BIBLIOTECA UNIVERSITARIA ALESSANDRINA
N
h
73
ROMA

~~Z Z h44~~

N. h. 73

X. n. 9

C. VAL. CATVLLI, ALBII TIBVLLI, SEX. AVR. PROPERTII,

OPERA OMNIA QVÆ EXSTANT.

CVM VARIORVM DOCTORVM VIRORVM
COMMENTARIIS, NOTIS, OBSERVATIONIBVS,
Emendationibus, & Paraphraſibus: vnum in corpus magno
ſtudio congeſtu: quorum Catalogus pagina
ab hinc octaua exhibetur.

Cum INDICE Rerum & Verborum copioſiſſimo.

LVTETIÆ,
Ex officina Typographica MARCI ORRY, via Iacobæa
ad inſigne Leonis ſalientis.

M. D. CIIII.

NON SINE REGIS PRIVILEGIO.

t. Y. n. 6

C. VAL. CATVLLI, ALBII TIBVLLI, SEX. AVR. PROPERTII,

OPERA OMNIA QVÆ EXSTANT.

CVM VARIORVM DOCTORVM VIRORVM
COMMENTARIIS, NOTIS, OBSERVATIONIBVS,
Emendationibus, & Paraphraſibus: vnum in corpus magno
ſtudio congeſtus: quorum Catalogus pagina
ab hinc octaua exhibetur.

Cum INDICE Rerum & Verborum copioſiſſimo.

ALEXANDRINA

LVTETIÆ,
Ex officina Typographica MARCI ORRY, via Iacobæa
ad inſigne Leonis ſalientis.

M. D. CIIII.

NON SINE REGIS PRIVILEGIO.

C. VALERII CATVLLI VITA,

PET. CRINITO AVCTORE.

CAIVS Valerius Catullus Veronæ natus eſt, quo tempore Terentius Varro in Vrbe claruit. Quidam Criſpum Salluſtium Catullo ſupparem faciunt. A Catulli autem natalibus ad Pub. Vergilium paulò minus quàm duodeginti anni connumerantur, ſi quorundam annales ſequimur. Quando & illud pro comperto habetur, carmen de paſſere Leſbiæ ad Vergilium fuiſſe miſſum:

Sic forſan tener auſus eſt Catullus
Magno mittere paſſerem Maroni.

Cæterùm non humili loco, aut obſcuro natus eſt, ſiquidem eius parens, autore Suetonio, Iulij Cæſaris hoſpitio familiariter vſus eſt. Val. autem Catullus primò traditur à Mallio Romam deductus, cùm adhuc in tenera ætate ageret, Paulò mox ingenij facillitate, & doctrina adeò Romæ acceptus, atque ciuibus gratus fuit, vt Marci Tullij patrocinium meruerit: quod ipſum eleganti epigrammate ingenuè reſtatus eſt: quo gratias Ciceroni patrono egit:

Diſertiſsimè Romuli nepotum
Quot ſunt, quótque fuére Marce Tulli,
Quótque poſt aliu erunt in annis,
Gratias tibi maximas Catullus
Agit peſsimus omnium poëta:
Tanto peſsimus omnium Poëta,
Quantò tu optimus omnium patronus.

Mallium verò & eius nuptias magno ſtudio celebrauit, cùm quo ſe excuſat parum ſibi licere veteres amores (vt anteà) decantare, quoniam fratrem amiſerit: Ex cuius interitu ſtudium inquit ſuum ſcribendi carminis ſe abieciſſe. Sic enim ad Mallium,

Sed tibi ne mea ſint ignota incommoda Malli
Neu me odiſſe putes hoſpitis officium:
Accipe quàm merſer fortunæ fluctibus ipſe,
Ne amplius à miſero dona beata petas.

Tempore quo primùm veſtis mihi tradita pura eſt,
Iucundum cùm ætas florida ver ageret:
Multa ſatis luſi, non eſt dea neſcia noſtri,
Quæ dulcem curis miſcet amaritiem.
Sed totum hoc ſtudium luctu fraterna mihi mors
Abſtulit: heu miſero frater adempte mihi.
Tu mea, tu moriens fregiſti commoda frater.
Tecum vna tota eſt noſtra ſepulta domus.

Inter cæteros amicos Furium & Aurelium magnopere dilexit, Cinnam quoque, Cornificium, Fabullum, & Verannium, quem alicubi Veraniolum blanditer appellat. Puellam præterea Ipſitillam conciuem ſuam, & Clodiam amauit, quam ficto nomine Leſbiam dicit. Sicuti Madaurenſis Apuleius teſtatur in oratione ad Claudium Maximum. Eruditorum conſenſu docti cognomen accepit: ita enim peculiari epitheto Catullus cenſetur. Atque hunc quidem Ouidius Vergilianæ maieſtati opponit: Tantum nominis apud eruditos, ac laudis eſt conſequutus. Sed & verſus ipſius, quanquàm vt duriuſculi notantur, (quod vterque Plinius aſſerit) tamen perelegantes habiti ſunt, ac ſectatores complures in his inuenit: ſicuti Pompeium, Saturnium, & Sentium Augurem, qui Catulli epigrammata, ac Licinij mira diligentia ac ſtudio ſunt æmulati: vt alias diximus. Val. Martialis Catullum ſibiipſi audacter præponit. Sic enim ad Macrum:

Nec multos mihi præferas poëtas,
Vno ſed tibi ſim minor Catullo.

Opus ſuum ad Cor. Nepotem miſit, virum doctrina & rerum cognitione egregium. Diuiditur autem in libros tres, vt Primus Lyricos, Secundus Elegiacos, Tertius Epigrammata contineat. Ad hunc enim modum ordinem fere meliorem cuſtodiemus. Elegiam de coma Berenices ex poëta Callimacho in Latinos numeros conuertit, eámque ad Ortalum amicum miſit, quæ in Elegiarum adhuc libro legitur. Idem Valer. Catullus à Fabio Quintiliano & Diomede inter Iambicos reponitur, ab aliis inter Lyricos. In Atticis noctibus vt poëta elegantiſſimus ac venuſtiſſimus à Gellio laudatur. Neque illud omittendum eſt, fuiſſe ab ipſo Catullo alia complura compoſita, quæ vitio longæ vetuſtatis deſiderantur. C. autem Plinius libro hiſtoriæ naturalis XXXVIII. ad Cæſarem Veſpaſianum (cùm de magia diſſerit) amatorium de incantamentis carmen à Catullo editum refert. Hinc Theocriti, inquit, apud Græcos, Catulli apud nos, proximéque Vergilij incantamentorum amatoria imitatio. Sed carmen Ithyphallicum ſcripſit, vt eſt optimus teſtis Maurus Terentianus ad Nouatemum, qui hos Catulli verſiculos citat:

Et fermè modus hic datur à pleriſque Priapo,
Inter quos cecinit carmen quoque tale Catullus,
Hunc tibi lucum dedico, conſecróque Priape.
Nam te præcipuè in ſuis vrbibus colit ora
Helleſpontiaca, cæteris oſtreoſior oris.

Cæſarem maximè Iulium, Mamurram, & Nonium Strumam Iambicis nominatim proſcidit ex veterũ conſuetudine: vt C. Lucullus Iambicorum

autor, Luciliúſque & Næuius. Qua in re dignum illud memoria eſt, quod ipſe Cæſar cum perpetua ſibi ſtigmata (vt ait Suetonius) impoſita videret ex Catulliano carmine de Mamurra, eadem tamen die Poëtam ipſum cœnæ adhibuit, ſimúlque hoſpitio ſuo non ſecus atque antea vti eum permiſit. Mortuus Romæ eſt iuuenili admodum ætate, cùm annum circiter trigeſimum ageret, vt quidam putatunt, quo tempore Publius Vergilius in vrbe Cremona ſtudiis operam daret. Vulgatum quoque de Valerio Catullo illud:

Tantum parua ſuo debet Verona Catullo,
Quantum magna ſuo Mantua Vergilio,

ALBII TIBVLLI
VITA EOD. AVCT.

Albivs Tibullus Romæ (vt creditur) natus, Hirtio & Panſa Coſſ. qui annus etiam Naſonis poëtæ natalibus inſignis fuit. Nam vterque conſul cùm ad liberandum Brutum apud Mutinam mitteretur, fugato Antonio occiſus eſt. Parentes habuit ex equeſtri ordine bello & pace ſatis illuſtres. Is autem Tibullus, quòd ingenio facili, & egregia forma foret, nobiliores ciuitatis ſibi conciliauit: in quorum numero fuit Meſſala Coruinus qui mira diligentia & aſſiduis officiis poëtam Tibullum fouit. Quocirca ſui ſtudioſum vocat eum Tibullus, & inſigni carmine laudes eiuſdem ac virtutem celebrauit. Neque illud ignoratur, cum in eiuſdem Meſſalæ comitatu in prouinciam Phæacum pergeret, in aduerſam valetudinem incidiſſe. Ex quo tali carmine fidem ſuam, atque fortunam, voluit poſteris commendari:

Hic iacet immiti conſumptus morte Tibullus:
Meſſalam terra, dum ſequitúrque mari.

Horatium Flaccum, & Macrum poëtam, qui de herbis libros conſcripſit, familiariter dilexit: eúmque hortatur vt relictis caſtris, & militia, ad amores, & Veneres redeat. Albius enim Tibullus in amoribus & delicijs (vt apparet) paulò procliuior fuit, vt qui Marathum & Cherynthum pueros maximo affectu dilexit: ſicuti Deliam, Sulpitiam, Neæram, & Nemeſim: de cuius forma & moribus frequens in veterum libris mentio eſt. Vnde illud notum:

Vſſit amatorem Nemeſis laſciua Tibullum,
In tuta iuuit quem nihil eſſe domo.

Sed & L. Apuleius, quo loco de amoribus diſſerit apud Claudium Maximum Proconſulem, fictum Deliæ nomen à Poëta Tibullo refert, cum

Plautia vocaretur. Flaccus Horatius liberè illum hortatur amicitiæ nomine, vt forti animo, & conſtanti immitis Glyceræ faſtum atque inſolentiam perferat: tum aliorum exemplis diſcat, quanta ſit in ſequendis amoribus varietas. In ſcribendo autem carmine Caſſio Parmenſi eundem præponit: quo loco ſuorum ſermonum iudicem facit, bonáque animi & corporis illi adſcribit:

Albi noſtrorum ſermonum candide iudex,
Non tu corpus eras ſine pectore: dij tibi formam,
Dij tibi diuitias dederant, artémque fruendi.
Quid voueat dulci nutricula maius alumno,
Quam ſapere & fari poſſit, quæ ſentiat: & cui
Gratia, fama, valetudo, contingat abundè,
Et mundus victus non deficiente crumena?

Is verò Tibullus in carmine ad Meſſalam copioſè oſtendit parum ſibi licere in otio verſari, & Muſis pro animi arbitrio incumbere, quòd aduerſantis fortunę iniquitas nimium illi obfuiſſet: & cùm ſatis illi opes florerent, conditione temporum factum eſt, vt ad paupertatem redigeretur.

Cui fuerant flaui ditantes ordine ſulci,
Horrea fœcundis indeficientia menſis:
Cuique pecus denſo paſcebant agmine colles,
Et domino ſatis, & nimium furique, lupóque:
Nunc deſiderium ſupereſt.

Idem Tibullus libros quatuor Elegiarum, ſiue Amorum compoſuit: in quibus facilè probatur, quàm elegans, & candidum ſit eius carmen: vt eiuſmodi caloribus deſcribendis Latinos omnes videatur ſuperaſſe, cum affectibus exprimendis, tum elegantia, & ſuauitate ingenij. Quod ipſum etiam Fabius Quintilianus ad Marcellum Victorium refert, cùm poëtam Tibullum & elegantem in primis, ac terſum exiſtimarit: obiit autem cùm adhuc iunior eſſet, neque ſine maximo mœrore Ouidij poëtæ, quod ille teſtatus eſt longo carmine: in quo probatur, quanta literarum iactura Tibullus occiderit: Eóque moleſtior fuit eius interitus quò immaturior viſus eſt. In funere illius & parens, & ſoror præſtiterunt pietatis officium: quod & Nemeſis, & Delia pari animo fecerunt, ſicuti ab Ouidio refertur. Vulgatum illud eſt de elegantia & carmine Tibulli:

Donec erunt ignes, arcúſque Cupidinis arma:
Diſcentur numeri culte Tibulle tui.

SEXT. AVR. PROPERTII,

VITA EOD. AVCT.

SEXT. Aurelius Propertius ex Meuania oppido oriundus, quod in Vmbria eſt, vt ipſe autor copioſe teſtatur: quo loco Vmbriam Romani Callimachi patriã vocat:

Vt noſtris tumefacta ſuperbiat Vmbria libris:
Vmbria Romani patria Callimachi.

Sunt qui ſcribant, eius patrem equeſtri dignitate ornatum, ac triumuirali poteſtate fuiſſe: tum inter eos connumeratum, qui L. Antonium ſecuti, Peruſia capta, ex Octauij Cæſ. autoritate ad Aram Diui Iulij perducti, ibidem occiſi fuerunt. Illud omnino conſtat, Aurelium hunc Propertium magna ex parte amiſſis bonis Romam ſe recepiſſe, cùm patrem ſuum in tenera adhuc ætate amiſiſſet: quod illis verſibus apparet:

Aſpice me cui parua domus, fortuna relicta eſt:
Nullus & antiquo Marte triumphus aui.

Et alibi clarius:

Oſſaque legiſti: non illa ætate legenda
Patris: & in tenues cogeris ipſe lares.
Nam tua cùm multi verſarent rura iuuenci,
Abſtulit excultas pertica triſtis opes.
Mox vbi bulla rudi demiſſa eſt aurea collo
Matris, & ante deos libera ſumpta toga:
Tum tibi pauca ſuo de carmine dictat Apollo,
Et vetat inſano verba tonare foro.

In vrbe autem nominis celebritatem breui adeptus eſt, cùm ſumma ingenij comitate, tum elegantia carminum. Mecœnati & Corn. Gallo maximè acceptus fuit: quòd vterque poëtæ ſtudiis & doctrinæ pro ſimilitudine profeſſionis fauerent. Ouidium quoque, Tibullum, & Baſſum inter principes amicos coluit, ad quos de ſuis caloribus & puellæ ingenio ſæpius ſcripſit. C. Plinius in epiſtola ad Romanum Paulum refert Paſſienum in ſcribendis Elegiis eruditum habuiſſe inter ſuos maiores Propertium: eáque ratione Gentile, inquit, eſt hoc in Paſſieno, qui ex eodem quoque municipio eſt, quo Propertius. Vnde maximum ſtudium Paſſieno fuit, calores Propertij, atque ingenium ſuo carmine exprimere. Cùm in elegiis (vt inquit Plinius) foret egregius, atque præcipuus Propertius, libros quatuor Elegiarum compoſuit: in quibus ferè ſuos calores, & Hoſtiæ laudem, ac formam celebrat. Nam in puellam Hoſtiam miro quidem affectu exarſit: quam mutato nomine (vt eſt autor L. Apuleius) Cynthiam appellare maluit. Hinc

Apollinaris Sidonius ad Heſperium ſcribit: Meminiſſe debes, quòd ſæpe verſum Corinna cum ſuo Naſone compleuit, Leſbia cum Catullo, Ceſenna cum Getulico, Argentaria cum Lucano, Cynthia cum Propertio, Delia cum Tibullo. Callimachum præcipuè Cyreneum Mimnermum & Philetam Græcos poëtas in carmine ſecutus eſt, quorum manibus comitem ſe profitetur. Nam vt illi apud Græcos in Elegia, conſenſu omnium, longè præſtiterunt: ita Propertius apud Latinos eorum imitatione primas videtur quorundam iudicio conſecutus. Fabius Quintilianus cenſor in literis acerrimus, cùm Tibullum maximè commendauerit, non deeſſe tamen inquit, qui Propertium malint: Cùm ſit Ouidius laſciuior, Gallus in Elegia durior. Ouidius certe cùm ſæpe de ipſo Propertio agat, blandum, tenerum, ac dulcem appellat, multúmque illius carmini ſemper conceſſit, & recenſenti ſua carmina auditor affuit:

Sæpe ſuos ſolitus recitare Propertius ignes,
Iure ſodalitij qui mihi iunctus erat.

Sed & Val. Martialis Propertij ingenio & amoribus plurimum tribuit, vt eo maximè loco probauit, quo Galli Lycorin, Tibulli Nemeſim, & Leſbiam Catulli celebrat. Sic enim ait in Apophoretis:

Cynthia facundi carmen iuuenile Properti
Accepit famam, nec minus ipſa dedit.

De obitu eius parum compertum eſt. Quidam ſcripſerunt illum periiſſe annos alterum & XL. natum. Fuiſſe alterum Propertium Fulgentius oſtendit, qui in libro ad Calcidium de priſco ſermone, & verba hæc ex Propertio refert. Catillata geris vadimonia publicum proſtibulum.

COMMENTATORVM ET INTERPRETVM
CATVLLI, TIBVLLI, ET PROPERTII
Catalogus.

Antonius Parthenius
Palladius Fuſcus.
Philippus Beroaldus Bononienſis.
Bernardinus Cyllænius Veronenſis.
Hieronimus Auantius
Conſtantinus Landus Complani Comes.
Franciſcus Robortellus
Achilles Statius Luſitanus.
Ioannes Annius
Marc. Ant. Muretus.
Ios. Scaliger. Iul. Cæſaris filius.
Iuſtus Lipſius.
Ianus Douſa Pater.
Ianus Douza filius.
Henricus Stephanus.
Q. Septimius Florens Chriſtianus.
Fed. Morellus.
Theodorus Marcilius.

Q. VALERII CATVLLI VERONENSIS AD CORN. NEPOTEM LIBER.

EPIGR. I.

Qvoi dono lepidum no- A
uum libellum,
Aridà modò pumice ex-
politum?
Corneli, tibi: namque tu
ſolebas
Meas eſſe aliquid putare nugas,
Iam tum, cum auſus es vnus Italorum
Omne æuum tribus explicare chartis,
Doctis, Iupiter, & laborioſis.
Quare habe tibi quidquid hoc libelli eſt, B
Qualecumque. quòd ô patrona virgò,
Plus vno maneat perenne ſeclo.

ANTONIVS PARTHENIVS.

Qvoi dono lepidvm novvm libellvm.] In hoc primo Epigrammate poeta Cornelio Nepoti amico ſuo libellum hunc dicat, atque in eius nomine opus edit: aſſignans huius C dicationis rationem, videlicet: quia Cornelius poetæ ſcripta iam dudum plurimi ſemper fecerit. Quis autem fuerit hic Cornelius quidam docti viri à me diſſentiunt. Cornelium Gallum elegiarum ſcriptorem fuiſſe complures coniectant. Ego autem Euſebij tempora ſecutus Cornelium Gallum intelligi poſſe negauerim: repugnante temporum ordine. Nam anno, quo Catullus vita functus eſt, Cornelius Gallus vix infantiæ ſuæ trimatum attigiſſe inuenitur. Præterea hunc, de quo ait poeta, Cornelium hiſtoriæ ſcriptorem fuiſſe carmen ipſum demõſtrat: Cornelium autem Gallum Elegiarum poetam fuiſſe conſtat. Vero igitur ſimilius eſt intelligi Cornelium Nepotem hiſtoriographum: quem Padi accolam ſcripſit Pli. Vnde docti viri eum Veronenſem fuiſſe ſuſpicantur.

Qvoi.] Datiuus antiquus ex analogia formatus, quo & Marcus Varro plerunque vſus eſt.

Lepidvm.] Splendidum: elegantem.

Novvm.] Nuper abſolutum: ac nondum A editum.

Arido pvmice.] Hunc puto locum eſſe, in quo Seruius à Catullo pumicem fœminino genere poſitũ aſſerit: vt Catullum arida pumice credam protuliſſe. Pumices (vt ſcribit Plinius) ſunt in vſu corporum leuigandorum, fœminis, iam quidem & viris, & libris expoliendis: vt idem Catulli auctoritate affirmatur. Martialis lib. xiij. *Nondum murice cultus, aſperoque Morſu pumicis aridi politus: Artanum properas ſequi libelle.*

Namqve tv solebas.] Rationem reddit cur potius Cornelio quàm alteri dedicet libellum.

Meas nvgas.] Sic poetæ ſuos verſus, luſus, & nugas verecunde nuncupare conſueuerunt. B Hora. de ſe ipſo: *Neſcio quid meditans nugarum totus in illis.* Martialis in ſexto: *Dum noſtras legis, exigiſque nugas.* & alibi: *Qui me archetypas habere nugas.*

Vnvs Italorvm.] Præcipuus ex omnibus Italicis. Vnus pro præcipuo. Virgilius: *Tum ſenior Nautes: vnum, quem maximè Pallas Edocuit.*

Omne ævvm.] Omne ſæculum præteritum. Cum autem dicit omne æuum, plane indicat Cornelij Nepotis chronica, quorum meminit Gellius in noctibus Atticis.

Tribvs chartis.] Ex mira operis breuitate ſcriptoris ingenium ſingulare demõſtrat: C & eſt numerus finitus pro infinito.

Ivppiter.] Per exclamationem legitur: & eſt parentheſis.

Qvare.] Concludit dicationem operis.

Patroa virgo.] Senſus eſt: Virgo & puella mea Leſbia, in his carminibus in tuo nomine editis, diutiſſime maneat in hominum memoria. Et per hoc poeta libello ſuo perpetuam optat vitam & immortalem auctoritatem.

Virgo.] Puella mea: nam apud priſcos virgo non tantum innupta intelligebatur, verum etiam puellam teneram ab ætatis qualitate ſignificabat. Virgi. in Bucolicis: *Ah virgo infelix quæ te dementia cepit.*

Patroa.] i. patria: hoc eſt (vt ita dixerim) compatriota mea, vel tua ciuis: eſt autem Græcum adiectiuum πατρῷος. alij vero legunt

A

Patrona.ſ.mea:patronam vſurpauit pro matrona. i. domina mea, in cuius ſum patrocinio, quemadmodum ſerui ſub dominorum iure. nã patroni pro dominis accepti ſunt. alibi poeta de hac ait: *Iſque domum nobis, Iſque dedit dominam.* ſ. Mallius dedit mihi Leſbiam meam. & amatorum more amicam ſuam patronam, ideſt dominam appellauit. Nam amantes ſuas amicas dicere dominas ſolent. Tibul. *Hic mihi ſeruitium video dominamque paratam: Iam mihi libertas illa patrona vale.* Proper. *Stant mihi cum domina prælia dura mea.*

Persnne.] Aduerbium eſt: & erit ordo: *Virgo maneat plus perenne.* i. perennius vno ſæclo.

PALLADIVS FVSCVS.

Qvoi dono.] Verſus eſt hendecaſyllabus. Idem Phaleucius ab inuentore dictus: conſtat ex Spondæo, Dactylo, & tribus Trochæis. Catullus hoc primo Epigrammate alloquitur Cornelium Nepotem: cui opus ſuum dedicat: ſimulque optat vt muſa fauente opus ipſum plus vno duret ſæculo.

Qvoi.] Caſus eſt datiui, de quo in primo inſtitutionum ita ſcribit Quintilianus: *Illud nunc melius quod cui tribus* (quas propoſui) *literis enotamus: in quo pueris nobis ad pinguem ſane ſonum quoi vtebantur tantum: vt ab illo qui diſtingueretur.*

Lepidvm.] Verborum acumine venuſtum.

Novvm.] Nuper compoſitum.

Arido.] Aridum (vt Nonius aſſerit) dicitur ſiccum: & eſt proprium pumicis epitheton. Plautus in aulularia: *Quid negocij ſit rogas pumex non æque aridus: atque hic eſt ſenex.*

Pvmice expolitvm.] Quod olim etiã vt nunc, pumices leuigandis libris adhiberentur, præter poëtas, indicat etiam Plinius his quidem verbis: *Sed & pumices: qui ſunt in vſu corporum leuigandorum fœminis, iam quidem & viris: Atque (vt ait Catullus) libris, laudatiſſimi ſunt in Melo, Scyroque, & Æolus inſulis.*

Cornelii.] Fuerunt eodem tempore plures hoc nomine viri illuſtres, & quorum auctores meminerunt. Cornelius Phagita: cuius nocturnas inſidias Cæſar æger ac latens ne perduceretur ad Scyllam, vix præmio dato euaſerat. Cornelius Cinna, qui pridie quàm idem Cæſar occideretur de eo grauiter concionatus erat. Cornelius Balbus eiuſdem Cæſaris in bello ciuili legatus, Oppiique collega. Cornelius Gallus quamuis aliquanto iunior, qui elegiarum poeta, ab Auguſto Ægypto præfectus, cum in ſuſpitionem veniſſet, quòd contra principem coniuraſſet, propria manu ſe interfecit. Et Cornel. Nepos Padi (vt Pli. inquit) accola: qui ſcriptis, editiſque aliquot volumibus diui Auguſti principatu obiit. Hunc procul dubio alloquitur Catullus.

Namqve tv solebas.] Ratio dedicationis.

Pvtare nvgas.] Poetæ cum ſuos verſus extenuare volunt, eos vel luſus, vel nugas vocant. Martialis: *Qui meruit nugas primus habe-*

A *re meas*: & alibi: *A Valeriano Polio petes quinto: Per quem perire non licet meis nugis.*

Iam tvm.] Ex quo. ſ. tu vnus Italorum auſus es explicare omne æuum tribus chartis: hoc eſt memorias virorum illuſtrium ſcriptis tuis comprehendere. Quod autem de temporibus ſcripſerit Nepos teſtatur Gellius lib. xvj. noctium atticarum.

Vnvs.] Solus.

Omne ævvm.] Omne tempus præteritum. orſus enim, idem Cornelius ab vrbis, vel (vt alij volunt) orbis primordio, viros omnes memoria dignos breui libello complexus erat.
B Dictum eſt autem æuum (vt placet Varroni) ab ætate omnium annorum: & ab eo æuiternum, quod factum eſt æternum.

Ivppiter.] Exclamatio emiſſa per admirationem.

Doctis.] Ad ſenſa.

Laboriosis.] Ad verba: ſtuduerat enim Nepos breuitati ſimul & eruditioni.

Qvare ha.] Concluſio.

Qvicqvid est libelli.] Quicquid ad magnitudinem: ſicut qualecunque ad bonitatem.

C Patrona virgo.] Muſam inuocat vel Melpomenem, vel Thaliam, vel quamcunque aliam. Muſæ enim ſunt patronæ poetarum, eorumque carmina aduerſus omnes iniurias ſollicitè defendunt.

Maneat perenne.] Duret.

Plvs vno sæc.] Plus centum annis. Ad id autem alludit Catullus quod malorum poetarum carmina non diu leguntur. Quidam non muſam (vt nos) ſed Dianam intelligunt: quæ vt Hora. apertè indicat ſæculo præerat vna cum Apolline. Alij Palladem, quem dicunt ideo à Catullo inuocari: quia eius (vt Liui. oſtē-
D dit) eſt numerus. Nonnulli pro patrona Leſbiã accipiunt. Sed quonam modo ad Leſbiam apoſtrophat, cum ſerio Nepotem alloquitur? Cæterum Pontanus ſcriba regius vir impenſe doctus: & qui Romæ profitentur verba mutantes, verſum hunc ita ſcribunt: *Qualecunque per ora quod virorum.*

ACHILLES STATIVS.

De Catvllo plura dixiſſem, niſi hoc Crinitum munere præclare functum viderem. ſed tamen, quod ille mihi reliqui fecit, id
E in principio mearũ in optimum poetam commentationum eſſe ponendum duxi. ac mihi quidem Criniti ipſius ſcripta legenti valde probatur, quod prænomen cai Catullo præpoſuerit, auctorem opinor Appuleium, atq. Hieronymum Euſebij interpretem, quod tamen non exprimit, ſecutus, illum in Apologia 1. Antonius Auguſtinus, Ilerdæ Epiſcopus, præſtante vir ingenio, pariq. probitate, nummum mihi Romæ oſtendit æreum, cuius in altera parte videre erat expreſſam incudem, tum hæc in orbem ducta, atq. exſtantia verba, iii. vir. a. a. a. f. f. in altera item in orbem, l. valerivs catvllvs. intra quæ, litteræ ſin-

gulares erant, s. c. quæ niſi omnia patere iam, ac nota omnibus eſſe putarem, interpretarer ſcilicet. Octauiæ Catullæ nomine in hortis Rodulfi Pij Card. ampliſſimi, hodieq. exſtat inſcriptum moonumentum.

DIS. MANIB.
OCTAVIÆ. P. F. CATVLLÆ
GELADI. DIVÆ. AVGVST. L
VXORI

Grauiſſimum ſane teſtimonium ſummo huius ingenio Poëtæ tribuit Cornelius Nepos in T. Pomponi Attici vita, *L.* inquit, *Iulium Calidium, quem poſt Lucreti, Catulliq. mortem multo elegantiſſimum Poetam noſtram tuliſſe ætatem vere videor poſſe contendere.* & quæ ſequuntur. Hunc ego ipſe Valerium eſſe puto, quem Cicero in vij. epiſt. ad Trebatium nominat, *Denique.* inquit, *ſi isto te rettuleris, ſermo nullus erit, Si diutius fruſtra afueris, non modo Laberium, ſed etiam ſodalem noſtrum Valerium pertimeſco. mira enim persona induci poteſt Britannici Iureconſulti. &c.* Nam quod Laberium mimorum ſcriptorem nominat, eumq. dicacem, hoc probabilius etiam fit, Valerium quem addit, eſſe Catullum, acrem in dicendo hominem, atq. in eodem genere acerbitatis prope ſingularem. In hoc enim, & Bibaculo, & Horatio iambi acerbitatem fuiſſe ſcribit in x. Quinctilianus. Sodalem vero vocat ob vſum, credo, domeſticum, ſummamq. familiaritatem. qui pro illo etiam dixerit. Nam Q. Catullum intelligere nullo modo poſſumus, qui antiquior fuerit. auctor Gellius in xix. cap. ix. Catullum idem Gellius in vij. cap. xx. poëtarum dicit elegantiſſimum. Sed accidit tamen, vt pro antiquiore illo hunc noſtrum, ac pro noſtro illum fortaſſe nonnumquam accipiamus. & difficile quidem eſt iudicium, an illius quoq. nomen Catullus per LL duplex ſcribatur. varie enim legi video. apud Gellium geminato LL impreſſum lego Q. Catullum antiquiorem illum. at apud Paterculum anceps id quoq. horum vtrum intelligamus. apud quem vulgatis in libris per L vnicum legitur ſcriptum. *Auctoreſq. carminum,* inquit, *Varronem ac Lucretium, neq. vllo in ſuſpecti operis ſui carmine minorem Catullum,* & quæ ſequuntur. Hunc ego tamen ab eo dici intelligebam, Nepotis, quę ſupra poſui, verbis adductus. Martialis in v. propter varietatem, credo, carminum, Scænam Catulli facundi poëtæ dicit. ſic enim ad Varronem. *Differ opus, nec te facundi Scæna Catulli Detineat.* Neq. enim fabulam illum aliquam docuiſſe legi. At Diomedes in iambici carminis illum auctoribus numerat, vt & Quinctilianus, *Iambici,* inquit, *carminis ſcriptores præcipui apud Græcos Archilochus, & Hipponax. apud Latinos Lucilius, Catullus, Horatius, Bibaculus.* Hieronymus Euſebij interpres Lyricum vocat, ac xxx. ætatis anoo Romæ mortuum ſcribit. Ouidius non vna Catullum Leſbia cootentum fuiſſe declarat in II. Triſtium, apud quem eſt, *Sic ſua laſciuo cantata eſt ſæpe Catullo Femina, cui falſum Lesbia nomen erat. Nec contentus ea multos vulgauit amores, In quibus ipſe ſuum faſſus adulterium eſt.* Leſbiam vero ideſt Clodiam ſororem Clodij fuiſſe dicit Sidonius Apollinaris. Ille vero verſus apud Nooium Marcellum de indiſcretis aduerbiis, *Animula miſerula properiter abit,* vereor vt Catuli ſiue Catulli ſit antiquioris illius. Ad quem autem Catullum referamus etiam illud, quod adducit Seruius interpretans Vergilij verſum, *Purpureæ, pretiaq. Hanc vuam,* inquit, *præcipue Cato laudat in libris, quos ſcripſit ad filium. contra Catullus eam vituperat, & dicit nulli rei eſſe aptam, miraturq. cur eam laudauerit Cato.* Verſus ipſi, quibus vtitur primoribus, hendecaſyllabi, ab Sentio Augurino in Epigrammate apud Plinium iuniorem minuti dicuntur. *Canto carmina verſibus minutis, His olim quibus & meus Catullus, Et Caluus, veteresq.*

CVI *dono lepidum nouum libellum.*] In duobus manuſcriptis, CVI, vt eſt etiam impreſſum: in vno QVOI. in Patauino altero QVIN. quæ ſcriptura ad eam, quam veteres in ſcribenda voce hac tenebant, conſuetudinem propius accedit, ſi tantum modo N litteram à fine ſuſtuleris. cuius rei auctor Donatus, illud in Aodria Terentij interpretans, *Exorandus. Legitur,* inquit, *& Expurgandus. ſi Expurgandus, lege* CVI, *non* QVI. *quia Cui per Q. veteres ſcripſere.*

ARIDO *modo pumice expolitum Corneli.*] Praue ante, Arida. quod cum eſt ipſum contra manuſcriptorum librorum fidem, tum veterum omnium auctoritatem. eodem enim modo Plautus in Aulul. Pumex non æque eſt aridus, atq. hic eſt ſenex. Seruius tamen Arida Catullum ſcripſiſſe teſtatur, qui verba interpretans poetæ in XII. Æneid. illa, *Incluſas vt cum latebroſo Pumice paſtor Veſtigauit apes. Pumicem,* inquit, *iſte in genere maſculino poſuit, & hunc ſequamur. licet Catullus dixerit in genere feminino,* ſed & Atilius Fortunatianus, & Victorinus celebres grammatici, Arido legunt hoc ipſo in loco. Eam lectionem Plinius videtur agooſcere, cuius in xxxvj. Nat. Hiſt. verba ſunt hæc, *Sed & ij pumices, qui ſunt in vſu corporum leuigandorum feminis, iam quidem & viris, atq. vt ait Catullus, libris,* & quæ ſequuntur. Et Martialis in VIII. *Nondum murice cultus aſperoq. Morſu pumicis aridi expolitus.* Hunc ipſum pumicis vſum in leuigandis, & tondendis libris idem Catullus poſt ſignificat, *Et pumice omnia æquata.* & Tibullus in I. *Pumicet & canas tondeat ante comas.* ſiue aliter, *Pumex & canas tondeat ante comas.* ſummam vero ariditatem qui ſignificant, pumicem adhibent. vt auctor obſceni carminis, *Quæ ſuco caret, vt putriſq. pumex. Nemo viderit hanc vt exſpuentem.* ſed quod expolitum dicit, elegantem nitidumq. ſignificat, cuius contrarium, Impolitum. Quod Gellius io IV. cap. XII. quid ſit, docet, *Item ſi quis eques Romanus equum habere gracilentum, aut parum nitidum viſus erat, impolitiæ notabatur. id verbum ſignificat, quaſi tu dicas, Incuriæ.* Cornelium vero hunc alij Gallum, alij Nepotem putant. hunc autem Chronicon libros ſcripſiſſe, declarat Gellius in XVII. Noct. Att. cap. XXI. Et Lactantius Firmian. in I. Nepotis hiſtoriam commemorans. Et Iulius Solinus cap. II. Macrobius in I. Satur. Cornelium Labeonem nominat, qui eius generis aliquid videtur ſcripſiſſe. Ego euodem Cornelium eſſe exiſtimo, ad quem etiam poſt, *Si quidquam tacito,* &c.

Iornandis quoq. in libro rerum Geticarum de A Britannia, *In extrema*, inquit, *eius parte Menuna, quam Cornelius etiam, Annalium ſcriptor, narrat, metallis plurimis copioſam, &c.* Figura vero orationis eadem, quæ poſt, *Cui fuscam potius Cali, tibi.* Et apud Hom. in α. Iliad. τίς τ' ἄρ σφῶι θεῶν ἔριδι ξυνέηκε μάχεσθαι; Λητοῦς καὶ Διὸς υἱός.

Meas *eſſe aliquid putare nugas*] Per ταπείνωσιν Nugas. vt & Horat. & Martialis. Iam vero, cur duriuſculum conterraneum ſuum Plinius dicat, equidem non diſpicio. proœmio enim operis ſcribit, *Namq. tu ſolebas meas eſſe aliquid putare nugas, vt obiter emolliam Catullum cōterraneum meum. agnoſcis & hoc caſtrenſe verbum. ille enim, vt ſcis, per-* B *mutatis prioribus ſyllabis duriuſculum ſe fecit, quam volebat exiſtimari à Veraniolis ſuis, & Fabullis.* Hæc ille. Quod ſi vitio vertit, quod principes verſuum huius generis pedes non ſemper ſpondæos, ſed & trochæos, & iambos ponit, in idem crimen optimum quemq. vocet Græcorum poëtarum, quorum hic non dubitauit exemplum ſequi. De quo Atilius Fortunatianus de metris hæc ſcribit: *Nam & Hendecaſyllabus, quem Phalecium vocamus, apud antiquos auctores eodem modo ſolebat incipere, alias à ſpondæo, alias ab iambico, alias à trochæo, vt apud Catullum, Arido modo pumice expolitum. ab iambo, Meas eſſe aliquid putare nugas.* C *quæ omnia genera hendecaſyllabi Catullus, & Sappho, & Anacreonta, & alios auctores ſecutus, non tanquam vitioſa vitauit, ſed tanquam legitima inſeruit.* Hæc Fortunatianus. Mihi quidem hæc ſcribenti veniebat in mentem verſus Alphæi Mitylenæi, ab iambo incipiens. τὶ μανθὶν γὰ ἄγαν, ἄγαν μὰ νέμοι. Cur autem Catullum Plinius duriuſculum exiſtimarit pedes ſyllabaſq. priores permutantem in prima ſede, cauſſa erat nimirum ſuis illis temporibus eius rei, vt ita dicam, inſolētia. Nec enim fere aliter Martialis, aut Statius, aut illorum æqualis temporum aliquis poëta fecit; niſi ſolus, vt opinor, Martialis, idq. ſemel in II. *Iter* D *ungere quæris ad camænas.* Quamobrem etiam Plinius maioris nepos, præter cetera duriuſculos Catulli, & Calui verſus fuiſſe ſignificat in I. ad Erucium. De Saturnino enim Pompeio hæc, *Præterea*, inquit, *facit verſus, quales Catullus, aut Caluus. quantum illis dulcedinis, amaritudinis, amoris inſerit. Sane, ſed data opera mollius, leuiuſq. duriuſculos quoſdam, & hoc quaſi Catullus, aut Caluus.* Probus in Inſtitutis artium huius generis phalæcium, hendecaſyllabum Sapphicum dicit, credo quod eo frequenter Sappho ſit vſa.

Iam *tum, cum auſus es vnus Italorum*] Notatio temporum, ad Corneli laudem omnino perti- E nens. Nam quod more aliorum feciſſet, ſi Conſulum vſus nominibus fuiſſet, maluit hiſtoriam Corneli adhiberi, itaq. tum tempus ſcriptionis quoq. ſuæ ſignificare, atq. illum ſummis laudibus adficere.

Omne ævvm] Res omnis æui. omnem rerum memoriam. ſic Cic. in Bruto de Attico, *An mihi potuit vnquam eſſe aut gratior vlla ſalutatio, aut ad hoc tempus aptior, quam illius liber, quo me hic adfatus quaſi iacentem excitauit.* Tum ille, *Nempe eum dicis*, inquit, *quo iſte omnem rerum memoriam breuiter, & vt mihi viſum eſt, perdiligenter complexus eſt*, Ac poſt idem Cicero, *Ille vero & noua, inquam, mihi quidem multa, & eam vtilitatem, quam requirebam, vt explicatis ordinibus temporum, vno in conſpectu omnia viderem.* Ego hæc Ciceroni de Attici dici Annalibus puto, quos citat Pedianus in commentatione in Orationem contra Piſonem. *Tradunt*, inquit, *& Antiochi regis filio obſidi domum publice ædificatam, inter quos Atticus in Annalibus.* Et Corneli quidem huius Annales fuiſſe exiſtimo. Valerius Max. in proœmio totius operis, omnis æui geſta dixit. *Quis enim*, inquit, *omnis æui geſta modico volumine numero cōprehenderit.* ὡς ἐν πυξίῳ. Legi aliquid Græcè ſcriptū eiuſdem ſentētiæ, inſcriptū ſic, Ἑρμαῖος ἐν πυξῷ τῷ χρόνων.

Tribvs *explicare chartis*] Eodem prope modo Martialis, *Verſibus explicitum eſt omne duobus opus.* Et Cicero, *Explicatis ordinibus temporum.* Tribus autem quod dicit, paucitatem eo numero ſic alibi ſignificat, *Si tria amatorū baſia reppererit.* Et tribus verbis, cum pauciſſimis, etiā dicimus.

Doctis, *Iuppiter, & laborioſis*] Similiter Cato ſenex, *Vita deum immortalium.* quam Statilius Maximus, vt ſcribit in II. Cariſius, ἰεροφάνως ἀρχαϊκῶς, ὡς ὦ πόποι dicebat. Sic Terentius in Eunucho, *Iuppiter magne, ô ſceleſtum, atq. audacem hominem.* Idem Catullus, alijq. ſimiliter dicunt, *Di magni.* Et idem Catullus alibi, *Iuppiter vt triſti lumina ſæpe manu.* Liuius, vt opinor, Andronicus apud Feſtum in verbo, *Quande, Iuppiter vt muro fretus magis.* & quæ ſequuntur. ſimiliter Ariſtophanes, Ω Ζεῦ τῆς λεπτότητος τῶν φρενῶν.

Qvalecvmq. *quidem ora per virorum*] In manuſcriptis omnibus erat, Qualecumq. quod patrona virgo. Alij, quo verſus ſtaret, fecerunt, Qualecumq. quidem patrona virgo. Alij etiam non Patrona, ſed Patroa legendum cenſent. idq. fortaſſe propter πατρῴους θεούς, in quibus eſt, Minerua. quorum Deorum & Pauſanias, & Macrobius in III. Saturn. meminere. quibuſdam etiam venit in mentem hoc loco Chartæ Virginis, cuius & Martialis, &, vt opinor, etiam Plinius mentionem fecerunt. Ego vero, quid ſcriptum viderim, teſtari volui, legebam tamen, Qualecumq. quod eſt, patrona virgo. ſed ante hunc verbum deſit fortaſſe quippiam. aut ſi nihil deeſt, ea ſententia ſit, quod qualecumq. eſt, id tu Minerua diu viuere, ac peruenire ad poſteros velis. Patronam enim Mineruam dicit, cuius in clientela, tutelaq. ſint ingenia. Eam vero vt hic Patronam, Ennius & Dominam, & Heram dixit. & eandem virginem dici, Delphica illa tabula, de qua Plinius in VII. Nat. hiſt. indicio eſt, cuius verba ſunt, *Veteres Græcas fuiſſe eaſdem pene, quæ nunc Latinæ, indicio erit Delphica Tabula antiqui æris, quæ eſt hodie in Palatio dono principum Mineruæ dicata in bibliotheca, cum inſcriptione tali.* ΝΑΥΣΙΚΡΑΤΗC. ΤΙΣΑΜΕΝΟΥ. ΑΘΗΝΑΙΟC. ΚΟΡΑΙ. ΚΑΙ. ΑΘΗΝΑΙ. ΑΝΕΘΗΚΕΝ. Sic enim eſt nonnullis in libris. Κόρα vero etiam Virginem ſignificat. Romæ quoq. in Ædib. Melinorum eandem Deam virginemq. ſignificare videtur monumentum vetus,

ΘΕΑΝ. ΚΟΡΗΝ
CΑΡΔΙΑΝΟΙC

A. ΑΥΡ. ΚΑΤΤΡΟΣ
ΑΡΕΑ. ΣΕΒΑΣ
ΑΝΕΘΗΚΕΝ

Perenne] Metaphora nota, non vt torrens aliquis, qui, cum imbre creuerit, fertur, idem mox defecit, ſed vt maiora flumina ſempiterno curſu feruntur, ſic etiam hoc opus duret in omnis æui memoriam. Græci Perenne ſic *ἀέναον* dicunt; vt in Antipatri carmine in 1. Epigram. *Παῖδες ἀενάου ἐργατίδες σοφίης.* Vergil. in XI. Æn. famam perennem, perpetuam dicit & conſtantem. *Dicite, priſca fides facta, ſed fama perennis.* ſic etiam Horat. *Exegi monumentum ære perennius. plus vno ſæclo*, ideſt ſæcula. Cinna de Diana Catonis, vt eſt apud Sueton. de inluſtribus Grammat. *Sæcula permaneat noſtri Diana Catonis.*

M. ANT. MVRETVS.

Qvoi dono] quis hic Cornelius fuerit, diu, multumque dubitatum eſt. dubitandi autem nulla fuiſſet occaſio, ſi in veteribus libris hæc, quæ nunc in omnibus legitur, inſcriptio fuiſſet, C. VALERII CATVLLI AD CORNELIVM NEPOTEM LIBELLVS. ſed profecto & hæc, & ceteræ, quæ ſunt ſingulorum epigrammatum, factæ ſunt, non ab ipſo poëta, ſed vel a grammaticis, vel a librariis, cui rei ſi nihil aliud, certe illud indicio eſt, quod multæ in eis abſurdiſſimæ, & ab auctorum ſententia alieniſſimæ reperiuntur. Neque de hoc tantum libro loquor. idem in Tibullo, Propertio, odis Horatij à quolibet non imperitiſſimo homine animaduerti poteſt. Vtinam quidem, quæ deberet, ea in tractandis veterum monumentis & ſeruata eſſet à ſuperioribus, & hodie ſeruaretur religio, ſimpliciora haud dubie omnia, & integriora legerentur. nunc, dum quiſque, pro ſuo arbitratu, addit, delet, immutat, fiunt ex non integerrimis voluminibus manu ſcriptis impreſſa vitioſiſſima. Neque vero improbo, magnopere etiam laudo, qui modeſte coniecturas ſuas proponunt: certorum audaciam non approbo. At de his ſatis. Quod hic Cornelium Nepotem intelligi aiunt, mihi quoque probatur. Cornelium quidem ipſum magnifice de Catullo ſenſiſſe, ex eo liquet, quod in vita Attici, cum L. Iulium Calidum à poëmatum ſuauitate ita laudaret, vt eum cæteris ætatis ſuæ omnibus anteponeret, Lucretium modo, & Catullum excipiendos putauit.

Lepidvm] Modeſte commendat munus ſuum. lepidum enim paruis tantum in rebus dicimus, vt pote quod dictum ſit ἀπὸ τῆς λεπίδος. λεπὶς autem ἀπὸ τοῦ λέπειν.

Arida] Ita legendum eſſe ex teſtimonio Seruij, alij quoque annotarunt.

Pvmica *expolitum?*] Pellibus, vt nunc fit, libri etiam olim obtegebantur: eæque pumice poliri, ac leuigari ſolebant. Ouidius,

Nec fragili geminæ poliantur pumice frontes:
Hirſutus paſſis vt videare comis.

Verbum ipſum poliendi ductum eſt ἀπὸ τῆς πόλεως. quod vrbana omnia politiora eſſe ſoleant.

A Nvgas] Alibi ineptias vocat. *Si qui forte mearum ineptiarum Lectores eritis.*

Vnvs *Italorum*] nam etſi alij quoque ſcripſere hiſtorias, nemo tamen aggreſſus eſt id, quod tu, omnis æui memoriam vnius libelli explicatione complecti.

Tribvs *chartis*,] breui libello.

Ivppiter,] admirantis eſt, eandemque vim habet, quam Græcorum ἡράκλεις, ſic alibi, *Iuppiter, vt verſis lumina ſæpe manu.*

Laboriosis.] laborioſus homo, induſtrius; & φιλόπονος. laborioſus etiam, impeditus, quique ſe ex moleſtia aliqua explicare non po-
B teſt. Cicero, *Quid nobis duobus laborioſius, iudices?* laborioſus locus, in quo multum laboratur. Gallus poematis, *Durum rus fugite, & laborioſum.* citat Nonius. Hic tamen ipſe verſus apud Gellium, ſub Calui nomine, leuiter immutatus citatur. Hic autem chartas laborioſas dicit; μεγάλην καὶ ἀκριβῆ σπουδὴν τε καὶ ἐμπειρίαν περιεχούσας.

Qvalecvnqve *quidem*] huius verſus altera pars deſideratur. Quod autem vulgo legitur, *Ora per virorum*; additum eſt à Ioniano Pontano, vt & alia nonnulla in hoc libro: quod & Palladius indicat, & aperte ex hoc ad ipſum Sannazarij epigrammate cognoſcitur,

C *Doctus ab Elyſia redeat ſi valle Catullus,*
Et trahat ingratos Lesbia ſola choros:
Non tam mendoſi mærebit damna libelli,
Geſtiet officio quam Ioniane tuo.
Ille tibi amplexus, atque oſcula grata referet,
Mallet & hos numeros, quam meminiſſe ſuos.

amice Sannazarius, & venuſte. ſed Catullus mallet profecto, vt opinor, ſuos. Ego, etſi non video, quid aptius appingi potuerit; ſatius tamen duco, eſſe lacunas in bonis libris, quam eaſdem cuiuſquam ingenio expleri.

IANVS DOVSA FIL.

D Qvantvmvis in perpurgando Catullo laboratum iampridem ſit à doctiſſimis eâ curâ ac diligentia, quam merebatur auctor tantus; tamen ex tam vberi meſſe ſpicas etiamnum aliquas eſſe reliqui erroris, quæ à nobis legi mereantur, atque aliquid etiam ab illis relictum deſiderari, quod nouis operis expleri atque ſarciri poſſit, facilè mihi æqui omnes & boni dabunt. Neque enim in vllius homini eſſe arbitror poteſtate, vt exhauriat ſequentium ingeniorum fœcunditatem, præſertim in hoc ſtudio, quod velut Africa eſt, & in quo, vt in humanæ
E vitæ curriculo, nunquam ita quiſquam bene rationes ſubduxit, *Quin res, ætas, vſus ſemper aliquid apportet noui.* Quod cum viderem, neque ſummos illos viros viam poſteriorum induſtriæ obſtruere voluiſſe exiſtimarē collocatos in ea laudis arce quam ad omnem poſteritatis memoriam ſibi exædificaſſent: facilè me in eam ſententiam pertrahi paſſus ſum, vt nihil eruditiſſimorum Interpretū maieſtate deterritus, in hac ſilua ſi quid materia ſupereſſet nondum ab aliis edolatum, efformare atque exaſciare tentarem, & opis aliquid afferre politiſſimo Scriptori,

præſertim iis in locis, qui aut mendoſi aut obſcuri aut à nemine hactenus ſatis explicati eſſent. Ad principium huius libri:

A

QVOI *dono lepidum nouum libellum, Arida modo pumice expolitum.*] reſpexiſſe Pliniū Natur. Hiſt. lib. xxxv. cap. xxi. his verbis: *Sed & hi pumices, qui ſunt in vſu corporum leuigandorum fœminis, iam quidem & viris, atque, vt ait Catullus, libris, alij* monuerunt: illud non perinde vulgatum, homines *pumicatos* dictos, qui hoc leuigandi corporis ſtudio ſiue potius morbo laborabant. Plinius Iunior Epiſtolarum lib. ii. *Qui totulus à vita homanus comis ſemper & pumicati non abhorrebat.* Martialis lib. v. *Et pumicatas pauperes manu monſtras.* huc pertinuit & illud Lucilij in vii. Satyrarum: *Scabor, ſubuellor, deſquamor, pumicor, ornor.* Vbi ſi argutari liberet, dicerem *deſquamor & pumicor* reſpondere illis Catullianis; *lepidum & pumice expolitum.* de altero clarum eſt. de priori ita probarem: *lepidum* dici ἀπὸ τῆς λεπίδος, vnde λεπίζειν, quod *deſquamare* ſignificat, deriuetur. Lexicon Græcolatinum vetus: λεπίζω *Squameo*; correxerim *Deſquamo*. Eodem Epigrammate.

B

DOCTIS, *Iuppiter, & laborioſis.*] *Iuppiter* θαυμαστικὸν eſt. notandum autem etiam Græcos ita loqui atque vti ſuo ὦ Ζεῦ. Philemo apud Athenæum:

Σὺ γὰρ λέγουσ' ἀστράπτει αὐτὸ νῦν ἰδὼν
Δειπνεῖν, ὦ Ζεῦ, πράγματα δ' ἐντεῦθεν.

Eubulus Comicus:

αἰγίδιον σὺ δὲ νέαν φορεῖτε
στέφανον πολυτίμητον ὅσιον
χρυσίον χρυσοῦν, ὦ Ζεῦ.

Sic enim diſtinguo eos verſus, qui apud Athenæum indiuiſi leguntur & laborant ab interpunctis.

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

C VALERI.] In manuſcripto iuriſconſultiſſimi viri Iacobi Cuiacij non Caius, ſed Quintus prænomen exaratum eſt. idque videtur confirmari carmine in ianuam, illo verſiculo: *Verum iſti populi nænia, Quinte, facit.* Quare, qui illi Caio prænomen faciunt, poſſunt hac auctoritate permoti ſententiam ſuam mutare. Porro liber ille, quo vſi ſumus, cuiuſque iam mentionem fecimus, longe alios huius poetæ manuſcriptos bonitate ſuperat, quum tamen omnes ex vno exemplari deſcripti fuerint. Id exemplar ab homine Veronenſi, quiſquis ille fuit, in Gallijs repertum omnes illos codices eius poetæ, qui in Italia extant, propagauit. Et quum multi extiterint, quorum pars vitam poetæ collegerint, pars in eum Commentarios ediderint: miror a nemine illorum memoriæ proditum, quando, & a quo, & vbi hic liber repertus in manus noſtras peruenerit. Solus Volaterranus, quod ſciam, memoria auorum ſuorū e ſitu erutum ſcribit. Sed in Gallijs ſe eum reperiſſe ille ipſe, qui publicauit, epigrammate teſtatus eſt. Quod quamuis dignum eſt elegantia ſæculi illius, quo literas ſcire, barbaries erat: tamen nequid ſine teſte dicerem, id æquo animo hic adpoſui.

Ad patriam redeo longis a finibus exul.
Cauſſa mei reditus compatriota fuit,
Scilicet a Calamis tribuit cui Francia nomen:
Quique notat curſum prætereuntis iter.
Quo licet ingenio veſtrum reuocate Catullum,
Quoius ſub modio clauſa papyrus erat.

Et ſi, candide lector, hoc epigrammate patienter carere poteras, habet tamē, quod te ſcire melius fuit, quam ignorare. Non repetam de Catullo, quæ vulgatiſſima alij atque alij tanquam noua nobis obtrudunt. Id tantum dicam: vrbicarium & Mimographum poetam huic noſtro cognominem fuiſſe: cuius meminit Iuuenalis. Et fortaſſe is fuit auctor carminis de Vere, ex quo hoc citat Eraſmus: *Sic Amyclas, dum tacebant, perdidit ſilentium.* Suſpicor autem illud Gallicanum exemplar Langobardicis literis ſcriptum fuiſſe: quia errores, qui in poſtremis codicibus ab imperitis librariis diſſeminati ſunt, non aliter videntur, quam a moroſis illis characteribus nati. id quod ſuo loco diligenter admonebimus. Præterea non character ſolum menda propagauit, ſed & antiquaria lectio. Nam librarius ſemper ſcripſerat: QVOR, QVOM, LVDEI, LVCEI, ADEPTA'S, M'ALIVS, OCEANO'S, POPVL' ARBITRIO, DEVOLVIT ILL' ACVTO, ILI' ET. Item multa alia præterea, quorum

C ignoratione quantum in hoc auctore edendo peccatum ſit, poſtea docebo. Miraberis enim, ſtudioſe lector, tantam mendorum ſegetem hūc politiſſimum auctorem occupaſſe. quam ſi non omnem extirpauero. tamen non magnum poſt me ſpicilegium relinquam. Dubitandum vero minime eſt opus Catulli ad nos lacerum perueniſſe. Longe enim plura ſcripſiſſe teſtes ſunt veteres Grammatici, qui de eius poematijs ea producunt, quæ hodie non extant. Itaque apud Virgilium lib. v. *per mille coloribus arcum*: ibi Seruius, *De iride arcum in genere maſculino dixit. Virgilius, Catullus & alij in fœminino referētes ad originem.*

D Atqui tale nihil hodie in Catullianis. Præterea eius opus videtur in genera carminum diſtinctū fuiſſe, Hendecaſyllabos, Heroica, Lyrica, Elegiaca. Itaque Chariſius citat Catullum in Hendecaſyllabis. quod ſane non feciſſet, niſi ita tributum fuiſſet volumen. Rurſus apud Virgilium legimus: *—Et quo te carmine dicam Rætica?—* Ibi Seruius refert, Virgilium, quum ſciret Ræticum vinum ſummopere laudari a Catone, contra autem vituperari a Catullo, ne ſe in eam diſſenſionem interponeret, hoc modo locutum. Atqui in hodiernis Catullianis nulla nota eius rei extat.

E Denique Nonius ex Priapeo Catulli adducit: *De meo Ligurire libido eſt.* Quare admodum mutilum opus Catullianum ad nos perueniſſe minime dubium. Quid præterea dicam, quæ citat ex Catullo Maurus Terentianus, quæ nuſquam comparent?

A o *Cor. Nepotem*] Ineptum eſt dubitare de Cor. Nepote, quem Plinius & accolam Padi, & Tranſpadanum vocat. Sed Auſonius omnem prorſus dubitationem tollit, qui eum Gallum vocat, & Nepotis cognomen attribuit.

Cui dono lepidum nouum libellum,

Veronenſis ait poeta quondam:
Inuentoque dedit ſtatum Nepoti.
At nos inlepidum, rudem libellum
Credemus gremio tuo fouendum?
Iuueni, (trepidæ ſilete nugæ)
Nec doctum minus, & magis benignum,
Quam quem Gallia præbuit Catullo.

A R I D A *modo.*] Cur dubites de hac lectione, cauſſæ non eſt, ſi Seruium locupletiſſimum auctorem habes. Quare enim illi minus, quam libris abhinc centum annis ſcriptis tribuendum ſit, non video.

C O R N E L I] Male hoc diſtinguitur vulgo. Ita enim ſcripſit Catullus:

Quoi dono lepidum nouum libellum,
Arida modo pumice expolitum?
Corneli, tibi. -- Sic in Epigrammatis:
Quos potius ſaueam? Cati, tibi.

O M N E *æuum tribus.*] Dupliciter peccant docti viri in huius loci enarratione, primum, quum Annales Nepotis intelligunt: quorum quum Grammatici decimum quintum citent, non efficient, id quod volunt, nempe illud, *Tribus chartis* eſſe, breuiter & compendioſe, vt ipſi exponunt. Nam quomodo compendioſe ſcribere potuit, qui ad decimum quintum, aut vlterius fortaſſe ſcripſerit? Alter error, quum *Tribus chartis*, vt iam monui, pro breuiter accipiunt. Quid ergo? Intelligit Chronicon Nepotis, quod antiquiſſima etiam mythologica complectebatur inſtar Apollodori Bibliothecæ. Auſonius: *Apologos Titiani, & Nepotis Chronica, quaſi alios apologos, nam & ipſa inſtar, fabularum ſunt, ad nobilitatem tuam miſi.* Deinde aperte hoc Catullus ipſe docet. Nam τὸ *Omne æuum* plane ad Chronica refertur, Chronicorum ſcriptio omne omnium gentium æuum complectitur, Annales tantum vnius nationis geſta. *At tribus chartis* quod dixit, pene pueri ipſi explicauerint, tribus libris. Ita, Q. Serenus: *Tertia namque Titi ſimul & centeſima Liui Charta* -- An cenſes aliud quam centeſimum tertium librum indicari? Quare doctis viris, qui id prouerbialiter dictum interpretantur, per me quidem tacere licet. Quid enim breuius ſcribere potuit, quam omne æuum ab vltima antiquitate tribus libris complecti?

D O C T I S, *Iuppiter,*] ἐκφώνησις ſatis nota. Ei ſimilis ea apud Florum: *In loco, quem Aquas Sextias vocant, quo, fides numinum, prælio oppreſſit.* Sic apud Catonem: *Vita Deum immortalium.* vbi Statilius Maximus vetuſtiſſim. Criticus. ἐκφώνησις, inquit, ἀρχαϊκὸν, ὡς, ὦ πόποι. Antipater Sidonius in Alcæum: -- ὦ Ζεῦ ἐν ἄλλᾳ ἱερὸν, ἀλλ' ἐν ἱερᾷ πτώματα ... ἐνεγκαμένα τὸ πλημμελῶς. Nã vltima verba eodem modo ἐκφωνητικῶς pronuncianda. Terentius Andria: *Pietatem nati, nónne te miſeret mei.* vt ἐκφώνησις per ea, quæ nobis auguſtiſſima, Deos, templa Deorum: ſic & per ea, quæ nobis chariſſima, parentes, liberos. Itaque *vitam Deorum immortalium,* & *Pietatem nati* eodem modo enunciatum, nimirum ἐκφωνητικῶς.

Q V A R E H A B E.] Ita lege ex veteri ſcriptura: *Quare habe tibi, quicquid hoc libelli eſt, Qualecumque* -- Quod eſt elegantiæ priſcæ ac Latinæ.

A Q V A L E C V N Q. *quidem.*] Iam deuenimus eum locum, qui adeo vulgus Grammaticorum torſit. Notum commentum Pontani, ipſo Pontano indignum, quod multi ita amplexi ſunt, vt quum ſe belle Catullum imitari profiterentur, id totum tanquam γνώμην Catulli in ſuos hendecaſyllabos inculcarint. Librorum ſcriptorum lectio, vt iam multi monuerunt, ita concepta eſt. -*quod o patrona virgo.* In noſtro erat *patrima.* Parua quidem menda, ſi leuiuſculam mutationem, quæ hic commiſſa eſt, ſpectes: ſed non parui momenti, ſi nos quidem recte diuinauimus. id

B quod tamen nos feciſſe fortaſſe non inepte affirmare poſſumus. Legimus ergo:

Quare habe tibi quicquid hoc libelli eſt,
Qualecumque. quod, o patrima Virgo,
Plus vno maneat perenne ſæclo.

Quibus vterque parens ſuperſtes erat ij, Græcis ἀμφιθαλεῖς, Latinis patrimi matrimi dicebantur. Contra quibus alter tantum parens erat, ἑτεροθαλεῖς. & Latine, quibus pater deceſſerat, ij matrimi: quibus mater, ij patrimi erant. Eleganter vero Catullus Mineruam, quæ tantum patrem habebat, patrimam vocat. Eo nomine ἀμήτειρα a Græcis poetis vocatur. vt,

C καὐτὴ μοι ἀχαιὰ Τριτωνὶς ἀμήτειρα.

Nam, vt inquit Callimachus μάτηρ δ' οὔτις ἔτικτε θεὰν, ἀλλὰ Διὸς κορυφά - Quare propterea ἀμήτωρ dicta. Euripides Phœniſſis, Διὸς ἀματόρος παλλάδος φραδαῖσιν. Hoc eſt, Diuæ patrimæ Mineruæ conſilus. Sic quum Volcanus a Græcis dicitur ἀπάτωρ, iure vertere potes, matrimus. Patre enim caret, vt Minerua matre. Perperam vero alteram ab vltima corripuit Politianus, quum analogia aliter doceat. Ita enim producimus, Primus, Bimus, Trimus, Quadrimus. Ad quod exemplum formatur, Patrimus, Matrimus. Quod ſi *patrona* retines, non deterius erit altero, propterea quod in Biblio-

D thecis Minerua dicata erat. Iuuenalis Satira III.

Hic libros dabit & forulos, mediamque Mineruam.

Mediam Mineruam vocat, σηκὸν Mineruæ, quæ in omnibus bibliothecis dedicabatur: quo nomine patronam librorum vocauerit. Itaque non immerito librum plus vno ſæclo viuere optat, quem Minerua in Bibliothecas receperit. Magiſter quidam, cui editio horum trium poetarum impotentem zelotypiam expreſſit, clamabat ex ſuggeſtu, flagitium eſſe Mineruam inuocari in poemate laſciuo. Sed æmulatio eum ad tam nugatoriam obiectionem impulit, non vlla ratio. Nam quis poeta non de

E amore locutus? & tamen quis non eorum inuocauit Mineruam? propter pædagogulorum faſtidium vnus Catullus ab inuocatione Mineruæ faceſſat?

Ad paſſerem Leſbiæ. II.

P A S S E R, deliciæ meæ puellæ,
Qui cum ludere, quem in ſinu tenere,
Quoi primum digitum dare adpetenti,

Et acris ſolet incitare morſus,
Cum deſiderio meo nitenti,
Carum neſcio quid lubet iocari,
Vt ſolaciolum ſui doloris:
Credo, vt tum grauis aquieſcat ardor,
Tecum ludere, ſicut ipſa, poſſem,
Et triſtes animi leuare curas,
Tam gratum mihi, quàm ferunt puellæ,
Pernici aureolum fuiſſe malum,
Quod zonam ſoluit diu ligatam.

ANTONIVS PARTHENIVS.

PASSER, *deliciæ meæ puellæ.*] Ex hoc carmine Mart. hoc opus paſſerem appellari fortaſſe ſuſpicatus eſt. In hoc autem poeta Leſbiæ paſſerem deflet: quem quanto maiori voluptati fuiſſe Leſbiæ oſtendit, puellam tanto acerbiore mœrore affectam ex auiculæ illius interitu ſignificat. Commendat prius paſſeris delitias, & iocos: Deinde mortem eius fletu ac lamentationibus proſequitur: mala multa imprecatus Orci tenebris omnia deuorantibus.

PRIMVM.] Pro primo, aduerbium eſt: aut certe appetenti primum ipſum digitum: quaſi ante omnia digitum appeteret. & ſic diſtinguendum eſt: aut primum digitum pro prima parte digiti, vt Vir. *Primaque vetant conſiſtere terra.* & Teren. *Lenoni eripuit meretricem in prima fabula*: pro prima parte terræ, & prima parte fabulæ. Ordo eſt: O paſſer deliciæ meæ puellæ lubet nunc mihi iocari tecum, ſcil. deſiderio meo.

NITENTI.] Nitido, ſplendido, & ob hoc grato: nam quæ nitent grata eſſe ſolent.

DESIDERIO.] Amore meo. nam amicæ res caræ ſunt amatori.

LVBET.] Mihi, ſubaudi.

IOCARI *neſcio quod carum.*] Quendam paruum iocum exercere.

CARVM.] Scilicet mihi.

ET *ſolatiolum ſui do.*] Senſus eſt: Et credo hoc etiam ſolatium doloris Leſbiæ, vt ego quoque poſſem ludere tecum, ô paſſer, ſicut ipſa olim ludere ſolebat.

SOLATIOLVM *credo.*] ſ. quod ſequitur, vt tecum ego poſſem ludere ſicut ipſa.

SOLATIOLVM *ſui doloris.*] Sui pro eius poſuit ſatis impropriè.

GRAVIS *ardor.*] Diffinitio iracundiæ amatoriæ: nam amantium iræ facillime accenduntur. In amore enim hæc omnia ſunt vitia: iniuriæ, ſuſpitiones, inimicitiæ, induciæ, bellum, pax rurſum. vt ait Teren.

ACQVIESCET.] Reſtinctus eſſet aduerſum me, pro acquieuiſſet: alij legunt acquieſcet futuri temporis: quod minime probo.

ET *tr. an. le. cu. tam gratum eſt mihi.*] Non enim ſolum credo idem eſſe ſolatiolum eius doloris, quod accipiet ex meis cum paſſere iocis, ſed etiam hoc mihi quoque gratiſſimum eſt ſi leuauero puellæ meæ triſtes animi curas. Poſſumus

A tamen alium afferre ſenſum.

SOLATIOLVM *doloris.*] i. credo hanc vitam eſſe meæ puellæ conſolationem, pro minuendo eius mœrore ex paſſeris morte ſuſcepto: ſi poſſem tecum, ô paſſer, ludere.

ET *grauis ardor.*] i. grauis mœror ex paſſeris interitu proueniens.

AVREOLVM *malum.*] Apud Ouidium hæc fabula latiſſimè patet: quemadmodum Hippomenes aureis malis, à Venere acceptis, Atalantam puellam in curſus certamine deceperit, ac vicerit, nuptiiſque eius ſit potitus.

PERNICI.] Veloci. nam pedum pernicita-
B te multos iuuenes inpigros ſuperauerat puella.

QVOD.] Malum aureum ex Heſperidum hortis à Venere decerptum.

SOLVIT *zonam diu ligatam.*] Virginalē puellæ pudicitiam tradidit Hippomeni ſolutam. Nam virginalis puellarum venter pro pudicitiæ cuſtodia cingulo laneo cinctus ſeruabatur, nec licebat ſponſo noua nupta potiri, niſi prius zonam illam ſoluiſſet: & hoc eſt, quod Feſtus inquit: *Cingulo noua nupta præcingebatur, quod vir in lecto ſoluebat, factum ex lana ouis: vt ſicut illa in glomos ſublata coniuncta inter ſe ſit, ſic vir ſuus ſecum cinctus, vinctuſque eſſet. hoc Herculaneo nodo vinctum vir ſoluit ominis gratia: vt ſic iſpe felix ſit in ſuſcipiendis libe-*
C *ris, vt ſuit Hercules, qui ſeptuaginta liberos reliquit. Cinxia* item *Iunonis nomen ſanctum habebatur in nuptiis, quod initio coniugij ſolutio erat cinguli quo noua nupta erat cincta. alibi: Tibi virgines zonula ſoluunt ſinus.* Alibi: *Quod poſſet zonam ſoluere virgineam.*

DIV *ligatam.*] Vſque ad nuptiarū tempus.

PALLADIVS FVSCVS.

PASSER *delitiæ.*] Verſus eſt eius generis cuius ſuperior. Catullus hinc amore, inde ira æſtuans, quod ab amica excluſus foret, paſſerem
D alloquitur: demiratus tum eius luſus, tum voluptatem, quam ex eo irritando Leſbia capiebat. Quare, inquit, ſi cum hic ardor qui nunc me tenet quieſcat, ego item, vt puella ſolet, tecum ludere, ludendoque curas animi leuare poſſem: tam gratum mihi tuum eſſet beneficium, quam gratum ferunt fuiſſe malum aureum Atalantæ puellæ, quod ab Hippomene in curſus certamine iactum, vt aſſequeretur, pudicitiæ famam contempſit, & patris ſpreuit imperium.

DELITIÆ.] Oblectamenta. Virgilius: *Formoſum paſtor Corydon ardebat Alexin Delicias domini.*

QVI *cum.*] Cum quo.

PRIMVM *digitum.*] Primam digiti partem.
E ET *acris ſolet incitare morſus.*] Acriter mordentem irritare.

CVM *deſiderio meo nitenti.*] Huius & duorum qui ſubſequuntur verſuum ſenſus & ordo eſt: Cum lubet meo deſiderio nitenti iocari neſcio quid carum & ſolatiolum ſui doloris. Appellat autem amicam deſiderium, quæ mœrore aliquo affecta, ſi cum paſſere luderet, eius luſibus exhilarabatur. Dixit autem iocari pro ludere.

VT *cum grauis acquieſcat ardor.*] Credo inquit vt ſi poſſem ludere tecum, ſicut ipſa: & ludendo leuare

leuare curas animi, cum grauis ardor acquieſcat: tam gratum eſt mihi: & reliqua.

G R A V I S *ardor.*] Moleſtus ignis.

C V R A S.] Sollicitudines.

E S T.] Pro eſſet: tempus pro tempore: *ἐναλλαγὴ*.

P E R N I C I.] Veloci: acriter currenti: vt po... re quæ cum procis curſu certabat. Fabula autem talis eſt. Ex Scheno ciuitate fuit virgo Atalanta curſu præpotens ſic vt ſponſos prouocatos & victos occideret. poſtea Hippomenes Venerem vt ſibi adeſſet rogauit: à qua cum accepiſſet de horto Heſperidum vel Damaſceno Cypri agro tria mala aurea puellam prouocauit, Et ſingula cœpit iacere: Tum Atalanta cupidine colligendorum malorum retenta ſuperata eſt: ſed Hippomenes potitus victoria in luco Matris deum amoris impatientia cum victa concubuit: vnde irata dea in leones eos mutauit, & currui ſuo ſubdidit.

A V R E O L V M.] Amat hic poeta inſerere ſuis verſibus nomina diminutiua, quia hęc ad aurem legentis dulcius ſonant.

Q V O D *zonam ſoluit diu ligatam.*] Quod malum cauſa fuit, vt Atalanta virginitatem amitteret.

S O L V I T.] Diæreſis. Nam niſi ſoluit triſyllabum ſit, verſus ſtare non poteſt.

Z O N A M.] Cingulum: quod ex lana ouis fiebat, eo virginalis venter præcingebatur: Verum cum puella nupſiſſet, illud prima nocte vir in lecto ſoluebat: Verrius eſt auctor. Quidam vero pro tecum legunt ſecum: & pro ipſa legunt ipſe. Quæ lectio ſi placet dicendum eſt Catullum, non cum paſſere ſed cum Lesbia ludere exoptaſſe.

ACHILLES STATIVS.

P A S S E R, *deliciæ meæ puellæ*] ſic erat omnibus in manuſcriptis. alij ſe legiſſe adfirmant, pro Deliciæ, Delicium. ſed illo modo ſcriptum fuiſſe, videtur indicare Martialis in. V I I. de ſua puella, illis verſibus. *Accidit infandum noſtræ ſcelus Aule puellæ, Amiſit luſus delicias q. ſuas. Non quales teneri plorauit amica Catulli, Lesbia, nequitijs paſſeris orba ſui.* Hoc autem blandimento vtebantur in reb. cariſſimis appellandis. Idem poſt, *Amabo mea dulcis Ipſithilla, Meæ deliciæ, mei lepores.* In veterib. monumentis, quæ Romæ viderim, mariti coniuges ſuas, & matres filias blande vocant, DELICIO. & DELICIO. SVO. & DELICIO SVO CARISSIMO. Ego vero poſt hunc verſum legerem libenter illum, Et ſolaciolum ſui doloris. minus enim moleſtiæ legentib. adferet horum ſententia, atq. ordo verſuum. nec erit, cur, Et, in, Vt, mutemus, cum ſit illo modo ſcriptum in libris omnibus. ſæpe vero factum id animaduertimus in hoc præſertim poeta, vt ſuis locis moti verſus alieniſſimis legantur.

Q V I *cum ludere, quem in ſinu tenere*] ſimilis ſæpe apud optimos auctores frequentatio. Cic. *Cui in manu ſit, quem eſſe dementem velit, quem ſapere, quem inſanire, quem in morbum inijci, quem contra amari, quem accerſiri, quem expeti.*

A Q V I *cum ludere*] Ingenuorum luſus hic puerorum olim fuit. Plaut. in Capt. *Nam, ubi illo. aduenis, quaſi patriciis pueris aut monedulæ, aut anates, aut coturnices dantur, quicum luſitent.* Et Ouid. in. X. Metam. de Pygmalione, & virginis ſtatua, quam ille amabat, *Munera fert illi conchas, teretesq. lapillos, Et paruas volucres, & flores mille colorum.*

C V I *primum digitum dare adpetenti.*]. Theocritus — *ἄκρα δὲ χειρὸς δάκτυλα.* — Vno in manuſcripto veterum more Qui, pro cui ſcriptum legebatur. Primum vero digitum dicit, quod Chryſoſtomus, *τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου.* & Hippocrates in Aphoriſmo XII. *τὰ ἄκρα τῶν δακτύλων.*

B E T *acris ſolet incitare morſus.*] Acris morſus etiã dicit Cic. in. II. de Offic. *Acriores autem morſus, inquit, ſunt intermiſſæ libertatis, quam retentæ.*

C V M *deſiderio meo nitenti.*] id eſt puellæ meæ, ſic Cic. ad Terentiam, opinor, *Meum deſiderium, mea lux.* Sic Phanocles de Orpheo, *Πολλάκι δὲ σκιεροῖς ἐν ἄλσεσιν ἕζετ' ἀείδων Ὃν πόθον. οὐδ' ἦν οἱ θυμὸς ἐν ἡσυχίῃ.* Et Bion in Bucolicis, *Ὄλωλεν ὁ καλὸς Ἄδωνις ... ...* Et in veteribus monumentis Romæ nomen puellæ legitur, inde deductum, POTHVSÆ.

C A R V M *neſcio quid lubet iocari.*] In Maffei libro erat Rarum. quod factũ opinor ex eo quod erat Karum. ſic enim id verbum veteres ſcripſiſſe nonnumquam, multa vetuſtatis monumenta declarant. Carum autem id exprimit hoc loco, quod etiam Græcis eſt *φίλον τι.*

C C R E D O, *vt cum grauis acquieſcet ardor.* legendum cenſeo, vt & Aldus olim impreſſit, *Credo vt tum grauis acquieſcat ardor.* Similiter Tibullus in. I. *Infelix dum requieſcit amor.*

T E C V M *ludere, ſicut ipſa, poſſem.*] ſic quoq. erat in manuſcriptis omnibus. Aldus olim impreſſit, *Secum ludere, ſicut ipſe, poſſem.*

E T *triſtes animi leuare curas.*] In manuſcriptis veterum more, Triſtis. vt ſupra Acris, non,

D Acres. *Triſtes:* amaras. Horat. in IV. *amaraque curarum.* Namque triſte, amarum dicitur. Idem alibi de Venere: *Quæ dulcem curis miſcet amaritiem.* *Leuare, κουφίζειν.* Theocritus in *Κυκλώπῃ*; *Οὐ λόγος οὐχὶ φίλαμα τὸ κουφίζει τὸν ἔρωτα.*

T A M *gratum mihi.*] In manuſcriptis omnibus Tam gratum eſt mihi. Guarinus ſignum *ἐλλείψεως* ſuo in libro fuiſſe demonſtrat. Et vero hæc cum ſuperioribus vſquequaq. non cohærent.

Q V O D *zonam ſoluit diu ligatam.*] Adducit in. I. Priſcianus, quo doceat conſonantem. v. pro vocali accipi. Ab huiuſmodi vero zona *Βαθύζωνοι*, & *Χρυσόζωνοι γυναῖκες* a Græcis dicuntur. Eadem

E de zona Martialis, *Longa ſatis nunc ſum: dulci ſed pondere venter Si tumeat, fiam tunc tibi zona breuis.* Soluendæ zonæ morem referunt ad Lycurgum auctorem. Sed, cum fere zonam ſoluere pleriq. intelligant id eſſe tantum quod vitiare, aut grauidam relinquere, Hyperides etiam parere videtur interpretari, cuius verba ſunt apud Hermogenis interpretem hæc. *Λέγεται γὰρ τὴν κατὰ ... ... Ζωστὴρ καλεῖται.* Idem ſcribit Stephanus *περὶ πόλεων*, in verbo *Ζωστήρ*. Interpres quoq.

Apollonij templum Athenis fuiſſe dicit Dianæ dicatum *κωλιάδος*. quod parturientibus ſcilicet præeſſe putabatur. quam ob cauſſam etiam au-ctor Hymni in Dianam, *κωλιάδα* eandem vocat. Hanc pelliceam zonam fuiſſe docet Placiades in Gloſſis. *Incaſtum*, inquit, *puto A. litteram debere retinere: ab eo quod eſt Incaſtum venit.* Cæſtum dicunt zonam pelliceam Veneris, quæ legitimas nuptias ligat. Si quis ergo alieni legitimiq. matrimonij iura violauerit, incæſtum dicitur admiſiſſe, id eſt, quaſi caſtitatis vinculum, zonamq. Veneris violaſſe.

M. ANT. MVRETVS.

PASSER.] Politianus, leui, aut nullo potius argumento ductus, obſcœnum quiddam huius paſſeris nomine obtegi credidit. in quo, merito, vt mihi quidem videtur, a Sannazario, aliiſque deriſus eſt. Narrat quidem Feſtus *ſtruthium* nomine vocatam in mimis obſcœnam partem virilem, a paſſerum videlicet ſalacitate: ſed hic tam multa ſunt, quæ niſi de aue intelligi non queunt, vt nihil tale liceat ſuſpicari. Quo fit, vt magis admirer, quod audio, Benedictum quoque Lampridium, hominem alioqui eruditiſſimum, raræque cuiuſdam in pangeodis verſibus elegantiæ, hanc Politiani ſententiam in omni ſermone approbare ſolitum fuiſſe. Facere etiam imperite puto, qui illud Martialis, *Sic forſan tener auſus eſt Catullus Magno mittere paſſerem Maroni*, perinde accipiunt, ac ſi ab hiſtorico, non a poeta, dictum eſſet. Primum illud, *Forſan*, ſatis indicat exemplum hoc eiſe ex genere eorum, quæ poetæ apte ad rem propoſitam ſæpe comminiſci ſolent: qualia ſunt illa,

Fratris in Aenea ſic illum funere dicunt
Egreſſum caſtris pulcher Iule tuis: &,
Teucer Salamina, patremque
Cum fugeret, tamen vda Lyæo
Tempora populea fertur vinxiſſe corona:

& innumerabilia ad eundem modum. Qua in re tanta eſt eorum licentia, vt ſæpe etiam alij alijs pugnantia confingant. *-quod erat longiſſima*, ait Ouidius, *nunquam Thebas Hectoreo nupta reſedit equo.* at ille alter narrat impuræ libidini indulgere ſolitos ſeruos, *Hectoreo quoties ſederat vxor equo.* Deinde non erat ſane tam magnus Maro, quo tempore hæc ſcripta ſunt, vt iudicium illius Catullus requireret, aut vero de eo quidquam cogitare deberet. quippe, ſi Crinitum ipſum ſequamur, cum Catullus migrauit è vita, P. Maro Cremonæ ſtudiis operam dabat, vixque annum ætatis duodecimum impleuerat. Non eſt autem diſſimulandum, in quibuſdam libris illud, quod eſt paulo infra, *Lugete o Veneres*, eſſe principium epigrammatis; in aliis hoc totum de paſſere continenter legi. ego, cum quod pro certo affirmem, non habeam: labor tamen, vt putem duo eſſe epigrammata, quorum priore viuum adhuc paſſerem alloquitur: poſteriore eundem mortuum deflet.

DELICTÆ.] *τὰ παιδικά.*

PRIMVM *digitum.* ſummam digiti partem. ita Terentius primam fabulam, & vltimam pla-

A team dixit: ita M. Tullius primoribus labris guſtare, & extremis digitis attingere.

APPETENTI.] apprehendere cupienti, *ἐπιχειροῦντι*. Homerus, *-ἐπὶ μαζὸν ὀρέξατο χερσὶν ἑκατέρῳ.*

CVM *deſiderio.*) cum puellæ ipſi, (eam enim deſiderium ſuum vocat) aliquam animo ægritudinem ſentienti, libet carum & amabile quiddam iocari, atque ex tuorum luſuum feſtiuitate aliquod doloris ſui ſolatium quærere, efficereque, vt, tecum luſitando, ardor ille animi acquieſcat.

TVM.) interim dum ipſa ita iocatur.

GRAVIS.) graue, proprie eſt *τὸ βαρύ*. ſed per

B tranſlationem ſignificat, quidquid moleſtum eſt, vt Græcis *τὸ δεινόν*.

ARDOR.) ille doloris quaſi morſus. Eſt autem valde apta tralatio, nam &, vrere, interdum valet moleſtiam exhibere. Terentius Eunucho, *Vro hominem*: & in eadem fabula, *-te vt male vrat.* Horatius, *Vrit enim fulgore ſuo, qui prægrauat artes Infra ſe poſitas.*

TECVM *ludere, ſicut ipſa, poſſem.*) vtinam, inquit, ſicut ipſa tecum ludendo doloris ſui ardorem mitigat, poſſem ego quoque eadem conditione tecum ludere, & talibus luſiunculis leuare curas, quibus conficior. In hoc autem verſu nihil mutauimus, ſed veterum librorum ſcriptu-

C ram, temere, vt viſum eſt, ab aliis loco motam, repoſuimus.

POSSEM.) ſubaudi vtinam. Sic ſæpe apud Græcos Euripides, vt Oreſte, *μόνιμος τὴν ἑαυτῆς μόνον χθονὸς πατρῴας ἀμφιφῶσα ἄτεγκτος.* & Phœniſſis, *χαρὶς γενοίμαν ἄφρονος.*

TAM *gratum id mihi.*) ſubaudi, eſſet.

PVELLÆ *pernici.*) Atalantæ, fabula ex metamorphoſi Ouidij, aut ex commentario in Comaſten Theocriti nullo negocio peti poteſt.

QVOD *zonam ſoluit.*) Feſtus, *Cingulo noua nupta præcingebatur, quod vir in lecto ſoluebat, factum ex lana ouis, vt ſicut illa, in glomos ſublata coniuncta in-*

D *ter ſe ſit, ſic vir ſuus ſecum cinctus vinctuſque eſſet. Hoc Herculaneo nodo vinctum vir ſoluit, ominis gratia, vt ſic ille felix ſit in ſuſcipiendis liberis, vt fuit Hercules, qui LXX. liberos reliquit*, & paulo infra, *Cinxiæ item Iunonis nomen ſanctum habebatur in nuptijs, quod initio coniugij, ſolutio erat cinguli, quo noua nupta erat cincta.* Hæc Feſtus. Catullus alibi, *-tibi virgines Zonula ſoluunt ſinus.* Idem, *Ne quærendum aliunde foret nerwoſius illud, Quod zonam ſoluere virgineam*, citatur & Varronis verſus apud Nonium, *γυναῖκα διδάσκω, Nouos maritus is ſoluebat cingulum.* Græci quoque *λυσιζώνους* puellas Venerem expertas vo-

E cant.

IANVS DOVSA FIL.

QVI *cum ludere, quem in ſinu tenere.*] Particulam in à, mala manu eſſe vt ſuſpicer, facit Poëtarum conſuetudo, qui eam aliáſque ſimiles in ſermone creberrime emittunt, vt ecce infra: *Puella namque quæ meo ſinu fugit*, vult enim dicere *è meo ſinu* quare ſi & hic legamus, *quem ſinu tenere*, nihil aut Catullianæ venuſtati aut ſententia decedet. Sequitur,

QVOI *primum dig. dare appetenti.*] Sic & Pro-

pertius illo verſu libri II. *At tu vix primas extollens gurgite palmas, primas palmas* pro primoribus digitis, Plautus alibi *Poſtremam comœdiam* pro extremo Comœdię poſuit, vt Terentius *Primam Fabulam* pro principio Fabulæ.

Credo, vt tum grauis acquieſcat ardor, Tecum ludere, ſicut ipſa poſſem. Nō diſplicet hoc loco Patris mei coniectura, qui hos duos verſus ita reſcribendos cenſet: *Cedo, vt tam grauis acquieſcat ardor, Tecum ludere, ſicut ipſa, poſſim*, Quam lectionem ſi recipimus, hæc erit ſententia: Da, ſiue fac mihi iſtam gratiam (id enim *Cedo* ſignificat) vt tecum ludēdo, ſicut ipſa, doloris mei ardorem mitigare poſſim.

IOS: SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

PASSER.] Nimis argutantur Politianus, & Turnebus. alter, quod neſcio quid ſubturpiculum ſub paſſeris nomine Catullum αἰνίττεσθαι vult: alter quod paſſerem amicæ à Catullo commendatum vult, quia ſecundum Sappho currum Veneris paſſeres trahunt. docti quidem ambo, ſed quos mallem hoc tacuiſſe. Quod autem hactenus hoc epigramma à nemine intellectum ſit, niſi ex iis, quæ ſequuntur, coniicero, oleum & operam me perdidiſſe dicito.

CVM *deſiderio meo nitenti.*] Scribendum eſt C QVVM. Quum libet, hoc eſt, quandoquidem libet. In pleriſque veterum libris QVONIAM pro QVVM ſubſtitutum eſt. & vt alios taceam, Inſtitutiones Iuſtiniani Imp. manuſcriptæ ſemper habent QVVM, vbi vulgo QVANDO, aut QVONIAM interpolatum eſt. Hoc maioris eſt momenti, quam pædagoguli prima fronte iudicare poſſent. Quid enim ſequitur, vide. Male vero deſiderium puellam ipſam, & amores poëtæ interpretantur vulgo.

CREDO *vt tum.*] Corruptiſſima hæc ſunt, ſi quæ alia in Catullo. &, ſi qui putant ſe totum Catullum tenere, verum fateri volunt, profecto D ſe in hoc loco nihil penitus videre fateantur neceſſe eſt. Vetus ſcriptorum librorum lectio: *Credo vt quom grauis acquieſcet error.* Magnum mendum, ſed parua labe contractum. Nam vetus codex Gallicanus ſine dubio habuit *credont* pro *credunt*. Ita enim non raro ſcribebant, vt in lapide Narbonenſi:

VIVONT
A. SEMPRONIO
GALLÆCI. L. LÆTO
PVRPVRARIO
ET. SEMPRONIÆ. MODESTÆ
VXORI. E

Et in aliis eiuſdem vrbis inſcriptionibus legitur VIVONT pro *viuunt*. *Acquieſcet* autem pro *acquieſcit* ſcriptum fuiſſe non mirum videri debet. Ita enim ſæpiſſime in hoc libro. vt IPSE, QVE, LVCE, & ſimilia, pro *ipſi*, *qui*, *luci*. Mens Catulli hæc eſt. O paſſer, quandoquidem libet mihi dare ludum deſiderio meo, hoc eſt: Quando libet mihi animi gratia iocari (vt homines tunc credunt ſe defunctos dolore, quando eo intermittente leuantur, puta interiecto aliquo ludicro) vtinam tecum ludere, ſicut ipſa poſſem,

A ac tam leui opera, æſtu ac dolore meo defungi. Errori etiam anſam dare potuit nomen ſupplendum, ad quod refertur τὸ *credunt*. Ita enim ſæpe loquuntur veteres. Propertius: *Non ita complebant Ephyreæ Laidos ædes.* Complebant, qui? homines, amatores. Theocritus. ἴσον ἐμὶν τήνω μόχθος καὶ μόχθος ἀκόνων. Subaudimus enim παῖδες. & hæc quoque ſunt inuſitatæ elegantiæ: quæ tamen hactenus nemo intelligebat.

TECVM *ludere.*] Non expreſſum eſt τὸ ὤφελον Vtinam. Virgilius: — *Troum ſocia arma ſecutum Obruerent Rutuli* — vtinam obruerent. Legēdum vero, vt in manuſcriptis, *Tecum ludere, ſicut ipſa, poſſem*, non autem, *Secum ludere, ſicut ipſe, poſſem.* B Ouid. *Me quoque qua fratrem mactaſſes, improbe, dextra.* Subaudiendum & hic, vtinam. Tibullus: *Tum mihi vita foret.* Vtinam foret.

QVOD *zonam ſoluit.*] Zonam ſoluere aliter Romanis, aliter Græcis accipitur. Nam Latinis zonam ſoluere dicitur quæ traditur viro: Græcis autem quæ primum parit. Apollonius Rhodius libro primo: — ᾧ δὴ μούνῳ μίτρην πρώτην λῦσα καὶ ὤνησα. Scholiaſtes λύειν γὰρ τὰς ζώνας αἱ πρώτως τίκτουσαι, καὶ ἀνατιθέασιν Ἀρτέμιδι. ὅθεν καὶ Λυσιζώνης Ἀρτέμιδος ἱερὸν ἐν Ἀθήναις. tamen ſcimus & de illis, quibus virginitas minuitur apud Græcos vſurpari. Theocritus: νῦν δὲ αἱ μήτρες, καὶ αἱ λέχος ἔννυον ὥραι. C Neque audiendus ille Scholiaſtes. Debebat enim dicere, αἱ διαπαρθενευθεῖσαι: non autem αἱ πρώτως τίκτουσαι. Sic Apollonius lib. IIII. — ἔτ' ἔτι μίτρη μένει, ὡς ἐνὶ πατρὸς δώμασιν ἄχραντος καὶ ἀκήρατος —

Luctus in morte paſſeris. III.

LVGETE, ô Veneres, Cupidineſque,
Et quantum eſt hominum venuſtiorum.
Paſſer mortuus eſt meæ puellæ,
D *Quem plus illa oculis ſuis amabat.*
Nam mellitus erat, ſuamque norat
Ipſam tam bene, quàm puella matrem:
Nec ſeſe à gremio illius mouebat,
Sed circumſiliens modò huc, modò illuc;
Ad ſolam dominam vſque pipilabat.
Qui nunc it per iter tenebricoſum,
Illud, vnde negant redire quemquam.
At vobis, malè ſit malæ tenebræ
E *Orci, quæ omnia bella deuoratis,*
Tam bellum mihi paſſerem abſtuliſtis.
O factum malè, ô miſelle paſſer,
Tua nunc opera meæ puellæ,
Flendo turgiduli rubent ocelli.

ANT. PARTHENIVS.

VENERES.) venuſtates, elegantiæ: nā Venus non ſolum amorum ſed etiam omnium elegantiarum dea eſt, vt ſcribit doctiſſi-

mus Porphyrio. Horatius: *ordinis hæc virtus erit & Venus*: id eſt decus, & venuſtas. A

Mellitvs.) dulc is, iucundus: alibi,

Mellitos oculos tuos iuuenti.

Pvella.) mea Leſbia.

Pipillabat.) diminutiuum verbum à pipo. as. Varro tamen in originibus latinæ linguæ inquit: *Mugit bos, balat ouis, hinnit equus, gallina pipat*: ſed Oui. diuerſa ſentiens ſcribit, *Accipitres pipant, miluus hianſque lipit: Cucurire ſolet gallus, gallina gracillat, Pupulat & pauo, truſat hirundo vaga.*

Ad dominam) apud dominam: ad pro apud. Virg. *prima quod ad Troiam pro charis geſſerat Argis.* B

Tenebricosvm.) tenebritoſum hic legendum eſt: vnde fit tenebricoſiſſimum apud Ciceronem in Vatinium: Item in L. piſonem: *Tu ex tenebricoſa popina conſul extractus, cum illa ſaltatrice tonſa, ſenatum populi ro. occaſum interitumque lugere vetuiſti.*

Orci.) ab vrgendo dictus eſt orcus: & apud Euripidem Deus infernus accipitur in Alceſtide. *O factum male ò miſelle paſſer*, hic verſus per poeticam licentiam, colliſionis regulam non ſeruat: quod rariſſime inuenies: niſi vocali longa præcedente: vt *Inſulæ Ionio in magno*: & *Te Corydon ò Alexi.* C

Flendo *turgiduli tument ocelli.*) hinc illud Iuuenalis: *aut tibi cuius Turbauit nitidos extinctus paſſer ocellos.*

Tvrgidvli *ocelli.*) ſuper omnes poetas amauit Catullus diminutiuas vocabulorum formas: vt ſupra, ſolatiolum, aureolum, miſelle.

PALLADIVS FVSCVS.

Lvgete ô *veneres.*] Verſus eſt hendecaſyllabus. Poeta in gratiam Leſbiæ amicæ ſuæ, paſſeris cuius luſus antea laudauit mirificè deflet interitum. D

Lvgete] luctu dolorem indicate.

Veneres *cupidineſque.*] Antiqui non ſolum veneres ſed cupidines quoque plures eſſe crediderunt: Vnde Statius in primo ſyluarum ſic ait.

Hic puer e turba volucrum cui plurimus ignis.

Et *quantum eſt hominum venuſtiorum.*] quicquid lætum inquit & elegans eſt lugeat.

Qvem *plus illa oculis ſuis amabat.*] poſuit oculos pro precioſiſſima corporis parte: vt qui lucis viſu, teſte Plinio, vitam a morte diſtinguant: & quia quanto res precioſior eſt tantò nobis charior eſt: ideo Plautus oculiſſimum dixit pro chariſſimo. E

Mellitvs.] dulcis vel ſuauis à melle.

Svamqve *norat ipſam.*] expone tu dominam: laudat autem per tranſitum paſſeris ipſius ingenium.

Ad] pro apud. Sic Virgilius,

Tu ne ille Æneas quem Dardanio Anchiſe
Alma Venus Phrygij genuit Simoentis ad vndam.

Vsqve.] ſemper.

Pipillabat.] a pipo venit pipillo frequentatiuum. Eſt autem pipere minorum pullorum vocem emittere.

Redire *quemquam.*] communis ſententia neminem ab inferis reuerti.

At *vobis male ſit.*) irritatus poeta morte paſſeris, male imprecatur tenebris inferni.

Devoratis.) in mortem trahitis.

Tam *bellum mihi paſſerem abſtuliſtis.*) tam pulchram mihi auiculam ademiſtis. quæ merito pulchritudinis ſuæ longiori vita digna erat.

Tva.) emẽdo veſtra. vt hoc referatur ad tenebras inferni, & ſit ſenſus. veſtro hoc malo facinore ocelli meæ puellæ rubent.

Tvrgidvli.) tumiduli quod ſolet euenire in longiore fletu. hinc eſt illud apud Iuuenalem.

— Cuius Turbauit nitidos extinctus paſſer ocellos.

ACHILLES STATIVS.

Et *quantum eſt hominum venuſtiorum*] ſic Plaut. in Capt. *O mihi quantum eſt Hominum optimorũ optime.* Et Terent, *Quantum hominum eſt in foro.* Et alibi, in Phorm. vt opinor, *O omnium, quantum eſt qui viuunt, hominum honoratiſſime.*

Passer *mortuus eſt meæ puellæ.*] Poſt hunc verſum in Aldi libro ſequitur ille, quem ſupra poſuit, *Paſſer, deliciæ meæ puellæ*, qui tamen in manuſcriptis hoc loco non legitur.

Qvem *plus illa oculis ſuis amabat.*] ſic veteres de his quæ ſibi eſſent cariſſima. Terent. in Adel. *Di me pater omnes oderint ni magis te, quam oculos nũc amo meos.* ſic quoq. Callimachus in hymno in Dianam. *— Καὶ δὲ οἱ φαεὶ*

Καλὰ ἀντέλλοντες ἴσον φαέεσσι φιλεῦσι.

Ipsam *tam bene* In manuſcriptis quibuſdam Ipſa, quod placet etiam.

Ad *ſolam dominam vſq. pipillabat.*] In Maffei libro erat, Piplabat, ſcriptum fuiſſe opinor, Piplilabat. alij viderint, nihil enim adfirmo.

Qvi *nunc it per iter tenebricoſum*] In manuſcriptis omnibus, Tenebroſum, ſed illud rectius. Per iter tenebricoſum, id eſt ſub terras, vt ait poëta: ſimiliter Theocritus in epigrammate.

Οἴχεται ἁ χίμαρος τὸ καλὸν ποιος, ὤχετ' ἐς ἄδαν.

Illvc.] In manuſcriptis omnibus, Illud. quod non diſplicet. Seneca ludo ſuo de morte Claudij Cæſaris verſiculum hunc Catulli vno verbo minus inſeruit. *Nec mora*, inquit, *Cyllenius illum collo obtorto trahit ad inferos è cælo, vnde negant redire quemquam.* Sic autem ſignificat quam alij dicunt viam irreducem, *ὁδὸν ἄψορρον.*

Qvæ *omnia bella deuoratis.*] Meritis. Horat.

Si metit Orcus Grandia cum paruis.

O factum male, o miſelle paſſer.] Aldus olim edidit, *O factum male, bellus ille paſſer.* In manuſcriptis omnibus erat, *Bonum factum male, bonus ille paſſer.* Ego vero, Latini ſermonis adductus proprietate legendum puto, quomodo ſupra poſui, *O factum male, o miſelle paſſer.* in rebus enim triſtibus vſurpabant, O factum male. Cic. in. xv. Epiſt. ad Att. *O factum male de Alexione.* Contra in ſecundis rebus, Factum bene. Plaut. in Moſtellaria, *Factum optime.* Ac poſt, *Malo hercle factum.*

Tva *nunc opera.*] ſic etiam eſt omnibus in manuſcriptis. Aldus tamen impreſſit olim, Veſtra nunc opera. ſed illud aptius videtur. in ad paſſerem ſcilicet referamus. eſt autem Tua opera, idem quod Propter te, Tua cauſſa: ſic enim veteres loquebantur. quale illud Atti apud Non

Mar.

Mar. Nunquam erit tam immanis, cum mea opera extinctum ſciat, quin frangeſcat. & *Aemil. Probus illud de Lyſandro: Hac victoria Lyſander elatus, cum antea ſemper factioſus, audaxque fuiſſet, ſic ſibi indulſit, vt eius opera in maximum odium Graeciæ Lacedæmonij peruenerint.* A

Flendo *turgiduli rubent ocelli.*] ſic melioribus in libris. in alijs, pro Rubent, Tument. quod eſſe ſuperuacaneum videtur, cum Turgidulos dicat. quomodo etiam Propert. in. I. *Quid noſtro gemitu turgentia lumina torques.* Martialis hunc Lesbiæ fletum commemorans in. xiiii. de cauea luſit, *Si tibi talis erit, qualem dilecta Catullo* B
Lesbia plorabat, hic habitare poteſt.

M. ANT. MVRET.

IVgete:) ad exemplum huius paſſeris, defleuit Ouidius pſittacum, Stella columbam, alij alia: Stella quidem tanta nonnullorum approbatione, vt Valerius Martialis, non dubitauerit ipſum Catullo anteponere: ſed ego Martialem (dicam libere, quod ſentio) valde bonum harum rerum æſtimatorem fuiſſe non puto.

Veneres, *Cupidineſque.*) & Veneres, & Cupidines multos fuiſſe, docet M. Tullius ſecundo de natura deorum. C

Et *quantum eſt.*) & quidquid vſquam eſt. Sic infra, *O quantum eſt hominum beatiorum,*
Quid me lætius eſt, beatiuſve?

Plvs *oculis ſuis.*) ſic infra, *Ni te plus oculis meis amarem, Iucundiſſime Calue.* & alibi, *Ambobus mihi quæ carior eſt oculis.* Oculorum ſenſus nobis omnium cariſſimus eſt, vt præclare diſputat Ariſtoteles libro primo de ſapientia, ideo oculorum in experimenda vi amoris crebra fit mentio. Plautus quidem, oculitus amare, pro eo quod eſt ſingulariter amare, & oculiſſimum oſtium, ocuiliſſumumque hominem pro cariſſimo dixit.

Mellitvs.) Sic infra, *Mellitos oculos tuos Iuuenti,* &, *Surripui tibi, dum ludis, mellite Iuuenti.* Ita Græci, quidquid ſuaue, & amabile eſt, μελίχρωα vocant. D

Pipilabat.) hoc verbi neque vſquam, opinor, legitur: &, ſi legeretur, tamen analogia videretur exigere, vt ſcriberemus pipillo, ſicut, focillo, titillo, cantillo. vidit hoc accuratus homo, & diligens, Auancius, ſenſitque ea cauſſa legendum, *Pipulabat*, mihi neutrum valde probatur: potiuſque, ſi coniecturæ locus ſit, cum eruditiſſimo, acerrimique iudicij viro, Paulo Manutio legendum cenſuerim, *Pippiebat.*

At *vobis male ſit.*) Particula, *At*, male precantibus conuenit. Virgilius, E
At tibi pro ſcelere, exclamat, pro talibus auſis. Tibul.
At te qui puerum donis corrumpere es auſus,
Rideat aſſiduis vxor inulta dolis. Noſter vero,
At vobis male ſit malæ tenebræ
At vobis multa di deaque
Dent, opprobria Romuli Remique.

O factvm *male,*) ita dicebant, vbi quid infeliciter euenerat: contraque in rebus lætis, O factum bene, vtriuſque exempla apud Plautum, & Terentium crebra ſunt. Itemque, vbi aliquid nunciatur, quod nolumus, Male narras; at in proſperis nuncijs, Bene narras, dicere aſſueuimus.

A O malæ *tenebræ, Veſtræ.*) in alijs, *O miſelle paſſer Tua*, ſed illam veriorem puto.

Tvrgidvli.) Inflantur enim oculi lacrumando. Tibullus, *Et tua iã fletu lumina feſſa tument.*

IANVS DOVSA FIL.

ILlvc *vnde negant redire quemquam.*] Philetas de Orco eodem modo quo Catullus: νῦν ἰὼν εἰς ἀτραπὸν ἄλλην ἴδιμε hinc & ἡ ἀνέξοδος ἅδης dicitur Æſchylo, ἀνόστος, Epigrammatis Græcis. Sed & Anacreon huc reſpexit:
B
Αἴδεω γὰρ ἐστι δεινὸς
Μυχὸς, ἀργαλέη δ' ἐς αὐτὸν
Κάθοδος. καὶ γὰρ ἑτοῖμον
Καταβάντι μὴ ἀναβῆναι.

Quæ nos puris iambis ita ex tempore vertebamus.
Quia Acherontis aſpera eſt
Specus, pedémque nemini
Datur referre ab horrida
Styge, vt quis intulit pedem.

Item Antipater Antholog. iii. εἰ γὰρ ἄκαμπτον ἐς τὸν ἀνόστον χῶρον ἔβης ἐνέρων. Seneca autem hunc Catulli verſum mutuatus eſt in ἀποκολοκυντώσει.
C

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

PAsser *mortuus eſt.*) Poſt hunc verſiculum in manuſcripto noſtro, itemque in primitus excuſis repetitur verſiculus ille: *Paſſer delitiæ meæ puellæ.* Nimis ſane moroſi, qui illa repetitione offenſi ſunt.

19. Pipilabat.) Recte. a ventulo, ventilare, a pipulo, pipilare. Quid ſit pipulus, explicat Varro apud Plautum Aulularia. Mattius Mimiambis: *Dein coenti vaſa cuncta deiectat, Nequamque ſcitamenta pipulo poſcit.* Quare hoc verbo docti offendantur, cauſam adhuc comminiſci non potui. D

Illvc *vnde negant.*) Theocritus ἀνέξοδον εἰς ἀχέροντα. Nicander, δυσνόστοιο. Lucanus irreducem id eſt, ἀνέξοδον lib. ix. *Irreducemque viam deſerto limite carpit.* Sed non loquitur de via inferorum.

Tva *nunc opera.*) Recte *Tua*, ad paſſerem. Iuuenal. *- cuius Turbauit nitidos extinctus paſſer ocellos.*

Faſelli laus, & dedicatio. IIII.

Phasellvs ille, quem videtis
hoſpites,
E *Ait fuiſſe nauium celerrimus,*
Neque vllius natantis impetum trabis
Nequiſſe præterire, ſiue palmulis
Opus foret volare, ſiue linteo.
Et hoc negat minacis Adriatici
Negare litus, inſuláſve Cycladas,
Rhodumque nobilem, horridámve
Thraciam,
Propontida, trucémve Ponticum ſinum,

Vbi iſte, poſt phaſellus, antea fuit
Comata ſylua. nam Cythorio in iugo
Loquente ſapè ſibilum edidit coma.
Amaſtri Pontica, & Cythore buxifer
Tibi hæc fuiſſe, & eſſe cognitiſſima
Ait phaſellus: vltima ex origine
Tuo ſtetiſſe dicit in cacumine:
Tuo imbuiſſe palmulas in æquore.
Et inde tot per impotentia freta
Herum tuliſſe, læua, ſiue dextera
Vocaret aura, ſiue vtrũque Iuppiter
Simul ſecundus incidiſſet in pedem,
Nec vlla vota litoralibus diis
Sibi eſſe facta, cùm veniret à mare
Nouiſſimo hũc ad vſque limpidũ lacũ,
Sed hæc prius fuere: nunc recondita
Senet quiete, ſeque dedicat tibi
Gemelle Caſtor, & gemelle Caſtoris.

ANTONIVS PARTHENIVS.

PHASELLVS *ille quem videtis hoſpites.*) iambico trimetro nauim, qua ex Bithynia vſque per diuerſa maria Syrmionem in patriam fuerat reuerſos, Caſtori ac Polluci nautarum tutelari ſideri conſecrat, laudans phaſelli & celeritatem, & nobili ex monte originem.

PHASELLVS *ille.*) melius maſculino genere quam fœminino.

AIT.) legendum eſt ſingulari oumero, oon autem, aiunt: ſolœciſmus enim eſſet ne in pueris quidem ferendus.

CELERRIMVS.) ſic quoque caſu nominatiuo legatur: noo autem celerrimum, vt imperiti volunt. Hæc autem duo in hoc verſu verba, octauo ſoperiore anno, quum Catulli lectionem in patria primus publice profeſſus eſſem: ſic in hanc veram lectiooem correxi: ac, reclamantibus inuidis, magis ratione quàm opiniooe in hũc ſenſum adductus, meam expoſitionem, atque huius loci emendationem ſum tutatus, cum reliquorum verſuum in hoc epigrammate comprehenſorum, capitibus omnibus à iambo inchoantibus: tum neceſſaria congruentis latinitatis conſequentia, lepidoqoe Maronis epigrammate, quod in Sabinum quendam ſcriptum: ex hoc totum pene ad verbum effictum eſt.

NEQVE *nequiſſe.*) ideſt quiuiſſe: liptotes eſt: & ſobaudias, ait.

PALMVLIS.) remis: pars pro toto.

LINTEO.) velo.

NEGAT *negare.*] affirmat affirmare: ingenioſa liptotes.

CYCLADAS.] ἀπὸ τῶ κύκλου, ideſt ab orbe: in quo, Mella Plinioque auctoribus, diſpoſitæ ſunt: quod à Seruio alioquio doctiſſimo grammatico negatum eſſe miror.

RHODVM.] à Rhodo puella Neptuni filia

A dicitur, vt ſcribit Diodorus Siculus: & eſt inſula, & vrbs eodem nomioe.

NOBILEM.] nobilitatam Solis coloſſo: quem Strabo Iouis eſſe ſentit. Horatius, *laudabunt alij claram Rhodon*: Lucanus: *claramque reliquit Sole Rhodon*: Martialis, *aut claram Rhodon aut libidinoſa.*

HORRIDAM.] aut propter frigora, aut certe bellicoſam, & feram. Horatius, *otium bello furioſa Thrace.*

PROPONTIDA.] Propontis pars eſt maris: quod, teſte Mella, noſtrum dicitur inter Helleſpontum, & Boſphoron protenſa.

TRVCEM-VE *ponticum ſinum.*] ſupra boſ-

B phoron Thracium, Septentrionem verſus eſt Pontus Euxinus: quem hic poeta trucem ſinum ingenioſè, ac perite dixit: Nam incuruus eſt maxime ad arcus Scythici formam, breuis, atrox, nebuloſos, raris ſtationibus, vicinus Aquilonibus: & quia non profundus eſt, fluctuoſus, atque feruens: olim excolentium ſæuo admodum ingenio, axenus, ideſt inhoſpitalis, poſt commertio aliarum gentium mollitis aliquanto moribus, dictus Euxinus. Plora legito apud Plinium libro ſexto.

CYTHORIO *in iugo.*] Cythorus, vt Solinus & Plinins ſcribunt, mons eſt Paphlagoniæ, apud

C Amaſtrin vrbem, buxo abundans: Strabo autem Cythoron eſſe vrbem olim Synopenſium emporium dictum, à Cythoro Phryxi filio. Homerus, libro Iliados ſecundo, vrbem eſſe hoc verſu indicat: *οἳ ῥα Κύτωρον ἔχον καὶ Σήσαμον ἀμφενέμοντο.*

COMATA *ſylua.*] frondoſa: venuſta tranſlatio à capite humano: Horatius in epodo. *Diffugere niues: redeũt iã gramina cãpis, Arboribuſque comæ.*

AMASTRI *Pontica.*] in Paphlagonia, poſt Parthenium amnem, auctore Strabone, eſt Amaſtris, de Conditoris nomine appellata, ea poſita in peninſula portum habet. Amaſtris fuit vxor Diooyſij Heracliæ tyranni, & Oxyartis filia, fratris Darij, qui cum Alexandro bellum geſſit. plura legito apud Strabonem.

D CYTHORE *buxifer.*] in Amaſtriano enim agro, plurima, atque optima buxus naſcitur. Virgi. *Et iuuat vndantem buxo ſpectare Cythorum.*

HÆC *tibi eſſe cognitiſſima.*] hæc quæ dicta ſunt ſoperius de velocitate phaſelli.

IMPOTENTIA.] ad malum potentia, & violenta.

HERVM.] me:

LÆVA.] noxia Virg. *& Leuo cõtriſtat lumine cælũ.*

DEXTERA.] proſpera, propitia, Horatius in ſermonibus. *Quum vellem mittere operto Me capite in flumen, dexter ſtetit*, aut. Dextra ſiue læua, ideſt, ab

E vtroque veli latere. Virg. in quinto, *Pariterque ſiniſtros Nunc dextros ſoluere ſinus.*

IVPPITER.] aer. Virg. *Maturiſque nimis metuendus Iuppiter vuis.* Horatius. *Manet ſub Ioue frigido venator Teneræ coniugis immemor.*

SECVNDVS.] proſper. Virg. *Neptunus ventis implevit vela ſecundis*: à quibuſdam exponitur ſecundus Iuppiter, ideſt, Neptunus cuios regnum à Ioue ſecundum eſt iuxta fabulam: Sic Statius,
Ibo tamen pelagique deos dextramque ſecundi
Quod ſupereſt complexa Iouis. Sed tamen aer, non Neptunus ſolet in vela incidere.

I N *pedem,*] pars veli : vel funis eſt. Virgilius, *Vna omnes fecere pedem.*

N E Q V E *vlla vota littoralibus diis facta ſibi eſſe.*] magna laus eſt ex ſumma fœlicitate fatali.

D I I S *littoralibus.*] diis in littore templa habentibus : quales ſunt Glaucus, Nereus, Melicerta, Neptunus, Tethys, Caſtor & Pollux.

H V N C *ad limpidum lacum.*] Benacum: Gardæ lacum in Veroneſi agro ſitum, ingenioſè laudat.

L I M P I D V M.] clarum, ſplendidum.

R E C O N D I T A *quiete.*] compoſito & collocato otio.

S E N E T.] conſeneſcit in quiete : Seneo primitiuum, vnde ſeneſco.

S E N E T.] phaſellus dicatus Caſtori & Polluci à nauigatione emeritus : Caſtor & Pollux in geminorum ſidus tranſlati feruntur nauigantibus propitij: vnde Martialis, *& gratum nautis ſidus fulgere Laconum:* Horatius, *Clarũ Tyndaridæ ſidus ab infimis Quaſſas eripiunt æquoribus rates:* horum fabulam in Faſtis Ouidius latè conſcripſit : Hyginius vero plura quàm Ouid. & alia multa de his geminis latiùs tradidit. Cur autem gemini nauigantibus præſint ac faueant, legito apud Diodorum libro quinto.

PALLADIVS FVSCVS.

PHASELLVS *ille.*] Verſus eſt iambicus trimeter : Cuius inuentor Archilochus ex ſex Iambis eum primum conſtituit: Sed paulatim in cunctis ſedibus, ſecunda & quarta exceptis, ſpõdæum recepit. Hoc epigrammate Catullus laudat & primum quidem à celeritate phaſellum: qui in Paphlagonia ſumptibus poetæ ædificatus eundem Sirmionem vſque in patriam feliciter reportauerat. Carminis autem gratia ex locorum commemoratione plurimum augetur.

P H A S E L L V S *ille,*] phaſellus antiquis erat genus nauigij quod in vtroque genere inuenitur, frequentius tamen in maſculino.

N E Q V E *nequiſſe potuiſſe.*] duæ enim negatiuæ faciunt vnam affirmatiuam : tres vero negatiuæ pro vna negatiua accipiuntur: neque eſt neceſſe in re manifeſta inculcare exempla.

P R Æ T E R I R E.] curſu vincere.

P A L M V L I S.] remis pars pro toto. Plinius ſcribit lib. vij. hiſt. Nat. Copas inueniſſe remum: latitudinem vero eius, quæ proprie palmula dicitur, Plateas.

O P V S *foret.*] oporteret.

L I N T E O.] velo.

N E G A T *negare.*] ait affirmare.

A D R I A T I C I.] quod ante Adriacum dicebatur ab Adria Thoſcorum vrbe, Pli. lib. iij. *Nobili portu oppidi Thuſcorum Adriæ, à quo Adriatum antea mare appellatum: quod nunc Adriaticum.*

C Y C L A D A S.] quas attigit Phaſellus inter nauigandum. Sunt autem inſulæ in mari Ægeo circa Delum in orbem ſitę: vnde nomẽ traxerũt.

R H O D V M.] Rhodus inſula eſt in mari Lycio: cui, vt Diodorus ait, Rhodos Neptuni filia nomen dedit.

N O B I L E M.] ſcilicet ſolis coloſſo: quem fecerat Chares Lydius Lyſippi diſcipulus. is, LXX.

A Cubitorum fuiſſe dicitur : tantæ quidẽ admirationis, vt ab eo Rhodij Coloſſẽſes ſint appellati.

H O R R I D A M.] Frigidam aut incolarum feritate aſperam.

T H R A C I A M.] pars eſt Europæ, ad Septentrionẽ olim in ſtrategeas L. diuiſa: cuius termini ſunt à Septẽtrione Iſter: ab ortu Pontus, ac propontis: à meridie Ægeum mare. In ea autẽ pręter alias celebratas ab auctoribus vrbes, eſt Bizãtiũ: vbi nunc ſedes habet Thurcarum imperator: viris, equis & armis, haud dubiè potentiſſimus.

P R O P O N T I D A.] ſic habent exẽplaria. Ego autem emendo propontidem. Nam ſi aliter le-
B gas verſus non ſtat, cum in ſecunda ſede non ponatur niſi iambus. Propontis autem mare eſt inter Helleſpontum & Boſphorum Thracium, de quo Plinius lib. iiij. ita diſſerit. *Inde expatiatur æquor, rurſuſque in arctum coit : laxitas Propõtis appellatur: Anguſtiæ Thracius Boſphorus, latitudine quingentorũ paſſuũ: qua Darius Xerxis pater, copias põte trãſuexit.*

P O N T I C V M *ſinum.*] põtum Euxinum: quem ideo trucem vocat : quia, vt Mella Pomponius aſſerit, breuis eſt, atrox, nebuloſus, raris ſtationibus, non molli atque harenoſo circundatus littore, vicinus Aquilonibus : & quia non profundus eſt, fluctuoſus atque feruens.

V B I.] in cuius ora.

C A N T E A *quam ædificaretur.*]

C O M A T A *ſilua.*] frondoſæ arbores: ex quibus phaſellus ipſe conſtructus eſt: non enim vna arbor tãtum materiæ habere potuit, vt ex ea ſola nauis fieret.

C Y T H O R I O *in iugo.*] Cythorus mons Paphlagoniæ, olim buxo virẽs: de quo Virgilius. *Et iuuat vndantem buxo ſpectare Cythorũ.* & Plinius. lib. xvi. *Buxus Pyreneus ac Cythoro monte plurima.*

A M A S T R I.] Amaſtris vt ſcribit Strabo oppidum eſt in eadem Paphlagonia ante Siſamon appellatum.

C Y T H O R E *buxifer.*] qui buxo abundas.

D H Æ C.] quæ de celeritate ſua dixit phaſellus.

V L T I M A.] vltima dixit pro prima: ſic Quintilianus. *Sed opus eſt modo vt neque crebra ſint hæc, nec manifeſta: quia nihil eſt odioſius affectatione, nec vtique ab vltimis etiam obliterata temporibus, qualia ſunt Topper & Antegerio.*

T V O *æquore.*] ponto Euxino.

I M B V I S S E.] madefeciſſe. Vergilius. *Sæpe tener noſtris ab ouilibus imbuet agnus.* Imbuet, madefaciet aram ſcilicet ſuo ſanguine.

I N D E.] ex Ponto.

I M P O T E N T I A.] tempeſtuoſa & quæ in vna facie perſiſtere nequeunt.

H E R V M *tuliſſe.*] Catullum vexiſſe.

E L Æ V A *ſiue dextera vocaret aura.*] Siue à dextera ſiue à ſiniſtra ventus flaret.

S I V E *vtrumque Iuppiter ſimul ſecundus incidiſſet in pedem.*] Siue ventus à puppi veniens inter vtrumque pedem velum impelleret. Eſt enim pes inter nautica inſtrumenta, pars veli inferior, vel potius funis: quo ipſum velum foris aut tranſtris alligatur. Verg. *Omnes vna fecere pedẽ.* & Plin. li. ij. iiſdẽ autẽ ventis in contrariũ nauigatur prolatis pedibus, vt noctu plerũq; aduerſa vela cõcurrãt.

I V P P I T E R.] aer in quo quidem ventorum

eſt regnum, itaque præcipua eorum ibi natura.

Littoralibvs *dijs.*] Glauco, Nereo & Melicettæ, quibus templa in littoribus erigebantur. Verg. *Votaque ſeruati ſoluent in littore nautæ, Glauco Panopeæ, & Inoo Melicertæ.*

Novissime.] ad poſtremum.

Limpidvm.] perſpicuum.

Lacvm.] intelligit Benacum qui hodie Gardæ vocatus: Mintium amnem Vergilij pręconio inſignem tranſmittit.

Senet.] ſeneſcens quieſcit. Priſcianus, ſeneſco inchoatiuum eſt: nam poſitiuum eius ſeneo inuenitur in vſu. Actius in Telepho. *Iam iam ſtupido Theſſala ſomno, pectora languent ſenentque.*

Gemelle *Caſtor Pollux.*] Caſtorem & Pollucē fratres fuiſſe nemo eſt vel ſemidoctus qui neſciat. Cur ante iidē nautis olim præeſſent, Diodorus in quinto, & in ij. Plin. pluribus declarāt.

ACHILLES STATIVS.

Phasellvs *ille.*] ſic omnino ſcribendum verbum, Phaſellus, auctoribus libris duobus antiquiſſimis Vergilij, Vaticano, & illo altero Rodulfi Pij Cardinalis Carpenſis, in quibus verſus ille in. IIII. Georg. ſcriptus legitur hoc modo, *Et circum pictis vehitur ſua rura phaſelus.*

Ait *fuiſſe nauium celerrimus.*] ſic omnino legendum vel auctore illo, qui, Catulli ab vſus verſibus his, Sabido cuidam conuicium fecit. & ſane Græca tota ratio eſt.

Neqve *vllius natantis impetum trabis.*] Impetū dixit nauis ipſius celerem curſum, vt etiā Ennius in. XIIII. Annal. vt Macrobius citat. *Labitur uncta carina, volat ſuper impetus vndas.* Et auctor Hymni in Neptunum, Καὶ τοῦ ἀὔδρομον ὁρμήν. Et idem in Leucotheā, [illegible] Ennius quoque Trabem pro Naui poſuit, apud Varronem in VI. de lingua Lat. illius verſus eſt non integer, *Vna trabes remis roſtrata per altum.*

Sivs *pal. Op. ſer.*] Ouid. in I. Triſt. videtur imitatus, *Eſt mihi, ſitque precor flauæ tutela Mineruæ*

Nauis, & à picta caſſide nomen habet.

Siue opus eſt velis, minimā bene currit ad vndam,

Siue opus eſt remo, remige carpit iter.

Nec comites volucri contenta eſt vincere curſu,

Occupat egreſſas quamlibet ante rates.

Propontida, trucem-ve Ponticum ſinum.] vltimam ſyllabam verbi Propontida producit, propter duas verbi ſequentis conſonantes principes litteras, vt poſt, *Per impotentia freta.* Et alibi. *Nec deprecor iā ſi nefaria ſcripta.* Et Ennius apud Cic. in I. Diuin. *Conſpicit inde ſibi data Romulus eſſe priora Auſpicio regni ſtabilita ſcamna ſoliumque.* Quod eſt factū more Græcorum. Truce ſinum ſic dixit, vt Hor. in I. Carm. *Qui fragilem truci commiſit pelago ratem.*

Vbi *iſte, poſt phaſelus.*] Poſt phaſellus. τὸ ὕστερον πρότερον. more enim Græco dixit.

Loqvente *ſæpe ſibilum edidit coma.*] ſibilum ψιθύρισμα, vt Theocritus. Verg. *Argutumque nemus, pinoſque loquentes.* ſic etiam apud Athenæum Bion in Bucolicis. [illegible] Lycophron Argo nauem Κίσσαν λάλαγα, ſed alia de cauſa. namque κίσσαν auem eſſe dicunt humanæ imitatricem vocis, eoque ſic dictam na-

A uem illam, quod è lignis Dodonæ, vnde reddebantur oracula, facta eſſet. Id quod & Claudianus de bello Getico ſignificat. *-licet omnia vates In maius celebrata ferant, ipſamque ſecandis trabibus iactent ſudaſſe Mineruam, Nec nemoris tantum vinxiſſe carentia ſenſu Robora, ſed caſo montis Iouis augure luco, Arbore præſaga tabulas animaſſe loquaces.*

Et *Cytore buxifer.*] Vibius Sequeſter de montibus. *Cytorus in Ponto Paphlagoniæ buxo potens.*

Vltima *ex origine.*] ſic Corn. Nepos in vita Attici. *Pomponius Atticus ab origine vltima, ſtirpis Romanæ fuit.*

Tvo *ſtetiſſe dicit in cacumine.*] Tuo in vertice. Verg. *Nos ſumus idæa ſacro de vertice pinus.*

B Stetisse.] ſic Columella in V. cap. VIII. *Vel vbi arbutus, aut ilex ſteterant.*

Ivppiter *Simul ſecundus incidiſſet in pedem.*] Iuppiter ſecundus is ab eo dicitur, qui à Pauſania in Laconis Ζεὺς οὔριος. Cuius eſſe illis in locis templum ſcribit. De eodē Ioue Papinius, *Doctorque ſecūdi Quod ſupereſt conuexa Iouis.* Pedem vero quid in naui diceret, alij docent. Cic. in III. de Orat. *Nam, ſi res,* inquit, *ſuum nomen & proprium vocabulum nō habet, vt pes in naui.* Et Plin. in II. Nat. hiſt. *Iiſdem autem ventis in contrarium nauigatur prolatis pedibus, vt noctu plerumque vela concurrant.* Et Seneca tragicus in Medea *Nūc prælato pede tranſ-*

C *verſos captare notos.* Euripides in Iphigenia. [illegible] Luſitani dicunt, Poia, rudentem ſcilicet, ſiue funem, quo velum trahitur, ac tenetur, pes ipſe & quaſi veli radix.

Incidisset.] De ventis etiam Homer. [illegible] Et Apoll. in I. Argon. totidem prope verbis, quot Catullus eandem efferens ſententiam, [illegible] Sic etiam Cic. in Arateis verſibus, *Sin grauis inciderit vehementi flamine ventus.* Et Verg. *Aut vbi nauigijs violentior incidit Eurus.*

Nec *vlla vota litoralibus dijs.*] αἰγιαλίοις. Ouid.

D Di maris, & terræ. Hoc de genere votorum intelligendum illud Poetæ. *Votaque ſeruati ſoluent in litore nautæ.* Diis autem [illegible] etiam Lucan. extulit. in II. *O vtinam cælique dijs, erebique liceret.* ſic enim eſt in vetuſto, optimoque Fuluij Vrſini libro.

Cvm *veniret à mari.*] In Maffei libro, A mare, in alijs, Amaret, itaque legendum omnino, A mare. quod & Grammatici veteres Priſcian. & Caris. in I. notarunt, & Lucreti verſus in I. poſſe fieri declarat, *E mare primum homines, è terra poſſet oriri Squamigerum genus.* Et Ouid. in Ibin, *Et*

E *ſummam Libyco de mare carpat aquam.*

Novissime.] ſic omnibus in manuſcriptis, non, Nouiſſimo.

Hvnc *ad vſque limpidum lacum.*] Idem poſt de eodem lacu. *Salvete vóſque Lydiæ lacus vndæ.*

Sed *hæc prius fuere.*] prius, Olim. Idem alibi, *Otium & Reges prius & beatas Perdidit vrbes.* Et Hom. Iliad. Σ. [illegible] Similiter Cic. ad Cornificium, *Sed illud & præteriyt, & leuius eſt.*

Nvnc *recondita Senet quiete.*] Mirari ſatis non poſſum, cur hos verſus contra metricam

rationem aliter Priſcianus legerit in VIII. cuius verba ſunt. *Et multa præterea à vetuſtiſſimis ſimiliter ſunt prolata participia præteriti à neutralibus verbis, vt à Seneo, Senectus.* Ac deinde exempli cauſſa ſubijcit, Catullus. *Sed hæc fuere, nunc recondita Senecta quiete.* Seneſco enim inchoatiuum eſt. Salluſt. in IIII. hiſtor. *Omnes, quibus ſenecto corpore animus militaris erat.* Qui autem verſus in Sabinum fecit, legiſſe hoc loco videtur, Sedet. quo modo hoc ipſo in genere Claudius Rutilius in Itinerario loquitur, *Tranquillæ puppes in ſtatione ſedent.* Tametſi Cariſius, quo loco de Inchoatiuis diſputat, & Diomedes Senet agnoſcere, ac legere videntur hoc loco. Eodem verbo Lucretius vtitur in V. *Nunc etiam ſenet, & trepido terrore repleta eſt.* Vide Nonium Marcell. in verbo Macore. Sententia vero ſimilis Enniana illa apud Cic. *Sicut fortis equus, ſpatio qui ſæpe ſupremo Vicit Olympia, nunc ſenio confectus quieſcit.*

M. ANT. MVRETVS.

FASELVS.] commendat faſelum, quo diu vſus fuerat, eumque Caſtoris ac Pollucis numini conſecrat. Eſt autem carmen è meris Iambis: vt admirari liceat tantum leporem in tanta numerorum neceſſitate. talia nō nulla ſunt & in Priapeijs: quorum, vereor, ne magna pars ex hoc ipſo fonte fluxerit. habet enim Catullus *primo* quiddam, quò ſe, etiam tacitus, prodit. detorſit hoc totum epigramma in Sabinum quēdam incertus aliquis auctor, non ſane inuenuſte: hoc modo. *Sabinus ille, quem videtis hoſpites,*

Ait fuiſſe mulio celerrimus,
Nec vllius volantis impetum ciſi
Nequiſſe præterire, ſiue Mantuam
Opus foret volare, ſiue Brixiam.

parcam cetera adſcribere: ſunt enim in prōptu.

FASELVS.] Campanum nauigium eſt, ait Nonius. Plura nihil neceſſe: Baiſij enim ſcrinia, vt ille ait, compilare hoc loco nolumus.

FASELVS *ille.*] dicitur & femineo genere. Ouid. *-ventis diſcordibus acta faſelus.*

CELERRIMVS.) Græca conſtructio, qualis in illo Virg. *-ſenſit medios delapſus in hoſtes.* & in illo Hor. *-patiens vocari Cæſaris vltor.* Ariſt. [illegible]; notauit hoc & Thomas Linacer.

TRABIS.] nauis hypallagē. Virg. *-vaſtumque caua trabe currimus æquor.* Horatius, *vt trabe Cypria Myrtoum pauidus nauta ſecet mare.*

SIVE *palmulis.*] ita pene commendat nauim quandam ſuam Ouid.

Siue opus eſt velis, minimam bene currit ad auram:
Siue opus eſt remo, remige carpit iter.
Nec comites volucri contenta eſt vincere curſu:
Occupat egreſſas quamlibet ante rates.

PALMVLIS.] remis. Virg. *Littus ama, & læuas ſtringat, ſine palmula, cautes.*

MINACIS *Adriatici.*] Horat. *-improbo iracundior Adria.*

NEGAT *negare,*] affirmare ac teſtificari ait, duæ igitur negationes affirmant, vt & ſupra, *Neque nequiſſe.* at olim, vt apud Græcos, magis etiam negabant. Lucillius libro ſatyrarum XVII. *Cetera cō-*

A *temnit, & in vſura omnia ponit Non magna, proprium vero nil neminem habere.* Id eſt, neminem quidquā, aut nihil quenquam habere proprium. Varro Bimargo, *Qui non modo ignoraſſe me clamat, ſed omnino omnes heroas negat neſciſſe.* Idem libro II. de vita pop. Rom. *Quæ abſtinentia viri mulieresque Romanæ fuerint, quod a rege munera eorum nemo noluerit accipere.* id eſt, negat ſciſſe, & nemo voluerit.

RHODVM-VE *nobilem.*] ſiue ob coloſſum, ſiue ob mercaturas.

HORRIDAM-VE *Thraciam,*] & a frigore, & ab incolarum immanitate.

TRVCEM-VE *Ponticum ſinum:*] eū intelligit, qui
B olim Axenus, poſtea Euxinus vocatus eſt. In illo autem, *Propontida*, vltimam ſyllabam, propter principes dictionis, quæ ſubſequitur, literas, Græco more produxit: fruſtraque ſe torquent, qui verſus cauſſa, *Propontidem* legere ſe aiunt. ſic paulo infra, *Et inde tot per impotentia freta*: milleque aliis locis.

NAM *Cytorio in iugo.*] ſignificat contextum eſſe ex arboribus è monte Cytoro cæſis.

LOQVENTE *ſæpe ſibilū edidit coma.*] aiūt vitioſum eſſe, ſemel ſuſceptam metaphoram non perducere ad extremum, neque in ea inſiſtere, ſed ab vna ad aliam tranſilire. hic vero, talium præceptionum ſecurus, tres hoc verſu metaphoras per-
C miſcuit. nam & comam dixit pro frondibus, & comam loquentem; & poſtremo ſibilum a ſerpentibus mutuatus eſt. Simili libertate ſupra in carmine ad paſſerem, cum ardorem pro dolore dixiſſet, quod ab igne ſumptum eſt, addidit epitheton, *Grauis*, ductum nō ab igne, ſed ab ijs corporibus, in quibus eſt pondus. cumque ignem reſtinguere, & quæ grauia ſunt, leuare dicamus, ipſe aliunde acceſſiſt verbum, *Acquieſcat*, & paulo ante in hoc ipſo carmine idem permiſit ſibi: *Neque vllius natantis impetum trabis Nequiſſe præterire, ſiue palmulis Opus foret volare, ſiue linteo.* natare
D enim aquatilium eſt, ire terreſtrium, volare alitū.

SIBILVM.] id quod Theocritus vocat ψιθύρισμα.

CYTORE *buxifer.*] Virgilius, *Seu iuuat vndantem buxo ſpectare Cytorum.*

VLTIMA *ex origine.*] id eſt, a prima origine, ſic enim Virgil. *-prima repetens ab origine pandam.* Et Ouidius, *-primaque ab origine mundi.* ſic Terentius extremā amoris lineam vocauit, quæ prima etiā dicitur. idque quoniam, vt Philoſophi docent, idem quodam modo eſt primum, & vltimum. Cicero, *pueritiæ memoriam recordari vltimam.* Virgilius, *-iſque parentem Te Saturne refert: tu ſanguinis vltimus auctor.*

E IMBVISSE.] imbuere proprie eſt tingere, aſpergere. Virg. *-illius aram Sæpe tener noſtris ab ouilibus imbuet agnus.* Idem. *-ſanguis nouus imbuit arma.* Inde transfertur ad alia. Horatius, *Literulis Græcis imbutus, idoneus arti Cuilibet.* Varro Agathone, *Virgo de conuiuio abducatur ideo, quod maiores noſtri virginis acerbæ aures Veneris vocabulis imbui noluerunt.* M. Tullius in Hortenſio, *Vti qui purpuram volunt, ſufficiunt prius lanam medicamentis quibuſdam: ſic literis, talibuſque doctrinis ante excoli animos, & ad ſapientiam concipiendam imbui, ac præparari decet.* in quo exemplo notandum eſt etiam verbum, *ſufficere*, aliter poſitum, quam vulgo ſolet.

Æ q v o r e,]æquor maris. Virg. *-longum maris æquor arandum eſt.* Æquor terræ. Cicero, *Babylonij in camporum patentium æquoribus habitantes.* &c, quod haud ſcio an quiſquã adhuc annotauerit, æquor cæli. Accius Atreo, *Sed quid tonitru turbida toruo Concuſſa repente æquora cæli Senſimus ſonere?*

I m p o t e n t i a.] æſtuoſa.

L æ v a, *ſiue dextera.*] omiſit alterum, ſiue, vſitatius enim erat, ſiue læua ſiue dextera. ſic Horat. *Cantamus, vacui, ſiue quid vrimur.* Idem. *Quo non arbiter Adriæ Maior, tollere, ſeu ponere vult freta.* Idem *& Sthenelus ſciens Pugnæ, ſiue opus eſt imperitare equis Non auriga piger.*

I v p p i t e r.] ventus. quidam enim philoſophorum, vt Anaximãder, & Stoici, potant, nihil aliud eſſe ventum, quam agitatum aera aut quendam aeris veluti fluxum. qua in ſententia eſt etiam is, cuius eſt liber ad Alexandrum de mundo. aerem porro ipſum antiqui vocabãt Iouem, Horatius,

-manet ſub Ioue frigido Venator. Idem.

Quod latus mũdi, nebulæ maluſq; Iuppiter vrget, Enn.
Aſpice hoc ſublime candẽs, quẽ vocãt omnes Ioue. Idem
Iſtic eſt is Iuppiter, quem dico, quem Græci vocant
Aerem, qui ventus eſt, & nubes, imber poſtea,
Atque ex imbre frigus ventus, poſt fit aer denuo.

P e d e m.] velu, ſynecdoche. Facere pedẽ etiã dicitur pro, vela facere. Virg. *Vna omnes fecere pedẽ, pariterque ſiniſtros, Nũc dextros ſoluere ſinus.* Plau- C tus Menæchmis remiges ipſos videtur vocaſſe nauales pedes. *Aſſermatote hoc, ſultis, nauales pedes.*

L i t t o r a l i b v s *dijs.*] Nempe iis, quos ait Virg. Glauco, & Panopææ, & Inoo Melicertæ.

N o v i s s i m o.] hoc verbum refugiſſe Ciceronem annotat Gellius, falſo: eo enim & in libris de oratore, & in oratione pro Q. Roſcio comœdo, vſus eſt, & in Epiſtola ad Octauianum, ſi modo ea epiſtola Ciceronis eſt: quod non puto.

L a c v m.] Benacum.

S i n e t.] Antiquum verbũ. Pacuuius Peribœa, *Corpuſque meũ tali Maro e, errore, macore ſenet.* Actius *Iam iam ſtupido Theſſala ſomno Pectora languentque,* D *ſenentque.* eleganter autem, quod proprium eſt animalium, ad rem inanimam tranſtulit.

G e m e l l e *Caſtor, & gemelle Caſtoris.*] hi enim dij ſunt nauigantibus maxime propitij. Horatius, *Clarum Tyndaridæ ſidus ab infimis Quaſſas eripiunt æquoribus rates,* Vide Theocritum Dioſcuris.

IANVS DOVSA FIL.

N e q v e *vllius natantis impetum trabis.*] *Natare* hic pro nauigare poſuit, vt & alibi: *-cumque iuuentus Per medium claſſis barbara nauit Athon.* Studioſum fuiſſe Callimachi imitatorem poëtam E noſtrum ex multis eius locis colligi poteſt, quorum aliqua notarunt viri docti, ſed ita, vt iis addi nonnulla à diligenti obſeruatore poſſint. quale hoc eſt in Faſelo:

C o m a t a *ſilua nam Cytorio in iugo Loquente ſæpe ſibilum edidit coma.*] Sic enim Callimachus loquutus Hymno in Dianam: Ἀδὴν ὄρη κρητῆρι ἱερὸς κατασκιάζον ὕλη, quod reſpondet pulchre *Cytorio iugo,* in quo *Comata ſilua.* Elegantiſſimã porro mortis deſcriptionẽ habes in Carmine ad Leſbiam, diuinis, vt Iulius Scaliger eos appellat, verſibus:

A IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

M i n a c i s *Adriatici.*] ἵστιον σκεῖον. Nam ex Adria in Cycladas, hinc Rhodum, Rhodo in Thraciam, à Thracia in Pontum venit: Sed contra in ora Pontica fabricato Phaſelo hinc profectus per illa loca in Adriã peruenit. Deinde ingreſſus Paduſam alueo Padi exceptus aduerſo Mincio ad Benacum lacum, Sirmionem appulit.

I n c i d i s s e t *in pedem.*] Pes eſt funiculus, quo angulus veli religatur. Inde facere pedem eſt contrarium ei, quod hic volebat Catullus. B Nam ventus medios ſinus veli inflans, dicitur nautica locutione incidere in vtrunque pedem. Contra, quum læua ſiue dextera vocat, aura, dicitur πόδα ποιεῖν facere pedem. Itaque facere pedem eſt, qood nautæ noſtri dicunt dimidio vento nauigare. Quare inſigniter errat vir diſertiſſimus, qui facere pedem accipit pro vela facere. Atqui vela facere eſt velificari. At non omnis velificans facit pedẽ. Non enim eſt πόδα ποιεῖν ἄνεμος quũ facit pedẽ, ſed quũ medios ſinus implet. Cæcilius: *Venereo curſu veni prolato pede vſque ad Saphonẽ.* Vbi pes eſt angulus veli, vt alibi recte exponit Iſidorus. Propedem vocat Turpilius: *- -quaſi quum ventus fert nauem in mare Secundus, ſi quis propedem niſit veli ſiniſtrum- -* Virgilius recte demonſtrat quid ſit facere pedem, quum dicit *nunc ſiniſtros, nunc dextros ſoluere ſinus.*

N e q v e *vllis vota*] οὐκ ἐπεύχεται ἀρχάς.

A m a r e *Nouiſſime.*] Ita liber noſter. Sed profecto recte faciebant qui legebant *Nouiſſimo.* Quis neſcit nauigationem ad ea loca, ἐσχάτην πλοῦν dictam? verſus prouerbialis: εἰς Φᾶσιν, ἔνθα ναυσὶν ἔσχατος δρόμος. Alluſit Propertius: *- -longe Phaſidos iſſe viam.*

G e m e l l e *Caſtor.*] Prior Caſtor habetur. Atque adeo ambo vno nomine dicuntur Caſtores. Vnde eorum ædes Ædes Caſtrorum Suetonio D in Cæſare Dictatore. Sic Græcis quoque τὼ Κάστορε dicebantur: Euripedes Electra: ἀναίρομαι δὲ Κάστορ᾽. ὦ φίλοι, εἰς θεοὺς ἐλθόντε, ἐμὲ φωνήσατον ἐγγύς τι. Vbi plane τὼ Κάστορε ambo dicuntur. quod, quia raro occurrit, eo minime animaduerſum eſt, notent ſtudioſi. Vt autem ſtudioſi adoleſcentes Latina Græcis reddere aſſueſcant, Phaſelum Catulli totidem Græcis Iambis puris olim à nobis adoleſcentibus expreſſum, nunc vero alicubi meliorem factum infra ſubiecimus. Quanto autem difficilius eſt tam abſolutam Latini carminis elegantiam Græcis numeris exprimere, tanto nos iuſtiorem veniam merebimur, ſi minus aſſecuti ſumus. Hoc vnum certo ſpondemus, Græca eſſe, quæ proponemus, & ex Græcorum Iamborum lege, quam pauci etiam qui nomen in Poeticis habent, intelligunt.

Phaſelos Catulli Iambis puris Græcis.

Κέλης ἐκεῖνος, ὃν βλέπεθ᾽ ὁδοιπόροι,
Τρέχειν νεῶν μὲν ἄχετης θοώτερος.
Σκάφους ὅπωσοῦν νήιου γε μηδενὸς
Δραμεῖν λάτριδος, οἷ τέ μοι χρείαν ἔχω
Πλάτησιν, οὔτε λαίφεσ᾽ ἐκπεπραγμένον.
Τόδ᾽ ὅτι φησιν ἀρνεῖσθαι Ἀδρίου
Νησιά τε Κυκλάδες ἀμφιῤῥύτους,

Ῥόδον κλυτὸν, δυσήμερόν τε Θρηκίαν,
Προποντίδ' ἀγρίαν τε ποντίαν ἅλα,
Ἵν' οὗτος ὕστερον κέλης πάροιθεν ἦν
Γένος πολύφυλλος, ὁ Κυτωρίοις
Ῥάχοις ἰούλοισ' ἀλάλῳ φόβῃ σιγμόν.
Κύτωρε πυξόδενδρ' Ἀμάστρι ποντικὴ,
Ταῦτ' εἰδέναι σ' ἅπαντα νῦν τε καὶ πάλαι
Λέγει κέλης ὅδ'. ἐξότ' ἐκ γενέθλιον
Τεαῖσι φῦναι ἐν νάπαις πεφυκέναι,
Τεαῖσι κώπας ἐν οἴδμασι νέας βάψαι,
Κἀνθένδ' ἄγειν ἐν παλιρρόθοις σὺν
Πορθμοῖσ' ἄνακτα, λαιὸς εἴτε δεξιὸς
Ὁρμῷτ' οὖρος. εἴτ' ἄμφω πρυμνόθεν
Ἔπνει [illegible] ποδί.
Ἐπακτίοισιν δ' οὔ ποτ' ἀξιέμενα
Θεοῖσιν εὐχὰς, ὡς ἀπ' ἐσχάτης ἁλὸς
Ἀφῖκτο νῦν δὲ λιμνίαν ἐς ἠόνα.
Τὰ μὲν πάροιθε. νῦν δὲ κλειόμενον γῆρας
Σχολῆς [illegible], σοὶ δὲ αὐτ' ἀνατίθης
Διός τε κοῦρε, καὶ Διοσκούρου κάσι.

Ad Leſbiam. V.

Vivamus, mea Leſbia, atque amemus,
Rumoreſque ſenum ſeueriorum
Omnes vnius æſtimemus aſſis.
Soles occidere, & redire poſſunt:
Nobis, cùm ſemel occidit breuis lux,
Nox eſt perpetua vna dormienda.
Da mi baſia mille, deinde centum,
Dein mille altera, dein ſecunda centum:
Dein vſque altera mille, deinde centum.
Dein cùm millia multa fecerimus,
Conturbabimus illa, ne ſciamus,
Aut ne quis malus inuidere poſſit,
Cùm tantum ſciat eſſe baſiorum.

ANT. PARTHENIVS.

VIVAMVS *mea Leſbia atque amemus.*] Leſbiam amicam ſuam hortatur vt contemptis ſeueriorum hominum increpationibus, in iuueniles amores concitatis, det operam voluptati: dum vita & tempus permittit amoris occaſionem.

VIVAMVS.] Epicureo more ait viuamus: Epicurei enim veram vitam in doloris atque curarum vacuitate ac voluptatis plenitudine poſuerunt. hanc vitam ſolam ac veram putat vbique Martialis. Cicero in primo de natura deorum ex Epicuri verbis inquit: *Nos autem beatam vitam in animi ſecuritate & in omni vacatione munerũ ponimus.* Talis eſt Horatij exhortatio ad amicam *Miſerarum eſt neque amori dare ludum: Neque dulci mala vino lauere: Aut exanimari metuentes patruæ Verbera linguæ.*

VNIVS *aſſis.*] pro minimo pretio poſuit.

NOX *eſt perpetua vna dormienda.* ſic Tibullus. mortis mentione facta, ſuadet amorum occaſionem eſſe rapiendam, *Interea dum fata ſinunt*

A *iungamus amores Iam veniet tenebris mors adoperta caput.* & Propertius, *Quum ſemel infernas intrarunt funera leges, Non exorato ſtant Adamante viæ.*

AVT *ne quis malus inuidere poſſit.*] Ait baſiorum numerum multiplicatione eſſe confundendum, ne cognito numero inuidus aliquis ea faſcinare poſſit. fertur enim in faſcinis tantummodo vim eſſe, quum rem certam & cognitam veneficio illo contaminare contendant. Hic Martialis, *Nolo quot arguto dedit exorata Catullo Leſbia pauca cupit qui numerare poteſt.*

SOLES.] Dies. Tangit Epicureorum opinionem, qui putarunt multos fieri & naſci ſoles: Plinius etiam multos ſoles viſos fuiſſe tradit.

B BREVIS *lux.*] Lucem pro vita, vt Virg. *Lucemque peroſi proiecere animas.*

BREVIS.] quid enim vita humana breuius: vnde Cicero in Tuſculanis, *quæ vero ætas longa eſt? aut quid omnino homini longum? nonne modo pueros modo adoleſcentes in curſu à tergo inſequens nec opinantes aſſecuta eſt ſenectus.*

NOX *perpetua.*] Virg. *Olli dura quies oculos & ferreus vrget Somnus: in æternam clauduntur lumina noctem.*

PALLADIVS FVSCVS.

C VIVAMVS *mea Leſbia.*] Verſus eſt hendecaſyllabus. Hortatur Leſbiam Catullus, vt ipſa ſpretis ſenum ſuſurris ſecum indulgeat voluptati, memineritque nullum vnquam poſt obitum ad vitam reuocari.

VIVAMVS.] Viuere apud hunc & alios lætiores poetas idem eſt quod genio indulgere. Martialis. *Non eſt crede mihi ſapientis dicere viuam. Sera nimis vita eſt craſtina: viue hodie.* & Virgilius, *Pone merum & talos, pereat qui craſtina curat: Mors aurem vellens viuite ait venio.*

RVMORES.] Suſurros, Cum enim Leſbia ſenes quoſdam de ſua & Catulli libidine ſuſurrare cognouiſſet, ipſa in amore refrixiſſe videba-
D tur: Quare poeta eam hortatur, vt illos deſpiciat.

VNIVS *aſſis.*] Vili moneta ex ære: ſcilicet, quippe decem aſſibus & nonnunquam ſexdecim denarius permutabatur. Plinius lib. xxxiij. hiſt. natu. *Poſtea Annibale vrgente, Q. Fabio Maximo dictatore, aſſes vnciales facti & placuitque denarium xvi. aſſibus permutari: Quinarium octonis: Seſtertium quaternis. ita reſp. dimidium lucrata eſt:* In militari tamen ſtipendio ſemper denarius pro x. aſſibus datus.

SOLES *occidere & redire poſſunt.*] Secundum
E vulgi opinionem. credunt enim vulgares Solem mori cum tendit ad occaſum, & rurſus emergentem naſci.

BREVIS *lux.*] Vitæ diffinitio.

NOX *eſt perpetua vna dormienda.*] Ouidius, *Stulte quid eſt ſomnus gelidæ niſi mortis imago, Longa quieſcendi tempora fata dabunt.*

DA *mi baſia.*] Hortatus amicam ad voluptatem, petit ab ea oſcula.

DEIN *cum millia multa fecerimus, conturbabimus illa.*] Senſus eſt, vbi dederis mihi plurima baſia, numero cuſtodito, alia dabis eodem numero

confuſo: vt verum numerum baſiorum ignoremus: aut ne quis per inuidiam nocere poſſit faſcinando. Negant enim quibus curæ fuit talia ſectari, faſcinum habere vim nocendi, ſi nomen vel numerus rei, cui per faſcinum exitium paratur, à veneficis ignoretur.

ACHILLES STATIVS.

VIVAMVS, *mea Lesbia.*] Fuluius Vrſinus meus Ζῆν ſic Græcos quoq. dicere annotauit, quale illud Agathiæ, Πῖνε γέρον. ζῆθι. Sic quoq. Cic. *Quando viuemus.* Et Martial. *Poſtume viue hodie.* Et Nonius Marcellus, *Vitulantes veteres gaudentes dixerunt, ſicuti quo nunc eſt in ſumma lætitia viuere eum dicimus.*

RVMORESQ. *ſenum ſeueriorum, Omnes vnius æſtimemus aſsis.*] Mimnermus eodem prope modo, τὶς ἐμοὶ φρένα τέρπ' ἀνιάσιν δὲ κακῶν ἄλλος τὶς ἐν κακῶς, ἄλλος ἀμείνω ἐρεῖ. Simillimis verbis & ſententia Cato apud Feſtum Pompeium in verbo, Obſtinato. *Rumorem famam flocciſecit, captus ſtupris, obſtinatus inſignibus flagitijs.* Seueriores ſenes moroſos dicit. Horat in 1. Carm. *Donec virenti canicies abeſt moroſa.*

OMNES *vnius æſtimemus aſsis.*] Nihil curemus. Sic obſceni auctor carminis, *Matrona procul hinc abite caſta, Turpe vos legere impudica verba, Non aſsis faciunt, eumq. recta.* Et Plaut. in Capt. *Neq. ridiculos iam terunci faciunt.* Augent huius leporem carminis, ἀντίθετα, Omnes, Vnius.

SOLES *occidere, & redire poſſunt.*] Eiuſdem ſententiæ totum eſt illud aſma in IIII. Carm. apud Flaccum. *Diffugere niues,* & quæ ſequuntur.

NOBIS *cum ſemel occidit breuis lux.*] Sic omnino diſtinguendum, vt ſit, *Nobis cum occidit.* Sic Homer. in Odyſſ. Οἱ ζωοὶ δὲ οἱ αὐτοί, θνητοὶ ποιοῖς τε ἤματι ἀμερχθείσ.

NOX *eſt perpetua vna dormienda.*] Hoc ipſo de ſomno etiam auctor hymni in Mortem, Τὸν μακρὸν ζωῆς ῥίψον αἰώνιον ὕπνον. Venuſtiſſime vero monoſyllabum ſuperioris verſus, Lux, excipit ſequentis monoſyllabum, Nox.

DA *mi baſia mille, deinde centum, Dein mille altera, da ſecunda centum.*] Poſterior verſus in manuſcriptis legitur, *Dein mille altera, Deinde ſecunda centum.* legendum puto, Dein mille altera, dein ſecunda centum.

DEIN *vſq. altera.*] In manuſcriptis, *Deinde vſq. altera.* quod retinendum cenſeo, ne ſemper, Dein dicat, & δύσφωνον videtur. propter ſequentem dictionem à vocali incipientem.

MILLIA *multa.*] Sic alibi, *Multa millia luſimus.*

CONTVRBABIMVS *illa.*] Proprie dixit. Namq. rationes conturbari proprie dicuntur.

AVT *ne quis malus inuidere poſſit.*] Malus, inuidus. Vt poſt, *Nec poſsit mala faſcinare lingua.* Et Vergil. *Ne noceat vati mala lingua futuro.*

CVM *tantum ſciat eſſe baſiorum.*] Quam poſt ſegetem dicit oſculationis.

M. ANT. MVRETVS.

VIVAMVS.] Admonitu mortis, puellam ad fruendas ſecum voluptates cohortatur. Eſt

A autem hoc argumentum poetis perfamiliare. Virgilius,

Pone merum, & talos: pereat, qui craſtina curat.
Mors aurem vellens, viuite, ait, venio. Tibullus,
Interea, dum fata ſinunt, iungamus amores:
Iam veniet tenebris mors adoperta caput. Propert.
Dum nos fata ſinunt, oculos ſatiemus amore.
Nox tibi longa venit, nec reditura dies. Martialis,
Viuamus: mortem fallere nemo poteſt. Idem,
Frange toros, pete vina, roſas cape, tingere nardo:
Ipſe iubet mortis te meminiſſe deus. Actius Sincerus.
Ah genus imprudens hominum, quid gaudia differs?
Falle diem: medijs mors venit atra iocis.

B Horatius autem ea in re pene immodicus eſt. ſed & ſcite admodum Bacchis Plautina hoc ipſo argumento ad ſenem vtitur, *Non tibi venit in mentem, amabo, ſi, dum viuas, tibi benefacias, Iam pol id quidem eſſe haud per longinquum? neque, ſi hoc hodie amiſeris, Poſt mortem id euenturum eſſe vnquam?* Porro hunc ſermonem inter pocula vſitatum fuiſſe, indicat Lucretius his verſibus,

Hoc etiam faciunt, vbi diſcubuere, tenentque
Pocula ſæpe homines, & inumbrant ora coronis:
Ex animo vt dicant. breuis eſt hic fructus homullis.
Iam fuerit: neque poſt vnquam reuocare licebit.

VIVAMVS.] Viuere ſæpe dicunt poetæ pro C eo, quod eſt, genialiter viuere; & vitam eam demum vocant, quæ voluptaria eſt. Martialis,

Non eſt, crede mihi, ſapientis dicere, viuam:
Sera nimis vita eſt craſtina: viue hodie. Idem,
Non impudenter vita, quod reliquum eſt, petit,
Cum fama, quod ſatis eſt, habet. Cæcil. Hymnide,
Sex menſes mihi ſati' ſultis vita: ſeptimum Orco ſpondeo.

Lucillius, *Viuite lurcones, comedones, viuite ventres.*

Varro περὶ φιλονοίας, *Properare viuere pueræ, quas ſinit ætatula ludere, eſſe, amare, & Veneris tenere bigas.*

SOLES *occidere.*] Argumentum à diſſimili. non vt Soli, ita & hominis fas eſt, vbi ſemel occi- D dit, in vitam redire. Lucretius.

— nec quiſquam expergitus extat,
Frigida quem ſemel eſt vitai pauſa ſecuta.

LVX.] vita. Virgilius, *—quæ lucis miſeris tam dira cupido?* hinc carentes luce, & caſſos lumine, pro mortuis poetæ dicunt: & lumina, aut lucem relinquere, mori. Virgilius,

Quo magis inceptũ peragat, lucemq; relinquat. Ennius.
Poſtquam lumina ſis oculis bonus Ancu' reliquit.

quem verſum pene totum vſurpauit Lucretius inquiens,

Lumina ſis etiam ſolis bonus Ancu' reliquit.

Nonius, *—vbi bipedes volucres lino linquunt lumina.*

E NOX.] Mortem indicat, quam & Græci poetæ ὕπνον interdum vocãt, & χάλκεον ὕπνον. eſt enim, vt docent Homerus, & Virgilius, -conſanguineus Lethi Sopor. ſed & Orpheus ad Somnum,

Αὐτοκασίγνητος γὰρ ἔφυς λήθης θανάτου τε. Virgilius.
Olli dura quies oculos & ferreus vrget
Somnus: in æternam clauduntur lumina noctem.

Lucretius, *—vnus Homerus,*
Sceptra potitus, eadem alijs ſopitu' quiete eſt.

Horatius, *Ergo Quintilium perpetuus ſopor Vrget?* Propertius,
Nox tibi longa venit, nec reditura dies,

A

Quæ omnia loquendi genera finxere à falſa illa opinione, qua imbuti erant multorum animi, eadem nos in cauſa mortuos fore, qua dormientes ſumus. Lucretius,

Tu quidem vt es lecto ſopitus, ſic eris, æui
Quod ſupereſt, cunctis priuatu' doloribus ægris.

Anaxagoras dicebat duarum rerum cogitatione poſſe nos intelligere, quales poſt mortem futuri eſſemus: ſomni, & eius temporis, quod noſtrum cuiuſque ortum anteceſſit. In diuinis quoque literis (ſed lõge alia de cauſſa) mors ſæpe ſomni ac quietis nomine afficitur. vnde & à noſtræ religionis hominibus ſepulcreta Græco vocabulo, quod à dormiendo inflexum eſt, κοιμητήρια nominantur.

B

N e *ſciamus, Aut ne quis malus.*] Putabatur enim faſcinatio eis rebus nocere non poſſe, quarum vel nomen vel numerus ignoretur. noſtrates quidem ruſtici, poma in nouellis arboribus creſcentia numerare, hodieq; religioni habent.

IANVS DOVSA FIL.

Nobis *cùm ſemel occidit breuis lux, Nox eſt perpetua vna dormienda.*] Quam illuſtrem ſententiam expreſſam moneo ex Platonis Apologia Socratica, vbi ſic de tempore poſt mortem loquitur: καὶ γὰρ οὐδὲν πλείων ὁ πᾶς χρόνος φαίνεται οὕτω δὴ εἶναι ἢ μία νύξ. Sed & Orpheus in Hymnis de Morte.

C

Τὸν μακρὸν ζωοῖσι φέρων αἰώνιον ὕπνον.

Item Moſchus in Epicedio Bionis:

Σιγῇ ... ἀνάκοοι ἐν χθονὶ κοίλᾳ,
Εὕδομες εὖ μάλα μακρὸν ἀτέρμονα νήγρετον ὕπνον.

Vnde fortaſſe interpretandum etiam illud Horatij in Odis: *Sed omnes vna manet nox.* vt non *nox* ſimpliciter, ſed *vna nox* pro morte accipiatur. Et conſideranda hîc Catulli curioſa felicitas, qui ex illis duobus Orphei ac Platonis ſententiis vnum verſum concinnauit. Illo enim *nox vna*, Platonis μία νύξ, *perpetua dormienda* αἰώνιον ὕπνον Orphei expreſſit. *Noctem* autem hanc etiam Senecæ Tragico velim reſtitui in Hercule Furente. vbi enim ita ſomnum affatur:

D

Pauidum leti genus humanum
Cogis longam diſcere mortem,

correxerim audacter *noctem*, vel vnius Propertij auctoritate, qui dixit:

Nox tibi longa venit nec reditura dies.

Et alterum illud in contextum obrepſiſſe ſuſpicer ex alicuius nota marginali, qui *longam noctem* pro morte poſitum adſcripſerat. hinc *noctem vltimam* etiam Petronius Arbiter de morte dixit, vt quidem eo loco reſtituit Patet: *& continuat in noctem vltimam Somnos.* Sed ab *vltima* nocte ad *viduam* tranſeamus, quam ex ſequenti Carmine in Satyricon ſuum tranſtulit idem ille eruditæ luxuriæ arbiter, ſic enim Catullus:

E

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

Viuamus.] Satis notum, quid ſit hic VIVAMVS. Hoc idem oſtendit vetus inſcriptio Narbone,

ÆLIÆ. RESTITVTÆ. ANIMÆ
DVLCISSIMÆ. BELLATOR. AVO. LIB
CONIVGI. RARISSIMÆ. BENE. MERENTI
AMICI
DVM. VIVIMVS
VIVAMVS.

Ad Flauium. VI.

Flavi delicias tuas Catullo,
Ni ſint illepidæ, atque inelegantes,
Velles dicere, nec tacere poſſes.
Verùm neſcio quid febriculoſi
Scorti diligis: hoc pudet fateri.
Nam, te non viduas iacere noctes,
Nequidquam tacitum cubile clamat,
Sertiſque ac Syrio flagrans oliuo,
Puluinuſque peræque & hic, & illic
Attritus, tremuliſque quaſſa lecti
Argutatio, inambulatioque.
Nam nil præualet iſta, nil tacere.
Cur nunc tam latera exfututa pandas,
Ni tu quid facias ineptiarum?
Quare quidquid habes boni, maliſque
Dic nobis. volo te, ac tuos amores
Ad cælum lepido vocare verſu.

ANTONIVS PARTHENIVS.

Flavi *delicias.*] Flauij familiaris ſui illepidos & ineptos in quoddam ſordidum ſcortum amores redarguens, hortatur eundẽ vt ſibi amorum ſuorum notitiam faciat: quoniam ipſum Flauium & eius amicam laudibus ad cælum efferre cupit poeta.

Flavi *delicias.*] Senſus: niſi illepidam & fœdam amicam poſſideres mihi diceres nec tacere poſſes: ſed quia cum ſordido atque ægroto ſcorto dormis: propterea pudet te tuas has ineptias amorum fateri.

Illepidæ.] Turpes, deformes.

Delicias.] Delicatam amicam.

Inelegantes.] Vulgares, ſordidæ.

Verum *neſcio quid febriculoſi ſcorti diligis.*] Eleganter procedit Catullus, duplici enthymemate, probans Flauium & amore & illepida muliere potiri: quod illepidam teneat amicam ratio eſt, quoniam niſi eſſet illepida eam non occultaret: quod autem habeat ſcortum, lecti argutatio & ſtrepitus indicant planiſſime.

Neqvidqvam *tacitum.*] Non tacitum: nequidquam pro non: Perſius,

Nequidquam fundo ſuſpiret nummus in imo:

Virg. *Et ſummo clypei nequidquam vmbone pependit.*

Assvrio *oliuo.*] Vnguento ſeu odore amomi: amomum enim eſt Aſſyriæ peculiare, ex quo fit optimum vnguentum: vnguenta vero vt ſcribit Plin. optimè ſeruantur in alabaſtris: odores autem in oleo.

Attritvs *hic & illic.*] Ideſt duorum in lo-

cis duobus corporũ preſſu illiſus, quod ſignum eſt te non ſolum iacere noctu. A

Peræqve.] Æque, per abundat.

Argvtatio.] Strepitus reſonans concuſſio.

Nam.] Pro igitur, & eſt concluſio ab antecedentibus.

Ista.] Ratio ſcilicet ſupradicta: iſta autem eſt dialecticorum frequens terminus: frequenter enim vſurpant, pono tibi iſtam: probo iſtam, & pleraque alia huiuſmodi.

Exfvtvta.] Coitu exhauſta: nam nimius coitus laterũ debilitatem atque illium dolores parere conſueuit, & in ſenibus præſertim: vnde B Iuuenalis,

Quod lateri parcas nec quantum iuſſit anheles.

Versv.] Carminibus meis: hoc exemplum eſſe poteſt verſum ſingulari numero ſignificare etiam plura carmina.

PALLADIVS FVSCVS.

Flavi *delicias.*] Verſus eſt eius generis cuius ſuperior. Rogat Flauium ſodalem, vt ſuos amores ſibi aperiat: quos ſe carmine celebraturum pollicetur. Verum cum ad id Flauius tardus ſit, poeta hoc ideo accidere ſuſpica- C tur, quod ſcortum illud ſit inelegans atque macilentum.

Tvas *delicias.*] Tua oblectamenta.

Illepidæ.] Sine lepore.

Inelegantes.] Sine ornatu.

Scorti *diligis.*] Scorta appellantur meretrices quod vt pelliculæ ſubigãtur omnia: namque ex pellibus facta ſcorta vocantur. Auctoe eſt Sex. Pompeius.

Febricvlosi.] Macilenti quales ſunt qui febre laborant.

Nam *te non videas.*] Senſus eſt: multa eſſe quæ indicant Flauium non ſolum cubare. D

Sertis *ac Syrio fragrans oliuo.*] Pro Sytio olitio non amomum, vt alij, ſed malabathon accipio: de qua ita ſcribit Plinius, *Dat & malabathron Syria arborem, folio conuoluto, arido colore, ex quo exprimitur oleum ad vnguenta:* & Horatius in ſecundo carminum ad Pompeium ſodalem. *Cum quo morantem ſæpe diem mero Fregi coronatus nitentes malobathro Syro capillos.* Hoc addimus quod ad rem hanc maxime facere videtur. Veteres ſcilicet ante coitum vngi ſolitos: quia venerem vnguentis ſtimulari facile credebant. Quod affirmat Apuleius his quidem verbis, *Vino pulcherrimo atque copioſo memet madefeceram, & vnguento fragran-* E *tiſſimo prolunium veneris ſuſcitaram.*

Peræqve.] Similiter.

Attritvs.] Vehementi Flauij & eius ſcorti volutatione.

Argvtatio.] Sonoritas. Argutum enim, præter breue & callidum, ſignificat etiam ſonorum: vnde eſt Argutatio pro ſonoritate.

Inambvlatio.] Mobilitas: illis namque coeuntibus lectus cum quodam ſtrepitu ambulare videbatur.

Nec *tu quid facias ineptiarum.*] Ordo eſt, cur tu nec pandas quid ineptiarum facias.

Qvare *quidquid habes.*] Concluſio.

Boni *malique.*] Honeſti vel inhoneſti ſcorti: Sic alibi, *pueris bonis maliſque.*

Ad *cælum lepido vocare verſu.*] Volo, inquit, donare te atque tuam amicam immortalitate.

ACHILLES STATIVS.

Flavi *delicias tuas Catullo.*] An Flauius hic Caper fuit, Ennij, atque vt opinor antiquiorum interpres poetarum, quem ſæpe citat Cariſius: an potius ille, cuius meminit Horat. in I. Serm. ſat. vj. quem veteres interpretes fuiſſe calculatorem ſcribunt: an Flauius tribunus plebis factus biennio ante Cæſarem Conſulem primo: an alter ille, cuius in I. Epiſt. ad Q. Fratrem meminit Cic.

Nam, *te non viduas iacere noctes.*] Sic noctes viduas videtur dicere, vt & alibi, *Lectum cælibem.*

Neqvidqvam *tacitum cubile clamet.*] Fruſtra tacitum cum veſtros luſus tam multis rebus alijs prodat. Niſi ſi forte legendum ſit, *Nequaquam tacitum cubile clamet.* ſin illo modo malumus, ſit, quale Ciceronis illud in Diuin. *Etiam ſi tacent, ſatis dicunt.* & quod addit Pedianus, *Cum tacent, clamant.*

Sertisqve *Aſſyrio fragrans oliuo.*] In manuſcriptis, *Sertis Aſſyrio.* legendum omnino, Sertis, ac Syrio. Aſſyrij namq. idem poſtea dicti Syrij. auctor Iuſtinus in I. Hoc opinor de genere oliui Martialis in VIII.

Si ſapis Aſſyrio ſemper tibi crinis amomo Splendeat.

Et Propert. in II.

Lœuis odorato ceruix manabit oliuo.

Et ante hos Callimachus in Hymno in Apollinem, *Αἱ δὲ κόμαι θυόεντα πέδῳ λείβουσιν ἄλειφα.*

Horat. in II. Carm. Malobatrum Syrium vocat.

Pvlvinvsqve *peræque & hic, & illic.*] In manuſcriptis omnibus non Illic, ſed Ille. ſubaudiendum, Puluinus. Poteſt & illo etiam modo ſubaudiri, vt ſit Illic nomen, non aduerbium. Ouid. in III. Amor. ſimiliter, *Cur preſſus prior eſt, interiorque torus. Puluinus*, inquit Placiades in Gloſſis, *priuati hominis ceruical, vel culcitral; puluinar vero, ac puluinaria principum ſunt, vel regum id eſt lectiſternia.*

Tremvliqve *quaſſa lecti Argutatio.*] Illa vt ita dicam, lecti garrulitas. Feſt. Pomp. in verbo, Tacitus, *Tacitus inquit, etiam argutus, quia poteſt aliquando tacere.* Sic alibi idem Catul. argutam ſoleam dixit crepitantem. niſi qui breuem malit intelligere. Cratinus apud Ephaeſtionem hanc dicere videtur, *κρίου ψόφον.* eius enim verſum illum ponit, *Εὐδαίμων ἦν ὅτε τὸν μέτρον κρίου ψόφον.* Ouidius in III. Amor. ſimiliter, *Spondaque laſciua mobilitate premat.*

Inambvlatioq.] Verbo Perambulare vti videtur eodem in genere alibi, *Perambulabit omnium cubilia.*

Nam *ni præualet iſta, nil taceres, Cur non tam latera exfututa pandas, Ne tu quid facias ineptiarum.*] In manuſcriptis omnibus leguntur hi verſus hoc modo, *Nam in iſta præualet nihil*

tacere, Cur non tam latera & futura panda, Nec tu quid facias ineptiarum. Difficilis omnino veræ, germanæq. lectionis inueſtigatio. conabar tamen ipſe à ſcriptæ lectionis veſtigiis quam poteram minime longe diſcedens, *Nam in eſt turpe, volens nihil taceres, Cui nunc tam latera exfututa, pandas Ni tu quod facias ineptiarum.* Res ipſa tota obſcœniſſima. latus autem exhauriti nimia venere, & conſumi ſolet. Ouid. in II. Amor.

Et lateri dabit in vires alimenta voluptas.

Et in III. *Inualidum referens emeritumque latus.*

Facere vero ineptias ſic dixit, vt Plautus Stultitiam facere. *Indidem,* inquit, *vnde oritur, facito vt facias ſtultitiam inſepelibilem.*

Q*VINQVID habes boni malique.*] Venuſti, inuenuſtique Belli, non belli. Idem alibi, *Verum à te metuo, tuoque pene, Infeſto pueris bonis, malisque. Habes:* Græce, ἴχε, poſſides. Vergil.

Poſtquam nos Amaryllis habet. ——

V*OLO te, ac tuos amores Ad cælum lepido vocare verſu.*] Sic Cic. in II. de Legibus, *Et illos, quos in cælum merita vocauerint.* Et pro Deiotaro. *Rex enim Deiotarus veſtram familiam abiectam & obſcuram è tenebris in lucem vocauit.*

M. ANT. MVRETVS.

FLAVI.] Ex eo quod Flauius amores ſuos detegere nolebat, colligit eum laborare in vili aliqua morboſaque meretrice: tamenque ad id, quidquid eſt, libere detegendum inuitat.

N*ON viduas.*] Non expertes Venereorum luſuum. Ouidius,

Cur ego tot viduas exegi frigida noctes?

Veteres ſæpe nuptialibus vocabulis ad omne libidinis genus abutebantur. Martialis,

Nolite fronti credere: nupſit heri.

Idem, ——*ne Talaſsionem*
Indicas manibus libidinoſis:
Et fias ſine fœmina maritus. Plautus,
——*hæc quidem ecaſtor quotidie viro*
Nubit, nupſitque hodie, nubet mox noctu, nunquam ego hanc
Viduam cubare ſiui. nam ſi hæc non nubat, lugubre
Fame familia pereat.

Demoſthenes quoque Æſchinis matrem meretricem fuiſſe indicans, dicit eam ſolitam χρῆσθαι τοῖς μεθημερινοῖς γάμοις.

N*EQVICQVAM tacitum cubile clamat.*] ὀξύμωρον, quale illud Ciceronis in Verrem, *ſi tacent, ſatis clamant.* & in Catilinam, *cum tacent, clamant.* Fruſtra, inquit, cubile tuum tacitum eſt, vt pote inanimum. Ipſum enim, quamuis tacitum, clamat, id eſt, multis indiciis patefacit, te non pernoctare ſolum. Quæ autem ea indicia ſint, ſtatim aperit.

S*ERTIS, ac Syrio fragrans oliuo.*] Nam in hac quoque palæſtra luctaturi, prius odorato aliquo oleo corpora perungere ſolebant, vt hac ratione & libidinis excitaretur ardor, & teter ille ſudantium membrorum halitus depelleretur.

Horat. *Quis multa gracilis te puer in roſa*
Perfuſus liquidis vrget odoribus,
Grato Pyrrha ſub antro?

S*YRIO.*] E Syria præcipui odores afferebantur. Infra,

Fragrantem Aſsyrio venit odore domum. Tibullus.
Non ferer Aſſyrios cineri quæ dedat odores.

A*RGVTATIO.*] Creber ille ſuccuſſi & identidem velut ingemiſcentis lectuli ſonus. nam argutare eſt tenui quodam ſono aurem ferire. Propertius, *Illa mihi totis argutat noctibus ignes.* & ab eiuſmodi ſono argutam ilicem vocauit Maro, id eſt, ᾠδὸν, καὶ λάλον & ψιθυρίζουσαν.

N*AM, ni præualet iſta.*] Locum hunc integrum non eſſe conſtat. & video fuiſſe, qui ex ingenio emendare conati ſint: quos, quia neque quidquam adferunt magnopere probandum, & valde ab vſitata ſcriptura recedunt, non ſequor. quod, ſi quis ex tribus verſiculis faciat duos, hoc modo,

Nam cur tam latera exfututa pandas,
Ni tu quod facias ineptiarum?

Exhauſti enim nimia Venere, crebro, vt Plautino verbo vtar, pandiculari ſolent. in hoc autem libro tam multa impreſſa ſunt alienæ audaciæ veſtigia, vt verſus vnus facile additus eſſe poſſit. quod tamen, vt in re dubia, propoſitum à me, non etiam affirmatum velim. liber calamo exaratus, qui penes me eſt, habet, *Nam in iſta præualet nihil tacere.* vnde erant ex amicis meis, qui conijcerent legendum,

Nam iſta in parte valet nihil tacere.

L*ATERA.*] Ea enim pars immoderato coitu inſigniter læditur. vnde eſt illud in Priapeiis.

Defecit latus & periculoſam
Cum tuſsi miſer expuo ſaliuam. & alibi.
—*vſque dum mihi Venus iocoſa molle ruperit latus.*

Martialis, *Tu tenebris gaudes: me ludere teſte lucerna,*
Et iuuat admiſſa rumpere luce latus. Iuuenalis,
——*nec queritur, quod*
Et lateri parcas, nec, quantum iuſsit, anheles.

A*D cælum vocare.*] Antiqua locutio. Cicero in ijs legibus, quas ipſe ſciſcit II. de legibus, *Et ollos, quos endo cælo merita vocauerint.* ita enim & in quibuſdam libris legitur, & ego legendum puto.

IANVS DOVSA FIL.

NAM *te non viduas iacere noctes.*] Sic Petronius: *Narra mihi inquam frater, ſed tua fide, eâ nocte, qua te mihi Aſcyltos ſubduxit, vſque in iniuriam vigilauit? an contentus fuit vidua pudicaque nocte.* Vbi quid *vidua nox* ſit, ipſe explicat, cum dicit *pudica.* Facere non poſſum, quin Catulliani maximè loci occaſione Tullianum quendam paulò accuratius examinem atque excutiam, vt euellatur mendum quod ibi radices egit. id eſt in ſecundo de Legibus inter eas quas ipſe ſciuit: *Diuos & ollos, qui cæleſtes ſemper habiti ſunt, colunto, & ollos quos endo cælo merita vocauerunt.* Quæ verba ſi exigere vellem ad normam Catulliani verſus:

A*D cælum lepido vocare verſu.*] Corrigerem: *endo cælum merita vocauerunt.* verùm hoc arbitratij iuris eſſe volo: alterum quod proferam, certius duco, ſcilicet legendum eſſe: *endo cælo merita locauerunt.* Et vix eſt, vt aliter ſcripſerit

diſertiſſimus ille Romuli nepotum. *cælo* autem *locare* vel *in cælo* perquam honeſta loquẽdi ratio. A
Iuuenalis: —*ſed te*

Nos facimus Fortuna Deam cæloque locamus.

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

NI *ſunt inlepida.*] Prouerbium Græcorum, κάλλιον τὸ φανερῶς ἐρᾷν τοῦ λάθρα. Plato Sympoſio, λογιζομένῳ γὰρ ὅτι λέγεται, κάλλιον τὸ φανερῶς ἐρᾷν τοῦ λάθρα, καὶ μάλιστα τῶν γενναιοτάτων ἀρίστων, κἂν αἰσχίους ἄλλων ὦσι, &c. Horatius:

Dicat Opuntiæ
Frater Megillæ, quo beatus
Vulnere, qua pereat ſagitta.

B Hæc huius poematij mẽtem non parũ aperiunt.

N AM *ni prævalet.*] Hæc omnia commentitia, & adulterina. Priſca lectio:

Nam ni iſta prævalet nihil tacere,
Cur non tam latera e. pandam,
Nec tu quod facias ineptiarum.

Multum opis ea ſcriptura adtulerit ad verum eliciendum:

Nam, ni ſtupra, valet nihil tacere,
(Cur? non tam latera e. pandant?)
Nec tu quod facias ineptiarum.

Nam niſi, inquit, ſtuprum eſt, quod fateri non audes, nihil eſt cur taceas quid noctu facias, nec, niſi quid ineptiarum facis, puta quod febriculoſum quid amas. Ordo erat: Nam ni ſtruprum eſt, aut aliud quid ineptiarum quod facis. nihil refert facere. Alioqui num minus latera exhauſta ſunt, tametſi taces id eſt, an minus tua latera quæ exhauſta ſunt, id aperiunt? quum exhauſtæ vires, & pandum latus id prodat. In primo verſu quod *Stupra* eruimus, hoc factum, quia ſæpe in hoc libro *u* pro *a* ſcriptum fuit. Et Langobardus character non diſtinguit has duas literas. In multis alijs bonis ſcriptoribus non raro idem commiſſum reperias. Apud Ciceronem ad Qu. Fratrem Epiſtola prima libri tertij: *In Balnearijs aſſa in alterum apodyterij angulum promoui. propterea quod ita erant poſita, vt eorum vaporarium, ex quo ignis erumpit, eſſet ſub tectum cubiculi ſubgrande.* legendum, *Eſſet ſubiectum cubiculi ſubgrunda.* *a*, in *u*, in quibus verbis Ciceronis non ſolum hoc emendauimus, ſed gloſſema illud delemus, *Ex quo ignis erumpit.* Lego igitur: *vt eorum vaporarium eſſet ſubiectum cubiculi ſubgrunda.* Quid ſit ſubgrunda & mediocriter docti ſciunt. Aſſa vocat hypocauſtum, cuius ignis potuit ſubgrundam cubiculi incendere, quia illi ſubiectum erat hypocauſti præfurnium, quod ipſe vocat vaporarium. Gloſſa: *Aſſa cella:* ἀποδυτήριον. Porro, *valet*, eſt quod Græci dicunt, ἰσχύει. οὐδὲ αὐτὸς ἰσχύω. Idem verbum eodem ſenſu poſitum reperi in vetuſtiſſimo Epitaphio pueri Narbone, quod dignum viſum vt non illic tantum legeretur. Eſt autem tale:

* * *

* *nec dura iam doleas obitu.*
Nec tibi, nec nobis æternum viuere ceſsit.
Quod pueri occidimus, fata querenda putas?
Dum ſis in vita, dolor eſt amittere vitam.
Dum ſemel occidimus, omnia deſpicias.

Orbem ſub leges ſi habeas, num viuis ad vrbem?
Quid vales? hoc nulla eſt diuitis ambitio.

N AM *ni ſtupra.*] Aut cum ingenua rem habet nupta, aut vidua, quod ſtuprum eſt, & legibus vindicatur: aut cum ſcorto, ſed morboſo, quod pudet fateri. Stuprum tacere cogit pœnæ metus, vt illud alterum pudor. Stuprum pro turpi veteribus vſurpabatur, quomodo hic accipiendum.

C VR? *non tam latera.*] Etiam ſi taceas, num latera minus pandant? Pandare & pandari ligna dicuntur, quæ incuruantur. Cur latera pandari dicat nimio vſu rerum Veneris, otioſum eſt dicere.

N EC *tu.*] Subaubi niſi. Nec niſi tu quid facias ineptiarum, id eſt, nec niſi aliquid ames quod te pudeat profiteri. In priore editione locum hunc non rectè capiebamus.

Q VARE *quicquid habes boni malique Dic nobis.*] Callimachus. σιγῶν δ' ἄγρυπνον μηδὲν ἔχειν καλόν.

Ad Leſbiam. VII.

QVÆRIS, quot mihi baſiationes
C *Tuæ Leſbia ſint ſatis ſuperque?*
Quàm magnus numerus Libyſſæ harenæ
Laſerpiciferis iacet Cyrenis,
Oraclum Iouis inter æſtuoſi,
Et Batti veteris ſacrum ſepulcrum:
Aut quàm ſidera multa, cùm tacet nox,
Furtiuos hominum vident amores:
Tam te baſia multa baſiare,
Veſano ſatis, & ſuper Catullo eſt:
D *Quæ nec pernumerare curioſi*
Poſsint, nec mala faſcinare lingua.

ANTONIVS PARTHENIVS.

QVÆRIS *quot mihi baſiationes.*] Amatoriè poſtit ab amica innumerabiles baſiationes: vt multiplicium oſculorum confuſio incomprehenſibilis contra faſcinationes amantibus tutam ſecuritatem præſtet.

S INT *ſatis ſuperque.*] Sufficiant mihi.

Q VAM *magnus numerus Libyſſæ arenæ Laſerpiciferis iacet Cyrenis.*] Hoc dicit quam infinitus eſt
E numerus arenæ Libycæ in Mauritania apud Hammonis oraculum: tam infinita etiam eſt baſiorum quæ ex te opto multitudo. Hinc illud Virg. ait. —*Libyci velit æquoris idem*

Dicere quam multæ Zephyro turbentur arenæ.

Martialis item,

Baſia da nobis Diadumene preſſa: quot inquis
Oceani fluctus me numerare iubes.

C YRENIS *laſerpiciferis.*] Cyrenas condidit Ariſtæus: qui Battus ob linguæ obligationem dictus fuit. vrbem autem Cyrenen vocauit à nomine puellæ Hiſperi Theſſaliæ Regis filiæ ab Apolline in ea loca deportatæ: atque quattuor

ibi

A ibi ex Apolline filios olim enixæ. Legito plura apud Iuſtinum.

CYRENIS.] & ſingulariter & pluraliter declinatur. huius vrbis nomen apud Strabonem, Iuſtinum, Plinium.

LASERPICIFERIS.] in Cyrenaico agro locus eſt ſtadiorum quattuor producens præcioſiſſimæ ac medicinis optimæ herbæ genus: laſerpicium Latini Græci verò Silphion vocant: ſuccus eius laſer, folium autem maſpetum dicitur: Succi duo genera alterũ ex radice rhizias, alterum ex caule caullas appellatum. huius herbæ folia apio maxime ſimilia: plura legito apud Plinium libro xix. publicam ob vectigalium auariciam pro pecorum paſcuis, id herbæ genus depaſcendo perdiderunt, vt idem Plinius ſcribit: Strabo autem à barbaris Nomadibus ob inuidiam in id incurſantibus penitus deletam ſentit.

B ORACLVM *Iouis inter æſtuoſi.*] Iouis Hãmonis templum apud Garamantas à Libero patre conditum eſt in torrida Libya: vel ab arenis, in quibus ſitum eſt, vel ab Hãmone paſtore, vt ſcribit Hyginius ex Hermippi auctoritate, appellatum. Inter ſeptem mirabilia mundi ædificia recenſetur: cuius excellentiam atque oraculi præſtantiam, cùm multi poëtę, tùm præſertim Qu. Curtius atque Lucanus elegantiſſime ſcripſerunt: Sed accumulatiſſime Curtius. Martialis de hoc,

Diſſimuléque Deum cornibus ara frequens.

C IOVIS *æſtuoſi.*] Iouis Hãmonis cuius templum eſt in medio arenarum ritu maris æſtuantium: Nam vt Lucanus in nono eleganter ſcribit, his in aridis locis arenæ cumuli in modum marinorum fluctuum à ventis cõcitantur: hunc locum Hammonem appellatũ Hyginius tradit.

IOVIS *æſtuoſi.*] id quod eſt loci ad perſonam tranſtulit.

D BATTI.] qui Cyrenarum conditor fuit: hunc Callimachus progenitorẽ ſuum fuiſſe ſcripſit: inde à Papinio & Catullo Battiades dictus eſt.

FVRTIVOS *hominum vident amores.*] Iuuenalis hinc illud:

— Sed luna videt, ſed ſidera teſtes
Intendunt oculos.

VESANO.] male ſano ob amoris impotentia.

POSSIT *nec mala faſcinare lingua.*] nam (vt ſupra meminimus) conſtat veneficia faſcinationéſq; tantum nocere his rebus: quarum cognitionem veneficus aut faſcinator habeat: quod & ſuperiori tertio epigrammate, & hîc apertiſſime indicat poëta.

E PALLADIVS FVSCVS.

QVÆRIS *quot mihi.*] Verſus eſt hendecaſyllabus. Reſpondet Catullus amicæ de baſiis interroganti.

LIBYSSÆ.] Africa eſt tertia orbis pars, quæ à Græcis Libya appellata de ſe, facit nomina Libicus, Libyſſus & Libyſſinus.

LASERPICIFERIS.] ferentibus laſerpicium: Quod apio ſimile Græci ſilphion vocant,

A in Cyrenaica prouincia repertum. Ferunt autem natum imbre piceo repente madefacta tellure circa Heſperidum hortos, Syrtimq; maiorem, annis ſeptem ante oppidum Cyrenarum. Vim verò illam per quatuor ſtadiorum ſpatium inualuiſſe. ſuccus eius laſer appellatus eſt, magnificus in vſu medicamentíque, & ad argentei pondus denarij penſus. auctor eſt Plinius.

CYRENIS. Cyrenas à Batto conditas perhibent: quem Callimachus dicit progenitorem ſuum fuiſſe: vnde is ab Ouidio Battiades eſt appellatus.

B ORACLVM *Iouis inter æſtuoſi.*] templum Hammonis proculdubio intelligit: quod celeberrimum, ſi Plinio & aliis item auctoribus de eo ſcribentibus credimus: aberat à Cyrenis quadringentis millibus paſſuum.

ET *Batti veteris ſacrum ſepulchrum.*] Battum Cyrenis ſepultum fuiſſe indicat Catullus: ſimul vaſtas arenas eſſe inter Iouis Hammonis oraculum & oppidum Cyrenarum.

ÆSTVOSI. fluctus agentis. illis enim in locis, vt Mella Pomponius eſt auctor, rupes eſt Auſtro ſacra: Quæ cum manu hominum attingitur, ille immodicus exurgit, arenáſque quaſi maria agens ſic ſæuit vt fluctibus æquor. Scribit

C præterea Trogus Pompeius in primo hiſtoriarum, exercitum à Cambiſe rege Perſarum ad ſpoliandum templum Hammonis in Africam miſſum, tempeſtatibus & arenarum molibus oppreſſum interiiſſe.

FVRTIVOS *hominum.*] amatores vt plurimum noctu vagantes accedunt ad amicas. Propertius,

Me mediæ noctes me ſidera plena tuentur
Frigidáque Eoo me videt aura gelu.

TAM te *baſia multa baſiare.*] quàm multæ ſcilicet arenæ ſunt in Africa inter Cyrenas & Hammonis oraculum: aut quam multa ſidera ſunt in

D cœlo.

VESANO.] ob amoris incendium furenti.

CVRIOSI.] curioſi ſunt qui nimis anxie omnia perquirunt, ea etiam quæ non ad ipſos pertinent.

FASCINARE *lingua.*] faſcinare eſt aliquo veneficio nocere, vt pote verbis vel viſu vel etiã tactu.

ACHILLES STATIVS.

E QVAM *magnus numerus Libyſſæ harenæ.*] Eodem genere contentionis vtitur Callimachus in Hymno in Dianam.

Ἐστὶ δ' [illegible]

Et idem Catullus alibi,

Ille puluëris Erythræi,
Siderúmque micantium
Subducat numerum prius.

Quod autem modo Harenam, modo Puluerem dicit, vtrumque Homericὸς.

—— Ὅσα ψάμαθός τε κόνις τε.

LASERPICIFERIS *iacet Cyrenis.*] Laſer herba. cur autem Laſerpiciferas Cyrenas dicat,

intelligi poteſt ex iis, quæ ſcribit Suidas in verbo A Σίλφιον. Caper Grammat. *Laſerpicium, inquit, florẽ, aut caulem amat.* Sic autem Ouid. in xv. Metam. Lentiſciferum linternum dicit.

Et *Batti veteris.*] Battus vrbem Cyrenas condidit, de quo Callimachus in Hymno in Apollinem, Φοῖβος καὶ βαθύγειον ἐμὴν πόλιν ἔφρασε Βάττῳ. Battum verò veterem ſic dixit, vt & Horat. in III. Carm. Saturnum veterem.

Avt *quam ſidera multa, cùm tacet nox, Furtiuos hominum vident amores.*] & ſilentem, & tacentem noctem dicunt. Tibul.

Deuotat tacito tempore noctis anus. Vergil.
Aut intempeſta ſilet nox. Et, *Sub nocte ſilenti.* B
Et, —— *Per amica ſilentia noctis.* Et Tibul.
Vota nouem Veneri nocte ſilente tuli.

Neque verò ſemper mediam, atque intempeſtam noctem debemus intelligere, quotiens ſilentem audimus. ſed nonnumquam etiam ſerenam, &, vt Vergil. vocat, puram:

Quid quæ te pura ſolum ſub nocte canentem
Audieram. Plinius Silens cælum dicit in XVIII. cap. XXVIII. *Alia ſunt illa, quæ ſilente calo, ſereniſq. noctibus ſiunt.*

Fvrtivos *hominum vident amores.*] Auctor Hymni in Apollinem aſtra ipſa noctis oculos C dicit, & ſilentem noctem, ſilenſq. cælum, & pacatum ſignificat,

Νυκτὸς ἐν ἡσυχίῃσιν ἐπ' ἀστερόεντος Ὀλύμπου.

Et Iuuenalis in VIII. de nocturnis adulteris,

Nocte quidem ſed Luna videt, ſed ſidera teſtes
Intendunt oculos. —— De nocte namque

circum vagantur amatores. Ex hoc genere eſt illud Theocriti, Ἀλλὰ σελάνα φαῖνε καλόν.

Tam *te baſia multa baſiare.*] velut,

Te ipſe baſia tam multa baſier. vel potius vt,
Tu tam multa baſiere baſia. dixit enim ante, D
Da mi baſia mille.

Nec *poſſit mala faſcinare lingua.*] Malam, Inuidam dici, iam monui. ſic Vergil.

Ne noceat vati mala lingua futuro.

& auctor incertus carminis illius,

Effundit mala lingua virus atrum.

Callimachus in Hymno in Delum, mala lingua feminam dixit,

Σὺ δ' ἄνια κακογλώσσοιο γυναικὸς ἔμαξας.

M. ANT. MVRETVS.

Qværis.] infinitatem quandam baſiorum E à Leſbia petit.

Basiationes.] ſic infra oſculationem dixit. talia ſunt apud Plautum, *amatio, tactio*: apud Ciceronem *delatio*, aliáque id genus.

Libyssæ.] talia ſunt illa Virgilij,

— *vel qualis equos Threiſſa fatigat Harpalice,* - &,
Inter quos Phœniſſa recens à vulnere Dido.

Idem etiam à nomine Libs, inflexit Libyſtida,

Horridus in iaculis, & pelle Libyſtidis vrſæ.

Laserpitiferis.] Cyrenaicus ager herba Laſerpitio abundat. vide Plinium libro decimonono.

Iovis *æſtuoſi.*] Ammonis, cuius templum æſtuoſis admodum arenoſiſq; extructum eſt locis. vide Lucanum lib. nono. Q. Curtium lib. IIII. Herodotum lib. II.

Et *Batti.*] qui Cyrenen condidit.

Cvm *tacet nox.*] vnde & conticinium dicitur.

Fvrtivos.] occultos. furtum vocabant, quicquid occulte fieret. Tibullus,

—— *Veneris per dulcia furta.* Virgilius.
—— *neque ego hanc abſcondere furto*
Speraui, ne finge, fugam. Idem,
—— *hic furto feruidus inſtat:* cum de cæde, & ſtrage nocturna loquatur.

Vident.] nam & cæli oculos pro ſideribus dicimus: vnde eſt mellitiſſimum illud Platonis poëma, quo, cum puerum ſuum, cui nomen erat Stella, de nocte in cælum ſuſpicientem videret, ipſe cælum fieri optat, vt pluribus eum oculis obtueri queat. verſus quoque propter ſingularem ipſorum mollitiem adſcribam,

Ἀστέρας εἰσαθρεῖς Ἀστὴρ ἐμός· εἴθε γενοίμην
Οὐρανός, ὡς πολλοῖς ὄμμασιν εἰς σὲ βλέπω. id eſt,
Stella meus, ſtellas dum ſuſpicis, ipſe vtinam ſim
Cælum, oculis vt te pluribus aſpiciam.

eleganter quoque Papinius, cum Achilles, puellæ in modum ornatus, noctu in agris Deidamiæ pudicitiam eriperet, ita iucundum ait fuiſſe hoc ſpectaculum ſideribus, vt etiam riſerint:

—— *riſit chorus ab alto*
Aſtrorum, & teneræ rubuerunt cornua Lunæ.

Cvriosi.] verbum hoc fere ſemper in reprehenſione ponebant. Cicero, *nam vt Terentianus Chremes non inhumanus, qui nouum vicinum non vult Fodere, aut arare, aut aliquid ferre denique: ſic iſti curioſi, quos offendit noſter minime nobis iniucundus labor.* Plautus Sticho,

Nam curioſus nemo eſt, quin ſit maleuolus.

Nec *mala.*] de hoc aliquid ſupra tetigimus. Malam autem linguam eodem ſenſu dixit & Virgilius; —— *baccare frontem*
Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro. & hic noſter ſupra, *Aut ne quis malus inuidere poſſit.*

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Laserpiciferis *iacet Cyrenis.*] Corripuit ſyllabam, quæ aliis producitur, nec tamen id ſine exemplo. Callimachus

— ... ἄστυ Κυρήνης. Hermeſianax:
αὐδῇ Κυρηναίῃ ... ἰδυῖα.

Qvæ *nec pernumerare curioſi.*] Et ſupra:

Conturbabimus illa, ne ſciamus,
Aut ne quis malus inuidere poſſit.

Superſtitio veterum, qui finitum numerum obnoxium faſcino credebant. Itaque laudantes, aut numerantes dicebant, *Præfiſcini.* hoc verbo omnem inuidiam ſe amoliri putabant. vt quum in culleum primam vrnam vini indidiſſent, dicebant, *Multa.* Nam multum non eſt numerus præfinitus. Hoc enim & ad faſcinum depellendum faciebant. Notum enim, vt quæ nimium laudabantur, faſcino obnoxia putabant. Virgil.

Aut ſi vltra placitum laudarit, baccare frontem
Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.

Tertull. de virginibus velandis: *Nam eſt aliquid etiam apud ethnicos metuendum, quod faſcinum vocãt, infeliciorem laudis, & gloriæ enormioris euentum.*

Ad ſeipſum VIII.

Miser Catulle, deſinas ineptire,
Et, quod vides periſſe, perditum ducas:
Fulſere quondam candidi tibi Soles,
Cùm ventitabas, quò puella ducebat
Amara nobis, quantum amabitur nulla.
Ibi illa multa tum iocoſa fiebant,
Quæ tu volebas, nec puella nolebat.
Fulſere verè candidi tibi ſoles.
Nunc iam illa non vult, tu quoque impotens ne ſis:
Nec, quæ fugit, ſectare: nec miſer viue:
Sed obſtinata mente perfer, obdura.
Vale puella: iam Catullus obdurat:
Nec te requiret, nec rogabit inuitam.
At tu dolebis, cùm rogaberis nulla.
Sceleſta téne? quæ tibi manet vita?
Quis nunc te adibit? cui videberis bella?
Quem nunc amabis? cuius eſſe dicêris?
Quem baſiabis? cui labella mordebis?
At tu Catulle deſtinatus obdura.

ANTONIVS PARTHENIVS.

MISER *Catulle deſignas ineptire.*] Leſbiæ puellæ ſuæ repudium atque vltimum valo mittens, ei deſolatæ, atque in miſeria victuræ inſultat. primùm ſe ipſum ad deſerendam puellam hortatur: Deinde repudium indicit: poſtremo amicæ deſtitutæ miſeriis inſultat.

D MISER.] qui amant miſeri ſunt. Virg.

Sed miſera ante diem ſubitóque accenſa furore.

QVOD *vides periſſe.*] tempus, inanem laborem, inutile ſtudium amoris.

QVONDAM.] dum puella tua potiebaris.

CANDIDI *ſoles.*] felices dies, qui lapillo albo notantur: vnde contra infelices dies appellantur atri: vt Feſtus, Seruius, Varro teſtantur.

QVOQVE.] pariter.

IMPOTENS.] impatiens & non tolerans puellæ faſtus & infinita tædia.

NEC *quæ fugit.*] ordo eſt nec ſectare illam, quæ te fugit: nec viue miſer, ſed illam deſere: ac viue quietus & felix ſine amorum moleſtiis.

OBDVRA.] quod maius eſt quam perferre.

AT *tu dolebis.*] inſultat puellæ miſeriis.

BELLA.] facilis aut pulchra: vt Martialis,

Bellus homo inflexos qui dirigit ordine crines.

PALLADIVS FVSCVS.

MISER *Catulle.*] Verſus eſt iambicus trimeter. de quo antea dictum eſt. Catullus cum nullo pacto amicam ſibi recôciliare poſſit, hortatur ſeipſum ad illam penitus deſerendam: ita

A tamen vt doceat ſe de eius ſcelere poſtmodum pœnas ſumpturum.

INEPTIRE.] facere ineptias. inepti proprietatem luculenter declarat Cicero in libris de Oratore.

CANDIDI *ſoles.*] felices dies per quod oſtendit ſe olim multum voluptatis habuiſſe. ſcribit namque Plutarchus Periclem imperatorem cùm videret Athenienſes moræ pertæſos ad prælium maxime ſpectare: nec eos à ſe facile contineri poſſe, diuiſo in octo partes omni exercitu, rem ad ſortem traduxiſſe: vt cui parti alba faba obueniſſet, ei epulari atque in ocio

B eſſe liceret, cæteris pugnantibus. Iccirco, inquit idem Plutarchus, dicitur poſteros cum voluptatibus operam darent album illum diem ab alba faba nûcupare ſolitos: vel ad id alludit Catullus quod maiores noſtri dies omnes lapillis notabant: felices albis: infelices nigris. cuius moris meminit Plinius lib. VII. hiſtoriæ Natu. eumque improbat.

VENTITABAS.] frequenter veniebas.

FVLSERE *vere.*] recordatus præteritæ voluptatis ait ſe vere felicem fuiſſe.

IMPOTENS. impatiens: vel indicat ſanguinem non ita ſibi feruere vt ante.

C OBDVRA.] fac te durũ in Leſbiam, cum illa contra te reſpuat.

VALE *puella.*] coactus neceſſitate exit in hæc verba.

AT *tu dolebis*] inſultans futuris puellæ malis, ait forè, vt ipſa à nullo amplius ametur.

ACHILLES STATIVS.

ET, *quod vides periſſe, perditum ducas.*] Pro perdito habeas, vt loquitur Feſtus in verbo Valleſcit. Plautus in Ciſtellaria ſimiliter,

D *Quod periit, periit.*

Et alibi ſic verbo Duco eſt vſus Plautus,

Ego illum periſſe duco, cui periit pudor.

FVLSERE *quondam candidi tibi ſoles.*] Dies ipſos poetæ ſoles dicunt. Lucretius in VI. *Nec tamen omnino temere illis ſolibus vlla comparebat auis.*

Et Vergil.

Cantando longos memini me condere ſoles.

Et apud Stobæum Euphorion.

Ἠελίοις ἄπερ αἰ ... ἰθείρων.

Candidum ſolem felicem diem Catullus appellat, vt Horat. nigrum, infelicem.

——*Hunccine ſolem Tam nigrum ſurrexe mihi.*

E Lucret. candẽtem ſolem, diem cùm ſignificaret, etiam dixit, in VI.

Octanóque fere candenti lumine ſolis.

eſt enim is lucis color. Sic Ennius apud Feſtum,

Prodinunt famuli, tum candida lumina lucent.

IBI *illa multa tum iocoſa fiebant.*] πολλὰ τερπνά, quomodo apud Stobæum Tyrtæus loquitur.

QVÆ *tu volebas, nec puella nolebat.*] ſimiliter Ouid in III. Amor.

——*Cupiens pariter cupiente puella.*

NVNC *iam illa non vult, tu quoque impotens eſſe.*] In manuſcriptis & mancus hic verſus, & varie legitur. In aliis, pro, Impotens, Impote,

In aliis, Inepte. atque in omnibus pes deeſt extremus. Ego coniecturam faciebam hanc,

Nunc iam illa non vult, tu quoque impotens noli.

ſic vt Impotens [illegible] dictum accipiamus. Vel illo modo legamus,

Nunc iam illa non vult, túque inepte iam nolis.

Nec *quæ fugit ſectare.*] Theocritus in Ciclope: [illegible]

Nec *miſer viue.*] Græcorum more, vt & Horat. *Et ſine viuat ineptus.* Idem poſt,

Sed tu inſulſa male, & moleſta viuis.

Perfer, *ob dura*] ſic Ouid. in III. Amor.

Perfer & obdura, poſtmodo mitis erit.

At *tu dolebis, cum rogaberis nulla. Sceleſta te ne.*] In manuſcriptis aliis,

Cum rogaberis nulla Sceleſta ne te. In aliis,

Cum rogaberis nulla Sceleſta nec te.

Legendum puto,

Cum rogaberis nulla Sceleſta nocte.

Vtitur eodem verbo, atque eodem in genere Ouidius, —— *Caſta eſt, quam nemo rogauit.*

Qvæ *tibi manet vita.*] Idem pæne dixit Arrianus illis verbis, [illegible]

M. ANT. MVRETVS.

Miſer *Catulle.*] à Leſbia ſperni ſe videns ſe ipſum ad eam viciſſim ſpernedam cohortatur.

Sceleſta *te ne? quæ tibi manet vita?*] habui puer librum veterem, in quo memini verſum hunc ita ſcriptum eſſe,

Sceleſta, qua nunc quæ tibi manet vita? neque tamen illam alteram ſcripturam improbandam puto.

Cvi *labella mordebis?*] in Venereis deliciis, illud quoq; numeratur, labella, inter baſiandum, teneris morſiunculis leniter ſtringere. itaq; Flora meretrix, cui cum Cn. Pompeio ſtupri conſuetudo fuerat, ita eum commendabat, quod nunquam ab eo potuiſſet non morſa diſcedere. Plutarchus, [illegible] Plautus Pſeudolo,

Ioci, ludus, ſermo ſuauis, ſuauiatio,
Compreſſiones arctæ amantum compares,
Teneris labellis molles morſiunculæ,
Papillarum horridularum oppreſſiunculæ.

Horatius, —— *ſiue puer furens*
Impreſſit memorem dente labris notam.

IANVS DOVSA FIL.

Cvm *ventitabas, quo puella duc.*] Concinnius multò fuerit meo quidem animo: *quo puella dicebat. dicebas*, id eſt, condicebat: loco nimirum & tempore conſtituto, cùm ego quaſi ad condictum venirem. *condicere* enim eſt [illegible] & quaſi dicendo denunciare, vt explicat Feſtus & I.C. §. appellamus. Inſtit. de Action. ſequitur ibidem,

Sed *obſtinata mente, perfer obdura.*] Sic Gallio apud Senecam Controu. II. *Animo dura, heri fortior eras.* Plinius Epiſtolarum lib. I. *Nihil iam ne me quidem impetraturum, tam obſtinatè magis ac magis indurauiſſe.* etiam *durare animum in tormenta* dixit I.C. in l. 18. ff. de peculio. Ennius Andromacha: *Quaſi ferrum aut lapis durat.* Gloſſæ veteres: *Durat* [illegible] & : *Durante* [illegible]. Vt autem *obſtinatam mentem* Catullus ſic *obſtinatum animum* Accius, & *obſtinatam frontem* Firmicus dixit octauo Aſtronomicon.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Nvnc *iam illa non volt.*] Scriptus liber mutilum parte vltima verſum habet,

Nunc iam illa non volt, tu quoque impote, Puto, *tu quoque impotens ne ſis.* Primus Hieronymus Auantius conatus emendare, *impotens noli.*

Qvvm *rogaberis nulla.*] & ſcriptura, & excuſæ editiones, nvlla. [illegible]. Terentius:

Nullus dixeris.

Sceleſta *tene.*] Liber ſcriptus, *Sceleſta, vere quæ tibi manet vita.* quod mutare nolim. Nunc, inquit, tecum reputa, quæ te manet vita. Sed in margine erat Sceleſta te ne? quod & ipſum non deterius altero.

At *tu, Catulle, deſtinatus.*] Turnebus voluit,

At tu, Catulle, obſtinatus obdura. Quæ lectio Næuio, aut Andronico, quam Catullo dignior eſt. Sed deſtinatus animus rectè apud veteres dictum inuenies. & vetera colloquia puerilia Græcolatina: *Vno animo deſtinati aut perire, aut punire Alexandrum.* [illegible] Gloſſæ: [illegible], *Deſtinus, Pertinax.*

Ad Verannium.

Veranni, omnibus è meis amicis
Antiſtes mihi millibus trecentis,
Veniſtíne domum ad tuos penates,
Fratréſque vnanimos tuámq; matrem?
Veniſti. ô mihi nuntij beati!
Viſam te incolumẽ, audiámque Iberûm
Narrantem loca, facta, nationes,
Vt mos eſt tuus: applicánſque collum
Iucundum os, oculóſque ſuauiabor.
O quantum eſt hominum beatiorum,
Quid me lætius eſt, beatiúſve!

ANTONIVS PARTHENIVS.

Veranni *omnibus è meis amicis*] Verannium familiarẽ ſuum Catullus humaniſſime alloquitur, ac amiciſſime percontatur de illius ex Hiſpania reditu in patriam: optans & præſentiam & confabulationem amici: Hic enim Verannius & Fabullus cum Caio Piſone quæſtore in Hiſpaniam profectus fuerant,

vt latius dicetur in epigrammate,

Piſones comites cohors inanis.

Omnibvs *è meis amicis mihi millibus trecentis.*] Ordo eſt, Veranni antiſtes è meis omnibus amicis trecentis millibus: Nam ſi conuertas, caſus mutabitur ſequens: ſic, antiſtes è trecentis millibus omnium meorum amicorum: nec aliter recta Latinitas poſſet procedere: vnde illud in ſacris literis male congrueret duodecim millia ſignati, niſi per anaſtrophem prolatum intelligas: vt ordo ſit, ſignati duodecim millia: aliter incongruum ſit pro duodecim millia ſignatorum, ſcilicet hominum.

Antistes.] princeps: laus amicitiæ ab excellentia & principatu beniuolentiæ.

Venisti *me domum.*] ſcilicet ex Hiſpania vbi fuiſti cum Piſone quæſtore, atque inde mihi ſudaria ſetaba miſiſti: vt paulo infra dicetur alio in epigrammate.

Vnanimes.] non ſolum ab amicitia, ſed etiam à fraterna pietate laudat Verannium.

Nvntii.] hic nuntius & hoc nuntium dicitur res quæ nuntiatur, vt paulo poſt probabimus in Atynis fabula.

Beati.] ab effectu facientis me beatum.

Issrvm.] fluuius Hiſpaniæ eſt. Iberes teſte Strabone, ſunt Orientis populi, vnde venerunt priſci Hiſpaniæ incolæ, qui Iberi dicti ſunt: & inde fluuius & prouincia dicuntur: ſed orientales tertiæ ſunt declinationis, Hiſpani verò ſecundæ.

Facta.] tua ſcilicet.

Nationes.] triplex enim potiſſimum eſt Hiſpaniæ natio, & triplex diſtinctio: alia enim pars Taraconenſis à Tarracone vrbe in qua parte ſunt Celtiberi, natio quidem Gallica ſed mixto nomine: alia Betica à Beti flumine: tertia Luſitania à Luſitanis natione ſic dicta.

Applicansqve *collum.*] Terentius aliter, hoc verbum applico cum præpoſitione, *Tum ille egens forte applicat primum ad Chryſidis patrem.*

PALLADIVS FVSCVS.

Veranni *omnibus.*] Verſus eſt hendecaſyllabus. Nimio gaudio exultat Catullus, quia audiuit Verannium ſodalem ſuum, de quo alibi mentionem facit, ex Hiſpania ad vrbem ſaluum rediiſſe.

Antistes.] caput ſiue princeps: ſunt qui legant, Antiſtans, quæ lectio mihi non diſplicet.

Incolvmem.] ſaluum. Incolumes dicuntur, qui ſunt citra calamitatem. Calamitas verò à ruſticis, vt ait Donatus, dicitur grando: quod comminuat calamũ, hoc eſt culmum & ſegetẽ.

Hiberrvm.] pro Hiberorum. Hiberus autem, teſte Plinio, fluuius eſt Hiſpaniæ citerioris: propter quem Græci vniuerſam Hiſpaniam Hiberiam & Hiſpanos Iberos dixerunt.

Vt *mos eſt tuus.*] Verannius vbi ex aliqua prouincia domum redierat.

Qvæ *ipſe vidiſſes.*] ea amicis narrare conſueuerat.

Applicansqve *collum.*] collo innixus.

Ocvlósqve *ſuauiabor.*] Plinius lib. xi. *hos cum oſculamur animum ipſum videmur attingere.*

A

ACHILLES STATIVS.

Veranni, *omnibus è meis amicis Antiſtas mihi mil. trecentis.*] In manuſcriptis omnibus Antiſtes, vt nomen id ſit, non verbũ. quaſi id dicat, Veranni trecẽtis millibus, ex omnibus meis amicis, præpoſitè, ac prælatè. Verbum verò ipſum trãſlatum à religionibus. Placidus in Gloſſis interpretans, *Antiſtatis*, inquit, *meliores ſunt.* Macrobius in iii. Saturn. Veranium quendam citat de verbis Pontificalibus, quem eſſe eundem puto, cuius vtitur teſtimonio Feſtus in verbo Oletum. Et, quod ad hunc ipſum ſcriberet Catullus, propterea fortaſſe Pontificali verbo

B libentius eſt vſus.

Venisti *me domum ad tuos penates, Fratréſque vnanimes, tuámque matrem.*] In manuſcriptis aliis,

Fratréſque vno animo, ſanámque matrem. In aliis,

Fratréſque vno animo, ſuámque matrem. Gabriel Faernus, vir acerrimo iudicio, præſtantéque doctrina, legendum putabat,

Fratréſque vnanimos, anúmque matrem. quod eo probabilius eſſe dicebat, quod meminiſſet Gellium in iii. cap. xv. *in Annalibus Romanis ſcriptum commemorare, qua tempeſtate apud Cannas exercitus*

C *Pop. Ro. caſus eſt, anum matrẽ nuntio de morte filij allato luctu atque mœrore affectam eſſe.* Legi etiam poſſit,

Fratréſque vnanimos, tuámque matrem. Et,

Fratréſque vnanimos ſenémque matrem. Senem enim feminino etiam genere dicebant. Varro in v. de ling. Lat. verſus ponit Pomponij.

Ridiculum eſt cum te Caſcam tua dicit amica.

Caſca Philotonis ipſa ſenex puerum.

Vnanimos fratres & Vergil. in vii. ſic dixit,

Tu potes vnanimos miſcere in prælia fratres. Et in iv.

Cum ſic vnanimem alloquitur male ſana ſororem.

D Vnanimos autem, pro Vnanimes, etiam alibi idem poſuit.

Vnanimis falſe ſodalibus. Et alibi,

Non prius vnanimis corpora coniugibus.

Visam *te incolumem.*] Εὐτυχοῦντα ϗ σεσωσμένον. vt Menander apud Macrobium in v. Saturn. loquitur.

M. ANT. MVRETVS.

Veranni.] de Verannij ex Hiſpania reditu, & ſibi & ipſi gratulatur.

Antistes.] qui alios omnes antecedis. vi-

E detur ductum à militia: vt ſit quaſi ἀντιστάτης, aut προστάτης.

Millibvs *trecentis*] longiſſimo interuallo & venuſte: quaſi de itinere aliquo ſermo eſſet. Trecenta autem dicebãt pro quamlibet multis. Sic infra, *Quare aut hendecaſyllabos trecentos Expectã*, & *Quos ſimul complexa tenet trecentos.*

Applicansqve *collum.*] id eſt, collũ ad te molliter plicans, & inflectens. Hunc geſtum ita expreſſit Horatius,

Cum fragrantia detorquet ad oſcula Ceruicem.

Svaviabor.] mos antiquus fuit, qui hodiéq; in Italia viget, abeuntes ac redeuntes amicos exoſculari. oculos autem præcipuè petebant oſculo, quod ij ſũt, vt ait Cic. quaſi feneſtræ quædã animi: eóſq; (ait Plin.) cùm oſculamur, animũ

ipſum videmur attingere. Horatius,

Qui nunc Heſperia ſoſpes ab vltima
Caris multa ſodalibus,
Nulli plura tamen diuidit oſcula,
Quam dulci Lamiæ. Q. Cicero Tironi: *Ego vos ad III. cal. videbo, tuoſque oculos, etiam ſi te veniens in medio foro videro, diſſuauiabor.*

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

ANTISTES.] Scrip. liber, & vet. editiones Antiſtans.

FRATRESQ. *vnanimes.*] Quid de hoc loco certi pronunciem, non habeo. Noſter liber habet, *Fratreſque vnanimes, ſuámque matrem.* Ex quo Hieronym. Auantius faciebat, *ſenemque matrem.* alij legunt *anumque matrem.*

De Varri ſcorto. X.

VARRVS me meus ad ſuos amores
Viſum duxerat è foro otioſum,
Scortillum vt mihi tum repente viſum eſt,
Non ſanè illepidum, nec inuenuſtum,
Huc vt venimus, incidêre nobis
Sermones varij: in quibus, quid eſſet
Iam Bithynia, quo modo ſe haberet,
Et quo nam mihi profuiſſet ære?
Reſpondi, id quod erat, mihi nec ipſi,
Nec prætoribus eſſe, nec cohorti,
Cur quiſquam caput vnctius referret:
Præſertim quibus eſſet irrumator
Prætor, nec faceret pili cohortem.
At certè tamen, inquiit, quod illic
Natum dicitur, ære comparaſti
Ad lecticam homines. ego, vt puellæ
Vnum me facerem beatiorum,
Non, inquam, mihi tam fuit malignè,
Vt, prouincia quod mala incidiſſet,
Non poſſem octo homines parare rectos
At mi nullus erat neque hic, neque illic,
Fractum qui veteris pedem grabati
In collo ſibi collocare poſſet.
Hic illa, vt decuit cinædiorem,
Quæſo, inquit, mihi mi Catulle paulùm
Iſtos commodò nam volo ad Serapin
Deferri. mane, inquio puellæ:
Iſtud, quód modo dixeram me habere,
Fugit me ratio. meus ſodalis
Cinna eſt Caius: is ſibi parauit.
Verùm, vtrum illius, an mei, quid ad me?
Vtor tam bene, quàm mihi pararim.
A *Sed tu inſulſa malè, & moleſta viuis,*
Per quam non licet eſſe negligentem.

ANTONIVS PARTHENIVS.

VARRVS *me meus ad ſuos amores.*] Varri amici ſui amores meretricios facete deſcribẽs, impudentem meretricum petitionem, lepidè oſtendit: ait enim ſe a Varro amico è foro ad amicam viſendam deductum, poſt multa verba de Bithynicis & locis & magiſtratibus habita, inſidioſis meretricis precibus ac petitionibus B pænè deceptum: quum illa, ſub mutui nomine, callidè ſeruos a Catullo petere non erubuerit.

VARRVS.] ea ætate duos Varros fuiſſe, multi nominis ſimilitudine decepti crediderunt: ſcilicet Quintilium Varrum poëtam Cremonenſem Horatij atque Virgilij familiarem: ſed hic Varius dictus eſt: qui poſtea Virgilij Æneida emendandam, mandante Auguſto, ſuſcepit: quẽquam apud Euſebium corruptè legitur Varrus pro Varius. huius meminit Porphyrio. Virgilius, *Sed neque iam varro videor neque dicere Cinna Digna.* Alterum vero Varrum ducem, ad quem Vir. in C Bucolicis ſcribit ſic, *Varre tuum nomen ſuperet modo Mantua nobis Cantantes ſublime ferent ad ſidera cygni:* hinc Seruius ſcribit: *Varius poeta fuit de quo Hora. Scriberis Vario fortis & hoſtium Victor.* Varrus autem fuit dux.

QVID *eſſet iam Bythynnia quomodo ſe haberet.*] Bithynniam Aſiæ prouinciam ab oriente, Paphlagones & Mariandyni terminant populi: à Septentrione mare Ponticum habet, ab occidente Propontis eſt: ad Auſtrum Miſia & Phrygia ſunt confines. dicta Bithynnia à Thynnis & Bithynnis Thracia natione: qui ex Thracia, in eam quæ D prius Bebricia dicebatur, tranſgreſſi, regioni occupatæ à ſe nomen dederunt, ſiue à rege Bithynno denominata eſt. Bithynnia vero condita fuit à Phœnice. primum Mariãdyna vocabatur. Hæc ex Euſebio, Solino atque Strabone auctoribus.

PROFVISSET.] ſcilicet Bithynnia.

ÆRE.] ſtipendio Memmij prætoris mei, quo cum illuc profectus fueram.

COHORTI.] Prætoriæ ſcilicet.

CVR *quiſquam caput vnctius referret.*] ideſt nullam nobis fuiſſe pecuniã ex qua lautius aut delicatius viueremus: nam lauti, & delicati homi- E nes vnguentis odoribuſq; caput ſibi collinunt: vnde Horatius, *Vngere ſi caules oleo meliore, caputque Cæperis impexa fœdum porrigine.*

Mart. *Si ſapis Aſſyrio, ſemper tibi crinis amomo*
Splendeat, & cingant florea ſerta caput.

IRRVMATOR.] libere in Romanorum Prætorum mores inuehitur, qui clientes aut comites ſuos ſtuprarent, ac cinædis auari nihil tamen conferrent. ſic Neuolus de his apud Iuuenalem conqueritur. *Quod tamen vlterius monſtrum quam mollis auarus.*

FACERENT *pili.*] anaſtrophe eſt: nã pilifacio eſt paruifacio, & Catulli ſermo patrius. in Gardeſi enim regione, in qua omnia Benaci oppida nos Veronenſes recenſemus, ſic loquuntur vt in frequenti ſermone pilum vſurpent, & dicãt pro

quaque re minima: cuius rei ego his in locis plurimum verſatus certiſſimum affero teſtimoniū, præſertim patris mei iiſdem ex locis oriundi ſermone monitus: ſic Catullus alibi. *Ludere hanc ſinit vt lubet nec pili facit vni.*

ÆRE.] pecunia quæ apud Romanos, Seruio Tullio regnante, ære ſignata eſt pecudis imagine, vt ſcribit Plinius.

BEATIOREM.] ditiorem: vt Iuuenalis, *Vt tumle veſica beata:* Horatius,

Quæritur argento pueriſque beata creandis Vxor.

RECTOS.] proceros: altos. Iuuenalis *quos recto vertice portat Seruulus infelix.*

OCTO *homines.*] ad lecticam octophoron.

PEDEM *fractum.* aſſerem lecticæ: partem pro toto poſuit.

GRABATI.] lecti viliſſimi.

VETERIS.] ad rei contemptum dixit: vt Terentius, *vetus, victus, veternoſus.*

CINÆDIOREM.] molliorem, impudiciorem.

QVÆSO *inquit o mihi.*] Ordo eſt: puella inquit mihi, ô mi Catulle, quæſo accommoda iſtos mihi.

SARAPIN.] Ægyptiorum deus maximus, alijs vocabulis appellatus Oſiris, Horus, diuerſis cærimoniis Sol apud illos ſignificatur: Legito Macrobium libro primo: huius autem dei templum & cærimonias Romani receperunt: Lucanus. *In romana tuam nos templa recepimus Iſim: Semideoſque canes:* nam & Sarapidis ſimulacrum, canino lupino atque leonino capitibus, figurabatur. ad huius igitur dei templum Romæ ſe deferri velle dicebat puella.

INQVIO.] dico: alij legunt, inquij: præteritum antiquum a b inquio.

MANE.] expecta. Verba Catulli monentis puellam ne tam citò poetæ verba impudenter dicta capiat pro veris, & *mane* breui poſteriore dixit à tertia coniugatione: vt ipſe alibi caue a tertia breuem protulit, *Oramus caue deſpuas ocello.*

CINNA.] Cornelius Cinna epigrammatum auctor, de quo Naſo inquit, *Cinna quoque his comes eſt Cinnaque procacior anſer.*

GRAVIS.] ægrotus.

INSVLSA.] inſuauis, inſipiens, ſine ſale, hoc eſt ſine ſuauitate, condimento ſapientiæ atque leporis.

NEGLIGENTEM.] ſcilicet in loquendo: nam inſulſa ès & ſtulta quia non putas multa dici ac fingi ad iactionem, ſed tanquam vera dixerim à me ſeruos exigis: inſulſa es igitur.

PALLADIVS FVSCVS.

VARRVS ME MEVS.] Verſus eſt hendecaſyllabus. Varrus forte perduxerat Catullum ad meretriculam, quam ipſe tunc amabat: illa autem eum audiuiſſet poetam e Bythinia nuper eſſe reuerſum, continuo orauit, vt ſeruos quos rumor erat eum in prouincia emiſſe, ſibi commodaret. at Catullus vt aliquid lucri in eadem Bythinia feciſſe videretur, non negauit ſe ſeruos mercatum eſſe: ſed cum puella magis inſtaret, nō ſe, ſed C. Cinnam ſeruos habere dixit: & ita meretriculæ eluſit petulantiam.

AD *ſuos amores.*] ad ſuam amicam.

SCORTILLVM.] paruum ſcortum. Quid autem ſint ſcorta: iam diximus.

NEQVE *illepidum:*] leporis expers.

NEQVE *inuenuſtum.*] neque deforme.

VARII:] variis de rebus.

IAM *Bythinnia.*] que ab Helleſponto ad Tràcium Boſphorum iuxta Propontidem ſe protendit.

ET *quonam mihi profuiſſet ære.*] Qua pecunia me iuuiſſet. Seruius rex, vt tradit Plin. primus æs ſignauit, ante rudi vſos Romæ Tymeus eſt auctor. ſignatum eſt nota pecudum, vnde & pecunia appellata.

NEQVE *ipſis.*] ſcilicet Bythinis.

NEC *cohorti.*] neque familiæ & comitibus ipſorum prætorum.

CAPVT *vnctius.*] cenſum ditiorē: caput enim eſt vera ſumma quam vulgo capitale appellamus: eadem ſors quoque vocatur. Horatius,

Quinas hoc capiti mercedes exigit.

PRÆSERTIM *quibus eſſet irrumator prætor.*] Poëta hoc in loco taxat Memium prætorem qui in Bythiniam miſſus, cùm illuc ab vrbe egregios iuuenes, inter quos fuit etiam Catullus, ſecum duxiſſet, eos irrumabat. Rumam veteres vocabant Mammam, à qua rumare pro lactare dictum: vnde & irrumare deductum, fœdæ ſignificationis verbum quod mentula in os alterius quaſi ſugenda immittatur.

NEC *faceret pili cohortem.*] familiam vel comites negligeret.

AT *certe tamen.*] loquitur ſcortum.

INQVIVNT *illic natum dicitur eſſe comparaſti ad lecticam homines.*] ordo & ſenſus eſt: inquiunt tamen te comparaſſe, quod dicitur natum eſſe illic, homines ſcilicet ad lecticam.

BEATIOREM.] magis beatum.

PARARE.] comparare. ſimplex verbum pro compoſito.

RECTOS.] quia ſerui lecticam geſtantes recti incedebāt. octo autem dixit, alludes ad octophorum: quod genus lecticæ octo hominū ceruicibus geſtabatur.

VETERIS *pedem grabati.*] annoſæ lecticæ ſuſtentaculum.

CYNEDIOREM.] procatiorem: hoc eſt cynedicis artibus bene inſtructam.

COMMODA.] commodantur quæ eadem reſtituuntur, vt libri & veſtes: mutuantur quæ non eadem redduntur, vt pecunia, triticum & oleum.

SERAPI.] Serapis deus erat Ægyptiorū qui Romæ etiam templum habuit. Quanta autem virorum fœminarumque laſciuia idem in Ægypto coleretur, Stràbo indicat lib. vltimo geographiæ.

MANE *inquio.*] ne corripitur cum natura lōga ſit, quia ſequitur vocalis.

CINNA *eſt Caius.*] ita eſt legendum: ſed tamē in dubium venit hic ne fuerit Cinna qui annis ix. vt auctor eſt Quintilianus, Smyrna ſcripſit & emendauit. an alius eodem nomine.

IS *ſibi parauit.*] is emit ſibi ſeruos.

Inepta.] ſine ſale.

Negligentem.] in loquendo vel promittendo.

ACHILLES STATIVS.

Varrvs me meus ad ſuos amores Viſum duxerat.] Alij Varum per vnum. R. ſcribunt, & Quinctilium Varum hunc eſſe adfirmãt. In manuſcriptis omnibus erat, Varius. quod quidem ipſum vitioſum eſt, ſed ad eam propius ſcripturam, quam ſequimur. ac neſcio an Q. Varrum intelligat, præfectum equitum Domitij, de quo Cæſar in III. de bello ciuili: an potius, ſi modo non idem eſt, Varrum Cinnæ contubernalem de quo L. Cæcilius Minutianus de Batto iambico poëta Ouidi contubernali, in ijs fragmentis, quæ ſcripta extant apud paucos, *De quo*, inquit, *Varrus & Cinna contubernales in ſuis poematis meminere.* Seruius in illud Vergili in Bucolicis,

Tu poſt carecta latebas.

Varrum tragœdiarum ſcriptorem appellat. Ad eundem, credo, poſt ſcribit illa,

Suffenus iſte, Varre, quem probe noſti, & quæ ſequuntur. Quod autem dicit ſe à Varro ad ſuos amores ductum eſſe viſum, ſimile hoc illius eſt Plautini in Pœnulo,

Hem amores tuos ſi vis ſpectare.

Scortillvm *mihi tum repente viſum eſt.*] In manuſcriptis omnibus,

Scortillum vt mihi tum repente viſum eſt.

quod eſt probandum. Vt, autem, pro vbi. ſic poſt, *Litus vt longe.* Et alibi,

Verum totius vt lacus.

Hvc *vt venimus.*] Ad eam poſtquam propius acceſſimus ad colloquium, ſic Horat. *vt huc nouus incola veni.* Et Æmil. Probus in vita Pauſaniæ, *Huc vt venit, ab Ephoris in vincula publica coniectus eſt.*

Qvomodo *ſe haberet.*] In manuſcriptis, Quomodo poſſe haberet. quod factum puto, quod ſupra verbum: Modo, ſcriptum eſſet Pacto: è quo & ſequente verbo: ſe coaluit alienum huic loco verbum Poſſe.

Et *quonam mihi profuiſſet ære.*] In manuſcriptis omnibus eodem modo. Legendum forte, Ecquonam. Sic poſt,

Ecquidnam in tabulis patet libelli.

Sic Cic. in Part. Orat. *Ecquonam modo, ecquonam loco artis indigent.*

Respondi, *id quod erat, nihil nec ipſi.*] In manuſcriptis omnibus, *Nihil neq. in ipſis.* Ego legendum putabam, *Mihi nec ipſi.* Idq. eo magis, quod & Ciceronem, & Cæſarem ſic fere loqui animaduerto, *Eſt cur, Non eſt cur.*

Cvr *quiſquam caput vnctius referret.*] Vnctum caput, diuitiarum argumentum. Lucil.

Hi, quos diuitiæ producunt, & caput vngunt.

& Vncti diuites dicuntur. Iuuenal.

Vnctámque Corinthon. Facete Cic. in IIII. contra Verrem, *Ita paleſtritas*, inquit *defendebat, vt ab illis vnctior diſcederet.* Itaque. ære dirutos omnes ea in prouincia fuiſſe dicit, idq. prætoris culpa ipſius.

Præsertim *quibus eſſet irrumator Prætor.*] Qui prætorem haberent libidinoſum, ac luxu perditum.

Nec *faceret pili cohortem.*] ſic poſt, *Nec pili facit vni.*

At *certè tamen inquiunt.*] ſententia poſtulare videtur, & dialogi ratio, vt Hadriani Turnebi, eruditi viri, cõiecturam ſequamur, *At certe tamen, inquit, ad quod illic.*

Qvod *illic Natum dicitur, ære comparaſti.*] In manuſcriptis omnibus non Ære, ſed Eſſe, ideſt, quod illic eſſe natum dicitur, niſi quis Eſſe, in Aiſſe, mutandum putet. Quod natum, genere neutro ſic dixit, cum de homine loquatur, vt & Terent. in Andria,

Nam quod peperiſſet, iuſſit tolli.

Item Plautus in Amphitruone,

Verum quod erit natum, tollito, & Cic. in XI. Epiſt. ad Atticum. *Hæc ad te die natali meo ſcripſi. quo vtinam ſuſceptus non eſſem, aut nequid ex eadem matre poſtea natum eſſet.* Et Horat. in v. Carm. de diis. *At ô deorum quidquid in cælo regis Terras, & humanum genus.*

Ære *comparaſti.*] ſic Salluſt. in Iugurth. *Serui ære parati iniuſta imperia dominorum non perferunt.* Et Colum. in IX. *Sequitur, vt examina deſideremus, ea porro vel ære parta, vel gratuita contingunt, ſed quæ pretio comparabimus, ſtudioſius prædictis comprobemus notis.*

Ad *lecticam homines.*] Non lecticarios. hi namq. lecticarum fabri ſunt. ſed qui portant. a quibus exaphorum, & octophorum lecticarum genera a portantium numero, qui fere Cappadoces erant. Lecticarios eſſe docui fabros lecticarum. Si quis autem in eo error eſt meus, Ciceronis verbis eo ſum inductus illis in orat. pro Sex. Roſcio Am. *Familiam vero quantam, & quam varijs cum artificijs habeat, quid ego dicam, mitto haſce artes vulgares, coquos, pictores, lecticarios.* & veteri inſcriptione Romæ in aede D. Cæciliæ.

D. M.
TIB. CLAVDIO. AVO. LIB
TIORANO. EX CORPORE
LECTICARIORVM. CÆ-
SARIS. &c.

Namq. Corpora non niſi artificum opinor, & fabrum dicuntur eſſe. fieri vero potuit, vt qui portarent, idem lecticas facerent. Lecticariorum quoq. mentionem facit in prooemio lib. I. Columella.

Vnvm *me facerem beatiorum.*] In manuſcriptis omnibus, Beatiorem. illud rectius videtur. Sic Cic. pro Plancio, *feci me vnum ex his, qui ad aquas venerant.*

Vt, *prouincia quod mala incidiſſet.*] ſic in Maffei libro. in aliis, Qui mala incidiſſet. legẽdum forte, *Vt prouincia quum mala incidiſſet.*

Non *poſſem octo homines parare rectos.*] octophorum ſignificat. Rectos autem, proceros, præſtanti corpore. Sic poſt de Quinctia.

Mihi Candida, Longa, Recta eſt.

Et Horat. in I. Serm.

Candida, rectaq. ſit.

Parare, pro Emere etiam Horat. A

Opsonor, pretio maiore parandi.

Et Plinius in. XXXVII. Nat. hiſt. *Sed Nero, vt par erat, meum omnes.* CCC. *ſeſtertijs capidem vnam parando. memoranda res, tanti imperatorem, patremq. patriæ bibiſſe.*

FRACTVM *qui veteris pedem grabati.*] Maior eſſe extenuatio non poteſt. Vetus autem grabatum ſic dicit, vt alibi, *Vetus plexemum.*

IN *collo ſibi collocare poſſet.*] Venuſte [illegible], In collo collocare.

VT *decuit cinædiorem.*] Impodentiorem, callidiorem. Vt a Cinædo autem Cinædiorem Catullus, ſic a Patico Paticiſſimos fecit Martia- B lis in XII. ad Rufum, *Muſas paticiſſimos libellos.*

QVÆSO, *inquit, mihi mi Catulle paulum Iſtos commoda. nam volo ad Serapin.*] ſic etiam erat omnibus in manuſcriptis, præterquam in vno, in quo erat, Paululum. vt vltima ſyllaba à ſequenti excipiatur. Verſus autem ipſe ſtare, ac procedere non videtur, impediente extrema ſyllaba verbi Commoda. nam, qood ante Aldus impreſſit Commodita, id ſine conſenſo ſcriptorum librorum fecit. Ego ſic emendabam.

Quæſo, inquit, mihi mi Catulle paululum
Iſtos. nam volo commode ad Serapin. vt illud C
prius [illegible] dixerit. cuius generis multa ſunt exempla. Serapis autem Romæ poſt Piſonem, & Gabinum Cos. coli coepit. auctor Arnobius.

DEFERRI, *mane me inquit puellæ.*] In manuſcriptis omnibus.

Deferri, mane me inquit puella.

Nec dubitandum, quin, Inquio, legendum ſit. Ego vero legendum puto,

Deferri, mane inquio puellæ.

Abundare namq. Me, vſus ipſe antiquorum docet. De quo Caris. in II.

Mane mane, inquit, *porro vt audias, cupiditatis adſectus eſt.*

Sic Plaut. in Caſin.

Cedo, mane, vnum venit in mentem modo. Et alibi,
Sed mane dum, vtrum iſta populna ſors, aut abiegna eſt tua. Et in Pleud.

Hem mane quanti iſtuc vnum coquinare doces.

Et Plin. io VIII. Epiſt. ad Motanum,

Finem exiſtimas mane dum, & maiora accipe.

Et eodem modo Sophocles in Oedipo Tyr.

[illegible]

CINNA *eſt Caius.*] C Heluius Cinna cuius citat epigrammata Nonius in verbo Clypeat.

VTOR *tam bene, quam mihi pararim.*] In manuſcriptis quibuſdam extrema littera verbi Pararim ſic ſcribit, vt a figura. s, elementi parum abſit. quomodo hodieq. nonnumquam. M. ſcribimus in extremo. legendum fortaſſe ſit,

Vtor tam bene, quam mihi paratis.

Sic enim nihil deſideremus.

SED *tu inſulſe male.*] ſic legendum videtur coniuncte, Male inſulſa. vt apud Horat. Malę ſalſus. quo modo. moleſtum ſibi id eſſe, cui addetetur verbum. Male, ſignificabant.

M. ANT. MVRETVS.

VARVS.] Quinctilium Varum Cremonẽſem dicit, hominem belli, paciſqoe artibus clariſſimum, qui poſtea in Germania cum tribus legionibus cæſus eſt.

VT *mihi tum repente viſum eſt.*] quantum ego ex primo illo aſpectu iudicare potui.

BITHYNIA.] ex qua ego haud ita pridem redieram, cum prætore Memmio illuc profectus.

NEC *prætoribus.*] puto locum hunc non vacare mendo. neque enim plures prætores in vnam prouinciam mittebantur, fortaſſe legendum ſit, *quæſtoribus.*

CVR *quiſquam caput vnctius referret.*] cur quiſquam, propter lucrum in prouincia factum, quidquam adijceret ad ſolitum victus cultuſque ſplendorem. Olim elegantiores homines odoratis vnguentis caput perfundere ſolebant. Horatius, *coronatus nitentes Malobathro Syrio capillos.* Martialis, *Si ſapis, Aſſyrio ſemper tibi crinis amomo Splendeat.* Plautus Caſina.

vnde hic, amabo, vnguenta olent: St. ob, peri.
Manufeſto miſer teneor, ceſſo caput pallio obtergere?

PRÆTOR.] C. Memmius Gemellus.

QVOD *illic Natum dicitur, ære.*] pecunia, quam in prouincia quæſiiſſe diceris, Eadem autem figura dixit, æs natum, qua, parere pecuniam, aut parere diuitias, dicimus.

HOMINES.] Id eſt, ſeruos, ita enim noonũquam eos peculiariter nominabant: quodque nos vulgari lingua vtentes, huius aut illius hominem dicimus, cum ſeruum, aut certè famulũ indicamus, id latine quoque probe admodum dicitur. Cicero, *Hominem P. Quintij deprehendis in publico: conaris abducere: non patitur Alphenus.*

BEATIORVM.] diuitiorum. beatos enim vocabanc qui abundarent opibus Plau. Pœnulo, D
Aurum in fortuna inuenitur: natura ingenium bonum.
Bonam, ego, quam beatam, me eſſe, nimio dici m. nolo.
ſic & Græci noo nunquam homines copioſos [illegible] vocant. Euripides.

[illegible]

NON *poſſem.*] ex pecunia, quam in prouincia collegiſſem.

Parare.] emere. Cic. ad Att. *Cogito trans Tiberim hortos aliquot parare.* Atque inde intelligendum eſt illud Terentij, non ſatis à quoquam adhuc, E quod ſciam animaduerſum,

Vah quenquam ne hominem poſſe in animo inſtituere, aut
Parare, quod ſit carius, quam ipſe eſt ſibi?

in adoptione enim, de qua ibi ſermo eſt, genus quoddam emptionis intercedebat. Inde &, reparare: qood eſt, nummis ex venditione conſtatis aliqoid aliud emere. Horatius,

Vina Syra reparata merce.

quomodo hoc verbum ſæpe a iuriſconſultis accipi primus docuit Fr. Duarenus lib. I. anniuerſariarum.

CINÆDIORIEM,] molliorẽ, & improbiorem.

A S E R A P E N.] hic Ægyptius deus etiam Romæ templum habebat. In quibuſdam eſt, *ad Serapis:* quod non diſplicet: ita enim dicebant, ad Cereris, ad Dianæ, & ſimilia, cum ſubintelligerent, templum.

M A N E, *Mane,*] prius aduerbium eſt, poſterius verbum. Eſt autem admodum iucunda *παρήχησις.*

I S T V D, *quod modo dixeram,*] Id eſt, quantum attinet ad iſtud, quod modo dixeram.

F V G I T *me ratio,*] hæc locutio eſt eius, qui aliud dixit, aliud dicere voluit. Plautus Amphitruone,

Mer. Amphitruonis te eſſe aiebas Soſiam, Soſ. peccaueram.
B *Nam Amphitruonis ſocium ne me volui eſſe dicere.*
Mer. Sciba equidem nullum eſſe nobis niſi me ſeruum Soſiam.
Fugit te ratio. Soſ. vtinam iſtuc pugni feciſſent tui.

C I N N A.] is eſt, qui Smyrnam, de qua infra agetur, nouem annis elaborauit. eundemq; puto eſſe, cuius epigrammata citantur a Nonio; quæ quidam apud Gelliu, vt illepida, calumniatur.

Q V A M *mihi pararim.*] quam ſi ipſe mea eos pecunia emerim.

IANVS DOVSA.

S C O R T I L L V M, *vt mihi tum repente viſum eſt, Non ſanè ill-pidum nec inuenuſtum*] Simile huic
C illud Ariſtæneti in Epiſtolis: *τὸ δ᾽ ὅλον, ἀστεῖον τὸ γύναιον ὃ γυνὴ ἀστεῖα ἰδεῖν καὶ μεστὸν εἰπεῖν.* In carmine eodem retineo lectionē, quam ad marginem poſui,

F E R R E *mane, mane inquio puellæ.*] quæ cur diſplicuerit viris doctis, cauſſam non video. ludit enim in ambigua ſignificatione verbi *mane,* quod & verbum eſt & aduerbium Et eſt elegans *αὕτη ἀναμόνησις,* quo ſæpe vſi ſunt Plautus, Terentius, Virgilius, Auſonius, Homerus, Sophocles, Æſchylus. etiam Callimachus aliique, vt oſtendam infra. Quin Catullus hoc ipſo Carmine:

I N *collo ſibi collocare poſſet.* quare nihil mutandum. *Per quam non licet eſſe ne legentem.* Timidè
D hoc dicam, ſed tamen magis videatur ad Catulli elegantiam facere, ſi legamus: *negligentem.* Cicero ad Atticum lib. II. *Quod dicam in publica re, quo in genere mihi negligenti eſſe non licet.* Martialis, lib. IX.

Nobis non licet eſſe tam diſertis,

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

V A R R V S.] Doctus vir in hunc locum dicit hunc Varrum eundem eſſe, qui cum legionibus tribus cæſus in Germania, quum tamen, vt minimum quinquaginta ſeptem annis poſterior fuerit clades Variana.

E E T *quoniam mihi.*] Optime ſcriptura, & antiquæ editiones. *Et quantum mihi profuiſſet ære.* Nam vulgata lectio commentitia eſt, & barbara. Quis Latine dictum putet, quo ære tibi hoc conſtat? Sed ne ſic quidem huic loco conſultum videtur. Vereor enim, vt ſatis Latinum ſit, quantum mihi ære prodeſt. Itaque ante multos annos fuit quum legeremus:

Et quantum mihi profuiſſet. E re
Reſpondi id, quod erat. E re nata. *αὐτόθεν.* Statim. Mihi videtur ita Catullum ſcripſiſſe. neque vero ſententiam mutare poſſumus.

R E S P O N D I *id quod erat.*] Legendum potius:

Reſpondi id quod erat: mihi nec ipſi
Nec prætoribus eſſe, nec cohorti
Quur quiſquam caput vnctius referret.

Cauſſæ non eſſe, cur aut mihi, aut cohorti melius ſit.

N E C *Prætoribus.*] Cohors ſunt comites & ſocij negotiorum gerendorum, qui dabantur magiſtratui a Rep. Alij erant ex domeſtico cōuictu Proconſulis: qui quaſi prætoriani dicebantur, vt ſcribit Cicero in illa nobiliſſima Epiſtola ad Q. Fratrem. Eos facete prætores vocat Catullus, quod congerrones & cōuictores Prætoris eſſent. Sic enim ſolebant veteres ea figura in hac re loqui. Iuuenalis.

Vnro ſibi & reliquis Virronibus illa iubebit
Poma dari —At quidam non bene hic *Quæſtoribus* pro *Prætoribus* ſubſtituebant.

C V R *quiſquam caput vnctius.*] Sine metaphora dixit Plautus Pſeudolo: *En excetra tu, quæ tibi amicos tot habes tam probe oleo onuſtos:*

Nam quoipiam eſt hodie tua tuorum opera conſeruorum
Nitidiuſculum caput?—

N E C *faceret pili cohortem.*] Scriptus liber, N O N F A C E R E N T. quæ recta eſt lectio. Præſertim, inquit, prouinciales, quibus eſſet Prætor homo nihili, ipſi nos pili non facerent. Nam de lucello intelligit, quod prouinciales dabant prætorianis, vt alibi dicturi ſumus. Fœdum verbum. quo prætorem hic appellat, non prima ſua notione accipiendum eſt. Sed ita vocabant homines infeſtos. vt contra Spurci eadem tralatione dicebantur homines nulli rei. Quod dixi, ne quis aliquid fœdi ſub ea appellatione enunciari putet. Gloſſæ: *Spurcus ῥυπαρός.* & apud Lucillium, *Spurco ore,* non eſt id, quod explicare non ſinit me pudor meus, ſed tralatitie dictum. Lucilius:

Prætor noſter adhuc quam ſpurco eſt ore, quod omnes
Extra caſtra, vt ſtercus, foras eiecit ad vnum.

Hic locus illuſtratione indigebat.

A T *certe tamen inquiunt.*] Scribe, *inquit,* non *inquiunt.*

Q V O D *illic natum dicitur eſſe.*] In vulgatis. *natum dicitur ære.* Diligenter hæc cōſideranda ſunt. Nam diuerſum eſt, æs natū in prouincia, ab eo, quod dixit, quantum prouincia profuiſſet ære. Comites proconſulum duplicia commoda in prouincia percipiebant: alterum ex negotiatione ſua, quod hic more Græcorum argentum natum dicitur. Nam id illis eſt, *τὸ γεννηθὲν ἀργύριον.* alterum ex prouincia illis obueniebat opera magiſtratus ipſius, quod lucellum vocabatur, vt alibi docebimus ex Cicerone. Quod ergo dicitur, *&* *quantum mihi profuiſſet ære,* hoc eſt, ecquid lucelli mihi obueniſſet ex Bithynia. hoc vero, *quod natum dicitur,* hoc eſt, quod quæſiuiſti negotiatione tua. Notum ex Salluſtio in Iugurtha, quæ ſint negotiationes togatorum, vt ipſe vocat.

V N V M *me facerem beatiorum.*] Ita Auantius olim mutauit, praue, quum & ſententia *beatiorem* poſtulet & vetus ſcriptura non aliter habeat. Vt ego, inquit, me reliquis prætorianis vnum beatiorē facerē, id cōfeſſus ſum: me ſcilicet cōparaſſe lecticarios, qui illi ſocij mei prorſus egeni eſſēt.

Parare rectos.] Parare Græcorum eſt πορί- A
ζειν. Sed doctus vir in hunc locum ait apud Terentium quoque eodem modo accipiendum: *poſſe in animo inſtituere ac parare.* vbi ſane turpiter hallucinatur. Nam quis ſanus dixerit, Ego in animo meo me comparaui, aſſe emi aliquid? Atqui idem eſt: Ego me comparaui hoc facere, & ego in animo meo paraui hoc facere. Quod ſi τὸ parare in loco Terentij eſt emere. Ego in animo paraui eſt Græcorum [illegible]. Habes etiam apud Plinium Cæcilium in Epiſtolis.

At mi nullus erat.] At ego, inquit, quanquam iactaſſem me puellæ, tamen illud falſo dixeram,
me illos homines comparaſſe. *homines ad lecticam* B
eodem modo dictum, quo Propertio, Paſtor ad baculum, homo ad lites, puer ad cyathos.

Vt decuit cinædiorem.] Eodem modo formauit, quo Græci [illegible]. quod Atticorum proprium eſt.

Istos commoda.] Falſus modulus ſyllabæ. Legendum cenſeo:

Quæſo, inquit, mi Catulle, paulum
Iſtos. commodo nam volo ad Serapin
Deferri—*Commodo*, hoc eſt in tempore. Plautus Friuolaria: *Commodo dictitemus.* Titinius Iuriſperita: *Nunc adeo viſam: rem magnam aiebat ſeſe mecum*
loqui. Et commodo eccum exit. Siſenna Mileſiarum C
decimotertio. *Eamus ad ipſum atque ipſe commodo de parte ſuperiore deſcendebat.* Eleganter ergo, reticuit verbum, mutua mihi. *paulum iſtos* mutua mihi. Si quibus placet recepta lectio, poterunt eam defendere exemplo veterum qui eam ſyllabam corripiebant aliquando. In Epigrammate.

Vt Phœbo puta, filioque Phœbi. Martialis.
In ſolio puta te mergere, Flacce, caput.

Ad Serapin.] Quare petit lectica deferri ad Serapin? an non pedes ire poterat? Sciendum illis temporibus non licuiſſe Serapea intra vrbem habere, ſed extra pomerium. Dio libro quadrageſimo: [illegible] D
[illegible]

Mane Me inquit puella.] Antiqua lectio, *inquit puella.* Lege, *inquij.* Abundat autem τὸ me, *mane, inquij puella.* dictum, vt illud *vale vale, inquit, Iola.*

Fvgit me ratio.] Hoc eſt, vt Græci dicunt, [illegible]. Secundo Rhetoric. ad Herennium: *Nam qui ſe propter vinum, aut amorem, aut iracundiam fugiſſe rationem dicet, is animi vitio videbitur neſciiſſe, non imprudentia.* Gallice, *ſe meſconter.*

Cinna eſt Caius.] Nam Cinna ſe in Bithynia fuiſſe teſtatur ipſe his verſiculis, quibus Aratea Phænomena amico mittit.

Hæc tibi Arateis, multum vigilata Lucernis
Carmina, queis ignes nouimus aerios:
Leuis in aridulo maluæ deſcripta libello
Pruſiaca vexi munera nauicula.

Ad Furium & Aurelium. x i.

Fvri, & Aureli, comites Catulli,
Siue in extremos penetrarit Indos,
Litus vt longè reſonante Eoa
Tunditur vnda,
Siue in Hircanos, Arabaſque mollis,
Seu Sacas, ſagittiferoſque Parthos,
Siue qua ſeptem geminus colorat
Æquora Nilus:
Siue trans altas gradietur Alpes,
Cæſaris viſens monumenta magni,
Gallicũ Rhenum, horribileſque & vltimoſque Britannos:
Omnia hæc, quæcunque feret voluntas
Cælitum tentare ſimul parati,
Pauca nuntiate meæ puellæ
Non bona dicta.
Cum ſuis viuat, valeatque mœchis,
Quos ſimul complexa tenet trecentos,
Nullũ amans verè, ſed identidem omniũ
Ilia rumpens.
Nec meum reſpectet, vt antè, amorem,
Qui illius culpa cecidit, velut prati
Vltimi flos, prætereunte poſtquàm
Tactus aratro eſt.

ANT. PARTHENIVS.

Fvri & Aureli Comites Catulli.] per Furium & Aurelium comites ac ſodales ſuos, poëtà diuortium puellæ ſuæ indicit. laudat prius arctiſſimam ſecum ſuorum ſodalium amicitiam, vt eos minime pigeret comitari Catullum ſuum vſque ad vltimas & periculoſiſſimas mundi regiones. verſos autem Saphicus notiſſimus habetur. hic eſt ille Marcus Furius cognomento Bibaculus inter iambicos auctores à Quintiliano numeratus: cuius Euſebius meminit, ſcribens eum Cremonæ natum fuiſſe. de hoc Horatius ait,

E *Furius hybernas cana niue conſpuit alpes.*

Penetrabit.] Catullus de ſe loquitur in tertia perſona.

Extremos.] in vltimo oriente poſitos.

Eoa vnda.] orientali oceano.

Hircanos.] Hircania ab oriente Septentrionem verſus extenditur.

Arabs.] Arabia in meridiem extenſa duplex fertur, eudemon & petrea, id eſt fœlix & deſerta:

plura legito apud Solinum, Mellam, alióſq; coſmographos. A

Molles.) propter cæli temperiem : nam vt ait Lucanus,

Quicquid ad Eoos tractus mundiq; tepores
Naſcitur : emollit gentes clementia cæli.

aut *molles* effeminatos : Virg.

——molles ſua thura Sabæi.

Sacas.) Scythæ à Caſpio mari incipientes magna ex parte Dacæ appellantur: qui orientaliores ſunt, Maſſagetæ dicuntur & Sacæ: Strabo hæc: Plinius autem ſcribit: vltra ſunt Scytharum populi Perſæ, illos Sacas vniuerſos appellauere : à proxima gente celeberrimi eorum Sacæ Maſſagetæ. B Parthi verò Scythis contermini lati inter ſeptentrionem & orientem extenduntur. à Scythis oriundi: ac lingua Scythica exules dicuntur Parthi, vt ſcribit Iuſtinus.

Septemgeminus.) tota vna dictio: Ægyptum autem intelligit: quam Nilus in ſeptem alueos diuiſus permeat. Virg.

Et diuerſa ſonans ſeptem diſcurrit in ora :
Et viridem Aegyptum nigra fœcundat harena.

Et in ſexto,

Et ſeptem gemini turbant trepida oſtia Nili.

Colorat.) denigrat limo: quem plurimum vehere fertur: nam ideo Nilus quaſi *νέα ἰλύς* : C quanquam Diodorus à Nilo rege denominatum arbitratur.

Monumenta] caſtrorum munitiones, quas contra Gallos ſæpiſſime rebellantes extruxit: quarum meminit ipſe Cæſar in Commentariis, & Suetonius: aut monumēta id eſt trophæa & alia ſigna victoriarum Cæſarianarum , quæ ipſe Cæſar extruxit.

Rhenum.) Rhenus fluuius Germanias à Gallia diſterminat.

Gallicum.) ad differentiã Rheni fluminis, qui per Bononienſem agrum fluit : de quo Sylius in VIII ait, D

O cui priſca domus parvique Bononia Rheni.

defertur autem in Padum : Plinius libro XVI. *nullus ſagittis aptior calamus quàm in Rheno Bononienſi amne.*

Britannias.) inſula Britannia, vt Mella & Plinius tradunt, inter occidentem & ſeptentrionem porrigitur: hæc inſula nunc Anglia dicitur: priſcis temporibus Olbion nominata.

Horribiles.) aſperos, incultos: nam Britanniæ populi ſunt inculti omnes ac corpora infecti : plurima de horum moribus Mella tradit & Cæſar, quinto belli Gallici commentario: Horatius, *——Viſam Britannos hoſpitibus feros.*

Vltimóſque *Britannos.*) temeſin fecit E duos in verſus, vnam dictionem diſtinguens.

Omnia *hæc.*) ſupradicta loca.

Cælitum *voluntas.*) ſecundum Stoicos, qui putant omnia Dei prouidentia fieri.

Trecentos.) finitus numerus pro infinito.

Trecentos *complexa nullum amans vere.*) Nullum vero amore proſequens, ſed omnes falſis blandiciis detinens : quod meretricum eſt.

Rumpens *ilia.*) nam vt ſupradictum, coitus frequentia illum dolores contrahit.

Culpa.) læſione.

Velut *prati Vltimi flos.*) flos poſitus in vltima prati margine: & eſt lepida ſimilitudo ad demonſtrandam ſui amoris pulchritudinem extinctam : hinc illud Virg. in nono dictum,

Purpureus veluti quum flos ſuccíſus aratro
Langueſcit moriens.——

PALLADIVS FVSCVS.

Furi & *Aureli.*) Metrum eſt hendecaſyllabum Sapphicum, cuius inuentio Sapho puellæ aſſignatur : pedes eius ſunt Trochæus, Spondæus, Dactylus & duo Trochæi, tres autem verſus ſunt æquales : quartus verò quiſque ex Dactylo & Spondæo conſtat, & Adonicus vocatur. Poëta per Furium & Aurelium quos fore vbique ſibi fidos confidit, mittit amicæ ſuæ repudium, quia andiuit eam pluribus ſui copiam facere.

Comites *Catulli*) non qui eſtis, Sed qui eritis, ſi ita opus ſit. Sic Dido apud Vergilium in quarto Æneidos,

Quos ego ſum toties iam dedignata maritos.

Indos.) ſunt Indi vltimi Aſiæ populi ad orientem : quorum regioni Indus amnis nomen dedit.

Longe *vbi littus reſonante Eoa Tunditur vnda.*) vbi aquis Oceani orientalis reſonantibus, tellus vehementer pulſatur.

Sive *in Hircanos.*) Hircani ſunt populi ad mare Caſpium tygribus noti. Plinius libro octauo Hiſto. natu. *Tygrim Hircani & Indi ferunt animal tremendæ velocitatis.*

Arabesque *molles.*) Triplex eſt Arabia, felix, petrea, & deſerta, cuius incolæ à poëtis molles dicuntur, quoniam thure & aliis abundãt odoribus, vel quia parũ viriliter loquuntur, aut quod eſt veriſimilius, quoniam ſunt ſub aëre clementiore.

Sacas.) populi ſunt Aſiæ qui vergunt ad ſeptentrionem.

Parthos.) Parthi Medis vicini olim bella magna ex parte ſagittis conficiebant. Ideo à Catullo ſagittiferi dicuntur.

Septemgeminus.) ſeptem habens oſtia. nam licet plura ſint vt Plinius demonſtrat : ſeptem tamen tantummodo celebrantur.

Colorat.) limo inficit. expreſſit fluminis naturam.

Gradietur *Alpes.*] Alpes montes ſunt altiſſimi, qui, vt Mella Pomponius ait, à Genua Liguriæ oppido inchoantes in Thraciam vſque penetrant.

Cæsaris *viſens monumenta magna.*) Quæ Cæſar in Gallia fecit : dum aduerſus Barbaros bellum gerit.

Gallicum *Rhenum.*) Rhenus fluuius eſt qui in Alpibus ortus, exonerat ſe in Oceanum Britannicum, Galliam comatam à Germania diſterminans: adiecit autem Gallicum ad differentiam alterius Rheni, qui Bononienſem agrum irrigat.

Hor-

Horribiles *vltimoſque Britannos.*] Britannia inſularum maxima in oceano inter ſeptentrionem & occidentem, ante Albion appellata eſt, cum omnes quæ ibi ſunt inſulæ Britanniæ vocarentur, ambitu colligit, vt auctor eſt Diodorus quadraginta duo milia ſtadiorum, ea poſtea à Seuero principe acto Euripo in duas partes diuiſa eſt, cuius incolæ ideo à Catullo horribiles dicuntur, quia ipſi olim ſucco herbæ, quæ glaſtum vocatur, incertum, vt Mella Pomponius tradit, ob decorem, an quid aliud, corpora ſibi inficiebant.

Et *vltimoſque Britannos.*] Lyrici, vt ſcribit Seruius, etiam incompoſitam partem orationis in duos nonnunquam diuidunt verſus. ſic Horatius. *Neque purpuram-ve nale neque auro.*

Cælitvm.] deorum.

Pavca *nunciate.*] abuſus eſt pede ſecundo in loco: nam pro ſpondęo poſuit Trochęum.

Non *bona dicta.*] verba minime placitura.

Cvm *ſuis viuat.*] verba iraſcentis poetæ.

Valeatqve *mœchus*] Græci appellant mœchos, quos latini adulteros.

Trecentos.] numerus finitus pro infinito.

Omnivm *ilia rumpens.*] omnes exhauriens nimia paleſtra.

Qvi *illius culpa cecidit velut prati Vltimus flos.*] pulcherrima comparatio à flore ad amorem poetæ, qui amor læſus culpa puellæ, elanguit non aliter, quàm flos, vbi ab aratro prætereunte tractus eſt.

ACHILLES STATIVS.

Fvri, *& Aureli, comites Catulli.*] Furius opinor, hic eſt Bibaculus, ſiue, ſi modo non idem eſt, P. Furius, quem accuſauit Cato pro direptis Luſitanis. Auctor Aſcon. in extrema commentatione in Diuin. Aurelius autem ſit ille fortaſſe, L. Aurelius Cotta prætor, qui legem promulgarat de reſtituendis iudiciis equeſtri ordini. Idem Aſcon. in II. contra Verr. Ad eundem credo poſt, *Aureli, pater eſuritionum.* Et, *Aureli, veniam peto pudentem.*

Litvs *vt longe reſonante Eoa Tunditur vnda.*] ſic non ſemel loqui Catullum docui, nunc oſtendam ἵνα ſuo Græcos etiam ſic vti. Sophocles in Oedipo Tyranno. Σὺ δ᾽ ἐδίδαξας, κ᾽ οὐ βλέποντας ὅσ᾽ εἶ κακοῦ. Euripides in Phœniſſis, Καλλιποτάμου ὕδατος ἵνα τε Νείλος ἐπέρχεται δίρκας χλοηφόρους καὶ βαθυσπόρους γύας. Et in Bacchis, ἵνα Διξίφορος ῥεῦμα Θραλείων ἱερός. Et in Alceſti, Ἐφ᾽ ὁ πολυκώδων ... λίμνας Ναΐδας ἐκ ... Et Hymni auctor in Parcas, Ὠκεανίας, ἵνα λευκὸν ὕδωρ ... Et Callimachus in lauacro Palladis, ... ἵνα οἱ ... ἄλσος.

Litvs *vt longe reſonante Eoa Tunditur vnda.*] Boetius, auctor non contemnendus, in IIII. de Conſol. philoſophica ſimiliter, *Nemo miratur flamina Cori litus frementi tundere fluctu.* Et multo ante Tibullus in II. *Stare vel inſanis cautes obnoxia ventis Naufraga quam vaſti tunderent vnda maris.* Eodem modo Priſcianus, ſiue quiſquis alius interpres Dionyſi de ſitu orbis, *Poſt hac Aeolia tellus protenditur ora, Fluctibus Aegypti primus quæ tunditur alti.*

A Et legendum forte, *Litus vt longe reſonans Eoa Tunditur vnda.* ſic Verg. in I. Georg. *Aut reſonantia longe litora.*

Arabasqve *molles.*] Teneros. Tibul. *Quos tener è terra diuite mittit Arabs.*

Sev *Sacas, ſagittiferoſque Parthos.*] ſic etiam poſt ſecunda ſede Trochæum poſuit, *Pauca nunciate meæ puellæ.* quod ad Græcorum fecit imitationē, eodē enim modo Sappho, Ποικιλόθρον᾽ ἀθανάτ᾽ Ἀφροδίτα. Et eodem modo ſæpe in eodem aſmate.

Qva *ſeptemgeminus colorat Aequora Nilus.*] In manuſcriptis quibuſdam, non Qua, ſed Qui. In Maffei libro Quę. legendum puto, Quæ. Se-
B ptemgeminus, ἑπτάπορος.

Cæsaris *viſens monumenta magni.*] In veteribus monimentis quotquot aut Romæ, aut alibi mihi videre contigit, in verbo Monimentum, quarta ſemper eſt v. Vt vetuſtiſſimo in ſaxo ad eam portam, quæ ſancti Pancratij hodie Romæ dicitur. Quid autem Monumentum ſit, indicant inſignes loci apud Cic. in Oratione pro Marcello, *Obſtupeſcent poſteri certe, imperia, Prouincias, Rhenum, Oceanum, Nilum, pugnas innumerabiles, incredibiles victorias, monumenta, munera, triumphos audientes & legentes tuos.* Et pro Fonteio, *Partim modo ab noſtris imperatoribus ſubacti, modo bello domiti, modo triumphis, ac monumentis notati, modo ab Senatu agris*
C *vrbibusque multati.* Et apud Ennium Africanus patriám adloquens, *Namque tibi monumenta mei peperere labores.* Et Propert. in III. *Hannibalis ſpolia, & victi monumenta Siphacis.* Et idem in IIII. *Actia Iulcæ pelagus monumenta carinæ.* Nicolaus Florentinus Batauus gemmam veteris artificij mihi oſtendit Romæ, Victoriæ imagine ac tropheo inſignem, & ſingularibus notatam litteris, his, H. V. M. Quas interpretabatur, Hiſpaniæ vtriuſque monumentum, vel, Hoc victoriæ monumentum. vel, Hoſtium victorum monumentum. Callimachus in Hymno in Dianam, Σημεῖα νίκης videtur dicere. Οὔπω Βιστονίη κεκαδήσεται ἀ-
D χθαρτῆρος Μίμαντος κάμοισι τὰ δὲ σημεῖα νίκης Ἀρκαδίης εἴσω θῆκεν, ἔχει δ᾽ ἴλε θηρὸς ὀδόντας.

Gallicvm *Rhenum, horribilis & vltimoſque Britannos.*] In manuſcriptis omnibus eſt, *Horribileſque vltimoſque Britannos.*. itaque legendum cenſeo, vt inoffenſe concurrant vocales, E, &, V. Sic enim Catullus ſolet, & ſit qui ſequitur verſus ὑπερκατάληκτος. quod cum multi non intelligerent, poetæ numeros corrupere.

Pavca *nuntiate meæ puellæ Non bona dicta.*] Tranſlata omnia ab augurali diſciplina, è qua ſunt, Nuntiare, & Nuntiatum, & Bona, & mala
E verba.

Cvm *ſuis viuat, valeatque mœchis.*] ſic veteres, vt Terent. in Adelph. *An pro huius peccatis ego ſupplicium ſufferam. immo habeat, valeat, viuat cum illa.*

Qvos *ſimul complexa tenet trecentos.*] Hoc vtebantur numero, cum nimis multos ſignificabant. Idem alibi, *Quare aut hendecaſyllabos trecentos expecta.* Horat. in I. Sermon. *Trecentos ingeris obe.* At apud Iulium Capitolinum in probroſis verſibus, in eandem factis ſententiam, centum ſic mœchi dicuntur. *Vidimus in ſomnis ciues, niſi fallor, & iſtud Antoninorum nomen puer ille gerebat, Qui patre venali genitus, ſed matre pudica. Centum*

nam mœchos paſſa eſt, centumque rogauit. Ipſe etenim Caluus mœchus fuit, unde maritus, En prius, en Marcus, Verus nam non fuit ille. A

S e d *identidem omnium ilia rumpens.*] Sic Verg. *Rumpantur vt ilia codro.* Et Martial. opinor de quodam, *Rumpatur inuidia.* Sic autem dicebant de his, quos agi rabie, & furore ſignificabant.

N e c *meum ſpectet, velut ante, amorem.*] legi omnino debet, vt eſt in manuſcriptis omnibus, *Nec meum reſpectet vt ante amorem.*

Q v i *illius culpa cecidit, velut prati Vltimus flos.*] In manuſcriptis omnibus haud paullo concinnius legitur, *Vltimus flos.* Vltimũ enim pratũ elegãter dicit, partẽ extremã & quaſi orã prati ipſius. B

P r æ t e r e v n t e *poſtquam tactus aratro eſt.*] Idem alibi de Flore, *Nullo contuſus aratro.*

M. ANT. MVRETVS.

F v r i, *& Aureli.*] per Furium & Aurelium, quaſi nuncium remittit Leſbiæ.

C o m i t e s *Catulli.*] ſignificat ſe ab eis valde amari. eſt enim magni amoris indicium, velle cum aliquo longum ac periculoſum iter, ipſius cauſſa, ſuſcipere. Sic Horatius,

Septimi Gades aditure mecum, &
Cantabrum indoctum iuga ferre noſtra, &
Barbara Syrtes, vbi Maura ſemper
Aeſtuat vnda.

Cum horum tamen vtroque graues poſtea inimicitias geſſit, eoſque acerbiſſimis verſibus inſectatus eſt, tum quod ipſum, vt mollem, notaſſent: tum quod puerum ipſi carum Aurelius quidem tentaſſet, Furius vero etiam conſtupraſſet.

I n *extremos Indos,*] in extremas Indiæ oras. Sic & apud Horatium.

Impiger extremos curris mercator ad Indos.

L i t t v s *vt longe.*] ita eſt in libris Aldinis, melius puto, quam in aliis, *Longe vbi littus*: nam particula *Vt*, in epigrammate quoque ad Coloniam, eodem modo vſus eſt. D

L o n g e *reſonante.*] [illegible]

S a g i t t i f e r o s q v e *Parthos.*] annotandus eſt choreus in ſecunda ſede Sapphici, vt & paulo poſt, *Pauca nunciate meæ puellæ.* & alibi,

Ocium Catulle tibi moleſtum eſt.

id ex poſterioribus ſolus, quod ſciam, imitari auſus eſt diuinus poeta, Michael Marullus. Sappho autem, quæ nomen huic generi verſuum dedit, ſæpe admodum id fecerat.

S e p t e m g e m i n v s.] qui ſeptem oſtiis exit in mare. Virgilius,

Et ſeptemgemini turbant trepida oſtia Nili,

Sic idem centumgeminum Briarea à centum manibus, & tergeminum canem, Cerberũ dixit. E

C o l o r a t.] limo, cuius magnam copiam ſecum trahit.

M o n i m e n t a.] trophæa.

G a l l i c v m *Rhenum.*] epitheton addit, ad diſcrimen Rheni Bononienſis.

H o r r i b i l e s.] hoſpitibus feros, vt eos Horatius vocat. Vltimos autem, diuiſos toto orbe, vt Virgilius loquitur, infra quoque, vltimam Britanniam vocat. Horatius,

Serues iturum Cæſarem in vltimos Orbis Britannos.

T r e c e n t o s.] hyperbole.

V e l v t *prati Vltimus flos.*] vltimos prati flores vocamus, qui ſunt proxime viam. ij autem fere aut viatorum pedibus, aut curruum prætereuntium rotis obteri ſolet. Reſpicit autem Catullus ad vetus prouerbium, quo, cum, aliquid plane periiſſe, indicare volebant, dicebant, Tam periiſſe, quam extremam famam. Vide Feſtum.

In Aſinium. XII.

B *M a r r v c i n e Aſini, manu ſiniſtra*
Non bellè vteris in ioco, atque vino:
Tollis lintea negligentiorum.
Hoc ſalſum eſſe putas? fugit te inepte.
Quamuis ſordida res, & inuenuſta eſt.
Non credis mihi? crede Pollioni
Fratri, qui tua furta vel talento
Mutari velit: eſt enim lepôrum
Diſertus puer, ac facetiarum.
Quare aut hendecaſyllabos trecentos
C *Exſpecta, aut mihi linteum remitte:*
Quod me non mouet æſtimatione,
Verum eſt μνημόσυνον mei ſodalis.
Nam ſudaria Setaba ex Iberis
Miſerunt mihi muneri Fabullus,
Et Veranius. hoc amem neceſſe eſt,
Et Veraniolum meum, & Fabullum.

ANT. PARTHENIVS.

D M a r r v c i n e *Aſini manu ſiniſtra.*] Marrucinu Aſinij Pollionis fratrem ſudariorum furem monet, ni ſibi reddat ſudarium, quod ipſi in conuiuio abſtulit, ſe furta illius trecentorum verſuum criminatione vlturum: quia non poteſt niſi valde ac neceſſario amare id ſudarium ſibi ab amiciſſimis donatum.

M a r r v c i n e.] Marrucini populi ſunt Campaniæ iuxta Pelignos & Veſtinos: vt Strabo & Plinius tradiderunt. hic autem Marrucinus fuit Aſinij Pollionis oratoris atque poetæ frater.

A s i n i.] eſt vocatiuos cognominis: nam Pollionis domus Aſinij dicti ſunt.

N o n *belle.*] male.

E I n *ioco atque vino.*] in iocoſo conuiuio: vinum pro conuiuio: Horatius, *Vino & lucernis Medus acinaces Immane quantum diſcrepat.*

F v g i t *te.*] ſcilicet ratio: hoc eſt, inſanis ſi putas me falſum dicere.

S o r d i d a *res eſt.*] ſcilicet furari lintea.

P o l l i o n i *fratri*] ſcilicet tuo, cui multa furto abſtuliſti: de hoc Aſinio Pollione Quintilianus ſic ſcribit, *Multa in Aſinio Pollione inuentio ſumma elegantia: adeo vt quibuſdam etiam nimis videatur & conſilij & animi ſatis: à nitore & iucunditate Cice-*

ronis ita longe abeſt vt videri poſſit ſecundo prior: A
Hunc Horatius tragœdiarum ſcriptorem fuiſſe teſtatur: vnde Virgilius, *Pollio & ipſe facit noua carmina:* & alibi: *Sola Sophocleo tua carmina digna cothurno.*

MVTARI.] poſſe redimi: mutari dixit ex antiqua conſuetudine: nam temporibus primis omne mercimonium, emptio, venditio, rerum commutatione conſtabat, vt Seruius Georgicorum tertio dixit, & inſtituta de emptione & venditione: Perſius *Mercibus hic Italis mutat ſub ſole recenti Rugoſum piper:* Emere autem & vendere inſtituit Liber pater, vt teſtatur Plinius. B

EST *enim diſertus pater leporum.*] Pollionis eloquentiam laudat, Quintiliano aſtipulans.

HENDECASYLLABOS.] Verſus Phaleucius à Phaleuco inuentore: hendecaſyllabus à ſyllabarum vndecim numero dictus eſt. In hoc carminis genere plurimum gratiæ ac venuſtatis habuit Catullus.

VERVM *eſt mnemoſynon mei ſod.* μνημόσυνον dicitur Memoriale, ſiue monumentum: munus enim à Fabullo & Veranio datum eſt Catullo monumentum, & pignus amoris. Virg. *Accipe & hæc tibi quæ manuum monumenta mearum Sint puer & longum Andromachæ teſtentur amorem* C

SETABA.] Sudaria, ſiue lintea Setabina: nam (vt Strabo eſt auctor) Setabis Hiſpaniæ vrbs eſt, in cuius agro campus eſt nominatus ſpartarius, à ſparto lini genere. Plinius autem ſcribit, & Hiſpania citerior habet ſplendorem lini præcipuum torrentis in quo politur natura qui alluit Taraconem.

IBERIS.] Iber Hiſpaniæ populus: Lucanus. *Si tibi durus Iber, vel ſi tibi terga dediſſe Cantaber.*

PALLADIVS FVSCVS.

MATRVCINE *Aſini.*] Verſus eſt hendecaſyllabus. Monet Matrucinum Aſinium D
Aſinij Pollionis fratrem, qui mapparum fur erat: vt ſibi remittat linteum quod nuper in conuiuio ſurripuit: vel trecentos expectet hendecaſyllabos qui in ipſum ſcribentur.

MATRVCINI.] Quidam eruditorum legunt non Matrucine, ſed inter cœnam, quod mihi valde placet.

MANV SINISTRA.] dextra enim veſcendo occupata, læua inuolabat.

NON *belle.*] ergo male.

IN *ioco atque vino.*] dum ſocij iocantes bibunt.

NEGLIGENTIORVM.] qui ſibi cauere neſciunt. E

HOC.] ſurripere ſcilicet mappas.

SALSVM *eſſe putas.*] hominis ſalſi ideſt faceti. Quid ſalſus ſignificet in vj. exactiſſime docet Quintilianus.

FVGIT *te inepte.*] ſenſus eſt. Si putas hoc eſſe ſalſum, non recte ſentis.

QVAMVIS *ſordida.*] quantumuis turpis.

NON *credis mihi.*] quærit ſibi fidem ex verbis Aſinij fratris ipſius Matrucini.

EST *enim leporum*] ad id alludere videtur quod Matrucinus, in quem eſt epigramma, inſulſus erat.

QVARE *aut,*] ponit Matrucino optionem.

ÆSTIMATIONE.] pretio ſui.

Μνημόσυνον.] monimentum ſiue memoriale, eſt autem Græcum verbum. Nam qui apud nos faciunt epigrammata ipſi plerunque inſerunt ſuis verſibus græcas dictiones.

SETABA.] Setabis vrbs eſt Hiſpaniæ citerioris, vbi olim telæ pulcherrimæ texebantur: Silius Italicus. *Setabis & telas Arabum ſpreuiſſe ſuperbas:* & infra Catullus. *Sudariumque ſetabum, catagraphonque linon.*

ACHILLES STATIVS.

MARRVCINE *Aſini, manu ſiniſtra Non belle vteris in ioco, atque vino.*] læua, furto infamis. Plaut. in Per. *Vbi altera eſt furtifica læua.*

In ioco, atque vino] Idem alibi, *Reddens mutua per iocum, atque vinum.* Furandi morem per iocum refert Sueton. in Nerone Claudio, *Vetiti,* inquit, *quadrigariorum luſus, quibus inueterata licentia paſſim vagantibus fallere ac furari per iocum ius erat.*

HOC *ſalſum eſſe putas.*] Eodem modo obſceni auctor carminis, *Nimirum tibi ſalſa res videtur.*

QVAMVIS *ſordida res, & inuenuſta eſt.*] Eodẽ modo loqui Cic. videtur in orat. VII. in Verr. *Expectate facinus quam vultis improbum,* Et Ouid. in IIII. Faſt. *Nulla mora eſt operæ: veſtrum dare, vincere noſtrum eſt, Quam velit Aeneas iſta negata mihi.*

NON *credis mihi, crede Pollioni Fratri.*] Ex his verbis intelligitur hic Aſinij Pollionis fratrem fuiſſe. Et Pollio ipſe Marrucinus fuiſſe, qui tum puer eſſet, æqualis Horatij.

MVTARI *velit.*] ſic Horat. *Hic mutat merces ſurgenti ab ſole.* Et Vergil. in III. Georg. *Quamuis Mileſia magno Vellera mutentur.* Mutator hoc modo Græcis opinor dicitur, μεταβολεύς. Demoſthen. Εἰ δ' κάπηλος, ... ἢ παλιγκάπηλος, ἢ μεταβολεύς. Eſt enim, vt Grãmatici tradunt, λέξις ἐμπορική, ὅτι μεταβολεῖς ἐλέγοντο, ἢ ἀλλάττω, ἢ τὸ πωλεῖν, οἱ αὐτοὶ καπηλεύοντες. Mutari ergo, redimere. Plin. in XIX. *Quaternis denarijs ſtipula eius permutata quondam, frater Pollio tua furta vel talento emerit. nam, vt & lepidus, & facetus, tua furta minime celat.*

QVOD *me non mouet æſtimatione.*] Tanti mihi non eſt.

VERVM *eſt μνημόσυνον mei ſodalis.*] Monumentum, memoriæ cauſa donum. Sic enim eſt in veteri monumento Romæ in ædibus Angeli Colotij.

IVLIVS . VALENTIO
ET . ANTONIA . ERMI
OME . IVLIÆ . VALEN
TINIÆ . FILIÆ . BENE
MERENTI . MEMORI
Æ . CAVEÆ . DONVM
DEDERVNT . AN . V . P . M . II

Erat autem ſcalptum ibidem Cauſæ, cum Cauſa eſſe debeat.

Hoc *amem, neceſſe eſt.*] Rectius in manuſcriptis omnibus, *Hac amem, neceſſe eſt.* Sodaria, ſcilicet. A

Vt *Veraniolum meum, & Fabullum.*] Nec male iſdem in libris, *Et Veraniolum meum, & Fabullum.*

M. ANT. MVRET.

MARRVCINE *Aſini.*] cum in veteribus libris aperte legeretur, *Marrucine Aſini*, neſcio, qua ratione moti eruditi quidam, illius loco ſubſtituerunt, *Inter cenam Aſini*, vt ex Palladij interpretatione cognoſcitur: qui etiam hoc ipſum ſibi valde placere ait, mihi quidem, ne quid diſſimulem, non placet, tum alijs de cauſſis, tum quia poeta ipſe indicat furta hæc non tam inter cenam fieri ſolita eſſe, quo tempore, vix eſt, vt quiſquam patiatur ſibi linteum ſuum eripi, quam peracta iam cena, cum, ſublatis epulis, iocari conuiuæ inter ſe, & maioribus poculis poſcere conſueuerant. id enim tempus non obſcure innuit, cum ait, *In ioco atque vino*: vt & infra, *Reddens mutua per iocum atque vinum.* Marrucinos quidem populos Italiæ eſſe conſtat. itaque nihil video, cur veterem ſcripturam mutare oporteat. non enim, ſi de hoc Aſinio, qui Marrucinus fuerit, nihil alibi proditum eſt, idcirco à veterum librorum fide recedi par eſt. B C

Salsvm.] vrbanum.

Fvgit *te.*] erras.

Qvamvis *ſordida.*] id eſt, admodum ſordida. Sic Plautus Menæchmis,

Solet iocari ſæpe mecum illo modo:
Quamuis ridiculus eſt, vbi vxor non adeſt.

id eſt, nihil eo magis ridiculum ne optari quidem poteſt. Quo autem vitio notatur hic Aſinius, eodem Martialis Hermogenem quendam notat, de quo ita ſcribit,

Ad cenam Hermogenes mappam non attulit vnquã:
A cena ſemper retulit Hermogenes. D

Mvtari.] id eſt, qui ait cupere ſe furta tua vel talento redimere. Mutare autem, pro eo quod eſt emere, aut vendere, antiqui ſæpe dicebant. Columella: *Porcus lactens ære mutandus eſt.* Idque Græcorum exemplo apud quos ſæpe hoc ipſo modo ponitur verbum [Greek illegible]. eo autem id fit, quia antiquiſſima ratio contrahendi, vt Ariſtoteles, & iuriſconſulti docent, permutatio eſt, quin ipſum permutationis nomẽ cõmune eſt omnibus, vt prudentes loquuntur, contractibus. tantum enim valet Latine permutatio, quantum Ariſtoteli [Greek illegible]. ideoque numeratur inter eos contractus, quibus proprium nomen inditum non eſt. Sed iis de rebus à nobis & magis ſuo loco, & copioſius diſputatum eſt in commentariis, quos in quintum Ethicorum ſcripſimus. E

Disertvs *puer.*] in aliis, *Diſertus pater.* mihi, & ſi non ſum neſcius, patrem leporum ac facetiarum Latine admodum dici, & nomen, diſertus, cum generandi caſu, ita rarum eſſe, vt fortaſſe vix vſquam alibi legatur, tamen neſcio quo modo prius illud venuſtius videtur.

Svdaria *ſetaba.*] Ex lino ſetabo, quod optimũ in Hiſpania creſcit ad fluuium Tarraconẽ.

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

MARRVCINE *Aſini.*] Hieronymus Auantius, qui non veritus eſt integros locos huius cultiſſimi poetæ contaminare, pro *Marrucine*, legebat, *Inter cenam*, à quo poſtea illa mendi indoles in omnibus libris propagata eſt. At *Marrucine* rectum erat: non vtique quod ex Marrucinis populis Campaniæ ortus fuerit: ſed quia conuicium ſtupidis eo nomine fiebat. Tertullianus quinto in Marcionem: *Sicubi alibi dixit, & non hic, Marrucine,* hoc eſt, [Greek illegible]. Paulinus epiſtola vii. libri primi: *Neue iterum tuas nobis literas Marrucinus adferat:* Quem Paulinus hic Marrucinum vocat, ſupra monachum inſpiritualem dixit. Sunt tamen qui apud Tertullianum Marrucinum natione interpretentur. In quo vere Marrucinos ſeſe oſtendunt. Quis tam puer in ſermone Latino, qui non videat apud Tertullianum conuicium eſſe, non appellationem? Sed quia nos indicauimus, propterea verum non eſt. Et quid facient illo loco Paulini, qui tam aperte Marrucinitatem eorum exagitat. Næ Auantius quoque Marrucinus fuit, qui hoc mutauit.

In *ioco atque vino.*] Et apud in Plautum *in vino*, vt hic dicitur imitatione Græcorum. Ariſtophanes [Greek illegible].

Mvtari *velit.*) Hoc eſt, qui te furti purum eſſe magno mereretur. qui te furem non eſſe talento contra carum non habeat. Salluſtius oratione L. Philippi: *At tum erat Lepidus Latro cum calonibus, & paucis ſicarijs, quorum diurna mercede vitam non mutauerit.* Euripides Medea.

[Greek illegible]

Ad Fabullum. XIII.

Cenabis bene, mi Fabulle, apud me
Paucis, ſi tibi Dij fauent, diebus,
Si tecum attuleris bonam, atque magnam
Cenam, non ſine candida puella,
Et vino & ſale, & omnibus cachinnis.
Hæc ſi inquam, attuleris venuſte noſter,
Cenabis bene. nam tui Catulli
Plenus ſacculus eſt aranearum.
Sed contrà accipies meros amores,
Seu quid ſuauius, elegantiúſve eſt:
Nam vnguentum dabo, quod meæ puellæ
Donarunt Veneres, Cupidinéſque:
Quod tu cùm olfacies, Deos rogabis,
Totum vt te faciant, Fabulle, naſum.

ANT. PARTHENIVS.

CENABIS *bene mi Fabulle apud me.*] ad cœnam Fabullum ſibi familiarem iocoſè inuitans, facetè monet ſecum afferat cum amica cœnæ opiparæ apparatum, ſi commode cœnare deſiderat: ſimulque poeta ſuæ rei familiaris egeſtatem excuſat, promittens ſuane conuiuij vnguentum, ac gratioſi animi amorem atque hilaritatem conuiuatoris.

PAVCIS *diebus.*] breui tempore.

VINO.] quod mihi non eſt niſi vappa.

SALE.] ſalibus facetis: ſingularis pro plurali.

NON *ſine candida puella.*] pro Epicureo conuiuio: quod omnium voluptatum generibus celebratur. Martialis ad Liberum: *& caleat blando mollis amore torus*: Item de vnguento, quo diſcubituri pervngebant capita: *Sic ſæpe Aſſyrio ſemper tibi crinis amomo Splendeat, & cingant florea ſerta caput*: & de optimo vino: *Candida nigreſcant vetulo cryſtalla Falerno.*

SACCVLVS.] promptus, id eſt promptuaria cella.

PLENVS *eſt aranearum.*] eleganter, & facetę ab effectu, & conſequentibus pauperiem & egeſtatem ſuam expreſſit.

MEOS *amores.*] beniuolum, & hilarem conuiuatoris animum: vt Ouidius, *Super omnia vultus acceſſere boni*: Alij legunt. *Meros amores.* hoc eſt purum & non fictum animum conuiuatoris.

VENERES.] amores aut elegantiæ: nam & Venus elegantiam ſignificat, vt diximus.

OLFACIES.] odorabéris.

TOTVM *vt te faciant Fabulle naſum.*] Iocoſe ac facetè dictum.

PALLADIVS FVSCVS.

COENABIS *bene.*] Verſus eſt eius generis, cuius eſt ſuperior. Inuitat Fabullum ſodalem ad cœnam, ea tamen lege, vt is ſecum ferat cœnam & candidam ducat puellam. Verum vt Fabullos liberius veniat, pollicetur ſe ei daturum vnguentum fragrantiſſimum: quod olfaciens, deos rogabit vt ſe totum naſum faciant.

APVD *me.*] honeſtiſſima eſt elocutio, ſic Cicero in primo epiſtolarum familiarium. *Et ego ea die caſu apud Pompeium, cœnaui.*

BONAM *atque magnam.*] bonam ad condimenta, magnam vero ad copiam ferculorum.

SALE.] pro ſalibus. Sales autem in numero pluratiuo ſunt facetiæ.

SACCVLVS *eſt aranearum.*] ſenſus in ſacculo ſiue marſupio tui catulli nihil eſt preter araneas.

SED *contra accipies meos amores.*] audies inquit verſus, quos de meis amoribus feci. Accipio enim interdum ſignificat audire. Cicer. *Quæ hic gerantur accipite à Pollione*, & Ouidi. in primo Faſtorum, *accipio reuocamur* ait.

NAM *vnguentum dabo.*] Veteres in conuiuiis niſi vncti diſcumbebant: Quam rem multis in locis indicat nobis Martialis. erant autem vnguenta vt docet Plinius lib. XIII. hiſt. nat. odores ex multis variiſque rebus compoſiti: quibus

A priſci corpus ſibi illinebant, vt melius olerent.

OLFACIES.] olfacere eſt odorari. Martialis: *Mentula tanta tibi eſt, tantus tibi Nenole naſus: Vt poſſis quoties arrigis olfacere.*

TOTVM *naſum.*] tanta erit vis odoris & olfaciendi voluptas.

ACHILLES STATIVS.

NON *ſine candida puella.*] Idem alibi, *Quamuis candida millies puella Euntem reuocet.*

ET *ſale.*] Lepore, Facetijs.

HAEC *ſi, inquam, attuleris, Fabulle noſter.*] In manuſcriptis omnibus, *Venuſte noſter*, quod retinen-
B dum cenſeo.

NAM *tui Catulli, Plenus ſac. &c.*] ſummam inopiam ſic, & egeſtatem ſignificabant. Sacculum vero pro crumena poſuit. Placiades enim in Gloſſis crumenam ſacculum interpretatur. *In arca vero & ſacculo reponebant pecunias.* Iuuenal. Sat. XI. *Ignorat quantum ferrata diſtat ab arca Sacculus.* Et Horat. *Congeſtis vndique ſaccis Indormis inhians.* Dicit ergo pecuniæ ſibi tantum non eſſe, vnde cenam paret.

SED *contra accipies meros amores.*] Vt alia vlla de re ſermo ſit omnino nullus, nihil niſi amores audiantur, id enim meros amores dicit. Sic meros honores Horatius dixit, cum nihil illi inter
C ſe niſi honores & ſpecioſos titulos alter alteri tribuentes loquerentur, in II. Epiſt. ad Florum. *Vt alter Alterius ſermone meros audiret honores.* Poſſit etiam legi, Meos amores, ideſt meæ quoque amicæ copiam tibi faciam. Atque alibi idem Horat. *Sulcos, & vineta crepat mera.* Et Cic. in IX. Epiſt. ad Attic. *Dolabella ſuis litteris ad. Mar. datis merum bellum loquitur.* Accipere vero, ſi illo modo interpretamur, ſic dixit, vt & alibi, *Nam quaſdam volo cogitationes Amici accipiat ſui, meique.*

NAM *vnguentum dabo.*] Eadem vtitur permutatione Horat. in IIII. Carm. ad Vergil. *Nardi paruus onyx eliciet cadum.*

D TOTVM *vt te faciant, Fabulle, naſum.*] Sic Martial. *Naſutus ſis vſque licet, ſis denique naſus.*

M. ANT. MVRETVS.

CENABIS.] Fabullum ad cenam inuitat, ea lege, vt Fabullus quidem cenam ſecum afferat, ipſe autem nihil ſuppeditet præter vnguentum. Sciendum autem eſt, veteres floribus redimitos vnguentiſque delibutos cenitaſſe, vbi ſe liberalius inuitare decreuerant: tum voluptatis cauſſa, tum quod crederent odoramentis
E ebrietatem impediri. Nonnunquam etiam, vt eſt apud Feſtum, auiculas quaſdam corollis ſuis alligabant; quarum & cantu aſſiduo, & crebris roſtri vnguiumque puncturis efficeretur, ne ipſi inter potandum obdormiſcerent. Horatius,

Cur non ſub alta vel platano, vel hac
Pinu, iacentes ſic temere, & roſa
Canos odorati capillos
Potamus vncti? Idem,
Huc vina, & vnguenta, & nimium breueis
Flores amœnæ ferre iube roſæ.

ceterum huiuſmodi conuiuatorem, qui vn-

guentum modo præberet, alicubi irridet Martialis, hoc verſu,

Vnguentum, fateor, bonum dediſti
Conuiuis here, ſed nihil ſcidiſti.
Res ſalſa eſt, bene olere, & eſurire,
Qui non cenat, & vngitur, Fabulle,
Hic vero mihi mortuus videtur.

Pavcis *diebus.*] intra paucos dies. Hoc modo etiam Propertius locutus eſt,

Tu quoties aliquid conabere, vita, memento
Venturum paucis me tibi luciferis.

Sale.] facetiis.

Plenvs *ſacculus eſt aranearum.*] id eſt, pridem inanis eſt. Afranius apud Feſtum, *Tam ne arcula tua plena eſt aranearum?* Plautus Aulularia,

—anne quis ædes auferat?
Nam hic apud nos nihil eſt aliud quæſti furibus:
Ita inanijs ſunt oppletæ atque araneis.

Meros *amores.*] ita lego, non, vt alij, *meos amores*: & de ipſo vnguento hoc dictum accipio.

IANVS DOVSA. FIL.

Cenabis *bene, mi Fabulle, apud me.*] Martial. *Cenabis bellè Iuli Cerealis apud me.* Lucillius: *Cenaſti in vita nunquam bene.* Qui locus me in memoriam inducit Centonis cuiuſdam, quem ex diuerſiſſimis eius Satyrographi Fragmentis C in vnius ſententiæ corpus coëgit & conglutinauit Pater, quem, vt hoc velut tragemate feſſum lectorem recrearem, haud ab re viſum eſt hic inſerere, neque diſplicere poterit illis, quibus non obbrutuit palatum ad has antiquitatis delicias.

Cento Lucillianus ex xv. diuerſis Fragmentis concinnatus à
Iano Dovsa Patre.

** Legem* 1
*Vitemus Licini * Fanni centuſſe miſello,* 2
** Quæ Gallam bibere ac rugas conducere ventris* 3 D
Farre ac roſo, oleo, & Cumano pane coegit.
** Oſtrea nulla fuit, non purpura nulla Pelori,* 4
** Pulmentaria, vt intybus, aut aliqua id genus herba,* 5
** Aſparagi molles, * fici comedantur & vuæ,* 6.7
** Flebile cæpe ſimul lacrymoſaque ordine thallæ* 8
** Et ius mænarum; bene habet, ſin mictyris hæc merx* 9
** Caſeus alba mollibat, * cum pulte adipata.* 10.11
** O Lapathe, vt iactare neceſſe eſt, cognitu' cui ſis.* 12
In quo Lælius clamores σοφὸς ille ſolebat
Edere compellans gumias ex ordine noſtros:
** O Publi, ô gurges Galloni, es homo miſer, inquit:* 13
Cenaſti in vita nunquam bene, quum omnia in iſto
Conſumis ſquillà atque acipenſere cum decumano.
** Occidunt Lupe, ſaperda te & iura ſiluri,*
*Sumina te atque amia, * ne dicam viſcus aprugnum.* 15

In his multa emendatius legi, aliterque quàm apud Grammaticos produci vides, ſed ea accuratius explicare non eſt huius loci, & ratio correctionum ſingularum alibi reddetur. More ſuo facit Catullus vt perſequendis Græcorum veſtigiis loquendi genera ſumat à plebe ſemota, quale hoc eſt, quod in eodem Carmine legitur:

Nam *tui Catulli Plenus ſacculus eſt aranearum.*] Cratinus enim Comicus dixerat de Paupertate: *Ἀραχνίων μεστὸν ἔχει τὸν χυτρίον.* Etiam illa A loquendi ratio:

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Plenvs *ſacculus.*] Martialis, *neſcit ſacculus iſta meus.* Gloſſæ: *Sacculus βαλάντιον, βαλαντίδιον.*

Ad Licinium Caluum. XIIII.

Ni te plus oculis meis amarem,
Iucundiſſime Calue, munere iſto
B *Odiſſem te odio Vatiniano.*
Nã, quid feci ego, quidve ſum locutus,
Cur me tot malè perderes poëtis?
Iſti dij mala multa dent clienti,
Qui tantum tibi miſit impiorum.
Quòd ſi, vt ſuſpicor, hoc nouũ, ac repertũ
Munus dat tibi Sylla litterator,
Non eſt mi malè, ſed bene, ac beatè,
Quòd non diſpereunt tui labores.
Dij magni, horribilẽ, & ſacrum libellũ,
C *Quem tu ſcilicet ad tuum Catullum*
Miſti, continuò vt die periret,
Saturnalibus, optimo dierum.
Non, non hoc tibi, ſalſe, ſic abibit.
Nam ſi luxerit, ad librariorum
Curram ſcrinia, Cæſios, Aquinos,
Suffenum, omnia colligam venena,
Ac te his ſupplicis rumenerabor.
D *Vos hinc interea valere, abite*
Illuc, vnde malum pedem tuliſtis,
Sæcli incommoda, peſſimi poëtæ.

ANT. PARTHENIVS.

Ni te *plus oculis meis amarem.*] Conqueritur de inhumanitate Calui, qui Saturnalibus pro xeniis muneribus Catullo flagitioſiſſima quorundam maledicorum poetarum carmina miſerat: minatur itaque Catullus ſe parem Caluo malis carminibus gratiam relaturum.

E Ivcvndissime *Calue.*] duos ea ætate Caluos nomine fuiſſe comperio: alterum Licinium Caluum poetam cuius meminit Horatius, *Nil præter Caluum & doctum cantare Catullum*: & Ouidius, *Par fuit exigui ſimiliſque licentia Calui*: hic enim tenui carmine Quintiliam amicam defleuit: Propertius, *Hæc etiam docti confeſſa eſt pagina Calui Quum caneret miſeræ funera Quintiliæ.* De poeta hic intelligit Catullus: alterum vero Caluum fuiſſe Oratorem apud Quintilianum legimus: de quo Plinius libro xxxiii. ſcribit, *vaſa coquinaria ex argento fieri Caluus orator queritur*: hic autem appellatus fuit Cornelius Licinius

Caluus, vt idem Plinius ſcribit libro vij. A

ISTA.] Cum contemptu dicit: vt Virgilius, *aut quis pcus iſtis.*

MVNERE.] Saturnalitio, ſcilicet odiſſem te.

ODIO *Vatiniano.*] Odio quo dignus eſt Vatinius. In Vatinium enim quædam odioſa ac mordaciſſima eſt Ciceronis oratio, pro quo poſtea Cicero depoſitis inimicitiis orauit. aut certè *Odio Vatiniano*, tali ac tam acerbo odio quali tota fere ciuitas Romana Vatinium inſecuta eſt. Vatinium enim populo odioſum fuiſſe teſtatur Macrobius: ſcribens eum à populo ludis gladiatoriis lapidatū fuiſſe: Cicero in Vatinium, *Odio enim tui in quo & ſi omnes propter tuum in me ſcelus* B *ſuperare debeo, tamen ab omnibus pene vincor: ſit ſum incitatus, vt quum te non minus contemnerem quam odiſſem, tamen vexatum potius quam deſpectum vellem dimittere.* Seneca ad Nouatum: *Vatinium hominem natum & ad riſum & ad odium ſcurram fuiſſe & venuſtum & dicacem memoriæ proditum eſt.*

QVID *feci ego aut quid ſum locutus.*] Nec facto nec dicto te læſi.

MALIS *poetis.*] ſceleratis malorum poetarum ſcriptis.

ISTI *clienti.*] Tuo ſcil. nam iocoſus cliens, Caluo, ea carmina donauerat in Saturnalibus: C Caluus autem Catullo miſit.

TANTVM *impiorum.*] Tam flagitioſa carmina.

NOVVM.] Nuper factum ab ipſo fortaſſe litteratore Sillone.

AC *repertum.*] Inuentum ab ipſo Sillone.

AC.] pro aut.

SILLO.] Alij legunt Sulla ſed de Sillone intelligo, ad quem alibi Catullus ſcribit,

Aut ſodes mihi redde decem ſeſtertia Sillo:

Sillus enim appellatur naſus ſurſum verſus & repandus: hic puto dictum Sillonem & Sillium propria nomina. Sillones autem dicti ſunt ſu- D percilijs ſeruientes ſignificatione manifeſta: vt ait No. Marcellus.

LITTERATOR.] Pro grammatico ponebatur ab antiquis. Initio enim litterati dicebantur Poetarum interpretes: qui à Græcis grammatici nominantur. Meſſalla Coruinus eoſdem litteratores vocitatos oſtendit: Orbilius autem litteratum abſolute doctum: Litteratorem vero mediocriter doctum diffiniuit.

MI.] Pro mihi.

NON *eſt mi male.*] Non male tamen, ſed bene me habeo: poſſum enim te tuo gladio iugulare, his & talibus donis remunerando. E

SACRVM.] Execrandum.

MISTI.] Pro miſiſti.

PERIRET.] Catullus.

SATVRNALIBVS *die optimo dierum.*] Saturnalia menſe decembri quinque vel ſeptem cōtinius diebus, feſta celebrabātur. legito plura apud Macrobium. optimo autem die dixit; quoniam his diebus omnes omni cura laboribus vacui, iocis & luſibus dedio genio inſeruiebant; domini quoque ſeruos imperio, ac miniſterio ſeruili per id tempus liberatos, conuiuio accipiebant.

DIE *optimo.*] Aut opinionem eorum tangit, qui vno die Saturnalia conſtare dixerunt, aut ſingularis pro plurali numero poſitus eſt.

NON *non.*] More Græco, duplex negatio magis negat.

SIC *abibis.*] Sic impune feres vt falſo ſperas.

FALSE.] ô decepte vana ſpe.

NAM *ſi luxerit.*] In veſpera enim id munus acceperat.

AD *librariorum.*] Nam apud librarios ſeu bibliopolas in tabernis poetæ ſua edebant atque publicabant carmina; aut pilis agglutinabant, vt publicè legerentur. Horatius,

Nulla taberna meos habeat neque pila libellos:

& Martialis, *Contra Cæſaris eſt forum taberna*

Scriptis poſtibus hinc & inde totis

Omnes vt cito perlegas poetas.

SCRINIA.] Sunt capſæ librorum receptacula: Martialis,

Scrinia da magnis me manus vna capit: Horatius,

Ne me Criſpini ſcrinia lippi Compilaſſe putes.

CÆSIOS.] Nomen proprium poetarum: Cæſius autem non lentiginoſum, ſed glaucum oculis ſignificat: vt Gellius teſtatur: eſt autem epitheton Palladis ad oculorū qualitatem relatum.

AQVINOS.] Cæſium & Aquinum maledicos ac mordaces, impudicorum carminum ſcriptores fuiſſe, Catullus indicat.

SVPHENVM.] Hic fuit dicax atque inſulſus poeta, vt infra poeta dicet: *Suphenus iſte Varre quem probe noſti.*

VENENA.] Venenoſa. atque mordacia carmina.

SI *quis forte mearum ineptiarum.*] Suorum ſcriptorum modeſtam humanitatem oſtendit: vt qui ea legerit nil ſit moleſte laturus.

MEARVM *ineptiarum.*] Poetarum eſt, ſuorum ſcriptorum merita, humili appellatione veres cundè attenuare.

PALLADIVS FVSCVS.

NI *te plus oculis.*] Verſus eſt hendecaſyllabus. Minatur ſe param gratiam Caluo relaturum, qui in ſaturnalibus in quibus voluptati indulgebatur, miſerat amico impia carmina legenda.

IVCVNDISSIME *Calue.*] Legimus duos Caluos eodem tempore fuiſſe; vnum poetam, & alterum Oratorem: ad quem procul dubio nunc ſcribit Catullus, licet multi hoc pernegent.

MVNERE *iſto.*] Quod mihi miſiſti.

ODIO *Vatiniano.*] Quo Cicero proſecutus eſt Vatinium. extat Ciceronis Oratio, in qua Vatini inſectantur flagitia.

NAM *quid feci ego.*] Quaſi dicat neque re, neque verbo te læſi.

MALIS.] Emendo male.

ISTI *dij mala.*] Catullus malum imprecatur illi clienti, qui Caluo patrono ſuo miſerat tam impia carmina; quod autem clientes in ſaturnalibus munera patronis mittere ſoliti eſſent, non vno in loco indicat Martialis.

NOVVM.] Nuper factum.

AC *repertum.*] Atque inuentum. vt hoc referas ad inuentionem; illud vero ad compoſitionem.

SYLLA *litterator.*] Sylla grammaticus : ita enim priſcis temporibus appellabant poetarum interpretes ; quibus noua poemata dabantur caſtiganda : vt dicas, Syllam litteratorem carmina maledicorum poetarum, quæ ipſe nuperrime caſtigauerat atque tranſcripſerat, tamquam rem magnam Caluo, à quo ſæpius in iudicio defenſus fuerat, dono dediſſe : Caluum vero Catullo.

NON *eſt mi male.*] Non eſt mihi moleſtum. eſt autem ironia.

TVOS *labores.*) Quos tuliſti dum Syllæ cauſas agis.

DII *magni.*) Exclamatio.

MISTI) Miſiſti: ſincopa.

SATVRNALIBVS *optimo dierum.*) Ideo ſic ait: quia cum ſaturnalia dies quinque vel vt aliis placet, ſeptem durarent: vltimus omnium optimus putabatur: quoniam homines poſtridie ad negocia redituri eo die maxime ſe oblectabant.

NON *non.*] Caluo ſed pene ridendo minatur: Eſt autem negantis confirmatio. Sic Propertius,

Non non humani ſunt partus talia dona.

SI *luxerit.*] Si dies orietur, quæ nihil aliud eſt quam ſolis lux.

LIBRARIORVM.] Librarij ſunt, qui libros transſcribunt, eoſque vendunt. Ij Romæ in Argileto tabernas habebant. Martialis,

Argiletanas mauis habitare tabernas:
Cum tibi paruæ liber ſcrinia noſtra vacent.

CÆSIOS, *Aquinos Suphênum.*] Malos ac mordaces temporis illius poetas. de Supheno autem infra dicetur.

VENENA.] Venenoſos verſus quales illi faciebant.

VOS *hinc.*] Remittit eo carmina vnde miſſa venerunt. cum quibus etiam paciſcitur.

SI *qui forte mearum ineptiarum.*] Senſus eſt; Si forte vobis contigerit legere meas ineptias: vt mihi veſtras contigit : concedo vt me quoque repellatis.

ACHILLES STATIVS.

MVNERE *iſto Odiſſem te odio Vatiniano*] Propter id munus. ... Odiſſe odio dicit, vt Græci, ἔχθος ἐχθαίρειν. Sophocles in Philoctete. ... ἔχθος ἐχθήρας μέγα.

CVR *me tot male perderes poetis.*] In manuſcriptis omnibus erat Malis, pro Male. Sed hoc omnino male.

ISTI *di mala multa dent clienti.*] Malefaciant. Quale illud Metelli Conſulis in Næuium poetam, apud Aſcon. Pedianum, *Dabunt malum Metelli Næuio poetæ.*

QVI *tantum tibi miſit impiorum.*] Dirarum. Græci opinor dicunt, Ἀσεβῆ. Et eodem prope modo Ariſtophanes in Auibus dixit, Ἀσεβῆ τ' ἐπιθυμεῖν.

NOVVM, *ac repertum.*] Sic etiam in manuſcriptis. Mi legendum videbatur, *—hoc nouum, hoc repertum Munus.* Sic enim ſolet, vt alibi, *In miſero hoc noſtro hoc perdito amore fore.* Et id videtur eſſe concinnius. Munus autem repertum dicit,

A in quod ille forte incidiſſet.

SED *bene ac beate.*] Sic ſæpe Cic. *Bene, ac beate viuere.* vt Plato in VII. de legibus, Ζῆν εὖ τε καὶ εὐδαιμόνως.

QVOD *non diſpereunt tui labores.*] Diſpereunt, οἴχονται. Sic Cicer. ad Att. *Non οἴχεται induſtria tua.* Et apud Gellium Muſonius, Οἱ πόνοι οἴχεται.

DI *magni, horribilem, & ſacrum libellum.*] Di magni. quale apud Græcos, ὦ θεοί. Sic autem Sacrum dixit, vt & Afranius in Fratribus, *O ſacrum ſcurram, & malum.*

QVEM *tu ſcilicet ad tuum Catullum Miſti, continuo vt die periret, Saturnalibus, optimo dierum.*] Ego

B vero ſic diſpungo, Quem tu ſcilicet ad tuum Catullum Miſti continuo, Deinde ſequitur, vt die periret Saturnalibus, ſcilicet optimo dierum omnium. Nam Saturnalium diem vnum fuiſſe, demonſtrant Porcij Latronis verba in oratione contra Catilinam, *Quos vero,* inquit, *tetenderit ille coniurationis laqueos, aut quas catenas ſcelerum conflauerit nobis, ac facultatib. noſtris, Saturnalium dies patefactura fuerat.* Ac poſt, *Præſto ſunt Saturnalia nobis otioſis, atq. oſcitantibus, quem vnum diem ſæpenumero nuncupare ſoletis eũ euerſorem ſuperbiſſimis ordinis.* Et Macrobius, multorum tamen varias ea de re ſententias exponens, declarat, & diſerte

C Feſtus Pompeius in verbo, Quinquatrus, optimum dierum dicit, vt & Plutarch. in rerum Romanarum quæſitis, ... ἡμέραν.

NON, *non hoc tibi falſe ſic abibit.*] Sic Terent. *Mirabar, ſi ſic abiret.*

CÆSIOS, *Aquinos.*] Cæſij cuiuſdam meminit Cic. in epiſt. ad Q. Fratrem. *Si quis eſt,* inquit, *eorum, qui tibi bienni ſpatio numquam in ſuſpitionem venerit, vt ego Cæſium, & Cherippum, & Labeonem audio.* Et in III. contra Ver. *Namq. ij prætores, quibus erat negotium datum, C. Sacerdos, & M. Cæſius.* Aquini vero idem meminit in V. Tuſcul.

D OMNIA *colligam venena.*] Sic inepta, atque incondita vocabant poemata conuiciãtes. Hor. in II. epiſt. ad Auguſt. *Defluxit numerus Saturnius, & graue virus Munditiæ pepulere.* Et in I. Serm. de inepto ſcurra, *Proſcripti regis Rupili pus, atque venenum.*

ILLVC, *vnde malum pedem attuliſtis.*] Læuum. Ouid. in Ibin,

Omnibuſque malis, pedibuſque occurrite læuis.

Contra Fauſtum pedem dixit Horat. in II. Epiſt. ad Florum, *I pede fauſto.* Malim autem legere, Tuliſtis, quam, Attuliſtis. ſic enim Terent.

Numquam huc retuliſſem pedem. Et Verg.

E *Ferte citi Faunique pedem, Dryadeſque puellæ.*

Et Horat. *Quam nec ferre pedem dedecuit choris.*

SÆCLI *incommoda, peſſimi poetæ.*] Eodem modo ſæcli luxuriam Propertius, opinor, dixit, *Nec tamen illa ſua reuocatur parcere fama Turpior, & ſæcli viuere luxuria.* Qui ſequitur verſus, Legiſtis, malem me marem putaſtis, & reliqui tres, alieno loco ponuntur.

M. ANT. MVRETVS.

NI *te plus oculis.*] Non eſt, cur ambigatur, ad poetam Caluum, an ad oratorem ſcriptum

fuerit hoc carmen. Idem enim C. Licinius Caluus C. Licinij Macri filius, & poeta, & orator clarus fuit: ex quo imperiti duos, vnum poetam, & alterum oratorem, faciunt.

Odio *Vatiniano.*] Macrobius lib: II. *Lapidatus à populo Vatinius, cum gladiatorium munus ederet, obtinuerat, vt ædiles edicerent, ne quis in arenam, niſi pomum, miſiſſe vellet. forte ijs diebus Caſcellius iuriſconſultus, conſultus à quodam, num nux pinea pomum eſſet, ſi in Vatinium miſſurus es, inquit, pomum eſt.* Cicero interrogatione in Vatinium, *Odio enim tui, in quo etſi omnes, propter tuum in me ſcelus, ſuperare debeo, tamen ab omnibus pene vincor, &c.* Hinc intelligi poteſt, cur dicat poeta odium Vatinianum. eo autem libentius id facit, quod Vatinium Caluus ipſe acerbiſſimis orationibus inſectatus erat. qua de re infra quoque agetur.

Mvnvs.] Fortaſſe, quod ipſum in cauſa aliqua defenderis.

Sylla.] De Sylla grammatico nihil alibi legere memini: tantum reperio fuiſſe Cornelium quendam Epicadum, Syllæ libertum; qui, fieri poteſt, vt, cum ſibi de more patroni nomen aſſumpſiſſet, etiam ipſo eiuſdem cognomine à populo afficeretur.

Literator.] Ita vocabant grammaticos, id eſt poetarum interpretes. Alij diſtinguebant ita, vt dicerent tantum intereſſe inter literatum, & literatorem, quantum inter grammaticum, & grammatiſtam. vide Suetonium in libello de claris grammaticis.

Non *eſt mi male, ſed bene ac beate.*] Gaudeo enim, quod labores tuos tam bellis muneribus penſari videam. Ironia eſt.

Sacrvm.] Feſtus: *homo ſacer is eſt, quem populus iudicauit ob maleficium: neque fas eſt eum immolari: ſed qui occidit, parricidij non damnatur. nam lege tribunicia prima cauetur, ſi quis eum, qui plebiſcito ſacer ſit, occiderit, parricida ne ſit, ex quo quiuis homo malus atq; improbus ſacer appellari ſolet.* Afranius Fratribus,

—O ſacrum ſcurram, & malum. Turpil. Demetrio,

Etiam me irrides peſſime, & ſacerrime?

Plau. Pœnulo:

Vendiſque has omneis. & nutricem, & virgines,
Præſentis argento, hominis (ſi modo leno eſt homo)
Quantum hominum terra ſuſtinet, ſacerrimo.

Sic igitur dixit ſacrum libellum, vt Virgilius ſacram auri famem, &, *—ſacras depellere tedas.*

Satvrnalibvs, *optimo dierum.*] Nullum enim alium diem veteres tanta hilaritate celebrabant. is dies erat XIIII. cal. Ian. vide Macrobium.

Non, *non hoc tibi.*] Iocoſe ſe Caluo par pro pari redditurum, & viciſſim quaſi ſtruem quandam peſſimorum poetarum ipſi miſſurum minatur.

Non, *non.*] Eleganter geminata negatio. Sic Propertius, *Non, non humani ſunt partus talia dona.* Interdum etiam aliquid interponebant. Cicero lib. X. ad Atticum, *Non ſunt ab obſequio noſtro, non: habent ſuas radices.* ita enim erudite hunc locum emendat Manutius, qui etiam in eo explicando multa ſimilia exempla colligit.

Salse.] Deriſor.

Sic.] Impune.

Nam *ſi luxerit.*] Id eſt, vbi primum dies apparere cœperit. Particula, *Si*, hoc loco non conditionem, ſed tempus indicat. Sic Virgilius,

Heu quantum inter ſe bellum, ſi lumina vitæ
Attigerint, quantas acies, ſtrageſque ciebunt. Idem,
Præterea ſi nona diem mortalibus almum
Aurora extulerit, radijſque retexerit orbem,
Prima citæ Teucris ponam certamina claſſis.

Lucere autem valet, diem eſſe. Cicero ad Att. *Catilina, ſi iudicatum erit meridie non lucere, certus erit competitor.* Idem pro Sex. Roſcio, *occiſus eſt à cena rediens. nondum lucebat, cum Ameriæ ſcitum eſt.* Pro Cluentio, *ante noctem mortuus, & poſtridie, antequam luceret, combuſtus eſt.* Plautus Milite,

Priuſquam lucet, adſunt: rogitant, noctu an ſomnum ceperim.

Nonnunquam etiam dicebant, lucet hoc, aut luceſcit hoc, cum videlicet cælum, aut inane illud ſpatiū intelligerent. Plaut. Amphitruone,

Eamus Amphitruo, luceſcit hoc iam.

Idem Curculione,

Quid tu, Venerem peruigilare te vouiſti Phædrome?
Nam hoc quidem ædepol haud multo poſt luce lucebit.

Idem Milite,

Vigila, expergiſcere, inquam: lucet hoc, inquam.

Terentius Heautontimorumeno,

Luceſcit hoc iam: ceſſo pulſare oſtium
Vicini, &c. Hunc autem poſtremum locum ita interpungēdum eſſe, primus me, ante hoc biennium, admonuit vir omni elegantiæ doctrinæ genere politiſſimus, Adrianus Turnebus, regius Lutetiæ Græcarum literarum profeſſor.

Cæsios, *Aquinos, Suffenum.*] De Cæſio nihil memini legere. Aquinum quidem M. Tullius in Tuſculanis nominat, vt poetam inſigniter malum: de Suffeno inferius agetur.

IANVS DOVSA FIL.

Vnos *malum pedem tuliſtis.*] Affinis eſt illi Græcorum quam Callimachus vſurpat in Epigrammatis: ἴσος ἐμὶν [illegible].

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

Ni *te plus oculis.*] Saturnalibus Licinius Caluus miſerat Catullo ſodali ſuo quædam ineptorum anonymorum poetarum poematia, vt Catullo aut ſtomachum aut riſum moueret. Ni te, inquit, iam antea te plurimum amarem, odiſſem te iure propter illud ineptum munus, nempe epigrammata malorum poetarum, quæ mihi miſiſti. Non aſſecutus eſt doctus vir, quid per munus, cuius hic mentio, intelligeretur.

Qvvr *me tot male perderes poetis.*] Malepoetæ vno verbo, vt malegenius, maledeus Senecæ in Thyeſte, κακοδαίμων.

Qvi *tantum tibi miſit impiorum.*] Impia neutro genere, impias res, id eſt, mala poematia. Nam ne doctus quidem vir hæc intellexit.

Qvod *non diſpereunt tui labores.*] Sullam litteratorem defenderat Caluus in quadam cauſſa. Sulla enim remuneratur his poematiis malorum poetarum, quæ tamen bona literatori videbantur. Eſt Ironia.

DI *magni horribilem.*] Iſti quatuor verſus debebant poni poſt tertium verſum, vbi omnino tam neceſſarij ſunt, quam hic incommodi. Me tacente res ipſa ſatis loquitur. Certe nihil verius.

SATVRNALIBVS *optimo dierum.*] Optimum dierum Saturnalia dixit πρὸς παῖδας, quia pueri plaudentes dicebant, *Hodie bona Saturnalia*. Epictetus apud Arrianum: τοῖς γὰρ παιδίοις ὅταν προσελθόντα κροτῇ, καὶ λέγῃ, σήμερον σατουρνάλια ἀγαθά, λέγομεν, οὐκ ἔστιν ἀγαθὰ ταῦτα. οὐδαμῶς. ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἐπικροτοῦμεν. Martialis alluſit:

Iſte tibi faciet bona Saturnalia porcus.

Idem volebant, quum clamabant, *Io Saturnalia*. Idem Martialis:

Clamant ecce mei, io Saturnalia, verſus.

Dio libro quinquageſimo octauo: τὴν γὰρ πανήγυριν τῶν μάλιστα ἐν αὐτῇ ἀχθέντων ἐπὶ τὸ οἴκοι ἐπιστρέψας συμβουλεύσαντες ἐξαίφνης τοὺς ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ, ἐν σατουρναλίοις, &c.

CÆSIOS, *Aquinos.*] Pari merce te remunerabor. malos poetas malorum poetarum vicem, quos ſcilicet mihi miſiſti, ἀντιδωρούμενος.

VNDE *malum pedem attuliſtis.*] Latinitatis ratio poſtulat, *tuliſtis.*

PESSIMI *poetæ.*] Quos ad me miſit Licinius Caluus meus. Perperam totum epigramma interpretatus eſt vir facundiſſimus. Ideo etiam minima quęque in eo perſequuti ſumus, ne adoleſcentes in ſcopulo hærerent.

Ad Aurelium. XV.

COMMENDO tibi me, ac meos amores,
Aureli, veniam peto pudentem:
Vt, ſi quidquam animo tuo cupiſti,
Quod caſtum expeteres, & integellum,
Conſerues puerum mihi pudicè:
Non dico, à populo: nihil veremur
Iſtos, qui in platea modò huc, modò illuc
In re prætereunt ſua occupati:
Verùm à te metuo, tuoq́ue pene,
Infeſto pueris bonis, malisq́ue:
Quem tu, quà lubet, vt lubet, moueto
Quantum vis, vbi erit foris paratum.
Hunc vnum excipio, vt puto, pudenter:
Quòd ſi te mala mens, furorq́ue vecors
In tantam impulerit ſceleſte culpam,
Vt noſtrum inſidiis caput laceſſas,
Ah tum miſeri, maliq́ue fati,
Quem, attractis pedibus, patente porta,
Percurrent rhaphaniq́ue, mugilesq́ue.

ANTONIVS PARTHENIVS.

COMMENDO *tibi me ac meos amores.*] Aurelio familiari puerum ſuum modeſte ac caſte

A commendans, iocoſe mouet vt impudico pueri ſui amore ac malo cupidine, abſtineat: quod ni faciat, impudico homini ſtuprum, & raphanorum vltionem minitatur.

ME.] Animum meum: qui eſt in puero meo: Se pro miniſtro ſuo: poſuit perſonam pro perſona:

VENIAM *pudentem.*] Verecundum, beneficium; veniam pro beneficio: Virgil.

——*Orantes veniam:*

QVOD *caſtum & integellum.*] Senſus eſt ſi vnquam puerum quemquam caſtum & integrum appetiſti: peto, meum ne appetas; Sed mihi con-
B ſerues tua libidine intactum.

EXPETERES] Pro appeteres; nam expetimus tantummodo bona: appetimus autem tam bona quam mala.

PLATEA.] Via publica lata. ἡ πλατεῖα Græce dicitur. Sed detracto iota, corripuit mediam.

A *te metuo.*] Proprie locutus eſt. malum quod metuimus, per accuſatiuum prolatum, huic verbo iungimus: res ſeu perſona pro qua ſuſcipitur metus, in datiuo profertur: vt *metuo Pamphili vitæ*: res autem vnde malum impendet, ablatiuum ſibi poſtulat: vt *metuo à Chryſide.*

PENE. Penem à pendendo dictum dicebant
C caudam, nunc autem in obſcenis eſt: & ſignificat virile membrum. Ideo caudam ſalacem appellauit Horatius.

QVALIBET.] Per quoſcumque locos, per quæcumque hominum membra.

MALA *mens.*] Prauum conſilium: mala cupiditas.

FVROR *vecors.*] Inſani amoris diffinitio, quia facit homines vecordes.

CVLPAM.] Pro crimine: vt *huic vni forſan potui ſuccumbere culpæ*: item crimen pro culpa, Cicero ad Curionem: *ego te condemnabo eodem crimine.*

D CAPVT.] Vitam.

AH.] Dolentis & exclamantis eſt.

MALI *fati.*] Infœlicis & malæ fortunæ; fatum enim pro fortuna ſæpiſſime legitur.

PORTA *patente.*] Quidam pro aperto podice accipiunt: ego vero portam pro domus ianua poſitam intelligo: nam extra ianuam aut ante ianuam apertam in maius Aurelij dedecus hoc ſe facturum minatur: vt Iuuenalis,

Ducetis planta velut ictus ab Hercule cacus:

——*& ponere foris.*

RHAPHANI.] Tangit rem impudicam, contra adulteros atque puerorum ſectatores: hoc
E vltionis genus antiqui excogitarunt: deprehenſos enim quadrupedes conſtituebant, ac violenter partibus poſterioribus expilatis, per podicem ſummo cum cruciatu, grandiores rhaphanos aut mugiles immittebant: Inde apud Græcos verbum ῥαφανιδῶ Ariſtophanes protulit: Rhaphani in Germania ad infantium magnitudinem excreſcunt; frigore gaudent, fimum oderunt; apud Plinium plura legito.

MVGILES.] Ad idem in impudicos ſupplicium piſce mugile plerumque vtebantur: Iuuen.

——*Quoſdam mœchos & mugilis intrat:*

Mugilum natura ridetur in metu capite abſcon-

dito totos ſe occultari credentium. & mogil & mogilis vtraque terminatione dici apud Strabonem, & Plinium inuenitur: hunc piſcem nūc vocari cephalum plerique arbitrantur.

PALLADIVS FVSCVS.

COMMENDO *tibi me.*] Verſus eſt eius generis, cuius eſt ſuperior. Poeta ab vrbe diſceſſurus commendat ſe, ac puerum ſuum, Aurelio contubernali, quem apertiſſime oſtendit fuiſſe pædiconem.

MEOS *amores.*] Meum puerum.

VENIAM *peto pudentem.*] Depoſco inquit cum pudore hanc mihi indulgeotiam.

VT, *ſi quicquam animo.*] Iam indicat quid ſe abſente, ab Aurelio fieri cupiat, vt puerum ſeruet ſibi pudicè.

IN *platea.*] Plateæ ſunt viæ in vrbibus latiores: vt angiporti anguſtiores.

TVO *pene.*] Tua mentula. Veteres caudam penem appellarunt: Sed quia membrum virile homini eſt inſtar caudæ: ideo id quoque penis vocatur. Iuuenalis,

An facile & pronum eſt agere intra viſcera penem
Legitimum & Martialis lib. x. epigram.
Arrectum quoties Marulla penem.

BONIS *maliſque.*] Formoſis pariter & deformibus.

VBI *erit foris paratum.*] Vbi foris puerum habebis: qui ſe tibi indulgeat.

MALA *mens.*] Amentia.

VECORS.] Ab effectu quod nos vecordes faciat.

VT *noſtrum inſidijs caput laceſſas.*] Vt puerum inclinando nobis inſidieris.

AH.] Interiectio dolentis.

QVEM *attractis pedibus.*] Hoc ſupplicio deprehenſi mœchi, apud Græcos affici ſolebant: qui Rhaphanis in anum receptis cruciabantur, pilis prius circa inguina euulſis.

PATENTE *porta.*] Aperto podice. Ouidius in obſcæno carmine.

Ad portam veniet ſilex aſellus.

Rhaphani autē, teſte Plinio, gaudent frigoribus: ideo in Germania, infantium puerorum æquant magnitudinem; atque vt idem tradit auctor, vt eſt Græca vanitas, fertur in templo Apollinis Delphis, adeo cæteris cibis prælatus Rhaphanus, vt ex auro dicaretur.

MVGILESQVE.] Piſces ſunt quos Græci cephalos nuncupant: Eorum natura ridetur in metu capite abſcondito totos ſe occultari credentium.

ACHILLES STATIVS.

AVRELI, *veniam peto pudentem.*] Id eſt, vt Cic. loquutur pro Sex. Roſcio Amer. *Poſtulatiorem hanc adfero ſane æquam ſignificat enim ſe ab Aurelio rem petere, quam bonej, e ille negare nō poſſit.* Idem paulo poſt, *Hunc vnum ex ipſo, vt puto, pudenter.*

VT, *ſi quicquam animo tuo cupiſti.*] Ennius, Corde cupitus, dixit. Sunt eius illa,

Nec ſeſe dedit in conſpectum corde cupitus.

Quamquam multa manus ad cæli cærula templa
Tendebam lacrimans, & blanda voce vocabam.
Vix ægrorum corde meo me ſomnus reliquit.

Extremus verſos ſic opinor legendus, *Vix ægro cum corde meo me ſomnus reliquit.*

IN *re præte-eunt ſua occupati.*] Sic Terent. in Eautontimorum. *Tantum ne eſt otij tibi ab re tua.*

INFESTO *pueris bonis, maliſque.*] Bellis, & non bellis, venuſtis, inuenuſtiſque.

QVEM *tu, quæ lubet, vt lubet, moueto.*] In meo ſcriptis deerant illa verba, *Vt lubet.* in meo erat, *Quem tu qualubet ve moueto.* Scriptum fortaſſe fuit, *Quem tu, qua lubet, vt veles, moueto.* Sed illud rectius. Simili conceſſione Plautus vtitur in Amphitruone, *Vt lubet, quod tibi lubet, fac.*

VBI *erit foris paratum.*] Io quod impetum facias. In Maffei quidem libro ſic erat. In aliis, —*tibi erit foris paratum.*

VT *noſtrum inſidijs caput laceſſas.*] Nobis cariſſimum puerum. Pythagoram, opinor, ſolitum dicere, ſcribit Plutarchus, Φίλος ἄλλος αὐτὸς ἴσος ἐμῷ κεφαλῷ.

A *te tum miſeri, malique fati.*] A interiectio ſine aſpiratione ſcribenda, vt eſt vetuſtiſſimis in libris. Et ſi Græci ἆ ſuum aſpirant. Bionis enim adducit illud Stobæus, Ἐς μοῦν ἆ δειλοὶ καμάτως κ' ἐς ἔργα πονεῦμες. At cōtra ſine aſpiratione apud Callimachum in Hymno in Dianam ſcriptum lego, ἆ δειλὲ Βουπαλέω. Sed erudite, & copioſe de toto hoc genere Hyſychius, ſui illius operis principio, & Suidas.

MALIQVE *fati.*] Malum fatum dicit etiam Sophocles in Oedipo Tyranno, Κακαῖσιν ἔλοιτο μοίραις. Et Moſchus: Τίπτε ὦδε κακῷ γενέᾳ πότμε αἶσῃ, Διόσμοιρος. Contra Boni homines fati Ὀλβιόμοιροι. quo ſæpe verbo vtitur in Hymnis auctor is, qui falſo Orpheus creditur. Et Callimachus Boni fati mortales Εὐμοίρους dicit in Hymno in Delum. Simplicius in Epictetum, Bonum fatum dicit Εὐμοιρίας. Valer. Max. in IIII. de amore coniugali, ac de Admeto agens ipſo, dixit, *Diri fati crimine.* Fatum melius dixit Iuuen. in Sat. XIIII.

Longa tibi poſthac fato meliore dabuntur.

QVEM, *attractis pedibus.*] Cic. in VII. Epiſt. ad Volumn. ſed aliud opinor, ſignificaris, *Trahantur,* inquit, *per me pedibus omnes res, non laboro.* Idem fortaſſe ſignificat apud Macrobium Lucilius,

Non male ſic ille vt duco me extenderat vnus.

Et obſceni auctor carminis,

Traiectus conto ſic extendere pedali,
Vt culum rugas non habuiſſe putes.

PERCVRRENT *Rhaphanique, mugileſque.*] Hoc quoque ſupplicij genus declarat ἐν συναγωγῇ, Tarrhæus, & Didymus in verbo ῥαφανιδώσαι, his verbis, Ἐπὶ τῶν μοιχῶν λέγεται. οὕτως γὰρ τοὺς ἀτίμους οἱ ῥαφανίδας. ὅ ἐστι ῥαφανίδας παιαί, ἃς ἐχρῶντο κατὰ τῶν ἁλόντων μοιχῶν ἐνσείζοντες. καὶ τιλλοῖς δὲ ἐχρῶντο καὶ τέφρᾳ θερμῇ ἐπιπάττοντες. Idem fortaſſe ſignificat Flaccus in I. Serm. *Ne nummi pereant, aut pyga, aut denique fama.*

M. ANT. MVRETVS.

COMMENDO.] Hunc puerum poſtea Aurelius corrumpere conatus eſt: vnde graues

inter eum,& Catullum inimicitiæ extiterunt. A

Occvpati.] Ocioſorum enim hominum hic morbus eſt.

Bonis, *maliſque.*] Et formoſis, & deformibus.

Attractis *pedibus.*] Diductis, diuaricatis.

Patente *porta.*] τῷ πρωκτῷ. Portam autem dicit,vt indicet pathicum fuiſſe Aurelium, &, vt Ariſtophanes loquitur, εὐρύπρωκτον. In Priapeijs.

Iam primum ſtatoi huc libidinoſus,
Alternos & eundo,& exeundo,
Porta te faciet patentiorem.

Percvrrent *Rhaphanique, mugileſque.*] Alludit ad ſupplicium, quo olim Athenienſes afficiebant pauperes in adulterio deprehenſos. eis enim depilabant nates cinere calido, deinde etiam Rhaphanos prægrandes in podicem immittebant. hanc pœnam vocabant παρατιλμὸν, ἢ ῥαφανίδωσιν. Mugiles autem etiam interdum ad hanc rem adhiberi ſolitos, indicat Iuuenalis, B

——Quoſdam mœchos & mugilis intrat.

Atque ita hunc locum recte ex interprete Ariſtophanis interpretatus eſt Parthenius.

Ad Aurelium,& Furium. XVI.

C

Pædicabo ego vos,& inrumabo
Aureli pathice,& cinæde Furi,
Qui me ex verſiculis meis putaſtis,
Quòd ſint molliculi,parum pudicum.
Nam caſtum eſſe decet pium poetam
Ipſum,verſiculos nihil neceſſe eſt:
Qui tũ deniq; habent ſalem, ac leporem,
Si ſunt molliculi, ac parum pudici,
Et,quod pruriat,incitare poſſunt, D
Non dico pueris,ſed ijs piloſis.
Qui duros nequeunt mouere lumbos.
Vos,qui millia multa baſiorum
Legiſtis,malè me marem putaſtis.
Si qui fortè mearum ineptiarum
Lectores eritis,manusq́ veſtras
Non horrebitis admouere nobis,
Pædicabo ego vos,& inrumabo.

E

ANTONIVS PARTHENIVS.

Pædicabo *ego vos & inrumabo.*] Aurelio & Furio Bibaculo familiarib. male de Catullo, ob laſciua ſcripta ſuſpicantibus, poeta ſtuprum iocoſe minatur; excuſatque ſimul laſciuam mollium verborum licentiam: quia liceat etiam honeſtis poetis obſcœnis vti verbis.

Pathici.] Pathici & Cinædi atque Catamyti & Concubini ijdem fere ſunt.

Inrvmare.] A rumi id eſt à mãma dicitur: nam rumis apud priſcos dicebatur mãma.

A Mollicvli.] Libidinoſi: vt Iuuenalis,

Magna inter molles concordia.——

Nam *caſtum eſſe decet pium poetam Ipſum.*] Hinc Martialis,

Innocuos cenſura poteſt permittere luſus:
Laſciua eſt nobis pagina: vita proba eſt.

Salem.] Condimentum, ſuauitatem, ſaporem voluptatis.

Incitare *poſſunt.*] Commouere poſſint in ſenſo corporeo aliquid, quod pruritum venereum faciat non iunioribus, qui facillime arrigunt,ſed ſenioribus, qui arrigere deſierunt.

Pilosis.] Barbatis ſenioribus.

B Dvros.] Aridos non molles: atque immobiles ob ſanguinis defectum.

Lvmbos.] In quibus conſiſtit obſcænus veneris humor.

Male.] Parum vel non marem: male pro parum aut non, poſuit etiam Lucanus,

O male concordes nimiaque cupidine cæci:

Inde maleſanus,id eſt,non ſanus.

PALLADIVS FVSCVS.

Pædicabo *ego vos.*] Verſus eſt hendecaſyllabus. Excuſaturus carminum ſuorum laſciuiam: minatur ſe Furium & Aurelium pædicaturum inrumaturumque: qui eum laſciuos Catulli verſus legiſſent; poeta quoque parum pudicum eſſe putabant. C

Qvod *ſint molliculi.*] Quia ſunt laſciuiuſculi.

Nam *caſtum.*] Hunc & ſequentem verſum adducit Apuleius: dum ſuorum carminum excuſat molliciem.

Salem.] Saporem: oſtendit autem qui verſus ſalem ac ſaporem habere exiſtimentur.

His *piloſis.*] Senioribus.

Qvi *duros nequeunt mouere lumbos.*] A cinctura ad nates lombi vocantur vbi ſedes eſt libidinis; Perſius, *——Cum carmina lumbos intrant.* D

Eos autem intelligit qui propter annos iam agere nequeunt.

Vos, *qui millia multa baſiorum.*] Senſus eſt cum legeritis mea carmina: in quibus ab amica baſia tantum peto: putatis me non poſſe niſi baſiare: ſed pædicabo: & reliqua.

ACHILLES STATIVS.

Qvod *ſint molliculi.*] Obſcæni. Vibius Sequeſter de Fontibus. *Salmacis*, inquit, *Cariæ, ex quo qui bibit, molleſcit*, id eſt obſcænus fit. E

Nam *caſtum eſſe decet pium poetam Ipſum.*] Hos adducit verſus, & Plinius in IIII. Epiſt ad Paternum. & Appuleius in 1. Apologia.

Qvi *tum denique habent ſalem, ac leporem.*] Suauitatem habent. Plaut. in Aſin. *Quaſi piſcis, itidem eſt amator lenæ. nequam eſt, niſi recens. Is habet ſuccum, is ſuauitatem, eum quouis pacto condias.* Quod vero addidit, Leporem, quid ſalem dicant, explicat in eandem prope ſententiam Plutarchus in Symp Κινδυνεύουσι γὰρ οἱ ἅλες τῆς ἄλλης ὕλης ὄψον εἶναι, καὶ ἥδυσμα. διὸ καὶ χάριτας ἔνιοι προσαγορεύουσιν αὐτούς, ὅτι τῆς τροφῆς τὸ ἀναγκαῖον ἡδὺ ποιοῦσι.

Et, *quod*

Et *quod pruriat, incitare poſſunt.*] Eodem alibi verbo eſt vſus,

Pruriat, & abiectis peruigilat tunicis.

Et Martialis in II ad Cornelium in eandem prope ſententiam.

Lex hæc carminibus data eſt iocoſis,
Ne poſſint, niſi pruriant, iuuare.
Quare depoſita ſeueritate
Parcas laſibus, & iocis, rogamus.
Nec caſtrare velis meos libellos.
Gallo turpius eſt nihil Priapo.

Et in XII. ad Rufum,

Muſas paticiſsimos libellos,
Qui certant Sybariticis libellis,
Et tinctas ſale pruriente Chartas.

Qvi *duros nequeunt mouere lumbos.*] Auctor obſceni carminis, *Nec deum mouere lumbos in croco-tula.* Atque alibi, *Craſſabit tibi fluctuante lumbo.* Sequũtur hunc verſum in manuſcriptis omnibus.

Vos, qui millia multa baſiorum
Legiſtis, male me marem putaſtis.
Pædicabo ego vos, & irrumabo.

Illi vero tres alij, *Si qui forte mearum ineptiarum*, & qui ſequuntur, abſunt. & quidem hic alieno eſſe videntur loco.

M. ANT. MVRETVS.

Pædicabo.] Furius & Aurelius de Catullo, tanquam effeminato, & impudico, ob mollitiem carminum, ſenſerant. id nunc eis iraſcitur, negatque poetarum mores è ſcriptis ſpectari oportere. eadem excuſatione vtitur. Ouidius,

Crede mihi, diſtant mores à carmine noſtri.
Vita verecunda eſt, muſa iocoſa mihi.

Et Martialis,

Laſciua eſt nobis pagina, vita proba eſt.

Et notum eſt illud in Voconium,

Laſciuus verſu, mente pudicus erat.

Male *marem.*] Mollem & effeminatum. mares enim vocabant fortes. Horatius,

Et maribus Curijs, & decantata Camillis.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Vos, *qui millia multa baſiorum Legiſtis.*] Vetus ſcriptura *vos quot millia* priſcus mos ſcribendi, *quot* pro *quod*, *ſet* pro *ſed*, & ſimilia. Lege igitur & diſtingue ita:

Vos, quod millia multa baſiorum
Legiſtis, male me marem putaſtis,
Si qui forte mearum ineptiarum
Lectores eritis——

Supplendum autem *Qui.* vos, qui, quod millia multa baſiorum legiſtis, male marem me putaſtis. Sic alibi,

Quod ſi non aliud poteſt, ruborem
Ferreo canis exprimamus ore,
Conclamate iterum altiore voce.

Hoc eſt, quod ſi nil aliud poteſt, vt exprimamus ruborem. Deeſt enim τὸ VT. Sic apud Manilium. *Ingenium natura dedit.* id eſt, Cui ingenium natura dedit.

A Ad Coloniam. XVII.

O Colonia, quæ cupis ponte ludere longo,
Et ſalire paratũ habes: ſed verèris inepta
Crura põticuli adſulitantis, inrediuiuus,
Ne ſupinus eat, cauaque in palude recumbat.
Sic tibi bonus ex tua pons libidine fiat,
B *In quo vel Saliſubſuli ſacra ſuſcipiunto:*
Munus hoc mihi maximi da Colonia riſus.
Quendã municipẽ meũ de tuo volo ponte
Ire præcipitem in lutum, per caputque, pedeſque.
Verùm totius vt lacus, putidæq; paludis
Liuidiſsima, maximeque eſt profunda vorago.
C *Inſulſiſsimus eſt homo, nec ſapit pueri inſtar*
Bimuli tremula patris dormiẽtis in vlna;
cui cùm ſit viridiſsimo nupta flore puella,
Et puella, tenellulo delicatior hædo,
Aſſeruanda nigerrimis diligentiùs vuis,
Ludere hãc ſinit, vt lubet, nec pili facit vni,
Nec ſe ſubleuat ex ſua parte, ſed velut alnus
In foſſa Liguri iacet ſuppernata ſecuri,
D *Tantumdem omnia ſentiens, quam ſi nulla ſit vſquam.*
Talis iſte meus ſtupor nil videt, nihil audit,
Ipſe quis ſit, vtrum ſit, an non ſit, id quoque neſcit.
Hũc ego volo de tuo ponte mittere pronũ,
Si pote ſtolidũ repente excitare veternum,
Et ſupinum animum in graui derelinquere cœno,
E *Ferreã vt ſoleã tenaci in voragine mula.*

ANTONIVS PARTHENIVS.

O Colonia *quem cupis ponte ludere longo.*] Carmen quod angelicum dicitur à nuntij celeritate denominatum: à Steſichoro repertum, ac ex duobus diuerſorum verſuum commatibus compoſitum: à numero pedum heptametrum dictum. conſtat enim duobus trochęis, duobus iambis, trochęo, dactylo, trochęo: admittit tamen in primo & vltimo ſpondæum. coloniam quondam locum nobis incognitum impenſe

precatur:vt quendam ſtolidum hominum, ſibi inimicum, de ponte quodam, in foſſas cænoſas præcipitem excutiat: quoniam homo ſit ſtolidus ac nullius pretij. Coloniæ & municipij proprietatem legito apud A. Gellium: incognitum autem eſt qua de colonia poeta loquatur.

O *colonia.*] Ordo & ſenſus eſt, ô colonia habes hominem paratum, quem cupis lędere & de tuo ponte ſalire: Sed times ſtulta ne pontis columnæ corruant, age tamen, præcipita eum quia inſulſiſſimus ac ſtolidiſſimus eſt.

CRVRA.] Columnas ligneas.

IRREDIVIVVS.] Irreparabilis non inſtaurabilis: rediuiuus eſt ex venuſto nouatus.

SIC.] Vtinam, aduerbium optantis bonum alicui: Horatius, *Sic te diua potens Cypri.*—— Tibullus, *Sic vmbroſa tibi contingant tecta Priape.*

LIBIDINE.] Voluntate: Saluſtius, *ea vero cunctas res ex libidine moderatur.*

IN *quo vel ſalij vel ſubſalij ſacra ſuſcipiant.*] Hunc verſum & corruptiſſimum eſſe, & minime probabiliter exponi poſſe, tum verba à ſententia carminis aliena, tum multarum ſyllabarum depravatio ac pedum confuſio, demonſtrat: Igitur de hoc valde quærendum arbitror: poſſumus tamen, ex his verbis deprauatis, hunc ſenſum afferre: vtinam hic tuus pons ſic bonus fiat & inſtauretur tuo arbitrio, vt ſit ſtolidus ac fortis, ad ſaliorum ſacerdotum graues ſaltus ſuſtinendos. Salij ſacerdotes Martis à ſaltu dicti, à Numa Pomp. inſtituti, Martis ancilia per vrbem diſcurrentes, humeris vſque ad defatigationem geſtabant.

SVBSALII.] Saliorum miniſtri poſſunt interpretari: ſed hoc vocabulum quod meminerim nuſquam legimus: igitur puto deprauatum. facile enim eſt falſum cognoſcere, ſed verum inuenire difficillimum.

SVSCIPIANT.] Syllabarum & pedum ratio, hoc verbum, à poeta nõ fuiſſe ſcriptum, indicat. alij legunt ſupinant, id eſt reſupinando extollũt.

SACRA.] Ancilia.

MVNICIPEM *meum.*] Ex meo municipio oriundum, ideſt Veronenſem.

VERVM *totius vt lacus.*] Senſus eſt: ſed hic ſine hominum damno merito præcipitabitur: quia inſulſiſſimus ita ac ſtolidiſſimus eſt, ſicut totius lacus & paludis ſordiſſima eſt vorago.

VORAGO *lacus & paludis.*] Io quam ex ponte tuo eum præcipitari peto.

LIVIDISSIMA.] Sordidiſſima eſt; & ideo bene conueniet inſulſo homini.

INSTAR *pueri.*] Pro infante puerum dixit, & eſt faceta ac lepida ſimilitudo.

CVI *ſit iocus puella.*] Maximum ſtoliditatis indicium, quum paruifaciat ſuam delicatiſſimam ſponſam.

FLORE.] Pulchritudine & præſtantia. Terentius, *Annis quod ſexdecim, flos ipſe.*

NIGERRIMIS.] Maturiſſimis, quæ magno in aetis diſcrimine ſunt: Virg.

Maturiſque nimis metuendus Iuppiter vuis.

NEC *pili facit.*] Nullius pretij facit, contemnit: pili facere paruifacere eſt, vt ſupra dictum eſt.

VNI.] Pro vnius genitiuus antiquus: paruifacit autem quia nuptiarum dulcedines non præcipit.

NEC *ſe ſubleuat.*] Nihil prouidet, nihilque conſulit ſibi coniugij oneribus oppreſſo.

EX *ſua parte.*] quantum in ipſo eſt.

ALNVS.] Arbor ſub aquis diutiſſime perdurans: & ideo apud quoſdam apta nauigiis: commoda comparatio: Nam quemadmodum alnus ſumerſa numquam emergit, Ita hic ſtolidus atque ſegnis ſe matrimonio preſſum non ſubleuat.

SEPARATA.] Sciſſa aut à radicibus diuulſa, alij pro naui alnum poſitam accipiunt.

IN *foſſa Liguri.*] Liguria Italiæ pars contigua: quo in tractu Genenſis ager habetur. hic & hæc ligur vel ligus dicitur, duplici terminatione, vt ait Priſcianus.

TANTVMDEM.] Pro tantum.

QVAM.] Pro quantum.

NVLLA *ſit vſquam.*] Scilicet ſua puella.

STVPOR.] Stupidus homo.

MEVS.] Ironicos, nam meum dicimus de familiari homine & amico atque beneuolo.

IPSE *qui ſit vtrum ſit an non.*] Neſcit an ipſe ſit viuus an mortuus: vt in prouerbio contra ignauos ac ſomnolentos dicitur.

OLIDVM.] Fœtidum.

VETERNVM] Morbum intercutem; Græcè dicitur hydropiſis & hydrops. Horatius, *Creſcit Indulgens ſibi dirus hydrops*: & in Epiſtolis, *Cur me funeſto properent arcere veterno*: Virgil.

Nec torpere graui paſſus ſua regna veterno,

Pro ſegnitie dixit. In quo ſenſu hic poſſumus accipere veternum: nam multi ignaui in periculo ſegnitiem exuunt.

SVPINVM.] Iacentem: iacens otioſum notat, otioſus ſegnem & inertem, ſupinum ergo ſegnem vt ſit metalepſis.

GRAVI.] Ponderoſo.

FERREAM *ſoleam.*] Mulæ calciamentum ferreum: apta & lepida ſimilitudo.

PALLADIVS FVSCVS.

O COLONIA *quæ cupis.*] Verſus eſt angelicus. Qui cõſtat ex duobus trocheis, duobus iambis, Trochæo, dactylo, & trochæo. primo tamen & vltimo loco nonnumquam pro trochæo, ponitur ſpondæus. Petit autem Catullus à Colonia oppidulo, vt Veronenſem quendam ſtupidum, qui vxorem ſeruare neſciebat, de ſuo ponte in cænoſam paludem cadere ſinat: vt metu expergiſcatur. Sunt enim morbi, Cornelio Celſo auctore, qui aliquo ſubito timore excutiuntur.

O *colonia quem cupis.*] Ordo eſt, ô Colonia en habes paratum ſalire: quem cupis lædere longo ponte.

SED *vereris inepta crura ponticuli.*] Sed tu, inquit, inepta times, ſi pons ipſe cadat, ne amplius inſtauretur.

CAVA *palude.*] Quæ ponti ſuberat.

EX *tua libidine.*] Pro vt optas.

IN *quo vel ſaliaribus ſacra ſuſcipiantur.*] Tam validus, vt in eo ſacerdotes Martis, qui ſalij & ſaliares ſunt appellati; rem diuinam facere poſſint. Illi enim quodam anni tempore per vias vrbis

cum Ancilibus ſaltantes ſacra ſua faciebant. De Saliis autem plura legito apud Liuium & Halicarnaſſeum Dionyſium.

MVNVS *hoc mihi maximi.*] Quia à primis verbis nimis abſceſſit; iecirco ea repetit, priuſquam perueniat ad verbum principale.

MEVM *municipem.*] Qui ex eodem mecum eſt municipio: erant municipes (vt Gel. docet lib. xv. noct. attic.) ciues Romani, ex municipiis iure ſuo & legibus ſuis vtentes, muneris tantum cum populo Romano participes: à quo munere capeſcendo appellati videntur.

VT.] Pro vbi.

PVTIDÆQ. *paludis.*] Hoc eſt male olentis.

VORAGO.] Voragines, ſunt paludes à vorando dictæ, quod cadentia enim ſuſtineant.

INSVLSISSIMVS *eſt homo, nec ſapit pueri inſtar bimuli.*] Nec plus cordis habet; quam puer duorum annorum.

DORMIENTIS *in vlna.*] Vlnæ, vt interpres Ariſtotelis oſtendit in primo de animalibus, vocantur brāchia: verba eius ſunt, membri vero ſuperioris, bipartitam cōpactionem, brachium ſiue vlnam appellamus: cuius partes lacertus, agilis, giber, cubitus, & manus.

VIRIDISSIMO *flore puellæ.*] Adoleſcentia flori comparatur. Terentius in Eunucho.

Corpus ſolidum & ſucci plenum anni ſexdecim:
Flos ipſe.——

DELICATIOR *hædo.*] Hædina carne ſapidior.

ASSERVANDA *nigerrimis diligentius vuis.*] Quot & quibus modis vuæ in hiemem ſeruari poſſint; vt ſint recentes, docent Pli. Palladius & Colomella.

VT *lubet.*] Ipſi puellæ.

NEC *pili facit vni.*] Pili facere apud hunc poetam eſt minimi facere, & quaſi aſpernari.

NEC *ſe ſubleuat ex ſua parte.*] Nec ſe ſponte ſua attollit ad complexus puellæ: ſed iacet in lecto, vt alnus in foſſa, poſtea quam cæſa ictibus ſecuris, decidit.

ALNVS.] Arbor eſt, quæ amat paludes. Virg. *Fluminibus ſalices craſſiſque paludibus alni.*

LIGVRI.] Species pro genere. vel quia olim in Liguria optimæ ſecures fiebant.

SEPARATA.] Cæſa; ſed nonnulli legunt ſupernata: Supernati autem dicuntur vt Sex. Pompeius ait, quibus ſuccifa ſunt fœmina in modum ſuillarum pernarum.

QVAM *ſi nulla ſit vſquam.*] Quam ſi nullam puellam in lecto ſecum habeat.

STVPOR.] Stupidos.

NVNC.] Cum per pontem ſit tranſiturus.

OLIDVM.] Fœtidum.

VETERNVM.] Lethargus, vt ſcribit Cornelius Celſus: *Eſt inexpugnabilis pene dormiendi neceſſitas, ea à noſtris veternum dicitur; licet hoc multi negant diſſentientes, hac voce, Hydropin tantum ſignificari:* Virg. *Nec torpere graui paſſus ſua regna veterno.* Et Plini. libro viii. vbi de vrſis ſermo habetur: *Primis diebus ſeptenis tam graui ſomno premuntur, vt ne vulneribus quidem excitari queant: tunc mirum in modum veterno pingueſcunt.*

SVPINVM.] Iacentem quaſi ſopitum.

FERREAM *vt ſoleam.*] Vt mula per cœnum gradiens in eo nonnunquam relinquit ferreum calciamentum.

ACHILLES STATIVS.

O COLONIA, *quem cupis ponte lædere longo.*] In manuſcriptis omnibus erat, *O Colonia, quæ cupis ponte lædere longo.* Legendum forte, *Quæ cupis ponte ludere longo.* id eſt, quæ ludos facere, atque adparare vis.

EN *ſalire paratum habes.*] In manuſcriptis omnibus, *Et Salire*, & quidem habes iam paratum hominem ad ſaliendum.

CRVRA *ponticuli, ſub his totus inredinius.*] In manuſcriptis omnibus, *Crura ponticuli, ac ſulcis tantis inrediuius.* Ego vero legendum ſuſpicabar, *Crura ponticuli aſſulis tantus inredinuus Ne ſupinus eat.* Vereris, inquit, ne tantus homo, tamque vaſtus ex aſſulis, è quibus pons is eſſet factus, eat inredioiuus, id eſt, eo caſo vitam amittat.

SALISVBSVLI.] In manuſcriptis, *Saliſubſuli*, à Subſiliendo. Sed, cum in manuſcriptis hic verſus ſic legatur, *In quo vel Saliſubſili ſacra ſuſcipiant*, legendum puto, *In quo vel Saliſubſilis ſacra ſuſcipiantur.*

MVNVS *hoc mihi.*] Munus, vt in ludis, in quibus munera exhibebantur. feræ, gladiatores, & cetera eius generis.

IRE *præcipitem in lutum, per caputque, pedeſque.*] Id eſt nulla vt eius pars extet: Sed altiſſimo luto totus obruatur. Sic Horat. *Aliena negotia centum Per caput, atque pedes ſaliunt.*

NEC *ſapit pueri inſtar.*] Nihil ſapere, dixit Cic. in Diuinatione contra Verr. *Nam iſte eam profecto, niſi plane nihil ſapit, numquam proferet.* Et in ii. Philipp. *Vt tanta mercede nihil ſapere diſceres.*

CVI *cum ſit viridiſſimo nupta flore puella.*] Viridem Calain ſic dixit Phanocles in Elegia, Θαλερὸν ἀγαπαζόμενος Κάλαϊν, & ante hunc Hom. in iiii. Iliad. ἠΐθεον, θαλερόν. Et Horat. ——*Ille virentis & Docta pſallere Chia.* Florentem autem dixit Terentius, de florente ætate, *Flos ipſe.*

NEC *ſe ſubleuat ex ſua parte.*] Idem alibi, *Ex parte reperta mea.* Sic & opinor Plato, Τὸ ἐπὶ μέρος, dicit. Varro, Pro ſua parte. cuius verba ſunt apud Non. Marcell. hæc, *Si quis patriam, maiorem parentem, extinguit, in ea eſt culpa, quod facit pro ſua parte is, qui ſe eunuchat.*

SED *velut alnus.*] Simile videtur illud Homericum in iiii. Iliad. Ὁ δ' ἐν κονίῃσι χαμαὶ πέσεν αἴγειρος ὥς, Ἥ ῥά τ' ἐν εἱαμενῇ ἕλεος μεγάλοιο πεφύκει Λείη, ἀτάρ τέ οἱ ὄζοι ἐπ' ἀκροτάτῃ πεφύασι· τὴν μέν θ' ἁρματοπηγὸς ἀνὴρ αἴθωνι σιδήρῳ Ἐξέταμ', ὄφρα ἴτυν κάμψῃ περικαλλέϊ δίφρῳ, Ἡ μέν τ' ἀζομένη κεῖται ποταμοῖο παρ' ὄχθας.

IN *foſſa Liguris iacet ſeparata ſecuri.*] Legendum omnino, *Suppernata*, vt apparet è veſtigiis iis, quæ ſunt apud Feſtum, quem Antonius Auguſtinus, Epiſcopus Ilerdenſis, nouiſſime edidit. Nam in verbo Supernati hæc adhuc leguntur fragmenta. *Et Catu. . . foſſa Ligari ia.* Nec dubitandum, quin illud, In, fuerit, Ia, principium verbi Iacet. & Ligari, Ligori. Quamobrem miror extitiſſe, qui Politianum eo nomine reprehenderit, cuius caſtigatio Feſti Pompei verbis, & auctoritate nitatur. Liguris autem dixit, quod Ligures, qui ad

Apenninom ſiti ſunt, lignariæ negotiationi vel in primis ſtuderent. quod facile intelligitur ex Iulij Capitolini verbis, quæ in Pertinace prima poſuit.

TANTVNDEM *omnia ſentiens, quam ſi nulla ſit vſquam.*] Legendum ſuſpicor non *Quam ſi*, ſed *Quaſi*. & ſtabit enim verſus, & eodem modo, quo Ennius apod Varrooem in VI. de ling. Lat. dixerit, *Tantumdem quaſi feta canes ſine dentibus latrat.* apud Varronem tamen praoe, opinor, legitur, *Tantidem*. Et in verbo, *Quaſi*, vltima eſt anceps.

TALIS *iſte meus ſtupor.*] Vitia ipſa pro vitioſis ponimus, cum inſigniter, ac ſumme vitioſos ſignificamus. Sic dictus olim à Bibaculo Orbilius Litterarum obliuio.

IPSE *quis ſit.*] Legendum è manuſcriptis, *Qui ſit.*

HVNC *ego.*] Legendum omnino vt eſt in manuſcriptis omnibus, *Nunc eum.*

SI *poteſt olidum.*] Recte Victorius, *Si pote ſtolidum.* Et eodem vero genere verſuum poema illod Catulli in Priapum fuit, è quo verſus tantum quattuor Priapei carminis exempli cauſſa Terentianus poſuit,

Hunc lucum tibi dedico, conſecroque Priape,
Qua domus tua Lampſaci eſt, quoque Priape:
Nam te præcipue in ſuis vrbibus colit ora
Helleſpontia, ceteris oſtrioſior oris.

Sed in ſecundo verſo pes vnus deſideratur. Secundus autem pes dactylus. Finalem enim vocalem prioris verbi excipiunt duæ principes conſonantes litteræ ſequentis verbi. quod more ſuo, atqoe aliorum fecit Catullus.

M. ANT. MVRET.

O COLONIA.] De genere ipſo carminis ad finem diſputabimus: valde enim inepta ſunt quæ hoc loco à ceteris afferuntur. nunc quidem argumentum epigrammatis, qoantum in nobis erit, coniectura comprebendere ſtudeamus. Coloniam (fortaſſe oppidom haud procul Verona, quod hodieque nomen illud retinet) alloquitur: &, vt mihi videtur, de duobus agit: quorum alterum ipſi Coloniæ ſobodioſum fuiſſe ſignificat, cum ait, *Quem cupio, &c.* neque tamen ita infenſum, vt eum vellent ciues inſigniter lædere: idque ex eo intelligitur, quod vereri eos ait, ne ille, quiſquis erat, irrediuiuus in palude recumberet. atque eum quidem videtur præſentem ſiſtere, qoaſique obijcere, vt de ponte præceps agatur; cum ait, *En ſalire paratum habes.* Agi aotem poſtea, non de eodem, ſed de alio qoopiam, vel id ſatis argumento eſt, qood, quaſi nouam quandam narratiooem exorſus, ait, *Quendam municipem meum, &c.* abſurda enim plane fuerint hæc, ſi ad eum referantur, de quo paulo ante, & quaſi ipſi Coloniæ noto dixerat, *Quem cupio*; & quaſi præſente, *En ſalire paratum habes.* agit igitur de alio quodam, eoque Veronenſi: quem, cupere ſe ait, de ponte deturbari: idque, magni muneris loco, ſibi à Colonia concedi petit. quod certe non faceret, ſi de eo ageret, quem ipſa ſuapte ſponte Colonia, vt

A initio dictum eſt, deijcere cupiebat.

LVDERE.] Ita eſt in quibuſdam libris: egoque ita malo, quam, vt in alijs, *Lædere* ludibrij enim potius, quam atrocis contumeliæ cauſſa, comparatum hoc fuiſſe, indicant illa, ſalire; &, ſed vereris inepta; &, Munus hoc mihi maximi de Colonia riſus.

CRVRA.] Soblicas dicit, ſiue columellas ligneas quibus pons fulciebatur.

PONTICVLI.] Quo modo ponticulum vocat, quem antea pontem longum dixerat? an, quod parum latus eſſet, an quod infirmus?

TOTVS *irredimuus.*] Ita vt extrahi poſtea

B oon queat.

SIC *tibi.*] Eiuſmodi obſecrationibus vti ſolebant, vbi aliquid petituri ſumus.

EX *tua libidine.*] Arbitratu tuo.

IN *quo vel Saliſubſuli.*] Ita latus, firmuſque, vt etiam poſſit Martis ſacra peragentes ſalios ſuſtinere. Saliſubſulum vocat Martem. Pacuuius,

Pro imperio ſic Saliſubſulus veſtro excubet.

MVNICIPEM *meum.*] Veronenſem.

VT.] Qua parte.

VT *puella.*] Delicatior tenello hœdo: quantum tanta teoeritas poteſt in puellam conue-

C nire. Significat enim ita delicatam eſſe, vt tamen ſit in ea robosis ad rem gerendam, quantum in puella eſt ſatis.

NEC *ſe ſubleuat ex ſua parte.*] Aſſentior ijs, qui hoc ad Venereos luſus referendum putant.

IN *foſſa Ligeris.*] Foſſam vocare videtur ipſum alueum fluminis. Ligeris autem, fluuius Galliæ. Alij legunt, *In foſſa Liguri*, aut *Ligure*. amplius igitur quærendum eſt.

SEPARATA.] Exciſa. Politianus legebat, *expernata*, aut, qood magis ſuſpicor, *ſuppernata*: vt eſſet metaphora ducta ab ijs, quibus in morem pernarum ſuillarum, femina exciſa ſunt.

D Marullus autem, qui, quaſi dedita opera; omnes Politiani emendatiooes irridebat, hanc exagitauit hoc epigrammate,

Quid ſeparatam, inſane, ſupernas, roge,
Alnum Catulli nobilem?
Plebi otioſa ſcilicet riſum parans,
Oblitus, vt ſoles, pedes.

Non putauit igitur Marullus, in hoc verſu, quarto loco ſpondæum recipi poſſe: in quo falſus eſt, vt infra docebimus. vſitatam tamen lectionem ſequendam puto.

SI *pote ſtolidum.*] Recte emendauit Victorius hunc locum, cum antea legeretur, *Si po-*

E *teſt olidum*: magnumqoe putarent feciſſe ſe, qui cauſſas exquirebant, cur Catullus olidum veternum nominaſſet.

SVPINVM *animum.*] Stuporem illum, torporemque animi. Nunc, vti recepimus, de genere ipſo carminis diſſeremus. Eſt igitur genos quoddam hexametri, ex heroico effictum: ſed molle, eneruatumque, deſcribendiſque rebus tantum ludicris, oon etiam ſerijs & grauibus aptum. Priapeium Cenſorinus vocat: ponitque hoc exemplum,

Hunc lucum tibi dedico, conſecroque Priape.

& addit, tertium pedem pro dactylo creticum

eſſe debere: alioqui enim hexametrum heroicũ fore. Quod tamen non perpetuo verum eſt. Diomedes vocat Angelicum, à Terpſichoro repertum, additque exemplum.

Incidi patulum in ſpecum, procumbente Priapo.

Terentianus autem Maurus, qui aſperitatem grammaticarũ præceptionum inuſitata quadam numerorum ſuauitate condiuit, ita de hoc genere verſus diſputat.

Hexametrum pedibus cernes conſtare receptis,
Qui tamen heroum factus indignum habetur.
Namque tome media eſt verſu non apta ſeuero:
Fitque ſoluta magis, quoties ſpondaeus ineſt pes
*Tertius & quartus. non hunc * incolumen ergo,*
Sed de commatibus tradunt conſtare duobus.
Ipſe enim ſonus indicat eſſe hoc luſibus aptum,
Et ferme modus hic datur à pleriſque Priapo,
Inter quos cecinit quoque carmen tale Catullus.
Hunc lucum tibi dedico, conſecroque Priape,
** Qua domus tua Lampſaci eſt, quaque Priape.*
Nam te præcipue in ſuis vrbibus colit ora
Helleſpontia, ceteris oſtrioſior oris.
Et ſimiles plures ſic conſcripſiſſe Catullum
Scimus.

Hæc verba optimi ac feſtiuiſſimi grammatici appoſuimus, vt ex eis intelligeretur, quanta eſſet huius verſus cum heroico affinitas: tanta ea quidem, vt Virgilius quoque in hoc genus interdum incidat, non in Bucolicis modo,

Quod nunquam veriti ſumus, vt poſſeſſor agelli

aut Georgicis,

Cui non dictus Hylas puer, & Latonia Delos?

Sed in ea etiam, quæ vna Græciæ faſtum retundit, Æneide,

Troas, relliquias Danaum, atque immitis Achilli.

Vt tamen verſus hic inſigni aliqua nota ab heroico diſtingueretur; receptum eſt, vt, primo quartoque loco, pro ſpondæo choreus, iambuſve; tertio, creticus pro dactylo poneretur.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

O Colonia *quem cupis.*] Totum huius lepidiſſimi poematij principium deprauatum doctos viros in magnum errorem impulit, ita vt aduerſus Catulli ſententiam hunc locum interpretati ſint. Ita enim legendum docet nos vetus ſcriptura:

O colonia, quæ cupis ponte ludere longo,
Et ſalire paratum habes: ſed vereris inepta
Crura ponticuli adſulitantis, inrediuiuus
Ne ſupinus eat, cauaque in palude recumbat:
Sic tibi bonus ex tua pons libidine fiat.

O colonia, inquit, quæ lubenter in tuo ponte ludere velles, niſi metueres tremuli pontis adſultus periculoſos, dum pedibus illum perſultas: ne ſcilicet ex crebra pedum concuſſione totus procumbat, vt rediuiuus reſtitui non poſſit, &c. Nunc rationem reddam. In toto opere Catulliano, dicam libere, nulla à nobis emendatio præſtita eſt, quæ nobilior ſit iſta. Et tamen quibuſdam doctis viris diſplicet, qui in hac parte vincuntur vel à tironibus ſermonis Romani, qui ridebunt aliter ſentientes.

Ponte *ludere.*] Quia priſca ſcriptura videtur fuiſſe in Gallicano exemplari *loedere* pro *ludere*, vt *poenire* pro *punire*, *loeber* pro *liber*: propterea *laedere* ſcripſerunt.

Et *ſalire paratum habes.*] Liquida ſcriptura, & veteres editiones idem retinent. Eſt Helleniſmus, *ſalire paratum habes*: ἐρχεῖας ἐπίμως ἔχες. At qui de municipe Catulli intelligunt, quem ille volebat de ponte dare pronum, næ illi tota via errarunt. Bis enim Catullus idem dixiſſet. quod abſurdum eſt.

Svb *his totus inrediuiuus.*] Hic vero audacia correctorum peruagata eſt. Nam antiquitus ſcriptum fuit *Crura ponticuli ac ſulcis tantus inrediuiuus*, vt clare extabat in noſtro libro, & in altero ſcripto, qui penes nos fuit. Certe legendum, *adſulitantis, inrediuiuus Ne ſupinus eat*. Pontem hunc ſublicium arrectariis gracilioribus, quæ hic vocantur crura, male fultum, tremere ac veluti adſultare concuſſu pedum ait. adſulitare, & per ſyncopen adſultare. auſculitare, auſcultare ab auſiculis, id eſt, auriculis. Rediuiuum ædificium, eſt ex venuſto renouatum. Eſt enim verbum tectonicũ. vnde Cicero in Verrem: *Vtrum exiſtimatis minus operis eſſe, vnam columnam efficere ab integra nouam nullo lapide rediuiuo?* Itaque veteres magiſtri *Rediuiuus* vertunt παλίγκολλος. Pontem inrediuiuum ergo dicit, qui prolapſus denuo inſtaurari non poſſet. Ἀρχαϊκῶς autem dictum veteris crura, ne ſub his, id eſt, veteris ne ſub cruribus. Terentius: *Metuo lenonem ne aliquid ſuo ſuat capiti.* id eſt: metuo ne leno aliquid ſuo ſuat capiti. Vide ergo quantum differt ſententia, quam efficiebat vulgata lectio, ab ea, quam præfert noſtra emendatio: præſertim quum illud *inrediuiuus* viri docti ad municipem illum referrent. Nunc plana eſt ſententia. Ego poſſem ex illa veteri ſcriptura aſſulas neſcio quas & alia comminiſci. ſed hoc eſſet ineptire. De huius autem metri, id eſt, Ithyphallici genere, ita Diomedes ſcribit: *Priapeium*, inquit, *quo Virgilius in proluſionibus ſuis vſus fuit:*

Incidi in patulum ſpecum procumbente Priapo.

Ita enim ſarciendus locus ille Diomedis ex optimo manuſcripto. Ex quo loco Grammatici omnino conuincitur eiuſdem generis metrum, quod in cuſtodem horti ſcriptum eſt inter Catalecta Virgiliana, recte Virgilio attribui: quanquam docti Catullo adſcripſerint. Anacreon quoque eo genere luſit:

Ἠρίστησα μὲν ἰτρίου λεπτοῦ μικρὸν ἀποκλάς,
Οἴνου δ' ἐξέπιον κάδον. νῦν δ' ἁβρῶς ἐρόεσσαν
Ψάλλω πηκτίδα τῇ φίλῃ, κωμάζων παιδὶ ἁβρῇ. °

Et Mæcenas:

Debilem facito manu, debilem pede, coxa.
Tuber adſtrue gibberum, lubricos quate dentes.
Vita dum ſupereſt, bene eſt. hanc mihi, vel acutam,
Si des, ſuſtineam, crucem

Coloniam vero hanc non dubito, quin nouum Comum paulo ante à Cæſare deductam: Lacum autem Larium ad quam ſita eſt, intelligat.

Salisvbsvli.] Omnes ludij & ſaltatores, qui ad cantum & tibiam in ſacris ludunt, ſalij & ſaliſubſuli dicuntur. Virgilius libro octauo:

Tum ſalij ad cantus incenſa altaria circum A
Populeis adſunt euincti tempora ramis.

Ibi ſimpliciter ſalij ſunt ludij ad ſacra Herculis ſaltantes. Qui enim primi ἐνόπλιον ὄρχημα doctore Ænea in Italia ſaltarunt, Salij dicti ſunt, auctore Polemone vetere ſcriptore rerum Italicarum. Quare fruſtra hic argutatur Macrobius, dum quærit, quare Salios Herculi attribuit Virgilius potius quam Marti. Itaque recte ὀρχηστὴς *Salius* vertitur à vetere Gloſſario. vnde Virgilius dixit Salios ad cantum, vt Propertius, Paſtor ad baculum. κατ᾽ ἐξοχὴν autem ludij Martis dicuntur Salij, & Mars ipſe Saliſubſulus. Pacuuius: *Pro imperio ſit Saliſubſulus noſtro excubet.* Quod procul dubio eſt ex fine Prologi cuiuſdam, vt illud Plautinum. *Vt vos item alias, pariter nunc vos Mars adiuuet.* B

Separata *ſecuri.*] Iam doctis notius eſt, quam vt admonendi ſint, hic eſt Feſto legendum, *Subpernata. In foſſa Liguri iacet ſubpernata ſecuri.* cuius lectionis veſtigia retinet codex noſter, in quo legitur, *ſuperata.* ſubpernare idem fere ac Suffraginare, quod Græci magiſtri vertunt ἀγκυλοκοπεῖν. notum anatomicæ peritis quid ſit ἀγκύλη. Septuaginta interpretes hoc vocant ἐκνευρίζειν. Gallice, *eſiarreter.* Marullus ingenio, quam doctrina paratior, ſtolide conatum Politiani ridet. Ego eum Græculum tanti non facio, vt eius rationem habendam eſſe putem. C

Talis *iſte meus ſtupor.*] In proluſionibus Virgilianis: *Tuoque nunc puella talis, heu tuo*
Stupore preſſa. ——

Stuporem vocat virum puellæ, quomodo hic Catullus accipit.

Nunc *ego volo de tuo.*] Scripta lectio: *Nunc cum volo me de tuo ponte mittere pronum.* Videtur ergo τὸ *de* abundare. Itaque erit ἀρχαϊσμός. *Volo me mittere cum tuo ponte.* vt Salluſtius: *Omnes qui ſeſe ſtudent cæteris præſtare animantibus.* Nam & ibi τὸ *ſeſe* abundat. Poteſt etiam legi: *Nunc cum volo me è tuo ponte mittere pronum.* D

Ferream *vt soleam.*] Soleæ equis inducebantur, non, vt nunc clauis ſuppingebantur. propterea Græcis illud, vt in homine, eſt ὑποδεδέσθαι. Artemidorus, ἔδοξέ τις ὑποδήματα ἵππου ὑποδεδέσθαι. Et Arrianus ſoleas equinas ὑποδήματα eodem modo appellat. χαλινάρια τῶν ἵππων βυρσώματα, ὑποδήματα. κρηπῖδας, χόρτος. Xiphilinus in Nerone σπαρτία vocat. τὰς ἡμιόνους σπαρτία ἐπίχρυσα ὑποδεδέσθαι.

Ad Hortorum deum. XVIII. E

Hunc lucum tibi dedico, conſecroque Priape.
Qua domus tua Lampſaci eſt, quaque ſilua Priape.
Nam te præcipuè in ſuis vrbibus colit ora
Helleſpontia, cæteris oſtreoſior oris.

Hortorum deus. XIX. A

Hunc ego iuuenes locum, villulamque paluſtrem,
Tectam vimine iunceo, cariciſque maniplis,
Quercus arida, ruſtica cõformata ſecuri
Nutriui: magis, & magis, vt beata quotannis:
B *Huius nam domini colunt me, deumque ſalutant,*
Pauperis tugurij Pater, filiusque
Alter aſſidua colens diligentia, vt herba
Dumoſa, aſperaque à meo ſit remota ſacello:
Alter parua ferens manu ſemper munera larga.
Florido mihi ponitur picta vere corolla
C *Primitu: & tenera virens ſpica mollis ariſta:*
Luteæ violæ mihi, luteumque papauer,
Pallenteſque cucurbitæ, & ſuauè olentia mala,
Vua pãpineã rubens educata ſub vmbrã.
Sanguine hanc etiam mihi (ſed iacebitis) aram
Barbatus linit hirculus, cornipeſque capella,
D *Pro queis omnia honoribus hæc neceſſe Priapo*
Præſtare, & domini hortulum, vineamque tueri.
Quare hinc ô pueri malas abſtinete rapinas.
Vicinus propè diues eſt, neglegenſque Priapus.
Inde ſumite, ſemita hæc deinde vos feret ipſa.

M. ANT. MVRETVS.

Qvoniam Terentianus admonet, hortorum deo cecinisſe Catullum huius generis verſus: extantq; inter Virgilianos luſus nonnulli, quos eruditi homines Catullo tribuunt, & nos quoque nunquam aliter credidimus: aſcripſimus eos, tum vt, quaſi poſtliminio, ad auctorem redeant ſuum, tum vt curſim à nobis non nulla in eis, quæ ceteros fugere, annotentur.

HVNC *ego.*] putabatur hic deus, quibus in agris ſtatueretur, colereturque, eis fœcunditatem afferre. Hoc igitur ſe facere prædicat, additque cauſſam, nempe quod ab agelli dominis diligenter ac religioſe colatur. Ad poſtremum admonet pueros, ne quid ex eo agro furentur, cui ſit & dominus pauper, & ipſe diligens additus cuſtos: indicatque eis agrum vicinum, vnde commodius eripere aliquid poſſint: quod & dominum diuitem habeat, & negligentem Priapum. Porrò Priapum Orpheus deorum antiquiſſimum eſſe dicit: videturque eundem cum Sole, ac Baccho facere. Dictus eſt autem πρίαπος vel quaſi βοήπος, id eſt, clamoſus, propter clamores, qui in Bacchi ſacris excitabantur, vel quaſi περιάπτων τὸ στέμμα, vt annotat interpres Theocriti.

MAGIS, *& magis vt beata quotannis.*] ita vt aſſidue poſterior annus prioris fertilitatē vinceret.

PRIMITV.] antiquū aduerbium, quale apud Plautum, *ſimitu.* Qui autem vocem hanc, vt inſolentem, aſpernari, eius loco ſubſtituerunt, *Primitia*, deprauarunt verſum.

SANGVINE.] in aliis, *Sanguinea arma*, cōtra metri legem. Hunc autem locum ex ingenio emendauimus: neque ſane dubitauimus, quin omnes intelligentes homines nobis ſint aſſenturi. Sic & Græci αἱμάσσειν βωμοὺς dicunt ἀντὶ τῶ ἱερεύειν.

SED *ſacerdotes.*] hoc inſerit, quia, legibus XII. ſacra facere peregrinis dijs, niſi qui publice aſciti eſſent, non licebat.

HÆC *neceſſe.*] in aliis, hoc neceſſe: contra grammatices regulas.

IANVS DOVSA FIL.

FLORIDO *mihi ponitur picta vere corolla.*] Idem de Apolline Callimachus:

> — αὐτὸ δὲ Φοῖβος
> Ἄνθεα μὲν φορέουσιν ἐν ὥραις, πολλὰ τὰ ὥρης
> Ποικίλ' ἄγουσι ζεφύρου πνείοντος ἐέρσην.

Eadem autem omnia verba ſunt in Carmine ſequenti: *Mihi corolla picta vere ponitur.* Et ſanè videtur alterutrum ex altero effictum. quod ſatis teſtantur priores verſus huius Ithyphalici Carminis:

> *Hunc ego iuuenes locum, villulamq́ palustrem,*
> *Tectam vimine iunceo, caricisq́ maniplis,*
> *Quercus arida, rustica conformata securi.*
> *Nunc tuor.*

Ita enim cum Scaligero legendum puto, & lectioni huic ex ipſo auctore auctoritatem addo. nempe ex hoc principio Iambici Carminis:

> *Ego hæc, ego arte fabricata rusticā,*
> *Ego arida, ô viator, ecce populus*
> *Agellulum hunc, sinistra, tute quem vides,*
> *Heriq́ villulam, hortulumq́ pauperis*
> *Tuor.* Quæ planè gemina ſunt.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

HVNC *ego.*] Hoc quoque Ithyphallicum Catulli eſſe, placet doctis hominibus, tum propter ſtili affinitatem, tum quod eum tali carmine luſiſſe in Priapum auctor eſt Maurus Terentianus. Ithyphallicum quoque metrum à magiſtris Priapeium vocari, idem politiſſimus, & eruditiſſimus Grāmaticus docet nos. quemadmodum & φαλλικὰ ᾄσματα (nam differunt ab Ithyphallicis) Priapo quoque canebantur. Scholiaſtes Ariſtophanis: ᾄσματα λέγει φαλλικὰ ἐπὶ τῷ φαλλῷ ᾀδόμενα μέλη, ἐπεὶ ᾗ εἰς Διόνυσον. Lege, ἃ ᾖδον εἰς Πρίαπον.

NVTRIVI *magis.*] Hæc non ſunt nauci. Lego, *Nunc tuor magis.* Deinde ſequentem verſum puto ita explendum:

> *Pauperis tugurii pater, filiusque colons.*

Hortorum deus. XX.

EGO hæc, ego arte fabricata rustica,
Ego arida, ô viator, ecce populus
Agellulum hunc, sinistra, tute quem vides,
Herique villulā, hortulúmque pauperis
Tuor, maláſque furis arceo manus.
Mihi corolla picta Vere ponitur:
Mihi rubens arista Sole feruido:
Mihi virente dulcis vua pampino:
Mihique glauca duro oliua frigore,
Meis capella delicata paſcuis
In vrbem adulta lacte portat vbera:
Meiſque pinguis agnus ex ouilibus
Grauem domum remittit ære dexteram,
Tenérque, matre mugiente, vaccula
Deûm profundit ante templa ſanguinem.
Proin' viator hunc Deum vereberis,
Manúmque ſorſum habebis: hoc tibi expedit.
Parata namque crux, ſine arte mentula.
Velim pol, inquis, at pol ecce, villicus
Venit: valente cui reuulſa brachio
Fit iſta mentula, apta claua dexterá.

M. ANT. MVRETVS.

SINISTRA.] è regione agelli ad ſiniſtram ſita.

TVOR.] antique, pro tueor.

MALAS *manus,*] ſic Tibullus,

> *Quid fraudare iuuat vitem crescentibus vuis,*
> *Et modo nata mala vellere poma manu?*

MIHIQVE *glauca.*] in aliis, *Mihi glauca dura cocta oliua frigore*, in Aldinis, *Mihi glauca duro cocta oliua frigore.* in quibuſdam veteribus, *Mihi glauca duro oliua frigore.* vnde apparet vocem, *cocta*, additam ab aliquo, qui verſum mutilum perficere vellet. ſed, cum è meris iambis carmen hoc ſit, præſtare opinor, vt legamus, *Mihique glauca,*

& illud, *colla* repudiemus.

ADVLTA.] diſtenta.

AGNVE *ex ouilibus.*] Virgilius,

—ab ouilibus imbuet agnus.

GRAVEM *domum remittit ære dexteram.*] Virg.

Non vnquam grauis ære domum mihi dextra redibat.

TENERQVE.] ita legendum, non, vt in aliis, *Teneraque.* carmen enim, vt ante dixi, eſt ex ſolis iambis. Neque eſt, quod cuiquam perturbata generibus videri debeat oratio, qui meminerit, vnum ouem, non vnam ouem, veteres protuliſſe. Prȩterea nomina, quæ er ſyllaba finiuntur, veteribus, maximam partem communia fuerunt. non ea tantum, quæ generibus variari non poſſunt, vber, celer, & ſimilia, ſed alia quoque pauperem feminam dicimus, cum tamen pauperam dicere liceat. Terent.

Quæ ſeſe inhoneſte optauit parere hic ditias

Potius, quam in patria honeſte paupera viuere.

ita enim locus ille legendus eſt, ex veteribus libris, & ex Priſciano. Cato II. originum, *Itaque res vber fuit, antequam vaſtaſſent regiones.* Næuius de bello Punico,

Fames acer augeſcit hoſtibus. Ennius,

Aeſtatem autumnus ſequitur, poſt acer hiems it hunc. at vtrobique acris dici poterat. Pueram nonnunquam dicebant. Liuius Odyſſea,

Mea puera, quid verbi ex tuo ore profluit?

quo verſu interpretatus eſt illum Homericum,

Τέκνον ἐμόν, ποῖόν σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων,

At puerum tamen vtroque genere efferebant. Næuius ſecundo belli Punici,

Prima incedit Cereris Proſerpina puer.

SEORSVM *habebis,*] continebis, ne quid præripias. *In ſeorſum* autem eſt ſynæreſis, qualis in illo Virgilij,

Vna eademque via ſanguiſque animuſque ſequuntur.

& in illo Propertij.

Eoſdem habuit ſecum, quibus eſt elata, capillos.

SINE *arte mentula.* in veteribus, *Parata namque crux* ° *arte mentula.* itaque alij fecerunt, *Parata namque crux & arte mentula:* in quo illud, &, redundare, nemo non videt: alij, *Parata namque crux eſt arte mentula:* ſed hos ipſa verſus ratio coarguit. nos, quod repoſuimus, verum eſſe arbitramur.

AT *pol.*] repetitio eiuſdem verbi valde irriſioni conueniens. Eſt autem iocus elegans, ſed obſcœnus. cùm enim diceret viator, ſe nihil metuere, aut appetere etiam vſitatum illud ſupplicium; illudens deus, longe alio eum, quam putabat, modo acceptum iri reſpondet.

IANVS DOVSA FIL.

MANVMQVE *ſorſum habebis,*] *Sorſum* hîc pro *ſeorſum* accipiunt Petrus Victorius Variar. Lect. lib. XXV. cap. XII. Iol. Scaliger in verſione Græcâ, aliique. tamen neſcio quomodo magis arridet Patris coniectura, qui legit *ſurſum.* fures enim in ſinu demiſſas habent manus, ſeu potius furtificam læuam. Euphron Comicus:

Τὸ γὰρ ἔνδον αὐτοῖς [illegible]

Καθεὶς [illegible] τὴν χεῖρα [illegible]

Ἐρρίψας εἰς τὸ [illegible] ἱματίου τὸ [illegible].

A Itaque *Manumque ſurſum habebis,* eſſet Græcè: ἄνω δὲ χεῖρας ἴσχε.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

EGO *hæc.*] Catulli eſſe hoc, itemque alterum poematium & doctiſſimi iam viri admonuerunt, & mihi non inuito perſuadent. Cuius eo elegantia maior eſt, quo difficilius fuit eam in iambis puris conſequi poſſe, totidem Iambis puris.

ΕΓΩ τέχνημα [illegible] χροός,
B Ἐγὼ [illegible] ἀξαλής, ἰδ[illegible],
Ἰδὺ τὸ [illegible] τό [illegible],
Ἔπαυλιν [illegible], ὄρχατόν τε [illegible]
[illegible], [illegible] ἀρπαγὰς [illegible].
Ἐμοὶ μὲν [illegible] [illegible],
Ἐμοὶ δὲ [illegible] [illegible],
[illegible] [illegible],
Καὶ [illegible] χείματ' [illegible] τόφος.
[illegible] [illegible]
Πίονα δ' [illegible] φέρει.
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible].
[illegible] [illegible] βοῦς
Χεῖρ [illegible] [illegible]
C Θύειν. Τοῦδε τὸ [illegible] ξένε,
Χεῖρας δὲ χεῖρας ἴσχε σοὶ τὸ [illegible].
[illegible] [illegible],
[illegible] [illegible])
Ἀχαῖος [illegible] [illegible]
Πῶς [illegible] [illegible] χρεία.

HOC *tibi expedit.*] Attici dicunt: ἐκ γὰρ ἄξιον. Vnde Euripides Telepho, -ἄξιον γὰρ [illegible]. Quod in legationibus ſemper apponi, & concludi ſolebat. Salluſtius in Iugurthino: *cenſere eos ab armis diſcedere ita ſeque illiſque dignum eſſe.* vt in D principiis edictorum dicebant, *Bonum factu eſt.*

PARATA *namque.*] Secuti ſumus lectionem Mureti noſtri *Crux ſine arte.* Proinde Græce eſt redditum [illegible]. Ita enim vocant Græci non quidem quod omnino ſine aſcia factum eſt, ſed rude, & impolitum. Columella in eandem ſententiam:

——ſed truncum forte dolatum

Arboris antiqua numen venerare Ithyphalli.

° *truncum forte dolatum,* αὐτόργυον, αὐτοσχέδιον.

Ad Aurelium. XXI.

E

AVRELI, pater eſuritionum,

Non harum modò, ſed quot aut fuerunt,

Aut ſunt, aut aliis erunt in annis,

Pædicare cupis meos amores;

Nec clam. nam ſimul & iocaris vnà,

Hæres ad latus, omnia experiris.

Fruſtrà: nam inſidias mihi inſtruentem

Tangam te priùs inrumationē.
Atqui, ſi id faceres ſatur, tacerem:
Nunc ipſum id doleo, quòd eſurire
Nè meus puer & ſitire diſcet.
Quare deſine, dum licet pudico,
Ne finem facias ſed inrumatus.

ANT. PARTHENIVS.

AVRELI *pater eſuritionum.*] Scribit in Aurelium pauperrimum ac maxime famelicum: qui in ſumma fame, oblitus egeſtatis ſuæ, ac libidinis nefandæ vitio, cæcus, Catulli puero ſtuprum intendebat. Minatur itaque poeta perfido Aurelio irrumationem niſi deſinat ſuo inſidiari puero: hinc totum effictum eſt illud Martialis epigramma:

Sæpe mihi quæritur non ſictis caſtus ocellis
Tangi ſe digito Mammuriane tuo:

MEOS *amores.*] meum puerum delicias meas.

EXPERIRIS.] alij Codices ex antiqua lectione habent, experibis, ſed minime placet.

SI *faceres ſatur.*] nam eſſet aliqua tuæ libidinis excuſatio in ſaturitatis cauſa: nunc autem quum ſis famelicus; ac ſine Cerere & Libero frigeat Venus, nulla eſt tui flagitij cauſa excuſabilis: ideo irrumationis ſupplicio dignus es.

ATQVI.] certe equidem.

NÆ.] certe: alij legunt Nemeus, vt ſit pueri nomen proprium.

PVDICO.] tibi meis ſtupris intacto.

DVM *licet.*] dum iniuriis tuis ego non irritatus te nondum ſtupro vlciſcor.

FACIAS *finem.*] ſcilicet meis iniuriis.

PALLADIVS FVSCVS.

AVRELI *pater eſuritionum.*] Verſus eſt hendecaſyllabus. Minatur Catullus cuidam Aurelio irrumationem: Qui in extrema egeſtate conſtitutus puerum poetæ præcidere cupiebat.

ESVRITIONVM.] eſuritio eſt fames maxima.

MEOS *amores.*] meum puerum.

CLAM.] latenter.

INSIDIAS *mihi inſtruentem.*] te mihi inſidiantem.

ATQVI.] certe.

SATVR *tacerem.*] ſi ſatur puerum ad ſtuprum ſollicitares.

NÆ. hæc particula cum dipthongo capitur pro certe. Terentius. *Faciunt ne intelligendo, vt nihil intelligant*: & M. Tullius lib. tertio de Oratore: *næ illud haud ſane quemadmodum verba ſtruat atque illuminet, à magiſtris iſtis requiret.*

QVARE *deſinem.*] concluſio.

NE *finem facias.*] ſollicitandi puerum.

SED *irrumatus.*). poſteaquam te irrumauero,

A

ACHILLES STATIVS.

AVRELI, *pater eſuritionum.*) Quid Eſuritio ſit, indicant Martialis verſus illi in. v. ad Torannium.

Poſt hæc omnia forte ſi mouebit
Bacchus, quam ſolet, eſuritionem;
Huc current tibi nobiles oliuæ,
Picenis modo quas tulere ramis.
Et feruens cicer, & tepens lupinus.

Sed Catullus alibi pro eſurie, poſuit. Sole, & fri-

B gore, & eſuritione.

NEC *clam. nam ſimul & iocaris vna, Hærens ad latus omnia experiris.*) In manuſcriptis omnibus erat, *Nec clam. nam ſimul exiocaris vna, Hærens ad latus omnia experibus.* Ego vero ſic legebam, *Nec clam. nam ſimul, & iocaris vna & Hærens ad latus omnia experiris.*

OMNIA *experiris.*) Diſpungendum hoc loco. Vt quod ſequitur, Fruſtra, vnum id verbum per ſe legatur. Omnia vero experiri dicebant in rebus iis, ad quas efficiendas omnem operam contuliſſent. Cæſar in. vii. de bello Gall. *Omnia experti Galli, quod res nulla ſucceſſerat, poſtero die*

C *conſilium ceperunt oppido fugere.* Et Cic. in. i. ad Attic. *Quod ad me ſæpe ſcripſiſti de noſtro amico placando, feci, & expertus ſum omnia. ſed mirandum in modum eſt animo ab alienato.*

TANGAM *te prius inrumatione.*) legendum, vt eſt omnibus in manuſcriptis, *Prius* non, *Prius.*

ATQVI, *ſi id faceres.*) In manuſcriptis omnibus, *Atque ipſi faceres.* legendum videtur, *Atque id ſi faceres.*

NE *meus puer.*) In manuſcriptis omnibus, *Me me.* legendum forte, *Me meus*, Vt me abſentem eſuriat, ac ſitiat. quod eum haud paulo, quam tu, liberalius tractarem. quod tamen vſquequaque non placet. Faernus legendum putabat, *Ve meus.*

D DVM *licet pudico.*) Eodem modo Pudicum dixit Sueton. in Claudio Nerone. *Ex nonnullis comperi perſuaſiſſimum habuiſſe eum, neminem hominem pudicum aut vlla corporis parte pudicum eſſe.*

NE *finem facias, ſed inrumatus.*) Sed, alieno loco poſitum videtur. Itaque legendos hos duos verſus putabam hoc modo, *Quare deſine, dum licet, pudicus Ne finem facias, ſed inrumatus.* vel illo modo, *Quare deſine, dum licet pudico, Ne finem facias, ſat inrumatus.* Nam pro varietate lectionis varie quoque diſpungendum.

M. ANT. MVRETVS.

E

AVRELI.) iraſcitur Aurelio, quod puerum, quem vt ex ſuperioribus intelligitur, ipſe eius fidei commiſerat, corrumpere moliatur.

PATER *eſuritionum.*) ſignificat eum ſordide & tenuiter conuiuari, ita vt cenæ ipſius non cenæ vocandæ ſint, ſed eſuritiones. Cenæ patrem vocabant τὸν ἑστιάτορα, quem etiam Cicero dominum epuli vocat. Horatius,

In primis Lucanus aper leni fuit auſtro
Captus, vt aiebat cenæ pater.

Nonius eum & dominum conuiuij, & domi-

num,ſine vlla additione,vocari ſolitū admonet. A

Non *harum modo.*] hæc gradatio familiaris eſt huic poetæ. Sic infra,

O, qui floſculus es Iuuentiorum,
Non horum modo, ſed quot aut fuerunt,
Aut poſthac aliis erunt in annis. &
Diſertiſſime Romuli nepotum,
Quot ſunt, quotque fuere, Marce Tulli,
Quotque poſt aliis erunt in annis.

Experiris.] in antiquis codicibus *Experibis*, quod non temere reiiciendum eſt. ita enim multa veteres dixere agendi voce, quæ nunc tantum ea, quæ patiendi eſt, efferuntur: & contra. Quin hoc quoque ipſo alicubi vtitur Plautus. B

Tangam *te prius.*] eſt genus figuræ, quod Græci μείωσιν, Latini imminutionem aut extenuationem vocant. eo qui vti volunt, vbi quis alium percuſſerit, pupugeritve, aut inſigniter etiam læſerit, tetigiſſe dicunt. ea cauſſa eſt, cur nonnumquam ipſum tangendi verbum idem valeat, quod percutere, pungere, lædere. Terentius Eunucho,

Quo pacto Rhodium tetigerim in conuiuio.

id eſt, acerbo aculeatoque dicto quaſi pupugerim. Propertius,

Quem tetigit iactu certus ad oſſa deus.

Vbi etiam videtur ducta tralatio à ſagittariis, C qui tangere dicuntur, ὅταν τῷ σκοπῷ ἐπιτυγχάνωσι. Plautus Pſeudolo,

Si neminem alium potero, tuum tangam patrem.

id eſt eum multabo hoc damno, emungam eum hac pecunia. idem Pœnulo,

Quis ceruit amare. hominem volt leno tangere.

Catullus ſupra, ——*velut prati*
Vltimus flos, prætereunte poſtquam
Tactus aratro eſt. Græci quoque ἁψάμενον γυναικὸς dicunt eum, qui mulierem quampiam deperear, quo modo & Latini dicunt amore percuſſum. Virgilius,

Quarum ſacra fero ingenti percuſſus amore. D

Lucretius,

Percuſſit thyrſo laudis ſpes magna meum cor.

Si *id faceres ſatur.*] Sic Martialis,

Denique pædica Mamuriane ſatur.

etenim, cum ſaturi, & deliciis affluentes homines iſta conquirunt, minus mirum eſt: at, ſi idem faciant inopes, & famelici, id vero indomitæ libidinis ſignum eſt.

Dum *licet pudico.*] impudicos vocabant, qui parte aliqua corporis ſui alienam libidinem excepiſſent: pudicos, qui nihil tale perpeſſi eſſent. in Priapeiis, E

Prædictum tibi ne negare poſſis,
Si fur veneris, impudicus ibis.

Plautus Amphitruone.

Ego tibi iſtam hodie ſceleſte comprimam linguam. S. haud potes
Bene pudiceque aſſeruatur.

Et pudicas virgines vocabant, quarum nemo pudicitiam delibaſſet. Plautus Curculione,

——*nam ne ea fert iugum?*
Tam à me pudica eſt, quaſi ſoror mea ſit.

& paulo poſt,

At illa eſt pudica, neque dum cubitat cum viris.

IANVS DOVSA FIL.

Avreli *pater eſuritionum, Non harum modo, ſed quot aut fuerunt, Aut ſunt, aut aliis erunt in annis.*] Sic enim Xenophon in Sympoſio: ϗ ὁ Ἀντισθένης, τίς ἐστιν ὦ Σώκρατες, ὅτῳ γέγονας, ὃ ϗ σὺ μαστροπεύεις Καλλίᾳ. ἀλλὰ χρῆ μέντοι τῶν νῦν ὄντων ϗ τῶν γεγονότων ϗ τῶν ἐσομένων χαριέστατον. Sed apertius multò expreſſit hæc infra:

Diſertiſſime Romuli nepotum
Quot ſunt, quotq́, fuêre Marce Tulli
Quòtque poſt aliis erunt in annis.

Exemplum Xenophontis video notaſſe etiam Lucam Fruterium acutiſſimi ingenij iuuenem in Epiſtola ad Gulielmum Canterum non edita.

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

Nec *clam, nam ſimul & iocaris vna.*] Hiulca ſunt hæc, nec bene cohærent, ſi ſequentia ſpectes. Sed quomodo legendum ſit, docet nos ſcriptus codex. *Nec clam. Nam ſimul exiocaris vna,*

Hæreus ad latus omnia experibis.

Sic habet noſter codex ne vna quidem litera minus. Exiocari eſt, ἀποπαίζειν ϗ ἀποψῆσαι. Poſtquam ludo laſſus modum feceris, alia experiere. Antiquitus autem dictum experio, non experior, vt alia multa.

Ne *meus puer.*] Quis non videt hæc omnia commentitia eſſe? Atqui ſatius fuit veterem lectionem ſecuram in ſuis ſedibus relinquere, quam ſuam ineptam ſupponere. Legi igitur in noſtro libro, *Me me puer.* Deeſt ἐπίφθεγμα Ah. *Ah me me puer.* vel, *Ve me me.* vt in Elegiis. *Quæ, ve te, miſero letum miſerabile fratri Adtulit*—Apud Senecam Apocolocynthoſi, *Ve me.* Græcum eſt, οἴμοι μοι. & ὤ μοι μοι. Infra. *Ah me an illa puella d. Tota millia me decem popoſcit?*

Ad Varrum. XXII.

Suffenus iſte, Varre, quē probè noſti,
Homo eſt venuſtus, & dicax, & vrban⁹.
Idémque longè plurimos facit verſus.
Puto eſſe ego illi millia aut decē, aut plura
Perſcripta, nec ſic, vt fit, in palimpſeſto
Relata; chartæ regiæ, noui libri,
Noui vmbilici, lora rubra, membrana
Directa plumbo, & pumice omnia
æquata.
Hæc cùm legas, tū bellus ille, & vrbanus
Suffenus, vnus, caprimulgus, aut foſſor
Rurſus videtur: tātū abhorret, ac mutat.
Hoc quid putemus eſſe? qui modò ſcurra,
Aut ſi quid hac re tritius videbatur,
Idem inficeto eſt infacetior rure,
Simul poëmata attigit: neq; idē vmquā
Æquè eſt beatus, ac poëma cùm ſcribit:

Tă gaudet in ſe, támque ſe ipſe miratur.
Nimirum idem omnes fallimur; neque
eſt quiſquam
Quem non in aliqua re videre Suffenum
Poßis; Svvs cuique attributus eſt error:
Sed nõ videmus, mãticæ ꝙ in tergo eſt.

ANT. PARTHENIVS.

SVFFENVS *iſte Varre quem probe noſti.*] Varrum alloquens vanam & falſam Suffeni poetæ inſulſi auctoritatem demonſtrat: Nam Suffenus verborum oſtentatione dicax, & vrbanus atque doctiſſimus, videbatur: præſertim quum inſulſorum verſuum ſuorum libros magnifica impenſa ornatos oſtentaret: Sed in carminum illorum lectione, maximam inſulſamque ignorantiam, homines comprehendebant. Quod & ſi maximum eſt vani hominis vitium: tamen aliquid excuſationis meretur: quia nemo eſt adeo peritus, qui aliqua in re non appareat vanus & ineptus: Sed ſuum errorẽ quiſque minime videt.

Svffenvs.] de quo ſupra:
Suffenum omnia colligam venena:
alij legunt Ruffenum.

Venvstvs.] elegans.

Dicax.] garrulus: mordax in dicendo: aut certe dicax ſermonis riſu aliquos inceſſens: venuſtus autem eſt qui cum gratia quadam ex venere dictus apparet: vrbanus vero dicitur qui in ſermone, rebus & verbis, ſono & vſu, quendam guſtum vrbis, & ſumptam ex conuerſatione doctorum tacitam eruditionem præ ſe fert: Sic & vrbanitas, venuſtas, dicacitaſque inter ſe differunt, teſte Fabio Quintiliano.

Pvto.] coniecto ex eius oſtentatione.

Decem *millia.*] ſcilicet verſuum.

Nec *relata in palimpſeſto.*] Scilicet puto illa: ſed in regia charta membrana.

Palimpsesto.] palimpſeſton vilior charta eſt iterum delita & iterum reſcripta, deraſis prioribus litteris. *πάλιν* rurſum dicitur, *ψάω* delino, tergeo: palimpſeſton igitur charta iterum delita, & deraſis prioribus litteris reſcripta. palimpſeſton à iuriſconſultis interpretari chartam deliticiam legimus.

Sicvt *fit.*] apud pauperes ſcilicet.

Chartæ *regiæ.*] ſcilicet ſunt: regiæ pro regalibus dixit, ſumptu regali comparatæ.

Vmbilici.] ſigna ſunt quædam, quibus librorum fines concludebant antiqui. Ideo Porphirio ſupra id Horatianum Ad vmbilicũ, ad finem interpretatur. Martialis, in eodem ſignificato poſuit, *iam peruenimus vſque ad vmbilicum.* Alij vmbilicos pro clauis, quibus librorum anguli ornantur, accipiunt.

Lora *rubra.*] quibus elegantiores libri veſtiuntur.

Membranæ.] ſcilicet chartæ ſunt. Membrana charta primum inuenta fuit Pergami, inde pergamena dicta fuit, teſtãte Varrone, ac Plinio referente. de hac Martialis ſcribit:

Eſſe puta ceras licet hæc membrana vocetur:
Delebis quotiens ſcripta nouare voles.

Deracta *plumbo.*] ordo & ſenſus: omnia ſunt plumbeis lineis quadrata, & pumice æquata, hoc eſt deraſa.

Hæc.] ſcripta Suffeni.

Bellvs.] venuſtus nobis viſus.

Caprimvlgvs.] caprimulgus hic æpolum ſignificat. Caprimulgus item auis eſt de qua Plinius hæc tradit, lib. x cap xl. *Caprimulgi appellantur grandiores merulæ aſpectu, fures nocturni. Interdiu enim viſu carent: intrant paſtorum ſtabula, caprarum vberibus aduolant ſuctum propter lactis: qua iniuria vber emoritur: Caprisque cæcitas, quas ita mulſere, oboritur.*

Abhorret.] ſcilicet à iactationis ſuæ veritate.

Mvtat.] quum ſcribit aliquid.

Qvi *modo ſcurra.*] ordo eſt: idem qui modo ſcurra videbatur, aut ſi aliquod nomen eſt triſtius ſcurra eſt infacetior rure, & omni ruſticitate.

Tristivs.] peius quàm ſit ſcurra: vt paraſitus, motio, leno.

Neqve *idem vnquam æque eſt beatus.*] id eſt neque vnquam videtur ſibi tam beatus quàm quum poemata facit.

Est.] pro videtur.

Gavdet *in ſe.*] ſibi placet, ꝙ vitiũ eſt ſtultitiæ.

Se *miratur.*] ſe extollit ac ſuperbe vaneque laudat: quod eſt vitium inſaniæ.

Simvl.] poſtquam.

Æqve.] tam.

Ac.] quàm.

Idem *nimirum.*] deeſt ob vt ſit ob idem, id eſt, propter idem proprij amoris vitium.

Possis *videre Suffenum.*] id eſt quaſi Suffenum: & ſimilem Suffeni ſtolidi ac inepti: *nemo enim eſt, qui aliqua ex parte aſini auriculas non habeat.*

Svvs *cuique attributus eſt error.* Horat. *nã vitiis nemo ſine naſcitur: optimus ille Qui minimis vrgetur.*

Sed *non videmus mantica quod in tergo eſt.*] Æſopi fabula tradit vnum quemque hominem duas habere manticas: vnam ante ſe ad ſinum: alteram retro à tergo: in anteriorem, quæ facillime viſui ſubeſt, aliena vitia mittimus: in poſteriore, quæ minime cerni à nobis poſſit, noſtra peccata abſcondimus. ſic Horatius, *deſpicere ignoto diſcat pendentia tergo*: Perſius, *ſed præcedenti ſpectatur mantica tergo.*

Qvod *eſt in tergo mantica.*) id eſt, non conſideramus neque videmus errores noſtros, quos poſt terga reiicimus.

PALLADIVS FVSCVS.

SVFFENVS *ille.*) Verſus eſt iambicus trimeter, de quo iam diximus: ſcribit Catullus ad Varrum, de quodam Suffeno, qui inter amicos vrbanus erat: ſed cum idem ad ſcribenda poemata ſe contuliſſet, infacetiſſimus videbatur: ipſe tamen ſibi placebat.

Venvstvs.) Quintilian. pluribus explicat quid venuſtus, quid dicax, & quid vrbanus ſignificet. quod ſi quis parum credit, apud eundem in octauo requirat.

Decem.) ſubaudi millia verſuum.

Avt *plura.*] x. ſupple millibus.

Palimpsesto.] græca eſt dictio, qua charta illa ſignificatur quæ deraſis prioribus litteris reſcripta eſt.

Vmbilici.] claui ſunt, vt mea fert opinio, quibus librorum anguli ornantur, ſimul & muniuntur. Martialis; *Sed pumicata fronte ſi quis eſt nondum, Neque vmbilicis cultus, neque membrana.*

Lora *rubra.*] vincula rubri coloris.

Membranæ.] quibus infectis libri teguntur. Tibullus. *lutea ſed niueum inuoluat membrana libellum.* membranæ autem ſunt pelles ita dictæ, quod ab animalium membris educantur.

Disecta.] emendo directa.

Plvmbo.] plumbeis lineis. Sunt autem duo plumbi genera, nigrum, & album, quod pretioſius eſt, & à græcis caſſiterium appellatur, Sed ex eo non fit argentum, cum fiat ex nigro. Auctor eſt Plin.

Pvmice *omnia æquata.*] nouos libros pumicibus expoliri præter Tibullum Catullumque & Martialem, indicat etiam Plin. cuius verba ſuperius annotauimus.

Hæc.] ſcilicet carmina.

Caprimvlgvs.] hac voce ægolus ſignificatur. Sunt etiam Caprimulgi aues quædam merularum aſpectu; quæ interdiu viſu carent; intrant paſtorum ſtabula, caprarumque vberibus aduolant ad lactis hauſtum.

Fossor.] qui terram fodit: nomen verbale.

Ac *mutat.*] vt non cognoſcas eundem eſſe.

Scvrra.] ſcurra eſt qui riſum ab audientibus captat: non ſalua perſonæ dignitate.

Rvre.] pro ruſtico.

Simvl *poemata attigit.*] poſtquam acceſſit ad ſcribenda carmina.

Aeqve *eſt beatus.*] ita eſt felix.

Gavdet *in ſe.*] intrinſecus lætatur.

Nimirvm.] certe.

Idem.] omnes fallimur quia noſtra nimis diligimus.

Svvs *cuique attributus eſt error.*] Horatius.

Nam vitiis nemo ſine naſcitur:

& Propertius,

Vnicuique dedit vitium natura creato.
Mi fortuna aliquid ſemper amare dedit.

Sed *non videmus manticæ quod in tergo eſt.*] non videmus noſtra vitia ſiue noſtros errores: quos in tergo geſtamus; & hoc ſecundum Aeſopum, qui fingit vnumquemque habere binas manticas, vnam in pectore & alteram in dorſo: in anteriore geſtare aliena vitia, in poſteriore vero, ſua. Perſius.

Vt nemo in ſeſe tentat deſcendere nemo.
Sed præcedenti ſpectatur mantica tergo.

ACHILLES STATIVS.

Svffenvs.] dubito legendum ne ſit, *Suffenas.* de quo Plin. *Rheatini Trebulani, qui cognominantur Mutiſci & Suffenates.* quæ dubitatio tolleretur, ſi de vltimæ ſyllabæ in verbo Suffenas quantitate conſtaret. Certe Volcatius Sedigitus

A in Iambis de comicis poëtis ſpondæum quoque ſecundo loco ponere non dubitauit.

Homo *eſt venuſtus, & dicax, & vrbanus.*] *Tu vero feſtiuus, tu elegans, tu ſolus vrbanus.* Cic. in Clodium, & Curionem, vt citat Rufinianus in exemplo Ironiæ.

Pvto *eſſe ego illi.*] ſic erat in Maffei libro, & in meo. in aliis, *Puto ego.* quod minime probandum.

Nec *ſcit.*] In manuſcriptis tribus, *Nec ſit.* in vno, *Nec ſcit.* itaque legendum, vt ante Aldus impreſſit, *Nec ſit.*

Novi *libri.*] Neſcio, an per Libros ipſa librorum tegumenta dicat, atque inuolucra.

B Novi *vmbilici.*] De quibus interpretes Horatij in. v. Carm. in illud, *Ad vmbilicum adducere.*

Lora *rubra.*] Quibus ſtringerentur, & quaſi clauderentur.

Membrana *Directa plumbo.*] In manuſcriptis omnibus, *Derecta*, non, *Directa.* Legendum videtur, *Derecta.* ſic enim veteres, *Derigere*, & *Derectus*, quod in meo vetuſtiſſimo Commentariorum Cæſaris exemplo videre eſt, & in veteri inſcriptione, quæ eſt Romæ in Baſilica Sancti Petri, in qua nomen equi, Derector. itaque ex Derecta, factum Derecta. hodieque ſcriptores ad derigendum plumbo v-

C tuntur.

Et *pumice omnia æquata.*] complanata. ſic Plin. Silicem æquatam in. xxxvi. Nat. hiſt. *Græci*, inquit, *è lapide duro, ac ſilice æquato conſtruunt veluti latericios parietes.*

Hæc *cum legas, tum bellus ille.*] In manuſcriptis omnibus, *Hæc cum legas tu.*

Svffenvs *iſte.*] Hoc loco diſpungendum cenſeo.

Caprimvlgvs.] Eiuſdem formæ eſt apud Callimachum in Hymno in Dianam. *ἱππημολγῶν ἔργα νομευσείων.*

D Tantvm *abhorret, ac mutat.*] Tam diſſimilis ſuorum eſt ipſe ornamentorum, aut ipſe ſui, qui alioqui vrbanus eſſet. Eſt autem in manuſcriptis omnibus *Mutat*, non *Nutat.*

Tantvm *abhorret, ac nutat.*] Id eſt, à ſe ipſe altero illo in genere differt, ac degenerat. Sic Gell. in ii. Cap. xxiii. Nutare videtur poſuiſſe. *Sed enim*, inquit, *poſtquam in manus Menander venit, à principio ſtatim, dii boni, quantum ſtupere, ac frigere, quantumque mutare à Menandro Cæcilius viſus eſt.* Verbo ipſo Abhorrere, eodem modo Liuius videtur vſus in v. ab v. c. *Tum ſeptem & viginti virgines, longam indutæ veſtem, Car-*

E *men in Iunonem reginam canentes ibant, illa tempeſtate forſitan laudabile rudibus ingeniis, nunc abhorrens, & inconditum, ſi referatur.* Et Q. Curtius in vi. *Turba quippe captiua feminarum ſubibantur ſuo ritu canere inconditum, & abhorrens peregrinis auribus carmen.*

Hoc *quid putemus eſſe.*] Adeo ne quemquam ſibi placere, & iis ornamentis indigniſſimos verſus adficere.

Qvi *modo ſcurra, Aut ſi quid hac re triſtius videbatur, Idem inficeto eſt inficetior rure: Simul poemata attigit.*] Quid hoc putemus eſſe, quaſi id dicat, an non mirandum, eum, qui nuper ſcurra

& ridicula

& ridicula multa diceret, tam inficetos verſus facere. In manuſcriptis autē omnib. erat, *Triſtius* non *Tritius*, hoc enim poſt fecerunt Pontanus, aliją. quod ipſum placet, vt tritum ſcurram ſic dicat, vt Demoſthenes Æſchinem περίτριμμα τῆς ἀγορᾶς, Callidum ſcilicet, & verſatum diu in eo genere. Niſi Triſtius, odioſius quis interpretari malit. Poëmata verò attingere, id eſt, poëtica ſtudia colere, ac tractare, ſic dixit, vt & Cicero, Remp. attingere. Et Sueton. in Caligula, *Militiam réſque bellicas ſemel attigit.*

A c *poema cum ſcribit.*] cum verſus facit. Sic Cic. in Piſonem, *Poema porro facit ita feſtiuum, ita concinnum, ita elegans, nihil vt fieri poßit argutius.*

N e q v e *idem vnquam Aeque eſt beatus.*] cuiuſmodi fere ſunt omnes κακοποιηταί.

T a m *gaudet in ſe.*] Horat. in II. Epiſt. ad Florum de eodem genere,

Gaudent ſcribentes, & ſe venerantur amántque.

I d e m *omnes fallimur.*] Accuſatiui figura, idque more Græcorum. vel ſit ἔλλειψις τοῦ κατά.

M. ANT. MVRETVS.

SVFFENVS.] vereor, ne Fufenum hoc loco, non Suffenum, legere oporteat. ſic enim & apud Liuium pro Fufetio vulgò legitur Suffetius.

V r b a n v s.] Vrbani nonnunquam dicuntur, qui doctis dictis victum aucupantur. quos & ab aſſectandis diuitibus ſcurras vocabant itaque vrbani nomen ſæpe idem, quod ridiculum, valet. Horatius,

Meuius, vt, rebus maternis atque paternis
Fortiter abſumptis, vrbanus cœpit haberi,
Scurra vagus, non qui certum præſepe teneret.

Plautus Trinummo,

Nihil eſt profectò ſtultius, nec ſtolidius,
Neque mendaciloquius, neque argutum magis,
Neque confidentiloquius, neque periurius,
Quam vrbani aßidui ciues, quos ſcurras vocant.

Cicero in Bruto, *Tu elegans, tu ſolus vrbanus.*

I d e m q v e *longe plurimos facit verſus.*] propria ac pene perpetua malorum poëtarum nota.

S i c.] negligenter.

V t *fit.*] vt fieri ſolet.

I n *palimpſeſto.*] in charta deleticia. i. ex quā deletum eſt aliquid, vt aliud denuo ſcriberetur. Cicero Trebatio, *Nam quod in palimpſeſto: laudo equidem parſimoniam: ſed miror, quid in illa chartula fuerit, quod delere malueris: niſi forte tuas formulas. non enim puto te meas epiſtolas delere, vt reponas tuas.* Locus autem ille Ciceronis in vulgaribus libris, vocularum aliquot interpoſitu, deprauatus eſt.

H æ c *cum legas.*] vbi carmina illa tam diligenter, támque eleganter ornata legere incipias.

T v m *bellus ille & vrbanus Suffenus.*] tum Suffenus ille, qui antea tam bellus, támque vrbanus videbatur.

V n v s *caprimulgus, aut foſſor Rurſus videtur.*] ita inelegantes, & illepidos verſus facit.

A v t *ſi quid hac re.*] facete adhibet rei nomen, quaſi ſcurras hominum nomine ſatis dignos non putet. Sic Cicero Verrem, importunum animal vocat.

A T r i t i v s.] inſalſe legunt alij, *triſtius*. in quo riſi equidem non mediocriter & Parthenium, & Guarinum: qui cum viderent in ſcurras, homines ad riſum factos, nullo modo triſtitiam conuenire; triſtéſque homines vulgari Italorū lingua vocari ſcirent homines nequam, ac nullius bonæ frugi; hoc loco, triſtius, idem, quod peius, valere dixerunt. *Tritius*, legēdum eſt. ſcurrarū enim eſt, tritos eſſe atq. exercitatos in omni genere rerum agendarum, omninoque minime fatuos, vt qui & ſibi ex aliena fatuitate victum colligant, & omnibus ſe omnium negociis immiſceant: vt præclare deſcribit Plautus eo ipſo,

B quem paulo ante citauimus, loco

N e q v e *idem vnquam.*) beati ſunt, qui ſuo contenti ſunt. Quod igitur ait, nunquam æque eſſe beatum Suffenum, atque cum verſus facit, ſignificat videlicet, eum nunquam ſibi magis placere, numquam ſibi magis ſatisfacere. Porro cùm omnibus in rebus verum illud eſt, ſuum cuique opus placere; tum nuſquam verius, quā in ratione ſcribendorum carminum. id & hoc tempore experimur; quo ſe homines ita imperiti, vt in ipſa ſyllabarum ratione ſæpe peccent, non poëtas modo tamē, ſed etiam illuſtres poëtas inſcribere audent: & celeberrimi olim ſcri-

C ptores memoriæ prodiderunt. nam & apud Platonem Socrates, cum admirari ſe dixiſſet, quod Cephalus, qui opes ſuo ipſe ſibi labore pepererat, immodicè eas tamen non amaret, hac comparatione vſus eſt, ὥσπερ γὰρ οἱ ποιηταὶ τὰ αὑτῶν ποιήματα, καὶ οἱ πατέρες τοὺς παῖδας ἀγαπῶσι. ταύτῃ τε δὴ καὶ οἱ χρηματισάμενοι περὶ τὰ χρήματα σπουδάζουσιν, ὡς ἔργον ἑαυτῶν· quem locum Ariſtoteles in quartum de moribus ad Nicomachū tranſtulit: qui cum dixiſſet eo propẽſiores eſſe ad liberalitatem eos, qui opes à parentibus accepiſſent, quàm qui eas induſtria quæſiſſent ſua, quod illi inopiam nunquam experti eſſent, addit ſtatim aliam cauſſam,

D inquiens, καὶ πάντες ἀγαπῶσι μᾶλλον τὰ ἔργα αὑτῶν, ὥσπερ οἱ γονεῖς, καὶ οἱ ποιηταί idémq. hoc etiā apertius ponit nono eorundem librorum, his verbis, πᾶς γὰρ τὸ οἰκεῖον ἔργον ἀγαπᾷ μᾶλλον, ἢ ἀγαπηθείη ἂν ὑπὸ τοῦ ἔργου ἐμψύχου γενομένου. μάλιστα δ' ἴσως τοῦτο περὶ τοὺς ποιητὰς συμβαίνει· ὑπεραγαπῶσι γὰρ οὗτοι τὰ οἰκεῖα ποιήματα, στέργοντες, ὥσπερ τέκνα. ſed & M. Tullius Tuſculanarum diſputationum libro quinto, cùm de Dionyſio tyranno loqueretur, *Muſicorum verò, inquit, perſtudioſum accepimus; poetam etiam tragicum, quā bonum, nihil ad rem. in hoc enim genere neſcio quo pacto magis, quàm in aliis, ſuum cuique pulchrum eſt. Adhuc neminem cognoui poëtam (& mihi fuit cum Aquinio*

E *amicitia) qui ſibi non optimus videretur. Sic ſe res habet: te tua, me delectant mea.* & libro ſecundo ad Q. fratrem, *Non me hercule quiſquam* μουσοπάτακτος *libentius ſua recentia poëmata legit, quam ego te audio.*

N i m i r v m *idem omnes fallimur.*) grauis ſententia, & ab optimis quibúſque auctoribus maximopere celebrata.

I d e m *fallimur.*) eadem in re fallimur. Horatius, *Vt ſcriptor ſi peccat, idem librarius.*

S v f f e n v m.) Suffeni ſimilem, ad ſua vitia conniuentem, nimium amantem ſui. Quomodo autem quiſque ſeipſum amare debeat, præclare diſputat Ariſtoteles lib. IX. de moribus.

Sed non videmus.] reſpicit ad fabulam Æſopicam, quæ his verbis apud Stobæum explicata legitur, Αἴσωπος ἔφη, δύο πήρας ἕκαστον ἡμῶν φέρειν, τὴν μὲν ἔμπροσθεν, τὴν δὲ ὄπισθεν· καὶ εἰς μὲν τὴν ἔμπροσθεν ἐντίθεσθαι τὰ τῶν ἄλλων ἁμαρτήματα, εἰς δὲ τὴν ὄπισθεν τὰ ἑαυτοῦ. διὸ οὐδὲ καθορᾶσθαι αὐτά. A

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Svffenvs iſte.] Suffenas, ait qoidam, hic legeodum. Sed delirat. Quomodo enim conſtaret verſus?

Lora rubra.] σιττύβας. Heſychius: σιττύβαι διφθέραι στεγαί, μικρὰ ἱμάντια. Duas dat notiones eius verbi Heſychius, priore membranam ſignificari, qua tegerētur libri: poſteriore, lora, vt hic apud Catullum. In epiſtolarum ad Atticum quarto ex editione Victoriana: *Bibliothecam mihi tui pinxerunt conſtructione & ſittybis*. Legendum *conſtrictione*. B

Membrana.] Genere neutro. Gloſſæ qooque: *Membranum* διφθέρα, ὑμένιον. Item *Membranum* ὑμήν.

Tantvm *abhorret ac mutat*.] Flagitium Hieronymi Auantij, qui ex mvtat fecit nvtat. Io quo profecto ipſe multum nutauit.

Scvrra.] Quem modo vrbanum vocauit. Notum enim ex Plauto ſcurras & vrbanos eoſdem eſſe. Quare & dicteriis ſibi victum aucupabantur. Quia autem ſcenatici homines, quos βωμολόχους vocant Græci, dicteria funditabant ad riſum ſpectatoribus tollendum, propterea factum, vt Mimi Scurræ, & vrbani vocarentur. Iuuenalis: —— *mimum agit ille*

Vrbani qualem facundus ſcurra Catulli.

Prudentius: *Dum ſcurra ſaltas fabulam*. Et mimum ſcurram Iuuenalis vocat, & vrbanum mimographum ipſum Catullum. quem aliter vrbicum Martialis poëta, vrbicarium Fulgentius. Hinc quum idem Iuuenalis dixit *Traſcurria patritiorum*, palam eſt eum intelligere ad ſcurras, hoc eſt, ad orcheſtram patritios tranſiſſe. Male enim hodie legunt *Triſcurria*. cui ineptum quoque interpretamentum apponunt.

Avt *ſi quid hac re tritius*.] Suſpicor Catullum ſcripſiſſe: *Aut ſi quid hoc retritius videbatur*. Retritum κατατετριμμένον. Metaphora à veteribus & obſoletis veſtimentis. Itaq. & huiuſmodi homines Græci τρίβωνας vocant, quaſi retrita pallia.

Non incendia, non graues ruinas,
Non facta impia, non dolos veneni,
Non caſus alios periculorum.
Atqui corpora ſicciora cornu,
Aut, ſi quid magis aridum eſt, habetis,
Sole, & frigore, & eſuritione.
Quare non tibi ſit bene, ac beatè?
A te ſudor abeſt, abeſt ſaliua,
Mucúſque, & mala pituita naſi.
Hanc ad munditiem adde mundiorem,
Quòd culus tibi purior ſalillo eſt,
Nec toto decies cacas in anno:
Atque id durius eſt faba, & lapillis:
Quod tu ſi manibus teras, fricéſque,
Non vnquam digitum inquinare poſſis.
Hæc tu commoda tam beata, Furi,
Noli ſpernere, nec putare parui.
Et ſeſtertia quæ ſoles, precari
C *Centum deſine: nam ſat es beatus.*

ANTONIVS PARTHENIVS.

Fvri, *cui neque ſeruus eſt, neque arca*.] Miſerrimam egeſtatem Furio iocoſe obiiciens, facete contendit eum in pauperiem multis commodis ioſtructum eſſe: ideo monet ne à Catullo multa ſeſtertia precibus expoſcat.

Fvri *cui neque*.] ordo eſt, Furi eſt tibi pulchre cum tuo parente: id eſt pulchre vales cum parentibus tuis.

Cvi *neque ſeruus eſt nec arca*.] qui caret ſeruo,
D pauper eſt: at cui oihil domi ſit, egenos eſt.

Arca.] loculus pecuniarum. Iouenalis,

—— *poſitа ſed luditur arca.*

Item alibi,

Interdúmque aliena ſumitur arca.

Martialis,

Calidus effracta nummos fur auferet arca.

Cimex.] lectus. contentum pro cootinenti. Sic Mart. in x.

Nec toga, nec focus eſt nec tritus cimice lectus:
Nec tibi de bibula ſarta palude teges. Et alibi,
Sed ſi nec focus eſt, nec nudi ſponda grabati.

Qvorvm *dentes comeſſe poſſunt ſilicem*.]
E Hyperbole ad ſummam famem demonſtrandum.

Lignea.] arida quale lignum eſt.

Pvlchre *concoquitis*.] quia parum comeditis citiſſime digeritis cibum: nimius enim cibus eſt indigeſtionis cauſa: vt Iouenalis,

— *& crudum pauonem in balnea portas.*

Nihil *timetis*.] quia nihil boni amittere poteſtis: nam vobis nihil domi eſt.

Facta impia.] veneficia cognatorum aut affinium: impias ob hæreditatem inſidias.

Sicciora *cornu*.] ob famē atque perpetuā

Ad Furium XXIII.

Fvri, cui neque ſeruus eſt, neq; arca,
Nec cimex, nec araneus, nec ignis,
Verùm eſt & pater, & nouerca, quorum
Dentes, vel ſilicem comeſſe poſſunt;
Eſt pulchrè tibi cum tuo parente,
Et cum coniuge lignea parentis.
Nec mirum bene nam valetis omnes.
Pulcrè concoquitis: nihil timetis:

inediam: ordo eſt, habetis corpora cornu ſicciora ob frigus, ſolem & eſuritionem.

Svdor, *ſaliua, muccus.*] hæc omnia ex ciborum ſuperfluitate proueniunt.

Nec *toto decies cacas in anno.*] vnum ſequitur ex reliquo, nam qui nõ comedit nec cacat quidẽ.

Cvlvs *purior ſalillo.*] hinc Martialis,

—— neque enim eſt culus qui non cacat olim.

Desine.] ſubaudi iterum precari.

PALLADIVS FVSCVS.

Fvri *cui neque.*] Verſus eſt hendecaſyllabus. Monet Furium Catullus vt centum ſeſtertia à diis petere deſignat, quia pauper, immò inops vacat multis incommodis, quibus ſi diues fieret non vacaret.

Neqve *arca.*] Arca eſt repoſitorium pecuniarum, ab arcendo dicta, vt quibuſdam placet, quod furum manus arceat. Martialis,

Callidus effracta nummos fur auferet arca:
Proſternet patrios impia flamma lares.

Neqve *cimex.*] neque araneus, neque lectus, neq. domus. contentum pro continenti. Cimex autem & Araneus inter inſecta connumerantur, de quibus Ariſto. & Plini. multa.

Vel *ſilicem.*] adeo eſuriunt.

Lignea.] propter maciem & nimiam corporis ſiccitatem.

Nihil *timetis.*] quia nihil eſt vobis quod amittere poſſitis.

Facta *impia.*] impiorum hominum maleficia.

Dolos *veneni.*] quod quis det, vt vobis pariter ſublatis, bona veſtra protinus inuadat.

Atqvi.] hinc poëta, ironicè tamen, Furij commoda commemorare incipit.

Sole *& frigore & eſuritione.*] his enim tribus humana corpora in maximam ſiccitatem adducuntur.

Svdor *abeſt.*] nunquam ſudas.

Saliva.] ſputum, dicta quod ſalis habeat ſaporem.

Mvcvs.] narium humiditas: à quo mucidus, & muculus deriuantur.

Pitvita.] quæ à Græcis flegma vocatur.

Salillo.] in quo ſal ſeruatur, cuius natura eſt per ſe ignea, & ignibus inimica, eos fugiens, omnia erodens, corpora verò aſtringens, ſiccans, alligans. defuncta autem ac putreſcentia vendicans, vt durent ea per ſecula.

Nec *toto decies cacas in anno.*] Qui enim raro & parum comedit, is rarius excernat eſt neceſſe.

Inqvinare.] fœdare.

Hæc *tu commoda.*] quod nec ſudas, nec emungeris, quodque rariſſime cacas.

Sestertia *quæ ſoles precari Centum deſine.*] Hæc ſumma apud Romanos & magna & honeſta habebatur: vt pote quam multi voto & precibus peterent. Sane ſeſtertium ex dipondio & ſemiſſe conſtabat. Plinius lib. xxxiii. *Et placuit denarius pro x. libris, quinarius pro quinque, ſeſtertium pro dipondio & ſemiſſe.* dipondium autẽ libras duas cõtinebat, ſemis vero dimidiũ libræ vnius. Quod vt veteres indicarent ſeſtertiũ per notas ſcriben-

A tes tris tantum literas faciebant II. duplicatum, & S: quas poſtea ducta per medium virgula, colligabant hoc quidem modo H-S.

ACHILLES STATIVS.

Fvri, *cui neque ſeruus eſt, neque arca.*] Idem poſt, *Iſti, cui neque ſeruus eſt, nec arca.* Hæc autem omnia ſunt egeſtatis argumenta. Sic Lucil. apud Non. in verbo Bulga.

Cui neque iumentum eſt, nec ſeruus, nec comes vllus.

Et Cato apud Gell. in xiii. cap. xxii. *Neque mihi ædificatio, neque vaſum, neque veſtimentum vllum*
B *eſt in manu pretioſum, neque pretioſus ſeruus, neque ancilla. Si quid eſt, quo vtar, vtor. ſi non eſt, ego ſum, cui per me vti ac frui licet.* Erat autem in manuſcriptis,

Furi, cui neque ſeruo, neque arca.

quod ſcriptum forte veteri in libro fuiſſet, *Seruus eſt.*

Neqve *arca,*] Titinius apud Feſtum in verbo Succerda. *Quid habes niſi vnam arcam ſine claui, eo condis ſuccerdas.*

Dentes *vel ſilicem comeſſe poſſent.*] Comeſſe, non Comedere, fere dicebant. Fauorinus apud Gell. de cena lauta. *Qui negant vllam auem, præter*
C *Ficadulam, totam comeſſe oportere.*

Est *pulchre tibi cum tuo parente.*] idem poſt,

Pulchre conuenit, improbis cinædis.

Et *cum coniuge lignea parentis.*] Ligneam dicit, tenuem. Admonitus ſum à Fuluio Vrſino meo, ſic tenues etiam Græcis dici. apud Athenæum enim legerat Alexidis illud,

Ἀκροκώλιον, τὸ δ' αὐτὸ σῶμα ξύλινον.

Græci eodem modo graciles, ac macilentos καρφαλέους vocant. à ligno ſcilicet, ad quod certæ finguntur imagines. Lucret. in iiii.

—— Neruoſa & lignea dorcas. Terentius, *Puellas curatura iunceas reddi,* dixit, id eſt tenues.

D Nec *mirum.*] Eodem modo poſt,

Nec mirum maculæ pares vtriſque.

Vtrumq; enim poëma eodẽ verſatur in genere.

Pvlchre *concoquitis.*] Id eſt bene. Cato de re ruſt. *Farinam in mortarium indito, aquæ paulatim addito, ſubigitòque pulchre. vbi bene ſubegeris, defingito.* *Pulchre concoquitis:* cibum ſcilicet. Varro in iii. de re ruſt. *Bis die cibum dant, obſeruantes ex quibuſdam ſignis, vt prior ſit concoctus.*

Atqvi *corpora ſicciora cornu.*] In duobus libris Maffei ſcilicet, ac meo legebatur, *Aut qui.* legendum puto ad ſententiã aptius, *Vt qui.* Cornu quoque comparat tenuiſſimam puellam au-
E ctor Luſus in Priapum. quod quia totum huius eſt poëma ſententiæ, ponam.

Vnis aridior puella paſſis,
Buxo pallidior, nouáque cera,
Collata ſibi quæ ſuiſque membris,
Formicas facit altiles videri.
Cuius viſcera non aperta Tuſcus
Per pellem poterit videre haruſpex.
Quæ ſucco caret vt putriſque pumex,
Nemo viderit hanc vt expuentem,
Quam pro ſanguine puluerem ſcobémque
In venis medici putant habere.
Ad me nocte ſolet venire, & adfert

Pallorem, maciémque laruałem.
Ductor ferreus inſularis aque
Laternæ videor fricare cornu.

P V R I O R *ſabillo.*] Vt Salillum purum Catullus, & Horat. & Mortarium purum Cato de re ruſtica dixit, *Alicam in aquam fundito, vbi mollis erit, in mortarium purum indito.*

E T *ſeſtertia, quæ ſoles precari Centum deſine.*] Ego vero ſic diſtinguo, *Et ſeſtertia, quæ ſoles, precari centum deſine.*

N A M *ſat es beatus.*] In omnibus manuſcriptis, *Satis beatus.* ſed illud rectius.

M. ANT. MVRETVS.

FV R I *cui neque.*] iratus Furio Piſaurenſi, quod is Iuuentio puero, quem ipſe diligebat, ſtuprum obtuliſſet, paupertatem illius ſalſiſſimo iucundiſſimóque verſu inſectatur.

N E Q V E *ſeruus.*] talem quempiam deſcribit Lucillius his verſibus, qui ſunt apud Nonium,

Cui neque iumentum eſt, nec ſeruus, nec comes vllus.
Bulgã, & quidquid habet nummorũ, ſecum habet ipſe:
Cum bulga cœnat, dormit, lauit: omnis in vna
Spes hominis bulga: hac deuincta eſt cætera vita.

N E C *cimex, nec araneus.*] facete, vt omnia deeſſe dicat: ea quoque deeſſe dicit, quæ vſum nullum habent, quæq. non habere potius quilibet, quàm habere, præoptet ſibi.

N E C *ignis.*] ſummam paupertatem notat. quippe & Tibullus, cùm paupertatem à ſe non deprecetur, hanc tamen exceptionem adhibet, vt ſibi focus perpetuo luceat.

Me (inquit) *mea paupertas vitæ traducat inerti:*
Dum meus aſſiduo luceat igne focus.

In ædibus quoque ſenis illius Plautini, qui in ſummis opibus ſumma inopia laborabat, tamen ignis fuiſſe dicitur, ſed quem ipſe abiens extingui imperat: & vero quoniam locus ipſe Plauti, vbi hoc agitur, deprauatus eſt, neque adhuc à quoquam, quod ſciam, animaduerſus; dabunt mihi, opinor, lectores hanc veniam, vt, pauliſper digrediens à re propoſita, auctori optimo opis aliquid afferam. locus igitur in impreſſis libris ſic habet,

Caue quenquam alienum in ædeis intromiſeris.
ST. Quod ſi quiſpiam ignẽ quærit? Eu. extingui volo:
Ne cauſſæ quod ſit quo te quiſquam quæritet.
Nam, ſi ignis viuet, tu extinguere extemplo.

at in calamo notatis hæc omnia continenter ab Euclione dicuntur, multo ſane rectius.

Caue quenquam alienum in ædis intromiſeris.
Quod quiſpiam ignem quærat, extingui volo,
Ne cauſſæ quid ſit, cur te quiſquam quæritet.
Nam, ſi ignis viuet, tu extinguere ex tempulo.

Occaſionem vero præfidentibus hominibus deprauandi loci dedit ignorata vis particulæ *quod*, quia hic ſenex indicat, ſi quis, vt inter vicinos aſſolet, ignem quærere ſe dicat, nihilo magis ea de cauſſa, velle ipſum intromitti, imo velle etiã ignem extingui, vt omnis eiuſmodi tollatur occaſio. atque hoc non tam verbis exprimi, quàm prolatis exemplis patefieri poteſt. Plautus ipſe Aſinaria.

Alienum hominem intromittat ad ſe neminem.

A *Quod illa aut amicum eum, aut patronum nominet,*
Aut quod illa amica amatorem eſſe prædicet,
Fores occluſæ ſint omnibus, niſi tibi.

& vno verſu interiecto,

Aut quod illa dicat peregre allatam epiſtulam,
Ne epiſtula quidem ſit vlla in ædibus.

Idem Milite, qui etiam locus in impreſſis deprauatus eſt.

Quenqui à milite hic videritis hominẽ in noſtris tegulis,
Extra vnum Palæſtrionem, hunc deturbatote in viã.
Quod ille gallinam aut columbam ſe ſectari, aut ſimiã
Dicat, perdiſtis, niſi vſque ad mortem mulcatis male.

Ouidius quoque eodem modo locutus videtur,

B *Illa quod eſt virgo, quod tela cupidinis odit,*
Multa dedit multis vulnera, multa dabit.

Et quidam in Priapeiis,

Quod ſim ligneus, vt vides, Priapus,
Et falx lignea, ligneuſque penis,
Prendam te tamen, & tenebo prenſum.

ita enim & in veterib. & in Gryphianis legitur.

E S T *pulchre tibi.*] pulchrum nonnunquam valet beatum. Cicero pro Murena, *Prætor quoque ne ſe pulchrum ac beatum putaret.* Idem de natura deorum, *Propone ante oculos deum nihil aliud in omni æternitate cogitantem, niſi, mihi pulchre eſt, & ego ſum beatus, &c.*

S O L E, *& frigore, & eſuritione.*] ſol exſiccat,

C frigus contrahit, eſuritio extenuat.

P I T V I T A.] diæreſis, vt cùm ſiluam tribus ſyllabis dicimus: nam pituita naturaliter triſyllabum eſt. Horatius,

Præcipue ſanus, niſi cum pituita moleſta eſt.

P V R I O R *ſalillo.*] ſummam veteres puritatem tribuebant ſali. Ouidius,

Mica ſalis puri pacificabat heros. Idem,
Far erat & puri lucida mica ſalis. Horatius,
——*purum & ſine labe ſalinum.* Idem,
——*cui paternum*
Splendet in menſa tenui ſalinum.

E T *ſeſtertia.*] ſcio Budæum reprehenſum eſ-

D ſe à multis, quod ſeſtertia & ſeſtertios diſtinxiſſet, tradidiſſetque ſingula ſeſtertia valere mille ſeſtertiis nummis. at ego eos, qui ſeſtertia & ſeſtertios pro eodem accipiunt, longe ipſos errare arbitror. nam quis tandem credat, Furium hunc non plus ſibi optare ſolitum à diis, quàm centum ſeſtertios? multo vero diuitior fuiſſet, ſi monetæ noſtræ tres aureos nummos, aut paulo amplius habuiſſet. infra quoque, in epigrammate,

Aut ſodes mihi redde decem ſeſtertia Silo.

credimus, poetam, ſi decem modo ei ſeſtertios, id eſt aurei nummi minus tertiam partem, dediſſet, tantillæ pecuniæ rationem habiturum

E fuiſſe? quid apud Horat. vbi Philippus Vulteio.

Dum ſeptem donat ſeſtertia, mutua ſeptem
Promittit, perſuadet, vti mercetur agellum:

qualem tandem illum agellum fuiſſe dicemus? nempe minorem eo, de quo eſt apud Martialem,

Donaſti Lupe rus ſub vrbe nobis:
Sed rus eſt mihi maius in feneſtra:

& eo de quo Cicero,

Fundum Varro vocat, quem poſſim mittere funda:
Ni tamen exciderit, qua caua funda patet.

certe enim talem fuiſſe oportet: cuius pretium eſſent quatuordecim ſeſtertij.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

FVRI, *quoi neque ſeruus eſt, neque arca.*] Iuuenal.
—— quantum ferrata diſtet ab arca
Sacculus. —— Idem, *— poſita ſed luditur arca.*
Cicero Pæto: *Nos iam ex arcis tantum habemus, vt Verrium tuum, & Camillum, qua munditia homines? vocare ſæpius audeamus.*

Ad Iuuentitium puerum XXIIII.

O QVI floſculus es Iuuentiorum,
Non aurum modò, ſed quot aut fuerunt,
Aut poſthac alijs erunt in annis,
Mallem delicias mihi dediſſes,
Quàm iſti, cui neq; ſeruus eſt, nec arca:
Quàm ſic te ſineres ab iſto amari.
Qui? non eſt homo bellus. inquies? eſt:
Sed bello huic neq; ſeruus eſt, neque arca.
Hæc tu, quàm lubet, abice, eleuáque.
Nec ſeruum tamẽ ille habet, neq. arcam.

ANTONIVS PARTHENIVS.

O QVI *floſculus es Iuuenciorum.*] Iuuencium puerum alloquitur: increpans eum, quod Furio pauperculo amoris delicias dederit: ô, admirantis eſt interiectio.

QVI.] qualis.

FLOSCVLVS.] pulchritudo.

IVVENCIORVM.] Iuuencij nobilis Romæ familia fuit. cuius Liuius & Plinius meminerunt. Ad eundum infra ſcribit ſic, *melliros oculos tuos Iuuenci: Si quis me ſinat vſque baſiare.*

ARCA.] pecuniarum loculus.

DELICIAS.] amorum ſuauitates: puto, amplexus & oſcula: nam de eodem alibi dicit, *Si quis me ſinat vſque baſiare Vſque ad millia baſiem trecenta.*

BELLVS.] pulcher. Martialis,
Bellus homo inflexos qui dirigis ordine crines:

HOC.] ſcilicet quod Bellus homo ſit.

OBIICE.] mihi te reprehendenti oppone ad tuam excuſationem: aliter legitur *abijce*, id eſt contemne & deprime: vnde abiectus dicitur vilis contemptus. vel hoc ſ. quod dico.

NEQVE *eſt huic ſeruus neque arca.*] aut paruifacias aut magnifacias vt lubet non curo.

ELEVA.] verbis extolle: pro tua defenſione.

TAMEN.] quamuis Bellus ſit, tamen paupertimus eſt.

PALLADIVS FVSCVS.

O QVI *floſculus es.*] Verſus eſt eius generis cuius eſt ſuperior. Cõqueritur poëta, quod puer quem ipſe vnicè amabat, Furio omnium pauperrimo ſe indulſerit.

MALLEM.] magis vellem.

DELITIAS.] oblectamenta.

A QVAM *iſti*] Forio.

QVI *non eſt homo.*] vide Catulli inſolentiam, qui negat pauperem eſſe hominem.

BELLVS,] pulcher. diminutiuum à bono.

OBIICE.] oppone.

ELAVA.] attolle: vt dicas bellus eſt.

NEC *ſeruum tamen.*] nunquam inquit efficies, vt iſte tuus Furius non ſit paupertimus.

ACHILLES STATIVS.

O QVI *floſculus es Iuuentiorum.*] In manuſcriptis omnibus eſt, *Iuuentiorum.* quod eſt
B etiam ab alijs iampridem animaduerſum. ſed, id quoque confirmari ſcriptorum librorum teſtimonijs, dicere volui. Floſculum vero dixit, illius præſtantiam, atque excellentiam formæ ſignificans. Sic idem alibi,
Flos Veronenſium depereunt iuuenum.
Plautus quoque in Caſina, excellentes poëtas intelligens, dixit,
Ea tempeſtate flos poetarum fuit. Et Theocritus,
Τῆμος τουτάκις μυρωανεῦ θεῶς ἄνθος ἔρωτος.
Et ſæpe Pindarus *ἄνθος ὕμνων* ſic dicit.

MALLEM *delicias mihi dediſſes, Quam iſti, cui neque ſeruus eſt, nec arca.*] In manuſcriptis omni-
C bus erat, *Mallem diuitias mihi dediſſes,*
Iſti, cui neque ſeruus eſt, nec arca.
Ea ſane ſententia. Mallem, inquit, tu homini diuitias egenti dares, quã paterere ab illo te amari: nã, Mihi, ſic nonnunquã ponunt ſcriptores, cum ſuum id eſſe conſiliu ſignificant, & iudiciũ interponunt ſuum. duriuſculum tamen hoc loco ſic poſitum videatur. ſed aptius nihil in mentem veniebat. inconcinne enim Quam, particulam repeteret, & ſententia eſſet ipſa ſane inelegantior. ſin hoc non probatur, videndum etiam, atq; etiam mendoſe ne legatur hic verſus.

QVAM *ſic te ſineres ab iſto amari.*] In manu-
D ſcriptis omnibus, non *ab iſto*, ſed *ab illo.* quod eſt ei, quam dixi, ſententiæ aptiſſimum.

QVI *non eſt homo.*] legendum puto, ac diſpongendum hoc modo,
Cui non eſt. homo bellus, inquies eſt.
Bellum vero hominem dicebant elegantem, atque vrbanum. Sic Cic. in VII. ep. ad Trebat. *Ego, ſi foris cenitarem, Cn. Octauio familiari tuo non defuiſſem, cui tamen dixi, cum me aliquoties inuitaret, Quis tu es. ſed mehercules, extra iocum, homo bellus eſt.* Et in I. ad Att. *Durius accipere hoc mihi viſus eſt, quam vellem, & quam homines belli ſolent.*

HÆC *tu quamlibet abice, eleuaque.*] In manu-
E ſcriptis omnibus, *hoc* non *hæc.*

M. ANT. MVRETVS.

O QVI *floſculus.*] conqueritur cum Iuuentio, quod Furium, mendicum penè hominem, potiſſimum elegerit, cui florem ætatis ſuæ fruendum daret. Idem argumentum eſt epigrammatis alternis imparibus numeris facti, cuius principium eſt, *Nemo ne in tanto potuit populo eſſe Iuuẽti.* Porro hoc cõmune vitium eſſe puerorum omnium, qui ſibi conſcij ſunt alicuius elegantiæ, vt ex amatoribus ſuis viliſſimum fere quenque &

abiectiſſimum amplexentur, ex Ariſtophanis equitibus annotat amœniſſimi homo ingenij, eruditioniſque ſummæ, Petrus Victorius Variarum lectioonum lib. XXII. cap. XI. vbi molta diſſerit, quæ valde pertinent ad percipiendam huius carminis venuſtatem. A

FLOSCVLVS.] Præcipoũ Iouentiæ familiæ ornamentũ. Quod in quaq; re pulcherrimum, puriſſimúmque eſt, id floris nomine indicatur. ſic Theocritus Hyla, Argonautas vocauit diuinum heroum florem. ſic honeſtiſſimus ille adoleſcens, qui amatorios diuini Platonis verſus diuine interpretatus eſt, puriorem illam animæ partem, quæ baſiando attrahitur, florem ſpiritus nominat. B

Dum ſemihulco ſuauio
Meum puellum ſuauior,
Dulcémque florem ſpiritus
Duco ex aperto tramite.

ſic Plautina quædam vetula generoſum vinum, florem Liberi vocat. ſic ab Ennio Cethegus elegantiſſime dictus eſt

Flos inlibatus populi, ſuadaque medulla.

Simonides in epigrammate qoo Sophoclem laudat, Ἐσβέσθης γεραιὲ Σοφόκλεες, ἄνθος ἀοιδῶν.
Plautus Caſina, *Ea tempeſtate flos poetarum fuit.*
Lucanus, *Tunc flos Heſperiæ, Latij tum ſola iuuentus* C
Concidit. Catullus infra,
Ego Gymnaſi fui flos, ego eram decus olei.
Et alibi, *Flos Veronenſium depereunt iuuenum.*
ſed & apud Ciceronem ſæpiſſime.

MALLEM *delicias mihi dediſſes, Quam iſti.*] hoc vel iniurato facile credi poteſt. Terentius,

Verum illud verbum eſt, volgo quod dici ſolet,
Omnes ſibi melius malle eſſe, quàm alteri.

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

MALLEM *delitias mihi dediſſes.*] Longe aliter concepta eſt vetus ſcriptura, atq; meo indicio, melius & concinnius: D

Mallem diuitias mihi dediſſes
Iſti, quoi neque ſeruus eſt, neque arca,
Quam ſic te ſineres ab illo amari.

Mihi autem Attice περιττῶς, & ad aliam perſonam pertinet. Sic apud Euripidem Andromacha: [illegible]; Clarius in Helena: [illegible]. Quod eodem prope modo dictum eſt, atque hic. diuitias potius conuenire Furio, quàm delitias, cur dicat, non eſt pluribus diſputandum: ſiquidem conſtat ipſum egentiſſimom fuiſſe, cui neque ſeruus fuerit, neque arca. E

CVI *non eſt.*] Inepta lectio. vetus, *Qui non eſt.* Lege ergo, *Qui? non eſt homo bellus, inquies? eſt.*
Sed bello huic neq; ſeruus eſt, neque arca.
Quis dubitat hæc meliora eſſe, quã illa vulgata?

Ad Thallum XXV.

Cinæde Thalle, mollior cuniculi capillo,
Vel anſeris medullula, vel imula oricilla,
Vel pene languido ſenis, ſitúq. araneoſo;
Idẽq; Thalle turbida rapacior procella,
A *Cùm diua mulier alites oſtẽdit occinẽtes,*
Remitte palliũ mihi meũ, quod inuolaſti,
Sudariúmque Setabum, catagraphóſque Thynos,
Inepte, quæ palam ſoles habere tanquam auita:
Quæ nunc tuis ab vnguibus reglutina, & remitte:
Ne laneũ latuſculũ, naséſq; mollicellas
B *Inuſta turpiter tibi flagella conſcribillẽt,*
Et inſolẽter æſtues, velut minuta magno
Deprenſa nauis in mari, veſaniente vẽto.

ANT. PARTHENIVS.

CINÆDE *Thalle mollior cuniculi capillo.*] Scazon, ſeptenarius eſt verſus, qui fit, cùm Iambico trimetro additur pes amphibrachus. Thallum impudicum adoleſcentem monet, vt ſibi Catullo remittat pallium & ſudarium, quæ furto ſubtracta pro ſuis vſurpat, atqoe oſtentat: quæ niſi reddat, poëta flagra Thallo minitatur. C

MOLLIOR.] tenerior: hinc Virgilius in obſcœno carmine ſumpſit:

Quodam mollior anſeris medulla

CAPILLO.] pilo. Sic Perſius:

Tum liber & bicolor poſitis membrana capillis.

HINNVLA.] pelle hinnuli, qui vt Varro & Plinius tradunt, ex eqoo & aſina naſcitur: ſed vt Solinus ſcribit, hinnulus eſt cerui pullus, quod melius cum Catulli verbis facit. Igitur hinnula id eſt pelle hinnuli pulli ceruini. hionola item herba eſt, quæ datur ſtomachis faſtidioſis: D Horatius, *atque acidas mauult hinnulas.*

MOLLICELLA.] mollis facit diminotiua molliculus & inde mollicellus.

SITV *araneoſo.*] id eſt mollior & tenerior ſitu & lanugine aranearum.

RAPACIOR.] furacior, & maior raptor.

TVRBIDA.] tempeſtuoſa.

QVVM *diua mulier aues oſtendit oſcitantes.*] rapacior quam turbida procella ſit, quum Tethys diua, hoc eſt mare, tempeſtatem facit: nam tunc rapax procella pronunciatur à quibuſdam auibus, quas alij alcyones intelligunt: E hæ enim aues vt ſcribit Plinius in vergiliarum occaſo, qui cum hædis tempeſtuoſus eſt, apparent: fœtificant autem bruma: qui dies Alcyonides vocantur. faciũt ſeptem ante brumam diebus nidos, & totidem ſequentibus pariunt, quibus omnibus maris tranquillitas eſt, vt indicat hic Theocriti verſus,

Χ' ἀλκυόνες στορεσεῦντι τὰ κύματα τάν τε θάλασσαν.

partis autem & iam hiantibus pullis ſtatim inſequitur vehemens maris procella. Ergo quãtum ad haſce alcyones exponatur.

QVVM *mulier dia.*] id eſt alcyon, quæ fuit mulier. dia id eſt generoſa, vt *dia Camilla*, & Homerus, δῖος Ἀχιλλεύς, id eſt generoſus Achilles.

OSTENDIT.] demonſtrauit: nam ſeptem poſt brumam diebus partis pullis diſcedunt, &

continuo ſequitur procella rapax.

Aves.] pullos ſuos.

Oscitantes.] proprium eſt pullorum eſcam appetentium: dicitur autem oſcito & oſcitor in eodem ſignificato: Ego vero potius ſentirem hoc dictum de fulicis, quæ, vt ſcribit Plinius, clangore ſuo, qui ſine oſcitatione non fit, ventum prænunciant, & tunc dicatur Dia mulier Tethys.

Aves *oſcitantes*.] fulicas oſcitatione clangorem edentes.

Involasti.] furatus es à vola manus parte. alibi inuolare eſt irruere, inuadere. Conuolate in aliquem à volando dictum. Plautus in Amphytrione, *Cum clamore inuolant impetu alacri.*

Setabum.] Hiſpanum à Setabi vrbe vt dictum eſt ſuperius.

Cataoraphónque *linum*.] id eſt linteũ variis filis inſcriptum: vt Iuuenalis,

—— inſcriptáque lintea venit.

καταγράφω eſt inſcribo.

Reglutina.] gluten Latinè, Græcè chola. inde glutino, coniungo: reglutino, ſeparo, diſiungo.

Insta.] inflicta.

Conscribillent.] vibicibus inſigniſt & depingant, aut lacerent, vt

—— verſa pulms inſcribetur haſta. Plautus, *Corpus tuum virgis vlmeis inſcribam*. & Catullus alibi, *Frontem tabernæ ſcipionibus ſcribam.*

Vsluti.] amat Catullus in carminum concluſionibus ſimilitudines, & comparationes facere.

Minuta.] parua, vt Cymba.

Insolentsr.] inuſitate, præter ſolitum.

Æstves.] commoueris vt maris æſtus.

PALLADIVS FVSCVS.

Cynæde *Thalle*.] Verſus eſt iambicus ſeptenarius. Sed ſeptimus quiſq; pes, eſt amphibrachus. Monet Thallum Cynedum, vt ſibi remittat quæ ſurripuit, pallium ſcilicet & ſudarium: quod niſi fecerit, fœdè vapulabit.

Cvniculi.] genus eſt leporis. ſed hic Plinium audire non pigeat ita ſcribentem, *leporum generis ſunt & quos Hiſpania cuniculos appellat: fecunditatis innumeræ famémq. Balearibus inſulis, populatis earum meſſibus afferentes: fœtus ventre exectos, aut vberibus ablatos, non repurgatis interaneis, gratiſſimo in cibatu habent, laurices vocant.*

Capillo.] pilo, quem tactu molliſſimum eſſe conſtat.

Vel *Anſeris medullula*.] Ouidius in obſcæno carmine; *Quodam mollior anſeris medulla*
Fur tum venit hoc amore pœna.

Hinnvla *molecella*.] Hinnuli ſunt ceruorum filij, quorum pelles albis maculis diſtinctæ, nebrides vocantur.

Pens *languido*.] languida ſenis mentula.

Situqus *araneoſo*.] telis quas texunt araneæ ad capiendas muſcas.

Tvrbida *rapacior procella*.] aſſimilat hominem furacem fœdæ tempeſtati, quæ in agris ſæuiens omnia rapit. eſt enim procella vis ventorum cum pluuia, dicta ab eo quod cuncta procellat.

Aves *oſtendit oſcitantes*.] legendum eſt vt nos emendauimus occinentes. *Aues enim quadam*, vt ſcribit Plinius lib. xviii. *continuo clangore intempeſtiuæ futuras tempeſtates prænunciare creduntur.* vt dicat Catullus Thallum eſſe rapaciorem turbida tempeſtate, quam aues intempeſtiuis cantibus pronunciant. Sed quia quæri poteſt, cur nobilis poëta dixerit, diua mulier, Iccirco illud addam, eam circa cantus auium obſeruationem eſſe potiſſimum fœminarum, vt diua pro diuina accipiatur.

Qvod *inuolaſti*.] quod ſurripuiſti, à vola quæ eſt media pars manus.

Catagraphonqve *linum*.] quodam texturæ genere inſcriptum. de huiuſmodi linteis videtur intelligere Iuuenal. cùm ait,

—— Damaſippus ad illos
Thermarum calices inſcriptáque lintea vadit.

Tanqvam *auita*.] ab auo tibi relicta.

Reolvtina.] diſiunge. fures enim manus nunc glutino, nunc pice inquinatas habere dicũtur. Martialis, *Non ſunt Autolici tam piceata manus.*

Laneum.] molle à lana.

Insta.] emendo iniecta.

Flagella.] quæ ſunt ſummæ arborum partes.

Conscribillent.] ſignent vel pingant. Inſcribo enim & conſcribo nonnunquam ſignificant pingere. Plautus,

—— corpus tuum virgis inſcribam.

Insolenter.] præter ſolitum.

Æstves.] iacteris ab æſtu: quæ vox ſignificat præter ſolis & æſtiui temporis fragrantiam, maris etiam commotionem. Lucretius lib. iiii. *Frigus vt à pluuiis, calor à ſole, æſtus ab vndis aquoris.* & Plautus in Aſinaria:

Quo magis te in altum capeſſis: æſtus te in portũ refert.

eſt autem tranſlatio à nauigantibus, qui mari vndicante, modo in hanc, modo in illam partem iactantur.

ACHILLES STATIVS.

Vel *anſeris medullulà, vel imula molicella*.] In manuſcriptis omnibus erat,

Vel anſeris medulla, vel imula moricula.

& emendatum in nonnullis *Moricilla*. Ego coniecturam faciebam leg[…]um,

Vel anſeris medullula, vel inula amaricilla.

Inulam enim amaram eſſe, Plin. docet in xix. *Breuior*, inquit, *hic eſt, ſed toroſior, amariórque inula per ſe ſtomacho inimiciſſima.* Etenim verbum ſcriptę lectioni nullũ hoc propius inueniri poteſt. Quod ſi quis inuſitatum dicat, ſciat apud Catullum eſſe etiam quæ ſic noua dici poſſint quod apud alios non reperiantur. Verſus autem procedit ipſe, & tribrachus par iambo eius loco recte ponitur.

Vel *pene languido ſenis*.] Retrito rutabulo, vt dixit Næuius apud Feſtum in verbo *Rutabulum*. *Næuius*, inquit Feſtus, *obſcœnam viri partem deſcribens, vel quæ ſperat ſe nupturam viro adoleſcentulo, ea licet ſenile tractet retritum rutabulum.*

A Sitvqve *araneoſo.*] ſitu ipſo araneoſo nihil mollius, facillimèque omnium cedit ponderi.

Cvm *diua mater alites oſtendit occinentes.*] In manuſcriptis ſic legitur hic verſus,

Cum diua mulier aues oſtendit oſcitantes. In aliis,

Cum diua mulier alios oſtendit oſcitantes.

Videndum autem, an Diua mulier ab eo dicatur Iuno, quæ præeſt aëri, cuius in primis aues mutationem ſentiunt. qua de re multa Aratus, multa Vergil. in I. Georg. Mulier verò Iuno ſic ab eo dicatur: vt ab Horatio, atque aliis eadem Matrona dicitur. Faërnus de verbo Oſcitantes, ſiue occinentes, faciebat Oſcinentes. quod ſcilicet Oſcines aues dicerentur, quæ voce augurium face- B rent. Quomodo Horatius in III. Carm.

Oſcinem coruum dixit. —— Itaque legendus ſic forte ſit hic verſus,

Cum diua mulier alites oſtendit oſcinentes.

Remitte *pallium mihi meum, quod inuolaſti.*] Inuolare, furari dicebant. Cornelius Fronto, de nominum, verborúmque differentiis, *Furtim, & furaciter, & furtiue. furtim cùm incipit, furaciter quaſi artificioſe, à conſuetudine inuolandi.*

Catagraphósqve *Thynnos.*] Thynnos in ſudario ποικιλτῶς acu pictos fuiſſe ſignificat, vt ποικιλτῶς aulæis Britannos intextos Vergil. C oſtendit in III. Georg.

Purpurea intexti tollunt, aulæa Britanni.

Καταγράφειν enim eſt vnguibus, & manibus quaſi ſcribere, quo verbo Homerus vtitur,

Ἔγραψε χρόα καλόν. Et Herodotus de partu leænæ vtitur apud Gellium in XIII. cap. VII. de fetu namque leænæ ſcribit, ὁ δὲ ἔχων ὄνυχας θηρίων πολλὸν πάντων ὀξυτάτους, ἀμύσσει τὰς μήτρας, αὐξανόμενός τε δὴ πολλῷ μᾶλλον ἐξικνέεται καταγράφων. Et Theophraſt. in II. Πάλιν ὑπὸ τὸν φλοιὸν ὑπὸ σκώληκος καταγέγραπται, ὅτι πολὺς ἐγγίνεται. Sed hæc exempla magis ad oſtendendam verbi Scribo ſignificationem fortaſſe pertinent, quo ſtatim vtitur,

D *Inuſta turpiter tibi flagella conſcribillent.*

Plinius in XXXV. Κατάγραφα, vt eſt quibuſdam in libris vt in aliis, κατάγλυφα, obliquas imagines interpretatur. *Quoque inuenta, inquit, eius excoluerit, Cimonem Cleonæum.* Hic Κατάγραφα, inuenit, hoc eſt obliquas imagines. Viderint alij, verum in Plinio magis probent. Hoc è genere videtur eſſe, quod adducit Iulius Pollux in V. è Sophocle. Καὶ πλαίσια δὲ παρ' Ἀριστοφάνει εἴη ἂν τοῖς πίναξι. καὶ παρὰ Σοφοκλεῖ ἐν τοῖς Ἰχνευταῖς λέγοντος, εἰκὼ καὶ ἀποχάρακτα πλαίσια.

Invsta *turpiter tibi flagella conſcribillent.*] ſic in manuſcriptis, niſi quod pro *Inuſta*, vitioſe eſt *Inſula*. Extremus vero pes omnino moleſtus, quod ſit is pro iambo ſpondæus. Mihi verò ve- E niebat in mentem verbi Conſerillent, à ſerillibus facti. quid ea ſint, docet Feſtus.

M. ANT. MVRETVS.

Cinæde *Thalle.*] rationem horum verſuum Diomedis verbis explicabo. Septenarium, ait ille, verſum Varro fieri dicit hoc modo. cùm ad iambum trimetrum ſyllaba, & pes additur, ſit tale, *Quid immerentibus noceſ quid inuides amicis?* Similis in Terentio,

Nam ſi remittent quippiam Philumenæ dolores.

A & in Plauto ſæpius tales reperiuntur. Sed & apud Græcos, vt

Ὡς ὄζομαι, ὡς τέρπομαι, ὡς βούλομαι χερσίον.

Citat & tales Nonius ex Varronis ſatyra quæ inſcribitur, ὄνος πρὸς λύραν.

Cinæde *Thalle.*] rapacitatem, commune τὸ κοινὸν vitium, in Thallo quodam exagitat.

Vel *anſeris medullula.*] imitatus eſt hoc neſcio quis in Priapeiis,

Quodam mollior anſeris medulla

Furatum venis huc amore pernæ.

Vel *imnula tenella.*] ſic ſupra, tenellulo hœdo delicatiorem puellam dixit.

B Cvm *dea mater.*] Tethys videlicet, quæ eadem eſt cum mari. Mater autē dicitur, quod, ex Thaletis Mileſij ſententia, principium ceterarum omnium rerum aqua ſit. Notum vero eſt, Platoni quoque primam illam rerum materiam, matrem vocari. Sed & Homerus,

Ὠκεανόν τε θεῶν γένεσιν, καὶ μητέρα Τηθύν.

& eadem de cauſſa ceciniſſe creditur Pindarus Ἄριστον μὲν ὕδωρ.

Alites.] fulices intelligit, quæ fugientes è mari, cantu ſuo tempeſtatem iam iámque imminere indicant. Cicero Prognoſticis,

C *Cana fulix itidem fugiens è gurgite ponti*
Nunciat horribiles clamans inſtare procellas,
Haud modicos tremulo fundens è gutture cantus.

Catagraphónqve *linum.*] linteum variis figuris notatum: & depictum.

Reglvtina.] facete: ſiquidem etiam vulgari ioco furum manus viſco eſſe illitas dicimus.

Conscribillent.] aptum omnino eſt hoc verbum ad ſententiam, nam & Plautus virgis dorſum ſcribere eodem modo dixit: & ipſum ſiue conſcribillandi, ſiue conſcribellandi verbum (vtroque enim modo legitur) antiquum, & Varroni quoque vſitatum eſſe, ex Nonio con- D ſtat. ſed repugnare videtur ſyllabæ modus. itaq; alij hoc loco legunt, *Conſigillent.* ego interponere me in iſtam diſſenſionem non audeo, donec veterem aliquem librum, qui me adiuuet, viderim.

Insolenter.] inſolens enim & inuſitatum erit tibi tam tenero, támque delicato, verberibus cædi.

Æstves.] æſtuare dicuntur qui in aliquam difficultatem adducti, neque quid agant, neque quid conſilij capiant, ſciunt: æſtuare etiam eſt, fluctuum in morem, modo huc, modo illuc agi. Horat. *Aeſtuat, & vita diſconuenit ordine toto.* & æſtuare, calere. Plautus,

E —— *nunc dum ſcribiita æſtuant.*

IANVS DOVSA FIL.

Velvt *minuta magno Deprenſa nauis in mari veſaniente vento.*] Quid eſſet *mare magnum* hoc loco, primus indicauit Pater in Præcidaneis, adductiſq; ex Salluſtio & Lucretio exemplis cõfirmauit; quibus quid vetat nonnulla adſtruere de meo? Ennius Aſoto:

Albus in mari vult magno tenere tonſam.

Virgil. Æneid. III.

Continuo venti voluunt mare, magnáq; ſurgũt Aequora.

Et quidem ad hæc Virgilij verba nihil dicit Seruius, ſed ad illud Æneid. v. *–dum per mare magnum*

Italiam ſequimur fugientem & voluimur vndis.

magnum procelloſum interpretatus, quod tamen ei loco minimè conuenit. itaque ea explicatio huc transferenda. Virgilianum porrò verſum imitatus eſt Auſonius in Moſella:

—— magnáque ſurgunt

Aequora, vicinique tument decreſcere montes.

Expreſſit autem hanc Auſooianam ſeutentiam Conſtantinus Porphyrogennetes, vbi de mari Ægeo agit: ϗ κύματα μακρὰ ἐκ ὄπου οἴκου ἀέρ… τοῖς πλέουσιν. Vnde aptiſſimè doctiſſiméque id verbum μακρὰ Moſcho appoſuit B. Vulcanius:

Ἀλλ' ὅταν ἀχήσῃ πολιὸς βυθὸς, ἁ δὲ θάλασσα

Κυρτὸν ἐπαφρίζῃ, τὰ δὲ κύματα μακρὰ μεμήνῃ.

Quod nos ita putamus Latinè conuerti poſſe.

At fretum vt infremuit canum ſpumantibus vndis.

Et magnum inſanis ſurrexit fluctibus æquor.

Idem enim ſunt Moſcho κύματα μακρὰ quod Virgilio *magna æquora.*

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

VEL *inula mollicella.*] Moroſa lectio, quæ in manuſcriptis legitur, hæc portenta verborum nobis peperit. Qui hæc mutarunt, quare ſaltem vitium in ſyllaba commiſſum non animaduerterunt? alij prudentius: *vel bimula tenella.* Sed ſi liceret nobis hoc modo omnia interpolare, nihil nobis difficile, aut arduum eſſet. Priſca lectio hæc fuit: *vel imula moricilla.* Vtinam in aliis tam facile verum erui poſſet, vt in hoc loco ſperamus nos eruiſſe. Legimus enim *vel imula oricilla.* Prouerbium Latinorum fuit: Auricula infima mollior. Alterum ὑποκοριστικὸν eſt Auricilla, quod veteres Oricilla dicebant. vnde Celſo Oricularius clyſter. hoc eſt ὠτεγχύτης. Imulum pro imo dixit, vt Plautus primulu. Quæ omnia ſunt venuſtatis Catullianæ. Gloſſæ: *Summa auricula,* ὑπώτιον. Item *Lamna* λεπὶς Quod rectum erat Lamnę. Porro de huius metri genere non diſputabo, quum id abunde doceant veteres. Hoc vnum admonebo extare huius generis στίχων παραμοιωδῶν apud antiquum Grammaticum Marium Plotium Sacerdotem. Eſt autem eiuſmodi δίμετρος ἐξ ἰάμβων, τὸ γὰρ σπονδεῖον δέχεται. Qui verſus iambis puris cōceptus eſt, præter quintum pedem: qualis ille: *Quid immerentibus noces? quid inuides puellis?*

QVVM *diua mulier aues.*] Hæc eſt manuſcriptorum lectio, ſed vitioſa, vt apparet ex modulis ſyllabarū. Nam quod alij ſobſtituerunt, QVVM DIVA MATER ALITES, audacter fecerunt. E Quare eorum licentiam nihil moror. Sed non minore impudentia OSCITANTES in OCCINENTES mutarunt. Alij OCCINENTAS in OSCSNSNTES: quia meminerant in augurali diſciplina eſſe aues, quæ, quod ore auſpicium facerent ab eo oſcines dictę eſſent. Sed oon aduerterūt ide eſſe occinere, & obſcinere: vt oſtendere & obſtendere. Nam alterum vſitatius, alterum ἀρχαϊκώτερον. Ego quid de hac lectione ſtatuam nihil habeo. Eqoidem facile perſuadeo mihi ex ueteri ſcriptura vitium natum eſſe, idque fuiſſe in exemplari Gallicano. Nam Diua veteres Dei-

A ua ſcribebant. Itaque librarius Gallicani exemplaris, quum legeret, *Quum de via mulier,* putauit ἀρχαϊκῶς ſcribendum, *Quum deiua.* At mulier de via, eſt ἡ τυχοῦσα, quæuis ſaga. Sic Tibullus puerum è triuiis dixit τὸν τυχόντα. Eiuſmodi enim mulieres, aut pueros de ſortibus, aut præſagiis conſulebant, quæ ſibi notæ non eſſent. Marinæ tempeſtatis præſenſione fugere aues marinas id ootum ex prognoſticis Arati & Virgilij. Recte autem *oſcitantes.* Nam agitatione fluctus id vult accidiſſe: vnde marina auis Larus ſemper id facere dicitur. Prouerbium enim eſt λάρος χανών. Sed non dubito quin aues oſcitantes ἀντονομαστικῶς Ga-B uiæ ſeu Lari ipſi dicantur, qui ſemper in fluctu degunt, marinam ſpumam paſcentes: ſed tempeſtate in littus eiiciuntur. Itaque mulier ſaga, quam hic vocat mulierem de via, vt Tragicus dixit, de Circo aruſpices, ex eo coniicit tempeſtatem eſſe, aut aliud neſcio quid. Sane verum eſt, niſi fallor, quod diximus antonomaſian eſſe, aues oſcitantes, hoc eſt, laros. Nam quum id genus ſemper in fluctibus verſetur, vt ſpumam depaſcatur tempeſtate eiecti in ſiccum pene fame tabeſcunt. vnde facile eſt colligere illis in ſicco viſis tempeſtatem in mari eſſe. Hæc eſt, niſi fallor, vera mens Catulli, quam alij ſuis ineptis emendationibus totam peruerterant.

C CATAGRAPHÓSQVE *thynos.*] Aiunt eſſe ſcriptorum librorum lectiooem. Sed oos in noſtro reperimus: *— Cyrographóſque thynos.* Quæ lectio multum à vulgata diſcrepat. Fortaſſe Chirographos quod proximum vero videtur. Ego ſcio quid de Catagraphis dicatur. neque aliud ſcilicet ab illis adfertur, quod à nobis olim adoleſcentibos animaduerſum non fuerit. Proprie Catagrapha ſunt opiſthographa: vt ex Hipparcho cognoſcimus.

MANVSQVE *mollicellas.*] Scio & ferulæ & ſcuticæ manum ſolere pueros in ſcholis porri-D gere. Sed profecto hoc non vult Catullus neque hæc eſt proba lectio: quum ita ſcribendum fuerit: *natiſque mollicellas.* Hæc enim recte conueniunt cum latuſculo laneo, vt ipſe loquitur. Quia nudi non manus, ſed ilia & nates cædi ſolent.

INVSTA *turpiter.*] Inurere notam recte Latinitas patitur. concedam etiam inurere plagam, & vrere flagris. at iourere flagra ne infimæ quidem vetuſtatis ſcriptores vnquam dixerunt. Sed hæc eſt audacia Hieronymi Auantij, qui ita legit ex priſca lectione, *Inſula.* Ego puto inuerſum pro, *Inluſa.* Catullus minitatus erat flagra E puero, quæ ille irridebat. propterea vocat flagra illuſa, hoc eſt deriſa ab illo.

CONSCRIBILLENT.] Varro columna Herculis, ἀεὶ δίζυς. *Itaque eas in ceram conſcribillauit Herculis athleta.* Idem Marcipore: *Aſtrologi non ſunt qui conſcribillarunt pingentes cælum.* Sed laborat ſyllaba antepenultima, inquiunt quidam docti quod ſit longa. Itaque vidi, qui legerent *concribillent,* à cribello, ſed falluotur. Syllaba enim corripitur.

Ad Furium XXVI.

Fvri, villula noſtra non ad Auſtri
Flatus oppoſita eſt, nec ad Fauoni,
Nec ſæui Boreæ, aut Apeliotæ,
Verùm ad millia quindecim, & ducẽtos.
O ventum horribilem, atq; peſtilentem!

ANT. PARTHENIVS.

Fvri *villula veſtra non ad Auſtri.*] ad Furium Bibaculum poëta ſcribit: ſenſus autem eſt, Furi veſtra villa oon ſolo vento (vt cæterorum hominũ villæ agitantur) perturbatur: Sed quindecim millibus & ducentis ventis vexatur.

Avstri *flatus.*] tangit quatuor cardinales ventos.

Favoni.] Zephyri: Lucre.

Et reſerata diu genitalibus aura Fauoni.

Boreæ.] Latinè Aquilo dicitur: flat inter exortum æſtiuum, & Septentrionem: vt Plinius & Gell. tradunt.

Apeliotæ.] ſubſolanus Latine dictus, flat ab exortu æquinoctiali.

Qvindacim *mi.*] ſ. ventorum: numerus finitus pro infinito. Loca in qua vndique venti conflant, cooflages dicuntur.

Hor.] horrendum, aſperum, terribilem.

Pastilentem.] augmentum malitiæ, nam oullus ventus peior peſtilenti eſt: alius tamen ſenſus elici poteſt hoc modo, vt ioeans dicat: quum aliæ villæ aliquo vento infeſtentur, veſtra villa non ob aliquem vẽtum incommoda eſt, verũ qoum ab vrbe diſtent quindecim millia & ducentos paſſus, hoc incommodum longinquitatis habetur tanquam horribilis & peſtilens ventus.

O ventvm *hor. at. peſt.*] totum hoc ioeoſe dictum eſt, in ineommodam villæ longinquitatem, qua defatigabantur illue ex vrbe ſecedẽtes.

PALLADIVS FVSCVS.

Fvri villvla.] Verſus eſt hendecaſyllabus. Non conueniunt litêrati, in huius epigrammatis expoſitione. Quidam enim eorum dicunt poëtam conqueri, de nimia villæ ſuæ ab vrbe diſtantia: alij quod in villam ſuam propter vrbis vicinitatem, plurimi ventitent, quos paſcere ſit neceſſe. Sed ego illorum accedo ſententiæ, qui aſſerunt Catullum habuiſſe villam, omnibus flatibus expoſitam: & ideo eum eonqoeri.

Avstri.] Auſter ventus eſt qui flat à Meridie, & à Græcis dicitur Notus quod ſit humidus.

Favoni.] Fauonius item veotus eſt, qui ſpirat ab occaſu brumali; hune Græci Zephyrum oominant.

Sævi *Boreæ.*] qui flat ab ortu ſolſtitiali: Latine dicitur Aquilo à eeleritate.

Apeliotæ.] ventus eſt qui ſpirat ab ortu æquinoctiali: & à nobis, ſubſolanus oominatur.

A Sed tu de ventis plura legito apud Ariſtotelem, Strabonem, Senecam, Plinium, & Aulum Gellium.

Ad *quindecim mil.*] ſupple ventorum.

Et *ducentos.*] ſ. veotos.

O ventvm.] exelamatio.

Atqve *peſtilentem.*] corporibus nocentem. Hermolaus Barbarus vir ſæculi huius eruditiſſimus, cuius immaturo obitu literæ tum Græcæ tum Latinæ maximam iacturam fecerunt, in Plinianis caſtigationibus, hoc epigramma ad verbum ita exponit, *non enim pretium aut ſumptum ad videri: ſed æris alieni ſummam, quam futurum eſſet, vt nominibus diſſoluendis villa diuenderetur, & quaſi hictaturus opponeretur.* quæ opinio ſi placee pro ooſtra ſcribendum erit veſtra.

ACHILLES STATIVS.

Fvri, *villula noſtra non ad Auſtri.*] Huius loci facetia in verbo. ducitur enim ab ambiguo cuius generis vt belle, & litterate dicta laudantur à Cic. in II. de Orator. *Ingenioſi enim,* inquit, *videtur, vim verbi in aliud, atque ceteri accipiant, poſſe ducere.* Opponere autem eſt etiam Oppignerare. quo verbo ſie aeeepto vſus eſt Iuuenalis in Sat. XI. *Lancibus oppoſitis.* ——
Ex eodem prorſos genere eſt cum hoc Catulli, illud Bibaculi apud Tranquillum de inluſtrib. Grãmat. In Catooem. nam vt hic verbo ambiguo Oppono eſt vſus, ſie ille Nodo. eſt enim apud illum hoc modo.

Catonis modo Galle Tuſculanum,
Tota creditor vrbe venditabat.
Mirati ſumus vnicum magiſtrum,
Summum grammaticum, optimum poetam,
Omnes ſoluere poſſe quæſtiones,
Vnum difficile expedire nodum.
En cor Zenodoti, en iecur Cratetis.

Oppooere etiam vento dixit Plinius in XVII. ſed idem aliter ac ceteri. A vento dixit opponere, niſi ſi mendi quid in verbis. *Aquilone,* ioquit, *maxime gaudent, denſiores ab afflatu eius lætioresq́, & materiæ firmioris.* Qua io re plerique falluntur, cùm in vineis pedamenta non ſint à vento eo oppooenda, & id tantum à Septentrione ſeruandum. Sic Verg. in III. Georg.

Et ſtabula à ventis hiberno opponere Soli.

Quibus ex verbis intellegitur, quid eodem modo locutus Plinius ſibi voluerit.

O ventvm *horribilem atque peſtilentem.*] Horat. *—nec peſtilentem ſentiet Africum.*

Horribilam.] ἀλεινὴ, Hom.

Σὺν δ᾽ Εὖρός τ᾽ ἔπεσε Ζέφυρός τε Νότος τε δυσαής.

M. ANT. MVRETVS.

Fvri.] vrget adhue Furij paupertatem, cuius villulam, quæ ei, vt veriſimile eſt, vnica erat, dicit non eo incommodam eſſe, quod ad huius aut illius venti flatum oppoſita ſit, ſed quod omni vento deterius eſt, quod oppoſita ſit pignori pro tanta pecunia, vt nihil iam ſit, cur eam Furius ſuam dicere debeat. iocatur autem in ambiguitate vocabuli oppoſita.

Villvla *noſtra.*] aut legendum *veſtra*, aut ex ſua perſona dicit, quod tamen de Furio intelligi cupit.

An millia *quindecim & ducenta.*] ſubaudiendum, H--S.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Verum *ad millia quindecim & ducenta.*] vetus ſcriptura, *& ducentos* recte. Alioqui immanis nimis fuiſſet ſumma illa. neque puto tam copioſumCatullum fuiſſe. Quindecim millia ducenta ſeſtertia, item quindecim millia ducenti ſeſtertij immane quantū diſcrepant. Priore ſumma fiunt denariũ millia quadringenta viginti quinque, hoc eſt, Solatorum aureorum Franciorum millia quinque & triginta, quadringenti ſexdecim cum denariis excurrentibus octo. Nam vnum ſeſtertium imputatur in vicenos aureos ſolatos cum decem denariis excurrentibus. Poſterior ſumma conficit tantum denarios quadringentos viginti quinque, id eſt, aureos ſolatos triginta quinque cum quinque denariis excurrentibus. Hęc melius conueniunt villulæ, quam illa immanis ſumma, cui nullus ſacculus par eſſe poteſt. De Catulli autem villa intelligendum, non de Furij, quod ſomniat vir diſertus.

Ad puerum ſuum XXVII.

Minister vetuli puer Falerni
Inger mî calices amariores,
Vt lex Poſtumiæ iubet magiſtræ,
Ebrioſa acina ebrioſioris.
At vos, quò lubet, hinc abite lymphæ,
Vini pernicies, & ad ſeueros
Migrate: hic merus eſt Thyonianus.

ANTONIVS PARTHENIVS.

Ministar *vetuli puer Falerni.*] Miniſtrum ſuum hortatur, vt ſibi temperet atque porrigat capaciora pocula: imperátque vt à menſis ſuis aquas maximum hominibus nocumentum excludat.

Falarni.] nigrum eſt vinum à Campaniæ agro dictum: Martialis,

Candida nigreſcant vetulo criſtalla Falerno.

Inger.] porrige: Inger pro ingere legatur per Apocopen vt verſus ſtet Phaleucius.

Mi.] pro mihi.

Amariores.] fumoſiores ipſius vini auſteritate, aut aſperiores hauſtu propter amplam capacitatem.

Postvmiæ]hæc illis temporibus fuit mulier vinoſiſſima & maxime bibula: quæ compotricibus ac compotoribus ſuis lege bibendi à ſe lata, tam grandia indicebat pocula: vt amarum ac difficile cuique foret, illa vno hauſtu ebibere.

Ebriosa *ac. ebrioſio.* hic verſus corrupte, ac per quam vitioſe legitur in omnibus fere codicibus: ſed elegantiſſima A. Gellij enarratioue emendetur in hanc formulam: vt ebrioſa acina genere fœminino caſu ablatiuo legatur, quamquam alias acinum neutro genere profertur: acinum enim totum vini plenum eſt.

Lymphæ.] aquæ.

Saveros.] graues, auſteros, atque abſtemios.

Thyonianvs.] Bacchicus. i. merum vinum, quale Bacchus Thyoneus inuenit. Bacchus fertur, Ioue patre concedente, matremSemelem ab inferis eduxiſſe, & immortalitate donatam, Thyonem à ſacris quæ illi attribuit, denominaſſe: nam θύω ſacra facio dicitur, inde ipſe Liber ex materno nomine Thyoneus appellatus eſt, vt ſcribit Diodorus.

PALLADIVS FVSCVS.

Minister *vetuli.*] Verſus eſt eius generis cuius ſuperior. Poëta imperat miniſtro, vt is ſibi hilarius potanti calices ingerat.

Falerni.] cui, teſte Plinio, inter generoſa vina Italiæ ſecunda nobilitas erat: nam prima pucino dabatur. genera autem Falerni tria erant, auſterum, dulce & tenue.

Inuer.] ingere.

Amariores.] vini auſterioris. Vina enim vetuſta amaritudine quadam, ſed qualis eſt in pipere, infeſtantur. Plinius, *hæc natura vinis in vetuſtate eſt ne potari per ſe queant, niſi peruincat aqua, vſque in amaritudinem carie indomita.*

Vt *lex Poſthum. i. m.*]habebant priſci magiſtros conuiuiorum, qui leges dabant ad potandum, ſecundum quem morem Poſthumia mulier cōuiuij magiſtra legem tulerat, qua conuiuæ plurimos ac capaciſſimos calices, haurire cogebātur.

Ebriosa *acina ebrioſioris.*] maluit dicere acina in genere fœminino, quā acino in maſculino vel neutro, vt verſus melius ad aurem ſonaret, nam A vocalis in præcedenti verbo poſtrema, eadémque in ſequenti prima. canoro ſimul atq; iucundo hiatu tractim ſonat. Idem facit Virgil. in ſecundo Georgico.

Talem diues arat Capua, & vicina Veſeuo

Ora iugo. nam O vocalis in priori verſu vltima, eadémque in ſequenti prima, ſuauem facit hiatum.

At *vos quo lubet.*] ſummouet aquas.

Vini *pernicies*] quæ vinum iugulatis.

Sevaros.] graues, qui nollunt inebriari.

Hic *merus eſt Thyonianus.*] hic eſt, inquit, meri vini liquor.

ACHILLES STATIVS.

Minister *vetuli puer Falerni.*] Miniſtrum abſolute poſuit Tibullus pro Pocillatore in III. —— *ceſſas diente olente miniſter,*

Temperat annoſum Martia lympha merum.

Horat. verbo miniſtrare ſic eſt vſus.

Menſa miniſtratur pueris tribus.

Ingere *mi calices amariores.*] Dactylum poſuit κατ' εἶδος ſpondæi. Ingerere verò μεταφορικῶς, opinor poſuit. Vergil. proprie in XII.

Aut raptas fugientibus ingeris haſtas. Et Horat.

Tum pueri nautis, pueris conuitia nautæ
Ingerere. Et apud eundem,
Trecentos ingeris obe. Et Sueton. in Claudio Nerone, *Ingeſtaq; aues, ac lemniſci, & bellaria.* Eo autem verbo frequentiam, & crebritatem ſignificant rerum eſculentarum, poculentarum, iniectarum. Itaque hoc loco Calices ingerere, id eſt, quod ἀζωρέστερον τὸ ποτὸν ἐγχεῖν. ſic enim Xenophon loquitur in VIII. Pæd. οὗτοι δὲ ἡμῖν, ἐὰν μὲν ἀζωρέστερον τὸ ποτὸν ἐγχέωσι, ταχὺ ἡμῖν ἐν τῷ ὕδατι ἐν αἱ γνῶμαι σφάλλονται. Nemeſianus in Cynegetico ſic, vt Catullus,

Caſtaliaſq; mihi noua pocula fontis alumno
Ingerit. Amariores vero quod dicit, eo vini præſtantiam, ac vetuſtatem ſignificat. de quo Plin. in XXIII. *Quo generoſius,* inquit, *vinum eſt, hoc magis vetuſtate craſſeſcit, & in amaritudinem corpori minime vtilem coit.* Et in XIII. *Vina primo dulcia auſteritatem annis accipiunt, & rubra fiunt.*

EBRIOSA *acina.*] In manuſcriptis, *Ebrioſe acino.* Legendum omnino de Gellij ſententia, *Ebrioſa acino.* Cic. tamen de Senectute, ſiquidem libri non fallunt, Acino vinaceo dixit, Ebrioſam vero acinum dicit ab effecto, quod ea, id eſt, vinum ipſum ebrios faciat. Sic Tibul. in I. Sobria dicit pocula, quibus aquæ multum eſſet admixtum, —— *at ipſe bibebam*
Sobria ſuppoſita pocula victor aqua.
Plinius tamẽ, Inebriari vuas, dicit in XIV. hiſtor. nat. *Condiuntur,* inquit, *& muſto vuæ, ipſaq; vino ſuo inebriantur.*

VINI *pernicies.*] ſic fere Ζὰν dicunt poëtæ Græci, vt Callimach. quemadmodum citat interpres Apollonij, Βοῶν ἀπὸ θηλυτεράων.

HIC *merus eſt Thyonianus.*] Bacchus quem Ouid. in IIII. Metam, Thyoneum vocat. *Indetonſuſque Thyoneus.* Auſonius ad Paulinum Thyonianum etiam dixit. *Accipe igitur,* inquit, *opuſculum de inconnexis continuum, de diuerſis vnum, de ſerius ludicrum, de alieno noſtrum. ne in ſacris, & fabulis aut Thyonianum mireris, aut Virbium. illum de Dionyſio, hunc de Hippolyto reformatum.* Interpres Lycophronis Θύωνον illum dici adfirmat, Θύωνος, inquit, ὁ θυώδης, quaſi vini potens. quæ vox Thyonei nõ multum diſſimilis.

M. ANT. MVRETVS.

MINISTER *vetuli puer Falerni.*] hic vna voce à Græcis οἰνοχόος, à Latinis pocillator dicitur, aut, vt hic, miniſter. nam & in hac re miniſtrandi verbum proprie admodum ponitur. Cicero Frumentaria: *Cum in eis conuiuiis ſymphonia caneret maximiſque poculis miniſtraretur.*

INGERE *mi.*] aut notandus eſt dactylus in prima ſede: aut pro *Ingere,* legendum *Inger.*

CALICES *amariores.*] meraciores, & vetuſtioris vini, in quo ſentitur amarus quidam ſapor. Erat autem hæc à Græcis dicta conſuetudo, procedente conuiuio, poſcendi maioribus aſſidue, & meracioribus poculis. cuius conſuetudinis ſiue Alexander Aphrodiſienſis, ſiue quis alius auctor eſt eorum problematum, quæ ſub ipſius nomine circũferuntur, & meminit Problemate

A LXXX & cauſſas quaſdam probabiles reddit.

VT *lex Poſtumiæ iubet magiſtræ.*] in cõuiuiis olim mos erat, talorum iactu vnum aliquem creare, qui præſcriberet, quantum quiſque, & quo modo temperatum biberet. eum Græci συμποσίαρχον, aut etiam βασιλέα, rem vero, id eſt, poteſtatem ipſam, ἀρχοινίαν vocabant. Horat. regnum vini, & bibendi arbitrũ dicit. *Nec regna vini ſortiere talis.* & alibi, *–Quem Venus arbitrum Dicet bibendi?* Varro modiperatorem. Magiſtros etiam eos, & hanc ludicram dignitatem magiſterium nominabant. Cicero de ſenectute, *Me vero & magiſteria delectant à maioribus inſtituta, & is ſermo, qui more*

B *maiorum à ſummo adhibetur magiſtro in poculo.* Poſtumiã igitur eodẽ ſenſu magiſtrã vocari intelligo.

EBRIOSA A.] de hoc loco vide Gell. c. XX. l. VII.

THYONIANVS.] nomen Liberi patris, à Thyone matre ipſius; quæ & Semele dicitur.

IANVS DOVSA FIL.

MINISTER *vetuli puer Falerni.*] Notandum Epithetũ *Falerni,* quod reperies item apud Mart. *Candida nigreſcant vetulo cryſtalla Falerno.* & Macrobium Saturn. VII. cap. XII. in prouerbiõ illo quo gulones ait vti: *Mulſum quod probè temperes, miſcendum eſſe nouo Hymettio & Falerno vetulo.*

C INGERE *mi calices amariores.* In veteri quodam Cod. eſt: *Miſce mi c. a.* quæ lectio non plane obiicienda eſt. neque turbet aliqnem, quòd hîc de mero agatur nõ miſto. *Miſce* enim, ſi admittimus hanc lectionem, nihil aliud erit, quàm infunde ſeu ingere. Martialis,

Hic ſcyphus eſt, in quo miſceri iuſſit amicis
Largius Aeacides & bibit ipſe merum.

Gloſſarium vetus Arabicum, quod eſt penes humaniſſimum & Orientalium linguarum peritiſſimum virum Franc. Raphelengium: *Miſceo, infundo.* atq; ita ad verbum expreſſerit illud Homeri: ζωρότερον δὲ κέραιε. Porrò *amariores calices* pro

D meraciorib. cum doctiſſimo Scaligero accipio. Obſeruo præterea totum carmen expreſſum è Græco Diphili. Sic enim ille: –ἔγχει σὺ δὲ πιεῖν.
Εὐζωρέστερον νὴ Δία, παῖ, δός. τὸ γὰρ
Ὑδαρὲς ἅπαν τοῦτ' ἐστὶ τῇ ψυχῇ κακόν.

Planè ipſiſſima eſt ſententia. Si quis cum Brodæo vinum annoſum ac vetuſtate edentulum, vt cum Plauto loqnar, intelligere velit per *amariores calices,* nihil obſtabo. Sed & ſententia eius adminiculari poteſt hoc exemplo Plinij ex lib. XIV. cap. IV. quod ipſe omiſit: *Hæc natura vinis in vetuſtate eſt, ne potari per ſe queant, niſi peruincat aqua, vſque in amaritudinem carie indomita.* Et quod

E ſequitur de *ebrioſa acina,* huc pertinet. muſta enim non inebriant teſte Macrobio Saturn. VII. capite VII. Et nihil naturali ratione ebrietati magis repugnat dulcedine. quod & in libro de miſtorum affectibus itemque in Problematis ſcriptum reliquit Ariſtoteles. Verùm vt ſemel abſoluam, vtrumqne per *amariores calices* & meracum & vetus vinum intelligi nihil obſtat. longinquitate enim temporis vinum meracius fieri idem Macrobius auctor eſt. καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ ὑδατῶδες ὁ χρόνος ἀναλίσκει, vt ait auctor Geoponicon. Ad priorem interpreta-

pretationem etiam facit, quod *ἀκρατέστερον* pro meracius poſuerit Nicander, cùm tamen *ἀκρατον* ſalſinginoſum & amarum ſignificet.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

INGER *mi calices amariores.*] Manifeſto *amariores* pro meraciores intelligit, alludens ad Homericum, *ζωρότερον δὲ κέραιε*. Quod diuerſe à veteribus exponi ſolitum cognoſces ex Plutarcho. Martialis autem aliter etiam exponit:

Hic ſcyphus eſt, in quo miſceri iuſſit amicis
Largius Aeacides viuidiuſque merum.

Hic largius & viuidius eſt *ζωρότερον*.

VT *lex Poſthumiæ.*] Lex Poſthumiæ magiſtræ, eſt lex magiſtra Poſthumia, vt vrbs Patauii. vide quæ in coniectaneis olim notauimus.

EBRIOSA.] Mirum, quum Gellius monuerit, *ebrioſa acina* legendum eſſe, neminem eorum, qui hunc poetam enarrarint, id animaduertiſſe: ſed omnes legere, *Ebrioſa atino ebrioſiore*. Quod quid ſit, neſcio.

Ad Verannium, & Fabullum. XXVIII.

Pisonis comites, cohors inanis,
Aptis ſarcinulis, & expeditis,
Verani optime, túque mi Fabulle,
Quid rerum geritis? ſatiſne cum iſto
Vappâ, frigoráque & famem tuliſtis?
Ecquidnam in tabulis patet lucelli
Expenſum? vt mihi, qui, meum ſecutus
Prætorem, refero datum lucello.

ANT. PARTHENIVS.

PISONIS *comites cohors inanis.*] Ad Verannium & Fabullum Piſonis Hiſpaniæ quæſtoris comites, ſeu commilitones, ſcribens: eos interrogat de lucro quod à Piſone auariſſimo ſint cõſecuti: ac ſimul inuchitur in flagitioſam Romanorum libidinem, qui comites ac milites ſuos magiſtratum, officij cauſa ſecutos, nefario concubitu contaminabant.

PISONIS.] hic Piſo à Saluſtio ſic deſcribitur. *Cneus Piſo adoleſcens nobilis, ſumma audaciæ, egens, factioſus, in citeriorem Hiſpaniam quæſtor pro prætore miſſus eſt, adnitente Craſſo: quod eum infeſtum, inimicumque Cn. Pomp. cognouerat: neque tamen ſenatus inuitus prouinciam dederat: quippe fœdum hominem à rep. procul eſſe volebat*: & infra: *ſed is Piſo in prouinciam ab equitibus Hiſpanis, quos in exercitu ductabat, iter faciens, occiſus eſt.* Piſones, appellati ſunt quidam Romani nobiles, quòd optimè piſa ſererent: ſicut à lente Lentuli. Plinius tamen aliter lib. XVIII. cap. III. *Cognomina*, inquit, *etiam prima inde, Pilumni, qui pilum piſtrinis inuenerat: Piſones à piſendo.* Sic etiam Ouidius in Carmine ad Piſonem,

—nam quid memorare neceſſe eſt.
Vt domus à Calpo nomen Calphurnia ducat?
Claraque Piſonis tulerit cognomina prima,
Humida calloſa quum pinſeret horrea dextra?

COHORS.] milites in cohorte prætoria.

INANIS.] inaniter militãtes, nulla vtilitate vobis parata.

APTIS *ſarcinulis & expeditis.*] hoc iocoſe in tenuitatem eorum qui erãt pauperrimi ſine ſarcinularum impedimentis.

CVM *iſto Vappâ.*] cum Piſone homine vili ac ſordido qualis eſt Vappa vinum corruptum. Vappa pro viliſſimo, ac ſordido homine poſuit: & Perſius, *Vappa lippus & in tenui farragine mendax.* de Vappa legito Plin. lib. XIIII. ca. XX.

IN *tabulis.*] in quibus lucri & impenſarum computationes ſcribitis.

ECQVIDNAM *in.*] an aliquid lucri, ac ſtipendij vobis dati.

PATET *expenſum.*] manifeſtatur vobis dinumeratum. nam expendere eſt dare & ſoluere pecuniam alicui: antiqui enim omnes pecunias pendebant, vnde impendere, & impenſa, atque expenſa.

VT *mihi.*] ſcilicet patet, qui nihil à meo prætore Memmio ex Bithynia retuli.

MEVM *prætorem.*] C. Memmium Bithyniæ prætorem cũ quo fuit Catullus, vt ſuperius dixit. huius C. Memmij aſperrimis orationibus ſæpe proſciſſus Cæſar ad cyathum & vinum ſtetiſſe diffamatus: poſtea Mẽmio adeo humane indulſit, vt in petitione conſulatus ſe illi ſuffragatorem præſtiterit. Memmio item cuidam ſuum opus inſcripſit Lucretius. Item, fuit Caius Memmius tribunus pl. infeſtus nobilitati, cuius meminit Saluſtius in Iugurtha.

DATVM *lucello.*] ideſt refero ſtuprum mihi datum lucro: alij legunt refero lucellum mihi datum.

PALLADIVS FVSCVS.

PISONIS *comites.*] Verſus eſt eius generis, cuius eſt ſuperior. deteſtaturus nefandam Romanorum magiſtratuum libidinem, qui in prouinciis comites ſuos irrumabant: interrogat Verannium & Fabullum ſodales, quid lucri fecerint in Hiſpania ſub Piſone.

COHORS.] accipitur aliquando cohors pro familia & amicis, Catullus *Reſpondi id quod erat: nihil nec ipſis: Nec prætoribus eſſe: nec cohorti.* Et Suetonius in Nerone. *Si quid comes ad orientem C. Cæſaris iuuenis occiſo liberto ſuo, quod quantum potare iubebatur recuſaret: dimiſſus è cohorte amicorum nihilo modeſtius vixit.* Cæterum in legione apud Romanos erant Gellij tempeſtate LX. centuriæ. XXX. Manipuli. & X. cohortes. Cohors autẽ, vt Varro ait, dicta eſt, quod vt in villa ex pluribus tectis coniungitur, ac quiddam fit vnum: Sic ex manipulis pluribus copulatur.

APTIS *ſarcinulis & expeditis.*] Sarcina eſt faſciculus rerum vtenſilium: indicat autem Verannij & Fabulli tenuitatem, cum dicat ſarcinas

eorum aptas eſſe & expeditas.

Qᴠɪᴅ *rerum geritis.*] quas res agitis.

Vᴀᴘᴘᴀ.] qui a ſuis degenerauit. Plinius lib. xiiii. *vitiumque muſto quibuſdam in locis, iterum ſponte feruere : qua calamitate cum deferbuit, deperit ſapor: vappaque accipit nomen, probroſum etiam hominum, cum degenerauerit animus.*

Eᴛ *quidnam in tabulis patet lucelli Expenſum.*] quidnam, inquit, lucri feciſtis : quid expenſum pateat in veſtris rationibus.

Qᴠɪ *meum ſecutus prætorem.*] intelligit Memmium, quem in Bithyniam ſecutus ſe ab eo irrumatum fuiſſe non diſſimulat.

ACHILLES STATIVS.

Pɪsᴏɴɪs *comites.*] De quo poſtea.

Porci & Socration duæ ſiniſtræ
Piſonis ſcabies.

Is autem Piſo prætor Hiſpaniam obtinuit. auctor Salluſtius.

Sᴀᴛɪs *ne cum iſto Vappa.*] Plin. in xiiii. *Vitiumque muſto quibuſdam in locis, iterum feruere. qua calamitate deperit ſapor, vappaque accipit nomen probroſum etiam hominum, cum degenerauerit animus.*

Eᴄǫᴠɪᴅɴᴀᴍ *in tabulis patet lucelli Expenſum.*] Quod mihi accidit, qui refero datum lucello. Tabulas autem milites circumferebant, quæ conſignabantur. ſecundum quas, opinor, ſtipendium his denumerabatur. Plaut. in Mil. glor.

Videtur tempus eſſe, vt eamus ad forum,
Vt in tabellas, quas conſignaui hic heri latronibus,
Ego denumerem ſtipendium.

Alij tabulas ſtipendiorum apud Quæſtorem fuiſſe adfirmant. Patère verbo hoc in genere Cicer. eſt vſus in. II. Philippic. *Vbi eſt,* inquit, *ſepties millies ſeſtertium, quod in tabulis, quæ ſunt ad Opis, patebat.* Et pro Roſcio, *Non habere ſe hoc nomen in codice accepti & expenſi relatum confitetur, ſed in aduerſariis patere contendit.*

Rᴇꜰᴇʀᴏ *datum lucello.*] ſingulare opinor hoc apud Catullum, *Referre datum*, ſed iocus id ipſe poſcebat. vel, *Refero datum.* id eſt expenſum fero lucello, vt pro lucro ſumptum ſe feciſſe dicat.

M. ANT. MVRETVS.

Pɪsᴏɴɪs *comites.*) iocatur cum Verannio, & Fabullo; indicatque ipſos, Piſonem in Hiſpaniam ſecutos, nihilo plus lucri feciſſe, quam ipſe lucri fecerat, Memmium in Bithyniam ſecutus.

Vᴀᴘᴘᴀ.) homine nihili.

Pᴀᴛᴇᴛ.) verbum valde proprium in hac ratione tabularum, vt & verbum referendi, quo ſtatim vtitur. Cicero pro Roſcio comœdo: Non habere ſe hoc nomen in codice accepti, & expenſi relatum confitetur, ſed in aduerſariis patere contendit.

Exᴘᴇɴsᴠᴍ.) iucunde, & κατ' ἀντίφρασιν. id enim, quod expenſum eſt, non in lucro, ſed in A damno potius ponitur. ſed videlicet indicat in eorum tabulis nihil patere præter expenſum; lucri eos nihil omnino feciſſe.

Rᴇꜰᴇʀᴏ *datum lucello.*) ſignificat ſe quoque nihil lucri feciſſe; itaque in tabulis ſuis nihil patere, præter ea quæ ipſe Memmio prætori dederat; eaque lucri locum occupare.

IANVS DOVSA FIL.

Aᴘᴛɪs *ſarcinulis & expeditis.*) Sic Petronius Satyrico : *Itaque quod bene eueniat, expedite* B *ſarcinulas. Aptis* autem eſt conſtrictis & colligatis, quod in præſenti *apo* vel *apio* eſſe veriſimiliter ſuſpicor. Gloſſarium Arabico-Latinum: *Apio, ligo.* huc etiam pertinet illud Feſti : *Apex, qui eſt ſacerdotum inſigne, dictus eſt ab eo, quod comprehendere antiqui vinculo, apere dicebant, vnde aptus is, qui conuenienter alicui iunctus eſt.*

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

Vᴛ *mihi, qui meum ſecutus Prætorem refero datum lucello.*) Multa ſunt in Catullo parum hactenus à magiſtris animaduerſa. in nullo tamen C magis cæcutiuerunt, quam iſto. Sed error hinc fluxit, quod ab hoc verſiculo ea, quæ ſequuntur, diſtraxerunt. Continuanda enim erant ita :

——vt mihi, qui meum ſecutus
Prætorem, refero datum lucello:
O Memmi, bene me, &c.

Non poteſt dici, quanta vrbanitate Prætoris ſui Memmij auaritiam perſtringit. Vos, inquit, à Piſone proprætore veſtro ita accepti eſtis, quomodo ego à Memmio proprętore meo. Nam, quum deberem in tabulis ſcribere: acceptum refero lucello ʟ-ʟxxx. vicem eius ſcribo : ô Memmi bene D mihi illuſiſti, qui in contubernio tuo pollicebar mihi montes auri: Sed quantum ego video, non minus vobis illuſit Prætor veſter Piſo, quam Memmius mihi. Hæc nunc ſunt luce clariora. vt valde decepti ſint, qui putarint Catullum à Memmio turpitudinem paſſum eſſe, quam pudor meus dicere vetat. Verbum enim flagitioſum, quo vtitur Catullus, non in eam ſignificationem accipiendum eſt, ſed in eam, in quam ſuperius accepimus, quum eundem Prætorem ita appellauit in epigrammate,

Varrus me meus ad ſuos amores.

E Verbum enim illud eo tempore ἀντὶ τοῦ ἀπρεπῶς accipiebatur. Quemadmodum contra τὸ ἀπρεπῶς ἄγειν dicebatur altero verbo obſcœno, quod huic è regione reſpondet, quod quidem verbum vltimum eſt in Scazonte Martialis, cuius initium :

Conuiua quiſquis Zoili poteſt eſſe.

Nam ibi illud verbum non in obſcœnam partem, quæ prima eius eſt notio, ſed pro ἀπρεπῶς ἄγειν ſumitur, exponi contumeliæ, ſtupidum eſſe, illudi.

Dᴀᴛᴠᴍ *lucello.*] Titius dat, Mæuius accipit. Mæuius acceptum refert Titio: Titius datum &

expenſum refert Mæuio. Hoc & ipſi pueri ſciũt. A
ſed quia ſunt τῶν πρός τι, conuertuntur, ſi perſonam commutes. Nam Mæuius poteſt ſcribere: Refero datum mihi. idem enim ac ſi dicat, acceptum refero Quæſtori. Itaque Catullus refert ſibi datum lucello. hoc eſt refert acceptum Memmio. Quid? illud, quod ſequitur. *ô Memmi.* Hæc ſunt verba, quæ Catullus in rationibus accepti vult referre. Sed prius ſcieodum, id quod ſupra attigimus, comites & adiutores negotiorum publicorum, qui dabantur magiſtratibus à Republica, vel cæteros ex domeſticis cooui-ctionibus, quos Cicero teſtatur quaſi ex cohorte prætoris appellari ſolitos, pro opera egregie in B
magiſtratum nauata duplex emolumentum à prætore conſequi ſolitos: alterum in prouincia, quod lucellum vocabatur: alterum in vrbe poſt reditum è prouincia: quum eorum nomina à magiſtratu in ærarium referebantur, & in beneficiariis proconſulis, ſiue proprætoris vocabantur. Nam magiſtratum, qui iuſſu populi prouinciam regeret, proconſulem, aut proprætorem vocare ſuſque deque habeo. Cicero in Frumentaria: *Age: quid tum ſi Apronio debitus Prætoris lucelli aliquid iuſſi ſunt dare? Putato Apronio datum, ſi Apronianum lucellũ ac v. ĩ prætoria præda vobis videbitur.* Idem ad Rufum quæſtorem ſuum libro quioto epiſtolarum: *Sed ego putaui eſſe viri boni, quum populus ſuum ſeruaret, conſulere fortunis tot vel amicorũ vel ciuium. Nam de lucello eſt ita actũ vt auctore Cn. Pompeio iſta pecunia in fano poneretur. id ego agnoui meo iuſſu eſſe factum. qua pecunia Pompeius eſt vſus vt tua, quam tu depoſueras, Sextius.* Vides ex his verbis Ciceronis priuatam pecuniam amicorũ, & ciuium vocari lucellum: Quod nomen [illegible] attribuebatur commodis prætorianorum. quod vero dabatur ipſi prætori, dicebatur honorariũ. Sed qui, quid ſit lucellum, ſcire cupit, legat epiſtolam illam Ciceronis. in qua tamen non inueniet eam lectiooem, quam adduximus: ſed ineptiſſimam, nempe Lucceio pro lucello, qui error & infra in eadem epiſtola quanquam aliis literis diſſimulatus eſt, illis verbis. *Sed ſi quod eſt, quum de logeo parum gratum viſum eſt, quod ego in rationibus referendis etiam nũc corrigere poſſim.* Ibi enim *de lucello* legendum eſt ex ſuperioribus verbis. Ita & epiſtolam Ciceronis emendamus, & locum Catulli, ex quo illam emendauimus, illuſtramus. Antea quid eſſet lucellum ignorabatur, neque vllus illius rei odor Criticos hodiernos afflauerat.

Ad Memnium. XXIX. E

O M e m m i, bene me, ac diu ſupinum,
Tota iſta trabe lentus inrumaſti:
Sed, quantum video; pari fuiſti
Caſu: nam nihilo minore verpa
Es fartus. pete nobiles amicos.
At vobis mala multa Dij, Deæque
Dent, opprobria Romuli, Remique.

ANT. PARTHENIVS.

TOTA *iſta trabe.*] mentula tua longa quanta eſt trabs: vt Mar. *tanta eſt quæ Titya columna pendet.*

FVISTI *pari caſu.*] pari conditione ac ſorte mecum: nam nullo accepto lucro ſtuprati fuiſtis.

VERPA.] mentula: verpus autem Iudæus circuncifus: Iuuen. *Quæſitum ad fontem ſolos deducere verpos.*

NIHILO *minore.*] quàm ſim fartus ego.

PETE *nobiles amicos.*] Prohibitio artificioſa, & vehemens facta per ironicam conceſſiooem.

PETE *nobiles amicos.*] quia ſtupraberis ab illis: pete autem pro appete per aphereſio: ſic igitur ſatyrico morſu, ac felle, flagitioſos Romanorum nobilium mores aſperſit.

DII *deæ.*] & ſuperi & inferi.

DENT, *opp.*] qui talia in amicos flagitia committitis.

MVLTA *mala opprobria.*] qualia & vos in familiares facitis.

ROMVLI *Remique.*] vobis ô Romani. vocatiuus eſt: Romulus pro Romano: vt Perſius *Bellum eſt an Romule ceues.*

PALLADIVS FVSCVS.

TOTA *iſta trabe.*] tota iſta mentula, quæ eſt inſtar trabis.

PARI *fuiſſe caſu.*] Pari mecum conditione. *Eſt autem caſus* vt ait Ariſto. *rei inopinatæ ventus.*

VERPA.] mentula ſine preputio. Verpi enim dicuntur Iudei quod ſint circuncifi. Martialis. *Delapſa eſt miſero fibula: verpus erat.*

PETE *nobiles amicos.*] elegans ironia.

AT *vobis mala.*] irritatus poeta oefanda Romanorum magiſtraruum libidine in eos imprecatur: ordo autem eſt, opprobria Romuli & Remi dij & deæ dent vobis multa mala.

OPPROBRIA.] dedecora: poſuit autem Romulum & Remum vrbis conditores pro omnibus Romanis.

ACHILLES STATIVS.

O MEMMI, *bene me, ac diu ſupinum Tota iſta trabe lentus inrumaſti.*] Hoc vero poema mihi quoque videtur factum de incõnexis contuſũ, de diuerſis vnũ, in man uſcriptis enim libris, qui ſequuntur verſus, aliter leguntur, quos nonnolli antea, quo eum his duobus cohærerent, motarut etiam repugnante ſententia. quod iam oſtende-

mus. Hic vero Memmius is eſt Poeta, cuius & Ouid. meminit in II. Triſt.

Quid referam Ticidæ, quid Memmi carmen, apud quos
Nomen adeſt rebus, nominibuſque pudor.

Et Gell. in XIX. cap. IX. *Nam Nœuius implicata, & Hortenſius inuenuſta, & Cinna inlepida, & Memmius dura.* Credo ego eundem hunc eſſe C. Memmium, cuius aſperrimis orationibus, vt inquit Suetonius, C. Cæſar non minore acetbitate reſcripſerat, eidemque ſuffragatot mox in petitione Conſulatus fuerit.

TOTA *iſta trabe lentus irrumaſti.*] ſic Afranius in Emancipato, vt eſt apud Cariſium, Lente poſuit. *Quam lente tractat me, atque eludit.*

SEO, *quantum video, pari fuiſti Caſu.*] In manuſcriptis omnibus non *Fuiſti*, ſed *Fuiſtis.* Et, quod ſequitur, *Nam nihilo minore verba Farti eſtis.* vt appateat hæc eſſe coniungenda, ſeiungenda vero & à ſuperioribus illis verſibus, & ab eo, quod ſequitur, *Pete nobiles amicos.* vt fragmentum hoc ſit, & auolſum aliunde. vt ſuperiora illa. Qui vero ſequuntur verſus duo, *At vobis mala multa di deæque, Dent opprobria Romuli, Remique*, hæc quoqoe *ἰδίῳ μέρει ἴσως.* & alieno loco ponuntur. Nec enim, ſi quis recte conſideret, vllam omnia probabilem ſententiam, & Catullo dignam efficiunt.

M. ANT. MVRETVS.

O MEMMI.] niſi me valde animus fallit, poeta hic non ex ſua perſona loquitur, ſed imitatur vocem alicuius, qui à Memmio prætore turpitudinem hanc paſſus fuerat. nam neque credendum eſt, generoſæ hominem indolis tantam ſuo corpore ſpurcitiem pertuliſſe; neque, ſi eo vſque proceſſiſſet impudentiæ, tamen fuiſſe tam prodigioſe ſtultum, vt eam notam ſibi ipſe verſibus ſuis inurere voluerit.

TRABE.] quam trabem dicat, notum eſt. eandem & columnam, & pyramidem vocabant, vt in Priapeiis,

Numirum tibi falſa res videtur
Aſtans inguinibus columna noſtris. & alibi,
Accedit iſtis impudentiæ ſignum,
Libidinoſo tenta pyramis nervo.
& palum. Horatius.
Obſcœnoque ruber porrectus ab inguine palus.

NAM *nihilo minore verpa Es fartus.*] ſignificat, Memmium quoque eodem modo acceptum ab alio quopiam æque bene, atque ipſe erat, peculiato. Verpam autem vocabant eam partem à vertendo. In Priapeiis,

Quæ quot nocte viros peregit vna,
Tot verpas tibi dedicat ſalignas

PETE *nobiles amicos.*] hactenus ex aliena, nunc ex ſua perſona loquitur. I nunc, inquit, quiſquis es, & te ad nobiles amicos applicato, à quibus tam pulchra facinora edi videas.

AT *vobis mala multa di deæque dent.*] contra Plautus Pœnulo,

— ô, multa di tibi dent bona,
Quom hoc mi obtuliſti tam lepidum ſpectaculum.
& in eadem fabula,
Di deæque vobis multa bona dent, cum mihi

A *Et bene præcipitis, & bonam prædam datis.*
& rurſom,
Multa tibi di dent bona, cum me ſaluum eſſe vis.

OPPROBRIA *Romuli, Remique.*] ita eos vocat, quod factorum ſuorum turpitudine veteribus Romanis, ipſiſque adeo vrbis fundatoribus dedecori eſſe viderentur.

IANVS DOVSA FIL.

NIHILO *minore verpa Es fartus. pete nobiles amicos.*] εὐμαθέστερον erit ſi legamus:

—nam nihilo minore verpa es
Fartus. i pete nobiles amicos.

B Coniecturam noſtram confirmat veteris codicis lectio, quæ eſt: *Farti eſtis. pete n. a.* vbi manifeſta veſtigia vides illius *i*, quod repono. Et quamuis hæc loqoendi ratio rarius occurrat apud Poëtas, qui ſæpiſſime vtuntur ea: *I nunc &*; tamen neque exempla huius deſunt. Virgil. IV. Æneid. *I ſequere Italiam ventis.* & in VII. eiuſdem operis: *Tyrrhenas, i, ſterne acies.* Apollonius Rhodius Argonaut. IV. —ἀλλ' ἴθι, ... δ' ...
ἢ ... ἀγάς ...

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

C O MEMMI.] Procul dubio eſt is ipſe C. Memmius cui libros ſuos dicat Lucretius. Hic ex prætura prouinciam Bithyniam ſortitus, quo eum ſequutus erat Catullus, mox Romam inde reuerſus repetundarum poſtulatus eſt à C. Iulio Cæſare, ex cuius oratione hæc extant apud Gellium: *Vel pro hoſpitio Regis Nicomedis, vel pro horum neceſſitate hoc munus, Memmi, refugere non potui.* Quare auaritiam eius à Catullo exagitari mirum non eſt, qui repetundarum poſtulatus ſit.

D PARI *fuiſti caſu.*] Ex veteri libro legendum pluraliter *Fuiſtis.* item, *Farti eſtis.* Sed, inquit, quantum video, non minore fortuna accepti eſtis à prætore veſtro, quam ego à meo.

PETE *nobiles amicos.*] Inſultatio. vt illa:

I nunc, & ventis animam committe, dolato
Confiſus ligno—

Facilis ſententia, & plana.

AT *vobis mala multa.*] Poſtquam illis, qui ſe ad magnas amicitias applicant, ſatis illuſit, poſtea ad illos ipſos, qui amicis ipſis abutuntur, ſermonem dirigit. At vobis, inquit, ô Romuli, Remique, opprobria, dij deæque mala multa dent.
E *Romuli Remique.* nominandi caſu. nam proceres Romanos, & qui in Republica aliquid poterant, ita vocabant. Infra, *Cinæde Romule hoc videbis, & feres.* & in Declamatione *Orate, Romule Arpinas. Opprobria* eodem caſu. Græce λώβαι, vt in prouerbio, ἀνδρῶν ... λώβαι. & ἐλέγχεα. vt κακ' ἐλέγχεα Homero. Quam male non ſolum finis Epigrammatis, ſed etiam totum poematium vulgo accipiatur, neſcio an aliis exploratum ſit. mihi ſane ita liquido conſtat, aut non parum hac in parte ab interpretibus erratum eſſe videatur.

In Cæſarem. XXX.

QVIS hoc poteſt videre? quis poteſt pati,
Niſi impudicus,& vorax,& aleo?
Mamurrã habere, quod comata Gallia
Habebat vnctum & vltima Britannia?
Cinæde Romule,hæc videbis,& feres?
Es impudicus,& vorax, & oleo.
Et ille nunc ſuperbus,& ſuperfluens
Perambulabit omnium cubilia,
Vt albulus columbus aut Adoneus?
Cinæde Romule,hæc videbis,& feres?
Es impudicus,& vorax,& aleo.
Eóne nomine Imperator vnice
Fuiſti in vltima occidentis inſula,
Vt iſta veſtra diffututa mentula
Ducenties comiſſet,aut trecenties?
Quid eſt?an hæc ſiniſtra liberalitas
Parum expatrauit?an parũ helluatus eſt?
Paterna prima lancinata ſunt bona,
Secunda præda Pontica, inde tertia
Ibera,quam ſcit amnis aurifer Tagus.
Hunc Galliæ timent, timent Britanniæ?
Quid hunc (malum) fouetis, aut quid hic poteſt,
Niſi vncta deuorare patrimonia?
Eóne nomine Imperator vnice,
Socer generque perdidiſtis omnia?

ANT. PARTHENIVS.

QVIS *hoc poteſt* vs. *quis poteſt pati.*] iambico trimetro exclamat in prodigam Caij Cæſaris largitionem: qui Mamurram Phormianum, cum quo ſtupri mutui commercium habebat, adeò locupletauerat:vt is opum elegantia totius Galliæ,ac Britanniæ diuitias exuperaret.

QVIS *hoc poteſt videre.*] percontatio eſt:& talis ſenſus. Nemo niſi impudicus atque ſceleratus poſſet ferre,ac pati Mamurram Pathicum habere totius Galliæ atque Britanniæ diuitias.

NISI *impudicus.*] oblique in Cæſarem dixit.

MAMVRRAM.] Cornelius Nepos tradit primum Romæ parietes cruſtâ marmoris operuiſſe totius domus ſuæ in Cælio mõte, Mamurram Phormiis natum,equitem Romanum,præfectum fabrorum Caij Cæſaris in Gallia. Hic namque eſt Mamurra Catulli Veronenſis carminibus proſciſſus: quem, vt res eſt, domus ipſius clarius, quàm Catullus, dixit habere,quicquid habuiſſet comata Gallia. hæc Plinius.

A COMATA *Gallia.*] Tranſalpina à Cæſare domita.

CINÆDE *Romule.*] impudice Cæſar. vehemens fama fuit C. Cæſarem quum eſſet adoleſcens apud Nicomedem Bithyniæ regem pudicitiam depoſuiſſe: vnde poſtea in eius triumphis tale carmen à militibus & ciuibus iactatum eſt: Gallias Cæſar ſubegit: Nicomedes Cæſarem. in hunc eundem Cæſarem atque Mamurram infra eſt illud epigramma: *pulchre conuenit improbus Cinædis Mamurræ Pathicoque Cæſarique.*

ROMVLE.] pro Romano vt ſupra: *Remuli Remique.*

SVPERFLVENS.] diuitiis ſuperabun-
B dans.

OMNIVM *cubilia.*] quia mœchus eſt, temerarius & ſuperbus, præ pecuniis.

DIONævs.] venereus, à Dione Venere: cui dicatæ ſunt columbæ: Dione Veneris mater fuit, à qua & filia denominata eſt.

EO *ne nomine.*] ſenſus eſt, ea ne de cauſa bellis es deprædatus Britanniam, vt mentula & libido Mamurræ,tot ſeſtertia illa à te data conſumeret?

EO *nomine.*] ea cauſa: vt Cicero, *quamquam me nomine negligentiæ ſuſpectum tibi eſſe doleo.*

VNICE.] ſingularis.

VLTIMA *inſula.*] Britanniam dicit: quam
C Cæſar bis aggreſſus ſubegit,vt ipſe in commentariis ſuis late ſcribit.

OCCIDENTIS.] Britannia tamen,vt Mella,& Plinius tradunt, inter ſeptentrionem, & occidentem porrigitur.

ISTA *veſtra mentula.*] Mamurræ ſcilicet.

DIFFVTVTA.] coitu exhauſta:vt ſuperius, *Cur non tam latera effututa pandas.*

SINISTRA *liberalitas.*] diffinitio prodigalitatis. hac de liberalitate Cæſaris legito Ciceronem primo Officiorum.

SINISTRA.] noxia,vitioſa.

LIBERALITAS.] Cæſaris ſcilicet.

D ALIT.] Mamurræ libidinem.

PARVM *expatrauit.*] parum ne libidine perdidit,& abſumpſit.

EST *helluatus.*] deglutiuit, conſumpſit. helluones dicuntur immoderate bona ſua conſumentes ab helluendo quod aſpiratur, vt auiditas magis exprobretur: helluari, eſt bona ſua guloſe, ac immoderate abſumere.

PATERNA.] patris ipſius Mamurræ.

LANCINATA.] lacerata: lancinare eſt dilacerare: Plinius, *Tot ſinus Peloponenſem oram lancinant.*

E SECVNDA *præda Pontica.*] quam Cæſar ex profligato Pharnace Mitridatis filio cæpit: & Mamurræ tradidit.

PONTICA.] nam Pharnaces Ponti rex fuit.

TERTIA *Ibera.*] Hiſpania: prædam dicit qua potitus eſt Cæſar quum Hiſpaniam prouinciam bellis ciuilibus Pompeio ademit Petreo & Affranio Pompeij ducibus apud Serdam perdomitis: vt in quarto Lucanus eleganter ſcribit: *Tagus Hiſpaniæ fluuius aureis aquis diuulgatus.*

HVNC.] Mamurram.

TIMET.] quia tantam rapiendi licentiam

habebat à Cæſare.

MALVM.] in malam rem: aduerbiom eſt per parentheſin, & exclamationem: vt ſæpe apud Terentium.

VRBIS.] Romæ.

EO *nomine*.] ea cauſa: vt Mamurra à vobis locupletarus omnia libidinibus abſumeret.

PERDIDISTIS *omnia*.] opes, & Imperium Romanum, quod occupaſſe Cæſar videtur: vt Mamurræ libidinibus opes ſuppeditaret.

PALLADIVS FVSCVS.

B QVIS *hoc poteſt videre*.) Verſus eſt iãbicus trimeter. Duos inſectatur Catullus, C. Cæſarem & Mamurram Formianum, quem Cæſar ob mutui ſtupri conſuetudinem rebus plurimis atque pulcherrimis dono datis, ditiſſimum reddiderat. De hoc ita ſcribit Plinius. lib. XXXVI. Hiſt. nat. *Primùm Romæ parietes cruſta marmoris operuiſſe totius domus ſuæ in Cælio monte Cornelius Nepos tradidit Mamurram Formiis natum, Equitem Romanum, Præfectum Fabrorum C. Cæſaris in Gallia. Neque indignatio ſit tali auctore inuenta re. Hic namque eſt Mamurra Catulli Veronenſis carminibus proſciſſus, quem, vt res eſt, domus ipſius clarius, quam Catullus dixit habere, quicquid habuiſſet comata Gallia.* C & Sueton. in Cæſare. *Valerium Catullum, à quo ſibi verſiculis de Mamurra perpetua ſtigmata impoſita non diſſimulauerat: ſatisfacientem eadem die adhibuit cœnæ, hoſpitioque patris ſui, ſicut conſueuerat, vti perſeuerauit.*

NISI *impudicus*.) niſi ſit talis qualis eſt Cæſar. pudicitiæ autem Cæſaris famam nihil quidem præter Nicomedis contubernium læſit, graui tamen & perenni opprobrio & ad omnium conuitia expoſito, auctor eſt idem Suetonius.

VORAX.) Voracem fuiſſe Cæſarem infra indicat Catullus cum inquit,

Parum expatrauit: an parum helluatus eſt
Paterna primum lancinata ſunt bona.

D & reliqua.

ALEO.) alea vocatur quilibet ludus in fortunæ varietate conſiſtens. Vnde aleones & aleatores dicuntur luſores.

GALLIA.) Quæ vt ſcribit Plinius in tria populorum genera diuiditur, amnibus maxime diſtincta: à Scaldi enim ad Sequanam Belgica eſt: ab eo ad Garunnam Celtica: eademque Lugdunenſis: inde ad Pyrenæi montis excurſum Aquitania, Aremorica ante dicta.

VLTIMA *Britannia*.) De hac ante diximus.

CINÆDE *Romule*.) poſuit Romulum vrbis E conditorem, pro quolibet Romano. Sic Perſius, *bellum hoc bellum eſt an Romule ceues.*

ET *ille*) Mamurra.

SVPERFLVENS.) diuitiis abundans.

PERAMBVLAVIT *omnium cubilia*.) fuit Romæ publicus adulter vel pathicus.

VT *albulus columbus*.] columbos maxime ſalaces eſſe multorum confirmat opinio.

DIONEVS.) Venerius à Dione matre Veneris: cui antiquitas columbos dicauerat.

ES *impudicus & vorax & aleo*.) Siquidem hæc pateris, Mamurram, ſcilicet, habere quicquid

A ante diximus.

EO *ne nomine*.) ea de cauſa.

IMPERATOR *vnice*.) Cæſar qui es vnicus imperator & belli gerendi magiſter.

VLTIMA *occidentis inſula*.) intelligit Britanniam.

DEFVTVTA.) crebris fututionibus exhauſta.

DVCENTIES *comeſſet aut trecenties*.) ducenta aut trecenta pro vnu coitu daret.

ALIT.] emendo, an hæc.

SINISTRA.) mala, nocens, aduerſa.

HELLVATVS *eſt*.) vorando conſumpſit. B Nam nihil aliud eſt helluari, quàm immoderato ſumptu bona ſua conſumere: vnde helluones dicuntur voraces.

PATERNA.) à patre relicta.

LANCINATA.) lacerata. Plinius lib. VIII. *at ij in ipſa nare caput condunt, pariterque ſpiritum præcludunt, & molliſſimas lancinant partes.*

PRÆDA.) hac voce ſignificantur res & corpora in bello capta.

PONTICA.) quam Cæſar ipſe cœpit poſt deuictum Pharnacem Mithridatis filium.

HIBERA.) Hiſpania ab amne vt ante dictum eſt.

C SCIT.) nouit.

AMNIS *aurifer*.) Plin. lib. IIII. *Tagus auriferis harenis celebratur*: & Iuue. *Tanti tibi non ſit opaci omnis harena Tagi: quodque in mare voluitur aurum.*

HVNC.) Cæſarem, non autem Mamurram.

MALVM.) aduerbium eſt interpoſitæ indignationis. Teren. *quas malum ambages mihi narrare occepit.* & Plautus in Caſſina. *Non mihi licere meam rem me ſolum vt volo loqui atque cogitare ſine te arbitro: quid tu malum me ſequere.* Plinius quoque lib. VII.

QVÆ *malum*.) iſta dementia iterari vitam mortemque.

DEVORARE.) deglutire. Ouidius, *deuorer ante precor ſubito telluris hiatu.*

D EO *ne nomine*.) eam ob cauſam.

VRBIS *opulentiſſimæ*) Romæ.

SOCER.) Cæſar.

GENER.) Pompeius. Lucanus, *Hinc ſocer inde gener.* nota eſt autem hiſtoria, cum ea à pluribus partim Græcis partim Latinis auctoribus, facundè narretur.

ACHILLES STATIVS.

QVIS *hoc poteſt videre. quis poteſt pati*.) Hi atque illi poſt, *Pulchre conuenit improbis cinæ*- E *dis*, &c. ſunt verſus illi, quibus Cæſari perpetua impoſita ſtigmata, ſcribit Suetonius. ſic enim ſcribit in C. Cæſaris vita. *Valerium Catullum, à quo ſibi verſiculis de Mamurra perpetua ſtigmata impoſita non diſſimulauerat, ſatisfacientem eadem die adhibuit cenæ. hoſpitioque patris eius, ſicut conſueuerat, vti perſeuerauit.* Et Plin. in XXXVI. *Primum*, inquit, *Romæ parietes operuiſſe totius domus ſuæ in Cælio monte Corn. Nepos tradit, Mamurram Formiis natum, præfectum fabrum C. Cæſaris. Neque indignatio ſit tali auctore inuenta re. Hic namque eſt Mamurra, Catulli Veronenſis carminibus*

proſciſſus, quem, vt res eſt, domus ipſius clarius, quam Catullus dixit habere, quidquid habuiſſet comata Gallia.

MAMVRRAM *habere, quod comata Gallia Habebat & vncta vltima Britannia.*] Poſterior verſus in manuſcriptis legitur,

Habebat cum te & vltima Britannia.

Ingenioſe Faernus ex *Cum te* fecit *Vncti:* vt ſic legatur, *Habebat vncti & vltima Britannia.* idem enim alibi ſic Vncta dicit patrimonia. Legi etiam poſſit, *Habebat ante & vltima Britannia.*

CINAEDE *Romule.*] Id P.R. aut ipſũ Cæſarem.

ET *ille nunc ſuperbus, & ſuperfluens.*] Sic Cic. in v. contra Verrem, *Iſtum rebus omnibus vndique ereptis impune eludentem circumfluere, & abundare.* Et Tibull. in II. *Vt mea luxuria Nemeſis fluat.*

VT *albulus columbulus Dionæus.*] In manuſcriptis hic verſus legitur hoc modo,

Vt albulus columbus aut idoneus.

Itaque eſt in Maffei libro. In meo,

Vt albulus columbus aut ydoneus.

Itaque coniecturam faciebam legendum omnino, *Vt albulus columbus, aut Adoneus.* Sic enim Adoneum efferunt Latini. Plaut. in Menœch. *Vbi Aquila Catamitum raperet, aut vbi Venus Adoneum.* Et Auſonius in Myxobarbo,

Ogygia me Bacchum vocant,
Oſyrim Ægyptus putat.
Myſtæ Phanacem nominant:
Dionyſon Indi exiſtimant.
Romana ſacra Liberum.
Arabica gens Adoneum.

Sic Vlyſſeum & Achilleum dicebant. ac denique ea ſic efferebant, nomina, quæ in ευς Græcis deſinerent. Romæ vetus monumentum vidi huiuſmodi.

D. M.
APHNIO . QVI
VIXIT. ANN. XIII
MENS. XI. DIEBVS
XVI. ACHILLEVS. ET
CLEOPATRA . PA
RENT. FIL. DVLCISSI

Et Horat. *Nec curſus duplices per mare Vlyſſei.* Et idem, —— *Currus Achillei.* Nam cur penultimam in Dionæus corripiamus, cõtra omnium quotquot vnquam eo verbo ſint vſi, normam. Vergilius enim quotieſcumq; eſt vſus, produxit,

Ecce Dionæi proceſſit Cæſaris aſtrum.

Et, *Sacra Dionææ matri.* —— Et Horat.

—— *Mecum Dionæo ſub antro.* Album vero columbum dicit hunc pulchrum concubinum. Sic alibi Niueum columbum dixit,

Nec tantum niueo gauiſa eſt vlla columbo
Compar. ——

Sin autem columbum Dionæũ hoc omnino loco dici, ac retineri velimus, interpretemur Columbum Dionæum ſic à Catullo dictum, vt ab aliis Pullum Iouis. Nam auctore Q. Fabio apud Feſtum Pompeium in verbis Pullus Iouis, puerum quem quis amabat, pullum eius dicebant. Columbum autem Dionæum, qui & auis ſacra Veneri ſit, à qua dea genus Cæſar ducere putabatur. quamuis Fabij verba non Pullus Iouis, ſed Pullus eius apud Feſtum legendum eſſe demonſtrant. quod ſi eſt, illud omnino

A malim, & Columbum pro Pullo, id eſt ſpeciem pro genere poſitam dicamus. Extat autem apud Athenæum verſus Alexidis, quo albus Veneris Columbus dicitur, ὦ λευκὲ Ἀφροδίτης· οἶμαι γὰρ ἀδώνιος. Itaque Catullus & verſum expreſſit Alexidis, & Adonei illum pulchritudine atque elegantia cumulauit.

EO *ne nomine imperator vnice.*] Vnicos imperatores honoris cauſſa dicebant. Sueton. in Othone Siluo. *Fortiſſimum virum, vnicum imperatorem prædicantes.*

QVID *eſt. ait hæc ſiniſtra liberalitas.*] In manuſcriptis, *Quid eſt, alit ſiniſtra liberalitas.* Faernus ex

B eo faciebat, *Quid abſtulit.* —— Ego vero, ſic, vt eſt in manuſcriptis, lego. & interpretor,

Quid eſt alit, quid eſt aliud, ſiniſtra liberalitas:

Et commode quidem reticetur, niſi hoc. nam Alid, ſiue Alit, pro Aliud, dixerunt antiqui. & eo nonnumquam Lucretius vtitur. & vt in veteribus monumentis hodieque Romæ, & veteribus in libris Aliut, pro Aliud, legimus: ſic illud etiam Alit. Apud Soderinos enim Romæ, intra Auguſti Mauſolæum in veteri ſaxo eſt, HOC. EST. SIC. EST. ALIVT. FIERI. NON. LICET. Et ſæpe in veteri Vergili exemplo ſic legebam.

PARVM *expatrauit.*] Indignatur. an parum

C expatrauit. Sic etiam Suetonius. *Paternas facultates conſumpſit, & expatrauit.* Qua de re etiam Plutarchus.

AN *parum helluatus eſt.*] citat Calphurnius Brixienſis verſum hunc in Heautontim. Terentij interpretans, Helluo, Vorax, inquit. Catull. in Cæſarem, —— *An parum helluatus eſt.* An vero particula ſic vſurpatur ab optimis auctoribus, cum quid ἐμφατικῶς, ſiue ἀγανακτικῶς dicunt. Cornelius Tacit. in XI. *An parum, quod Veneti, & Inſubres curiam inruperint, niſi cœtus alienigenarum velut captiuitas inferatur.* Et Ouid in Epiſt.

An ſi quis rapiat ſtabulis armenta reclusis,

D *Arma feras, rapta coniuge lentus eras.*

PATERNA *primum.*] Placet Hadriani ſententia, qui legendum putauit, Prima, quo ſint omnes iam bipedes.

HVNC *Galliæ timent, timent Britanniæ.*] In manuſcriptis, *Hunc Galliæ timet, & Britanniæ.* Sed ſic tamen, vt inter verbum Timet, & id quod ſequitur, paululum quid deſit. Itaque acute Faernus legendum coniiciebat, *Hunc Galliæ timetis, & Britanniæ.* quod etiam faciebat probabilius, quod Gellium meminiſſet in extremo XVIII. libro ſcribere Metricorum id eſſe præceptum, duos primos pedes, item extremos duos habere ſingulas

E poſſe integras partis orationis, medios haud vmquam poſſe. quod accideret, ſi ſic hunc verſum, vt eſt impreſſus, legeremus, & alienum id foret à conſuetudine Catulli, quam ſemper tenuit in Senariis. nuſquam enim contra metricorum hoc præceptum fecit. Nam monoſyllaba cum ſequentibus ſic cohærent, vt eius partes eſſe videantur. contra hoc præceptum fecit Volcatius Sedigitus in Iambis, quos de comicis poetis ſcripſit, *Si quid quartò detur, dabitur Licinio.* Si modo verſus deprauatus non eſt. Britannias vero vt Gallias multitudinis numero dixit Plinius in XXXIII. *Galliæ, Britanniæque inde modico dicuntur vſa.*

N*isi vncta deuorare patrimonia.*] Sic etiam Macrobius eſt locutus in III. Saturn. *Et vt,* inquit, *taceam Gurgitem, à deuorato patrimonio cognominatum.* Inſigne vero illud, quod & Cic. de Cæſaris rapinis in II. Officiorum ſcripſit. *Cæſar,* inquit, *ſuos non poterat remunerari, niſi diuites bonis ſpoliarentur ab illo.* A

S*ocer, generque.*] In Pompeium, etiam, vt videtur, hoc extremum.

M. ANT. MVRET.

Q*vis hoc poteſt videre?*] Indignatur. Mamurram Formianum ſtulta Cæſaris, cum quo ſtupri conſuetudinem habebat, liberalitate ad tantas pecunias veniſſe, vt ſolus aliquot prouinciarum opes poſſidere videretur. De huius opibus, & luxuria vide Plinium li. XXXVI. Eſt autem memorabile, quod narrat Tranquillus, ita leni Cæſarem fuiſſe ingenio, vt, cum ſibi perpetua his verſibus impoſita eſſe ſtigmata intelligeret, tamen Catullum ſatisfacientem ſibi (id eſt, teſtibus præſentibus affirmantem, pœnitere ſe, quod ea ſcripſiſſet: hanc enim eſſe vim in his rebus verbi, ſatisfacio, ſatis ex Amphitruone Plauti, & Terentij Adelphis, & Cicerone pro Roſcio Comœdo intelligi poteſt) eandem die adhibuerit cenæ, hoſpitioque patris ipſius, ſicuti conſueuerat, vti perſeuerauerit. B C

C*omata Gallia.*] Ita omnem tranſalpinam Galliam nominabant.

C*inædus.*] Notum eſt illud.

Ecce Cæſar nunc triumphat, qui ſubegit Gallias,
Nicomedes non triumphat, qui ſubegit Cæſarem.

R*omvle.*] Hoc nomine ſæpe vtebantur in eos, quos ſignificare volebant diſſimillimos eſſe Romuli, multumque ab illius præſtanti virtute abeſſe. auctor declamationis illius in Ciceronē, quæ tribuitur Salluſtio, *Oro te Romule Arpinas.* Perſius, ——*Nunc Romule ceues?* D

S*vperflvens.*] Ita vocantur, qui, vt vulgo loquimur, continere ſe in ſua pelle præ ſuperbia non queunt. atque hoc vitium in iuuenibus notatum puto ab Homero, cum eos dixit eſſe ὑπερφιάλους, etſi non ſum neſcius, Græcos grammaticos longe aliter hanc vocem interpretari. ſed de hoc alias. metaphora eſt à vaſis nimium plenis.

D*ioneus.*] Venerius. Detrita autem eſt vna litera è diphthongo, propter metrum. rectum enim erat, Dionæus. Virgilius, E

Sacra Dionææ matri, diuiſque ferebam.

D*vcenties, aut trecenties.*] Id eſt, ducenties, aut trecenties centena millia H-S. ducenties autem efficiunt monetæ Venetæ aureos nummos 588235. & præterea marculos quadraginta: trecenties, 882353 aureos nummos, octo marculis minus, ea ratione, vt ſeſtertios quidem ſingulos quaternis marculis, aureos autem ſingulos tricenis quaternis groſſulis æſtimemus.

S*inistra.*] Stulta, & præpoſtera. nam & Græci ſæpe σκαιὸν pro ſtulto dicunt. ſic & Horat.

——*O ego lęuus,*
Qui purgor bilem verni ſub temporis horam.

E*xpatravit?*] Libidinibus abſumpſit. Patrare, honeſtum olim verbum, poſtea ad obſcœnitatem tralatum fuiſſe, indicat Fabius lib. viij. Quo autem ſenſu, ex Boetio de definitione intelligitur, qui patrationem eſſe ait fractæ Veneris lacrymas, itaque Perſius oculum molliter ac libidinoſe natantem patrantem vocauit,

——*Patranti fractus ocello,*

quod id videlicet, in re Venerea, perficientibus eueniat. Iuuenalis, —*Oculoſque in fine trementes.*

H*ellvatvs eſt?*] de Cæſare ipſo loquitur.

P*ræda Pontica.*] Superato Pharnace Mithridatis, aut, vt ego in tribus peruetetibus æreis nomiſmatis Græce inſculptum animaduerti, Mithridatis filio. de quo notum eſt illud Cęſaris, Veni, vidi, vici.

I*bera.*] Superatis in Hiſpania Petreio, & Afranio. hiſtoria ſatis nota eſt

H*vnc.*] ἐμφατικῶς, & cum indignatione legendum eſt. Hunccine, tantum helluonem, Galliæ, & Britannia timent?

Q*vid hunc (malum) fouetis?*] Apoſtrophe ad populum Romanum.

V*ncta.*] Pinguia, opulenta, & copioſa.

IANVS DOVSA FIL.

N*isi vncta deuorare patrimonia?*] Didymus apud Diomedem lib. 1. *Comeſta patrimonia.*

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Q*vod comata Gallia habebat cuncta, & vltima.*] Poſtrema non Catulliana ſunt, ſed ex officina Hieronymi Auantij prodierunt, quum & veteres editiones, & ſcriptæ membranæ præferrent: *Habebat uncta, & vltima Britannia.* Parua admodum licentia legendum: *Habebat vnct.' & vltima Britannia.* Nam in Gallicano exemplari, vt iam monui, quod Langobardicis literis ſcriptum fuiſſe putamus, V & A viciſſim ſe commutant. quod nulla ſit inter illas literas differentia in charactere Langobardico. Sic in Coma Berenices. *quem maxumi' in oris,* pro *maxumum in oris.* Sic hic *vnctu,* pro *vnctum,* ſequente vocali. Cuiuſmodi quędam in Varrone notauimus, vt *datu' iri,* & ſimilia. Hic autem virulentus iambus non in Cæſarem, quod video omnes fere ſibi perſuaſiſſe, ſed in Mamurram ſcriptum eſt. ſed expoſtulat cum Cæſare Catullus de copia & ſuperfluentia Mamurræ.

Q*vod comata Gallia.*] Plinius libro trieeſimo ſexto, capite ſexto: *Hic namque eſt Mamurra Catulli Veronenſis carminibus proſciſſus, quem, vt res, domus ipſius clarius, quam Catullus dixit habere, quicquid habuiſſet comata Gallia. namque adiecit idem Nepos eum primum totis ædibus nullam niſi è marmore columnam habuiſſe.* In toto Plinio non eſt locus iſto corruptior. quem valde gaudeo mihi ſeſe tam opportune obtuliſſe. Mirum vero Catullum, qui toties in Mamurram verſuum ſuorū aciem diſtrinxerit, de hac domo tacuiſſe. Atqui, ſi ita res ſe haberet, non tacuiſſet. niſi me fallit augurium meum. Deinde, quid ſibi volunt illa, VT RES. Sed nolo in nugis lectorem diutius tenere. Sane

Plinius ita ſcripſit: *quem Metrodorus Scepſius clarius, quam Catullus, dixit habere, quicquid habuiſſet comata Gallia.* Atqui, quum hunc locum Plinij legerem, ſine vlla cunctatione ſuſpitio de mendo animum percuſſit: atque è veſtigio locum emendauimus. Sciebam enim Metrodorum Scepſium hominem malæ linguæ virulentis ſcriptis populi Romani procerum luxum exagitaſſe. Ouidius quarto de Ponto ad Tuticanum:

Non loca, ſed mores ſcriptis vexauit amaris
Scepſius Auſonios, actaque Roma rea eſt.

Quanquam in Ouidio male *Sepsius* vulgo legitur. Quare ille vir [illegible] dictus. **B** Plinius libro triceſimo quarto, capite ſeptimo: *Metrodorus Scepſius, cui cognomen à Romani nominis odio inditum eſt.* Floruit autem Cæſarianis temporibus. nam Bruto familiaris vixit: ex cuius epiſtola ad Cæſarem Chariſius produxit: *à Scepſio familiari meo.* Sed verba Plinij, quæ correximus, nondum ex toto menda vacant. Nam gloſſema eſt τὸ IDEM NEPOS. Nepotis enim nomen interiectum ideo, quia ſuperius eius mentionem fecerat Plinius. Quare ita totum eum locum legito: **C** *Hic eſt Mamurra Catulli Veronenſis carminibus proſciſſus, quem Metrodorus Scepſius clarius, quam Catullus, dixit habere quicquid habuiſſet comata Gallia. Namq; adiecit eum primũ totas ædibus nullam niſi è marmore columnam habuiſſe.* Quare autem dictum ſic eum habuiſſe, quicquid habebat Gallia, cognoſcimus ex eodem Plinio, qui nos docet, Mamurram Formiis natum, equitem Romanum, præfectum fabrorum C. Cæſaris in Gallia fuiſſe. Quum & veriſſima & præclariſſima ſit emendatio illa Pliniana, tamen ad ſtomachum quorundam Criticorum non facit. Adeo rari ſunt, qui falſa veris ſciant diſcernere.

D CINÆDE *Romule.*] Hoc eſt, o Cæſar, vt ſupra non dudum monuimus. Hæc, inquit, ô Cæſar patieris? Nam Romulus non pro quouis Romano, vt vult Parthenius, ſed pro eo, qui ita gratia populari valebat, vt regnum, tanquam alter Romulus obtinere videretur. Salluſtius in oratione Lepidi Conſulis ad populum: *Quæ cuncta ſcæuus iſte Romulus, quaſi externus rapta tenet.*

ES *impudicus & vorax.*] Iſte verſus aberat à noſtro ſcripto.

PERAMBVLABIT *omnium cubilia.*] Verbum Perambulare ad eam rem aptiſſimum. vt ſupra. **E** *Tremulique quaſſa lecti Argutatio, inambulatioque.* Sic verbo [illegible] vtuntur Græci. vnde [illegible], aut [illegible] dicũtur eiuſmodi homines, cuiuſmodi hic intelligitur Mamurra.

VT *albulus columbulus, Idoneus.*] Hæc ſunt correctorum commenta: præſertim quum in ſcriptis libris exaratum ſit: *vt albulus columbus, aut idoneus.* Quum ego Valentiæ Cauarum hunc locum ſcriptæ lectionis perpenderem, ſuccurrit poſſe legi. *Aut albulus columbus, aut Adoneus.* quia Adoneus pro Adonis Plauto, & Auſonio antiquario dictum memineram. Itaque nondum me eius coniecturæ pœnitet.

VT *iſta veſtra.*] Id eſt, vt iſte laſtaurus veſter Mamurra. Falluntur enim, qui ad ipſummet Cæſarem referunt. Nam, vt dixi, in ſolu Mamurram **A** Epigramma ſcriptum eſt: quanquam cum Cæſare expoſtulat Catullus. Quum libidinoſum Mamurram vocat, quo nomine vocare ſoleat Catullus, clarius eſt, quam vt à me dici debeat.

QVID *eſt? an hæc ſiniſtra liberalitas.*] Hæc omnia ita, vti leguntur hodie, commentus eſt Hieronymus Anantius. Recta ſcriptura eſt:

Quod? eſt alis, ſiniſtra liberalitas?

Alis pro *alid* ſcriptum, vt ſupra *Quot*, pro *quod.* vt à Quis, quid. ſic ab Alis, alid faciebant. Quid? inquit, eſt aliud, quod illi expatrandum, & abligurriendum obiicias? quaſi parum expatrauerit, qui paterna bona primum, deinde tantum bel**B**lorum prædam deuorauerit. Facete autem Cæſarem vocat ſiniſtram liberalitatem, vt Bibaculus Orbilium Grammaticum vocauit literarum obliuionem. Quare hæc hactenus parum intellecta fuerant. Iam ſcimus libros ſcriptos, & antiquitus excuſos ita habere. Sed noſter non *alis*, ſed *at* habebat. mendoſe, vt puto. Niſi legendum eſſet: *Quod eſt, at ſiniſtra liberalitas.* vt Næuius, auctore Priſciano dixit, —*vel ai, vel nega.*

PARVM *expatrauit.*] Hunc locum habebat in animo auctor Gluſſarij, quum ſcribebat, *Patrat*, [illegible]. **C** Nam non ſemper ſignificat [illegible]. Sed expatrare eſt ſcortando [illegible] imo [illegible]. Sed omnium linguarum feliciſſime Germanica *Verburen.* In vetuſto Gloſſario Latinoarabico: *Patratio eſt rei Venereæ conſummatio.* Aliæ Gloſſæ: [illegible], *Expatro.*

PATERNA *primum.*] Vel puer diuinauerit legendum eſſe, *Paterna prima.* Quia omnes ſunt meri Iambi.

QVAM *ſcis amnis aurifer Tagus.*] Miror doctis viris de huius loci abſurditate nihil in mentem veniſſe, aut ſaltem nihil admonuiſſe. Atqui iſta **D** lectio à ſcriptura & illa quoque mendoſa diſcrepat. Ita enim ſcriptum eſt, *Ibera, quæ ſe amnis aurifer Tagus.* Sed quomodo legendum ſit, mox ſequenti verſu aperiam.

HVNC *Galliæ timent.*] Quorſum hæc, obſecro? aut vnde tam interruptus ſermo? aut quid habebant in mente correctores, qui iſta monſtra nobis pepererunt? Noſter liber plane habet: *Hunc Galliæ timet tellus, & Britannia.* prodigioſa prorſus lectio, & quæ oſcitabundum correctorem non poſtulet. Nam ſane primum hoc ſatis acceptum eſto, Catullum hic non niſi iambis **E** puris vſum eſſe. Deinde antecedens verſiculus ſententiam cum hoc claudit. Quare ita Catullum ſcripſiſſe quauis ſponſione auſim contendere.

—— *Quas & amnis aurifer Tagus:* ſubaudi quas prædas attulit Tagus. De ſequenti verſiculo quid faciam, non liquet, quanquam olim multas machinas adhibuimus, vt ex eo veram aliquam ſententiam extunderemus. Sed fruſtra. Nam puto eſſe ſpurium, quod res ipſa loquitur. Neque enim ſyllabæ conueniunt, neque ſententia cohæret. Nam quorſum Mamurram timeri?

QVID *hunc malum fouetis?*] O Cæſar, quid hunc Mamurram fouetis? Nam ſane hic perperam τὸ *Hunc*, Cæſarem exponebant.

NISI *uncta deuorare.*] Propterea ſemper vocatus

Decoctor. vt in illo, *Decoctoris amica Formiani.*

Eone *nomine vrbis opulentiſſima.*] Si hæc natio correctorum viueret, nihil eſt, quod e re illorum melius optem, quam bonam mentem. Nam ſane hic eorum iudicium requiro. quid enim eſt illud, *vrbis opulentiſſima*? Sane ad quid referam, neſcio. Deinde quid opus eſt vrbis opulentiſſimæ mentionem facere, ſi hic Roma intelligitur, quum hoc non Catullus voluerit? Poſtremo quomodo conſtabit Iamborum purorum modus, ſi hanc lectionem recipiamus? Quid ergo? Quid? niſi hunc verſum intercalarem dimidium tantum à librario poſitum fuiſſe, quia ſatis notus eſſet, & à quouis expleri poſſet, quum ſuperius integer appoſitus ſit:

Eone nomine, imperator vnice
Socer, generque perdidiſtis omnia?

Eone nomine, inquit, tu Cæſar, & tu Pompei, ita omnia perdidiſtis, vt iſte illa deuoraret? Pompeius & Cæſar perdiderunt omnia: quia ipſi cauſſa fuerunt bellorum ciuilium. ex quibus præda opima obtigit Mamurræ quam ille in voraginem ventris ſui omnem immerſit. Propterea perdita bona vocat, quæ Mamurra abliguriuit.

Socer *generque.*] Facete in alium ſenſum detorſit Virgilius in Proluſionibus:

Socer beate nec tibi, nec alteri,
Generque Noctune, putidum caput:
Tuone nunc puella talis, heu tuo
Stupore preſſa rus abibit? heu mihi
Vt ille verſus vſquequaque conuenit:
Gener, Socerque perdidiſtis omnia.

Ad Alphenum. XXXI.

Alphene immemor, atque vnanimis falſe ſodalibus,
D *Iam te nil miſeret, dure tui dulcis amiculi.*
Iam me prodere, iam non dubitas fallere perfide.
Nec facta impia fallacum hominum cælicolis placent.
Quæ tu negligis, ac me miſerum deſeris in malis.
E *Eheu quid faciant, dic, homines, cuíve habeant fidem?*
Certè tute iubebas animam tradere, inique me
Inducens in amorem, quaſi tuta omnia mî forent.
Idem nunc retrahis te, ac tua dicta omnia, factaque
Ventos irrita ferre & nebulas aërias ſinis.
A *Si tu oblitus es, at Dij meminerunt, meminit Fides:*
Quæ, te vt pœniteat poſtmodò facti, faciet, tui.

ANTONIVS PARTHENIVS.

Alphene *immemor, atque vnanimis falſe ſodalibus.*] Alphenum iuriſconſultum, fallaciæ
ac perfidię arguit: monens eum deos hominum
fraudibus, & periuriis iratos eſſe. Alphenus Var-
B rus Cremonenſis abiecta ſutrina, quam in muni-
cipio ſuo exercuerat, Romam petit: magiſtro-
que vſus Sulpitio iuriſconſulto, ad tantum per-
uenit, vt & conſulatum gereret, & publico fu-
nere efferretur. Huius Alpheni Gellius & Por-
phyrio meminerunt: Horatius, de hoc: *vt Alphenus vafer omni abiecto inſtrumento artis: clauſaque taberna. Sutor erat ſapiens operis.*

Falſe.] Fallax.

Vnanimis.] Datiuus pluralis eſt.

Amiculi.] Mei Catulli.

Fallacum.] Legendum enim eſt fallacum
per ſyncopen vt ſtet verſus: hoc enim epigram-
C ma habet metrum Choriambicum, quod dicitur
phaleucium hexdecaſyllabum: Choriambicum
appellatur à pede: nam conſtat ex ſpondæo tri-
bus choriãbis: & pyrrichio: phaleucium autem
ab auctore: qui eo plurimum vſus fuit: hexde-
caſyllabum à ſyllabarum numero: Conſtat enim
ex ſexdecim ſyllabis ad differentiam phaleucij
hendecaſyllabi.

Deſeris.] Bene deſeris: nam Deſerere eſt rem quam quiſpiam tueri debeat deſtituere: vnde Virgil. deſertorem Aſiæ dixit de Ænea: Alphenus vt coniectare licet Catulli cauſam deſeruerat.

D Cvi *habeant fidem.*] Si iuriſconſultus perfidus eſt.

Ventos *irrita ferre ſinis.*] In vanum & incaſſum dicta fuiſſe facis: nam quæ nullum effectum conſequuntur à ventis & nubibus abripi dicuntur: Ouidius.

Irrita ventoſa rapiebant cuncta procellæ: & alibi,
Et iubet æolios irrita ferre notos.

PALLADIVS FVSCVS.

Alphene *immemor.*] Verſus eſt choriambi-
cus: qui quidem conſtat ex ſpondæo: tribus
E choriãbis & pyrrichio. Conqueritur poeta quod
Alphenus puer quem ipſe vnice amabat, fidem
ſibi datam violauerit.

Immemor.] Qui tuorum verborum non meminiſti.

Amiculi.] Catulli: diminutiuũ ab amico.

Perfide.] Qui fidem mihi datam fregiſti.

In *malis.*] In ſuſpiriis & luctu.

Cvi *habeant fidem.*] Cui credant. nam non idem eſt dare fidem, quod habere fidem; dare fidem eſt aliquid ſancte promittere. Terentius: *grauidaque facta fidem dat vxorem ſibi fore hanc.* & Virgil. *Accipe daque fidem.* at habere fidem eſt

verbis alterius credere.

VENTOS *irrita ferre.*] Dicta hominũ à ventis & nubibus ferri dicuntur, ſi ab iis non fiant, quæ ſeſe facturos promiſerunt. Catull.

At non hæc quondam blanda promiſſa dediſti
Voce mihi: non hæc miſeram ſperare iubebas
Sed connubia læta: ſed optatos Hymenæos:
Quæ cuncta aerij diſcerpunt irrita venti. Et Ouid.
Demophoon ventis & vela & verba dediſti.
Vela queror reditu, verba carere fide.

MEMINIT *fides.*] Vt dea. Iuuenalis.
Vt colitur Pax atque Fides: Victoria virtus.

ACHILLES STATIVS.

ATQVE *immemis falſe ſodalibus,*] Falſe, actiue, qui fefellerit. Sic Verg. in I. Georg. *Sol tibi ſigna dabit. ſolem quis dicere falſum Audeat.*

DVLCIS *amiculi.*] Horat. *Dulces amici occurrunt in triuijs.* Amiculus, idem Horat. *Pauper amiculus.* Et Plaut. in Ciſtellaria, *Amiculum hoc ſuſtolle ſaltem.*

IAM *me prodere, iam non dubitas fallere perfide.*] In manuſcriptis, *Iam me non dubitas.* Me cum ſupra poſitum fuiſſet à Grammatico, interpretante hæc ipſa, inrepſit inde in contextum.

NEC *facta impia.*] Nec pro Non, poſuit more veterum. Cic. in III. de Legibus, *Magiſtratus nec obedientem, & noxium ciuem mulcta, vinculis, verberibuſque coercento.*

EHEV, *quid faciant, dico, homines, cui ve habeant fidem.*] Sic etiam erat in manuſcriptis. Pontanus pro, Dico, fecerat, Dic. Ego legendum putabam, *Dehinc homines.* aptius id mihi videbatur ſententiæ, & mutatio non magna.

CERTE *tute iurabas animam tradere.*] In manuſcriptis, vt multis in impreſſis, non Iurabas, ſed Iubebas. Illud enim eſt contra legem carminis. Sic idem alibi, *Non hæc miſeram ſperare iubebas.* & Verg. *Quid me cælum ſperare iubebas.* Animam vero tradere, ideſt ſummam meam tibi voluntatem deferre, nihil vt reliqui eſſet meum, quod eodem iure tuum non foret. Sic de eo, qui nihil non debet, Animam debere, dicit Comicus.

INDVCENS *in amorem.*] Tanquam in laqueos. Sic Tibullus. *Semper vt inducar, blandos offers mihi vultus.*

IDEM *nunc retrahis te.*] Sic Horat. *At ne te retrahas.*

AC *tua dicta.*] Promiſſa. Idem alibi,

Quis dum aliquid cupiens animus prægeſtit apiſci,
Nil metuunt iurare, nihil promittere parcunt.
Sed ſimulac cupidæ mentis ſatiata libido eſt,
Dicta nihil metuere, nihil periuria curant.

VENTOS *inrita ferre ad nebulas aërias ſinis.*] Legendum omnino, vt eſt in manuſcriptis,
Ventos inrita ferre, ac nebulas aërias ſinis.

SI *tu oblitus es, at di meminerunt, meminit fides.*] In manuſcriptis, *Vt di meminerunt.* Illud itaque probabilius. ſic Vergil. *At ſperate deos memores fandi, atque nefandi.*

MEMINIT *fides.*] Cic. in II. de Legib. *Aſt olla, propter quæ datur homini aſcenſus in cælum, mentem, virtutem, pietatem, fidem, earumq. laudum delubra ſunto. nec vlla vitiorum ſacra ſolemnia obeunto.*

A

M. ANT. MVRETVS.

ALPHENE.] Alphenum (neſcio an iuriſconſultum, illum Ser. Sulpitij diſcipulum, cuius frequens & in Pandectis, & in aliis ſcriptis veterum mentio eſt) vt in ratione colendæ amicitiæ perfidioſum, accuſat: minaturque fore; vt dij tandem meritas ab eo violatæ fidei poenas exigant. Facile autem crediderim, etiam carmen infra poſitum, cuius principium eſt, *Deſine de quoquam,* ad hunc ipſum Alphenum pertinere.

NEC *facta impia.*] expreſſiſſe videtur verſum Homeri,

B *Οὐ γὰρ σχέτλια ἔργα θεοὶ μάκαρες φιλέουσι.*

TVTE *iubebas animam tradere.*] Tu ipſe iubebas, vt tibi animam traderem, id eſt, vt me totum ad te amandum darem.

AT *di meminerunt.*] In meo illo libro, cuius bonitatem numquam tantopere perſpexi, quam cum hæc ſcriberem: (eo autem magis memini, quod eo vtens, totum Catullum, etiam tum puerulus, ſæpe relegendo edidiceram) in eo igitur verſus hic ita ſcriptus erat, *Si tu oblitus es, at di meminere, at meminit Fides:* quæ lectio quanto ſit elegantior, nemo non videt.

C FIDES.] Hanc quoque inter deos numeratam fuiſſe, omnes iam ſciunt.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

ALFENE.] Alfenus Varus idem cum eo, de quo ſupra, *Varus me meus ad ſuos amores.* Conciliauerat eum Catullo ſtudiorum ſimilitudo. Erat enim & Iuriſconſultus & poëta. Seruius: *Alfenus Varus licet iuriſconſultus, & ſucceſſor Seruij Sulpitij eſſet, etiam carmina aliqua compoſuiſſe dicitur.*

INIQVE *me inducens in amorem.*] Putant *τὸ inique* vocandi caſu enunciatum. ego puto aduer-
D bium, & vltimam correptam more antiquo. Horatius, ——*per aquas dure volubiles.* Virgilius, *Flos adprime tenax.* non *adprima*, vt magiſtelli edendum curarunt.

Ad Sirmionem, peninſulam.
XXXII.

PENINSVLARVM Sirmio, inſularumque
Ocelle, quaſcumq; in liquentibus ſtagnis,
E *Marique vaſto fert vterque Neptunus,*
Quàm te libenter, quamque lætus inuiſo,
Vix mî ipſe credens Thyniam, atque Bithynos
Liquiſſe campos, & videre te in tuto.
O QVID ſolutis eſt beatius curis!
Cùm mens onus reponit, ac peregrino
Labore feſſi venimus Larem ad noſtrum,
Deſideratoque acquieſcimus lecto.
Hoc eſt, quod vnũ eſt pro laboribus tãtis.

Salue, ô venuſta Sirmio, atq; hero gaudê:
Gaudete voſque Lydiæ lacus vndæ:
Ridete quidquid eſt domi cachinnorum.

ANT. PARTHENIVS.

PENINSVLARVM *Sirmio, inſularumque.*] Poëta ex Bithynia in patriam Syrmionem reuerſus: ſummo gaudio eam ſibi omnium rerum chariſſimam inuiſit, omnique hilaritate ſalutat. verſus autem eſt ſcazon Iambicus: Syrmio eſt peninſula Benaci, quem nunc Gardæ lacum vocamus in agro Veronenſi. putatur à multis Catulli noſtri patria, quum tamen eum non Syrmione, ſed Veronæ natum eſſe ſcribat Euſebius. nunc quidem eſt anguſtum cum theatri latericij reliquiis oppidum: olim autem vrbs neque exigua neque obſcura, à Pannonicis ſiue Vngaris aliquando inſtaurata: vt ego in quodam eleganti atque antiquo grammatici cuiuſdam epigrammate comperi. Syrmium item oppidum Dalmatiæ & ibi Syrmienſium ciuitas, vt ſcribit Plinius.

PENINSVLARVM.] Peninſula dicitur terra in mare lacumue longe porrecta, quaſi inſula; ex vno tantum ſed anguſto latere inhærens continenti: Græcè dicitur Cherſoneſus quaſi χερσος terra continens, & νῆσος inſula.

OCELLE.] Res chariſſima: nam rem charam nobis, ſolemus appellare oculum noſtrum.

INSVLARVM.] Inſula terra eſt totavndique aquis circundata.

VTERQVE *Neptunus.*] Ideſt, vtriuſque & maris & lacuum numen: nam Neptunus duplicem habet poteſtatem, ſcilicet, in mari & lacubus dominatur. Vterque enim dixit ad vtrumque Neptuni numen ſignificandum, vt Mar. de Diana, *Experta eſt numen moriens vtriuſque Diana.*

INVISO.] Ad videndum venio: Virgilius.
Vrbis ne inuiſere Cæſar, terrarumque velis curam;

THYNIAM, *atque Bithynos.*] Thynia, & Bithynia eadem eſt, de qua ſuperius dicta ſunt multa ex Strabone, Solino, Plinio auctoribus. Plin. tamen Bithyniæ incolas duas in partes diſtribuiſſe videtur, quum ſcribat, *Tenent oram omnem Thyni, interiora Bithyni.*

O QVID *ſolutis eſt beatius curis.*] Tædio inutilium negotiorum peregre affectus, laudat quietum domi otium: hinc Horat.

O rus quando te aſpiciam, quandoque licebit,
Nunc veterum libris, nunc ſomno, & inertibus horis,
Ducere ſollicitæ iucunda obliuia vitæ.

CVRIS *ſolutis.*] Curis ſtudiorum & muſarum, quæ ſunt ab omni negotio ſolutæ.

HOC *eſt quod vnum eſt pro laboribus tantis.*] Senſus: hoc quietum otium eſt quod per tantos vitæ noſtræ labores quærimus: nam omnes mortales, ſuas omnes curas, labores, negotia, ad hunc dirigunt finem, vt partis diuitiis & honoribus, beato fruantur otio: Hor. *Hac mente laborem*
Seſe ferre ſenes, vt in otia tuta recedant.

HERO.] Me domino tuo.

LYDIÆ *lacus vndæ.*] Benacum Lydiam vndam appellat: nam Lydi Thuſci ſunt. Thuſcorũ A autem reges metropolin habuerunt Mantuam, quę, Plinio auctore, Thuſcorum tranſpadum ſola reliqua. ſub Thuſcorum iure Benaci accolæ fuerunt, quos Virg. Thuſco Tarconte duce, ad Æneæ auxilium contra Mezentium profectos, deſcribit

Mantua diues auis: ſed non genus omnibus vnum,
Gens illi triplex, populi ſub gente quaterni,
Ipſa caput populis, Thuſco de ſanguine vires:
Hinc quoque quingentos in ſe Mezentius armat,
Quos patre Benaco velatus arundine glauca
Mincius infeſta ducebat in æquora pinu.

LYDIÆ.] Thuſcæ ſub iure Thuſco, aut vſq; B Mantuam Thuſcam Mincium influentes. item, eodem Plinio auctore, Rhætorum & Euganeorum Verona eſt. Rhæti à Thuſcis oriũdi: Benacus autem Veronæ eſt: Thuſcus igitur, id eſt Lydius, Benacus eſt. Thuſci enim habuerunt originem à Lydis, qui ex Mæonia quę poſtea Lydia dicta eſt, Tyrrheno Lydi fratre duce, in eã Italiæ partem profecti ſunt.

PALLADIVS FVSCVS.

PENINSVLARVM *Sirmio.*] Verſus eſt Iambicus trimeter. Poeta ex longa moleſtaque C peregrinatione, domum reuerſus, Sirmionem patriam procul viſam ſalutat.

PENINSVLARVM.] Peninſula terra eſt in mari, & lacu quæ à tribus lateribus aqua pulſata, quarto latere continenti annectitur: & à Græcis tum Cheroneſus, tum Cherſoneſus dicitur.

LIQVENTIBVS *ſtagnis.*] Aquis fluentibus.

VTROQVE *interno.*] Scilicet & externo.

THVNIAM, *atque Bithynos.*] Bithynia regio Aſiæ eſt, monumentis veterum abunde celebrata: quæ ab Helleſponto ad Boſphorum Thracium protenditur: eius oram, vt ſcribit Plinius, tenent Thyni, interiora vero Bithyni.

D O *quid ſolutis eſt beatius curis.*] Senſus eſt: beatiſſimum eſſe, cum homines, labore peregrino feſſi, domum redeũt; vt in deſiderato lecto quieſcant.

SOLVTIS.] Summotis.

ONVS.] Scilicet curarum.

LAREM *ad noſtrum.*] Ad noſtras ædes.

DESIDERATO.] Quem peregre euntes deſiderauimus.

HOC *eſt quod vnum eſt pro laboribus tantis.*] Ideo ait ſe tantos labores tuliſſe: vt domum aliquando rediret in optato lecto quieturus.

VOSQVE *Lydiæ lacus vndæ.*] Catul. vt aquis Benaci, in quo eſt Sirmio, maxime blãdiatur, eas E Lydias appellat, quaſi auri genitrices. alludit enim ad Hermum & Pactolum auriferos Lydiæ amnes.

CACHINNORVM.] Cachinnus eſt effuſior riſus, qui reprehendi conſueuit.

ACHILLES STATIVS.

PENINSVLARVM *Sirmio, inſularumque Ocelle.*] Locus hic multis optimorum auctorũ ſimilibus exemplis à Petro Victorio eſt inluſtratus. Addam præterea Sapphus illud apud Achillem Statium in II. de Leucippes & Clitophontis amoribus

amoribus, de roſa, τῆς δὲ κόσμος, φωτὸς ἀγλάισμα ὀφθαλμὸς ἀρχέων. Plin. ſimile quiddam ſignificare videtur in III. *Ab altero, inquit, eius latere ad Padum amnem ditiſſimum omnia nobilib. oppidis nitent.*

MARIQVE *vaſto fert vterque Neptunus.*] Superum inferumque mare. vel, Tyrrhenum mare, atque Oceanus.

THYNIAM, *atque Bithynos Liquiſſe campos.*] Idem vtrumque Claudianus. *Thyni Thraces erant, quæ nunc Bithynia fertur.* Sed Thyniam barbaros dicere, quã Græci Thyniada, ſcribit Apollonius grammaticus in II. cuius hæc ſunt. Περὶ τῆς Θυνιάδος νήσου μεγίστης. ἧς μέμνηται Νύμφις ὁ Ἡρακλεώτης. Φησὶ δὲ αὐτὴν ἰδίᾳ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἐνοικούντων. Καλεῖσθαι δὲ ἐν τῷ περίπλῳ, ὑπὸ μὲν Ἀπολλωνίου φησί, μετονομασθῆναι τήν τε χώραν, καὶ τὴν νῆσον, Θυνιάδα· ὑπὸ δὲ τῶν βαρβάρων Θυνίας. A Thynia Sinus Thyniacos fecit Ouid. in I. Triſtium. *Thyniacoſque ſinus, & ab his per Apollinis vrbem.* Bithynia diues à Manilio dicitur in IIII. Aſtronomicon. Bithynos campos, vt ante Phrygios campos dixit.

O *quid ſolutis eſt beatius curis.*] Sic & Vergil. loquitur in I. Georg. *Indulget genialis hiems, curaſque reſoluit.* Et Sappho in aſmate in Venerem, Ἐλθὲ μοι καὶ νῦν, χαλεπᾶν δὲ λῦσον ἐκ μεριμνᾶν. Et Martialis in X. *Nox non ebria, ſed ſoluta curis.* Solutis autem, id eſt, ſolutis hominibus curarum pondere, ac magnitudine.

VENIMVS *larem ad noſtrum.*] Sic Cic. in XVI. ad Att. *Ad ipſum autem Libonem ſcripſit, nihil eſſe, niſi ad larem ſuum.*

SALVE, *ô venuſta Sirmio.*] Eodem modo Ariſtophanes in Georgicis, vt citat Hephæſtio de pæonico metro, Ὦ πόλι φίλη Κέκροπος αὐτοφυὲς Ἀττική. χαῖρε λιπαρὸν δάπεδον, οὖθαρ ἀγαθῆς χθονός.

ATQVE *hero gaude.*] Mihi gaude. Vel vt illud, Gaude hac ſorte tua, quod me receperis.

GAVDETE *vos quoque Lydiæ lacus vndæ.*] In manuſcriptis etiam non nullis, *Gaudete voſque Lydiæ lacus vndæ.* Lydium lacum Benacum dicit. Etenim tranſpadanam regionem Veronam vſque Tuſcos tenuiſſe aiunt. Lydij vero Tuſci dicuntur, quo modo accepit Vergilius in II. Æneid. ——*Vbi Lydius arua,*

Inter opima virum leni fluit agmine Tibris.

Et in X.

Claſſem conſcendit iuſſus gens Lydia diuum.

Cauſſam docet Seruius.

RIDETE *quidquid eſt domi cachinnorum.*] Sic dixit Cachinnum ridere, vt & Ridere riſum, & Gaudere gaudium, dicunt optimi auctores. Cachinni vero de aquis cur dicantur, alibi pluribus verbis docebimus.

M. ANT. MVRETVS.

PENINSVLARVM.] Gaudet, gratulaturque ſibi, è Bithynia in inſulam Sirmionem reuerſus. Sirmio autem putatur eſſe in agro Veronenſi, quem hodie Gardæ lacum vocant. ibi poſſeſſiones habuit Catullus.

OCELLE.] Locum hunc ſumma elegantia tractat Petrus Victorius, variarum lectionum lib. IX. cap. IX. eodem autem modo Cytheronem montem in Phœniſſis Euripides Dianæ oculum

A vocat, & apud eundem Andromacha filium, quem è Pyrrho ſuſceperat, vocat oculum vitæ ſuæ.

VTERQVE *Neptunus.*] Mare ſuperum, & inferum ſignificat.

VIX *mi ipſe credens.*] Nam, quæ nimiopere optamus, difficillime credimus. inde ſunt illa,

Teneon' ego te Antiphila? &,

Vera ne te facies, verus mihi nuncius offers,

Nate dea? & ſimilia.

THYNIAM.] Vt Syriam, & Aſſyriam, ita Thyniam, & Bithyniam pro eodem ſæpe dicebant. neque ſum neſcius, aliam Syriam eſſe,

B aliam Aſſyriam. ſed à poetis hæc nomina confundi aio.

O *quid ſolutis.*] Quinque, meo quidem animo, ſupra quam dici poteſt, pulcherrimis verſibus exponit voluptatem, qua perfunduntur ij, qui ex lõga laborioſaque peregrinatione reuerſi domum, omnia ibi quieta, & compoſita reperiunt. Et ſolutas autem curas, vt hic, & ſolutum curis animum, vt ſæpe Cicero, & ſimpliciter, ſolutum animum pro libero, & quieto dicimus; vt in his pulcherrimis Varronis verſibus; qui quo-

C niam apud Nonium deprauati leguntur, adſcribam equidem eos ita, vt emendandos puto.

Varro ἀνθρωπουργία, ὁ ἀεὶ γενέθλιος,

Non ſit theſauris, non auro pectu' ſolutum,

Non animos demunt curas, ac religiones

Perſarum montes non atria diuiti' Craſſi.

SALVE, *ô venuſta Sirmio.*] Mos erat, vt, qui primum ingrederentur regionem aliquam, ad eamve ex interuallo reuerterentur, religioſe eam ſalutarent: idque, quoniam cuique loco ſuum quendam genium præeſſe arbitrabantur. itaque Pythagorici ob id alijs alios locis fortunatiores eſſe rebantur: prout videlicet cum cuiuſque lo-

D ci genio cuiuſque hominis genius conueniret.

Virg. *Ignarus, genium ne loci, famulum ne parentis*

Eſſe putet. idem,

Sic deinde effatus, frondenti tempora ramo

Implicat, & geniumque loci, primamque deorum

Tellurem, nymphaſque & adhuc ignota precatur

Flumina. Ouidius,

Cadmus agit grates, peregrinaque oſcula terræ

Figit, & ignotos monteſque, agroſque ſalutat.

Et quidam apud Menandrum,

Χαῖρ' ὦ φίλη γῆ, διὰ χρόνου πολλοῦ σ' ἰδὼν

Ἀσπάζομαι. & ſeruus quidam Plaut. Bacchidib.

E *Herilis patria ſalue, quam ego biennio*

Poſtquam in Epheſum abij, conſpicio lubens.

Et alter in Sticho,

Saluete Athenæ, quæ nutrices Græciæ.

O terra herilis patria, te video lubens.

LYDIÆ *lacus vndæ.*] Vndas Benaci Lydias vocat à ſimilitudine quadam: nam vt Pactolus, ita Benacus quoque aureas arenas voluere dicitur. forte etiam Lydias vocat Etruſcorum ditioni ſubditas, quod à Lydis Etruſci originem ducunt.

IANVS DOVSA FIL.

PENINSVLARVM *Sirmio, inſularumque Ocelle.*] Sic Iulianus in Epiſtolis Damaſcum vrbem, τῆς ἑῴας ἁπάσης ὀφθαλμόν. Cic. in III. de natura deorũ,

Corinthum & Carthaginem duos oræ maritimæ oculos; illam quoque pro lege Manilia *totius Græciæ lumen* appellat.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

PENINSVLARVM *Sirmio*.] Scaligerorum principum amœniſſimus ſeceſſus Sirmio, à Theodorico vſque Scaligero, quem *Diedrich von Berne* vocant Germani, ad auum vſque meum Benedictum Scaligerum, qui profugit ad gentilem ſuum Matthiam regem Vngariæ cognomine Coruinum. Ab eo Theodorico, qui patruelis fuit Theodorici magni Gotthorum Regis, ad Guillelmum vſque hiſtoriam Scaligerorum quatuor libris complexus eſt Paulus Æmilius Veronenſis. Is Guillelmus abauus fuit patris mei Iulij. Oppida quædam Benaci paruerunt etiamnum auo meo Benedicto. Parthenius in hunc locum ita ſcribit de Sirmione: *Nunc quidem eſt anguſtum cum theatri lateribus reliquijs oppidum. Olim autem vrbs neque exigua, neque obſcura à Pannonicis ſiue Vngaris aliquando inſtaurata, vt ego in quodam eleganti, atque antiquo Grammatici cuiuſdam epigrammate comperi.* Bene ſane Parthenius. Nam verum eſt Vngaros Attila duce ea loca deueniſſe, & quum iam ſe in agrum Veronenſem effundere vellent, repulſi ſunt à Theodorico Scaligero Tirolię principe, quem, vt dixi, Germani Theodoricum Veronenſem vocant. illa vero nubes in Aquileiam incubuit, vt inde Veneti ſubito Barbarorum aduentu conſternati proximas inſulas Adriatici maris petere coacti fuerint. Hæc fuerunt incunabula Venetiarum. vide rerum viciſſitudinem. Si Theodoricus Scaliger non fuiſſet, numquam fuiſſent Venetiæ. Si Venetiæ nunquam fuiſſent, nunc eſſet imperium Scaligerorum. Hæc volebam neſcius ne eſſes, candide lector.

D OCELLE.] Euripides Ἀντήλιος χρυσέων ὀμμάτων κύκλων. Hoc autem Epigramma tempore coniunctum eſt cum Epigrãmate de Phaſelis. Nam Phaſelo vectus eſt Sirmionem.

LYDIÆ *lacus vndæ*.] Hic viri docti colonias neſcio quas Tyrrhenorum ſomniant. Laudo conatum: ſed ſane longe aliud voluit poeta. neque vlla hic hiſtoria eſt. Nam ſi ita eſſet, legendum erat, *Lidij lacus vndæ*. At falſa omnia ſunt iſta: Itaque aliud quærendum. Legendum enim *Saluete vosque ludiæ lacus vndæ*. Ludius proprie eſt ὀρχηστής. Ouidius:

Ludius æquatam ter pede pulſat humum.

E Statius:

Hoc plaudunt grege ludiæ tumentes.

Prudentius:

Saltat Tonantem tauricornem ludius.

At vbique ſemper hoc nomen per ypſilon ſcribitur, male. adeo vt eximius vir Adrianus Turnebus grauiter peccauerit, qui vult apud Statium Lydias tumentes dici, quia Lyde apud Iuuenalem dicitur turgida. quaſi Lyde idem ſit cum Ludia. alterum Latinum purum putum eſt, alterum Græcum λυδὸς proprium. At ludius, vt iam dixi, ſaltatorem ſignificat. vnde eo nomine Luperci dicti, quod per totam vrbem

A diſcurrerent ſaltitando. auctor Tertullian. Hinc Plautus: *Peſſulis heus peſſuli, vos ſaluto lubens. Fite cauſſa mea ludij barbari, Subſilite, obſecro, & mittite iſtam foras.* Varro rerum ruſticarum tertio: *Quum inſulas ludiatorum choreuſas vidiſſes.* Lege, *Quum inſulas ludiano ritu choreuſas vidiſſes.* hoc eſt, ὀρχηστῶν δίκην χορευούσας. Hinc duæ ſtellæ in cauda Cynoſuræ, quæ præcedunt vltimam, dicuntur Græce χορευταί, quia circa vltimam mouentur, LVDENTES autem ab interprete Germanici. Ludius igitur & Ludens ὀρχηστής. χορευτής. Gloſſæ, ὀρχηστής, ὁ παλαιστής, Ludio. Hic igitur ludiæ vndæ B dictæ, quæ perpetuo motu agitantur. Nemo paulo doctior negauerit hunc ſenſum Catulli fuiſſe. Itaque totam Lydiam cum Turrhenis miſſam faciamus. Quibuſdam tamen non probatur, vt ſolet.

Ad Ipſithillam. XXXIII.

AMABO mea dulcis Ipſithilla,
Meæ deliciæ, meo lepôres,
Iube, ad te veniam meridiatum.
Quod ſi iuſſeris, illud adiuuato,
C *Ne quis liminis obſeret tabellam,*
Neu tibi lubeat foras abire:
Sed domi maneas, paresque nobis
Nouem continuas fututiones.
Verùm, ſi quid ages, ſtatim iubeto.
Nam pranſus iaceo, & ſatur ſupinus
Pertundo tunicamque, palliumque.

ANT. PARTHENIVS.

D AMABO *mea dulcis Ipſithilla*.] Cibo potuque ſatur, atque repletus, & tentigine commotus, Ipſitillam amicam rogat, vt domi maneat, multiplicesque coitus Cat. præparet.

AMABO.] Blandientis eſt aduerbium.

IVBE.] Velis: vt Terent. *Iubeo Chremetem ſaluere.*

MERIDIATVM.] Ad meridiem agendum dicitur meridio & meridior, vtraque terminatione, teſte Priſciano: & idem eſt quod meridiem ago, ſeu tracto: vnde meridiationes apud Cicer. in libro de diuinatione legimus.

TABELLAM.] Ianuam: poſtes, pars pro toto: E aut materiæ, pro re, denominatio.

NOVEM *continuas fututiones*.] Nouem diuerſa concubitus genera ſecundum Elephantidis poetæ libellos intelligit, quorum concubituum meminit Naſo in fine artis: & Virg. in obſcœno carmine. *Obſcœnas rigido Deo tabellas,*
Ducens ex Elephantidos libellis,
Dat donum Lalage, rogatque tentes
Si pictas opus edat ad figuras.

PRANSVS.] Hic locus me monet vt ego mirer cur Seruius ſcripſerit, apud priſcos in vſu non fuiſſe prandia, quod falſum eſſe conſtat.

PERTVNDO.] Perforo, inguine têſo & ſaliente.

PALLADIVS FVSCVS.

AMABO *mea dulcis.*] Verſus eſt hendecaſyllabus. poeta ſatur cùm tentigine vexetur, orat Hypſitillã, vt ſibi venire iuſſo paret nouem fututiones.

AMABO.] Aduerbium eſt blandientis, quo noſtri comici frequenter vtuntur.

MEÆ *delıcıæ.*] Meæ oblectamenta.

MEI *lepores.*] Meæ facetiæ.

MERIDIATVM.] Per meridiem dormitum. Meridiare enim eſt meridianum ſomnum capere. Cornel. Cel. *Longis diebus meridiare potius ante* B *cibum vtile eſt: Sin minus poſt eum: per hyemem potius totis noctibus conquieſcere.* Et Sueton. in Caligula. *gloriatuſque eſt expergefactæ ſomno Cæſoniæ quantum egiſſet: dum ea meridiaret.*

SI *iuſſeris.*] Me venire.

ILLVD *adiuuato.*] Id quoque mihi præſtabis.

OBSERET.] Tabellam fores claudat.

SI *quid ages.*] Si me venire voles.

PRANSVS.] Poſtquam prandi.

SVPINVS.] Supini dicuntur qui in dorſum cubant.

PERTVNDO.] Pulſo, percotio.

TVNICAMQVE, *palliumque*] Nimia ſcilicet C tentigine.

ACHILLES STATIVS.

IVBE, *ad te veniam meridiatum.*] Meridiari nonnumquam in obſcenis eſt. ſignificat enim rem cum amica habere. ſic alibi, *Quanta gaudia, quæ vaga Nocte, quæ medio die Gaudeas.* Eodem modo & Græci [illegible]. Cleomedes enim Περὶ κυκλικῆς θεωρίας de Epicuro, [illegible] Et Ouid. niſi fallor, in eodem genere, *Procumbant medij ſic mihi ſæpe dies.* D

ILLVD *adiuuato.*] Adde ad id. Sic prope Liuius eodem verbo vtitur in II. ab. v. c. de bonis Tarquini regis, *Ne non reddita,* inquit, *belli cauſſa, reddita belli materia & adiumentum eſſent.* Ac poſt, de inſula in Tiberi, *Poſtea additas credo moles, manuque adiutum.*

NE QVIS *liminis obſeret tabellam.*] Sic legendum è manuſcriptorum conſenſu. Obſerere tabellam, perinde eſt, ac ſi dixiſſet, Obdat peſſulum oſtio.

VERVM, *ſi quid ages, ſtatim iubeto.*] Statim id ſignificare hoc loco videtur, quod re perfecta, Continuo. quaſi id dicat, ſimul id quod agis E confeceris, ſtatim ad me mitte. Nonius Statim, id eſt, perſeueranter, priorè ait eſſe producta. ſed id alij viderint.

NAM *pranſus iaceo, & ſatur ſupinus Pertundo tunicamque, palliumque.*] Sic etiam in manuſcriptis. At ego haud paullo concinniorem fieri ſententiam exiſtimo, ſi pro Satur, Sathe legamus. quod verbum Græcum quidem eſt ipſum, ſed quo etiam, vt nonnullis alijs, vſus Catullus videri poſſit. ſignificat autem membrum virile. auctor Macrob. in I. Saturn. Sed verbo Pertundere idem proprie vtitur. ab hoc enim verbo A deæ Pertundæ nomen finxerant. Auctor Arnobius in IIII. aduerſus gentes. *Etiamne Pertunda,* inquit, *quæ in cubiculis præſto eſt, virginalem ſcrobem effodientibus maritis.* Et quæ ſequuntur.

M. ANT. MVRET.

ADIVVATO.] Antique, pro, addito.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

AMABO *mea dulcis Hypſithilla.*] Hypſithea, Græcum [illegible] Latinum Hypſi- B thilla. Non eſt ergo vt Turnebi ſententia hic locum habeat, qui hoſpitilla legit.

ILLVD *adiuuato.*] Ita etiam Ciceronem in epiſtolis ad Atticum locutum memini. Plautus Prologo Pœnoli: *Valete atque adiuuate vt nos ſeruet ſalus.* Petronius: *Quod ſi non adiuuiſſetis de hac medicina, quam peto, iam parata erat in craſſinum turba.* At Turnebus hoc mutare voluit: & legendum cenſet, *adiubeto.* male. Vltimum autem verſiculum pene ad verbum exprimit ille in Cyclope Euripidis:

[illegible]

C
In Vibennios. XXXIIII.

O FVRVM optime balneariorum,
Vibenni pater, & cinæde fili.
Nam dextra pater inquinatiore,
Culo filius eſt voraciore.
Cur non exilium, malaſque in oras
Itis? quandoquidem patris rapinæ
Notæ ſunt populo, & nates piloſas
D *Fili non potes aſſe venditare.*

ANT. PARTHENIVS.

O FVRVM *optime balneariorum.*] In Vibennios patrem & filium inuehitur, alteri furta, alteri ſtupra nefanda obiiciens, monenſque vt ab hominum conſpectu diffugiant.

FVRVM *balneariorum.*] Maxime furum qui furantur in balneis veſtes hominum ſe lauãtium.

VIBENNI *pater.*] Intelligitur etiam filium eodem nomine fuiſſe appellatum.

IN *oras ma.*] Regiones infelices, vbi pereatis.

E QVANDOQVE.] Pro ſiquidem, ideſt, quia.

NON *potes aſſe vendıcare.*] Ideſt, nates tuas piloſas à pilorum ſylua liberare non potes, totius tuæ pecuniæ impenſa.

ASSE.] Tota pecunia: nam tota & integra ſumma cuiuſque pecuniæ as dicitur, & in duodecim vncias diuiditur, vt Priſ. & Var. ſcribunt. legitur & venditare, ideſt, venundare vt ſit frequentatiuum à vendo, & tunc aſſem pro nummo accipias: vt ſit ſenſus. Abite Roma, vbi amplius viuere nõ poteſtis, quoniam patris furta detecta ſunt: & tu ô fili piloſas nates, omnibus moleſtas & inuiſas, aſſe vno vendere non potes.

PALLADIVS FVSCVS.

OFVRVM *optime.*] Verſus eſt hendecaſyllabus. Monet duos Vibennios, patrem & filium, vt, vrbe vltro relicta, alio ſe conferant: cum alterius furta nota ſint populo, & alter propter annos non amplius pædicetur: & ita oſtendit patrem fuiſſe furem, filium vero cinædum.

BALNEARIORVM.] Qui circa balnea verſantes furantur.

NAM *dextra pater inquinatiore.*] Quia furatur. nam vt iam diximus furaces homines manus viſco vel piſce inquinatas habere finguntur.

CVLO *filius eſt voraciore.*] Quia eſt cinædus.

CVR *non exilium.*] Cur ſponte non exulatis.

MALASQVE *in oras.*] In peſtilentes orbis partes. Ora enim ſine aſpiratione duo ſignificat, terram mari vicinam, & funem, quo nauis terræ alligatur. Quintilianus, *& oram ſoluentibus bene precemur.*

QVANDOQVIDEM.] Ratio cur abire debeant.

ASSE.] Vili pecuniola. de aſſe iam diximus.

VENDITARE.] Frequenter vẽdere, vt prius, antequam fieres hiſpidus.

ACHILLES STATIVS.

OFVRVM *optime balneariorum.*] Optimum furum, id eſt furum omnium furaciſſimum, & furandi magiſtrũ. In balneis autem fures verſari ſolitos, etiam Epictetus in Enchiridio, Ἐὰν λουσόμενος ἀπίῃς, πρόβαλλε σεαυτῷ τὰ γινόμενα ἐν βαλανείῳ, τοὺς ἀπορραίνοντας, τοὺς ἐγκρουομένους, τοὺς λοιδοροῦντας, τοὺς κλέπτοντας. Et in furem balnearium dictum extat Diogenis ἐπ' ἀλειμμάτιον, ἢ ἐπ' ἄλλ' ἱμάτιον. Fures balnearum, dicit etiam Tertullianus in extremo libro de fuga in perſecutione.

NAM *dextra pater inquinatiore.*] Comparatiuis vtitur pro primitiuis. Inquinatas autem manus vel propter furta, vel obſcenitatem aliquam dixit, qua ſe ille dexteramque coinquinaret.

M. ANT. MVRETVS.

OFVRVM *optime balneariorum.*] Fures balnearios vocabant, qui ſurripere ſolerent veſtimenta eorum, qui lauatum ierant. hi autem capitali ſupplicio afficiebantur; cum ceteris dupli tantum pœna propoſita eſſet. cuius rei multas cauſſas reddit Ariſtoteles in problematis. Primum, quod facillimum eſt in balneis furari. quare, ne magna illa efficiendi facultas cuiquam occaſionem peccandi daret, voluit legiſlator quaſi ex aduerſo opponere maioris pœnæ metum. Deinde, ſi quis tuum aliquid è domo tua ſurripuerit, iam tua, ex parte aliqua, culpa eſt; qui non vel fores occluſeris, vel quoquo modo parum tibi ſpectatæ fidei hominem ædium tuarum aditu prohibueris. at balneator, velit, nolit, omnes ſine diſcrimine in balineas recipere cogitur. merito igitur lex plus ei opis afferre debuit. Adde, quod, qui conuicti ſunt furti alicuius

A alio in loco non ita celebri admiſſi, poſtea tamen interdum ſeſe ad bonam frugem recipiunt, omnique ſtudio moliuntur efficere, vt maculam illam inſequentis vitæ continentia deleant: at hi, qui prauitatem ſuam toti populo patefactam vident, abiecta omni ſpe, fore vt illud famæ diſpendium vlla vnquam ratione ſarcire poſſint, ne conantur quidem animum ad bonas partes adducere: itaque merito, tanquam depoſiti penitus, deſperatique, à corpore reipublicæ excinduntur. Præterea, vt qui publice egregium aliquod facinus obeunt, plus pręſtant reipub. quam qui priuatim; ideoque maioribus præmiis ho-
B norantur: ita qui publice ſcelus aliquod obeunt, inſignius lædunt ciuitatem, quam ſi eodem ſe, aliquibus in latebris, contaminarent: neque facto tantum, verum etiam exemplo nocent: quare & grauioribus eos ſuppliciis affici par eſt. Addit & alias quaſdam, quibus, ne nimium excreſcat oratio, recenſendis ſuperſedebimus. Lepide autem optimum furem dixit Catullus, cum calidiſſimum, & furaciſſimum ſignificet: quaſi vlla in vitiis bonitas eſſe poſſit.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

C NAM *dextra pater inquinatiore.*] Qui in hoc verſu VORACIORE reponunt, & in altero INQVINATIORE, tantum eos rogabo, vt reſipiſcant, & patiantur receptam lectionem antiquum jus ſuum obtinere, & quod in altero verſu τὸ VORACIORE eos offendat, diſcant prius, quam alios docere inſtituant. Diſcant, inquam, quare βαλανοκλέπτην vocauit Diogenes adoleſcentem Σινωπεύς. Nam quis dextram voracem diceret?

D Seculare carmen ad Dianam.

XXXV.

DIANÆ ſumus in fide
Puellæ & pueri integri.
Dianam pueri integri,
Puellæque canamus.
O Latonia, maximi
Magna progenies Iouis,
E *Quam mater prope Deliam*
Depoſiuit Oliuam.
Montium domina vt fores,
Siluarumque virentium,
Saltuumque reconditorum,
Amniumque ſonantium,
Tu Lucina dolentibus,
Iuno dicta puerperis,
Tu potens Triuia, & notho es
Dicta lumine Luna.

Tu curſu Dea menſtruo
Metiens iter annuum,
Ruſtica agricolæ bonis
Tecta frugibus exples.
Sis quocunque places tibi
Sancta nomine, Romulique
Ancique, vt ſolita es, bona
Soſpites ope gentem.

ANTONIVS PARTHENIVS.

DIANÆ *ſumus in fide Puellæ.*] Phellæ in templo Dianæ ſecularem hymnnm celeberrime concinunt: petentes à Dea, menſium, temporis, & anni duce, felices omniũ frugum & fructuum prouentus, ac Romanæ gentis ſoſpitatem.

IN *fide.*] Ideſt, tutela: vt Ter. in Eunucho, *Tuæ me commendo ac committo fidei*, alij legunt *æde*, id eſt templo, vtra lectio ſit probabilior, verſus deprauatus ſyllabarum quantitate oon diſcernit: nam tres primi verſus oullam certam, nec ſecum, nec cum ſequentibus verſibus dimenſionem habent: poſt enim tres primos, reliqui fere omoes ſunt Glyconici ex ſpondæo & duobus dactylis: alij vero ſunt dimetri trochaici, ex tribus trochæis & duobus iambis, alij ex duobus iambis & duobus trochæis, incerta verſuum omnium diſtributione ſequenti.

INTEORI.] Incorrupti, omni libidine intacti, pudici.

PVELLÆ *Canamus.*] Hic verſus vt puto deprauatus eſt: nam vna ſyllaba breuior eſt ſuperioribus.

PVELLÆ *canamus.*] Nam quãuis pueri etiam his hymnis intereſſent, ſolæ tamen puellæ Dianæ laudes decantabant: pueri vero Apollini pæaoes celebrabant: vnde Horatius,

Dianam teneræ dicite virgines,
Intonſum pueri dicite Cynthium.

Aliquando vero pueri & puellæ ſimul ſeculare carmen canebant: vt apud Horatium,

Phœbe ſyluarumque potens Diana,
Lucidum cæli decus ô colendi.

QVAM *mater prope Delium Depoſuit Oliuam.*] In Ægeo pelago Delos inſula eminet, & illi circunſtantes cyclades, habet vrbem in plano poſitam & Apollinis atque Latonæ templum. Cynthus autem mons ſublimis & aſper incumbit vrbi. Hanc inſulam priſci Ortygiam oominarunt: Fabulæ autem tradunt Latonam hoc in loco pariendi ſoluiſſe dolores, Apolline ſimul & Diana in lucem editis. Delos autem vocata fuit, quooiam, vt ſcribit Ariſtoteles, repente apparuit oata: nam δῆλος manifeſtus dicitur: vel vt ſentit Macrobius, quia ortus eſt quaſi partus luminum, & omnia facit δῆλα id eſt aperta clareſcere.

MATER.] Latona, quam phyſici terram videri volunt. Legito Macrobium iu libro primo, hanc fabulam latiſſime interpretantem.

DEPOSVIT.] In lucem edidit.

PROPE *Oliuam Deliam.*] Vtrum Catullus an Strabo errauerit me latet: nam Strabo libro decimo Delon deſcribens & Latonæ partum, de

A hac oliua nullũ verbum protulit, ſed libro xiiij. In Ioniæ deſcriptione poſt Epheſi mentionem, ait: *Paulo ſupra mare eſt Ortygia, lucus omnis generis materia pulcherrimus, præſertim Cypariſſo: per eum Cenchrius amnis fluit: in quo dicunt Latonam ex partu lotam, nam hoc in loco fabulantur, & partum eius, & nutricem, & adytum in quo peperit, & proximam oleam ad quam tradunt eam primo poſt partum quieuiſſe.* Ex his Strabonis verbis planũ eſt Ortygiam eſſe lucum Ioniæ in quo Latona poſt partum oliuæ incubuerit: Catullus autem clare ait Latonam apud Deliam oliuam partum depoſuiſſe. Verũ igitur olea illa cui inhæſit Latona ſit, vt ſcribit Catul-
B lus in Delo, quæ & Ortygia dicitur: an magis ſit olea Ortygia Ioniæ luco. Vterue horum auctorum nominis ſimilitudine errauerit, aliorum ſit iudicium, mihi ſatis fuerit opinionum diuerſitatem oſtendiſſe.

MONTIVM *domina vt fores.*] Nam Diana venationum, quæ vt plurimum in montibus & ſyluis finnt, dea eſt. Hor.

Montium cuſtos, nemorumque virgo,
Quæ laborantes vtero puellas
Ter vocata audis, adimiſque letho
C *Diua Triformis.*

SALTVVMQVE *reconditorum.*] Verſus hic eſt hypermeter, abijcitque vltimam ſyllabam colliſione inſequentis verſus.

TV *Luc. dol.*] Apud diuerſos auctores Lucina, modo Iuno, modo Luna, & Diana legitur: & recte quidem: nam, vt ſcribit Macrobius, maiores noſtri Lunam ac Iunonem eandem putauerunt. legito Macrobium libro primo.

LVCINA.] Vt ſentit Plinius à luco Romæ nominatur: vel, vt aſſerit Varro, Iuno Lucina dicta eſt, quod è terra, vt phyſici dicunt, lucet: vel ab luce eius, qua quiſq; cõceptus eſt. Ouid. in Faſtis
D vtrũq; tetigit. *Gratia Lucinæ, dedit tibi nomina lucus,*
Vel quia principium tu dea lucis habes.
Iuno aëris arbitra eſt.

TRIVIA.] Luna, triuia dicit, vt Varroni placet, quod in triuio ponitur fere in oppidis Græcis, vel quod Luna dicitur eſſe, quæ in cælo tribus viis mouetur, in altitudinem, latitudinem, & longitudinem.

NOTHO.] Non naturali neque legitimo: vt filij non legitimi, dicuntur nothi, priore ſyllaba breui: & ſic legendũ eſt, vt ſtet verſus. Luna enim ſuum naturale lumen non habet: nam, vt ſcribit
E Macrobius; *Quia ſola ipſa ſub ſole eſt, & caducorũ iam regioni luce ſua carenti proxima, lucem niſi deſuper poſito ſole cui reſplendet, habere non potuit.*

A *lumine.*] Quod à ſole mutuatur Luna: Varro tamen aliud ſentire videtur ſcribens, *Luna dicitur quod ſola lucet noctu, itaque & dicta noctiluca in palatio: nam ibi noctu lucet.*

MENSTRVA.] A menſe, quem curſu ſuo diebus viginti octo fere abſoluto conficit: nam vt Macrobius tradit, *maiores noſtri menſium initium ab exortu Lunæ ſeruauerunt, ideo Iunoni, calendas omnes addixerunt, Lunam ac Iunonem eandem appellantes.*

EXPLEAS.] Impleas.

AGRICOLÆ.] Singularis pro plurali oumero.

SOSPITES.] Soſpitem facias: nam vt Macrobius peritè docet, *vitam noſtram præcipue ſolet Luna*

H iij

moderari: Strabo autem libro xiiij. ſic ſcribit, *Artemis Luna dicitur, eo quod integros faciat. Sol quoque & Luna cauſa ſunt temperiei aëris, & peſtes, & ſpontanea his morte, applicantur.*

Bona *ope.*] Bono auxilio ſalubri aëris influentia.

PALLADIVS FVSCVS.

Dianæ *ſumus in fide.*] Verſus eſt glyconicus, qui conſtat ex ſpondæo & duobus dactylis, ſed quartus quiſque loco ſecundi dactyli habet ſpondæum: ſicut in aliis nonnumquam pro ſpondæo ponitur iambus vel trochæus. Hymnus eſt, quem pueri & puellæ canunt in laudem Dianæ à qua demum petunt, vt ipſa ſoſpitet rem Romanam.

In *fide.*] In tutela.

Integri.] Caſti, ſiue incorrupti. Propertius. *Iurabor bis ſex integer eſſe dies.* Sed lector aduerte, quod in nouis codicibus, tam impreſſis quam manuſcriptis, deeſt tertius verſus: quem nos in vetuſtiore exemplari inuentum ſuo loco audacter repoſuimus.

Latonia.] Diana Latonæ filia.

Maximi.] Optimus & maximus, aſſerente Quintiliano. vt mediam. I, litteram quæ veteribus V fuerat, acceperent, C. primum Cæſaris inſcriptione factum traditur.

Magna *progenies Iouis.*] Ex Ioue, & Latona, vt tradunt fabulæ, nati ſunt Apollo & Diana.

Mater.] Latona.

Deliam.] Delos Cycladum media templo Apollinis ac mercatu celebrata eſt: quæ diu fluctuata, vt proditur, ſola motum terræ non ſenſit ad M. Varronis ætatem: ſed de ea plura legito apud Strabonem, Pliniumque. aſſurgit tamen Cyntho monte ſublimi & aſpero. eſt & alius mons eodem nomine in Bœotia vt auctor eſt Plutarchus in Pelopida: fuit ibidem templum Apollinis Tegyreæ, & poſt ipſum duo mirabiles ſuauitate fontes, quorum alter palma, alter oliua appellatus eſt, ad quem nunc alludere videtur Catullus.

Depoſuit.] Emendo depoſiuit: Nam ſi legas depoſuit, vt habent exemplaria, non ſtat verſus: hoc autem præterito quod nunc penitus exoleuit, vſos eſſe veteres indicat Priſcianus. eius verba ſunt. *In no. O vel G antecedentibus per ui. diuiſas ſyllabas faciunt præteritum vt pono poſui, & ab eo compoſita ſuppono ſuppoſui, compono compoſui.* Antiqua tamen poſiui protuliſſe inueniuntur. Plautus, *Nunc apud vitulum ſequeſtrem poſiuimus.* & Apuleius in primo Hermagoræ, *Et cibatum quem iucundũ nobis eſſe aduerterant, cum appoſiuerunt.*

Montivm *domina vt fores.*] Ea breuitur attingunt, quæ maiores noſtri deæ huius numini ſubiecta eſſe voluerunt.

Montivm.] Horatius in carmine ſeculari,
Montium cuſtos nemorumque virgo.

Tv *Lucina dolentibus.*] Stoici, vt Seruius atteſtatur, contendebant eſſe niſi vnum deum & vnam deam, eandemque eſſe poteſtatem, quæ pro ratione officiorum variis nominibus appellatur. vnde eundem Solem, eundem Apollinem vocauerant: Item Lunam eandem Dianam, eandem Cererem, eandem Iunonem, eandem Pro-

A ſerpinam dixerunt: quod ideo huic loco inſerendum eſſe putaui, ne cui ſit mirum, ſi eadem dea à Catullo, pluribus ac variis nominibus, vocetur.

Tv *Lucina dolentibus, Dicta Iuno puerperis.*] Terentius in Andria. *Iuno Lucina fer opem: ſalua me obſecro.* & Vergil. in Bucolicis.

Tu modo naſcenti puero, quo ferrea primum
Deſinet, ac toto ſurget gens aurea mundo:
Caſta faue Lucina, tuus iam regnat Apollo.

Iuno autem à iuuando dicta eſt. Lucina vero quod partum in lucem prodat: ſiue quod oculis proſit & luci; ſiue à luco, quem Romæ in exquiliis habebat.

B Trivia.] Hic Varronem audire non pigeat ita ſcribentem, *Triuia eſt Diana ab eo dicta, quod in triuio ponitur fere in oppidis Græcis: vel quod luna eſſe dicitur quæ in cælo tribus viis mouetur, in altitudinem, & latitudinem, & longitudinem.*

Notho.] Non naturali ſed aliunde accepto.

Dicta *lumine Luna.*] Luna (vt quibuſdam placet) dicta eſt quaſi lux aliena, quia luce propria carens, id lucis quod habet à Sole mutuatur. vnde Verg. *Nec fratris radiis obnoxia ſurgere Luna.*

Menstrva.] Ad cuius curſum menſis ordinatus eſt.

Rvstica *agricolæ bonis Tecta frugibus exples.*]
C Hic poeta aperte indicat eandem eſſe Cererem, quæ Diana, Lucina, Lunaque & Triuia.

Sancta.] Veneranda.

Sospites.] Bona ſpe afficias, aut bonam eius ſpem non fallas. Talis enim eſt verbi huius ſignificatio.

ACHILLES STATIVS.

Dianæ *ſumus in fide Puellæ, & pueri integri.*] Integros dicit virgines, intactos. quod ita eſſe, cum aliorum, tum Cn. Gellij verba è. III. Annali illa apud Gellium in XIII. cap. XXI. oſtendunt, *Vti nos iidem integras raperent vnde liberos ſibi, & ſuis poſteris patriæ pararent.*

D Dianæ *pueri integri.*] Impreſſit hunc olim verſum Aldus, qui tamen nullo eſt in manuſcripto. Itaque addititium puto, atque alienum, ac germanum Catulli verſum deſiderari.

Qvam *mater prope Deliam Depoſiuit oliuam.*] Petrus Victorius, ſinguli doctrina vir, & induſtria, primus docuit legendum hoc loco, Depoſiuit, antiquorum more.

Montivm *domina vt fores.*] Euripid. in Iphigenia Δικτυνὼ ὀρεία. Horat.

Montium cuſtos, nemorumque virgo.

Amnivmqve *ſonantium.*] Sic etiam Græci Sonantes fluuios vocant, vt eſt in Sibyllæ Acro-
E ſtich. Σὺν πηγαῖς ποταμοὶ καχλάζοντες λείπουσι. Et Theocritus in Ptolemæo, Καὶ ποταμοὶ κελάδοντες. Et Vergil. *Tranſque ſonantem Aſcanium.* Et in XII. Æneid.
Stagnis quæ fluminibuſque ſonoris Præſidet.

Tv *Luc. dol.*) ὠδινούσαις. Dolores etiam in hoc genere videtur dicere Feſtus in verbo Molucrum.

Tv *potens Triuia.*) Hæc de diis dicebãtur, Potẽs, Pollens, Potentiæ, Poteſtates. Auctor Arnobius.

Et *notho es Dicta lumine Luna.*) Eodem modo Lucret. in v.

Lunaque ſiue notho fertur loca lumine luſtrans,
Siue ſuam proprio iactat de lumine lucem. Quinctilianus, opinor, teſtari Catonem in oratione

quadam ſcribit. Larinum ſe nomen pro eo quod A
eſt Νόθος non habere. Quamobrem Græco verbo ſunt vſi Lucretius, & Catullus.

Sis *quocunque places tibi Sancta nomine.*] Expreſſiſſe ſic videtur id, quod in extremis Hymnis fere ponunt Græci poetæ, Χαῖρε.

Antiqvam.] vno in manuſcripto; Antiqui. vt ad Romuli referatur.

Bona *Soſpites ope gentem.*] ſic poſt, *Salue, atque bona Iuppiter auctet ope.*

M. ANT. MVRETVS.

Dianæ *ſumus in fide.*] ludis ſecularibus, B
pueri puellæque Apollinis ac Dianæ laudes canere conſueuerant. In eum igitur vſum hymnus hic factus eſt, quo Dianæ laudes continentur. Tres eiuſdem generis hymni apud Horatium leguntur. De his autem ludis multa admodum digna cognitu collegit Politianus in miſcellaneis.

In *fide.*] in tutela, in clientela.

Integri.] nam & ipſa virgo eſt; vtque ſemper virgo eſſe poſſet, recens nata, obtinuit à Ioue. vnde apud Ouidium Daphne,

Da mihi perpetua genitor cariſſime, dixit,
Virginitate frui: dedit hoc pater ante Dianæ. C

quo loco dubium non eſt, quin Ouidius Callimachum exprimere voluerit, apud quem Diana ipſa ita loquitur,

Δός μοι παρθενίην αἰώνιον ἄππα φυλάσσειν.

Quin & Socrates apud Platonem in Cratylo, cum varias cauſas tradat, cur hæc dea Græcè ἄρτεμις nominetur, illam primam ponit, quod ἀρτεμὴς integrum valeat, & incorruptum; ideoque recto illi hoc nomen tribui, διὰ τὴν τῆς παρθενίας ἐπιθυμίαν.

Depositvit.] enixa eſt. ἀπεθήκατο νήπιον, Callimachus. *Depoſiuit* autem antique, pro depoſuit. Priſcianus lib. x. Antiqui, inquit, & poſiui protuliſſe inueniuntur. Plautus in Vidularia,

Nunc apud ſequeſtrum vidulum poſiuimus. D

Apuleius in primo Hermagoræ, *Et cubatum, quem iocundum eſſe nobis animaduerteramus, cum apposiuerimus.*

Prope *Deliam oliuam.*] de Latonæ partu varia antiqui ſcriptores literis prodiderunt. Sunt, qui dicant ab ea in Delo Apollinem Dianamque vno partu editos. Cicero in Verrem, *Si in pueritia non iis artibus & diſciplinis inſtitutus eras, vt ea, quæ literis mandata ſunt, diſceres atque cognoſceres: ne poſtea quidem, cum in ea ipſa loca veniſti, potuiſti accipere id, quod eſt proditum memoria ac literis? Latonam ex longo errore, & fuga, grauidam, & iam ad pariendũ* E
vicinam, temporibus exactis fugiſſe Delum, atque ibi Apollinem, Dianamque peperiſſe: qua ex opinione hominum illa inſula eorum deorum ſacra putatur. Atque ea ſententia plurimos aſſertores habet. vnde Latonam Orpheus διδυματόκον, Ouidius gemelliparam vocat. Alij Apollinem & Dianam ne eodem quidem loco, nedum eodem partu, editos eſſe aiunt, ſed Dianam quidem in Ortygia, Apollinem vero in Delo. idque ex Orpheo ipſo colligunt.

Γειναμένη Φοῖβόν τε, καὶ Ἄρτεμιν ἰοχέαιραν,
A Τὴν μὲν ἐν Ὀρτυγίῃ, τὸν δὲ κραναῇ ἐνὶ Δήλῳ.

Sed & Homerus,

Χαῖρε μάκαιρ' ὦ Λητοῖ, ἐπεὶ τέκες ἀγλαὰ τέκνα,
Ἀπόλλωνά τ' ἄνακτα, καὶ Ἄρτεμιν ἰοχέαιραν,
Τὴν μὲν ἐν Ὀρτυγίῃ, τὸν δὲ κραναῇ ἐνὶ Δήλῳ,

Rurſum alij Ortygiam & Delum eandem eſſe dicunt. Ouidius,

—tempuſque fuit, quo nauit in vndis,
Nunc ſedet Ortygie:

vbi aperte Ortygiam, Delum vocat. Strabo quoque Delum olim Ortygiam vocatam admonet. diſtinguuntur tamen in iis, quos citauimus, Orphei, & Homeri verſibus; & Strabo ipſe libro
B xiiii, aliam quandam à Delo Ortygiam deſcribit, vbi de non nullorum ſententia ait Dianam & Apollinem natos eſſe. Neque minus habet dubitationis, ad quam arborem Latona pepererit. Catullus hic oliuam nominat; in eademque ſententia ſunt Strabo; & Hyginus. at palmam, ait Plinius, in Delo, Apollinis & Dianæ natalibus nobilem conſpici. idque Homerus, Theognis, Callimachus comprobant. interpres quoque Apollonij, Mos, inquit, parturientium eſt, proxima quæque apprehendere, vt ſic dolores aliqua ex parte ſubleuent: ſic Latona palmam apprehendit. interpres Iliados Homericæ vtran-
C que arborem ponit, & palmam videlicet, & oliuam: idemque etiam Ouidio placuit, cuius illud eſt,

Illic incumbens cum Palladis arbore palmæ,
Edidit inuita geminos Latona nouerca.

at Plutarchus in Pelopida, & in libro de defectu oraculorum, Deli, qui Bœotiæ mons eſt, accolas Apollinis & Dianæ ortum ſibi vendicare ait; illic eſſe Apollinis Gytæi ædem, ad cuius poſteriorem partem duos fontes fluere aqua dulciſſima, plurima, frigidiſſima; quorum alterum palmam, alterum oliuam vocari. Euripides autem in Hecuba, duas arbores è terra extitiſſe in Delo, palmam, & laurum; cum ibi Latona partu leuaretur.

D Montivm *domina.*] ſic Horatius,

Montium cuſtos, nemorumque virgo.

& ipſa apud Callimachum Iouem alloquens, Δὸς δέ μοι οὔρεα πάντα. & paulo poſt, Οὔρεσιν οἰκήσω.

Tv *Lucina.*] eadem eſt Iuno Lucina, & Diana Lucifera, vt ex hoc loco cognoſcitur, & ex Cicerone ii. de natura deorum. Sic Horatius,

Siue tu Lucina probas vocari,
Seu genitalis Diua. Idem,
Rite maturos aperire partus
Lenis Ilithyia tuere matres.

Heſiodus tamen & Pindarus, & Callimachus
E aliam à Diana Ilithyian faciunt: immo vero parienti Latonæ ait Pauſanias Ilithyian affuiſſe, cum ex Hyperboreis ad eam parturientem accurriſſet. Seruius, Dianam ipſam matri obſtetricis munus præſtitiſſe. Apud Callimachum Diana ſibi datum ait à fatis, vt parientibus opituletur, quod ipſa ſine vllo materno dolore edita fuerit. Contra Homerus, totos nouem dies laboraſſe Latonam, donec Iris partu eam leuatura, inſcia Iunone, adueniret. Sed quis in fabulis firmum aliquid, aut conſtans requirat?

Potens *Triuia.*] eadem enim eſt cum

Hecate, quæ in triuiis colebatur. Virgilius.

Nocturniſque Hecate triuiis vlulata per vrbes.

Potentis autem epithetô ei proprium eſt. Idem,

Voce vocans Hecaten, cæloque ereboque potentem.

NOTHO *lumine.*] lucet enim aliena luce, vt ait Cicero. vnde & mulos eius vehiculo dabant, quod vt mulus non ſuo genere, ſed equis creetur, ſic ea ſolis, non ſuo, fulgore luceat. auctor Feſtus.

TV *curſu dea menſtruo.*] vnde & menſis ipſe dictus eſt, ἀπὸ τῆς μήνης.

RVSTICA *agricolæ.*] Callimachus,

Οὓς δὲ καὶ ἀμπελόεντι ἢ ἰκμὰς αἰγλήεντι,

Κείνοις δὲ τὰ χρυσὰ φέρει μίξων.

hoc autem non ſine ratione phyſica dictum eſt. humori enim præeſt Luna, quo omnia nutriuntur.

SIS, *quocunque tibi placet.*] erudite, & eleganter explicat hunc locum Petrus Victorius variarum lectionum lib. XIII. cap. II.

BONA *ope.*] ſic infra.

Salue, teque bona Iuppiter auctet ope,

SOSPITES.] ſoſpitare eſt bona ſpe afficere, aut bonam ſpem non fallere. Feſtus. Soſpitent, ſeruent. Ennius Menalippa,

Regnumque noſtrum ſoſpitent, ſuperſtitentque. Nonius.

IANVS DOVSA FIL.

TV *potens Triuia & notho es Dicta lumine Luna.*] Locus hic me commodè admonuit, vt in Arnobio eruditiſſimo Scriptore tollam leue quidem mendum, ſed tamen à nemine adhuc animaduerſum. vbi enim legitur lib. II. aduerſus Gentes: *Quid eſt vobis veſtigare, conquirere, quiſnam hominem fecerit? animarum origo quæ ſit? quis malorum excogitauerit cauſſas? orbe ſit Sol amplior, an pedis vnius latitudine metatur? alieno ex lumine, ac propriis luceat fulgoribus Luna?* quis non videat legendum, qui modo ἀκολουθίαν ſermonis conſideret; *an propriis luceat fulgoribus Luna?* diſtinguit enim hæc: *alieno ex lumine* & *propriis fulgoribus lucere.* Lucretius lib. V.

Lunaq́ue ſiue notho fertur loca lumine luſtrans,

Siue ſuam proprio iactat de corpore lucem.

Vt autem hîc *ſuam lucem*, ſic *ſuos ignes* dixit Seneca in Hippolyto loquens de Luna:

Cùm ſuos ignes trepidante cornu

Iunxit. ſequutus eos qui proprio Lunam lumine lucere opinati ſunt, quales fuere ex Philoſophis, Anaximander, Xenophanes & Beroſus, cuius poſtremi ſententiam enarrare voluiſſe Lucretium his verſibus mox oſtendam:

Eſt etiam quoque vti proprio cum lumine poſſit

Voluier, & varias ſplendoris ſumere formas.

Et paucis verſibus interiectis.

Verſariq́ue poteſt, globus vt ſi (lego *ſit*) *fortè pilai*

Dimidiâ ex parti candenti lumine tinctus,

Verſandoq́ue globum variantes edere formas:

Denique eam partē, quæcunque eſt ignibus aucta,

Ad ſpeciem vertit nobis oculóſque patentes,

Inde minutatim retro contorquet & aufert

Dimidiam partem glomeraminis atque pilai:

Vt Babylonica Chaldæum doctrina refutans

Aſtrologorum artem contra conuincere tendit.

A Hos verſus adduxi, quòd viderem peſſimè ab Interpretibus acceptos hactenus, dum alij *Chaldæûm* ad Aſtrologos referunt, alij *Chaldeam* legunt, neutri rectè. neque enim intellexerunt per Chaldæos Beroſum intelligi, *qui à Chaldæorum ciuitate ſiue natione progreſſus in Aſiam, ibi* (ita lego) *diſciplinam Chaldaicam patefecit*, vt ait Vitruuius. Sic etiam intelligendus ille Apuleij locus de Deo Socratis: *ſeu illa* (ſcil. Luna) *proprio ſeu* (malim &) *perpeti candore, vt Chaldæi interpretantur, parte luminis compos, parte altera caſſa, fulgoris, pro circumuerſione oris, diſcoloris, multiiuga, pollens ſpeciem ſui variat.* Ita enim diſtinguo eum locum non

B bene in vulgatis libris interpunctum. Beroſi porro doctrina hæc multis verbis à Vitruuio explicatur lib. IX. cap. IV. ſed ſententia eius, vt breuiſſimè perſtringam, hæc eſt: corpus Lunę pilam eſſe dimidia parte candidam: altera cęruleam: in coitu Solis ardore corripi, conuertique partem eius candentem proprietate quadam naturæ luminis ad lumen trahendi, atque ita fieri auerſam nobis & cæruleam, hoc eſt, inferiorem eius partem, quod candens non ſit, propter aëris ſimilitudinem obſcuram videri. Porrò ſeptimo die à coitu ſiue plenilunio, quod dimidio cæli ſpatio Luna diſtet à Sole, item dimidiam candentiæ partem ad nos conuerſam eſſe. quartadecima

C autem die pleno orbe totam candentem partem nobis oſtendi, à qua reliquis diebus vſque ad plenilunium quotidiana decreſcentia aliquid minuatur. Tangit hanc Beroſi opinionem etiam Plutarchus lib. II. De Placitis Philoſophorum: vbi ait eum exiſtimaſſe Eclipſim fieri κατὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς ἐπιστροφὴν τοῦ ἀπυρώτου μέρους. quod repetit etiam Stobæus in Phyſicis. Hinc ergo clariſſimam lucem accipit Lucretij locus, qui antea dimidia parte Lunæ obſcurior erat. Sequitur:

TV *curſu dea menſtruo Metiens iter annuum.*] Sic Cicero lib. II. de Natura Deor. *Iam Solis annuos curſus ſpatiis menſtruis Luna conſequitur.* De men-

D ſtruo curſu Lunæ etiam locus Apuleij mihi nūc examinandus in mentem venit ex libro De dogmate Platonis. vbi ex Philoſophi illius ſententia dicit *menſes effici, cùm Luna circuli ſui completo curriculo ad eundem locum, à quo diſceſſerit, reuertatur.* neque enim rectè conuertit illud Platonis: Μὴν δὲ ἐπειδὰν Σελήνη περιελθοῦσα τὸν ἑαυτῆς κύκλον ἥλιον ἐπικαταλάβῃ, niſi tamen hic exſcriptorum non Apuleij error eſt, cuius in exprimendis Græcis ſumma peritia cum pari elegantia coniuncta meritò viris doctis admirationi eſt. alioqui peſſimè confudiſſet Periodicum menſem cum Synodico, cùm hic viginti nouem diebus & dimidio, ille

E vicenis ſeptenîſque & tertia diei parte conſtet. tot enim diebus Signiferi orbem ambit Luna, & ab eodem puncto Zodiaci profecta ad idem reuertitur. quum autem Sol interea duodecimam cæli partem abſoluerit, biduum & paulò amplius conſumit Luna antequam Solem aſſequatur progreſſum à loco vbi illum ante menſem reliquerat. atque hęc dicitur συνοδικὸς σεληνιακός, illa περιοδικὸς ſiue περιοδικὸς σεληνιακός. Plato autem de Synodico loquutus eſt, vt & Alcinous de dogmate Platonis, ἡ σελήνη μὲν μηνὸς μέτρον ποιεῖ ἀνακυκλοῦσα τὸν ἑαυτῆς κύκλον καὶ καταλαβοῦσα τὸν ἥλιον ἐν τ-

oirιω. fruſtra in hac re multa verba conſumam, quam intelligent facilè, qui eruditum illum puluerem attigerunt. De Periodico etiam Varro apud Gellium lib. III. cap. 15. *duodetriceſimo Luna,* inquit, *ex quo veſtigio profecta eſt, eodem redit.* vnde errauit, Lactantius, cùm ſcribit: *Sed Luna, quæ orbem illum Signiferi triginta dierum ſpatio luſtrat.*

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

DIANAM *pueri integri.*] Quum deeſſet hic verſus in manuſcriptis, ἀνεχέγγυα hunc ſupplerunt docti viri. neque puto aliter Catullum ſcripſiſſe.

ROMVLIQVE *antiquam, vt ſolita es.*] vetus ſcriptura: *Romulique Antique.* lege, *Romulique, Ancique.* Romulus & Ancus reges Romæ. Quoties hic acciderit, vt C, & T, ſe commutauerint, longum eſſet in vnum oſtendere. gens Romuli, & Anci, eſt Populus Romanus.

Cæcilium accerſit. XXXVI.

Poetæ tenero, meo ſodali,
Velim Cæcilio papyre dicas,
Veronam veniat Noui relinquens
Comi mœnia, Lariúmque litus.
Nam quaſdam volo cogitationes
Amici accipiat ſui, meique.
Quare, ſi ſapiet, viam vorabit.
Quamuis candida millies puella
Euntem reuocet, manúſque collo
Ambas iniiciens roget morari:
Quæ nunc, ſi mihi vera nuntiantur,
Illum deperit impotente amore.
Nam, quo tempore legit inchoatam
Dindymi dominam, ex eo miſellæ
Ignes interiorem edunt medullam.
Ignoſco tibi, Sapphica puella,
Muſa doctior. eſt enim venuſtè,
Magna Cæcilio inchoata mater.

ANT. PARTHENIVS.

POETÆ *tenero meo ſodali.*] Chartam ſuam alloquens, monet Cæcilium ſodalem ſuum Comi morantem vt, Como atque Lario lacu relictis, ſtatim Veronam ad Catullum ſe conferat: quoniam quædam conſilia cuiuſdam amici, habet poeta cum Cæcilio cõmunicanda: ſignificátque neque puellæ dilectæ amoribus, neque alio impedimento, Cæcilium morari debere, quamuis à blandiſſima puella fuerit detentus. Cæcilius Catul. fuit ſecundi belli Punici temporibus: fuit item Statius Cæcilius Mediolanenſis Ennij contubernalis: de quo hic nullo modo poteſt intelligi.

PAPYRE.] ô charta mea: alij, quod mihi non placet, intelligunt eſſe proprium nuntij nomen.

NOVI *Comi.*] Comum ciuitas Galliæ Ciſalpinæ, à Gallis, duce Brenno, condita, vt ſentit Iuſtinus. de hac Strabo ſcribit, *Comum, mediocris erat Colonia: cæterum Pompeius Strabo Pompeij magni pater Colonos in eam reſtituit: quam incumbentes Rheti vaſtauerant: idem Cn. Scipio tria hominum millia inſuper adiecit: poſtmodum diuus Cæſar quinque inquilinorum millia ad habitandum deduxit: è quibus quingenti illuſtriſſimi fuêre Græci. Hos etiam ciuitate donatos in habitatorum numero deſcripſit, haud tamen ibidem domicilium habuêre: ſed oppido nomen relinquentes & nouum Comum appellantes, Nouocomenſes oppidanos vocauere: huic loco finitimus lacus Larius eſt.*

LITVS.] pro ripa poſuit: nam litus maris tantum eſt: ripa vero fluuiorum & lacuum: De Lario Virgilius. Inquit.

An ne lacus tantos te Lari maxime, teque
Fluctibus & fremitu aſſurgens Benace marino.

VORABIT.] cito conficiet.

QVÆ.] puella, Cæcilij amica.

IMPOTANTE.] impatiente.

LEGIT.] elegit Cæcilius.

ENTHEATAM.] diuino ſpiritu plenam: alij indotatam legunt: ſed male.

DINDYMI *dominam.*] aut Dindymenem aut Cybelem appellatam: quo nomine deorum mater Dindymi Phrygij montis domina vocabatur: vnde Dindymene dicitur.

IGNES.] amores; vt Virg. *& cæco carpitur igni.*

MISERÆ.] ſcilicet puellæ, Cæcilij amicæ.

EDVNT *medullam.*] nam vehemens amor medullas interiores calefacit atque conſumit. Virg. *eſt mollis flamma medullas.*

IGNOSCO.] ordo & ſenſus, ô puella doctior muſa Sapphica, ignoſcendum eſt tibi, ſi Cæcilij vxorem ducentis amore carperis: Etenim tanta eſt Cæcilij ſapientia, vt eius vxor ex eo grauida, iam magna mater vocetur: quo nomine deorum mater appellabatur.

DOCTIOR *Sapphica muſa.*] poetica mulier Mytilenæa Phaonem mercatorem indoctum adamauit: hæc Cæcilij amica prudentius facit, quæ Cæcilium perdoctum, ac generoſum iuuenem deperit.

INVOCATA *magna mater.*] propter ſponſi ſui ſapientiam.

INVOCATA.] appellata. Alij legunt inchoata magna mater Cæcilij, ideſt iam facta prægnans incæpta eſt mater infantis Cæcilij, à patre nominandi.

PALLADIVS FVSCVS.

POETÆ *tenero.*] Verſus eſt hendecaſyllabus. Chartam ſuam alloquens Catullus. eam monet, vt Comum eat, dicatque Cæcilio, vt, auditurus quædam amici communis conſilia, Veronam properet.

TENERO.] Iuueni.

PAPYRE.] charta. Plinius, *Prius tamen quam digrediamur ab Aegypto & papyri natura dicetur: cùm chartæ vſu maxime humanitas vitæ conſtet, & memoria, & hanc Alexandri magni victoria repertam, auctor eſt*

M. Varro: condita in Aegypto Alexandria. antea non fuiſſe chartarum vſum, palmarumque folijs primum ſcriptitatum, deinde quarundam arborum libris. poſtea publica monumenta plumbeis voluminibus, mox & priuata linteis confici cœpta aut ſcheçis. A

Veronam *venias.*] Verona vrbs eſt Galliæ Ciſalpinæ, à Gallis trans Alpes profectis condita.

Novi *relinquens Comi mœnia.*] Strabo, de Como ita diſſerit. *hæc mediocris erat Colonia. cæterum Pompeius Strabo magni Pompei pater, Colonos in eam reſtituit: quam incumbentes Rhæti vaſtauerant. Inde, C. Scipio tria millia hominum inſuper adiecit; poſtmodum diuus Cæſar, quinque inquilinorum millia ad habitandum deduxit, è quibus quingenti illuſtres fuere Græci:* B *hos etiam ciuitate donatos in habitatorum numero deſcripſit, haud tamen ibidem domicilium habuerunt: ſed oppido nomen relinquentes & nouum Comum appellantes, Nouocomenſes oppidanos appellauerit.*

Moenia.] hæc pro muris accipi ſolent, & pro ædificiis ipſius vrbis.

Lariumqve *litus.*] Plinius. *In hac regione & quinque lacus inclyti ſunt, amneſque eorum partus aut alumni: ſi modo acceptos reddunt: vt Adduam Larius: Ticinum Verbanus; Mincium Benacus: Olium Lebinus: Lambrum Eupilis: omnes incolas Padi.*

Nam *quaſdam volo cogitationes.*] ratio cur Cæcilium Veronam ire velit. C

Cogitationes.] conſilia.

Accipiat.] audiat, intelligat, cognoſcat.

Viam *vorabit.*] properabit.

Roget *morari*] oret vt moretur.

Deperit.] impotenter amat.

Legit.] vel Cæcilius vel eius amica.

Inchoatam.] incœptam.

Dindymi *dominam.*] intelligit Cybelem: Eſt enim Dindymus, mons in Phrygia, in quo ſibi Cybele per Corybantes ſacra inſtituit. Propertius, *Dindymus & ſacræ fabricata iuuenta Cybelis.* Ego diu & multum quæſiui quid hic ſibi vellet Catullus, ſed repudiatis aliorum ſententiis, D quæ ſane plures & diuerſæ fuerunt, in eam tandem adductus ſum opinionem, vt credam Cæcilium, poema quoddam de Cybele inchoaſſe, quod forte cum legiſſet puella eum ardentius amare cœperat, tanta erat poematis ipſius, tum venuſtas, tum eruditio.

Ex *eo*] ſcilicet tempore.

Ignes.] amores.

Edunt.] abſumunt. Vergilij. *Eſt mollis flamma medullas.* ordo autẽ hic erit. ex eo tempore ignes edunt medullam miſellæ, quo Cæcilius legit inchoatam Dindymi dominam, hoc eſt E poema de Cybele feliciter incœptum.

Ignosco *tibi Sapphica puella Muſa doctior.*] ait Catullus amicã Cæcilij eſſe Sappho doctiorem: quia amat Cæcilium iuuenem eruditiſſimum: cum Sappho amauerit Phaonem litterarum ignarum.

Venvste.] pulchre.

Magna *mater.*] Sic enim appellata eſt Cybele à priſcis.

Cæcilii.] emendo Cæcilio.

Inchoata.] incepta.

ACHILLES STATIVS.

Lariumqve *litus.*] Cato in Originibus ait Larium lacum vicinum Alpibus per lx. tendi milliaria. Hæc Seruius. *Itaque Litus dixiſſe propterea videri poſſit. quamquam de fluminibus Litus etiam dicitur.* Vergil. *Quique Numici litus arant.*

Viam *vorabit.*] idem ſequor hoc opinor. Alij, Viam, & ſpatium corripere.

Qvamvis *candida milies puella Euntem reuocet.*] ſimiliter Horat. *Et niſi cœna prior, potiorque puella Sabinum Detinet.*

B Qvæ *nunc, ſi mihi vera nuntiantur.*] ſimiliter Pollio in x. Epiſt. apud Cic. *Nam & robur, & ſuboles militum interiit, ſiquidem, quæ nuntiantur, vlla ex parte vera ſunt.*

Illvm *deperit impotente amore.*] Deperit, perdite amat. Placidus Grammat. in Gloſſis. Idem Catullus alibi, *Cælius Aufilenum, & Quintius Aufilenam Flos Veronenſium depereunt iuuenum.* Terent. in Heautontimorumeno, *Minimeque miror Clinia hanc ſi deperit.* Plaut. in Mil. glor. Demori dixit. *Non me,* inquit, *dico, ſed heram meam, quæ te demoritur.*

Impotente *amore.*] Impotente. Catullus. *Deperit impotente amore.* quod itaque dictum C notat Plinius. Cariſius in 1. *Impotens, impos, vel ſine potentia: interdum præpotens.* Placidus in Gloſſis.

Ex *eo.*] Sueton. in Domitiano abſolute poſuit. *Neque ceſſauit ex eo inſidias ſtruere fratri clam, palam.*

M. ANT. MVRETVS.

Poetæ *tenero.*] Cæcilium Nouocomo Veronam acceſſit.

Dicas.] chartæ enim tabulæque quodam modo loqui videntur.

Lariumqve *litus.*] Lacus Larij ripam.

D Inchoatam *Dindymi dominam.*] inchoatum à Cæcilio poema de Cybele.

Interiorem *edunt medullam.*] ſic Virgil.

—— *eſt mollis flamma medullas.*

Catullus ipſe infra,

—— *cuius me magnus edebat amor.* Virgil.

Nec te tantus edat tacitam dolor. Cicero.

Ipſe ſuum cor edens, hominum veſtigia vitans.

Horatius, —— *ſi, quod*

Eſt animum, differs curandi tempus in annum.

quæ exempla congeſſi, vt magis perſpiciatur huius verbi in talibus exprimendis elegantia.

E Sapphica *muſa.*] Sapphicam muſam vocat Sappho ipſam, quam Græci poetæ, propter ſuauitatem verſuum, decimam muſam eſſe dixerunt.

In Annales Voluſij. XXXVII.

Annales Voluſi, cacata charta,
Votum ſoluite pro mea puella.
Nam ſanctæ Veneri, Cupidinique
Vouit, ſi ſibi reſtitutus eſſem,

Deſiſſemque truces vibrare iambos,
Electiſſima peſſimi poetæ
Scripta tardipedi Deo daturam
Infelicibus vſtulanda lignis:
Et hoc peſſima ſe puella vidit.
Iocosè, & lepidè vouere Diuis.
Nunc, ô cæruleo creata ponto,
Quæ ſanctum Idalium, Vrioſque apertos,
Quæque Ancona, Gnidúmque arundinoſam
Colis, quæque Amathunta, quæque Golgos,
Quæque Dyrrhachium, Hadriæ tabernam,
Acceptum face, redditúmque votum,
Si non inlepidum, neque inuenuſtum eſt.
At vos intereà venite in ignem
Pleni ruris & inficetiarum,
Annales Voluſi cacata charta.

ANT. PARTHENIVS.

ANNALES *Voluſi cacata charta.*] Ipſitilla Veronenſis Catulli amica vouerat, Si Catullus ſibi foret reſtitutus: Veneri atque Cupidini ſe fore concrematuram Voluſij inſulſi poetæ ſcripta & annales: quos Voluſius ambitioſus poeta pro gratia conſequenda puellæ donauerat. Nunc autem Catullus in patriam Veronam reuerſus, exultat atque à puella Veneri & Cupidini votum ſolui debere, Voluſij nugatoriis chartis inſultans, proclamat.

ANNALES.] quid interſit inter hiſtorias & annales Seruius atque Gellius contraria ſere tradentes exponunt.

VOLVSII.] poeta fuit Patauinus: vnde alibi Catullus ait, *Voluſij annales Paduam morientur ad vrbem: Et laxas ſcombris ſæpe dabunt tunicas.*

PRO *mea puella.*] Ipſitilla de qua ſuperius, *amabo mea dulcis Ipſitilla.*

RESTITVTVS *eſſem.*] ſcilicet Veronæ: vnde abſui, aliquandiu in Bithynia & Romæ moratus.

DEDISSEM.] ipſi puellæ.

IAMBOS.] meos iambicos verſus.

VIBRARE.] Celeriter immittere in Voluſium: alluſit autem ad deriuationem & velocitatem iambici: nam iambus, vt ſcribit Diomedes, dicitur ἀπὸ τοῦ ἰάπτειν, id eſt, à crebriter torquendo.

TRVCES.] aſperos.

TARDIPEDI.] Vulcanus tardipes dicitur: quia è cælo à Iunone præcipitatus: aut, vt ſcribit Flaccus in Argonauticon IIII. à Ioue: quia Iunonem matrem à ſuſpendio liberauit, è cælo deiectus in Lemnon cadens crus infregit: Columella: *quin & tardipedi ſacris iam rite ſolutis.*

VSTVLANDA.] inurenda: nam vſtulare eſt inurere. Virgilius in obſcæno carmine,

——Feruenti caput vſtulare ferro.

INFELICIBVS *lignis.*] infelicium arborum lignis. Priſci enim arborum alias felices, alias infelices, dixerunt: nam vt Macrobius tradit, *Veranius de pontificalibus verbis ait: felices arbores putantur eſſe quercus, æſculus, ilex, fagus, corylus, ſorbus, ficus alba, pyrus, malus, vitis, prunus, cornus, lotus. Tarquinius autem Priſcus in oſtentario arborario ſic ait: arbores quæque inferum deorum, auertentiumque in tutela ſunt: eas infelices nominant. ficus nigra, inter infelices recenſetur.*

NVNC *ô cæruleo creata ponto.*] Venus ex maris ſpuma Cæli teſtibus agitata non procul à Cytheris inſulis creata dicitur: inde Aphrodite & aphrogênia à Græcis vocatur, ἀπὸ τοῦ ἀφροῦ, id eſt à ſpuma: à Cytheris, Cythera: inde in Cypron inſulam propinquam quum tranſiſſet Cypris, & Cyprogenia denominata eſt. Hæc Heſiodus in theogonia.

SANCTVM *Idalium.*] Idalium & Idalia Cypri nemus eſt, in quo oppidum breue eſt, vt ſcribit Seruius: Virgil. *Idaliæ lucos.* Item,

—— Idaliæque nemus:

Plinius autem Idalium Cypri oppidum ponit.

VRIOSQVE *apertos.*] Vriæ vrbis incolans. eſt autem Vria vrbs Apuliæ in Appia via, non longe à Venuſia diſtans: vbi cultam Venerem dicit Catullus: hinc Venus Appias ab Ouidio, dicta videtur: quoniam in Appia via ad Vriam celebri templo ſolemniter colebatur: eſt item Vria lacus in Ætolia.

APERTOS.] patentes: in loco patenti ſitos: aut mœnibus diſiectis non clauſos.

ANCONA.] in agro Piceno. *Ancon ciuitas eſt à Syracuſanis condita, Dionyſij tyrannidem fugientibus. Sita eſt in promontorio, incluſum complectēte portum, dum ad Septentriones circumflectitur: vini autem ac frugum vberrima.* hæc ex Strabone. habebat item Ancon Veneris templum, cuius meminit ſic Iuuenalis. *Ante domum Veneris quam Dorica ſuſtinet Ancon.*

GNIDONQVE *arundinoſam.*] in Cariæ Aſiaticæ partis fronte inſula eſt, quæ ſeptem ſtadiorum ambitum habet theatralis, & alta, & aggeribus iuncta continenti. faciens Gnidon quodammodo biurbem: nam maxima eius pars inſulam habitat.

ARVNDINOSAM.] Gnidos arundinibus abundat & piſcibus. Ouidius, *Piſcoſamque Gnidon:* ibi colitur Venus, vt teſtis eſt Horatius, *ô Venus regina Gnidi Paphique.* Gnidon nobilitauit Venus Praxitelis opus, in toto terrarum orbe celeberrimum, quam vt viderent multi Gnidon nauigarunt, vt ſcribit Plinius.

AMATHVNTA.] Amathus ciuitas eſt Cypri, vnde Cyprij, Amathuſii ſunt dicti. Amathus etiam vrbs eſt Laconiæ vt Strabo ſcribit. Item Amathus, fluuius Arcadiæ, idem Pamiſus appellatus: ætate vero Strabonis, Mamaus dicebatur. hic poeta de Cypri vrbe intellexit. Amathunta item in Iudæa ſcribit Ioſephus.

Colchos.] apud Colchos cultam eſſe Venerem, teſtis eſt Valerius Flaccus, in Argonautis.

Dyrrachivm *Adriæ tabernam.*] Dyrrachium Epiri vrbs olim Epidãnos dicta. Romani nomen mutauère quia velut in damnum ituris id nomen viſum eſt. auctores Mella, & Plinius: Sed Plinius neutro genere protulit, Mella & Lucanus feminino: Lucanus, *Lyris Ionias vergens Epidamnus in vndas.*

Tabernam.] hoſpitium.

Adriæ.] maris Adriatici; huc enim eſt fuga nautarum, quum totas Adria vires mouit, & in nubes abiere Ceraunia.

Pleni *thuris.*] nam ex vilioribus chartis fiunt rerum venalium inuolucra; vt Perſius ait:

Nec ſcombros metuentia carmina nec thus,

Et Martialis:

Et thuris piperiſque ſis cucullus:

de libro ſuo inquit.

Infacetiarvm.] rerum inelegãtium & ſordidatum.

PALLADIVS FVSCVS.

Annales *Voluſi.*] Verſus eſt eius generis, cuius eſt ſuperior. Vouerat amica Catulli, Veneri & Cupidini, ſi totum ope Catullus ſibi redditus foret, ſe peſſimi poetæ ſcripta continuo crematuram. Quare Catullus Romam reuerſus, vt ipſemet votum ſoluat pro puella, incendit per contemptum Voluſij annales.

Volvsi.] hic fuit poeta Patauinus; de quo infra Catullus. *At Voluſi annales Patavi morientur ad vrbem, Et laxas ſcombris ſæpe dabunt tunicas. Annales autem*, vt tradit Gellius. lib. v. Noctium atticarum, *ſunt: cum res geſta plurium annorum obſeruato cuiuſque anni ordine, deinceps componuntur.*

Nam *ſancta.*] Exponit votum ſimul & cauſam voti. Venus autem ſancta dicitur reſpectu amantium: quibus ipſa præſidet.

Vovit.] votum fecit.

Restitvtvs.] redditus.

Trvces.] aſperos. Deo tardipedi. Vulcano qui ideo tardipes dicitur, quia è cælo deiectus, cum alterum crus ſibi fregiſſet, poſtea ſemper claudicauit.

Infelicibvs.] quæ peſſimi poetæ ſcripta cremabunt. Cato autem dixit, *felices arbores eſſe quæ fructum ferunt: infelices quæ non ferunt.*

Vstvlanda.] vrenda.

Nvnc *ô Cæruleo creata ponto.*] orat Venerem, vt votum lubens ſuſcipiat. Hanc poetæ fabulantur è ſpuma teſticulorum, quos cælo patri Saturnus amputauit, & in mare proiecit, exortam vnde eã Græci Aphroditin nuncupant. Ouid. lib. III. Faſto.

Sed Veneris menſem Graio ſermone notatum
Auguror: à ſpumis eſt dea nata maris.

& in quarto Metamorphoſeos.

Si tamen in medio quondam generata profundo
Spuma fui: gratumque manet mihi nomen ab illa.

Cærvleo.] viridi: qui color à Græcis glaucus dicitur.

A Idalivm.] Nemus eſt in Cypro, de quo Vergil. *Idaliumque nemus.* ea autem attingit loca in quibus olim Venus ipſa colebatur.

Vriosqve.] apertos: nullis montibus, nulliſque aggeribus incluſos. Intelligit autem accolas eius ſinus, qui ad Garganum Apuliæ promontorium continuo littore incingitur, Vriaſque appellatur. Auctor eſt Mella Pomponius.

Qvæqve *Ancona.*] Ancon vrbs eſt Piceni: de qua Plinius, *Numana à Siculis condita, ab iiſdem Colonia Ancon, appoſita promontorio Cumero in ipſo flectentis ſe oræ cubito.* quod ibi quoque Venus coleretur, indicat hoc verſu Iuuenalis,

B *Ante domum Veneris quam Dorica ſuſtinet*
Ancon.

Gnidvmqve *arundinoſam.*] Gnidos vrbs fuit Cariæ in peninſula, ſimulachro Veneris Praxitelicæ nobilitata. Horatius.

O Venus regina Gnidi Paphique.

Sed eam dixit Catullus arundinoſam propter calamos, qui optimi ad ſcribendum ibi olim naſcebantur. Plinius, *Chartis quoque ſeruiunt calami Aegyptij, maxime quadam cognatione papyri: probatiores tamen Gnidij.*

Amathvnta.] Amathus vrbs eſt in eadèm Cypro.

C Qvæqve *Colchos.*] Venerem apud Colchos quoque antiquitus cultam eſſe, præter Valerium Flaccum, hoc verſu indicat etiam Theocritus.

Δίωνα᾽ ἁ Γολγώ τε ϰ̀ Ἰδάλιον ἐφίλασας.

Dyrrachivm.] vrbs eſt Macedoniæ ad mare Ionium: quæ ante Epidamnum dicebatur. Romani nomen mutarunt, quia velut in damnum ituris id nomen viſum eſt.

Adriæ.] maris Adriatici. ſic etiam Horatius,

Quo non arbiter Adriæ
Maior tollere ſeu ponere vult freta.

Idem:

D *Quid bellicoſus Cantaber, & Scythes*
Hirpine Quinti cogitet Adria
Diuiſus obiecto remittas
Quærere.

& Lucanus,

ſonat Ionio vagus Adria ponto.

Tabernam.] emporium, pars pro toto.

Acceptvm.] tibi ſcilicet & filio.

Redditvm.] à me & amica mea, quæ illud fecit.

Illepidvm.] impolitum.

Invenvstvm.] deforme.

E Thvris.] emendo ruris: poſuit enim rus pro ruſticitate: quæ optime cum infacetiis conuenit.

ACHILLES STATIVS.

Annales *Voluſi.*] Maliuolentia feciſſe Catullum apparet; ſi quidem hic eſt Voluſius, de quo & Vatinius in Epiſtol. ad Cicer. honorificentius videtur ſentire, *Defenditur*, inquit, *à Quint. Voluſio tuo diſcipulo, ſi*

forte

forte ea res poterit aduerſarios fugare, in eo maxima ſpes eſt. Et Cornelius Tacitus in III. de L. Voluſio, ſi forte hic idem eſt, de quo Catullus. *Fine anni*, inquit, *conceſſere vita inſignes viri L. Voluſius, & Salluſtius Criſpus. Voluſio vetus familia, neque tamen præturam egreſſa. ipſe conſulatum intulit. cenſoria etiam poteſtate legendis equitum decurias functus, opúmque, quis domus illa immenſum viguit adcumulator.*

Nam *ſancta Veneri.*] Idem poſt,

Quem neque ſancta Venus,

Et in I. Annali Ennius, *Te nunc ſancta precor Venus, & genetrix patrus noſtri.* Et idem Catullus poſt de Cupidine, *Sancte puer.* De aliis quoque diuis eodem modo, vt Romæ in Diui Pauli.

DIS. SECVRITATIS
Q. VIBIVS. HERMA
ANTISTES
SANCTI. SILVANS
ANNVM . AGENS
LXX . FECIT
SIBI. E. E

Et Interamnæ apud Statium Donatum.

IVLIO . EVEVLIDAE
C. V. CORR. TVSCIAE
XVIEO . PRAEFECTO
AERARII. S. SATVRNS
OB. INLVSTRIA. IPSIVS
MERITA. ET. AMOREM. IVX
TA. CIVES. ORDO. INTE
RAMNATIVM. PATRONO

Vibrare *iambos.*] Apte ad iamborum inuen. ἀπὸ τοῦ ἰαμβίζειν

Scripta *tardipedi deo daturam.*] Quæ ſcripta perire volumus, hoc fere modo perdimus. Tibullus in I.

Illa velim rapida Vulcanus carmina flamma
Torreat.

Et Propert. in IIII.

Et quoſcunque meo feciſti nomine verſus,
Vre. —— Et Aug. de Vergili ſcriptis,
—— *Ergo ibit in ignes,*
Magnáque doctiloqui morietur Muſa Maronis.

Tardipedem deum, id eſt Volcanum, etiam dixit Columella in x. de cultu hortorum.

Quin & tardipedi ſacris iam rite ſolutis
Nube noua ſeritur.

Vstvlanda *lignis.*] In manuſcriptis omnibus, *Vſtilanda.* quæ opinor vetus eſt, & vera ſcriptura.

Et *hoc peſſima ſe puella vidit Iocoſe, & lepide vouere diuis.*] In manuſcriptis omnibus,

Et hac peſſima ſe puella vidit
Iocoſe lepide vouere diuis.

Atque in nonnullis etiam non, Hæc, ſed Hoc.

Nvnc, *ô cæruleo creata ponto.*] Verſus antiqui poëtæ citatur à veteribus Grammaticis hic,

Candida cæruleo nata Venus pelago.

Qvæ *ſanctum Idalium, Vriósque apertos*] Aldus olim pro Vrios, Erios impreſſit. de ſententia credo Petri Bembi, quem audio ita ſenſiſſe legendum hoc loco, ac dictos populos ſic ab Eria,

A conditore templi Veneris Paphiæ. Ego vero ſuſpicor legendum Arios. de quibus in XI Strabo, Qui populi vel in ſolitudine ſunt, de qua eo ipſo loco Strabo, vel Eremo proximi. Eos autem apertos dicit, quod is locus vaſtus, nec vllis ſit conſitus arboribus. ſcribit enim. Μεταξὺ δ' αὐτῶν, ἐστὶ δ' ἡ ἔρημος ἡ ἐν μέσῳ, μέχρι Ἀρίων ... Quibus in locis etiam Venerem ... coli, idem Strabo docet.

Cnidvmqve *arundinoſam Colis, quæque Amathunta.*] Ouidius in decimo Metamorph. de Venere,

Piſcoſamq; Cnidon, grauidámq. Amathunta metallis:

B Si non *illepidum neque inuenuſtum.*] Idem alibi, *Non ſane illepidum, neque inuenuſtum.*

Venste *in ignem.*] Eodem modo Propertius in II.

Inque tuos ignes, dure poëta, veni.

Pleni *turis, & inficetiarum.*] Quod Turis ſine aſpiratione veteres ſcribebant, factum ſimilitudine vtriuſque litteræ, vt alij aliud legerint. Sed & vtrumque legi poteſt. Turis, quod chartis etiam tus, & odores inuoluti darentur emptori. Horatius,

Deferar in vicum vendentem tus & odores.

C Sed & Ruris legi poteſt, eodem Horatio auctore. cuius in eadem ad Auguſtum Epiſtola, & hæc ipſa ſunt,

—— *ſed in longum tamen æuum*
Manſerunt, hodiéque manent veſtigia ruris.

Et idem Catull. alibi,

Idem inficeto eſt inficetior rure.

Inficetum autem, non, Infacetum veteres dixiſſe conſtat. Sic in veteri exemplo Plinij lib. XXXV. *Oſtendens in tabula inficetiſſime Gallum exerentem linguam.* Et Solinus capite quarto, *Non inficete Torannius.*

M. ANT. MVRETVS.

D Annales *Voluſi.*] ſiue hoc verum eſt argumentum, ſiue fictum, nihil ſalſius dici potuit in annales Voluſianos. ſed, quia cæteri interpretes huius carminis ſenſum ſatis nō ſunt aſſecuti, faciendum eſt mihi, vt illius argumentum explicem. Catullus, vt in amore ſæpe accidere ſolet, puellæ ſuæ iratus erat, cœperátque in eam verſus iambicos ſcribere: quorum illa aculeos extimeſcens, Veneri ac Cupidini vouerat, ſi Catullus ſibi reſtitutus foret, ſe peſſima peſſimi poëtæ ſcripta igni daturam, quod votum ſuum cum mitigato iam ipſi aperuiſſet, ridens Catullus, Voluſianos annales, vt ipſa voti

E religione ſoluatur, cremandos eſſe ait. eius autem libri ineptiam alio etiam loco notat. affirmans, vſum illius, niſi in complicandis ſcombris, nullum fore.

Annales *Voluſi.*] ſuſpicatus ſum aliquando, horum annalium mentionem fieri à Seneca lib. XIIII. epiſtolarum, his verbis: *Et paucorum verſuum liber eſt, & quidam laudandus, atque vtilis, annales Voluſii. ſcis, quam non decora ſint, & qui vocentur.* Hæc autem poſtrema verba huc referebam, vbi eos Catullus chartam cacatam vocat, ſed tamen hoc non valde aſſeueranter affirma-

uerim. etenim apud Senecam, *Tanuſii*, non *Voluſii*, legitur.

Restitvtvs.] reconciliatus, non, vt alij exponunt, reuerſus ex Bithynia. ſic & infra,

Quod te reſtituis Lesbia mi Cupido.

Tardipedi.] Vulcano: qui eo claudus fingitur, quod flama trepido ſurſum motu tendens quaſi claudicare videatur.

Infelicibvs.] quæ dicantur infelices arbores, vide Macrobium.

Nvnc ô *cæruleo creata ponto.*] Venerem inuocat, vt libro comburendo aſſit, puellámque voti religione liberet. Vt autem dea illa è mari enata fuerit, copioſe enarrat Heſiodus Theogonia.

Qvæ *ſanctum Idalium.*] enumerat multos locos Veneri ſacros, more veterum, qui in diis appellandis celebrandiſque ſolebant multa ipſorum epitheta congerere, ac percenſere locos, quibus ipſi præeſſent: quod in Homeri præcipue, Orpheique hymnis animaduerti poteſt.

Vriósqve *apertos.*] plano ac patente ſitos loco. In quibuſdam ſcriptis libris, *Acrios*, non *Vrios*, legitur: ſuntque, qui populos Cypri fuiſſe dicant. ego de Acriis nihil reperio. Vriæ oppidi meminit & Homerus in Bœotia, Οἵ θ' Ὑρίην ἐνέμοντο: & Dionyſius, qui Vrium vocat: & Herodotus in Polymnia, & Strabo, & Stephanus, & alij. ſed cum eo nomine varia diuerſis locis oppida fuiſſe reperiam: illud nondum reperire potui, ecquod illorum Veneri ſacrum fuerit.

Dyrrhachivm *Adriæ tabernam.*] quod illuc diuertere ſolerent, qui per Adriaticum nauigaſſent.

Accepтvм *face.*] verbum ſumptum ab argentariis, qui acceptam, redditámve pecuniam facere dicuntur, cum in tabulas ſuas referunt, eam ſibi ſolutam fuiſſe.

Pleni *ruris.*] ita legendum, non vt vulgo, *turis*. atque hoc recte ex veteribus libris emendauit Palladius. Rus autem pro ruſticitate dicit, vt ſupra, *Idem infaceto eſt infacetior rure.* Sic ancilla quædam, apud Plautum Truculento, ſeruum, à quo ruſtice excipiebatur, rus merum eſſe dicit.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Annales *Voluſi cacata charta.*] Ita dicebatur de omnibus ridiculis ſcriptis. Seneca: *Annales Tanuſii ſcis quam non dedecores ſint, & quid vocentur.* Innuit Seneca annales Tanuſij eadem appellatione exagitatos, qua Annales Voluſianos. Martialis:

Scribat carmina, quæ legant cacantes.

Annales Voluſij poëſim fuiſſe non proſam orationem, quales Ennianos & Furij Bibaculi, ex hoc ipſo epigrammate colligimus.

Tardipedi *Deo daturam.*] Neſcio, an Catullus dixerit, illa vouit daturam. Melius *datura*. Vouit datura. vt, *Ait fuiſſe nauium celerrimus.* Propert. *Viſura & quamtus nunquam ſperaſſet Vlyſſe.* Vulgaris lectio tamen Latina eſt. Tibullus:

Iuraui quoties rediturum ad limina nunquam?

Iocose *& lepide vouere diuis.*] copula et addita à correctoribus. nam libri ſcripti non habent, ne antiquæ quidem editiones. *Ioco ſe* autem duabus vocibus non vna legendum. Hic eſt argutia Epigrammatis. Inter Catullum & Leſbiam diſſidium interuenerat. Leſbia ioco vouit Veneri, ſi reconciliaretur ſibi Catullus, ſe Annales Voluſij illi crematuram. Catullus, qui illius poëtæ annalibus iniquior erat, quod puella ioco vouerat, id vti ſerio fieret, effecit: atque amicæ in gratiam rediit. Venuſtum ſane argumentum, & elegantia Catulli dignum. Nam totus, vt dixi, nodus erat in illa voce *ioco*. Repetitur autem bis *ſe ſe*, more Græcorum, præſertim Atticorum, vt ego innumeris locis apud Demoſthenem notaui. Euripides Phœniſſis.

Ἐμοὶ μὲν οἱ σὲ μὴ κατ' ἐπλεύσω χθόνα

Τεθραμμένοι εἰσὶ παῖδ' ἐμοὶ μοι δοκεῖ μέγα.

Hic enim τὸ ἐμοὶ repetitur eodem modo, quo hic *Se*.

Vriósqve *apertos.*] Hos, niſi fallor, Strabo Vrios appellat, apud quos Ἀφροδίτη σιφλὰς colebatur, vt in alterutro vitiū eſſe neceſſe ſit. At quid voluit Turnebus, quum Marios legit? oblitus enim pedis ponit dactylum pro trochæo.

Accepтvм *face.*] Tertullianus dixit, Accepto facere, non Acceptum, libro de pudicitia, *Quanto delicta iſta ante lauacrum accepto facit, tanto poſt lauacrum irremiſſibilia conſtituit.*

Pleni *thuris* Hæc eſt lectio, quæ inuenitur non ſolum in noſtro ſcripto, ſed & in antiquis editionibus. Notum Perſianum:

- nec ſcombros metuentia carmina nec thus.

Horatius,

Deferar in vicum vendentem thus, & odores.

Martialis,

Et thuris piperiſque ſis cucullus.

Athenæus de Anaxandride poëta: πικρὸς δ' ὢν τὸ ἦθος ἐποίει τι τοιοῦτον πρὸς τὰς κωμῳδίας. ὅτε γὰρ νικῴη, λαμβάνων ἔδωκεν εἰς τὸν λιβανωτὸν κατατεμεῖν. Sed & *ruris* legi poteſt, præſertim quum ſequatur *infacetiarum*. melius enim hæc inter ſe conueniunt. Sic Græci ἀγρὸς πλέως. Gloſſæ Heſychij: ἀγρὸς πλέως, ἀγροικίας πλήρης.

Ad Contubernales XXXVIII.

Salax taberna, vóſque contubernales,
A pileatis nona fratribus pila,
Solis putatis eſſe mentulas vobis?
Solis, licere, quidquid eſt puellarum,
Confutuere, & putare ceteris hircos?
An, continenter quòd ſedetis inſulſi
Centum, aut ducenti, non putatis auſurum
Me vnà ducentos irrumare ſeſſores?
Atqui putate: namque totius vobis
Frontem tabernæ ſcipionibus ſcribam.
Puella nam mea, quæ meo ſinu fugit,

Amata tantùm, quantum amabitur
nulla,
Pro qua mihi ſunt magna bella pu-
gnata,
Conſedit iſtic. hanc boni beatique
Omnes amatis: & quidem, quod indi-
gnum eſt,
Omnes puſilli, & ſemitarij mœchi.
Tu præter omnes vne de capillatis
Cuniculoſæ Celtiberiæ fili,
Egnati, opaca quem bonum facit barba,
Et dens Ibera defricatus vrina.

ANTONIVS PARTHENIVS.

SALAX *taberna.*] Scazone trimetro inſectatur quoſdam ſocios, in eadem officina ſeu taberna contubernales, qui detinebant puellam, quæ à Catullo fugerat, & apud hos contubernales eandem ſubagitantes deliteſcebat. Itaque illis poëta & ſtuprum, & verbera, in ſuarum iniuriarum vltionem minatur.

SALAX.] libidinoſa: nam ſalire eſt coire, & fœminam inire. Ouidius,

Siquе ſalax aries. alibi,

Nec minus erucas aptum eſt vitare ſalaces,

Horatius,

Teſtes caudámque ſalacem Demeterent ferro.

TABERNA.] forenſis officina, à tabulis ex quibus cõſtat dicta; vulgo dicimus apothecam.

CONTVBERNALES] ſocij ſub eodem contubernio habitantes. Contubernium dicitur, contubernalium habitatio. Contubernales dicuntur à tabernis quæ fiebant ex tabulis, vnde & tabernacula ſunt dicta, licet ex tentoriis & pellibus fiant.

NONA *pila.*] appoſitio eſt.

PILA.] officina, ad pilam nonam ſtructa: ſic expreſſit locum certum, quem intelligat. Nam pilæ in Romano foro erant quædam, tanquam columnæ, ad quas rerum venalium tabernæ habebantur. Martialis,

Nulla cathenatis præcincta eſt pila lagenis.

ad has pilas in apertiſſimo ſitas ambitioſi poëtæ carmina ſua vt vulgo legerẽtur apponere ſolebant. Horatius:

Nulla taberna meos habeat, neque pila libellos.

E A *pileatis fratribus.*] i. à fratribus libertis, olim ſeruis pileatis, hoc eſt, quæ eſt pila nona in ordine poſt pileatorum fratrum ſtationem. Serui quum manumittebantur, à dominis pilea capitibus imponebant, vnde libertini dicuntur pileati. Perſius,

Hæc mera libertas, hanc nobis pilea donant. Plautus,

Vt ſummo hoc beneficio hodie capiam pileum.

PVTATIS.] quia ſoli meam puellam ſubagitare vultis.

HIRCOS.] riualium contemptores. Hircus enim ſolus ex omnib. animalib riualẽ ſuis feminis non odit aut cauet. Alia autẽ fere omnia ani-

A malia de Venere cum riualibus certant. hinc eſt quod hominẽ vxori ſuæ riuales & adulteros non cauẽtem, hircum ſeu caprũ vulgo appellamus.

CONTINENTER.] continuato ſedendi ordine ſine vllo interuallo iuxta ſedeatis. *Continenter*, continuatè ſine interuallo. Cicero in quarto Rhetoricorum: *Et ſi non vtemur continenter ſimiliter cadentibus.* item in eodem, *Repetitio eſt quum continenter ab vno & eodem verbo, in rebus ſimilibus ac diuerſis principia ſumuntur.*

INSVLSI.] dementes, ſine ingenij ſale. verbum eſt Catullo familiariſſimum.

DVCENTOS.] vos cum contubernalibus

B veſtris.

SESSORES.] ſedentes frequentiſſime. Horatius,

In vacuo lætus ſeſſor, plauſórque theatro.

VNA.] Simul. ſe ſalaciſſimum oſtendit poëta in riualium ſuorum indignationem.

ATQVI.] certe.

NAMQVE *totius vobis frontem tabernæ ſcipionibus ſcribam.*) i. omnium veſtrum frontem ita ſoporifera virga percutiam, vt omnes in ſoporem ſolutos, facillime poſſim irrumare. Virgulti genus quoddam eſt, cuius virga ſi cuipiã tempora tangantur, ille ſtatim in profundum ſopo-

C rem reſoluitur: de quo virgulto Sillius in x. loquens de ſomno, inquit, *Oculiſque quietem Irrorat tangens lethæa tempora virga.* ideo apud Virg. ſomnus fingitur ramo lethæis aquis madido Palinuro tempora percuſſiſſe, atque in altiſſimum ſoporem reſoluiſſe.

PVELLA.) incertum eſt an de Leſbia, an de Ipſithilla, an de alia loquatur puella.

ISTIC.) apud vos.

BONI.) Ironicos.

BEATI.) vt videmini vobis induxiſſe dixit.

PVSILLI.) contemptibiles & viles. Iuuenalis, ——— *nec vnquam*

D *Sanguine cauſidici maduerunt roſtra puſilli.*

alias puſillus, paruus dicitur. Martialis puſillum pro puſillanimem poſuit.

SEMITARII.) vulgares & in ſemitis, ad vulgaris & vilia ſcorta verſantes: nam viliores homines in ſemitis, & angiportis ad viles mulierculas inſpectandas captandáſq. verſantur.

TV *præter omnes vne de capillatis.*) inuehitur in Egnatium natione Hiſpanum, qui nulla locorum, rerum, temporum, ratione habita, ineptiſſime ridebat, in aduerſis hominum rebus, in lætis autem inſulſiſſimos cachinnos effundebat. Ridendi enim atque cachinnandi morbo labo-

E rabat. Incertum habeo an hic ſit Lucius Egnatius eques Romanus, quem Cicero in xiii. epiſtolarum, ſibi familiariſſimum fuiſſe aſſeuerat. Verſus diſſimiles ſunt, nam primi ſunt ſcazones, interdum interponitur hendecaſyllabus; nonnulli verò deprauati, vt opinor, ac corrupti, dimenſione carent.

PRÆTER *omnes.*) ſupra omnes.

VNE.) præcipue Virg.

Tum ſenior Nautes vnum tritonia Pallas
Quem docuit.

CELTIBE.) Hiſpaniæ, pars eſt Taraconenſis, in qua Celtiberi continẽtur populi, ex Celtis Gallis

in eam Iberiæ partem delati, & inde miſto nomine nuncupati. Lucanus, *Gallorum Celtæ miſcentes nomen Iberis.*

CVNICVLOSÆ.] cauernoſæ, & plurimis effodiendorum metallorum cauernis & cuniculis eſt pleniſſima. ibi enim præter cæteras regiones, aurum, & argentum effoditur copioſè.

DE *capillatis vnę*] id eſt præcipue de omnibus capillaris, nam Hiſpani, longas nutriunt comas. Martialis,

Hiſpanis ego contumax capillis.

EGNATI.] fortaſſe denominatus ab Egna quam Strabo inter Hiſpanas vrbes recenſet. Et item Egnatia vrbs Apuliæ in via quæ per Daunios, Samnitéſque, vſque Beneuentum tendit.

OPACA.] denſa, & obſcura.

FACIT *bonum.*] probum eſſe oſtendit.

ET *dens Ibera.*] Hiſpani adeo ſordidis moribus viuunt, vt ex vrina diu inter cloacas collecta, ſibi lauacra faciant. Strabo de his ſcribit: *Hiſpani nulla educatione inſtituti, ſed neceſſitates magis & brutorum animantium affectione, & deprauatis moribus vitam agunt, niſi quiſpiam ad educationem bonam eos vitam degere, exiſtimet: qui ex lotio diutius inter cloacas ſeruato, lauacra ſibi conficiant: quiq; ſibi, ſuiſque vxoribus ineuntes purgamentis dentes obtergeant. quemadmodum Cantabros, confinéſque illis factitare fama eſt.*

PALLADIVS FVSCVS.

SALAX *taberna.*] Verſus eſt iambicus trimeter. Iratus poëta, minatur ſe quoſdam contubernales irrumaturum, qui puellam quæ è Catulli ſinu fugerat, detinentes eam per vices ſubagitabant.

SALAX.] Salaces dicuntur libidinoſi. Ouid. in Faſtis, *Suiq; ſalax aries.*
& in obſceno carmine,

Viuenæ ſine fine prurientes
Lasciuis paſſeribus ſalaciores.

TABERNA.] locus eſt vbi opera ipſæque merces venduntur: vnde opifices etiam tabernarij vocantur. Cicero pro L. Flacco, *opifices tabernarios atque omnem illam fæcem Ciuitatis.*

CONTVBERNALES] contubernium eſt cohabitatio, vnde contubernales dicuntur, qui ſub vno tecto habitant.

A PILEATIS *nona fratribus pila.*] Antiqui, vt Sex. Pompeius aſſerit, Caſtori & Polluci pilea dederunt: & ideo ij fratres pileati ſunt appellati. Quorum vtriq; cùm ædes in foro conſtituta eſſet, ea vnius tantum Caſtoris dicebatur. Auctor eſt Suetnnius. Vt igitur oſtendat Catullus in qua vrbis parte habitarent, quibus excandeſcens minatur irrumationem, ait eos incolere nonam ab Æde Caſtoris & Pollucis tabernam.

PILA.] hæc vox quando primam producit, ſignificat columnam. poëtarum autem mos eſt, vt ſæpiſſimè ponant partem pro toto, ſicut interdum totum pro parte: Quod quidem fit per figuram quam Græci ſynecdochen appellant.

SOLIS PVTATIS *eſſe mentulas vobis.*] for-

A ſitan, inquit, arbitramini vos ſolos eſſe mentulatos.

CÆTEROS *hircos.*] hircino odore fœtere, & ideo puellis inuiſos eſſe. Quibus enim membra & præcipue alæ malè olent: ij hircis comparantur, vel hircum ferre dicuntur. Catullus,

Lædit te quadam mala fabula: qua tibi fertur
Valle ſub alarum trux habitare caper.
Hunc metuunt omnes, & reliqua.

CONTINENTER] iunctim ſine interuallo, quo aduerbio vſi ſunt plerique veterum, & ante alios, M. Cicero.

INSVLSI.] inſulſus eſt, qui ſale caret.

B ATQVI.] aduerbium affirmandi. putate me ſcilicet auſurum.

SCIPIONIBVS.] Scipio Græcè, Latinè baculus. minatur autem ſe frontem totius tabernæ ſcipionibus, hoc eſt mentulis picturum.

SCRIBAM.] pingam.

PRO *qua ſunt mihi magna bella pugnata,*] pro qua cum æmulis ſæpe & acriter pugnaui.

CONSEDIT *iſtic.*] apud vos hæſit.

BONI *beatiq;*] ironia. Vtrumque enim per contrarium eſt intelligendum.

PVSILLI.] exigui animi ad ſumptum faciendum.

C ET *ſemitarij mœchi.*] qui in ſemitis verſantes, meretriculas, alloquiis & blanditiis, captatis.

CVNICVLOSÆ *Celtiberiæ fili.*] Qui natus es in Hiſpania cuniculos ferente: eſt autem Celtiberia pars Hiſpaniæ citerioris, in qua fuerunt Bilbilis & Numantia. quod Hiſpania cuniculis abundet, plures indicant, & in primis Strabo, cuius verba ſunt: *Pecorum omnis generis abundantia, nec minor venationum, perniciosarum raritas belluarum, præterquam effodientium terras cuniculorum, quos plerique lepuſculos appellant.*

OPACA *quem bonum facit barba.*] quem den-
D ſitas barbæ pulchrum reddit.

ACHILLES STATIVS.

SALAX *taberna, vóſque contubernales.*] In tabernis fere perditi homines verſabantur. Porcius Latro contra Catilinam, *Quæ vero non taberna potius, aut quis non greges infamium hominum Sibyllinum iſtum principem concelebrarunt.* Atque idem Catullus alibi, ſi Aldinam ſequimur lectionem,

Te quæſiuimus in minore campo,
Te in circo, te in omnibus tabernis.

E Verbum autem militare, Contubernales. Vegetius in II. *Contubernium autem manipulus vocabatur ab eo, quod coniunctis manibus pariter dimicabant.* atque alibi, *Erant decani, qui decem militibus præpoſiti, nunc Caput contubernij vocantur.*

A *pileatis nona fratribus pila.*] *Pilea Caſtori & Polluci dederunt antiqui, quia Lacones fuerunt, quibus pileatis pugnare mos eſt.* Feſt. Pomp. At Mart. etiã Parthos pileatos dicit in X. *Ad Parthos procul ite pileatos.* Arnob. lib. VI. aduerſus gentes Pileum etiã Vulcano tributũ ſignificat. *Cum pileo,* inquit, *Vulcanus & malleo.* Ego verò nummũ ſæpe Romę

vidi argenteum, cuius in parte altera verbum erat ROMA. in altera fratres hi pileati, equis inſidentes ac præfulgentibus ſtellis.

ET *putare ceteros hircos.*] vel, nondum maturos, atque aptos Veneri, vel, aptos tantum globere.

AN, *continenter quod ſedetis inſulſi.*] Sedere, in obſcenis eſt.

FRONTEM *tabernæ ſcipionibus ſcribam.*] στιγματίζειν, id Græci dicunt. Eodem modo Macrobius in 1. Satur. *Seruus compeditus inſcripta fronte.*

PVELLA *nam mea, quæ meo ſinu fugit.*] ſic prorſus legendum, cum omnibus in manuſcriptis ſit, *Puella nam, me quæ meo ſinu fugit.*
In vno quidem, *Quæ meo è ſinu fugit.*
Fugiſſe è ſinu dicit, quam valde amaret. Terent. in Adelph.

Hic non amandus, hicine non geſtandus in ſinu.

PRO *qua mihi ſunt magna bella pugnata.*] ſic Græci & Latini veteres loquebantur. Demoſthen. περὶ στεφάνου. Οἱ πολλοὺς αὐτῷ καὶ μακροὺς πολέμους πεπολεμηκότες. Et Xiphilinus, ſiue potius Dio, Πολέμους πολεμήσας. Vergil. in VIII.

——pugnataque in ordine bella.

Et Lucil. apud Donatum in commentationibus in Eunuch. Terentij.

Vicimus; ò ſocij, & magnam pugnauimus pugnam.

Et idem Donatus in Adelph verba interpretans illa, *Vitam duram, quam vixi,* Ἀρχαϊσμὸς, inquit. vt Lucil. *——magnam pugnauimus pugnam.*

ET *ſemitarij mœchi.*] ſic in manuſcriptis omnibus. Semitarij autem, in ſemitis vſque verſantes, viles, abiecti. qui tenuiorum vxores in ſemitis ſectarentur. aut qui cenas, & prandia captarent in ſemitis. Cic. in II. Offic. *Et, ſi quando aliqua res maior, atque vtilior populari largitione adquiritur, vt Oreſti nuper prandia in ſemitis decumæ nomine magno honori fuerunt.*

TV *præter omnes vne de Capillatis Cuniculoſæ Celtiberiæ fili.*] His Catulli verſibus Caper Grammaticus Voe vocandi caſu dictum à veteribus oſtendebat. auctor Priſcian. in V. apud quem poſterior verſus aliter legitur, prauè omnino, *Celtiberoſe Celtiberia fili.*

EGNATI, *opaca quem bonum facit barba.*] Bonum, καλὸν, pulchrum, vt ſæpe alibi. vt Terent. in Phorm. *Vt, ni vis boni in ipſa ineſſet forma, hæc formam extinguerent.* Et Propertius in II.

Palladis aut oculos auſa negare bonos.

Opacam barbam dicit illum βαθυπώγωνα, ἢ βαθυχαίτην ſignificans. Verbo Opacare eodem in genere eſt vſus Pacuuius apud Feſtum Pompeium in verbo Genas.

Nunc primum opacat flore lanugo genas.

Et Sophocles in Trachiniis idem prope quod Catullus de Acheloo fluuio.

Ἐκ δ' ἀδρείου γενειάδος κρουνοὶ διερραίνοντο κρηναίου ποτοῦ.

ET *dens, Ibera defricatus vrina.*] Ab eodem verbo, Defricate, Næuius in Tarentilla,

Facete, & defricate.

Caris in II.

A

M. ANT. MVRETVS.

SALAX *taberna.*] minitatur & verbera, & multo fœdius aliquid contubernalibus quibuſdam, qui puellam, quæ ab ipſo aufugerat, detinebant.

TABERNA.] συνεκδοχικῶς tabernam pro ipſis contubernalibus ponit: itaque, quod addit, *Vóſque contubernales*, quaſi expoſitio quædam eſt eius, quod præceſſerat. *Contubernales*, ait Feſtus, *dicuntur à tabernis, quæ fiebant ex tabulis: vnde & tabernacula ſunt dicta, licet ex tentoriis & pellibus fiãt.*

B A PILEATIS *nona fratribus pila.*] indicat, quos contubernales alloquatur; eos nempe, qui tabernam haberent ad pilam nonam à Caſtorũ templo, quod in foro ad lacum Iuturnæ fuit, à Caſtore tantum nominari ſolitum: etſi tum ipſi, tum Polluci ſacrum foret. Caſtorem autem & Pollucem pileatos fratres vocat, quod eis, vt porte Laconibus, eo ornatu ſtatuæ ponerentur.

HIRCOS.] ita fœdos, vt eorum congreſſum puellæ omnes æque, atque hircorum, refugere, atque aſpernari debeant.

NANQVE *totius vobis Frontem tabernæ ſcipionibus ſcribam.*] etſi ſcipionem proprie dicimus baculum, quo infirmiores inter incedendũ niti

C ſolent: tamen hic ſcipiones eos vocat, è quibus merces in taberna appenderentur. eis igitur ait ſe ſcripturum contubernalibus frontem, id eſt, ita valide percuſſurũ, vt cicatrices imprimantur.

PVELLA *n. q.*] in aliis, *Puella nã, modo quæ è meo ſinu fugit.* quæ lectio mihi quidẽ magis probatur.

BONI *beatique.*] ironia.

PVSILLI.] abiecti, & contemptæ ſortis.

ET *ſemitarij.*] qui plerunque vulgaria modo ſcorta, & in ſemitis proſtantia conſectemini. in aliis *ſellularij.*

TV *præter omnes.*] hos verſus temere ab aliis

D loco motos è veterib. libris hic repoſuimus. Hic autem, quiſquis es, Egnatius vnus videlicet ex illis contubernalibus fuit: qui quod, ſe formoſum putãs, puellam præter cæteros affectaretur, ei quoque poëta, præter ceteros iraſcitur.

VNE.] Priſcianus lib. V. de nomine, vnus, loquens, De cuius inquit, vocatiuo quia quidam dubitãt, Caper, doctiſſimus antiquitatis perſcrutator, oſtendit hoc vſum Catullũ, & Plautũ. Catullus, *Tu præter omnes vne de capillatis.*
Plautus in Fribolaria,

O amice & multus, & mihi vne Cephalio.

EGNATI, *opaca quem bonum facit barba, Et*

E *dens, &c.*] qui nihil habes, quo bonus, i. formoſus, videri queas, præter opacã barbam, & dentiũ candorem multa vrinæ fricatione quæſitum.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

AN *continenter*] Illud continenter Heroici poëtæ νωλεμέως dicunt, vt νωλεμὲς ἑδριάασι. quod hic quoq; dicitur. imò duo hi verſus ad verbum heroico & carmine, & charactere reddere poſſumus:

Νήπιοι, οἳ ... ἧνται ...
Ἀγλαόν ... νωλεμὲς ἑδριάασι.

Nã ſedere hic eſt καθίζεσθαι κωλυόμενον. Taberna, A quam vocat, eſt λέσχη, ad quam iocandi & confabulandi gratia conueniebant. vt alibi,

Oramus ſi forte non moleſtum eſt,
Demonſtres, vbi ſint tuæ tabernæ.

Heſiodus, καὶ ἐπαλέα λέσχην.

M E *vns ducentos.*] Flagitioſum verbum, quo hic vtitur, nihil habet flagitij, quod ad iſtam quidem ſententiam ſpectat. eſt enim ἀνδρίζειν. Sic ſupra: *O Memmi bene me,* &c. Quem ἐμφατικῶς intelligit, ſubiungit. *—nanque totius vobis*
Frontem tabernæ ſcipionibus ſcribam.

Nam ſi quis flagitium hic intelligit, multum à ſententia Catulli abhorret. B

N A N Q V E *totius vobis frontem tabernæ.*] Si Synecdochicõs tabernam accipimus, eodem modo intelligemus tabernam ſcipionibus ſcriptã, quomodo apud Ariſtophanem:

Ἀπόλωλας ὀρθὸς σκίμποδος βακτηρίᾳ.

Nam σκίμποδος βακτηρία dictum, vt hic ſcipionibus ſcribere. Sed ita non eſt. Nam frons tabernæ ſine vlla figura ſimpliciter ponitur. Tertullianus de anima: *Ipſi poſtremo philoſophi, ipſiq́ medici, quamuis de animo quoque diſputarunt, faciem tamen operis frontémque materiæ de anima vnuſquiſque proſcripſit.* Alludit enim Tertullianus ad illos, qui C rerum promercalium titulos in fronte tabernæ proſcribunt. Minatur haud dubie Catullus, ſe elegiorũ carbonibus, vt Plautus loquitur, frontem tabernæ ſcripturum.

S C I P I O N I B V S *ſcribam.*] Scipionibus præuſtis ſcilicet. Nam frons tabernæ omni ſtatura humana edirior nõ poterat pingi carbone, quia manus Catulli illam propter altitudinem contingere non poſſet. Igitur, quod ſolet, longis ſcipionibus obuſtis vicem carbonis, ſe famoſum carmen tabernæ inſcripturum minatur.

M A G N A *belli pugnata.*] Noſter codex *bella parata*. Fortaſſe ſcripſit Catullus *patrata*.

O M N E S *puſilli.*] Poſt hunc verſiculum ſe- D quuntur illi inuetetibus ſcriptis: *Tu præter omnes,* & recte. Itaque eos ſuis ſedibus ſollicitare noluimus.

V N E *de capillatis.*] Hiſpani enim capillati, non tonſi etiam ſæculo Martialis:

Hiſpanus ego contumax capillis.

Ad Cornificium XXXIX.

Male eſt, Cornifici, tuo Catullo.
Malè eſt, me hercule, & laborioſè,
Et magis magis in dies, & horas:
Quem tu, quod minimum, facillimumque eſt,
Qua ſolatus es allocutione?
Iraſcor tibi. ſic meos amores?
Paulum quidlibet allocutionis
Mæſtius lacrymis Simonideis.

ANTONIVS PARTHENIVS.

M A L E *eſt tuo Cat.*] id eſt, ego tuus Catullus male me habeo. Hic poëtæ in Egnatium iracundia excandeſcit, qui quum eſſet in luctu ac mœrore, Egnatius, ad ipſum accedens conſolandi gratia, riſus & cachinnos effudit. hinc igitur merito poëta conqueritur.

C A R N I F I C I.] ſe crucianti.

Q V E M.] me Catullum.

Q V A.] quali? per contatio, quaſi dicat, quã importuniſſima meſalutaſti allocutione, meis ærumnis minime conuenienti.

M E O S *amores.*] quos perditos mœrore proſequebar.

S I C *meos amores.*] ſ. ſolatus es, ſic tam ineptè ridendo, quum potius flere deberes. Nam vt præcipit Quintilianus in xi. *Nec totis lachrymas vbi opus erit. ſed miſeratione ſiccabunus.*

P A V L V L V M *quidlibet allocutionis Mæſtius Lachrymis Simonideis.*] Hic locus mancus, ac maximè deprauatus, nullam accipit interpretationẽ: verſuum enim circiter trium ratio & ſenſus deeſt.

L A C H R Y M I S *Simonideis.*] lachrymabili commiſeratione tali, qualem Simonides defunctos vita, deflens conſcripſit. Simonides ex inſula Cea oriundus, lyricus poëta inſignis, ac Bacchilide lyrici patruus condendorum carminum auctor egregius, θρῆνος id eſt lamentationes, quas alij ἐπικήδεια dixerunt. i. funebres orationes, optimè omnium conſcripſit, nam, teſte Fabio, præcipua eius eſt virtus in commendanda miſeratione. hic inter cæteras funebres laudationes ſingulari carminum commiſeratione perſecutus fuit conuiuas ſuos, apud Scopam Theſſalum cœnaculi ruina colliſos, vnde etiam artificioſæ memoriæ obſeruationem reperiſſe traditur.

S I M O N I D E I S.] i. talibus & tam mœſtis qualibus Simonides defunctos defleuit. Horat. de Simonidis oratione flebili:

Cea retractes munera neniæ.

PALLADIVS FVSCVS.

M A L E *eſt Cornifici.*] Verſus eſt hendecaſyllabus. conqueritur Catullus, quod Cornificius ſodalis nunquam viſerit ſe ob amiſſam puellam maxime mœrentem.

M A L E *eſt Cornifici tuo Catullo.*] tuus, inquit, E Catullus male habet.

E T *magis magis in dies & horas.*] ſupple, creſcit ægritudo.

Q V O D *minimum facillimúmque eſt.*] nihil enim facilius nobis eſſe poteſt, quã conſolari amicos male habentes.

S I C *meos amores.*] ſubaudi contemnis.

P A V L V L V M *quidlibet allocutionis.*] poſt querelam mox oſtendit, quid ipſe velit: vult autem aliquid ſermonis mœſtius lachrymis Simonidis poëtæ: quibus proſequutus eſt mortes illorum adoleſcentium, quos in curſus certamine victos Hippodomia necauerat. De Simonide autem

ſic ſcribit Quintilianus. *Simonides tenuis alioquin ſermone proprio & iucunditate quadam commendari poteſt, præcipua tamen eius in commouenda miſeratione virtus, vt quidam eum hac in parte omnibus eiuſdem operis auctoribus præferant.*

ACHILLES STATIVS.

MALE *eſt, Cornifici, tuo Catullo.*] Cornificium poëtam etiam fuiſſe, declarat Ouid. in II. de Triſtibus,

Cinna quoque his comes eſt, Cinnáque procacior Anſer,
Et leue Cornifici, párque Catonis opus.

Atque is opinor eſt Cornificius, ad quem tot extant Cic. Epiſtolæ. verſus eius ponit in VI. Macrob. *Deducta mi voce garriens.* Et è Glauco eius hos. *Centauros foedere bimembres, Caprigenúmque genus nullo cuſtode per herbas.* Loquitur autem eodem modo Plautus in Ciſtell. quo hic Catullus, *Male excrucior Gymnaſium mea. male mihi eſt, male maceror.*

MEHERCVLE.] ſcriptum fortaſſe fuit Mercule. quomodo in vetuſtiſſimis libris ſcriptum animaduerto. Sed & illud ſtare etiam poteſt. E vero finalem ſyllabam non eliſit.

ET *magis magis.*] ſic alibi,

Poſt vento creſcente magis magis increbreſcunt.

QVA *ſolatus es adlocutione.*] Adloqui & Hortari pro Conſolati, nonnumquam ponebant. quo de nos in Commentationibus in Horat. Græci poëtæ, Παραίφασιν & Παρηγορίαν. ſic in hoc genere, vt Latini adlocutionem, dicebant. Naumachius apud Stobæum,

Ἀνδρὶ γὰρ ἀχθομένῳ παραίφασις ἐστιν ἀκοίτις.

IRASCOR *tibi.*] Diſpungendum hoc loco. Eodem modo Statius in IIII. Siluar. in riſu Saturnalitio ad Grippum, *Iraſcor tibi, Grippe.*

SIC *meos amores Paulum.*] & hoc loco diſtinguendum.

QVIDLVBET *adlocutionis.*] Verſum deſidero qui poſt hunc ſequeretur. niſi ſi cui videtur Mæſtius in Miſiſſes, mutandum. Ea ſententia, ſaltem aliquid ſolatij, & adlocutionis miſiſſes lacrimis Simonideis, id eſt, meis.

LACRIMIS *Simonideis.*] θρήνους intelligit Simonidis. qui & ab interprete Theocriti, & Stobæo citantur.

M. ANT. MVRETVS.

MALE *eſt Cornifici.*] conqueritur cum Cornificio, qui ipſum, in magno dolore animi poſitum, ne allocutione quidem vlla ſolatum acceſſerat.

ET *magis magis.*] ita eſt in meo manuſcripto, aliiſque veteribus: & ſic quoque Catullus alio loco locutus eſt,

Poſt, vento creſcente, magis magis increbreſcunt.

vt, quin hæc vera lectio ſit, dubitari non oportet.

ALLOCVTIONE?] proprie admodum. Varro, *Allocutum mulieres ire aiunt, cum eunt ad aliquam locutum, conſolandi cauſa.* ita enim eum locum Varronis, ope veteris libri, emendauit Victorius, cum in aliis legeretur, *conſulendi.*

A SIC *meos amores?*] poſt hunc verſum, equidem non dubito, quin aliquid deſit, ſine quo inſequentium verſuum ſententia explicari non queat. ſunt tamen quidam in primis eruditi homines, qui putent fieri poſſe, vt nihil deſideretur: exponántque ad hunc modum: adhibuiſſe quidem Cornificium Catullo conſolationem aliquam, ſed & breuem, & eiuſmodi, vt lamentationi alicui, quàm conſolationi, ſimilior videretur: hanc autem orationem conciſam eſſe, & ἐμφατικὴν, ad indicandam vim & magnitudinem doloris: vt intelligamus, *Sic meos amores?*
B id eſt, ſiccine meos amores à te parui fieri, vt meliorem mihi conſolationem nullam afferas? quid enim tandẽ à te allatum eſt? *Paulum quidlubet adlocutionis*, atque id quoque ipſum *Mæſtius lacrimis Simonideis.* excelluiſſe autem Simonidem poëtam in tractatione rerũ triſtium, cum aliunde, tum ex Fabij teſtimonio intelligi poteſt. Sũt, vt dixi, qui hunc locum ita interpretentur ego deduci de ſententia non poſſum: omninóque deeſſe aliquid exiſtimo.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

C ET MAGIS *magis in dies & horas.*] Tranſpoſitio facta eſt verſuum hoc loco. Nam poſt hunc verſiculum ſequi debebat, *Iraſcor tibi,* ſic:

Et magis magis in dies, & horas.
Iraſcor, tibi ſic meos amores.
Quem tu. quod minimum facillimúmque eſt,
Qua ſolatus es adlocutione?
Paulum quidlibet adlocutionis
Mœſtius lacrimis Simonideis.

Iraſcor, inquit, tibi te ita puerum meos amores accepiſſe. Quem puerum quo ſolatus es colloquio? Parum quidpiam conſolationis adhibui-
D ſti: ſi modo ea eſt conſolatio, quæ triſtior eſt threnis Simonidis. Hæc eſt vera huius poëmatij difficultatum explicatio. Nam omnis difficultas inde nata, quod, *meos amores* non accipiebant de puero, quem Cornificius mœſtum conſolatus non erat. Idcirco facta erat tranſpoſitio.

In Egnatium XL.

EGNATIVS, quòd candidos habet dentes,
E *Renidet vſque quaque. ſeu ad rei ventum eſt*
Subſellium, cùm orator excitat fletum,
Renidet ille, ſeu pij ad rogum fili
Lugetur, orba cùm flet vnicum mater,
Renidet ille: quidquid eſt, vbicunque eſt,
Quodcunque agit; renidet. hunc habet morbum,
Neque elegantem, vt arbitror, neque vrbanum.
Quare monendus es mihi: bone Egnati,

Nā ſedere hic eſt [illegible]. Taberna, quam vocat, eſt [illegible], ad quam iocandi & confabulandi gratia conueniebant. vt alibi,

Oramus ſi forte non moleſtum eſt,
Demonſtres, vbi ſint tua taberna.

Heſiodus, [illegible].

Mᴇ *vna ducentos.*] Flagitioſum verbum, quo hîc vtitur, nihil habet flagitij, quod ad iſtam quidem ſententiam ſpectat. eſt enim [illegible]. Sic ſupra: *O Memmi bene me,* &c. Quem [illegible] intelligit, ſubiongit. *—nanque totius vobis*
Frontem tabernæ ſcipionibus ſcribam.
Nam ſi quis flagitium hic intelligit, multum à ſententia Catulli abhorret.

Nᴀɴǫᴠᴇ *totius vobis frontem tabernæ.*] Si Synecdochicōs tabernam accipimus, eodem modo intelligemus tabernam ſcipionibus ſcriptā, quomodo apud Ariſtophanem:

[illegible].

Nam [illegible] dictum, vt hic ſcipionibus ſcribere. Sed ita non eſt. Nam frons tabernæ ſine vlla figura ſimpliciter ponitur. Tertullianus de anima: *Ipſi poſtremo philoſophi, ipſiq; medici, quamuis de animo quoque diſputarunt, faciem tamen operis frontémque materia de anima vnuſquiſque proſcripſit.* Alludit enim Tertullianus ad illos, qui rerum promercalium titulos in fronte tabernæ proſcribunt. Minatur haud dubie Catullus, ſe elegiorū carbonibus, vt Plautus loquitur, frontem tabernæ ſcriptutum.

Sᴄɪᴘɪᴏɴɪʙᴠꜱ *ſcribam.*] Scipionibus præuſtis ſcilicet. Nam frons tabernæ omni ſtatura humana editior nō poterat pingi carbone, quia manus Catulli illam propter altitudinem contingere non poſſet. Igitur, quod ſolet, longis ſcipionibus obuſtis vicem carbonis, ſe famoſum carmen tabernæ inſcripturum minatur.

Mᴀɢɴᴀ *bella pugnata.*] Noſter codex *bella parata.* Fortaſſe ſcripſit Catullus *patrata.*

Oᴍɴᴇꜱ *puſilli.*] Poſt hunc verſiculum ſequuntur illi in veteribus ſcriptis: *Tu præter omnes,* & recte. Itaque eos ſuis ſedibus ſollicitare nolumus.

Vɴᴇ *de capillatis.*] Hiſpani enim capillati, non tonſi etiam ſæculo Martialis:

Hiſpanus ego contumax capillis.

Ad Cornificium xxxix.

Male eſt, Cornifici, tuo Catullo.
Malè eſt, me hercule, & laborioſè,
Et magis magis in dies, & horas:
Quem tu, quod minimum, facillimumque eſt,
Qua ſolatus es adlocutione?
Iraſcor tibi. ſic meos amores?
Paulum quidlibet adlocutionis
Mæſtius lacrymis Simonideis.

A

ANTONIVS PARTHENIVS.

Mᴀʟᴇ *eſt tuo Cat.*] id eſt, ego tuus Catullus male me habeo. Hic poëta in Egnatium iracundia excandeſcit, qui quum eſſet in luctu ac mœrore, Egnatius, ad ipſum accedens conſolandi gratia, riſus & cachinnos effudit. hinc igitur merito poëta conqueritur.

Cᴀʀɴɪꜰɪᴄɪ.] ſe crucianti.

Qᴠᴇᴍ.] me Catullum.

Qᴠᴀ.] quali? percontatio, quaſi dicat, quā importuniſſima me ſalutaſti allocutione, meis
B ærumnis minime conuenienti.

Mᴇᴏꜱ *amores.*] quos perditos mærore proſequebar.

Sɪᴄ *meos amores.*] ſ. ſolatus es, ſic tam ineptè ridendo, quum potius flere deberes. Nam vt præcipit Quintilianus in xi. *Nec totis lachrymas vbi opus erit ſed miſeratione ſiccabimus.*

Pᴀᴠʟᴠʟᴠᴍ *quidlibet allocutionis Mæſtius Lachrymis Simonideis.*] Hic locus mancus, ac maximè deprauatus, nullam accipit interpretationē: verſuum enim circiter trium ratio & ſenſus deeſt.

Lᴀᴄʜʀʏᴍɪꜱ *Simonideis.*] lachrymabili
C commiſeratione tali, qualem Simonides defunctos vita, deflens conſcripſit. Simonides ex inſula Cēa oriundus, lyricus poëta inſignis, ac Bacchilide lyrici patruus condendorum carminum auctor egregius, [illegible] id eſt lamentationes, quas alij [illegible] dixerunt. i. funebres orationes, optimè omnium conſcripſit, nam, teſte Fabio, præcipua eius eſt virtus in commendanda miſeratione. hic inter cæteras funebres laudationes ſingulari carminum commiſeratione perſecutus fuit conuiuas ſuos, apud Scopam Theſſalum cœnaculi ruina colliſos, vnde etiam artificioſæ memoriæ obſeruationem reperiſſe
D traditur.

Sɪᴍᴏɴɪᴅᴇɪꜱ.] i. talibus & tam mœſtis qualibus Simonides defunctos defleuit. Horat. de Simonidis oratione flebili:

Cēa retractes munera neniæ.

PALLADIVS FVSCVS.

Mᴀʟᴇ *eſt Cornifici.*] Verſus eſt hendecaſyllabus. conqueritur Catullus, quod Cornificius ſodalis nunquam viſerit ſe ob amiſſam puellam maxime mœrentem.

Mᴀʟᴇ *eſt Cornifici tuo Catullo.*] tuus, inquit,
E Catullus male habet.

Eᴛ *magis magis in dies & horas.*] ſupple, creſcit ægritudo.

Qᴠᴏᴅ *minimum facillimúmque eſt.*] nihil enim facilius nobis eſſe poteſt, quā conſolari amicos male habentes.

Sɪᴄ *meos amores.*] ſubaudi contemnis.

Pᴀᴠʟᴠʟᴠᴍ *quidlibet allocutionis.*] poſt querelam mox oſtendit, quid ipſe velit: vult autem aliquid ſermonis mœſtius lachrymis Simonidis poëtæ: quibus proſequutus eſt mortes illorum adoleſcentium, quos in curſus certamine victos Hippodomia necauerat. De Simonide autem

ſic ſcribit Quintilianus. *Simonides tenuis alioquin ſermone proprio & iucunditate quadam commendari poteſt, præcipua tamen eius in commouenda miſeratione virtus, vt quidam eum hac in parte omnibus eiuſdem operis auctoribus præferant.*

ACHILLES STATIVS.

MALE *eſt, Cornifici, tuo Catullo.*] Cornificium poëtam etiam fuiſſe, declarat Ouid. in II. de Triſtibus,

Cinna quoque his comes eſt, Cinnáque procacior Anſer,
Et leue Cornifici, párque Catonis opus.

Atque is opinor eſt Cornificius, ad quem tot extant Cic. Epiſtolæ. verſus eius ponit in VI. Macrob. *Deducta mi voce garrienti.* Et è Glauco eius hos. *Centauros fodere bimembres, Caprigenúmque genus nullo cuſtode per herbas.* Loquitur autem eodem modo Plautus in Ciſtell. quo hic Catullus, *Male excrucior Gymnaſium mea. male mihi eſt, male maceror.*

MEHERCVLE.] ſcriptum fortaſſe fuit Mercule. quomodo in vetuſtiſſimis libris ſcriptum animaduerto. Sed & illud ſtare etiam poteſt. E vero finalem ſyllabam non eliſit.

ET *magis magis.*] ſic alibi,

Poſt vento creſcente magis magis increbreſcunt.

QVA *ſolatus es adlocutione.*] Adloqui & Hortari pro Conſolari, nonnumquam ponebant. quo de nos in Commentationibus in Horat. Græci poëtæ, Παραίφασιν & Παραμυθίαν. ſic in hoc genere, vt Latini adlocutionem, dicebant. Naumachius apud Stobæum,

Ἀνδρὶ γὰρ ἀχνυμένῳ παραίφασις ἐστὶν ἀοιδή.

IRASCOR *tibi.*] Diſpungendum hoc loco. Eodem modo Statius in IIII. Siluar. in riſu Saturnalitio ad Grippum, *Iraſcor tibi, Grippe.*

SIC *meos amores Paulum.*] & hoc loco diſtinguendum.

QVIDLVBET *adlocutionis.*] Verſum deſidero qui poſt hunc ſequeretur. niſi ſi cui videtur Mæſtius in Miſiſſes, mutandum. Ea ſententia, ſaltem aliquid ſolatij, & adlocutionis miſiſſes lacrimis Simonideis, id eſt, meis.

LACRIMIS *Simonideis.*] θρήνους intelligit Simonidis. qui & ab interprete Theocriti, & Stobæo citantur.

M. ANT. MVRETVS.

MALE *eſt Cornifici.*] conqueritur cum Cornificio, qui ipſum, in magno dolore animi poſitum, ne allocutione quidem vlla ſolatum acceſſerat.

ET *magis magis.*] ita eſt in meo manuſcripto, aliiſque veteribus: & ſic quoque Catullus alio loco locutus eſt,

Poſt, vento creſcente, magis magis increbreſcunt.

vt, quin hæc vera lectio ſit, dubitari non oporteat.

ALLOCVTIONE?] proprie admodum. Varro, *Allocutum mulieres ire aiunt, cum eunt ad aliquam locutum, conſolandi cauſſa.* ita enim eum locum Varronis, ope veteris libri, emendauit Victorius, cum in aliis legeretur, *conſulendi.*

A SIC *meos amores?*] poſt hunc verſum, equidem non dubito, quin aliquid deſit, ſine quo inſequentium verſuum ſententia explicari non queat. ſunt tamen quidam in primis eruditi homines, qui putent fieri poſſe, vt nihil deſideretur: exponántque ad hunc modum: adhibuiſſe quidem Cornificium Catullo conſolationem aliquam, ſed & breuem, & eiuſmodi, vt lamentationi alicui, quàm conſolationi, ſimilior videretur: hanc autem orationem conciſam eſſe, & ἐλλιπῆ, ad indicandam vim & magnitudinem doloris: vt intelligamus, *Sic meos amores?* id eſt, ſiccine meos amores à te parui fieri, vt

B meliorem mihi conſolationem nullam afferas? quid enim tandē à te allatum eſt? *Paulum quidlubet adlocutionis*, atque id quoque ipſum *Mæſtius lacrimis Simonideis.* excelluiſſe autem Simonidem poëtam in tractatione rerū triſtium, cum aliunde, tum ex Fabij teſtimonio intelligi poteſt. Sūt, vt dixi, qui hunc locum ita interpretentur ego deduci de ſententia non poſſum: omninóque deeſſe aliquid exiſtimo.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

C ET MAGIS *magis in dies & horas.*] Tranſpoſitio facta eſt verſuum hoc loco. Nam poſt hunc verſiculum ſequi debebat, *Iraſcor tibi*, ſic:

Et magis magis in dies, & horas.
Iraſcor, tibi ſic meos amores,
Quem tu. quod minimum facillimúmque eſt,
Qua ſolatus es adlocutione?
Paulum quidlibet adlocutionis
Mæſtius lacrimis Simonideis.

Iraſcor, inquit, tibi te ita puerum meos amores accepiſſe. Quem puerum quo ſolatus es colloquio? Parum quidpiam conſolationis adhibuiſti:

D ſi modo ea eſt conſolatio, quæ triſtior eſt threnis Simonidis. Hæc eſt vera huius poëmatij difficultatum explicatio. Nam omnis difficultas inde nata, quod, *meos amores* non accipiebant de puero, quem Cornificius mœſtum conſolatus non erat. Idcirco facta erat tranſpoſitio.

In Egnatium XL.

EGNATIVS, quòd candidos habet dentes,

E *Renidet vſque quaque. ſeu ad rei ventum eſt*
Subſellium, cùm orator excitat fletum,
Renidet ille, ſeu pij ad rogum fili
Lugetur, orba cùm flet vnicum mater,
Renidet ille: quidquid eſt, vbicunque eſt,
Quodcunque agit; renidet. hunc habet morbum,
Neque elegantem, vt arbitror, neque vrbanum.
Quare monendus es mihi: bone Egnati,

Si vrbanus eſſes, aut Sabinus, aut Ti- A
burs,
Aut porcus Vmber, aut obeſus Etruſ-
cus,
Aut Lanuuinus ater, atque dentatus,
Aut Tranſpadanus, vt meos quoque
attingam,
Aut quilibet, qui puriter lauit dentes,
Tamen renidere vſquequaque te nollem.
Nam RISV *inepto res ineptior nulla eſt.* B
Nunc Celtiber in Celtiberia terra
Quod quiſque minxit, hoc ſibi ſolet
mane
Dentem, atque ruſſam defricare gin-
giuam:
Vt, quò iſte veſter expolitior dens eſt,
Hoc te amplius bibiſſe prædices loti.

ANTONIVS PARTHENIVS. C

REI.] reus dicitur non ſolum noxius & accuſatus, ſed etiam quicunque cuius cauſſa in iudicio agitur, auctor Cicero. Ridet autem contra naturæ legem. Nam vt ait Iuue.

Plorare ergo iubet cauſſam lugentis amici
Squaloremque rei.

AD *pyi rogum filij.*] Iuue.

Naturæ imperio gemimus cum funus adultæ
Virginis occurrit, vel terra clauditur infans,
Et minor igne rogi.

SVBSELLIVM.] tribunal iudicij. Subſellia, vt Aſconius exponit, ſunt in quibus Triumuiri, Tribuni ple. Quæſtores, & alij minores magiſtratus, ius dicebant. D

VRBANVS.] vrbis & ciuitatis moribus inſtitutus.

AVT *Sabinus.*] Nam Sabini graues & rigidi fuerunt. Hor. *Vel Gabiis vel cum rigidis æquata Sabinis.*

TIBVRS.] Tiburtinus. Tibur oppidum Argeo poſitum, colono in Latio, dicatum Herculi.

VMBER.] Vmbria pars Thuſciæ. Plinius: *Vmbrorum gens antiquiſſima Italiæ exiſtimabitur, vt quos Ombrios à Græcis dictos putent, quod inundatione terrarum imbribus ſuperfuiſſent.*

HETRVSCVS.] item Hetruria Thuſciæ pars Latio finitima: interdum pro tota Thuſcia ponitur. E

OBESVS.] propinguis: alias obeſus gracilentum ſignat, vt ſcribit Gellius.

ACER.] fortis.

TRANSPADANVS.] regio Tranſpadana à Pado appellatur: tota eſt mediterranea. vltra Padum vſque ad confinia protenditur Venetiæ: quam Plinius à Tranſpadana regione ſeparat. Sed Catullus Venetiam, in qua eſt Verona, in Tranſpadanis intelligit, quum dicit,

Vt meos quoque attingam.

RENIDERE.] ridendo abblandiri.

RISV *inepto.*] definitio cachinni.

RVFFAM.] rubram. epitheton gingiuæ.

VT *quo iſte veſter expolitior dens eſt.*] ſenſus eſt. adeo quiſque matutina ſua vrina lauat gingiuam & dentem, vt quanto terſior & expolitior eſt dens veſter, tanto plus vrinę vos bibiſſe ſignificet.

QVO.] quanto.

HOC.] tanto.

LOTVS.] dens veſter.

PRÆDICET.] publice ſignificet. legitur & *Amplius loti.* i. plus vrinæ: lotium enim vrina eſt.

PALLADIVS FVSCVS.

EGNATIVS *quod Candidos habet.*] Verſus eſt iambicus trimeter: vt ſciamus quid ſibi velit Catullus, res paulo altius eſt repetenda. Igitur cùm Hiſpani in cæteris vitæ partibus maxime mundi exiſtant, in hac vna ſpurciſſimi exiſtimantur, quod lauacra ex lotio conficientes, non os ſolum & dentes, ſed etiam totum corpus, vrina ſibi lauant. Auctores ſunt, Strabo, & Diodorus. Catullus igitur gnarus tantæ fœditatis: irridet hoc epigrammate Egnatium Hiſpanum, qui vſquequaque ridebat, vt occurrentibus dentes oſtenderet: quos ſibi, crebris vrinæ lauacris, candidos effecerat.

QVOD.] quia.

VSQVEQVAQVE.] ſemper.

SVBSELLIA.] Aſconius Pedianus, *Subſellia erant Tribunorum, Triumuirorum, Quæſtorum & huiuſmodi minora iudicia exercentium, qui non in ſellis curulibus, neque tribunalibus, ſed in ſubſellijs conſidebant.*

CVM *excitat orator fletum.*] Quod apud Romanos licebat. Athenienſes autem oratorem inter agendum affectus mouere vetabant.

ROGVS.] erat ſtrues lignorum in qua cadauer cremabatur. ipſum autem cremare, teſte Plinio, non fuit veteris inſtituti. terra ante condebantur, at poſtquam longinquis bellis obrutos erui cognouere, tunc inſtitutum.

HVNC *habet morbum.*] ridendi.

SI *vrbanus.*] id eſt, Romanus.

AVT *Sabinus.*] Sabini ſunt populi Italiæ, de quibus ſic ſcribit Plinius, *Sabini vt quidam exiſtimant à religione & deorum cultu Sebini appellati, Velinos accolunt lacus roſcidis collibus.*

TIBVRS.] Tiburtinus ex Tibure oppido: quod Herculi dicatum in confinio Latij & Sabiniæ. vt Cato Portius docuit à Catillo Arcade claſſis Euandri præfecto, vt Sextus ab Argiua iuuentute, conditum eſt.

VMBRI.] populi ſunt in eadem Italia, qui vtroque mari ſupero & infero illiduntur: oppida eorum ad mare ſuperum ſunt, Senegallia, Fanum fortunæ, & Piſaurum.

OBESVS *Hetruſcus.*] pinguis vel gracilis Thuſcus. Obeſum enim, vt ſcribit Gellius lib. XVIII. noctium atticarū, proprie ſignificat exile & gracilentum: improprie pingue atque vber.

LAVINIVS.] emendo Lanuuinus, à Lanuuio. Quod oppidum ad viam Appiam à Dio-

mede conditũ fuiſſe ſcribit Appianus: vbi etiam A Iunonis ſoſpitæ fanum erat, cui omnes conſules ſacrificabant.

Transpadanvs.] Tranſpadana eſt Italiæ pars, quæ inter Apenniuum & alpes ſita eſt. de qua Strabo ita diſſerit. *Regionem igitur Tranſpadanam incolunt Veneti, & alij vſque polum. ſuper Venetas Carni & Cenomani & Medoaci.*

Pvriter.] vino vel aqua, vt mos eſt eorum qui ſtudent munditiis.

Nvnc *Celtiber.*] emendo Celtiberus, vt ſtet verſus: alioquin minor erit vna ſyllaba. detegit autem inſpuendam Hiſpanorum fœditatem.

B Vt *quo iſte veſter.*] ſenſus eſt, quiſq; inter Celtiberos mane fricat ſibi dentes & gingiuas vrina: vt quanto quis habet dentes candidiores, tanto plus lotij bibiſſe dicatur.

Loti.] pro lotij, ſyneresis. Eſt autem lotium vrina, nec ſolum hominis, ſed cæterorum quoque animalium.

ACHILLES STATIVS.

Egnativs, *quod candidos habet dentes.*] Egnati poëtæ meminit Macrob. in VI. Saturn. Cuius etiam verſus è libris de rerum natura ponit. Cic. in IIII. Epiſt. ad Q. Galliu, L. Egnati mentionem facit, quem ſuum vocat familiariſſimum. C Plin. in X. de rerum natura, M. Egnatium Caluinum commemorat præfectum Alpium. Quorum aliquis an hic idem ſit, mihi quidem non liquet. Plinianus Egnatius omnino poſterior, quã vt eius fieri mentio poſſit à Catullo.

Renidet *vſquequaque.*] Diductis labris vt dentes exſerat, nec enim plane ridentem ſignificat.

Sev *ad rei.*] Diphthongum eliſit.

Cvm *orator excitat fletum.*] Vbi riſui nullus eſt locus. & cùm maxime eſt παθητικὸς λόγος.

D Lvgetvr.] [illegible].

Avt *parcus Vmber.*] Vmbrorum conuiuia pro parciſſimis dicebant. Auctor, opinor, Plutarchus.

Avt *obeſus Etruſcus.*] pinguis. Vergil. in II. Georg. *Hic Laticem qualem pateris libamus & auro.*
Inflauit cum pinguis ebur Tyrrhenus.
Dionyſius in IX. de L. agens Æmilio, Etruſcos laute ſolitos viuere ſcribit.

Avt *Tranſpadanus.*] Ex Italia Tranſpadana. Plin. in XVIII.

Pvriter.] Ennius, vt ſcribit Priſcianus, his vtebatur aduerbiis, Proteruiter, Ignauiter, E Inimiciter, Superbiter, Temeriter, Præclariter, Toruiter, Puriter, Reuerecunditer, Miſeriter, Properiter.

Lavit.] Antique, pro lauat.

Nvnc *Celtiberus, (celtiberia in terra.)*] In manuſcriptis, *Nunc Celtiber Celtiberia in terra.*
Gabriel Faernus legendum putabat,
Nunc Celtibérque, Celtiberáque in terra.
Mihi verò, ſi ſic legerem, nouum omnino, atque inſolens videretur, in penultima ſcazontis ſede poſitum fuiſſe ſpondæum. Celtiberiam vero terram ſi dixit, ſic ſcilicet dixit, vt & C. Cæſar Galliam terram, & Africam terram in Commentariis de bello Gallico, ac Ciuili. Et Gellius in II. Noct. Att. cap XXII. *Sed, quod ait ventum, qui ex terra Gallia flaret, Circium appellari.* Atque idem alibi Gellius, in VII. opinor, *Ex terra Phocide.*

Dentem, *atque ruſam defricare gingiuam.*] In manuſcriptis omnibus, Ruſam, non Rufam. ſed facilis hic lapſus fuit, niſi Ruſſam legamus. quod verbum in veteribus libris etiam legitur. Appuleius eodem modo videtur legiſſe, ac pro defricare, Pumicare, in I. Apologia. *Quem multo,* inquit, *æquius erat ſpurciſſimo ritu Hiberorum vt ait Catullus, Dentem, atque ruſſam pumicare gingiuam.*

Iste *veſter.*] Veſter, de vno, per indignationem. Sic Poëta, *Crimen amor veſtrum.* ——

M. ANT. MVRETVS.

Egnativs.] ineptiam Egnatij exagitat; qui cum de cãdore dentium, quem ſibi ſpurciſſime parabat, vt de magno aliquo bono, magnopere ſe amaret, eius oſtentandi cauſſa, ſæpe, nulla occaſione ridebat, aut ea etiam excipiebat riſu, quæ lachrymis potius excipi par foret. Eodem modo Alexis comicus mulieres quoque laborare ait lepidiſſimis verſibus, quos è Clemente Alexandrino Petrus Victorius in libros C ſuos tranſtulit: quos, quoniam nondum ſatis emendatos puto, ita proferam, vt legi oportere arbitror, neque me id etiam eum bona ipſius Victorij gratia facturum eſſe diffido. ſunt autem trochaici octonarij catalectici.

Εὐφυεῖς ὀδόντας ἔχει· ἐξ ἀνάγκης δεῖ γελᾶν.
Ἵνα θεωρῶσ' οἱ παρόντες, τὸ στόμ' ὡς κομψὸν φορεῖ.
Ἂν δὲ μὴ χαίρῃ, γελῶσα διατελεῖ τὴν ἡμέραν,
Μυρρίνης ξυλήφιον ἔχουσα λεπτὸν ἐν τοῖς χείλεσιν,
Ὥστε τῷ χρόνῳ σεσηρέν', ἄν τε βούλητ' ἄν τε μή.

Renidet.] ridet. Renidere dicitur, quicquid hilarem aliquam ſpeciem præ ſe fert. quo D ſenſu transfertur etiam ad inanimata.

Sev *ad.*] huius συνεκφωνήσεως rara admodum exempla reperiri puto.

Sev *ad rei ventum eſt Subſellium.*] ſiue quis eum amicus in graui aliqua cauſſa periclitans aduocatum adduxit ſibi. quis autem locus alienior à riſu, quàm iudicium?

Cvm *orator excitat fletum.*] cùm ad eam orationis partem ventum eſt, in qua orator, velut habenas eloquentiæ laxens, omnia permiſcet affectibus, ita vt ſæpe è corona aſtante ij quoque, ad quos nihil res attinet, lacrumare cogantur; eo inquam tempore, quo ſubſellia ceterorum E gemitu planctúque reſonant, *Renidet ille.* Addit etiam, quod ſit abſurdius.

Sev *pij ad rogum fili Lugetur: orba cum flet vnicum mater.*] in ſingulis autem verbis ineſt pondus. nam & nullus acerbior luctus eſt, quam ob amiſſum filium. & in eo minus ſibi matres, quàm patres, temperant: idque præcipue, ſi lugeatur & pius, & vnicus; & eo maxime temporis puncto, quo miſeræ matres illa ſibi tantopere dilecta ora flamis feralibus depaſci vident: in quo tanti eiulatus excitari ſolent, vt ipſa pene ſaxa perrumpat dolor. At Egnatius dum dentes oſtẽdat, iſtis rebus non valde mouetur. itaque in tam

mæſto ſpectaculo, lamentantibus cæteris, *Renidet ille.* ac denique,

QVICQVID *eſt, vbicunque eſt, Quodcunque agit, renidet; hunc habet morbum.*) morbos vocabant prauitates quaſdam animi, conſuetudineſque vitioſas. Cicero in Verrem, de ſignis, *Venio nunc ad iſtius, quemadmodum ipſe appellat, ſtudium, vt amici eius morbum, & inſaniam, vt Siculi, Latrocinium.* Appoſite autem id verbi adhibuit poeta, quo in amicorum vitiis vterentur; qui & ſe amicum eſſe Egnatio ſimulet, & admonere eum, quaſi amice, velit.

QVARE *monendus eſt mihi.*) hactenus de eo locutus eſt: nunc ad eum orationem conuertit, inquiens,

BONE *Egnati, &c.*) ſubeſt autem vis argumenti ἀπὸ τοῦ ἐναντίου, hoc modo. Etiam ſi oriundus eſſes ex aliqua earum gentium, quæ ſibi dentium candorem ſine vlla ſpurcitia comparant: tamen, ita frequenter, ac nulla occaſione eos retegere, ineptum eſſet. quanto igitur id ineptius eſt, cum originem ex ea gente hominum ducas, quæ ſibi non horret quotidie vrina confricare gingiuas, vt dentes efficiat candidos?

SI *vrbanus eſſes.*] id eſt, in vrbe natus.

AVT *parcus Vmber.*] videtur frugalitatem & parſimoniam Vmbris tribuere. contra tamen eorum luxus à multis idoneiſque ſcriptoribus inceſſitur.

AVT *obeſus Etruſcus.*] è copioſis videlicet, frequentibuſque ſacrificiorum epulis, quibus ea gens plurimum dedita fuiſſe dicitur.

AVT *Lanuuinus ater.*[in aliis, *acer.*

VT *meos quoque attingam.*] Verona enim eſt ex Italia Tranſpadana.

LAVIT.] ita dicebant veteres, non, vt nunc lauat. Virg. *– Lauit improba teter Ora cruor.–*

NAM *riſu inepto.*] ob id etiam Græci quos ſignificare volunt inſigniter fatuos, ἀχρειογέλωτας vocant.

CELTIBERIA *in terra.*] antique additũ *terra.*

IANVS DOVSA FIL.

TENVE eſt illud Epigrammate in Egnatiũ, ſed peccatum tamen.

RENIDET *vſquequaque, ſeu ad rei ventum eſt Subſellium, cùm orator excitat fletum.*] Quis vero non libens id credat mihi, vt verſus ratio habeatur reſcribendum: *ſeu rei ventum ad Subſellium eſt.*

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

QVVM *flet vnicum mater.*] Cicero ad Pætum: *Patriam eluxi iam & grauius, quam vlla mater vnicum filium.*

AVT *parcus vmber.*] Iam notum ſtudioſis, olim adoleſcẽtes nos hic *porcus* pro *parcus* legiſſe. Ea emendatio confirmatur Lexico P. Danielis, cui parile ego vidi in Monaſterio Vindocinenſi. In eo Gloſſario antiquo hic verſus producitur cum interpretamento, *id eſt, graſſus, pinguis.*

NAM *riſu inepto.*] verſus παροιμιώδης Græcorum, Γέλως ἄκαιρος ἐν βροτοῖς δεινὸν κακόν.

NVNC CELTIBERVS.] Scriptus liber,

A & veteres editiones:

Nunc Celtiber ex Celtiberia in terra. Lege:
Nunc Celtiber in Celtiberia terra.

Nam metaplaſmo iſto vſi ſunt veteres. Horat.
Diſcet Iber, Rhodaniq; potor. Lucanus:
—— occurrat Iberibus alter. Sillius:
Omnis Iber, omnis Latio ſub nomine miles. Idem:
Omnis Iber, omnis rapidis fera Gallia turmis. Idem:
—— ceditque loco Libys aſper, & omnis
Late cedit Iber.——

Sic eodem Metaplaſmo dicebant *Iliberibus & Megaribus.* vt Plautus.

ATQVE *ruſſam.*] Olim adoleſcentes *Ruſſam*
B ex Apuleio repoſuimus. Hunc autem ſpurcum morem præter Strabonem notat & Diodorus libro quinto. παρ' ἕκαστον γὰρ οὔρῳ λούοντες τὸ σῶμα, καὶ τοὺς ὀδόντας παρατρίβοντες τούτῳ, ἡγοῦνται θεραπείαν τῶν σωμάτων.

Ad Rauidum XLI.

Quænã te mala mens, miſelle Rauide,
Agit præcipitem in meos iambos?
C *Quis Deus tibi non bene aduocatus*
Vecordem parat excitare rixam?
An vt peruenias in ora vulgi?
Quid vis? qualubet eſſe notus optas?
Eris: quandoquidem meos amores
Cum longa voluiſti amare pœna.

ANTONIVS . PARTHENIVS.

QVÆNAM *te mala mens miſelle Raude.*] ex-
D candeſcit in Raudum riualem ſuum, qui poëtæ amicam, aut amabat, aut abduxerat: minatur itaque illi Catullus rabioſam iambicorum verſuum vltionem: quoniam Raudus nulla alia ratione in vulgi ora deuenire potuiſſe videtur.

MALA *mens.*] malum conſilium.

RAVDE.] alij legũt Rauide, ſed nõ ſtat verſus, niſi forte per ſyncopẽ proferatur. alij Raui Raudus vel raudum dicebatur æs ab antiquis, vt Varro & Feſtus ſcribunt.

IN *meos iambos.*] in meam iracundiam & rabioſum odium: ab effectu cauſam intelligi vo-
E luit.

NON *bene.*] male.

EXCITARE.] mecum contrahere.

AN *vt peruenias in ora vulgi.*] quandoquidem laudibus in hominum notitiam atque cognitionem deuenire non poteſt, meis famoſis verſibus cupis cum tuo dedecore dignoſci.

MEOS *amores.*] meam puellam.

CVM *pœna.*] cum infamia.

LONGA.] lõgo tempore in carminibus meis duratura.

QVALIBET.] per quamlibet rationem & & viam, vel per famam vel per infamiam.

PALLADIVS FVSCVS.

QVÆNAM *te mala mens.*] Verſus eſt hendecaſyllabus. Poëta ægrè ferens Raudu quendam factum eſſe ſibi riualem, minatur ſe in eum iambos iaculaturum.

MALA *mens.*] inſania.

AGIT *præcipitem.*] te præcipitat.

IN *meos iambos*] in meos verſus, ſed quales in eos ſcribimus, qui vel re, vel verbis nos læſerunt.

NON *bene aduocatus.*] tibi non propitius.

AN *ne vt peruenias in ora vulgi.*] an, inquit, hoc facis vt meis verſibus notus fias?

MEOS *amores.*] meam amicam, vel Leſbiam, vel aliam puellam.

CVM *longa voluiſti amare pœna.*] vt ab hominibus tam diu irridearis, quouſque mea in te carmina legentur.

ACHILLES STATIVS.

QVÆNAM *te mala mens, miſelle Raude, Agit præcipitem in meos iambos.*] Faërnus pro Rauide, Raude, legendum cenſebat. cùm mutare nihil neceſſe eſſet. Agit præcipitem, ſic dixit. aliter quoque Latine dicimus eodem vſi verbo, Diuerſum agi. Cic. in III. in Verrem eodem modo, *Agunt eum præcipitem pœnæ ciuium Romanorum, id eſt, in ſupplicium rapiunt.* Ouid. in V. Metam. verbo eodem vſus,

Et mentem adhibens quæ te germane furentem
Mens agit in facinus.

MALA *mens.*] Dira. Vergil in II. Æneid.

- Quæ mens tam dira miſerrime coniux,
Impulit his cingi telis. - Agere autem nonnumquam perſequi, exagitare, torquere. Horat.
Diris agam te. - Et idem Horatius alibi,
Non res, & agentia verba Lycambem.

QVIS *deus tibi non bene aduocatus.*] Inauſpicato vocatus.

AN *vt peruenias in ora vulgi.*] In manuſcriptis omnibus. Peruenianius, praue omnino. Loquitur autem eodem modo etiam Hor. in I. epiſt. ad Florū, *Quid Titius, Romana breui venturus in ora.*

QVID *vis, qualubet eſſe notus optas.*] ſic omnino diſtinguendum. Vis inquit eſſe notus quiduis qualubet. nec enim laboras, quæ ſit hominum de te opinio, quis populi ſermo, dum innoteſcas modo. Vno tamen in manuſcripto legebatur, Quia vis. Ego poſſe etiam legi putabam,

Quouis qualibet eſſe notus optas.

Eſſe verò aliquem quid vis, Horat dixit,

Imbecillus, iners, ſi in quid vis, adde popino.

Cic in Epiſt. ad Lucceium, *Neque enim tu is es, qui, quid ſis, neſcias.* Et in IIII. Tuſc. *Qui autem dicuntur iracundi, aut miſericordes, aut inuidi, aut tale quid.*

ERIS.] Mos, inquit, tibi geretur. téque æternis figam maledictis.

CVM *longa voluiſti amare pœna.*] Longa, Sempiterna. Cum, præpoſitionem addidit ſuo, & veterum more. Idem alibi,

Magno cum pretio, atque malo.

M. ANT. MVRETVS.

QVÆNAM *te mala mens.*] huius verſus poſtrema ſyllaba à principe ſubſequentis aſſumitur.

AGIT *præcipitem.*] cum enim meos amores attētare audes, tum videris vltro in ipſam meorum verſuum aciem incurrere, téque in eos præcipitem dare.

QVIS *deus.*] à dijs enim iratis mala conſilia in hominum mentes immitti putabant. Cic. pro Milone, *Hic dij immortales, vt ſupra dixi, mentem dederunt illi perdito, ac furioſo, vt illi faceret inſidias, aliter perire peſtis illa non poterat.* Aut ad eorum ſententiam reſpicit, qui affectiones, quibus agitatur animus, deos vocabāt. in Græcorum enim commentariis reperio, dei nomen quinque fere modis vſurpari ſolere, vt modo ſapientes homines, modo reges ac potentes deos vocemus, modo elementa, modo fatum, modo etiam facultates animi, ipſáſque illius agitationes. quo etiam reſpexit Virg. *- dij ne hunc ardorem mentibus addunt,*

Euryale, an ſua cuique deus fit dira cupido?

VT *peruenias in ora vulgi?*] vt meis verſibus traductus ad infamiā, nobilis & decantatus euadas? Hæc autē locutio, venire in ora, & in vitio, & in laude etiam ponitur. Liuius lib. II. *timorem iniecit, ne in ora hominum pro ludibrio abiret.* Propert.

Crede mihi; magnos æquabunt iſta triumphos
Iudicia: & venies tu quoque in ora virum.

IANVS DOVSA FIL.

QVIS *Deus tibi non bene aduocatus Vecordem parat excitare rixam.*] *Deus non bene aduocatus* videtur idem eſſe qui Pindaro δαίμων ἕτερος. ſic enim is Oda III. Pythiorum: - δαίμων δ' ἕτερος ἐς κακὸν τρέψαις ἐδαμάσσατό νιν. Et puro ἕτερος dictū hic, vt apud Latinos *altera auis* pro infauſta.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

QVÆNAM *te mala mens.*] Omnino huic ſimile illud ex epodis Archilochi:

Πάτερ Λυκάμβα, ποῖον ἐφράσω τόδε;
Τίς σὰς παρήειρε φρένας;

AGIT *præcipitem.*] Præcipitem in meos Iambos. Lucianus dixiſſet ἀφεμένη τοῖς ἰάμβοις. Sic enim, ὡς τῷ ἀεὶ ὑποφαίδοις. de Archilocho loquēs: μηδὲν ἐνεστῶτα ἐνεπόδιζεν, οἱ καὶ ὃν μάλιστα λυπήσειν ἔμελλε τοῖς ἀφεμένοις ἰαμβείοις, τῷ χολῇ τῶν ἰάμβων αὐτοῦ.

De Acme XLII.

ACME illa, illa puella defututa.
Tota millia me decem popoſcit:
Iſta turpiculo puella naſo,
Decoctoris amica Formiani.
Propinqui, quibus eſt puella curæ,
Amicos, medicóſque conuocate.

M. ANT. MVRET.

ACME *illa*.] indignatur, Acmen auſam eſſe à ſe decem millia pro mercede concubitus poſcere.

TVRPICVLO.] Cicero II. de Oratore, *Grauitas honeſtis in rebus ſeuere, iocus in turpiculis, & quaſi deformibus ponitur.*

FORMIANI.] Septimij; vt infra,

Acmen Septimius ſuos amores.

PROPINQVI.] aduocandos ait eſſe amicos puellæ, & medicos ad eam curandam: furere enim, & atra bili percitam eſſe.

NEC *rogare, Qualis ſit, ſolet hæc imaginoſum.*] id eſt, ſpeculum de forma ſua conſulere non ſolet. id enim ſi faceret, quamuis ſana non eſt, cognoſceret tamen deformiorem eſſe ſe, quam vt tantum poſcere debeat. Imaginoſum autem vocat ſpeculum à reddendis intuentium imaginibus.

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

ACME *illa illa puella.*] vetus ſcriptura. *A mean.* Recte. *A* pro *Ab* ſemper in hoc libro exaratum fuit. *Ab me. eluas.* Supra: --*quod eſurire Ab meme puer, & ſitire diſcet.* At docti viri Acmen Septimij hic imaginati ſunt: & decoctorem Formianum Septimium intelligunt. ἐκστάσεις ἀπὸ ἐνδείας.

DECOCTORIS *amica Formiani.*] Mamurræ. Infra:

Salue nec minimo puella naſo, poſtea:

Decoctoris amica Formiani.

SOLET *hæc imaginoſum.*] verbo *ſolet*, infinitiuum non ſubiungebant veteres Latini. In Epigrammatis:

Conſule Pompeio primum duo, Cinna, ſolebant

Mœchi-- Subaudiendum μοιχᾶσθαι. Plautus Ciſtellaria: *Quæ cum viris ſuis prædicant nos ſolere.* Non eſt obſcurum quid ſubaudiatur. Hic ſolere imaginoſum eſt, ſolere imaginoſum morbum ægrotare. Imaginoſus morbus eſt ὁρᾶσθαι quum φαντάσματα animo occurrunt. De quo ſatis Celſus libro tertio, & Cælius Aurelianus. Alius eſt morbus imaginoſus κορυβαντιασμὸς Græcis dictus, cuius medicini libri mentionem non faciunt. Imagines ſunt ſonores, quales tinnitus, quibus aures noſtræ perſonantur. vnde ἦχοι Græcorum Latini vertunt imagines. Horatius,

——*Cuius recinet iocoſa Nomen imago.*

Varro de apibus, *ſonorum imagines*, hoc eſt, ἦχοι. οἱ κορυβαντιῶντες videbantur ſibi ſemper aures muſica & carminum ſonoribus perſonari. Plato Critone: ὥσπερ οἱ κορυβαντιῶντες τῶν αὐλῶν δοκοῦσιν ἀκούειν. Item: ταῦτα, ὦ φίλε ἑταῖρε Κρίτων, εὖ ἴσθι ὅτι ἐγὼ δοκῶ ἀκούειν, ὥσπερ οἱ κορυβαντιῶντες τῶν αὐλῶν δοκοῦσιν ἀκούειν, καὶ ἐν ἐμοὶ αὕτη ἡ ἠχὴ τούτων τῶν λόγων βομβεῖ, καὶ ποιεῖ μὴ δύνασθαι τῶν ἄλλων ἀκούειν. Qui autem hoc morbo laborant, inſomnijs & vigilijs vexantur, aut ſaltem patentibus oculis dormiunt. Semper enim illis imaginibus intentum animum habent. Vnde eos, qui patentibus oculis dormiunt, Corybantiare dice-

A bant, hoc eſt, κορυβαντιᾶν. Quicunque enim patentibus oculis dormiunt, inuitum ſomnum propter imagines & ſonores habent. quod ſuperſtitioſa vetuſtas à Corybantibus immitti credebat. Plinius loquens de oculis animalium: *Dormiunt & quidam patentibus, quos Corybantia regrediunt.* Hæc eſt veterum Plinij manu ſcriptorum lectio, ex qua monſtrum ipſis Corybantibus formidoloſius confinxit princeps harum literarum Adrian. Turnebus, quum legit, *quos Corybantia regrediuntur.* Putauit noſtræ ætatis doctiſſimus vir poſſe Latine dici: Medicina ſalutem regreditur ægris:

B quia ſcilicet apud Ennium legerat regredi greſſum; quum ibi ſit eodem modo dictum, quo, currere curſum, ſeruitutem ſeruire, & ſimilia. Deinde fœdiſſime lapſus eſt, quum putauit à Corybantibus morbum illum ſanari, qui contra à Corybantibus immitti vulgo putabatur. Sed indubitata emendatio eſt: *quos Corybantiare credunt.* Qui enim patentibus oculis dormirent, putabantur imaginoſum pati, idque à Corybantibus immitti. Alij ſcripti codices Pliniani habent: *quas Corybantias Græci dicunt.* optime, modo *quos* non *quas* legeris: vt ij homines κορυβαντίαι dicti fuerint. Nam verum eſt, qui hoc imaginoſo morbo conflictan-

C tur, inſomnia, aut ſaltem leni ſomno vexari, neque oculos illis claudi etiam dormientibus. Varro Prometheo:

Leuiſomnia mentis ſonorinas imagines

Affatur. non vmbrantur ſomno pupulæ. Quibus verſibus quid aptius excogitari potuit ad Plin. explicandum? Nam in illis verſibus ſonorinæ imagines ſunt ἦχοι ἐνύπνιοι. & manifeſto indicat imaginoſis ſeu κορυβαντιῶσι non vmbrari ſomno pupulas, quod de patentibus oculis iam Plinius dixerat. Qui in verbis Varronis legunt, *ſomnorinas* à ſomno oſtendant mihi, vbi legerint ſomnorem pro ſomno Nogæ. Igitur,

D *Solet imaginoſum*, hoc eſt, κορυβαντιᾶν, niſi maius, ὁρᾶσθαι, interpretatione, quam primo loco poſuimus. Memineris ergo τὸ *ſolet imaginoſum*, ſine infinitiuo alterius verbi dictum, vt ſupra ex Plauto docuimus: *Quæ cum viris ſuis prædicant nos ſolere.* Honeſte enim hæc ſubintelliguntur. Sic apud Euripidem Iphigenia in Aulide: ὡς ἔχει Διὸς ὄπιν ἀπαρθένους, ſupple. μιγῆναι. Turnebus legit --*nec rogare Qualis ſit, ſolet hæc imaginoſum.* & amicus noſter imaginoſum pro ſpeculo ſumit: quod Catulli interpretes omnes iam ante eum fecerant. Fruſtra.

E

In quandam. XLIII.

ADESTE hendecaſyllabi, quot eſtis
Omnes vndique, quotquot eſtis omnes.
Iocum me putat eſſe mœcha turpis,
Et negat, mihi veſtra redditurum
Pugillaria, ſi pati poteſtis.

Perſequamur eam; & reflagitemus.
Quæ ſit, quæritis? illa, quam videtis
Turpe incedere, mimicè, ac moleſtè,
Ridentem catuli ore Gallicani.
Circunſiſtite eam, & reflagitate.
Mœcha putida redde codicillos,
Redde putida mœcha codicillos.
Non aſſis facis ô lutum, lupanar,
Aut ſi perditius pote eſt quid eſſe.
Sed non eſt tamen hoc ſatis putandum,
Quod ſi non aliud poteſt, ruborem
Ferreo canis exprimamus ore.
Conclamate iterum altiore voce,
Mœcha putida redde codicillos,
Redde putida mœcha codicillos.
Sed nil proficimus: nihil mouetur,
Mutanda eſt ratio, modúſque vobis,
Si quid proficere ampliùs poteſtis,
Pudica, & proba redde codicillos.

ANT. PARTHENIVS.

IOCVM *me putat.*] id eſt ridiculum me habet: aut quia me decipit, aut quia per pugillaria petit ea quæ minime debeat.

PVGILLARIA.] meas tabellas in quibus amatoria promiſſa continentur.

MYRMICE.] tarde, gradu formicino: nam ὁ μύρμηξ formica dicitur.

AC *modeſte.*] gradu matronali: & bene incedere dixit quod eſt proprie grauium perſonarum: Alij legūnt moleſte, ſed non conuenit cum præcedentibus verbis.

ORE.] rictu.

NON *facis.*] non æſtimas vno aſſe: aut lupanaris quæſtum minorem vno aſſe facis, tam vilem tui corporis proſtitutionem auara facis.

OLIDVM.] epitheton lupanaris: Horatius.

Contra alius nullam niſi olenti in fornice ſtantem.

Et Iuuenalis.

——Fumoque lucernæ
Fœda lupanaris tulit ad puluinar odorem.

RVBOREM.] verecundiam, pudorem, qui oris ſubito rubore demonſtratur.

FERREO.] duro.

CANIS.] rabidi.

RATIO.] oratio, aut conſilium.

PALLADIVS FVSCVS.

ADESTE *Hendecaſyllabi quot eſtis.*] Poeta conuocat hendecaſyllabos in ſui vltionem.

VESTRA *pugillaria.*] in quibus vos notare conſueui. Hos pugillares & hæc pugillaria veteres dixiſſe, nonnullorum confirmat auctoritas. Pugillarium vſum vetuſtiſſimum eſſe,

A & ante Troiana tempora, Homerus indicat in Iliade. ſcribit enim Bellerophontem ad Euriem à Præto cum pugillaribus miſſum.

REFLAGITEMVS.] inſtanter repoſcamus.

MYRMICE.] in modum formicarum.

MOLESTE.] vt incedens aliqua mole premi videatur.

CATVLI *ore Gallicani.*] magnos & acres in Gallia canes eſſe oſtendit Plin. his verbis lib. VIII. cap. XL. *E tigribus eos Indi volunt concipi, & ob id in ſyluis coitus tempore alligant fœminas. Primo & ſecundo fœtu nimis feroces putant gigni: Tertio demum educant. hoc idem è lupis Galli, quorum greges ſuum quiſque ductorem & ducem è canibus habent; illum in venatu comitantur, illi parent.* Ouidius quoque in primo metamorphoſeos:

B

Vt canis in vacuo leporem cum Gallicus aruo
Vidit, & hic prædam pedibus petit, ille ſalutem.

CIRCVNSISTITE.] circunſiſtere eſt inuadere. Virgili.

At feſſi tandem ciues nefanda furentis
Armati circunſiſtunt.

& alibi:

At me tum primum ſæuus circunſtetit horror.

REFLAGITATE.] cum clamore repoſcite.

OLIDVM.] fœtidum. hic poeta vehementer excandeſcit.

C RVBOREM.] pudorem, eſt autem pudor timor iuſtæ reprehenſionis, cuius index eſt rubor. Terentius.

Vide num eius color pudoris ſignum vſquā indicet.

FERREO.] duro, infatigabili.

NIHIL *mouetur noſtris.*] ſcilicet conuiciis.

RATIO.] ſcilicet repoſcendi.

PVDICA *& proba.*] cum iurgando nihil profecerit, ad preces deſcendit.

ACHILLES STATIVS.

D IOCVM *me putat eſſe mœcha turpis.*] ſic Horat. in II. Serm. *Nequid tu perdas, neu ſis iocus.* Et Propert. in II. *A peream, ſi me iſta mouēt diſpendia, ſed me*
Fallaci dominæ iam pudet eſſe iocum.

ET *negat, mihi noſtra redditura am Pugillaria.*] In manuſcriptis, Veſtra, non Noſtra. quod eſt aptius. Caris. in I. *Pugillaria,* inquit, *ſæpius neutrum dicit idem Catullus.*

TVRPE *incidere, myrmice.*] Videndum, an Myrmex veſtis id nomen ſit; qualis Syrma, & Cyclas; an Turpe in Turpi mutandum ſit. Deinde, quod ſequitur coniungendum cum ſequenti verſu, *Ac moleſte Ridentem Catuli ore Gallicani.* ſed Myrmice cur legendum ſit non video, cum nec

E penultimam μυρμηκι verſus ferat, & libri manuſcripti repugnent, in quibus fere legitur, Mirtiœ, & Murmire, praue vtrumque ac perplexe. In Maffei libro erat, Mirmice. Ego, dum quid notim rectius, leuiter mutans legebam, *Illa, quam videtis Turpe,* ſiue Turpem, *incedere mimice, ac moleſte Ridentem catuli ore Gallicani.* Mimice autem, id eſt, ſcænice, turpiterque geſticulantem, ac mollem. Porcius Latro contra Catilinam, *O-mitto,* inquit, *peſtis huius impuriſſimas voces, mollitiem ſcænicam, obtutus impudicos, blanditias muliebres, & omnem denique copiam non mediocrium vitio-*

rum. Ore autem catuli Gallicani ridentem dicit, aut impudentem riſum, aut mordacem ſignificans. E Gallia diuerſos optimoſque canes eſſe, ſcribit Gratius. & Gallicanum, pro Gallicum dicebant. Sic Cato in II. Originum, *Papauer Gallicanus.* Auctor Caris. in I. niſi homines Gallicos, res Gallicanas dici velis.

MOECHA *putida redde codicillos, Redde putida moecha codicillos.*]Verbum, Redde, geminauit, vt reflagitantium morem, & furtum opprobrantium ſignificaret. Sic Ouid. in III. de Arte amãdi.

Redde meum clamant ſpoliata ſæpe puellæ,
Redde meum toto voce boante foro.

NON *aſsis facis ô lutum, lupanar.*] ſic in manuſcriptis. ſed, ſententia quæ ſit, non apparet. legendum ſuſpicabar, O lutum, ô lupanar. vel illo modo potius, O lutum luparum. Plautus in Pſeudolo ſimile quiddam ſignificare videtur,

Turba eſt nunc apud deã, an ibi vis inter iſtas verſarier
Proſedas, piſtorum amicas, reliquias, alicarias,
Miſeras, cœno delibutas, ſeruulicolas ſordidas.

Et poſt, *Magiſque meretricem pudorem, quam aurum congerere condecet. Pulchrum ornatum turpes mores peius cœno colluunt.* Legendum forte etiam. Os litum. Nam Placidus in Gloſſis, *Litum os patientiam calcatam, vel crudelitatem in riſu.* Cic. in Piſoem. *O tenebræ, ô lutum, ô ſordes, ô paterni generis oblite, materni vix memor.* Vir quidam eruditus legit, O blitum. duobus verbis. Et à Plauto Blitera meretrix dicitur. Lupæ vero meretrices dicebantur, vt poſt magis etiam docebimus. Inde Lupariæ in Suburra, reg. II. Cælimontana: auctor eſt Victor.

QVOD *ſi non aliud poteſt, ruborem, Afferre à canis exprimamus ore.*]legendum omnino, vt eſt in manuſcriptis, *Quod ſi non aliud poteſt, ruborem, Ferreo canis exprimamus ore.* Alij pro, Poteſt, Pote eſt faciunt. Ergo vel poſt doos hoſce verſus aliquid deeſt: vel hæc ſit ſententia, quando nihil aliud fieri poteſt, ſaltem hunc illi pudorem incutiamus. ſed apte quæ per ſe ipſa ſignificant inſignem impudentiam coniunxit, Ferreum os. Tale illod in Nerone Claudio Suetonij, vel potius Licinij Craſſi oratoris, *In hunc*, inquit, *dixit Licinius Craſſus orator non eſſe mirandum, quod aeneam barbam haberet, cui eſſet os ferreum, cor plumbeum.* Artemidorus in I. de inſomniis impudentiam quoque eiuſmodi ore ſignificari ſcribit, capite, περὶ μετώπου. cuius hæc ſunt: χάλκεον δὲ ἢ σιδήρεον, ἢ λίθινον μέτωπον δοκεῖν ἔχειν, πλάνοις καὶ καπήλοις καὶ τοῖς ἀπ' ἀναιδείας ζῶσι μόνοις συμφέρει. Os canis etiam ſignificauit Homer. illis verbis. Κυνὸς ὄμματ' ἔχων.

MVTANDA *eſt ratio.*] ſic Cic. pro Muræna, *Abiit illud tempus, mutata ratio eſt.* Et in VII. Epiſt. ad Trebatium, *Poſteaquam mea mutata ratio eſt.*

PVDICA, *& proba.*] Feminarum laus vel maxima. Sic Afran. Epiſtula Commiſſa. *Nam, proba, & pudica quod ſum, conſulo, & parco mihi, Quoniam comparatum eſt, vno vt ſimus contentæ viro.* Et Horat. in V. Carm.

Tu pudica, tu proba, Perambulabis aſtra ſidus aureum.

Et Pompon. Mela in II. *Probæ, formoſæque in pretio ſunt.* Proba, caſta, incorrupta. Ouidius in I.

A de rem. amoris,

Et poterit dici ruſtica, ſi qua proba eſt.
Et Prop. in II.
Nullus erit caſtis iuuenis corruptor in agris,
Qui te blanditiis non ſinat eſſe probam.

Atque alibi, *Nec proba Paſiphae.*

M. ANT. MVRETVS.

ADESTE *hendecaſyllabi.*]hendecaſyllaborum opem implorat, ad extorqueoda pugillaria,
B ſibi à meretrice quadam ſubrepta: ac primum quidem eam conuiciis perſequitur, ad poſtremum etiam blanditiis tentat.

QVOT *eſtis.*] id eſt, quotquot eſtis. ſic ſupra, *Et quantum eſt hominum venuſtiorum,* pro quantum quantum eſt. ſic ſæpe apud Ciceronem, quo modo, pro quoquo modo, & cuiuſmodi, pro cuicuimodi. ſic quot calendis Plautus, & oos quotannis, pro eo quod Varronem quotquot annis dicere ſolitum tradunt: quam Varronis conſuetudinem imitatus videtur Horatius illo verſu,

Non ſi trecentis, quotquot eunt dies,
C *Amice places illacrymabilem Plutona tauris.*

VESTRA.] ſcribendis vobis quaſi dicata.

TVRPE.] turpiter.

MYRMICE.] pari figura formicinum gradum dixit Plautus Menæchmis.

O LVTVM.]eodem modo ſeruus quidam in Perſa lenonem, lutum lenonium vocat. hac quuque contumelia Cicero in Piſonem vſus eſt.

QVOD *ſi non aliud pote eſt.*] ſi nihil, inquit, aliud poſſumus, ſaltem incutiamus ei ruborem. etſi hoc propter ipſius impudentiam difficile erit.

FERREO.] impudentiam ſignificat, vt apud
D Ariſtophanem κύνειος αἰδώς. ſic & apud Ouidium,

——*duri puer oris, & audax.*

Cicero quoque pro P. Quintio, eodem ſenſu, duriſſimo ore eſſe eos ait, qui præſeute Roſcio geſtum agere conarentur. Idem valet, quod ſtatim additur, *Canis*: nota enim eſt eius beſtiæ impudentia: vnde & Homericum illud κυνῶπις, & Cynicorum appellatio fluxit. ſed & apud Terentium Eunucho & canis, & os durum, impudentiam ſignificant; vt pridem in eam fabulam ſcripſimus.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

E

ET NEGAT *mihi veſtra redditurum.*]Puto Catullum ſcripſiſſe, *redditura.* vide ſupra. *Voni datura.* Quamquam vulgatam lectionem ſcimus probam eſſe.

TVRPE *incedere.*] Iamdudum docti viri hic *mimice* legunt. Quod valde placet. Sic Seneca libro ſeptimo Declamatioonum: *Nihil eſt tam mimicum, quam manifeſta præparatio.* Ego admodum adoleſcens legebam, *ritmice*, ita enim ſcribebant pro *rhythmice*. Et fortaſſe non omnino male conſiciebam. Sic Petronius: *Quo inceſſus tuus compoſitus, & ne veſtigia quidem pedum extra menſuram*

aberrantia, niſi quod formam proſtituis, vt vendas? Illa verò:

Quod ſi nil aliud poteſt, ruborem
Ferreo canis exprimamus ore,
Conclamate iterum altiore voce.

Illa, inquam, hoc ſignificant: Quod ſi nil aliud poteſt efficere, vt exprimamus ruborem. & ita, vti diſtinximus, legendum. Subauditur enim VT. Sic in illis: *Vtor tam bene, quam mihi pararim.* ſubauditur, *ſi.* quam ſi mihi pararim.

In Acmen. XLIIII.

SALVE, nec minimo puella naſo,
Nec bello pede, nec nigris ocellis,
Nec longis digitis, nec ore ſicco.
Nec ſanè nimis elegante lingua,
Decoctoris amica Formiani.
Ten' prouincia narrat eſſe bellam?
Tecum Lesbia noſtra comparatur?
O ſæclum inſipiens, & inficetum!

ANTON. PARTHENIVS.

SALVE *nec minimo puella naſo.*] ſectatur & exagitat eandem Acmen, omnem fere puellarem deformitatem obiiciens illi: quæ & bella eſſe dicebatur, & cum Leſbia ineptè atque iniuſtè comparabatur.

NEC *mi.*] maximo: naſi magnitudo cum in viris ſit deformis, in muliere deformior habetur.

NEC *bello pede.*] aut tortuoſo, & claudo, aut nimis longo. pedis enim longitudo in puella laxioris naturæ ſuſpicionem facit, vnde. Ouid. in III. amorum de puellari venuſtate loquens, ait,

Pes erat exiguus: pedis hæc aptiſſima forma eſt.

NEC *nigris ocellis.*] oculorum & ſuperciliorum nigrities in muliebri venuſtate quæritur: nam quæ mulieres natura nigra non habebant ſupercilia denigrabant arte: quod tetigit Iuuenalis, ſcribens,

Ille ſupercilium madida fuligine tinctum
Obliqua producit acu, pingitque trementes
Attollens oculos.

NEC *longis digitis nec ore ſicco.*] quæ omnia inſignem deformitatem faciunt: Iuuenalis,

——Sicco venit altera naſo &
Iam grauis es nobis & ſæpe emungeris.

LINGVA.] oratione quæ plurimum poteſt ad amorem & gratiam comparandam.

PALLADIVS FVSCVS.

SALVE *nec minimo.*] Catullus ægre ferens quod Acme puella inuenuſta, cum Leſbia, puellarum pulcherrima, comparetur, ei obiicit omnem corporis deformitatem.

NASO.] magnitudo naſi multum dedecet mulierem. Horatius,

Depygis, naſuta, breui latere ac pede longo.

A Maiores autem noſtri, vt tradit Plinius, dicauerant naſum ſubdolæ irriſioni, vnde hodie quoque naſuti dicuntur aſtuti deriſores.

NEC *bello.*) nec paruo. Ouidius.

Pes erat exiguus, pedis eſt aptiſſima forma.

NEC *nigris ocellis.*) oculi nigri coloris in homine plurimum laudantur. Horatius.

Et Lycum nigris oculis, nigroque crine decorum.

Plin. lib. XI, hiſt. natu. *oculi homini tantum diuerſo colore: cæteris in ſuo cuique genere ſimiles: & equorum quibuſdam glauci, ſed in homine numeroſiſſima diuerſitatis atque differentiæ.*

NEC *ore ſicco.*) nimia ſaliuæ abundantia, quod
B quidem fœdiſſimum eſt.

DECOCTORIS.) dictum eſt ſuperius, qui vocentur decoctores.

TEN'.) tene.

PROVINCIA.) regiones longe ab Italia à Romanis bello acquiſitæ, prouinciæ dicebantur, quarum aliæ erant conſulares: aliæ prætoriæ. conſulares, Aſia & Africa: reliquæ prætoriæ. Strabo eſt auctor.

NOSTRA.) ſubaudi amica.

O SÆCLVM *inſipiens & infacetum.*) in quo deformes cum formoſis comparantur.

C

ACHILLES STATIVS.

SALVE.) *nec minimo puella naſo.*) In Acmē hæc, opinor, dicuntur, & Septimium, cum hic quoque ſit idem verſus, qui ſupra, Decoctoris amica Formiani. formæ vitium vel maximum naſus grandior. Horatius, *Depygis, naſuta.*

NEC *bello pede.*) Horat. ibidem,

Ne crure malo, ne ſit pede turpi. Et paulo hæc ante
Breui latere, ac pede longo. idque vitio ducens.

O SÆCLVM *inſipiens.*) omnibus in manuſcriptis, Inſapiens. Sic autem in ſæculum inuehi ſolitos veteres, declarant Senecæ verba in proœmio libri primi declamationum ad Nouatum, *Solebat autem & hoc genere exercitationis uti, vt nihil*
D *præter epiphonemata ſcriberet aliquo die, nihil præter enthymemata aliquo die, nihil præter tranſlatiuas, quas dicimus, ſententias. tamquam quæ de fortuna, de crudelitate, de ſæculo, de diuitiis dicuntur.*

M. ANT. MVRETVS.

SALVE.) enumerat multa in Acme, quæ parum venuſta ſint. tum vrbane admodum admodum admiratur, infacetos vſque eo eſſe homines, vt eam non modo bellam putent, ſed etiam cum Leſbia comparare audeant.

E NEC *bello pede.*) breuitas pedis in puellis laudatur. Ouidius.

Pes erat exiguus pedis hæc aptiſſima forma eſt.

Contra Virgilius de ruſtica,

—ſpatioſa prodiga planta. Horatius.
Depygis, naſuta, breui latere, ac pede longo.

Ariſtoteles quoque (ſi eius ſunt [illegible]) longum latumque pedem roboris, breuem mollitiei notam eſſe affirmat, viriſque illum, hunc mulieribus eſſe aptiorem.

NEC *nigris ocellis.*) nigros oculos antiqui in non minima pulchritudinis laude ponebant.

Horatius, *Et Lycum nigris oculis, nigroque*
Crine decorum. Idem,
Spectandum nigris oculis, nigroque capillo.
Pindarus Pythiis ἑλικώπιδα Venerem vocat, Heſiodus Theogonia ἑλικοβλέφαρον. Homerus primo Iliados Chryſeida ἑλικώπιδα κούρην, idemque in hymno Caſtorum Muſas ἑλικώπιδας nominat.

Nec *longis digitis.*) contra Propertius de Cynthia.

Fulua coma eſt, longaque manus, & maxima toto
Corpore, & incedit vel Ioue digna ſoror.

Nec *ore ſicco.*) ſignificat eam frequenter ſpuere: quod cum omnibus, tum puellis præcipue indecorum eſt. ſic Iuuenalis naſum ſiccum vocauit eius mulieris, quæ non ſæpe emungeretur.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Salve.) *nec minimo.*) Noſter liber melius, meo iudicio, *Salue nec nimio*, Indicat enim pene nullum naſum habuiſſe. Propterea alibi dixie eſſe turpiculo naſo. Neque enim de immiſſi naſo turpiculum dixiſſet.

Itsn *prouincia.*) Provineta, hoc eſt, Prouincia Gallia, cuius pars Tranſpadana, in qua & amica Mamurræ, & Catullus, quum hæc ſcriberet, erant. Ibi enim Mamurra præfectus fabrorum Cæſaris erat. quod ſupra ex Plinio attigimus.

Ad Fundum. XLV.

O Fvnde noſter, ſeu Sabine, ſeu
Tiburs,
Nam, te eſſe Tiburtem, autumant, quibus non eſt
Cordi Catullum lædere: at, quibus cordi eſt,
Quouis Sabinū pignore eſſe contendunt.
Sed ſeu Sabine, ſiue verius Tiburs,
Fui libenter in tua ſuburbana
Villa, malámque pectore expuli tuſſim:
Non immerēti quam mihi meus venter,
Dum ſumptuoſas appeto, dedit, cenas.
Nam Sextianus dum volo eſſe conuiua,
Orationem in Attium petitorem
Plenam veneni, & peſtilentiæ, legit.
Hîc me grauedo frigida, & frequēs tuſſis
Quaſſauit, vſquedum in tuū ſinum fugi,
Et me recurauit ocimóque, & vrtica.
Quare refectus maximas tibi grates
Ago, meum quòd non es vlta peccatum.
Nec iam recuſo, ſi nefaria ſcripta
Sexti recepſo, quin grauedinē, & tuſſim,
Non mî, ſed ipſi Sextio ferat frigus:

A *Qui tunc vocat me, cùm malum legit librum.*

ANT. PARTHENIVS.

O Fvnde *noſter ſeu Sabine ſeu Tiburs.*) Agro ſuo Tiburtino ſeu Sabino gratulatur, agitque maximas gratias, quod ab eo ſit commodiſſimè hoſpitatus, ac libentiſſimè in eius villa per aliquot dies moratus: quum à Sextij conuiuio incommodiſſimo euaſiſſet. Sabini Latij populi Tiburtinis confines: vnde diſſenſio erat, vtrum Catulli prædium inter Sabinos, an magis in Ti-
B burtinis recenſeretur. Plin. *Sabini vt quidam exiſtimauere à religione & deorum cultu Seuini appellati ſunt:* Aulus Gellius ex M. Var. ſententia, refert Sabellos & Saunites à Græcis appellari eos, qui à Latinis Samnites dicuntur, qui à Sabinis orti fuerunt.

Avtvmant.) opinantur, cenſent, exiſtimant.

Non *eſt cordi.* non placet.

Læoere *Catullum.*) qui fundum ſuum Tiburtem appellari vult.

Alia *qui tam pectore expulſus ſim.*) ſenſus eſt, qui ego Catullum ex alia villa Sextiana ſum ob eius incommoda expulſus, tam merito pectore,
C quam mihi mea mens & animus malo conſilio illac ductus meretur.

Alia.) ex alia villa Sextij.

Pscτore *non immerenti.*) mei pectoris meriti tuſſim & exagitationem grauedinoſam: aer enim ibi grauedinoſus eſt.

Dsoit *villa Sextij.*) Sextianus ideſt Sextij pro quo, egregio ciue Romano, Tullius orauit, extatque adhuc Ciceronis pro Sextio Oratio.

Mvnatii.) Munatius Plancus, orator non incelebris fuit, Ciceronis temporibus: ac, vt quibuſdam placet, Ciceronis diſcipulus.

Petitorvm.) ordo eſt, orationem petito-
D rum Munacij, ideſt petitionem ipſius Munacij.

Veneni.) rabiei venenoſæ criminationis.

Pestilentiæ.) peſtiferorum ſcelerum ac conuiciorum, ſcelerata enim cōuicia venenum appellat: vt ſuperius, *Suphenum omnia colligam venena.*

Otio.) quieta, tranquilla & otioſa.

Vrtica.) aut pro quacunque vili herba, aut quia vrtica medetur tuſſi, vt ſcribit Plin. de vrticæ medicinis. legas Plin. lib. xxii. eſt item vrtica marinus piſcis, qui à Græcis dicitur, ἡ ἀκαλήφη.

Deprscor.) recuſo. Virgilius.

Equidem merui nec deprecor inquit.

E de huius verbi ſignificatis plura diſſerit Gellius.

Cepso.) incepero ſiue incipiam: futurum antiquum, imitatione Græca.

Sentire.) audire: vix auribus admittere.

Graveoinem.) catharrum.

Non *mihi ſed Sextio.*) vrbane dictum.

PALLADIVS FVSCVS.

O Fvnde *noſter.*) Verſus eſt trimeter iambicus. Catullus à Sextio amico ad cœnam inuitatus, cum orationem, quam maledictis ple-

nam Munacij Planci competitores fecerant, legiſſet: ipſe repente in grauiſſimam tuſſim incidit: qua cum cuperet liberari, & ſciret ei ocium & vrticam mederi, in agrum ſe recepit, vbi & ocium & vrticæ copiam eſſet habiturus: nunc autem poſtquam videt ſibi bene eſſe, ad vrbem rediturus, villæ gratias maximas agit, quod eius beneficio tanto malo ſit liberatus.

QVIBVS *non eſt cordi.*) quibus non placet. Terentius.

Aut ſi hæ nuptiæ ſunt tibi cordi.

AT *quibus cordi eſt.*) quibus placet ſcilicet lædere Catullum. Cum enim hic noſter fundum haberet in agri Sabini Tiburtinique confinio, de eo ambigebatur: amici contendebant ipſum eſſe in agro Tiburtino: Inimici vero in agro Sabino. ſed quantum illi adderent aut hi adimerent rebus Catulli, non eſt noſtrum quærere.

VILLA.) villæ ſunt domus in agris lapideæ: quæ ſi ampliores ſint & magnis ſumptibus ædificatæ, prætoria dicuntur. Martial.

Ad lapidem Torquatus habet prætoria quartum:
Ad quartum breue rus emit Otacilius:
& Iuuenalis.
Criminibus debet hortos, prætoria, menſas.

NAM *Sextianus dum volo eſſe conuiua.*) dum apud Sextium cœnare gaudeo.

MVNACII.) Munacius Plancus orator fuit temporibus Ciceronis, à quo cum Galliam comatam regeret Lugdunum conditum fuiſſe ſcribit Euſebius.

PETITORVM.] eorum ſcilicet qui vna cum Munacio eundem magiſtratum petebant.

VENENI *& peſtilentiæ.*) ideſt maledictorum: quæ illi in Munacium ingerebant.

FRIGIDA.) ex frigore orta: eſt autem grauedo morbus capitis cum pituita nares tantum obſidet, græceque coriza appellatur.

QVASSAVIT.] ſic etiam Verg.

Et quatit ægros Tuſſis anhela ſues.

RECVRAVI *ocio & vrtica.*] tuſſi vrticam mederi indicat Plin. lib. XXII. his verbis. *Concludit laudes eius Phanias Phyſicus, vtiliſſimũ cibus coctam, conditam ve profeſſus arteriæ, tuſſi, ventris diſtillationi.* & Celſus lib. IIII. de tuſſi loquens: *cibus interdum molles vt malua & vrtica.*

QVARE *refectus.*] quapropter inſtauratus.

NEC *deprecor.*] nec recuſo.

NEFARIA.] ſcelerata: nefandum, vt Aſconius Pedianus ait, id dicitur, quod nulli fandum ſit: nefarium quod ſacra polluit farre pio ſolita celebrari.

SEXTI.] à quo ad cœnam inuitatus fuerat.

RECEPSO.] recipio ſiue reſumo: eſt autem verbum quo vſi ſunt veteres.

GRAVEDINE.] catarrum.

VOCAT.] inuitat. ordo autem hic eſt: Nec deprecor ſi nefaria ſcripta Sexti recepſo ea rurſus lecturus, quin frigus ferat grauedinem & tuſſim, non mihi, ſed illi Sextio, qui tunc me vocat, cum malum librum legit. & ita lepidiſſimus poeta cum Sextio amico ſuo iocatur.

ACHILLES STATIVS.

NAM, *te eſſe Tiburtem, autumant, quibus non eſt, Cordi Catullum lædere.*] cordi eſt, honeſte di-
A
ctum, animo ſedet. Non. Mar.

MALAMQVE *pectore expuli tuſſim.*] ſic pridem eruditi homines fecerunt ex eo, quod omnibus in manuſcriptis legitur, Aliamque pectore expulſus ſum. ſed ex illo, Aliamque, faciebam ipſe, Aridamque.

NON *immerenti vertitur mihi quam mens.*] Cum in manuſcriptis varie legatur, Quam mihi mens vertitur, Quam mihi mens veretur, Quam mihi mens vertur: primus omnium Gabriel Faernus ab hinc annos plus minus VIIII. fecit, Quam mihi meus venter. quod ſuum ille inuentum, vt erat homo aperto, liberalique ingenio, cum libentiſſime cu multis cõmunicaſſet, non defuit, qui pro
B
ſuo ederet. quod vt teſtaretur ſuo nomine, multis ille me verbis antequã diẽ obiret, eſt obteſtatus.

NAM *Sextianus.*] Is credo Sextius eſt pro quo Cic. extat oratio, quam Seruius, illud in I. Georg. Sæpe exiguus mus, interpretans, Sextianam dicit.

ORATIONEM *minantium petitorum.*] Probabilius omnino, quod olim Aldus impreſſit, in Actium petitorem, niſi è ſcripta lectione facias, in Aotium. Petitorem autem eum, qui magiſtratum peteret, dicebant. Scipio Africanus in Orationem cõtra Legem iudiciariam Tiberij Gracchi, vt adducit in III. Saturn. Macrob, *In hos vnum,*
C
quo me reſpub. maxime miſertum eſt, puerum bullatum, petitoris filium, non minorẽ annis XII. cũ crotalis ſaltare.

ET *me recuraui ocymoque, & vrtica.*] In manuſcriptis, Otioque & vrtica. Sed recuraui, quod dixit, duriuſculum id quibuſdam videtur. atque vno in manuſcripto, Et me curaui. Plinius in XIII. Nat. Hiſt. eodem verbo vſus, dixit, *Quæ non eſſet ita recurata, in ſuo manſit amphitheatrica.* Legendum forte, Et me oe curaui. Ne vero, pro, Quidem ponebant, breui ſyllaba.

MEVM *quod non es vlta peccatum.*] ſic etiam in manuſcriptis omnibus præter quam in Patauino, in quo ſic erat, Quæ non es vlta peccatum, vt
D
ad villam referatur. quod fieri poſſe commode non videtur. Gabriel Faernus emendabat, Quod noo es vlte peccatum, vt ad Fundum referamus. & vocandi caſum pro recto poſitum putabat, idque more veterum tum Græcorum, tum Latinorum. nam & Perſium ſic omnioo locutum aiebat, *Cenſorem ve tuum, vel quod trabeate ſalutas.* Et Horatianum illud ſimile ducebat, *Macte Virtute eſto,* inquit, *ſententia dia Catonis.*

SENTIRE *ceſſo*] Legendum omoino, vt eſt in manuſcriptis, in Maffei præſertim libro, Seſti recepſo, vel Sexti recepſo. Figura vero eadem, qua vſum Pacuuium in Teucro tradit Non.
E
Marc. Pacuuij enim illud adducit, *Haud ſinam quidquam profari, priuſquam accepſo, quod peto.*

QVI *tunc vocat me, cum malum legit librum.*] Tunc me, inquit, inuitat, cum librum aliquem legit criminum. ſic enim Pedianus loquitur in III contra Verrem, illa interpretans, Quæ in iſtum valebant crimina, *Apertius,* inquit, *hoc poſtea dicturus eſt Tullius, etenim accuſator Dolabellæ, volens indice Verre vti contra Dolabellam, librum criminum commentum Verris, & Dolabella Verri oſtendit.* Et quæ ſequotur. Vel Malum libru dicit inelegantem. vt contra Bonum librum Plin. in VIII.

Epiſt. ad Arrianum, *Delicatus*, inquit, *ac ſimilis ignoto eſt, qui amici librum bonum mauult audire, quam facere. Itaque.* Libros orationes etiam ipſas dicebant. à Libro autem criminum poſtea, Libellus, & Libellare, deductum.

M. ANT. MVRETVS.

OFVNDE *noſter.*] Mos antiquis fuit, vbi quid ſcripſerant, conuocare amicos, eiſque illud, quidquid erat, recitare, ac ipſorum iudicio ſubijcere, antequã ederetur. Cum igitur Sextius orationem quandam ſcripſiſſet; eamque recitaturus, lautum amicis aliquot conuiuium apparaſſet; ait Catullus ſe, ſumptuoſæ cenæ (ſed hoc ioco dictum accipio) cupiditate motum, veniſſe voa cum reliquis, ibique, audienda illa oratione, tantum contraxiſſe frigoris, vt poſtea neceſſe habuerit, valetudinis cauſſa, in ſuburbanam villam ad dies aliquot ſecedere. Agit igitur gratias fundo, in quo priſtinam firmitatem recuperarat; ſeque poſtea nihil tale admiſſurum pollicetur.

SEV *Sabine, ſeu Tiburs.*] Erat videlicet fundus hic in vtriuſque regionis confinio; ideoque, vtrius eſſet, ambigebatur.

NAM *te eſſe Tiburtem.*] Tiburtinæ regionis ſumma amœnitas fuit: ita vt Horatius & nobiliſſimis quibuſque Græciæ ciuitatibus eam anteponat, & alio loco eam ſedem ſenectuti optet ſuæ, itaque magno in pretio erant Tiburtina prædia. quo fit, vt Catullus, fundum ſuum dicat ab ijs, qui ſibi gratificari velint, Tiburtem, Sabinum ab aliis nominari. ad dignitatem enim fundi putabat pertinere, vt Tiburs potius, quam Sabinus, diceretur.

TIBVRS.] Tibur à Tiburoo nomen accepit. Virgilius,

Fratris Tiburni dictam cognomine gentem.

Quo loco vulgati codices pro, *Tiburni*, male habent, *Tiburti*. cum tamen & Seruius *Tiburnum* agnoſcat; & Pierius in Romano codice, *Tiburni*, affirmet legi, & *Tiburni* Priſcianus quoque meminerit. ſed &, cum mihi, odas oratij Luteciæ publiee iotcrpretanti, Petrus Gallandius, Latinarum literarum profeſſor regius, homo optimus, & eruditiſſimus, Horatium peruetereem vtendum dediſſet, eumque vna ego, &, flos Galliæ, Adrianus Turnebus euolueremus, animaduertimus in eo locum hunc aperte ita ſcriptum eſſe.

Quam preceps Anio, & Tiburni lucus, & vda
Mobilibus pomaria riuis.

Neque dubitauimus, quin ea vera ſcriptura eſſet: cum tamen in impreſſis omnibus, *Tiburti*, legatur.

AVTVMANT.] Dicunt.

NON *immerenti quam mihi meus venter.*] Alij, *vertitur mens*: alij, *verenti mens*: alij, *vertitur menſa*: alij, *meretur meus*. quorum nullum recipi poteſt. Dionyſius Lambinus, homo eruditiſſimus, mihiqoe ſumme amicus, ait ſe vidiſſe librum, in quo eſſet, *Vorax venter.* ego, cum in meo manuſcripto reperiſſem, *meus vertet*, ſuſpicatus ſum, legendum, *meus venter.*

OCYMO.] Ita legendum, non, vt in aliis, *ocio.*

GRATES *ago.*] Locutio poetica, qua tamen Cicero ſexto de rep. vſus eſt. *Grates*, inquit, *tibi ago ſumme Sol.* Liuius libro v. *plena omnia templa Romanarum matrum, dijs grates agentium, erant.*

DEPRECOR] Recuſo.

RECEPSO.] Antique, pro recepero. Virgil.

Cetera, qua iuſſo, mecum manus inferat arma.

Poeta quidã vetus apud Ciceronem de officiis,

Quod ni Palamedis perſpicax prudentia
Iſtius percepſet malitioſam audaciam. Pacuuius,
Haud ſinam quicquam profari, priuſquam accepſo,
quod peto.

NON *mi, ſed ipſi Sextio.*] Iocus παρὰ προσδοκίαν, Plauto valde vſitatus.

IANVS DOVSA FIL.

NEC *iam recuſo, ſi nefaria ſcripta.*] Vltimam in *nefaria* producit propter duas verbi ſequẽtis conſonantes principes litteras, quod & alibi aliquoties fecit hic noſter, Ennij exemplo, ac fortaſſe etiam Accij. quæ enim verba ex Prometheo eius adducunt Nonius & Priſcianus:

Tum profuſus flamine hyberno gelus. Ita conſtitueoda puto & pedibus ſuis reſtituenda vt Trimeter fiat: *Tum flamine profuſus hyberno gelus.*

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

MALAMQVE *pectore expuli tuſſim.*] Recte docti homines, quicũque illi fuerunt, diuinarunt ex illis corruptis, quæ extant io manuſcriptis —— *iliamque petere expulſus ſum.* Mallem tamen *expui tuſſim.* neqoe aliter ſcripſit Catullus. Terentius Eunucho: *Quaſi ubi illam expueret miſeriam ex animo.* Illud autem *petere*, præfert antiquitatem & bonitatem libri. Nam *pectere* pro *pectore* antiquo more ſcriptum erat, vt alibi *fulgeret* pro *fulgurer.*

NON *immerenti.*] Iam ante quadraginta annos plus minus, docti viri veram lectiooem eruerunt, *quam mihi meus venter.*

ET *me recurans.*] Noli dubitare quin Catullus ſcripſerit, *& me procurans.* Primam enim corripit. Tibullus: *ipſe procurans, ne poſſent ſæua nocere Somnia.* Ætius Annalibus: *Exercent epulas læti famuloſque procurat Quiſque ſuos.* quod qui dubitabant, locum corruperunt. Plautus dixit, *ſe in lecto procurare.* Pro *ocimo* vetus ſcriptura habet *ocio.* quod negligendum oon eſt. quanquam *ocimo*, quod repoſuerunt docti viri, ooo diſplicet.

De Acme, & Septimio. XLVI.

ACMEN Septimius, ſuos amores,
Tenens in gremio, mea, inquit, Acme,
Ni te perditè amo, atque amare porrò
Omnes ſum adſiduè paratus annos,
Quantum qui pote plurimum perire,
Solus in Libya, Indiáve toſta,
Cæſio veniam obuius leoni.

Hoc vt dixit, Amor ſiniſtra, vt antè
Dextra, ſternuit adprobatione.
At Acme, leuiter caput reflectens,
Et dulcis pueri ebrios ocellos,
Illo purpureo ore ſuauiata,
Sic inquit, Mea vita Septimille,
Huic vni domino vſque ſeruiamus,
Vt multò mihi maior, acriorque
Ignis mollibus ardet in medullis.
Hoc vt dixit, Amor ſiniſtra, vt antè
Dextra, ſternuit adprobatione.
Nunc ab auſpicio bono profecti,
Mutuis animis amant, amantur.
Vnam Septimius miſellus Acmen
Mauult, quàm Syrias Britanniasque:
Vno in Septimio fidelis Acme
Facit delicias, libidinesque.
Quis vllos homines beatiores
Vidit? quis Venerem auſpicatiorem?

ANT. PARTHENIVS.

ACMEN *Septimius, ſuos amores.*] Septimij & puellæ Acmes amantium, amores feliciſſimos auſpicatiſſimoſque deſcribit: quorum arctiſſima vincula amatoria, deliciaſque venereas ab amoris deo confirmatas, oſtendit.

PERDITE.] Miſerè ac vehementiſſimè:

IN *Libya.*] Ibi enim & in India præcipui & magnitudine & feritate naſcuntur leones.

CAESIO.] Cæſiorum oculorum: Cęſius enim dicitur oculorum color cęruleus ſeu glaucus, quales oculos habere dicitur Pallas, vnde Cęſia dicta eſt. Græcè autem γλαυκῶπις appellatur, quia habeat oculos noctuę ſimiles, id eſt, glaucos.

SINISTRA.] A ſiniſtra parte dicentis: quæ dei amoris dextera eſt: Nam quæ nobis ſiniſtra ſunt, deo & cælitibus dextera dicuntur: vnde Virgilius, *Intonuit læuum.* Nam auguria & ſigna quæ à ſuperis veniunt, ſi à ſiniſtra veniunt, proſpera habentur.

STERNVIT.] Innuit: vnde frequentatiuum ſternuto.

HVIC *domino.*] Amori cuius ſtatuam habemus à ſiniſtris.

IGNIS.] Igneus amor.

SYRIAS *Britanniaſque.*] Plurales pro ſingularibus numeris: & pro quibuſcunque prouinciis.

VNAM.] Pręcipuam & ſolam.

AVSPICATIOREM.] Feliciorem. ab auſpiciis feliciter captis, omnium rerum initia ſumebant antiqui. Legito Liuium libro primo ab vrbe condita, & Ciceronem ſecundo de diuinatione.

A

PALLADIVS FVSCVS.

ACMEN *Septimius.*] Verſus eſt hendecaſyllabus. poeta oſtendit Acmes & Septimij amorem optimo auſpicio eſſe confirmatum: quamobrem concludit illos eſſe perbeatos.

SVOS *amores.*] Suam amicam.

PERDITE.] Miſere. Alibi Catullus,

Nec poteſt nec ſi poſſem tam perdite amarem.

PORRO.] Deinceps.

PERIRE.] Amare.

LIBYA.] Africa: à Græcis Libya dicitur. Plin.
B *Africam Græci Libyam appellauerunt: qua mare ante eam Libycum incipiens Ægypto finitur.*

INDIA.] Quæ duplex eſt vt indicat Ptolemæus: intra Gangem & extra Gangem. toſta autem dicitur propter æſtus. In India & Libya maximos & fortiſſimos leones eſſe, non eſt dubium.

CAESIO.] Cæſij ſunt qui habent oculos aerij coloris. Phauorinus apud Gellium in 11. Noctiũ Atticarum diſputans de coloribus ſic ait. *Noſtris autẽ latinis veteribus cæſia dicta eſt, quæ à Græcis glaucopis dicitur: vt Nigidius ait de colore cœli, quaſi cælia.* Teren. *Rufam illam virginem cæſiam ſparſo ore, adunco naſo.*
C

HAEC *vt dixit.*] Subaudi Septimius.

SINISTRA.] A læuæ manus parte: quæ res Acme portendit in amore felicitatem: Nam ſiniſtra deorum eſt nobis dextra. Plutarchus, *Quid eſt quod auſpiciorum quod ſiniſtrum dicitur, proſperum ac ſecundum putatur? an quod terrena ac mortalia diuinis ac cæleſtibus contraria & oppoſita iudicantes, exiſtimauerunt quæ nobis ſiniſtra eſſent, deos à dextra dimittere.*

EBRIOS.] Lachrymarum plenos.

SVAVIATA.] Oſculata.

SEPTIMILLE.] Diminutiuum à ſeptimio.
D tribus de cauſis, vt inquiunt grammatici, proferuntur diminutiua: neceſſariæ ſignificationis, vrbanitatis, & adulationis gratia.

HVIC *vni domino.*] Id eſt, amori.

IGNIS.] Id eſt, amor.

MOLLIBVS *ardet in medullis.*] Virgilius,

——*Eſt mollis flamma medullas.*

HOC *vt dixit.*] Acme ſcilicet.

AB *auſpicio bono profecti.*] Auſpicium, vt Pompeius ait, ab aue ſpecienda dictum eſt. Nã quod nos cum præpoſitione dicimus aſpicio, apud veteres ſine præpoſitione dicebatur. Valerius autem Maximus in ſecundo ita loquitur. *Apud*
E *antiquos non ſolum publicè, ſed etiam priuatim nihil gerebatur niſi auſpicio prius ſumpto:* Auſpicia dabant aues aliæ cantu: quæ ideo oſcines dictæ ſunt ab os & cano, aliæ volatu, quæ præpetes ſunt appellatæ: Illud addimus ex Plinio Carem, à quo Caria dicta eſt, auguria ex auibus inueniſſe.

SYRIAS *Britanniaſque.*] Syriæ Brytanniæque merces.

FACIT *delitias libidineſque.*] Cum ſolo Septimio ſe oblectat atque libidinatur.

BEATIORES.] Magis beatos. Felices & beati dicuntur, qui abundant rebus omnibus ad vſum & ornatum vitæ ſpectantibus.

AVSPICATIOREM.] Meliori auſpicio confirmata.

ACHILLES STATIVS.

ACMEN *Septimius ſuos amores, Tenens in gremio.*] Feminam eo nomine in veteribus monumentis Romæ apud hæredes Ambroſij Lilij me legere memini, SERGIA. ACME. Peruetuſtum quoque monumentum in hortis Sfortiæ Cardinalis eiuſmodi eſt,

L. SAVFEIVS. A
SAVFEIA. L. L. ACME
VXSOR

Septimius autem is fortaſſe poeta fuit, cuius verſus Terentianus adducit, ſic enim eſt apud illum, *Hoc de Septimij potes tinctus noſcere verſibus, Geritque intus in oppidum Anhelos panopæ greges.* Suos amores ſic dixit, vt & Cic. in Piſonem, *Conuiuium publicum non dignitatis cauſſa inibit, niſi forte vt cum P. Clodio, hoc eſt cum amoribus ſuis, cenet.*

NI *te perdite amo.*] Perdite, pro Valde. *Eam amare cepit perdite,* Aruntius Celius; & Afranius in Vopiſco, *Quia ſcit, me illam amare perdite.* Hæc Caris. in II.

ATQVE *amare porro Omnes ſum adſidue paratus annos.*] Porro. pro, In futurum. M. Cato dierum dictarum de Conſulatu ſuo, *Me ſollicitum atque exercitum habitum eſſe, atque porro fore.* Afranius in Emancipato, *Poſt narrauero, nunc eſt diſ. entus animus, vt negotijs, Porro autem propero.* Idem Caris. Quamquam in poſteriore hoc pro, Longius, poſitum mihi videtur.

QVANTVM *qui pote plurimum perire.*] Similiter Tullius in XIII. Epiſt ad Manlium: *Si huic commendationi meæ tantum tribueris, quantum cui tribuiſti plurimum.*

SOLVS *in Libya, Indiaue toſta.*] Toſtam Indiam dicit, quippe cum Indos vehemens ſol quaſi coquat Vergil. in IIII. Georg. *Iam Rapidus torrens ſitientes Syrius Indos.* Et Manil. in IIII. Aſtronom. *Perfuſas hominum gentes, manus Indiæ toſtas.* Et Tibullus in II. *Illi ſint comites fuſci, quos India torret.*

CÆSIO *veniam obuius leoni.*] Iacobus Corbinellus, Florentinus, eleganti doctrina, atque ingenio, Simonidis verſus apud Galenum περὶ ἄρθρων legiſſe ſe mihi adfirmauit, ſimilis omnino ſententiæ, Οὕτως ὡς εἶπε δεξιὸς ὢν [illegible]
Ἀνὴρ [illegible],
[illegible].

HOC *vt dixit, Amor, ſiniſtra, vt ante Dextra, ſternuit adprobatione.*] In Patauino altero, Siniſtram vt ante Dextrã ſternuit adprobationem. Quod ideo probandum videtur, quod & eodem modo Propert. *Argutum ſternuit omen amor.* Sed, quid valeat, ſiue potius ſignificet Sternutamentum, & Plin. lib. XXVIIJ. & Ariſt. opinor. περὶ ζῴων ἱστορ. ſcribunt.

AT *Acme, leuiter caput reflectens*] In manuſcriptis, Ad hanc me, &, Ad hæc me. id factum, quod indocti homines neſcirent veteres, Ad, pro, At, etiam poſuiſſe Sic in peruetéri libro Vaticanæ Bibliothecæ. in quo excerpta ex hiſtoriis Salluſti, in oratione Cottæ Coſ. *Ad contra in his miſeriis, cuncta me cum fortuna deſeruere.*

ET *dulcis pueri ebrios ocellos.*] Ebrios amore. Sic Anacreon apud Hephæſt. [illegible]

ILLO *purpureo ore ſuauiata.*] Purpureum os etiam dixit Simonides apud Athenæum in XIII. Πορφυρέου ἀπὸ στόματος ἱεῖσα φωνάν. Et Horat. *Purpureo bibet ore nectar.*

SIC *inquit.*] Simul, hæc dicens, ſuauium dedit, vt Siſenna dicit in XIIJ. Mileſiarum.

HVIC *vni domino.*] In vtroque Patauino, Vno. more veterum.

IGNIS *mollibus ardet in medullis.*] Ignis, amoris ille impotens ardor. Vergil.

Quid memini, magnum cui verſat in oſſibus ignem
Durus amor,——

NVNC *ab auſpicio bono profecti.*] Similiter Cæſar in III. de bello Ciuili: *Et, ab hoc profectus initio, ne fruſtra ingreſſus turpem cauſſam videretur.* Placidus Grammaticus in Gloſſis, *Sunt igitur*, inquit, *bona auſpicia, quæ cogunt res inchoare; ſunt mala, quæ prohibent.*

FACIT *delicias.*] Sic idem alibi loquitur, *Si quis delicias diceret, aut faceret.*

M. ANT. MVRETVS.

ACMEN *Septimius.*] Exponit blanditias, quas ſibi inuicem dicebant, faciebantque Septimius, & Acme: eiſque, [illegible], nihil eſſe beatius ſcribit.

CÆSIO.] A parte totum. συνεκδοχή.

HOC *vt dixit, Amor, ſiniſtra, vt ante Dextra, ſternuit approbatione.*] Cum Septimius ardorem amoris in Acmen ſui verbis aperuiſſet; Cupido, ait Catullus, vtrinque ſternuens, quæ ab eo dicta erant, comprobauit. Incertum autem eſt, ex vtra parte prius ſternuiſſe Amorem dicat. ſunt enim, qui ita diſtinguant,

——Amor ſiniſtra, vt ante
Dextra, ſternuit approbatione. alij ita,
——Siniſtra vt ante,
Dextra ſternuit approbatione.

Porro veteres ſternutationem medium quoddam omen eſſe arbitrabant, id eſt, quo modo boni aliquid, modo mali portenderetur: vt annotant interpretes Theocriti in locum illum ex Thalyſijs,

Σιμιχίδᾳ μὲν ἔρωτες ἐπέπταρον, ἦ γὰρ ὁ δειλὸς
Τόσσον ἐρῇ Μυρτοῦς, ὅσον εἴαρος αἶγες ἐρῶντι.

Sæpius tamen in bonam partem accipiebatur, præcipue ſi dextrorſum quis ſternuiſſet, vt in VIJ. Iliados annotat Euſtathius. itaque & Odyſſeæ XIIIJ. Penelope è ſternutatione Telemachi, gaudio perfunditur: quem in locum idem interpres ſatis multa ad hanc rem pertinentia congerit. & apud eum, quem ſupra nominaui, Theocritum in Helenes epithalamia iſta ponuntur,

Ὄλβιε γάμβρ', ἀγαθός τις ἐπέπταρεν ἐρχομένῳ τοι
Ἐς σπάρταν.

ſed & illud Propertij non alienum eſt,

Num tibi naſcenti primis, mea vita, diebus,
Aridus argutum ſternuit omen Amor?

Quem in locũ plura dicemus, cum eum poetam

interpretabimur.

A b *auſpicio bono profecti.*] Ductis à tam bono auſpicio amoris ſui principijs.

M v t v i s *animis amant,amantur.*] Summa in amore felicitas,inuicem æque amari. eum amorem Plautus cultu optimum vocat,

Is amabat meretricem natam Athenis Atticis,
Et illa illum contra: quæ eſt amor cultu optimus.

Hoc etiam eſt, quod de ſe & puero ſuo Theocritus apud poſteros prædicari optat, fuiſſe videlicet duos homines, qui ſe, æqua veluti lance, mutuo amauerint; fuiſſeque tunc homines, plane aureos,cum,qui amaretur,viciſſim amaret,

Ἀλλήλους δ' ἐφίλησαν ἴσῳ ζυγῷ. ἦ ῥα τότ' ἦσαν
Χρύσειοι πάλαι ἄνδρες, ὅτ' ἀντεφίλησ' ὁ φιληθείς.

Huc pertinet & illud Bionis,

——καλὸν δέ τ' ἐρασσαμένῳ ἀντερᾶσθαι.

IANVS DOVSA FIL.

Cæsio *veniam obuius leoni.*] *Cæſium* hic pro glauco accipi,& cur cæſium fulgorem leoni tribuerit Catullus, doctè atque eleganter explicat vir & noſtra laude & ſæculo maior Iulius Scaliger in Exotericis Exercitatione cccxxv. Sectione xv. Vbi quod idem ſcribit & colore & ſæuitia ſimiles eſſe *παρδάλεις*, confirmari poteſt his Simonidis verſibus apud Galenū *περὶ ἀρθρῶν*:

Οὔτε τις οὕτω δασκίοις ἐν οὔρεσιν
Ἀνὴρ λέοντ' ἔδεισεν οὐδὲ πάρδαλιν,
Μοῦνος συντυχὼν στεινῇ ἐν ἀτραπῷ.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Hoc *vt dixit,amor ſiniſtra,vt ante.*] Locus corruptus ex eodem verſo, qui infra legitur. Nam iam primum *amor dextram ſternuit approbationem*, quomodo ergo conuenient illa verba, v t a n t e ? Fortaſſe:

Hoc vt dixit,Amor ſiniſtra inante,
Dextram ſternuit adprobationem.

Inante, *ἱμερόεν* apud Propert. Hæc lectio videtur vera. At infra poſt Acmen,recte ponitur, v t a n t e: quia iam ſemel Septimio hoc factum eſt. Quare merito illo locum corruptum putamus. *Dextram adprobationem* legendum præter veteris ſcripturæ auctoritatem probat & Latinitatis ratio. Propertius:

Aridus argutum ſternuit omen amor.

H v i c *vni domino.*] Vetus ſcriptura *vno. ἀρχαϊκῶς.*

M a v o l t, *quam Syrias Britanniaſque.*] Solenne Romanorum prouincias numero plurali enunciare. Propertius: *Dic alias iterum nauiget Illyrias.* Sed & Græcis aliquando. Homerus: *ἐκ Κρητάων ἦλθες ἀχαιῶν ἀφνειῶν.* Has vero blanditias,quibus nihil elegantius fingi poteſt,à poeta *εἰρωνικῶς* referri,vnde colligat,& qua via nobis perſuadere poſſit vir diſertiſſimus,equidem nullus video. Vt enim ab amantibus dicta, hoc eſt, ſincere & ex animo. ita bona fide à poeta relata minime dubito. Nos vero totum hoc amatorium argumentum olim ab Hendecaſyllabis blanditiarum præconibus, ad elegos amorum miniſtros tranſtulimus. Si quis tanti facit, vt

A legere non dedignetur, neque nobis graue erit communicare.

Acmen Septimius teneros complexus amores
O Acme mea lux delitiumque meum,
Ni miſere te,dixit,amo,ni perdite amare
Diſcupio vita tempus in omne mea,
Quantum qui potis eſt capitis diſcrimen adire
Plurimum,& immanem perniciem oppetere:
Solus apud Libyas vel toſtos æſtibus Indos
Occurram fuluis obuia præda feris.
Hæc effatus vbi,læua de parte ſecundis
Alitibus dextrum ſternuit omen Amor.
B *Aſt Acme reſupina caput,puerique laceſſens*
Ebria purpureis lumina ſuauiolis,
Sic,inquit,mea vita,meus lepor,huic Domino vni,
Huic deuoti omni tempore ſimus,ait,
Vt mihi viuidior molles eſt flamma medullas,
Acrior & miſto gliſcit amore furor.
Hoc poſtquam effata eſt, læua de parte ſecundis
Alitibus dextrum ſternuit omen Amor,
Nunc bono ab auſpicio,ſanſtis aui vſque profecti
Mentibus vnanimes mutua amantur,amant.
Vnam Septimius nunc mauult ſaucius Acmen,
Quam Syrias,aut quæ regna Britannus habet.
C *Vno in Septimio totos nunc ſenſibus Acme*
Perdita conſpirat,delitiaſque facit.
Quis par candidius tenerorum vidit amantum?
Aut ſuis auſpicio quæ meliore Venus?

Ad ſeipſum de aduentu Veris. XLVII.

I a m ver egelidos refert tepores,
Iam cæli furor æquinoctialis
D *Iucundis Zephyri ſileſcit auris.*
Linquantur Phrygij,Catulle campi,
Nicææque ager vber æſtuoſæ,
Ad claras Aſiæ volemus vrbes,
Iam mens prætrepidans auet vagari:
Iam læti ſtudio pedes vigeſcunt.
O dulces comitum valete cœtus,
Longè quos ſimul à domo profectos,
Diuerſos variæ viæ reportant.

E

ANT. PARTHENIVS.

Iam *ver egelidos refert tepores.*] Se ipſum hortatur vt tepido vere incipiente, è Phrygia tranſeat maiorem Aſiam: ſimul comitibus ſuis,ſecum in Bithyniam Phrygiamque profectis,vale vltimum renunciat.

V e r.] Vernum tempus: nam in Phrygia hyemauerat poeta.

R e f e r t.] Reducit.

T e p o r e s.] Tepidiores dies.

E g e l i d o s.] Parum gelidos, E. præpoſitio imminuit huius verbi gelidi ſignificatum: interdum vero egelidus ſignificat: Virg. in viij,

Vt procul egelido ſecretum flumine vidit.

Fvror.] Inſanus & furens ventorum impetus. Eurus enim ſiue ſubſolanus vſque in vernum tempus furit: ingreſſo autem vere ſileſcit, ſpirante eius contrario Zephyro.

Cæli *æqui.*] Ab æquinoctiali ortu flat Eurus, qui latine nauticus & ſubſolanus dicitur, Græcæ apheliotes vt ſentit Gellius. Plinius autem ab æquinoctiali ortu flare apheliotem qui & ſubſolanus dicitur, ſcribit: Eurum autem & alium ventum eſſe, & alia ex cœli regioni venire, aſſerit.

Phrygii *campi.*] Phrygiæ contermina eſt Bithynia: cuius metropolis fuit Nicæa, iuxta lacum Aſcanium: ibi campus ingens & valde felix circumſtat, ſed æſtate non admodum ſalubris: ideo Cat. ait, *Nicææque ager vber æſtuoſæ.* Nicæam primus condidit Antigonus Philippi filius, & Antigonam nominauit, Poſtea Lyſimachus: quam, ab vxoris filiæ Antipatri nomine, Nicæam appellauit. Vrbis ambitus eſt ſtadiorum ſexdecim. Nicæa prius Oluia & Pruſias dicta fuit, vt ſcribit Plinius: Item altera fuit ſub Hippio monte.

Læti.] Feſtiui: vt, *Vella dabant læti.*

Trepidans.] Feſtinans.

Diversæ.] Ex diuerſis locis porrectæ.

Variæ.] Diſſimiles.

Reportant.] In patrias ſuas, aut à patria in Phrygiam.

PALLADIVS FVSCVS.

Iam *ver egelidos.*] Verſus eſt hendecaſyllabus. Catullus, acta in Phrygia hyeme, cum ver adſit, & ipſe cupiat videre vrbes Aſiaticas, dicit amicis, in eandem Phrygiam ſecum profectis, vltimum vale.

Ver.] Quod eſt ſecundum anni tempus dictum, vt Varro ſentit, quod tunc virere incipiunt virgulta ac vertere ſe tempus anni.

Egelidos.] Minus frigidos: egelidum proprie dicitur quod medium eſt inter calidum & frigidum: qua voce nonnunquam vtitur Cornelius Celſus.

Refert.] Reportat.

Iam *cæli.*] Cœlum eſt domicilium deorum: ſed aer quoque cœlum vocatur. Lucretius,

In hoc cælo quod dicitur aer.

Zephyri.] Zephyrus ventus eſt, vt diximus, qui flat ab occaſu æquinoctiali, & à noſtris Fauonius nominatur: de quo Plinius lib. ij. cap. xlvij. *Ver ergo aperit nauigantibus maria, cuius in principio, Fauonij hybernum molliunt cœlum, ſole Aquarij xxv. obtinente partem. Is dies ſextus eſt ante idus Februarias.*

Auris.] Flatibus. Aura, vt Seneca in quæſtionibus naturalibus ait, leuis eſt: ventus vehemens.

Campi.] Latæ planicies: vnde campeſtris regio ea dicitur, quæ plana eſt.

Nicææque *ager vber æſtuoſæ.*] Nicæa vrbs eſt Phrygiæ: de qua Plinius, *Deinde Nicæa in vltimo Aſcanio ſinu, quæ prius Olbia & Pruſa dicta, deinde altera ſub Hippio monte.*

Claras.] Nobiles. clarus & præclarus figurate pro eo accipiuntur, qui tanquam fulgore

A quodam famæ & gloriæ reſplendet: vnde clariſſima & præclariſſima geſta dicimus.

Prætrepidans.] Feſtinans.

Avet *vagari.*] Cupit errare.

Stvdio.] Videndi vrbes Aſiaticas.

Longe *quos ſimul à domo profectos.*] Eos alloquitur cum quibus, vt dictũ eſt, ab vrbe digreſſus in Phrygiam vſque detenderat.

Diversæ *& variæ.*] Alterum eſt nomen, alterum aduerbium: prius nomen, poſterius aduerbium.

Diversæ.] Quoniam non eadem via omnes.

B Varie.] Quia non vno tempore erant domum redituri.

ACHILLES STATIVS.

Iam *ver egelidos refert tepores.*] Columella quoque de cultu hortorum dicit, *Elegidum ver.* Auctor Elegiæ de obitu Mæcenatis, quod tum ſpirent auræ iucundiſſimæ, Ver dixit egelidum, *Verberat egelido garrula vere nemus.* Seruius, interpretans illud Poeta in viij. Æneid. *Vt procul egelido ſecretum flumine vidit. Egelido*, inquit, *id eſt nimium*

C *gelido. & eſt vna pars orationis, vt Eduramque pirum, id eſt, valde duram.* Hæc Seruius. Eſt ergo, E, in compoſitione ἐπιτατικὸν pleruumque quomodo & Seuerus apud Auſonium accepit, *Impiger egelido mouet arma Seuerus ab Iſtro.* Et Auſon. ad Paullinum, *Egelidæ vt teneant hiemes.* At eadem particula nonnumquam etiam in compoſitione remittit, vt Egelidum ſignificet, non prægelidum, ſed tepidum. quo modo Sueton. accepit in Octauio, *Vngebatur, inquit, etiam ſæpius, ſudabat ad flammam. deinde perfundebatur egelida aqua, vel ſole multo calefacta.* Atque hinc illa eſt κακοζηλία, quam, vt ſcribit Seneca, in Ouidij verſu non probabãt

D eruditi homines. qui verſus legi omnino ſic debet, *Egelidum Borean, egelidumque notum.* Non, vt alii, *Et gelidum Borean.* Quod primus vidit Iacobus Taurellus, vir doctiſſimus. namque quod id verbum mediæ ſignificationis eſſet, in id vitium, quod ſupra poſui, poeta incidit.

Iam *cæli furor, æquinoctialis.*] Anni tempus molliſſimum ſignificat, ver ipſum ſcilicet, cum primũ flare Zephyri incipiunt. Zephyrum itaque æquinoctialem hoc loco dicit, vernum intelligens æquinoctium.

Ivcvndis *Zephyri ſileſcit auris.*] Iucundas auras, quibus opponas, quæ Philippo dicuntur

E in Epigrammate, αἱ τῶ βαρυκαὴλαντες αὖραι. Sileſcit etiam, de ventis, Ouid. in ii. Triſtium, *Sed non ſubſidunt, intermiſſique ſileſcunt.* Auras Zephyri dixit etiam Vergil. in ii. Georg. *Zephyrique tepentibus auris.* ποιῶς.

Linqvantvr *Phrygii, Catulle, campi.*] Si eſt in Aſia, Phrygia, cur, vt Aſiam petat, Phrygiam relinquat itaque legendum ſuſpicor, Liquantur. quod idem eſt, quod Liquuntur. Vt apud Vergil. in i. Georg. *Canis cum montibus humor Liquitur & Zephyro putris ſe gleba reſoluit.*

Nicææque *ager vber æſtuoſæ.*] Vber, fertilis, Verg. dixit, *Vbere glaba.* Priſcia. in ii. Et Niceam, & Niciam eandem vrbem dici, ſcribit.

AD *claras Aſiæ volemus vrbes.*] Ouid.in 1.Triſt. A
Oppida non Aſiæ,non mihi viſa prius.

I A M *mens prætrepidans auet vagari.*] Eodem modo & Trepidare Plautus videtur dixiſſe in Caſina *Vt ille trepidabat, vt feſtinabat miſer, vt ſubſultabat poſtquam vicit vilicus.* Nam Trepidare,& Trepidum, feſtinare, & feſtinum ſignificare apud Verg non vno loco Seruius docet.

I A M *læti ſtudio pedes vigeſcunt.*] Vigere idem ſignificare videtur hoc loco, quod Trepidare verbum,ardorem ſcilicet illum ad agendum, atque audendum. Sic Liuius in 11. Bello punico, *Videret, vt, quibus lingua prompta ac temeraria eſſet, atque in pugnam vigerent manus.* B

D I V E R S O S *variæ via reportant.*] In manuſcriptis omnibus, Diuerſe variæ. ſed illud rectius. ſignificat enim multos, multis etiam domum vi s redeuntes. Vergil. quoque diſſipatos cum ſignificare vellet,dixit, *Aut age diuerſos.* Quamquam,& illud non improbandum, vt diuerſe ſit ex diuerſo. Vergil. in 11. Æneid. *Hanc ex diuerſo ſedem veniemus in vnam.* Sed illo modo etiam Salluſtius in Iugurth. *Sed,quia diuerſi redeuntes alius ab alia parte.*

M. ANT. MVRETVS.

C

I A M *ver.*] Carmen hoc in Bithynia factum eſſe opinor, cum illuc Memmium prætorem ſecutus eſſet.

E G E L I D O S *tepores.*] Moderatos illos calores quorum fotu omnia vegetantur. Egelidum eſt tepidum, vt in illo optimo, ſed in multis libris deprauato, Ouidij verſu,

Et gelidum Borean,egelidumque Notum.

C Æ L I *furor.*] Horrificus ille ſtridor ventorum tumultuantium.

Æ Q V I N O C T I A L I S *Zephyri.*] Sub vernum æquinoctium flantis.

N I C Æ Æ.] Vrbs eſt Bithyniç,quæ olim ab in- D ſigni agri vbertate Olbia dicebatur. qui eam Pruſiada vocant, errant videlicet de male intellectis,deprauatiſque Plinij verbis.

A D C L A R A S *Aſiæ venemus vrbes.*] Troiam, inter ceteras; quo ad inferias fratri ſoluendas profectus eſt.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

I A M *ver egelidos.*] Catullus decedens prouincia Bithyna, fratre eius languorem nacto coactus eſt in Troade ſubſiſtere: vbi fratrem ex merbo amiſit, eumque ibi tumulauit. Poſt exe- E quias fratris vere nouo ſoluens hoc epigramma compoſuit. In Bithynia vult hoc carmen ſcriptum vir eloquentiſſimus. A quo diſſentimus. Illene exequias fratri ante funus fratris? Ridiculum.

A D *claras Aſiæ volemus vrbis.*] Claræ vrbes Aſiæ ſunt quatuor illæ præcipuæ, quas propterea à numero quadrigam Aſiæ vocat Propertius: Epheſus: Smyrna, Colophon, Miletus. Imo ſi credas Mimnermo, ne Miletus quidem eſt in Aſia, ſed ab Ionia ad Bithyniam, in qua erat Catullus, recte dicebatur Aſia. Eius verſus hi ſunt,

ἡμεῖς δ' αἰπὺ Πύλου Νηλήϊον ἄστυ λιπόντες
ἱμερτὴν Ἀσίην νηυσὶν ἀφικόμεθα.
ἐς δ' ἐρατὴν Κολοφῶνα βίην ὑπέροπλον ἔχοντες
ἑζόμεθ', ἀργαλέης ὕβριος ἡγεμόνες.
κεῖθεν δ' ἀστήεντος ἀπορνύμενοι ποταμοῖο
θεῶν βουλῇ σμύρνην εἵλομεν αἰολίδα.

Sic Libyam Latine Africam vocamus: quum vera Africa ſit, in qua Carthago,non in qua Numidia & Mauritania.

Ad Porcium & Socrationem.

XLVIII.

Porci, & Socration, duæ ſiniſtræ
Piſonis ſcabies, fameſque Memmî,
Vos Veraniolo meo, & Fabullo
Verpus præpoſuit Priapus ille?
Vos conuiuia lauta ſumptuoſè
De die facitis, mei ſodales
Quærunt in triuijs vocationes?

ANT. PARTHENIVS.

P O R C I, *& Socration, duæ ſiniſtræ.*] In Portium & Socrationem, impudicos adoleſcentes, ſcribit: notans eos magna infamia, qui ſtupri meritis à Piſone prætore præpoſiti ſint alijs duobus adoleſcentulis, ſcilicet, Verannio & Fabullo. Apertiſſimè poeta indicat Portium & Socrationem fuiſſe Piſonis Hiſpaniæ prætoris: quos prætor, Verannio & Fabullo contemptis, præpoſuit. Hoc itaque moleſte ferens Catullus in hos cinædos exclamat, ô Porti & Socration.

S I N I S T R Æ.] Noxiæ,infelices,peſſimæ.

S C A B I E S.] Peſtes ſcabioſæ ac peſtiferæ libidines: Aut ſcabies fœditates, & hoc totum omnino amarulentè dictum eſt.

F A M E S] Famelici concubini: aut, Fames, auaritia.

M E M M I I.] Memmium prætorem ait, de quo ſupra, *ô Memmi bene me ac diu ſupinum.*

P R I A P V S *ille.*] Piſonis mentula, id eſt Piſo prætor mentulatus: pars pro toto.

V E R P V S.] Circumciſus recutitus: nam Romani, ſiue quicunque alij gentiles in Iudæorum ſectam tranſeuntes, genitalia primum circumcidere cogebantur, vt ſcribit Tacitus. Non igitur mirum ſi à Catullo Romanus Piſo per ſatyricam deriſionem perinde ac Iudæus circumciſus notetur.

V E R P V S.] Propriè dicitur Iudæus circumciſus. Martialis, *Delapſa eſt miſero fibula verpus erat.*

P R Æ P O S V I T.] Præſtantiores elegit, & illis antepoſuit, contemptis meis ſodalibus.

V O S *de die facitis.*] Ex magna apud Piſonem auctoritate veſtra.

S V M P T V O S E.] Prodige.

M E I *ſodales.*] Verannius & Fabullus, qui hoc idem olim potuerunt apud Piſonem, quod

nunc

nunc vos poteſtis.

LAVTA.] Ad delitias: ſumptuoſa, ad copiam & magnificentiam refertur. hæc duo, faciunt omne conuiuium eſſe probandum.

QVÆRVNT.] Quia mendicare quaſi coguntur.

VOCATIONSS.] Inuitationes: vt ab aliqoo ad conuiuium inuocentur. Inde qui inuitabant, vocatores dicebantur. Martialis,

Iam dices mihi vapulet vocator.

QVÆRVNT.] Quia egent conuiuio, quum vos tam ſumptuoſè conuiuia faciatis.

B

PALLADIVS FVSCVS.

PORCI, *& Socration.*] Verſus eſt hendecaſyllabus. Excandeſcens acriter inuehitur in Portium & Socratiooem cinædos, quos ob ſtupri merita, Piſo & Memmius prætores, Verannio & Fabullo honeſtis adoleſcentibus, præpoſuerant.

SCABIES.] Pruritus qui Piſonem quieſcere non patiebatur.

FAMES.] Eſuritio.

C VERPVS.] Circumciſus, more Iudæorum. De Memmio ante Catullus,

Sed quantum video pari ſiniſtis
Caſu tam nihilo minore verpa Farti eſtis.

PRIAPVS *ille.*] Vel Piſo, vel Memmius, mentulatus inſtar Priapi.

LAVTA.] Splendida. Lautum Nooio plura ſignificat: lotum, mundum, abundans, elegans & ſuaue.

SVMPTVOSS.] Magnis ſumptibus comparata.

MSI *ſodales.*] Verannius & Fabullus.

VOCATIONSS.] A quibus inuitentur. Vocare enim eſt inuitare: vnde vocatio dicitur inuitatio, & vocator inuitator. Plinius lib. xxxv. *Inuitatus ad Regis cœnam venit, indignantique Ptolemæo, & vocatores ſuos oſtendenti, vt diceret à quo eorum inuitatus eſſet.* & Sueton. in Caligula, *Compererat prouincialem locupletem ducenta ſeſtertia numeraſſe vocatoribus: vt per fallaciam conuiuio interponeretur: nec tulerat moleſte tam magno æſtimari honorem ſuæ cœnæ.*

ACHILLES STATIVS.

PORCI, *& Socration, duæ ſiniſtræ Piſonis ſcabies.*] De Socratione nihil exploratum habeo. alter vero fortaſſe ſit Porcius, cuius Cic. meminit in oratione pro Fonteio. *Credonium*, inquit, *Porcium, & Nummium ternos victoriatos.*

FAMSSQVS *Memmi.*] In manuſcriptis omnibus, Mundi. vel, Mondi. legendum forte, Mindi. cuius Cic. meminit in v. epiſt. ad Ruſum. *Tu es*, inquit, *M. Mindium fratrem tuum adiunxiſti.* Sunt, qui mundi, ἀντὶ λέξεως poſitum putent, Piſonis mundi, id eſt, frugi. quod erat Calpurniorum cognomen.

VOS *Veraniole mei.*] Hæc ad extremum vſq; legenda cum interrogatione. vt indignantem ſignificent.

DE *die facitis.*] Repente. neque ante prædicta, neque pridie conſtituta. Donatus in Adelph. in- A terpretans illud, Apparare de die conuiuium. Et nos paullo amplius in Commentationibus in Horatium. Facere conuiuia, ſic dixit, vt & Cic. ad Paetum, Cenulas facere. Et in ijſdem epiſtulis Sumptuoſas cenas dixit, vt hic Sumptuoſe fieri conuiuia dicuntur.

QVÆRVNT *in triuijs vocationes.*] Inuitationes. Idem ante, *Qui tum vocat me.* Plaut. in Menæch. *Erotium Eamus intro, vt prandeamus.* M S. *bene vocas.* Et in Curg. *Bene vocas.* Et Sueton. in Caligula, *Vocatu ipſius*, Et Macrob. in III. Saturn. de lege Orchia.

M. ANT. MVRETVS.

PORCI, *& Socration.*] Indignatur, Porcio, & Socrationi Verannium, & Fabullum à Piſone poſthaberi. Socrationis nomen Græcũ eſt, nõ Romanũ. forſitan liberti alicuius nomen fuerit.

PISONIS *ſcabies.*] Qui Piſoni prurientem illum libidinis ardorem excitatis.

FAMSSQVE *mundi.*] In alijs, *ſameſque Memmi.*

PRIAPVS.] Libidinoſus, qualis Priapus à poetis fingitur.

LAVTA.] *Lautitia*, ait Feſtus, *epularum magnificentia* * *alij à lauatione dictum putant: quia apud antiquos hæ elegantiæ, quæ nunc ſunt, non erant, & raro aliquis lauabatur.* Cogitandum autem, num in illis Feſti verbis tale aliquid deſit, *à Græco* λαύξω: vt prius Græcam, poſtea Latinam eius verbi originem tradat. qui manuſcriptos libros habent, de hac mea coniectura iudicabunt. Quoniam autem verba quædam Phauorini leguntur apud Gellium, quibus mirifice aperitur, quod lautum conuiuium veteres dixerint, ea quoque ipſa adſcribam. *Præfecti popinæ, atque luxuriæ negant cenam lautam eſſe, niſi, cum libentiſſime edis, tum auferatur, &* D *alia eſca melior, atque amplior ſuccenturietur. is nunc flos cenæ habetur inter iſtos, quibus ſumptus & faſtidium pro facetijs procedit: qui negant vllam auem, præter ficedulam, totam comeſſe oportere: ceterarum autum, atque altilium niſi tantum apponatur, vt à cluniculis inferiori parte ſaturi fiant; conuiuium putant inopia ſordere: ſuperiorem partem auium atque altilium qui edint, eos palatum non habere: ſi pro portione creſcit luxuria, debere & epulas creſcere. Videte, quid relinquitur, niſi vt delibari ſibi cenas iubeant, ne edendo defatigentur: quando ſtratus auro, argento, purpura, amplior aliquot hominibus, quam dijs immortalibus adornatur.*

E DE *die.*] De nocte, quam de die, indulgere Genio, tolerabilius habebatur. diem enim agendis rebus, noctem curandis corporibus, hilarandoq; animo impendi volebant. itaque Catonem quoque ipſum largius ſe ac prolixius de nocte inuitare ſolitum accepimus. quo nomine cum à quodam reprehenderetur; Cicero, qui tum forte aderat, debueras, inquit, illud adijcere, eum totos dies aleam ludere: cum illud videlicet ex contrario indicaret, homini, qui totos dies ſuſceptis pro republica curis laboribuſque traduceret, noctem liberam concedi oportere.

QVÆRVNT *in tri. vocat.*] Stant io triuijs expectantes, dũ ſe aliqois ad cenam vocet. Vocare, antiqui ſæpe ſine vlla adiectione dicebant, cum, ad cenam, ſubintelligerent. Catullus ipſe ſupra,

Qui tunc vocat me, cum malum legit librum.
Paraſitus quidam apud Plautum Sticho,
Negare nulli ſoleo, ſi quis me vocat.
Quo loco male quidam libri habent, *eſum vocat*, contra veterum librorum fidem, & rationem metri. Vocatores quoque nominabant ſeruos quorum opera in vocandis conuiuis vterentur. Quod in quibuſdam libris, *vocationes*, legitur, operarum vitio factum eſt, non quod quiſquam locum ita immutandum putarit.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

B FAMESQVE *Memmi*.] Ita liber noſter. Sed mendoſe. Quare viderint docti. Alij *Mandi*, alij *Mundi*. Omnino aliquod mendum latet.

Ad Iuuentium. XLIX.

MELLITOS oculos tuos, Iuuenti,
Si quis me ſinat vſque baſiare,
Vſque ad millia baſiem trecenta:
Nec vmquam ſaturum inde cor futu-
rum eſt,
Non ſi denſior aridis ariſtis
Sit noſtræ ſeges oſculationis.

ANTON. PARTHENIVS.

MELLITOS *oculos tuos Iuuenci.*] Facetè atque amatoriè ſcribit, ſe nulla oſculorum Iuuenci venuſtiſſimi pueri copia ſaturari poſſe. hic eſt ille Iuuencius de quo ſupra. *O qui floſculus es Iuuenciorum*: & alibi circa operis finem.
Surripui tibi dum ludis mellite Iuuenci,
Suauiolum dulci dulcius ambroſia.
D VSQVE *ad millia baſiem trecenta.*] Ardentem pij animi affectum intimumque amorem penitus expreſſit: Nam vt Plinius libro xi. inquit, *Oculos quum oſculamur animum ipſum videmur attingere.*
MELLITOS.] Dulci amore plenos.
VSQVE.] Sæpe.
SEGES.] Denſitas. Virgilius,
Telorum ſeges, & iaculis increuit acutis.

PALLADIVS FVSCVS.

MELLITOS *oculos.*] Verſus eſt hendecaſyllabus. Poeta negat ſe vlla baſiorum copia poſſe expleri, ſi ſibi Iuuentium puerum formoſiſſimum contingat oſculari. E
MELLITOS.] Dulces à melle.
VSQVE.] Semper.
INDE.] A baſijs.
COR *eſt futurum.*] Cor cæteris animalibus in medio pectore eſt, homini magis vergit in ſiniſtram partem: hoc primum naſcentibus formari in vtero tradunt, deinde cerebrum: ſicut tardiſſime oculos, ſed hos primum mori, cor nouiſſime. Auctores ſunt Ariſtoteles & Plinius.

A ARIDIS *ariſtis.*] Siccis frumentorum ſpicis: pars pro toto: ſunt enim ariſtæ ſpicarum aculei, qui maxime eminent.
SIT *noſtra ſeges oſculationis.*] Permanet in tranſlatione: dicit enim ſeges, quia antea dixit ariſtis.

ACHILLES STATIVS.

MELLITOS *oculos tuos, Iuuenti.*] Iuuentiam gentem in primis claram fuiſſe, conſtat. M. Iuuentius cum Tib. Graccho Conſul fuit. Ex eadem gente M. Iuuentius Laterenſis, qui
B Plancum ambitus accuſauit, quique ſibi ipſe in Lepidi caſtris mortem conſciuit. Auſonius quoque blandiens dixit, *Otia ſunt mellite nepos*. Atque alibi, *Hoc mellite nepos.*
NEC *vmquam ſaturum inde cor futurum eſt.*] In manuſcriptis alijs,
Nec numquam inde cor ſatur futurus. In alijs,
Nec numquam inde cor ſater futurus,
Ego vero legendum puto,
Nec mi vmquam videor ſatur futurus.
SEGES *oſculationis.*] Itidem transferens poeta dixit, *Telorum ſeges.*

C M. ANT. MVRETVS.

MELLITOS.] Neminem fore arbitror, qui non potius horum verſuum ſuauitatem admiretur, quam cuiuſquam in eis explicandis induſtriam requirat.

Ad Marcum Tullium. L.

DISERTISSIME Romuli nepo-
tum,
D *Quot ſunt, quotque fuêre, Marce Tulli,*
Quotque poſt alijs erunt in annis,
Gratias tibi maximas Catullus
Agit, peſſimus omnium poeta:
Tantò peſſimus omnium poeta,
Quantò tu optimus omnium patronus.

ANT. PARTHENIVS.

DISERTISSIME *Romuli nepotum.*] Ciceroni patrono ſuo maximas agit gratias, ac mo-
E deſtiſſimè Carminum ſuorum merita deprimit.

PALLADIVS FVSCVS.

DISERTISSIME *Romuli.*] Verſus eſt hendecaſyllabus. gratias agit M. Tullio Cicer. ſed qua in re ab illo adiutus eſſet non exponit.
DISERTISSIME.] Facundiſſime.
ROMVLI *nepotum.*] Romanorum.
M. TVLLI.] De hoc ita ſcribit Quintilianus, *Præcipuum vero lumen, ſicut eloquentiæ, ita præceptis eius, dedit vnicum apud nos ſpecimen orandi dicendique oratorias artes, M. Tullius*, & Plinius

lib. vij. *Tu M. Antonium proſcripſiſti. Salue primus omnium pater patriæ appellate, Primus in toga triumphum linguaque lauream merite, & facundiæ literarum Latiarum parens.*

Gratias *tibi maximas Catullus agit.*] Agimus gratias verbis. cetera quæ ſequuntur non indigent expoſitione.

ACHILLES STATIVS.

Qvot *ſunt, quotque fuere, Marce Tulli, Quotque poſt alijs erunt in annis.*] Eam formam ab Homero ceteri videntur accepiſſe. Plaut. in Bacchidibus, *Quicumq. vbi vbi ſunt, qui fuere, quiq. futuri ſunt poſthac.* Vergil.

Quæ ſunt, quæ fuerint, quæ mox ventura trahantur.

Tanto *peſſimus omnium poeta.*] Hic verſus in Patauino altero non erat. Veteres autem ſic loquebantur. Plaut. in Aulul.

Quam ad probos propinquitate proxume te adiunxeris,
Tam optumum eſt.—— Et Paterculos in poſteriore volumine, de Mario, *Quantum bello optimus, tantum pace peſſimus.* Antipater in ııı. Epigram.

Ἀγχίαλοι μορμονες ὅδ' ὕπνον ἴσον ἀέναος
Οἰωνοὶ θυμοῖο, πάντα ὅδ' ἡμεδίων.

Hoc ipſo de genere Seruius interpres Verg. in vıı. in illa,

Tam magis illa fremens, & triſtib. effera flammis,
Quam magis effuſo crudeſcunt ſanguine pugna.

Legitur, inquit, *in Arte, quod tam magis maxime, minus minime, poſitiuo tantum iunguntur. quod tamen tunc obſeruatur, ſi ponantur ad augmentum iſta particulæ. tunc enim vitioſam faciunt elocutionem. ceterum, ſi ad exæquationem poſita ſunt, poſſunt vel comparatiuo, vel ſuperlatiuo, vel pro ipſis gradibus ipſa inter ſe iungi. hinc ergo eſt,*

Tam magis illa fremens, & triſtibus effera flammis,
Quam magis effuſo crudeſcunt ſanguine pugna.

non enim ad prælationem poſita ſunt, ſed ad exæquationem. maiores enim noſtri non in dicto vitia, ſed in ſignificatione eſſe voluerunt. Hinc eſt in Salluſtio, Itaque quam quiſque peſſime fecit, tam maxime tutus eſt. Nam & hæc exæquatio eſt, non comparatio.

M. ANT. MVRETVS.

Disertissime.] Agit gratias M. Tullio; quod ob beneficium ab eo acceptum, diuinare non poſſumus, nam, qui ad fundum Tiburtem hoc loco confugiunt, nihil aliud, quam inſcitiam patefaciunt ſuam.

Ad Licinium. LI.

Hesterno, Licini, die otioſi
Multùm luſimus in meis tabellis,
Vt conuenerat eſſe delicatos,
Scribens verſiculos vterque noſtrum,
Ludebat numero modò hoc, modò illoc,
Reddens mutua per iocum, atque vinum.
A *Atque illinc abij tuo lepore*
Incenſus, Licini, facetijſque,
Vt nec me miſerum cibus iuuaret,
Nec ſomnus tegeret quiete ocellos,
Sed toto indomitus furore lecto
Verſarer, cupiens videre lucem,
Vt tecum loquerer, ſimulque vt eſſem.
At defeſſa labore membra poſtquam
Semimortua lectulo iacebant,
B *Hoc iucunde tibi poema feci,*
Ex quo perſpiceres meum dolorem.
Nunc audax caue ſis, preceſque noſtras,
Oramus, caue deſpuas ocelle,
Ne pœnas, Nemeſis repoſcat à te,
Eſt vehemens Dea: lædere hanc caueto.

ANT. PARTHENIVS.

Hesterno *Licini die otioſi.*] Ad Licinium Caluum poetam ſcribit, ſe neque cibum
C neque ſomnum capere potuiſſe, poſtea quam eius præſentia iucundiſſima priuatus fuerit.

Mvtva.] Scilicet carmina.

Per *iocum atque vinum.*] Per iocoſum conuiuium: ſic ſupra, *Non belle vteris in Ioco atque vino.*

Poema.] Carmen.

Hvnc.] Dolorem meum:

Avdax.] Temerarius, improbus.

Caveas.] Euites.

Oramvs *caue deſpuas ocelle.*] Caue breui ſecunda protulit, à tertia coniugatione. Sic Horatius,

Vale vale caue ne titubes mandataque frangas.

D Propertius,

Tu caue noſtra tuo contemnas carmina faſtu.

Despvas.] Contemnas: Perſius,

Deſpue quod non es Tollat ſua munera cerdo.

Nemeſis dea eſt, vt ſcribit Macrobius, quæ colitur contra ſuperbiam, ſuperboſque perſequitur. Nemeſeos ſimulacrum ab Agoracrito ſtatuario factum coluit Rhamnus Atticæ pagus: huius itém deæ ſtatua Romæ in Capitolio erat, quamuis Latinum nomen non ſit, vt ſcribit Plinius, libro xxviij.

PALLADIVS FVSCVS.

E

Hesterno, *Licini.*] Verſus eſt hendecaſyllabus. Poeta indicat ſe captum eſſe facetijs Calui Licinij, cum quo pridie certatim verſus fecerat.

Meis *tabellis.*] Tabellæ in quibus ambo verſus ſuos ſcripſerat, erant Catulli.

Delicatos.] Deliciarum plenos.

Mvtva.] Supple carmina.

Per *iocum atque vinum.*] Oſtendit Catull. ſe cum Caluo carminibus certaſſe in ipſo conuiuio.

Lepore.] Verborum venuſtate.

V t *nec me miſerum cibus iuuaret.*] Amore capti A nec cibo iouantur, nec ſomnum oculis capere poſſunt: Ouidius,

Sum vacuus ſomno, noctem quam longa peregi,
Laſſaque verſati corporis oſſa dolent.

V t *ſecum loquerer, ſimulque vt eſſem.*] Catullus alibi: *An quod amantes*
Non longe à caro corpore abeſſe volunt.

A t *defeſſa labore membra.*] Poſtquam, ioquit, corpus præ laſſitudine pænè ſemimortuum, in lectulo tandem quieuit, hæc tibi feci carmina.

P o e m a.] Diſtat poetiee à poemate & poeſi: qood poetiee ars ipſa intelligitur: Poema autem pars eſt operis, vt Tragœdia: poeſis eon- B textus totius operis effecti, vt Ilias, & Æneis: Auctor eſt Diomedes.

P e r s p i c e r e s.] Ad plenum & perfecte videres.

C a v e *deſpicias.*] Dicimns caue deſpicias: & caue ne deſpieias: ſicut caue eadas & caue ne cadas: nam cum negatione & ſine negatione eadem eſt verbi huius ſignificatio.

D e s p v a s.] Contemnas, nonnumquam enim in eos deſpuimus quos contemnimus.

N e m e s i s.] Dea erat quæ contra ſuperbiam colebatur: eadem Rhamnuſia dicta eſt à Rham- C nunte pago Atticæ regionis, vbi pulcherrimum habuit ſimulachrum. Strabo lib. ix. geographiæ. *Rhamnus autem Nemeſeos ſtatuam, quod Diodoti opus plerique dicunt, alij vero Agoracritis Parij, quæ ex magnitudine & pulchritudine perfecta magis ac magis eſt, & cum Phidiæ operibus contendit.* Quare ridiculus eſt error illorum qui dicunt boc nomine Fortunam vocari.

ACHILLES STATIVS.

Hesterno, *Licini.*] Ad Caluom, opinor, ſcribit, cuius pater fuit C. Licinius Macer, D anctor Valerius Max. in ix.

V t *conuenerat eſſe, delicatos.*] In Patauino altero, Dedicatos. quod non improbandum vſquequaque: ſignificat enim hoc loco Catullus, ipſum & Caluum luſui ſe eo die dicaſſe. Sic autem Feſtus Pompeius Delicatos interpretari videtur. *Delicata,* inquit, Feſtus, *dicebant Dis conſecrata, quæ nunc Dedicata. vnde adhuc manet Delicatus. Delicare autem proprie eſt dicendo deferre. Delicatos,* amantes otij. Sic enim etiam poſſe videmus interpretari. Namqne eodem prope modo Quintilianus in xii. *Ne illas quidem tulerim* E *delicias eorum qui doceri amicos ſuos iubent.*

N v m e r o *modo hoc, modo illoc.*] Sie veteres. Plaut. in Ciſtell.

Iſtoc ergo auris grauiter obtundo tuas.

L v d e b a t *numero, modo hoc, modo illoc.*] Omni genere poematis. Cic. eodem modo in i. Academic. *Atque, ipſe varium, & elegans omni fere numero poema feciſti.*

R e d d e n s *mutua per iocum, atque vinum.*] Sic etiam veteres loquebantur. Suetonius in Veſpaſiano, *Per ludum, iocumque.*——
Et in Nerone Claudio,
Fallere, ac furari ius erat per iocum.
Et obſceni auctor carminis,

Noliteomnia, quæ loquor, putare,
Per luſum mihi, per iocumque dici.

A t q v e *illinc abij tuo lepore Incenſus, Licini, facetiiſque.*] Plutarehus in eo libro, cui titulum fecit, Περὶ τῶν κοινῶν ἐννοιῶν πρὸς τοὺς στωικούς. Similiter dixit, ἐπεὶ πάντων ἐγὼ λέγων ἀ... ... ... τὴν ἀπορίαν τῆς ψυχῆς.

N e c *ſomnus tegeret quiete ocellos.*] Verg. in iiii. Georg. *Incepto tegeret cum lumina ſomno.* Atque idem alibi Catullus, *Piger his labantes languore oculos ſopor operit.* Τίς γὰρ κατακείμενος ... Ἄπνου νὺξ ἴσως φαίνεται μακρά. ait Apollodorus apud B Athenæum.

S e d *toto indomitus furore lecto Verſarer.*] Similiter Iuuenal. Satyr. xii.

Et toto verſata toro iam membra quieſcunt.

V t *ſecum loquerer, ſimulque vt eſſem.*] Vt vna multum eſſemus. non, Eſſem, id eſt cibum ſumerem.

N v n c *audax caue ſis.*] In manuſcriptis, Nunc audax caues. &, Nunc audax caueris. Ex eo quiſque quod commodius videbitur, faciat.

C a v e *deſpuas ocello.*] Sic etiam eſt omnibus in manuſcriptis. ſuperbiam vero, & contemptū, C oculi nonnumquam ipſi ſignificant.

N e m e s i s.] Iulius Capitolinus in Maximo & Balbino, *Vt ciuium ſanguine litato ſpecie pugnarum ſe Nemeſis, id eſt vis quædam fortunæ ſatiaret.*

E s t *vehemens dea.*] Vehemens, Δεινὸς, ... ſic Horat. *Vehemens, & liquidus.*—— Quamquam etiam Vemens, & Vementer, ſcribebant veteres. Vehemens dea, δεινὴ θεός. Hom. ... δεινὴ θεός. Et Theocrito Nymphæ dicuntur δειναὶ θεαί. Plautus in Rudente:

Arcturus ſignum ſum omnium quam acerrimum,
Vehemens ſum exoriens, cum occido, vehementior.

Nemeſin Vltiooem vocant Latini. Corn. Tacit. D in iii. Com Valerius Meſſalinus ſignō aureum in aede Martis Vltoris, Cæcina Seuerus aram Vltioni ſtatuendum cenſuiſſent.

M. ANT. MVRETVS.

Hesterno.] Epigramma boc eſt ad Caluum, de quo ſupra egimus.

V t *conuenerat eſſe.*] Vbi vterqoe noſtrum ad cenam eondixerat. *Eſſe* enim hoe loco expono, cibum capere.

N e c *ſomnus tegeret quiete ocellos.*] Hac locutio- E ne infra quoque vſus eſt,

Piger his, labante languore, oculos ſopor operit.

S e m i m o r t v a.] Propter illam mentis agitationem, dormiendique difficultatem.

P o e m a.] Varro Parmenone, *Poema eſt λέξις ἔρρυθμος, id eſt, verba plura modice in quandam coniecta formam, itaque etiam diſtichon, epigrammation, vocant poema. poeſis eſt perpetuum argumentum è rhythmis, vt Ilias Homeri, & annales Ennij, poetice eſt ars earum rerum.*

D e s p v a s.] Cootemnas.

O c e l l e.] Ita ſępe vocabāt eos, quibus blandiebātur. exempla apud Plaotū ſatis crebra ſunt.

N e m e s i s.] Hæc enim dea faſtum & arrogantiam punire credebatur.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

VT *conuenerat eſſe delicatos.*] Cauè τὸ *Eſſe* ab *Edo* deriuandum putes. Nam qui condicebant operam ad cænam, ita dicebant: vna erimus hodie. Iuuenalis.

Tertia ne vacuo ceſſaret culcita lecto,
Vna ſimus, ait——

Terentius. *Dionyſia hic ſunt hodie apud me ſis volo.* Id eſt, apud me cænes. Poſt: *Quam vellem Menedemum inuitatum, vt nobiſcum eſſet hodie amplius.* id eſt, ampliore cæna exciperetur. ὡς vt autem eſt
B ποιητικῶς dictum, vbi. Cicero in Arateis: ——*Vt prius illa chele*—— Aratus: ἤ χ' ἔτ' ἄνρας χηλαί——

NVNC *audax caue ſis.*] Præcipit μὴ μέγα φρονεῖν. Ne ſcilicet νεμεσητόν τι πάσχῃ. Hoc eſt enim, *Ne pœnas Nemeſis repoſcat à te.* Sic Græci quum aliquem ſupra modum felicem laudarent, ita dicebant, ἀντιχεῖς· φθόνος δ' ἀπέστω. Itaque plus eſt arguti ſenſus in hoc Epigrammate, quam primo limine quis inſpicere poſſit.

DEFVAS *ocelle.*] Noſter ſcriptus *ocello.*

Ad Leſbiam. LII.

ILLE mî par eſſe Deo videtur,
Ille, ſi fas eſt, ſuperare diuos,
Qui ſedens aduerſus identidem te
Spectat, & audit
Dulcè ridentem, miſero quod omnes
Eripit ſenſus mihi. nam, ſimul te
Leſbia aſpexi, nihil eſt ſuper mî
*

Lingua ſed torpet, tenues ſub artus
Flamma dimanat, ſonitu ſuopte
Tintinant aures, gemina teguntur
Lumina nocte.
Otium, Catulle, tibi moleſtum eſt:
Otio exultas, nimiumque geſtis.
Otium & reges ſimul & beatas
Perdidit vrbes.

Verſus Sapphûs ex DIONYSII LONGINI libro περὶ ὕψους, quos CATVLLVS in Carmine ad LESBIAM expreſſit.

Φαίνεταί μοι κῆνος ἴσος θεοῖσιν
Εμμεν' ὤνηρ, ὅστις ἐναντίος τοι
Ιζάνει, καὶ πλασίον ἁδὺ φωνεύ-
σας ὑπακούει,

A Καὶ γελώσας ἱμερόεν, τό, μοι τὰν
Καρδίαν ἐν στήθεσιν ἐπτόασεν.
Ὡς ἴδον σε βρόχεως ἐμοὶ γὰρ αὐδᾶς
οὐδὲν ἔτ' ἥκει.
Αλλὰ καμμὲν γλῶσσ' ἔαγε, ἂν δὲ λεπτὸν
Αὐτίκα χρῷ πῦρ ὑποδεδρόμακεν,
Ὀμμάτεσσι δ' οὐδὲν ὄρημ', ἐπιρρομβεῦ-
σιν δ' ἀκοαί μοι.

B

ANT. PARTHENIVS.

ILLE *mî par eſſe deo videtur.*] Venuſtatem atque ſuauiſſimum Leſbiæ amorem laudat: ſignificans ſe per otium, quod eſt omnium fere amorum & malorum cauſa, venuſto Leſbiæ amore captum eſſe.

DVLCE.] Dulcem riſum.

QVOD.] Qui dulcis riſus.

OMNIS *eripit ſenſus mihi.*] Me facit attonitum & exanimatum.

C NIHIL *eſt ſuper mî.*] Id eſt, poſteaquàm te aſpexi adeo fio attonitus & pene amens, vt nullum mihi ſuperſit verbum, quod ego amens loqui poſſim. hic deeſt in omnibus fere codicibus verſus Adonius, Sed ex ſoperioribus atque ſequentibus verbis ſic ſuppleri poteſt: *Quod loquar amens,* *Lingua ſed torpet.*

FLAMMA.] Amor Virgil. *Eſt mollis flamma medullas.*

DEMANAT.] Subiutrat, decurrit.

TINTINANT.] Tinnitum faciunt, quod proprium eſt attonitorum, & exanimatorum: Eſt aotem tintino verbum ficticium.

D GEMINA.] Doplici: Martialis,
Namque grauem gemino Cornu ſic extulit vrſum.

NOCTE.] Obtenebratione: propter mentem meam tuo aſpectu ſtupentem.

REGES.] Vt Sardanapalom Troianos.

BEATAS *vrbes.*] Troiam, Athenas, Tarentum, & multas alias.

PALLADIVS FVSCVS.

ILLE *mî par.*] Verſus eſt Sapphicus, de quo ante dictum eſt. declarat Catullus quanta ma-
E la ſibi eueniant, poſteaquam vidit Leſbiam amicam ſuam, cum alio viro ridentem.

ADVERSVS.] Vel contra, vel apod.

IDEMTIDEM.] Frequenter, quo aduerbio perſæpe vtitur Suetonius.

ERIPIT *ſenſus.*] Aufert viſum, auditumque, & reliqua.

NIHIL *eſt ſuper mi.*] Nihil mihi ſupereſt.

TORPET.] Frigeſcit.

FLAMMA *dimanat.*] Calor qualis febrem comitatur per membra decurrit.

SONITV *ſuopte.*] Soo proprio ſono.

TINTINANT.] Tinnitum faciunt inſtar percuſſi æris.

GEMINA *nocte.*] Qoia duo ſunt oculi: hic autem oſtendit ſe viſum amittere.

OCIVM.] Quod multorum vitiorum, & in primis libidinis cibus eſt. vnde Ouidius.

Ergo vbi viſus erit noſtra medicabilis arte.
Fac monitis fugias ocia prima meis.
Hac vt ames faciunt: hac quæ fecere tuentur:
Hæc ſunt iucundi cauſa cibuſque mali.

OCIVM *&c. reges prius & beatas Perdidit vrbes.*] Nimis longum foret: ſi hoc in loco reges omnes & ciuitates quibus ocium obfuit recenſere pergam. Quare illud Iuſtini de Lydis huc tranſtuliſſe ſat erit: *& quos ante Cyrum inuictos bella præſtiterant, in luxuriam lapſos, ocium ac deſidia, ſuperauit.*

ACHILLES STATIVS.

ILLE *mi par eſſe deo videtur.*] Magnam gratiam Longino rhetori debemus, qui Oden hanc Sapphus in ſcripta ſua tranſtulit, & maiorem ijs, qui hæc ipſa vulgarũt. Phaonem vero Leſbium, impenſe perditeque amatum, indicat etiam Plautinum illud in Mil. glor. *Nam nulli mortali ſcio obtigiſſe hoc, niſi duobus, tibi, & Phaoni Lesbio, Tam nimie vt amarentur.* Loquitur autem Euripides eodem modo in Electra, quo Sappho. Ἐγὼ γ' ἴσον θεοῖσιν ἡγοῦμαι φίλον.

SI *fas eſt.*] Si pote eſt.

QVI *ſedens aduerſus identidem te Spectat, & audit.*] θαμὰ ἐπισκοπῶν. ſic Plato in Lyſide. Παρεστρέφετο δὲ ὁ Λύσις θαμὰ ἐπισκοπῶν ἡμᾶς, καὶ δῆλος ἦν ἐπιθυμῶν προσελθεῖν.

DVLCE *ridentem.*] Idem alibi, *Dulce rideat ad patrem.* Et Horatius. *Dulce ridentem Lalagen amabo.* Et Plato in Epigrammatis de Laide. Καὶ σοβαρὸν γελάσασα καθ' Ἑλλάδος, ἡ τὸν ἐραστῶν ἑσμὸν ἐπὶ προθύροις Λαῒς ἔχουσα νέων. Quos verſus pæne expreſſit Propert. in II. *Non ita complerunt Ephyreæ Laidis Aedes, Ad cuius iacuit Græcia tota fores.*

NIHIL *eſt ſuper mi.*] Eſt in nonnullis, pro, Super mi, Suprema. Et, quia ſequens Adonius deſideratur, difficilis eſt coniectura. Credibile eſt, Vocis, partem reliqui fuiſſe. Bion quidem in Bucolicis ſimile quiddam poſuit de Venere, Ἠμὲν γὰρ βροτὸν ἄλλον ἢ ἀθανάτων τινὰ μέλπω, Καμβαίνει μευ γλῶσσα, καὶ ὡς πάρος οὐκ ἔτ' ἀείδει. Legendum forte in poſteriore verſu, κ' ἀμβλύνει.

LINGVA *ſed torpet, tenuis ſub artus Flamma dimanat.*] Multo ante, quam illa, quæ dixi, ſcripta Longini ederentur, coniecturam feceram, hæc eſſe de Sapphicis expreſſa verſibus. Plutarchi enim librum legeram, inſcriptum, πῶς ἄν τις αἴσθοιτο ἑαυτοῦ προκόπτοντος ἐπ' ἀρετῇ. In quo eſt Sapphicorum verſuum pars ea, quæ huic Catullianæ reſpondet. Sic vero eſt apud illum, Νέῳ δ' ἀνδρὶ [illegible] ἐν φιλοσοφίᾳ, [illegible]. [illegible] γλῶσσα [illegible]. Hic vero, cui videbitur, vires experiatur ingenij, aut horum verſuum meliorem lectionem afferat, aut ea, quam docti homines excogitauere, contentus ſit. Dimanare vero amoris flammam, dixit μεταφορικῶς. oſtendit ita dictum Plaut. in Moſtel. *Continuo pro imbre amor aduenit. is vbi in pectus permanauit, Permadefecit cor meum.* Et Lucret. in IIII.

Hinc illata prius Veneris dulcedinis in cor
Stillauit gutta, & ſucceſſit frigida cura.

Et Ouidius in II. de remed. Amor.

Manat amor tectus, ſi non ab amante recedas.

Amorem vero ipſum in cor deſcendentem ſignificauit Alcman illis verſibus, qui ſunt apud Athenæum, Ἔρως με δ' αὖτε Κύπριδος ἕκατι γλυκὺς κατείβων καρδίαν ἰαίνει. Archilochus ſimillime, hoc ipſo in genere, Τοῖος γὰρ φιλότητος ἔρως ὑπὸ καρδίην ἐλυσθεὶς, πολλὴν κατ' ἀχλὺν ὀμμάτων ἔχευεν, κλέψας ἐκ στηθέων ἁπαλὰς φρένας. Sic Catullus Eripi ſibi ſenſus dixit. Et alibi idem, Δύστηνος ἔγκειμαι πόθῳ ἄψυχος, χαλεπῇσι θεῶν ὀδύνῃσιν ἕκητι πεπαρμένος δι' ὀστέων.

LVMINA *nocte.*] Deſunt reliqui verſus, ab eodem conuerſi. quos ego craſſa Minerua mea ſic ſupplebam,

Sudor it late gelidus trementi
Artubus totis, violamque vincit
Inſidens pallor, moriens nec auras
Ducere poſſim.

Ouid. in III. eleg. ſimillime,

Mens abit, & morior.——

OTIVM, *Catulle, tibi moleſtum eſt.*] Hoc vero nihil ad ſuperiora illa pertinet. nec enim cohæret. eſtque omnino ἀποσπασμάτιον Catullini poematis, quod perierit. Præterire non poſſum hoc loco Macrobij verba e. II. Saturn. *Iocularis, inquit, deinde ſuper cenam exorta quæſtione, quodnam eſſet Moleſtum otium, aliud alio opinante, ille Podagrici pedes dixit. Is vero eſt Publij iocus.*

OTIVM *& reges, ſimul & beatas Perdidit vrbes.*] Sententia eſt, quam infert, γνωμική. & tractata quidem luculente à Demoſthene in oratione [illegible]. Et Cato Maior ad lites cenſorias ſimiliter, *Scio, inquit, fortunas ſecundas neglegentiam perdere, quod vti prohibitum irem, quod in me eſſet, meo labori non parſi.* Epicharmus ſimiliter, Πωλοῦσιν ἡμῖν πάντα τἀγαθὰ οἱ θεοί. [illegible]. Non diſſimilis Euripidis ſententia,

Οὐδ' ἡδὺς αἰὼν, ἡ κακή τ' ἀνανδρία
Οὔτ' οἶκον, οὔτε πόλιν ὀρθώσειεν ἄν.

Perditas ciuitates, & Cic. dixit in vij. in Verrem. *Perditæ ciuitates, deſperatis omnibus.*

M. ANT. MVRETVS.

ILLE *mi par eſſe.*] Beatum eſſe ait, quicunque Leſbiæ aſpectu, & alloquio frui, poſſit. poſt caſtigat ſe ipſum, affirmans, tales cogitationes non niſi ex ocio naſci: additque grauem ſententiam; ocium multis regibus, multiſque vrbibus exitij cauſſam fuiſſe. Secundæ ſtrophes vltimus verſus deſideratur. is autem qui vulgo legitur, *Quod loquar amens*, non Catulli eſt, ſed Parthenij: ideoque eum ſuſtulimus. hoc enim perpetuo tenere decreuimus, vt ne quid alienũ veterum ſcriptis ſcientes admiſceamus. alioqui enim reijciendus ille verſiculus non erat; cũ ad ſentẽtiã mirifice quadret. Libet autẽ hoc potiſſimũ loco ſingularẽ gratiã inire ab iis omnib. qui antiquitatis ſtudio, & delicatorũ verſuũ, ſuauitate capiuntur. Etenim, cum Dionyſij Longini

libellum περὶ ὕψους, qui nondum à quoquam editus eſt, hortante eodem, qui me ad hæc ſcribenda impulit, ſingularis doctrinæ, eximiæque virtutis viro, Paulo Manutio, Latine interpretari cœpiſſem, vt eodem tempore optimus liber & Græcus, & mea opera Latinus factus ederetur: cum alia in eo ſane plurima deprehendi digna, propter quæ liber ipſe communi omnium elegantium hominum deſiderio expetatur, tum oden ſuauiſſimam poetriæ Sapphus, quam iis, qui proximi anteceſſerunt, verſibus maxima ex parte Catullus expreſſit. quis autem eſt, duntaxat eorum, qui aliquem literarum, atque humanitatis ſenſum habent, qui non ſummam voluptatem capiat, mulieris in hoc genere longe poſt homines natos præſtantiſſimæ, & poetæ Latinorum omnium molliſſimi verſibus inuicem comparandis? eam autem oden, cum locis aliquot deprauata eſſet, verſuſque ipſi permiſti, confuſique inuicem eſſent, iam ante, quam liber in meas manus veniret, emendauerat, diſtinxeratque homo & Latinarum & Græcarum literarum cognitione excellens, Franciſcus Portus; qui idem cum in aliis optimis vtriuſque linguæ ſcriptoribus, tum in Æſchylo multa feliciſſime emendauit, quæ adhuc in omnibus impreſſis libris deprauata circumferuntur. eum igitur merita laude fraudare nolui. Sed iam neminem eſſe arbitror, qui non decimam illam Muſam audire geſtiat,

Φαίνεταί μοι κῆνος ἴσος θεοῖσιν
ἔμμεν' ὤνηρ, ὅς τις ἐναντίος τοι
ἰζάνει, καὶ πλασίον ἁδὺ φωνεί-
σας ὑπακούει,
καὶ γελαίσας ἱμερόεν, τό, μοι τὰν
καρδίαν ἐν στήθεσιν ἐπτόασεν·
ὡς ἴδω σε, βροχέως ἐμοὶ γὰρ αὐδᾶς
οὐδὲν ἔτ' εἴκει.
ἀλλὰ καμμὲν γλῶσσ' ἔαγ', ἂν δὲ λεπτὸν
αὐτίκα χρῷ πῦρ ὑποδεδρόμακεν.
ὀππάτεσσι δ' οὐδὲν ὄρημ', βομβεῦ-
σι δ' ἀκουαί μοι·
κὰδ δ' ἱδρὼς ψυχρὸς χέεται. τρόμος δὲ
πᾶσαν ἀγρεῖ, χλωροτέρα δὲ ποίας
ἔμμι· τεθνάναι δ' ὀλίγω δέουσα
φαίνομαι ἄπνους.

JANVS DOVSA FIL.

ELEGANTISSIMVM.] porrò Carmen ad Leſbiam eſt, in qua Sapphûs ſuauiſſimam Oden expreſſit Veronenſis Poëta, quæ comparare inuicem ac contendere operæpretium eſt. nam & ſecundum verſum totum adiecit de ſuo, & in tertio detraxit illud *ἁδὺ φωνείσας*, cuius loco poſuit *Spectat*, quod in Græco non eſt. In nono autem ac ſequentibus ſententiæ ordinem inuertit. planè vt non tam Latinam eam reddere, quàm certare cum ea voluiſſe videatur. Sed in iis quum ad viuum effinxiſſet omnes amoris affectus decima illa Muſa his verbis:

Ἀλλὰ καμμὲν γλῶσσ' ἔαγ', ἂν δὲ λεπτὸν
Αὐτίκα χρῷ πῦρ ὑποδεδρόμακεν,
Ὀππάτεσσι δ' οὐδὲν ὄρημι, βομβεῦ-
σι δ' ἀκουαί μοι.

A

Καδ δ' ἱδρὼς ψυχρὸς χέεται, τρόμος δὲ
Πᾶσαν αἰρεῖ, χλωροτέρα δὲ ποίας
Ἔμμι. τεθνάναι δ' ὀλίγω δέουσα
Φαίνομαι ἄπνους.

Contentus fuit priores quatuor expreſſiſſe:

Lingua ſed torpet, tenues ſub artus
Flamma dimanat, ſonitu ſuopte
Tintinant aures, gemina teguntur
Lumina nocte.

Poſterius tetraſtichum charactere Catulliano ita ludibundi conuertimus:

Frigidus ſudor fluit, horror artus
Pallidos herbâ magis it per omnes:
Et pati mortem videor morans in
Limine mortis.

B

Videtur autem huc reſpexiſſe Valerius Æditus in Epigrammate quod apud Gellium legitur:

Dicere cùm conor curam tibi Pamphila cordis
Quid mi abs te quæram, verba labris abeunt.
Per pectus miſerum manat ſubito mihi ſudor,
Si tacitus, ſubidus, duplo ideo pereo.

Pariſſima his etiam illa Theocriti Idyll. II.

Πᾶσα μὲν ἐψύχθην χιόνος πλέον, ἐκ δὲ μετώπω
Ἱδρώς μευ κοχύεσκεν ἴσον νοτίαισιν ἐέρσαις
Οὐδέ τι φωνᾶσαι δυνάμαν, οὐδ' ὅσον ἐν ὕπνῳ
Κνύζονται φωνεῦντα φίλαν ποτὶ ματέρα τέκνα.
Ἀλλ' ἐπάγην δαγῦδι καλὸν χρόα πάντοθεν ἴσα.

C

Illud quoque monendus lector legendum in Catullo, *--tenuis ſub artus Flamma dimanat.* non *tenues.* reſpondet enim illi Græco; *λεπτὸν πῦρ.*

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

TINNIVNT *aures.*] Recte liber ſcriptus, *Tintinant aures.* Afranius: *Oſtiarij impedimenta tintinare audio.* Nænius: *Tantum vbi molle crepitum facient, tintinabunt compedes.* Inde Tintinabulum.

Ad ſeipſum de Struma & Vatinio.

D

LIII.

QVID eſt, Catulle, quid moraris
emori?
Sella in curuli Struma Nonius ſedet:
Per conſulatum peierat Vatinius.
Quid eſt, Catulle, quid moraris emori?

ANTON. PARTHENIVS.

E

QVID *eſt Catulle quid moraris emori.*] Trimetro iambico ad mortis vſque deſtinationem indignatur ac diſrumpitur Nonio peſſimo homini curulem magiſtratum: ac Vatinio ſpurciſſimo, conſulatum contigiſſe. Huius Nonij Strumæ de opalo gemma ſcribens Plinius ſic meminit: *Ab Antonio proſcriptus Nonius ſenator eſt, filius Strumæ Nonij, quem Catullus poeta in ſella curuli viſum, indigne tulit.* legito amplius Plinium. De Vatinij conſulatu qui per paucos dies durauit, loquitur Macrobius in tractatu de riſibus. in hunc Vatinium Ciceronis extat ora-

tio, in qua Cicero quæſturam Puteolanam, deinde Hiſpanenſem legationem ac Tribunatum plebis, ſordidè ac iniquiſſimè geſſiſſe Vatinium oſtendit: Nonius autem legatur non Nouius, quod verſus indicat. De ſella vero curruli Romam tranſlata, diuerſa ſenſerunt Liuius, Macrobius, Plinius, apud latinos: Græci verò, Strabo & Dionyſius Halycarnaſſeus.

PALLADIVS FVSCVS.

QVID *eſt Catulle.*] Verſus eſt iambicus trimeter. Catullus ait moriendum eſſe, cùm Nonius Struma homo nequam, ſedeat in ſella curuli: & Vatinius qui per paucisſimos dies conſul fuit peieret per ſuum conſulatum.

MORARIS.] cunctaris.

SELLA *in curuli.*] Sella curulis in qua maiores magiſtratus ſedebant, à curru dicta eſt, quod in curru veheretur: vel (vt Plutar. in Mario ait) quod curuos pedes haberet.

STRVMA *Nonius.*] ſtruma eſt extantia quædam in tergo: Gibbus vero in pectore. Sunt item ſtrumæ Cor. Celſo tumores, in quibus ſubter concreta quædam ex pure & ſanguine quaſi glandulæ oriuntur, maxime in ceruice: ſed etiam in alis & inguinibus: & in lateribus mammiſque fœminarum, vulgo ſcrofulæ dicuntur.

NONIVS.] de hoc Nonio Plin. lib. XXXVII. Hiſt. nat. ita ſcribit. *Siquidem extat hodieque huius generis gemma, propter quam ab Antonio proſcriptus Nonius ſenator eſt, filius Strumæ Nonij eius, quem Catullus poeta in ſella curuli viſum indigne tulit.*

PER *conſulatum peierat Vatinius.*] Conſulatus Priſcis Romanis fuit annuus magiſtratus, ab iis primum poſt eiectos reges inſtitutus.

PEIERAT.] falſo iurat.

VATINIVS.] hic ſcriptis Macrobij abunde notus eſt, notior etiam Ciceronis, quare de eo nihil amplius dicam.

ACHILLES STATIVS.

QVID *eſt, Catulle, quod moraris emori.*] Suſpendio arbor eligenda. Melius vero in manuſcriptis, Quid eſt, Catulle, quid moraris emori.

SELLA *in curulli Struma Nonius ſedet.*] De quo Plin. in XXXVII. *Si quidem exſtat hodieque huius generis gemma, propter quam ab Antonio proſcriptus Nonius Senator eſt, filius Strumæ Nonij eius, quem Catullus poeta in ſella curulli viſum indigne tulit.* Et Boethius in III. philoſophicæ conſolationis. *Nam vis ea eſt magiſtratibus, vt vtentium mentibus virtutes inſerant, vitia depellant. atqui non fugare, ſed illuſtrare nequitiam ſolent. quo fit, vt indignemur eas ſæpe nequiſſimis hominibus contigiſſe. vnde Catullus, licet in Curulli Nonium ſedentem, Strumam tamen appellat.* Ex hoc genere eſt illud Cicero in orat. pro Seſtio, *Hi medentur ciuitati, qui exſecant peſtem aliquam tanquam ſtrumam ciuitatis.*

PER *conſulatum peierat Vatinius.*] in Caninij & Vatinij conſulatum noti ioci Ciceronis, apud Macrobium in II.

M. ANT. MVRETVS.

QVID *eſt Catulle.*] ſecum indignatur, homines indigniſſimos, Nonium cognomento Strumam, & Vatinium, illum quidem ad ædilitatem, præturamve (non enim memini quidquam hac de re certi proditum eſſe) illum etiam ad conſulatum perueniſſe: idque ita iniquo animo fert, vt nihil ſibi cauſſæ eſſe dicat, cur non à vita potius recedat, quam vt iſta ſpectacula videat.

PER *conſulatum.*] ſolebant enim per ea iurare, quæ cariſſima haberent.

PEIERAT.] per conſulatum iurare intolerabilis arrogantiæ eſſet: at in peierando etiam aliud flagitium eſt. Fuit autem P. Vatinius conſul vna cum Qu. Fuſio Caleno: valdeque errant hoc loco omnes interpretes, qui, quæ de Caninij conſulatu dicta ſunt ea, ad Vatinium referunt. ſed erroris ſui ducem atque auctorem habent Macrobium, qui, in percenſendis Ciceronis iocis, Vatinium vbique pro Caninio nominat: ſi tamen impreſſi libri vacant mendo.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

STRVMA *Nonius.*] Victorino citatur non ſemel *Scrofa Nonius.* At eſt *μνημονικὸν ἁμάρτημα.* Sed & Boetius hallucinatur, qui Strumam non cognomen Nonij putat, ſed conuicium. Verba eius ex proſa IIII. libri III. de Conſol. Philoſophiæ: *Vnde Catullus licet in curuli ſedentem Nonium Strumam vocat.* Cicero ad Atticum libro VII. *Deinde Vatinij Strumam ſacerdotij dibapha veſtiant.* Videtur eodem anno Vatinius Conſul deſignatus & Nonius Struma Prætor fuiſſe. Cicero in Vatiniana corrigendus: *Si Struma denique ab ore improbo demigrarunt.* Lege: *Si Strumæ denique ebore improbo. d.* id eſt, ſella curuli. Plinius XXXVII. cap. VI. *Siquidem extat hodieque huius generis gemma, propter quam ab Antonio proſcriptus Nonius Senator eſt filius Strumæ Nonij eius, quem Catullus poeta in ſella curuli viſum indigne tulit.*

De quodam, & Caluo. LIIII.

RISI neſcio quem modò in corona,
Qui, cùm mirificè Vatiniana
Meus crimina Caluus explicaſſet,
Admirans ait hæc, manúſque tollens,
Dij magni ſalaputium diſertum.

ANTONIVS PARTHENIVS.

RISI *neſcio quem modò è corona.*] Poeta fatetur Ruſtico riſum ſuum quem conceperat ex cuiuſdam inſulſi hominis inepta vaniloquentia: demonſtrans quem dolorem ex Libonis ſordibus atque ventris efflatione tulerit quum, enim Licinius Caluus ſuperius ſcriptum Catulli in Vatinium carmen in cœtum & corona forenſi

explicaſſet: quidam fatuus Libo volens poetæ ingenium laudare, exclamans inſulſiſſima verba effutiuit. Caluus Vatinio infenſus fuit, nam eius in Vatinium hoc amarulentiſſimum extat dictum: *Perfrica frontem & dic te digniorem qui fieres prætor quàm Catonem.*

N e s c i o *quem.*] puto hunc fuiſſe Libonem, vt ipſe poeta ſtatim videtur innuere in calce huius epigrammatis.

A d m i r a n s.] ſcilicet carmina mea à Caluo recitata, ſeu explicata.

S a l a p e n t i v m.] hic eſt vnus de Catullianis locis obſcuriſſimis atque difficillimis nodus, à multis ſane doctis viris multum diuque tentatus: ſed Gordiano (vt arbitror) iugo non explicabilior inuentus: Alexandri ergo violentia & enſe hunc nodum diſſoluamus. Quum igitur inter omnes doctos conſtet variam huius loci lectionem deprauatione, rectam intelligentiam impediente, perplexam eſſe: coniecturis inquirenda eſt vera aut veriſimilior lectio. Non enim dubium eſt quod dixi Catullum ſignificare à ſe deriſum fuiſſe inſulſum hominem, qui hæc dubia verba barbarè ridiculus effutiuit: *Dij magni ſalapentium diſertum*: quum hac exclamatione laudans Catulli ingenium vellet dicere. Dij magni ſapientium diſertum, ſcilicet, Catullum: Effutiuit igitur ſalapentium vel ſalipentium pro ſapientium: vt rudis linguæ natura eſt plurima verba deprauata incaute ac barbare fundere cũ riſu auditorum: vt Catullus ſe riſiſſe hic fatetur lepidè. Sunt qui putent Salapentium apud priſcos ſignificaſſe cerebellum ſiue ingeniolum: nonnulli vero ſane docti hunc locum corrigentes legunt Solopycium: idque interpretantur totum cubitalem hominem, quaſi Catullus voluerit ſignificare, hominem puſillum ſtaturæ Cubitalis, quod ſi admittitur non Solopycium, ſed Solopechium legendum eſt, ab ὅλος quod eſt totus, & πῆχυς cubitus.

PALLADIVS FVSCVS.

Risi *neſcio quem modo.*] Verſus eſt hendecaſyllabus. Caluus orator homo diſertus ſed minimæ ſtaturæ, ſuis ſcriptis, Vatinij, de quo ante dictum eſt, crimina inſectabatur: quæ cum in circulo eruditorum recitaſſet, vnus eorum qui aderant, ſublatis in cælum manibus, exclamauit. Dij magni Solopachium diſertum: quod ſignificat hominem cubitalem facundum. nam, vt prædiximus, Caluus homo erat minimæ ſtaturæ, ſed eloquens.

E c o r o n a.] è circulo.

E x p l i c a s s e t.] expoſuiſſet ſiue declaraſſet.

D i i *magni.*] exclamatio emiſſa per admirationem. Tale eſt apud Terentium.

Dij boni boni quid porto.

S o l o p a c h i v m.] totum cubitum: ὅλος enim græce ſignificat totum: πῆχυς vero cubitum. Sed aſpiratio quæ prima eſt in holos, mutatur in s, quod fit apud Latinos in aliis quoque nominibus Græcorum: illi enim dicunt ἑρπυλλον, ἕξ & ἑπτά, nos vero aſpirationem ipſam in s

A mutantes, dicimus ſerpyllum, ſex, ſeptem. Alij legunt Solopechytum, alij aliter.

ACHILLES STATIVS.

Risi.] Prouerbio dixiſſe videtur. Feſtus in verbo, Rideo.

Q v i, *cum mirifice Vatiniana Meus crimina Caluus explicaſſet.*] Caluus Vatinium ambitu accuſauit. Quod intelligi poteſt ex illis Caſſij verbis in II. Ad, pro autem. *Caluus in Fuſcinium ambitus. Ad ita mihi Iouem, deoſque immortales velim bene fe-*
B *ciſſe, iudices, vt ego pro certo habeo, ſi paruuli.* Quibus in verbis, Fuſcinium, in Vatinium mutandum cenſeo. Scripſit autem Caluus orationes duas in Vatinium, quarum poſteriorem laudat Corn. Tacitus.

D i *magni, Salicippium diſertum.*] Di magni, admirantis eſt. Plaut. in Capt. *Audin, di magni.* Ouid. in II. Elegiarum,

Oſcula, di magni, qualia, quotque dedi.

Et in VI. Faſt.

Quam bene, di magni, pugna cecidiſſet in illa.
Deſenſor ſolij Iuppiter ipſe ſui.

Tzetzes, Lycophronis interpres, ὦ πόποι, apud
C Homerum idem valere ſignificat, idque de aliorum ſententia. Πόποι) οἱ θεοὶ ὅθεν καὶ πολλάκις ὦ πόποι παρὰ τῷ Ὁμήρῳ, ἀντὶ τοῦ ὦ θεοί, ἔχομεν. ἡ λέξις δρυόπων. Salicippium vero legendum eſſe, dubitari non poteſt: quod facile intelligitur ex illis Senecæ verbis in IIII. Controuerſiarum. *Caluus,* inquit, *qui diu cum Cicerone iniquiſſimam litem de principatu eloquentiæ habuit, vſque eo violentus accuſator, & concitatus fuit, vt in media actione eius ſurgeret Vatinius reus, & exclamaret, Rogo vos, iudices, num ſi iſte diſertus eſt, ideo me damnari oportet. Idem poſtea cum videret à clientibus Catonis rei ſui Pollionem Aſinium circumuentum in foro, imponi ſe ſupra cippum iuſſit. erat enim paruulus ſtatura, propter*
D *quod etiam Catullus in Hendecaſyllabis, vocat illum Salippicium diſertum, & iurauit, ſi quam iniuriam Cato Pollioni Aſinio accuſatori feciſſet, ſe in eum iuraturum calumniam, nec vnquam poſtea Pollio à Catone, aduocatiſque eius aut re, aut verbo violatus eſt.* Sed & apud Senecam praue, Salluputium legitur. Verborum vero Senecæ ſententia, vt Salicippium legatur, poſtulat. Hunc ego Senecæ locum cum Catullino collatum diligenter, emendatumque acceperam in Hiſpania ab Honorato Ioannio, viro clariſſimo mihique multis de cauſſis coniunctiſſimo. Vt vero in Italiam veni, & Paullum Manutium Venetiis vidi libenter, & de com-
E munibus ſtudiis cum eo egi ſępe libentiſſime. Ille vero, cum ex me quæreret, ecquid haberem in Catullum, reſpondi, mihi quidem nihil tum eſſe in promptu, hunc vnum locum memoria tenere dignum Honorati mei, ſingulari doctrina, atque ingenio. Laudauit ille, ſibique perplacere ſignificauit: ſeque ante aliquot annos ita emendaſſe confirmauit. Neſcio, cur Senecæ verba, tam huic loco neceſſaria, prætererit interpres Catulli. Caluum ipſum etiam exiguum dicit Ouid. in II. Triſt.

Par fuit exigui, ſimiliſque licentia Calui.

M. ANT. MVRET.

RISI *neſcio quem.*] Caluus exiguæ ſtaturæ fuit, ſed acer & vehemens iu dicendo. is in controuerſia quadam, ne propter corporis paruitatem minus conſpicuus eſſet, imponi ſe ſupra cippum iuſſerat: vt eſt apud Senecam. Ait igitur Catullus valde riſiſſe ſe, quod cum Caluus mira orationis vehementia iu Vatinium dixiſſet, quidam è corona, admiratus in tantulo corpuſculo tantam eloquentiæ vim latere, ſublatis manibus, Di magni, dixerit, ſalicippium diſertum; reſpiciens videlicet ad id, quod paulo ante narrauimus. B Ridendi autem occaſionem cepit poeta ex eleganti nouitate vocis, quam ille, quiſquis fuit, à ſalieudo in cippum, vrbane admodum, venuſteque confinxerat. Cum autem alij monſtra quædam vocabulorum in hunc locum inuexiſſent, eaque barbare, & inſulſe interpretati eſſent, primus Paulus Manutius animaduertit, & hic, & apud Senecam, ſalicippium, eo quo diximus ſenſu, legi oportere.

IN *corona.*] ita vocabant multitudinem, quæ in forum confluebat. Cicero, *Non enim corona conſeſſus veſter cinctus eſt, vt ſolebat.*

VATINIANA *crimina.*] ex oratione Calui in Vatinium, citat hæc verba Seneca lib. XVI. epiſtolarum, C *Factum eſſe ambitum ſcitis: & hoc vos ſcire, omnes ſciunt.*

MANVSQVE *tollens.*] geſtus admirantium. Cicero ad Cæſarem, *Suſtulimus manus & ego, & Balbus. tanta fuit opportunitas, vt illud neſcio quod non fortuitum, ſed diuinum videretur*, & in Academicis, *Hortenſius autem vehementer admirans quod quidem perpetuo, Lucullo loquente, fecerat, vt etiam manus ſæpe tolleret.*

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL:

DI *Magni ſalaputium.*] Hæc eſt omnium antiquitus excuſorum lectio. D item noſter ita habet. denique Senecæ exemplar non aliter clamat. olim quid eſſet explicauimus. Nutrices pueros ita ſolent appellare. Feſtiuiſſima concluſio huius epigrammatis tota verſatur in ea voce. Nam quum eſſet Caluus ſtaturæ perexiguæ, vt teſtatur etiam Seneca, ille de corona, qui admiratus eſt Caluum tecitantem, reuera ac ſerio putauit Caluum eſſe puerum, non virum. Itaque erupit in exclamationem, in quam ſolebant nutrices, quum plauſu pueros exciperent, ô feſtiuiſſimum, ô lepidiſſimum Salaputium. Itaque E feſtiuius, quam argutius eſt epigramma. Quantum autem iſte locus Grammaticorum vulgus torſerit notius eſt, quam vt à me repetatur. Tantum hac in re, vbi multum ſibi placere videntur, nobis ferendi non ſunt. Caluum vero exiguum fuiſſe præter Senecam teſtatur & Ouid.

Par fuit exigui, ſimiliſque licentia Calui.

Propterea ſalaputium, vt dixi, vocat. Græce, vt alibi docemus, [Greek] idem, quod Latine Salaputium. Idem erat & Pipinna, apud Martialem. Non audiendus ſummus vir Adr. Turnebus cum ſuo Calabotio, quod hic nobis ſupponit.

A ❧ LV.

OTHONIS caput oppidò eſt puſillum.
Fleri ruſtici ſemilauta crura
Subtile, & leue peditum Libonis:
Sed non omnia diſplicere vellem
Tibi, & Fuffecio ſeni recocto.
Iraſcere iterum meis iambis
Immerentibus vnice Imperator.

ANTONIVS PARTHENIVS.

OTHONIS.] cuius lege theatrali Nonius in quarto decimo ab orcheſtra ordine ſedet: hic eſt ille Roſcius Otho Tribunus plebis, qui Cæſaris Iulij temporibus, tulit legem theatralem de qua Horatius.

Roſcia dic ſodes melior lex: & alibi,
Contempto Othone ſedet. Iuuenalis,
Sic libitum vano qui nos diſtinxit Othoni.

CAPVT.] ingenium à quo inſulſa illa lex fuit lata.

OPPIDO.] valde.

EN] ecce; ad indignationem dixit.

RVSTICI.] proprium nomen.

SEMILAVTA.] ſordida.

PEDITVM.] proprie eſt fœtida ventris efflatio: ſed hic poteſt accipi pro inepta laudatione, quæ eſt tamquam cacatio: vt ab abſcondo abſconditum ſupinum, ſic à pedo peditum protulerunt antiqui: & à ſugo ſuctum, à mando manſum, à fugio fugitum protuliſſe, reperiuntur.

LEVE.] ſubiens leuiter naſum.

SVBTILE.] ſubtiliter exiens & nare ſubiens.

LIBONI.] multi fuere Libones ea ætate: vnus cuius plerumque meminit Cicero in epiſtolis: alius Scribonius Libo fuit in partibus Pompeianis, cuius meminit Lucanus in primo, Et Cæſar in commentariis.

SI NON *omnia diſplicere vellem.*] Hic verſus principium eſt epigrammatis quod conſtabat quinque phaleuciis, quorum medius per vetuſtatem amiſſus (vt pleraque alia Catulliana) magnum præbuit errorem librariis: qui duos priores verſus ſuperiori epigrammati & duos poſteriores ſequenti aſcripſerunt: ſed hic error luce clarius patet, tam ex prioribus quã ex poſterioribus verſibus, quorum nulla eſt congrua cum prædictis epigrammatibus ſententia. Audeamus igitur reſcindere hãc Catulliani carminis vomicam: ſcribit enim hoc Phaleucium ad C. Cæſ. excuſans ſuperius in Vatinium & Strumam Cæſ. amicos epigramma: nam per interrogationem ſignat non debere moleſte tuliſſe iambos, quos non ad Cæſaris inuidiam, ſed ad Strumæ atque Vatinij notam, ſcripſerit. Legatur itaque totum hoc tetraſtichon per interrogationem in hunc ſenſum: iraſceris ne & indignaberis iterum ac moleſte feres iambos meos, quos non in te ſcriptos, nollem tibi eſſe moleſtos.

IRASCERE.] futuri eſt temporis, vt tertia ſyllaba ſit producta.

ITERVM.] ſemel ſupra in Mamurram, & nũc

iterum io Strumam & Vatiniũ Cæſaris amicos.

VNICE *Imperator.*] hoc niſi de Iulio Cæſare dici non poteſt: vnde apparet error eorum qui hos verſus Camerio attribuunt: ſic ſupra. *eo ne nomine Imperator vnice.*

OMNIA.] ſcilicet ſcripta mea quæ in alios, & non in te, diſtrinxi.

DISPLICERE.] moleſta eſſe.

SVFFICIO *ſe.*] qui fuerit iſte Suffecius valde quærendum arbitror.

RECOCTO.] in eundem magiſtratum ſæpius refecto, ac plerumque ſuffecto. eſt autem metaphora à fabrili opere: nam vetera ferramenta recoquuntur, vt reficiantur: Horatius,

—— Plerumque recoctus
Scriba ex Quinqueviro coruum deludet hiantem.

PALLADIVS FVSCVS.

OTHONIS.] Verſus huius epigrammatis, aliunde huc tranſlatos eſſe vel grandi pignore contenderim, ſed adeo deprauatos, vt ex ipſis nullus ſenſus elici poſsit: Quare eos inenarratos relinquere placuit.

IRASCERE *iterum.*] aperte minatur Catul. ſe rurſus in Cæſarem verſus facturum.

VNICE *Imperator.*] Superius in eundem Cæſarem. *Eo ne nomine Imperator vnice.*

ACHILLES STATIVS.

OTHONIS *caput.*] Nihil auxilij adferebant libri manuſcripti. nam præterquam quod inculcati hoc loco ſunt plores alij verſus alieniſſimo loco, hi quoque ipſi mirum in modum deprauati legebantur. ſed non diſsimulabo conatum meum, vt, ſi parum res proceſſerit, extet tamen diligentiæ meæ teſtimonium. Itaque ſic commentabar, Ad Ruſticum, quod nomen etiã in antiquis fuiſſe dubitandum non eſt, hodieque Romæ in cippis duobus eſt, MARCVS. SESTIVS. RVSTICVS. ad Ruſticum, inquam, aliquem ſcribi hos verſus, in quibus dicit Othonem puerum quendam heri ſui delicias eſſe, cui caput puſillum, ſobtile, ac leue eſſet, crura deinde ſemilauta, id eſt, ſordi diuſcula; hunc eſſe tum qui & Ruſtico ipſi, & Fuffecio ſeni callidiſsimo placere poſſet. Hanc autem ſententiam efficiant hi verſus, ſic ſi legantur.

Othonis caput oppido eſt puſillum,
Subtile, & leue, παίγνιον Libonis,
Heri, Ruſtice, ſemilauta crura.
Sed non omnia diſplicere vellem
Tibi, & Fuffecio ſeni recocto.

Sed mihi ipſe non ſatisfaciebam in hac tota ſententia. volui tamen induſtriam, ac laborem teſtari meum. alij olim fortaſſe melius. pro, Suffecio autem, Fuffecio legendum puto, ſuffragantibus omnis antiquitatis monumentis.

IRASCERE *iterum meis iambis Immerentibus vnice Imperator.*] Hi quoque verſus & in manuſcriptis, & impreſsis, alieno leguntur loco. In Cæſarem vero ipſum hæc dicta ſuſpicantur, ſed reliqua deſiderantur.

M. ANT. MVRETVS.

OTHONIS *caput.*] hos quidem verſus, *niſi ſibylla*, vt ille ait apud Plautum Pſeudolus, *legerit*, *Interpretari alium poſſe neminem.* omnino conſtat, fragmenta eſſe diuerſorum epigrammatum, ſed ita lacera, vt non ſperem vnquam intellectum iri. vetat autem Hippocrates, deſperatis adhibere medicinam.

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

OTHONIS *caput.*] Hic incipit Epigramma vſque ad illud ad Camerium, *Oramus, ſi forte non moleſtum eſt*, Eſt autem ſcriptum in quoſdam ex decuria ſcribarum Cęſaris. poſtremo in ipſum Cæſarem inuehitur. Quod Epigramma præter paucas maculas, quibus oblitum eſt, tantum abeſt, vt mutilum, aut ex diuerſis poematiis diſtractum ſit, vt etiam non putem vllum ſtomachoſius, aut virulentius in toto Catullo extare. Videtur enim poeta ab officio Cæſaris læſus in Tranſpadana regione, vbi tum ipſe, & Mamurra erant, hęc ſcripſiſſe. Igitur totũ adponã epigramma, vt & legendum & coniungendum cenſeo:

Othonis caput oppido puſillum
Peri, ruſtice. ſemilauta crura,
Subtile, & leue peditum Libonis:
Si non omnia diſplicere vellem
Tibi, & Fuſſitio ſeni recocto.
Iraſcere iterum meis Iambis
Immerentibus, vnice Imperator.

Nunc omnia ſingillarim explicanda.

OTHONIS *caput.*] Sic in Proluſionibus Virgil. *Superbe Noctuine putidũ caput.* Licinius Caluus. *Sardi Tigelli putidum caput venit.*

PERI *ruſtice.*] Ita minima licentia legimus, quum antea legeretur *Heri*. Nos *Peri*. ſcribimus. Idque plane Græcorum ὄῤῥε, & φθεῖρε exprimit. Plautus Menæchmis *Seu tu Cylindrus ſeu Coriendrus, perieris.* id eſt, ὄῤῥοις. Eſt autem poſt *ruſtice* κοινὰ στιγμή. Nam *ruſtice*, non *ruſtica* legendum & ſcripti libri, & antiquæ editiones probant.

SEMILAVTA *crura.*] Hæc omnia ad Libonem, in quem poſt Othonem inuehitur, manifeſto referuntur. Hæc autem κατὰ τὸ σημαινόμενον intelligẽda ſunt. quod reuera & imbalnitie, vt Lucillius loquitur, ſqualleret, & laboraret eo morbo, qui ridiculoſior, quam periculoſior eſt. Notum, quid ſit peditus. Morbum vocaui, quia quibuſdam inuitis id excidit. Exemplo erit Claudius Cęſar, qui eo laborabat. Gloſſæ, *Peditus*, *Peditum* πορδή. Duo recte exprimunt Græci πορδὴν, ſi cum ſonitu: βδελυγμὸν, ſi nares potius, quam aures feriat. Videtur lingua Latina hoc carere, ſed non ita eſt. In Gloſſariis enim βδέσμα ſeu βδεσμὸς dicitur *Viſium*, βδεῖν, *Viſire*. Quod hodie & Italorum, & Gallorum idiotiſmos retinet. Sed non credes fortaſſe illi Gloſſario. Vtinam meliores nunquam Grammaticos haberemus, modo omniũ pædagogulorum barbariem à nobis amoliri liceret. Sed age alium ἐγγυητὴν tibi dabo. Cicero Pæto: *Quid enim? non honeſtum verbum diuiſio? At ineſt obſcœnum, cui reſpondet intercapedo.* Cedo ſis mihi vnum ex iſtis Ciceronianis, qui nihil obſcurũ

in Cicerone eſſe dicunt. Profectò hic hæreat neceſſe eſt. Sed luce clarius eſt ex animaduerſione noſtra in verbo *Dicuſſio* eſſe obſcœnum. Nam in eo τὸ *Viſio* eſt βδέω. ſicut in verbo *intercapedo*, τὸ *pedo* noo ſine flagitio eſt. Eſt enim πέρδω Dices: non multum referre vtrum hæc quis ſciat, an neſciat. Si ita vis, age pergamus ad reliqua. verbum non amplius addam. A

PENITVM.] Satis ſupra de hoc. Græci vocant etiam [illegible] verbo ooo tam flagitioſo ac πέρδω Herodotus: [illegible]. Athenæus lib. III. [illegible] B

SI *non omnia diſplicere.*] Subintelligendom eſt: Diſperceam. Hæc autem nonnullæ editiooes & ſcripti libri improbe à ſuperioribus disiunxerant. ergo his verbis non minus Liboni, quam ſuperioribus Othoni imprecatur.

TIBI *&* *Suffetio.*] Scripta lectio, *Suffitio*, propius accedit ad germanam lectionem. Legendum enim *Fufſitio* ex Dīooe, vbi eſt [illegible].

SENI *recocto.*] Gloſſarium interpretatur [illegible] quum hunc locum in animo baberet. Sed fallitur, meo iudicio, quanquam illum Grammaticum ſequutos ſit Turnebus, vt in alijs. Intelligit enim non recoctum ſenem, ſed recoctum ſcribam. Horatius. C

——ſæpe recoctus

Scriba ex quinqueuiro coruum deluſit hiantem.

Ibi Helenius Acro: *Recocti dicuntur Scribæ, qui ſæpius cum proconſulibus ad prouincias miſsi, exercitatiores facti ſunt vſu ipſo, & frequentia. Solent autem mitti quinque viri: qui quum rediſſent, vendebant decurias ſuas, & Quinqueuiri dicebantur. Quod ſi voluiſſent iterum magiſtratibus apparere, & fructus priores percipere, Cocti dicebantur, qui que ſæpius hoc factitabãt, Recocti.* Si quis ſenem recoctum, non ſcribam intelligit, eodem modo dictum putet à Catullo, quo dixit Petronius; *Anus recocta vino*

Trementibus labellis.

IRASCERE *iterum.*] Et hæc quoque male à D ſuperioribus dioulſa erant. Poſtquam ſatis officio Cæſaris imprecatus eſt, nunc ipſi procooſuli comminatur, & iubet illum iterum Iambos ſuos expectare: quibus impetitus iterum ſibi pœnas det. Virulentum, ut dixi, Epigramma eſt, ac ſtomachi plenum. quod nos primi, ſicut multa alia Catulliana, in integrum reſtituimus.

Ad Camerium. LVI.

ORAMVS, ſi fortè non moleſtum
eſt,
Demonſtres, vbi ſint tuæ tenebræ,
Te quæſiuimus in minore campo,
Te in circo, te in omnibus libellis.
Te in templo ſuperi Iouis ſacrato,
In Magni ſimul ambulatione.
Femellas omnes amicè prendi,
Quas vultu vidi tamen ſereno.
Has vel te ſic ipſe flagitabam,
Camerium mihi, peſſimæ puellæ,
Quædam, inquit, nudum ſinum reducens:
En hic in roſeis latet papillis.
Sed, te quærere, iam Herculis labos eſt.
Tanto ten' faſtu negas amice?
Dic nobis vbi ſis futurus, ede
Audacter, committe, crede luci.
Num te lacteolæ tenent puellæ?
Si linguam clauſo tenes in ore,
Fructus proiicies amoris omnis.
Verboſa gaudet Venus loquela.
Vel, ſi vu, licet obſeres palatum,
Dum voſtri ſim particeps amoris.
Non cuſtos ſi fingar ille Cretum,
Non Ladas ſi ego, pennipéſve Perſeus,
Non ſi Pegaſeo ferar volatu,
Non Rheſi niueis, citiſque bigis.
Adde huc plumipedes, volatiléſque,
Ventorúmque ſimul require curſum,
Quos iunctos, Cameri, mihi dicares:
Defeſſus tamen omnibus medullis,
Et multis languoribus pereſus
Eſſem te, mi amice, quæritando.

ANT. PARTHENIVS.

ORO *ſi tibi forte non moleſtum eſt.*] Camerium puellarum cathedras, atque complexus ſectantem, iocosè increpat: ſignificans ſe ad laſſitudinem vſque defeſſum, dum ipſum per diuerſa vrbis loca quæritat: rogatque vt ſibi tandem locum vbi latitat demonſtret.

TENEBRÆ.] tenebroſæ latebræ meretricia ganea.

MINORE *campo.*] minorem dixit ad campi E Martij differentiam. hunc autem campum minorem arbitror eſſe eum, quem nunc Campum agonem dicunt.

IN *circo.*] circum maximum Tarquinius Priſcus ædificauit, vt Liuius, Plinius ſcriboot.

IN *templo ſuperi Iouis ſacrato.*] Capitolium dicit Ioui optimo maximo ſacratum à Tarquinio ſuperbo conditum. his enim in locis publicis facillime inueniri poſſunt qui quæruntur.

IN *omnibus libellis.*] aut in omnibus bibliopolarum

A polarum tabernis, quod non placet: aut legendum eſt, omnibus locellis. i. in omnibus occultioribus vrbis locis.

IN *magni ſimul ambulatione.*] Pompeiam porticum plane indicat, cuius Plinius meminit. Naſo in arte:

Tu modo Pompeia Lentus ſpaciare ſub vmbra.

& Martialis in v.

Sic veterem ingrati Pompei quærimus vmbram.

VIDEO.] legendum eſt, video, non, vidit, vt ſtet Phaleucius, & eſt tamen præſens pro præterito.

PAPILLIS.] mammillis. pars pro toto.

B HERCVLIS *labos eſt.*] maximus & cæteris hominibus inexplicabilis, quales fuerunt Herculis labores: quos etſi multi tantummodo XII. numerant, tamen & apud Ouidium, Martialem, & apud Diodorum Siculum circiter XXX. reperiuntur.

COMITI.] mihi tuo comiti. Alij legunt committe. ſed imperitè quidem, quod verſus arguit, qui ſic legendus eſt,

Audacter comiti hoc licenter ede.

id eſt, dic. Iuuenalis,

Ede vbi ſiſtes. in qua te quæro proſeuca.

LACTEOLÆ.] tenellæ.

CLAVSO.] triſyllabum eſt, per diæreſim, vt C ſtet verſus: vt Horat. *Nunc mare nunc ſyluæ.* & aulai pro aulæ. & Poëta ſupra,

Qui zonam ſoluit diu ligatam.

VERBOSA *gaudet Venus loq.*] Venus enim in opere non vult taciturnitatem, vt ζωὴ & ψυχὴ *modo ſub lodice relictus.* hinc Martialis in VII. de Galla in opere Venereo multa conqueritur,

Acceſſi quotiens ad opus miſtiſque mouentur

Inguinibus: cunnus non tacet, ipſa taces.

Et alibi in XI. de Chione:

A Chione non ſentit opus nec vocibus vllis

Adiuuat: abſentem marmoreámque putes.

D GAVDET.] triſyllabum, per diæreſim eſt.

SIES.] pro ſis & ſ. abiicitur, vt fiat dactylus pes ſecundus, & eſt ſenſus: Tu tuum amorem mihi quantumvis taceas, ego tamen te meorum amorum participem faciam, nec te celabo quicquam.

NON *cuſtos ſi ego fingar ille Cretum.*] importunas Camerij latebras iterum iocosè arguit, ſignificans ſibi nullas tam magnas vires, nullamque tam indomitam celeritatem poſſe dari: quas in quærendo Camerio defatigatione non conſumeret.

NON.] ſubintelligendum eſt, te inueniam: E aut aliquid tale.

CVSTOS *Cretum.*] Dædalus Mitionis filius Athenis capitis iudicium effugiens, in Cretam delatus: ingenio adeo acceptus fuit Minoi, vt Athenienſibus bellum inferens, illum regni procuratorem reliquerit: vnde cuſtos Cretum à Catullo nuncupatur. Sunt qui referant ad labyrinthi cuſtodiam quod non placet. De Dædalo legas Diodorum Siculum libro v.

CRETVM.] Cretenſium. Cres Cretis declinatur.

PEGASEO.] Pegaſus equus alatus ex Meduſæ ſanguine ortus dicitur, poëtarum carminibus maxime decantatus.

ÆTHIOPIA.] vt ait Plinius libro XIII. cap. XXI. *generat equos pennatos & cornibus armatos, quos Pegaſos vocant.*

LADAS.] Ladas velociſſimus fuit curſor, cuius Cicero in rhetoricis meminit. Martialis in ſecundo,

Inuitum iubeas ſubire Ladam.

Mirum igitur eſt neque à Plinio, neque à Solino egregios curſores deſcribentibus, huius Ladæ, quem probatiſſimi tres auctores celebrarunt, vſquam nomen poſitum fuiſſe.

PERSEVS.] filius Iouis & Danaes, Achryſij Argiuorum regis filiæ, ex aureo imbre, vt ferunt fabulæ, genitus. Miſſus à Polydecte Magnetis filio ad Gorgonas, à Mercurio qui eum dilexit, Talaria & Pegaſum accepiſſe exiſtimatur. plura de Perſeo legito apud Higynium.

NON *Rheſi.*] Rheſus Ceronei filius, Thraciæ rex, equos habuit velociſſimos: in quibus ad Troiam ducendis pendebant fata Troiana. quum eos ad Troiam duceret, ac iam clauſis portis noctu in littore caſtra poſuiſſet, Diomedes auertit equos in caſtra, priuſquam pabula guſtaſſent Troiæ Xantúmq; bibiſſent. De Rheſo legas Homerum in x. Iliados.

BIGÆ.] biiuges equi.

PLVMIPEDAS.] alipedes, hoc eſt veloces, vt Calais & Zethys fuiſſe feruntur.

VOLATILES.] vt omnia volatilium genera.

VENTORVM.] qui alati à poëtis finguntur. Iuuenalis in quinta Satyra,

— Nam dum ſe continet Auſter.

Dum ſedet & ſiccat madidas in carcere pennas.

Ouidius,

Hæc Boreas aut his non inferiora locutus

Excuſſit pennas.

OMNIBVS *medullis.*] Expreſſio eſt extremæ defatigationis, quum medullitus ſe defeſſum conqueratur.

ET *multis languoribus preſſus.*] hic verſus in omnibus quæ adhuc legi exemplaribus corruptus eſt. Nam ſecundus pes qui deberet eſſe dactylus, inuenitur ſpondæus: niſi forte ſuſpicari volumus à Catullo factam epentheſin, vt ſit lanigoribus, pro langoribus: vt induperator.

PALLADIVS FVSCVS.

ORO *ſi tibi.*] eſt eius generis cuius ſuperior, Catullus ſub nomine Camerij, taxat Iulium Cæſarem quod abditus inter proſtitutas ita latebat, vt ab amicis eum quærentibus, nunquam poſſet inueniri.

TVÆ *la.*] vbi tu abditus lateas.

MINORE *campo.*] campus, Laurentio Vallenſi eſt planicies terræ ampla & grandis, ideoque ſpacioſæ plateæ areæve campi nomen acceperunt.

TE *in circo.*] Legimus Romæ tres circos fuiſſe: maximum, quem, teſte Liuio, Tarquinius Priſcus extruxit ſine foris, quos poſtea addidit Tarquinius Superbus, Flamin. & Ne-

ron. Dictus eſt circus, vt Varro ait, quod ibi circum metas pompa ferretur & equi currerent. Sed de circo maximo plura legito apud Liuium & Halycarnaſſeum Dionyſium.

T e *in omnibus libellis.*] emendo labellis. poſuit enim labella pro balneis. Eſt autem labellum diminutiuum à labro: labrum verò genus eſt vaſis minoris. Cicero libro decimo quarto Epiſtolarum familiarium ad Terentiam vxorem. *In Tuſculanum nos venturos putamus aut nonis, aut poſtridie: ibi fac ſint omnia parata, plures enim fortaſſe nobiſcum erunt, & vt arbitror diutius ibi commorabimur: labrum ſi in balneo non eſt, fac vt ſit.* & Vergil. in II. Georgicorum,

—— ſpuma plenos vindemia labros.

I n *magna ſimul ambulatione.*] Intelligit haud dubie porticum Pompei, cuius in primis meminerunt Ouid. & Mart. Illud autem non prætermittam porticus à priſcis fieri ſolitas ad vmbras & deambulationes.

P r e h e n d i.] prehendimus proprie vitantes ac fugientes.

S e r e n o,] tranquillo, hoc eſt ſine vllo metus vel mæroris indicio.

A v e l l i t e *ſic.*] emendo, ſic auellitis.

R o s e i s.] propter odoris ſuauitatem à roſa, quæ eſt florum nobiliſſima.

H e r c v l i s *labos eſt.*] his verbis oſtendit puella maximum illi laborem eſſe propoſitum, qui Camerium latitantem quærere velit. Quot autem & quales fuerint labores Herculis pluribus demonſtrat Diodorus.

T a n t o *te in faſtu negas amice.*] Poëta fingit ſe tandem poſt longam inquiſitionem puellæ vnius indicio inueniſſe Camerium.

A v d a c t e r. de hoc aduerbio ita ſcribit in primo Inſtitut. Quintilianus. *Inhærent tamen quidam moleſtiſſima diligentiæ peruerſitate, vt audaciter potius dicant quàm audacter: licet omnes oratores aliud ſequantur.*

L a c t e o l æ.] albæ à lacte, cuius color albus eſt.

P v e l l æ.] emendo papillæ: quia paullo ante dixit,

En hic in roſeis latet papillis.

V e r b o s a *gaudet Venus loquela.*] Mart.

Nec motu dignaris opus nec voce iuuare,
Nec digitis tanquam thura merúmque pares.

& gaudet hoc in loco, vt clauſo triſyllabum eſt.

P a l a t v m.] pars pro toto.

D v m *noſtri fies.*] emendo,

Dum veſtri ſim ego particeps amoris.

& erit ſenſus, licet tibi os etiam claudere, modo participes mecum tuos amores.

N o n *cuſtos.*] Verſus eſt hendecaſyllabus. Carpit iterum, ſed parcius, Camerium qui abditus, inter proſtitutas ita latebat, vt ab amicis quæritantibus nullo pacto inueniri poſſet.

N o n *cuſtos ſi ego fingar ille Cretum.*] Iuppiter, vt Apollonius & Pauſanias tradunt, cùm Europam rapuiſſet, eámque in Cretam auexiſſet, ad repellendum Agenorem eius patrem, per littus cuſtodes diſpoſuit: inter quos Thalus fuit vir maximæ pernicitatis: vt qui vno die totam inſulam pedibus circuiret. de hoc intelligit

A Catullus non autem de Dædalo, vt plurimi exiſtimant.

N o n *ſi Pegaſeo ferar volatu.*] non ſi me ferat Pegaſus equus alatus, quem de ſanguine occiſæ Meduſæ natum, poëtæ fabulantur.

N o n *Ladas.*] qui primam palmam velocitatis adeptus eſt: ita enim ſupra canum puluerem curſitabat: vt, arenis pendentibus, nulla indicia relinqueret veſtigiorum. auctor eſt Solinus.

P e n n i p e r v e *Perſeus.*] qui iturus ad occidendam Meduſam, Arpen & talaria accepit à Mercurio.

N o n *Rheſi niuea citáque biga.*] intelligit can-
B didos Rheſi Thraciæ regis equos, quibus pendebant fata Troianorum. Bigas autem ideo pro equis poſuit, quia Troianis temporibus, in curribus ſtantes pugnabant.

P l v m i p e d a s *& volatiles.*) pro iis Zetum & Calaim accipere debemus, qui ex Boreæ & Orithiæ concubitu, orti produntur.

Q v o s.) ſcilicet ventos.

L a n g o r i b v s.] laſſitudinibus.

P e r æ s v s.) abſumptus.

Q v æ r i t a n d o.) dum te quærito.

ACHILLES STATIVS.

C O r o, *ſi forte non moleſtum eſt.*) Hic eſt, opinor, Catulli Scurra fugitiuus, de quo Iuuenalis in Sat XIII. *—— Mimum agit ille,*

Vrbani qualem fugitiuus ſcurra Catulli.

Sed in manuſcriptis omnibus eſt, Oramus, ſi forte non moleſtum eſt.

D e m o n s t r e s *vbi ſint tuæ tabernæ.*) In manuſcriptis, pro Tabernæ, Tenebræ, non Latebræ.

T e *in omnibus labellis.*) In manuſcriptis eſt, Libellis. quod eſt corruptũ ex Labellis. Labella verò ſignificare opinor, balnea, thermas hoc loco. Sic à Cicerone Labrum dicitur. Et ab Ouid-
D io IIII. Faſt.

Nec Dryadas, nec nos videamus labra Dianæ.

Et in Ibin,

Quique verecunda ſpeculantem labra Dianæ.

Mart. in V. in Dentonem in eandem ſententiam,

Quem thermis modo quærere, & theatris,
Et conclauibus omnibus ſolebas.

T e *in templo ſuperi Iouis ſacrato.*) Sacro. Sic Cic. III. in Verrem, *Quæ ex opinione hominum illa inſula eorum deorum ſacra putatur.* Sic etiam Græci loquuntur, vt interpres Apollonij in I. Δῆλος μία τῶν κυκλάδων νήσων ἱερὰ ἀπόλλωνος. Ac paullo poſt, Κλάρος πόλις πλησίον κολοφῶνος. ἱερὰ ἀπόλλωνος.

E Q v a s *vultu vidi tamen ſereno.*) Ita olim Aldus impreſſit. itaque eſt in manuſcriptis.

A v e l l i *ſinite, ipſe flagitabam. Camerium mihi.*) Clamore flagitabam, vt Plaut. in Menæch.

Propterea illius nomen memini facilius,
Quia illum clamore vidi flagitarier.

Q v æ d a m, *inquit, nitidum ſinum reducens.*) In manuſcriptis pro Nitidum, Nudum. Proper. in II. ſimile quiddam exprimens,

Omnia me lædent, timidus ſum, ignoſce timori.
Et miſer in tunica ſuſpicor eſſe virum.

N o n *cuſtos ſi fingar ille Cr.*) Hi verſus omnes

A ad illum vſque Eſſem te mihi,&c. nulli ſunt hoc loco, in manuſcriptis, ſed alibi alieniſſimo omnino loco. Aldus autem Manutius olim, ante hos impreſſerat eos,qui ſequuntur:

En hic in roſeis latet papillis,
Sed te quærere iam Herculis labos eſt.

& qui ſequuntur.

AVDACTER, *committe,crede,lucet.*] In manu ſcriptis eſt, *Audacter, hoc committe, crede, Lucet.* legendum opinor,

Audacter committe, crede, Luci.

Si modo is Lucius Camerius fuit. quod alij viderint. Lucium quendam proſcindit poëta, quiſquis ille vetus auctor carminis, quod in Luſibus B in Priapum legitur, in extremo.

Cinæde Luci, an te reliquerunt opes,
Fameque genuini crepant.

FRVCTVS *proiicies amoris omnes.*] ſic Attius in Alcmeone, Poſtremo, amplexa fructum, quem di dant, cape. Et Plaut. in Caſina.

Scio, ſed meus fructus eſt prior. Et Lucret. in IIII.
Nec Veneris fructu caret is qui vitat amorem.

SIS *noſtri quoque particeps amoris.*] Aldus aliter olim, *Dum veſtri ſim ego particeps amoris.* Quæ ſunt omnia nimis ingenioſorum commenta. in manuſcriptis omnibus eſt,

Dum noſtri ſis particeps amoris. nec ego C quicquam mutandum puto. Vt tua, inquit, tu nos celes gaudia, nos te tamen noſtrorum uobis amorum conſcium eſſe volumus.

NON *cuſtos ſi fingar ille cretum.*] Dubius ſum, an Cuſtos paſſiue dixerit, pro Cuſtodito, vt Vector etiam, pro eo qui vehitur, dici ſolet. itaque Dædalus ſignificetur, qui volatu Cretenſium manus effugit. Fingar autem, ſic dixit, vt & Menander, Κομψὸς στρατιώτης, οὐδ' ἂν εἰ πλάττοι θεὸς, οὐδεὶς γένοιτ' ἄν.

NON, *ſi Pegaſeo ferar volatu.*] Eiuſmodi multa ſimul poſuit etiã Alexis Comicus apud Athenæum in VI. Ἐμοὶ ἀκριβέστερον κρεῖττον ἦν τοῦ πηγάσου ἢ D τοὺς Βορεάδας ἢ εἴ τι τοῦδε τρέχει ὁ Δημέας Λάχητος Ἐτεοβουτάδης· πέτεται γὰρ οὐχὶ βαδίζει τὰς ὁδούς.

QVOS *tunctos Cameri mihi dicares.*] ſic eſt etiã in manuſcriptis omnibus.

M. ANT. MVRETVS.

ORAMVS.] exponit, quantopere ſe, quærendo Camerio, defatigauerit; rogátque eum, tum vt, vbi ſit futurus, indicet, tum vt amores detegat ſuos. In magna autem parte horum verſuum ſpondæus ſecũdo loco ponitur: quod cum quibuſdam videretur abſurdum, diſceſſum eſt à E veterũ librorum fide, varièq; mutata quamplurima. ego veterem ſcripturam, quantum in me fuit, repoſui.

IN *minore campo.*] qui ad campum Martium fuiſſe dicitur.

IN *circo.*] circum maximum intelligo.

TE *in.*] litera E non eliditur.

OMNIBVS *tabernis.*] quæ in foro diſpoſitæ erãt.

IN *templo.*] Capitolium dicit.

IN *Magni ſimul ambulatione.*] in porticu Pompeiana.

FEMELLAS.] iocoſe. Sciebam te magnum eſſe aſſectatorem feminarum, in quibus aliqua eſſet formæ elegantia. itaque ex eiuſmodi omnibus de te percontabar.

SIC *tat tum.*] nulla longiore vtens oratione, quoniam videlicet te videre properabam.

CAMERIVM *mihi.*] indicate, ſubintelligendum.

QVÆDAM.] illudens mihi, ſimúlque occaſionem quærens, qua mihi pectoris ſui candorem & pulchritudinem oſtenderet.

NON *cuſtos ſi fingar ille Cretum.*] non ſi Dædalus fiam. cuſtodem autem Cretum vocat, quod ei Minos proficiſcens aduerſus Athenienſes, regni cuſtodiam commiſerit ita enim à quibuſdã, ſed non valde idoneis auctoribus, traditum eſt. an potius Talum dicit? hunc enim tantæ celeritatis fuiſſe aiunt, vt totam Cretam vno die pedibus obiret. quod tamen equidem nuſquam adhuc reperire potui, niſi apud eos, qui ita hunc Catulli locum interpretantur. ego, quæ de Talo apud ſcriptores ἀξιοπίστους comperi, afferam: deinde ſuum cuique iudicium relinquam. Hunc igitur toto corpore æreum fuiſſe accepimus, præter tuberculum quoddam in imo calcaneo, tenui membranula tectum; qua dirupta, mors ei fataliter conſtituta eſſet. hunc Iuppiter raptæ Europæ, & in Cretam abductæ dono dedit, qui inſulæ cuſtos foret, térque totam inſulam obiret: die, an menſe, an anno, nihil diſerte ab Apollonio expreſſum eſt; quo loco narrat, quem in modum hic Argonautas, à Colchica expeditione redeuntes, ne in Cretam, vt volebant, appellerent, prohibuerit. eius è libro quarto hæc ſunt,

Τοὺς δὲ Τάλως χάλκειος, ἀπὸ στιβαροῦ σκοπέλοιο
Ῥηγνύμενος πέτρας, εἶργε χθονὶ πείσματ' ἀνάψαι,
Δικταίην ὅρμοιο κατερχομένους ἐπιωγήν.
Τὸν μὲν χαλκείης μελιηγενέων ἀνθρώπων
Ῥίζης λοιπὸν ἐόντα, μετ' ἀνδράσιν ἡμιθέοισιν
Εὐρώπῃ Κρονίδης νήσου πόρεν ἔμμεναι οὖρον,
Τρὶς περὶ χαλκείοις Κρήτην ποσὶ δινεύοντα. id eſt,

Aereus hoſce Talus lapides è monte reuulſos
Proiiciens vetuit terræ religare rudentes,
Oſtia cum curſu peterent Dictæa citato,
Iuppiter hunc, reliquum ex hominum arboribus natorum
Aerea progenie, cum ſemideum comitatu,
Cuſtodem Europæ dederat, qui littora Cretæ
Ter, quam longa forent, pedibus luſtrare labenis.

iis autem, qui conſequuntur, verſibus, qua illum arte Medea interfecerit, exponitur. In Orphei quoque Argonauticis hæc de eo leguntur,

Ὅσσα τ' ἄρ' ἐν Κρήτῃ πάθον ἄλγεα πάσχοντες,
Χάλκεον τετρίγαντα δοκεύοντες, ὄφρ' ἱκόμεσθα,
Ὅς ῥά σφι εἶργε ὅσα λιμένων ἔντοσθεν ἱκέσθαι.

Quid memorẽ, ad Cretã quos dura & acerba tulerunt,
E ſolido vaſtum ſpectantes ære gigantem,
Illos qui optato vetuit ſuccedere portu?

meminit eius Lucianus in φιλοψευδεῖ, his verbis, Οἷα πάσχω, ἦν δ' ἐγώ, μὴ οὐχὶ Πέλιχος ὁ ἀνδριὰς, ἀλλὰ Τάλως ὁ Κρὴς ὁ τοῦ Μίνωος ἦ. κἀκεῖνος γὰρ χαλκοῦς τις ἦν, τῆς Κρήτης περίπολος. Euſtathius in viceſimum Odyſſeæ narrat, eum mira quadam ratione ſolitum enecare hoſpites, qui in Cretam appuliſſent, deſiliebat enim in ignem

(poterat autem id impune facere, cum æneus eſſet) ibiq; ita concalefaciebat, vt canderet. comprehenſos igitur hoſpites, & pectori ſuo admotos, ridens ipſe, exurebat. etſi Euſtathius, non hunc, ſed alium quendam, quem Vulcanus fabricatus eſſet, Europæ cuſtodem datum, innuere videtur. Plato in Minoe narrat, duos affuiſſe Minoi, quibus ipſe ad legum cuſtodiam vteretur, Rhadamanthum, & Talum; quorum illi tes vrbanas, huic ceteram Cretam curæ fuiſſe. Talum itaque ſolitum ter quotannis obire omnes Cretenſis agri pagos, ferentem ſecum leges in æs inciſas: vnde datam fabulæ occaſionem, vt æneus diceretur. Fuerunt & alij hoc nomine: ſed nihil ad eum in quo nunc verſamur locum.

N o n *ſi Ladas.*] Solinus, *Primam palmam velocitatis Ladas quidem adeptus eſt, qui ita ſupra cauum puluerem curſitauit, vt, arenis pendentibus, nulla indicia relinqueret veſtigiorum.* Pauſanias Corinthiacis, τῇ καὶ Λάδα ὠκὺς ἀνδρὸς ποδῶν εἰκὼν ὑπερβαλομένου τοὺς ἐφ' αὑτοῦ. loquitur autem de templo Apollinis Lycij. Idem Laconicis, παρὰ δὲ τὴν αὐτὴν ὁδὸν, τὸ Λάδα τὸ μνῆμα ἐστι τοῦ ἰδεῖν ποτε, ὃς καὶ ποδώκεια τῶν ὑπερεβάλετο ποδῶν τοὺς ἐφ' αὑτοῦ, καὶ δὲ καὶ ἀνηρημένος Ὀλυμπίασιν δολιχῷ νικᾶν. ἀπελθὼν αὐτίκα μετὰ τὴν νίκην ὀλέσθαι, καὶ συμβαίνει αὐτῷ τῷ ἐν τῇ ὁδῷ, ὁ τάφος ὑπὲρ τὴν λεωφόρον. meminit & in Arcadicis. ſed & Martialis,

Habeas, licebit, alterum pedem Ladæ;
Inepte, fruſtra crure ligneo curres.

nominat eum & Cornificius libro quarto ad Herennium.

P e r s e v s.] de hoc multa Ouidius, multa Hyginus; longe plurima autem interpres Apollonij in quartum Argonauticorum. Multa etiã Pauſanias in Corinthiacis.

N o n *ſi Pegaſeo*] Pegaſi fabula notior eſt, quam vt hoc loco explicari debeat.

N o n *Rheſi.*] fabula eſt apud Homerum Iliados κ.

N i v e i s, *citiſque.*] Homerus,

Λευκότεροι χιόνος, θείειν δ' ἀνέμοισιν ὁμοῖοι.

Virgilius vtrumque complexus eſt, cum equos illos ardentes vocauit.

B i g i s.] equos ipſos ad currum iunctos ſignificat. Deficit autem hoc loco oratio, ſi animaduertas: eſt enim ſenſus: Si hæc omnia vera eſſent, non tamen tantũ itineris ſine laſſitudine obire poſſem Talia exempla ſatis multa in antiquis ſcriptoribus reperiri queunt.

P l v m i p e d a s, *volatilſque.*] admonent, & recte, omnes Catulliani interpretes, verſum hûc non de auibus ſolum, ſed etiam de Zethe & Calai, Boreæ filiis intelligendum eſſe. fabulam narrant Apollonius libro ſecundo, & Valerius Flaccus libro quarto Argonauticon meminit & Pindarus Pythiis.

Q v o s *iunctos.*] quorum omnium coniunctam celeritatem.

M i h i *dicares.*] mihi dederis. Virgilius,

——proprîamque dicabo. & in tribus verbis prætoris, *Do, dico, addico*: eſt enim à dicando, non à dicendo: quod noſtri iuriſconſulti parum intelligere videntur.

Q v æ r i t a n d o.] antiquum verbum. Plautus Menæchmis,

Hodie in Epidamnum venit cum ſeruo ſuo,
Hunc quæritatum geminum germanum ſuum.

S i *linguam.*] ſi amores tuos mihi celare perges, priuabis te gaudiorum tuorum longe maximo fructu. creſcunt enim gaudia, quæ cum amicis communicantur. Tibullus tamen,

Qui ſapit, inquit, in tacito gaudeat ille ſinu.

V e r b o s a *gaudet.*] contra Tibullus,

—— celari vult ſua furta Venus.

V e l, *ſi vis.*] ſi vis, inquit, per me licet, ahos omnes celatos habeas, dum vnus ego ſim tuarum voluptatum conſcius.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

D e m o n s t r e s *vbi ſint tuæ tenebræ.*] Repono *Tabernæ* pro *tenebræ* ex antiqua ſcriptura. Iam ſupra attigimus hunc locum, quum tabernas λέσχας Græce dici notauimus, ad quas ſcilicet confabulandi cauſa conuenirent, vt Heſiodus etiam docet, quum ait ἢ ἐπαλέα λέσχην. vnde λέσχην ἰέναι. Nam ſane parum putum Syriacum eſt λισχ, quo vſus eſt Eſdra magnus ille diuinæ legis ſcriba. Scripſit enim Babylonica lingua. Ad pilas autem ſitæ erant tabernæ illæ. Horatius, *Nulla taberna meos habeas, neq; pila libellos.* Et ſupra: *Salax taberna, vóſque contubernales,*

A pileatis nona fratribus pila.

T e *quæſiuimus in minore campo.*] Scribe ex noſtro libro: *Te campo quæſiuimus minore.*

De induſtria enim captat ſpondæum in ſecunda ſede.

I n *minore campo.*] In Cælio. Quum Campus Martius diluuio Tiberis ſtagnabat, Circenſes fiebant in Cælio. Ouidius:

Cælius accipiet pulueruIentus equos.

T e *in omnibus tabellis.* Palladius primus *labellis* repoſuit, quum in antiquis editionibus, & manuſcriptis legeretur *libellis.* quod rectũ erat. *In omnibus libellis,* hoc eſt in tabernis librariis. Eo enim confabulandi gratia boneſtiores perſonæ confluebant, vt in tonſtrinas viliores. Gellius: *Apud Sigillaria forte in libraria ego, & L. Paulus conuenerarmus.* Dictum autem *in libellis* μυροπωλικῶς pro in librariis tabernis. Attico more, quî ἐν ἰχθύσι, ἐν λαχάνοις dicebant, pro ἐν ἰχθυοπωλείοις, ἐν λαχανοπωλείοις. At *Labellis*, quod olim repoſuit Palladius, non magis hic conuenit, quàm labra pro balneis accipere. Labrum enim, aut labellum eſt πύελος, aut ſaltem ſolium. Gloſſæ, *Labrum*, λουτήρ. At λουτήρ non eſt balneum.

A v e l l i *ſinite.*] Ita emendauit Auantius. Noſter liber ſic:

Ab vel te ſic ipſe flagitabam:
Camerium mihi peſſima puella.

Recte, & lepide: ego te illas ſic flagitabam, ô peſſimæ puellæ Camerarium mihi, *inquiens*. hoc eſt reddite. Hæc ſane meliora ſunt, quàm illa commentitia. Sed non dubium, quin ita legendum:

Quas vultu tamen vidi ſereno
Has vel te ſic ipſe flagitabam.

Duo accuſatiui. Plautus:

Quas ſponſiones pronuper tu exactus es.

Sᴇᴜ *te quærere iam Herculis labos eſt.*] Et hæc quoque de correctorum officina. Noſter codex optime: *Sed te iam ferre Herculei labos eſt.* vbi *Herculei* genitiuus antiquus. vt apud Ciceronem in epiſtolis probiſſimus, ac doctiſſimus ſenex P. Victorius notauit ſcriptum in veteribus libris, *Themiſtoclei*, *Theophanei*. Sic *Simonides* apud Auſonium, *Concedat Cei Muſa Simonidei.* Eſt autem prouerbialiter dictum. Propert.

Deinde, vbi pertuleris, quos dicit fama, labores
Herculis. ——

Tᴀɴᴛᴏ *ten faſtu.*] Et hæc quoque peſſime accepta à correctorum temeritate. Legendum enim ex noſtro libro ſine interrogatione:

Tanto te in faſtu negas, amice.

Eſt enim ὑποκόρισμα.

Cᴏᴍᴍɪᴛᴛᴇ. *lucet.*] In Gallicano exemplari puto fuiſſe: *Lucei* antiquo more ſcribendi. Neque dubium quin ita fuerit. Committere luci eſt proferre, vel vt veteres loquebantur propalare.

Sɪs *noſtri quoque particeps.*] Vetus ſcriptura, *Dum noſtri ſis particeps amoris.* Senſus communis expertem eſſe oportet, cui non pareat legendum, *Dum voſtri ſim particeps amoris.* Nam *voſtri* in *noſtri* mutauerant, qui non meminerant ἀρχαϊσμὸν eſſe characterem huius auctoris.

Nᴏɴ *cuſtos.*] Quædam editiones hunc verſiculum cum illis nouem ſequentibus coniungunt cum ſuperiore verſiculo. quod non diſplicet. alij medium Epigramma his inſititiis diſtinguunt, vt Aldus. Noſter liber diuerſum Epigramma facit, & alio loco ponit.

Ad Catonem LVII.

O rᴇᴍ ridiculam, Cato, & iocoſam,
Dignámque auribus, & tuo cachinno.
Ride, quidquid amas Cato Catullum,
Res eſt ridicula, & nimis iocoſa.
Deprendi modò pupulum puellæ
Truſantem: hunc ego ſi placet Dionæ,
Pro telo rigida mea cecidi.

ANTONIVS PARTHENIVS.

O Rᴇᴍ *ridiculam, Cato, & iocoſam.*] Puſionē quendam qui rei Venereæ imperitus, poëtæ amicam ſubagitare cupiens, inepte tentabat: Catullus in conatu deprehendit, illúmq; fruſtra laborantem mentula ſua percuſſit. Cat. itaque alloquitur: eiúſque cachinnum ad ridendum excitat. incertum eſt, quemnam Catonem intelligat poëta: Vticenſem intelligi non poſſe affirmauerim. Nam quum hæc Catullus ſcribebat, iam Iulius Cæſar, vt bis ſuperius patuit, imperium Romanum occupauerat, & Cato iam Vticæ, ante Cæſaris imperium, ſe peremerat: niſi forte dicamus nullum eſſe certum horum epigrammatum ordinem. plurimos autem fuiſſe

A Catones diligenter ſcribit Gellius.

Tᴠᴏ *cachinno.*] hoc Vticenſi Catone dici non poteſt. conſtat enim illum rigidiſſimum fuiſſe, vt Cicero in oratione pro Murena plane indicat.

Pᴠᴘᴠʟᴠᴍ.] antiqui pupum puerum, & & puellam pupam, dixerunt. Varro, *mãmam lactis ſugentem poſcere pupum.* Inde diminutiua pupulum & pupillum.

Tʀᴠsᴀɴᴛᴇᴍ.] mentulam in exteriora genitalium agitantem, impellentem. Nam & trudere de re Venerea dicitur. Martialis,

Truditur & digitis pannucea mentula laſſis.

B hinc molæ truſatiles dicuntur, quæ manu agitantur, vt eſt apud Catonem in re ruſtica: à quo Truſare.

Dɪᴏɴæ.] mater fuit Veneris, à qua filia Dione denominata eſt. Papin. in Achilleide,

Sed ſolam nimium vidiſſe Dionem.

Cᴇᴄɪᴅɪ.] præcidi, pædicaui.

Mᴇᴀ *ri.*] ſ. mentula.

Rɪɢɪᴅᴀ.] turgida, protenſa. Mart.

In molli rigidum libenter habes.

PALLADIVS FVSCVS.

C O Rᴇᴍ *ridiculam.*] Verſus eſt hendecaſyllabus. Poëta noſter declarat Catoni ſe pædicaſſe puerum quendam, in amicæ ſuæ complexibus deprehenſum.

Rɪᴅɪᴄᴠʟᴀᴍ.] riſu dignam.

Cᴀᴛᴏ.] ambigitur ad quem ſcribat Catonem.

Aᴠʀɪʙᴠs.] i. auditu.

Tᴠᴏ *cachinno.*] tuo riſu.

Qᴠɪᴄǫᴠɪᴅ *amas.*] quantum diligis.

Dᴇᴘʀᴇʜᴇɴᴅɪ.] deprehendimus propriè occulta.

Pᴠᴘᴠʟᴠᴍ *puellæ.*] amicæ meæ puerum. Ve-
D teres enim pueros puppos & puellas puppas dixerunt.

Tʀᴠsᴀɴᴛᴇᴍ.] ceuentem, vel membrum in viſcera impellentem.

Pʀᴏᴛᴇʟᴏ.] cuſpide.

Mᴇæ *rigida.*] meæ mentulæ rigentis.

Cᴇᴄɪᴅɪ.] percuſſi, ſiue verberaui.

ACHILLES STATIVS.

O Rᴇᴍ *ridiculam, Cato, & iocoſam.*] Hic eſt forte Valerius Cato Grammaticus, de quo ſunt illi verſus Bibaculi apud Suetonium de in-
E luſtribus Grammaticis,

Cato Grammaticus, Latina Siren,
Qui ſolus legit & facit poetas. Ac poſt,
Si quis forte mei domum Catonis.

Eiuſdem Catonis meminit Ouid. in II. Triſt.

Et leue Cornifici, párque Catonis opus.

Intellegerem de Catone Cenſorio, ſi ratio temporum conueniret. nam iocis illum delectatum ſcribit Macrob. in II. Saturn. *M. etiam Cato, ille Cenſorius, argute iocari ſolitus eſt.* Ac poſtea, idem opinor, ſignificans, *Orta ex his lætitia, & omnibus in cenſorium riſum remiſſis.*

Rɪᴅᴇ, *quidquid amas Cato Catullum.*] id eſt,

ἀστεῖον γελοῖον. & lepotis noo nihil eſt in verborum ἀπειροκαλίᾳ, Cato Catullum.

Hvnc *ego ſi, places Diona.*] Dubito an legendum ſit, *Sic places Dione.* Sic Horat.

Tecum ſub alta, ſic Ioui gratum, domo
Beate Mæcenas bibam.

Protelo *rigida mea cecidi.*] Nonius Marcellus in verbo, Protelare, verſus adducit Lucilij, in quibus Protelo non verbum, ſed aduerbium videtur adfirmantis, ſiue quid ſimile huic Catulli ſententię ſignificantis. io quo aut parum vidiſſe Nonius videtur, aut eius inemendato nos libro vtimur. Verſus Lucili ſunt.

Quem neque Lucanus oriundi montibus tauri.
Ducere protelo validis ceruicibus poſſent. Et illi,
Hunc iuga multorum protelo ducere centum
Non poſſent. ——

M. ANT. MVRETVS.

Orem *ridiculam.*] ad quem è Catonibus ſcriptum hoc carmen fuerit, ſciri poſſe oon puto. neque vero magni intereſt. hoc modo teneatur, ad eum, qui ſe Vticæ interfecit, noo pertinere. neque enim, vt cetera omittam, ſuſpicio hæc in illius ſeueritatem cadit.

Dionæ.] Veneri, aut Veneris matri.

Pro *telo.*] ſimile quiddam narrat Appuleius lib. ix. de piſtore, qui puerum formoſum cum vxore deprehenderat.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Orem *ridiculam Cato.*] Cato iſte aothor Diratum, vt ſuo loco oſtendimus. De quo Ou.

Et par Cornifici, párque Catonis opus.

Et Suetonius in libro de claris Grammaticis, quod non admonuiſſem, niſi error diſerti viri aurem mihi velleret.

Dignamqve *auribus, & tuo cachinno.* Profecto legendum eſt:

Dignam naribus, & tuo cachinno.

vt Satyricus, —— *rides ais, & nimis vncis*
Naribus indulges. —— &,
—— *naſo ſuſpendere adunco.*

Sic apud Tibullum viciſſim naribus pro auribus mutatum erat. *Oſcula comprenſis naribus eripiet.* Legendum enim *auribus.*

Pro *telo.*] *Protelo* coniunctim legendum. Protelo eſt quod Iuriſconſultus dicit, *in continenti.* De hoc ſatis in Varronis libros rerum rusticarum diximus.

In Mamurram & Cæſarem LVIII.

Pvlcre conuenit improbis cinædis
Mamurræ pathicóque, Cæſarique.
Nec mirum: maculæ pares vtriſque,
Vrbana altera, & illa Formiana,
Impreſſæ reſident, nec eluentur.
Morboſi pariter, gemelli vtrique,
Vno in lectulo erudituli ambo.
Non hic, quàm ille, magis vorax adulter,
Riuales ſocij & puellularum:
Pulcrè conuenit improbis cinædis.

ANT. PARTHENIVS.

Pvlchre *conuenit improbis cinædis.*] Satyrico morſu Iulium Cæſarem atque Mamurram Phormianum exagitat: nefandas eorum libidines, rapinas, effeminatáſque mollicies, carpens. In hos extat poëtæ illud ſuperius amarulentiſſimum iambicum,

Quis hoc poteſt videre, quis poteſt pati.

Macvlæ.] infames vitiorum notæ, & eorum auaritias atque rapinas intelligit: aut certe eorum infamia adulteria ſignificat.

Vrbana *altera.*] vrbana Cæſaris adulteria, quæ illi in triumpho à militibus verſu Feſcenino liberè obiecta ſunt, vt notat Tranquillus hoc verſu,

Seruate vxores, mœchum caluum adducimus.

Illa *Phormiana.*] nam Mamurra fuit Phormianus, vt ſupra dictum eſt.

Impressæ.] i. eorum facie vitáque infami infixæ ſunt.

Elventvr.] delebuntur.

Morbosi.] flagitioſi.

Vno *in lect.*] lectum cubicularium dicit, vbi flagitioſas libidines agitant.

Hic.) Mamorra.

Qvam *ille.*) Cæſar.

Vorax.) prodigus, luxurioſus, guloſus, vt ſupra: *Et ſi impudicus & vorax & aleo.*

Rivales *ſocij & pu.*) ordo eſt, & ſocij riuales puellularum.

PALLADIVS FVSCVS.

Pvlchre *conuenit.*) verſus eſt hendecaſyllabus. Conuiciatur hoc quoque epigrammate Iulio Cæſari & Mamurræ Formiano: oſtendens eos optime congruere, cùm ambo ſint cinædi, morboſi, voraces, adulteri, & in amandis puellis, riuales.

Pvlchre *conuenit.*) Cæſar, inquit, & Mamurra bene conueniunt.

Nec *mirum.*) oec res mira eſt eos. ſ. bene conuenire.

Macvlæ.) maculas appellat vitiorum ootas.

Vrbana.) Cæſaris.

Formiana.) Mamurræ.

Nec *eluentur.*) nec lauabuntur. alludit autem ad maculas quæ in veſtimentis factæ, aqua, vel aliqua alia re elui ſolent.

Morbosi *parit.*) hoc niſi ad animi morbos referas, Catullus diſſentit à Suetonio qui ſcribit, Cæſarem proſpera valetudine fuiſſe: niſi quod, tempore extremo, animo linqui, atq; etiam per ſomnium exterreri ſolebat.

Gemelli.) non re vera gemelli ſed æquales.

Voraces.) luxurioſi, gulæ dediti.

A Adulter.] Cæſarem adulteriis delectatum indicat idem Suet.

Rivales ſocij.] riuales & riuini dicuntur æmuli de mulieribus, facta à feris tranſlatione, quæ ſitientes cum ex eodem riuo hauſtum petunt, in prælium contra ſe inuicem concitantur. Sic Cicero pro Cælio, *ſin erue ex illo fonte riuales.*

Puellarum.] ſcribendum eſt puellularum: vt ſtet verſus.

ACHILLES STATIVS.

B Pulchre *conuenit improbis cinædis.*] Pulchre, pro, Bene. Sic ante, *Pulchre concoquitis.* Et Afran. *Pulchre hoc incende rogum.*

Mamurræ *pathicóque, Cæſariq.*] Mamurram Formianum intelligit. Et diſtinguendum, Mamurræ pathicóque, Cæſarique. Neque verò Catullus tantum, ſed & Bibaculus in Cæſarem ſcripſit. quod indicant Corneli Taciti verba in IIII. *Carmina,* inquit, *Bibaculi, & Catulli referta contumeliis Cæſarũ leguntur. Sed ipſe Diuus Iulius, ipſe Diuus Auguſtus, & tulere iſta, & reliquere, haud facile dixerim moderatione magis, an ſapientia. namque ſpreta exoleſcunt; ſi iraſcare, agnita videntur.*

C Maculæ *pares vtriſque.*] Probra. Lucilius,

Quem ſcis ſcire tuas omnis maculaſque notaſq;

Et Auſonius in Ecloga,

At contra illecebris maculoſam ducere vitam.

Mart. in VIII. in eandem prope ſententiam,

Cum ſitis ſimiles paréſque vita,
Vxor peßima, peßimus maritus,
Miror, non bene conuenire vobis.

Gemelli *vtrique, Vno in lectulo.*] Gemellos vocat, vel propter mutuum in flagitiis conſenſum, quo modo dictum ab Horatio,

Ad cetera pene gemelli. atque ita diſtinguendum ab eo quod ſequitur. aut Gemellos vno in lectulo non ſine ſumma turpitudine D vocat.

Vno *in lectulo.*] Veniebat etiam in mentem mihi dubitare, an legendum foret, Vnilectuli, vnica voce, vt & Græcis Συμμεγεῖς. auctor Hymni in Rheam, Παιδὸς ἀλκαίμονος, κρίου σύμμικτος. Tum etiam alibi idem in matrem deum, Κοίνου συνεύνουν. & κοινὸν ἐχεῖς, Sophocles in Electra. Solet autem Catullus Συν in compoſitione in Vni conuertere, namque alibi, Vnigenam ſimul, aut iiſdem natam parentibus dicit. Q. C. in commentario de petitione conſulatus eodem prope modo, *Ambo ſiccarij, ambo libidinoſi, ambo egentes.*

E Non *hic, quàm ille, magis vorax adulter, Riuales, ſocij & puellularum.*] Vellem per manuſcriptum aliquem librum diſtinguere, ac legere liceret hoc modo,

Non hic quàm ille, magis vorax adulter,
Riuales ſocius puellularum.

M. ANT. MVRETVS.

Pulchre *conuenit.*] Cæſaris & Mamurræ amicitiam exagitat, affirmãs eam non aliunde, quàm ex vitiorũ ſimilitudine, cõglutinatam.

A Vrbana *altera, & illa Formiana.*] fortaſſe, quod Cæſar in vrbe, Mamurra Formiis ætatis ſuæ teneritudinẽ alienæ libidini proſtituerint.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Rivales, *ſocij &c.*] Lego,

Riuales ſocieì puellularum.

Scriptum *ſocieì*, antiquitus, pro *ſocij*, vt *Lucei* pro *Luci* ſupra. Riuales ſocij, vt diſtinguantur à riualibus æmulis.

Ad Cælium, de Leſbia LIX.

Cæli, Lesbia noſtra, Lesbia illa,
Illa Lesbia, quam Catullus vnam
Plus, quàm ſe, atque ſuos amauit omnes,
Nunc in quadriuiis, & angiportis,
Glubit magnanimos Remi nepotes.

ANT. PARTHENIVS.

C Cæli *Lesbia noſtra, Lesbia illa.*] Leſbiæ ſuæ inſatiabiles & multiplices libidines, coitúſque cum populo agitatos, facetè indicat Cælio prætori. Cælius hic eſt ille Marcus Cælius prætor, pro quo Ciceronis præſtans extat oratio.

Angiportis.] hoc angiportum dicitur, vt Terentius, *illud angiportum non eſt peruium.* Et *hic Angiportus* Horatius,

Flebis in ſolo leuis angiportu. vt & ſcribit Donatus, *angiportus eſt anguſta & curua via.* alij dixerunt quod ſit locus anguſtus, inter portus & domos.

D Glubit.] excoriat, expoliat. aut enim dicit, Leſbia facta meretrix publica, iuuentutem Romanam ſpoliat & denudat: aut rem pudendam tangit: nam mulier criſſans virilia membra excoriat. Glubit enim ſignificat, denudat & ſpoliat, erumpit. M. Varro de re ruſtica, *Gluma videtur habere etymon vocabulum à glubendo, quod eo folliculo deglubetur granum.* Cato in re ruſtica, *Quæ ſemen maturum non habebit, quum glubet tempeſtiua erit.*

Magnanimos.] ironicè.

Nepotes,] poſteros. Remi, pro Romulo poſuit. ſupra, *diſertißime Romuli nepotum.*

PALLADIVS FVSCVS.

E Cæli *Lesbia.*] Verſus eſt eius generis cujus ſuperior. Mœſtus poëta ſcribit ad Cælium de turpiſſimo Leſbiæ amicæ ſuæ quæſtu: quod, lucri dulcedine capta, pluribus ſui copiam faciat.

Cæli.] puto hunc eſſe Cælium, cuius plurimæ ſunt ad Ciceronem epiſtolæ.

Quadriviis.] quadriuia ſunt loca vbi quatuor viæ concurrunt.

Angiportis.] declinatur hic angiportus & hoc angiportum. ſunt autem angiporti viæ in vrbibus anguſtiores, ſicut plateæ latiores.

G l v b i t.] excoriat. Suetonius de Tiberio: *præſidibus onerandas tributis prouincias ſuadentibus, reſcripſit boni paſtoris eſſe tondere pecus non deglubere.*

M a g n a n i m o s *Remi nepotes.*] Remi poſteros deſignat Romanos.

ACHILLES STATIVS.

Coeli, *Lesbia.*] Hic eſt Cœlius Rufus, de quo poſt plura dicemus.

N o s t r a.] Noſtram dicit, quod Cœlius etiam Leſbiam, id eſt Clodiam, amarit. quæ, opinor, eadem traditur à Plutarcho dicta Quadrantaria.

I n *quadriuiis, & angiportis.*] Vbi contemptiſſima ſcorta merebant atque proſtabant. Horat. in 1. Carm. in Lydiam,

Flebis in ſolo leuis angiportu
Thracio bacchante magis ſub interlunia vento.

G l v b i t *magnanimos Remi nepotes.*] Eodem verbo, atque hoc ipſo in genere vſus eſt Auſon.

Deglubit, ſellat, molitur per vtramque cauernam.

M. ANT. MVRETVS.

Coeli.] memoriæ proditum ab Appuleio eſt, puellam, quæ in amoribus ac deliciis huic poetæ fuit, quamque ipſe Leſbiam nominauerit, Clodiam illam, P. Clodij ſororem, fuiſſe: cuius à fratre primum delibata pudicitia, vniuerſæ poſtea iuuentutis Romanæ libidini expoſita proſtitit. Eius igitur conſuetudine cùm M. Cœlius diu, multúmque vſus fuerit; aſſentior eruditiſſimo homini, Victorio, qui carmen hoc ad M. Cœlium refert.

G l v b i t.] ad Veneream turpitudinem potius, quàm ad fortunarum ſpoliationem, referri puto.

M a g n a n i m o s.] ex contrario intelligendum.

De Rufa LX.

B o n o n i e n s i s Rufa Rufulum fellat
Vxor Menenî, ſæpè quam in ſepulcretis
Vidiſtis ipſo rapere de rogo cenam,
Cùm deuolutum ex igne proſequens panem,
A ſemiraſo tonderetur vſtore.

ANT. PARTHENIVS.

Bononienſis *Rufa fellat.*] Scazone verſu Rufi nefariam libidinem amarulente lacerat, qui cuiuſdam mulieris magæ os irrumabat: Rufus per ſimplex F ſcribi debere ſignat Martialis, quum hoc nomen quinque tantum li-

A teras continere ſcribat. *Fellare* eſt mammam lactere & ſugere. inde Solinus ait, vbera fellitantanda. hinc trahitur fellare mentulam, ore excipere ac ſugere, & irrumationem ore pati.

S æ p e *quam in ſepulchris.*] hanc mulierem, ad maius Rufi dedecus, magam eſſe oſtendit, quum eam in ſepulchris verſari dicat. ibi enim magæ oſſa magica colligunt, & manes eliciunt, vt ſcribunt Horatius & Lucanus. Tibullus de muliere magica:

Hæc cantu finditq́ue ſolum, manéſque ſepulchris
Euocat, & tepido deuorat oſſa rogo.

C o e n a m.] ſilicernium dicit mortuorum B cœnam, aut mortuorum membra, quibus pro cœna veſceretur, vt Tibullus,

—— & tepido deuorat oſſa rogo.

V s t o r e s.] vſtores dicuntur alio vocabulo buſtuarij, & hi qui rogis, comburendiſque cadaueribus, operam locabant. Vſtrina vero dicitur locus vbi rogi fiebant.

T v n d e r e t v r.] i. percuteretur ſtipite, aut torre aliquo, verberibuſque abigeretur.

S e m i r a s o.] nam vſtores illi, ſic verticem ſemiraſum habebant, vt nunc ſacerdotes.

PALLADIVS FVSCVS.

C. Bononienſis *Rufa.*] Verſus eſt trimeter iambicus. Duos carpit Catullus Rufulum & Rufam: illum quod depereat Rufam Bononienſem, mulierum pauperrimam: hanc, quod Rufulo multa offerenti ſe indulgere nolit.

R v f a.] rufi & rufæ vocantur natura rubentes.

F e l l a t.] ſcribendum eſt fallit. Nam Rufa cùm ſciret Rufulum amore ſui captum, torqueri: eum poſteaquam rem promiſerat, fallere gaudebat.

V x o r *Menem.*] Vxor dicta eſt quaſi vnxor. D Mos namque fuit veteribus Romanis, vt nouæ nuptæ, mariti domum intrantes, ad arcenda veneficia, adipe lupino poſtes iniungerent.

D e *rogo cenam*] in rogum non ſolum odores, ſed panes quoque iaciebantur.

T o n d e r e t v r.] vapularet.

V s t o r e.] vſtores erant qui pyras erigentes mortuos cremabant. Martialis,

Vſtórque tedes præferat nouæ nuptæ
Intrare in iſtum ſola fax poteſt cunnum.

S e m i r a s o.] propter ignem vſtulato.

ACHILLES STATIVS.

E Videtis, *ipſo rapere è rogo cenam.*] In manuſcriptis omnibus, *Rapere de rogo cenam.* quod eſt ipſum probabilius. Neſcio, an idem Tibullus ſignificet in 1.

Ipſa fame ſtimulante furens, eſcáſque ſepulcris
Quærat, & à ſæuis oſſa relicta lupis.

Et in Ibin Ouid.

Et qui debuerat ſubitas extinguere flammas,
Is prædam medio raptor ab igne petit.

quanquam in aliam hoc dictum ſententiam. Suetonius in Vitellio ſimile quiddam ſcribit, *Vt autem homo, inquit, non profundæ modo, ſed intem-*

peſtimæ quoq; ac ſordidæ gulæ, ne in ſacrificio quidẽ vnquam, aut itinere vllo temperans, quin inter altaria ibidem ſtatim viſus, & farra pene rapta è foco manderet. Artemidorus in IIII. ex eodem genere commemorat. τὰ ἐν νεκυσίοις, καὶ περιδείπνοις παρατιθέμενα.

Cvm *deuol. ex igne proſequ. panem.*] Qui deciderit cibus. Sic Sidonius in III. Epiſt. ad Apollinarem, *Enimuero illa ſordidior, atque deformior eſt cadauere rogali, quod facibus admotum, ſemicombuſtum, móxque ſidente ſtrue torrem deuolutum reddere pyra iam faſtidioſus pollinctor exhorret.*

A *ſemiraſo tunderetur vſtore.*] Quaſi id quoque in cærimoniis fuerit, vſtor vt eſſet ſemiraſus. Mihi verò finis epigrammatis deeſſe videtur, & eius quod ſequitur principium.

M. ANT. MVRETVS.

Bononiensis *Rufa.*] Rufam quandam, vt mendicam, & vt fellatricem, notat.

Ipso *carpere è rogo cenam.*] epulas in rogum conicere ſolebant: locúmque, in quo illæ comburerentur, culinam vocabant. auctor Feſtus. Extremæ autem mendicitatis ſignum eſt, quod hic affert poëta & tale eſt illud Terentij,

E flamma te cibum petere poſſe arbitror.

Semiraso.] ex igne.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Bononiensem *Rufa*] Hic ſpurci homines verbum ſpurcum ſubſtituerunt. in quo non ſolum eos reprehendo, ſed etiam quum eorum temeritate, qua hunc locum contaminarunt, ex vno Epigrammate duo non integra facta ſunt. Atqui integrum totum hoc epigramma, ſi veterem lectionem in ſuas ſedes reſtituas, plane enim exaratum eſt:

Bononienſem Rufa Rufulum fallat.

Fallare, eſt fallere. verbum antiquum eodem modo, quo & vanare. Attius Alcmena:

Tanta vt fruſtrando vanans, lactans, protrahat.

Lactare, Vanare, Fallare, idem prope ſignificare videntur. Id enim eſt falſa ſpe producere. eſt ergo manifeſta ſententia Epigrammatis Rufam, quæ nuper poſtremum mendicimonium erat, vt pote quæ è media flamma cibum petebat, nunc delicias facere, ac ſuperbo aſtu amantis Rufuli preces eludere. Miror tam pueriliter omnes in huius epigrãmatis enarratione lapſos, vt putarẽt hæc eſſe diuerſorum poëmatiorum fragmenta. At quid clarius illo, ſi veterem lectionem reſtituas? Si enim conſideraſſent quid eſſet verbum *Fallat*, & illud, *vt ſupplicis vocem*, &c. profecto aliter pronunciaſſent.

Vxor *Meneni.*] vetus ſcriptura: *vxor Nemeni.* lege —— *vxorne Meni.* Horatius:

Menius, vt rebus maternis, atque paternis.

& profecto ἐρωτηματικῶς eſt cum interrogatione. Illane, quæ nuper in ſepulchretis rapiebat ſilicernium? Neque dubium, quin ſit is ipſe Menius, de quo Horatius ſcripſit paterna atq; materna bona abliguriſſe: adeo, vt, propterea dicatur eius vxor coacta ſilicernia in ſepulchretis vorare. De columna Meniana notum.

A Rapere *de rogo cenam.*] In ſepulchretis vſtrinæ erant, quæ ſepulchris ipſis applicabantur, ad quas culinæ erant, Græci ἑστίας vocant, in quibus Silicernium, hoc eſt funebris cœna coquebatur. inter proluſiones Virgilianas:

Neque in culinam; & vncta compitalia,
Dapéſque dueis ſordidas.

Silicernia autem in illis culinis à pauperibus abſumebantur, vt in Græcia τὸ τῆς Ἑκάτης δεῖπνον. In illis vſtrinis ſæpe proſtabant ſcortilla. Artemidorus ſcribit bonum eſſe γυναιξὶν ἑταίραις ταῖς ἐπὶ τοῖς χαμαιτυπείοις ἑστώσαις μάλιστα, διὰ τὸ οἰκεῖον ἀγρυπνίας περιέχειν ἑαυτάς. quo magis ſtomachatur B Catullus, eam, quæ nemini negaret, Ruffulo negare. Quare hallucinatur is, qui hanc Rufam veneficam eſſe ait, quod caperet oſſa de tepidis rogis, vt illa apud Ouidium:

Raptaque de tepidis colligit oſſa rogis.

Nam pauperem & ignobile ſcortum intelligit.

A semiraso.] vel, vt vetus ſcriptura, *Ab ſemiraſo.* Vſtor παροξυτόνως redditur à vetere magiſtro. Id genus hominum ſeruilis conditionis erat. Horatius:

Huc prius anguſtis eiecta cadauera cellis
Conſeruus vili portanda locabat in arca.

Atq; adeo abiectiſſimũ genus mancipiorũ. Nam eiuſ- C modi ſemiraſi erant, qui ad aliquod opus publicum damnati erant, vt ad molẽdinas, ad remum, ad vilia cadauera efferenda: qui veſpillones dicebantur. Artemidorus: ὁ ἐπίτροπος δι' αὐτῆς μορφῆς φίλον ἔχοι τις οὐκ ἂν ἀπολείδωλος, καταλειφθέντες πλὴν εἰς ἔργον δημόσιον καταδίκην. τοῦτο γὰρ καὶ παρέχομαι ἐπὶ τοῖς ἀνδραποδιζομένοις. Apuleius: *frontem literati, & capillum ſemiraſi, & pedes annulati.* Nam & ſtigmatias, & catenatos innuit. Martialis:

Has tum gemina compede dedicat catenas,
Saturne, tibi Zoilus, annulos priores.

Idem,

Annulus iſte tuus fuerat modo cruribus aptus.

Horatius: —— *iamne catenam*
D *Ex voto Laribus donaſſet.*

LXI.

Nvm te leæna montibus Libyſſinis,
Aut Scylla latrans infima inguinum
parte,
Tam mente dura procreauit, ac tetra,
Vt ſupplicis vocem in nouiſſimo caſu
Contemptam haberes? ô nimis fero
E *corde!*

ANT. PARTHENIVS.

Nvm *te leæna montibus Libyſſinis.*] Camerij, qui poëtæ preces non admittebat, duram immanitatem atque implacabilem animum conqueritur.

Montibvs *Libyſſinis.*] in montibus Libyæ immanes & præcipui naſcuntur leones: vt apud Virgilium in IIII. Æneidos patet: & Gel. in Androcli hiſtoria docet. à Libya, Libycus & Libyſſus & Libyſſis & Libyſſinus deriuantur. de

mirabili lexntæ partu legito plura apud Gell.

Avt *Scyllæ.*] hoc ex fabula dictum. fertur enim Scylla Phorci Circes odioſis veneficiis pube tenus in latrantia mõſtra conuerſa, ac ſæuiſſimum Siculi maris periculum facta, itaq; naues illuc tranſeuntes immaniſſime abſorbens, præcipuæ crudelitatis extat exemplum: vnde Virg.

——latrantibus inguina monſtris.

Vocem.] preces meas.

Amici.] i. mei qui ſum tibi amicus. omnes fere codices, habent animi, repugnante ſecundo pede, qui iambus eſſe debet. corrigatur igitur verſus ſic: *Contemptam amici haberes tam fero corde.*

PALLADIVS FVSCVS.

Libyssinis.] diximus à Libya, Libycus, Libyſſus & Libyſſinus deriuari. in Libya autem plurimos ac præcipuos eſſe leones multorum teſtantur monumenta.

Avt *Scylla Latrans.*] legimus duas Scyllas fuiſſe, vnam Niſi Megarenſium regis, alteram Phorci & Cretidos nymphæ filiam: quam cum Glaucus deus marinus amaret, dum ipſe amaretur à Circe & eam contemneret: illa irata, fontem, in quo Scylla ſe ſolebat abluere, infecit veneno: in quem cum deſcendiſſet puella, media ſui parte in canum latrantium ora mutata eſt.

Ingvinvm *parte.*] interior coxæ pars inguem vocatur.

Tetra.] tetrum plura ſignificat, fœdum, impium, vitabile, & aliquando amarum.

Vt *ſupplicis vocem.*] preces Rufuli ſupplicantis.

Novissimo *caſu.*] in ipſa pæne morte.

Contemptam *haberes.*] contemneres.

ACHILLES STATIVS.

Nvm *te Leana montibus Libyſſinis.*) Leonum enim eſt Libya, vt Flaccus ait, arida nutrix. Leænæ vero inſigni ſunt feritate. veteris poëtæ ſenarius eſt,

λεαίνης ἢ χιμαίρας ὠμότης.

Crudelem ſignificare cum volumus, non homine ſatum dicimus. Sic Euripides in Bacchidib. *Τίς ἄρα νιν ἔτεκεν; Οὐ γὰρ ἐξ αἵματος Γυναικῶν ἔφυ. λεαίνας δέ τινος, ἢ Γοργόνων Λιβυσσᾶν γένος.* Theocritus in *Φαρμακευτρίᾳ*·

Ἄγχεο τῇ, καὶ ταυτὶ ...

A *nimis fero corde.*) *ἀπηνὲς ἦτορ*, dicit Callimachus in Hymno in Delon,

Ἥρη, σοὶ δ' ἔτι τοῖον ἀπηνὲς ἦτορ ἐνῆεν.

M. ANT. MVRETVS.

Nvm *te leæna.*) ad quem ſcribatur hoc carmen, ſciri non poteſt. ſed &, fragmentum potius eſſe, quàm epigramma integrum, exiſtimo.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Montibvs *Libyſſinis.*) Male. Lege *Libyſtinis.* vt: *——& pelle Libyſtidos vrſæ.*

A

In nuptias Iuliæ & Manlij. LXII.

Collis ô Heliconij
Cultor, Vraniæ genus,
Qui rapis teneram ad virum
Virginem, ô Hymenæe Hymen,
Hymen ô Hymenæe.
B *Cinge tempora floribus*
Suaue olentis amaraci.
Flammeum cape. lætus huc
Huc veni, niueo gerens
Luteum pede ſoccum:
Excitúſque hilari die,
Nuptialia concinens
Voce carmina tinnula,
Pelle humum pedibus, manu
C *Pineam quate tædam.*
Namque Iulia Mallio,
Qualis Idalium colens
Venit ad Phrygium Venus
Iudicem, bona cum bona
Nubit alite virgo.
Floridis velut enitens
Myrtus Aſia ramulis,
D *Quos Hamadryades Deæ*
Ludicrum ſibi roſcido
Nutriunt humore.
Quare age, huc aditum ferens
Perge linquere Theſpiæ
Rupis Aonios ſpecus,
Lympha quos ſuper irrigat
Frigerans Aganippe:
Ac domum dominam voca,
E *Coniugis cupidam noui,*
Mentem amore reuinciens,
Vt tenax edera huc, & huc
Arborem implicat errans.
Vos item ſimul integræ
Virgines, quibus aduenit
Par dies, agite, in modum
Dicite: ô Hymenæe Hymen,
Hymen ô Hymenæe.
Vt lubentius audiens,
Se citarier ad ſuum

Munus, huc aditum ferat,
Dux bone Veneris, boni
Coniugator amoris.
Quis Deus magis ah magis
Eſt petendus amantibus?
Quem colant homines magis
Cælitum? ô Hymenæe Hymen,
Hymen ô Hymenæe.
Te ſuis tremulus parens
Inuocat: tibi virgines
Zonula ſoluunt ſinus:
Te tumens cupida nouos
Captat aure maritos.
Tu fero iuueni in manus
Floridam ipſe puellulam
Matris è gremio ſuæ
Dedis, ô Hymenæe Hymen,
Hymen, ô Hymenæe.
Nil poteſt ſine te Venus,
Fama quod bona comprobet
Commodi capere: at poteſt,
Te volente, quis huic Deo
Comperarier auſit?
Nulla quit ſine te domus
Liberos dare, nec parens
Stirpe dicier: at poteſt,
Te volente. quis huic Deo
Comperarier auſit?
Quæ tuis careat ſacris,
Non queat dare præſides
Terra finibus. at queat
Te volente. quis huic Deo
Comperarier auſit?
Clauſtra pandite ianuæ:
Virgo adeſt. viden', vt faces
Splendidas quatiunt comas?
Sed moraris, abit dies.
Prodeas, noua nupta.
Tardat ingenuus pudor,
Quæ tamen magis audiens
Flet, quod ire neceſſe ſit.
Sed moraris, abit dies.
Prodeas, noua nupta.
Flere deſine: non tibi
Aurunculeia periculum eſt,

A *Ne qua femina pulcrior.*
Clarum ab Oceano diem
Viderit venientem.
Talis in vario ſolet
Diuitis domini hortulo
Stare flos hyacinthinus.
Sed moraris, abit dies.
Prodeas, noua nupta.
Prodeas, noua nupta, ſi
B *Iam videtur, & audias*
Noſtra verba. viden'? faces
Aureas quatiunt comas.
Prodeas, noua nupta.
Non tuus leuis in mala
Deditus vir adultera,
Probra turpia perſequens,
A tuis teneris volet
Secubare papillis:
C *Lenta quin velut aſſitas*
Vitis implicat arbores,
Implicabitur in tuum
Complexum. ſed abit dies.
Prodeas, noua nupta.
O cubile, quot omine
Candido pede lectuli.

* * *
* * *
* * *

D *Quæ tuo veniunt hero,*
Quanta gaudia, quæ vaga
Nocte, quæ media die
Gaudeat? ſed abit dies.
Prodeas, noua nupta.
Tollite, ô pueri, faces:
Flammeum videor videre.
Ite, concinite in modum,
O Hymen Hymenæe Hymen,
E *Hymen ô Hymenæe.*
Neu diu taceat procax
Feſcennina locutio:
Neu nuces pueris neget
Deſertum domini audiens
Concubinus amorem.
Da nuces pueris iners
Concubine: ſatis diu

Luſiſti nucibus: lubet
Iam ſeruire Thalaſsio.
Concubine, nuces da.
Sordebant tibi villicæ
Concubine hodie, atque heri.
Nunc tuum cinerarius
Tondet os. miſer, âh miſer
Concubine, nuces da.
Diceris male te à tuis
Vnguentate glabris marite
Abſtinere: ſed abſtine.
Io Hymen Hymenææ io,
Io Hymen Hymenææ.
Scimus, hæc tibi, quæ licent,
Sola cognita: ſed marito
Iſta non eadem licent.
Io Hymen Hymenææ io,
Io Hymen Hymenææ.
Nupta tu quoque, quæ tuus
Vir petet, caue ne neges,
Ne petitum aliunde eat.
Io Hymen Hymenææ io,
Io Hymen Hymenææ.
En tibi domus vt potens,
Et beata viri tui,
Quæ ſeni tibi ſeruiet.
Io Hymen Hymenææ io,
Io Hymen Hymenææ.
Vſque dum tremulum mouens
Cana tempus anilitas
Omnia omnibus annuit.
Io Hymen Hymenææ io,
Io Hymen Hymenææ.
Transfer omine cum bono
Limen aureolos pedes,
Raſilémque ſubi forem.
Io Hymen Hymenææ io,
Io Hymen Hymenææ.
Aſpice, intùs vt accubans
Vir tuus Tyrio in toro,
Totus immineat tibi.
Io Hymen Hymenææ io,
Io Hymen Hymenææ.
Illi non minùs, ac tibi
Pectore vritur intimo

A *Flamma, ſed penitè magis.*
Io Hymen Hymenææ io,
Io Hymen Hymenææ.
Mitte brachiolum teres
Prætextate puellulæ,
Iam cubile adeat viri.
Io Hymen Hymenææ io,
Io Hymen Hymenææ.
Vos bonæ ſenibus viris
B *Cognitæ bene feminæ,*
Collocate puellulam.
Io Hymen Hymenææ io,
Io Hymen Hymenææ.
Iam licet venias marite:
Vxor in thalamo eſt vbi
Ore floridulo nitens,
Alba Parthenice velut,
Luteúmve papauer.
C *Non diu remoratus es.*
Iam venis. bona te Venus
Iuuerit, quoniam palam
Quod cupis, capis, & bonum
Non abſcondis amorem.
At marita tuum tamen
Celites, nihilo minus
Pulcra res: neque te Venus
Negligit. ſed abit dies.
D *Perge, ne remorare.*
Ille puluis Erythræi,
Siderúmque micantium
Subducat numerum priùs,
Qui veſtri numerare vult
Multa millia ludi.
Ludite, vt lubet, & breui
Liberos date. non decet
Tam vetus ſine liberis
Nomen eſſe, ſed indidem
E *Semper ingenerari.*
Torquatus, volo, paruulus
Matris è gremio ſuæ
Porrigens teneras manus,
Dulce rideat ad patrem,
Sed micante labello.
Sit ſuo ſimilis patri
Manlio, & facile inſciis

Noci-

Noſcitetur ab omnibus,
Et pudicitiam ſuæ
Matris indicet ore.
Talis illius à bona
Matre laus genus adprobet;
Qualis vnica ab optima
Matre Telemacho manet
Fama Penelopæo
Claudite oſtia virgines.
Luſimus ſatis. at boni
Coniuges bene viuite, &
Munere adſiduo valentem
Exercete iuuentam.

ANT. PARTHENIVS.

COLLIS *Heliconij*.] Epithalamion hoc poëta in Iuliæ nobilis Romanæ, ac Mallij Torquati auſpicatiſſime cantauit. Epithalamion, id eſt nuptiale carmen. Apud Latinos primus auctor, cuius memoria litteris tradatur, Catullus noſter affertur. huius felix ſecutus auſpicium Ouidius Fabij cuiuſdam Maximi nuptias carmine celebrauit: vt ipſe poëta eundem Fabium, quadam in epiſtola elegãter alloquens, ſic indicauit.

Ille ego qui dixi veſtros hymenæon ad ignes,
Et cecini fauſto carmina digna toro.

Hos poëta ſecutus tertius quantum litterarum monumentis extet Papinius Violantillæ Neapolitanæ matronæ: ac Stellæ nobilis poëtæ venuſtiſſimum coniugium huiuſmodi carmine nobilitauit. apud Græcos verò, vt ex eorum ſcriptis colligi poteſt, primus Apollo nuptiale carmen cecinisse traditur: qui, vt Plato, ex Æſchyli tragœdia verba recitans, demonſtrat, Tethidis & Pelei nuptias, non ſatis auſpicato cantu celebrauit. In hoc epithalamio, imitatione digniſſimo, poëta primum inuocat Hymenæum ad has nuptias auſpicatiſſime celebrandas: Deinde fauſto carmine coniugij munera concinens, omnes antiquarum nuptiarum ritus, elegantiſſime demonſtrat.

VRANIÆ *genus*.] Hymenæum ex vrania muſarum vna genitum dicit, & ideo eum Heliconis muſarum natalis ſoli cultorem & habitatorem fingit: Martianus autem Capella in primo carmine de Mercurij nuptiis, ſcribit Hymenæum Veneris & Bacchi fuiſſe filium.

HELICONII *collis*.] Helico Boetiæ mons eſt, Parnaſſo æmulus: aſſurgit à Parnaſſo, tamen aliquantum diſtat: vterque niuibus pulſatur: Muſis natale ſolum eſt. Strabo & Plin. teſtantur.

RAPIS.] bene rapis. nam, vt ſcribit Feſtus, Rapi ſimulatur virgo ex gremio matris, aut ſi ea non eſt, proxima neceſſitudine quum ad virum traditur: quod videlicet ea res feliciter Romulo ceſſit. poëta infra, *qui natam poſsis complexu*
A *auellere matris*. item rapi etiam fax dicitur in nuptiis, qua prælucente noua nupta deducta eſt ab vtriuſque amicis: ne aut vxor eam ſub lecto viri ea nocte ponat: aut vir in ſepulchro comburendam curet: quo vtroque mors propinqua alterutrius captari putatur.

HYMAN, *ô Hymenæe, hymen*.] verſus intercalaris, boni auſpicij cauſa frequenter repetitus, Ex illo in Caſsina Plautino ſumptum videtur: *age tibicen dum nouam nuptam foras ducunt, cantu concelebra omnem hanc plateam Hymenæo. Io Hymen, Hymenææ, ô Hymen.*

CINGENTEM *tempora floribus*.] nam ſertis
B redimitus ſemper nuptiis intereſſe fingitur.

AMARACI.] Amaraci regij pueri, fabulam recitat Seruius in primo Æneidos. herba eſt amaracus ſuauiſsima, ſamſucus, alio vocabulo, appellata: nunc maioranam puto vocari. De amaraco ſiue ſamſuco legas Plinium libro. XXI. cap. XI.

FLAMEVM.] quo nouæ nuptæ caput ad pudorem demonſtrandum obtegitur. eſt autem velamen flamei, id eſt, rubri coloris, & inde denominatum. Plinius lib. XXI. cap. VIII. *Lutei video honore antiquiſsimum in nuptialibus flameis totum fœminis conceſſum.*

LÆTVS.] cauſa boni ſuſpicij: nam niſi lætus
C interſit nuptiarum, infœlicem exitum demonſtrat, vt in Orphei & Eurydices nuptiis factum eſt.

PELLE *humum pedibus*.] ſaltationis diffinitio: Horatius.

Gaudet inuiſam pepuliſſe foſſor
Ter pede terram:
& alibi
Alterno pede quatiunt terram.

CARMINA *nuptialia*.] Epithalamion Græcè, Latinè nuptiale carmen dicitur. Appellabant item antiqui carmen Feſceninum, vt ſcribit Feſtus, quod iocis mordacibus plenum, in ſpon-
D ſum proferebatur, ab vrbe Sabia ſeu Oſca Feſcennia. de quo Lucanus inquit,

——Nec more Sabino
Excepit triſtis conuicia feſta maritus.

TINNVLA.] acuta. vocabulum eſt ficticium à vocis ſono, æreis inſtrumentis eliſo.

SPINSAM *quate tedam*.] omnes codices, quos adhuc legerim; habent pineam: ſed ego, duabus rationibus motus, correxi legendum eſſe ſpineam. primũ ex pinu faxini fumoſa, & propterea nuptiis luctuoſa eſſe non poteſt: quod à Catullo ad nuptias inuocari eſt impiiſsimum. Præterea Plinius de arbore nominata ſpina
E ſcribit. *In eoſdem ſitus comitatur & ſpina, nuptiarum facibus auſpicatiſsima, quoniam inde fecerint paſtores qui rapuerunt Sabinas, vt Autor eſt Maſſurius. Nunc facibus, carpinus & corylus familiariſsimæ.* Feſtus ſcribit, ex ſpina quæ alba dicitur, faces fieri ſolitas. legito Feſtum in vocabulo Patrimi. Quinque autem neque plures neque pauciores fuiſſe nuptiarum faces, multis de cauſis ſcribit Plutarchus in quæſtionibus: legito eum. item de facibus Feſtus ſcribit, *Facem in nuptiis in honorem Cereris præferebant, aquaque ſpargebatur noua nupta, ſiue vt caſta, puraque ad virum veniret, ſiue vt*

ignem atque aquam cum viro communicaret. Lactantius lib. II. *aquam & ignem in nuptiis præferri ſolitum*, ait, *ad ſignificandam liberorum procreationem: quoniam omnis genitura calore & humore conſtat*: Seruius lib. IIII. ex M. Varonis auctoritate diuerſa tradit.

I D A L I V M.] Cypri nemus, vt ſcribit Plinius, & teſtatur Seruius, Veneri ſacrum. Magna Iuliæ ſponſæ laus, quæ Veneri pulchritudinis deæ, comparetur.

V E N I T *ad Phrygium.*] Nam tunc Venus, vt reliquis deabus præferretur, omni ſtudio & arte ſe multo pulcherrimam oſtendere conata eſt.

B O N A *alite.*] bono auſpicio: ſine quo, neque publicè, neque priuatè quicquam apud antiquos gerebatur aut initium habebat: Cicero, Liuius, Valerius, ſcribunt, inde nuptiarum copulatores auſpices nuncupati ſunt. Iuuenalis,

Veniet cum ſignatoribus auſpex. Et Lucanus.
——Contentique auſpice Bruto.

A L I T S.] pro auſpicio: Sic Horatius:
Scriberis vario fortis & hoſtium
Victor Meonij carminis alite.

M Y R T V S *aſia.*] hunc locum deprauatum eſſe certum eſt, quum nuſquam conſtet quænam ſit Aſia myrtus. ita aſſeuerauerim legendu eſſe Agia, cuius verbi ſimilitudine decepti librarij Aſia legendu, ſed falſo præbuerunt. Tria nâque myrti genera Cato & Plinius prodiderunt; candidam, nigram & coniugalem. hæc à Græcis μυῤῥὸς ἁγία, id eſt, myrtus ſancta dicitur: quia nuptiis & coniugio dicata ſit. Itaque litteris quidem Græcis μυῤῥὸς ἁγία, legendum puto. plura de myrti generibus legito apud Plinium lib. XV.

H A M A D R Y A D E S *deæ.* nymphæ. quæ vna cum arboribus & naſcuntur & pereunt: Syluarum enim nymphæ ſunt.

Q V A R E *age huc aditum ferens.*] concluſio inuocationis.

T H E S P I Æ *rupis.*] Theſpie vrbs eſt Bœotiæ, liberum enim oppidum, ait Plinius. Theſpis vir fuit nobilis Athenienſis Erichthei filius qui imperans ei, quæ ab ipſo denominata eſt, regioni, ex pluribus fœminis filias genuit quinquaginta. plura legito apud Diodorum Siculum libro quinto. Theſpias nobilitauit Cupido Praxitelis opus, ſuis manibus ſculptum. Donum vero conſacrauit Theſpienſibus Glycerium meretrix.

T H E S P I Æ *rupis.*] Bœotij Heliconis.

S P E C V S.) antrum Corycum, in monte Parnaſſo: vnde muſæ Corycides dicuntur.

A O N I O S.] Bœotios nam prius Aonia deinde Bœotia dicta eſt.

N V M P H A.] quaſi νύμφα.

A G A N I P P E.] fontes in Bœotia ſiue Aonia plurimi ſunt. Plinius, *Præterea fontes in Bœotia, Aedipodia, Pſammate, Dirce, Epigranea, Arethuſa, Hippocrene, Aganippe, Gargaphie.*

D O M I N A M.] ex amantium conſuetudine dixit qui amicas vocant dominas, vt in primo epigrammate dictum eſt. aut dominam, matrem familias intelligas.

T E N E N S.] amplectens: Horatius.
Arctius atque hedera procera
Aſtringitur ilex lentis adhærens brachiis.

A I N T E G R Æ.] intactæ, ſed viris deſponſatæ: quæ nouam nuptam ad virum comitamini: & ideo quibus aduenit, id eſt, inſtat.

P A R *dies.*] ſcilicet thalami ac nuptiarum ineundarum.

I N *nodum.*] in choream rotundam. ſaltationis genus tangit. Virgines vt Hymenæum concinant hortatur. Au tangit virgines patrimas & matrimas à quibus noua nupta deducebatur ad virum.

A D *ſuum munus.*]ad coniugium deuinciẽdum.

D V X.] auctor, præſes.

B B O N Æ *Veneris*] Iuſti coitus, qui eſt in ſolo matrimonio legitimo: extra cuius terminos, nulla venus probari poteſt.

B O N Æ.] legitimæ, iuſtæ: pro humanis & diuinis legibus & inſtitutis.

B O N I *amoris.*] honeſti & recti, qui eſt coniogalis amor.

Q V I S *deus.*] non Cupido neque Venus neque alius quiſquam, ſed Hymenæus tantum.

S V I S.] ſcilicet, filiabus.

T I B I *virgines zonula ſoluunt ſinus.*] in gratiam & honorem tuum virgines, virginale, ſiue ventris clauſtrum, diſſoluunt: Nam vt ſuperius iu

C paſſere dictum eſt, cingulo quodam noua nupta præcingebatur, quod vir in lecto ſoluebat, factum lana ouis. Plura legito ſoperius & apud Feſtum.

S I N V S.] pro gremio poſuit. Nam eo cingulo gremium deuinciebatur: Eſt item veſtimenti genus quo puerorum pectora induebantur. Papinius in ſyluis.
Nunc herbas imitante ſinu
id eſt, thoracis indumento.

S O L V V N T.) per diæteſim triſyllabum eſt, vt ſuperius,
Qui zonam ſoluit diu ligatam.

D T E *timens.*] id eſt, timens officium tuum, in primo compreſſu, durum virginibus.

C A P T A T.] eligit: nam capere eſt eligere, Virgilius.
Aut capere aut captas iam deſpectare videntur.

T I M I D A *aure.*) ideſt, ipſa puella timida, ne malum maritum eligat, aut timide, de ſingulis iuuenibus, qui ſuum expectant coniugium.

A V R E.) auditu ipſo quo bene diſquirit, ne iuuenem, in res venereas nimis ferum & proteruum, eligat.

M A T R I S *à gremio ſuæ dedis.*] Antiquarum nuptiarum ritus ſingulatim exprimit: Nam vt

E ex Feſti præſcripto eſt ſupradictum, & Catullus infra expreſſit, ſcribens:
Qui natam poſſis complexu auellere matris:
Et iuueni ardenti caſtam donare puellam.
Rapi ſimulatur Virgo ex gremio matris, aut ſi ea non eſt, ex proxima neceſſitudine, cum ad virum trahitur. quod videlicet ea res feliciter Romulo ceſſit.

In omnibus fere codicibus deeſt hic verſus.
Dedis ô Hymenæe Hymen:
ſed addendus eſt vt ſenſus ſtet hoc modo, Tu dedis fero iuueni puellulam in manus à gremio matris ſuæ: quem verſum ſi detrahas, neque ſenſus ſtabit, neque ordo Catullianus: Nam poeta

in hoc carmine nunquam Hymenæum nominat niſi duobus contiguis verſibus eum inuocet: vnde apparet librariorum errore ademptum eſſe priorem quem poſui verſum.

Nil *poteſt ſine te Venus fama quod bona comprobet commoda capere.*] Inſtantia & cõmemoratio eſt honeſtatis coniugalis; quam bonam venerem & bonum amorem in coniugio ſupra dixit, nunc commodum bona fama comprobandum ait.

Hvic *Deo*] Hymenæo.

Qvis.] nemo deorum aut hominum.

Domvs.] familia: Virgilius

Hic domus Aeneæ cunctis dominabitur oris.

Liberos.) filios, legitimo matrimonio genitos. Liberos, veros filios: Liberos tam fœminas quam mares antiquorum proprietas intellexit. Item appellatione liberorum vnum filium, ſiue etiam vnam filiam intelligere poſſumus. legito Gellium in noctibus Atticis.

Nec *parens ſtirpe deuinciar.*) ſcilicet poteſt: Senſus eſt, nulli parentes ſobolis procreatione ſanguinem aut nomen ſuom ſecũa periturum propagare poſſunt, ſine legitimi coniugij vinculo: Nam filij non legitimè concepti, neque patris genus, neque hereditatem ſequuntur: maternamque tantum cognationem & cognomen ſequi poſſunt: & hoc legibus ciuilibus ſingulariter conſtitutum ac ſancitum eſt.

Stirpe.) prolia ſucceſſione. Stirps propriè dicitur de deſcendentibus & poſteris: vnde parentum noſtrorum genus, eorum Stirpem, appellare poſſumus.

Devinciar.) propagari.

Qvæ *tuis careat ſacris non queat dare præſides terra finibus.*) Aut dicit in fœdere inter populos iungendos dari non poſſunt obſides, niſi ſint iuſto matrimonio concepti: & tunc præſides pro obſidibus intelligas: aut certe ait, magiſtratus & prouinciarum, ſeu regnorum adminiſtrationes, non dari niſi hominibus legitimè natis.

Finibvs.) regnis, regionibus, prouinciis. terminos pro toto locorum ſpatio poſuit: vt Virgilius.

Finibus expulſum patriis noua regna petentem.

Panditæ.) ò ianitores.

Clavstra *ianua.*) id eſt ianuam Manlij clauſam.

Comas.) flammarum apices, qui ſunt facum comæ.

Splendidas.) Splendidè ac clarè lucentes. Iudicium eſt fauſti coniugij, quum faces nuptiales claras edunt flammas.

Qvativnt.) vibrant ob agitationem puerorum portantium.

Tardet *ingenuus pudor.*) cum interrogatione ſeu percontatione legendum eſt, tanquam diceret, & ſi pudor honeſtatis indicium eſt, tamen tantum erit connubij commodum, vt Virginalis pudor opprimi debeat.

Ingenvvs.) Ingenitus vel generoſus, nam pudor virginitatis eſt comes.

Tardat?) retineat ne? quaſi dicat non.

A Qvem *audiens.*) cui pudori obtemperans aliquantum.

Qvod.) quia.

Ire.) ad virum tranſire.

Neceſſe *eſt.*) parentum iuſſu & connubij peractis cogentibus.

Flere *deſine*) eshortatio humana, vt non timeat ad virum prodire, ac faciem ſuam, quæ hactenus celata fuit detegere: quum nulla puella ſub Sole pulchrior inueniatur.

Hercvlia.) filia Herculeij. hic mihi videtur fuiſſe L. Herculeius Sertorij in bello quæſtor, qui quum L. Manlium proconſulem, &

B M. Antonium legatum prælio viciſſet, poſtea à Q. Metello proconſule cum exercitu cæſus fuit.

Talis *in vario ſolet.*) aptiſſima pro venuſtate demonſtranda comparatio.

Divitis *domini*] & ideo bene culto horto. Cultura horto om cla uerunt Alcinous. Heſperides, Superbus Tarquinius, Cyrus, Epicurus hortorum magiſter. legito Plinium.

Flos *hyacinthinus.*) Hyacinthi in florem conuerſi fabula ab Ouidio latiſſimè narratur. Eius radix bulbacea mangonicis venaliciis pulchre nota, quæ, in vino dulci illita, pubertatem coercet & non patitur erumpere. Plura legito

C apud Plinium lib xxi.

Prodeas.) Procedas ad mariti ianuam: aut prodeas, exeas, hoc eſt, te detegas abiecto flammeo, & ingredere ſponſi domum.

Noſtra *verba*) noſtrum carmen Feſcenninæ licentiæ plenum.

Avreas *comas.*) bonum augurium futuræ in coniugio felicitatis

Avreas. ſplendidas, quale aurum.

Non *leuis tuus.*) Feſcennina carmina exorditur, & eſt ſenſus: Vir tuus deinceps non erit illicitæ veneris varietate detentus, ſed conſtans perſeuerans inter coniugij terminos à tuo complexu non alienabitur.

Non *leuis.*) Conſtans & ſtabilis in matri-

D monij fœdere.

Mala.) impudica.

Adultera.) mœcha pellice.

Probra.) Improbanda adulteria.

Secvbare.) ſeorſum cubare.

Papillis.) quæ delicatiſſimæ & iocundiſſimæ ſunt.

Lenta *quæ velut adſitas.*) Senſus & ordo eſt: Vir tuus implicabitur in tuum complexum, velut lenta vitis quæ implicat arbores adſitas: & eſt lepidiſſima ſimilitudo.

Lenta.) flexibilis.

E Adsitas.) iuxta ſitas, & prope plantatas.

Arbores.) vt populos, vlmos, & alia vitium pedamenta, quæ tanquam mariti ſuot vitibus; eſt enim apta & frequens locutio inter coniugium & vitis ſocietatem: Horatius,

Ergo aut adulta vitium propagine altas

Maritat populos. ——

O cvbile *quod omnibus candido pede lectis, Quæ tuo veniunt hero.*] Senſus eſt, O cubile Manlij gaudeas, quia quàm plurima & quàm optima atque maxima gaudia omnibus lectis venient ad tuum herum Manlium.

O cvbile.] ordo eſt, ô cubile gaudeas. A

Qvot.] ſcilicet gaudia, ſubaudias ab inferiori.

Qvæ.] qualia, quàm optima gaudia.

Qvanta.] quàm maxima, & quæ, & quanta interrogatiuè legas.

Omnibvs *keliu*.] ſcilicet tui domini.

Candioo *pede*.] felici acceſſu: & fauſto pede, Veniunt pedem, & paſſum ſeu gradum, pro aduentu & acceſſu, poëtæ frequenter poſuerunt. Iuuenalis

Quid tam dextro pede concupis:
Vt te conatus non pœniteat?

Ouidius in III. Metamorph.

Quem poſtquam Tyria lucum de gente profecti
Infauſto tetigere gradu.

Sic alibi poëta pro felici aditu mollem pedem dixit,

Quo me molli candida diua pede
Innixa arguta conſtituit ſolea.

Nocte *va*.] aut in qua hominum libidines vagantur; aut manibus & vmbris vagantibus conceſſa.

Gavdeas.] in omnibus fere Catullianis codicibus legitur, Gaudeat, ſed ſatis imprudenter, ne dicam imperite: Nam & O, vocantis & tuo, pronomen, quod niſi ad ſecundam perſonam non profertur, docent legendum eſſe C gaudeas: nec poſſumus illud pronomen, tuo, ad ſponſam referre: ſed tuo hero ad cubile per apoſtrophen protulit.

Tollite.] aut extollite & eleuate: aut tollite, auferte & remouete faces, quia iam aduentat ſponſa.

Pveri.] *patrimi & matrimi pueri tres adhibebantur in nuptiis, vnus qui facem præferret ex ſpina alba, quia noctu nubebant: duo qui nubentem tenebant.* hæc Feſtus. Plutarchus tamen vt ſupra dictum eſt: nuptiales quinque, nec plures nec pauciores, fuiſſe tradidit. Vnius item facis nuptialis meminit Papinius in Stellæ Violantillæ epithalamio: D

—— dat Iuno verenda
Vincula & inſignes geminat concordia telas.

In *modos*.] in numeros & verſus, quos & Iuuenalis modos appellauit: *Nectit quicunque canoris Eloquium vocale modis, laurumque momordit.*

Ita.] ô pueri & iuuenes: ab his enim feſcenini verſus in ſponſos decantabantur.

Fescenina *locutio*.] *Feſcenini verſus, qui in nuptiis canebantur, ex Feſcennina vrbe Campaniæ dicuntur allati; ſiue ideo dicti, quia faſcinum arcere putabantur.* hæc Feſtus. hi autem verſus omnium E venerearum laſciuiarum opprobriorumque pleniſſimi erant: & ideo poëta procacem, id eſt laſciuam & petulantem locutionem appellauit: vt Lucanus.

Connubia non ſoliti luſere ſales. nec more Sabino
Excepit triſtis conuicia feſta maritus.

Nec *nuces pueris neget*.] pueri concubini ſeu cinædi deponentes nefandiſſimum libidinis ſeruitium ſpargebant nuces, quæ puerorum ludi erant, ad ſignificandum libidinis ſeruitium, & cætera puerilia iam à ſe relinqui. Nuces puerorum ludum fuiſſe teſtis eſt Martialis ſcribens:

Iam triſtis nucibus puer relictis
Et blando male perditus fritillo: & alibi.
Alea parua nuces & non damnoſa videtur:
Sæpe tamen pueris abſtulit illa nates.

Perſius.

Et nucibus facimus quæcunque relictis:

Nuces itẽ in nuptiis ſpargebantur: Cuius rei rationem hanc fuiſſe ſcripſit Marcus Varro. Vt Iouis omine celebretur matrimonium: vt nupta matrona ſit, ſicut Iuno: Nuces enim in Iouis tutela ſunt: vnde & iuglandes ſunt appellatæ, quaſi Iouis glandes: Illud autem vt ait Seruius vulgare eſt, Ideo ſpargi nuces vt à rapientibus B pueris fiat ſtrepitus, ne puellæ vox virginitatem amittentis poſſit audiri. Hanc tamen vulgarem de nucibus opinionem ſecutus eſt Plutarchus, Et Iuuenalis tetigit ſcribens:

——audiat ille
Teſtarum crepitus cum verbis.

Plinius autem libro quintodecimo aliam attulit de nuptiarum nucibus ſententiam, his verbis. *Nuces iuglandes quamquam & ipſæ nuptialium Feſcenninorum comites, multum pineis minores vniuerſitate, eædemque portione ampliores nucleo: necnon & honor his naturæ peculiaris, gemino protectis operimento, puluinati primum calicis, mox lignei putaminis. Quæ cauſa nuptiis eas fecit religioſas, tot modis fœtu munito: quod eſt veriſimilius, quam quia cadendo tripudium ſonumve faciant.* hæc ille. Catullus igitur duplici de cauſa iubet à concubino Manlij, nuces dari pueris ſparſuris per tabulata ſeu pauimenta: Videlicet vt ſignificet ſe iam à libidinoſo Manlij ſeruitio liberatum & emeritum: atque, vt de nuptiarum more, nuces illas à concubino relictas, ſpargant pueri.

Satis *diu luſiſti nucibus*.] ſatis diu puerilia ſeu muliebria paſſus es. Iam fias vir neceſſe eſt: quum dominus tuus vxorem ducat.

Lvbet.] Manlio domino tuo.

Thalassio.] nuptiis matrimonio: nec amplius cinædos ſequi. Thalaſſij nomen in nuptiis Romani crebro inuocabant, vt ſcribit Plutarchus, aut propter lanificium, quod quaſillum vocant Romani, & Sponſam introducentes pellem ouinam ſubſternunt, aut verum eſt id quod hiſtorici tradiderunt adoleſcentem quendam in rebus bellicis ſtrenuum & in primis præclarum, & alioquin virum optimum, Thalaſſium nomine Romę fuiſſe: Sed poſteaquam Romani Sabinorum filias, quæ ad ludos venerant, de compoſito rapuiſſent: Virgo egregia ſpecie Thalaſſio ferebatur à popularibus quibuſdam, & Thalaſſij clientibus clamantibus quo tutius eam auferrent, nec quiſquam accederet, qui eam diſtraheret, violaretque puellam, Thalaſſio ferri. Reliqua igitur multitudo, Thalaſſij honoris cauſa, bonis ominibus, & votis puellam proſecuta, ad Thalaſſium deduxerunt. ex illo, quoniam nuptiæ felices fuiſſent, ſolemne permanſit: Et quemadmodum Græci Hymenæum, ita Latini Thalaſſium ominis boni cauſa in nuptiis nominarent: hæc Plutarchus: Sane notandum quod Thalaſſius & Thalaſſus dicitur, Martialis

Nec tua defuerint verba Thalaſſe tibi:

Et Thalaſſionem legimus apud eundem.

Quid ſi me iubeas Talaßionem
Verbis dicere non Talaßionis:

SORDEBANT.] ſordidæ videbantur, diſplicebant, ſpernebantur: Virgilius Buc.

Et faciam quoniam ſordent tibi munera noſtra.
Papinius ſylua ſecunda,
Digna deæ ſedes nitidis nec ſordet ab aſtris.

VILLICÆ.] quarum amores & Venerem aſpernabaris, quum, domini indulgentia, flueres deliciis.

NVNC.] quoniam nullo medicamento, dominus tuus pubertatem aut barbam tuam pullulantem coerceat: nec te imberbem eſſe ſtudeat afficere.

CINERARIVS.] Cinerarij & ciniflones dicuntur tonſores, à conflandis calamiſtrorum cineribus: in quibus calamiſtra, ad iuuenum puellarumque capillos vibrandos, calefaciebant, vt ſcribit Porphyrio: Varro item ait, calamiſtrum, quo calefacto in cinere capillus ornatur. qui ea miniſtrabat à cinere cinerarius eſt appellatus: Horatius ciniflones nominauit:

Cuſtodes lecticæ ciniflones paraſitæ:
Martialis
Tondebit pueros iam noua nupta tuos.

DICERIS *male te à tuis.*] apoſtrophe ad ſponſum ioco feſcenninaque dicacitate permixta.

VNGVENTATE.] quod indicium eſt effœminatæ libidinis.

TVIS *glabris.*] tuis imberbibus cinædis: Glaber depilẽ & imberbem ſignificat: Nam cinædi medicaminibus quibuſdam barbam & pubertatem erumpentem coercebant: aut iam pullulantem pumicibus eradebant: Iuuenalis

Catanenſi in pumice lumbum
Squallentes producit auos. Martialis:
Sit nobis ætate puer non pumice leuis.

hoc & Plinius de pumicibus ſcribens teſtatur.

SCIMVS *hæc quæ licent.*] feſcennina mordacitate ait, Manlio ſola puerorum ſtupra hactenus fuiſſe cognita, non autem muliebres coitus adhuc nouiſſe: ſed mox cum ſit factus maritus, nullam puerilis libidinis licentiam habebit.

HÆC *quæ licent.*] puerorum amores, qui lege, quæ prius Scantinia, poſtea Iulia dicta fuit, Catulli temporibus nondum, prohibebantur. Etiam Iuliam appellari patet inſtituta de publicis iudiciis & ff. ad legem Iuliam.

SCIMVS.] ordo eſt, ſcimus hæc ſola quæ licent eſſe tibi cognita: ſed tibi marito facto, ea non licent.

HÆC *ſola.*] ſtupra ſcilicet puerorum quæ adhuc licebant, nulla lege prohibente.

SOLA.] nam puellarum violatio iam legibus prohibebatur.

COGNITA.] familiaria, vſitata.

EA NON.] puerorum ſtupra.

NVPTA *tu quoque quæ tuus.*] coniugali lege vxor cogitur in omnibus coniugalibus marito parere.

ALIVNDE.) ab adultero:

EN *tibi domus vt potens.*) gratulatur Iuliæ

A quod iam ſtatim facta erit materfamilias: Nam vt ſcribit Gellius, materfamilias appellata eſt ea ſola quæ in mariti manu mancipioque eſſet, quoniam non in matrimonium tantum, ſed in familiam quoque mariti in ſui heredis locum veniſſet: Matronæ autem alia eſt ſignificatio, legito Gellium.

DOMVS *potens.*) familia nobilis.

BEATA.) diues.

SINE *fine.*) perpetuo matrimonio: vt Virg.

Connubio iungam ſtabili propriamque dicabo.

VSQVE *dum tremulum mouens.*) cum ſuperioribus coniungatur, ſed ordo turbatus eſt intercalari verſu. ordo enim verus & rectus eſt,
B quæ domus ſine vt ſeruiat tibi, vſque dum tremulum.

QVÆ.] domus Manlij.

SINE.) permittas, concedas, patiaris.

VSQVE *dum.*) donec, quouſque.

ANILITAS.) ſenectus.

CANA *tempus.*) habens tempora cana. figura notiſſima poëtis, aut mouens tremulum tempus, & eſt pars pro toto capite.

OMNIA.) commoda cuncta.

ANNVIT.) concedit.

OMNIBVS.) hominibus.

TRANSFER *omine cum bono.*) puellam ianuæ appropinquantem, vt de more viri domum
C ineat, hortatur. Apud priſcos nuptiarum ritus religioſus erat, ne ſponſa mariti domum ingrediens pedibus limen oſtij tangeret, quoniam, vt ſcribit Plutarchus, Romani qui primas mulieres rapuerunt, ſic eas domibus intulerunt, non ipſæ ingreſſæ ſunt: ſiue quod eo inuitæ ingredi videri volunt, vbi pudicitiam ſunt amiſſuræ: An hoc potius ſignum eſt, ipſam ſua ſponte domum non exituram, nec ſuos relicturam fuiſſe, niſi cogeretur, quemadmodum vt coacta ingreſſa eſſet. Aliam, & fortaſſe probabiliorem, opinionem de limine euitando affert Seruius in ſecundo Æneidos: quod veſtibulum ianuæ
D ſit conſecratum Veſtæ, vnde nubentes puellæ non tangunt limen, ne locum numini dicatum calcantes ſacrilegium committant.

TRANSFER.] ordo eſt: fer aureolos pedes trans limen cum bono omine.

FER.] duc, Lucanus de hoc:

Tranſlatáque vetat contingere limina planta.

Plautus in Caſina, *ſenſim ſuper attolle limen pedes noua nupta, & ſoſpes iter incipe.*

RASILEM.] raſam, politam.

FOREM.] raro in ſingulari numero inuenitur. Ouidius tamen in faſtis poſuit,
E *Cuſtos in fore nullus erat.*

ASPICE.] congratulatio conſolationis cauſa.

ACCVBANS *tyrio in toro.*] hic mos nunc non ſeruatur, nam antiquitus vir, in ſede ornata locatus, ſponſam domi ingredientem expectabat, amplexuque excipiebat.

TORO.] ſede, Virgilius

Inde toro pater Æneas ſic orſus ab alto.

VNVS.] ſolus aut præcipuus.

TYRIO.] purpura ſtrato.

TOTVS.] animo & corpore.

Iᴍᴍɪɴᴇᴀᴛ.] in te accipiendam amplexandamque ſit intentus.

Iʟʟɪ *non minus ac tibi.*]exhortatio à pari amore maritali.

Aᴄ *quam vritur.*] amore ardet vehementi.

Fʟᴀᴍᴍᴀ.] igneus amor.

Sᴇᴅ *penite magis.*] magis penitus, hoc eſt interius vritur: magis ſcilicet quàm tu.

Pᴇɴɪᴛᴇ.] pro penitus quod valde intus ſignificat.

Mɪᴛᴛᴇ *brachiolum teres.*] puerum paranymphum hortatur, vt ſponſam cubiculo appropinquantem, ſub brachio capiens in viri thalamum perducat.

Pʀᴀᴛᴇxᴛᴀᴛᴇ.] puer enim aliquis prætextatus fiebat paranymphus, ſponſamque in viri lectum ducebat ac diſcalciabat: de hoc vocabulo prætextato, multa legito apud Macrobium.

Mɪᴛᴛᴇ.] pro immitte, iniice.

Pᴠᴇʟʟᴠʟᴀ.] Sponſæ.

Iᴀᴍ *cubile adeant viri.*] ſenſus eſt, iam eſt tempus felices hic maneant, vt puellam in mariti lecto de more collocent: Sponſus, teſte Plutarcho, in quæſtionibus, primùm ſponſæ non in luce, ſed in tenebris iungitur: ſiue quod eum pudet, quia antequam coeat alienam putat: ſiue quod ad propriam verecunde accedere meditans aſſuefacit: ſiue, vt Soloo ſcripſit, ſponſam, malo Cydonio deguſtato, thalamum ingredi ſolitam, vt primus complexus nihil triſte aut iniucundum haberet.

Iᴀᴍ *nunc.*] quia nox ſit concuba.

Sᴇᴅɪʙᴠs *vnis.*] vno in lecto cum ſponſo: alij legunt imis, id eſt, in imo lecto & cubili.

Bᴏɴᴀ *cognita pronuba.*] feliciter notæ in nuptiis fauſtis copulandis.

Iᴀᴍ *licet venias marite.*] verſus hypermetrus, qui excuſatur propter ſequentem à vocali incipientem.

Iɴ *thalamo.*] In geniali lecto, à θάλλω quod eſt germino.

Pᴀʀᴛʜᴇɴɪᴄᴇ.] virgo: Nam Græce ἡ παρθένος καὶ ἡ παρθενικὴ dicitur virgo: Heſiodus. καὶ διὰ παρθενικῆς ἁπαλόχροος οὐ διάησι. aut *Parthenice velut*, ſimilitudo eſt apta pro puellari candore demonſtrando, ex duarum herbarum floribus. Parthenice, vt plane apparet, flos eſt, cuius herba eſt à Plinio parthenion appellata, quam alij leucanthen, id eſt candidum florem, alij Thannacum vocant: Celſus apud nos pelecium & muralium: Naſcitur in hortorum ſepibus, flore albo, odore mali, ſapore amaro. erit igitur ἡ παρθενική. hæc parthenice, flos parthenij herbæ.

Vᴇʟᴠᴛ *parthenice alba.*] id eſt florido ore nitens, velut nitet flos parthenice albus: nam leucanthe dicitur. λευκὸς candidus & τὸ ἄνθος flos.

Lᴠᴛʜᴇᴠᴍᴠᴇ *papauer.*] aliud ſimile relatum ad flammei puellaris ruborem indicandum, quaſi velit poëta indicare talem fuiſſe ſponſam candidam ſub flammeo lutheo, quales eſſent parthenicæ & papaueris flores coniuncti.

A Pᴀᴘᴀᴠᴇʀ *lutheum.*] de tertia papaueris ſatiui ſpecie intelligit: Nam, ſcribit Plinius, papaueris ſatiui tria genera: candidum, cuius ſemen toſtum in ſecunda menſa cum melle apud antiquos edebatur: alterum genus papaueris nigrum, cuius ſcapo inciſo lacteus ſuccus exprimitur: tertium genus rhian vocant Græci. id noſtri erraticum ſponte quidem; ſed maturius cum hordeo maxime naſcitur erucæ ſimile, cubitali altitudine, flore rufo & protinus deciduo. papauer lutheum, id eſt, papaueris flos rufus & lutheus.

B Bᴏɴᴀ *te Venus inuenit.*] bonus, felix & fauſtus amor coniugalis te ſuſcipit ô Manli: aut, Bona Venus: bonus Veneris fauor, qui, quod in amore optaſti, tibi conceſſit.

Qᴠᴏᴅ *cupis.*] puellam quam expetis.

Pᴀʟᴀᴍ.] in omnium fere conſpectu.

Bᴏɴᴠᴍ.] pium coniugalem.

Nᴏɴ *abſcondis.*] ſed palam oſtendis puellam auide amplexans.

Aᴛ *marita tamen tuum celites.*] ſenſus eſt: ô ſponſa & ſi vir tuus ſuum in te immenſum amorem aperte prodit, tu tamen occultes tuum intemperatum & impatieorem, ne pudore con-
C cepto, te impudicitiæ ſuſpectam viro, & aliis reddas: nam & ſi celes, pulchra res eſt: nihilominus & pulcher amor coniugalis. In omnibus fere codicibus hic verſus deprauatus eſt: oeque ſenſu, oeque ſyllabis ſtantibus: nam ſi legitur, *Ad maritum tamen iuuenem*, ſecundus pes qui ſemper in hoc verſu Dactylus eſſe debet non inuenitur: tertius vero qui aut Dactylus frequenter, aot etiam interdum ſpondæus ſolet eſſe, nuſquam habebit partes ſuas, & multas ſyllabas vltra tres pedes inueniemus.

Cᴇʟɪᴛᴇs.] occultes à celo celas frequentatioum.

D Aᴛ *marita tamen.*] temeſis eſt, vt ſit ordo, attamen ô marita, id eſt, ô ſponſa Iulia celites.

Pᴠʟᴄʜʀᴀ *res.*] pulcher eſt mos nimium celitari à ſponſa: alij legunt Pulchræ, ſed non ſtat primus pes, qui in hoc verſu ſemper debet eſſe trochæus, vt in reliquis patet.

Iʟʟᴇ *pulu. Er.*] puluerem Erythræū intelligit arenā rubri maris, de quo Mella ſcribit, *Rubrum mare Græci, ſiue quia eius coloris eſt, ſiue quia ibi Erythras regnauit, Erythram thalaſſan appellant procelloſum, aſperum, mare profundum, & magnorum animalium magis quàm cætera capax.* Plinius autem
E libro VI. de Orientalibus ſcribens ait, *Irrumpit deinde & in hac parte geminum mare in terras, quod rubrum dixere noſtri, Græci Erythram, à rege Erythra, aut (vt alij) ſolis repercuſſu talem reddi colorem exiſtimantes, alij ab arena terráque: alij tali aquæ ipſius natura. Sed in duos diuiditur ſinus: is qui ab oriente eſt, Perſicus appellatur; ex aduerſo eſt Arabia: rurſus altero ambitur ſinu Arabico nominato, qui influit Oceanum.*

Sᴠʙᴅᴠᴄᴀᴛ.]] ſupputatione colligat.

Vᴇsᴛʀɪ *ludere.*] veſtri luſus: infinitum verbum pro rei appellatione. vt Perſius,

——*Et noſtrum viuere triſte*

pro iſta vita triſti : & alibi, *velle ſuum cuique eſt:* velle,id eſt voluntas.

Et *breui Liberos date.*] Coniugij finis eſt filiorum procreatio : ideo coniuges liberos quàm primum dent exoptat atque hortatur. Papinius in tertia ſylua.

Eia age præclaros Latio properate nepotes :
Qui leges qui caſtra legant qui carmina ludant.

Tam *vetus nomen.*] Tam antiquum familiæ veſtræ genus.

Noman.] Pro cognomine dixit. Torquatorum Manliorum vetus fuiſſe cognomen probat hiſtoria, illiuſque qui primus Torquatus à torque hoſti Gallo iugulato detracta fuit appellatus. Notiſſima eſt huius rei memoria apud Liuium: Plinium, Gelliumque.

Indidem.] Similiter : vt itidem.

Torqvatvs *volo paruulus.*] Hinc Virgilius ſumpſiſſe videtur,

——Si quis mihi paruulus aula
Luderet Æneas qui te tantum ore referret.

Hiante *labello.*] Sic ipſe Torquatus, labro parum hiante os habebat. deprauata eſt in omnibus fere codicibus dicho pro hiante mihi ante: Et attendendum eſt, quod paruulũ Torquatum dixit marem, non quod diuinet marem primum eſſe oriturum, ſed adblanditur votis patrum, qui ſemper exoptant atque omnibus votis expetunt ſibi marem gigni:vt apud Terentium in Adelphis, *qui ſe in ſui gremio poſiturum puerum Dicebat.*

Et *pudicitiam ſuæ matris indicit ore.*] Nam patrum ſimilitudo in filiorum ore,certum eſt maternæ pudicitiæ teſtimonium.

Qvalis *vnica ab optima Matre Telemacho manet Fama Penelopeo.*] Aptiſſimum exemplum ad maternam pudicitiam comprobandam ex Homeri Odyſſea ſumptum : Nam Homerus Penelopes caſtitatem pudicitiamque impenſe probans, Vlyſſis veriſſimam effigiem in Telemacho filio ingenitam eſſe ſcribit.

Penelopeo.] Filio Penelopes, quæ fuit filia Icarij, ſcribente Ouidio,

Me pater Icarius viduo diſcedere lecto
Cogit,& immenſas increpat vſque moras.

Vt apud alios legitur Icariotus: vnde ipſa Icariotis dicitur à Propertio,

Quæque terunt faſtus Icarioti tuos.

Et ab Ouidio, Icariotidã telam appellatam inuenies,pro Penelopea tela.

Vnica *fama.*] Et vnico Telemacho gloria, nam Vlyſſis & Penelopes filius vnicus fuit Telemachus.

Clavdite *oſtia virgines.*] Epithalamij peroratio.

Virgines.] Oſtiariæ.

Ostia.] Cubiculi aut domus, quia iam abeundi ſit tempus.

Lvsimvs.] Verſus & carmina poëtæ modeſte ac verecunde appellare luſus conſueuere: Virgilius, *Ludere quæ vellem Calamo permiſit agreſti.* Horatius, *Luſimus tecum: quod & hunc in annum.* Martialis, *Innocuos cenſura poteſt permittere luſus.*

Boni.] Beati & bono fauſtoque amore coniuncti.

Mvnere *aſſiduo.*] Aſſiduo matrimonij officio : quàm honeſte Venereum officium tetigit.

Exercete.]Fatigate, in frequentem vſum conſumite.

Valentem.] Validam & viribus præditam.

PALLADIVS FVSCVS.

Collis *ô Heliconij.*] Verſus eſt eius generis cuius eſt ille, *Dianæ ſumus in fide*: ſed hic non quartus,vt ibi, ſed quintus quiſque verſus, loco ſecundi dactyli,habet ſpondæum. Quod ſi vbique non fiat, ſcito verſus deeſſe, aut, præteriti temporis inſcitia, confuſos fuiſſe. Epithalamion, quod à nobis dici poteſt carmen nuptiale, primus apud Græcos cecinit Apollo in nuptiis Tethidis & Pelei : Apud nos vero Catullus: nam cum Iulia Herculi filia Mallio viro clariſſimo nupſiſſet, datum eſt huic noſtro negocium, vt ſuis verſibus eorum nuptias celebraret. quapropter Catul. amicis obſequuturus cecinit hoc Epithalamion, quo, omnes veteris connubij ritus nobis detegens, Iuliam ab ædibus parentum ad Mallij domum feliciter perducit. Inuocat autem primum Hymenem ad ipſas nuptias celebrandas. Hymenis vero nomen apud Græcos ex eo defluxit, quod Hymenæus deus nuptiarum eſſe exiſtimatur, dictus ἀπὸ τῆς ὑμένος hoc eſt à membrana, quæ cum ſit clauſtrum virginitatis in nuptiis rumpitur. Alij dicunt Hymenæum iuuenem fuiſſe, qui die nuptiarum ruina oppreſſus, interiit. vnde poſtea inſtitutum, vt expiationis gratia nominaretur in nuptiis. Illud tamen magis placet ab Hymenęo quodam deductum,qui,vt ſcribit Plutar. inter ſæuiſſima bella virgines liberauit : quam ob cauſſam nubentes eum inuocare cœperunt.

Heliconii.] Helicon, vt Strabo tradit, mons eſt Phocidis, altitudine & circuitu Parnaſſo æmulus:Cytheron vero mons eſt Bœotiæ: quapropter quis illos non irrideat, qui, nullum idoneum auctorem ſecuti, dicunt Heliconem & Cytheronem eſſe vertices ipſius Parnaſſi?

Cvltor.] Nomen eſt verbale.

Vraniæ *genus.*]Vrania vna eſt Muſarum ; quas alij Iouis & Memoriæ ; alij, in quibus eſt Alcmeon,cœli & terræ filias eſſe aiunt.in numero quoque diſſentiunt. Nam quidam tres, alij nouem aſſerunt extitiſſe : verum nouem numerus inualuit,iis comprobantibus,qui habiti ſunt (Homerum dico atque Heſiodum) cæteris doctiores: auctor Diodorus.

O *Hymenææ Hymen.*] Hic verſus dicitur intercalaris qui frequenter poſt aliquantulos interponitur verſus : ſicut intercalares dies aut menſes vocantur, qui interponuntur, vt ratio Lunæ Soliſque conueniat.

Cinge *tempora.*] Cinge caput,pars pro toto. ſunt autem tempora, vt in primo de animalibus docet Ariſto. partes capitis inter oculos, aures & verticem.

Amaraci.] Amaracus herba eſt odoris ſuauiſſimi, quam Ægyptus & Syria Sanſucum appellauere.

FLAMMEVM *cape.*] Flammeum velum erat lutei coloris, qoo nouæ ouptæ facies tegebatur. Plin. lib. xxj. *Lutei video honorem antiquiſsimum in nuptialibus flammeis totum feminis conceſſum.*

& Martialis,

Flammea texuntur ſponſæ: iam virgo parata eſt,
Tondebit pueros iam noua nupta ſuos.

LVTEVM.] Luteus, vt apud, A. Gel. docet Phauorinus, color eſt ſubrufus, qualis erat color flammei ad iudicandum virginis pudorem.

SOCCVM.] Soccus eſt altiuſculum feminarum calciamentum. Suetoo. in vita. C. Cæſaris, *Aliquando in ſpeculatoria caliga: nonnumquam in ſocco muliebri.*

EXCITVSQVE *hilari die.*] Feſtiua luce vocatus.

NVPTIALIA *carmina.*] Epithalamion, vel verſus feſcenninos: de quibus ſuo loco dicetur.

PELLE *humum pedibus.*] Terram, inquit, pedibus quatiens, ſaltato: qui enim ſaltant ij humum pedibus pellere videntur. Horat.

Gaudet inuiſam pepuliſſe foſſo
Ter pede terram.

SPINEAM *quate thedam.*] Faces nuptiales, de quibus poſtmodum ſermo erit, ex ſpina fieri ſolitas indicat Plin. his quidem verbis. *Comitatur & ſpina nuptiarum facibus auſpicatiſsima: quoniam inde fecerunt paſtores qui rapuerunt Sabinas.*

NAMQVE *Iulia Mallio.*] Ratio, cur Hymenæum, amaraci floribus coronatum, venire velit ſicut flammeum, facemque & reliqua quæ ad nuptias pertinent ſecum ferat.

QVALIS *Idalium colens.*] Comparat Iuliæ formam cum Veneris pulchritudine: eum dicat Iuliam talem nubere Mallio, qualem Venus ſe oſtendit Paridi, tunc cum de malo aureo inter deas certatum eſt.

BONA *cum bona nubit alite virgo.*] Iulia, inquit, nubit cum bono auſpicio, ſine quo priſci Romani nihil faciebant, præcipue ouptias: cuius gnarus Virgil. in primo, Æneidos ait, *Cui pater intactam dederat primiſque iugarat Auſpicijs.*

FLORIDIS *velut enitens.*] Rurſus confert Iulię nitorem, cum floridis myrti ramulis: quam arborem veteres ideo Veneri conſecratam eſſe voluerunt quia ipſa gaudet littoribus, & Venus de mari dicitur, eſſe procreata: vel quòd, vt medicorum indicant libri, apta eſt plurimis mulierum neceſſitatibus.

AMADRIADES *dea.*] Driades ſunt Nymphę ſyluarum: quæ cum arboribus naſcuntur Amadriades: Montium Oreades: Fontium Napeæ vel Naiades: Maris vero Nereides.

LVDICRVM *ſibi.*] Rem voluptatis plenam.

QVARE.] Cum talis ſit Iulia.

HVC *aditum ferens.*] Huc veniens.

THESPIÆ *Rupis.*] Montis Heliconij. Theſpia, vt ſcribit Strabo, oppidum fuit Heliconij proximum, Criſſeo immioens ſinui.

AONIOS *ſpecus.*] Antra muſarum, quæ, à populis Bœotiæ, Aonides ſunt appellatæ.

AGANIPPE.] Fons eſt in agro Thebano Muſis ſacer. Plinius prætereà fontes in Bœotia, Oedipodia, Pſammata, Dirce, Epigranea,

A Arethuſa, Hippocrene, Aganippe, & Gargaphie.

DOMINAM.] Iuliam Mallij ſponſam.

AMORE *reuinciens.*] Amoris vinculis implicans.

TENAX *hedera.*] Cuius tres ſunt ſpecies, candida, oigra, & tertia quæ Helix vocatur. Arbores necat candida, omnemque ſuccum auferendo, tanta craſſitudine auget, vt ipſa arbor fiat: ſed de ea plura legito apud Plinium.

VOS *ite.*] Monet puellas oupturas Catull. vt ipſe quoque Mallij & Iuliæ nuptias celebrantes, canant hymenæum.

B INTEGRÆ.] Incorruptæ.

PAR *dies.*] Nubendi.

IN *modum.*] Io ordinem.

VT *lubentius audiens ſe.*] Dicite, inquit, hymenæum, vt, cum audierit ſe citari ad ſuum officium, libentius veniat.

CITARIER.] Pro citari. paragoge, qua figura comici frequenter vtuntur.

HVC *aditum ferat.*] Huc veniat.

BONI *coniugator amoris.*] Matrimonij copulator, ſiue connubij auctor.

QVIS *deus magis amatis Eſt petendus amantibus.*] Docet Catullus nihil magis expetendum C eſſe ab ijs qui amant, quàm, vt ipſi matrimonio iungantur.

CÆLITVM.] Deorum.

TE *ſuis tremulus parens Inuocat.*] Pater, ioquit, iam ſenex optat, vt, te fauente, filiæ ſuæ nubant.

TIBI *virgines zonula ſoluunt ſinus.*] Puellæ poſtquam nupſerant, amiſſuræ virginitatem zonam deponebant. Erat autem, vt ante diximus, zona cingulum ex lana ouis, quo venter virginalis præcingebatur.

SOLVVNT.] Diæreſis.

TE *timens cupida nouos Captat aure maritos.*] Expreſſit morem puellarum, quæ dum cupiunt ou- D bere, arrectis, vt aiunt, auribus, aucupantur verba parentum, dum illi conſultant quos aſciſcant ſibi generos.

MATRIS *è gremio ſuæ dedit.*] Quia ſponſa, veteri inſtituto, è gremio matris rapi ſimulabatur.

NIL *poteſt ſine te Venus Fama quod bona comprobet Commodi capere.*] Venus, inquit, niſi amantes matrimonio iungantur, nihil habet quod ſit laudandum.

COMPARARIER.] Paragoge.

NVLLA *quit ſine te domus.*] Senſus eſt, nullam familiam in qua non ſit matrimonium filios le- E gitimos habere poſſe, neque parentes ſtirpe circumdari.

QVÆ *tuis careat ſacris Non queat dare præſides Terra finibus.*] Optat, vt regio illa, in qua oon ſunt matrimonia, non habeat viros, quos ad tuendos fines hoſtibus opponat.

CLAVSTRA *pandite ianuæ.*] Cum Iulia ad ſponſum proficiſcens è domo parentum ſit exitura, Catul. monet eius domeſticos vt hoſtium pandant.

CLAVSTRA *ianuæ.*] Fores. Periphraſis.

VIDEN.] Vides ne.

VT *faces ſplendidas quatiunt comas.*] Comæ facum

ſunt flammæ, quæ motu crebriore fouentur. Moris autem fuit apud priſcos Romanos, vt quinque faces, quas ipſi cereos appellabant, à pueris ante nouam nuptam geſtarentur, Auctor eſt Plutarchus.

TARDET.] Domi moretur.

INGENVVS *pudor*.] Qui ingenuis hominibus eſſe ſolet.

QVAM *pudorem audiens*.] Dum nos loquendo eum nominamus.

FLET.] Plorat.

IRE *neceſſe eſt*.] Ad ſponſum, ſcilicet, vt ab eo compreſſa pudorem amittat.

FLERE *deſine*.] Monet Iuliam ne fleat.

NON *tibi periculum eſt Ne qua femina pulchrior*.] Senſus eſt, non eſſe timendum, cùm nulla puella in toto orbe ſit pulchrior.

AB *Oceano diem videris venientem*.] Sol cum oritur, ex Oceano emergere: cùm occidit, in eundem Oceanum deſcendere videtur.

TALIS *in vario ſolet*.] Similitudo, qua oſtendit Iuliam non differre ab Hiacyntho pulchritudine.

VARIO.] Propter herbas & flores.

HIACYNTHINVS.] Hiacynthus, vt ſcribit Plinius lib. xxj. hiſt. nat. flos eſt, quem duplex fabula comitatur, luctum præferentis eius quem Apollo dilexerat: aut ex Aiacis cruore editi, ita diſcurrentibus venis, vt litterarum Græcarum figura ea legatur inſcripta.

SED *moraris*.] Sed nos retardas. morari enim vltra propriam ſignificationem, quæ eſt expectate vel expectati, ſignificat etiam retardare. Teren. *Ne veſtrum remorer commodum*.

PRODEAS *noua nupta*.] Monetur Iulia vt de domo parentum iam exeat, ad virum ſuum itura.

ET *audias noſtra verba*.] Quæ nos cauendo loquimur.

AVREAS *comas*.] Splendentes, inſtar auri.

NON *leuis tuus in mala Deditus vir adultera*.] Vir, inquit, tuus non leuis ſed conſtans, nec deditus adulteriis à te non ſecubabit: imò potius implicabitur in tuos complexus, non ſecus ac vites implicant vicinas arbores. locutus eſt autem Catullus, ſecundum ſitum Italiæ, in qua vites altius eleuatæ, arboribus applicantur. Virg. in primo Georg.

Quid faciat lætas ſegetes, quo ſidere terram
Vertere Mecænas: vlmiſque adiungere vites
Conueniat. —— & in ſecundo,
Non eadem arboribus pendet vindemia noſtris.

O *cubile quod omnibus*.] Alloquitur lectum Mallij genialem: quem ait, propter futuras domini voluptates, cæteris lectis eſſe longe anteponendum.

QVÆ *vaga Nocte quæ media die Gaudeat*.] Propter quæ gaudia die noctuque lætetur.

PRODEAS.] Exeas ad virum vt diximus itura.

TOLLITE *pueri faces*.] Monentur pueri, vt, ſponſa iam veniente, faces tollant.

FLAMMEVM.] Quid hoc eſſet & cuius coloris, antea indicauimus.

ITE *concinite in modum*.] Cum Iulia tandem

A egreſſa ad viri ſui ædes tendat, imperat eius comitibus vt ſimul gradientes concinant.

FESCENINA *locutio*.] Feſcenini verſus erant, qui obſcænitatis pleni in nuptiis canebantur. De his mentionem faciunt, præter Catullum & Sex. Pompeium, Plinius quoque & diuus Hieronymus.

NEC *nuces pueris neget*.] Concubini quibus licenter veteres abutebantur, turpi obſequio renunciantes, nuces pueris ſpargebant, vt ſe omnis puerilia repudiare ſignificarent. Perſius,

Et nucibus facimus quæcumque relictis. Secundum quam conſuetudinem Catul. monet Mallij con-
B cubinum, vt pueris nuces ſpargat: cùm Mallius eius dominus vxorem ducat.

SATIS *diu luſiſti nucibus*.] Satis diu inter pueros verſatus turpiter vixiſti.

LVBET *iam ſeruire Thalaſſio*.] Placet Mallio vxorem ducere. Thalaſſius deus erat nuptiarum apud Romanos, vt apud Græcos Hymenæus: cuius laudes laſciuis verſibus canebantur. Mart.

Quid ſi me iubeas Thalaſſionem
Verbis dicere non Thalaſſionis.

CONCVBINE *nuces da*.] Vrget puerum vt
C nuces ſpargere incipiat.

SORDEBANT.] Emendo ſordebam: & eſt ſenſus, hodie atque heri cum eſſes imberbis, ego à te negligebar, ſed tonſor iam os tibi tondet.

CINERARIVS.] Poſuit cinerarium pro tonſore: de qua voce ita diſſerit M. Var. *calamiſtrum quod calfactum in cinere capillus ornetur, qui ea miniſtrabat à cinere, Cinerarius eſt appellatus.*

DICERIS *male te à tuis*.] Apoſtrophat ad Mallium, quem, feſcenini carminis licentia, monet vt poſt ductam vxorem à Cynædis abſtineat: licet ab ijs ægrè abſtinere dicatur.

GLABRIS *imberbibus*.) Glaber proprie dici-
D tur ſine pilis. Plin. lib. xi. *Quadrupedum dorſa piloſa ventres glabri*: & Plautus in Aulularia. *Tu iſtum gallum ſi ſapis glabriorem reddes: mihi quam volſus ludius eſt.*

SCIMVS *hæc tibi quæ licent ſoli cognita*.) Nos, inquit, ſcimus tibi licere, vt vxore pro puero abutaris, iuxta illud Martialis,

Pædicare ſemel cupido dabit illa marito,
Dum metuit teli vulnera prima noui.

SED *marito Iſta non eadem licent*) Quia turpiſſimum eſt, ſi vir vxorem pædicet.

NVPTA *tu quoque*.) Monet nunc Iuliam, vt
E ſi vir ea abuti voluerit: ipſi obſequatur: ne Mallius vxori ſuæ iratus adeat Cynædos.

ALIVNDE.) A pueris aduerbium pro nomine.

EN *tibi domus vt potens*.) Oſtendit Iuliæ ædes mariti ſui.

QVÆ *tibi ſine fine ſeruiat Vſque dum tremulum mouens Cana tempus anilitas*.) Quæ inquit domus tibi famuletur donec anus fias.

TEMPVS.) Caput, pars pro toto.

ANILITAS.) Senecta, caput enim hominibus in ſenectute albeſcens, vt plurimum tremulum eſt: vt omnia omnibus, annuere videantur.

TRANSFER *omine cum bono Limen*.) Cum Iulia ſit Mallij domum ingreſſura, monetur vt ſic ingrediatur, ne limen pedibus attingat. Antiqui

enim tam ingredientium quam egredientium pedes in limine obſeruabant. Nam ſi quid offendiſſent, Ianum & Veſtam deos iratos eſſe dicebant. Plautus in Caſſina. *Senſim ſuper attolle limen pedes noua nupta: ſoſpes iter incipe hoc vt viro tuo ſemper ſis ſuperſtes.* Tibullus,

O quoties ingreſſus iter mihi triſtia dixi
Offenſum in porta ſigna dediſſe pedem.

Plutarchus autem oſtendit eum priſcis Romanis morem fuiſſe: vt nouam nuptam altius ſublatam in domum viri inferrent. Eius verba hęc ſunt. *Quid eſt quod noua nupta ipſum limen tranſcendere non permittitur: an quod qui primas mulieres rapuerunt, ſic eas domibus intulerunt: non ipſæ ingreſſæ ſunt: an eo inuitæ ingredi videri volunt: vbi pudicitiam ſint amiſſuræ: an hoc potius ſignum eſt ipſam ſua ſponte domum non exituram nec ſuos relicturam fuiſſe, niſi cogeretur, quemadmodum vi coacta ingreſſa eſt.*

OMINE *cum bono*] Cu bono augurio: Omen autem vt Donatus ait, eſt quicquid ore dicitur.

LIMEN.] Limina ſunt lapides quibus per tranſuerſum poſitis ianua ſuſtinetur: qui vero vtrumque latus muniunt, paraſtades à Victruuio nominantur: à nobis antæ.

ASPICE.] Oſtendit Iuliæ maritum inter æquales diſcumbentem: moris namque erat, vt per id tempus quo noua nupta ad domum viri ſui perducebatur, vir ipſe cum æqualibus cœnaret.

ACCVBANS.] Diſcumbens.

TYRIO *in thoro.*] In lecto purpureo. Veteres, enim ſtratis tribus thoris epulabantur. Virgil.

Cum venit aulæis iam ſe regina ſuperbis
Aurea compoſuit ſponda, mediamque locauit.

& Iuuenalis,

Optima ſyluarum interea pelagique vorabit
Rex horum, vacuiſque thoris tantum ipſe iacebit.

& infra:

—— Ergo duos poſt
Si libuit menſes neglectum adhibere clientem
Tertia ne vacuo ceſſaret culcitra lecto.

Martialis quoque non uno in loco hoc apertiſſime demonſtrat. Quod autem lectus & thorus idem ſint, nemo eſt qui ignoret.

TOTVS *immineat tibi.*] In tuos amplexus pendeat.

ILLI *non minus ac tibi.*] Mallius, inquit, vir tuus non minus quam tu, ſed occultius amoris igne abſumitur.

PENITE.] Penitus aduerbium, quo vſi ſunt veteres.

MITTE *brachiolum teres Prætextate puellulæ.*] Monet Catullus paranymphum prætexta indutum, vt nouam nuptam ad viri lectum perducturus ei brachium iniiciat.

IAM *cubile adeat viri.*] Hoc dicit poëta, poſteaquam videt eundem paranymphum imperata feciſſe.

VNIS *ſenibus bonæ*] Petit à pronubis vt Iuliam in lecto collocent Ordo eſt: bonæ fœminæ breue cognitæ vnis ſenibus. vetulæ, enim à ſolis ſenibus neque in longum cognoſcuntur.

IAM *licet venias marite.*] Cum pronubæ, prout iuſſæ erant, Iuliam in lecto collocauerint Mallius accerſitur, vt cum ſponſa ſua cubet.

A VELVT *parthenice.*] Herba eſt parthenice quæ fert flores albi coloris.

LVTEVMVE *papauer.*] Tria ſunt, vt Plinius indicat, genera papaueris, album, nigrum & tertium, quod Græci rhœam vocant: eius flos lutei coloris eſt.

NON *diu remoratus es.*] Apparet Mallium nihil cunctatum eſſe, ſed vocatum illico aduenisse.

INVENIT.] Emendo iuuerit.

QVONIAM *palam quod cupis capis.*] Quia, nobis inſpicientibus, lectum in quo vxor tua cubat, inſcendere non vereris.

B AT *marita tuum tamen.*] Suadet Iuliæ, quod licet Mallius prodat amorem quo vxorem proſequitur, ipſa tamen ſuum celet, licet amor ſit honeſtus, quia eum amat cui nupſit.

CELITES] Abſcondas.

PVLCHRA *res.*] Pulchrum eſt, ſi mulier celet amorem, quamuis ille, vt diximus, ſit honeſtus.

ILLE *pulueris Erythrei.*] Negat poſſibile eſſe numero colligere Mallij & Iuliæ luſus: cùm dicat facilius eſſe ſubducere maris rubri arenas vel ſidera. Tale eſt illud Virgilij in II. Georg. vbi de vitibus ſermo habetur.

C *Sed neque quam multæ ſpecies: nec nomina quæ ſint,*
Eſt numerus: neq; enim numero comprendere refert.
Quem qui ſcire velit Libyci velit æquoris idem
Diſcere, quàm multæ zephyro turbentur arenæ.

PVLVERIS *Erythræi.*] Maris rubri arenas. Mare, enim quod nos rubrum vocamus, Græci Erythreum appellant: de quo ita ſcribit Plinius lib. VI. *Irrumpit deinde & in hac parte geminum mare in terras, quod rubrum dixere noſtri, Græci Erythræũ, à rege Erythra: aut, vt alij, Solis repercuſſu talem reddi colorem exiſtimantes: alij ab arena terraque: alij, tali aquæ ipſius natura:* & Strabo lib. XVJ. Coſmographiæ. cætera vero partim refert quemadmodum

D Eratoſthenes, partim & ab aliis hiſtoricis ſumpta. dicit enim quoſdam putare mare rubrum eſſe à colore per refectionem expreſſo: vel à Sole eum ſupra verticem eſt: vel à montibus ex aduſtione rubentibus. Nam vtroque modo veriſimile eſt. Cteſiam vero Gnidium hiſtoriæ mandaſſe fontem quendam eſſe. qui aquam rubicundam ac minio plenam in mare emittit.

SIDERVMQVE *micantium.*] Stellarum fulgentium: Micare enim proprie eſt ſubinde & per interualla, vt micæ faciunt, fulgere. Virgil.

—— Micat ignibus æther. & alibi,
Ardentes clypeos atque æra micantia cerno.

E SVBDVCIT.] Numero colligat.

VESTRI *ludere.*] Veſtrorum luſuum: figura locutionis. Sic etiam Perſius,

Tum cum ad canitiem & noſtrum iſtud viuere triſte.

& paulo infra:

Scire tuum nihil eſt, niſi te ſcire hoc ſciat alter.

BREVI.] Intra paucos menſes.

LIBEROS *date.*] Filios procreate.

NON *decet.*] Non conuenit.

TAM *vetus nomen.*] Subaudi Torquatorum, de quibus poſtea dicetur.

INDIDEM.] Ex Torquatis: aduerbium pro nomine.

TORQVATVS *volo paruulus.*] Optat vt Iulia puerum pariat, qui è matris gremio teneras manus tendens ad patrem dulciter rideat. Torquatorum autem familia inter Romanas clariſſima extitit: ex qua T. Mallius, cum in ſingulari certamine Gallum obtrunca ſſet, eique aureum torquem detraxiſſet, ſibi & poſteris Torquati inuenit cognomen. auctores ſunt Liuius, Plin. & Gellius. A

SEV *hiante labello.*] Emendo. ſed mihi ante labello.

SIT *ſuo ſimilis patri Manlio.*] Optat ſecundo loco, vt puer ſi quis tamen naſcetur, tale labrum habeat, quale habet Mallius.

ET *facile noſcitetur.*] Propter labrum, ſcilicet.

AB *omnibus inſcijs.*] Qui ignorabunt eum eſſe Mallij filium.

ET *pudicitiam matris ſua indicet ore.*] Sit ore probo & pudico quali eſt Iulia.

TALIS *illius à bona.*] Hic quoque optat Catullus, vt idem puer ſic laudetur inter æquales ob Iuliæ pudicitiam, vt laudatus eſt Telemachus Vlyſſis & Penelopes filius, ob matris caſtitatem, quæ à Græcis pariter & Latinis abunde celebrata eſt.

HOSTIA *claudite virgines.*] Imperat virginibus, quæ Iuliam ad Mallium deduxerunt, vt abituræ cubiculi fores claudant.

SATIS *luſimus.*] Satis cecinimus.

BENE.] Concorditer.

ASSIDVO *munere.*] Aſſiduis complexibus, coniugum enim officium eſt, vt filios procreaturi crebro coeant.

FRANCISC. ROBORTELLVS.

CARMEN hoc inſcribitur EPITHALAMIVM. ſic etiam Theocritus Idyllio xviii. Helenæ EPITHALAMIVM, Steſichorum imitatus vocauit, vt interpres ait, his verbis τινὰ ἐκ τῶν ὑπὸ Στησιχόρου Ἑλένης ἐπιθαλαμίου. Idem teſtatur Epithalamiorum duplex fuiſſe genus. Alia, quæ canuntur veſpere aduentante. & vocantur κατακοιμητικά, ἄχρι μέσης νυκτὸς ᾄδουσι. Alia, quæ vocantur matutina, quoniam mane canebantur, ἃ δὲ (inquit interpres) ὄρθρια, ἃ καὶ διεγερτικὰ ὀνομάζεται. Epithalamium à virginibus concinebatur. Verba ſunt hæc. quibus id declarat idem interpres Theocriti. τὰ δὲ ἐπιθαλάμια ᾄδουσιν αἱ παρθένοι πρὸ τοῦ θαλάμου. Cauſam quoque explicat, cur concinerentur. ἵνα τῆς παρθένου βιαζομένης ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς ἡ φωνὴ μὴ ἐξακούηται, κρύπτηται δὲ ... Hymenæum verò canendi in nuptiis antiquiſſima fuit conſuetudo. Athenæus lib. primo ſcribit Hymenæum ab Ariſtoxeno cantatum, cuius tale erat exordium. Γάμε θεῶν λαμπρότατε. Dionyſius Halicar. quoque de hac conſuetudine multa ſcribit, vbi artificium tradit, quo in oratione nuptiali ſit vtendum. Iulius Pollux ... ſeu ... dicit poëſeos proprium fuiſſe Hymenæum canere. de qua re nos copioſius loquimur, in noſtris explicationibus in librum Ariſtotelis de Poët. Hymenæus à Græcis, Thalaſſius à Romanis. Plutar. in Problem. D

rerum Rom. & Liuius libro primo ab Vrbe condita.

HYMEN *ô hymenæe.*] Sic etiam Theocritus ὑμὰν ὦ ὑμέναιε. Et Plautus in Caſ. *Iô Hymen, ô Hymenæe.*

SVAVE *olentis amaraci.*] Coronabatur enim amaraco Hymenæus; Amaracum ponit Vergilius libro primo Æn. in luco Veneris, cum ait.

Idalia lucos, vbi mollis amaracus illum
Floribus, & dulci aſpirans complectitur vmbra.

SVAVE *olentis.*] Vt graueolentis Auerni, & Suaue rubens Hyacinthus à Vergilio dicitur.

FLAMMEVM.] A Flaminibus dictum, eo enim tegmine vtebantur capitis; colore autem erat luteo, quem colorem adamarunt in nuptiis. Plin. lib. xxj. *Lutei video colorem antiquiſſimum in nuptialibus flammeis fœminis conceſſum.* Flaminibus non concedebatur diuortium; ideo Flammeo vſi ſunt veteres in nuptiis, vt bene ominatum, ac firmum eſſet coniugium. mortua vxore, ſacerdotio ſe abdicabant Flamines; de qua re copioſè Plutarch. in Problem. Rom. Diuortium non ſine graui aliqua cauſa olim fiebat; ideo ſponſio in nuptiis fiebat, ſi quis ſine cauſa vxorem dimiſiſſet, de qua Plutarchus in vita Catonis. Leges tulit de connobiis Romulus has. vt vxor omnium, quæ mariti eſſent fieret conſors. Ne connubium vnquam diſſolui poſſet. de qua re Plutarchus in vita Rom. & Dionyſius Halicarnaſſeus libro ſecundo copioſè. nam diuortium primus introduxit Sp. Carbilius, vt ait A. Gellius libro quarto, cap. tertio. Legem etiam tulit Romulus de Confarreatione, de qua nonnulla Boëtius in Topicis, vbi de matrefamilias loquitur; nam farre vtebantur in ſacris veteres. hinc Horatius libro tertio Od. ait. B C

Farre pio, & ſaliente mica.

molam ſalſam ſignificans. Legem etiam tulit, vt morienti marito ſine liberis vxor eſſet hæres, ſicut patri filia. Quòd ſi ptolem habuiſſet, vt æqualem haberet partem cum filiis. Adulterio aut ebrietate delinquentem vxorem ſanxit capite puniendam iudicante marito vnà cù agnatis ipſius vxoris. de his copioſè ſcribit Dionyſ. Halicarnaſſeus.

LVTEVM.] Vergilius luteam caltham vocat in Boc. cum ait.

Mollia luteola pingit vaccinia caltha.

Luteo quoque ſocco vtebantur ſponſæ, vt aſſerit Seneca in Hyppolyto. his verbis,

Crura diſtincto religant auro,
Luteo plantas cohibente ſocco.

E Varijs vero coloribus vtebantur mulieres pro temporum ratione, ſicuti etiam albis in luctu, de qua re Plutarchus in Probl. Rom. Flammeo velabant capita, mos autem velandi capita fuit mulieribus in ſacris Saturni, & Honoris. Plutar. in Probl. Rom.

PELLE *humum pedibus.*] Id eſt ſalta. ſic etiam Horatius lib. iij. Odarum Od. xviij.

Gaudet inuiſam pepuliſſe foſſor
Ter pede terram.

SPINEAM *quate tædam.*] De ſpina arbore Plin. lib. xxj. cap. xix. Quinque tædis vtebantur olim in nuptijs in honorem quinq; deorum

Iouis adulti, Iunonis adultæ, Veneris, Suadelæ, A
Lucinæ. de qua re Plut. io Probl. Rom.

IDALIVM.] Vergilius lib. primo Æoeid.

Idaliæ lucos, vbi mollis amaracus.

nam cum amaracus ſit Veneris, ideo coronam exhibet Hymenæo, qui cogoationem quandam habet cum Venere.

AD *Phrygium iudicem.*] Lucianus in Iudicio dearum, & Suidas in dictione Paris.

BONA *alite nubet.*] De auguriis nuptialibus Valer. Max. Vergilius quoque libro quarto Æn. cum ait, —— *pronuſque iugarat*

Ominibus. ——

ALITE.] Augurio. Horat. in Epod. Ode x. B

Mala ſoluta nauis exit alite.

& libro tertio Od. ode tertia,

Troia renaſcens alite lugubri.

MYRTVS *Aſia.*] Alij legũt Hagia, alij Agria. Ego nihil deceroo, & ſi ſequor Aſia. vt ſit ſimile. *ἀσίῳ ἐν λειμῶνι.*

HAMADRYADES.] Quas etiam Melias Græci vocant, de quibus diximus in Callimachi ſcholiis.

NVTRIVNT *in humore.*] Alij legunt honore, alij odore, alij humore, ſublata præpoſitione IN. Ego ita cenſeo legendum, & ſi non magnopere affirmo. C

Ludicram ſibi roſcida.

Nutriunt in humorem. Vt appellet humum roſcidam, ſicut Vergilius. Luoam roſcidam. mala, & mella roſcida.

DOMINAM.] Non. Marcellus, vide quoque Plutar. in Probl. Rom. vbi antiqua verba esplicat. VBI TV CAIVS. EGO CAIA. de quibus Cicero in orat. pro Muræna. Alludit enim Catullus ad coëmptionem, de qua ſuperius. nam mater familias domina erat.

VT *tenax Hedera.*] Vergilius Hederas ſequaces dixit. Horat. in Epod. ode xv. D

Arctius atque hedera procera aſtringitur ilex

Lentis adhærens brachijs.

Huc ſpectant tres illi Gallieni Imperatoris Augusti verſus, quos prætermitto, quia ſatis noti ſunt.

AGITE *in modum.*] Horatius libro quarto, Ode ſexta.

Lesbium ſeruate pedem, meiq;

Pollicis ictum. paulò poſt,

—— *dociles modorum.*

Vatis Horati.

Idem libro tertio, Ode vndecima ait, E

Dic modos Lyde, quibus obſtinatas

Applicet aures.

QVEM *colant homines magis.*] Propter vtilitatem, quam ab eo percipiunt; ſicuti etiam de Ploro dixit Ariſtophanes.

VIRGINES *zonula ſoluunt.*] Sic etiam io ſecundo epigrammate ait. Qood Zonam ſoluit diu ligatam. de qua re plura diximus in ſcholiis noſtris in Callymachi hymoos.

TV *fero iuueni.*] Alij legunt. Tu feri in. alij. tu fer ò.

MATRIS *à gremio.*] Idem Catullus paulo poſt ait,

Qui natam poſſis complexu auellere matris,

Complexu matris retinentem auellere natam,

Et iuueni ardenti caſtam donare puellam.

NIL *poteſt ſine te Venus.*] Venus ſæpe iuncta cum alijs dijs colebatur non ſine aliqua cauſa. vt Venus & Cupido, Venus & Gratiæ, Venus ac Ceres, & Bacchus ex illo Terentij dicto. Sine Cerere & Baccho, friget Venus. Sic etiam in eodem templo colebantur Virtus & Hooos.

PARENS *ſtirpe nitier.*] Alij legunt dicier, alij nitier. nam ſpurij, qui non naſcuntur ex legitimo coniugio, ſequuntur matrem. Seruius in eo verſu Verg. libro quarto Æneid.

Si Paruulus aula.

NON *queat dare præſides.*] Plutarch. in Problem. Rom. ait patrem patratum fieri non potuiſſe, niſi patrem haberet viuentem, & liberos. Sic igitur reſpexit Catullus ad ſobolis fœcunditatem, Cui etiam legibus propoſita olim fuerint præmia. Hioc ius Trium liberorum, quod tam enixè petit à Traiano Auguſt. Plinius Suetonio ſuo familiari. quale hoc ſit video adhuc quæri à doctis. Plutarchus in libro *περὶ τῆς εἰς τὰ ἔκγονα φιλοστοργίας.* ait. *πρῶτον ἐκ διαφόρων τίμας ἀγάμων, ἢ ὀψιγάμων, καθάπερ οἱ Λυκούργου νόμοι, καὶ Σόλωνος, οὐδὲ ἀτιμίας ἀτέκνοις διδόασι, οὐδὲ τιμὰς δίκαιας τριτέκνοις, ὡς ῥωμαίων πολλοὶ γαμοῦσι, καὶ γεννῶσιν, οὐχ ἵνα κληρονόμους ἔχωσι, ἀλλ᾽ ἵνα κληρονομεῖν δύνωνται.* ſed quale hoc fuerit ius noo explicat. Diogenes Laërtius quoque in Socrate narrat lege cautum ab Athenienſibus de fœcunditate ſobolis; *φασὶ γὰρ βουληθέντας Ἀθηναίους διὰ τὸ λειπανδρεῖν συναυξῆσαι τὸ πλῆθος, ψηφίσασθαι γαμεῖν μὲν ἀστὴν μίαν, παιδοποιεῖσθαι δὲ καὶ ἐξ ἑτέρας, ὅθεν τοῦτο ποιῆσαι καὶ Σωκράτην.*

FACES *quatiunt comas.*] Comas in facibus dixit, & igne. ac fortaſſe veteres ex tali ſimilitudine crinitas quoque vocarunt ſtellas; quos Græci *κομήτας*, quia capillati ſemper apparent.

INGENVVS *pudor.*] In pueris, ac puellis pudor commendatur; eſt enim certiſſimum ſignum futuræ virtutis. in ſenioribus & viris iam prouectionis ætatis damnatur. rationem explicat Ariſtoteles in libris de Moribus.

NON *tibi Herculeia periculum eſt.*] Ita omoes ferè legunt, & interpretantur locum hunc corruptum. ego puto legendum, ex vetuſtis libris lectionis huius veſtigium ſecutus. ARVNCVLEIA quòd appellarit Catullus Iuliam ſponſam ARVNCVLEIAM. ab Arunca oppido vetuſtiſſimo, quod ædificatum in Latio fuit ab Auſone rege. à quo Auſonia Italia dicta fuit. innuit igitur hinc maiores illius profectos, vt nobilitatem, & antiquitatem generis laudet, ſicuti & paulò poſt, cum ait,

Tam vetus ſine liberis

Nomen eſſe.

Hoc genere laudationis vtitur Horat. quoque, cum de Mecœnate loquitur libro Od. iij. ode xxis.

Tyrrhena regum progenies.

Et eodem libro Ode xvij. ad Lamiam. cum ait,

Æli vetuſto nobilis à Lamo

Quando & priores hinc Lamias ferunt.

Denominatos,

Denominatos, & nepotum
Per memores genus omne faſtos:
Authore ab illo ducis originem
Qui Formiarum mœnia dicitur
Princeps, & innantem Marica
Littoribus tenuiſſe Lyrim
Late tyrannus.

STARE *flos.*] Comparat virginem cum flore; & paulò poſt in hexametro nuptiali ait.

Vt flos in ſeptis. & quæ ſequuntur.

Ideò vero STARE dixit, vt non languentem, ſed viuidum florem ſignificaret.

VITIS *implicat arbores.*] Paulò poſt etiam in hexametro nuptiali eadem vſus eſt ſimilitudine, ſeu collatione. Hinc Horatius in Epodis. ode ſecunda.

Aut adulta vitium propagine
Altas maritat populos.

& Vergil. lib. primo Georg.

Vlmiſque maritat.

O *cubile quot omne Candido pede lecti.*] Locus hic corruptiſſimus eſt, quem facilius aliquis interpretari coniectura poſſit aliqua, quàm emendare.

FESCENINA *locutio.*] Feſceninos innuit verſus, quales teſtatur Macrobius aliquando animi relaxandi gratia ſcripſiſſe Auguſtum. De ijs meminit Liuius libro ſeptimo. Glyconijſque ſimiles fuiſſe recenſet. Plinius libro xv. cap. xxij. Feſceninorum nuptialium nuces comites.

DA *nuces pueris.*] Sex. Pompeius ſcribit nuces ſpargi conſueuiſſe intrante ſponſa in domum ſponſi. Seruius in Bucol. Vergilij verſum exponens. ait fieri conſueuiſſe, quod ſignificaret ſe omnia puerilia relinquere. nam eò reſpicit etiam dictum ſatis omnibus notum Perſij. Horat. quoque in Satyris ait; vbi patrem alloquentem facit filium,

Te talos, Aule, nuceſque
Ferre ſinu vidi. nam nucibus, & talis ludebant pueri: talos Græci vocant ἀστραγάλους. Ludentes talis facit Apollonius tanquàm pueros lib. tertio Argonaut.

Ἀμφ' ἀστραγάλοισι δὲ τώγε
Χρυσείοις, ἅτε κοῦροι ὁμήθεες ἑψιόωντο.

Ludebatur paruo, talis, olim ipſis. patet ex eodem loco Apollonij. cum ait,

Δοιὼ δ' ἔχεν, ἄλλον ἐπ' αὐτῷ
Ἄλλον ἐπιμεσσηγὺς, κεχόλωτο δὲ καγχαλόωντι.

Lucianus quoque in Saturn. Ἀλλ' ὁ μὲν πλουτῶν, καὶ μονοφαγῶν, ἀλλὰ μὲν καρύων, ὡς μὴ ἀνιᾶσθαι τῷ ἠττηθέντι ᾖ μὴ δακρύειν. Ecce, vt nuces nominat; Talis fiebat ludus à veteribus vocatus μαστίκα. quo reſpexit Ariſtophanes in Pluto, cum ait ille anum illudens πόσους ἔχεις γομφίους; in eodem Pluto Seruum ita facit loquentem poëta. παίζειν ἀρτιαζόντων. Lucianus quoque in Saturnal. legem hanc refert, in qua nuces nominat. ἀπὸ λιπαρᾶς καρύα, ἢ παιδὶ ἔστω. Sed teſſeras antiqui κύβους nominabant. Ariſtophanes conquerentem facit Plutum, quòd eſſet expoſitus πίστεως ἢ κύβοις. Teſſerarum formam innuit Athenæus libro tertio, ex Eubulo. Ὅπως ἐμοὶ ἔχῃ ὅτι ἀεὶ μεταχειρίζεσθαι, ἀλλὰ τετράγωνα ἄρτι ἐνδεδυμένα αἰδοῖ,

A τοιῷ ἢ ἐλαίῳ Hinc enim elici poteſt quadratas fuiſſe. πεσσοὶ quoque dicti, & ſic vocat Homerus, vbi ludentes facit procos. his verbis. πεσσοῖσι προπάροιθε θυράων θυμὸν ἔτερπον. Hinc Athenæus libro ſeptimo ex Antiphane in Cyclope refert. Καὶ μετὰ δεῖπνον τὰς κατ' οἴκους μαζὸν, πυρὸν, ἄλφιτα, κρέας, βοῦν, χοῖρον, τράγον, κάπρον, σπόγγους, κυβισάς. Ab appellatione τῶν κύβων extitit adagium. quod refert idem Athenæus libro xiij. ex Menandro in Auletride. Γεγάμηκα τὴν αὐτὴν, ὡς ἔφην ἐν τῷ προσεῶ τὸ μὴ γαμεῖν, ἀνέρριπται τὸ ὁ κύβος. Plutarchus quoque in libro περὶ εὐθυμίας, ait κύβοις τὸν βίον ἀπεικάζειν, ἐν ᾧ δὲ βαλεῖν δεῖ τὰ κράτιστα, καὶ βαλόντα χρῆσθαι καλῶς τοῖς πεσοῦσι, quæ verba diligenter ſunt expendenda, quia exprimunt ludendi rationem omnem quæ non diuerſa eſt ab ea, qua vtimur adhuc noſtra ætate. nec diſſimile illud eſt, quod ſcribit Lucianus in Saturn. vbi Deum eum Sacerdote loquentem facit his verbis, Οὐ μικρὸν δὲ, ὃ μὴ τοῖς ἄλλοις ἐς τὴν μεγάλην κυβεύειν τῶν κύβων, ὅτι τὴν ἑξάδα ἀεὶ φαίνεσθαι. Luſores teſſerarū inſignes nominat Athenæus libro primo. Diodorum Megalopoliten, Leontem Mitylenæum. & ait. ἄριστα δὲ οὗτοι κατὰ τὴν πεττείαν ἔπαιζον. Libro Epigrammatum primo narratur quoddam ludi genus inuentum à Zenone Aug. ſed C adeò obſcurum, vt à nemine, quod ſciam adhuc, intelligatur. Hæc ego, digrediens à nucibus, referre volui de talis, & teſſeris, quia videbam ab alijs prætermiſſa, qui de ludorum generibus ſcripſerunt. nam & Leonicus, & Calcagninus viri doctiſſimi multa ſcripſerunt; hæc mea ſi illorum narrationibus addita fuiſſent, non putaui ingrata fore ſtudioſis antiquitatis.

SATIS *diu luſiſti.*] Horatius quoque Epiſtola vltima libri ſecundi ait,

Luſiſti ſatis, edisti ſatis, atque bibiſti.

CINERARIVS.] Horatius, libro primo Sat. ij.

D *Cuſtodes, lectica, ciniflones, paraſiti.*

Et Cicero in Bruto trāſlatè ait. *Cæſar ineptis fecit gratum, qui volunt illam calamiſtris inurere.* Idem in oratione pro Seſtio, calamiſtratam vocat comam. & rurſus in oratione pro M. Cælio. *aliquis ex barbatis illis barba illa horrida, quam in ſtatuis antiquis videmus.*

VNGVENTATE *glabris.*] Apuleius amorem vocat glabellum.

HÆC *tibi celibi.*] Alij legunt, quæ licet; Si celibem legas; upponitur alteri dictionum. MARITO. Budæus in ſuis Comment. Græcis, Celibem putat à Græcis vocari ἠΐθεον. & probat ex E Plutarch. quod nobis valde placet.

CAVE, *ne neges.*] Plutarch. in libro, quem inſcribit, Γαμικὰ παραγγέλματα. ait Solonem iuſſiſſe, vt ſponſa priuſquàm coiret cum ſponſo, malum cotoneum comederet. ſignificans placidam eam eſſe oportere, & ſuauem in loquendo. Idem Plutar. in eodem libro ait, Sponſas olim in Bœotia aſparagine coronari ſolitas, cum enim aſparago inter ſpinas oriatur, & ipſa mollis ſit, ſignificabat ſponſam non difficilem, ſed facilem, non immitem ſed mitem eſſe debere: quod ibidem doctus vir monet eſſe omnino faciendum, ex ſimilitudine ducta à ſpeculo. Sicuti

O

vnuſquiſque illic videre poteſt.

CANA *anilitas.*] Sic ſenectutem ſignificauit, in qua cani naſcuntur; & aptè addidit anilitatem, nam aliquando iuuentus cana eſt, vt Pindarus ait in Olymp.

Πολιαὶ καὶ ἐν νέοις
Φύονται πολλάκι.

LIMEN.] Sponſa ingrediens mariti domum non attingebat limen; huius rei cauſam explicat Plutar. in Probl. Rom. & Seruius libro ſecundo Æneidos Vergilianæ.

TYRIO *in thoro.*] Vergil. in Georg.

Sarrano dormiat oſtro.

ILLI *non minus ac tibi Pectore vritur intimo Flamma.*] Si ſic legas hos verſus, multò magis probarim.

Illi non minus, ac tibi
Pectus vritur intimum
Flamma.

PENITA.] Ego legendum puto penite pro penitus, more antiquorum.

BRACHIOLVM *teres.*] Horatius libro primo, Ode xiij.

Ceruicem roſeam, cerea Telephi
Laudas brachia.

Idem alibi.

Teretis pueri longam renodantis comam.

PRÆTEXTATÆ.] Macrob. libro primo Satur. A. Gell. libro primo, cap. xxiij. Plutarchus ſæpe prætextam *περιπόρφυρον* vocat exprimens qualis ſit. mox adoleſcentibus dabatur toga pura ſolenni quodam ritu. Cic. lib. ſexto Epiſt. ad Att.

VOS *vnis ſenibus Cognitæ bene fœminæ Collocate puellulam.*] Pronubæ matronæ erant, quæ vnum tantum habuiſſent maritum; (vt SEX. Pompeius ſcribit) hæ ſponſam in lecto ſponſi collocabant.

ALBA *parthenice.*] Plinius libro xxv. cap. quinto.

LVTEVMVE *papauer.*] Subrufum intelligit, nam eius tria ſunt genera.

BONA *Venus.*] Vergil. Bonam appellauit Iunonem, libro primo Æneidos.

Adſit lætitiæ Bacchus dator, & bona Iuno.

QVOD *cupis capis.*] Paronomaſia lepida.

BONVM *non abſcondis amorem.*] Nam amor malus, & impurus occultari ſolet, vnde Venus Cytherea à Græcis dicta *διὰ τὸ κεύθειν τοὺς ἔρωτας*. Plutarchus in lib. *γαμικῶν παραγγελμάτων* ait Catonem, quendam è ſenatu mouiſſe, cum eſſet cenſor, quod vxorem, ſpectantibus filijs eſſet deoſculatus. Idem Plutarch. narrat eodem loco, Reges Perſarum, cum ebrietati, & luſibus operam darent, amota coniuge, id facere conſueuiſſe cum ancillis & meretricib.

AT *marita tuum cælites.*] Id eſt cœles, quaſi innuat, non conuenire mulieribus apertè profiteri, atque oſtentare amorem; ſicuti viris; ſed pudentes eſſe, & verecundas.

NIHILO *minus pulchra es.*] Alij legunt pulcher es, alij pulchra res. Ego puto legendum pulchra eris, vt ſit ſenſus coniunctus cum ſuperioribus. Decet mulierem occultare amorem, & nihilò minus erit pulchra, ac ſi pate-

A facetet; multæ enim mulieres dum ſuos amores iactant, putant ſe pulchriores habitum iri, & Veneri gratum facturas. Plutarch, *ἐν γαμικοῖς παραγγέλμασι* recenſet Lacænam interrogatam, num adhuc acceſſiſſet ad virum, reſpondiſſe, non ſe ad virum, ſed virum ad ſe acceſſiſſe.

PVLVERIS *erythrei.*] Puluerem pro arena poſuit, ſic etiam in alio dixit epigrammate, vti ſatis omnes ſciunt, cum ait,

Quàm magnus numerus Libyſſæ arenæ.

TAM *vetus ſine liberis Nomen eſſe.*] Innuit legitimum coniugium, in quo liberi ſequuntur

B patrem, & ideò addidit, indidem ſemper ingenerari.

TORQVATVS *paruulus.*] Sic etiam Vergilius libro quarto Æn.

——*Paruulus aula Luderet Æneas.*——

DVLCE *rideat.*] Horatius libro primo, ode xxij.

Dulce ridentem Lalagem amabo
Dulce loquentem.

RIDEAT *ad patrem.*] Vergil. in Bucol. ſic verò exprimitur mira *ὀνοματοποιΐα*.

C MICANTE *labello.*] Alij legunt Hiante. ſuo ſimilis patri. Vergilius quoque,

——*qui te tantum ore referret.* Idem,
Sic oculos, ſic ille manus, ſic ora ferebat.

SIMILIS.] Auguſtus Cæſar hoſpitem Romæ cum vidiſſet ſibi ſimilem, interrogauit, an illius mater vnquàm Romæ fuiſſet: Reſpondit hoſpes matrem ſuam nunquàm; patrem vero ſæpè Romæ fuiſſe. Sic lepidè retorſit dictum.

PVDICITIAM *matris.*] Nam matris effigiem referens, illius commendabat pudicitiam.

D TELEMACHO *Penelopeo.*] Qui laudatiſſimus fuit propter matris Penelopes pudicitiam.

CLAVDITE *oſtia.*] Sub finem Epithalamij hoc fieri ſolebat diſcedentibus virginibus.

VALENTEM *exercete iuuentam.*] Dum iuuenes eſtis florenti ætate, date operam liberis, & in coniugio exercete iuuentam. Tranſlatè. Hor. Epiſt. Ode ij.

Rura paterna bobus
Exercet ſuis.

E

CONSTANTIVS LANDVS COMPLANI COMES.

COLLIS *ô Heliconij, &c.*] Carmen iſtud eſt nuptiale, celebrat enim Catullus hoc epithalamio Iuliæ, & Manlij nuptias, quod deriuatio ipſa indicat: nam ab *ἐπὶ ἡ θάλαμος* id eſt ad & thalamus dicitur. huius Carminis repertorem fuiſſe ferunt Apollinem, quum nuptias Thetidis & Pelei decantaſſet.

HELICONII.] Helicon mons eſt non procul à Parnaſo Muſis ſacer, vt Strabo ſcribit libro ix.

CVLTOR.] Ideò cultorem vocat Hymenæum, quia natus ſit ex Vrania montis Heliconij habitatrice, vnde dixit genus Vraniæ. Vra-

niam vnam ea muſis Aſtrologiæ repertricem fuiſſe aſſerunt auctores. Hinc Vergilius de inuentis Muſarum,

Vrania cœli motus ſcrutatur & aſtra.

QVI *rapis teneram virginem.*] Ideo hoc dicit, quia veterum mos fuit, vt nouam nuptam, cum è domo ſuorum egredi vellet, ipſum limen tranſcendere ſua ſponte, aut veſtibulum tangere non ſinerent. Sed quaſi raptam, & inuitam è gremio, & ſinu matris tranſcendere limina permitterent, videlicet niſi coacta ſuos relictura aut proprios lares exitura non fuiſſet. vel quia vbi delibandus flos maritalis erat, inuitam ingredi videri volunt. Alexander ab Alexan. genial. dierum II. cap. V.

QVI *rapis.*] Vel quia virgo ex matris gremio capi fingitur, vel quia olim Romulus rapuit Sabinas, dicente Vergilio,

Et raptas ſine more Sabinas.

& Propertio,

Tu rapere intactas docuiſti impunè Sabinas,
Per te nunc Romæ quidlibet audet amor.

Hunc morem rapiendi oſtendit & alibi Catullus,

Qui natam poſſis complexu auellere matris.

HYMEN ô *Hymenæe.*] Sic Plautus in Caſſina,

Io Hymen Hymenæe, ô, Hymen.

Apud Menandrum verò ita canebatur,

Ὑμὴν ὦ Ὑμέναι, ὦ Ὑμήν.

Græci Hymenæum, Romani verò Thalaſſium in nuptijs inuocabant, huncque morem opinati ſunt inoleuiſſe, quaſi felicem, vt Thalaſſium, cui Sabina virgo honeſtæ formæ in raptu contigit, ſponſum futurum ominentur, dignamque eſſe quæ Thalaſſio viro admodum fortunato nubat, his vocibus ſignificari. Hæc Alexander in genialibus. Cur ſic inuocarent Hymenæum, & Thalaſſionem veteres in nuptiis, rationem aſſignant Liuius libro primo ab vrbe condita, & Seruius in primo Æneidos. De Hymenæo deo vide Gyraldum Ferrarienſem in ſyntagmate tertio. Ordo autem horum carminum talis erit. ô Hymenæe Hymen cultor collis Heliconij genus Vraniæ, qui rapis teneram ad virum virginem, cinge tempora floribus.

CINGE *tempora floribus.*] Namque coronatus Hymen nuptiis intererat: Ouidius,

Affuit & ſertis tempora cinctus Hymen.

SVAVE *olentis Amaraci.*] Amaracus herba eſt, quæ nunc vulgo Maggiorana dicitur, habens parua folia, qua cingebantur nouæ nubentes. Amaracum pro maiorana, quæ & ſampſycus dicitur, Plinius, & Dioſcorides accipiunt: Galenus autem ſampſycum quidem maioranam appellat, ſed Amaracum aliud eſſe contendit, nempè idem cum ea herba, quæ Parthenion Græcis, hoc eſt virginalis, matricaria Latinis dicitur, quod contuſa matricis dolores ſanet. Galli vulgò appellant *de l'Eſpergoutte*, à guttis ſpargendis, quòd eius folia trita, & admota ori in dolore dentium guttas pituitæ ſpargant, & eliciant. Sed Columellam, & Plinium & Varronem item, & Vergilium, Lucretium, & Seruium idem eſſe ſampſycum cum amaraco aſſeruiſſe

A video. Quapropter quid de hac re certi affirmem, neſcio. de Amaraco Vergilius I. Æneid.

——Vbi mollis amaracus illum
Floribus, & dulci aſpirans complectitur vmbra.

FLAMMEVM *cape, lætus.*] Erat Flammeum, pannus tenuis, quo nuptæ nouæ vultus contegebatur, quo non licebat facere diuortium, & ideo boni augurij gratia nouæ nuptæ ſumebant ad perpetuitatem coniugij, atque vt pudorem tegerent: erat autem coloris lutei, matronæque ſpectatæ pudicitiæ tegebantur. Eo etiam Flamminica vtebatur cui à viro diuertere non licebat. Alexander in genialibus.

B LVTEVM *ſoccum.*] Muliebre calciamentum ſubruſum erat, de quo Seneca in Hippolyto, vbi refert Herculem muliebria officia habitu muliebri exercuiſſe.

NVPTIALIA *carmina.*] Hoc eſt epithalamium, & pertinentia ad nuptias, puta Feſcenninos verſus, ad differentiam eorum carminum, quæ in conuiuiis canebantur. nam Plato in Gorgia cantilenam in conuiuiis decantari ſolere prodidit hoc tenore, Formoſum eſſe, & diuitem, ac bene valere, ſummum exiſtimari bonum. Athenis verò inconditum carmen canebatur.

C Bonos ama, Timidos repelle: ſciens timidorum paruam eſſe gratiam. Græcis Amœbæum carmen in nuptiis modulatis vocibus canere ſolemne fuit, quod feſto nuptiarum die Thetidis & Pelei Deos decantaſſe ferunt.

VOCE *tinnula.*] Acuta, reſonanti.

PELLE *Humum pedibus.*] Hoc eſt ſalta: & expreſſit Catullus ſaltantium morem.

MANV *Spineam quate tedam.*] Solebant enim veteres præferre faces ante nuptam, puerique matrimi, & patrimi hoc faciebant, duo enim ſponſam deferebant eam tenentes: tertius verò ante ibat, qui facem accenſam præferebat ex

D ſpino alba, qua prælucente, ad virum nupta deducebatur. Quòd facibus vterentur in nuptijs, Vergilius indicat in Bucolicis,

Mopſe nouas incide faces, tibi ducitur vxor.

Facibus igitur vtebantur, quia niſi ſub noctem, & in tenebris priſcis ſeculis inire coniugium non licebat. Alexander in genialibus. Quòd verò ex ſpino arbore fierent faces, hoc pro auſpicatiſſimo, & fortunato euentu veteribus habitum eſt: conſtat ſiquidem ex hac arbore in raptu Sabinarum paſtores Tedas feciſſe: quod Plinius libro XXI. cap. XIX. & libro XVI. cap. XVIII. commemorat, ſed Plinij tempeſtate

E facibus carpinus, & corylus familiariſſimæ fuerunt.

QVALIS *Idalium colens Venus.*] Idalium eſt Cypri nemus Veneri dicatum, quod ſanctum ab eodem Catullo in illo epigrammate vocatur,

Nunc ô cæruleo creata ponto.

Quæ ſanctum Idalium, &c. Vergilius, libro I. Æneid. *Aut ſuper Idalium ſacrata ſede recondam.* & alio loco, *Idaliæ lucos.* & alibi, *Idaliumque nemus.* In nemore verò oppidum breue erat: de quo Plinius libro V. cap. XXXI.

QVALIS *Idalium.*] Comparatio concinna, nam qualis Venus ornata ad Paridem venit,

talis Iulia ad Manlium. & ſic ſpectat ad ornatum, quo nouæ ſponſæ vtuntur cum ad maritum ducuntur. Extat verò in Pandectis titulus de mundo ornamentiſque legatis, quo abundè demonſtratur quali ornatu mulieres Romanæ incederent veſtitæ. Tibullus poëta laudat Sulpitiam ex cultu, & ornatu veſtium, cum forma multum polleret etiam, inquit enim,

Sulpitia eſt tibi culta tuis Mars magne calendis,
Spectatum è cœlo ſi ſapis ipſe veni.

& cætera quæ ſequuntur ibidem.

Bona *virgo.*] Laudat Iuliam bonitate, & ſinceritate corporis, & animi. ideo ſubiungit,

Bona *Alite.*] Hoc eſt Fauſta. Augurium enim olim in auibus erat, captabanturque bona & mala omina ex volatu auium, & ex garritu. multa omina ex auibus Val. Max. de auſpicijs cap. ponit, Cicero de diuinatione, & Liuius libro VI. primæ decadis meminerunt, quo loco & in nuptijs vſos fuiſſe Augurijs Romanos legitur, hinc apud Ouidium,

Cui mea virginitas auibus libata ſiniſtris.

Hinc & in numiſmatibus auguria ſumi ſolita dignoſcitur vbi ea verba ſæpe repetuntur.

Signis *receptis.*] In nuptijs auſpicatiſſima olim fuit Cornix, bonum ſignum enim indicabat, quia maximæ fidei, inuiolatique fœderis Cornix ſit ſymbolum. Societas enim mira eſt inter ipſas: ex duabus enim altera extincta, vidua altera permaneat, & liberſim quærendorum nubentibus gratiam demonſtrat: omnia auſpicia inania præter in hac vna auicula compertum eſt. Politianus in Miſcellaneis cap. LXVII. de cornice meminit, vbi etiam dicit in duobus numiſmatis aureis Fauſtinæ Auguſtæ expreſſam imagunculam Cornicis cum ipſo titulo concordiæ ſe vidiſſe. Concordiam denotare Cornices indicat, & huius ſeculi vir omni antiquitati comparandus Andreas Alciatus in Emblematis his nempe verſibus,

Cornicum mira inter ſe concordia vita eſt,
Inque vicem nunquàm contaminata fides.
Hinc volucres hæ ſceptra gerunt, quod ſcilicet omnes
Conſenſu Populi ſtantque caduntque duces,
Quem ſi de medio tollas, diſcordia præceps
Aduolat, & ſecum regia fata trahit.

Interpretis retractatio ex chirographo ipſius in ora libri adſcripto.

Signis *receptis.*] Hic errorem noſtrum fatemur: in pueritia enim hæc ſcripſimus, nec ſigna fuiſſe militaria ex hoſtibus recepta fatemur, & libenter agnoſcimus, tum ex noſtris poſtea ſcriptis in Virgilium annotatiunculis, quæ non multo poſt exibunt. ſigna autem recepta: Ouid. libro V. faſtorum hoc carmine oſtendit, de Auguſto loquens.

Ille notas veteres & longi dedecus æui,
Suſtulit, agnorunt ſigna recepta ſuos.

Floridis *velut enitens Myrtus aſia ramulis.*] Comparat Iuliam floridis Myrti ramulis: Tanta enim forma eſt in Iulia, tantaque gratia, quanta in ramulis floridis Myrti eſſe ſolet. Quæ maxima eſſe ſolet, cum Veneri dicatam eſſe conſtet myrtum. hinc Vergil. de Auguſto in Georgicis, ——*Cingens materna tempora myrto.* Myrti verò plura genera auctores tradiderunt. Marcus Cato myrtum coniugulum, & myrtum nigrum, & album in propagationibus arborum nominat. Coronam verò myrteam tumulis profundi ſolere mos veterum fuit: Quod etiam nunc aliqua marmorea veterum ſepulchra oſtentant. Myrto coronabantur triumphantes, qui incruentam retuliſſent victoriam. hanc tamen aſpernatus eſt Marcus Craſſus, vt Gellius in Atticis retulit, de coronis militaribus. Myrto coronabantur & amatorij poëtæ, hinc Tibullus, *Et gerat inſignis myrtea ſerta coma.*

Asia.] Alij legunt agia, hoc eſt ſancta ἅγιον enim ſanctum eſt. ſubſequitur enim quos hamadriades deæ nutriunt, hoc eſt nymphæ,

Lvdicrvm.] Voluptatis cauſa.

Ob *ludicrum.*] Nam quædam arbores ſunt magis aptæ ad voluptatem, & voluptariæ, aliæ fructiferæ, aliæ nec voluptariæ nec fructiferæ. Ideo apud Vlpianum titulo de vſufructu, & quemad. vſufru. fru. in. l. ſi cuius rei. prohibetur vſufructuarius arbores voluptuarias deijcere, quemadmodum Platanum, quæ adeo apud veteres Romanos in delitiis habita eſt, vt illam vino (vt referunt auctores, præſertim Plin. lib. XII. cap. 1.) irrigarent, eiuſque ſublata vmbra multoties menſas appararent. hinc Vergil. in Georgicis inquit.

Atque miniſtrantem Platanum potentibus vmbram.

Ideo prohibetur idem vſufructuarius apud Vlpianum dictas arbores voluptarias deijcere, vt nec ſi forte velit hortos olitarios facere, vel aliud quid, quod ad redditum ſpectet (quia voluptarium prædium fuit viridiaria, vel geſtationes, vel deambulationes arboribus infructuoſis opacas, atque amænas habens) id facere nequeat.

Roscido *humore.*] Alij habent honore, alij odore, legendum tamen videtur odore: odorifera enim eſt arbor Myrtus. Roſcido verò, quia iuxta litora naſcitur Myrtus. Hinc Vergil. in II. Georgicorum. *Littora myrtetis lætiſſima.* & dixit Nymphas nutrire: ex rore enim victitant flores, & plantæ & herbæ. Et ſic Catullus ſplendidam Iuliæ faciem, ac venuſtatem myrto, qui irrigatus guttulis roſcidis emicat, comparare videtur.

Qvare *age huc aditũ ferens.*] Hortatur poëta Hymenæum, vt linquat montes Muſarũ, & fontes, quia dixerat ſupra illum eſſe collis Heliconij cultorem: ſt quia iã, vt dixit, Iulia Manlio nubit, proba virgo, formoſiſſimaque bono omine, hortaturque vt accedat ad nuptias Iulię, ipſeque illis adſit.

Thespiæ *Rupis.*] Theſpia oppidum eſt Heliconi proximum, de quo Plinius libro IIII. cap. VII. meminit, Ibiq; (Strabo refert libro IX.) Cupidinis Statua colebatur.

Aonios *Specus.*] Antra muſarum, quæ in

Aonijs muntibus ſita erant, intelligit, fuerunté; in Bœotia, quæ poſtea Aonia dicta fuit. hinc Aonides muſæ, ſupra illos montes Aoniæ inerat Aganippe fons frigidiſſimus fluens. Aganippe fons in Bœotia (vt tradit Plinius) ſitus eſt, Muſis ſacer. Vergilius,

Illa moram fecere neque Aonia Aganippe.

A c *domum dominam voca.*] Id eſt Iuliam, & ſic Catullus alludit ad morem veterum, quo in nuptiis vtebantur, nam per coëmptionem contrahebantur olim nuptiæ, vſum, & confarreationem per coëmptionem, ita vt mulier, an ei materfamilias eſſe vellet à viro, inuicemque vir, an ei paterfamilias eſſet futurus, à muliere rogaretur; quo genere ſponſaliorum vir, & vxor inuicem in bonis, & fortunis ſuccedebant, mulierque in mariti familiam vt filia, & ſui hæredis loco admittebatur quippe cum tribus modis contraherentur nuptiæ, vſu, coëmptione, & confarreatione, per coëmptionem vxor in viri familiam tranſit, quare materfamilias dicta, quæ in mariti manu, & mancipio ſit, vſu verò, & confarreatione minime. quæ, quidem ſolis Pontificibus dabatur, Tametſi ſortione nonnunquam vxores ductas, & ſponſalia inita inueniamus. Alexander in genialibus, Confarreata matrimonia legitima, & ſacra veteres vocabant Romana appellatione à communione Farris, quod Græci Zean vocant, nam vetus erat alimentum Far Romanis. Ideo mulierem nuptam, quæ per ſacras leges viro coniuncta eſſet, pecuniarum omnium, & ſacrorum ſociam eſſe leges Romuli iubebant: Meminit Dionyſius Halicarnaſſeus libro II. Romanarum antiquitatum. Illud non omittam, Farre in ſacrificiis vſos fuiſſe veteres. Tibullus,

Farre pio placant, & ſaliente ſale.

Ideo ſacras leges de nuptiis factas, quia farra in nuptiis mandebant. Hinc diffarreatio dicta, ſi diuortium inter virum, & vxorem contigiſſet.

D o m i n a m *vocat.*] Vetus fuit mos & alius, quo in nuptiis vir, & vxor ſe inuicem emebant, quem morem Seruius notat ſuper illo verſu,

Teq́; ſibi generum Thetis emat omnibus vndis.

Nam ex Varronis libris conſtat veteri lege, Romanis nubentes tres aſſes ad maritum venientes ſolere peruehere, atque vnum, quem in manu tenerent, tanquam emendi cauſa marito dare, hinc domina vxor dicta videtur, quia emiſſet virum. Vnde etiam nunc dotes dantur maritis, quaſi mulier ſibi emat virum. hinc Catullus voca dominam, quaſi eam voca, quæ materfamilias ſit futura. Illud hoc loco annotarim in ſponſalibus nomina propria exprimere fas non fuiſſe, ſed vir Caius, virgo verò Caia dicebatur, Caſtum Caiæ Cæciliæ coniugum, quæ Tanaquil dicta Tarquinium Priſcũ coniugem ſortita fuit, felici nomine vſurpantes, Alexander in genialibus, verba verò ea dicebãt cum ad maritum irent, Vbi tu Caius, ego Caia ſignificantes illis verbis, vbi tu eris dominus, ego domina. dominum verò pro marito accipi pluribus auctoritatibus conſtat, & imprimis ex verſu Vergiliano in IIII.

A Æneidos, *Connubia noſtra Reppulit, ac dominum Aneam in regna recepit.* quo loco annotauit Nonius Marcellus quandoque dominum pro marito accipi, Ideo in Geneſi cap. XVIII. Sara ſanctiſſima mulier vxor Abraæ, de Abraa viro ſuo loquens ait. *Dominus meus vetulus eſt.* Quod diuus Petrus in Catholica Epiſtola repetit cap. III. his verbis, *ſic enim aliquando, & ſancta mulieres ſperantes in deo ornabant ſe ſubiecta proprijs viris, ſicut Sara obediebat Abraa, dominum eum vocans.* hæc Petrus. ex quo diuus Chryſoſtomus in epiſtolam primam ad Corinthios homelia. XXVI. *Priſca* (ait) *illa mulieres viros ſuos*
B *dominos vocabant.* Non prætereunda Berſabæe, quæ Dauid Regem maritum ſuum alloquens. III. *Regum.* I. *Domine* (ait) *mi Rex tu iuraſti, &c.* Apud Ouidium in Faſtis libro II. Lucretia maritum ſuum Collatinum dominum hoc pacto nominat,

Mittenda eſt domino, nunc, nunc properate puellæ,
Quàm primum noſtra facta lacerna manu.

Ex Iureconſultis etiam annotauimus aliquando dominum pro marito accipi ſolere, idque conſtat primo ex quadam epiſtola ſcripta ab vxore marito apud Paulum in lib. eaque in principio. ff. de donat. inter virum & vxorem
C in hæc verba, *Cum petenti mihi à te domine chariſſime annueris indulgentia tua viginti ad expediendas quaſdam res meas: quæ ſumma mihi numerata eſt, ſub ea conditione ſi per me, meoſq́; mores non ſteterit quo minus in diem vita noſtra matrimonium permaneat, ſiquidem inuito te diſceſſero de domo tua, repudium tibi ſine vlla querela miſero, diuortiumve factum per me probabitur: Tunc viginti, quæ mihi hac die donationis cauſa dare voluiſti, daturam, reſtituturam me ſine vlla dilatione ſpondeo.* Item Scæuula de legato. ij. in. l. Lucius Titius. §. Quæ marito. *Quæ marito* (inquit) *hæres extiterat ita teſtamento cauit. Mæui & Semproni dulciſsimè filij*
D *percipitote omne quicquid ex hereditate bonisve Titij domini mei Patris veſtri ad me peruenit mortis eius tempore, ita tamen vt omne onus eiuſdem hæreditatis, tam in præteritum, quàm in futurum, nec non etiam ſi quid poſt mortem Titij domini mei ſolui agnoſcatis.* Item Scæuola in. l. vxorem. §. Teſtamento de legat. III. *Publio Mæuio domino meo ab hæredibus meis dari volo pueros quinque ex meis, duntaxat intra annos ſeptem, &c.* in eadem. l. vir vxori ſuæ ita fidei commiſit. *Peto à te domina vxor, ne ex fundo Titiano partem tibi vindices, cum ſcias me vniuerſam emptionem eius fundi feciſſe, ſed beneficio affectionis, & pietatis, quam tibi debui,*
E *eandem emptionem cum nummis meis comparaſſem tecum communicaſſe.* Et hæc ſatis ſint citata: multa enim alia, quæ in iure ſunt ſimilia loca adduci poſſent, quæ prolixitatis citandæ gratia prætereo.

V t *tenax hedera.*] Comparat amplexum Iuliæ, & Manlij Hederæ. verſus verò Pollionis ad Gallienum Auguſtum Imperatorem hoc loco faciunt,

Ite agedum Pueri, pariter ſudate puellis
Omnibus inter vos, non murmura veſtra columbæ,
Brachia non Hedera, non vincant oſcula concha.

H a c *& hac.*] Ab hac parte, & ab alia. Hedera

herba eſt, qua olim cotonabantur poëtæ. vnde Vergil. ecloga. VIII.

——Atque hanc ſine tempora circum
Inter victrices Hederam tibi ſerpere lauros.

Nam lauro tantum Imperatores cotonabantur. Hedera Vlpianus. ff. de arbor. fur. ces. l. vitem. Hederæ quoque & arundines oon male diceotur. Hederam Alciatus eleganter in emblematis deſcribit his verſibus,

Haud quaquam areſcens Hedera eſt arbuſcula, ciſſo
Quæ puero Bacchum dona dediſſe ferunt.
Errabunda, procax, auratis fulua corymbis,
Exterius viridis, cætera pallor habet.
Hinc aptis vates cingunt ſua tempora ſertis,
Palleſcunt ſtudijs, laus diuturna viret.

De Hedera plenius in exercitationibus noſtris in iure ſparſim cootentis dixi. Ideo nunc hîc ſcribere ſuperſedeo.

Vos item ſimul integræ.] Hoc eſt intactæ, incorruptæ, quibus par dies aduenit, qui in ouptiis etiam ipſarum ſit inuocandus, vel par dies, quia etiam ipſæ virgines ſint oubiles, quæ poſſent eadem die, qua Manlius & Iulia nubant, inire matrimootum, & ſic par reſpicit ipſas virgines viro maturas.

AGITE *in modum.*] Ad menſuram, & Rhythmum cantantes: alij legunt in nodum, id eſt choream rotundam, ſed ſyllaba ſtat contra, vt Guarinus dicit hic.

VT *lubentius audiens Se citarier ad ſuum Munus.*] Sic conſtrue, vt audiens ſe citariet ad ſuum monus huc lobentius aditum ferat.

DVX *bonæ veneris.*] Hoc dicit, quia eſt & mala Venus. Nam alij ducunt vxorem voluptatis gratia, alij verò, vt gignant ſobolem. Item mala eſt & Venus, cum mulier pottigit viro, quod cootra ſit naturam, nec paritura viros: aduerſus quod crimen inſurgunt leges, Armantur iura gladio vltore vt. l. cum vir nubit. C. ad leg. Iul. de adult. vel etiam dicit Dux bonæ veneris, quia Manlius noo amplius ſit vſurus maſcula venere ducturus vxorem, nam infra taxat Manlium ex coitu illicito, quem leges damnant mirum in modum. Authen. vt ne luxur. cootra nat. vel etiam dicit, bonæ veneris propter illicitas nuptias hoc eſt nefarias, quæ contrahi ſolent cum conſanguineis.

BONI *Coniugator Amoris.*] Quia eſt malus amor, hoc eſt turpis, qui quidem, donec voluptas adeſt, durat: profligata voluptate, ſtatim euaneſcit.

QVIS *Deus Magis Optimis Eſt Petendus Amantibus?*] Hoc eſt nullus petendus magis, quàm Hymenæus, vel appetendus.

OPTIMVS.] Illi ſont optimè coniugati, qui inter ſe fœdus obſeruant, datamque in matrimonio fidem noo frangunt, nec mortuo marito primo, alium habere cupiunt, ac quæritant. Ideo optimi Amantes erunt, qui vna conteoti vxore nullam aliam ſibi in matrimonium copulare tentabunt, ſicque optima vxor, quæ nullum alium præter vnum habuerit: ſi quidem veteres Romani experientiam multorum connubiorum eſſe quaſi cuiuſdam intemperantiæ ſignum putabant: Ideo culpam iterare matrimonium

A appellat Virgiliana Dido in IIII. Æneidos ita.

Huic vni forſan potui ſuccumbere culpæ.

Nec violanda eſt data fides Caſtitatis marito mortuo, ſed faciendum prout eadem Dido canebat eodem loco apud Poëtam nempe hoc pacto.

Ante pudor! quàm te violem, aut tua iura reſoluam;
Ille meos primus qui me ſibi iunxit amores
Abſtulit, ille habeat ſecum ſeruetq; ſepulchro.

QVIS *Deus magis ac magis.*] Ita legoot alij vt Varinus. Nihilominus idem alteram agnoſcit.

TE *ſuis tremulus parens inuocat.*] Tremulus
B ob ſenectam & hoc euenit propter deficientiam ſangoinis, vt trepident ſenes, nam ſanguis eſt quaſi calor concretus, quo ſine, & quo decreſcente ſenes fiunt frigidi. ex qua frigiditate tremor in membris naſcitur. ideo minus apti ſenes ad laborem. Hinc Verg. *Frigidus in venerem ſenior.* Empedoclis fuit ſententia quòd vis animi eſſet ſanguis circa præcordia & ille cui frigidus ſanguis ſit, is natura ſit tardi ingenij, & hebetis: ille verò cui ſit ſanguis calidus, prompti, & celeris ingenij exiſtat, vnde Verg. in II. Georgicorum
C ait.

Frigidus obſtiterit circum præcordia ſanguis.

SVIS:] Filiabus ſcilicet. nam parentes inuocant Hymenæum, vt ouptiæ filiarum ſuarum ſint fortunatæ maritoſque habeant bonos.

TIBI *virgines zonula ſoluunt ſinus.*] Hoc eſt caſtitatem, & pudorem deponunt apud te, vel propter te ô Hymenæe virgines ſoluunt zonula ſinus, te ſpoliant, vt eant in tectum coniugis. ſoluunt verò triſyllabum eſt, vt hîc Varinus admonet. Tangit verò morem Catullus, Nam ſolebant virgines zonula circuncingi, quæ à viro ouptiarum die ſoluebatur. Hinc Catullus alibi.

D *Ne quærendum aliunde foret neruoſius illud*
Qui poſſet zonam ſoluere virgineam.

Scribit Alexan. Neapolitanus in genialibus in libro II. cap. V. Flamminicam cingulo ex lana ouis cootexto cingi ſolere, quod Herculaneo nodo vinctum nemini, niſi in geniali toro, & dum ſacrum nuptiale fit, ſoluere permittitur, ominis cauſa ſcilicet, vt in ſobole gignenda, educendiſque liberis ſicut Hercules, fœcunda foret, eo nempe argumento quòd illum eximiæ fœcunditatis (quippe qui LXX. ex ſe liberos reliquit) fuiſſe dicunt. Spartanis etiam vt idem re-
E fert, mos fuit, vt propinqua parente cubiculo ſponſam ſolam conſtitueret, cui ſponſus in tenebris zonam exſoluens primos congreſſus capiebat. De zona meminit Vlpianus in. L. veſtis. §. muliebria. ff. de auro, & argento legato. vbi Alciatus libro VII. parergon, cap. XXVI. hæc refert, ſcribit Strabo lib. Geographiæ IIII. Tempeſtate ſua præſertim id fuiſſe Gallis curæ, ne pinguiores ſeu obeſi forent, néue προγάστορες, id eſt ventre prominenti, habuiſſeque eos lege cautum, vt cui iuueni venter ſupra præſcriptam zonæ menſuram prominerer, ei molctam dicerent Iudices, hodie quoque apud nos ſunt qui nulla legis neceſſitate zonam ilibus adſtrictam gerant, vt σφηκώδεις ſint, id eſt ventre more veſparum exili, cuius rei dant

pænas renum, lumborúmque facillimè correpti, cum non corrigiis, ſed viuendi legi id ſit tribuendum: quod Cœlius Aurelianus lib. χρονιῶν. v. cap. xii. docet.

T e *timens*.] Timet enim Deum Hymenæum ſponſa, nec audet negare ſe nolle adire ſponſum, vt faciunt plurimum virgunculæ pudentes.

C v p i d a *nouos captat aure maritos*.] Deſiderat enim habere maritum. Ideo aure attenta auſcultat quid loquantur parentes eius, cum de locandis ipſis verba faciunt. vel captat nouos maritos aure, hoc eſt expectat ſponſum qui adueniat in lectum, & ſic ſtat arrectis auribus, an iam iam maritus in vlnas accepturus ipſam adueniat.

T v *fero iuuens in manus &c*.] alij legunt Fer, & faciunt eſſe duas dictiones, hocque modo couſtructionem faciunt. Tu ô Hymenæe Hymen fer, id eſt adducas, vel pro aufer floridam puellam à gremio ſuæ matris in manus mariti, hæc Varinus. ſed non placet (pace ſua dictum ſit) cum non poſſit ſtare ſenſus integer; Ideo fero vnam dictionem eſſe nobis magis arridet, vt ſit ſenſus, Tu dedis fero Iuueni, hoc eſt feroci ipſam puellam in manus à gremio ſuæ matris, id eſt ſublatam à gremio matris; A, enim auferendi caſus eſt. Notat Alciatus A, præpoſitionem duplicem ſignificationem præter eas, quæ à Grammaticis obſeruantur, habere, idque libro vii, cap. xxi. exceſſuum, Primáque (inquit) apud Neratium Priſcum habetur in l. ſed ſi hoc. ff. de conditio. & demonſtratione vbi dicitur is, *cum vir vxori legat ſi à liberis non nupſerit*, &c. interpretatur Alciatus ſi donec filios habuerit, eos non deſeruerit, & non nupſerit. Nam ratio ex vi ſeparationis ſumitur, quemadmodum hoc loco Catullus, Dedis à gremio matris ſuæ in manum viri. A. enim præpoſitio ſeparat, vt ex allegato textu Neratij Priſci. vox enim hæc naturaliter habet iſtam ſeparationem, Plautus, *A morbo bene valui, ab animo æger fui*, id eſt quantum ad morbum, vel quantum ad animum pertinet, Et ita forte in dicta. l. ſi à liberis non nupſerit, intelligendum eſt, ſi quantum ad liberos pertinet non nupſerit, &c. quæ ibi Alciatus docte declarat.

N i l *poteſt ſine te Venus commode capere*.] Rectè inquit, hoc Catullus, neminem poſſe commodè vti venere, niſi qui matrimonio iungatur, omnis enim alia venus, quæ exercetur extra matrimonium libido eſt, nec iuſta venus. Iuſtas igitur nuptias inter ſe ciues Romani contrahunt, qui ſecundum præcepta legum coëunt, quique conſenſu parentum nubunt: Ideo ſubſequitur Catullus,

F a m a *quod bona comprobet*.] poteſt quis vti venere, ſed tamen id fama bona non comprobat, quia qui adulteram, aut concubinam domi retinet, aut meretricem ſequitur, hoc bonam famam hominis lædit. Ideo qui nubit volente Hymenæo ſibi famam comparat bonam, quia quæ licent, & honeſta ſunt, facit.

Q v i s *huic Deo compararier auſit?*] quaſi dicat nullus eſt qui poſſit comparari Hymenæo, quia optima permittit, illicitúmque coitum ablegat.

N v l l a *quit ſine te domus liberos dare*.] Nam nemo poteſt veram familiam habere, niſi qui ex legitimo matrimonio ſuſceperit liberos. Cæteri enim, qui ex illicito coitu producunt filios, ſuſcipiuntque, non verè filij poſſunt ex illis dici, quia non legitimi ſunt, nec lineam patris ſequuntur, ſed matris ſolum vt. ff. de ſtatu hominum. l. lex naturæ eſt. inquit Vlpianus, lex naturæ eſt, vt qui naſcitur ſine legit. matrimonio, matrem ſequatur, niſi lex ſpecialis aliud inducat, illi vero qui ex legitimo matrimonio nati ſunt patrem liberi ſequuntur, vulgo quæſitus matrem ſequitur, vt ait Celſus. l. cum legitime. ff. de ſtatu hominum.

L i b e r o s *dare*.] liberorum appellatione nepotes, & pronepotes, cæterique qui ex his deſcendunt continentur, hoc enim omnes liberorum appellatione lex xii. tabula comprehendit vt Calliſtratus inquit, l. liberorum. ff. de verb. ſignificatione, quo ſenſu & Prætores in edictis accepiſſe Alciatus interpretatur, vt cum patroni libero in ius ſine venia vocari prohibuerunt. l. ſed & ſi. §. fi. ff. de in ius vocando. ſtricte tamen hæc vox liberorum quandoque accipi ſolet, & vſque ad trinepotem ſolum intelligi, Et ita nonnulli veterum exiſtimauerunt quod à Pomponio, & Paulo relatum eſt in l. Iuriſconſultis. ff. de gradibus. At C. Caſſius & Vlpianus & Calliſtratus in. d. l. liberorum latius pertinere exiſtimauerunt, & in infinitum dici, idque tanquam honeſtius meritò obtinuit. Cum igitur hoc nomen liberorum ſit collectiuum, ad pluresque gradus trahatur, ſi quis fratrem & eius liberos inſtituere voluerit, vt cap. Raynutius de Teſtamentis, ordine ſucceſſorio eos vocaſſe videbitur, quod non eſt receptum, ſi filios dixiſſet. l. Gallus. §. 1. ff. de poſthumis, & liberis. Nam propriè appellatione filiorum nepotes, & deſcendentes non contineri verius eſt. l. quòd ſi nepotes. ff. de teſtamentaria tutela, quod & exiſtimat ſophos Alciatus ſed ex interpretatione tantùm, in cuius tractatu quid ſentiendum ſit, ne hic ego Iuriſconſultum agam, vide præallegatum D. Alciatum in. l. filij, & l. iuſta, & l. natorum. ff. de verborum ſignificatione, vbi ille eleganter omnia & docte interpretatur.

N e c *parens ſtirpe dicier*.] id eſt ſi nuptiæ non factæ ſint iuſtæ, ſintque illegitimæ, Parens non poterit dici, cum nothi, vel ſpurij potius nominandi erunt, qui ex tali vetito matrimonio naſcentur, Paréntque illis non ſit. Nam vt ait Modeſtinus vulgò concepti dicuntur qui patrem demonſtrare non poſſunt, vel poſſunt quidem, ſed eum habent, quem habere non licet, qui & ſpurij appellantur, ἀπὸ τῆς σπορᾶς.

N e c *ſtirpe parens dicier*.] ſtirpe, innuit enim ſtirpem originem familiæ non futuram, cum illi non verè dicendi ſint filij, qui ex non legitimo matrimonio naſcantur, & correlatiua ſint

filius,& parens.& vt refert Varinus ex Donato illud Vergilianum exponente 1. Æneid.

—— pulchra faciat te prole parentem.

ex adulterio non poteſt dici pater.

Q V Æ *tuis careat ſacris, Non queat dare præſides Terra finibus.*] ordo eſt. Terra quæ careat tuis ſacris, non queat dare præſides finibus. Varinus exiſtimat hoc loco Catullum alludere ad morem Romanorum, vt Poëta feciales, & patrem patratum intelligat, nam pater patratus dicebatur qui idem eſſet pater & filius, hoc eſt patrem ſuum haberet, & filios nec alio modo fieri pater patratus poterat, niſi patrem ſuum adhuc viuum, & liberos viuentes haberet. Igitur hoc innuit fieri non poſſe ſine Hymenæo, hoc eſt ſine legitimo matrimonio,& ſine ſolemnitatibus ſacrorum Hymenæi. Erant autem Feciales ex optimis domibus viri electi per omne ipſi vitæ tempus ſacrati. Numa rege primum: hoc etiam Romanis ſacrum vetuſtum cõſtituente, vt Dionyſius Halicarnaſſeus lib. II. Rom. antiq. refert. Quod autem dicit, non queat dare terra præſides finibus, hoc etiam loco morem Fecialium, & patris patrati vult intelligere: Nam dabatur apud Romanos olim ſoli patri patrato poteſtas indicendi bellum. Ideo is mittebatur ad hoſtium fines ibique ſolennia quædam verba dicebat, in illorúmque fines haſtam ferratam iaciebat, vt apud Titum Liuium habetur, vel verius (vt puto) intelligit Catullus quòd terra nequeat dare præſides finibus abſque Hymenæo, hoc eſt quia non poterant præſides eſſe, qui non legitime nati eſſent quod nuſquam tamen memini me legiſſe. vel tangit morem mittendorum præſidum ad prouincias; vt habetur. ff. titulo de officio præſidis. Erant enim prouinciæ præſidiales olim ad quas mittebantur præſides, inter quos ex Hiſpania fuere Tarraconenſis, Carthaginenſis, Gallitia inſularis, quæ & trans fretum, vt Alciatus in libello de magiſtratibus meminit. Refert idem Alciatus eodem libello Auguſtum Cæſarem omnium prouinciarum, quæ ſub Imperio Romano erant formulam ita diuiſiſſe, vt aliæ proconſulares, aliæ prætoriæ, aliæ præſidiales eſſent: proconſulares Senatui, prætorias Populo demandandas tradidit: in præſidiales ipſe legatum ſuum qui nunc præſes, nunc legatus Cæſaris eam ob cauſam dicebatur, mittebat; Annuus verò Conſulum magiſtratus, Præſidum verò certus finis non erat, ſed in officio perſeuerabant, donec ſucceſſor à Cæſare mittebatur, vt etiam in vita Auguſti Tranquillus atteſtatur. ſciendum & illud præſidiales prouincias ex Aphrica factas fuiſſe Tripolim & Mauritanias duas, Sityphenſem, & Cæſarienſem, quod & à me in libello exercitationum noſtrarum ſparſim in Iure contentarum abundè relatum eſt. Sed de Præſidibus hæc ſatis. Nam vix eſt facile vt in his verſibus Catulli certus elici poſſit ſenſus. Pateat quicquid hîc alij ſcripſerint.

C L A V S T R A *pandite ianuæ.*] Ianitores vt fores pandant alloquitur, vt noua ſponſa exeat, & ad domum mariti ſe conferat.

F A C E S *ſplendidas quatiunt comas.*] hoc eſt flammarum apices. faces verò dicit, iuxta ritum Romanum. ſolebant pronubæ & vnis viris nuptæ ferre illas ante ſponſam, & erant quinque faces, quæ in honorem quinque deorum in connubiis ferebantur: Nam ſolebant in nuptus quinque deos inuocare, quos credebant ſibi propitios futuros, & matrimonium ſecundare: Iouem nempe adultum, Iunonem adultam, Venerem ſuadelam, & Dianam. Varinus hîc de facibus quinque loquens: exiſtimant veteres (inquit) reſpexiſſe ad numeri imparitatem, auctore Plutarcho in quæſtionibus, quæſtione ſecunda, Cuius rationem ille prolixiuſculè proſequitur, attamen doctè, vt ſemper.

V I R G O.] adhuc virgo, nunquam nupta.

S E D *moraris?*] Increpat moram ſponſæ, Nam (vt dicit Terentius) dum comuntur, dum veſtiontur mulieres, annus eſt.

A B I T *dies.*] nunquam reuerſurus, ſemel enim elapſum tempus nunquam amplius reuertitur, Nam vt canebat Ouidius,

Tempora labuntur tacitiſque ſeneſcimus,
Et fugiunt fræno non remorante dies.

vel abit, id eſt, properat dies, Iuxta illud Vergilianum,

Collige virgo roſas dum flos nouus & noua pubes.
Et memor eſto æuum ſic properare tuum.

P R O D E A S *Noua nupta.*] exi è domo, iam non amplius morare.

T A R D A T *ingenuus pudor.*] detinet te innatus pudor. Pudor à rubore prouenit in vultu, quod bonum ſignificat, tum maximè in pueris: in prouectioribus verò neſcio quid malum portendit, ſed melius eſt pudere, quàm palleſcere. Vergilius dictus fuit Parthenios, hoc eſt verecundus: verecundia enim flagrabat præter modum. Ingenuus pudor: Tibulli hoc loco pertinet illud lib. III. eleg.

Vt iuuenis primum virgo deducta marito,
Inficitur teneras ore rubente genas.

Q V Æ *tamen magis audiens flet.*] Cum audit ſe oportere ire ad maritum magis flet: Nam pudor obſtat quominus ire velit, Ideo ſciens neceſſe fore ſibi vt adeat ſponſum, flet magis. flet: ſæpenumero flent puellæ cum nubunt,& quanto magis ſoccurrit menti podor, tanto magis illachrymantur: Nam Vergilius ſcribit Didonem fleuiſſe IIII. Æneid. cum Æneam habere cuperet, & mouiſſe lachrymàs, cum animo pudor ſubiiſſet. Nam ait,

Ante pudor quàm te violem, aut tua iura reſoluam.

& poſtea,

Sic effata ſinum lachrymis impleuit obortis.

Q V O D *ire neceſſe ſit.*] Non tamen flet propter id, ſed propter pudorem, quem credit amittere. Neceſſe enim vt parentibus obtemperet. quod alibi Catullus oſtendit,

Non æquum eſt pugnare, pater cui tradidit ipſe,
Ipſe pater cum matre, quibus parere neceſſe eſt. Nam omnes leges iubent filios parere debere parentibus. Hinc leges iuregentium in l. veluti. ff. de Iuſtit. & Iure admonent (teſte Pomponio) vt parentibus, & patriæ pateamus. vide Dionyſium Halicarnaſſeum qui legem Ro-

muli recitat de patria poteſtate in filios libro II. Roman. antiq. vide titulum, in inſtit. de patria poteſt.

F l e r e *deſine non tibi Herculeia periculum eſt.*]Herculeis patronimicum eſſe, vt Priameia, credo, hoc eſt filia Herculis, quaſi Iulia fuerit filia viri fortis, qualis fuit Hercules, vel Herculeia ideſt filia ſolis. Nam Macrobius aſſerit Herculem Solem eſſe, quaſi Heraclem, idq́ue ex nomine clareſcere. Nam nil aliud eſt Hercules, quàm Heras,id eſt Iunonis quod eſt aëris, cleos gloria, vel laus, Nam quæ magis gloria eſt aëris, quàm ſolis illuminatio? vnde ſubſequitur,

N e q v a *fœmina pulchrior Videbit venientem Clarum ab occeano diem.*] id eſt, non debes dubitare quòd aliqua fœmina pulchrior te inueniatur, quæq́ue magis diem clariorem, ac ſereniorem quàm tu habebis, ſit viſura, cum ſit ſolis filia: Alluditq́ue Catullus ad morem veterum: Nam cum inituri eſſent fœdus ſponſaliorum, id in primis canebatur, ne in motu cœli, aut terræ, néue in turbatiore cœlo & die inquieto fieret, hæc enim præcipue nuptiis aduerſari putabant, Ideo Vergilius in IIII. Aeneid. cum Iuno optaret Aeneam Didoni coniungi. Sed ne diutius id matrimonium conſiſteret, ſic volente Ioue facit quòd fiant ſponſalia tempore turbati cœli. Inquit enim his verſibus Iuno

His ego nigrantem commiſta grandine nimbum
Deſuper infundam, & tonitru cœlum omne ciebo.

H e r c v l e i a *periculum.*] nonnulli intelligunt de morbo comitiali, quem paſſus eſt Hercules, quod nuſquam legi: alij Iuleiam legunt, quidem moderni, meóque tempore cum hæc iam annotamenta à pueritia compoſuiſſem, Arunculeia ex vetuſtis codicibus malunt legere. Sed cuique eſto ſuum iudicium, ego vulgatam lectionem Herculeia accipio, proboq́ue.

C l a r v m *ab occeano diem venientem.*] id poëticè dictum eſt, ſicuti apud Poëtam

Occeanum interea ſurgens Aurora reliquit.

T a l i s *in vario ſolet.*] Comparatio ad ſponſæ pulchritudinem, in vario hortulo, quia varios cultus cultori refert, olus ſuaue, & multiplex herbæ genus, vel propter diuerſos flores.

S t a r e *Flos Hyacinthinus.*] Dicit autem ſtare quia rectus eſt, & viuidus, non languidus. Hyacinthus puer fuit dilectus ab Apolline, qui per inſaniam ſe ipſum interfecit, & mutatus in florem ſui nominis. de hoc Ouidius in Transformationis libro X. meminit. Nota eſt fabula. notat hic multa Varinus varias grammaticorum ſoluens quæſtiones, quas prætereo prolixitatis cauſa: Illud tamen lectores, admonebo, ne Hyacinthum credant eſſe, quem nos Itali vulgo cariofilum vocamus. Eſt enim Hyacinthus Græcis, quod Latini vacinium appellant. creſcit enim vna cum ſatyrio, ſed odoratiſſimum florem gerit, propemodum odore ſimilem violæ altili, ſed vehementiorem, & colore ac foliorum ordine differt à ſatyrio, eſtque radice

A bulboſa, vt Carolus Stephanus in libello de re hortenſi annotauit, & quem florem pluries me vidiſſe memini cum in Ferrarienſi Academia operam literis darem.

A v d i a s *verba noſtra.*] Nam forte verba quædam ſolennia in nuptiis dicebantur, vel hoc dicit audias noſtra verba, id eſt iam ſis nupta ſponſa, vel audias cantus noſtros, vel ſic, verba noſtra audias, hoc eſt nobis, verbiſque noſtris annue.

F a c e s *aureas quatiunt comas.*] ſupra dixit ſplendidas.

N a m *tuus leuis in mala deditus vir adultera.*] B remouet ſuſpitionem à viro bono, dicens virum optimum, qui non ſequitur meretrices, nec turpia, ſed te ſolam amabit. non leuis, hoc eſt conſtans. ſecubare, hoc eſt ſeorſum cubare.

L e n t a *qui velut adſitas vitis implicat arbores.*] Sic autem ſtrui debet, qui implicabitur in tuum complexum, velut lenta vitis implicat adſitas arbores.

L e n t a *vitis.*] id eſt flexilis, Vergilius,

Lenta quibus torno facili ſuperaddita vitis.

A d s i t a s.] id eſt ſimul ſitas. hoc autem dicit ſicut vitis ſolet ſuper arboribus ſerpere & ramos ſuos ſeu propagines in eis implicare: ita in C amplexum ſponſæ implicabitur ſponſus, & eſt concinna comparatio.

O c v b i l e *quot omnibus &c.*] Varinus dicit hic eſſe feneſtram quandam, & tres verſus deficere: ideo non facilè certum ſenſum elici poſſe. Ideo & nos minus apti ad id reſarciendum, quod vir ille doctus reliquit inenarratum, & inexcuſſum, feneſtram (vt inquit ille) vacuam relinquemus.

T o l l i t e *ò pueri faces.*] hoc eſt attollite: non autem, vt nonnulli, auferte. morem enim veterum intelligit. Pueros verò patrimos, & matrimos innuit, de quibus ſupra meminimus. Liuius libro VII. belli Macedonici, *Patri-* D *mi omnes, matrimique ad id ſacrificium adhibiti.* Et puer tria ſignificat: nam ſeruum puerum appellamus, & puerum ad differentiam puellæ, cum puerilem ætatem demonſtramus, vt ait Paulus Iuriſconſultus in l. pueri appellatione ff. de verborum ſignificatione. in ſacris literis viri probi, & ſancti etiam ſenes pueri vocantur propter puritatem vitæ. hinc in cantica Zachariæ, *Et erexit cornu ſalutis in domo David pueri ſui.* & alibi *Habraam puerum tuum effecit patrem gentium.*

F l a m m e v m *videor videre.*] Dicit ſe videre E ſponſam habentem iam tectum caput Flammeo. Ideo hortatur pueros vt faces arripiant, canteńtque verſus aptos ad expellendum faſcinos.

I n *modum concinnite.*] hoc eſt in Rhythmum, & menſuram. nam in nuptiis ſolent vti cantibus, & citharis, dum choreis & ſaltationibus incumbitur.

N e c *diu taceat procax Feſcennina locutio.*] id eſt ſtatim cantetur ad remouendum faſcinum. nam Feſcennini verſus canebantur: Erant autem omnis laſciuiæ, & opprobriorum pleni: qua

de cauſa procaa dicit Poëtà. vnde Horatius cum de faſcino genere incantationis loquitur, dicit, *Manijve languet faſcinum.* vocauère autem verſus Feſcenninos veteres à Feſcennio Campaniæ vel Sabinorum, vrbe vbi carmina nuptialia inuenta, & poſteris memoriæ data ſunt primum. ea fuerunt quidem procacia & laſciua licentia coniugali in nuptiis decantari ſolita per ludum, iocúmque amoris, gratiáſque & miſtos leporibus luſus continentia, quos Auguſtus in Pollionem ſcripſiſſe, eúmque mordaciter taxaſſe fertur: quibus quòd non reſpondèret increpatus Pollio, ſe non facile dicit in eum ſcribere, qui poſſet proſcribere. Hæc Alex. Neapol. lib. II. genial. dierum cap. v.

N a v *nuces pueris neget deſertum Domini audiens concubinus amorem.*] Hoc dicit quia Manlius concubinum habebat. Ideo ſi deſiſtant canere verſus Feſcenninos negare poſſet concubinus pueris nuces, id eſt non ſpargeret illas pueris, nec relinqueret puerilia, ſed iterum hero ſuo nates porrigeret. Itaque ſequitur illud

D a *nuces pueris iners concubine.*] hortatur autem puerum Manlij concubinum, vt cum eius dominus vxorem ducat, deſiſtat ab libidinis officio.

D a *nuces.*] morem innuit Catullus in nuptiis veterem. Nam vt Alex. in genial. ait, dum vxor ad virum vadit, intranti domum, nuces inglandes flagitant, eáſque pueris iaciunt. ſpargunt autem nuces vel quia iactu tripudium excitant, vel quòd gemino intectæ operimento fœtus ſuoa multipliciter muniunt, ſimilia in fœtibus nouæ nuptæ augurati. Athenis moris erat, vt ſponſi caput caricis & palmarum fructibus, legumine & colybiis inſpergant, quòd & ſeruis nouiciis cum primùm dominorum ædes introiſſent fieri vſurpatum fuiſſe in fine libelli exercitationum noſtrarum meminimus.

D a *nuces.*] Seruius ea Varrone ſuper illo bucolio verſu, *Sparge marite nuces*, aliam rationem ſpargendarum affert, quam in præſentia omitto: quia omnibus ſatis notus eſt ille locus.

S a t i s *diu luſiſti nucibus.*] hoc loco pertinet Perſianus ille verſiculus ſatyra prima

——Et nucibus facimus quæcunque relictis.

Ludebant olim pueri ephebi nucibus: vnde illud Martialis.

Alea parua nuces & non damnoſa videtur;
Sæpe tamen pueri perdidit illa nates.

Sex ludos ex nucibus fuiſſe apud veteres ea Elegia de nuce apud Ouidium facilè comperimus. Cuius verſus hic apponere non omnino fuerit inconueniens, vt cum puerilia iſta à me adhuc puero conſcripta fuerint, etiam eius rudimenta ætatis legentibus appareant. Sic igitur de nucum ludis Ouidius ſcribit.

Has puer aut certo rectas diuerberat ictu:
Aut pronas digito biſve ſemèlve petit.
Quattuor in nucibus non amplius alea tota eſt.
Cum ſibi ſuppoſitis additur vna tribus.
Per tabulæ cliuum labi iubet alter, & optat
Tangat vt è multis quælibet vna ſuam.
A *Eſt etiam par ſit numerus, qui dicat an impar,*
Vt diuinatas auferat Augur opes.
Fit quoque decreta, qualem cæleſte figura
Sydus, & in græcis litera quarta gerit.
Hæc vbi diſtincta eſt gradibus, quæ conſtitit intus,
Quot tetigit virga tot capit inde nuces.
Vas quoque ſæpe cauum ſpatio diſtante locatur:
In quod miſſa leuis nux cadat vna manu.

Hæc libentius adduxi hoc loco propterea quòd multi variè legunt hos verſus, alij enim dilaniat vt Eraſmus, alij diuerberat: & figuram alij figiram, vt Aldus Ro. Sed hæc aliâs ex-
B cuſſi vna cum Petro Anchatano adoleſcente erudito Regienſi, & noſtrorum ſtudiorum participi amicóque noſtro, cum illi propoſuiſſem nucem Naſonianam in rhythmum Ethruſcum vertendam, quam quidem eleganter (me ſuadente) illique annuentibus muſis in linguam Italam retulit. Nunc poſtquam hic locus eapoſtulat de nucibus ocellaris quibus Tranquillo mentio habetur in Auguſto, nonnulla dicam cum videam ab Auctoribus nonnihil diſputatum, variáſque ſententias ab iiſdem afferri. Scribit igitur Suetonius hunc in modum, *Auguſtus animi laxandi cauſa modo pi-*
C *ſcabatur hamo, modo talis, aut ocellatis nucibúſque ludebat cum pueris minutis, quos facie, & garrulitate amabiles vndique conquirebat, præcipuè Mauros, & Syros &c.* Beroaldus interpres ibi locum Suetonij multis modis legit alioſque legere aſſerit, & accipere pro pillulis rotundis inſtar ocillorum, quibus puellæ oblectantur: alij legunt caſtellatis nucibus, pro caſtellatim poſitis, quemadmodum ſcripſit Ouid. in nuce: Alij legunt oſcillatis, quaſi Auguſtus luderet oſcillis hoc eſt breuibus imagunculis de quibus in Saturnalibus Macrobius meminit. Nam in ſigillaribus loco Romæ fiebant imagines exquiſitæ artis, vt in exercitationibus meis diſſerui. Conſtat etiam
D ex Vergilij verſu oſcilla fuiſſe ruſticanum ludum;

Oſcilla ex alta ſuſpendunt mollia quercu.

ſed hæc nec mihi ſatis arrident, nec quadrare videntur. Alexandri igitur Neapolitani ſententia magis placet dicentis in genialibus ſuis. lib. III. cap. XXI. Nuces ocellatas legendum eſſe pro nucleis, quos in perſicis pomis ſitos inſpicimus, quibus perſæpe ludere noſtrates pueroa hodie videmus, dictas ocellatas propter ocellos, & foramina quibus muniuntur vndique, nec nuces auellanas, vel amygdalas intelligi debere, ſed de perſicorum oſſibus quibus tunc lu-
E debatur, vt nunc frequens puerorum luſus eſt intelligi conuenire: cuius ſententiam exploratam, & non ambiguam nos quoque comprobamus: Et ſi interim valde demiror Egnatium in annotationibus, quas Suetonio addidit, hunc locum ita exorbitanter intermiſiſſe, tanquam illum pro claro habuerit, vel quia certius appareat illum in partes Alexandri magis inclinaſſe; vt nihil vlterius dicendum fore arbitraretur. ſed de nucibus hæc ſatis. Ad reliqua textus Catulliani deueniamus.

I a m *Iubet iam ſeruire Thalaſſio.*] id eſt iam

ſeruiendum matrimonio. Nam Thalaſſius deus eſt ouptiarum.

S o r o b r a m *tibi villice conculane hodie atque heri.*] obiicit Catullus cinædo Manlij quòd negauerit ſibi concubitum, quódque ipſe Catullus ſorderet, appellátqoe ipſum concubinum ruſticum.

N v n c *tuum cinerarius os tondet.*] oſtendit Poëta concubinum Manlij noo amplius eſſe idoneum ad libidinem cum iam ſit barbatus vnde illud apud Græcos in hunc ſenſum.

Sum puer exclamas Corydon, ſubigiſque fateris,
In te reclamas ſed tua barba: vir es.

Cinerarius id eſt tonſor à cinere dictus quia lixiuium cinere conficitur. hinc Valerius Max. Romanos permiſiſſe mulieribus vinum non bibeotibus vt cinere crines ſuos rutilarent, qoo formam ſuam concinniorem efficerent, ſcribit de inſtitutis antiquis.

M i s e r a m *miſer.*] Vocat illum miſerum, ac infelicē, ſi credebat formam ſuam ſemper duraturam, ſeque nunquam barbam emiſſurum. cùm conſtet formam bonum eſſe fragile, in procemio Catilinarij. Diuitiarum, & formæ gloria fluxa atque fragilis eſt. vnde Vergil.

Collige virgo roſam, dum flos nouus, & noua pubes,
Et memor eſto æuum ſic properare tuum.

& alibi deſignat formam caducam eſſe,

O formoſe puer nimium ne crede colori,
Alba liguſtra cadunt, vaccinia nigra leguntur.

Hinc & Ouidius.

Non ſemper viola, non ſemper lilia florent,
Et riget amiſſa ſpina relicta roſa.

Boëtius lib. III. de conſolatione philoſophica. *Forma vero nitor vt rapidus eſt, vt velox, vt vernalium florum mutabilitate fugatur.* Diuus Ambroſius libro Hexameron III. inquit. *Hodie videas adoleſcentem validum pubeſcentis ætatis, virtute florentem, grata ſpecie, ſuaui colore, craſtina die tibi facie, & ore mutatus occurrit, & qui tibi pridie lautiſſimus decore formæ viſus eſt gratia, alio die miſerandus apparet ægritudinis alicuius infirmitate reſolutus.* Diuus Bernardus in libello de morum inſtitutiooe: *Qualis eſt iſta pulchritudo? quam leuis febricula, & rugoſa ſenectus ita totam diſſoluit, vt nec fuiſſe putetur.* Ideo in tumulis veterum inſculptam roſam non ſine ratione credimus, ſed vt denotareot fluxam formam fore, & aliquem in adoleſcentia mortuum fuiſſe. Et ſi aliam rationem Artemidorus Daldianus afferat, vt latitantibos aduerſetur, quia illos odore prodat ſe occultantes: indicet mortem ægrotis: Facile enim roſa contabeſcit. quam rem & epigramma quoddam ad Gaſparem Iudicum Comitem adoleſcentem optimum à me conſcriptum indicat.

H s r i *atque hodie.*] hoc dicit ad oſtendendum quàm fugax fuerit eius forma cuius oſtentator fuerat paulo ante. ideo ſordebam, quia non putabas te modo cinerarium detondere poſſe: & ſic hodie, atque heri pro modico temporis ſpatio accipitur, & dicit hodie quaſi etiam ille coocubinus crederet ſe eſſe imberbem, & aptum veneri, cum emiſiſſet iam barbam & Manlius vxorem duceret.

A D i c e r i s *male te à tuis vnguentate glabris marite abſtinere.*] Nunc loquitut ad maritum Manlium, qui difficile ab amore puerorum abſtinebat, vocátque eum vnguentatum, hoc eſt perfuſum liquore vnguentorum: nam iſti amatores ſolent plerunque vti his odoribus, vt malos odores reiiciant. Glabros verò appellat imberbes, & depiles, ſicut Plautus in Aulularia. *Tu iſtum gallum (ſi ſapis) glabriorem reddes mihi, quàm volſus ludius eſt.* Hinc deglabrare verbum apud auctores rei ruſticæ, & apud Iuriſconſultum Paulum in l. Cædere titulo. ff. arbor. furtim Cæſar. Cædere eſt, inquit, non ſolum ſuccidere, ſed

B etiam ferire cædendi cauſa; cingere eſt deglabrare Hinc illud dictum Tiberij Cæſaris à Suetonio in Tiberio relatum, cum præſides Tiberio prouincias tributo onerandas ſuaderent, reſcripſit, *Boni paſtoris eſſe tondere pecus, non deglubere.* Hinc Catullus alibi. *Magnanimos Remi glubit nepotes.*

S c i m v s *hæc tibi quæ licent ſola cognita ſed marito iſta non eadem licent.*] Vertit etiam ounc ſermonem ad concubinum dicens, nouimus quæ tibi liceot ô concubine, quia tu es ſolitus irrumari. Ideo conueniunt iſta tibi iam cognita, ſed marito Manlio amplius noo licent, quia iam maritus Manlius eſt, iam debet abſtinere à pue-

C rorum amore.

N v p t a *tu quoque quæ tuus vir petet, caue ne neges.*] Alloquitur ſponſam, ne cum ad virum ſit acceſſura, ſeque in thalamum recipiet, ſponſo aliquid neget, nec ſe à viri concubitu aut alia illecebra retrahat: ſicque alludit Catullus ad ritum antiquum, quem inſtituiſſe ferunt Solonem vnum ex ſeptem ſapientibus, oam antequam vxor ad virum ingreſſura eſſet, malum Cydonium in epulis exhibitum comedebat, vt aſſerit Alexander in genialibus, vt ab ore ſponſæ quicquid procederet gratiæ, & ſuauitatis plenum eſſe debere ſignificaretur. Hunc morem

D Alciatus noſter vir omnis antiquitatis peritiſſimus in emblematum libello his verſibus eleganter depinxit.

Poma nouis tribui debere Cydonia nuptis,
Dicitur antiquus conſtituiſſe Solon,
Grata ori, & ſtomacho cum ſint, vt & halitus illis
Sit ſuauis, blandus maneat & ore lepos.

N s *petitum aliunde eat.*] Cum iam admonuerit Author ſponſam ne marito ſuo quicquam neget, ſed ſit placida: reddit poſtea rationem: Nam ſi vxor negauerit debitam marito rem, ipſe Manlius maritus, qui iam ante puerilibus amoribus operam dabat, iterum puerorum concubitus adibit.

E E n *tibi domus & potens, & beata viri tui.*] oſtendit Manlij domum ſponſæ, quæ potens ſit, & beata, hoc eſt fortis, & diues. Nam fortis ea domus dicitur, quæ alta familia, & nobili ſtemmate fulcitur, Beatam verò pro diuite accipi coouenit, vt Iuuenalis.

——*Vetula veſica beata.*

hoc eſt felicis, Nam veteres partim in diuitiis, partim in virtute, partim in corporis ſanitate beatitudinem locabant.

F i n a *quæ tibi ſine ſeruiat.*] Hoc dicit quia

mulier, ſeu vxor marito ſubdita eſſe debet. Nam iuxta Apoſtolum, vir caput eſt mulieris, & in ſignum ſubiectionis velatum caput habet. Epheſi. v. & cap. Mulierem. xxxiii. q. v. & cap. Manifeſtum. Eſt enim ordo naturalis vt vxores viris ſuis ſeruiant. non autem è contra, quia penè famulas lex eſſe voluit vxores cap. ſatis. diſtinctione. xxxiii. q. v. nec vouere conceditur niſi virili auctoritate ſit permiſſum. Quod etiam contingit ſi innuptæ permiſiſſet pater vouere, poſtea nuptæ maritus velit vouere, cap. voluit. ex Romanis etiam legibus ſatis conſtat vxores, quæ parentes ſuos haberent, adhuc ſub poteſtate parentum remanere, etiam ſi nuptæ fuiſſent vt. l. in fi. ff. de iniur. & fam. libell. vbi glo. nor. & Bar. & l. 1. §. 1. ff. de liber. agnoſcen. & l. ſi vxorem. C. de conditio. incert. vbi glo. not. Matrimonij tempore vxor eſt in poteſtate patris, vt inſtit. ad Tertul. §. 1. in fin. præter quo ad debitum Carnis, & quoad operandum, vt. ff. de operis libert. l. ſicut.

Domvs *viri tui, quæ ſine fine tibi ſeruiat.*] oſtendit hoc loco & morem Catullus, quòd vxor domicilium viri ſequitur, non autem vir vxoris, & quòd mutet domum ſuam, mariti verò ſortiatur, vt. l. cum quædam. ff de iuriſdictione om. Iud. Cynus etiam & Bal. in. l. ii. de iuriſdictione om. Iud. annotant, quòd ita vir trahit vxorem ad ſui domicilium, vt ea nullo pacto teneatur reſpondere in domicilio priſtino: quem morem & illud Virgil. iii. Aeneid. probat. *Et patrio Andromachen iterum ceßiſſe marito*, vbi Seruius inquit *Virgilium ſecundum Ius antiquum loquutum fuiſſe, quia vxor viri domicilium ſequitur.* Hinc illud. *Relinquet Mulier domum ſuam, parentes, & fratres, & viro ſuo adhærebit, eruntque duo in carne vna.*

Qvæ *ſine fine tibi ſeruiat.*] Apud Græcos ex Pauſania refert Alexander in genialibus currus axis, quo domum mariti noua nupta fuerat euecta, comburebatur, vt id ſignum eſſet, illam ibi perpetuò manſuram, neq; vlla tempeſtate inde receſſuram.

Vsqve *ad tremulum, mouens cana tempus anilitas omnia omnibus annuit.*] dicit Poëta vſque ad ſenectutem Manlium, & Iuliam ſimul victuros: & pulchrè deſignauit ſenectutem, dicendo Anilitatem canam. Nam multi Iuuenes ſunt etiam cani, vt fuiſſe Numam Pompilium prodit Virg. in vi. Aeneid. cùm dixit.

—— Noſco Crines incanáque menta
Regis Romani, primam qui legibus vrbẽ Fundauit.

hoc Seruius. hoc idem dicit & recitat P. Crinitus lib. iiii. cap. vltimo de honeſta diſciplina, vbi & Tarquinium canum ab Adoleſcentia fuiſſe ex Strabone refert.

Omnia *omnibus annuit.*] videntur enim ſenes cum tremuli ſunt capite ſemper annuere.

Transfer *omine cum bono limen aureolos pedes, Raſilemque ſubi forem.*] vocat ſponſam vt mariti ingrediatur domum, ſed quanta doctrina, quámque occulta eruditione Catullus noſter ſit repletus hoc potiſſimũ loco ſe demonſtrat. Ideo nobis penitus mirandam Poëtæ variarum rerum cognitionem perſcrutantibus mos veterum

A ſe explicandus offert, qui in nuptiis ferè talis obſeruatus eſt, cum ad virum ſponſa eſſet profectura, ipſámque ianuam mariti ingreſſura, limen tranſcendere ſua ſponte, aut veſtibulum tangere non ſinebant, ſed quaſi raptam & inuitam è gremio, & ſinu matris tranſcendere limina volebant, vt quaſi coacta ſuos relinqueret, nec è propria domo exiret, niſi cogeretur, vt etiam in Ingreſſu vt quaſi rapta in domum mariti introiret morem raptarum Sabinarum ab Romulo innuentes. vel quia deſignare volebant vbi delibãdus eſſet flos virginalis, tunc inuitam ſponſam ingredi domum mariti videri debere. vel verius ſponſam tranſcendere limen moris fuit, ne malo
B omine ingrederetur, vtque euitaret, non tangendo limen, malum medicamentum, amatoriumque maleficium. Nam narrat Alexand. in genialibus, Magorum commentum fuiſſe, vt felle nigri canis ſuffitas domos, & genitale ſub limine defoſſum habeant. Ideo à ſponſo ianuam lana cingi, multaque lauro exornari, à nouáq; nupta poſtes laneis vittis attingi, & ornari, oleóque & adipe ſuillo vel lupino inungi, ne quid perniciosæ peſtis in domum irrepat. Omitto hic quæ de Veſta dea, cui limen conſecratum ſit, vt Varinus ex Seruio commemorat, cum veriſimilius fuiſſe videatur Catullum hoc dixiſſe propter artem magicam, vnde Virgil. in Pharmaceutria-- *Quæ
C nunc ego limine in ipſo Terra tibi mando, debent hæc pignora Daphnim.* Siquidem multa maleficia videmus quotidie fieri in nouis ſpõſis, vt etiam propter hoſce incantatores nouus maritus cum nupta coire nequeat, & ſæpe coëuntes ita ligentur, vt diſſolui non facilè queant. Hinc admonuit Alciatus præceptor noſter toto orbe celeberrimus, virque nunquam ſatis laudatus in aureolo illo libello de ſingulari certamine ca. xxvii. quod cum pugnatores ſtadium campi ingredi volunt limen ſaltu tranſilire debeant. quia multorum opinione ſit receptum magicis artibus cantamina fieri, quibus is teneatur qui limen pede calca-
D uerit, quod & ille ex P. Maronis Pharmaceutria acceptum opinatur.

Omine *cum bono.*] id eſt feliciter. & dicitur omen quaſi orimen, quia ab ore procedit quicquid pronunciatur fauſtum futurum, vel infauſtum. vide caput de ominibus apud Val. Max. Aureolos pedes, vel formoſos intelligit vel propter ſandalia. Raſilem forem hoc eſt nitidum.

Aspice *vt vnus occubans vir tuus in tyrio thoro totus immineat tibi.*] Varinus hoc loco dicit morem fuiſſe vt maritus ſederet in cathedra, cum vxorem domum duxiſſet, & citat eum morem
E apud Perſas referre Arrianum libro vii. de geſtis Alex. Ego legi apud Alex. in genial. nouam nuptam, poſtquàm compta fuiſſet in pelle lunata ſedere ſolitam, eique pellem ſub pedibus ſtratam fuiſſe, vt deſignaret vetuſtum morem quo pellibus veteres vſi ſunt.

Tyrio *thoro.*] Tibullus lib. 1. *Quid Tyrio recubare thoro ſine amore ſecundo Prodeſt, cùm fletu nox vigilanda venit?* vir vnus totus immineat tibi, hoc eſt, ſolus maritus tibi immineat, vt te in ſinum ſuum accipiat, & in amplexus.

Ille *non minus atque in pectore vritur intimo flamma*

flamma ſed penite magis.] legendom illi, non minus flamma vritur pectore intimo illi, ac tibi: hoc eſt noo minus ardet intus ipſe Manlius quã tu Iulia. Penite pro penitus more antiquo.

MITTA *brachiolum teres prætextate puellule.*] Alloquitor puerum, qui nouam nuptam ducebat (nam vt ſupra dixi) doo patrimi pueri ſponſam tenentes deferebant, vt dimittat iam ſponſam, vt cubile viri adeat, vocátque prætextatum puerum, qui prætexta erat indutus. erat enim prætexta veſtis, qua olim vtebantur pueri nobiles: & ſæpe porpurea fuit, vt pudorem in pueris eſſe debere denotarent. olim etiam mos fuit, vt pueri prætextati in equis triumphantium veherentur, quod prodidit Alex. in genial. lib. v. cap. xx. Erat & præterea toga prætextata conſularis, & prætoria, quam hi qui conſulatum præturámque geſſiſſent ferre ſolitabant, quam etiã in coloniis, & municipiis cuique magiſtratui deferre ius erat. Et hæc quidem inter antiquiſſima vrbis ornamenta cenſebatur, quippe à Tullio Hoſtilio primùm inuenta, vel vt alij à Balearibus. Hic poſtquam locuti ſumus de prætexta, oon omnino fuerit aſpernabile, ſi locum Sueton. de prætextatis verbis excutimus, Quem video adhuc à pleriſque non ſatis intelligi, nec rectè ab aliis declaratum fuiſſe quædam contraria adducentibus. Inquit Suetonius in vita Veſpaſiani. *Erat enim dicacitatis plurima & ſic ſcurrilis, ac ſordida vt ne à prætextatis quidem verbis abſtineret* &c. Beroaldus illum locum interpretans Feſti ait locum fuiſſe mendoſum, & in codice legitimo prætextatum ſermonem pro obſcæno explicari, Quod Crinitus non vtiqoe probat lib. xx. de honeſta diſciplina cap. VII. Ego tamen nec facilè Crinito hac in re aſſenſerim; Nec Beroaldo, cùm rectius intelligi poſſit: Nec Veſpaſianus abſtineret à verbis illis à quibus omnes pueri, qui prætextati erant, abſtinere debeãt. Nam multa ſunt quæ dedeceant adoleſcentes, & quæ nec dicenda ſint à pueris. Nec rectè Crinitus apud Macrobium prætextata verba pro impudicis dici accipit, cum iam ex Feſto clarum ſit, Prætextatum dici ſermonem, qoi nihil obſcœni referat. Quis verò primus cognomentum prætextati adeptus ſit, ex Gellij noctibus atticis libro primo capite XXIII. ſatis liquet, ſi quis id volumen lectitauerit non oſcitanter.

VOS *vnis ſenibus bona cognita bene fœmina collocate puellulam.*] loquitur modo Catullus ad pronubas, quæ vni tantum viro nupſerant, vt ſponſam in mariti lecto collocent. Nam matronis quæ ſemel maritum habuiſſent, id munus demandabatur, tanquam caſtioribus, vt Alex. in genialibus refert, Ideo ſcribit Val. Max. apud veteres ſignum fuiſſe cuiuſdam intemperantiæ, ſi qua mulier poſt primum maritum alterum ſuſcepiſſet. Hinc Verg. in IIII. Æneid. iterare matrimonium culpam vocat,

Huic vni forſam potui ſuccumbere culpæ.

Animadoertendum hic quod Varinus admonet, vt ſcilicet hunc textum ſic legamus quemadmodum eius Pater Baptiſta emendauit, *Bonæ in adsbus vnius &c.*

A IAM *licet venias marite vxor in th. eſt ti. o. flor. n.*] Nunc vocat maritum vt accedat ad ſponſam iam in lecto collocatam, & ſic nota morem quis primus iret in lectum, an ſponſus, ſiue ſponſa.

ALBA *Parthenice velut, Luteúmve papauer.*] Comparat pulchritudinem ſponſæ herbæ Parthenices, quæ cum papauere ſit coniuncta. Nam Parthenica herba eſt habens folia candida & eſt fœmina, maſculus habet nigra, vt Plinius meminit lib. xxv. cap. v. natural. hiſtor. hermupoa à Græcis vocatur, & à Mercurio inuenta fuit, de hac ſuperius mentionem habui, cùm de amara- B co diſſerui. luteum papauer. quatuor genera à Galeno connumerantur, vt obſeruauit Carolus Stephanus in libello de re hortenſi, vnum eſt qood Dioſcorides cortiotum, ſiue corniculatum appellat, floremque luteum gerit, cuius ſiliquæ in extremo veluti colubri rictum præ ſe ferunt, & hoc eſſe puto quod hoc loco velit intelligere Catullus: aliud eſt quod naſcitur in agris, diciturque papauer erraticum, aut Rheas, habens folia rubra, & admodum decidua, ſiliquas etiam multo minores. Igitur eleganter Catullus formam Iuliæ comparat Parthenicæ, & papaueri C nimirum colori albo mixto rubro, vt Vergil. de forma Lauiniæ in XII.

Indum ſanguineo veluti violauerit oſtro,
Si quis ebur vel miſta rubent vbi lilia multa
Alba roſa, tales virgo dabat ore colores.

Sic Tibullus formam depingit albo colore roſeo mixto,

Candor erat, qualem præfert Latonia Luna,
Et color in niueo corpore purpureus,
Vt cùm contexunt amarantis alba puella
Lilia, & autumno candida mala rubent.

Ego in lib. I. eleg. ſic luſi,

D *Fulgentes oculi radiantia ſydera vincunt,*
Et formoſa decens occupat ora rubor,
Purpureum liquido ceu ſi quis lacte cruorem
Miſceat, aut niueum murice tingat ebur.

NON *diu remoratus es, iam venis, bona te Venus iuuerit.*] Oſtendit iam ſponſum veniſſe, qui iam dio ardebat ſponſam amplecti. Remoratos es, hoc eſt, tardaſti. eſt ſumptum verbum à Remora quodam piſciculo, qui naues ſiſtit etiam magnas. Alciatus in illo Emblemate eleganti in facilè à virtute deſciſcentes, meminit his verſibus,

E *Parua velut limax ſpreto Remora impete venti,*
Remorúmque ratem ſiſtere ſola poteſt:
Sic quoſdam ingenio, & virtute ad ſydera vectos
Detinet in medio tramite cauſſa leuis,
Anxia lis veluti eſt, vel qui meretricius ardor
Egregios iuuenes ſeuocat à ſtudiis.

BONA *te Venus iuuerit.*] quia ſponſam habes, non autem coocubinum, vt prius.

QVONIAM *palam quod cupis facis, vel capis.*] id eſt, facis coram pluribus id quod decet inter ſponſum, & ſponſam: dicit autem palam, vt notum ſit pluribus Mãlium Iuliam accepiſſe in vxorem non autem celatè. Nam poſtea negaret ſe Iuliam non agnouiſſe quantum ad matrimonium, ſicque tanquam Concubinam ſperneret, Ideo ad remouendu hanc ſuſpicionẽ dicit Cat.

Capis *palam quod cupis.*] & palàm eſt coràm pluribus. vt l. palàm ff. de verb. ſig. Dicit autem & palàm, quia matrimonium contrahi debet coram pluribus, vt ſit legitimum coniugium: Nam clandeſtinas deſponſationes nihil valere ius Pontificium præcipit extr. clandeſt. deſponſat. per totum. quo loco dicitur ſobolem de tali coniunctione ſuſceptam prorſus illegitimam cenſeri, cap. III. die. titulo, quod & XXX. q. v. ſcriptum extat. Hinc Tibullus,

Felices olim Veneri cùm fertur apertè
Seruire æternos non puduiſſe deos.

Et *bonum non abſcondis amorem.*] hoc eſt honeſtum amorem non celas, vt turpem cum concubino occultare ſolebas.

At *marita tuum tamen cœlites.*] Cùm Manlius publice amorem ſuum oſtenderit, dicit Iuliam non decere ſic apertè facere, quia verecundiores oportet eſſe fœminas viris.

Nihilominvs. *Pulchra es neque te Venus negliget.*] Et ſi cœles amorem, non ideo Venus tibi erit infauſta.

Illa *pulnis Erythræi ſyderúmque micantiùm Subducat numerum primus Qui veſtri numerare Vult multa millia ludi.*] Oſtendit hoc loco Catullus quòd quicunq; vult numerare luſus Manlij, & Iuliæ, idem debeat prius ſtellas & arenas annumerare, & ſic eleuat ſuſpicionem magicam, vt non poſſint incantatores per numerum luſuum aliquid maleficij facere: quod idem poëta ſupra ad Leſbiam attigit, cùm dixit,

Da mi baſia mille, deinde centum,
Dein cum millia multa fecerimus,
Conturbabimus illa, ne neſciamus:
Aut nequis malus inuidere poſſit,
Cum tantum ſciat eſſe baſiorum.

Subducat numerum pulnis Erythræi, & ſyderum, ſic Virg. in II. Georg. de ſpeciebus vitium loquens, ait,

Sed neq; quam multæ ſpecies, nec nomina quæ ſint
Eſt numerus, neq; enim nemo comprendere refert.
Quem qui ſcire velit, Lybici velit æquoris idem
Diſcere quam multæ Zephyro turbentur arenæ,
Aut vbi nauigiis violentior incidit Eurus:
Noſce quot Ionij veniant ad littora fluctus.

Sicque Catullus denotat impoſſibile eſſe velle numerare ludos ſponſi & ſponſæ. Et ideo ſi conditio talis ſtipulationi appoſita eſſet, non minus inutilis cenſetur, quàm ſi quis ſtipularetur vt Titius cœlum digito tangeret, vt l. in illa ſtipulatione in fin. ff. de verb. oblig. vel vt in cœlum aſcenderet, vt l. impoſſibilis. ff. eod. Puluis Erithræi. Pomponius Mela Geographiæ lib. III. cap. IIII. inquit, *Rubrum mare Græci, ſiue quia eius coloris eſt, ſiue quia ibi Erythras regnauit.* [illegible] *appellans procelloſum, aſperum mare, profundum, & magnorum animalium, magis quàm cætera capax.*

Lvdite *vt ludet, & breui liberos date.*] Nunc, inquit, cum in lecto ambo ſitis ludite, vt non longo temporis ſpacio ex vobis naſcantur liberi.

Liberos *date.*] de liberis ſupra memini ex Iuriſconſultis, nunc libet nonnulla ſupra prætermiſſa, hîc addere, vt videamus quamnam differentiam inter filios, & liberos Iuriſconſulti faciant, ait Paulus in l. filij de verb. ſign. quòd appellatione filij, omnes liberi intelliguntur, inquit Calliſtratus eod. tit. quòd appellatione liberorum nepotes & pronepotes, cæteríque qui ex his deſcendunt, continentur. Et ſic videtur his legibus nihil eſſe antinomiarum, ſed ex inſtitutionibus aduerſaria producamus ex tit. qui teſtamento tutores dari poſſunt. §. ſi. Quæritur ibi, ſi quis dederit filiis ſuis Tutorem, an Poſthumus filius, hoc eſt qui poſt humatum patrem natus eſt, intelligatur, Cum appellatione filij veniat, & poſthumus & poſthuma, vt l. nomen. ff. de verb. ſignificat. & rectè videtur dediſſe. Quid ſi ſint nepotes, quibus relictus ſit tutor, an appellatione filiorum continebuntur? & benignius interpretandum eſt ipſis quoque nepotibus intelligi datum tutorem ſi modo liberos dixerit, quòd ſi filios dixerit, nepotes non contineri, cum aliter filij, aliter nepotes vocentur, vulgo ſcilicet, & ſecundum conſuetudinem, ſi verò poſthumis tutores reliquerit, tam filij poſthumi, quam cæteri liberi continebuntur, & hæc quidem iura contraria. Nam quum dicit Paulus appellatione filij omnes liberos contineri, & Calliſtratus liberorum appellatione nepotes, & omnes deſcendentes comprehendi, cur non nomine filiorum, & nepotes intelligi Iuſtinianus voluit? Cum & Papyrius Fronto filij appellatione ſæpe, & nepotes accipi multifariam placere aiat, & præter hæc. Natura noſque doceat parentes pios, qui liberorum procreandorum animo & voto vxores ducunt filiorum appellatione omnes, qui ex nobis deſcendunt continere, neque enim dulciore nomine poſſumus nepotes noſtros, quàm filij appellare. Etenim iccirco filios, filiáſve concipimus, atque edimus, vt ex prole eorum, earúmve diuturnitatis nobis memoriam in æuum relinquamus. ſed ex Iuriſconſultis hæc ſatis. Illud quoque quod Varinus hîc notat ex Gellio dignum annotatu eſt liberorum appellatione. & ſic in numero multitudinis vnum filiũ & filiam dici poſſe.

Non *decet tam vetus ſine liberis nomen.*] i. non decet tam antiquam familiam, vt fuit Torquatorum ſine filus ſtare, ne extinguatur, & vetus, pro nobili accipitur, Nomen verò pro familia accipi in iure noſtro ſatis conſtat, vt apud Scæuolam in l. pater. §. duobus. ff. de leg. III. vbi inquit duobus libertis Sticho, & Erote hæredibus inſtitutis ita cauit fundum Cornelianum de nomine meo exire veto. & Papinianus in l. cum pater. fidei hæredum. ff. de leg. II. fidei hæredum meorum committo, ne fundum Tuſculanum alienent, & ne de familia nominis mei exeat: qua dictione decepti Accurſius, & Bartholus totum Iuriſconſulti ſenſum peruerterunt, vt neceſſe habuerit Alciatus meritò Romanarum legum illuſtrator egregius vocatus longo ſatis capite libri quarti diſpunctionum, hæc de dictione aduerſus vulgatæ ſententiæ receptores diſſerere, qui nominis, & cognominis, & prænominis, & agnominis, non intelligentes naturam, falsò apud auctores interpretati ſunt, exiſtimantes

nomina Ciceronum, & Maximorum familiam fuiſſe, cùm Tulliorum, & Valeriorum potius conſtet fuiſſe ex citatis locis ab Alciato in d. lib. Diſpunctionum, & ex eius annotationibus in Cornelium Tacitum liquet. Non prætermittam illum Romanorum ritum, qui ſolebant ab illis cognomen accipere à quibus heredes relinquerentur, vt notauit Crinitus de hon. diſcipli. lib. III. cap. IV. ſicuti nec omittam ſolitos fuiſſe ſeruos nomina dominorum ſuorũ aſſumere, cum manu mittebantur, eiuſdémque cum domino familiæ cenſeri, quod annotaui in enarrationibus meis cap. XXII. & patet ex Scæuola in d. l. Pater. §. duobus. ff. de leg. III. hine de mutatione nominis caput à Diocletiano Cæſare codici inſeritur, vt ſcilicet quidem quiſque ſibi mutare nomen poſſit, ſed ſine dolo, aut iniuria alterius, vt l. falſi nominis. ff. ad leg. Cornel. de fal. & Alex. conſ. XC. ſed dij immortales, quot ſunt hodie quos numeris comprehendere non eſt, qui humilibus nati parentibus, ſe alienis, clariſſimiſq́; familiis inſerere conantur? vt quod ex ſe decus recipere non queunt, ſaltem alieno ſtemmate, & nobilitate innixi ſe erigant, noménque ſuum attollant. Noui ego quoſdam ex infima plebe, & à montibus oriundos & (vt dicitur) terræ filios, audacia tanta affici, & quos patet iamdiu pudorem depoſuiſſe, vt Landæ meæ familiæ in vrbe Placentina principis gentilitia arrogare ſibi non erubeſcerent, cùm non animaduertant iſti quidem fumo viuentes, ſe aut ſeruos, clientéſve quondam Comitum Landorum nomina noſtra accepiſſe exiſtimari poſſe, quemadmodum veteres ſeruos factitauiſſe ſupra recenſui, aut ſe fictitiam nobilitatem conſeruare non poſſe, nec ſuſtinere, nec quodquam imperiale priuilegium, niſi fortè furto ſublatum quod fulciat veterem eorum familiam habere. Hinc pleríque ſe Landos vocitantes nomina illuſtria ſuis libris affixerũt alieno titulo inſigniti, ſed caſtra, aut Iura caſtrorũ oſtentent alij, ſuáq. Iuriſdictione abutantur, aliena potius vſurpantes: Ego & ſi modica, anguſtáq. nunc gladij poteſtate à ſuperioribus Cæſaribus maioribus meis ab hinc tercentis annis præſtita, & conceſſa, elargitaq́. cum fratribus meis cariſſimis fungor: nihilominus à iure meo, nunquam caſurus ſum, nec cuiquam ceſſurus quod iure æquo inniti poſſit: neque enim vim illam ciuilem, & feſtucariam (vt Gellianis verbis vtar) quæ verbo dicetur, cuiquam ius ſuum auferri permiſſurum reor, ſed nec diffido. Alij (quod maius eſt) inſigne facinus perpetrantes domum Illuſtrem turpi nota perpetuo decorarunt, ac obſcuriorem reddiderunt, Alij capita attollentes virtute, & nobilitate, paupertate premuntur, Aliis contingit à maiorum ſemita diſcedere: ſunt quibus degeneres animos timor arguit. Sed poſtquam ſupra in familiæ meæ mentionem incidi, libet illam quodam epigrammate eleganti ſanè inſignire quod ad me miſit olim (cum in Ferrarienſi gymnaſio operam legali, ſtudio nauaremus ambo) Conſtantius Abduenſis Mediolanenſis, Adoleſcens morum elegantia conſpicuus, bonarúmque literarum artibus non mediocriter

A ornatus, ſtudiorum commercio mihi iunctiſſimus factus. ſcripſit igitur ille ad me hunc in modum.

Fons olim fertur dilectus Landia muſis,
Quem penes Archemorus paruus adhuc periit.
Inde dediſſe ſua domus (fas credere) nomen,
Quod veteres Landos hos vocauere duces.
Aut tantos ſeruaſſe tibi fons, ille liquores:
Credo ego, quod noſtra doctior arte fores.
Ergo ero non felix doctos cui ſumere fluctus
Contigit? hos reges non valuere frui.

Sed de nominibus iam ſatis. Textum Catulli ſequamur.

B SED *indidem ſemper ingenerari.*] id eſt, ex eodem loco & familia progenerari, & ſic notat longam ſeriem Familiæ Torquatorum multiplicandam eſſe, & videtur ad legitimum coniugium alludere quo qui naſcuntur familiam patris, non autem matris ſequantur, vt l. familiæ. ff. de verb. ſig.

TORQVATVS *volo paruulus.*] Sic Dido apud Virg. Exoptat paruum Æneam.

—ſi quis mihi paruulus aula
Luderet Æneas.—

Pupos hoſce nimium amabiles parentibus valde charos eſſe conſtat. Hinc Tibullus.

Et fœtus matrona dabit natuſque parenti
C *Oſcula compreſsis naribus eripiet.*
Nec tedebit auum paruo aduigilare nepoti,
Balbaque cum puero dicere verba ſenem.

MATRIS *è gremio ſuæ porrigens teneras manus.*] Exprimit geſtus infantium: matris verò ſuæ dixit ad differentiam nutricum.

DVLCE *rideat ad patrem.*] Sic Virg. in Pollione. *Incipe parue puer riſu cognoſcere matrem.* Nam rem naturalem deſignat ſicut maiores ſermone, ita pueri riſu ſe indicant agnoſcere, boníque ominis in infante eſt, ſi arrideat parentibus. Contra in Iuuene parùm læto omen eſt futuræ mortis, quod Virg. in M. Marcello filio Octa- D uiæ ſororis Auguſti demonſtrar in VI. Æneid.

Sed frons læta parum & deiecto lumina vultu.

HIANTS *labello.*] aperto ore quaſi aliquid loqui velit, Nam gratia proueniens ab ore plurimum poteſt, Alij micante labello legunt, ſicque infantium motus ex labellis exprimitur. Recitat Bar. in l. I. ff. de verb. oblig. ſe quendam Lellum de Gabrielis de Eugubio vidiſſe, qui homines ad motum labiorum intelligeret. Scribit & Celſus in l. labeo in fin. ff. de ſupellec. leg. quòd nemo ſine voce dicere exiſtimatur, niſi fortè & eos qui loqui non poſſunt conatu ipſo, & ſono quodam, Καὶ τῇ ἀνάρθρῳ φωνῇ dicere exiſtime- E mus. vide Alciatum lib. II. prætermiſſor. hoc ipſo citato.

SIT *ſuo ſimilis patri Manlio.*] loquitur de ſimilitudine formę, de qua multa exempla lege apud Val. Max. lib. IX. & de cuius varietate plurima diſputantur. Nam videmus etiam natos non ſemper vultus parentum referre, Nihilominus non dicimus eos eſſe alienos à patribus, quorum filij creduntur eſſe. Idque Phyſici probant ex quadam muliere pudica ſemper habita, quæ Æthiopem genuit, nam ad eius imaginem quæ in cubiculo depicta poſita eſſet

animum adiecıſſe, in eámqoe totam fuiſſe iotentam, cùm interrogaretur compertum eſt, ideo Æthiopem concepiſſe. Quod & ſentire Plinius natu. hiſt. lib. vii. cap. xii. videtur, cùm dicat. *Similitudinum quidem in mente reputatio eſt: & in qua credantur multa fortuita pollere, viſus, auditus, memoriáq́, hauſtaq́; imagines ſub ipſo conceptu. Cogitatio etiam vtriuſlibet animum ſubitò tranſuolans, effingere ſimilitudinem, aut miſcere exiſtimantur.*

E t *facile inſcius noſcitetur ab omnibus.*] Vult adeo similē naſci infantem patri, vt vnoſquiſque etiā oeſciens filium eſſe Manlij credat omnino illom eſſe: Et ſic verus filius eſt patris, qui ſimilitudinem oris gerit, eiúſque putatur eſſe oon agnitus.

E t *pudicitiam matris ſua indicet ore.*] hoc eſt, non ſit ore petulanti, quemadmodum ſæpiuſcule filij Meretricum, vel concubinarum: ſed vt fuiſſe matrem ſuam pudicam teſtetur, ſimilitudinem oris referens: vel hoc dicit quia quoddam ſignum in ote apparere ſolet poerorum, quo pudica mater fuiſſe dignoſcitur.

T a l i s *illius à bona matre Laus genus approbet: Qualis vnico ab optima matre Telemacho manet fama Penelopeo.*] Varinus hoc pacto horum verſuum ſenſum ordinat, Quemadmodum Telemacho ingens fuit gloria ob matris pudicitiam, quæ per xx. annos abſente marito caſtitatem obſeruauit, Ita etiam Torquatus ſit pudicitia materna commendabilis. Coostat enim Peoelopen Icarij regis fuiſſe filiam, & Vlyſſis vxorem ex Ouidio in epiſtolis, eamque caſtiſſimam fuiſſe. Lycophroo tamen vnus ex Græcis poëtis ſcribit Penelopen in alicuius ex procatioribus amplexus veniſſe, ſuaſionibus Nauplij ſenis, ob vindictam Palamedis filij ſui, fere omnes Græcorum coniuges lenocinio in meretriciom deducentis, vt refert Ioanoes Buccatius io libello de claris mulieribus, quod tamen vix credeodum eſſe puto, cùm celeberrima mulier apud tot auctores tam caſtiſſimæ nomeo ſit adepta, pudoremque propter ipſius caſtitatem deſignari veteres voloerint: ſtatuámqoe pudori eſſe Penelopen Alciatus hoc concinno Epigrammate in libello Emblematum oſtendit.

Penelope deſponſa ſequi cupiebat Vlyſſem:
Ni ſecum Icarius mallet habere pater.
Ille Ithacam, hic offert Sparten, manet anxia virgo:
Hinc pater, inde viri mutuus vrget amor.
Ergo ſedens velat vultus, obnubit ocellos.
Iſta verecundi ſigna pudoris erant,
Queis ſibi prælatum Icarius cognouit Vlyſſem,
Hocq́; pudori aram ſchemate conſtituit.

C l a v d i t e *hoſtia virgines, luſimus ſatis.*] Contrarium illi quod ſupra dixerat,

Clauſtra pandite ianua. ſed ibi ianuam domus aperiri iubet, vt ingrediatur ſpōſa, hic claudi thalamum ſioe cubiculum. vbi ſponſus & ſponſa dormiunt. Thalamus, auctore Artemidoro Daldiano lib. de ſomniorum interpretatione ii. cap. x. quod ad ſomniorum rationem attinet, vxorem ſignificat, aut ſi oon eſt, dominorum domus, ſicut Androne, in quibus viri verſantur cognatos & ſeruos, Gynæciom verò ſeruas, Amphithalamus verò is locus eſt, vbi ancillæ morātur, nā illas longius abeſſe non oportet, quàm vt vocatæ extemplo audire poſſint, & præſto ad iubentis imperia eſſe. Hermolaus Antithalamus legit, qood Plinius in Epiſtolis Procæcion, id eſt antecubiculom, vocat. Illud inſoper adiiciam hoc loco qood Philander Gallus egregius Vitruuij interpres doctè nobis ſuper illis verbis Vitruuij manifeſtat lib. vi. cap. x. Hæc pars ædificij Gynæconitis appellatur. *Græci,* inquit Philander, *ædificium in partes duas diſtribuebant. nam in qua parte viri ſine fœminarum interpellationibus verſabantur, eum Andronitida appellabant, vbi autem congruerent mulieres, Gynæconitida vocabant. Gynæcium video eam fuiſſe partem in qua mulieres præcipuè lanificio, & textrinæ dabant operam.* vode legitur apod Paulum Diaconum lib. viii. vbi de Narſete loquitur, ei Auguſtum quòd Eunuchus eſſet mandaſſe vt cum puellis io Gynæcio lanarum penſa faceret diuidere. Hinc Valentinianus & Valens imperatores lib. xi. Cod. de muricilegulis & Gynæciariis, eos intelligunt Gynæciarios, qui feminis mixti ea opera exercent, de quibus vide apud Alciatum in Annotationibus in tres lib. Cod.

C l a v d i t e *hoſtia virgines.*] hoc eſt, Muſæ cantare deſinite, quemadmodum Virgilius, allegoricos:

Claudite iam riuos pueri ſat prata biberunt.

vel iubet ianitricibus, vt hoſtia cubiculi claudant.

L v s i m v s *ſatis.*] ſatis cecinimus, & ſpectat ad poëtam, vt Virg.

Ludere quæ vellem calamo permiſit agreſti.

vel ſatis luſimus, ad pueros ſpectat, qui hucuſq; nucibus luſerant, oſtendentes Manlium iam cum vxore alio modo luſurum, quàm nucibus, ſicque omnia puerilia depoſiturum, & procreationi daturum operam. Ideo vertit ſermonem ad coniuges.

A t *boni coniuges bene viuite.*] Probi, probè ſimul, & vnanimiter vitam producite.

E t *munere aſſiduo valentem exercete iuuentam.*] hoc eſt, dum iouenes eſtis, incumbite matrimonio, & filios date ſæpius coëundo. Munus enim matrimonij filiorum eſt procreatio. vode Virg. in iiii. Æneid.

Nec dulcis natos, veneris nec præmia noris.

& in i. Æneid.

Connubio iungam ſtabili, propriámque dicabo,
Omnes vt tecum meritis pro talibus annos
Exigat & pulchra faciat te prole parentem.

V a l e n t a m *iuuentam.*] validam & robuſtam. Iuuenta dicitur, & iuuentus, & accipitur pro dea ſæpe: Titus Liuius, *Iuuentutis ædem in Circo maximo Licinius Luculus decemuir dedicauit. vouerat eam XVI annis ante M. Liuius Cos. quo die Aſdrubalem, exercitúmque eius cecīdit. Idem cenſor eam faciendam locauit. M. Cornelio, & Sempronio Coss. huius quoque dedicandæ cauſa ludi facti, & omnia cum maiore religione facta, quod nouum cum Antiocho inſtabat bellum.* &c. Heben Græcos vocare Iuuentam Aggretius grammaticus aſſerit, vt notat Lilius Gregorius Giraldus Ferrarienſis vir omnis antiquitatis ſcientiſſ. in x. ſyntagmate de deis veterum, vbi de Hebe meminit. Notat

idem ibi ab antiquis ſic effingi. Mulierem formoſam ætate iuuenili, veſtibus verſicoloribus, & floribus ornatam: non abſimilem deæ Floræ. Libet hoc loco poſtquam ad finem huius Epithalamij peruenimus Alciati noſtri carmen in Emblematibus de iuuentute apponere, & ſi ab eodem Giraldo in ſyntagmate nominato citatum fuerit. Nam præceptoris mei mirus amor, diuináque eius doctrina me mirum in modum impellit, vt id efficiam libenti animo cum præcipuè ab eo rogetur, vt ſibi diuturna eſſe velit iuuenta, quem vtinam exaudiſſet dea: Nunc enim non tot vndantibus lachrymis Italiæ &
B Galliæ flumina fluerent, non tot gemitus, non tot cum cœlo querelæ haberentur. non pulla veſte induti incederemus, non virum è cœlo diuinitus miſſum deſideraremus; non quinquageſimo octauo anno fato (heu nimis citò) ſublatum doleremus. non denique Alciatum noſtrum deum in cœlo quæreremus, cuius ab ore dulciores melle, & manna hi ſuauiſſimi cantus olim effluxerunt in iuuentam.

Natus vterque Iouis tener, atque imberbis vterque,
Quem Latona tulit, quem tulit & Semele,
Saluete æterna ſimul & florente Iuuenta,
Numine ſit veſtro quæ diuturna mihi.
Tu vino curas, tu victu dilue morbos,
Vt lento accedat ſera ſenecta pede.

ACHILLES STATIVS.

COLLIS ô *Heliconij Cultor, Vraniæ genus.*] Recte, opinor, Hymenæum inſcribamus. eiuſdem enim argumenti poëma citat Ticidæ Priſcianus in v.

Ticidas, inquit, in Hymenæo,
Felix lectule talibus ſole amoribus.

Sic legendi hi verſus, vt prior ille ſit integer, poſterior non integer. ſunt enim eiuſdem omnino
D generis, cuius hi Catulli. Genus ipſum carminis Glyconium, eſtque dimetrum acatalecticum, cum Pherecratio. exempla vtriuſque ponit Hephæſtion, agens de Antiſpaſtico, prioris

[illegible]

& reliqua poſterioris,

[illegible] & quæ ſequuntur. Terentianus verò Choriambicum primum ſiue Bacchiacum dici ſcribit. eſt enim apud illum ſic, *Hoc metrum Choriambicum eſt, quod pars Bacchiacum vocant.* Idemque Terentianus, cum Septimij verſus præpoſuiſſet,

Gentiq; ſitus in oppidum
Anhelos panopæ greges.

& poëtæ alterius,

Opima adpoſui ſenex amori arma feretrio.

Et illos, *Purpuræ leguli ſenes*
Intus hic vbi conſitum eſt.

Primum pedem mobilem ſignificans, ac varium in his, vt eſt etiam in Catulli verſibus, & in exẽplis apud Hephæſt. addit,

Vtque eſt mobilis hic locus
Immotus manet vltimus.

Namque hic ſemper iambus eſt. At poſterius illud carmen, quod Pherecration dicit Hephæſtion, idem Terentianus comma dactyli ſiue Priapei
A carminis videtur appellare, exemplo id Horatiani verſus oſtendens,

Grato pyrrha ſub antro. & ſi primus pes conſtans ſpondæus eſſe videatur. Sed ad huiuſmodi Catulli verſum nihil apud illum propius, nihil eidem ſimilius reperire potui. Atq; idem ſpondæus in exemplis apud Hephæſtionem conſtans eſt. Seruius illum Glyconium ſemper vocat in Centimetro, hunc autem Pherecratium. nam de Priapeio agens, *Priapeium*, inquit, *conſtat glyconio & pherecratio, vt, Helleſpontiacum tuum numen protegit hortos.* Atilius Fortunatianus in arte vtrumque videtur vocare comma Priapei carminis. fit
B enim ex vtroque priapeium. Atque idem varietatem illam, ac pedum mobilitatem in vtroque commate ſignificans ait, *Non ignoro autem variari primas, & ſecundas ſyllabas vtriuſque in priapeio commatis, vt modo ab iambo incipiat, modo à trochæo, tanquam, Hunc lucum tibi dedico conſecroque. Priape ...... libens hoc tibi dedico, libens ſancte priape.* & quæ ſequuntur. At priorem illum vocat idem Bacchium & Choriambum. Mallius verò, opinor is eſt, cuius Macrobius meminit in II. Satur. in Ciceronis ridiculis.

VRANIÆ *genus.*] id eſt filia. Sic enim poëtæ loquuntur, vt Vergil. *Genus Orithiæ.* Interpres,
C opinor, Heſiodi Clius filium facit. At Claudianus in Palladij Epithalamio muſa genitum tantum dicit,

—— innumeros Hymenæum quærit amores,
Hunc muſa genitum legit Cytherea ducemque
Præfecit thalamis. ——

Interpres vero Apollonij Erato Muſam in primis, ceteras deinde nuptiarum præſides ſignificat, principio Commentationum in III. Argonaut.

HYMEN *ô Hymenæe.*] carmen ſolenne in nuptiis. vt illud Romanis, Thalaſſio, Thalaſſio. Ariſtophan. in Auib.

D *Ὑμὴν ὦ Ὑμέναι᾽ ὦ Ὑμήν.*

Et Theocritus in Adoni.

Οὐκέτι Ὑμὰν, Ὑμὰν οὐκέτ᾽ ἀειδόμενον μέλος ἄδεται.

Et in Helenæ nuptiis,

Ὑμὰν ὦ Ὑμέναιε γάμῳ ἐπὶ τῷδε χαρείης.

CINGE *tempora floribus.*] Ouid. in Epiſt. Hypſipylæ ad Iaſonem,

Heu vbi pacta fides, vbi connubialia iura,
Fáxque ſub arſuros dignior ire rogos.
Non ego ſum furtim tibi cognita, pronuba Iuno
Adfuit & ſertis tempora vinctus Hymen.
At mihi nec Iuno nec Hymen, ſed triſtis Erinnys
Prætulit infauſtas ſanguinolenta faces.

E FLAMMEVM *cape lætus.*] Nouæ nuptæ flammeum indebatur. ita enim loquebantur. Seuerus Sulpicius in II. Sacræ hiſtoriæ de Nerone ipſo. *Poſt etiam Pythagoræ cuidam in modum ſolemnium coniugiorum nuberet, inditumque imperatori flammeum, dos & genialis thorus, & faces nuptiales. cuncta denique quæ vel in feminis non ſine verecundia conſpiciuntur ſpectata.* Hæc Sulpicij verba poſui propter inſignem rerum earum, quæ in nuptiis adhibebantur, enumerationem. Similem Calliſtrati cuiuſdam turpitudinem eadem propè cum enumeratione exagitat Martialis in duodecimo.

Barbatus rigido nupſit Calliſtratus aſro,
Hac qua lege viro nubere virgo ſolet.
Præluxere faces velarunt flammea vultus,
Nec tua defuerunt verba, Thalaſſe tibi.
Dos etiam dicta eſt. nondum tibi Roma videtur
Hoc ſatis, exſpectas numquid, vt & pariat.

Eandem turpitudinem exagitans Suetonius in Nerone Claudio, *Cum dote & flammeo perſollemni celeberrimo nuptiarum officio, deductum ad ſe pro vxore habuit.* Iuuenalis Satyra decima, flammeum paratum dixit,

Dudum ſedet illa parato flammeolo.

Neſcio, an, cum, relicto priore, nubebant alij, flammeum prius ſcinderent. hoc enim ſignificare videtur Iuuenalis in vi. Sat.

Permutátque domos, & flammea conterit.—

Niſi iratam id dicat facere, vel crebra diuortia ſic ſignificet. Nuptias Ælius & Cincius dictas cenſuerunt, quia flammeo caput nubentis obuoluebatur, quod antiqui Obnubere vocarunt. Feſt. Pomp. Idem affirmat in III. Faſt. Ouidius,

Credit amans, thalamóſque parat, deducitur illuc,
Anna tegens vultus vt noua nupta ſuos.

Hvc veni niueo gerens *Luteum pede ſoccum.*] Habitum Hymenæi deſcribit Ouidius in x. Metam. in Orphei nuptiis,

Inde per immenſum croceo velatus amictu
Aethera digreditur, Ciconúmq; Hymenæus ad oras
Tendit & Orphea nequicquam voce vocatur.
Adfuit ille quidem, ſed nec ſollemnia verba,
Nec lætos vultus, nec felix adtulit omen.

Soccus autem luteus, quod eo pedes induebant noui mariti. Seneca in Hippolyto de Hercule.

Crura diſtincto religans auro
Luteo plantas cohibente ſocco,
Et manu clauam modo qua gerebat,
Fila deduxit properante filo.

Excitvsqve *hilari die.*] Sic Terentius,

Hilarem hunc ſumamus diem.

Nvptialia *concinens Voce carmina tinnula.*] Carmina nuptialia quæ Theocritus, in Europa, Γάμιον ἀεῖδε dicit, Κόλχοιο παλαιοῦ Γάμιον ἀείδειν ἐπινίσσης. Et Euripides in Troadibus, Δάκρυά τ' ἀνιπτομένοις τε τοῖς τοῖσδε ἄιδει Τρῳάδες γαμηλίοις. Hoc ipſum ſignificans Ouid. in v. Metam.

Atria complentur, nec coniugalia facta
Quæ canat, eſt clamor.——

Seruius in VII. Æn. in illud, *Hi Feſcenninas acies. Feſcenninum,* inquit, *oppidum eſt Campaniæ, vbi nuptialia inuenta ſunt carmina.* Tinnula, tenui, id eſt, quæ aures feriat. L. Pomponi adducuntur hæc ab aliis, *Iube modo adferatur vinus, ego vocem reddam tenuem, & tinnulam.* Niſi id dicat ſe varia vſurum voce. Expreſſiſſe autem Catullus videtur, quod Callimachus dixit in Hymno in Delum,

Εὔηχος ὑμεναίος.

Pella *humum pedibus.*] Hæc eſt ὄρχησις, quæ adhiberi in nuptiis ſolebat. de qua interpres Apollonij principio libri III. Argonaut.

Manv *Pineam quate tædam.*] Hæ ſunt illæ faces nuptiales, de quibus iam ſupra, & Vergil.

——*Mopſe nouas incide faces.*

Et Ouid. in nuptiis Orphei,

Fax quoque quam tenuit, lacrymoſo ſtridula fumo
Vſque fuit nulloſque inuenit motibus ignes.

A Cur autem Spineam magis, quàm Pineam tædam legi oporteat, non video. vt enim illam in nuptiis adhibitam fuiſſe concedam, eius tamen propria vis putabatur pellendi noxia. de quo & Varro vt citat in I. Carilius, *In Aſia fax* (ſic enim legendum) *ex ſpina alba præfertur, quod purgationis cauſſa adhibetur.* & Ouid. in VI. Faſt.

Sic fatus, ſpinam, qua triſtes pellere poſſet
A foribus noxas, hæc erat alba, dedit. Ac poſt,
Virgáque Ianalis de ſpina ſumitur alba,
Qua lumen thalamis parua feneſtra dabat.
Poſt illud neque aues cunas violaſſe feruntur,
Et rediit puero, qui fuit ante, color.

B Deinde vero libri manuſcripti, quoſcunque vidi, Pineam omnes habebant. quam in nuptiis adhiberi ſolitam oſtendunt & Verg. in VII.

——*flagrantem feruida pinum*
Suſtinet, ac natæ, Turnique canit Hymenæos.

Et Ouid. in II. Faſt.

Dum tamen hæc fient, viduæ ceſſate puellæ,
Exſpectet puros pinea tæda dies.

Locus eſt inſignis apud Nonium Marcellum in verbo Fax. qui hoc ipſum plane confirmat. Eſt autem is in impreſſis hoc modo. *Fax, pro, Face. Var.* Γέροντος διδάσκαλος. *Confluit mulierum tota Roma, quæ noctu fieri initia ſolita etiam nunc pinea fax indi-* C *cat.* Idem ſexageſi, *Adeſt fax inuoluta incendio. Idem de vita Pop. Ro. lib. II. Cum à noua nupta ignis in face adferretur foco eius ſumptus fax ex pinu ablata eſſet, vt eam puer ingenuus adferret.* In duobus manuſcriptis ſic, *Fax, pro, Face. Varro in Geronto didaſcalo. Confluit mulierum tota Roma, quæ noctu fieri initia ſolita etiam nunc pinea fax indicat.* Idem in ſexageſi, *Adeſt fax inuoluta incendio. Idem de vita patrum lib. II. Cum à noua nupta ignis in facie adferretur foco eius ſumptus cum fax ex pinu alba eſſet, vt eam puer ingenuus adferret.* Eſt itaque omnibus in libris Pinea fax. &, Ex pinu. Poſtrema Varronis verba reſtituere conabar, Cum à noua nupta D ignis in face ferretur foco eius ſumptus, cum fax ex pinu alba eſſet, vt eam puer ingenuus ferret. Deinde Initia, mutandum, in, Initio. Quod verò ſcribit Plin. lib. XVI. cap. XIX. de Spina nuptiarum facibus, idem ait, auſpicatiſſima, id verò aut olim fuerat, aut ea etiam, vt opinor, pineis facibus intexebatur. Fax autem ominis cauſſa præferatur, vt ſignificare Propert. videtur in IIII.

Quæ mihi deducta fax omen prætulit, illa
Traxit ab euerſo lumina nigra rogo.

Niſi ſic intelligas Facem, quæ quod noctu nuptiæ fierent, præferebatur, mihi, inquit Propert. Omen triſte prætulit ipſa rapta de rogo. Plutar- E chus tamen cauſſam adfert aliam, cur Fax præferretur. cuius verba alio loco ponemus.

Namqve *Iulia Mallio.*] In omnibus fere manuſcriptis, non Iulia, ſed Iunia.

Qvalis *Idalium colens.*] Hoc genere ſimilitudinis eximiam Iuniæ pulchritudinem ſignificat Sæpe ſic alij poëtæ.

Bona *cum bona Nubit alite. virgo.*] Bona virgo: bella. in manuſcriptis, Nubet. Cum bona alite: præpoſitionem adpoſuit, more Græcorum. Heſiod. σὺν οἰωνοῖς ἀγαθοῖσιν. Et Sophocles, opinor, in Trachin. Bonam autem in nuptiis alitem dixit, quod aues quædam in his infauſtæ

maléque ominatæ ſint, quas Græci propterea τοῖς γαμοῦσι δυσοιώνιστα ὄρνια vocant. quod interpres Lycophronis in illa, Οὐ μέμφομ' οὐ Ζεῦ σῶτερ ἐς πέτρας ἐμὰς Σπίλαις ἀρωγὲ τῷ δεδορκότι κρυφῇ, ſic tradit. Κήϋξ ὄρνεον θαλάσσιον, ἤτοι ἁλκυών. ἔστι δὲ ὁ κήϋξ ἀεὶ τὴν αἰγιαλὸν, φιλομεροφάγον. Καλλίμαχος δ' ἐν τοῖς περὶ ὀρνίθων φησὶ, τοῖς γαμοῦσι δυσοιώνιστον εἶναι, καὶ Εὐφορίων ἐν Απολλοδώρῳ μιμεῖται, οὐδὲ μήκαδον, ἐρχίλος ἦν. Κυζικηνὸς ἐν δὲ νόσῳ καὶ ἐν γάμοις ἀχθόμενος Κήϋξ. Κηρὶ τὴν Ελένην παρθένον δεῖ τὸ δύσγαμον καὶ κακόνυμφον φῆναι. Eandem auem intellegens, opinor, Propert. in IIII. dixit,

Docta vel Hippolytum Veneri mollire negantem,
Concordíq; toro peſſima ſemper auis.

Quanquam quibuſdam in libris eſſe dicant, Anus, non Auis. Horat. in I. Carm.

Mala ducis aui domum,
Quam multo repetet Græcia milite
Coniurata tuas rumpere nuptias.

Callimachus, εἰς λουτρὰ τῆς Παλλάδος bonas, ac malas alites ſignificans dixit, Γνωσεῖται δ' ὄρνιθας ὃς αἴσιος, οἵ τε πέτονται Ηλιθα, καὶ ποίων οὐκ ἀγαθαὶ πτέρυγες. Itaque Αγαθῆς πτέρυγας Bonam alitem apte interpretemur, vel quo modo Vergil. in III. Æneid. proxime ad hæc accedens Callimachi,

Et volucrum linguas, & præpetis omina pinnæ.

alterum enim lex carminis repudiat. ac neſcio, an aliquid de Thalaſſio ſit intelligendum.

FLORIDIS *velut enitens Myrtus Aſia ramulis.*] Cum Myrto comparat, itaque θαλερὰν illam ſignificat, quod ſucco, & viriditate præſtet, eóque Veneri ſacra ſit. Cauſſas adfert, opinor, Plut. in Problem. Atque ea quoque in coniugiis adhibita, coniugalis dicta. Plin. in XV. cap. XXIX. Aſiam Myrtum, vel quamcumque intelligamus præſtantem, cuiuſmodi erant Aſiæ, vel proprie natam illis in locis, in quibus multa fuiſſe prata, verſus, quibus Arateos expreſſit, Priſciani oſtendunt illi,

Nam florent Aſiæ per campos plurima prata:
Sed magis ad fluuium Mæandri gurgite miti.

Stephanus περὶ πόλεων, Aſium pratum quod eſſet, demonſtrans, Homeri verba ſimul interpretatur illa, Ασίῳ ἐν λειμῶνι. ita vero ſcribit, Ἔστι καὶ Ἄσιος λειμών. Ομηρος, Ασίῳ ἐν λειμῶνι, ἀπὸ τοῦ Ασίου. θηλυκὸν γὰρ ἔστιν, οὐκ ἀσιανοῦ. ἀγνοεῖ γὰρ Ομηρος τὴν Ἀσίαν. ὡς δὲ τὴν Εὐρώπην. ἢ μᾶλλον Ἀσίας. καὶ ἐθνικῶς, Ἀσιος, ἢ Ἀσιεύς, ὡς Εὐβοεύς. Seruius in I. Georg. in illud.

Iam varias pelagi volucres, & quæ Aſia circum
Dulcibus in ſtagnis rimantur prata Caÿſtri.

Item in VII. in illud,

—— Sonat amnis, & Aſia longe
Pulſa palus. —— cur prima in verbo Aſia longa ſit, rationem præcipit vtrobique. Intelligi etiam poſſit Myrtus Aſia, Italica in Apulia nata. Vibius enim Sequeſter de montibus, & gentibus. *Apulis,* inquit, *Italiæ partis Aſia.* primam in Aſia produxit, vt & Homerus & Nicander in Αλεξιφαρμάκοις.

Ει καὶ ἀπ' οἰδήνεος καὶ ἀσίδα νίκα δήμου.

NVTRIVNT *humore.*] ſic eſt etiam in manuſcriptis nonnullis: in aliis etiam,

Nutriunt in honore. vt & Aldus iampridem impreſſerat. Sed illud omnino rectius. more enim ſuo Catullus ſpondæum pro dactylo

A poſuit, vt in hendecaſyllabo,

Oramus ſi forte non moleſtum eſt.

Aliiſque in locis. Sic etiam Seneca in Oedipo, in Choricis verſibus,

Vela nec preſſa graui. Sunt, qui reiiciant, quod in hoc genere carminis pedem inſolentem dicunt, & dure dictum, Roſcidum humorem.

LYMPHA *quos ſimul irrigat.*] In manuſcriptis omnibus, Nympha, quod probari etiam poteſt.

AC *domum dominam voca.*] In manuſcriptis omnibus. Ad domum. itaque, opinor, antiqui

B loquebantur. Dominam vero quod dicit, nuptiale id verbum fuit. Tranſibat enim ad mariti domum noua nupta. Homer. in XVI. Iliad.

Τὴν μὲν Ἐχεκλῆος κρατερὸν μένος Ἀκτορίδαο
Ἠγάγετο πρὸς δώματ' ἐπεὶ πόρε μυρία ἕδνα.

Etenim, vt Feſtus tradit, in Romuli tabula ſcriptum erat: Mulier vero legitime coniuncta, fortunæque & ſacrorum ſocia eſto, vt ille dominus, hæc domina vocaretur. Plutarc. in αἰτίαις ῥωμαϊκαῖς nouum maritum κύριον καὶ οἰκοδεσπότην, nouam nuptam κυρίαν καὶ οἰκοδέσποιναν. Verba illius ſunt, Διὰ τί τὴν νύμφην εἰσάγοντες λέγειν κελεύουσιν, ὅπου σὺ Γάϊος, ἐγὼ Γαΐα. πότερον, ὥσπερ ἐπὶ ῥητοῖς εὐθὺς εἰσίασι τῷ κοινωνεῖν πάντων, καὶ συνάρχειν,

C καὶ τὸ μὲν δηλούμενόν ἐστιν. ὅπου σὺ κύριος καὶ οἰκοδεσπότης, καὶ ἐγὼ κυρία καὶ οἰκοδέσποινα. Si retinere priorem lectionem quis malit, legat hoc potius modo,

Ac domus dominam voca.

VT *tenax hedera hac, & hac.*] Ita arctiſſimum complexum ſignificant poëtæ. de quo multa diximus in Commentationibus in Horatium. Sed erat in manuſcriptis omnibus, Huc, & huc.

VOS *item ſimul integræ.*] Caſtæ. ante,

Puellæ, & pueri integri. In manuſcriptis erat, Vóſque item. Chorus aliquis in Epithalamiis adhibebatur fauſta omnia vtrique coniugi adprecantium. Quo ex genere ſunt illa

D Sapphus apud Athenæum, ac Macrobium:

Κοινῇ δ' ἄρα πάντες καρχήσι' ἔχον,
Καὶ ἔλειβον, ἀρήσαντο δὲ πάμπαν
Ἐσλὰ τῷ γαμβρῷ.

Et illa eiuſdem apud Hephæſtionem,

Ὄλβιε γαμβρὲ σοὶ μὲν δὴ γάμος ὡς ἄραο
Ἐκτετέλεστ', ἔχεις δὲ πάρθενον ἂν ἄραο.

AGITE, *in modum Dicite.*] In numerum, vt Verg. in VIII. Æneid.

Illi inter ſeſe multa vi brachia tollunt
In numerum. ——

HYMEN *ô Hymenæe.*] Ὑμεναίωμα nuptiale. Diuus Hieronymus, ſi modo eius liber eſt, χορούς

E in Commentario in Cantica Canticorum Iuuenes ac puellas in nuptiis adhiberi ſolitas ſignificat: idque Drama vocat.

SE *citarier ad ſuum Munus.*] Vocari ὀνομαστικῶς. Horatius,

Ab Ouo vſque ad mala citaret Io Bacche.

Æmilius Probus, hiſtoricus, *Magnis,* inquit, *in laudibus tota fuit Græcia, victorem Olympiæ citari.*

DVX *Bonæ Veneris.*] Bonam Venerem, & bonum amorem dicit coniugalem: &, vt poſt dicit,

Fama quem bona comprobat.

BONI *Coniugator amoris.*] Γαμήλιε.

A QVIS *deus magis optimis Eſt petendus amantibus.*] In manuſetiptis omnibus,

Quis deus magis amatis. itaqoe adulterinum omnioo eſt, Optimis. Ego, quo ſtet verſus, legendom puto,

Quis deus magis à matris

Et quod ſequitur,

Expetendus amantibus. Amantes & pallidos, & macie confectos videmus. Vergilius io Palæmone,

Heu, heu, quã pingui macer eſt mihi taurus in arno
Idem amor exitium eſt pecori, pecoriſque magiſtro.

Et Ouid. in I. Amorum,

Longus amor tales corpus tenuauit in vſus,
Aptáque ſubducto corpore membra dedit.

B Et in XI. Metamorphoſ.

Fecit amor maciem.

TE *ſuis tremulus parens.*] In manuſcriptis, pro Tremulus, Romolus, aut Remulus. hoc potius, ſi modo ferendum eſt.

ZONVLA *ſoluunt ſinus.*] Verbi quoque ſyllabas ipſius mite ſoloit.

TE *timens cupida nouos Captat aure maritus.*] Ita eſt omnibus in manuſcriptis. Ea forte ſententia, atque ordine, Nouus maritus, timens, ne voto excidat, te cupida aure captat. Nouos autẽ pro Noous legi nuper in vetuſtiſſimo libro Vaticanæ bibliothecæ io oratione Philippi ex hiſtoriis Salluſti, quæ noo extant. C

Adeſt nouos exercitus. vel ſi Timens, in Tenens, quod facile eſt, mutes, ea ſit ſententia, quæ te tenet, marito ſuo non contenta, nouos maritos cupida captat. Nouus maritus dicitur, vt & Noua nupta. Idem alibi,

Inuiſente noua prælia torua viro.

Et Plaot. in Caſioa, *Lubet Chalinum, quid agat ſcire nouam nuptam cum nouo marito.* Et Feſtus Pomp. *Nuces flagitantur nuptiis, & iaciuntur pueris, vt noua nupta intranti domum noui mariti ſecundum fiat auſpicium.* Et in verbo Repotia, *Repotia poſtridie* D *nuptias apud nouum maritum cenatur, quia quaſi reficitur potatio.* Veibo Captare Terent. in Phorm. ſic eſt vſus,

Ad fores ſuſpenſo gradu placide ire perrexi. acceſſi. aſtiti.
Animam compreſſi. aurem admoui. ita animum cœpi attendere,
Hoc modo ſermonem captans.

TV *fero iuueni in manus.*] An quia mulier in manum viri coouenit, an potius quod virginem det optanti iuueni fruendam.

MATRIS *è gremio ſua.*] Eundem verſum poſtea repetit. Hoc verò è veteri conſuetudine poſuit, quam tradit his verbis Feſtus Pompeius, E *Rapi ſimulatur virgo ex gremio matris; aut, ſi ea non eſt, ex proxima neceſſitudine, cum ad virum trahitur. quod videlicet ea res feliciter Romulo ceſſit.* Eodem forte pertineat illud Verg. in X.

—tu ſocer & gremiis abducere pactas.

DEDIS.] Idem alibi,

Dedatur cupido iamdudum nupta marito.

FAMA *quod bona comprobet.*] Sic etiam Ouid. in IIII. Faſt. de Venere,

Cum primum cupido Venus eſt deducta marito,
Hoc bibit ex illo tempore nupta fuit.

A *Illam ſupplicibus verbis placate, ſub illa*
Et forma, & mores, & bona fama manet.

NVLLA *quit ſine te domus Liberos dare.*] Locret. *Per te quoniam genus omne animantium*
Concipitur, viſitque exortum lumina
Solis. —— Et Theocritus, dignam deam quæ colatur in Amphiclis domo, cui liberos dederit, ἁ πότνια οὐ παίδεσσιν ἱκάνεο τὰν ϑυοέσσαν Οὐρανίαν, ἱερὰ αἴϑυια χρυσοχαίτας, οἶκον ἐν Ἀμφικλέους, ᾧ καὶ τέκνα καὶ βίον ὤπασε Ζηνός.

LIBEROS *dare.*] Idem poſt,

Liberos date, procreate. Vergil.
—— Geminam partu dabit Ilia prolem.

B Et Claud. in ouptiis Honoti & Mariæ,

———Te Leda mallet, quam dare Caſtorem.

NEC *parens Stirpe nitier.*] Sophocles io Oedipo in Colono, idem, opinor, ſignificans, Οἰδ. ὦ τῷ μεγάλα δοκεῖ δυνάμει τίνοιμ' ἂν βλαστὸν φύτευμ' ἀχείρωτον αὐτόποιον. Stirpe enim valet, quod βλαστὸν φύτευμα dicit, ſiue ἔρνος. Sophocles in eadem fabula, ὦ φίλτατ' ἔρνη. quæ verba ſunt Oedipi ad filias. Ex eodem prope genere eſt, quod Ariſt. poſuit in VII. ἠϑικῶν Νικομαχείων, quod prouerbio dici ſoleret, δι' ὧν πάντα αἷμα, καὶ ῥίζαν, καὶ τὸ πεῖσμα. Quod vero Niti dixit, eodem prope modo Lu- C cret. io IIII.

Et quibus ante domi fecundæ ſæpe nequiſſent
Vxores parere inuentaeſt illis quoque compar
Natura, vt poſſent gnatis munire ſenectam.

Et Propert. in IIII.

Et ſerie fulcite genus. Euſebios io primo libro de Conſtantini Imperaroris vita, vbi de Alexandro Macedonum rege, Ἄπαις, ἄρριζος, ἄοικος. Et, cum gentis totius exitium ſignificant, iiſdem verbis vtuntur auctores vtriuſque lioguæ. Sophocles in Electra, Φεῦ, φεῦ τὸ πᾶν δὴ δεσπόταισι τοῖς πάλαι πρόρριζον, ὡς ἔοικεν, ἔφϑαρται γένος. Verg. in XI. Æn.

—— Et Euandri totam cum ſtirpe videbit
D *Procubuiſſe domum.*

FINIBVS.] abſolute poſuit, vt poſt, Oris,

Quam maxima in oris. Ouid. io II. Elegiarum, in amicam, quod abortiuum fecerat, eandem pæne in ſententiam,

Quis Priami fregiſſet opes, ſi numen aquarum
Iuſta recuſaſſet pondera ferre Thetis.
Ilia ſi tumido geminos in ventre necaſſet,
Caſurus dominæ conditor vrbis erat.
Si Venus Aeneam grauida temeraſſet in aluo,
Cæſaribus tellus orba futura fuit.

CLAVSTRA *pandite ianuæ.*] Ex hoc genere eſt, & huic proximum, Sapphus illud apud Hephæſtionem, ἀεὶ εἰς ὦ, πρῶτον, ὑμήναον. Ὑψοῦ δὴ τὸ μέλαϑρον ὑμήναον ἀέρρετε τέκτονες ἄνδρες, ὑμήναον γαμβρὸς ἔρχεται. E

VIDEN', *vt faces Splendidas quatiunt comas.*] Nouæ enim noptæ fax prælocebat, quare rapi dicebatur. Feſtus Pompeios, *Rapi ſolet fax, qua prælucente noua nupta deducta eſt ab vtriuſque amicis, ne aut vxor eam ſub lecto viri ea nocte ponat, aut vir in ſepulchro comburendã curet, quo vtroque mors propinqua alterutrius captari putabatur.* Plaut. in Caſina,

Primum omnium huic lucebis nouæ nuptæ facem.

Stat. in II. Thebaid. idem ſignificans dixit,

Præmiſſaque faces feſtum nubentibus ignem

Obruit.—— Quamobrem M. Tullius in oratione pro Cloentio Faces nuptiales has vocat.

VINEN', *vt faces Splendidas quatiunt comas.*] Sic Sol auricomus à poëtis dicitur. Et cometa πωγωνίας Æſchyl. in Agamemnone, Πέμπουσι δ' ἀνδαίοντες ἀφθόνῳ μένει φλογὸς μέγαν πώγωνα. Quatiunt autem dixit, vt & Caluus in Epithalamio.

Heſperium ante iubar quatiens.

Et Græcè Theodectes, Ἑλένῃ. Ω καλλιφεγγὲς λαμπάδος εἰλίσσων φλογὸς. ἥλιε πόθεινὸν πᾶσιν ἀνθρώποις σέλας.

PRONEAS, *noua nupta.*] Ω νέα νύμφη. Feſtus Pomp. *Nuptias dictas eſſe ait Santra ab eo, quod Nymphea dixerunt Græci antiqui γάμον. Inde nouam nuptam νέαν νύμφην.* Hoc autem aliud ὑπερβατὸν nuptiale.

TARDAT *ingenuus pudor.*] In manuſcriptis omnibus, Tardet, illud rectius. Ingenous pudor, ἀγαθὴ αἰδώς. In ſcriptis grammatici veteris, quæ apod me ſunt, ἀγαθὴ δ' ἔτι ἄδην αἰδώς. ὁ τῷ Θεοκρίτῳ διδάσκαλος φησιν οὕτως εἰρηκα. Claudianus in nuptiis Hoooti & Mariæ,

Iam nupta trepidat ſollicitus pudor,
Iam produnt lacrymas flammea ſimplices.

Vitruuius in procemio lib. vi. Ingenuom colorẽ dicit. *Mihi autem*, inquit, *à præceptoribus eſt traditum, rogatum, non rogantem, oportere ſuſcipere curam, quod ingenuus color mouetur pudore, petendo rem ſuſpicioſam.*

QVEM *tamen magis audiens.*] Sic erat omnibus in manuſcriptis. Erit ergo ſenſus, Cui parens pudori, Audire enim id nonnumquam ſignificat. Verg.

Inſtat equis auriga, nec audit currus habenas.

FLET, *quod ire neceſſe ſit.*] Quo pudore impedita, flet. Eſt autem iiſdem in libris, Quod ire neceſſe eſt, quod eſt multo rectius. Sæpe namq; non elidit.

NON *tibi Arculeia periculum eſt.*] In manuſcriptis omnibus, Arunculeia, & Aurunculeia. legendum forte, Aruncleia, ab Aruncis. itaqoe vetuſtatem generis & claritatem ſignificat. Poſſit etiam legi Hirculeia, vel Herculeia, quomodo Aldos olim impreſſit. Salluſtius ii. hiſtoriarũ, vt eſt apud Nonium Marcellum in verbo Sagum, Hirculei cuiuſdam meminit. *Occurrere*, inquit, *duci, & prælium accendere adeo vt Metello in ſagum, Hirculeio in bracchium tela venirent.* Non tibi periculum eſt, ita prope dixit, vt Cicero Caue putes. itaque Græci κινδυνεύσεις prope eodem modo dicunt.

NE *qua femina pulcrior Clarum ab Oceano diem Viderit venientem.*] Quod de die forma cuiuſque ſpectari in primis debeat.

TALIS *in vario ſolet.*] Hyacintho nunc, quam prius myrto, comparat.

ET *audias Noſtra verba.*] Noſtros cantus. Manilius in iiii. Aſtronom.

Et graciles calamos, & neruis inſita verba.

NOSTRA *verba, viden'. faces.*] In manuſcriticis omnibus, Viden' vt faces. Stare autem ſic verſus nequit. legendum poto, Vide, vt faces.

AVREAS *quatiunt comas.*] χρύσεον φάος. Bion in Bucolicis,

Ἕσπερε τᾶς ἐρατᾶς χρύσεον φάος Ἀφρογενείας.

NON *tuus leuis in mala Deditus vir adultera.*] Vetuſte dixit. Ex eodem genere eſt illud eiuſdem poſt,

Sed quæ ſe impuro dedit adulterio.

Mala, non caſta: vt Bonas, Caſtas vocant.

PROBRA *turpia perſequens.*] In manuſcriptis omnibus, *Precatur pia perſequens.* rectius illod, ſi modo veterem librum Guarinus eſt ſecutus. Statius in Dauo Probrum ſic videtur accepiſſe,

Ea compreſſa parit huic puerum, ſibi probrum.

Vt & Plaut. in Aul.

—— quo pacto celem herilis filiæ
Probrum, propinqua partitudo quo adpetit.

Erat quodam in libro,

Precatur pia perſequens.

Legi fortaſſe poſſit,

Peccat, aut pia perſequens.

qui enim pietati ſtudent, rebúſque diuinis ſeſe totos dedunt, Venere abſtineant. Claudianos & Catollom & Horatium imitatus hoc ipſo in genere, in Epithalamio in noptiis Honori & Mariæ, *Tam iunctis manibus nectite vincula,*

Quam frondens hedera ſtringitur æſculus,
Quam lento premitur palmite populus.

O *cubile, quot omnes Candido pede lectuli.*] Reliqui tres verſus noo in Guarini modo libro deſiderantur, ſed in omnibus iis qoos viderim. itaqoe qui eorum loco leguntur, alieni ſunt, & coniectura poſiti. illi verò duo ſoperiores in Guarini libro leguntur,

O cubile quod homine
Candido pede lectulis.

in iis, quibus hæc ſcribens, vtebar,

O cubile quod omnibus
Candido pede lecti. Difficilis vero cõiectura, propter ea, quod reliqui verſus deſunt. Heſiod. Θαλάμια ξύλα dicit ligna faciendis apta lectulis.

QVÆ *tuo veniunt hero, Quanta gaudia.*] Quæ. & quanta, iungit eodem modo Flaccus, *O qui complexus, & gaudia quanta fuerunt.* Gaudia vero in re Venerea, quæ dicantur, doceo in meis in Tibullum Commentationibus, id eſt, ἡ συνουσία.

QVÆ *vaga Nocte, quæ media die Gaudeas.*] In maouſcriptis omnibus, Gaudeat, vt ad herum referatur. is enim illum amoris fructum percipit. Gaudere gaodium, ridere riſum, ſeruire ſeruitutem, & multa hoc modo, veteres dicebant. Noctem autem vagam dixit, vt & Sol vagus dicitur, vt in illo,

Aurora exoriente vagi
Sub lumina Solis.

Nam & currum nox habere fingebatur. Tibullus in ii.

Ludite iam nox iungit equos.

Et volare, Ennius apud Feſtum Pomp. in verbo, Quando, *Nox quando medius ſignis præcincta volabat.* Ennij quoque eſſe exiſtimo apud Varronem in iiii. de Ling. Lat. *Itaque dicit Andromacha. Nocti, cana cæli ſignitenentibus conficis bigis.* Quæ verba ſic diſtinguebã, emendabámq;, *Itaque dicit Andromache nocti, Quæ cana cæli ſignitenentibus conficis bigis.* vt poſterior verſus longus ſit, eáqoe ſint Andromaches ad Noctem verba. Auctor extremi carminis in Græcis Epigrammatis, ſiue is eſt

A Mercurius, ſiue Orpheus, Noctem citam dixit,

Γᾶς ἰούσας γάμον δειλὰ δῆ νύκτα.

QVÆ *medis die.*] cum meridiabitur. Inde ante ad Iphitillam,

Iube ad te veniam meridiatum.

Cubabant meridiantes. Ouid. in I. Amorum.

Feſtus erat, mediámque dies exegerat horam,
Appoſui medio membra leuanda thoro.

Ac poſt, ipſa hac de voluptate,

Cetera quis neſcit, laſſi requieuimus ambo,
Proueniant medij ſic mihi ſæpe dies.

TOLLITE, *ô pueri, faces.*] Et tamen Apollonij interpres ſponſi, ac ſponſæ parentes ipſas in nuptiis olim faces tenere ſolitas ſcribit, in IIII. verba interpretans illa, Αὐτὴ δὲ εἶναι, ait, Οἱ δὲ παλαιοὶ τὰς μητέρας τῶν γαμουμένων ἐν τοῖς γάμοις δᾳδουχεῖν ἔθος ἦν, ὡς Εὐριπίδης ἐν Φοινίσσαις φησί. Ergo vel ea Græcorum conſuetudo fuit. vel olim factum, poſtea deſitum fieri. vel tum matres, tum pueri etiam faces ferebant. Romæ tamen nec apud Octauianum Zenum, nec apud Capranicenſem Epiſcopum, apud quos videre eſt ſcalpta, atq; inciſa veterum nuptiarum ſimulachra, vllæ matres cum facibus.

FLAMMEVM *videor videre.*] In manuſcriptis omnibus, *Flammeum video venire.* quod eſt ipſum rectius.

ITE, *concinite in modum.*] ἀσυνδέτως. quale apud Verg. *Sequere Italiam ventis.*

O *Hymen Hymenææ Hymen ô Hymenææ.*] In manuſcriptis ſemper ſic hi verſus leguntur.

Io Hymen Hymenææ io.
Io Hymen Hymenææ io.

Legendum puto,

Hymen ô Hymenææ io
Hymen ô Hymenææ.

Plautus in Caſina ſic quoque cantantem Hymenæum facit.

Age tibicen, dum illā educunt huc nouā nuptā foras,
Suaui cātu concelebra omnē hanc plateolā Hymenæo.
Io Hymen Hymenææ Hymen. Et item poſt,
Io Hymen Hymenææ Hymen.

Ibidem Plautus, & Occentare Hymenæum, & Cantare Hymenæum dixit. Quod verò tibicinem adhibitum in nuptiis Plautus ſignificat, idem etiam Claudianus oſtendit in Honori, & Mariæ nuptiis,

Ducant peruigiles carmina tibiæ.

PROCAX *Feſcennina locutio.*] Procax, dicax. Seneca in Medea, *Feſta dicax fundat conuicia Feſcenninus.* Idem, opinor, intelligens Claudianus in Epithalamio in nuptiis Honori & Mariæ,

Ducant peruigiles carmina tibiæ,
Permiſſiſque iocis turba licentior
Exultet tetricis libera legibus.

hanc enim locutionem iocos etiam vocat Ouid. in III. Faſt. de origine agens ipſa Feſcenninorum verſuum. Apud quem verſus ſunt.

Nunc mihi cur cantent ſupereſt obſcena puellæ
Dicere: nam coeunt, certáque probra canunt.

Deinde poſt,

Inde ioci veteres, obſcenáque verba canuntur.

Legendus Seruius apud Verg. vbi de Feſcenninis arcibus. Et Macrobius de Feſcenninis Auguſti. Et Sidonius Apollinaris in epiſtula ad Heronium, in qua tota fere pompa nuptialis explicatur. Quæ eius verba, quod multis locis Catulli ſenſum ac verba inluſtrant, facere non potui, quin adſcriberem. *Interueni enim nuptiis Patricij Ricimeris, cui filiam Perbenniis Augusti in ſpem publicæ ſecuritatis copulabat. Igitur tunc in iſta non modo perſonarum, ſed etiam ordinum, patriǽque lætitia tranſalpino tuo lateri conducibilius viſum. quippe cum hoc ipſo tempore, quo hæc mihi exarabantur, vix per omnia theatra, macella, prætoria, fora, templa, gymnaſia, Thalaſſio Feſcenninus explicaretur. atq. etiamnum è contrario ſtudia ſileant, negotia quieſcant, iudicia conticeſcant, differantur legationes, vacet ambitus, & inter ſcurrilitates hiſtrionum totus actionum*

B *ſeriarum ſtatus peregrinetur. iam quidem virgo tradita eſt, iam corona ſponſus, iam palmata conſularis, iam cyclade pronuba, iam toga Senator honoratur, iam pænulam deponit inglorius. & nondum tamen cuncta thalamorum pompa defremuit, quia necdum ad mariti domum noua nupta migrauit.* Quod traditam iam virginem dixit, ita verò & Catullus poſt altero in Epithalamio,

Non æquum pugnare pater, cui tradidit ipſe.

Quod pœnulam depoſuiſſe inglorium. Propterea credo Prætextatum poſtea Catullus vocat. Quod ad mariti domum nondum migraſſe di-

C cit, & ad id, quod ante poſuit de domo domini, intelligendum facit, & ad id etiam, qui poſt ſequitur, *Transfer omine cum bono,*

Limen aureolos pedes,
Raſiléinque ſubi forem.

NEV *nuces pueris neget Deſertum domini audiens Concubinus amorem.*] In manuſcriptis nonnullis, *Ne nuces pueris neget.*

In vno, Nec nuces, quod eſt ipſum maxime probandum. Qui ſequitur verſus, varie legitur in manuſcriptis. Primum ſic,

Deſertum deum audiens. deinde etiam ſic,
Deſertum dominum audiens. ſed, ſiue,

D quo, impreſſi ſunt, modo legantur, ſiue quo ſunt in manuſcriptis, nulla prorſus ſententia probabilis elici poteſt. Ego leuiter mutans, emendabā,

Nec nuces pueris neget
Deſectam dominam audiens
Concubinus amore.

Nam inuita, vt ſupra ſignificauit, ad nouum virum noua nupta trahebatur. Noli, inquit, quod eam audias parū in te propenſo eſſe animo, pueris ludentibus nuces negare.

DA *nuces pueris iners Concubine.*] Hæc vero eſt iam Feſcennina locutio. Nuces autem iaciebantur pueris: vt nouæ nuptæ intranti domum

E noui mariti ſecundū fieret auſpiciū. Feſt. Pomp. Plin. in XV, cap. XXII. *Nuces iuglandes quamquam & ipſæ nuptialium Feſcenninorum comites.* Ex quo intelligimus & cantare ſimul Feſcenninos ſolitas puellas, & ſpargi nuces, aut ſtatim poſt earum cantum id fieri ſolitum.

SORDEBANT *tibi villicæ.*] Faſtidioſe formoſas ipſas Villicas appellabat. adeo ab omnium amore erat auerſus. More vero Sabino conuitia nouo marito fiebant. Lucan. in II. de Catonis, & Marciæ nuptiis,

Non ſoliti luſere ſales, neque more Sabino
Excepit triſtis conuicia feſta maritus.

A N𝑣𝑛𝑐 *tuum cinerarium Tondet os.*] Cinerarius idem, credo, qui Ciniflo. Cato in Originibus, quo id fieret modo, oſtendens, *Mulieres,* inquit, *noſtræ capillum cinere vnguitabant, vt rutilus eſſet crinis.* Cariſius in I. & Varro in IIII. de lingua Lat. *Ornatus, quaſi ab Ore natus. hic enim maxime ſumitur, quod eam deceat. itaque ob id paratur ſpeculum. Calamiſtri, quod his calefactis in cinere capillus ornatur. Qui ea miniſtrabat, à Cinere Cinerarius eſt appellatus.* Cariſius in II. Afranium aduocat in Cinerario. Idem verbum legitur in veteri monumento in D. Pauli æde, ad primum ab vrbe lapidem, via Oſtienſi,

B

T. CLAVDIVS
ZOSIMVS. FECIT.
LICINIAE. PRISCAE. MAMM
CLAVDIAE. . . . . . ROSHONO. SOR
MASSA. . . . . . CVM CINERARIO
ET. TI. CLAVDIO. VERECVN
DO. PATRONO. ET. SIBI
ET. SVIS. POSTERISQ. EORVM
LONG. PED. VI. LAT. PED. VI

Hi ſiot fortaſſe, quos in procemio libri primi Columella Capitúmque & capillorum concinnatores vocat.

C Tᴏɴᴅᴇᴛ *os.*] Malas. Martial. in VIII.

Pars maxillarum tonſa eſt tibi, pars tibi reſtat.

Atque idem alibi,

Tondebit pueros iam noua nupta tuos.

Eſt autem ſenſus, Quas tu nuper faſtidiebas atque auerſabare, iis nunc os tondes, iis te nunc ipſum ornas. vel id dicit, quod ad eam diem barbam alere liceret, iam marito non liceret.

Dɪᴄᴇʀɪs *male te à tuis Vnguentate glabris Abſtinere.*] In manuſcriptis, Diceres, praue omnino. Vnguentatum dicit, mollem, atque vnguentis delibutum. & quod dixit Homerus, τὴν κουριδίην ἄλοχον.

D Seneca hircoſis vnguentatos opponit. cuius apud Gellium in XII. cap. II. verba ſunt, *Quedam ſunt,* inquit, *tam magni ſenſus. Q. Ennij, vt licet ſcripti ſint inter hircoſos, poſſint tamen inter vnguentatos placere.* Eo autem verbo cum ceteris P. Africanus apud eundem Gell. in VII. cap. XII. molliſſimum homioem ſignificat, *Nam qui,* inquit, *quotidie vnguentatus aduerſum ſpeculum ornetur, cuius ſupercilia raduntur, qui barba vulſa, feminibusque ſubuulſis ambulet, qui in conuiuiis adoleſcentulus cum amatore, cum chirodota tunica inferior adcubuerit, qui non modo vinoſus, ſed viroſus quoque ſit, eum ne quiſquam dubitet, quin idem fecerit, quod cinædi facere ſolent.*

E Gʟᴀʙʀɪs.] vel ad ætatem referendum, vel quod ſe nuce, volſelliſque depilarent. cuius infamiam dedecoris ſubiit Auguſtus.

Sᴄɪᴍᴠs, *hæc tibi quæ licent, Sola cognita.*] ſic omnino erat omnibus in libris. Sed frigere ſententia mihi videbatur, ac legebam,

Scimus, hæc tibi quæ licent
Soli, cognita ſed marito, & quæ ſequuntur.

Hæc inquit ſoli, necdum coniugi licebant: nunc minime ſolus cum ſis, alia vita alios mores poſtulat.

Nᴇ *petitum aliunde eat.*] Sic poſt,

A *Et quærendum aliunde foret neruoſius illud,*
Quod zonam poſſet ſoluere virgineam.

Eɴ, *tibi domus vt potens.*] Ita eſt in manuſcriptis, quibus vtebar, non Et potens. Ad domum autem mariti noua nupta tranſibat. vt iam diximus. Plato in Protagora potentem ac beatam domum ſic dixit, Ἱπποκράτης ὅδε ἐστὶ μὲν τῶν ἐπιχωρίων Ἀπολλοδώρου υἱός, οἰκίας μεγάλης τε καὶ εὐδαίμονος. In nuptiis quidem & quærendo marito, eiuſmodi conditio in primis quærebatur. Plau.

Ego te reduco, & reuoco ad diuitias, vbi
Tu iam locere in luculentam familiam,
Vnde tibi talenta magna viginti pater,
Det dotis. —— Ac poſt,

B *Nempe iſtuc eſt, qui Alciſimarcho filiam ſuam deſpondit in diuitias maximas.*

Qᴠᴀ *tibi ſine fine erit.*] In Achillis Maffei libro eſt, *Quæ tibi, ſine, ſeruit.*

Itaque probabilis Pontani cooiectura, qui legendum putauit. *Quæ tibi, ſine, ſeruiat.* eadem tamen quibuſdam non probatur. Ego legendum ſuſpicabar, *Quæ ſenis tibi ſeruiet.*

Cᴀɴᴀ *tempus anilitas.*] Sic omnino legendum puto. Sed omnibus tamen in manuſcriptis libris erat, Anilis ætas. Niſi ſic verſum metiamur, vt, Nilis æt, ſyllabas vnum in pedem conferamus, As, ſyllabam in ſequentem reiciamus

C verſum, in quo, Omnia, propter principem vocalem ſequentis verbi, vtramque vocalem perdet I & A. quod fecit non ſemel Horatius. *Anuitas,* inquit Placiades Grammaticus in Gloſſis, *Adnutas, interdum ſenectus eſt.* mendoſe Adiutat. emendant alij Adultas. quod non ſequor. legendum forte, Adnutat.

Tʀᴀɴsꜰᴇʀ *omne cum bono Limen aureolos pedes.*] Limen cubiculi. Sic Cic. in orat. pro A. Cluentio de nefariis illis Cluentij matris agens nuptiis, *Senſim ſcilicet, veteri conſuetudine, ac ritu.* Plaut. in Caſina,

D *Senſim ſuper attolle limen pedes, noua nupta.*

Plutarchus in vita Romuli nouam nuptam tolli manibus ſolitam aliorum, ita limen viri tranſire ſcribit, Διαμένει δὲ μέχρι νῦν, τὸ τὴν νύμφην αὐτὴν ἀφ' ἑαυτῆς μὴ ὑπερβαίνειν τὸν οὐδὸν, εἰς τὸ δωμάτιον, ἀλλ' αἰρομένην εἰσφέρεσθαι. διὰ τὸ καὶ τότε κομισθείσας βιαίως μὴ εἰσελθεῖν. Idem in Quæſitis Rom. plures cauſſas adfert, in eo quæſito videlicet, Διὰ τί τὴν γαμουμένην οὐκ ἐῶσιν αὐτὴν ὑπερβῆναι τὸν οὐδὸν τῆς οἰκίας, ἀλλ' ὑπεραίρουσιν οἱ προπέμποντες. Aliud Varro, cuius verba poſuit Seruius, illud interpretans Vergili, —— *Mopſe nouas incide faces.*

E *Varro, inquit, ideo dicit faces præire nuptas, quod antea nonniſi noctu ducebantur à ſponſis. quas ideo dicit limen non tangere, ne à ſacrilegio inciperent, ſi depoſituræ virginitatem calcent rem Veſtæ, numini caſtiſſimo conſecratam.* Lucanus in II. de nuptiis Catonis & Marciæ ritus prope omnes hiſce non admodum multis expreſſit verſibus, hunc videlicet, & illum indendi flammei, zonæ, quam ille balteum vocat, qua veſtis aſtringeretur, cæteriſque verſus illius ſunt,

Feſta coronato non pendent limine ſerta
Infulaque in geminos diſcurrit candida poſtes,
Legitimæque faces, gradibuſq; acclinis eburnis.
Stat torus & picto veſtes diſcriminat auro.

Turritaque premens frontem matrona corona. A
Tralata vetus contingere limina planta,
Non timidum nupta leuiter tectura pudorem,
Lutea demiſſos velarunt flammea vultus,
Balteus haud fluxos gemmis aſtrinxit amictus.

Neque verò tantum in nuptiis, ſed aliud quoque agentibus limen tangere ducebatur ominoſum. Ouid. in 1. Elegiarum,

Miſſa foras iterum limen tranſire memento
Cautius, atque alte ſobria ferre pedem.

Transferre pedes ſic dixit, vt & Proferre pedem Euripides dixit in Troadib.

Πρόφερε πόδα σόν, ἔσω πάτρας ἀγυιῶν.

RASILEMQVA *ſubi forem.*] ſic Verg. Raſile B buxum dixit.

ASPICE, *vnus vt accubans Vir tuus Tyrio in thoro, Totus immineat tibi.*] In primo verſu vitiũ ineſſe iampridem cum putaſſem. neque enim quid vnus in eo loco ſignificaret, aut quem ſalem ac leporem haberet, diſpiciebam, & cum manuſcriptos libros conſulerem, & Vnus, & Vnius ſcriptum reperiebam. Itaque intus legendum putaui, idque magis etiam probaui poſt, cùm in tertio manuſcripto libro, Imus, ſcriptum animaduerti. Ouid. in x. Metam. ſimile quiddam habet, vbi de Myrrha,

——*thalami iam limina tangit,* C
Iámque fores aperit, iam ducitur intus.

TOTVS *immineat tibi.*] In verbo Imminere eadem prope vis eſt, quæ Sapphus verbis ſignificatur, Γαμβρὸς ἔρχεται ἶσος Ἄρῃ.

Arnobius in III. aduerſus gentes. *O egregia numinum, & ſingularis interpretatio poteſtatum, niſi poſtes virorum adipali vnguine oblinerentur ab ſponſis, niſi virginalia vincula iam ferventes diſſoluerent, atque imminentes mariti.* Cæſar in 1. de bello ciuili ſimiliter, *Inſtabat agmen Cæſaris, atque vniuerſum imminebat.*

ILLE *non minus, atque tu, Pectore vritur intimo.*] In manuſcriptis omnibus eſt, D

Illi non minus, ac tibi
Pectore vritur intimo.

ea ſententia, nos illum non minus intimo pectore. i. amore non minore amamus, quam te quoque ipſam. Plautus in Ciſtell. Pectus penitiſſimum dixit,

In latebras abſcondas pectore penitiſſimo
Tuam ſtultitiam. ——

Ouid. in 1. Metam. vt Catullus,

Sic Deus in flammas abiit, ſic pectore toto
Vritur. ——

O HYMEN.] Leguntur in manuſcriptis, quo ſupra modo oſtendi.

MITTE *bracchiolum teres Prætextate puellulæ.*] E Prætextatum vocat, an quia vt Macrobius ſcribit in 1. Saturn. Prætexta & bulla ingenuorum habitus puerorum erat, an quia veſtem mutarat. Feſtus Pompeius nubentibus pueros conuiciantes prætextas deponere ſolitos ſcribit, quamquam etiam nubentes depoſitis prætextis intellegi poſſunt. *Prætextum ſiue prætextatum legere malumus, ſermonem*, inquit, *quidam putant dici, quod prætextatis nefas ſit obſceno verbo vti. alij, quod nubentibus depoſitis prætextis à multitudine puerorum obſcena clamentur.*

IAM *cubile adeat viri.*] In manuſcriptis omnibus, Adeant. Et noua nupta ſcilicet, & qui eam deducunt prætextati tres, & pronubæ duæ.

VOS *vnis ſenibus bonæ.*] In manuſcriptis omnibus, *Bonæ ſenibus vnis.* Legebam ipſe, *Vos bonæ ſenibus viris.* & ordinem ipſum verborum, qui eſt in manuſcriptis conſeruo, & quod eſt facillimum, ac valde probabile, ex Vnis, Viris, feci. Bonas autem Caſtas vocat, vt ſæpe tum Catullus, tum Tibullus, ac ceteri. Sin alteram ſequi lectionem malumus, Vniuiras laudari intellegamus, de quibus Tertullianus libro de Monogamia. *Fortunæ muliebri coronam non imponit niſi vniuira.*

COGNITÆ *bene feminæ.*] Bene enim cognitas ſenibus viris eſſe oportet. Et verbis autem & ſententiis proxime ad hunc Catulli locum Simonides, Φίλη δὲ συμφιλοῦντι γηράσκει πόσει κεδνή. Atque his quidem verbis etiam μονογαμία ſignificatur.

ALBA *Parthenice velut.*] Sic inſignem ſponſæ pulchritudinem ſignificat. Tibullus ſponſæ comparauit egregiam iuuenis formam, vt illam Fori Catullus. eſt enim apud illum in 1.

Candor erat, qualem præfert Latonia Luna,
Et color in niueo corpore purpureus,
Vt iuueni primum virgo deducta marito,
Inficitur teneras ore rubente genas.
Vt cum contexunt, amaranthis alba puellæ
Lilia, & autumno candida mala rubent.

Miſcet enim hos etiam colores Catullus, addens, *Luteúmve papauer.*

NON *diu remoratus es.*] In manuſcriptis omnibus. Remorata, ſed illud rectius. Remorari autem abſolute, & idem poſt,

Perge, ne remorare.

Et Plautus in Caſina protulit, *Nam, quid illæc tamdiu intus remoratur quaſi ob induſtriam.* Et in Pſeudolo, *Vter remoratur.*

QVOD *cupis, capis.*] Eadem prope παρονομασία, quæ ante, Cato Catullum.

AT *marita tuum tamen Celites, nihilo minus Pulchræ res.*] Guarinus hoc modo. Sed idẽ tamen legit, Pulchra res. Auantius legiſſe ſe adfirmat in veteribus libris, *Ad Martem tamen iuuenem.* In duobus autem manuſcriptis, quibus vtebar, legebatur, *Ad maritum tamen iuuenum*

Celites nihilominus
Pulchre res. ——

Locus ipſe difficillimus ad interpretandum. Ego tamen quam poteram proxime ad eam lectionem, quam in manuſcriptis reperiebam, reſtituere conabar, ac diſtinguere,

Admetum iuuenem tamen
Celites nihilo minus,
Pulchra res. ——

E ſuperioribus enim puerorum conuiciis intelligimus, ſponſum puerorum amore flagraſſe. Suadent igitur, vt, cum amorem in ſponſam ſuum non abſcondat, Admetum tamen ipſum, cuius amore tenebatur, ſiue is libertus eius erat, quem in deliciis haberet, ſiue quiſquis alius, minime prodat, quem pulchrum eſſe ſignificat. Credibile vero eſt formoſo iuueni Formoſi nomen impoſitum; Admetũ enim inſigni forma ab Apolline adamatũ Poetæ fingunt. Sed, ne cui duriter iuncta videantur, Tamen, & Nihilominus. Sic enim etiam Cic.

Et

Et tamen nihilominus ἀϊδὶ ἀριστῶν. Et pro Cluent. A
Tamen nihilominus putabat ſe. Pulchra res, nominandi caſu poſuit, cum accuſatiuus præceſſiſſet idem ſignificans, vt & Horatius in II. Serm. Sat. VIII.

Vidimus & merulas poni, & ſine clune palumbes,
Suaues res, ſi non cauſſas narraret earum, &
Naturas dominus.

Niſi quis eſſe accuſatiuos etiam velit, Suauis res, pro Suaues. Græci ſic quoque καλὸν χρῆμα dicunt. Et Ariſtophanis interpres hanc ἰδιωτισμὸν Atticorum propriam eſſe dicit. in illud enim Poetæ in Nebulis, ὦ Ζεῦ βασιλεῦ τὸ χρῆμα τῶν νυκτῶν, ὅσον ἀπέραντον, ſic ſcribit, Ἔθος δὲ τοῖς Ἀττικοῖς ἰδιωτισμὸν χρῆσθαι, ἴσως, ἀντὶ τοῦ χρῆμα. καὶ χαλὸν, ἀντὶ τοῦ χρῆμα. καὶ ἔτι τὸ ἄπαν ἰσχύος. Cic. pro Murena oratoris munus ac facultatem ſimiliter laudat, *Magnus dicendi labor, magna res, magna dignitas, ſumma etiam gratia*. Liuius in. XXXI. ab v.c. eodem prope modo, quo Catullus, & Horatius, *Quod ſi tantum militum Romanorum fuiſſet, vt & Chalcis teneri, & non deſeri præſidium Athenarum potuiſſet, magna res, principio ſtatim belli, Chalcis & Euripus adempta regi forent*. Cic. quoque in. XII. ad Atticum ſic admirari videtur. *Ego etiam atque etiam cogitabo, teque vt idem facias, rogo. Magna res, ſimplex eſt manere, illud anceps*. Et Plin. in XXXV. cap. III. *Decora res, vtique ſi liberorum turba*. & quæ ſequuntur. Cic. in VI. Epiſt. ad Torquatum, & alios, ſimiliter, & quidem per parentheſin, *Reliquum*, inquit, eſt, *vt te angat, quod abſis à tuis, res moleſta, præſertim ab tuis pueris*. &c.

N E Q V E *te Venus Negligit*.] ille quidem pulcher, neque tu inuenuſtus.

I L L E *pulnis Erythræi Siderumque micantium Subducat numerum prius*.] Sic Guarinus. an veterem librum ſecutus, non explicat. Et genitiuum eſſe facit Puluis. Ego vero omnibus in manuſcriptis, Pulueris legebam. tum quod ſequitur, Eritei, & Ericei. Auantius legendum docet, Erythrij. Qua de re cum diu multumque dubitarim, quæ mihi in mentem venerint, qualiacunque ea ſint, ingenue proferam. Primum, Erythræi, non placebat ipſum, & quod longe arceſſitum videbatur, & quod diphthongus corriperetur. Nam, Dionæus alibi legendum non eſſe, docui. itaque varie coniecturam feci. primum ſic, Ille pulueris interim, ea ſententia, Ille qui noſtros luſus, ac delicias numeratas vult, eas interim dum facimus, prius & puluerem, & ſtellas numeret. E. namque mutabam in I. proximam vocalem, ex R. & I. conſonantem N. faciebam, ſequitur T, in manuſcripta lectione, deinde E, poſt quam litteram, R. interponebam, & I. extremo apicem imponebam. Deinde etiam ſuccurrebat, Puluerem, arenamque Libycam hoc in genere prouerbio celebratam. Idemque memineram illud eiuſdem Catulli ante, huic ſententiæ valde conſentaneum.

Quæris, quot mihi baſiationes
Tuæ Lesbia ſint ſatis ſuperque
Quam magnus numerus Libyſſæ arenæ
Laſerpiciferis iacet Cyrenis
Oraclum Iouis inter æſtuoſi,
Et Batti veteris ſacrum ſepulcrum,
Aut quam ſidera multa, cum tacet nox,
Furtiuos hominum vident amores.

Itaque aliquid huiuſmodi ſubeſſe ſuſpicabar, faciebamque Ille pulueris Antæi, Antæum enim terrigenam Libyn appellat Statius in VII. Thebaid. diphthongonque inuitus corripiebam, quod me tamen adeo non mouebat. Tertium illud fuit, vt Eretri, quod proxime ad ſcriptam lectionem accedebat, legerem, quaſi Eretrij. alterum enim. I. & conſuetudo ipſa, & figura tollebat. Eretrium autem puluerem ab Eretria ciuitate maritima in Euboea. E. vero productam ab eo Homeri exemplo, Χαλκίδ' Εἰρέτριάν τε. quod ſi ſequimur, I. antepenultimam in. E, mutandam, & penultimam E. in. I, quæ ſunt mutationes omnes facillimæ, valdeque probabiles. Quod ſi quis propter ſyllabam apud Homerum ſcribit, Εἰρέτριαν, idem faciat hoc loco. Cariſius Erythrum mare dici etiam oſtendit, illis Plinij verbis, *Ab Erythro mare orti*. quo auctore licebit etiam hic, ſi mare rubrum intelligamus, dicere, Pulueris Eritri. Sic tamen vt prima in Eritri producatur ἰωνικῶς.

Q V I *veſtri numerare vult*.] In manuſcriptis omnibus, non Vult, ſed Volunt. Credo quod ante ſcriptum fuerat, Volt, quod non intelligentes, praue mutarunt in Volunt. Sed iiſdem in libris non Veſtri, ſed Noſtri, ſic, vt hæc ab ſponſis, non à pueris, dicta accipiamus. Sed, cum ſponſus & ſponſa in nuptiis non loquantur, Veſtri potius legamus.

M V L T A *millia luſuum*.] Auantius in veteribus libris fuiſſe dicit, & Luſum pro Luſuum, contracte, & Luſus. In iis, quibus vtebar, omnibus, Ludere. Et ſequens verſus ita legebatur, Et ludite, vtrũque vitioſe. Ego vero ſcriptum fuiſſe opinor totum verſum, Multa mollia ludi. At ludite. Vt At principium ſit orationis & cantus, quem pueri ſponſis reſpondent. Millia vero in Mollia mutandum puto, quod parum Latine dici putem Millia ludi, vt Millia cum genitiuo numeri ſingularis coniungatur, deinde vero quod Mollia, id eſt deliciæ, ſiue τὰ παίγνια Latine ſic dici putem aptiſſime, itaque omnis illa in amore laſciuia commodiſſime ſignificatur. Ludere autem laſciuire, ac libidinari. idem poſt,

——*Luſimus ſatis*. Horat. in II. Epiſtolar.
Luſiſti ſatis, ediſti ſatis, atque bibiſti.

N O N *decet Tam vetus ſine liberis Nomẽ eſſe*.] Nomen, pro Familia, & gẽte, ac populo. Verg in VI.

Inluſtres animas, noſtrumque in nomen ituras.

Et Liuius in I.

Per ſe ipſum nomen Geminum impetum facit.

S E D *indidem*.] Eodem verbo vſus Plautus.

Indidem vnde oritur facito vt facias
Stultitiam inſepelibilem.

D V L C E *rideat ad patrem*.] Politianus apud Verg. legit. *Qui non riſere parentes*. Seruium damnat, Quintilianum opponit. Et ſunt tamen qui nihil à Seruio Quintilianum putent diſsidere. Certe Catulli locus hic, & ille apud Rufum Feſtum Auianium in Orbis terrę deſcriptione, *Naſcenti Baulo riſit pater, vndique fulſit Cœlicolum ſedes*, fauere ac ſubſcribere Seruij ſententiæ videntur. Et Qui, pro Cui, ſcripſerunt antiqui.

Q

Sed *micante labella.*] Sic correxit Auantius, cum eſſet in manuſcriptis, Sed mihi ante. Micans labellum: id eſt, patens, ſaliens. Hoc ipſum exprimens Poeta vetus apud Atilium Fortunatianum, *Patens labellum diffido lugare rictu.*
Et Martialis in 1. in Maximinam,

Laxat perſpicuo labello riſu.

Et Ouid. de arte Amandi,

Sint modici riſus, paruaque vtrimque lacunæ.

Rabanus Maurus de Magorum præſtigiis, *Saliſatores,* inquit, *vocati ſunt, quia dum eis membrorum quæcumque ſalierint, aliquid ſibi exinde proſperum ſeu triſte ſignificari prædicunt.* Theocritus in [illegible], ἐκ ἀμαρύγματα χείλεος, Interpretari etiam poſſumus, Splendente. Sic Verg. in xii.

Hoc Venus obſcuro faciem circumdata nimbo
Detulit, hoc fuſum labris ſplēdentibus amnē Inficit.

Sit *ſuo ſimilis patri.*] Statius in 1. Siluar. in Epithalamio Stellæ, & Violantillæ, *Multum de patre decoris, Plus de matre capis.* Baſilius in Epiſtola ad Gregorium Nazianzenum, [illegible]

Bene *viuite.*] Idem aliquando ſimplici ipſo verbo Viuere ſignificatur. Horat. vt Catul.

Si bene qui cenat, bene viuit, lucet, eamus
Quo ducit gula.

Mvnere *adſiduo valentem Exercete iuuentam.*] C Sueton. in Domitiano, *Adſiduitatem concubitus, velut exercitationis genus Clinopalen vocabat.* Statius in 1. Siluar. in Epithalamio Stellæ, & Violantillæ in eandem ſententiam,

Exerce formam, & fugientibus vtere donis.

Ac poſt,

Ergo age iunge thoros, atque otia deme iuuentæ.

Valentem iuuentam vocat, vt Heſiodus ἥβην πολυηρατῷ. illius enim verſus eſt [illegible], vt Lycophronis adducit interpres, [illegible]. Plautus in Caſina Valentulam eodem modo videtur dicere,

Obſecro, vt valentula eſt? D

M. ANT. MVRETVS.

Collis *ô Heliconij.*] Manlij, puto, eius, ad quem infra elegiam ſcribit, & Iuliæ nuptias ode elegantiſſima celebrat, eiſque à diis immortalibus fauſta omnia precatur. Eſt autem hoc carmen quidem nuptiale, neque tamen proprie epithalamium. nam epithalamia canebantur à virginibus, cum iam noua nupta in lecto viri collocata eſſet; vt, eo primum illud prælium committente, effringenteque illud virginei pudoris veluti vallum, clamor, qui nonnunquam à virginibus in eo conflictu edi ſolet, exaudiri non poſſet. in quem vſum etiam nuces pueris ſpargi ſolebant, quibus illi colligendis intenti, tumultu & ſtrepitu omnia implerent. At hoc verſu & puellæ ipſæ admonentur, vt canant, & tota nuptialis pompa deſcribitur, vt, quemadmodum ante dixi, epithalamium eſſe vix poſſit: niſi quis, epithalamij nomine latius accepto, omne nuptiale carmen ſignificari putet. Principio igitur Hymenæum, deum nuptiarum præſidem, inuocat; E

A eumque orat, vt his nuptiis felix ac propitius aſſit. Quæ de Hymenæo traduntur, quia peruulgata ſunt, piget aſcribere.

Qvi *rapis.*] Feſtus, *Rapi ſimulatur virgo ex gremio matris: aut, ſi ea non eſt, ex proxima neceſſitudine, cum ad virum traditur: quod videlicet ea res feliciter Romulo ceſſit.* Idem, *Rapi etiam fax ſolet in nuptiis, qua prælucente, noua nupta deducta eſt, ab vtriſque amicis, ne aut vxor eam ſub lecto viri ea nocte ponat, aut vir in ſepulcro comburendam curet: quo vtroque mors propinqua alterius vtrius captari putatur.*

O Hymenæe *Hymen.*] hæc cani ſolebant, cum in domum viri noua nupta deduceretur. B vide Plautum Caſina. meminit & Terentius Adelphis.

Cinge *tempora.*] redimitus floribus Deus hic, & facem geſtans pingebatur. Theocritus, epitaphio Adonidis,

Ἔσβεσε λαμπάδα πᾶσαν ἐπὶ φλιαῖς ὑμέναιος.
Καὶ στέφος ἐξεπέτασσε γαμήλιον.

Svave *olentis.*] hoc vocabulo vſus eſt & in carmine illo in Priapum,

Pallenteſque cucurbitæ, & ſuaue olentia mala.

ſic Virgilius ſuaue rubentem hyacinthum & ſuaue rubentem muricem dixit.

Flameum *cape.*] quo nymphæ caput amicias, ad pudorem indicandum. Feſtus, *Flameo* C *amicitur nubens, ominis boni cauſſa; quod eo aſſiduè vtebatur Flaminica, id eſt, Flaminis vxor, cui non licebat facere diuortium.*

Lvtevm.] colorem hunc fuiſſe in nuptiis vſitatum, auctor eſt Plinius.

Pelle *humum pedibus.*] ſalta, ſic Horatius,

Nunc eſt bibendum, nunc pede libero
Pulſanda tellus.

Spineam.] recte emendauit hunc locum ante hos L. annos Parthenius, cum antea legeretur, Pineam. è ſpina enim alba nuptiales tædas fieri ſolitas, & Feſtus teſtatur, & Plinius: idque quoniam in Sabinarum raptu, qui feliciſſi- D me ceſſit, talibus etiam tædis paſtores vſi erant.

Nanqve *Iulia.*] æque pulchram eſſe dicit Iuliam, atque erat Venus, cum ad Paridem, ſubitura formæ iudicium, venit. Fabula omnibus nota eſt.

Cvm *bona alite.*] Vetuſte addidit, cum: vt & infra,

Transfer omne cum bono.

vſitatius enim hæc ſine propoſitione dicuntur. Horatius,

Mala ſoluta nauis exit alite. Idem,
——*mala ducis aui domum*
E *Quam multo repetet Græcia milite.* Tibullus,
Fulſerit hic niueis Delius alitibus.

Bona *cum bona.*] hæc figura, quam Cornificius traductionem vocat, huic ſcriptori, & Plauto perfamiliaris eſt. Sic infra,

Dux bona Veneris, boni
Coniugator amoris.

multiſque aliis in hoc ipſo poematio locis.

Floridis *velut.*] elegantiſſima comparatione exornat pulchritudinem Iuliæ, ſimilem ipſam eſſe dicens myrto tenellæ, quam paulatim aſſurgentem, nymphæ ſummo ſtudio nutriant. Et apparet, hac comparatione poetam ipſum

delectatum, quam infra repetierit, cum de Ariadna loqueretur,

Quales, inquit, *Eurotæ progignunt flumina myrtos,*
Aurave diſtinctas educit verna colores.

Hoc autem ex Homero ſumpſit, apud quem Vlyſſes Nauſicaam teneræ & proceræ aſſimilat palmæ. locus eſt Odyſſeæ VI,

Δήλῳ δή ποτε τοῖον Ἀπόλλωνος παρὰ βωμῷ
Φοίνικος νέον ἔρνος ἀνερχόμενον ἐνόησα. id eſt,
Talem equidem tenero ſurgentem germine palmā
Deli olim, Phœbi ante aras, vidiſſe recordor.

MYRTVS *Aſia.*] quod videlicet in Aſia, propter regionis calorem, arbor hæc feliciſſime proueniat. Neque eſt, quod quenquam moueat ſyllabæ modus. ſic Homerus Iliados II,

Ἀσίῳ ἐν λειμῶνι, Καϋστρίου ἀμφὶ ῥέεθρα.

ſic Maro,

——— *& quæ Aſia circum*
Dulcibus in pratis rimantur ſtagna Cayſtri.

& alibi,

———*ſonat amnis, & Aſia longe*
Pulſa palus,

Sic, cum Arabes & Italos prima correpta enunciemus, Arabiam & Italiam prima producta dicimus. Biennio fere, poſtquam hic commentarius primum editus eſt, ſcripſit ad me Roma Dionyſius Lambinus, homo mihi & propter doctrinæ præſtantiam, & propter ſuauiſſimos mores eximie carus, eſſe illic quoſdam homines eruditos, qui cū ceteroqui perhonorifice de me ſentirent, hoc loco diligentiam meam requirerent, qui ab Aſia regione, non ab Aſia palude, Aſiam myrtum dici putaſſem, neque ſaltem ea vidiſſem. quæ hac de re peruulgati Homerici ac Virgiliani interpretes tradidiſſent. ego autem, quod de me bene ſentiant, gratiam habeo; quod me, hoc quidem loco, reprehendant, facere iniuſte puto. nam illam ipſam paludem in Aſia eſſe conſtat: & pratum illud Aſium, vt nonnulli à nomine ἄσις, alij ab heroe quodam Aſia, ita ſunt qui à terra Aſia nominatum opinentur. idque & Euſtathius teſtatur, & is, cuius ſunt ſcholia in Homerum. Eſt autem mihi quoque, niſi fallor, liberum, in ſententiarum varietate, id ſequi, quod maxime probabile videatur.

HAMADRYADES.] nymphæ ita dictæ, quod cum arboribus & naſcantur, & intereant. Hinc eſt, quod Æneas, cum ſanguinem ex arbore, cuius ipſe ramos vulſerat, ſtillantem vidiſſet, nympharum pacem petiiſſe ſe ait, veritus nimirum, ne earum aliquam in arbore læſiſſet. Eædem interdum & Naiades dicuntur.

Ouidius,

Naiada vulneribus ſuccidit in arbore factis:
Illa perit: fatum Naiados arbor erat.

NVTRIVNT *humore.*] ſpondæum pro dactylo poſuit, vt ſæpe ſupra in Phaleuciis. infrà quoque in carmine de Atti ſæpe longam vnam duabus breuibus mutat. Eſt autem hæc vera Alduorum Gryphianorumque codicum ſcriptura, quam alij temere repudiarunt.

THESPIÆ *Rupis Aonios ſpecus.*] Heliconem ipſum dicit.

NYMPHA.] hæc eſt vetus ſcriptura. aut igitur Aganippen ipſam nympham vocat; aut

A nympham pro lympha more veterum dixit. ſic enim & apud Virgilium eruditi legunt,

Dant famuli manibus nymphas.

DOMINAM.] ita vocabantur, quæ conueniebant in manum, id eſt, matresfamilias. vide Nonium. Sed & patresfamilias, domini vocabantur. M. Brutus de officio, (citat Priſcianus) *itaque patres familiæ domini ſumus.* Terentius Heautontimorumeno,

———*domina, ergo herus damno auctus eſt.*

VT *tenax edera.*] comparatio & aptiſſima, & vſitatiſſima. Feſtus, *Edera vincit, ad quodcunque ſe applicat: ideoque eam flamini Diali neque tangere, ne-*

B *que nominare fas erat. Sed ne annulum quidem ei geſtare ſolidum licebat, aut aliquem habere in ſe nodum.*

INTEGRÆ.] intactæ, innuptæ; ἄζυγες.

QVIBVS *aduenit Par dies.*] quibus, ſuo cuique tempore, eadem obeunda erunt ſacra.

IN *modum.*] concinne, ἐρρύθμως. Sic infra,

Ite, concinite in modum.

BONÆ *Veneris.*] honeſtæ, & legitimæ.

TREMVLVS.] ſenex.

ZONVLA.] de hoc ritu, alio iam loco diximus. Verſus autem, qui proxime ſequuntur, ita ſcripti ſunt in omnibus, quos ego quidem viderim, libris: *Te timens cupida nouos Captat aure maritos.* idque, tanquam integrum, omnes inter-

C pretantur, puellas videlicet metuentes, ne in malos maritos incidant, cupide auſcultare, cum parentes de adoptando ſibi genero aliquo verba faciunt. Ac memini equidem, L. Memmium Fremiotum, nobiliſſimum, ſummoque præditum ingenio adoleſcentem, cum hoc carmen vna euolueremus, mihi dicere, & totam hanc ſententiam magnopere frigidam, & ſubitam illam numerorum commutationem ſibi valde inconcinnam, valdeque à lepore huius poëtæ alienam videri; neque dubitare ſe, quin locus corruptus eſſet. quod cum mihi quoq; hęc ſcribenti veniſſet in mentem, cepiſſemque me-

D hercule ipſius Memmij cauſſa paulo accuratius, de hoc toto cogitare, reperiſſe videor, quo modo minima mutatione locus integer fiat. Ita igitur legendum puto,

———*tibi virgines*
Zonula ſoluunt ſinus,
Te timent: cupida nouos
Captat aure maritus.

vt ſenſus ſit: dum veſper inſtat, quo tempore Hymenæus cani, & puellæ in maritorum domos perduci ſolent, trepidare ipſas, metuentes primam illam congreſſionem in maritos contra, quibus omnis mora longa ſit, quibuſque longum videatur, dum ſint cum amoribus ſuis, ſta-

E re attentis auribus, cupidiſſimeque expectare, dum illud quaſi Venerei conflictus claſſicum audiatur. Porro quod, nouos maritus, antique pro, nouus maritus, dictum eſt, eam fuiſſe deprauandi loci occaſionem puto. Quanquam autem non dubitabam, quin ex collatione, omnes mihi lepidiores homines aſſenſuri eſſent, tamen & vſitatam lectionem, & illius interpretationem appoſui, ſi quis forte ſic quoque eam tenere mallet.

FERO.] ardenti.

Floridam.] ἀκμαίαν, ἀκμάζουσαν, forma atque ætate integra.

Dadis.] plus quiddam eſt dedere, quam dare. Damus etiam recepturi: dedimus ea demum, quæ volumus accipienti propria ac perpetua fieri.

Parens *ſtirpe dicier.*] Iuriſconſulti enim tradunt, parentes nuſquam certos eſſe, niſi in nuptiis. At Telemachus ille Homericus ne ſic quidem.

Parens *ſtirpe.*] ſic locutus eſt & Virgilius,

——pulchra faciat te prole parentem.

Quæ *tuis careat ſacris.*] qui cælibes ſunt, eos veriſimile eſt minus ſollicitos eſſe de rep. quam eos, qui & vxores, & liberos habent, in quibus quodam modo ipſi periclitentur; quorumque omnium ſalutem in ſalute publica intelligant contineri. vnde in multis ciuitatibus reſpub. cælibibus cõmitti non ſolebat. Apud Maſſilienſes quidem, quorum ciuitas optime temperata olim fuiſſe perhibetur, timuchi eſſe non poterant, niſi qui & vxorem haberent, & liberos. fieri poteſt, vt idem Romani obſeruauerint in iis, quos præſides in prouincias mitterent. Atque hæc, etſi tantum coniectura nituntur, tamen aptiora, ni fallor, ſunt ad hunc locum, quam quæ de patrepatrato, & fecialibus Guarinus, & qui eum ſecuti ſunt, attulerunt.

Virgo *adeſt*] id eſt, mox preditura eſt.

Ingenvvs *pudor.*] nihil eſt, quod magis iuoentutem deceat, quam honeſtus pudor. itaque & M. Cato dicebat, placere ſibi iuuenes, qui erubeſcerent, non qui palleſcerent: & Diogenes verecundum illum ruborem, colorem virtutis eſſe dicebat: & Pythias, Ariſtotelis filia, interrogata, qui ſibi color videretur pulcherrimus, eum reſpondit, qui in ingenuis ex pudore enaſceretur. Virgines autem præcipue commendat: vnde tam ſæpe virgineum pudorem, virginalemque verecundiam in ſcriptis veterum legimus.

Flet.] flere ſolent virgines, vbi è domo paterna in mariti domum abducuntur: quod totum lacrymarum genus fictum eſſe, Catullus ipſe alio loco dicturus eſt.

Hercvleia.] Herculeij cuiuſdam meminit Saluſtius ſecundo hiſtoriarum, *Occurrere duci, & prælium accendere, adeo vti Metello in ſagum, Herculeio in brachium tela venirent.* atqoe hic videlicet eſt, qui Sertorium ſecutus, tandem cæſus eſt à Q. Metello: cuius meminit & Frontinus in ſtrategematis. Sed hæc, cum ex Iulia familia eſſet, ex Herculeia non poterat. An igitur Herculeiam dicit nobiliſſima ſtirpe ortam, & cuius maiores ad ipſum vſque Herculem gentis primordia referrent? Vix crediderim. plane autem in meo vetere libro legitur omnibus literis, *Arunculeia.* ſed tamen ab Arunca oppido, Aruncana potius diceretur. itaque ἐπιχω.

Vario.] variis floribus picto.

Stare.] hoc verbo vtitur, vt viuidum ac vegetum indicet florem.

In *mala Deditus vir adultera.*] quod nunc, ſtudere alicui rei, & alicui rei deditum eſſe, dicimus; id veteres. ſtudere in aliqua re, & in aliqua re deditum eſſe, dicebant. Cato, *Poetica artis honos*

A *non erat. ſi quis in ea re ſtudebat, aut ſeſe ad conuiuia applicabat, graſſator vocabatur.*

Lucretius,

Et ſimul in pugna ſtudio quod dedita mens eſt.

Lenta *vitis.*] ſic Virgilius,

Lenta quibus torno facili ſuperaddita vitis.

Assitas.] prope ſitas.

O cvbile.] verborum ordo paulo eſt perturbatior: quo factum eſt, vt nonnulli locum hunc non carere vitio ſuſpicati ſint. ita autem digerenda ſunt, vt intelligantur: O cubile, quot bona omina veniunt lectulis candido pede: (pe-
B dem autem vocat, quo fulcitur lectus; vt ſupra,

——veteris pedem grabati)

& quæ bona omina veniunt tibi. Gratulatur autem & cubili, & lectulis conſciis atque arbitris futuris nuptialium luſuum. ſic Propert.

——ô tu Lectule delicijs facte beate meis.

Citat fragmentum huic loco ſimile Priſcianus ex Atticida, poëta vetere, in Hymenæo, quod tale eſt, *Felix lectule talibus Sole amoribus.*

Conſtat autem & materiam eandem eſſe, & idem carminis genus: vt parum abſit, quin ego hoc quoque Catulli carmen Hymenæum, non, epithalamium, inſcribendum putem.

C Gavdia, *quæ gaudeas.*] ὁμωνυμῶς, vt in illo Virgilij,

——hunc, oro, ſine me furere ante furorem.

Tollita *ô pueri faces.*] deſcribit nunc puellam egredientem domo. Quinque autem facibus vtebantur in nuptiis; quod is numerus quaſi ſymbolum quoddam ſit nuptiarum, vt qui ex primo impari, & primo pari, tanquam ex mare, & femina conſtet. Plura, ſi libet, vide apud Plutarchum in problematis. Eas qui præferebant, daduchi à Græcis, à Latinis fortaſſe olim pueri lauti dicebantur. id ſuſpicor ex verſiculo Plauti, qui eſt in Curculione, vbi ſeruus adoleſcenti eunti de nocte ad amicam, cereumque manu fe-
D tenti ita dicit,

Tute tibi puer es lautus, luces cereum.

Quin & ſuſpicor id olim ominoſum habitum fuiſſe, creditumque, qui nouæ nuptæ luxiſſent facem, eos poſtea nihili fore. nam apud eundem poëtam Caſina, Olympio Chalino, conſeruo ac riuali ſuo, ita minitans inducitur,

Primum omnium huic lucebis nouæ nuptæ facem:
Poſtilla vt ſemper improbus, nihilique ſis.

Flamevm.] quo, vt diximus, nuptæ amiciebatur caput.

Nev *diu taceat.*] pueros admonet, vt de more Feſceninos verſus canant. Iis autem verſibus,
E ſumma verborum licentia & laſciuia factis, conuicia quædam in ſponſos iocculariter ſpargi ſolebant. vnde & ſtatim poëta tum puero concubino Manlij petulantius quodam modo inſultat; tum Manlium ipſum, vt nimis in pueros procliuem, notat, tum nuptam admonet, ne ſe viro difficilem præbeat: alioqui fore, vt ipſe delicias aliunde petiturus ſit: quam totam veriſimile eſt Feſceninorum verſuum materiam fuiſſe.

Nev *nuces.*] & maritus ipſe nuces pueris ſpargebat, tum ea, quam diximus, cauſſa, tum vt vt ſe puerilia omnia relinquere oſtenderet; (vnde eſt illud Virgilij,

Sparge *marite nuces.*]& ipſius concubinus, & vt ex hoc loco colligitur, indicans ſe amplius puerile illud paſſurum ooo eſſe.

Thalassio.]hunc inoocabaht in noptiis. vide Liuium lib. I. & Plutarchum problematis. Hic pro ipſo matrimonio ponitur.

Sordebant *tibi villicæ.*] tu, inquit, nuper villicarum diſſuauiari te copientium oſcula, pro innata formoſis omnibus ſuperbia, refugiebas,& amore domini ferox, & formæ bono : at ounc certe iſtos animos demittes: cum & dominus ad nuptias animum adiecerit, & tonderi te iuſſerit: quod indicio eſt, te ei amplius in deliciis noo fore. Porro comam nutrire olim pueri delicati ſolebant. Horatios,

Aut teretis pueri, longam renodantis comam.

Et Martialis, inter cetera, quæ ad poeri pulchritudinem faciunt, exigit, vt molles ei colla flagellent comæ. Atque hinc videlicet Syoeſius ſophiſta ſcripſit cinædos eſſe pueros omnes, qui alerent comam, tondebantur autem vxores ducentibus dominis: aut alioqui cum ipſi iam exoleſcerent: quod interdum munus nouæ ipſæ nuptæ obibant. Martialis,

Flamea texuntur ſponſæ : iam tæda parata eſt:
Tondebit pueros iam noua nupta tuos.

Fere autem comæ libamina dicabant alicui deo, vt multis ex Martiale & Papinio locis cognoſci poteſt.

Cinerarivs.] ita tonſores vocabant; qood vnum de miniſteriis eorum eſſet, calefactis in cinere calamiſtris torrere ac vibrare crinem. eo nomine Afranios comœdiam quandam inſcripſit ſuam. Flauius Soſipater, *Muliebre*, inquit, *miniſterium Cinerarius dicitur: nam Cato in originibus, Mulieres, inquit, noſtræ capillum cinere vngitabant, vt rutilus eſſet crinis.*

Male *abſtinere te.*] ita ſalax eſſe, vt abſtinere non poſſis.

A tvis *glabris.*] à poeris tuis, quorum genæ cruraque nulla adhoc lanugine violantur.

Scimvs *hæc tibi quæ licent, Sola cognita.*] occupatio eſt, poterat enim Manlius dicere, ſe ab omni Venere illicita abſtinuiſſe; neque vllam eſſe legem, quæ vetaret, qoo minus ipſe arbitrio ſuo ex ſuis caperet voluptatem. Plautus Curculione,

Ita tuum conferto amorem ſemper, ſi ſapis,
Ne, id, quod ames, populus ſi ſciat, tibi ſit probro.
& paulo poſt,
Dum te abſtineas nupta, vidua, virgine
Ingenua, & pueris liberis, ama quod lubet.

atque hoc etiam affirmat Plutarchus, vbi cauſſas reddit, cur ingenoi pueri buliam geſtarent. At Catullus, etiam ſi hoc, inquit, nondum ducta vxore, tibi licuiſſe nouimus, nunc tamen marito iam eadem amplius nou licent.

Tempvs.] annota *tempus* etiam priore numero pro parte capitis dici, contra quam Soſipater putat. Sic Cornificius libro IIII. ad Herennium: Et dubitanti Gracchο, quid eſſet, oeque tamen locum, in quo conſtiterat, relinquenti, percutit tempus.

Anilitas.] ita Varro Eudæmonibus dixit iuuenilitatem. Idemq; de liberis educandis, *Velim mehercules, inquit ipſe, vſu magno puerilitatis formulam audire.*

Omnia *omnibus annuit*] ſic puto melius legi, quam *annuat*: vtcunque hoc malit Auancius. Iucunde autem exprimit naturam ſenum; in quibus caloris naturalis inopia imbecillitatem, imbecillitas tremorem efficit, ita vt caput perpetuo motitantes, omnia omnibus annuere videantur.

Transfer *limen pedes.*] noue dictum pro, fer pedes trans limen. Omioofum autem putabatur, vel ingrediendo, vel egrediendo limen tangere, Ouidius,

Omnia ſunt aliquid, modo cum diſcedere vellet,
Ad limen digitos conſtitit icta Nape.

ideoque ſummus poëtarum, equum illum fatalem in limine ſubſtitiſſe dicit,

——quater ipſo in limine portæ Subſtitit.

Præcipue autem id in notis ooptis religioni habebant. Plautus,

Senſim ſuper attolle limen pedes noua nupta.

Lucanus in ſecundo,

Tralata vetuit contingere limina planta.

Cauſſas ex Seruio, & Plutarchi problematis require.

Avreolos *pedes.*] pulchros. χρυσοῦν enim vocabant, quidquid pulchrum eſſet. At Homerus Tethyn ab argenteis pedibus ἀργυρόπεζαν nominat.

Rasilem.] politam, ξεστήν.

Forem.] Plaotus Milite,

——ecce autem commodum aperitur foris.
Ouidius,
——cuſtos in fore nullus erat. Idem,
Difficilem moto cardine pande forem.

Tyrio.] porpura Tyria inſtrato.

Immineat *tibi.*] in te, tanquam in præda aliqua ſua, defixus, ouſquam à te oculos dimoueat, ſed vultu ipſo indicet impotens deſiderium tui.

Flama *ſed penita magis.*] ſignificat eum maiore etiam nuptæ amore ac deſiderio carpi. Penitum vocabant veteres, quod intimum eſſet: vnde & penum, & penates deos dixerunt,

Plautus Aſinaria.

——age quæſo hercle vſque ex penitis faucibus.

Idem Perſa,

Fortinam aduectam ex Arabia penitiſſima.

Mitte *brachiolum teres Prætextate puellulæ.*] Feſtus, *Patrimi & matrimi prætextati tres nubentem deducunt: vnus, qui facem præfert è ſpina alba, quia noctu nubebant: duo, qui tenent nubentem.*

Vos *vnis ſenibus.*]idem Feſtus admonet, pronubas adhiberi ſolitas, quæ ſemel tantum nupſiſſeot.

Bonæ *feminæ.*]antiquæ, & populariter.

Plautus,

Bona femina, & malus maſculus hic te volunt.

Cicero, *tuæ vxoris, bonæ feminæ, locupletis quidē certe.*

Collocate.] collocare proprie dicuntur in lecto pronubæ nouam ouptam.

Alba *parthenice.*] de parthenice, & papauere vide Plinium.

Bona *te Venus.*] ingreſſus maritus, nihil veritus eorum, qui aderant, oculos, vxorem in le-

cto collocatam, ipſis inſpectantibus, preſſule, vt verisimile eſt, deoſculatus fuerit: ob quod tam lepidum factum, poëta ei propitiam Venerem precatur.

QVOD *cupis, capis.*] Paronomaſia.

AT *marite.*] videtur nuptam admonere, vt occulat ardorem amoris ſui, licet pulcher omnino coniugalis ille amor, honeſtuſque ſit. neque ſane video, quis alius ſenſus ex his verbis elici queat: ſed profecto, ne quid diſſimulem, totus hic locus mihi valde ſuſpectus eſt.

ABIT *dies.*] diem dicit pro tempore, iam enim nox erat.

PERGE, *ne remorare.*] hæc ad ſponſum potius, quam ad ſponſam, dici videntur.

ILLE *pulueis Erythrei.*] pulueis, antiquus genitiuus eſt. in, Erythrei, autem detrita eſt vna æ diphtongo litera, metri cauſſa. ſic ſupra Dioneum dixit pro Dionæo. Qui hunc verſum ita legebant,

Ille pulueris Erythræi,

miror, vbi habuerint aures.

TORQVATVS, *volo, paruulus.*] tale eſt illud,

——ſi quis mihi paruulus aula

Luderet Aeneas, qui te tantum ore referret.

volo autem hic valet, opto, & cupio: vt cum Cicero dicit, volo tibi deos hanc rem fortunare: volo tibi hanc rem feliciter euenire: de qua huius verbi notione ſcripſimus pridem in Andriam. Eſt autem hic ὑποκορισμὸς infantuli longe ſuauiſſima.

SIMILIS *patri.*] Horatius.

Laudantur ſimili prole puerperæ.

Heſiodus inter ceteras ferrei ſæculi calamitates eam quoque ponit, quod nulla ſit in liberis parentum ſimilitudo,

Οὐδὲ πατὴρ παίδεσσιν ὁμοίιος, οὐδέ τι παῖδες.

etſi illud, ὁμοίιος, ſcio aliter quoque exponi poſſe, idémque ſanctiſſimus poëta, quo loco percenſet eas commoditates, quibus dij cumulant homines iuſtos, ait eorum vxores ſimilia parentibus pignora parere,

Τίκτουσιν δὲ γυναῖκες ἐοικότα τέκνα γονεῦσι.

TELEMACHO.] Vlyſſis filio ex Penelopa.

PENELOPÆO.] Penelopen ex Homeri prædicatione omnes ita caſtam fuiſſe credunt, vt eius nomen, non mulieris iam, ſed pene ipſius pudicitiæ nomen ponatur. ſunt tamen, qui eam impudiciſſimam fuiſſe tradant, procíſque ordine omnibus feciſſe copiam ſui: quod & Homerum ſubindicaſſe aiunt, cum eam tendendo arcu vires eorum tentaſſe narrat. ita quidem arcum illum intellexit, quicunque auctor eſt longe vrbaniſſimi hac de re epigrammatis, quod inter luſus Priapeios legitur. Interpres Theocriti alicubi aſſerit, Pana filium eſſe Penelopes ex omnibus procis, vnde & nomen illud inuenerit, quod videlicet ex permiſto eorum omnium ſemine concretus foret. Alibi autem narrat, quod etiam turpius eſt, Mercurium conuertiſſe ſe in formam hirci: cuius libidine incenſam Penelopen cum eo commiſcuiſſe corpus, eoque ſatu editum Pana. Sed Catullus eam, quæ in plures probatur, ſententiam inſequitur.

CLAVDITE *oſtia virgines.*] ita fere conclu-

A ditur Helenes epithalamium à Theocrito,

Χαίροις, ὦ νύμφα, χαίροις εὐπένθερε γαμβρέ.
Λατὼ μὲν δοίη, Λατὼ κουροτρόφος ὔμμιν
Εὐτεκνίαν, Κύπρις δὲ θεὰ Κύπρις ἶσον ἔρασθαι
Ἀλλάλων, Ζεὺς δὲ Κρονίδας, Ζεὺς ἄφθιτον ὄλβον,
Ὡς ἐξ εὐπατριδᾶν εἰς εὐπατρίδας πάλιν ἔνθῃ.
Εὕδετ' ἐς ἀλλάλων στέρνον φιλότητα πνέοντες,
Καὶ πόθον.

IANVS DOVSA FIL.

O CVBILE *quot omine Candido pede lectuli Quæ tibi veniunt bona!*] Pater ita conſtituit hunc

B locum:

O cubile, quot omina

Candido pede ô lectule ô,

Quæ tibi veniunt bona!

alioqui, ſi vulgatam lectionem retinemus, *candido pede lectuli*, commodè explicare poſſis τὸ κοίτης ἐπιφανέστατον, quod nos monuit eruditiſſimus amicus noſter P. Colutus in Apuleio.

CANA *tempus anilitas.*] Hinc in Gloſſario Arabico Latino vbi legitur: *Anitas, ſenectus*; ſcribendum *Anilitas.* nam & Iſidorus lib. xi. Originum: *Sicut autem à ſene ſenectus, ita ab anu anilitas nominata eſt.*

C

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

COLLIS *ô Heliconei.*] A. Ticida hoc genere carminis Hymenæon ſcripſit. Sappho non Hymenæon, ſed epithalamion. Seruius nondum excuſus: *Sappho*, inquit, *in libro, qui inſcribitur*, Ἐπιθαλάμιον.

——χαῖρε δὲ νύμφα
χαῖρε τίμιε γαμβρέ.

Quod & ipſum eſt eiuſdem generis metrum.

HELICONII.] vetus, *Heliconei.* Ita omnino

D ſcribere neceſſitas carminis cogit. ἑλικώνειος, ἑλικώνιος. κυκλώπειος, κυκλώπιος- *vos & Cyclopea ſaxa Experti*- Sic διώναιος, διώνιος. *Sacra Dioneæ matri.* non Dionææ, Διώνη, Διώνεια, vt Κυκλώπη, Κυκλώπεια.

PINEAM.] Non *Spineam.* Seneca Medea:

Candida thyrſigeri proles generoſa Lyæi,

Multifidam iam tempus erat ſuccendere pinum.

Excute ſolennem digitis marcentibus ignem.

Feſta dicax fundat conuicia Feſcenninus.

At qui Spineam hic ponebant, dicant mihi, vbi viderint tædam in ſpinu, quæ propria eſt reſiniferarum arborum.

E FLORIDIS *velut enitens.*] Lyricus Græcus:

τίῳ σ', ὦ φίλε γαμβρέ, καλῶς ἐϊκάσδω,
ὄρπακι βραδίνῳ σε μάλιστ' ἐϊκάσδω.

QVIS *Deus magis optimus.*] Audacia Auantij, qui *optimis* repoſuit, vbi priſca ſcriptura habebat, *Quis Deus magis amatus.* In Langobardico charactere nihil omnino T, differt à C, & viciſſim altera pro altera hic poſitæ ſunt. At in illo optimo Gallicano, *a macus*, ſcriptum erat, C, pro G, vt alibi *iuncier* pro *iungier*, *porcentur* pro *porgentur.* Scribe igitur *Quis Deus magis ah magis Eſt petendus amantibus.* A ſemper habet etiam noſter liber pro *Ab.* Magis ah ma-

magis, nimis ah nimis, Miſer ah miſer veteris elegantiæ ſunt. A

Nec *parens ſtirpe dicier.*] Scriptus liber, & priſcæ editiones *Stirpe vincier.* Male aſſecutus eſt lectionem Gallicani exemplaris librarius. Nam in eo ſcriptum fuit: *innicer.* C, pro G, vt modo notabamus, *macis* pro *magis*, in eo ſcriptum fuiſſe. Elegantiſſime Catullus dixit parentes ex non iuſto coniugio non poſſe iungi ſtirpe. h. e. non poſſe tranſmittere hereditatem ad liberos, quia ex non iuſto coniugio ſuſceptus eſt peregrinæ conditionis. Peregrinus autem nihil capit de bonis ciuis Romani. At ſuus heres, quum immiſceat ſe hereditati, continuat ius patris ſui po- B tius, quam patri ſuccedit. Hoc eſt, quod Catullus dixit, iungi ſtirpe parentes, quum eorum ius ab heredibus, qui ſui dicuntur, continuatur. *At nitier*, quod Auantius repoſuerat, omnino cum ipſius Auantij fautoribus exibilandum eſt.

Non *queat dare præſides.*] Pendent ab eodem iure. Nam qui ex non iuſtis nuptijs concepti ſunt, peregrini ſunt, quibus nulla erat munerum populi Romani participatio. Non ergo magiſtratum capere poterant. Nihil eſt apertius hac ſententia. Putant tamen docti viri hic abſtruſum neſcio quid latere, cuius hiſtoria penitus nos fugerit. In quo ſane in ſirpo nodum quæ- C runt.

Virgo *adeſt, viden vt faces Splendidas quatiunt comas.*] Ad eum modum Callimachus:

Καὶ δή που τὰ θύρετρα καλῷ ποδὶ Φοῖβος ἀράσσει.
Οὐχ ὁρᾷς, ἐπένευσεν ὁ Δήλιος ἡδύ τι φοῖνιξ.

Tardat *ingenuus pudor.*] Et vetus ſcriptura, & primæ editiones conſtanter habent *Tardet*, quod retinendum eſt omnino. Sic veteres *Denſet* pro denſat dicebant. Virgilius,

Denſet enim quæ laxa.——

Quem *tamen magis audiens.*] Legendum ſine dubio, *Quæ tamen.* Error hinc fluxit, quod Gallicanum exemplar vt coniecimus, ſine diphthon- D go *Que* pro *quæ* ſcriptum habuit: id quod in alijs nobis ſuboluit. *Quæ tamen* dictum pro, Quæ tandem. Horatius: ——*ſi tamen*

Non tangenda rates tranſiliunt vada.

Hoc eſt, ſi tandem. Propertius,

Quippe vbi nec cauſſas, nec apertos cernimus ictus,
Vnde tamen veniant tot mala, cæca via eſt.

Vel potius *πρίκαι*, vt alibi pronunciamus.

Avrvncvleia.] Ita omnino legendum, vt habent ſcripti codices. Media autem ſyllaba exteritur, vt in *Singulum*:

Singulum fœcundum ſemen adulterio.

Auruncleius eſt Cottarum alterum cognomen, ex qua familia hæc noſtra videtur fuiſſe. mi- E rum tamen ei fuiſſe nomen Iuliæ. quod adoptione contigiſſe putamus.

Prodeas *noua ſi iam videtur.*] Qui has litteras tractant, oportet eos non id tantum ſpectare quomodo qualitercunque leui interpretatione defungantur: ſed videre num quid lateat, quod etſi prima fronte vulgo patere videtur, tamen, ſi diligentius inſpiciatur, etiam doctioribus negotium faceſſere poſſit. Id, quod nunc præ manibus habemus, eiuſmodi eſt. Quum Catullus dixerit paulo ante nuptam nimium morari, quare nunc illam vult prodire ſub ea conditione, modo illi ita videatur? Id enim ſonat, *Prodeas, noua nupta, ſi iam videtur.*—— Sed nemo hactenus leporem horum verſuum aſſecutus eſt. Nos leuiſſimo adminiculo adiuti, veram, vt ſperamus, lectionem eruimus. Legimus ergo:

Prodeas noua nupta ſis:
(Iam videtur) vt audias
Noſtra verba. (viden'? faces
Aureas quatiunt comas.)
Prodeas noua nupta.

Non eſt elegantior locus, meo iudicio in hoc toto poemario Elegantiſſimus poeta ita imitatur feſtinationem votorum in vulgo. Nam cum vulgus optat aliquid, tametſi id non euenit, tamen quaſi id euenerit, ſibi ipſum perſuadere conatur. Rutilius Numatianus:

Pulſato notæ redduntur ab æthere voces,
Vel quia perueniunt, vel quia fingit amor.

Sic ſimillimus locus apud Callimachum *λωτροῖς παλλάδος.*

Ω ἴτ' ἀχαιιάδες ꝗ μὴ μύρα, μηδ' ἀλαβάστρως,
(συρίγγων ἀίω φθόγγον ὑπαξόνιον)
μὴ μύρα, λωτροχόοι, τᾷ παλλάδι, μηδ' ἀλαβάστρως,

&c. Nam Parentheſis illa, *συρίγγων ἀίω φθόγγον ὑπαξόνιον*, eadem eſt cum iſtis, iam videtur & viden? faces aureas quatiunt comas. Quæ omnia *μιμητικῶς*, vt dixi ex vulgi perſona dicta ſunt. Illud, sis, notum eſt apud Latinos idem eſſe, quod, Age, Agedum. Eſt exhortantis. Negari non poteſt, quin huius egregij loci reſtitutionem ſtudioſi nobis acceptam referre debeant.

Probra *turpia perſequens.*] Probra turpia. Sic alibi turpe probrum.

——*a turpi mentem inhibere probro.*

Vetus tamen lectio diſertim habet, *Proca turpia.* Ego interpretor adulteram procam, viroſam. Neque aliter ſcripſit Catullus. & quanuis in hoc toto poematio Iambum prima ſede non poſuerit, tamen in Hymno Dianæ poſuit: *Puellæ, & pueri integri.*

Lenta *quin velut.*] τὸ qvin confictum ex veteri ſcriptura, qve. Ita non ſemel hic qve pro qvi ſcriptum notauimus, quod putamus ex archaica ſcriptione manaſſe. Videtur enim qvei in exemplari Gallicano ſcriptum fuiſſe vt ſupra lvei pro lvci. Ita ſcribebant veteres illi longam I. Lucilius libro nono de orthographia ſcribens id videtur præcipere, quum ait:

Iam puerei venere: è poſtremum facito, atque i,
Vt plures puerei fiant. i ſi faci' ſolum
Pupilli, pueri, Lucilli: hoc vnus fiet.
Hoc illi factum eſt vni: tenue hoc facies i.
Hæc illei fecere: addes e, vt pinguius fiat.
Meile hominum, duo meilia, item huc vtroque opu', meiles,
Meilitiam. tenues i, pilam qua ludimu'. pilum,
Quo piſo tenues i. plura hæc fecerì, pila.
Quæ iacimus, addes e, peila, vt plenius fiat.

O *cubile, quot omine.*] Incredibile dictu, quam hæc corrupta ſint, quæ tamen nos nullo negotio diuinauimus. Nam illud, *Gaudeas*, quantum abſurditatis habeat, nemo non videt: quum

Catullus non lectum velit gaudere, (quæ enim hæc eſſet præpoſtera gratulatio?) ſed ipſum herum lecti. Non eſt enim obſcurum gaudia illa non ad cubile, ſed ad herum ſpectare, ſiquidem aliquis κοινὸς λόγος eſt in nobis. Quid igitur? Haud dubie tres poſtremi verſiculi huius Strophæ huc ab ineptis magiſtris inculcati ſunt, quum Strophen mutilam tribus primis verſibus viderent. Abſunt enim illi tres verſiculi ab omnibus manu ſcriptis, ſine vlla exceptione: item ab omnibus vetuſtioribus editionibus. Itaque ſunt παρεγκεχαραγμένοι. Ita enim hæc digerenda erant:

* *

* *

* *

O cubile, quot (o nimis
Candido pede lecti)
Quæ tuo veniunt hero,
Quanta gaudia, quæ vaga
Nocte, quæ media die
Gaudeat? Horum ratio nobis reddenda, quanquam ſententia aperta, & elegans.

Qvot *omine.*] Vetus ſcriptura, itemque antiquitus excuſi libri non *omine* habent, ſed *omnibus*. Non dubium, quin primitus ſcriptum fuerit, *omnis*, non *omnibus*. Ita ſemper ſcriptum repeties, *omnis*, pro *o nimis*. ſic ſupra. *omnis fero corde*, pro, *o nimis fero corde*. Et in nuptijs Pelei. *omnis optato*, pro, *o nimis optato*.

Candido *pede lectuli.*] Qui putabant ab his incipere initium Strophæ, pro *lecti*, quæ erat germana ſcriptura, vt etiamnum in noſtro diſertim apparet, repoſuerunt *lectuli*. Sed quum legatur *lecti*, hæc manifeſto conuincunt ſuperiora νοθείας, quum & tres illi verſus importuna & aliena ſententia hic inculcati fuerint, & ſequentia tam bene cohæreant. Quod autem dicit, *o nimis candido pede lecti*, eſt, μακαρίως τῆς τύχης. vt Horatius: *I pede fauſto.* hoc eſt, ἀγαθῇ τύχῃ.

Qvæ *media die gaudeas.*] *Gaudeat* reponimus, ita & ſententia, & ſcriptura vetere poſtulante.

Flammevm *videor venire.*] Videor venire δοκῶ ἰδεῖν. Non enim ſolum dicitur videor hoc dixiſſe, id eſt, puto me hoc dixiſſe: ſed etiam videor illum hoc dixiſſe. Terentius Prologo Phormionis: *Ceruam videri fugere, ſectari canes.* Nam procul dubio ita ſcriptum reliquit Comicus. quod verbum magis aptum perſonæ inſanienti, de qua intelligit; quia videri, id eſt, τὸ δοκεῖν ἢ φαντάζεσθαι longe accommodatius turbatæ menti, quam τὸ ὁρᾶν. Nam eiuſmodi homines putant ſe videre quod non vident. Et hoc eſt δοκεῖν. In noſtro tamen ſcripto legebatur *video* non *videor*: vnde correctores legunt, *Flammeum video venire.*

Nev *nucis pueris neget deſertum domini audiens.*] Pueri meritorij, qui erant in domo patris familias, quum à turpi officio dimitterentur, nuces à nouo ſponſo accipiebant, quas ſpargerent, nuptialia & feſcennina canentes. Ideo Plinius nuces nuptialium, ac feſcenniorum vocat comites. Hoc inſtitutum è Græcis fontibus manaſſe perſpicue verum eſt. Nam in ea gente nouus ſponſus nuces iuglandes, amygdalas, & id genus ſpargebat, quæ ipſi καταχύσματα vocabant. Addunt Grammatici nuces ob hoc ſpargi, vt ſtrepitum ederent pueri, ne clamor nuptæ audiretur. Et ſane Græci idem ſimile quanquam non nucibus, prope faciebant. Nam apud eorum Grammaticos hæc leguntur: Καρύα, ἐπὶ τοῖς ἐπιγαμίοις τῶν θαλάμων, ἃ ἐπισκοτοῦσιν ἔξωθεν. ὅπως συγκατακλίνηται τῷ νυμφίῳ ἡ γαμουμένη. Hinc intelligitur, quare deſertum amorem domini dicat, vt pote quem dominus à concubino ad nouam nuptam tranſtulerit.

Sordebant *tibi villica.*] Omnino legendum: *Sordebam tibi villice concubine hodie atque heri*, verba ſponſi. Nuper delicias faciebas ac me deſpiciebas. Nunc tibi naſcente barba hic faſtus excidit. Villicum concubinum, id eſt ruſticum, vocat: Et exoletum ex eo intelligit, quod eum tradat Cinerario.

Hodie *atque heri.*] Prouerbium Græcorum. χθὲς καὶ πρώην. Quod inepte Auantius mutare voluit.

Cinerarivs.] Gloſſæ: *Cinerarius*, δοῦλος ἐπίκουρος. *Ciniflo*. γυναικῶν κομμωτής.

Diceris *male.*] Ita docti viri, quum vetus ſcriptura haberet, *Diceres*. Nam E pro I non raro in Gallicano exemplari fuit, vt ſupra *acquieſcet* pro *acquieſcit*.

Hæc *tibi quæ licent.*] Lege, *quæ licent*. item tertio verſiculo: *Iſta non eadem licent*, ſpondeus eſt pro dactylo. Nam τὸ *eadem* eſt aduerbium.

Qvæ *tibi ſine fine erit.*] Et ſcriptus liber, & veteres editiones, non *Erit*, ſed *ſeruiet* habent. Ego puto τὸ *Fine* vacare, & leuiter immutatam eſſe veram lectionem, quæ videtur ita fuiſſe: *Quæ tibi ſene ſeruiet.* *ſene* pro ſeni. Lucillius:

Eſuriente leoni ex ore exculpere prædam.

Propertius,

Si placet inſultet, Lygdame, morte mea. Boetius:

Et longa ſite perditus ſpernit flumina Tantalus.

Site pro ſiti.

Omnia *omnibus annuit.*] τὸ *Annuit* coniunctiui modi, vt Edim, edis, edit. Eſt autem lepida ſententia de tremulis ſenibus. quod antea Sophocles Oedipode Coloneo: ὢν παρῶν, ὢν γέρων, ἐπινεύων.

Adspice, *intus vt accubans.*] Lege: *Adſpice, imus vt accubans.* hoc eſt in interiore lecti ſponda. Vnde apud Horatium *imus faber.* hoc eſt, interiore angulo fori. In interiore igitur ſponda præſtolatur nouam nuptam maritus, vt oſtendat præceps ſtudium te cupita potiundi. Non enim, vt ipſe loquitur, poteſt imminere ſponſæ, niſi ſponſa introducatur exteriore ſponda, ſponſus autem ſit in interiore. quod quare cuidam docto viro diſplicuerit, ſatis mirari non poſſum. Itaque melius mutauerit ſententiam. Nam præter ius eſt iniquus huic emendationi.

Ille *non minus atque tu.*] Aliam lectionem in noſtro reperimus, quæ nihilo hac deterior eſt.

Illi non minus, ac tibi
Pectore vritur intimo
Flamma, ſed penite magis.

Quæ ſane ſunt γνήσια Catulliana. offendit correctores inſolens locutio, *Flamma vritur.* Quum tamen id Catullus more Græcorum dixerit, πῦρ ὀπτᾶται, Tertullianus in Marcionem libro primo cap. xxvij. *Cui nullus ignis coquitur in gehenna.*

Claudianus: ——*largos hæc nectaris imbres*
Irrigat.—— Lucanus ita quoque loquitur. Hanc eandem lectionem retineor antiquæ editiones. Itaque apparet haud pridem à ſciolis hæc mutata eſſe.

Mitta *brachiolum.*] Miſſum fac brachiom poellæ. nam patrimi matrimi pueri deducebant oouam nuptam, quod & in Græcia fiebat. Callimachus: αὐτίκα τὴν τᾶλιν παιδὶ σὺν ἀμφιθαλεῖ. Nam τᾶλις eſt noua nupta. παῖς ἀμφιθαλὴς, puer patrimus matrimus.

Iam *cubile adeat viri.*] Vel, vt noſter liber, *adeant.* pronubæ ſcilicet quæ cum ipſa nupta ſunt. & hæc eſt vera lectio.

Vos *vnis ſenibus bonæ.*] Scriptus liber, *Vos bone ſenibus vnis Cognite breue feminæ.* Lege, *Vos bonæ ſenibus viris Cognita breue feminæ.* Breue eſt præteriri temporis, Breui futuri. *Breue cognita*, hoc eſt paulo ante. Seruius in ſchedis: *Varro pronubam dixit, quæ ante nupſerit, & quæ vni tantum nupſerit* In Gloſſis Iſidori: Vnicuba vnius viri vxor. Dicuntur & vniuiræ.

At *marita tuum tamen.*] Locus inquinatiſſimus, quem ita, vti hodie legitur, recoocinnauit Parthenius. Mallem veterem lectionem deprauatam reliquiſſet, quam ſuum ſomnium nobis interpretaretur. Nam ante illius interpolationem ita legebatur, vt etiam in noſtro inueni,

Ad maritum tamen iuuenem
Cælites nihilominus   Pulchre res.

Monſtrum lectionis, vt vides: ſed in quo ſolo iſtius loci deprauandi & emendandi cardo verſetur. Tranſpoſita enim hęc Strophe locum cum ſuperiore commutare debet. itaqoe ſic omnia ſuo ordini reponimus, & tunc facile menda ipſa tollemus.

Iam licet venias, marite.
Vxor in thalamo eſt tibi
Ore floridulo nitens,
Alba Parthenice velut,
Luteumve Papauer.
At, marite, ita me iuuent
Cælites, nihilominus
Pulcher es. neque te Venus
Negligit. ſed abit dies:
Perge, ne remorare.
Non diu remoratus es.
Iam venis——

Nolo eruditorum iodicio diffidere. Nam & mediocriter docti facile videre poſſunt quantum commiſſum erat illo tranſpoſitu Stropharum, & quam bene inter ſe cohæreant illo, quo poſuimus, ordioe. Ad multum Grammaticos torſit hic locus, ſed præter omnes vir ſummæ eruditionis Turnebus mirum quantum in hoc nodo ſoluendo æſtuat. vt mihi non mious laborandum fuerit eius lectionem legendo, quam illi hoc prauum Parthenij commentum interpretando. Quia igitur dixit nouam ſponſam pulchram eſſe, nhilominus tamen ipſum ſponſum pulchrum ait.

Iam *Venus.*] Lege, *Iam venis.* veteres editiones, & manu ſcriptus liber.

Illa *puluerꝭ erithrei.*] Ita habebat priſca ſcriptura. Cui opem ego ferre non poſſum. Nam vulgatam, vt commentitiam reijcimus. Scriptura præ ſe ferre videtur *erubei*, vt alludi poſſit ad eotheos Bellonæ, quos bellonarios vocabant, qui ſurſum vim magnam pulueris ſobiectabant. Sic abreptitia illa loquitur apud Tibullum:

Attigerit, labentur opes, vt vulnere noſtro
Sanguis, vt hic ventis diripiturque cinis.

Multa *millia luſuum.*] Verſus hypermetros. noſter codex: *Multa millia ludere.* Quæ lectio ex priſca ſcriptione manauit. Habuit enim Gallicanus codex *ludei*, pro *ludi*, vt ſæpe. ex quo fecerunt *ludere. Millia ludi*, vt Mille æris.

Dulce *rideat ad patrem.*] Virgilius ſine præpoſitione.

Incipe parue puer riſu cognoſcere matrem.
Incipe parue puer. qui non riſere parentes,
Nec Deus hunc menſa, Dea nec dignata cubili eſt.

Manifeſto hortatur puerum, vt ad matrem rideat, non contra vt illi parentes. Itaque aduerſatur hoc Quintiliano, qui τὸ *Qui*, pro *Quos* accipit. At ſi Virgilius dixit, *riſere parentes*, pro riſere ad parentes, vt hic loquitur Catullus, iam explodenda erit Quintiliani ſententia. & ſane apud Martialem deprauatiſſime ſimilis locus legitur:

Nec cito ridebit peregrini gloria partus,
Romanam ducat quam magis eſſe nurum.

Nam quid eſt, *gloria peregrini partus*? Satis mendoſa illa te produnt. Itaque lego:

Te cito ridebis peregrinus Clodia partus,
Romanam ducat quam magis eſſe nurum.

Martialis enim vxori Marcellæ cognomen erat. Cui neceſſe eſt Clodiæ nomen eſſe. Nam notum qui fuerint in gente Claudia Marcelli. qui erant plebeij, & ab ijs patricij Clodij diſtinguebantur Pulchrorum cogoomine. Apud Virgilium eſt ἐναλλαγὴ numerorum, *qui non riſere*, & poſtea dicit *hunc.* Nam naſcentibus putabant adeſſe mari Genium, qui eſt deus menſæ, feminæ Iunonem, quæ Dea eſt cubilis. Qui, inquit, non riſere parentes, nec Genius illum accepit menſa, nec Dea hanc cubili. Quæ, ſi verum fateri volumus, etiam ſine enaliage vlla, ſed ſimpliciter dicta ſunt. quanquam & enallage oumerorum ipſum Virgilium hactenus corruperit in quarto Georgico:

Quod ſurgente die mulſere, horiſque diurnis,
Nocte premunt. quod iam tenebris & ſole cadente,
Sub lucem exportant calathis (adit oppida paſtor)
Aut parco ſale contingunt.

Omnium poetarum principem ita interrupte cum ſuis parentheſibus loqoentem faciunt, ne in iure apod Grammaticum tribunal ſolœciſmi poſtuletur. Atqui vna literula mutanda germanam Virgilij lectionem effeceris,

——*quod iam tenebris, & Sole cadente,*
Sub lucem exportans calathis adit oppida paſtor,
Aut parco ſale contingunt.

Sed ad locum ſuperiorem Virgilij reuertamur. Qui non ridebant parentes, ij putabantur tota vita ἀγέλαστοι, & contra, qui nolunt ſe paulo liberalius inuitare, ij Genium ſuum defraudare dicuntur. Propterea in Natali die inuocabatur Genius: ne mireris quare hic Virgilius eius meminerit. Virgilio, vt diximus, ridere parentes

eſt ridere ad parentes, vt infantes, quibus blandiuntur nutrices. Eodem modo vſurpauit Plautus Captiuis: *—quaſi muti ſilent Neque me rident* προσγελῶσιν ἐμοί. Statius primo Thebaidos: *—vmbraſque petunt, & nubila latrant.* οὐρανὸν ὑλακτεῖν. Græci etiam dicunt ὑλακτεῖν ἱερά. Herodotus in vita Homeri: τὰ δὲ κυνῶν μὲν ἰδόντων, ὡς ὑλακτεόντων αὐτῶν. Itaque Politianus, qui mentem Virgilij aſſecutus eſt, dictionem capere non potuit. Nam *Parentes*, quod ipſi videtur, non eſt vocatiui caſus, ſed accuſatiui.

SED *micante labello.*] Melior pars erratorum in hoc poeta accepto referenda eſt Hieronymo Auantio, qui etiam hic SED MICANTE poſuit, pro eo quod legebatur antea SED MIHI ANTE. Vna litera minus veram lectionem expreſſeris, *Semhiante labello.* Gellius,

Dum ſemihiulco ſuauio
Meum puellum ſauior.

Quis de huius emendatione loci potius dubitabit, quam elegantiam non mirabitur?

CARMEN NVPTIALE. LXIII.

VESPER adeſt, iuuenes, conſurgite. Veſper Olympo
Expectata diu vix tandem lumina tollit.
Surgere iam tempus, iam pingueis linquere menſas:
Iam veniet virgo, iam dicetur Hymenæus.
Hymen ô Hymenæe, Hymen ades ô Hymenæe
Cernitis, innuptæ, iuuenes? conſurgite contrà.
Nimirum Oetæo ſe oſtendit noctifer imbre.
Sic certè. viden' vt perniciter exiluere?
Non temerè exſiluere. canent quos vincere par eſt:
Hymen ô Hymenæe Hymen ades ô Hymenæe.
Non facilis nobis, æquales, palma parata eſt.
Aſpicite, innuptæ ſecum vt meditata requirunt.
Non fruſtrà meditantur. habent memorabile quod ſit.
Nos aliò mentes, aliò diuiſimus aures:
Iure igitur vincemur. AMAT victoria curam.

A *Quare nunc animos ſaltem committite veſtros.*
Dicere iam incipient, iam reſpondere decebit:
Hymen ô Hymenæe Hymen ades ô Hymenæe.
Heſpere, quis cælo fertur crudelior ignis?
B *Qui natam poſſis complexu auellere matris,*
Complexu matris retinentem auellere natam;
Et iuueni ardẽti caſtam donare puellam.
Quid faciant hoſtes capta crudelius vrbe?
Hymen ô Hymenæe Hymen ades ô Hymenæe.
Heſpere, qui cælo lucet iucundior ignis?
C *Qui deſponſa tua firmes cõnubia flãma.*
Quod pepigere viri, pepigerunt antè parentes,
Nec iunxêre priùs, quàm ſe tuus extulit ardor.
Quid datur à Diuis felici optatius hora?
Hymen ô Hymenæe Hymen ades ô Hymenæe.
D *Heſperus è nobis æquales abſtulit vnam.*
*　　*　　*
Namque tuo aduentu vigilat cuſtodia ſemper.
Nocte latent fures, quos ibidem ſæpè reuertens
Veſpere mutato comprendis nomine eoſdem.
At lubet innuptis ficto te carpere queſtu.
E *Quid tum ſi carpunt, tacita quod mente requirunt?*
Hymen ô Hymenæe Hymen ades, ô Hymenæe.
Vt flos in ſeptis ſecretus naſcitur hortis,
Ignotus pecori, nullo contuſus aratro,
Quem mulcent auræ, firmat Sol, educat imber,

Multi illũ pueri, multæ optauere puellæ:
Idem cum tenui carptus defloruit vngui,
Nulli illum pueri, nullæ optauere puellæ:
Sic virgo, dum intacta manet, tum cara
ſuis. ſed
Cùm caſtum amiſit polluto corpore flo-
rem,
Nec pueris iucunda manet, nec cara
puellis.
Hymen ô Hymenæe Hymen ades ô
Hymenæe.
Vt vidua in nudo vitis quæ naſcitur
aruo,
Nunquam ſe extollit, numquam mitem
educat vuam,
Sed tenerum prono deflectens pondere
corpus,
Iam iam contingit ſummum radice fla-
gellum:
Hanc nulli agricolæ, nulli accoluere iu-
uenci:
At ſi fortè eadem eſt vlmo coniuncta
marito,
Multi illam agricolæ, multi accoluere
iuuenci:
Sic virgo, dum intacta manet, tum in-
culta ſeneſcit:
Cùm par connubium maturo tempore
adepta eſt,
Cara viro magis, & minus eſt inuiſa
parenti.
Hymen ô Hymenæe Hymen ades ô
Hymenæe.
At tu ne pugna cum tali coniuge
virgo.
Non æquum eſt pugnare, pater cui tra-
didit ipſe,
Ipſe pater cum matre, quibus parêre
neceſſe eſt.
Virginitas non tota tua eſt: ex parte pa-
rentum eſt.
Tertia pars patri data, pars data tertia
matri,
Tertia ſola tua eſt. noli pugnare duobus,
Qui genero ſua iura ſimul cum dote de-
derunt:
A *Hymen ô Hymenæe Hymen ades ô*
Hymenæe.

ANTONIVS PARTHENIVS.

VESPER *adeſt, iuuenes, conſurgite.*] Totum Catulli opus treis in partes plane diſtributum eſt: In Lyrica epigrammata, in Heroica carmina, & in Elegica: Lyricis igitur abſolutis, altiori ſtilo exorditur heroicum hoc: quod quãtum intelligere poſſum, in ijſdem Iuliæ & Manlij nuptiis à virginibus & adoleſcentibus in
B Amœbei carminis modum fuit decantatum. Poteſt autem appellari τὸ εἰδύλλιον, quod Latinè dicitur paruum poëma: qualia multa Theocritus in Ptolemæi, Helenes, multorumque aliorum laudes conſcripſit. In hoc autem edylio ſeu poëmate breui, puellæ adoleſcenteſque introducti Amœbei carminis more inter ſe de damnis atq; vtilitatibus coniugij certant. Puellæ tempus nuptiale querelis inſectantur, quoniam ex eo multa incommoda naſcantur: Adoleſcentes autem horam coniugij eiuſque commoda collaudant: Tandem puellæ cedont adoleſcentibus. Primo nuncius quidam introductus loquitur, monetque iuuenes, adhuc nuptialibus menſis diſcum-
C bentes, veſpero appropinquante, iam eſſe ſurgendom, iam decantandum eſſe à poëta Hymenæum: vnde manifeſte apparet hoc carmen ante ſuperius Epithalamioo fuiſſe pronunciatum.

VESPER *adeſt, iuuenes, conſurgite.*] Nuncius loquitur.

LVMINA *expectata.*] Magna ſpe à coniugibos deſiderata.

TANDEM.] Ex voto expectantium dixit tandem, quod aduerbium ad rei tarditatem ſemper dicitur.

D LVMINA.] Sydera.

PINGVES *menſas.*] Opiparas, lautas, ſumptuosè apparatas, abundantes lauta epularum varietate.

IAM *veniet virgo.*] Quia iam aduesperaſcit. Nam apud antiquos cauebatur ne maritus ſpõſæ coniungeretur luce, ſed tenebris: quia, vt Plutarchus autumat, eum pudet, quod antequam coeat alienam putat: ſiue quod ad propriam verecunde accedere meditatur, & ſe aſſuefacit: Seu quemadmodom Solon ſcripſit ſponſam malo cydonio deguſtato thalamum ingredi ſolitam, vt primus complexus nihil triſte aut in-
E iucundum haberet. Sic Romanus legumlator, ſi qoid abſurdum aut deforme corpori aderat, occultaoit: Siue quod accuſatio quædam & calumnia erat illicitæ veneris, quod eſſet iuſtis atque legitimis connobiis verecundia & pudor quidam adhibeatur. Hæc Plutarchus.

DICETVR.] Decantabitur.

HYMEN *ô Hymenæe Hymen ades ô Hymenæe.*] Theocriti verſum æmolatus eſt: ille enim in Helenes nuptijs ait, Ὑμὰν ὦ Ὑμέναιε γάμῳ ἐπὶ τῷδε χαρείης.

CERNITIS *innuptæ.*] Puellæ incipiunt contentionem, hortantes ſe contra iuuenes in ipſas

tendentes.

Consvrgite.] O innuptæ.

Contra.] Aduerſum iouenes.

Nimirvm *Eoos oſtendet noctiſer imbres.*] Senſus eſt: Certe ex veſperi prognoſtico nobis nunciatur futura tempeſtas: hoc eſt, ex iuuenum motu nobis oſtenditur eorum in nos impetus.

Nimirvm.] Certe.

Eoos *imbres.*] Pluuias ab oriente ſurgentes: & eſt metaphora ex aeris tempeſtuoſi qualitate ſumpta.

Noctifer.] Heſperus Veneris ſtella veſpertinum tempus ferens: & pro occiduo cælo ſumitur. Hoc ex prognoſticorum cognitione ductum. Nam vt Plinius ex Arati atque Virgilij præceptionibus ſcribit, ſi in ortu aut occaſu contracti cernentur radij, imbrem ſignificant: Item ſi circa occidentem candidus circulus erit noctis, leuem tempeſtatem: ſi nebula, vehementiorem: ſi candente ſole, ventum. Virgilius, item de Solis occaſu ſcribit:

——nam ſæpe videmus
Ipſius in vultu varios errare colores.
Ceruleus pluuiam denũtiat: igneus Euros:
Sin maculæ incipient rutilo immiſcerier igni
Omnia tum pariter vento nymbiſque videbis
Feruere.——

Igitut *noctiſer*, ideſt veſper ſeu Heſperus: hoc eſt, occiduum cælum vbi ſit Heſperus, qui latinè noctifer interpretatur. Veneris enim Stella, vt docet Cicero, phoſphoros græce dicitur, latine lucifer, quum antegreditur Solem: quum autem ſubſequitur Heſperos: qui à Catullo latinè noctifer interpretatur. Huius ſideris naturam deprehendit Pythagoras Samius. Legito Plinium libro ſecundo, cap. octauo. Sed, vt ſcribit Hyginius, quartus planeta, ſeu quarta errantium ſtella, Veneris eſt, Lucifer nomine: quam nonnulli Iunonis eſſe dixerunt. Hunc eundem Heſperum appellari multis traditum eſt hiſtorijs. Hic autem omnium ſiderum maximus eſſe videtur. Nonnulli autem hunc Auroræ & Cephali filium eſſe dixerunt, pulchritudine multis præſtantem: ex qua cum Venere dicitur certaſſe, vt etiã Heratoſthenes dicit eum hac de cauſſa Veneris appellari exoriente Sole, & occidente videri. quare iure hunc & luciferum & Heſperum nominatum. Sunt tamen qui legant Oetæos ignes, ideſt ſtellas ſiue igneos ſplendores occidui Solis, qui ab Oeta obſeruabatur: vt Horat. ab Ida, Sic Virgil. *Tibi deſerit Heſperus Oetan.*

Et Statius in ſyluis,

Totidem Oetææ Paphiæque reuiſunt Lampades.

Sic *certe.*] Subaudi, eſt.

Exilvere.] Ex ſedibus menſarum ſurrexere.

Parent.] Obtemperant nuncio, qui dixit ſurgite.

Visere.] Ire ad viſendas nos.

Non *temere.*] Non ſine cauſa.

Aspicite.] Senſus & ordo eſt. ô Iuuenes aſpicite vt innuptæ virgines inter ſe meditata & cogitata verba conferunt.

Aspicite.] Iuuenes loquuntur.

Reqvirvnt.] Frequenter inquirunt, animo pertractant & voluunt.

A

Secvm.] Intra ſe.

Non *faciles nobis.*] difficile conſequemur victoriam ea eis, quæ prius contra nos diu cogitauerunt: & præmeditatę ſunt pugnam.

Æqvales.] Vocatiuus pluralis eſt. ô æquales comites mei.

Ivre *igitur vincemur.*] Concluſio.

Committite.] In vnum contrahite, & componite inuicem mentes & conſilia veſtra.

Incipient.] Puellæ.

Decebit.] Nos iuuenes.

Respondere.] Puellis nuptialia iura conquæſtione inſectantibus.

B

Hespere.] Puellæ loquuntur.

Crvdelior.] Te, qui puellas ad raptum trahis ex matrum gremiis.

Possis *complexu auellere matris.*] Hoc dixit ex antiquarum nuptiarum ritu, vt etiã ſupra retuli ex Feſti præſcripto. *Rapi ſimulatur virgo ex gremio matris, aut ſi ea non eſt, ex proxima neceſſitudine:* plura legito ſuperius.

Retinentem.] Remorantem & ſe pro viribus continentem. ſic in epithalamio ſoperiore de Hymenæo inquit:

C

Tu fero iuuenis in manus floridam ipſe
Puellulam matris à gremio dedis.

Ardenti.] Impatienter amanti.

Ardenti *caſtam.*] Pathos mouet à perſonarum qualitate.

Qvid *faciunt hoſtes.*] Item pathos ex ſimilitudine atque comparatione, vt Virgilius:

Qualis populea merens Philomela ſub vmbra.

Hespere *qui cælo lucet iucundior ignis.*] Iuuenes reſpondent coniugalis horæ commoda memorantes: Et notandum carminis Amœbei leges optime hic ſeruatas: quę ſunt, vt aut plus maiusve reſpondeatur, aut non inferius, aut contrarium obiectis, vt hoc in loco eleganter Catullus.

D

Tva *flamma.*] Tua luce: cuius apparitione nuptiales faces accenduntur.

Desponsa] Promiſſa: participium eſt.

Qvod.] quam connubiorum pactionem; & eſt ſenſus: quod connubium mariti ſeu ſponſi, & ſponſorum parentes promiſerunt, & pepigerunt, id prius non coniungunt, nec ratum facere audẽt, priuſquam Heſperus apparens ſuum extulerit ſplendorem: quaſi is ſit nuptiarum confirmator, & dux.

E

Æqvales.] O puellæ meæ. Comites puellarum cœtus loquitur.

Abstvlit.] Ex gremio materno, ac noſtro cœtu.

Tvo *aduentu.*] ô Heſpere.

Vigilat *cuſtodia ſemper.*] Reprehenſio & incuſatio maliciæ ab effectu: nam niſi eſſet noxia & peſſima ſtella, eius aduentu neque furum rapinæ timerentur, neque cuſtodiæ vigilarent, aut excubiæ fierent.

Idem.] Tu ô Heſpere.

Revertens.] Matutino tempore Solem præcedens.

Comprehendes.] Deprehendi facis.

Eoοem *nomine.*] Quo diceris: ſed legatur potius

potius eoſdem fures, ſcilicet. *Mutato no.* quia qui in veſpertino tempore dicebaris veſper, matutino lucifer appellaris.

At *lubet innuptis.*] Adoleſcentes loqountur.

Te *carpere.*] Te reprehendere ô Heſpere.

Fictoqve *queſtu.*] Falſa querela.

Reqvirvnt.] Meditantur, cogitant te, atque tuom munus exoptant.

Tacita *mente.*] Occulto animo, atque cupiditate tecta.

Vt *flos in ſeptis.*] Apta ſimilitudo ad honeſtatis & pudicitiæ amiſſæ deformitatem demonſtrandam.

Avre *mulcent.*] Fouent. Ouid.

——placidique tepentibus auris
Mulcebant Zephyri natos ſine ſemine flores.

Dvm *chara ſuis.*] Dum podica eſt, & domi manet: ſequens ab antecedente poſuit.

Vt *vidua in nudo.*] Percommoda ſimilitudo ad ſolitudinis incommoda & damna oſtendenda. Cicero in Catooe maiore: *Vitis quidem quæ natura caduca eſt, & niſi fulta ſit fertur ad terram, eadem vt ſe erigat clauiculis ſuis quaſi manibus quicquid eſt nacta complectitur: quam multiplici ſerpentem lapſu ferro amputans coercet ars agricolarum, ne ſyluescat sarmentis.*

Mitem.] Maturam. Virg. *Sunt nobis mitia poma.*

Prono.] Ad terram inclinato.

Svmmvm *flagellum.*] Id eſt, ſummo vertice & flagello tangit ſibi radices. hypallage. Flagellum item eſt ſumma cuiuſqoe arboris virga, & ſupremus arborum apex: flagellum proprie dicitur in vitium palma ſummitas. Varro in rei ruſticæ primo ſcribit.

Vlmo *marito.*] Vlmo quæ ſit vitis maritus: Virg. *Vlmiſque adiungere vites.* Apta metaphora ioter coniugiom & arboris ſocietatem. Horat. *Ergo aut adulta vitiũ propagine altas Maritat populos.*

Et *minus eſt inuiſa parenti.*] Quam fuit inoupta: Nam tunc pater, dotis dandæ metu, filiam habet penè inuiſam: nupta vero minus inuiſa eſt parenti, quia metus abeſt, & nepotum dulcedine puellæ pater oblectatur.

Et *tu nec pugna cum tali coniuge virgo.*] Lepida ad puellam admonitio exhortatióque ne viro quicquam abnuat aut deneget, exemplo parentum, qui nouo marito ſua in puellam iura ceſſerunt.

Non *æquum.*] Iniuſtum eſt paternæ voluntati noo conſentire.

Matvro.] Profecto & pleno: vt Virg.
Iam matura viro, iam plenis nubilis annis.

Viroinitas *non tota tua eſt.*] Lepida elegan ſque diſtributionis ſententia, quæ probat à liberis parentum voluntati parendum eſſe: ac per hoc matrimonio parentum iuſſo cootracto ſuccumbendum.

Noli *pugnare duobus.*] Pulchra & hooeſta concluſio.

PALLADIVS FVSCVS.

Vesper *adeſt, iuuenes conſurgite.*] Carmen eſt Heroicum cuius inuentor Apollo fuiſſe perhibetur. Plinius libro vij. hiſt. nat. *Verſum*
A *Heroicum Pythio oraculo debemus.* Dum Iulia ad Mallij domum deducitur, iuuenes vtriúſque ſexus qui apud ipſum Mallium cœnarunt, cum ſciant paulo poſt ſponſam affuturam, conſurgunt, vt certatim canant: Qoorum puellæ virginitatem commendantes coniugium vituperant: Adoleſcentes vero inſpecta eius, tum dulcedine, tum vtilitate maxime laudant.

Vesper *adeſt.*] Veſper iam apparet.

Ivvenes *conſurgite.*] Vnus iuuenum cæteros hortatur, vt cum veſper adſit, & oous nupta iam ſit affutura, conſurgant. Inter ſtellas errantes Venus eſt, quæ [illegible] Græcè, Latinè
B lucifer dicitur, cum anteit ſolem: cum vero ſubſequitur veſper, veſperus & Heſperus & à quibuſdam veſperugo. Plautus in Amphitriooe:
Nec veſperugo, nec vergiliæ occidunt.

Expectata.] Quæ Mallius cum ſponſa ſua cubiturus diu expectaoit. Nam, vt Plutarchus aſſerit, certis de cauſis cauebatur, ne ſpooſus ante noctis aduentum cum ſponſa cobatet.

Pingves.] Propter carnes.

Virgo.] Iulia.

Iam *dicet. Hym.*] Iam cantabitur epithalamiũ.

Cernitis *innuptæ.*] Hic item vna puellarum cæteras hortatur, vt iuuenibus conſurgen-
C tibus, ipſæ quoque conſurgant.

Nimirvm.] Certè.

Noctifer *imbres.*] Emendo ignes: appellat autem noctiferum ipſum veſperum, quod noctem ferat.

Perniciter.] Velociter.

Non *temerè.*] Non ſtulte, non ſine cauſa, ſine ratione.

Exilvere.] Vna ſurgentes ſteterunt.

Hymen *ô Hymenæe.*] Hic verſus eſt intercalaris, qui ſæpius ioterponitur: de eo ante iam diximus.

Aspicite.] Et hic quoque vnus iuuenum
D cæteros alloquitur.

Innvptæ *virgines.*] Quæ nondũ nupſerunt.

Secvm *vt meditata requirant.*] Vt nobiſcum cantu certaturæ, inter ſe quærant, quæ ſingulæ excogitarunt.

Non *faciles, nobis, æquales, palma parata eſt.*] Æquales caſus eſt vocandi. Senſus autem, noo facile erit nobis vincere.

Habent *memorabile quod ſit.*] Habent quod ſit dignum memoratu.

Nos *alio mentes.*] Nos aliud mente, aliud auribus agimus: & ideo vincemur.

Committite.] Coniungite: ſic vt vnam
E tantum rem agamos: hoc eſt, quomodo puellas vincere poſſimus.

Incipient.] Puellæ.

Respondere *decebit.*] Scil. nos iuuenes.

Hespere.] Puellæ priores canere incipiunt. Negant autem in cœlo vllam eſſe ſtellam heſpero crudeliorem: quoniã, eo apparere incipieote, viris puellas è gremio matrum rapere fas eſt.

Complexv *auell.*] Diximus moris fuiſſe, vt noua nupta è gremio matris rapi ſimolaretur.

Qvid *faciunt hoſtes.*] Qui vbi vrbem aliquam expognauerunt, illicò diſcurrunt ad virgines rapiendas vitiandáſque.

R

HESPERE *qui cœlo lucet iucundior ignis.*] Iuuenes puellis reſpondentes eundem heſperum maxime laudant, dicentes in cœlo nullam eſſe ſtellam iucundiorem: quia vbi apparere cœpit ſponſo, ſponſam rapere licet.

PEPIGERE.] Prima huius verbi poſitio, vt in primo inſtitutionum docet Quintilianus, eſt pago, quæ tamen iam tum exoleuerat.

NEC *iunxére prius.*] Nec ante coiere.

QVAM *ſe tuus extulit ardor.*] Quam te terris oſtendere cœpiſti.

HESPERVS *à nobis.*] Conqueruntur puellę quod veſper vnam è cœtu ſibi rapuerit

NAMQVE *tuo aduentu.*] Heſperum inſectantes hoc quoque incommodum ex eo naſci dicunt, quod vbi fulgere cœpit, ad coercenda maleficia nocturni vrbium cuſtodes, qui propriè Circitores vocantur, vigilare coguntur. fures vero erumpunt, vt in angulis latentes viatoribus inſidientur.

QVOS *idem ſæpe reuertens.*] Oſtendunt puellæ, vt ſideris increſcat reprehenſio: ipſos fures noctu à veſpera ad mane hominibus inſidiari, vt idem veſper matutino tempore, ſed mutato nomine, quia tunc Lucifer dicitur, reuertens eoſdem ſæpe comprehendat.

AT *lubet.*] Iuuenes loquuntur.

INNVPTIS.] Puellis quæ nondum nupſerunt.

FICTO *queſtu.*] Simulata querela, quia verbis carpunt, quod mente exoptant.

VT *flos in ſeptis.*] Pulcherrima ſimilitudo, qua indicatur puellas eſſe inſtar floris, qui in hortis, nulla læſus iniuria, donec viget, à plurimis optatur: idem vbi humano vngue ſcerptus languit, ab omnibus repudiatur.

SEPTIS. Spinis, ſcilicet, vel materia, vel aliqua alia re munitis. Plin. ſcribit lib. xx. *Spinam latrocinationem cogiſſe homines, vt hortorum aſpectus præfigerent.*

QVEM *mulcent.*] Tribus tantùm verbis indicat, quid Auræ, Sol & pluuiæ floribus conferant.

IDEM.] Flos. ſcil.

DEFLORVIT.] Elanguit. deflorere autem propriè eſt florem amittere. Plini. de faba loquens ſic ait. *Aquas in flore maxime concupiſcit: cum vero defloruit, exiguas deſiderat.*

DVM *inta. man.*] Quoad puella eſt integra.

DVM *cara ſuis.*] Eo vſque à ſuis diligitur. ſed ne quis miretur, huius tam diuerſæ expoſitionis auctor eſt Quintilianus.

AMISIT *polluto corpore florem.*] Poſteaquam eadem per concubitum virginitatem quæ flori cõparatur, amiſit: nullis, quod ſequitur, cara eſt.

VT *vidua in nudo.*] Altera ſimilitudo non minus pulchra quàm prior, qua oſtenditur puellam donec manet intacta, eſſe viti perſimilem: quæ nulli arbori inhærens, ſed humi ſtrata, nullum fert fructum homini vtilem, & ideo eam nulli colunt agricolæ: ſed ſi eadem vlmo iuncta fuerit, ipſa iam fertilis ab agricolis & iuuencis coli incipit.

VT *vidua.*] Ea vitis dicitur eſſe vidua, quæ in proximo nullam habet arborem, cui innitatur.

MITEM.] Matureſcentem, vitis enim quæ negligitur fert vuam, ſed quæ non matureſcit.

SED *teneram prono.*] Senſus eſt, ſed humi ſtrata habet radices.

MARITO.] Quia vites vlmis iunctæ illis nupſiſſe videntur.

CVM *par connubium maturo tempore adepta eſt.*] Cum tempore nuptijs deputato locata eſt.

CARA *viro magis.*] Quia iuuenis nupſit.

MINVS *eſt inuiſa parenti.*] Pater eam minus odit, quia ſi fidem, quod perſæpe euenire ſolet, ſefellerit, ea potius mariti, in cuius domo admiſſum eſt flagitium, quam patris eſt ignominia.

ET *tu ne pugna.*] Iuuenes Iuliam cohortantur ne cum Mallio viro ſuo rem negando pugnare velit: quia non eſt æquum pugnare cum illo, cui ambo parentes filiam ſuam in matrimonium dederunt.

VIRGINITAS *non tota tua eſt.*] Ratio cur cum viro pugnare non debeat, quia cum ipſa virginitas in tris partes diuidatur: ſic vt vna pars detur patri, altera matri, tertia vero filiæ: non eſt fas, vt filia vnam tantum partem habens, cum parentibus qui duas partes habent, pugnare velit. Iuuenes autem ad id alludere videntur, quod in ſuffragijs & alijs in rebus maior numerus vincit minorem, licet ille ſit melior.

ACHILLES STATIVS.

HOc quoque Epithalamion ad Mallij nuptias pertinere puto. Sic Claudian. in Honori & Mariæ nuptijs vario luſit numero, modò hoc, modò illoc.

VESPER *adeſt, iuuenes.*] Lege enim cauebatur ne niſi de nocte nuptiæ fierent. Seruius, interpres Vergilij in Bucol. de Varronis ſententia, *Varro*, inquit, *ideo dicit faces præire nuptas, quod ante non niſi noctu ducebantur à ſponſis.* Veſper autem verbum eſſe Ennianum, Cenſorinus demonſtrat in lib. de die Natali, ſiue de humana Origine, his quidem verbis. *Poſt ſupremam dicitur Veſper, ante ortum ſcilicet eius ſtellæ, quam Plautus Veſperuginem, Ennius Veſperum, Vergilius Heſperon appellat.*

CONSVRGITE.] Cum hora nona accubuiſſent, ad horam ferme. xii. conuiuium produxerant.

VESPER *olympo, Exſpectata diu vix tandem lumina tollit.*] Eodem propè modo Claudian. in Honori & Mariæ Epithalamio,

Attollens thalamis Idalium iubar.
Dilectus Veneri naſcitur Heſperus.

SVRGERE *iam tempus.*] Sic multum tempus præteriſſe ſignificabant. Vergil.

Et iam tempus equûm fumantia ſoluere colla.

IAM *dicetur Hymenæus.*] Eundem numerum celebrauit Vergilius,

Ille latus niueum molli fultus hyacintho.

Et in Georg. vt eſt in omnium, quotquot vſquam ſunt, librorum vetuſtiſſimo:

Ille comam mollis iam tondebat hyacinthi.

Atque idem Catullus alibi,

Tum Thetis humanos non deſpexit Hymenæos.

NIMIRVM *Eoos oſtendit noctifer imbres.*]

Hieronymus Auantius in libro Antoni Moteti A ſcriptum fuiſſe teſtatur,

Nimirum ætherios oſtendit noctifer ignes.

Quod ſi ita eſt, non eſt quod multa loquamur. In meis omnib. erat,

Nimirum hoc eos oſtendit noctifer imber.

Vnde faciebam.

Nimirum Oetæas obtendit noctifer vmbras.

Oetæas autem vmbras dixerit, vt certum montem pro multis poſuerit incertis, atque idem prope dicat, quod Vergilius,

Maioreſque cadunt altis de montibus vmbræ.

Vel propter illud etiam apud eundem,

Tibi deſerit Heſperus Oetam.

Quamquam Vmentes malim quam Oetæos. Sin illo modo malumus, ignes aſtra ipſa vocat, vt & Vergilius,

Nam neque erant aſtrorum ignes.

Bacchylides, vt quidam adducit interpres Apollonij in III. noctem δᾳδοφόρον appellat, aut quia tum lumina ſolemus accendere, aut quia nox terris ſtellas inducit. verſus illius eſt,

Ἑκάτα δᾳδοφόρε νυκτὸς μεγαλοκόλπου θύγατερ.

Cur autem Eoos quidam reiciant, non video. cum Euripides dicat,

Ἑῷος ἡνίχ' ἱππότας ἐξέλαμψεν ἀστήρ.

SIC *certe.*] In manuſcripto vno tres litteræ C videntur eraſæ poſt hæc verba. ſuſpicor autem fuiſſe, Eſt. Sic enim & alibi idem,

Sic certe eſt, clamant victoris rupta miſelli, Ilia.

ASPICITE, *innuptæ ſecum vt meditata requirunt.*] Eſt in manuſcriptis duobus,

Aſpicite innuptæ quæ ſecum vt meditare querunt.

In tertio,

Aſpice innuptæ quæ ſecum vt meditare quærunt.

Emendebam,

Aſpice quæ innuptæ ſecum vt meditata requirunt.

Nam & ſingulariter ante dixit,

Viden' vt perniciter exſiluere.

Sin ipſum verborum ordinem conſeruare volu- D mus, legendum fortaſſe ſit,

Aſpicite innuptæ quæſo vt meditata requirunt.

Priorem lectionem ſi ſequimur, Secum requirere ſic forte dixit. vt Cicer. alijq.

Cogitate cum animis veſtris.

Guarinus legi poſſe dicit, Meditamina quærat, quod idem opinor legerat ſuo illo in libro, quod ego in meis. Fieri autem poteſt, ſcriptum vt fuerit, Meditamina quærunt, quod corruptũ poſtea ſit in Meditare quærunt. Legendum igitur mea quidem ſententia, aut hoc modo,

Adſpice quæ innuptæ ſecum vt meditamina quærunt.

Aut hoc, E

Aſpicite innuptæ quæſo vt meditamina quærunt.

NON *alio mentes, alio diuiſimus aures.*] Sic Ouid. Mentem ſectam dicit, in II. de remedio amoris,

Secta bipartito cum mens diſcurrit vtroque

Alterius vires ſubtrahit alter amor.

QVARE *nunc animos ſaltem committite veſtros.*] In manuſcriptis omnibus, Quare non animos. quod videtur probabile, perinde ac ſi dicat, ne ſaltem animos veſtros prorſus remittite.

QVI *cælo fertur crudelior ignis.*] Fertur, voluitur, propter cæli motum. Ignes autem Stellæ dicuntur. Verg. *Nam neque erant aſtrorum ignes.*

A COMPLEXV *matris retinentem.*] Sic erat omnib. in manuſcriptis. Iungendum igitur, Retinentem matris.

HESPERE *qui cælo lucet iucundior ignis.*] Homericum illud expreſſit,

Ἕσπερος ὃς κάλλιστος ἐν οὐρανῷ ἵσταται ἀστήρ.

NEC *iunxere prius, quàm ſe tuus extulit ardor.*] Noctu enim nouæ nuptæ à ſponſis ducebantur, vt ſcribit Varro.

QVIO *datur à diuis felici optatius hora.*] Ἐπιφώνημα. Euripides in eandem ſententiam apud Stobæum. ἴσως γὰρ ὥραν τήνδε πρώτην βροτῶν Εὐδαίμονας τυχεῖν τῶν ἐρωμένων, Οὐκ ἔστι μείζων λέγεται τῶν ἡδονῶν.

B Sic Hora fortunati dicitur ab Horatio,

Qualemcumque Deus tibi fortunauerit horam.

Grata hora, alibi apud eundem Flaccum,

Grata ſuperueniet, quæ non ſperabitur, hora.

HESPERVS *à nobis æquales abſtulit vnam.*] Variè legitur hic verſus in manuſcriptis. primum ſic, *Heſperus eſt nobis æqualem abſtulit vnam.* Deinde etiam ſic,

Heſperus hic nobis æqualem abſtulit vnam. Poſtremo ſic, *Heſperus è nobis æquales abſtulit vnam.* Quod eſt ipſum rectum. Legerem etiam libenter, ſi per veteres libros liceret,

Heſperus è noſtris æqualibus abſtulit vnam.

C Vel illo modo,

Heſperus ex noſtris æqualem hinc abſtulit vnam.

Æquales autem Græci ſic quoque dicunt ἥλικας. Sic Pacuuius in Hermiona, vt adducit Nonius Marcellus in verbo Dignaui,

Cum neque me aſpicere æquales dignarent meæ.

Poſt hunc verſum ſeptem verſus alios deſiderari ſcribit Auantius. Credo numerum definiſſe, quod ſpatij tantum vacare aliquo in libro animaduertiſſet.

ÆQVALES.] Pindarus in Pyth. eadem multa. οὐκ ἔμειν' ἐλθεῖν τράπεζαν νυμφίδιον, Οὐδὲ παμφώνων ἰαχὰν ὑμεναίων, ἅλικες οἷα παρθένοι φιλέοισιν ἑταῖραι

D Ἑσπερίαις ὑποκουρίζεσθαι ἀοιδαῖς.

NAMQVE *tuo aduentu vigilat cuſtodia ſemper.*] Id enim erat primæ vigiliæ noctis initium. Cuſtodia, οἱ φύλακες.

NOCTE *latent fures.*] κλεπτῶν γὰρ ἡ νύξ, τῆς δ' ἀληθείας τὸ φῶς. Euripid. in Iphigenia. Video idem eſſe adumbratũ in Bionis verſib. apud Stobæũ, Ἕσπερε τᾶς ἐρατᾶς χρύσεον φάος Ἀφρογενείας, Ἕσπερε κυανέας ἱερὸν φίλε νυκτὸς ἄγαλμα, Τόσσον ἀφαυρότερος μήνας, ὅσον ἔξοχος ἄστρων. Χαῖρε φίλος· καί μοι ποτὶ ποιμένα κῶμον ἄγοντι, Ἀντὶ σελαναίας τὺ δίδου φάος, ὥνεκα τήνα Σάμερον ἀρχομένα τάχιον δύεν, οὐκ ἐπὶ φωρὰν Ἔρχομαι, οὐδ' ἵνα νυκτὸς ὁδοιπορέοντ' ἐνοχλήσω.

E QVOS *idem ſæpe reuertens Veſpere, mutato comprendis nomine eoſdem.*] Vt fures, ſic etiam amantes, & ſponſos ſimul cubantes deprendit.

MVTATO *comprendis nomine.*] Columella.

-aut ore coruſco Heſperus, Eoo remeat cum lucifer ortu.

Plato in Epinom. ὁ μὲν γὰρ ἑωσφόρος, ἕσπερός τε ὁ αὐτὸς ὢν τῆς Ἀφροδίτης. ſic enim eſt in veterib. libris.

AT *lubet innuptis ficto te carpere queſtu.*] Idem alibi de Coma Berenicæ,

Non ita me diui vera gemunt, iuerint.

Et Claudianus in I. de raptu Proſerpinæ,

——tenerum iam pronuba flamma pudorem

Sollicitat, mixtaque tremit formidine votum.

QVID *tum ſi carpunt, tacita quod mente requirunt.*] An mirandum, ſi ſponſos deprehendas, qui, quem diu cupiuerant, amoris fructum capiunt. Sed in manuſcriptis omnibus, A

Tacita quam mente requirunt.

Quibus verbis ea, quam ſupra poſui, ſententia efficitur. In eandem vero ſententiam Pindarus in Pythijs, ode. VIIII. Πλεῖστα νικάσαντά σε καὶ τελεταῖς ὡρίαις ἐν Παλλάδος εἶδον. ἄφωνοί θ' ὡς ἕκασται φίλτατον παρθενικαὶ πόσιν, ἢ υἱὸν εὔχοντ' ὦ Τελεσίκρατες ἔμμεν. Carpere, ideſt, pari verbo eodem loco Pindarus vtitur, & vt hic quoque Catullus puellam multis expetitam deſcribit, Τὰν μάλα πολλοὶ ἀριστῆες ἀνδρῶν αἴτεον σύγγονοι, πολλοὶ δὲ καὶ ξείνων, ἐπεὶ θαητὸν εἶδος ἔπλετο. χρυσοστεφάνου δέ οἱ Ἥβας καρπὸν ἀνθήσαντ' ἀποδρέψαι ἔθελον. B

VT *flos in ſeptis.*] Columella: *Talis humus vel parietibus, vel ſepibus hirtis claudatur, neu ſit pecori, neu ſit peruia furi.*

QVEM *mulcent auræ.*] Sic Propert. in IIII.

Mulcet vbi effuſas aura beata roſas.

EDVCAT *imber.*] Callimachus iu Hymno in Delum, Νύμφαι μὲν χαίρουσιν ὅτε δρύας ὄμβρος ἀέξει. ac propterea Καρποφόρους ὄμβρους dicit vetus auctor in Hymnis. πέμπειν καρποφόρους ὄμβρους ἐπὶ μητέρα γαῖαν. Ex eodem genere eſt & quod ante dixit idem Catullus. C

Quos Hamadryades deæ
Ludicrum ſibi roſcido
Nutriunt humore,

Et illud Lucreti in V.

Quod ſol atque imbres dederant, quod terra crearat.
Sponte ſua, ſatis id placabat pectora donum.

Et Ouid. in III. Metam.

Gramen erat circa, quod proximus humor alebat.

MVLTI *illum pueri.*] Sic Verg. de Lauinia,

Multi illam magno è Latio, totaque petebant Auſonia.

Et de Camilla, *Multæ illam fruſtra Tyrrhena per oppida matres Optauere nurum.* D

IDEM *cum tenui carptus defloruit vngui.*] Sic Propert. in I.

Quæ modo decerpens tenui pueriliter vngui.

NVLLI *illum pueri, nullæ optauere puellæ.*] Eodem modo Ouid. in III. Metamorph. & ſuperiorem & hunc verſum totidem prope verbis exprimit de Narciſſo,

Multi illum iuuenes, multæ optauere puellæ.
Sed fuit in tenera tam dura ſuperbia forma,
Nulli illum iuuenes, nullæ optauere puellæ.

Similiter etiam Callimachus de amore, Ἀλλ' ἐχθρὸς μὲν παισίν, ἀνήρατος δὲ γυναιξίν. οὕτως ἀργαλέον γῆρας ἔθηκε θεός. E

SIC *virgo, dum intacta Manet, dum cara ſuis.*] Nulla probabilis ex his verbis elici poteſt ſententia. at ſi, quo modo eſt in Maffei libro, legas, ea facilis atque apta exiſtet, vt Dum poſterius mutes in Tum. Manere intactam, ſic dixit, vt Euripides quoque in Electra, Παρθένον μένειν. eſt enim apud illum, Θεοὶ γάρ τοι ἐν γάμοις Ζεὺς ἀγχίνους οἱ καὶ, οὐδὲ παρθένον μένειν. niſi interpreteris ἐν γάμοις μένειν. Sed Quintilianus in IX. Dum, vtrobique legit, & interpretatur, & pro, Intacta, legit Innupta. *Catullus*, inquit, *in Epithalamio, Dum innupta manet, dum cara ſuis eſt. Sed prius Dum, ſignificat, Quoad: ſequens, Vſque eo.*

POLLVTO *corpore florem.*] Sic Terentius, Flos ipſe.

IN *nudo vitis quæ naſcitur aruo.*] In quo arbores non ſint adſitæ, ſitque is ager incultus, & ἀδένδρος.

DEFLECTENS *pondere corpus.*] De vite quoque Columella in V. *Cortex quoque aridus, fiſſuſque per ſumma trunci dependens corpore tenus delibrandus eſt.*

HANC *nulli agricolæ, nulli accoluere iuuenci.*] Iu duodus manuſcriptis, & hic, & poſt, cum repetitur hoc ipſum verbum, Coluere, non Accoluere.

VLMO *coniuncta marito.*] Vlmus marita hoc in genere dicitur. Horat. in V. Carm.

——*Altas maritat populos.* Iuuenalis,
Stratus humi palmes viduas deſiderat vlmos.

CVM *par conubium maturo tempore adepta eſt.*] Conubium etiam apud Poëtas per. N. vnum ſcribendum. Sic in veteribus libris, atque in illo omnium vetuſtiſſimo libro Vergilij. Maturo tempore, & Lucretius dixit in V.

Quos vbi tempore maturo patefecerit ætas.

Par conubium opinor intelligit, quem Æſchylus in Prometheo dicit ὁμαλὸν γάμον. Eſt enim apud illum, Ἐμοὶ δ' ὅτι μὲν ὁμαλὸς γάμος ἄφοβος, οὐ δέδια. Et quæ ſequuntur, atque ante hæc leguntur. quem locum huic ſimilem putabat Iacobus Corbinellus, mihique primus oſtendit.

CARA *viro magis.*] Sic vno in manuſcripto. In alijs, *Cara virgo magis minus eſt inuiſa parenti.* ἀσυνδέτως vitioſe. Deeſſe videtur hoc loco ἐπιφώνημα,

Hymen ô Hymenæe Hymen ades, ô Hymenæe.

Quod tamen nullo in manuſcripto legebatur.

AT *tu ne pugna.*] In manuſcriptus omnibus, *Et tu nec pugna.*

PATER *cui tradidit ipſe.*] Proprie dixit, & ex conſuetudiue. quam ſignificat Pomponius Mela in II. de Getis. Nupturæ, inquit, virgines uon à parentibus viris traduntur, ſed publice aut locantur ducendæ, aut veneunt. Ex his enim verbis intelligimus Romæ virgines viris à parentibus tradi ſolitas. Liuius libro XXXIIII. non ſui iuris feminas fuiſſe dicit, ſed in poteſtate parentum, fratrum, virorum. itaque nihil habent, vt videtur, mete ſuum. *Maiores noſtri*, inquit Liuius, *Nullam ne priuatam quidem rem agere feminas ſine auctore voluerunt, in manu eſſe parentum, fratrum, virorum.* Menander, Ἀλλὰ θυγάτηρ κτῆμ' ἐργῶδές ἐστι. Atque alibi, Χαλεπὸν θυγάτηρ κτῆμα, δυσδιάθετον.

TERTIA *pars matri data, pars data tertia patri.*] Rectius omnib. in manuſcriptis,

Tertia pars patri data, pars data tertia matri.

M. ANT. MVRETVS.

VESPER *adeſt.*] Carmen hoc eiuſdem argumenti eſt cum ſuperiore. Principio autem poëta ex ſua perſona loquitur: poſtea vero pueri & puellæ alternis canunt.

VESPER.] Cuius exortu nouæ uuptæ iu virorũ

domos perduci ſolebant. Interim autem canebatur Hymenæus. A

Vix *tandem.*] Omnis enim mora longa cupienti. ex opinione hoc igitur, non ex veritate dictum eſt: vt illud,

Iam tandem Italiæ fugientis prendimus oras.

Cernitis *innuptæ.*] Iuuenes primo excitauit: nunc ad puellas conuertitur; eaſque æmulatione excitat.

Æthereos.] Alij *Eoos*, quod recipi non poteſt, cum hic de noctis aduentu agatur. alij *optatos*, alij *Oetæos*, vt ſit ſimile illi,

Sparge marite nuces: tibi deſerit Heſperus Oetam. B

Atque horum alterutrum haud ſane repudiauerim.

Noctifer.] Heſperus.

Exilvere.] De puellis ipſis loquitur: quas non temere exiluiſſe ait: eſſe enim ipſis negocium cum iuuenibus ita ad canendum paratis, vt ad eos victoria ſpectare videatur.

Non *facilis.*] Iuuenes loquuntur: aiuntque non facilem ſibi victoriam fore: cum puellæ ſumma cura meditatæ ſint, quod canant: ipſi vero ſe negligenter diſſoluteque geſſerint.

Hespere, *qui cælo.*] Accuſant puellæ Heſperum, qui puellam à complexu matris abſtrahat, eamque ardenti iuueni tradat in manum. C

Complexv *matris.*] πάθος per repetitionem.

Hespere, *qui cælo.*] Reſpondent iuuenes contra, nullum eſſe ſidus Heſperi fulgore iucundius, qui exoriens confirmet pacta à parentibus inita. Verſus ille, *Quod pepigere viri*, vereor, vt ſit ſatis emendatus.

Hesperus *à nobis.*] Puellas loqui conſtat. ſed poſt hunc verſum ſex ſeptem plus minus deſiderantur. Illud autem, *At lubet innuptis*, manifeſto à iuuenibus dicitur.

Vt *flos in ſeptis.*] Elegantiſſima comparatio, qua contendunt puellæ, inutiles eſſe virginibus nuptias. D

Dvm *intacta manet, dum cara ſuis: ſed.*] Prius, *dum*, valet quandiu: poſterius, vſque eo. Fabius libro nono.

Florem.] μαλακὰ ποίας, Pindarus.

Vt *vidua.*] Contraria comparatio, qua contendunt iuuenes, nihil virgini eſſe optabilius nuptijs.

Vidva.] Horatius,

Et vitem viduas ducit ad arbores. Idem,
Ergo aut adulta vitium propagine
Altas maritat populos.

Viduam autem aiunt iuriſconſulti vocari eam etiam, quæ nunquam nupſit. E

At *tunc pugna.*] Hoc ad vtriſque communiter cani videtur.

IANVS DOVSA FIL.

Nimirvm *Oetaeis oſtendit Noctifer ignes. Sic certè. viden' vt perniciter exiluere.*] Sic Callimachus Hymno in Apollinem:

Καὶ δή που τὰ θύρετρα καλῷ ποδὶ Φοῖβος ἀράσσει.
Οὐχ ὁρᾷς; ἐπένευσεν ὁ Δήλιος ἡδὺ φοῖνιξ.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Nimirvm *Eoos.*] Hæc omnia interpolata ſunt ex veteri ſcriptura, quæ ita concepta eſt. *Nimirum hoc eos oſtendit noctifer imber.* Nullam opem adferre poſſumus. Valde arridet adhuc coniectura noſtra prior, qua legebamus,

Nimirum Oceano ſe oſtendit Noctifer imbre.

Nam vetus ſcriptura *hoceos*, videtur eſſe hoceanos', id eſt, Oceano ſe. Oceanus imber, vt Oceanum mare. Sic Ennius dixit imber Neptuni, pro mari. —— *Ratibuſque fremebat Imber Neptuni*, id eſt, aqua marina.

ibid. Noctifer.] Calpurnius:

Frigidus aſtiua impellit Noctifer horas.

Canent *quo vincere par eſt.*] Ineptiſſime. cui lectioni depravandæ non poſtremus audaciam ſuam contulit Auantius, vt iam in multis fecit. vetus ſcriptura erat:

—— *canent quo vicere parent.*

Neque hic mihi ſuppetit coniectura, quæ expleat animum meum.

Nec *mirum: tota.*] Abeſt hic verſiculus à noſtro libro. Et profecto nullam bonam ſententiam concipit.

C Hespere, *qui cælo fertur.*] *Fertur* de aſtro dixit, quemadmodum Aratus ſemper, vt, *τοὶ ὑπὸ πᾶσι φορεῦνται.*

Hesperus *à nobis.*] Deſunt poſt hunc verſiculum. Id ſine ope melioris codicis explere non poſſumus.

Vespere *mutato.*] Lege, vt in veteri ſcriptum eſt: *Heſpere* vocandi caſu.

Tacita *quod mente requirunt.*] QVOD non legebatur in noſtro, ſed QVEM. & melius. At iuuenes illi apud Callimachum citante Olympiodoro primo Commentario in Meteora, aliter ac diuerſe ab his puellis faciunt.

D *Αὐτὸν μὲν φιλέουσ' αὐτὸν δέ τι πεφρίκασιν.*
Ἑσπέριον φιλέουσιν, ἀποστυγέουσιν ἑῷον.

Contra puellæ in Ciri Virgiliana, diuino poemate: *Quem pauida alternis fugiunt, optantque puellæ.*
Heſperium fugitant, cupiunt ardeſcere ſolem.

Seneca in Medea facit cum Callimacho:

Et tu, quæ gemini præuia temporis
Tarde, Stella, redis ſemper amantibus.
Te matres auidæ, te cupiunt nurus
Quam primum radios ſpargere lucidos.

IDEM EPITHALAMIVM A Q. Sept. Florente Christiano Græcis verſibus expreſſum. E

ΣΟΥΣΘΕ νέοι, ὁ γὰρ ἕσπερος ἤλυθεν, ἕσπερος ἤδη
Οὐρανόθεν πεπόθητον μόλις φάος ἐνθάδε τείνει·
Ὥρη ἀναστῆναι, λιπαρὰς λείπειν τε θαλείας,
Παρθένος ἔρχεται, ὑμέναιόν οἱ εἴπατ' ἀοιδήν.
Ὑμήν, ὦ ὑμέναι' ὑμὴν ἐλθέ, ὦ ὑμέναιε.
Ἀθρεῖτ' ἠΐθεοι φιλοπαίγμονες; αὐτὰρ ἴσχεσθε,
Παντοχόθ' ἀστέρος φαίνει φωσφόρος αὐγάς.
Καί τινι' οὐχ ὀρχείας ὡς αἰνὰς ἀνέθρωσαν;

Οὐκ εἰκῆ, πρὸ γὰρ νικᾶν θέλως ἀεισομένων.
  Ὑμὰν, ὦ ὑμέναι' ὑμὰν ἐλθ', ὦ ὑμέναιε.
Ἀλλὰ γὰρ κάτω ἐκ δίχρης, ὄλεας, ἄθλον.
Σκέψασθ' ὡς δίζηντ' ἄγαμοι πεπονημένα κῦρα.
Οὐχὶ ματίην μέλποντι, ἔχουσί τι ἀξιόμνηστον.
Ἄμμας δ' ὦτα φρένας τ' ἐμπείρασθαι ἄλλοσε ἄνευ.
  Ὑμὰν, ὦ ὑμέναι' ὑμὰν ἐλθ', ὦ ὑμέναιε.
Οὐχ ἁμὰ δ' ἔσω νίκα, ἐπεὶ φιλεῖ ὕγε μαχομένους
Τῷ καὶ ὑμετέρους ἴσας συμβάλλετε θυμούς·
Ἀρξαμένας αὖθις ὕδη πρῶτον ἄμμας ἔπεσθαι.
  Ὑμὰν, ὦ ὑμέναι' ὑμὰν ἐλθ', ὦ ὑμέναιε.
Ἕσπερε, ποῖον ὄχι σοῦ φῶς νηλέστερον αἴθρη;
Δύνα' ἐπιπλεκῆναι κούρην κατὰ ματρὸς ἀποσπᾶν,
Ματρὸς ἀπ' ἀγκαλίδων ἀφιλεῖν κούρην ἀέκουσαν,
Παρθενίην τῷ ποθέοντι νέῳ ἐγγυαλίζειν;
Περθομένους ἐχθροί τι πλέον ῥέζουσι πόληας;
  Ὑμὰν, ὦ ὑμέναι' ὑμὰν ἐλθ', ὦ ὑμέναιε.
Ἕσπερε τίς σοῦ τερπνότερον φέρετ' οὐρανόθι φλόξ;
Εἰ κυρίαν πιστὰς μνηστὴρ ἐᾷ γαμβρὸς ἐπισπῶν,
Τὰν ἔζευξαν οἱ παῖδες, ἔζευξαν ὅρκια πρὶν ἐκεῖνοι,
Ἕμπεδα δ' οὐ θέσαν, πρὶν σὴν σέλας ὕδω περάσαι.
Εὐκτότερον τι θεοὶ δοῖεν κ' εὐδαίμονος ὥρας;
  Ὑμὰν, ὦ ὑμέναι' ὑμὰν ἐλθ', ὦ ὑμέναιε.
Ἕσπερος ἐξ ἡμέων γε μίαν ἔχει αὐτὸς ἀπούρας·

* * * * *

Σοὶ γὰρ ἐπερχομένῳ αἰὲν φρούρησις ἄγρυπνος.
Νυκτὶ δὲ φῶρες ἄϊσι, ἀτὰρ αὐγὴ ἑῴα ἐπανέχουσα
Ἕσπερε, σὺ ἄλλως μεταβαλὼν χεῖρας ἔβαλες.
Ἀλλὰ φίλον παισὶν σε γοῶς ψευδῶς μέμφεσθαι ἐνέγχω·
Εἰ τί δ' ἐλέγχουσι τὸ φρεσὶ ποθοῦσι λαθραίαις.
  Ὑμὰν, ὦ ὑμέναι', ὑμὰν ἐλθ', ὦ ὑμέναιε.
Ἐκκριτὸν ὡς ἄνθος φύετ' ἐν περιφράκτοις κήποις,
Θρέμμασιν ἄφραστον, πάντα δ' ἀφ' ἄροτρα ἀπειργόμενον,
Τὸ ζέφυρος θάλπει, θεὸς ἐμπεδοῖ, ὄμβρος ἀέξει·
Πολλοὶ παρθενικαὶ, πολλοὶ ζηλοῦσιν ἔφηβοι.
Ἀλλ' ὅταν ἁβρὸς ὄνυξ κάλυκος ἐκθρύψῃ ἀμάρξας,
Οὐδὲ νέοις τούτου πόθος ἵκετο, οὐδὲ κορίσκαις.
Παρθένος ὡς, ἄφθαρτος ἕως μὲν, ἔπλετο φίλη·
Εἰ δὲ μιαινομένη σῶφρον τῶν σώματος ἄνθος,
Οὐ παισὶ τερπνὸν μὲν, οὐ χαρίεσσα κόραισιν.
  Ὑμὰν, ὦ ὑμέναι', ὑμὰν ἐλθ', ὦ ὑμέναιε.
Ὥσπερ φυομένη ἀργῷ μέσσ' ἄμπελος ἀγρῷ,
Οὔποτ' ἀειρομένη τρέφει μειλίχιον βότρυν,
Ἀλλομένη δὲ πᾶν βάρος ἀσθενὲς ὕπτιον ἔρπει
Ἀκροτάτην μάλα θαλερῇ ῥίζῃσι κορύμβαις.
Οὐδ' ἀροτῆρες ταύτην ἔσχ', ἀρ βόες ἠσκήσαντο.
Εἰ δὲ τύχῃ καὶ τῷ πτελέης φιλότητι μίγηται,
Πολλαὶ τὴν δὲ βόες, πολλοὶ δ' ἤσκησαν ἀροτρεῖς.
Ὡς κόρη ἄχρις ἄθικτος, ὄχι τότε γῆρας ἀεργόν.
Ὁππότ' ἐμοὶ δ' ἄρα συζυγίης τύχεν ὥριος ἴσως,
Ἀνδρί τε προσφιλέστερον πέλει, καὶ πατρὶ μᾶλλον ἀπεχθής.
  Ὑμὰν, ὦ ὑμέναι' ὑμὰν ἐλθ', ὦ ὑμέναιε.
Μήποτε δ' ἐσσὶ τέως. γλυκερὸν θάλος, ἀνδρὶ μάχεσθαι.
Οὐ θέμις δεῖ μάχεσθαι τῷ ζεύξαντι πατρὶ αὐτῆς,
Αὐτῆς σὺν μητρὶ ζεύξαντος, οἷς χρεώ σε πιθέσθαι.
Οὐ μὲν ὅλη σοῦ παρθενίη, μέρος δεῖ τοκέων,
Καὶ ζεύξαντος τὸ τρίτον, καὶ τὸ τρίτον ὁ ζεύξας,
Μοῦνος ἔχε τὸ τρίτον· μὴ δύο δυσὶ μάχεσθαι
Τοὶ γαμβρῷ ἐπὶ δῶρα μέγα σοῦ δῶκαν ἑέδνοις.
  Ὑμὰν, ὦ ὑμέναι', ὑμὰν ἐλθ', ὦ ὑμέναιε.

A FED. MORELLVS PROF. REG. PHILOLOGO S.

ET ſi non multum intereſit ſcire quid pereruditum Flor. Chriſtianum ad huius carminis Catul. μετάφρασιν Græcè texendam impulerit: tamen quia ὑδὲν ὕδιστον ἢ πάντα εἰδέναι, nec tædium nec ſenium habet, dicere non grauabor. Atenim egomet, ne ſcis neſcius, in cauſa fui cur Florens hunc tibi floridum faſciculum nexuerit: quo, ſi Hamadryada, Leoquerni filiam, non duxiſſem, φιλόμουσοι non potirentur. hoc enim γαμικῷ δωρήματι nuptias noſtras amicus magnus honorauit.
B Et hoc quoque ἄγγαρον corollarium adiunxit, quod quia eiuſdem argumenti Epithalamium eſt, & æmulæ virtutis veterum poëtarum ſtimulos addit, non inuidebo tibi nec publico.

IN thalamum bella poſtquam conuenit Eliſa,
  Quæ genus à doctis ducit Hamadryaſin,
Nocturna rapiens Federicus gaudia rixa,
  De moro nomen quo ſapiente trahit:
Illico æmatrices quas vſſerat antè, Camœnæ
  Non letal labris confremuere modis:
Ac ſuper abducto ſponſo lugubrè canentes,
  Aſſerere incipiunt, vindiciáſque parant.
C *Speratique ſui conturbaſſent Hymenæos,*
  Ni ſubeat linguis ipſe fauere Pater.
Non meminiſtis ait (fugiunt oblitia nata
  Mnemoſynes) Dryadas & Iouis eſſe genus?
Vobis cognata eſt, merito mihi Quercus amica,
  Arbor fatidicos ſola locuta ſonos.
Deſinite inuidiæ, Dryadique relinquite morum:
  Veſtra per hoc fœdus gloria maior erit.
Nec minus eſt veſter, ſemper Federicus amabit,
  Quamuis non cælebs, numina Pieridum.
Quercea Romano implebit ſubſellia cultu:
  Nec poterit ſoceri degener eſſe gener.
Coniugio tali populoſa Lutetia creſcet:
D   *Mella Dryas, morus ſerica tracta dabit.*
His dictis placatæ iras poſuere Camœnæ,
  Aequora ceu Conſo mota iubente, ſilent.
Conſenſúque ſuo parta hæc connubia firmant.
  Muſæo ratus eſt ore vocatus Hymen.

Τοῦ αὐτοῦ ἐπιθαλάμιον.

ΑΛΛΟΝ Ὕλαν ἄλλη δρυὰς ἥρπασεν, ἄλλος ἀέθλου
  Ἡρακλῆς. φίλον δίζηθ' ὁ Φοῖβος ἴτυν.
Ὑψοῦ δὲ τὰ μέλαθρα ἀείρετε τέκτονες ἄνδρες,
  Δένδρεσιν ὡς γαμβρὸς ἔρχεται ἐπὶ νέος.
E Χὼ μὲν ἀπὸ δρυὸς ἐστὶ, μόρῳ δὲ ἔοικε Φιλείτας,
  Ἀλλ' ἄμφω πρότερον καρπὸν ἐπημφίεσαν.
Γαμβρὸς ἔχει βάλανον, φορέει μόρα φοίνια νύμφη·
  Φεῦ φεῦ, σὺ βάλανον νυμφίε μοῦνον ἔχεις.
Ὀρχεῖσθαι σε πρέπει, ὄρχεον ἀτὰρ ὕπο γ' ἀσινέσσιν,
  Μὴν Ἱπποκλείδου μοῖραν ἄφρονος ἔχει;
Ἦλθέ σοι ὁ Κύπρις καὶ χοιρομανὴς Διόνυσος,
  Καὶ χαρίτων χαρίεσσα ἄμαρυγ' ἔρωσι πελάς.
Ὄρεα μὲν Ἀϊδαίοις φθόνοις σίδηρον ἐρίζεις
  Αὐλὰ κατακλείσει ῥύματα πορφυρικῆς,
Ἀρβυλίσι Ῥώμας Ἑλλησίαισι ὕφασμ' ἀοιδῆς,
  Ἡδὺ πολαιᾶς αἰτεπυμαλβορβρίς.

IN EPITHALAMIVM CATVLL.

GRÆCE A FLOR. CHRISTIANO redditum. F. M.

A

AGEDVM virtutem hominis quam florentem & incolumen coluimus, ſublatam ex oculis repræſentemus & illuſtremus, ἢ ἐφ' ἡμῖν. Atenim ——*ſolémque ſuum, ſua ſidera norunt,*

Quiq́; pij vates & Phœbo digna locuti,

Quiq́; ſui memores alios fecere merendo.

inter quos Chriſtianum mea mens *humeris exſtantem ſuſpicit altis.* τῷ γὰρ ἀμφοτέρωσε ἀμφοτέρωσε τὸ κάλλιστον. συμπεριφερόμενον τε σύμβολον ἄχρει.

B

Ἕνθα νέοι.] Callimachus εἰς λουτρὰ Π.

Ἕνθα καὶ αἱ ξανθαί, ἔνθα Πελασγιάδες.

Τετυγμένα.] τὰς optata. Cat. *expectata.* Bio.

Εἶαρ ἐμοὶ ποθητὸν ὅλον λυκάβαντα παρείη

De veſpere deſiderato idem Callimachus apud Olympiodorum meum mnſ. εἰς μετέωρα

Αὐτὸν μὲν φιλέουσ', αὐτὸν δέ τε πεφρίκασιν

Ἑσπέριον φιλέουσ', ἀτὰρ στυγέουσιν ἑῷον.

Λιπαρὰς λείπειν τε θαλείας.] *menſas* ſcite & aptè θαλείας reddit potius quàm τραπέζας. Hom. δαῖτα θάλειαν, καὶ εἰλαπίνην. Plutarchus IX. συμποσιακῶν, refert ad Thaliam conuiuiorum Antiſtitam: ἡ Πολυμνία τὸ μὲν περὶ ἱστορίαν καὶ πᾶσαν ἡ Θαλία τὸ συμπότικόν τι καὶ συμποτικὸν ἐξ ἀναλυόντα καὶ παιδιᾶς· διὸ τοὺς φιλοφρόνως καὶ ἱλαρῶς συνιόντας ἀλλήλοις, ἐν οἴνῳ θαλιάζειν λέγομεν· οὐ τοὺς ὑβρίζοντας καὶ παροινοῦντας. Hi ſunt apud Virg.

C

Mutua qui inter ſe læti conuiuia curant.

Haud inſuauis eſt ὁ ἀντεγκλαπισμός ἐν τῷ λείπειν λιπαρὰς.

Παρθένοι Οἰταίης φαίνει φλογοφόρος αὐγάς.]non improbauit τὸ ——*Oetæos oſtendit Noctifer Ortus.*

vt apud Mar. ecl. 8.

——*deſerit Heſperus Oetam.*

Papin. v. Syl.

——*totidem Oetææ Paphiaque reuiſunt*

Lampades.

D

Noctiferum quem & Plautus & Statius Nocturnum dicunt, pulcrè φλογοφόρον vertit, vt ἑῷον opponatur αὐγῆς. Si Florens hic & in ſeq. magni Scaligeri vnanimi ἑταίρου ſcripta conſuluiſſet, & veterē ſcripturam agnouiſſet, haud dubiè manum dediſſet, ſurámve præbuiſſet. tametſi illud Eueni pateat, Σοὶ μὲν ταῦτα δοκοῦντ' ἔστω, ἐμοὶ δὲ τάδε. ſed enim vbi hæc ludebat interpres, librorum erat curta ſupellex. Quid ſi κατὰ γνώμην Phœnicis illius ita vertas?

Νυκτοφόρος φαίνει ῥ' ἀπὸ Ὠκεανοῦ ῥ' ἄνω.

Οὐχ ἱερῆς ὡς.] Callim. εἰς Ἀπόλλωνα.

E

Οὐχ ὁράας. ἐπένευσεν ὁ Δήλιος ἀδύ τι φοῖνιξ.

Τοὺς γὰρ νικᾶν θέμις ἀνιστάμεν.] Neque hîc communem lectionem ſolicitauit.

——*canent quos vincere par eſt.*

cui ſi præponderare putes felici coniectura Scaligeri repoſita,

—— *canent quo iure parent ſe.*

lege, Οὐχ αὐτῇ σεμνῶν μὲν ἅμμας ἀντιφερίζειν.
Reliqua in commodiorem locum differre cogor: cancellorum Typographicorum ſpatiis diſclusus iniquis. ΜΞ.

De ATY. LXIIII.

SVPER alta vectus Atys celeri rate maria,

Phrygium nemus citato cupidè pede tetigit,

Adiitq́; opaca ſiluis redimita loca Deæ.

Stimulatus vbi furēti rabie, vagus animi,

Deuoluit ille acuto ſibi pondera ſilice.

Itaque vt relicta ſenſit ſibi membra ſine viro,

Etiā recēte terræ ſola ſanguine maculās,

Niueis citata cepit manib. leue typanū,

Typanū, tubā, Cybele, tua mater initiā:

Quatiénſque terga tauri teneris caua digitis,

Canere hæc ſuis adorta eſt tremebunda comitibus.

Agite, ite ad alta Gallæ Cybeles nemora ſimul,

Simul ite Dindymenæ dominæ vaga pecora,

Aliena quæ petentes, velut exules, loca

Sectā meā executæ duce me, mihi comites

Capidū ſalū tuliſtis, truculētáque pelagi,

Et corpus euiraſtis Veneris nimio odio.

Hilarate excitatis erroribus animum.

Mora tarda mente cedat: ſimul ite, ſequimini

Phrygiam ad domum, Cybelles Phrygia ad nemora Deæ,

Vbi cymbalūm ſonat vox, vbi tympāna reboant,

Tibicem vbi canit Phryx curuo graue calamo,

Vbi capita Mænades vi iaciunt hederigeræ,

Vbi ſacra ſancta acutis vlulatibus agitant,

Vbi ſueuit illa Diuæ volitare vaga cohors,

Quò nos decet citatis celerare tripudiis.

Simul hæc comitibus Atys cecinit noua mulier,

Thiaſus repentè linguis trepidantibus vlulat,

Leue tympanum remugit, caua cymbala
recrepant, *(de chorus.*
Viridem citus adit Idam properante pe-
Furibunda ſimul, anhelans, vaga vadit,
animo egens,
Comitata tympano Atys, per opaca ne-
mora dux,
Veluti iuuēca vitās onus indomita iugi.
Rapidæ ducem ſequuntur Gallæ pede
propero.
Itaque vt domū Cybelle tetigêre laſſulæ,
Nimio è labore ſomnum capiunt ſine
Cerere. *(operit,*
Piger his labantes languore oculos ſopor
Abit in quiete molli rabidi furor animi.
Sed vbi oris aurei Sol radiantibus oculis
Luſtrauit æthera album, ſola dura, mare
ferum, *(pedibus,*
Pepulitque noctis vmbras vegetis ſoni-
Ibi ſomnus excitum Atyn fugiens citus
abiit:
Fugientē eum recepit Dea Paſithea ſinu.
Ita de quiete molli rabida ſine rabie,
Simul ipſa pectore Atys ſua facta re-
coluit. *(foret:*
Liquidáque mente vidit ſine quis, vbi que
Animo æſtuante rurſus reditum ad vada
retulit.
Ibi maria vaſta viſens lacrymantibus
oculis; *(ſeriter.*
Patriam adlocuta eſt ita voce mæſta mi-
Patria ô mea creatrix, patria ô mea ge-
netrix,
Ego quam miſer relinquens, dominos vt
herifugæ
Famuli ſolēt, ad Idæ tetuli nemora pedē,
Vt apud niuem, & ferarum gelida ſta-
bula forem,
Et earū omnia adirē furibunda latibula:
Vbi nam, aut quibus locis te poſitam pa-
tria rear?
Cupit ipſa pupula ad te ſibi dirigere aciē,
Rabie fera carens dum breue tempus ani-
mus eſt. *(ra domo?*
Egóne à mea remota hæc ferar in nemo-
Patria, bonis, amicis genitoribus abero?
A *Abero foro, palæſtra, ſtadio, & gymna-*
ſiis?
Miſer, â miſer, querendum eſt etiam, at-
que etiam anime.
Quod enim genus figuræ eſt ego quod
non habuerim?
Ego mulier, ego adoleſcens, ego ephebus,
ego puer,
B *Ego gymnaſii fui flos, ego erā decus olei.*
Mihi ianuæ frequentes, mihi limina te-
pida,
Mihi floridis corollis redimita domus
erat, *(biculum.*
Linquendum vbi eſſet orto mihi Sole cu-
Egóne Deûm miniſtra, & Cybeles fa-
mula ferar?
Ego Mænas, ego mei pars, ego vir ſterilis
C *ero?*
Ego viridis algida Idæ niue amicta loca
colam?
Vbi cerua ſilui cultrix, vbi aper nemori-
uagus?
Ego vitam agam ſub altis Phrygiæ
columinibus?
Iam iā dolet, quod egi, iā iámq; pænitet.
Roſeis vt huic labellis palā ſonitus abiit,
Geminas Deorum ad aureis noua nun-
tia referens;
D *Ibi iuncta iuga reſoluēs Cybele leonibus,*
Læuúmque pecoris hoſtem ſtimulans, ita
loquitur.
Agedum, inquit, age ferox, hunc age-
dum aggredere furor.
Face, vt hinc furoris ictu reditum in ne-
mora ferat,
Mea liberè nimis qui fugere imperia
cupit, *(tere.*
E *Age cæde terga cauda, tua verbera pa-*
Face, cūcta mugiēti fremitu loca retonēt.
Rutilā ferox toroſa ceruice quate iubā.
Ait hæc minax Cybelle, religátque iuga
manu.
Ferus ipſe ſeſe adhortans rapidum inci-
tat animum, *(vago.*
Vadit, fremit, refringit virgulta pede
At vbi vltima albicātis loca litoris adiit,

Tenerúmque uidit Atyn prope marmo-
ra pelagi,
Facit impetum. ille demens fugit in ne-
mora fera.
Ibi ſemper omne vitæ ſpatiũ famula fuit.
Dea magna, Dea Cybele Didymi, Dea
domina,
Procul à mea tuus ſit furor omnis, hera,
domo:
Alios age incitatos, alios age rabidos.

ANT. PARTHENIVS.

SVPER *alta vectus Atys celeri rate maria.*] Galliambicon metrum ex doobus Galliambis verſus compoſitus: prior enim pars verſus habet Pyrrhichion: & tres Trochæos: Altera pars habet ſecundum Galliambi genus ex Pyrrhichio, Trochæo, duobus Pyrrhichiis, prior pars talis, *Super alta vectus Atys*: altera pars, *Celeri rate maria*, prius tamen comma ſpondæũ in primo & in ſecũdo interdum admittit, ſed raro: vt, *Deuolunt lactes acuto*. De Galliambico merro plenius legas apud Seruium in ceotimetro. irem Diodorus Galliambi duo ponir genera: ex quibus hoc Catullum metrum compoſitum inuenies. Scribit autẽ Catullus de Aty poero Cybeleio: quemadmodum in Phrygiã naui delatus Cybeles amore illius pueri correpræ numine in furorem conuerſus eſt: ac quam primum numinis inſtinctu virilia ſibi amputaoit, reliqoosqoe comites Cybeleios ad Cybeles ſacra, ſumptis ſacrorum inſtrumentis, celcbranda, menremque furore hilarandam hortatus, poſt longam defatigationem fuit ſopore ſolutus: inde à dea Cybele in gremio ſuſceptus, cùm euirati corporis damna mente agitare cœpiſſet: patriæ abſentiam, cæteraſque ſuas ærũnas lamentatus, miſerrime defleuit. Dea vero vt puerum ſibi dilrctũ à talibus remoueret loctibos, vnum de lcooibus ſuis, qoi puerũ perterrefaceret miſit: quo terrore Atys exanimatus in nemora Cybeleia ſe coniiciens, ibi eſt perpetuus Cybeles miniſter effectus. Hæc Catul. de Aty puero poetica licentia ſcribir: ſed Diodorus Siculus probatus inter Græcos hiſtoricos aſſerit à Cybele prouecta ætate adoleſcentem quendã eius regionis oomine Atyn dilectũ, qoem poſtmodum dixerunt Papam, cùm eo clam coiens Cybele grauida facta eſt: quod vt parẽtes norũt: in regiam accitam vt virginem pater ſuſcepit, noto filiæ peccaro, & Atyn & puellæ nutrices interfici iuſſit: atq, inſepultos abiici. Cybelẽ tamẽ amore pueri Atys tum dolore outricum perculſam, inſanam effectam, in publicum prodiiſſe ferunt: pſallentemque cum tympano ſolam vniuerſam patriam ſparſis capillis deambolaſſe. Itẽ de Cybele talem tradit idem auctor hiſtoriam: Phrygiæ Libyceſque incolæ aſſrmnt regem priſcum fuiſſe Memnonem: & ab eo vxorem ductã Dindymenem nomine: ea parentibus expoſitã,

A diuina quadam ſorte, pardalis, aliæque feræ lacte ourrierunr: hanc infantem mulier pecora paſcẽs tulir, atque à loro Cybelen nominauit: aocta ætate, pulchritudine, prudentiaque excellens, ingenio mirabili fuit: Nam & fiſtulã plurimis calamis compactam, & ad luſum, choreaſque cymbalum, tympanumque prima omnium adinuenit. Præterea pecorum, puerorumque morbis remedia introduxit. Itaque rum propter infanres quibus verborum medicantibus ſalutẽ præbuit, tum quia plurimos velut in ſinu fouit, matrem ab omnibus dictam ferunt. Poſtmodom (vt ſupra dictum eſt) ætate prouecta adoleſcentẽ Atyo adamauir: cætera ſuperius expoſita de Cy-
B bele traduntur. Phryges autem (reſtanre Macrobio) circa matrẽ Deu & Atynẽ fabulantur, hanc Deam leonibus vehi validis impetu atque furore animalibus: quæ natura cæli eſt: cuius ambitu aer cõtinetur: qui vehit terram: Solem vero ſub nomine Atynis ornanr & fiſtula & virga. Fiſtula ordinem ſpiritus inæqualis oſtendit: virga Solis poreſtatem aſſerit, qui cuncta moderatur. Cybeles autem & Atynis fabulam Ouidius in Faſtis enarrat: quem ne multas hic paginas explicem, prætermittendam cenſui.

SVPER *alta maria vectus Atys.*] vnde autem vectus ſit incertum habetur.

NEMVS.] Dindymom aut Cybeleum mon-
C rem nemoroſum.

LOCA *opaca ſyluis.*] vmbroſa ſiluis loca: Phrygiæ monres prædictos.

VT.] ranquam.

FVRENTI *rabi.*]ab effectu: quia rabies hominem furere facit.

STIMVLATVS.]cõcitatus ſpiritu Cybelio. nam Chorybantes Cybeles ſacra peragentes, vaſorum æreorum ſonitu, in furorem coocitantur: quod Horatius de furore loquens ſic tangit:

Non acuta ſic geminant Chorybantes æra.

Iuuenalis.

De comnina Chorybanta videbis.

D VAGVS *animi.*] omnes fere codices habent amnis: ſed nullus ſenſus probandus inde poteſt clici. legatur ergo animi vagus: nam iam afflatus deæ furore mentem vagam cœpit habere.

DEVOLVIT *ſibi.*] amputauit ſubito ſilicis ictu, per furorem Cybeleium.

LACTES.] inteſtioorum partes poſuir pro inguine pendenti: qoo ablaro etiam lactes ſecutæ ſunt: & ingens ioguinis vulnus expreſſit: quo non ſolum genitalia exteriora: ſed etiam lactes interiores ſibi amputauerit. aut certe de-
E ooluit: id eſt deiecit, & fluere fecit per inguinis vulnus.

LACTES.]proprie ſunt in oue & in homine à ventriculo inteſtinorum partes per quas labitur cibus. Plinius: *Ab hoc ventriculo lactes in oue & homine, per quas labitur cibus: in cæteris ile: à quibus capaciora inteſtina ad aluum.* in alio codice legitur ſic hoc carmen:

Deuoluit ille acuto ſibi pondera ſilice.

SINE *viro.*] ſine virilitate: hunc poſtmodum inſtitutum fuit, vt Cybelei Galli teſta ſibi genitalia ſecarent, quamquam & Catullus ſili-

ce, & Ouidius ſaxo hoc factum ab Aty fuiſſe tradunt. Ouidius.

Ille etiam ſaxo corpus laniauit acuto:
Longa quoque immundo puluere tracta coma eſt.
Vox que fuit merui meritas de ſanguine pœnas.
Ah pereant partes quæ nocuere mihi:
Ah pereant dicebat adhuc, onus inguinis aufert:
Nullaque ſunt ſubito ſigna relicta viri:
Venit in exemplum furor, molleſque miniſtri
Cedunt iactatis vilia membra comis.

SOLA *ſanguine maculant.*] ex hoc ſanguine purpureum colorem traxiſſe marmor Sinadicum ſcribit Papinius lib. ſyluarum. II.

CITATA.] Atys furore concitatus: nam eum poëta genere fœminino appellat ſæpe: quia virilitate iam priuatus erat vt fœmina.

LEVE *tympanum.*] Inſtrumentum quod verberatum ſonitus terribiles emittit. Tympanum Cybeles tubam: anadiploſis & appoſitio.

TVAM.] quo vtebantur pro tuba in ſacris Cybeleis. Iuuenalis.

Et reſupinati ceſſantia tympana Galli.

MATER.] vocatiuus eſt ô Cybele deorum mater.

TVA *Initia.*] tua miniſteria. Initia tamen dicuntur etiam Cereris ſacra.

TERGA *tauri caua.*] tympani diffinitio.

ET *adorta.*] incepit Atys canere.

HOC.] carmen quod ſequitur.

TREMEBVNDA.] Atys tremens ſiue propter furorem quo agitabatur: ſeu propter dolorem inguinis abſciſſi.

CALLE.] anguſta ſemita. aliter legitur Gallæ: id eſt ô vos ſacerdotes caſtrati. Gallæ autem dixit genere fœminino: quia erant effœminati. vt Virgilius:

O vere Phrygiæ, neque enim Phryges.

VAGA *pectora.*] pars pro toto: vos comites vagis pectoribus agitati.

DOMINÆ *Dindymenæ.*] deæ Cybeles: quæ appellata fuit Dindymenæ à Dindymis Phrygiæ monte vbi colitur. Strabo: *Mons quidam vrbi imminet nomine Dindyma, à quo Dindymena dicitur: quemadmodum à Cybelis Cybele.* Dio tamen (vt ſupra relatum eſt) dixit Cybelen matrem fuiſſe Dindymenen appellatam: vnde fortaſſe non eſſet abſurdum filiam etiam vocatam fuiſſe Dindymenem de matris nomine: vt Venus Dione à matris nomine denominatur.

PETENTES.] accedentes, adeuntes.

EXVLES.] à patria noſtra excluſi.

EXECVTÆ.] muliebri nomine ſuos comites euiratos appellat. Sectam meam: doctrinam meam inguinis ſecandi; & Cybelei ſacri celebrandi. Secta à ſequendo dicitur: vel à ſecando, ideſt tenendo: vt,

——*ille viam ſecat ad naues.*

COMITES *mi.*] mi pro mihi: id eſt comites mei.

HILARATE *animum.*] lætamini: concipite hilaritatem. & eſt ſenſus: Poſtquam per furorem euiraſtis corpus veſtrum hanc rem in lætitiam vertire, ac exhilarate animos veſtros.

EXCITATIS *erroribus.*] ideſt, vagis egreſſibus.

TARDA.] moræ proprium epitheton.

CEDAT.] decedat, exeat ex mente veſtra.

ITE.] venite mecum.

CYMBALVM.] idem fere quod tympanum: maius tamen tympanum, maioremque facit ſonitum.

VOX *ſonat cymba.*] figuratè dixit: vt Virgil.

Nec vox hominem ſonat.

TIBICEN *vbi canit Phryx.*] Tibia Phrygum inuentum eſſe videtur, quamquam de Palladis Tritoniæ tibia fabulam refert Ouid. Plin. tamen ſcribit, obliquam tibiam Mydam in Phrygia, geminas tibias Marſiam Celeneum in eadem gente inueniſſe. huiuſmodi effœminatos tibiarum ſonos etiam Virgilius Troianis obiici ſcribit:

O vere Phrygiæ: neque enim Phryges: ite per alta
Dindyma, vbi aſſuetis biforem dat tibia cantum:
Tympana vos buxuſque vocat Berecynthia matris
Idea. ——

PHRYGIA *nemora deæ.*] vt abſolutè dixit quocunque nemore Phrygio: aut certe Idæum nemus intelligit, vt ipſe Atys infra dicit:

Ad Idæ tetuli nemora pedem.

CVRVO *cala.*] curua tibia: quæ plerumque facta eſt ex calamo, & præſertim à ruſticis.

MÆNADES.] eleganter & ingenioſe dixit Mænades pro Cybeles ſacerdoribus: nā Mænades apud Græcos dicuntur mulieres furore inſanientes, & Bacchi ſacerdotes. Tales igitur ſunt Cybelei: quia & tanquam fœminæ ſunt, & furore concitantur: nam *μαίνομαι* ſignificat inſanio: inde Mænades dictæ ſunt.

HEDERIGERÆ.] hederaceos thyrſos gerentes. Nuſquam niſi hoc in loco legi ſacra Cybeles hederis agitari: niſi forte Catullus hoc dixit alludens ad Bacchicas Mænades.

ACVTIS.] vehementibus, acribus. Horat.

Quod latus & renes morbo tentantur acuto.

ILLA *duce.*] ſcilicet Cybele ducente.

COHORS *vaga.*] ſacerdotum furore vagantium cœtus & chorus.

VOLITARE.] volitando tranſcurrere.

TRIPVDIIS.] ſaltationibus. Tripudium (vt ſcribit Cice.) dicitur quaſi terripudium: ſeu terripauium: quaſi terræ percuſſio. Nam in auſpiciis captandis cum aues paſcuntur neceſſe eſt aliquid ex auium ore cadere & terram pauire: ſic terripauium primo poſt terripudium dictum eſt hoc quidem iam tripudium.

NOTA *mulier Atys.*] Atys qui iam mulier noſcebatur.

THYASIS.] ſaltationibus, choreis *ἀπὸ τοῦ θύειν*, quod ſignificat impetum facere, ſacrificare & excitare.

IDAM.] Ida mons Troiæ imminens olim habuit oppidum: vt apud Homerum & Diony. legimus.

VAGA *Atys.*] iterum atque iterum fœminam vocat Atym euiratum.

GEMENS.] aut vlulans propter furorem: aut eiulans propter inguinis lacerati dolorem.

VELVTI.] apta ſimilitudo ad effœminatam laſciuiam oſtendendam.

GALLÆ *rapida.*] Cybelei velocis Galli ſa-

cerdotes dicti ſunt, vt ait Plin. à Gallo Phrygiæ fluuio, cuius aqua epota furorem mentibus excitat. Naſo in Faſtis:

Inter ait viridem Cybelen: altaſque Celenas
Amnis it inſana nomine Gallus aqua.
Qui bibit inde furit.

Pigar *ſopor.*] ſomnus iners ab effectu, quia homines facit pigros.

Abit.] diſcedit ex Gallorum animis.

Horis.) Horæ ab Horo, id eſt à Sole, quem Ægyptij Horum appellant. aureas autem dixit ad Solis ſplendorem reſpiciens.

Æthera.] pro aëre poſuit: vt,

Heu quia nam tanti cinxerunt æthera nimbi.

Sola *dura.*] terram ſolidam duram.

Mare *ferum.*] elegans epithetorum diſtributio. nam aër candidus eſt, terra dura, mare ſæuum: Circa quæ tria elementa Sol ſuum habet illuſtrandi officium.

Mare *ferum.*] ſæuum: vt,

Maria aſpera iuro.

Sonipedibus.] equis. Virgilius.

Stat ſonipes: ac frena ferox ſpumantia mandit.

Solis equi feruntur quatuor: Pyrous, Eous, Æthon, & Phlegon. Ouid.

Interea volucres Pyrous, Eous & Aethon
Solis equi: quartuſque Phlegon hinnitibus auras
Flammigeris implent.

Vegetis.] viuidis, fortibus.

Dea.] Cybele pueri amore correpta.

Sinu *Paſithea.* gremio ſuo deos omnes continenti, deorum omnium capaci. nam Cybele Πανθέα græcè appellatur, πᾶν omnis, θεὸς deus dicitur: deorum enim mater dicitur. Cuius rei ratio ex Diodoro ſuperius eſt relata.

Rapida.] velox Atys.

Simul.] poſtquam.

Pectore.] animo arcano.

Sua *facta.*] ſuperius narrata.

Recoluit.] recogitauit, in animum reuocauit.

Liquida.] ſerena, clara, ſine furoris prioris nube.

Sine *quis.*] ſine quibus virilibus.

Vbi.] in quo loco eſſet à patria procul.

Vsus *animo æſtuanter.*] id eſt, cum abuſus eſſet animo ſuo æſtuanti & furibundo.

Tetulit.] antiquum præteritum à tollo.

O mei *creatrix.*] ô mei genitrix: ſatis puerilis lamentatio. creatrix & genitrix idem ſignificant: ſed poëta pro poëtico decoro facit: vt puer flens & conquerens idem diuerſis verbis repetat: quod ſatis conuenit ex nimio dolore lamentantibus.

Qvam.] patriam meam genitricem.

Herifugæ *famuli.*] fugitiui ſerui herum ſuum fugientes.

Tetuli.) attuli.

Nivem.) Idæ iuga ſunt plerúnque niuoſa. ideo etiam ait gelida ferarum ſtabula.

Pupilla.) pro oculo pupula: inde pupilla oculi lumen eſt.

Rabie *fera carens dum breue tempus eſt.*) te ſcilicet reſpiciendi.

A Ferar.) protrahar.

Patria, *bonis, amicis, genitoribus abero.*) hæc nullo oratorio dicuntur ordine: nam neque naturæ, neque dignitatis, neque argumenti ordo procedit: ſed pro poëtico decoro pueris & afflictis perſonis accommodatiſſimo ingenioſus poëta hæc verba diſpoſuit. Oratoriè autem fuit ſeruandus dignitatis ordo: qui talis eſſet, Patria, parentibus, amicis, bonis. Sed elegantior fieret ordo argumenti ſic: Bonis, amicis, parentibus, patria. Genitoribus pro parentibus dixit, præſtantiori ſexui inſeruiens.

Foro, *palæſtra, ſtadio, gymnaſiis.*] hæc omnia
B ſpectacula ſunt magis pueris quam viris grata. ideo puer horum priuationem moleſtè fert.

Foro.) ſpectaculis ludorum forenſium.

Palæstra.) quam latinè dicimus luctam: cuius auctor traditur Mercurius. Horatius de Mercu.

Catus & decoræ More palæſtræ.

Ouidius,

Late lyra pulſu, nitida quoque late palæſtra.

Stadio.) curſus certamine.

Gymnasiis.) gymnaſiá ſcholæ ſunt vbi palæſtra, ſaltationes, geſticulationéſque, ac cæ-
C teri ludi gymnici exercentur. Ludos autem gymnicos in Arcadia Lycaon primus inuenit, vt ſentit Plin.

Qverendvm.) lamentandum.

Etiam *atque etiam.*) vehementer, plerumque.

Anime.) vocatiuus caſus eſt, apoſtrophe ad ſuum animum, qui eum illuc adduxit.

Genvs.) nobilitas.

Figvra. pulchritudo.

Qvid *eſt.*) quid valet: ſine patria & parentibus.

Nvnqvid.) cur.

D Aberim.) ex patria diſceſſerim.

Mvlier.) quia virilibus careo.

Mvlier.) ſum, nunc intelligitur: ſed olim fui puer ephebus.

Adulescens.) peruerſo verborum vtitur ordine præ dolore nimio.

Gymnasii *fui flos.*) pulchritudo gymnicorum fui. continens pro contento poſuit.

Decvs *olei.*) decus paleſtræ: vt,

Exercent patrias oleo labente palæſtras.

Horatius.

Pſallimus & luctamur Achiuis doctius vnctis:

E & eſt Commoratio rhetorica.

Mihi *ianuæ frequentes.*) frequentatæ amatoribus meis, & ſaltatoribus matutina munera ferentibus.

Limina *tepida.*) amicorum & amatorum cœtu exercitata, & per hoc calentia: contrarium poſuit Perſius:

Vide ſis ne fortè limina frigeſcant.

id eſt claudantur, & à te frequentari non poſſint.

Mihi *floridis corollis redimita domus erat.*) conſuetudo erat apud antiquos, vt amatoris in-

nuis & liminibus ſerta & corollæ imponerentur. Tibullus.

Te meminiſſe decet quam plurima voce peregi,
Supplice cum poſti florida ſerta darem.

Ouid. in amorum remediis meminit ſic:

Effice nocturna frangatur ianua rixa,
Et tegat ornatas multa corona fores.

Die item nuptiali hoc fieri conſueuiſſe teſtatur Iuuenalis ſcribens:

——Necte coronam
Poſtibus, & denſos per limina tende corymbos.

VBI.] in qua domo mea.

ESSET *mihi linquendum cubiculum orto Sole.*] ſenſus eſt: Domi meæ tam delicatè viuebam, quod niſi orto Sole egrediebar cubiculo meo.

FERAR.] dicar.

MÆNAS.] Gallus Cybeleus furibundus: quales ſunt Bacchi Mænades.

MEI *pars.*] ego vix mei dimidium, nam detractis virilibus homo vix eſt ſui corporis dimidium: & ideo ſequitur.

VIR *ſterilis ero.*] quia corpus genitalibus imminutum ſterileſcit.

COLAM.] habitabo.

LOCA *algida.*] loca frigida.

IDÆ *viridis.*] nemoroſæ. Virgilius.

Intextúſque puer frondoſa raptus ab Ida.

COLVMINIBVS.] pro culminibus.

IAM *dolet quod egi.*] iam me pœnitet facti mei: & idem per alia verba repetit, ex nimia doloris impatientia.

SONITVS.] vox ſonora pueri eiulantis.

ROSEIS *labellis.*] ſcilicet pueri Atynis.

AD *aures deorum.*] ad aures deæ Cybeles, quæ deorum mater dicitur: ideo pluralem numerum pro ſingulari poſuit.

NOVA *nuncia.*] noua pueri verba nuncianda, lamentationéſque nunciandas ad Deæ aures ſonitus afferens. Nuncia genere neutro protulit contra Laurentij opinionem. ſic Lucretius.

Et ad calidum decurrunt nuncia ſenſum.

Tibullus.

Dum vera monent venturæ nuncia ſortis.

LEONIBVS.] à quibus Cybeles currus trahitur: Hippomenis & Atalantæ, qui Cybeles ita in leones ſunt conuerſi. latè apud Ouidium patet fabula.

LEVVM *hoſtem.*) leænam, quæ olim fuit Deæ inimica: cum eius ſacrum vna cum Hippomene inceſtauit. leuum autem ait. i. ad leuam currus partem adiunctum.

CAEDE *terga cauda.*) te in furorem caudæ verberibus excita.

TVA *verbera patere.*) Exephegeſis præcedentis dicti: Leo enim vehementibus caudæ verberibus in furorem ſe concitat. Plin. *Leonum animi index cauda, ſicut & equorum aures: namque & has notas generoſiſſimo cuique natura tribuit: immota ergo placidus, clemens blandientiſque ſimilis, quod rarum eſt; crebrior enim iracundia eius. in principio terra verberatur; incremento terga, ceu quodam incitamento, flagellantur.* Plura de leonum ingenio legas apud Plinium libro octauo.

RELIGATQVE *iuga manu.*) leones ad currum primus Romæ iunxit M. Antonius ciuili bello, leonúmque ſimul pugnam plurium Romæ princeps edidit Qu. Scæuola P. filius in curuli ædilitate: centum autem iubatorum primus omnium L. Sylla, qui poſtea dictator fuit, in prætura; poſt eum Pompeius magnus in Circo quingentorum, ac in his iubatorum trecentos quindecim: Cæſar dictator quadringentos.

FERVS.) quadrupedes omnes feras aut feros appellamus, vt ceruus, equus, & cætera eiuſdem generis.

FREMIT.) rugiunt leones. Naſo.

Tigrides indomitæ rancant, rugiúntque leones.

Orcant lynces. Idem.

Dum lynces orcando fremunt, Vrſus ferus vncat.

DINDYMI.) Phrygiæ mons eſt, quæ Dindyma dicuntur, rariſſimè ſingulari numero legitur. Strabo pluraliter tantùm poſuit.

PALLADIVS FVSCVS.

SVPERALTA *vectus Atys.*) Verſus hic conſtat ex duobus Galliambis. ſunt enim inter metrorum genera duo: quorum vtrunque Galliambon vocatur. vnum genus pedes habet pyrrichium & tres trochæos, alterum pyrrichium, trochæum & duos pyrrichios, prius tamen genus in primo & ſecundo loco nonnunquam recipit ſpondæum.

ATYS.) Fuit puer, quem forma egregium Cybele deorum mater caſto ſibi amore deuinxerat, iuſſerátque vt caſtus viueret, ſed ipſe præcepti oblitus, vel libidine, vt fit, expugnatus, cum Sagaride nympha concubuit: vnde mox in furorem conuerſus, cultro lapideo pudenda ſibi amputauit. Verùm Catullus hiſtoriam hanc aliter texens, ſcribit Atym per mare in Phrygiam delatum virilia ſibi amputaſſe; deinde in Idam in qua dea colebatur, aliis comitantibus ſe recepiſſe: vbi cum per ſomnum, furore, quo pridie correptus ſe caſtrauerat, liberatus eſſet, ad mare deſcendiſſe, vt de reditu in patriam cogitaret; qua re cognita, Cybelem, cum puerum apud ſe in perpetuum manere vellet, alterum è leonibus miſiſſe, qui facto impetu illum in nemus repulit.

ALTA.) profunda.

PHRYGIVM *vt nemus.*) intelligit Idam de qua Strabo ita diſſerit. *Cùm autem multos pedes habeat Ida prominentes, & ſcolopendram forma referat, his duobus extremis terminatur promontoriis: vno quod ad Zeleiam pertinet, altero Lecto: prius in mediterranea deſinit, haud multùm ſupra Cyzicenum agrum: (hodie quidem Zelera Cyzicenorum eſt) poſterius in mare Aegæum exit, legiturque ab iis qui à Tenedo in Lesbum nauigant.*

Mox ad abundantem venerunt fontibus Idam
Altricémque ferarum: & vbi veſtigia Lecto
Impoſuere, mari vadunt per ſicca relicto.

CITATO *pede.*] curſu feſtinato.

AONITQVE

A ADITQVE *opaca ſyluis redimita loca deæ.*] acceſſit ad loca Cybeles froudibus arborum obſcura.

STIMVLATVS *vt furenti rabie.*] Attys tam rabido furore percitus.

DEVOLVIT.] imputando deiecit.

PONDERA.] pudenda.

ACVTO *ſilice.*] acuto lapide. alludit ad teſtam Samiam, qua Matris deûm ſacerdotes, qui Galli vocabantur, citta perniciem virilia ſibi amputabant. Martialis,

Abſciſſa eſt quare Samia tibi mentula teſta,
Si tibi tam carus, Betice, cunnus erat.

B VT *relicta ſenſit membra ſine viro.*] poſtquàm intellexit membrum virile perdidiſſe.

TERRÆ *ſola.*] terræ ipſius ſoperficie.

SANGVINE *maculans.*] cruore inficiens.

CITATA *quaſi fœmina.*] qoia iam virilitatem amiſerat.

TYMPANVM *tubam Cybeles.*] quòd tympana in ſacris Cybeles pulſatentur, nemo eſt vel mediocriter doctus qui neſciat. Ouidius lib. IIII. Faſtorum vbi decantat Megaleſia, ſic inquit,

Cymbala pro galeis, pro ſcutis tympana pulſant.
Tibia dat Phrygios, vt dedit ante, modos.

C Auguſtinos autem tradit ideo magnam matrem quæ & Tellus, & Cybele, & Ops, & mater deûm vocabatur habuiſſe tympanum, vt ſignificaretur eam eſſe orbem terræ: & ob id, in ſacris Galli Cybelei tympana pulſare eraut ſoliti.

TVA *mater initia.*] tua Cybele ſacra.

TERGA *tauri.*] eſt tympani ipſius periphraſis. dixit autem terga pro tergora.

CANERE *hoc.*] quod ſequitur.

SVIS *comitibus.*] qui ipſum comitabantur.

AGITE.] hortatur comites vt ſecum nemus adeant, in quo Cybele habitans à ſacerdotibus colitur.

D GALLÆ.] dixit Gallæ non Galli: quia cùm virilia ſibi amputaſſent, erant potiùs fœminæ quàm viri.

DINDYMENÆ *dominæ.*] Cybeles, quæ à Diodymo moote Phrygiæ, in quo ſacra ſibi per Corybantes inſtituerat, Dindymena eſt appellata.

VAGA *pecora.*] quæ Cybelæ addictæ inſtar pecudum per nemora vagamini.

ALIENAQVE *petentes.*] horum quatuor carminum ſenſus eſt & ordo: quæ Gallæ mihi comites executæ ſectam meam, amputandi ſ. vobis virilia, petentes velut exules loca aliena, me duce celeri, tuliſtis rapidum ſalum & truculenta

E pelagi: & corpus vobis euiraſtis, nimio Veneris odio.

ALIENA *loca.*] Idam Cybelæ ſacram.

MI.] pro mihi.

CORPVS *euiraſtis.*] pudenda amputantes, corpus virilitate ſpoliaſtis.

HILARATE *animum.*] lætamini.

ÆRE.] æris ipſius ſonitu.

EXCITATIS *erroribus.*] eiectis è mente eluſionibus, quæ vos errare faciunt.

SEQVIMINI.] hortatur iterum comites ſuos Attys vt ſe ad Idam ſequantur.

CYMBALVM.] pro cymbalorum.

A TIBICEN *vbi canit Phryx.*] Tibias in ſacris Cybeles inflari ſolitas antè indicauimus illo Ouidij verſu,

Tibia dat Phrygios, vt dedit ante, modos.

CVRVO *calamo.*] Talis erat ipſa tibia, quam priſci Phrygiam appellauerunt, hanc autem Mydam inueniſſe indicat Plinius libro ſeptimo hiſtoriæ naturalis.

VBI *capita Mænades vi iaciunt hederigeræ.*] vbi ſacerdotes hedera redimitæ, quaſi furentes caput qoatiunt. dixit autem Mænades, quia, vt Strabo teſtatur, ſacra Cybeles & Liberi patris, cuius ſacerdotes Mænades etiam vocabantur,

B erant communia.

VBI *ſacra ſancta.*] vbi de more vlulantes rem diuinam faciunt.

ILLA *diuæ cohors vaga.*] appellat vagam diuæ cohortem ipſos Cybeleios qui diſcurrentes vagabantur.

QVO.] ad qoem locum.

CITATIS *tripudiis.*] feſtinatis ſaltationibus.

NOTA.] emendo noua: nam paulò antè virilia ſibi amputauerat.

VLVLAT.] more. ſ. luporum. Taliter enim ſacra ſui Galli celebrabant.

C CHORVS.] qui Attym ſequebatur.

FVRIBVNDA.] non furibundus, quia amplius non erat vir.

VELVTI *Iuuenca.*] ſimilitudo.

PROPERE *pedem.*] emendo, propero pede.

SOMNVM *capiunt.*] dormiunt.

SINE *Cerere.*] ſine cibo, ergo ieiuni.

LABENTES.] emendo labantes. labare enim eſt repentè ruere. Verg.

—— Labat ariete crebro
Ianua. ——

Infrà,

D *—— genua labant.*

HORIS *aureis.*] quas vnà cum Sole foribus cœli præſidere poëtæ fabulantur. Ouid.

A dextra læuáque dies & menſis & annus,
Seculáque & poſitæ ſpatiis æqualibus horæ.

deſignat autem Catullus locis aduentum.

SOL.] qui vt Cic. in libris de natura deorum ait, dictus eſt: quod per diem obſcuratis ſyderibus ſolus appareat.

REPVLITQVE *noctis vmbras.*] Solis enim aduentu vmbras repelli non eſt dubium.

VEGETIS.] viuidis. vegetum, vt Nonius ait, ad corpus, vigens ad animum referimus. vegeta-

E re autem eſt, vegetum vel vigens facere. Apuleius ſcribit Lunæ lumine cuncta animalia vegetari.

SONIPEDIBVS.] magnis equis à ſonitu pedum: qua voce vtuntur & alij poëtæ. Vergilius,

Stat ſonipes, & frena ferox ſpumantia mandit.

IBI *Somnus excitum Attym.*] Tunc Somno abeunte experrectus eſt Attys.

EVM.] ſ. Somnum.

RECEPIT *dea Paſithéa ſinu.*] emendo Paſithéa. fuit enim Paſithéa vna Nympharum quam Iuno apud Homerû lib. XV. Il. Somno promittit

A
vxorem; ſi is Ioni Troianis contra Græcos auxilianti, oculos inuaſerit. Verſus Homeri ſunt Il.

Ἀλλ' ἐγὼ δέ κέ τοι χαρίτων μίαν ὁπλοτεράων,
Δώσω ὀπυιέμεναι, καὶ σὴν κεκλῆσθαι ἄκοιτιν,
Πασιθέην, ἧς αἰὲν ἱμείρεαι ἤματα πάντα.

Dea ergo Paſithéa recepit Somnum maritum ſuum trepidantem.

ATTIS *ſua facta recoluit.*] recogitauit quantum mali ſibi per furorem feciſſet.

SINE *quis.*] ſine quibus. iam enim virilitatem amiſerat.

ANIMO *æſtuante.*] vſus excandeſcens.

B
REDITVM *ad vada tetulit.*] ad mare, vnde venerat, reuerſus eſt. Tollo enim in præterito reculi faciebat.

PATRIA *ò mea creatrix.*] quæ me creaſti.

PATRIA *ò mea genitrix.*] quæ me genuiſti.

QVAM.] ſ. patriam ego reliqui.

DOMINOS *vt heriſugæ famuli.*] vt ſerui fugitiui heros relinquere conſueuerunt.

AD *Idæ tetuli nemora pedem.*] ad Idæ me contuli.

VT *ferarum gelida ſtabula forem.*] in Ida Phrygiæ feras eſſe indicat Strabo hoc Homeri verſu,

Venimus in plenam venatu & fontibus Idam.

C
LATIBVLA.] propriè locutus eſt. Nam vt latebræ ſunt hominum, ita latibula ſunt ferarum, licet aliquando confundantur.

PVPILLA.] quæ nihil aliud eſt, vt in I. de animalibus docet Ariſtotel. quàm humor oculi, quo cernimus.

RABIE *fera carens.*] ſenſus eſt. Cupit ipſa pupilla videre te, dum animus meus per breue tempus furore caret.

STADIO *& gymnaſio.*] ſtadium locus erat, vbi ad curſum & palæſtram nudabantur. Gymnaſium verò vbi iuuenes corpus exercebant. Attis autem ea commemorat, quæ vt puer cariora habebat.

D
QVID *enim genus.*] cuiuſnam generis. figurata locutio, qua frequenter, in noctibus Atticis, vtitur Gellius.

EGO *gymnaſij fui flos.*] ait ſe tenuiſſe principatum inter adoleſcẽtes, qui oleo vncti in Gymnaſio luctabantur. primi, vt Plinius libro XIIII. tradit, Græci oleum in Gymnaſiis publicarunt.

FREQVENTES *mihi ianua.*] hic Attis oſtendit ſe plurimos amatores habuiſſe, qui domum ſibi, vt mos eſt, coronis ornarent. Propert.

Et mihi non deſunt turpes pendere corollæ.

& Ouidius,

Poſtibus & duræ ſupplex blandire puellæ,
Et capiti demptas in fore pone roſas.

E
LINQVENDVM *vbi eſſet orto mihi ſole cubiculum.*] domus inquam redimita erat, vbi orta luce mihi eſſet exeundum.

EGÓNE *deûm miniſtra.*] de ſe loquitur in genere fęminino: vt qui ſeit ſe poſt amiſſam virilitatem, fœminis potiùs quàm viris eſſe annumerandum.

EGO *Mænas.*] Mænades erant Bacchi ſacerdotes. Sed iam diximus ſacra Bacchi, & Cybeles communia fuiſſe.

MEI *pars.*] quia amiſit pudibunda.

EGO *vitam agam.*] ego viuam.

A
SYLVICVLTRIX.] quæ ſyluas colit.

NEMORIVAGVS.] qui per nemora vagatur.

ROSEIS *vt hinc labellis.*] poſtquam Attis querela ad aures Cybeles peruenit.

NOVA *nuncia referens.*] protulit nuncium in neutro genere contra Laurentij Vallenſis opinionem.

IBI *iuncta iuga reſoluens Cybele leonibus.*] Cybele, vt multò antè dictum eſt, cùm Hippomenem & Atalantam in leones cõuertiſſet, eos ſuo currui ſubiugauit.

STIMVLANS.] ſtimulo crepans.

B
HOSTEM *pecoris.*] leonem qui in pecus ſæuire conſueuit.

LÆVVM.] qui ad læuam currus gradiebatur.

AGEDVM.] verba Cybeles leonem irritãtis.

CEDE *terga cauda.*] Leo, vt ſcribit Plinius, lib. VIII. cùm vult iraſci, ipſemet propriæ caudæ ictibus terga ſibi flagellat. Lucanus libro primo Pharſaliæ, ——*Sicut ſquallentibus aruis*

Peſtiferæ Libyes viſo leo cominus hoſte,
Subſedit dubius, totam dum colligit iram.
Mox vbi ſe ſæuæ ſtimulauit verbere caudæ,
Erexítque iubam, & vaſto graue murmur hiatu
Infremuit: tum torta leuis ſi lancea Mauri
Hæreat, aut latum ſubeant venabula pectus,

C
Per ferrum tanti ſecurus vulneris exit,

FAC *cuncta mugienti fremitu loca retonent.*] leones grauiter fremere his verbis indicat Mart.

Auditur quantum Maſſyla per auia murmur
Innumero quoties ſylua leone furit.

IVBAM.] iubæ ſunt crines à collo dependentes. Sed hic Plinium audire non pigeat ita ſcribentem: *Leonis præcipua generoſitas tunc cùm colla armóſque veſtiunt iubæ: id enim ætate contingit è leone conceptis; quos verò pardi generauêre ſemper inſigni hoc carent, ſimili modo fœminæ.*

RELIGAT.] ſoluit.

D
ALBICANTIS.] propter detritas arenas, aut ſpumas aquarum, quæ ventis agitatæ albeſcunt.

PROPE *marmora pelagi.*] poëtæ nonnunquam ponunt marmor pro ipſo mari, propter vndarum ſimilitudinem Virgilius,

——*& in lento luctantur marmore tonſæ.*

ILLE] Attis.

DEMENS.] ob leonis impetum.

OMNE *vitæ ſpatium.*] per omne vitæ tempus.

E
DEA *magna.*] Catullus nouiſſimè Cybelem precatur, vt ipſa à ſe amoueat huiuſmodi furorem, quo Attis percitus virilia ſibi amputauit.

ACHILLES STATIVS.

SVNT, qui putent aut adfirment etiam, poëma ſe hoc vidiſſe adſcriptum Cæcilio, quod probabile propterea ducunt, quod idem ante Catullus dixerit,

Eſt enim venuſte Magna Cæcilio incohata mater.

Ego verò in alia omnia eundum cenſeo, qui ſciam Atilium Fortunatianum veterem grammaticum, vbi de Galliambo, ſic dicere, *Et Catullus*

Phrygium nemus citato cupidè pede tetigit. Ad ea verò, quæ eruditè copioſeque collegit Lilius Giraldus de Atti & Cybele, addam etiam & quæ ſcribit Stephanus, περὶ πόλεων, in verbo Γάλλος. Sic enim ſcribit, Γάλλος ποταμὸς Φρυγίας. οἱ ἀπόκοποι σχηματίζονται τῷ Γαλαταϊκῷ, ὡς ἀφηγεῖται ὁ Πολυΐστωρ ἐν τῇ περὶ Φρυγίας τρίτῃ, ἐκ τοῦ τὸν Γάλλον καὶ τὸν Ἄττιν ἀποκόψαι τὰ αἰδοῖα. καὶ τὸν μὲν Γάλλον ἐλθεῖν ἐπὶ τὸν Τηρείαν ποταμὸν, καὶ οἰκῆσαι, καὶ τὸν ποταμὸν Γάλλον καλέσαι. ἀπ' ἐκείνου γὰρ τοὺς τεμνομένους τὰ αἰδοῖα Γάλλους καλοῦσι. De Atti verò ipſo propriè hæc interpres Nicandri. Ἱστορεῖται ὅτι ποιμὴν ἦν Φρὺξ ὁ Ἄττις. τεμνόμενος δὲ καὶ ὑμνῶν τὴν μητέρα τῶν θεῶν, ὅπερ τὴν Ῥέαν, ἐφιλήθη ὑπ' αὐτῆς. καὶ δὴ φανερωθεὶς πολλάκις, πρὸς ἐξέστην. ὁ Ζεὺς δὲ ἐπὶ τούτῳ διαπεραχθεὶς, ἀπόλεσεν αὐτὸν, οὐ φανερῶς. δι' αἰδῶ τῆς μητρὸς, οὐκ ἔχειν τιμῆσαι. ἡ δὲ καταλοφυρομένη αὐτὸν ἔθαψε. οἱ δὲ Φρύγες κατὰ τὸ ἔαρ θρηνοῦσιν αὐτόν. De genere autem ipſo carminis multa Hephæſtion, Terentianus, cæterique. Addam tantùm Attilij Fortunatiani pauca de triſyllabo penultimo. *Sed quoniam,* inquit Atilius, *hic verſus matri facer eſt Idea, vt vibrare videatur, proximum ab vltimo pedem brachyſyllabon fecerunt, & Græci, & hic ipſe Mæcenas.* Interpres Hephæſtionis cur Galliambicon vocat, cauſſam affert, Γαλλιαμβικὸν δὲ ἐκλήθη, ἐπεὶ πολλοὶ ἐπὶ τὸ μέτρον. οἱ δὲ Γάλλοι ἐπιβάλλονται, ὡς θήλειαν φωνὴν ἔχοντες. διὸ καὶ Κυβέλη, φασὶ, τῇ ἐπίκλησιν Ῥωμαίοις εἰς τοῦτο. οἱ ποιηταὶ δὲ, ἱερεῖς εἰσὶ θεῶν μητρός. Sunt, qui aliom in locum teiiciũt hoc poëma, quo conſtet ordo trium Epithalamiorum, quæ ſunt ex eodem genere. Ego, ne hac quidem in parte, à manuſcriptis eſſe diſcedendũ putaui.

Svper *alta vectus Attis celeri rate maria.*] Arnobius in v. aduerſus gentes cùm fabulam narrat omnem à capite arceſſens, nihil tamen de nauigatione, nihil vlla de rate. Itaque obſcurius magiſque hoc reconditum, & de veteri poëta aliquo Græco ſumptum. Verſus ipſi ad primam vſque πολιὸ ſunt Anacreontiis perſimiles, aut idem potius iis, qui dudum vulgati ſunt, oſtendúntque Anacreontéi illi. quod Atilius ſcribit, ab iambo naſci Galliambum. ac propterea ſic vocatum. Atilius autem ipſe Catullum citat in Anacreontéo, cuius illa ſunt de Galliambo. *Et Catullus Phrygium nemus citato cupidè pede tetigit.* Et illud alterius auctoris, *O qui chelyn canoram plectro regis Italo. Vt ſi facias illud ex Lepidiano metro ad hanc legem. Mea Vatiena amabo mea cura, mea Venus. Catullus in Anacreontéo. Ades, inquit, ô Cybelle. Quibus rebus adducor, vt exiſtimem, hoc poema è Græco expreſſum Anacreontis.* Nonius in verbo Anima, huius generis verſum Varronis adducit,

Phrygias per oſſa cantus liquida cauit anima.

Semiuerſus autem ille, *Ades, inquit, ô Cybelle,* quem Catullo tribuit Atilius, cùm eum ante Mæcenati tribuerit, alieno loco ponitor, & ſeribæ librarij culpa Catullio us deſideratur, qui hoc è poëmate fortaſſe fuerit. At Attis nomen coniunctum matri Deûm, vt Mineruæ Erichthonius, Veneri Adonis, Virbius Dianæ. Seruius in vii. in illud,

Ibat & Hyppolyti pedes pulcherrima bello
Virbius. ——

Celeri *rate.*] Perpetuum ferè epithetum. vt apud Homerum θοαὶ νῆες. apud Gellium in x. cap. xxvi. ſic quoque Salluſtium arbitror locutũ. nam illa verba, *Furtim, aut celeritate vitare prælium in tranſgreſſu conatus eſt:* emendabam, *Furtim, ac celeri rate.* Et vetus poëta,

Tiphyn aurigam celeres fecêre carina.

Phrygivm *vt nemus citato.*] Eo enim conueniebant, qui ſe Opi conſecrarant. Hoc in luſibus in Priapum vetus poëta ſignificans, dixit in Priapi perſona,

Quæ ſi perdidero, patria multabor, & olim,
Ille tuus ciuis Lampſace, Gallus ero.

Et verò Gallus fluuios, & mons Cybelus erant in Phrygia, auctor Vibius Sequeſter.

Sylvis *redimita loca deæ.*] ſic poſt, *Nemo amicta loca* dicit.

Stimvlatvs *vt furenti.*] Vt, pro Vbi, vt ante. Sed erat omnibus in manuſcriptis, *Stimulatus vbi furenti,* vt ſecundo loco pro iambo eſſet tribrachys.

Divellit *ille acuto ſibi pondera ſilice.*] In manuſcriptis omnibus, Deuoluit. quod idem ſignificat. Sic enim videtur in vi. Verg. accepiſſe Aduoluo verbum.

Procumbunt piceæ, ſonat icta ſecuribus ilex,
Fraxineæq; trabes, cuneis & fiſſile robur
Scinditur, aduoluunt ingentes montibus ornos.

Legendum fortaſſe etiam ſit, Deuouit. Qui ſe enim caſtrabant Galli, pudenda Rheæ ipſi atq; Adonidi ſacra reponebant. interpres Nicandri. Λοβεῖς θαλαμοὶ, τόποι ἱεροὶ, ὑπόγαιοι, ἀνακείμενοι τῇ Ῥέᾳ, ὅπου ἀποτεμνόμενοι τὰ μήδεα κατετίθεντο οἱ τῷ Ἄττει καὶ τῇ Ῥέᾳ λατρεύοντες. Sic autem ſe Magnæ matri ſacrabant. Sex. Aurelius Victor in Aurel. Heliogabalo, *Veſtalem,* inquit, *virginem, quaſi matrimonio iungens ſuo, abſciſſiſque genitalibus Matri ſe magnæ ſacrauit.*

Ille.] Verbum variè legitur in manuſcriptis, Illectus, Illetus, Iletas, Lactus. Ego legendum putabam, Icta. gloſſema enim fuerat Ille propter verbum Deuoluit Scriptores, deinde librarij coniunxerunt vtrúmque, Ille icta. Ex eóque nata varietas, Illectus, & Illetas, & Lactes.

Acvto *ſibi pondera ſilice.*] Acuto ſilice. Ou. in iiii. Faſt. de eodem Atti.

Ille etiam ſaxo corpus laniauit acuto,
Teſta. —— Iuuen. Sat. vi.
Mollia qui rupta ſecuit genitalia teſta.

Pondera.] Idem Ouid. in eodem,

Ah pereant dicebat adhuc, onus inguinis aufert.
Nulláque ſunt ſubito ſigna relicta viri.

Iuuen. Sat. ii.

—— *Phrygio quos tempus erat iam*
More ſupernacuam cultris abſcindere carnem.

Itaqve *vt relicta ſenſit ſibi membra ſine viro.*] Virum, Virilia dicit, vt & Arnob. in v. aduerſus gentes, *Pinus illa ſolemniter, quæ in Matris infertur ſanctum dea, nonne illius imago eſt arboris, ſub qua ſibi Attis virum demeſſis genitalibus abſtulit.*

Etiam *recente terra ſola ſanguine maculans.*] In manuſcriptis omnibus, Et iam, duæ voces ſcilicet.

Niveis *citata cepit manibus leue tympanum Tympanum tubam Cybelles tua mater.*] Primam

in Tympanum corripuit, vt & Homerus, & Mæcenas io eo carmine quod adducit Atilius, A

Ades & ſonante tympano quate flexibile caput.

Homerus,

Ῥύμβῳ καὶ τυμπάνῳ Ῥείῃ Φρύγες ἱλάσκονται.

auctor vetus in Hymno poſteriore in Cybelem, Τυμπανοτύπον eam propterea vocat, quod in eius ſacris adhibeantur tympana.

Ἔρχεο πρὸς [illegible], ὦ πότνια τυμπανοτύπη.

Et in priore,

Τυμπανόδουπε, φιλοιστρομανὲς, χαλκόκροτε κούρη.

Quæ ſingula illius verba conferenda ſunt cum Catullinis. Tubam autem dicit tympanum, quod ſit βαρύβρομον. Euripides in Bacch.

Βαρυβρόμῳ ὑπὸ τυμπάνῳ.

Sed in ſacris Cybeles quæ ſonum ederent ſex fere inuenio, ῥόμβον, τύμπανον, cymbalum, tibiam, cornu, & κρόταλον. Colligam locos aliqoot veterum poëtarũ. Primum illum, quem ſupra poſui Homeri, deinde Lucretij in II.

Tympana tenta ſonant palmis, & cymbala circum
Concaua, raucíſonóque minantur cornua cantu,
Et Phrygio ſtimulat numero caua tibia mentes,
Teláque præportant violenti ſigna furoris.

Ouid. in IIII. Metam.

—— impulſáque tympana palmis.
Concauaque æra ſonant, longóque foramine buxus.

Et idem io IIII. Faſt.

Quærere multa libet, ſed me ſonus æris acuti
Terret, & horrendo lotos adunca ſono. Ac poſt,
Cymbala pro galeis, pro ſcutis tympana pulſant,
Tibia dat Phrygios, vt dedit ante, modos. Ac poſt,
Protinus inflexo Berecynthia tibia cornu
Flabit. —— Et tameo Ouidius Cornu non ſecernit à Tibia; vt fecit Lucretius. De Rymbo in Etymoiogico magno, Ῥόμβῳ καὶ τυμπάνῳ Ῥείαν Φρύγες ἱλάσκονται. μυστικῶς σανίδιον ὃ στρέφουσιν εἰς τὸν ἀέρα, καὶ ἦχον ἀποτελεῖ. ῥόμβος δὲ καὶ ῥεμβὸς διχῶς λέγεται ἔστι δὲ τροχίσκος, ὃν τύπτοντες ἱμᾶσι καὶ στρέφοντες [illegible] καὶ ψόφον ἀποτελοῦσι. Ῥόμβον δὲ αὐτὸν Ἑρμῆς [illegible]. καλεῖται δὲ καὶ βρόμος. Pindarus autem Rhymbos à Cymbalis non videtur diſtinguere, cuius verſus ſunt apud Strabooem io X. Σοὶ μὲν κατάρχει μᾶτερ πάρα μεγάλοι ῥόμβοι κυμβάλων ἐν δὲ καχλάδων κρόταλ' αἰθομένα τε δᾲς ὑπὸ ξανθαῖσι πεύκαις. Docet eodem loco Strabo, & Cybeles apud Phrygas, & Liberi patris apud Græcos ſacra propè eadem fuiſſe.

TVA *mater initia.*] Ioitia, ſacra ipſa, Varro in II. de re ruſt. *Ab ſuillo enim genere pecoris immolandi initium ſumptum videtur, cuius veſtigia, quod initiis Cereris porci immolantur, & quod initiis pacis fœdus cum feritur, porcus occiditur.* Quo verbo ſæpe vtitur Iulius Firmicus in prooemiis lib. V. VI. VIII. Arnobius in V. Vnde igitur probamus hiſtorias has omnes eſſe rerum geſtarum conſcriptiones? Ex ſollemnibus ſcilicet ſacris, atque initiorum myſteriis, vel quæ ſtatis fiunt temporibus ac diebus, vel quæ in abdito tradunt genitis, moris proprij proprietate ſeruata. Iuſtinus in V. *Interim concionator & dux eius Alcibiades abſens Athenis inſimulatur, myſteria Cereris, initiorum ſacra, nullo magis quàm ſilentio ſolemnia enunciaſſe.*

QVATIENSQVE *terga tauri.*] Tympanum ipſum. Ouid. in Ibin.

Attonitúſque ſeces, vt quos Cybeleia mater
Incitat, ad Phrygios vilia membra modos.
Déque viro fias, nec fœmina, nec vir, vt Attis,
Et quatias molli tympana rauca manu.

Terga verò & idem Ouidius ſic dixit in quarto Faſtorum,

Aera deæ comites, raucáque terga mouent.

AGITE, *ite ad alta Gallæ Cybeles nemora ſimul.*] Alta: [illegible]. Auctor vetus in Hymno Curetum, Matrem deum propterea vocat ὀρεσιμανῆ, errantem & bacchantem montibus. cuius ob amorem inſaniæ, ab eodem etiam dicitur φιλόλυσσος. Atque idem auctor in priore in Rheam B Hymno, Οὔρεσιν ἣ χαίρεις.

Vibius Sequeſter de montibus Cybelum montem Phrygiæ eſſe ſcribit. itaq; legi etiam poſſit, Cybeli nemora.

SIMVL *ite.*] ſic apud Euripidem in Bacch. Chorus idem verbum iterans,

Ἴτε βάκχαι, ἴτε βάκχαι.

ALIENA *petentes pede vt exules loca celeri.*] In manuſcriptis varie,

Alienáque petentes velut exules loca celeri. Et,
Alienáq. petens velut exules loca celeri. Et,
Alienáque petentes velut exules loco celeri.

Guarinus, quique eum poſt ſecuti ſunt, legunt, C

Aliena quæ petentes velut exules loca.

In priore Aldi editione eſt,

Aliena petentes velut exilio loca celeri.

Guarinus, nec ij qui eius ſectam ſecuti ſunt, non viderunt deſiderari pedem ad extremum tribrachyn, pro quo pyrrichium locant. etiam ſi nec illam S literæ in verbo Exules eliſionem valde probo. At ea, quæ tum in manuſcriptis, tum quæ in impreſſis libris lectio eſt, legitimos huius carminis numeros ſubruit, atque euertit. itaqoe & de priore Aldi editione, & de manuſcriptis quod commodom viſum eſt carpens, nec à maouſcriptorum lectione longe abiens D verſum cooficiebam, quaſique compingebam, quomodo poëtam ipſum ſcripſiſſe ſuſpicabar,

Alienáque petite pede exilio loca celeri.

Nam quod Gallas Attis propetate iubet, tribachy citiſſimo pede, quibus locis potuit, verſum poëta frequentauit, & quam potuit, maxime criſpum reddidit. criſpos enim verſus huius generis Atilius vocat, in quibus iambus in brachyſyllabum ſoluitur. *Pede* autem eſt quidem vox ipſa & in Aldi priore editione, & omittendam non eſſe declarat idem Catullus poſt,

Rapida ducem ſequuntur Gallæ pede propero.

Exilio autem daodi caſu, cum vulgo minus, E quid id eſſet, intelligerent, gloſſema quod interpretaretur, erat appoſitum, velut exules quod in καιρῷ ipſum poſt inrepens verſum corrupit. At Aldi liber alterum retinuit, altero ceſſit.

HILARATE *excitatis erroribus animum.*] ſic etiam in duobus manuſcriptis, vt vocales liberè concurrant inter ſe, extrema verbi Hilarate, & princeps verbi, Excitatis. In libro Achillis Maffei erat,

Hilaritate crocitatis. ——

Ex quo faciendum omnino, Concitatis.

PHRYGIAM *ad domum Cybeles.*] Sic poſt,

Itaque vt domum Cybelles tetigere laſſulæ.

Et in Epithalamio, *Crononiſque domos.*

Intelligit autem Idam, Diudymum, & τὰ κύβελα ὄρη. de quibus Nicandri interpres.

V B I *cymbalum ſonat vox.*] ἔνθ' ἐκυμβάλιζον. & ſcriptum fuiſſe puto aut Græce, aut Latine Cymbalon, vt poſt Chalybon, ſiue χαλύβων. in manuſcripto tamen vno, non Vox, ſed Nox, vt dicat, Nox ipſa ſonat cymbalum. quod ferendũ etiam videtur. Cymbala verò Deum matris eſſe ſacra declarat etiam in IIII. Georgico. Vergil.

Et Matris quate cymbala circum.

Et abſolute matrem dixit, Cybelem intellegens.

T I B I C E N *vbi canit Phryx curuo graue calamo.*] Canit graue. vt Canit indoctum. &, Dulce canit, more Græcorũ. Graue fortaſſe dixit, quod Phrygiis modis triſtia canerent, vt auctor eſt Acron interpres Horati. Sed idem tamen paulo ante dixit, *Hilarate concitatis erroribus animum.*

Non conuenit igitur triſte Gallas canere, quas eſſe vult hilares. an potius ſoni magnitudinem ſic ſignificat, vt Euryp de tympanis eodẽ modo,

Βαρυβρόμων ὑπὸ τυμπάνων.

V B I *capita Mænades.*] Anapæſtus primus, in proceleuſmaticum ſolutus. Vt poſt,

Ego mulier, ego adoleſcens. Et,

Ego viridis algida Idæ.

niſi etiam legi velis, Vt capita, pro Vbi. quod tamen nullis manuſcriptorum ſuffragantibus fieret. Vi autẽ capita iacere, id eſt, rotare. Quintilianus de geſtibus, & oratoris pronunciatione. *Mæcenas in ſuperiore verſu dixit, Quatere flexibile caput.*

V B I *ſacra ſancta acutis vlulatibus agitant.*] Pulſant. Horatius, *Zephyris agitata Tempe.*

Vlulatibus, ὀλολυγμοῖς, Poëta vetus in priore in Rheam Hymno.

Οὔρεος ὦ χαίροις, ὀλολυγμοῖς τερπομένη.

Vetus Poëta apud Attilium,

Latus horreat flagello, comitum chorus vlulet.

A C V T I S.] λιγέα. claris. catis Sic enim videtur Ennius apud Varronem de lingua Lat. accipere. *Iam cata ſigna feræ ſonitum dare voce parabant.* Sed hoc docti viderint. Ouidius, ſicut Catullus,

Sonus æris acutus.

Et Virg. in III. Georg. —— *& altum*

Peliõ hinnitu fugiens impleuit acuto.

S I M V L *hæc comitibus Attis cecinit noua mulier.*] In manuſcriptis omnibus, Nota mulier. interpone aſpirationem, & fac, Notha. multo concinnius feceris. Sic ante, *Et notho Luna lumine luces.* Nec enim verè mulier erat, quamuis aberant virilitatis ſigna. Aldus ante ſic impreſſit, vt eſſe imprimendum iudicamus.

L I N G V I S *trepidantibus.*] Vertentibus, ſalientibus, ſonantibus. quo modo ſæpe Horatius eodem verbo eſt vſus.

C A V A *cymbala recrepant.*] in nonnullis manuſcriptis, Increpant. quod idem nonnumquam ſignificat. Horat. in I. Carm.

Quis poſt vina grauem militiam aut pauperiem increpat.

Quo loco plura nos in noſtris in Horatiũ Commentationibus. Erit ergo & hoc loco vocalium liber ipſe concurſus.

A V I R I D E M *citus adit Idam.*] Criſpus verſus, vt & ſequens.

Furibunda ſimul anhelans.

A N I M O *egens.*] In manuſcriptis, Animi generis. & Annea gens. Quæ etſi ſunt praua omnia legendum tamen arguunt, Animi egens, magis quàm Animo egens. Animi egens, vt Inops animi dicitur. Et virtutis egens apud Lucret. & Vergilium. Animum verò etiam poſt pro Mentis ſanitate ipſius dixit. Sic Seneca in Hercule furente. *Vt poſſis animo captus Alcides agi. Dum breue tempus animus eſt.* id eſt, animi ratio. Sic Macrob. in III. Saturn. *Sed qui diligentius eruunt veritatem,*

B *penates eſſe dixerunt, per quos penitus ſpiramus, per quos habemus corpus, per quos rationem animi poſſidemus.* idem credo quod dicit alibi Catullus, & ſæpe Lucretius,

Mens animi.

I T A Q V E *vt domum Cybelle tetigere laſſulæ.*] Et diphthongos, & tempora partitur in ſyllabas. tempora quidem, vt hic, in verbo Laſſulæ. Læ enim ſyllabæ longæ tempus alterum dactylo antecedenti, ſubſequenti tribrachy alterum tribuit. Idem fecit in verbo, Leonibus, illo poſt in verſu.

C *Vbi iuncta iuga reſoluens Cybele leonibus.*

Diphthongum vero diuiſit idem poſt,

Iam iam dolet, quod egi, iam iámque pœnitet.

œ enim diphthongum in verbo Pœnitet diuiſit, ac ſoluit in vocales duas.

S I N E *Cerere.*] Ceteris ſine munere. Ouid. in Metam. Terent. eodem modo,

Sine Cerere & Baccho.

P I G E R *his, labantes languore, oculos ſopor operit.*] Quod ex labore accidit. Terent in Eunucho,

Opus faciam, vt defatiger, vſque ingratiis vt dormiã.

In Maffei libro, ac Patauino, Labante. itaque

D ſtat verſus, quaſi inlabente, vel labare qui facit. Propert. tamen in II. Labantes ocellos dixit in eadem ſententia.

Quamuis labantes tegeret mihi ſomnus ocellos.

Vergil. eodem fere modo in IIII. Georg.

Incœpto tegeret cum lumina ſomno.

Et in X I I.

Ac velut in ſomnis oculos vbi languida preſſit

Nocte quies. ——

Eodem modo Qu. Calaber in I. de dormiente Pentaſilea,

Ὕπνος δ' οἱ ἐπ' ὀφθαλμοῖς ἥδυμος ἀμφεκαλύφθη.

E Auantius tamen legit,

Piger his labore nantes oculos. ——

Et quæ ſequuntur. Librόſne veteres ſecutus non explicat. Languorem pro ſomno dixit Ouidius in XI. Metam.

Quo cubat ipſe deus membris languore ſolutis.

Ac poſtea,

—— *Et rurſus molli languore ſolutus.*

R A B I D I *furor animi.*] Sic Vergil. in VI. de Sibylla furente, & ἐνθουσιῶσῃ.

—— *Tanto magis ille fatigat*

Os rabidum, fera corda domans.

Et idem poſt Catullus,

Rabie fera carens dum breue tempus animus eſt.

& idem poſt,

—— *rapida ſine rabie.*

Et in extremo, *Alios age rabidos.*

SED *vbi oris aurei.*] Ita fecerunt, opinor, homines ingenioſi ex Horis aureis, & Oris aureis,& Heris aureis. quæ eſt omnis in manuſcriptis varietas. Verg. etiam ſimiliter in IIII. Georg.

Taygete ſimul os terris oſtendit honeſtum
Pleias. —— Atque alibi idem Verg.
Ergo vbi purpureum nitidis Sol aureus vndis
Extulit os. ——

At Auantius, *Sed vbi ortus aureus ſol.* incertum, an librorum veterum fidem ſecutus.

LVSTRAVIT *æthera album.*] Sic albæ luces à Martiali dicuntur in x.

Albæ leone flammeo calent luces.

Et Ennius de Sole,

Interea ſol albus receßit in infera noctis.

Et in ſexto,

Vt primum tenebris abiectus inalbabat dies.

Venuſtiſſima poſuit epitheta, Æthera album, Sola dura, Mare ferum.

SOLA *dura.*] Phrygiæ loca aſpera, Idam montem ſcilicet.

MARE *ferum.*] Baſſus in epigrammate πόντον Θρακιῶ dicit.

Μή τί μοι χείμαινε πόντος ἄγρι Θρακίος.

VBI *ſomnus.*] In manuſcriptis omnibus, Ibi ſomnus.

SIMVL *ipſa pectore Attis ſua facta recoluit.*] In manuſcripris omnibus Ipſe. atque in Patauino pro Recoluit, Reuoluit. quod probandum videtur, vt vltimam ſoluas in duas, Catulli more ipſius.

LIQVIDAQVE *mente.*] Pura, vacua ab inſania. Sic opinor Euripides in Hippolyto coronato, *Οὐκ ἐν γὰρ καθαρᾷ φρενὶ ἔχω.*

Et Plautus in Epidico,

Animo liquido & tranquillo es, tace.

Verg. in XII. idem ſignificans,

Vt primum diſcuſſæ vmbræ, & lux reddita menti.

REDITVM *ad vada retulit.*] In manuſcriptis, Retulit. Illud rectius. Sic enim alibi,

Si reditum retuliſſet.

VBI *maria vaſta viſens.*] In manuſcriptis omnibus Ibi, quod eſt rectius.

PATRIAM *adlocuta eſt ita voce mæſta miſeriter.*] Auantius legit,

Patriam adlocuta mæſta eſt ita voce miſeriter.

nec tamen exprimit, an libris hoc veteribus faciat auctoribus. In manuſcriptis omnibus quibus vtebar, erat,

Patriam adlocuta eſt ita voce miſeritus maieſtas.

niſi quod in Patauino pro, Miſeritus, Miſertus. Ego verò cùm docuerim ante in manuſcriptis omnibus eſſe. Simul ipſe pectore Attis, vt conſtet genus, Adlocutus hoc loco legendum cenſeo. Et ante enim Poëta ipſe maſculino genere extulit, *Trepidantem eum recepit,* &c.

Et de ſe Attis ipſe poſt,

Ego quam miſer relinquens.

Itaque totum ſic lego,

Patriam adlocutus, & ſe eſt ita voce miſeritus.

Se enim quoque ipſum adloquitur,

Ego ne à mea remota, & quæ ſequuntur. Et poſt, *Miſer, a miſer*, & reliqua. Miſeritus autem antique dictum pro Miſertus, vel aduerbium, quale Humanitus, Diuinitus, & id genus multa. Supra Miſeritus, ſcriptum opinor fuit Mæſtus gloſſema, quod corruptum poſt in Maieſtas, & in contextum irrepſit.

PATRIA *ô mea creatrix.*] Creatrix idem quod Generatrix, quod ſtatim addit. ſic Vergil. in ſeptimo,

Hoc ſignum cecinit miſſuram diua creatrix.

VT *apud niuem, & ferarum gelida ſtabula forem.*] Eſt enim Phrygia βέρβος. quod oſtendit Nicander in Ἀλεξιφαρμάκοις. ἢ γὰρ δὴ σὺ μὲν ἄγχι πολυσπερέων θυλάκεσσιν Ἀρκτῶν ἐμφύγιον ἐναίεις, ἦχί τε Ῥείης Λοβρίνης, θαλάμαι, καὶ ὀργαστήριον Ἄττεω.

ET *earum omnia adirem furibunda latibula.*] Sic etiam in manuſcriptis omnib. Legendum puto,

Et earum vt omnia adirem furibunda latibula.

Vocales verò duæ extremæ in voce Omnia eliduntur. quod fecit etiam Flaccus non ſemel, vt in III. Carmine,

Vos lene conſilium & datis & dato.

CVPIT *ipſa pupula ad te ſibi dirigere aciem.*] Sic Pupulam pro oculo ipſo poſuit Manilius in quarto,

Paruula ſic totum peruiſit pupula cælum.

DVM *breue tempus animus eſt.*] Breue tempus, ἰδιωματικῶς, vt, Vnum diem, duos annos, & id genus cætera. Idem poſt,

Ibi ſemper omne vitæ ſpatium famula fuit.

Et Lucret. in III.

Sed minimum quoduis nequeat conſiſtere tempus.

Quod more Græcorum dixit Hom.

Οὐ Νιόβης πρῶτός τε καὶ ἐϋκνήμιδες Ἀχαιοὶ
Τοῦ δ' ἀμφὶ χαλκῷ νῦν χεῖρες ἄμφω μάχαι.

EGO *ne à mea remota hæc ferar in nemora domo Patria. bonis amicis.*] Simili enumeratione vtitur apud Euripidem Hippolytus.

Ἀλλὰ χαιρέτω πόλις τε καὶ γαῖ' Ἐρεχθέως ἄπεδον Τροιζήνιον,
Ὡς ἐγκαθηβᾶν πόλλ' ἔχεις εὐδαίμονα.
Χαῖρ' ὕστατον γάρ σ' εἰσορῶν προσφθέγγομαι.
Ἴτ' ὦ νέοι μοι τῆσδε γῆς ὁμήλικες.

Et quæ ſequuntur. Et idem in Medea ſic domum patriámque coniunxit.

Ὦ πατρίς, ὦ δώματ' ἐμά.

Et paulo poſt, quam ſit ſua cuique cara patria.

Μόχθων δ' οὐκ ἄλλος ὕπερθεν, ἢ γᾶς πατρίας στέρεσθαι.

ABERO *foro, palæſtra, ſtadio, & gymnaſiis.*] Sic etiam eſt in manuſcriptis. bene omnino Auantius, quo ſtet verſus, Atque gymnaſiis. Sunt, qui legi poſſe putent, Abero foro, palæſtra, ſtadióque gymnaſiis.

QVOD *enim genus figura eſt, ego numquid abierim.*] In manuſcriptis eſt,

Quod enim genus figura eſt, numquid abierim, Et,
Quod enim genus figura eſt, ego non quod haberim.

Et, *Quod enim genus figura eſt, ego non quid abierim.* Quarum omnium optima impreſſa lectio, niſi quod mihi mutandum videbatur Abierim, in, Obierim, vt ſe diem obiſſe addubitet, & in figuram longe aliam mutatum. Ouid. in I. Amorum ſic figuram dixit,

Nunc mentis vitio læſa figura tua eſt.

EGO *gymnaſii tui flos.*] Gymnaſi malim per I, ſimplex, quæ vetus erat ſcribendi conſuetudo. Sic autem poſt Iuuentium ipſum Veronenſium dicit iuuenum florem. In gymnaſiis autem iuue-

nes verſari etiam ſolitos, etiam Ibycus demonſtrat apud Stobæum, *Γηράσκων τε νέος, αἰνῶν τε ἐ κόρων εἰς ἐλθεῖν ἐς ὦτα θεῶν.* Et Vergil.

Partem aliquam venti diuum referatis ad aureis.

Et Horatius,

Et Iouis auribus iſta. Sermas. ——

Vbi *iuncta iuga reſoluens Cybele leonibus.*] Verg. in x. de Cybele, —*Cui Dindyma cordi,*

Turrigeræque vrbes, biiugíque ad frena leones.

Et Manilius in II.

Iuppiter & cum matre deum regit ipſe leonem.

Gabriel Faërnus nummum habebat aureum, in quo imago Commodi Imp. & à parte altera Cybele ipſa leoni inſidens cum inſcriptione,.

MATER. DEVM. CONSERVATRIX.

B Lævvmqve *pecoris hoſtem.*] Omnia etiam animalia Pecus videtur Hor. appellare in I. Ser.

Cum prorepſerunt primis animalia terris.

Mutum, & turpe pecus. ——

Age *dum, inquit, age ferox, hunc agedum aggredere furor.*] Sic Auantius, aliter Guarinus. Sed neutro modo in manuſcriptis, in quibus erat hoc modo ſcriptum. in vno,

Agedum, inquit, age, ferox fac vt hunc furor.

In duobus,

Agedum, inquit, age ferox vt hunc furor.

In quo cum non ſyllabæ tantum, ſed voces integræ ipſæ, ac pedes deſiderentur, ea ſum religione, vt audendum aliquid non putem. in optimis enim emendandis auctoribus ſine veterum ſubſidio libror. mihi quidem non licet eſſe tam diſerto, nec, ſi liceat, libet. Apud Plautum in Menæch. eodem prope modo equos Apollinis adloquitur Menæchmus, vſus pari numerorum celeritate,

Agite equi facitote ſonitus vngularum adpareant.

Curſu celeri facite in flexu ſit pedum pernicitas.

Fac, *vt furoris ictu reditum in nemora ferat.*] Plutarchus in libro cui titulus περὶ Κολακείας, hunc furoris ictum ἀστραγαλωτὴν dictum fuiſſe ſignificat opinor his verbis, Ἀλλ' οὐκ ἀνδρεῖος ὢν ὁ μαλθακὸς οὗτος, ἀλλ' αἰσχυνόμενος καὶ ἀνάνδρος, καὶ οὐδὲ μάστιγας ἐνδίδωσιν, ἀλλὰ τὰς ἀστραγαλωτὰς ἐκείνας, ἃς τοὺς γάλλους ἀγαπᾶν φασὶν ἐν τοῖς μητρῴοις κολαζομένους. nam Ἀστραγάλους inter alia ſignificare etiam tradunt μαστίγιον βλαπτικόν. qui Attin ipſum hæc memorantem ac diu ceſſantem ferit.

Mea *libere nimis qui fugere imperia cupit.*] Sic Horat. Imperium videtur dixiſſe in I. Epiſt. ad Torquatum,

Sin melius quod habes, arceſſe, vel imperium fer.

Age, *cæde terga cauda.*] Quo te incites ipſe, & iram colligas. Heſiodus in Scuto, ἀλλ' ὥστε τε καὶ ὤμους οὐρῇ μαστίζων ποσὶ χαίρει, οὐδέ τις αὐτὸν ἔτλη ἐς ἄντα ἰδὼν, σχεδὸν ἐλθεῖν οὐδὲ μάχεσθαι.

E Tva *verbera patere.*] ita omnino eſſe debet, itaque eſt in Maffei libro, & Patauino, niſi quod Veruuera pro Verbera vitioſe.

Loca *retonent.*] Sic in duobus manuſcriptis. in vno, Redundent, praue.

Rvtilam *ferox toroſa ceruice quate iubam.*] Sic Alcæus, Ἐκ δὲ ποιμένων ἔλθῃ ῥαμβαλέως ἐγκεφάλῳ ὀρείων.

Religatqve *iuga manu.*] Religare hoc loco Soluere, contrarium ſimplici, vt Refigo quoque & Refodio aliud, ac ſimplex ſignificant.

Fervs *ipſe ſeſe adhortans.*] In manuſcriptis

Ego *eram decus olei.*] Palæſtræ. dicuntur enim propterea vnctæ palæſtræ, quod qui iis certabant, oleo vngebantur.

Mihi *limina tepida.*] Sic quoque ſummam frequentiam Cic. ſignificat in II. Philipp. *Calebant, inquit, in interiore ædium parte totius reip. nundinæ. id eſt frequentes erant, multi veniebant, multi eo confluebant.* Sic enim legitur in optimo Philippicarum exemplo, quod eſt ſecutus Gabriel Faërnus. Eodem prope modo Statius in I. Thebaid.

Lætatur Adraſtus obſequio feruere domum.

Simile quiddam videtur Ibycus ſignificare apud Stobæum de pace, Συμποσίων δ' ἐρατῶν βρίθοντ' ἀγυιαί, παιδικοί θ' ὕμνοι φλέγονται.

Mihi *floridis corollis redimita domus erat.*] In manuſcriptis omnibus, Circulis, pro Corollis. Sed praue, opinor. Legendum etiam fortaſſe Floreis, vt apud Tibullum in II. in manuſcriptis eſt, *Te meminiſſe decet, quæ plurima voce peregi*

Supplice cum poſti, florea ſerta darem.

Et apud Plautum in Aulul.

Nunc tuſculum emo, & coronas floreas.

Sic enim in veteri Priſciani libro in II. hic verſus ſcriptus exſtat. Lucretius in eodem genere, in IIII.

At lacrimans excluſus amator limina ſæpe

Floribus & ſertis operit, poſtéſque ſuperbos

Vnguit amaracino, & foribus miſer oſcula figit.

Ego *ne deum miniſtra, & Cybeles famula ferar.*] Tribrachyn primo loco poſuit, cum ſemper aut anapæſtum, aut ſpondeum poſuerit. Sic proprie dicebantur Galli famuli Idææ matris. Cic. in II. de Legib. *Præter Idææ matris famulos.* Et Manil. in IIII. *Phrygia Nemeæ potiens Idææ matris famulus.* Idem Catullus poſt,

Ibi ſemper omne vitæ ſpatium famula fuit.

Nive *amicta loca.*] Simile huic illud Horatianum,

Hebruſque niuali compede vinctus.

Vbi *cerua ſiluicultrix, vbi aper, nemoriuagus.*] Sunt hæc dityrambica, Siluicultrix, Nemoriuagus. quo de genere Dionyſ. Halycarnaſſeus in Arte. Docui autem, Strabone auctore, eadem prope eſſe apud Græcos Liberi patris ſacra, quæ apud Phrygas Matris deum. itaque & numerus ipſe, & verborum idem genus. Lucret. in II. Montiuagum genus dixit, feras ipſas.

Vnde etiam fluidæ frondes & pabula læta

Montiuago generi poſſit præbere ferarum.

Iam *iam quoque pœnitet.*] In manuſcriptis, vt & olim Aldus impreſſit, Iam iamque. atque hoc modo verſus etiam ſtat.

Rosbis *vt huic labellis palam ſonitus abiit.*] In manuſcriptis omnibus Palam, nullum verbum. quod etiam monuit Auantius. itaque præſtat vacuum locum relinquere, quàm alieno verbo occupare. in iiſdem libris, Adiit, non Abiit. Sed illud rectius.

Geminas *deorum ad aures noua nuntia referens.*] Deorum dixit, cum ante etiam poſuerit,

Ego ne deum miniſtra. vel quemadmodum Græci, opinor, quaſi prouerbio,

A omnibus idem vitium inſedit, Adortalis, pro Adhortans. Qnod autem ferum dicit, ita beſtias ferè vocabant omoes. Verg. in II. Æn. de equo,

In latus inque feri curuam compagibus aluum.

Et in VII. de ceruo,

Pectebátque ferum.——— Lucretius in II. Cybeles leones feras dicit.

Hanc veteres Graiûm docti cecinere Poetæ
Sedibus in curru biiuges agitare leones,
Aeris in ſpatio magnam pendere docentes
Tellurem, neque poſſe in terra ſiſtere terram.
Adiunxere feras, quod quamuis effera proles,
Officiis debet molliri victa parentum.

Callimachus de ſue, in hymno in Dianam,

Ἐχθ' ἐν θηρὸς ἰδέσθαι.

Atque alibi de Leone idem Callimachus,

Θηρὸς ἀνταΐξαν δέρμα κατωμάδιον.

Euripides in Hercule furente de leone qnoque.

Πρῶτον μὲν Διὸς ἄλσος ἠρήμωσε λέοντος
Πυρσῷ δ' ἀμφεκαλύφθη ξανθὸν κρᾶτ' ἐπινωτίσας
Δεινῷ χάσματι θηρός.

VADIT, *infremit, refringit.*] In manuſcriptis omnibus, *Vadit, fremit, refringit.* itáque legit Auantius ſuis in libris. qua de lectione dubitandum non eſt. nam ſi Vadit, infremit, legamus, erit pro anapæſto creticus, quod oon licet. Reſtringit autem eodem modo & Statius in I. Thebaid. dixit, ———*Et prono virgulta refringit*
C *Pectore.* ———

ILLE *demens.*] Exterritus, attonitus.

DEA *magna, dea Cibelle.*] Hac deprecatione poëma finit. Sic Callimachus in Hymnis ad extremum precationem adhibet. Magnam deam hanc proprie vocabant. Propert. in IIII.

Vertice turrigero iuxta dea magna Cybelle.

Et Stephanus περὶ πόλεων, in verbo Δίνδυμος, hoc ipſum apertius, Δίνδυμος ὄρος περὶ τῇ Θρᾳκῃ, δύο πόλεις ἔχουσα Ἡρακλείαν, καὶ Μυρσαν, ὡς ἱστοροῦσι Εὔδοξος. ἀπὸ τῆς μεγάλης λεγομένης θεοῦ, ἣ Δίνδυμα φασι. Macrobius in III. Saturn. de ſententia Caſſij Heminæ
D Penates Μεγάλους θεοὺς vocari ſcribit. in quibus eſſe Iunooem Vergilius ſignificans dixit,

Iunonis magnæ primum prece numen adora.

Et Aotimachus Nemeſim magnam deam dixit,

Ἐστι δέ τις Νέμεσις μεγάλη θεός.

DEA *Dindymi domina.*] In mánuſcriptis, Domina Dindymei. quam ille pedum commutationem fecit, quod de ſyllabarum temporibus nihil amittebatur. Quod aotem in manuſcriptis eſt, Dindymei, hoc eſt ſolum veſtigium veteris ſcripturæ. I enim longum per EI, antiqui ſcribebant. Domina Dindymi & idem ante dixit,

Nam quo tempore legit incohatam
Dindymi dominam.

HERA.] Deos Heros alibi vocat,

Hoſtia celeſtes pacificaſſet heros.

Et Ennius,

Vos ne velit, an me, regnare hera.

ALIOS *age rabidos.*] Hunc eſſe verſum ſuſpicor, qnem Feſtus Pomp. adducebat Catulli, in verbo, Rabidus. Supereſt enim tantum veſtigium, *Catulli* ....

M. ANT. MVRETVS.

ANTEQVAM eruditiſſimum poëma de Cybele & Atti enarrare incipiam, noo erit, vt arbitror, alienum de ipſo geoere verſus aliquid dicere, quàm enim minime peruulgata ſit illius ratio, non id tantum oſtendit, qood, eius ignoratione, multis locis deprauatum hoc carmen fuerat; ſed illud multo magis, quod Michaël Marullus, Georgius Anſelmus, M. Antonius Flaminius, at qui viri? qnorum vnuſquiſque propius à ſummorum poëtarũ aberat, quàm à mediocrium laude, cum huiuſmodi qoædam ſcribere aggreſſi eſſent, ſeſeque totos ad imitationem Catulliani poëmatis contuliſſent, (oeque enim aliud habebant, quod ſibi propooerent, ad imitandum) propter exemplaris ipſius corruptionem ſæpe peccarunt. Neq. hoc dico, quod quidquam de præſtãtiſſimorum hominum gloria detractum velim; ſed vt acuam ſtudioſorum adoleſcentum attentionem ad intelligenda ea, quæ de hac re tradere ioſtitui: conſiliúmq; meũ iis approbem, quibus hæc diſputatio vel longa nimium, vel etiam penitus ſuperuacanea videretur. Dictus eſt igitur Galliambus à Gallis Cybeles ſacerdotib. qui in eius deæ ſacris eo plurimum vterentur: qoa de cauſſa & μητρῳακὸς & ἀνακλώμενος vocatus eſt, vt tradit Hephæſtion. Idem & Tereotianus docet & Martialis ſubindicat his verſibus,

Nec dictat mihi luculentus Attis
Molle in debilitate Galliambon.

Fit autem ex anapæſto, iambis duobus & ſyllaba. quale ſit.

Vice veris & Fauoni.

quibus adduntur rurſum anapæſtus & iambi duo. Exempli cauſſa,

Vice veris & Fauoni glacies reſoluitur.

interdum etiam, vt verſus celerior ſit, in penultimum locum tribrachys pro iambo recipitur. His de rebus, Diomedis grammatici optimi verba ponam, ſed aliquot locis à me emendata: vt intelligent, ſi qni laborem capere volnerint conferendi. Galliambicum metrum eſt, quod apud Mœcenatem tale eſt,

Ades, inquit, ô Cybelle. Simile eſt illi,
Vice Veris & Fauoni.

Inferius comma ſnperiori ſimile eſſet, niſi amiſiſſet vltimam ſyllabam,

———*fera montium dea.*

Galliambum aliud ex ipſo factum ei ſimillimum eſt, niſi quod, vt eneruatius fieret, & mollius tertia ab vltima ſyllaba in duas breues geminata eſt, & factum tale,

Latus horreat flagello, comitum chorus vlulet.

ſi eſſet ſic, ———*comitum chorus lulet;*
eſſet illi ſimile,

———*fera montium dea.*

ceterum quod eneruatius diximus, ſimile eſt illud neotericum, quod eſt tale,

Rutilos recide crines, habitúmque cape viri.

Hactenus Diomedes. Citantur & à Nonio ex Varrone huiuſmodi verſus, vt Marcipore,

Spatula euirauit omnes Venerinaga pueros.

vbi licenter mediam ſyllabam dictionis, *Veneriuaga*, producere videtur. & ex eiuſdem Eudæmonibus, A

Phrygios per oſſa cantus liquida canit anima.

Non eſt aotem ignorandum, primo loco pro anapæſto poni poſſe ſpondæum; vt,

Sectam meam executæ duce me, mihi comites.

idem quarto etiam loco conceditur,

Tibicen vbi canit Phryx curuo graue calamo.

primo etiam recepitur proceleumaticus,

Vbi capita Mænades vi iaciunt hederigeræ.

idémque in quarto licet,

Dea magna, dea Cybelle, dea domina Dindymi.

eadem ratione tribrachys in ſecundo iambi vicem ſobit, B

Simul hæc comitibus Atys cecinit noua mulier.

Atqoe hæc ſuauiſſimus grammaticorum, Terentianus Maurus oſtendit; qui, quamuis paulo aliam viam init demetiendi huius carminis, eodem tamen recidit, eius verba ſunt,

Sonat hoc ſubinde metro Cybeleium nemus.
Noménque Galliambus memoratur hinc datum,
Tremulos quod eſſe Gallis habiles putant modos:
Adeò vt frequenter illum propè ab vltimo pedem,
Mage quo ſonus vibretur, ſtudeant dare tribrachyn.
Anapæſtus eſſe primus, ſpondæus & ſolet:
Duo poſt erunt iambi, tribrachyſue ſubicitur.
Linquiſque comma primum catalecticam breuem. C
Pariambus & trochæi duo comma poſterum,
Tribrachyſve continebunt, ſuper atque ſemipes.
Seruaſſe quæ Catullum probat ipſe tibi liber,
Super alta vectus Attis celeri rate maria.

Hæc Terentianus: qui, miror, cur primi commatis catalecticam breuem eſſe dicat: longam enim eſſe conſtat. Sed & alias pedum mutationes antiqoi recipiebant, nihil fere curantes, dum temporum numerus retineretur. exempli cauſſa,

Γάλλαι μητρὸς ὀρείης, φιλόθυρσοι δρομάδες,
Αἷς ἔντεα παταγεῖται, καὶ χάλκεα κρόταλα.

horum enim verſuum poſterior penitus ſimilis eſt illi, D

Tibicem vbi canit Pryx curuo graue calamo.

prior, par temporibus, ſyllabis admodum diſpar. Tantũ habui de Galliambi legibus dicere: nunc, quando ipſe quoque hymnum in Liberum patrem eo carminis genere luſi, aſcribam illom; ſi qui forte tanti noſtra eſſe ducet, vt legenda ſibi arbitretur.

GALLIAMBVS IN BACCHVM.

HEdera comam reuinctus Bromiũ patrem cano,
Bromiũ, Eubyum, Lyæum, puerũ, ſemorigenã, E
Ope cuius alma vitis noua munera peperit,
Noua munera. apta curas animis procul agere.
Pater ô, pater bicornis, trieterice, cryphie,
Eleleu, giganticida, tibi cymbala quatimus,
Tibi ſpargimus capillum, tibi carmina canimus,
Tibi verticem rotamus, tibi per iuga gradimur.
Nemora ipſa mota noſtris tibi cantibus vlulant.
Euæ, dator quietis, placide dator animi,
Vbicunqũe tu moraris, bona ibi Venus habitat:
Habitant tenelli amores, iocus, & lepor habitat:
Fidiũmque, cornuũmque ſtrepitu omnia reſonant:
Alacres vigent choreæ, mala triſtitia procul,
Inamabiléſque curæ rapido pede fugiunt.
Date pocula huc miniſtri, plenos date calices,
Auida vt liquore dio mihi pectora repleam.
Scelus eſſet ore ſicco ſacra myſtica facere.
Vah, vah, pater lychnitæ, quibus ignibus agitor?
Mihi mille iam ante ocellos noua lumina radiant?
Viden', vt nemus citato procul impete rapitur?
Humus vt tremens frequenti ſalit acta tripudio?
Nouus vnde clangor aures modo cornuum ferit?
Procul ô, procul profani: deus ecce, deus adeſt
Maculoſa terga lyncum, & tygrium celeripedum
Tenero domans flagello, poſito premens iugo.
Rubicundus hunc magiſter, ſatyrique capripedes
Agili gradu inſequuntur, thiaſuſque mulierum,
Euæ pater frementum, metuende Baſſareu,
Ter ô, & quater beatum tua qui Orgia ſequitur,
Thyrſum inquiete dextra quatiens hedericomum.
Simul atque pulchra Cadmi te filia peperit.
Peperit, ſed ante tempus, Iouis igne ſaucia,
Pater ipſe te alligatum proprio in femore tulit,
Mala ne nouerca cælo te præcipitem ageret.
Dedit inde te fouendum nymphis nemorivagis,
Iuga quæ per alta Nyſæ properro pede volitant.
Quæ vbicunque tu puellus loca dexter adieras,
Vbicunque ſeſſitaras, noua germine tenero
Ferebat arbor auras redimita pampinis:
Vbicunque luſitaras, noua flumina temeti C
Placido viam ſecabant fluitantia ſonitu.
Quid iam Indiam ſubactam tibi maxime memorẽ?
Quid Penthei aut Lycurgi ſcelerata facinora?
Noua quid nunc monſtra Etruſco natitantia pelago?
Tua per trophæa eunti: neque enim modus fuerit.
Tibi Tmolus, & Cytheron, tibi Nyſa ſubdita eſt:
Tua muſici, & poetæ vnanimes ſacra celebrant:
Tuo ets liquore tactus ſimul ac capita calent,
Numeris repente fuſis ſubito omnia reſonant.
Sine te nihil venuſtum eſt, nihil eſt hilarificum.
Tu animis acerba feſſis curarum onera abigis,
Adimis pudorem ineptum, ſecreta patefacis,
Iucunda pellis omnes ad prœlia Veneris. D
Obitis quiete molli, quibus obtegis oculos.
Agedum pater, agedum rex, agedum ætheris decus,
Ades vſque, nóſque clemens oculo aſpice placido.

DE BERECYNTHIA ET ATTI.

QVæ de Atti à variis ſcriptoribus, Diodoro, Pauſania, Euſebio, Arnobio, Auguſtino, Ouidio, aliiſque variè ſcripta ſont, congerere, infiniti &, ni fallor, legentibus non nimium iucundi laboris foret; præſertim cum ea iam omnia alij plerique ſtudioſe diligentérq. collegerint. quocirca ſatis habebo, poëmatis huius argumentum breuiter indicare. id eſt eiuſmodi. Cùm Attis in nemus Cybelæ ſacrum veniſſet, magna comitum ſtipatus manu, furore correptus, virilia ampotauit ſibi. idem fecère cęteri quoque, qui cum eo venerant; tum per aliquod tempus, vt mos ſacrorum ferebat, tumultuati obdormierunt. expergefactus Attis, cùm ad ſe rediſſet, cœpit lamentari conditionem ſuã, etiámq. de repetenda patria cogitabat: cum Cybele obiecto leone, eumita perterrefecit, vt ab vltimo littore quo iam proceſſerat, iterum in

nemoris opacitatem compulerit, vbi omne reliquum vitæ ſpatium exegit. Porrò hæc Catulli narratio non conuenit cum iis, quæ de Atti alij tradiderunt, ſed ne alij quidem inter ſe conueniunt: fieri poteſt, vt vel alios ſcriptores ſecutus ſit, qui nunc non extant, vel tractatam ab aliis fabulã ſuo ipſe quodam modo tractare voluerit.

Devolvit.] abſcidit, ita vt in terram deuoluerentur.

Pondera.] teſticulos.

Acuto *ſilice.*] Samia teſta, eam enim ad hoc miniſterium adhiberi ſolitam, notum eſt.

Sine *viro.*] ſine ea parte qua viri ſumus.

Citata.] facetè mutat genus, quod Attis mas amplius non eſſet.

Levs *tympanum.*] alij, *breue crotalum*, quod non improbo. ſi, *leue tympanum* legas, dicendum erit tympanu prima correpta, vt & apud Hom.

Η κροτάλων, τυμπάνων τ' ἰαχὴ, σύν τε βρόμος αὐλῶν.

Leve *tympanum.*] alij, *tympanum, tubam.* ego in Cybeles ſacris tubam adhibitam non puto. hæc autem repetitio neſcio quid habere lepidius videtur.

Tua *initia.*] Initia, ſacra ipſa dicuntur: ſed hic ſignificat ea, quæ adhibentur in ſacris.

Terga *tauri caua.*] tympanum. *terga* autem, pro tergora.

Gallæ.] Gallos vocari Cybeles ſacerdotes, nemo neſcit: at hic Gallas vocat, quod erepta virilitate, mulieribus potiùs, quàm viris annumerandi eſſent.

Pecora.] quod neque viri amplius, neque veræ mulieres eſſent.

Hilaratæ *hera citatis.*] heram vocat Cybelem, cuius animum vult à comitibus ſuis, hâc illâc currendo, exhilarari. alij legebant, *Hilarate ære concitatis*: contra rationem metri. ego autem vidi hoc totum carmen iam pridem ſcriptum manu excellentis in omni genere honeſtarum artium viri, Octauij Pantagathi: in quo cum alia multa ingenioſè admodum emendata erant, tum hic locus ita ſcriptus, vt eum ipſi edidimus. magis etiam mihi placuit hæc emendatio, poſtquàm animaduerti, Petrum quoque Victorium eam retuliſſe in libros ſuos.

Vbi *Cymbalum.*] hæc omnia Cybeles & Bacchi ſacris communia erant vide Strabonem lib. x. & Euripidem in Bacchis.

Iaciunt.] rotant.

Thiasus.] cohors ipſa quæ Attin ſecuta erat.

Sine *Cerere.*] incœnatæ.

Fugientem *eum.*] Soporem.

Pasithea.] hæc vna eſt è Gratiis, Somni vxor. Apud Homerum enim Iliados xiii. Iuno cum Somno agens, vt Iouem ſopiat, eam ſe illi pro præmio, vxorem daturam pollicetur,

> Ἀλλ' ἴθ' ἐγὼ δέ κέ τοι Χαρίτων μίαν ὁπλοτεράων
> Δώσω ὀπυιέμεναι, καὶ σὴν κεκλῆσθαι ἄκοιτιν,
> Πασιθέην, ἧς αἰὲν ἱμείρεαι ἤματα πάντα. id eſt,
> *At tibi ego è Charitum florentum ætatibus vnam*
> *Connubio iungam ſtabili, propriámque dicabo*
> *Paſitheam, quæ omnes vnà tecum exigat annos.*

Miseriter.] miſerabiliter. ſic Laberius,

> *Mens incorrupta miſeriter corrumpitur.*

Ita infra, puriter. —*ſi vitam puriter egi.* ita veteres multa, parciter, ſæuiter, inimiciter, toruiter, præclariter, & alia, quorum exempla ſunt apud Nonium. properiter etiam ait olim dictum fuiſſe; & citat Catulli locum,

> *Animula miſerula properiter abit.*

Sic Ennius, prognariter, lib. vi. annalium,

> —*audite parumper*
> *Vt pro Romano populo prognariter armis*
> *Certando, prudens animam de corpore mitto.*

ſic Cicero, audaciter, pro Sex. Roſcio, *Multa ſceleratè, multa audaciter, multa improbè feciſti.* ita enim legit eum locum Priſcianus libro xv. vbi negat faciliter & difficiliter dici, quorum de altero nihil affirmo: difficiliter quidem, & perdifficiliter apud Ciceronem leguntur.

Gymnasiis.] prima correpta legendũ eſt.

Quærendum *eſt.*] deploranda eſt mea conditio.

Ego *mulier.*] egóne mulier iam ſum, quæ antea adoleſcens, ephebus, puer fueram? quæ inter æquales meos omni iuuenilium exercitationum genere flor uerami?

Flos.] ornamentum.

Decus *olei.*] luctæ hyppallage.

Tepida.] ex eorum, qui me inuiſebant, multitudine, & frequentia. Calere enim dicuntur loca, quæ frequentantur. Octauianus Auguſtus in epiſtola ad Tiberium, *Luſimus enim per omnes dies, forúmque aleatorium calefecimus.*

Mihi *floridis corollis.*] indicat multos ſibi amatores fuiſſe.

Mænas.] ita vocabantur Cybeles & Bacchi ſacerdotes, παρὰ τὸ μαίνεσθαι.

Roseis *vt hic labellis.*] ſtatim vt pœnitere ſe apertè dixit.

Geminas *deorum ad aures noua nuncia referens.*] verſum hunc, liberè vt dicam, adulterinum eſſe ſuſpicor: primum, quod, eo detracto, nihilo deterior, aliquanto etiam, vt ego quidem puto, melior ſententia eſt. Cùm enim de vna Cybele agatur, illud, deorum, ſubalienum videtur. deinde, geminas aures, ocioſum plane eſt epitheton. poſtremò, noua nuncia, neque hoc loco ſatis aptè, neq. omninò Latinè dici puto. nuncius enim maſculo genere dicitur, non nuncium neutro. Scio citari ex Tibullo & Lucret. locos, ſed quos ſi quis accuratè conſideret, videbit nihil facere ad probandum id, quo de agitur. Eruditi homines, & veteribus libris inſtructi, hoc quale ſit, iudicabunt.

Iuncta *iuga.*] Cybeles enim currum leones trahunt.

Agedum *inquit.*] in quibuſdam,

Agedũ, inquit, age ferox, hunc agedũ, aggredere ferox.

quæ ſcriptura mihi quidem magis probatur.

Cæde *terga cauda.*] hic enim mos eſt leonum ſeſe ad iram excitantium.

Semper, *omne vitæ ſpatium.*] pleonaſmus.

Dea *magna.*] concludit poëta precatione qua Cybeles à ſe iram amolitur, eámque orat vt in alios potius furorem immittat ſuum.

IANVS DOVSA FIL.

ITAQVE *vt relicta ſenſit ſibi membra ſine viro.*] Sic Arnobius libro I. aduerſus Gentes: *Nónne illum Attym Phrygem abſciſſum & ſpoliatum viro magnæ matris in adytis, deum propitium, deum ſanctum Gallorum conclamatione teſtamini.* Idem lib. V. *Tunc arborem pinum, ſub qua Attys nomine ſpoliauerat ſe viri, in antrum ſuum defert.*

VBI *capita Mænades vi iaciunt hederigeræ.*] Sic Tacitus Annal. XI. *Iuxtáque Silius edera vinctus gerere cothurnos iacere caput.* Ad capitis rotationem notandus etiam inſignis locus Valerij Flacci Argonaut.

Ecce ſacer totúſque Dei per littora Mopſus
Immanis, viſu vittámque comámque per auras
Surgentem laurúſque rotat. ——

Idem Tibulli lib. II. eleg. V.

Hæc cecinit vates & te ſibi Phœbe vocauit,
Iactauit fuſas & caput ante comas.

DEA *magna, dea Cybelle, Dindymi dea domina.*] Puto reſpectum ad cognomina illa Magnæ matris, quæ recenſentur à Strabone libro X. Μητέρα καλοῦντες θεῶν καὶ Ἄγδιστιν καὶ Φρυγίαν, θεὸν μεγάλην, ἀπὸ δὲ τῶν τόπων Ἰδαίαν καὶ Δινδυμηνὴν καὶ Σιπυληνὴν καὶ Πεσσινουντίδα καὶ Κυβέλην.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

SVPER *alta vectus Attys.*] In noſtro ſcripto titulus legebatur: *De Attine furore percita.* Et ſanè ita legitur apud Macrobium, & in veteri inſcriptione Hiſpana.

M. BADIVS. HOMO
ET. CORNELIVS. SILV
TEMPLVM MATR. MA
ATTHIN. DE. S. P

Nam Ἄττιν, Ἄττιος, & Ἄττυς, Ἄττυος. vt φόρμιγξ, φόρμιγγος, & φόρμυς φόρμυος. Nero enim dixit,

—— *Berecynthius Attin.*

Perſius irridens verſum Neronis:

Claudere ſic didicit verſum Berecynthius Attin.

Dio de Nerone: ἐκιθαρῴδησεν Ἄττιν τινὰ, ἢ Βάκχας. Lege: ἐκιθαρῴδησεν Ἄττιν, ἢ Βάκχας. Quibus etiam explicatur ſequens verſus Neronis apud eundem Perſium:

Torua Mimalloneos implerunt cornua bombis.

Nam inde cognoſcimus eſſe verſiculũ Neronis.

STIMVLATVS *vt furenti.*] Meliùs noſter liber, *ſtimulatus vbi furenti.* At ſecundo verſu VT, quod legitur, omnem ſententiam perturbat. Itaque deleo, quanquam legitur apud Terentianum Maurum. Sed, vt dixi, inſulſum eſt.

DEVOLVIT *lectes.*] Noſter *illectas*. alij, *illectas*. quæ propius ad germanam lectionem accedunt. Legendum enim ſine vllo dubio,

Deuoluit ill' acuta ſibi pondera ſilice.

Hic ſynalœphen notauerat doctus librarius in Codice Gallicano: quod genus plures ita temporibus Catulli perſcribebantur, vt auctor eſt Cicero libris de oratore. Quare ignoratio huius ſynalœphæ alios locos veterum deprauauit: vt

A illud in Iambo Dei hortorum: *Agellulum hunc, ſiniſtra tute quem vides.* Nam ſcriptum fuerat, *ſiniſterante*, pro *ſiniſtera ante.* quòd tam verũ quàm falſum quod vulgò editum, vbi vltima in *ſiniſtra* eſt longa. *Acuta ſilice* protulit feminino. Virg.

—— *ab ſilice in nuda connixa reliquit.*

ILLA *pondera*, quod dixit, non cuiuis ſtatim obuium eſt, in rebus, quas nominare pudor non ſinebat, ſemper hoc pronomine, ILLE, vtebantur. Suprà:

Ibi illa multa tum iocoſa fiebant. infrà,
Et quærendum vnde vnde foret neruoſius illud.

B Sed clariùs Arnobius: *Priapum circumferentem res illas præliorum ſemper expeditioni paratas.* Itali in ſuo idiotiſmo dicunt, *El cotale.* *Deuoluit* autem legendum ex illius ſcripturæ auctoritate. Hoc eſt in terram proiecit. Qui verò antea legebant *ille*, non *illa*, quomodo Latinè loqui Catullum intelligant, ipſi viderint. Non enim, opinor, Catullus dixiſſet, Attys ille deuoluit, ſed Attys deuoluit.

MEMBRA *ſine viro.*] Arnobius, quum de Atti loqueretur, ita etiam loquutus eſt. In quo ſequutus Græcorum morem dicendi, qui viros exectos ἀνδροπαρθένους vocant. Sextus Empiricus,
C κριὸς τὸ μητέρα ἀνδροπαρθένων. Hieronymus ad Gerontiam: *Hierophanta apud Athenas eurat virum.*

MANIBVS *leue tympanum.*] Et hic, & in ſequenti verſiculo legendum ſine conſonante, *Typanum*, vt apud Homerum:

ἢ κροτάλων, τυπάνων τ' ἰαχὴ, σύν τε βρόμος αὐλῶν.

Apollonius,

Ῥόμβῳ καὶ τυπάνῳ Ῥείην Φρύγες ἱλάσκονται.

Sic infrà *Didymi* non *Dindymi*:

Dea, magna Dea, Cybele, Didymi Dea domina.

TVA *mater, initia.*] Non hic ſacra, ſed planè crepundia. Apuleius in Apologetico: *Etiámne*
D *cuiquam mirum videri poteſt, cui ſit vlla memoria religionis, hominem tot myſteriis Deûm conſcium, quædam ſacrorum crepundia domi adſeruare?* Nam tuba & tympanum ſunt crepundia Cybeles quum adhuc in cunis eſſet, vt Bacchi κῶνος καὶ ῥόμβος, καὶ παίγνια καμπεσίγυια. παίγνια, crepundia, initia. & Pindarus in Hyporchemaſin vocat κατάρχας.

Σοὶ μὲν κατάρχει, μᾶτερ μέγα
Μεγάλοι ῥόμβοι κυμβάλων,
Ἐν δὲ κεχλάδειν κρόταλα
Αἰθομένα τε δᾷς ὑπὸ ξανθαῖσι πεύκαις.

Hic locus apud Strabonem libro X. corruptè
E legitur.

TRVCVLENTAQVE *pelagi.*] Horat.

—— *acuta belli.* Propert.

Sæpe ego multa tuæ leuitatis dura timebam.

Alij tamen Græca inflexione legunt *pelage*; vt apud Lucretium,

—— *pelagéque ſonora.*

Vtrum melius neſcio, vtrúmque ſanè mihi probatur.

CELEBRARE *tripudiis.*] Noſter liber *celebrare.* quod germanum Catullianum puto. Sic celebrem gradũ pro celeri dicebãt. Attius Ægyſtho:

Celebri gradu greſſum adceleraſſe addecet

NOVA *mulier.*] Sic in noſtro, non NOTHA vt in Aldino.

ONVS *indomita iugi.*] Hoc fecerunt docti viri

ex veteri ſcriptura IVCI. C. pro G. vt ſæpe iam docuimus, vt ſupra, *iuncier, macis.* A

ANIMO *æſtuante rurſus.*] In noſtro, *vſum* non *rurſus.* Quæ ſunt veſtigia priſcæ ſcripturæ olim eatantia in eacmplari Gallicano. Nam priſco & Archaico more ſcriptū erat *ruſum* pro *rurſum.* Quam lectionem veteres excuſi retinent, in quibus legitur: *Animo æſtuanter vſum reditum i. n. t.*

PATRIAM *adlocuta.*] pro *mæſta* quidam libri habuerūt *maieſtas.* quod nihil aliud eſt, quàm priſcus mos ſcribendi. maiſtus pro mæſtus, vt Aimilius pro Æmilius. Sic infra *nainia* pro *nænia.* vnde fecerant *tanua.*

DOMINOS *vt heriſugæ famuli.*] Idem etiam eatulit Pindarus Pythionicarum quarto carmine, *ὁ γὰρ καιρὸς πρὸς ἀνθρώπων βραχὺ μέτρον ἔχει. εὖ νιν ἔγνωκεν. θεράπων δέ οἱ, οὐ δράστας ὀπαδεῖ.* B

VT *apud niueum & ferarum.*] NIVEM commentum eſt correctorum. noſter liber liquidò habet, *Vt apud, miſer, ferarum.* quod retinemus. Interiectum illud *miſer* σχετλιαστικῶς, vt τάλας, & τλήμων apud Tragicos Græcos.

ET *omnia earum.*] Legendum, *Et vt omnia earum adirem.* Ita enim ratio verſus poſtulat.

QVOD *enim genus figuræ eſt.*] Verſus etiam in manuſcripto corruptiſſimus. Et tamen nemo hactenus, quod ſciam, ne de mendo quidem admonuit. Legendum verò, C

Quod enim genus figuræ eſt, ego non quod habuerim?

Sequentia, vt alia taceam, & coniecturam noſtram probant, & quid velit poëta, declarant.

EGO *mulier.*] Ne hic quoque ineptiſſimam lectionem odorati ſunt. Quum deploraret mutationem fortunæ ſuæ, inter alia conquereretur ſe mulierem fuiſſe? imò nunc eſt, quod conqueratur, ſe eſſe. Sed, quia iam certiſſimè conſtat, deprauatum locum eſſe, non dubium quin legendum ſit, *Ego puber, ego adoleſcens.* Vide quid in Feſtum annotauimus. Ibi enim, ſi benè memini, hunc locum attigimus. D

MIHI *limina tepida.*] Tepida limina, frequentia. Sic Virgilius & alij poëtæ vias, litora feruere, aut vias populo dicunt. Contra Perſius,

— *ne maiorum tibi fortè*

Limina frigeſcant. — id eſt, ne parum teras veterum ſcripta.

NIVE *amicta loca colam.*] Nihil muto. Vereor tamen ne commentitia ſit hæc lectio. Nam, quæ in noſtro ſcripto eſt, valde mihi probatur. Eſt autem hæc:

Ego viridis algida Ida neamicta loca colam.

Neamicta, vt necmancupi, nefunera, neſapus, hoc eſt non ſapiens. Qu. Terentius Scaurus: *Nam*, inquit, NE *pro* NON *poſitum eſt apud antiquos, vt Nefrendes porcos, qui fabam frendere non poſſunt: Neſapus, qui non ſapit*, &c. E

PHRYGIÆ *columinibus.*] Malè Turnebus columina hic interpretatur arbores. Caueſis illi fidem habueris.

PALAM *ſonitus abit.*] Lege, *palans ſonitus abiit.*

GEMINAS *deorum ad aures.*] Corruptus verſiculus: &, quod non leue eſt, loco ſuo motus. Quæ tranſpoſitio illi has mendas creauit. Totus igitur locus ita legendus,

Roſeis vt hic labellis palans ſonitus abiit,
Ibi iuncta iuga reſoluens Cybele leonibus,
Geminas eorum ad aures noua nunciat ferens,
Læuúmque pecoris hoſtem ſtimulans ita loquitur.

Vides & ordini ſuo & integritati hunc locum reſtitutum. Geminas aures vt monuimus, etiam dixit Virgilius Culice: vide quæ in eum locum notauimus. Non interpretabor verba Catulli, quæ ipſa per ſe clara ſunt.

AGEDVM *inquit.*] Hæc omnia interpolata ſunt ab iis quibus nimis otij ſupererat ab re ſua. Et liber noſter, & priſcæ editiones ita habent:

Agedum, inquit, age ferox, fac vt hunc furoribus,
Fac vt hunc furoris ictu reditum in nemora ferat.

Parum licentiæ in illis emendandis ab æquo lectore peto. Ita enim ſcripſit Catullus:

Agedũ, inquit, age ferox, i, face vt hunc furoribus,
Face vt hunc furoris ictu reditum in nemora ferat.

Quæ omnia concitatum animum, ac contẽtam ὁρμὴν exprimunt.

MEA *liberè.*] Aliquantum variat ſcriptura in noſtro: *Mea libera nimis qui.* Profectò legendum, *Mea liber ab nimis qui.* *A* pro *Ab*, vt iam monuimus, ſemper in hoc libro ſcriptum fuit.

TVA *verbera patere.*] Sic rectè docti viri ex ſcriptura corrupta, *tua verunnera patere.* quia ſcilicet Gallicanum exemplar habuerat *veruera*, vt non ſemel in Pandectis Florentinis ſcriptum fuit. Eſt autem ad verbum ex Homero,

Οὐρὴν δὲ πλευράς τε καὶ ἰσχία ἀμφοτέρωθεν
Μαστίεται, ἑὲ δ' αὐτὸν ἐποτρύνει μαχέσασθαι.

DEA *domina Dindymi.*] Tranſpoſita à Correctoribus. Lege:

Dea, magna Dea, Cybele, Didymi, Dea, domina.

Didymi ſine *n*, vt ſuprà *typanum.* Martialis:

Quales nec Didymi ſciunt puellæ.

ROBERTI TITII BVRGENSIS PRÆLECTIONES QVATVOR.

PRIMA.

SI, quàm ſæpè in conſpectum veſtrum prodeo (Auditores) tàm ſæpè aliquid in mediũ afferrem, quod vobis nonnullã voluptatem pareret, aut alicui vſui eſſe poſſet, incredibili ſanè gaudio afficerer, meorúmq; laborum, quos in hoc munere fungẽdo frequenter exhaurio, non exiguũ fructũ me percipere arbitrarer, propterea quòd mihi certò perſuaderem, ſumma vtiq. attentione me à vobis auditum iri: quę res plurimum dicenti alacritatis afferre ſolet. Quomodo enim is vehemẽter non ſibi placeat, qui in ſe vnũ omniũ oculos ingenti cum eapectatione coniectos eſſe videat, & ab ipſius ore tàm multos cum minimè dubio eruditionis præiudicio pendere intelligat? Sed vel mea ingenij tenuitas, vel ſumma omnium veſtrûm eruditio in cauſſa eſt, cùm ad vos verba ſum facturus, etiam valdè præmeditatorum obliuiſcar, atq. animo ita perturber, vt omnem omninò eloquentiæ vim (ſi vlla modò eloquentia in me repetitur) protinus amittam. Verumenimuerò hîc aliquot aſtare video, qui de mea eruditione non omninò peſſimè ſentiunt; cuncti verò ea eſtis humanitate præditi, vt iure

merito

meritò omoem à me timorem abiicere debeam. A Itaque niſi vobis incomperta protulero, vt ipſa rerum nouitate veſtras aures demulceam; ordine ſaltem, ac methodo quadam ea fideliter commemorabo, quæ ab eruditiſſimis viris memoriæ prodita ſunt, quorúmque ſi vos oonnulla fortaſſe cepit obliuio, laudi potius quàm vitio verterim: oam rectè facere, quàm recta narrare complures malunt. Ac me quidem inueterata huius Gymnaſij coosuetudo ſatis tuebitur, quæ licet inuitum, ac reluctantem in banc harenam ſuo quodam iure quotannis deoocat. Quoniam verò Theologiæ, Iuriſprudentiæ, Philoſophię, Medicinæ, quas dumtaxàt ſcientiæ nomine dignas B eſſe nonnulli ſibi perſuaſerunt, eocomia ab eruditiſſimis viris, qui apud vos publicè antehac verba fecerunt, perſæpè decantata fuiſſe ſcio; libuit mibi, cæteris interim omiſſis, de præſtantia Poëſeos nonnihil commemorare, vt viam quaſi ſternerem ad lectionem Catulli, cuius Galliambum hoc anno meis aoditoribus interpretandum ſuſcepi. Ac, quamuis de hoc etiam ſtudio pleráque à compluribus dicta eſſe non ignorem, vt oihil propemodum ſuperſit, quod veluti nouum à me vobis oũc proponi poſſit: conaboe tamen & meo muneri, & multorum deſiderio, qui hoc à me enixè petièrunt, vtcúmque ſatisfacere. Et alioqui, ſi, quæ ſemel audiſtis, minimè C ſunt iterum attingeoda, oportebit iam omnium diſciplinarum magiſtros penitus obmuteſcere. Sed, vel quia oon omnia fideliter memoriæ inhærere ſolent, vel quia ſingulis quibúſque annis alij atque alij adoleſcentes ingenti oumero ſtudiorum cauſſa io hanc vrbem cooſluunt; licebit mihi, ſat ſcio, de iis rebus ſermonem inſtituere, quæ, tametſi ab aliis antehac noo ſemel tractatę fueriot, habent tamen cur iterum atque iterum propoſitæ audientiũ aures noo parùm deliniant, eoruodémque animos mirificè oblectent. Præterea de carminũ conficiendorum ratiooe atqoe D eorum menſura ea dicturus ſum, quæ tãtum abeſt, vt à quoquam hactenus tradita fuerint, vt ne vlli quidem in mentem vnquam veniſſe cenſeã. Sed hæc poſteriùs; ounc de præſtantia, ac dignitate poëticæ facultatis breuiter videamus. Nihil potius homini propoſitum eſſe debet in hoc breui ſuæ vitæ curriculo, quàm iis virtutibus animum excolere, quæ ad ſummũ bonum, quatenus quidem in bac corporis compage illud aſſequi licet, nos recta perducant, vnde poſtmodùm ad veram beatitatem, quæ Chriſtianum virum in cœlo manet, facilior aditus aperiatur. Hinc fit, vt aliqui veſtrum Philoſophiæ, nonnul- E li Iuriſprudentiæ, alij aliis diſciplinis operam naoẽt: in quarum cognitionem bonum illud, quod in terris quærimus, à ſapientiſſimis viris collocatum fuiſſe conſtat. Ac, ſicut omnium diſciplinarum ſtudium huic fini magnoperè conducit, ita poëtarum lectio, præ cęteris, cùm à Theologia diſceſſerimus, maximo eſt uobis adiumeoto ad omnia illa cooſequenda, quæ per varias artes diligenter exquirimus: quandoquidem poëticæ facultatis materia ſubiecta, & (vt vocant) ſtratum, ſit omnium diſciplinarum orbis & complexio. Quòd ſi Homerum totius Philoſophiæ

A quaſi parentem atque auctorem agnoſcimus, ipſiſque accepta referimus omnium diſciplinarum placita, atque decreta, quemadmodum quidem Plutarchus, ac multò magis res ipſa oos docet; quid, quæſo, dicemus de tota facultate poëtica, & vniuerſo poëtarum cœtu? Nam vehementer quidem falli eos, qui puerilem quandam, & inanem dumtaxat aurium oblectationem in poëſi conſectantur, omnibus in coofeſſo eſt: &, qui aliter de hac re ſentiret, ipſamq; dumtaxat oumerorum harmoniam & rythmos conſideraret, omiſſa interim cognitiooe rerum præclariſſimarum, quæ illis rythmis & numeris B comprehendũtur; perinde ac ſi quis in pulcherrima virgine purpureas & perlucidas veſtes; aurea baccatáqoe monilia, veouſtis coloribus & gemmis interſtinctas armillas; comptos, ac certa quadam ratiooe diſpoſitos crines; periſcelidem, ſandaliáqoe eleganter confecta; reliquúmqoe corporis aſcititium cultum, noo ipſam pulchritudinem, quæ in apta membrorum conformatiooe, coloris bonitate, lepore ac venere quadam poſita eſt, adamaret; ſimilis hac in re Penelopes procis, qui relicta hera ipſi ſe ancillarum amoribus penitus addiderunt. Idem error obiectus eſt Ixioni Phlegyæ filio, qui cùm Iunooem ſe tenere arbitraretur, nubem compreſsit. Ari- C ſtoteles oe (vt alios taceam) de re tam leui ſibi leges tradeodas eſſe vnquam exiſtimaſſet, cuius ingenium omnium diſciplinarum capax fuiſſe nouimus, atque ita quidem capax, vt extremam eis impoſuerit manum, quæ nunquam antea à tot Philoſophis fuerat impoſita. Hunc deinde ſequuti Phannias, Theophraſtos, Eraclides, Dicæarchus, Demetrius Phaleræus plura de hoc ſtudio literis conſignarunt, quæ vel ipſi à magiſtro acceperant, vel ſuoptè ingeoio excogitaueeant: nec ea in re tempus aut operam ſe inutiliter conſumere crediderunt. Democritus quoque graoiſſimus inprimis ac tetricus Philoſo- D phus complures libros de eo artificio compoſuit. Sed & ipſe Socrates, quem cùm oomino, ipſummet ſeueritatis exemplar nominare me certò ſcio, hanc partem intactam minimè reliquit; imò verò ſuo exemplo effecit, vt Crito, Simon, Antiſthenes, Simmias, Ariſtippus non pauca volumina de eadem facultate conſcripſerint, quod Zenonem quoque, & Cleanthem feciſſe conſtat. Parmenides qooqoe, & Empedocles de rerum natura plures libros carmioe coofectos ediderunt; quos philoſophos tanti fecit Ariſtoteles, vt plurimùm ſemper laborauerit in E aliquot eorum ſententiis, quæ ſuis dogmatibus oon leuiter officerent, refellendis: ne quis eos ludicra quædam tradidiſſe forſitan exiſtimaret. Leges quoque carminibus comprehenſas fuiſſe nouimus, vnde fortaſſe factum, vt vocarentur νόμοι; certè de legibus carmina vſurpari nemo ignorat, veluti cùm dicitur, Lex horrendi carminis; niſi ſi initiò quælibet oratio ſcriptis comprehenſa certis quibuſdam finibos incluſa fuit, vnde carminis oomen inuenerit, quod & ipſum poëſeos nobilitatis, non leue mehercule præbet argumeotum. Nec minus res medica verbis in numerum aſtrictis explicata fuit: ſiquidem He-

liodorus, Democates, Cliulcus, Philon, Eudemus, Andromachus, Nicander, quorum duorum poſtremorum lucubrationes aliquot adhuc ſuperſunt, alij complures huiuſmodi argumentum olim complexi fuerunt; ſicuti res cæleſtes, & quæ ad aſtrorum motum, ipſorúmque conuerſiones pertineut, Orpheum, Heſiodum, Thaletem, Eudoxum, Dorotheum, Manetem, Aratum executos fuiſſe nouimus; atque ueſiodi quidem, & Arati monumenta nou penitus interciderunt. Denique nihil reperiri, aut excogitari poteſt, quod ad poëtam veluti ad proprium artificem pertinere noo videatur; vt hunc meritò, tanquam architectonicum, & iu cuius officina B reliquæ omnes artes ac diſciplinæ vel penitus excuduntur, vel ſaltem explorantur, & poliuntur, admirari liceat; quocircà verè dictum eſt à Manilio.

Omne genus rerum docti cecinere poeta.

Sed in rebus potiſſimum diuinis eós primùm fuiſſe occupatos planè conſtat, quin huius facultatis inuentores, vt diuinas laudes maiori cum dignitate celebrarent, carmine ſibi aſſurgendum eſſe duxerunt, & quàm poſſent honorificentiſsimè præclaram illam naturam venerari ſtuduerunt; quod uon aliter ſe facere poſſe ſperarunt, quàm ſi modulatis cantionibus eo- C rum laudes pronunciarent.

Carmine dij ſuperi placantur, carmine manes.

Et quidem excellens natura excellenti, atque inſolito loquendi genere compellari debet. Sic nos, cùm ad principem aliquem virum adimus, verba, & geſtus componere conſueuimus, neque à carminibus fortaſſe abſtineremus, niſi hæc eorum maieſtate longè maiora eſſe arbitraremur. Quamquam non alicuius bominis inuentum carmen & poëſis videri debet, ſed ipſiuſmet Latonæ, quæ filium Apollinem cum Pythoue ſerpente aliquando concertantem his vocibus fuerit cohortata.

Ἰὴ παιὰν, ἰὴ παιὰν, ἰὴ παιάν.

Quo uumeri genere deinde vſus fertur Apollo D in oraculis reddendis. At verò formandis moribus appoſitiſsima eſt poëſis, vtpote quæ clanculùm pręcepta nobis inſtillet, quorum quaſi amaritudiuem, & inſuauitatem, ſi ea nudè nobis tradereutur, vix ferre poſſemus, Id perſimile in re vidit Lucretius, atque iccircò philoſophiæ præcepta carminum dulcedine ſe coudire velle profeſſus eſt, non ſecus, ac medici facere conſueuerunt, qui amaras potiones pueris præbituri, poculorum labra melle contingunt, ne teter ille ſapor deprehendatur; & quemadmodum periti, atque elegantis medici eſt morbos leniter, ac E ſuauiter depellere, ita quemlibet iuuentutis inſtitutorem maximè decet, quacúmque taudem ratione poteſt, atque ea in primis quæ non ſine aliqua voluptate finem conſequitur, priſtinæ ſanitati ægrotos reſtituere. Hoc vel vna omnium, vel ex omnibus præcipuè poëtica facultas cunctorum eruditorum cooſenſu præſtare poteſt, vt immeritò è ſua Rep. videatur Plato poëtas eieciſſe, atque eis aqua & igni penitus interdixiſſe: niſi quorundam imbecillitati eo pacto ſuccurrere voluit, qui poëtarum fabulas ita accipie-

A bant, perinde ac vera hiſtoria traderetur, quemadmodum fecit Cheræa adoleſcens apud Terentium ſuo inſeruiens inſtitoto.

Suſpectans tabulam quandam pictam, vbi inerat pictura hac: Iouem
Quo pacto Danaes miſiſſe aiunt quondam in gremium imbrem aureum;
Egomet quoque id ſpectare cepi; & quia conſimilem luſerat
Iam olim ille ludum, impendiò magis animus gaudebat mihi,
Deum ſeſe in hominem conuertiſſe, atque per alienas tegulas
B *Veniſſe clàm per impluuium fucum factum mulieri,*
At quem deum? Qui templa cæli ſumma ſonitu concutit.
Ego homuncio hoc non facerem?

Sed io hunc errorem uou prolabetur, qui, quod eſt apud Propertium,

Orphea te tenuiſſe feras, & concita dicunt
Flumina Threicia detinuiſſe lyra.
Saxa Cytheronis Thebas agitata per artem
Sponte ſua in muri membra coiſſe ferunt.

cum Horatio interpretabitur.

Syluestres homines ſacer, interpreſq; deorum,
C *Cædibus, & victu fœdo deterruit Orpheus,*
Dictus ob hoc lenire tigres, rapidoſq; leones.
Dictus, & Amphion Thebanæ conditor arcis
Saxa mouere ſono teſtudinis, & prece blanda
Ducere, quò vellet. fuit hæc ſapientia quondam,
Publica priuatis ſecernere, ſacra prophanis,
Concubitu prohibere vago, dare iura maritis,
Oppida moliri, leges incidere ligno.
Sic honor, & nomen diuinis vatibus, atque
Carminibus venit.

Necnon Lucretianum illud ſecum ipſe tacitè meditabitur.

——quæcunque Acheronte profundo
Prodita ſunt eſſe, in vita ſunt omnia nobis;
Nec miſer impendens magnum timet aere ſaxum
D *Tantalus (vt fama eſt) caßa formidine torpens;*
Sed magis in vita diuûm metus vrget inanis
Mortales, caſumq; timet, quemcumq; ferat ſors.

Et quæ plura illic ſequuntur in eandem ſententiam. Si hac mente poëtæ legantur (neque verò alia ſanè legi debent) tantum abeſt, vt eorum verſus dæmonum pabulum appellari mereâtur, vt imò ſuauiſſimo atque vtiliſſimo nectare animos noſtros alere dicendi ſint. Nec, ſi aliter ſe res haberet, tanto ſtudio, ac diligentia veterũ fabulas ſibi iuterpretandas eſſe duxiſſent pręſtantiſſimi philoſophi, quorum monimenta in- E iuria temporum partim interciderunt, partim adhuc eruditorum manibus circumferũtur. Zenonem (inquam) Cleanthem, Dorotheũ, Chryſippum, Euanthem, Heraclidem, Proculu, Porphyrium, Phornutum, Palæphatũ, aliósq; complures, quos hîc nominatim recenſere nihil attinet. Diouyſius quoq; Halicarnaſſæus vir multarum rerom cognitione prænobilis non alio conſilio poëtas eſſe legendos & ipſe vidit, & aliis porrò perſuaſum eſſe voluit; dum ſcriptom reliquit in hanc fermè ſententiã. Ex fabulis Gręcorũ quædam vtiles admodum ſunt ad vitam rectè

ſunt ad vitam rectè inſtituendam, quandoquidem A nonnullæ reperiantur, quæ naturæ opera ſub illis figmentis contineant; aliæ quæ humanarum calamitatum alleuationē, aliæ verò quæ terrores, animorúmque perturbationes à nobis depellant, opinionéſque parùm honeſtas amoueant; aliæ alterius cuiuſpiam vtilitatis cauſſâ fuerint inuentæ. Qui aliter faciunt, vitium quo ipſi laborant, in poëtas tansfundunt. Sed & ad illas etiam illecebras vitandas, ſi quæ fortè occurrerint inter legendum, induere oportet Gygis animũ, de quo præclarè Horatius Oda quapiam. Et quidem longè plura, quæ nos ad virtu- B tem cohortentur, exempla apud poëtas reperias, quam quæ ab ea nos auocent: ſed nimirum animi vitio, atque ingenij imbecillitate & mollitia deteriora conſectamur, & noſtram culpam in alios libenter reiicimus; quamquam eos ego poëtas non laudarim, qui ſuis figmentis, & lenociniis teneros adoleſcentulorum animos ad laſciuiam, aut luxuriam flectere poſſunt; nec, ſi quis re bona malè vtatur, iccircò rem illam ſimpliciter atque abſolutè vituperare debemus. Quod verò ad Platonem pertinet (nam hûc redeundum mihi eſſe video, propterea quod hinc ſe validiſſimum, & , vt vocant, Achilleum argu- C mentum ſumere poſſe cenſent aduerſarij) ſuo ſe ipſe gladio iugulare deprehenditur, cùm Homerum tanquam deum quempiam frequentiſſimè celebrat. Idem Antimacho ſua poëmata recitanti, quum cęteri auditores illum deſtituiſſent, omnium inſtar fuiſſe dicitur. Quin quod libro de Rep. ſecundo matres ac nutrices hortatur, vt pueris fabulas quaſdam ſelectas narrent, animóſque illorum huiuſcemodi figmentis diligentiùs, quàm corpora ipſa manibus informēt. Sanctiſſimus etiam vir Ioannes Chryſoſtomus, cui profectò eloquentia, probitate, doctrina parem alium nulla pòſt ætas tulit; Ariſtophanem facetiſſimum quidem, ſed & obſcœniſſimum ve- D teris comœdiæ ſcriptorem ſub puluino ſemper habuiſſe perhibetur; & quidem meritò, nam eiuſcemodi cunctarum rerum, ac verborum diuitiæ in poëtarum theſauris continentur, vt omne genus hominum aliquis ex eis promere poſſit, quod inſtituto ſuo non parùm conducat; vnde factum fuiſſe crediderim, vt Homeri poëmata ab Indis, Perſis, compluribúſque aliis populis in ſuam linguam fuerint trãſlata; Quin de ipſius natalibus aliquot nobiliſſimæ Græciæ ciuitates plurimùm contenderunt; dum Colophonij, Smyrnæi, Chij, Iones, Salaminij certatim ſibi eum vendicare conati ſunt. Nam cur tot po- E pulos de vnius hominis natalibus tantoperè laboraſſe dicemus, ſi poëticæ ſtudium tàm leue eſſet & contemnendum, quàm iſti volunt? contemnēdum autem? imò verò, niſi id cæteris omnibus diſciplinis longè eſſet præferendum. Denique cùm tàm multæ laudes vni Homero tribuantur, vt præter complures alios viros erudiſſimos, nobilis in primis, & variarum rerum cognitione percelebris Plutarchus Cheronæus iuſtiſſimum commentarium de ipſis confecerit, quid tandem dicemus de vniuerſo poëſeos genere, de quo etiam idem auctor luculentiſſimũ A librum poſteris reliquit, &, quomodo generatim poëtæ ſint audiendi, pluribus nos edocuit? Quod ſi ex Latinis Virgilium in primis conſiderare libeat, ex noſtris Etruſcis Torquatum Taſſium, quem ego plurimùm admiror; hîc verò eſt, vbi omnes omninò ingenij, & eloquentiæ vires ſint penitus effundendæ; quamquam nullum adeò eloquentem, adeò præſtantem oratorem vnquam inueniri poſſe crediderim, qui horum laudes pro dignitate, &, vt res ipſa poſcit, exprimere queat. Sed me tàm præclari ſtudij amore correptum citiùs hic atque alter dies de- B ficiat, quàm huic ſermoni finem imponam.

PRÆLECTIO SECVNDA.

VIDISTIS heſterno die (Auditores) quàm ſuſpenſa manu ea attigerim, & quaſi digito ſubindicauerim, quæ ab aliis prolixiùs, & copioſiùs tractata ſunt de laudibus poëtarum: neque aliter mihi perpetuò faciendum eſſe iudico, niſi humanitate veſtra planè abuti volo; nam, licet docendi partes hîc ſuſtineam, plerique tamen veſtrûm ea ſunt eruditione præditi, vt mei potius ornandi cauſſâ, quàm vt à me quicquam C perdiſcant, hûc eos conueniſſe cenſeam: horum ego auribus diutius moleſtus eſſe non debeo, Addo etiam me à temporis ſpatio, quod mihi ad dicendum ſingulis diebus datur, facilè admoneri; ne longiorem ſermonem exordiar, quàm qui vnius horulæ decurſu abſolui queat, nam eum deinde quaſi medium abſcindere, atque interrumpere nec decet, nec expedit. Ac de præſtantia facultatis poeticæ ſtrictim quidem pro rei dignitate, ſed tamen abunde pro tempore heſterna die dixiſſe videri poſſum, vt nihil aliud in præſentia addere ſit neceſſe; niſi ſi illud etiam ſubiicere libet, quod vnum per ſe ipſum ſatis oſtendere poſſet, cur poëtam aliquem enarran- D dum hoc anno ſumpſerim. Nos videlicet, qui humaniores literas interpretamur, duo ſcriptorum genera in vniuerſum propoſita habere, quorum ductu annuum hunc curriculum conficiamus, oratores videlicet, ac poëtas: per oratores autem nunc intelligo laxiori vocabulo, quicunque pedeſtri ſermone incedunt, per poëtas verò, qui quaſi equo inſidentes ſublimiùs gradiuntur. Hoc cùm ita ſit, putaui fore, ut omni prorſus reprehenſione carerem, ſi alternis annis oratorem aliquem, & poëtam interpretarer: & cùm hactenus M. Tullij orationem pro P. Quintio, Vergilij Georgica, Cæſaris Commen- E tarios de bello Gallico vobis explicauerim, conſequens erat ex ordine illo, vt hoc anno poëtam aliquem in manum ſumerem. Quamquam ſoleo ego lautiſſimorum conuiuiorum ſtructores non illibenter imitari, qui carnes ita apparant, vt carnes eſſe minimè videantur, aut certè cuius animantis eæ ſint, haud ita facilè dignoſcas; efficit nimirum hoc varietas, & copia condimentorum. Conuiuator quidam Chalcidenſis, quocum iura hoſpitij T. Quintio Roman. imperatori intercedebant, cùm ſolſtitiali tempore lautè admodum hoſpitem ſuum accepiſſet, atque ab ipſo vehementer admirante, vnde nam illi

A eo tempore anni tàm varia & multa venatio ſuppeteret, ea de re fuiſſet interrogatus, reſpondiſſe fertur, condimentis varietatem illam, & ſpeciem ferinæ carnis ex manſueto ſue fuiſſe comparatam. Ac verè quidem Philoxenus poëta pronunciaſſe creditur, qui dixerit eas carnes ſuauiſſimas eſſe, quæ carnes non ſunt, itémque piſces, qui piſces non ſunt. Sed de totius interpretandi genere, quò potiſſimum hæc exempla ſpectare videntur, aliàs nobis commodior dicendi ſeſe dabit occaſio: nunc eò, vnde initiò digreſſi fuimus, reuertamur. Poëtam hoc anno vobis explicare decreui, rationibus à me ſuperius allatis. B Catullum verò inter cæteros elegi, non quia reliquis hunc præferendum eſſe cenſeam, ſed quia huic neminem; itáque in re dubia potui ſine reprehenſione, quaſi clauſis oculis, quicunque mihi prior obuius fuit, haud cunctanter arripere. Sed, vt Lucretium, Virgilium, Horatium, Tibullum, Propertium in vniuerſum mirificè ſuſpicio, ita priuatas quaſdam cauſſas habeo, cur Catullum vehementer extollam: mitto, quòd eius acumine, elegantia, venuſtate ſemper fuerim incredibiliter delectatus, vt idem mihi vſu venire ſentiam, quod nonnullis accidere ſolet; qui, ſi alicui vinorum generi ſemel inſueuerint, C ita eo poſtmodum delectantur, vt ægrè admodum alterum amare queant, magna enim eſt in vtrámque partem conſuetudinis vis atque tyrannis. Sed & vnicuique ſuum eſt à natura tributum palatum, vt rectè dixerit Martialis,

Inter aues turdus, ſi quis me iudice certet;
Inter quadrupedes gloria prima lepus.

Rectè item ex aliorum ſententia.

Inter ſapores fertur alitum primus
Ionicarum genus attagenarum.

Nam Horatius de ipſis ita alicubi ſcriptum reliquerat.

D *Non Afra auis deſcendat in ventrem meum;*
Non attagen Ionicus
Iucundior, quàm lecta de pinguiſſimis
Oliua ramis arborum.

Generatim verò, & abſolutè pronunciauit idem poëta (Horatium inquam) id, quod re ipſa ita ſemper fermè eſſe deprehendas.

Tres mihi conuiuæ propè diſſentire videntur,
Poſcentes vario multùm diuerſa palato.
Quid dem? quid non dem? renuis tu, quod iubet alter;
Quod petis, id ſanè eſt inuiſum, acidúmque duobus.

Verumenimuerò, ne hoc in me palati aut ſtomachi vitio fieri videatur, eique morbo affinis E eſſe exiſtimer, quem Latini grauidarum malaciam, κίσσαν Græci (vti puto) nominant, operæprecium fuerit conſilij mei rationem diligentiùs reddere, & quàm meritò Catullum vobis propoſuerim, pluribus aperire. Non quæram autem hoc tempore, an qui fabulam, & imitationem ſuis in poematis non adhibent, poëtæ nomen iure ſibi vendicent; nam aliàs de hac re commodiùs fortaſſe diſputabimus, oſtendemúſque nec fabulam, nec imitationem in cauſſa eſſe, vt quis verè poëta nominari debeat, ita vt, qui vtroque aut alterutro careat, hoc nomine prorſus indignus cenſendus ſit. Nec me latet,

A abſurdum hoc in ſpecie nonnullis viſum iri, ac propterea tanquam ἀπροσδόκητον aliquod fore, vt primùm exibiletur; At enim ſpero me facilè oſtenſurum, hanc meam ſententiam non adeò à veritate abhorrere, vt penitus explodi mereatur. Sed nunc poëtæ nomen aliquantò communius accipio, ita vt Catullo quoque conueniat, qui ipſe de ſe alicubi ita ſcriptum reliquit.

Gratias tibi maximas Catullus
Agit, peſſimus omnium poeta:
Tantò peſſimus omnium poeta,
Quantò tu optimus omnium patronus.

Martialis quoque hoc eum nomine dignatus eſt. B

Nec multos mihi præferas poetas;
Vno ſed tibi ſim minor Catullo.

Hic igitur poëta iis virtutibus eminet, vt in ſcholis publicè proponi ſummo iure mereatur; neque verò de ipſo ita loquor, vt eũ Virgilio, atque aliis, quos felix illud æuum protulit, & ego paulo ante commemoraui, præferam, aut etiam cum eiſdem vllo pacto conferam; quamquam nõ minoribus, aut paucioribus virtutibus ipſum enitere non difficulter demonſtrare poſſem, ſed tantùm vt oſtendam, me aliquid ſequutum eſſe in eo vobis proponendo. Scio equidem complures eruditos viros de ſuperiore loco fuiſſe C olim interpretatos Ouidium, Lucanum, Statium, Silium, Valerium Flaccum, Senecã, Martialem, reliquos huius notæ auctores, &, cur id fecerint, ſatis probabilem rationem attuliſſe ſibi viſos; ego mei conſilij, videlicet cur vobis Catullum prælegere in animum induxerim, iuſtam cauſſam non habebo? quem poetam Ouidius Maroni oppoſuit, Martialis ſibi præpoſuit, docti omnes nulli poſtponunt. Et quidem Catullus in Iambis eſt omnibus Latinis optimo iure prælatus, vt poẽe qui in eis & inuentione, & nitidiſſimo verborum apparatu, ſupra quàm credi poteſt, emineat. In Hendecaſyllabis pro- D prietate ſermonis, & ſoni dulcedine eſt inimitabilis. In Elegis omnium Latinorum candidiſſimus habetur. In Lyricis tenerrimus, ac ſuauiſſimus eſſe dignoſcitur. In Heroicis vel parem, vel certè ſuperiorem habet neminem. Neque hunc multis in locis imitandum ſibi duxiſſet Virgilius, niſi de eius ingenio, & eruditione optimè ſenſiſſet; atque eiuſdem carmina valdè bona eſſe iudicaſſet; de quo alij quoque idem iudicium feciſſe videntur, cùm ipſum docti nomine communi conſenſu nuncuparunt, quod Pacuuio tantùm, & Caluo contigiſſe nouimus. Denique E tot, tantæque virtutes in hoc poeta elucent, vt meritò de eo dictum fuerit.

Tantum parua ſuo debet Verona Catullo,
Quantum magna ſuo Mantua Virgilio.

Nam, quòd quidam ipſum duriuſculum eſſe cõtendunt, maieſtatem in eo vituperant, cuius illa, quam iſti duritiam appellant, ſemper fermè comes eſſe conſueuit, quocirca pulcherrimi criminis inſimulatur, & ei culpæ affinis eſſe creditur, cui etiam M. Varronem, & Nigidium Figulum, addo his Lucretium Carum, obnoxios fuiſſe cõſtat, quos viros nemo vnquam ſatis laudauit. Scribit Ariſtoteles in Problematis, neque non

etiam prodit Xenophon in Commentatio περὶ ἱππικῆς, ambulationes eas, quæ per aſpera & inæqualia loca fiunt, minus multò eſſe laborioſas, quàm quæ per plana, & æqualia conficiuntur. Idem in hoc poëtico decurſu euenire dicendum eſt, in quo facilitas quædam vel dictionis, vel carminis, & lubricus ille lapſus vires plurimùm frangit, ac robur omne penitus debilitat; cui vitio videtur nonnullis obnoxius eſſe Ouidius. Itaque illud præcipuè in Catullo vituperant, vnde non exiguam laudem is meritò conſequi deberet. Iam quòd eundem obſcœnitatis inſimulant, culpam ætatis in ipſum poëtam reiiciunt: dico autem culpam ætatis, propterea quòd admodum iuuenis ea ſcripſit Catullus, quæ nonnullam petulantiam, & laſciuiam præ ſe gerunt; conſtat enim ipſum vix trigeſimum ætatis ſuæ annum attigiſſe, cùm ex viuis exceſſit: ac ſolent adoleſcentiores tùm in ſermone, tùm in ipſis actionibus licentiùs ſe, quàm oporteat, perſæpè gerere. Sed & æui culpa ea fuit, in quod ille incidit, velut ex Horatio, Tibullo, Propertio, aliiſq; ſciri poteſt. Verùm hæc obſcœnitas nulli prorſus impedimento eſſe debet, quominus hunc poëtam plurimùm diligamus, atque ipſius pleráſque ſcriptiones frequenter lectitemus, ac quantum poſſumus, imitari conemur, pluribus enim atque iis quidem nitidiſſimis ingenij, venuſtatis, elegantiæ, doctrinæ luminibus interlitæ ſunt, atque perſperſæ. Nihil autem prohibet, quominus bonos medicos imitemur, qui ex venenatis etiam vel herbis, vel animalibus vtilia pharmaca perſæpè conficiunt, & quod optimum ſit, ſecernunt è ſingulis, ac vel inſigniter pernicioſa temperamentorum beneficio ſanitati perquam commoda reddunt. Quinetiam virtus magis adhuc elucet è vitiorum quaſi tenebris euoluta, vnde factum fuiſſe reor, vt Homerus, qui prudentem, atque omnibus virtutibus exaggeratum Vlyſſem fingere voluit, illi & Phęacum delitias, & Cirees delinimenta obiecerit, & Cyclopum pericula propoſuerit. Memorant Pſyllos in Africa, Marſos in Italia, & qui Ophiogenes vocãtur in inſula Cypro, cum quidã eorum arbitrantur ſuppoſitũ eſſe aliquem in ſtirpe, admouere conſueuiſſe vt pungat colubra; ſi non ſit, mori, cùm pupugerit, ſi de gente ſit, viuere: atque Exagonem quendam ex familia Ophiogenum, cùm Romæ legati munere fungeretur, à Conſulibus in dolium ſerpentium coniectum experimenti cauſſa, circummulgentibus linguis miraculũ præbuiſſe. Huiuſcemodi pericula, atque experimenta, velut lapis Lydius aurum, ita ſolida virtute præditorum virorum animos indubitanter explorant. Sed nos fucato quodam virtutis colore leuiter aſperſi cauſſas vndique aucupamur noſtram culpam in alios deriuandi, & conſultò quaſdam rationes, quæ veritatis leuem modò ſpeciem, atque imaginem præ ſe ferunt, ita complectimur, vt ab eis nullo pacto nos diuelli patiamur. Catullus tamen hanc falſam quorundam perſuaſionem iampridem confutauit, cùm cecinit.

Nam caſtum eſſe decet pium poëtam
Ipſum, verſiculos nihil neceſſe eſt.

A Et, quoniam fortaſſe non magnam in eius teſtimonio, qui crimen aliquod à ſe amoliri ſtudet, ſubeſſe auctoritatem quiſpiam exiſtimauerit; operæprecium fuerit Ouidium audire de eadem re ita loquentem.

Crede mihi, diſtant mores à carmine noſtri,
Vita verecunda eſt, Muſa iocoſa mihi.

Sed & Martialis inquit.

Laſciua eſt nobis pagina, vita proba eſt.

Auſonius quoque vir Conſularis, & antiquorum morum, priſcæque grauitatis, ac Diui Paulini amicitia in primis clarus, ait in eandem ſententiam.

B *Noſtra ſimul certant variis epigrammata nugis,*
Stoicus has partes, has Epicurus agit.
Salua mihi veterum maneat modò regula morum,
Ludat permiſſis ſobria Muſa iocis.

Quod argumentum pluribus deinde proſequitur epiſtola ad Paulinum, cum Centone nuptiali coniuncta: neque non item L. Apuleius Apologia pro ſeipſo priore. Ac notum eſt illud D. Adriani in Voconium ſuum.

Laſciuus verſu, mente pudicus eras.

Denique, ſi quid bonis moribus non conſentaneum ſcripſit Catullus, illud certè mihi nõ ſcripſit, qui ab eo, tanquam à ſcopulo, diligenter cauebo. C Ac pulchrè quidem accidit, vt huiuſmodi poëmatia ille confecerit, quæ nullam perpetuã ſeriem habeant, ſed inter ſe valdè ſint diſiuncta, ac ſeparata, vt hoc eligere, ab illo abſtinere quàm facillimè liceat. Neque verò par eſt, vt paucorum gratia, tàm bellæ ſcriptiones penitus abiiciantur, quomodo nec meſſores quidem manipulos omnes protinus abiiciunt, propterea quòd auena, lolium, atque alia huiuſcemodi frugum vitia ſpicis admiſta ſint: alioqui nec Lucretius legeretur, nec Horatius, nec Ouidius, nec Martialis, nec vllus denique poëta, qui hactenus ſummo in honore habitus ſit. Sed nec oratores quidem attingere fas erit, cùm vix quemquam reperias, qui non aliquid, quod bonis moribus D vtcunque officiat, ſuis ſcriptis inſeruerit. Prætermittantur igitur aliquot Catulli epigrammata, in quibus æui ſui licentiam ſecutus laſciuiuſculè exultauit, atque ea dumtaxàt legantur, quæ vitam ex virtutis præſcripto degenti nulli detrimento eſſe poſſunt. In horum numero Galliambum, quod eſt carmen de Cybele, & Aty, meritò recenſuerim. Id ego inter cętera ſelegi, quod vobis (Auditores) hoc anno interpretarer. Potuiſſem & alia, ſed nunc ita mihi viſum, nam, ſi id facerem, primùm videbam fore, (ſed cur omnium rationem vobis afferam? partes, quas hîc E ſuſtineo, quicquam mihi non cõcedent:) vt etiã ſine ratione, quæ ſaltem publicè à me reddatur, aliquid aggredi poſſim? Certè, qui mihi hanc prouinciam demandarunt, homines prudentiſſimi, ac ſapientiſſimi, meam hac in re voluntatem ſolutam eſſe voluerunt; horum vos iudicium ſequi decet, quorum prudentiam, & induſtriam in rebus publicis adminiſtrandis, probãt omnes, & admirantur. Atque ego quidem eam fortaſſe apud vos eruditionis, iudicij, probitatis, diligentiæ opinionem (ſi id modò à me dici mea modeſtia patiatur) ſum hactenus

conſequutus, vt omnium factorum meorum A
ratio non ſit vobis poſt hac à me ſeueriùs exigenda. Equidem ſemper enixè operam dedi, vt nihil temerè feciſſe videri poſſem, id an fuerim conſecutus, veſtrum erit iudicium. Ac, ne vos perturbet paulò impeditior, & obſcurior huius poëmatij carminis ratio, quæ ab omnibus non eodem pacto explicatur, omiſſis iis, de quibus eruditiſſimi viri iampridem nos admonuerunt, conabor oſtendere in carminibus pangendis non eſſe hac ætate eas leges neceſſariò cuſtodiendas, quas olim, cùm Latinus ſermo vulgò ſincerus, & incorruptus vſurpabatur, cuſtodiri oportere, nos grammatici docuerunt. Scio ego B
abſurdam hanc ſententiam pleriſque viſum iri, atque iccircò fore, vt indicta cauſſa aliquorum iudicio protinus explodatur. Sed, quocunque tandem res caſura ſit, libet ipſam vobis aperire; neque enim quicquid hactenus inauditum fuit, continuo reiici debet; ac iure cum Lucretio illud mihi videor poſſe vſurpare, quo ipſe Memmium ſuum alloquitur.

Quod ſupereſt, vacuas aures mihi Memmia da, & te
Semotum à curis adhibe veram ad rationem,
Ne mea dona tibi ſtudio diſpoſita fideli,
Intellecta prius quàm ſint, contempta relinquas.

Puto autem mihi tutò licere in his humanioribus literis meam ſententiam liberè pronuncia- C
re, quandoquidem ſine vllius periculo ac detrimento id fieri animaduerti; neque enim hîc aut animus noſter, aut res familiaris, aut cuiuſquam ſalus periclitatur. Ergo, poſtquàm non incommoda ſe nobis præbet occaſio huius rei demonſtrandæ; voſque id, quod nonnunquam familiaribus in ſermonibus (ſeriò ne, an ioco?) me dicentem audiuiſtis, noſſe plurimùm a uere mihi ſignificaſtis; agite, experiamur iam, quid rationibus effici poſſit; &, an vi argumentorum conſequi liceat, vt tam arctæ compedes, quibus hactenus conſtricti poëtæ incedere coacti ſunt, tandem aliquando diſſiciantur. D

PRÆLECTIO TERTIA.

FERVNT apud Lacedæmonios lege olim cautum fuiſſe, ne veterem muſicam vllo pacto liceret immutare; quocirca Terpander nobilis cytharœdus ab Ephoris multatus dicitur, propterea quod vnam chordam vltrà receptum numerum variandæ vocis gratia intendiſſet, qui cytharam ei auferentes claue confixerunt. Phrynidis etiam muſici fides duas de nouem Ecprepes Ephorus præſcidit aſcia; addens, ne maleficium muſicæ inferret. Item Timotheum, cùm is artis E
ſuæ certamen Craniis inſtituiſſet, vnus ex Ephoris ſumpto cultro interrogauit; vtra ex parte chordas abſcinderet, quæ ſeptenarium numerum excederent? Sed & alicubi morem illum inualuiſſe prædicant, imò lege cautum fuiſſe perhibent, vt, ſi quis vetus aliquod inſtitutum mutare vellet, aut nouam aliquam legem ſuadere, id non aliter ei facere liceret, quàm ſi collum in laqueum indueret, vt, niſi ea lex populo probata fuiſſet, eius auctor illicò ſtrangularetur: tanti referre putarunt veteres, priſca inſtituta, &

A longa annorum ſerie paſſim recepta perdiligenter, ac religioſè cuſtodiri. Hæc exempla mihi fortaſſe quis obiiciat, vt à nouis legibus ferendis in carminum confectione me abſterreat. Verumenimuerò mea ratio longè diuerſa eſt à ratione illorum, de quibus modò commemini; ſiquidem Criticorum noſtrorum ſenatus vel lege, vel moribus iampridem ſtatuit, licere cuique de qualibet re liberè pronunciare. Et, ne à muſica diſcedamus, nemini dubium eſt; veteres tam Græcos, quàm Latinos eas tantummodo conſonantias agnouiſſe, quæ ex quarta, quinta, octaua, earúmque duplicibus conſtant, cæteris omni-
B bus interuallis apertè repudiatis. Verùm noſtri homines ingenio, & eruditione præſtantes, veteribúſque illis hac in re non admodum inferiores alias his conſonantias addiderunt, ac Diateſſaron litigioſam eſſe docuerunt, totamque muſicam multò ſuauiorem pluribus additis conſonantiis effecerunt. Sed nec ego nouas fides cytharæ addo, imò verò aliquot potius abſcindo, atque amoueo vt ſimplicior, & minus fucata muſica hoc pacto reddatur, quod Lacedæmonij efficere voluerunt. Præterea lege potius noſtros homines ego ſoluo, quàm nouis legibus implico. Denique non agitur nunc de ſumma rerum, ac de tota Rep. literaria, vt poſſit hîc il-
C lud veteris poëtæ vſurpari,

Moribus antiquis res ſtat Romana, caditq;.

Sed, ne in proœmiis, atque excuſationibus omnem meum ſermonem abſumam, his interim prætermiſſis, rem, de qua initio dicere propoſui, hinc iam vobis explicare ingrediar. Modulationis indicium non aliud ſanè eſſe debet, quàm ipſarum aurium, ſicuti odoris narium, viſionis oculorum. Loquor autem nunc, quatenus pertinet ad id, de quo in præſentia diſputationem inſtituimus; vt iccircò nulla hîc rationis mentio ſit ingerenda, quæ alioqui ſonorum diuerſitatem diiudicare ſolet. Hæc modulatio in carmi-
D ne fit vel ſuſpenſione vocis, vel eiuſdem æquabili tenore; dico autem vtroque: nam ſi ab alterutro tantùm fit, ea vox prodit, quæ vel συνεχὴς, vel διαστηματικὴ à Græcis nuncupatur; quamquam non poteſt vna vox ſuſpendi, quin altera demittatur: ſed ita huius facultatis doctoribus loqui viſum fuit. Vox igitur διαστηματικὴ (nam de hac nobis agendum eſt) conficitur ex acceleratione, ſiue continuatione ipſius, itémque ex ſuſpenſione, prout ei minor, aut maior mora inter pronunciandum obiicitur; nam ſemper aliquod temporis ſpatium intercedat oportet, in vocibus efferendis; hoc enim ſummo conſenſu fatentur omnes, & res ipſa manifeſtò demonſtrat:
E hinc fit, vt ſyllabæ, quibus dictiones coagmentantur, aut ſint natura contractæ, aut productæ, hoc eſt, aut tardè, aut celeriter enuncientur: nam, quæ ancipites appellantur, alterutrum ex his temporibus ſpatium ſortiuntur: ſunt enim aut breues, aut longæ pro arbitrio eas enunciantis, cum hac tamen cautione, vt breues longæ fieri poſſint, longæ non item breues. Ergo qualitas ſyllabarum, quæ tempus reſpicit, à pronunciatione pendêre dignoſcitur, ipſarúque naturã non aliunde peti conſtat inter omnes. Porrò ex

ſyllabis dimenſiones illæ conſtituuntur, quæ in carminibus à ſimilitudine quadam ab animalibus ducta, quæ pedibus gradiuntur, ipſæ quoq; pedes nuncupantur; vt nihil aliud ſit Pes, quàm certa quædam ſyllabarum complexio, longitudine & breuitate temporis definita. Qui ex huiuſcemodi pedibus artificioſè coniunctis (ea coniunctio verſus, ſiue carmen appellatur) reſultat numerus, auribus percipitur, ratione dijudicatur. Igitur, quatenus aures percipiunt longitudinem, & breuitatem ſonorum, quæ dimenſiones in ſyllabis deprehenduntur, eatenus ſyllabæ productæ, aut contractæ nuncupantur, nec aliter de hac re veteres omnes ſenſiſſe conſtat. Apello autem productas, & contractas generatim, atque vniuersè nulla alia diſtinctione adhibita; nam deinde cantores in ijs ſe ſe anguſtijs continere parùm liberale rati, numeros illos multis modis deinde diuiſerunt; vt alio, atque alio reſpectu ijdem bteues, & longi poſſint nuncupari; dicuntur enim tales non ſimpliciter, ſed κατὰ τί. Quocirca Notas (ſic enim vocant) alias maximas, alias longas, alias breues, alias ſemibreues, alias minimas, alias ſemiminimas, alias fuſas, alias ſemifuſas appellarunt, quarum ſingulas proprijs figuris diſtinxerunt. Sed apud priſcos illos duas tantùm in vſu fuiſſe conſtat: deinde tempore procedente tres aliæ acceſſerunt; demùm, idque non ita pridem, tres reliquæ. Sed Latinorum carmina longa, & breui dumtaxat, hoc eſt & notari poſſunt, ac verò debent: quæ à noſtris ſymphonetis in longè breuiora tempora diducerentur, puta in in, in atq; etiam fortaſſe alia. Et quidem Tetupus eſt menſura ſemibreuiu ſyllabarum in breuibus; quemadmodum Modus maior menſura longarum in maximis, Modus minimus menſura breuium in longis. Quodlibet tempus ἄρσει, ac θέσει, vel, vt alij loqui malunt, ἐπιτάσει καὶ ἀνέσει, hoc eſt aſcenſu, ac deſcenſu metimur; breue vnico, productum vtrôque: atque ita complutes Horatij Odæ à peritiſſimis ſymphonetis fuerunt notis muſicis accommodatæ, vt concini poſſent; quod etiam in omni alio carminum genere fieri licet. Si ad hanc normam carminum tempora ſunt exigenda, quemadmodum quidem exigi oportere fatentur omnes; proculdubio neceſſe eſt, vt in dictionibus efferendis ſyllabas, ex quibus eæ conſtant, modò ſuſpendamus, modò deijciamus, prout earum natura expoſcit. Atqui hoc à nobis nullo pacto, præterquam admodum raro, fieri conſueuit; cùm veterem illam pronunciationem penitus amiſerimus; Igitur in hac noſtra barbara pronunciatione diſcrimen breuium, & longarum ſyllabarum nequaquam dignoſcitur, excipio dumtaxat eas, in quibus acutus tenor ſuperponitur, in quibus efferendis maior vtique mora quàm in alijs adhibetur, vt notum eſt; licet non ſatis adhuc intelligere potuerim, cur non potius grauis tenor id efficiat. Fuiſſe autem hoc temporum diſcrimen in ſyllabis, quis ignorat? nam alio ſpatio metiebantur (exempli gratia) *plaga*, cùm vulnus denotabat, eáque vox in ſexto caſu enunciabatur, alio, cùm cœli tractum ſignificabat, & erat rectus caſus:

A idem dicemus de voce *palus*, *mala*, *ſola*, *populus*, atque alijs ſexcentis. Has eaſdem ſyllabas nos quoque veterum imitatione eiſdem ſpatijs definimus; non quidem pronunciatione, ſed dumtaxat carminum in ſuos pedes dimenſione, quod cur fiat, non planè aſſequor. Video ego veterum conſuetudinem retineri, ſed pro parte, non in totum, ſicuti oporteret. Ac, quoniam tempore prius eſt loqui, quàm ſcribere, par eſt, potiorem curam ſermonis habere, quàm ſcripturæ; quin ſcripturæ ipſius orationis imago eſſe debet, atq; ita ea effingenda eſt, vt verba proferuntur; proferuntur autem ſine vlla temporum diſtinctione: B ergo eorum in ſyllabis nulla eſt ducenda ratio. Quòd ſi aliter olim fiebat, iure fiebat, cùm temporum diſcrimina diligẽter obſeruarentur non in ſyllabis modò, ſed etiam in qualibet litera, licet ratione parùm diuerſa. Hinc quæſitum de quantitate verbi *queſco*, in litera *e*, quomodo de *ecſuto*, *edo*, *vngo*, *muſcerda*, *luſtrum*, atque alijs compluribus, quorum diſcrimen ipſo effatu dignoſcebatur; nam ſic Cicero in Oratore. *Quid verò hoc elegantius, quod non fit natura, ſed quodam inſtituto? Inclytus dicimus, breui prima litera, inſanus producta, inhumanus breui, infelix longa. Et ne multis; quibus in verbis ea primæ ſunt literæ, quæ in ſa-* C *piente, atque felice, producte dicuntur; in cæteris omnibus breuiter, Itemque compoſuit, concrepuit, conſueuit, confecit: conſule veritatem, reprehendet; refer ad aures, probabunt: quære cur? ita ſe dicent iuuari, voluptati autem aurium morigerari debet oratio.* Et res nimis quàm nota, vt amplius demonſtrari non debeat. An hoc æuo hæ leges pronunciationis? Nihil minus; quis enim in *plaga* naturam breuis, aut longæ ſyllabæ auribus deprehendat? quis in *palus*, *malum*, *refert*, *dico*, *populus*, *idem*, cùm generis eſt maſculini, aut cùm neutri; alijs ſexcentis? Nec aliter enunciamus *preces*, quàm *premium*; item *leuum*, quàm *lauum*: *alis* ab *ala*, quàm *alis*, cùm D valet *alius*; vt cùm ait Lucretius.

Quando alid ex alio reficit natura, nec vllam
Rem gigni patitur. Et noſter Catullus,
Anne bonum oblita es facinus, cùm regium adepta es
Coniugium, quod non fortius auſit alis?

Idem ſpectare licet in *are*, & *bere*, *ara*, & *bāra*; *magalia*, & *mapalia*. prætereo alia huius generis, quæ propemodum innumerabilia ſunt, ſi quis ea diligenter exquirat. Denique quis Neronis locum aſſequetur, cùm de Claudio loquens dixit, eum morari inter homines deſiſſe, producta prima ſyllaba verbi *morari*, vt refert Suetonius? aut quis in pronunciando agnoſcit diſcrimen in E vocabulis; *Sede ſedens dextra*; & *Voce vocans Hecaten*? Quin ipſarum literarum veram enunciationem magna ex parte amiſimus, vocalium, conſonantium, omnium denique ſine vlla exceptione. Poſſem hoc pluribus argumentis indubitanter aſtruere, idque prorſus mihi faciendum eſſe cenſerem, niſi eruditorum virorum Commentarij de tota hac re paſſim circumferrentur; quocirca rem ita ſe habere, inter nos conſtitutum ſit, & ad tenorem ſyllabarum reuertamur, ipſúmque auribus ita examinemus. Verſus extat initio primi Æneid.

Arma virumque cano, Troiæ qui primus ab oris.

In ſingulis ſyllabis ſingula ſpatia vel longa, vel breuia, dum eæ pronunciabantur, agnoſcebant veteres, vnde maxima ſuauitas ipſorum auribus accidebat; nos nihil tale ſigillatim percipimus, quomodo etiam ex aduerſo nullam inſuauitatem agnoſcimus, ſi eundem verſum ita (exempli gratia) extulerimus.

Arma, regémque dico, Troiæ qui prior à plaga.

Atque illum alterum Horatij.

Quàm ſi quicquid arat non piger Appulus.

Hoc pacto.

Quàm, ſi quicquid arat haud letus Appulus.

Neque non item illum.

Seu deos regeſque canit, deorum Sanguinem.

Hunc in modum.

Seu diuos, duceſque canit, diuorum Sobolem.

Huiuſmodi exempla ſexcenta afferri poſſunt: & extat epigramma apud Ælium Spartianum in Peſcênio, quod potius aurium ſono, quàm ſcrupuloſa illa dimenſione expenſum fuiſſe apparet, idque ideircò (vt puto) quoniam inciperet iam vetus illa pronunciatio paulatim exoleſcere, & in hanc nouam abire.

Terror Aegyptiaci Niger aſtat militis ingens,
Thebaidos ſocius aurea ſecla voluens.
Hunc reges, hunc gentes amant, hunc aurea Roma,
Hic Antoninis carus, & imperio.
Nigrum nomen habet, nigrum formauimus ipſi:
Vt conſentirent forma metalla tibi.

Huic ſimilia multa reperias in ſepulchrorum inſcriptionib. æuo præſertim iam ſenſim collabente in hanc fæcem à priſca illa puritate Latini ſermonis; vt hinc etiam tutò pronunciare liceat, verum omninò eſſe, quod nunc maximè affirmo, ſolas videlicet aures hac in re nos conſulere oportere: quod veteres illi tàm Græci, quàm Latini faciebant in ſuo prounciatu, veluti etiam nunc Etruſci poëtæ in ſua lingua obſeruant, qui aurium tantummodò iudicio acquieſcunt, nec aliud quicquàm in carminibus pangendis in cõſilium adhibent: atque hûc fortaſſe reſpexit Horatius, cùm de Anacreonte loquens dixit ipſum ceciniſſe ſuos amores ad non elaboratũ pedem; & quidem Græcis poëtis, ἄνε ἄρε, licebat ſonare. Sed antiquitatis amatores iubebunt nos priſcam conſuetudinem retinere, genuinámque & propriam naturam ſyllabarum in peregrinis vocibus diligenter cuſtodire; neque enim licere putant alienas rès vel tantillum quidem immutare. Volo ego, ſi quis alius, Fabianum illud valere. *Vetera maieſtas quadam, &, vt ſic dixerim, religio commendat.* Sed ita, ſi rectè omnia conueniant. Nunc, cùm pronunciationem amiſerimus, quod à pronunciatione oritur, & ſine ea nullo pacto conſiſtere poteſt, nos retinere præcipiunt. Remoue ſolem è mundo, vmbram ſuſtuleris. Verùm, eſto; pareamus hiſce magiſtris: reuocemus veterem pronunciationem, quantum poſſumus; poſſumus autem grammaticorum admonitu, & noſtrorum hominum conſilio nonnulla ex parte. In hoc ſumus negligentes; in carminibus condendis ſuperſtitioſi erimus? Nam quod de natura vocum ſubijciunt, prorſus inane eſt, nec omninò tale, quale ij exiſtimant. Natura vocum conſiſtit in vſu; hic eam

A ſuo arbitratu variat, immutat, perimit; non ſecus, ac pharmacopola ex pluribus venenis ἀντί-δοτον conficit; ſic olim, vt narrat Auſonius,

Toxica zelotypo dedit vxor mœcha marito:
Nec ſatis ad mortem credidit eſſe datum.
Miſcuit argenti lethalia pondera viui,
Cogeret vt celerem vis geminata necem.
Diuidas hæc ſi quis, faciunt diſcreta venenum,
Antidotum ſumet, qui ſociata bibet.

Cùm igitur Latinę voces in ore noſtrorum hominum ſint longè diuerſa natura præditæ, qua pertinet ad id, de quo loquitur, quàm olim in ore ipſorum, quorum proprias fuiſſe ſcimus;
B non video, cur non aliter eis vti non debeamus, cúrue potius rationem in harmonia, quam aures conſulere velimus. Eſt, vbi noſtra pronunciatio cum pronunciatione veterum vſquequáque conſentiat, veluti in accentibus acutis, ac fortaſſe alijs in rebus, ſed admodùm paucis; in ijs ego eorum leges ſeruari præceperim; vbi non conſentit, fruſtrà fuerimus, ſi veterum decreta nobis cuſtodienda eſſe duxerimus. Dico enim aures omninò eſſe conſulendas, ad quarum arbitrium conformatos habemus plures hymnos
C ſacros ab ijs viris, qui illis temporibus proximi fuerunt, quibus Latina lingua iam ruere, ac peſſum ire incipiebat, vt ſatis idonei teſtes in hanc rem videri poſſint. Sed nos, quod ſemel mordicus arripuimus, pertinaciter nimis retinere ſtudemus. præſertim cùm eruditionem noſtram ea in re nõnihil oſtentare poſſumus: plures enim reperias, qui ea tantùm de cauſſa optimos poëtas ſe eſſe exiſtiment, quòd proſodiæ leges omnes ad amuſſim cognitas habeant. Hos equidem certò ſcio penitus ignorare, quid ſit poëſis, quid poëtica, quid poëticè ſcribere, quid poëma; quidque neceſſariò requiratur ad poëma ali-
D quod perfectum, ac omnibus ſuis numeris abſolutum conficiendum,

neque enim concludere verſum Dixeris eſſe ſatis.

Quemadmodum etiam idem non ignoro, difficile admodum eſſe inueteratam aliquam opinionem ex animis hominum penitus euellere; ſed tentandum eſt tamen, præſertim verò, cùm id abſque vllius periculo, ac detrimento (vt dixi) fieri poſſit; atque eam fortaſſe præſtabit paulatim labefactare, & ex fibris noſtrorum hominum ſenſim euellere; nam ſtatim eximere, ac, veluti vno ictu amputare, ſupra vires humanas
E propemodum videri poteſt. Quin adhuc ipſe nullo pacto auſim in verſibus pangendis à veterum præſcripto vel latum quidem vnguem diſcedere, imò carmina omnia, quæcunque hactenus confeci (confeci autem nec pauca, nec vnius generis) illis ipſis modulis ſemper metitus fui, quos nobis veteres præſcripſerunt, atque ita porrò facere pergam, donec ſententia hæc ab eruditorum Senatu non indigna iudicabitur, cuius in hac Repub. literaria aliqua ratio habeatur: neque enim quicquid mihi rectum videtur, rectum cenſeo. Plurimùm ego aliorum iudicio ſemper detuli, ſed meam tamen opinionem hîc breuiter aperuiſſe, fortaſſe non erit inutile. Quamquam facilè conijcere poſſumus, alijs quoque hanc rem in mentem veniſſe; nam

(exempli gratia) Sigiſmundus Gelenius Appia-
ni interptes, quod Græcus auctor in Syriacis de
oraculo Seleuco reddito hunc in modum ex-
tulit.

Ἄργος ἀλευάμενος, τὸ πεπρωμένον εἰς ἔτος ἥξεις.
Εἰ δ᾽ Ἄργει πελάσεις, τότε κεν πρὸ μοίρας ὄλοιο.

His ipſe verbis Latinè repteſentauit.

Argos ſi caueas, fatalia tempora tanges:
Quòd ſi non caueas, ante diémque cades.

Rorſus bellor. Ciuil. lib. 2. quod ita habet.

Ὅτι γὰρ ὡς τύραννον ἐμπορεύεται,
Κείνου ᾽στὶ δοῦλος, κἂν ἐλεύθερος μόλῃ.

Sic ille Latinè conoertit.

Quiſquis domum tyranni proficiſcitur,
Seruus fit illi, liber & ſi venerit.

Sed & alios etiam commemorare poſſem, quos
ab hac ſenteotia oon omninò alienos fuiſſe licet
ſuſpicari. Verùm hoc leui conatu, & quadam
quaſi proluſione contenti ſimus: nam ad reli-
qua, quæ ſoperſunt, nobis eſt properandum,
cùm hæc προχείρως, & fermè perfunctoriè dicta
ſint; atque aliàs fortaſſe vniuerſum hoc argu-
mentum de induſtria copioſiùs proſeqoemor.

PRÆLECTIO QVARTA.

EXPOSVI ſtrictim, ac properanter meam
ſententiam de ratione carminum conficien-
dorum, quæ huic noſtro æuo maximè (vti ego
quidem iudico) accommodata eſt: nam priſ-
cos illos aliter omninò facere debuiſſe, non infi-
ciot: nec cuiquam mirum videri debet, naturam
rerum pro temporum varietate ipſam qooque
interdum variari oportere. Sic etiam Comœdia
(ne à poëſi diſcedam) carmine olim ſcribi con-
ſueuit; ac ſanè oon ſine magno vitio fieri aliter
potuiſſet: nam Philodoxios Lepidi neſcio cuius,
quam ooo ita pridem Aldus Manutius nobis
obtruſit, ooo eſt tanti, vt aliter de hac re ſtatui
debeat; præterquàm quod tecentioris alicuius
commentum videri poteſt: nam hiſce ſuperio-
ribus annis non defuerunt, qui, vt doctis viris
impooerent, ac per delicias fucum facerent,
quoſdam auctores clanculùm ſubmittere cona-
ti ſunt, qui Cooſolationem in Tulliolæ obitu,
Orpheum, ſiue de Adoleſcente ſtodioſo: Fra-
gmenta quæpiam Aſinij Pollionis, atque alia
huius generis ὑποβολιμαῖα, ſiue eorum ὑποβολιμαῖα-
ν ioculariter eis exhiberent. Nec defuerunt ta-
men docti viri, qui ab rebus ſuis ſerijs tantum
ocij ſibi ſupereſſe voluerunt, vt de emeotita illa
Ciceronis Conſolatiooe pluribus diſpotare in
animum induxerint, atque etiam mortui adhuc
(ſi Deo placet) veterem cootrouerſiam reuoca-
uerint, quam tamen eruditorum Senatus iam-
pridem oon dubijs ſententijs videtur diremiſſe;
dom cenſuit Antonium Riccobooom ſolidiori-
bus vtique rationibus & argumentis niti ad
eam opiniooem ex animis aliqoorum, qui lucu-
bratiunculam illam pro Cicerooiana agnoſce-
bant, eximendam ac penitus extirpandam; de
qua tamen ipſe interim ex meo ſenſu nihil aſſe-
ueranter coofirmo: neqoe enim eſt opus, aut
hoc nonc agitur, ſed, qood alijs viſum fuit, è re
oata breuiter cõmemoro. Nunc (vt eò reuertar,

A vndè paululùm deflexit oratio, méqoe ad pro-
poſitum referam) poſtquam theatra in vſu eſſe
deſierunt, in qoibus comędiæ populo tecitaban-
tur; nihil prohibet, quominus id poëmatis ge-
nus proſa quoque oratione conſcribatur: neque
enim amplius carmine opus eſt, vt vocem maxi-
mè cootendamus, quò ad vnioerſos, qui io vlti-
ma theatri parte ſpectatũ conſederint, ea perue-
nire qoeat, qood non aliter ſanè fieri poterat,
quàm ſi nomeris quibuſdam comędiæ compre-
henderentur. Etenim, ſi quis ſolota oratiooe
tàm contentè vocem extuliſſet, vt ab omnibus
commodè exaudiretur, inſanus procul dubio
B videri potuiſſet; cùm in familiaribus ſermoni-
bus, quos nimirum comędia imitatur, ſubmiſsè
loqui conſoeuerimus: atque hioc factum puto,
vt noſtri homines paucas admodom comędias
verſibus complexi fuerint: pleraſque earum ſo-
lota oratiooe ſibi condendas eſſe ooo immeritò
exiſtimarunt: maloerunt enim hac io re noſtro-
rum temporum mores inſequi, quàm eorum
homioom, qui looga iam anoorum ſerie eſſe
deſierunt, memores (vt reor) Pindaricæ illius
ſententiæ. αἴνει δὲ παλαιὸν μὲν οἶνον, ἄνθεα δ᾽ ὕμνων
νεωτέρων. Sed, cùm abundè pro temporis oppor-
tunitate de tota re heſterno die locuti fuerimos,
C conſentaneum eſſe videtur, vt his interim omiſ-
ſis, propiùs ad inſtitutum noſtrum accedamus;
ac fiet fortaſſe, vt vnioerſum hoc argumentum
pluribos aliàs proſequamur: nam ſemper mihi
res digna viſa fuit, in quam cogitatiooes ſuas
docti viri conferrent. Atque hæc (vt meus fert
animus) haud aliter ſe habent. Ioterim tamen
ita carmina qooodam, vt dimenſiones, & προσῳ-
δίας leges, quas veteres nobis tradiderunt, dili-
genter cuſtodiam: quod quidem in illis poëma-
tiis, quæ plura, nec vnius generis (quemadmo-
dum etiam heſterno die dixiſſe memini) hacte-
nus diuulgaui, abundè me præſtitiſſe opinor.
D Igitur, vt ab his abeam, de Catullo, de Cybele, de
Aty, de Galliambo, de huius poëmatis argumen-
to oon nihil breuiter attingamus. Iam primùm
omniom ſatis conſtat Catullum Veronæ fuiſſe
natum gente oobili Valeria; ingenij autem cul-
tum Romæ cepiſſe, quo tempore Terentius
Varro in ea claruit. Ibi eam poritatem Latini
ſermonis eſt conſeqoutus, vt cæteris penè omni-
bus antecellat. Vſus eſt amicitia clarorum viro-
rũ, in primis Cornelij Nepotis, ad quem etiam
opus ſuum miſit. M. Tullij patrocinium meruit,
ſicut ipſemet teſtatur hendecaſyllabo quopiam,
Iulium Cæſarem vehementer odit: item Ma-
E murram, & Nonium Strumam. Dicitur amaſſe
Clodiam fœminam prænobilem quidem, ſed
impudicis moribos; ea eſt, qoam ipſe alicubi ap-
pellat Leſbiam. Sed & Ipſitillæ cuiuſdam amore
flagrauit, quæ exiſtimatur fuiſſe Veronenſis. Plu-
ra poëmatia ſcripſit, quæ partim extant, partim
à veteribus grammaticis pro teſtimonio laudata
ſcimus; ac noper Veneris Peruigilium prodijt
huius poëtæ nomine, cuius initium,

Cras amet, qui nunquam amauit, quique amauit,
cras amet.

Deceſſit Romæ admodum iuuenis, vt pote qui
ageret annum circiter trigeſimum. Hactenos ei

prænomen fuit Caio. Nuper viſum eſt Ioſepho Scaligero eundem Quintum appellare. Credetem hominu Veronenſi ex gente Magni Canis, vt ipſe falsò iactat, de viro itidem nobili, ac Veronenſi, ſi ſibi credi poſtularet. Sed quoniam eiuſdem Catulli teſtimonio vtitur, vt id nobis perſuadeat, videamus, quantùm hoc valeat ad id, quod quærimus, oſtendendum: nam, quod de Cuiacij manuſcripto codice ait, penes eos fides ſit, quibos codicem illum inſpicere contigit; licet non tantum eius teſtimonio tribuendum eſſe cenſeam, vt propterea ſecundum Scaligerum ſententia ferri debeat, atque ei ego interim ſexcentos codices, quà typis, quà calamo exaratos contrà oppono, vt res ad vnios Catulli teſtimonium redigi videatur. Carmine in Iannam ita ſcriptum reperias.

Verùm iſti populo nania, Quinte, facit.

Quare (inquit Scaliget) *qui illi* (Catullo nimirum) *Caio prænomen faciunt, poſſunt hac auctoritate permoti ſententiam ſuam mutare.* Plus valet apod me ſummus tot librorum veterum, recentiorum, ſcriptorum, cuſorúmq; cōſenſus, quàm leuis cōiectura hominis vaniſſimi & arrogantiſſimi. Conſentiunt autem plurimi, vt hic verſus abſit ab illa Elegia. Ex emendatioribus vero ſubſtituit alius.

Verùm iſthac potius ianitor ipſe facit. alius,
Verùm iſtus auctorem eſſe facit populus. alius,
Verùm iſti populo Di mala multa ferant.

Guarinus Veronenſis patritius (vt puto) minorum gentium, certè Burdoni illi nobilitate nequaquam par, ſed tamen vir non mediocriter eruditus, & fidei maximæ teſtatur vidiſſe ſe codicem manuſcriptum, in quo ſic legebatur.

Verùm iſti populo ianua quid reficit?

Statius affirmat in manu exaratis omnibus ita ſpectari.

Verùm iſti populo ianua, qui te facit.

In Maffei libro. *Pepſ i.*, ex qua ſcriptura ille deinde conformabat.

Verùm iſti probri ianua quidque facit.

Vt dictum ſit, *quidque* pro *quiduis* & *quodcumque*. In meo, qui fuit Marcelli Ceruini, ad oram viſebatur.

Verte iſtuc potius, ianitor ipſe facit.

Magnus Scaliget ex ſoo, & peroptimo exemplari Gallicano legit.

Verùm iſti populo nania, Quinte, facit.

Atque hinc denique ſe euincere putat, Valerio Catullo prænomen fuiſſe Quinto, non Caio. Mihi ſecus omninò videtur, qui paruam omninò fidem eſſe adhibendam ſciam incerto teſti ſed & familiari multò minorem, præſertim ex domo Scaligeri producto, qui eos ſibi valdè obſequentes habere conſueuit. Nam, cùm aliqua noua lectio ei aſtruenda eſt, ſtatim confugit ad domeſticos illos ſuos amicos, à quibus niſi precario teſtimonium elicere poteſt, eos tandem per ocium ſuo arbitratu fidiculis torquet & exagitat; vt, velint, nolint, ipſius ſententiam confirmare cogantur. Denique huic teſti non tutò creditur, prætetquàm quod eius ſermo non ad Catullum neceſſariò, ſed ad aliquem alium, de quo tacitè poëta ille intelligebat, per-

A commodè referri poteſt. Denique alij longè plures, ac maioris auctoritatis teſtes reperiuntur, qui ſecus nobis perſuadeant. Haud igitur probè iudicat bonus Scaliger de prænomine huius noſtri poëtæ; non herclè meliùs, quàm de eiuſdem eruditione magni filij magnus pater in Hypercritico: nam cur docti cognomen Catullo adhæſerit, docet Franciſcus Floridus Lection. ſubſec. lib. 3. cap. 9. quem vos conſulere poteſtis; neque enim cuncta, quæ noui, in vnum locum congerere debeo. Sed de Catullo ſatis. De Cybele, & Aty hæc breuiter dixerim. Non aliam ſuis Dijs originem tribuit ſtulta

B gentilitas, quàm quæ fuit ipſorum hominum. Eos porrò ex terra ortum duxiſſe affirmabat, vnde oraculi Delphici mentem Iunius Brutus interpretatus fertur, quod eum Romæ imperium ſummum obtenturum reſpondit, qui prior matri oſculum tuliſſet. Ea voce Brutus audita, veluti ſi prolapſus fuiſſet, terram oſculo contigit, ſcilicet quòd ea communis mater omnium mortalium eſſet. Itidem Mater deorum terra fuiſſe perhibetur, cui pro rerum diuerſitate varias quoque nuncupationes veteres indiderunt, nam & Ops & Cybele & Rhea & Brimò & Veſta & Ceres, atque aliis inſuper nominibus

C fuit appellata. De hac ſi extat apud Lucretium lib. 2.

Quare magna deûm mater, materq́; ferarum,
Et noſtri genetrix hæc dicta eſt corporis vna.
Hanc veteres Graiûm docti cecinere poëtæ:
Sublimem in curru biiugos agitare leones:
Aeris in ſpatio magnam pendêre docentes
Tellurem, neque poſſe in terra ſiſtere terram.

Et quæ vos plura illic inſpicere poteſtis; nam ego ad finem propero, id ve faciam, diei hora me ſubmonente, ac nihiloſeciùs in ipſa Galliambi explicatione complura de hac dea cōmemorabo, quæ à Strabone, Diodoro, Pauſania, Luciano, Euſebio, Tertulliano, Arnobio, Macrobio, Lactātio, D. Auguſtino, aliiſq; multis in ſcriptis relata ſunt. Cybele, ſiue Magna mater in Phrygiæ quodam agro, cui nomen Peſinunti, ſanctiſſimè olim colebatur, cùm illic è cęlo decidiſſe quoddam ſimulacrum crederetur, cuius nec materia, nec artifex dignoſci potuerit. In hoc Peſinunte olim Orgya celebrabantur ſecundùm ripas fluminis Galli; à quo deæ ſacerdotes virilibus exectis, quæ ipſi ſibi conſultò amputabant, Galli vocabantur. Hinc Romam tranſlatum ſimulacrum ad perpetuitatem imperij, propterea quòd reſponſum fuerit ab oraculo, rem Roma-

E nam ad ſummum auctum iri, ſi Peſinuntia dea Romam transferretur, quod factum fuit, veluti narrat Herodianus: Huius deæ meminit Auſonius Idyllio de Ferijs Romanis, ſi ipſius carmen legatur, quomodo ipſe illud emendandum eſſe cenſeo; nam, quin perperam ad hanc vſq; diem circumferatur in cunctis impreſſis & calamo exaratis codicibus, non eſt dubitandum, idq́ue docti viri iampridem animaduerterunt, ac ſuis ſcriptis teſtati ſunt; carmen ita vulgò habet.

Vt te neopeſante ſacrum, vel Saturnalia dicam?

Victus admonet in exemplari fuiſſe,

Vt te neopeſante ſacrum. ——

Vnde conijcit, exſcribi debere,

Vt ne Opus ante ſacrum,

Neqne alia ſenrentia fuir Iuſti Lipſij libro primo Saturnaliotum. Ioſephus Scaliger edidit;

Vt ne ope ſanctę ſacrum;

Addito tamen aſteriſco, vt intelligamos locum non eſſe vſquequaque ſincerum. Mihi olim viſum fuit, neque cur ſententiam mutem, vllam cauſſam habeo, ſcribi legique debere,

Vt Peſinunte ſacrum.

Vt de ſacris magnæ matris loquatut Auſonius; neque hæc mea coniectura mihi adhuc exenti poteſt, vt eſt quilibet ſuarum rerum valdè amãs. Ac, quamuis de eadem magna matre dixerit idem auctot initio illius Idyllij,

Et Megaleſiaca matris operta loquar.

Non puto perperam & abs te paulò poſt illod idem fermè iterari, cùm non vno menſe feſta Cybeles celebrarentur, ſed pluribus; nam & ſexto Kal. Aprilis, vt docet Ouidius in Faſtis, ſolenni pompa carpentum, in quo vehebatur ſimulacrum Cybeles, Almonis vndis abluebatur; vel menſe Martio, vt tradidit Ammianus Marcellinus, vel etiam Decembri, vt Varro & Macrobius ſcriptum reliqoerunt: ergò varias illius deæ ſolennitates ſignificare voluit Auſonius eo in loco. Hęc eadem Berecynthia fuit appellata, vel à Berecyntho Phrygiæ caſtello iuxta Sangarium fluuium, vbi colebatur; vel quòd Berecynthiis montibus præeſſet; vel à Berecyntho ſacerdore qui primos omnium illios deæ ſacra colnerit, ac monti in quo eam deinde priſci illi fuerunt venerati, nomen dederit: alij aliter tradunt, ſed non omnia perſequor. Atyos amore Cybelem correptam fuiſſe memorant; fuit autem Atys Lydius, qui primus ſacrorum ritus quib. ea colitur, mortales docuit; & quibus deinde Phryges, Lydi, & Samothraces in ſacris vſi fuerunt; nam, vbi ea ipſum caſtrauit, virilem vitam agere deſijt, & muliebrem formã aſſumpſit ac veſtes; quo corporis habitu per orbem obambulans, vbique ſacra faciebat, &, quæ ipſe paſſus fuerat, narrabat: cum hoc Cybeles rem habuiſſe perhibetur, quod cùm pater reſciuiſſet, Atyn & nutrices interfecit, atque inſepultos abiecit. Cybeles furore correpta paſſis crinibus vrbem ſola pſallendo circumijt, eámque Marſya ſequutus fuit; vnde mos in ipſios ſacris fanaticorum ritu diſcorrẽdi & comas iactandi, cuius, præter cæteros, meminit Lucretios. Hæc, & multa alia de Cybele & Aty veteres finxerunt, quæ nos vel tanquam nota, vel tanquam inſtituto noſtro minimè oeceſſaria conſultò prætetimus. Sed, quòd eam virginem eſſe dixerunt, admirationem habet, cùm tot deos, ac deinde Titanas pepererit; vt propterea virginitatis repagula fracta, ac multipliciter diſiecta habuiſſe neceſſe fuerit. Sed enim alluſom fortaſſe videri poteſt ad Mæonis factum, qui fama de virtutibus filiæ permotus, eam antea à ſe domo eiectam ob facinus cum Aty amatore perpetratum, à quo nimirum grauida facta fuerit, reuocauerit pro virgine. Niſi potius dicamus, eam quoque mulierem quæ peperit, virginem interdum nuncupari, modo florentis ſit ætatis; qua

A ratione apud Terentium legimus Adelphis. *puer natus; nihil habet virgo.* Feſtus qooqoe ſic ait hac de re. *Sed fœminas; antiqui, quas nunc dicimus, viras appellabant: vnde adhuc permanent virgines, ac viragines.* Itaque docti qoidam viri, qood in Hebrço habetur Geneſ. 2. cap. 23. *Vocabitur* ISSA, *quia de* IS, *id eſt viro ſumpta eſt*, vertere maluerunt; *Vocabitur* VIRA, *quia de* VIRO *ſumpta eſt*. nam vt ISSA ab IS, ſic à VIRO VIRA dictione olim, vt ex Feſto Pompeio docui, non penitus inaudita deriuatur. Vel, ſicuti Græci [illegible] mulieres pulchras appellant, ita eaſdem à Latinis

B virgines dictas fuiſſe licet exiſtimare; vt hinc ſcire poſſit Lilius Gregorius Gyraldus, cur dixerit D. Auguſtinus lib. 2. cap. 4. de Ciuitate Dei. *Ludis turpiſſimis oblectamur, qui dijs deabúſque exhibebantur, cæleſtíque virgini Berecynthiæ matri deorum omnium.* Niſi fortè libeat ſubſtituere hoc loco, *viragini*, pro *virgini*, quod mihi olim fermè videbatur; quomodo etiam apud Albricum philoſophum illic, vbi de eadem loquitur dea. *Erat enim virgo fœmina in curru ſedens.* Dicebatur autem *virago*, fœmina fortis & quæ viro ſimilis eſſet, viriliaque opera patraret; hinc Iuturnam eo nomine appellauit Virgilius Æn. 12.

Hoc concuſſa metu mentem Iuturna virago,

C *Aurigam Turni media inter lora Metiſcum*

Excutit. Et Hyppoliten Claudianus de Raptu Proſerpinæ lib. 2.

——*quoties Arcton populata virago*

Hyppolite niueas ducit poſt prælia turmas.

Dixi Gallos vocatos fuiſſe Cybeles ſacerdotes à flumine Gallo, iuxta quod illi deæ ſacra fiebant. hi Galli vel reuera furore perciti, vel certè eum ſimulantes in ſuorum Orgyorum celebratione comam per collum iactabant, diuerſáque inſtrumenta pulſabant, & toto corpore fanaticorum more varios ac multiplices motus, eóſque citatiſſimos edebant, ſimulque in honorem deæ car-

D mina canebant diuerſi argumenti. Eos verſus à Gallis ſacerdotibus, & celeri pede iambo, qui frequens in ipſis adhibebatur, Galliambos veteres appellabant; de quibus, præter cætera, hæc repetiuntur apud Terentianum,

Noménque Galliambis memoratur hinc datum,

Tremulos quòd eſſe Gallos habiles putant modos.

Quibus autem dimenſionibus hoc carmen conſtet, non puto mihi eſſe nunc demonſtrandum, cùm, præter ea, quæ Hepheſtion, Attilius, Diomedes, Fortunatianus, Seruius, ac Terentianus veteres atque optimi grammatici prodiderunt, in promptu ſint Iulij Cæſaris Scaligeri, & M.

E Antonij Mureti pręceptiones de hac re; vt nihil interim dicam de Alexandro Guarino, Antonio Partheoio, & Palladio Fuſco huius noſtri poëtæ interpretibus; ad horum ego ſcripta vos interim reijcere ſatis habeo, videlicet ne ſim lõgior, Nam Catulliani Galliambi argumentum, vnde illud poëta ſumpſerit, exponere neceſſe eſt, quod ita habet. Cùm Atys naui in Phrygiam vectus non ſine magno amicorum cœtu ad flumen Gallum perueniſſet; eius aquæ hauſtu ita mente alienatus fertur, vt ſibi virilia execuerit, & vt idem comites ſui facerent, auctor fuerit. tùm per aliquod tempus, vt mos ſacrorum ferebat,

tumultuati, obdormierunt in nemore Cybeles: mane expergefactus Atys, cum ad ſe redijſſet, cepit lamentari conditionem ſuam, & in patriam redeundi conſilium inire. Tunc Cybele ipſius amore correpta leonem immiſit, qui eum ita perterrefecit, vt is ab littore, quò iam proceſſerat, in nemus confugere coactus fuerit, vbi reliquum vitæ ſuæ ſpatium Cybeles ſacris addictus tranſegit: cuius exemplo deam rogat poëta, vt talis furor à ſua ſemper abſit domo. Hæc Catullus ex ſuo ſenſu oune proſequitur, vel etiam eos ſcriptores ſequutus eſt, qui hanc fabulam ita memorię prodiderunt: nam auctores, quos nunc in manibus habemus, longè aliter ipſam recenſent. Eſſe autem hoc poëmatium ad Catullum referendum, minimè dubio mediusfidiùs argumento euincitur: ſi quidem Terentianus Maorus grammaticus oon incelebris, & ad cuius manus ob eius vetuſtatem minus multò deprauatos codices perueniſſe credibile ſit, quo loco de Galliambo verſu loquitur, ita habet,

Seruaſſéque Catullum probat ipſe tibi liber;
Super alta vectus Atys celeri rate maria.
Phrygium vt nemus citato cupidè pede tetigit.

Quod etiam confirmat Attilius Fortunatianus & ipſe quoque vetuſtus inprimis rei grammaticæ ſcriptor; vt nodum in ſcirpo quærere videantur, qui Cæcilium auctorem huius carminis agnoſcunt. Potuit ille quidem poëma de Cybele confeciſſe; quis hoc negat? Sed qoo carminis genere id conſtiterit, nemo perſpicoè docuit. Certè illud à ſoo poëta non fuiſſe penitus abſolotum, confirmat hic noſter;

Nam, quo tempore legit incohatam
Dindymi dominam.

Et reliqua; rurſus ibidem.

Magna Cæcilio incohata mater.

Prægrauat igitur apod me rei certè non leuis auctoritas, quam apud vos quoque itidem pręgrauaturam, me præſertim auctore ac magiſtro, nil planè dubito.

De Nvptiis Pelei et Thetidos LXV.

Peliaco quondam prognatæ vertice pinus
Dicuntur liquidas Neptuni naſſe per vndas
Phaſidos ad fluctus, & fines Æeteos:
Cùm lecti iuuenes, Argiuæ robora pubis,
Auratam optantes Colchis auertere pellem,
Auſi ſunt vada ſalſa cita decurrere puppi,
Cærula verrẽtes abiegnis æquora palmis:
Diua quibus retinens in ſummis vrbibus arces,
A *Ipſa leui fecit volitantem flamine currum,*
Pinea coniungens inflexæ texta carinæ,
Illa rudem curſu prima imbuit Amphitriten.
Quæ ſimul ac roſtro ventoſum proſcidit æquor,
Tortaq; remigio ſpumis incanuit vnda,
Emerſere feri canenti è gurgite vultus,
B *Æquoreæ monſtrum Nereides admirantes.*
Illaq;, atque alia viderunt luce marinas
Mortales oculi nudato corpore Nymphas,
Nutricum tenus extãtes è gurgite cano.
Tum Thetidis Peleus incenſus fertur amore:
Tum Thetis humanos non deſpexit hymenæos:
C *Tum Thetidi pater ipſe iugandum Pelea ſenſit.*
O nimis optato ſęclorum tempore nati
Heroës ſaluete, Deûm genus: ô bona mater:
Vos ego ſæpè meo vos carmine compellabo.
Teque adeò eximiè tædis felicibus aucte
Emathiæ columen Peleu, cui Iupiter ipſe,
D *Ipſe ſuos Diuûm genitor conceſſit amores.*
Tene Thetis tenuit pulcherrima Neptunine?
Tene ſuam Tethys conceſſit ducere neptem?
Oceanuſque, mari totum qui amplectitur orbem?
Quæ ſimul optatæ finito tempore luces
E *Aduenêre, domum conuentu tota frequentat*
Theſſalia, oppletur lætanti regia cœtu.
Dona ferunt præ ſe, declarant gaudia vultu.
Deſeritur Scyros, linquunt Phthiotica Tempe,
Graiugenaſque domos, ac mœnia Lariſſæa.

Pharſalum

Pharſalum coëunt, Pharſalia tecta frequentant:
Rura colit nemo: molleſcunt colla iuuencis:
Non humilis curuis purgatur vinea raſtris:
Non glebam prono conuellit vomere taurus:
Non falx attenuat frondatorum arboris vmbram;
Squalida deſertis robigo infertur aratris.
Ipſius at ſedes quacumque opulenta receſſit
Regia, fulgenti ſplendent auro, atque argento:
Candet ebur ſolijs: conlucent pocula menſis:
Tota domus gaudet regali ſplendida gaza.
Puluinar verò Diuæ geniale locatur
Sedibus in medijs, Indo quod dente politum
Tincta tegit roſeo conchylis purpura fuco.
Hæc veſtis priſcis hominum variata figuris,
Heroum mira virtutes indicat arte.
Namque fluentiſono proſpectans litore Diæ
Theſea cedentem celeri cum claſſe tuetur
Indomitos in corde gerens Ariadna furores:
Nec dum etiam ſeſéque ſui tum credidit eſſe,
Vt pote fallaci quæ tum primùm excita ſomno
Deſertam in ſola miſeram ſe cernit arena.
Immemor at iuuenis fugiens pellit vada remis,
Irrita ventoſa linquens promiſſa procellæ:
Quem procul ex alga mæſtis Minois ocellis,

A *Saxea vt effigies bacchantis proſpicit euæ:*
Proſpicit, & magnis curarum fluctuat vndis,
Non flauo retinens ſubtilem vertice mitram,
Non contecta leui velatum pectus amictu,
B *Non tereti ſtrophio lactentis vincta papillas.*
Omnia quæ toto delspſa è corpore paſſim
Ipſius ante pedes fluctus ſalis allidebant.
Sed neque tum muræ, neque tum fluitantis amictus
Illa vicem curans, toto ex te pectore Theſeu,
Toto animo, tota pendebat perdita mēte.
C *A miſera, aſsiduis quam luctibus externauit*
Spinoſas Erycina ferens in pectore curas.
Illa tēpeſtate ferox, & tempore Theſeus
Egreſſus curuis è litoribus Piræi,
Attigit iniuſti regis Gortynia tecta.
Nā perhibēt olim crudeli peſte coactam
Androgeneæ pœnas exoluere cædis,
D *Electos iuuenes, ſimul & decus innuptarum*
Cecropiam ſolitam eſſe dapem dare Minotauro.
Quîs anguſta malis cùm mœnia vexarentur,
Ipſe ſuum Theſeus pro caris corpus Athenis
Proiicere optauit potiùs, quàm talia Cretam
E *Funera Cecropiæ, ne funera, portarentur.*
Atque ita naue leui nitens, ac lenibus auris,
Magnanimum ad Minoa venit, ſedeſque ſuperbas.
Hunc ſimulac cupido conſpexit lumine virgo

A *Regia, quam ſuauis exſpirans caſtus odores*
Lectulus in molli complexu matris alebat,
Quales Eurotæ progignunt flumina myrtos,
Auráve diſtinctos educit verna colores,
Non priùs ex illo flagrantia declinauit
Lumina, quàm cuncto concepit pectore flammam
B *Funditus, atque imis exarſit tota medullis,*
Heu miſerè exagitans immiti corde furores.
Sancte puer, curis hominum qui gaudia miſces,
Quæque regis Golgos, quæque Idalium frondoſum,
C *Qualibus incẽſam iactaſtis mente puellam*
Fluctibus, in flauo ſæpè hoſpite ſuſpirantem!
Quantos illa tulit languenti corde timores!
Quantùm ſæpè magis fulgore expalluit auri!
Cùm ſæuum cupiens contra contendere monſtrum,
D *Aut mortem oppeteret Theſeus, aut præmia laudis,*
Non ingrata, tamen fruſtra, munuſcula Diuis
Promittens, tacito ſuſpendit vota labello.
Nam velut in ſummo quatientem brachia Tauro
Quercum, aut conigeram ſudanti cortice pinum
E *Indomitus turbo contorquens flamine, robur*
Eruit: illa procul radicibus extirpata
Prona cadit, lateque & cominus obuia frangit:
Sic domito ſæuum proſtrauit corpore Theſeus,
Nequiquam vanis iactantem cornua ventis:
Inde pedem victor multa cum laude reflexit,
Errabunda regens tenui veſtigia filo,
Ne Labyrintbeis è flexibus egredientem
Tecti fruſtraretur inobſeruabilis error.
Sed, quid ego, à primo digreſſus carmine, plura
B *Commemorem? vt linquens genitoris filia vultum,*
Vt conſanguineæ complexum, vt denique matris,
Quæ miſera ab gnatæ fleret deperdita luctu,
Omnibus his Theſei dulcem præferret amorem?
C *Aut vt vecta ratis ſpumoſa ad littora Diæ?*
Aut vt eam dulci deuictam lumina ſomno
Liquerit immemori diſcedens pectore coniux.
Sæpè illam perhibent ardenti corde furentem
Clariſonas imo fudiſſe è pectore voces,
D *Ac tum præruptos triſtem conſcendere montes,*
Vnde aciem in pelagi vaſtos protenderet æſtus.
Tum tremuli ſalis aduerſas procurrere in vndas,
Mollia nudatæ tollentem tegmina ſuræ,
Atque hæc extremis mæſtam dixiſſe querelis,
Frigidulos vdo ſingultus ore cientem.
E *Siccine me patriis abductam perfide ab oris,*
Perfide deſerto liquiſti in litore Theſeu?
Siccine diſcedens neglecto numine Diuûm
Immemor, ah deuota domum periuria portas?
Nulláne res potuit crudelis flectere mentis

Conſilium? tibi nulla fuit clementia præſto, A
Inmite vt noſtri vellet miſereſcere pectus?
At non hæc quondam blanda promiſſa dediſti
Voce mihi: non hoc miſeram ſperare iubebas;
Sed connubia læta, ſed optatos Hymenæos.
Quæ cuncta aërij diſcerpunt irrita venti. B
Tum iam nulla viro iuranti fœmina credat:
Nulla viri ſperet ſermones eſſe fideles.
Qui, dum aliquid cupiens animus prægeſtit apiſci,
Nil metuunt iurare, nihil promittere parcunt:
Sed, ſimulac cupidæ mentis ſatiata libido eſt, C
Dicta nihil metuêre, nihil periuria curant.
Certè ego te in medio verſantem turbine leti
Eripui, & potiùs germanum amittere creui,
Quam tibi fallaci ſupremo in tempore deeſſe.
Pro quo dilaceranda feris dabor, alitibuſque D
Præda, nec iniecta tumulabor mortua terra.
Quænam te genuit ſola ſub rupe leæna?
Quod mare conceptum ſpumantibus exſpuit vndis?
Quæ Syrtis, quæ Scylla vorax, quæ vaſta Charybdis,
Talia qui reddis pro dulci præmia vitæ? E
Si tibi non cordi fuerant cõnubia noſtra,
Sæua quòd horrebas priſci præcepta parentis:
Attamen in veſtras potuiſti ducere ſedes,
Quæ tibi iucundo famularer ſerua labore,
Candida permulcens liquidis veſtigia lymphis,
Purpureáve tuum conſternens veſte cubile.
Sed, quid ego ignaris nequiquam conqueror auris
Externata malo? quæ nullis ſenſibus auctæ,
Nec miſſas audire queunt, nec reddere voces.
Ille autem propè iam medijs verſatur in vndis:
Nec quiſquam apparet vacua mortalis in alga.
Sic nimis inſultans extremo tempore, ſæua
Fors etiam noſtris inuidit queſtibus aures.
Iupiter omnipotens, vtinam nec tempore primo
Gnoſia Cecropię tetigiſſet litora puppes,
Indomito nec dira ferens ſtipendia tauro
Perfidus in Cretam religaſſet nauita funem.
Nec malus hic celans dulci crudelia forma
Conſilia in noſtris requieſſet ſedibus hoſpes.
Nam quò me referam? quali ſpe perdita nitar?
Iſthmoneóſne petam montes? at gurgite lato
Diſcernens patriam truculentum diuidit æquor.
An patris auxilium ſperem? quémne ipſa reliqui,
Reſperſum iuuenem fraterna cæde ſecuta?
Coniugis an fido conſoler memet amore?
Qui ne fugit lentos incuruans gurgite remos?
Prætereo litus: nullo ſola inſula tecto,
Nec patet egreſſus, pelagi cingentibus vndis.
Nulla fugę ratio, nulla ſpes: omnia muta,
Omnia ſunt deſerta: oſtentant omnia letum.

Non tamen antè mihi langueſcent lumina morte, A
Nec priùs à feſſo ſecedēt corpore ſenſus,
Quàm iuſtam à Diuis expoſcam prodita multam,
Cæleſtumq́ue fidem poſtrema comprecer hora.
Quare facta virûm multantes vindice pœna
Eumenides, quibus anguineo redimita capillo B
Frons exſpirantis præportat pectoris iras,
Huc huc aduentate, meas audite querelas,
Quas ego, ve miſeræ, extremis proferre medullis
Cogor inops, ardens, amenti cæca furore.
Quæ quoniam verè naſcuntur pectore ab imo, C
Vos nolite pati noſtrum vaneſcere luctum:
Sed, quali ſolam Theſeus me mente reliquit,
Tali mente, Deæ, funeſtet ſeq́ue ſuoſq́ue.
Has poſtquàm mæſto profudit pectore uoces,
Supplicium ſæuis expoſcēs anxia factis, D
Annuit inuicto cæleſtum numine rector,
Quo tunc & tellus, atque horrida contremuerunt
Æquora, concuſſitq́ue micantia ſidera mundus.
Ipſe autem cæca mentem caligine Theſeus
Conſitus, oblito dimiſit pectore cuncta,
Quæ mandata priùs conſtanti mente tenebat: E
Dulcia nec mæſta ſuſtollēs ſigna parenti,
Soſpitem, & ereptum ſe oſtendit viſere portum.
Namque ferunt, olim claſſi cùm mœnia Diuæ
Linquentem gnatum ventis concrederet Ægeus,
Talia complexum iuueni mandata dediſſe.
Gnate, mihi longa iucundior vnice vita,
Gnate, ego quem in dubios cogor dimittere caſus,
Reddite in extremæ nuper mihi fine ſenectæ,
Quandoquidem fortuna mea, ac tua feruida virtus
Eripit inuito mihi te, cui languida nondum
Lumina ſunt gnati cara ſaturata figura:
Non ego te gaudens lætanti pectore mittam,
Nec te ferre ſinam fortunæ ſigna ſecundæ:
Sed primùm multas expromam mente querelas,
Canitiem terra, atque infuſo puluere fœdans:
Inde infecta vago ſuſpendam lintea malo.
Noſtros vt luctus, noſtræque incendia mentis
Carbaſus obſcura dicat ferrugine Ibera.
Quod tibi ſi ſancti conceſſerit incola Itoni,
Quæ noſtrum genus, ac ſedes defendere fretis
Annuit, vt tauri reſpergas ſanguine dextram:
Tum verò facito, vt memori tibi condita corde
Hæc vigeant mandata, nec vlla obliteret ætas:
Vt, ſimul ac noſtros inuiſent lumina colles,
Funeſtam antemnę deponant vndique veſtem,
Candidaq́ue intorti ſuſtollant vela rudentes,
Quàm primùm cernens, vt lęta gaudia mente
Agnoſcam, cùm te reducem ſors proſpera ſiſtet.
Hęc mandata priùs conſtanti mente tenentem
Theſea, ceu pulſę ventorū flamine nubes

Aërium niuei montis liquere cacumen.
At pater, vt ſumma proſpectum ex arce petebas,
Anxia in aſſiduos abſumens lumina fletus,
Cùm primùm inflati conſpexit lintea veli,
Præcipitem ſeſe ſcopulorum è vertice iecit;
Amiſſum credens immiti Theſea fato.
Sic funeſta domus ingreſſus tecta, paterna
Morte ferox Theſeus, qualem Minoidi luctum
Obtulerat mente immemori, talem ipſe recepit.
Quæ tum proſpectans cedentem mæſta carinam,
Multiplices animo voluebat ſaucia curas.
At parte ex alia florens volitabat Iacchus,
Cum thiaſo Satyrorum, & Nyſigenis Silenis,
Te quærens Ariadna, tuoque incenſus amore.
Qui tum alacres paſſim lymphata mente furebant,
Euœ bacchantes, euœ capita inflectentes.
Horum pars tecta quatiebant cuſpide thyrſos,
Pars è diuulſo iactabāt mēbra iuuenco,
Pars ſeſe tortis ſerpentibus incingebant,
Pars obſcura cauis celebrabant Orgia ciſtis,
Orgia, quæ fruſtrà cupiunt audire profani.
Plangebant alij proceris tympana palmis,
Aut tereti tenues tinnitus ære ciebant,
Multi raucisonis efflabant cornua bombis,
Barbaraque horribili ſtridebat tibia cantu,
Talibus amplificæ veſtis decorata figuris,
A *Puluinar complexa ſuo velabat amictu.*
Quæ poſtquàm cupidè ſpectando Theſſala pubes
Expleta eſt, ſanctis cœpit decedere Diuis.
Hic qualis flatu placidum mare matutino
Horrificans Zephyrus procliues incitat vndas,
B *Aurora exoriente, vagi ſub lumina Solis,*
Quæ tardè primùm clementi flamine pulſæ
Procedunt, leuiterque ſonant plangore cachinni,
Poſt vento creſcente, magis magis increbreſcunt,
Purpureaque procul nantes à luce refulgent:
C *Sic tum veſtibuli linquentes regia tecta,*
Ad ſe quiſque vago paſſim pede diſcedebant.
Quorum poſt abitum, princeps è vertice Pelij
Aduenit Chiron portans ſilueſtria dona.
Nam quoſcunque ferunt campi, quos Theſſala magnis
D *Montibus ora creat, quos propter fluminis vndas*
Aura parit flores tepidi fecunda Fauoni,
Hos indiſtinctis plexos tulit ipſe corollis,
Queis permulſa domus iucundo riſit odore.
Confeſtim Peneos adeſt, viridantia Tempe,
Tempe, quæ ſiluæ cingunt ſuperimpendentes,
E *Nereïdum linquens claris celebranda choreis*
Non vacuus: namque ille tulit radicitus altas
Fagos, ac recto proceras ſtipite laurus,
Non ſine nutanti platano, lentaque ſorore,
Flammati Phaëthontis, & aëria cupreſſu.

Hæc circum ſedes latè contexta locauit, A
Veſtibulum vt molli velatum fronde vireret.
Poſt hunc conſequitur ſolerti corde Prometheus,
Extenuata gerens veteris veſtigia pœnæ,
Quam quondam, ſilici reſtrictus membra catena,
Perſoluit, pendens è verticibus præruptis.
Inde pater Diuûm ſancta cum coniuge, B *natiſque*
Aduenit, cælo te ſolum Phœbe relinquens,
Vnigenámque ſimul cultricem montibus Idæ:
Pelea nam tecum pariter ſoror aſpernata eſt,
Nec Thetidis tedas voluit celebrare iugales.
Qui poſtquam niueos flexerunt ſedibus artus, C
Largè multiplici conſtructæ ſunt dape menſæ.
Cùm intereà infirmo quatientes corpora motu,
Veridicos Parcæ cœperunt edere cantus.
His corpus tremulum complectens vndique veſtis,
Candida purpurea talos incinxerat ora, D
At roſeo niueæ reſidebant vertice vittæ:
Æternúmque manus carpebant ritè laborem.
Laua colum molli lana retinebat amictam:
Dextera tū leuiter deducens fila ſupinis
Formabat digitis, tum prono in pollice torquens,
Libratum tereti verſabat turbine fuſum: E
Atque ita decerpens æquabat ſemper opus dens,
Laneáque aridulis hærebant morſa labellis,
Quæ priùs in leni fuerant extantia filo.
Ante pedes autem candentis mollia lanæ
Vellera virgati cuſtodibant calathiſci.
Hæ tum clariſona pellentes vellera voce
Talia diuino fuderunt carmine fata,
Carmine, perfidiæ quod poſt nulla arguet ætas.
O decus eximium, magnis virtutibus augens,
Emathiæ columen Peleu, clariſsime nato:
Accipe, quod læta tibi pandunt luce ſorores.
Veridicum oraclum. ſed vos, quos fata ſequuntur,
Currite ducentes ſubtemina, currite fuſi.
Adueniet tibi iam portans optata maritis
Heſperus: adueniet fauſto cum ſidere coniux,
Quæ tibi flexanimo mentem perfundet amore,
Languidulóſque paret tecum coniungere ſomnos,
Leuia ſubſternens robuſto brachia collo.
Currite ducentes ſubtemina, currite fuſi.
Nulla domus tales vmquam contexit amores:
Nullus amor tali coniunxit fœdere amantes:
Qualis adeſt Thetidi, qualis concordia Peleo.
Currite ducentes ſubtemina, currite fuſi.
Naſcetur vobis expers terroris Achilles,
Hoſtibus haud tergo, ſed forti pectore notus:
Qui perſæpe vago victor certamine curſus
Flāmea præuertet celeris veſtigia ceruę.
Currite ducentes ſubtemina, currite fuſi.
Non illi quiſquam bello ſe conferet heros,
Cùm Phrygij Teucro manabunt ſanguine riui,
Troicáque obſidens longinquo mœnia bello
Periuri Pelopis vaſtabit tertius hæres.
Currite ducentes ſubtemina, currite fuſi.
Illius egregias virtutes, claráque facta
Sępe fatebūtur gnatorū in funere matres,

Cùm cineri incanos ſoluent à vertice crines.
Putridâque infirmis variabunt pectora palmis.
Currite ducentes ſubtemina, currite fuſi.
Namque velut denſas præſternens meſſor ariſtas.
Sole ſub ardenti flauentia demetit arua.
Troiugenum infeſto proſternet corpora ferro.
Currite ducentes ſubtemina, currite fuſi.
Teſtis erit magnis virtutibus vnda Scamandri,
Quæ paſſim rapido diffunditur Helleſponto,
Cuius iter cæſis anguſtans corporum aceruis,
Alta tepefaciet permiſta flumina cæde.
Currite ducentes ſubtemina, currite fuſi.
Denique teſtis erit morti quoque dedita præda.
Cùm teres excelſo coaceruatum aggere buſtum
Excipiet niueos perculſæ virginis artus.
Currite ducentes ſubtemina currite fuſi.
Nam ſimulac feſſis dederit Fors copiam Achiuis
Vrbis Dardaniæ Neptunia ſoluere vincla,
Alta Polyxenia madefient cæde ſepulchra,
Quæ velut ancipiti ſuccumbens victima ferro,
Proiiciet truncum ſubmiſſo poplite corpus.
Currite ducentes ſubtemina, currite fuſi.
Quare agite, optatos animi coniungite amores,
Accipiat coniux felici fœdere Dinam,
Dedatur cupido iamdudum nupta marito.
Currite ducentes ſubtemina, currite fuſi.
Non illam nutrix orienti luce reuiſens,
Heſterno collum poterit circumdare filo.
Currite ducentes ſubtemina, currite fuſi.
Anxia nec mater diſcordis mæſta puellæ

A *Secubitu, caros mittet ſperare nepotes.*
Currite ducentes ſubtemina, currite fuſi.
Talia præfantes quondam, felicia Pelei
Carmina diuino cecinerũt omine Parcæ.
Præſentes namque antè domos inuiſere caſtas
Sæpius, & ſeſe mortali oſtendere cœtu,
Cælicolæ, nondum ſpreta pietate, ſolebant.
B *Sæpe pater Diuum templo in fulgente reuiſens,*
Annua dũ feſtis veniſſent ſacra diebus,
Conſpexit terra Cretum procurrere currus.
Sæpe vagus Liber Parnaſſi è vertice ſummo
Thyadas effuſis euantes crinibus egit,
Cùm Delphi tota certatim ex vrbe ruentes
C *Acciperent læti Diuum fumantibus aris.*
Sæpe in lethifero belli certamine mauors,
Aut rapidi Tritonis hera, aut Rhamnuſia virgo
Armatas hominum eſt præſens hortata cateruas.
Sed poſtquam tellus ſcelere eſt imbuta nefando,
Iuſtitiámque omnes cupida de mente fugarunt,
D *Perfudêre manus fraterno ſanguine fratres,*
Deſtitit extinctos natus lugere parentes,
Optauit genitor primæui funera nati,
Liber vt innuptæ poteretur flore nouercæ,
Ignaro mater ſubſternens ſe impia nato,
Impia non verita eſt Diuos ſcelerare penates:
E *Omnia fanda, nefanda, malo permiſſa furore,*
Iuſtificam nobis mentem auertêre Deorum.
Quare nec tales dignãtur viſere cœtus,
Nec ſe contingi patiuntur lumine claro.

ANT. PARTHENIVS.

PELIACO: *quondam prognata vertice pinus.*] Poëta decantaturus Thetidis & Pelei nuptias, ab Argonautarum nauigatione carmen elegans ingenioſè orditur, regiaſúmque nuptiarum apparatus deſcribens, in Bacchi & Ariadnes nuptias amoréſque digreditur, poſtremò Parcas nuptiale carmen canentes, atque Achillis fata prædicentes inducit. De Argonautarum nauigatione hoc habet hiſtoria. Iaſonem tradunt Æſonis filium extitiſſe nepotem Peliæ Theſſalorum regis, qui cùm eſſet robuſtus corpore, animique præter cæteros ſuæ ætatis elati, aliquid memoria dignum agere optans ex ſuperiorum exemplo, maximè Perſei, aliorúmque plurium, exarſit animo ad illorum opera imitanda. Itaque communicato cum rege conſilio, Pelias eius deſiderio aſſenſit, non vt adoleſcentis gloriam augeret, ſed ſperans illum in belli expeditione periturum. Hanc ſuſpitionem occultam tenens, pollicitus eſt ſe belli auxilia daturum, ſi expeditionem in Colchos pararet, ad vulgatum vellus aureum rapiendum. At Iaſon laudis appetens, cùm certamen difficile, non tamen impoſſibile, propoſitum videret, ſed quo maius eo ſe ampliore gloria victorem fore, neceſſaria ad id bellum parauit. Primum iuxta montem Pelium nauem ædificauit, magnitudine atque apparatu lōgè maiori, quàm quæ ad eam diem fieri conſueuerint. Valerius autem Flaccus in Argonauticis ſcribit Iaſonem à patruo Pelia ſub hortationis ſpecie iuſſum, velleris aurei rapiendi expeditionem ſuſcipere.

PINVS.] arbor eſt apta nauigiis.

PROGNATÆ *vertice Peliaco.*] ortę in Pelio monte Theſſaliæ. Nam (vt ſcribit Diodo.) iuxta Pelium nauem ædificauit, de cuius nauis ædificatione extat illud Ennianum, *Vtinam ne in nemore Pelio, ſecuribus cæſa cecidiſſet abiegna ad terram trabes, néue inde nauis inchoandæ exordium cœpiſſet, quæ nunc nominatur Argo.*

PHASIDOS *ad fluctus.*] Phaſis fluuius eſt in Colchide, per quem ex mari aſcenderunt Argonautæ ad Æetæ regnum.

ÆETEIOS.] ad fines regni Aeetæ Colchorum regis. Aeeta Solis filius vxorem habuit Hecatem, quæ, perempto Perſe patre, patruo nupſit, treſque liberos genuit: duas fœminas, Circem & Medeam, marem vnum Egialeum nomine.

LECTI.] electi ex tota Græcia.

IVVENES.] numero quinquaginta fuerunt heroës, quorum principatus Herculi datus eſt, quamquam Iaſon nauis & expeditionis auctor erat, vt ſcribunt Flaccus & Dio.

ROBORA.] vires, fortitudo: nam omnes fere erant heroes.

AVRATAM *pellem.*] vellus aureum, ſecundū fabulas. Phrixus & Helle Athamantis filij ex Græcia fugientes, ac transfretantes, ſuper aurei velleris ariete, Helle in pontum delapſa Helleſponto nomen dedit. Phrixus cum in Colchida perueniſſet, arietem immolauit, pellem Martis

A templo dicauit. Sunt qui tradant arietem fuiſſe nomen pædagogi, quo duce, Phrixus in Colchos peruenit. plura legito apud Dio. Siculum.

PVPPI *cita.*] naui Argo (quam teſte Diodoro) quidam putarunt dictam Argon ab eius celeritate: Nam ἀργὸς ſignificat velocem. Flaccus tamen & idem Dio putat denominatam ab Argo eius architecto. Cicero autem ab Argiuis Argo dictam arbitratur: quoniam Argiui in ea delecti pellem inauratam arietis petebant.

PALMIS.] remis, inde diminutiuum palmulæ, & eſt palma latior remi pars aquas ruens.

QVIBVS.] iuuenibus auſis talia, & eſt datiuus caſus eſt: eſt autē ordo. Quibus iuuenibus B diua retinens arces in ſummis vrbibus fecit currum volitantem leui flamine.

DIVA *retinens arces.*] Pallas artium tutelam habet: arces enim Palladi ſacratæ ſunt. Quod ideo fingitur, quia dea eſt artiū & ingenij, ideo hæc ficta ſunt, nihil enim eſt excellentius ingenio, quo vniuerſa teguntur. Virgilius.

Pallas quas condidit arces Ipſa colat.

Pallas igitur à Valerio Flacco Apollonium ſecuto fingitur ex Theſpiis quendam architectum Argon nomine ſeuocaſſe, ac nauim in Argon ingenioſe fabricare imperaſſe. legito Flaccum li. I.

ARCES.] montium apices & loca ſumma tu- C telæ vrbium arces appellantur ab Arcadibus, teſte Solino.

CVRRVM.] pro naui acutè dixit, alludens ad Palladium currum, aut certè imitatione terreſtris currus, quod nauis aquas percurrat.

INFLEXÆ.] incuruæ.

ILLA *rudem curſu prima imbuit Amphytriten.*] hypallage: ſecundum fabulas ait, hanc nauim primam maria nauigaſſe, vt Luc. de eadē ſcribēs,

Inde lacesſitum primo mare cum rudis Argos
Miſcuit ignotas temerato littore gentes.

Plin lib. VII. *Longa naue Iaſonem primum nauigaſſe Philoſtephanus auctor eſt.* Mella vero aſſerit maria D nauibus adire, ac claſſe confligere, imperitare gentibus, & pleráque alia eſſe inuenta Phœniceum: cui opinioni aſtipulatur Tib. his verſibus.

Vtque maris vaſtum proſpectet turribus æquor
Prima ratem ventis credere docta Tyrus.

Plin. autem multùm diuerſa ſcribit hunc in modum. Nauem primus in Græciam ex Ægypto Danaus aduexit, ante ratibus nauigabatur inuentis in mari Rubro inter inſulas à rege Erythra. Reperiuntur qui Myſios & Troianos priores excogitaſſe in Helleſponto putent cum trāſirēt aduerſus Thracas, ſed (vt Diodorus ſcribit) E Pluto ſecundum Cretenſes primus nauigandi arte inuenta claſſem inſtituit, eiúſque præfectus eſt à Saturno factus.

RVDEM.] imperitam nauigationis adhuc ſibi ignotæ.

AMPHYTRITEM.] pro mari poſuit. Fuit autē Amphytrite filia Nerei & Doridos, vt ſcribit Heſiodus: Tortellius cū Seruio aliud ſentit.

QVÆ.] carina, nauis.

FERI *vultus.*] aut feris ſimiles, aut quia variarum ferarum imagines belluis eſſe dicuntur, vt Varro & Plin. docent: Ideò quædam aquatilia

ferarum nomina ſortiuntur, vt aſelli, lupi, mulli, torpedines, & ſimilia.

C a n d e n t e.] ſpumoſo.

N a r e i d e s.] marinæ nymphæ, Nerei & Doridos filiæ, ſunt enim maris monſtra in humanam effigiem. Galliæ legatus diuo Auguſto ſcripſit apparuiſſe in littore exanimes Nereides. Plin. auctor.

M o n s t r v m.] monſtruoſam nauim, præter naturæ modum aquas tentans. nam monſtra dicuntur omnia naturæ modum egredientia, vt ſenſit Feſtus.

O c v l i *mortales.*] mortalium hominum oculi.

I l l a q v e *atque alia luce.*] ſenſus. Illo die atque ſequentibus mortaliũ oculi viderunt nymphas nudis corporibus extantes tenus vberibus extra maris vndas.

N y m p h a s *marinas.*] Nerei & Doridos filias numero quinquaginta, vt ſcribit Heſiodus. Item ex Oceano & Tethy natæ ſunt nymphæ circiter octo & trigiota, quarum omnium nomina refert idem Heſiodus.

T e n v s *nutricum.*] tenus vberibus & mammis, quæ nutriunt fœtus. Obſeruatum eſt, vt tenus in ſingulari numero cum ablatiuo, in plurali vero magis cùm genitiuo conſtruatur, vt Vir.

Et crurum tenus.

T v m *Thetidis Peleus incenſus fertur amore.*] tanta eſt poëtarum licentia in abutendis vocabulis, vt plura & diuerſa nomina in vnum plerúmque confundant. vnde effectum eſt, vt quod ſit diuerſarum perſonarum, vni tantum attributum ingentem lectoribus pariat errorem, vt in hoc nomine Thetis, cuius tamen diuerſum ſignificatum diuerſa ſcriptura interdum demonſtrat. Thetis igitur, ſyllaba priore breui aſpirata, Chironis filia Peleo nupſit, & (vt Flaccus, Apolloniũ ſecutus, in primo ſcribit) Peleo Achillem peperit, antequam ad Colchicam expeditionem cum Argonautis ſe conferret, ſed Catullus fabulam magiſquàm hiſtoriam iocipiens ſcribit, Peleum tum primùm Thetidem nouiſſe maris deam, cum in Colchidem nauigaret. Qui fabulæ error inde ortus eſt, quod & Thetis ſimillimo nomine fuit filia Nerei & Doridos, quam vult Catullus primum nunc à Peleo adamari cœptam, ac tandem in vxorem ductam: fuit item Tethys ſyllaba ſecunda aſpirata, & cum y. Græco ſcripta, filia Cœli & Tellutis, & Oceani ſoror & cõiux, ex quo flumina genuiſſe traditur ab Heſiodo, qui ſcribit Thetidem Nerei & Doridos filiam Peleo nupſiſſe, atque Achillem genuiſſe.

H v m a n o s *Hymenæos.*] hominis matrimonium. Nam ex quinquaginta Nerei filiabus, duæ mortalibus nupſiſſe feruntur, Pſamathe, Aeaco: Thetis, Peleo.

P a t e r.] Iuppiter, aut Nereus Thetidis pater.

S e n s i t.] pro conſenſit. Nam cum à Protheo audiſſet ex Thetide oriturum filium, qui paternam maieſtatem ſuperaret, nympham, cuius ardentiſſimo flagrabat amore, nepoti ſuo filio Peleo ducendam conceſſit: timuit enim exemplum ſuum, ne quomodo ipſe Saturnum patrem, ita quandoque ipſum filij regno eiicerent. Vnde Sta.

A

Magnanimum Aeacidem formidatamq́; Tonanti
Progeniem, & patrio vetitam ſuccedere cælo, ſcripſit.

T e m p o r e *nimis optato.*] tempore felici, quod omnes mortales optant.

O h e r o e s *nati.*] vt Virgil.

Magnanimi heroes nati melioribus annis.

T e *aucte.*] te ô Peleu, cuius dignitas aucta eſt immortalibus Thetidis nuptiis.

C o l v m e n.] præſidium totius Theſſaliæ.

T e t h y s.] Cæli & Tellutis filia, & Oceani ſoror & coniux.

B

S v a m *neptem.*] Thetidem ſecundam, quæ fuit Oceani & Tethyos neptis, nam Oceanus & Tethys genuerunt multas nymphas, inter quas fuit Doris, ex qua & Nereo nata eſt hæc ſecunda Thetis.

N e p t v n i n e.] patronymicum eſt linguæ Hellados, & eſt ordo. Téne tenuit pulcherrima Thetis Neptunine id eſt, filia Neptuni, qui & Pontus dicitur ab Heſiodo. Neptunine igitur patronymicum eſt, vt Nerine à Nereo, Adraſtine ab Adra. conceſſit ne duceres Neptuni neptem filiam Nerei, qui filius dicitur fuiſſe Ponti, quem Neptunum appellat poëta.

C

Q v æ *luces.*] qui dies nuptiales. Theſſalia, à Theſſalo filio Hæmonis, à quo Hæmonia nuncupata fuit, teſte Stra. Pharſalia à Pharſalo oppido, Aemathia ab Aemathione duce, vt sẽſit Iuſti.

D o n a *ferunt.*] hic mos etiam noſtris ſeruatur temporibus, vt nuptiis regiis ſui populi munera conferant vniuerſi.

P r æ s a *declarant.*] oſtendunt ſua gaudia ex regis nuptiis concepta. Nam principum commodis decet omnes gaudere.

S c y r o s.] inſula obiecta littori Theſſalico. Nam (vt ſcribit Strabo in nono) frequentes contra Magneſia Theſſaliæ littora incumbunt inſulæ. Clariſſima vero eſt Scyrus propter Lycomedis cum Achille affinitatem.

D

Scyros (vt tradit Pli. à Naxo quatuordecim millia paſſuum, Homeri ſepulchro venerãda, longitudinis xxv. mil. paſſuũ, olim Phœnice appellata. Scyros, per prolepſim præoccupat, nam nondum affinitas cum Peleo Lycomedi regi Scyrio erat, propter quam Scyrij ad has nuptias ſe conferrent.

P h t h i o t i c a.] Theſſalia à Phthia vrbe Achillis patria.

D o m v s *Graiugenas.*] Theſſalicas à Graio rege, vnde Graij dicti ſunt.

L a r i s s a.] Theſſaliæ vrbs, item Lariſſa & in Creta & in Peloponneſo & in Eubœa & in Aſia & in Attica: legito Strabonem in nono.

E

H v m i l i s *vinea.*] aut quia vitis imbecilla eſt, aut certè quia (vt ſcrib. Columella) in Epyro & Theſſalia breuiſſimæ ſunt vites, & penè per terram errantes.

I p s i v s *at ſedes.*] regiarum nuptiarum luxus & apparatus deſcribitur.

G a z a.] Perſarum lingua theſaurus dicitur.

P v l v i n a r.] pro pulmeo lecto & geniali thalamo, in quo noua nupta cubitura eſt cum ſponſo.

G e n i a l e.] coniugale.

I n d o *dente.*] ebore Indici elephantis, ad dif-

ferentiam eboris Maurici, vt Iuuenalis.

Dentibus ex illis quos mittit porta Syenes,

CONCHILIS *purpura.*] purpura ex conchilio piſce: eſt enim conchilium ex genere concharum, de quo & porpura legito multa apud Plinium libro nooo, cap. xxxvi.

HÆC *veſtis.*] pro tapete ſiue aulæo pooitur. Nam veſtis generaliter dicitur qua quicquid induitur, aut etiam tegitur, vt veſtis ſtragula, qua lectus cubiléque tegitur.

NAMQVE *fluentiſono.*] digreſſio poëtica. Ecbaſis apparationis, ſeu ornatus cauſa. talis habetur in tapetibos fabula depicta, quemadmodum Theſeus in Cretam profectus cum ſeptem virginibus & ſex maribus pro tributo annuo Minoi perſoluendo, parta de Minotauro victoria Ariadnam Minois filiam ſuo amore captam abſtulit, eámque in inſulam Dia, quæ Naxos dicitur reliquit. Bacchus ab Indis reuertens ac puellam in littore inſulæ conquerentem inoeniens, illam amplexu cõſolatus ſibi vxorẽ coniugauit.

DIÆ.] Naxi inſulæ, quæ prius Dia dicebatur, vt Plinius, Strabo, Diodorus ſcribunt. Plin. lib. IIII. *Naxus à Delo, xviij. mil. paſſuum cum oppido, quam Strongylen, deinde Diã, mox Dionyſiada à vinearum fertilitate, alij Siciliam minorem aut Callipolin appellarunt. Patet circuitu lxxv. mil. paſſuum, dimidióq; maior eſt quam Paros.* ſcribit autem Diodo. cum Theſeus in Cretam nauigaſſet, Ariadne Minois filia, eius ſpecie ac decore capta, conſilium operámque dedit Minotauri occidendi, & Labyrinthi egreſſum docuit, deinde cum Ariadne noctu clam recedens in inſulam appulit, aliquando Dian, nunc vero Naxoo vocitatam: eo tempore Dionyſium feruot pulchritudine Ariadoes captum, cum à Theſeo virginem abſtuliſſet, eam vxorẽ duxiſſe. Plura legito apud Diodo. lib. IIIII.

TVETVR.] ideſt, intuetur, aſpicit.

FVRORES.] furibundos.

NEC *dum etiam ſeſeq; ſui tum credidit eſſe.*] ſenſus eſt, Quia vix à ſomno excitata eſt, cum iam Theſeus abiret, non adhuc credebat ſeipſam eſſe ſuam, hoc eſt, ignorabat ſeipſam quænam eſſet, adeo attonita erat.

IRRITA *ventoſæ linquens promiſſa procellæ.*] ſic verba nullum effectum habentia dicuntur à veotis diſſipari. Naſo:

Irrita ventoſæ rapiebant cuncta procellæ, & alibi:
Et iubet Aeolios irrita ferre Notos. Tibullus:
Irrita per ventos & freta ſumma vehant.

MINOIS.] Ariadna filia Mioois, qui filius fuit Aſtrei regis Creteuſis, & Europes à Ioue olim raptæ, auctor Euſebius.

SAXEA *vt effigies.*] ordo eſt, Minois vt ſaxea effigies Euæ Bacchantis proſpicit, procul ex alga, mœſtis ocellis.

EVÆ.] Bacchæ thyadis, ab εὖ εὖ voce Bacchantum, aut ab Euante Bacchi cognomine.

SVATILEM *mitram.*] aut pro muliebris capitis ornamento poſuit, aot certe mitram dicit qua regum filiæ vtuntur. Virgil. non mitram, ſed coronam appellauit lib. I.

Duplicem gemmis auroq; coronam.

aut mitram pro thyara poſuit. Eſt aotem mitra (vt ſcribit Seruius) barbararum gentium incur-

A uus pileus, de quo pendet buccarum tegimen. hoc Phrygij maxime vtuntur, quod Hiarbas in Aeneam exprobrauit: *Mæonia mentum mitra crinemq; madentem ſubnexus.*

STROPHIO.] ſtrophioo (vt Catul. planè indicat) faſcia eſt pectoralis ad puellares mãmas deuinciendas. Marcel. ſic: *Strophion faſcia breuis, quæ virginearum papillarum errorem coercet.* Hæc à Mar. faſcia pectoralis lemmate appellatur. cuius diſtichon eſt,

Faſcia creſcentes dominæ compeſce papillas:
Vt ſit quod capiat noſtra, tegátque manus.

στρόφιον autem græci (vt ait Suidas) accipiunt pro

B volubili quodam & torque. Eſt item ſtrophion (vt Feſtus ſcribit) inſigne qooddam, latine ſtropus, quod pro inſigni ponebatur in capitibus ſacerdotum, alij id coronam eſſe dicunt, de quo Plinius lib. XXI. de coronis tractans hæc ſcribit, *Tenuioribus coronis vtebantur antiqui ſtrophia appellantes, vnde nata ſtrophiola Quin & vocabulum ipſum tarde inde eſt communicatum, inter ſacra tantum & bellicos honores coronis nomen ſuum vendicantibus.*

ALLVDABANT.] commouebantur, agitabantur, Terent. in Adelphis: *Sinito hunc congrum in aqua ludere paulisper.*

VICEM.] ſortem. Horat.

Vicéſque ſuperbæ Te manent ipſum.

C ERYCINA.] Venus ab Eryce Siculo monte, in quo Aeneas matri templũ poſuit, vt ait Virg.

Erycino in vertice ſedes Fundabat Veneri Idaliæ:

erat item Veneris Erycinæ templũ Romæ apud portam Collinam, vt Strabo in ſexto teſtatur, cuius etiam Naſo in faſtis meminit ſic: *Templa frequentari Collinæ proxima portæ Nunc decet, à Siculo nomina colle tenet.* Erat præterea Veneris Erycinæ ædes in Capitolio ab Attilio Fabio, vt ſcribit Liuius libro XXIII. extructa.

EXTERNAVIT.] exterruit, exanimauit, à mente alienauit. Marcellus autem exponens hunc locum ait:

Externauit pro conſternauit, dementem fecit.

D SPINOSAS.] noxias, moleſtas.

SERENS.] inſerens pro ſeminans.

ILLA *tempeſtate ferox.*] ordine poëtico eleganter vtitur, cuius lex eſt, hiſtorias tractandas non à primo exordio, ſed rerũ medio incipere, & poſtmodum tandem ad rei principium reuerti. Hãc enim Theſei & Ariadnes hiſtoriã ſuperius exorſus erat à miſerrima Ariadnes deſtitutione: nunc ad rei principium, ideſt, ad Theſei hiſtoriam reuertitur.

PYRÆVS *Pyræi.*] & Munichia duo celeberrimi Athenarum portus naualibus aptiſſimi fuêre. Et

E Pyræus triſyllabum eſt. ſecunda per æ diphtongũ græcè ſcribitur. πειραιεύς ἢ πειραιεύς, ιώς. Prop.

Inde vbi Pyræi capient me littora portus.

CORTYNIA.] Cretenſia à Cortyna vrbe Cretæ.

TEMPLA.] pars pro toto nam principum regum, qui idem erãt etiam ſacerdotes, domus tẽplum aliquod habebãt: alibi tamẽ oon tẽpla, ſed tecta legitur, quæ rectior mihi videtur lectio.

ELECTOS *iuuenes.*] ſeptẽ mares, & totidẽ puellę innuptæ tributo Miooi ſingulis annis ſoluebantur ab Athenienſibus. Notiſſima eſt hiſtoria. Vir.

In foribus lethum Androgeo, tum pendere pœnas

A *Cecropidæ iuſſi miſerum ſeptena quotannis*
Corpora natorum, ſtat ductus ſortibus vrna.

Duo s fuiſſe Minoes legito apud Diod. lib. IIII. Nã primus parata claſſe maris imperio potitus eſt. Pli. in ſeptimo, *Claſſe princeps depugnauit Minos.*

QVIS.] pto quibus.

AVGVSTA.] ſancta, Palladi ſacrata.

IPSE.] Theſeus. Socrates & Plutarchus atque eos ſecutus Cicero, Theſeum Neptuni filium fuiſſe teſtantur, quibus & Hyginus aſtipulatur. Diodorus autem modò tradit Theſeum ex Aethra Pictei filia, & Neptuno natum eſſe, modò planè ſubdit Theſei fuiſſe Aegæum, Theſeáque
B nutritum in Trœzene, penes Picteum maternũ auum. Legito amplius Diodorũ. Alij verò, quos Ouid. & Catullus præſertim ſequuntur, Theſeum Aegæi, Aegæum vero Neptuni filium fuiſſe ſcribunt. vnde illud Iuuenalis.

Perque tuum pater Aegæi Neptune tridentem.

PRO *caris Athenis.*] quas ipſe ex duodecim vicis primus muro cinxit. Cecrops enim primùm multitudinem in ciuitates duodecim habitandas digeſſit. Theſeus vero poſtea illas duodecim in hanc vnam cõgregaſſe ciuitatẽ denuo memoratur. Plura qui volet legat apud Strabonẽ li. IX.

CECROPIÆ.] Athenarum à Cecrope, qui ex nomine ſuo vnam de duodecim, tribum ſeu
C ciuitatem nuncupauit.

SVPERBAS.] nobiles, aut crudeles ob impium tributum.

CVPIDO *lumine.*] Tibullus,

Si neſcis oculi ſunt in amore, &c.

VIRGO *regia.*] Ariadne.

COSTVS.] inter odorum genera coſtus habetur pretioſa, cuius ſic meminit Plinius libro duodecimo capitulo duodecimo, *Radix & folium Indis eſt maximo pretio, radix coſti guſtu feruens, odore eximio, frutice aliàs inutili.*

QVALES.] apta comparatio pro puellari venuſtate monſtranda.

D MYRTVS.] arbor littoralis calidis locis gaudens, ideo Veneri ſacrata. de huius generibus plura ſuperiùs dixi.

EVROTÆ.] Eurotas fluuius Laconiæ regionis.

IN *corde mitti.*] in corde puellari, quod mite humanúmque ſolet eſſe.

AVRAVE.] Zephyrus verno tempore ſpirãs.

FLAMMAM.] flammeum & igneum amorem, vſitatiſſima pro amore tranſlatio.

SANCTE.] diuine, humana ſtultitia cõſecrate.

QVIQVE *reges Colchos.*] Venus cum filio Cupidine apud Colchos ſuperſtitioſiſſim colitur, vt Flac. in Argonautis plerúmque tangit, & poëta noſter ſupra teſtatur de Venere ſcribens,

E *Quaque Ancona, Gnidúmque arundinoſam colis:*
Quaque Amathunta,
Quaque Colchos Idalium Cypri nemus,

de quo ſuperius ſatis dictum eſt.

FLAVO *hoſpite.*] flauus in amantibus color gratiſſimus habetur, vtpote viuidior atque calidior. & ideo Veneri gratior. Hora.

Permiſit expertus fidelem
Iuppiter in Ganymede flauo.

TIMORES.] amor ſemper in timore verſatur, vt apud Ouidium Penelope.

Res eſt ſolliciti plena timoris amor.

SÆVVM *monſtrum.*] Minotaurum.

PROMITTENS.] Ariadna pro Theſeo, cuius amore iam cœpit flagrare.

NAM *velut.*] aptiſſima ſimilitudo ad vacillantẽ, ſeu titubantem amantis animũ demõſtrandũ.

TAVRO.] Taurus mons Aſiæ variis nominibus pro regionum quas tangit, varietate appellatus, vt Solinus & Mella, atque Plin. ſcribunt.

SVDANTI *cortice pinum.*] Pinus cortex reſinam exudat. Plin. autem ſcribit. *Pinus fert minimum reſinæ, interdum & nucibus ipſis, de quibus dictũ eſt, vixque vt aſcribatur generi. pinaſter nihil aliud eſt quam pinus ſylueſtris, mira altitudine, & à medio ramoſa, ſicut pinus in vertice, copioſiorem dat hæc reſinam.*

SÆVVM.] crudelem Minotaurum.

INDE.] à Minotauro mortuo:

REGENS *veſtigia.*] vt eum Ariadna docuerat. Virgil. in VI.

Dædalus ipſe dolos tecti, ambagéſque reſoluit,
Cæca regens filo veſtigia.

Hyg. vero in tractatu de corona aliter Theſeum euaſiſſe Labyrinthum ſcribit. legito eum.

FRVSTRARETVR.] deciperet & falleret Theſeũ.

LABYRINTHEIS.] Labyrinthos, portentiſſimum humani ingenij opus, quatuor fuiſſe ſcrib. Plin. Primus fuit in Aegypto, factus ante annos tria millia ſexcentos à Peteſucho rege ſiue Tithoe. hinc vtique ſumpſiſſe Dædalum exemplar eius Labyrinthi, quem fecit in Creta, non eſt dubium: ſed centeſimam tãtùm portionem eius imitatum. Tertius fuit in Lẽno. Quartus in Italia, quem fecit ſibi Porſena rex Hetruriæ ſepulchri cauſa, ſimul & vt externorum vanitas quoque ab Italis ſuperaretur.

INOBS *error.*] error, qui etiã obſeruando euitari non poſſit. Virg. hoc ingenioſè imitatus inquit,

Hic labor ille domus & inextricabilis error.

EGO *à pri. di. car. i.*] à principali carminis mei propoſita narratione, quæ ſic procedere à principio cœpit, quòd Theſeus ad Minoem venit, Ariadne vero eũ conſpectũ adamare cœpit: ſequitur itaque per ordinẽ ſic. Ariadne igitur filia genitorẽ & cõſanguineæ cõplexum, matrẽ denique Theſei amoribus poſtponẽs, illũ ſecuta eſt, relicta patria: aut per præoccupationẽ, talis eſt ſenſus, ſed nõ opus eſt vt ego à Pelei nuptiis digreſſus, quod principale & primum eſt mihi carmen, plura commemorem de Ariadne, & tamen dicit verborum interiectione plura.

CONSANGVINEÆ.] Phædræ, quæ filia fuit Deuc. Ariadnes fratris, eã enim vt filiam amauit Ariad.

MATRIS.] Paſiphaes, quæ Solis & Cretæ nymphæ fuit filia.

QVÆ *deper.*] oppreſſa, exanimata Paſiphae.

LVCTV *miſero nata.*] miſeris lachrymis pro abſente nata fuſis.

CONIVX.] Theſeus, qui coniugium perpetuum iureiurando puellæ promiſerat.

ACIEM.] viſum oculorum.

CONSCENDERE.] pro conſcendiſſe.

TOLLENTEM.] eleuantem.

TEGMINA.] tunicas, quæ etiam ſuras tegũt.

MOLLIA.] tenuia.

AESTVS.] fluctus æſtuoſos.

Siccine *me patriis.*) omnis oratio pathetica abruptum initium habet, vt, *Me ne incepto deſiſtere victam?* Nec tamen tale habet initium, ſed etiã omnis oratio pathetica breuibus ſententiis crebris figurarum mutationibus, velut inter æſtus iracundiæ, fluctuare debet, vt hæc tota Ariadnes conqueſtio formata eſt.

Siccine.) inter cæteras talis orationis figuras crebertimè fit interrogatio, ſeu percontatio perbreuis, Has ante omnes querelas imitatus pene ad verbũ Oui. in epiſt. Ariadnes ad Theſeũ.

Perfide.] qui fidem mihi iureiurando à te datam frangis.

Nvmine *diuum.*) per quos iuraſti mihi fidẽ.

Devota *periuria.*) execrationibus meis ad infortunium deſtinata.

Apisci.) adipiſci. Lucilius: *Vt ego hunc fugiam, quod ego te, inprimis cupere apiſci intelligo.*

Nil *metuunt iurare.*] Naſo in arte,

Iuppiter ex alto periuria ridet amantum:
Et iubet Æolios irrita ferre Notos.

Germanvm.] Minotaurũ fratrem meum.

Dilaceranda *dabor feris.*] hic in littore deſerto relicta à feris ſum deuoranda.

Alitibvs.] cum periero ab alitibus deuorãda.

Neqve *tumulabor.*] quia nemo hic in inſula adeſt.

Iniecta ter.] quod ſepulturæ genus habebatur. Virgilius.

Aut tu mihi terram inüce. Horatius.
At tu nauta vaga ne parce malignus arena,
Oſſibus & capiti inhumato particulam dare,

Qvod mare.] aut dicit hoc, quia Theſeus Neptuni filius dictus eſt, aut certè (vt ſcribit Gelli.) poëtæ ferociſſimos & alienos ab humanitate, tanquam è mari genitos Neptuni filios dixerunt, vt Cyclopa, Cercyona, Leſtrygones.

Qvæ *Syr. quæ Scylla vorax, quæ vaſta Charybdis.*] hinc Virg. pene ad verbum,

Quæ Syrtes aut Scylla mihi, quid vaſta Charybdis Profuit. Homerus in xvi. Iliad.
——οὐκ ἄρα σοί γε πατὴρ ἦν ἱππότα Πηλεὺς
οὐδὲ Θέτις μήτηρ, γλαυκὴ δέ σε τίκτε θάλασσα,
πέτραι τ' ἠλίβατοι ὅτι τοι νόος ἐστὶν ἀπηνής.

Qvæ *leæna.*] vt ſcribit Virg.

Durus genuit te cautibus horrens,
Caucaſus: Hircanaq́ue admorũt vbera tigres. Ouid.
Te lapis & montes innataq́ue rupibus altis
Robora, te ſæuæ progenuêre feræ,
Aut mare quale vides.

Sæva *fors.*] crudelis fortuna.

Prisci *parentis.*] veteris Aegæi.

Invidit.] inuidendo abſtulit, aut vetuit, vt,

Liber pampineas inuidit collibus vmbras.

Nostris *queſtibus inuidit aures.*] meis querelis negauit aures, ne ad hominum aures deferrẽtur.

Ivppiter *omnipotens.*] hos verſus Virg. diligenter æmulatus eſt, & ad verbum pene tranſtulit:

Felix heu nimium felix, ſi littora tantum
Nunquam Dardaniæ tetigiſſent noſtra carinæ.

Gnosia.] Cretẽſia. Gnoſos Cretę vrbs à Curetibus Corybantibúſque condita, vt ſcribit Euſe.

Cecropsæ.] Athenienſes.

Indomito.] qui ante Theſei aduentum indomitus fuerat.

Stipendia.] ad hiſtoriæ veritatem retulit, nã quatuordecim Atheniẽſis nobilitatis liberi Minotauro in ſtipendium ſingulis annis dabantur. Philochorus (teſte Euſe.) ſcri. Taurũ Minois magiſtrum fuiſſe inhumanũ atque crudelẽ, & quia Minos ſuper mortẽ Androgei agonẽ ſtatuerat, præmij nomine, pueros Atticos largiẽs, & ille in agone fortiſſimus vniuerſos ſuperabat, tandem factum eſt, vt à Theſeo in palæſtra ſuperaretur.

Religasset.] ſoluiſſet Cretam verſus.

Crvdelia.] crudelitates.

Dvlci.] blanda.

Consilivm.] ſcilicet euadẽdi Labyrinthi, nã (vt Diod. ſcri.) Adriadna Theſei ſpecie ac pulchritudine capta, & cõſiliũ operámq; dedit Minotauri occidẽdi, & Labyrinthi egreſſũ edocuit.

Nam *quò me referam.*] alia conqueſtio miſeranda à loco deſolatiſſimo.

Idmeneos *ne petam montes.*] ſunt qui exponant montes Idmeneos, ideſt Cretenſes, ab Idomeneo rege Cretenſi. Sed inepta quidem eſt expoſitio, cùm quod talis ſyncopa incognita eſt in propriis & propriorum nominum deriuatis, tùm vero quòd poſt Ariadnẽ per multos annos fuit Idomenæus. Ego autẽ puto locum eſſe vetuſtate deprauatum. non eſſet abſurdũ ſi legeretur.

Idæoſne petam montes ab Ida Cretenſi.

An *patris auxilium.* à cauſa, quia cogitur nihil ex patre ſperare.

Langvescent *lumina morte.*) bono vſus eſt ordine, nam (vt tangit Plin.) oculi lucis vſu vitam diſtinguunt à morte, primùm ergo mortis ſignum in oculis eſt, deinde reliquorum ſenſuum amiſſio ſequitur.

Mvlctam.] ſupplicium, pœnam, & eſt vocabulum Oſcum.

Nvllo *littus ſola inſula tecto.*] iterum à loco miſericordiam commouet.

Qvare *facta virũ mulctantes vindice pœna Eumenid.*] iracũda & muliebris imprecatio. obſeruatũ autẽ eſt in oratione pathetica indignationẽ cõmouente, vt ad extremũ orationis finẽ, maledicta ira indignationem euomente diffundantur.

Dea *Eumen.*] furiæ, ô diræ aſpirate meis votis.

Invito *numine.*] contraria dicere videtur ꝙ annuerit, & inuitus fecerit, quod Dei non eſt. Sed annuit Iupiter iuſtæ vltionis imprecationibus, inuitus autẽ fecit, motus Theſei & Aegæi miſericordia, & ꝙ diuinitas promptior ad pietatem quã ad vltionẽ eſſe cõſueuit, Ariadnę proditę honeſtè negare non potuit, iuſtæ ſed vltionis, votũ.

Qvo.] numine.

Tvnc *tellus atque horrida contremuerunt Æquora.*] hæc eſt Dei maieſtas & infinita poteſtas, quam & Apollo Mileſius de Iudæorum numine conſultus ſic expreſſit.

[illegible]
Ὃν τρομέει γαῖά τε καὶ οὐρανὸς ἠδὲ θάλασσα
Ταρτάρεοί τε μυχοὶ καὶ δαίμονες ἐκφρίσσουσιν
Et Horatius.
Reges in ipſos imperiũ eſt Iouis Clari gigãteo triũpho
Cuncta ſupercilio mouentis. ſic Virg.
Annuit et totum nutu tremefecit Olympum.

Mvndvs.] cælum. Nam Plin. ait, *Mundum & hoc quod nomine alio cælum appellari libuit.*

Concvs-

Conevssitqve *mi. ſi.*) ſic Home.

Signa.) vela candida in ſignum ſalutis conſeruatæ.

Dvlcia *pa.*) quæ procul viſa iucunditatẽ Ægæo parenti Theſei dediſſent.

Caligine.) obliuione, quæ eſt mentis tenebroſa caligo.

Divæ) Palladis, vnde appellatæ ſunt Athenæ, ἀπὸ τῆς Ἀθηνᾶς.i. à Pallade, vt Naſo confirmat, ſcribens, *Dictas à Pallade terras.*

Redditę.) reſtituite mihi in extrema ſenecta: nam (vt ſcribit Diodo.) Theſeus vt Herculis geſta imitaretur, mare ingreſſus, adiecit animũ ad ea certamina, quæ laudem & gloriam ſibi eſſent allatura: & primùm Cornetum, deinde Schinen, Schyronem, Cerciona, Procuſtem, perniti oſos homines ſuſtulit, quib. rebus geſtis Athenas in patris regnum peruenit, vt & Catul. nunc tangit, dicens,

Reddite in extrema nuper mihi fine ſenecta.

hæc omnia legas apud Ouid. lib. vii. Metamor. Poſt autem Athenarum ingreſſum, Minotauri expeditionem ſuſcepit. De Theſei geſtis plura legito apud Diodo. & Plutarchum.

Virtvs *fer.*) fortitudinis definitio.

Cvi.) mihi.

Langvida *lu.*) oculi ſeniles iam annis languentes.

Caniciem *terra atque infuſo puluere fœdans.*) hoc in ſummis doloribus, atque ſupremis calamitatibus factitabant antiqui, vt Home. de Achille Patrocli necem lugente demõſtrat, & Vir. de Latio atque Allete Pallantis nutricio ſcribit: ſic Ægæus filium in certum Minotauri periculũ mittens, mœrorẽ ſuũ capitis fœdatione teſtatur.

Dicet.) demonſtret: nam & indico, indicis dicitur: ſed principum eſt indicere. i. dicendo mandare & denunciare.

Ferrvgine *Ibe.*) ferrugo (vt ſcribit Seru.) eſt purpura nigrior Hiſpana, vt Virg.

——*Et ferrugine clarus Ibera.* &,

Tum caput obſcura nitidum ferrugine texit.

Item idem alibi ſcribit: *Ferrugo coloris genus eſt, qui vicinus eſt purpuræ ſubnigræ, & Ibera non Hiſpana, ſed Pontica.* hæc Seruius cuius expoſitionẽ miror cùm Iberam modò Hiſpanam exponat, modò neget Hiſpanã eſſe. Marcellus autem tradit, *Ferrugineum colorem ferro ſimilem eſſe volunt, verùm ferrugineus cæruleus eſt.* Vir. *Et ferrugineos hyacinthos.* Crocũ item (vt aſſerit duobus in locis Pli.) gramen ſeu granũ rubens eſt Galatiæ oppidi Hiſpaniæ: eius vſus eſt in cõchylij colore. ferrugo igitur Ibera (vt opinor) coccineus cõchylio miſtus color eſt. hîc autem Catullus ferrugineũ non coccineum, ſcilicet ſubnigrum cæruleo admiſtum intellexit, vt Virg.

Et ferruginea ſubuectat corpora cymba. &,

Tum caput obſcura nitidum ferrugine texit.

Qvod *ti. ſi ſan. con. inc. Ithy.*] Ithyon templum Mineruæ Palladis Athenis vetuſtum in ſaxo ſurgit: in quo lucis inextinctę lychnus eſt, & virginũ domus ab Ithyne conditore Ithyon appellata, & à Plin. verbo Græco Parthenonia dicta, in qua eſt Palladiũ, ſiue Mineruæ ex ebore Phydiæ opus perfectum. Eſt præterea Ithon mons Theſſaliæ A Palladis templo celeberrimus, vnde Ithonia Pallas dicitur, Feſto & Stra. auctorib. & apud Pauſaniã elegans extat epigrãma: quo à Pyrrho Celtarũ ſpolia Palladi Ithoniæ dicata fuiſſe oſtẽditur.

Incola.] habitatrix.

Sancti *Ithy.*] ſacratæ Parthenoniæ ab Ithyno conditæ. Deprauata eſt apud Strabonem interpretem dictio Ictinus pro Ithynus.

Annvit.] concedit.

Qvæ *no. ge.*) nam Athenarũ tutela Minerua eſt.

Tavri.) Minotauri.

Fvnestam *ne.*) nigra vela, quibus antenna B & malus veſtiuntur.

Nostros *col.*) è montibus Atticis maximè hi ſunt nobiles, Hymetus, Brileſſus, Lycabethus, Parnes, & Corydalus.

Lvmina.) oculi tui.

Nivei *mon.*) pro niuoſi.

Vt.) ſicut vel quando.

Prospactvm.) ad proſpiciendum.

Minoidi.) Ariadnæ.

Qvæ.) Ariadna.

Aspectans.) procul aſpiciens Theſea ad ſe aſpiciendam reuertentem.

Pater *Ina.*) Liber pater, Bacchus: nam cùm C Theſeus in Dia permanens per ſomnum Dionyſium ſibi, niſi Ariadnam dimiſiſſet, minitantẽ vidiſſet, timore perculſus, muliere dimiſſa, ex inſula diſceſſit. Diony. noctu ſumptã Ariadnã in mõtẽ tulit, qui appellatur Drios, & primũ euanuit vt deus: tũc quoq; Ariadne non ampliùs viſa eſt.

Cvm *thy.*) thyaſus, Bacchica ſaltatio dicitur.

Satyrorvm.) Satyri, Panes, Silenus, Fauni, Siluani, dij agreſtes Bacchi comites ſunt. vltra Theon meridionalẽ montẽ Panas & Satyros animalia incolere nulla nõ fabuloſũ eſſe ſcribit.

Sileneis.) Silenus nutritor, ſiue pædago- D gus Bacchi fuit. de quo Horat.

An cuſtos famulúſq; dei Silenus alumni. inde Silenus à Cat. formatum nomen. Niſigenas autem appellauit Niſæ vrbis Indicæ Baccho ſacratæ incolas Sileneos, quia Bacchi & Sileni ſunt comites.

Oe.) monoſyllabum eſt: ſic apud Iuue. legendum eſt, *Satur eſt cùm dicit Hora. eu oe.* interpretes autem legunt ohe biſſyllabum interiecta aſpiratione. Sed Horatij verba à Iuuenale repetita falſam eſſe lectionem demonſtrant, quæ ſunt hæc,

E *Eu oe recenti mens trepidat metu,*
Plenóque Bacchi pectore turbidum
Lætatur eu oe parce Liber,
Parce graui metuende thyrſo.

Evoe.) vtraque dictio Græca eſt, & aſpiratione caret. ſcribitur enim εὐοῖ.

Tecta *cuſ. thyr.*) tota Catulli lectio doctæ vetuſtatis plena eſt: pendet enim ex hiſtoria, cum tecta cuſpide dicat, Nam (vt docet Macrobius) thyrſus eſt haſta ſeu telum latens, cuius mucro eſt hederis inuolutus ac contectus: Bacchus namque thyrſo & ceruulorum pellibus inſtructus, thyaſos exercet, vt Euripides his docet verſibus,

Θύρσους ἀνάπτειν, ἢ νεβρῶν δορὰς ἔχειν,
Στεφανοῦντι κρᾶτα κισσίνοις βλαστήμασι.

PARS *diuulſo iacta men. su.*] nam Bacchanalis A cœtus per montes ſaltúſque diſcurrens, vitulos aut iuuẽcos vel fortè oblatos, vel ſtudioſè compertos fruſtulatim diſcerpebat, ac circumferens terribiliter oſtentabat: ſic Perſius ex Neroniano carmine de Mænadibus inquit,

Et raptum vitulo caput ablatura ſuperbo
Baſſaris. ——

ORGIA.] Bacchi ſacra ſunt apud Latinos, quanquam apud Græcos quæcunque ſacra deorum τὰ ὄργια dicuntur. ὀργιάζω ſacrifico, & feſta duco, ſignifi at.

OBSCVRA.] nocturna.

CAVIS *ciſtis*] tympanorum deſcriptio: aut certè ciſtis i vannis, ſiue cribris myſticis, quibus B antiqui vtebantur in myſt·cis Bacchi piaculis. hanc ciſtam myſticam Inachi vannum dixit Virgil. in Georgicis:

ORGIA *quæ fruſtra cupiunt audire profani.*] nam his ſacris, nulli niſi iiſdem initiato intereſſe licebat: profanos autem his Orgiis ſe immiſcẽtes aut fugabant aut diſcerpebant. Hæc nefandiſſima Bacchanalia ſacra nocturna primùm Romæ cognita, ſuppliciiſque coërcita, atque, Valerio Flacco & Portio Catone Cenſoribus, prohibita ac tandem ſublata ſunt, vt pleniſſimè ſcribit Liu. lib. 12. quartæ Decadis.

PLANGEBANT.] percutiebant. C

CORNVA.] quorum cantu Bacchanalia celebrantur: vnde Perſius ex Neronis verſibus recitat: *Torua Mimalonees implerunt cornua bombis.* quanquã hic apud Perſium verſus aliter à Porphyrione legitur.

BOMBOS.] pro ſonitu ſtrepenti poſuit, vt apud Perſium: ſed propri: bombus à Græcis dicitur culicis & apis ſonitus.

TIBIA *bar.*] aut ad ritus Barbaricos facta, aut certè à Barbaris inuenta: nam vt docet Plin. obliquam tibiam inuenit Mydas in Phrygia, geminas tibias Marſia, in eadem gente Lydios modulos Amphion.

TALIBVS *amp. ve. dec. ſi.*] perita digreſſionis D cõcluſio, quæ ad eadẽ verba, à quibus incepit, reuertitur in fine, & in principio huius fabuloſæ digreſſionis inquit:

Hæc veſtis priſcis hominum variata figuris.

AMPLIFICE.] magnificè. aduerbium eſt.

PVLVINAR.] lectum plumeum, vt ſuprà:

Puluinar verò diua geni le locatur.

DECEDERE] pro cedere. de abundat.

SANCTIS *diuis*] aut Peleo & Thetidi, aut certè diis, qui ad nuptias celebrandas ſe contulerant ceſſerunt, abierúntq; poſt omnium apparatuum contemplationem. E

QVÆ.] quas picturas ſpectando.

EXPLETA.] ſatiata eſt iuuentus Theſſala.

DIVIS] qui paulò poſt venientes recipientur, Peneus, Doris, Prometheus. Iupiter, Iuno.

HORRIFICANS.] horridum faciens.

SVB *lumina*] circa primum Solis ortum.

VAGI.] nunquam eundem toto anno circulum ſecuãtis: nam ſingulis diebus ſingulos gyros conficit: ſiue quod veriſimiliùs eſt, vt aſtrologi tradunt, Sol à primo puncto Cancri vſq. ad primum Capricorni punctum firmamẽti raptu cẽtũ octogìnta duos parallelos circulos deſignat: qui numerus duos dies ad ſingulum parallelum conſumi demonſtrat. Vagum igitur Solem dixit per tot parallelos annuo curſu tranſeuntem.

QVÆ *pulſæ.*] vndæ ſ.

CACHINNI.] pro marino murmure poſuit.

PVRPVREA.] rubicunda luce auroræ: nam & ab Homero ῥοδοδάκτυλος ἠὼς dicta eſt.

NANTES.] affluentes, dilabantes.

VESTIBVLI *tecta.*] id eſt veſtibulum regiorum tectorum, vt ſit hyppallage: eſt autem veſtibulum prima ianuæ pars exterior camerato fornice ianuam tegens à Veſta dea dictum, vt Serui. & Oui. ſcribunt. Macr. autem & Gell. alias afferunt huius verbi deriuationes.

A *ſe qu. vago paſſ. pede diſ.*] ordo eſt: quiſq; pede paſſim vago diſcedebãt à ſe. i. vnus ab altero diſcedebat pedibus errantibus, & paſſim vagantib.

ABITVM.] diſceſſum.

PELI.] Pelion mons eſt Theſſaliæ, in cuius antris verſatus eſt Chiron Centaurus Achillis maternus auus & præceptor, Saturni & Phylires filius.

FŒCVNDA *aura tepidi Fauo.*] paucis verbis Fauonij deriuationem & naturalem vim tetigit: nam Fauonius, qui & Zephyrus dicitur, tepidus eſt, dictus à fouendo, quia fœcundus eſt & fouet cuncta in terris naſcentia vnde Lucretius auram genitabilem appellauit, ſcribens,

Et reſerata viget genitabilis aura Fauoni.

PLEXOS.] complicatos.

QVIS.] pro quibus.

PERMVLSA.] delinita, mollefacta ſuauitatibus.

RISIT.] reſplenduit, complacuit. tranſlatio ab homine ad locum nam qui ridet facie reſplẽdet, & conſequenter placet. contrà triſtis facies nubila & tenebroſa eſt, ideò diſplicet aſpicientibus.

PENEOS.] fluuius Theſſaliæ ante cunctos clarus, ortus ex Pindo monte iuxta Gomphos, intérque Oſſam & Olympum nemoroſa conualle defluens quingentis ſtadiis dimidio eius ſpatio nauigabilis: acceptíſque Theſſalię amnib. per Tempe ad erumpendum progreditur: hæc ex Plinio atque Stra. Peneos, nominatiuus Græcus, & eſt zeugma: nam ab inferiori ſubauditur linquens. ſit ordo Peneos linquẽs viridantia Tẽpe adeſt. Peneum autem fluuium à Peneo Oceani & Tethyos denominatũ fuiſſe ſcribit Diodor.

LINQVENS *Tempe.*] Iam (vt ſcribit Pli.) in Penei fluminis curſu Tempe vocantur quinque millium paſſuũ longitudine, & ferme ſex latitudine, vltra viſum hominis attollẽtibus ſe dextra leuáque leniter conuexis iugis, intus ſua luce viridãte allabitur Peneus viridis calculo, amœnus circa ripas gramine, canorus auium concentu.

DORIS.] ſubauditur, adeſt à ſuperiore: Doris autem maris dea Oceani ſenis & Tethyos filia, Nereíque vxor fuit vt canit Heſiodus, legitur & Chloris dea florũ, quę lectio ſi probetur, mnioſũ non habebit expoſitionẽ: itaq; arbitror has duas dictiones corruptas, ac de iis valdè quærendum.

MNIOSVM.] Nereũ. i. mare. mnioſus autẽ dicitur quaſi algę de': uã *μνιον* alga, & *ιος* deus dicitur

lingua Doricà. ſunt qui legant Minoſium, id eſt mare Cretenſe à Minoë rege, ſed lectio talis & expoſitio perquàm ridicula eſt, nec verò ſecunda ſyllaba quæ in Minoë longa eſt, talem interpretationem probat.

Nonacriis.) Arcadicis: à Nonacri Arcadico monte, à quo Arcadiæ pars Nonacria dicta eſt. ſunt qui Nonacriam totam Arcadiam dici putent. montis Nonacrios meminit Pli.

Celebranda *choreis Nonacriis*.) cur Dorida choreis Nonacriis celebranda dixerit Catul. alij viderint.

Ille.] Peneus.

Platano.) platanus arbor tranſmarina vmbrarum deliciis atque conuiuiis familiariſſima, & vmbrarum gratia tantùm ex alieno petita orbe. de qua plura legito, ſi lubet, apud Pli.

Lenta *ſorore Phaethon*.) ſola Cythode Aſopi filia, vt Pherecides & Euſtachius ſenſerunt: aut vt Oui. & alij noſtri ſcribunt, ex Climene genuit Phaëthontem, Aeglem, Lampetiam & Phaëtuſiam. Phaëthonte autem in Eridanum lapſo atque extincto, ſorores eius prædictę fratris fatum in Padi ripis lugentes, in arbores populos conuerſæ ſunt, vt Oui. Metamorpho. eleganter explicuit. Virg. in x. tetigit.

Námq; ferunt luctu Cycnum Phaëthontis amati,
Populeas inter frondes vmbrámque ſororum
Dum canit. ——

Silenus tamen apud Virg. in Bucol. canit,

Tum Phaethontiades muſco circundat amaræ
Corticis: atque altè proceras erigit alnos.

Et notandum quod Phaëthon trium ſyllabarum eſt: nec vllam habet diphthongum, cùm apud Græcos ſcribatur, vt Φαέθων Home.

Ἠέλιος Φαέθων ἐπιδέρκεται ἀκτίνεσσιν.

Varro tamen (teſte Fabio) per Synæreſim protulit inuſitatiſſimam in talibus literis.

Flammati.) participium ſine verbi ſubſtantia, vt Virg.

Talia flammato ſecum dea corde volutans.

Aeria.] alta.

Cupreſſus.] Ouidius ſcribit Cypariſſon puerum ab Apolline amatum, & in arborem ſui nominis mutatum. Seruius autem in Georgicorum primo ex Virgilij verbis, coniecturam fortaſſe ducens, Cypariſſon à Siluano adamatum, & in arborem mutatum fuiſſe tradit.

Haec.) has arbores.

Veſtibulum.] ianuæ regiæ Pelei.

Prometheus.] Prometheus Climenes & Iapeti filius, Atlantis, Mœnethei, Epimetheiſque frater, cum Iouem ſacrificiorum oſſeorum fraudibus decepiſſet, ignémque ab æthereà ſede furto ſubductum mortalibus reddidiſſet, Iouis imperio, ferrea cathena in Caucaſo monte Scythiæ, inteſtina eius aquila aſſiduè corrodente, alligatus ad triceſimum annum fuit, vt Aeſchylus ſenſit. Cùm autē Iupiter (vt ſuperius dictum eſt) Thetidis connubiū pulchritudine ductus peteret, illo tempore Parcæ cecinerunt fata, quæ perfici natura rerum voluit, quicunq; Thetidis eſſet maritus, eius filiū paterna virtute fore clariorē: quod ſolerti prudentia intelligens Prometheus, non voluntate, ſed neceſſitate vigilans, auditum

A Ioui nunciauit. Iupiter autē huiuſmodi fatū veritus, Thetidiſq; connubiū demitās, Prometheo meritā pro beneficio retulit gratiā, eúmq. vinculis liberauit, ac Thetidis & Pelei nuptiis intereſſe iuſſit, ſed non remiſit ſuppliciū, quod illi iurauerat: nam memoriæ ſempiternæ gratia ex vtraque re. i. ex lapide & ferro, Promethea ſibi digitū vincere iuſſit, qua poſtmodū cōſuetudine homines vſi, quò ſatisfacere Prometheo viderētur, annulos lapide, ferróq; cōtuſos habere cœperūt.

Veſtigia.] ſigna.

Extenuata.] penè deleta & euaneſcētia

B ſanatione, poſt aliquot ſolutionis annos: aut veſtigia extenuata. i. pedes attenuatos compedum corroſione.

Veteris *pœnæ*.] veteris ſupplicij, ad quod Iouis æternum fore iurātis iuſſu fuerat alligatus.

Pater *diuum*.] Iupiter.

Coniuge.] Iunone.

Natis.] filiabus, quod tamen non placet: nam potiùs dixiſſet natabus: ſed cum natis i. filiis Vulcano & Mercurio: cum quibus & Venus intelligitur, Apolline atque Pallade relictis.

Vnigenam.) Mineruam ex Iouis cerebro vnigenitā: ſola enim ex Iouis cerebro nata dicitur.

C Pallada *cultricem Ithyni*.) nam, vt ſuprà dictum fuit, Pallas eſt incola ſancti Ithyni: quod Mineruæ virginib. domiciliū eſt, arce Athenienſi Periclis opera perfectum.

Nam *i.p.ſ.a.eſt*.] Apollo enim & Pallas aſpernati ſunt his nuptiis intereſſe. Æſchylus autē cōtraria ſenſit, ſcribēs Apollinem Thetidis & Pelei nuptiis Epithalamion cecinisſe, ac vaticinatum futuram felicitatem, quod Thetis apud Aeſchylum multis verbis conqueritur.

Qui.) dij ſuperius nominati.

D Infirmo.) inſtabili, out aoti ad fatorū confirmationem, aut geſtus cantantium expreſſit.

Veridico *cantus*.) vera & fixa fata, cantus autem vaticinia à cano quod interdu eſt diuino, vt, *Ipſa canas oro.* —— &,

— capiti cane talia demens Dardanio. ——

Veſtis *candida*.) hic eſt habitus Parcarum, felicia ſtatuentium fata. alij legunt quæſtus: ego verò lectio legendum eſſe, veſtis candida.

Ora.) limbo veſtis extremitate, quæ inſtita etiam dicitur.

Reſidebant.) repoſitæ erant. alias reſidere eſt ceſſare & otioſum eſſe. vnde reſides di-

E cuntur: interdum verò ſignificat quieſcere. Hor. iiii. Odarum: *Bellum reſedit protinus.*

Rite.) de conſuetudine ſua.

Aeternum *laborem*.) fatum æternum & immutabile.

Colum.] antiqui, teſte Priſciano, indifferenter protulerunt hic & hæc colus: vnde Catullus amictum participiū maſculino genere appoſuit.

Deducens.] deducere proprium eſt mulieris filum agentis, vt ſenſit Seruius, exponens illud Virgilianum: *Deductum dicere carmen.*

Libratum.] ſuſpenſum aut immiſſum. Mart. *Quam certa fuit librato dextera telo.*

Turbine.] impetu, aut volutione.

Atque *ita decerpens æquabat ſemper opus dens*.] nentium mulierum morem eleganter expreſſit.

Morsa.] hoc morſum declinauit. A

Lanæ *candentis*.] candidæ pro felicibus fatis deducendis.

Calathisci.] hic calathus, eius diminitiuũ calathiſcus, forma Græca, vt Syrus, Syriſcus.

Viroati.] virgis contexti.

Divino.] vaticinante, diuinante. vt Horat.

Diuina mota anus vrna.

Perfidiæ.] falſitatis, mendacij.

O *decus eximium*.] hoc eſt Parcarum Epithalamion canentium vaticinium ſuper Thetidis & Pelei nuptiis fatum, quo Achillem fortiſſimũ ex illis oriturum, ac plurimas Troianis ſtrages daturum eſſe canunt. Thetidis autem & Peleos Epithalamion cecinit Apollo, & penè omnia quæ hic à Parcis dicuntur prædixit, vt ſcribit Claudianus. B

Nato.] propter filium Achillem claros honores adepturum.

Colvmen.] præſidium aut tutelam: & eſt ordo, ô Peleu clariſſime, nato decus eximium augens, Æmathiæ columen.

[Accipe.] i. intellige.

Æmathiæ.] Macedonia (vt Iuſtinus ſcribit) ante à nomine Æmathionis regis, cuius prima virtutis experimenta in illis locis extant, Æmathia cognominata eſt. priùs Æmathiam fuiſſe dictam teſtatur Plin. Luc. autem Æmathiam, Macedoniam, Theſſaliam, & Pharſaliam pro eadem prouincia indiſtinctè poſuit: cũ apud Plini. Strabonem, atque alios multos Geographos Theſſalia ſit ab Æmathia diuerſa: Catu. item: Æmathia pro Theſſalia dixit. C

Læta lvce.] felici die nuptiali.

Sorores.] Parcæ.

Sed vos.] apoſtrophe ad fuſos fata nentes.

Cvrrite.] properè voluite: eſt autem verſus intercalaris ſæpiſſimè repetitus.

Svbtegmina.] ſtamina, vel penſa.

Hesperus.] nam (vt ſuperiùs etiam alio Epithalamio dixit poëta) veſpertina hora noua nupta ad virum deducebatur. D

Portans.] afferens.

Optata *maritis*.] deſideria vobis nouis cõiugibus.

Favsto.] felici.

Sidere.] dictat enim quæ ſidera te excipiant.

Animo *flexo*.] in tua vota inclinato & iam placato, cum ante abhorreret à coniugio.

Paret.] apparet & inſtituat.

Langvidvlos.] ab effectu, quia faciunt homines languidos.

Lania.] nitida, mollia.

Svbsternens.] ſupponens, vt Tibul. E

Hunc tu candentes humero ſuppone lacertos:

Et magnæ regum deſpiciantur opes.

Tales.] tam pares, támque felices.

Tali *fœ*.] tam fida coniunctione.

Expers *ter*.] impauidus, magnanimus. vt,

Magnanimum Aeacidẽ, formidatámque Tonantis

Progeniem. —— canit Papinianus.

Notvs.] noſcendus. ſed notus dixit poëta ex perſona ſua.

Prævertet *celeris ue. cer.*] hoc in Homero legitur, θείειν πεδίοις ὠκὺς Ἀχιλλεύς.

A Flammea.] velocia. nihil enim velocius igne.

Vestigia.] pedes.

Phrygii *n*.] Xanthus & Simois; hoc item ex Homero ſumpſit.

Obsidens.] media ſyllaba producta ex ob & ſido.

Longinqvo.] pro longo & ferè decennali. longinquum autem magis de locorum diſtantia dicitur, quàm de tempore, vt longinqua prouincia India Scythiáque dicitur.

Tertivs *ha. Pe.*] Agamemnon à Pelope tertius: nam Pelops Tantali filius Thyeſtem & Atreum genuit; ex Atreo nati ſunt Agamemnon

B & Menelaus.

Periuri.] quia periurio decepit Myrtilum in Hippodamiæ certamine, vt fabulæ tradunt: hiſtoriæ autem veritatẽ legito apud Diodorum Siculum circa quinti libri finem.

Matres.] Troianæ mulieres.

Pvtrida.] anilia.

Variabvnt.] liuore, percuſſionibúſque maculabunt.

Scamander.] Troiæ regionis eſt fluuius. tres enim fluuij ex quodam Idæ colle oriuntur, Scamander, Granicus, & Eſapus. Sed duo poſteriores in Septentrionem & Propontidem tendunt. Scamander verò ad occaſum diſcurrit,

C diſtátq; ab illo viginti ſtadiis. Scamandarius itẽ priùs appellabatur Hectoris filius, qui poſtea Aſtianax dictus fuit, vt ſcribit Homerus.

Qvæ *paſſ. rap. diff. Hel.* nam (vt Stra. deſcribit) Scamandri oſtium in Helleſpontũ prorumpit.

Tepefaciet.] ſecundã ſyllabã produxit licenter, cùm vbiq. apud alios naturaliter corripiatur.

Bvstvm *Achillis ſepulchrum*.] apud Sigæum Troiæ oppidum extructum; fuit item ibi Achillæum oppidum iuxta tumulum Achillis à Mytilenæis conditum, vt teſtatur Plinius.

Terræ *excelſo agg.*] alij legunt *teres buſtũ ex. agg.*

Virginis.] Polyxenæ. Achillis enim Poly-

D xenæ amore capti. ac Paridis dolo peremi, vmbra ſæpe Græcis ad Troiam adhuc bellantibus apparuiſſe fertur, ac petiiſſe Polyxenæ morte ſuis vmbris & Manibus parentari debere: quod capta Troia Pyrrhus pius filius, Polyxena ad patris tumulum ducta, executus eſt.

Fessis.] longo bello fatigatis. hinc Horat:

Et ademptus Hector

Tradidit feßis leuiora tolli

Pergama Grais.

Vincla.] coagmentationes, iuncturas, & lapidum compages.

Neptvnia.] Neptuni manibus facta.

E Trvncvm.] truncatum.

Qvare.] concluſio.

Conivx.] maritus Peleus.

Non *il. nu.*] ſenſus eſt, Nutrix Thetidis mane non ampliùs ad Thetidem afferet ſtamina nenda, neq. illam circundabit penſis glomerandis, quia non amplius ſit puella, ſed iam facta ſit maxima matrona.

Orienti *luce*.] primo mane.

Circvndare.] circunſepire: nam ita ſolent plerúnq; nutrices ſuas alumnas multis fuſis deglomerandis circundare.

HESTERNO *filo.*] heſterna die facto.

COLVVM.] genitiuus pluralis eſt triſyllabos à quarta declinatione, aliter non ſtat verſus.

MOESTA *puel. diſcor.*] ſenſus eſt, Nec mater Thetidis mœrebit vnquam propter vllam filiæ ſuæ cum viro diſcordiam, aut propter ſeparatam à viro noctem: non enim vnquam à viro diſcordabit, aut ab eius nocturno amplexu ſecedet Thetis.

SECVBITV.] ſeparato procul à viro cubitu. Secubare eſt ſeorſum & procul cubare.

MITTET.] pro dimittet: non enim deſperabit de nepotum generatione ob aliquem filiæ à viro ſecubitum.

PARCAE.] à partu dictæ.

PRAESENTES *namque ante domos.*] moralis totius carminis concluſio, moraliſque ratio: cur ſit credendum humanis cœtibus deos olim interfuiſſe, ac tandem mortales ſceleribus contaminatos deſeruiſſe.

PIETATE.] iuſtitia, cuius has facit partes Plotinus, innocentiam, concordiam, amicitiam, pietatem, religionem, affectum, humanitatem. Cic. addit fidem & veritatem.

SPRETA.] ab hominibus contempta. Sic Ouidius.

Nondum iuſtitiam facinus mortale fugarat.

CENTVM *currus.*] certamina Olympica dicit.

TERRA.] per terram.

TEMPLO *ful.*] templum Olympium intelligit.

LIBER *vagus.*] aut quia ſemper cum ſua turba vagatur, aut quia vagans totam Aſiam & præſertim Indiam percurriſſe fertur.

EVANTES.] Bacchantes.

VERTICE *ſummo Par.*] nam, vt ſcribit Luca.

Et quantum occiduo tantum ſummotus Eoo
Cardine, Parnaſus gemino petit æthera colle,
Mons Phœbo, Bromióque ſacer, cui numine miſto
Delphica Thebanæ referunt trieterica Bacchæ.

In Phocide regione Bœotiæ adiuncta Parnaſus poëtarum carminibus celeberrimus, ad occiduos Phocidis montes locatus eſt: eius latus in occaſum proſpectans Locri & Ozolæ poſſident: auſtrale verò Delphi. locus ſanè petroſus & theatri formam habens: in eius cacumine templum ſurgit & oppidum. Plinius autem ſcribit, *Introrſus liberũ oppidum Delphi ſub monte Parnaſo clariſſimi in terris oraculi Apollinis.* plura Stra. addit. Tortelij deliramenta penè anilia de Parnaſo eiúſq. iugis meminiſſe piget. Tantum hoc addidiſſe mihi ſit ſatis: Heliconem montem à Parnaſo ſeparatũ eſſe in Bœotia, Cytheronem verò in eadẽ Bœotia ſaltum fabulis carminibúſque celebratum, ac propè Thebas finiri, vt ex Strabone, Mella, Plinióque legitur.

IN *letifero certamine.*] vt ſæpiſſimè fecit in bello Troiano, teſte Homero.

HERA *Tritonis rapidi.*] Pallas Tritonia appellata eſt, vt ſcribunt Mella, & Lucanus, à Tritone fluuio Africæ. Diodorus autem Siculus etiam hoc teſtatur. Idem ait, *Tradunt Palladem in Creta ex Ioue apud fontes Tritonis fluuij ortam, ex quo Tritonia dicta.*

A RHAMNVSIA.] Nemeſis dea fuit apud antiquos contra ſuperbiam & odium culta, dicta Rhamnuſia à Rhamnunte vico Attico, vbi eius ſtatua Agoracriti Parij & Phidiæ diſcipuli opus, vt teſtis eſt Plin. & Strabo, qui addit pleróſque ſenſiſſe id opus fuiſſe Diopiti. legito plura apud Plin. lib. xxxvi. cap. v. Hæc Nemeſis in agro Cizyceno culta, præſtanti templo quod Adraſtus condidit, inde & ibi Adraſtia regio, & Adraſtia dea dicta eſt. legito Strabonem in xii. Nemeſis autem Latino nomine caret, quanquam quidam Fortunam eſſe autumant: nam & Fortunæ & Nemeſeos eadem poteſtas idémque numen vi-
B detur, vt hîc apud Cat. ſuſpicari licet. Nemeſin autẽ pro Iuſtitia hic accipere poſſumus, vt apud Heſiodum inuenimus: *ἀθανάτων μετ᾽ φῦλον ἴτην, προλιπόντ᾽ ἀνθρώπους Αἰδὼς καὶ Νέμεσις.* Alij tamen hoc in Heſiodi verſu aliter interpretantur Nemeſim, ſed Cat. carmina ſequentia indicant, quo de numine intellexiſſe Heſiodum arbitrari debemus, cùm dicat Pudor & Nemeſis iuerunt ad immortalium cœtũ relinquentes homines. Cat.

Sed poſtquam tellus ſcelere eſt imbuta nefando,
Iuſtitiámque omnes cupida demente fugarunt.

Sic & Ouidius,

Nondum iuſtitiam facinus mortale fugarat,
Vltima de ſuperis illa reliquit humum.

C & Iuuenalis de iuſtitia, de pudore ſeu pudicitia & iuſtitia inquit,

Paulatim deinde ad ſuperos Aſtræa receſſit:
Hac comite atque duce pariter fugêre ſorores.

PERFVDERE *manus.*] ſic & Ouid.

Viuitur ex rapto: non hoſpes ab hoſpite tutus,
Non ſocer à genero, fratrum quoq; gratia rara eſt.
Imminet exitio vir coniugis, illa mariti,
Filius ante diem patrios inquirit in annos.
Victa iacet pietas, & virgo cæde madentes
Vltima cœleſtum terras Aſtræa reliquit.

OPTAVIT *gen.*] vt de Catilina refert Sall.

D IGNARO *mater.*] vt Iocaſta Oedipodæ filio.

SCELERARE.] ſcelere contaminare, vt,

Parce pias ſcelerare manus. — in iii. Virg.

PENATES *diuos.*] qui ſint dij penates Macrob. lib. iii. cap. v. accuratè docet.

AVERTERE.] remouerunt, fugauerúntque.

IVSTIFICAM.] beneficam: nam bonitas & benignitas, ſeu liberalitas dicitur, quæ ſunt inter Iuſtitiæ partes.

MENTEM.] voluntatem.

TALES.] tam ſceleratos.

CONTINGI.] videri: nam tangere tam ad oculos & animam quàm ad manus relatum in-
E uenitur: ad animum vt Papin. in Achilleide, *Nec ſolos tangit Atridas iſte dolor.* ad oculos vt hîc Catull. *ad manus latiſſimè patet.*

LVMINE.] aut viſu, oculo, aut certè luce clara: nam nimbo aut nube ſepti ſe adeſſe ſignificãt.

PALLADIVS FVSCVS.

PELIACO *quondam prognatæ vertice pinus.*] Poëta noſter, Pelei & Thetidis nuptias celebraturus, orditur ſuũ poëma ab expeditione Argonautarum: ipſe tamẽ inter canẽdum occaſionẽ nactus, in Theſei & Ariadnes declinat amores.

Nouiſſimè ad eam rem inchoatã iam reuerſus, introducit parcas Epithalamion canentes : in quo egregia Achillis geſta commemorantur. Iaſon, vt Diodorus in quinto teſtatur, cùm ad vellus aureum rapiendum mitteretur, neceſſaria ad id bellum ſibi parans, primùm iuxta Pelion nauem non antè viſæ magnitudinis ædificauit, quæ Argo dicta eſt, vt quidam tradiderunt ab eius architecto: vt alij, ab eius velocitate, quam antiqui argon appellabant.

Pɪʟɪᴀᴄᴏ.] à Pelio fit Peliacus: eſt autem Pelion mons Theſſaliæ.

Qᴠᴏɴᴅᴀᴍ.] olim & quondam ſunt aduerbia cuiuſlibet temporis præteriti, præſentis & futuri.

Pɪɴᴠꜱ.] arbor eſt Cybele dicata, ex cuius materia olim naues ædificabantur. Virg.

Dant alios alia fœtus: dant vtile lignum
Nauigiis pinus. ——

Nᴇᴘᴛᴠɴɪ.] Neptunus Saturni filius fuit Iouis & Plutonis frater, cui antiquitas maris tribuit imperium.

Pʜᴀꜱɪᴅᴏꜱ *ad fluctus.*] ad Phaſidos aquas. eſt autem Phaſis fluuius Colchorum.

Eᴛ *fines Oetheos.*] ad confinia regni Oethæ: cuius iuſſu vellus ipſum cuſtodiebatur.

Aʀɢɪᴠᴁ *robora pubis.*] vires Græcæ iuuentutis.

Aᴠʀᴀᴛᴀᴍ *pellem.*] vellus aureum.

Cɪᴛᴀ *puppi*] veloci, pars pro toto.

Aʙɪᴇɢɴɪꜱ.] ex abiete factis. nam ſicut à ficu ficulnus, à populo populnus, à corylo colurnus, & ab ilice ilignus, ita ab abiete abiegnus.

Dɪᴠᴀ *quibus.*] Palladem deſignat, quæ ideò dea artium dicitur quia de capite Iouis nata eſt. Virgil. —— *Pallas quas condidit arces*
Ipſa colat.

Vᴏʟɪᴛᴀɴᴛᴇᴍ *flamine currum.*] nauem vento volantem.

Iʟʟᴀ *rudem curſu prima imbuit Amphitritem.*] illa nauis prima mare ſulcauit ſecundum fabulas: ſed veritas habet, Iaſonẽ primum naue longa nauigaſſe. Amphytrite verò fuit vxor Neptuni: cuius dei nuptias cùm fugeret, virginitatem ſeruare cupiens, miſit ad eam inquirendam Neptunus delphinum, qui varia per loca quæſitam, ad radices Atlantis tandem inuenit, vtque Neptuno iungeretur perſuaſit: hinc poëtæ maris deam eſſe dixerunt, & pro ipſo mari vſurpare conſueuerunt. Ouid. in primo Metamorpho.

—— *nec brachia longo*
Margine terrarum porrexerat Amphytrites.

Rᴏꜱᴛʀᴏ.] roſtrum in nauibus appellatur pars illa exporrecta è prora & acuta in modum roſtri auium: roſtra nauibus, vt lib. vii. indicat Plinius, addidit Piſeus.

Iɴᴄᴀɴᴅᴠɪᴛ.] valde canduit. In enim in cõpoſitione non ſemper minuit, ſed interdum auget.

Eᴍᴇʀꜱᴇʀᴇ *fera.*] ſenſus eſt. Nereides naues tanquam monſtrum admirantes emerſêre, ita quod ij qui in eadem erant naui, nymphas ipſas per plures dies viderunt.

Nᴠᴛʀɪᴄᴠᴍ *tenus extantes.*] vſque ad vbera ſe exerentes. poſuit enim nutrices pro ipſis vberibus, quòd fœtus nutriant. & nutricum eſt

A casus genitiui. Nam Tenus præpoſitio quæ propriè ſignificat vſque, ad & ſemper, poſtponitur: tunc iungitur genitiuo cum res gemina eſt, vel pluratiuo tantùm numero declinatur. Virg.

Et crurum tenus à mento palearia pendent.

& rurſus,

—— *& crurum tenus hiſpida nauti.*

Quintilianus quoque in xii. Inſtitutionum. *Sed ille vir bonus, qui hac non vocibus tantùm, nota atque nominibus aurium tenus in vſum lingua perceperit.*

Tᴠɴᴄ *Thetidis.*] Tunc Peleus Thetidis amore captus eſt.

Hᴠᴍᴀɴᴏꜱ *non deſpexit Hymenæos.*] hominis
B connubium non contempſit.

O ɴɪᴍɪꜱ *optato.*] poëta celebraturus ſuis verſibus nuptias Pelei & Tethidis, eos reuerenter ſalutat.

Oᴘᴛᴀᴛᴏ *tempore.*] quo ſcilicet dij inter homines verſabantur, neque deæ mortalium nuptias deſpiciebant.

Hᴇʀᴏᴇꜱ.] ſic antiqui ſemideos appellarunt.

Tʜᴇᴛɪᴅɪꜱ.] emendo Thedis. ordo autem eſt, Peleus columen Theſſaliæ eximiè auctæ, thedis felicibus, hoc eſt, felici Thetidis matrimonio
C compellabo.

Cᴏʟᴠᴍᴇɴ.] ſuſtentaculum.

Cᴠᴍ.] emendo cui.

Dɪᴠᴠᴍ *genitor conceſſit amores.*] Iupiter ardentiſſimè Thetidem amabat, vt cuperet ducere eam vxorem. Sed Prothéi vaticinio deterritus, eius connubium vitauit, cùm cognouiſſet ex ipſa naſciturum, qui facta patris ſuperaret. vnde Ouidius:

Námque ſenex Thetidi Prothéus prædixerat vda,
Concipe, mater eris iuuenis, qui fortibus armis
Acta patris vincet, maiórque vocabitur illo:
D *Ergo ne quicquam mundus Ioue maius haberet:*
Quamuis haud tepidos ſub pectore ſenſerit ignes
Iuppiter, æquoreæ Thetidis connubia vitat.

Nᴇᴘᴛᴠɴɪɴᴇ.] patronimicum eſt fœmininum ſed Græcum. patronimica enim fœminina aut in as exeunt, vt Pelias: aut in eis, vt Atreis: aut in e, vt Nerine, Adraſtine.

Tᴇɴᴀ *ſuam Thetis.*] ex Oceano & Theti, vt poëtæ fabulantur, nata eſt Doris. Ex hac verò & Nereo altera Thetis quæ Peleo nupſiſſe fertur.

Tᴏᴛᴠᴍ *qui amplectitur orbem.*] Oceanus, vt fabulas omittamus, mare eſt maximum quo ter-
E ra omnis ambitur, quatuórque ex eo maria recipit: vnum à ſeptentrione quod Caſpium dicitur: à meridie duo, Perſicum & Arabicum: ab occaſu quartum, quod noſtrum & internum nuncupatur.

Qᴠᴁ *ſimul optatæ finito tempore luces.*] cùm dies nuptiis deſtinati veniſſent.

Dᴏᴍᴠᴍ *conuentu.*] Theſſali vnum in locum venientes Pelei regiam oppleuerunt, vt nuptias eius celebrarent.

Sᴄʏʀᴏꜱ.] Inſula eſt in Ægeo ante ſinum Pagaſeum, vna Cycladum in qua latuit Achilles, ibi à matre inter filias Lycomedis abditus.

Tᴇᴍᴘᴇ.] Nemus eſt hoc nomine in Theſſalia, quinque millium longitudine, & fermè ſex latitudine: vltra viſum hominis attollentibus ſe

dextra læuáque leniter connexis iugis intus ſua luce viridante allabitur Peneus amœnus circa ripas gramine, canorus auium cõcentu. Phthiotica autẽ dixit propter Phthiæ vrbis vicinitatẽ.

Ac *mœnia Lariſſæa.*] Lariſſa vrbs fuit Theſſaliæ in mediterraneo aliquando Iolchos appellata.

Pharsaliam *coeunt.*] Pharſalia ciuitas eſt in eadem regione, de qua Plinius, *Pharſalici campi cum ciuitate libera.*

Rvra *colit nemo.*] per illos dies nemo humũ exercuit.

Mollescvnt.] mollia fiunt.

Pvrgatvr *vinea r.*] Vineæ de more non fodiuntur, ruſticis aliud curantibus. dixit autem humilis ad differentiam arbuſti: vbi vites arboribus appoſitæ altiùs eleuantur.

Frondatoris.] frondator eſt qui arbores amputat, & è frondibus manipulos facit hyemis tempore animalibus in paſtum offerendos: & qui manibus vitium folia auellit: quò ardor ſolis vuam maturiorem reddat.

Rvbigo *infertur aratris.*] aratra per agriculturæ intermiſſionem rubigine occupantur: eſt autem rubigo quaſi ferri ſcabies, quæ id paulatim abſumit.

Ipsivs *at ſedes.*] oſtendit Catullus qualis fuerit regia Pelei, quantíſque opibus inſtructa, quo tempore Thetidem duxit vxorem.

Avro *atque argento.*] quæ duo ædibus principum exornandis inprimis adhibentur.

Gavdet.] gaudere videtur.

Gaza.] Perſicus ſermo eſt, diuitias ſignificans.

Pvlvinar *verò diuæ.*] in media regia ſtratus erat lectus genialis, qui ex ebore fabricatus, veſte purpurea tegebatur. Sunt autem geniales lecti, qui nuptiis ſternuntur in honorem genij, vnde appellantur.

Indo *quod dente politum.*] pro Indo dente, ebur intelligit. eſt enim in India elephantum multitudo, quorum dentes ebur vocamus, quia ipſum animal Barrus quoque dicitur. Hor.

Quid tibi vis mulier nigris digniſſima barris.

Conchyliis *purpura.*] purpuræ ſunt conchæ in mari, quæ alio nomine Pelagiæ vocantur, viuunt annis, vt plurimùm ſeptenis, latent vt murices circa Canis ortum tricenis diebus, congregantur verno tempore, mutuóque attritu lentorem cuiuſdam ceræ ſaliuant, ſimili modo & murices: ſed purpuræ florem illum tingendis expetitum veſtibus in mediis habent faucibus: liquoris hic eſt minimi in candida vena, quo multis in locis veſtes tingebantur, color autem purpuræ nobilioris concreto ſanguini ſimilis erat, ſuſpectu refulgens: quæ verò bis tincta eſſet, velut magnifico impendio dibapha appellatur.

Hæc *veſtis priſcis.*] in ea veſte qua lectus genialis tegebatur, pictum erat qualiter Theſeus abductam Ariadnam in Naxo inſula deſeruiſſet, vtq; Bacchus, puellæ amore incenſus, eam mox vxorem duxiſſet.

Heroum *virtutes.*] Ironia.

Namqve *fluentiſono.*] hinc incipit pulcherA rima digreſſio, in qua nobilis poëta, non ſolùm picturam illam decantat, verumetiam introducit ipſam Ariadnam de Theſei perfidia plurimis verbis conquerentem.

Diæ.] Naxos inſula eſt vt tradit Plinius in Ægeo vnà ex Cycladibus, à Delo XVIII. mil. cum oppido, quam Strogila, dein Diam, mox Dionyſiada à vinearum fertilitate, alij Siciliam minorem; aut Callipolin vocarunt.

Celeri *cum claſſe.*] priſci appellarunt claſſem vnam etiam nauem. Virg.

—— *Et Lyciæ ductorem claſſis Orontem.*

Tvetvr.] pro intuetur. ſimplex verbum
B pro compoſito.

Neqvm *etiam.*] expergefacta, inquit, ſomno Ariadna, cùm ſe in vicina inſula videret deſertam, non credidit ſe eam eſſe, quæ fuerat in patria apud parentes, & in naui apud Theſeum.

Minois.] Ariadna Minois filia. Tectamus, vt tradit Diodorus, Dori filij Heleni ex Deucalione orti, cum Æoliis & Pelaſgis in Cretam nauigans inſulæ imperauit: ſumpta autem Creta in vxorem filium nomine Aſteriu procreauit, quo in Creta regnante Iuppiter, vt aiunt, Europam ex Phœnicea raptam ſupra taurum detulit in Cretã: ex ea tres genuit liberos, Minoem, Rhadamanthum & Sarpedonem. Aſterius deinceps
C prole carens, cùm vxorem duxiſſet Europam Iouis adoptatis filius, eos regni reliquit ſucceſſores, Minos ſuſcepto regno, cùm Hotem Lictij filiam vxorem cœpiſſet, genuit ex ea Lycaſtum: hic quoque cùm regnaret in Creta, Ida Choribantis filia vxore ducta, ſecundum Minoem genuit, quem nonnulli Iouis filium fuiſſe tradunt. hic primus Græcorum parata claſſe maris imperio potitus eſt. Cùm verò Paſiphaem Solis, Cretæque filiam in matrimonium cepiſſet, ex ea ſuſcepit Deucalionem, Crateum, Androgeum & Ariadnam, pluréſque naturales filios.

Mitram.] mitræ & pilea ſunt capitis tegu-
D menta, illæ fœminarum, hæc virorum.

Strophio.] ſtrophium, vt Marcellus ait, eſt breuis faſcia, quæ virginalem errorem cohibet papillarum. Terentius in Philopatro, *me miſeram, quid agam inter vias epiſtola excidit mihi inter tunicam & ſtrophium collocata.* Tullius in Clodium, *Strophium accuratè præcingere.* Plautus in Aulularia, *pro illis crocotis ſtrophiis ſumptu vxorio.*

Omnia.] mitram ſcilicet, ſtrophium & pectoris velamen.

Flvctvs *maris.*] aquæ marinæ vento impulſæ.

Alliderant.] leuiter feriebant.

E Sed *neque tum maris.*] Ariadna ea deſpiciens, quæ ſibi delapſa ante pedes habebat, de ſolo Theſeo cogitabat.

Externavit.] pro conſternauit; hoc eſt, dementem fecit: auctor eſt Marcellus.

Ericina.] Venus ab Erice monte Siciliæ, in quo templum habuit ab Ænea conditum.

Illa *tempeſtate ferox & tempore.*] Minos ex Paſiphaë liberos plures habuit, Aodrogeum, Ariadnam & Phœdram. Sed Androgeus cùm eſſet athleta fortiſſimus, & in agonibus cæteros ſuperaret, apud Athenas, ab Athenienſibus pariter &

Megarenſibus coniuratis, occiſus eſt. Quod Minos dolens collectis nauibus bellum commouit, & victis Athenienſibus pœnam hanc ſtatuit, vt ſingulis annis ſeptem de filiis & totidem de filiabus ſuis edendos Minotauro mitterent: ſed tertio anno Ægæi filius Theſeus miſſus eſt, potens tâm virtute quàm forma, qui cùm ab Ariadna regis filia amatus eſſet, Dædali conſilio filo iter rexit, & necato Minotauro cum rapta Ariadna victor aufugit.

Ferox *& tempore.*] ferox dicitur qui peranimoſus eſt ad certandum cum altero, & ad vim alteri faciendam: ferus verò qui animum ferinum obtinet, vt vrſi, lupi & leones.

E *littoribus Pyræi.*] fuit Pyræeus Athenienſium portus. de quo Plinins lib. IIII. cap. VII. *Ab Iſthmo quinquaginta duobus mil. paſſuum Pyraeus, & Phalera portus, duorum mil. paſſuum muro recedentibus Athenis iuncti.*

Inivsti.] in, auget: intelligit autem Minoen.

Gortinia *tecta.*] domos Cretenſes: fuit enim Gortina vrbs Cretæ in campo ſita, olim quidem muro cincta; poſteriùs verò, deiectis à fundamento muris, mœnibus viduata permanſit: donec Ptolemæus Philopater muros ad octoginta tantùm ſtadia ducere cœpit: auctor eſt Strabo.

Nam *perhibent olim.*] digreſſio.

Electoa *iuuenes.*] diximus conueniſſe inter Minoen & Athenienſes, vt illi propter occiſum Androgeum quotannis mitterent in Cretam ſeptem iuuenes & totidem puellas quos Minotaurus deuoraret.

Cacropiam.] vrbem Athenarum, à Cecrope rege, qui, vt Strabo indicat, multitudinem in ciuitates XII. habitandas digeſſit: quarum nomina, Cecropia, Tetrapolis, Epatria, Decelea, Eleuſis, Aphidna, Thoricus, Brauron, Cytherus, Sphetus, Cephiſia, & Phalerus.

Qvis *augusta malis.*] quo nefando tributo cùm Athenæ perturbarentur.

Fvnara.] quia corpora iuuenum & puellarum ad inſulam vehebantur deuoranda.

Nec *funera.*] quia cùm illi quos diximus, illuc veherent, ipſi adhuc viuebant.

Maonanimvm.] vt qui tam acriter necem filij vltus eſſet, quiq; primus deducta claſſe maris inuaſerat imperium.

Virgo *regia.*] Ariadna Minois & Paſiphaea filia.

Costvs.] emendo caſtus: ſic enim decet eſſe lectus innuptarum.

Qvalas *Eurotæ.*] ſimilitudo qua oſtenditur quanta fuerit Ariadnæ pulchritudo. Eurotas fluuius eſt Laconiæ inter Cythium & Acteos erumpens.

Ex *illo.*] à Theſeo.

Concapit *corpore flammam.*] non priùs illum, inquit, inſpicere deſtitit, quam eius amore accenſa ſit.

Hev *miſerè exagitans.*] apoſtrophat ad Venerem & Cupidinem.

Cvras *hominum quæ gaudia miſces.*] hæc duo inſunt in amore præcipua, curæ & gaudia.

Qviqve.] emendo quæque, vt hoc ad Venerem referatur, quæ apud Colchos & in Cypro vbi oemus eſt Idalium, colebatur.

Flavo.] flauus, vt apud Gellium docet Phauorinus, color eſt ex viridi, rufo & albo cōcretus.

Hospite.] hoſpes accipitur actiuè & paſſiuè.

Fvlgore *expalluit auri.*] interrogatus Diogenes, vt aſſerit Laërtius, cur aurum palleret, reſpoodit, quòd multos haberet inſidiatores.

Monstrvm.] hoc verbo ſigoificatur quicquid fit præter naturam, vt ſi homo cum capite canino aut equioo, vel è contrà canis aut equus cum capite humano naſcatur.

Non *ingrata tamen.*] Ariadna, ioquit, licet metu confuſa foret, ipſa tamen propter Theſeum, cuius amore capta tenebatur, votum concepit.

Nam *velut in ſummo.*] Similitudo qua oſtenditur Theſeum ita ſtrauiſſe Minotaurum cornibus ſæuientem, vt turbo ſternere ſolet quercum vel pinum in Tauri montis vertice.

Tavro.] Taurus mons eſt qui ab Eois veniens littoribus, Chelidonio promontorio diſterminatur: immenſus ipſe & innumerarum gentium arbiter, ac numeroſis nominibus & nouis, quocunq; incedit inſignis.

Cornioerram.] emendo conigeram. ſunt autem propriè coni nuces pineæ.

Svdante *cortice.*] pinus arbor eſt cuius cortex exudat reſinam.

Indomitvs *turbo.*] ventorum volubilitas turbo vocatur.

Illa *radicibus extirpata.*] arbor ipſa radicitus euulſa.

Neqvicqvam.] fruſtrà, cùm eius cornua Theſeum attingere nequirent.

Inda.] ex loco vbi Minotaurum occiderat.

Sospaa.] ſaluus.

Erraavnda *veſtigia.*] pedes errantes.

Filo.] quod ei dederat Ariadna.

Labvrintheis.] legimus fuiſſe quatuor labyrinthos, vnum in Ægypto, alterum in Lemno, tertium in Creta, & quartum in Italia: quorum Cretenſem, Dædalum feciſſe, ſumpto ab Ægyptio exemplari, ſed centeſimam tantùm illius portiooem imitatum. Plin. eſt auctor.

Frvstraratvr.] falleret.

Inodsarvabilis *error.*] appellat errorem labyrinthi inobſeruabilem quem Virg. dicit inextricabilem.

Seo *quid ego.*] cur, inquit, digreſſus ego ab incœpti poëmatis mei intentione ſcribam, vt Ariadne omnibus ſuis Theſeum præpoſuerit, vtque naui ad Diæ littus appulſa, ab eodem Theſeo poſteà per ſomoum ſit illuſa. Eſt autem occupatio, quæ fit quotienſcunque dicimus nos præterire, aut neſcire, aut nolle dicere id quod tum maximè dicimus.

Genitoris.] Minois.

Consangvineæ.] Phædræ.

Matris.] Paſiphaës.

Omniavs *his.*] patri, ſorori & matri.

Davictam *lumina.*] Synecdoche.

Coniunx.] Theſeus qui Ariadnæ ſuum A ſpopooderat connubium, ſi eius opera Minotaurum interfeciſſet.

Perhibent.] dicunt, narrant, loquuutur.

Clarisonos.] clarè ſooantes.

Præruptos.] in altum eleuatos. Virg.

Inſequitur cumulo præruptus aqua mons.

Æstus.] aquas maris æſtuantes.

Mollia tegmina.] molles veſtes.

Suræ.] ſunt propriæ Suræ naturales crurum amores. Plinius lib. xi. hiſto. natu. *In omni genere ſuræ tantum homini & crura carnoſa. reperitur apud auctores quendam in Aegypto non habuiſſe ſuras.* Virgil. in primo Æneidis B

Virginibus Tyriis mos eſt geſtare pharetram,
Purpureóque altè ſuras vincire cothurno.

& Horat. in ſecundo carminum,

Brachia & vultum, teretéſque ſuras
Integer laudo.

Dixisse.] ſupple te perhibent.

Singultus *ore cientem.*] Singultus, vt in libris medicorum continetur, eſt motus ſtomachi ad expellendum rem lædentem.

Siccine *me patriis.*] nactus nobilis poëta occaſiooem, introducit Ariadnam loquentẽ, de Theſeóque grauiſſime conquerentem, quod poſt tanta ſua merita ab eo tam fœdè illuſa ſit. Eius autem querela tota pathetica eſt, & ideò C abreptum habet initium, & breuibus ſeotẽtiis, crebriſque figurarum mutationibus, velut inter æſtus iracundiæ fluctuat: ſed tu plura legito de oratione pathetica apud Macrobium.

Perfide.] perfidus eſt qui fidem violat: Infidus cui non eſt fidendum: hoc à fido deſcendit, quod habet primam longam: illud à fides quod habet primam breuem.

Neglecto *numine diuum.*] oeglecta deorum, per quos mihi iuraſti, poteſtate.

Clementia *præſto.*] nulla tibi affuit miſericordia, quo minus hîc me ſolam deſereres. D

Tum *iam nulla viro.*] illuſa à Theſeo Ariadna, mooet alias fœminas ne viris credant, qui dum aliquid cupiunt, nou timẽt iurare ſe omnia facturos: vbi verò voto ſunt potiti, fidem fallere oon verentur.

Prægestit.] percupit. geſtire autem, vt Donato placet, eſt ſeuſum corporis geſtu indicare.

Apisci.] adipiſci.

Certe *ego te in medio.*] exprobrat Theſeo ſuum beneficium.

Germanum.] Minotaurum, quem Theſeus ictibus clauæ interfecit. E

Iniecta.] impoſita. ad id alludere videtur, quòd Manibus illorum quorum corpora carent ſepultura, noo datur niſi poſt centum annos tranſire Stygiam paludem.

Quænam *te genuit.*] arguit Theſeum crudelitatis.

Quod *mare conceptum.*] præſtantiſſimos virtute, prudentia, viribus, Iouis filios poëtæ appellauerunt, vt Æacum, Minoa, & Sarpedooem: Ferociſſimos & immanes & alienos ab omni humanitate, tanquam è mari genitos Neptuni filios dixerunt, vt Cyclopa, Cercyona & Læſtrygonas. auctor eſt Gellius.

Quæ *Syrtis.*] Nemo eſt vel ſemidoctus qui oeſciat iu Africa duas eſſe Syrtes, vt natura pares, ita magnitudine diſpares: vtriúſque difficultas eſt, vt ſcribit Strabo, quod cum multis in locis fuodum ſit cœnoſum propter affluxus & refluxus maris, cootingit vt multi in breuia incidentes inhæreſcãt, & rara nauigia euadant.

Quæ *Scylla vorax.*] In freto Siculo eſt ſcopulus Scyllæ: item Charybdis mare vorticoſum: ambo clara ſæuitia. Mella & Plinius ſuut auctores.

Si *tibi non cordi.*] Si tibi, inquit, non placebat noſtrum matrimonium, oeque formidabas Cecropis progenitoris noſtri præceptum, qui voluit Atheneoſes ducere vxores, poteras tamen vehere me tecum in Atticam, vt tibi ſeruirem.

Non *cordi fuerant.*] non placuerant: nã cordi eſſe, vt iam diximus, eſt placere. ordo autem hic eſt: Si noſtra connubia non fuerãt tibi cordi: & non abhorrebas mandata priſci parentis, hoc eſt Cecropis, qui, vt Iuſtinus tradit, antiquiſſimus Athenarum rex, primus maris & fæminæ connubium in ea terra conciliauit.

Permulcens.] mulcere, demulcere & permulcere, eſt leuiter tractare.

Sed *quid ego.*] arguit ſeipſam, quod auras alloquatur, quæ nullum habeot ſenſum.

Vacua *alga.*] vacuo littore. eſt autem alga herba marina, cuius littora plena eſſe videmus.

Nostris *queſtibus.*] meis querelis.

Iuppiter *omnipotens.*] vellet Ariadna naues Athenienſium uunquam Cretam attigiſſe.

Gnosia.] Cretenſia, ab vrbe.

Stipendia.] appellat ſtipendia 14. iuuenum corpora, quæ Athenienſes quotannis in Cretam Minotauro voranda mittere cogebantur.

Hospes.] Theſeus.

Nam *quò me referam.*] puella vt faciat ſe magis miſerabilem, & Theſeum in maiorem adducat inuidiam, oſtendit ita ſe vndique deſtitutam eſſe, vt non habeat quò ſe conferat.

Idmensos.] emendo Iſthmeos. eſt enim Iſthmus terra ioter duo diuerſa maria: ſed hîc iutelligendum eſt de Iſthmo Peloponneſi, qui ſex mil. paſſuum patens Ægeum mare ab Ionio diuidit. ordo autẽ eſt, petam ne montes Iſthmeos vbi æquor diſcerneus diuidit pootum truculentum à lato gurgite. hoc eſt, vbi interſita tellus, quam æquor vocat, ſeparat Ægeum mare ab Ionio Plinius lib. IIII. hiſt. uat. *Anguſtiæ vnde procedit Iſthmus appellantur in eo loco, irrumpentia è diuerſo quæ dicta ſunt maria à Septentrione & exortu, eius omnem ibi latitudinem vorando donec contrario incurſu æquorum tantorum quinque mil. paſſuum interuallo, exeſis vtrinque lateribus exigua ceruice Peloponneſum contingat Hellas.*

Fraterna *cæde.*] ſanguine fratris Minotauri.

Coniugis.] Theſei, qui mihi ſuum promiſerat connubium

Præterea.] neque, inquit, in hac inſula diu manere poſſum, cùm in ea nec tecta ſint, nec homines.

Ostentant *omnia lethum.*] cuncta mihi mortem minantur.

Non *tamen.*] negat Ariadna ſe priùs morituram quàm deos orauerit, vt ſuam vleiſcantur iniuriam.

Coelestvmqve *fidem.*] poſuit fidem pro ope ſiue auxilio. Sic Miſis ancilla apud Terentium, *dy veſtram fidem.* & Virg.

Tyrrhenûmque fidem. ——

Evmenides *vocat ad ſe furias.*] vt audiant ſuas querelas: quæ Eumenides dicuntur per antiphraſim, quòd immites ſint atque implacabiles. Tres autem eas eſſe conſtat, Tiſiphonem Alecto, & Megeram, quæ pro crinibus ſerpentes habere dicuntur: Ideo ſubiungit,

—— *quibus anguineo redimita capillo Frons.* –

Præportat.] prædicit vel prænunciat.

Amenti *cæca furore.*] furor ideò amens dicitur, quia nos amentes facit.

Vanescere.] inanes fieri & ad nihilum redigi.

Fvnestet.] funere afficiat. Eſt autem funus propriè pompa exequiarum: ponitur tamen pro morte, ſicut nonnunquam pro cadauere, & interdum pro ſepulchro.

Saevis *factis.*] Theſei ſcilicet.

Annvit *inuito cœleſtum.*] annuit Iuppiter puellæ poſtulatis: inuitus tamen, propter eam quam cum Theſeo habebat neceſſitudinem.

Contremvervnt.] nutu Iouis vniuerſum contremere dicunt poëtæ. Virg.

Annuit & totum nutu tremefecit olympum.

Ipse *autem cæca.*] cùm Iuppiter Ariadnæ precibus annuiſſet, Theſeus illico oblitus eſt mandata patris: quæ erant, vt ſi euaderet, domum rediens candidum velum tolleret, cum nigro in Cretam nauigaret.

Dvlcia *ſigna.*] velum cãdidi coloris, quod ſignum erat Theſei incolumitatis.

Sospitem.] ſaluum.

Divae.] Palladis, cui dicatæ erant Athenæ.

Talia *complexus.*) mãdata Aegæi ad Theſeũ.

Dvbios *caſus.*] in ancipites rerum euentus.

Redditae *in extremas.*] Theſeus ex Aethra & Aegæo & Trœzene natus, & apud Pitheum auum maternum educatus, non contulit ſe, vt Diodorus & Plutarchus indicant, Athenas ad viſendum patrem, niſi cùm iam adoleuiſſet, fortiáq; facinora cum hoſtibus pugnando feciſſet.

Fortvna *mea.*] mea infelicitas.

Virtvs *tua.*] tua fortitudo.

Cvi *languida nondum lumina.*] cui nondum ſaturati ſunt oculi filij inſpectione.

Caniciem *terra.*] mos fuit apud priſcos, vt in ſummis doloribus infuſo ſibi puluere corpus fœdarent.

Infecta *lintbea.*] velum coloratum.

Ferrvgine *Hibera.*] Ferrugo erat purpura, Hiſpana nigrior. Hoc autem in loco Catullus ſequi videtur illorum opinionem, qui non nigrum, ſed purpureum velum filio ab Aegæo datum ſcripſerunt, inter quos Simonidem fuiſſe conſtat.

Carbasvs.] Eſt inter genera lini carbaſus, ex quo præcipuè fiunt vela nauium, quæ & A ipſi pluratiuo numero carbaſa neutro genere dicuntur, ſingulari fœminino carbaſus.

Incola.] intelligit Palladem in cuius tutela erat vrbs Athenarum.

Ithyni.] vocat Ithynon vetuſtum Palladis templum, quod Poliades in ſaxo erexerat: in eo, vt ſcribit Stra. lucis extinctæ lychnus erat, & virginum domus quam illis Ithynus cõdiderat.

Patri *reſpergas ſanguine dextram.*] dextra tua occidas Minotaurum.

Oblitteret.] oblitterare eſt ex hominum memoria aliquid tollere, quaſi ex litterarũ monumentis delere.

B Fvnestam *veſtem.*) velum infectum, quod futurum erat funeris indicium.

Rvdentes.] ita vocantur funes nauales.

Haec *mandata prius.*) ſimilitudo, qua oſtendit mandata Aegæi poſt iuſtas Ariadnæ preces ita mentem Theſei liquiſſe, vt nubes ventis pulſæ linquunt montium cacumina.

Prospectvm *ex arce petebat.*) quia arx Athenarũ in loco paulò editiore erat, ideò in eam Aegeus aſcendere conſueuerat, vt inde proſpiceret, ſicubi in mari filium redeuntem videret.

Contollens.) abſumens.

Inflati.) emendo infecti. cùm enim Ae- C gæus redeunte filio Theſeo nigrum velũ proſpexiſſet, ratus illũ periiſſe ex arce ſe præcipitauit.

Fvnesta.] funere affecta.

Ferox *Theſeus.*) ferox dicitur is qui peranimoſus eſt ad certandum cum altero, & ad vim alteri faciendam.

Minoidi.) Ariadnæ Minois filiæ.

Qvae *tamen aſpectans accedentem mœſta carinam.*) Secutus fidem antiquioris exemplaris, verſum ſic emendo,

Quæ tum proſpectans cedentem mœſta carinam.

Volvebat *ſaucia curas.*) Ariadna, inquit, proſpiciens nauem Theſei recedentem, multis D & variis curis angebatur.

Iacchvs.) Bacchus, ἀπὸ τῶ ἰάκχω, quod eſt vociferor.

Thyaso.) erat thyaſus ſaltatio quæ Baccho exhibebatur.

Satyrorvm.) de quibus opinio falſa non eſt, ſcribit enim Plutarchus, ſatyrum in Nymphæo nemore cùm ibi dormiret captũ, ad Syllam perductum fuiſſe.

Nisigenis.) Niſæ genitis. legimus autem duas Niſas fuiſſe, vnam in Arabia, alterã in India.

Thyrsos.) thyrſi erant haſtæ quædam, quæ pampinis inuolutæ à Bacchantibus geſtabãtur.

E Pars *è diuulſo.*) Pentheus Echionis filius Thebarum rex, Bacchi numen per ſuperbiam contemnens, ira dei, ab Agaue matre, cæteriſque Thebanorum mulieribus vitulum eum, vt Catullus, vel aprum, vt alij dixerunt, eſſe credentibus dilaceratus interiit: cuius poſtea membra dei comites oſtentabant vt impiis incuterent terrorem. vnde Perſius,

Et ſectum vitulo caput ablatura ſuperbo Baſſaris. –

Pars *ſeſe tortis ſerpentibus incingebant.*) quod Bacchãtes impunè ſerpentes tractarent indicat in Alexandro Plutarchus his quidem verbis. *Olympias hiſce afflari numinibus auidiſſima, eorum*

ſolennia ſacra quodam modo atque barbarico producebat, ad thy.ſos enim eximiæ magnitudinis & manſuefactos quidem trahebat angues, qui multoties per hederas, & myſtica illabentes ventilabra, fœmineóſque thyrſos atque coronas, amplexi viros, terrore ſimul atque ſtupore conſiciebant.

Orgia.] Bacchi tantùm ſacra à noſtris Orgia ſunt appellata, quæ ab Orpheo primùm inſtituta feruntur, ſed à Græcis omnium deorum immortalium ſacra, Orgia dicebantur.

Obscvra.] occulta: namque ſolis ſacerdotibus nota erant.

Cistis *cauſtres.*] quòd autem ſacra Bacchi ciſtis impoſita à ſacerdotibus ſeruarentur, præter Catullum, his verbis indicat etiam Tibullus,

Et Tyria veſtes & dulcis tibia cantu,
Et leuis occultos conſcia ciſta ſacros.

Profani.] qui non ſunt initiati. Verg.

—— procul o procul eſte profani,
Conclamat vates. ——

Plangebant.] feriebant.

Proceris.] in longum protentis.

Palmis.] palma eſt pars manus interior, exterior verò caret nomine. eſt item palma arbor, cuius lignum contra onus renititur; ideò placuit antiquis palmam eſſe ſignum victoriæ in certaminibus. auctor eſt Gellius.

Efflabant *cornua bombos.*] Perſius,

Torua Mimalloneis implerunt cornua bombis.

Striebat *tibia ca.*] In ſacris Bacchi tibiā inflari ſolitam præallegato verſu indicat Tibull.

Talibvs *amplifice.* Nobilis poëta poſt longam digreſſionem tandem eo reuertitur, vnde diſceſſerat.

Pvlvinar.] lectum Pelei genialem.

Qvæ *poſtquam cupiat.*] cùm, in. uit, expleta eſſet iuuentus Theſſalorum, ea ſpectando quæ dixi, ipſa à Peleo & Thetide diſcedere cœpit.

Hic *qualis.*] aſſimulat Theſſalos à Peleo & Thetide recedentes fluctibus maris flatu Zephyri vndicantis.

Proclivas *vndas.*] pronas aquas.

Svb *lumina.*] ſub, cùm tempus ſignificat iungitur accuſatiuo. Vergil.

Sub lucem exportant calathis, adit oppida paſtor.

Qvæ.] ſ. vndæ.

Flamine.] flamina dicuntur vēti afflatus.

Cachinni.] appellat cachinnos lenes maris fremitus.

Incrsbrescvnt.] crebriores fiunt.

Lvce *purpurea.*] talis enim eſt lux auroræ exorientis.

Vestibvli.] Cæcilius Gallus lib. de ſignificatione verborum quæ ad ius ciuile pertinent ſecundo, Veſtibulum eſſe dicebat, non in ipſis ædibus neque partem ædiū, ſed locum ante ianuā domus vacuū, per quem à via aditus acceſſúſq; ad ædis eſt, cum deſtra ſiniſtráq; inter ianuā tectáq; quæ ſunt viæ iuncta, ſpatiu relinquitur; atq; ipſa ianua procul à via eſt area vacanti interſita.

A u *ſe.*] domum ſuam, vel ad ſua negotia.

Qvorvm *poſt abitum.*] poſt quorum diſceſſum: ſcribit enim Theſſalis inde abeuntibus acceſſiſſe ad eaſdem nuptias honorandas Chironē, Peneum, & Prometheum: quorum Chiron tulerit ſecum flores in corollas diſtinctos: Peneus diuerſi generis arbores, ex quibus ſcenam fecerit ante regiam: Prometheus verò annulum tranſactæ pœnæ indicium.

Peli.] Pelion mons eſt Theſſaliæ altiſſimus, in quo Chiron Saturni & Phylires filius domicilium habuiſſe traditur.

Qvis *permulſa domus.*] quibus corollis domus delinita.

Peneos *adeſt.*] Peneus fluuius eſt Theſſaliæ, qui ortus iuxta Gōphos, interq; Oſſā & Olympum nemoroſa conualle, per quingenta ſtadia defluens, cæteros illic fluuios claritate ſuperat.

Tempe.] de quibus abundè diximus.

B Fagos.] fagus arbor eſt glandifera, cuius cortex, vt auctor eſt Plinius, in quodam vſu ſacrorum religioſus erat.

Lavrvs.] hæc arbor apud Romanos triumphis propriè dicata, ſola ſatarum receptarúmq; in domos fulmine non icitur plura ſunt eius genera, ſed de ea multa legito apud Pliniu lib. xv. hiſto. natu.

Plantano.] hæc arbor ex alieno orbe cōuiuiis expetita in tanto olim fuit honore, vt mero infuſo nutriretur, quia compertum erat id maximè prodeſſe eius radicibus auctores ſunt Plin. & Macrobius.

C Lentaqve *ſorore.*] intelligit populum vel alnu: nam de ſororibus Phaëthontis duplex fuit apud veteres opinio: quidam enim dixerunt eas in populos, alij in alnos eſſe mutatas.

Flammati.] ictu fulminis incenſi: nota eſt fabula.

Cvpressv.] quæ olim Diti ſacra funebri ſigno ad domos ponebatur: huic patria inſula Creta. Ibi namque quocunq; loco terram mouerit quiſpiam, niſi alia ſeratur, hæc gignitur.

Hæc *circum ſedes.*] apertè demonſtrat Peneum in veſtibulo regiæ ſcenam feciſſe.

D Post *hunc.*] ſcilicet Peneum.

Promethevs.] hic fuit Iapeti ex Climene filius, qui poſt factum à ſe hominem, dicitur auxilio Mineruæ cœlum aſcendiſſe, & adhibita ad Solis orbē face ignem ſurripuiſſe, quem hominibus communicauerit, ob quam cauſam dij irati duo mala terris immiſerunt, febres & morbos: ſicut Sapho & Heſiodus memorarūt: Quod tangit etiam Horatius, cùm ait,

Poſt ignem Aetherea domo ſubductum, macies
Et noua febrium incubuit cohors.

ipſum quoque Prometheum per Mercurium in monte Caucaſo religauerunt ad ſaxum, & appoE ſita eſt aquila quæ eius cor, quod abſumptum renaſcebatur, exederet: verùm cùm Iupiter poſt triginta mil. annorum eum tanto ſupplicio liberaſſet, vt tamen pœnæ memoria perpetua foret, facto ex vtraque re, hoc eſt, ſaxo ad quod alligatus fuerat, & ferro es quo cathena conſtabat, annulo, digitum eius ſiniſtræ manus minimo proximum cinxit, quæ prima annuli fuit inuentio.

Vestigia *pœna extenuata.*] ſigna veteris ſupplicij aliqua es parte deleta.

Inde *pater diuum.*] Poſt Chironem, Peneum & Prometheum, nouiſſimè venit Iupiter vnà

cùm Iunone coniuge ſua & filiis, præter Apollinem & Dianã, quos in cœlo reliquit, cùm ij Pelei & Thetidis nuptias aſpernari, eas minimè celebrare vellent.

VNIGENAM.] i. Dianam, quam ideò ſic vocat Catullus, quòd vnà cum Apolline ſit genita.

MONTIS *Ithyni.*] emendo, è montibus Idæ. ſunt autem duo hoc nomine montes, vnus in Creta, alter in Phrygia: ſed poëta de Ida Cretæ intelligere videtur, quoniam apud Cretenſes Diana potiſſimum colebatur. Ouid. in Faſtis,

Pallada Cecropidæ, Minoia turba Dianam.

PALLAOA.] emendo Pelea.

IVGALES *tedas.*] nuptias, quibus, vt dictum eſt, celebrandis quandoque faces adhibebantur.

FLEXERVNT *artus.*] flexis artubus ſederunt.

NIVEIS *ſedibus.*] in albis ſedibus.

INTEREA] dum Iupiter cum Iunone & cæteris diis diſcumberent, Parcæ epithalamion canere cœperunt.

IIS *corpus tremulum.*] deſcribit habitum Parcarum.

VESTES.] emendo quercus, quia ſequitur ramis purpureis.

AT *roſeo niueæ.*] in vertice, inquit, roſas ſpirante habebant vittas albi coloris.

RITE.] ſecundum ritum.

LANA *amictam.*] vellere onuſtam.

DEXTERA *tum leuiter.*] exprimit nobis mulierem nentem, quæ dum filum format, digitos ſupinos: dum verò fuſum torquet, eoſdem pronos habet.

DEDVCENS.] deducere propriè eſt attenuare.

POLLICE.] Plinius lib. xi. hiſt. nat. *homines digiti articulos habent ternos, pollex binos, & digitis aduerſus vniuerſis flectitur: per ſe verò in obliquum porrigitur, craſſior cæteris: huic minimus par eſt, duo reliqui ſibi: inter quos medius longiſſimè protenditur.*

LIBRATVM.] ſuſpenſum vel pendulum.

ÆQVABAT *ſemper opus dens.*] labris Parcarum opus ſuum æquantium velleris particulæ inhærebantur, quæ priuſquam decerperentur in filo extabant.

CALATHISCI.] parui calathi, in quibus vellera ſeruabant. Iuuena.

Vel lanam trahitis calathiſq; peracta refertis
Vellera. ——

& Ouid. in ſecundo Faſtorum de Lucretia:

Ante thorum calathi lanáque mollis erat.

CRIMINE.] emendo carmine: eſt autem ſuperioris verbi repetitio.

PERFIDIÆ.] perfidus eſt qui fidem violat, à quo eſt perfidia, qua voce ſignificatur fidei ipſius violatio.

O *decus eximium.*] Poëta noſter ne quid inceptis nuptiis deſit, introducit nouiſſimè Parcas epithalamion canentes, in quo primum laudant arctiſſimum Pelei & Thetidis connubium, deinde prænunciant naſciturum eis Achillem, qui aduerſus Troianos fortiſſimè dimicans, eorum plurimos ſuis manibus interimat.

O *decus eximium.*] Decus eſt illa honorificentia ex rebus bene geſtis, cuius contrariũ eſt Dedecus, propriè ignominia quædã & infamis turpitudo.

ÆMATHIÆ.] de qua ſcribit ſic Plin. lib. IIII. *Macedonia poſtea centum quinquaginta populorum duobus inclita regibus, quondámque terrarum imperio Aemathia antea dicta*, & Trogus Pompeius, *Macedonia antea nomine Aemathionis regis, cuius prima virtutis experimenta illis in locis extant, Aemathia cognominata eſt.*

NATO.] propter Achillem, quem inter duces Græcorũ haud dubiè fortiſſimum fuiſſe conſtat.

ACCIPE.] audi vel auſculta. ordo autem eſt, O Peleu clariſſime nato, decus eximium augens magnis virtutibus, columen Æmathiæ accipe.

TIBI *pandunt.*] tibi aperiunt.

SORORES.] Parcæ.

FATA *ſequuntur.*] Fatum, vt Chryſippo placuit, eſt ſempiterna quędam & indeclinabilis rerum ſeries & cathena voluens ſemetipſa ſeſe, & implicans per æternos conſequentiæ ordines, ex quibus apta connexáque eſt.

CVRRITE *ducentes.*] hic verſus eſt intercalaris qui interpoſitus ſuperiùs repetitur.

SVBTEGMINA.] ſubtegmen propriè eſt filum quod intra ſtamen diſcurrit.

PORTANS *optata maritis heſperus.*] vt pote cuius aduentu ſponſo cum ſponſa cubare liceat.

FAVSTO *cum ſydere.*] veniet, inquiunt, cœlo fauente tibi vxor quæ tecũ dormiat, ſubſternens collo tuo robuſto ſua leuia brachia.

TALI *coniunxit fœdere.*] tali concordia copulauit.

EXPERS *terroris.*] impauidus ſiue intrepidus.

HOSTIBVS *haud tergo.*] magna Achillis cõmendatio.

CELERIS *veſtigia ceruæ.*] pedum celeritate Achillem viguiſſe, teſtatur in primis Homerus.

NON *illi quiſquam.*] nemo, inquiunt, heroum in bello Troiano ſuam cum Achillis fortitudine comparabit.

PELOPIS *vaſtabit tertius heres.*] intelligunt Agamemnonem qui tertius à Pelope Troiam euertit. Siquidẽ Pelops genuit Atreum, Atreus Agamemnonem & Menelaum.

PERIVRI.] cuius periurio deceptus fit Myrtillus auriga Hippodamiæ. Fabula autem nota eſt.

ILLIVS *egregias virtutes.*] ſenſus eſt matres cùm deplorabunt amiſſos filios, eóſque maximè laudare volent, collaturas eſſe illorum virtutem cum eximia Achillis fortitudine.

PVTRIDA.] propter verbera vel propter annos.

NAMQVE *velut.*] Similitudo qua oſtendunt Parcæ Achillem aduerſus Troianos pugnãrem, ita eorum corpora gladio proſtraturum, vt meſſor ſpicas iam maturas falce proſternit.

VNDA *Scamandri.*] Scamander amnis eſt nauigabilis ab Ideo monte demiſſus.

HELLESPONTO.] vbi primum mare noſtrum ſe coarctat, Helleſpontus vocatur, ſeptem non ampliùs ſtadiis patens, Europámque auferens Aſiæ.

CVIVS *iter.*] cuius Scamandri fluenta.

PERMIXTA *cæde.*) permixto ſanguine.

BVSTVM

B v s t v m.] poſuit buſtom pto rogo, erat autem priſcis buſtum locus cremati cadaueris. A

N i v e o s *artus*.] candida virginis membra. Pyrrhus enim Achillis filius poſt captã Ttoiam Polyxenam ad patris ſui tumulum perductam, ibidem mactauit, vt caſto virginis ſanguine Manibus genitoris parentatet.

F e s s i s.] longa belli mora.

Q v a r a *agite*.] concludunt.

C o n i v n x.] Peleus.

D i v a m.] Thetidem.

N o n *illam nutrix*.] veteres quoties ſcire volebant, vtrum puella vitgo eſſet nec ne, ei filum ab angulo oris pet verticem ad alterum angulum deducebant: poſtea idem filum complicatum collo eiuſdem puellæ circundabant, ſi quid autem deeſſet, dicebant puellam eſſe vitiatam: ergo ſi nutrix non poterit collum Thetidis heſterno filo circumdare, id proculdubio indicabit, Thetidem à viro ſuo compteſſam amiſiſſe virginitatem. B

P r æ s e n t a s.] loquitur Catullos, affertqoe rationem, cur credendum ſit, Deos olim rebus hominum intereſſe ſolitos.

S p r e t a *pietate*.] contempta Iuſtitia, quæ in plures partes diuiditut.

S æ p e *pater diuum*.] intelligit Iooem, in cuius honotem Olympicum certamen iuxta Elin ad Alpheum amnem celebrabatut, in eo victores olea coronabantut. Inſtitutum eſt autem primùm ab Hetcule, deinde intermiſſum, ab Iphito eius filio inſtauratum. C

T h v a d a s.] Bacchas, à θύω verbo, quod ſignificat ſacrificare, occidere, feſtinare, & impetum facere. Horatius in carminibus,

Fas peruicaces eſt mihi Thyadas.

E v a n t e s.] furentes: Euan eſt Bacchus à voce furentium ſic appellatus.

D e l p h i.] poſuit continens pro contento, fuit autem hoc nomine oppidum ſub monte Patnaſo clariſſimi in terris oraculi Apollinis, quod telluris vmbilicum appellarunt. fabulam addentes quam tefert Pindarus, confingens à Ioue duas dimiſſas aquilas, vnam ab ortu, alteram ab occaſu, in eo loco demum coiiſſe; quidam autem dixere coruos. D

A v t *rapidi Tritonis hera*.] intelligit Palladem, quæ belli etiam dea Tritonia cognominata eſt, à Tritone Africæ palude, ad quam eam genitam fuiſſe perhibent. auctor eſt Mela, Pomponius.

R h a m n v s i a *virgo*.] id eſt Nemeſis, de qua abundè diximos.

S e v *poſtquam ſcelus*.] Altera ratio cur dij terras penitus deſeruerint.

P e r f v d e r e *manus*.] vt Eteocles & Polynices. E

O p t a v i t *genitor*.] L. Catilina vt Aurelia Oreſtilla poſt obitum prioris mariti ſibi noberet, filiom qoem vnicum habebat, occidere ſuſtinuit. auctores ſunt Saluſtius, Valerius & Appianus.

T a l i s *cætus*.] homioes tot tantiſque ſceletibus pollotos.

ACHILLES STATIVS.

EPITHALAMIVM in Pelei ac Thetidis nuptiis Agameſtora Pharſalium primùm ſcripſiſſe, tradit Lycophronis interpres Quod etiam feciſſe conſtat Heſiodom, cuius ex epithalamio Thetidis, ac Pelei verſus citantur, quos ſuo loco ponemus. Quod autem Peleum, cum in Colchos iter habetet, Thetidem compreſſiſſe dicit, credo ſecutum eum aut, quem dixi, Agameſtora, aut Heſiodum, aut vtrumque etiam. Apollodorus quidem certè nihil, quod huic repugnet ſententiæ, ſcribit. Sunt, qui Epithalamium hoc eſſe nolint, qood abeſt puerot. puellarúmque canentium chorus.

P e l i a c o *quondam prognatæ vertice pinus*.] Sic ante, *Nam Cytorio in iugo*

Loquente ſæpe ſibilum edidit coma.

D i c v n t v r *liquidas Neptuni naſſe per vndas*.] Ouid. in. II. Amorum, prope ad hæc accedens verba,

Prima malis docuit, mirantibus æquoris vndis,

Peliaco pinus vertice cæſa, vias.

Natare naues dixit ipſas, vt & Tibullus,

In liquida nat tibi linter aqua.

P h a s i d o s *ad fluctus*.] Manilios in. IIII. *Phaſidos ad ripas, & Colchica regna reuexit.* At Ouid. in. VII. Metam.

Multáque perpeſſi claro ſub Iaſone, tandem

Contigerant rapidas limoſi Phaſidis vndas.

C v m *lecti iuuenes*.] Sic Vergil.

Conſcti nam lecti nauibus ibant.

In manoſcriptis tamen nonnullis, Læti. Apollodorus in. I. Bibliothecæ hos ἀριστεῖς proprie vocat. Τῶν δὲ Βεβρύκων ὁρμησάντων πρὸς αὐτόν, ἁρπάσαντες οἱ ἀριστεῖς τὰ ὅπλα πολλοὺς φεύγοντας φονεύουσιν αὐτῶν. Atque alibi. Καὶ τὸν μὲν εἰς Ἰωλκὸν ἧκε τοὺς ἀρίστους καλέσας, ἀπέδωκε τὸ ναῦν Ποσειδῶνι. Iuoenes autem hoc modo Græci poetæ, Κούρους vocant. Ennius eodem modo, quem omnino imitatus Catullus videtur, cuius vetba ſunt, *Quæ Argiui delecti viri Vecti petebant pellem inauratam arietis.* Græci poëtæ fortes viros ſic iouenes ferè vocant. Vetus poëta apud Hephæſtionem, Ἄγετ' ὦ Σπάρτας εὐάνδρω κοῦροι πατέρων πολιατᾶν. Et Hom. πρωθήβαι ἀγαθοὶ κούρητες.

A r g i v æ *robora pubis*.] In manuſcriptis omnibos, Puppis, non Pubis, illud rectius. Sic Vergil. in. VII.

Arcadas huic equites bis centum robora pubis

Lecta dabo.

A v r a t a m *optantes Colchis auertere pellem*.] Sic idem Vergil. dixit in. I. Aeneid.

Ardentéſque auertit equos in caſtra.

Et incertus auctor in Ciri,

Auſa quod eſt mulier numen fraudare deorum,

Et dictam Veneri votorum vertere pœnam.

A v s i *ſunt vada ſalſa cita decurrere puppi*.] Sic etiam Vergil. *Currimus æquor.*

Cita puppi, νηὶ θοῇ. Callimachus. in Hymn. in Delon. Et ſæpe Hom. νηὶ θοῇ. & Euripides ὠκυπόμποις. Maiore viro celeritate decurritur, quam curritur. Seneca in. IIII. declam. *Itaque diuus Auguſtus optime dixit, Aterius noſter ſufflaminandus eſt, adeo nedum currere, ſed decurrere videbatur.*

Cærula *verrentes.*] Et Catullus, & Vergilius Ennium videntur imitati, cuius verſus ponit A. Gellius in xxvi. cap. ii.

Verrunt extemplo placide mare marmore flauo:
Cæruleum ſpumat ſale conferta rate pulſu.
Per mare.——

Diva *quibus retinens in ſummis vrbibus arces.*] Quæ præeſt arcibus. Sic Attius apud Priſcianum.in. vi. *Maia nemus retinens grando concepit in aluo.*

Ipsa *leui fecit volitantem flamine currum.*] Vehiculum dixit Cic. in lib. ii. de natura Deorũ aut apud illum Attius. *Atque ille apud Attium inquit paſtor, qui nauem numquam ante vidiſſet vt procul diuinum, & nouum vehiculum Argonautarum è monte conſpexit.* Pacuuius Plauſtrum dixit. *Omnem non meo Oceano fulgerat citro Abrepto plauſtro Boreas bacchatur Rheno. Heſperio zephyro, Orion voluitur Auſtro. Fulua Paratonio iuga Cynthia prorunt Auſtro.* Quæ ſi corrupta ſunt, quod volo tamen apparet. Ex hoc genere tralationis eſt, quod in. vi. Aeneid. Vergil. dixit,

——*Claſſique immittit habenas.*

Currui enim equi iungebantur, quos regit auriga. Et Tiphis Argus ipſius gubernator auriga dictus Vetus Poeta apud Cariſium in iiii. ac Diomedem Metaphora in ii.

Tiphin aurigam celeres fecere carina.

Μεταφορικῶς opinor etiam Lycophron nauem dixit αὐτουργότευκτον βάρα. quã de re conſulendus eius interpres. Significat enim idem verbum θρόνους, πύργους, αὐλάς, ναῦς, καὶ τοίχους. Euripides in Iphigenia vehiculum dixit, ναῶν ὄχημα. Interpres Phænomenon eorum, quæ vertit Germanicus Arati, alios aliud tradidiſſe ſcribit, Pallada quidem ipſam nauem Argo fabricatam, ſed quoſdam Danao potare, alios Argonautis.

Pinea *coniungens inflexa texta carina.*] Carina quæ propriè dicatur, oſtendit interpres Germanici in Signo nauis. Texta autem dixit, de materia, vt & Vergil. in. ii. Aeneid.

——*ſectaque intexunt abiete coſtas.*

Illa *rudem curſu prima imbuit Amphitriten.*] Rudem: intentatum. aut figurate, pro rudis ipſa nauis. Amphitrite autem Neptuni coniux, vt tradit idem Germanici interpres in ſigno Delphini. in manuſcriptis omnibus, Primam. legendum forte, *Illa rudi curſu primam imbuit Amphitriten.*

Quæ *ſimul ac roſtro ventoſum proſcidit æquor.*] Et Verg. in Georg. dixit,

Ventoſa per æquora.

Totaque *remigio ſpumis incanuit vnda.*] Sic eſt omnibus in manuſcriptis, probior tamen lectio, Tortaque Sic Verg. in. iiii. Georg.

——*ſpumantem vndam ſub vertice torſit.*

Et Ouid. in Faſtis,

Ille meas remis nauita torſit aquas.

Pro Incanuit autem eſt omnibus in libris, Incanduit. quod idem omnino eſt. Vergil. in. vii. idem ſignificans,

Fluctus vti primo cœpit cum albeſcere ponto
Paulatim attollit ſeſe mare.

Et in. viii.

——*ſed fluctu ſpumabant cærula cano.*

Sic Mare canum à Græcis poëtis dici ſolet. Theogo. Γλαυκὴν δ' βαθὺς πόντος ἁλὸς πολιῆς. Et vetus Poëta, apud Hephæſtionem, Θῦν' ἐφ' ἁλὸς πολιῆς. Et apud eundem Anacreon. Ἀρθεὶς δ' αὖτ' ἀπὸ Λευκάδος πέτρης ἐς πολιὸν κῦμα κολυμβῶ μεθύων ἔρωτι. Simili verbo vſus Euripides in Iphigenia, idem, quod hîc Catullus, expreſſit. λευκαῖς κώπαις, ῥόθιά τε ἁλίκροτα. Et apud Stobæum Moſchus. Ἀλλ' ὅταν ἀχήσῃ πολιὸς βυθός. Catullus autem expreſſit illud Apollonij in. i. φρίσσε δ' ὑπ' ἤλιθ' ὅπλα νεὸς ἰόντι τάχιστα, μακραὶ δ' αἰὲν ἐλευκαίνοντο κέλευθοι. Probabilem verò lectionem manuſcriptorum librorum facit id, quod ſequitur, *Candenti è gurgite*, quamquam etiam poſt, *è gurgite cano.* Lucretius idem ſignificans in. ii. dixit,

Vertitur in canos candenti marmore fluctus.

Monstrum.] Rem ante minimè viſam. inuſitatam.

Illaque *atque alia.*] In manuſcriptis omnibus. Illa atque alia, vt nihil elidatur, vel vt ego quidem exiſtimo, Illac atque alia. Sic ante, *Ludentes numero modo hoc, modo illoc.*

Viderunt *luce marinas Mortales oculis nudato corpore nymphas.*] In duobus manuſcriptis, Oculis. Earum, inquit, naturam, & quales quantæque eſſent, viderunt. Sic enim Pindari interpres in illud Δοίη καὶ κρατὸς ἐξέφανεν. τουτέστι δὲ ἑαυτοῦ φύσιν, καὶ δύναμιν καὶ τὸ εἶδος αὐτοῦ, ἢ μεταβαλοῦσας τὴν μορφήν, ὡς ἴδοις θνητῆς φαντάζεσθαι θεάς, ἀλλ' ἐν τῇ ἰδίᾳ μορφῇ ὤφθησαν αὐτῷ. Verſus autem Apollonij, quos expreſſiſſe videtur Catullus, etſi paulò alia ſententia ſunt, Πάντες δ' οὐρανόθεν λεῦσσον θεοὶ ἤματι κείνῳ Νῆα, καὶ ἡμιθέων ἀνδρῶν μένος, οἳ τότ' ἄριστοι Πόντον ἐπιπλώεσκον, ἐπ' ἀκροτάτῃσι δὲ νύμφαι Πηλιάδες κορυφῇσιν ἐθάμβεον εἰσορόωσαι Ἔργον Ἀθηναίης Ἰτωνίδος, ἠδὲ καὶ αὐτοὺς Ἥρωας.

Iam *crurum tenus.*] In manuſcriptis omnibus, vt & Aldus olim impreſſit, Nutricum tenus. itaque ſuo in veteri libro fuiſſe teſtatur Auantius, vt ſit id, quod Græci dicunt, μέχρι βρεφῶν.

Cum *Thetis.*] In manuſcripto vno, & in hoc, & in ſequenti verſu, Tum Thetidi.

Iugandum *Pelea ſenſit.*] Iugandi verbo ſic etiam vſus Horat. in Sæculari carmine,

—— *patriémque Proſperes decreta ſuper iugandis Feminis.*

Senſit autem Pontanus mutauit in Sanxit, quod in manuſcriptis non eſt. ipſæ verò nuptiæ Pelei Thetidiſque narrantur ab Apollodoro in. iii. Bibliothecæ.

Pater *ipſe.*] Nereus.

Heroes *ſaluete deum genus.*] Heſiodium expreſſit illud, Ἀνδρῶν ἡρώων θεῖον γένος, οἳ καλέονται Ἡμίθεοι.

Teque *adeo eximie, tædis felicibus aucte Emathiæ columen Peleu.*] In manuſcriptis omnibus Thetis, pro Tædis. praue. Heſiodum vero imitatus hæc ſcripſit, cuius ex epithalamio verſus citantur, Τρὶς μάκαρ Αἰακίδη καὶ τετράκις ὄλβιε Πηλεῦ, Ὃς τοῖσδ' ἐν μεγάροις ἱερὸν λέχος εἰσαναβαίνεις.

Cui *Iupiter ipſe, Ipſe ſuos diuum genitor conceſſit amores.* Eam enim amatam Ioui ſcribit Apollodorus, ſed cauſſas adfert, cur Peleo ſuos amores conceſſerit. ſcribit enim ſic, Αὖθις δὲ Πηλεὺς γα-

μὴ θέιν τ̃ Νηρέως, πεῖϑεσϑαι γάμῳ Ζεὺς, καὶ Ποσειδῶν ὑπέστη. Θέτιδος ϑ̃ πανσδέσης ἰνόδες τ̃ ἐκ ταύτης γεννηθέντα κρείττονα τ̃ πατρὸς, ἀπέσχοντο. ἔνιοι δέ φασι Διὸς ἐρῶντος, ὅτι τ̃ ταύτης συνουσίας, εἰρηκότας Προμηθέα τὸ ἐκ ταύτης αὐτῷ γεννηθέντα, οὐρανοῦ δυναστεύσειν. τινὲς ϑ̃ λέγουσι μὴ βουληθεῖσαν Θέτιν Διὶ συνελθεῖν ὑπὸ Ἥρας τραφεῖσαν. Δία ϑ̃ ὀργισθέντα θνητῷ ἐθελῆσαι αὐτὴν συνοικῆσαι.

T e *ne Thetis tenuit.*] Διατύπωσις poëtica in rebus optatiſſimis. Sic apud Terentium amator, *Teneo ego te mea Antiphila*. Ac Tenendi verbo eodem prope modo eſt vſus.

T e *ne ſuam Thetis conceſſit ducere neptem.*] Etenim Oceano ac Tethide nati Nereus ac Doris. quorum filia Thetis. Auiæ nomen ſcribi debet, Τηϑὺς. Neptis, Θέτις. differunt enim non ſcriptura tantum, ſed & quantitate ſyllabarum. Apollodorus in. I.

Oceanvsqve *pater, totum qui amplectitur orbem.*] In manuſcriptis omnibus. Oceanúſque mari totum qui amplectitur orbem. quam probam rectámque iudico lectionem. Manil. in IIII. in eandem ſententiam,

Ipſa notat tellus pelagi luſtrata corona,
Cingentis medium liquidis amplexibus vrbem.

Et Poëta vetus, Κύκλον ἀκαμάτου καλλιρρόου ὠκεανοῖο Ος γαῖαν δίνῃσι περιστρέφει ἀμφιελίσσων.

Oppletvr *lætanti regia cœtu.*] ſimiliter Statius in I. Thebaid.

——Diffuderat Argos
Expectata dies, læto regalia cœtu
Atria complentur.——

Linqvvnt *Phthiotica Tempe.*] Phthiotica dixit, opinor, ea, quæ ſunt ad Sperchium, ad differentiam eorum, quæ ſunt ad Peneum.

Graivoinasqve *domos.*] Cum in manuſcriptis omnibus legatur, Grauinoniſque domos: & in Vaticano, Graninoniſque domos: erudite Petrus Victorius, acutéque notauit in Crannoniſque domos. quam eſſe Theſſaliæ vrbem, præter Strabonem, Stephanum, cæteróſque Coſmographos, oſtendunt illa Ciceronis verba in II. de Orat. *Dicunt enim, cùm cœnaret Crannone in Theſſalia Simonides.* Campi Crannonij meminit Callimachus in Hymnis. Εὐρυμα δ᾽ ὅσσα Οὐρεα, ἢ πεδίον κραννώνιον. Corbinellus in manu ſcripto fuiſſe ait, Gyrtoniſque domos eámque lectionē confirmari teſtimonio Apollonij in. I. Argon. ἠδὴ δ᾽ ἀφνειὸν ἀφηλιπὼς Γυρτῶνα Κόρωνος. Et interpres vrbem eſſe Theſſaliæ dicit. Quod ſequitur, Ac mœnia Lariſſea, varie legitur in manuſcriptis primum ſic, Ac nitens Alacriſſa. deinde ſic, Ac nitentis alacriſſea. deinde etiam ſic, Ac nitentis alacriſſæa. in Vaticano autem ſic, ac Nicenis alariſſa. Mihi verò legendum videbatur. Arne tenus ac Lariſſa. Nihil enim manuſcriptæ lectioni propius comminiſci potui. vtráque verò eſt vrbs Theſſaliæ.

Pharsaliam *coeunt.*] Pontanus ſyllabæ conſuluit, probabilitérque legit, Pharſalum coeunt.

Non *glebam.*] Per diphthongum omnino ſcribendum. ſic enim in vetuſtiſſimis quibúſque libris ſcriptum reperio.

Arboris *vmbram.*] ramos cum frondibus.

A Verg. in II. Georg.

Tum fortes late ramos, & brachia tendens
Huc illuc, media ipſa ingentem ſuſtinet vmbram.

Figura nota.

Robigo.] Hoc quoque ſic ſcribendum eadem de cauſſa.

Qvacvmqve *opulenta receſſit Regia.*] Imitatus Vergilius dixit,

At domus interior regali ſplendida luxu.

Et Ouid. in II. Metam.

Pars ſecreta domus, ebore, & teſtudine cultos
Tres habuit thalamos.

B Fvlgenti *ſplendent auro, atque argento.*] Alcæus apud Athenæum in XIIII. ſimiliter. Μαρμαίρει ϑ̃ μέγας δόμος χαλκῷ.

Canuet *ebur ſolis.*] ſedibus, aut menſis: vtrumque enim ſignificatur eodem nomine. i. menſis, lectis. Cic. in Piſonem, *Græci ſtipati in lectulis, ipſe ſolus bibiturus, quæ eodem de ſolio miniſtrentur.* Horat. eodem in genere in II. Serm. idem prope dixit aliis verbis.

——Rubro vbi cocco
Tincta ſuper lectos canderet veſtis eburnos.

Tota *domus gaudet regali ſplendida gaza.*] Renidere dixit Horat.

C *Non ebur, nec aureum*
Mea renidet in domo lacunar.

Theognis, γέγηθε ϑ̃ γαῖα πελώρη.

Pvlvinar *vero diuæ geniale locatur.*] ὁ παστὸς, ſiue vt Ariſtophanes in Auibus dicit, λέχος γαμήλιον. ab Horat. atque aliis Lectus genialis dicitur.

Indo *quod dente politum.*] Indum ebur & Vergil. dixit,

Indum ſanguineo ſi quis violauerit oſtro
Forſan ebur.

Idem in Georg.

India mittit ebur.

Conchylis *purpura.*] Dictum fortaſſe ad
D differentiam purpuræ terreſtris, quæ Bacis legitur. Hoc Catullinum quale ſit, oſtendunt illa Lucretiana in VI.

Purpureúſque color conchyli iungitur vna
Corpore cum lana, dirimi qui non queat vſquam.

Hæc *veſtis.*] Locus inſignis & quem fortaſſe in hac ecbaſi ſibi propoſitum Catullus hæc ſcribens habebat, apud Apollonium in IV. cuius initium, Οἷς μάλα ϰ̀ πίπλον. Ἀφορμὴ huius poëmatis prope totius, vſitata quidem illa Homero, primùm in Achillis ſcuto deſcribendo, deinde Vergilio in Aeneæ quoque ſcuto. Ouidius in VI. Metamorph. ſimile quiddam imitatur in Philomelæ fabula, & auctor incertus in Ciri,
E
Sed magno intexens, ſi fas eſt dicere, peplo,

& quæ ſequuntur. Varro, opinor, hinc transferens Pelographian opus ſcripſerat. Verg. idem ſignificans,

Purpurea intexti tollunt aulæa Britanni.

Herovm *mira virtutes indicat arte.*] Argumentoſum opus vocant. Vergil.

Argumentum operis.

Prospectans *litore Diæ.*] Litus etiam in verſu faciendo ſcribendum ſimplici. T. Diā verò abſolute Naxon dixit, Homerum & Callimachum ſecutus. de quo ſic interpres Apollonij in

A illud Poëtæ in. IIII. Δίῃ ἐν ἀμφιάλῳ. Δίῃ ἐν τῇ Νάξῳ Καλλίμαχος. Ἐν Δίῃ τῇ γὰρ ἴσχε παλαίτερον οὔνομα Νάξῳ. Homerus in. λ. Odyſſ. Δίῃ ἐν ἀμφιρύτῃ. quo loco interpres Homeri, Δία νῆσος πρὸς τῇ Κρήτῃ. ἥτις Νάξος καλεῖται. ἱερὰ δὲ αὕτη τοῦ Διονύσου. Atque idem fabulam eodem prope modo expoſitam à Pherecyde tradit. Seruius quoque in. III. Aeneid. in illud Verg.

Bacchatámque iugis Naxon,

Diam hanc inſulam vocatam fuiſſe tradit. Et Hygin. in Corona, *Dicitur enim in inſula Dia, cùm Ariadne Libero nuberet.*

B Nec *dum etiam ſeſéque ſui tum credidit eſſe.*] Variè quoque hic verſus in manuſcriptis legitur. Primum ſic, Nec dum etiam ſeſéque ſui tui ſe credit. Deinde ſic, Nec dum etiam ſeſéque ſui ſe credit. Vereor itaque quid huic deſit verſui. iam ſi priorem lectionem ſequimur, legendum puto, Nec dum etiam ſeſe quæ ſit, tum credidit eſſe.

Inrita *ventoſæ linquens promiſſa procella.*] id eſt in vento ſcripta.

Saxea *vt effigies.*] Ariadna apud Ouid. in epiſtula.

Quamque lapis ſedes, tam lapis ipſa fui.

Et *magnis curarum fluctuat vndis.*] Verg. in. III. Aeneid.

Et magno curarum fluctuat æſtu.

C Et Herodianus de Commodo. Κυμαίνουσαν οὖν ἔχων πολλάκις φροντίδα τὴν ψυχήν. Et is, qui vulgo Muſæus creditur, Ἱστατο κυμαίνουσα πολυκλαύτοισι μερίμναις,

Non *flauo retinens ſubtilem vertice mitram.*] Retinere verbo ſic eſt vſus auctor incertus in Ciri,

Non niuea retinens bacchata monilia colle.

Atque alibi,

Purpureas flauo retinentem vertice vittas.

Non *tereti ſtrophio lactentis vincta papillas.*] Sic in manuſcriptis quoque præterquam in vno, in quo erat, Lacentis. Legendum forte, Luceotis. Sic enim pulchras ſignificat. vt & Statio Luci-

D dus Euan dicitur Bacchus, formoſus in primis deus. Alij legunt, Luctantis, vt quaſi loctentur papillæ turgentes. Nonius Marcellus in Verbo Strophium. *Strophium*, inquit, *faſcia breuis, quæ virginalem errorem cohibet papillarum.*

Sed *neque tum mitra neque tum.*] Idem oumerus apud auctorem Cyris.

Sed neque tunc ciues, neque tunc rex ipſe veretur.

Flvitantis *amictus.*] Sic Tacit. de morib. Germanorum, *Non fluitante veſte, ſicut Sarmatæ, ac Parthi, ſed ſtricta, ac ſingulos artus exprimente.*

E Omnia *quæ toto delapſa è corpore paſſim.*] Sic etiam loquitur Ouid.

—— humeris pallia lapſa meis.

Ipsivs *ante pedes fluctus ſalis allidebant.*] Legendum omnioo, vt eſt io manuſcriptis. Alludebant. Sic in definitione Litoris apud Cic. in Topicis. Iureconſultus Fluctum dixit eludere. Eodem modo Ouid. in Metam.

—— & in alludentibus vndis
Summa pedum, ſaléque tenus veſtigia tingit.

Et Arnobius in. VIII. aduerſus gentes, *Noſtris pedibus adluderet fluctus.*

Toto *te pectore Theſeu.*] In manuſcriptis omnibus. Toto ex te pectore Theſeu. Aldus ante ediderat, Toto te ex pectore.

Perdita.] Sic Vergil. in Bucol.

Perdita, nec ſera meminit decedere nocti.

A misera.] nominandi caſu, ſic etiam eſt omnibus in manuſcriptis.

Aosiovis *quam luctibus externauit.*] In manuſcriptis, vt & Aldus ante ediderat, Externauit. quo verbo alibi vtitur. *Externata malo.* Et Nonius verbum Externauit, agooſcit, & idem legit.

Spinosas *Erycina ſerens.*] Sic Ouid. vt opinor, hoc imitatus in II. Amor.

Quid geminas Erycina meos in corde dolores.

Et Horat. in. I. Carm.

Siue tu mauis Erycina ridens.

Similiter autem Theocritus, Κύπρις δ' ἁδὺ γελᾶσα μειδιῶσα. Eodem modo, quo Catullus loquitur poſt,

Nam, mihi quam dederis duplex Amathuntia curam.

Illa *tempeſtate ferôxque & tempore Theſeus.*] Sic etiam eſt omnibos in manuſcriptis. Aldus impreſſit ante, illa tēpeſtate ferox, & tempore. Ego, vt minimum à ſcripto diſcedam, legendum puto, Illa tempeſtate ferox qua, & tempore. vel, quo & tempore, vt exiſtat illa priſca dicendi ratio, poëtæ aptiſſima. Cic. in. III. de Orat. *Inuſitata ſunt priſca fere, ac vetuſta, & ab vſu cotidiani ſermonis iamdiu intermiſſa, quæ ſunt Poetarum licentia liberiora, quam noſtra, ſed tamen raro habet etiam in oratione poeticum aliquod verbum dignitatem. neque enim illud fugerim dicere, vt Cælius, Qua tempeſtate Pœnus in Italiam venit.* Vt ſit hoc loco, illa tempeſtate ac tempore, quo &c.

Anorooeoneæ *pœnas exoluere cædis.*] In manuſcriptis omnibus. Cum Androgeneæ. legendum, Androgenææ. Cum autem in omnibus libris præpoſitum, indicat fortaſſe ſic intelligendom. Cum exoluere, pro Exoluebant. cuiuſmodi nullum exemplum alibi reperio. Sententia quidem certè multo ſic eſſet facilior ad intelligeodom, & oratio ipſa nullo modo impediretur.

Qvis *anguſta malis cum mœnia vexarentur.*] Anguſta etiam in manuſcriptis. ſunt tamen qui legi veliot, Augoſta. in duobus paulo vetuſtioribus libris pro Vexarentur, Verſarentur. id eſt iactarentur. Mœnia autem, ipſis pro ciuibus.

Fvnera *Cecropiæ, ne funera portarentur.*] In manuſcriptis duobus. Ne funera. Illud rectius. Nec tamen ſic dictum accipio, vt illa alia, Innuptas ouptias, Inſepultam ſepulturam. neque enim eſt eadem compoſitio. Legendum verò ſuſpicor, Funera Cecropiæ nec funere portarentur. vt Efferri funere optimi dixerunt auctores. Funus autem pompam ipſam ſignificat, & amicorum frequentiam, in efferendo mortuo. Cic. pro Quinctio. *Si funus id habendum ſit, quò non amici conueniunt ad exequias cohoneſtandas.* Et Lucilius, *Nullo honore diſpletu, nullo funere.* Quæ verba ſic eſſe corrigenda arbitror, *Nullo heredis fletu, nullo funere.* Ouid. ad Liuiam,

Funera pro ſacris tibi ſunt ducenda triumphis.

Vel, Nec funere, cum viui eò venirent, non mortui, quod vere demum funus eſſet. Imitatus tamen videtur Manilius in. V. Aſtronom. de An-

dromeda. & priorem confirmare lectionem:

Induitúrque ſinus non hæc in vota paratos,
Virginis & viua rapitur ſine funere funus.

Q V A M *ſuauis exſpirans lectus odores.*] Non diſſimilis videtur huic loco, ille alter apud Vergil. in I. Aeneid.

At Venus Aſcanio placidam per membra quietē
Irrigat, & fotum gremio dea tollit in altos
Idaliæ lucos, vbi mollis amaracus illum
Floribus, & dulci adſpirans complectitur vmbra.

N O N *prius ex illo flagrantia declinauit lumina.*] Sic etiam apud Vergilium Dido Cupidinem falſa in imagine Aſcanij ſpectans, Expleri mentem nequit, ardeſcitque tuendo.

Q V A M *toto concepit pectore flammam.*] In manuſcriptis omnibus Cuncto, pro Toto. Vergil. Toto pectore ſic dixit in. VII.

Toto percepit pectore flammam.

H E V *miſere exagitans.*] Sic etiam in manuſcriptis duobus. In vno, Cum miſere. quod reiiciendum videtur.

C V R I S *hominum qui gaudia miſces.*] Amoribus; In eandem ſententiam alibi, *Qui dulcem curis miſcet amaritiem.*

Q V Æ Q V A *regis Golgos.*] In duobus manuſcriptis, Quique vt & Aldus ante impreſſerat. Golgos autem hoc eſſe legendum loco Petrus Bembus iam diu docuit. & eſſe hanc Theocriti imitationem, cuius alij verſum poſuere.

Q V A L I B V S *incenſam iactaſtis mente puellam Fluctibus.*] In manuſcriptis omnibus Qualibet. itaque veram lectionem deſidero.

I N *flauo ſæpe hoſpite ſuſpirantem.*] pulchro, Sic ξανθὸς Homerus dicit. Eodem modo etiam Iuuenal. Sat. V.

Et flaui ferro dignus Meleagri
Fumat aper.——

Corbioellus non ἀνοήτως Hoſpitem ac Suſpirare ſimul poſitas eſſe voces putabat S. litteræ frequentia quaſi ſuſpirantes ipſas. Sic Horat. in; III. Carm.

Atqui ſollicitæ nuntius hoſpitæ
Suſpirare Chloen.——

Q V A N T O *ſæpe magis fulgore expalluit auri.*] Idem alibi,

Hoſpes inaurata pallidior ſtatua.

Gabriel Faernus legendum putabat, Quam tum ſæpe magis.

A V T *mortem oppeteret Theſeus.*] Subaudiendum, Vt. At in manuſcriptis omnibus. Oppeteret.

N O N *ingrata tamen fruſtra munuſcula diuis Promittens.*] Munera, pro Votis, & iis rebus omnibus quæ dis offerebantur. Idem alibi,

Quam iucunda mihi munera libet Onyx.

Incertus auctor in Ciri,

Non accepta piis promittens munera diuis.

Et Promittere pro Vouere, vt & Catullus hoc loco, & idem ille incertus auctor. Et alibi Catul.

Læua protendens bracchia polliciita eſt.

Ouid. hæc eadem dona dixit,

Grata ferunt Nymphæ pro ſaluis dona maritis.

Et in: VII. Metam.

Aemoniæ matres pro natis dona receptis,
Grandæuique ferunt patres.

A T A C I T O *ſuſpendit vota labello.*] In manuſcriptis duobus pro Suſpendit, Succedit. in Maffei libro, Succendit, quod probabile videtur. Ego aut hoc retinendum puto, vt eam multa magno ſtudio nouiſſe intelligamus: aut pro, Succedit, Suſcepit, legendum. in veteribus enim libris, Succepit, pro Suſcepit, ſcribi non numquam ſolet. Sic in meo veteri libro Vergilij,

Succepitque ignem foliis.

N A M *velut in ſummo quatientem bracchia Tauro.*] Vergil. eodem genere contentionis vſus in II. Aeneid. dixit.

B *At veluti ſummis antiquam in montibus ornum,*
Cum ferro acciſam, crebriſque bipennibus inſtant
Eruere agricolæ certatim, illa vſque minatur,
Et tremefacta comam concuſſo vertice nutat,
Vulneribus donec paulatim euicta, ſupremum
Congemuit, traxitque iugis auulſa ruinam.

Et Electra apud Sophoclem de occiſo Agamemnone, Μήτηρ δ' ἐμὴ, χὠ κοινολεχὴς Αἴγισθος, ὅπως δρῦν ὑλοτόμοι σχίζουσι κάρα φονίῳ πελέκει. Taurus, mons notiſſimus.

S V D A N T I *cortice.*] In manuſcriptis duobus. Sudanti corpore. in vno, Cortice.

I N D O M I T V S *turbo contorquens flamine.*] Interponendam hoc loco diſtinctionem cenſeo.

C I L L A *procul radicibus exturpata.*] In manuſcriptis omnibus Radicibus exturbata.

P R O N A *cadit, latéque & comminus omnia frangit.*] Hoc vero minimè Catullinum eſſe contendam. In manu enim ſcriptis duobus eſt, Latéque cum eius obuia frangens. In vno, Latéque eius eius obuia frangens. Ego legendum ſuſpicor, Late quæcúmque ſibi obuia frangens. quod eſt ipſum apertius, & ſcriptæ lectioni propius. tametſi, Sibi, quod poſui, à litteris. Ius, aliquanto, quam illud, longius diſcedit. Sed comminiſci tamen aptius non potui.

I N D E *pedem victor multa cum laude reflexit.*] In manuſcriptis omnibus, vt & Aldus olim impreſſit, Inde pedem ſoſpes.

D S E D, *quid ego, à primo digreſſus carmine.*] In manuſcriptis omnibus. Sed quid ego in primo. illud tamen vſitatius.

V T *conſanguineæ complexum.*] Sic etiam in manuſcriptis duobus. In vno, Vt conſanguineum complexu. Legendum opinor, Vt conſanguineum complexum, pro, Conſanguineorum.

Q V Æ *miſera ignaro fleret deperdita lecto.*] Nec hoc quidem Catullinum, ac γνήσιον eſt. in manu enim ſcriptis erat, in aliis, Quæ miſera ignara deperdita læta. In aliis, Quæ miſera ignata deperdita leta. In aliis, Quæ miſera ignata deper-
E dite leta. Ignara autem, In gnata duas voces fuiſſe ſuſpicor. reliqua, quæ deſiderantur, niſi inuenta reſtitui non poſſunt. Vno in manuſcripto libro legiſſe ſe Faernus adfirmat, Quæ miſero gnatæ fleret deperdita luctu. Quod ſi Ignaro lecto legeremus, ſimile id quidem eſſet eius, quod alibi, *Sed quid ego ignaris nequiquam conqueror auris.*

O M N I B V S *his Theſei dulcem præferret amorem.*] In manuſcriptis omnibus. Portaret, non Præferret, legendum ſuſpicor, Omnibus his Theſei dulcem præoptarit amorem. Erit enim dicendi ratio facilior, atque aptior ad ſenten-

tiam efficiendam,& à manuſcripta lectione non multum diſſidens.

Avt *vt eam dulci.*] Nullo in manuſcripto erat, Dulci. itaque aut hoc, aut aliud eiuſmodi verbum deſideratur.

Devictam.] In manuſcriptis omnibus Deuinctam.

Ac *tum præruptos triſtem conſcendere montes.*] Ariadna in epiſtula apud Ouidium,

Mons fuit, apparent frutices in vertice rari.
Nunc ſcopulus raucis pendet aquoſus aquis.
Aſcendo, vires animus dabat, atque ita late
Aequora proſpectu metior alta meo.

In manuſcriptis verò omnibus Triſtis, non Triſtem. ſed hoc tamen probabilius. B

Siccine *me patrus abductam perfide ab oris.*] In manuſcriptis omnibus pro Abductam, Auectam legebam. idque probabilius videtur.

Siccine *diſcedens neglecto numine diuum.*] Sic poſt,

Diuum ad fallendos numine abuſum homines.

Immemor *à deuota domum periuria portas.*] Auctor incertus in Ciri, Portare luctum ſic dixit,

Aut amor inſana luctum portauit alumnæ.

Tibi *nulla fuit clementia prædo.*] In manuſcriptis omnibus non Prædo, ſed Præſto. idque ſequendum iudico. C

Vt *noſtri vellet miſereſcere pectus.*] In omnibus manuſcriptis, Miteſcere, non Miſereſcere. Sed hoc tamen probabilius.

At *non hæc quondam blanda promiſſa dediſti Voce mihi.*] In manuſcriptis omnibus non Blanda, ſed Vobis. Legendum fortè, At non hæc quondam, non hæc promiſſa dediſti Voce mihi. quo nihil omnino propiùs manuſcripto reperire potui. vt aliqua ex eo ſententia elici, & conſtare poſſet.

Nvn *hoc miſeram ſperare iubebas.*] Praue in manuſcriptis, Nec hoc miſeræ ſperare iubebas. Verbo Iubere, ſic ante eſt vſus, D

Certe tute iubebas animam tradere me.

Sed *connubia læta, ſed optatos Hymenæos.*] Nun hoc quoque non imitatus videtur Vergilius in IIII. Aeneid. Numerus quidem certè idem apud ipſum,& ſimilia verba,

Per connubia noſtra, per inceptos hymenæos.

Tvm *iam nulla viro iuranti femina credat.*] Legendum forte, Nunc iam. quam lectionem confirmare videntur Ariadnæ verba ipſius apud Ouidium in Epiſtula.

Nunc quoque nulla viro, clamabo, femina credat.

Aut iteremus, iam iam. quod irati ſolent. Auctor incertus in Ciri, E

Iam iam ſcelus omnia vincis.

Nvlla *viri ſperet ſermones eſſe fideles.*] Oratoric, neminem excipit. Ariſtoteles in II. Rhetor. Καθόλου δ' οὐδένα ὁρῶν, ἁρμόττει μάλιστα ὀργιζομένῳ καὶ ἐρῶντι, καὶ ἐν τέχνῃ ἀρχόμενον, ἢ ἀποδείξαντα. In eandem verò ſententiam Terentius in Andria, *Ita pol quidem res eſt, vt dixi, Leſbia, Fidelem haud ferme mulieri inuenias virum.* Et in Hecyra. *Perpol quam paucos reperias meretricibus Fideles euenire amatores Syra. Vel hic Pamphilus iurabat quotiens Bacchidi Quam ſancte, vt quiuis facile poſſet credere.* A Et quæ ſequuntur.

Qvi *dum aliquid cupiens animus prægeſtit apiſci.*] Ibidem Terentius,

Nam nemo illorum quiſquam, ſcito, ad te venit,
Quin ita paret ſeſe, abs te vt blanditiis ſuis,
Quam minimo pretio ſuam voluptatem expleat.

Apiſci autem, pro Adipiſci, veteres dicebant. Fabius Max. apud Priſcianum in VIII. Amitti magis, quam apiſci. In manuſcriptis legitur hic verſus hoc modo. *Quis cum aliquid cupiens animus prægeſtit apiſci.* Quis: ſermonibus ſcilicet.

Dicta *nihil metuere.*] Is numerus in tertio j ‹‹ ‹ ‹ι ‹jι‹ Vergil. in Bucol.

Nil noſtri miſerere.

Et in IIII. Aeneid.

Tecta metu petere, ruunt de montibus amnes.

In *medio verſantem turbine leti.*] Verſari eodem prope modo dicit idem poſt,

Ille autem prope iam mediis verſatur in vndis.

προφάνηγα ſic propemodum Græci dicunt. Anacreon, in III. Epigram. Οὗτος γὰρ καὶ σὲ τίνε ὁ φερέμαχος Ἄρης Ἡραίων ευρῶς ἐν προφάνεσι μάχῃ.

Potivs *germanum amittere creui.*] Decreui. Plautus in Ciſtell.

Tum anteibac te amari, & mihi amicã eſſe creui mea. Gymnaſium.

Et Lucil. Satyr. lib. v.

Poſtquam præſidium caſtris educere creuit.

Qvam *tibi fallaci ſupremo in tempore deeſſe.*] In manuſcriptis omnibus Deeſſe.

Nec *iniecta tumulabor mortua terra.*] In manuſcriptis omnibus pro Iniecta, Intacta. illud omnino rectius. Simile, opinor, vitium apud Cic. in libris de Legib. *Terra facta*, pro Iacta.

Qvod *mare conceptum.*] Ante dixit Mare ferum. Et Tibullus,

—— natam
Is Venerem rapido ſentiet eſſe mari.

Qvæ *Syrtis, quæ Scylla vorax.*] In manuſcriptis omnibus. Quæ Scylla rapax.

Prisci *præcepta parentis.*] Artificioſe eodem ab elemento incipientes litteras contexuit. tum carmen aſperauit ipſum de induſtria vocibus. R. littera ſtrepentibus.

In *veſtras.*] ἀρχαϊστικῶς, vt poſt docebimus.

Qvæ *tibi iucundo famularer ſerua labore.*] Quod effugiſſe ſe lætatur apud Vergilium Creuſa.

Non ego Myrmidonum ſedes, Dolopum ve ſuperbas.
Aſpiciam, aut Grais ſeruitum matribus ibo.

Candida *permulcens liquidis veſtigia lymphis.*] Hoc ipſo in genere eodem eſt vſus verbo apud Gellium in. II. cap. XXVI. Pacuuius, *Cedo tamen pedem lymphis flauis, flauum vt puluerem Manibus iſdem, quibus Vlixi ſæpe permulſi, abluam, Laſſitudinémque nimiam manuum mollitudine.* Itaque etiam canes, ac feræ ſuos fetus cum lingunt, Mulcere dicuntur. Silius Italicus in. v. *Tum clypeum quatit, aſperſum quem cædibus olim Celticus ornarat cruor, vmentique ſub antro, Ceu fetum lupa permulcens puerilia membra, Ingentem Aſſaricis cælo nutribat alumnum.* Idem vero Catullus ante tamquam de re liquida, de floribus ipſis dixit, *Quis permulſa domus iucundo riſit odore.* Manere enim, ac fluere odores, dicit Lucretius.

A I D, *quod ego ignaris nequicquam conqueror auris.*] In manuſcriptis duobus, Conqoerat. Ignaras auras ſic dicit, vt Cicero inanima quædam ſtolida dixit. At Callimachos leuari quoque dolore adfectos putat, ſi ignaris etiam auris conquerantur, atque in ſolitudine. Verſus illius apud Stobæum ſunt, Κουφοτέρω τότε φωτὶ διηλιθίοιο ἀνίας Ἐκ δὲ τεσσαράκοντα μοῖραν ἀφεῖλε μίαν, Ἤ ὅτ' ἐς ἄνδρα συνέμπορον, ἤ ὅτι κωφαῖς Ἀλγεα μὰψ ἀνέμοις ἔρχεται ἐξερέειν. Quibus in verſibus tertius mancus apod Stobæum legitur. Et auctor incertus in Ciri, *Vos ego, vos adeò venti teſtabor, & auræ.*

B E X T E R N A T A *malo.*] In manuſcriptis omnibus Extenuata. Sed illud probabilios. Eodem verbo idem antè vſus eſt, & Ouid. in Ibin. *Atque aliquid facias à veſpere Solis ad ortus, Cur externati rurſus agantur equi.*

Q V Æ *nullis ſenſibus aucta.*] Præditæ. Sic Lucretius, in III.

Quam vt opinor eam faciundum eſt ſenſibus auctam.

Et alibi,

Sic animas introduxerunt ſenſibus auctas.

N E C *miſſas audire queunt, aut reddere voces.*] Imitatus Vergil. in VI. ——*datur ora tueri*

Nate tua, & miſſas audire, & reddere voces.

P R O P E *iam medijs verſatur in vndis.*] Eodem modo etiam Horat. loquitur.

C *Et verſor ciuilibus vndis.*

S I C *nimis inſultans.*] Voo in manuſcripto, Sed nimis.

S Æ V A *Fors etiam noſtris inuidit queſtibus aures.*] In manuſcriptis, Autis. quæ vetus eſt ſcriptura, pro Aures.

V T I N A M *nec.*] Imitationem Vergilij Macrobius oſtendit. In manuſcriptis autem omnibus. Vtinam oe. quale illod Enni, *Vtinam ne in nemore Pelio.* Et quę ſequuntur.

P E R F I D V S *in Cretam religaſſet nauita funem.*] Horat. eodem modo in I. Carm.

D *Sine iactatam religat vdo*

Litore nauim.—— Sed, quod in Cretam dicit, ita in manuſcriptis eſt, ita dictum fortaſſe videri poſſit, vt à Cæſare, *Naues, quæ erant ad anchoras deligata.*

C O N S I L I V M *noſtris quæſiſſet ſedibus hoſpes.*] Sic vno in manuſcripto. in alijs, Requiſiſſet, ſed prauè.

N A M *quo me referam.*] Quo me vertam. Admonuit me Iacobus Corbinellus ſimiliom Medeæ verborum apud Euripidem, horum,

Νῦν ποῖ τράπωμαι; πότερα πρὸς πατρὸς δόμους,
Οὓς σοὶ προδοῦσα καὶ πάτραν ἀφικόμην.
Ἤ πρὸς ταλαίνας Πελιάδας; καλῶς γ' ἂν οὖν
E Δέξαιντό μ' οἴκοις, ὧν πατέρα κατέκτανον.

Cic. in extrema oratione pro Murena ſimili figura eſt vſus orationis; vel eadem potius cum ſequentibus.

I S T H M O N E O S *ne petam montes.*] In manuſcriptis omnib. Idmoneos. Ex quo alij Iſthmoneos, alij Idæos fecerunt. Iſthmoneus à quo dicatur, neſcio. certe Iſthmiæus à Statio, aliiſque dictum animaduerti. Iam quod Idæos an montes petat, dubitare ſe dicit, frigidom id qooque. Ego, aliquid vt auderem, legebam, Immanes ne petam moutes. refetoq. ad montes Diæ inſulæ.

A Sic verò Immanes montes dicit, vt Vergil. quoque, Immania ſaxa. Eiuſque inſulæ, in qua ſit, montes iotelligendos eſſe, verſus qui ſequitur, vt vno in manuſcripto eſt, oſtendit. nam, cum alijs in manuſcriptis ſit, *Diſcedens Pontum turbulentum vbi diuidit æquor*, in illo eſt, *Diſcurrens Pontum truculentum vbi claudit æquor.* Ego legendum ſuſpicabar, *A gurgite vaſto, Diſcurrens penitus truculentum vbi clauditur æquor.* Claudi autem intra mootes mare ipſum dixit, quod Νάξω, vt ſcribit Dionyſij interpres Euſtathius, ἀμφὶς φῦναι εἰκάζουσι. In eóſqoe ſinus ac receſſus influens mare obiectu mootiom laterúmque concluditur ac

B deſæuit. nam, quod nihil reſpondet, boc verò quanti faciendom ſit, cum ſententiam id oihil impediat, alij iudicent. Truculentum æquor dixit, vt aote, *Truculentáque pelagi,*

A N *patris auxilium ſperem.*] Ineptè ſuperiore illo loco Cretam intellexiſſemus, cum hic patris qui ſit in Creta, memioerit, atque eum ſe potios fugere debere ſignificet.

Q V E M *ne ipſa reliqui.*] Ne, περιττὸν, vt qood ſequitur, Qui oe fugit. pro Quem, Qui. Priſcianus valere additum Ne putat, ad confirmandom. nam in XVI. vbi de Ne particula, ſic ſcribit, *Hæc eadem*, inquit, *inuenitur & pro confirma-*

C *tiua*, vt Horat. in II. Serm. *O ſeri ſtudiorum, qui ne puteus Difficile, & mirum Rhodio quod Pitholeonti Contigit.* Hæc Priſcian. Eodem prope modo poſuiſſe Seneca videri poteſt in Epiſt. *Vt*, inquit, *ſcire quid illa eruerit, quid ne effecerit.* niſi legendum ſit, quidue. Et Vergil. in IIII. Æneid.

Quia ne auxilio iuuat ante leuatos.

Id eſt, vt interpretantur, re vera. Ex eodem genere videtur eſſe & illud Terentij.

Faciunt ne intellegendo, vt nihil intellegant.

Q V I *ne fugit lentos incuruans gurgite remos.*] In manuſcriptis omnibus non Lentos, ſed, Ventos. legendum forte, Ventoſo.

D N V L L O *ſola inſula tecto.*] Similiter Sophocles in Philoctete, vt putabat Corbinellus,

Τάδ' αὖτ' ἔρημα, κοὐδεὶς ἐνθάδ' ἐμπεσών.

N V L L A *fuga ratio, nulla ſpes.*] Vno in manuſcripto, Nolla eſt ſpes.

O S T E N T A N T *omnia letum.*] Imitatus Verg. dixit, *Præſentémq. viris intentant omnia mortem.* Plaotus in Rudente ſimiliter, *Hic ſaxa ſunt, hic mare ſonat, nec quiſquam homo venit mihi obuiam, &c.*

Q V A M *iuſtam à diuis expoſcam prodita multam.*] Idem poſt, *Supplicium ſæuis expoſcens anxia pœnis.*

C O M P R E C E R.] Vno in manuſcripto, Conprecer. quæ ſunt veteris ſcripturæ monumenta.

E E X S P I R A N T I S *præportas pectoris iras.*] μένα Hometicum videtur expreſſiſſe.

Q V A S *ego ve miſera.*] In manuſcriptis omnibus. Ve miſera. Sic Vergil. *Mantua ve miſera nimium vicina Cremonæ*, ideſt, Ve Mantua, & quæ ſequuntur.

Q V Æ *quoniam veræ naſcuntur pectore ab imo.*] Lucret. *Nam veræ voces tum demum pectore ab imo Eliciuntur*—— Idque de dolentibus.

V O S *nolite pati.*] Sic Cic. loquitur pro Milone, *Nolite, obſecro vos, pati, mihi acerbiorem reditum eſſe, quàm fuerit ille ipſe diſceſſus.*

S E D, *quali ſolam Theſeus me mente reliquit, Tali*

mente.] Similiter Corn. Tacitus, vt putabat Corbinellus, *Et luiſſe eam pœnam ea conſcientia, qua ſcelus patrauiſſet.*

Annvit *inuicto cæleſtum numine rector.*] In manuſcriptis duobus Inuito, non Inuicto. vt Homericum illud expreſſerit, κυανέῃσιν ὀφρύσι. Idem ipſum Euripid. φθέγξαι ἅπαν δοκεῖ οὐχ ἑκών, ἑκών.

Qvo *tunc & tellus, atque horrida contremuerunt Aequora.*] Homericum eſt, μέγαν δ' ἐλέλιξεν Ὄλυμπον. Vergilius exprimens dixit, *Annuit, & totum nutu tremefecit Olympum.* Verſus vtriuſque inter ſe contulit Macrobius. Idem Vergilius alibi loquente Ioue terram ipſam tremere dixit,

Infit, eo dicente, deûm domus alta ſileſcit,
Et tremefacta ſolo tellus, ſilet arduus æther,
Tum zephyri poſuêre, premit placida æquora pontus.

Ipse *autem cæca mentis caligine Theſeus Conſitus.*] In manuſcriptis omnibus Mente, legendum omnino puto, Mentem, vt ſit Conſitus mentem. Qua de lectione ne dubitandum quidem eſſe exiſtimo.

Sospitem, *& ereptum.*] Sic in Maffei libro. in duob. alijs, Soſpitem erectum, itaque putant nonnulli legendum, Soſpitem & erectum.

Namqve *ferunt, olim claſſi cum mœnia diua.*] Sic etiam eſt omnibus in manoſcriptis. Pontanus in alieno opere tantum ſibi permiſerat, vt, quæ non probaret ipſe, deleret, ſua poneret. itaque pro Claſſi Caſtæ fecerat. Claſſi autem pro Claſſe dixit. vt alibi, *Per medium claſſi barbara nauit Athon.* Et Vergil. in VIII. *Aductum Aeneæ claſſi.* Et Siſenna, apud Nonium Marcellum in verbo, Centones, *Perpetua claſſi.*

Linqveret *& gnatum.*] In manuſcriptis omnib. Linquentem gnatum.

Concreosrat *Aegeus.*] Eodem in genere & Horat. in 1. Carm. *Nauis quæ tibi creditum Debes Vergilium finibus Atticis.* Et Columella in prœmio lib. 1. *Iamque qui ædificare velint, fabros, & architectos aduocent, qui nauigia mari concredere, gubernandi peritos.*

Gnate, *mihi longa iucundior vnice vita, Gnate.*] Eadem iteratione vſus eſt etiam Vergil. in 1. Æneid.

Nate, meæ vires, mea magna potentia ſolus,
Nate patris ſummi, qui tela Typhœa temnis.

Langvida.] Vel fletu, vel diu inſpectando filio.

Lvmina *ſunt gnati cara ſaturata figura.*] In eodem genere Vergilius verbo Explere eſt vſus, *Expleri mentem nequit, ardeſcitque tuendo.* Et Terentius in Phormione, *Oculos paſcere.* Et Tacitus, *Velata parte oris, ne ſatiaret aſpectum.*

Non *ego te gaudens lætanti pectore mittam.*] Vno in manuſcripto, Lætanti corpore.

Canitiem *terra, atque infuſo puluere fœdans.*] Sic Vergil. in x.

Canitiem immundo deformat puluere. Et in XII.
Canitiem immundo perfuſam puluere turpans.

Nostræ qva *incendia mentis.*] Æſtus animi.

Carbasvs *obſcura dicat ferrugine Ibera.*] In manuſcriptis duobus Dicet. in vno, Decet. E priore lectione faciebam, Dicet. è poſteriore,

A Deceat, vel Doceat. Ferruginem Iberam etiam dixit Vergil. in veſtib. *Et ferrugine clarus Ibera.* Iacobus Corbinellus in Græcorum ſcriptis mihi ſe legiſſe adfirmauit, hęc de velo quod quæ reperitur apud, Plutarchũ in Theſeo. Οὐ Σιμωνίδης ὁ λευκὸν φησιν εἶναι τὸ δοθὲν ὑπὸ τοῦ Αἰγέως, ἀλλὰ φοινικοῦν ἱστίον, ὑγρῷ πεφυρμένον πρίνου ἄνθει ἐριθάλλου. καὶ τοῦτο τῆς σωτηρίας αὐτῶν ποιήσασθαι σημεῖον. ἐκυβέρνα δὲ τὴν ναῦν Ἀμαρσυάδης Φέρεκλος, ὥς φησι, Σιμωνίδης.

Qvod *tibi ſi ſancti conceſſerit incola Ithyni, Quæ noſtrum genus, ac ſedes defendere ſueta, Annuerit, tauri vt reſpergas ſanguine dextram.*] In manuſcriptis duobus ſic leguntur hi verſus,

B *Quod tibi ſi ſancti conceſſerit incola Ithonij,*
Quæ noſtrum genus, has ſedes defendere freti
Annuit, vt tauri reſpergas ſanguine dextram.

In vno, *Quod tibi ſi tanti conceſſerit incola Ithim.* Et poſt, *Annuit vt tauri reſperſa ſanguine dextram.* Cætera ſunt eadem, quæ in alijs manuſcriptis. Ex quo facile intelligitur, quid quantúmque mutauerint nimis ingenioſi homines, & à manuſcripta lectione, quam longe abierint. Ego, quam minimum emendans, legebam,

Quod tibi ſi ſancti conceſſerit incola Itoni,
C *Quæ noſtrum genus has ſedes defendere fretis*
Annuit, vt tauri reſpergas ſanguine dextram.

Quod ſi, inquit, Pallas Itonis, quæ noſtrum genus, id eſt, has ſedes, nam & patria ipſa ſic genus dicitur, auctore Porphyrio, itaque dicimus Πίνδαρος Θηβαῖος τὸ γένος. ac ſic quoq. Athenienſes, quo maxime gloriabantur, αὐτόχθονας eſſe ſignificat, Si Minerua, inquit, Itonia quæ fidentibus atque in ſe ſpem collocantibus, id enim, Fretis ſignificat, annuit has ſedes defendere, eadem conceſſerit, & quæ ſequuntur. De Itonia Minerua hæc fere reperio, primum apud Apollonij interpretem, Ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ Ἰτωνὶς Ἀθηνᾶ. καὶ ἐν
D Κορωνείᾳ πόλει τῆς Βοιωτίας, ἀπὸ Ἰτώνου τοῦ ἥρωος. Deinde apud Pauſaniam in Laconicis, Ὡς δὲ ἐστράτευσαν οἱ Βοιωτοὶ καταφρονήσαντες ἄνδρες ἐξ αὐτῶν ἐς ἱερὸν Ἀθηνᾶς ἐπικαλουμένης Ἰτωνίας. Poſtremo apud Strabonem in IX. Ἡ μὲν οὖν Κορώνεια, ἐγγὺς τοῦ Ἑλικῶνός ἐστιν ἐφ' ὕψους ἱδρυμένη. κατέλαβον δ' αὐτὴν ἐπανιόντες ἐκ τῆς Θετταλικῆς Ἄρνης οἱ Βοιωτοὶ μετὰ τὰ Τρωικά, ὅτε περ καὶ τὸν Ὀρχομενὸν ἔσχον. κρατήσαντες δὲ τῆς Κορωνείας ἐν τῷ πρὸ αὐτῆς πεδίῳ, τὸ τῆς Ἰτωνίας Ἀθηνᾶς ἱερὸν ἱδρύσαντο, ὁμώνυμον τῷ Θετταλικῷ. De Theſſalico alibi eodem in libro, Ἐκεῖ δὲ καὶ φαρμακίδων ἐν τῷ ἱεραπείῳ, καὶ ῥεῖ δι' αὐτοῦ ὁ Πενειός, καὶ ὁ Κουάριος, ὧν ὁ Κουάριος ῥεῖ πρὸς τὸ τῆς
E Ἰτωνίας Ἀθηνᾶς ἱερὸν εἰς τὸν Πηνειὸν ἐξιών. Quo tamen loco praue in impreſſis, Ἰτωνίας. Vrbs enim Ἰτώνια eſt. non Ἰτών. Neque enim, ſi qua eius nominis vrbs eſſet, tam Strabo, Pauſanias, Stephanus, interpres Apollonij præteriiſſent. quibus auctoribus templum tantum illud fuiſſe, & à ſacerdote ſic etiam dictum conſtat. Id autem, opinor, Ἰτώνιον dicebatur. latine Itonium. vnde eſt, quod in manuſcriptis omnibus legimus Itonij per II. geminum, tametſi Itonis eſſe etiam poſſit. Iton autem nullo modo ciuitas eſt intelligenda, ſed vel mons, vel campus, de quo Strabo eodem in libro, Θηβαΐδι δὲ ἐν τῇ μεσογαίᾳ τὸ Κρώκιον πεδίον μεταξὺ τῆς καταλήγοντος τῆς Ὄθρυος. δι' οὗ ὁ Ἀμφρυσὸς ῥεῖ ποταμός. τούτου δ' ὑπέρκειται ὁ Ἴτων, ὅπου τὸ τῆς Ἰτωνίας ἱερόν, ἀφ' οὗ καὶ τὸ ἐν τῇ Βοιωτίᾳ, καὶ ὁ Κουάριος ποταμός. Plutarch.

ὁ ἱερατικῶς ἀνηγόρευσεν feſtum eſſe dicit totius Bœotiæ Mineruæ Itoniæ, Ἡ δὲ ἀθροισθεῖσα ἱερὸν ἀκροπ τῶν τῇ Παμβοιωτίων ἑορτῇ, ὁ τὸν ἐς Κορώνειαν ἐλθόντα ἱερέα τῆς καθίζεται ἐπὶ τῷ βωμῷ τῆς Ἰτωνίας Ἀθηνᾶς. Itaque Sancti dixit Itonij, vt & Vergilius, *Sancti cuſtos Soractis Apollo.* Incolam eodem modo, quo poſt,

Grata Canopitis incola littoribus.

Hæc *vigeant mandata, nec vlla oblitteret ætas.*] Tacitus hoc quoque modo loquitur in II. *Pleraque manent, quædam ſtatim omiſſa ſunt, aut vetuſtas oblitterauit.* Et Hor. in II. Car. eodem prope modo, *Deleuit ætas.*

Vt, *ſimul ac noſtros inuiſent lumina colles.*] In manuſcriptis duobus, Simul hæc. in vno, Simul hic. quod eſſe rectius indico. illud alterum, Simul ac, vt nouitium abiudico.

Candidaqve *intorti. ſuſtollant vela rudentes.*] Gabriel Faernus ſub hunc verſum illum ſubiciebat, qui Catulli citatur, à Nonio Marcello, *Lucida qua ſplendent ſummi carcheſia mali.*

Cvm *te reducem ſors proſpera ſiſtet.*] In manuſcriptis omnib. non Sors, ſed, Ætas legebatur. id eſt tempus, dies ipſa.

Cvm *primum inflati conſpexit lintea veli.*] Sic erat in Maffei libro. in aliis, Inflanti. illud rectius.

Sic *funeſta domus ingreſſus tecta paterna.*] Sic etiam in manuſcriptis omnib. Sed illius probabilius, Paternæ, non Paterna, ſcriptum fuiſſe.

Qvala *Minoidi luctum.*] Sic omnino eſſe debet. inſcitia tamen librariorum in manuſcriptis erat, Minoida.

Qvæ *tum proſpectans.*] Nouitium hoc quoque in manuſcriptis omnib. erat, Quæ tamen aſpectans. erratum fortaſſe leuiter, & pro Tamen, legendum ſit, Tantum.

At *parte ex alia florens uolitabat Iacchus.*] Bacchum in inſula Naxo verſantem facit. Cuius rei cauſſa è Solini verbis intelligitur. *Sed Naxos*, inquit, *Dionyſia prius, quam Naxos dicta, vel quia hoſpita Libero patri, vel quod fertilitate vitium vincat cæteras.* Interpres Arateorum Germanici auget hanc probabilitatem. de Pleiadib. enim hæc ſcribit, *Dicit autem Pherecides Athenæus ſeptem ſorores fuiſſe Lycurgi filias ex Naxo inſula, & pro eo, quod Liberum educauerunt, à Ioue inter ſidera ſunt relata.* Quod autem Ariadnem quærit Liber, docet idem auctor in ſigno Coronæ nuptam hanc prius fuiſſe Libero patri. Sed Plutarchus in Theſeo Naxios quoſdam narrare ſcribit Ariadnas fuiſſe duas, ſeniorem alteram. quæ Libero patri nupſerit, iuniorem alteram à Theſeo raptam, & in Naxo inſula relictam. Hanc itaque totam hiſtoriam legere eſt apud eundem Plutarchum. In manu vero ſcriptis omnibus eſt, *At pater ex alia florens volitabat Iacchus.* Liber pater enim à poëtis dici ſolet. *Ex alia*: facile intelligitur, parte. quo modo etiam doceo in Commentationib. in Horat. in I. Carm. carmen interpretans, *Nec Martiales hædilia lupos.* Ex hœdilia enim, hœdi alia faciendum eſſe iudicabam. De Iaccho Herodotus in VIII. & Hermogenis interpres. à quo etiam verbum ἰακχάζειν.

Et *Niſigenis Silenis.*] Νυσαίοις τὸ θεός.

Te *quærens Ariadna, tuóque incenſus amore.*]

A Ἀντέρωτος Ἀριάδνης. Sic enim breuiſſime Bion apud Stobæum, Ἀντέρωτος Γαλατείας.

Horvm *pars tecta quatiebant cuſpide thyrſos.*] Hedera inuolutos.

Pars *è diuulſo.*] Omnibus in manuſcriptis veſtigium ſupereſt veteris ſcriptionis. Pars è diuolſo.

Obscvra *cauis celebrabant Orgia ciſtis.*] Orgia etiam Veneris ſunt, quod indicat veteris Poëtæ verſus apud Hephæſtionem. Αἱ Κυθηρίας ἐσπούδασ τ' Ὄργια ἐπίκεκαλοῖεν. De ciſtis vero, & calathis, in quibus ſacra reponerentur, adhiberi ſolitos lego tum in Cereris feſto, tum verò etiam in

B Dionyſijs. Cic. de Signis, vt Cornelius Fronto in exemplis elocutionum adducit, *Sacra*, inquit, *quædam more Athenienſium repoſita in capitibus virginum.* Ea vero ſacra Cereri fieri ſolita, declarat Callimachus in Hymno in Cererem, eiúſque interpres, qui tamen, neſcio quem ſecutus, non in capitibus, ſed in vehiculo ferri ſolita ſcripſit. Ariſtophanis interpres morem in Dionyſijs fuiſſe ſcribit, vti nobiles, primariæque virgines calathos geſtarent aureos, omnium rerum primitijs refertos. *Obſcura*: ſecreta, non vulgo nota. In Iunonis etiam feſto ſacra portare ſolitas virgines ſcribit in III. Elegiarum Ouid.

C *More patrum ſanctæ velatæ veſtibus albis*
Tradita ſuppoſito vertice ſacra ferunt.

Hæ Κανηφόροι à Græcis dicebantur.

Mvltaqve *raucisſonos efflabant cornua bombos.*] In manuſcriptis omnibus. Multi raucisſonos. Dubitandum igitur non eſt, quin legendum ſit, Multis, dandi caſu.

Barbaraqve *horribili ſtridebat tibia cantu.*] Id eſt Phrygia tibia. Sic, cum tres modi tibiarũ ſint, Ionicus, Lydius, Phrygius, hunc etiam barbarum dici, Acron, & Porphyrio tradunt.

Sanctis *cœpit decedere diuis.*] Cedere. Legendum forte, Sanctis cœpit dein cedere diuis.

D Hic *qualis flatu placidum mare matutino, Horrificans zephyrus proclines incitat vndas.*] Horrorem hunc vndarum Græci dicunt φρικά. ſic enim interpretatur Porphyrius in Homericis quæſtionib. Καὶ ἔστιν ἡ φρὶξ κινουμένου τοῦ πνεύματος ἀρχή. Σιμωνίδης δὲ αὐτὸν ὡς δεῖξαι πειρώμενος, οὕτως ἔφη. ἐς ἅλα φρίξουσα πνοά. Homerus in IIII. Iliad. alio quidem in genere, eadem contentione eſt vſus, Ὡς δ' ὅτ' ἐν αἰγιαλῷ πολυηχέϊ κῦμα θαλάσσης, Ὄρνυτ' ἐπασσύτερον Ζεφύρου ὕπο κινήσαντος, Πόντῳ μέν τε πρῶτα κορύσσεται, αὐτὰρ ἔπειτα Χέρσῳ ῥηγνύμενον, μεγάλα βρέμει, ἀμφὶ δέ τ' ἄκρας Κυρτὸν ἐὸν, κορυφοῦται. ἀποπτύει δ' ἁλὸς ἄχνην.

Avrora *exoriente.*] Sic & Q. Catullus apud

E Cic. in I. de nat. deorum.

Conſtiteram, exorientem auroram forte ſalutans.

Procadvnt, *leuitérque ſonant plangore cachinni.*] Cachinnare, de vndis opinor etiam dixit Attius in Phœniſſis.

Simul & circum magna ſonantibus excita ſaxis.
Sæua ſonando cum crepitu clangentes cachinnant.

Æſchylus in Prometheo, ποταμῶν τε πηγαί, ποντίων τε κυμάτων ἀνήριθμον γέλασμα. De auris Plutarchus quod ad hunc maximè locum pertinet, eodem modo, in libello, cui titulum fecit, ὅτι οὐδὲ ζῆν ἔστιν ἡδέως κατ' Ἐπίκουρον, Ridere verbo eſt vſus, Αἱ δὲ ἰδοῦσαι γαλήνην αὖραι, καὶ ἑτέρας ἕτερα τῷ σώματι

ἄκρας ὑπερκύπτων ὀρχήσεται. Soſicrates apud Athenæum de vtroque, Αὐτὸ δὲ κορμὸς ἐγχελύων κόμαισι Ἀνέχει κόρης Χείρωνος ἐοίκε πόδι.

M A O I S, *magis.*] Sic Plautus, Minus, minuſque. Et in Aulul. *Atque illa vero minúſque impendio curare.*

P V R P V R E A Q V E *procul nantes à luce refulgent.*] Purpuream lucem etiam dixit Ouidius in Faſtis, *Lataque purpurea luce refulſit humus.* Nantes vndas vt Catullus, etiam Manilius in III. dixit, *Aeraque & terras, flammamque vndamque natantem.* Purpuraſcere etiam vndæ commotæ ſiue remo, ſiue vento dicuntur. Sic Furius apud Gellium in XVIII. cap. XI. *Spiritus Eurorum virides cum purpurat vndas.*

A *ſe quiſque vago paßim pede diſcedebant.*] Sic vno in manuſcripto. in duobus, Ad ſe. Eſt autem vtrumque probabile. vt vel illos abiſſe diuerſos intelligamus, vel ad domos ſe ſuas recepiſſe. quo modo etiam Cic. loquitur in IIII. epiſt. ad Atticum, *Tu de via recta in hortos. Videtur commodius ad te, poſtridie ſcilicet.* Et in III. de rep. vt quidem citat Nonius, *Cuius etiam focum Cato ille noſter, cum venerat ad ſe in Sabinos, vt ex ipſo audiebamus, viſere ſolebat.* Verſus eſt veteris poëtæ apud Hephæſtionem, quem propè videtur expreſſiſſe Catullus, Εὐφραίνεσθ' ὑμᾶς, ... οἴκαδ' ἄλλος ἄλλοσε. Et ille Homericus in II. Odyſſ. Οἱ μὲν ἄρ' ἐσκίδναντο ἑὰ πρὸς δώμαθ' ἕκαστος. Ad ſe igitur, id eſt, domum. nam & Donatus in Phormione, Domum, id eſt, Ad ſe interpretatur. Diſcedere autem pro Redire etiam dicebant. Æmilius Probus in Themiſtocle, *Cum manere non auderent, & plurimi hortarentur, ut domos ſuas diſcederent, mœnibuſque ſe defenderent.*

Q V O R V M *poſt abitum.*] Eodem verbo etiam Plautus vtitur in Ciſtell. *Eas ſi adeas abitum, quam aditum malis.*

P R I N C E P S.] Primus.

A D V E N I T *Chiron.*] Apollonius in III. Bibliothecæ veniſſe etiam deos ad has nuptias narrat, ſed Chironem Peleo tuliſſe ac donaſſe haſtā è fraxino. Καὶ δίδωσι Χείρων Πηλεῖ δόρυ μείλινον.

Q V O S *Theſſala magnis Montibus ora creat.*] Lucret. in V.

Quod ſol, atque imbres dederant, quod terra crearat
Sponte ſua, ſatis id placabat pectora donum.

A V R A *parit flores tepidi fecunda Fauoni.*] Genitabilis aura Fauoni. Lucret. & Vergil. Ouid. in III. de Arte amandi, *Quot noua terra parit flores, cum vere tepenti Vitis agit gemmas, pigraque fugit hiems.*

Q V E I S *permulſa domus iucundo riſit odore.*] In manuſcriptis duobus. Quot permulſa domus. in primo, Quod permulſa. Legendum putat Faernus, Quo, quod valde probandum. niſi ſi quis, Quot, ideſt, Quot florum.

P E N E O S *adeſt.*] Omnibus in manuſcriptis, non Adit, ſed Adeſt.

V I R I D A N T I A *Tempe Linquens.*] In duobus, Vt viridantia Tempe. in vno, Vt inundantia Tempe. Laudo impreſſam lectionem. Sed fortè ſcriptum fuit, Vndantia tempe. Additum deinde à Grāmatico, cui id nouum videbatur, Vt inundantia. ſic enim & Vergil. in Georg. *Et iuuat vndantem buxo ſpectare Cytorum.* Tempe vero ſiluæ ſunt, de quibus Vibius Sequeſter vbi de montib. *Peneus Theſſaliæ, vbi ſilua, quas Tempe vocant, hunc Bebryces poſſederunt.* At Peneum ipſum fluuium ea fluere, declarat in Hymno in Delon Callimachus, Φεῦγε δὲ καὶ Πηνειὸς ἑλισσόμενος διὰ Τεμπέων.

N E R E I D V M *linquens claris celebranda choreis.*] In manuſcriptis omnib. Minoſim, non, Nereidum. è quo faciebam, Muſarum, vel, quod eſſe propius videtur, Mnemoſynæ. Claris autem, in vno etiam manuſcripto. in duobus, Doris. è quo faciebam etiam, Doctis. Mnemoſynæ autem doctas, ſiue claras vocat choreas, Muſarum, quæ verſari nemoroſis illis in locis finguntur. Eſſe enim Muſarum parens Mnemoſyne dicitur. *Celebranda:* frequentanda.

N O N A C R I A S.] Vitioſe omnino, legendumque cum Guarino, Non vacuus. In Maffei enim libro erat, Non acuas. nihil autem corruptæ veteri lectioni propius fingi poteſt. aliis in libris. Non acies. Et, Non acies. vnde factum Nonacrias. quod huic loco prorſus eſt alienum. Æſchylus in Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβαις. ſic Vacuum, ideſt, nil ferentem dixit, cui Ferentem opponit, ξυμβολεῖ φέρων φέροντι, καὶ κενὸς κενὸν καλεῖ. Sic Attius apud Feſtum, *Neque quiſquam à telis vacuus, ſed vti cuique obuiam fuerat, ferrum, alius ſaxum rudum.*

A T Q V E *ille tulit.*] Omnibus in manuſcriptis, Namque ille tulit. quod eſt ipſum valde probandum. Moſcum autem imitatus videri poteſt, qui, quæ aleret fluuius, ea ipſum portaſſe dicat. Moſchi apud Stobæum ſunt illa,

Ἀλφειὸς μετὰ Πίσαν ἐπὴν κατὰ πόντον ὁδεύῃ,
Ἔρχεται εἰς Ἀρέθουσαν ἄγων κοτινηφόρον ὕδωρ.
Ἕδνα φέρων καλὰ φύλλα καὶ ἄνθεα, καὶ κόνιν ἱεράν.

R A D I C I T V S *altas Fagos.*] In veteribus nummis, & lapidibus Siluanum videre eſt, cupreſſum ferentem radicitus. idq. ſignificans Vergil. in I. Georg. dixit, *Et teneram ab radice ferens Siluane, cupreſſum.*

L A V R V S,] Accuſandi caſu. vetuſte.

N O N *ſine nutanti platano*] Enniano more, cuius ex Annalib. verſus citatur, *Et capitibus nutantibus pinus rectoſque cupreſſos.* qui tamen verſus tam deprauatus corrigi haud ita facilè poteſt. Legendum vero ſuſpicabar, *Capitibus nutantes pinus, rectaſque cupreſſos.*

V N I G E N A M Q V E *tuam cultricem montibus Idæ.*] In manuſcriptis omnibus erat, Idri vel Ydri, vt eſt in Maffei libro. hoc probabilius videtur, ideſt, veræ propius lectioni. hic enim leuiſſimè mutans Hydræ faciebam, quæ ciuitas eſt Lydiæ. auctor Strabo. Eo autem tractu fere toto maritimo Apollo, vt idem tradit, colebatur. Dicit igitur Iouem cum ceteris Dis cælo aduenſſe, ſed ab eodem Ioue Apollinem, atque eius ſororem Dianam relictos montibus Hydræ. In, enim, præpoſitio nullo in manuſcripto legebatur. eſt autem, Montibus, dandi caſus. Sic & Perſius in Iambo, *Illis relinque.* Vnigenam vero ſororem, id eſt, vna cum Phœbo natam intelligit. quo verbo eodem modo etiam alibi vtitur, *Vnigena impellens nutantibus aera pennis.* Græci ſimul Natos διδύμους vocant, Callimachus apud Hephæſtionē, Δαίμονες εὐυμνότατοι διδύμων γενέται.

Sophocles in Trachiniis, ὁμόσπορον videtur dicere. A Sic enim de Apolline & Diana, Chorus apud illum, τὸν εὐφαρέτραν Ἀπόλλωνα προστάταν, ὁμοῦ δὲ παιᾶνα ἀνάγετ' ὦ παρθένοι, βοᾶτε τὰν ὁμόσπορον Ἄρτεμιν Ὀρτυγίαν. Cultricem vero abſolute, verſantem in montibus ac nemoroſis in locis. Sic Vergil. Catullum opinor ſecutus, in III. Æneid. *Hinc mater cultrix Cybele.* Sic enim erat in optimo illo admirandæ vetuſtatis libro. Seruius tamen multum laborat, multa comminiſcitur, ſed, vt mihi quidem videntur, aliena. Dianæ vero montes omnes ſacri erant, quod id ea optaſſet, & à Ioue eſſet precata. Eam enim Callimachus in Hymno ſic loquentem facit, Δὸς δέ μοι ὄρεα πάντα. B

H I S *corpus tremulum complectens vndique veſtis Candida.*] Hoc ipſo etiam ordine leguntur in manuſcriptis, non vt priorem verſum ſequatur, Et roſeo, Et cæt. Iiſdem in libris pro Veſtis, Queſtus. vitioſe omnino. quod ſcriptoris peccatum librarij fuit, que que, iterantis. Animaduerti autem & apud Catullum, & auctores alios idem ſæpè ſcriptores peccaſſe. Opinor ſic eſſe diſtinguendum, vt priorem verſum puncto ſiſtamus, vt Parcas longa veſte amictas fuiſſe intelligamus, tum ſequatur verſus alter qui in manuſcriptis duobus ſic omnino legitur, *Candida purpurea tuos intinxerat ora.* in vno, *Candida purpurea Tyros intinxerat ora.* Mihi vero legendum videbatur, ſi quid tamen hoc loco non deſit, quod vehementer ſuſpicor, *Candida purpurea Tyros intertinxerat ora.* vt varia vſas longa veſte intellegamus, vel limbo ipſo vario. vt candida extrema intertexta purpura diſtingueret. Tingere vero, & Intertingere dicitur Tyrus, quod in ea purpura hunc colorem imbibit. Sic Tibullus & Tyron adhibuit eodem in genere, *Illi tertent præbere colores, Africa puniceum, purpureumque Tyros.* Ora vero idem, quod Græcis ὦα. Orpheus, ſiue quiſquis alius auctor, in Hymno in Parcas, purpureis vſas veſtibus ſignificat, αἵγε πορφυρέοισι καλυψάμεναι ὀθόνῃσιν. In Pelei vero à Thetidis nuptiis cantaſſe Parcas ſic finxit, vt olim Muſas ferunt in Harmoniæ nuptiis. Pauſan. in Arcadicis. Ἐπᾶσαι δὲ ἀποδεχομένας φασὶ Μούσας ἐς τὸν Ἁρμονίας γάμον.

A T *roſeo niueæ reſidebant vertice vittæ.*] Plato in x. πολιτειῶν, albis indutas veſtibus Parcas eſſe dicit, Ἄλλας δὲ καθημένας πέριξ δι' ἴσου τρεῖς ἐν θρόνῳ ἑκάστην θυγατέρας τῆς ἀνάγκης μοίρας λευχειμονούσας στέμματα ἐπὶ τῶν κεφαλῶν ἐχούσας. Et reliqua.

D E X T E R A *tum leuiter deducens fila ſupinis.*] Eodem modo loquitur etiam Ouid. in IIII. Metam. *E quibus vna leui deducens pollice filum.*

T V M, *prono in pollice torquens.*] Sic enim in manuſcriptis.

L I B R A T V M *teretis verſabat turbine fuſum.*] Eodem in genere verbo eo Ouid. vtitur in IIII. Metamorph.

Aut ducunt lanas, aut ſtamina pollice verſant.

L A N E A Q V E *aridulis hærebant morſa labellis.*] Subiectio ſub oculos ὑποτύπωσις. Morſa vero dixit, vt & Manſa, dicuntur.

P E L L E N T E S *vellera voce.*] Faernus legebat, Pellentes aera. Ego legebam, Pectentes vellera. nam & Vergil.

A *Velleraque vt folijs depectant tenuia Seres.*

O *decus eximium, & magnis virtutibus augens.*] Omnibus in manuſcriptis adeſt, Et, particula. itaque legendum, vt vel auctum, vel creſcens intelligamus, vel quod augeat. *Emathiæ tutamen opis.* Sic enim eſt in Maffei libro. in reliquis, Emathiæ tutamen. qua vero re augeat, ſtatim ſignificat, addens, *Clariſsime nato.* tametſi in manuſcriptis erat, Cariſſime. illud probabilius. Sic Cic. in III. de Officiis. *Vt enim cæteri ex patribus, ſic hic, qui illud lumen progenuit, ex filio eſt nominandus.*

C V R R I T E *ducentes ſubtemina, currite fuſi.*] Macrob. in VI. Saturn. cum Catullino hoc illud

B Vergili confert, *Talia ſæcla ſuis dixerunt currite, fuſis.* Subtemina vero, non Subtegmina legendum eſſe, doceo in Commentationibus in Horatium. Incidi poſt in vetuſtiſſimum Plinij librum, in quo ſic etiam ſcriptum erat in XI. *Ipſo ſe pondere vſus exercere a medio incipit, circinato orbe ſubtemine adnectens.*

Q V Æ *tibi flexo animo mentis perfundat amorem.*] Sic etiam in manuſcriptis, Animum mentis, ſic, vt contra alibi mentem animi. Perfundere amorem, dixit, transferens à liquidis. Sic Vergil. in I. Æneid. *Longumque bibebat amorem.* Et in VIII. *Ille repente Accepit ſolitam flammam, notuſque medullas Intrauit calor, & labefacta per oſſa cucurrit.*

C Flexanimo: μαλακογνώμονι. quo verbo Æſchylus vtitur in Prometheo.

C O N I V N G E R E *ſomnos.*] Sic hoc dixit, vt alibi poſt, *Iungere amores.*

N V L L A *domus tales vnquam contexit amores.*] Hic, & qui ſequuntur verſus tres in manuſcriptis duobus non erant, qui tamen legebantur in Maffei libro. Contexit autem, eodem recto clauſit, videntur idem Græci dicere, cum contubernales ὁμοστέγους dicunt.

N A S C E T V R *vobis expers terroris Achilles.*] Μεγαλήτωρ. Idem prope Thetidi Proteum dixiſſe,

D narrat Ouid. in XI. Metam.

Namque ſenex Thetidi Protheus prædixerat vnda,
Concipe, mater eris iuuenis, qui fortibus auſis
Acta patris vincet, maiorque vocabitur illo.

Q V I *perſæpe vago.*] Idem numerus apud Horat. in V. Carm. *Qui perſæpe caua.*

F L A M M E A *præuertet.*] Sæpiſſime ab Homero dicitur, πόδας ὠκὺς Ἀχιλλεύς.

C V M *Phrygij Teucro manabunt ſanguine riui.*] In Maffei libro erat, *Cum Phrygij Teucro manabunt ſanguine teneri.* Hoc extremum emendatum deinde ab eodem ſcriba librario, Teucri. In duobus aliis, *Cum Phrygij tenero manabunt ſanguine Teucri.* Legendum forte, *Cum Phrygij tenero mana-*

E *bunt ſanguine campi.* Vel, *Cum Phrygiæ Teucro manabunt ſanguine terræ.* Vel, *Cum Phrygij Teucro manabunt ſanguine mari.* Nam Riui legendum nullo modo puto, cum poſtea dicat, *Teſtis erit magnis virtutib. vnda Scamandri.* Sunt, qui legant Trunci.

P A R I V R I *Pelopis vaſtabit tertius heres.*] Tres enim Pelopis heredes fuiſſe, declarat Homerus,

——— ἀνὰ δὲ κρείων Ἀγαμέμνων,
Ἔστη σκῆπτρον ἔχων, τὸ μὲν Ἥφαιστος κάμε τεύχων,
Ἥφαιστος μὲν δῶκε Διὶ Κρονίωνι ἄνακτι,
Αὐτὰρ ἄρα Ζεὺς δῶκε διακτόρῳ Ἀργειφόντῃ.
Ἑρμείας δὲ ἄναξ δῶκεν Πέλοπι πληξίππῳ.

Αὐτὰρ ὁ αὖτε Πέλοψ δῶκ' Ἀτρέϊ ποιμένι λαῶν.
Ἀτρεὺς δὲ θνήσκων ἔλιπεν πολύαρνι Θυέστῃ.
Αὐτὰρ ὁ αὖτε Θυέστ' Ἀγαμέμνονι λεῖπε φορῆναι.

CLARAQVE *facta.*] Ἐπίσημα. Vergil. in VII.
Hunc decus egregium forma mouet, atque iuuenta,
Hunc atauí reges, hunc claris dextera factis.

CVM *tremulo incanos ſoluent à vertice crines.*] In manuſcriptis duobus, Cum intrituum canos. In vno, Cum incuruum canos. Ego vero legendum puto, Cum incuruo incanos ſoluent à vertice crines. De induſtria enim particulam, In ἐπιτεταμένως vtrique verbo præpoſuit.

B PVTRIDAQVE *infirmis variabunt pectora palmis.*] Ipſo planctu. Infirmis: ideſt, teneris. Sed vno in manuſcripto erat, Putida, non Putrida. ita vero tunſa ſignificat, & liuida. Variabunt maculis, è plagis, & tunſionibus.

NAMQVE *velut denſas proſternens meſſor ariſtas.*] Verbum illud, Proſternens, varie legitur. Præcernens, in Maffei libro, Præteriens, Præter ves. quibus in omnibus non Meſſor, ſed Cultor legebatur. Ego vero coniecturam faciebam legendum. Præcerpens cultor. Dicit autem Cultorem, Colonum.

SOLE *ſub ardenti.*] Vt Vergil.
Sole ſub ardenti reſonant arbuſta cicadis.

C PROSTERNET *corpora ferro.*] In manuſcriptis omnibus Proſternens. vitioſe.

TESTIS *erit magnis virtutibus vnda Scamandri.*] In eandem ſententiam Horatius, *Teſtis Metaurum flumen.* In Scamandri, S. eliſit, ἀρχαϊκῶς.

QVÆ *paſſim rapido diffunditur Helleſponto.*] Cuiuſmodi ſit Scamandri ῥεῦμα, declarat. Rapidum vero Helleſpontum dicit, propter anguſtias.

ALTA *tepefaciet.*] In huiuſmodi compoſitionibus ſecundam ſyllabam, & idem poſt, & Lucretius non ſemel produxit.

D CVM *teres excelſo coaceruatum aggere buſtum.*] Habet omnino hoc proprium Catullus, vt, quod fit, aut quod factum eſt, cuiuſmodi ſit, narrando ſub oculos ſubiiciat. Buſta vero ea figura fuiſſe, è multis veſtigiis Romæ perſpicimus. Verg. in XI. pro excelſo, terreno poſuit, *Regis Dercenni terreno ex aggere buſtum.*

VRBIS *Dardaniæ Neptunia ſoluere vincla.*] Apte vtrumque coniunxit, Soluere, & Vincla. tranſlatum vtrumque. Solui enim dicuntur ædificia, quæ diruuntur. Sic Græci, Καταλύειν, dicunt. Atque idem ſignificans Auguſtus in Carmine de Vergilij Æneide. *Soluetur littera diues.* Ac poſt, *Tam ſacrum ſoluetur opus* Vincla vero, opera ipſa, quaſi texta. hoc enim verbo in eodem genere

E Callimachus in Hymno in Apollinem vtitur, *Αὐτὸς δὲ θεμείλια Φοῖβος ὑφαίνει.* Et Theocritus in Ptolomæum, *Καὶ οἱ χρυσείω δόμος ἐν Διὸς οἴκῳ δέδμηται.* Et Dominus in Euangelio Iohannis, *Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν.* Et Salluſt. Vincire verbo eodem modo eſt vſus. in deſcriptione enim carceris Tulliani. *Atque inſuper*, inquit, *camera lapideis fornicibus vincta.*

ALTA *Polyxenia madefient cæde ſepulchra.*] In manuſcriptis omnibus Madeſcent, vno Madefient. Legendum forte, Madideſcent. vel, Madidaſcent, à Madido, vt Madeſco, à Madeo. quo-

A rum tamen exempla non habeo.

ANCIPITI *ſuccumbens victima ferro.*] Ἀμφιδέξιον, opinor, Græci dicunt, quod vtrique manui ſit habile, atque aptum. Euripid. in Hippolyto. *Οὐ παύσετ', ἐν θύραις ἀμφιδέξιον σίδηρον.*

HESTERNO *collum poterit circumdare filo.*] Hoc è conſuetudine poſitum. Auctor incertus de Deriuationibus, qui penes me eſt, *Collumbar*, inquit, *genus vinculi, quod ponitur in collo.* Itaque neſcio, an eiuſmodi ſit, quod ſignificat Catullus. Signa vero adultæ ætatis ſunt nares tumidæ, collum robuſtius. Nemeſianus Ecloga. II. *Et tibi iam tumidæ nares, iam fortia colla.*

B TALIA *præfantes quondam.*] Sic diſtinguo. deinde quod reliquum eſt ſimul legendum puto.

SÆPIVS, *& ſeſe mortali oſtendere cœtu.*] In manuſcriptis duobus Nereus. in vno, Hereus, ſine, Et, particula. Legendum forte, *In terris ſeſe & mortali oſtendere cœtu.* aut, Et vero Ioannes Baptiſta Sigicellus Bononienſis vir Græce Latinéque doctiſſimus, & in coniiciendo ſane εὔστοχος, es Hereus, Heroum faciebat, ſed addebat etiam, Et. particulam, *Heroum & ſeſe mortali oſtendere cœtu.* In eandem ſententiam apud Ouidium Ianus,

C *Tunc ego regnabam, patiens cum terra deorum*
Eſſet, & humanis numina mixta locis.

Et quæ ſequuntur apud illum.

TEMPLO *in fulgente.*] Sic etiam in manuſcriptis omnibus Pontanus fecerat, A fulgente. ſed illud omnino retinendum. vt templo in fulgente annua ſibi ſacra fieri viderat.

CONSPEXIT *terra centum procurrere currus.*] In duobus Percurrere, non Procurrere. In Maffei libro, Procumbere. illud rectius. in quam ſententiam Vergilius, etiam in III. Georg.
Illi victor ego, & Tyrio conſpectus in oſtro,
Centum quadriiugos agitabo ad flumina currus.

D CVM *Delphi tota certatim ex vrbe ruentes.*] Delphi: ex vrbe. In primo μετωνυμία. Vergil. dixit ſimiliter in IIII. Æneid. *Totaque ex vrbe ſequentur.* Idem in IIII. Georg. *Mane ruunt portis.*

HERA.] Dea domina. Sic alibi, *Hoſtia cœleſtis pacificaſſet heros.*

CVPIDA *demente.*] Auara. Horat. *Qui cupit, aut metuit, liber mihi non erit vnquam.*

PERFVDERE *manus fraterno ſanguine fratres.*] Vergil. imitatus, *Gaudent perfuſi ſanguine fratrum.*

DESTITIT *extinctos natus lugere parentes.*] Illi, inquit, magno filij ſcelere ἀδικήματι è vita exceſſere.

E FLORE.] Sic Terent. *Flos ipſe.* Atque hæc in Catilinam dicta propriè videtur, de quo Salluſt. *Poſtremo captus amore Aureliæ Oreſtillæ, cuius præter formam nihil vnquam bonus laudauit, quod ea nubere illi dubitabat, timens priuignum adultum ætate: pro certo creditur, necato filio, vacuam domum ſceleſtis nuptiis feciſſe.*

IGNARO.] Neſcienti cum matre ſe rem habere.

SVBSTERNENS *ſe impia nato.*] Horat. hoc in genere verbo Subſidere eſt vſus. *Iuuet vt tygres ſubſidere ceruis.*

M. ANT.

M. ANT. MVRETVS.

QVOD initio dixi, hàſce inſcriptiones, quæ in impreſſis libris leguntur, ab ipſis auctoribus non eſſe factas, vel ex eo intelligere licet, quod libellum hunc Argonautica vulgo nominari videmus; deceptis videlicet hominibus imperitis, eo quod Catullus à deſcriptione expeditionis Colchicæ exordium ducit, neque animaduertentibus id eum facere, vt commodius ingrediatur ad celebrandas Pelei nuptias, qui præcipuus huius poëmatis veluti ſcopus eſt. itaque iure optimo à viris eruditiſſimis adulterina illa inſcriptio repudiata eſt. Deſcripturus igitur Pelei nuptias, primum narrat, Peleum tunc Thetidis amore irretitum fuiſſe, cum ad vellus aureum vna cum ceteris Græciæ principibus nauigaret. Qua in re ſuo quodam iure ab aliorum poëtarum narratione diſcedit. Nam Orphei (ſi modo eius ſunt Argonautica, quæ nomen ipſius præ ſe ferũt) Apollonij, Valerij Flacci, Claudiani & aliorum teſtimonio, quo tempore profecti ſunt Argonautæ, non modo Thetidem duxerat Peleus, ſed etiam Achillem ex ea ſuſceperat, iamque Chironi educandum tradiderat. Sed non eſt à poëtis aut conſtantia, aut hiſtoriæ fides nimium ſobtiliter exigenda.

PELIACO.] Ad Pelion enim Theſſaliæ montem ædificata eſt Argo. Diodotus v. Bibliothecæ. vnde & πηλιὰς ἀργὼ ab Apollonio dicitur.

PINVS.] Non, quod è pinu contextam hanc nauem fuiſſe conſtet: ſed, more poëtico, pinum pro qualibet arbore apta conficiendis nauigijs nominat. alioqui enim Orpheus eam ex piceis quercubuſque compactam fuiſſe dicit,

Καὶ χαροποὶ ποτὶ χεῦμα γεγηθότες ἕλξαν νῆα,
Ἀργὼ πευκήεσσάν τ' ἠδὲ δρυσὶ γομφωθεῖσαν. id eſt,
Ac placidos lati in fluctus deducere nauem
Et piceis Argo, & quernis trabibus compactam.

At idem alio loco faginam eam fuiſſe ait. Quin cùm Euripides πεύκην dixiſſet, Ennius abietem vertit, cuius ſunt illa,

Vtinam ne in nemore Pelio ſecuribus
Caſa cecidiſſet abiegna ad terram trabes:
Neve inde nauis incohandæ exordium
Cepiſſet, quæ nunc nominatur nomine
Argo, qua vecti Argiui delecti viri
Petebant illam pellem inauratam arietis
Colchis, imperio regis Peliæ per dolum.

Valerius autem eum robora, pinoſque ad eam conficiendam adhibuiſſet, paulo poſt vocat eam,

—— preſſam regibus alnum.

Sed nihil apud poëtas iſto figuræ genere vſitatius. Alexander Cornelius, vt eſt apud Plinium, arborem eonem appellauit, ex qua facta eſſet Argo, ſimilem robori viſcum ferenti, quæ nec aqua, nec igni poſſet corrumpi. Sunt qui hanc primam nauem fuiſſe arbitrentur: alij eam, quæ à Danao facta eſt, vt eſt apud interpretem Euripidis. Argo autem vocatam, vel quod ἀργὸν celerem veteres dixerint, vnde & lethargum eum, qui celeriter obliuiſceretur: fuerit autem nauis hæc inſigni celeritate: quo fit, vt eam Varro eititemem vocet: vel quod eam Argus quidam

A ædificauerit. in aſtrum tandem conuerſa eſt.

PHASIDOS *ad fluctus.*] Hic fluuius ex Armenia fluens, Colchida, Ponti regionem, alluit.

ET *fines Æetæos:*] Colchida ipſam, vbi tum Æetes regnabat, Medeæ pater.

CVM *lecti iuuenes.*] Florem heroum cum Iaſone nauigaſſe ait Theocritus.

ARGIVÆ *robora pubis.*] Ex omni Græca iuuentute robuſtiſſimi.

AVSI *ſunt.*] Quod ante eos nemo auſus fuerat.

VADA *ſalſa.*] Mare. [illegible]

CITA *puppi.*] Videtur alludere ad id Argus

B etymon, quod ſupra attulimus.

AVRATAM *pellem.*] πάγχρυσον δέρας, Euripides: δέρας χρύσεον, & χρύσεον κῶας, Orpheus, & Apollonius, eius videlicet arietis, quo Phryxus mare traiecerat. Varro lib. II. de re ruſtica, figmẽtum hoc ad pecudum caritatem refert. eius verba ſunt. *De antiquis illuſtriſſimus quiſque paſtor erat, vt oſtendit Græca, & Latina lingua, & veteres poetæ, qui alios vocant, πολύαρνας, alios, πολυμήλους, alios πολυβούτας: qui ipſas pecudes, propter caritatem, aureas habuiſſe pelles tradiderunt, vt Argis Atreus, quam ſibi Thyeſtem ſubduxiſſe queritur; vt in Colchide Æetes, ad*

C *cuius arietis pellem profecti regio genere dicuntur Argonautæ; vt in Libya, ad Heſperidas vnde aurea mala, id eſt, ſecundum antiquam conſuetudinem, capras, & oues, quas Hercules ex Africa in Græciam exportauit. ea enim ſua voce Græci appellarunt μῆλα.* Neque deſunt, qui vellus illud, libellum fuiſſe tradant, quo auri faciendi ratio contineretur. Simonid. in hymno, quo Neptunum celebrauit, purpurei illud coloris fuiſſe dixit, quo à marinis purpuris, in traiectione illa, aſperſum fuiſſet.

AVERTERE.] Hoc verbo dolus quidam ſæpe indicatur. Virgilius,

Quo regnum Italiæ Libycas auerteret oras.

D Licinius Macer pro Tuſcis, (citat Priſcianus) *Quos oportuit amiſſa reſtituere, hi etiam reliquias auerterunt.* Cicero Frumentaria, *Quid ſi doceo te non minus domum tuam auertiſſe, quam Romam miſiſſe decumarum nomine?*

DIVA *quibus.*] Pallas. Virgilius,

—— Pallas, quas condidit arces.

Ipſa colat. Athenis in arce colebatur.

IPSA.] Mineruam ipſam vna cum Argo manus operi admouiſſe, aiunt poëtæ.

CVRRVM.] Nauem. catachreſis.

ILLA *rudem.*] Intactam.

CVRSV.] Metaphora.

E PRIMA.] Vide Plinium, cap. LVI. lib. VII.

AMPHITRITEN.] Mare, παρὰ τὸ ἀμφιτρίβειν τὴν γῆν. Poëtæ Neptuni vxorem eſſe dicunt.

EMERSERE *feri.*] Apollonius deos ipſos ſuperos, nymphaſque Peliadas, Argus nouitatem, heroumque præſtantiam admiratos fuiſſe dicit,

Πάντες δ' οὐρανόθεν λεῦσσον θεοὶ ἤματι κείνῳ
Νῆα, καὶ ἡμιθέων ἀνδρῶν μένος, οἳ τότ' ἄριστοι
Πόντον ἐπιπλώεσκον. ἐπ' ἀκροτάτῃσι δὲ νύμφαι
Πηλιάδες κορυφῇσιν ἐθάμβεον εἰσορόωσαι
Ἔργον Ἀθηναίης Ἰτωνίδος, ἠδὲ καὶ αὐτοὺς
Ἥρωας χείρεσσιν ἐπικραδάοντας ἐρετμά.

NVTRICVM *tenus.*] Mammarum tenus.

TVM *Thetis humanos.*] Cum tamen eos valde

A auerſaretur: cupiebat enim è Ioue grauida fieri, quæ reſponſum accepiſſet à Proteo, filium è ſe procreatum iri maiorem eo, (quicunque is tandem eſſet) à quo procreatus foret. vide Ouidium XI. Metamor. quin & Iuppiter ipſe, eius amore correptus, voti eam cõpotem feciſſet, niſi à Prometheo inſtantis periculi admonitus eſſet. quam etiam ob cauſſam, liberatum è Caucaſo Prometheum, narrat Lucianus cum Apollonius contra, Iouem quidem à Themide admonitum, Prometheum vero Herculis beneficio liberatum fuiſſe dicat, idque etiam ipſe Prometheus apud Æſchylum ita vaticinetur fore.

B PATER *ipſe.*] Nereus.

O *nimis optato.*] Ingreſſurus ad canendas Pelei nuptias, ceteros Argonautas, ab eis digreſſurus, ſalutat, ſeque eorum laudes verſibus ſuis celebraturum pollicetur.

NIMIS *optato.*] Hinc expreſſum eſt illud Virgilianum, *Magnanimi heroes, nati melioribus annis.*

O *bona mater.*] Argo ipſam intelligit, cuius velut vtero diu incluſi latuerunt Argonautæ.

TEQVE *adeo eximie.*] Cum alios heroas ſæpe cõpellãdo, tũ te, ô Peleu, eximie, ac præter ceteros.

C TÆDIS *felicibus.*] Felici matrimonio.

PVLCHERRIMA *Neptunine.*] Pulcherrima natarum Neptuni. Tale eſt apud Theocritum & Callimachum [illegible], apud Virgilium Nerine Galathea. Porro de Thetide, fuerit ne, quod hic ait Catullus, Neptuni ſiue Nerei filia, Achilliſq; mater, non ſatis inter veteres cõuenit. Homerus Thetidis filium, Nerei nepotem Achillem facit: eaq; à plurimis recepta ſententia eſt. alij, è quib. eſt Ariſtoteles, Thetidem eam, quę Achilli mater fuerit, Chironis centauri filiam fuiſſe aiunt: Daimachus Philomelã vocat Achillis matrem, quæ ipſa Actoris filia fuerit. Staphylus libro tertio rerum Theſſalicarum, narrat Chironem, Pelei gloriæ velificari volentem, acceſſiſſe ad ſe Philomelam Actoris Myrmidonis filiam, deinde eam famam diſſeminaſſe cõſtituiſſe deos Thetidem Peleo vxorem dare: foreq, vt ad nuptias, non ſine magna vi imbrium ac tempeſtatum venirent. ipſe autem, qui ſapientia, rerumq; cęleſtium intelligẽtia vigeret, eum nuptiis diem dictum eſſe confinxit, quo proſpiciebat fore, vt magna vis procellarum exiſteret: eúmque poſtea eo ipſo die Philomelam Peleo collocaſſet; factum vt homines nupſiſſe ei Thetidem crederent.

D TETHYS.] Tethys ex Oceano Doridem, Doris ex Nereo Thetidem ſuſtulit.

OCEANVSQVE *pater.*] Antiqui deos omnes, patres vocarunt, ſic Iuppiter, πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε: ſic Apollo pater, Liber pater, Neptunus pater, Vulcanus pater, Mars pater, ceteriq; ad eundem modum. Lucillius in deorum concilio.

Vt nemo ſit noſtrum, quin pater optimu' diuum:
Vt Neptunu' pater, Liber, Saturnu' pater, Mars,
Ianu', Quirinu' pater nomen dicantur ad vnum. Sed Oceanum præcipue, quod vt alio loco diximus, aquæ rerum omnium tribuerent principatum.

E QVÆ *ſimul.*] Simul atque aduenit optatum illud tempus faciendis nuptiis conſtitutum.

DONA *ferunt præ ſe.*] Quibus nouam nuptam munerarentur.

GRAVINONISQVE *domos, ac nitenis alacriſea.*] Hæc ſunt vetuſtæ ſcripturę, de calamo notatis libris, miſerabiliter deprauata veſtigia. Petrus Victorius ſuſpicatur priorem partẽ ita legẽdam, *Cranoniſq; domos.* poſteriorem vero nonnulli reſtituere conati, legunt, *& mœnia Lariſſaa.* ego neutram coniecturam improbo; & tamen, dum meliores libros nactus fuerim, nihil de hoc loco affirmare audeo.

RVRA *colit nemo.*] Feriabantur omnes, propter nuptiarum celebritatem.

IPSIVS *at ſedes.*] Deſcribit magnificentiam apparatus ædium Pelei.

RECESSIT.] Interiorẽ partẽ ædiũ ſignificat. ſic Seneca, *In multa dimes ſpatia diſcedit domus:*
Arcana in imo regia receſſu patet. Locum autem hunc imitatus videtur Virg. ſub finem primi Æneidos, *At domus interior regali ſplendida luxu*
Inſtruitur, mediſque parant conuiuia tectis.
Arte laborata veſtes, oſtroque ſuperbo,
Ingens argentum menſis, cælataque in auro
Fortia facta patrum, &c.

PVLVINAR *geniale.*] Lectus genialis.

HÆC *veſtis.*] In veſte, qua ſtratus erat lectus genialis Thetidos, multas heroum figuras fuiſſe dicit, atq; inter ceteras, Theſei linquentis Ariadnã: vnde ſumpta occaſione digreditur ad eam ſiue fabulam, ſiue hiſtoriam fuſiſſime explicandam.

DIÆ.] Naxi.

NECDVM *etiam ſeſeque ſui.*] Vigilet, an dormiat, neſcit. non credit ſe eſſe compotem ſui: nondum credere audet, quod videt, inſperatæ rei nouitate ſtupefacta.

SAXEA *vt effigies.*] Summa vis eſt in hac cõparatione. primum enim, quod bacchanti Ariadnen comparat, ſignificat eam & vultu, & totius corporis geſtu rabidum quendã cõcitatæ mentis ardorẽ præ ſe tuliſſe. quod autem addit, ſaxeã effigiem, tantã vim doloris fuiſſe indicat, vt diu neq; mouere ſe potuerit, neq. in vllam vocem erumpere, omnis enim immodica affectio & eripere vocis vſuram, & omnium corporis partium functiones impedire ad tempus ſolet. atque hoc nimirum eſt, quod Nioben poetæ, cum filios ſuos Apollinis & Dianæ ſagittis confoſſos videret, obriguiſſe in lapidem fabulantur.

IMMEMOR *at iuuenis.*] Videtur alludere ad eorum ſententiam, qui aiunt, Bacchi numine effectum eſſe, vt Theſeus oram ſoluens, Ariadnes penitus obliuiſceretur: itaque, quod eam reliquerit, obliuione tantum, eaq; diuinitus immiſſa, non ingrato animo, effectum. Vide Theocritum Pharmaceutria, & in eum commentarios.

ET *mag. cur. flu. vndis.*] Hunc locum imitatus videtur Virg. *Sæuit amor, magnoq; irarũ fluctuat æſtu.*

STROPHIO.] Nonius, *Strophium*, inquit, *eſt faſcia breuis, quæ virginalem tumorem cohibet papillarum.* Turpilius Philopatro,
Me miſeram quid agam? inter vias epiſtola excidit mihi.
Infelix inter tuniculam atque ſtrophium collocaueram.

LVCTANTES.] Ita legẽdum videtur, non, vt in aliis, *lactantes.* luctantes autem expono paulatim intumeſcentes, &, vt veteres loquebantur, ſororiantes, quaſique enitentes ad ſtrophium repellendum.

SATIS.] Maris. Sic Virgilius,
——*ſpumas ſalis ære ruebant.* Et alibi,
——*campos ſalis ære ſecabant.*

ALLVDEBANT.] Identidem percutiebant. Tale eſt illud Tibulli,
Ima videbatur talis illudere palla.

EXTERNAVIT] Extra ſe poſuit, ſiue, vt Nonius interpretatur, dementem fecit. Hoc verbo infra etiam vſus eſt.

ILLA *tempeſtate, quo tempore.*] ἀρχαϊσμός. ſic Cicero. *eius temporis, quo die.*

THESEVS.] Varias de hac Theſei profectione ſententias enumerat Plutarchus in ipſius vita: quas illinc repetat, qui volet.

E *litoribus Piræi.*] Poëtica licentia vtens, ab hiſtoriæ fide recedit. non enim ex Piræo, ſed ex Phalero ſoluit Theſeus neque Piræus illis temporibus nauale erat, ſed curia. nauale autem, antequam Themiſtocles imperaret, non fuit. auctor Pauſanias.

INIVSTI *regis.*] Graue eſt, ait Plutarchus, diſertæ ciuitati, & in qua Muſarum ſtudia vigeant, inimicum fieri. numquam enim deſijt Minos in Atticis theatris male audire, omnibúſque vexari probris: neq; eum vel Heſiodus adiuuit, qui regno digniſſimum, vel Homerus, qui Iouis familiarem vocauit, quo minus obtinuerint tragici, qui de pulpito ſcenaq; multam ei aſperſerunt immitis violentæque naturæ infamiam. eadem fere de Minoe Plato in dialogo, quem de ipſius nomine inſcripſit.

GORTYNIA.] Gortyn, vrbs in Creta.

CRVDELI *peſte coactam.*] Ipſum deorum numen conſpiraſſe cum Minoe ad vlciſcendam cædem Androgei videbatur: eodem enim tempore & bello, & fame, & peſtilentia affligebantur Athenienſes. reſponſumq; eſt oraculo, non aliter ea deſitura, quam ſi Minoi fieret ſatis. Vide Plutarchum, Diodorum, Euſebium.

ELECTOS *iuuenes.*] Septenos quotannis iuuenes, ac totidem puellas, idque per annos nouem: quos non nulli ſorte duci, alij à Minoe deligi ſolitos aiunt.

CECROPIAM.] Regionem Atticam.

DAPEM *dare.*] Varias ſuper hac re ſententias refert Plutarchus.

FVNERA *nec funera.*] Figura Græca. ita enim illi ἄδωρα δῶρα, ἀγάμους γάμους, & ſimilia. ſic Cicero inſepultam ſepulturam, ſic Ouidius iniuſta iuſta, ſic quidam vetus tragicus, innuptas nuptias, ſic Ennius artem inertem, cuius eſt illud,
quæ ſies, In vulgum vulgas, artemq; expromis inertem.

NAVE *leui.*] Ea nauis poſtea, ex voto, quotannis Delon ab Athenienſibus mittebatur. vide Platonem principio Phædonis.

SVPERBAS.] Magnificas: vt,
——*aulas iam ſe regina ſuperbus.*

QVALES *Eurotæ.*] De hac comparatione dixi ſupra in carmine de nuptiis Manlij.

CVRIS *hominum.*] Sic infra de Venere,
Quæ dulcem curis miſcet amaritiem. Hinc eſt, quod Muſæus γλυκύπικρον vocat ἱμέρτου κέντρον.

QVÆQVE *regis Golgos.*] Golgos oppidum eſt in Cypro Veneri ſacrum. hic Golgos numero multitudinis dicit. Pene autem conuerſus eſt hic

A verſus è Theocriti Syracuſanis,
Δέσποιν', ἃ Γολγώς τε καὶ Ἰδάλιον ἐφίλησας. Cum autem & hic, & ſupra, Phaleucijs in Voluſiũ, Colchos pro Golgos legeretur. primus vtrunq; locũ emẽdauit, vir clariſſimus, Hermolaus Barbarus.

AVT *mortem appeteret.*] Ita legendum, non, *oppeteret.* neq; enim mortem oppetere dicitur, niſi qui moritur. deinde, oppetere mortem, Latine dicitur: at certe, oppetere præmia laudis, quid ſit, non video.

NON *ingrata, tamen fruſtra.*] Non ingrata fuiſſe ſuperis Ariadnes vota, illud indicat, quod Theſeus victoria potitus eſt. ipſa tamen ſpe ſua fru-
B ſtrata eſt: neq; enim, quod optabat, contigit ei, poſſe ætatem vna cum Theſeo exigere.

SVSPENDIT *vota.*] Neque enim audebat aperte pro Theſeo vota facere: ne ipſa de ſe indicio eſſet patri.

ROBVR.] Truncum.

ERRABVNDA *regens.*] Virgilius,
Cæca regens filo veſtigia.——

FLEXIBVS.] Ambages & dolos tecti vocat Virgilius.

FRVSTRARETVR.] Fruſtra haberet, deciperet. de hoc verbo vide Gellium.

INOBSERVABILIS *error.*] Virgilius,
C ——*&* *inextricabilis error.*

A *primo carmine.*] Ab inſtituto celebrandarum nuptiarum Pelei.

CONSANGVINEÆ.] Sororis, Phædræ.

DIÆ.] Naxi: etſi multas alias inſulas, quæ Diæ dicerentur, enumerat interpres Theocriti Pharmaceutria.

DVLCI *deuinctam lumina ſomno.*] Sic Theocritus de ſomno, *ἡδέα μαλακῷ κατὰ φάεα δησάμενος.* alij *deuicta*, vt ſit ſimile illi Homerico,
——*μαλακῷ δεδμημένοι ὕπνῳ.*

DEVOTA *periuris.*] Execranda, & diris obnoxia. Ad hunc autem locum reſpexit Tibullus,
D his verſibus, *Gnoſſia, Theſea quondã periuria linguæ*
Fleuiſti ignoto ſola relicta mari.
Sic cecinit pro te doctus Minoi Catullus,
Ingrati referens impia facta viri.

NVNC *iam nulla.*] ſic Ouidius,
Nunc quoque nulla viro, clamabo, femina credat.

PRÆOPTAT.] Valde geſtit, valde cupit. Lucillius,
Quantum haurire animus Muſarum è fontibus geſtit.

GERMANVM.] Minotaurum.

CREVI.] Iudicaui.

PRO *quo dilaceranda.*] Quantopere horribile veteribus fuerit, cadauera lacerari à feris, hinc
E exiſtimari poteſt, quod eius rei formidinẽ, apud Homerum, proponit Hector ignauis,
Ὃν δέ κ' ἐγὼν ἀπάνευθε μάχης ἐθέλοντα νοήσω,
Οὔ οἱ ἔπειτ' ἄρκιον ἐσσεῖται φυγέειν κύνας, ἠδ'
Οἰωνούς. Et de Achille,
——*αὐτοὺς δὲ ἑλώρια τεῦχε κύνεσσιν,*
Οἰωνοῖσί τε πᾶσι.

NEC *iniecta.*] Cicero II. de legibus, *Siti dicuntur ij, qui conditi ſunt: nec tamen eorum ante ſepulchrum eſt, quam iuſta facta, & corpus incenſum eſt. Et quod nunc communiter in omnibus ſepultis ponitur, vt humati dicantur, id erat proprium tum in ijs, quos humus iniecta contegeret: eumque morem ius pontificale*

confirmat. nam prius quam in os iniecta gleba eſt, locus ille, vbi crematum eſt corpus, nihil habet religionis: iniecta gleba, tum & ille humatus eſt, & ſepulcrum vocatur, ac tum denique multa religioſa iura complectitur. Hæc verba Cicer. ipſa aſcripſi, ex quibus, quid ſit, terrã inijcere, intelligi poſſet. Frequens enim eſt eius rei apud auctores optimos mentio.

QVÆNAM *te.*] Vſitatum eſt, vt quorum immanem crudelitatem execramur, eos è rupibus, efferisve animalibus, aut etiam è mari natos eſſe dicamus. Virgilius,

Nunc ſcio quid ſit Amor, duris in cautibus illum
Iſmarus, aut Rhodope, aut extremi Garamantes
Nec noſtri generis puerum, nec ſanguinis edunt.

Et apud eundem Dido, Æneam alloquens,

Nec tibi diua parens, generis nec Dardanus auctor
Perfide: ſed duris genuit te cautibus horrens
Caucaſus; Hyrcanaq́; admorunt vbera tigres.

Tibullus verò, cum ijs, qui Veneris furta non celaſſent, atrocem Venerem minitaretur fore, ita ſcripſit,

Nam fuerit quicunque loquax, is ſanguine natam,
Is Venerem è rabido ſentiet eſſe mari.

Et alibi, cum dominam à nimia ſeueritate abducere niteretur,

Nam te, inquit, *nec vaſti genuerunt æquora ponti*
Nec flamam voluens ore Chimæra fero,
Nec canis anguinea redimitus terga catena,
Cui tres ſunt linguæ, tergeminúmque caput,
Scyllaque virgineam canibus ſuccincta figuram,
Nec te conceptam ſæua leæna tulit.

Notum eſt & illud Homericum,

——γλαυκὴ δέ σε τίκτε θάλασσα.

QVÆ *Syrtis.*] Virgilius,

Quid Syrtes, aut Scylla mihi, quid vaſta Charybdis
Profuit? SI *tibi*] Eodem pene modo de Minoe, apud Virgilium, queritur Scylla,

Me ne inter comites, ancillarúmque cateruas,
Me ne alias inter famularum munere fungi,
Coniugis atque tuæ (quæcunque erit illa) beata
Non licuit grauidos penſo deuoluere fuſos?

SÆVA *quod horrebas.*] Priſcum parentem exponũt Cecropem: ſæua autem præcepta, legem, quam ille tuliſſe de certa legitimaq; maris ac feminæ cõiunctione dicitur. ego, cur iſta tam longè petenda ſint, curve lex illa ita ſæua dicatur, vt eam Theſeus horrere debuerit, exputare equidem non queo. itaq;, ἀμαθέστερον, ἢ σαφέστερον, ita hunc locum interpretor: Si connubia noſtra tibi cordi non erant, pro eo quod horrebat animus recordatione eorum, quæ olim pater meus crudeliſſimè imperauerat ciuibus tuis, nempe vt florem ſuæ iuuentutis Minotauro deuorandum mitterent, ob idque nolebas tam ſęui, tamq. importuni hominis filiam tibi vxorem adiungere: at certe me, vt tibi famulæ loco eſſem, abducere; non, cuius beneficio viueres, eam feris diſcerpendam relinquere debuiſti.

CANDIDA *permulcens*] Pedes tibi abluens. Eſt autem ταπεινὸς à miniſterij vilitate.

SED *quod ego.*] ἀποσιώπησις.

AVCTA.] Præditæ à natura.

MORTALIS.] Vehementius quiddam & ἐμφατικώτερον dixit, quam ſi hominem dixiſſet.

SIC *nimis.*] Alleuamentum quoddam doloris

A eſt, in rebus aduerſis tuis, habere, qui te conquerentem audiant, &, ſi minus iuuare poſſint, tamen aliqua tui miſeratione moueãtur. Id quodque ſibi Ariadna ereptum eſſe conqueritur.

IVPPITER.] Stulta, ſed hominibus vſitata conſuetudine, optat, quæ facta ſunt, infecta eſſe. Tale eſt illud, Αἴθ' ὄφελ' ἄγονός τ' ἔμεναι ἄγαμός τ' ἀπολέσθαι, [illegible]. Enimuero non votis corriguntur pręterita, ſed futura conſilio diriguntur. Notum eſt illud Agathonis,

Μόνου γὰρ αὐτοῦ καὶ θεὸς στερίσκεται,
Ἀγένητα ποιεῖν, ἅσσ' ἂν ᾖ πεπραγμένα. id eſt,
B *Vna hac enim re etiam deus priuatus eſt,*
Infecta facere, facta quæ ſunt, vt queat.

GNOSSIA *Cecropia.*] Virgilius,

Felix heu, nimium felix, ſi littora tantùm
Nunquam Dardaniæ tetigiſſent noſtra carinæ.

CRVDELIA *conſilia.*] Conſilia ita dixit, vt Græci φρένας: quo nomine ſæpe naturam & ingenium cuiuſque ſignificant.

IN *noſtris requieſſet ſedibus hoſpes.*] Hunc forte verſum imitatus fuerit Virgilius illo,

Quis nouus hic noſtris ſucceſſit ſedibus hoſpes?

IDÆOS *ne petam montes?*] De patria ne repetenda cogitem? Ida enim mons Cretæ eſt.

AT *gurgite lato.*] At latum & metuendum mare
C interiectum, patriã meam ab hac inſula diuidit.

QVEM *ne ipſa reliqui*] Id eſt, eius ne, quem ipſa reliqui? ſic Terentius Andria,

Quem ne ego vidi ad vos afferri veſperi? Plaut. Moſtellaria, *Quo peſſume modo? quæ ne iam ſubducta erat Tuto in terram?* Idem Milite,

Quem ne ego ſeruaui in campis Curculionijs?

Hoc qui non intelligebant, fecerunt hoc loco, *quem ve ipſa reliqui*: & paulo infra, *Qui ve fugit*, aut, *Qui refugit* pro, *Qui ne fugit.*

PRÆTEREO *litus.*] Vbi litus prætereo, nihil video præter ſolam, ac deſertam inſulam, ſine vllo tecto: neque tamen ex ea egredi poſſum,
D vndique præcludente iter mari.

EVMENIDES.] Has deas eſſe credebant, Nocte genitas, quæ homines atrocibus turpificatos vitiis vlciſcerentur. Diras vltrices vocat Virgilius. Eædem & Erinnyes dicuntur: Epimenideſque eas Saturni filias facit: Euripides videre ipſas ait omnia; cuius eſt illud ex Oedipo Coloneo, τὰς πάνθ' ὁρώσας Εὐμενίδας. Ipſæ de iuſtitia ſua multa apud Æſchylum prædicant: ſe videlicet nemini bono iraſci, ſed à ſceleratis tantum meritas pœnas exigere. Vinum ad earum ſacrificia non adhibebatur: quæ & iccirco Νηφάλια dicebantur. Fiebant autem media nocte, vt ex Æſ-
E chylo intelligitur. Plura vide apud Æſchyli & Sophoclis interpretes.

ANGVINEO *capillo.*] ὀφιοπλοκάμους eas Orpheus in hymnis vocat.

QVÆ *quoniam vere.*] Eas demum deteſtationes valere arbitrabantur, quibus quis vero, magnoque, non leui aut ſimulato dolore motus alium defixiſſet; tum verò nullam expiandi rationem eſſe exiſtimabant. Horatius,

Diris agam vos. dira deteſtatio
Nulla expiatur victima.

SED *quali.*] Locus hic, ſi diligenter animaduertas, confirmat id, quod ſupra tetigimus, non

ingrati animi vitio,ſed obliuione à diis obiecta, feciſſe Theſeum, vt Ariadnam relinqueret. ipſa enim precatur deos, vt quali ſe mente reliquit Theſeus,tali etiam funeſtet ſuos. Vota autem Ioui probata eſſe,infra dicitur. Cum ergo Theſeus obliuione domum ſuam poſtea funeſtauerit, cõſequitur, vt obliuione quoque antea deſeruiſſet Ariadnã. Sed idem magis etiã ex illis verſib. conſtat,qui infra leguntur, *-qualem Minoidi luctum*

Obtulerat mente immemori, talem ipſe recepit.

Vt iam dubitandum non ſit, quin hanc ſententiam Catullus inſecutus fuerit.

INVITO *numine.*] Quod non libenter & Ægeum morte, & Theſeum luctu, vtrumque immerentem afficeret.

QVO *tunc & tellus.*] Sumptum ex Homero.

DVLCIA *ſigna.*] Candidum velum.

EREPTVM.] Liberatum. ſic ſupra,

——ego te in medio verſantem turbine leti Eripui.

CASTÆ *diuæ.*] Palladis, quæ Athenienſium præſes erat.

REDDITE *in extrema.*] Neq; enim ad patrem venit Theſeus, niſi iam adultus, multiſq; editis pręclaris facinoribus nobilis. Vide Plutarchum.

CANITIEM *terra.*] Mos antiquorum in luctu.

INCENDIA.] Doloris mei ardorem.

DICAT.] Indicet.

ITONIS.] Palladem intelligit, quam Apollonius Itonida, Bacchylides Ironiada nominat. Itonus Theſſalus fuit, Amphictyonis filius, qui vrbem quandam Theſſaliæ à ſe Itonem nominauit, vbi dea hæc colebatur. Cum autem Ito, ſiue Iton vrbis nomen ſit, ſanctæ Itonis, non, vt in aliis, ſancti Itonis, legendum puto.

FVNESTAM *veſtem.*] Velu illud ferrugineũ.

CANDIDAQVE *intorti.*] Nonius, quo loco de vaſorũ generib. diſſerit, exponens dictionem, Carcheſia, ita ſcribit, *Carcheſia, ſumma pars mali, id eſt foramina, quæ ſummos mali funes recipiunt.* Catullus, *Lucida quæ ſplendent ſummi carcheſia mali.* Hactenus Nonius. Quod autem in quibuſdam veteribus libris animaduerti poſt verſum hunc, *Candidaque*, tantum ſupereſſe ſpatij, quantum vni verſui ſcribendo ſit ſatis; mihi venit in mentem dubitare, ne hic forte ipſe verſus, qui à Nonio citatur, hoc loco deſideretur, legendũmque ſit,

Candidáque intorti ſuſtollant vela rudentes,

Lucida quæ ſplendent ſummi carcheſia mali. Quæ tamen de cõiectura, per me quidẽ, iudicet quiſq;, vt volet. ego dignã eſſe duxi, quæ proponeretur.

HÆC *mandata.*] Ita, inquit, liquêre hæc mandata Theſeum, vt montis cacumen linquere impulſæ vento nubes ſolent.

MORTE *ferox.*] Superbus ob Minotaurum interfectum.

AT *parte ex alia.*] Ex alia parte veſtis pictus erat Bacchus Ariadnam quærens. Quod reſiduum eſt huius fabulæ, exequitur Ouidius III. Faſtorum, & VIII. Metamorphoſeon, copioſiùs etiam Hyginus, & Arati interpretes.

CVM *thiaſo.*] Choro, multitudine. ſic Bacchus ipſe apud Euripidem,

Θίασος ἐμὸς γυναῖκες, ἃς ἐκ βαρβάρων Ἐκόμισα.

NYSIGENIS *Silenis.*] Nyſæorum optimatibus. Diodorus lib. IIII.

FVREBANT.] Furibundi clamabant.

EVOE.] Vox eſt bacchantium.

CAPITA *inflectentes.*] Rotantes, iacientes.

TECTA *cuſpide.*] Foliis obducta, & velata.

PARS *è diuulſo.*] Solebant enim Bacchantes interdum armenta diſcerpere, carnéſque eorum crudas mandere. Euripides,

Καὶ τὴν μὲν ἂν προσεῖδες εὔθηλον πόριν

Μυκωμένην ἔχουσαν ἐν χεροῖν δίχα,

Ἄλλαι δὲ δαμάλας διεφόρουν σπαράγμασι.

TORTIS *ſerpentibus.*] Euripides Bacchis, Baccho recens nato Parcas coronam è ſerpentibus impoſuiſſe narrat: indéq; receptum, vt & Mænades quoq; ſerpentibus coronarent: στεφάνωσέ τε δρακόντων στεφάνοις, ὅθεν ἄγραν θηροτρόφον μαινάδες ἀμφιβάλλονται πλοκάμοις. Plutarch. quoq; Olympiada, magni Alexandri matrem, grandes ſerpẽtes contrectãtem manib. thyaſos celebrare ſolitã refert.

ORGIA.] Ita vocabantur myſteria quædam, quæ, niſi ab initiatis, aut ſpectari, aut audiri fas non erat. id vel ex hoc Penthei & Bacchi colloquio, apud Euripidem, intelligi poteſt,

Πεν. τὰ δ' ὄργι' ἐστὶ τίν' ἰδέαν ἔχοντά σοι;

Δισ. ἄρρητ' ἀβακχεύτοισιν εἰδέναι βροτῶν.

Πεν. ἔχει δ' ὄνησιν τοῖσι θύουσιν τίνα;

Δισ. οὐ θέμις ἀκοῦσαί σ', ἔστι δ' ἄξι' εἰδέναι.

CISTIS.] Ciſtis ferebantur Orgia. Tibullus,

Et leuis occultis conſcia ciſta ſacris. Theocritus Bacchis, ἱερὰ δ' ἐκ κίστας πεποναμένα χερσὶν ἑλοῖσαι.

PROFANI.] βέβηλοι, ἀμυστηρίαστοι, ἀτέλεστοι.

PLANGEBANT *alij.*] Hunc locum imitatus Ouid. *Quacunq; ingrederis, clamor iuuenilis, & vnà*

Femineæ voces, impulſáq; tympana palmis,

Concauaq; æra ſonant, longóq; foramine buxus.

TALIBVS.] Tandem è longa egreſſione ſeſe recipiens, ad inſtitutum redit. Dixerat, multos mortales è tota Theſſalia conueniſſe, ad ſpectandum nuptiarum apparatum. eos nunc ait, cum oculos, animúmque ſatiaſſent ſpectandis rebus pulcherrimis, diſceſſiſſe quenque ad ſe, & locum aduentantibus diis dediſſe.

HIC *qualis.*] Diſcedentes Theſſalos vndis creſcentibus, paulatimque longius recedentibus comparat. Comparatio ſumpta ex IIII. Iliados.

ZEPHYRVS.] Pro quolibet vento Zephyrum dixit. alioqui enim, mane Zephyrum non flare, quod tunc nimium longe ſol ab occidente abſit, docet Ariſtoteles problematis.

CACHINNI.) Cachinnos vocat vndas maris, quę paulatim diffunduntur in longũ. ita enim os quoq; ridentiũ hominum diffundi, atq; extendi ſolet. Æſchylus, Ὦ δῖος αἰθὴρ, καὶ ταχύπτεροι πνοαί,

Ποταμῶν τε πηγαί, ποντίων τε κυμάτων

Ἀνήριθμον γέλασμα, παμμῆτόρ τε γῆ.

NANTES *à luce.*) In aliis, *variantes luce.*

AD *ſe quiſque.*) In ſuas quiſque ædes.

PRINCEPS.] Primus.

CHIRON.) Cẽtaurus, de quo ſupra diximus.

DOMVS *riſit.*) Sumptum ab Heſiodo, qui ridere ait domũ Iouis, canentium Muſarũ dulci voce conſperſam. —γελᾷ δέ τε δώματα πατρὸς

Ζηνὸς ἐριγδούποιο, θεᾶν ὀπὶ λειριοέσσῃ

Σκιδναμένῃ. ſic & Theognis,

Πᾶσα μὲν ἐπλήσθη Δῆλος ἀπειρεσίη

Ὀδμῆς ἀμβροσίης, ἐγέλασσε δὲ γαῖα πελώρη.

Pʀᴀᴇsᴇɴᴛᴇs *namque ante.*] quandiu homines pietatem coluerunt, dij cum ipſis familiariter crebro verſari ſolebant: at ex quo, pietate neglecta, vitiis inquinata ſunt omnia, videri ſe ab eis amplius noluerunt.

Aɴɴᴠᴀ *dum feſtis.*] benè animaduertit Guarinus, hoc de ludis Olympicis intelligi non poſſe, quippe qui annui non fuerint. ſed nimirum, cum Cretes apud ſe natum eſſe Iouem dicerent, credibile eſt, eius natalem annuis ludis celebrare ſolitos eſſe. eóque reſpicere Catullum puto.

Sᴀᴇᴘᴇ *vagus Liber.*] ad hunc locum intelligendum, vide, quæ diſputantur à Macrobio, libro primo Saturnaliorum, quo loco Bacchum & Apollinem vnum eundémque deum eſſe demonſtrat.

Rʜᴀᴍɴᴠsɪᴀ *virgo.*] Nemeſis.

Cᴏɴᴛɪɴɢɪ *lumine claro.*] aperta in luce videri.

IANVS DOVSA FIL.

GRæᴄᴏʀᴠᴍ exemplo feciſſe Catullum, vt nauim *currum* vocaret in Carmine de nuptiis Pelei & Thetidos, iampridem Muretus aliíque monuerunt, illud non perinde vulgatum, *equum ligneum*, de naui dixiſſe Plautum in Rudente, exemplo Homeri, qui naues ἁλὸς ἵππους appellat in illo Carmine:

> Νηῶν ὠκυπόρων ἐπιβαινέμεν, αἵ θ' ἁλὸς ἵπποι
> Ἀνδράσι γίγνονται.

Item illum verſum veteris Poëtæ apud Chariſium:

> *Typhin aurigam celeris fecere carinæ.*

adumbratum ex eodem Homero, vbi inquit:

> Φθέγξατο δ' ἡνίοχος νηὸς κυανοπρῴροιο.

Nᴏɴ *teretri ſtrophio lactentes vincta papillas.*] Iſidorus: *Strophium eſt cingulum aureum cum gemmis, de quo Cinna: Strophio lactantes cincta papillas.* vbi legendum *vincta* ex hoc Catulli loco. In Catullo etiam malim *luctantes*, quod in quibuſdam libris eſt, id eſt ſororiantes, quaſique enitentes ad ſtrophium repellendum. eadem quippe tralatione vſus eſt Ariſtænetus in Epiſtolis, μικροῦ με παρῆλθεν εἰπεῖν, ὡς ἀνθαμιλλῶνται οἱ μαστοὶ τὴν ἀμπεχόνην ἐξωθεῖν βιαίως.

Fᴠɴᴇʀᴀ *Cecropiæ ne funera portarentur.*] Sic Euripides in Hyppolito πότμον ἄποτμον, in Helena ἔργα ἄεργα. Sophocles in Electra μήτηρ ἀμήτωρ dixit. quæ addi poſſunt iis quæ ad hunc locum notarunt Scaliger & Muretus.

Aᴠᴛ *vt eam dulci deuinctam lumina ſomno.*] Hinc Tibullus:

> *Occupet & feſſis lumina victa ſopor.*
> Item alibi:
> *Ipſa Venus ſomno domitos emittere vocem*
> *Iuſſit.*

Quæ quamuis ita ſint, longè tamen prætulerim lectionem codicum quorumdam qui *deuinctam* habent. Vincula eleganter ſomno tribuuntur, ſic enim de eo Orpheus in Hymnis,

> Σώματα δεσμεύων ἐν ἀχαλκεύτοισι πέδῃσι.

Moſchus Idyllio. II. ſomni vincula non toti corpori vt Orpheus, ſed oculis tantùm iniicit,

> Ὕπνος ὅτε γλυκίων μέλιτος βλεφάροισιν ἐφίζων
> Λυσιμελὴς πεδάᾳ μαλακῷ κατὰ φάεα δεσμῷ.

Item Virgilius in Ciri iiſdem penè verbis queis Catullus,

> *Iámque adeo dulci deuinctus lumina ſomno*
> *Niſus erat.*

Neque hæc apud Poëtas ſolum, ſed & apud Philoſophorum principes vſitata ſententia, qui multas huiuſmodi de Poëtarum floſculis corollas operibus ſuis intexuerunt. Ariſtoteles ecce in libro de Somno & vigilia dixit: ὁ γὰρ ὕπνος πάθος τι τοῦ αἰσθητικοῦ μορίου ἐστίν, οἷον δεσμός τις καὶ ἀκινησία. Idémque repetit paulò poſt: Τοῖς δὲ αἰσθανομένοις πρῶτον μὲν ποιεῖ ἀκινησίαν καὶ οἷον δεσμὸν ὁ ὕπνος τοῦτό φαμέν. Cur autem *dulcis* Epitheton Somno tribuatur, diſertiſſimè explicat Themiſtius Ariſtotelis Paraphraſt. ὅτι δὲ περὶ ἡμᾶς παθὸν ὁ ὕπνος ἡδεῖαν δεῖ. πρῶτα μὲν γὰρ αἰσθήσεις ἀλγεινῶς πᾶσι σβέννυσι δεῖ τὴν ἰσχὺν τῷ πόνῳ τῆς εἰκείας κεκμηκυῖαν. ἔπειτα δὲ ἄνευ ἐπιθυμιῶν κρατεῖ καὶ ὥσπερ σφαδάζεται. hinc & ὕπνος ἥδιστος, Homero dicitur, & Virg. Aeneid. VI. ex perſona Deiphobi.

> *———preſſitque iacentem*
> *Dulcis & alta quies.*

Qᴠᴀᴇ *cuncta aerij diſcerpunt irrita venti.*] Sic ſuprà,

> *———ac tua dicta omnia factáque*
> *Ventos irrita ferre ac nebulas aerias ſinis.*

Sᴇᴅ *quid ego ignaris nequicquam conqueror auris?*] Exprimit grauem quandam animi commotionem eorum, qui miſerias ſuas auris & ventis narrare finguntur, vt Caſſandra apud Lycophronem mari & ſaxis, Calypſo apud Propertium Oceano, Hercules apud eundem Aſcanio fluuio, Medeæ nutrix apud Euripidem, cælo & terræ conqueritur; vt enim interpres ibi notat, οἱ συνεχόμενοι τῷ κακῷ, τῷ ἀέρι, ἢ τῷ ἡλίῳ, ἢ τῷ ἄλλῳ θεῷ ἐξηγοῦνται τὰ καθ' ἑαυτοὺς πράγματα. Vnde & adoleſcens ille Plautinus in Mercatore reprehendit amatores eos,

> *———qui aut nocti aut die*
> *Aut Soli & Lunæ miſerias narrant ſuas.*

Huc quoque pertinet illud Callimachi Epigramma,

> Κουφοτέρως τότε φῶτες ἀναθλίβοντες ἀνίας
> Ἐκ δὲ τριηκόντων μοῖραν ἀφεῖλον μίαν,
> Ἤν τ' ἐς ἄνδρα συνέμπορον ἔρχετ', ἢ ὅτι κωφαῖς
> Ἄλγεα μέλψῃ αὔραις ἔσχατον ἐξερύῃ.

Quod nobis ita conuertere placuit:

> *Lenius humanas affligunt triſtia mentes,*
> *Et perit è multis pars quotacunque malis,*
> *Cùm quis vel fido comiti, vel denique fruſtra*
> *Non audituris conqueritur Zephyris.*

Vbi vides quàm eleganter κωφαῖς αὔραις reſpondeat Catulli *ignaris auris.*

> Nᴀᴍ *quò me referam? quali ſpe perdita nitar?*
> *Iſthmonebſne petam montes? at gurgite lato*
> *Diſcernens patriam truculentum diuidit æquor.*
> *An patris auxilium ſperem? quémne ipſa reliqui,*
> *Reſperſum iuuenem fraterna cæde ſequuta?*
> *Coniugis an fido conſoler memet amore?*
> *Quíne fugit lentos incuruans gurgite remos?*]

Locum latiùs adſcripſi, vt ſimilium collatione lucem acciperet. Videntur enim hæc adumbrata ex illis C. Gracchi verbis Oratione, *Vti lex Papyria accipiatur*, quæ citantur à Quintiliano

lib. xi. cap. iii. *Quò me miſer conferam? quò vertam? in Capitoliúmne? at fratris ſanguine redundat, an domum? matrémne vt miſeram lamentantémque videam & abiectam?* Item ex Euripidis Medea,

> Νῦν ποῖ τράπωμαι; πότερα πρὸς πατρὸς δόμους,
> Οὓς σοὶ προδοῦσα καὶ πάτραν ἀφικόμην;
> Ἢ πρὸς ταλαίνας Πελιάδας; καλῶς γ᾽ ἂν οὖν
> Δέξαιντό μ᾽ οἴκοις, ὧν πατέρα κατέκτανον.

Quorum partem expreſſit Ennius apud Ciceronem:

> *Quò nunc me vertam? quod iter incipiam ingredi?*
> *Domum paternámne, anne ad Peliæ filias?*

Eleganter, vt omnia, & Ouidius hanc figuram tranſtulit in Metamorphoſin ſuam. ſic enim iix. loquitur ex perſona Sylla,

> *—Nam quò deſerta reuertar?*
> *In patriam? ſuperata iacet. ſed finge manere,*
> *Proditione mea clauſa eſt mihi, patris ad ora?*
> *Quem tibi donaui?*

Huc videntur etiam pertinuiſſe verſus Accij in Atreo, quos ſic lego & diſtinguo; quum corruptiſſimi edantur apud Nonium,

> *Egóne Argiuum imperium attingam, aut Pelopis digner domo?*
> *Quoi me oſtendam? quod templum adeam? quem ore funeſto alloquar?*

Similis ſententiæ argutia apud Senecam in Medea eſt,

> *Penatibus profugere quam cogis tuis,*
> *Ad quos remittis? Phaſin & Colchos petam?*
> *Patriúmque regnum? quæq; fraternus cruor*
> *Perfudit arua? quas peti terras iubes?*
> *Quæ maria monſtras? Pontici fauces freti?*
> *Per quas reuexi nobiles Regum manus*
> *Adulterum ſecuta per Symplegadas?*

Verùm in his vnius voculæ mutatione valde me erexiſſe ſententiam puto, reſcribendo in medio,

> *—quæne fraternus cruor*
> *Perfudit arua?*

quod ex Catullianis, quæ adduxi modò, clarum eſſe poterit iis qui attendent. Huc quoque facit Apuleius Mileſ. lib. v. *Sed nunc rurſus habita quid agam? quò me conferam? quibus modis ſtellionem iſtum cohibeam? Petámne auxilium ab inimicâ meâ Sobrietate, quam propter huius ipſius luxuriam offendi ſæpius?*

Cælestvmqve *fidem poſtremâ comprecor horâ.*] Via eſt, vt non ex gloſſa in contextum irrepſiſſe putem *poſtrema*, & reſcribendum *ſuprema.* Sic Tibullus,

> *Te ſpectem, ſuprema mihi cùm venerit hora.*

Et iiſdem verbis Auſonius,

> *— ſuprema mihi quum venerit hora,*
> *Nec metuat mortem ſibi conſcia vita nec optet.*

Catullus hoc ipſo Carmine,

> *Quàm tibi fallaci ſupremo in tempore deeſſe.*

Hinc & *ſuprema dies* ſæpe apud Poëtas pro vltima ponitur, & *ſuprema* numero multitudinis pro vltima voluntate defuncti apud Tacitum & Iuriſconſultos. Item *ſuprema*, pro iis, quæ *nouiſſima verba* dixit Virgilius, apud Quintilianum Declam. viii. *Vidimus igitur frequenter ad vitam poſt conclamata ſuprema redeuntes.* quod poſtremum valdè faciat firmanda opinioni Scheekianæ, quam in Epiſtola ad me poſuit in Præmeſſis, vbi illud Plauti Aſinaria, *Mater mihi ſupremum tua dixit*, trahit ad huc funerum ritum me non nolente.

A

Annvit *inuicto cæleſtum numine rector.*] Dignum notâ. *numen* hic pro nutu accipi, vt & in illo Virgilij Aeneid. xii.

> *Sin noſtrum annuerit nobis victoria Martem,*
> *Quod potius reor & potius Dî numine firment.*

Sic *nomen* pro *nomento* ſæpiſſimè, & *fulmen* pro *fulmento* alibi legas apud Manilium.

Cvm *te reducem fors proſpera ſiſtet.*] legerim lubens, *Fors proſpera. Fors* id eſt Fortuna, ſic enim vocabulum hoc bis in hoc ipſo Carmine vſurpatur ſuprà:

B

> *Sic nimis inſultans extremo tempore ſæua*
> *Fors etiam noſtris inuidit queſtibus aures.* infrà:
> *Nam ſimulac feſſis dederit fors copiam Achiuis.*

Manil. lib. i.

> *Atque ipſum eſſe Deum, nec Forte coiſſe magiſtra.*

Vt autem hoc velut ἐν παρέργῳ dicam, Manilius in illo verſu qui paulò poſt ſequitur,

> *Non opus eſt magni caſus, ſed Numinis ordo.*

reſpexiſſe videtur ad hæc Ciceronis verba in i. De Natur. Deor. *Sed tamen quis iſte tantus caſus, vnde tam felix concurſus atomorum?* Quod eò monui, ne quis accedat viro docto ambigenti de eius loci Maniliani lectione. vtque magno illi, imò doctiſſimorum maximo Iol. Scaligero po-

C tius adhæreat *magnum caſum* ex Epicureorum ſententia interpretanti, in quorum ore crebrum erat τύραννος τύχη. ex quo ipſo fluxiſſe crediderim Epitheton illud Fortunæ Plauto atque Ennio vſitatum, *Hera.* Sed quoniam nos fortuna Plauti in memoriam induxit, poſtquam ſemel exorbitare cœpimus, de hac ipſa Deâ ponam elegantem eius locum Captiuis,

> *Ha. Perlubet hunc hominem colloqui, Ergaſile.*
> *Er. Ergaſilum qui vocat.*
> *He. Reſpice.*
> *Er. Fortuna quod tibi nec faciet nec facit,*
> *Hoc me iubes.*

D Ad Fortunam cognomento *Reſpicientem* reſpectum monuerunt iampridem viri docti, illud non item, ſententiæ eius acumen videri ab Euripide ſumtum, qui argutiâ haud diſpari dixit in Phœniſſis,

> Μῆτερ. τί φλύγεις, Τ. ἡ τύχη σ᾽, ἀλλ᾽ οὐκ ἐγώ.

Eadem vtriuſque mens ſi attendis, neque prætervolas hæc, vt *Leuis tippula lumfiea frigidos tranſit lacus.* Sed iam ad rem.

Plangebant *alij proceris tympana palmis.*] His & ſequentibus ſimilia Lucretij,

> *Tympana tenta tonant palmis, & cymbala circum*
> *Concaua, rauciſonóque minantur cornua cantu.*

E Avt *tenui teretes ſonitus ære ciebant.*] tinnitum hic æri tribuit Catullus, contrà toruum quendam ſonum Statius Papinius,

> *—Tum plurima buxus,*
> *Æraq; taurinos ſonitu vincentia pulſus,*

quod videtur dixiſſe ad imitationem Aeſchyli, qui deſcribens Cotytia apud Strabonem ita canit,

> —ταυρόφθογγοι δ᾽
> Ὑπομυκῶνταί ποθεν ἐξ ἀφανοῦς
> Φοβεροὶ μῖμοι.

Hinc & Catullus ſupra,

> *—Vbi tympanum remugit.*

A Mvlti *raucisonis efflabant cornua bombis.*] Quomodo cornua efflari poſſint, non video. Lego itaque *inflabant cornua bombos.* quod ſimile erit illi Neronis apud Perſium Satyra I.

Torua Mimallonets implerunt cornua bombis.

Vt vel hinc iudicium Perſij videat ac rideat lector, qui inter cæteros eum verſum de Catullo adumbratum & meliorem ſuis, velut tumidum atque elumbem reprehendat.

Laviterqve *ſonant plangore cachinni.*] Magis cenſeam huic loco conuenire *clangore.* Plangor enim ferè in luctu vſurpari ſolitus, contra *hilarem clangorem* gruibus. Statius, *blandum clangorem* Phœnici tribuit Claudianus. ſed quid tri- B camur? ſatis pro me probauerit hoc quicquid eſt coniecturæ Attius vetus Poëta in Phinidis,

Ac vbi curuo littore latrans
Vnda ſub vndis labunda ſonit,
Simul & circum magnis ſonantibus
Excita ſaxis ſæua ſonando
Crepitu clangente cachinnat.

Vbi ſcribendum fortè verſus caoſſa,

Cum crepitu clangente cachinnat.

Et tamen ne quid diſſimulem, Lucanus quoque dixit: *planctus illiſæ cautibus vndæ.* Item Seneca Agamemnone, vbi ad hunc Catulli locum haud dubiè reſpexit,

——licet Halcyones
Ceyca ſuum fluctu leniter
Plangente ſonent.

quamuis ibi alia planctus ratio propter Alcyonum querelas.

Non *ſine nutanti platano lentáque ſorore*
Flammati Phaethontis & aëria cupreſſu.]

Tres has arbores coniunxit etiam Theocritus in Dioſcuris vno verſu:

Λεῦκαί τε πλάτανοί τε καὶ ἀκρόκομοι κυπάρισσοι.

Idem autem Epitheton *cupreſſu* tribuit & Martialis lib. XII.

Daphnonas, platanos, ac aërias cypariſſos.

In quo videtur eum Græcus Poëta imitatus D Anthol. I.

Δάφναις καὶ μύρτοισι καὶ εὐώδει κυπαρίσσῳ.

In Martiali autem parum abeſt, quin audeam legere

Daphnonas, platanonas, & aërias cypariſſos.

Vt idem alibi:

Exornant pictæ quà platanona feræ.

Et Petronius Satyrico: *Procedentibus deinde longius nobis, rogaui vt in platanona produceret dominam.*

Cvm *caneri incanos ſoluent à vertice crines. Incanos crines.*] pro valde canis accipit, vt *inuinctum* pro validè vincto & compedito Calliſtratus I. C. in l. penult. ff. De lege Fabia. E

Præsentes *namq́; ante domos inuiſere caſtas*
Sæpius & ſeſe mortali oſtendere cœtu
Cælicolæ nondum ſpreta pietate ſolebant.] Alluſit huc Arnobius lib. I. aduerſus Gentes: *Ipſos etiam cælites derelictis curis ſollennibus, quibus quondam ſolebant inuiſere res noſtras, terrarum ab regionibus exterminatos.* Et fortè huc quoque pertinuerit illud Callimachi citatum ab Etymologico: φοιτίζειν ἀγαθοὶ πολέας θεοί. De his temporibus & Ouidius Faſtor. I.

Tunc ego regnabam, patiens cùm terra Deorum
Eſſet, & humanis numina mixta locis.

Quod dictum ad imitationem Arati, vbi de Aſtræa loquitur,

——οὐδέ ποτ' ἀνδρῶν
οὐδέ ποτ' ἀρχαίων ἠνήνατο φῦλα γυναικῶν,
ἀλλ' ἀναμὶξ ἐκάθητο καὶ ἀθανάτη περ ἐοῦσα.

Ne quis autem locutionis eius inſolentiam admiretur *numina mixta humanis locis*, ſciat id loquendi genus, vt omne ferè Latinæ eloquentiæ flumen à Græco fonte profluxiſſe. ſic enim Diana apud Callimachum dicit:

Πόλεσιν δ' ἐπιμίξομαι ἀνδρῶν
μοῦνον, & quæ ſequuntur.

De Aſtræa etiam Germanicus,

——medius te læta ferebas
Sublimem populis, nec dedignata ſubire
Tecta hominum & puros mores ſine crimine, diua
Iura dabas.

Sed nec hæc vſquequaque pura. & *mores* eos in vita magis, quàm in verſu hoc probem. quid enim eſt, *ſubire hominum mores?* corrigo audacter,

——nec dedignata ſubire
Tecta hominum puróſque lares ſine crimine.

puros lares nondum ſcelere vllo imbutos. poſtea enim *Impia* mortalium gens *non verita eſt*, vt noſter mox dicet, *diuos ſcelerare Penates.*

C Impia *non verita eſt diuos ſcelerare Penates.*] Quum is aditus libertatis omnibus pateat, qui in hoc literario exercitu ſtipendia merent, vt ſummorum virorum auctoritatem eatenus ſequantur, quatenus veritati conuenire videatur, vtique qui cum Fabio non omnia, quæ magni autores dixerint, eſſe perfecta perſuaſum habeã, nihil verebor receptam hanc lectionem tueri, quamuis ſtatus controuerſiam ei moueant veteres editiones, & ſequutus eas vir maximus, qui pro *penates parentes* ſubſtituit; quòd ſcilicet commiſſo hoc ſcelere in paternos Deos ſe impiauerit, & patri ipſi iniuriam fecerit nouerca. quam D interpretationem equidem vnicè amplector atque adeò exoſculor, ſed eam ad vulgatæ vocis ſignificationem flecto, quæ hæc fuit, vt *Penates* & *Dij Patrij* Latinis & πατρῷοι Græcis indigitarentur. teſtis Dionyſius Halicarnaſſæus his verbis: Τοὺς δὲ θεοὺς τούτους Ῥωμαῖοι μὲν Πενάτας καλοῦσιν, οἱ δ' ἐξερμηνεύοντες εἰς τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν τοὔνομα, οἱ μὲν, πατρῴους ἀποφαίνουσιν. οἱ δὲ γενεθλίους. Gloſſarium vetus: *Dij penates* θεοὶ πατρῷοι. Quin & *Penates* cognomento *Patrios* inuenias apud Virgiliũ Aeneid. v.

——adhibete Penates
Et patrios epulis, & quos colit hoſpes Aceſtes.

Et rectè. ſunt enim Penates velut patrij ac domeſtici Dij à patribus nobis relicti, quibus iniu- E riam hic factam ait Catullus, vt qui generis ac familiæ præſtites ſint, ac præſint pietati liberorum erga parentes. ſimili reſpectu dixit Cicero Verrina III. *Rapiunt eum ad ſupplicium dij Patrij, quod iſte inuentus eſt, qui è complexu parentum abreptos filios ad necem duceret, & parentes pretium pro ſepultura liberorum poſceret.*

Nec *ſe contingi patiuntur lumine claro.*] Sic Valerius Flaccus Argonautic. I.

——canunt manifeſto in lumine Fauni
Siluarúmque Deæ.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

PELIACO *quondam.*] Epithalamium Pelei & Thetis ſcripſit exemplo Heſiodi τῷ ἐπιθαλάμιῳ εἰς Πηλέα ϗ Θέτιν γεγραμμένῳ, inquiunt Græcorum magiſtri, qui ex illo poëmate hæc adducunt.

> Τρὶς μάκαρ Αἰακίδη ϗ τετράκις ὄλβιε Πηλεῦ,
> Ὃς τοῖσδ' ἐν μεγάροις ἱερὸν λέχος εἰσαναβαίνεις.

IPSA *leui fecit.*] Ad verbum Apollonius, αὐτὴ γὰρ καὶ νῆα θοὴν κάμε. Sed Argus Areſtorides eam fecit Ἀθηναίης ὑποθημοσύνῃσιν. Nam Argum πανόπτην malè Areſtoridea vocat Ouidius, quum Argus Areſtorides fuerit faber Argus nauis. Argus autem πανόπτης cuſtos Ius, erat filius Agenoris.

TEXTA *carinæ.*] Texere naues veteres dicebant, à quo locus, quo naues fabricantur Textrinum dicebatur, auctor Seruius in ſchedis nondum vulgatis. Ennius:

> *Idem campus habet textrinum nauibu' longis.*

hoc eſt, ναυπήγιον. τὸ ὕφη ναῦς dixit Archimelus poëta in nauem Hieronis.

> Ἀγκυραι γὰρ φασιν καρχήσια, ϗ τελάμωνες
> Θαλάμας μεγάλαν ὕφας ἴχη ὑγίαν.

Malè enim apud Athenæum ποίαν. Ouidius:

> *Texitur & coſtis panda carina ſuis.* Silius.
> *Flumineam texit, qua tranſuehat agmina, claſſem.*

Panegyriſtes ad Maximianum, *vt naualia texerentur, vt trabes cæderentur.* dixit naualia pro nauibus. Silius lib. xi.

> *Æ atas iuſſi texamus mille carinas.*

NVTRICVM *tenus.*] Eleganter ſanè. ſed mirum in noſtro liquidè ſcriptum, *Iam crurum tenus.* Atqui Auantius hoc ſe dicit in ſuo repeꝛiſſe: quem omnes editiones ſecutæ ſunt, imò & libri, qui ante hos centum annos ſcripti ſunt, habent *Nutricum.*

GRAIVGENASQVE *domos & mœnia Lariſſea.*] Ita omnino habet noſter codex, quod cur mutem, non habeo. quanquam *Graiugenûmque domos*, non *Graiugenas* ſcribendum eſt. Quos Græci Ἕλληνας vocant, eos Latine Graios dicimus. At Ἕλληνες propriè dicti ſunt, qui in Theſſaliæ parte, vbi eſt Lariſſa, habitarunt. Strabo libro octauo: Ἀπολλόδωρος μόνους τοὺς ἐν Θετταλίᾳ καλεῖσθαί φησιν Ἕλληνας. Quæ de Grannone etiam ante eruditiſſimum P. Victorium dicta ſunt, ea ſcimus à mente Catulli abhorrere.

PHARSALIAM *coeunt.*] Manifeſto legendum *Pharſalon coeunt.* Lucanus:

> *Emathis æquoreo regnum Pharſalos Achillis.*

Nam ſyllaba aliter repugnat. & in eo oppido nuptiæ Thetidis celebratæ ſunt. vnde Thetideon vocatum eſt. Euripides Andromacha,

> Φθίας δὲ καὶ τῆς ϗ πόλεως Φαρσαλίας
> Σύγχορτα ναίω πεδί', ἵν' ἡ θαλασσία
> Πηλεῖ ξυνῴκει χωρὶς ἀνθρώπων Θέτις,
> Φεύγουσ' ὅμιλον. Θεσσαλὸς δέ νιν λεὼς
> Θετίδειον αὐδᾷ, θεᾶς χάριν νυμφευμάτων,
> Ἐνθ' οἶκον ἔσχε τόνδε παῖς Ἀχιλλέως.

Poëtica autem circunlocutione πόλιν Φαρσαλίαν pro Pharſalo ipſo, vt Varro Meliam, Chiam inſulam, pro Melo, Chio. Et fortaſſe *Pharſalica tecta*, aut *Pharſali tecta* melius legeretur. Vulgatem lectionem non male tueri poſſumus, ſi licentiam hanc poëtæ concedamus. Sic in eodem verſu eandem ſyllabam producere & corripere non raro ſolebant veteres. Lucretius:

> *Craſſaq; pugnabant liquidis, & liquida craſſis.*

Theocritus τὰ μὴ καλὰ καλὰ πέφανται. Horat.

> *Me fabuloſæ vulture in Apulo,*
> *Altricis extra limen Apuliæ.*

Notum illud Martialis:

> *Dicunt Earinon tamen poëtæ.*
> *Sed Græci, quibus eſt nihil negatum:*
> *Et quos ΑΡΕΣ ΑΡΕΣ decet ſonare.*

Lucillius libro nono:

> *A primum eſt. hinc incipiã, & quæ nomina ab hoc ſũt*
> *A primum longibreuis ſyllaba. nos tamen vnum*
> *Hoc faciemus, & vno eodem, vt dicimu', pacto*
> *Scribemus pacem, placido, Ianum, aridum, acetum,*
> ΑΡΕΣ, ΑΡΕΣ *Græci faciunt.*

CONCHYLIS *purpura.*] Si vera eſt lectio hæc, conchylis eſt κογχυλὶς, κογχυλίδος. Vetus tamen ſcriptura præfert *conchyli*, non *conchylis.* Sic Serenus: *Purpura torretur conchyli perlita fuco.* Credo igitur *conchyli* legendum.

HEROVM *mira virtutes.*] Heroum virtutes ἀρχαϊκῶς dictum pro heroibus ipſis, vt virtus Catonis Horatio, Homero βίη Πριάμοιο. Apollonius: ἡμιθέων ἀνδρῶν κλέα hoc eſt Heroas ipſos.

NEC *dum etiam ſeſéque ſuis tum credidit eſſe.*] Vltima pars huius verſiculi conficta eſt à correctoribus. Nam vetus ſcriptura ita concepta eſt in noſtro libro: *Nec dum etiam ſeſéque ſui tus ....credet.* Puto minorem lacunam relinquendam, ſed minimo labore legi poſſe:

> *Nec dum etiam ſeſe quæ ſit vix & ſibi credit.*

Nam *crede*: haud dubiè pro *credit* poſitum eſt, vt ſupra, *acquieſcet* pro *acquieſcit.* ſcriptum fuerat: *Necdum etiam ſeſe quo ſit viſet ſiui credet.* Ex quo formata eſt illa quorundam ſcriptorum librorum lectio: *Nec dum etiam ſeſéque ſui tui ſe credet.* Parum puto me à veræ lectionis veſtigiis diſceſſiſſe.

BACCHANTIS *proſpicit euoe.*] ὡς βακχεύουσα εὐοῖ, id eſt, ὡς εὐάζουσα. Nam *Euoe* hic non eſt nomen, quod putauit Parthenius. & fortaſſe doctiores illo credere potuerunt.

NON *tereti ſtrophio.*] Fugit Iſidorum memoria, qui hæc ex Cinna adducat.

TOTA *pendebat perdita mente.*] Hic emendatius legitur in noſtro manu ſcripto:

> *——toto te pectore, Theſeu,*
> *Toto animo, tota prodebat perdita mente.*

Ita ergo reponito.

GORTINIA *tecta.*] Noſter liber *templa.* Quod ἀρχαϊκῶς dictum ab illo. nam omnia loca templa vocabant veteres. Vide Varronem.

ANDROGEONEÆ.] Rectè emendarunt docti viri, quum in libris ſcriptis legeretur, *Quem Androgenea.* ἀνδρόγεως. ſed quidam fecerunt metaplaſticos ἀνδρογεώνειος. Propertius: *Reſtituit patriis Androgeona focis.* Oraculum autem, quod acceperunt Athenienſes de perſoluenda pœna Androgeoneæ cædis, huiuſmodi eſt. Id enim, quia paſſim omnibus obuium non eſt, apponere volui.

Λαῖμον, ᾗ λιμῷ πίθος ἐστὶ), ὕποφρ ἰαυθὲν
Σώματ' ἀπὸ κλήρου ἄρρεν ᾗ θῆλυ τέμνοιτο
Μοῖσιν εἰς ἄλλα δίαν ἀποσιμώσας, ἀμοιβὰν
Τῶν ἀδίκων ἔργων. ὕπο θεὸς ἵλαος ἔσται.

Q V I S *anguſta malos.*] Noli dubitare, quin legendum ſit *Auguſta.* Perpetuum epithetum mœniorum, auguſta: Ennius: *Auguſto augurio poſtquam incluta condita Roma eſt.* Quia igitur auguſto augurio ponuntur mœnia, ob id auguſta dicta. Romanè ergo de rebus Græcis loquitur. vt ne addam, quod *θεόκτιστον ἄστυ* potuit indicare. Nam Minerua cum Neptuno condidit.

F V N E R A *Cecropiæ ne funera.*] Ita iunctim legendum. Græci quibus licet eſſe tam diſertis, poſſunt vno verbo contraria duo ponere *γάμος ἄγαμος.* Latini voluerunt exprimere, vt ille poëta apud Ciceronem qui dixit, *innuptis nuptiis.* Ouidius Metamorph. lib. 11.

V dedit amplexus, iniuſtáque iuſta peregit.

Aliquando non poſſunt, vt hic *funera neſfunera,* *τάφος ἄταφος.* Sic aliquando Græci penuria laborant. vt Sophocles dixit *γυναῖκα ἡ γυναῖκα.* Dio, cui nulla eſt impoſita neceſſitas figurate loquendi, ita pene loquitur. vt quum dicit, *ἐξ ἧς ἐκ στρατιᾶς ἡ πολιτείας,* noluit enim dicere *ἀπολιτείας.* libro quadrageſimo quinto. & libro quadrageſimonono, *ἀπὸ τῆς ἡ διαζεύξεως αὐτοῦ.* Aſperum enim fuiſſet, *ἀδιαζεύξεως.* quanquam & ſic nihilominus Græcè loqui potuiſſet. Thucydides lib. v. *ἐκ τῆς ἐκ ἐξουσίας τῆς ἀμαθίας.* In primo capite prioris Machabæorum *τῷ ἀπιθεῖν ᾗ ἐκ ἀρχιερέως ἰδίαις.*

P R O G I G N V N T *flumina myrtos.*] Repone *ἀρχαϊσμῷ* ex veteri ſcriptura *myrtus.* Sic Virgilius in Culice: *Aeria platanus.* hæc minima, quæ magiſtelli vocant, tanti momenti ſunt, vt ſine illis ne ſeria quidem ſæpenumero tractari poſſint. Exemplum eſto in ſecundo Georgico.

Et ſteriles platani malos geſſere valentes,
Caſtaneæ fagos— Quid? Caſtaneæ inſeritur fagus? ô me hominem vacui capitis, ſi puto hæc ad agricolationem facere, niſi iterum ad Chaonias glandes reuertamur. Legendum enim profecto: *Caſtaneas fagus.* Fagus enim pluraliter, vt hic myrtus, vt in Culice platanus. Sed Fortaſſe obiicientur illa Plinij ex lib. xv. cap. xvi. *Quippe quum Virgilius inſitam nucibus arbutum, malis platanum, ceraſis vlmum dicat.* Nam hunc locum Virgilij habebat in animo Plinius, vbi vides eum non malum Platano, ſed contrà malo Platanum inſeri. Quidni & eodem modo fagum caſtaneæ? Quis non videt ipſum hallucinatum eſſe, & Virgilium non malo Platanum inſeri, ſed contra ſenſiſſe? Præterea ipſum confudiſſe hunc locum cum alio:

Pullulat ab radice aliis denſiſſima ſilua
Vt ceraſis vlmiſque——

Q V A M *toto concepit pectore flammam.*] Repone, *Quam cuncto concepit p. ſ.* ex veteri libro.

Q V Æ Q V E *Idalium frondoſum.*] Lego *frondoſam.* Sic apud Ouidium *Ilion deſenſa.*

A V T *mortem opporteret Theſeus.*] Ita magis placet, quam ſcriptura libri noſtri *expeteret.* Pacuuius Niptris: *Priusquam oppeto malam peſtim hoſtili mandatam manu.*

A S V S P E N D I T *vota labello.*] In noſtro & in omnibus fere aliis *ſuccendit.*

I L L A *procul.*] Totum hunc locum ex n[oſtro] libro ita legito:

——*illa procul radicibus exturbata*
Prona cadit, lateque & cominus obuia frangens

Tibullus: ——*lento perfregeris obuia pilo.*
Quod autem ex *obuia* factum ſit *omnia,* hoc debetur priſcæ ſcripturæ. Nam ſine vllo dubio ſcriptum fuerat, *omuia,* ex quo *omnia* conflatum. Hic enim fuit priſcus ſcribendi modus. Victorinus: O B *autem mutatur in cognatas eaſdem, vt offert, officit, & ommonet, ommuteſcit, & oppandit, opperitur, et ouuertit, omnius.*

B S I C *domito ſæuum proſtrauit.*] Noſter liber, *proſternit.* Ita ſolebant ex præſenti præteritum facere, vt olim in Varronem docuimus. Sic atteruiſſe, diſcediſſe, relinquiſſe.

N E Q V I C Q V A M *vanis iactantem cornua ventis.*] Apud Ciceronem in epiſtolis ad Atticum legitur verſiculus, qui ne verbo quidem vno minus eandem ſententiam concipit:

Πολλὰ μάτην κεράεσσιν ἐς ἠέρα θυμήναντα.

I N D E *pedem victor.*] Repone ex ſcriptura veteri *ſoſpes.* vt etiam olim Aldus excudit.

V T *conſanguineæ complexum.*] Diſſentit ab aliis. Nam conſanguineam illam, hoc eſt Phædram auexit ſecum.

C Q V Æ *miſera ignaro fleret deperdita luctu.*] Non Catulli, ſed correctorum hæc ſunt. Vetus ſcriptura in noſtro libro ita concepta fuit.

Quæ miſera ingrata ......deperdita leta.

Illud L E T A ſine vllo dubio tranſpoſitum cenſeo. Nam *tela* legendum. verbum, quo illam lacunam explendum eſt, quod aliud putem, quàm V I X I T?

Quæ miſera ingrata vixit deperdita tela. Quæ, inquit, ſolata eſt ſuum dolorem tela facienda. Hoc videtur, vt alia, imitatus Virgilius libro nono:

——*& tela curas ſolabar aniles.*

D T H E S E I *præferret amorem.*] Liquida ſcriptura in noſtro: *Omnibus his Theſei dulcem praoptaret amorem.* Quam qui mutauit quo flagro dignus non fuit? Attici dicunt *προαιρεῖσθαι.* optare, *αἱρεῖν.* Salluſtius hiſtoria tertia: *Atque eum Capio laudatum, atcenſumque præmiorum ſpe, quibus eum optauiſſet, ire iubet.* Vide Nonium.

A V T *vt eam dulci deuinctam lumina ſomno.*] Noſter codex non *dulci,* ſed *triſti.* quæ lectio verior eſt. Nam triſtem ſomnum dicit, propterea, quæ conſequuta ſunt. Non enim hic locum habet Homeri *νήδυμος ὕπνος,* neque vtitur perpetuo epitheto.

E C L A R I S O N A S *imo.*] Neque hoc *γνήσιον* puto. Nam noſter liber planam ſcripturam præfert, C L A R I F I C A S. hoc eſt ſimpliciter, claras. ſic infrà. *Iuſtificam mentem,* Iuſtam.

T O L L E N T E M *tegmina ſuræ.*] *Tegmina,* cothurnos.

Purpureóque alte ſuras vincire cothurno.

A B D V C T A M *perfide.*] Latinum ſane. ſed cur illis diſplicuit antiqua lectio, *auectam*, quę melior ſane eſt: quia naui eam auexit. Sed ex priſca ſcriptura manauit error. Nam, *abuectam* ſcriptū fuit.

V E L L E T *miſereſcere.*] Mirum conſtantem eſſe ſcripturam in calamo exaratis, M I T E S C E R E,

puto ſcriptum fuiſſe: *Immite vt moſtri vellet* [*f*]*ere pectus*, *moſtri* antique enunciatum pro [*monſ*]*tri*. Moſtellaria, pro monſtellaria. Moſtel[lu]m, monſtellum. Quis dubitat elegantiſſimè dictum monſtri pectus ὅτι τὸ ὠμόφρονος. Propterea dixit, *mitescere*, ἡμεροῦσθαι, πραΰνεσθαι. monſtrum enim θηρίον & feram belluam intelligit. Manifeſtum ergo commentitiam eſſe vulgatam lectionem. Ita autem conſtruendum, quaſi dixiſſet, vt tuum pectus monſtri. Auſonius: *Anticipéſque tuum Samij lucumonis acumen*, vt à nobis olim emendatum eſt. Acumen tuum lucumonis. M. Cato Ciceroni: *vt tuam virtutem cognitam in maximis rebus domi togati, armati foris*. Virtutem tuam togati dixit. Cicero L. Paulo cos. *me conſulem tuum ſtudium adoleſcentis perſpexiſſe*. Quæ omnia dicta ſunt per ἐναλλαγὴν *tui*. ſtudium tui adoleſcentis. In Græcis minus laboraremus. τὸ σὸν σθένος τοῦ μέγα... Hic ergo *pectus monſtri*, hoc eſt pectus tuum, qui monſtrum es. Vix eſt, vt aliter ſcripſerit Catullus.

A T *non hæc quondam.*] Quia hæc, vt pleráque alia ab imperitis correctoribus interpolata ſunt, nihil periculi eſt veterem lectionem in ſuas ſedes reponere:

At non hæc quondam nobis promiſſa dediſti
Voce, mihi non hoc miſeræ ſperare iubebas.

Q V Æ *cuncta aerij.*] Liber noſter. *Quæ cõtra aerij.* C

S E D *quid ego ignarus.*] Lycophron:

Τί μακρὰ τείνω τοὺς ἀκηλήτους πέτρας,
Εἰς κῦμα κωφὸν, εἰς νάπας δυσηκόους
Βάζω, κενὸν ψάλλουσα μάστακος κρότον,

V T I N A M *ne tempore primo.*] Apollonius.

——αἴθε σε πόντος
Ξεῖνε διέρραισεν, πρὶν κολχίδα γαῖαν ἱκέσθαι.

R E L I G A S S E T *nautis.*] Ligare funem, eſt ἐπ' ἀγκυρῶν ὁρμίζεσθαι. Quod Græcorum poëtarum more dictum, qui id exprimunt per, πρυμνήσι' ἀνάψαι.

C O N S I L I V M, *in noſtris quæſiſſet.*] Noſter, *reliquiſſet*, alij *requiſiſſet*. non eſt obſcurum legendum *requieſſet*. D

Nec malus hic, celans dulci crudelia forma
Conſilia, in noſtris requieſſet ſedibus hoſpes.

I D M O N E O S N E *petam.*] Satis conſtat hæc à malis correctoribus an corruptoribus contaminata eſſe, aliis *Idmeneos*, aliis *Idomenis* legentibus. At ſi priſcam ſcripturam reponamus, nihil eſt præterea quod deſideremus. Eſt autẽ eiuſmodi.

Iſthmon, eóſne petam montis, ab gurgite lato
Diſcernens pontum truculentũ vbi diuidit æquor?

Iſthmon ne petam, inquit, an eos montes, vbi æquor diſcernens diuidit pontum truculentum? E Obſecro te, candide lector, quid eſt in hac lectione, quod te offendere poſſit? multi ſunt Iſthmi in Creta, quorum meminit Strabo. Quemnam habuerit in animo Catullus, quum hæc ſcriberet, tuum eſt quærere, & inuenies apud Strabonem, qui non vnius ἰσθμοῦ in Creta mentionem facit.

Q V I N E *fugit lentos.*] Illud L E N T O S conformatum ex priſca ſcriptura V E T I T O S. Quod fortaſſe non male excogitatum. Virgilius,

—— *remus lentandus in vndis.*

P R Æ T E R E O *litus.*] Inepte. Lege,

A *Præterea litus ſolum: nullo inſula tecto,*

vel, quod idem eſt:

Præterea litus nullo, ſola inſula, tecto.

quæ proculdubio vera eſt lectio.

F E R R V G I N E *Hibera.*] Gloſſæ: *Ferrugo*, πορφύρα μέλαινα.

A C *ſedes defendere ſueta Annuerit.*] Ex veteri ſcriptura lege:

Quæ noſtrũ genus ac ſedes defendere fretus Annuit, vt.

Q V V M *te reducem ſors proſpera ſiſtet.*] Haud diu eſt, quum hæc adulterina lectio in alienas ſedes irrepſit. Nam & vetus ſcriptura, & antiquitus emiſſæ editiones non S O R S, ſed ætas habebant. Quare illud retine. Virg. octauo Aeneidos: B

Attulit et nobis aliquando optantibus ætas
Auxilium, aduentúmque Dei——

Q V Æ *tum proſpectans.*] Et hîc quoque graſſatores iſti ac inſeſſores bonorum auctorum audaciæ ſuæ ac temeritatis veſtigia reliquerunt. Nam benè habet vetus: *Quæ tamen adſpectans.* Eſt idem cum illo, quod ſuperius notauimus:

Tardet ingenuus pudor,
Quæ tamen magis audiens
Flet, quod ire neceſſe ſit.

P A R S *è diuolſo raptabant.*] Ita habet noſter, non *iactabant.*

O R G I A *quæ fruſtra.*] Apuleius Apologetico: C *Vel vnus Liberi patris ſynmyſtæ, qui adeſtis, ſcitis quid domi conditum celetis, & abſque omnibus profanis tacite veneremini.*

P L A N G E B A N T *alij.*] Scripta lectio *aliæ*. quæ recta eſt. Bacchæ enim intelliguntur, de quibus ſermo.

M V L T A Q V E *rauciſonos.*] Omnis vetus ſcriptura M V L T I. Fortaſſe verum eſt quod habent multæ editiones, *Multi rauciſonis efflabant cornua bombis.* Sed *Multæ* legendum eſſet. Nam vt dixi, Bacchæ intelliguntur. vel: *Multis rauciſonos efflabant cornua bombos.* Porrò eiuſmodi pompa Bacchantium ferè eodem modo ab Aeſchylo ἐν D Ἠδωνοῖς deſcribitur.

Ὁ μὲν ἐν χεροῖν
Βόμβυκας ἔχων τόρνου κάματον,
Δακτυλόδικτον πίμπλησι μέλος
Μανίας ἐπαγωγὸν ὁμοκλάν.
Ὁ δὲ χαλκοδέτοις κοτύλαις ὀτοβεῖ
ψαλμὸς δ' ἀλαλάζει.
ταυρόφθογγοι δ'
Ὑπομυκῶνταί ποθεν ἐξ ἀφανοῦς
Φοβεροὶ μῖμοι. τυπάνου δ' εἰκὼν,
Ὥσθ' ὑπογαίου
Βροντῆς φέρεται βαρυταρβής.

E T A L I B V S *amplifica.*] Hactenus veſtis illa deſcripta. Veſtibus etiam toros geniales contegi ſolitos auctor Lucan.

Legitimaque faces, gradibúſque adclinis eburnis
Stat torus, & picto veſtes diſcrimina tauro.

P R O C E D V N T *leniterque ſonant.*] Non leuiter hæc contaminata eſſe fidem fecerit ea, quæ in noſtro libro extat, ſcriptura:

Procedunt, leni reſonant plangore cachinni.

Cachinnus vero non ſignificat criſpationem vndarum, quod diſertis viris videtur, ſed ſonitum illum, quem plangore vndæ ad litus edunt. Attius Phinidis:

Ac

Ac vbi curuo littore latrans
Vnda ſub vndis labunda ſonit,
Simul & cæcum magniſonantibus
Excita ſaxis, ſæua ſonando
Crepitu clangente cachinnat.

Cachinnare in vndis Græci καχάζειν, καχλάζειν, καχάζειν dicunt. Euripides Hippolyto,

—— ἐκ πέτρας ἀφρὸν
Πολιὸν καχάζων ποντίῳ φυσήματι.

At γέλασμα apud Æſchylum aliud eſt.

Pvrpvreaqve *procul nantes à luce refulgent.*] ἁλιφθόνων.

Neraidvm *linquens claris.*] Conſpurcata hæc ſunt ab illis bonorum auctorum carnificibus. Nullus liber manu ſcriptus, nulla editio antiquitus emiſſa extat, quæ non habeat *Minoſin linquens doris.* Parua dictu labes, ſed non parui momenti. Legendum enim:

Minuaſin linquens Doris celebranda choreis.

Minuaſin archaica ſcriptura, & Græca declinatio, μινύαισιν. Sic Propertius: vt notamus ſuo loco:

Grata domus nymphis humida Thyniaſin. Idem:
Non minor Auſoniis eſt amor ab Dryaſin. Item:
Ah dolor ibat Hylas, ibat Hamadryaſin.

Primam in *Minyaſin* produxit non aliter, quam poëtæ alij primam in Italia, Phylacides, & aliis. Doras choreas quas vocet, nō obſcurum eſt. Alludit enim ad morem Doricarum puellarum, quæ in phænomeridibus ſaltabant. Idque Græci vocabāt δωριάζειν. Si τὸ Doris eſt corruptum, corrigatur ergo. Ego in præſentia nihil aliud potui.

Celebranda *choreis.*] Claudianus III. Conſulatu Honorij:

—— *poſt Pelion intrat*
Nereus illuſtre chorus. ——

Non *vacuus. namque ille tulit.*] Hæc non minore incōmodo ac illa ſuperiora, accepta ſunt. Vetus & ſcriptorum & excuſorum lectio: *Nonacrios. namque ille tulit.* Sed τὸ *ille* additum ad fulciendum verſum. Itaque non difficilis eſt coniectura hæc inueſtigandi. Deeſt igitur prima ſyllaba in prima voce * *nonacrios.* Lege verò: *Cranona æriſonamque tulit*, Cranon eſt vrbs intra Tempe. auctor præter alios Stephanus. *Eriſonam* pro *Aeriſonam* priſco illo more ſcribēdi. De fodinis metallorum Theſſaliæ ſatis Plinius. Æriſonam vocat, propter metalla, quomodo eodem omnino locutus eſt modo Martialis: *Et ferro plateam ſuo ſonantem.* Id eſt Plateam æriſonam, in qua ſcilicet ferrum aut æs foderetur. Totus verò egregius iſte locus ita & legendus, & diſtinguendus:

Confeſtim Peneos adeſt. viridantia Tempe,
Tempe, quæ ſyluæ cingunt ſuperimpendentes,
Minyaſin linquens Doris celebranda choreis,
Cranona æris namque, tulit radicitus altas
Fagos. ——

Scio quid ſuper hoc loco docti viri conati ſunt. ſed fruſtrà, vt apparet. Peneus igitur adfuit, linquens Tempe, & Cranona. Sic Græci κρανὼν πεδίον. Euripides in Hecuba,

Ἥκω νεκρῶν κευθμῶνα, καὶ σκότου πύλας
Λιπὼν, ἵν᾽ ᾅδης χωρὶς ᾤκισται θεῶν.

Ennius ea ita circunlocutus eſt:

Adſum, atq. aduenio Acherūte vix via atq; ardua,
Per ſpeluncas ſaxeis ſtructas aſpereis pendentibus
A *Maximeis, vbi rigida conſtat craſſa caligo inferū.*

Cranō autem fœminino, quamuis Narbo Martius, Hipporegius dicatur. Sic ſuprà, *Sirmio venuſta.* Sic Silius dixit, *- regna Pleuron.* Iuuen.

—— *quam Dorica ſuſtinet Ancon.*

& in commune omnes vrbes fœminino genere efferunt. Ouidius:

Tum quū triſtis erat, defenſa eſt Ilion armis. Item,
Sed mihi quid prodeſt veſtris deiecta lacertis
Ilion? ——

Vbi alia lectio habet Ilios. vt Ἴλιος ἱρή.

Non *ſine nutanti platano.*] Rectè quidem Ennius, *Capitibu' nutantes pinos.* quia illæ arbores de-
B ſinunt in conum, & à vento flecti poſſunt, quod poëtis eſt ὑψικόμοι. At Platanus quomodo nutans dici poteſt, cuius rami in latum ſparguntur, non in acutum coeunt?

Lentaqve *ſorore Flammati Phaëthontis.*] Vetus lectio, *Lataque ſorore.* Lege, *fletáque ſorore.* Nota fabula de Heliadum lacrymis.

Vnigenamq. *ſimul cultricem montibus Idæ.*] Vetus ſcriptura, *montibus idri.* veteri more ſcriptum *idri* pro *hydri*, hoc eſt ſerpentis Pythonis. montes hydri ſunt delphici montes, propter Pythonem ſerpentem ibi ab Apolline ſagittis con-
C fixum. Quod autem hic ait Phœbum cum Diana manſiſſe ſolos, neque Pelei nuptiis interfuiſſe, falſum conuincit Æſchylus, apud quem Thetis ita de Phœbo conqueritur.

—— Τὰς δ᾽ ἐμὰς εὐπαιδίας,
Νόσων τ᾽ ἀπείρους καὶ μακραίωνας βίου,
Ξύμπαντά τ᾽ εἰπὼν, θεοφιλεῖς ἐμὰς τύχας
Παιᾶν᾽ ἐπηυφήμησεν εὐθυμῶν ἐμέ.
Κἀγὼ τὸ Φοίβου θεῖον ἀψευδὲς στόμα
Ἤλπιζον εἶναι, μαντικῇ βρύον τέχνῃ·
Ὁ δ᾽ αὐτὸς ὑμνῶν, αὐτὸς ἐν θοίνῃ παρὼν,
Αὐτὸς τάδ᾽ εἰπὼν, αὐτός ἐστιν ὁ κτανὼν
Τὸν παῖδα τὸν ἐμόν.

Candida *purpurea talos.*] Apponam priſ-
D cam lectionem:

Candida purpurea Tyrios extinxerat ora.

Sed in margine erat emendatum, *intexerat*: cui conueniens eſt, quod alij libri habent *intinxerat.* quod procul dubio eſt pro *intexerat.* Significat igitur in illa veſte Tyrios intextos fuiſſe, non vt Virgilius:

Purpurea intexti tollant aulæa Britanni.

Tirij intexti in illa eſſent, quemadmodum Britanni in aulæis: ſed Tyrij hic pro Tyriorum purpura, vt apud Horatium, *inæquali tonſore capillos.* id eſt, tonſura. vt multa ad illud exemplum apud veteres. Vult igitur illam veſtem candidam pur-
E pura Tyria prætextam fuiſſe. Quare oram illam purpuream interpretare inſtitam: quæ propria matronarum erat. Inſtita, vt veteres magiſtri interpretantur, eſt περιπόδιον, περιποδίδιον. & ita Ptolemæus vſurpat περιπόδιον in aſteriſmo Virginis & Heniochi. In LXXXVIII. fabula Hygini acropodium Mineruæ in eam mentem accipitur. In veteribus libris pro *veſtis* legebatur *quercus.* quod nos olim licet mendoſum enarrare conati ſumus; id ſi cui placet, per me quidem ſequatur licet. Hæc tamen vera eſt lectio, quam nunc publicamus, & quam nunc priore editione non aſſequebamur.

CARMINE *perfidiæ*.] Ita docti viri emendarunt ex antiqua ſcriptura illa, *carmine*, *perflabat*.. Id accidit, quod in Langobardicis literis nulla eſt omnino inter I & L differentia. item diphthongus diuiſim legitur in veteribus libris *ae*, *oe*. &c.

NVLLA *domus tales*.] Tres hi verſiculi vt adulterini neque in noſtro libro & quibuſdam antiquis editionibus adſcripti à nobis reiiciuntur. Et ſanè ſi quis propius ſpectet, eos ſuperfluos iudicabit. Suſpicor eſſe Marulli, aut ſimilis frontis. Nam putarunt abruptum nimis eſſe à nuptiis ad liberorum mentionem deſcendere. In quo decipit eos acutum ſuum iudicium.

B

QVVM *tremulo in canos*.] Interpolatitia lectio. Vetus eſt. *Quum cinerem canos*. Lege, *Quum cinere incanos*. Incanos cinere, albicantes cinere, quod fit in luctu. πεπαλαγμένος κόνει poëtæ dicunt.

PROSTERNENS *meſſor ariſtas*.] Hæc mutarunt, quibus ad ſaporem vetuſtatis palatum obruerat. nam disertè vetus ſcriptura ita concepta eſt,

Namq; velut denſas præcernens cultor ariſtas.

C

Cultor eſt agricola, colonus *præcernens*, quod toties apud Homerum προπρηνέας. Referenda igitur hæc ad priſcorum morem, quem ſeruabant in metendo. Nam pro nationum diuerſitate diuerſi & metendi hodieque ſunt modi. Niſi fortè quis malit præſternens.

QVOIVS *iter caſis anguſtans*.] Attius Epinauſimache:

En Scamandriã vndã ſanctam ſalſo obtexi ſanguine,
Atque aceruos alta in amni corpore expleui hoſtico.

Manifeſto ſunt ipſius Achillis verba.

MADEFIENT *cæde ſepulchra*.] *Madefient* recte ex *Madeſcent*, quod in veteri ſcriptura erat, fecerunt docti viri. neque vllum negotium fuit hoc diuinare.

D

HESTERNO *collum poterit*.] Etiam Calpurnius tumentem ceruicem ponit inter argumenta ἐρωτικῶν.

A

· *Sed poſtquam Donacen duri clauſere parentes,*
Quod non tam tenui filo de voce ſonaret,
Sollicitúſque foret linguæ ſonus, improba ceruix,
Suffuſúſque rubor crebro, venæque tumentes.

FELICIA *Pelei carmina*.] Pelei τῷ Πηλεῖ. Virgilius:

Orphei Calliopea, Lino formoſus Apollo.

τῷ Ὀρφεῖ.

CECINERVNT *pectore Parcæ*.] Noſter, *Omine* non *pectore*. & ita legant omnino neceſſe eſt. Nam hic intelligitur de omnibus, quæ in nuptiis captabantur. An non ea ſunt vera omina, quæ Parcæ cecinerunt? Sed quid argutamur. Canere diuino omine eſt plane θεσπίζειν, θεσπιῳδεῖν. Diuino omine cecinerunt, ἐμαντεύσαντο.

SÆPIVS *& ſeſe*.] Prodigioſa lectio vetus,

Nereus vt ſeſe mortali oſtendere cœtu.

Ego quid pro illa, quod verum ſit, ſubſtituam, non habeo. Fortaſſe nullum eſt mẽdũ, & conſtat lectio. Sæpius, inquit, cælicolæ ſolebant inuiſere caſtas domos, vt ecce Nereus, qui ſe oſtendit mortali cœtui ob nuptias Thetidis filiæ.

TEMPLO *in fulgente reuiſens*.] Archaica locutio. vt Reuiſo domi, reuiſo ad eum.

CONSPEXIT *terra centum*.] Ineptè pro *Centum* quædam editiones habebant *Cretum*. Virgilianum illud eos ſatis refellit.

Centum quadriiugos agitabo ad flumina currus.

ARMATAE *hominum eſt*.] Nam Nemeſis ſeu Rhamnuſia Dea victoriæ, & trophæorum. Auſonius in Epigrammate, quod vertit ex Græco de Nemeſi.

DIVOS *ſcelerare penates*.] Non *penates*, ſed *parentes* habet liber noſter. Rectè πατρῴους θεοὺς parentes deos vertit. & ita poſtulat ſententia. Nam quum ſcelus hoc cum priuigno commiſerit, quid aliud quàm in paternos Deos impiauit ſe? Patri enim ipſi iniuriam facit. Parentes igitur Dei, πατρῷοι θεοί.

FEDERICVS MORELLVS.

Cùm ſuppeterent nobis aliæ quædam ſymbolæ ad hunc ἱερὸν ἐπιθαλάμιον, vnam duntaxat depromemus, quaſi tædam coniugalem, qua ἱερώτερον amplificæ veſtis ſtragulæ, puluinaris genialis, & Ariadnæa Ethopœia illuſtretur. Hanc facem præferet Panopolita Nonnus, inſtar δᾳδούχου, his aureolis verſib. XLVII. Διονυσιακῶν inſertis. quos Latinis etiam modulis vtcunque expreſſos ſubiicimus.

Ἰλισσοῦ δὲ ῥέεθρα μελίρρυτα Βάκχος ἐάσας 1
Ἁβρὸς ἐς ἀμπελόεσσαν ἐκώμασεν ἄστυγα Νάξου·
Ἀμφὶ δέ μιν θίασος πολὺς ἔρρεεν· ἐρχομένῳ δὲ
Μελλογάμῳ Κυθέρεια προηγεμόνευε Λυαίῳ.
Ἄρτι γὰρ ὑπνώουσαν ἐπ' αἰγιαλοῖο ἐάσας
Παρθενικὴν ἀπάτησεν ἀμείλιχος ἔπλετο Θησεύς,
2 Σειρηνίας τ' ἀνέμοισιν ἐπέτρεπεν· ἐκπροφυγὼν δὲ
Ἀφρίσεις Διόνυσος ἐρημαίην Ἀριάδνην,
3 Θαύματι μίξεν ἔρωτα. χοροπλεκέεσσι δὲ Βάκχαις
Γλώσσῃ θαμβαλέῃ πεφυλαγμένον ἔννεπε μῦθον·
Βασσαρίδες, μὴ ῥόπτρα πατάξατε, μὴ κτύπος ἔστω
Ἢ ποδός, ἢ σύριγγος· ἐάσατε Κύπριν ἰαύειν·
Ἀλλ' οὐ κεστὸν ἔχει μιμνώμενα Κυθερείης.
Πείθομαι ὡς δολόεντα Χάρις τεμεθόεντι ὕπνῳ.
Ἀλλ' ἐπεὶ ὄρθρος ἔλαμψε, καὶ ἔγρετο φαίνετο Ἠώς,
Πασιθέην ἐδόκευον ἐγείρατε· τίς ποτε Νάξῳ
Τὰς χάριτας ἐχαρίσατο ἀμείνονα, μὴ τάχα Ἥβη;

ILiſſi Bacchus mellita fluenta relinquens
Mollis vitícoma colludit in orbe papillæ:
Hunc circumuolitabat amor: iam tùmque Lyæo
Prauia monſtrat iter ſponſo Cytherea parato.
Namque recens ſopita in littore virgine, Theſeus,
Et procul à patria, ammites conſcenderat altum,
Irrita committens rapidis promiſſa procellis.
Vt vidit Liber ſomno Mænada vinctam,
Admiratur amátque ſimul, Bacchâſque furentes
Affatur lingua attonita, cautíque loquela:
Baſſarides, baculis ne tundite, nec pedis vllus
Sit ſtrepitus, calamíque, quieſcere mittite Cyprin,
Sed caret hæc ceſto, læta ſigno Cytherêa.
Somno correpta eſt, credo, Charis vna doloſo.
At quoniam illuxit, liquitque Aurora cubile:
Soluite Paſitheam ſomno. Verùm quis amictum
In Naxo Charitis dedit? An fortè hæc foret Hebe,

At pateram Diuûm cui tradidiſti? an prope pontum
Luna boues agitans artus hac ſede reflexit?
Vnde ſuo dormit ſola Endymione relicto?
Num Thetin inſpicio vitream per mollia ripæ?
Aſt haud corpus habet nudum, ſi dicere fas eſt,
Naxies à curſus Diana labore quieſcit,
Poſtquam venatus ſudores æquore terſit.
Arduus & dulcem gignit labor vſque ſoporem.
Quis tamen in ſaltu vidit cum veſte Dianam?
Bacchæ ſiſtite, ſiſte Maro, ne agitate choréas.
Deſine Pan canere, & ſomno ne Pallada ſolue.
At cuinam Pallas dedit haſtam? quisve Mineruæ
Abſtulit æratam galeam & ſæuum ægidis orbem?
Sic fatur Liber. ſparſóque in littore ſomno
Protinus, infelix mox experrecta puella eſt.
At claſſem non proſpexit, magnúmque maritum.
Tum more Alcyonum gemuit Minoia virgo,
Errans per ripas, dotem miſerabilem amorum.
Compellat iuuenem paſſim. ſurit æquora iuxta
Inquirens puppem. at ſomno ſuccenſuit atro:
Arguit & Paphiam dominam maris atque parentem
Et Boream orauit: cum vento fœdera iunxit,
Et cum Orithya, vt reueherent ad littora Naxi
Heroa: atque iterum videat ſua gaudia nautam.
Poſcit opem Aeolia à rege: annuit ille precanti
Et damnat votis; aduerſáque flamina miſit,
Vt ponto incumbant. Boreas hos virginis ignes
Non curat ſæuus moderari. Forſan & auræ
Inuidia miſeræ inſtigant tot damna puellæ,
Quæ Actæis oris tunc admouêre carinam.
Natam Regis amans ſtupuit: viſámque feraci
Autumat in Naxo Paphiam mœrere iacentem.
Nempe auguſtior in luctu fuit, vt dolor ægram
Ornaret; triſtíque Ariadna voce querens
Cederet in certamine Cypris ſuaues amánſque
Iucundos riſus: huic cedunt lumina Pithûs
Et Charitum atque Cupidinis: hæc vis eſt lachrymarũ
Virginis: Et tandem plorans ſic ore loquuta eſt.
Dulcis erat ſomnus mihi, dulcis at inde refugit
Theſeus: ſi latam liquiſſet adhuc! video ecce
Cecropiam in ſomnis. intra regiſq; penates
Molles eras, cantante Ariadna, aliíſque Hymenæus
Et chorus: at noſtra ornabat gaudens manus aram
Floribus inſtructam iucundi veris Amorum.
Coniugiíque coronam habui: tum non procul à me
Sponſali ritu Veneri Theſeus ſacra fecit.
Somnia quàm læta inſpexi miſera. ille recedit,
Virgine me deſerta. ô Pitho, propitia eſto.
Hæc dederat tenebroſa mihi caligo iugalis.
Inuida cuncta rapit luces Aurora reducens:
Experrecta, ignes non cerno. nunquid & ipſa
Factorum ſimulacra mouent velut æmula amorum?
Hæc dum fallaci genialia ſomnia ſenſu
Gauiſa excepi: charus fugit procul Heros.
Optatus mihi ſic ſomnus fuit hoſtis. amica
Dicite ſaxa, quis heu rapuit mihi Theſea amanti?
Flante Aquilone peto velociter Orithyam:
Orithya tamen doleat, Marathone creata,
Vnde ortus ſuauis Theſeus ſua ſemina traxit.
Si Zephyrus ſpiret Zephyritis oſtendito nymphæ
Iridi amoris matri, vim perpeſſam Ariadnam.
Sin Notus atque audax Eurus, me Aurora videbit,
Inuida vt accuſem ante verendam flamina matrem.
Somne, iterum munus concedas ſuaue & inane,
Par aliud primo mittens mihi ſomnium amatum,

A Ἀλλὰ δέπας μακάρων τίνι κάλλιπε; καὶ ἀγχόθι πόντου
Κίκλητας αἰγλήεσσα βόας ἐλάτειρα Σελήνη;
Καὶ πῆ Ἐνδυμίωνος ἐδέμνιος οἰκτὸς ἰαύει;
Μὴ Θέτιν ἀργυρόπεζαν ἴσα αἰγιαλοῖο δοκεύω,
Ἀλλ' οὐ γυμνὸν ἔχει ῥοδόεν δέμας, εἰ θέμις εἰπεῖν,
Ναξιὰς ἰοχέαιρα πόνου ἀμπαύεται ἄγρης
Θηροφόνους ἱδρῶτας ἀποσμήξασα θαλάσσῃ·
„ Τίκτει γὰρ γλυκὺν ὕπνον ἀεὶ πόνος· ἀλλὰ σὺ λόχμῃ
Ἄρτεμιν εἱλιχίτωνα τίς ἔδρακε; μίμνετε Βάκχαι,
Στῆθι Μάρων, μὴ δεῦρο χορεύετε, λῆγε λιγαίνων
Πὰν φίλε, μὴ σκεδάσῃς ὕπνον ἐπ' Ἀθήνης·
Καὶ τίνι Παλλὰς ἔλειπεν ἑὸν δόρυ, ἢ τίς ἀεῖρεν
Χάλκειον τρυφάλειαν ὁ αἰγίδα πεπτάμενος,
B Τοῖα μὲν ἔννεπε Βάκχος. ἀπὸ ψαμάθοιο δ' ἀεικῆ
Ὕπνον ἀποσκεδάσασα δύσμαρος ἔγρετο κούρη,
Καὶ στόλον οὐκ ἐσεῖδε, καὶ οὐ πόσιν ὑψιπετῆα·
Ἀλλὰ σὺν Ἀλκυόνεσσι κινύρεται ἶσον ὑμεῦν,
Ἠϊόνας μαστεύουσα, βαρύβρομον ἕδνον ἐρώτων,
Ἠΐθεον δ' ἐκάλεσσε, ἐμαίνετο δ' ἐγγύθι πόντου
Ὁλκάδα διζομένη. φθονερῷ δ' ἐπεμέμφετο ὕπνῳ,
Καὶ Παφίην πολὺ μᾶλλον ἐμέμφετο μητέρα θαλάσσης,
Καὶ Βορέαν ἱκέτευε, καὶ ὅρκιον ἔταμεν αὐτῷ,
Ὅρκιον Ὠρειθυίᾳ, ὅπως πάλιν εἰς χθόνα Νάξου
Κοῦρον ἄγοι, γλυκερὴν δὲ πολύτροπον ὁλκάδα λεύσσῃ·
Αἴολον ᾔτεε μᾶλλον ἄεθλα· κινυμένη δὲ
Πειθοῖ, καὶ κατένευσε. καὶ ἀντιπάλους ἐπ' ἀήτας
C Πέμψεν, ἵνα πνεύσωσι. πολυσπλάγχνοιο δὲ κούρης
Οὐ Βορέης ἀλέγιζε δύσμαρος, ἀλλὰ καὶ αὐταὶ
Παρθενικῆς κοτέουσι τάχα πολύμοχθος ἀῆται,
Αἵ ποτε νῆα κόμισσαν ἐς Ἀτθίδα. παρθενικὴν δὲ
Αὐτὸς ἐρῶν θάμβησεν, ἀπευκταίῳ δ' ἐνὶ Νάξῳ
Εἴσιδεν ἐλδόμενος ὀδυρομένην Ἀφροδίτην·
„ Ἦν δὲ φαεινοτέρη καὶ ἐν ἄλγεσι, καί μιν ἀοιδὸς
Ἀχνυμένην κόσμησεν· κινυμένη δ' Ἀριάδνῃ
Εἴκαθεν ἐς φιλότητα φιλομμειδὴς Ἀφροδίτη,
Ἱμερόεν γελάουσα, καὶ εἴκαθεν ὄμματα Πειθοῦς
Καὶ Χαρίτων, καὶ Ἔρωτος· τόσσα δάκρυα κούρης·
Ὀψὲ δὲ δακρύσασα, τόσον ἐφθέγξατο φωνήν.
Ὕπνος ἐμοὶ γλυκὺς ἦλθε, ἰδὲ γλυκὺς ᾤχετο Θησεύς·
D Αἴθε με προτέρην ἐπικάλλιπε· ὑπνώουσα δὲ
Κεκροπίην ἐσεῖδον· καὶ ἔνδοθι Θησέος αὐλῆς
Ἁβρὸς ἔην Ὑμέναιος ἀειδομένης Ἀριάδνης,
Καὶ χορὸς, ἡμετέρη δ' ἐπικόσμεε πρῳμένη χεὶρ
Εἰαρινοῖς πετάλοισι τεθηλότα βωμὸν ἐρώτων,
Καὶ γάμιον στέφος ἔσχον· ἔην δέ μοι ἐγγύθι Θησεὺς
Ἄλμασι νυμφιδίοισι θυηπολέων Ἀφροδίτῃ·
Ὤ μοι δὴ ὄναρ ἶδον γλυκύ· ἀλλά με φεύγων
Ὤχετο καλλείψας ἐπὶ παρθένον· ἵλαθι Πειθοῖ,
Ταῦτά μοι ἀχλυόεσσα γαμοστόλος ὤπασεν ὀρφνή,
Καὶ φθονερὴ πάντα φαεσφόρος ἥρπασεν ἠώς,
Ἐγρομένη δ' οὐχ εὗρον ἐμὸν πόθον, ἦ ῥα καὶ αὐταὶ
Εἰκόνες αἰτιόωνται ζηλήμονες ὄψιν ἐρώτων,
Ὄφρα πλεκτογάμων ἀπατήλιον ἔψεν ὀνείρων
E Ἱμερτῶ ὀνείρου, καὶ ἱμερόεις φύγε Θησεύς.
Εἰς ἐμὲ καὶ φίλος ὕπνος ἀνάρσιος; εἴπατε πέτραι,
Ἔπτατί μοι δυσέρωτι, τίς ἥρπασεν αὐτὸν Ἀθήνας;
Εἰ Βορέης πνείεσκεν, ἐς Ὠρείθυιαν ἱκοίμην·
Ἀλλά μοι Ὠρείθυια χολώσεται, εἴθε καὶ αὐτὴ
Αἷμα φέρει Μαραθῶνος, ὅθεν φίλος ἔπλετο Θησεύς·
Εἰ Ζέφυρος πνείοι, ζεφυρηΐδι δεῖξατε νύμφῃ
Ἴριδι μητέρι πόθου βιαζομένην Ἀριάδνην.
Εἰ νότος, ἢ θρασὺς Εὖρος, ἐς ἠεροφοῖτιν ἱκοίμην,
Μεμφομένη φθονερῶν ἀνέμων δυσέρωτα τεκοῦσαν.
Δὸς κενεὴν πάλιν ὕπνε φίλον χάριν, ἶσον ὀνείρῳ
Γείτονα ἄλλον ὄνειρον ἐπιπρόες, ὄφρα τοιοῦτο

Κύπριδος ὑπτείης γλυκερὴν ἀπατήλιον εὐνήν.
Μείζονα ἐμοῖς ὄσσοισιν ἔα ἔμμεναι, ἴσχε τε οἶστρον
Ἄπνοον ὄφρ' ἐρατοὺς ἐσίδω ματαίους Ὑμεναίους.
Εἰ μὲν ἐς Ἀτθίδα γαῖαν ἐπίκλοπε νυμφίε Θησεῦ
Σὸν πλόον ἐκ Νάξοιο μετήγαγον ἅρπαγες αὖραι,
Εἰπέ μοι εἰρομένῃ, καὶ ἐς Αἴολον αὐτίκα βαίνω,
Μεμφομένη ῥοθίοισι, καὶ οὐχ ἑκόντας ἀήτας·
Εἰ δέ με νῦν ἀπέλειπεν ἐρημαίῃ πάρ' ἐπὶ Νάξῳ,
Καὶ σέθεν ἀγκάσσοντος ἀμείλιχος ἔπλεο Θησεῦ,
Ἤλιτεν ὡς Θησεὺς, καὶ εἰς Θέμιν, εἰς Ἀριάδνην,
Μηκέτι ναυτίλος αὖθις ἴδοι * πρηεῖαν ἀήτην, * ποτὲ
Μηδέ μιν ἀστάθεσσι συνεσπομένοισι θυέλλαις
Ἵλαος εἰσίδοιτο γαληναῖος Μελικέρτης·
Ἀλλὰ νότος πνεύσειεν, ὅτε χρεῖος ἐστὶ βορῆος,
Εὖρον ἴδοι Ζεφύρου κεχρημένος ἀίσσοντος· * δὲ ἴσ. ἀίσσοι
Ποντοπόροις ὅτε πᾶσιν ἐπιπνείουσιν ἀῆται,
Χειμερίῃ ποτὲ μοῦνος ἐμπλώοι θαλάσσῃ·
Ἤλιτεν ἐστὶ ἀθέσμιος ὁ ναυτίλος. ἀλλὰ καὶ αὐτὴ
Ἀασάμην ποθέουσα σαόφρονος ἄστυ Ἀθηνῆς·
Αἴθε με οὐκ ἐπόθησα δυσίμερος· εἰς Παφίην γὰρ
Ὅσσον ἱμερόεις, τόσον ἄφρων ἔπλετο Θησεύς·
Αὐτά δέ μοι κατέλεξεν, ἐμὸν μίτον εὖτε πίεζον;
Αὐτὰ δέ μοι κατέλεξε παρ' ἀμφοτέρῳ λαβυρίνθῳ;
Αἴθε μιν ἔκτανε ταῦρος ἀμείλιχος· ἴσχε φωνὴν
Ἀφροσύνης, μὴ κτεῖνε νέον γλυκερὸν ὤμοι ἐρῶντα
Θησεὺς ἔπλεε μοῦνος ἐς εὐώδινας Ἀθήνας·
Οἶδα πόθεν με λέλοιπε· μοῦνος τάχα παρθενικαῖον
Σύμπλοον ἔσχεν ἔρωτα, καὶ ἐν Μαραθῶνι χορεύει
Εἰς ἑτέρους γάμον ἄλλον· ἐγὼ δ' ἐν Νάξῳ ὀδύρω·
Γαῖα ἐμὸς πέλε Νάξος, ἐπίκλοπε νυμφίε Θησεῦ,
Ὤλεσα καὶ γενέτην, καὶ νυμφίον ὤμοι ἐρῶντα,
Οὐχ ὁρέω Μίνωα, καὶ οὐ Θησῆα δοκεύω,
Κρήτην ἐμὴν προλέλοιπα, πόλιν δ' οὐκ εἶδον Ἀθήνας,
Πατρὸς ἀποπλαγχθεῖσα καὶ πατρίδος. ἆ μέγα δειλή,
Ἕδνον ἐμῆς φιλότητος ὕδωρ ἁλός. εἰς τίνα φεύγω;
Τίς θεὸς ἁρπάξει με, καὶ εἰς Μαραθῶνα κομίσσει
Κύπριδι καὶ Θησεῖ δειξομένην Ἀριάδνην;
Τίς με λαβὼν κομίσει δι' οἰδματος; αἴθε καὶ αὐτὴ
Ὑμετέρης μίτον ἄλλον ἴδω πομπῆα κελεύθου·
Τοῖον ἔχειν ἐθέλω καὶ ἐγὼ μίτον, ὥς κεν ἀλύξω
Αἰγαίης ἁλὸς οἶδμα, καὶ εἰς Μαραθῶνα περάσω,
Ὄφρα περιπτύξω σε, καὶ εἰ στυγέεις Ἀριάδνην,
Ὄφρα περιπτύξω σε τὸν ὁρκαπάτην [illegible],
Δέξο με σὸν λεχέων θαλαμηπόλον [illegible],
5 Καὶ στρώσω σοι λέκτρα, μετὰ Κρῆσσαν Ἀριάδνην,
Οἷά τι ληϊσθεῖσα, καὶ ὀλβίστη σοὶ νύμφη·
Τλήσομαι ὡς θεράπαινα πολύκροτον ἱστὸν ὑφαίνειν,
Καὶ φθονεροῖς ὤμοισιν ἀήθεα κάλπιν ἀείρειν,
6 Καὶ γλυκερὸν Θησεῖ φέρειν ἐπιδόρπιον ὕδωρ,
Μοῦνον ἴδω Θησῆα. καὶ ἡμετέρη ποτὲ μάτηρ
Ἀγροτίμοις θήτευε, καὶ αὐχένα κάμψε νομῆϊ,
Βουκολέοντι δ' ἔθελξεν ἀφωνήτῳ ποτὶ ταύρῳ,
Καὶ βοὶ ταῦρον ἔτικτε μελιζομένου βοτῆρος,
Πηκτίδος οὐ πόθεν ἔσχε, ὅσον μυκηθμὸν ἀκούειν·
Οὐ μὲν ἐγὼ ψαύσαιμι καλαύροπος, οὐ περὶ φάτνην
Στήσομαι. ἡμετέρης δὲ παρέσσομαι ἐγγὺς ἀνάσσης,
Φθεγγομένου, Μίνως, καὶ οὐ μυκηθμὸν ἀκούω,
Καὶ τοῖς ἱμερόεντα γάμον Ὑμέναιον ἀείδω,
Ζῆλον ὑποκλέψασα νεοζυγέος σοι νύμφης·
Στῆσον Ναξιάδεσσι παρ' ᾐόσι ποντοπορεῦον,
Στῆσον ἐμοὶ σὸν νῆα. τί ναυτίλε καὶ σὺ χαλέπτεις;
Ὡς ἄρα καὶ σὺ πέλεις Μαραθώνιος· εἰ μὲν ἱκάνεις
Εἰς ἑὴν σὸν γαῖαν. ὅπου δόμος ἐστὶν ἐρώτων,
Δέξαι με δειλαίην, ἵνα Κέκροπος ἄστυ νοήσω·
Εἰ δέ με καλλείψεις, καὶ ἀμείλιχα ποντοπορεύσεις,

A *Vt Cypria cernam fallax & ſuaue cubile.*
Maioréſque moras oculis fac: exanime œſtrum
Optatis vt videam modò amoris vani Hymenæi.
At ſi Cecropium ad littus tua, perfide Theſeu,
E Naxo rapidi pepulerunt carbaſa venti;
Dic percontanti: Aeolia ſtat principem adire.
Criminer vt fluctus tumidos, flatúſque furentes.
At ſi deſtituit me ſolo in gramine Dia,
Iuſſúque tuo Theſeu tua nauita ſæuus
Pandit vela, & te offendit, Themin, atque Ariadnam;
Nauiget haud vnquam vento ſpirante ſecundo;
Nec ventoſis hunc equitantem fortè procellis
Reſpiciat præſens ac propitius Melicertes:
B *Quin Auſter ſpiret, quoties Aquilone opus eſſet;*
Sentiat idem Eurum, Zephyrum cùm flare iuuaret.
At vernæ nautis cùm flabunt omnibus auræ;
Hiberno tamen hic agitetur in æquore ſolus.
Impius hic vector noxæ fuit. Attamen ipſa
Impegi, dum Palladij ſum ciuis amore
Percita. at infelix vtinam non Theſea amaſſem:
Nam Paphia quàm gratus, tam vecors fuit in me.
Haccine narrabas mihi, dum mea fila teneres?
Haccine narrabat mihi in anfractu Labyrinthi?
Indomitus vellem hunc taurus domuiſſet! at iſtam
Stultitiam preme vox. iuuenem ne cæde cupitum.
Hei mihi! Palladias Theſeus petit vnus Athenas.
Cur me deſtituit ſcio: forſan Virginis ardens
C *Nauigat vnius igne: & agit Marathone choréam,*
Coniugium alterius ſperans; ego adhuc colo Naxon:
Puluinar geniale meum eſt. ô perfide Theſeu!
Amiſi genitorem & ſponſum. haud amplius, eheu,
Conſpicio Minoa patrem, nec Theſea cerno.
Cretam deſerui noſtram, nec Cecropis vrbem
Aſpexi, à patre & patria procul. ô miſeram me!
Dos mei amoris, *aqua eſt* maris. *Ad quênam fugiã*
Quis deus abripiet me, & deducet Marathona? (nunc?
Vt ſiſtat coram Paphia Theſeóque Ariadnam?
Quis me traiiciet per fluctus? Vellem ego filum
Remigij veſtri comitémque ducémque videre.
Tale tenerem vtinam filum; percurrere pontum
D *Aegæum vt poſſem, & claram Marathona venire.*
Vt ruam in amplexus, tamen etſi odiſti Ariadnam.
Vt te amplexer periurum immemorémque maritum.
Accipe me, ipſa tuum vt ſternam officioſa cubile.
Strata parabo tibi: ſim quamuis Creſſa Ariadna,
Vt tua præda ſim, olim feliciſſima ſponſa.
Ordiar vt famulans ſtreperam quoque texere telam:
Nec ſitulam inſuetis humeris perferre pigebit.
Et dulci Aegidæ cœna ſuper egerere vndam:
Cernam vnum Aegidem. mea Paſiphae quoque mater
Ruricolis famulata eſt, ſubſternens caput altum
Paſtori, & tauro faciebat verba ſilenti.
Inde boui taurum peperit, modulante cicuta,
E *Nec calamos, adeò vt mugitum, audire cupibat.*
At non ipſa pedum tangam, haud præſepia adibo.
Semper ego adſtabo Reginæ ad lumina noſtræ.
Audiam & haud mugitum, ſed Minoidis omen.
Atque tibi læta optatos celebrabo Hymenæos,
Surrepto ſponſæ zelo feruente recentis.
Puppim aduerte tuam, qui Naxiacam legis oram:
Siſte tuam nauim. cur nos quoque nauita torques?
An verò ipſe quoque es Marathonius? an petis almam
Claſſe tuam patriam? in qua ſedes extat amorum.
Accipe me miſeram, quò Cecropis oppida cernam:
Sin me, ſane, paras neglecta, tendere curſum

Dic ſaltem Theſei te Ariadnæ audiſſe querelas,
Quis fluxámque fidem & periuria carpit amantum.
At nous cur Aegidæ promiſſa ſuperbi
Irrita Amor ſtatuit ſuccenſens, nempe iugali
Pro Iunone; eadem quæ pronuba dicitur; ille
Palladis innuptæ iurarat ſacra maritus
Iuramenta. Mineruæ quid cum Cypride Diuæ?
Hæc quiritantem dum audiret gaudebat Iacchus,
Cecropiam attendit, Theſei noménque notauit,
Et claſſem è Creta fallacem. Non procul ergo
Virgine diuina fulgebat fronte. puellam
Ad maius deſiderium ceſto illice pellit
Acer amor circumuagus, vt Minoida blandè
Perſuaſam fratri Dionyſo iungere poſſit.
Tum querulam ſolans miſerámque in amore Ariadnã,
Talia dicta ſonat mentem mulcentia Liber.
Quid gemis ô virgo deluſa à ciue Mineruæ?
Quid memor es Theſei? Baccho potiere marito,
Aeterno, pro illo breuis æui. Siq; capit te
Aequæui iuuenis mortalis forma, Lyæo
Non certat Theſeus, ſpecie & virtute decora.
Aſt habitatorem dices obſcuri Labyrinthi,
Permixtúmque genus Taurúmq; virúmque biformem;
Cæca tuo rexit filo veſtigia cautus
Cecropides; nec enim claua certamen adiſſet,
Ni praſto roſei adſtaret virgo oris. Amorem
Non ego te, Venerémque colúmque Ariadna, docebo.
Aethere maiores numquam memorabis Athenas.
Non Saturnigenæ Minos compar tuus alto
Eſt genitor, ſimilis nec Olympo Gnoſſia tellus
Nec meus hic fruſtrà thyaſus deuenerit iſtuc:
Seruauit thalamis te dîa Cupido beatis.
Felix quæ Theſei cœtu inferiore relicto,
Conſpicies optati vincla iugalia Bacchi.
Quid magis in votis fuerit tibi? namque polorum
Cærula templa tenes, ſocer & Saturnius ipſe eſt.
Haud ſe Caſsiopéa tibi æquiparare valebit,
Ob natæ clarum in cœlis decus. ecce & in aſtris
Aetherea Andromedæ porrexit vincula Perſeus.
At tibi ſtelligeram inſignémque parabo corollam:
Clara coronati vt coniux celebreris Iacchi.
Dixit ſolatus. gauiſáque virgo ſaliebat,
Nomine iam Theſei ſcopuloſa per æquora iacto:
Cœleſtis poſt connubij promiſſa libenter
Accepta. interea geniale Cupido cubile
Inſtruxit Baccho. chorus inſtrepuítque iugalis.
Circa puluinar florum genus omne vigebat,
Frondibus & vernis Naxum cinxere puellæ.
Orthomeni; & thalamos modulatur Hamadryas, atque
Sparſa comas nympha ad fontes, pedibúſque ſolutis,
Viuifero genio laudat coniunctam Ariadnam.
Ortygia infremuit, Phœbi fratríque nitentis
Hymnum iucundum eſt Hymenæi exorſa Lyæo,
Saltauítque choro, licet inconcuſſa feratur.
Purpureíſque roſis innectit floſculum Amorum,
Corde Cupido ardente, parem aſtrigeraꝗ; coronæ,
Cœleſtis ſerti prænuncius: inter at ipſas
Naxiadas nymphas examen ſaltat Amorum.

A Εἰπὲ πόθῳ Θησῆος ὀδυρομένην Ἀριάδνην,
Μεμφομένην ἀτέλεστον ἐπίκλοπον ὅρκον ἐρώτων·
Οἶδα πόθεν Θησῆος ὑπόσχεσιν ὑψαύχενος
Θῆκεν ἔρως βαρύμηνις ἀνήνυτον· ἀντὶ γὰρ Ἥρης,
Ἣν ζυγίην καλέουσιν, ἀπειρογάμοιο θεαίνης,
Ὤμοσεν ἀχράντοιο γαμήλιον ὅρκον Ἀθήνης·
Παλλάδος ὅρκον ὄμοσσε· τί Παλλάδι, καὶ Κυθερείῃ.
Τοῖα κινυρομένης ἐπεμαίετο Βάκχος ἀκούων,
Κεκροπίην δ' ἐνόησε, καὶ οὔνομα Θησέος ἔγνω,
Καὶ στόλον ἐκ Κρήτης ἀπατήλιον. ἄγχι δὲ κούρης
Ἔνθεον εἶδος ἔχων ἀμαρύσσετο. παρθενικὴν δὲ
Φίλτρον εἰς πόθον ἄλλον ὁμάρτια κέντρα κεντεῖ,
Θοῦρος ἔρως ἀθέμιστος, ὅπως Μινωίδα κούρην
B Γηθομένην ζεύξειε κασιγνήτῳ Διονύσῳ·
Καὶ κούρην δυσέρωτα παρηγορέων Ἀριάδνην,
Τοῖον ἔπος φάτο Βάκχος ἐπὶ φρενοθελγέι φωνῇ·
Παρθένε τί στενάχεις ἀπατήλιον ἀστὸν Ἀθήνης;
Μνῆστιν ἔχεις Θησῆος; ἔχεις Διόνυσον ἀκοίτην
Ἀντὶ μινυνθαδίου πόσιν ἄφθιτον· εἰ δέ σε τέρπει
Ἥλικος ἠιθέου βροτέον δέμας, οὔτι Θησεὺς
Εἰς ἀρετὴν καὶ κάλλος ἰσοφαρίζει Διονύσῳ·
Ἀλλ' ἐρέεις ναετῆρα πολυσκαφέος λαβυρίνθου·
Διχοφυῆ φοίνιξεν ὁμόζυγον ἀνέρα ταύρῳ·
Εἴδεις ἀοσσητῆρα τεὸν μίτον· ὁ γὰρ ἀγῶνα
Εὗρεν ἀεθλεύσει κερασφόρος ἀστὸς Ἀθήνης.
C Εἰ μὴ σῆλας ἔμιμνε ῥοδόχροος· ὅ σε διδάξω
Καὶ Παφίην, καὶ Ἔρωτα, καὶ ἠλακάτην Ἀριάδνην·
Αἰθέρος οὐκ ἐρέεις ὅτι μείζονές εἰσιν Ἀθῆναι·
Οὐ δὲ παρεμμεδέοντι πανείκελος ἔπλετο Μίνως
Σὸς γενέτης· ὁ Κνωσσὸς ὁμοίιος ἐστὶν Ὀλύμπῳ.
Οὐδὲ μάτην στόλος οὗτος ἐμὸς ἀπεβήσατο Νάξῳ,
Ἀλλὰ πόθος σε φύλαξεν ἀρειοτέροις Ὑμεναίοις·
Ὀλβίη, ὅτι λιποῦσα χερείονα Θησέος αὐλὴν,
Δέμνιον ἱμερόεντος ἐσαθρήσεις Διονύσου·
Τί πλέον ὄλβιος εὖχος ὑπέρτερον· ἀμφότεροι γὰρ
Οὐρανὸν ἄστυ ἔχεις, ἑκυρὸς δέ σοί ἐστι Κρονίων·
Οὐδέ σοι Κασσιέπεια δυνήσεται ἰσοφαρίζειν
D Παιδὸς ἑῆς δίχα κόσμον ὀλύμπιον. αἰθερίους γὰρ
Δεσμοὺς Ἀνδρομέδῃ καὶ ἐν ἄστρασιν ὤπασε Περσεύς·
Ἀλλά σοι ἀστερόεν τελέσω στέφος, ὄφρα ἀκούσῃς
Εὐνέτις ἀγλαόεσσα φιλοστεφάνου Διονύσου.
Εἶπε παρηγορέων, καὶ ἐπάλλετο χάρματι κούρη,
Μνῆστιν ὅλην Θησῆος ἀπορρίψασα θαλάσσῃ,
Οὐρανίου μνηστῆρος ὑποσχεσίην Ὑμεναίων
Δεξαμένη, καὶ πάσιν ἔρως ἐπεκόσμεε Βάκχῳ·
Καὶ χορὸς ἐσμαράγησε γαμήλιος· ἀμφὶ δὲ παστῷ
Ἄνθεα παντοῖα τέθηλε, καὶ εἰαρινοῖσι πετάλοις
Νάξον ἐκυκλώσαντο χορείτιδες Ὀρχομενοῖο,
Καὶ θαλάμοις ὀλίγηρυν Ἁμαδρυάς· ἀμφὶ δὲ πηγῆς
E Ναιὰς ἀκροβάμονος, ἀσάμβαλος, ἤνεσε νύμφη
Δαίμονι βοτρυόεντι συναπτομένην Ἀριάδνην.
Ὀρτυγίη δ' ὀλόλυξε, πολιούχοιο δὲ Φοίβου
Γνωτὴ νυμφίον ὕμνον ἀνακρούουσα Λυαίῳ
Εἰς χορὸν ἐσκίρτησε, καὶ ἀσφάλικτος ἐοῦσα,
Πορφυρέοις τε ῥόδοισιν ἀνέπλεκεν ἄνθος ἐρώτων
Μαίνης ἔρως πυρόεις στέφος ἔπλεκε, σύγχρονος ἄστρων
Οὐρανίου στεφάνοιο προάγγελος· ἀμφὶ δὲ νύμφας
Ναξιάδας σκίρτησε γαμοστόλος ἑσμὸς ἐρώτων.

EIVSD. INTERPRETIS OBSERVATIO.

1 Ἰκίανε δ' ἐ.] Cat. verſ. 251. *At parte ex alia florens volitabat Iacchus.* τὸ florens ἁβρός. 2. verſ. & μαινόμενος. 4. τὸ volitabat, ἤϊξε πέτων. Cupidini comiti aptius à Nonno tribuitur. nam liber ἱπτάμενος ἐρχόμενος. Συνθε-

2 Συνθεσίας τ' ἀθέμιστ.] Cat. v. 142. *Quæ cuncta &c.*
3 Θαύματι μέζονι.] Cat. v. 91. *Non prius ex illo &c.*
4 Ἦν δὲ φαεσφόρ.] Ouid. 4. Met. de Leucothoe. *Ipſe timor decuit.*
5 Καὶ στ. ἐν λίπ.] Cat. v. 163. *Purpureáve tuum &c.*
6 Φέρτερ. ἄλλ. ὕδωρ.] Cat. verſ. 161. *Candida per. &c.*

Ad Ortalum. LXVI.

Etsi me adſiduo confectum cura
dolore
Seuocat à doctis Ortale virginibus,
Nec potis eſt dulcet Muſarum expro-
mere fetus
Mens animi : tantis fluctuat ipſa
malis :
Namque mei nuper Lethæo gurgite
fratris,
Pallidulũ manans alluit vnda pedem,
Troia Rheteo quem ſubter littore tellus,
Ereptum noſtris obierit ex oculis.
* * *
Numquam ego te vita frater ama-
bilior
Aſpiciã poſthac?at certè ſemper amabo,
Semper mæſta tua carmina morte
canam.
Qualia ſub denſis ramorum concinit
vmbris
Daulias,aſſumpti fata gemens Ityli.
Sed tamen in tantis mæroribus, Orta-
le, mitto
Hęc excerpta tibi,carmina Battiadę:
Ne tua dicta vagis nequicquam cre-
dita ventis
Effluxiſſe meo fortè putes animo,
Vt miſſum ſponſi furtiuo munere malũ
Procurrit caſto virginis è gremio,
Quod miſeræ oblitæ molli ſub veſte
locatum,
Dum aduentu matris proſilit, excu-
titur.
Atque illud prono præcept agitur de-
curſu.
Huic manat triſti cõſcius ore rubor.

ANTONIVS PARTHENIVS.

Etsi *me aßiduo confectum cura dolore.*] hæc tertia totius operis pars elegos tantummodo cõtinet. Nam ſuperiùs dictum eſt hoc opuſculum tres in partes à poëta diſtinctum fuiſſe, in lyrica carmina, in hexametra ſiue heroica, & in elegos. Scribit autem hanc primam elegiam ad Ortalum familiarem ſuum, excuſans ſe mul-

A tis curis ex fratris morte ſuſceptis implicitum Muſis & carminibus operam dare non poſſe, ac obtemperaturum tamen eius petitioni, quoad poſſit, fatetur. Petierat enim Ortalus à poëta, vt Callimachi elegiam Beronicææ comæ fabulas continentem Latinis verſibus interpretaretur, quod ſe facturum poëta, & ſi curis affectum, promittit: ne Ortalus aut cauſa ſua laborem ſuſcipere noluiſſe, aut petita negligẽtem amici oblitum fuiſſe ſuſpicaretur.

Cvra.] mœror ex fraterna morte ſuſceptus.

Doctis *virginibus.*] à Muſis omnis ſcientiæ præſidibus.

B Savocat.] remonet, ſeparat.

Mvsarvm *dulces fœtus.*] qualis eſt verſuum, ſeu carminum compoſitio: carmina enim ſunt Muſarum fœtus.

Flvctvat.] æſtuat, concutitur, vexatur.

Hominvm *mens.*] non ſolum mea mens, ſed cuiuſcunque hominis tantis malis, quanta ſunt mea, commouetur, atque perturbatur animus.

Tantis.] quantis mea turbatur.

Namqve *nuper Lethæo gurgite fratris.*] ordo eſt: Namque manans vnda pallidulum pedem mei fratris alluit nuper in Lethæo gurgite, per quod ſignificat fratrem ſuum apud Troiam es-
C tinctum iam ad inferos deſcendiſſe. Catullus enim ex Bithynia in Italiam reuertens, fratrem in Phrygia relictum paucis diebus poſt immatura morte raptum amiſit, cuius nunc interitũ mœrore teſtatur.

Lethæo *gurg.*] nam qui ad inferos deſcendebant, ſecuros latices & longa obliuia potare à veteribus putabantur: aut Lethæum gurgitem pro Stygia palude, vltra quam animæ portantur Charontis cymba, poſuit. Lethen fluuium etiã ſcribit Lucanus, & Strabo & Plinius in Cyrenaica regione Africæ. Silius autem Italicus in primo, Lethen ſcribit in Hiſpania. legito ſu-
D praſcriptos auctores de Lethe in Hiſpania ſcribentes. Silius in primo,

Quique ſuper Gravios lucentes voluit arenas
Inferna referens populis obliuia Lethes.

Troiam.] triſyllabum adiectiuum eſt, vt Virg. —— *& Troia gaza per vndas.*

Littore *Rhæteo.*] Rhœteum Troiæ oppidum eſt, in colle ſitum, vnde Rhœtea littora dicta ſunt Aiacis ſepulchro maximè illuſtria: hæc ex Plinio, Strabone, Mella dicuntur. Lucanus,

—— *& Graio nobile buſtum Rhœteum.* ——

Avdiero *nunquam verba tua loquentem,*
Numquã ego te vita frater amabilior.] ordo eſt:
E O frater amabilior vita, nunquam audiero verba tua, nunquam te loquentẽ poſthàc aſpiciam.

Carmina.] meos verſus, qui deberent alioquin cantari.

Moesta.] mœrentia propter mortẽ tuam.

Qvalia *ſub denſis.*] artificioſa ſimilitudo pathos mouendi cauſa: hinc tractum illud Virgilianum de Orpheo:

Qualis populea mœrens Philomela ſub vmbra
Amiſſos fœtus queritur. ——

Davlias.] Progne Pandionis filia, vxórque Terei Thraciæ regis in auem luſciniam con-

neceſſa: notiſſima eſt apud Ouidium fabula:cuius A hiſtoricam veritatem Thucydides in II. hiſtoriarum lib. demonſtrat. Nam Tereus non in Thracia,(vt noſtri ſcribunt) ſed Dauliæ rex fuit, Aulidémque in Phocide itam tenuit. eſt autem Daulia ſiue Daulis in finibus Bœotiæ ad Parnaſum mõtem pauliſper ad Orientem, ſecundum Delphos oppidum, vbi Tereum Thracem regnum tenuiſſe aiunt. eſt igitur auis quædã quæ à Græcis δαυλιὰς dicitur, & quia Progne ab Athenis Dauliam tranſiens ibi cum viro Tereo habitauit: ideò ſimile & oppidi & auis nomen locum fabulæ dedit. Daulis prius appellatum eſt id oppidum, vt eſt apud Homerum, à poſterioribus Dauiia dictum. B Sanè non ignorãdum quoſdam ſenſiſſe Terei ſcelera, mutationéſque illorum omnium in aues factas eſſe Dauliæ: ſed Plinius & Solinus ſcribunt, quod Bizia eſt arx regum Thraciæ, à Terei nefaſto crimine inuiſa hirundinibus.

ITYLEI.] Itys & Ityleus dictus eſt Prognes & Terei filius: Ἴτυλος. Propert. in III.

Increpet abſumptum nec ſua mater Ityn.

FATA.] dilacerationem.

ABSVMPTI.] conſumpti, extincti.

EXPRESSA.] ad verbum ferè conuerſa & interpretata.

BATTIADÆ.] Callimachus à Batto Cyre- C narum rege ac conditore fuit, vt ipſe de ſe ſcribit, originem conſecutus. Ariſteus enim cognomine Battus Cyrni filius condidit Cyrenem in Africæ auſtrali littore, vocauitq́. Cyrene à Cyrene puella ab Apolline ex Theſſaliæ monte Pelio rapta, & in illam regionem deportata: inde regio Cyrenaica vocata: eadem Pentapolitana dicta illuſtratur Hammonis oraculo. de his plura legito apud Iuſtinum, & de regionis ſitu apud Plinium. Strabo autem ſcribit, *Cyrenem cõdidere Theres, qui ex Laconica profecti Theram inſulam coluerunt*. Thera olim Caliſto dicebatur, vt Callima- D chus ait,

Nomine Caliſto primùm, ſed poſtmodò Thera
Dicta fuit tellus, vrbis origo mea.

Illud quoque animaduertendum videtur, quod quam inſulam Theram Strabo & Callimachus appellant, Iuſtinus Theramenẽ vocatam refert.

BATTIADÆ.] Callimachus à Batto oriundus patria Cyrenæus poeta, ſimul & grammatices ſtudioſus fuit, vt ſcribit Strabo. Quidam Strabonis verba negligenter accipientes dicunt duos fuiſſe Callimachos, vnum poëtam, alterum verò grammaticum, cùm idem Callimachus & grammaticus & poëta fuerit. Hic Callimachus E poëta non diu poſt primi belli Punici initium Alexandriæ apud Ptolomæum regem celebratus fuiſſe dicitur ab Aulo Gellio lib. XIX.

SPONSI.] amantis, qui cupit illius puellæ fieri ſponſus: vt maritus dicitur non tantùm qui eſt, ſed etiam qui eſſe cupit. Virg.

Quos ego ſum toties iam dedignata maritos.

VIRGINIS.] amicæ puellæ, quam adamat adoleſcens. hæc ſimilitudo cauſa ornandi tendit ad obliuionis imprudentiam oſtendendam.

HVIC.] virgini, cui pomum imprudenter excidit.

PALLADIVS FVSCVS.

ETSI *me aſsiduo.*] Metrum eſt elegum quod hexametro verſu pentametróque compoſitum tàm à Latinis quàm à Græcis celebratum eſt. petierat Ortalus iure amicitiæ à Catullo, vt is Callimachi elegiam de comis Berenices in Latinam linguam ſibi verteret, quam tam nobilis poëta non negauit ſe facturum, cùm eam honeſtam eſſe cognoſceret: mittit igitur Ortalo eandem elegiam, additque ſe hanc Latinam feciſſe, licet multis magniſque curis ob mortem fratris implicitus à Muſis penitus auocetur: ele- B giæ autem argumentum ſuo loco explicabitur.

CVRA.] ſollicitudo ex morte fratris.

VIRGINIBVS.] à Muſis, de quibus anteà dictum eſt.

EXPROMERE *fœtus.*] fœtus Muſarum, ſunt carmina.

FLVCTVAT.] vndicat in modum pelagi.

NAMQVE *mei nuper.*] ſignificat fratrem ſuum paulo antè mortuum ad inferos deſcendiſſe, per quos labitur Lethes amnis.

RHOETEO *littore.*] legimus duo eſſe Troiæ promontoria, Rhœteum & Sygeum,

ASPICIAM *poſthàc.*] Hic ſicut alibi non C cõcludit pentametro ſenſum inchoatum hexametro, quòd nullus alius elegiographus apud nos, ſi modò rectè meminerim, facit.

QVALIA *ſub denſis.*] ait ſe talia carmina de fratre ſuo cantaturũ, qualia canit luſcinia, dùm abſumptum Itym queritur. fabula abundè nota eſt.

DAVLIAS.] Daulis vrbs fuit Phocidis non Thraciæ ſupra Cheronæam, in qua Tereus, vt ſcribit Thucydides, regnauit, & ſcelus quod de Atti fertur, mulieres patrauerũt. vnde auis Daulias poëtarum carminibus decantata.

D EXPRESSA.] in Latinum ſermonem conuerſa.

BATTIADÆ.] Callimachi à Batto, quem is dixit progenitorem ſuum fuiſſe.

VT *miſſum.*] Similitudo: mitto, inquit, tibi carmina Callimachi, quæ tu à me interpretari voluiſti, ne fortè putes verba tua mihi ex animo ſic effluxiſſe, vt malum puellæ ab amatore clàm miſſum, atque ab ea ſub veſte, ne à domeſticis videretur, locatum.

PROCVRRIT *è gremio.*] dum matre adueniente eadem puella proſiliens excutitur.

SPONSI.] non qui eſt, ſed qui eſſe vult.

E GREMIO.] quod eſt intra femorum feminúmve complexum.

ILLVD.] ſ. malum.

HVIC.] ſ. puellæ. ſenſus autem eſt, malum vbi excidit puellæ, id proculdubiò per prona decurrit: at hæc ſibi conſcia rubore ſufficitur.

ACHILLES STATIVS.

SEVOCAT *à doctis Ortale virginibus.*] Hic ille fortaſſe eſt Ortalus, Hortenſij nepos, cuius Tacitus & Suetonius meminẽre.

Ille in II. *Fauorabilis*, inquit, *in ſpeciem oratione, vim*

imperij tenuit, cenſuſque quorundam ſenatorum iniit. Quod magis mirum fuit, quòd preces. M. Hortali nobilis iuuenis in paupertate manifeſta ſuperbius accepiſſet. Nepos erat oratoris Hortenſij, inlectus à diuo Auguſto liberalitate decies ſeſtertium ducere vxorem, ſuſcipere vxorem, ſuſcipere liberos, ne clariſſima familia extingueretur. Suetonius in Tiberio, *Quo pacto*, inquit, *plerôſque modeſtia, & pudore deterruit, in quibus Hortalum, Q. Hortenſij nepotem, qui permodica re familiari, auctore Auguſto, quatuor liberos tulerat.* Ac, ſi is quidem noo eſt, ex eadem alium familia fuiſſe oportet, quem opinor Gellius Hortenſium nominat poetam, Catulli, Calui, Cinnæ & Memmi poëtarum æqualem. Hortenſium ſcilicet F.

N E C *potis eſt dulceis Muſarum expromere fœtus.*] Pænè expreſſit illud Pindari,

> *Καὶ ἐγὼ νέκταρ χυτὸν μοισᾶν*
> *Δόσιν ἀεθλοφόροις ἀνδράσι πέμπων,*
> *Γλυκὺν καρπὸν φρενὸς ἱλάσκομαι.*

M E N S *animi.*] Sic Lucretius in eodem prope genere,

> *Perturbata animi mens in mœrore metúque.*

Atque alibi,

> *Denique cur animi nunquam mens, conſiliúmq.*
> *Gignitur in capite.* ——

Horat. in 1. Epiſt.

> -- *tamen iſtuc mens animúſque Fert.* ——

Idem fortè ſit apud Ariſtotelem, ψυχῆς ὁ νοῦς, in libris τῶν μετὰ τὰ φυσικά.

L E T H Æ O *gurgite.*] In manuſcriptis omnibus, Lethæi gurgite.

E R E P T V M *noſtris obterit ex oculis.*] Sic etiam omoibus in manuſcriptis. Guarinus ait quoſdã legere, Obtegit pro Obterit. Ego ex Obterit, faciebam, Obruit.

A O L O Q V A R.] verſus hic nothus, nec enim vllo eſt in manuſcripto, quem confidens homo Catullini loco poſuit; cùm deſiderari illum videret.

N V M Q V A M *ego te vita frater amabilior Aſpiciam poſthàc.*] Sic ſæpè Theognis & Callimachus in hoc genere carminum ſententiam profert in plures verſus. Hac ferè querela in luctu vti homines declarat Philemon apud Stobæum, cuius è verbis hæc ſunt,

> *Ἀβίωτος ὁ βίος, οὐκ ἔτ' οἴχεται,*
> *Ἀπόλωλεν.* ——

Atque eodem propè modò apud Callimachum Nympha lamentans,

> *Ἀλλ' οὐκ αἴδεο πῶς τι ὄψεαι. ὦ ἐμὰ δῆλας.*

S E M P E R *mæſta tua carmina morte canam.*] In manuſcriptis omnibus oon Canam, ſed Tegam. è quo faciendum omnioo videtur, Legam. quod & Aldus ante impreſſit.

Q V A L I A *ſub denſis ramorum concinit vmbris Daulias.*] Eodem generis comparationis eſt vſus Verg. in IIII. Georg. de Orpheo,

> *Qualis populea mærens philomela ſub vmbra,*
> *Amiſſos queritur fetus, quos durus arator,*
> *Obſeruans nido implumes detraxit, at illa*
> *Flet noctem, ramóque ſedens miſerabile carmen*
> *Integrat, & mæſtis late loca queſtibus implet.*

Et Ouid. in v. Faſt.

> *Quacunque ingreditur miſeris loca cuncta querelis*

A *Implet, vt amiſſum cum gemit ales ityn.*

Io eandem ſententiam Sophocles in Electra,

> *Νήπιος, ὅστις τῶν οἰκτρῶς*
> *Οἰχομένων γονέων ἐπιλάθεται.*
> *Ἀλλ' ἐμέ γ' ἁ στονόεσσ' ἄραρεν φρένας,*
> *Ἃ Ἴτυν αἰὲν Ἴτυν ὀλοφύρεται,*
> *Ὄρνις ἀτυζομένα Διὸς ἄγγελος.*

Et Callimachus in lauacro Palladis,

> *Ἀμὲ ἀμφοτέραν φίλον ἄλεσα παῖδα καλεῦσα,*
> *Μάτηρ μὲν γοερᾶς οἶτον ἀηδονίδος,*
> *Ἄγε βαρὺ κλαίοισα.* ——

A S S V M P T I *fata gemens Ityli.*] In manuſcriptis etiam, Aſſumpti, legendum tamen videtur,
B Abſumpti. quo modo & Propert. in III.

> *Increpet abſumptum nec ſua mater Ityn.*

quomodo autem fata Ityli gemat ſuperiora illa Sophoclis declarant. Ityli verò ὑποκοριστικῶς, vt apud Theocritum quoque Ἐρώτυλος.

B A T T I A D Æ.] Callimachi. Ouidius in I. Elegiarum,

> *Battiades toto ſemper cantabitur orbe,*
> *Quamuis ingenio non valet, arte valet.*

Idem in II. Triſtium,

> *Nec tibi Battiade nocuit quod ſæpe legenti,*
> *Delicias verſu faſſus es ipſe tuas.*

Et in Ibin,

C *Nunc quo Battiades inimicum deuouet Ibin.*

Sic autem à Batto, de quo idem Callimachus in Hymno io Apollinem.

E F F L V X I S S E *meo forte putes animo.*] Sic etiam Propertius,

> *Id tibi ne vacuo defluat ex animo.*

P R O C V R R I T *caſto virginis è gremio.*] Prouerbium id olim fuiſſe, Feſtus docet. Ex eodem genere videtur eſſe etiam illud Cic. in epiſt. ad Brutum, *Bibulum noli dimittere ex ſinu tuo.*

A T Q V E *illud prono præceps agitur decurſu.*] Atque pro ſtatim, mihi poſitum videtur, vt apud Vergilium,

D *Atque illum in præceps prono rapit alueus amni.*

Vide Gell. in x. capite XXIX.

H I N C *manat triſti conſcius ore rubor.*] vno in manuſcripto,

> *Hinc manat natæ conſcius ore rubor.*

Cur autem labi, & manare pudor dicatur, ſatis in Commentationibus in Horatium doceo.

M. ANT. MVRETVS.

ETSI *me aſſiduo.*] receperat Ortalo, ſe Callimachi elegiam de coma Beronices expreſſurum Latinis verſibus, eiq; miſſurum. id igitur
E ſe, quamuis multis ex fraterna morte doloribus præpeditum, præſtitiſſe dicit, ne rei ſe ab amico mandatæ immemor videretur.

M E N S *animi.*] ita legendum eſt, noo vt alij ineptè legunt, *Mens hominum.* Plautus Ciſtellaria,

> *Nullam mentẽ animi habeo: vbi ſum, ibi non ſum.*

Idem Epidico,

> *Pauor territat mentem animi.*

Sic ingenium animi dixit poëta quidam vetus, quem citat Cornificius lib. ſecundo ad Herennium, *Sic inuerecundum animi ingenium poſſidet.* Sic & Virgilius amentem animi Didonem.

A L L O Q V A R.] recordatione mortis frater-

næ, tantum doloſem animo ſentit, vt eius magnitudine, per aliquot verſus abducatur à ſe propoſita. A

DAVLIAS.] fabula ex Ouidio nota eſt.

VT *miſſum.*] ne putes tua dicta ita ex meo animo effluxiſſe, vt malum è gremio virginis ſolet.

SPONSI.] proci. vt apud Horatium,

Sponſi Penelopes. ——

E *gremio.*] nec mulieri, nec gremio credi oportere, prouerbiũ eſt: quod & illa incerti & leuis animi eſt; & plerunque in gremio poſita, cùm in obliuionem venerint exurgentium, decidunt. Feſtus.

B

IANVS DOVSA FIL.

VT *miſſum ſponſi furtiuo munere malum*
Dum aduentu matris, proſilit, excutitur.] Ariſtænetus in epiſtolis: Πάμφιλος δὲ μῆλον μικρὸν ἀποδακὼν εὐστόχως ἐνέβαλε κόλπον ἐκείνης. ἡ δὲ φιλήσασα μεταξὺ τῶν μαστῶν ὑπὸ τῷ στηθοδέσμῳ ἐν περιστερίῳ παρέβυσε.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

NEC *potis eſt dulcis muſarum.*] Non diſplicet, quod in ora libri noſtri eadem manu notatum eſt: *Nec potis eſt harum dulcis.* imò verum eſſe putamus. Neque enim bis idem repetere, Latinum eſt. Nam quum dixit virgines pro Muſis, quare Muſarum iterum meminit, niſi δὶς ταυτὸ εἰπεῖν vult, quod eſt in prouerbio Græcorum? C

OBTERIT *ex oculis.*] Græciſſat. *obterit*, ἀμαθύνει, ἀφανίζει.

ADLOQVAR.] Expunximus hunc verſiculum. Siquis id queritur iniuria factum, habet lacunã in noſtro libro, quacum de eo expoſtulet.

CARMINA *morte canam.*] Veteres editiones *legam.* Eius extant in noſtro veſtigia. Legitur enim, *tegam.* D

FATA *gemens Ituli.*] Ἴτυς, Ἴτυλος. ἔρως, ἐρωτύλος. Sed reclamat vetus ſcriptura, *abſumpti fata gemens Prothei.* Prothoum ego Tenthredonis filium ex Homero, & Lycophrone ſcio, nullum præterea ſcio.

HÆC *expreſſa.*] Vetus liber *excerpta.* ab eo Eclogæ dictæ.

CARMEN AD ORTALVM GRÆcè redditum à Bonauentura Vvlcanio.

Κἄν με διηνεκέων μεμεδημένον ἄλγος ἰάπτει
  Νοσφίζει παρθένων, Ὄρταλε, ἀφθονέων, E
Κοὐ δυνάται μουσῶν γλυκερὸν γόνος ἐκπροφέρεσθαι
  Θυμὸς ἐμὸς πόνοις ἄγριον κυμαίνεις,
Οὕτι κασιγνήτοιο ἐμοῦ συγκραίνεται λήθης
  Ωχρὸν ληθαίοις νάματ' ἔκλυζε πόδα.
Ὅν ῥ' ὑπὸ Ῥοιτείῳ ψάμαθος ῥηγμῖνι καλύπτει
  Ἀρπ' μακρ' ἐκ φαέων ἄμμε ἀφανιζόμενον
  . . .
  Οὐκέτ' ἀδελφέ σ' ἐγώ εἴπαιμι τοῦ δὲ βίου
Ζῶν τ' αὖθις βλέψω; ἀεὶ ἀλλ' ἐγώ σε φιλήσω,
  Σεῖο μόρον γοεροῖς κλαύσομαι αἰὲν μέλεσιν,
Οἷα περ ὁ πυκινοῖς πετάλοισιν Δαυλιὰς ᾄδει

A Οἰχομένου Ἰτύλοιο πότμον ὀδυρομένη.
Αὐτὰρ ἐμοὺς τάδε σοι πέμπω ἐν κάδεσι πίμπλῳ
  Ὀρταλ' ἔπη ἐκλέξας ἐκ ῥήτρας Βαττιάδου,
Ὡς σὺ φωνήεσσαν οὐκ ἂν ματαιμανίαν αὔρας
  Στήθος ἐμόν λέξῃς μῦθον ὑπεκφυγέειν.
Ὡς ὅτι κρυφαδίως πεμφθὲν ποτὶ μῆλον ἐραστοῦ
  Ἁγνῆς ἐκ κόλπων προύπεσε παρθενικῆς.
Τοῦδ' ἀπαλοῦ ὅτι κρύψε πέπλῳ ἀμφ' ἐμὸν ἐσθῆς
  (Μήτηρ ἔτ' ἐρχομένης αὐτῆς) ὑπεξέπεσεν
Δειλαίῃ τὸ δὲ ῥίμφα κατωφερὲς ἐκκυλίεται,
  Τῇ δὲ κατηφείη κοκκινωτέρον ἴχει.

De coma Berenices. LXVII.

B *OMNIA qui magni diſpexit lumina mundi,*
Qui ſtellarum ortus comperit, atq. obitus,
Flammeus vt rapidi Solis nitor obſcuretur,
Vt cedant certis ſidera temporibus,
Vt Triuiam furtim ſub Latmia ſaxa relegans
Dulcis amor gyro deuocet aërio: C
Idem me ille Conon cœleſti lumine vidit
E Beronicæo vertice cæſariem,
Fulgentem clarè: quam multis illa deorũ,
Leuia protẽdens brachia, pollicita eſt,
Qua rex tempeſtate, nouo auctus Hymenæo,
Vaſtatum fines iuerat Aſſyrios,
Dulcia nocturnæ portans veſtigia rixæ, D
Quam de virgineis geſſerat exuuiis.
Eſt ne nouis nuptis odio Venus? an ne parentum
Fruſtrantur falſis gaudia lacrymulis,
Vbertim thalami quas intra lumina fundunt?
Non, ita me Diui, vera gemunt, iuerint.
Id mea me multis docuit regina querelis,
Inuiſente nouo prælia torua viro. E
At tu non orbum luxti deſerta cubile,
Sed fratris cari flebile diſcidium,
Cùm penitus mœſtas exedit cura medullas,
Vt tibi nec toto pectore ſollicitæ
Senſibus ereptis mens excidit: atqui ego certè
Cognorã à parua virgine magnanimã

An ne bonum oblita es facinus, quo regium adepta es
Coniugium? quod non fortior auſ ſit alis?
Sed tum mæſta virum mittens, quæ verba locuta es?
Iuppiter, vt triſti lumina ſæpe manu?
Quis te mutauit tantus Deus? an quòd amantes
Non longè à caro corpore abeſſe volunt?
At quæ ibi, pro cunctis, pro dulci coniuge Diuis
Nõ ſine taurino ſanguine pollicita es,
Si reditum tetuliſſet is haud in tempore longo, &
Captam Aſiam Ægypti finibus adiceret?
Queis ego pro factis cæleſti reddita cœtu,
Priſtina vota nouo munere diſſoluo.
Inuita ô regina, tuo de vertice ceßi,
Inuita, adiuro téque tuúmq. caput.
Digna ferat, quod ſi quis inaniter adiurârit.
Sed qui ſe ferro poſtulat eſſe parem?
Ille quoque euerſus mons eſt, quem maximum in oris
Progenies Phthię clara ſuperuehitur,
Cùm Medi irrupere nouum mare, cúmque iuuentus
Per mediũ claßi Barbara nauit athõ.
Quid faciant crines, cùm ferro talia cedant?
Iuppiter, vt χαλύβων omne genus pereat:
Et qui principio ſub terra quærere venas
Inſtitit, ac ferri frangere duritiem?
Abiunctæ paullò antè comæ mea fata ſorores
Lugebãt, cùm ſe Mẽnonis Æthiopis
Vnigena impellẽs nutantib. aëra pennis
Obtulit arſinoës Chloridos ales equus.
Iſq. per ætherias me tollẽs aduolat auras,
Et Veneris caſto conlocat in gremio
Ipſa ſuũ Zephyritis eò famulũ legarat,
Grata Canopæis incola litoribus,

A *Scilicet in vario ne ſolum limite cœli*
Ex Ariadnæis aurea temporibus
Fixa corona foret: ſed nos quoque fulgeremus
Deuotæ flaui verticis exuuiæ.
Vuidulam à fletu, cedentem ad templa Deûm, me
Sidus in antiquis Diua nouũ poſuit.
Virginis & ſæui cõtingẽs namq. Leonis
B *Lumina, Calliſto iuncta Lycaoniæ,*
Vertor in occaſum, tardum dux ante Bootem,
Qui vix ſero alto mergitur Oceano.
Sed quamquam me nocte premunt veſtigia Diuûm,
Luce autem canæ Tethyi reſtituor:
Pace tua fari hæc liceat Rhãnuſia virgo,
Namq. ego nõ vllo vera timore tegã,
C *Non, ſi me infeſtis diſcerpãt ſidera dictis,*
Condita quin verè pectoris euoluam:
Non his tam lætor rebus, quàm me abfore ſemper,
Abfore me à dominæ vertice diſcrucior.
Quicum ego, dum virgo quondam fuit, omnibus expers
D *Vnguentis, vnà millia multa bibi.*
Nũc vos, optato quas iũxit lumine tęda,
Non priùs vnanimis corpora cõiugib.
Tradite, nudantes reiecta veſte papillas,
Quã iucũda mihi munera libet onyx,
Veſter onyx, caſto petitis quę iura cubili.
Sed quæ ſe impuro dedit adulterio,
Illius ah mala dona leuis bibat irrita puluis:
E *Namque ego ab indignis præmia nulla peto.*
Sed magis ô nuptæ ſemper concordia, veſtras
Semper amor ſedes incolat adſiduus.
Tu verò, regina, tuens cùm ſidera, Diuã
Placabis feſtis luminibus Venerem
Sanguinis expertẽ, non votis eſſe tuã me,
Sed potiùs largis effice muneribus.
Sidera cur iterent. vtinã coma regia fiam
Proximus Hydrochoi fulgeat Oariõ.

ANTONIVS PARTHENIVS.

OMNIA *qui magni diſpexit lumina mundi.*] Hæc ſunt carmina ex Callimacho à poeta tranſlata, & Ortalo petenti promiſſa, tandémq; donata, in quibus à Callimacho expreſſa fuerat crinium Berenices hiſtoria, ſiue fabula huiuſmodi: Cùm Ptolemæus Berenicem Ptolemæi, & Ariſtionis filiã, ſororémq; ſuam duxiſſet vxorem, ac paucis poſt diebus Aſiam oppugnatum profectus eſſet, vouiſſe Beren. dicitur, ſi victor Ptolomæus rediiſſet ſe detonſurã crinem ſuum: quo voto damnatos crines in Veneris Arſinoes conſecratos depoſuit templo: eos quoq; poſtero die non comparuiſſe ferunt: quòd cùm rex ægrè ferret, Conon Samius mathematicus cupiens regis inire gratiam, dixit crinem inter ſidera videri collocatum, & quaſdam vacuas à figura ſeptem ſtellas oſtendi, quas eſſe crinem fingeret. Hanc Beren. nonnulli cum Callimacho dixerũt equos alere, & ad Olympia mittere ſolitam. Alij dicunt hoc amplius Ptolomæum Beren. patrem multitudine hoſtium perterritum fuga ſalutem petiiſſe: filiam autem ſæpiſſimè conſuetam inſiluiſſe in equum & reliquam exercitus copiam conſtituiſſe, compluréſque hoſtium interfeciſſe, reliquos in fugam coniecisse. Addit autem his Callimachus Berenicẽ magnanimam fuiſſe. Heratoſthenes verò his amplius dicit, eam virginib. Leſbiis dotem cuique relictam à parente, quam nemo ſoluerat, iuſſiſſe reddi: hi crines igitur Berenices ſeptem ſtellis configurati à Conone ad leonis caudam in triangulo ſunt collocati. Hæc omnia à Callimacho in regis, cui gratus erat, gratiam & aſſentationem conſcripta Catullus non minus ingenioſè quàm elegãter interpretatur: apud Callimachum igitur coma, vel crinis Berenices ſic loquitur Catullo interprete.

OMNIA *qui magni diſpexit lumina mundi.*] ordo eſt: Ille Conon qui omnia lumina mundi diſpexit: quique comperit ortus & obitus ſtellarum, ac vt Solis nitor obſcuretur, & vt ſidera certis temporibus decedant, atque vt Triuiam ſub Latmia ſaxa relegans dulcis amor deuocet à gyro aërio, idem etiam me cæſariem vidit in cæleſti munere è Berenicæo vertice clarè fulgentẽ.

DISPEXIT.] diſquiſiuit: per veritatem diſcreuit ac dignouit. Virg. ——*nec auras*
Diſpiciunt clauſi tenebris & carcere cæco.
Terentius in Andria, *Iam aliquid diſpiciam.*

MVNDI.] cœli, vt Plinius, *Mundum & hoc quod nomine alio cœlum appellari libuit.*

RAPIDI.] velocis. Virg. Georg.
Si verò Solem ad rapidum, Lunáſque ſequentes
Ordine reſpicies. ——

OBSCVRETVR.] eclipſin patiatur. rationem defectus vtriuſque, Solis ſ. & Lunæ, primus Romani generis in vulgus extulit Sulpitius Gallus, qui conſul cum M. Marcello fuit: ſed tum Tribunus militũ ſollicitudine exercitu liberato pridie quàm Perſeus rex ſuperatus à Paulo eſt, in concionem ab imperatore productus ad præcinendam eclipſin, mox & compoſito volumine. Apud Græcos autẽ inueſtigauit primos omniũ Thales Mileſius Olympiade XLVIII. anno quar-

A to, prædicto Solis defectu, qui ſub Halyatte rege factus eſt, vrbis conditæ anno CLXX. plura legito apud Plinium lib. II. cap. XII.

CADANT.] diſcedant ex aſpectu noſtro, neque amplius per certa tempora nobis appareat.

AMOR.] Endymion Lunæ fuit amator, vt fabulæ perſuaſerunt, & Cicero in I. Tuſc. ſcribit: *Latmus Cariæ mons eſt, in quo Endymion Lunaribus pernoſcendis curſibus à Luna ſopitus fuiſſe traditur.* nam (vt Plin. ſcribit) *Luna modò humilis, modò excelſa eſt: & ne id quidem vno modo, ſed aliàs admota cælo, aliàs contigua montibus, nunc in Aquilonẽ elata, nunc in Auſtros deiecta. Quæ ſingula in eam B deprehendit primus hominum Endymion, & ob id amore eius captus fama traditur.*

CONON.] duos Conones memoratu dignos fuiſſe comperio: alterũ clarum Athenienſiũ ducẽ à Iuſtino, Æmilióq; Probo egregiè laudatum; alteru aſtrologum natione Samium, de quo hic Catullus agit, & multa ſuperius commemorata.

BERENICÆO *vertice.*] ex capite Berenices reginæ: Βερενίκη Græcè ſcribitur, vnde apparet error illorum, qui aut Beronice per O in ſecunda ſyllaba ſcribunt, aut Bernice triſyllabum legi debere ſentiunt.

ILLA.] Berenice.

MVLTIS *dea.*] multis deabus. Græca con- C ſtructio. per multas deas intelligere poſſumus Venerem amoris & coniugij præſidem, Iunonem nuptiarum & matrimonij curam habentem, ac Palladem deam bellorum: quibus Ptolomæus Berenices maritus detinebatur, Gratias item, quæ amoris & beneuolentiæ fautrices ſunt.

AVCTVS *po.*] ac felicior factus.

QVA *rex tem.*] codices deprauati habent quare ex tempeſtate, cùm ſit legendum, Qua rex tempeſtate: & eſt ſenſus & ordo: Berenice pollicita eſt cæſariem ſuam fulgẽtem ea tempeſtate, qua rex Ptolomæus auctus nouo ſororis Berenices matrimonio iuerat vaſtatum Aſſyrios, ſecum D afferens amoris coniugalis ſigna.

PROTENDENS.] ad cœlum eleuans.

QVA *tempeſtate.*] quo tempore.

VESTIGIA.] ſigna intemperati amoris morſus, vnguiúmque virgineorum ſigna. Dicit & notas, quas puella marito primitias violẽter auferenti infixerat, pro pudicitia pugnans.

NOCTVRNÆ *rixæ.*] coitus. vt Virgilius bella nocturna dixit:

At non in Venerem ſegnes nocturnáque bella.

EXVVIIS *virgineis.*] pudicitiæ virgineæ expoliatione, & victoria: qua potitur maritus primo cum ſponſa congreſſu.

E EST *ne no. nu. od. Ven.*] tacita eſt quæſtio ad id quod dixit *nocturnæ rixæ ſpolia pugnant.* ne aut rixantur nouæ nuptæ cum ſpõſis ſuis, propter venerei coitus odium: habent ne odio Venerem?

FRVSTRANTVR.] vana ne faciunt parentum gaudia nouæ nuptæ?

GAVDIA.] nuptias, & coniugia filiarum.

FALSIS.] fictis, ſimulatis.

VBERTIM.] abundanter.

NON.] ſubaudias falſis lachrymis fruſtrantur parentum gaudia. ſed veris lachrymis gemunt: & eſt reſponſio facta obiectioni.

I t a *me dij iuerint.*] iutiſiurandi modus eſt.

V e r a *gemunt.* ſcilicet nouæ nuptæ: per parentheſim legantur hæc duo verba. Notanda eſt prima ſyllaba, quam licenter corripuit in hoc verbo iuerint. iuerint autem pro iuuerint per ſyncopem, vt audierint pro audiuerint.

I o.] i.quæ vera gemunt.

N o v o *viro.*] nouo marito Ptolomæo.

T v.] ô regina Berenice.

L v x t i.] pro luxiſti.

O r b v m.] marito priuatum.

C v r a.] quam de viro abſente concepiſti.

V t.] quando, poſtquam.

E r e p t i s *ſ.*] propter mentẽ,& animũ mœrore oppreſsũ propter mariti & fratris diſceſsũ.

M a g n a n i m a m.] ſic & Callimachus magnanimam appellauit, teſte Higynio, quoniam patrem hoſtium multitudine perterritum, ac fugientem in equum inſiliens protexerit, & exercitus paterni reliquias conſtituerit, plurimóſque hoſtium tùm interfecerit, tùm in fugam coniecerit.

A n *ne bonum oblita es.*] comæ conſolatio ad dominam ſuam Berenicem.

F o r t i o r *aue.*] auſpicium potentius nihilo quàm ſit hoc coniugium regium & fraternum: aut fortior ideò dixit, quoniã inter multas aues apparentes auſpicium à fortiori aue capiebatur. De auſpice nuptialibúſq; auſpiciis ſuperiùs dixi in Iuliæ & Manlij epithalamio.

M i t t e n s.] dimittens. Mœſta verò dixit, ne præ impietate atque feritate virum à ſe libẽter dimiſiſſet.

Q v æ.] qualia, quàm triſtia.

I v p p i t e r.] vocatiuus per exclamationem.

T r i s t i.] tibi Berenice.

M v t a v i t.] à rixa nocturna ad tantam erga fratrem pietatem, vt eius abſentiam tanto mœrore proſequereris.

T a n t v s.] tam potens.

A n.] ſubaudias cauſa eſt, vt ſit ſenſus: An aliquis Deus te mutauit? an cauſa tam ſubiti mœroris eſt, quòd amantes amantium abſentiam moleſtè ferunt? Plautus in Gurg.

Animo mi, procul amantẽ abeſſe haud cõſentaneũ eſt.

P r o *cunctis.*] vnum Pro abundat, vt ſit ordo: Atque cunctis diuis pollicita es pro coniuge dulci, aut pro cunctis diuis. i. ante omnes diuos: nam Pro interdum ſignificat ante: vt pro templo, ante templum.

A s i a m.] Aſſyriam Aſiæ partem.

Q v i s.] pro quibus.

F a c t i s.] votis nuncupatis.

D i s s o l v o.] per diæreſim 4. ſyllabas fecit.

D i g n a *ferat.*] ſenſus eſt cum ſuperioribus continuatus. ſic ordo eſt: Iuro tuum caput, quòd ſi quis inaniter, & falsò adiurare auderet, ferat ſupplicia digna ſuo periurio: eſt autem iuriſiurandi facti affirmatio.

Q v o d.] caput tuum.

I n a n i t e r.] falsò, vanè.

F e r a t.] patiatur.

D i g n a.] conuenientia ſuo periurio.

S e d *qui ſe fer. eſſe pa.*] continuatur ſententia cum ſuperioribus. ſic ego inuita ceſſi de tuo verA tice, ſed ferro me tondenti reſiſtere nequiui: quoniam nemo auderet pari duritia reſiſtere ferro, quo durius eſt ferè nihil.

I l l e *mons.*] montis exemplo, ferri duritiem indomitam eſſe probat. Mons Athos inter Macedoniam & Thraciam ſitus eſt: ideò ab Homero Thracius dictus: & à Mella inter Thracios fines deſcriptus eſt: à Plin. verò & à pleriſq; aliis Latinis auctoribus in Macedonia ponitur. Hic mons à planicie excurrit in mare per ſeptuagintaquinque mil. paſſuum. Ambitus radicis centum quinquaginta mil. colligit. oppidum in cacumine fuit Acroathon: Plin. temporibus erant, Vranopolis, Palæotrum, Thyſſus, Cleon, Apol- B lonia, cuius incolæ Macrobij nominantur, nam, vt ferunt, ibi dimidio lõgior quàm in aliis terris ætas habitantium erat. ipſe autẽ Athos adeò elatus eſt, vt credatur etiã altius quàm vnde imbres cadunt ſurgere. Capit opinio fidem, quia de aris, quas in vertice ſuſtinet, non abluitur cinis: ſed quo relinquitur aggere, manet. hunc autem mõtem Xerxes rex Perſarum continenti abſcidit in longitudine paſſuum mil. quingẽtorum, perfoſſumq. trãſnauigauit: ac freto nauigabili egit peruium. hæc ex Plin. atq; Mella. Duplici verò terminatione apud Latinos, Græca tamẽ literatura inuenitur prolatus. Nam & Athos vt Andro- C geos Attica declinatione dicitur. vt Iuuen.

Velificatus Athos: & quicquid Græcia mendax.

aliter autem verſus claudicaret, vt eſt apud Virg.

Quantus Athos aut quantus Eryx. Non ignoro tamen Seruio aliter viſum fuiſſe: ſed eruditiores hac in parte hoc diligẽtius animaduertant. legitur item alia terminatione Athon, hinc Cic. III. de rep. accuſatiuũ à tertia Latinitatis inflexione protulit ſcribẽs: *Quid ergo illa ſibi vult abſurda exceptio, niſi quis Athonẽ pro monumento vult fũditus efficere.* Staſicrates autem quidam, vt Plutarchus in Alexandri vita ſcribit, pollicitus eſt Ale- D xandro id non ei aſſentienti, ſe fabricaturum montem Athon in humanam effigiem.

M o n s.] ordo eſt, ſuper quem vehitur.

P r o g e n i e s *Phthia.*] gens Theſſalica: nam montis huius ima, vt Mella ſcrib. tenent paruæ Pelaſgorum coloniæ. Theſſalia verò, teſte Strab. atque Plin. Argos Pelaſgicum dicitur inter eruptiones Penei, & Thermopylas vſq; ad montanũ Pindi tractũ, quoniam & iſtorum locorũ Pelaſgi exiſtũt. Tota namq; Theſſalia 4. in partes diuiditur, vna pars vocatur Phthiotica, altera Eſtiocotia, 3. Thalaſſiotica i. marina, quarta Pelaſgia.

M a x i m a *na.*] alij omnes ferè codices habẽt, Maxima in oris. ſed cũ nullus niſi puerilis ſenſus E elici poſſit, ac inelegans ſit duo epitheta inter ſe indiſtinctè apponi idem ſignificãtia, ego Cat. elegãtia munitus ac hiſtoria inductus Maxima natu legendũ arbitror. Nã, vt Pli. & Mella docent, maximi natu efficiũtur Athõ incolentes ſummũ: ibi n. dimidio lõgior quã in aliis propinquis terris ætas habitãtiũ fuit. bene igitur maxima natu Phthię clara progenies. ſi legitur in oris, ordo ſit In oris Phthiæ. alij legũt in orbe, quod nõ placet.

M e d i.] pro Perſis. vt Iuuen.

— Epotáq; flumina Medo Prandente. —

P r o r v p e r e.] prorumpendo fuderunt.

MARA *nouum.*] per loca nouè perfoſſa tranſmiſſum.

CVMQVE *per medium Athon nauis.*] exephegeſis præcedentis ſententiæ.

CLASSI.] pro claſſe, neceſſitate metrica, vt victrici, Luc. protulit pro victrice.

ET *qui principio ſub terra quærere venas Inſtitit.*] Dactyli Idæi ferrum repererunt, vt Dio. & Euſe. ſcribunt. Plin. autem de hoc copioſius tractans ait. *Aes conflare & temperare Ariſtoteles ait Lydum Scythen monſtraſſe. Theophraſtus Delam Phrygem putat. Aerariam fabricam alij Chalybas, alij Cyclopas. Ferrum Heſiodus in Creta eos qui vocati ſunt Dactyli Idæi.* hæc ex lib. 7. c. 56. *Ferrum autem optimum vitæ, peſſimúmque inſtrumentum habemus. Siquidem hoc tellurem ſcindimus, ſerimus arbuſta, ponimus pomaria, vites ſquallore deciſo annis omnibus cogimus iuueneſcere, Hoc extruimus tecta, cædimus ſaxa omnéſque ad alios vſus ferro vtimur: ſed eodem ad bella, cædes, latrocinia, non cominus ſolum, ſed etiam miſſili volucríq; nunc tormentis excuſſo, nunc lacertis, nunc verò pennato, quam ſceleratiſſimam humani ingenij fraudem arbitror.* hæc Plinius lib. 33. cap. 14

INSTITIT.] inſtanter, & ſtudioſè curauit.

FRANGERE.] domare, temperare.

COMÆ.] crines dominæ meæ in vertice relicti, nam omnes non fuerant voti, nec omnes deciſi, ſed pars maxima in dominæ capite remanſerat.

ADIVNCTÆ.] à me ſeparatæ.

LVGEBANT *mea fata.*] quoniam ego pars crinium reginæ capite priuata forem.

FATA.] infortunia mea.

CVM *ſe Memnonis Aethiopis.*] ſenſus, Comæ ſorores meæ lugebant cum Aurora Memnonis parens alata obtulit ſe mihi cum equis Chloridos in vrbe Arſinoes, & me de teplo tollens aduolat per æthereas auras, & in Veneris gremio collocauit: at Venus cœli templa conſcendens me inter ſidera conſtituit. Parens Memnonis fuit Aurora Tithoni coniux. Virgilius,

Nunc quibus Auroræ veniſſet filius armis.

Aeſchylus autem Memnonis matrem Caſiam vocat.

ALES.] alata.

VNIGENA.] vnici Memnonis parens. Solum enim Memnonem ex Tithono genuit.

OBTVLIT *ſe.*] ſcilicet mihi in templo poſitæ.

EQVIS *Chloridos.*] equis quibus Chloris Zephiri vxor vehitur.

ARSINOES.] ideſt in vrbe quæ Arſinoe dicitur, & genitiuus caſus eſt fungens vice aduerbij in loco ſignificantis, vt Verouæ ſum. Arſinoe autem ciuitas eſt in Africæ parte, quæ Cyrenaica dicitur. hæc vrbs Arſinoe aliquando dicta eſt Teucria, vt Plinius & Strabo ſcribunt: eſt alia vrbs Arſinoe in Cypro, Alia item in Aetolia, cuius Strabo ſic meminit, *Aedificauit autem Arſinoem illa Arſinoe ſecundi Ptolemæi ſoror ſimul & coniux commode ad Acheloi tranſitum ſitam.*

CHLORIDOS.] Chloris florum dea Veneris filia, Zephyri vxor à Romanis Flora dicitur mutatis literis, vt Ouidius in quinto Faſtorum ingenioſè interpretatur. Floram autem

A Plutarchus Bonam deam eſſe aſſerit. Quæ verò ſit Bona dea legito apud Macrobium libro primo Saturnalium. Chloris item apud Propertium in vltimo nomen eſt veneficæ mulieris.

IPSA *Zephyritis.*] Chloris Zephyri vxor, aut certè Zephyritis Venus ſic dicta à Zephyrio Aegypti promontorio, quòd Veneris Arſinoes ſacellum habet, vt Strabo docet. Eſt item Zephyrium aliud in Cilicia.

LEGARAT.] miſerat, & eſt verſus ſpondaicus ſic legendus, *Ipſa ſuum Zephyritis eò famulum legarat,* alij ſcribunt. *Famulúmque legarat,* ſed non ſtat ſyllaba, cum legarat, primam, producat.

B SVVM *famulum.*] nuncium aliquem ſuum miſerat.

EO.] ad vrbem Arſinoen ad illum crinem accipiendum, vt inter ſidera collocaretur.

INCOLA.] Zephyritis habitatrix, & incola grata littoribus Aegyptiis, manifeſtè intelligit de Venere, nam Aegyptij Venerem colunt, vt apud Tentyritas: eſt item in Aegypto in regione Thebaica Veneris ciuitas, vt Strabo docet, ideo ait Catul. grata.

CANOPEIS *littoribus.*] nam Canopus vrbs à Canopo Amycleo claſſis Menelai gubernatore ibi ſepulto dicta, centum & viginti ſtadiis ab A-

C lexandria diſtat in oſtio Nili ſita, Canopico appellato.

GRATA *Canopeis littoribus.*] quoniam ibi plurimis in locis colitur, vt dixi, ſiue quod illæ gentes molliſſimæ ac venereæ ſunt, & ideò molles, & effœminatæ à poëtis dicuntur. Lucanus,

Peluſiaci tam mollis turba Canopi.

Et Iuuenalis,

Barbara famoſo non cedit ripa Canopo.

Papinius in ſiluis,

Curua Therapnæi laſciuiat ora Canopi.

Eſt item, vt ſcribunt Plinius & Higinius, Canopos ſtella ad polum Antarcticum. Canopos autem inſula flumine abluitur Nilo. de Canopo inſula nemo quem adhuc legerim præter Higi-

D nium ſcripſit.

IN *Veneris gremio.*] Venus, vt Papinius in ſiluarum primo ſcribit, ſedem ſuam, & thalamum habet in lacteo circulo, de quo multa & Higinius fabuloſè, & Macro. hiſtoricè ſcripſerunt. Papinius, *Fortè ſerenati qua ſtat plaga lactea cæli,*

Alma Venus thalamo pulſa modo nocte iacebat,

Amplexu duro Getici reſoluta mariti.

Fulcra torúſque deæ tenerum premit agmen amorũ,

VT *ne.*] pareleon, nam vt abundat.

LIMITE.] termino, circulo zodiaci. nam circuli ſeu maiores, ſeu minores quidam ſunt cæli

E termini ac limites ſignorum ac ſiderum loca diſterminantes. Zonam autem arcticam, in qua ſita eſt Ariadnes corona demonſtrat. Beronices autem crines ad antarcticam Zonam figurati ſunt, vt infrà dicetur.

DIONE.] Venus à matre denominata.

VVIDVLVM.] me crinem madidum, & ſuauiſſimis vnguentis imbutum, vt ipſe crinis infrà inquit, *Vnguentis vna millia multa bibi.*

CEDENTEM *à fluctu.*] diſcedentem à Nili vndis, nam inter Aegyptum & regionem Cyrenaicam, in qua eſt Arſinoe, & Veneris templum

Nilus interfluit Africam ab Aſia diſtetminans.

A u *templa.*]ſcilicet Veneris Arſinoes,aut certè accedente ad cœli templa,nam & cœli conuexa templa dicuntur, vt euim Var. peritè docet, Templum tribus modis dicitur à natura , ab auſpicando,à ſimilitudine.A naturà in cœlo,ab auſpicis in terra, à ſimilitudine ſub terra , Ter. in Eunucho, *Atque deum feciſſe qui templa cœli ſumma ſonitu concutit.* Et Pacuuius in Hecuba: *O magna templa cœli commiſta ſtellis ſplendidis.*

S i d v s *in antiquis nouum.*] ſidus nouum inter antiqua ſidera.

V i r g i n i s *& ſæui contingens námque leonis Lumina.*]ordo eſt. Namque ego contingens Leonis & Virginis lumina iuncta Caliſtoe Lycaoniç vertor in occaſum.

L v m i n a .] ſtellas,in quibuſdam codicibus legitur Caliſto iuxta Lycaouiam , ſed ſyllaba ſic legi vetat,nam,iuata, producit vltimam.

I v n c t a .] ſcilicet numina.

C a l l i s t o e .]datiuus Græcus τῇ Καλλιοῖ vt ἡ λητώ, τῆς λητοῦς, τῇ λητοῖ.

L y c a o n i æ .] Caliſto Dianæ miniſtra Lycaonis filia in vrſam maiorem conuerſa ab Oui. latiſſimè decantatur: cuius fabulas multipliciter tractatas,qui volet plenius apud Higinium inueniet. Huius autem Beronicæi crinis locus , & ſi his in carminibus incertus, & perobſcurus videtur,ac modo in arctica plaga , vt hîc:modo in auſtrali yt infra in vltimis carminibus apparet: certam tamen Cat. huic ſideri ex Callimacho affert collocationem:hic enim crinis inter Leonis caudam , & Virginem ad Auſtrale Zodiaci latus ſitus vtrumque videtur contingere ſignum. Leonis autem ſignum extendens ſe ad Zodiaci latus arcticum id eſt.circulum æſtiuum, in quo anteriores pedes fixos habet , tam propè vrſam maiorem eſt,vt eam contingere appareat. Ariadnææ autem coronæ Pootæ,Virginis, Leoniſque ſignorum , quæ hîc à Catul.tanguntur,& hiſtorias ab Higinio copioſiſſimè narratas, & partim ab Ouid.tractatas,breuitati ſtudens prętereo:non enim hæc puerilibus ingeniis aut litterarum expertibus , ſed his ſtudioſis iuuenibus qui ferulæ manum ſuppoſuerunt,ſcribuntur.

D v x] quia illum præcedo , Bootes ideo tardus appellatur , quoniam ad occaſum tendens tantùm in tẽporis in peragendo minimi circuli Arctici ſpacio conſumit,quantùm ſigna Zodiaci in toto mundo reuoluendo, aut, vt ſcribit Higinius ideo ſero occidere dicitur,quod magis erectus à pedibus peruenit ad terram.ſic Iuuenalis,

——*Pigri ſarraca Bootæ,*

dixit. Luca.autẽ Auſtralis climatis ratione dixit,

Lucet & exigua velox ibi nocte Bootes.

V i x *ſero mergitur.*] quis tam breuem diurno ſpacio circulum peragendum habeat , ſero autem mergitur ratione,ac reſpectu climatis quinti,quod ab Aſtronomis dicitur Diaromes. Nam reſpectu quarti climatis Dialexandrias ſeptentriones non videt Troglodytice , nec confinis Aegyptus. pari ratione dixit ſuprà, *Vertor in occaſum crinis Beronices,* quem Italia,id eſt,clima quintum non cernit.Sed occidiſſe noſtro climati videtur,cum non appareat Boote ad occaſum tendente.Plinius , *Septentriones non cernit Troglodytice, & confinis Aegyptus,nec Canopum Italia, & quem vocant Beronices crinem.*

A l t o *Oceano.*]altum dixit reſpiciens ad Arcticum in quo Bootes eſt vertice. Nam hîc vertex nobis ſeni perſublimis eſt , ideò à mari altè diſtare videtur. aut certè epitheton ſit perpetuum Oceani,qui (vt placet mathematicis) altior terra eſt.

S e d *quamquam me nocte premunt veſtigia diuûm.*] horum octo ſequentium verſuum hic videtur ſenſus.Sed pace tua Rhamnuſia Nemeſis hîc fari mihi liceat,quamquam ego coma in cœlo cõſtituta hominibus noctu appareo,ac luce oriente in occaſum mergor , non tamen his cœli honoribus tantùm lętor,quantum doleo & diſcrutior me abeſſe à dominica mea Beronicè , cùm qua multarum delitiarum particeps fiebam.Ordo autem talis eſt. Sed ego non tam lætor his quamquam nocte diuorum veſtigia me premũt, luce autem reſtituor Tethydi canæ. Cætera per parentheſim leguntur.

V e s t i g i a *diuûm me nocte premunt.*] id eſt noctu videor in cœlo vbi deorum pedes in cœlo eſiſtentium me premere videntur,eſt hoc quantum ad hominum aſpectum , quia noctu hoc ſidus apparet,manè autem dicitur in occaſum demergi. Oritur enim Chronicè in veſpera , manè autem in occaſum deſcendit.

T e t h y i *canæ.*]Oceano cano propter ſpumoſas vndas.

R h a m n v s i a .] Nemeſis, quæ ſuperbis , & ambitioſis infeſta es, quaſi hæc verba ſuperbientis videantur.

S i d e r a .] quæ contumaciis à me affici videntur, cùm eorum cœtum ſpernam.

D i c t i s .] conuiciis.

D i s c e r p a n t .] lacerent me ſibi infenſam.

E v o l v a m .]explicem, effundam. eſt autem euolũam quatuor ſyllabarum per diæreſim.

H i s *rebus.*] apparitione nocturna , & diurno occaſu.

A b f o r e *abfore.*]abeſſe,eſt autem conduplicatio ad mentis affectum exprimendum.

D o m i n æ .]reginæ Beronices.

Q v i *cum.*] cum qua domina , aut cum quo vertice.

F v i t *expers.*] caruit quantum ad cætera præter caput membra, tantùm enim capillos vnguentis imbuebat.

O m n i b v s *vnguentis.*]noua & inuſitata conſtructio , cùm expers apud omnes ferè auctores linguæ Latinæ cum genitiuo conſtruatur. Dicimus enim expers curarum & expers culpæ.

M v l t a *millia.*]ſcilicet vnguentorũ. vnguẽtorũ originẽ atque delitias legito apud Pli.lib.xiii.

N v n c *vos optato.*] nouas nuptas hæc coma hortatur, vt ſibi inter ſidera collocatæ, libent, & ſacrificent ſua vnguenta : viris autem ſuis vnanimis non vnguenta, ſed pro ſummis delitiis papillas nudas tradant. ordo eſt, Nunc vos nouæ nuptæ , quas optato lumine tęda coniunxit, tradite vnanimis coniugibus papillas reiecta veſte nudatas.

O n y x *noſter libet mihi quam iucunda munera.*]

dicô ooyx veſter, O vos quæ cupitis iuta caſtô cubili.

T Æ O A.]nuptiarum celebratiô,quæ prælatis tædis fiebat.

L V M I N A *optato.*]nám ſponſi mirum in modum optant præferendarum facum horam.

V N A N I M I A *non poſt vincula.*] qui noo poſt vincula coniugalia, ſed multo ante veſtri amatores vobis ſoot facti vnanimes.

T R A O I T A *nudatas papillas coniugibus.*] viris veſtris papillas nudantes,& vnguento mihi & in meum honorem libato, perfuſas tradite.

O N Y X.] lapis eſt pretioſus,quo vnguentariæ ampullæ fiebant. eſt autem onyx gemma cuius Plinius ſic meminit : *Exponenda etiam eſt onycis ipſius natura propter nominis ſocietatem, hoc in gemmã tranſilit, ex lapide Carmaniæ. Sudines dicit in gemma eſſe candorem vnguis humani ſimilitudine.* Et infrà : *Verum autem onycem plurimas variíſque cum lactis zonis habere venas.*

L I B A T *mihi.*] aot comis inſpergat , poſuit enim ſe pro toto comarum puellarium genere, aut libet mihi, ideſt in honorẽ meũ, papillis inſpergebat, prior expoſitio magis placere poteſt.

I R R I T A *dona.*] vnguenta euaneſceotia in auras & puluerem.

I R R I T A.]nihil proficientia, mihique diſplicentia,ô nuptæ,matrimooium colentes.

T V *verò regina tuens cum ſidera diuam Placabis feſtis luminibus Venerem Sanguinis expertem.*] ordo eſt: O regina oon votis, ſed potius largis muneribus effice me non eſſe tui ſanguinis expertem, cùm diebus feſtis intuens ſidera placabis diuam Venerem,vt ſit ſenſus, Tu diebus feſtis Veneri litans noo ſolùm votis, ſed etiam largis ſacrificiis & doois,oſtende me eſſe tui ſanguinis participem.

V O T I S.] precibus.

S E O *potius largis muneribus.*] ideſt non ſolum votis,ſed etiam muneribus , id eſt donis & ſacrificiis pretioſis,vt vnguentis, odoribus, victimis.

V O T I S.] omnes ferè codices deprauati habent veſtris,ſed ego verbis ſequentibus monitus emendandum arbitror, quoniam correctio eſt rhetorica, vt ſit ſenſus. Noo tantùm votis & precibus,ſed potius muneribus effice.

S I O E R A *cur iterent?*]vtinam coma regia fiam, ſenſus eſt, Ad quid vtilitatis,aut ad quam iocunditatem ſidera ſunt in cælo, cùm ortus & occaſus toties ſit cum moleſtia iterandus:ac ſi dicat, Cæleſtis ſedes nihil boni habere mihi videtur, cum ortus & occaſus toties cum moleſtia ſit repetendus.

C V R.]ad quam vtilitatem,quaſi dicat ad nullam,ex comparatione capitis reginæ,in qoo oon iterabam,ſed fixa & quieta ſemper manebam.

I T A R E N T.] ortum & occaſum repetant, nunc oriantur & cælum aſcendant, ounc occidant & terras ſubeant.

F I A M *coma regia.*]in reginæ meæ caput reſtituar.

P R O X I M V S *hydrochoi fulgeret Aorio.*]ideſt fierem regia coma,tunc Aquarius & Orion ſidera nullo interſtitio ſeparata, fierent propinqua. nã hęc coma,vt partim ſuperius dictũ eſt,ad Leonis

A caodam apud Virginẽ ita ſita eſt, vt ab Aquario, cui vicinus eſt Orion, ooo multum diſtet.

A O R I O N.] hæc eſt vera huius loci lectio, alij autem legunt Oyrion diuiſa diphthoogo imperitè, penultima enim fieret breuior, cùm apud omoes poëtas producatur,ſed legendum eſt Aorion nulla diphthõgo diuiſa,noo enim ab Orione deducit,quamquam idem eſt ſignum,ſed Aorion enſiger dicitur, τὸ ἄορ enim ſignificat enſem, inde Aorion quaſi enſifer. ſic Luca. *Enſiferi nimium fulget latus Orionis.* Enſem eoim tribus ſtellis figuratum gerit:Orionis autem & Aquarij fabulas ab Hyginio latè ac copioſè narratas

B breuitati ſeruieos prætermitto.

H Y O R O C H O I.] Aquarij. τὸ ὕδωρ aqua, χέω fũdo,inde hydrochoos à Gręcis dictus Aquarius.

PALLADIVS FVSCVS.

OMNIA *qui magni.*]Hinc incipit carmẽ Callimachi de comis Berenices,quæ cùm Ptolomeo fratri ſuo nupſiſſet, virúmque ad bellum proficiſci, videret continoo votum fecit ſi profligatis hoſtium copiis is victor rediiſſet,ſibi crines ſucciſuram. Quare voti compos facta cum cæſariem ſecuiſſet, eámque Arſinoes in templo poſuiſſet,poſtridie non comparuit. Coooo au-

C tem Mathematicus qui ea tempeſtate in Aegypto apud Ptolomeum morabatur, dixit, ſed io aſſentationem,cæſariem in cœlum relatam, ibíque inter ſidera collocatam.

O B I T V S.] occaſus.

S O L I S *nitor obſcuretur.*] manifeſtom eſt Solem interuentu Lunæ occultari,Lunámque terræ obiectu ; ac vices reddi eiſdẽ:ſolis radiis luna interpoſitu ſuo auferente lumen,terráque lunæ.

C A D A N T.] non ſemper appareant, ſed per certa tempora nobis occultentur.

T R I V I A M.] lunam.

L A T M I A *ſaxa.*] ſub Latmi montis ſpecus.

D Eſt autem Latmus mons Cariæ,in cuius vertice dio moratus Endimion multa reperit ad lunæ ratiooem pertinentia, vnde datus eſt locus fabulæ eum lunam adamaſſe.

D V L C I S *amor.*] Endimion.

I O R M *me ille Conon.*] ordô eſt, ille Conoo qoi deſpexit lumina magni mũdi, & comperit ortus & obitus ſignorum, idem vidit me quoque cæſariem deorum monere clare fulgentem;comæ enim loquuotur. legimus autem duos Conooes fuiſſe viros excellentes, vnum Atheniēſium ducem, & alterum mathematicom,natione Samium. Qui eodem tempore vna cum Cal-

E limacho poëta pariter & grammatico Ptolomæi regiam colebat.

I L L A.] ſcilicet Berenice.

L E V I A.]nitida.

Q V A *tempeſtate.*]quo tempore.

N O V O *auctus hymenæo.*]matrimonio Berenices ſororis ſuæ potentior factus.

N O C T V R N Æ *portans veſtigia rixæ.*] ferens ſecum ſigna nocturnæ paleſtræ.

E S T N E *nouis nuptis odio Venus.*] Callimachus cæſariem interpellans eam interrogat, nouæne nuptæ Venerẽ oderint, an potius ſe eam odiſſe

ſimulantes falſis lachrimis parentes fruſtrentur quorum gaudia ſunt illas nupſiſſe.

Atqve.] emendo an ne.

Qvas.] ſcilicet lachrimas.

Vbertim.] abundanter.

Non ita.] reſpõdet cæſaries, eas nõ verè dolere.

Ivverint.] emendo, iuuerint.

Id mea me.] quod non verè doleant.

Et tu non orbum.] cæſaries excuſans lachrimas reginæ ait illam luxiſſe ob diſceſſum Ptolomæi, non quod marito ſed fratre eſſet caritura.

An ne bonum oblita es facinus.] videris, inquit non meminiſſe regem eſſe tibi maritum, cum illius diſceſſum tam inique feras.

Qvis te mutauit.] vt antea adeò magnanima, nunc modico dolore ſic frangaris.

Atqve ibi proh cunctis.] votum Berenices. proh aliquando eſt aduerbium admirantis, vt hoc in loco, aliquando interiectio dolentis, vt *proh deum atque hominum fidem.*

Non *ſine taurino ſanguine.*] non ſine maioris hoſtiæ immolatione. Taurorum autem ſanguis, vt tradit Plin. peſtifer eſt maximè potu, quia celerrime coit atque dureſcit.

Reditv *retuliſſet is.*] ſi Ptolomæus domum incolumis rediiſſet, aut Aſſyrios contra quos duxerat exercitum debellaſſet.

Coelesti *re. cœ.*] cœleſtib. corporibus addita.

Dissolvo.] diæreſis.

Invita *ô regina.*] apoſtropha. Cæſaries enim conuerſo ad Berenicem ſermone, iurat ſe de eius vertice inuitam ceſſiſſe.

Digna *ferat.*] ſupplicium patiatur.

Si *quis inaniter adiuraret.*] me ſcilicet non inuitam ceſſiſſe.

Sed *qui ſe ferro.*] nõ potui, inquit, reſiſtere ferro, nec mirum, cum ei nec montes reſiſtere valeãt.

Athos.] mons eſt in Thracio Macedoniæque confinio, quem Xerxes rex Perſarum à continenti abſcidit in longitudinem mille quingentorum paſſuum, ipſe autem mons à planitie excurrit in mare lxxv. mil. paſ. ambitus radicis centum L. mil. colligit.

Maxima *natu.*] in ſupradicti montis vertice fuit Acroatho oppidũ, in quo vt ferunt. dimidio lõgior quam in aliis terris ætas habitãtium erat.

Phthiæ.] propter deductas illuc à Theſſalis colonias. fuit autẽ Phthia vrbs in ipſa Theſſalia.

Novvm *ipſis.*] ſcilicet Medis.

Barbara *nauit Athon.*] hic Mellam Pomponium audiamus ita ſcribentem. *Qua continenti adhæret à Xerxe in Græcos tendente perfoſſus, transnauigatúſque, & actus freto nauigabili peruius.*

Vt *telorum.*] Angelus Politianus, cuius immaturo interitu hæc noſtra ſtudia maximam iacturam fecerunt, in prima centuriarum emendat Chalibon, de quibus Verg. in primo Georgi.

At Chalybes nudi ferrum, viroſáque pontus Caſtorea.

Et *qui principio.*] pereant, inquit, Chalybes, & qui primi ferrum ſub terra quærere cœperunt.

Abivnctæ *paulò ante.* Cæſaries oſtendit in cœlum ſublatam, non ab Aurora (nam hoc quoque dici audio) ſed ab equo Zephyri, quem ad eam portandam miſerit Chloris, Zephyri ipſius vxor. ſenſus autẽ & ordo eſt. Comæ ſorores ab-

A iunctæ paulò ante à vertice reginæ plorabant.

Cvm *ſe Memnonis Aethiops Vnigena impellens nutantibus aera pennis Obtulit Arſinoes Chloridos ales equus.*] plorabant, inquam, comæ, cùm equus Chloridos ales vnigena Mẽnonis Æthiopis impellens aëra pennis nutantibus obtulit ſe Arſinoes. Chloris dea eſt florum, quæ cùm Zephyri vxor ſit, credibile eſt equum viri ei quoque parere iuſſum. vnigena autem Memnonis quaſi vna cum Memnone in eadem genitus ſit regione. Homerus bipartitos tradit Aethiopas ad ortum Solis, occaſúmque verſus: apud quos populos ferunt Auroram genuiſſe Memnonem, ab occaſu B quoque æquinoctiali flat Zephyrus, qui ſpirans ingreditur Africam primùm per Aethiopiam occidentalem, quare in ea naſci videtur, & ideò eius equus Memnonis dicitur vnigena.

Is.] equus.

Ipsa *ſuũ zephyritis.*] ipſa Chloris vxor Zephyri.

Famvlvm *legarat.*] equum viri ſibi quoque famulantem.

Scilicet *vt vario.*] ratio cur in cœlum ſublata ſit cæſaries: ne ſcilicet corona Ariadnæ ſola ibi fulgeret.

Ariadnæis *temporibus.*] ex capite Ariadnæ. Cum Liber enim pater Ariadnam Minois regis Cretenſium filiam vxorem duxiſſet, Vulcanus C ei coronam obtulit, quam ille ad vxoris inſigne inter ſidera collocauit. habet autẽ ſtellas nouem in orbem diſpoſitas, quarum tres clarius micãt.

Vvidvlvm.] humidum.

A flvctv.] emendo, fletu, quia dixit comæ mea fata ſorores lugebant.

In *antiquu.*] ſupple ſideribus.

Diva] ideſt Venus, & eſt ordo: diua poſuit me crinem fletu vuidulum cedẽtem ad templa, crinẽ inquam nouũ ſidus in antiquis ſideribus.

Virginis *& ſaeu.*] declarat eadem cæſaries ſe in cœlo ſic eſſe collocatam, vt hinc Virginem, inde Leonem contingat.

D Lycaoniæ.] Lycaonis Arcadum regis filiæ nota eſt fabula, ſed hic quoque ordo erit. contingens lumina Virginis & Leonis, quæ Vrſæ ſunt contigua, vertor in occaſum ante tardum Bootem, de quo Manilius lib. primo, *à tergo venit Arctophylax idémque Bootes:* ſequitur enim vrſam maiorem, vnde Arctophylax dictus eſt, quaſi vrſæ cuſtos.

Ramnvsia *virgo.*] Nemeſis de qua bis antedictum.

Non *ſi me infeſtis.*] Et ſi ſciam inquit ſidera propter ſuperbè dicta me diſcerptura, id tamen E non ſilebo me ſcilicet non tam lætari, quod facta ſum ſidus, quàm mœrere quòd abſum à vertice Berenices.

Qvi *cum.*] cum qua ſupple Berenice.

Nvnc *vos optato.*] petit vt nouæ nuptæ ſed illæ duntaxat quæ abhorrent ab adulterio, ne prius tradant viris ſuis corpus tractandum quàm vnguenta ſibi libauerint.

Tæda *fax.*] nuptialis.

Post.] emendo prius.

Vincvla.] emendo corpora, quod audacius facio, quia ſic ſcriptum reperi in vetuſtiore exemplari. Ordo autem eſt, nunc vos quas tæda

iunxit optato lumine nodantes papillas, relecta A veſte,non prius tradite corpora vnanimis coniugibus, quàm onyx libet mihi iocunda munera. Onyx lapis eſt quem priſci cauabant ad vaſa vnguentaria Candorem habet ad vnguis humani ſimilitudinem. Sotacus tamen, teſte Plinio, Arabicas onycas nigras inueniri prodidit, candidis zonis diſtinctas.

PETITIS *quæ iura cubili.*] quæ veſtris viris fidem ſeruare deſtinatis.

AA *indignus.*] ab iis ſcilicet quæ adulterio ſe polluerunt.

TV *verò regina tuens.*] Sed tu, inquit Berenice, cum intuens ſidera per feſtos dies Venerem placabis, effice non votis, ſed amplis muneribus in- B telligatur, me eſſe tui ſanguinis participem.

ITERANT.] ortu & occaſu toties repetitis.

VTINAM *coma regia fiam.*] vtinam meæ reſtituar reginæ, & ſim eius, vt ante fui, cæſaries.

PROXIMVS *hydrochoi fulgeret Oarion.*] ſenſus eſt, ſi fierem, vt opto, coma regia, tunc me, quæ media ſum inter vtrumque, ſublata Orion foret proximus aquario: qui Græcè dicitur hydrochous, quod fundat aquas. Dixit autem Oarion Catul. Græcos ſecutus, Callimachum, inquam, Pindarum & Nicandrum, qui nonnunquam metri neceſſitate compulſi, interponunt, A, & C dicunt tam Oarion quam Orion. Nicander, vt Callimachi ac Pindari verſus omittam,

Βοιωτῷ τεύχουσα κακὸν μόρον Ὠαρίωνι

ACHILLES STATIVS.

VNOE collegerit, non explicat, hæc autem vir eruditus, ac diligens Arſenius in Collectaneis illis ſuis ita tradidit, quid ſit Βερενίκης πλόκαμος interpretans, Βερενίκη, γυνή τις ἦν τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Πτολεμαίου τοῦ Εὐεργέτου καλουμένου. τοῦ οὖν ἀνδρὸς αὐτῆς Πτολεμαίου εἰς πόλεμον ἐξελθόντος, ηὔξατο ὅτι εἰ ὑποστρέψειε σῶος, τὸν πλόκαμον τὸν ἑαυτῆς ἀποκείρασα, ἀνάθημα ἐν τῷ ἱερῷ. καὶ ἀνέθηκεν ἡ Βερενίκη. Κόνων D δέ τις ἀστρονόμος ἦν ἐπὶ τῆς αὐτῆς χρόνου. καὶ θέλων χαρίσασθαι αὐτῇ φησιν, ὅτι οἱ θεοὶ τὸν πλόκαμον τοῦτον ἐν ἄστροις ἀνέθηκαν. καὶ νῦν ἐστί τις βοτρυώδης θέσις ἀστέρων ἐν τῷ οὐρανῷ, ὃ καλοῦσι πλόκαμον Βερενίκης. Quibus ex verbis intelligimus, inuentum illud Cononis fuiſſe, quod Callimachus verſibus ſuis ornarit. propterea credo Manilius tantum hominis tribuit ingenio, vt & deos faciat. Sic enim in extremo IIII. lib.

Ne dubites homini diuinos credere ſenſus,
Iam facit ipſe deos, mittitque ad ſidera numen
Maius, & auguſto creſcit ſub principe cælum.

E Solinus cap. XXIX. Beronicem Ptolomæo III. nuptam fuiſſe tradit. Hyginus in II. de Sig. Cæleſt. Ptolomæi ſororem & coniugem illam fuiſſe dicit, & huius argumentum elegiæ totum explicat in Leone Signo.

OMNIA *qui magni deſpexit lumina mundi.*] *Deſpexit*, etiam in manuſcriptis omnibus. Mihi verò legendum videtur, vt & Aldus olim impreſſit, *Diſpexit*.

MVNOI.] τῷ κόσμῳ. Sic Lucretius ſæpe accepit.

A QVI *ſtellarum ortus comperit, atque obitus.*] In manuſcriptis II. non Obitus, ſed Habitus in vno, Abitus. Sed, quod impreſſum eſt, rectius videtur.

FLAMMEVS *vt rapidi Solis nitor obſcuretur.*] Vergilius Defectum ſolis hunc dixit, ἔκλειψιν videlicet, quam dicunt Græci.

VT *cedant certis ſidera temporibus.*] obeant. Tibullus in eandem ſententiam videtur dixiſſe, *Annus agit certa lucida ſigna vice.*

GYRO *deuocet aerio.*] ſic etiam Gyrum pro cæleſti illa orbita circulorum orbiſque ſuperorum poſuit Horat. in II. Serm.

——ſeu bruma niualis Interiore diem gyro trahit.

B In manuſcriptis tamen erat, Giuodero, non Gyro, quod errore librariorum factum eſt, cum quid verbi Gyrus eſſet non intellegerent, &, De, principem ſyllabam verbi, Deuocet, geminarunt.

IDEM *me ille Conon cæleſti numine vidit.*] Sic etiam erat in manuſcriptis iis, quos habebam. In Marcelli Pont. Maximi libro fuerat, Munere. ego legendum ſuſpicabar, Nomine. nomen autem eſt id, quod ſequitur, *E Beroniceo vertice Cæſariem*, id eſt, Βερενίκης πλόκαμον. Sic Vergilius.

Nauita tum ſtellis numeros, & nomina fecit.

aut ſi ad Cononem referimus, legendum forte ſit, Lumine. Cæleſti lumine, id eſt diuina quadam C oculorum acie. Verſus Callimachi, quos Catullus expreſſit, aliter à Theone Arati interprete adducuntur, ambo vt ſint heroici, quod ſcribæ librarij vitium fuiſſe puto. elegos enim illos Callimachi fuiſſe nullo modo dubitandum. itaque legendi omnino ſunt, quemadmodum illos etiam legit Politianus in Miſcellaneis.

QVAM *multis illa dearum.*] Græcè dictum. & fortè fuit in Callimachi verſu, ἐν πολλῇσι θεάων.

LEVIA *protendens bracchia, pollicita eſt.*] Vetus Perſij interpres in illud in prima Satyra, *Ten' cirratorum*, *Cirri*, inquit, *conſecrati certis numinibus.* D Hunc ipſum vouendi comam, conſecrandique morem declarat, niſi fallor, Lucanus.

——Hic more parentum
Iaſides thalamos, vbi caſta adoleſceret ætas
Virgineas libare comas, primóſque ſolebat
Excuſare toros.——

Legendum forte, Excuſſare toros. Quod autem bracchia dicit illam protendiſſe, ſupplicantium expreſſit geſtum. Sic Ouid. in III. Metam.

Non habet infelix, quæ tendat bracchia, matri.

Et Tibul. in III.

Tu modo cum multa bracchia tende prece.

E Eodem modo Vergil. Palmas tendere. Callimachus in Hymno in Delon eodem modo, quo Catullus, ἄμα πήχεας ἀμφοτέρους ὀρέγουσα.

POLLICITA *eſt.*] Vouit. Leuia verò, ad vim boni pertinet. Sic Tibullus.

——Cui leuia fulgent Ora.

Et Polyphemus apud Ouid. de Galatea,

Leuior adſiduo detritis æquore conchis.

QVA *rex tempeſtate.*] Hoc ipſo de genere iam dictum ante, quo etiam vſus Propert. in IIII. *dixit Amphitrioniades qua tempeſtate iuuencos.* Et quæ ſequuntur.

A Novis *auctus Hymenæis.*] In manuſcriptis omnibus. *Nono auctus hymenæo.* quod retioendum cenſeo. quo de genere iam dictum antea. neque Vergilius eliſit,

Et femineo vlulatu.

Vastatvm *fines iuerat Aſſyrios.*] In manuſcriptis, *Vaſtum fines ieras,* Et, *Iuerat,* Vaſtatum autem omnino eſſe debet. Finis autem, veteri cooſuetudioe ſcriptum.

Qvam *de virgineis geſſerat exuuiis.*] Rixam gerere, vt Bellum gerere dixit.

Estne *nouis nuptis odio Venus, anne parentum.*] In manuſcriptis omoibus. *Atque parentum.* quod rectius iudico.

B Frvstrantvr *falſis gaudia lacrimulis.*] Quas, vt ait Comicus, vix vique expreſſerint.

Vbertim *thalamis quas intra limina fundunt.*] In manuſcriptis duobus. *Intra lumina.* In vno, *Inter lumina.* qood ſit fortaſſe probabilius. Vbertim lacrimas fundere, ſic dixit, vt & Cic. Flere vberius. io II. enim Philippica. *Cùm mulier fleret vberius, homo miſericors ferre non potuit.* Et Sueton. in C. Cæſaris vita, *Proximis diebus equorum greges, quos in traiiciendo Rubicone flumine conſecrarat, ac vagos ſine cuſtode dimiſerat, comperit pertinaciſſime pabulo abſtinere, vbertímque flere.* Gaudia verò ſic poſt,

Impia deriſi gentilis gaudia tollens.

C Non, *ita me diui, vera gemunt, iuerint.*] Vera gemere, Græcorum more dixit. Iuuerint autem io manuſcriptis, & iuerunt. Sed, quod eſt impreſſum, rectius. v, enim detrahebant etiam ab eiuſmodi præterito. cuius rei fidem facit vetus optimæ fidei liber epiſtularum Ciceronis, quem Petrus Victorius eſt ſecutus. nam, cum alibi eodem modo, tum io XIII. epiſt. ad Seruium ſic eſt, *Id eſt ſi T. Manlium quam maximè, quibuſcumque rebus honeſte, ac pro tua dignitate poteris, iueris, atque ornaueris.* Et ad Trebatium, *Aut conſolando, aut conſilio, aut re iuero.* Sed erat in manuſcriptis omnibus, *Non ita me diu, non Diui.* Itaque ſcriptum fuiſſe ſuſpicor, *Non ita me di, vt vera gemūt, iuerint.* D Et ratio enim ipſa loquendi Latinè ſic poſtulat, & librariorum errore apparet eſſe interpoſitionem vocis, Vt, noo intelligentium, è qua cum ſuperiore Diu fecerunt. Nec abhorret ab hac ſanè ſententia verſus poëtæ veteris apud Senecam in II. declam. *Felices nuptæ, moriar, niſi nubere dulce eſt.*

Invisente *nouo prælia torua viro.*] Prœlium eodem modo poſuit etiam Claudianus in nuptiis Honori, & Mariæ, *Tum victor madido proſilias toro, Nocturni referens vulnera prœlij.* Donatus in Eunucho, verba interpretans illa, *Dabit hic aliquam pugnam denuo,* E ſic hoc in genere veteres locutos oſtendit, Pro ſtupro, inquit, vt, *At non in venerem ſegnes, nocturnáque bella.* Vt, *Veretúrque bella, & ingens facinus.* Vt Lucilius, *Vicimus, ô ciues, & magnam pugnauimus pugnam.* Quod ſi nulla metaphora eſt, & de prœliis in Syria factis loquitur, hæc referantur ad ſuperiorem locum de rixa nocturna.

Sed *fratris cari flebile diſcidium.*] Mariti quod amatoriè poſitum videri poſſit, Tibullus in III.

Hæc tibi vir quondam, nunc frater, cara Neæra Mittit.

A aut fratrem vocat, quod idem & frater eſſet, & coniux.

Cvm *penitus mæſtas exedit cura medullas.*] Homerus etiam γυιβόρους μελεδῶνας. Valer. Flaccus in II. Argon. eodem modo, quo Catullus,

Ac primam Eurynomen, ac proxima limina coni
Occupat exeſam curis, caſtúmque cubile Seruantē.

Vt.] Admirantis. Sic nonnumquam Vergil. & Manilius in V. Aſtronom.

Quæ tua tunc fuerat facies, vt fugit in auras
Spiritus, vt toto caruerunt ſanguine membra.

Sensibvs *ereptis mens excidit.*] Sic Cælius mentem ſibi iracundiæ tumore ablatam dicit in B epiſt. lib. VIII. ad Cic. quo in loco in vulgatis libris prauè legitur, *Nam mihi ſentio bonam mentem iracundia, & more ablatam.*

Atqve *ego certe.*] Legendum omnino, Atqui, vt Pontanus legendum cenſebat. in manuſcripto erat, Atque.

Anne *bonum oblita es facinus.*] Booum, pro Pulchro poni, iam diximus.

Qvod *regium adepta es Coniugium.*] Io manuſcriptis eſt, *Quam regium adeptus coniugium.* Gabriel Faernus ingenioſè, ex Quem, Quum faciebat, quod eſt valde probabile. Sed vetuſtiſſimis in libris, quoſcumque mihi videre licuit, Cum, illo C modo ſcriptum ouſquam vidi.

Qvod *non fortior auxit alis.*] In manuſcriptis omnibus. *Aut ſit alis.* légendum omnino, vt docti viri & legunt, & interpretantur, *Auſit alis.* Alis id eſt, Alius. Cariſius in II. ſic etiam locutum Salluſtium demonſtrat; & idem ſignificare confirmat Diomedes Grammaticus. Quod, autem ad facinus referendum. Eodem prope modo Paterculus in poſteriore volumine, *Non ab Scipionibus, aliiſque veteribus Romanorum ducum quidquam auſum, patratúmque fortius.*

Qvæ *verba locuta es.*] ποῖος λόγος ἔπος.

Ivppiter *vt terſti lumina ſæpe manu.*] Io manuſcriptis omnibus non Terſti, ſed Triſti, id eſt, Triuiſti. itaque Suetonius de claris Rhetoribus D de Sexto Clodio. Sed locum corruptum, vt hodie vulgo legitur, primum proferam, deinde emendatum à me ponam. *Male,* inquit, *oculatus, & dicax paroculorum. In amicitia. M. Antonij triumviri extitiſſe ſe aiebat.* Quam verò inſolens atque abhorrens verbum, Paroculorum. quam ineptè etiam dictum extitiſſe ſe in amicitia. M. Antonij. In veteri libro paulo melius. *Male oculatus & dicax, par oculorum in amicitia. M. Antonij triumviri extricte ſe aiebat.* Ego è verbo Extricte, faciebam Extriſſe, id eſt, Extriuiſſe, vt aperta omnino atque elegans ſit horum verborum ſententia.

E Qvis *te mutauit tantus deus.*] Magnus omnino. Sic Vergilius in I. Aeneid.

Inſideat quantus miſeræ deus.

Eodem propè modo Theocr. in Φαρμακευτρίᾳ, Ἔρως τί ἐξάκεις μὲ ὥσπερ θεὸς ἄλλος ἐπῆλθε.

At, *quæ tibi pro cunctis, pro dulci coniuge diuis, Non ſine taurino ſanguine pollicita es.*] Pro cunctis. id eſt ſociis coniugis. vel, pro cunctis, id eſt, palam omnibus, aote omnes. doriuſculum fortaſſe quod Pro, referamus ad homines. nam ioteriectio hoc loco eſſe poſſe non videtur.

S I *reditum tetuliſſet is haud in tempore longo.*] In manuſcriptis erat,

Si reditum tetuliſſet is aut in tempore longo.

Ego & legendum, & diſtinguendum ſic puto,

Si reditum tetuliſſet, is haud in tempore longo.

Sic enim, Haut, negatiua, ſequente præſertim verbo, cuius princeps eſſet vocalis littera, & librorum vetuſtiſſimorum, & inſcriptionum teſtimonijs facile poſſum probare.

.C Æ L E S T I *reddita cætu.*] Hoc dandi caſo veteres vtebantur. *Reddita:* quaſi obligata voto. Horat. in II. Carm.

Ergo obligatam redde Ioui dapem.

I N V I T A *ò regina tuo de vertice ceſsi.*] Imitatum Vergilium Macrobius, opinor, oſtendit, cum dixit, *Inuitus regina tuo de litore ceſsi.*

Sic Æneæ naues ipſius de ſeipſis in x. Æneid.

Rupimus inuitæ tua vincula.——

A D I V R O *teque tuumque caput.*] Sic Verg in IIII. Æneid. *Teſtor cara deos, & te germana, tuumque*

Dulce caput.——

D I G N A *ferat.*] Par ſopplicium ſceleri.

S E D *quis ſe ferro poſtulet eſſe parem.*] Sic etiam erat in manuſcriptis, Et, Qui, id eſt, quomodo fere interpretantur, quod tamen parum mihi videtur procedere. itaque legi malim, *Sed quis ſe ferro poſtulet eſſe parem.* Poſtulare verbo eodem prope modo Cic. eſt vſus in epiſt. ad Brutum, *Tantum quiſque in rep. poſſe poſtulat, quantum habet virium.* Et de Orat. *Nam quod tu non poteris, aut neſcies, quis noſtrum tam impudens eſt, qui ſe ſcire, aut poſſe poſtulet?*

Q V E M *maxima in oris.*] Sic etiam eſt in manuſcriptis omnibus. Alij legunt, *Quem maximum in oris*, vt & Vergil. in VII. ſimiliter de loco,

Eſt locus Italiæ medio ſub montibus altis

Nobilis, & fama multis memoratus in oris.

P R O G E N I E S *Phthiæ clara ſuperuehitur.*] In manuſcriptis omnib. Phitiæ. quo modo etiam Ouidius in III. Amorum, ſed priore longa. *Te quoque promiſſam Xantho Penæi Mearam Phthiadum terris occuluiſſe ferunt.* niſi legendum ſit, Phtheiadum. De eodem vero monte & Iuuenalis, idem ſignificans, dixit, *Velificatus Athos.* Quod autem, Dara, pro Clara, hoc loco alij legunt, id ſine auctore mihi facere videntur.

C V M *Medi irrupere nouum mare.*] In manuſcriptis omnibus non Irrupere, ſed Propere. legendum forte, Pepulere. Sic ante, *Pellunt vada remis.*

P E R *medium claſsi barbara nauis Athon.*] Cic. in II. de finib. *Cum tantis claſsib. tantiſque equeſtrib. & pedeſtrib. copijs, Helleſponto iuncto, Athone perfoſſo, maria ambulauiſſet.* Claſſis autem etiam de naui vna dicitur. Claudianus in II. in Rufinum de Xerxe, *Cum claſsibus iret Per ſcopulos.*

.I V P P I T E R *vt χαλύβων.*] Sic primos emendauit Politianos, cum in manuſcriptis legeretur, *Iuppiter vt celitum* Vt, autem ἀνκυκῶς poſuit, vt & Horat. in II. Serm. ——*O pater, & rex*

Iuppiter, vt pereat poſitum robigine ferrum.

Ac neſcio, an ſic etiam poſuerit Propert. in II. *Hos ſaltem vt teneat iam finibus.* Vide Priſcian. in XV. *Similis apud Plautum deteſtatio, Di illum perdant, qui primus claues inuenit.*

E T *qui principio ſub terra quærere venas Inſtitit.*]

A Venas ferri, quod ſequitur. *Inſtitit:* inſtituit. Afranius in Emancipato, vt quidem adducit Cariſius in II. *Iccirco hæc agere tecum ſecreto inſtiti.* Cic. quoq; in Arateis, *Inde ſagittipotens, ſuperat conniſere luces Inſtitit.* Eodem verſus principio poſt vtitur ad Manlium. *Et qui principio nobis*, & quæ ſequuntur.

A B I V N C T Æ *paulo ante coma mea fata ſorores Lugebant.*] Comas luxiſſe, dixit [illegible]. vt & Lacus flere Vergilio dicuntur. Sorores comæ dicuntur etiam, quæ eiuſdem capitis fuiſſent. Sic Ouidius libros ipſos fratres appellat, qui ſint

B eiuſdem auctoris. A Græcis, opinor, eodem modo quoque dicitur τὸ ἀδελφόν.

C V M *ſe Memnonis Aethiopis Vnigena.*] Veni ad eum locum, qui eſſe vel difficillimus putatur; quo explicando eruditi homines cum ſatis habuerint negotij, ſibi tamen ipſi non ſatisfaciunt. Ego vero, cum ab illis diſſentiam, ſedulo ſcilicet operam dedi, vt nouum, ac plane meum quidquid eſſet, id cum veſtigijs ſcriptæ, quamuis prauæ lectionis, ac probabilium auctorum teſtimonijs confirmarem. itaque primum, quam effici volo ſententiam, demonſtro. Zephyrum Memnonis fratrem finxerat Callimachus è Venere, cuius fanum in Zephyrio Ægypti promontorio

C religioſe coleretur, miſſum eo Berenicæ comam deorum in templo dicatam vti tolleret, ad ſeque deferret, cui poſt ipſa locum in aſtris daret. Nunc hæc ſunt probanda ſingula. Zephyrus frater Mēnonis, quod eadē matre, id eſt, Aurora geniti ſint. Aurora namque ventos eſſe natos ſcribit Heſiodus,

Ἀστραίῳ δ' Ἠὼς ἀνέμους τέκε καρτεροθύμους

Ἀργέστην, Ζέφυρον, Βορέην τ' αἰψηροκέλευθον,

Καὶ Νότον ἐν φιλότητι θεὰ θεῷ εὐνηθεῖσα.

Vnigenam vero, eadem matre genitum, ſignificare, quibus in locis apud Catullum ponitur, ne dubitandum quidem exiſtimo. Nunc reliqua interpretans, perſequar. Memnona Æthiopem di-

D cit Pindarus in Olympijs, Αὖς τε παῖδ' αἰθίοπα.

N V T A N T I B V S *aera pennis.*] Sic etiam erat omnibus in manuſcriptis. Ego pro aëra, legendum puto, aëre. Cicero in Arateo poëmate, quas Catullus nutantes pinnas, ipſe tremebundas dicit, eſt enim apud illum ſic,

Igniferum mulcens tremebundis aëra pinnis.

O B T V L I T *Arſinoes Chloridos ales equos.*] In manuſcriptis ſic erat, in primo Maffei, Optulit aſineos è locridicos alis equos. Supra verbum tamen Aſineos eadem manu erat annotatum, aliter, Arſinoes. In ſecundo, Optulit aſinios è locridicos auis equus. In tertio, Optulit aſſyrio

E elocritos aliis equos. è qua tanta varietate, ac perturbatione vocum numerorumque, veriſimilem tamen elicere lectionem conabar, hanc videlicet, Obtulit Arſinoæ Locricos aliſequus. Se, inquit, obtulit in deorum templum, in quo Beronices erat coma Zephyrus aliſequus, ſiue vt paulo poſt vocat famulus Veneris Locrus. i. qui ſic à Zephyrio promontorio ſiue portu Locrorum in Italia dicitur. cuius rei multi omnino auctores ſunt, & Euſtathius Dionyſij interpres Locricum dici poſſe ſignificat. ſcribit enim ſic,

Λοκρὸς μὲν τὸν δὲ τοὺς Λοκροὺς καλεῖται ὁ Ζέφυρος, ἢ ὅτι Λοκρικός. καθάπερ Ἰσμαρικὸς ὁ Βορρᾶς ἐν τοῖς ἑξῆς, ἀπὸ

Ἰταλίας πόλεως. Aut etiam Locrios hoc loco ponamus, quod per Stephanum quoque in verbo Λοκροί licet. Aliſequum autem ventum apte ac venuſte dixit, vt pediſequos vocant optimi ſcriptores, pedibus alios qui ſequuntur. & credibile quidem eſt, par, aut ſimile huic fuiſſe verbum Callimachi. nam, quid hic tandem loci habet vox, Equus. Ac ſi quis Pediſſequum, & Aliſſequum per duo. s s. ſcribi debere contendat, licete tamen arbitror poëtis, alterum demere, quod ſuo commodo facere poſſint. Adde, quod in manoſcriptis non Ales, ſed Alis, vt appareat ab imperito ſcriba librario inſcienter ex vna duas fuiſſe factas dictiones. deinde, quod ſequitur, Iſque per ætherias, quod de aliſequo dictum eſt, etiam confirmat. Atque ego hoc loco ſi retinendum de duobus alterum, malim vt legatur, Ales equus, quam Ales equus. etenim Zephyrum equitem Euripides in Phœniſſis videtur dicere, Ζεφύρου πνοαῖς ἱππεύσαντος ἐν οὐρανῷ. At Arſinoe Veneris nomen eſſe, & Strabo docet, & Poſidippus illis apud Athenæum verſibus,

> Τοῦτο καὶ ἐν πόντῳ, καὶ ἐπὶ χθονὶ τῆς Φιλαδέλφου,
> Κύπριδος ἱλάσκεσθε ἱερὸν Ἀρσινόης.
> Ἣν ἀνακοιρανέουσαν ἐπὶ Ζεφυρίδος ἀκτῆς,
> Πρῶτος ὁ ναύαρχος θήκατο Καλλικράτης.
> Ἡ δὲ καὶ εὔπλοιαν δώσει, καὶ χείματι μέσσῳ
> Τὸ πλατὺ λισσομένοις ἐκλιπανεῖ πέλαγος.

Quibus ex verſibus eandem in Zephyrio Ægypti coli ſolitam, intelligimus. Eandem autem Venerem etiam Arſinoen Zephyritida dictam, oſtendunt Hygini verba illa in II. in Leone Signo. *Sed aliæ* VII. *ſtellæ ad caudam Leonis in triangulo conlocatæ, quas crines Beronices eſſe. Conon Samius mathematicus, & Callimachus dicit.* Cum Ptolomæus Beronicen Ptolomæi & Arſinoes filiam ſororem ſuam duxiſſet vxorem, & paucis poſt diebus Aſiam oppugnatum profectus eſſet, vouiſſe Beronicen, ſi victor Ptolomæus rediſſet, ſe detonſuram crinem. quo voto dãnatũ crinem in Veneris Arſinoes Zephyritidis poſuiſſe templo, eumque poſtero die non comparuiſſe. Et Stephani in verbo Ζεφύριον illa, Ἔστι καὶ Ἰταλίας Ζεφύριον, ἀφ' οὗ οἱ Λοκροὶ Ἐπιζεφύριοι. ἔστι καὶ ἄκρα τῆς Αἰγύπτου, ἀφ' ἧς ἡ Ἀφροδίτη, καὶ Ἀρσινόη ζεφυρῖτις, ὡς Καλλίμαχος. In quibus illa ſic legenda puto, Ἀφ' ἧς ἡ Ἀφροδίτη, ἡ καὶ Ἀρσινόη Ζεφυρῖτις, ὡς Καλλίμαχος. Nam Venerem Arſinoem dici, cum illa, quæ iam ſupra poſui, tum Hygini verba declarant. Et, quoniam Callimachum laudat auctorem Stephanus, dubitandum non eſt, quin ille apud Callimachum idem fuerit locus, qui eſt hic à Catullo expreſſus. itaque huius loci ſententia recte procedet. Chloris autem nihil ad hiſtoriam huius loci pertinet. Quî poteſt enim? namque Chloris, quæ eadem Flora nominatur, nobile Pompei ſcortum fuiſſe dicitur. at annorum inter hæc, & illa Ptolomæi tempora tantum eſt interuallum, vt Pompeiani ſcorti meminiſſe Callimachus nullo modo poſſit. eſſe vero Floram ſiue Chloridem Põpeianam eam, cuius in IIII. Faſt. meminit Ouidius, teſtatur Lactantius his quidem verbis. *Flora, cum magnas opes ex arte meretricia quæſiuiſſet, P. R. ſcripſit heredem, certamque pecuniam reliquit, cuius ex annuo fenore* A *ſuus natalis dies celebraretur, editione ludorum, quos appellabant Floralia. Quod quia Senatui flagitioſum videbatur, ab ipſo nomine argumentum ſumi placuit, vt pudendæ rei quædam dignitas adderetur, Deam finxerunt eſſe, quæ floribus præeſſet, eámque oportere placari, vt, fruges cũ arboribus aut vitibus bene floreſcerent.* Eum colorem ſecutus in Faſtis Poëta, non ignobilem nympham narrauit, quæ Chloris vocitata, eamque Zephyro nuptam, quaſi dotis loco id accepiſſe muneris à marito, vt haberet omnium florum poteſtatem.

ISQVE *per ætherias me tollens aduolat auras.*] In manuſcriptis omnibus non Auras, ſed Vmbras, B at illo modo etiam Vergil.

> —— *Quæ tantum vertice ad auras*
> *Aetherias.* ——

ET *Veneris caſto conlocat in gremio.*] In manuſcriptis omnibus Adoolat in gremio. Sed nec latine ſatis, & inepte. cum iam poſuerit idem verbum in ſuperiore verſu. ego è duobus verbis, Aduolat in, vnum facio, Aduoluit. vt ſit vnius in duas ſyllabas ἀνάλυσις. Sic alibi, *Conduta quia veri pectoris euoluam.* O autem extremam verbi, Caſto, litteram non eliſit, ſequente verbo, à vocali incipiente, vt nõnumquam alibi & Verg. *In Actæo Aracintho.* Caſtum vero gremium Ve- C neris dicit, propterea quod Beronice Ptolomæum coniugem amabat. eius namque Veneris caſtum gremium intelligit, de qua ante, *Nil poteſt ſine te Venus, Fama quod bona comprobet, commodi capere.*

IPSA *ſuum Zephyritis eo famulum legarat.*] Zephyritis Venus ipſa dicitur à promontorio Zephyrio, in quo eius opinor templum fuit. Sic enim eam vocari à loco, vel illi veteris poëtæ verſus apud Athenæum in XI. oſtendunt,

> Κόγχος ἐγὼ Ζεφυρῖτι παλαίτερος, ἀλλὰ σὺ νῦν με
> Κύπρι Σεληναίης ἄθυρμα πρῶτον ἔχεις.

Et quæ ſequuntur. Sic autem Zephyritis à loco, D vt eadem Erycina, alijſque nominibus alijs ab locis dicitur. de templo eius in Zephyrio cum apud alios mentio, tum apud Athenæum in Hedili verſibus, Ζεφυρίτιδος δὲ τὸν φίλον Ζεφύρου κατὰ ναόν. Et ſtatim poſt, Δεῦτε νέοι νηῷ τῷ δὲ παρ' Ἀρσινόης. Niſi quis Zephyrion malit intelligere, quod in Ægypto fuit eodem nomine. Quod vt ſit, non impedit tamen, quõ minus ipſa procedat huius loci ſententia. Cur autem promontorium Zephyrium, cum Zephyrus Λοκρὸς, cur Locri Ἐπιζεφύριοι dicantur, Strabo, & Euſtathius interpres Dionyſij declarant.

FAMVLVM.] Aliſequum ſuum. quod deam E coleret. ſic famulos Cybeles dicunt, & deorum aliorum.

GRATA *Canopæis incola litoribus.*] In manuſcriptis, Canopicis. legendum puto, Canopitis, ſiue Canopiticis, niſi antepenultima impediat. quomodo κραδίτης, & πεδίτης dicitur, auctore Stephano ἐν τῷ πεδίον. In Ægypto autem quãto opere eadem dea coleretur, dicere, ſuperuacaneum ſum arbitratus.

SCILICET *in vario.*] In manuſcriptis omnibus pro Scilicet io, in vno, Hydi. In duobus Hidyuen ibi. Ex quo faciebam, Lumen vti vario, & quæ ſequuntur. Sic enim paullo poſt,

Vuidulum à fletu cedentem ad templa deum me
Sidus in antiquis diua nouum poſuit. Et,
Virginis & ſam contingens namque leonis
Lumina.——

At vno in libro vacuus hic locus. Mihi quidem, multa conijcienti, verbum quod prius fuiſſet, venire in mentem non poterat. è reliquo, Luen ibi vario, faciebam, Iuuenile phaos, adductus Placiadis verbis illis in Gloſſis, *Iuuenile phaos, ſemper virens, & numquam ſeneſcens lumen.* vt, ſi de ſole dicamus. Augent hanc quoque probabilitatem verba Verg. in I. Æneid. *Lumenque iuuentæ Purpureum.* Nam Placiades, quod illud à veteribus poëtis vſurpatum legerat, propterea eſt interpretatus. IN *limite cæli:*] Cæli regiones appellabant Limites. Phauorinus apud Gellium in II. cap. XXII. *Tum Phauorinus*, inquit Gellius, *ita fabulatus eſt. Satis, inquit, notum eſt, limites regioneſque eſſe cæli quattuor, Exortum, occaſum, meridiem, ſeptemtrionem.*

LVMINA, *Calliſto iuncta Lycaoniæ.*] In manuſcriptis quoque Calliſto. Ego vero diſpunctionem à fine verbi, Lycaoniæ, tollendam puto, nondum finita ſententia.

QVI *vix ſero alto mergitur Oceano.*] Hæc, & quæ ſequuntur ad δῖον, & ἀναπαὸν pertinent ἰλικῶν.

LVCE *autem canæ Tethyi reſtituor.*] In manuſcriptis omnibus Lux aut canæ Tethyi reſtituem. In vno, reſtituam. Ego legendum puto, Lux autem canæ Tethyi reſtituat. Et hoc loco non eſſe ſiſtendam ſententiam puto. quæ in eo demum verſu videtur inſiſtere, *Afore me à dominæ vertice diſcutior.* quamquam in Maffei libro in margine, neque recente quidem manu, erat ſcriptum hoc loco ſic, Deficit. vt appareat, vacaſſe eum locum in libro, quo tum deſcribens librarius vteretur.

PACE *tua faris hæc liceat.*] In manuſcriptis duobus. *Pace tua fari licet hic.* In vno, *Pace tua fari hic liceat.*

NAMQVE *ego non vllo vera timore tegam, Non, ſi me infeſtis.*] In manuſcriptis omnibus. *Nec ſine infeſtis.* Itaque legendum conieciebam, *Namque ego nonnullo vera timore tegam Hac, ſi me infeſtis.* Et quæ ſequuntur.

CONDITA *quin veri pectoris euoluam.*] In manuſcriptis omnibus,

Condita qui vere pectoris euolue.

Itaque legendum,

Condita quin vere pectoris euoluam.

Verg. in IIII. Georg. verbo eodem vſus proferre, & canere ſignificare voluit. Sic enim de Orpheo, *Fleuiſſe, & gelidis hæc euoluiſſe ſub antris.* In excerptis ex hiſtoriis Salluſti in epiſtola ad Cæſarem eodem modo Salluſtius loquitur, *Vix ſatis apertum os, aut longa prompta videtur, quæ dicta pectore euoluat.* In peruetuſto autem libro Vaticanæ bibliothecæ ſic legebatur hic locus, *Quam edita pectore euolat.* Ego ſic emendandum putabam, *Vix ſatis apertum os aut lingua prompta, quæ meditata pectore euoluat.* Attius apud Nonium, in verbo, Componere, *Compoſita dicta ex pectore euoluunt ſuo.* Euoluere ſic quoq; dixit Statius in I. Thebaidos.

Fraternas acies, alternaque regna profanis
Decertata odiis, ſonteſque euoluere Thebas

A *Pieriis menti calor incidit.*

Cic. in III. de Orat. ſic accepiſſe, & aliunde tranſlatum ſignificare videtur. *Quæ quidem te, Craſſe video*, inquit, *Cotta, quod nota eſſe nobis putares, ſine definitionibus & ſine exemplis effudiſſe. Ego vero, inquit Craſſus, ne illa quidem, quæ ſupra dixi, noua vobis eſſe arbitrabar, ſed voluntati veſtrum omnium parui. His autem de rebus ſol me ille admonuit, vt breuior eſſem, qui ipſe iam præcipitans, me quoque hæc præcipitem pene euoluere coegit.*

QVAM *me abſore ſemper, Abſore.*] In manuſcriptis Affore. Scribendum Afore per vnum. F. à verbo Abeſſe. Sic enim veteres ſcribebant.
B Afore autem, pro Abeſſe poſuit.

QVI *cum ego, dum virgo quondam fuit omnibus expers Vnguentis vna millia multa bibi.*] Sic etiam erat in manuſcriptis, nulla ſententia. fuiſſe puto ſcriptum, *Qui cum ego dum quondam virgo fuit omnibus expreſſa Vnguentis vna millia multa bibi.* Quaſi id dicat, multa ſe millia vnguentorum, ſiue pyxidum, ſiue balanorum omnibus expreſſa vnguentis imbibiſſe.

NVNC *vos, optato quos iunxit lumine tæda.*] In manuſcriptus omnibus Quem iunxit, &c, Quem
C vinxit. legendum fortaſſe ſit,

Nunc vos, optato queis iunxit lumine tæda.

Hac ſane ſententia, Nunc vos non tradite papillas veſtris coniugibus, queis vos iunxit optato tæda lumine, &c.

NON *prius.*] In manuſcriptis omnibus, Non poſt. Sed illud omnino rectius.

REIECTA *veſte.*] In nonnullis manuſcriptis, Detecta veſte. illud probabilius. Re verò ſyllabam produxit, I, littera inter vocales duas interiecta. etſi aliter etiam produxit Vergil. in II. Georg.

Reice, ne maculis infuſcet vellera pullis,

D Reiecta, depoſita, Vergil. in V.

——*duplicem ex humeris reiecit amictum.*

Et Ouid. in IX. Metamorph.

——*reieci viridem de corpore veſtem.*

QVAM *iucunda mihi munera libet onyx.*] Onyx, opinor, à forma marmorum ampullam eſſe tradunt, in qua pretioſa ſeruarentur vnguenta. Horat. in IIII. Carm.

Nardi paruus onyx eliciet cadum.

Et Propert. in III.

Et crocino nares murrheus vnguat onyx.

Et idem alibi,

E *Cum dabatur Syrio munere plenus onyx.*

VESTER *onyx, caſto colitis quæ iura cubili.*] Omnib. in manuſcriptis non Colitis, ſed vel Quamritis, vel Queritis. mihi legendum videbatur,

Veſter onyx caſto quatitis quæ iure cubile. Vt ſic legitimo coniunctos matrimonio ſignificet. Quatere autem ſic hoc loco, vt ante,

Tremulique quaſſa lecti Argutatio. Et,
Nequicquam tacitum cubile clamat.

Et ſi in legitimis nuptiis videtur obſcœnius. Ius vero dicit, vt & eodem in genere Vergil. in IIII.

Ante pudor quam te violem, aut tua iura reſoluam,

Caſtum autem ius dicit, ad differentiam rerum iuris aliarum. Et Cubile hoc ipſo in genere eodem modo poſt dicit,

Sed pater illius nati violaſſe cubile Dicitur.

Illivs *aura leuis bibat, & dona irrita puluis.*] In manuſcriptis duobus hic verſus legitur,

Illius à mala leuis bibat dona irrita puluis.

In alio pro Bibat, Bibit. In tertio,

Illius mala leuis bibat dona verita puluis.

Legendum opinor,

Illius mala dona leuis bibat irrita puluis. Vel,

Illius à mala dona leuis bibat irrita puluis.

Vt A ſit interiectio ſine aſpiratione, vt vetuſtis in libris ſcriptam ſemper videmus. Sed ea tamen interiectio commiſerantis magis, quam imprecantis, eſſe ſolet. mutandum fortaſſe ſit in O. quod ſit optantis. Ouid. in III. Amorum ſimillimum dixit,

O ſi neglecti quiſquam deus vltor amantis,
Tam male quæſitas puluere mutet opes.

Plato lib. IIII. de Legib. ab impuris dicit non eſſe ſumenda dona. Παρὰ μιαρῶ δῶρα, οὔτ' ἄνδρα ἀγαθὸν, οὔτε θεὸν ἐστὶ ποτὲ τό γε ὀρθὸν δέχεσθαι.

Divam *Placabis feſtis luminibus Venerem Sanguinis expertem.*] Feſtis luminibus, ſacris lucibus, vt Flaccus loquitur. Sic forte Horat. in IV. *Quem tu Melpomene ſemel Naſcentem placido lumine videris.* Et vetus poëta apud Cic. in VII. epiſt. ad Att. *Si te ſecundo lumine hic offendero.* Vel ſit legendum fortaſſe, Liminibus. vt feſtas aras dicunt poëtæ. & Feſta dicat limina floribus exornata. Sanguinis expertem Venerem dicit, vt θυσίας ἀναιμάκτους ſignificet.

Non *votis eſſe tuam me.*] Pro votis in manuſcriptis, & Noſtris, & Veſtris. Pontanus Votis fecit, ingenioſe id quidem, ſed videndum etiam, an Verbis potius legendum. Noli blandis verbis id Venerem poſcere, ſed multis omnino donis.

Largis *effice muneribus.*] Horat. in IIII. Car.

Largis muneribus riſerit amnis.

Sidera *cur iterent.*] Sic etiam in manuſcriptis. præterquam in vno, pro Cur, Cum. Docti homines, ſiue Pontanus is fuit, ſiue quiuis alius, Cur, retinent. quod poſt alij ſunt ſecuti.

Vtinam *coma regia fiam.*] In manuſcriptis, Vt. idque Vtinam ſunt interpretati. in vno erat, Vter. Fortaſſe etiam legi poſſit hoc modo, *Sidera cum intereant, vt tunc coma regia fiam.* Ea ſententia, vt, quaſi deſcendens, redeat in reginæ verticem. Vt autem ſit optantis, idemque ſit quod Vtinam aduerbium.

Proximvs *hydrochoi fulgeat Oarion.*] In manuſcriptis verſus hic legitur eodem modo, præterquam pro, Fulgeat, Fulgeret, & pro Oarion, in nonnullis eſt, Aorion. neq; vero ſum neſcius, quæ contra Politiani ſententiam dicantur, tum quæ è Mathematicorum ſcriptis proferantur hoc loco. Ego ſat habui, quam manuſcriptis in libris repperi lectionem, teſtari. Atque idem vehementer ſuſpicor, Claudium Rutilium Numantianum, veterem poëtam, in fine libri primi, quod Oariona etiam dixerit, exemplo Catulli feciſſe. Sic enim eſt apud illum, *Namque proceloſo ſubiungitur Oarioni.* Vt ſit hæc, aut hac potior alia ſententia, ſe non laborare, quæ quem ſortiantur locum ſidera, vt remotiſſimis è locis ad ſe inuicem propius accedant, dum ſibi modo in reginæ vertice eſſe liceat. Hydrochoum pro

A Aquario dixit etiam Nigidius Figulus. auctor interpres Phænom. Germanici in Aquario.

M. ANT. MVRETVS.

Omnia *qui magni.*] Si Callimachi carmina, è quibus hæc expreſſa ſunt, ad nos perueniſſent; neque in his intelligendis laboraremus, & ex duorum, ſua vtriuſque lingua, optimorum poëtarum collatione, inſignem quendam, plenamque vtilitatis caperemus animo voluptatem. iuuaret Græca cum Latinis componere,
B inſpicere non in ſingulis modo vocibus, ſed in figuris etiam luminibuſque orationis, in ipſa ratione numerorum, ac denique in tota ſtructura poëmatis, quam apte & ſcienter Græci poëtæ, in hoc genere inter ſuos facile primi, vim ac leporem, Latinorum poëtarum ſine controuerſia politiſſimus aſſecutus fuiſſet. Quam commoditatem quando ſiue fatum nobis, ſiue quo alio nomine appellari placet illud, quidquid eſt, quod in his rebus valet, eripuit; illudque præterea acceſſit mali, vt his quoque, ſicut ceteris, Catulli verſibus valde magnam labem importarit vetuſtas: ſpero equidem, in his difficultatibus, quanto facilior lapſus eſt, tanto mihi, ſicubi
C offendero, paratiorem apud bonos veniam fore. Huius autem poëmatis hoc fere argumentum eſt. Ptolemæus cognomento Euergetes Berenicen, ſeu Beronicen, (vtroque enim modo nomen hoc ſcriptum reperio) Ptolemæi Philadelphi ex Arſinoe priore filiam, ſororem ſuam, in matrimonio habuit. neque enim ea coniunctio inhoneſta Ægyptiorum legibus habebatur. ea recens ducta, contigit, vt expeditionem aduerſus Aſſyrios ſuſciperet. in quam cum proficiſceretur, vouiſſe crinem ſuum Veneri Berenice dicitur, ſi ſibi vir ſuus ſoſpes, victorque rediret do-
D mum. cuius deuotionis ſuæ cum, re præclare à Ptolemæo geſta, conuictam ſe iudicio deorum immortalium videret, quo ſe religione exolueret, crinem rite in Veneris æde appendit. is cum poſtridie repertus non foret; magnoque, ob eam rem, rex reginaque in mœrore eſſent; Conon, mathematicus ea tempeſtate excellens, perſuaſit ipſis, crinem deûm numine ſublatum in cælum, & in ſidus conuerſum fuiſſe: idque Callimachus, qui principem illum, propter ſingulare bonarum artium ſtudium, numinis loco habebat, hoc poëmate complexus eſt. Principium autem continet inſignem commendationem Cononis, à
E præſtanti cæleſtium rerum ſcientia.

Vt *Triuiam.*] Lunam.

Svb *Latmia ſaxa.*] Ad deoſculandum Endymionem, qui illic ab ipſa ſopitus eſſe dicitur.

Idem *me ille Conon.*] Verſus Græci duo reperiuntur apud Theonem commentariis in Aratum, quos quattuor verſibus hoc loco Catullus expreſſit. nam cum dixiſſet Aratus, ad Virginis ſidus ſparſas eſſe ſtellas aliquot, quæ nomine carerent, addit ille, quem modo nominaui, interpres, οἱ δ' ὑποκάτω αὐτῆς λέγονται, Κόνων δ' ὁ μαθηματικὸς πλοκαμῖδα χαιτήεντος Βερενίκης πλόκαμον ἐξ αἰθέρος κατηστέρισε. τοῦτο δὲ Καλλίμαχός πού φησι,

Ἠ' ʒ κόνων μ' ἔβλεψεν ἐν ἠέρι τὸν βερενίκης
Βόστρυχον, ὃν κείνη πᾶσιν ἔθηκε θεοῖς.

DVLCIA *nocturnæ.*] Impreſſas collo, labriſq; dentium notas, aliaque eiuſmodi.

ESTNE *nouis nuptis.*] Expoſiturus dolorem, quem Berenice ex viri abitu cepit, primum interrogat, vero ne an falſo lacrumentur puellæ, cum deducuntur ad viros: & num graue ipſis ſit, ſua virginitate ſpoliari. deinde reſpondet, fictum eſſe totum illud lacrumarum genus: idque ex eo colligit, quod Berenice magnam vim querelarum, marito diſcedente, profudit. ſi enim nocturnos illos conflictus odio haberent puellæ, numquam tantopere doluiſſet Berenice, ſibi, abſente viro, ſoli cubandum fore. Ac, quoniam id paulo laſciuius dictum videri poterat, addit aliam cauſam illius doloris, negatque doluiſſe, illam, quod à viro, ſed quod à fratre cariſſimo ſeiungeretur.

ANNE *parentem.*] Tale quiddam dixit & in poſteriore nuptiali carmine.

IVERINT.] E verbo, iuuerint; poſterius, v, detractum eſt: ſicque, commiſſione vocalium, prima ſyllaba breuis effecta.

DISSIDIVM.] Separationem corporum hoc loco indicat, Cicero pro domo ſua, *Deflens coniugis miſera diſſidium, liberorum cariſſimorum ſolitudinem, fratris abſentis amantiſſimi atque optimi caſum.* Idem in Antonium, *Ipſe autem amore ardens, confirmabat, quod deſiderium tui diſſidy ferre non poſſet, ſe in exilium eſſe iturum.*

MAGNANIMAM.] Hyginus libro ſecundo Aſtronomicon, *Hanc Beronicen*, inquit, *non nulli cum Callimacho dixerunt, equos alere, & ad Olympia mittere conſuetam. Alij dicunt hoc amplius, Ptolemæum Beronices patrem, multitudine hoſtium perterritum, fuga ſalutem petiſſe: filiam autem, ſæpe conſuetam, inſiluiſſe in equum, & reliquam exercitus copiam conſtituiſſe, & complures hoſtium interfeciſſe, reliquos in fugam coniecisse: pro quo etiam Callimachus eam magnanimam* D *dixit.*

ANNE *bonum oblita es facinus.*] Illud videlicet, quod modo ex Hygioo retulimus. Subindicat autem, ex illo facinore, fratrem ipſius amore eſſe correptum.

QVO *non fortius auſit alis?*] Quo facinore nullum fortius, maioriſve animi, à quoquam alio ſuſcipi queat. Alis enim, ait Priſcianus libro XII. antiquiſſimi pro alius protulerunt.

ATQVE *ibi.*] Poſt hoc diſtichon, aliquot verſus deſiderantur, quibus, vt ſuſpicor, Berenices vota exequebatur poëta.

QVEIS *ego pro factis.*] Id eſt, quæ quoniam ita contigerunt, vt tu a diis popoſceras; tuaque illa deuotio conuicta, & commiſſa eſt.

DIONA *ferat.*] Quod caput tuum ſi quis inaniter adiurare auſus fuerit, meritas pœnas violatæ religionis luat.

SED *qui ſe ferro.*] Quo modo ego, quæ mollis ſum, & tenera, ferro reſiſtere potuiſſem, cum montes quoque ipſi ferro exſcindantur?

ILLE *quoque euerſus.*] Montem Atho ſignificat, ab exercitu Xerxis exciſum. Ceterum locus hic varie legitur, varieque exponitur: à nonnullis hoc modo,

A *Ille quoque euerſus mons eſt, quem maxima natu*
Progenies Phthiæ clara ſuperuehitur.

Ijque exponunt, maximam natu Phthiæ progeniem, populos eius montis verticem incolentes, qui diutiſſime viuant, ob idque Macrobij vocentur. Athos enim modo Thraciæ, modo Macedoniæ, modo Phthiæ, id eſt Theſſaliæ tribuitur. Alij legunt,

Ille quoq; euerſus mons eſt, quem maximum in oris
Progenies Phthiæ clara ſuperuehitur,

Exponuntque claram progeniem, ipſum Xerxis exercitum. in verbo autem ſuperuehitur, eſſe enallagen temporum, vt ſit præſens pro præterito. Nec deſunt, qui legant, ——*maximum in orbe.* Omnino deprauatus locus eſt, neque, niſi antea purgatus fuerit, ſatis commode, vel à me, vel à quoquam alio explicari poteſt.

CVM *Medi.*] Hiſtoria ex Herodoto, Plinio, Iuſtino, Probo, aliiſque notiſſima eſt.

QVIN *facient crines.*] Complexio à maiori.

IVPPITER *vt Chalybon omne genus pereat.*] Verſum hunc primus reſtituit Angelus Politianus, è ſcholiis in Apollonium, vbi locus hic è Callimacho citatur,

——χαλύβων ὡς ἀπόλοιτο γένος.
Γειόθεν ἀντέλλοντα κακὸν φυτὸν ἄμμιν ἔφηναν.

C Apud Politianum tamen πηλόθεν pro γειόθεν legitur, ſed male, videndum quoque, num prior verſus ita legi poſſit,

Ζεῦ πάτερ, ὡς χαλύβων πᾶν ἀπόλοιτο γένος.

Chalybes autem Schythiæ populi ſunt ad fluuium Thermodontem, dicti à Chalybe Martis filio: qui ferrum, ferrique vſum primi inuenerunt. hinc eſt, quod Scythiam Æſchylus vocat αἶαν σιδηρομήτορα. Virgilius,

India mittit ebur, molles ſua tura Sabæi,
At Chalybes nudi ferrum.

ABIVNCTÆ.] Deprauatum eſſe locum hũc, nemo non videt, cum autem & veteres libri nihil opis afferant, & coniectura omnis periculoſa ſit; parce omnino hos verſus, & timide attingam. Extarent Græca Callimachi: facilia omnia & expedita eſſent. at hoc optare eſt. Quantum igitur in tantis tenebris videre poſſum, hic ſenſus eſt: Comæ ſorores, eæ nempe quæ in reginæ capite remanſerant, lugebant mea fata, quę paulò ante à ſuo conſortio abiuncta eſſem: cum ales equus Chloridos, quæ Xephyri vxor eſt, (de hoc autem equo nihil alibi reperire potui) obtulit ſe mihi, Arſinoæ: (id nomen vrbis eſt, quam Ptolemæus Philadelphus à ſe conditam, ſororis nomine inſignierat) idque Memnonis Æthiopis
E vnigena, id eſt, Aurora, quæ vnum Memnonem ex Tithono genuit, impellente aëra natantibus pennis, (ita enim hoc poſtremum in veteribus nonnullis legitur) id eſt, exoriente. Hæc attuli, quia, vt verum fatear, nihil aptius excogitare potui: non quod ipſi mihi magnopere ſatisfaciant. ſi quis vel ingenio, vel eruditione maiore inſtructus, quod facillimum eſt, vel meliores libros nactus, veriora protulerit, gratulabor. Pegaſum quidem, excuſſo Bellerophonte, Auroræ à Ioue dono datum, narrat interpres Homeri in VI. Iliados: ſi quid hoc forte ad rem facit, etenim in tam deprauato loco, haud ſanè video,

qua via inſiſtere oporteat.

ZEPHYRITIS.] Chloris.

FAMVLVM.] Equum ipſum.

GRATA *Canopeus.*] Hic quoque verſus Oedipum quempiam deſiderat. Nam quod non nulli de Venere hoc intelligunt, quæ in Ægypto colatur, manifeſtò alienum eſt.

SCILICET.] Nimirum, ne vnum tantum ſidus eſſet in cœlo, è puellæ temporibus decerptū, nempe corona Ariadnes. ſed ego quoque eum numerum augerem.

VVIDVLAM *à fletu.*] Madentem lacrymis, quas, quod à regina diuelleret, profuderam.

AD *templa deum.*] In cælum.

IN *antiquis.*] Inter antiqua ſidera.

DIVA.] Venus.

VIRGINIS.] Quam alij Erigonen, alij Aſtræam eſſe dicunt. indicat autem locum, quo poſita eſt coma, enumeratione vicinorum ſiderum.

CALLISTO *iuncta Lycaoniæ.*] Ad vrſam, in quam verſa eſt Calliſto Lycaonis filia. hoc autem ſidus & plauſtrum quoque & ſeptem triones vocant. Porro Proclus quoque ad finem Sphæræ, comam numerat inter ſigna ad ſeptem triones vergentia.

BOOTEN.] Qui & arcturus, & arctophylax dicitur. tardum autem vocat, quod ſero admodum occidat.

SED *quanquam.*] Quanquam, inquit, eum honorem aſſecuta ſim, vt noctu quidem veſtigia me deorum cælo incedentium premant; interdiu autem, vna cum ceteris ſtellis, Tethyos gremio, id eſt, mari excipiat: tamen lætitiam ex his rebus tantam non capio, quantum dolorem ex eo, quod hærere amplius in dominæ capite non poſſum.

PACE *tua.*] Quia arrogantius videri poterat, quod dictura erat, ſe non tanti facere ſiderum conſortium, vt non mallet adhuc in dominæ capite hærere: icirco prius Nemeſin deprecatur.

NON, *ſi me infeſtis.*] Non, ſi ſcirem fore, vt me, ob hoc dictum, ſidera indignata diſcerperent.

EVOLVAM.] Diæreſis.

QVI *cum ego.*] Quæ me, quandiu virgo fuit, multis vnguentorum millibus perunxit.

OMNIBVS *expers.*] Intacta. Expers autem cum ſexto caſu coniunxit, more veterum. Plautus,

Eo te more expertem factam aduenients offendi domum. Idem.

Ea res me domo expertem facit.

NVNC *vos.*] Nouas nuptas orat, vt ne ante coniugibus faciant copiam ſui, quam, in ipſius honorem, partem vnguenti aliquam libauerint. Libare autem hic valet ſpargere; vt,

Dixit, & in menſa laticum libauit honorem.

ONYX.] Vas vnguentarium ex onyche gemma.

SIC *magis.*] Sic magis ac magis in dies vobis cum viris veſtris conueniat; magiſque aſſidue inuicem ametis.

TV *vero regina.*] Tandem ad reginam ſe conuertit; ſuadetque, vt non ocioſis ac inanibus votis, ſed largis muneribus adducat Venerem, vt ſe

A è cælo rurſum in caput, à quo abſciſſa fuerat, redire patiatur.

FESTIS *luminibus.*] Diebus feſtis.

VENEREM *Sanguinis expertem.*] Venerem Paphiam, cuius aram ſanguine maculari nefas erat. itaque ture tantum ei, floribuſque fiebat. Virgilius,

Ipſa Paphum ſublimis abit, ſedeſque reuiſit
Læta ſuas, vbi templum illi, centumque Sabæo
Ture calent aræ, ſertiſque recentibus halant.

VTINAM *coma regia fiam.*] Vtinam, inquit, rurſum redeam in caput reginę, fulgeatque Boo-tes ſiue Arcturos proximus Erigonæ, vt, priuſ-
B quam ego in ſidus conuerterer, interiiceretque inter ipſum & Erigonem. Poſtremus autem verſus, vt à nobis ſcriptus eſt, ita legitur in veteribus libris: etiamque ratio ipſa, vt ita legatur, neceſſario poſtulat: quo magis mirandum eſt, quid cogitarit Politianus, cum hunc locum adhibita induſtria corrumperet, collectis, ſi diis placet, multis locis, quibus planum faceret, à Græcis interdum Oarionem pro Orione dici: quaſi id ageretur. itaque merito incidit in aculeos reprehenſorum, præcipue Marulli, qui quodlibet
C vadimonium, vt dicitur, potius deſeruiſſet, quam vllam exagitandi illius occaſionem. eius igitur illa ſunt,

Oarionem pro Erigone citat Ecnomus. vnde?
Non facit ad mores virgo, ſed Oarion.

Et hoc item alterum,

Quæris, qua niteat docto coma parte Catullo?
Proximus Arcturo fulgor & Erigonæ eſt.
Virginis, & ſæui contingens namque Leonis
Lumina, Calliſto iuncta Lycaoniæ,
Flectit in occaſum, tardum dux ante Booten,
Qui vix ſero alto mergitur Oceano,
Quæ tu ſi relegens, vbi ſit coma regia, quæris,
D *Ecnome, aquam medio quæris in Oceano.*
Quamuis, quod relegas, vitijs miſer, inuidiaque
Obrutus ingenijs candor ineſſe ſolet.
Ergo dum omnia conturbas, dum credere doctis
Negligis, & per te nil ſapis ipſe tamen,
Feciſti Oarionem ex Erigone, ex Arcturo
Hydrochoum. iam quod monſtrum erat ipſa coma?

Hinc autem videri poteſt, illuſtres homines, quique magnum nomen habent in literis, quanto periculo peccent. effecit enim Politiani auctoritas, vt nullus iam, quod ſciam, extet liber impreſſus, in quo non, reiecta vera lectione, no-
E thus ille, & ſuppoſititius verſus legatur,

Proximus Hydrochoo fulgeat Oarion.

IANVS DOVSA FIL.

EXSTAT inter alia Catulli opuſcula pulcherrimū ſanè Poëmation de coma Berenices ex Callimacho expreſſum, cuius Græca Elegia ſi non eandem cum reliquis eius pleriſque omnibus ſcriptis iniuriam temporis paſſa fuiſſet, vehementer conferret ad efformanda iudicia atque animos noſtros ijs legibus, quæ nos docent, quomodo adumbranda ac transferenda ſint Græca, quod ex parte tamen faciunt hæ [illegible], quæ è Græcis Grammaticis, velut pluuias aquas colligimus ad irrigandam ingenij noſtri

noſtri ariditatem, quæ tamen magis ſaliuam nobis mouent, quem explent guſtum, quale illud eſt ſtatim in principio.

V T *Triuiam furtim ſub Latmia ſaxa relegans Dulcis amor gyro deuocet aerio.*] Obſeruamus enim hîc *aerio* pro cæleſti dictum, vt apud Callimachum in ſequenti diſticho dictum eſt ἐν ἠέρι, pro in cęlo. hinc & ὑψίφοιτος Luna cognominatur Græcis & Ἄρτεμις quaſi ἀερότεμις, id eſt aërem ſecans, dicitur teſte Macrobio. Itaque hoc diſtichon ita conuertimus Græcè:

Ὡς καὶ Λάτμιον ἄντρον ἔρως γλυκὺς ὑψίφοιτον
Κρυφαδίως κατάγει Ἄρτεμιν ἠερίην.

L Æ V I A *protendens brachia.*] Sic ſupra:
Læuia ſuſternens robuſto brachia collo.

Q V V M *Medi irrupere nouum mare.*] Videtur huc reſpexiſſe Iuuenalis Scholiaſtes ad illum locum Satyræ x. *Velificatus Athos. Xerxem dicit Perſarum Regem, qui Athonem montem in Athaïa dicitur perforaſſe & immiſiſſe terris nouum mare.*

I V P P I T E R *vt* χαλύβων *omne genus pereat.*] Pentametrum imperfectum, quod huic Catulli reſpondet in Callimacho ab Apollonij Scholiaſte adductum χαλύβων ὡς ἀπόλοιτο γένος, ita ab auctore ipſo conceptum fuiſſe ſatis ingenioſe ſuſpicatur Muretus:

Ζεῦ πάτερ ὡς χαλύβων πᾶν ἀπόλοιτο γένος.

Quod ſupplementum placeree magis, ſi idem verbotum ordo ſeruaretnr. itaque quamquam id poſtulet ſententia, tamen quia poſtulat, non flagitat, ampliandum cenſeo. Ego tametſi cum tanto viro pedem ſtruere non auſim aut pertinacirer contendete, ne audiam illud Theocriti:

Βάτραχος δὲ ποτ' ἀκρίδας ὥς τις ἐρίσδω:

Tamen quum id ab illo dicis tantum cauſſa dictum ſciam, quid de hoc loco conſilij ceperim, ſtudioſos celare nolui, qui auditis his teſtibus quos adducam, ſecundum nos prouuntiare pręoptabunt potius quàm litem ſuam facere. Cum enim obſeruaſſem θαυμαστικὸν illud *Iuppiter* interdum per ἄπολλον apud Græcos efferri, vt apud Lycophronem in Menedemo ἄπολλον ὡς καλόν, ſuſpicatus ſum etiam hic, quamuis in alia ſignificatione cõmodè ſuccenturiari poſſe vocem hanc ὤπολλον hoc modo:

Ὤπολλον, χαλύβων ὡς ἀπόλοιτο γένος
Τελχῖν' αἰτιόωντα κακὸν φυτὸν οἵ μιν ἔφηναν.

Quam coniecturam noſtram vehementer ſibi probari ſignificauit nobis per litteras clariſſimus Lipſius. & fortaſſe non aliter ſcripſit Callimachus atque alludere voluit ad ἀπόλοιτο, cui verbo etiam nominis ſui cauſſam Apollo debet, vnde ſiguarè Euripides in Phaëthonte:

Ὦ χρυσοφεγγὲς ἥλι', ὥς μ' ἀπώλεσας
Ὅθεν σ' Ἀπόλλων' ἐμφανῶς κλῄζει βροτός.

Simili alluſione vſus eſt Hymno in Apollinem Battiades noſter:

Ὤπολλον, πολλοί σε Βοηδρόμιον καλέουσι
Πολλοὶ δὲ Κλάριον.

Et iſtiuſmodi alliterationes tantum nou in deliciis habuerunt antiqui, vt ex multia multorum locis manifeſtum eſt. Theocritus in Bacchis:

Ἐξ ὄρεος πένθημα καὶ οὐ Πενθῆα φέροισαι.

Vbi Euripidis imitationem in fabula cognominai agnoſco qui dixit:

A Πενθεὺς δ' ὅπως μὴ πένθος εἰσοίσει δόμοις
Τοῖς σοῖσι Κάδμε.

C V M *ſe Memnonis Æthiopis.*] Poſtquam Memnonis mentio ſe obtulit, cur non quia belliſſima occaſio eſt, de eius ſtatua aliquid dicamus aliis indictum? cuius meminetunt quidem apud Gręcos Strabo lib. xvii. & Pauſanias in Atticis: apud Latinos Plin. lib. xxxvi. cap. vii. Tacitus Annal. ii. Iuuenalis Sat. xv. & omnes in eo tanquam de compacto rem getentes inter ſe concorditer congruunt, vt in Ægypto fuiſſe dicant. Vnus Philoſtratus ab Apollonio eam in Æthiopia viſam ait, quod quidem eius ſcriptoris vanitati (vt
B pote qui ſolens inſolentiſſimè mentiatur) tribnendum putat vir magnus, non rei veritati, roe præſertim tibicinibus ſuffultæ. cui ego certè lubens meritoq; ſubſcribo. tantùm moneo huius ſiue ſententiæ ſeu mendacij populatem eſſe Caliſtratum Græcum itidem ſcriptorem in Deſcriptionibus ſuis: ac primùm in deſcriptione Ægyptij Satyri ita loquitur: τὴν ἀσκησάμενος τὸ εἶδος ὃ τὸν Αἰθίοπα λίθον ἔμφωνον Μέμνονος ἐπιτελέσαι ἠθέλησε, ὃς μεσημβρίας μὲν τὸν ἥλιον ἐπὶ ταῖς παρουσίαις ἐφαιδρύνετο. ἀπιόντος δὲ αὐτὰ βαλλόμενος πένθημα ἐστένε. mox de ea ex profeſſo agens: τὸ περὶ Μέμνονος εἰπεῖν ὃ ἐν Αἰθιοπίᾳ ἐκ λίθου πεποίηται. ὁ μὲν ἐν τοῖς ἄλλοις ὅροις
C ἔφυ λίθος ὤν, οὐδὲ τὸ τῆς φύσεως σημεῖον ἐπέχων, ἀλλὰ καὶ λίθος ἐν ὄψει ἐξουσίαν φωνῆς. νῦν μὲν γὰρ ἀνίσχοντα τὸν ἥλιον προσεφθέγξατο, ἐπισημαίνων τῇ φωνῇ τὴν χαρὰν καὶ ἐπὶ ταῖς τοῦ καθηκούσης παρουσίας φαιδρυνόμενος. νῦν δὲ ἀποκλινομένης εἰς νύκτα ὑποσκότιον καὶ ἀλγεῖν ὥσπερ πρὸς τὴν ἀπουσίαν ἀνιώμενος. οὐ μὴν δὲ οὐδὲ δακρύων ὁ λίθος, ἀλλ' εἶχεν ὑπηρετοῦμα τῇ βουλήσει καὶ τοῦτο. In quibus etiã hoc docemur aliis ſcriptoribus non traditum quod ſciam; ſtatuam hanc non ſemel vt Strabo, alijque volunt, ſed bis in die, neque ſimplicem ſonum crepuiſſe radiis Solis contactam, ſed cum hilaritate quadam coniunctum accedente eo, contra lugubrem recedente. Porro quod de hac
D ſtatua ſcribit Pauſanias fractam eam à Cambyſe, id paullò aliter Interpres Iuuenalis à Pythæo editus his verbis: *Memnonis ex are ſtatua cytharam tenens certis horis canebat. Hanc Canbis* (lego *Cambyſes*) *Rex iuſſit aperiri, exiſtimans mechanicum aliquod eſſe quod intra ſtatuam laseret. nihilominus tamen aperta ſtatua, qua erat magicè conſecrata, horis ſtatutis ſonum reddidit. Ideo dimidio dixit, id eſt, aperto & diuiſo.* Item alius Interpres Iuuenalis nondum editus, qui codicis noſtri, quem infimæ vetuſtatis penes me habeo, marginem conſcribillauit: *Statua Memnonis filij Auroræ ita arte quadam mechanica compoſita, vt humana voce Regem*
E *& Solem ſalutaret. poſtea Rex Cambyſes volens hanc rem cognoſcere, partem ſtatuæ abſcidit, & ſic poſtea Solem tantum non etiam Regem ſalutabat. vnde dimidio Memnone dixit.* Ad hanc Solis ſiue Auroræ ſalutationem reſpexit Dionyſius in Periegeſi:

——ἔνθα γεραιῆς
Μέμνων ἀντέλλουσαν ἑὴν ἀσπάζεται Ἠῶ.

In quibus operæ pretium eſt, præter multa quæ hactenus latuerunt, conſiderare diſſenſionem auctorum inter ſe & confetre.

P L A C A B I S *feſtis lu. Ven.*] Etiam hic loquendi modus ductus ex officina Græcorum, vt enim

hic *lumina*, ſic & illi φάεα pro diebus accipiunt. Quod ſi anteſtari libeat, opponet auriculam Callimachus ipſe, quem non alia voce etiam hîc vſum ſuſpicor. ſic enim loquitur Hymno in Dianam: ——ἀλλὰ θεοῖς

Δίφρον ἐπισχοίης, τὰ δὲ φάεα μηκύνονται.

Item Hymno in Cererem.

——τριπτύχου δ' ὕδατι κάμνοις

Πίνοντ' ἂν ἐνήχοιτο, ὁ δ' ἕνια φάεα κεῖται.

In eadem notione ſumitur hoc verbum apud Ennium in Medea:

Si te ſecundo lumine hic offendero.

Reſpondet enim illi Euripideo:

Εἴ σ' ἡ 'πιοῦσα λαμπὰς ὄψεται θεοῦ.

Peruenimus tandem ad eum locum, qui iam inde à Politiani ſæculo multos exercuit, multas pugnas atq; adeò tragœdias excitauit. is eſt concluſio huius politiſſimi Carminis.

P R O X I M V S *Hydrochoi fulgeat Oarion.*] Verùm cùm ne nunc quidem ſatis explicatum eum videam, non videbor in ſcirpo nodum quæſiſſe, ſi cum viris maximis ſymbolam aliquam in huius illuſtratione contulero. Ac primùm quidem ſententiam hanc ſubeſſe, reſtitui regio capiti velle comam, & mandare Orioni aſtro fulgentiſſimo, vt pro ſe lucere velit; aſſentior Principi Critico. Cui anchoræ interea nauem cõmeodabimus noſtram, ne nimis fluctuet explicationum ſalo, donec plenis velis inuehamur in portum veræ lectionis. vulgata enim quî conſtare poſſit non video, quum apertè falſum ſit proximum τῷ ὑδροχόῳ ſiue Aquario eſſe Orionem. In quibuſdam editionibus ita cõcipitur hic verſus:

Proximus Arcturos fulgeat Erigone.

Ex quo videamus an aliquid boni exſculpi; &, vt ex lapidum conflictu tritúque ignis, ſic è lectionibus colliſis elici veritas poſſit. quam primus videor eruiſſe, Erigonem fugitiuam retrahendo à cauda verſus in medium, & minima mutatione in Eridanum conuertendo, vt reſcribatur totus verſus hoc modo:

Proximus Eridano fulgeat Oarion,

Eridanus autem ita proximus Orioni eſt, vt ποταμὸς ὠρίωνος vocetur Proclo aliiſque, ποταμὸς ὁ ἀπὸ τοῦ ὠρίωνος Gemino in Apparentiis Cœleſtibus. De eo ita Aratus:

Οἷα γὰρ κἀκεῖνο θεῶν ὑπὸ ποσσὶ φορεῖται

Λείψανον Ἠριδανοῖο πολυκλαύτου ποταμοῖο.

Καὶ τὸ μὲν ὠρίωνος ὑπὸ σκαιὸν πόδα τείνει.

Et Cicero ex eodem:

Namque etiam Eridanum cernes in parte locatum
Cœli funeſtum magnis cum viribus amnem,
Quem lachrymis mœſtæ Phaethontis ſæpe ſorores
Sparſerunt, letum mærenti voce canentes.
Hunc Orionis ſub læua cernere planta
Serpentem poteris.

Videmus iam quod ad aſtrorum θέσιν attinet, quàm commodè Orioni adiungatur ſtellifer ille amnis. Et errorem exinde natum credo, quod χύσιν ὕδατος ἀπὸ τοῦ ὑδροχόου (quæ etiam à Manilio *flumina* dicuntur) cum Eridano amne confuderint homines præpoſteri, vt etiã huic loco hanc explicationem appinxerint: *Si fierem, vt opto, coma Regia, tunc me, quæ media ſum inter vtrumque, ſublata, Orion foret, proximus Aquario*, in qua quot verba,

A tot errores vides. ſed ἐῶμεν τὸ τοὺς ἠλιθίους ἐπὶ πλεῖον ἐξετάζειν. Itaque eos mittamus & ad Orionem noſtrum reuertamur, qui quanquam ferro ſuo armatus veniat, numquam tamen nos abſterrebit, quin excutiamus eum totum. Neque alienus eſt hic locus ab ea obſeruatione, qua Orionem hunc Bootis quoq; nomine inſignem fuiſſe colligimus ex Heſychij Lexico his verbis: Βοώτης ὁ ὠρίων. Item: Βοωτεῖ, ἀροτριᾷ· ὅτι ὁ ὠρίων βοῶν. Etiam Higyno, qui Orionis Canem apud alios Icarij Canem eſſe ſcribit, qui Icarius idem cum Boote eſt. cui rei hanc cauſſam ſubeſſe ſuſpicor, quòd clauam manu tenens, & cum Tau-
B ro gradum prælitantis componens fingatur Orion. niſi quòd Bootes à tergo inſtet iuuencis, hic à fronte. Sed & Orionem viciſſim pro Boote ſumi obſeruaui ex Theocrito, qui ἐν Ἡρακλίσκῳ ita ſcribit:

Ἆμος δὲ στρέφεται μεσονύκτιον ἐς δύσιν ἄρκτος

Ὠρίωνα κατ' αὐτόν.

Id autem ita eſſe colligo ex Anacreontis loco, qui huic planè geminus eſt:

Μεσονυκτίοις ποθ' ὥραις

Στρέφεται ὅτ' Ἄρκτος ἤδη

C Κατὰ χεῖρα τὴν Βοώτου.

In Germanici Cõmentariis mendum eſt in hac voce: *Oarion quo & incola dicitur.* repone meo periculo: *quo & iugula dicitur.* Orionem enim Iugulam dici ſatis notum ex Varrone aliiſque. Neq; illud ſupinè prætereundum, aliam nominis rationem, quàm ab aliis traditur, aſſignari huic à Strabone, nimirum ab Oreo, vrbe montana Eubœæ inſulæ in qua educatus, ad quod etymon Poëtas reſpexiſſe puto, quum primam in Orione corripiunt. Sed vt illud vnde digreſſus ſum redeam, vnum etiam video obijci poſſe Eridano noſtro, ſcilicet eam μόρφωσιν ab aliis Nilum voca-
D ri, idque potius nomen ei aſſignaturum fuiſſe Callimachum, quum res in Ægypto geſta ſit. Equidem, quamuis hoc totum negare poſſim, non enim exemplum extat apud Poëtas, quod ſciam, tamen facilè eluſerim hunc ictum, ſi dicam, etiamſi Callimachum Nilum poſuiſſet, tamen Catullum Eridanum ſcripturum fuiſſe, quod & Poëtarum in vertendis Græcis conſuetudo, & Latinæ linguæ leges poſtulabant.

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

E D V L C I S *amor gyro.*] Ita docti viri ex *gonero* aut *guodero.* Nam & illud corruptum ex *goero.* Goerus eſt Gyrus. Auſonius:

Octo & octoginta goeris, & ſuper triberio. Idem,
Additis ad hos priores goeros geminis orbibus.

Idem doctiſſimus poëta dixit Cocbum pro cubo, vt olim in noſtris Auſonianis lectionibus notauimus. Gyrus autem eſt flexus metæ. vt *--Interiore diem gyro rapis.* hoc eſt ſiniſteriore flexu ſpatium Lunæ & Solis non mirabitur, qui ſcit eis bigas, & quadrigas adtribui. Si quis gyrum ſimpliciter pro circuitione Solis accipere malit, per me liceto.

N O V I S *auctus Hymenæus.*] Repone *--nouo auctus hymenæo.* Hoc facimus auctore vetere ſcriptura.

ANNE *parentum.*] Elegiam quidem Callimachi in comam Betenices non habemus, ſed extat ſimilis locus ex eius dactylicis:

Α πῶς ἁ κομίζοντες
Τὰν ὁ φασὶ τεύτας
Βερνίκης ὑπὲρ καλῆς
Ἔχεν ἴσον ἀλιτρῷ.

Plane ipſiſſima eſt ſententia.

NON *ita me Diui vera gemunt iuuerint.*] Primá in *iuuerint* eſt correpta ἀρχαϊκῶς, quomodo dicebant vellerunt pro vulſerunt. Sciderunt, à Scindo. Sic præteritum iuui nihil mutat à præſenti iuuo. Sic Terentio in Hecyra impellerim: *qui illum ad laborem impellerim.* Quare non ſequimur eos, qui legunt iuerint.

ANNE *bonum oblita es.*] Ex veſtigiis priſcæ ſcripturæ colligimus ita Catullum ſcripſiſſe: *Anne bonum oblita's facinus, quod regium adepta's Coniugium?* Sic apud Ciceronem in epiſtolis: *imminuta'ſt, appellanda'ſt, nulla'ſt,* vt obſeruat doctiſſimus P. Victorius.

QVOD *non fortior auſit alis.*] Lege *quod non fortior aut ſit alis?* Anne oblita es, & quod nupſiſti Regi, & quod nemo te fortior ſit? Hiſtoria huius rei extat apud Hyginum, quare magnanimam vocet eam.

AT *quæ ibi pro cunctis.*] Ita concinnandus locus:

At quæ ibi, proh! cunctis pro dulci coniuge Diuis
Non ſine taurino ſanguine pollicita es,
Si reditum tetuliſſet is, aut in tempore longo
Captam Aſiam Ægypti finibus adijceret?

QVEM *maxima in oris.*] Scriptura plane characteris Langobardici: A pro V, & contra. Nam *maximu in oris* ſcribendum erat, ſed, vt iam diſi, in eo charactere nihil inter ſe differunt hæ litteræ duæ. Quem, inquit, Atho maximum in oris Phthiæ progenies clara ſuperuehitur. Progeniem claram dixit Macedones, adulans Ptolemæo propter Alexandrum, & eius ſucceſſores Ptolemæos.

QVVM *Medi irrupere.*] Correctores antiqua lectione offenſi, eam mutarunt, quæ erat, *Quum Medi properare nouum mare.* Infinitiuus modus pro definito tempore. creberrimum apud Salluſtium. Sic ad eundem modum Claudianus de nuptiis Honorij & Mariæ: *Quum procul augeri nitor, & iucundior aer Attonitam luſtrare domum* vbi dictum. *Quum augeri,* quum luſtrare, vt hic quum properare. Quum, inquit, Medi properabant nouum mare. In octauo Æneidos,

Interea quum iam ſtabulis ſaturata moueret
Amphitryoniades armenta, abitumque pararet,
Diſceſſu mugire boues, atque omne querelis
Impleri nemus, & colles clamore relinqui:

Hic *impleri,* & *relinqui* eodem tempore cenſeri debent, quo *moueret,* & *pararet,* quanquam ſcio vulgus Grammaticorum eum locum aliter accipere. vbi ſane plane Grammatici ſunt, hoc eſt ἀναισθητόλογοι. At Virgilius dixit, *quum impleri, quum relinqui* eodem modo, quo hic dictum, *quum properare.* Vide quam male hunc politiſſimum poëtam habuerunt ſcioli iſti. Properare mare, vt Horatius properare apio coronas. Virgilius:

Et quamuis igni exiguo properata maderent.

A QVID *facient crines.*] Virgilius pene ad verbum:

Quid facient domini, audent quum talia fures?

Et conſtat, quum Xerxes tot millia hominum impenderet ad montem perfodiendum breui opus totum explicaſſe. vnde verbo properandi vſus poëta, feſtinationi operis accommodo.

IVPPITER, *vt Chalybon.*] Ingenioſè quidem Politianus ex Græco Callimachi reſtituit. ſed quam vere, haud dum ſcio: quum editiones, quæ ante hanc emendationem Politiani emiſſæ ſunt, conſtanter habeant, *celitum.* quod & Grammatici

B eius ſeculi teſtātūr in manuſcriptis etiam extare. nam vnde hanc corruptam vocem hauſiſſent formis excuſi, niſi ex ſcripta lectione? Certe in noſtro liquide ſcriptum fuit, *telitum.* Sed iam toties monnimus in his exemplaribus manuſcriptis C, pro T. & contra ſcriptum fuiſſe. Itaque & illud *Celitum* noſtro quoque exemplari confirmari poteſt. Quanquam ex *telitum, telorum* fecit Parthenius. Certe *Chalybon* non ſcripſit Catullus. quare? quia nimium quantum diſcedit à veſtigiis priſcæ lectionis. Quid ergo? Puto, vt ingenue fatear, Catullum τὸ χαλύβων in Græco poëta non pro natione, ſed pro ipſo ferro accepiſſe. Nam chalybs paſſim apud Græcos

C etiam τὸ στόμωμα, acies ferri. Itaque vnam ſyllabam deſiderari puto:

Iuppiter, vt ſicelicum omne genus pereat.

Nam prima ſyllaba SI, extrita erat, vt in illo huius poëmatij verſiculo:

Sanguinis expertem non vetis eſſe tuam me.

Deeſt haud dubie prima ſyllaba SI. *non ſineris.* Sicelices, aut Sicilices, cultra tonſoria vocat. Sicilire eſt cædere. Sicilices ſunt quas in ſibynis, aut lanceis, aut venabulis, αἰχμὰς Græci vocant. Ennius:

Incedit veles volgo ſicelicibu' latis.

Vide quæ ad Feſtum eo loco notauimus. Hic

D vero vt diximus, ſicilices ſunt cultri tonſorij, quibus abſciſſa coma. In Gloſſis autem Sicilicum eſt ξυρὶς σκυτέως. Notum quid ſit Sicilire prata. Hoc enim eſt circuncidere. Apud Iſidorum præclara ſunt veterum ſcriptorum teſtimonia, tanquam precioſiorum pauimentorum teſſellamenta. Sed ea non raro peruertit Iſidorus, in quibus illud ſuccurrit: libro vj. cap. xij. Circuncidi libros Siciliæ primum increbuit. Nam initio pumicabantur. Nihil temere aſſeram. Sed videtur auctor, vnde deſumpſit, ſcripſiſſe: *Circuncidi libros, id eſt ſicilire,* vel circuncidi libros ſicilice primum increbuit. Re-

E liqua ſunt ab Iſidoro. Apud Martialem lib. IX. LXXVIII.

Et libata ſemel, ſummos modo purpura cultros
Sparſerat——

Ita legendum ex ſcriptis libris. Nam cultros intelligit, quos hic Catullus dixerit ſicilices. Purpura autem eſt prima lanugo barbæ. vt etiam veſtis. Et veſticeps ὁ ἐφηβηκώς. Sane ſequentia manifeſto docent Catullum τὸ χαλύβων non pro natione accepiſſe, ſed pro chalybe ipſo. Aliter enim accipit ac Callimachus ſcripſit. Quum enim ſcribit, *Et qui principio ſub terras,* &c. vertens ex illo.

—χαλύβων ὡς ἀπόλοιτο γένος.
Τελλῆν ἀντέλλοντα κακὸν φυτὸν οἵ μιν ἔφηναν.

Oſtendit ſe aliter legiſſe, ac citatum inuenimus. nempe, τελλῆν ἀντέλλοντα κακὸν φυτὸν οἵ μιν ἔφηναν. & μιν τὸν χάλυβα interpretatur, quum Callimachus τῷ *ferro* referat. —*quum ferro talia cedant*, vt ſi ſcripſiſſet:

Καὶ τί κέρας ῥέξομεν, ὅτε τὰ δὲ εἴκαθε χαλύβῃ;
Ζεῦ πάτερ, ὡς χαλύβων πᾶν ἀπόλοιτο γένος
Τελλῆν ἀντέλλοντα κακὸν φυτὸν εἶμα ἔφηναν.

μιν hoc eſt τὸν χαλκὸν, ſeu σίδηρον, quod antea dixerat.

A B I V N C T Æ.] Noſter liber *Abrupta*. Nimirum hæc bona lectio ac ſincera minutulis B magiſtris diſplicuit. quare, neſcio. Sententia enim plana.

V N I G E N A.] Voigenas fratres & ſorores vocat Catullus. Sic ſupra Dianam Phœbi vnigenam dixit. Ergo Memnonis vnigena Pegaſus. quia Auroræ filius. Saue Pegaſum ab Aurora dono Ioui datum ſcribunt Græcorum commentarij. Lycophrou autem & alatum Pegaſum, & eo vchi Auroram ſcribit:

Ἠὼς μὲν αἰπεινὴν ἄρτι φηγὸν πάγου
Κραιπνοῖς ὑπερπετῶσα πηγάσου πτεροῖς.

Quare igitur alitem & pinnatum facit, haud C obſcurum eſt.

C H L O R I D O S *ales equus.*] Antiqua ſcriptura in noſtro libro, *alis eques*. *Alis*, vt germin, tumin, pro ales, germen, rumen. vt olim in libros rerum ruſticarum notauimus, *eques*, vt ſupra *maritos* pro maritus. Arſinoen pro Venere Zephyritide cultam ex Callimacho ante hos quindecim plus minus annos admodum adoleſcentes notaueramus, Poſſemus & illos verſus Callimachi adducere ex Athenæo, niſi iam eos Turnebus libris ſuis Aduerſariorum inſeruiſſet, Chloris & Zephyritis συνώνυμα ſunt.

M E *tollens aduolat oras.*] Noſter codex, *vmbras*, non *auras*. Quod meo periculo reponas D licet. Nam noctu rapta fuit ea coma. Itaque mane in templo non comparuit. vmbras ergo noctem dixit. Hoc plane pertinet ad hiſtoriam. quod tamen audaces homines, quum minime intelligerent, peruerterunt.

I P S A *ſuum zephyritis.*] Quemadmodum Arſinoe pro Venere colebatur, ita ex his colligimus equum, quem in delitiis habuit, Pegaſi nomine appellari, tanquam & ipſe inter aſtra collocatus eſſet. vnde famulum ipſius vocat. Sane à ſtudio equorum ἱππία vocata fuit Arſinoe. E Auctor Heſychius in Gloſſis.

G R A T A *Canopæis.*] Omnia luxata, peruerſa, contaminata ſunt ab ineptis pædagogis, qui inſigni aliqua temeritate plus ſibi gloriæ apud homines ſui ſimiles pariunt, quam viri docti ex aliqua egregia emendatione. Tanta penuria eſt hominum, qui in iſtis literis aliquid videre poſſunt. Ego aio atque iterum aio Catullum ita ſcripſiſſe:

Gnata Canopijs incola litoribus
Ludit vbi.—

Canopijs eſt κανωπίοις. vt Alexandria ex Græco ἀλεξάνδρεια. Antiochia, ἀντιόχεια. Priſca lectio fuerat, *Canopeis*. nempe propter ſimilitudinem

A hic C, pro E poſitum fuerat. Nam antiquo illo more ſcriptum fuit *Canopeis*. vt ſupra, *ludei*, *luces*. Hæc perpetua erat in I longo veterum illorum orthographia. Illud, *Ludit vbi*, ex perturbatis veſtigijs ſcripturæ, quæ in noſtro libro eſt, odorati ſumus. Quæ ſunt omnia γνήσια Catulli, & elegantiſſima. Zephyritis Arſinoe, inquit, eo miſerat famulum ſuum Pegaſum. Quò? nempe vbi gnata Berenice ludere cum alijs æqualibus ſolet. Nam Berenice, vt & pueri ſciunt, Arſinoes filia. *Grata* pro *Gnata* etiam in exemplari Gallicano potuit exaratum fuiſſe, vt apud Plautum in Truculento, *E re grata* ſcriB ptum extabat, & editum eſt, pro *E re gnata*. quod alijs eſt, E re nata. Quantum autem hæc antea deformata erant? Quam male iſti homines meriti ſunt de politiſſimo poëta, quem tot vibicib. pene ſtigmatiam fecerant?

V A R I O *ne ſolum limite cæli.*] Hæc quoque Catulliana non ſunt, ſed eorundem hominum commenta. Noſter liber habet.

—*vario ne ſolum in lumine cæli*
Aut Ariadneis aurea temporibus
Fixa corona foret.—

Quæ proba lectio eſt, modo pro *limine* legas C *lumine*. Lumen cæli eſt cælum ipſum ἀκυρολογικῶς. Iuuenalis:

Nihil præter nubes, & cæli lumen adorant.

Sed ibi vulgo legebatur *numen*, vt ſupra eodem errore, —*cæleſti lumine vidit*, perperam *numine* & ſcriptum in noſtro extat, & vulgo editum eſt. Cæleſte numen, & cæli lumen, hoc eſt, cælum.

E X *Ariadneis.*] Oſtendimus iam ſcriptum eſſe, *Aut Ariadneis*— quod probum & verum eſt. Ne ſolum, inquit, corona in cælo, aut in capite Ariadnæ fixa eſſet. Nam alij coronam ſimplicem in cælo ponunt, vt maior pars Aſtrono- D mon. alij ipſam Ariadnam in cælo collocant, vt quidam mythologi. Propertius:

Te quoque enim non eſſe rudem teſtatur in aſtris,
Lyncibus in cælum vecta Ariadna tuis.

V V I D V L A M *à fletu.*] Et hic ore correctorum Catullus loquitur. Nam vetus ſcriptura longe aliter habet: *Viuidulum à fluctu*. Sed profecto Gallicanus codex habuiſſe videtur *à flatu*. vnde factum *fluctu*. Nam qui *à fletu* legunt, vt habet melior pars editionum, videntur ſecuti illam lectionem, *à flatu*. quæ proxime à vero abeſt. nam *e* pro *a* poſitum, imo *e* & *a* eadem E ſunt in Langobardicis characteribus. Legemus vero *à flatu*: &, ne ſolœciſmum committamus, *Viuidulo à flatu*. Viuidulum flatum, vocat, quam Græci poetæ ἀκραῆ ζέφυρον. Nam ſublatus fuerat in cælum Boſtrychus Berenices. Itaque his verbis innuit ſe vento ſecundo ſublatum in auras. Qui dubitat hanc noſtram emendationem veram eſſe, eum ego iubeo ἄλλην κύχειν ἐν μακαρίαι. non quod ita iudicio noſtro confidimus: ſed quia vt nolumus aduerſus animi noſtri ſententiam verum oppugnare, ἢ ἑκόντι τῇ ἀληθείᾳ χαρίζειν, ſic aduerſus ineptorum magiſtellorum audaciam illud tueri nullum prorſus periculum eſſe puto.

C A L L I S T O *iuncta Lycaonia.*] Qui hæc

mutarunt, vellem mihi dicerent qua fiducia id fecerint? an quod vllam analogiam ſua correctione reſtitutam putent? minime. neque enim efficient vnquam, vt *Calliſto* tertio caſu dictum fuerit. Dixiſſem ſaltem *Calliſtoe.* nempe, καλλιστοῖ. Noſter liber minimum abeſt à vero. Legit enim: *Calliſto iuſta Lycaonia.* Si literulam addas vt pro *Lycaonia* legas *Lycaonida*, veram, vt puto, & germanam lectionem erueris. *Iuſta* veteres pronunciabant, pro quo, neſcio quo fato, *iuxta* nunc dicimus. eodem modo *mixta* librarij nobis tranſmiſerunt pro *miſta*: *Vlyxes* pro *Vlyſſes.* Infra:

M. habet iuſta triginta iugera prati.

B Vertor *in occaſum.*] Nam Coma Berenices habet ab oriente Booten, ab occidente terga leonis, à Septentrione poſteriores pedes Vrſæ maioris, à meridie virginem, media prorſus quatuor aſteriſmorum.

Sed *quanquam me noctè premunt veſtigia diuum.*] Aratus:

——θεῶν ὑπὸ ποσσὶ φορεῖται.

Qvicvm *ego, dum virgo.*] Noſter, Qvom virgo. *Expers* autem dictum eodem modo, quo Deſtrens, Deſtrenſis. Sic expers experſis. ſic præſex, præſicis. & vt Græci à futuro hæc nomina formant, ſic Latini à ſupino. Græci C enim οἰκοφύλαξ, κατώβλεψ, ἐρίηξ, αἰγίλιψ, & ſimilia. Expers ergo, experſis, idem quod experſus, verbum eſt Expergo. ἐξεγείρω. Sed alij malunt expers hic eſſe ἄμοιρος vulgata ſignificatione. Quod, ſi ita malunt, concedimus. Erunt igitur contrarium, expers a vnguentis, & expers vnguentorum.

Nvnc *vos optato quas.*] Correctores, ſi literas ſpectes, quæ paucæ numero ſunt, leuiter hæc mutarunt: ſi ſententiam, non leuiter peccarunt. Ita enim ex noſtro libro legendum:

Nunc vos, optato quæ iunxit lumine tæda
Non poſt vnanimis, corpora, coniungibus.

D O vos, inquit, corpora, quæ diu quidem deſideratis viris copulata eſtis, ſed quibus poſtea vobiſcum non bene conuenit: Vos, quæ ſpectatis quidem veſtris tandem nupſiſtis, ſed ita, vt iuito matrimonio, non bene inter vos congruat. Manifeſto huic comæ iubet rem diuinam facere matronas caſtas, quæ male concordes viros ſibi cupide reſtitui volebant. quod mox ex ſequentibus appatet. Tamen, quum hæc correctores non animaduerterent, omnia hæc peruerterunt. Huius autem temeritatis ſignifer fuit Auantius.

E Qvam *iucunda.*] Lege, *Qua*, id eſt, vt.

Casto *colitis quæ iura cubilis.*] En cacoethes correctorum. Nam vt paucularum literarum leuiſſima immutatione grauiter commiſerant, ita hic vnius verbi deprauatione quàm alienam à mente poëtæ ſententiam effecerunt? Legendum enim plane ex noſtro libro non *colitis*, ſed *petitis.* Veſter, inquam, onyx, quæ petitis iura maritorum veſtrorum, integro pudicitiæ nomine. Quæ, inquit, petitis reſtitui vos vitis veſtris, modo conſtet pudicitiæ fama. Imo: Quæ vultis, vt mariti ius ſuum pudori conſeruent. Recte Virgilius:

A *Ante, pudor quam te violem, aut tua iura reſoluam.*

Illivs *aura.*] Repone antiquam lectionem:

Illius ah male dona leuis bibat irrita puluis.

Non *votis eſſe tuam me.*] Vetus lectio, *verus*, aut *veſtris* præfert. Si *verus*, deeſt prima ſyllaba, vt ſupra dixi. Sin quod verius eſt, *veſtris*: profecto inuerſum eſt pro *Sueris.* Ita diſtingue, & lege.

Tu vero, Regina, tuens quum ſidera Diuam
Placabis feſtis luminibus Venerem,
Sanguinis expertem non ſiueris eſſe tuam me,
Sed potius larges adfice muneribus.

Si quis hic interpretationem quærit, ego eum B ad primos magiſtros redire cenſeo, vt qui non intelligat, quæ vix primis literis tinctum ignorare nefas eſſe arbitror. Male enim hactenus interpretati quidam ſunt neſcio quam Venerem ſanguinis expertem: quum hoc voluerit Veronenſis noſtras, ô Berenice, quum Hecatomba facies Arſinoæ Veneri, ne me immunem eius ſacrificij facias: ne poſtremam me in illo epulo memoraueris.

Sed *potius largis effice.*] Illud *Effice* Pontani eſt, vt τὸ *votis*, quod ſuperius ſuppoſitum erat. At recte noſter, *adfice.* noli me immunem tanti epuli relinquere, ſed potius largis muneribus C adfice. Si veterem lectionem recte perpendiſſet Pontanus, non minorem gloriam Criticus, quam poëta conſequutus eſſet.

Proximvs *hydrochoi fulgeret Oarion.*] Et ſcripta membrana, & veteres editiones hanc lectionem teſtantur. Qui Erigonem & Arcturum hic ſuppoſuerunt, dum bonos Aſtrologos ſe profitentur, profecto malos Criticos ſe prodiderunt. Non enim hic de theſi illius aſtri ſermo eſt, ſed aliud vult poëta: nempe, quum fulgidum aſtrum ſit ipſa coma (quod poëtica αὐξήσει intelligitur dictum, quum reuera ſint ἀμυδροὶ ἀστέρες) & velle repetere caput Regi- D næ teſtetur, mandat Orioni aſtro fulgentiſſimo, vt pro ſe lucere velit. Quod ſi quis obijciat, Orionem non poſſe dici proximum Hydrochoo, quum ab eo ſit remotiſſimus; ego reſpondeo tantam ἀκρίβειαν à poëtis non eſſe exigendam. Quid? nonne Euripides dixit: σείριος ἐγγὺς ἑπταπόρου πλειάδος ᾄσσων? Sane haud multo remotior eſt Sirius à Vergiliis, quam Orion ab Aquario. Itaque Ennius videns abſurditatem, quum eam fabulam, id eſt Iphigeniam, verteret, non Vergilias, ſed vrſam vertit: quia tam Vrſa, quam Vergiliæ, eſt ſidus ἑπτάπορον. Non tamen diſſimulare poſſumus no- E bis mirum videri non ſolum Callimacho Orionem Aquario tam vicinum videri, ſed etiam Sirium Pliadi. Non tamen propterea mutandum eſſe dicamus, ſiquid abſurde ab illis dictū. Simpliciſſimus ergo ſenſus huius loci, quem non ſine magnæ temeritatis conſcientia correctores contaminarunt. Sed omnium maxime ridiculus Marullus, qui quum nullum aut admodum exiguū ſenſum harum literarū haberet, ridet Politianum virum non ſolum ſe maiorem, ſed & nullo noſtræ ætatis inferiorem, qui non hæc cōmentus eſt, ſed veterem lectionem, quam à magiſtellis deprauari videbat, ab illorum

audacia vindicare conabatur. & ſane omnes vetuſtiſſimæ editiones, vt dixi, & qoantum ſcriptorum exemplarium extat, non aliter habent. At Græculus ille putauit ſibi licere in bonis auctoribus, quod ipſe ſibi in ſuis verſibus voluit liceere. Auſus eſt præterea annotationem doctiſſimi Politiani ineptiſſimo epigrammate exagitare. Sane qoibus ille vir tantus videtur, tantique ſit, debebant aliquid de pertinacia remittere, ſi eius editionem Lucretianam diligenter perpenderent. Nullus enim veterum auctorum ita male ab vllo correctorum acceptus eſt, vt Lucretius ab illo audace Græculo. At nos illum non imitabimur, & ſi qua extant eius ac ſimilium correctorum in bonis libris temeritatis atque audaciæ veſtigia, ea prorſus abolere, atque de medio bonorum ſcriptorum penitus obterere nobis conſilium eſt. Quis autem huius ineptæ mutationis auctor fuerit, nondum comperire potui: niſi fuerit Marullus ipſe. Nam tum recenter, quum illa ſcribebat Politianus, locus ille mutatus fuit; quod anſam præbuit homini eruditiſſimo veterem lectionem aſſerēdi, quam videbat ob oculos ſuos ita ab aodaculis labefactari. Rapidum quidem ingenium Marulli fuit, & torrens, ſed quod verſibus nunc bonis nunc malis ex tempore effutiendis potius, quam bonis auctoribus emendandis natum videtur.

FVLGEAT *Oarion.*] Eiuſdem, cuius & illa ſuperiora, officinæ eſt verbum FVLGEAT. Bonum quidem ipſum, ſed quod Catullus tamen nunc non viurpat. FVLGERET enim poſuit, vt præferunt ſcripti libri, & antiquæ editiones. Fulgerare archaicum, vt Pignerare, temperare. Gloſſæ: *Fulgero, ἀστράπτω.*

Ad Ianuam impudica. LXVIII.

O DVLCI iucunda viro, iucunda parenti,
Salue, teq; bona Iuppiter auctet ope
Ianua: quam Balbo dicunt ſeruiſſe benignè
Olim, cùm ſedes ipſe ſenex tenuit:
Quamq́ue ferunt rurſus voto ſeruiſſe maligno,
Poſtquam eſt porrecto facta marita ſene.
Dic age dic nobis, quare mutata feraris
In dominum veterem deſeruiſſe fidem.
Non, ita Cæcilio placeam, cui credita nunc ſum,
Culpa mea eſt, quamquàm dicitur eſſe mea.
Nec peccatum à me quiſquam pote dicere quidquam,
A *Verùm iſti populo ianua quidq; facit.*
Quin quacunque aliquid reperitur non bene factum,
Ad me omnes clamant, Ianua, culpa tua eſt.
Non iſtuc ſatis eſt vno te dicere verbo,
Sed facere, vt quiuis ſentiat, & videat.
Qui poſſum? nemo quærit, nec ſcire laborat.
B *Nos volumus. nobis dicere ne dubita.*
Primùm igitur, virgo quòd fertur tradita nobis,
Falſum eſt: nonq́ue illam vir prior attigerat,
Languidior tenera cui pendens ſicula beta,
Nunquam ſe mediam ſuſtulit ad tunicam,
C *Sed pater ipſius nati violaſſe cubile*
Dicitur, & miſeram conſceleraſſe domum:
Siue quòd impia mens cæco flagrabat amore,
Seu quòd iners ſterili ſemine natus erat:
Et quærendum aliunde foret neruoſius illud,
Quod poſſet Zonam ſoluere virgineam.
D *Egregium narras mira pietate parentem,*
Qui ipſe ſui gnati minxerit in gremiū.
Atqui non ſolùm hunc ſe dicit cognitum habere
Brixia Chineæ ſuppoſita ſpeculæ,
Flauus quam molli percurrit flumine Mela,
Brixia, Veronæ mater amata meæ:
Sed de Poſtumi°, & de Corneli°, narrat amore,
E *Cum quibus illa malum fecit adulterium.*
Dixerit hîc aliquis: quî tu iſtæc ianua noſti,
Cui nūquā domini lumine abeſſe licet,
Nec populum auſcultare, ſed huic ſuffixa tigillo
Tātùm operire ſoles, aut aperire domū?

A *Sæpè illam audiui furtiua voce loquentem*
Solam conſciolis hac ſua flagitia,
Nomine dicentem, quos diximus, vt ſpote, quæ mî
Speraret nec linguam eſſe, nec auriculam.
Præterea addebat quendam, quem dicere nolo
Nomine, ne tollat rubra ſupercilia.
B *Longus homo eſt, magnas cui lites intulit olim*
Falſum mendaci ventre puerperium.

ANT. PARTHENIVS.

O DVLCI *iucunda viro, iucunda parenti.*] hac Elegia indelebili nefandarum libidinum infamia ootat quamdam familiam: cuius dominum ac patrem ſenem celato nomine nefarium ſtuprum ſeu adulterium cum ouru ſua commiſiſſe clamat: multíſque opprobriis ac mordaciſſimis ſalibus hanc domum acriter inſectatur: ianuam primum domus illius alloquens eam ſibi de familiæ flagitiis reſpoodentem inducit.

VIRO ſponſo, ſeu marito. filius autem ſolus habebat vxorem, cui cùm coniugij officiis minimè ſatisfaceret, ſenex ipſe pater ſponſi nouam nuptam compreſſit: ideo dicit ianuam eſſe parenti ipſius ſponſi iucuodam.

AVCTET.] valde augeat opere, oumine, & auxilio ſuo.

BALBO.] hic eſt ille Cor. Balbus patria Gaditanus, pro quo defenſo extat Cic. oratio: ad quem eiuſdem Cic. eſt epiſtola in vi. lib. Hunc inferius appellat Cat. Cornelium cum inquit:

Sed de Poſthumi & Corneli narrat amore.

Fuit item Balbus Cor. Cæſ. in bello ciuili legatus Oppij collega: ad quem eſt Hirci epiſtola in Cæſa. Commentariis. de Cor. Balbo legito Suetonium in vita Iulij Cæſ. Fuit item iiſdem temporibus Quintus Lucilius Balbus Stoicus, qui tantos progreſſus habuit in Stoicis, vt cùm excellentibus in eo genere Græcis cõpararetur: ad hunc Antiochi Peripatetici de Stoicorum & Peripateticorũ conuenientia liber fuit miſſus.

SERVISSA *benigne.*] humanè patuiſſe: ac ad puellam ingreſſum facillimè conceſſiſſe olim cum ipſe Balbus iam ſenex tenuit ſedes, ideſt, Brixiæ præſes eſſet: oam hæc domus quam Cat. inſectatur, erat Brixiæ, vt inferius patebit. aut tenuit ſedes dixit, ideſt, cum hac puella ſolus potiretur, in hoc amore dominabatur: nam tenere ſedes eſt dominari.

VOTO.] ſcilicet amaotis Balbi poſteaquam puellan upſit: & data eſt molli viro.

FACTA *marita.*] nupſit.

PROIACTO *ſene.*] excluſo Balbo.

AGE.] hortantis eſt: Dum abundat, vt Perſius,

Dic age dum Stato.

QVARA *mutata fer.*] ordo eſt: Qoare tu mutata feraris deſeruiſſe fidem in dominum veterem Balbum.

IN.] erga.

NON *ita Cæcilio placeam cui tradita nunc ſum Culpa mea eſt.*] ianuæ reſponſio ad poëtæ interrogatiouem. ordo eſt: Non culpa mea eſt ita Cæcilio domino meo placeam, cui nunc ſum tradita.

POTE.] pro poteſt: aut potis eſt: & eſt locutio familiaris Catullo, vt alibi:

Hoc facies ſiue id non pote ſiue pote. alibi:
In te ſi quenquam dici pote, putide Vetti.

PECCATVM.] participium eſt: alibi nomen.

IANITOR *ipſe facit.*] ſtatus iuridicialis aſſumptiuus per purgatiooem à neceſſitate, quia ſit à ianitore coacta.

ISTHÆC.] iſta mala de quibos me interrogas.

NON *iſt. ſat. eſt.*] Cat. verba, & eſt ſenſus: Non ſufficit te negaſſe hanc culpam eſſe tuam, ſed oportet cauſas & rationes afferre probabiles, quas vnuſquiſque perſpiciat.

QVIO *poſſum nemo quærit.*] ianuæ reſponſio.

VOBIS.] tibi Catulle qoærenti talia, cùm hæc vera alius nemo ſcire curet, ac me culpet.

PRIMVM *igitur virgo.*] ordo & ſenſus eſt: Primom igitur falſum eſt, qood illa puella fertur virgo incorrupta eſſe nobis tradita: non mari-
C tus illam attigerat prior patre ſuo, cuius mentula nonquam arrigebatur: ſed pater ſponſi puellam violauit: quoniam aut filius erat ſterilis, aut qood pater impiiſſimus erat.

VIR.] maritus puellæ.

PRIOR.] ante patrem: oam pater ſponſi effœminati eius ſponſam prior filio compreſſit.

SICVLA.] diminotiuum à ſicca tali genere pro mentula. iocoſa tranſlatio à telo aſſumpta.

BETA.] hortenſis herba cibis humanis familiariſſima, cuius folium litteræ Græcæ formam retioens, inde nomen traxit.

NVNQVAM *ſe mediam ſuſtulit ad tunicam.*] ſic
D ſuperius: *Pertundo tunicámque palliúmque.*

CVBILE.] thalamum coniugum. vt Iuuen.

Antiquum & vetus eſt alienum, Poſthume, lectum
Concutere, atque ſacri genium contemnere fulcri.

QVÆRENDVMQVE *nec vnde foret neruoſius illud.*] ſenſus eſt: Nec inquirendum eſt vnde aut ex qua cauſa pater membrum haberet neruoſius, & durius quàm filius: quod membrum poſſet puellæ primitias auferre: nam quamquam videtur noo veriſimile, tamen pater filij vxorem violauit: & pro ignauo filio ſponſæ ſatisfecit.

QVOD *poſſet zonam ſoluere virgineam.*] id eſt,
E virginis primitias auferre: de virginali zona ſoluenda ſatis dictum fuit ſuperius de paſſere.

EGREGIVM *narras.*] Ca. verba ironica.

IN *gremium.*] in genitalia ſponſæ ſui nati.

MINXERIT.] coierit. ſic Perſius.

Patritiæ immeiat vuluæ.

ATQVE.] certè: verba ianuæ.

BRIXIA.] Cenomanorum caput vrbs Galliæ Ciſalpinæ à Gallis condita eſt, vt Iuſtinus, ex Trogi auctoritate ſcribit à Gallis in Italiam tranſgreſſis. Tortelij alioquin non indocti viri verba de Briſiæ origine ficta ex Liuij auctoritate

falſo prolata mihi ſomniis ſimillima videntor. Huius autem vrbis arx impoſita eſt colli molliter aſcendenti, quem Catul. antiquo nomine Chinnæam appellarur ſpeculam: nam Cat. temporibus ille collis Chinnæa dicebatur. Vix ſine riſu iociſque tranſire poſſum, curioſas ne dicam pueriles quæſtiones quorumdam, qui quare ac vnde Chinnæa dicatur anxie requirunt, tanquam non ſufficeret diffiniiſſe, Athos eſt mons Macedoniæ, & Himetus mons Atticus Athenis imminet, niſi interpretationem afferam cur ita ſint appellati, & dicam,

——quot Aceſtes vixerit annos,

Quot Siculus Phrygibus vini donauerit vrnas:

vt quæſtiones huiuſmodi lepide ridet Iuuenalis.

CHINNÆA.] alij legunt Ciconia, ſed antiqui codices habent Chinnæa.

SVPPOSITA.] pro impoſita. aut poſita vt ſit protheſis: & eſt nominatiui caſus, quamquam vltimam producit licentioſa ratione ſequentium conſonantium: vt Iuuenalis.

Occulta ſpolia & plures de pace triumphos.

Et Virgilius,

Lappæque, tribuliique.

SPECVLA.] nam inde clarus patet proſpectus Cremonam vſque: alij tamen legunt in ſpecula, vt ſtet verſus.

MELLA.] fluuius iuxta Brixiam labens, cuius meminit in Georg. Virgilius.

——Curuis in vallibus illum

Paſtores & curui legunt prope flumina Mellæ.

BRIXIA *mater.*] mea patria: eſt enim ianua quæ loquitur: nam (vt ſuperius dictam eſt) hæc domus erat Brixiæ.

AMATA *meæ Veronæ.*] meam Veronam dixit poëta ad ſe reſpiciens.

DE *Poſthumio.*] huius meminit Cic. in epi. ad Balbum.

CORNELI.] Cornelij Balbi, de quo ſupra dictum eſt: aut certè Cornelij alterius hominis.

NARRAT.] ſcilicet Brixia.

ILLA.] puella, domina mea.

CONCILIIS.] cœtibus vicinæ conuenientibus vicinatum: aliter legitur Cæciliis, id eſt, dominis meis, qui domum nunc tenent, & puella potiuntur.

QVOS *diximus.*] Poſthumium & Cornelium Balbum.

QVENDAM.] quis autem hic fuerit longus homo, rubris ſuperciliis, adulterio conceptus, curioſiores quærant & ariolentur.

LITES.] de genitore ſuo, quem finxit & alium mentitus eſt.

PVERPERIVM.] id eſt, ipſe partus falſus, & ex falſo patre genitus.

FALSVM *puerperium.*] nominatiuus caſus eſt.

MENDACI.] mentiente ventre materno, nam adultera matre, mentiebatur eius patrem.

PALLADIVS FVSCVS.

O DVLCI *iucunda viro.*] Detecturus nobilis poëta turpiſſima cuiuſdam nouæ nuptæ adulteria, cum qua mariti etiam ipſius pater rem habuerat: domus intra cuius parietes eadẽ

A noua nupta vna cum viro & ſocero habitabat, ianuam alloquitur, eámque vt animatam ſibi reſpondere facit, vt per ipſam detegat omnem familiæ turpitudinem. oſtendit autem domum hanc non Veronæ ſed Brixiæ fuiſſe.

IVCVNDA *viro, iucunda parenti.*] quia ambo pater & filius puellam ſubagitabant.

IANVA.] hinc ordo ſumit initium.

BENIGNE.] liberaliter.

SEDES *ipſe ſenex tenuit.*] cur Balbus domum incoluit.

FACTA *marita.*] nupſit.

PROIECTO *ſene.*] extruſo eodem Balbo.

B NON *ita Cæcilio.*] reſpondet ianua poëtæ percontanti.

ISTHÆC.] ſcilicet flagitia.

IANITOR *ipſe facit.*] cui tradita ſum cuſtodienda, & cuius voluntati patere compellor.

NON *iſtuc ſatis eſt.*] Verba Catulli dicentis non ſatis eſſe ſi ianua dicat culpam eſſe ianitoris, ſed dandam eſſe operam, vt homines ſentiant & videant ita eſſe.

QVID *poſſum.*] reſpondet ianua.

SICCVLA.] id eſt, mentula. diminutiuum à ſicca: erant autem ſicæ gladioli Perſicorum enſium magnitudine, ſummitatibus obuncis, quibus latrones vtebantur: vnde ij etiam ſicarij ſunt appellati.

C BETA.] quæ teſte Plinio, hortenſiorum leuiſſima eſt. eius quoque à colore duo genera Græci faciunt, nigram & candidam, quam præferunt, parciſſimi ſeminis, appellántque Siculum, candoris ſanè diſcrimine præferentes, & lactucam: noſtri Betæ genera faciunt vernum & autumnale à temporibus ſatiuis, quamquam & Iunio ſeritur.

SED *pater illius.*] ſenſus eſt non virum, quia is arrigere non poterat, ſed eius patrem puellam prius compreſſiſſe, ſeu quòd illius amore captus eſſet, ſiue quod filium ſuum ad agendum non idoneum videret.

D NERVOSIVS *illud.*] eſt mentulę periphraſis.

QVOD *zonam ſoluiſſet.*] Zona cingulum erat, vt dixi, quo venter virginalis præcingebatur: ſed cùm puella iam nupſiſſet, illud prima nocte vir in lecto ſoluebat.

EGREGIVM *narras.*] loquitur Catullus, in eius autem verbis manifeſta eſt ironia.

QVI *ipſe ſui gnati minxerit in gremium.*] Qui filij ſui vxorem ſubagitauerit; quam quidem rem paulò honeſtius exprimit.

ATQVI *non ſolum hunc.*] patrem ſcilicet filij vxorem ſubagitaſſe.

E BRIXIA *Chinnæa.*] Brixia vrbs eſt in Cenomanorum agro, à Gallis ſub rupe, quæ priſcis temporibus Chinnæa vocabatur, condita.

MELLA.] fluuius eſt Brixianorum de quo in Georgi. Verg. *Et curua legunt prope flumina Mellæ.*

SED *Poſthumio.*] verba ianuæ reſpondentis. Poſthumius autem & Cornelius virorum ſunt nomina, de quibus niſi quis velit ariolari, nihil certi tradi poteſt.

DIXERIT *hic aliquis.*] occurrit anthypophoræ.

NEC *populum auſcultare.*] nec populi ſermones aucupari.

Concilii s.] emendo conſiliis: refert enim quemadmodum ſæpe audiuerit nouam nuptam cum ſola res ſuas conſultaret, huiuſmodi flagitia ſuſurrantem, vt illos etiam nominatim diceret, quibus ſui copia feciſſet.

Qvem *dicere nolo nomine.*] quem parco nominare. indicat tamen quibuſdam ſignis quis hic ſit.

Svpercilia.] Plinius lib. xi. hiſt. nat. *ſupercilia homini & pariter & alterne mobilia, & in iis pars animi. Negamus, annuimus. Hæc maximè indicant faſtum. Superbia aliubi conceptaculum, ſed hic ſedem habet. In corde naſcitur, huc ſubit, hic pendet. Nihil altius abruptiúſque inuenit in corpore, vbi ſolitaria eſſet.*

Longvs *homo eſt.*] Vir eſt, inquit, proceræ ſtaturæ.

Qvi.] lego, cui. Ille enim de quo loquitur ſimulatus fœminæ, quam prægnantem feciſſe falsò dicebatur, partus magnas lites intulerat.

Mendaci *ventre.*] quia non verè intumuerat.

Pverperivm.] qualiſcunque partus, vt in Caligula tradit Suetonius, ſine vllo ſexus diſcrimine puerperium vocatur.

ACHILLES STATIVS.

O Dvlci *iucunda viro.*] Et apud Propertium, credo, ianua queri fingitur.

Teqve *bona Iuppiter auctet ope.*] Sic Ouid. in i. Faſt.

Huius & augurium dependet origine verbi,
Et quodcumque ſua Iuppiter auget ope.

Qvamqve *ferunt rurſus voto seruiſſe maligno, Poſtquam es proiecto facta marita ſene.*] Declarat ianuæ verbis nullo tempore pudicam fuiſſe dominam, ne tum quidem, cùm Balbo nupta eſſet, & pudica audiret. Sed in manuſcriptis omnibus non Es, ſed Eſt, legebatur. deinde, Facta marita, quod dicit, alienum videtur, cum etiam antea Balbo nupſerit, qui illi vir, & ætate parens eſſet. itaque legendum ſuſpicabar, *Poſtquam eſt proiecto functa marita ſene.* Proiecto autem, pulſo, excuſſo foras. quamquàm in manuſcriptis etiam legebatur, Porrecto. Hæc autem illorum vxor vſu fuit.

Dic *age, dic nobis.*] In manuſcriptis, Dic age de nobis, &c, Dic age de vobis. Illud retinendum fortaſſe ſit, aut mutandum leuiter, Dic agedum nobis.

Non, *ita Cæcilio placeam.*] In Maffei libro eſt Plateam, non Placeam. legendum credo, Pateam. Atque hæc fortaſſe ſit ea puella, de qua ante,

Ignoſco tibi, Sapphica puella,
Muſa doctior, eſt enim venuſtè
Magna Cæcilio incohata mater.

Nec *peccatum à me quiſquam pote dicere quidquam.*) Sic Cato in v. Orig. Quiſquam, quidquam. *Quod eorum*, inquit, *nemo quiſquam quidquam mihi ignoturus eſt.*

Vervm *iſthæc potius ianitor ipſe facis.*) Omnia hæc conficta & notha. In manuſcriptis enim

A

omnibus, *Verum iſti populi ianua qui te facit.* in Maffei libro, Popl'i quod Populi ſunt interpretati. Ego legebam, *Verum iſtius probri ianua quidque facit.* Quidque pro Quiduis, & Quidcumque. Sic Plautus in Mil. *Mi hercle defregeritis talos poſthac quemque in tegulis videritis.* Ac poſt, *Quemque à milite.* Et Cic. in extrema ix. Philip. *Quaque verſus.* id eſt, quacumque. Probrum autem facere, etiam Cato dixit hoc ipſo in genere. ſic enim de dote. *Vir*, inquit, *cum diuortium fecit, mulieri iudex pro cenſore eſt, imperium, quod videtur, habet. Si quid peruerſe, tætreque factum eſt à muliere: multatur. Si vinum bibit, ſi cum alieno viro probri quid facit, damnatur.*

B

Qvod *poſſum.*) In manuſcriptis omnibus. Quid poſſum. quod aut retinendum, aut mutandum, Qui poſſum.

Nos *volumus vobis dicere, ne dubita.*) Sic etiam in manuſcriptis erat. Sed ineptum omnino videtur, cum multis hæc dictura ſit, quod addit, Ne dubita. Legendum opinor, *Nos volumus vobis dicere, nec dubia.* Nam, quod ſingulari & plurali numero de eodem eſt vſus, idipſum poſtea facit, illo loco ſcilicet, *Nomine dicentem quos diximus, vt pote quæ mi,* &c.

Namqve *illam vir prior attigerat*) In manuſcriptis omnibus, Non illam. Quod retinendum cenſeo. ea ſententia, Non vir prior illam attigerat, id eſt, ante alios omnis. cùm eius pater filio prior nouam nuptam vitiaſſet.

C

Langvidior *tenera cui pendens ſicula beta.*) Simili vſus tralatione Nicander κορύνην mentulam dixit. Et rutabulum eodem modo veteres dixerunt. Feſtus, *Rutabulum, à proruendo igne vocatum, quo panes coquuntur, inuenitur etiam poſitum pro membro virili.* Ac Plautus in Caſina gladium eodem modo videtur dicere. *Dum gladium quæro ne habeat, arripio capulum.* Atque idem antea Catullus ſimiliter, *Pro telo rigida mea cecidi.*

D

Nvmqvam *ſe mediam ſuſtulit ad tunicam.*) In manuſcriptis omnibus. *Numquam ſe mediam ſuſtulit hanc tunicam.* Legendum opinor, *Numquam ſe media ſuſtulit hinc tunica.* id eſt, ad hanc ſuam nonnumquam arrexerat.

Cæco *flagrabat amore.*) In nonnullis manuſcriptis, Tecto. Sed illud probabilius.

Siv *quod iners ſterilis ſemine natus erat.*) ſiue quod inertis filij ſemen eſſet ſterile.

Ne *quærendum aliunde foret neruoſius illud.*) In manuſcriptis omnibus. Et quærendum, vnde foret. Legendum puto, *Et quærendum, vnde vnde foret neruoſius illud.* Siue, inquit, fili ſemen, quod eſſet ſterile, & quærendum eſſet illud neruoſius. Et quæ ſequuntur.

E

Qvi *ipſe ſui gnati minxerit in gremium.*) In vno manuſcripto, Imminxerit. Gremium gnati, id eſt, vxoris filij. Horat. in ii. Serm. Sat. vii. eodem verbo, atque eodem in genere eſt vſus.

Dicitur vt formæ melioris meiat eodem.

Atqvi *non ſolùm hunc ſe dicit cognitum habere.*) In Maffei libro erat, *Atqui non ſolùm ſe dicit cognitum habere.* in alio, Sed, pro Se. in tertio, *Atqui non ſolùm ſed dicit hoc cognitum habere.* Legendum puto, *Atqui non ſolùm hoc ſe dicit cognitum habere.*

rum hominum cauſſa.

Ne *quærendum aliunde foret.*] imprudentis patrisfamilias eſſet, rogare vtendum foris, id quod ipſi præſto eſt domi.

Zonam *ſoluere virgineam.*] puellæ virginitatem adimere. Homerus Odyſſeæ λ,

Λῦσε δὲ παρθενίην ζώνην, κατὰ δ' ὕπνον ἔχευεν.

Theocritus,

Λῦσε δέ οἱ μίτραν, καὶ οἱ λέχος ἵπτατο ἄεχοι.

Muſæus,

Ὣς ὁ μὲν ταῦτ' εἰπὼν, ἡ δ' αὐτίκα λύσατο μίτρην.

vnde & *ἀμίτρας* vocabant innuptas. Callimachus,

Γάμους εἰνάσι, παῖδες ἐν παίδεσσι ἀμίτρους

quem in locum interpres, *μίτρας*, inquit, *ἰζώνους, ἃς ἔλυον, ὅταν ἤμελλον διαπαρθενεύεσθαι.*

Egregium *narras.*] rurſum viatores loquuntur.

Atqui.] ianuæ verba ſunt.

Solam *conſilus.*] Manu. ſuſpicatur legendum, *conſciolis*: egóque aſſentior.

Ne *tollat rubra ſupercilia.*] geſtus minantium, ſicque, vt ſuſpicari licet, ei quo de hic agitur, familiaris.

IANVS DOVSA FIL.

Qvod in Carmine proximè ſequenti eſt: Olim *cùm ſedes ipſe ſenex tenuit.*] Suſpicor ſcriptum fuiſſe: *quum has ædes ipſe* ſ, *i.* extritáſque priores literas ſcilicet *h* & *a* propter eliſionem. quamuis *ſedes* etiam pro ædibus poni non ignorem apud Tibullum & hunc noſtrum ſupra.

Qvem *dicere nolo Nomine, ne tollat rubra ſupercilia.* Elegãter ſolennem excandeſcentium & nubila fronte minas ſpirantium habitum & vultum expreſſit. Sic Philoſtratus in Imaginibus de Medea: *ὡς ἡ θυμουμένη μὲν ἐπανεστηκὸς ὑπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἄγουσα*, Ariſtophanes in Ranis: *Δεινὸν ἐπισκύνιον ξυνάγων βρυχώμενος ἥσει*, ad quem locum Scholiaſtes: *ὅτι καὶ [illegible] [illegible] χαλεπὸν ἐπισκύνιον καθίσταται τοῖς χαλεπαίνουσι*. Quæ diſertim explicant mentem Catulli. Atque hæc quidem ad excandeſcentiam pertinent, quam ſuperciliis homines declarant. De ſuperbia ac faſtu, quæ hîc pendet ac ſedem habet, vt Plinius loquitur, ſignatè Petronius: *Poſtquam ſe amari ſenſit, ſupercilium altius ſuſtulit.* idémque Ariſtænetus: *Ὡς ἐρώμενος, αὐθαδέστερον ὑπεραίρει τὰς ὀφρῦς μέγα καὶ σοβαρώτερος γέγονεν τὴν ὀφρύν.* quibus ſimile illud Agathiæ Scholaſtici in Epigrammatis: *ἰδ' ὑπεραίρετο. σοβαρὴν δ' ὑπερφιάλων ὀφρύν.* Arnobius lib. I. aduerſus Gentes: *Quis arrogantiam conſtrinxit noſtram, & elatas ſupercilio ceruices modum fecit ſuæ infirmitatis agnoſcere.* vbi legendum fortè: *& elatas cum ſupercilio ceruices.* vt intelligat & ſupercilium elatum & ceruices. ſic idem lib. II. *Philoſophi credo, qui ſe eſſe ſolos ſapientiſſimos autumant, & in huius nominis ſupercilium ſuſtulerunt.* vbi deeſſe aliquid videtur poſt *nominis*, quid tamen id ſit, diuinare non potui. De ſuperciliorum faſtuoſa elatione plura ſunt in Græcorum libris, quæ omitto. hæc enim paucula attuli vt illuſtrarem.

Longvs *homo eſt.*] *Longum hominem* pro inſulſo ac blenno homine accipio hoc loco. quemadmodum *μέγας* pro ſtolido & inepto ponitur apud Ariſtophanem.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Postqvam *es proiecto.*] Vetus lectio, *Porrecto.* & rectè, hoc eſt mortuo. Alluſum ad geſtum mortuorum. Homerus, *ὁ δ' ἐν κονίῃσι τανυσθείς.* Sophocles: *γέροντα μὲν ἐκτεταμένον.* Euripides Phœniſſis:

Τοὺς δ' ἐκτάδην σοὶ κειμένους αὐτόθεν νέκυς.

Martialis:

Tu languore quidem ſubito, fictóque laboras,
Sed mea porrexit ſportula, Paule, pedes.

Hoc eſt mortua eſt. Horatius:

Opima quod ſi præda mergos iuuerit
Porrecta curuo litore.

Vtrum autem *es*, an *eſt* legatur, id ſemper ad Ianuam refertur. Nam *es* refertur ad eam quidem vocandi caſu. *Eſt* etiam tertia perſona: vt illud antiqui poëtæ:

Danai, qui parent Atridis, quã primum arma ſumite.

Idem ac ſi dixiſſet Danai, qui paretis Atridis. Quare deſinant Grammatici de verbo es aut ast controuerſiam mouere.

Facta *marita.*] *Marita*, matrona. vel, ſi mauis, maritalis. Horatius carmine ſæculari. *lege marita.* Acro Helenius: *id eſt maritali, vt Plautus, apud quem Senex, Polibra, inquit, edepol pecunia eſt. Cui reſpondet alius. Quæ quidem non marita eſt. pro eo quod eſt: Quæ quidem non eſt maritalis.* Cenſorinus. *Nonnulli binos Genios dumtaxat domibus, quæ eſſent maritæ, colendos putauere.* T. Liuius lib. XXVII. *Vagabatur enim cum vno aut altero comite per maritas domos dies noctéſque.* Quare autem maritam, aut maritalem ianuam vocat? Diximus apud Feſtum, Matronæ Romanæ, ſimulac in mariti manum conuenerant, lectum ante ianuam ſibi in atrio ſternebant, qui dicebatur aduerſus lectus. Propertius:

Seu tamen aduerſum mutarit ianua lectum,
Sederit aut noſtro cauta nouerca toro.

Aſconius quoque eiuſdem lecti meminit. Vide quæ ad Feſtum ſuperioribus annis notauimus. Vnde Matronæ dicebantur Ianitrices, præſertim duæ, quæ duobus fratribus in eandem domum innupſerant. Lepidè igitur dixit ad Ianuam, *poſtquam es facta marita.* quod non obſcure intelligi poteſt ex Propertij loco iam à nobis producto. Videmus igitur vulgare pene id fuiſſe, vt maritam ianuam vocarent, quum dominus vxorem duxiſſet. Aperta ergo ſententia Catulli. Poſtquam, inquit, ſene elato nupta ducta eſt domum.

In *dominum, veterem.*] Liber ſcriptus: *In dominum venerem*, vt *dominum* ſit genitiuus pluralis. Nam non vno domino functa erat.

Vervm *iſti populo.*] Iam ſatis conſtat commentitium eſſe hunc verſiculum, & correctorum ingenio fabricatum. In noſtro libro legitur:

Verum iſti populi ianua quite facit,

Legimus:

Verum iſti populi nænia, Quinte, facit

Nainia, maſta, & ſimilia in illo peroptimo exemplari Gallicano ſcripta fuiſſe videntur, pro nænia, mæſta. Nænia eſt aliquod dictum vulgare, vt illud, *Sorex iudicio ſuo perijt.* Plautus vocat Næniam in Bacchidibus:

Qua quidem te faciam, ſi tu me irritaueris,
Confoßiorem ſoricina nænia.

Horatius vocat puerorum næniam illum verſiculum:

Rex eris, ſi rectè faxis, ſi non faxis, non eris.

Ita enim ait:

Roſcia dic, ſodes, melior lex, an puerorum
Nænia, quæ regnum rectè facientibus offert.

Ita omne vulgatum dictum vocabant næniam, nempe quod Græci ἆσμα Hic ianua vocat næniam populi illud dictum in ſe, IANVA CVLPA TVA EST. *Iſti* eſt ἀρχαϊκῶς *Iſtius*. *Quinto* prænomen Catulli, vt diſertim principio libri noſtri exaratum eſt: QV. VALERI CATVLLI AD COR. NEPOTEM LIBELLVS. Catullus enim hæc Veronæ iannam interrogat, vt male interpretati ſint, qui viatores hîc interrogantes inducunt. Nam quamuis ianua reſponder tanquam pluribus, quum dicit *vobis*, tamen vnum tantum alloqui conſtat, quum dicit, *Ne dubita.* Sed hæc puerilia, neque in dubium reuocanda. QVITE igitur pro *Quinte* hic ſcriptum fuerat, quomodo ſupra in Endecaſyllabis, *Liquantur* pro *Linquantur*. Nihil, inquit, à me dictum aut factum quiſquam dicere poteſt, niſi fortè id nænia populi me feciſſe dicat, & illi vulgari de me populi dicto fides adhibenda ſit.

QVIN *quacunque.*] Liber, QVI. Manifeſto verum. Qui populus.

QVOD *poſſum nemo.*] Liber: *Quid poßis.* Lege, *Quid poßis.* Quia dixerat, non poteſt dici à me quicquam factum, reſpondet Catullus, Quid poſſis nemo quærit, nec quid à te commiſſum, aut non commiſſum ſit. Neque enim ſatis eſt te vnico verbo dicere, perperam hæc vulgo in te dici.

NAMQVE *illam vir prior.*] Lege, *non qui illam.* Nam hîc aliquando NAM pro NON & contra alternatum eſt. *Que* pro *qui* fere ſemper habuit liber noſter. quod ex Gallicano exemplari manaſſe puto in quo I longum ſemper per EI perſcriptum fuit. *Quei* ergo ſcriptum fuerat. *attigerit* autem, non *attigerat.* ex eodem noſtro libro. Non, inquit, qui illam vir prior attigiſſe dicatur.

LANGVIDIOR.] Languidior beta prouerbium. Vnde apud Suetonium in Auguſto betizare, ἀντὶ τῶ ἀτονῆσαι.

SED *pater ipſius.*] Liber, *illius.* Tantundem eſt. Lege *ille ſui.*

NAC *quærendum aliunde.*] Scriptus liber. *Et quærendum.* geminandum autem *vnde vnde.* Ita loquitur Terentius Phormione.

MINXARIT.] Nos olim adoleſcentes, *imminxerit*, vt etiam quidam ſcripti habent.

SVPPOSITVM *ſpecula.*] Inuenerant librarij in Gallicano, *ſuppoſitu.* Legerant enim V pro A, vt ſæpe. quod iam non ſemel à nobis notatur.

A MALA.] Iunius Philargyrius in illud: *Quam curua legunt prope flumina Mela: Mela*, inquit, *amnis in Gallia Ciſalpina vicinus Brixiæ, oritur ex monte Brenno.*

BRIXIA *Verona mater amata mea.*] Ergo hoc Veronæ agitur. Suſpicor tamen legendum, *mater amata tua.* alloquitur enim Catullum: matrem Veronæ vocat, quaſi dicat μητρόπολιν. Euripides Supplicibus: ἀμῶν ματρὶ πόλις ἀμῶν πεμπάδος. ματεὶ hoc eſt ἀρχή. & ſupra, ματέρος ἄγαλμα φίλου ἐξίνος.

SOLAM *conſilus.*] Lege, vt olim emenda-
B bamus, *ſolam conſcioles.* hoc eſt ancillis. Horatius:

——miſeram ſe conſcia clamet.

Idem

Quo te demiſit peccati conſcia herilis.

Ouidius:

Conſcia quum poßit ſcriptas portare tabellas.

Idem paulò poſt:

——pro charta conſcia tergum
Præbeat, inque ſuo corpore verba ferat.

Porrò *ahenum à vero* prorſus ſcribit Adr. Turnebus, Gallorum doctiſſimus, hunc eſſe Cæcilium, cui Clodia nupſerit. Hoc enim non Romæ, ſed Veronæ manifeſto actum ſcribit Catul-
C lus. Deinde nihil tale de Clodia narratur, vt conſuetudinem ſtupri nefandam cum patre ſuo habuerit. Hoc enim non tacuiſſet capitalis hoſtis eius fratris Clodij Cicero.

Ad Mallium. LXIX.

QVOD mihi fortuna, caſúque oppreßus acerbo,
Conſcriptum lacrymis mitis epiſtolium,
D *Naufragum vt eiectum ſpumantibus æquoris vndis*
Subleuem, & à mortis limine reſtituam,
Quem neque ſancta Venus molli requieſcere ſomno
Deſertum in lecto cælibe perpetitur,
Nec veterum dulci ſcriptorum carmine Muſæ
E *Oblectant, cùm mens anxia peruigilet:*
Id gratum eſt mihi, me quoniam tibi ducis amicum,
Muneráque & Muſarum hinc petis, & Veneris.
Sed tibi ne mea ſint ignota incommoda, Malli,
Neu me odiſſe putes hoſpitis officium:

Accipe

Accipe, quis merſer fortunæ fluctibus ipſe, A
Ne amplius à miſero dona beata petas.
Tempore quo primùm veſtis mihi tradita pura eſt,
Iucundum cùm ætas florida ver ageret,
Multa ſatis luſi: non eſt Dea neſcia noſtri,
Quæ dulcem curis miſcet amaritiem.
Sed totum hoc ſtudium luctu fraterna mihi mors
Abſcidit: ô miſero frater adempte mihi!
Tu mea, tu moriens fregiſti commoda frater:
Tecum vnà tota eſt noſtra ſepulta domus:.
Omnia tecum vnà perierunt gaudia noſtra, C
Quæ tuus in vita dulcis alebat amor:
Cuius ego interitu tota de mente fugaui
Hæc ſtudia, atque omnes delicias animi.
Quare quod ſcribis, Veronæ turpe Catullo
Eſſe, quòd hîc quiſquis de meliore nota D
Frigida deſerto tepefecit membra cubili,
Id Malli non eſt turpe, magis miſerum eſt.
Ignoſces igitur, ſi, quæ mihi luctus ademit,
Hæc tibi non tribuo munera, cùm nequeo.
Nam, quòd ſcriptorum non magna eſt copia apud me, E
Hoc fit, quòd Romæ viuimus: illa domus,
Illa mihi ſedes, illic mea carpitur ætas:
Huc vna è multis capſula me ſequitur.
Quod cum ita ſit, nolim ſtatuas, me mente maligna
Id facere aut animo nō ſatis ingenuo,
Quod tibi non vtriuſque petiti copia facta eſt.
Vltrò ego deferrem copia ſiqua foret.
Non poſſum reticere Deæ, qua Mallius in re
Iuuerit, aut quantis iuuerit officiis,
Ne fugiens ſeclis obliuiſcentibus ætas
Illius hoc cæca nocte tegat ſtudium.
B *Sed dicam vobis: vos porrò dicite multis*
Millibus, & facite hæc charta loquatur anus,

* * *

Noteſcátq. magis mortuus atq magis:
Ne tenuem texens ſublimis aranea telā,
Deſerto in Malli nomine opus faciat.
Nam mihi quam dederit duplex Amathuntia curam,
Scitis, & in quo me torruerit genere:
Cùm tantum arderem, quantum Trinacria rupes,
Lymphâque in Oetæis Malia Thermopylis,
Mœſta nec aſſiduo tabeſcere lumina fletu
Ceſſarent, neque triſti imbre madere gena:
Qualis in aërij pellucens vertice montis
Riuus muſcoſo proſilit è lapide:
Qui cùm de prona præceps eſt valle volutus,
Per medium denſi tranſit iter populi,
Dulce viatori laſſo in ſudore leuamen,
Cùm grauis exuſtos æſtus hiulcat agros.
Ac veluti nigro iactatis turbine nautis
Leniùs aſpirans aura ſecunda venit.
Iam prece Pollucis, iam Caſtoris implorata:
Tale fuit nobis Mallius auxilium.
Is clauſum lato patefecit limite campum,
Iſque domum nobis, iſque dedit dominam.
Ad quam communes exerceremus amores.
Quò mea ſe molli candida Diua pede

Intulit, & trito fulgentem in limine plantam A
Innixa, arguta conſtituit in ſolea.
Coniugis vt quondam flagrans aduenit amore
Proteſilaëam Laodamia domum,
Inceptam fruſtra. nondum cum ſanguine ſacro
Hoſtia cæleſtes pacificaſſet heros.
Nil mihi tam valde placeat Rhamnuſia virgo, B
Quod temere inuitis ſuſcipiatur heris.
Quàm ieiuna pium deſideret ara cruorem,
Docta eſt amiſſo Laodamia viro,
Coniugis ante coacta nouum dimittere collum.
Quam veniens vna atque altera rurſus hiems C
Noctibus in longis auidum ſaturaſſet amorem,
Poſſet vt abrupto viuere coniugio.
Quod ſcibant Parcæ non longo tempore abeſſe,
Si miles muros iſſet ad Iliacos.
Nam tum, Helenæ raptu, primores Argiuorum
Cœperat ad ſeſe Troia ciere viros, D
Troia nefas commune ſepulchrum Europæ Aſiæque,
Troia virûm & virtutum omnium acerba cinis,
Quæ væ, væ & noſtro letum miſerabile fratri
Attulit. hei miſero frater adempte mihi!
Hei miſero fratri iucundum lumen ademptum! E
Tecum vnà tota eſt noſtra ſepulta domus.
Omnia tecum vnà perierunt gaudia noſtra,
Quæ tuus in vita dulcis alebat amor.
Quem nunc tam longè non inter nota ſepulchra
Nec propè cognatos compoſitum cineres,
Sed Troia obſcœna, Troia infelice ſepultum
Detinet à noſtro terra aliena ſolo.
Ad quam tunc properans fertur vndeundique pubes
Græca penetrales deſeruiſſe focos.
Ne Paris abducta gauiſus libera mœcha
Otia pacato degeret in thalamo.
Quo tibi cum caſu pulcherrima Laodamia
Ereptum eſt vita dulcius, atque anima
Coniugium, tanto te abſorbens vortice amoris
Æſtus in abruptum detulerat Barathrum.
Quale ferunt Graij Pheneum prope Cyllenæum
Siccari emulſa pingue palude ſolum,
Quod quondam cæſis montis fodiſſe medullis
Audet falſiparẽs Amphytrioniades,
Tempore quo certa Stymphalia monſtra ſagitta
Perculit imperio deterioris heri:
Pluribus vt cæli tereretur ianua diuis,
Hebe nec longa virginitate foret.
Sed tuus altus amor Barathro fuit altior illo,
Quod diuum domitum ferre iugum docuit.
Nam neque tam carum confecto ætate parenti
Vna caput ſeri gnata nepotis alit,
Qui cum diuitiis vix tandem inuentus auitis
Nomen teſtatas intulit in tabulas,
Impia deriſi gentilis gaudia tollens,
Suſcitat à cano vulturium capite:
Nec tantum niueo gauiſa eſt vlla columbo
Compar, ſeu quicquid dicitur improbius,

Oſcula mordēti ſemper decerpere roſtro: A
Quamquam præcipuè multiuola eſt mulier.
Sed tu harū magnos viciſti ſolā furores,
Vt ſemel es flauo conciliata viro.
Aut nihil aut paulò cui tum concedere digna,
Lux mea ſe noſtrum contulit in gremium:
Quam circumcurſans hinc illinc ſæpe Cupido, B
Fulgebat crocina candidus in tunica.
Quæ tamen etſi vno non eſt contenta Catullo,
Rara verecundæ furta feremus heræ,
Ne nimium ſimus ſtultorū more moleſti.
Sæpe etiā Iuno maxima Cælicolūm
Coniugis in culpa flagrauit cottidiana, C
Noſcēs omniuoli plurima furta Iouis
Atqui nec diuis homines componier æquum eſt:
Ingratum tremuli tolle parentis onus.
Nec tamen illa mihi dextra deducta paterna,
Fragrātē Aſſyrio venit odore domū,
Sed furtiua dedit nigra munuſcula nocte
Ipſius ex ipſo dempta viri gremio. D
Quare illud ſatis eſt, ſi nobis id datur vnis,
Quo lapide illa diem cādidiore notet.
Hoc tibi quo potui, confectum carmine munus
Pro multis, Manli, redditur officiis,
Ne voſtrū ſcabra tangat robigine nomē
Hæc atq; illa dies, atq; alia atq; alia.
Huc addent Diui quam plurima, quæ Themis olim E
Antiquis ſolita eſt munera ferre piis.
Sitis felices & tu ſimul, & tua vita,
Et domus ipſa, in qua luſimus, & domina,
Et qui principio nobis te tradidit, à quo
Sunt primo nobis omnia nata bona,
Et longè ante omnes mihi quæ me carior ipſo eſt,
Lux mea, qua viua viuere dulce mihi eſt.

A ANTONIVS PARTHENIVS.

QVOD *mi. for. ta. op. acer.*] Mallio verſus & libros quoſdam in mœroris ſui conſolationem petenti humane reſpondet Catullus excuſans ſe quod neque conſolantia carmina ſcribere poſſit, ingēti ob fratris mortem mœrore confectus, & à Muſarum muneribus excluſus: neque libellos à ſe compoſitos, quos Mallio ad conſolationem det Veronæ haber, ſed omnes ferè Romæ reliquerat; in patriam, vbi nunc erat ad fratris exequias Cenotaphio celebrandas reuertens. Petit itaque veniam ſi vtriuſque petitionis B Mallium compotem non faciat: laudátque Mallij ſingularem erga ſe pietatem, atq; munificam liberalitatem, nullis ſæculis obliuiſcendam: quoniam cùm poëta amicam domum, amoréſq; omnes cōmunes fecerit. Rogat poſtremò Mallium, vt hoc carmine ſit contentus, viuátque feliciter cum amica, totáque familia.

QVOD *m. f.*] ordo eſt ex longo byperbaro decimi verſus: Id gratum eſt mihi quoniam me tibi amicum dicis, quod tu oppreſſus fortuna & caſu acerbo mihi mittis hoc epiſtolium lachrymis conſcriptum: vt ego ſubleuem te eiectum C ſpumantibus æquoris vndis: & à triſti mortis limine reſtituam te, quem ſancta Venus non perpetitur requieſcere in lecto cœlibe molli ſomno deſertum.

OPPRESSVS *f. & c. a.*] Mallius hic Iuliam vxorem, cuius ſuperiùs celebratum eſt epithalamion, fato defunctam immaturo deflens tanti mœroris cōſolationem à Catullo per epiſtolam quæſiuit: ſignificans ſe infortunato coniugis Iuliæ fato miſerabiliter oppreſſum miſeriæ ſolatia requirere.

D LACHRYMIS *conſc.*] ſic Mallius in epiſtola ſe lachrymis ſcripſiſſe dixerat.

EPISTOLIVM.] paruam epiſtolam: nam ab epiſtola ſit Græcum diminutiuum epiſtolion, ſicut à Philotis philotion, *μεῖραξ τὸ μειράκιον.*

TE *eiectum naufragum.*] te aduerſæ fortunæ caſibus exagitatum, allegoricè ſumptum hoc à naufragis.

A *mortis lim.*] In quo eſſe te putas ob dilectiſſimæ coniugis mortem.

SANCTA *Ve.*] Venus eſt & amor coniugalis.

DESERTVM *mol. ſom.*] quem coniugalis ſocietas præſtabat.

E LECTO *cæ.*] vxore orbaro.

NEC *ve dul.*] per hoc ſignificat Mallium muſarum ſtudioſum dolere coactum conſueta ſtudia deſeruiſſe.

PERVIGILAT *an.*] mens anxia etſi peruigilat, tamen in ſtudia literarum incumbere nequit. Iuuen.

Sed vatem egregium, cui non ſit publica vena:
Qui nil expoſitum ſoleat deducere: nec qui
Communi feriat carmen triuiale moneta:
Anxietate carens animus facit, omnis acerbi
Impatiens, cupidus ſiluarum, aptúſque bibendis
Fontibus Aonidum. —— & infrà,
Quis locus ingenio: niſi cum ſe carmine ſolo
Vexant, & dominis Cirrhæ Niſæque feruntur
Pectora veſtra. ——

P s t i s *hinc.*] ex vrbe Verona, vbi ſom.

M v n e r a *Mu.*] carmina & libros.

V a n e r i s *mu.*] i. vt Romam redeam ad communia inter nos puellarum munera : nam vt infrà dicit: Mall. cum Catu. amicam communem fecerat : ſic loquitur:

Iſque domum nobis iſque dedit dominam :
Ad quam communes exerceremus amores.

M e a *inc.*] i. ex fratris morte ſuſcepta.

O p p i c i v m *b.*] i. mei qui ſum tuus hoſpes & familiaris officium moré gerendi tuę voluntati.

Q v i s.] pro quibus.

M e r s s e.] valde immergar & vexet.

D o n a *b.*] carminum ſolatia.

V e s t i s *p.*] virilis toga pura & vnius tantum coloris erat : puerorũ autem prætexta purpuræ filis intertexta fuit.

Æ t a s.] adoleſceotia : in cuius initio virilis toga ſumebatur.

I v c v n d v m *v.*] iucundom tempus à pædagogi cuſtodia liberarum : vt Perſius :

Cùm primum pauido cuſtos mihi purpura ceſſit.

D e a.] Venus : cuius amores & luſi & ſecutus ſum.

C v r i s.] amoribus.

D v l c e m *a.*] cacozelon eſt, vt Luc.

— *Concordia diſcors.* & Horat.

Strenua nos exercet inertia. —

dulcem autem ad amatorum cupiditates: amaritiẽm verò ad amaras in amore curas dixit. Nam, vt ait Plautus, amoreſt melle & felle fœcundiſſimus, dulce guſtu dat : amarum ad ſatietatem vſque aggerit.

F r a t e r n a *m.*] de qua ſupra dictum eſt in elegia prima.

Q v a r e *quid ſcri.*] ordo eſt: Quare Malli id non eſt turpe : ſed magis miſerũ quod ſcribit eſſe turpe Catu. Veronæ eſſe: quàm hîc. Veronæ ſ. vbi quiſquis de meliore nota calefacit ſibi mẽbra cubili amoribus deſerto. Hac enim ratione Cat. Mall. Romam reuocabat, ſcribens vnumquemq. meliore coodirione virũ Veronæ noctes ſine puella exigere, ac amore ſecundo carere.

H i c.] Veronæ vbi ſum.

Q v i s q v i s *m. no.*] i. quæcunque in genos melioris oominis ac tituli ſiue conditionis : notam enim pro cooditione poſuit.

S c r i p t o r v m.] i. libellorum à me compoſitorum, quos Romæ reliqui : aut certè humanorum ſtudiorum libros intelligit, propter quos Mal. Cat. Romam reuocabat, afferens hãc ſecundam rationem. ſ. ob librorum commodam copiam qua Veron. careat, Romæ autem ſit abundaturus.

H v c.] Veronam.

N o n *ſa. inge.*] ingrato, & ruſtico, nam ingratitudo ruſticanorum hominum eſt.

V t r i v s q v a.] vnum erat carminum & librorum, alterum vt Romam rediret.

P e t e n t i.] tibi hæc duo petenti : puto tamen potiùs legendum eſſe petiti, vt ſit copia vtriuſq; petiti. i. duplicis petitionis tuæ.

V l t r o.] ſponte.

D e p e r r a m.] tibi traderem.

C o p i a.] commoditas, facultas : nam carmina nequeo facere, neq; Romam reuerti poſſum. vtrioſque incommodi cauſa eſt mihi mors fraterna: qua mihi omnis familia noſtra mihi adminiſtranda eſt.

D e æ.] muſæ, quæ teſtes eius io me meritorum eſtis.

H o c *ſtu.*] hunc Mallij erga me fauorem & pium animum.

A n v s *cb.*] carmen multa vetuſtate perdurãs. Mart. *Et quicquid volunt teſta vocatur anus.*

S e p v l t i.] i. Mallij poſteaquam ſepultus fuerit.

N e c *te. te.*] ſenſus eſt: Mallij nomen ita celebretur, vt nunquam vlla ex parte ſordeſcat. nam tranſlatio eſt à locis ad frequẽtem nominis memoriam: loca enim quæ non celebrantur, neque frequentantur araneis opplentur.

A m a t h v n t i a.] antonomaſion Veneris ab Amathunte Cypri vrbe, de qua ſuperiùs dictum eſt. Duplex autem dicitur à Catullo, cui duplicis amoris curã iniecerat: aut certè duplex i. fallax. nam fallacem hominem duplicem appellare ſolemus. vt Cicero in officiorum III. *Hoc autem celandi genus quale ſit, cuius hominis, quis non videt? certe nõ aperti: non ſimplicis, non ingenui.* duplex autem Venus, quia dulce promittens, amarum ingerit.

C o r r v e r i t.] inoerterit, præcipitauerit.

A r d e r e m.] amore flagrarem.

T r i n a c r i a *ru.*] Æthna Siciliæ mons perpetuo flagrans incendio.

L y m p h a *Malia.*] à Theſſaliæ loco, quam vrbem puto: vnde arbitror dictum Malliacum ſinum, & item Mallienſes populos, quos Strabo Thermopylis vicinos ſcribit. Mallienſes autem Thucydides tris io partes diſtriboit. ſ. Paralios, Hieres, & Thraclunios. ſcribit item Mylas locum Meſſaniorum, vnde & Myllienſes dici poſſe puto. Mallia igitur pro Mallienſi accipiatur.

I n *Oeth. Thermo.*) Thermopylæ mõtanus tractus ad Theſſaliæ fines longitudine ſua magnas multáſque Græcarum regionum partes attingens ad Oetham ſaltum Theſſaliæ ac Doridi cõterminum vſque protenſus: cuius tranſitum pylas. i. portas & anguſtias vocant atq; Thermopylas ſunt enim ibi prope Thermæ. i. calidæ aquæ, magno in honore veluti Herculi conſecratæ. Ipſe autem mons Oetha ab Oriente ac Thermopylis in Occidentem vſque in ſinum Ambracium exteoditur : ideò Thermopylas Oetæas appellat Catullus.

M o e s t a *nec aſ.*] hic locus apud omoes ferè codices depraoatus eſt : nam in aliquibus legitur, Mœſtáque aſſidio. in aliis verò legitur, Mœſta. n. aſſiduo. ſed vtrumque vitioſum eſt ſyllabis repugnantibus, legatur potiùs :

Mœſta nec aſſiduo tabeſcere lumina fletu
Ceſſarent, triſtiq; imbre madere genæ.

per hunc aſſiduum mœrorem ingeſqoe lachrymas ingentem ſui animi ærumnam expreſſit, vt maximum Mallij Catullum à miſeria leuantis officium ac ſingulare meritum oſtenderet.

Q v a l i s *in aeri.*] apta poëtici diſcurſus ſimilitudo ad largum lachrymarum fluxum demonſtrandum.

Vertice.] ſummitare. Quid proptiè ſi- A
gnificet vertex legiro apud Quintilianum libro octauo.

Iter.] pro media via;

Æstvs *hulcat agros.*] ſcindit ſiccitate terra nimius ſolis fetuor. Virg.

——ſcindit camos æſtifer arua.

Ac ve.] elegans alterius poëtici diſcurſus ſimilitudo & ornatus ad ſequeotia Mallij erga poëtam iucundiſſima officis demonſtranda.

Nigro.] procelloſo, tempeſtuoſo, oubiloſo. Horat.

——nigris æquora ventis
Emirabitur inſolens.——

Pollvcis *& Caſt.*] Geminorum ſigum B
nantis præſtare felicem nauigatiooem credidit vetuſtas. Horatius,

Gratum Tyndaridæ ſidus ab infimis
Quaſſas eripiunt æquoribus rates.

Naſo in Faſtis:

Vtile ſollicitæ ſidus vtrumque rati.

Martialis,

Et gratum nautis ſidus fulgere Laconum.

Flaccus in Argonautis,

——lumēque innoxia fundit
Purpureum: miſeris olim implorabile nautis.

Diodorus autem Siculus lib. v. cur Gemini na-
uigantibus fauere putentur, hanc affert hiſto- C
riam: *Argonautis inter quos erant Caſtor & Pollux nauigantibus coorta quàm ingenti tempeſtate cæteris ſalutem deſperantibus, ſolum Orphea tradunt religionis peritum vota pro ſalute Diis Samothracibus feciſſe, extemplóque tempeſtate ſedata cùm duo aſtra ſupra Pollucis & Caſtoris capita cecidiſſent, omnes eo miraculo ſtupentes, credidiſſe Deorum prouidentia ſe à periculis exemptos: quo facto contigit, vt quos poſtmodum maris agitaret tempeſtas Samothracibus vota pro ſalute facerent, aſtráque apparentia ad Caſtorem & Pollucem referrent.*

Is *clau.*] quæ fuerint Mallij erga ſe auxilia D
oſtendit.

Campvm.] agrum meum, qui fuerat ſatis exiguus dilatauit, & extendit.

Dominam.] Clodiam amicam, quam Leſbiam poëta nuocupauit, & dominam amātium more appellauit.

Commvnes.] mihi & ipſi Mallio.

Qvo.] ad domum & dominam: ſiue ad quos communes amores. & eſt ſenſus: Ad quos amores, ſiue ad quam dominam Diua Venus mihi fauens attulit felix auſpicium molli aditu.

Proe *mol.*] felici acceſſu. ſic ſupra in Epithalamio, E

O cubile quot omnibus
Candido pede lectulis:
Quæ tuo veniunt hero.

Mea.] mihi fauens, vt Terent.

O noſter Chreme.

Trito.] ipſo Veneri frequentato.

Argvta *ſo.*] breui & arcta crepida, ſiue calceo. Solea pro calceo Perſius,

Solea puer obiurgabere rubra.

Solea item inter planos piſces à Plinio nominatur, & materia robuſta ſuper quam paries craticius extruitur.

Conivgia *vt quond.*] comparatio hæc per excurſum poëticum ſumpta eſt ad feruentes & ſplendidos in Catullum amores oſtendendos. talis enim fuit Catulli domina accedente Venere: qualis fuiſſe dicitur Laodamia viri Proteſilai domum ingrediens. Laodamiæ duæ fuiſſe inueniuntur, altera filia Acaſti Phylace, & Proteſilai vxor: tanto viri amore flagrans, vt illum ad Troiana bella tendentem ſequi voluerit: ſed viri hortatu in patria remanſit inuita. altera ab Homero ſcribitur Bellerophontis filia, quæ à Ioue compreſſa Sarpedonem genuit.

Protesilaæam.] Proteſilaus Iphicli filius fuit, vt Homerus in ſecundo Iliados ſcribit. Is cum fratre Podarce ad Troiam LX. nauibus profectus, ac ex omnibus priùs in Troianum littus naui egreſſus ab Hectore interemptus eſt: Ouidius:

——& Hectorea primus fataliter haſta
Proteſilae cadis.——

Accepta *& fru.*] ſenſus & ordo eſt: Laodamia venit ad Proteſilaæam domum, cum hoſtia pro Proteſilao vota fruſtra accepta Diis ac minimè grata nondum placaſſet deos, qui non victimis, ſed Proteſilai morte placandi erant, quoniam dij cœleſtes decreuerant Proteſilaum ex Græcis primum perimendum ad Troiam: aliter legitur incepta hoſtia, quæ lectio mihi magis placet. vt ſit ſenſus: Cùm Proteſilaus iam hoſtia fieri inceptus, & diis deſtinatus in mortem, fruſtrà & ſine vtilitate ſua nondum periiſſet, ac fruſtrà nondum ſanguine ſuo deorum decreto ſatisfeciſſet, fruſtrà nondum placaſſet, quoniam paulo poſt omnino erat placaturus ad Troiam pereundo. Et ſic fatalis neceſſitatis vim immutabilem oſtendit.

Incepta *ho.*] Proteſilaus iam ad mortem deſtinatus. & eſt nominatiui caſus, cuius vltimam licenter produxit conſonantium ſequentium ratione. vt Iuuen.

Occulta ſpolia & plures de pace triumphos.

Nihil *mihi tam valde placeat.*] his octo ſequentibus verſibus Catulli continetur optatio de votis ab amica ſiue vxore pro viro ſuſcipiendis: & erit talis ordo: O Rhamnuſia virgo nil, id eſt, nullum votum mihi tantum valde placeat quod ſuſcipiatur, & voueatur inuitis heris, id eſt deis, quantum docta. & monita eſt Laodamia viro extincto, quod ara deorum ieiuna & ſicca deſiderat pium & ſacratum cruorem.

Nil.] nullum votum.

Svsoipiatvr.] concipiatur, voueatur.

Heris.] diis rerum omnium dominis.

Invitis.] aduerſantibus.

Desideret.] ſubauditur quod, vt ſit quod deſideret & poſcat.

Pivm.] ſacratum ex victima.

Ieivna.] ſicca: diu nullius victimis intincta.

Coacta.] ſ. fati neceſſitate.

Dimittetvr.] amittetur.

Novvm.] iuuenile: aut ouper ſibi iunctum nuptiis.

PETIS *hinc.*] ex vrbe Verona, vbi ſum.
MVNERA *Mu.*] carmina & libros.
VENERIS *mu.*] i. vt Romam redeam ad
communia inter nos puellarum munera: nam
vt infrà dicit: Mall. cum Catu. amicam commu-
nem fecerat: ſic loquitur:

Iſque domum nobis iſque dedit dominam:
Ad quam communes exerceremus amores.

MEA *inc.*] i. ex fratris morte ſuſcepta.
OFFICIVM *b.*] i. mei qui ſum tuus hoſpes &
familiaris officium moré gerendi tuę voluntati.
QVIS.] pro quibus.
MERSER.] valde immergar & vexer.
DONA *b.*] carminum ſolatia.
VESTIS *p.*] virilis toga pura & vnius tan-
tum coloris erat: puerorũ autem prætexta pur-
puræ filis intertexta fuit.
ÆTAS.] adoleſcentia: in cuius initio virilis
toga ſumebatur.
IVCVNDVM *v.*] iucundum tempus à pæda-
gogi cuſtodia liberatom: vt Perſius:

Cùm primum pauido cuſtos mihi purpura ceſſit.

DEA.] Venus: cuius amores & luſi & ſecu-
tus ſum.
CVRIS.] amoribus.
DVLCEM *a.*] cacozelon eſt, vt Luc.

—— *Concordia diſcors.* & Horat.
Strenua nos exercet inertia. ——

dulcem autem ad amatorum cupiditates: amari-
tiẽm verò ad amaras in amore curas dixit. Nam,
vt ait Plautus, amoreſt melle & felle fœcundiſ-
ſimus, dulce guſtu dat: amarum ad ſatietatem
vſque aggerit.
FRATERNAM *m.*] de qua ſupra dictum eſt in
elegia prima.
QVARE *quid ſcri.*] ordo eſt: Quare Malli
id non eſt turpe: ſed magis miſerũ quod ſcribit
eſſe turpe Catu. Veronæ eſſe: quàm hîc. Veronæ
ſ. vbi quiſquis de meliore nota calefacit ſibi mẽ-
bra cubili amoribus deſerto. Hac enim ratione
Cat. Mall. Romam reuocabat, ſcribens vnum-
quemq. meliore conditione virũ Veronæ noctes
ſine puella exigere, ac amore ſecundo carere.
HIC.] Veronæ vbi ſum.
QVISQVIS *m. no.*] i. quæcunque in genus
melioris nominis ac tituli ſiue conditionis: no-
tam enim pro conditione poſuit.
SCRIPTORVM.] i. libellorum à me com-
poſitorum, quos Romæ reliqui: aut certè hu-
manorum ſtudiorum libros intelligit, propter
quos Mal. Cat. Romam reuocabat, afferens hãc
ſecundam rationem. ſ. ob librorum commodam
copiam qua Veron. careat, Romæ autem ſit a-
bundaturus.
HVC.] Veronam.
NON *ſa. inge.*] ingrato, & ruſtico, nam ingra-
titudo ruſticanorum hominum eſt.
VTRIVSQVE.] vnum erat carminum & li-
brorum, alterum vt Romam rediret.
PETENTI.] tibi hæc duo petenti: puto ta-
men potiùs legendum eſſe petiti, vt ſit copia v-
triuſq; petiti, i. duplicis petitionis tuæ.
VLTRO.] ſponte.
DEFERREM.] tibi traderem.
COPIA.] commoditas, facultas: nam car-

A mina nequeo facere, neq; Romam reuerti poſ-
ſum. vtriuſque incommodi cauſa eſt mihi mors
fraterna: qua mihi omnis familia noſtra mihi ad-
miniſtranda eſt.
DEÆ.] muſæ, quæ teſtes eius in me merito-
rum eſtis.
HOC *ſtu.*] hunc Mallij erga me fauorem &
pium animum.
ANVS *ch.*] carmen multa vetuſtate perdurãs.
Mart. *Et quicquid voluit teſta vocatur anus.*
SEPVLTI.] i. Mallij poſteaquam ſepultus
fuerit.
NEC *se. se.*] ſenſus eſt: Mallij nomen ita cele-
bretur, vt nunquam vlla ex parte ſordeſcat. nam
B tranſlatio eſt à locis ad frequẽtem nominis me-
moriam: loca enim quæ non celebrantur, neque
frequentantur araneis opplentur.
AMATHVNTIA.] antonomaſion Veneris
ab Amathunte Cypri vrbe, de qua ſuperiùs di-
ctum eſt. Duplex autem dicitur à Catullo, cui
duplicis amoris curã iniecerat: aut certè duplex
i. fallax. nam fallacem hominem duplicem ap-
pellare ſolemus. vt Cicero in officiorum III.
*Hoc autem celandi genus quale ſit, cuius hominis, quis
non videt? certe nõ aperti: non ſimplicis, non ingenui.* du-
plex autem Venus, quia dulce promittens, ama-
rum ingerit.
C CORRVERIT.] inuerterit, præcipitauerit.
ARDEREM.] amore flagrarem.
TRINACRIAM.] Æthna Siciliæ mons per-
petuo flagrans incendio.
LYMPHA *Malia.*] à Theſſaliæ loco, quam
vrbem puto: vnde arbitror dictum Malliacum
ſinum, & item Mallienſes populos, quos Strabo
Thermopylis vicinos ſcribit. Mallienſes aotem
Thucydides tris in partes diſtribuit. ſ. Paralios,
Hieres, & Thrachinios. ſcribit item Mylas lo-
cum Meſſaniorum, vnde & Myllienſes dici poſ-
ſe puto. Mallia igitur pro Mallienſi accipiatur.
IN *Oeth. Thermo.*) Thermopylæ mõtanus tra-
D ctus ad Theſſaliæ fines longitudine ſua magnas
multáſque Græcarum regionum partes attin-
gens ad Oetham ſaltum Theſſaliæ ac Doridi cõ-
terminum vſque protenſus: cuius tranſitum py-
las, i. portas & anguſtias vocant atq; Thermopy-
las ſunt enim ibi prope Thermæ, i. calidæ aquæ,
magno in honore veluti Herculi conſecratæ. Ip-
ſe autem mons Oetha ab Oriente ac Thermo-
pylis in Occidentem vſque in ſinum Ambra-
cium extenditur: ideò Thermopylas Oetæas
appellat Catullus.
MOESTA *nec aſ.*] hic locus apud omnes ferè
codices deprauatus eſt: nam in aliquibus legi-
E tur, Mœſtáque aſſidio. in aliis verò legitur, Mœ-
ſta. n. aſſiduo. ſed vtrumque vitioſum eſt ſyllabis
repugnantibus. legatur potiùs:

Mœſta nec aſſiduo tabeſcere lumina fletu
Ceſſarent, triſtiq́; imbre madere genæ.

per hunc aſſiduum mœrorem ingeſque lachry-
mas ingentem ſui animi ærumnam expreſſit, vt
maximum Mallij Catullum à miſeria leuantis
officium ac ſingulare meritum oſtenderet.
QVALIS *in aery.*] apta poëtici diſcurſus ſi-
militudo ad largum lachrymarum fluxum de-
monſtrandum.

VERTICE.] ſummitate. Quid propriè ſignificet vertex legito apud Quintilianum libro octauo.

ITER.] pro media via.

ÆSTVS *bulcat agros.*] ſcindit ſiccitate terra nimius ſolis feruor. Virg.

——ſcindit canis æſtifer arua.

AC *ve.*] elegans alterius poëtici diſcurſus ſimilitudo & ornatus ad ſeqoentia Mallij erga poëtam iucundiſſima officia demonſtranda.

NIGRO.] procelloſo, tempeſtuoſo, uubiloſo. Horat.

——nigris æquora ventis
Emirabitur inſolens.——

POLLVCIS *& Caſt.*] Geminotum ſignum nautis præſtare felicem nauigationem credidir vetuſtas. Horatius,

Gratum Tyndaridæ ſidus ab infimis
Quaſſas eripiunt æquoribus rates.

Naſo in Faſtis:

Vtile ſollicitæ ſidus vtrumque rati.

Martialis,

Et gratum nautis ſidus fulgere Laconum.

Flaccus in Argonautis,

——luménque innoxia fundit
Purpureum: miſeris olim implorabile nautis.

Diodorus autem Siculus lib. v. cur Gemini nauigantibus fauere putentur, hanc affert hiſtoriam: *Argonautis inter quos erant Caſtor & Pollux nauigantibus coorta quàm ingenti tempeſtate cæteris ſalutem deſperantibus, ſolum Orphea tradunt religione peritum vota pro ſalute Dijs Samothracibus feciſſe, extemplóque tempeſtate ſedata cùm duo aſtra ſupra Pollucis & Caſtoris capita cecidiſſent, omnes eo miraculo ſtupentes, crediddiſſe Deorum prouidentia ſe à periculis exemptos: quo facto contigit, vt quos poſtmodum maris agitaret tempeſtas Samothracibus vota pro ſalute facerent, aſtráque apparentia ad Caſtorem & Pollucem referrent.*

IS *clau.*] quæ fuerint Mallij erga ſe auxilia oſtendit.

CAMPVM.] agrum meum, qui fuerat ſatis exiguus dilatauit, & extendit.

DOMINAM.] Clodiam amicam, quam Leſbiam poëta nuncupauit, & dominam amãtium more appellaoit.

COMMVNES.] mihi & ipſi Mallio.

QVO.] ad domum & dominam: ſiue ad quos communes amores. & eſt ſenſos: Ad qoos amores, ſiue ad quam dominam Diua Venus mihi fauens attulit felix auſpicium molli aditu.

PEDE *mol.*] felici acceſſu. ſic ſupra in Epithalamio,

O cubile quot omnibus
Candido pede lectulis:
Quæ tuo veniunt hero.

MEA.] mihi fauens, vt Terent.

O noſter Chreme.

TRITO.] ipſo Veneri frequentato.

ARGVTA *ſo.*] breui & arcta crepida, ſiue calceo. Solea pro calceo Perſius,

Solea puer obiurgabere rubra.

Solea item inter planos piſces à Plinio nominatur, & materia robuſta ſuper quam paries craticius extruitur.

CONIVGIS *vt quond.*] comparatio hæc per excurſum poëticum ſumpta eſt ad feruentes & ſplendidos in Catullom amores oſtendendos. talis enim fuit Catulli dooiina accedente Venere: qualis fuiſſe dicitur Laodamia viri Proteſilai domum ingredieos. Laodamiæ duæ fuiſſe inueniuntur, altera filia Acaſti Phylace, & Proteſilai vxor: tanto viri amore flagrans, vt illum ad Troiana bella rendentem ſequi voluerit: ſed viri hortatu in patria remanſit inuita. altera ab Homero ſcribitur Bellerophontis filia, quæ à Ioue compreſſa Sarpedonem genuit.

PROTESILAÆAM.] Proteſilaus Iphicli filius fuit, vt Homerus in ſecundo Iliados ſeribit. Is cum fratre Podarce ad Troiam LX. nauibus profectus, ac ex omnibus priùs in Troianum littus naui egreſſus ab Hectore interemptus eſt: Ouidius:

——& Hectorea primus fataliter haſta
Proteſilae cadis.——

ACCEPTA *& fru.*] ſenſus & ordo eſt: Laodamia venir ad Proteſilaæam domom, cum hoſtia pro Proteſilao vota fruſtra accepta Diis ac minimè grata nondum placaſſet deos, qui non victima, ſed Proteſilai morte placandi erant, quoniam dij cœleſtes decreuerant Proteſilaom ex Græcis primum perimendum ad Troiam: aliter legitur incepta hoſtia, quæ lectio mihi magis placet. vt ſit ſenſus: Cùm Proteſilaus iam hoſtia fieri inceptus, & diis deſtinatus in mortem, fruſtrà & ſine vtilitate ſua nondum periiſſet, ac fruſtrà oondum ſanguine ſuo deorum decreto ſatisfeciſſet, fruſtrà oondum placaſſet, quoniam paulo poſt omnino erat placaturus ad Troiam pereundo. Et ſic fatalis oeceſſitatis vim immutabilem oſtendit.

INCEPTA *ho.*] Proteſilaus iam ad mortem deſtinatus. & eſt oominatiui caſus, cuius vltimam licenter produxit conſonantium ſequentium ratione. vt Iuoen.

Occulta ſpolia & plures de pace triumphos.

NIHIL *mihi tam valde placeat.*] his octo ſequentibus verſibus Catulli continetur optatio de votis ab amica ſiue vxore pro viro ſuſcipiendis: & erit talis ordo: O Rhamnuſia virgo nil, id eſt, nullum votum mihi tantum valde placeat quod ſuſcipiatur, & vooeatur inuitis heris, id eſt deis, quantum docta. & monita eſt Laodamia viro extincto, quod ara deorum ieiuna & ſicca deſiderat pium & ſacratum cruorem.

NIL.] nullum votum.

SVSCIPIATVR.] concipiatur, voueatur.

HERIS.] diis rerum omnium dominis.

INVITIS.] aduerſantibus.

DESIDERET.] ſubauditur quod, vt ſit quod deſideret & poſcat.

PIVM.] ſacratum ex victima.

IEIVNA.] ſicca: diu nullius victimis intincta.

COACTA.] ſ. fati neceſſitate.

DIMITTETVR.] amittetur.

NOVVM.] iuuenile: aut nuper ſibi iunctum nuptiis.

COLLVM.] candidam viri ceruicem: quam A vxor iucundiſſimè amplectitur. Virg.

Ter conatus ibi collo dare bracchia circum.

Tibullus,

Huc candentes humero ſuppone lacertos.

& alibi,

Poſt etiam collo ſe implicuiſſe velit.

VENIENS.] ſequens annus.

AVIDVMA.] inſatiabile Laodamiæ amorem erga maritum, quo ſe carere poſſe numquam crediderat.

POSSET v.a.v.s.] quod nunquam potuiſſet credere ſe poſſe, poſteà viuere ſine Proteſilao: B qood tamen poſſe fieri docuerunt eam anni, qui viri mortem ſecuti, quibus paulatim aſſuefacta eſt carere marito.

QVOD.] ſcilicet illã carere poſſe viro. Nam Parcæ vitam Laodamiæ poſt viri mortem producturæ ſciebant, ſi Proteſilaus ad Troiam iret, Laodamiam ſioe viro victuram.

TROIA *nefas c.*] Catulli aduerſus Troiam feruens declamatio atque inuectio.

NEFAS.] nefandum funus.

ASIÆ.] boc quantum ad Troianos dixit, quoniam tota ferè Aſia Troianis attulit auxiliũ, nam & Teutamus rex Aſſyriorum penes quos C totius Aſiæ fuit ea tempeſtate principatus, Priamo ſibi ſubdito Memoonem Tithonem filium cum decem millibus Æthiopum, totidémque Aſianis cum ducentis curribus in auxilium miſit.

EVROPÆ.] cuius magna pars Græcis contra Troiaoos cooſpirauit.

VIRTVTVM.] aut fortitudiois omnis, quæ propriè dicitur virtus. aut omnium virtutum quæ in bominibus ſunt: nam in illis bellis ſingularia omnium virtutum exempla fuerunt.

ACERBA *ci.*] aſper & acerbus rogus: cinis D autem apud antiquos & maſculino & fœminino genere prolatus fuit, quod diligentet animaduertit Priſc.

QVÆVE *& id noſtro.*] ratio & cauſa cur in Troiam inuehatur.

QVÆ *nunc tam longe.*] ordo eſt: Quem compoſitum tam longè oon inter ſepulcra nota, oec compoſitum prope cognatos cineres, ſed ſepultum in Troia infelice, aliena terra detinet à noſtro ſolo.

NOTA.] oobis cognita.

COGNATOS *cineres.*] cognatorum reliquias. E

PENETRALES *deos.*] patrios deos, ſuóſque oepotes.

QVO *caſu.*] quo infortuoio belli Troiani.

TANTO *te abſorbens vertice amoris.*] epiphooema eſt ad præcedentis coniugij altitudinem & felicitatem oſtendendam, ſeo confirmandam prolatum.

TANTO *ver. amoris.*] tanta coniugalis amoris altitudine.

IN *abruptum barathrum.*] io profundam miſeriarum voraginem.

QVALE *ferunt Graij.*] ſimilitudo ad barathri profunditatem oſtẽdendam. ordo eſt: Quale ſolum pingue Graij ferunt ſiccari emulſa palude.

PENAVM *propter amœnum.*] io omnibus, qoos adhuc legerim Cat. codicibus, vno meo & eodem peruetuſto excepto, hunc locum corruptiſſimum & portentis ſimillimum inueni: nam io quibuſdam legitur prope Cyllenium, in alijs verò prope Cylleneum, quæ lectio quam vitioſiſſima ſit duæ ſyllabæ io vtroque vocabulo priores contra ratiooem poſitæ, & vna ſuperabundans apertiſſimè indicat: ſed quis oon putaret Catullum poëtam phreneticorum verbis ſimilia fuiſſe locutum? ſi tam imprudenter legatur Peneum Cylleneum, tanquam Peneus Theſſaliæ amœniſſimus amnis prope Cyllenem Arcadiæ mõtem labatur. Liberemus igitur, ſi poſſomus, Catullum elegantiſſimum atque prudentem poëtam ab indigniſſima tanti furoris infamia, cùm eius veriſſima lectio ſit: Peneum propter amœnum, quem amœnum rectè à Catullo noſtro appellatum planiſſimè docent hæc Plinij præſcripta: *Flumina Theſſaliæ Apidanus, Phœnyx, Enipheus, Onuchonus, & ante cunctos claritate Peneus ortus iuxta Gomphos, interque Oſſam & Olympum nemoroſa conualle defluens, quingentis ſtadiis, dimidio eius ſpatio nauigabilis. In eo curſu Tempe vocãtur quinque millium paſſuum longitudine, & fermè ſex latitudine vltra hominũ viſum attollentibus ſe dextra, læuáque leniter conuexis iugis. Intus ſua luce viridante allabitur Peneus viridis calculo, amœnus circum ripas gramine, canorus auium concentu.* Hercules (vt Diodorus Siculus ſcribit) à locis quæ Tempe vocantur, vbi latè ſtagnabat io campis aqua: ducta foſſa aquam deduxit Theſſaliæ, circa Peneum fluuium campos fertiles præbẽs; Theſſalia circundata Penei fluuij aquas exitum nullum concedens ſub perpetuis paludibus magna ex parte latebat. Hercules autem Oſſam ab Olympo diſcludens aquis exitum patefecit. Lucan.

Hos inter montes media qua valle premuntur,
Perpetuis quondam latuere paludibus agri:
Lumina dum campi retinent nec peruia Tempe
Dant aditus pelago: ſtagnumq́; implentibus vnũ
Creſcere curſus erat, poſtquam diſceſſit Olympo
Herculea grauis Oſſa manu: ſubitaq́; ruinam
Senſit aqua Nereus.——

Strabo autem aſſerit terræ mootibus factis abrupta eſſe: quæ ounc vocantur Tempe, & ab Olympo abſciſſam Oſſam, & hac Peneum effluxiſſe in mare.

FALSIPARENS.] Hercules Amphytrionis falſi & oon veri patris filius putatiuus.

STYMPHALIA *monſtra.*] Euriſtheus rex Argiuorum Iunonis impulſu ioter alia ſtipendia imperauit Herculi, vt obſcœnas aues in Stymphali Arcadiæ palude morantes, quæ circum vicina loca infeſtabant, aut perimeret, aut fugaret. hoc negocium, arduúmq; laborem impoſitum ſibi arte ingenióq; facile perfecit. Nam (vt Diodorus ſcribit) has aues innumera multitudine finitimatum regionum fructus vaſtantes, quia vi ſuperari ob infinitum oumerum non poterant, ingenio ſuſtulit. Tabulam enim æream parauit, quæ repercuſſa ingenti ſonitu volucres timore in fugam compulit longioquam. Catullus autem poëtis aſſentiens aues ſagittis fugatas dixit. Nam Strabo ait poëtas ſcripſiſſe ſagittis

& tympano has aues ab Hercule fuiſſe fugatas. Stymphalis autem eſt palus Arcadiæ, in qua (vt ſcribit Plin.) muſculi aquatici naſcuntur. Stymphalium verò oppidum, & Stymphalus fluuius, ex quo & Stymphalide lacu naſcitur Eraſinus fluuius Argiuorum agros percurrens.

PERCVLIT.] percuſſit, vexauit.

DETERIORIS *he.*] Euryſthei regis iuſſu qui deterior, & Herculeis virtutibus minor erat.

PLVRIBVS *vt cæli.*] id eſt mirabilibus ſuarum virtutum experimẽtis perfunctus deorum numerum augeret, ac ſuorum laborum mercedem, Hebes coniugium acciperet.

SED *tuus altus amor.*] comparationes atque multas ſimilitudines inducit ad profundũ Laodamiæ amorem augendum.

TVVS *amor.*] ô Laodamia.

BARATHRO.] profundo Ioles amore. Barathrum eſt immenſa profunditas aſpicientium oculos caligans.

QVI *diuum dominum ferre iugum docuit.*] Herculis inſanos in Iolen Euryti filiam amores tangit. Hercules omnibus certaminibus abſolutis Megaram vxorem Iolao tradidit, & ad prolem procreandam alteram vxorem minimè ſuſpectam quærens, Iolen Euryti Oechaliæ regis filiam petit: ille Megaræ repulſam veritus ſe ſuper eo matrimonio conſulturum reſpondit: Hercules fruſtratus ſponſa, iniuriáque motus Euryti abegit equos, Iphitúmque filium eius equos inquirentem Tirynthia ex turri præcipitauit: ac tandem ſequentibus annis poſt Aſtydamen Ormenij regis ſtupratam in Oechaliam contra Euryti filios ob Iolen ſibi in vxorem denegatam exercitum duxit, ac vrbe capta Euryti filios Toxeum Molionem, Pythium interemit, Iolénque abduxit. Ferunt autem poëtæ tanto Ioles amore Herculem flagraſſe, vt in eius gratiam lanam & penſa deduxerit, leoníſque ſpolium, cæteróſque viriles cultus acceptis muliebribus cum Iole commutauerit, vt apud Ouidium in Heroidibus Herculi Deianira plenius exprobrat.

NAM *neque tam carum.*] alia comparatio, & ſenſus eſt: Nec tam carum nepotem filia parentibus gignit in magnę hæreditatis ſucceſſionem, quàm carus & iucundus fuit Proteſilao Laodamiæ amor.

TAM *carum.*] caput ſcilicet, quàm carus fuit Proteſilao amor Laodamiæ viri domum ingredientis.

NATA.] filia.

CONFECTO *ætate.*] ætate grauato.

SERI.] tardè geniti. cùm iam parens decrepitus ex filia nepotes deſperaret.

GENTILIS.] cognati, aut affinis ſperãtis hæreditatem iure ſucceſſionis. Gentiles enim ſenis hæreditatem ſperabant, quoniam eius vnica filia vniuerſæ hæreditatis ſubſtantiam conſequi iure non poterat: nam ea lex erat cuius Liuius meminit. *Gentilis dicitur ex eodem genere ortus, & is qui ſimili nomine appellatur, vt ait Cyntius. Gentiles mihi ſunt qui meo nomine appellantur.* hæc Feſti eſt diffinitio.

DERISI.] decepti: ac vanè ſperantis hæreditatem, cùm poſteà ſit præter ſpem genitus nepos.

TOLLENS.] remouens, expellens, excludens.

SVSCITAT *à cano vulturium capite.*] id eſt cùm præter ſpem propinqui captatoris nepos ſit genitus hæres in diuitias aui ſuccedens, & captatorem excitans abigit à ſenis diuitiis, quibus inhiabat. eſt autem elegans metaphora à vulturibus & cadauere ad captatores alienæ hæreditati vehementer inhiantes. Sic Horatius captatorem appellauit coruum.

Scriba ex quinque viro coruum deludet hiantem,
Captatórque dabit riſum Naſica Corano.

SVSCITAT *à cano capite.*] abigit ſenis cadauere ac morte, cui inhiabat ante nepotis ortum: in aliis libris corruptè legitur, Suſcitat & cano capitis: ſed ſi quis diligentius proſpiciet, inueniet copulam in ſenſu non admitti, & legendum eſſe, A cano capite.

VVLTVRIVM.] captatorem hæredipetam. dicitur hic vultur, & vulturius, & vulturis. Catullus alibi,

Lingua èxerta auido ſit data vulturio.

Ennius:

Vulturis in ſiluis miſerum mandebat homonem.

VLLA *compar.*] vlla columba columbo ſuo pari ſocietate coniuncta.

SEV *quicquid improbius.*] aut ſi eſt aliud animalium par improbius & libidinoſius columbis.

OSCVLA *mordenti.*] ſic Martialis,

Oſcula me capiunt blandas imitata columbas.

MVLIER.] pro fœmina poſuit nouè: cùm mulier propriè de genere humano tantum dicatur. Sic & Virg. virum pro hirco & caprarum marito dixit,

Vir gregis ipſe caper deerrauerat. ——

& Horat. vxores de capris dixit:

Quærunt latentes & thymo deuiæ
Olentis vxores mariti.

MVLTIVOLA.] multùm volans. aut multæ. i. multiplicis & mutabilis voluntatis, & cupidinis inſtabilis.

SED *tu.*] ô Laodamia. nunc omnes ſuperiores comparationes atque ſimilitudines ad propoſitum applicat.

HORVM.] columborum, Herculis & cæterorum.

FVRORAS.] amores. Virgilius,

Seu quiſquis furor. ——

VIRO *flauo.*] Proteſilao. flauum pro candido & albicanti poſuit. vt Virg.

Flaua Ceres alto nequicquam ſpectat Olympo.

Proteſilaus fuit corpore candido, vultu honeſto, velox, confidens, temerarius, vt Dares ſcribit.

AVT *nihil aut paulò.*] ſatis commodè tranſit ad amicæ ſuæ ſibi à Mallio datæ mentionem, & æquiparationem.

LVX *mea.*] amica mea Ipſithilla vel Leſbia quam ſibi oculis cariorem infra confitetur.

LVX.] vita: ſiue oculi lumen. lux pro vita ſuperiùs.

Nobis cùm ſemel occidit breuis lux.

Nox eſt omnibus vna dormienda.

TV.] ô Laodamia.

CVI.] meæ luci.

QVAM *circ.*] Cupidinis cum puella conſuetudinem illius venuſtatem egregiẽ demonſtrat.

CROCINA.] croceus habitus Cupidini attribuitur, & crocinus forma Græca eſt *κρόκινος*, Latinè facit croceus.

RARA *verecundæ furta feremus heræ.*] i. & ſi interdum ſolo me Cat. non eſt contenta: rarò tamen cum aliis mœchis furta committet.

FVRTA.] ſtupra, ſiue adulteria.

HERÆ.] amicæ quæ mihi hera eſt.

VERECVNDÆ.] declamatoria ratio, cur rarò cum aliis viris ſit peccatura: quoniam ſcilicet eſt verecunda.

FEREMVS.] tolerabo, permittam ne ſim nimis moleſtus ei nunquam concedens Venerei appetitus commutationem, quam etiam concedendam Iunonis exemplo probat.

QVOTTIDIANA *cul.*] quottidianis adulteriis & ſtupris.

FVRTA.] furtiuos coitus.

OMNIVOLI.] omnia volentis, aut per omnia optata ſua volantis: vt ſupra multiuolam mulierem dixit.

COMPONIER.] comparari. vt

Sic paruis componere magna ſolebam.

INGRATVM *tre. ſol. pa. onus.*] ſenſus eſt, Cùm non ſit æquum homines diuis comparare, noli te onerare tanta deorum inuidia quanta ſe onerant curioſi parẽtes filias ſuas deabus nimis impensè conferentes.

TOLLE.] remoue: abiice.

ONVS.] oneroſum atque odioſum laborem.

INGRATVM.] diis moleſtum.

PARENTIS *tre.*] patris decrepiti.

ILLA,] mea Leſbia à Mallio mihi data.

NEC *pa. de. mihi dedu.*] à patre ſuo mihi non nupſit: nam in nuptiis mos ſemper fuit, vt pater filiam ſponſo ſuo manu ductam dederet.

DOMVM] ſ. meam: vt aliæ nuptæ ſolent ſuorum ſponſorum domum accedere.

FRAGRANTEM *Aſſy. odo.*] diebus nuptialibus ſponſi domus ſuauiſſimis odoribus inſpargebatur.

ODORE.] amomum in Aſſyrio naſcitur: à Virgilio Aſſyrium appellatum, & ſuperius à Catullo dicitur Aſſyrium oliuum:

— Aſſyrio flagrans oliuo.

vbi ſatis multa de vnguentis ex Plinij præſcripto dicta ſunt. Poſſumus tamen non abſurdè intelligere opobalſamon, myrobalanon, ſtyracem, malobathron, aliáque huiuſmodi odoramenta, quæ non minus in Syria, quam in aliis locis gignuntur, vt latiſſimè legitur apud Plini. lib. XIII. & XXI.

FVRTIVA.] manu occulta, & clandeſtina adulteria.

EX *ipſo dempta viri gremio.*] à viri ſurgens amplexu mihi afferebat Veneris munera.

QVARE *illud ſatis eſt.*] concludit ſatis ſibi eſſe, ſi à Leſbia benigniſſimum accipit coitum inter vitę felicitates lapillo albo notãdum, quã-

A uis & aliis viris interdum, ſed rarò non neget.

NOBIS *vnus.*] mihi & tibi Malli.

ID.] venereum munus.

LAPIDE *candidiore.*] antiquis ex Thracum inſtituto mos fuit dies lætos albis calculis, infelices nigris quotidiana notatione ſignare. eo modo totum annum computantes candidis notatos inter vitæ ſeriem recenſebant: nigris autem ſignatos vitæ non eſſe adſcribendos putabant. ſic Perſius:

Hunc Macrine diem numera meliore lapillo,
Qui tibi labentes apponit candidus annos.

Horatius autem cum Acrone & Porphyrione
B interpretibus hunc morem Cretenſium fuiſſe putauit:

Creſſa nec careat pulchra dies nota.

niſi fortè, quod ſuſpicor, Horatij verba mendoſa interpretes deceperint, & quod Horatius Threſſa pro Thracia ſcripſerit, interpretes, ſiue, quod potiùs credo, librariorum imperitia Creſſa corruptum inuenerint. Plin. *Hunc morem ſic exagitat vana mortalitas, & ad circumſcribendam ſe ipſam ingenioſa computat more Thraciæ gentis, quæ calculos colore diſtinctos pro experimento cuiuſcunque dies in vrnam condidit, ac ſumpto die ſeparatos dinumerat: atque ita de vno quoque pronunciat, quid*
C *quod iſte candore calculi laudatus dies originem mali habuit.*

HOC *tibi quod potui*] Elegiæ concluſio cum excuſatione poetæ, qui curis, & mœroribus oppreſſus omnibus Malli meritis, & optatis ſatisfacere nequiuerit.

SED *pro tantis officiis.*] quæ Mallio debet hoc tantum amici animi teſtimonium carmine vno miſerit.

PRO *aliis officiis.*] quæ tuis erga me meritis multa debeo.

NOSTRVM *nomen.*] noſtri nominis memoriam.

D RVBIGINE.] obſcuritate obliuionis, hoc eſt ne noſtrum nomen obliuione pereat.

HVC.] ad hanc noſtri nominis conſeruationem.

THEMIS.] *Themin antiqui deam putabant eſſe, quæ præciperet hominibus id petere quod fas eſſet, eámque id eſſe exiſtimabant, quod & fas eſt.* hæc Feſtus Pomp. Nam Themin cœli, & Terræ filiam, tùm diuinandi artem, tùm ſacra, cultúſque deorum introduxiſſe dicunt: eáque quæ ad bene viuendum & pacem pertinent oſtendiſſe. nam *Θέμις* ſignificat fas. Hanc autem deam hominibus aureo ſæculo iuſtè viuentibus omnia vota
E piè concepta tribuiſſe dixerunt poëtæ.

PIIS.] piè ac iuſtè viuentibus.

ANTIQVIS.] priſcis aurei ſæculi hominibus.

TVA *vita.*] amica tua.

IN *qua lu.*] in qua ego à te hoſpitatus carmina ſcripſi.

DOMINA.] amica tua. commoratio eſt: in eadem enim te perſiſtit mutatis verbis.

ET *quali.*] & ſit felix Mallius, qui patefecit meos agros. ſic ſuprà,

Is clauſum lato patefecit limite campum:
Iſq; domum nobis, iſque dedit dominam.

Pʀɪɴᴄɪᴘɪᴏ.] alij legunt præcipuè, ſed hic verſus, & ſequens variè corrupti iudicio meo ſic legantur:

Et qui principio nobis terra dedit atque
A quo ſunt primo omnia nata bona.

Lᴏɴᴏᴇ.] valdè.

Lᴠx *mea mihi carior me ipſo.*] Leſbia mihi mea vita carior. Sic infra,

Eripere ei noli multo quod carius illi
Eſt oculis: ſeu quid carius eſt oculis.

PALLADIVS FVSCVS.

QVᴏᴅ *mihi fortuna.*] Scribit hanc elegiam ad Malliũ, qui cùm vxorẽ quam vnicè amabat, nuper amiſiſſet, & ideò vehemẽter doleret, Catullo per literas petierat, vt nouis verſibus dolorem ſuum leniret: tùm vt libros quoſdam ſibi mitteret legẽdos. Ei igitur reſpondẽs poeta, negat ſe propter recentem fratris interitum, verſus facere poſſe, aut libros mittere, cùm Veronam profectus eos Romæ reliquerit. oſtendit tamen ſe Mallio ob eximia eius merita plurimum debere.

Fᴏʀᴛᴠɴᴀ *Caſúque.*] eadem eſt Fortunæ quæ Caſus diffinitio: in hoc tamen differunt, vt inquit Ariſtot. quod Fortuna eſt duntaxat in habentibus intellectum, Caſus etiam in non habentibus.

Eᴘɪꜱᴛᴏʟɪᴠᴍ.] paruam epiſtolam, quæ nihil aliud eſt quã oratio quæ abſentes præſentes facit.

Cæʟɪʙᴇꜱ.] cælibes ſunt qui vxore carent qualis tunc erat Mallius amiſſa coniuge. ordo talis eſt, Gratum eſt mihi quoniam ducis me tibi amicum, quòd oppreſſus fortuna & acerbo caſu mittis hoc epiſtolium vt naufragum & eiectum ſubleuem & cætera.

Dᴏɴᴀ *beat.*] qualia ſunt carmina.

Vᴇꜱᴛɪꜱ *mihi tradita pura eſt.*] Veſtis pura tyronib. dabatur. Plin. lib. viii. hiſt. nat. *ea prima texuit rectam tunicam, qua ſimul cum toga pura tyrones induuntur nouaq; nupta.*

Æᴛᴀꜱ *florida ver ageret.*] dictum eſt adoleſcentiam flori eſſe comparatam.

Qᴠæ *dulcem curis.*] cuius poculum hinc melle, inde felle temperatur.

O *miſero frater adempte mihi.*] oblata occaſione deflet fratris interitum iuxta illud,

Semper mæſta tua carmina morte canam.

Mᴀɢɪꜱ *miſerum eſt.*] quod quiſquis de meliore nota repefecit membra ſua frigida in lecto à me deſerto. melioris autẽ notæ homines ſunt non parui, vt aiunt, pretij.

Vᴛʀɪᴠꜱǫ. *petiit.*] carminum ſ. & librorum.

Nᴏɴ *poſſum.*] negat poſſe reticere Mallij in ſe beneficia: ne ſi illa reticeantur, tẽporis iniquitate tenebris obruta in obliuionem deueniant.

Cæᴄᴀ *nocte.*] obſcuris obliuionis tenebris.

Cʜᴀʀᴛᴀ.] emendo curua.

Dᴠᴘʟᴇx.] quia dulcibus miſcet amara.

Aᴍᴀᴛʜᴠꜱɪᴀ.] Venus ab Amathunte Cypri vrbe.

Tʀɪɴᴀᴄʀɪᴀ *rupes.*] intelligit Æthnam, qui mons in Sicilia aſſiduo flagrat incendio. Pli. l. ii.

A *Verum in montium miraculis ardet Aethna noctibus ſemper, tantóque æuo ignium materia ſufficit niualis hibernis temporibus, egeſtúmq; cinerem pruinis operiens, nec in illo tantum natura ſæuit exuſtionem terris denuncians.*

Lʏᴍᴘʜᴀǫ. *in Oetæis Mallia Thermopylis.*] Herodotus lib. vii. *Thermopylarum quod montis ad Heſperum vergit inacceſſum eſt, & prealti præcipitij protentum vſque ad Oetaam, quod autem via vergit ad auroram, id à mari excipitur ac vadoſis: in hoc ingreſſu ſunt therma lutra id eſt calida lauacra: qua Cythrus s. ollas indigenæ vocant, & deſuper ara Herculi extructa ad hos ingreſſus murus eſt ædificatus: ſuper quem olim pyla*
B *i. porta erant. cum autem ædificauerant Phocenſes metu Theſſalorum, ex quo illi ex Theſprotis terram Aeolidem iere habitatũ, quam nunc poſſident, ex qua Theſſali conabantur eos ſubigere. præſidio impoſito tutabantur: aquãq; calidã ingreſſus induxêre, vt eſſet lacunis ſua locus, omnia excogitantes ne in ſuam terram Theſſali incurſarent.*

Mᴀʟʟɪᴀ.] à populorum vicinitate, vnde proximus etiam ſinus Malliacus eſt appellatus.

Qᴠᴀʟɪꜱ *in aeriꝫ.*] oſtendit per ſimilitudinem quantum lachrymarum oculis plorando emiſerit.

Dᴠʟᴄᴇ *viatori laſſo in ſudore leuamen.*] Virg.

——quale per æſtum
Dulcis aqua ſaliente ſitim reſtinguere riuo.

C Iᴀᴍ *prece Pollucis.*] Plinius libro ſecundo: *Gemina autem ſalutares & proſperi curſus prænuntia, quarum aduentu fugari diram illam ac minacem, appellatámque Helenam, ferunt. & ob id Polluci & Caſtori id numen aſſignant, eóſque in mari deos inuocant.* prætermitto autem Diodorum & alios qui de hac re mentionem faciunt.

Cᴏɴɪᴠɢɪꜱ *vt quondam.*] ſcribit amicam Mallij opera veniſſe ad ſe talẽ, qualis ad Proteſilaum deducta eſt Laodamia, cùm nondum hoſtia pro illo cæſa deos placaſſet: quare nactus occaſionem digreditur ad explicandu tum amorem, tum infortunium ipſius Laodamiæ.

D Tʀᴏɪᴀ *nefas.*] inſultat Troiæ propter fratris interitum.

Lᴇᴛʜᴠᴍ *miſerabile fratri.*] forſitan quo tempore Fimbria Troiam euertit, Cornelio Sylla Remp. tenente.

Hᴇɪ *miſero fr.*] deplorat rurſus amiſſum fratrẽ.

Qᴠᴏ *tibi cum caſu.*] Græcis ad Troiam properantibus vir ademptus eſt Laodamiæ.

Qᴠᴀʟᴇ *ferunt Graij.*] comparat altitudinem amoris eiuſdem Laodamiæ in Proteſilaum profunditati aquarum in Theſſalia iuxta Peneum ſtagnantium, priuſquam ab Hercule Oſſa ab Olympo ſummoto deductæ forent. qua de re
E ſic ſcribit Diodorus. *Sed tamen antea huic ſimile opus in Græcia effecerat: nam à locis quæ Tempe appellantur, vbi latè ſtagnabat in campos ducta foſſa aquã deduxit Theſſaliæ, circa Peneum fluuium campos fertiles præbens.*

Dᴇᴛᴇʀɪᴏʀɪꜱ *heri.*] intelligit Euryſtheum qui proculdubio fuit Hercule deterior, licet ei imperauerit.

Pʟᴠʀɪʙᴠꜱ *vt cæli.*] vt receptus in numerũ deorum haberet Hebeu vxorem.

Sᴇᴅ *tuus altus amor.*] ait amorem quo Laodamia virum ſuum proſequebatur fuiſſe maio-

tem, quàm fuerit amor Herculis in Iolem: cui nimium adamatæ dum ſtudet morigerari, fecit etiam pudenda.

BARATHRO.] nomen eſt immenſę profunditatis.

NAM *neque tam charum.*] negat Catullus tam charum eſſe ſuo diuiti, & decrepito, quem ei heredem filia educat nepotē, quam charus extiterit Laodamiæ idem Proteſilaus.

DETVLIT *in tabulis.*] nomen in ſui teſtamento dedit notandum.

GENTILIS *gaudia tollens.*] gentiles dicuntur qui ex eadem ſunt gente: & qui eodem nomine vocantur.

DERISI.] quia ſperabat ſe bona ſenis habiturum: cùm illum ante natum nepotem ſine herede eſſe videret.

SVSCITAT *à cano vulturium capite.*] abigit à ſene inſidiantem captatorem, qui vulturi comparatur. Martialis,

Cuius vulturis hoc erit cadauer.

CROCEA *candidus in tunica.*] talis eſt apud poëtas Cupidinis ipſius habitus.

NEC *tamen illa mihi.*] negat illam de qua loquitur ſibi nupſiſſe, ſed alteri nuptam ſibi quoq; ſe indulſiſſe dicit.

OFFICIIS.] quæ tu in me contuliſti.

NE *noſtrum ſcabra.*] ideò, inquit, feci hæc de nobis carmina, ne quando noſtrum nomen iniuria temporis ex hominum memoria deleatur.

QVÆ *Themis.*] de qua ſcribit Sext. Pomp. *Themin deam putabant eſſe, quæ præciperet hominibus id petere quod fas eſſet, eamque id eſſe exiſtimabant quod fas eſt.*

ET *longe ante omnes.*] intelligit amicam.

ACHILLES STATIVS.

QVOD *mihi fortuna caſúque oppreſſus acerbo.*] Sic Vergil.

—— *Caſu concuſſus acerbo.*

ET *à mortis limine reſtitutam.*] Simile quiddam Græci dicere videntur, illis verbis; ἐπὶ γήραος οὐδῷ. Lucret. —— *leti iam limine in ipſo.* Et Vergil. contrà,

—— *primóque in limine vitæ.*

Reſtituere eodem modo dicit Flaccus in IIII. Carminum,

Non Torquate genus, non te facundia, non te
Reſtituet pietas. ——

QVEM *neque ſancta Venus.*] Idem ante,

Nam ſancta Veneri, Cupidinique. ——

MOLLI *requieſcere ſomno.*] μαλθακῷ ὕπνῳ. Et Ennius,

Lætantes, vino curatos ſomnus repente
In campo paßim mollißimus perculit.

IN *thalamo cœlibe.*] Sophocles in Trachiniis idem dixit,

Ἐν θαλάμοις εὐναῖς τ' αἰθυδρόμοις.

CVM *mens anxia peruigilat.*] Sic etiam in manuſcriptis. legebam ipſe, Cui mens anxia peruigilat.

ME *quoniam tibi ducis amicum.*] In manuſcriptis omnibus, Dicis. illud probabilius.

MVNERAQVE *& Muſarum hinc petis, & Veneris.*] Muſarum munera, eadem Horat. vocat in II. epiſt. ad Auguſtum, Muſarum dona.

Ad libros, & ad hæc Muſarum dona.

SED, *tibi ne mea ſint ignota incommoda Mali.*] In manuſcriptis ſemper, Manli, & Manlius.

ACCIPE, *quis merſer fortunæ fluctibus.*] Sic Horatius:

-- *Aduerſis rerum immerſabilis vndis.*

DONA *beata.*] Sic Propert. in II.

Nec mihi muneribus, nox vlla eſt empta beatis.

IVCVNDVM *cum ætas florida ver ageret.*] Aptè & eleganter expreſſit τὸ ἄνθος ἢ τὸ ἀκμαῖον. Seleria apud Stobæum dixit, ἄνθος μὲν τῆς φύσεως. At Callimachus etiam Ver ætatis dixiſſe videtur in Hymno in Delon,

Παῖδες δὲ ἦρος τὸ πρῶτον ἰούλων.

Atque alibi de amore,

Κρυπτάδιον φιλότης καὶ μείλιχα δῶρα, καὶ αὐτὴ
Ἄνθεα τῆς ἥβης γίγνεται ἁρπαλέα
Ἀνδράσιν, ἠδὲ γυναιξίν. —

Eodem pertinet illud Pericleum apud Ariſt. in III. Rhet. Τὴν νεότητα ἐκ τῆς πόλεως ἀνῃρῆσθαι, ὥσπερ τὸ ἔαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ, εἰ ἐξαιρεθείη. Et Pompeius Macer, Παίζετ' ὦ νέαι φρένες ἕως ἡμῖν τοῦτ' ἔαρ τοῦ βίου. Et Ouidius, *Aetatis breue ver.* —

Ver agere ſic dixit, vt & Vergil.

— *ver magnus agebat Iuppiter.* ——

IVCVNDVM.] Expreſſit illud Homericum,

Χαριεστάτην ἥβην τοῦ ὑπηνήτου.

quo eſt vſus Plato in Protagora.

NON *eſt dea neſcia noſtri.*] Sic auctor incertus in Ciri,

Quod ſi alio quouis animo iactaris amore,
Nam te iactari non eſt Amathuſia noſtri
Tam rudis, vt nullo poßim cognoſcere ſigno.

QVÆ *dulcem curis miſcet amaritiem.*] Curis, amoribus. Sic Horat. in IIII. Carm.

—— *amaráque curarum,*

Ac de Sappho hoc ſumptum videri poſſit, apud quam, vt adducit Hephæſtiō περὶ ποιημάτων, ſic erat,

Ἔρος δ' αὖτ' ἐμὲ λυσιμελὴς δονεῖ.
Γλυκύπικρον ἀμάχανον, ἑρπετὸν ἀπίχθον, &c.

Muſæus, ſiue quiſquis alius auctor operis quod exſtat,

Ἡδὺ δὲ γλυκύπικρον ἐδέξατο κέντρον ἐρώτων.

Cicero in v. epiſt. ad Att eodem verbo, quo Sappho, eſt vſus, *In his*, inquit, γλυκύπικρον *illud confirmas, moram mihi nullam fore.* In eandem ſententiam Plautus in Ciſtellaria,

Nāq; ecaſtor amor & melle & felle eſt fecūdiſſimus,
Guſtu dat dulce, amarum ad ſatietatē vſq; aggerit.

Et in Pſeudolo Callidorus de ſuis amoribus.

Nam mihi videor cum ea fabularier
Lege, dulce amarúmque vna nunc miſcens mihi.

TV *mea, tu moriens fregiſti commoda.*] Frangi ſic dicuntur commoda, vt & res. Horat. in II.

Poſtquam omnis res mea Ianum
Ad medium fracta eſt. ——

OMNIA *tecum vnà perierunt gaudia noſtra.*] Non diſſimile huic videtur illud Vergilij in Bucolicis,

Heu cadit in quenquā tantum ſcelus, heu tua nobis
Pæne ſimul tecum ſolatia rapta Menalca.

Similiter in ἐρωτικῷ.

Πάντα δὲ ὦ βούτα ξυνκάτθανε δῶρα τὰ μουσῶν.

A Q𝗩Æ *tuus in vita dulcis alebat amor.*] Hunc poſtea verſum cum ſuperiore repetit.

Q𝗩O D *hic quiſquis de meliore nota Frigida deſerto tepefecit membra cubili.*] Eo turpe Catullo Veronæ eſſe iocans Manlius ſcribebat, quod ad eius amicam quicunque paulo melior ventitaret, & deſerto in Catulli lectulo cubaret. Genere hoc ipſo dicendi alia tamen in re vſus eſt Curio in epiſt. ad Cic. *Et Sulpici*, inquit, *ſucceſſori nos de meliore nota commenda.* Sed vno in libro tantum Tepefecit, in duobus aliis Tepefacit, atque in Maffei libro ſupraſcriptum, vel Tepefactat.

B I O *Manli non eſt turpe, magis miſerum eſt.*] Similiter Cicero in III. epiſt. ad Atticum, *Velim pro tuo in me amore hanc inanem meam diligentiam miſerabilem potius, quàm ineptam putes.* Et in III. in Verrem. *Erunt qui illum, ſi hoc fecerit, non improbum, ſed miſerum, me non diligentiſſimum conſulem, ſed crudeliſſimum tyrannum exiſtimare velint.* At in oratione pro Roſcio coniungens vtrumque. *Videant*, inquit, *ne turpe miſerúmque ſit, eos, qui equeſtrem ſplendorem pati non potuerunt, ſerui nequiſſimi dominationem ferre poſſe.* Liuius eodem prope modo quo Catullus, *Neque id queri quòd hoſtilia ab hoſte paſſi forent, eſſe enim quadam belli iura, quæ vt facere, ita pati ſit fas. ſaxa exuri, dirui tecta, prædas hominum pecorúmque agi, miſera magis, quàm indigna patienti eſſe.*

C I L L A *domus, illa mihi ſedes.*] Ouidius,

Hæc domus, hæc ſedes. ——

I L L I C *mihi carpitur ætas.*] Omnibus in manuſcriptis, non mihi, ſed mea. Metaphora autem videri poſſit à fructibus, vel rebus iis, quæ carpendo conſumuntur, vt lana, quæ & carpitur, & diducitur. Sic Vergil. in IIII. Æneid.

Solàne perpetua mærens carpère iuuenta.

& Ouidius in II. de remedio amoris,

D *Si potes & ceras remoue: quid imagine muta*
Carperis? hoc periit Laodamia modo.

Et in IIII. de Triſtib.

Quæque mea ſemper placuerunt otia menti,
Carpere, & in ſtudiis molliter eſſe meis.

Eodem modo ætatem degere dicimus. eſt autem degere, minuere. auctor Non. Marcell.

H V C *vna è multis capſula.*] In capſas libros includebant. Horat. in I. ſerm.

—— *beatus Fannius, vltro*
Delatis capſis & imagine. ——

E Q V O D *cum ita ſit, nolim ſtatuas, me mente maligna Id facere.*] In manuſcriptis omnibus, non Me, ſed Nos. Maligna mente, parum liberali.

V T R I V S Q V E *petiti.*] Sic petitum dicitur, vt & Datum. de quo poſt. Sed quoniam in manuſcriptis nonnullis, Potenti, in aliis Petenti legitur, hoc retinendum cenſeo.

V L T R O *ego deferrem.*] Eodem modo Cicero loquitur in IIII. epiſt. vt vocant, Fam. *Nec mihi quidquam tali tempore in mentem venit optare, quod non vltro mihi Cæſar detulerit.* Et in XIII. *Vltro te ad me detuliſſe putabo.* Liuius quoque in III. *Quæ conſilij fuerunt, adeò æqua poſtulaſtis, vt vltro vobis deferenda fuerint.*

I L L I V S *hoc cæca nocte tegat ſtudium.*] Sic Horat. in IIII. Carm.

Sed omnes inlacbrymabiles
Vrgentur, ignotique longa
Nocte, carent quia vate ſacro.

E T *facite, hæc charta loquatur anus.*] In manuſcriptis omnibus, non Charta, ſed Certa. In Maffei tamen libro ſupra poſitum, vel Charta. Si Certa retinemus, interpretemur, Anus docta poſteris narret. vel Cera, vt ceratas tabulas intelligamus, in quibus ſcribebant. itaque nihil adfirmo. Loqui annales, dixit & Macrobius in III. Saturn. *Sed & multus exercitus, oppidáque hoſtium Gallorum, Hiſpanorum, Afrorum, Maurorum, aliarúmque gentium, quas priſci loquuntur annales.* Et auctor incertus in Ciri,

Aeternum Sophiæ coniunctum carmine nomen
Noſtra tuum ſenibus loqueretur pagina ſeclis.

Senibus autem ſæclis, ſic dixit, vt & Catullus alibi, *Cana ſæcula.* ——

Et Claudianus in laude Serenę vxoris Stiliconis,

Antiquos loquitur Muſarum pagina reges.

Philippus in epigrammate chartas anus eodem modo videtur dicere,

Ἡ ποτε μαιονίδαο βαθὺ κλέος, οὕνεχ' Ὁμήρου
Αὔδη γραμμάτων ἀρμόνισεν ἰδίων.

O M N I B V S *inque locis.*] Hic verſus in manuſcriptis non erat. & in omnibus tantum ſpatij reliquum erat, quantum vni verſui capiendo ſatis eſſet. Atque in vno annotatum in margine, Deficiebat hoc carmen in exemplo. itaque quicunque legitur verſus hoc loco, nothus is eſt.

N O T E S C A T Q V A *magis mortuus atque magis.*] Eodem verbo atque eadem in ſententia Propert. in II.

Nec minus hæc noſtri noteſcat fama ſepulchri.

D E S E R T O *in Malli nomine opus faciat.*] Omnibus in manuſcriptis, In deſerto alt nomine. itaque legendum puto, In deſerto aliis nomine opus faciat.

D V P L E X *Amathuntia.*] Amathuſia, in manuſcriptis.

E T *in quo me corruerit genere.*] Sic etiam erat omnibus in manuſc. aut igitur hoc retinendum, aut mutandum fortaſſe leuiter ſic, Et in quo mi cor ruerit genere. Vt aut Catullo cor ruerit, aut Venus ipſum ruerit. actiuè enim etiam Plautus, opinor,

Ibi me corruere poſſe aiebas diuitias.

Et Vergilius,

——*cumuloſque ruit male pinguis harenæ.*

Similiter Laberius in Virgine, vt eſt apud Nonium Marcellum in verbo, Peluis, *Amore cecidi tanquam blatta in peluim.* In eodem genere Apollon. in III. Argon.

Ἐν δ' ἄγε οἱ κραδίῃ τύφεν νόον.

Optima tamen & veriſſima lectio videtur, Torruerit, non Corruerit. quo verbo idem alibi eodem in genere vtitur,

Cum veſana meas torreret flamma medullas.

Et Horatius ſæpe.

Me torret face mutua,
Thurini Calais filius Ornithi. &,
Si torrere iecur quæris idoneum.

C V M *tantum arderem, quantum Trinacria rupes.*] Summum ex amore incendium ſic ſignificat. Sic enim Plaut. in Aſin. *Nam ni impetro, Regem perdidi, ex amore tantum eſt homini incendium,*

Et apud Ouid. Polyphemus in xiii. Metam.

Vror enim, læſúſque exæſtuat acrior ignis.
Cumque ſuas videor tranſlatam viribus Aetnam
Pectore ferre meo. ——

Sic ille quoque ſummo ſe Galateæ amore teneri ſignificat.

Lymphaque *in Oeteis Mallia Thermopylis.*] Iacobus Taurellus, vir eruditus in primis, ac diligens. non Mãlia vel Mallia, ſed Lamia legendũ putabat, à Lamiaco ſinu. has enim aquas eſſe calidas, demõſtrat in Atticis Pauſanias his verbis, Ἀπὸ τοῦ κόλπου τοῦ Λαμιακοῦ πλησίον ἐστὶ τῆς Θερμοπύλαις. αὐτοῦ δ' ἐμοὶ δοκεῖ, τὸ ὕδωρ πάντων τὸ θερμὸν ἱερὸν ἐς τὴν θάλασσαν. quod legendnm affirmare auderem, ſi liqueret modo eius verbi principem ſyllabam produci, & Lamiam, vt Lamiacam dici poſſe. Sed hoc leuius, illnd è re magis. At Malliam gemino ll, à Maliaco ſinu dici, ne id quidem probandum videtur. itaque videndum etiam atqne etiam, quid ſequi debeamus.

Rivvs *muſcoſo proſilit è lapide.*] Muſcoſum lapidem dicit, vt & Horat.

—— *Muſco circumlita ſaxa.*

De *prona præceps eſt valle volutus.*] Syllabarum concurſus in verbis, Valle volutus, mite curſum aquæ defluentis exprimit.

Dvlce *viatori laſſo in ſudore leuamen.*] In manuſcriptis omnibus non Laſſo, ſed Baſſo, atque in Maffei libro ſupra verbum Viatori ſcriptum, vel Viatorum. Itaque legendnm opinor,

Dulce viatorum laſſo in ſudore leuamen.

vt ſic prope Laſſum ſudorem dixerit, vt & febris arida dicitur ab effecto.

Exvstor *æſtus hiulcat agros.*] Verg. in Geor.

Vbi hiulca ſiti findit canis æſtifer arua.

Et auctor luſus in Priapnm,

Agente terra per caniculam rimas.

Ac *veluti nigro.*] omnibus in manuſcriptis, Hic veluti nigri. In vno autem, Hic veluti nigro, &c.

Iam *prece Pollucis, iam Caſtoris implorata.*] In manuſcriptis, Implorate. legendum fortaſſe ſit, Implorante. Ea ſententia, vt ante ſecunda venit, implorante Caſtoris & Pollucis opem. nam implorata prece Caſtoris, id eſt, quod Caſtorẽ precemur, vtrumq; durum atque inſolens videtur.

Ad *quam communes exercеremus amores.*] Sic in Maffei libro. in alio, Exercemus. in tertio, Nos exercemus amores. Aut igitur primum illud, aut hoc retinendum poſtremum. nec enim verſus aliter ſtabit.

Qvo *mea ſe molli.*] Se atque amicam, Malli domo receptos dicit, ibique inter ſe amaſſe.

Intvlit.] Propert. in i.

Sic mihi te referas leuis, vt non altera noſtro
Limine formoſos intulit vlla pedes.

Et *trito fulgentem in limine plantam Innixa, arguta conſtitit in ſolea.*] Omnibus in manuſcriptis, Conſtituit ſolea. eſt verò conſtituere idem nonnunquam quod Ponere. vt eam dicat trito in limine pedẽ poſuiſſe innixa arguta ſolea. Arguta, crepante, ſonitum edente. Sic Vergil.

—— *argutúmque nemus pinóſque loquentes.*

Sin, Conſtitit malis, id fortaſſe coniungendum cum verbo Plantam. nam & Plantam inſiſtere ſic Plaut. in Caſina videtur dicere, apud qnem eſt

Inſiſtit plantam. — Et Propert. in ii.

Proſilit in laxa nixa pedem ſolea.

Turpilius in Demetrio, vt adducit Nonins Marcellus in verbo Primores ſimiliter, *Sandalio innixa primoribus digitis.*

Incepta *fruſtra nondum cum ſanguine ſacro*
Hoſtia cæleſtes conciliaſſet heros.] In manuſcriptis quoque Incepta ſine diphthongo. Ac fortaſſe Incepta, pro non accepto. vt Inuocatus apud Horat. id eſt, non vocatus. Fruſtra verò iungendum cum verbo Conciliaſſet, vel potius quod in omnibus manuſcriptis legitur, Pacificaſſet. In quibus Cœleſtis more veterum, non Cœleſtes, erat ſcriptum. Cœleſtes autem heros, θεοὺς οὐρανίους μάκαρας, quod dicit Euripides. Ouidij, opinor, eſt verſus ille,

Mica ſalis puri pacificabat heros.

atque hoſtiam quidem illam intelligit, quam pro ſalute viri ad Troiam militantis Laodamia diis immolarat, de qua Oui. in epiſt. Laodamiæ,

Excutior ſomno, ſimulacráque noctis adoro,
Nulla caret fumo Theſſalis ara meo.
Tura damus lacrimáſque ſuper, quæ ſparſa relucent,
Vt ſolet à fuſo ſurgere flamma mero.

Talis, inquit, in Mallij domum ſe mea contulit, qualis Laodamia tum, cùm primum ad maritum venit, ante ſcilicet, quàm Troiam ille proficiſceretur, ipſa verò abſens deos marito militanti mactatis hoſtiis, nec litatis, fruſtra placaret.

Nil *mihi tam valde placeat.*] Non ego, inquit, ſi vehementer huius meæ coniugium concupiſcam, dis inuitis quidquam effectum velim. Atque ita ſignificare vult bono omine, & dis adprobantibns ſuam ſibi iunctam fuiſſe.

Qvam *ieiuna pium deſiderat ara cruorem, Docta eſt amiſſo Laodamia viro.*] In manuſcriptis duobus, Deficeret, non Deſideret. in vno Diſgeret. Mutandum pnto Deficeret in Defecerit. Ea ſententia, quam ſupra poſui, Nihil prodeſſe contra deorum voluntatem ſacrificia, nec aræ ipſæ ſanguine victimarum vtiliter imbuuntur. itaque fuſum ſanguinem ieiunæ deficiunt, ac ſacrificantem voto fruſtrantur. quod exemplo, inquit, ſuo Laodamia docuit. Sed locus tamen hic etiã atque etiam conſiderandus.

Conivgis *ante coacta nouũ dimittere collum.*] In manuſcriptis, in aliis Nouit, pro Nouum, in aliis, Vouit. in aliis Voluit. legendum omnino, Noui. Collum, autem dixit, opinor à iugo transferens, vel complexum ſic ſignificat.

Posset *vt abrupto viuere coniugio.*] Facilius vel abſentiam, vel mortem viri tuliſſet, ſi aliqnãdiu ſuis amoribus illi frui licuiſſet.

Qvod *ſcibant Parcæ non longo tempore abeſſe.*] In ms. duob. Abiſſe. in vno, Abiiſſe. Ea fortaſſe ſententia, Quod coniugiũ non longo abiſſe tẽpore ſciebãt. i. id nõ accidiſſe, vt diuturnũ foret. quod ſi non placet, priorem lectionem retineamus.

Si *miles.*] Proteſilaus ipſe.

Coeperat *ad ſeſe Troia ciere viros.*] Ad ſeſe: contra ſeſe, in ſeſe, vt Græci πρὸς. Ciere viros ad iram impellere, aut in ſeſe concitare. Vergil.

Aere ciere viros, Martémque accendere cantu.

Et Ti-

Et Tibullus,

Iam ciet infernas magico ſtridore catervas.

TROIA *nefas commune ſepulchrum Europæ Aſiaque.*] Propert.

Olim mirabar quod tanti ad Pergama belli
Europæ atque Aſiæ cauſſa puella fuit.

Atque alibi,

Excidium Europa qua fuerim, atque Aſia.

Lucret. de terra, opinor,

Eadem rerum commune ſepulchrum.

ACERBA *cinis.*] Feminino genere quoque Lucret. in IIII.

——cinere vt multa latet obrutus ignis.

De quo Caris. Grammaticus. Sic & Puluis eodem genere, Propertius extulit in I.

Sit mihi præcipue puluis Etruſca dolor.

QVÆ *nempe & noſtro letum miſerabile fratri Adtulit.*] In manuſcriptis omnibus, Quæ veteri id noſtro, &c. Legendum forte, Quæ veteri noſtro. Et quæ ſequuntur. Sed non ita frater, vt amicus dicitur vetus. Legendum forte. Quæ veteri domino, & noſtro, &c. vt illud de Priamo intelligatur.

QVAM *nunc tam longe.*] In manuſcriptis omnibus Quæ. Sed illud probabilius.

NEC *prope cognatos compoſitum cineres.*] De mortuis id verbum vſurpabant. Lucret. in I.

Compoſitis plenæ gemuerunt oſſibus vrnæ.

Et Cornel. Tacit. in XVII. *Piſonem Verania vxor ac frater Scribonianus, T. Iunium Criſpina filia compoſuere, quæſitis, redemptiſque capitibus quæ venalia interfectores ſeruauerant.* Et Propert. proxime accedens ad hæc Catulli,

Et mater non iuſta pia dare debita terra,
Nec pote cognatos interhumare rogos.

SED *Troia obſcæna, Troia infelice ſepulchrum.*] Scribendum forte, vt in omnibus manuſcriptis, Sepultum. Infelice vero, auferendi caſu, vetuſte credo.

DETINET *à noſtro terra aliena ſolo.*] Manuſcripti omnes ſummo conſenſu habebant, *Detinet extremo terra aliena ſolo.* Extremo: id eſt, longinquo. Vergil.

Extremique hominum Morini.

quamquam hi extremi, quod in vltimis terris. Sed mutandum fortaſſe leuiter, Externo.

AD *quam cum properans fertur ſimul vndique pubes.*] In manuſcriptis non, Cum, ſed, Tum. & in duobus libris verſus mancus, in quibus legitur hoc modo, Ad quam tum properans fertur vndique pubes. in vno, Fertetur vndique pubes. quod reiiciendum omnino. itaque verbum deeſſe ſuſpicor, ac vocem, Simul, eſſe prorſus additiciam, atque alienam.

PENATRALES.] In manuſcriptis more veterum ſcriptum, Penetralis, vt ante, Celeſtis.

QVO *tibi tum caſu.*] In manuſcriptis omnibus. Quod. Sed illud potius.

CONIVGIVM.] Coniux ipſe tuus.

TANTO *te abſorbens vortice.*] Etiam hoc loco iſdem in libris ſcriptum erat, Vertice. Atque ita ſemper eſſe ſcribendum, quidquid ea vox ſignificet, pluribus doceo in meis in Horat. Commentationibus. Idque Scipioni Africano pla-

A cuiſſe ſcribit in I. Quintil. Similitudine vero vtitur in tenui re maximarum etiam rerum. Sic ante, *Cum tantum arderem, quantum Trinacria rupes.* Sic autem exprimit eum, quem Græci, opinor, βαθὺν ἔρωτα, vocant.

QVALE *ferunt Graij Peneum prope Cyllenæum.*] Eodem modo in manuſcriptis. Sed pro Peneum, legendum Pheneum, quemadmodum Aldus olim impreſſerat. Eſt autem Pheneus vrbs Arcadiæ, quæ, vt ſcribit Stephanus, κεῖται ὑπὸ τὸ ὄρος τὴν Κυλλήνην. Atque idem Pheneum maſculino genere dici tradit.

SICCARI *emulſa pingue palude ſolum.*] De

B quo Pauſan. in Arcadicis multa. idemque adfirmat opus id Herculis fuiſſe Tirynthe pulſi ab Euriſtheo. Alia eſt Strabonis in extremo octauo libro ſententia. id enim terræ motu accidiſſe ſcribit. Eum ſequitur auctorem Plinius in XXXI. *Terra quoque*, inquit, *motus profundunt, ſorbentque aquas, ſicut circa Pheneum Arcadiæ quinquies accidiſſe conſtat.* Emulſa vero dixit, pro Abſorpta, attracta, hauſta. Sic Ennius, vt adducit in X. Priſcianus,

Mulſeras huc nauem compulſam fluctibus Pontus

QVOD *quondam caſis montis fodiſſe medullis.*] In manuſcriptis nonnullis, Fudiſſe.

C AVSVS *falſiparens.*] Omnibus in manuſcriptis, Audet, qui modus eſt in primis hiſtoricus, Falſiparens autem id videtur exprimere, quod Græci dicunt ψευδοπάτωρ.

PERCVLIT, *imperio deterioris heri.*] Deterior etiam, opinor, latine dicitur Inferior.

IANVA *cæli.*] Portam cœlo tribuebant, qua ingrediantur indigetes. Vergil.

——quem ſuper ingens Porta tonat cæli.

Et multo ante Ennius,

Mi ſoli cæli maxima porta patet.

HEBE *nec longa virginitate foret.*] Hebe Iuuenta latine dicitur. ſic enim vertiſſe videtur Oui-

D dius in I. de Ponto.

Nectar & Ambroſiam latices, epulaſque deorum
Det mihi formoſa gnaua Iuuenta manu.

cui Hercules coniux obtigit, ac propterea vetus Poëta apud Hephæſtionem de Hercule,

Χαῖρ' ἄναξ, ὁ γαμβρὸς Ἥβας μάκαρ [illegible]

SED *tuus altus amor barathro fuit altior illo.*] Pauſanias, & Strabo illa etiam βάραθρα, & βέρεθρα vocant. Altum amorem Græci, vt dixi, etiam βαθὺν ἔρωτα dicunt. Theocrit. in Idyllio III. ὡς ἴδον, ὣς ἐμάνην, ὥς εὖ βαθὺν ἄλατ' ἔρωτα. Euripides etiam transferens ab aquis eodem in genere in Hippolyto cor. dixit,

E Κύπρις γὰρ οὐ φορητός, ἢν πολλὴ ῥυῇ.

QVOD *durum dominum ferre iugum docuit.*] In manuſcriptis duobus erat, *Qui tuum domitum ferre iugum docuit.* In vno, *Qui tuum domitum ferre iugum docuit.* Legendum ſuſpicor, *Qui tantum indomitam ferre iugum docuit.* Impotentem, inquit, amorem illum tuum fuiſſe oportet, qui te amoris expertem tantum iugum ferre docuit.

NAM *neque tam carum confecto ætate parenti*] In Maffei libro legitur hic verſus, Nam nec cauſa carum confecto ætate parenti. In aliis, Neque tam cauſa carum. Quæ ſunt omnia

[illegible]. Verbum autem Cauſa, huic loco planè eſt alienum. Ego ſic ſcriptum id verbum in vno reperio, Cũ quod Cauſa interpretari ſolent. è quo facilè fit verbum alterum Tam. Legendum igitur eodem quo in vulgatis libris, modo. A

VNA] Atque eo illi nepos carior. acerbiſſimus enim parentibus atq; auis dolor, ſi alienos non liberos ac nepotes relinquunt heredes. Pindarus, Ἀλλ' ὥστε παῖς ἐξ ἀλόχου πατρὶ ποθεινὸς, ἵκοντι νεότατος τὸ πάλιν ἤδη, μάλα δέ οἱ θερμαίνει φιλότατι νόον. ἐπεὶ πλοῦτος ὁ λαχὼν ποιμένα ἐπακτὸν ἀλλότριον θνάσκοντι στυγερώτατος. Serus autem nepos dicitur, quod, auo iam ſenio propè confecto natus ſit.

QVI *tum diuitiis*] Legendum, vt in manuſcriptis omnibus, Cum, non Tum. B

VIX *tandem.*] Serum enim nepotem dixit.

NOMEN *teſtatas intulit in tabulas.*] Id eſt, in teſtamenti tabulas.

IMPIA *deriſi gentilis gaudia tollens, Suſcitat & cano vulturium capiti.*] Poſterior verſus in manuſcriptis nonnullis legitur hoc modo,

Subcitata cano voluntarium capiti. In aliis,

Suſcitata cano voluntarium capiti.

In Maffei libro ſic erat,

Scuſcitata cano voltarium capiti.

Ego nihil adfirmare audeo. In mentem tamen illud venerat, C

Se citat à cano vulturium capite. vel,

Se citat in cano vulturium capiti.

id eſt, incitat. Sic eo verbo veteres vſos eſſe, multis omnino exemplis doceri poteſt: Vulturius autem dicebatur, qui & Vultur. ac, *[illegible]*, qui cuiuſquam bona inuolaret. Æmilius Scaurus contra Qu. Cæpionem actione ſecunda, vt Caris. adducit in I. *Nefarius vulturius, patriæ parricida.* Cic. in Piſonem, *Vulturius illius prouinciæ.* Idem in eadem, *Scaurus, vulturius reip.* Crates quoque Adſentatores ac meretrices vulturiis ſiue miluis eſſe ſimiles dixit eandẽ ob cauſſam. in Græcorum enim ſententiis hoc eius legitur, D Κράτης [illegible] κόλακας [illegible] ἑταίρας [illegible] ... ἐκείνους ὥσπερ [illegible].

SEV *quidquid dicitur improbius.*] In ms. tribus, Qui multo dicitur improbius. In Maffei libro, Quæ multo dicitur improbius. vt illud ad columbum hoc ad columbã referatur. liberum cuique ſit, vtrum ſequi malit, dummodo non ignoret, impreſſam lectionem alienam eſſe, ac minimè Catullinam. At nihil tam improbum in rapiendis oſculis fingi poteſt, quam ſunt ipſi columbi. De quo Ouid. in II. Eleg.

Oſcula dat cupido blanda columba viro. E

Et Mæcenas, vt auctor eſt in xx. Epiſt. Seneca, *Labris columbari*, idem ſignificans dixit. Iidem verborum figmentis vſus C. Marius apud Gell. lib xx. cap. VIII. dixit in Mimiambis, *Siniúque amicam recipere frigidam caldo, Columbatimque labra conſerens labris.*

QVANTVM *præcipuè multiuola eſt mulier.*] Legendum, vt in manuſcriptis omnibus, Quanquam & cet. Mira, inquit, in amando Laodamiæ fuit conſtantia, cùm mulieres tam ſint inconſtantes, nec vno vnquam contentæ.

AVT *nihil, aut paulo cui tu concedere digna,* A *Lux mea ſe noſtrum contulit in gremium.*] Sic etiam in manuſcriptis, præterquam in vno, in quo non, Tu, ſed Tum. Ego, quoquo modo legatur, nihil aptum video huic ſententiæ. nam, Paulo, verbum, cui verbo iungemus? deinde, Tum, quid hîc tandem loci habet? Ego Tu in Plus mutandum puto, quocunq; id modo accidit. Sed nihil tamen adfirmo.

QVAM *circumcurſans huc illuc ſæpè Cupido.*] In manuſcriptis, pro Huc illuc, Hinc illinc. quod ſequamur. Similiter Horat. in I. Carm. de Venere,

Quam iocus circum volat, & cupido.

CONIVGIS *in culpa flagrans cotidiana.*] In manuſcriptis omnibus, vel Flagrantem, vel Fragrantem. Nihil autem, quod è re foret, comminiſci poteram. Sed, deeſſe tamen verſum vnum atque alterum, vehementer ſuſpicabar.

NOSCENS *omniuoli plurima furta Iouis.*] Anacreon, quod Ioui Catullus, idem Amori tribuit, apud quem ſic eſt,

Ἀλλ' ὦ Διὸς [illegible] Ἔρως [illegible].

ATQVI *nec diuis homines, & cet.*] Hic verſus erat omnibus in manuſcriptis nec tamen apparet, quo referri eum oporteat, aut quam ſit in partem ac ſententiam accipiendum. Niſi ſi fortè in eam, non eſſe coniugium ſemper è patris ſententia celebrandum. Sic vt ſemper eſſe caſtam neceſſe ſit. Sequitur enim,

Nec tamen illa mihi dextra deducta paterna.

vt id onus etiam ſublatum fuiſſe ſignificet. De deducendi ritu dictum anteà.

NIGRA *munuſcula nocte.*] In manuſcriptis omnibus non Nigra, ſed Mira. Miram autem noctem vocat, qua ſibi illius frui licuit conſuetudine. id enim verſus qui ſequitur, ſignificat,

Ipſius ex ipſo dempta viri gremio.

Eodem prope modo Gremium videtur anteà dixiſſe, *Qui ipſe ſui gnati minxerit in gremium.*

SI *nobis id datur vnis.*] Sic in tribus manuſcriptis, In Maffei, *ſi nobis is datur vnis.*

QVO *lapide illa diem candidiore notet.*] In tribus libris ſic ſcriptum erat,

Quem lapide illa dies candidiore notat. In vno,

Quem lapidem illa dies candidiore notat.

Ego ſuperiorem: & hunc ipſum verſum ſic legendum ſuſpicabar, vt, quam minimè poſſem, longè ab ſcripta lectione diſcederem.

Quare illud ſatis eſt, ſi nobis is datur vnis,

Quem lapide illa diem candidiore notat.

Hoc, inquit, ſatis eſt, ſi is nobis vnis, non item aliis dies datur, eúmque diem ſolidum in amore ac deliciis conſumimus, atq; eum ſibi illa diem ducit feliciſſimum.

NE *veſtrum ſcabra tangat robigine nomen.*] Scabram robiginem dixit etiam Vergil. in Georg. Catullum, credo, imitatus.

SITIS *felices.*] Sic idem Vergil. in I. Æneid.

Sis felix. Euripides in Iphigenia,

[illegible] μόχθων, [illegible].

ET *tua vita.*] Tui amores. Idem alibi,

Iucundum mea vita mihi proponis amorem.

ET *domus ipſa, in qua luſimus, & domina.*] In manuſcriptis verbum, Ipſa non erat. itaque aut verbum deeſt vnum, aut legendum,

Atque domus in qua luſimus, & domina.
Sæpè enim, Et, pro Atque & contra, ſcriptores librarij peccantes fecêre. & vltimã ſyllabam verbi Domus, productam interdum nominandi caſu nonnunquam legimus. Octauius Pantagathus legebat, Et domus ipſi iu qua &c.

Et *qui principio nobis dominam dedit, à quo, Sunt primo nobis omnia nata bona.*] Io manuſcriptis ſic leguntut hi verſos,

Et qui principio nobis terram dedit, aufert,
A quo ſunt primo omnia nata bono.

At, quæ vera lectio ex his verbis poſſit exiſtere, non diſpicio. Sed, qui meus fuerit conatus, etſi mihi quidem ipſe diſplicet, non tacebo,

Et qui principio nobis teneram dedit, ac fert.

Et illo etiam modo,

Et qui principio nobis teneram dedit, ac fere.

Et quæ ſeqoontur. Vel pro Aufert, legendũ Afer, vt Afrum aliquẽ eo uomine puellam Catullo & Mãlio dediſſe intellegamus. Cætera mihi quidẽ probãtur. Concurſum enim illum vocaliũ duarum liberum eſſe poſſe, iam anteà docoi. Erat tamen quibuſdam in ms. noo, Nata, ſed Nota. Sed in nonoullis libris emendatum ſic, vt legendum cenſemus. ac, pro Bono, malim equidem Bona.

M. ANT. MVRETVS.

QVOD *mihi fortuna.*] pulcherrima omninò hæc elegia eſt, atque haud ſcio, an vlla pulchrior in omni Latina lingua reperiri queat. oam & dictio puriſſima eſt: & mira quadam affectuum varietate permiſta oratio: & tot vbique aſperſa verborum ac ſententiarum lumina, vt ex hoc vno poëmate perſpicere liceat, quantum Catullus cæteris in hoc genere omnibus præſtare potuerit, ſi vim ingenij ſui ad illud excolendum contuliſſet. primum enim, quod Manlius io duris atq; acerbis rebos ſuis, ea, qoæ ſibi ſolatio forent, ab ipſo potiſſimum petere voloerit, gratam ſibi eſſe affirmat illam amicitiæ ſignificationem. cùm autem ille duorum generum munera peteret, Muſarum videlicet, & Veneris; oſtendit neutrum à ſe præſtari poſſe; quod è fratris ſui morte tantum dolorem hauſerit, vt earum rerum ſtodia ipſi penitus ex animo exceſſerint. poſtremò beneficia à Manlio apud ſe poſita elegantiſſimis verſibus commemorat: eique fauſta feliciáque omoia à diis immortalibus comprecatur.

EPISTOLIVM.] ita Pacuuius prologium,
Quid eſt? nam me exanimaſti prologio tuo.

A *mortis limine reſtituam.*] ſic Virg. Culice.
—— cum te
Reſtitui ſuperis leti iam limine ab ipſo.

VESTIS *pura.*] quæ dabator annum fere agentibus decimum ſextum.

IVCVNDVM *cùm ætas.*] elegans iuuentutis deſcriptio. Eraſtothenem autem dixiſſe tradunt, primam illam viriditatem ætatis, ver vitæ eſſe; corroboratam ætatem, conſtitutámq; æſtatem, & aotumnum: quibus ſenectutem qoaſi hiemem quandam ſuccedere.

QVÆ *dulcem.*] ſic ſuprà, *Sancte puer curis* &c. Plato quoq; Amorem γλυκύπικρον nominat.

A HVC *vnà è multis.*] è multis librorum capſis vnam tantum, eámque exiguam, mecum conuehendam curare ſoleo, cùm hoc commigro.

NON *poſſum reticere.*] vehementiſſima amoris ſui expreſſio. cùm enim vi doloris oppreſſus, poëtica ſtudia penitus abiecerit; negat tamen facere ſe poſſe, quin accepta à Manlio beneficia verſib. ad perpetuandã ipſius gloriã, exequatur.

SÆCLIS *obliuiſcentibus.*] clarorum hominum res geſtas, niſi quibus Muſarum cantus acceſſerit, perpetua obliuiooe ſepelientibus. Appoſitè autem Muſas ad illuſtrandum Manlium inuocat; qoippe quarum proprium eſt, præſtantium virorum famam ab iniuria mortalitatis aſſerere.
B Horatius,

Dignum laude virum Muſa vetat mori.

Tibullus,

Quem referent Muſæ, viuet dum robora tellus,
Dum cælum ſtellas, dum vehet amnis aquas.

Theocritus,

Αἰεὶ τοῦτο Διὸς κούραις μέλει, αἰὲν ἀοιδοῖς,
Ὑμνεῖν ἀθανάτους, ὑμνεῖν ἀγαθῶν κλέα ἀνδρῶν.

DVPLEX.] doloſa, verſuta. ſic Horatius.
Nec curſus duplicis per mare Vlyſſei.

AMATHVNTIA.] Veous. ſic ſupra,
—— quæq; Amathunta, quæq; Golgos.

CORRVERIT.] proſtrauerit. Annotandus
C autem eſt vſus hic verbi, *corruo*, non admodum frequens. eo tamen ad eundem modum vſus eſt alicubi Lucretius. Lambinus meus, cuius ego doctrinam & iudicium plurimi facio, hunc verſum ita legit,

Scitis, & in quo me corruerit genere.

aitque ſe vidiſſe veterem librum in quo eſſet, *exhorruerit*: vnde ipſe eam, quam dixi, coniecturam facit. in meo quidem, qui ſcriptus eſt centum & eo amplius ab hinc annos, omnibus literis apertè legitur, *corruerit*.

TRINACRIA *rupes.*] Ætna.

MALIA.] à Maliaco, vt opiuor, ſinu.

D THERMOPYLIS.] tractus montanus eſt, qui mediam Græciã diuidit, calidis balneis nobilis.

QVALIS *in aërij.*] lacrymas ex oculis ſuis profluẽtes riuo comparat: quem quidem riuum ita deſcribit, vt eum oculis ſubiicere videatur.

QVI *cùm de prona.*] qui cùm præceps deuolutus eſt per pronam vallem. Eſt autem tmeſis, in verbo deuolutus.

AT *velut.*] quale auxilium eſt, ventus ſecundus, agitatis iam diu nautis, & de ſalute ſua deſperantibus: tale mihi Manlius fuit.

IS *clauſum.*] campum, quem latiſſimum habebat, mihi patefecit, ſecúmq; communem eſſe
E voluit.

ARGVTA.] breui. Hanc autem, quam ſibi à Manlio datam fuiſſe dicit, Leſbiam eſſe non arbitror, ſed aliam quampiam: idq́ue præcipuè ex fine huius elegiæ colligo.

PROTESILAEAM.] Laodamiæ comparat puellã illam, cuius ſibi vſum conceſſerat Mãlius: ſimúlq; more ſuo digreditur ad Laodamiæ fabulam explicandã. Ea vxor Proteſilai fuit, quę cùm maritũ ſuum primũ ex omnibus Græcis in bello Troiano ab Hectore interfectũ eſſe audiſſet, nimio illius deſiderio cõtabuit. Sunt, qui dicãt viri

vmbram ei ſe in ſomnis obtuliſſe, inque illius compleaibus ipſam emortuſm. Alij, obtinuiſſe Proteſilaum, vt ex inferis ad viſendam vxorem reuerteretur, cumq; eam reperiſſet adiacentem imagunculæ, qua viri mortui vultum exprimẽdum curauerat, petiiſſe, vt ne ſibi amplius ſuperſtes eſſe vellet: tum ipſam, acta per pectus haſta, ſibi mortem attuliſſe. Quod autem tam breui tempore, marito ſuo frui ipſi licuerit, Catullus deorum iram in cauſſa fuiſſe dicit, quibus ante nuptias ſacra rite perpetrata non forent.

ACERBA *cinis*] ſic Caluus,

Cum iam fulua cinis fuerit. —— Idem,

Forſitan hoc etiam gaudeat ipſa cinis.

QVÆ *nempe.*] rurſum recordatione fraternæ mortis, à re propoſita abducitur.

FOCOS.] in aliis, *deos.*

TANTO *te abſorbens.*] epiphonema eſt, quo confirmat id, quod antea dixerat, coniugium videlicet illud Laodamiæ vita, atque anima dulcius fuiſſe. Quærens autem occaſionem admiſcendi varias fabulas, iiſq; eruditionis quaſi ſpargendis ſeminibus exornãdi opus ſuum, ait, amorem Laodamiæ profundiorem fuiſſe palude quadam, quæ erat in Theſſalia, ſed poſteà ſiccata eſt, Herculis opera: ſumptáque occaſione, ad Herculis res geſtas modicè attingendas digreditur.

BARATHRVM.] hîc ſimpliciter pro voragine ponitur, erat autem propriè locus Athenis, in quem ſcelerati deiiciebantur, vt apud Lacedæmonios in Ceadan.

QVALE *ferunt Graij*] Hercules cùm ad Stymphalias aues interficiendas, iuſſu Euryſthei proficiſcens, in Theſſaliam veniſſet, paludem quandam, quæ ex collectis Penei aquis efficiebatur, ſiccauit, cùm, ſeparatis Oſſa & Olympo montibus, qui antè contigui erant, exitum fluuio dediſſet in mare: ſicque eius regionis hominibus campi ad Peneum pinguiſſimi & feraciſſimi copiam effecit. narrat Diodorus lib. v. tangit etiam Lucanus lib. vi.

SICCARI.] tanta enim vis aquarum fuerat, vt nondum penitus ad ſiccitatem perductum ſit ſolum, ſed quotidie paulatim ſiccetur.

EMVLSA *palude.*] exhauſtis aquis.

MONTIS *medullis.*] interioribus partibus. eadem figura, terræ viſcera dixit Ouidius.

FALSIPARENS.] qui falsò habebatur Amphitryonis filius, cum re vera Iouis ſatu editus foret.

. STYMPHALIA *monſtra.*] proditũ eſt, Stymphalidas in Arcadia aues fuiſſe, quæ humana carne veſcerentur, quas ſagittis Hercules confecerit. Piſander autem Camireus, non interfectas quidem eas ab Hercule, ſed crotalorum ſonitu fugatas tradit. Sanè ea pars Arabiæ, quæ deſerta eſt, tum feras alias educit, tum aues quæ Stymphalides nominantur, nihilo erga homines pardis & leonibus mitiores, eæ, ſi quis capere ipſas conetur, inuolantes, roſtriſque tundentes inſidiantium corpora, facilè eos interficiunt. tanta quippe ſunt duritie roſtri, vt, quæcunque tegendo corpori ferrea, æreáve adhibentur, ea facilè perfodiant. at, ſi quis denſis, craſſiſque arborum

A corticibus corpus munierit, haud aliter Stymphalidum roſtra ab eiuſmodi veſte retinentur, quàm à viſco alæ auicularum ſolẽt. Eæ corporis magnitudine gruibus, figura ac ſpecie ibidibus cõparari queunt: niſi quod firmiora roſtra, neq; vt ibides, adunca habent. Hæc, aliáque de his ipſis auibus non nulla Pauſanias in Arcadicis, non nulla etiam Strabo lib. viii. & Diodorus lib. v.

STYMPHALIA.] Stymphalus oppidum Arcadiæ eſt. Homerus,

Στύμφηλόν τ' εἶχον, καὶ παῤῥασίην ἐνέμοντο.

IMPERIO *deterioris heri.*] Euryſthei. Quomodo autem Iuno, decepto Ioue illud aſſecuta fuerit, vt fatali neceſſitate Hercules Euryſtheo

B parere cogeretur, elegãtiſſimè narrat Agamemnon apud Homerum Iliados lib. xix.

PLVRIBVS *vt cæli.*] vt Hercules Euryſthei iuſſa executus, iuſta Apollinis & Mineruæ oracula, deorum numerum augeret.

HEBE *nec longa.* Hebe, iuuentutis dea, Iunonis filia diis prandentibus ex æquo omnib. miniſtrabat: cùm Ganymedes, Iouis tantũ miniſter eſſet. ea Herculi in deos relato, nupſiſſe dicitur.

SED *tuus altus amor.*] rurſum ad Laodamiam rediens, ait, amorem ipſius erga virum palude illa altiorem fuiſſe.

QVOD *domitum dominum*] alij, *Qui te non domi-*

C *tum.* alij, *Qui domitum dominum.* ego (neque enim diſſimulare ſuſtineo) nullum idoneum ſenſum ex hoc verſu elicere poſſum.

NAM *neque tam carum.*] hoc ſignificat, nuſquam eſſe tantum amoris ardorem, quantum in ingeniis muliebribus: ceteras tamen omnes mulieres à Laodamia fuiſſe hac in parte ſuperatas. Ornatus autem, & maioris expreſſionis gratia, ait, amorem tãtum non eſſe, quo auus nepotem ſibi ex vnica filia, in extrema iam ſenectute ſuſceptum diligit; neque eum, quo columbæ mares ſuos proſequuntur, aut ſi qua alia auis eſt, quæ etiam impotentius amare dicatur; quantus

D eſt amor mulierum in viros ſuos, vbi eos verè & ex animo amant.

SERI.] *τηλύγετοι.* tales autem longè cariſſimi eſſe conſueuerunt.

QVI *cum diuitiis.*] qui via tandem in lucem editus, vbi primum heres ab auo ſuo ſcriptus eſt, efficit, vt gentilis, qui ſperabat hereditatem ad ſe deuolutum iri, ob idque impium gaudium ex imminẽti ſenis morte capiebat, eique tanquã vulturius aliquis, imminebat gaudere deſinat, inani ſe expectatione deluſum videns.

TESTATAS] teſtibus obſignatas.

TABVLAS.] eo nomine intelligebant teſta-

E mentum in quacunque materia ſcriptum.

GENTILIS.] gentiles qui dicantur, rectè explicat Cicero in topicis. Errat autem hoc loco Guarinus, qui gentilẽ, affinem interpretatur.

SVSCITAT.] depellit.

VVLTVRIVM.] vulturios, aut coruos, per iocum, hereditatum captatores vocabant,

A *cano capite.*] aui ſui.

MVLTIVOLA.] videtur hoc loco idem valere, quod, impotens in amore, ſiue immoderate amans: quod tamen mihi quoque duriuſculum videtur.

Sᴇᴅ *tu.*] Laodamiam alloquitur.

Aᴠᴛ *nihil.*] nunc, omiſſa Lao damia, ei puellam illam, de qua ſuperius egerat, confert.

Sᴛᴠʟᴛᴏʀᴠᴍ *more.*] ſtultum enim eſt conari ad muliebrem libidinē coercendam. Propert.

Tu prius & fluctus poteris ſiccare marinos,
Altaque mortali deligere aſtra manu,
Quam facere, vt noſtræ nolint peccare puellæ.

Sæᴘᴇ *etiam Iuno.*] ſi Iuno, quæ dearum maxima eſt, creberrima tamen mariti adulteria perferre cogitur: multo magis ego, qui homo ſum, debeo puellæ meæ peccata æquo animo ferre; cum illa preſertim & raro peccet, & non mecum, ſed cum alio nupta ſit.

Oᴍɴɪᴠᴏʟɪ.] omnium formoſarum mulierum amore flagrantis.

Aᴛǫᴠɪ *nec diuos.*] in quibuſdam libris, poſt hunc verſum deſideratur pentameter: in aliis ſcribitur ad hunc modum,

Ingratum tremuli tolle parentis onus.

quem verſum alij variè exponunt: ego nullam huic loco idoneam ſententiam ex eo poſſe exprimi puto.

Qᴠᴀʀᴇ *illud ſatis eſt.*] videtur hoc dicere; ſatis ſibi eſſe, ſi hoc à puella præter ceteros habeat, vt ipſa eos ſibi dies candido lapillo ſignandos putet, quibus cum ipſo delicias facere poſſit.

Hᴏᴄ *tibi.*] tandem redit ad Manlium, eumque carmen concludens, optimis ominibus proſequitur.

Eᴛ *qui principio.*] hic quoque verſus variè legitur: neque ego quidem illius ſententiam ſatis aſſequi poſſum.

Lᴠx *mea.*] Leſbiam, opinor, intelligit: quam ab illa altera diuerſam eſſe, ex eo colligo, quod paulo ante eam, de qua tam multa in hoc poëmate dixerat, dominam nominauit.

IANVS DOVSA FIL.

ACᴄɪᴘᴇ, *queis merſer fortunæ fluctibus ipſe.*] Æſchylus Prometheo vincto:

Ὅτις σε χλιδῶν ἢ κακῶν πεπρωμένα
Ἔπτυσ' ἀφειδῶς. Scholiaſtes Pindari in Iſthmiis: ἢ Ἀλκαῖος τὰν δυστυχίαν χήμασι ἢ πεπρωμέναν λέγει. Vbi fortaſſe perperam Alcæi nomen pro Æſchyli poſitum eſt, niſi idem quoque Alcæus dixerit, quod nobis diuinare haud in procliui.

Aᴛǫᴠɪ *nec diuis homines componier æquum eſt.*] Videtur reſpexiſſe ad verſum illum Homeri Odyſſ. π prolatum ex perſona Vlyſſis alloquentis Telemachum filium:

Οὔτοι ἐγώ θεός εἰμι, τί μ' ἀθανάτοισιν ἐΐσκεις.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

DEsᴇʀᴛᴠᴍ *in lecto cælibe.*] Male quidam audaculi, *in thalamo.* quare illis *lecto* diſplicuit? Præterea ſi *thalamo* legeretur, legitimum torum acciperemus. nunc tantum de amatorio, quem ſanè thalamum non poſſis vocare.

Fʀᴀᴛᴇʀɴᴀ *mihi mors abſtulit.*] Vetus ſcriptura, *Abſcidit.*

Qᴠᴀ *Mallius in re iuuerit.*] Vetus ſcriptura: *quam falsus in re.* Profecto legendum *qua mi A-*

A *lius in re.* Synalœphas his exemplaribus perſcriptas eſſe iam ſupra notauimus, vt, *Deuolsit ili acuto.* cognomen huic Manlio fuit Alius, vel Allius. Infra:

In deſerto Ali nomine opus faciat. Item:
Pro multis, Ali, redditur officiis.

Quod à nemine hactenus obſeruatum. Sanè ab Alliis Allieni dicti. quæ fuit familia Romæ. Alliæ gentis mentio in veteri inſcriptione Romana: ᴍ. ᴀʟʟɪᴠꜱ. ᴛʏʀᴀɴɴᴠꜱ. Concludimus igitur hunc Manlium ex Allia gente fuiſſe, adoptatum autem in Manliam. Itaque vocatum fuiſſe Manlium Allienum: pro quo Allium dixerit Catullus: quia aliter non poſſet includi B in legem carminis. Alioqui quoties Octauius Cæſar pro Octauiano vocatur à priſcis? Allius igitur ſine vllo dubio eſt Allienus, cognomen ex nomine, vt in adoptionibus fit. alioqui quam inepte legebatur ſine praenomine M.?

Oᴍɴɪʙᴠꜱ *inque locis.*] Expunximus hunc verſum, quod alicuius audaculi eſſe conſtet, puta Marulli, aut eo non modeſtioris. Sane illum liber noſter non agnoſcit. In noſtro autem aliena manu non melior illo ſuppoſitus erat: *Muſcoſi repetat vada remigiis Acherontis.* vt appareat vulgatum hunc non admodum vetuſtum eſſe, ſed profecto ſubolet mihi aut Marulli, aut Pontani, aut Garini eſſe.

C Dᴇꜱᴇʀᴛᴏ *in Manli*] In veteri ſcriptura: *In deſerto Ali.* Iam dixi hoc eſſe cognomen poſt adoptionem in Manliam gentem.

Dᴠᴘʟᴇx *Amathuntia.*] *Amathuſia* ſcriptus liber. In Ciri quoque:

Nam te iactari non eſt Amathuſia noſtri
Tam rudis——

quamuis aliter olim ſenſimus. Nam *Amathuſia,* vt Acheruſia, Rhamnuſia.

Lʏᴍᴘʜᴀǫᴠᴇ *in Oeteis Manlia.*] Hic Turnebus Manliam à quodam Manlio, qui montes illos primus aſcenderit, dictam affirmat. Qui D doctiſſimus vir, præter quam quod ἀσύστατα & abſurda profert, adeo illi difficile fuit emendatiorum editionum fidem ſequi, in quibus non *Manlia,* ſed *Malia* publicatum eſt. Nam Malia eſt μηλία. Callimachus: ἢ ὕδατα μηλιάδος αἴης. Interpres Sophoclis: μηλιεὺς ἔθνος θεσσαλικὸν πλησίον τραχῖνος. μηλία δὲ ἡ πόλις καλεῖται. & Sophocles ipſe Philocteta:

ὦ ταινάχα ἢ πετραῖα
Θερμὰ λουτρὰ, ἢ πηγὰς
Οἴτης ἀεναντέους,
Ὅτι μόνον μηλιάδα παρ' λίμναν.

E An dubium igitur quare Malia lympha dicta? Sophocles qui Attice loquebatur, μηλιάδα dixit: Sed ipſi Trachinij, qui loquebantur Dorice, μαλιάδα dicebant vnde μαλιακὸς κόλπος. Propterea prima longa. Auctor ἀνώνυμος ἐν περιηγήσει ad Nicomedem regem.

Ἀγρεῖ δ' ἐν αὐτῷ γίνετ' ἀμφικτυονικὰ,
Κόλπος δὲ κεῖται μαλιακὸς ἐν τῷ μυχῷ.

Eᴛ *in quo me torruerit.*] *In quo genere torruerit,* id eſt, quomodo torruerit. more Græcorum, qui dicunt ἐν μιᾷ ἰδέᾳ, pro ἐν ποίῳ τρόπῳ. Cicero Attico; libro tertio; *quod optimo genere facere non licuit.* & libro primo de officiis:

eum, quicum bella geras, tam molli genere appellare.

Is *clauſum lato.*] Lege ex eodem libro, *Is laxum lato.*

INCERTA *fruſtra.*] Rectè doctiſſimus Turnebus, *Inceptam fruſtra.* ἢ δόμος ἡμιτελὴς Homero. Val. Flacc. VI. —— *coniux miſeranda Caico*

Linquitur, & primo domus imperfecta cubili.

HOSTIA *cæleſtes pacificaſſet.*] verbum *Pacificare* quidam Marulliani, quod aut barbarũ aut inſolens, & Catullo indignum putarent, ſuſtulerunt, & *conciliaret* pro eo repoſuerunt Profectò de illis nihil aliud dicam, quàm indignos quibus reſpondeatur.

B QVOD *temere inuitos.*] Rectè ſane, ſed vnius voculæ mutatio in noſtro longè diuerſum ac fortaſſe lepidiorem ſenſum efficit. Legitur ibi non *Quod*, ſed *Quam*. Quæ lectio totam de integro interpolat ſententiam. Nihil, inquit, tam libenter ſuſcipere poſſunt homines, quàm temerè, ſi diis diſpliceat. Quæ rotundiſſima eſt Gnome. Qui hanc lectionem mutarunt, credibile eſt illos ſuam, non Catulli mentem ſpectaſſe.

QVAM *ieiuna pium deſideret.*] In ora libri noſtri altera lectio notatur, *Deficeret*. Alij notant *Diſgeret*. Latet hic aliquod portentum mendi.

C QVÆ *nempe & noſtro.*] Reclamat vetus lectio: *Quæ vetet noſtro*. Lege, *Quæ* (*ve te*) *noſtro*. *ve* eſt σχετλιαστικόν. *Mantua ve miſeræ*. ve, te, proh, ah, σχετλιαστικὰ ſunt Catullo familiaria: vt σχετλιασμὸς referatur ad fratrem ipſum. Subiicitur enim:

O miſero frater adempte mihi Ve te, ô frater.

Sic *ve me* apud Senecam Apocolocynthoſi.

NON *inter nota ſepulchra.*] NOTA hoc eſt cognata, vt poſteà, κατ' ἐπεξήγησιν interpretemur. Infrà, *Si tria notorum baſia reppererit.*

DETINET *à noſtris.*] *Detinet extremo.* Vetus liber, non male etiam *externo*, vt ſit oppoſitum τῷ *nota ſepulchra*.

D PHENEVM *prope Cylleneum.*] Ratio poſtulabat Cylleneam. Eſt enim vrbs. Statius IIII. Thebaid.

Et Pheneos nigro Styga mittere credita Diti.

Malè quidam legunt Peneum πηνειὸν pro φενεὸν obliti ſyllabarum. Nam pro duabus breuibus duas longas ſubſtituunt. Hoc ſequutus eſt diſertus vir in ſuo commentario. Itaque non mirum ſi in Theſſalia, vbi eſt Peneus fluuius, contigiſſe dicat, nõ in Arcadia vbi erat Pheneos oppidum. Totam hiſtoriam habes apud Pauſaniam. & quidem ſatis nota eſt.

E AVSVS *falſiparens.*] Vetus lectio, *Audet*. tempus pro tempore. in quo frequentiſſimus Propertius. Vno exemplo contentus eſto,

At tu vix primas extollens gurgite palmas

Sæpe meum nomen iam peritura vocas.

hoc eſt, vocabas.

QVO *diuum dominum.*] Ineptiſſima hæc lectio. Itaque non Catulliana, ſed correctorum. De Hercule eſt ſermo. deinde iſti docti homines de Ioue loquuntur. Hoc eſt ἄλλο μὲν ὗς, ἄλλο δ' ὁ ἀμησάμενος. Sed ſincera eſt antiqua ſcriptura: *Qui diuum domitum. Diuum*, hoc eſt Herculem ipſum. I nunc, & iſtas egregias correctorum editiones amplectere, & eorum fide bonos auctores legito. Nihil enim hac lectione ſimplicius,

A vt quæ ne interpretationem quidem deſideret. Domitum Herculem dicit ſubiſſe iugum Euryſthei, cuius imperio illa barathra exhauſerit.

SVSCITAT *& cano.*] Vetus lectio:

Suſcitat à cano volturium capite.

Hic more veteris ſcriptionis *a*, eſt *ab*, *Capite*, *capite*, quod toties monuimus. Qui, inquit, in magnis diuitiis auitis ſublatus, & heres ſcriptus, gaudium mouet gentili deriſo, quia ſi nepotem poteſt expungere, ipſe, qui proximus eſt, iure agnationis in vacuum veniet. Itaque is eſt vulturius capiti cano, hoc eſt auo. Sed explicanda ſunt.

B QVI *cum diuitiis.*] Legendum QVVM. Deeſt autem præpoſitio *in*, quæ fortaſſe reponenda eſt.

Qui, quum in diuitiis vix tandem inuentus auitis

Nomen teſtatas intulit in tabulas:

Impia deriſi gentilis gaudia tollens,

Suſcitat ab cano volturium capiti

Ita enim interpungenda ſunt illa, quia malè accipiuntur vulgo. Inuentus ergo in diuitiis. Hor.

Si cui præterea validus male filius in re

— Præclara ſublatus aletur. ——

Græcum eſt, ὑπὸ μεγάλων χρημάτων ἐπηρμένος.

C GAVDIA *tollens.*] In alium ſenſum, ac vulgus putat, Tollere gaudium dicitur. Nam eodem modo, quo tollere riſum alicui, id eſt inducere ad ridendum, vel in riſum. Sic Varro, dixit tollere alicui prouerbium, hoc eſt anſam dare, vt de aliquo efferatur prouerbiũ. Hic vnicus ſuus neceſſarius heres dicitur proximo agnato gaudium tollere: quia ille imminet illius morti, vt ei ſuccedat. Eodem modo dictum tollere, quo ſuſcitare Volturium. canum caput, vt dixi, ipſummet auum vocat.

SEV *quicquid dicitur improbius.*] Vetus ſcriptura: *quæ multo dicitur improbius.* Rectè: qua nulla alia improbius dicitur oſcula &c.

D QVANTVM *præcipuè.*] Repone ex eadem ſcriptura: *Quanquam.* Sententia tota hæc eſt. Tuus amor, inquit, altior fuit barathro illo, cui amori neque comparandus eſt amor aui in nepotulum vnicum, neque columbarum in compares ſuas, quæ omnium animalium amores laſciuia & procacitate vincunt. Vnam excipio mulierem, quæ omnium impotentiſſimè amat, & cuius amor deſultorius eſt. Sed tu omnes viciſti.

SED *tu horum magnos.*] Subdititia hæc. noſter codex, *Sed tu olim magnos.* Græcanicum, *olim magnos*, τοὺς πάλαι μεγάλους.

E FVLGEBAT *crocina.*] Quem nudum cupidinem alij pingunt, eum in tunica proſcribit Catullus imitatione Sapphus. Pollux libro decimo: Σαπφὼ δὲ φησι χλαμύδα ἐνημμένον ἐπὶ τοῦ ἔρωτος εἰποῦσα, ἐλθόντ' ἐξ οὐρανοῦ πορφυρέαν ἔχοντα περὶ ὤμοις χλαμύδα.

INGRATVM *tremuli.*] Rara furta verecundæ heræ feremus, & reliqua tædia, præter patrem qui noſtris amoribus inſidiabundus obſeruet nos, querulus, labris demiſſis, gemens. Reliqua ferre poſſim. hoc vnum excipe. Moleſtum igitur ſenem, qui amoribus filiæ importunus interuenit, ingratum onus vocat. Hæc eſt vera huius loci ſententia. Sequitur enim

—— *dextra deducta paterna.*

Sed *furtiua dedit nigra.*] Vetus lectio, mira, non nigra. A

Si *nobis id datur vnis.*] [illegible] hæc lectio. Vetus ſcriptura, rectè *vnus*, non *vnis*. & *is* non *id*. Et *Quem* non *Quo*. Lege:

Quare illud ſatis eſt, ſi nobis is datur vnus,
Quem lapide illa diem candidiore notat.

Quare ſatis eſt, ſi vnus, id eſt alius dies talis ſit, qualis fuit ille inſignis, quem Leſbia felici nota ſignauit. Ouidius,

Proueniant medij ſic mihi ſæpe dies.

Si pro *Quo* legas *quod*, vulgata lectio bonam quoque ſententiam concipiet. Satis eſt ſi nobis vnis, & nemini alij, impertiat id, quod felix illa dies notat candido lapillo. B

Pro *multis alius redditur officiis.*] Imò pro illis officiis, quę enumerauit. At proculdubio corruptus eſt locus. Nam legendum:

Pro multis, Ali, redditur officiis.

Quod iam ſuprà monuimus.

Ne *noſtrum ſcabra.*] Legendũ, *Ne voſtrum ſcabra.*

Et *domus ipſa, in qua luſimus & domina.*] Lege:

Et domus, ipſe in qua luſimus & domina.

Domus, in qua ego ipſe, & domina luſimus. Traiectio lectionem mutauerat.

Et *qui principio nobis dominam dedit.*] Non dici poteſt quam malè hæc ab imperitis correctoribus accepta ſint, qui nulla alia re, quam quod ſcriptam lectionem aſſequi non poterant, hæc mutarunt. Noſter liber planè legit: C

Et qui principio nobis terram dedit auſert
A quo primo ſunt omnia nata bona.

In ſecundo verſiculo nihil detrimẽti acceptum. In priore eſt [illegible]. Sed age quam poſſumus, medicinam illi faciamus,

Et qui principio nobis te trandedit ouſens,
A quo primo ſunt omnia nata bona.

Trandedit nouum ἀρχαισμὸν omnes norunt, vt Tranſdere in otium Terentio in Phormione. ex *auſert* puto faciendum *ouſens*. quod ita ſcriberent per OV, Si quis commodiorem lectionem comminiſci poteſt, candidus impertiat. Nam conſtat nobis nomen eius, qui primus Manlium commẽdauit Catullo, deſiderari. Quid ſit Tradere in commendatitiis omnes ſciunt, ſaltem ſi tertium decimum Epiſtolarum Ciceronis legerint. D

In Rufum. LXX.

Noli admirari, quare tibi femina nulla
Rufe, velit tenerũ ſuppoſuiſſe femur,
Nõ, ſi illã raræ labefactes munere veſtis, E
Aut pelluciduli deliciis lapidis. (tur
Lædit te quędã mala fabula, qua tibi fer-
Valle ſub alarũ trux habitare caper.
Hunc metuunt omnes. neque mirum : nam mala valde eſt
Beſtia, nec quî cum bella puella cubet.
Quare aut crudelẽ naſorũ interfice pe- (ſtẽ,
Aut admirari deſine, cur fugiũt.

ANTONIVS PARTHENIVS.

Noli *adm.*] Rufũ veſtibus & gemmis fulgentẽ ſe ab omnibus puellis contemni atq; vitari mirantem, magna ſordium, atque teterrimi odoris hircini nota, infamiáque afficit, monens aut ne admiretur ſe vitari, aut hircinum fœtorem extinguat.

Raræ *veſtis.*] pretioſæ ac præclaræ togæ.

Labefactas.] vexatas, perturbatas.

Veſtis.] ſ. ſuauibus odoribus infectæ.

Lapidis.] gemmæ ſardonycis perlucidi. Mar.

Cuius & hinc lucet ſardonycata manus.

Fabula.] diuulgata de te infamia.

Caper.] hircinus odor ex ſubalis exiens. Hor.

Polypus an grauis hirſutis cubet hircus in alis.

Svbalarvm.] ſubala & ala pars eſt ſub brachio concaua ab adoleſcentiæ initio hirta.

PALLADIVS FVSCVS.

Catullus poſt heroica & elegias facit rurſus epigrammata: quanquam poſſe queri video, vtrum ipſemet ſcripta ſua ita digeſſerit, vt nunc ſcribuntur imprimuntúrque; an alius eorum, inquam, qui nobilis poëtæ carmina longo poſt tempore reperta, ſed iniuria vetuſtatis ſemiconſumpta reſarcire curarunt.

Noli *admirari.*] Quibus alæ malè olent, hi hircum ſub alis habere vel geſtare dicuntur. Rufus à fœminis reſpuebatur, licet gemmas & veſtes pretioſas eis donaret, quia hircino fœtore laborabat: ipſe tamen cùm quid in cauſa eſſet, ignoraret, vehementer admirabatur. Monet eum Catullus vt hircum occidat, aut deſinat mirari, cur à fœminis reſpuatur.

Raræ.] pretioſæ: poſſumus etiam legere rallæ: erat namque ralla veſtis tenuiſſima à raritate nomen habens. Plautus, *punica ralla ſpiſſa.*

Labefactas.] commoues vel concutis.

Delitiis.] quibus ſolis gemmæ expetuntur.

Mala *fabula.*] malus vulgi ſermo.

Alarvm.] humeri ſunt, vnde dependent brachia: at concauæ infra humeros partes alæ vocantur.

Hvnc *metuunt omnes.*] alludit ad hircum animal.

Qvare.] concluſio.

Nasorvm *interfice peſtem.*] peſtis naſorum eſt fœtor.

ACHILLES STATIVS.

Hic eſt, opinor, M. Cœlius Rufus de quo Plin. in vi. de naturali hiſtoria, cap. xlix. *M. Cœlius Rufus, & C. Licinius Caluus eadem die geniti ſunt. Oratores quidem ambo, ſed tamen diſpari euentu.* Et cet. Ad quem poſt etiam Catullus, *Rufe mihi fruſtra, at nequicquam credite amice.* Atque alibi, *Cœlius Aufilenum, & Quinctius Aufilenam.* Vbique verò ſummum ſuum amicum fuiſſe declarat. Pro quo extat etiam Ciceronis oratio, ac tot ad eum epiſtulæ. Egit autem adoleſcentiã

Cœlius in ſumma vitæ licentia. Eundem Cicero A in epiſtulis ſæpe Rufum vocat. Niſi ſi hic alter ille Cœlius, de quo ante, *Cæli Lesbia noſtra, Lesbia illa.*

NON, *ſi illam rara labefactes munere veſtis.*] In libris manuſcriptis ferè ſic legitur, Nos illa raræ. in nonnullis Nos illa aræ. conentur alij prauam lectionem meliorem reddere. Propert. in IIII. in eadem ſententia.

Qui verſus, Coa dederis nec munera veſtis,
Ipſius tibi ſit ſurda ſine arte lyra.

In veteribus libris, Sine aëre lyra.

AVT *pelluciduli delicias lapidis.*] In omnibus ferè libris, Proluciduli, quaſi Procul lucentis. B

LÆDIT *te quadam mala fabula.* Eodem modo verbo Lædere videtur vſus Ouid. in III. Faſt.

Sed lædit ille pudendus amor.

Euripid. in Hippolyto coronato Mordere ſic videtur dixiſſe, Δακεῖ σε Θεοῦ μῦθος, ἀλλ' ἔχ' ἥσυχος, Τύψω δ' ἐχίδνης, ὡς αὖ ὀμμάτων πάλιν.

VALLE *ſub alarum trux habitare caper.*] Capras, Horat. alij Hircum dicunt. Ariſtophan. Acharn. Ὄζων κακὸν τῆς μασχάλης πατρὸς τραγασαίου. Vallem quoque ſic tranſtulit Auſonius in Pædagogum ligurritorem, *De valle femorum intrinſecus paris rugas.*

NAM *mala valde eſt Beſtia.*] Eodem modo Biō C apud Stobæum: Φθεὶρ μακρὰ, κακὸν ἐστι τὸ θηρίον.

NEC *quicum bella puella cubet.*] Sic ſæpe Plautus loquitur, *Si hoc impetraro, vt ego cum Caſina cubem.* Et in Mil. glor. *Ne illæ fortunatæ, quæ cum iſto cubant.*

INTERFICE *peſtem.*] Sic peſtes Verg. in I. Georg. dixit.

Tum variæ inludent peſtes, ſæpe exiguus mus.

Et quæ ſequuntur. Atque alibi de colubro, *Peſtis acerba boum.* Itaque vt illæ frumenti peſtes, illa boum, ita hæc naſorum.

M. ANT. MVRETVS.

NOLI *admirari.*] tetrum illum, virulentumque odorem, qui ex aliis, pro temperaturæ D nimirum victuſque ratione, ab aliis grauior, ab aliis minus grauis afflatur, & Græci ſcriptores τράγον, & Latini caprum, capram, hircum, ab eius videlicet animalis graueolentia, vocant. Rufum igitur quempiam, hominem iſta odoris fœditate præter ceteros inſignem, exagitat poëta; aitque, mirum non eſſe, ſi eum puellæ omnes aſpernentur ac refugiant, neque vllis muneribus perduci queant ad faciendam ei copiam ſui: quippe geſtari ab eo trucem quandam beſtiam ſub alis, quam horreant illæ, ita vt cubare E cum eo omnino non poſſint. Poſſit autem aliquis ſuſpicari, hæc ſcripta eſſe in M. Cœlium. ei enim Rufo cognomen fuit. &, cum ambo amarent Clodiam, fieri poteſt, vt è riualitate ad inimicitias venerint. nam infra, ab hoc ipſo Rufo ereptam ſibi Leſbiam queritur.

LABEFACTES.] impellere, & quaſi de pudicitiæ gradu eiicere moliaris.

PELLVCIDVLI *lapidis.*] vnionis.

MALA *fabula.*] fabulam vocabant quidquid eſſet in ore populi, ſiue verū id, ſiue fictum foret.

A MALA *valde eſt Beſtia.*] Plautus Bacchidibus,
Magis illectum tuum, quam lectū, metuo: mala es beſtia.
Idem Pœnulo,
Teneſis me arcte, mea voluptas: male ego metuo miluios:
Mala illa beſtia eſt, ne forte me auferat pullum tuum.

INTERFICE.] facete: quaſi de animali ſermo eſſet. Nonius tamen admonet, interficere, & occidere, veteres etiam ad inanima tranſtuliſſe. Cicero Oeconomico, *Nullo modo facilius arbitror poſſe neque herbas areſcere, & interfici, neque terram ab ſole percoqui.* Virgilius,

Fer ſtabulis inimicum ignem, atque interfice meſſes.
Lucillius,
B *Durum molle vocas, fragmenta interfici' panis.*

IANVS DOVSA FIL.

HVNC *metuunt omnes, neque mirum, nam mala valde eſt Beſtia.*] Sic Bion Idyll. φθεὶρ μακρὰ, κακὸν ἐστι τὸ θηρίον.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

NON *ſi illam rara.*] Ita reconcinnatum ex priſca ſcriptura. *No ſ'illa rara.* Non enim M, aut N, notabant, vt neque *bus* ſyllabam in C datiuis pluralibus tertiæ declinationis. quia illa nunquam obſcurum eſt quomodo ſupplenda ſint. De ſynalœphis iam ſupra ſæpe monuimus.

NAM *mala valde beſtia.*] Plautus, *mala beſtia es.* Menander ἐφεσίῳ·

Οἷος ὁ ἢ καὶ τὴν ὄψιν ἐστὶ φαίνεται,
Ἀφ' ὧν πάντες χίγνοιο. οἷον θηρίον
τὸ μηδὲν ἀδικοῦν, ἢ καλὸς ἡμᾶς ποιεῖ.

In alium ſenſum vſurpauit, ac Catullus. nempe quomodo alij. ὅπλον. οἷον ὅπλον ἐστὶ σωφροσύνη. & Latini. Quale telum.

De inconſtantia feminei amoris. LXXI.

D

NVLLI ſe dicit mulier mea nubere malle,
Quàm mihi: non ſi ſe Iuppiter ipſe petat.
Dicit: SED mulier cupido quod dicit amanti,
In vento, & rapida ſcribere oportet aqua.

E

ANT. PARTHENIVS.

NVLLI *ſe dicit.*] in puellam ſuam ſcribens fallacia mulierum in amantes verba, inaniaque promiſſa demonſtrat.

ET *rapida ſcribere oportet aqua.*] quoniam fruſtra creditur quod mulieres promittunt: aut dicunt amantibus quemadmodum fruſtra ſignatur, aut perforatur aqua omnino poſt ictum cohærens. vnde prouerbium erat apud antiquos: Aqua hæret, contra fruſtra conantem. huius prouerbij Cic. in Officiorum III. meminit.

PALLADIVS FVSCVS.

NVLLI *ſe dicit.*] Amicam Catulli, vt oſtenderet poëtam à ſe plurimi fieri, iactabat ſe nulli malle quam Catullo nubere. Catullus autem cum norit fœminam eſſe, vt eleganter ſcribit Maro, quoddam varium ſemper & mutabile, ait id demum in vento & aqua eſſe ſcribendum, quod mulier dixerit amanti.

ACHILLES STATIVS.

NON, *ſi ſe Iuppiter ipſe petat.*] Sic poſt ad Leſbiam, --*Nec præ me velle tenere Iouem.* Plautus in Caſina eadem in ſententia, *Negaui enim ipſi me conceſſurum Ioui. Si is mecum oraret.* Et in Pœnolo ſimiliter, *Patrue mi, ita me di amabunt, vt ego, ſi ſim Iuppiter, Iam hercle ego illam vxorem ducam, & Iunonem extrudam foras.* Et Ouid. in epiſtula Phædræ ad Hippolytum.

Si mihi concedat Iuno, fratremque virumque
Hippolytum videor præpoſitura Ioui.

DICIT: *ſed, mulier cupido quod dicit amanti.*] Non ſine imitatione repetitum videtur verbum, Dicit. Sic enim Menander, λέγε, ἃ δὲ λέγεις, ὅπως τὸ καλὸν λέγε. Dicere vero, Promittere; & Dicta, Promiſſa.

IN *vento, & rapida ſcribere oportet aqua.*] Verbum vetus eſt Græcorum, εἰς ὕδωρ γράφειν. Idem vento, aëre, igni leuiorem mulierem eſſe adfirmant. Statius eodem modo Memoriam dixit madidam, & Fidem profluuiam. In Epiclero enim ſic poſuerat, *Ita ne Antipho eſt iuuentus profluuia fide, Itane eſt immemoris, itane eſt madida memoria.* At Catullus de Xenarcho ſumpſit, cuius illud eſt, Ὅρκον δ' ἐγὼ γυναικὸς εἰς ὕδωρ γράφω. Menander de improbis hominibus. Ἀνδρῶν δὲ φαύλων ὅρκον εἰς ὕδωρ γράφε.

M. ANT. MVRETVS.

NVLLI *ſe dicit.*] ſignificat muliebribus in amore blanditiis nullam eſſe adhibendam fidem. Tibullus,

Etſi perque ſuos fallax iurauit ocellos,
Iunonemque ſuam, perque ſuam Venerem.
Nulla fides inerit.

Circumferetur & ſenarius Græcus; qui ait, mulieri credendum non eſſe, ne mortuæ quidem. Venereis autem præcipue aſſeuerationibus nullum ineſſe pondus, tam ſæpe dicunt poëtæ, vt me locos conferre cogitantem ipſa multitudo deterreat.

E PETAT.] propriè admodum: nam & proci à procando, id eſt, à petendo dicuntur. Ouidius,

Multi illam petiere: illa auerſata petentes. Virg.
Multi illam magno è Latio, totáque petebant
Auſonia: petit ante alios pulcherrimus omnes
Turnus, &c.

DICIT, *ſed mulier.*] videtur imitatus diſtichon Callimachi, quod in omnibus impreſſis libris corruptè legitur: debet autem ita legi,

Ὤμοσεν ἀλλὰ λέγουσιν ἀληθέα, τοὺς ἐν ἔρωτι
Ὅρκους μὴ δύνειν οὔατ' ἐς ἀθανάτων.

IN *vento, & rapida aqua.*] lepide duas res elegit,
A quæ perpetuo fluant, eámque naturam habeant, vt in eis imprimi nihil poſſit.

IANVS DOVSA FIL.

MVLIER *cupido quod dicit amanti, In vento & rapida ſcribere oportet aqua.*] Eleganter has duas res coniungit, quæ eo ingenio ſunt vt in iis imprimi nihil poſſit; quomodo & Propertius de eiuſdem ſequioris ſexus ſobleſta ac leuifida fide:

Quicquid iurarunt ventus & vnda rapit.

Nam & aqua perpetuo fluit, & ventus nihil a-
B liud eſt quàm *fluens aer* vt Senecæ, aut *multum & vehemens in vnum coactis aeris flumen*, vt Apuleij verbis vtar. Ac tanta harum duarum rerum cognatio eſt, vt quorundam Philoſophorum opinio fuerit, aërem cum fluit ventum, cum cogitur aquam eſſe, quod vt mihi credatur, apponam Ariſtotelis verba Meteor. 1. cap. XIII. καὶ γὰρ νῦν, inquit, φασί τινες τὸν καλούμενον ἀέρα κινούμενον μὲν καὶ ῥέοντα ἄνεμον εἶναι, συνιστάμενον δὲ τὸν αὐτὸν τοῦτον πάλιν νέφος καὶ ὕδωρ, ὡς τῆς αὐτῆς φύσεως οὔσης ὕδατος καὶ πνεύματος. Fuiſſe autem Hippocratem huius dogmatis auctorem teſtis eſt Olympiodorus ad eum Ariſtotelis locum. & huc reſpexiſſe apparet En-
C nium in Epicharmo:

Iſtic eſt is Iuppiter, quem dico, quem Græci vocant
Aerem qui ventus eſt & nubes, imber poſtea
Atque ex imbre frigus, ventus, poſt fit aer denuo,

Ac fortaſſe etiam Tibullum:

——venti temeraria vota,
Aeria & nubes diripienda ferant.

Affine autem illi Catulliano dicto iſtud Nazianzeni eſt in Epiſtola ad Sophronium præfectum: ὡς ἀνέμοις μᾶλλον πιστεύειν καὶ γράμμασι τοῖς καθ' ὕδατος ἢ ἀνθρώπων δίκαια. Quæ omnia adſcripſi tanquam Gorgonem illis, qui cum elegantiam eius dicti minus ceperint, imperitiæ mantellum in ſuſpicione quærentes, *vinum* hîc pro *vento* nobis
D obtrudere auſi ſunt, ineptiſſimi homines & vento quouis inaniores.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

SED *mulier cupido.*] παροιμιώδης verſus. ἐγὼ γυναικὸς ὅρκον εἰς ὕδωρ γράφω· Facete. nam alij dicebant: ἐγὼ γυναικὸς ὅρκον εἰς οἶνον γράφω.

Ad Virronem. LXXII.

Si cui iure bono ſacer alarum obſtitit hircus,
Aut ſi quem merito tarda podagra ſecat,
Æmulus iſte tuus, qui veſtrum exercet amorem,
Mirificè eſt à te nactus vtrûque malû.
Nam quoties futuit, toties vlciſcitur ambos,
Illam affligit odore, ipſe perit podagra.

ANT. PARTHENIVS.

SI *cui Virrobon.*] Virrobonem alloquens eum iocosè conſolatur de communibus iniuriis ſibi & illi factis à Rufo vtriuſqoe riuali, quem podagræ fœtoris libidiniſque indomitæ amarulenta infamia notat.

AEMVLVS.] riualis tuos.

NOSTRVM *amorem.*] meam amicam.

A TE.] tuis imprecationibus.

VLCISCITVR.] vltione perſequitur.

AMBOS.] ſe atque puellam, quæ amorem tuum fraudat.

PALLADIVS FVSCVS.

SI *cui iure bono.*] Conſolatur, ſed ſuppreſſo nomine, ſodalem, cuius amica Rufo hircũ olenti ſui copiam faciebat: ait enim eundem Rufum dum puellam ſubigit ambos vlciſci: ſe, quoniam propter coitum podagra ſecatur: amicam verò quia hircino fœtore eam proſternit.

VIRROBON *sac. alar.*] emẽdo iure bono ſacra res.

IVRE *bono.*] merito.

SACRA *res.*] res exectabilis. Verg.

Et ductus cornu ſtabit ſacer hircus ad aram.

OSSTITIT.] nocuit.

TAROA.] ab effectu: quod tardum faciat.

AEMVLVS *iſte tuus.*] iſte tuus riualis.

QVI *veſtrum exercet amorem.*] qui tuam ſubigit amicam.

A TE.] dum id agit quod tu agebas.

AMBOS.] ſe & puellam.

OOORE.] hirci fœtore. Eſt autem odor, vt Plin. ait infectus aer.

PERIT *podagra.*] quia propter coitum quem podagræ nocentiſſimum eſſe conſtat, maximos ſentit cruciatus.

ACHILLES STATIVS.

SI *cui iure bono.*] Ita olim Aldus edidit, & in nõnullis etiam libris fuiſſe adfirmant. Eodẽ vero principio ſæpe vtitur, id eſt, ab eodem verbo initium ducit, *Si qua recordanti, Si quicquam mutis, Si quicquam tacito, Si quicquam cupido.*

VESTRVM *exercet amorem.*] Quaſi interrumpit, & interturbat.

MIRIFICE *eſt actu nactus vtrumque malum.*] In Achillis Maffei libro, ita vt Aldus edidit, A te, non Actu. quod ipſum placet.

M. ANT. MVRETVS.

SI *cui, Virro.*] Virronem alloqoens, in riualem ipſius, qoem Rufum fuiſſe veriſimile eſt, falſe iocatur.

SACER.] exectandus, refugiendus, horribilis.

AEMVLVS.] riualis: nam & riualitatem ipſam, æmulationem vocant.

EXERCET.] ſubagitat.

AMOREM.] puellam ipſam.

MIRIFICE *eſt actu*] lego, *Mirifice eſt aſtu*, & *εἰρωνικῶς* dictum accipio.

A VLCISCITVR.] quaſi quodam ſupplicio afficit. de huius verbi proprietate vide Aſconium.

AMBOS.] ſe, & illam.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

SI *cui iure bono.*] Deprauatiſſimus locus. Vetus ſcriptura: *Si qua Viro, bono ſacrorum obſtitit hircus.* Non dubito recte correctum à doctis *ſacer alarum* ex illo *ſacrorum.* Sed nondum ſanus eſt locus. *Viro* pro *Virro*, quia non geminabãt literas.

PODAGRA *ſecat.*] Ita, non *necat*, vt quidam voluerunt. Mart. —*podagra chiragraque ſecatur*

B *Caius*— Græci [illegible]

MVLTO *ita me nec.*] Lege, *Multo mi tamen es vilior, & leuior.*

Ad Leſbiam. LXXIII.

DICEBAS quondã, ſolũ te noſſe Catullũ
Lesbia, nec præ me velle tenere Iouem.
Dilexi tũ te, non tãtùm vt vulgus amicã,
Sed pater vt gnatos diligit, & generos.
Nunc te cognoui. quare, etſi impenſius
C *vror,*
Multò mî tamen es vilior, & leuior.
Quî potis eſt? inquis. quòd amantem iniuria talis
Cogît amare magis, ſed bene velle minus.

ANT. PARTHENIVS.

DICEBAS *quondam.*] Leſbiæ fallacibus illecebris blandiſque verbis pellectus, ac poſtremo deceptus poëta, ſe ſolum à Leſbia amari
D credens puellam dilexit: ac omni paterno affectu proſecutus eſt: ſed cum ſe ab ea alios plures amante: aut certè cuidam homini nomine Mulo nubẽte deriſum cognouiſſet, amore magis ardens Lesbiam tamen leuiùs ac viliùs æſtimabat.

PRÆ *me.*] ante me: aut reſpectu mei.

NVNC *te cognoui.*] te fallacem Muloque nobentem, alióſque præter me recipientem deprehendi. Nupſerat antem Leſbia Mulo cuidam ſtolido viro: in quem Cat. infra inſultat in epigrammate: *Lesbia mi preſente viro.*

ET *ſi intenſius vror: Multo ita tu nunc me vilior & leuior.*] ſenſus eſt: Quamuis ob riualium meorũ æmulationem atque amittẽdi metum tui amore
E magis accendar, tamen propter fraudes tuas ac corporis diuulgationem te viliorem leuiorémqoe habeo.

INTENSIVS.] vehementius.

VILIOR *& leuior.*] ſcilicet es.

MI.] pro mihi. Nam antiqui me pro mibi dicebant: vt Feſto placet.

QVIS *potis eſt, inquis.*] Lesbiæ obiectio per interrogationem: & eſt ſenſus: Quis poſſet hæc duo contraria facere, vt eundem amantem iniuria, & perfidia amicæ cogat magis amare illam:

ſed eidem puellæ minus bene velle propter iniuriam.

Magis *amare.*] magis appetere illam amicã.

Minvs *bene velle.*] minori beneuolentia proſequi. legito Donatum in Andria.

PALLADIVS FVSCVS.

Dicebas *quondam*]Conqueritur de Lesbia Catullus, quod illa non ſe ſolum diligat vt ſe facturam dixerat.

Natos *diligit & generos*] patres diligunt inprimis filios & generos, quia ſperant genus ſuum per illos poſſe prorogari.

Te *cognoui.* tuas didici in amore fallacias.

Impensivs.] vehementius.

Vror *Multo mi tamen es vilior & leuior.*] & ſi, inquit, nunc tui amore magis ardeo, poſtquam aliis quoque te indulgere cœpiſti: ego tamen te minoris facio, quam antea faciebam.

Qvi *potis eſt, inquis.*]verba Lesbiæ quærentis quomodo poſſibile ſit, vt Catull. poſt iniuriam magis amet.

Sed *bene velle minus.*] reſpondet poëta ſe magis amare Lesbiam: ei tamen minus bene velle. amamus enim corpus, bene volumus animo ſic Catullus corpus Lesbiæ magis amabat memor voluptatis, quam illud tractando capere conſueuerat: animum vero minori beniuolentia proſequebatur propter puellæ perfidiam.

ACHILLES STATIVS.

Sed *pater vt gnatos diligit, & generos.*] Tibullus in eadem prope ſententia in III.

Hæc tibi vir quondam, nunc frater caſta Neæra,

Et quæ ſequuntur.

Nvnc *te cognoui*] Idem poſt, *Quod te cognoſſem bene.*

Mvlto *ita me nec tu vilior, & leuior.*] Aldus ante impreſſerat.

Multo ita ne mi tu vilior & leuior.

In libris manuſcriptis dupliciter legitur, *Multo ita me nec vilior & leuior.* Et, *Multo ita nec me vilior, & leuior.* praue vtrumque. Placet autem, quod edidit Guarinus, *Multo mi tamen es vilior, & leuior.*

Qvis *potis eſt, inquis.*]In Maffei libro, Qui potis eſt. In aliis, Qui potis es. mihi legendum videbatur, Qui pote ſic, inquis. vel, Qui potis hoc. Deinde, quod ſequitur, *Quod amantem iniuria talis*, in libris manuſcriptis omnibus, *Quam amantem.* legebam ipſe, *Quæ amantem iniuria talis.*

Cogat *amare magis.*]In ſcriptis libris omnibus. Cogit. quo probabilior eſt ſuperior lectio, Quæ amantem. Mihi vero aut ſimul cum his legendi videbantur, aut ſtatim poſt hos illi verſus,

Huc eſt mens deducta tua mea Lesbia culpa,
Atque ita ſe officio perdidit ipſa ſuo;
Vt iam nec bene velle queam tibi, ſi optima fias,
Nec deſiſtere amare, omnia ſi facias,

Deinde illi.

Odi, & amo: qua re id faciam, fortaſſe requiris:
Neſcio, ſed fieri ſentio, & excrucior.

Nam, Qua te, diuiſum legendum puto, vt & ipſa poſtulare videtur ſententia. Sed, vt illi inter ſe omnes parte ex omni non cohæreant, aptius tamen hoc omnes loco legi videntur. Veniebat etiam illud in mentem mihi, vt ſuperiores illos verſus ita legerem, Qui potis hoc, inquis, quia amantem, & quæ ſequuntur. vt prior illa pars cum interrogatione legeretur, poſterior reſponderet. eiuſmodi vero oxymoris ſiue antithetis frequenter vſam Sappho, conſtat. adducit hos illius verſus Hephæſtion, Ἐρῶ τε δηὖτε κ' οὐκ ἐρῶ. Καὶ μαίνομαι, κ' οὐ μαίνομαι. Non alieni ſunt ab hac ſententia veteris poetæ verſus hi, Ἀγαπέως μοι Δυσιὸς ἔχει αἰεὶ σὲ φιλεῖν. Οὐδὲ γὰρ ἐχθαίρειν, οὐδὲ φιλεῖν δύναμαι. Sed, quod Catullus quare illud fieret, ſe neſcire dixit, explicat eleganter Ouid. in III. Elegiarum.

Nequitiam fugio, fugientem forma reducit.
Auerſor morum crimina, corpus amo.
Sic ego nec ſine te, nec tecum viuere poſſum,
Et videor voti neſcius eſſe mei.

Alexand. Aphrodis. in Ariſt. III. Top. vbi de genere, quomodo ſpeciei genus eſſe aliquod diiudicabimus, Ἀλλ' οὐδ' ὁ ἔρως ἐν τῷ φιλεῖν, ἐπεὶ ἢ μισοῦσι ποτε οἱ ἐρῶντες.

M. ANT. MVRETVS.

Dicebas *quondam.*] In hoc epigrammate nullas ferè meas partes eſſe arbitror, niſi vt, quid inter amare, & bene velle interſit, aperiam. hoc enim parefacto, cetera perſpicua erunt. Amandi igitur verbum latius patet. neque enim, ſi quis amet, continuo illud ſequitur, vt etiam bene velit: cum tamen benè velle, niſi qui amet, non queat. ita ſæpe propter eam, quæ ex corporum commiſtione efficitur, voluptatem intemperans aliquis meretricem amare poteſt; cui tamen bene an male ſit, non laboret. & vero cum beſtias, tum etiam res inanimas, vt cibum, potumque, vt ſigna tabulaſque egregij operis, amare, ait Ariſtoteles, dicimur: quibus tamen nemo ſanus benè velle nos dixerit. ait igitur Catullus, fuiſſe aliquod tempus, cum ipſe non tantum amaret Lesbiam, vt vulgus amicam ſolet, voluptatis videlicet ſuæ cauſſa, verum etiam vt patres liberos, generoſve amant; qui non delectatione aliqua, aut emolumento ſuo, amorem in eos dirigunt: immò vero totam illam, qua eos comprehendunt, beneuolentiam, ipſorum commodis atque opportunitatibus metiuntur. tum nempe, cum ipſius blanditiis inductus in fraudem, ſe quoque viciſſim amari ab ea crederet: ex quo autem leuem fallacémque cognouerit, amare quidem nihilo minus, aliquanto etiam magis, ſed tamen depoſuiſſe ex animo veterem illam paternam beneuolentiam, qua eam complecti ſolebat.

Cogit *amare magis.*]qui enim ſemel amoris laqueis capti, irretitique ſunt, ij, ſi puellæ ſuæ alium quoque aliquem placere ſentiant, eo acrius incenduntur. itaque meretricum mos eſt, iis, quos retinere in amore cupiunt, riualem aliquem apponere. Ouidius,

Dum cadat in laqueos, captus quoque nuper amator
Se ſolum thalamos ſperet habere tuos.

Poſtmodo riualem, partitáque fœdera lecti
Sentiat: has artes tolle, ſeneſcit amor.

A hae arte vſam fuiſſe Lesbiam, hoc loeo apertiſſime indicatur. eootraque Propertius, non malus ipſe quoque harum rerum magiſter, ſuadet iuuenibus, ad domandam puellarum ſuperbiam, duas ſimul amare,

Aſpice, vti cælo modo ſol, modo luna miniſtret:
Sic etiam nobis vna puella parum eſt.
Altera me cupidis teneat, foueátque lacertis:
Altera, ſi quando eſt, non ſinat eſſe locum:
Aut, ſi forte irata meo ſit facta miniſtro,
Vt ſciat eſſe aliam, quæ velit eſſe mea.
Nam melius duo defendunt retinacula nauem:
Tutius & geminos anxia mater alit.

B ſed & Ouidium idem præcipere memini.

IANVS DOVSA FIL.

QVI potis eſt? inquis. quod amantem iniuria talis *Cogat amare magis, ſed bene velle minus.*] In eandem ſententiam dixit Paulus Silentiarius Anthol. vii.

Ἢ θέλε ἐρῶντας ἔχειν. μαλλον ὅδε μῦθος ἀλητής.
Ἢ θέλε ἐμὲ ἐπὶ δὴ μᾶλλον ἐρωμανίην.

Huc & pertinet Epigramma quod paulò poſt ſequitur.

Huc eſt mens deducta tuâ, mea Lesbia, culpa,
Atque ita ſe officio perdidit ipſa ſuo,
Vt iam nec bene velle queam tibi, ſi optima fias,
Nec deſiſtere amare, omnia ſi facias.

C Hoc quid ſit, explicat Ouidius in Amoribus:

Auerſor morum crimina, corpus amo.

In ingratum. LXXIV.

DESINE de quoquam quidquam bene velle mereri,
Aut aliquem fieri poſſe putare tuum.
D *Omnia ſunt ingrata. nihil feciſſe benignè eſt:*
Imò etiam tædet, tædet, obeſtque magis:
Vt mihi: quem nemo grauius nec acerbius vrget,
Quàm modò qui me vnum, atque vnicum amicum habuit.

ANT. PARTHENIVS.

E DESINE *de quodam quicquam bene velle mereri.*] poëtæ verba: Noli inquit de quoquam bene mereri: aut ſi bene mereris de vllo, noli ſperare illum poſſe fieri gratum, aut pium, quoniam omnes ſunt ingrati: itaque magis atque magis eſſet, & placeat tibi nihil cuiquam benigne facere, ſicut mihi ſtat, & placet nihil benefeciſſe multis.

DESINE *velle.*] ideſt noli.

QVICQVAM *bene mereri de quoquam.*] alicui quicquam benefacere.

PVTARE.] ſperare.

A PIVM.] gratum. nam gratia & pietas idem plerumque ſignificant.

OMNIA *ſunt ingrata.*] plus dicit quam ſi diceret, omnes homines ingrati ſunt.

STAT.] placeat.

NIHIL *feciſſe benigne.*] benigne facere eſt bene mereri, & liberalitatem exercere. Cic. in officiorum primo: *Videndum eſt enim ne obſit benignitas, & his quibus benigne videbitur fieri & cæteris.*

MAGIS *atque magiſque.*] maxime, ac vehemẽter.

IMMO *etiã tædet.*] per parẽtheſim hęc dicta ſunt.

VT *mihi.*] ſcilicet ſtat: & placet.

QVEM.] ſubaudias, Mallius ille.

QVI *me vnum.*] id eſt, præcipuum,

B ATQVE *vnicum.*] & ſingularem amicum.

HABVIT.] habere indicauit. alij legunt habet: ſed non ſtat verſus, qui quinque colliſionibus aſperrimus eſt.

PALLADIVS FVSCVS.

DESINE *de quoquam.*] Cum nobilis poëta ab eo vrgeatur de quo bene meritus ſit, monet lectorem, vt deſinat cuipiam benefacere, quia omnia ſunt ingrata. Ingratitudo autem vitium eſt maxime deteſtandum, & ideo olim apud Perſas nullum grauius puniebatur.

NIHIL *feciſſe benignè.*] non prodeſt, inquit, beneficium in aliom contuliſſe.

C CONTRA *ſtat.*) obſtat, hoc eſt, nocet vt mihi.

ACHILLES STATIVS.

DESINE *de quoquam quidquã bene velle mereri.*) Ita erat vno in veteri lib. in aliis pro Quidquam, & Quiſquam, & Quemquam legebatur. Legendum fortaſſe ſit, Quiſquis.

OMNIA *ſunt ingrata. nihil feciſſe benigne eſt.*) Eſt verbum, nullis in manuſcriptis libris erat. ita vero diſtinguebam, vt prior pars, Omnia ſunt ingrata pronontietur, adfirmeturque poſterior,

D Nihil feciſſe beoigoe, cum interrogatione, vt ſubaudiatur verbum Oportet. quaſi dicat, Nihil ne cuiquam benigne feciſſe oportet. Tum quod ſequitur, reſpondeat. Immo etiam tædet. &c. Quam in ſententiam Philotis apud Terentium in Hecyra multa loquitur cum Syra.

NIHIL *feciſſe benigne.*) Sic veteres loquebantur. Plautus in Ciſtel. *Faciam, facis benigne.* Et in Capt. *Facis benigne.*

IMMO *etiã tædet.*) In manuſcriptis omnibus totus hic verſus legebatur, *Immo etiam tædet, ſtatque magiſque magis.* In vno, *Stat magis, atque magis.* Guarinus in veteribus libris etiam quomodo Aldus

E edidit, fuiſſe teſtatur. Mihi quidem nihil in mentem veniebat, qood aptius iudicarem.

QVI *me vnum, atq. vnic. amic. hab.*) Vnicũ: ſummũ. Vnice diligimus, quos vehemẽter amamus.

M. ANT. MVRETVS.

DESINE.) in Alphenum, vt ſopra admonui, factum eſſe carmen hoc ſuſpicor. continet autem communem querelam de perfidia ingratóque animo eorum, qui ſe amicos eſſe ſimulant. quod ipſum indicare volens Socrates,

tes, ſæpenumero dicere ſolebat, ὦ φίλοι, οὐδεὶς φίλος. ſed, vt res ipſa nimium vſitata eſt, ita de ea tam frequentes ſunt in ſapientum hominum ſcriptis querelæ, vt in eis recenſendis otio abuti pigeat.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

IMO *etiam tadet obeſtque.*] meliorem deteriore lectione mutarunt correctores. Quare enim mihi diſplicear illud emendatiſſimum in manuſcripto? *Imo etiam tadet ſtatque magiſque magiſque.* Quam lectionem præ ſe ferunt primæ editiones. *Stat* eſt ἕστηκε. *Manet alta mente repoſtum.*

VT *mihi, quē nemo grauius.*] *Ve mihi.* Ita repone.

In Gellium. LXXV.

GELLIVS audierat, patruum obiurgare ſolere,
Si quis delicias diceret, aut faceret.
Hoc ne ipſi accideret, patrui perdepſuit ipſam
Vxorem, & patruum reddidit Harpocratem.
Quod voluit, fecit: nam quamuis inrumet ipſum
Nūc patruū, verbū nō faciet patruus.

ANT. PARTHENIVS.

GELLIVS *audierat.*] Gellium patrui ſui nefarium irrumatorem ſatyrico felle aſpergit. Gellius enim patrui ſui vxorem impie ardens in eius gratiam delitias multas & dicebat & faciebat: quod cum patruus intellexiſſet obiurgare cœpit oblique Gellium, qui patruum irrumando ſilere coegit. Hic Gel. videtur eſſe ille de quo Cic. pro Sextio ſcribit: *Aderit Gel. homo & fratre indignus viro clariſſimo, & ordine equeſtri* & infra cum oſtenderit eum guloſiſſimum ganeonē ſubdit: *Verū ego tibi patrimonium eripuis Gelli, an tu comediſti.* Legito amplius circa finem ſupradictæ orationis.

NON *in. fer.*] non tolerare verba delicata tanquam iurgia vxoti ac ſibi dicta, aliter legitur patruum obiurgare ſolere: quæ lectio magis probari poteſt.

IPSI.] ſibi Gellio.

PERDESPVIT.] contempſit. nam quos contemnimus, in eos deſpuimus. Perſius

Deſpue quod non es.

REDDIDIT *Har.*] mutum fecit, ſilere coegit. Harpocrates Cat. temporibus fuit mutus quidam denominatus ab Harpocrate deo Aegyptiorum. Nam vt Plut. in oratione de Serapidis numine ſcri. Harpocrates ab Aegyptiis colitur deus ſilentij: cuius numinis ſimulachrum digito labiis admoto figuratum indicat ſilentium. Huius Dei meminit Ouid. nomine prætermiſſo cū deos Iſidis comites dinumeret: *Sanctaq; Bubaſtis: variuſque coloribus Apis, Quiſque premit vocem, digitoque ſilentia ſuadet. Siſtraque erant: nunquamque ſatis*

A *quæſitus, Oſyris.* Harpocratis autem imagine in annulis ſignatoriis antiquos vſos ſcri. Plin. his verbis: *Iam vero etiam Harpocratem, ſtatuaſque Aegyptiorum numinum in digitis viri quoque portare incipiunt.* Hic deus Aegyptiorum Harpocrates ab aliquibus putatur Saturnus: ego vero multis argumētis ducor, cur credam Harpocratem eſſe Mercurium, qui ab Aegyptiis ſuperſtitioſiſſimè cultus oſtenditur à Cicerone, atque Macro. Harpocrates igitur Mercurius tenens harpem, ab ἅρπη: & κρατεῖν, ideſt, ab harpe & teneo. ita enim pingitur tenens harpem: quam harpem Cyllenida vocauit Luc.

FACIT *quod vo.*] patruum ſilere coegit: du-
B plici modo ſcilicet & eius libidini ſatisfaciendo, & mentula os obturando: nam qui irrumatur & fellat tacere cogitur.

IRRVMAT.] ſcilicet in os.

PATRVVS.] qui fellator erat.

NON *faciet verbum.*] ſilebit. ſic Mart.

Si te prebendero, Gargili, tacebis.

PALLADIVS FVSCVS.

GELLIVS *audierat.*] Harpocrates, vt hinc incipiam, deus erat Aegyptiorū qui digito ante os poſito ſilentium indicabat. Auctores ſunt Varro & Oui. Gellius patruum habebat, qui ve-
C lut cenſor grauiter increpabat quicunque diceret vel faceret aliquam obſcœnitatem. Nepos autem ne quando à patruo iurgaretur, eum mutum reddere decreuit: Quare cum iam patrui vxorē adulteraſſet, illū poſtea irrumauit & ita vti cōpos factus eſt, quia loqui nō poteſt fellator.

OBIVRGARE *ſolere.*] ſolitum increpare.

IPSI.] Gellio.

ACCIDET.] vt à patruo obiurgaretur.

PERDESPVIT *ipſam vxorem.*] eam ſcilicet ſubagitando.

REDDIDIT *Harpocratem.*] mutum fecit im-
D miſſa in os mentula.

VERBVM *non faciet patruus.*] nam qui irrumatur nullo pacto loqui poteſt.

ACHILLES STATIVS.

GELLIVS *audierat, patruū obiurgare ſolere.*] Hic eſt ille Gellius, homo impuriſſimus, quē Ci. pro Sextio tanto opere exagitat. Sunt hæc apud illum, *An ſicubi aderit Gellius, homo & fratre indignus, viro clariſſimo, atque optimo conſule, & ordine equeſtri, cuius ille ordinis nomen retinet, ornamenta confecit. ad erit populare. eſt enim homo iſte populo R. dedi-*
E *tus. nihil vidi magis. qui, cum eius adoleſcentia in ampliſſimis honoribus ſummi viri, L. Philippi vitrici, florere potuiſſet, vſque eo non fuit popularis, vt bona ſolus comeſſet. deinde ex impuro adoleſcēte, & petulāte, poſteaquam rem paternam ab idiotarum delicus ad philoſophorum regulam perduxit, Græculum ſe, atque otioſum putari voluit, ſtudio literarum ſe ſubito dedidit, nihil ſane à re iuuabatur. anagnoſtæ libelli etiam pro vino ſæpe oppignerabantur. manebat inſaturabile abdomen, copiæ deficiebant. itaque ſemper verſabatur in ſpe rerum nouarū, otio & tranquillitate reip. conſeneſcebat. Et quæ ſeditio vnquam fuit, in qua non ille princeps? ecquis ſeditioſus,*

tui ille non familiaris? ecqua turbulenta concio, cuius ille non concitator? cui bene dixit vnquam bono? bene dixit? immo quem fortem, & bonum ciuem non petulantiſſime, eſt inſectatus? qui, vt credo, nō libidinis cauſſa, ſed vt popliciola videretur libertinam duxit vxorem. is de me ſuffragium tulit, is adfuit, is interfuit epulis, & gratulationibus parricidarum, in quo tamen eſt me vltus cum illo reo eſt inimicus eſt meus ſuauiatus. Quem locum totum eo deſcripſi, vt poſtema hæc vetba, quæ vitioſiſſime omuibus in libris leguntur, miro Octauij Pantagatbi acomine emendata, teſtitutaque demonſtrarem. Sic autem legit vir doctiſſimus: In qoo tamen eſt me vltus, cum illo ore inimicos eſt meos ſuauiatus. Huius enim ſentētiæ videntur etiam illa Catulli poſt in eundem,

Quid dicam, Gelli, quare roſea iſta labella,
Hiberna fiant candidiora niue.

Frater autem Gelli hoius fuit L. Gellius, qui cū Q. Arrio prætore à Spartaco acie victus eſt. Liuius in Epitome lib. xcvi. Sed idem tamen Pantagathus illum apud Cic Gellium huius patruum fuiſſe putat, filium conſulis illius ſcilicet, qui eſt ab Spartaco ſupetatus. qui degener vxorem ipſam patrui libertinam amaret, & cum patruus inrumari ſe vellet, iuuenum in mulieres libidinem reprehendebat. Itaque nepos Gellius patruo inrumando ſilentium impoſuit, quo libertinæ ipſius amoribus ſine querela perfrui poſſet.

PATRVI *perdeſpuit ipſam Vxorem.*] Vir eruditus legit Perdepſuit, non, Perdeſpuit. Depſere enim, in obſcenis eſt.

QVOD *voluit, fecit.*] Quod voluit patruus. ſunt, qui malunt, Gellius.

NAM, *quamuis inrumet ipſum Nunc patruum.*] Quantum vis patruo ſic iniuriam faciat, maledictum nullum audiet; & quod vxori pepercerit patrui, & ei ſilentium obſcœne impoſuerit. In manuſcripto vno, Nunc, Huoc legebam. idque opinot, rectius.

M. ANT. MVRET.

GELLIVS *audierat.*] rectè & vetè admonet Parthenius, honc eſſe Gellium illum, quem M. Tullius in extrema oratione pro Sextio probris omnibus laceτat, quemque in Vatiniana ſeditioſorum omniom nutriculam vocat.

PATRVVM.] qua ratione quiſque ad ſoa vitia conniuet, eadem fit, vt parentes filiorum vitia peruidere oon poſſunt. vt enim vere tradit Ariſtoteles, ſuot filij, quædam veluti partes eorum, à quibus ſunt procreati. at patrui, qui & fratrum filios, pene tanquam ex ſe genitos, amant, & tamen iſto vitioſo affectu careot, peccata eorum ſeuerios plerūmque caſtigant. hinc eſt, quod ait Catullus,

——patruum obiurgare ſolere, &c. Perſius,
Cum ſapimus patruos. Horatius,
——ne ſis mihi patruus, oro. Idem,
——metuentes patruæ verbera linguæ.

Ciceto pro Cælio, *& qui in reliqua vita mitis eſſet, & in hac ſuauitate humanitatis, qua prope iam delectantur homines, verſari perincunde ſoleret, fuit in hac cauſſa pertriſtis quidam patruus, cenſor, magiſter.*

A SI *quis delicias diceret, aut faceret.*] ſi quis aot laſciua vteretut otatione, aut vitam ipſam nequiter inſtitueret. Delicias facere, interdum eſt irridere. Plautus Menæchmis,

——eia, delicias facis,
Mi Menæchme: quin, amabo, is intro?

hic autem eſt indulgere libidini: quod aliter veteres, oequam facere, dicebant. Plautus Pœnulo,

Amare velle ſe, atque obſequi animo ſuo,
Locum ſibi velle liberum præberier,
Vbi nequam faciat clam, ne quis ſit arbiter.

PAROLSPVIT.] cum eam prius adulterio cootaminaſſet, poſtea neglexit, reiecitque à ſe.

PATRVVM *reddidit Harpocratem.*] pattuo ſi- B lentium impoſuit. Harpocrates deus Aegyptiorum, qui & ſilentio præerat, & ſilentio colebatur. vide Politiani Miſcellanea.

VERBVM *non faciet.*] ſubeſt obſcœnitas. obturatur enim os τῆς γλωσσομαίου, vt, velint nolint, tacere cogantur. ſimile eſt illud Martialis,

Si te prendero, Gargili, tacebis.

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

PATRVI *perdeſpuit.*] Primi omniom olim adoleſcentes docuimus *perdepſuit* legendum eſſe quod & eximius vir Adrianos Turnebus in ſuis C Aduerſariis teſtatum teliquit. Quam tamen emendationem mihi præripere quidam conati ſunt. Non quod ego tanti mea faciam, neque quod hac exiſtimationem meam ſtare aut cadere cenſeam, ſed quia perfrictas frontes ferre oon poſſum.

In Lesbiam. LXXVI.

Hvc eſt mens deducta tua mea Lesbia culpa,
D *Atque ita ſe officio perdidit ipſa ſuo,*
Vt iam nec bene velle queam tibi, ſi optima fias.
Nec deſiſtere amare, omnia ſi facias.

ANT. PARTHENIVS.

HVC *eſt mens deducta tua.*] Lesbiæ fallacias & perfidiam conqoerens, ait, ſe culpa eius in tam anguſtum vitæ ſuæ diſcrimen adductum eſſe, vt eam etiam ſi fieret optima, neque amare E poſſit, oeque ab eius amore deſiſtere, aut fugari: quamuis omnia malorum genera in ipſum poëtam Lesbia faceret. Deinde ſeipſum conſolatur multis rationibus: poſtremò à diis immortalibus petit atque implorat, vt poëtæ ipſius miſereantur, eumqoe à tanta peſte, atque diri amoris calamitate liberent.

MENS *mea*] ratio, conſilium animi mei.

TVA *cul.*] tua in amore perfidia.

IPSA.] mens mea.

SVO *officio.*] ſua erga te fide officioſa.

OMNIA.] ſcilicet mala contra me.

PALLADIVS FVSCVS.

HVC *eſt mens deducta.*] Irritatus Lesbiæ perfidia ait mentem ſuam eò deductam, vt ipſi non poſſit bene velle, etiam ſi mutatis moribus fiat optima: nec deſiſtere amare, ſi mala omnia ſibi faciat. In verbis autem nulla eſt difficultas.

ACHILLES STATIVS.

VT *iam nec bene velle queam.*] Ὀξύμωρον videtur. B quale etiãm illud, ἐχθρὸν ἄκοντα ϑανεῖν.

OMNIA *ſi facias.*] Sic etiam Cratinos apud Pollucẽ in x. Ὀδυσσεῦσι) πάντα ποιῶν, καὶ εἶναι λαχεῖν.

M. ANT. MVRETVS.

HVC *eſt.*] qui intellexerit, quæ dicta ſont in epigrammate, *Dicebat quondam*, nihil hic magnopere deſiderabit.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

HVC *eſt mens deducta.*] Liber noſter, *Nunc eſt mens adducta*, & ſane eſt ἀποσπασμάτιον integri poëmatij. Cuius alterum membrum tetraſtichn conſtat, eiuſque initium eſt. C

Nulla poteſt mulier ſe tantum dicere amatam.

Igitur ita & conglotinandum & emendandum:

Nulla poteſt mulier tantum ſe dicere amatam
*Vere, quantum à me, * Lesbia, amata mea es,*
Nulla fides vllo fuit vnquam fœdere tanta,
Quanta in amore tuo ex parte reperta mea eſt.
Nunc eſt mens adducta tua, mea Lesbia, culpa,
Atque ita ſe officio perdidit ipſa ſuo,
Vt iam nec bene velle queam tibi, ſi optima fias,
Nec deſiſtere amare, omnia ſi facias.

LESBIA *amata mea es.*] Ita legendum ſecunda perſona, non EST, docet alterum pentametrum, quod in eadem perſona conceptum eſt in veteri libro in quo, *amore tuo*, non *ſuo*, vt barbare in vulgatis editur, legendum eſt. Puto neminem huius poetæ ſtudioſum eſſe, qui huius aureoli epigrammatij vicem mihi gratias non agat. D

Ad ſeipſum. LXXVII.

SI qua recordanti bene facta priora voluptas
Eſt homini, cùm ſe cogitat eſſe pium, E
Nec ſãctã violaſſe fidẽ, nec fœdere in vllo
Diuûm ad fallendos numine abuſum homines: (Catulle
Multa parata manent in longa ætate
Ex hoc ingrato gaudia amore tibi.
Nam quæcunque homines bene cuiquam aut dicere poſſunt,
Aut facere: hæc à te dictáque, factáque ſunt. A
Omnia quæ ingratæ perierunt credita menti.
Quare te iam cur ampliùs excrucies?
Quin te animo affirmas, téque iſtinc vſque reducis,
Et dijs inuitis deſinis eſſe miſer?
Difficile eſt lõgũ ſubitò deponere amorẽ.
B *Difficile eſt: verùm hoc qualubet efficias. (cendum*
Vna ſalus hæc eſt, hoc eſt tibi peruin-.
Hoc facies, ſiue id non pote, ſiue pote.
O Dij, ſi veſtrum eſt miſereri, aut ſi quibus vmquam
Extrema iam ipſa in morte tuliſtis opẽ,
Me miſerũ aſpicite: & ſi vitã puriter egi,
Eripite hanc peſtẽ, perniciémque mihi,
C *Quæ mihi ſubrepens imos, vt torpor, in artus,*
Expulit ex omni pectore lætitias. (la,
Nõ iã illud quæro, cõtra vt me diligat il-
Aut, quod nõ potis eſt, eſſe pudica velit:
Ipſe valere opto, & tetrum hunc deponere morbum.
O Dij, reddite mî hoc pro pietate mea.

ANT. PARTHENIVS.

D SI *qua rec.*] ſeipſum conſolatur á benefactorũ recordatione: nã bene acta vita multoru benefactotũ recordatio eſt iucundiſſima, vt inqoit Ci. ſic & Epicurus ad doloris diminutionẽ iubebat præteritarũ voloptatũ reminiſci ſuauitates.

PIVM.] iuſtum, innocentem, beneficum.

NEC *fœde.*] in vllo nec in vllis pactis, aut promiſſis ſe abuſum eſſe deorum nomine, ſiue teſtimonio: nam iuſiurandum, vt ait Cic. affirmatio religioſa: qood autem affirmatiue, quaſi deo teſte, promiſeris, id tenendum eſt.

DICTAQVE *factaque ſunt.*] ſcilicẽt tuæ Lesbiæ ingratiſſimæ.

E CVR *amplius te excrucies.*] cum omnia bene feciſti, ac nulla tuas culpa tibi malũ hoc acciderit.

QVI *te ani. aſſir.*] id eſt te animo tuo cõfirma, & à tanto lãgore ac dolore ſoſcita. legitur & ſic, *Qui tu animũ affirmas*: neutra lectio improbãda eſt.

DIIS *inu.*] diis noletib. te dolere ac miſerũ eſſe.

NON *pote ſiue pote.*] ſiue poteſt ſiue non poteſt fieri, tamen efficias diis adiuuantibus.

ME *miſer. aſpi.*] mihi miſero fauete ac opẽ ferte.

PVRITER.] innocenter, piè, iuſtè.

HANC *peſtem.*] hũc Lesbiæ peſtiferũ amorem.

TORPOR.] aut lethargum aut veternum dicit.

VALERE.] ſanus fieri ab amore peſtifero.

Mᴏʀʙᴠᴍ.] omnes animi perturbationes appellari morbos ſcribit in Tuſculanis Cicero.

PALLADIVS FVSCVS.

SI *qua recordanti.*] Offenſus poëta crebris Leſbiæ adulteriis optat ope deorum ſe peſtifero illius amore penitus ſolui.

Vɪᴏʟᴀꜱꜱᴇ *fidem.*] quæ, vt ſcribit Cice. ſeruanda eſt etiam hoſtibus.

Fᴏᴇᴅᴇʀᴇ *in vllo.*] in vlla pactione. fœdus autem dictum conſtat à porca fœde, id eſt, crudeliter occiſa. in omnibus enim fœderibus porca occidebatur. Verg.

Et cæſa iungebant fœdera porca.

Nᴠᴍɪɴᴀ *abuſum.*] Nam qui falſo iurat vt alium fallat, is deorum numine abuti dicitur.

Mᴠʟᴛᴀ *parata tibi.*] poëta ait paratas eſſe ſibi in futurum multas ex ingrato Leſbiæ amore voluptates.

Qᴠɪɴ *tu animo affirmas.*] hortatur ſe ipſum vt diis ita volentibus omnem à ſe ſummoueat anxietatem.

Vɴᴀ *ſalus eſt.*] vt deponas amorem.

Pᴏᴛᴇ.] pro potes, quod, teſte Diomede, veteribus crebrum fuit.

O ᴅɪɪ.] implorat opem deorum.

Pᴠʀɪᴛᴇʀ.] ſine labe.

Hᴀɴᴄ *peſtem.*] hunc peſtiferum amorem.

Tᴇᴛʀᴠᴍ *morbum.*] appellat morbum ipſum amorem, vt pote quo animus ſauciatus ægrotat.

ACHILLES STATIVS.

MVʟᴛᴀ *parata manent in longa ætate Catulle Ex hoc ingrato gaudia amore tibi.*] Genus ipſum dicendi, expreſſum ex Callimacho in Lauacro Palladis. Ὦ ἑτέρα. τῷ μὲν μεγάλα, τῷ δ᾽ ἄμα τὴν χάριν ἐξ ὑμέων πολλὰ ἀμφὶ γένεσθαι. Eiuſdem prope ſententiæ Pindaricum, illud, apud Platonem, Ὃς ἂν δικαίως, καὶ ὁσίως τὸν βίον διαγάγῃ, γλυκεῖά οἱ καρδίαν ἀτάλλοισα γηροτρόφος ξυναορεῖ ἐλπὶς, ἃ μάλιστα θνατῶν πολύστροφον γνώμαν κυβερνᾷ. Huius me ſimilitudinis admonuit Corbinellus.

Iɴɢʀᴀᴛæ *perierunt credita menti.*] collocata in hominem ingratum.

Qᴠɪɴ *te animo affirmas, teque inſtringiſque reduciſque.*] In manuſcriptis omnibus, *Quin tu animo affirmas, atque inſtinctoque reducis.* Ego vero coniecturam faciebam ſic legendum, *Quin tu animum offirmas, atque iſtinc vſque reducis*, quaſi id dicat, Quin tu animum offirmans ab ea cogitatione, & amoribus illis tuis ſemper abducis. Sic Cic. in II. Philipp. *Omnem ſe amorem abiecisse illinc, atque in hunc transfudiſſe.* Reducere autem, pro Remouere, poſitum. Sic, *Vallis reducta*, ab Horat. & Verg. dicta, id eſt, remota. Et Hor. virtutem diffiniens,

Virtus eſt medium vitiorum, & vtrinque reductum,

id eſt, remotum.

Eᴛ *dis inuitis.*] Prouerbium fuiſſe videtur, quo vſus Poëta, dixit, *Heu nihil inuitis fas quemquam fidere diuis.* Itaque exprimunt Homericum illud, Αἰνὲ θεῶν.

A Dᴇʀɪɴɪꜱ *eſſe miſer.*] Ouid. in II. de rem. amoris,

Nec curandus adeſt, odio qui finit amorem,
Aut amat, aut ægre deſinit eſſe miſer.

Sɪᴠᴇ *id non pote, ſiue pote.*] ſic ante, quod poſteritas dixit, Poſſibile, & Impoſſibile. Cic. in X. ad Att. *At deplorandi quidem, quod cotidie facimus, ſit iam nobis aut finis omnino, ſi pote eſt, aut moderatio quædam, quod profecto pote eſt.* Sic enim lego.

Exᴛʀᴇᴍᴀ *iam ipſa in morte.*] Vergilius,

Extrema iam in morte parant defendere telis.

Extremam dicunt mortem, quòd ea ſit vltima, vt ait Flaccus, linea rerum.

B Mᴇ *miſerum aſpicite.*] Aſpiciendi verbo ſæpe ſic vtitur Verg.

Eᴛ, *ſi vitam puriter egi.*] Sic Horat. & Tibullus, Puras manus, nullius cæde pollutas. Sic apud Heraclidem περὶ πολιτειῶν, de Pariis, vbi Corax, Archilochi interfector, Pythiæ iubenti, vt è templo exiret, reſpondet, Ἁγνὰ καθαρὰς ἐμὰ ἄναξ.

Qᴠæ *mihi ſubrepens imos, vt torpor, in artus.*] In manuſcriptis omnibus, *Seu mihi ſubrepens imos vt corpore in artus.* legendum forte ſit, *Hæc mihi ſubrepens imos in corporis artus.* Imos artus ſic dixit, vt & Horat. Imos ſenſus. Mollis inertia cur tantam diffuderit imis obliuionem ſenſibus.

C Exᴘᴠʟɪᴛ *ex omni pectore lætitias.*] Legendum forte ſit, Ex omnis. vt ſit, Omnis lætitias ea pectore. ſic Lucret.

——*tuiſque ex inclyte chartis.*

Et Verg. in Bucol.

Iniiciunt ipſis ex vincula ſertis.

Quam hoc loco ἀναφορὰν eſſe, propterea puto, quod Omnes lætitias quaſi prouerbio dixiſſe veteres, animaduerti. Sic Cic. in II. de Finib. *Ille Cæcilianus, qui omnibus lætitiis lætum eſſe ſe narrat.* Et in II. Epiſt. ad Cælium, *Repente vero inceſſit omnibus lætitiis.* Et Pomponius quoque multitudinis numero, *Quot lætitia inſperata modo mihi inrepſere in ſinum.* Et Lucret. in III. *Hic exultat cum pauor, & metus, hæc loca circum Lætitiæ exultant.*

D Nᴏɴ *iam illud quæro.*] Sic, vt puto, etiam Cic. *Neque vero iam illud quæro.* Et Verg. in IIII. Aeneid.

Non iam coniugium antiquum, quod prodidit, oro.

Cᴏɴᴛʀᴀ *vt me.*] In manuſcriptis, Contra me vt. Hoc vero eſt ἀντιστροφή. Simile illud in Priapum,

Quare illud ſatis eſt, ſi te permittis amari,
Non contra, vt ſit amor mutuus inde mihi.

O ᴅɪ.] ſic Euripides in Iphigenia, ὦ θεοί.

M. ANT. MVRET.

E SI *qua recordanti.*] ingratum Leſbiæ animum videns, ſe ipſum ſolatur conſcientia integritatis ſuæ. deinde hortatur ſe ad amorem illius proiiciendum ex animo. quod quoniam ope humana vix videtur fieri poſſe; deorum poſtremò, ad eam rem efficiendam, auxilium implorat.

Qᴠɪɴ *te animo affirmas.*] in aliis, *obfirmas.*

Aꜱᴛʀɪɴɢɪꜱǫᴠᴇ.] qui iam diu diſſolute vixeris.

Rᴇᴅᴠᴄɪꜱǫᴠᴇ.] qui tam diu à recte viuendi via aberraueris.

Dɪɪs *inuitis.*]andeſinis, diis iouitis: an, eſſe A
diis inuitis miſer?

Vɴᴀ *ſalus.*] vna es his malis emergendi via. Tale eſt illud, *Vna ſalus victis, &c.*

Sɪᴠᴇ *id non pote, ſiue pote.*] οἷον δυνατὸν, οἷον ἀδύνατόν ἐστι: *Pote* enim valet δυνατὸν, *non pote*, ἀδύνατον. ſicut autem & δυνατὸν eſt id, quod fieri poteſt & δυνατὸς ὁ ποιῶν, is qui efficere aliquid poteſt: ita hoc nomen à Latinis vtroque modo vſurpatum reperias. id quoque animaduertendum eſt, & potis, & pote in qoolibet genere dici. ea omnia esemplis plana fient. potis, communi genere, Loctetius,

Quis potis eſt dignũ palanti pectore carmen Condere, B

Ennius,

Quis potis ingentis oras euoluere belli?

potis, in neutro. Catullus ſopra,

Quî potis eſt? inquis.

ibi enim illud valet, πῶς ἂν τοῦτο δυνατὸν εἴη, Lucretius,

Nec potis eſt cerni, quod caſſum lumine fertur.

pote, in communi. Catullus,

Quantum qui pote plurimum perire.

Propertius,

Qua pote quiſque, in ea conterat arte diem.

pote, in neutro. Cicero, *boſpes, non pote minoris.* Dicitur &, potes, numero multitudinis. Plautus Pœnulo, C

Apageſis negoci in muliere quãtũ vna eſt, ſi vero dua,
Sat ſcio, maxumo vni populo, quoi lubet, plus ſatis dare
Potes ſunt.

Potis etiam de pluribos loqoentes dicebant, niſi viciata ſcriptura eſt. Ennius,

Spero, ſi ſperes quidquam prodeſſe potis ſunt.

Sɪ *veſtrum eſt miſereri.*] hoc enim & Epicurei, & multò Epicureis doctiores Peripatetici negabant. Stoici autem ne in ſapientem quidem hominem iſta cadere dicebant, nedum in deum.

Pᴇsᴛᴀᴍ *perniciémque.*] peſtem ἀπὸ τοῦ πεσεῖν, à quo fonte etiam eſt antiqua vox, Peſſum: perniciem verò à pernecando dictam puto. itaque D peſtem vocabant, quidqoid rem aliquam ſiue animatam, ſiue inanimam peſſundaret, quaſique proſterneret. Saluſtius, *Et, ſi peſtis certa adeſſet, manſurum potius, &c.* Cicero xɪɪɪ. Philipp. *Nimirum rectè veneficum appellas, à quo tibi præſentem peſtem vides comparatam.* Virgilius,

——lentúſque carinas
Eſt vapor, & toto deſcendit corpore peſtis.

Et paulò infrà, *——ſeruatæ à peſte carinæ.* vbi peſtem vocat flammam, quæ naues depopularetur. Idem lib. ɪx.

In partem, qua peſte caret.

cum de turri loquatur. E

IANVS DOVSA FIL.

Qᴠɪɴ *te animo affirmas.*] Malim *offirmas.* Accius Euryſace: *Tu te ipſe offirma & compara.*

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Qᴠɪɴ *te animo affirmas.*] Vetus ſcriptura iamdudom fuit:

Quin tu animo affirmãs atq; inſtructoq; reducis. Lege:

Quin tu animũ offirmas itaque inſtructoq; reducis? *animũ* pro *animum.* Sic apod Varronem *ſecundu ea.* In Pandectis: *datu iri.* & in iiſdem ᴍᴀ Tᴠɪʀɪ, hoc eſt, *Me tutum iri.* Nam maioſcula T geminat ſyllabam more ſcripturæ illius luculenti Archetypi. Præterea & Archaica ſcriptura eſt, *inſtructo* pro *inſtructu*, Fortaſſe etiam, *animum firmas* melius legeretur, quam *affirmas.* Ouidius:

Quod niſi firmata properaris mente reuerti,
Inferet arma tibi ſæua rebellis amor.

Iɴsᴛʀᴠᴄᴛᴠǫᴠᴇ.] Malim inſtrictuque. id eſt, incitabulo, incitamento. Apuleius: *Inſignis tutelæ nimietate inſtrictus atque inflammatus.* Et alibi: *Mentes natura duce inſtricta.*

Hᴏᴄ *facies ſiue id non pote.*] Puto Catullum ſcripſiſſe, *Hoc facies ſiue id non pote.*

Qᴠᴂ *mihi ſubrepens.*] In ooſtro, *ſeu mihi ſubrepens.* ſeu peſtis, inquit, ſeu torpor ille fuit. Torporem veteroum vocat, hoc eſt, λήθαργον.

Ad Rufum. LXXVIII.

Rᴠғᴇ mihi fruſtra, ac nequiquam credite amice,
Fruſtra? imò magno cum pretio, atque malo:
Siccine ſubrepſti mî, atque inteſtina perurens,
Mî miſero eripuiſti omnia noſtra bona?
Eripuiſti, heu heu noſtræ crudele venenũ
Vitæ, heu heu noſtræ peſtis amicitiæ.

ANT. PARTHENIVS.

Rᴠғᴇ *mihi fruſtra.*] perfidam Rufi amicitiam conqueritur, quoniam Leſbiam amicam ſuam abduxerit: hic eſt ille Rufus, qoem ſupra dixit hircinũ fœtorẽ olere, podagricumque eſſe.

Fʀᴠsᴛʀᴀ.] caſſo labore.

Nᴇǫᴠɪǫᴠᴀᴍ.] vana ſpe, falſáq; credulitate.

Pʀᴇᴛɪᴏ.] magno damno Leſbiæ amiſſæ.

Sᴠʀʀᴇᴘsᴛɪ.] clam & fraudulenter in animom meum ingreſſus es: ſurrepo eſt latenter & clam ſuccedo, & eſt tractum à ſerpentibus. ſurrepſti pro ſurrepſiſti per ſyncopem protulit.

Pᴇʀᴠʀᴀɴs.] iracundiæ doloríſque incendia concitans.

Oᴍɴɪᴀ *noſtra bona.*] amicam meam in omnia meæ vitæ bona poſueram.

Hᴀᴠ *heu noſtræ pectus amicitiæ.*] esclamatio in perfidum Rufi pectus, animúmque fallacem.

PALLADIVS FVSCVS.

Rᴠғᴇ *mihi fruſtra.*] Conqueritur poëta, quod ideo Rufus ſuam inierit amicitiam, vt per fallaciam eriperet ſibi amicam.

Mᴀɢɴᴏ *cum pretio.*] quià eripuiſti mihi Leſbiã.

Sɪᴄᴄɪɴᴇ *ſurrepſti mi.*] an inquit ita in meã irrepſiſti familiaritatẽ, vt vrens mihi interiora eriperes puellã, in qua omnia bona mea locauerim.

A

ACHILLES STATIVS.

RVFE *mihi fruſtra, ac nequicquam credite amice.*] Ad M. Cælium Rufum. de quo iam dictum. vel potius ad Alfenum Rufum, cuius ante obliuionem amicitiæ accuſauit. Credite vero, non Cognite, in omnibus manuſcriptis. itaque olim edidit Ald. Manutius. Sic Sulpicius in Periocha, *Sororem falſo creditam meretriculæ,*

IMMO *magno cum pretio, atque malo.*] Pretium dixit, more Græcorum. Sic Crantor, Μὴ νοσοίημεν· νοσήσασι δὲ παρείη τις αἴσθησις, εἴτ' οὖν τέμνοιτό τι τῶν ἡμετέρων, εἴτ' ἀποσπῷτο. τὸ γὰρ ἀνώδυνον τοῦτο οὐκ ἄνευ μεγάλων ἐγγίνεται μισθῶν τῷ ἀνθρώπῳ. τεθηριῶσθαι γὰρ ἐκεῖ μὲν σῶμα εἰκὸς, ἐνταῦθα δὲ ψυχήν. B Quæ Cicero totidem verbis in III. Tuſc. *Ne ægrotus*, inquit, *ſim. ſed, ſi fuerim, ſenſus adſit, ſiue ſecetur quid, ſiue auellatur à corpore. nam iſtuc nihil dolere non ſine magna mercede contingit immanitatis in animo, ſtuporis in corpore.* Et Callimachus in Hymno in Dianam, Οὐ γὰρ Ἀτρεΐδης ὀλίγῳ ἐπεκόμπεεν μισθῷ. Et Vergil. in VII.

At licet amborum populos exſcindere regum
Hac gener, atque ſocer coeant mercede ſuorum.

Ouid. in X. Metam. eodem, quo Catullus, modo,

Mors pretium tardis. Ac poſt,
Indignámque necem pretium patietur amoris. C

Malo, etiam Tibullus ſic dixit,

Ne pigeat magno poſt didiciſſe malo.

M. ANT. MVRETVS.

RVFE *mihi fruſtra.*] amicam, vt ſuſpicari licet, ſibi ab hircoſo illo Rufo ereptam conqueritur.

CREDITE *amice.*] ita repoſuimus ex veteribus libris, cum in aliis male, vt puto, legeretur. *Cognite amice.* etenim quæ cognoſcimus, ſemper vera ſunt: quæ credimus, plerúnque falſa. vſitatam tamen lectionem video aliquo modo poſſe D defendi.

FRVSTRA?] ἀνονήτως. nam ea demum propriè fruſtra eſſe dicuntur, quæ neque commodum, neque detrimentum afferunt.

MAGNO *cum pretio.*] μεγάλῃ τιμῇ. Cicero, *Non ſine magna mercede.* Callimachus,

Οὔτι τοι ἀδυνάτως, ὅτε μὴ θεὸς αὐτὸς ἕλοιτο,
Ἀθρήσῃ, μισθῷ τοῦτον ἰδεῖν μεγάλῳ.

IANVS DOVSA FIL.

FRVSTRA. *imo magno cum pretio atque malo.*] E *Magno cum pretio* eſt id quod Callimachus dixit μισθῷ μεγάλῳ. vbi Politianus *Mercede ingenti*, reſpiciens haud dubiè ad hæc Ciceronis Tuſc. III. *Nam iſtuc nihil dolere non ſine magnâ mercede contingit immanitatis in animo, ſtuporis in corpore.* Item illud Plinij lib. VII. cap. 1. *Hominis cauſſa videtur cuncta genuiſſe natura, magnâ & ſæuâ mercede contra tanta ſua munera.* Quod obiter moneo propter magnum virum leuiter eius loci verſionem reprehendentem, quaſi dicendum potius fuiſſet, *Cum pretio ingenti.* verum id opus non fuit, cùm mox ſequatur: *quod maneat pretium.*

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

RVFE *mihi fruſtra.*] Hoc epigramma lacerum eſt Nam quum vulgo Hexaſtichon legatur, decaſtichon tamen fecerat Catullus. Præterea non ſatis emendate legitur, neque diſtincte. Ita igitur illum ex coniectura integritati reſtituimus, & ope veteris ſcripturæ maculas abſterſimus:

Rufe mihi fruſtra, ac nequicquam cognite amice:
Fruſtra? imo magno cum pretio atque malo:
Siccine ſubrepſti mi, atque inteſtina perurens
Mi miſero eripuiſti omnia noſtra bona B
Eripuiſti, heu heu noſtræ crudele venenum
Vitæ, heu heu noſtræ peſtis amicitiæ?
Sed nunc id doleo, quod puræ pura puellæ
Sauia comminxit ſpurca ſaliua tua.
Verum id non impune feres, nam te omnia ſæcla
Noſcent, &, qui ſis, fama loquetur anus.

Non dubium eſt, quin duo poſtrema diſticha cum tribus prioribus luxatis committenda ſint. Alterum enim ſine altero ſtare non poteſt, vtpote quod imperfectam ſententiam contineant. In olidum & hircoſum Rufum ſcribit, cum quo expoſtulat ereptos ſibi amores ſuos. hoc eſt enim, quod vocat ſua bona.

C SICCINE *ſubrepſti mi.*] In noſtro duo antiqui characteris extabant veſtigia, MII, & PERVRES: pro *mi*, & *perurens.* Sic ſupra, *Antiſtas*, pro *Antiſtans.*

QVOD *pura impura puellæ.*] Repoſuimus ex priſca ſcriptura *puræ pura puellæ.* quod, inquit, ſpurca ſaliua tua obleuit pura ſuauia puræ puellæ. Exprobrat illa os hircoſum, vt apparet, καὶ τὴν στοματοκοινωνίαν.

CONIVNXIT.] Ineptiſſime. Legendum, *comminxit.* Infra:

Tanquam commincta ſpurca ſaliua lupæ.

Vbi & perperam eodem errore legebatur, *coniuncta.* D Petronius, *Conſputus verſibus ſuis immundiſſimo me baſio conſpuit.*

NAM *te omnia ſæcula noſcent.*] Eodem modo in Endecaſyllabis:

Quod vis? qualibet eſſe notus optas?
Eris. quandoquidem meos amores
Cum longa voluiſti amare pœna.

De Gallo. LXX X.

GALLVS habet fratres, quorum eſt
lepidiſſima coniux E
Alterius, lepidus filius alterius.
Gallus homo eſt bellus: nam dulces iungit amores,
Cum puero vt bello bella puella cubet.
Gallus homo eſt ſtultus, nec ſe videt eſſe maritum,
Qui patruus patrui monſtret adulterium.

* * *

Sed nunc id doleo, quod puræ impura puellæ
Suauia coniunxit ſpurca ſalina tua.
Verùm id non impunè feres: nam te omnia ſæcla
Noſcent, &, qui ſis, fama loquetur anus.

ANT. PARTHENIVS.

GALLVS *habet fratres.*] Verſotam atque nefariam Galli libidinem ſatyrica mordacitate lacerat: quoniam is Gallus, vt facilius poſſet fratrum ſoorum liberos, & vxorem in ſuam nefandam libidinem allicere, ipſe leno eos inter ſtupra committere docuit. minatur itaque Gallo poëta ſe æterna infamia ſacrilegas eius libidines notaturum.

QVORVM *eſt lepidiſſima coniux Alterius.*] Ordo eſt: Quorum alterius coniux eſt lepidiſſima.

BELLVS.] Benignus. ironicè.

STVLTVS.] Rudis, quoniam tam diros amores inter illos eoncilians imprudenter indicat ſua cum illis flagitioſa ſtupra. facit enim ſe ſtupri ſuſpectum maritum, ſcilicet vxoris.

TVA.] ô Galle.

SPVRCA.] Fœtida.

PVRA *ſuauia puellæ.*] Munda oſcula vxoris fraternæ.

ANVS *fama.*] Longæua infamia: ſic ſuperius: *Hæc charta loquatur anus.*

PALLADIVS FVSCVS.

D GALLVS *habet fratres.*] Gallum lacerat: cui cum duo eſſent fratres, quorum vnus habebat vxorem non inoenuſtam, & alter filiom non illepidom: Gallus eos coire faciebar, nec eo contentus flagitio, ipſe quoque eadem puella abutebatur.

LEPIDVS.] Venuſtus.

VIDET *eſſe maritum.*] Non videt, inquit, ſe quoque habere vxorem: quam nepos à patruo ita edoctus ſubigat.

QVOD *puræ pura puella.*] Quod tu ore impuro purum puellæ os baſiaueris.

IMPVNE.] Sine pœna.

E TE *noſcent.*] tua norint flagitia.

ACHILLES STATIVS.

GALLVS *habet fratres.*] Gallorum nomen Romanum fuiſſe, conſtat. nam & poëta Cornelius, & Faoonius quidam Galli fuiſſe leguntur. In marmoribus tamen Capitolinis Galus ſimplici. L. vt & in aereis nummis Antoni Auguſtini Epiſc. Ilerden. GALVS. APRONIVS. &, GALVS. MESSALLA. In vetuſtiſſimo Vergili exemplo, PAVCA MEO GALLO, per duplex LL.

A SED *nunc id doleo.*] Vehementer ſuſpicor, ceteros, qoi ſequuntur, verſus, ſuo loco poſitos non eſſe. aut eſſe ἀποσπασμάτιον.

SPVRCA *ſalina.*] Idem poſt,
Tamquam commixtæ ſpurca ſalina lupæ.

ET, *qui ſis, fama loquetur anus.*] Sic Martialis,
Vnum pro cunctis fama loquatur opus.

Et vetus poëta apud Priſcianum,
Τὰς ϐῦς ἀγέρας ἀιὼν παλαιός.

M. ANT. MVRETVS.

B GALLVS *habet fratres.*] Gallum quendam, vt nefariarum inter ſuos libidinum quaſi προξενητὴν, & adminiſtrum, ootat.

GALLVS *homo eſt bellus.*] Belli homines nonnunquam dicuntur, qui alijs libenter obſequuntur: &, belle dicere, qui, quæ alij, velint, loqui ſtudent. Cicero, *Omnes tuas artes, quibus tu magnus es, tibi concedit: fatetur ſe non bellè dicere, non ad voluntatem loqui poſſe.* pulchreqoe Martialis,
Bellus homo, atque idem magnus vis Cotta videri.
Sed qui bellus homo eſt, Cotta, puſillus homo eſt.
Plane enim puſilli & abiecti hominis eſt, ad aliorum quaſi nutus ſe aecommodare. denique belli homines ſunt, quos Ariſtoteles III. de moribus
C ἀρέσκους vocat.

CVM *puero vt bello.*] Filio vnius fratris.

BELLA *puella.*] Vxor alterius fratris.

GALLVS *homo eſt ſtultus.*] Qui non cogitet, idem ſibi quoque fieri poſſe.

MONSTRET.] Doceat, ſuadeat. Virgilius,
Ergo etſi conferre manum pudor, iraque monſtrat.
Idem, *Monſtrat amor verus patriæ.*

PATRVI *adulterium.*] Noue, pro adulterio quod poer faceret cum patrui vxore. Pag. 67. 31.

SED *nunc id doleo quod puræ, &c.*] Id eſt, quod tu quoque, ſpurei homo impurique oris, puram puellam diſſuauiatus es.

In Gellium. LXXX.

GELLIVS eſt pulcher. quid ni? quem Lesbia malit,
Quam te cum tota gente, Catulle, tua.
Sed tamen hic pulcher vendat cum gente Catullum,
Si tria natorum ſuauia reppererit.

ANTONIVS PARTHENIVS.

LESBIVS *eſt pulcher.*] Leſbium riualem ſuum ſibi ob pulehritudinem à Leſbia præpoſitum amarulento ioco inſectatur in Leſbiæ indignatiooem: quoniam ea pulchritudine decepta amatorem ad rem Veneream imbellem ac ſterilem elegerit, exeloſo Catul.

QVID *ni?* cur non? ſcilieet ſit pulcher ſi eum mihi antepoſuit Leſbia: eſt inuita & amara conceſſio.

TRIA *natorum ſuauia.*] Ideſt, ſi tria oſcula A vnquam dederit ſuia liberia, qoos nullos habuit vnquam.

SVAVIA.] Parentiboa enim iocundiſſima ſunt paruulorum natorum oſcula.

PALLADIVS FVSCVS.

LESBIVS *eſt pulcher.*] Laudantibus Leſbij riualis ſui pulchritudinem, dicentiboſque Leſbiam eum malle quam Catullum cum tota familia, ſic nobilia poëta reſpondet, vt oſtendat Leſbium, cuius forma tantopere laudatur, eſſe fellatorem vel cunilingum. B

QVID *ni.*] Cur non.

CVM *tota gente.*] Cum tota familia.

SI *tria natorum ſuauia reppererit.*] Si tria oſcula inuenerit: nam cunilingi & fellatores non baſiantur: quam rem multis in locis indicat Martialis.

ACHILLES STATIVS.

LESBIVS *eſt pulcher. quid ni.*] Eſſe quibuſdam in libris adfirmant, Gellius eſt pulcher. Quid ni. Sic veteres locutos, tradit Feſtus Pompeius. C *Quid niſi*, inquit, *vſurpaſſe antiquos, teſtis eſt Afranius in Epiſtula. Me auctore, mater, abſtinebis. quid niſi.* Niſi id Feſtus notat, quod poſteriores, Quid ni, ſic veteres, Quid niſi dixiſſe. Et idem poſt Catullus, *Gellius eſt tenuis. quid ni.*

SED *tamen hic pulcher.*] Eſſe & hæc poteſt ſententia, hunc ſua cum gente Catullum vendíturum, pretiumque hoc daturum ei, qui tria ſibi dederit ſuauia.

M. ANT. MVRETVS.

LESBIVS.] Cum Leſbia Clodia ſit, vt alio loco diximus, Leſbium quoque P. Clodium, D fratrem ipſius, eſſe arbitror, à quo & hanc & ceteras ſorores conſtupratas fuiſſe notum eſt. id magis vt ſuſpicer, facit additum pulchri nomen: hoc enim cognomine fuiſſe Clodium omnes ſciunt: vt poëta in ambiguitate vocis iocari voluiſſe videatur. ita enim & Cicero iocans eum pulchellum puerum vocat. re vera autem pulchrum fuiſſe tradit Plutarchus.

SED *tamen hic pulcher.*] Non recuſo, inquit, quo minus pulcher hic me cum tota mea gente, pro ſuo arbitrio, vendat, ſi tres amatores reperire potuerit, qui ipſum vel oſculari velint. In- E noere videtur eum quoque fuiſſe τῶν γαμοσοδ-φύντων; vt omnes eum, quamlibet pulchrum, tamen propter eam turpitudinem oſculari refugerent. Videtur autem reſpicere ad veterem conſuetudinem, qua interdum ob certa delicta totæ familiæ poblice vendebantur.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

LESBIVS.] In noſtro *Celius.* nonnullæ editiones *Gellius.* recte. hanc fœditatem enim eidem exprobrat. *Quid dicam Gelli*, &c. Leſbiam autem ab eodem amatam & alio epigrammate teſtatur: *Non ideo, Gelli, ſperabam te mihi fidum.*

SI *tria amatorum.*] Audacia correctorum eſt iſta. Nam *amatorum* ſuppoſuerunt pro eo, quod vetus ſcriptura præ ſe ferebat, *natorum.* quod & priſcæ editiones etiamnum conſtanter ſeruant. Sed minima mutatione *notorum* legendum, non *natorum.* Virgilius in Ciri:

Nec mihi notorum declinant lumina voltus.

Næuius Tarentilla:

——nunquam quiſquam amica
Amanti amico nimis fiet fidelis,
Nec nimis erit morigera nota quiſque.

Nota ὁ φίλη, vel potius ὁ ἐραστής. *Notorum* igitur, B amicorum. notus mos ille veterum oſculo tam propinquos, quam amicos excipiendi.

SAVIA *reppererit.*] Cicero in Sextiana de hoc ipſo; *quum illo ore inimicos meos eſt ſauiatus.* Loquitur de hoc ipſo Gellio, eique eandem fœditatem oris exprobrat. Nimis argutantur, qui non *Gellius* hic, ſed *Lesbius* legunt, vt Catullus de Clodio, quem conſtat ſororem conſtupraſſe, intellexerit, & eodem modo Clodium Leſbium vocet, quo Clodiam Leſbiam vocat, hoc vno argumento ducti, quia ille appellatus ſit pulcher: quod hic videtur Catullus item obijcere. Sed ſi C Clodius, qui dictus eſt pulcher, inimicus Ciceronis, ea infamia flagraſſet, ſane Cicero talentum non meruiſſet, vt hoc tacere vellet. Præterea non meminerunt Clodiæ gentis patriciæ hunc fuiſſe, quam cognomen Pulchrorum à plebeia Clodia diſtinguebat. *Pulcher* igitur non caſu, ſed iure familiæ, aut gentilitio.

Ad Gellium. LXXXI.

QVID dicam, Gelli, quare roſea iſta labella
Hiberna fiant candidiora niue, D
Mânè domo cùm exis, & cùm te octaua quiete
E molli longo ſuſcitat hora die?
Neſcio quid certè eſt. an verè fama ſuſurrat
Grandia te medij tenta vorare viri?
Sic certè eſt. clamant Victoris rupta miſelli E
Ilia, & emulſo labra notata ſero.

ANT. PARTHENIVS.

QVID *dicam Gelli.*] Aſperrimè lacerat Gellium fellatorem ſpurciſſimum, qui cùm eſſet facie venuſta, pallidiſſimus manè ſurgebat, quod ſcelus palam diuulgatum erat.

CANDIDIORA.] Pallidiora. Iuuenalis,

——& morbo pallet vtroque.

OCTAVA *hora.*] Quoniam plurimos fellans vſque in octauam Solis exorti horam iaces.

E *molli quiete.*] A molli ſomno.

Longo *die.*] Æſtiuis diebus, qui ſunt cæteris loogiores.

Grandia.] Virilia membra grandia. ſic Martialis,

Cum tibi vernarent tenera lanugine mala,
Lambebat medios improba lingua viros.

Clamant *victoris rupta miſelli.*] Labra tua grandibus mentulis lacerata ruptaque clamant, atqoe manifeſte indicant hæc flagitia tua.

Notata *ſero.*] Spermate inquinata. Serum pro ſpermate poſuit: eſt enim ſerum aqua lactis. Virg. *Paſce ſero pingui.*

Victoris.] Tui, qui multos penes ſugens victor euaſiſti.

Atque alibi idem de Caſtore fellatore,

Lambere cum vellet mediorum membra virorum
Caſtor.——

Sic *certe eſt, clamans Victoris rupta miſelli Ilia, demulſo labra notata ſero.*] In manoſcriptis libris, Ille te mulſo. In aliis, Illa te mulſo. Itaque doctiſſimi viri Pierius Valerianus, & Gabriel Faernus, coniecturam fecerant valde probabilem, legendum, Ilia & emulſo. Mihi etiam in mentem venerat, ſuſpicari legendum, Iliaque & mulſo. Vel, Iliaque & malto. Sed Mulgendi verbo ſic vſus Lucret. in IIII.

Et commiſcendo ſemen cum fortè virile
Femineum mulxit ſubita vi, corripuitque.

Eodem prope modo Horat. in V.

Sic eſt, acerba fata Romanos.

PALLADIVS FVSCVS.

Qvid *dicam Gelli.*] In Gellium ſcribitur hoc epigramma: qui cum per noctem fellaret, mane domum egreſſus, habebat labra propter ſperma quod illis inhæſerat, niue candidiora.

Qvare *roſea iſta labella.*] Cur iſta tua labra purpurea.

Octava *hora.*] Nam Gellius æſtiuo tempore illucuſque cubabat.

Svscitat.] Eleuat.

Fama *ſuſurrat.*] An homines, inquit, de te ſuſorrantes vera loquontur.

Grandia *tenta.*] Magnas & arrectas mentulas.

Clamant.] Cum clamore indicant.

Victoris.] Appellat victorem illum à quo Gellius irrumabat.

Illo.] Emendo ilia.

Notata.] Emendo notare: ordo autem & ſenſus eſt. Ilia miſelli victoris rupta clamant te notare labra. ſero multo. poſuit autem ſerum pro ſpermate, cui cum ſero eſt aliqua ſimilitudo.

M. ANT. MVRETVS.

Qvid *dicam.*] Eandem notam inurit Gellio, ſed fœdius, & apertius.

Clamant.] Indicant.

Virronis.] In aliis, *victoris*, in non nullis etiam, *victoris*, ſed inepte, vt puto.

Tenta.] Tendere in obſcœnis eſt, vnde & tentigo. Appul. lib. I. *Arcum & ipſe meum tetendi.* vnde & deorum vehiculum, tenſam non tentam, nominarunt; ne turpe verbum ſonaret in ſacris. auctor Diomedes. hoc eo cupidius adſcripſi, quia vulgo, male, vt opinor, ſcribitur *thenſa*. Seruius tamen in primum Æneidos, thenſam vt ſcribamos, præcipit, ſed, quantum mea quidem opinio fert inepte.

Medii.] Μέσα Siculi & Tarentini τὰ αἰδοῖα, à ſitu videlicet, vocãt. inde in obſcœnis verſibus tam frequens huius vocis vſus eſt.

ACHILLES STATIVS.

Et *cum te octaua quiete E molli longo ſuſcitat hora die.*] Poſtquam ſis meridiatus æſtiois, ac longis diebus.

Grandia *te medij tenta vorare viri.*] Et quia κακέμφατον videtur, deorum vehiculum Tenſum dixerunt, non Tentum, ne verbum turpe ſonaret in ſacris. Diomedes Grammat. de Oſtentum, & Oſtenſum ſupinis agens. niſi legendum ſit apud Diomedem, Deorum vehiculum Tenſam dixerunt, non Tentam. Verbo eodem obſcene etiam Græci vtuntur. In epigrammatis enim Græcorum ſic Priapus loquitur, Ἀλλ' εἰς ἐντεταμαι τὸν ἥμβλον. Medij autem viri, quod dicit, pudenda ipſa ſignificat, & nefariam libidinem, quam gentib. opprobrans Minutius in dialogo, *Qui*, inquit, *ſcortorum licentia inuident, qui medios viros lambunt, libidinoſo ore inguinib. inhæreſcunt, homines malæ linguæ, etiamſi tacerent.* Et in luſibus Priapus.

Oſcula dat medio ſi qua puella mihi.

Auſon. quoque in Eunomium liguritorem,

Eune quod affectas vendentem Phyllida odores,
Diceris hanc mediam lambere, non molere.

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

E Molli *longo.*] Scriptura noſtra: *Et mollis longo.* magnis æſtibus anni ſolebant, vt Varro loquitur, ſolſtitio pomeridiano ſomno diem diffiodere. Itaque ex eo ſomno edormiendi & expergiſcendi tempus erat octaua, vt ratio poſtulat. propterea mollem vocat, quia iam remittunt calores intenti, quum duo trientes diei confecti ſunt.

Sic *certe eſt clamant.*] Liber. *Sed certe clamant* lege, *Sic certe clamant.* Supra. *Sic certe. vides vt pernicuter exiluere?*

Victoris *rupta miſelli.*] Nonnullæ editiones *Virronis.* Suſpicater legendum: *Sic certe. clamant Varronis rupta Viſelli.* Notum & Varrones in gente Viſellia, non ſolum Terentia fuiſſe.

Ilia *demulſo*] *Ille te mulſo*, vetus liber. Langobardica ſcriptio. vt iam dixi, nullum diſcrimen facit inter I, & L. propterea ſynalœpha notata fuit. Itaque ibi legendum erat, *Ili' & emulſo.*

Ad Iuuentium. LXXXII.

Nemo ne in tanto potuit populo eſſe, Iuuenti,

Bellus homo, quem tu diligere inci-
peres,
Præterquam iſte tuus moribunda à ſede
Piſauri
Hoſpes, inauratâ pallidior ſtatuâ?
Qui tibi nunc cordi eſt, quem tu præpo-
nere nobis
Audes. at neſcis, quod facinus facias.

ANT. PARTHENIVS.

NEMO *ne in tanto.*] Iuuencium adoleſcentem imprudentiæ arguit, quod Piſaurum quendam pallidiſſimum ſibi amatorem delegerit: cùm in tanto populo Romano quam plurimi ſint illo Piſaurenſi pulchriores atque amabiliores: hic eſt ille Iuuencius de quo in hendecaſyllabis dixit: *O qui floſculus es Iuuenciorum.* Alibi,

Surripui tibi dum ludis mellite Iuuenci,
Suauiolum dulci dulcius ambroſia.

TANTO *potuit.*] Scilicet Romano.

BELLVS.] Facilis, benignus diminutiuum à bono.

C PISAVRI.] Piſaurum Vmbriæ oppidum eſt Romanorum colonia: non à penſato auro dictum, ſed à Piſauro amne vicino, vt Pli. indicat.

QVEM.] Qualem interrogatiuè.

NOBIS.] Mihi Catul. nam poëta formoſus erat.

ET *neſcis quod facinus facias.*] Totum interrogatiuè.

QVOD.] Quale: quam inutile tibi.

PALLADIVS FVSCVS.

NEMO *ne in tanto.*] Moleſte fert Catul. quod Iuuencius puer formoſiſſimus Piſaurenſem quendam, qui inaurata ſtatua pallidior erat, ſibi & aliis item iuuenibus in amore anteposuerit.

PISAVRI.] Piſaurum eſt Vmbriæ oppidum, cui vicinus fluuius nomen dedit.

INAVRATA *ſtatua.*] Statuas olim inaurari ſolitas his verbis indicat Plin. *tranſiit & ab diis ad hominum ſtatuas atque imagines multis modis. Antiqui eas pingebant bitumine, quo magis mirum eſt, placuiſſe auro integere.*

QVOD *facinus facias.*] Nam qui formoſo anteponit deformem, is profectò ſcelus facere videtur.

ACHILLES STATIVS.

NEMO *ne in tanto potuit populo eſſe, Iuuenti.*] Ad eundem Iuuentium, ante, *O qui floſculus es Iuuentiorum.*

PRÆTARQVAM *iſte tuus.*] Iſte, contemptim.

HOSPAS, *inaurata pallidior ſtatua.*] Aurum etiam Græcis χλωρὸν dicitur. Notum illud vetus, & ab Ariſtophanis interprete expoſitum.

A εἶναι δὲ χλωρὸν ἀπὸ τοῦ χρυσίου. [illegible] [illegible] *εἶναι*. Silius hoc Aſtures colore in aurifodinis verſantes adfecta valetudine, atque ægros eſſe ſignificat. Eſt enim apud illum ſic,

Sed ſcelerum cauſſas aperit deus, Aſtur auarus
Viſceribus laceræ telluris mergitur imis,
Et redit infelix effoſſo concolor auro.

Lucianus in Gallo. [illegible] χρῶμα τοῦ χρυσοῦ [illegible] αὐτοῦ.

AT *neſcis, quod facinus facias.*] Sic alibi loquitur, *Sæpe facis facinus.* Et Plautus in Poenulo, *Eo tu vin' tu facinus facere lepidum, & feſtiuum.* Et Terent. *Non fit facinus magnum, & memorabile ſine*
B *periculo.*

M. ANT. MVRETVS.

NEMO *ne.*] Vide, quæ diximus in explicatione epigrammatis,

O qui floſculus eſt Iuuentiorum.

PISAVRI.] Oppidum eſt in Vmbria.

INAVRATA *pallidior ſtatua?*] Aurum ſuapte natura pallidum eſt: cuius rei cauſſam rogatum Diogenem, reſpondiſſe ferunt, non iniuria pallere, cum tam multos habeat inſidiantes ſibi.
C Catullus ſupra,

Quanto ſæpe magis fulgore expalluit auri.

CORDI *eſt.*] ſic infra,

Parua mei mihi ſunt cordi monumenta ſodalis.

Cordi eſt, honeſte dictum, animo ſedet. Lucilius lib. XXVI.

Et quod tibi magnopere cordi eſt, mi vehementer
diſplicet. Idem,
Si tibi porro idcirco iſthæc res cordi eſt, quod rere
vtilem. Nonius.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

D QVEM *tu diligere inciperes.*] ἀρχαϊσμός, hoc eſt diligeres. Sic Pomponius de origine iuris: *Sine iure certo agere inſtituit.* hoc eſt, egit. Paulus libro ſententiarum tertio, capite ſecundo. *Libertus duos patronos habere inſtituit.* hoc eſt, habuit. Infra: *Accipiunt, precium quæ facere inſtituunt.* hoc eſt, quæ faciunt.

SADE *Piſauri.*] Hoc eſt Piſauro. Virgilius,

——Corito Tyrrhena ſede profectum.

Hoc eſt Corito.

Ad Quinctium. LXXXIII.

E *QVINCTI, ſi tibi vis oculos debere*
Catullum,
Aut aliud, ſi quid carius eſt oculis:
Eripere ei noli, multò quòd carius illi
Eſt oculis, ſeu quid carius eſt oculis.

ANTON. PARTHENIVS.

QVINCTI, *ſi tibi vis.*] Quintium familiarem ſuum impenſe precatur, ne puellam ſuam ſibi arripiat, ſi vult poëtam ei maximas

debere gratias.

Eripsrs *noli.*] Puellam, ſcilicet.

Sev.] Subintelligitur carius eo, ſi quid eſt oculis carius.

PALLADIVS FVSCVS.

Qvincti, *ſi tibi vis.*] Rogat Quinctinm ſodalem ne eripiat ſibi amicam, quam habeat oculis cariorem.

St *tibi vis oculos debere.*] Si vis me tibi maxime obligare.

Sen *quod carius eſt oculis.*] Quaſi dicat nihil.

ACHILLES STATIVS.

Qvincti.] C. interpono, veterum monumentorum fidem ſecutus.

Eripare *ei noli.*] μονοσυλλάβως, etiam Plaut. in Pſeud. *Et homines cenas ſibi coquunt, cum condiunt.* Et ante, *Eas herbas herbis alijs porro condiunt.* Et ſtatim, *Eo laſerpicij libram pondo diluunt.* Vt Lucil. Eidem, διϲυλλάβως. *Vni ſe atque eidem ſtudio omnes dedere, & arti.* Et Vergil. in Bucol. *Vno eodemque igni.* Lucretius in III. Ei biſyllabum fecit, priore tamen longa.

Sine aliud quoduis potius coniunctius ei. Et in vt.

Et manibus nitidum teneris opus effluit ei Niſi forte legendum apud illum ſit, Eij. itaq; ſit Ei prius monoſyllabum.

Sev *quod carius eſt oculis.*] Sententia poſtulare videtur, vt potius, Si quid, legamus, Dixit enim ante, *Aut aliud ſi quod carius eſt oculis.*

M. ANT. MVRETVS.

Qvincti.] Quinctiũ rogat, ne ſibi aut amicam, aut certe tale aliquid præripiat.

Sev *quid carius eſt oculis.*] Id eſt, ac carius etiam eo, ſi quid eſt oculis carius.

In Leſbiæ maritum. LXXXIV.

Lesbia mî, præſente viro, mala plurima dicit.
Hoc illi fatuo maxima lætitia eſt.
Mule, nihil ſentis. ſi noſtri oblita taceret,
Sana eſſet. quòd nunc gannit & obloquitur,
Non ſolùm meminit. ſed, quæ multò E *acrior eſt res,*
Irata eſt. hoc eſt, vritur, & loquitur.

ANTONIVS PARTHENIVS.

Lesbia *mî, præſente viro.*] Muli Leſbiæ mariti ſtoliditatem, ſtultitiamque deridet: quoniam fatuus vxoris fraudes ſubdolaque adulteria, & manifeſtos dolos non animaduertat.

Mvle.] Mulus nomen proprium mariti

A Leſbiæ.

Sana.] Libera ab amoris inſania: contra Virg. maleſanam Didonem Æneæ amore captam dixit:

Tunc ſic vnanimè alloquitur maleſana ſororem.

Garrit.] Nugatur.

Obloqvitvr.] De me malè dicit ſimulatè.

Irata *eſt.*] Simulat aduerſum me iram.

Vritvr.] Amore meo ardet, & ideò de me loquitur ſimulata ira, cùm præ amore de me ſilere non poſſit.

B PALLADIVS FVSCVS.

Lesbia *mî, præſente viro.*] Leſbiæ maritus lætabatur, cum vxor, ſe præſente, malediceret Catullo: quod ideo Leſbia faciebat, non quòd poëtam odiſſet, ſed quia ab eo fuerat deſtituta.

Mvle, *nihil ſentis.*] Inſultat Leſbiæ marito, quem etiam mulum appellat.

Si *noſtri oblita taceret.*] Si de me nihil diceret.

Sana *eſſet.*] Ab amore beneualeret.

Sed, *quæ multò acrior eſt res Irata eſt.*] Sunt verba Muli reſpondentis dicentiſque vxorem ſuam

C eſſe Catullo iratam.

Hoc *eſt, vritur, & loquitur.*] Ideo, inquit Catullus, & loquitur & mihi maledicit, quia irata eſt quod ſe deſtituerim.

ACHILLES STATIVS.

Mvle, *nihil ſentis.*] Eiuſdem prope ſententiæ eſt illud eiuſdem, in eandem, *Lesbia mi dicit ſemper male.* Eſt autem hic, vt idem ante dixit, fictus queſtus. Quibuſdam in libris, Mulle, per duo LL. In Patauino exemplo, Nulle. quod eſt opinor rectius. Nullum enim appellat ſtu-

D pidum, nihil audientem, nihil, vt alibi loquitur, ſentientem. Nec tamen repugno, quo minus Mulum legas. Sic enim Cic. Piſonem admiſſarium atque aſinum dicit. *Nihil ſentis*: Sic Ouid. in III. Amor.

Fabula, nec ſentis, tota iactaris in vrbe.

Si, *noſtri oblita, taceret, Sana eſſet.*] Inſanire enim dicuntur, qui amant. Sed omnib. in libris manuſcriptis erat, Samia, vel Sannia. itaque videndum, an legendum potius Sanna, quod irriſionem ſignificat, quaſi id dicat, irrideri me amantem ab ea putarem, planeque contemni, ſi de me taceret. nunc quod loquitur, ardere ſe

E etiam demonſtrat. Nunc autem, ſic aduerſatur hoc loco, vt apud Græcos Νῦν δὲ.

Qvod *nunc garrit.*] In manuſcr. Gannit.

Irata *eſt, hoc eſt vritur, & loquitur.*] Tanta vis eſt eius in me amoris, vt iraſcatur. id eſt, verè iraſcatur. Eſt enim ira feruor, atque ardor ſanguinis, &, qui amant, ardent etiam ipſi. ſuntque hæc τὰ ποιοῦς ἐναντία. Similiter Tacitus, de vitijs, opinor, quæ obijciuntur, *Namq; ſpreta exoleſcunt: ſi iraſcare, agnita videntur.*

M. ANT. MVRETVS.

Lesbia.] Falluntur ſæpe homines in iudicandis rebus, ignoratione cauſſarum: dum quod ex cauſſa quapiam effectum eſt, id, vel inſcientia, vel affectu aliquo occæcati, ad aliam referendum putant. neque enim ſua quædam, certaque rebus omnibus definita cauſſa eſt: immo vero & vna eodemque cauſſa variarum ſæpeque pugnantium rerum efficientiam in ſe cohibet: & eadem res ex varijs, etiamque à ſe inuicem diſſidentibus cauſſis effici poteſt. In hoc genere fallebatur Lesbiæ maritus: qui cū ipſam multa de Catullo, irato animo dicere videret, totus geſtiebat gaudio, ratus ex his maledictis ſuam ſibi poſtea Lesbiam totam fore, neque ampliusCatullo daturā delicias, quem iam ita vehementer exoſum haberet. At Catullus longe aliter ratiocinatur. Si Lesbia, inquit, ſerio depoſuiſſet amorem mei, tum me ne nominaret quidem: nunc cum mihi tam ſæpe male dicat, hoc ipſo indicat, ita vri ſe, vt tacere non poſſit. Quod autem hic de Lesbia dicitur, id καθόλου de toto talium mulierum genere affirmari poteſt.

Mvle.] Fatue. Sunt, qui Mulum hoc loco, vt nomen proprium viri, acceperunt: quos ego ipſos mulos fuiſſe arbitror.

IANVS DOVSA FIL.

Irata *eſt: hoc eſt, vritur, & loquitur.*] Doctiſſimus doctor noſter I. Lipſius, anima Critices, & elegantioris literaturæ lumen ac columen, legebat *coquitur*, ex illo Ennij:

Quæ nunc te coquit & verſat ſub pectore cura.

Quod abſit vt non probem atque adeò neceſſariò reponendum putem hoc loco.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Qvod *nunc garrit, & obloquitur.*] Repone *gannit*: Cæcilius: *Gannit odioſus tota familia.*

De Arrio. LXXXV.

Chommoda dicebat, ſi quando commoda vellet
Dicere, & hinſidias Arrius inſidias:
Et tunc mirifice ſperabat ſe eſſe locutum,
Cum quantum poterat, dixerat hinſidias.
Credo ſic mater, ſic Liber auunculus eius,
Sic maternus auus dixerat, atq; auia.
Hoc miſſo in Syriam, requierant omnibus aures:
Audibant eadem hæc leniter, & leuiter:
Nec ſibi poſtilla metuebant talia verba,
Cùm ſubitò affertur nūtius horribilis,
Ionios fluctus, poſtquàm illuc Arrius iſſet,
Iam non Ionios eſſe, ſed Hionios.

ANT. PARTHENIVS.

Chommoda *dicebat.*] Arium verba Latina barbarè aſpirando prononciantem, ac conſonantes, & vocales literas pleno ac craſſo ſpiritu, magnoque aſpirationis afflatu præter grammatices rationem, præterque latinitatis vſum cum intolerabili audientium faſtidio proferentem ioco riſuque Catul. inſectatur.

Chommoda.] Sic proferebat Arius prima conſonante barbarè aſpirata. Veteres aſpiratione literarū parciſſimè vſos ſcribit Quint. etiam in vocalibus, cum ædos ircoſque dicebant: diu deinde reſeruatum eſſe ne conſonantibus aſpirent, vt in Græcis & triumphis. Erupit breui tempore nimius vſus, vt choronæ, chenturiones, præchones, cum aſpiratione adhuc in quibuſdam ſcriptionibus maneant. Qua de re, vt idem Fabius ſcri. Catul. nobile hoc epigramma eſt. plura in hunc ſenſum Cic. in Oratore, perjcè vt cætera, conſcribit.

Hinsidias.] Prima litera aſpirata, craſſoque ſpiritu prolata.

Credo *ſic mater.*] Mulieres enim vt ſcrib. Cic. facilius incorruptam antiquitatem conſeruant, quod moltotum ſermonis expertes ea tenent ſemper, quæ prima didicerunt: itaq; Craſſus dicebat, Cum ſocrum meam Læliam audio, ſi eam audio, vt Plautum mihi aut Næuium audire videar, ſono ipſo vocis ita recto, & ſimplici eſt, vt nihil oſtentationis aut mutationis afferre videatur.

Hoc *miſſo in Syriam.*] Poſteaquam Arius in Syriam à ſenatu magiſtratus miſſus eſt: omnes tam tædioſa loquacitate liberati gaudebant.

Hæc *eadem.*] Eadem verba ab aliis ſine aſpiratione proferri.

Leniter.] Non hiulcè, non craſsè, ſed exiliter.

Leviter.] Facilè: ſuauiter, non apertè.

Postilla.] Aduerbium vt poſthac, & poſtilla ſignificat poſtea, ſine poſt illud tempus.

Nvncivs.] Qui Arium ex prouincia Romam reuerti ſignificabat.

Horribilis.] Omnibus formidandus: per hoc indicat formidandum Atij faſtidium.

Ionios *fluctus.*] Nam cùm Arius Romam reuerſus familiaribus narraret loca & tempeſtates ſiue procellas Ionij maris: Hionios crebro repetēs craſſo ſpiritu addita more ſuo aſpiratione proferebat, cum audientium riſu, ac felle putidus.

PALLADIVS FVSCVS.

Chommoda *dicebat.*] Irridet Arium, qui quaſi mirificè loqueretur commoda inſidiaſque

diaſque & Ionium aſpirando barbarè proferebat. huius autem Epigrammatis in primo inſtitutionum ſic meminit Quint. *Apud nos poteſt quæri an in ſcripto ſit vitiũ, Si h littera eſt, nõ nota? Cuius quidem ratio mutata cum temporibus eſt ſæpius, parciſſime ea veteres vſi etiam in vocalibus. Cum ædos ircoſque dicebãt. diu deinde obſeruatum ne conſonantibus aſpiraretur vt in Gracchis & triumphis, erupit breui tempore nimius vſus: vt chorona chenturiones prachones adhuc quibuſdam inſcriptionibus manent: qua de re Catulli nobile epigramma eſt.*

Reqvirrant *omnibus aures.*] Quia nemo amplius Romæ erat qui ſic loqueretur.

Eadem *hæc.*] Commoda & inſidias.

Lenitar.] Non aſpere.

Levitsr.] Nam quæ ſine aſpiratione ſcribuntur, ea leuius enunciantur.

Post *illa.*] Poſt illud tempus. Eſt enim vna pars orationis ſicot poſthac.

Nvncivs *horribilis.*] Ariom, ſcilicet, adeſſe nec eum aliter quam antea loqui.

Ionios *fluctus.*]Ionium eſt mare qood Græci, teſte Plinio, in Siculum & Creticum diuidunt.cùm antem idem Arius inter nauigandum Ionios quoq; fluctus ſulcaſſet, eos poſtea addita in principio aſpiratione eounciabat, rem proculdubio ridendam.

ACHILLES STATIVS.

Et Hinſidias *Arrius Inſidias.*] Q. Arrij meminit Pedianus in argumento Ciceronianæ diuinationis. *Q. nimirum Arrius Prætor, qui cum L. Gellio à Spartaco acie victus eſt, de quo Liuius in Epitome lib.* XCVI. *ab* V.C. *Arrium vero per duplex* RR. *proferendum ac ſcribendum, cenſeo. Confirmat hoc & Feſtus in verbo Torum. Nam antiqui, inquit, nec mutas, nec ſemiuocales litteras, geminabant, vt fit in Ennio, Arrio, Annio.* Et vetus inſcriptio Romæ apod Ruſinum Epiſcopum.

SOLI
INVICTO
L. ARRIVS
RVFINVS
D. D.

Et in vetuſtiſſimo marmore, in quo centuriarum inciſa nomina ad Capitolini montis radices, eodem modo, L. ARRIVS. HELIVS. Sed eodem tamen in ſaxo, & in templo Lodouici Gallorum regis ſacrato, vbi nunc aqua luſtralis, & ARRIVS per duplex RR. & per ſimplex ARIA.

D . M
TIMOTHEO. CANTABRICO
QVI . VIXSIT . ANNIS
DVOBVS. MENS. DVOBVS. DIEB.
XV. ARRIVS. SEVERVS. ARIA
FELICISSIMA . PAREN
TES . DVLCISSIMO
FILIO . FECERVNT

Hoc *miſſo in Syriam.*] In manuſcr. Hic. legendum forte, Hinc.

Reqvirrant *omnibus aures.*] Quas ille tot aſpirationibus, ἐκκεχήνασι, ἢ ἐψιλῶκασι, vt ait Plato in Lyſide.

Postilla.] Poſtilla, id eſt, Poſtea. Terent. Phorm. *Eam compreſſit, vnde hæc nata eſt, neque poſtilla vmquam attigit.* Cornel. Fronto in Exemplis elocutionum. Et Ennius, *Poſtilla germana ſoror errare videbar.* Et Plaut. in Cor. *Sed eum, qui mihi vendidit illam, numquam poſtilla vidi.* Vltima longa, vt in Poſtea. Comperio antem, veteres Poſt, præpoſitionem ſic trib. modis compoſuiſſe, Poſtea, Poſtilla, Poſtinde, vt apud Suet. de illuſtrib. grammat. in. Q. Cæcilio, *Poſtinde damnationem*, vt eſt in libris iam olim impreſſis, non Poſtdeinde.

M. ANT. MVRETVS.

Chommoda.] Omnia, quæ ad huius epigrammatis intelligentiam pertinent, ſtudioſe diligenterque collegit Angelus Politianus capite XIX. Miſcellaneorum.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Sic *liber auunculus.*] Cognomen Liber apud Romanos. Dicti Liberi ab eo qoòd execto matris vtero ipſi liberi euaſerant. Tertullianus libro de anima: *Poſſumus illos quoque recogitare, qui execto matris vtero viui aerem hauſerunt. Liberi aliqui, & Scipiones.* Sed, quantum ſuſpicor, Liber non magis quam Scipio ab eo caſu dictus eſt. Sed hoc vult Tertullianus inter eos, qui cæſo matris vtero viui extracti ſunt, Scipionem Africanum, item Liberum cenſeri. Liberi ergo gentis an familiæ nomen Romæ, non autem Bacchi, vt quidam interpretantur? An Liber dictus, quia euaſit periculum, execto matris vtero? Sane qui ita execta matre naſcebantur, voti erant Apollini. Virgilius lib. X.

——exectum iam matre perempta,
Et tibi, Phœbe, ſacrum.

Vnde Apollo erat Deus familiæ Cæſarum, auctore Seruio.

Sic *maternus auus dixerat.*] Repone ex antiqua ſcriptura, *Dixerit.* εἴποιτ' ἄν. εἴπῃ ἄν. Non enim adfirmabundus hoc dicit. Propertius:

——Minyis dixerit Aſcanius.

Iam *non Ionios eſſe, ſed Hionios.*] Ab hiatu ſcilicet illo, quo aſpirabat tenues. Ita enim expoſuit olim parens meus ſuis de cauſſis linguæ Latinæ Cõmentarijs. Nam ſi tantum adhibeas ea, quæ huc ſtudioſe olim contulit Politianus, non ex toto menti Catulli ſatisfeceris.

In Leſbiam. LXXXVI.

Odi, & amo. quare id faciam, fortaſſe requiris:
Neſcio. ſed fieri ſentio, & excrucior.

ANTON. PARTHENIVS.

Odi *& amo.*] Hoc diſticho ſe vnius mulieris amore odioq; vexari fatetur, nec rationem

quare id fiat ſcit, ſed tantum id malum ſentit & patitur: amat autem propter pulchritudinem, atque rei venereæ cum ea conſuetudinem, ſed eandem odit ob eius perfidiam, & multos quos accipit amatores: hæc autem mulier fortaſſe Leſbia eſt. Ex hoc colore ſumptum videtur id Ouidij argumentum in amoribus, vbi de intolerandis amicæ ſuæ moribus conquerens ait,

Luctantur pectuſque leue in contraria ducunt,
Hac amor, hac odium, ſed puto vincet amor.

Et infra:

Nequitiam fugio, fugientem forma reducit,
Auerſor morum crimina, corpus amo.
Sic ego nec ſine te, nec tecum viuere poſſum,
Et videor votis neſcius eſſe mei.

PALLADIVS FVSCVS.

ODI *& amo.*] Oderat Leſbiam Catullus ob perfidiam: contra eandem amabat propter formam. quare hinc odio inde amore vexantibus ipſe maximum cruciatum ſentiebat.

M. ANT. MVRETVS.

ODI, *& amo.*] Odiſſe ſe ait mores, & ingenium Leſbiæ, amare autem formam illius, & venuſtatem. hoc ipſum argumentum perelegranter tractauit Marullus his verſibus,

Odi te, mihi crede quantacumque es:
Odi, confiteor, Camilla. ſed, quam
Et odi, & magis in dies, magiſque
Velim odiſſe; ſequi, atque amare cogor.
Sic me amor retrahit tuus, trahitque:
Sic, quem ſæuitia fugas proterua,
Tam rara reuocas decore forma.

IANVS DOVSA FIL.

ODI, *& amo.*] Martialis hoc imitatus in Sabidium quendam:

Non amo te Sabidi, nec poſſum dicere quare.
Hoc tantum poſſum dicere. non amo te.

In Quintiam, & Leſbiam.
LXXXVII.

QVINTIA formoſa eſt multis, mihi candida, longa,
Recta eſt. hac ego ſic ſingula confiteor.
Totum illud, formoſa, nego. nam nulla venuſtas,
Nulla in tam magno eſt corpore mica ſalis.
Lesbia formoſa eſt, quæ cùm pulcherrima tota eſt.
A *Tum omnibus vna omnes ſurripuit Veneres.*

ANT. PARTHENIVS.

QVINTIA *formoſa eſt.*] Quintiam puellam à multis amatoribus laudatam Leſbiæ poſtponit: Nam Quintia, & ſi pulchra multis videtur, tamen Catullo non formoſa, ſed tantum candida, longa, recta videtur. Leſbia vero partim tota eſt pulcherrima, partim omnium puel-
B larum venuſtates ipſa vna mirifice habet. Hoc epigramma cum ſuperiore diſticho apud omnes fere codices confuſum eſt. Sed ſi diligentius inſpiciatur à ſuperiori ſeparabitur: ac totum vnũ eſſe, vſque ad epigramma quod incipit, Quid facit is Gelli, prudentiores intelligent.

EST *multis.*] Ideſt, videtur multis.

TOTVM *illud formoſa nego.*] Ordo eſt: Nego illud totum formoſa eſt, hoc eſt nego hanc propoſitionem eſſe veram: ſcilicet Quintia formoſa eſt, modus autem dialecticus eſt in arguendo.

VENVSTAS.] Pulchritudinem muliebrem
C venuſtatem dicere debemus: dignitatem autem virilem, vt docet Cicero.

NVLLA *in tam magno eſt corpore mica ſalis.*] Venuſtum eſt quod cum gratia quadam & Venere apparet. *Salſum in conſuetudine pro ridiculo tantum accipimus: natura non vtique hoc eſt, quanquam & ridicula oportet eſſe ſalſa. Nam & Cicero: Omne quod eſt ſalſum ait Atticorum eſſe, non quod ſint maxime compoſiti ad riſum. & Catull. cum dicit:*

Nulla in tam magno eſt corpore mica ſalis:

Hoc dicit nihil in corpore eius eſſe ridiculum: ſalſum igitur erit quod non erit inſulſum, velut ſimplex quoddam orationis condimentum, quod ſentitur
D *latente iudicio.* Hæc Quintilianus, perite, vt pleraque omnia de horum verborum proprietate. Sed eius cum bona dixerim venia Catulli mei verba parum perpendiſſe videtur: nam ſi quis diligentius poetæ de Quintia ſententiam inſpexerit, ſalem hoc in loco non ridiculum, vt conſuetudine accipimus, ſed natura non inſulſum guſtum ac quaſi amoris condimentum, hoc eſt iucundam venuſtatis gratiam ſignificare perſpiciet. Dicit enim in tam procero Quintiæ corpore nulla formæ gratia, nullum pulchritudinis condimentum apparet. Eſt autem ſal pro ſuaui condimento, ac iucunditate à cibis ad formæ
E gratiam eleganter tranſlatus. Sic Mart.

Nullaque mica ſalis nec amari fellis in illis,
Gutta ſit.——

Pro orationis condimento, ac pro vrbanitate non inſulſa poſuit.

LESBIA *formoſa eſt.*] Qualis non eſt inſulſa Quintia.

CVM.] Partim.

TVM.] Partim.

VENERES.] Venuſtates, gratias.

PALLADIVS FVSCVS.

QVINTIA *formoſa eſt.*] Concedit Quintiam eſſe candidam, longam, & rectam: negat tamen eam eſſe formoſam, vt multis videtur.

SINGVLA *confiteor.*] Candidam eſſe, longam & rectam.

IN *tam magno corpore mica ſalis.*] Nihil eſt, inquit, in tota Quintia ridiculum, hoc eſt, quod rideat, non autem quod riſu dignum ſit. Quintilian. *Salſum in conſuetudine pro ridiculo tantum accipitur: nam non vtique hoc eſt quanquam & ridicula oportet eſſe ſalſa: nam & Cicero omne quod ſalſum ſit ait eſſe Atticorum: non quia ſunt maxime ad riſum compoſita: & Catullus cum dicit, Nulla in tam magno eſt corpore mica ſalis, hoc dicit, nihil in corpore eius eſſe ridiculum.*

OMNIBVS *omnes ſurripuit veneres.*] Leſbia, inquit, quia pulcherrima eſt, ideò ipſa cæteris mulieribus omnem abſtulit gratiam.

ACHILLES STATIVS.

QVINTIA *formoſa eſt.*] Quinctium veteres dixiſſe, antiqua monumenta declarant. Sed &, non interpoſito C, Quintiam eoſdem pronunciaſſe, vetus inſcriptio demonſtrat, quæ hodie exſtat Romæ ad S. Marci.

C. FVL. QVINTIA. C. FVLVINIA
C. FVLVINIVS. C. L. EROS

Neſcio, an eadem de Quinctia in luſib. in Priapum,

Deliciæ populi, toto notiſſima circo,
Quinctia, vibratas docta mouere nates.

Et quæ ſequuntur.

LONGA *eſt.*] Ouid. in III. Amorum Eleg. III.

Longa, decenſque fuit, longa decenſque manet.

MIHI *candida, longa Recta eſt.*] Horat. in I. Serm. Sat. II. D

Candida, rectaq; ſit, munda hactenus, vt neq; longa,
Nec magis alba velit, quam dat natura, videri.

RECTA *eſt.*] Propert. in II *Deſpicit & magnos recta puella deos.* Nonnullam formæ laudem eſſe, etiam Cic. pro Muræna ſignificat, *Solos*, inquit, *ſapientes, eſſe, ſi diſtortiſſimi ſint, formoſos.*

TOTVM *illud, Formoſa, nego. nam nulla venuſtas.*] Sueton. in Nerone Claudio, Pulchrum à Venuſto ſecernens, *Vultu*, inquit, *pulchro magis, quàm venuſto.* Vt ex his eius verbis intellegatur, aliud Pulchrum, aliud eſſe Formoſum. Totum illud E id eſt, τὸ ὅλον, ſiue τὸ σύνολον.

NVLLA *in tam magno eſt corpore mica ſalis.*] Lucret. in IIII. eodem in genere *Chariton, tota merum ſal*, Quem verſum Honoratus Faſcitellus ab erudito homine legi dicebat, Χαρίτων ἴα, *tota merum ſal*, vt ea Gratiarum eſſe via dicatur. de quo tamen conſiderandum etiam atque etiam puto. Octauius Pantagathus legendum putabat, *Charis omnis, tota merum ſal.* auget autem vim boni magnitudo. Id ſe quoque multis locis probatum à veteribus animaduertiſſe Corbiuellus aiebat. apud Ariſt. in Rhetoricis. Θηλειῶν δὲ ἀρετὴ, σώματος μὲν κάλλος καὶ μέγεθος. Et Sappho idem

A quoque ſenſiſſe, ἐν μικρά μοι τῷ ἱμερὸν φαίνεται, κ' ἄχαρις. Et, quod Micam ſalis dicit in corpore, hoc cuiuſmodi ſit, è Plutarchi verbis in V. Sympoſ. intellegitur, Διὰ τοῦτο δὲ ἴσως καὶ κάλλος γυναικὸς τὸ μὴ πρὸς ἀργὴν, μηδὲ ἀνεπαφρόδιτον, ἀλλὰ μεμιγμένον χάριτι, καὶ κινητικὸν ἁλμυρὸν, καὶ δριμὺ καλοῦσι. Hunc interpretans locum Quinctilianus in VI. *Nam & Cicero*, inquit, *omne, quod ſalſum, ait eſſe Atticorum, non quia ſunt maxime ad riſum compoſita.* Et Catullus cum dicit, *Nulla in tam magno eſt corpore mica ſalis, hoc dicit, nihil in corpore eius eſſe ridiculum. Salſum erit igitur, quod non erit inſulſum.* Et quæ ſequuntur. Leſbiam itaque ſic laudat ſuam Catullus, vt Helenam Zeuxidis veteres laudauerunt, quam pin- B xit ille τὸ ἐξ ἄλλων κράτιστον ἀπανθίζων, vt ait Dionyſius Halicarn.

M. ANT. MVRETVS.

QVINTIA.] Quintiam quandam, etſi ſatis bene conformato corpore, formoſam tamen negat eſſe, quod inſulſa ſit.

MVLTIS.] Multorum iudicio.

NVLLA *in tam magno eſt corpore mica ſalis.*] Significat deeſſe illi κινητικὸν illud, &, vt Græci quo- C que loquuntur, ἁλμυρὸν, ſine quo friget forma, quamlibet alioqui bona. huius loci meminit Fabius libro VI. quem reprehendit Parthenius, ſed corrupto, vt apparet, libro vſus. Vide Eraſmum in Adagio, *Salſugo non ineſt illi*: & Victorium variarum lectionum lib. XII. cap. XIII. Sal aut ſalem vocabant vrbanitatem. Terentius,

——qui habet ſal, Quod in te eſt.

Afranius Compitalibus,

——vt, quidquid loquitur, ſal merum eſt.

VENERES.] Omnem leporem. ſic Fabius libro XI. Iſocratem omnes dicendi veneres conſectatum fuiſſe dicit.

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

HÆC *ego ſic ſingula.*] Magis placet antiqua lectio:

Quintia formoſa eſt multis: mihi candida, longa,
Recta eſt. hoc ego. ſic ſingula confiteor.

De ſuo in Leſbiam amore.

LXXXVIII.

NVLLA poteſt mulier tantùm ſe dicere amatam
Verè, quantùm à me Lesbia amata mea eſt.
Nulla fides vllo fuit vmquam fœdere tanta,
Quanta in amore tuo ex parte reperta meâ eſt.

ANTONIVS PARTHENIVS.

QVANTVM *Lesbia.*] Propter eius iucundas venuſtates, quibus omnibus Quintia caret.

IN *amore tuo.*] ô Leſbia.

EX *parte mea.*] Id eſt, quantum tibi fidem integerrimam ſeruaui.

PALLADIVS FVSCVS.

NVLLA *poteſt.*] Oſtendit ſe plurimum amaſſe Leſbiam eique fidem ſemper ſeruaſſe.

ACHILLES STATIVS.

QVANTVM *in amore ſuo ex parte reperta mea eſt.*] In manuſcriptis omnib. In amore tuo. Sic vero ſignificat τὸ ἐμὸν τὸ ἀμφοτέρων, & bene mutuis, vt Flaccus ait, *Fidum pectus amoribus.* Sed, ſi de Leſbia, non cum Leſbia, loquitur, illud ſequendum.

M. ANT. MVRETVS.

NVLLA *poteſt.*] Commendat amorem in Leſbiam ſuum.

IN *amore ſuo.*] In amore ipſius. Sic veteres ſæpe loquebantur. Cicero VI. de rep. *Graues enim dominæ cogitationum libidines infinita quadam cogunt, atque imperant: quæ quia expleri, nec ſatiari vllo modo poſſunt, ad omne facinus impellunt eos, qui illecebris ſuis incenduntur.* Suis, dixit pro, ipſarum.

EX *parte mea.*] τὸ ἐμὸν μέρος. dixi ſupra.

In Gellium. LXXXIX.

QVID facit is, Gelli, qui cum matre, atque ſorore
Prurit, & abiectis peruigilat tunicis?
Quid facit is; patruum qui non ſinit eſſe maritum?
Ecquid ſcis, quantum ſuſcipiat ſceleris?
Suſcipit ô Gelli, quantum non vltima Tethis,
Non genitor Nympharum abluat Oceanus.
Nam nihil eſt quicquam ſceleris, quo prodeat vltrà,
Non ſi demiſſo ſe ipſe voret capite.

ANT. PARTHENIVS.

QVID *facit is, Gelli*] Sacrilegum inceſtum atque nefaria Gellij ſtupra ſatyrico felle reſpergit: quoniam is impius atque nefandiſſimus homo matrem, ſororemque atque patrui
A ſui vxorem ferino more inceſtaret: quod nefarium prodigioſumque ſcelus omnia flagiria exuperans nullis expiationibus deleri, nulliſque purgationibus ablui poſſe Catullus exclamat.

PATRVVM *qui non ſinit eſſe maritum.*] Quoniam eius vxore abutitur.

NON *ſi demiſſo ſe ipſe voret capite.*] Ideſt, ſi ſe ipſam fellet, non grauius peccet, nec ſcelus vlterius admittet.

DEMISSO *capite.*] Capite atque ore ſuo ad inguen ſuum inclinato.

B

PALLADIVS FVSCVS.

QVID *facit is, Gelli.*] Inſectatur quendam Gellium, qui, more belluino, matrem ſororemque, necnon & patrui ſui vxorem, ſubagitabat.

PRVRIT.] Homo dicitur prurire cum ardet deſiderio coeundi.

PATRVVM *qui non ſinit eſſe maritum.*] Cùm eius vxore abutatur.

ECQVID *ſcis quantum.*] Verba Gellij quærentis an ſciat Catullus quantum ſceleris is faciat.

C NON *vltima Tethis.*] Tantum inquit ſceleris facit, quantum non fit in vniuerſo.

DEMISSO *ſe ipſe voret capite.*] Non ſi ſe fellet capite ad inguen ſugendum declinato.

ACHILLES STATIVS.

QVI *cum matre, atque ſorore Prurit.*] Prurire ſic feminas dixit obſceni auctor carminis.

Oro, nam quis erit modus, Quirites,
Aut præcidite feminale membrum,
Quod totis mihi noctibus fatigant
D *Vicinæ, ſine fine prurientes,*
Vernis paſſeribus ſalaciores.

ECQVID *ſcis, quantum ſuſcipiat ſceleris.*] Sic Cic. Philipp. XI. *Miſerior igitur, qui ſuſcipit in ſe ſcelus.* Et in Pompeiana, *Delenda eſt vobis illa macula, Mithridatico bello ſuperiore ſuſcepta.*

QVANTVM *non vltima Tethis, Non genitor Nympharum abluat Oceanus.*] Genus expiationis hoc fuiſſe videtur, eamque vim non mare tantum, ſed ipſos etiam fluuios habere credebant. Ex hoc genere videtur eſſe, quod ſæpe apud Obſequentem de Prodigiis legimus. *Luna Androgynus natus, præcepto haruſpicum in mare depor-*
E *tatus.* Atque alibi, *Puer haruſpicum iuſſu crematus, cinisque eius in mare deiectus.* Item alibi, *In Etruria Cluſi materfamiliæ viuum ſerpentem peperit, qui iuſſu haruſpicum in profluentem deiectus aduerſa aqua natauit.* Et apud Iuuenalem Sat. VI.

Vt quidquid ſubiti & magni diſcriminis inſtat,
In tunicas eat, & totum ſemel expiet annum.
Hibernum fracta glacie deſcendet in amnem
Ter matutino Tiberi mergetur, & ipſis
Verticibus timidum caput abluet.

Et apud Perſium,

Hæc ſancte vt poſcas, Tiberino in gurgite mergis
Mane caput.———

Pauſanias

in Boeoticis, idem de mari. ſignificans, Ὁμῆ δὲ ... ἐς αὐτὸν λόγος, τὰς γυναῖκας φασὶ τὰς Ταναγραίων ... Διονύσου τὰ Ὄργια ... ἐπὶ θάλασσαν καταβῆναι καθαρσίων ἕνεκα. ... τὸν Τρίτωνα. Et quæ ſequuntur. De fluminib. Sophocles in Oedypo Tyranno, A

> Οἶμαι γὰρ οὔτ' ἂν Ἴστρον οὔτε Φᾶσιν ἂν
> Νίψαι καθαρμῷ τήνδε τὴν στέγην, ὅσα

ΚΕΥΘΕΙ, Et reliqua. Mari eluendi vim maximam Lucretius tribuens in VI. alio quidem in genere idem prope dixit,

> *Non ſi Neptunus fluctu renouare operam det,*
> *Non mare ſi totum velit eluere omnibus vndis.*

Vltimam vero Tethin dicit, totum mare, ad extremos vſque eius fines. B

Non *genitor Nympharum.*] In manuſcriptis,

> *Nec genitor Nympharum.*

Non *ſi demiſſo ſe ipſe voret capite.*] Haud ſcio, an eandem obſcœnitatem Cicero ſignificet in Clodio, in oratione pro domo. *Quare,* inquit, *hoc ex Clodio ſcriptore legum tuarum. iube adeſſe. lætitas omnino. Sed,ſi requiri iuſſeris, inuenient hominem apud ſororem tuam, occultantem ſe, capite demiſſo. Nam, ſi Sex. ille Clodius cunnilingus,hic Gellius iuuenis irrumator,par eſt vtriuſque obſcœnitas.*

M. ANT. MVRETVS.

Qvid *facit is Gelli.*] Gellium hunc prodigioſæ admodum libidinis fuiſſe oportet, qui matrem, ſororem, patrui vxorem, patruum ipſum, aliaſque præterea cognatas puellas vnus contaminaret. C

Non *vltima Thetys.*] Aqua marina veteres flagitia expiari putabant. quod etiam Cicero pro Sex. Roſcio indicat. & notus eſt Euripidis verſus, Θάλασσα κλύζει πάντα τ' ἀνθρώπων κακά, Id eſt, *Mortalium mala omnia abluit mare.* Significat igitur nullo modo, ac ne vniuerſi quidem maris aqua poſſe Gellij facinora expiari. Vide Cælium Rhodiginum cap. XLIIII. lib. VI. D

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Ablvat *Oceanus.*] Repone *abluit* ex eadem ſcriptura. ἀρχαϊσμός, vt, *Edit cicutis allium nocentius.* hoc eſt, *edat.*

Non *ſi demiſſo.*] τὸ *demiſſo capite* male audit. Inde putide, vt alias, iocum captauit Cicero in ea ad Pontifices, loquens de Sex. Clodio: *Sed ſi requiri iuſſeris, inuenient hominem apud ſororem tuam occultantem ſe capite demiſſo.* Idem enim intellexit. E

In eundem. XC.

Gellivs eſt tenuis. quid ni? cui tam bona mater,
Tamque valens viuat, tamque venuſta ſoror,
Tamque bonus patruus, tamque omnia plena puellis
Cognatis. quare is deſinat eſſe macer?
Qui vt nihil attingat, niſi quod fas tangere non eſt,
Quantumuis quare ſit macer, inuenies.

ANT. PARTHENIVS.

Gellivs *eſt tenuis.*] Idem in nefandas Gellij libidines argumentum. reddit namq; rationes cur Gellius ſit tam tenuis & macer: quoniam, ſcilicet ab amoribus domeſticis exhauritur ſanguine.

Tam *bona.*] Tam benigna in coitu.

Valens.] Robuſta in Venerem.

Pvellis *cognatis.*] Quas omnes ſtuprat.

Nihil.] Nullam Venerem, niſi eam quam tangere non eſt fas.

PALLADIVS FVSCVS.

Gellivs *eſt tenuis.*] Reddit rationem Catullus, cur Gellius, in quem eſt ſuperius epigramma, ſit tenuis: quod, ſcil. vno tempore multas ſubigat, matrem ſororéq; & patrui vxorem.

Gellivs *eſt tenuis.*] Verba introductæ perſonæ.

Qvid ni.] Cur non? reſpondet Catullus.

Tamqve *valens.*] Tam potens in coitu.

Tamqve *bonus patruus.*] Tam humanus vel liberalis.

Nisi *quod fas tangere.*] Senſus eſt. Si Gellius nullas alias fœminas quam cognatas ſubigat, abundè patebit, cur ipſe ſit adeò tenuis.

ACHILLES STATIVS.

Gellivs *eſt tenuis.*] Etenim, qui veneri dediti ſunt, eos macie confectos videri neceſſe eſt. Lucret. in III. *Ægris ... tum ſit, cum viuere non quit. Præ macie* ...

Cvi *tam bona mater.*] Tam pulchra.

Qvi *vt nihil attingat.*] locus eſſe videtur παρὰ προσδοκίαν. id enim ſequi videbatur, vt hic, ea, quę liceret, non attingens, multo minus, quæ non liceret, attingeret, eoq; minime macreſceret. nunc tantum ſeſe polluens nefaria libidine, ſat cauſſæ tamen eſt, cur ſit idem macer.

M. ANT. MVRETVS.

Gellivs *eſt tenuis.*] Mirandum non eſſe ait, ſi Gellius exili & attenuato ſit corpore, vt pote qui immodico Veneris vſu maciē non contrahere non poſſit. Porro & Venere inſigniter extenuari corpora medici docent: & fere etiam qui macilenti natura gracileſque ſunt, libidinoſiores eſſe conſueuerunt: cum adeps contrà, frigidos & ad Venerem ineptos efficiat.

Tam *bona mater.*] Tam officioſa, tamq; obſequens. Eadem figura vocat Ariſtophanes Pluto χρηστὰς μάμμας, qui ſine nummis facerent copiam ſui.

Tamqve *valens.*] Valentes aut fortes puellas vocabant corpore ſolido ac ſucci pleno.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Qvi *vt nihil attingat.*] Et hic quoque Catullus *adtingit* non *adtingat*, ſcripſit, quum idem ſit pro *adtingat.* vt ſuperius illud, *Ablust* pro *Abluat.*

In eundem. XCI.

Nascatvr magus ex Gelli matriſque neſando B
Coniugio, & diſcat Perſicum haruſpicium.
Nam magus ex matre & gnato naſcatur, oportet,
Si vera eſt Perſarum impia relligio.
Gnatus vt accepto veneretur carmine Diuos,
Omentum in flamma pingue liqueſaciens. C

ANTON. PARTHENIVS.

Magvs.] Lingua Perſica magus ſapiens dicitur, quem Græci philoſophum appellant. hi magi (vt Strabo ſcribit) cum matribus ex patrio more congrediuntur: à quo impio atque ferino more Parthorum reges gigni ſcribit Lucanus,

Parthorum dominus quoties ſic ſanguine miſto
Naſcitur Arſacides: cui fas implere parentem. D

Sic Myrrha apud Ouidium huiuſmodi gentis nefandæ meminit:

——gentes tamen eſſe feruntur
In quibus & nato genitrix & nata parenti
Iungitur: & pietas geminato creſcit amore.

O mentvm *in flamma pingue liqueſaciens.*] Perſæ in ſacris coronatam hoſtiã ſtatuunt: cum vero magus, qui ſacrificio præeſt, membratim carnes in quemque diuiſerit, abeunt nulla parte diis relicta: dicunt enim deum nihil velle præter hoſtiæ animam: nonnulli, vt fertur, præcordiorum partem igni imponunt: hanc præcordiorum partem Catullus omentum appellauit. E Liquefaciens ſecundam ſyllabam natura breuem produxit licentioſa compoſiti ratione, vt ſuperius fecit:

Alta tepefacit præmiſſa flumina cæde.

Omentvm.] Omentum eſt pingue quoddam inteſtinis circumuolutum.

PALLADIVS FVSCVS.

Nascatvr *vero magus.*] Magi lingua Perſarum dicebantur ſapientes, quos ex matris filijque concubitu naſci oportebat. De ijs A Myrrha apud Ouidium in x. Metamorphoſeos intelligere videtur cùm ait,

——& quod natura remittit
Inuida iura negant, gentes tamen eſſe feruntur,
In quibus & nato genitrix, & nata parenti
Iungitur, & pietas geminato creſcit amore.

Persicvm *haruſpicium.*] Quod Delphum inueniſſe teſtatur Plinius. in eo victimarum exta inſpiciebantur qui autem id agebant, aruſpices ſunt appellati.

Omentvm *in flamma.*] Hoc nomine appellatur pingue illud, quo ventriculi & inteſtina teguntur.

B

ACHILLES STATIVS.

Nascatvr *magus ex Gelli, matriſque neſando Coniugio.*] Magum lingua Perſarum Sacerdotem dici, teſtatur Appuleius. Perſas vero ipſos ceteris gentib. odio eſſe, propter hæc nefaria cum parentibus, ſororibuſque coniugia, tradit Euſebius.

Nam *magus.*] Ideſt ſacerdos. eiuſmodi ergo matrimoniis ſacerdotes ſuſcipiebantur, non item alij. Significare enim hoc Catullus vi- C detur.

Gnatvs *vt accepto veneretur carmine diuos.*] Accepto, ſibique per manus tradito à parentibus inceſtuoſis. niſi Acceptum carmen, dis gratum malis intellegere.

Omentvm *in flamma pingue liqueſaciens.*] Poſitis in ignem viſceribus victimarum. In Liquefacio, E, produxit, vt & ſæpe Lucret. vt in IIII. *Ac rareſactum detracto ſanguine venis.* Et in III. *Expergefactique ſequuntur inania ſæpe.* Et Ouid. in VII. Metam. *Tura liqueſaciunt.*

M. ANT. MVRETVS.

D Nascatvr *magus.*] Hoc quoque epigrammate, quod in quibuſdam libris male cum præcedente connexum legitur, deteſtatur nefariam Gellij cum matre libidinem; aitque ex eorum concubitu magum aliquem naſci oportere, ſi Perſarum religio vera ſit, qui eiuſmodi corporum commiſtiones licitas eſſe cenſent: adeoq; bonum magum exiſtere non poſſe, niſi quem à filio compreſſa ediderit mater. Xanthus in Magicis narrat, magos matribus, filiabus, ſororibus commiſceri ſolitos eſſe, eoſque cõcubitus habuiſſe legitimos. auctor Clemens lib. III. E στρωμ. Quæ ad hanc rem faciunt, ex vtriuſque linguæ ſcriptoribus ſtudioſe collegit Cælius Rhodiginus cap. XVIII. lib. x.

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

Nascatvr *magus.*] Notum ex Herodoto & aliis. Strabo: τῶν δὲ μάγων ὁ ..., ἀλλ' ... τούτοις δὲ καὶ μητράσι συνέρχεσθαι νενόμισται.

Natvs *vt accepto veneretur.*] Carmen ἐπῳδὰς vocat, quas Magi virgarum faſciculum tenentes ad ignem incinebant. Strabo: τὰς δ' ἐπῳδὰς ποιοῦνται πολὺν χρόνον ῥάβδων μυρικίνων λεπτῶν δέσμην

κατέχοντες. Phrynichus poëta apud Athenæum: A

Ος οὐκ ἀνὴρ οὐδ᾽ ἴσως ἰδέσθαι.
Οὐ φρυγεῖ μάγειρε πῦρ ἱερὸν ἀνάπτων,
Ὥσπερ νόμος, ῥάβδισμα τοῦ θεοῦ φαίνων.

τοῦ θεοῦ nempe πυρός. Hoc eſt quod vult Interpres Theriacorum Nicandri, Δίνων δέ, inquit, ἐν τρίτῳ τῆς Περσικῆς συντάξεως καὶ τοὺς μάντεις φησὶ μυρικίνοις ῥάβδοις μαντεύεσθαι. Idem Strabo: ἐν δὲ τῇ Καππαδοκίᾳ, πολὺ γὰρ ἐκεῖ τὸ τῶν μάγων φῦλον, οἳ καὶ πύραιθοι καλοῦνται, πολλὰ δὲ καὶ τῶν Περσικῶν θεῶν ἱερά, οὐδὲ μαχαίρᾳ θύουσιν, ἀλλὰ κορμῷ τινι ὡς ἂν ὑπέρῳ τύπτοντες. ἔστι δὲ καὶ πυραιθεῖα, σηκοί τινες ἀξιόλογοι. ἐν δὲ τούτοις μέσοις βωμός, ἐν ᾧ πολλή τε σποδὸς, καὶ πῦρ ἄσβεστον φυλάττουσιν οἱ μάγοι. καθ᾽ ἡμέραν δὲ εἰσιόντες ἐπᾴδουσιν ὥραν σχεδόν τι πρὸ τοῦ B πυρὸς τὴν δέσμην τῶν ῥάβδων ἔχοντες. vbi & de verbenis illis ſeu virgultorum faſce habes abunde, & de carmine, cuius hic mentio fit. πυραιθεῖα autem quæ vocat, ſunt חמנים quæ toties Prophetæ populo Dei obiiciunt, quæ ſignificant illum ἀνδραποδωθέντα populum ritus Perſicos didiciſſe. Quod enim Hammonim iſta ſint docet idem Strabo: ταῦτα δὲ ἐν τοῖς Ἀναΐτιδος καὶ Ὠμανοῦ ἱεροῖς νενόμισται. Ὠμανὸς enim eſt חמן. Qui prophetarum linguam didicerunt, hæc mihi aſſentientur. Herodotus illos ignes, de quibus hic loquitur, πυρεῖα vocat. & ἐν ὑψηλοῖς τόποις conſtitui ſolita ait. propterea conuicinum cælitus in illum populum, ſacrificare in excelſis, quæ ipſi Bamoth vocant, hoc eſt τὰ C ὑψηλά. quæ vox Hebræa eſt. At חמה Perſica, licet Rabbini eam à ſole deriuent. Quæ vox tũc eſſet Hebraica. Ab eo Achæmenij dicti ſunt. nam addita *Aleph* in capite plane facies Achaman. Sed ne fortaſſe putes hæc me ſomniaſſe, audi interpretem Statij veterem, in primum Thebaidos: *Nunc*, inquit, *Achamenij dicuntur, vbi Apollinem Solem dicunt, cuius & ſacrorum ritus inueniſſe dicuntur.*

Omentvm *in flamma.*] Strabo: μελίσαντος δὲ τοῦ μάγου τὰ κρέα τοῦ ὀρθουμένην τὴν ἱερουργίαν ἀπίασι διελόμενοι, τοῖς θεοῖς οὐδὲν ἀπονείμαντες μέρος. τῆς γὰρ ψυχῆς φασὶ τοῦ ἱερείου δεῖσθαι τὸν θεόν, ἄλλου δὲ οὐδενός. ὅμως δὲ τοῦ ἐπίπλου τι μικρὸν ἐπιτιθέασιν, ὥς λέγουσί τινες, ἐπὶ τὸ πῦρ. D Alioqui & Perſius eodem modo loquutus eſt.

Quum in flamma tibi tot tunicum omenta liqueſcant.

In Gellium. XCII.

*N*on *ideo, Gelli ſperabam, te mihi fidum*
In miſero hoc noſtro perdito amore fore,
Quod te cognoſſem bene, conſtantérque putarem, E
Aut poſſe à turpi mentem inhibere probro:
Sed, neque quod matrem, nec germanam eſſe videbam
Hanc tibi, cuius me magnus edebat amor,
Et, quamuis tecum multo coniungerer vſu,
Non ſatis id cauſſæ credideram eſſe tibi.
Tu ſatis id duxti. tantum tibi gaudium in omni
Culpa eſt, in quacumque eſt aliquid ſceleris.

ANT. PARTHENIVS.

Non *ideo Gelli ſperabam te mihi fidum in miſero hoc.*] aliud epigrsmma quo amarulenro ioeo mordet Gellium: Ego, inquit, nunquam timui te violaturum eſſe meos amores, ſed ſemper te à mea Lesbia fideliter alienum ſperaui: non quia mihi eſſes beneuolus, ſed quia neque mater, neque ſoror tua eſt mea Lesbia. Matris enim & ſororis coitus tantum ſequi ſoles, quod ab aliis mulieribus alieniſſimus es.

Hoc *poſſe à turpi.*] in omnibus ferè codicibus legitur *Haud poſſe à turpi*: ſed poëta contrarius eſſet ſuo propoſito: nam dicit Gellium poſſe C abſtinere à probro Lesbiæ inferendo: quoniam ſolùm matrem & ſororem amat. legatur itaque, Hoc probro ideſt, ab hoc Lesbiæ concubitu.

Vsv.] familiaritate, conſuetudine.

Edebat.] rodebat, conſumebat.

Id.] ſcilicet quod tecum familiariſſime coniungar.

Non *eſſe ſatis cauſæ.*] non eſſe ſufficientem cauſam vt abſtineres à Lesbiæ meæ iniuriis.

Tv *ſatis induſti.*] ſatis induxiſti animum vt à meis iniuriis mentem inhiberes.

Tantvm *tibi gaudium in omni.*] tantummodo eſt tibi gaudium in omni culpa, in qua eſt aliquod nefandum ſcelus.

Gavdivm.] libidinis voluptas. D

Cvlpa.] crimine, vt Cicero ad Curlonem: *Præſertim quod in quo accuſabar, culpa vacarem.*

PALLADIVS FVSCVS.

Non *ideo Gelli.*], Alloquitur eundem Gellium, quem ait ſe ſperaſſe forè ſibi in amore fidum: non quod putaret ipſum à probro poſſe abſtinere, ſed quia ſciret Lesbiam eſſe ei neque matrem, neque ſororem, quas ſolas Gellius ſubagitabat.

Edebat.] abſumebat. E

Mvlto *coniungerer vſu.*] licet, inquit, tecum multum verſarer, non tamen putabam te ob id à mea Leſbia poſſe abſtinere.

Indvxti.] pro induxiſti.

In *omni culpa eſt quacunque.*] ſenſus eſt, in omni gaudio culpam eſſe, in quo ſit aliquid ſceleris.

ACHILLES STATIVS.

In *miſero hoc noſtro perdito amore fore,*] In veteribus omnibus haud paulo melius, *In miſero*

hoc noſtro, hoc perdito amore.

Q v o d *te cognoſſem bene.*] Ponam duos hos verſus, vt noonollis in libris manuſcriptis rectius, mea quidem ſententia, leguntur.

Quod te cognoſſem bene, conſtantem ve putarem,
Aut poſſe à turpi mentem inhibere probro.

S e d *neque quod matrem.*] Hic quoqoe verſus in exemplo Guarini aptius legitur, *Sed quod nec matrem, nec germanam eſſe videbam.*

C v i v s *me magnus edebat amor.*] Sic Verg.

——Eſt mollis flamma medullas
Interea. Atque alibi.
——& caeco carpitur igni. Et alibi,
Hic quos durus amor crudeli tabe peredit.

Edax amor etiam ab Apollonio in III. Argonaut. dicitur, Μάργος ἔρως &c, vt citat eius interpres, ab Anacreonte, Τακερὸς δ' ἔρως. Idem ſignificans Sophocles de Venere, Ἐντήκεται γὰρ πλευμόνων ὅσοις ἔνι ψυχὴ, τίς οὐ τῆσδε τῆς θεοῦ βορά. Magnus amor, δεινός. Sic Plato. Ὄψις γὰρ ἡμῖν ὀξυτάτη τῶν διὰ τοῦ σώματος ἔρχεται αἰσθήσεων, ᾗ φρόνησις οὐχ ὁρᾶται. δεινοὺς γὰρ ἂν παρεῖχεν ἔρωτας, εἴ τι τοιοῦτον ἑαυτῆς ἐναργὲς εἴδωλον παρείχετο εἰς ὄψιν ἰόν.

T v *ſatis id duxti.*] Ita prorſus legendum videtur. tametſi eſt in omnibus fere manuſcriptis, Induxti.

T a n t v m *tibi gaudium in omni Culpa eſt, in quacumque eſt aliquid ſceleris.*] Eadem prope ſententia apud Cic in XI. Philip. *Deinde ea libidinum turpitudo, vt in hoc ſit ſemper lætatus, quod ea faceret, quæ ſibi obici ne ab inimico quidem poſſent verecundo.* Et pro Milone, *Vt eum nihil delectaret, quod aut per naturam fas eſſet, aut per leges liceret.*

M. ANT. MVRET.

N O n *ideo.*] præclarum hoc epigramma eſt, & mirabili quodam artificio factum ad inuidiam concitandam. eius antem hæc ſententia eſt: Sperabam equidem, Gelli, te mihi in miſero hoc meo in Lesbiam amore fidum fore. Quid ita? an quod vllam in te vnquam ſcintillam honeſtatis aut fidei perſpicere potuiſſem? mioimè verò. præclare noueram, ingenium tuum eſſe eiuſmodi, vt à deſignandis in dies nouis ſceleribus abſtinere non poſſes. Quid igitur? animaduerteram videlicet, vt eximios artifices exquiſitis tantum edendis operibus, ita te qooqoe noo popularibus iſtis vſitatiſque, ſed horrendis tantum, & quæ oemo alius imitari auderet, patrandis facinoribus oblectari ſolere: itaque non in quaſlibet mulieres, ſed in matrē, in ſororem, ceteráſque à quibus reliqui homines doce natura abhorrent, libidine abuti tua. Quod igitur meam hanc neque matrem tibi eſſe, neqne ſororem videbam; nihil à te mihi metuendum eſſe arbitrabar. Cogitabam quidem, me tibi magno vſu amicitiæ eſſe coniunctum, fieríque poſſe, vt ea te turpitudo, quæ eſt in prodendis amicis, ad imponendam mihi hanc iniuriam adduceret: ſed tamen accuratius cogitanti, ea res nondum ſatis turpis eſſe ad te permouendum videbatur. ita enim iam conſuetudine tritum eſt, in amicos perfidioſe ſe gerere, vt id non ſatis digoum videretur eo, qui nullum in ſe ſcelus ſuſcipere, niſi

A palmariom, vellet. At tu, ne videreris vllam vnquam ſcelerate agendi occaſiooem prætermiſiſſe, eam ipſam conſoetudinem noſtram ſatis tibi magnam cauſſam violandi mei eſſe duxiſti, vt oſtenderes, quibus rebus ceteri etiam improbi homines ab iniuria auocari ſolent, iis te omnibus ad faciendam iniuriam incitari.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Q V o d *te cognoſſem,*] Melius ſcriptura, *Qui te cognoſſem.*

B

In Lesbiam. XCIII.

L e s b i a mî dicit ſemper malè, nec tacet vmquam
De me. diſpereã, me niſi Lesbia amat.
Quo ſigno? quaſi enim totidem mox deprecor illi
Aſſiduè. verũm diſpeream, niſi amo.

ANT. PARTHENIVS.

C L E s b i a *mî dicit ſemper male.*] fallaces & ſimulatas inter ſe ac Lesbiam contumelias ad ſimulandum atqne occultandum amorem plerumque factas fuiſſe ſcribit.

C v i.] in quam Lesbiam.

E a d e m *iurgia.*] opprobria.

T o t i d e m.] qood mihi dixit.

A s s i d v e *deprecor.*] frequenter deteſtor, vel execror; vel depello, vel abominor. ſic enim Cat. eadem ſe facere dicit quærens veniam, quod & malediceret ei palam, reſpueretque & recuſaret, deteſtaretúrque aſſiduè, & tamen eam penitus deperiret: hæc eſt Auli Gellij elegans

D expoſitio.

PALLADIVS FVSCVS.

L E s b i a *mî dicit.*] Deprecari propriè eſt arcere ſioe repellere. Lesbia amica Catulli vt amorem ſuum occultaret, poëtæ ſemper maledicebat, id qood Catullus ſe qooque facere confitetur, licet Lesbiam depereat.

M i.] mihi, eadem ſcilicet mala.

D e p r e c o r *illi.*] in illam repello.

ACHILLES STATIVS.

E D i s p e r e a m, *me niſi Lesbia amat.*] In manuſcriptis, *Lesbia, me diſpeream niſi amat.*

C v i *ego quaſi eadem totidem.*] Incidi io veteres libros A. Gelli. in VI. vero eius libro, vbi hic Catulli verſus legitur, ſic erat ſcriptum, *Quo ſigno qua ſin totidem mox deprecor illi.* itaque coniecturam feci legendum, *Quo ſigno, quaſi enim totidem mox deprecor illi.* Fuerat, opinor, ſic ſcriptum. Qoo ſigno, quaſi enim totidem. Simili errore factum, ſin, quoqoe opinor in Proemio, quo Hieronymus, Euſebij Chronicon interpres, vtitur, in il-

lis eius verbis, *Nec ignoro, multos fore, qui, ſolita libidine detrahendi omnibus, quod vitari non poteſt, niſi qui omnino nil ſcribit, huic volumini genuinum dentem infigant. calumniabuntur in tempora, conuertent ordinem, res arguent, ſyllabas ventilabunt*, & quæ ſequuntur. Quibus in verbis. In mutandum omnino in Enim, fuerat enim ſcriptum enim. Sic autem & Cic. ſumſit in Lælio, *Quaſi enim ipſos induxi loquentes.* Deprecari autem ſic dixit, vt & Ennius in Erechtheo, *Quibus ſeruitutem mea miſeria deprecor.* Et Creſphonte, *Ego, cum mea vita parcam, letum inimico deprecor.*

M. ANT. MVRETVS.

LESBIA *mi dicit ſemper male.*] eiuſdem penè argumenti eſt cum illo ſuperiore, *Lesbia mi præſente viro.* Porrò, quod hic Catullus iram in muliere, & conuicia ſignum eſſe amoris docet, idem alicubi affirmat Propertius,

Nimirum veri dantur mihi ſigna caloris:
Nam ſine amore grauis femina nulla dolet.

QVO *ſigno? quaſi eadem.*] in aliis, *Quo ſigno? eadem totidem*, vt in, *ſigno*, poſtrema vocalis non elidatur. Quod autem Gellius libri VI. cap. XII. verbum *deprecor*, hoc loco valere ait; deteſtor, execror, depello, abominor, mihi quidem nullo modo probari poteſt. neque enim dubium eſt, quin hoc Catullus dicat, ſe quoque viciſſim Lesbiæ male precari, & tamen illius amore flagrare: quo modo & Gellius ipſe exponit. ea vero ſententia quomodo effici poſſit, verbo, hoc, ita vt ipſe vult, accepto, equidem haud video.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

DISPEREAM, *me niſi Lesbia amat.*] Alius ordo in veteri:

——Lesbia me diſperam niſi amat.

CVI *ego quaſi eadem.*] Manifeſto falſum etiam in manuſcripto. At in veteribus Gellianis exemplaribus, quorum deſcriptionem penes nos habemus, legitur, *Quo ſigno? quaſi non totidem.* Plana eſt ſententia. Quod mihi Lesbia imprecetur, ego illud amoris ſignificationem puto. Quare? quia ego contra totidem illi execror. ſed diſperеam, ſi nihilominus amo. Recte Gellius *deprecor* interpretatur, amolior illud in caput eius. Nam quum aliquis male imprecaretur, qui audiebat, ἀποπεμπόμενος reſpondebat, Quod quidem ætati tuæ atque capiti vertat. vt Ariſtophanes, εἰς κεφαλὴν σοί. Quicquid igitur imprecabatur Catullo Lesbia, id omne à ſe in eius caput imprecabundus amoliebatur. Precari ne ſibi accidat, hoc eſt Deprecari proprie. Itaque recte veteres Latini dicebant deprecari à capite & fortunis ſuis malam rem, aut periculum. ad verbum id Græcis eſt ἀποπέμπεσθαι. Conati ſunt quidam Gellium ſuper huius epigrammatis enarratione reprehendere. Sed næ ipſi fruſtra ſunt. Non animaduerterunt Catullum totidem verbis eadem conuicia in caput Lesbiæ regerere. Itaque id plane eſt Deprecari à ſe alicui. Deprecari à ſe in aliquem. Nam nuſquam factum, vt Deprecor

A ſimpliciter ſit imprecor. Neque Lesbia, quæ prima conuiciatur Catullo, poteſt videri proprie deprecari Catullo. Id enim non patitur Latini ſermonis caſtitas. Sed Catullus, qui non vult hæc conuicia in ſe cadere, religione ac ſuperſtitione vulgari ea in eam regerit. idque, vt dixi, palam eſt Deprecari. Quin teſtimonium Ennij apud Gellium idem confirmat.

In Cæſarem. XCIV.

B *NIL nimium ſtudeo Cæſar tibi velle placere,*
Nec ſcire, vtrum ſis albus, an ater homo.

ANT. PARTHENIVS.

NIL *nimium ſtudeo Cæſar.*] C. Iulium Cæſarem blanditiis poëtæ animum allicientem mordaci adulteriorum infamia diſtringit.

NEC.] ſ. ſtudeo nimium tibi placere.

SI.] pro & ſi, id eſt, quamuis.

C ORAM.] pro rogem, id eſt, interrogem, an ſis ſaluus.

AN *alter.*] id eſt, diſſimilis ſaluo, id eſt, non ſaluus. ſed male te habeas: vt ſis perditus.

PALLADIVS FVSCVS.

NIL *nimium ſtudeo.*] Volens poëta inſectari Iulij Cæſaris adulteria negat ſe dare operam vt illi placeat, & ſi roget vtrum idem Cæſar ſit albus, hoc eſt, bonus & liberalis: an ater, hoc eſt, malus & ſordidus. huius autem dicti in Cæſarem ſuppreſſo tamen poëtæ nomine meminit Quintilianus. D

ACHILLES STATIVS.

NEC *ſcire, vtrum ſis albus, an ater homo.*] Idem, opinor, Plautus ſignificans in Pſeudolo, *Quem ego hominem nulli coloris noui.* Eiuſdem quoque ſententiæ eſt ironia Ciceronis in XIII. Philip. *Magnum crimen ſenatus. de Theopompo ſummo homine neglesimus. qui vbi terrarum ſit, quid agat, viuat denique, an mortuus ſit. quis aut ſcit, aut curat.* Quintilianus in XI. diſſimulato Catulli nomine, ne Cæſarem ſuum videlicet offenderet, huius loci meminit. E *Negat*, inquit, *ſe magniſacere aliquis poetarum, vtrum Cæſar ater, an albus homo ſit: inſania. Verte, vt idem Cæſar de illo dixerit: arrogantia eſt.* Sunt, qui deſiderari ceteros verſus putent huius epigrammatis.

M. ANT. MVRETVS.

NIL *nimium.*] ſummum ſuum Cæſaris contemptum duobus verſiculis indicat.

VTRVM *ſis albus, an ater homo.*] hunc locum citat Quintilianus libro XI. ſuppreſſo, vt ſæpe fit, auctoris nomine. eſt autem prouerbium ad

cootemptum indicandum valens, & Ciceroni, & alns vſitatum.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

NIL *nimium ſtudeo.*] Io Cæſarem & Mamurram ſcriptum hoc epigramma tetraſtichô. Nam profecto veteres editiones Parthenij tecte hos quatuor verſus coniungunt, nempe hoc diſtichon cum ſequenti. Epigramma eſt prope ſimile illi Endecaſyllabo, *Othonis caput.* Nam vt ibi Cæſarem nihil aliud quam vapulare ἢ οἰμώζειν iubet, ita hic quid aliud videtur, quam ἀντὶ καταπεπηξάνδρος eum valere iubere? Deinde dirigit ſermonem ad Mamurram ipſum, quem verbo appellat, qood ſanctus Numa ooo nominaret.

In Mentulam. XCV.

MENTVLA mœchatur, mœchatur
Mentula certè.
Hoc eſt, quod dicunt, ipſa olera olla
legit.

ANT. PARTHENIVS.

MENTVLA.] Cæſar mentulatus.
IPSA *olera olla legit.*] prouerbium erat in adulteros mœcharum ſectatores, pædicones puerorum aucupes, olla legit olera, id eſt, vt olla colligit ac comprehendit olera, ſic mœchas colligit, & captat: Ac vt olera conueniunt ollæ, ſic mœcho conueniunt ſemper adulteria.

PALL ADIVS FVSCVS.

MOECHATVR.] mæchas ſectatur.
IPSA *olera.*] olla legit: Vetus eſt in adulteros prouerbium.

ACHILLES STATIVS.

MENTVLA *mœchatur.*] Locus videri poſſet ex paronomaſia, ſi ſimiliora eſſent initia verborum, Mentulam mœchari, vt Ollam olera legere. Feſtus Pompeius in verbo Legere, *Legimus aut ſcriptum, aut olera.* Cum Mentulam igitur ipſum adulterij inſimularet, ſic Mentulam mœchari dicit, vt, Olera ollam legere, prouerbio dicitur. Sententia vero eiuſmodi eſt, vt, cum Mentulam hunc, ſiue quis alius adulter eſſet inſignis, cum Catullus aut ſe ipſe ſic excuſate fingatur, ſe non mœchari, ſed mentulam ipſam; io ſuamque mentulam ſic culpam conferat, vt vulgo dici etiam ſolet, noo olera aliquem furatum, ſed ollam ipſam. at eius furtum fuiſſe conſtat, cuius etiam ſit olla, vt adulterum etiam eſſe eum dubitãdum non ſit, cuius illæ ſint obſcœnæ partes. Legere autem, Furari eſt. quo verbo Horat. cæterique ſic ſunt vſi. Hioc Sacrilegium. De furto olerum, in obſcœnis luſibus.

Fur abeas pœnam, licet indignere, feramque,
Propter olus dices, hoc ego propter olus.

Quod expreſſum videtur ex illo,

Ἀλλ' ὡς ἐσπάραμαι, φὴρ ἠμβλεκεν, τῷ δ' ἐρωτῆς
Τὴν ὀλίγην λαχάνου εἵνεκα τῆς λαχάνης.

M. ANT. MVRETVS.

MENTVLA *mœchatur.*] impurum quendam, quem ficto nomine, opinor, ob partis obſcœnæ magnitudinem, Mentulam vocat, ac fortaſſe Mamurram ipſum. de quo ſupra loquens, ſcripſit, *Vt oſſa veſtra, &c.* ſed ſiue eum, ſiue alium quempiam, vt mollem, & alienarum vxorum corruptorem, hoc diſticho inceſſit.

IPSA *olera olla legit.*] videtur vulgare dictum fuiſſe in eos, qui cum ad aliorum libidinem antea proſtituiſſent, aut etiam proſtarent, quæreteoc ipſi qooque, vbi libidinem exercerent ſuam. tale eſt, *Tute lepus es, & pulpamentum quæris.*

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

IPSA *olera olla legit.*] Si hoc prouerbium Græce efferretur, oon aliter poſſet, quam ita: αὐτὴ ἡ χύτρα ἑαυτῇ λαχανίζει. Videtur fuiſſe ἀκροτελεύτιον Heroicum — χύτρα λαχανίζει αὐτὴ ἑαυτῇ. quod eſt elegans. Simile Homericum — αὐτὸς γὰρ ἐφέλκεται ἄνδρα σίδηρος.

In Smyrnam Cinnæ. XCVI.

SMYRNA mei Cinnæ nonam poſt denique meſſem,
Quàm cœpta eſt, nonámque edita poſt hiemem:
Millia cùm intereà quingenta Hortenſius vno

* * *

Smyrna cauas Atracis penitus mittetur ad vndas.
Smyrnam incana diu ſæcula peruoluent.
At Voluſi annales apuam porgentur ad ipſam,
Et laxas ſcombris ſæpe dabunt tunicas.
Parua mei mihi ſunt cordi monumenta ſodalis.
At populus tumido gaudeat Antimacho.

ANT. PARTHENIVS.

SMYRNA *mei Cinnæ.*] Hortenſij Voluſij nugatoriis inſulſiſqoe annalibus anteponit Cinnæ poëtæ Smyrnam opus ingenoi, multiqoe laboris, ac tandem nooem annis abſolutum: ſi-

A gnificat itaque poëta Cinnæ Smyrnam perpetuis ſæculis duraturam. Voluſij autem inſulſas chartas quantò velociùs ſcriptæ ſunt, tantò citius eſſe perituras. Ait igitur poëta ſibi placere pauca, & breuia ſcribere: quamuis populares immenſis voluminibus delectentur, eaque ſummopere laudent. Smyrna fuit Amazon, quæ Epheſum tenuit: ab ea & vrbs & homines dicti ſunt, ſicut à Siſyrba quidam ex Epheſiis Siſytbei dicebantur: & locus quidam Epheſi Smyrna dicebatur, quod Hipponax ſignificat, vt pone vrbem in Smyrna babitabat. Smyrnei ab Amazone dicti Smyrnam antiquam condiderunt.
B Cinna igitur egregium & elegans de Smyrna Amazone poëma fecit nouem annis elaboratum, ac perfectum opus: quod commentatus fuit nobilis grammaticus L. Craſſitius genere Tarentinus ordinis libertini, cognomine Paſicles, mox à ſe Panſa tranſnominatus. de quo adhuc viuo nobile claruit epigramma. *Vni Craßitio ſe nubere Smyrna probauit: Deſinite indocti coniugio hanc petere. Soli Craßitio ſe dixit nubere velle: Intima cui ſoli vota ſua extiterint.* Scripſit præterea idem Cinna epigrammata, quorum teſtimoniis & auctoritate vtitur Marcellus.

N o n a m *poſt hyemem.*]ſic etiam Quintili. de hoc opere ſcribit: *Cinna Smyrnam nouem annis ac-*
C *cepimus ſcriptam & Panegyricum Iſocratis quam parciſſimè decem annis dicunt elaboratum.*

V i l i a *quingenta.* ſcilicet carmina ſiue poëmata: numerus finitus pro infinito eſt Hîc cum manifeſtè deſit pentameter verſus ac eius ſubtractione ſenſus poëtæ ſit imperfectus, nemini bono viro arrogans aut impudens, ſed potius pium atque officioſum factum meum videri debebit, ſi meo ciui Catullo de patria noſtra benemerito verſum meum hoc in loco quouſque ſuum poëta inuenier mutuabo: immo etiam ſi poëtæ placuerit benignè donabo: omnia enim amicorum inter bonos ciues ſunt communia.
D ſuppleatur itaque hic Catulli noſtri locus hoc modo:

Vilia cum interea quingenta Hortenſius vno
In pede ſtans fixo carmina ructat hians.

Hoc mihi faciendum quoque fuit ſuperius, vbi Adonium verſum vetuſtate abolitum Sapphicis ſuppleui. Hortenſij autem carmina inuenuſta fuiſſe ſcribit Gellius lib. penul.

I n t e r e a.]dum Cinna nouem annis Smyrnam elaborat.

A t r a c i s *ad vndas.*]id eſt, ad Penei Tempe propinqua vrbi Atraci. eſt enim Atrax vrbs
E Theſſaliæ iuxta quam Peneus labitur. extenditur autem vrbs in ſtadia quadraginta. item Atrax eſt fluuius Aetholiæ ab Atracibus populis deſcendens, Ionio mari infunditur, vt ſcribit Plin.

I n *cana.*] annoſa, valde cana. Virg.

Incanáque menta Cyniphs tondet hirci.

P a r v o l v e n t.] quadriſyllabum eſt per ſyllabæ diuiſionem.

P a d v a m *morientur ad ipſam.*] ſic omnes antiqui codices hanc lectionem ſeruant: alij verò recentiores legunt, *Patani morientur ad vrbem:* prior tamen lectio non videtur improbanda. Nam vrbium nomina quandoque aut mutan-
A tur, vt Ephire, Corynthus, & Dicharcum Puteoli dicuntur: aut litteris & ſyllabis detractis, ſiue mutatis proferuntur, vt Argos Hippion primùm, deinde Argirippa, poſtremò Arpi dicta eſt vrbs à Diomede condita. ſic ex Patauio non abſurde proferri poteſt Padua. hæc autem nobiliſſima Venetiæ ciuitas magis nota eſt Virgiliano carmine quàm à me poſſit ex Strabone, aliiſque coſmographis declarari. Voluſius igitur Hortenſius Patauinus ſcriptor in patria ſuos conſcripſerat annales: quod ait poëta Patauii vrbem non eſſe egreſſuros, ſed ibi breui tempore ignobiliter perituros.

T v n i c a s.]inuolucra, & tegumenta.
B S c o m b r i s.] viliſſimi piſciculi ſunt ſcombri. hinc Martialis ſumpſit,

Nec ſcombris tunicas dabis moleſtas.

Perſius:

Linquere nec ſcombros metuentia carmina nec thus.

P o p v l v s.]qui magis laudat ingentia quam docta volumina.

T v m i d o *Antimacho.*] ideſt, pregrandi opere Antimachi. tumido autem vel propter operis magnitudinem tumentem, vel propter tumidum poëtæ ſtylum atque ingenium. Antimachus fuit poëta Cyclicus, id eſt, circulator hominum, circulis carmina decantans. qui aggreſ-
C ſus belli Thebani materiam, vigeſimum quartum volumen impleuit, antequam duces vſque Thebas perduceret.

PALLADIVS FVSCVS.

S m y r n a *mei Cinnæ.*] Ideò laudat Smyrnam Cinnæ: quod opus Cinna, vt teſtatur Quintilian. nouem annis ſcripſerat: vt vituperet tum Hortenſium, qui ſtans vno in pede quingentos verſus ructabat veriúſque faciebat, tum annales Voluſi; quibus nihil ineptius nihilque inſulſius legi poterat.

D A t r a c i s *mittetur ad vndas.*] Smyrna, inquir, in Greciam quoque miſſa videbit vndas Atracis. Eſt autem Atrax fluuius Aetoliæ, qui Ionio mari infunditur: auctor eſt Plin.

P a r v o l v a n t.] diæreſis.

A t *Voluſi annales.*] de quibus ſupra. *Annales Voluſi cacata charta.*

P a t a v i *morientur ad vrbem.*] Smyrna, inquit, opus Cinnæ in Græciam quoque penetrabit: at annales Voluſij muros Patauinos, intra quos ſunt ſcripti, non egredientur.

S c o m b r i s.] ſcombri ſunt piſces, quibus
E ſub aquis ſulphureus eſt color, extra qui cæteris.

S i n t *cordi.*] placeant.

P a r v a *monumenta.*] pauca carmina, hîc proculdubio eos taxat qui verſus facientes, eorum numero ſtudent non bonitati.

A n t i m a c h o.] de quo ita Quinti. *Contra in Antimacho vis & grauitas & minime vulgare eloquendi genus habet laudem: ſed quamuis eis ſecundas ferè grammaticorum conſenſus deferat: & affectibus & iocunditate & diſpoſitione & omnino arte deficit. Idem cum bellum Thebanum canere decreuiſſet quatuor & XX. volumina ſcripſit priuſquam duces Thebas perduxerit.*

ACHILLES STATIVS.

SMYRNA *mei Cinnæ.*] Commentario Smyrnæ edito, L. Craſſitium Tarentinum inclaruiſſe ſcribit Tranquillus, aut quiſquis alius auctor eſt libelli de inluſtribus Grammaticis. Et Smyrnam Cinnæ, puto, intelligit. Cariſius in I. *Huius tabis, Cinnam in Smyrna, nullo auctore, dixiſſe, tradit.* Quintilian. in X. de emendatione, *Nam, quod Cinnæ Smyrnam nouem annis accepimus ſcriptam, & Panegyricum Iſocratis quem parciſſime decem annis dicunt elaboratum, ad oratorem nihil pertinet.*

NONAM *poſt denique meſſem, Quam cœpta eſt,* B *nonamque edita poſt hiemem.*] Vergil. eodem modo æſtiuom tempus ſignificans, Meſſem dixit: hibernum autem, Frigoris nomine.

Ante focum ſi frigus erit, ſi meſſis in vmbra.

MILLIA *cum interea.*] Ἀσυνάρτητον mihi videtur. itaque aut aliquid ante hunc verſum deſit, aut hic ſuo loco poſitus non eſt. quod mihi eo probabilius videtur, quod Voluſi annales breui tempore perituros eſſe ſignificet, niſi quis & Hortenſium & Voluſium ſimul eſſe reprehenſos contendat. Suſpicabar tamen ſic legendos hos verſus,

Smyrna mei Cinnæ, nonam poſt denique meſſem,
Quam cœpta eſt, nonamque edita poſt hiemem. C
Smyrna canas Atracis penitus mittetur ad vndas,
Smyrna incana diu ſæcula peruoluet.
At Voluſi annales——
Et laxas ſcombris ſæpe dabunt tunicas.

SMYRNA *canas Atracis.*] Aut Attracis, aut Atacis legendum videtur. Vtriuſque enim meminerunt auctores optimi. Propert. in I.

Et dicam, Atracius licet hæc conſidat in oris.

Et Tibullus,

Cum tremeret forti milite victus Atax.

Cauam vndam dixit etiam Ouidius in Ibin,

Quæ cana de Stygiis fluxerat vnda vadis.

Et Verg. in I. Georg. Caua flumina.

Implentur foſſæ, & caua flumina creſcunt.

Et idem alibi Catullus, Cauam paludem dixit.

SMYRNA *incana diu ſæcula peruoluit.*] Sic eſt in pleriſque manuſcriptis. Si, Peruoluet, feceris, verſum reddideris haud paullo meliorem. Cana ſæcula & Martialis dixit, in VIII.

Nec patris, Cæſar, ſæcula cana mori.

Ac, ſi Martialis Catullum in eo eſt imitatus, quod mihi quidem veriſimile fit, dubium non eſt, quin Catulli verſus, vt in quibuſdam manuſcriptis eſt, ita legendus ſit, *Smyrnam cana diu ſæcula peruoluent.* etenim quod ante, M, fuit, mutatum eſt in In, præpoſitionem, verbo autem Peruoluet apex detractus, qui N. valet. Propert. E in II. canos etiam dixit annos,

Quid ſi iam canis ætas mea candeat annis.

AT *Voluſi annales.*] reliquum huius verſus deeſt. niſi, Paduam, in manuſcriptis libris male legitur, ac pro eo fuit aliud in optimis libris, quod cùm ſcribæ librarij fœdiſſime corruperint, cuiuſmodi fuerit, coniectura adſequi non poſſumus.

ET *laxas ſcombris.*] Hac mali poëtæ pœna adficiūtur. de qua ſæpe Martialis, aliique auctores.

A PARVA *mei mihi ſunt cordi monumenta.*] In libris manuſcriptis, &, Sunt, & Sint. ab omnibus autem quos viderim, abeſt verbum vltimum. Quin vero hoc aliud ſit epigramma, aut pars potius epigrammatis, ne dubitandum quidem videtur.

AT *populus tumido gaudeat Antimacho.*] Acron, vetus Horati interpres, illis Horati verbis,

Nec ſic incipies, vt ſcriptor Cyclicus olim
Fortunam Priami cantabo, & nobile bellum.

Aut nomen proprium, inquit, *Cyclicus, & ſignificat Antimachum poetam. mali verò poëtæ imperitæ multitudinis auribus eſſe ſolent fere iucundiores.* Euripid. B in Hippolyto Coron. Ἐχθ ῥ μοῖραν, ἥ τ᾽ ὅ γὰρ ἐν σοφοῖς φαῦλοι, παρ᾽ ὄχλῳ μουσικώτεροι λέγειν.

M. ANT. MVRET.

SMYRNA.] commendat poëma Cinnæ, quod ipſe Smyrnam inſcripſerat: in eóque perpoliendo totos nouem annos elaborarat. Fieri poteſt, vt ad hanc commendationem reſpexerit Horatius in epiſtola ad Piſones, cum præciperet, duratura poëmata in nonum annum premenda eſſe. Porrò hunc Cinnam eſſe, qui in tumultu illo, quem Antonius in Cæſaris interfectores concitauerat, necatus eſt errore populi, ob ſimilitudinem nominis ipſius cum vno è coniuratis, admonet Victorius: idemque proponit duos verſus ſumptos è Seruio, quos eruditus ille grammaticus ex hoc Cinnæ poëmate citarat. ſunt autem hi,

Te matutinus flentem conſpexit Eous.
Et flentem paulò vidit poſt Heſperus idem.

MILLIA *cum interea.*] hic verſus intelligi non poteſt, niſi in vetere aliquo libro inſequens, qui temporum iniuria amiſſus eſt, reperiatur. ſed & ante hunc ipſum, in veteribus libris tantum ſpatij eſt, quantum vni, quod minimum ſit, diſticho ſcribendo ſit ſatis. has plagas ſanare ipſi non D poſſumus. non enim vates, aut harioli ſumus. procul autem à nobis abſit tantus furor, vt imitemur, quod, malo exemplo, alij quidam fecerunt: quibus religio non fuit, vbi quid deerat, haſce ſacroſanctas venerandæ antiquitatis reliquias, admiſtis ineptiis ſuis, intolerabili audacia, contaminare. Licuerit fortaſſe diis, (vt in fabulis eſt) cum humerum Pelopis Minerua depaſta eſſet, veri loco eburneum apponere: nobis certe non licet, vbi veros bonorum poëtarum verſus abſumpſit vetuſtas, alios à nobis confictos eorum loco ſubſtituere. docui ſupra, hoc à Parthenio in verſibus Sapphicis factum fuiſſe: idem (vt incitata ſemel audacia non nouit modum: multíſque, vt iterum peccare audeant, ſatis argumenti eſt ſemel peccaſſe) hoc etiam loco fecit, pentametrúmque ſuum Catulli verſibus immiſcuit. id ipſe faſſus ni eſſet, hodie fortaſſe verſus ille ſine vlla dubitatione Catullo tribueretur. itaque verba ipſius aſcribam:

HIC.] quum manifeſte deſit pentameter verſus, ac eius ſubtractione, ſenſus poëtæ ſit imperfectus; nemini bono viro arrogans, aut impudens, ſed potius pium atque officioſum factum meum videri debebit, ſi meo ciui Catullo,

de patria oostra bene merito verſum meum, hoc A in loco, qoouſque ſoom poëta inuenier, moroabo: immo etiam, ſi poëtæ placuerit, benigne donabo. omnia enim amicorum inter bonos ciues ſunt communia. ſupplearur itaque hic Catulli noſtri locus hoc modo,

Vilia cum intecea quingenta Hortenſius vno
In pede ſtans fixo carmina ructat hians.

hoc mihi faciendum quoque fuir ſuperius, vbi Adonium verſum vetuſtate abolitum Sapphicis ſuppleui. Apage iſta officia, Partheni: non placent. nemo, opinor, ſanus bonos libros iſto modo iuuari velit. vt in ſignis, ita in ſcripris quoque veteribus, ſi qoam labem importauerir ve- B tuſtas, morila potius ipſa nos, quam à recenti aliquo artifice interpolata, delectant. At, tanquam vnum inſaniſſe noo eſſet ſatis, acceſſit alius, qoi ſpatium hoc ita impleret,

Millia cum interea quingenta Hortenſius vno
Accipit autumno verſuum ab Antimacho.

Mihi ita videtur, quæ in bonis auctoribus deſunt, vt è libris veteribus, adhibita ope ingeoioſorum, exercitatorumqoe hominum, ſoppleantur, omni ſtudio laborari oportere: ſin minos, ἢ δ'ἀλήτριο, φασι, τῶν, cauendum quidem certe eſſe, ne quid alieni admiſceatur.

A T R A C I S.] in aliis *Athesis*. ego, etſi nihil affirmo, malim tamen, *Atracis*: pro eo, qood ver- C ba illa, *Penitus mittetur*, fluoium aliquem longinquom, non aurem finitimum & in propinquo ſitom, expoſcere videntur.

I N C A N A.] valde cana. καταχρηστικῶς autem, quod hominum proprium eſt, tribuit tempori.

A T *Voluſi annales*.] huius quoque verſus reliqua pars io veteribus libris deſideratur. Sunt qui legant, *At Voluſi annales Paduam morientur ad ipſam*. io quo etſi vereres libros aoctores habere ſe dicunt: mihi tamen non probaot; qui Paduæ nomen barbarum eſſe, & veteribus incognirum arbitrer. alij, *Pataui morientur ad vrbem*: quod reciperem, ſi veterũ librorũ teſtimooio nireretur. D

P A R V A *mei*.] boius quoque verſus extrema dictio, quæ eſſe debeat, incertum eſt. abeſt à veteribus, quos ego qoidem viderim. itaque itum eſt in varias ſententias, aliis legentibus, *poëta*, aliis, *ſodalis*, aliis *laboris*: quam poſtremam ſcripturam Petrus Victorios in duobus veteribus libris vidiſſe ſe dicit. ego, quid fugiam, vt ille dicebat, habeo; quid ſequar, non habeo. illud, *laboris*, etſi Victorio probatur, mihi, vt verum fatear, non placet. inconcinna enim videtor ſubita illa è commeodatione Cinnæ ad laudem ſui operis tranſitio. *ſodalis*, reciperem, ſi qoid probate poſſem, à quo veterum librorum abeſſet au- E ctoritas. noo eoim magnum eſt, quod adfert Victorius, parua monimenta vocari vix poſſe, carmina tanto ſtudio per tantum tempus elaborata. ſcimus libros bonitate, non mole, ſpectari, exiguaſque gemmas ingentibus ſæpenumero coloſſis anteponi.

A N T I M A C H O.] tumidum hunc & inflatum Horatiani interpretes poëtam fuiſſe aiunt: qui bellum Thebanum ſcribere ingreſſus, ante qoam Thebas duces perduxiſſet, viginti quatuor volumina confecerit.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

M I L L I A *quum interea quingenta Hortenſius.*] De qoo Ooidios:

Nec minus Hortenſi, nec ſunt minus improba Serui
Carmina——

Gellios libro decimo nooo, capite nono: *Nam Læuius implicata, & Hortenſius inuenuſta, & Cinna illepida, & Memmius dura.*

A T *Voluſi annales.*] Varie legitur verſus huius altera pars. Noſter liber: *At Voluſi annales paduam portentur ad ipſam.* Primum pro *Paduam* vide, an expediar *apuam* legere: deinde pro *portentur*, *porcentur*: C, pro T, more aut potius errore vſitato librariorum, quod ſupra toties meminĩ me admonere. qood etiamnum in meliore parte codicum ſcriprorum legiror. Et eſt vſitatiſſima C, cum T, commutatio, *Apua*, ἀφύη. vt etiam Gloſſarium notat. piſciculum eſſe omnes ſciont. Recte igitur cum ſcombris congrueret. Latini veteres raro aſpirabant. Sic apud Ciceronem *Xenopentems*. apud eundem *Rupæ ſtudium*, pro *Ruphæ*. Rufus, Græco ῥουφέσκος detortum, ῥυφᾶς. Lucius, λυκᾶς. Athenæus dixit, εἰς λεβάτιον καθηψεῖν, vt hic videtur dictum porrigi ad apoam, vel ad ſcombros.

P A R V A *mei mihi ſunt cordi monumenta ſodalis.*] Illud S O D A L I S homioes male feriati commenti ſunt. Nam vetus ſcriptura conſtanter habuit, *laboris*, non *ſodalis*, vt plane extat in noſtro. Quod rectiſſimum eſt. Manifeſto Catullus per conceſſionem laodari vult Cinoæ ſui Smyrnam, quæ per aunos nouem elaborata ſit. ſed ingenoe faretur ſibi diſplicere nugas obſcuras. Nam obſcuriſſimum fuiſſe poëma illud indicar Martialis:

Iudice te maior, Cinna, Marone fuit.

Quare quum etiamnum paulo poſt mortem ipſius Cinnæ vulgo non iotelligeretur, extitir tandem, qui eam Commentario luculento illoſtraret, Craſſitius Grammaticus, quo uomine magnam à ſtudioſis iniuir gratiam. Quare, quum Catullus de Cinnæ ſodalis ſui opere ita aperte loqoatur, furor eſt aliter interpretari. Qoid? nonne Propertios, qui toties ſe Callimachi imitatorem profitetur, qui ſe Callimachum Romanum vocat, noone, inquam, ille palam eum proprer poëma Aetia inflatum vocat? Sed quid opus eſt alieoo teſtimonio? en ipſe αὐτὸς μάρτυς hoc dicit. Quod aurem aiuot vltimam vocem huios verſicoli in ſcriptis deeſſe, ego oeſcio quos ſcriptos libros mihi obiiciant, quum illorum nulli noſter bonitate neque vetuſtate cedat. præterea *Monimenta laboris* Parthenius olim edidit. Denique eodem modo Martialis loqoutus eſt.

Accipe non Pario nutantia pondera ſaxo,
Quæ cineri carus dat ruitura labor:
Sed fragiles buxos, & opacas palmitis vmbras,
Quæque virent lacrymis roſcida prata meis;
Accipe, care puer, noſtri monimenta laboris.

hoc eſt, accipe noo quod præſtare non poſſumus, ſed quæ ſunt virium ooſtrarum, fragiles palmites, & ſerta. Hæc pulchre hanc lectiouem

tuentur, vt nihil melius. Deinde quum Catullus poëmatia, & opuſcula tantum conſcripſerit, palam innuit ſibi non placere magnum illud poëma Smyrnæ, ſed monimenta ſui laboris: hoc eſt poëmatia, odaria, & epigrammata, non obſcuras illas rhapſodias. Nam non ſolum elaboratum fuiſſe oportet, cui nouem annos impenderat, ſed & magnum, propter eandem cauſſam. in quo plane imitatur Callimachum, qui ita in hymnis canit:

Ὁ φθόνος Ἀπόλλωνος ἐπ' οὔατα λάθριος εἶπεν,
Οὐ φιλέω τὸν ἀοιδὸν, ὃς οὐχ ὅσα πόντος ἀείδει.

Enarrator: ἐγκαλεῖ διὰ τούτων τοῖς σκώπτουσιν αὐτὸν μὴ δύνασθαι ποιῆσαι μέγα ποίημα. Quam luculente hæc faciunt ad rem noſtram? Athenæus: Καλλίμαχος ὁ γραμματικὸς ἔλεγε τὸ μέγα βιβλίον ἴσον εἶναι τῷ μεγάλῳ κακῷ. Quam ſententiam extulit Martialis ita:

Cui legiſſe ſatis non eſt epigrammata centum,
Nil illi ſatis eſt, Cæditiane. mali.

At *populus tumido gaudeat Antimacho.*] Martial.

Scribat carmina circulos Palæmon.
Me doctis iuuat auribus placere.

Virgilius in Proluſionibus:

Si patrio Græcos carmine adire ſales
Poſſumus, optatis plus iam procedimus ipſis.
Hoc ſatis eſt. pingue nil mihi cum populo.

Antimacho.] Iam manifeſto confirmatur id, quod diximus, Cinnæ Smyrnam poëma & magnum, & obſcurum fuiſſe. propterea enim comparat id Thebaidi Cyclicæ Antimachi. κυκλικὴ poëſis dicitur, quæ totam hiſtoriam ab ipſis initiis ad finem vſque ordine recitat. vt ſi bellum Troianum à gemino ouo exordiaris, vt Helenæ natales principium ſint operi, quia illa fuit cauſſa illius belli. quod fecit ille, qui μικρὰν Ἰλιάδα, quæ aliter Κυπριακὰ inſcribebatur, contexuit. cuius initium, Ἴλιον ἀείδω καὶ Δαρδανίην εὔπωλον. Eam Iliadem Læuius vetuſtiſſimus poëta Latinis verſibus reddiderat. quanquam dubitari poteſt. an τὰ Κυπριακὰ & μικρὰ Ἰλιὰς ſit idem. Nam τῶν Κυπριακῶν auctorem facit Dicæogenem Ariſtoteles, τῆς μικρᾶς Ἰλιάδος Staſimum alij. vnde Cypriæ Iliados nomine à Chariſio citatur. Sic Antimachus orſurus bellum Thebanum ab interitu Meleagri incepit. à quo ad reditum Diomedis XXIIII. libros continuauit. Vide ſi totam poëſim ad vmbilicum perduxiſſet, quod morte præuentus non potuit, quot millia verſuum ad mortem Oedipodis effudiſſet. Iſtud igitur poëma, quia prolixo ordine ac recto tractu totam rem exequitur, κύκλος dicitur à Græcis. eoque nomine ſæpe ab Ariſtophanis interprete alia poëſis nomine κύκλου citatur: item à Themiſtio ἀναλυτικῶν ὑστέρων libro primo αἱ δὲ λέγει καὶ ἔπη τινὰ κύκλους, ἀλλ' ἐκ τῶν τοιούτων κύκλων ὑπέλαβεν τὴν γεωμετρίαν ὁ τὸν κύκλον λέγων. Dicitur quoque eadem poëſis κυκλικὰ ἔπη. Athenæus libro VII. ἔχαιρε δὲ Χοιρίλος τῷ ἔπει κύκλῳ, ὥς καὶ ἀναγράφειν ποιήσεις καταλέγεσθαι τῇ ἐν τούτῳ μυθολογίᾳ. Nam κύκλῳ διδάσκειν eſt, nihil omittere in docendo: ἐγκυκλοπαιδεία, eſt omnium artium diſciplina, quæ & ἐν κύκλῳ παιδεία dicitur. κύκλῳ vel περιόδῳ διεξιέναι eſt, quod Latinus auctor ſimpliciter dixit, *circulo curare*. & ſimplici verbo dicitur περιοδεύειν: vt apud Epiphanium: κατὰ πάντας περιοδεύοντες. In Gloſſis: *cura*, φροντίς. *Circuitura*, περιοδεία. *Aeger*, νοσώδης. Quare non obſcurum eſt, quare Cyclicum ſcriptorem vocauit Horatius Staſimum, auctorem τῆς μικρᾶς Ἰλιάδος. κύκλον idem Horatius vertit *orbem*.

Nec circa patulum vilemque moraberis orbem.

Quæ omnia interpretes Horatiani in ſuis illis immanibus Commentariis non docent. Hoc igitur ridet Catullus in Cinna, qui videtur hiſtoriam Cinaræ, & Myrrhæ, quam Smyrnam vocat, altius, quam poëtam decet, repetiſſe. & ſane oportet Cinnam circa patulum orbem hiſtoriæ moratum, qui nouem annis illud opus in incude habuerit. Nam quid eum potuit adeo remorari vnus partus aut amor Myrrhæ, ſi non alia, quibus leuiter defungi poterat, curioſius ab ignotis hiſtoriis repetiſſet? Propterea ſane opus illi fuit docto Delio natatore L. Craſſitio, intima cui ſoli illius poëmatis nota extiterint. Quare deſinant docti de iudicio Catulli, quod de poëmate amici ſui facit, dubitare. Certo certius enim eſt, non illi placere illud poëma & propter molem, & propter obſcuritatem: quanquam κατ' ἐγχείρησιν & eruditionem & diligentiam in eo laudet, & acceptum fore doctis dicat.

Ad Caluum de Quinctilia.
XCVII.

Si quidquam mutis gratum, acceptúmque ſepulchris
Accidere à noſtro Calue dolore poteſt,
Cum deſiderio veteres renouamus amores,
Atque olim miſſas flemus amicitias,
Certè nõ tãto mors immatura dolori eſt
Quinctiliæ, quantum gaudẽt amore tuo.

ANT. PARTHENIVS.

Si *quiſquam mutis.*] ingenioſum Epigramma quo Caluum poëtam Quintiliæ puellæ ſuæ morte miſerabiliter mœrentem, ac funus egregiis Elegis deflentem conſolatur, dicens, ſi aliqnid ex dolore noſtro poteſt fieri gratum mortuis, non tantum immaturam mortem ſuam Quintilia doluit, quantum gaudet ſingulari atque immenſo erga ſe Calui amore.

Dolore.] dolenti deſiderio noſtro.

Renovamus.] magis accendimus mortuos deſiderando. Deſiderium eſt libido vel cupiditas videndi eius qui nondum adſit, vt Cicero diffinit.

Quintiliæ.] huius puellæ ſuæ funus Caluus elegantibus Elegis defleuit. Cuius rei teſtis eſt Propertius in ſecundo ſcribens.

Hoc etiam docti confeſſa eſt pagina Calui:
Cum caneret miſeræ funera Quintiliæ.

PALLADIVS FVSCVS.

SI *quicquam mutis.*] Caluus poëta amauit Quintiliam puellam, cuius etiam interitum carmine defleuit: quam rem his verſibus teſtatur Propertius.

Hoc etiam docti confeſſa eſt pagina Calui.
Cum caneret miſeræ funera Quintiliæ.

Catullus igitur laudans Calui amici ſui pietatem, ait Quintiliam, ſi quid tamen à viuis fieri poteſt, quod mortuis gratum acceptumque ſit, non tam immaturo obitu dolere quam immenſo Calui amore lætari.

MVTIS.] non loquentibus.

IMMATVRA.] immitis, acerba, ante diem properata.

ACHILLES STATIVS.

SI *quidquam mutis gratum, acceptumque ſepulchris Accidere à noſtro, Calue, dolore poteſt.*] Eodem modo Cicero in I. Epiſt. ad Q. fratrem. *Sed certe à te mihi omnia ſemper honeſta, & iucunda ciciderunt.* In eandem ſententiam Iſocrates in Euagora, ἡγούμενος Εὐαγόραν, εἴπερ ἐστὶν αἴσθησις τοῖς τετελευτηκόσι περὶ τῶν ἐνθάδε γιγνομένων, εὐμενῶς μὲν ἀποδέχεσθαι καὶ ταῦτα, καὶ χαίρειν ὁρῶντα τήν τε περὶ αὐτὸν ἐπιμέλειαν, καὶ τὴν σὴν μεγαλοπρέπειαν. Et Sophocles in Electra, ὥστε τῷ τεθνῶτι τιμὰς προσάπτειν, εἴ τις ἔστ' ἐκεῖ χάρις. Itaque veteres, an vita functis eorum, quæ hic agerentur, ſenſus eſſet, vehementer dubitarunt. eaque de re diſputat Ariſtoteles in I. ἠθικῶν Νικομαχείων.

ATQVE *olim miſſas flemus amicitias.*] In manuſcriptis aliquot, Amiſſas. Sic Verg. in III. Georg.

——Tum quos amiſit inultus amores.

M. ANT. MVRETVS.

SI *quidquã.*] cõmendat Calui officiũ pietatemque in deploranda puellæ Quintiliæ, quam viuam adamauerat, præpropera morte; aitque, ſi quis in vmbris, eorum, quæ hic geruntur, permanet ſenſus, non tam dolere ipſam, quod ante diem extincta fuerit, quam gaudere eo amoris teſtimonio, quod ediderit Caluus. hac ipſa de re Propertius,

Hoc etiam docti confeſſa eſt pagina Calui,
Cum caneret miſeræ funera Quintiliæ.

MVTIS *ſepulcris.*] ſepulcrorum nomine, eos ipſos, qui è vita exceſſerunt, intelligit κατ' μετωνυμίαν. Mutos autem vocat, quod antiqui ſilentes pro mortuis etiam dixere, vnde & regna ſilentia, inferos, & ſilicernium, cenam, quæ ſilentibus poneretur. ſic infra,

Et mutum nequidquam alloquerer cinerem.
Propertius,
Sed fruſtra mutos reuocabis Cynthia manes.

A IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

CVM *deſiderio veteres renouamus amores.*] Repone, *Quo deſiderio.* ita & ſcriptis & antiquitus editis libris poſtulantibus.

In Æmilium. XCVIII.

NON ita me dij ament, quidquam referre putaui,
B Vtrum ne os an culum olfacerem Aemilio.
Nil immundius hoc, nihil eſt immundius illo:
Verùm etiã culus mũdior, & melior,
Nam ſine dentibus eſt; hoc dentes ſeſquipedales,
Gingiuas verò ploxemi habet veteris.
Præterea rictum, qualem defeſſus in æſtu
Meientis mulæ cunnus habere ſolet.
C Hic futuit multas, & ſe facit eſſe venuſtum,
Et non piſtrino traditur, atque aſino?
Quem ſi qua attingit, non illam poſſe putemus
Ægroti culum lingere carnificis?

ANT. PARTHENIVS.

NON *ita me dij ament.*] Aemilij cinædi obſcœnos móres, molléſque culi delitias, atD que oris ridiculam deformitatem, poſtremò infinitas libidines lepidè mordet.

REFERRE.] intereſſe, differre.

OLFACEREM.] guſtarem, odorarer.

NIHIL *mundius hoc.*] nihil eſt terſius hoc culo Aemilij.

NIHILOQVE *immundius illud.*] id eſt, illud Aemilij os eſt culo immundius nihilo, imò etiam culus eſt mundior ore. Alia tamen lectio eſt, vt legatur *Nihil eſtque immundius illo*: ſcilicet ore.

NAM *ſine dentibus eſt.*] ideo melior quia culus E dentibus carens mentulas non lædit: os autem dente ſeſquipedali lædit irrumantes.

SESQVIPEDALIS *dentes.*] accuſatiuus pluralis. ſeſquipedalis eſt vnius pedis cum dimidio, vt ſeſquihora, hora cum dimidia.

GINGIVAS *veteris.*] marcidas, rubiginoſas.

PLOXEMO.] in ore marcido. Nam tranſpadani noſtri priſcis temporibus ploxemum dixerunt capſam. Hinc illud Quintiliani libro primo: *Sicut Catullus ploxemum circa Padum inuenit.* Ploxemo igitur pro ore poſuit per metaphoram à carioſa capſa ſumptam.

A

PALLADIVS FVSCVS.

NON *ita me dij ament.*] Iouehitur in Aemiliom:os cuius alioquin turpiſſimum maxime ferebar.

REFERRE.] diſtare.

OLFACERE M.]odorarer.

MVNDIVS *hoc nihil eſt.*]nihil eſt,inquit,culo Aemilij purius, nihilqoe ore ſpurcius.

NAM *ſine dentibus.*] probat culum Aemilij eſſe ore meliorem: nam culus,inquir, carer dentibos,cum os habear dentes longiſſimos, & gingiuas potres exeſaſque,quales habet vetus capſa.

SESQVIPEDALES.] pedis vnius cum dimidio alterius:hoc enim ſignificat ſequipes. B

PLOXEMI.] Qointilianus in primo Inſtitutionum ſcribit Catullum circa Padum inueniſſe ploxemum,non tamen dicir quid ſit illud:quod declarat Sextus Pompeius his tribus verbis, *ploxemum capſam dixerunt.*

HIC.] *Aemilius.*

QVEM *ſi qua attingit.*]ait Catullus eam mulierem quæ Aemilio ſui copiam facit , poſſe lingere culum carnificis ægroti.

ACHILLES STATIVS.

NON, *ita me di ament.*] I. longum in extremo, incipiente etiam dictione,quæ à vocali quacumque inciperet,fere oon elidebant , idque nunc corripuere, ounc vero etiam prodoxere. Obſeruatum hoc multis in locis apud Vergilium. C

VTRVM *os an culum.*]Sic omnes libri manoſcripri. Guarinus legir, Vtrum ne os.

NIL *immundius hoc, nihil eſt immundius illo.*] Dupliciter hic verſus in libris manuſcriptis legebatur. primum ſic. *Nihilo mundius hoc nobiſque immundius illud.* Deinde etiam ſic, *Mundius hæc nihil eſt, nobiſque immundius illud.* quod rectius iudico,ſi Hæc tantum in Hoc mutetur. Nobis,inquir,nihilo mundius eſt boc,id eſt ipſum os Aemili,quam illod.qood immundius haberi ſolet, Culus nimirum ipſe. Prior etiam lectio ſtare poſſit, ſi,Que,tantum mutaris in , Quam. nam Nihilo contracte non minus legi poteſt , quam Nihil,qood factum à veteribus poetis nonnumquam inuenio. D

NAM *ſine dentibus eſt, hoc dentes.*]In libris manuſcriptis, Hic dentes. quod eſt ipſum probabilius.

PLOXEMI.] Quid hoc verbi ſit, declarant Quintilianus , & Feſt.Pomp. E

PRAETEREA *rictum , qualem defeſſus in æſtu Meientis mala cunnus habere ſolet.*] Legendum forte ſit Diffiſus,pro Defeſſus.

ATQVE *aſino.*] *Ονος*, opinor, vocat Xenophon etiam molas,quibus frumenta teruntur.

AEGROTI *culum lingere carnificis.*]Cor ægroti. itaque vehementer ſuſpicor nomen proprium fuiſſe,atque ſcriptum,Agroti, aut, Argoti , aur quouis alio modo non diſſimili. corruptum deinde in, Aegroti.

M. ANT. MVRETVS.

NON, *ita me dij ament.*] deformitatem graueolentiamque otis in Aemilio quodam exagitat,quem cinædum fuiſſe,quod ait Parthenius , vnde id colligat,neſcio. cinædico quidem vultu non fuit, elegantes oportuiſſet eſſe amatores , qui tam pulchellum puerum in deliciis haberent.

NON, *ita me dij ament.*] idem prope principium epigrammatis Græci, cuius incertus eſt eſt auctor :

Τὸ στόμα, χὤ πρωκτὸς ταὐτὸν Θεόδωρέ σου ὄζει.

VTRVM-NE.] hæc vera eſt veterum librorum ſcriptura. Terentius Adelphis.

> ——*di veſtram fidem*
> *Vtrum-ne ſtudio id ſibi habet, an laudi putat*
> *Fore, ſi perdiderit gnatum?*

PLOXEMI.]Tranſpadanum vocabulum erat. eo ſignificabant capſam. Porro oportuit ea latitudine eſſe gingiuas, in qoibus ſeſquipedales dentes inſiderent. vtrunque ridiculi cauſſa ὑπερβολικῶς dictum.

ESSE.] videri.

ATQVE *aſino.*]ad agendum videlicet aſinum molarium. In nonnullis legitur, *atque aſinus.* quod ſi recipias,exponendum erit, ita vt aſinus: vt ipſe ſcilicet Aemilius in piſtrino ſubeat aſini molaris vicem.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

NON *ita.*]Lege noo abſimile in Anthologia lib.11.25. τὸ στόμα χὠ πρωκτός.

NIHIL *eſt immundius illo.*]Magis placet ſcripta lectio.

> ——*nihiloque immundius illud.*

QVALIS *defeſſus in æſtu.*] ἀρχαϊσμὸς eſt in veteri ſcriptura, *in æſtum.* Freqoens idem apud Ciceronem,& Iuriſconſultos. Vlpianus : *in pubertatem mortuus fuerit.*

DEFESSVS.]Feſſi muli ſtrigare ſolent , hoc eſt , interquieſcere, vt meiant, idque aut in æſtu , aut in difficili via , puta in ſalebris, aut vado , aot cœno. Id qootidie experimur. Quare recte *Defeſſus.*

ET *non piſtrino traditur atque aſino.*] Mirum genus loquendi , & à paocis vſurpatum, quod equidem meminerim ; *Tradi aſino*, boc eſt, vt in locum aſini, qui verſat molas , ſufficiatur. Sic ſopta Tyrios intexerat , boc eſt Tyriorum opus. Duplex genus molarum , verſatilium , & truſatilium. alteras iomenta , alteras homines agebant. Itaque videtur iocullariter eos , qui truſarent molas, Aſinos vocatos. Sane ſic Iuuenalis loquitur , quomodo & Catullus :

> ——*ſed tu iam durum, Poſtume, iamque*
> *Tondendum Eunucho Bromium committere noli.*

Ibi enim Eunucho tradere, eſt ἀπεχθές. vt hic tradere aſino , facere vt aſinus piſtrinarius ſit. Quare hoc genus locutionis , quia mirum, non tamen penitus inſolens eſt , quum eo vtatur Iu-

uenalis,ſtudioſus valde obſeruare vulu.Præterea A notandum in eu Iuuenalis locu prouerbium non animaduerſum, βρέμων ἀνιχίζειν.

Aeroruti *C.lingere carnificis.*]Carnificem hic vocat,quem vulgu Farciminoſum dicimus. Ita plane Martialis: *Sulphureuſque color, carnificeſque pedes*, Prupterea recte epitbeton Aegrotum illi attribuit. τὸ *Carnifex* autem ſubſtantiuum, vt ſupplex apud Tibullum. Ideo vtrique adiungit epitheton.

In Vectium. XCIX.

In te, ſi quemquam, dici pote, putide
Vecti,
Id, quod verboſis dicitur, & fatuis.
Iſta cum lingua, ſi vſus venias tibi, poſ-
ſis.
Culos, & crepidas lingere carbati-
nas.
Si nos omnino vis omnes perdere Ve-
cti,
Dicas omnino, quod cupis, efficies. C

ANT. PARTHENIVS.

IN *te ſi quicquam.*] acerbe inuehitur in Victium bominem verboſum, atque inſulſum nugatorem, omnium audientium aures fatua, moleſtáque garrulitate obtundentem: quem air pro ſuis malis meritis dignum eſſe, vt culos atque ſtercorum fœdatas crepidas delingat: denique dicit poëta, ſi Victius vult omnes familiares perdere diſcat hoc,ſcilicet,quod eius garrulitas omnibus eſt infeſta,& ſic omninu quod vult efficere poteſt.

Vsvs.] commoditas, vtilitas. D

Pussis.]vuluntate tua conſentiente pro vſu & vtilitate conſequenda.

Pussis *lingua culos.*] quod non ſordidius eſſet quam inſulsè ac ſpureè garrire.

Crspinas c.] calciamenta ſtercorata.Coptotinos ſtercoratus dicit,nam Græcè κόπρος latinè ſtercus & fimum ſignificat: inde coprotinus ex Græcu formatum eſſe hoc vocabulum penultima breuis docet: nam ex Græcis deriuata in tinus umnia ferè penultimam eurreptam habent, vt adamantinus, ianthinus, byacinthinus, cryſtallinus,myrrhinus.non igitur abſurdè E legitur coprotinas,id cſt,ſtercuratas: cum culos prius poſuerit. in omnibus ferè aliis codicibus hæc dictio variè legitur,alij carpatinas, alij carpotinas:pauci vna tantum litrera mutata caprotinas habent: ſed ex talibus lectionibus nullus ſenſus poëtæ propoſito conueniens elici poterit.

Crepidas.] ptu quocunque calciamento. eſt autem verbum græcum, vt Gellius docet: κρηπῖδας Græci dicunt.

Vis.]cupis.

A Dicas.]ex hoc quod dico te verboſum nobis eſſe moleſtiſſimum.

Efficies *quod cupis.*] nos perdes.

PALLADIVS FVSCVS.

IN *te ſi quicquam.*] Inſectatur quendam Vectium hominem maxime loquacem cuius fatua garrulitate plurimum offendebatur. optar primum vt lingua eulos lingat & erepidas ſtercore fœdatas: deinde monet eundem, vt ſi Catullum & alios perdere velit, diſcat loquacitatem ſuam omnibus eſſe permoleſtam immo
B muitiferam.

Si *vſus venias.*] ſi tibi contingat.

Caprutinas.] emendo cabartinas. fuerunt autem cabartinæ apud priſcos calciamenta quutum mentionem faciunt Iulius Pollus in nuno ad Cummodum Imperatorem, & Ariſto. in 11. de Animalibus. huius emendationis, ne quis ſua gloria fraudetur,auctor eſt nobis Angelus Pulitianus.

ACHILLES STATIVS.

IN *te, ſi in quemquam, dici pote, putide Vecti.*] In manuſcriptis etiam libris Vecti. quod ſi probabilius iudicamus, legendum omnino Vetti. Vettium enim & Vettiam ſcribebant Namque vt cetera vetuſtatis munumenta prætercam, in hortis Rodulfi Pij Cardinalis Carpenſis vetuſtum marmur huiuſmodi litteris inciſum legitur.

A. BARBIVS. A. F. UVF
VETTIA. A. F. VXOR

Cvlus, *& crepidas lingere Carbatinas.*] Egu veto in Pulitiani ſententiam lubens eo. præſertim cùm grauiſſimis veterum auctorum teſtimoniis iiſque firmamentis nitatur, quibus iſti, qui reprehendunt,nihil afferunt aut grauius,aut melius,præter inaniſſimas rationes. Obſcœnitatem eiuſmudi Eunu cuidam obiciens Auſonius, ſic ſcribit,

Eune quod vxoris grauidæ patria inguina lambis,
Feſtinas gloſſas non natis tradere natis.
Atque alibi,
Inguina quod calido leuas tibi dropace, cauſſa eſt,
Irritant volſas leuia membra lupas.
Sed quod & elixo plantaria podice vellis,
Et teris incluſas pumice clazomenas,
Cauſſa latet,bimarem niſi quod patientia morbum
Adpetit,& tergo femina, pube vires.

Dicas.] Aut loquere,aut cauſſas age.

M. ANT. MVRETVS.

IN *te, ſi in quemquam.*]inſulſam Vectij loquacitatem notat.

In *te, ſi in quemquam.*]quæcunque, inquit, in verboſos fatuuſque dicuntur, ea in te omnia dici queunt. Simile fere orationis genus eſt apud Terentium Heautuntimorumeno.

In me quiduis harum rerum conuenit,
Quæ dicta ſunt in ſtultum.

Iſta *cum lingua.*] particula, *cum*, in his locutionibus, taciram quandam ſignificandæ indignationis vim habet, quæ percipi facilius, quam exprimi poteſt. Terentius Eunucho,

——abi hinc, quò dignus es,
Cum donis tuis tam lepidis. Idem Adelphis,
——vt te Syre cum tua
Monſtratione magnus perdat Iuppiter.

Si *vſus veniat tibi.*] ridicule. quaſi hatnm quoque rerum vſus aliquis incidere poſſit.

Cvlos, *& trepidas lingere cercolipas.*] cercolipas vocat obſcœnas partes viriles, ficto ex cauda & pinguitudine vocabulo. Trepidas autẽ dicit, ſignificans id, quod Perſius expreſſit hoc verſu,

Cum moroſa vago ſingultiet inguine vena.

Quod autem Politianus legit, *crepidas carbatinas*, multis de cauſſis non placet: primum, quia eſt contra fidem veterum exemplarium: deinde, quid habent commune crepidæ carbatinæ cum ea parte corporis, quæ paulo ante nominata eſt? Inſulſum plane fuerit iſta coniungere. itaque doctiſſimi homines, cum hanc, quam nos ſequimur, ſcripturam approbaſſent, illam Politiani, ſummo conſenſu repudiarunt. ac præter ceteros Marullus, qui, vt & homo Græcus, & ſupra modum Politiani odio imbutus, diſtichon ſcripſit, quo acerbe atque amarulente ait, Politianum Vectio pro cercolipis carbatinas dediſſe, quod ſuum ſibi munus ab eo præripi nollet:

Lingere carbatinas vult Vection Ecnomus, ipſe
Vt poßit trepidas lingere cercolipas.

Si *nos.*] ſi decreuiſti, inquit, nos omnes miſerrimis modis perdere, tædióque ac moleſtia plane conficere; nullo id modo facilius, quàm dicendo apud nos, conſequi potes.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

In *te ſi quemquam.*] Melior vetus ſcriptura, quam hæc commentitia. Scriptum enim fuit, *Si quicquam.* Si quicquam pote dici, id ſane dicetur, quod ſtultis & fatuis ſolet. Eſt autem ſine dubio Vectius ille Vatinianus falſus teſtis, vt non mirum ſit, ſi in eius linguam falſidicam hoc Epigrammaticon ſcripſerit.

Et *crepidas lingere carbatinas.*] Liquida ſcriptura omnium veterum tam ſcriptorum, quam formis excuſorum: Quum Politianus hæc videret contaminari, non paſſus eſt, &, quæ videbatur erroris cauſſa in ignoratione Carbatinarum, id verbi quid eſſet, explicauit. Itaque ſatis, mirari non poſſum diſertiſſimum virum, qui negat contra ſcriptorum librorum auctoritatem Politianum legere crepidas carbatinas; quum tamen nullus ſcriptus liber aliter habeat. Feſtiuus poëta recte eius linguam tergendis crepidis vſum præſtare poſſe ait, vt vicem peniculi crepidarij ſit. Plautus.

Quis hic peniculus? quo extergentur baxeæ?

Nam baxeæ & carbatinæ non multum differunt. Qui *Cercolipas* ſubſtituerunt meminerant ſe eam quidem vocem legiſſe, ſed male interpretabantur περὶ τὸ λίπος ἢ τὴν κέρκον. De quo vide

A quid nos olim apud Feſtum. Quod omnino commentum eſt otioſorum hominum. At crepidas peniculo, & eam inhoneſtam partem ſpõgia fingi ſolitas, quis paulo rerum antiquarum peritior neſcit? Quare illius linguam ſpurcæ ſpongiæ, aut peniculi vſum præſtare poſſe ait. Propterea dixit, *ſi vſus veniat.* Quod autem hac in re Marullus Politianum ridet, nihil præter ſolitum facit. modo enim occaſionem hominem inſectandi nanciſcatur, iure an iniuria, recte an ſecus id faciat, ſuſque deque habet. Porro eſt πλεονασμὸς ἀρχαϊκὸς, cum lingũa lingere, quod alias
B lingua lingere: quod genus loquendi non ſemel reperias apud Plautum. Silius quoque vſurpauit: *——cum qua libabat ad aras,*

Haſdrubal ex auro pateram——

Nam vir diſertus hæc non intelligit.

Ad Iuuentium. C.

Svrripvi tibi, dum ludis, mellite Iuuenti,
Suauiolum dulci dulcius ambroſia.
C *Verùm id non impune tuli: namque amplius horam*
Suffixum in ſumma me memini eſſe cruce,
Dum tibi me purgo, nec poſſum fletibus vllis
Tantillum veſtræ demere ſæuitiæ.
Nam ſimul id factum eſt, multis diluta labella
Guttis, abſterſiſti omnibus articulis:
D *Ne quidquam noſtro contractum ex ore maneret,*
Tamquam commixtæ ſpurca ſaliua lupæ.
Præterea infeſto miſerum me tradere amori
Non ceſſaſti, omnique excruciare modo:
Vt mî ex ambroſia mutatum iam foret illud
E *Suauiolum, triſti triſtius helleboro.*
Quam quoniam pœnam miſero proponis amori,
Numquam iã poſthâc baſia ſurripiã.

ANT. PARTHENIVS.

Svrripvi *tibi, dum ludis.*] Iuuencium formoſiſſimum adoleſcẽtem poëta deoſculatus fuerat: ille tanquam læſus poëtam maximo

cruciatu affecit, nec poëtæ vllis precibus placari potuit, niſi integram horam dediſſet pœnas Catull. donec omnis ſuauij dolcedo io amaritudinem fuerit conuerſa. fatetur itaqoe poëta hoc ſupplicio deterritus ſe poſt hac nunquam baſia ſurrepturum. A

IVVANCI.] Hic eſt eſt ille Iuueocius, de quo in endecaſyllabis ſcripſit:

O qui floſculus es Iuuenciorum. Et alibi:
Melliſos oculos tuos, Iuuenci. Et ſupra:
Nemo ne in tanto potuit populo eſſe, Iuuenci.

SVMMA *cruce.*] Summo cruciatu & ſopplicio.

MVLTIS *diluta labella.*] Ordo eſt: Abſterſi omnibus articulis labella diluta multis guttis. B

DILVTA.] Madefacta.

ARTICVLIS.] Digitis meis.

LVPÆ.] Meretricis. Iuuenal.

Ite quibus grata eſt picta lupa barbara mitra.

Inde lupanar dictum.

COMMISTÆ] Mœchatæ. nam meretrices tales ſaliuas in ore virorum coeuntium relinquunt: miſta ſignificat mœchatam. vt Vir. *Miſta deo mulier*: Græcè μοιχεύτρια dicitur.

HELLEBORO.] Hellebori, quod veratrum latinè dicitor, duo prima genera ſcribit Plinius, C candidum ac nigrum: *Hoc radicibus tantum intelligi tradunt plerique alij folia nigri ſimilia platani, alij betæ incipientis ſed minora & nigriora, & pluribus diuiſuris ſciſſa. plurimum naſcitur in Oeta monte: & optimum vno eius loco circa Pyram. nigrum vbique prouenit, ſed melius in Helicone. Candidum probatur Oetæum. Nigrum ex his Melampodion vocant, alij ectomon, alij polyrhizon: purgat per inferna. candidum autem vomitione, cauſaſque morborum extrahit*: Hæc ex Plinio. Strabo autem de hellebori locis vbi naſcatur, multa in oooo libro ſcribit.

PALLADIVS FVSCVS.

SVRRIPVI *tibi dum ludis.*] Alloquitur Iuuentium qui poëtæ ſuccenſuerat, quod ſibi inter ludendum baſium ſurripuiſſet.

DVLCIVS *ambroſia.*] Herba eſt ambroſia quam multi Botrim, alij Arthemiſiam vocant. fingunt tamen poëtæ ambroſiam eſſe cibum deorum ſuaoiſſimum.

VERVM *id non impune tuli.*] Non impune te baſiaui.

CRVCE.] Poſuit crucem pro maximo cruciatu, qualem crucibus affixi patiebantur. E

NAC *poſſum fletibus vllis.*] Nec vllis, inquit, lachrymis poſſum te placare.

NAM *ſimul id factum.*] Poſteaquam te inuitum baſiaui.

LVPÆ.] Meretricis. Iuuenal.

Ite quibus grata eſt picta lupa barbara mitra.

Et Martialis,

Abſcondunt ſpurcas hæc monumenta lupas.

HELLEBORO.] Legimus apud Gellium lib. xvj. noctium Atticarum duas eſſe hellebori ſpecies, diſcerniculo coloris inſignes, candidi & nigri: eos aotem colores non io ſemine hellebori, neque in virgultis, ſed in radice dignoſci. candido ſtomachum & vẽtrem ſuperiorem vomitionibus purgari, nigro aluum quę inferior vocatur dilui: Vtrioſque eſſe hanc vim vt humores noxios in quibus cauſę morborum ſunt, extrahaot. ſed de helleboro multo plura ſcribit Plinius lib. xxv. hiſt. nat.

MISARO *proponis amori.*] Vt mihi ſuccenſeas quotienſcuoque tibi baſia ſurripui.

ACHILLES STATIVS.

SVAVIOLVM, *dulci dulcius ambroſia.*] Horat. in 1. Ode XIII. *Speres perpetuum dulcia barbare*
Lædentem oſcula, quæ Venus
Quinta parte ſui nectaris imbuit.

NAMQVE *amplius horam.*] Amplius cum accuſandi caſu, vt Cic. optimiqoe alij Latinitatis auctores.

SVFFIXVM *in ſumma me memini eſſe cruce.*] Quo modo in cruce ſuffigi, atque ſuſpendi ſolerent, quos eo ſupplicio adficereot, Manilius in v. Aſtro. declarat.

At ſimul infeſtis ventum eſt ad litora Ponti,
Mollia per duras panduntur brachia cautes.
Aſtrinxere pedes ſcopulis, iniectaque vincla,
Et cruce virginea moritura puella pependit.

TANTILLVM *veſtra demere ſæuitia.*] Veſtræ, de vno. vt & Ouid. in 1. Faſt.

Pax erat, & veſtri, Germanice, cauſſa triumphi
Tradiderat domitas iam tibi Rhenus aquas.

Et Verg. *Crimen amor veſtrum.*

ABSTARSI *guttis.*] In veteribus libris, Guttis abſterſi. faciendumque Abſterſiſti. qood eſt aptius.

TAMQVAM *commixtæ ſpurca ſaliua lupæ.*] Io libris quibuſdam, Comminctæ. in aliis, Cooiunctæ. ex quo factum opinor, Commioctæ. itaque legeodum forte, Cooiuoctæ. Lupam verò meretricem intellegit. Placiades in Gloſſis. D *Lupam, meretricem, à rapacitate, vel à libidine huius animalis, vnde & Lupanar dicitur.* Cic. pro Milone, *Ille, qui ſemper ſecum ſcorta, ſemper exoletas, ſemper lupas ducebat.* Sic Martial. in 1.

Abſcondunt ſpurcas hæc monumenta lupas.

Sunt, qui Commiatam retineant, & Lupam commixtam ſic à Catullo dictam exiſtiment, vt à Plauto etiam ioMoſtellaria Capra commixta dicitur, i. foeda. Sed hoc illi viderint. Inamabile ſuauium ſignificans, Statius comicus argute dixit, *Sed tua moroſa ne vxor quæſo eſt. quam rogas. Qui tandem, tædet mentionis, quæ mihi Vbi domum adueni ac ſedi, extemplo ſauium Dat ieiuna anima. nil peccat de ſauio, Vt deuomas vult, quod foris putaueris.*

VT *mi ex ambroſia.*] In manuſcriptis, Ambroſio. Vt Oſculum ſic Ambroſium dicatur, vt etiam Vergilio Comæ dicuntur ambroſiæ.

TRISTI *triſtius helleboro.*] Amarius. Sic Verg. *Media fert triſtes ſuccos.* Et alibi, *Triſteſque lupini.* Amarius autem elleboro, Prouerbio dicitur, vt in illo, Ἁδὺ τὸ βινεῖν ὅτι, τίς ὁ λέγει; ἀλλ' ὅταν αἰτῇ Χαλκὸν, πικρότερον γίνεται ἐλλεβόρου.

M. ANT. MVRETVS.

SVRRIPVI *tibi.*] Ita venuſtum hoc epigramma eſt, vt, ipſa ſi velit Venus, venuſtius eo

efficere quidquam oon queat. difficultatis autem nihil omnino habet: quocirca oeque oos in eo explicando diutius immorari oeceſſe eſt. A

Vestræ *ſæuitia.*] Ferocitatis illius, vobis omnibus, qui formoſi eſtis, innatæ. Tale eſt illud Ouidij.

——quæ veſtra libedo eſt.

Guttis, *abſterſiſti.*] Ita eſt in veteribus libris. Quod autem hic Iuuentius feciſſe dicitur, vt, quaſi ad delendam baſij notam, os ſibi multa aqua prolueret, digitiſque omnibus confricaret, id puella quædam apud Theocritum facere ſe, atque etiam baſium nolenti ſibi à puero ruſtico impreſſum, expuere dicit,

Τὸ στόμα μου πλύνω, ϗ ἀποπτύω τὸ φίλαμα.

Commistæ *lupa.*] Perinde ac ſi lopa te aliqua recens à coitu, & ex illo ardore libidinis, ſpumanti adhuc ore, diſſuauiata eſſet.

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

Tanqvam *commixta.*] Hoc ſuppoſoerunt inepti homines pto *comuncta.* qood oec ipſum ſincetum eſt. Legendum enim *comminƈta.* Supra:

Sauia comminxit ſpurca ſaliua tua.

Quæ ſit hic lupa docet Liuius de Fauſtuli vxore Acca Larentia loquens. Commingere notius eſt, quam vt explicatione indigeat. Inde commiƈtilis, ſed alia notione. Pompooius Atellanarius præcone poſteriore: *Si ſciam quid velis quaſi ſerui comici commiƈtilis.* Hoc eſt cootemptibilis. Quare apud Nonium, *commiƈtilis, compoſitis*, legeodum, *commiƈtilis, conſtemtity.* niſi cui magis probetur condepſiti. Depſere obſcœoum, vt ſupra hoc modo eodem ſenſu. quo hic accipiendum fuerit. Sic etiam ſimplex miƈtilis. Lucilius libro viceſimo: C

Pulmentar aut intibus, aut aliquod genus herba,
Et ſus manarum. bene habet. ſed miƈtilis hoc eſt D
Merx.——

Corruptiſſimus ille locus hodie editur apud Nooium. Hanc veram lectionem putamus, quamuis apud Plautum in Moſtellaria eo modo dictum ſit *Canes capro commixta*: quomodo hic correctores legunt *commixta lupa*: quod proculdubio ioterpolatum ex loco Plautino.

Nvnqvam *iam.*] Iam abeſt à priſcis libris. Dele, ſed lege, *Non vnquam poſthac.*

De Cælio, & Quinctio. CI.

Cælivs Aufilenum, & Quinctius Aufilenam,
Flos Veronenſiũ depereunt iuuenum,
Hic fratrem, ille ſororem. hoc eſt, quod dicitur, illud
Fraternum verè dulce ſodalitium.
Cui faueam potius? Cæli tibi. nam tua nobis
Perſpecta exigitur vnica amicitia,
Cùm veſana meas torreret flamma medullas.
Sis felix Cæli, ſis in amore potens.

ANTONIVS PARTHENIVS.

Cælivs *Aufilenum.*] Cælij & Quintij fratrum amores ſcribit: optãs Cælio pro amicitiæ muneribus feliciſſimum amorem. Cælius & Quintius fratres Veronenſes amabant, alter B Aufilenum adoleſcentem, alter Aufilenam eius ſororem. ideo à pleriſque hi fratres dicebantur ſodales, & eorum fraternum ſodalitium, quoniam io eadem Aufileni domo idem amor, & Veneris commertiom tanquam conuiuium: alter cum poero, alter cum puella frequenter inibant.

Hic.] Cælius.

Fratrem.] Aufilenum fratrem Aufilenæ.

Sororem.] Aufilenam.

Perspecta.] Perfectè cognita.

Vesana *flamma.*] Veſanus Leſbiæ amor.

PALLADIVS FVSCVS.

Cælivs *Aufilenum.*] Aufilena puella, ſoror erat Aufileni item pueri: Quorum hunc Cælius, illam verò Quintius deperibat. Catullus autem cum nonnihil Cælio debeat, optat ei in amore felicitatem.

Cvi *faueam potius? Cæli tibi.*] Modus eſt loquendi apud hunc poëtam: vt alium interroget & pro illo ſibi reſpondeat. ſic alibi,

Cui dono lepidum nouum libellum
Arido modo pumice expolitum
Corneli? tibi.——

Perspecta.] Perſpicere eſt ad plenum & perfectè cognoſcere.

Vesana.] Qoa me veſanum reddebat.

Medvllas.] Quarum cibo amorem paſci fingunt poëtæ.

ACHILLES STATIVS.

Cælivs *Aufilenum.*] Et Cœlium per Oe, & per Æ diphthongos legimus io vetuſtiſſimis monumentis, ijs ſcilicet, quæ Romæ ſuot in amœniſſimis Card Carpenſis hortis, & in ea baſi, quæ hodieque in Vrbe ad Arcom Septimio E dicatum cum Centuriar. extat nominib. & diuerſas quidam eſſe volunt familias. Ego vero dubito Aufidena ne, pro Aufilena, legeodum ſit. Romæ enim apud Epiſcopum Ferratinum monumentum extat eiuſmodi.

IVNONI
IVLIÆ
AVFIDENÆ
CAPITOLINÆ
SACRVM.

Nam, de antepenul. eius verbi quid ſtatuam.

non habeo.

Flos *Veronenſium depereunt iuuenum.*] Flos, ἄωτος verbum Pindaro frequentatum in hoc genere, & Theocrito, Τῆμος ταυτνίας μηρύεσθαι ἶσος ἄωτος ἰρίων. Iuuenal. Sat. v.

Flos Aſiæ ante ipſum pretio maiore paratus.

In Veronenſium vero Synizeſis eadem, quæ in verbo Omnia apud Vergil. in vi.

——Quin protinus omnia
Perlegerent oculis.——

Itaque eſt in illo optimo vetuſtiſſimoque libro, quo Romæ magno Card. Carpenſis beneficio ſum vſus. Iam, quia & Nicolaus Erythræus, & B Pierius Valerianus adcuratè de eo, atque eruditè multa tradiderunt, addam ad illa verſus Lucretij, qui colligentes illos alia fugerunt e v. libro,

Sed ſic quodque ſuo ritu procedit, vt omnia
Fœdere naturæ certo.—— Et,
Ignis enim ſuperans, & ambiens multa peruſſit.

Et Ouidij illud, Catullini huius ſimillimum, e v. Faſt.

Cum tua ſint, cedantque tibi confinia menſium.

Fraternvm *vere dulce ſodalitium.*] Simillimum illud Horat.

— hac in re ſcilicet vna
Multum diſſimiles, ad cetera pæne gemelli.

C Niſi ſic turpitudinem atque obſcenitatem τῆς ἐπιμιξίας ſignificare voluit. Sed illud rectius, quod & Corbinello videbatur ob ſimilem, aut eandem potius Menandri ſententiam,

ὡς ἡδὺ τὸ ἐν ἀδελφοῖς ἐμφύειν ἔρως.

Perspecta *exigitur vnica amicitia.*] In manuſcriptis etiam, Perfecta eſt igitur. in aliis. Perfecta, atque exigitur, vtrumque mihi tralatum videtur ab operibus, quæ ad regulam fiunt, ac libellam. itaque amicitiam perfectam illius, ac ſanctam ſignificat. Plin. in xxxvi. cap. xxv. verbo Exigere de pauimentis ſic vtitur. *Deinde ſpiſſa calcatis carbonib. inducitur ſabulo calce ac fauilla* D *mixtis. materia craſſitudine ſemipedali ad regulam, & libellam exigitur.* Indidem tranſlatum videri poſſit & Ouidianum illud in iii. Faſt.

Non habet exactum, quod agat.

M. ANT. MVRETVS.

Cælivs *Aufilenum.*] Cœlium & Quintium fratres fuiſſe ait Parthenius: male omnino: è diuerſis enim familijs fuiſſe nomina ipſa indicant.

Qvod *dicitur.*] Vulgare dictum fuiſſe indicat.

Cvi] Vtri.

Nam *tua nobis.*] Erat & alia ratio, cur Quintio fauere non poſſet. amabat enim ipſe quoque Aufilenam; eamque, vt ex aliis locis intelligi poteſt etiam data pecunia, ad partes ſuas perducere moliebatur.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Perspecta *exigitur.*] Scriptura, *Perfecta.* Magis placet *Perſpecta.* Quæ tralatio eſt à probationibus operum, quæ ſpectiones dicun- A tur à Gellio, & aliis. vel ab auro. nam ſpectatores auri ſunt χρυσοβασανισταί. vnde ſpectata amicitia. Sane Virgilius ſcripſit:

Veniſti tandem, tuaque ſpectata parenti
Vicit iter durum pietas.— Ouidius:
Hinc ſatus Æneas, pietas ſpectata per ignes.

Magiſtelli ſpinoſi *expectata* legunt, propter ſyllabam, quam nolunt poſitione ſequenti produci. Alij vero magiſtelli zelotypi dicunt palam in ſuis ſuggeſtis veteres quoque expectata pro ſpectata dixiſſe. quid tum? poſtea oſtendant mihi expectatum apud Virgilium eſſe pro ſpectatum. B Alioquin ſcimus verum eſſe eo quoque modo poſſe dici. Sed quid facerent pædagogi ſi nihil haberent, quod latrarent: Putidiſſima capita.

Inferiæ ad fratris tumulum. CII.

Mvltas per gentes, & multa per æquora vectus
Aduenio has miſeras, frater, ad inferias,
C *Vt te poſtremo donarem munere mortis,*
Et mutum nequiquam adloquerer cinerem:
Quandoquidem fortuna mihi tete abſtulit ipſum.
Heu miſer indignè frater adempte mihi.
Nunc tamen intereà priſco quę more parentum
D *Tradita ſunt triſtes munera ad exequias,*
Accipe, fraterno multùm manantia fletu,
Atque in perpetuum frater haue, atque vale.

ANT. PARTHENIVS.

Mvltas *per gentes.*] Amiſerat Catullus fratrem ſuum vt in prima Elegia diximus in E littore Troiano extinctum, atque tumulatum: in patriam itaque reuerſus poëta cenotaphio manibus fraternis conſtituto inferias celebrat, pietatemque fraternam acerbo fletu lachrymiſque teſtatur.

Neqvicqvam.] Fruſtra: nam cineres alloquenti non reſpondent.

Prisco *more parentum.*] Mos apud antiquos fuit, vt cùm aliquis extinctus eſſet, cadauer eius domum ſuam ſi poterat referretur, lauabatur, vngebatur, vt in octauo duraret die: quo die à propinquis incendebatur: nono cineres atque reliquiæ ſepeliebantur: vnde Horatius

A nouendiales pulueres appellauit: ſinautem cadauer domum referri non poterat, domi conſtituebatur cenotaphion: mactatiſque hoſtiis, & cæteris de ritu ſacrificiis factis iuſta mortuo reddebantur.

HAEC *munera.*] Has cenotaphij inferias.

AVE *atque vale.*] Sic in Pallantis funere apud Virgilium,

Salue æternum mihi maxime Palla,
Aeternumque vale. ——

PALLADIVS FVSCVS.

B MVLTAS *per gentes.*] Amiſerat fratrẽ Catullus, vt ipſe alibi demonſtrat, qui extra patriam extinctus in littore Troiano ſepultus iacebat: ad hunc vectus poëta eius manibus flendo parentat.

INFERIAS.] Inferiæ ſunt ſacra mortuorum, quæ inferis ſoluuntur.

MVNERA *mortis.*] Munera mortis vocantur exequiæ.

NEQVICQVAM.] Mihi non reſpondentem.

PRISCO *de more.*] Prout maiores instituerunt.

C MANANTIA *fletu.*] Lachrymis ſtillantia. Eſt enim manare cum aliquid per minutiſſimas ſtillat partes.

ACHILLES STATIVS.

ADVENSO.] Legendum puto, Adueni. concinnius enim eſt, Adueni, vt donarem, quam, Aduenio, vt donarem.

VT *te poſtremo donarem munere mortis.*] Et Vergil. ſuprema hæc vocat munera in XI.

Ite, ait, egregias animas, quæ ſanguine nobis
Hanc patriam peperere ſuo, decorate ſupremis
Muneribus. ——

D Et Ouid. in III. Eleg.

Hic certe manibus fugientis preſſit ocellos
Mater, & in cineres vltima dona dedit.

In Hiſpania citeriore monumentum eiuſmodi exſtat.

C. IVL. FABIAN
ANN. XIX.
FABIA. PAVLA
AMITA
MVNVS
SVPREMVM

E Ambroſius eodem vno verbo Suprema vocat. Munus autem hoc etiam Græci dicunt. Hom. Τοῦτό νυ καὶ γέρας οἶον ὀϊζυροῖσι βροτοῖσι, Κείρασθαί τε κόμην, βαλέειν δ' ἀπὸ δάκρυ παρειῶν. Atque alibi, Ταρχύσουσι κασίγνητοι. τὸ γὰρ γέρας ἐστὶ θανόντων. Verg. *Et fungar inani Munere.*

ET *mutam nequiquam alloquerer cinerem.*] Huiuſmodi adlocutiones προσφωνήματα dici ab Euripide, Corbinellus obſeruauit, apud quem eſt in Troad. Πρὸς πῦρ δ' ἐμαυτὴν … φίλα διδοὺς προσφωνήματα. In Achillis Maffei libro, alteroque Patauino, Mutam. Vtrumque per ve-

A terum licet auctoritatem. Tibullus,

Et mea cum muto fata querar cinere.

Auſon. eodem modo,

Non nomen, non quo genitus, non vnde, quid egi,
Mutus in æternum ſum cinis, oſſa, nihil.

Similiter Propert. in II.

Taliaque illacrymans mutæ iace verba fauillæ.

Hoc è genere eſt, quod eſt apud Vergil. in V.

Vinaque fundebat pateris, animamque vocabat
Anchiſæ magni, maneſque Acheronte remiſſos.

QVANDOQVIDEM *fortuna mihi tete abſtulit ipſum.*] In ſcriptis libris omnibus, Te abſtulit, quod ſtare etiam poteſt.

B HEV *miſer indignè frater adempte mihi.*] Sunt, qui legant, Miſero, non ſuffragantib. libris. More igitur Græcorum rem eandem [Greek] cumulat. Ouid. in IIII. Faſt. in eandem ſententiam,

Oſculaque adplicuit poſito ſuprema feretro,
Atque ait, Inuito frater adempte mihi.

Ademptum vero vita defunctum intelligunt optimi poëtæ, Ouid.

Iure igitur lacrymas Celſo libamus adempto.

TRADITA *ſunt triſtes munera ad exſequias.*] In ſcriptis eſt, Triſti. itaque legendum, Triſtis.

FRATER *haue, atque vale.*] Salutandi ſitos, cum Græcis mos erat. Theocritus in Epigram.

C Χαιρέτω ἀνὴρ ὁ τύμβος ἐμοῖ, ἐπὶ εὐρυμάδεως Κέντῳ τῆς ἱερᾶς κοῦρος ὑπὲρ κεφαλῆς. Hauere autem, & valere eos fere iubebant, quos amplius viſuri non erant. Hoc, opinor, & Plautus ſignificans in Curg. *Ego*, inquit, *abeo. vale, atque ſalue.* Et Verg.

Salue æternum mihi, maxime Palla,
Aeternumque vale. —

Sic in veteri quoque monumento, Romæ, in ædibus Ioannis Zabretæ Sauonenſis.

D D. M.
V I R R I A E
P R I M I T I V A E
VIX. ANN. XVIII
MENS. S. DIE. XXIV
L. [illegible] VIRSVRI. [illegible] HELIVS
CONIVGI. DVLCISS
HAVE. DOMINA. VALE. DOMINA

M. ANT. MVRETVS.

MVLTAS *per gentes.*] Fratris manibus hoc carmine inferias ſoluit. Inferias autem vocabant ſacrificia in eorum, qui vita exceſſerant, honorem: in quibus interdum non nulla, quæ grata ipſis fuiſſent, comburere, mactare quoque

E hoſtias, aut etiam captiuos homines ſolebant.

AVE, *atque vale.*] Sic apud Virgilium Æneas,

— *ſalue æternum mihi maxime Palla,*
Aeternumque vale.

IANVS DOVSA FIL.

QVANDOQVIDEM *fortuna mihi tete abſtulit ipſum.*] Sic ſupra:

Quandoquidem fortuna mea ac tua feruida virtus
Eripuit inuito mihi te. —

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

E*t mutum nequicquam alloquerer cinerem.*] Auſon. *Voce ciere animas funeris inſtar habet.* Seneca: *Magnum ſolatium eſt appellare ſæpius nomina non reſponſura.* Aliud eſt -*& magna poſtremum voce ciemus.* Hoc enim in ipſo rogo fiebat. Euripides:

> Ὑμεῖς δὲ τὴν θανοῦσαν, ὡς ἐστι θέμις,
> Προσείπατ' ἐξιοῦσαν ὑστάτην ὁδόν.

FED. MORELLI PARAPHRASIS eiuſdem Epigram.

Εἰς τὸ τῷ ἀδελφῷ ἐπικήδειον.

Πολλῶν ἀνθρώπων βὰς ἄστεα καὶ ἅλα δῖαν,
  Ἔρχομαι ἐς τύμβον, ὦ κασίγνητε, χοαῖς.
Ὡς νῦν σ' ὕστατα δῶρ' ἐπικήδεια κομίσσαιμι,
  Προσαυδησόμενος μαψιδίως τε κόνιν.
Αὐτὰρ ἐπεὶ δαίμων ὀλοώτατος ἔξελ' ἐμεῖο,
  Ἀμφαδὶς ἀδίκως τλῆμον ὄμμα γ' ἐμοί.
Νῦν ἄγε, ἡμετέροις προγόνοις πάλαι ὡς νενόμισται,
  Δῶρα δέχου λυγρὰ ἀγαθὰ πρὸς ἐναγισμάτων,
Αὐτοκασιγνήτου δακρύοισι βεβρεγμένα πολλοῖς,
  Ὦ κασίγνητ' ἐς ἀεὶ χαῖρε καὶ οὖλε μέγα.

Ad Cornelium. CIII.

Si quicquam tacitè commiſſum eſt fido ab amico,
Cuius ſit penitus nota fides animi,
Meque eſſe inuenies illorum iure ſacratum,
Corneli, & factum me eſſe puta Harpocratem.

ANTONIVS PARTHENIVS.

S*i quicquam tacitè.*] Cornelium de Cat. fide dubitantem confirmat, atque fidem & taciturnitatem ſuam in amicitia profitetur, dicens ſi vllis amicis tacitis quicquam arcanum fideliter commiſſum fuit vnquam à fido amico, ſe eſſe inter illos tacitos, ac fidos oumerandum.

Tacito.] Alicui amicorum arcana tacenti.

Commissvm.] Fidei traditum.

Cvivs.] Scilicet taciti hominis.

Illorvm.] Qui taciti ſunt.

Harpocratem.] Mutum. De Harpocrate ſuperius dictum eſt.

PALLADIVS FVSCVS.

S*i quicquam tacitè.*] Spondet Cornelio, qui de fide Catulli poſt arcanum ei commiſſum non nihil dubitabat, ſe ſemper taciturum.

Illorvm *iure.*] Qui aliorum ſecreta ſibi

A commiſſa tacere nouerunt.

Harpocratem.] Puta, inquit, me factum eſſe mutum. De Harpocrate autem iam dictum eſt.

ACHILLES STATIVS.

S*i quicquam tacitè commiſſum eſt fido ab amico.*] In omnibus manuſcriptis, Tacito. vtrumque vero mihi non probatur. Tacitum enim Latine, non qui tacet, ſed quod tacetur ipſum, dicimus. Tum durum etiam illud videbatur, ſubintellegere, Ei, cuius ſit penitus, Et quæ ſequuntur.

B Itaque legendum putabam, Si quoiquam tacitum commiſſum eſt. & cetera. Tacitum autem dicit id quod Ἀπόῤῥητα Græci. Sin datiuum Ei, velis omniuo legi, legi poſſit, Si quidquam taciti. Sunt qui Tacito, pro Tacitè dictum velint, vt Certo, pro Certe. quod non placet. Tacita vero τὰ ἀπόῤῥητα ſic dicta, vt ab Horatio, Tacenda.

> *Dicenda tacenda locutus.*

M*e vnum eſſe inuenies illorum iure ſacratum.*] Eſt in manuſcriptis, Meque eſſe inuenies. Et, Atque eſſe iuuenes. conabar igitur ita reſtituere, Me, quem ipſe adiures. vel, Aut quem ipſe adiures.

C vel, Me quem ipſe inuenias. Illo cum iure ſacratum, Corneli. & quæ ſequuntur. Neque vero impedio, quo minus etiam, qui volet, priorem illam lectionem ſequatur, & ſententiam. Sic ſe ſanctum homiuem, ac fidei plenum ſignificat. probabiliorem lectionem facit, quod, Ius, id eſt Religionem interpooit, & Sacratum dicit. Sic enim Iuſiurandum dicitur & apud Cic. in II. de legib. *Poena violati iuris eſto.*

M. ANT. MVRETVS.

S*i quicquam.*] Fidem & taciturnitatem ſuam Cornelio cuidam pollicetur.

D Illorvm *iure ſacratum.*] Eorum quaſi ſacramento adactum. Metaphora à re militari. Eſt autem hic ἀνακόλουθον, quale in illo Terentij,

> *In ijs poeta, hic nomen profitetur ſuum.*

Harpocratem.] Supra diximus.

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

M*e vnum eſſe inuenies.*] Scribe ex calamo exarata membrana: *Meque eſſe inuenies.* & me inuenies eſſe ſacratum illorum iure, & dices me eſſe Harpocratem.

E Illorvm *iure ſacratum.*] Quia de ſilentio agit, quod proprium eſt myſteriorum, propterea verbo myſtico vtitur, *Sacratum*. Sacrati ſuot οἱ μεμυημένοι. vt in veteri inſcriptiooe Romana: *Sacrata apud Eleuſinem Deo Baccho, Cereri, & Coræ.* item in alia: *Sacrata apud Æginam Deabus Taurobolea, Iſiaca.* Et ſacrandi, mox initiandi Prudentius:

> *Quid quum ſacrandus accipit ſphragitidas?*

Vt apparet ex Prudentij loco, ſtigmata in fronte aut alia parte corporis accipiebant. Sic in veteri Chriſtianiſmo dicebantur ſignati, & ſacrati, qui in fronte crucis ſignaculum chriſmate prænotatum habebant, tanquam ea eſſet initiatio. Hoc

crebrum eſt apud Tertollianum. Hunc locum vitum diſertum non capere, probat eius interpretatio. A

Ad Silonem. CIIII.

AVT ſodes mihi redde decem ſeſtertia, Silo,
Deinde eſto quamuis ſæuus & indomitus:
Aut, ſi te nummi delectant, deſine quæſo B
Leno eſſe, atque idem ſæuus, & indomitus.

ANT. PARTHENIVS.

AVT *ſodes mihi redde.*] Silonem grammaticum ſeu literatorem, cui poëta decem ſeſtertia mutuaoerat, audaciſſimæ auaritiæ impudentiſſimæque ingratitudinis arguit: monetque vt ſibi teddat decem mutoata ſeſtertia, ac poſtea poëtæ repoſcenti minitetot, vt ſolet, quantum voluerit. Aot ſi auaritia,& tapina delectatur retinens poëtæ nummos ei tam crudeliter ne minitetur: nam Silo audaciſſimus poëtæ decem ſeſtertia repoſcenti terribiliter minitabatur. C

SILO.] Nomen propriom cuiuſdam grammatici,de quo io endecaſyllabis ad Caluum:

Munus dat tibi Silo literatorum.

SÆVVS.] Crudelis, terribilis minitando.

INOOMITVS.] Implacabilis: nummos abnegaodo,

NVMMI *te delectant.*] Si oommorum tapina delectaris.

D

PALLADIVS FVSCVS.

AVT *ſodes.*] Mutuauerat Catul. Siloni. x. ſeſtertia. Sed eùm ea poſtea repoſceret, nec Silo mutuum reddere vellet,ipſe poëtæ minabatut. Monet eum Catul. vt reddat ſibi pecuniam, deinde iure ſuo minetur, aut ſi eam teddete nolit, deſinat minari.

ACHILLES STATIVS.

AVT *ſodes mihi redde decem ſeſtertia, Silo.*] Vno in libro, non Decem, ſed Too. Faernus. Duo,faciebat. E

AVT, *ſi te nummi delectant.*] In Patauino, At, ſi te oummi. In nonnullis etiam libris, pro, Nummi, Nimium. Interminari,ac ferocite leno, vt eioſmodi homines ſolent, ne pecuniam redderet. cuius ſe minis minime terreri Catullus ſignificans, Nihil, inquit, moueot tua iſta ferocia, reddas modo decem, quæ debes, ſeſtertia.

M. ANT. MVRETVS.

AVT *ſodes.*] Silo qoidam, quantum hinc colligi poteſt,pollicitus erat poëtæ, effecturum ſe,vt ipſe puella quapiam potitetur: eoqoe nomine ab eo decẽ ſeſtertia, id eſt decem nummorum millia acceperat: deinde autem vrgentem ipſum inſtantemqoe, fetociter repudiabat. petit igitur ab eo poëta, vt vel pecuniam reddat, vel ſuam illam, ſi leno eſſe vult, deponat ferocitatem.

Ad quendam de Leſbia. CV.

CREDIS, me potuiſſe meæ maledicere vitæ,
Ambobus mihi quæ carior eſt oculis?
Non potui; nec, ſi poſſem, tam perditè amarem.
Sed tu cum caupone omnia monſtra facis.

C

ANTON. PARTHENIVS.

CREDIS *me potuiſſe meæ.*] Æmulum qoendam ſoom in popolum dioulgantem inter Leſbiam & Catullum diſcordias & maledicta ſeminata eſſe, tedarguit poëta: quooiam non poſſet Leſbiæ vitæ ſuæ maledicete: & ſi poſſet tamen non eſt tam temerarius vt faceret: ſed inuidus ipſe cum ſordido caupone non diſcordias, ſed monſtruoſas libidines factitat.

TAM *perditè.*] Tam temerè, tam ſtultè.

POTVISSE.] Scilicet ex animo: potuit aotem ſimulare maledicta, ſed ex voluntate atque corde ounquam potuiſſet ei maledicere. D

PALLADIVS FVSCVS.

CREDIS, *me potuiſſe.*] Negat Catullus ſe Leſbiæ maledixiſſe.

MEÆ *vitæ.*] Leſbiæ,quæ mea eſt vita.

NEC *ſi poſſem.*] Sobaudi maledicere.

TAM *perditè.*] Tam miſerè.

MONSTRA *facis.*] Monſtrum, vt Donatus ait,omne eſt cootra naturam.

E

ACHILLES STATIVS.

SED *tu cum caupone omnia monſtra facis.*] In manuſcriptis,Cum tappone,itaque eſt in Maffei libro. Cum tapone, vt in Zanchi exemplo. In tripone, vt etat in Patauino. itaque legendom ſuſpicabar,Sed tu cum turpi ore omnia monſtra facis: ideſt, turpiſſima quæque atqoe incredibilia confingis, & loqoeris iſto impolluto ore. Tranſlatum autem videtur ab haruſpicina, atque augorijs. Sic enim apud Diomedem grammat. *L. Caſsius Hemina in* II. *Monſtrum fit, ſus parit porcos* XXX. Plautus in Moſtell. *Quæ hæc monſtra fiunt.*

ſtum. Et Terent. idem ſignificans, aliquid monſtri alere, ſic dixit, Cic. ad Att. *Venerat horis duabus antè Chrysippus, mera monſtra nuntiarat.* A

M. ANT. MVRETVS.

CREDIS *me potuiſſe.*] In his verſibus nihil video, in quo explicando magnopere laborare oporteat.

SED *tu cum caupone.*] Indicat hunc, quiſquis eſt, ſępe in caupona verſari, ac, cum caupone ipſo perpotantem, varios de hoc aut illo ſermones commiſcere ſolitum fuiſſe, interdum nullo pacto veriſimiles, plaeque monſtroſos: quale erat hoc, quod Catullum puellæ, quam plus oculis amabat ſuis, male dixiſſe fingebat. Porro quem, cauponem dicimus, antiqui cuponem vocabãt, à cupa videlicet, quod vas vinarium eſt: quin & mulierem quoque, quæ cauponem exerceret, vocabant cupam: vnde & nomen Virgiliano poëmati, quod hodie vulgo *Copa* dicitur: cum, *Cupam*, dici debere, ex Flauio Soſipatro conſtet.

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

CREDIS *me potuiſſe meæ maledicere vitæ.*] Vereor ne Catullus non *maledicere* ſcripſerit, ſed *valedicere*. Nam ſane id fecerat, vt ex ſuperioribus cognoſcimus:

Vale puella, iam Catullus obdurat. Item:
Cum ſuis viuat, valeatque mœchis.

Nunc Catullus videtur cõqueri apud amicum, quod id ſtatim in eam partem tanquam ſerio à ſe dictum eſſet, interpretatus ſit. Qui mutarant lectionem, rationem habebant ſyllabæ vltimæ in VALE. Atqui CAVE eodem modo corripiebant: item RESPONDE. Martialis:

Si, quando veniet? dicet. reſponde; poeta
Exierat. veniet, quum Citharœdus erit.

SED *tu cum Caupone.*] Nunquam hanc lectionem ego probaui, vt quę ſemper de mendo mihi ſuſpecta fuerit. D Tandem vetus lectio omnem prorſus dubitationem ſuſtulit, quæ non *cum Caupone*, ſed, *cum Tappone* habet. Tappones familia Romæ in gente Valeria. In veteri Inſcriptione Placentiæ legi: C. VALERIVS TAPPO. item apud Liuium libro triceſimo octauo. Iſte igitur Tappo cum iſto inſuſurrabat Leſbię neſcio quę, quibus ſuſpitionem illi faceret Catullum aliò tranſtuliſſe calorem ſuum. Hoc negat Catullus: & contra illum τερατολογεῖν ait. Nam illud, *omnia monſtra facis*, nihil aliud eſt, quam, πάντα τερατολογεῖς ad verbum, vel τερατεύεις. Eſt ergo Helleniſmus. E Poſſet tamen & obſcœnitas intelligi, vt ad verbum apud Alexidem:

——ἐρῶ δ' ἀποκοτταβίζειν τῷ
Εὐριπίδου, τότε ἔχει τὸ θέατρον.
Ἡ γὰρ τεράστιον θαυμαστὸν μοι φαίνεται.
Καὶ πάντα τῷ πόρνῃ δρᾶν δοκεῖ.

Nam hic τεράστιον obſcœne, quod Catullus monſtra facere, ſi quidem aliquam obſcœnitatem innuit. Male pro τεράστιον legitur σπαστιόν.

In Mentulam. CVI.

MENTVLA conatur Pimplæum ſcandere montem:
Muſæ furcillis præcipitem eijciunt.

ANTONIVS PARTHENIVS.

MENTVLA *conatur.*] Conabatur poëta cuiuſdam virginis, quam erat nactus primitiis potiri: B ſed naturæ virginalis clauſtris, & obſtaculis, atque puella reluctante prohibebatur. Iocosè atque facetè ait ſe conatum fuiſſe Pimpleum Muſarum montem aſcendere, ſed à Muſis inde præcipitatum eſſe. Per Pimpleum montem intelligit Eugium, quod eſt quædam pars media inter muliebria genitalia. quam partem mentula ingrediens aſcendere videtur. Laberius Mimographus cuius verba ex hoc Catul. diſticho formata videntur, de hoc ſic ſcribit:

Quare tam arduum aſcendas, an concupiſti
Eugium ſcandere? ——

PIMPLEVM.] Pimpla locus Heliconi vicinus C ſic à Thracibus (qui Heliconem incoluerunt) denominatus. Nam (vt Strabo refert) Pieria, Olympus, Pimpla, & Libethrum loca quondã Thracia fuere, quique Muſis Helicona conſecrarunt Thraces fuerunt Bœotiæ accolæ, vt hi qui Libethriadum nympharum antrum conſecrarunt, & qui priſcæ muſæ curam ſtudiũque dederunt, Thraces fuiſſe perhibentur, Ephorus, Orpheus, & Muſæus, & Thamyris, Qua ex re (vt idem Strabo ait) ſuſpicari licet eos qui Helicona, & Pieriam, & Libethrum, & Pimplam Muſis eiſdem conſecrarunt Thraces extitiſſe.

FVRCILLIS.] Obſtaculis. à furca fit furcilla diminutiuum.

PALLADIVS FVSCVS.

MENTVLA *conatur.*] Non poterat Catullus virginem irrumpere, cũm maxime cuperet, obſtabat ei firmitas pelliculæ quæ virginibus obtenditur: hanc Catul. appellat montem Pimpleum. eſt autem Pimpla locus quem Parnaſo & Heliconi proximum Thraces olim illucuſque profecti Muſis conſecrarant. alij vero dicunt poëtam confiteri ſe obſcœna ſcribere voluiſſe, E ſed à Muſis quominus id faceret prohibitum.

ACHILLES STATIVS.

MENTVLA *conatur.*] Ineptum hominem, ac pene deditum, verſus etiam facere temptantem, irridet Pimplæum montem, ſic, vt eſt Sororum montem, Propert. in III. *Sed, quod pace legas opus hoc de monte ſororum.* niſi quid ſignificatur, quale illud Laberij apud Nonium Marcellum in verbo, Eugium. *Quare tam arduum aſcendas. an concupiſti Eugium ſcandere?*

A

M. ANT. MVRETVS.

MENTVLA.] Formianum illum, quem mentulam vocabat, ait ad poëticæ facultatis laudem contendere, ſed reijci à Muſis, quaſique de monte ipſis ſacro, quem ille conſcendere conetur, præcipitem dari.

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

MVSÆ *furcillis præcipitem eijciunt.*] [illegible]. Prouerbium. Innuit Mamurram inuitis Muſis ad poëticem animum appellere.

B

De puero, & præcone. CVII.

CVM puero bello præconem qui videt eſſe,
Quid credat, niſi ſe vendere diſcupere?

ANT. PARTHENIVS.

C

CVM *puero Obello præconem.*] Obelli pueri lenonem infamia, ſalſoque ioco notat, leporem diſticho afferens ex ambiguis verbis. Nam cum dicit præconem rerũ venalium miniſtrum cupere vendere puerum, videtur poëta dicere quod præco auctioni aut haſtæ puerum vendendum ſit ſubiecturus: cum intelligat potius præconem præ auaritia eſſe lenocinio pueri mores corrupturum: ac pædiconibus ſubiecturum.

VENDERE.] Acceptis pecuniis corrumpere, ac eius amatoribus ſubijcere.

D

PALLADIVS FVSCVS.

CVM *puero Oebalio.*] Præcones ſunt qui in auctionibus pretia rebus impoſita clare enunciant: ad quod alludens Catullus, ait, quicunque videt Oebalium puerum cum præcone verſari, non poſſe niſi credere ſe venundare. & ita innuit illum fuiſſe cinedum.

ESSE.] Emendo Ipſe.

DISCVPERE.] Valde cupere.

ACHILLES STATIVS.

E

CVM *puero bello.*] In manuſcriptis omnibus, Obelio. Si nomen forte id pueri fuit. Iocus à venditione puerorum petitus. pueros enim mangones vendere erant ſoliti. Martial. in 1.

Millia pro puero centum me mango popoſcit.

Aut præco igitur puerum, aut ſe puer ipſe vendere diſcupiebat, ſed ad tempus. In Maffei libro erat, *Præconem qui videt ipſe.* Eiuſmodi credo puerum Cato intelligit apud Gellium, *Sed niſi qui palam*, inquit, *corpore pecuniam quæreret, aut ſe lenoni locauiſſet.* & quæ ſequuntur.

M. ANT. MVRETVS.

CVM *puero bello.*] Formoſum quendam puerum à præconis conſuetudine reuocare cupiens, ait homines, qui tam frequenter eum cum præcone videãt, nihil poſſe aliud cogitare, quam velle ipſum pudicitiam ſuam ei, qui eam pluris liceatur, addicere, notum enim eſt: præcones vendendis in auctione rebus adhiberi.

Ad Leſbiam. CVIII.

SI quidquam cupido, optantíque obtigit vmquam
Inſperanti, hoc eſt gratum animo propriè:
Quare hoc eſt gratum, nobis quoque carius auro,
Quòd te reſtituis Lesbia mî cupido.
Reſtituis cupido, atque inſperanti ipſa refers te
Nobis. ô lucem candidiore nota!
Quis me vno viuit felicior, aut magis eſt me
Optandus vita, dicere quis poterit?

ANTON. PARTHENIVS.

SI *quidquam cupido.*] Iurgiis atque maledictis vltro citroq; iactatis diſcordiæ inter Leſbiam & Catul. interceſſerant. Poſt ante paucos dies cum Cat. redit in gratiam Leſbia, animumque amatori ſuo reſtituit: quare poëta nunc lætatur, ac ſibi Leſbiæ conciliatione gratulatur, dicens ſi cupidis hominibus quicquam gratum vmquam contigit ſibi propriè gratioſiſſimam eſſe Leſbiæ reconciliationem atque reſtitutionem: qua facta ſe omnium feliciſſimum eſſe iactat.

INSPERANTI.] Ex quò mihi multo carior efficeris, cum tantam gratiæ reconciliationem deſperarem.

CANDIDIORE *nota.*] Ideſt, feliciore die quę lapillo candido notatur. Horat.

Creſſa nec careat pulchra dies nota.

PALLADIVS FVSCVS.

SI *quicquam cupido.*] Poëta poſt paucorum ſimultatem, cum videat Leſbiam ſibi reconciliatam gaudio exultans negat eſſe quenquam inter homines, qui ſit ſeipſo felicior.

SI *quicquam cupido.*] Senſus eſt. Si quid vnquam homini cupido & inſperanti cõtigit quod gratum foret, hoc eſſe ſibi gratiſſimum, quod Leſbia ſecum in gratiam redierit.

CANDIDIORE *nota.*] Felici die. de more autem ſignandi dies felices pariter, & infelices

ſuperiùs ſatis multa.

Dicara *quis poterit.*] Alium ſcilicet eſſe, cuius felicitas hodie ſit magis optanda.

ACHILLES STATIVS.

Si *quidquam cupido, optantique obtigit vmquam.*] In manuſcriptis. Si quidquid. in Patauino, pro Obtigit, Obtulit. legendum forte. Si quis quid cupido, optantique obtulit vmquam.

Insperanti; *hoc eſt gratum animo proprie.*] Ariſt. in II. Rhetor. *ὅταν ᾖ τύχη τὸ ποιὸ ἄδηλ δόξαν.* ita vero diſpungo, vt inſperanti animo gratum id eſſe proprie intellegatur.

Qvare *hoc eſt gratum, nobis quoque carius auro.*] Durius, quàm Catullinæ conueniat elegantiæ, Nobis quoque. legendum forte, Nobiſque hoc carius auro. tametſi ἰσχνῶς ante dixerit, Cupido, optantique. Sic vero Auro carius, quaſi prouerbio dicebant, quod ſibi gratiſſimum, cariſſimumque eſſe ſignificabant. Tibullus in I.

Carior eſt auro iuuenis, cui leuia fulgent
Ora, nec amplexus aſpera barba terit.

O *mihi cara magis candidiore nota.*] In manuſcriptis, Nobis ô luce. Et, Nobis ô lucem. Mihi quidem ſuſpicari in mentem venerat, deeſſe verſus, qui ſequerentur. Martialis imitatus in IIII.

——Hanc lucem lactea gemma notet.

Qvis *me vno viuit felicior, aut magis hac eſt Optandus vita, dicere quis poterit.*] In manuſcriptis omnibus, Aut magis me eſt, ſiue, Mage me eſt. Ego vero ſcriptum fuiſſe ſuſpicor, Aut magis mi eſſe optandum in vita, dicere quid poterit. eſt enim planior, & concinnior ſententia, nec longe à veſtigijs veteris, quæcumque fuit, lectionis diſcedit. Plautus autem in Capt. in eandem ſententiam,

Quoi hominum adæque nemo viuit fortunatior.

Vt contra in Amphitr.

Quiſnam me Thebis alter viuit miſerior?

M. ANT. MVRETVS.

Si *quidquam.*] Gratulatur ſibi de reconciliato Leſbiæ animo; idque eo ſibi gratius eſſe ait, quo minus ſperauerat fore. nam & in rebus lætis & in triſtibus ea nos præcipue, quæ inſperantibus accidunt, mouent.

Refars *te.*] Hac locutione vſus & Propertius,

Sic mihi te referas leuis, vt non altera noſtro
Limine formoſos intulit vlla pedes.

Huius epigrammatis tres poſtremi verſus mihi valde ſuſpecti ſunt, ita enim varie leguntur, vt appareat eam varietatem non aliunde, quam ex corrigere volentium temeritate, extitiſſe.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

O *Mihi cara magis candidiore nota.*] Nuſquam liberius peruagata eſt correctorum licentia. atque nunc plane eſt, vbi iſtis inſanis capitibus ſuccenſeam, ſiue Marulli illi fuerint, ſeu quicunque volunt nos ſapere ſuo capite. Reſtituenda eſt vetuſta lectio:

A *Reſtituis cupido atque inſperanti, ipſa refers te*
Nobis ô lucem candidiore nota.

Vere. *ἀνελπιστῶς, inſperanti nobis.* vt Præſente nobis: Abſente nobis apud Comicos. Tibullus.

Perfida, nec merito nobis inimica merenti.

Nobis merenti. Vere ſupra, ni fallor, diuinauimus, *valedicere* pro *maledicere* legendum eſſe. Nam hoc epigrãmation pendet ab illo: vt enim in illo excuſat ſe non ex animo valedixiſſe. ſic hic palam præfert ſe illi reſtitui.

Avt *magis hac eſt optandus vita.*] Lege ea veteri ſcriptura:

Quis me vno viuit felicior, aut magis eſt me
B *Optandus vita, dicere quis poterit?*

Dicere quis poterit, quis felicior vno me viuit, aut magis me optandus eſt vita? Traiectio locum corrumpendi in cauſſa fuit. *optandus vita* ἱμερτός. ζηλωτὸς τοῦ βίου. μακαριστὸς τοῦ βίου. Sic beatus vita. In Culice:

Quis magis optato queat eſſe beatior æuo?

Quod plane huic loco facem adlucet. Hic ergo, *quis magis me optandus vita;* eſt, τίς μᾶλλον μοῦ ζηλωτὸς τοῦ βίου;

In Cominium. CIX.

C *Si, Comini, arbitrio populi tua cana ſenectus*
Spurcata impuris moribus intereat,
Non equidem dubito, quin primum inimica bonorum
Lingua exſecta auido ſit data vulturio,
Effoſſos oculos voret atro gutture coruus,
Inteſtina canes, cetera membra lupi.

D

ANT. PARTHENIVS.

Siconi *arbitrio populi.*] Siconium maledicum, ac obſcœnis moribus contaminatum atque diris totius populi exectationibus crudeliſſimo exitio deſtinatum deuouet Cat.

Arbitrio.] Iudicio. Ordo eſt: Siconi tua cana ſenectus impuris moribus ſpurcata intereat arbitrio populi, id eſt, ad arbitrium & iudicium totius populi tui, cui vita tua ſcelerata eſt maxime inuiſa.

E Non *equid. dub.*] ſcil. arbitrio populi interibis.

PALLADIVS FVSCVS.

Siconi.] Inuehitur in Siconium hominem maledicum, qui ſi iudicio populi, cui inuiſus eſt propter maledicentiam, intereat: ait fore vt à feris & volucribus abſumatur.

Spvrcata *impuris moribus.*] Magnis vitiis fœdata.

Corvvs.] Auis eſt quam vulgus ore coite arbitratur, ſed negat Ariſtot.

Lvpi.] De quibus plura legito apud eundem

Ariſtotelem, Plinium, Solinum & Albertum, A nouiſſimum philoſophorum: Sequens epigramma tam clarum eſt, vt nulla indigeat expoſitione.

ACHILLES STATIVS.

SICONI *arbitrio.*] In manoſcriptis, Sie homini populari arbitrio. in alijs, Sie horum. Emendauit Hierooymus Auantius, Si Comini arbitrio populi. ineertum, an vetus exemplar ſeeutus. Sed cauſſam, cur ſuo loco verba moueantur, non video. Legendum igitur, Si Co- B mini populi arbitrio.

QVIN *primum inimica bonorum.*] Loci ſimiles ſunt apod Horat. io v. Carm. ode v.

Poſt inſepulta membra differens lupi,
Et Eſquilinæ alites.——

Et apud Ouidium in Ibin,

Siue per immenſas iactabar naufragus vndas,
Noſtraque longinquus viſcera piſcis edet.
Siue peregrinæ carpent mea membra volucres,
Siue meo tingent ſanguine roſtra lupi. Ac poſt,
Ipſa te fugient, quæ carpunt omnia flammæ,
Reſpuet inuiſum iuſta cadauer humus.
Vnguib. & roſtro tardus trahet ilia vultur,
Et ſcindent auidi perfida corda canes. C

LINGVA *exſecta.*] In manuſcriptis omnibus, Exſerta.

EFFOSSOS *oculos voret atro gutture coruus.*] In Patauino, pro Gutture, Gurgite legebatur.

M. ANT. MVRETVS.

SI, *Comini.*] Tantum odiom populi in Cominium eſſe dicit, vt nemo ſit, qui non eum à feris diſcerpi dilaniarique cupiat.

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL. D

SI, *Comini populi arbitrio.*] Ex manuſcripta lectione cognoſcimus *popul' arbitrio* in Gallicano exemplari ſcriptum fuiſſe. pro quo in noſtris libris exaratum fuit, *ſic homini populari arbitrio.*

Ad Leſbiam. CX.

IVCVNDVM, mea vita, mihi proponis amorem
Hunc noſtrum inter nos, perpetuumque fore. E
Dij magni, facite, vt verè promittere poſſit,
Atq; id ſyncerè dicat, & ex animo,
Vt liceat nobis tota producere vita
Alternum hoc ſanctæ fœdus amicitiæ.

ANTONIVS PARTHENIVS.

IVCVNDVM, *mea vita, mihi.*] Leſbia in gratiam cum Catul. rediens ei blandis verbis promittebat hunc amorem fore inter ipſos iucundum, atque perpetuum: orat igitur poëta deos, vt faciant Leſbiam vere promittere, atqoe ex animo ſyncere dicere: vt ambobus liceat in tota vita producere ac ſeruare hanc amoris coniunctionem.

SYNCERE.] Incorruptè ac purè.

ALTERNVM.] Mutuum.

ACHILLES STATIVS.

ATQVE *id ſyncere dicat, & ex animo.*] Sic Terentius in Eunucho loquitur, *Si iſtuc crederem ſincere dici, quiduis poſſem perpeti.* Ex animo autem dicere, id Græcè eſt, ἀπὸ καρδίας. Sic vetus poëta ὃ μὲν ἐμοῦ σοι τ' ἀπὸ καρδίας. σοφὸς, ἢ μὴ σὺ τοῖς μαθὼν, ἀλλ' ὅσον φρονῶ.

VT *liceat nobis tota perducere vita Alternum.*] In manuſcriptis, Tota producere vita Æteroum, &c.

Ad Aufilenam. CXI.

AVFILENA, bonæ ſemper laudantur amicæ,
Accipiunt pretium, quæ facere inſtituunt.
Tu quod promiſti mihi, quòd mentita, inimica es:
Quòd nec das, & fers, ſæpe facis facinus.
Aut facere ingenuæ eſt, aut non promiſſe pudicæ,
Aufilena, fuit. ſed data corripere
Fraudando, efficitur pluſquam meretricis auaræ,
Quæ ſeſe toto corpore proſtituit.

ANTONIVS PARTHENIVS.

AVFILENA, *bonæ ſemper.*] Aufilenam mœcham fraudis atque perfidiæ arguit, quoniam ex pactione Veneris aceepto pretio, pacta & promiſſa non ſeruet, ſed coitum neget. ait poëta eam minime laudandam eſſe, quoniam neque benigna ſit amica, neque ingenua, qoia non dat: neque pudiea, quia accipit pretium ac promittit: ſed promiſſum non ſeruat. itaque cum corripiatur ab amantibus, data munera fraudando promiſſa, efficit maius ſcelus quàm pertineat ad auaram meretricem, quæ pro pecunia, locroque omnes membrorum ſuorum partes ſtuprandas præbet.

A Bonæ.] Benignæ, liberales in re Venerea. bonus liberalis dicitur. Vir.

Vina bonus quæ deinde cadis onerarat Acestes.

Bonæ.] Inter quas minime potes numerari.

Accipivnt.] Amicæ quę decreuerunt præbere coitum pretium accipiunt: at tu accipis, nec facis quod promittis.

Qvod.] Venereum opus.

Qvod *nec das.*] Quia non das mihi promiſſum, facis facinus indignum & maxime peccas.

Est.] Intereſt.

Non *promiſſe.*] Pro promiſiſſe, & eſt ordo: aut fuit pudice non promiſiſſe, ſcilicet, quod ſeruare nolebas. B

Sed *data corripere.*] Ordo: Sed fraudando corripere data, plus, ſcilicet, mali efficitur quam intereſt meretricis auaræ, quæ toto corpore ſeſe proſtituit.

Fravdando.] Scilicet promiſſa.

Plvs.] Scil. mali facinoris: ſic Propertius:

Mentiri noctem, promiſſis ducere amantem,
Hoc erit infectas ſanguine habere manus.

Toto *corpore.*] Superioribus & inferioribus corporis partibus.

C

PALLADIVS FVSCVS.

Avfilana *bonæ.*] Increpat Aufilenam: quæ cum mœcha eſſet, promiſerat ſe rem Catullo daturam, ſi is prius pretium ſibi dediſſet, quo accepto, ipſa poſtea poëtam producebat.

Accipivnt *pretium.*] Capiunt mercedem.

Qvæ *facere inſtituunt.*] Quæ rem dare decernunt.

Avt *facere.*] Ordo eſt, Aufilena eſt ingenuæ mulieris, aut facere, aut fuit pudicæ, non promiſſe, pro promiſiſſe.

D Sed *data corripere Fraudãdo efficitur.*] Ea inquit quæ poſtea quàm pretium accepit, non dando virum fallit, plus peccat, quàm meretrix quæ omnibus membris ſe ad quęſtum proſtituit.

ACHILLES STATIVS.

Tv *quod promiſti, mihi quod mentita inimica es.*] Quod promiſiſti, & quod mentita es, primum ſcelus.

Qvod *nec das, & fers.*] Alterum flagitium. In manuſcriptis eſt, Nec das, nec fers. Guarinus illo modo legit, nec tamen, librúmue veterem ſit ſecutus, exprimit. Auctor carminis in Priapum verbo Dandi ſic vtitur, *Quædam ſi placet hoc tibi, Priape, Fututiſſima me puella ludit, Et nec dat mihi, nec negat daturam.* Sic χαρίζεσθαι Græcis κυρίως τὸ συνουσιάζειν λέγεται, vt ſcribit interpres Pindari. E

Sæpe *facis facinus.*] Sic Plautus in Moſtel. loquitur. *Habeo, Neptune. Non dici poteſt, quam indignum facinus feciſti, & malum.* Et in Aulul. *Heu, Megadore, haud decorum facinus tuis factis facis.* Et ante illum Ennius in Annali. vii. *Vt faceret facinus, leuis haud malus idem.* Plin. in xxxiii. nat. hiſtor. cap. iii. aliiſque in locis, Scelus facere ſic dixit.

Data *corripere.*] Id eſt, dona. Sic opinor Ouid. de amore,

Nullis flectitur ille datis. ———

Certe Propertius hoc modo in iii.

———*heu nullis capta Lycinna datis.*

Efficitvr.] In manuſcriptis legitur &, Efficit, &, Effecit. itaque legendum, Efficitur.

M. ANT. MVRETVS.

Avfilena.] Inſectatur Aufilenam, quod cum promiſiſſet, ſe ei poteſtatem ſui corporis facturam eſſe, eoque nomine pecuniam accepiſſet, poſtea tamen cum ludificabatur, neque vnquam volebat in rem præſentem venire.

B Bonæ.] Quæ neque faciunt copiam ſui, neque à quoquam, ea cauſſa, pecuniam accipiunt.

Amicæ.] ἑταῖραι.

Qvod *nec das.*] Dare eo ſenſu quo Græci dicunt παρέχειν.

Et *fers.*] Munera videlicet. fers autem pro aufers.

Ingenvæ.] Eius, quæ nullo ruſtico pudore, à præſtanda, quam ſemel dederit, fide abſterreatur.

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

C

Qvod *nec das & fers.*] Vitioſe vetus ſcriptura: *Quod nec das, nec fers.* —

Efficitvr *pluſquam meretricis auaræ.*] Pro *efficitur* vetus lectio habet, *effecit*. hoc eſt, effecerit. Nam C pro X, ſcribebant veteres illi librarij. *effexit* ſupple facinus. ποιήσειεν ἂν τὸ τῆς πόρνης. ἐργάζοιτ' ἂν τὸ τῆς πόρνης, εἰ ζῶν πλὴν ἐργασίας τῆς πόρνης.

Ad Aufilenam. CXII.

D *Avfilena, viro contentam viuere ſolo,*
Nuptarum laus è laudibus eximiis.
Sed cuiuis quamuis potius ſuccumbere fas eſt,
Quàm matrem fratres efficere ex patruo.

ANT. PARTHENIVS.

E

Avfilena, *viro contentam.*] Nefaria, prodigioſaque Aufilenæ inceſta carpit: quoniam patruo ſuo ſe proſtituerat, & ex eo filios genuerat. Ait igitur quod quamuis laus ſit nuptarum, mulierem eſſe contentam vno viro, tamen magis eſſet fas cuicunque flagitio ſuccumbere, quam filios ex patruo ſuo gignere. ordo eſt: O Aufilena laus nuptarum eſt laudibus eximiis ſcilicet nuptam viuere ſolo contentam viro.

Contentam.] Intelligitur nuptam.

Cvivis.] Homini ſcilicet non propinquo:

PALLADIVS FVSCVS.

AVFILENA, *viro contentam.*] Inſectatur Aufilenam, quæ cum ex patruo filios genuiſſet, iactabat laudandam eſſe mulierem, quæ vno viro contenta foret: ei reſpondens Catullus ait fas eſſe cuiuis homini potius ſuccumbere, quàm ex patruo filios gignere.

ACHILLES STATIVS.

NVPTARVM *laus eſt laudibus eximiis.*] Sic omnimo eſt in ijs, quos vidi libris. Mihi legen- B dum videbatur,

Nuptarum eſt laus è laudibus eximiis.

Nuptas quoque abſolute dixit Horat. nihil addens in 1. ſerm.

Hic nuptarum inſanit amoribus.

Egregiam laudem neſcio an hanc ſignificarit Auſonius in Epicedio in patrem,

Matronale decus poſſedit filia, cuius
Egregia & nupta laus erat, & vidua.

SED *cuiuis quamuis potius ſuccumbere fas eſt.*] Sic Horatius, eodem vſus verbo,

—Iuuet vt tigres ſuccumbere ceruis.

C

M. ANT. MVRETVS.

AVFILENA.] Vna de præcipuis nuptarum laudibus eſt, ab omni illicita Venere abſtinere. præ ceteris tamen deteſtanda eſt earum libido, quæ ſe non illicitis tantum, verum etiam inceſtis coitibus commaculant: quod facere Aufilenam ait Catullus, quæ ſe patruo ſubijciebat ſuo.

FRATRES.] Patruorum enim filios, fratres patrueles vocamus. Quare ijdem Aufilenæ & filij, & fratres patrueles erant.

D

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

AVFILENA *viro contentam.*] Liber ſcriptus, *contenta eſt*. Legendum ſane *contentas*. ex quo fecerant *contenta'ſt*. Lege igitur:

Aufilena, viro contentas viuere ſolo
Nuptarum laus è laudibus eximiis.

Laus eximia nuptarum, contentas vno viro viuere.

In Naſonem. CXIII.

E

MVLTVS homo es, Naſo, neque tecum multus homo, ſed
Deſcendis Naſo, multus es, & pathicus.

ANT. PARTHENIVS.

MVLTVS *homo es, Naſo.*] Naſonem virum procerum ac longum mordet hoc diſticho, ſignificans eum eſſe pathicum: ac draucis ſe ſubijcere. in aliis codicibus hæc duo carmina

A cum ſuperiore Epigrammate ſunt coniuncta, ſed ſenſu maxime repugnante duo diuerſa eſſe Epigrammata demonſtrantur.

NASO.] Vocatiuus eſt caſus, quod ſequentis verſus verbum probat. ait enim: Multus es & pathicus. ideo legatur vtrumque verbum, præcedens es Naſo, & deſcendis.

MVLTVS.] Procerus, aut frequens.

NEQVE *tecum.*] Sed cum draucis.

DESCENDIS.] Inclinaris ad ſtupra, & ideò es pathicus.

PALLADIVS FVSCVS.

MVLTVS *homo es, Naſo.*] In Naſonē, qui cùm vir eſſet proceræ ſtaturæ, draucorum qui eum ſubagitabant commertio vtebatur.

NEQVE *tecum.*] Sed cum draucis qui te ſubagitant.

DESCENDIS.] Dum vis ab ijſdem draucis ſubagitari.

PATHICVS.] Pathici ſunt qui ſe iniri patiuntur.

ACHILLES STATIVS.

C MVLTVS *homo es, Naſo, neq; tecum multus homo.*] Multum. corpulentum intellegit, hunc autem proſtratum ac libidinis alienæ patientem. id enim dicit, Deſcendere, non ſecum, ſed vt Horatius loquitur, cinædo geminatum, multum eſſe dicit. Ouidius, Multam dicere videtur longam, in II. Elegiarum. apud eum ſic eſt,

Tu quia tam longa es, veteres heroidas aquas,
Et potes in toto multa iacere toro.

Niſi ſic intellegamus, eam quamtumuis longam, eſſe tamen aptam veneri. vel, quod tanta ſit, totum lectum corpore ſuo occupaturam.

D

M. ANT. MVRETVS.

MVLTVS *homo.*] Hoc epigrammate turpem aliquam libidinem Naſoni obijci conſtat: quæ tamen cuiuſmodi ſit, non intelligere me ingenue fateor.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

MVLTVS *homo es, Naſo.*] Venimus ad epigramma omnium iudicio in hoc poeta obſcuriſſimum: ſed meo, non adeo perplexum, ſi illi ſuam veterem non correctorum lectionem E reſtitueris. Simul enim id ſuæ antiquæ ſcripturæ reddideris, & ſuo nitori reſtitueris. Ita ergo ne vna quidem ſyllaba minus in illo libro perſcriptum legimus:

Multus homo (es, Naſo, nam tecum multus homo) eſt, qui
Deſcendit? Naſo, multus es, & pathicus?

Notum eſt qui ſint Aretalogi. & quod dicti, quia de virtute locuti faciunt id, quod Iuuenalis dixit. De virtute loqui eſſet ἀρεταλογεῖν. Hoc faciebat Naſo, qui de virtute locutus, id quod taceo, facere deprehendebatur. Poteſt ne fieri, inquit poëta, vt tu ἀνδρῶδης ſis, qualem te verbis facis, & te κίναιδος, qualis eſſe deprehenderis? ἀνδρῶδης

igitur es, & κίναιδος, Hæc ſanè non bene conueniunt, nec in vna ſede morantur. Multus in aliqua re, vt apud Græcos πολύς. Nam nugantur, qui Moltus legunt à molendo.

Es *Naſo nam tecum.*] Es namque te iudice magnus vir ἢ ſporádas. Ita Propertius locutus eſt. *Nec tantum mecum Romana cubilia viſos.* hoc eſt, me iudice. vel ſimpliciter, tibi ſoli es. nam alij te non cenſent. Eadem ſententia erit, ſi minima licentia legeris ex ductibus priſcæ ſcripturæ:

Multus homo eſt Naſo (nam tecum multus homo es) qui
Deſcendit? Naſo Multus es, & pathicus?

Non eſt dubitandum ita à Catullo ſcriptum fuiſſe.

Qvi *deſcendit.*] ſcriptus liber more ſuo habebat QVE pro QVI. quod tam ſæpe monui. *Deſcendit.* ſatis patet quid velit. Iuuenalis:

Ad terram tremulo deſcendunt clune puellæ.

Marem ſe dicebat, & maribus tamen ſuccumbebat. Nunc apertiſſimus huius Epigrammatis ſenſus.

Ad Cinnam. CXIV.

Consvle Pompeio primùm duo Cinna ſedebant
Mœchilli, facto Conſule nunc iterum
Manſerunt duo, ſed creuerunt millia in vnum
Singula, fœcundum ſemen adulterio.

ANT. PARTHENIVS.

Consvle *Pompeio.*] ad Cinnam de innumerabili mœchatum multitudine ſcribit dicens, Pompeio primum conſule duas fuiſſe Cinnæ mœchas, ſed Pompeio iterum conſule non ſolum illas duas manſiſſe mœchas, ſed etiam creuiſſe duo millia ſingula in vnum Cinnæ ſemen adulteris fœcundum.

Consvle *Pompeio.*] ſcilicet exiſtente ſolo conſule. Nam & ſi duo ſimul imperabant conſules, vt eſt in legibus apud Ciceronem, tamen, vt Aſconius & Suetonius ſcribunt, conſternata repub. Clodij cæde ſenatus vnum conſulem & nominatim Pompeium fieri cenſuit.

Sedebant.] placebant. Virgilius:

Et ſedet hoc animo, perituraque addere Troiæ
Teque tuoſque iuuat.——

Moechalia.] mœchæ paruæ, ſcortilla. eſt autem græcum diminutiuum τὸ μοιχάλιον, vt à Glycere τὸ γλυκέριον Glycerium: ſic à μοιχαλὶς τὸ μοιχάλιον formatur.

Advlterio.] ſcilicet tuo.

PALLADIVS FVSCVS.

Consvle *Pompeio.*] ſcribit poëta hoc tetraſtichō ad Cinnam de mirando Romæ mœcharum incremento. Pompeio enim primum conſule duæ tantum mœchæ in vrbe ſedebant, ſed poſtea cum idem Pompeius factus eſſet iterum conſul, creuerant ad duo millia.

Moechilia.] mœchilium græcum eſt vocabulum, quod paruam mœcham ſignificat.

Dvo.] duæ mœchæ.

Millia.] Ioannes Phoſphorus vir tam Græcè quam Latinè bene litteratus, qui in Cypro vbi publicè conductus profitebatur nuperrimè periit, legebat Chilia.

Foecvndvm *ſemen adulterio.*] ait Catullus ſemen eorum qui adulteria ſectantur eſſe admodum prolificum.

ACHILLES STATIVS.

Consvle *Pompeio primum duo Cinna ſedebant Mœchilia, facto conſule nunc iterum.*] Quam multorum ingenia locus hic exercuit? Quam parum etiamnum inter eruditos homines conuenit? Ego vero, cum veteris lectionis, quamuis corruptæ, rationem ſemper habendam exiſtimo, tum conandum etiam cuique vt ab illa, emendans, quam minime poſſit, longe diſcedat. itaque cum in manuſcriptis, quos viderim, omnibus, legatur, Mecilia, leuiter muto, diſtinguoque. *Mœchi, illo facto conſule nunc iterum.* Et quæ ſequuntur. Sed idem in libris erat, Solebant, non Sedebant. Sedebant, duco rectius. eſtque in obſcenis verbum Sedere. de quo iam dictum.

M. ANT. MVRETVS.

Consvle *Pompeio.*] ne hic quidem me pudebit fateri, hos quatuor verſus à me non intelligi. Poſſem, quæ ab aliis afferuntur, refellere: poſſem ipſe quoque, ſi liberet, aliquid eorum exemplo confingere. malo ſimpliciter id, quod eſt, dicere: neque facere, quod iſti, qui dum integra, corrupta, facilia, difficilia, nuſquam hæſitantes, ſine vllo diſcrimine interpretantur, imperitis fortaſſe docti, doctis quidem & intelligentibus imperiti atque audaces videntur. ſed nimirum cæcorum oculis tantundem intempeſta nocte, quantum vel meridie, lucet. accuſet in his locis inſcitiam meam alius, dum ipſe, quod probemus, afferat. gaudebimus.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Primvm *duo, Cinna, ſedebant.*] Importuniſſimum correctorum vulgus hic quoque non vſitato ſcelere debacchatum eſt. Nam *ſedebant* ſuppoſuerunt pro eo, quod Catullus & veteres membranæ *ſolebant.* quod rectè habebat. Superius monuimus veteres in iis, in quibus volebant reticere verbum, contentos fuiſſe ſolo verbo *ſolere.* Supra *-ſolet hæc imaginoſum.* Plautus: *Quæ nos prædicant cum viris ſuis ſolere.* non adhibuit verbum, quod præcipuum erat ſententiæ. Sed notum quid ſoleant Mœchi. Item notum *quid ſoleant* mulieres cum alienis viris.

Moechilia.] Egregia exemplaris Gallicani ſcriptura duabus ſynalœphis concepta, *Mœch' ill' a facto. a,* eſt *ab.* neque aliter in noſtro libro

ſcriptum fuit, *ιλι* mutarant in *ili*. quia τὸ *l*, & *i* in Langobardicis literis nulla differentia eſt. Putant ænigma eſſe hoc, non epigramma homines eruditiſſimi, atque diſertiſſimi. Atqui certiſſimum eſt Catullum hic *τὰ σῦκα σῦκα* vocare, & nulla nos flexuoſa dictione, vt *ſolet* ille ſolet, morari. Ait enim ſimpliciter, Pompeio primum conſule vnum aut alterum reperiri Romæ alieni lecti inſeſſores. eandémque ad eius ſecundum conſulatum, adulteriorum raritatem fuiſſe. ſed poſtea pro vno, mille ſuccreuiſſe: & hinc propagatam illam infamiæ ſegetem, qua Catulli ætate tota Roma flagrabat. Quod ſi hiſtoria quædam hic intelligeretur, de ſolis Mamurra & Cæſare tantum ſermo eſſet. vt illos Mœchorum ſigniferos dicat fuiſſe. Sane epigramma non adeo tantis tenebris obſitum eſt, quantis volunt homines magnæ eruditionis, & primi in literis nominis.

S E D *creuerunt millia in vnum ſingula.*] Liber habebat *Singulum*, non *Singula.* ita exteritur media, vt in *Aurunculeia*. Plautus Ciſtellaria: *Atat, ſingulum video veſtigium.* Varro *Γεροντοδιδάσκαλος* libro primo: *Tu vero doces hiſtoriam neceſſariam, ſemel vnum ſingulum eſſe.* Idem octogeſima *περὶ νομισμάτων* *Hoc erat incommodi, quod neſciebamus ſemel vnum ſingulum eſſe.*

In Mentulam. CXV.

Firmano ſaltu nõ falſò Mẽtula diues
Fertur, qui tot res in ſe habet egregias,
Aucupia omne genus, piſces, prata, arua, feráſque.
Nequiquã. fructus sũptib. exuperat.
Quare cõcedo ſit diues, dũ omnia deſint,
Saltũ laudemus, dũ tamen ipſe egeat.

ANT. PARTHENIVS.

F I R M A N V S *ſaltu.*] Salium Firmanum ſe magnæ mentulæ beneficio beatiſſimum, atque locupletiſſimum ridicule iactantem, ac propterea tanquam plurimum poſſet ſuperbè minantem inimicis, amatis iocis inſectatur.

N O N *falſo.*] ironica irriſio.

T O T *res egregias.*] aucupium, omne genus piſcis, prata, arua, feras, vt ipſe ridicule iactabat, pro his omnibus mentulam ſibi ſatisfacere.

Q V I C Q V A M *fructus.*] aliquid fructuum ex tot poſſeſſionibus mentulæ. Nam hic mentulatus adulteriis, atque vetularum ſubagitationibus. multum diuitiarum conſequebatur, ſed omnia luxurioſis ſumptibus quamprimum abſumebantur.

I N S T A R.] ad æquiparationem. & ordo eſt: Mentula habet triginta iugera prati, & xl. arui.

PALLADIVS FVSCVS.

F I R M A N V S *Salius.*] irridet Firmianum, qui cum bene mentulatus eſſet, & ob id partim à vetulis prurientibus, partim à barbatis cinædis conductus, magnum lucrum faceret, iactabat ſe mentulæ beneficio habere omnia, arua ſcilicet prata, piſcinas, & nemora feris referta.

S A L I V S.] erant Salij ſacerdotes martis, quos Numa primus inſtituit: eis, vt Varro ait, à ſaltando nomen eſt inditum: Nam quotannis ancylia per vrbem geſtantes, carmina quædam cum laſciuia canentes populo inſpiciente ſaltabant.

E G R E G I A S.] egregium propriè dicitur quod ex grege eligitur: idem ſignificat eximium.

A V C V P I V M *omne genus, piſcis.*] ea breuiter commemorat, quæ Firmanus mentulæ beneficio ſe habere gloriabatur.

D V M *omnia ſint.*] dum ipſe nihil habeat.

ACHILLES STATIVS.

F I R M A N O *ſaltu non falſo Mentula diues Fertur.*] Guarinus legit, Firmani ſaltus. Aldus pridẽ impreſſit, quo modo poſuimus. In ſcriptis libris eſt, Firmanus Salius, &, Salius. Ego primum illud, Firmano ſaltu, retinendum cenſeo. vt Mentula Firmano ſaltu diues intellegatur. Cic. in II. de Diuin. *L. Tarutij Firmani meminit: cuius et forte ſalius fuerat. L. quidem, inquit, Tarutius, familiaris noſter, inprimis Chaldaicis litteris eruditus.* & quæ ſequuntur.

Q V I *tot res in ſe habet egregias.*] In manuſcriptis, Qui quot res in ſe habet egregias. Vt ab admirante hæc dici intelligas. Deinde enumeratio ſequitur.

A V C V P I A *omne genus, piſcis.*] In manuſcriptis, Aucupia, diſtinctum ab, Omne genus piſcis. ſic. L. Pomponius ante eum, *omne piſcati genus.* Piſcis autem, pro, Piſces, more etiam antiquorum, dixit.

N E C *quidquam fructus.*] Nec enim quæſtus poteſt conſiſtere, vt ait Plautus, ſi eum ſumptus ſuperat. In manuſcriptis, Ne quidquam fructus. illud probabilius.

S A L T V M *laudemus, dum tamen ipſe egeat.*] In manuſcriptis omnibus, Dum modo. & retinendum puto.

M. ANT. MVRETVS.

F I R M A N O *ſaltu.*] Mentulam, de quo ſuperius egimus, id eſt, vt ſuſpicor, Mamurram, ait non falſo haberi diuitem, qui ſaltum habeat pulcherrimum, & fructuoſiſſimum, eundem tamen ita ſumptuoſum eſſe, vt tantos fructus, quos ex illo ſaltu capit, exuperet ſumptibus: itaque in tantis diuitiis perpetuo tamen egere. Pro *Firmano* autem, in non nullis legitur *Formiano.* & Firmani, & Formiani populi ſunt Italiæ. vtrum verius ſit, haud facile dixerim. quin enim Formianus quoque penultima breui dici queat, dubitari non oportet.

Q V I.] ſaltus.

N E Q V I C Q V A M.] fruſtra, inquit, hæc tam multa poſſidet, homo enim libidinoſus.

F R V C T V S *ſumptibus exuperat.*] Quo fit, vt in tantis diuitiis, omnia tamen ei deeſſe videantur.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

FIRMANO *ſaltu.*] Omnia hæc ſuppoſititia ſunt,& ab audacibus ioterpolata. Scriptura vetus oe ipſa quidem ſincera eſt, ſed tamen præ ſe fert,quid velit. Ea habet : *Firmanus ſalsus non falſo,* &c. Vt iam cooſtet recto caſu hic ooo ſexto legeodum, vt in vulgatis. Nam profectò *ſalius* perpetam pro *ſaltus* ſcriptum eſt. Iam Mamurra non Firmanus ſed Formianus fuit, quanquam & prædia potuit habere in agro Firmano. ſed hoc eſſet nugari. Nam quum conſtet Formüs natum Mamurram ex Plinio, item ex Iuuenale, qui Formias Mamurrarum domum vocat, cur alium illi prædium aut ſaltum dabimus, & ſuum illi auferemus? ſed profecto Catullus ſcripſit:

Formianus ſaltus non falſo, M. diues

Fertur. Nam Grammatici offenſi ſunt ſyllaba penultima, quam nollent à Catullo productam. atqui ita noo eſt. Neque enim dactylus primus eſt pes, ſed ſpondeus. Horatius:

Vt Naſidieni iuuit te cœna beati.

Secundus pes eſt ſpundeus. idem, *Vindemiator.* Eſt Epitritus quartus. Nam quatuor ſyllabarum eſt, trium longarum & vltima breui. Virgilius:

Fluuiorum rex Eridanus, primus pes ſpondeus. Eſt prætetea mille talium exemplorum apud Veteres. quare & hic quoque nullo dubio *Formianus* legendum, duobus ſpoodéis primoribus. Dirigitur autem ſermo ad ipſum Mamurram. O Mamurra, Formianus ſaltus tuus non falſo eſt diues, qui tanta bona in ſe habeat. Nam qualis barbariſmus eſſet ille, ſi Catullus dixiſſet, Mamurram in ſe habere aucupia, & piſces, non ſaltum ipſum? Quod ſane ſequatur neceſſe eſt, ſi vulgarem illam ineptam lectionē tueamur, quæ eſt, cootra ſcripturam antiquam, &, quod caput eſt, contra mentem poëtæ. Ac oeſcio an Catullus dixiſſet, *Ego ſum diues illa re*, ſed *illius rei.* quanquam oon damno. Nam hoc modo ſupra dictū ootamus, beatus vita, pro quo alij, beatus vitæ.

QVI *tot res in ſe habet.*] Melius vetus ſcriptura: *quæ quot res.* Admirabundus hoc ait. & ſenſus eſt lepidiſſimus, & maxime conueniens ei quod dixit, ooo falſo cenſeri diues eſſe illud prædium.

NEQVICQVAM *fructus ſumtibus exuperat.*] Scribe: *Nequicquam, fructus ſumtibus exuperas.* Secunda enim perſona ſcribendum, quum ad ipſum Mamurram ſermooem dirigat, vt iam dixi. Fruſtra, ioquit, diues & copioſus eſt ſaltus tuus. Nam fructus illius prædij tu ſumtibus tuis exuperas. Notus eſt nepotatus Mamurræ ex Iambo, quem in ipſum vibrauit Catullus.

DVM *tamen ipſe egeat.*] Vetus ſcriptura, *dum modo*, noo, *dum tamen.* quod melius eſt. Sed ſecunda perſona hic legendum EGEAS, non EGEAT. Iam emendatiſſimum eſt epigramma hoc, quod correctores tot vulneribus confecerant.

In eundem. CXVI.

MENTVLA habet iuſta triginta iugera prati,
Quadraginta arui, cætera ſunt maria.
Cur nō diuitiis Crœſū ſuperare potis ſit.
Vno qui in ſaltu tot moda poſſideat?
Prata, arua, ingentes ſiluas, ſaltúſque, paludéſque,
Vſque ad Hyperboreos, & mare ad Oceanum.
Omnia magna hæc ſunt. tamen ipſe eſt maximu' luſtro,
Non homo, ſed verè Mentula magna, minax.

ANT. PARTHENIVS.

INSTAR.] ideſt, ad æquipatationem. aut ſic diſtinguatur: Mentula inſtar prati habet xxx. iugera: & mentula inſtar arui habet xl. iugera, reliqua mentulæ ſpacia ſunt maria, & piſcinæ.

MARIA.] retulit ad id, quod ſupra dixit omne genus piſcis.

CROESVM.] rex Lydorum Crœſus, cuius diuitiæ, opeſque inſignes fuerunt cum Babylonüs aduerſus Cyrum Perſarum regem tuliſſet auxilium victus in regnum confugit. Cyrus autem victoria potitus in Lydiam tranſtulit bellum, io quo Crœſus ipſe captus, maximáque regni parte mulctatus, vitam & patrimonij partem, vrbemque Bercem ſibi à Cyro cooceſſas recepit: alia & diuerſa ſcribit Herodotus.

VSQVE *ad Hyperboreos.*] ironica hyperbole; Hyperborei Scythiæ vltimæ finitimi populi in Aſiatico littore primi ſuper Aquilonem, Rhiphéóſque mootes ſub ipſo ſiderum cardine iacent: vbi Sol oon quotidie vt oobis: ſed primum verno æquinoctio exortus autumnali demum occidit. ideo ſex menſibus dies & totidem aliis oox vſque cootinua eſt. Terra anguſta, aprica, per ſe fertilis: cultores iuſtiſſimi: & diutius quàm vlli mortalium & beatius viuunt. hæc ex Mella.

IPSE *eſt maximus vltor.*] vt ipſe iactat ſe hac mentulæ opulentia poſſe omnes iniurias vlciſci.

VARE.] certè, & non falſo meotula ipſa magna eſt minax: noo autem homo Salius eſt minax aut vltor.

PALLADIVS FVSCVS.

CROESVM.] quem cooſtat fuiſſe hominum illius temporis ditiſſimum.

VNO *in ſaltu.*] appellat ſaltum eiuſdem Firmani mentulam.

HYPERBOREOS.] Hyperborei populi ſunt plagæ ſeptentrionalis trans flatus Aquiloois iuxta Oceanum. de quibus ſcribit Plin. lib IIII. hiſt. nat. *pone eos montes vltraque Aquilonem gens felix (ſi credimus) quos Hyperboreos appellauere: annoſo degit æuo fabuloſis celebrata miraculis:* & paulò infra: *regio aprica, felici temperie, omni afflatu noxio carens, domus iis nemora lucique, & deorum cultus, viritim gregatimque diſcordia ignota & ægritudo omnis.*

Mentvla *magna minax.*] Firmanus enim minabatur ſe ſola mentula omnes iniurias ab inimicis ſibi illatas facile poſſe vindicare.

ACHILLES STATIVS.

Mentvla *habet inſtar triginta iugera prati.*] Eſt etiam in manuſcriptis libris, Inſtar, & ferri poſſit, quæ fuit & aliorum poëtarum licentia, tamen ab ea lectione non longe abiens, ſuſpicabar legendum, pro, Inſtar, Iuſti.

Cetera *ſunt maria.*] In Zanchi libro erat, Extera ſunt maria.

Vno *qui in ſaltu tot bona poſſideat.*] In manuſcriptis aliis, Moda, in aliis, Modo, vt in Zanchi. quod ſit ipſum tolerabilius. nec enim plane ſatisfacit.

Omnia *magna hæc ſunt, tamen vt ſint maxima, & vltra, Non homo, ſed vere mentula magna minax.*] At in manuſcriptis aliter. Sic nempe.

Omnia magna hæc ſunt, tamen ipſe ſi maximus vltor,
Non homo ſed vero mentula magna minax.

Credo ego, hunc Catullo in ſe iocanti, grauiter minatum, cum ſuas opes efferret. Hic igitur, inquit, vltor grauis, non homo, ſed vero eſt minax mentula. Hic non, vt homines, telo, ſed aliorum probitati ac pudicitiæ mentula minatur. Sed lego pro, Tamen ipſe ſi, Tamen ipſe hic, nec enim à prace ſcripta lectione longè diſceditur. Verg. in VIII. Herculem maximum vltorem eodem modo dicit.

——*nam maximus vltor*
Tergemini nece Gerionis, ſpoliiſque ſuperbus
Alcides aderat.——

M. ANT. MVRETVS.

Mentvla *habet.*] hoc quoque verſu eiuſdem diuitias exagitat, negátque eum, diuitiarum cauſſa, pluris fieri oportere; cum hominis nomine indignus præter obſcœnæ partis magnitudinem, nihil habeat, quo in aliquo numero poni queat.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Instar *triginta iugera prati.*] Scribe meo periculo, ivsta, non *inſtar.* *Iuſta*, pro quo nunc errorem librariorum & vitioſam conſuetudinem ſequuti dicimus, *iuxta*. Supra: --*Calliſto iuſta Lycaonida.* *Iuſta* hic eſt iunctim, ἐγγύς.

Cætera *ſunt maria.*] Prouerbium eſt, θάλασσα χρυσοῦ, Montes auri, & ſimilia. Maria & montes polliceri. χρυσῶν ὄρος. Phœnix vetus poëta:

Ἀνὴρ Νῖνος τις ἐγένεθ᾽ ὡς ἐγὼ κλύω,
Ἀσσύριος, ὅς τις εἶχε χρυσίου πόντον,
Καὶ τἄλλα πολλῷ πλείονα κασπίης ψάμμου.

Eadem figura apud Callimachum:

Οὐ φιλέω τὸ ἀοιδὸν, ὃς οὐχ ὅσον πόντος ἀείδῃ.

Hebræi quoque eodè prouerbio vtūtur. In threnis Hieremiæ: *magna eſt ſicut mare tribulatio tua.*

Vno *qui in ſaltu tot bona.*] Repone ex veteri lectione, *tot moda.* Notum, veteres, *omnimodum* dixiſſe. Sic *totmodum* vna voce. Sic omnifariam, & totfariam, & aliquotfariam. Varro.

Omnia *magna hæc ſunt tamen vt ſint maxima & vltra.*] Deformata omnia hæc ſunt, vt apparet. Vetus lectio:

Omnia magna hæc ſunt, tamen ipſe eſt maximus vltor.

Tranſpoſita & loxata ſunt iſta. Nam oe vna quidem literula minus ita legendum:

Omnia magna hæc ſunt, tamen ipſe eſt maximi' luſtro.

Hæc quidem, inquit, magna confiteor. ſed quom ipſe omnia abſumat in luſtris, cui bono illæ tantæ opes, ſi fructus ſumtibus exuperat? Luſtro luſtronis, eſt qui in luſtris patrita & auita abſumit. Næuius:

Peſſumarum peſſume, audax, ganeo, luſtro, aleo.

Et verbum *luſtrari.* Lucilius:

Quem ſumptum facit in luſtris, circum oppida luſtrans.

Plautus:

Luxantur, luſtrantur, comedunt quod habent.

Et *luſtramentum*, apud Iuriſconſultum, ἀσωτία, ἀφροδισιασμός.

Non *homo ſed vere M. magna minis.*] Repone,

Non homo ſed vero M. magna minax.

ita habet vetus ſcriptura: Non homo, non hominis nomine dignus, ſed ipſamet libido, quæ iactat ſeſe de diuitiis ſuis. minacem vocat Aretalogum, qui hominum aures diuitiarum ſuarum prædicatione obtunderet. Hoc enim vult verbum minari. Horatius:

Atqui vultus erat multa & præclara minantis.

Sane ſcriptura, quam repoſuimus, extat etiam in editione Parthenij. Quis primus mutauerit, neſcio.

Ad Gellium. CXVII.

Sæpe tibi ſtudioſo animo venante requires
Carmina vti poſſē mittere Battiadæ,
Quis te lenirem nobis, neu conarere
Telis infeſtans icere mi vſque caput.
Hunc video mihi nunc fruſtra ſumptum eſſe laborem,
Gelli, nec noſtras huc valuiſſe preces.
Cōtra nos tela iſta tua euitamus amictu:
At fixus noſtris tu dabi' ſupplicium.

ANT. PARTHENIVS.

Sæpe *tibi ſtudioſo animo.*] Gellius vt à Catul. carmina ex Callimacho ſuperius tranſlata extorquere poſſet, ioco minitabatur poëtæ, ſe tanquam muſcam telis & aculeis eius caput infeſtaturum, ni ſibi Callimachi verſus tranſlatos mittat. Poëta nunc vrbanè, atque facetè reſpondet ſe fruſtra multas fudiſſe preces, vt à petendis carminibus Gellius deſiſteret, cùm omnino requirat identidem minitando: quare ait vrban Catul. ſe amicum muſcæ illius tela & aculeos facile vitaturum.

Sæpe *requiris.*] plerunque repetis.

Vanante.] captante meam voluntatem.

tranſlatio à venatoribus feras indagantibus.

V TI.] pro vt.

CARMINA *Battiadæ.*] carmina mea ex Callimacho de Berenices crinibus traducta.

QVÆ.] carmina.

TA *lenirent.*] placarent ab infeſta mihi ira, quam iocoſe fingebas.

NAV *conarere.*] hic verſus à primo ad imum ſpondaicus eſt.

INFESTVM.] tibi obooxium, & à te infeſtandum paſſiua ſignificatione poſuit. vt Cicero pro Planco: *Dolebam indices & acerbè ferebam, ſi hunus ſalus ob eam ipſam cauſam eſſet infeſtior, quod is meam ſalutem, atque vitam ſua beneuolentia, præſidio, cuſtodiáque tenuiſſet.* Alias infeſtus dicitur qui infeſtat alios.

ICARE.] ferire, pertundere.

MVACA.] tu tanquam muſca vt iocosè minitaris: aliqui codices habent hæc verba, Minúſque pro muſca. alij mitterem vſque caput, quorum neutra lectio probanda videtur. Nam in priori mi pro mihi ſuperfluum eſſet, cum in præcedenti verſu ſit nobis. vt ſit ordo: Meum tu conarere muſca nobis icere telis caput infeſtum: alia vero à me improbata lectio ſyllabis inuerſiſſimis: atque vitioſiſſimis ſeipſa confutat.

HVNC *laborem.*] noſtras preces laborioſas.

NEC *noſtras hinc valuiſſe preces.*] ephexegeſis eſt.

ISTA *tua.*] iſtos tuos aculeos ô muſca Gelli.

AMICTV.] tegumento capitis.

NOSTRIS.] alij codices habent nobis: quæ lectio probabilior videtur, vt ſit: Tu affixus mihi, & meo capiti patieris ſupplicium.

DABIS.] finalis, s, de metro abiicitur more antiquorum licentioſo, vt Ennius:

Egregie cordatus homo catus Aelius ſextus.

HÆc habui humaniſſime lector: quæ aſſiduis literarij ludi humoribus implicitus atque diſtractus per ſingulas lectiones Catullianas annua fere, aut non multo longiore commentatione mihi annotata tecum, triennio poſt operis fœturam, communicanda eſſe duxi: vt ſi enarrationibus meis ſtudio tuo vlla ex parte conſului: tu quoque pari mecũ officio, & induſtria, ſi quid eſt à me vel prætermiſſum vel ignoratũ, quod ad neceſſariã Catulli mei pertineat illuſtrationem, iſtius arcani tui me participẽ benigne facias: atque ſi quid erratũ eſt, quod potuerit à me & deprehendi & corrigi, non tantum mihi vitio des, quãtum amicis meis honori meo nimis cupide ſtudẽtibus: per quos non licuit mihi ſcripta mea in nonum cõprimere annũ. Eſt præterea quædã alia editionis feſtinatæ cauſa non minor in nonnullis hominibus inuidis, qui enarrationes meas ſuperiore anno quarto diſcipulis meis dictatas, & in cõmentariũ ſine nomine meo redactas, dũ iniquè intercipiunt, meũ operis maturandi conſilium euerterunt. Sed ex is interpretationibus, ſi qua mihi mutanda quæ fortaſſe non pauca erũt, videbuntur, fato mihi non aduerſante faciam te certiorem in quæſtionibus meis: quas iam exorſus ſucceſſiui temporis textura in lucem maturo partu deducã. Non autem ignoro pleroſque literatores atq. difficiles Criticos vel reclamaturos

A grani ſupercilio, vel ſcriptis ſuis huic meo conatui perinde ac temerario refragaturos: quoniam loca quædã mutãda cenſuerim, & innouare ſim auſus, quale illud, Idæosne petã montes. Et Peneum propter amœnum. Verum hi ſi qui ſunt hoc æquius videant, ne ipſi multo audaciorem, ne dicam impudẽtiorem temeritatem incurrãt, cùm ingenuos labores meos pro ciue meo piè ſuſceptos ob pauciſſima loca vetuſtate corrupta inhomanè damnent: ac inuidia compulſi lacerẽt impudenter. Cur igitur huiuſmodi homines tãquam fuci operi alieno infeſti inſidiatores ipſi

B ante me tales conatus nõ ſunt aggreſſi? Cur alienam inuentionem oſcitantes expectarunt? Cur Herculea virtute inſtructi ac freti immanẽ Catulliani carminis hydram non ſunt auſi conficere? Cur ante vigilias meas tam deſidioſi hallucinatores fuere? Cur denique moleſti alieni operis Critici benedicendo potiúſquam obtrectando honeſtis laboribus nomen ac famam ſibi non quæſinere? Vale.

PALLADIVS FVSCVS.

C SÆPE *tibi ſtudio animo.*] Catullus nuper verterat in linguam quædam Callimachi carmina incertum cane, quæ de comis Berenices hic leguntur, an alia: id autem cum innotuiſſet, Gellius à poëta tanquam ab amico inſtanter petierat, vt eadem carmina ſibi traderet legẽda. Verũ cum Catullus nondum illa edere vellet, & ideo Gellium oraſſet, vt is à petendo deſiſteret: Gellius quaſi iraſceretur, continuò minatus eſt ſe veluti muſcam caput poëtæ ictibus infeſtaturum: nec prius ab huiuſmodi vexatione deſtiturum quam ei rem exoptatam extorſiſſet. ad hunc igitur ſcribit Catullus.

BATTIADÆ.] Callimachi de quo abunde diximus in ſuperioribus.

D LÆNIRENT.] te mihi placarent.

MVSCA.] tanquam muſca cuius ictus licet nobis cutem non ſaucient, ſunt tamen moleſti.

FRVSTRA *ſumptum eſſe laborem.*] precandi ſcilicet ne à me peteres carmina ipſius Callimachi.

DABIS.] abiicitur S. de metro in ſcanſione, quod à priſcis fieri ſolitum multorum patet exemplis. Q. Catullus in epigrammate apud Gellium.

Ibimus quæſitum: verum ipſi ne teneamur
Formido quid ago, da Venus conſilium.

E HI ſunt noſtri in Catullum Commentarij, Laurẽti iuuenis clariſſime, quos ego hortatu amicorum editurus tibi lubens dedicaui: Vt ipſi tuo, cæterorumque Bragadenorum fauore, aliqua ex parte muniti in medium audacius prodirent. Quamuis enim in toto opere vſus ſim eo temperamento, vt nemini vnquam detraham & ſi quid ab aliis didicerim, id acceptum referam: Video tamen mihi quoque paratos eſſe illos, qui obtractione alienæ ſcientiæ famam ſibi aucupantur: vel ob id potiſſimum quod nonnullis in locis partim vetuſtioris exemplaris fidem ſecutus, partim ingenio meo fretus, epigrammata

A quæ alij interpretes ante me iunctim legerunt, diuidere: & alia quæ iidem diuiſerunt, coniungere non dubitauerim: ſed ego tuo tuique ſimilium iudicio contentus Homeromaſtigas omnes & quicunque illis fauet, vt Catulli verbis vtar, pili facio. Valeat præſtantia tua cui me plurimum commendo.

ACHILLES STATIVS.

SÆPE *a tibi ſtudioſo animo venante requires*
Carmina vti poſſem mittere Battiadæ
Qui te lenirem nobis, neu conarere
B *Telis infeſta nec teremuſque caput*
Hunc video mihi nunc fruſtra ſumptũ eſſe laborẽ.] Ita deſcripſi hos verſus, vt erant in melioribus manuſcriptis. Nunc è malis bonos facere temptent, atque experiantur aeuti homines. Si quis tamen in tanta corruptela, deprauationéque lectionis acumini locus eſſe poteſt, diſtinguebam ipſe. Qui te lenirem nobis. Battiades vero Callimachus dicitur etiam Ouidio in Ibin,

Nunc, quo Battiades inimicum deuouet Ibin,
Hoc ego deuoueo teque tuóſque modo.

TELIS *infeſta.*] Legebam, Telis infeſtans mi icere muſca caput. Veteres autem quaſi prouerbio Μυίας δῆγμα videntur dixiſſe. nam Plutarchus in libro C Στωϊκῶν ἐναντιωμάτων, Chryſippi ſententiam refellens, Ὅμοια δ' ἔτι τούτοις ἐν τῷ πέμπτῳ περὶ θεῶν. ἐπεὶ γὰρ ὅμως, φησί, τὰς ἐπαίνους ἀπονέμεσθαι κατὰ τὰ πλεῖστα τῶν συμβαινόντων ἀπ' ἀρετῆς, οἷον ἀνδρειοτάτους χεῖρας ὑπέχεσθαι, καὶ καρτερίους μυίας δῆγμα. Ac paulò poſt, οἱ γὰρ ἴσον δεῖ τῷ ἀνδρείῳ, δῆγμα μυίας ἐνεγκεῖν, καὶ τὸ σωφρονέστερον ἀποσχέσθαι τῆς χαλεπῆς, οἶδα, ὅμως, διαφέρει δ' ἀποδοῦναι ἀπὸ τούτου, ὃ ἀπ' ἐκείνου ἐπαινεῖσθαι.

HVNC *video mihi nunc fruſtra ſumptum eſſe laborem.*] Nunc, aduerſatiua. Sic Metellus ad Cic. *Nunc video illum circumuentum, me deſertum à quibus minimè conueniebat.* Præcedunt hæc ipſa, multa alia.

D CONTRA *nos tela iſta tua euitamus amictu.*] Leuia ſcilicet. Sic Anacreon Κοῦφα βέλεμνα. eſt enim apud illum, Φιλολοιδόροιο γλώττης φλέγω βέλεμνα κοῦφα.

ADFIXVS *noſtris tu dabis ſupplicium.*] Noſtrum, inquit, enim mage erit, vt ait poëta, penetrabile telum. Et poſterior etiam Manilius. ſ. ipſum ſic eliſit, *Formoſos Phœbus geminos, Cyllenius cancrum.* Vt Cicero ante, *Delphinus iacet haud nimio luſtratus nitore.* Vetuſtiores autem fere ſemper elidebant.

M. ANT. MVRETVS.

E SAEPE *tibi.*] difficile eſt in tam deprauatis verſibus, quid verum ſit, videre. ſi quis tamen coniecturæ locus eſt, ita ſuſpicor. Gellius, propter impoſitas ſibi Catullianis verſibus notas, cœperat ipſe quoque viciſſim Catullum, non tam metuendus, quam ipſa aſſiduitate moleſtus hoſtis, quacunque ratione poterat, lædere. Catullus, vt hanc à ſe moleſtiam depelleret, ſæpe cogitaſſe ſe dicit, de carminibus quibuſdam quæ ex Callimacho verterat, dono ad eum mittendis, quibus ipſius animus mitigaretur: quem laborem cum ſibi fruſtra ſumptum eſſe videat, intelligatque nulla ratione placari Gellium poſſe; hoc ſe fidere ait, quod tela Gellij eius generis ſunt, vt facile vitari queant, at illa, quibus ipſe Gellium fixit, eam vim habent, vt in omnem poſteritatem nefarias ipſius libidines propagatura ſint. Primi verſus poſtrema vox deſideratur.

TELA *infeſta.*] in aliis,

Infeſtum telis icere muſca caput.

qui verſus neque inconcinnus, neque à ſententia alienus eſt; ſed, quod in his rebus vnum conſiderari oportet, Catulli non eſt. hunc autem, quem nos repoſuimus, in libris veteribus legi: ipſi quoque, qui eum reiecerunt, confitentur. Porro ſi, vbi veteres libri aut deficiunt, aut ſcripturam parum probabilem habent, tamen, eorum auctoritate neglecta, aliquid de ſuo attexere temeritatis eſt, vbi perſpicue in eis probabile aliquid & idoneum legitur, conſulto alia quærere, & noua veteribus, adulterina germanis, falſa veris anteponere, cuius inſaniæ eſſe dicemus?

HÆC habui, quæ in Catullum ſcriberem: quæ ſi ſtudioſis huius poëtæ placebunt: erit quod mihi gratuler: ſin minus; nunquam me tamen, præſtitiſſe ea, quæ potui, & morem geſſiſſe voluntati amicorum, qui hortati me ſunt, vt hoc munus ſuſciperem, pœnitebit.

IANVS DOVSA FIL.

TELA *infeſta meum mittere in vſque caput.*] Sic Iulianus in Miſopogone: βάλλοντές με τοῖς σκώμμασιν ὥσπερ τοξεύμασι. hinc & *iacere maledicta* apud Liuium. *iacere contumeliam* atque etiam *iniuriam* apud Ciceronem. Sed & in Oratione pro Quintio ſcribit: *Ita fit vt ego, qui tela depellere & vulneribus mederi debeam, tum id facere cogar, cùm etiam telum aduerſarius nullum iecerit.*

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

SAEPE *tibi ſtudioſo animo venam dare quæres.*] Hæc eſt vetus ſcriptura, quam alio modo in vulgatis editionibus legimus, Lege,

Sæpe tibi ſtudioſo animo venanda requirens, &c.

Sæpe, inquit, requirens, vt mitterem tibi carmina Callimachi ſtudioſo animo venanda. hoc eſt, quæ ſtudioſè inueſtiganda ſunt. nam *requærere*, pro *requirere* dicebant, & *requæres*, pro *requærens*, vt ſupra *perures* pro *perurens*.

TELIS *infeſtum icere.*] Vetus lectio: *Telis infeſtum iicere:* Lege.

Telis infeſtus mi icere, muſca, caput.

Telis infeſtus, hoc eſt armatus. Sic dicunt, infeſtum ſpinis, infeſtum aculeis. Prouerbialiter dixit, Muſca armatum petis.

AFFIXVS *noſtris.*] Lege, *At fixus*, & ita vetus ſcriptura.

FINIS.

ALBII TIBVLLI
EQVITIS ROMANI
LIBRI IV.

ELEGIA I. LIB. I.

DIVITIAS alius fuluo ſibi congerat auro,
Et teneat culti iugera magna ſoli:
Quem labor aſſiduus vicino terreat hoſte,
Martia cui ſomnos claſſica pulſa fugent,
Me mea paupertas vitæ traducat inerti,
Dum meus aſſiduo luceat igne focus.
Ipſe ſeram teneras maturo tempore vites
Ruſticus, & facili grãdia poma manu.
Nec ſpes deſtituat, ſed frugum ſemper aceruos
Præbeat, & pleno pinguia muſta lacu.
Nam veneror, ſeu ſtipes habet deſertus in agris,
Seu vetus in triuio florida ſerta lapis:
Et quodcunque mihi pomum nouus educat annus,
Libatum agricolæ ponitur antè Deo.
Flaua Ceres, tibi ſit noſtro de rure corona
Spicea, quæ templi pẽdeat ante fores.
Pomoſiſq; ruber cuſtos ponatur in hortis,
Terreat vt ſæua falce Priapus aues.
Vos quo felicis quondam, nunc pauperis horti
Cuſtodes, fertis munera veſtra Lares.
Tunc vitula innumeros luſtrabat cæſa iuuencos,
A Nũc agna exigui eſt hoſtia magna ſoli.
Agna cadet vobis, quam circum ruſtica pubes
Clamet, iô meſſes, & bona vina date.
Iam modò non poſſum contentus viuere paruo,
Nec ſemper longæ deditus eſſe viæ:
Sed Canis æſtiuos ortus vitare ſub vmbra
B Arboris, ad riuos prætereuntis aquæ.
Nec tamen interdum pudeat tenuiſſe bidentem,
Aut ſtimulo tardos increpuiſſe boues.
Non agnámve ſinu pigeat, fetúmve capellæ
Deſertum oblita mãtre referre domũ.
At vos exiguo pecori furéſque, lupique
C Parcite. DE magno eſt præda petenda grege.
Hîc ego paſtorémque meum luſtrare quotannis,
Et placidã ſoleo ſpargere lacte Palẽ.
Adſitis Diui, nec vos è paupere menſa
Dona, nec è puris ſpernite fictilibus.
Fictilia antiquus primùm ſibi fecit agreſtis
Pocula, de facili compoſuitque luto.
D Non ego diuitias patrum fructúſque requiro,
Quos tulit antiquo cõdita meſſis auo.
Parua ſeges ſatis eſt: ſatis eſt requieſcere lecto,
Si licet, & ſolito mẽbra leuare toro.

Quàm iuuat immites ventos audire cubantem, A
Et dominam tenero continuiſſe ſinu!
Aut, gelidas hibernus aquas cùm fuderit Auſter,
Securũ ſomnos, imbre iuuante, ſequi.
Hoc mihi contingat. ſit diues iure. furorem
Qui maris, & triſtes ferre poteſt pluuias. B
O, quantum eſt auri, pereat, potiúſque ſmaragdi,
Quã fleat ob noſtras vlla puella vias.
Te bellare decet terra, Meſſalla, mariq.
Vt domus hoſtiles præferat exuuias.
Me retinent vinctum formoſæ vincla puellæ:
Et ſedeo duras ianitor ante fores.
Non ego laudari curo, mea Delia, tecũ C
Dummodo ſim, quæſo ſegnis, inerſque vocer.
Te ſpectem, ſuprema mihi cùm venerit hora,
Te teneam moriens deficiente manu.
Flebis, & arſuro poſitum me Delia lecto,
Triſtibus & lacrymis oſcula miſta dabis. D
Flebis: non tua ſunt duro præcordia ferro
Vincta, nec in tenero ſtat tibi corde ſilex.
Illo non iuuenis poterit de funere quiſquam
Lumina, non virgo ſicca referre domum. E
Tu Manes ne lædе meos, ſed parce ſolutis
Crinib. & teneris Delia parce genis.
Intereà, dum fata ſinunt, iungamus amores,
Iam veniet tenebris mors adoperta caput.
Iam ſubrepet iners ætas, nec amare decebit:
Dicere nec cano blanditias capite.
Nunc leuis eſt tractanda Venus, dum frangere poſtes
Non pudet, & rixas inſeruiſſe iuuat.
Hic ego dux, miléſque bonus. vos ſigna, tubæque
Ite procul, cupidis vulnera ferte viris,
Ferte & opes. ego cõpoſito ſecurus aceruo
Deſpiciam dites, deſpiciámq; famem.

BERNARDINVS CYLLÆNIVS VERONENSIS.

DIVITIAS *alius fuluo ſibi congerat auro, Et teneat culti iugera magna ſoli.*] Genus carminis dicitur Elegiacum, quod hexametro pentametróque verſu alternatim locato conſtat. Eſt autem dictus elegus ἀπὸ τοῦ ἐλέου, i. miſericordia: factus eſt enim ad compaſſionem de mortuo concitandam. Ouid. in elegia de Tibulli interitu.

Flebilis indignos elegia ſolue capillos,
Ah nimis ex vero nunc tibi nomen erit.

hoc enim verſiculo maiores primo de hominib. iam defunctis vita, querimonias, mox & in amorib. æſtus ediderunt. Hor. Flaccus in poëtica.

Verſibus impariter iunctis querimonia primum,
Poſt etiam eſt incluſa voti ſententia compos.

ſiue dictus eſt elegus ab ἒ ἒ λέγειν, vel à voce lamentantium ſuper funere ἒ, ἒ, quod inſtituiſſe Midam Gorgij Lydis imperantem ferunt, dum celebraret matri parentalia: ſiue ab ἀγέιν, hoc eſt deſipiſcere priſca Græcorum lingua. Namq; auctorem huius Theodem Naxium ſiue Erethrieum tradiderunt, dum per inſaniam vociferatur. Siue ab εὐλογεῖν, hoc eſt à laudandis mortuis: fiebant enim illorum laudationes verſu alterna vice poſito: fuit & carminis genus lugubre Nænia nomine, quod mortuis etiam tibia accinebatur: quod quidam Latinum, quidam Græcum eſſe voluerunt, id nunc epitaphium vocari dixit Acron ſecundo carminum cõmentario. Inuentum autem fuiſſe à Simonide ſcribitur poëta lyrico ex Cea inſula oriundo: Quamobrem Catullus ad Egnatium Celtiberum ait,

Paulum quidlibet allocutionis
Mæſtius lacrymis Simonideis. Sed Epitaphiũ eſt elogium illud quod in ſepulchris marmoreis ſeu lapideis inciſum videmus. fit enim, vt dixit Seruius in Bucolicis completa ſepultura: vt

Daphnis ego in ſiluis. -- Sed Næniam & Epicedium eſſe idem fermè exiſtimo. Vtrunq; enim dicebatur cadaueri priuſquam tumulo mandaretur, quorum alterũ nuncupatur νηλεῖον & νηνίας, vltimum & extremum cum lamentatione, alterum verò μονῳδία, i. canticum. Stat. Siluarum II. *Vulnus, vt ſcis, epicedio proſecutus ſum adeò feſtinanter.* Ab elego deducitur elegidium per diminutionẽ: quod elegiacas compoſitiones ſignat: vt Perſius,

– non ſi qua elegidia crudi. *Dictarunt proceres –* ab eodem quoq; deſcendit Elegia quæ miſeria dicitur: qua veluti iam Latina, L. Apuleius in primo de magia vſus eſt: cuius nulla carmina extant niſi amoris elegia. Hæc vario accentu apud noſtros profertur: nam Ouidius rationem Latinitatis ſecutus primam & ſecundam produxit, accentum locans in antepenultima, vnde in primo de remedio,

Blanda pharetratos elegia cantet amores.

& in III. de ſine titulo,

Venit odoratos elegia nexa capillos.

Statius autem Papinius lib. Siluarum I. Græcos imitatus primam & alteram pariter corripiens in penultima obſeruauit accentum.

Quas inter vultu petulans elegia propinquat.

Nec aliter Perſius dixit,

Ebria veratro, non ſi qua elegidia crudi.

Quis vero fuerit certus elegorum inuentor: ignorari adhuc & in quæſtione eſſe Horatius in poëtica voluit. In hoc genere plurimi Græcorum conſcripſere, omnium tamen celebratiſſimi fuerunt Callimachus, & Philetas: dicente Propertio Elegiarum III.

Callimachi manes & Coi ſacra Phileta,
In veſtrum, quæſo, me ſinite ire nemus.

Sanè Tibullus hic vitam agreſtē deſiderat, dummodo Deliæ, hoc eſt Planiæ mutuis ſibi amoribus potiri liceat. Eſt enim animaduertendum morem fuiſſe poëtarum, vt in canticis amatoriis recta nomina fugitarent, & quædam pro propriis efficta vſurpantes veris perſonis parcerent. Sic Catullus Leſbiam pro Clodia, & Tycidas Perillam pro Metella; Propertius pro Hoſtia Cynthiam diſſimulatunt. Virg. quoque in Bucolicis Alexandrum Pollionis amici, ſeu Mecœnatis, vt VIII. ſcribit Martialis, puerum vocitat Alexim, quaſi ſine reſponſione ac ſuperbia modeſtè alludens ad adoleſcentis ingenuitatem & naturæ illius ſuauitatem. Deliam autem pro Plania appellari idcirco eſt interpretatio, quod prima fuerit quam deperierit Tibullus, vtpote dignam vatis amoribus ob eius propter reliquas Romanas adoleſcentulas pulchritudinem, & corporis excellētiam. Nam δηλοῦν eſt apparere, vnde Delia quaſi inter pulchras eminens.

Alivs *congerat diuitias.*] quiuis à me alter rem pro arbitrio paret, & eſt dictum cum nauſea ſtomachantis: diuitias autem pretioſam facultatem, quas à Dite qui Græcè πλοῦτος dicitur deductas arbitror. *Is enim terra eſt*, vt in deorum natura Cicero commemorat, *in qua omnia ab ea ipſa orta recedunt, eſt diues, qui vt deus nihil indiget. A diuo*, vt Varro ait, *Dis, ditior, ditiſſimus fit.* Diues autem diuitior tantum Calphurnius in egloga Iolæ & Lycidæ,

Sum quoque diuitior, certauerit ille, tot hædos
Paſcere. —— Mart. ad Catinum,
Crœſo diuitior licet fuiſſem.

Fvlvo *auro.*] aut diuitias auri fului. i. pretioſorum congeriem. Figura eſt quam epithetō Græci. nos Latini adiectum poſſumus dicere. Fit enim quoties nomini ſuum adiectiuum damus. Græci duo etiam epitheta in oratione connectūt, quod propemodū apud Latinos vitioſū eſt.

A Congerat.] coaceruet, accumulet: eſt congerere, coadunare vnde Homerus Mantuanus, Quo congeſſere palumbes, ait, pro nidificauere, ad palumborum in ſtruendo nidum naturam reſpiciens.

Et *teneat culti iugera magna ſoli.*] Vis eſt in verbo culti. Quamuis enim quiſpiam multorū prædiorum eſſet dominus, ea tamen niſi magnificè culta poſſederit, rē planè habet ab vno quoque magni animi viro negligendam. Iugerum eſt terræ ſpatium quod in vno die duobus bobus arari poteſt, de cuius meſura alia alij ſcripſerunt, vt Cato Priſcus & L. Columella lib. VI. & Plinius noſter in naturalis hiſtoriæ XVIII.

B Vicino *hoſte.*] aut hoſtibus patriæ bellum inferentibus, qui agros depopulantes creberrimis incurſionibus rura diruunt. Aut vicino hoſte ſ. exiſtēte. Vicini quidem alter alterius rebus inuident. Cui verò multa ſunt, multùm quoque inuigilat, ne furto rem perdat.

Classica *Martia.*] ſonitus tubarum pugnam indicantium, quos cùm omnes ferè ciues expaueſcant, auarus tamen diues imprimis exhorret. Claſſica tubæ ſunt, & earum ſignum in bello à καλῶ voco. fit etiam claſſicum adiectiuū à claſſe, pro nauali collectione. Proper. l. Eleg II.

Nam quoties Mutinam & ciuilia buſta Philippos,
C *Et canerem Sicula claſſica bella fuga.*

Fvgant *ſomnos.*] pluralem numerum protulit, vt eius interruptiones innueret. Diuiti enim tantus ineſt conſeruandæ rei ſtimulus & augendæ appetitus, vt ſæpiſſimè noctu experrectus quietē nequeat cōtinuare. Sic Hor. l. Car. II.

Nec leues ſomnos timor aut cupido Sordidus aufert. –

Tradvcat *vita inerti.*] Antiptoſis eſt, & vitam vocat ignauam, quæ priuata eſt & publicę adminiſtrationis immunis. nam vt M. Varro lib. rerum ruſticarum III ſcribit, *qui olim colebant Terram quæ Mater & Ceres dicitur, piam & vtilem vitam* D *agere crediti ſunt, & hi ſoli reliquias eſſe ex ſtirpe Saturni regis.* Quapropter poëta lepidus per totum hoc ſuum opus mirum in modum & quàm ſæpiſſimè laudat Saturni ſæculum.

Dvm *meus aſſiduo luceat igne focus.*] Per figurā totius rei familiaris ſubſtantiam intelligit, hoc eſt, ad victum mediocrem facultatem, neque indoctè. Sceleratis namque & in Remp. parricidis aqua & igni olim interdictum eſt, quæ duo elementa in hominum vſu maximè ſunt neceſſaria. ſic Horat. lib. Carminum II. oſtendens vitam beatā conſiſtere in mediocritate paupertatis ait,

Viuitur paruo bene, cui paternum
E *Splendet in menſa tenui ſalinum.* per ſynecdochem nempe dictum eſt. Sic & Stat. ad hunc locum Siluarum I. -- *diuēſque foco lucente Tibullus.*

Ipsa *feram teneras maturo tempore vites.*] Quæ facturus eſt narrat. poſteaquam ea ſibi quæ optat contigerint. Agricolationem ſe exercitaturum affirmat: cuius renor maiores noſtros mira ſuauitate detinuit. Cui Maro quoque ſe operam impartiri dixit, ſi Muſæ quandoque defeciſſent.

Teneras *vites.*] nouellas, viticulas. id eſt, malleolos. Malleoli enim, teſte Columella libro de re ruſtica tertiò, ſunt nouelli palmites innati prioris anni flagellis, cognominatique

à ſimilitudine rei, quod in ea parte quæ deciditur, quod veteres ſarmento prominentes vtrinque malleolorum ſpeciem præbent. Tribus autem modis fit vitium inſitio, vt Cato Priſcus docet cap. XLI. vna eſt per ver, altera cùm vua floret: ideò dictum eſt maturo tempore. tertiam vide apud auctorem.

GRANDIA *poma.*] fructum poſuit pro arbore, vt Propert. lib. Elegiarum vlt.

Hic dulces ceraſos, hic autumnalia poma.

Hac licentia & in proſa oratione ſcribentes plerunq; vſi ſunt. Grandia autem epitheton refertur ad arboris pomiferæ magnitudinem, ad fructus etiam quantitatem. Quanto enim poma grandiora ſunt, tanto pretioſiora habentur. Et pomum quod potu indigeat, dictum placuit Varroni in I rerum ruſticarum cap. XXXII. Nam illis per ſiccitatem aquam addi opus eſt vt ſtabilia mature ſcant.

FACILI *manu.*] aut ad ſerendum apta, vt vitem aut arborem non delibret & bene coniungat ſurculos, aut non calloſa, quales eſſe ruſticorum manus cognouimus.

NEC *ſpes deſtituat.*] i. nec me fallat ſpes, quæ ea eſt vt agricolis in continuo verſantibus labore ſpondeat futuri prouentus vbertatem. Qua de re inferius lectum eſt,

Spes alit agricolas, ſpes ſulcis credit aratis
Semina, quæ magno fœnore reddat ager.

ACERVOS *frugum*] copiã rerum vtenſilium frugis appellatione noſtri auctores Iuriſconſultorum vanam prope reiicientes opinionem voluerunt intelligi, non ſolum quod ex frumentis & leguminibus eſt, verumetiam quod ex vitibus & arboribus omnifariam capitur.

PINGVIA *mu.* mellita & perſuauia. Muſta pinguedinem in ſe habent propriam, ſi ex vuis exprimantur, quæ ad maturitatem peruenerint.

PLENO *lacu.*] abundantiam oſtendit dicendo pleno Lacus eſt vas ad excipieda vina de torculo defluentia. Lucius Columel. & Palladius Rutilius. & ante hos ambos Cato Priſcus ſcripſit. Illud ſciendum à veteribus dici torculum, torcular, & torcularium pro ædificio vinario quo vua torquetur.

NAM *veneror,*] quòd bene ſperare debeat, arguit à ſua in deos religione.

STIPES *deſertus.*] truncus, ſine frondibus ad religionem relictus in agello: qui in limite poſſeſſionum pro deo habitus eſt, hoc eſt Termino. Ouid. Faſt II.

Termine ſiue lapis ſiue eſt defoſſus in agris,
Stipes ab antiquis tu quoque nomen habes.

LAPIS *vetus.*] vetuſtate ſacer.

IN *triuio.*] Triuia & quadriuia erant ruſticorum ſacris attributa. illic enim & oues cædebantur & ſerta appendebantur. Et pro loco frequẽti quo antiqui conuenire ſoliti ſunt poſita inueniuntur ab auctoribus. Catullus,

Omnibus vt triuiis vulgetur fabula paſſim. Iuue.
Nonne libet medio ceras implere capaces
Quadriuio. ——

QVODCVNQVE *pomum.*] fructum cuiuſcunq; generis mollem. Macrob in Saturn dicit, Pomum eſſe quodcunque exterius eſt eſui, interius verò non eſui, de nuce ſecus eſſe. Nam & Propertius Elegiarum IV. Pyrum ſub Mali nomine poſuit his verbis,

Inſitor hic ſoluit pomoſa vota corona,
Cum Pyrus inuito ſtipite mala tulit.

LIBATVM.] diis oblatum in ſacro pro primitiis, vt ipſi à frugibus mala auertant.

PONITVR *ante deum.*] illum ſ. deum cuius in tutela ſit arbor, ex qua primitias offert.

FLAVA *Ceres.*] Apoſtrophe eſt ad Cererem frumentorum deam, quæ teſte Tullio lib. de nat. deor. II. dicta eſt quaſi Geres à gerendis frugibus. hanc Græci Δημήτηρ vocant. Flaua autem epitheton eſt ad frumenti qualitatem matureſcentis.

CORONA *ſpicea.*] Sertum ex ſpicis quod illi datur vt arua frugiferent. Virg in Priapeis.

Magnáque fœcundis cum meſſibus area deſit,
In Cereris crines vna corona datur.

Nam poëtæ ſecuti veterum opinionẽ Theologorum, qui Cererem Tellurẽ interpretati ſunt, finxerunt deam ipſam corolla frumentitia comas deuincire. Oui. Faſt. IV.

Impoſuitque ſuæ ſpicea ſerta comæ.

CVSTOS *ruber.*] protector hortuli, quem rubrum apertè totum dicit propter mentulam. Sic Ouid. Faſt. vlt. *Et ruber hortorum cuſtos.* —— Cuſtos autem eſt idẽ quod miniſter, vt in II. Saturn Macrob. ſcribit. eſt & prohibitor vt hîc, & alibi, *Et cuſtos furum atque auium.*

TERREAT *vt ſæua falce Priapus aues.*] in dextra Priapus falcem habuiſſe fingitur, cuius motu aues & furunculos perterrefaceret. Moderatus Columel. lib. X.

Inguinibus puero prædoni falce minetur.

Et Horatius, —— *nam fures dextra coercet.*

Sed Martialis ait,

Tu qui pene viros terres, & falce cinædos.

Ouidius verò Metamorphoſeon XIV.

Quique deus fures vel falce vel inguine terret.

VOS *quoque felices quondam.*] Sermonem vertit ad familiares deos, per quem fuiſſe olim ſe locupletem vult intelligi: Et ſecundum antiqua Pontificum inſtituta loquitur, vbi ſcriptum eſt quibus hoſtiis immolandum eſſet, & cui deo, quem horum dignum maioribus, quem lactentibus, quem maribus que fœminis putaremus,

LARES.] dij ſunt qui ad vrbis commoda vigilare dicuntur inter compita, eoſdémque coronatum honore celebrari. Ouid. lib. Faſt. vlt.

Lucifero ſubeunte Lares delubra tulerunt,
Hic vbi fit clara multa corona manu.

Sunt & Lares agrorum dij apud ruſticos, de quibus hîc legitur: eorum originem poëta ingenioſiſſimus lib. Faſt. II. pertractauit. Iuppiter enim cùm impotenti Iuturnæ amore deperiret, rem nymphis Tyberis accolentibus expouit, quibus ad opem ſibi ferendam expeditis, interminatus eſt iram ſuam, ſi de dolo capto Iuturnam ex eis quæpiam commonefaceret. Lara Almonis fluminis nympha, & Iunoni furtum Iouis aperire, & Iuturnam inſidias iam paratas docere auſa eſt, cui Laræ Iuppiter in procacitatis, & immodeſti ſermonis ſupplicium linguam indignatus eripuit, Mercurióque ad infernas ſedes & ſilentij loca deducendam tradidit.

Sed inter eundum dux placidus formoſitate nymphæ correptus eam vi compreſſit, quæ geminos (qui Lares vocantur) filios ſuſtulit, vrbis & agri cuſtodes.

Mvnera *veſtra.*] aot coronas ex floribus. Calphornius egloga II.

Nos quoq; pomiferi Laribus conſueuimus horti
Mittere primitias aut victimam. ——

Nam ſtatim ſnbditur,

Agna cadet vobis. ——

Legimus præterea in Horatij carminibus Lares thure & horna, fruge & porca & agna & hædo placari, & coronas ex rore marino & myrto, & cuiuſcunque generis floſculis offerri. hęc autem ſacra Compitalia ſunt.

Tvnc *vitula.*] à conſequenti probat qnod pauper effectus ſit.

Innvmeros *luſtrabat caſa iun.*] ex grege ſolituoi fuit, vt eximior in deorum honorẽ immolaretur: ob hoc credebant peſtem à reliquis depelli. Luſtrare præter tria ſignificata vſitatiſſima, ſignat etiam, qnod vulgo dicũt, facere monſtram: cuius ſententiæ duo ſunt quoque verba, recognoſco ſ. & recenſeo.

Agna *cadet.*] Horat. itidem lib. Carm. I.

Seu poſcat agnam ſeu malit hædo.

Hoc ſacrificij genus (teſte Feſto, & Seruio commẽtatore in Damœta) dicitur Ambaruale, quod ſ. arua ambiret victima. Virg. in Georg.

Térque nouas circum felix eat hoſtia fruges.

ſic amburbale vel amburbium dicitur illa ſopplicatio, qua vrbem circuimus. Lncanus,

Mox iubet & totam pauidis à ciuibus vrbem
Ambiri. ——

Rvstica *pu. cla.*] i. ſacrum faciendo hymnos dicit, vt tempeſtatem dij auertant. hunc ritum Maro in Georgicis egregiè complectitur.

Io *meſſes & bona vina date.*] Io vox ouantis eſt, cui prima ſyllaba ſemper corripitur. Sed Io pro Inachi regis Argiuorum filia eãdem producit. Quare miror Ouid. in epiſt. Hypermeſtræ ita ſcriptum reliquiſſe,

Quæ tibi cauſa fugæ, quid Io freta longa pererras?

Sed Latinam in vocabulis ſimilibus rationẽ ſecutus videtur.

Clamat.] pro clamabit. Virg. in Priapeis,

Dum tenet obſeſſas inuida barba genas.

Notãdum eſt quædam ita poni in oratione verba, vt quaſi præſentes rem videamos tranſigere, & eſt tunc energia in dicendo. Catullus,

Sceleſta véne? quæ tibi manet vita?

alij tamen textus habent, clamet.

Vina *bona.*] quorum dulcedine ruſtici exhilarati incompoſitæ ſaltationis modum inuenerunt, ideò bona.

Iam *modo non poſſum.*] Epicurus dixit, *Si ad naturam viues nunquam eris pauper, ſi ad opinionem nunquam diues.* Exiguem natua deſiderat, opinio immẽſum. in hac ſententia loquitur poëta, ſed magis placet (vt modo non) ſit dictum per parentheſim, & ſit ſenſus: Iam poſſum viuere cõtentus paruo, modo non ſ. poteram, cùm Deliam non arderem.

Sed *can. aſt. aſtus.*] Canis ſignum eſt non exigoæ magnitudinis, in quo (teſte Ptolomæo) ſunt

A xviii. ſtellæ, atque extra corpus xi. Hic fuit Icari fidelis cuſtos, vt in Priapeis explicuimus. Quam quidẽ meditationem iamdudum edidiſſem, niſi me qnorumdam ſeueriorum amicorum rigiditas inhibuiſſet.

Æstivos *canis o.*] i. caniculares dies caloris intenſiſſimi. Perſius, *— ſiccas inſana canicula meſſes Iamdudum coquit.* — hoc fit circa medium Iulij, quando ipſe canis in xxix. Cancri gradu eſt.

Ad *riu. præ. aquæ.*] In ripis fonticulorũ æſtiualĩ tempore delectabilis captatur refrigeratio, ſi præcipuè locum frondoſæ opacant arbuſculæ. Virg. *— hic inter flumina nota*

B *Et fontes ſacros frigus captabis opacum.*

Riuus eſt locus per longitudinẽ depreſſus, aquæ currentis quaſi alueus ἀπὸ τῦ ῥέω. i. fluere, dictus.

Avt *ſtimulo tardos increpuiſſe boues.*] ruſticorum morẽ exprimit, qui verbis & ſtimulo boues increpant lente curriculum pertrahentes. Stimulos eſt fuſtis acutæ cuſpidis, qnem bobus ruſtici ſuppungentes inorunt.

Fvres.] ſnrreptores taciti: fures à furuo. i. nigro appellantur, teſte Labeone: vel à fraudando ſiue auferendo, vel à Græco. φὼρ enim vocant Græci, quod in viii. commentario Seruius probat.

Hic *ego paſtorémque meum luſtrare quotannis.*]
C mos ab antiquis habitus eſt ſingulis quibuſcunque annis pnrificare pecus & paſtores, antequã rem annuam Pali facerent. Quam rem Ouidius lib. Faſt IIII. ponit. Quippe de Veſtali templo culmẽ durioris falæ ac modicum ex vitullina fauilla ſuffiméoqne accipiebant. Eſt antem ſuffimen ſanguis eqninos. Deinde cùm ex coronis & frondoſis virgultis ouilia prætexiſſent, luſtrabãt ſub crepuſculum pecus ſaturatum, quo tempore celeberrimi igniculi ex puro ſulfure fiebant, pecúſq; inter fumantia tuguriola vt balaret neceſſe erat ad ſacrę rei perfectionem. Pali tandem libam miliaceam, quam iuxta fiſcella milio ple-
D na ſubſequebatnr, deportabant: itaq. poſita dape numini ſupplicate ſe arbitrati ſnnt.

Spargere *lacte Palem.*] Pales eſt paſtorum dea, cuius diem ſacrum vocant Palilia, vel Perilia pro Paliria L. litera tranſpoſita. Hi dies natalis eſt vrbis Romæ à paſtoribus conditæ: vt Euſeb. ſcribit lib. temporum, & Propertius elegiarum IIII. teſtatur dicens:

Vrbi feſtus erat, dixêre Palilia patres,
Hic primus cœpit mœnibus eſſe dies.

Genus ſacrificij erat, vt accenſis ſtramentitiis faſcibus ignem ſaltu tranſilirent, poſteaque lac biberent, qui fructus pecoris eſt. Spargere ergo
E lacte Palem, hoc eſt, in Palis honorem fundere. Ouidius,

— & tepido lacte precate Palem.

Pocvla *fictilia.*] laudat agreſtom ingenia à ſolertia. Primi enim vaſa terrea finxerunt, quæ fictilia dicũtur, quorum artifex vocatur figulus.

De *fac. luto.*] Lutum intelligit argillam genus terræ molliſſimæ, qua figuli vtuntur, vt Moderatus Columel. lib. IV. auctor eſt, quare Iuuen. aſſentatori ait, *Argillam atq; rotam citius properate.*

Parva *ſe. ſa. eſt.*] dubiũ eſt vtrũ ſegetẽ pro frumentis poſuerit, an intelligat modicũ agri ſatis.

ſeges enim, vt Varro primo rerum ruſticarum docet, eſt quod aratum eſt, ſed uondum ſatum.

AVOIRE *imm. vent.*] aut immitis epithetoo eſt ventorum qui ſua tempeſtate ſata deſtruunt, omniáque deperdunt: aut additum eſt, vt vim aduerſam exprimeret. ſignificat enim vĕtus proſperitatem apud Propertium libro Elegiarum ſecundo,

Et nobis Aquilo Cynthia ventus erit.

ET *dominam tenero cont. ſinu.*] hoc quippe nil ſuauius, & gratius nihil poteſt inoeniri.

AVT *gel. hybernus aquas: tùm ſud. Auſter.*] Auſter ventus eſt meridionalis, cuius adoentus plooiam inducit. Aquæ autem cum ſuapte uatura frigidæ ſint, hyemis tamen tempore magis in ſe frigiditatis habeut.

O *quan. eſt aurum.*] ſermo eſt diuitias deteſtantis, & eſt zeugma: & quantum auri comicè dicitur, pro quantum aurum reperiatut.

POTIVSQVE *ſmaragdi.*] ſmaragdus lapis eſt viridis coloris. Claudianus in Stilicooe: *viridéſque ſmaragdus Loricas.* Potius verò dixit, quoniam ipſorum ſmaragdorum interuentu amores conciliãtur inter amatores, eiſdemque non datis diſſoluuntur.

PRÆFERAT *exuuias.*] ſpolia ex hoſtibus ſuperatis bello exuuiæ vocantur, & præferat dictũ eſt ad honorem ſuæ gentis, quaſi præmonſtret præſentibus & poſteris.

VINCLA.] qui patet amori, is dicitur ferre iugum. vode iuferius,

Poſt Veneris vinclis ſubdere colla ſenem.

Præterea fingunt poëtæ amatores illigari vſqoe adeo, vt ab amore diſcedere etiam læſi nequeãt. Horat. iccirco frequentiùs ait: Aut compede aut loro aut vinculis iuuenes detineri.

IANITOR.] i. cuſtos puellæ quam diligit. Ianitores ſunt propriè quibus ex famulitio ianoę cuſtodia commiſſa eſt: ue quis domum temere ſubeat. i. oſtiarij. Sed cuſtodẽ dixit pro ſe amãte, qui tanto amoris peruratur incendio, vt noctu proiectus ante amicæ oſtiolum dormiat.

DVRAS *ante fores.*] i. inexorabiles. Horatius ecootrà dicit:

Quæ prius multum faciles mouebat cardines.

SAONIS *merſá, vocer.*] inſulſus & piger dicar. Segnis ad animi deſidiã, iners ad corporis ignauiam refertur.

FLEBIS *& arſ. poſitum me Delia lecto.*] antiquiſſimũ ſepulturæ genus fuit corpus terra humare, tanquam operimento matris obducere: quemadmodum de Cyro apud Xenophontem legitur. Sed Cicero ſcribit in eo libro qoem de legibus compoſuit, quod Cornelius Romæ primus è patriciis igni cremare voluit.

LECTO.] lectus & capulus & feretrum dicitor. Sic Propert. lib. elegiarum II.

Nec mihi tunc fulcro lectus ſternatur eburno.

Nec ſit in Attalico mors mea nixa toro.

Sed ſciendum funerarios dici veſpilones, qui baiulant ca lauera ad ſepulturam. Polinctores eſſe eos, qui vngunt ἀπὸ τῶ λίπου, id eſt vngere. Buſtuarios qui perurunt, & hi vocantur etiam tum ab hiſtoricis, tum à poëtis, vſtores. Catullus,

Ab ſemiraſo tonderetur vſtore.

A ſed horum omnium ars quamuis eorumdem omnium idem ſit officium Libitina appellatur à Valerio Maximo dicente lib. memorabilium IIII. *Qui tunc Libitinam exercebant.*

TRISTIBVS *& lachrymis oſcula mi. d.*] Propert. hoc idem,

Oſculáque in gelidis pones ſuprema labellis.

NON *tua ſunt duro prac. ſe.*] ratio eſt ab humanitate Deliæ ſumpta atque facilitate. Huiuſmodi verba ab iratis amãtibus obiiciuntur apud auctores. Silex verò eſt lapis obdurus, cuius geous tam maſculinum quàm fœmininum profertur.

B LVMINA *ſicca.*] lachrymis carentia. Luca.

——qui ſicco lumine campos

Viderit Aemathios.——

TV *Manes ne lede meos.*] Legum ſententiã ſequuntur ex XII. tabulis: in quibus, teſte Cic. in l. de legibus ſcriptũ erat: *Mulieres genas ne radunto, Néve leſum funeris ergo habento.* Quod veteres interpretes Sextus Helius, & L. Attilios nou ſatis intellexerunt, ſed ſoſpicati ſunt veſtimenti aliquod genus funere. Lælius autem leſo quaſi lugubrem amicam deflere ſuum cadauer, ſed ita ne ſeipſa laniet: in quo poëtæ facile & elegans ingenium deprehenditur. At Propertius ſe aſ-

C periorem in amoribus Patho oſtendit, aliter comprecatus de domina poſt ſoum obitum inquiens,

Tu verò nudum pectus lacerata ſequeris.

Dicit autem vmbram ſui funeris afflictari poſſe, ſi ſe amica deformaret.

GENIS *teneris.*] mollibus genis, oec eſt ſynecdoche: uam & ſopra dictum eſt,

Mulieres genas ne radunto.

INTEREA *dum fata ſinunt.*] ſic & Ouid. ad amatrices lib. de arte amandi III.

Dum licet & veros etiam nunc editis annos:

Ludite, eunt anni more fluentis aquæ.

D MORS *adoperta caput.*] tenebris, id eſt à oullo conſpecta, & à nemine intellecta: vel atrum eius aſpectum deſignat. Horatius libro ſermooum II.

——ſeu mors atris circumuolat alis.

NEC *amare decebit.*] nihil eſt (Ciceronis teſtimooio) turpius ſene libidinoſo. Nam quod in iuoenta decuit, iam modo crimen habet.

BLANOITIAS.] laſciuiuſcula verba. Propertius vſus eſt blanditia in ſingulari,

Arguta referes carmina blanditia.

vnde blandicella per diminotionem (teſte Feſto) dicimus.

E DVM *frangere poſtes Non pudet, & rixas inſeruiſſe iuuat.*] hoc eſt dum iuuenis ego ſum. eſt enim iooenilis ætatis rixas & cootumelias inferre. Horatius lib. carminum III.

Lenit albeſcens animos capillus

Litium & rixæ cupidus proteruæ.

DVX *miléſque bonus.*] ducem pro rectore, & militem pro miniſtro ponit. Lucanus iudem lib. VII.

Si placet hoc, inquit, cunctis, ſi milite magno

Non duce tempus eget.——

SIGNA.] vexilla militaria ſignis. i. figuris, vt aquilarum, picta.

A C**OMPOSITO.**] congeſto, coaceruato.
D**ITES** *deſpiciam.*] ideò,

Diuitias alius fuluo ſibi congerat auro.

dictum eſt ſuprà,

D**ASPICIAMQVE** *famem.*] quia compoſito frugum aceruo tranquille vitam aget.

ACHILLES STATIVS.

ALBIO Tibullo qood prænomen fuerit, non cõſtat, cùm Romanum equitem tria habuiſſe, oomina neceſſe ſit. Fulgentius Placiades in expoſitiooe antiqootum ſermonum Flacci Tibulli cuiuſdam meminit comœdiarũ ſcriptoris. Quos autem ſequi, atque imitari Tibullus imprimis ſtatuetit, declarar Diomedes Grãmaticus, apod quem ſic eſt: *Elegias præcipue ſcripſerunt apud Romanos Propertius, Tibullus, Gallus, imitati Græcos, Callimachum & Euphorionem.* Atqoe alibi idem, *Tibullus, Bibaculus, imitati Callimachum, & Euphorionem.* Quis eoim Tibullus fuerit, & ex eius quã alij ſcripſerunt, vita poteſt intellegi, & qoam ſit idem hoc ipſo in genere ſcriptor excellens, molliſſimi eius verſus oſtendunt, & grauiſſimorum auctorum teſtimonia declarant. certè quidem C Martialis elegiæ ſcriptotem ſignificare cùm vellet, periphraſi eſt vſus Tibullo ipſi per honorifica. eſt enim apud illum in IIII.

Cum ſis improbior Maßibane,
Quam qui compoſitos metro Tibulli
In Stellæ recitas domo libellos.

Eum enim honorem Tibullo detulit, qui Græcis poëtis tribui ſolet, cum eorum oomine, quo maximè ſint vſi ipſi, genus carminom appellatum fuiſſe legimus. Eſt illud autem mea quidem ſententia animaduerſione non indignom, ſingulos Poëtæ huius libros ſingulis diuerſiſqoe amicarum eius, aut alterius alicoius oomioibus D eſſe diſtinctos. In primo enim libro frequens, atque vnum omnino nomen, Delia. In ſecundo, Nemeſis. In tertio, Neæra. Quartus deniqoe liber Cherinti, ac Sulpiciæ amores ferè continet. At Ouidius in Elegia de Tibulli morte, Deliæ, Nemeſiſqoe tantum meminit; quo maior eſſe in amote Propertij laus videtur, qui vna Cynthia contentus vixit. quaſi enim Tibolli multos ooo ptobans amotes dixit,

Cynthia prima fuit, Cynthia finis erit.

Et Ouidius,

Vel tua, cuius opes Cynthia ſola fuit.

E ET *teneat culti iugera magna ſoli.*] Io vetetibus libris pro Magna, Multa legebatur. quæ lectio eo eſſe probabiliot videtut, qood eo modo multi omnino, iique optimi ſcriptores locuti ſunt. Idem enim in II. elegia III.

Vt multo innumeram iugere paſcat ouem.

aot, vt paullò etiam melius eſt in veteri libro,

Vt multa innumera iugera paſcat oue.

Et in III.

Aut vt multa mei renouarent iugera tauri.

Ouid. in IV. de Pooto,

A *Et teneat glacies iugera multa freti.*

Cicero ſimilitet in V. in Ver. libro, *Nec id ſolum actum eſt, vt hi minus multis iugis arent.* Et Pauca iogera, non Parua dici ferè ſolent ab Horat. in III. Ode XVI.

——ſyluáque iugerum
Paucorum.—— à Vergilio in IV. Georg.
——cui pauca relicti
Iugera ruris erant.—— ab Ouidio,
Mœnia, quæ campi iugera multa tenent.

Atque in III. Faſt.

Iugeráque inculti pauca tenere ſoli.

A Martiali in I.

Hoc nemus æterno cinerum ſacrauit honore,
B *Frenius, & culti iugera pauca ſoli.*

Græci ſic copioſum bominem ſignificant. Baſil. de capienda è paganorum ſcriptis vtilitate. Ἡμῖν δ' ἀρκεῖ εἰ μὴ τὰ πυθῶν τῦ μυριοπλέθρου πλάνδα καὶ πλέθρα γῆς ἤκω ἢ πόσα.

Q**VEM** *labor adſiduus vicino terreat hoſte.*] Huius, inqoit, ſint amplæ poſſeſſiones, qui militiã tolerat. poſt victotiam enim militibus agri hoſtiles diuidi ſolebant, vt & veteranis in coloniam dedoctis quantum ad alendum eſſet ſatis agri dabatur. Terreri autem vicino hoſte, ſub ipſùmque conflictum etiam fottiſſimi viri ſolent. aoctot in ptoblematis Ariſtoteles.

C M**ARTIA** *cui ſomnos claßica pulſa fugent.*] Io eandem ſententiam Horat. in V.

Nec excitatur claßico miles truci.

Ea verò nocturna etiam fuiſſe ſigna, Silij Italici verba in VIIII. demonſtrant illa,

—nocturnáque claßica velle.

Sed apud Stobæum cùm multa ſimilia Bacchilidis & huic apta loco, atqoe ſententiæ, tùm illud maximè ——χαλκέων

Δ' οὐκέτι σαλπίγγων κτύπος οὐδὲ συλᾶται μελίφρων ὕπνος
Ἀπὸ τῶν βλεφάρων ἄμος, ὅς θάλπει κέαρ.

M**EA** *mea paupertas.*] Et tamen diuitem illum D fuiſſe videtut Horarius ſignificare, cùm dicit,

Di tibi diuitias dederant.

Niſi alium potiùs Albium illum volumus iotellegere, de quo alibi etiam dixerit,

——ſtupet Albius ære.

D**VM** *meus adſiduo luceat igne focus.*] Hioc ſcilicet duxit, quod de Tibullo dixit Statius in I. Siluarum:

Diuéſque foco lucente Tibullus.

Alij aliud, vt qui aquam imprimis laudat, Tibullus ignem maximi facit, idque præcipuum eſſe domus ornamentum ſæpe ſignificat Homerus,

Πῦρ νῦν μοι πρώτιστον ἐνὶ μεγάροισι γενέσθω.

E & alibi,

Αἰθομένου δὲ πυρὸς κεχαρηότος ὥνας ἰδέσθαι.

Martialis in X. Focum perenoem dicit, τὸ ἀέναον πῦρ, exprimens. quod adſidoum dicit Tibullus. Erat autem io veteribus libris pro Adſidoo, exiguo. qood ei, quam tanto opete amplectebatut, tenuitati conuenit. Verg. Igoem exigoum dixit in I. Georg.

Et quamuis igni exiguo properata maderent.

Sed ſi Adſidoom malumos, ἀέναον intellegamus. Sin illud malomus, loculentum caminum, quo vtendum Trebatio in hybetnis Cicero cẽſebat.

I p s e *ſeram teneras maturo tempore vites.*] Tempeſtiuè. Eodem ferè modo Propertius in III. ad Bacchum,

Ipſe ſeram vites, pangámque ex ordine colles.

G r a n d i a *poma manu.*] eſquiri enim ſolent poma ad ferendum, vel odore, vel magnitudine præſtantia.

E t *pleno pinguia muſta lacu.*] de lacu vini poſt in II. in illud,

Tu quoque deuotos Bacche relinque lacus.

N a m *veneror.*] Veneramur, cùm etiam aliquid à Deo precamur. quo ſanè modo dictum mi videtur illud à Vergilio in I. Georg.

Imprimis venerare deos. ——

Et à Iulio Capitolino in Marci Antonini philoſophi vita, *Qui cùm Lucillam matrem Marci in viridario venerantem ſimulachrum Apollinis vidiſſet.* Multa omnino ſunt apud Ciceronem eius rei teſtimonia.

S e v *ſtipes habet.*] cuiuſmodi ſtipiti Pompeiū comparans Lucanus ſcripſit in I.

Qualis frugifero quercus ſublimis in agro
Exuuias veteres populi, ſacratáque geſtans
Dona ducum, nec iam validis radicibus hærens,
Pondere fixa ſuo eſt, nudóſque per aera ramos
Effundens, trunco, non frondibus efficit vmbrā.
Sed quamuis primo nutet caſura ſub Euro,
Tot circum ſiluæ firmo ſe robore tollant,
Sola tamen colitur. ——

Ex eodem genere eſt illud Quintiliani in x. *Ennium ſicut ſacros vetuſtate lucos adoremus, in quibus grandia, & antiqua robora iam non tantam habent ſpeciem, quantam religionem.*

S e v *vetus in triuio florida ſerta lapis.*] In veteri libro Guidonis Aſcanij Sfortiæ Cardinalis, & Vaticano altero Florea, non Florida legitur. In eodem tamen libro poſt, illo in verſu,

Cum Poſti florida ſerta darem.

nihil eſt immutatum. Eiuſmodi florea ſerta vulgus Italiæ nunc Feſtoni vocat. ab eo ſcilicet, quod poëtæ Feſtas frōdes in hoc genere dicunt. Quod autem in triuiis dixit, Compitalia, opinor, ipſa intellexit. qui dies, vt Varro auctor eſt, Laribus ſacer erat. Lares verò ipſi, vt Feſtus tradit, ampliſſimis coronis ornabantur, quos ornari bis in anno Auguſtus inſtituit. auctor Tranquillus. Eiuſmodi lapidem intellegens Propertius dixit,

Et quicunque ſacer qualis vbique lapis.

Triuia vero ipſa τριόδους videtur dixiſſe Moſchus
E de amore fugitiuo, εἴ τις ἐνὶ τριόδοισι πλανώμενον εἶδεν ἔρωτα.

N o v v s *educat annus.*] Aut aliarum gentium rationem ſecutus Nouum annum ab autumno incipientem intellexit, aut à nouo fructuū prouentu, & copia Nonum dixit. redeuntem ſcilicet, atque in ſe ſua per veſtigia volutum.

L i b a t v m *agricolæ ponitur ante deos.*] Hoc eſt, quod Græci dicunt, τὰς ἀπαρχὰς ποιεῖσθαι. Sic enim Porphyrius loquitur περὶ ἀπαρχῆς τῶν ἐμψύχων. In veteribus, quos vidi, libris eſt,

Libatum agricolæ ponitur ante deum.

In Angeli Colotij libro fuiſſe intellego,

Libatum agricolam ponitur ante deum.

illud non improbandū, hoc videtur eſſe rectius.

A nam & agricolas, & ruricolas dictos ipſos deos demonſtrat idem in II.

Redditur agricolis gratia cælitibus.

Atque hoc ipſo in libro,

Ille deo ſciet agricolæ. ——

Et Ouid. in I. Triſtium,

Et te ruricolæ, Lampſace, tuta deo.

Atque haud ſatis ſcio an hi dicti ſint etiam Græcis, νόμιοι θεοί. vt non vnius Apollinis, aut etiam Iouis nomen id fuerit. Romæ enim in Melinorum domo in veteri ſaxo inſcriptum ſic erat.

B

NOMIOIC ΘEOIC
IOYΛIOC
MAIOP
ANTONINOC

Legi autem poſſit etiam, Agricolæ deo. quo modo Propertio dictum in IV. videtur illud in fabula Vortumni,

Nec flos vllus hiat pratis, quin ille decenter
Impoſitus fronti langueat ante mea.

Ponere autem, hoc modo, & Figere ſæpe poſuerunt optimi ſcriptores. Propertius in II.

Suſpiere & Veneri ponere vota iuuat.

C Iulius item Obſequens in Appij Claudij, & M. Perpernæ conſulatu, *Sacrificatum à Romanis, eloqúque in templo poſita.* Propertius item in II. Figendi verbo ſic vſus dixit,

Magna ego dona tua figam Cytherēa columna.

Et Vergilius,

Suſpendíve tholo, aut alta ad faſtigia fixi.

Liuius in XXXIV. ab V. C. *Et ante fixa fictilia deorum irridentes.* Ante deum autem, non ſine ritu ac cærimonia dixit. Idem enim in II.

Carmen vt ornatos diceret ante deos.

Ponere ante ſic quoque dixit Horatius in ſe-
D cundo Serm.

Aut poſitum ante mea, quia pullum in parte catini &c.

F l a v a *Ceres, tibi ſit noſtro de rure corona.*] tibi dicetur, conſacretur. Idem alibi,

Tota tibi eſt hodie. ——

De noſtro verò rure propterea, opinor, dixit, quod fruges aliunde per vim raptas, diis offerre nefas erat, cuius rei auctorem adducit Porphyrius. Feſtus Pompeius Præmetium eſſe ſcribit, quod prælibationis cauſſa ante metitur. cuiuſmodi corona huius loci è frugum texta primi-
E tiis videtur eſſe. ac propterea legendus ille ſuperior verſus ita fortaſſe ſit,

Libatum agricolæ ponitur ante dea.

vt intellegamus ante libatum, &c, vt Feſtus loquitur, prælibatum.

P o m o s i s q v e *ruber cuſtos ponatur in hortis,*
Terreat vt ſæua falce Priapus aues.] Cuſtos Priapus hortorum eſſe dicitur, itaque vel ex hoc loco emendemus, licet Bibaculi hendecaſyllabum apud Tranquillum de Iluſtribus Grammaticis,

Et illos cuſtodis vides hortulos Priapi.

non vt vulgò legunt, Cuſtodes. Sed erat hoc loco in veteri libro,

Terreat & ſæua. ——

V o s *quoque felicis quondam, nunc pauperis agri*

Cuſtodes, fertis munera veſtra Lares.] felicem dicit fertilem, ac fructuoſum. Fertis munera, vt & Græcè Theocrit.

Μετὰ Πᾶνα τὸ δεύτερον ἄλλον αἰνεῖ.

Lares verò, vt ſuprà diximus, hi ſunt, qui in agris colebantur, ac propterea Compitales Suetonio dicuntur in Octauij Auguſti vita. Scribit enim, *Compitales Lares ornare bis in anno inſtituit, vernis floribus, & æſtiuis.* Sed idem in IV. ad Meſſalam, vicem ſuam, ac fortunæ commutationem dolens,

—— quamuis
Fortuna, vt mos eſt illi, me aduerſa fatiget.
Nam mihi cum magnis opibus domus alta niteret,
Cui fuerant flaui ditantes ordine ſulci,
Horrea fecundis indeficientia menſis,
Cuique pecus denſo paſcebant agmine colles,
Et domino ſatis, & nimium furique lupóque:
Nunc deſiderium ſupereſt. ——

TVNC *vitula.*] Luſtratio tùm fiebat maioribus hoſtiis, res cùm eſſet ipſa amplior.

CADET *vobis.*] immolabitur. Callimachus,

—— ἐν δὲ πίναξ
Θῦσε πολυσπερέων ἱππείων ἤ τι παλαιὸν
Τοίνυν νεῦθ' ἐπ' ἴχνει, ὦ ἄνα, πάμπαν.

Idem Tibull. in IV. *—— nec illis*
Semper inaurato taurus cadit hoſtia cornu.

Et Ouid. in III. Amor.

— pro reditu victima vota cadit.

QVAM *circum ruſtica pubes Clamet.*] multi omnino libri, Clamat. morem vt illum veterem fuiſſe ſignificet. Verg. in I. Georg. verbis ſimillimis eadem de re vtitur.

Cuncta tibi Cererem pubes agreſtis adoret.
Cui tu lacte fauos, & miti dilue Baccho.
Térque nouas circum felix eat hoſtia fruges,
Omnis quam chorus, & ſocij comitentur ouantes,
Et Cererem clamore vocent in tecta. —

Quo loco Seruius aptè ad hunc etiam locum interpretans illud,

Et Cererem clamore vocent in tecta. —

Inuocent, inquit, *copiam frumentorum.* Quod autem Vocent, dixit Vergilius, hoc quoque priorem lectionem Clamet, planè confirmat.

ET *bona vina.*] Bona, non ſine religione poſuit. ſic etiam Bonæ fruges, Bona Iuno, & Bona verba dicuntur.

IAM *modo non poſſum.*] id eſt, poſſum. Terentius in Phormione, *Is ſenem per epiſtulam pellexit modo non montes aureos pollicens.* Sed impedire ſententiam videtur, quod ſequitur, Nec ſemper. &c. Sed notãdum illud, non ſic, Modo nec, dici, quomodo dicitur, Modo non. namque Modo non, quod valet Propemodum, aut Prorſus adfirmatiuè ponitur, rectè ſic cum verbo Poſſum iungitur. & idem verbum, cum, Nec, coniunctum, planè negat. quaſi dicat, Poſſum omnino paruo contentus viuere, nec longæ viæ ſemper eſſe deditus. Itaque & Terentius, vt ſupra poſui, locutus eſt, & Verg. in IX. Æn.

. Sed periiſſe ſemel ſatis eſt, peccare fuiſſet
Ante ſatis, penitus modo non genus omne peroſos
Fœmineum. ——

Et Quintilianus in procemio libri primi, Modo non, adfirmans poſuit. *Quis enim,* inquit, *non de iuſto, æquo, ac bono, modo non & vir peſſimus loquitur.*

A TENVISSE *bidentem.*] Veteres libri etiam multitudinis numero, Bidentes.

INCREPVISSE.] Verg. eodem modo increpitare dixit.

NON *agnámve ſinu pigeat, fœtúmve capellæ.*] In veteribus libris, Agnámq; fetúmque. & pro Pigeat. repetitum, Pudeat.

AT, *vos exiguo pecori furéſque lupíq́; Parcite,*] Idem in IV. ad Meſſallam,

Et domino ſatis, & nimium furique lupóque

DE *magno eſt præda petenda grege.*] abeſt à quibuſdam veteribus libris, Eſt.

ET *placidam ſoleo ſpargere lacte Palem.*] Palen,

B Græco accuſatiuo, in nonnullis veteribus libris legitur. Ouidius idem ſignificans dixit.

— & tepido lacte precare Palem.

NEC *vos è paupere menſa.*] In veteribus libris, Neu vos, &, De paupere. Porphyrius autem in II. περὶ ἀποχῆς τῶν ἐμψύχων. Parcitatem, aut frugalitatem potiùs illam veterum multis omnino verbis perſecutus ad Antiphanis, Mænandri, Sophoclis teſtimonia, addit deinde Theophraſti hoc. Διὰ πολλῶν δὲ ὁ Θεόφραστος τὴν παρ' ἑκάστοις παρείαν ἐπιδείξας, ὅτι τὸ παλαιὸν τῶν θυσιῶν διὰ τῶν καρπῶν ἦν, ἔτι πρότερον τῆς πόας λαμβανομένης, καὶ τὰ τῶν σπονδῶν ἐξηγεῖται τοῦτον τὸν τρόπον, τὰ μὲν ἀρχαῖα τῶν

C ἱερῶν νηφάλια παρὰ πολλοῖς ἦν. νηφάλια δ' ἐστὶν, τὰ ὑδρόσπονδα, τὰ δὲ μετὰ ταῦτα μελίσπονδα. τὸν γὰρ ἕτοιμον παρὰ μελιττῶν πρῶτον ἐλάβομεν τὸν ὑγρὸν καρπόν. εἶτ' ἐλαιόσπονδα. τέλος δ' ἐπὶ πᾶσι τὰ ὕστερον γεγονότα οἰνόσπονδα. Quæ Theophraſti verba hoc de genere poëtarũ verſus illuſtrant.

FICTILIA *antiquus.*] Veterem Romanorum morem declarat, opinor, Dionyſ. Halicar. Dis cenas in ſacris Laribus ſupérque menſas ligneas, caniſtris atq. fictilibus apponendi. Idem Tibullus Eleg. X.

—— nec bella fuerunt
Faginus aſtabat cum ſcyphus ante dapes.

D In diuitiis habita fictilia, Martialis etiam ſignificat.

Lautus erat priſcis Porſena fictilibus.

Fictiles etiam deos ipſos faciebant. Propertius in IIII.

Fictilibus creuere deis hæc aurea templa.

Et Iuuenalis Sat. XI.

Fictilis, & nullo violatus Iuppiter auro.

Plinius in XXXIV. *Mirúmque mihi videtur, cùm ſtatuarum in Italia tam vetus origo ſit; potius lignea aut fictilia deorum ſimulacra in delubris dicata vſque ad deuictam Aſiam, vnde inrepſit & luxuria.* Et in XXXV. *Nec enim tum effigies deûm erant laudatiſſimæ, nec pœnitet nos illorum qui tales coluêre. Au-*

E *rum enim & argentum ne dis quidem conficiebant, durant etiamnum pleriſque in locis talia ſimulacra. Faſtigia quidem templorum in vrbe crebra & municipiis mira cælatura & arte firmitatéque ans ſanctiora auro, certè innocentiora. in ſacris quidem etiam inter has opes, non murrinis, cryſtalliníſve, ſed fictilibus prolibatur ſimpulis.* Idem Tibullus poſt,

Neu pudeat priſco vos eſſe è ſtipite factos,
Sic veteres ædes incoluiſtis aui.
Tum melius tenuêre fidem, cum paupere cultu
Stabat in exigua ligneus æde deus.

D e *facili.*] parabili. Sic Horat. Facilem Venerem dixit. A

S a t i s *eſt requieſcere lecto.*] Hoc quoque magni faciens Catullus,

Deſideratóque acquieſcimus lecto.

S o l i t o *membra leuare toro.*] eſt in veteri libro. Referre, non Leuare. vt idem ſit, quod reddere vel quieti, vel, quod malim, labori.

S e c v r v m *ſomnos igne iuuante ſequi.*] Imbre in veteribus nonnullis. Verſus verò ipſi Sophoclis, qui adducuntur à multis, ſunt in Grecorum ſententiis, περὶ ταπεινώσεως. Τί τοῦδε χάρμα μεῖζον ἂν λάβοις ποτὲ τῆς γῆς ἐπιψαύσαντα ἐν ὑπὸ στέγης πυκνῆς ἀκούσαι ψακάδος εὑδούσῃ φρενί. Illud verò ipſum, quod Securum dixit, omnino exprimit εὑδούσῃ φρενί. B

E t *triſtes ferre poteſt pluuias.*] Horat.

——— *nec triſtes hyadas.*

O, *quantum eſt auri pereat, potiúſque ſmaragdi.*] Ordo verborum alius in veteri libro, iſque concinnior, & facilior ad intellegendum,

O quantum eſt auri potius, pereátque ſmaragdi.

Sed pro Pereat, legendum cenſeo, Pereant.

V t *domus hoſtiles præferat exuuias.*] Hoc è genere ſunt & Propertij illa,

Vel tibi Medorum pugnaces ire per hoſtes,

Atque onerare tuam fixa per arma domum.

Et illa Suetonij, *Domus priſcorum ducum arſerunt, hoſtilibus adhuc ſpoliis adornatæ.* C

M e *retinent vinctum formoſæ vincla puellæ.*] Vt Philippum apud Horatium vincla mercenaria.

N o n *ego laudari cupio.*] magno conſenſu libri veteres, Curo, pro Cupio.

E t *teneam moriens deficiente manu.*] Ouidius in Elegia de Tibullo, totidem verbis,

Me tenuit moriens deficiente manu.

Atque hic quoque Te, pro, Et, in veteribus libris,

A r s v r o *poſitum me Delia lecto*] Compoſitum. hoc de lecto & illud Propert. in II.

Nec mihi tum fulcro ſternatur lectus eburno,

Nec ſit in Attalico mors mea fixa toro. D

T r i s t e a v s *& lacrymis oſcula mixta dabis.*] Propertius,

Oſculáque in gelidis pones ſuprema labellis.

N o n *tua ſunt duro præcordia ferro Vincta.*] In multis veteribus pro Vincta, Iuncta. quæ varietas in ſimilibus bis verbis ſcribendis ſæpe exſiſtit. Sic apud Verg. illud,

——— *an vnquam tibi fiſtula cera*

Iuncta fuit. ———

in veteri tamen libro, Vincta. quod non recuſarem, niſi Tibulli auctoritas apud me pluris eſſet, quàm ſcriptoris librarij fides. ille enim in ſecunda ſic, E

Fiſtula, cui ſemper decreſcit harundinis ordo,

Nam calamus cera iungitur vſque minor.

N o n *tua ſunt duro præcordia ferro Vincta.*] Homerus Iliad. ω. σιδήρεον ἦτορ dicit.

N e c *in tenero ſtat tibi corde ſilex.*] Ennius apud Feſtum Pompeium, *Lapideo ſunt corde multi, quos non miſeret neminis.* Et Ouid.

Et tua ſunt ſilicis circum præcordia venæ,

Et rigidum ferri ſemina pectus habet.

S e d *parce ſolutis Crinibus, & teneris Delia parce genis.*] Sic Ouid.

Parce tamen lacerare genas, nec ſcinde capillos.

I n t e r e a *dum fata ſinunt.*] Notum Catulli illud, eandem in ſententiam,

Viuamus, mea Lesbia, atque amemus.

& quæ ſequuntur.

I a m *ſubrepet iners ætas.*] ſic Iuuenalis,

——— *obrepit non intellecta ſenectus.*

N e c *amare decebit.*] Ouid.

Turpe ſenex miles, turpe ſenilis amor.

D i c e r e *nec cano blanditias capiti.*] Haud paulò melius in veteribus libris,

Dicere nec cano blanditias capite.

id eſt nos iam canos. Canum verò caput ſic dixit, vt & Catul.

Suſcitat, & cano vulturium capiti.

Lucianus in Alexandro περὶ αἰδρα ſic dicit,

Οὔτε ἰατρῷ ἀρέσκοντα, οὔτε παιδὶ αἰδρὶ ποιοῦν.

E g o *compoſito ſecurus aceruo.*] In cellis vel promptuariis.

D i t e s *deſpiciam.*] Quibuſdam in veteribus libris ordo hic, Deſpiciam dites. aptiſſimè verò ipſam ſignificat αὐτάρκειαν, quam Sotades apud Stobæum μέσον βίον appellat. apud quem multa in hanc ſententiam. Idem alibi,

Et regum magna deſpiciantur opes.

M. ANT. MVRETVS.

D i v t i a s *alius.*] Vtrunque genus complexus eſt. diuitiæ enim partim in rebus mobilibus conſiſtunt, partim in rebus ſoli. è mobilib. autem aurum nominauit κατ' ἐξοχὴν, Pindarus,

Ἄριστον μὲν ὕδωρ. ὁ δὲ

Χρυσὸς αἰθόμενον πῦρ

Ἅτε διαπρέπει νυ-

κτὶ μεγάνορος ἔξοχα πλούτου. id eſt,

Aqua eſt optima res quidem.

Aurum at, ignis vt ardens

Nocte relucet atra, inter opes quoque magnanimas ſic

Splendet.

M e *mea paupertas.*] ego pauper ſanè ſim: dum & fruar ocio, neque arcta inopia premar.

I p s e *feram.*] oblectabo me agricultura, paſtione & amore.

I p s e *feram.*] apparet, hunc poëtam elegantiam quandam putaſſe eſſe in eiuſdem ſyllabæ continuata repetitione. vt ſupra, *Me mea*: & nunc, *Ipſe feram*: & mox, *Poma manu*: & infra, *multa tabella*: &, *ſicca canis*, & tam multis locis denique, vt conſtet, hoc non caſu, ſed dedita opera factum.

R v s t i c v s *& facilis.*] aliter facilem manum, & aliter paulò infra facile lutum; neque vllam vocē habent Græci, quæ huic planè reſpondeat.

N e c *Spes.*] Deæ nomen eſt.

N a m *veneror.*] cauſſa, cur ſperare debeat, agriculturam ſibi fructuoſam fore. colo enim, inquit, deos. Fuit hæc pietas in veteribus, vt cùm ceteris in rebus, tum in hoc præcipuè ſtudio quibus diuinus cultus neglectui non eſſet, iis omnia proſperè ſucceſſura crederent. itaq. Virg.

In primis venerare deos, atque annua magna
Sacra refer Cereri, lætis operatus in herbis.

Et Horatius,

Cœlo ſupinas ſi tuleris manus;
Naſcente luna, ruſtica Phidyle,
Si ture placaris & horna
Fruge lares auidáque porca:
Nec peſtilentem ſentiet Africum
Fœcunda vitis, nec ſterilem ſeges
Rubiginem, aut dulces alumni
Pomifero graue tempus anno.

& eodem pertinere arbitror prouerbium, quod eſt apud Varronem libro primo de re ruſtica, *Dij facientes adiuuant.* facientes enim accipio eos, qui B rite operantur ſacris: vt in illo, *Cum faciam vitula.* & Eraſmum, qui multò aliter interpretatus eſt, falſum puto.

S E V *ſtipes.*] non dubium eſt, quin Terminũ dicat, de quo Ouidius,

Termine, ſiue lapis, ſiue es defoſſus in agro.
Stipes ab antiquis, tu quoque numen habes.

Sed tamen illud quoque ſuperſtitioſis hominibus in conſuetudine poſitum fuiſſe accepimus, temerè oblatos in via lapides, ſtipitéſq. venerari. Xenophon, καὶ τοῖς μὲν οὔθ' ἱερὸν, οὔτε βωμὸν, οὔτ' ἄλλο τῶν θείων οὐδὲν τιμᾶν, τοὺς δὲ καὶ λίθους, καὶ ξύλα τὰ τυχόντα, καὶ θηρία σέβεσθαι. & ineptus quidem ſcriptor, non tamen omninò inutilis, Appuleius, C *Neque enim iuſtius religioſam moram viatori obiecerit aut ara floribus redimita, aut ſpelunca frondibus inumbrata, aut quercus cornibus onerata, aut fagus pellibus coronata. vel enim colliculus ſepimine conſecratus, vel truncus dolamine effigiatus, vel ceſpes libamine humigatus, vel lapis vnguine delibutus.* Propertius,

Et quicunque facer, qualis vbique, lapis.

F L O R I D A *ſerta.*] quæ ſignificent deum eſſe.

L I B A T V M *agricolæ.*] Variè legitur hic verſus: à quibuſdam hoc modo,

Libatum agricolam ponitur ante deum. ab aliis, D
Libatum agricolæ, ponitur ante deum. ab aliis,
Libatum agricolas ponitur ante deos.

ego autem lego,

Libatum agricolæ ponitur ante deo.

& deum agricolam expono eũ, qui præeſt agrorum cultui, id eſt Liberum patrem, de quo infra,

Primus aratra manu ſolerti fecit Oſiris,
Et teneram ferro ſollicitauit humum.

ſiquidem Oſirim & Bacchum eundem eſſe conſtat. & alibi,

Illa deo ſciet agricolæ pro vitibus vuam,
Pro ſegete ſpicas, pro grege ferre dapem.

ponendi autem verbum hac in re & Græcis & Latinis mirè vſitatum eſt. Catullus, E

Mihi corolla picta vere ponitur.

Horatius,

Hic viuum mihi ceſpitem, hic
Verbenas pueri ponite, turáque.

& in epigrammatis Græcis,

Τίς θῆκε μαρμαίροντα Βάκχεια;

neque tantum θεῖναι dicunt, verumetiam ἀναθεῖναι: vnde ἀνάθημα. neque eſt, quod quiſquam propter vocem *ante*, de huius ſcripturæ veritate dubitet. ſic enim & Plautus,

Bonum ante ponam prandium pranſoribus.

A ſiquis tamen *agricolas deos* legat, & exponat, Liberum, Liberam, Cererem, Pana, cæteráq; ruris numina, non repugnauerim. nam & infrà ita locutus eſt, *Redditur agricolis gratia cælitibus.*

H O S T I A *parua.*] in quibuſdam libris, *magna*: quod non diſplicet: vt, pro agri exiguitate, hæc quoque magna hoſtia eſſe dicatur.

I A M *modo non.*] modo non, eſt, μονονουχί. etſi ſunt, qui aliter ſentiant.

S E D *canis æſtiuos ortus vitare ſub vmbra Arboris.*] totidem prope verbis in quodam epigrãmate Alcæus,

—— λααίας δάφνης ὑπὸ πετάλοις
Καύματ' ἐπισχετέοιο φυγεῖν κυνός.

S E C V R V M *ſomnos, igne iuuante, ſequi.*] in aliis libris, *imbre iuuante ſequi.* vtrumque ferri poteſt. nam & imber & ignis hieme ſomnum conciliant. illud etiam de imbre, conuenit cum illo Sophocleo, —— ὑπὸ στέγῃ

Πυκνῆς ἀκοῦσαι ψακάδος εὑδούσῃ φρενί.

& cum eo, quod eſt infrà,

Nam neque tum plumæ, nec ſtragula picta ſoporem,
Nec ſonitus placidæ ducere poſſet aquæ.

C A N O *bland. capiti.*] libri veteres *capite.* & ita legendum puto.

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

C

D I V I T I A S *alius.*] Hæc elegia ordine prima eſt, ſed tempore poſtrema. Nam lapſis opibus Tibullus ſeceſſit in agellum, qui illi ſuperfuit, ex patrimonij naufragio, in regione Pedana. Vnde Horatius:

Di tibi diuitias dederant artémque fruendi.

Manifeſtò enim oſtendit eum exhauſto opimo patrimonio ſeceſſum ruris petiiſſe. Et, ſi coniecturæ locus eſt, videtur opes auitas in amoribus D profudiſſe, & magno matrimonio imminuto, ira ac dolore animi, rus ſe abdidiſſe, Horatius id planè indicat,

Non tu corpus eras ſine pectore. di tibi formam,
Di tibi diuitias dederant. ——

Et ſanè alibi eum eo nomine conſolari videtur, quum ita canit: *Albi, ne doleas plus nimio,* &c. At ipſe planè & paupertatem ſuam cõqueritur, & dolorẽ profitetur in Panegyrico ad Meſſalã:

Nam mihi quum magnis opib. domus alta niteret,
Cui fuerant flaui ditantes ordine ſulci
Horrea fœcundas ad deficientia meſſes,
Nunc deſiderium ſupereſt. nam cura nouatur,
Quũ memor anteactos ſẽper dolor admonet annos.

E Nam poſtremis verſibus planè profitetur ſe pœnitere eius, cuius & Horatius ſe pœnitere non diſſimulanter ait,

Hei mihi, per vrbem, nam pudet tanti mali,
Fabula quanta fui, conuiuiorum & pœnitet.

Quis ferat eos, qui dicunt non prodegiſſe patrimonium, ſed agros eius aſſignatos fuiſſe? Atqui clarè loquitur, vt aliter interpretari, hoc ſit Latine neſcire. Dicit enim ſe diuitem fuiſſe, & ſtatim ſubiicit ſe pœnitere annorũ anteactorum, quoties è quantis facultatibus exciderit, meminit: Sanè nõ ſolet pœnitere nos culpæ alienæ,

ſed noſtræ. Pœnitet eum amiſſorum bonorum. A Ergo culpa ſua amiſit, non ex aſſignatione aut petticatione. Quid quod ex Horatio tam clarè colligitur. Sed quid tam inique coutradictioni occurro? Ipſa ſemet ſuo ſibi gladio iugulat. Hæc igitur ſcribit in prædiolo ſuo Pedano ad Meſſàlam Coruinum tum in Ciliciam proficiſcẽtem: quem etiam anteà bello Aquitanico ſecurus erat. Huius poëtæ ea omnia quotquot in Italia extant exemplaria, recentiora ſunt, quam vt inter venuſtos libros cenſeri debeant. quin correctorum audacia multa perabſurda illis admiſta ſunt. Eiuſmodi vnum vidimus. cuius copiam nobis fecit Iuriſconſultiſſimus Iacobus Cuia- B cius. Sed & meliora quædam in eo, quàm alij in ſuis, inuenimus. Neque puto meliorem librum eo hodie extare. Nam quædam etiam vetuſtatis retinet veſtigia, quum paulò ante ineuntem typographicam artem ſcriptus ſit: & nondum correctorum audacia ita licenter in bonis auctoribus peruagaretur. Sed excepta peruetuſta eius poëtæ in manus noſtras peruenẽte, quibus plurimum adiuti ſumus. Item fragmentum peroptimum, & quam emendatiſſimum à quarta elegia libri tertij ad finem vſque commodauit nobis idem præſtantiſſimus vir, ſummáque humanitate præditus Iacobus Cuiacius. Qui libet, etſi imperfectus, tanti apud me momenti eſt, C vt non meminerim me vllum vetus exemplar emendatius legiſſe. Itaque hoc præter Italos, amplius conſecuti ſumus, vt vetuſtiores, quam illi, huius poëtæ reliquias nacti ſimus. Quæ quum egregiè nos in multis iuuerint, in eo tamen, quod caput erat medicinæ, nullum auxilium nobis tulerunt, hoc eſt in tranſpoſitione Elegiarum, & confuſione, qua non exigua pars huius poëtæ verſuum laborat. quod mirum nemini hactenus ne oboluiſſe quidem. Atqui nos id primi odorati ſumus, &, vt teipſa potiùs quã prædicatione noſtra cognoſcas, nihil eſt quod huius tibi maiorem fidem faciat, quàm prima D elegia: quæ ita hactenus confuſa, & perturbata fuit, vt ne ipſe Tibullus, ſi reuiuiſceret, ſuam agnoſcat. Lege vitam huius poëtæ apud Lilium Gyraldum. Ibi videbis exemplar, ex quo omnia Tibulliana, quæ hodie extant, propagata ſunt, aliquot pagellis tranſpoſitis turbatum fuiſſe. Et tamen quibuſdam doctis mirum viſum nos dixiſſe quædam in hoc poëta alio ordine poſita, ac ab illo relicta erant. quod ita perſpicuum eſt, vt hoc negare ſit cæcitatem oculis ſuis conſciſcere. At quia omnes tantum huic poetæ deferunt, & recte meo iudicio, vt pauci ſint, qui non E aures eius lectione tritas habeant: nemo eſt, qui non eum ſe intelligere credat. quia enim character eius planus ac minime moroſus eſt, propterea omnem dubitationem ſuſtulit, poſſe aliquid, quod legenti negotium faceſſat, in eo reperiri. Atqui aliter ſe rem habere, ipſa editione, quam primum nunc noua incude recudimus, omnibus teſtatum eſſe volo.

QVEM *labor aſsiduus.*] Iſtud diſtichon totam ſententiam abrumpit. Sequebatur autem ſine dubio poſt illud: *Hoc mihi contingat. ſit diues iure*, &c.

ME *mea paupertas.*] Poſt hoc diſtichon reponendum illud, NEC SPES DESTITVAT. Dum, inquit, meus focus aſſidue luceat, nec ſeges eludat ſementem. Spes enim pro reditu frugum apud veteres ponebatur, vt apud Varronem. Vnde & Varro ipſe ſpicam à ſpe dictam dicit. Nam, vt ait prouerbium Græcum, *αἰεὶ γεωργὸς εἰς νέωτα πλούσιος*. Quam autem bene hæc duo diſticha inter ſe coagmentata ſint, quid melius probauerit, quàm abſurditas illa, quam efficiebat interrupta ſententia interiectum diſtichon, IPSE SERAM.

DVM *meus adſiduo.*] Ita etiam citatur à Mario Victorino nobiliſſimo Grammatico. Vetuſta verò excerpta huius poëtæ habent, non *aſsiduo*, ſed *exiguo*. quæ fortaſſe germana eſt lectio. Supperat, inquit, ſemper foco, quamuis exiguus ignis. Nam illo epitheto indicat tenuitatem ſuam. Ita Ouid. *--paruo calfacit igne focum.*
& præclare Statius,

—— Diueſque foco lucente Tibullus.

Diues, inquit, foco lucente, quamuis exiguo igne. Alij quoque libri ſcripti habent *exiguo* non *aſsiduo*.

IPSE *feram.*] Poſt hoc diſtichon poſuimus, NEC TAMEN INTERDVM PVDEAT TENVISSE BIDENTEM, AVT STIMVLO TARDOS, &c. quum hoc poſtulet ſententia. Ipſe, inquit, inſitioni dabo operam, quod eſt honeſtiſſimum munus rurantibus. non tamen, vt me aliquando pigeat oues paſcere, quod eſt infimum rure. Non negabũt homines docti hunc eſſe ordinem horum verſuum. Quam enim bene illi conueniat ſedes, quæ olim huic diſticho à librariis attributa erat, nemo non videt.

NAM *veneror.*] Ante hoc diſtichon collocauimus illud, HIC EGO PASTOREMQVE MEVM. Sententia ipſa eum ſuo loco reſtituit, vt abſurditas eum loco alieno expulit.

SEV *ſtipes.*] Hic ſtipitem & lapidem coniungit non immeritò. ſunt enim termini. Ouidius:

Termine ſiue lapis, ſiue es defoſſus in agro
Stipes, ab antiquis tu quoque nomen habes.

Prudentius:

Ignoſco fatuis hæc tamen vulgaribus,
Quos lana terret diſcolor in ſtipite. Idem,
Deaſciato ſupplicare ſtipiti.
Verris cruore ſcripta ſaxa ſpargere.

Stipites illi vocabantur Atiniæ. Lapides ipſi inſcripti erãt literis quadratis vncialib. Vnde Gãmati dicebantur, qui Γάμμα inſcalptum habebant. Alij interpretantur qui literæ Gamma ſimilitudinem habent. Habes igitur, quid Albius noſter per ſtipitem, & lapidem intellexerit.

LIBATVM *agricolæ.*] Apuleius: *Iſte verò nec Diis rurationis, qui eum paſcunt, ac veſtiunt, ſegetis vllas, aut vitis, aut gregis primitias impartit. nullum in villa eius delubrum ſitum, nullus locus, aut lucus conſecratus.*

HOSTIA *parua ſoli.*] Repone ex veteri membrana *hoſtia magna*. Rectè ex tenuitate ſua dixit. neque id tantum intelligit, ſed ait nunc vitulæ eſſe agnam ſuccedaneam. quia hoſtia ſeu victima magna dicebatur tantum de bubulo genere. quod olim me annotare memini.

CLAMET, *io meſſes.*] Poſt hunc verſiculum repo-

repoſuimus illud Diſtichō cum ſequenti, ADSITIS DIVI. Nam diui illi ſunt ipſi Lares, ad quos ſermo ſemper continuandus eſt. Quod enim ipſi Lares ſint, manifeſto declarant illa:

——nec vos è paupere menſa
Dona, neque è puris ſpernite fictilibus.

Fictilia enim iſta ſunt patellæ, è quibus è menſa dapem libabant Laribus. Perſius:

——cultrixque foci ſecura patella.

Ibi interpres vetus: *Cultrix foci, quia delibandæ dapes in ea poſita ad focum feruntur.* Varro: *Quocirca oportet bonum ciuem legibus parere, deos colere, in patellam dare μικρὸν κρέας.* At quo ore hæc diſtraxerant homines inuenuſti? Poſt duo autem hæc diſticha illud huc retrahendum. AT VOS EXIGVO. Pro ADSITIS DIVI vetuſtiſſima Excerpta habebant, *Vos quoque adeſte Dei.*

NEC è *puris.*] Codex infimæ vetuſtatis, E PARVIS.

SCILICET & *ſolito.*] Excerpta habebant.

——ſatis eſt, requieſcere lecto
Si licet, & ſolo membra leuare toro.

Quod valde amplectimur. ſolum torum ſibi ſupereſſe ait. Aliud eſt leuare membra in Moreto. hoc eſt tollere. hic requieſcere.

IMBRE *innante ſequi.*] Hæc eſt priſca lectio, non *igne.* vt vulgatæ editiones. Sappho: —ὕδωρ

Ἀμφὶ δὲ ψυχρὸν κελάδει δι᾽ ὕσδων
Μαλίνων, αἰθυσσομένων δὲ φύλλων
Κῶμα καταῤῥεῖ.

SIT *diues iure.*] Excerpta illa aliter habent:

——ſit diues, rure furorem
Qui maris, & cœli nubila ferre poteſt.

Hoc ſenſu, Diuitem eum eſſe puto, qui abditus ruri ridet hibernas tempeſtates. Hoc enim valde cum ſuperioribus cohæret. Præterea pentametrum concinnius habet. Sed illi lectioni cum ſequentibus non bene conuenit. Videndum an melius huc traducatur diſtichon, quod ſecundum à principio Elegiæ legitur, vt ita continuetur:

Hoc mihi contingat. ſit diues iure, furorem
Qui maris, & triſtes ferre poteſt pluuias:
Quem labor aſſiduus vicino terreat hoſte,
Martia cui ſomnos claſſica pulſa fugent.

Nam vt hoc diſtichon huc traductum ſententiam bene continuat, ita ibi, vbi hodie legitur, abrumpitur.

IAM *modo non.*] Docti viri *modo non*, μονονουχὶ interpretantur. ſed vereor vt ſatis fideliter concepta ſit hæc lectio in codicibus infimæ vetuſtatis, quibus vſi ſunt Itali Critici. Nam noſtra illa Excerpta, quorum fidem ego ſatis ſpectatam habeo, legunt: *Quippe ego iam poſſum.* Idque retinendum puto. Quare tam certa lectio, nobis diſpliceat, auctore tam vetuſto libro? vt taceam abſurditatem vulgatæ. Nam ſanè diu eſt, quum Tibullus multa vulnera accepit.

SED *canis æſtiuos.*] Huc vſque omnia confuſa ac perturbata erant in omnibus tam ſcriptis, quam formis excuſis. ſequentia continuant ab illo O QVANTVM EST AVRI. illa enim loco mouenda non ſunt.

NON *ego laudari.*] Poſt hoc diſtichon retrahe huc quatuor diſticha fugitiua, quæ in ſecun-

A da Elegia inuenies: IPSE BOVES MEA SIM TECVM MODO DELIA. nempe, vt dixi, cum tribus ſequentibus diſtichis. Quomodo hæc ſuo loco luxata fuerint, procliuius eſt mirari, quam eius rei rationem reddere, vt non parum fecerimus, qui hæc ſuo loco reſtituerimus. Nolo enim aliter diligentiam noſtram venditare. Quod ſentio, libere dicam. Hæc prima Elegia cum ſequenti nihil aliud ſunt quam excerpta ex pluribus elegiis. Tam multa ſunt, quæ male cohærent, quibus omnibus opem ferre non poſſumus.

MEA *ſi tecum modo Delia.*] Lege, *mea, ſim tecum*
B *modo, Delia*— vt ſupra dixit, *tecum dum modo ſim.* & ſequenti diſticho eodem modo, *dum teneris liceat retinere lacertis.* Quæ omnia quam belle inter ſe apta ſint, eruditiorum iudicium eſto, quum antea ridicule alieno loco ſecunda elegia poſita eſſent. Nos ſanè iſtos alieni loci inſeſſores verſus inde iure pellendos cenſuimus.

QVID *Tyrio recubare toro.*] Male hæc ab interpunctionibus laborant. Ita enim legendum:

Quid Tyrio recubare toro ſine amore ſecundo
Prodeſt, quum fletu nox vigilanda venit?

Vigilanda venit, pro vigilanda eſt. qua in figura creberrimus Propertius, vt

C *——Non impune illa rogata venit.*

hoc eſt, rogata eſt, aut rogatur. Poſt hoc diſtichon repone FERREVS ILLE, ex eadem ſecunda elegia. vt non ſolum commiſſum ſit in loco horum verſuum, quum in alienam elegiam traducti ſint, ſed in ſuo ſibi ordine, quum inter ſe confuſi ſint.

FERREVS *ille fuit.*] Profecto legendum:

Ferreus ille fuat, qui, te quum poſſit habere,
Maluerit prædas ſtultus & arma ſequi.

Eſt enim per hypotheſin dictum, & vt barbarum vulgus Grammaticorum loquitur, potentialiter. Ferreus ille erit, inquit, quicunque te
D voluerit relinquere. Nam *Fuat*, εἴη ἄν. & *Maluerit*, προτιμήσειεν ἄν, προαιρήσειεν ἄν. Virgilius:

Tros Rutulusve fuat. &, *Fors fuat.*

Propertius.

Cum Tiberi Nilo gratia nulla fuat

ILLE *licet Cilicum.*] De Cilicibus triumphet per me quidem licet. Nam τὸ *Licet* aliter video accipi hic. De Cilicibus autem mentionem iniicit, quia eo profectus erat Meſſala. vt alibi pater, quum ait, *At te Cydne canam.* & inuitatus fuerat à Meſſala ad contubernium ſuum. Propterea ſupra iam reſpondet,

E *Te bellare decet terra, Meſſala, marique.*

TE *ſpectem.*] Rectè ergo ſuperiora huc traduximus. quum illa cum his belle conueniant. Triumphet ille de Cilicibus, quiſquis eſt: Mihi ſufficit, ſi te ſpectem, quum vltima dies mihi venerit. Quam enim verum ſit ea apte & ex mente poëtæ huc traducta eſſe, non attinet dicere.

TV *manes ne læde meos ſed parce ſolutis Crinibus.*] Manes offendi immoderato leſſo, & planctu putabat veterum ſuperſtitio, quare & illud in monimento incidi iubebant. vt Narbone in veteri lapide:

...TIBI. PRÆTERITO. REDEAT. FELI-
CIOR. ANNVS
...CAPER. ET. FACILI. VITA. REGA-
TVR. OPE
...DVRÆ. MORTIS. SACRATOS. LÆ-
DERE. MANES
...ECCE. MONENT. LEGES. ET. LEVIS.
VMBRA. ROGI.

HIC *ego dux mileſque bonus*] Hic ego, inquit, bonus miles ero, ô Meſſala, non ad Iſauricum bellum, quo me inuitas, vt ſim in contubernio tuo. Propertius:

Exitus hic vitæ ſupereſt mihi, vos quibus arma B
Grata magis, Craſſi ſigna referte domum.

ELEGIA II.

ADDE merum, vinóque nouos compeſce dolores:
Occupet vt feſſi lumina victa ſopor:
Neu quiſquam multo perfuſum tempora Baccho
Excitet, infelix dum requieſcit amor: C
Nam poſita eſt noſtræ cuſtodia ſæua puellæ,
Clauditur & dura ianua firma ſera.
Ianua difficilis dominæ, te verberet imber,
Te Iouis imperio fulmina miſſa petant.
Ianua iã pateas vni mihi victa querelis,
Neu furtim verſo cardine aperta ſones. D
Et mala ſi qua tibi dixit demẽtia noſtra,
Ignoſcas: capiti ſint precor illa meo.
Te meminiſſe decet, quæ plurima voce peregi
Supplice, cùm poſti florida ſerta darẽ.
Tu quoque ne timidè cuſtodes Delia falle.
Audendum eſt. fortes adiuuat ipſa Venus.
Illa fauet, ſeu quis iuuenis noua limina tentat, E
Seu reſerat fixo dente puella fores.
Illa docet furtim molli decedere lecto,
Illa pedem nullo ponere poſſe ſono:
Illa viro coram nutus conferre loquaces,
Blandáque compoſitis abdere verba notis,

A *Nec docet hoc omnes, ſed quos nec inertia tardat,*
Nec vetat obſcurâ ſurgere nocte timor.
En ego cum tenebris tota vagor anxius vrbe,
Securum in tenebris me facit eſſe Venus.
Nec ſinit occurrat quiſquam, qui corpora ferro
Vulneret, aut rapta præmia veſte petat.
Quiſquis amore tenetur, eat tutúſque ſacérque
Qualibet, inſidias non timuiſſe decet.
Non mihi pigra nocent hibernæ frigora noctis,
Non mihi, cùm multa decidit imber aqua.
Non labor hic lædit, reſeret modò Delia poſtes,
Et voces ad digiti me taciturna ſonum.
Parcite luminibus, ſeu vir, ſeu femina fias
Obuia: celari vult ſua furta Venus.
Neu ſtrepitu terrete pedum: neu quærite nomen:
Neu propè fulgenti lumina ferte face.
Si quis & imprudens adſpexerit, occulat ille,
Pérque Deos omnes ſe meminiſſe neget.
Nam fuerit quicumque loquax, is ſanguine natam,
Is Venerem è rapido ſentiet eſſe mari.
Nec tamen huic credet coniux tuus, vt mihi verax
Pollicita eſt magico ſaga miniſterio.
Hanc ego de cælo ducentem ſidera vidi:
Fluminis hæc rapidi carmine vertit iter.
Hæc cantu finditque ſolum, Manéſque ſepulcris
Elicit, & tepido deuocat oſſa rogo.

Iam ciet infernas magico ſtridore cateruas:
Iam iubet adſperſas lacte referre pedem.
Cùm lubet, hæc triſti depellit nubila cælo:
Cùm libet, æſtiuo conuocat orbe niues.
Sola tenere malas Medeæ dicitur herbas,
Sola feros Hecatet perdomuiſſe canes.
Hæc mihi compoſuit cantus, queis fallere poſſes:
Ter cane, ter dictis deſpue carminibus.
Ille nihil poterit de nobis credere cuiquã:
Non ſibi, ſi in molli viderit ipſe thoro.
Tu tamen abſtineas aliis. nam cetera cernet
Omnia: de me vno ſentiet eſſe nihil.
Quid credam? nempe hæc eadem ſe dixit amores
Cantibus aut herbis ſoluere poſſe meos.
Et me luſtrauit tedis, & nocte ſerena
Concidit ad magicos hoſtia pulla Deos.
Non ego, totus abeſſet amor, ſed mutuus eſſet,
Orabam: nec te poſſe carere velim.
Ferreus ille fuit, qui, te cùm poſſet habere,
Maluerit prædas ſtultus, & arma ſequi.
Ille licet Cilicum vinctas agat antè cateruas,
Ponat & in capto Martia caſtra ſolo,
Totus & argento contextus, totus & auro
Inſideat celeri conſpiciendus equo:
Ipſe boues mea ſi tecum modò Delia poſſim
Iungere, & in ſolo paſcere monte pecus,
Et te, dum liceat teneris retinere lacertis,
Mollis & inculta ſit mihi ſomnus humo.

A *Quid Tyrio recubare toro ſine amore ſecundo*
Prodeſt, cum fletu nox vigilanda venit?
Nam neque tum plumæ, nec ſtragula picta ſoporem,
Nec ſonitus placidæ ducere poſſit aquæ.

* * *

B *Num Veneris magnæ violaui numina verbo,*
Et mea nũc pœnas impia lingua luit?
Num feror inceſtus ſedes adiiſſe Deorum,
Sertáque de ſanctis deripuiſſe focis?
Non ego tellurem genibus perrẽpere ſupplex,
Et miſerum ſancto tundere poſte caput:
C *Non ego, ſi merui, dubitem procumbere templis,*
Et dare ſacratis oſcula liminibus.
At tu, qui lætus rides, mala noſtra caueto.
Mox tibi nõ vnus ſæuiet vſque Deus.
Vidi ego, qui iuuenum miſeros luſiſſet amores,
Pòſt Veneris vinclis ſubdere colla ſenem,
D *Et ſibi blanditias tremula cõponere voce,*
Et manibus canas fingere velle comas.
Stare nec ante fores puduit, caręue puellę
Ancillam medio detinuiſſe foro.
Hunc puer, hunc iuuenis turba circumſtetit arcta:
Deſpuit in molles & ſibi quiſque ſinus.
E *At mihi parce Venus. ſemper tibi dedita ſeruit*
Mens mea. quid meſſes vris acerba tuas?

BERN. CYLL. VERON.

ADDE *merum, vinoque nouos compeſce dolores.*] In ſcribendo Tibullus ſermonem variat, ita vt vni rei cœptæ non inſiſtat, ſed modo huc, modo illuc plerunque feratur: Et icciteo grata eius

oratio, & plurimo abundat lepore. Hîc iobet A
pincernam ſibi comeſſanti largios vinom ſub-
miniſtrare, vt iniuriam deleret, quam ob hoc ce-
pit acerbiſſimam, quod cuſtode poſito nullus
aditus ad amicam pateat.

Et *nonos compeſce dolores.*] ideo dictum eoo-
ſtat, quia Bacchus afflictis mortalibus requiem
præſtat. igitur ad eum Propertius elegiarum III.
inquit:

Tu potes inſanæ Veneris compeſcere faſtus.
Curarumque tuo fit medicina mero.

Occvpet *vt feſſe lumina victa ſopor.*] feſſi di-
xit propter amoris inſaniam. Catullus ad Luci-
num: *Sed defeſſa labore membra Poſtquam ſemimortua* B
lectulo iacebant: huic labori remedium eſt optimi
vini ingurgitatio. Propertius eodem:

Tu modo ſeruitio vacuum me ſiſte ſuperbo,
Atque hoc ſollicitum vince ſopore caput:

phyſicè nanque loquitur. Vinum enim cum ra-
tione ſumptum Venerem accendit, & amoris
curas renouat: vbi vero immoderate receptum
eſt, omnes euaneſcunt ægritudines animi: quod
Ouid. quem nihil latuit, non ignorauit, in fine
ſecundi de remedio inquiens:

Vina parant animos Veneri: niſi plurima ſumas:
Vt ſtupeant multo corda ſepulta mero.

Et ſubdit:

Aut nulla ebrietas: aut tanta ſit: vt tibi curas. C
Eripiat: ſi qua eſt inter vtrunque nocet.

Percvssvm *tempora.*] vinum ſine modo
infuſum acriores pulſus facit: ideo de eodem
Propertius ait:

Quod ſi Bacche tuis per feruida tempora donis:
Acceſſitus erit ſomnus in oſſa mea.

Quidam legunt perfuſum: & tunc res eſt aperta.

Dvra *ſera*] ideſt peſſulo ſeu patibulo, à ſe-
rando, id eſt claudendo.

Ianva *difficilis.*] imprecatio eſt in ianuam
per phantaſiam poëticam. malum enim rei in-
animatæ tanquam affectum habenti optat,
quod ſtatim in ſe ferri deprecatur, ſi ipſa placida D
ſuffragetur iter ad amicam. Hoc fit ex amoris
vehementia vt ſcilicet oſtio clauſo male lo-
quatur, & eidem aperto benè. Sic Plautinus
Phedromus in Curculione:

Valuiſtin' oſtium oculiſſimum.

Vni *mihi victa querelis.*] datiuus eſt pro ablati-
uo, & victa mihi, pro exorata ponitur. Ita Pro-
pertius elegiarum primo de ianua:

Victa meis nunquam ianua muneribus.

Neu *furtim verſo cardine aperta ſones.*] idē Phe-
dromus Plautinus: *Belliſſimum hercle vidi & taci-*
turniſſimum: Nunquam vllum verbum mutit: cùm ape- E
ritur tacet: Cumq; illa noctu clanculum ad me exit tacet.

Aperta *ſones.*] ideo ait, quoniam vncta ia-
nua non crepat dum panditur. Horat. lib. car-
minum, I.

Quæ prius multum facilis mouebat cardines.
Cùm poſti florida ſerta darem:

hoc eſt dum te & precibus & munere exoratum
venirem. Sic Propertius lib. antedicto.

Et mihi non deſunt turpes pendere corollæ.

Namque præcipitur ab Oui. li. de arte amādi. II.

Poſtibus & duræ ſupplex blandire puellæ:
Et capiti demptas in fore pone roſas.

Fortes *adiuuat ipſa Venus.*] ita Ouid. de
Thyſbes animo puellari inquit:

Audacem faciebat amor.

Fixo *dente.*] dentem vocat clauem ipſam quæ
dentata eſt.

Nvllo *ſono.*] quia per timore ſuſpenſi va-
dunt amantes.

Nvtv.] arriſione oculorum.

Notis.] ſignis. Ouid. I. de arte:

Nec mihi per nutus accipienda nota eſt.

Svrgere *nocte timor.*] qui verè amat omnia
intrepide perſequitur, & audet intrepidè. Phe-
dromus Plautinus:

Quo Venus Cupidoque imperat, ſuadetque amor.
Si media nox eſt ſiue eſt prima veſpera.
Si ſtatus condictus cum hoſte intercedit dies:
Tamen eſt eundum quò imperant, ingratis.

Avt *rapta præmia veſte petat.*] circitores, hoc
eſt vrbis cuſtodes, quem noctu inuenerint ſine
facibus: aut in carcerem detrudunt, aut arrepto
palliolo præmium expoſtulant.

Qvisqvis *amore tenetur: eat tutuſque, ſacerque*
Qualibet, inſidias non timuiſſe decet.] ſic Propertius
elegiarum III.

Nec tamen eſt quiſquam ſacros qui lædat amantes:
Scironis media ſic licet ire via.
Quiſquis amator erit, Scythicis licet ambulet oris:
Nemo adeo, vt noceat, barbarus eſſe volet.

Frigora *pigra*] frigus non eſt pigrum, ſed
pigros homines ſua ſæuitia facit. Amantium
quidem eſt, vt noctu ante oſtia dominarum
procumbant. Propertius de ſe ait:

Me mediæ noctes, me ſidera plena tuentur:
Frigidaque Eoo me videt aura gelu.

Mvlta *decidit imber aqua.*] imber eſt (teſte
Apuleio in lib. de mundo) agmen aquarum lar-
gius ex concretis effuſum nubibus. Nimbus ve-
ro repentinior & vehementior pluuia, & quan-
to eſt improuiſior tanto eſt præcipitatior, & bre-
uiore aſtringitur caſo. Pluuia enim iugis.

Parcite *luminibus*] ſenſus eſt: Auertite
oculos in aliam partem, & ſilentio occultate, ſi
fortè fortuna incideritis in amantes, & eſt com-
monefactio à futuro periculo.

Sva *furta.*] furtiuos coitus. Catullus:

Furtiuos hominum vident amores.

Si *meminiſſe neget.*] ſi ab eo quiſpiam hoc for-
ſitan requiſierit.

Is *ſanguine natam*] antiquiſſimi fabulantur ex
teſticulorum Cœli patris in mare proiectorum
ſpuma Venerem exortam. Ex quo facto Macro-
bius Saturnalium primo Ἀφροδίτην appellatam
dixit. Ouid lib. faſtorum, IIII.

Sed Veneris menſem Graio ſermone notatum
Auguror, à ſpumis eſt dea nata maris.

Et in Metamor. IIII.

Si tamen in medio quondam generata profundo
Spuma fui: gratumque manet mihi nomen ab illa.

E mari natam Venerem ait, per quod eam ſan-
guinariam in omnes qui ſua linguæ procacitate
furta detexerint. Sed ſciendum plures Veneres
ex Ciceronis ſententia de nat. deo. III. fuiſſe. *Ve-*
nus prima Cælo, & Die nata: cuius Elide delubrum vi-
detur: altera, ſpuma procreata: ex qua & Mercurio
Cupidinem ſecundum natum accepimus: tertia, Ioue

nata, & Dione quæ nupſit Vulcano. Sed ex ea & Marte natus Anteros dicitur: quarta, Syria, Tyroque concepta: quæ Aſtarte vocatur: quam Adonidi nupſiſſe traditum eſt. A

Saga *verax.*] fidem facit amicæ ab eo quod incantatrix pollicita eſt: & obiectum abſoluit quod fieri poſſet. Saga (teſte Acrone primo carminum commentariolo) dicta eſt quod ſatis agat: & ea eſt, quæ carminibus & herbis mala hominibus dicebatur vel arcere vel impellere. Horat.

Quæ ſaga, quis te ſoluere Theſſalis Magus venenis.

Magico *miniſte.*] arte dæmoniaca. Nam Magus eſt apud nos ſapiens, aut lingua Perſarum ſacerdos: ſi L. Apuleio credimus hoc in primo de magia ſentienti, ſed Magi incantatores ex officio apud nos vocari poſſunt. B

Vini. argumentum eſt à ſui ipſius præſentia, quod ſuperius dictum ſit certiſſimum.

Ducentem *ſidera.*] Virgilius.

Carmina de cælo poſſunt deducere Lunam.

In vi. ſuper Lucanum commentario noſtro multa ſuper hac re exarabimus, quæ hic breuitatis gratia relinquuntur.

Fluminis *hac rapidi carmine vertit iter.*] Oui. in epiſtola Iſiphyles de Medea venefica:

Illa refrenat aquas, obliquaque flumina ſiſtit.

Et Lucanus,

——Amniſque cucurrit:

Non qua pronus erat.—— C

Hæc *cantu findítque ſolum.*] Luc.

Terra quoque immotæ percuſſit ponderis axem.

Manesque *ſepulchris Elicit.*] ideſt cadauer facit reuiuiſcere, vt legitur in preallegato Lucani lib. de Herychtho Et Horat. lib. ſermonum. I.

——Cruor in foſſam confuſus, vt inde

Manes elicerent animas reſponſa daturas,

Tepido *deuocat oſſa rogo.*] hoc idem Ouid. in præfata dicit epiſtola:

Certaque de tepidis deuocat oſſa rogis.

Et Lucanus:

Fumantes iuuenum cineres, ardentiaque oſſa D

E mediis rapit illa rogis.

Infernas *cateruas ciet.*] animarum multitudinem cum angore demoratur.

Aspersas *lacte.*] lactis enim alimento frui defunctorum animas credidere maiores noſtri; cuius aſperſione conciliati etiam putauere.

Tristi *depellit nubila cœlo.*] Lucanus:

——vocibus iiſdem

Humentes late nebulas nimboſque ſolutus

Excuſſere comis.——

Hæc autem omnia cum ſint impoſſibilia, Lucanus maius quiddam addit, ſcilicet, E

——nubes ſuſpexit Olympus,

quod contra omnium rationem fieri manifeſtum eſt.

Herbas *Medeæ.*] ideſt, herbas quas Medeidas vocant poëtæ: hoc eſt, illarum vim quas Medea percalluit.

Canes *Hecates.*] male Cerberum tricipitem, ſed tres rectè furias accipimus, vt Luca.

Stygiáſque canes in voce ſuprema Deſtituam.

Et Horat. lib. ſermonum I.

——Hecaten vocat altera ſæuam

Altera Tiſiphonem: ſerpentes, atque videres

Infernas errare canes——

Hecate ſanè Perſephone dicitur à poteſtatum varietate, quòd cœlo atque Herebo potens ſit.

Ter *cane.*] vult illa ter eſſe canenda, quæ ſaga ſapiens preſtabit. Putauere quidam in ſacris ternarium & quaternarium fuiſſe numerum perfectiſſimum: vt *O terque quaterque:* & Ouid.

Dic quater & vino perluere mero:

quidam ſeptennarium numerum: vt Pythagoras religionibus apertiſſimum. Illud autem notandum quod in magicis refert Plin. *terna deſpuere deprecatione in carminibus neceſſarium.*

Quin *credam.*] tacitæ obiectionis reſponſio eſt, & à ſimili ſuperioris dicti probatio.

Cantibus *aut herbis.*] Hor. I. ſermonum:

Quantum carminibus quæ verſant atque venenis

Humanos animos.——

Hostia *pulla.*] rationem ſacrorum diligenter ſeruat. Inferis enim victimas nigri villi veteres immolauerunt. Horat. lib. Sermonum, I.

Pullam diuellere mordicus agnam Cœperunt.

Deos *magicos.*] infernales deos, qui dæmones ſunt exitioſi.

Nam *neque tum pluuiæ.*] tangit ea quæ ſomnum prouocant: pluuiæ namque ſua humiditate capitis ventriculos opprimunt, & cauſatur dormitio.

Stragula *picta.*] Stragulum veſtis eſt qua lecti ſternuntur, quæ vario ſignorum delinimento aut acu picto, aut textili inſigniri ſolita eſt, hoc in Martialis Coqui ſæpius epigrammatis perlegimus.

Magnæ *Veneris.*] amatorum reſpectu magnæ, quibus Venus ipſa præſidet.

Incestus.] is dicitur inceſtus, qui cum ſacerdote aut conſanguinea rem habuerit, qui ſacra contaminarit: deorum autem ſedes ſunt adytus templi, quò nulli præterquam ſacerdoti acceſſus conceditur: per hoc ſe dubiuſculè arguit an religionem violauerit: ſed de ſanctis focis diripuiſſe ſerta, nihil aliud vult intelligi niſi ſacrificium interturbaſſe quaſi piaculum.

Genibus *prorepere ſupplex.*] ſupplicantis ſignum eſt, & veniam peccatorũ à diis expoſcentis nudato genu per terram obrepere. Iuuen. lib. ſaty. II. *——Nuda ac tremebunda cruentis*

Erepet genibus.——

Fingere.] ornare, diſponere.

Semper *tibi dedita ſeruit Mens mea.*] putarunt antiqui & bona & mala ex qualitate numinis amatorij prouenire. Iccirco ſenex Stalino in Cas. Plaut. ratiocinatur:

Aut quid ego vnquam erga Venerem inique fecerim?

Cui ſic tot amanti mihi obuiam eueniant moræ?

ACHILLES STATIVS.

Adde *merum.*] ſic in III. etiam loquitur.

I puer, & liquidum fortius adde merum.

Et Martial. in x.

Addat cum mihi cæcubum miniſter.

Et idem in Xeniis, *——adde falerna puer.*

Vinoque *graues compeſce dolores.*] Magno omnes conſenſu libri veteres pro, Graues, No-

uos, ideſt maximos, mirabiles. quo modo, opinor, poëta dixit,

Pollio & ipſe facit noua carmina.

N E V *quiſquam multo perfuſum tempora Baccho.*] ſic poſt elegia VII.

——*& multo tempora funde mero.*

Quamquam in veteribus libris fere omnibus Percuſſum, non Perfuſum. Cuiuſmodi eſt Ouidianum illud,

Aleaque & multo tempora quaſſa mero.

& Euripideum illud in Cyclope,

Ἀλλ᾽ ἰδοὺ κ᾽ ἄλλην [illegible] ἐν [illegible].

D V M *requieſcit amans.*] veteres libri omnes ſic, vt olim Aldus, Amor, non, Amans. quale & Catullinum illud,

Credo vt tum grauis acquieſcat ardor.

C L A V D I T V R *& dura ianua firma ſera.*] pro Firma fere in veteribus libris, Fulta. quo modo Ouidius.

Atque erit oppoſita ianua fulta ſera.

Idem tamen Tibullus poſt, in elegia VIII.

Quæcumque oppoſita eſt ianua firma ſera.

Sed ibidem tamen veteribus in libris pro, Firma, Dura, legebatur.

I A N V A *difficilis dominæ.*] conuitiari ianuis amantes ſolent. Propertius ad ianuam,

Te non vlla meæ læſit petulantia linguæ,
Quæ ſolet irato dicere tota loco

In veteribus autem libris melioribus, non Dominæ, ſed Domini. itaque lenonem ipſum forte intellegit.

N E C *furtim verſo cardine aperta ſones.*] Furtim verſo: tacito Idem poſt, in eleg VI.

Cardine nunc tacito vertere poſſe fores.

Sed pro. Nec, Neu, fere in omnibus libris.

E T *mala ſi qua tibi dixit dementia noſtra.*] ſi quid iratus contumelioſum dixi. Cuiuſmodi eſt Sophocleum illud in Oedipo Tyranno. Ἀλλ᾽ ἦλθε μὲν δὴ τοῦτο τοὔνειδος τάχ᾽ ἂν ὀργῇ βιασθὲν μᾶλλον, ἢ γνώμῃ φρενῶν.

C A P I T I *ſint precor illa meo.*] ſic olim quaſi prouerbio dicebant. Cælius in epiſt ad Cic. *Te ad IX. cal Iun ſubroſtrarij, quod illorum capiti ſit, diſſiparant periſſe.* Seneca in IV. epiſt. idem prope, quod Tibullus. *Quidquid*, inquit, *mali dixi, mihi, & capiti meo.*

T E *meminiſſe decet, quæ plurima voce peregi Supplice.*] Supplicem vocem ἱκετηίδα φωνὴν ſæpe in hymnis Orpheus dicit. Sed eſt in libris V. Et, non, Te.

C V M *poſti florida ſerta darem.*] Ianua apud Propertium in I.

Et mihi non deſunt turpes pendere corollæ.

Et Ouid. in I. de rem. amoris.

Effice nocturna frangatur ianua rixa,
Et tegat ornatas multa corona fores.

In Sfortiæ libro, non Darem, ſed Dabam.

A V D E N D V M *eſt. fortes adiuuat ipſa Venus.*] Fortes adiuuat ipſa Venus hoc vero totum non eſt huius poetæ γνώμη. quamquam ſcriptis in libris legebam. Ouidij certe ſimillima ſunt illa in II. Faſt.

Exitus in dubio eſt: audebimus, vltima dixit,
Viderit, audentes forſque Venuſque iuuat.

Et in X. Metam.

A *Audentes deus ipſe iuuat,*

de Atalanta atque Hippomene. De amore Euripides in Hyppolyto. [illegible] Claudianus ad Probinum,

Fors iuuat audentes, priſci ſententia vatis.

S E V *quis iuuenis noua limina temptat.*] pro Iuuenis, in multis, Iuuenum. Noua vero limina dicit, pro nouo amatore. Si quis recens amator ad nouas fores acceſſit.

S E V *reſerat fixo dente puella fores*] Dentem, pro claui poſuit. partem, pro toto. Germanicus in prognoſticis.

Qualis ferratos ſubiicit clauicula dentes,
B *Succutis & foribus producit vincula clauſtri.*

M O L L I *decedere lecto.*] In vno libro, Diſcedere.

I L L A *pedem nullo ponere poſſe ſono.*] Crepitus pedum is à Cicerone dicitur. ergo ſine ſono, ſilentio. Sic Columella de cultu hortorum,

Inuigilate viri, tacito nam tempora greſſu
Diffugiunt, nulloque ſono conuertitur annus.

Idem opinor Tibullus alibi,

Et ſtrepitu nullo poſſe referre pedem.

N V T V S *conferre loquaces.*] in veteribus libris etiam Proferre, pro, Conferre. Simile huic illud Ouidianum.

C *Me ſpectet, nutuſque meos, vultumque loquacem.*

B L A N D A Q V E *compoſitis addere verba notis.*] Eſt in veteribus libris non Addere, ſed Abdere. in aliis, Reddere. Ouid. in III. Amor. in eandem ſententiam,

Quid iuuenum tacitos inter conuiuia nutus,
Verbaque compoſitis diſſimulata notis.

Ex quo intellegitur legendum potius, Abdere. Simillima, totumque hunc locum inluſtrant veteris poëtæ illa, *Quaſi in choro pila ludens, datatim dat ſeſe, & communem facit, alium tenet, alij nutat, alibi manus eſt occupata, alij peruellit pedem, alij dat anulum ſpectandum à labris, alium inuocat, cum alio cantat,*
D *attamen aliis dat digito notas.*

D O C E T *hoc omnes.*] in veteribus libris erat, Docet.

T E N E B R I S.] de nocte. Idem alibi.

Hæc mihi te adducit tenebris.

S E C V R V M *in tenebris me facit ipſa Venus.*] Eſt in veteribus libris. ὑπόβλητον tamen exiſtimatur. commentum enim eſſe Aurispæ cuiuſdam dicitur. Pontani fuerat,

Vſque meum cuſtos ad latus hæret amor.

In nonnullis libris fuerat,

Non mihi nocte ſopor, non mihi nocte quies.

E In aliis erat, quod putatur rectius,

Ille deus certa dat mihi ſigna via.

quod ſi eſt, Ipſe pro Ille legi malim. Sed in hac varietate, & importunorum hominum licentia, ſuſpecta mihi ſint omnia, potiuſque ſit ἐπέχειν illud ἀττικόν In libro Sfortiæ legebam,

Præſidio noctis ſentio adeſſe deam.

Q V I S Q V I S *amore tenetur, eat tutuſque ſacerque Qualis et.*] Propert. in III. eandem in ſententiam.

Nec tamen eſt quiſquam, ſacros qui lædat amantes,
Scironis media ſic licet ire via,
Quiſquis amator erit, Scythicis licet ambulet oris,
Nemo adeo, vt noceat, barbarus eſſe ſolet,

Philoſtratus in vita Leonis ſophiſtæ, inermes A
amantes eſſe, Leonis ipſius verbis docet. *Οὐ γὰρ πολεμικῶν ὀργάνων, ἀλλὰ μουσικῶν οἱ ἐρῶντες δέονται.* Sed eſt in manuſcriptis pro Qualibet, Qunlibet.

Insidias *non timuiſſe decet.*] In libro Sfortiæ, Nec timuiſſe.

Non *mihi pigra nocent hibernæ frigora noctis.*] Pigra frigora, ab effecto. Sic opinor à poëtis Pigrum gelu, vel quod ſtet.

Et *vocet ad digiti me taciturna ſonum.*] In Vaticano, Tacitura. Velius Longus, de Orthographia, idem ſignificans, *Deinde, Quid, Quod, & voces non ſimplices, habent tamen ſignificationem, quamuis ſcribi non poſſint. nam & digitorum ſono pueros ad re-* B
ſpondendum ciemus.

Seu *vir, ſeu femina fias.*] In veteri l. Fiat.

Celari *vult ſua furta Venus.*] Sappho in aſmate quodam in nectendis, & inueniendis dolis ingenioſiſſimam artificem *δολόπλοκον* vocat. Oui. in II. de arte amandi in eam ſententiam,

Præcipue Cytherea iubet ſua ſacra taceri,
Admoneo veniat ne quis ad illa loquax.
Condita ſi non ſunt Veneris myſteria ciſtis,
Nec caua veſanos ictib. æra ſonant,
Attamen inter nos medio verſantur in vſu,
Sed ſic inter nos, vt latuiſſe velint.

Nec *strepitu.*] In quibuſdam libris, Ne ſtre- C
pitu.

Nec *prope fulgenti lumina ferte face.*] Quam de nocte manibus pueri geſtare conſueuerunt. Propert. in II.

Ebria cum multo traherem veſtigia Baccho,
Et quaterent ſera nocte facem pueri.

Si *quis & imprudens adſpexerit.*] In veteri libro, qui Marcelli Pont. Max. fuit, & in Vaticano, Si quid, non, Si quis.

Is *ſanguine natam.*] Cruenta eius origo non lenem ſui violatoribus illam fore declarat. Sic Ouidius de Simijs ex Gigantum ſanguine natis.

——ſedet illa propago, D
Contemptrix ſuperum, ſæuæq. auidiſſima cædis,
Et violenta fuit, ſcires è ſanguine natam.

Is *Venerem è rapido ſentiet eſſe mari.*] Idem in III.

Nam te nec vaſti genuerunt æquora ponti.

Ferociſſimi enim ſunt è mari geniti. A. Gellius in XV. cap. XXI. *Ferociſſimos, & immanes, & alienos ab omni humanitate, tanquam è mari genitos, Neptuni filios dixerunt, Cyclopa, & Cercyona, & Leſtrygonas.* Seneca in Hippolyto de Venere,

Diua non miti generata ponto.

Non nulla hic quoque varietas. in veteribus enim libris etiam ſic.

Is Venerem è rapido ſentiat eſſe mari. E

Vt *mihi verax Pollicita eſt magico ſaga miniſterio.*] In Vaticano eſt, pro Pullicita, Sollicita. vt ſit, magam ipſam vereri, ne tuus huic credat conius. Eiuſmodi ſit illud fortaſſe Ouidij.

Sollicitor nullos eſſe putare deos.

Aut illud potius eiuſdem Tibulli in Eleg. V. vt eſt in veteribus libris,

Carmine cum magico pertimuiſſet anus.

Fulminis *hæc rapidi carmine vertit iter.*] Magno conſenſu libri veteres, non, Fulminis, ſed Fluminis. Vt & apud Ouidium, qui totidem prope verbis hunc ipſum locum ita tractat.

Illa reluctantem curſu deducere lunam
Nititur, & tenebris abdere Solis equos.
Illa refrenat aquas, obliquaque flumina ſiſtit,
Illa loco ſiluas, viuaque ſaxa mouet.
Per tumulos errat ſparſis diſcincta capillis,
Certaque de tepidis colligit oſſa rogis.

Medea quoque apud eundem Ouid. eodem modo, *——cum voluariptis mirantibus amnes*
In fontes rediere ſuos.——

Idem alibi apud Tibullum, ſiquis eſt error, inoleuit ſimiliter,

Illis eriperes verbis mihi ſidera cæli
Lucere, & puras fulminis eſſe vias.

Legendum, Fluminis.

Hæc *cantu finditque ſolum,*] In veteri Sfortiæ libro, Fuditq; ſolum. Sed illud rectius. Sic enim etiam Ouid. in I. de remedio amoris,

Me duce, non tumulo prodire videbitur vmbra,
Non anus infamo carmine rumpet humum.

Ouid. in I. Elegiarum de lena totum hunc locum pæne expreſſit.

Illa magas artes, Ææaque carmina nouit,
Inque caput liquidas arte recuruat aquas.
Scit bene quid gramen, quid torto concita rhombo
Licia, quid valeat virus amantis equæ.
Cum voluit, toto glomerantur nubila cælo,
Cum voluit, puro fulget in orbe dies.
Sanguine, ſi qua fides, ſtillantia ſidera vidi,
Purpureus lunæ ſanguine vultus erat.
Hanc ego nocturnas verſam volitare per vmbras
Suſpicor, & pluma corpus anile tegi.
Suſpicor, & fama eſt, oculis quoque pupula duplex
Fulminat, & geminum lumen ab orbe venit.
Euocat antiquis proauos, atauoſque ſepulchris,
Et ſolidam longo carmine findit humum.

Iam *ciet infernas.*] Omnes fere veteres libri non Ciet, ſed Tenet. quod probandum videtur propter id, quod addit, Referre pedem.

Iam *iubet, adſperſas lacte, referre pedem.*] Lycophronis interpres idem tradidit.

Cum *libet, æſtiuo conuocat orbe niues.*] In nonnullis rectius opinor,

Cum libet æſtiuas conuocat ore niues.

Sola *tenere malas Medeæ dicitur herbas.*] In quibuſdam veteribus libris, non Herbas, ſed, Artes. in quibuſdam vtrumque.

Sola *feros Hecates perdomuiſſe canes.*] Lycophronis interpres Sophronem auctorem adducit, Hecatæ canes immolari ſolitos, quod baubantes, latranteſque viſa diſſipent.

Quis *fallere poſſes.*] Aut alios poſſes fallere, aut ipſa latere.

Ter *cane, ter dictis deſpue carminibus.*] Infamis anus præcepta. Seruius in illud poetæ.

——Numero deus impare gaudet.

Quemcumque ſuperorum ternario numero delectari, ſcribit. De terna vero deſpuendi ratione, ac deprecatione, multa Plinius in XXVIII. è quibus hæc. *Sed & alios efficaces eius vſus recognoſcat vita. ita deſpuimus comitiales morbos, hoc eſt contagia regerimus, veniam quoque à deis ſpei alicuius audacioris petimus, in ſinum ſpuendo. Etiam eadem ratione terna deſpuere deprecatione in omni medicina mos eſt, atque effectus adiuuare.* Deinde poſt, *Salpa torporem ſedari quocumque membro inſtupente, ſi quis in*

ſinum exſpuat. Quod propterea etiam poſui, quod pertinere nonnihil exiſtimem ad illud in fine elegiæ, *Deſpuit in molles & ſibi quiſque ſinus.* A

Et quod hoc loco pro Deſpue, quibuſdam in libris, Exſpue. Idem Plinius in. XXVI. carmen eiuſmodi ter dicendum adducit totiens diſpuentibus. *Expertis*, inquit, *adfirmauere, plurimum referre, ſi virgo imponatur nuda, ieiuna, ieiuno, & manu ſupina tangens dicat*, Negat *Apollo peſtem poſſe creſcere, quam nuda virgo reſtinguat, atque retrorſa manu ter dicat, totienſque deſpuant ambo*. vide prouerbium, Io ſinum inſpuere. Dictis vero carminibus deſpuere illum iubet, ex anicularum conſuetudine, de qua B Theocriti interpres in Φαρμακευτρίᾳ ſic ſcribit: Φθύζειν ἐπὶ τῶν εἰώθασι αἱ γραῖαι ὅταν ἐπάδωσι [illegible]. Idem Tibullus poſt,

Carmine cum magico præcinuiſſet anus.

Ex quo intelligimus, anicularum magicum fuiſſe miniſterium. Quod autem dixit Theocriti interpres, ἐπᾴδειν, valet, quod hoc loco Canere, & ἐπῳδαὶ idem omnino ſunt, quod hoc in genere Carmina. Se quoque cæde putabant expiari, cæſi ſanguinem ter in os exſpuentes. ſic enim de eo tradit interpres Apollonij in illud in IIII. Argon. Τρὶς δ' ἀπέλειξε φόνου, τρὶς δ' ἐξ ἄγος ἔπτυσ' ὀδόντων. poſt multa enim alia deinde hæc. Ἐπειτα τοῦ αἵματος αὐτοῦ λαβόντες τρὶς εἰς τὸ στόμα ἔπτυον. τοῦτο δὲ ἐποίουν πρὸς τὸ ἐξιλάσασθαι δολοφονίαν. C Euripides in Medea idem prope videtur ſignificare, quod & Plinius. *Si quis*, inquit Plinius, *pœniteat ictus eminus, comminuſue illati, & ſtatim exſpuat mediam in manum, qua percuſſit, leuatur illico percuſſus à pœna*. Euripidis ſunt illa: Γοργόνες παρᾷ, [illegible] δ' ἀΐδης, ἐ[illegible] χέρας [illegible].

N o n *ſibi, ſi in molli viderit eſſe ſinu.*] Veteres libri cum priore Aldina editione plane conſentiunt. nec enim, Sinu, ſed, Toro, habent. in iſdem vero libris, pro Eſſe, Ipſe.

T v *tamen abſtineas aliis.*] Eſt in veteribus non nullis, non Tamen, ſed Tantum. D

D e *me uno ſentiet eſſe nihil.*] Hoc quoque loco in veterib. libris non Eſſe, ſed vel, Ipſe, vel, Ille.

N e m p e *hæc eadem ſe dixit amores Cantibus, aut herbis ſoluere poſſe meos.*] Rectum hoc quoque. Sed erat in veteri libro, Fallere, non Soluere. Sicut & Verg. *-inſanum ſi fallere poſſit amorem.*

Sed idem Verg. in IV. Æn.

Hæc ſe carminibus promittit ſoluere mentes,
Quas velit, aſt aliis duras immittere curas.

Et Horat. *A, A, ſolutus ambulat veneficæ Scientioris carmine.*

E t *me luſtrauit tædis.*] Luſtramentum per ſacrificium, atque incantationem. tertium illud E non adhibet per veneficium. De luſtratione magica etiam Ouid. in VII. Metam.

Multifidaſque faces in foſſa ſanguinis atra,
Tingit, & infectas geminis accendit in aris,
Terque ſenem flamma, ter aqua, ter ſulpure purgat.

Et in X. eiuſdem operis.

Sine aliquid nocuit, magico luſtrabere ritu.

Idem poſt de luſtratione cum ſulpure,

Ipſeque ter circum luſtrans ſulpure puro,
Carmine cum magico præcinuiſſet anus.

Anus enim ſaga adhibebatur. Ouid. in II. de arte amandi,

A *Et veniet, quæ luſtret anus lectumque locumque*
Præferat & tremula ſulpur, & oua manu.

C o n c i d i t *ad magicos hoſtia pulla deos.*] Dis inferis, nigris, furuiſque hoſtiis faciebant. Pullam hoſtiã ſic dixit, vt & Horat. Pullam agnam, in primo Sermonum, Sat. VIII.

—ſcalpere terram
Vnguibus, & pullam diuellere mordicus agnam.

Ad magicos vero deos, id eſt, Dis magicis. Sic Ouid. *Ponitur ad patrios barbara præda deos.*

Non poſſum hoc tempore deorum magicor. nomina commemorare, quæ ſunt apud interpretem Orationis Gregorij Nazianzeni eius, B quæ inſcribitur, στηλιτευτικός.

N o n *vt totus abeſſet amor.*] In veteri libro Sfortiæ, & Vaticano, haud paulo melius, ac numeroſius, non, Vt, ſed, Ego, Non ego totus abeſſet amor: cum ſuperiore idem plane numerus,

Quiſquis amore tenetur, eat——

Quo modo prius etiam Aldus ediderat. Ego, inquit, ſacrificium dum fit eiuſmodi, deos orabam, nõ illud, vt amore omnino ſolueret, ſed vt amaremus inter nos. nec enim, ſi poſſim maximè, te velim carere, teque non amare.

Q v i, *te cum poſſet habere.*] Veteres libri, quemadmodum & olim Aldus, Poſſit, non Poſſet. Sen- C tentia vero non diſſimilis eſt Elegiæ X. Sed, Habere, quod dixit, proprio in amore verbo eſt vſus. Sic Verg.

Poſtquam nos Amaryllis habet.

Et Terent. in Andria.

Quis heri Chryſidem habuit?

Quod & monuit Ariſtoteles, περὶ τοῦ ἔχειν.

V i c t a s *agat ante cateruas.*] In triumpho Legi etiam poſſit, Vinctas. quæ mutatio his in vocibus alterius in alteram ſæpe accidit. Hanc, opinor, lectionem confirmare videntur Nazarij verba in Panegyrico, Conſtantino Cæſari dicto. *Non agebantur quidem*, inquit, *ante currum vinctis du-* D *ces, ſed incedebat tandem ſoluta nobilitas. Niſi Reges tantum, ac duces ante currum vincti agebantur*. Agere vero ante, quaſi uno verbo compoſito Anteagere. Sic Verg. in III. Georg.

Sæuit & in lucem Stygiis emiſſa tenebris
Pallida Tiſiphone, morbos agit ante metumque.

P o n a t *& in capto Martia caſtra ſolo.*] Martia caſtra ſic quoque dixit Manilius in IIII.

In bellum ardentis animos, & Martia caſtra.

T o t v s *& argento contextus.*] Quis triumphantis habitus fuerit, è Dionyſii Halicarnaſſei ſcriptis, aliorumque ſciri poteſt. Sed in veteri libro hoc loco non Contextus, ſed Contectus, E erat.

I p s e *boues mea ſi tecum modo Delia poſſim Iungere.*] Eſt & in veteri libro, Modo ſim tecum. Sed illud etiam valde concinnum. Ego, inquit, ſi tecum modo id faciam, poſſim boues iungere, & quæ ſequuntur.

E t *inſolito paſcere monte pecus.*] Diſtinctum in veteri libro, In ſolito, quod ipſum placet.

E t *te dum liceat.*] In veteri libro Sfortiæ, Et te cum liceat. Sed illud probabilius.

M o l l i s, *& inculta ſit mihi ſomnus humo.*] In veteribus nonnullis, omnino melius,

Mollis in inculta ſit mihi ſomnus humo.

Sic alibi Pedes dicit incultos,

Expreſſa multis vna dedit pedibus.

Seueca iu XIIII. epiſt. de primis illis mortalibus ſimillimis vſus verbis, dixit, *Mollem ſomnum illis dura tellus dabat.* Ouidius, in II. de arte amandi, io eandem prope ſententiam, in quam Tibul.

Clauſa tibi fuerit promiſſa ianua nocte,
Perfer, in immunda ponere corpus humo.

At in III. patientiam quoque ſuam declarans.

Ergo ego ſuſtinui forib. tam ſæpe repulſus
Ingenuum dura ponere corpus humo.

Propert. in I. eodem modo, qoo Tibullus hoc loeo, *Et datur inculto tramite dura quies.*

B Q V I D *Tyrio recubare toro ſine amore ſecundo.*] Eſt in Sfortiæ libro pro Toro, Solo, Amorem vero ſecundum idem ſignificans alibi,

Felix, cui placidus leniter adflat amor.

C V M *fletu nox vigilanda venit.*] Idem poſt eleg. VIII. *Eſt mihi nox multis euigilanda malis.*

N A M *neque tum plumæ.*] Hoc enim totum eſt, ſomuos quod inuitat leues.

N O N *Veneris Magnæ.*] Parum, multumue, deficit eerte boc loco aliqoid. Sie enim video & ab aliis hoc fuiſſe adnotatum, & meo qoodam veteri libro admooeor, vt id porem. præſertim eum ſuperiora, & quæ ſequuntur, non vſqoe C quaque inter ſe cohæreant, niſi quis dicat ad querelam illum inſtitutam redire. aut ſi quid hoc aptius illi in mentem veniat. Sed pro, Non, eſt in veteribus libris, Num. omnino melius. vt & olim Aldos edidit.

V E N E R I S *magnæ.*] Propert. in III.

Et Veneris magnæ voluitur ante pedes.

E T *mea nunc pœnas impia lingua luit.*] Sie idem poſt io eleg. III. verba vocat impia, dicta in deos.

Non dicta in ſanctos impia verba deos.

Euripides io Hercule furente Ἀφρονα λόγον dicit; Ἄφρονα λόγον ἱέντων μακάρων κατιδεῖν, ὡς ἀπ᾽ ... D ... - Et Rhianus ... Sed erat etiam in veteribus libris, pro Luit, Tulit. Alij mooent in veterib. etiam bbris ſic legi,

Vt mea nunc pœnas impia lingua luat.

N O N *feror incaſtus.*] Hic quoque Num pro, Non, legendom, ex veteribus libris.

S E R T A Q V E *de ſanctis eripuiſſe focis.*] De ſanctis altaribus,

Fumida cingatur florentib. ara coronis.

N O N *ego tellurem.*] Hi duo verſus in veterib. libris poſt ſequentes duos leguntur. itaque olim Aldus edidit.

E T *miſerum ſancto fundere poſte caput*] Quod calamitatis eſt, magnique doloris argumentum. E idq; poſt Varianam cladem feciſſe dicitur Octauius. Sed pro Sancto in veteri libro Sfortiæ legebatur, Tacto.

D V B I T E M *procumbere templis.*] Lucret.

Nec procumbere humi proſtratum, & pandere palmas
Ante deûm delubra.

M O X *tibi non vanus ſæuiet ipſe Deus.*] In veteribus libris eſt,

Mox tibi non vnus ſæuiet vſque Deus.

V I D I *ego, qui iuuenum miſeros luſiſſet amores.*] In multis veteribus libris, non, Iuueuum, ſed Iuuenem. vt ſit, Vidi ego iuuenem, qui miſeros

A amores luſiſſet, eundem poſt ſenem, & quæ ſequuntur. Idem alibi, nou multum diſſimili ſententia,

Vidi iam iuuenem, premeret cum ſerior ætas,
Mœrentem ſtultos præteriſſe dies.

Quæ figura in optimis auctorib. inſolens uon eſt. Iu Sfortiæ libro, pro Luſiſſet, Læſiſſet.

E T *ſibi blanditias.*] Id vero eſſe miſerrimum, ille docet ſenarius, Γέρων ἐραστὴς ἐσχάτη κακὴ τύχη. Quo de alieniſſimo ad amandum tempore plura poſt in eleg. VIII.

T V R B A *circumſteterit arta.*] In veteribus quibuſdam, Circumterit atra.

B D E S P V I T *in molles & ſibi quiſque ſinus.*] Quid eſſet, Iu ſinum deſpuere, iam dictum. niſi hîc illud ſignificet, rideri propterea ſenem, vulgoq; cooremni. Plautus in Curc.

Qui conſtitit, culpatur, conſputatur, vituperatur.

Eodem modo Theocritus in Βουκολισκῳ. Τοιάδε μοι ... , τρὶς εἰς ἐὸν ἔπτυσα κόλπον.

T I B I *dedita ſeruit Mens mea.*] In veteti libro Sfortiæ, nou Dedita, ſed Debita. Sed illud, opinor, rectius. Dedita enim, id eſt, valde data. vt & Feſtus interpretatur. Idem Tibullus in II.

Tu procul euentura vides, tibi deditus augur.

Et Lucret. in III.

C *Et ſimul in pugna ſtudio quod dedita mens eſt,*
Corpore cum reliquo pugnam cadeſque peteſcit.

Ouid. quoque in II. Amor.

Hos tua ſentimus, populus tibi deditus, arma.

Q V I D *meſſes vris acerba tuas.*] Prouerbium id fuiſſe apparet.

M. ANT. MVRETVS.

A D D E *merum.*] In quibuſdam libris, *vinoque graues compeſce dolores:* in aliis, *vinoque nouos compeſce furores.*

N A V *quiſquam.*] In hoc verſu quidam, *perfuD ſum*, quidam, *percuſſum*, legunt. Seneca quidem in Troade, *percuſſam deo Mænadem*, dixit. ego tamen, quod hîc in libris veteribus perfuſum repereram, nihil immutare volui.

D V M *requieſcit amans.*] Libri veteres, *amor:* & tertio abhinc verſu, ijdem libri, *ianua fulta.*

C V M *poſti florida ſerta darem.*] Morem hunc amantum fuiſſe, ootum eſt, ſpargendi mero, & ornandi floribus amicarum fores. Propertius,

Et mihi non deſunt turpes pendere corollæ. Ouid.

At tu non lætis detracta corona capillis,
Dura ſuper tota limina nocte iace. Plautus;

——agite, bibite feſtiua fores;
E *Potate, fite mihi volentes propitiæ.*

B L A N D A Q V E *compoſitis abdere verba notis.*] Scio fuiſſe, qui aduerſus hanc emendationem, ſeu iudicio, ſeu διὰ ἀνθρώπινόν τι πάθος, multa dixerint. ſed profecto præclara illa eſt: Αἰ γὰρ τ᾽ αὐτοῦ μάχαι, vt ait Plato. hoc enim non obſcure ſignificat poëta, alienæ vxoris amatorem inuenire, monſtrante Venere, quomodo cum ea, etiam viro præſente, impune colloquatur. componere enim ipſos inter ſe notas qoaſdam, quibus vtantur verborum loco, atque hoe modo abdere blanditias, quas ſibi tum inuicem dicunt. ſed hoc nollo ex loco melius intelligi poteſt, quam

A ex his Ouidij verſibus, qui ſunt ea elegia quadam, qua amicam monet, quomodo ſe in cœna gerere debeat, cui cœnæ etiam vir ipſius erat interfuturus,

Me ſpecta, nutuſque meos, vultumque loquacem.
Excipe furtiuas, & refer ipſa notas.
Verba ſupercilijs ſine voce loquentia dicam.
Verba leges digitis, verba notata mero.
Cum tibi ſuccurret Veneris laſciuia noſtra,
Purpureas tenero pollice tange genas.
Si quid erit, de me tacita quod mente loquaris;
Pendeat extrema mollis ab aure manus.
B *Cum tibi, quæ faciam, mea lux, dicamue, placebunt:*
Verſetur digitis annulus vſque tuis.
Tange manu menſam, tangunt quo more precantes,
Optabis merito cum mala multa viro.

Huiuſmodi notas, abſque vlla dubitatione, hoc verſu ſignificat Tibullus.

NEC *vetat obſcura ſurgere nocte timor.*] Eos, qui nocturnas formidines expaueſcunt, facile liberari hoc morbo, ſi amare occœperint, exemplo ſuo indicat Ouidius: cuius hæc ſunt, (de amore autem loquitur)

Ille per excubias cuſtodum leniter ire
Monſtrat: inoffenſos dirigit ille pedes.
At quondam noctem, ſimulacraque vana timebam:
C *Mirabar, tenebris ſi quis iturus erat.*
Riſit, vt audirem, tenera cum matre Cupido;
Et leniter, fies tu quoque fortis, ait.
Nec mora: venit amor: non vmbras nocte volantes,
Non timeo ſtrictas in mea fata manus.

EN *ego cum tenebris.*] Qui cum hoc loco elegiam Propertij è libro tertio, cuius principium eſt, *Nox media*, conferre voluerit, non minimam, ni fallor, è collatione capiet voluptatem.

SACVRVM *in tenebris.*] Hic verſus legitur ille quidem in non nullis vetuſtis libris: ſed in aliis lacuna eſt. in quibuſdam etiam legitur,

Præſidio noctis ſentio adeſſe deam, At in aliis,
D *Ille deus certa dat mihi ſigna viæ.*

Vt ſi quis commotus illa tanta varietate, de mendo ſuſpicetur, me quidem ſocium ſit habiturus.

PROVOCAT *orbe niues.*] Ita eſt in veteribus, non, vt in aliis, *conuocat.*

TER *cane.*] Ternario numero in rebus diuinis vti ſolitos veteres, etiam ex Ariſtotele didicimus: cuius illa ſunt libro primo de Cælo. μεγέθους δὲ τὸ μὲν ἐφ' ἓν, γραμμή· τὸ δ' ἐπὶ δύο, ἐπίπεδον· τὸ δ' ἐπὶ τρία, σῶμα· καὶ παρὰ ταῦτα οὐκ ἔστιν ἄλλο μέγεθος, διὰ τὸ τὰ τρία πάντα εἶναι, καὶ τὸ τρὶς πάντῃ. καθάπερ γάρ φασι οἱ Πυθαγόρειοι, τὸ πᾶν καὶ τὰ πάντα τοῖς τρισὶν ὥρισται. τελευτὴ γὰρ καὶ μέσον, καὶ ἀρχὴ τὸν ἀριθμὸν ἔχει τὸν E τοῦ παντός. ταῦτα δὲ τὸν τῆς τριάδος. διὸ παρὰ τῆς φύσεως εἰληφότες ὥσπερ νόμους ἐκείνης, καὶ πρὸς τὰς ἁγιστείας χρώμεθα τῶν θεῶν τῷ ἀριθμῷ τούτῳ.

ILLA *licet.*] Per me licet, ille triumphans in vrbem inuehatur: dum modo ego ruri otioſus te frui poſſim.

ET *inſolito.*] Alij, *& in ſolo.* placet.

ET *inculta*] Alij, *& in nuda.* vt ſit ſenſus: etiã in nuda humo mollis mihi fuerit ſomnus, ſi, te amplexus dormiam.

NON *ego tellurem.*] In veteribus libris diſtichon, quod hîc ſequitur, antecedit.

A DESPVIT *in molles & ſibi quiſque ſinus.*] Ad auertendam Nemeſim. idem etiam ad faſcinationes auertendas valere arbitrabantur. Theocritus,

Ὡς μὴ βασκανθῶ δέ, τρὶς εἰς ἐμὸν ἔπτυσα κόλπον.

Callimachus,

Δαίμονι, ᾧ κόλποισιν ἐπιπτύουσι γυναῖκες;

Et quidam in epigrammatis,

Ἐς βαθὺ τρὶς κόλπον ἀπέπτυσεν.

IANVS DOVSA FIL.

B QVOD in ipſo penè Tibulliani libri veſtibulo occurrit nobis:

NAV *quiſquam multo perfuſum tempora Baccho.*] An *percuſſum* legi debeat, quod veteres quidam libri agnoſcunt, à multis variè agitatum eſt. quorum probationes & exempla ex Plauto, Ouidio aliiſque depromta, quod nunc primùm nota non ſint, ſciens prætereo. Addam his tantùm velut ſupernumerarium teſtem Alexidem Comicum ita ſcribentem:

Πότος ὁ πολὺς ἐμποιεῖ δ' ἐνίοις
Διατρίβειν τοὺς ἐρῶντας ἐπὶ τὸ ἀγαθόν.

Neque abludit ab his illud Athenæi lib. XI. Θεόφραστος δ' ἐν τῷ ἐρωτικῷ Χαιρήμονά φησι τὸν τραγικὸν λέγειν C ὡς τὸν οἶνον τῶν χρωμένων κεράννυσθαι, οὕτω καὶ τὸν ἔρωτα. Vnde intelligimus cur *μεθύων ἔρωτι* Anacreon dixerit, cúrque *amore ſaucios*, Ennius & Lucretius eadem tralatione quâ Iuſtinus ſiue Trogus Pompeius *mero ſaucios*. Sed quoniam in hanc amoris & ebrietatis comparationem occaſione oblata non quæſita incidimus, iubet pauca adſcribere quæ id illuſtrent; Plutarchus in Sympoſiacis: ἐλέγχει ὅτι τῷ μεθύοντι τὸ ἐρᾶν ὅμοιόν ἐστι, ποιεῖ γὰρ θερμοὺς καὶ ἱλαροὺς καὶ διακεχυμένους. Heliodorus lib. III. Διάνοια ἐρῶντος ἔοικέ τι, καὶ μεθύοντος. ἀσφαλὲς καὶ ὑδαρὲς ὕδωρ ἀνεχόμενον. ἐπειδὴ ψυχῆς ἀμφοτέρας ἐφ' ὑγροῦ τοῦ πάθους σαλευούσης. διὸ καὶ πρὸς μέθην ὁ ἐρῶν, καὶ πρὸς D τὸν ἔρωτα ὁ μεθύων ἐπίφορος. Verum vt ad Tibullum reuertar, ſi quis *perfuſum*, retinere malit, haud valde renitar. præſertim quum hic noſter & alibi ita loquatur, & Martialis ferè eodem modo:

Atque inter menſas largo iam nectare fuſus.

IANVA *difficilis domina.*] Seneca III. de Ira: *Nunc ille, qui intra licet, felix fortunatúſque eſt, & beati hominis ac potentis iudicat iudiciũ, difficilem ianuam.* vnde videatur epithetũ illud *difficilis* ad *ianuam* hîc referri poſſe, non ad *dominam*: quamuis etiam ita acceptum ſententiam non malam efficiat.

CAPITI *ſint precor illa meo.*] De hac loquendi conſuetudine alij alia. nos hoc obſeruamus pertinere huc quod Lampridius de Commodo tra- E
dit; *ſanguinem gladiatoris occiſi* eum *ſibi ad caput deterſiſſe.* idque male ominoſum fuiſſe addit. non alia vt opinor de cauſſa, quàm quòd hac ratione ſibi ipſi imprecari videretur, vt in ſe & caput ſuum recideret gladiatoris ſanguis. Quod & à Lipſio in Saturnalibus notatum tribus verbis, non adducto tamen Tibulli loco, diu poſt quàm hæc ſcripſeram, animaduerti. quod diſſimulare nolui. ne quis migrari à me putet illam Laurentium religioſiſſimè vbique mihi obſeruatam legem: *Ne quid alieni.*

VT *mihi verax Pollicita eſt magico ſaga miniſterio.*]

Notandum Epithetum ſagæ *verax*. quo alluſiſſe A puto eum ad id quod hæ mulieres, *quæ deuotionibus ac maleficijs quiduis efficere credebantur*, vt Apuleius loquitur, *veratrices* dicerentur, vt videre eſt ex eodem Mileſ. IX. id quod noſtra lingua feliciſſimè exprimit, *vvaerzeggsters*.

Mollis *& inculta ſit mihi ſomnus humo.*] Mirè variant hîc libri. alij enim *in inculta*, alij *& in culta*, nonnulli *& in nuda* habent. ex qua lectionum diſcrepantia venit mihi in mentem legendum fortè

Mollis & in dura ſit mihi ſomnus humo.

Eleganter enim opponuntur hæc: *mollis ſomnus, dura humus*. Fauet coniecturæ noſtræ illud Senecæ B Epiſt. XCI. *Sollicitudo nos in noſtra purpura verſat & acerrimis excitat ſtimulis, mollem ſomnum illis dura tellus dabat.*

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Ianva *difficilis dominæ.*] Scriptus liber, *Domini*. Quod rectum eſt. *Domini*, hoc eſt mariti. Sequentia id probant, ne forte putes aliud per dominum intelligi.

En *ego quum tenebris.*] Hoc diſtichon ſpurium C & inſititium eſt, &, quod caput eſt, ridiculum, atque, vt ille dixit, commictile. Quare ne verere illi transuerſo calamo notam culpæ illinere. Non eſt enim, vt vnquam Tibulli officina illud bona moneta cuderit. Præter importunam ſententiam, quam facit, ſatis falſi eum conuincit Pentametron diuerſe conceptum:

Securum in tenebris me facis eſſe Venus.
Præſidio noctis ſentio adeſſe Deam.
Ille Deus certæ det mihi ſigna viæ.

Quis ſanus hæc Tibulliana dixerit? Putarunt otioſi & oſcitabundi homines interruptam eſſe ſententiam. At ſi illa genuina, quæ tam bene D cohæret, interrupta eſt, quomodo tam aliena verba hic locum habebunt? Lege ergo, quæ Tibulli ſunt, & illa expunge, videbis nihil elegantius illis eſſe: quæ, ne ego explicem, ipſa perſpicuitas facit.

Avt *rapta præmia veſte petat.*] Nonius, *Præmiatores nocturni prædones. Nonius Agrypnuntibus: Nam in cæna nos nocturnos capit præmiatores tollere.* Petronius: *Aduocati tam pene nocturni, qui volebant pallium lucrifacere.* Scio nos olim adoleſcentes aliter hunc locum explicaſſe.

Non *vt totus abeſſet amor.*] Hic clauditur Elegia. Reliqua quo pertineant, partim diximus, E partim dicturi ſumus.

Ad Meſſallam. Eleg. III.

Ibitis Aegeas ſine me Meſſalla per vndas,
O vtinam memores ipſe, cohorsque mei:
Me tenet ignotis ægrum Phæacia terris,
Abſtineas auidas mors violenta manus,
Abſtineas mors atra, precor non hîc mihi mater,
Quæ legat in mæſtos oſſa peruſta ſinus,
Non ſoror, Aſſyrios cineri quæ dedat odores,
Et fleat effuſis ante ſepulcra comis.
Delia non vſquam: quæ me cùm mitteret vrbe,
Dicitur ante omnes conſuluiſſe Deos:
Illa ſacras pueri ſortes ter ſuſtulit: illi
Rettulit è triuijs omina certa puer.
Cuncta dabant reditum. tamen eſt deterrita nunquam,
Quin fleret, noſtras reſpiceretq́; vias.
Ipſe ego ſolator, cùm iam mandata dediſſem,
Quærebam tardas anxius vſque moras.
Aut ego ſum cauſſatus aues aut omina dira,
Saturni aut ſacram me tenuiſſe diem.
O quoties ingreſſus iter, mihi triſtia dixi
Offenſum in porta ſigna dediſſe pedem!
Audeat inuito ne quis diſcedere amore,
Aut ſciat egreſſum ſe, prohibente Deo.
Quid tua nunc Iſis tibi Delia? quid mihi proſunt
Illa tuà toties æra repulſa manu?
Quidve piè, dum ſacra colis, pureque lauari
Te memini, & puro ſecubuiſſe toro?
Nunc Dea, nunc ſuccurre mihi. nam poſſe mederi
Picta docet templis multa tabella tuis.
Vt mea votiuas perſoluens Delia voces
Ante ſacras lino tecta fores ſedeat:
Biſque die, reſoluta comas, tibi dicere laudes
Inſignis turba debeat in Pharia.
At mihi contingat patrios celebrare penates,
Reddereq́; antiquo mẽſtrua thura Lari.

Quàm bene Saturno viuebant rege priùs quàm
Tellus in longas eſt patefacta vias.
Nondum cæruleas pinus contemſerat vndas,
Effuſum ventis præbueratque ſinum,
Nec vagus ignotis repetens compendia terris
Preſſerat externa nauita merce ratem.
Illo non validus ſubijt iuga tempore taurus,
Non domito frenos ore momordit equus.
Non domus vlla fores habuit, non fixus in agris,
Qui regeret certis finibus arua lapis.
Ipſa mella dabant quercus, vltroque ferebant
Obuia ſecuris vbera lactis oues.
Non acies, non ira fuit, non bella, nec enſem
Immiti ſæuus duxerat arte faber.
Nunc Ioue ſub domino cædes, & vulnera ſemper,
Nunc mare, nunc lethi mille repentè viæ.
Parce pater. timidum non me periuria terrent,
Non dicta in ſanctos impia verba Deos.
Quòd ſi fatales iam nunc expleuimus annos,
Fac lapis inſcriptis ſtet ſuper oſſa notis.
Hîc iacet immiti conſumptus morte Tibullus,
Meſſallam terra, dum ſequiturque mari.
Sed me, qui facilis tenero ſum ſemper amori,
Ipſa Venus campos ducet in Elyſios.
Hîc choreæ, cantuſque vigent, paſſimq; vagantes
Dulce ſonant tenui gutture carmen aues.

A *Fert caſiam non culta ſeges, totoſque per agros*
Floret odoratis terra benigna roſis.
Ac iuuenum ſeries teneris immiſta puellis
Ludit, & aſſiduè prælia miſcet Amor.
Illic eſt cuicumque rapax mors venit amanti,
Et gerit inſigni myrtea ſerta coma.
B *At ſcelerata iacet ſedes in nocte profunda*
Abdita, quam circum flumina nigra ſonant.
Tiſiphoneque impexa feros pro crinibus angues
Sæuit, & huc illuc impia turba fugit.
Tum niger in porta ſerpentum Cerberus ore
C *Stridet, & æratas excubat ante fores.*
Illic Iunonem tentare Ixionis auſi
Verſantur celeri noxia membra rota;
Porrectuſque nouem Tityus per iugera terræ,
Aſſiduas atro viſcere paſcit aues.
Tantalus eſt illic, & circum ſtagna: ſed acrem
Iam iam poturi deſerit vnda ſitim.
D *Et Danai proles, Veneris quæ numina læſit,*
In caua Lethæas dolia portat aquas.
Illic ſit quicumq, meos violauit amores,
Optauit lentas & mihi militias.
At tu caſta precor maneas, ſanctique pudoris
Aſſideat cuſtos ſedula ſemper anus.
Hæc tibi fabellas referat, poſitaque lucerna
E *Deducat plena ſtamina longa colo.*
Ac circa grauibus penſis affixa puella
Paulatim ſomno feſſa remittat opus.
Tunc veniam ſubitò: nec quiſquam nunciet antè,
Sed videar cælo miſſus adeſſe tibi.
Tunc mihi, qualis eris, longos turbata capillos,
Obuia nudato Delia curre pede.

Hoc precor. hunc illum nobis Aurora nitentem
Luciferum roſeis cãdida portet equis.

BERN. CYLL. VERON.

IBITIS *Aegæas ſine me Meſſalla per vndas.*] Cum Meſſallam ducem Romani exercitus poëta ſequeretur, vt ante dictum eſt, aduerſa eum valetudo Corcyræ inuaſit. Quamobrem hîc lamentatur cum illo vlterius progredi non poſſe: in qua conqueſtione captat occaſionem ab inſania bellorum, vt Saturni ætatem commendet: deinde campos Elyſios, quò ſe pium, cum fato perfunctus fuerit, deſcendere non dubitat.

MESSALLA.] Romanus patritius fuit: fuerit ne ille de quo Euſebius in li. Temporum meminit dubitatur: Nam ille Coruinus Meſſalla primus præfectus vrbis factus vi. die magiſtratum abdicauit, eiuſdem poteſtatem eſſe conteſtatus: & de alio ſiue eodem etiam inquit, qui fuit orator: & ante biennium quàm moreretur, ita memoriam ac ſenſum amiſit, vt vix pauca verba coniungeret: ad extremum vlcere illi circa ſacram ſpinam nato inedia ſe affecit anno lxx. ætatis: eſt autem Meſſalla nomen à Meſſana vrbe Siciliæ deductum: vt in i. Saturnalium Macrobius dixit. Nam Valerius quidam Maximus ea vrbe nobiliſſima capta hoc cognomen accepit.

O *vtinam.*] Geminatio eſt affectum animi per energiam manifeſtans: vt Virg.

O vtinam ex vobis vnus veſtrique fuiſſem.

PHAACIA.] Corcyra Phæacum eſt prima in Ionij maris littore: deriuatiuum fit Phæacius & Phæacus ca. cum. vna ſyllaba minus ſuo primitiuo. Propertius elegiarum tertio

Nec mea Phaacas aquans pomaria ſiluas.

Quod autem ægrotauerit Corcyræ, quiſpiam fictum putaret, niſi Ouid. in elegia de eius obitu diceret: *Sed tamen hoc melius, quam ſi Phaacia tellus Ignotum vili ſuppoſuiſſet humo.* & ad ea quæ poëta hîc infra ponit: alludens ait:

Hic certe fugientes preſſit ocellos
Mater, & in cineres vltima dona tulit.
Hic ſoror in partem mixti cum matre doloris
Venit, inornatas dilacerata comas.

NIGRA.] Quia deformis eſſe dicitur, quòd hominem nigrum facit: vnde ſubdit,

Abſtineas mors atra precor.

QVA *legat in mœſtos oſſa peruſta ſinus.*] Tangit antiquum morem: defuncti enim cineres qui ex genere proximior aderat, colligebat. Quod ſecutus Propertius elegiarum ſecundo ait, de Briſeide:

Maximaque in parua ſuſtulit oſſa manu.
Cum tibi nec Peleus aderat, nec cærula mater
Scyria, nec viduo Deidamia viro.

IN *mœſtos ſinus.*] Pro ipſa mœſta colligat gremio. Lucanus:

Trepida veſtes implere fauilla.

ASSYRIOS *odores.*] Amomum & balſamum &c. huiuſmodi aromata, qualia thus, coſtum,

A quæ rogo ſuperinfundere vetuſtas conſueuit. Lucanus lib. viii.

Non pretioſa petit cumulato thure ſepulchra
Pompeius, fortuna, tuus, non pinguis ad aſtra
Vt ferat è membris Eoos fumus odores.

Odores ergo Aſſyrios. id eſt, diuerſas vnguentorum & odoramentorum ſpecies. vt Propertius,

Deſit odoratis ordo mihi lancibus.

Aſſyria regio eſt in Aſia maiore, quam Porphyrius & Acron in ſuo quiſque commentario ſuper Horatij carminum ii. dictam voluit prius Syriam: poſteaque vna addita ſyllaba vocitatam Aſſyriam. Cleodemus qui Malchas quoque dicitur, aliter ſentit: ſcribit enim multos Abraamo fuiſſe filios, & ex his tres nominat Afer, Aſſyn, & Afram, & Aſſyriam ab Aſſy denominatam contendit, ab Afer & Afram, vrbem Afram & regionem Africam appellatam.

DELIA *non vſquam.*] De hac & Nemeſi Oui. in prædicta elegia ſcribit ortam apud rogum altercationem, vtra earum magis fuerit dilecta.

ILLA *ſacras pueri ſortes ter ſuſtulit.*] Genus fuit ſortilegij per talorum iactum. Nam ſecundum eorum numerum rei euentum præmonebant. Iuue. lib. ii.

Et ſortes ducet. ——

C SVSTVLIT.] Eleuauit. de vrna enim tollebantur, in quã ſortes ipſæ dimittebantur. Hora. lib. ſermonum primo:

Quod puero cecinit diuina mota anus vrna.

DABANT *reditus.*] Spondebant reuerſionem.

CVM *iam mandata dediſſem.*] Conſuetudinem amantium notat: quæ longinquius abituri mandant viciſſim: eaque ſunt amoris mutui argumentum & de reditu diſcedentis ſolatium, non minuſquàm remanentis expectationem. Sappho ad Phaonem:

Non mandata dedi: neque enim mandata dediſſem
D *Vlla: niſi vt nolles immemor eſſe mei.*

ANXIVS *quærebam moras.*] In hoc vim ſui amoris explicat.

CAVSATVS, *antes.*] Iccirco cauſſatus vt cum amica eſſet diutius. Cauſſari eſt excuſare cauſſas annectendo. Virg.

Cauſſando noſtros in longum ducis amores.

Et eſt allegare quaſi per rationem aliquid factũ eſſe, aut fieri non poſſe. Ouid. de arte.

Si non eſſe domi quos des cauſabere nummos.

Dicimus autem cauſor repentinas pluuias inter nobis impendiſſe: pro in excuſationem affero: vt excuſo mortem patris repentinam, ne te viderem ante quàm diſcederes negauiſſe.

E TIMVISSE *diem Saturni.*] Sabbatum intelligit: qui dies itinerantibus exitiabilis eſt: namque & ſtella Saturni ſecundum aſtrologorum ratiocinationem nociua eſt: & geomantici illius die, vt damnoſo, vetant homines iter carpere.

PANAM *offenſum in porta.*] Id eſt, in limine portæ. Antiquitas enim tam ingredientium quàm egredientium pedes in limine obſeruauit. Nam ſi quid offendiſſent Ianum & Veſtam iratos putabant: quare dixit Luc. lib. i. *Nec limine quiſquam Haſit*: quaſi & patriæ & deorum neglecta cum exitio pietate.

QVID *tua nunc Iſis mihi Delia.*] Iſin dānat, quæ cultriei piæ caſtæque auxilium neget: nam amatores Iſidi vouebant. Propertius ſecundo:

Redde etiam excubias diuæ nunc, antè iuuenca.

Iſis fuit Inachi filia prius Io dicta, quæ pererrans olim cum ad Nili fines perueniſſet, Iouis amatoris ope formam vaccæ immutauit, eſtque ab Ægyptiis pro dea celebrata: apud quos Iſis eſt Iuſtitia, vt in ſecundo de Præparatione euangelica ſcribit Euſebius. *Iſo* enim Græcè, Latinè æquale dicitur, vnde iuſtitia oritur. Diodo. vero vult Iſin Latinè dici priſcam, Lunæ hoc nomine indito ab illis: ea enim ſemper æterna priſeaque eſt. vnde Ouid. Met. IX. inquit:

— Inerant lunaria fronti Cornua. —

SISTRA *repulſa manu.*] Siſtrum eſt tubæ genus Ægyptiacæ, cuius ſonitus in ſacris Iſidis memoriam Oſyris mariti ſignificabat.

PVREQVA *lauari Te memini*] Hoc addit, quia Delia Iſidi ſacrum facere potuiſſet, ſed non purè, hoc eſt à ſordibus defęcata. Nam caſta ſuperis placent, vt inferius habetur. Quare dixit Mar. in epiſtola ad Domitianum: *Meminerit*, inquit, *non niſi religioſa purificatione luſtratum accedere ad templa debere.*

ET *puro ſecubuiſſe toro.*] Qui ſacrificaturi erant priſco tempore ſe à coitu temperabant nocte præcedenti. Vnde inferius legitur,

——diſcedat ab aris

Cui tulit heſterna gaudia nocte Venus.

Ouid. li. faſtorum I.

Sic epulis functi, ſic dant ſua corpora ſomno:
Et poſitis iuxta ſecubuere toris.
Cauſſa, repertori vitis pia ſacra parabant,
Quæ facerent purè, cum foret orta dies.

Eadem ſacra Iſidi quamuis meretrici fiebant, quæ Propertius grauiter tulit ob à ſe puellam ſeiunctam. inquit enim:

Quæ dea tam cupidos toties diuiſit amantes,
Quæcumque illa fuit ſemper amara fuit. Et ſubdit,
Quidue tibi prodeſt viduas dormire puellas,
Sed tibi, crede mihi, cornua rurſus erunt.

Et Ouid. in elegia prædicta ad hanc eandem ſententiam ait:

Quid nos ſacra iuuant: quid nos Aegyptia proſunt
Siſtra? quid in vacuo ſecubuiſſe toro?

NAM *poſſe mederi Picta docet templis multa tabella tuis.*] Ab indiciis frequentiſſimarum tabularum arguit Iſidem poſſe auxilium ferre ægrotanti. Mederi autem dixit pro ſanari: huic Deæ ægrotantes liberati mala valetudine, & euaſi naufragio tabellas ſuſpendebant. Iuue.

Et quam votiua teſtantur fana tabella
Plurima, Pictores quis neſcit ab Iſide paſci?

TECTA *lino.*] Ideò lino potius coopertа quàm aliqua alia re, quod ab Oſyride marito inuentum conſtat: quare Lucanus facti ignarus ait Prorectum. lino enim dictum eſt pro lini velamento, qui mos eſt Ægyptiorum: lino namque vſi ſunt ad rem diuinam, vt in Apologiæ primo docet Apule. quoniam ſeges eius eſt mundiſſima, & inter optimas fruges ex terra ortas non modò indutui & amictui eſt aptiſſima, ſed opertui quoque ab Ægyptiis ipſis in ſacris vſurpata: Sed dum tecta dicit, morem

A ſacrificulorum antiquiſſimum tangit, qui ſe pannis operiebant. Iuu.

Stetit ante aram, nec turpe putauit
Pro cythara velare caput. Plau. in Curcul.
Quis eſt hic qui adoperto capite Aeſculapium ſalutat.

Hoc propterea conſtitutum eſt, ne quid inter rogandum ſupplicis mentem turbaret. Quare Q. Curtius lib. I. ait: *Ille in candida veſte verbenas manu proferens, capite velato præibat*, & Helenus Virgilianus Æneam caput velare iuſſit.

VOTIVAS *preces.*] Aut periphraſticōs vota intelligit, aut verba deprecatoria.

TVRBA *Pharia.*] Ideò turba, quia feminiri

B ſunt Iſidis ſacerdotes, vt Iuue.

Qui grege linigero circumdatus & grege caluo.

MENSTRVA *thura.*] A menſe fit menſtruus, menſurnus, & menſtrualis. Luc. li. V.

Menſtruus in faſtos diſtinguit ſæcula Conſul.

Cic. I. Rhe. *Pars quædam æternitatis cum alicuius anni menſurni, diurni, nocturni, veſpertini certa ſignificatione.* Plautus in Captiuis: *Quibus ſolebam menſtruatis epulas ante adipiſcere.* Menſtruum vero ſubſtantiuum ſignificat mulierum profluuium, de quo Solinus & Pli. admiranda dixerunt.

QVAM *bene Saturno viuebant rege.*] Auream

C laudat ætatem ab hominum innocentia, & telluris vbertate. Rege dixit, pro regnante. Iuue. itidem:

Credo pudicitiam Saturno rege moratam.

Sed illud hiſtoricum eſt, hoc autem poëticum magis. Virg. VIII.

Aureaque, vt perhibent, illo ſub rege fuerunt Sæcula.

RAPATANS *compendia.*] Ex itinere & nauigatione & lucrum vtilitatemque ſequens. Compendium lucrum ſignificat & breuitatem: diſpendium vero damnum. Cum Saturnus orbis potitus eſt, maxima fuit hominum integritas nulla pecuniarum ſiti laborantium: Quippe ſuis

D quiſque finibus contentus erat: ac ſi quid opus erat, ex opportunitate permutandi ſumebat: quem morem duraſſe ad Troiana vſque tempora, Home. oſtendit in Iliade.

FRENOS *ore momordit equus.*] Frenum dicitur à frāgendo: frangit enim equorum ora: & (teſte Feſto) oria apud antiquos dicebatur quæ ora equorum coercet: vt aurea quæ ad aures religabatur: à quo aureax ideſt, auriga. Frenum in ſingulari genere efferimus neutro: in plurali vero frenos & frena legimus. Nec aliter ait momordit, quàm Virg.

Stat ſonipes, ac frena ferox ſpumantia mandit.

E LAPIS *fixus in agris.*] Saxum pro termino inter confines poſitum. Iuue. Satyra vltima:

Aut ſacrum effodit medio de limite ſaxum,

Erat autem hic plerumq; Stipes. Oui. faſto. II.

Termine ſiue lapis, ſiue es defoſſus in agris
Stipes: ab antiquis tu quoque nomen habens.

CARTISQVA *finibus.*] Vt litigantium vicinorum rixæ tollantur de medio, qui plerumque alter alterius agrum ſtudent vſurpare. Ideo.

Separat indicio hic deus arua ſuo.

IPSÆ *mella dabant quercus.*] Rerum omnium copiam oſtendit fuiſſe Saturni tempeſtate. Sic Ouid. *Flauaque de viridi ſtillabant ilice mella.*
Et Verg. *Et duræ quercus ſudabunt roſcida mella,*

Ipsa *ſua ſponte.*] Nullo colente. Iuuenalis:

Tanquam ipſe ſuas incenderit ædes.

Id eſt, ſponte.

Vbera *lactis.*] Sic Maro:

Ipſæ lacte domum referunt diſtenta capellæ Vbera.

Saevvs *faber.*] Ideò ſæuus, quia gladios finxit: prima enim ętate enſes fabricare neſciebant. Iouenalis Satyra penultima:

— Neſcirent primi gladios extendere fabri.

Excuſat tamen eoſdem fabros inferius cum dicat:

——Nos ad mala noſtra
Vertimus in ſæuas quod dedit ille feras.

Inscriptis *notis.*] Literis pro epitaphio poſitis.

Hic *iacet.*] Diſtichon eſt eulogiale.

Ipsa *Venus.*] Veneris opus poëta executus eſt. Ouidius ex hoc ait in elegia de iſtius morte:

Nec minus eſt confuſa Venus moriente Tibullo:
Quam iuueni rupit cum ferus inguen aper.

An *Elyſios campos.*] Sedes piorum ſunt Elyſij: quos alij (vt Strab. ſcri. ſecundum Homerum) in Tarteſſiaca regione Hiſpaniæ eſſe voluerunt; quidam fortunatas eſſe inſulas, quas Homerus, idem *νήσους τῶν μακάρων* vocat. Quidam eſſe apud inferos: Lucanus vero circa Lunæ globum atque circulum, quanquam de heroibus tantum ipſe intellexerit. Vnde Statius ſiluarum II. in eius Genethliaco dubitans ait:

At tu ſeu rapidum poli per axem.
Famæ curribus arduis leuatus:
Quà ſurgunt animæ potentiores
Terras deſpicis, & ſepulchra rides
Seu pacis merito nemus recluſa
Felix Elyſijs tenes in oris
Quo Pharſalica turba congregatur.

Sed ad hunc locum inquit Ouidius in præfata Elegia:

Si tamen è nobis aliquid niſi nomen & vmbra
Reſtat: in Elyſia valle Tibullus erit.

Hic *choreæ cantuſque vigent.*] Ab amœnitate & delectatione laudat Elyſios.

Casiam.] Caſia herba eſt ſeu frutex (vt Pli. ſcri.) magni odoris: cuius prima ſemper corripitur. Virgilius: *Tum caſia atque alijs.*

Non *culta ſeges.*] Seges terram hîc ſignat, vt *Quid faciat lætas ſegetes.*

Totos. *per agros.*] Claudianus in raptu Proſerpinæ: *—— nec mollia deſunt*

Prata tibi: Zephyris illic melioribus halant
Perpetui flores: quos nec tua protulit Aetna.

Myrtea *ſerta.*] Myrtus arbuſcula ſub tutela Veneris eſſe legitur, cuius frondibus heroici poëtæ coronabantur. Ouidius li. de arte amandi ſecundo:

Sertaque odoratæ myrtea ferte comæ.

Nocte *profunda.*] Maximis & perpetuis tenebris, quemadmodũ Virgilius latè pertractat.

Flvmina *nigra.*] Aut qualitate aquarum, aut caliginoſa opacitate obſita.

Impexa *feros pro crinibus angues.*] Ad fabulas reſpicit, quibus ſcriptum eſt Furias habere ſerpentes perquàm multiplices loco capillorum ad maiorem terribilitatis oſtentationem. Catullus in Argonautica:

A *Eumenides, quibus anguineo redimita capillo*
Frons expirantis præportat pectoris iras.

Fvgit.] Timore ſupplicij.

Tvm *niger in porta.*] Canis quem poëtæ fingunt inferorum aditum cuſtodire triceps eſt, & à voracitate Cerberum nominatum conſtat: τὸ κρέας enim caro: βόρος vorans interpretatur. Mortuorum namque cadaueribus paſcitur. Statius Thebaidos ſecundo.

Illos vt cæco recubans in limine ſenſit
Cerberus, atque omnes capitum ſurrexit hiatus.
Sæuus in intrantis populo iam nigra tumebat
Colla minax, iam ſparſa ſolo turbauerat oſſa.

B Serpentvm *ſtridet.*] Hoc ita dictum eſt, vt illud in Statio:

Iam nigra tumebat Colla minax.

Æratas.] Adamantinas.

Tentare *Iunonem.*] De concubitu interpellare Iunonem: & eſt aphæreſis. Tentare enim eſt rem non intellectam atque incertam aggredi; attentare vero de pudicitia, cum id ſcilicet agitur, vt impudicus fiat aliquis. Ixion Iouis fuit ſecretarius, qui cùm vitiare Iunonem auſus eſſet, ab ipſo Ioue fulminis impetu detruſus ad inferos ſuper celeri rota conuoluitur.

Titvvs.] Hic filius Iouis ex Tyara filia
C Oromeni dicitur, qui Latonæ vim parans ſagittis ab Apolline confoſſus iacuit: dicente Statio Thebaidos primo:

—— tu matris honore
Terrigenam Tityon Stygijs extendis arenis.

Assidvas *aues.*] Indeficientes à paſtu. Virgilius: *Nec fibris requies datur vlla renatis.* vultur enim in ſupplicij aſſiduitatem nunquam laſſatur ab ingluuie. Claudianus in raptu Proſerpinæ: *—— lateriſque piger ſulcator opaci*

Inuitus trahitur laſſo de pectore vultur.

Tantalvs.] Hic filius Iouis ex Plote nympha, qui deis hoſpitio à ſe ſumptis filium Pelo-
D pem epulandum appoſuit, dum vult deorum mentes inquirere: cuius facinoris gratia tale apud inferos ſupplicium perpetitur: vel quod (vt ait Lactantius grammaticus in Thebaidos vtramque attingens opinionem) dum deorum conuiua eſſet, eorum ſecreta prodidit. Ideo Statius: *Et ſæua perijt iniuria menſa.*

Ouidius de arte II.

O bene, quod fruſtra captatis arbore pomis
Garrulus in media Tantalus ardet aqua.

Danai *proles.*] Danaus quinquaginta filias habuit, quas Danaides vocant poëtæ, & Belides à nomine aui Beli. Hæ omnes prima nocte vi-
E ros ſuos pariter interfecerunt: præter vnam Hypermneſtram quæ Lino pepercit.

In *caua dolia.*] Seu vrnas perforatas, vt in Medea dixit Tragicus, ſeu dolia ſine fundo, vt Horat. carminum III.

Virginum pœnas & inane lymphæ
Dolium fundo pereuntis imo.

Seu vtrumque. Namque aquam, vt dolia ſibi impleant, haurire vrnis fingunt, quod argutè Propertius complectens ait li. Elegiarum II.

Dolia virgineis idem ille repleuerit vrnis.

Pvella.] Ancilla qua cũ domina lanas trahat, & mulierũ pudicarum officiũ induit, q̃ lanificio

ſe exercent, vt libidinis appetitum ab ſe procul A abigant. vt Ouidius qui II. faſtorum ij. caſtiſſimam Lucretiæ vitam conatus oſtendere, inquit:

——nebat:

Ante torum calathi lanaque molles erat.

Lumen ad exiguum famulæ data penſa trahebant.

Avrora *candida roſeis equis.*] Fictio eſt poëtica à vario cæli colore, quē Sol cum ab oriente leuatur, diffundit. Græcorum quidam fabulatores dixerunt Solem & Lunam & Auroram ex Hyperione genitas. Is enim deus eſt ſuper omnia ſæcula, vt nomen indicat.

ACHILLES STATIVS. B

Hoc de Meſſalla quid tandem ſtatuerem, diu, multumque dubitaui. nam, cum Tibulli æqualem illum fuiſſe neceſſe ſit, Bibaculo, & Catone, & Catullo poſteriorem fuiſſe oportet. & tamen auctor quiſquis eſt libri de inluſtrib. grammaticis, quo loco de grammaticorum appellatione multa diſſerit, horum ſupparem videtur facere. ſic enim eſt apud illum: *Meſſalla Coruinus in quadam epiſt. non eſſe ſibi dicens rem cum Furio Bibaculo, nec cum Sigida quidem, aut litteratore Catone,* & quæ ſequuntur. Aut igitur Meſſalla hic diutiſſime vixit, aut illorum ſe ſcripta C non attigiſſe ſignificat. Vnde vero Meſſalla dicatur docet Seneca in libro de breuitate vitæ, cap. XIII. *Sane & hoc ad rem pertineat, quod Valerius Coruinus primus Meſſanam vicit, & primus ex familia Valeriorum, vrbis captæ in ſe tranſlato nomine, Meſſana appellatus eſt, paullatimque vulgo permutante litteras, Meſſalla dictus eſt.*

Phæacia *tellus.*] Ouid. in elegia de morte Tibulli,

Sed tamen hoc melius, quam ſi Phæacia tellus
Ignotum vili ſuppoſuiſſet humo.

Abstineas *auidas mors precor atra manus.*] In omnibus fere libris veteribus, *Mors modo nigra manus.* D Sed illud propter eam, quæ ſequitur, iterationem aptius. Ouid. in elegia de Tibulli morte,

Scilicet omne ſacrum mors importuna profanat,
Omnibus obſcuras iniicit illa manus.

At ipſum dicendi genus ab optimis auctoribus frequentatum. Cic. in III. ad Att. *Quod me ad vitam vocas, vnum efficis, vt à me manus abſtineam.* Plautus in Pſeudolo. *Credo in tenebris conſpicatus ſi ſis me, abſtineas manum.* Et in Pœnulo, *Deos quoque edepol & amo, & metuo, quibus ego tamen abſtineo manus.* Nigram quoque mortem Theocritus dixit. Θαιανὲς τι ἢ ὡς μάγυς ἐφ᾽ ἰώνας E
Εἶναι μάκας.

Non *hic mihi mater.*] Sequitur poſt illa, apud Ouidium,

Hic certe manibus fugientes preſſit ocellos
Mater, & in cineres vltima dona tulit.

In votis ſolebat eſſe, mori in patria. alibi, triſte putabatur, Theocr. io epigram.

Καὶ γὰρ ἐγὼ πεινῶν ἔχω πότμον, ἀντὶ δὲ πολλᾶς
Πανείδος ὀδύνην κεῖμαι ἐφεστιόφορος.

Et alibi,

Εὔμαι ὅ δαψας ὀτῶμοι ἐπὶ ξείνης ξεῖνον ὄντα.

Qvæ *legat in mœſtos oſſa peruſta ſinus.*] Sic Prop.

An poteris ſiccis mea fata reponere ocellis,
Oſſaque nulla tuo noſtra tenere ſinu.

Et in IV. idem Propert.

Oſſaque legiſti, non illa ætate legenda
Patris.——

Et, vt opinor, idem Propert. alibi.

Noli nobilibus, noli conferre beatis,
Vix venit extremo qui legit oſſa die.

Legebant autem oſſa, ac deinde componebant. Idem alibi Propert.

Tu mea compones, & dices, oſſa, Properti,
Hæc tua ſunt.

Assyria *cineri quæ dedat odores.*] Sic alibi.

Vrantur pia tura focis, vrantur odores,
Quos tener è terra diuite mittit Arabs.

Et in eandem ſententiam in III.

Pars quæ ſola mei ſuperabit corporis, oſſa
Incinctæ nigra candida veſte legent,
Et primum annoſo ſpargent collecta Lyæo,
Mox etiam niueo fundere lacte parent.
Poſt hæc carbaſeis humorem tollere ventis,
Atque in marmorea ponere ſicca domo.
Illic quas mittit diues Panchaia merces,
Eoique Arabes, diues & Aſſyria.
Et noſtri memores lacrima fundantur eodem,
Sic ego compoſitus verſus in oſſa velim.

Quod autem odorib. oſſa condirentur, id vero externum fuit. Quod ſignificare Corn. Tacit. videtur in XVI. de Poppææ corpore *Corpus*, inquit, *non igni abolitum, vt Romanus mos, ſed regum externorum conſuetudine differtum odoribus conditur, tumuloque Iuliorum infertur.* At, quando primum cœpta ſint cremari corpora, Plin. in VII. nat. hiſt. tradit.

Illa *ſacras pueri ſortes ter ſuſtulit.*] Hæ ligneæ nonnumquam fuerunt, in quibus aliquid erat ſcriptum, & in ſitulam aquæ plenam coniciebantur. quod è Plauti Caſina poteſt intelligi. nonnumquam etiam ſortes verſibus reddebantur, niſi ſi etiam in ligneis tabellis verſus erant inſcripti. Sed harum meminit Ælius Spartianus in Alexandro Seuero. *Ipſe*, inquit, *cum vatem conſuleret, hos accepiſſe dicitur verſus, & primis quidem ſortibus:*

Te tenet imperium cæli, terræque mariſque.

Cum vero primas ſortes dicat, plures fuiſſe facile intellegis, & cur ter illam ſortis ſuſtuliſſe Tibullus dixerit. Puerum vero è triuijs dicit, πο-χεῖον, qui cum ſortibus in vicis appareret, aut vocatus temere, minimeque ſuſpectus tollendis ſortibus.

Illi *Retulit è triuijs omnia certa puer.*] Pro illi veterib. in libris, Ille, ac pro Omnia, Omina.

Cvncta *dabant reditum.*] In veterib. libris, Reditus, multitudinis numero.

Deterrita *numquam.*] Nuſquam, in veteribus libris.

Qvin *fleret.*] Quam fleret, in nonnullis, Cum fleret. quod idem valet. Sententia vero ipſa difficilior, & propter Cum particulæ lectionem, & vſum verbi Deterrita. Nam, ſi omnia bona omnino ſigna fuerant, cur deterreretur, vt fleret. facilius illud erat, & aptius, opinor, teneri illa non potuit, quin fleret, & quæ ſequuntur. Niſi pro Tamen particula,

Tantum legamus. hoc ſane ſenſu, bona omnino erant omina, quibos id proficiebat tantum, ne deterreretur vmquam illa, cum me diſcedentem multis lactymis proſequeretur.

SATVRNI *ſacram me tenuiſſe diem.*] In veteribus libris eſt, Timuiſſe, pro Tenuiſſe. Quod ad eius vero diei religionem attinet, nihil dum inueni, quo quid explicem. dubitari poteſt, diem ne Saturni cuiuſqoe dicat hebdomadis, an Saturnaliorum tempos. hoc probabilius. molta enim illis diebos agere nefas erat. Legitur etiam in veteribus libris, Saturni aut ſacram.

OFFENSVM *in porta.*] De pedis offenſione, Valerius Max. Plinios, ceterique permulta. inſignes etiam loci ſunt, Ouidij in Amoribus.

Omina ſunt aliquid. modo, cum diſcedere vellet,
Ad limen digitos reſtitit icta Nape.

Et apud eundem Laodamia,

Tes inus offenſo limine ſigna dedit.

Et in libris Metam. de Myrrha,

Ter pedis offenſi ſigno eſt reuocata.

PROHIBENTA *deo.*] Malo amorem ipſum intellegere, quam Ianum, de quo quid ſcribat Feſtus Pompeius, non ſum equidem neſcius. Sed illud huic loco omnino aptius.

QVID *tua nunc Iſis tibi Delia.*] In veterib. libris, Mihi, pro Tibi. idque magno conſenſo. Suam vero Iſidem dicit, vt alibi, Suam Venerem.

ILLA *tua totiens aera repulſa manu.*] Siſtra, opinor, ipſa intellegit, quæ ἀπὸ τοῦ σείειν eſſe dicta ſcribit interpres Hephæſtionis, quæ cuiuſmodi fuerint, ſcire poteſt quiſquis in Valentiniani Imp. nummos incidit, in quis & ἱνακαῦ eſt imago, & Hadriani Imp. in qoibus eſt, ÆGYPTVS, At Alexandri Imp. eadem ſpecies eſt io vetuſtiſſimo lapide Romæ in Sanctæ Mariæ Tranſtiberinæ templo, ſcalptis vtrinque ramis laureis.

QVIDVE *pie, dum ſacra colis, pureque lauari Te meminі.*] In veteribus libris ita diſpunguntur hæc Tibulli verba, vt ad verbum, Memini, punctum ſit adpoſitum. facilius putabam, ſi, Memini, per parentheſim poſitum eſſe intellegeretur. neque enim parentheſis ſigno, quo nunc vti ſolemus, veteres ſunt vſi. totamque diſpungendi rationem longe aliam fuiſſe conſtat. Sed in ſacris, aut antequam ſacra facerent veteres ijdem viuo flumine lauabant. Sin alio illo modo malumus intellegere, vel hic locus vnus contra Capri, opinor, ſententiam oſtendit verbum Memini cum infinito tam inſtantis, quam præteriti temporis poſſe coniungi.

ET *puro ſecubuiſſe toro.*] Ad deos enim caſte adibant. Idem in II. eleg. I.

Vos quoque abeſſe procul iubeo, diſcedat ab aris,
Cui tulit heſterna gaudia nocte Venus.

Apud Ouidium in II. Faſt. Omphale, atq; Hercules eandem ob cauſſam ſecubuere.

Sic epulis functi, ſic dant ſua corpora ſomno,
Et poſitis iuxta ſecubuere toris.
Cauſſa, repertori vitis quia ſacra parabant,
Quæ facerent pure, cum foret orta dies.

Puro autem, libidinom, & imputæ voluptatis experte. quo modo Purum, & Impurum dixit Martialis in XI. de Meneio,

Nec purus eſſe, nec poteſt eſſe impurus.

Iſdem de ſacris eandem prope qoerelam querens Propertius in II.

Quidue tibi prodeſt viduas dormire puellas,
Sed tibi, crede mihi, cornua rurſus erunt.

VT *mea votiuas perſoluens Delia voces.*] Vota ſuſcepta, id eſt, hymnos. quas idem ſtatim vocat laudes. verbum autem Debet, ad votum pertinet ſuſceptum. Sed eſt in veteri libro Sfortiæ, Et mea.

ANTE *ſacras lino tecta fores ſedeat.*] Lino enim tectis Iſidi ſacra fiebant. Ooidius,

Nunc dea linigera colitur celeberrima turba.

Et Suet. in Othone, *Sacra etiam Iſidis ſæpe in linea religioſaque veſte propalam celebrauit.* Quo, vt videbatur, habitu memini me Venetiis apud Andream Lauredanum, ſacerdotem Iſidis videre. E religione eadem fuit, Sedere ante fores, & ante pedes, tum narrare etiam beneficia deorum. Propert. in II.

Ante tuoſque pedes illa ipſa adoperta ſedebit,
Narrabitque ſedens longa pericla ſua.

AT *mihi contingat.*] In Vaticano eſt, Ac, non, At, & in extremo margine, pro Ac, Fac. nec id, opinor, inſcite.

PATRIOS *celebrare penates.*] Peregre eoim qui redibant, deos penates ibant ſalutatum. Senex, apud Terentium, è Sicilia reuerſos, *At ego,* inquit, *deos penates hinc ſalutatum domum deuertar.*

REDDEREQVE *antiquo menſtrua tura Lari.*] Quem floribos bis ornabant quotannis, ture ſingulis menſibus. Antiquum vero Larem ſic dicit, vt in II.

Rure puer verno primum de flore coronam
Fecit, & antiquis impoſuit laribus.

De ture, qoo fiebat, Iuuen.

O parui noſtrique Lares, quos ture minuto,
Aut farre, & tenui ſoleo exornare corona.

Lares autem & publici erant, & priuati. Plin. in XXI. Sed Vaticano in libro, Tura ſic ſcriptum erat, vt aſpirationis quidem abeſſet nota, ſupra tamen vocalem ipſam V, Aſperi nota ſpiritus eſſet hæc, T', quod & in meo veteri Terentij exemplo accurate deſcripto obſeruatum à librario animadoerti in Andriæ prologo in verbo, Perintiam, ſupra vocalem, A, cùm ſupra, T, conſonantem eſſe deberet, eodem poſito aſpirationis ſigoo, quæ vt olim fuerit ſcribendi ratio vetus, non ea tamen eſt vetuſtiſſima neque aut illo in lapide, veterib. notis inciſo, aut vetuſtiſſimo libro aliqoo factum video. Sine eioſmodi enim ſignis ſpirituom, acceotuomque reliquorum ſua fere veteres ſcriptitabant. Qood ad verbum vero ipſom Tus, adtinet, magis equidem vetuſtiſſimi illius exempli Vergiliani codicis, quem Rodulphus Card. Carpenſis mihi vtendum dedit, fide, atq; auctoritate moueor, vt ſine aſpiratione vlla ſcribam, quam quo modo hodie ſcribunt. Etymonqoe τοῦ θύειν mihi quidem tanti nõ fuit, vt ab optimi libri ſcriptione diſcederem.

QVAM *bene Saturno viuebant rege.*] Quam bene: Vergilius, Ooidius, ceterique multa in eandem ſententiam. Verg. in I. Georg. Ouid. in III. amor. eleg. VII. qui hunc ſimillime locum tractauit.

A TELLVS *in longas eſt pateſacta vias.*] Ouid. in II. Amorum:

In longas orbem qui ſecuere vias.

Ac poſt idem Ouid.

Si ſuit in longas terra ſecanda vias.

NEC *vagus ignotis repetens compendia terris.*] Compendia, quæ lucra alibi vocat. In eandem prope ſententiam Manilius in I.

Et vagus incertum penetrauit nauita pontum,
Fecit & ignotis itiner commercia terris.

Et in IIII.

Totque per ignotas commercia iungere terras,
Atque alio ſub ſole nouas exquirere prædas.

B ILLO *non validis.*] Cum ſponte ſcilicet omnia vulgo naſcerentur.

NON *domito frenos.*] Cum ſponte pareret.

NON *fixus in agris, Qui regeret certis finibus arua lapis.*] Quo de lapide intelligenda ſunt etiam Vergilij illa in XII.

Saxum, immane, ingens, campo quod forte iacebat
Limes agro poſitus, litem vt diſcerneret arvis.

IPSÆ *mella dabant quercus.*] Vergil.

Et duræ quercus ſudabant roſcida mella.

Et Ouidius,

Flumina iam lactis, iam flumina nectaris ibant,
Flauaque de viridi ſtillabant ilice mella.

C NON *acies, non ira fuit, non bella, nec enſes Immiti ſæuus duxerat arte faber.*] Multis hoc ipſum verbis, & Lucretius, & Vergilius. Sed in veteribus libris vnitatis numero, Enſem, non, Enſes.

NVNC *Ioue ſub domino cædes, & vulnera.*] Vt illa quidem fuerunt ſub Ioue nondum barbato, vt ait Iuuenalis, ita hæc eo iam imperante, triſtia ſunt conſecuta. Sed in Colotij libro, aliiſque nonnullis pro, Et vulnera, repetitum, Nunc vulnera.

FAC *lapis inſcriptis ſtet ſuper oſſa notis.*] Non, vt nunc, iacebant lapides illi ſepulchrales.

D HIC *iacet immiti conſumptus morte Tibullus.*] In veteri libro Sfortiæ erat, pro Morte, Marte. Sententia non inelegante. Conſumi aliquem morte, & confici, ſic dixit, vt & Horatius, Plagis conſumere,

Cædimur, & totidem plagis conſumimus hoſtem.

Mars autem ipſe homicida etiam ab Homero dici ſolet.

DVCET *in Elyſios.*] Eodem in libro, Ad Elyſios. Sic fere mortem ſignificat. in III. enim,

Elyſios olim liceat cognoſcere campos.

Et Verg. in I. Georg.

Quamuis Elyſios miretur Græcia campos.

E TOTOSQVE *per agros.*] Vt & Verg.

——vndique totis Vſque adeo turbamur agris.

TERRA *benigna.*] Idem in III.

Et magnas meſſes terra benigna daret.

AC *iuuenum ſeries teneris immixta puellis.*] Vetus Colotij liber habuit, Hic iuuenum ſeries. In Sfortiæ libro eſt, Ac ſeries.

ET *adſidue prœlia miſcet amor.*] Intellegi hoc quidem poſſit & de iuuenum cum puellis congreſſu, atque concubitu. de quo Verg.

At non in Venerem ſegnes, nocturnaque bella.

Et, de amantium ira. *Bellum*, ait Terentius, *pax rurſum.* Idem Tibullus poſt, eleg. X.

At laſciuus amor rixæ mala verba miniſtrat,
Inter & iratum lentus vtrumque ſedet.

Ouid. in II. de remedio Amoris.

Sæpe reas faciunt, & amant, vbi nulla ſimultas
Incidit, admonitu liber oberrat amor.

Amantium iram ſignificans Menander dixit.

Ὀργὴ φιλοῦντος ὀλίγον ἰσχύει χρόνον.

Exprimens hoc Terentius,

Amantium iræ amoris integratio eſt.

ET *gerit inſigni myrtea ſerta coma.*] Myrtus, Veneri ſacra. hinc propterea ſibi coronas plectere amantes, ac conficere, ſolebant. Ouid. in II. de arte amandi,

Sertaque odorata myrtea ferte coma.

Amantes quoque ipſos vita functos myrtea in ſilua errare dicit Vergilius in VI.

Hic quos durus amor crudeli tabe peredit,
Secreti celant calles, & myrtea circum
Silua tegit.——

AT *ſcelerata iacet ſedes.*] Eodem modo Ouid. in IV. Metamorph.

——illa ſorores,
Nocte vocat genitas, graue & implacabile nomen.
Carceris ante fores clauſas adamante ſedebant,
Deque ſuis atros pectebant crinibus angues.
Quam ſimul agnorunt inter caliginis vmbram,
Surrexere deæ. ſedes ſcelerata vocatur.

Et quæ ſequuntur, huic apta loco.

INPEXA *feros pro crinibus angues.*] Et Ouidij ſimilia illa, & hæc Vergilij in IV. Geor.

——cæruleoſque inplexa crinibus angues.

Legendumque fortaſſe hoc loco, Inplexa.

TVM *niger in turba ſerpentum.*] In veteri libro erat, Hic niger. Pro eo autem, quod ſequitur, In turba, in omnibus fere eſt, In porta. Fabulas ipſas non attingam. ſunt enim valde notæ, & à poëtis Græcis, Latiniſque tritæ ſæpius, ac celebratæ.

CERBERVS *ore Strident.*] Legendum Stridit, vt ſæpe Vergilius. Docti homines interpretantur, vel quod ſerratos dentes habeat. καρχαρόδοντα enim illum dicit Heſiodus. vel quod in cauda draconem habere dicatur. vel quod ex Echidna, & Tiphaone cum Artho Gerionis cane & Chimera natus ſit. Idem in IV.

Nec canis anguinea redimitus terga caterua.

Ouid. in III. Amor.

Et tria vipereo fecimus ora cani.

VERSATVR.] Omnibus in libris erat, Verſantur, nec de eo dubitandum. idem poſt celerem rotam dixit, & verſare verbo eſt vſus,

Verſatur celeri ſors leuis orbe rotæ.

ET *Danai proles, Veneris quod numina læſit.*] In omnibus fere veteribus libris,

Veneris quæ numina læſit.

AT *tu caſta precor maneas.*] Sic Horat. *Difficilis mane.* Eamque vim videtur habere, quam verbum apud Græcos διαμένειν.

HÆC *tibi fabellas referat.*] Hiſtorias, vt ait Flaccus, doceat, non tamen peccare docentes. hoc autem κατὰ τὸ ἱστορικὸν ἰδίωμα, dictum videtur ἀτρέμας, ἐπεὶ ἄλλον μῦθον αἰνῶ.

TVNC *veniam ſubito, nec quiſquam nunciet ante.*] In veteri libro, qui eſt Florentiæ in S. Laurentij, erat, Ne quiſquam.

A Hoc *precor hunc illum.*] Quod in libro veteri, Hæc precor. Ego vero legendum putabam,

Hunc precor hunc illum, nobis aurora nitentem.

Ac pro Nitentem, eſt etiam in quibuſdam, Rubentem. Ouid. in III. Amorum ſimiliter,

Hunc auroram diem, ſpectacula tanta ferentem,
Quamprimum croceis candida portet equis.

Similiter optat poſt, elegia VII.

At tu natalis multos celebrande per annos.
Candidior ſemper, candidiorque veni.

Candidum vero nonnumquam mihi ſignificare videtur idem, quod Lætum. Sic prope in excerptis Salluſti in epiſt. ad C. Cæſarem ſenem: *Contra, quibenignitate & clementia imperium temperauere, his læta, & candida omnia viſa.* B

M. ANT. MVRETVS.

Ibtis *Aegeas.*] ad M. Valerium Meſſallam Coruinum ſcribit, qoi cum Auguſto conſul fuerat, qui poſtea de Gallis triumphauit. Videntur autem hæc ſcripta, com Meſſalla ex conſulatu in Macedoniam proficiſceretur.

Abstineas *auidas.*] varia huius verſus ſcriptura eſt. in aliis, *mors precor atra*: in aliis, *mors modo nigra*: in aliis, *mors violenta.* oeqoe multum intereſt, quæ teeipiatot.

C Rattvlit *è triuiis.*] lego, *Rettulit & triuis*, & ad ſortes refero, veteres tamen libri cum vulgatis conſentiunt.

Taman *eſt deterrita nunquam.*] vtrum dicit, eam deterreri, id eſt, reuocari noo potuiſſe, quin fleret: an, vt deſperatam, quæ ſpem abiecit, dicimus, ita deterritam, quæ terrorem depoſuerit, hoc loco intelligemus? quod ſi eſt, ſingulare, opinor, hoc ſenſu fuerit verbum.

Illa *tua toties ſiſtra.*] ita eſt in libris veteribus, non, vt in peruulgatis, *æra*. Ouidius qooque hanc ſcripturam confirmat, qui, ad hunc locum reſpiciens ita cecinit in carmine, quo huius poëtæ mortem defleuit,

D *Quid nos ſacra iuuant? quid nunc Aegyptia proſunt*
Siſtra? quid in vacuo ſecubuiſſe thoro?

Manstrva *tura.*] alij, *maſcula.* ſed nihil neceſſe eſt, contempta veterum librorum auctoritate, quicquam mouere.

Fac *lapis.*] Verſum hunc in antiquis quibuſdam libris ita ſcriptum reperio,

Fac lapis inſcriptus ſtet ſuper oſſa mea.

Tvm *niger in turba.*] iidem libri, *in porta.*

Tantare.] ita plane dictum, vt à Græcis τροχῷ. Lucianus in dialogo, qoo de hoc ipſo Ixione agitur, μὴν ἐν τροχῷ τινί; & alibi, συμβαίνει γὰρ οἱ κακὸν ὥσπερ ἐν τροχῷ. E Ixionis autem fabula petenda eſt è ſecundo ᾠδῇ Pythiorum Pindari. neqoe enim tantum appetiiſſe Iononem, ſed & primus, de quo quidem extet in Græcorum hiſtoriis, cædem pepetraſſe memoratur, occiſo per ſummam perfidiam ſocero ſoo. Virgilius eum capiti imminentis, & iamiam lapſuro ſimilis ſaxi metu cruciari ait, ſoo qoodam iore, quod ab aliis de Tantalo dicitur, ad hunc, & ad Lapithas, & ad Pirithoum transferens.

Porractvsqva *nouem.*] Virgilius VI. Æneidos: Homerus Ὀδυσσ. λ. eius autem iecur Virgilius ab vno, Homerus à duobus vulturibus carpi ait: at Demetrius in Pindarum, à ſerpentibus.

Tantalvs *eſt illic, & circum ſtagna.*] & circum Tantalum, ſtagna ſunt. Tantalum Plato, quaſi ταλάντατον, dictum ait. Porro & de peccato eios, & de ſupplicio admodum diſcrepantia prodita ſunt literis. ego de vtroque, quæ in memoriam venient, huc conferam. Sunt, qui dicant, eum à Ioue patre admiſſum ad epulas deorum, quæ ibi arcana audierat, cum hominibus communicaſſe: ideoque detruſum ad inferos. & damnatum hac pœna, vt in aëre pendens, æterno metu imminentis capiti lapidis torqueretur. Euripides,

Ὁ γὰρ μακάριος, κοὐκ ὀνειδίζω τύχας,
Διὸς πεφυκώς, ὥς λέγουσι, Τάνταλος,
Κορυφῆς ὑπερτέλλοντα δειμαίνων πέτρον,
Ἀέρι ποτᾶται, καὶ τίνει ταύτην δίκην,
Ὡς μὲν λέγουσιν, ὅτι θεοῖς ἄνθρωπος ὤν,
Κοινῆς τραπέζης ἀξίωμ' ἔχων ἴσον,
Ἀκόλαστον ἔσχε γλῶσσαν, αἰσχίστην νόσον.

De hoc ſaxo Cicero de finibus, *Mors, quæ, quaſi ſaxum Tantalo, ſemper impendet.* & Lucretius,

Nec miſer impendens magnum timet aëre ſaxum
Tantalus, vt fama eſt, caſſa formidine torpens.

& Plato, ὁ ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς τοῦ λίθου ταλαντεία. Pindarus quoque in Olympiis hoc ipſum Tantali ſupplicium agnoſcit: ſed hanc cauſſam fuiſſe ait, quod ipſe ambroſiã & nectar furatus, compotatoribus ſuis communicauerit. aiunt, & Alcæum, & Alcmanem, & Archilochum huius lapidis mentionem feciſſe. qui allegorice iſta interpretantur, alij metum mortis, vt Cicero, alij metum deorum, vt Lucretius, ſignificari putant: alij Tantalum phyſiologum diligentem fuiſſe dicunt, qui Solis præcipue naturam accuratiſſime contemplaretur: idoque dictum ſolem capiti ipſius impendere. nam ſolem quidem ipſum multi ex veteribus, Anaxagoram ſecuti, lapidem glebamve ignitam eſſe credebant. hanc poſtremam ſententiam Euripides ipſe apertè confirmat in choro qoodam ex eadem fabula, vbi ſolem πέτραν, & βῶλον nominat. Tradita & hæc de Tantalo fabula: fuiſſe canem quendam aureum, eundemque animatum, (vt minus mirum ſit, quod de Talo in Catullum diximus) eum templo Iouis in Creta cuſtodem additum fuiſſe: quem cum ſurripuiſſet Pandareus Mileſius, aſſeruandum dediſſe Tantalo: miſſum deinde à Ioue Mercuriom, qui canem repoſceret: ſed negaſſe Tantalom, eum penes ſe eſſe: ob id igitur detruſum ad inferos, ipſiuſq; capiti impoſitum Sipylum montem: eúmqoe eſſe lapidem illum, de quo ſupra diximus. neque deſunt, qui, quod Pelopem filium mactauerit, diiſque epulandum appoſuerit, ad inferos detruſum eſſe dicant. ſed de ſupplicij genere, plurimos aſtipulatores inuenit Homeri narratio, quam hic quoqoe Tibullus inſequitur. quæ, quia etiam vulgo notiſſima eſt, nihil eſſe, cur à me pluribus verbis explicetur, puto.

Et *Danai proles.*] de Danaidibus cetera peruulgata ſunt: illud viſum eſt non indignum, quod annotaretur; cum, vnam modo ex eis

Hypermneſtram fratri ac viro ſuo Lynceo pepercisſe, traditum ſit, eſſe tamen, qui hanc ipſius laudem cum Bebryce ſorore communem faciant, & eam quoque Hippolyto peperciſſe dicant. hoc reperi apud Euſtathium, Dionyſij interpretem.

TVNC *veniam ſubito.*] contra conſuetudinem Romanorum, qui, peregre cum redirent, aduentus ſui nuncios præmittere ad vxores ſolebant. auctor Plutarchus. ſed hic ideo ſubito venire vult, quod repentino aduentu ſuo maius gaudium puellæ obiectum iri videt.

IANVS DOVSA FIL.

ILLIC *Iunonem tentare Ixionis auſi*
Verſantur celeri noxia membra rota]

Sic paulo poſt idem:

Verſatur celeri ſors leuis orbe rota.

Plautus in Ciſtellaria: *verſor in amoris rota miſer.* pro quo perperam, meo quidem animo, *vexor* ſubſtituere conati ſunt alij. hinc & Seneca in VI. Natural. quæſt. dixit: *nec hominum nec Deorum, nec rerum timore verſari.*

PORRECTVSQ.] *nouem Tityus per iugera terra*
Aſſiduas atro viſcere paſcit aues.]

Seneca Thyeſte:

Aut pœna Tityi, qui ſpecu vaſto patens
Viſceribus atras paſcit effoſſis aues.

Vbi & ad hunc Tibulli locum reſpexit, & ad illum Propertij:

Atque inter Tityi volucres mea pœna vagetur.

Similiter quoque Ouidius de eodem:

Ingeribúſque nouem, qui ſummus diſtat ab imo
Viſceráque aſſidua dedita præbet aui.

Videmus autem Tibullum cæteróſque Homeri & Apollodori, apud quos Tityo duo vultures iecur rimantur, contra Ouidium Virgilij ſecutum opinionem, qui ab vno diſcerpi depaſcíque vult. vt & Petronius ex correctione Patris:

Cui vultur iecur vltimum pererrat,
Et pectus trahit intimáſque fibras,
Non eſt quem Tityum vocant poetæ,
Sed cordis mala, liuor atque luxus.

Sed hic videatur etiam ſcribi poſſe:

Qui vultur iecur vltimum pererrat, &c:
Non eſt, quem Tityi vocant poetæ:

vt liuor & luxus vulturi aſſimilentur, quomodo ferè in Epigrammate Græco, quod hinc adumbratum puto Antholog. II.

Ὄρνεα τοῖς δεινοῖς κεκλημένοι ἄλλοι ἄνδρες
Ἄλλων ὀρνίθων βρώματα γινόμενοι.
Καὶ τὸν μὲν Τιτυὸν κατὰ γῆς δύο γῦπες ἔδουσιν,
Ἡμᾶς δὲ ζῶντας τέσσαρες αἰγυπιοί.

Intelligit enim ſpem, metum, iram, cupiditatem. Cæterùm notandum in hac Tityi mentione *aues* aut *volucres* vbique pro vulturibus poni, quod ad imitationem Græci ſermonis fieri credo. in illo enim *οἰωνὸς* cùm generaliter de omnibus auibus dicatur, tamen propriè adſtringitur ad hanc ſignificationem. Tzetzes in Heſiodom: *οἰωνοὶ κυρίως οἱ γῦπες, ὡς οἰωνοί. ὅτι μόνοι δίχα συνουσίας διὰ ὑπηνέμια γεννῶντες.*

A
IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

ILLA *ſacras pueri ſortes ter ſuſtulit.*] Tollere ſortes eſt, *κληδονίζειν*. Vnde in veteribus inſcriptionibus: SORTIBVS SVBLATIS. Sortes erant ſigna, quæ dabantur alicui puero de triuio, quæ ſi conuenerant ei ſigno, quod ille, qui ſortes dederat, habebat in animo, tunc bene ſecum agi putabant. Apud Euripidem Hippolyto:

Καὶ δίκας ὅδε κλῆρον ὁ διδηγμένος.—

Interpres, *κλῆρος, ἐπὶ τὸ σημεῖον τὸ διδόμενον τοῖς μετα-*
B *τιθεμένοις, ἀφ᾽ ὧν οἱ μάντεις ὁρμώμενοι προσφωνεῖν ἀεί τινος μαντεύονται. τῶν δὲ μάντεων οἱ μὲν ὄρνισι προσέχουσιν, οἱ δὲ κλήροις.*

E TRIVIIS.] *Puer è triuiis, ὁ τυχών.* oportebat enim ignotum eſſe, ne ſciens & prudens aliquid eorum facere videretur. Sic dictum puer è triuiis, vt apud Attium, *de vico Auſpices*, item, *de Circo Aſtrologi*. *Ter* autem, vt, quod tertium addixiſſet, id certiſſimum omen eſſe putarent. Propterea fortaſſe dixerit Auſonius

——*omina trina.*

AVT *ego ſum cauſſatus, aues dant omina dira.*]
Melius:

Aut ego ſum cauſſatus aues, aut omina dira
Saturni ſacra me tenuiſſe die.

C Nam quidam ſcripti non habent τὸ *aut* in poſteriore verſu.

QVID *tua nunc Iſis tibi Delia?*] Lege *mihi*, non *tibi* ex veteri ſcriptura. Nam liquet eam pro Tibulli morbo in caſtu Iſidis fuiſſe.

VT *mea votiuas.*] In infimæ vetuſtatis libro *Et*, non *Vt*. Magnum autem mendum eſt in hoc verſu, *voces*, pro *noctes*.

Et mea votiuas perſoluat Delia noctes.

Propertius:

Triſtia iam redeunt iterum ſolemnia nobis,
Cynthia iam noctes eſt operata decem.

Item:

D *Votiuas noctes & mihi redde decem.*

In noſtro libro autem *perſoluat*, non *perſoluens*. Ita erit *ἀσυνδέτως*. vtraque lectio defendi poteſt. Illud tantum conſtet, *noctes*, non *voces* legendum.

ANTE *ſacras lino tecta.*] Linigeri Calui, qui Iſiaca ſacra geſtabant, apud Martialem. In libro Catalectorum, quæ nos publicauimus, ſecundo:

Carbaſeo poſt hunc artus indutus amictu
Memphidos antiquæ ſacra, Deamque tulit.

BISQVE *die reſoluta comas.*] Hæc, puto, non aduerterunt Grammatici, quare ſcilicet bis in die dicere laudes Iſidi debeat. Sciendum prima
E hora ſacerdotes Iſidis templum aperire ſolitos, idque Apertio vocabatur, deinde ſalutabant Deam, quod Salutationem, & Excitationem vocabant, poſt, totum diem ſtipem emendicabant. inde ad octauam redibant, deam componebant, templum claudebant. Hoc igitur eſt bis die Deæ laudes canere, & mane quum ſalutatur dea: & hora octaua, quum templum clauditur. De apertione templi Apuleius Mileſiæ fabulæ libro vndecimo: *Rebus iam rite conſummatis, inchoata lucis ſalutationibus religioſi primam nuncian-*

ites horam perſtrepunt. Infra: *Ilico Dea matutinis perfe-* A
ctis ſalutationibus ſummo ſtudio percunctabar ſingulos. Item: *Rite ſolenni apertionis celebrato miniſterio, ac matutino peracto ſacrificio.* Arnobius libro ſeptimo: *Quid ſibi voluit excitationes illæ, quas cantibus matutinis collatis ad tibiam vocibus? obdormiſcunt enim Superi, remeare vt ad vigilias debeãt. Quid dormitiones illæ, quibus bene vt valeant auſpicabili ſalutatione mandatis? Somni enim quiete ſoluuntur: occupatiq́; vt hoc poßint, leues audienda ſunt nænia.* Vbi plane habes de prima hora, de ſalutatione & excitatione Deæ, de apertione templi, de laudibus deæ ad tibiam cantatis, quod hic dicit Tibullus. Quare B
ὑμνῳδεῖν eos vocat Porphyrius ἀεὶ ὑπὸ χεῖρας ψάλλειν. ſed loquitur de Serapidis ſacro, quod nulla in re differebat ab Iſiaco. ἐν γοῦν, inquit, ἀφανιοῦντι ἐν τοῖς ἱεροῖς, ὡς τοῦ ἐν γ τιμ ἐν τῇ ἀνοίξει τοῦ ἁγίου σηκώματος, ἡ τε θεραπεία διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος γίνεται, λείβοντος τοῦ ὑμνῳδοῦ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ πῦρ φαίνοντος, ὁπηνίκα ἑστὼς ἐπὶ τοῦ οὐδοῦ τῇ πατρίῳ τῶν Αἰγυπτίων φωνῇ ἐγείρει τὸν θεόν. Tertullianus libro de ieiunio: *Nam & Ioel exclamauit: Sanctificate ieiunium, & orationem: proſpiciens iam ex tunc & alios Apoſtolos & Prophetas ſancituros ieiunium, & prædicaturos officia curantia Deum.* Vnde & qui in idolis comendis, & in hac re ornandis, & ad ſingulas horas ſalutandis adulantur, curationem facere dicuntur. C Vides Salutationes illas dici Curationes, vt θεραπείας vocat Porphyrius. Atque hæc quidem de prima hora. de octaua Martialis:

Nunciat octauam Phariæ ſua turba iuuencæ,
Atque pilata redit iamque ſubitque cohors.

Ita legendum in Martiale, non, vt hodie editur, *Et pilata*, prima longa. pice depilabantur Calui Iſidis. hoc enim & pilare dicitur. Idem Martialis:

Nec plena turpi matris olla reſina,
Summenianæ qua pilantur vxores.

Volſos enim fuiſſe vel nomen Caluorum, quo appellabantur, probauerit. πιλοῦσθαι hoc Græci D
vocant. Et Iuuenalis:

——*reſinata iuuentus.*

T*IBI* *dicere laudes.*] ὑμνῳδεῖν, vt iam diximus, quod male quidam ad votiuas voces, quod ſuperius dixit, accommodant, quum locus ſit corruptus, & à nobis iam emendatus.

T*VM* *niger in turba.*] Codex infimæ vetuſtatis non *in turba*, ſed *in porta* habet, rectè.

Legendum autem:

Tum niger in porta ſerpens, tum Cerberus ore
Stridet —— *Niger ſerpens*, Hydra, quam etiam in porta collocat Virgilius libro ſexto:

Centauri in foribus ſtabulant, Scyllaque biformes, E
Et centumgeminus Briareus, & bellua Lernæ
Horrendum ſtridens——

quæ omnia aperte hunc locum illuſtrant.

D*EDVCAT* *plena flamma.*] In noſtro eſt ἀρχαϊκῶς *Pleno.*

A*T* *circa gruibus.*] Maiuſcula C, ſcribendum *Circa.* eſt nomen puellæ, κύριον. Horatium ſemper Circam non Circem dixiſſe teſtatur Caper Grammaticus. Sed codex noſter habebat, *Cura* non *Circa.* Ne ita quidem propterea non erit nomen proprium. κίρκη enim eſt puella. Si quis aduerbiale mauult, ego nõ magnopere pertẽdo,

P*AVLATIM* *ſomno feſſa remittat opus.*] In meo eſt, *onus.* quod perplacet. Eſt autem idem quod Plautus in Caſina:

——*nam vbi domi ſola ſum*
Sopor manus caluitur, iuſſin' colum ferri mihi?

N*EC* *quiſquam nunciet ante.*] Quem morem vide apud Plutarchum in Quæſtionibus Romanicis.

Ad Priapum. Eleg. IIII.

*S*IC *vmbroſa tibi contingant tecta*
Priape,
Ne capiti Soles, ne noceántque niues.
Quæ tua formoſos cepit ſollertia? certè
Non tibi barba nitet, non tibi culta
coma eſt.
Nudus & hibernæ producis frigora
brumæ,
Nudus & æſtiui tempora ſicca canis.
Sic ego. tum Bacchi reſpondit ruſtica
proles,
Armatus curua ſic mihi falce Deus.
O fuge te teneræ puerorum credere
turbæ:
Nam cauſſam iuſti ſemper amoris
habent.
Hic placet, anguſtis quod equum compeſcit habenis,
Hic placidam niueo pectore pellit
aquam.
Hic, quia fortis adeſt audacia, cepit: at
illi
Virgineus teneras ſtat pudor ante genas.
Sed ne te capiant, primò ſi fortè negabit,
Tædia, paullatim ſub iuga colla dabit.
*L*ONGA *dies homini docuit parêre leones.*
*L*ONGA *dies molli ſaxa peredit*
aqua.
*A*NNVS *in apricis maturat collibus*
vuas.
Annus agit certa lucida ſigna vice.
Nec iurare time. Veneris periuria venti
Irrita per terras, & freta ſumma ferunt.

Gratia magna Ioui. vetuit pater ipſe valere,
Iuraſſet cupidè quidquid ineptus amor.
Pérque ſuas impunè ſinit Dictynna ſagittas
Affirmes, crines pérque Minerua ſuos.
At ſi tardus eris, errabis: tranſiet ætas,
Quàm citò non ſegnis ſtat, remeátque dies:
Quàm citò purpureos deperdit terra colores:
Quàm citò formoſas populus alta comas:
Quàm iacet, infirmę venêre vbi fata ſenectæ,
Qui prior Elæo eſt carcere miſſus, equus.
Vidi iam iuuenem, premeret cùm ſerior ætas,
Mærentem ſtultos præteriiſſe dies.
Crudeles Diui, ſerpens nouus exuit annos:
Formæ non vllam fata dedêre moram.
Solis æterna eſt Phœbo, Bacchóque iuuentas:
Nam decet intonſus crinis vtrumque Deum.
Tu, puero quodcunque tuo tentare libebit,
Cedas. OBSEQVIO plurima vincit amor.
Neu comes ire neges, quamuis via longa paretur,
Et canis arenti torreat arua ſiti.
Quamuis prætexens picta ferrugine cælum
Venturam admittat imbrifer arcus aquam.
Vel ſi cæruleas puppi volet ire per vndas,
Ipſe leuem remo per freta pelle ratem.
Nec te pœniteat duro ſubiiſſe labori,
Aut operi inſuetas atteruiſſe manus.
Nec, velit inſidiis altas ſi claudere valles,
Dũ placeas, humeris retia ferre neges.

A *Si volet arma, leui tẽtabis ludere dextra:*
Sæpe dabis nudum, vincat vt ille, latus.
Tunc tibi mitis erit: rapias tum cara licebit
Oſcula: pugnabit, ſed tamen apta dabit.
Rapta dabit primò, pòſt offeret ipſe volenti,
Pòſt etiam collo ſe implicuiſſe volet.
B *Heu, malè nunc artes miſeras hæc ſécula tractant.*
Iam tener aſſueuit munera velle puer.
I At tu, qui Venerem docuiſti vendere primus,
Quiſquis es, infelix vrgeat oſſa lapis.
Pieridas pueri, doctos & amate poëtas,
Aurea nec superent munera Pieridas.
Carmine purpurea eſt Niſi coma: carmina ni ſint,
C *Ex humero Pelopis non nituiſſet ebur.*
Quem referent Muſæ, viuet; dum robora tellus,
Dum cælum ſtellas, dum vehet amnis aquas.
At qui non audit Muſas, qui vendit amorem,
Idææ currus ille ſequatur Opis,
Et tercentenas erroribus expleat vrbes,
D *Et ſecet ad Phrygios vilia membra modos.*
Blanditiis vult eſſe locum Venus ipſa: querelis
Supplicibus, miſeris fletibus illa fauet.
Hæc mihi, quæ canerem Titio, Deus edidit ore:
Sed Titium coniux hæc meminiſſe vetat.
E *Pareat ille ſuæ. vos me celebrate magiſtrum,*
Quos malè habet multa callidus arte puer.
Gloria cuique ſua eſt. me, qui ſpernentur amantes,
Conſultent: cũctis ianua noſtra patet.
Tempus erit, cùm me, Veneris pręcepta ferentem,

Deducat iuuenum ſedula turba ſe- A
nem.
Eheu quàm lento Marathus me torquet
amore!
Deficiunt artes, deficiúntque doli.
Parce puer, quæſo, ne turbis fabula fiam,
Cùm mea ridebunt vana magiſteria.

BERN. CYLL. VERON.

SIC *vmbroſa tibi contingant tecta Priape.*] ſuper obſcœna re & inuerecunda conſulit Priapum laſciuiæ deum.

SIC] hæc particula eſt optantis illi bonum, à quo negotium petimus. Martialis,

Perpetuo ſic flore mices: ſic denique non ſint
Tam longa Bromio quàm tibi, Phœbe, coma.

Ouid. Faſtorum IIII.

Sic tibi, quam raptam quæris, ſit filia ſoſpes.
Surge: nec exiguæ deſpice tecta caſæ:

Et in VIII. Metamor.

Sic mare compoſitum, ſic ſit tibi piſcis in vnda.

SOLES.] Soles dicimus æſtuoſos dies. & ſolarium radiorum feruores: nam & ſoles & ſolibus C pro Sole non vno, ſæpe legimus. Priapus autem ſtare ſub diuo conſueuit coleis apertis: vt in Priapeis ad plenum tractatur.

QVÆ *tua formoſos cepit ſollertia.*] ex his ſignificat formoſos pueros non Priapi elegantia in veſtitu aut habitu corporis, ſed membri nimietate delectari: ad cuius teli ictú aperte conuolat: eſt enim tale vt id pathici tenere cupiant cinædi.

CERTE *non tibi.*] ratio eſt cur eũ pueri obſeruent: & eſt ſumpta à turpitudinis obſcœnitate, & inuenuſto corporis habitu.

BRVMÆ *hyber.*] dies breues non niſi hyemis tempore eſſe poſſunt, qua tempeſtate omnia ge- D lu congelaſcunt: & caligine obruuntur.

TAMPORA *ſicca æſtum Canis.*] Cane in cœlo regnante circa ſolſtitium immenſi exæſtuant calores. Ideo ſicca, nam terra fatiſcit in puluerem. Catullus,

Cum grauis exuſtos æſtus hiulcat agros.

TVM *Bacchi reſpondet ruſtica proles.*] Priapus dicitur Bacchi filius, vel quod vt agreſte numen rura tueatur. Iuuenalis ſatyrarum II.

Cuſtodem vitis & horti.

vel certè Liberi patris filius & nymphæ: vt Strabo meminit lib. III. Geographiæ.

CVRVA *falce*] epitheton eſt falcis. Virgil. E in Priapeis:

Sæua nec incurua vulnera falce dabo.

armatus autem falce dicitur vt aues terreat, fures procul repellat.

PALLIT *aquam.*] qui nat brachiis pellit vndas. Statius Achilleidos primo:

Ter conata manu liquidũ, ter greſſibus æquor Reppulit.

LONGA *dies homini.*] arguit à fortiori: vnd Calphurnius in ægloga vltima:

Quiſquis amat pueros ferro præcordia duret.
Nil properet, diſcatque diu patienter amare,

A *Prudentéſque animos teneris non ſpernat in annis:*
Perferat & faſtus: ſic olim gratata ſumet,
Si modo ſollicitos aliquis deus audit amantes.

SAXA *peredit aqua.*] non aliter Ouid. inquit de arte primo, docens in amanda muliere perſeuerantiam,

Quid magis eſt durum ſaxo? quid mollius vnda?
Dura tamen molli ſaxa cauantur aqua.

IN *apricis collibus.*] colles ad Solem expoſiti aprici vocantur: icircò dictum eſt ab excellenti rate, *Bacchus amat colles.*

ANNVS *agit certa lucida ſigna vice.*] Sol (vt aſtrologi referunt) per XII. Zodiaci ſigna excur- B rens annum conficit: à cuius conuerſione annus denominatur.

IRRITA *per terras & freta ſumma ferunt.*] Propertius per contrariam huic ſententiam deterret amicam à periurio: Nam lib. elegiarum I.

Non ſemper, inquit, *placidus periuros ridet amãtes*
Iuppiter: & ſurda negligit aure preces.

Sed Ouid. cum Tibul. ait:

Iuppiter ex alto periuria ridet amantum:
Et iubet Æolios irrita ferre Notos.

Sed hæ ſententiæ communes vocantur. ad libitum enim ponuntur. Nam & Horat. ait carminum II.

Ridet hoc, inquam, Venus ipſa, rident
C *Simplices Nymphæ, ferus & Cupido*
Semper ardentes acuens ſagittas
Cote cruenta.

GRATIA.] benignitas. Gratia præter hoc ſignificat amorem & cauſam ſeu reſpectum.

VALERE.] firmum & ratum eſſe.

INEPTVS *amor.*] incautum amantem intelligit: ponens amor pro amatore: vt Virgilius Venus pro amica:

Parta mea Veneri ſunt munera.

DICTYNA.] Diana dicta eſt Dictyna à fulgore luminis, quo noctu omnia oſtendat: vel a retibus quæ *δίκτυα* vocant. Eſt enim venandi dea: D quare dixit Catullus:

Montium domina vt fores,
Siluarumque virentium:
Saltuumque reconditûm,
Amniumque ſonantium.

SVOS *crines.*] quorum pulchritudine cæteras fere omnes deas excellit.

NON *ſegnis.*] liptote eſt: Nam Ouidius inquit:

- Fugit irreparabile tempus:
Et celer admiſſis labitur annus equis.

QVAM CITO.] admiratiua locutio eſt: vel dicit ætatem non minus ocyter tranſire quàm dies &c. quæ ſubſequuntur.

E COLORES *purpureos.*] floſculorum diuerſitas in coloribus terram exornat: à quorum veſtitu terra Veſta eſt appellata.

FORMOSAS *comas.*] frondes bicolores.

ELEO *carcere.*] Elis ciuitas eſt Arcadiæ, vbi annua equorum currentium ſpectacula fiebant in honorem Iouis Olympii.

MISSVS *prior.*] ergo victoriam adeptus; per id enim quod præceſſit, quod poſtea ſubſecutum eſt intelligimus. Serior à iuuenta: inclinatior ad ſenium.

STVLTOS *dies.*]quos ipſe dum oon intelligit, quoad licuit, ſtultus fuit.

SERPENS *nouus.*]factus ſcilicet nouus abiectione pellis. Ouid. de arte aman. III.

Anguibus exuitur tenuis cum pelle vetuſtas.

NOVVS.] id eſt, rediens ad priorem ætatem. Virg.

Cum poſitis nouus exuuiis nitidúſque iuuenta Voluitur.

SOLIS *æterna eſt Baccho Phœboque iuuenta: Nam decet intonſus crinis vtrumque deum.*] Bacchus & Apollo in iuuenum facie depinguntur, ſed Bacchus ſpeciem magis virginis præ ſe fert: ambo tamen comati. Virg. in Priapeis:

Forma conſpiciendus Apollo eſt.

Formoſus quoque pingitur Lyæus. Ouid. IIII. Metamor.

Tibi enim inconſumpta iuuenta,
Tu puer æternus, tu formoſiſsimus alto
Aſpiceris cælo: tibi, cum ſine cornibus aſtas,
Virgineum caput eſt.

Martialis votum faciens in epigrammate:

——Sic denique non ſint
Tam longæ Bromio quàm tibi, Phœbe, comæ.

QVAMVIS *prætexens picta ferrugine cælum.*] *Arcus cæleſtis denũtiat tempus futurum ſecundum eam partem cæli quæ ſe extulerat:* hoc Seneca in quæſtionibus dicit naturalibus. Ferrugo eſt color nigrioris rubedinis quaſi violacei. Virg.

Obſcura vultum ferrugine texit.

Et dum pictam dicit, reſpicit ad colorum varietatem.

VENTVRAM *aquam.*] Non ſemper decidit aqua ex arcus apparitione, ſed ſerenum etiam indicat. Igitur notandum eſt quod Seneca in lib. de quæſtionibus naturalibus dixit.

PVPPI *volet ire.*] puppi ablatiuus caſus eſt. Nam qui in nominatiuo terminant in gemina cõſonante mittunt ablatiuum ſecundum grammaticos in e, vel in i. Virg. in VIII.

Adiectum Aeneam claſſi: victóſque penates.

CÆRVLEAS *vndas.*]Epithetum mari imponitur à ſpecie aquarum & accidenti. vt Homerus vocat οἴνοπα πόντον i. vinoſum mare.

ATTERVISSE.] pro attriuiſſe per epentheſim & antiſtichion.

INSIDIIS.]indagine. Namque indago feras latentes claudit, & paulatim admotis claſſibus arctat.

CAPIAS *tum cara licebit Oſcula.*]baſia quippe amatorum repugnantium gratioſiora ſunt. Catullus:

Surripui tibi dum ludis, mellite iuuenti
Suauiolum dulci dulcius ambroſia.

Sappho ad Phaonem:

Oſcula cantanti tu mihi rapta dabas:

hoc enim pudor ſuadet adoleſcentulis. quamquam magis eripere baſia quàm à ſe eripi velint: ideo Horatius libro carminum II. de Lichimna amatrice dixit:

Dum flagrantia torquet ad oſcula
Ceruicem: aut facili ſæuitia negat,
Quæ poſcente magis gaudeat eripi,
Interdum rapere occupet.

TRACTANT.]exercẽt: & eſt dolẽtis locutio.

VENERAM.] coitum, & rem pro re poſuit,

A more poetarum vſitatiſſimo.

VRGEAT *oſſa lapis.*] imprecatio grauiſſima eſt, vt defuncti oſſa ſaxum vrgeat tanquam dolore afflictetur. E contra optima erat Iuuenalis ſatyrarum IIII.

Dij maiorum vmbris tenuem & ſine pondere terram.

PIERIDES *pueri doctos & amate poëtas.*]exhortatio eſt, vt pueri amore virtutis capti, Muſas & earum cultores obſeruent. Sic Ouidius ad matronas:

Carmina qui facimus, mittamus carmina tantum:
Hic chorus ante alios aptus amare ſumus:
Nam facimus placidæ latè præconia formæ:
Nomen habet Nemeſis, Cynthia nomen habet.

B AVREA *nec ſuperent munera Pieridas.*] Quæ munera muſicam præſtent in amore Ouid. grauiter indoluit inquiens:

A doctis pretium ſcelus eſt ſperare poëtis.
Me miſerum ſcelus hoc nulla puella mouet.

Pierides Muſæ denominatæ ſunt vel à loco vel à Pieri filiabus in muſica ſuperatis: Muſæ verò ἀπὸ τοῦ μυεῖν dictæ ſunt: quod Latinè honeſta bonaque doctrina inſtituere ſignat, vt Euſebius dixit ex Diodori ſententia, fuere Iouis Cœli ac Terræ filiæ, quamuis Heſiodus in Theogonia cum nouem numeraſſet, Varro tres tamen commemorat: Sed Cic. lib. de natura deorum III. ſcribit quatuor Muſas primas Ioue altero natas: ſci-

C licet Hathaen, Theximonem, Edeatchem, Meleten. Secundas autem nouem procreatas ex Ioue tertio & Mnemoſyne. Tertias Ioue tertio, Pierio & Antiopa: quas Pieridas & Pieras ſolent poëtæ appellare iis nominibus, eodem numero quo maximè ſuperiores.

COMA *Niſi.*]Niſus rex Megarenſium, fuit filius Pandionis pater Scyllæ, quæ ſceleſtiſſima, vt Minoi patris hoſti iungeretur turpi amore, crinem aureum patri mutilauit: hoc eſt ceruicem abſcidit: quæ ad hoſtẽ delata repudiatur, & figmento poëtico in auem ſui nominis dicitur cõuerſa: quæ Græcè Ciris vocatur: adepta nomen

D à dempto patris capillo, vt ait Ouid. namque κείρω tondeo: & vulgo dicitur Alaudula. Cum ipſi quidem hiſtorici ſcribant à Minoe deiectam eſſe in maris profundum poſt ubi Niſeam vrbẽ perditam: & Scylleo nomen ex ſe indidiſſe, accepto honore ſepulturæ. De Niſi capillo vbique à poëtis inſertum eſt: ipſe enim Halietus eſt, & Smerilium vocamus: namque ἀπὸ τῆς ἄγρας præda, Halietus dictus eſt. Hinc poëtarum vtilitas ex eorum familiaritate noſcitur, qui mortales immortales faciunt ſuis ſcriptis.

EA *humero Pelops non nituiſſet ebur.*] Pelops

E Tantali filius à patre diis hoſpitibus pro brutali carne appoſitus fuit, quod dij omnes cum agnouiſſent, ſola Ceres fame affecta humerum ex eo deuorauit: ſed re tandem cognita partem quam comederat ex ebore rependit. Fuit & alter Pelops, ſiue hic idem, qui (teſte Seruio in nono commentario) habitus eſt Atrei pater, genitus ex vno Atlantia filiorum.

QVEM *referent Muſæ, viuet.*]æternitati donabitur quem Muſæ cecinerint. Ideo Lucanus li. IX.

O ſacer & magnus vatum labor, omnia fato
Eripis & populis donas mortalibus æuum!

DVM

D v m *robora tellus.*] per ambitum orationis ſignificat mundi perpetuitatem. Sic Virgil.

In freta dum fluuij current, dum montibus vmbra
Luſtrabunt, conuexa polus dum ſidera paſcet.

D v m *cælum ſtellas, dum vehet amnis aquas.*] vehet ſtellas. id eſt, ſuſtinebit: ſed ad vulgi opinionem reſpicit, qui volunt ſtellas noctu aſcendere ex Oceano cœlum: & interdiu ſub aquis deliteſcere: vnde Ennium ſecutus Maro dixit:

Et ruit Oceano nox. ——

I d æ æ *currus ille ſequatur Opis.*] Ops deûm mater. Idæa dicitur à monte Phrygiæ vbi primum coli cœpit. Huius miniſtri furore ſpirati diuino crediti ſunt, & vagantes ſacram rem Berecynthiæ facere. Qui mos ab Aty deperditiſſimè ab illa dilecto aſſumptus eſt. Ouidius Faſtorum iv.

Venit in exemplum furor, hic molléſque miniſtri
Cædunt iactatis vilia membra comis.

Ops Opis genitiuum facit. Opis nomen eſt nymphæ comitis Dianæ. Claudianus in Stilicone:

Et ſoror optatum nomen venientibus Opis.

huius primam Virgilius in Æneide corripuit: quem tamen errorem (teſte Macrobio Saturnalium iiii.) videtur feciſſe ex nimia doctrinæ profunditate: quemadmodum Alexander Ætolus poëta egregius aſſeruit Ceterùm per hæc verba auctor vult intelligere lymphatum atque ſine ratione hominem.

T e r c e n t e n a s *vrbes.*] finitus numerus pro infinito. Sanè ſciendum tercentos dici & trecentos, quod ex poëticæ ignorantia Laurentius Valla Elegantiarum iii. negat. Catullus ad Furium & Aurelium comites:

Quos ſimul complexa tenet trecentos.

Horatius,

Mille patens in fronte trecentos cippus in agros.

E r r o r i b v s *expleat.*] excurſionibus tranſeat, & vim habet Expleat. Namque Corybantes furendo tympana quatiebant & cymbala crebertimo pulſu. hoc Ouid. Faſtorum iv. & Catullus in Aty explicant.

V i l i a *membra.*] mentulam capimus: quæ adeò illis habetur vilis, vt abſcindatur tanquam inutile membrum. Sic Iuuen. Satyr. i.

—— *Phrygio quos tempus erit iam,*
More ſuperuacuam cultris abſcindere carnem.

A n *Phrygios modos.*] ad ritum ſacerdotum Cybelis Idææ, qui ſuum ſibi virile teſtaceo fruſto amputabant. Iuuen.

Mollia qui rapta ſecuit genitalia Veſta.

C a n e r e m *Tityo.*] Tityus nomen eſt adoleſcentuli dilecti à Tibullo. Quidam tamen malè legunt Tityo ore à Tityis auibus, quas in auguriis certis obſeruauit antiquitas.

M a l a *habet.*] malè tractat.

A r t e.] aſtutia quam τέχνην Græci vocant, & eo quaſi iam Romano Terent. Latiniſſimus vtitur.

M a g i s t e r i a.] exercitia opera à magiſtro nominata.

ACHILLES STATIVS.

S p o *vmbroſa tibi.*] Tota hæc eſt de arte amandi elegia. multáque ſunt eadem præcepta apud Ouidium, præſertim quæ pertinent ad obſequium. in ii.

Obſequio tranantur aquæ. ——

Et quæ ſequentur, atque ante hæc nonnulla. Sic particula optantes, adprecantéſq; poëtæ vtuntur. Idem in ii. Eleg. v.

Annue, ſic tibi ſint intonſi Phœbe capilli,
Sic tua perpetuo ſit tibi caſta ſoror.

Verg in Bucol.

Sic tibi cum fluctus ſubterlabere Sicanos,
Doris amara ſuam non intermiſceat vndam.

Q v æ *tua formoſos cepit ſolertia.*] Eodem verbo Propertius ſuo in amore vſus,

Cynthia prima ſuis miſerum me cepit ocellis.

Tralatum à venatione. Eodem modo Meleager;

Κ' αὐτὸς ἔρως ὁ πλάνος ἐν αἰθέρι δίκτυον ἵπτη
Τοῖς σοῖς ἀγκλιδίοις ἔμμασιν ἠγρόμενος.

N o n *tibi barba nitet; non tibi culta coma eſt.*] Numero eſt vſus, à ſe non alibi frequentato. Sic enim ferè pentametrum facit, prior vt pars, quod ad temporum rationem attinet, poſterior eſſe non poſſit, niſi poſterioris cæſuræ pes ſit triſyllabus. Aut igitur pentametri prioris cæſuræ pes poſterior eſt triſyllabus, aut ita quidem ſe habet ipſe, vt transferri inuertíque propter temporum rationem partes non poſſint.

P r o d v c i s *frigora.*] hiemem conficis. Sic, opinor, Horat. Noctem ſermone dixit extendere.

S i c c a *canis.*] Inſuauior ſyllabarum Ca Ca concurſus, &, vt nonnulli vocant, adliteratio. Propert. in ii. idem ſignificans canem ſiccum dixit,

Venit enim tempus, quo torridus æſtuat aër,
Incipit & ſicco feruere terra cane.

T v m *Bacchi reſp. ruſtica proles.*] Bacchi enim filium fuiſſe Orum Thebanum, tradidiſſe adfirmat auctor magni Etymologici, in verbo Ἀθηνῶν.

A r m a t v s *curua ſit mihi falce deus.*] Quia de deorum numero ſit agricolarum, falcem manu tenet, qua fures territat. Falcem enim agricolæ inſigne eſſe, ac propterea Saturno etiam tributam fuiſſe, ſcribit Feſtus in verbis, Opima ſpolia. Armatum verò dicit, telum tenentem, non arma indutum. & Arma etiam illa, quæ feriunt, non tantum quæ muniunt, ac defendunt. Lucan.

—— *arma tenenti*
Omnia dat qui iuſta negat. ——

Atque ante hunc Horatius lib. ii. Sermonum Sat. vii.

—— *velut ſi*
Reuera pugnent, feriant, viténtque mouentes
Arma viri. ——

Et in Ibio Ouidius,

Armatúſque tulit vulnus inerme potens.

A n g v s t i s *quod equum compeſcit habenis.*] Coërcere verbo eodem in genere vſus Varius,

Quem non ille ſinit lentæ moderator habenæ,
Qua velis ire, ſed anguſto prius ore coercens
Inſultare docet campos, fingítque morando.

Nivro *pectore pellit aquam.*] Secat. Vergilius in IX.

—— qualis Nereia Clotho,
Et Galatea ſecant ſpumantem pectore pontum.

Niueo pectore: id eſt pulchro, & candido. vt & Theocritus, χιονέας κατ' ὤμους.

Qvia *fortis adeſt audacia.*] Adeſt, pro, eſt. Sic in IIII.

Si tibi de nobis mutuus ignis adeſt.

Audacia fortis alacris; non fortis propter conſideratam periculorum ſuſceptionem.

B At *ille Virgineus teneras ſtat pudor ante genas.*] Rubor in genis; quòd imprimis formam auget. Idem pænè ſignificans in tertio, Elegia quarta,

Vt iuueni primum virgo deducta marito,
Inficitur teneras ore rubente genas.

Teneritas verò ipſa, cum pulchritudine ferè coniuncta. Veteris poëtæ verſus eſt, apud Hephæſtionem,

Εἴ μοι φίλον τι παρθένος καλὴ καὶ τέρενα.

Illud autem, quod ferè prouerbio dicebatur, etiam ad commendationem formæ pertineat, ἐν ὄμμασιν αἰδώς.

C Sed *ne te capiant.*] in veteri libro Sfortiæ,

Sed te ne capiant. —— Atque hæc iam Tibullo reſpondentur, conſtantia ſe id aſſecutum, vt etiam amaretur.

Longa *dies homini docuit parere leones.*] Ouidius in IV. Triſtium,

Tempore Pœnorum compeſcitur ira leonum.

Atque ibi multa in hanc ſententiam. Et apud eundem. Longa dies, id eſt, longum tempus, in XIV. Metam.

Tempus erit, cùm de tanto me corpore paruam
Longa dies faciet. ——

D Et Vergil. in VI.

Donec longa dies perfecto temporis orbe
Concretam exemit labem. ——

Et in V.

Quam nec longa dies, pietas nec mitigat vlla.

Cic. *Dies ipſa.*

Longa *dies molli ſaxa peredit aqua.*] Aptiſſimo eſt vſus verbo, quo & Lucretius,

Nec mare quæ impendent veſco ſale ſaxa peresa.

Sententiam verò eandem præter Chœrilon etiam Bion expreſſit, Ἐκ θαμινῆς ῥαθάμιγγος, ὅκως λόγος, αἰὲν ἰοίσας χὰ λίθος ἐς ῥωχμὸν κοιλαίνεται. Et Propertius in II.

E *Sed tamen obſcura teritur robigine ferrum,*
Ferreus in paruo ſæpe liquore ſilex.

Annvs *in apricis maturat collibus vuas.*] Ouidius, notato iam ſupra loco,

Tempus vt extentis etiam facit vua racemis,
Vixque merum capiant grana, quod intus habent.

Annvs *agit certa lucida ſigna vice.*] τὰ φαινόμενα. de quibus etiam Ouid. in I. Faſt.

Lapſáque ſub terras, ortáque ſigna canam.

Agi autem ſigna dicit ab anno. Contrà Verg. in I. Georg.

— vos ô clariſſima mundi
Lumina, labentem cælo quæ ducitis annum.

A Manilio I. ſimillimè.

Attribuítque ſuas formas, ſua nomina ſignis,
Quáſque vices agerent, certa ſub lege notauit.

Et in eandem ſententiam videtur illa ſcripſiſſe Theophilus ad Autolicum libro primo Ἥλιος καὶ σελήνη καὶ ἀστέρες στοιχεῖα αὐτοῖς εἰσιν εἰς σημεῖα καὶ εἰς καιρούς, καὶ εἰς ἡμέρας, καὶ εἰς ἐνιαυτοὺς γεγόνασιν. Atque idem ſenſiſſe Ariſtoteles, Tempus ipſum definiens, videtur. Aratus Σήματα eodem modo dicit: Αὐτὸς γὰρ τά γε σήματ' ἐν οὐρανῷ ἐστήριξεν. Et interpres: Θέλει γὰρ τοὺς ἀστέρας σημεῖα λέγειν τῶν καιρῶν, καλῶς δὲ τοὺς ἀστέρας σημεῖα εἶπε. Καὶ γὰρ ὁ ποιητὴς τὸν κεραυνὸν ἀστέρα σημεῖον εἶναι λέγει, ἢ ναύτῃσι τέρας.

B Veneris *periuria venti Irrita per terras, & freta ſumma ferunt.*] Idem in III.

—— periuria ridet amantum
Iuppiter, & ventos irrita ferre iubet.

Totidem propè verbis Ou. in II. de arte amandi,

Iuppiter ex alto periuria ridet amantum,
Et iubet Aeolios irrita ferre Notos.

Idem ſignificans Propertius etiam in II.

Non ſemper placidus periuros ridet amantes
Iuppiter, & ſurda neglegit aure preces.

Atque idem alibi,

Hoc perdit miſeras, hoc perdidit ante puellas,
Quicquid iurarunt, ventus & vnda rapit.

C Iſdem propè verbis Ouidius in V. Faſt. ne fraudi ſint periuria, precari Mercurium videtur,

Siue deum prudens alium, diuámve feſelli,
Abſtulerint celeres improba verba Noti.
Et pereant veniente die periuria nobis,
Nec curent ſuperi, ſi qua locutus ero.

Et in III. Amorum,

Scilicet æterni falſum iurare puellis
Di quoque concedunt, formáque numen habet.

Sed ante hos omnes Heſiodus, Sophocles, Plato, Mænander & Callimachus. Heſiodus, vt adfirmat Apollodorus in I. Bibliothecæ. apud quẽ ſic eſt, de Ino, & Ioue: Φωραθεὶς δὲ ὑφ' Ἥρας τῆς μὲν κόρης ἁψάμενος εἰς βοῦν μετεμόρφωσε λευκήν. ταύτην δὲ ἀπωμόσατο μὴ συνελθεῖν. διὸ φησὶν Ἡσίοδος οὐκ ἐπισπᾶσθαι τὴν ἀπὸ τῶν θεῶν ὀργὴν τοὺς γινομένους ὅρκους ὑπὲρ ἔρωτος. Sophocles verò apud Stobæum, Ἀφροδίσιος ὅρκος οὐκ ἐμποίνιμος. Et apud eundem Callimachus, vt ego quidem priorem verſum legendum puto, Ὤμοσεν ἀλλὰ λέγουσι θεῶν ποτε τοὺς ἐν ἔρωτι Ὅρκους μὴ δύνειν οὔατ' ἐς ἀθανάτων. aut pro Θεῶν, Legendum fortè, Θεάων. Plato apud Athen. in XII. Πλάτων δὲ ἐν τῷ Φιλήβῳ, φησὶν ἡδονὴ μὲν γὰρ ἁπάντων ἀλαζονίστατον, ὡς δὲ λόγος καὶ ἐν ταῖς ἡδοναῖς ταῖς περὶ τὰ ἀφροδίσια, αἳ δὴ μέγισται δοκοῦσιν εἶναι, καὶ τὸ ἐπιορκεῖν συγγνώμην εἴληφε παρὰ θεῶν.

E Gratia *magna Ioui.*] Eſt. Sic Terentius in Adelphis,

Eſt dis gratia, & vnde hæc fiant. ——

Ouid. eodem, quo Tibullus, modo,

—— Gratia fama tibi.

atque alibi, *—— Gratia muſa tibi.*

Parque *ſuas impune licet Dictynna ſagittas.*] Deorum omnium fortiſſimum Amorem dicit eſſe Mænander, quod eius vnius cauſſa per cæteros deos peierant amantes. Eius verſus apud Stobæum ſunt, Ἔρως δὲ τῶν θεῶν ἰσχὺν ἔχων πλείστην, ἐπὶ τούτῳ ἀθῷοι, διὰ τοῦτον ἐπιορκοῦσι τοὺς ἄλλους θεούς. Conſuetudinem autem iurandi per

deorum tela fuiſſe, videtur ſignificare Iuuenalis Sat.III. A

Per ſolis radios, Tarpeiáque fulmina iuras,
Et Martis frameam, & Cyrrhæi ſpicula vatis,
Per calamos venatricis, pharetrámque puellæ,
Pérque tuum pater Aegei Neptune tridentem,
Addis & Herculeos arcus, haſtámque Mineruæ,
Quidquid habent telor. armamentaria cœli.

Sed pro Dictynna, in veteribus nonnullis eſt, Diana.

TRANSIET *ætas.*] Non inſolens declinatio. Sic enim & Terent. opinor. Et Cariſius in II. idē videtur tradere his quidem verbis: *Item participium exiens, & genetiuus exeuntis in quarti ordinis* B *futurum in Am eſt, ſed cùm in Bo effertur, quotiens eſt ex eo, quod eſt* περιέρχομαι*, & quæ ex ipſo deriuantur.* Romæ in Baſilica ſancti Pauli, in veteri monumento, NE. DENOMINE. EXIET. pro EXIBIT. & NE, pro NAC.

QVAM *cito non ſegnis ſtat remeátque dies.*] ſic omnino diſtinguendum, hæc vt ſimul legantur. Dies, inquit; hodiernus, atque hic, qui nunc lucet, ſol. id enim ſtare dicit, quum breui tempore it redit: Non te igitur in amando ſatietas capiat, ſed & inſeruiendo, & amando dum per ætatem licet, tibi ne deſis. Sed hoc ipſum cum iis, quæ ſequuntur, ἀναπόλωτον videtur. ac, ſi per vetera liceret exempla, reiecerem aliò. Scilicet, vt poſt C verſum illum,

Poſt etiam collo ſe implicuiſſe volet.

legerentur hæc ad illum vſque verſum,

Nam decet intonſus crinis vtrunque deum.

Sed in Angeli Colotij libro fuiſſe aiunt,

It, remeátque dies. —

Non ſegnem diem ſic dixit, vt & Hipponax Tempus, cuius verſus eſt apud Stobæum hic;

Χρόνος δ' ὀκνηρὸς μηδέ σε ἀργός.

QVAM *citò formoſas populus alta comas.*] In veteribus libris eſſe adfirmant, Alba, pro Alta. in iis certè omnibus, quos vidi, Alta: itaque Horat. in II. Carm. Ode III,

Quo pinus ingens, altáque populus.

QVI *prior Eléo eſt carcere miſſus equus.*] Virg. in III. Georg.

Hic vel ad Eléi metas & maxima campi
Sudabit ſpatia. —

MOERENTEM *ſtultos.*] Aiunt fuiſſe in veteri etiam libro, Celeres, pro, Stultos.

CRVDELES *diui.*] Sic Verg.

Atque Deos, atq; aſtra vocat crudelia mater.

Andromache apud Ouid. in XIII. Metam.

Quidue moror? quo me ſeruas damnoſa ſenectus?
Quo di crudeles? niſi quo noua funera cernam?

SERPENS *nouus exuit annos.*] In veteri libro E Sfortiæ, Exuat. In eandem ſententiam Ouid. in III. de arte amandi,

Anguibus exuitur tenui cum pelle ſenectus.

Et Virg. in III. Georg. de ſerpente,

Cum poſitis nouus exuuiis, nitidúſque iuuenta
Voluitur. —

Et Nicander in Theriacis:

Τῆμος ὅτ' αἰόλον φολίδων ἀποδύεται γῆρας.

Plinius in XXX. membranam ſerpentes dicit exuere, idque canis ortu fieri negat. *Vanum, inquit, eſſe arbitror, canis ortu angues cauda membranam exuere, quoniam neutrum in Italia viſum eſt, multóque minus credibile in tepidis regionibus tam ſero exui.* Placidus Grammat. in Gloſſis: *Reduuiæ, dicuntur ſpolia ſerpentum, quibus quotannis ſeneſcentes ſeſe exuunt, quaſi quibus exuti in iuuentam redeunt. dicuntur enim Induuiæ, Exuuiæ, Reduuiæ.*

FORMÆ *non vllam fata dedere moram.*] Non nullis in veteribus libris, Non illam.

PHOEBO, *Bacchóq.*] In nonnullis etiam Baccho, Phœbóque. Æternam verò iuuentam Columella in prooemio operis etiam Telluri tribuit.

LIBEBIT, *Cedas.*] In veteribus libris, Credas. vt & Manutius olim tradiderat. In meo quodam etiam, Cedas.

OBSEQVIO *plurima vincit amor.*] Plerumque obſequendo alterius ſtudiis amor, quod voluit, aſſequitur. Terent. *Obſequium amicos, &c.* Et Horatius,

Obſequio graſſare. ——

& Propert. in I.

Melanion nullos fugiendo Tulle labores
Sæuitiam duræ contudit Iaſidos,
Nam modo Partheniis amens errabat in antris,
Ibat & hirſutas ille videre feras.

Et Ouidius in II. de arte multò plura de obſequio in amore.

QVAMVIS *prætexens picta ferrugine cœlum.*] Picea, pro Picta, fuiſſe dicunt in Colotij libro. mihi tamen hoc alterum probatur. Ac Vergil. in III. Æneid. ſic quoque verbo Subtexere eſt vſus.

Et feſſum quotiens mutat latus, intremere omnem
Murmure Trinacriam, & cœlum ſubtexere fumo.

Et Ouid. in XIV. Metam. de Circe,

Quo ſolet & niuea vultum confundere luna,
Et patrio capiti bibulas ſubtexere nubes.

VENTVRAM *admittat imbrifer arcus aquam.*] Pro Admittat, eſt in veteri libro Sfortiæ, nonnulliſque aliis, Amiciat. quod ex Annuntiet corruptum. Sed id quoque alieno loco ponitur, D fuitque, opinor, grammatici gloſſema, verbum Admittat, interpretantis, paulatímque in alienum immigrauit. in meo quodam libro apertè ſic eſt, Annuntiet. Niſi fortè quis etiam legi velit, Alliciat. è quo corruptum ſit, Amiciat. Sed hoc alij viderint.

DVROS *ſubiiſſe labores.*] In veteri libro fuiſſe adfirmant, Obiiſſe. ego hoc alterum in iis, quos vidi, omnibus legi.

AVT *operi inſuetas atteruiſſe manus.*] Pro, Operi, eſt in libro Sfortiæ, & in quodam etiam meo, Opera, quod etiam placet. Legi etiam poſ- E ſit, Opere. Sed hoc nullo in libro, Atteruiſſe verò, iu omnibus libris erat. nec enim nulli ſunt qui malint, Attenuaſſe. Et erat id ſcriptum etiā in Vaticani libri margine. vtrumque namque bene Latinè dicitur. Verg.

Ipſe labore manum duro terat. ——

Et Propertius,

Num grauis imbelles atterit haſta manus?

Illo etiam modo Lucret. in I.

—— *tum portas propter aëna*
Signa manus dextras oſtendunt attenuari.

Sed præteritum ipſum verbi Atteruiſſe inſolēs,

nec dum mihi lectum alibi. Ariſtophanes apud Athenæum in IV. verbo eodem ſimiliter eſt vſus:

Ὅτε δ' αὐτὸν αἰνεῖς ἢ λέγεις καλὰ τι ἐσχημένα χαίρους,
ὅτι με σκαίοις καλεῖς.

N s c, *velis inſidiis altos ſi claudere valles.*] Emendandnm, quemadmodnm in omnibus, Altas. Claudere autem valles, idem qnod, indagine cingere. Idem in V.

Quis furor eſt, quæ mens denſos indagine colles
Claudentem teneras lædere velle manus?

V m e r i *retia ferre negant.*] Ne cui mirum ſit, ſi ſine aſpiratione, Vmeri, ſcripſi. ita enim in illo optimo antiquiſſimóque Ver. exemplo ſemper ſcriptum, & aliis vetuſtatis monumentis inciſum reperi. Sed in veteribus libris fuiſſe aiunt,

—— vmeris retia ferre neges.

In iis, quos vidi haud aliter, atq. impreſſis in libris Idem iu IV. ſimiliter,

Ipſa ego per montes retia torta feram.

In eandem ſententiam Ouid. in X. Metamor. de Apolline, Hyacinthum amante,

Immemor ipſe ſui, non retia ferre recuſat,
Non tenuiſſe canes, non per iuga montis iniqui
Ire comes, longáque alit adſuetudine flammas.

Et in II. de arte amandi,

Sæpe ſubit miſſo fallentia retia collo.

Et paulò pòſt,

Non te Mænalias armatum ſcandere ſiluas,
Nec iubeo collo retia ferre tuo.

S i *volet arma, leui tentabis ludere dextra.*] Leui, vt leuiſſime tangas. Ludere in hoc genere dixit Horatius,

Ludere qui neſcit, campeſtribus abſtinet armis.

Et Cic de optimo genere oratorum.

P o s t *offeret.*] in omnibus, Adferat. ac pro, Poſt, in Colotij libro fuiſſe adfirmant, Mox. vt etiam ſcriptum legebam in veteri libro Sfortiæ.

I p s e *volenti.*] Ipſa, in veteri libro fuiſſe confirmant, & ita erat eodem in libro Sfortiæ. Pro Volenti autem, erat in veteribus, Roganti.

S e *implicuiſſe volet*] Multis omnino in libris, Velit.

I a m *tu, qui Venerem.*] Ita etiam in Vaticano, ſed emendatum ſuprà, At tibi. In Marcelli Pontificis Max. libro supernè emendatum, At tu qui.

I n f e l i x *vrgeat oſſa lapis.*] Infelix, actiuè poſuit. Imprecatione hac vti ſolebant, & apprecatione etiam illa quæ eſt in II. Eleg. IV.

Terráque ſecura ſit ſuper oſſa leuis.

Qui locus eiuſdem cum hoc eſt ſententiæ.

P i e r i o a s *pueri.*] Tota huius loci ſententia multis ab Ouidio tractatur verſibus in III. de arte amandi,

Carmina qui facimus, mittamus carmina ſemper.

& qnæ ſequuntur apnd illum.

C a r m i n e *purpurea eſt Niſi coma.*] in meis in Horatium commentationibus aliorum poëtarum verſus eiuſdem ſententiæ poſui. Atque hoc ſanè loco perappoſitè Sapphus ipſius verſus etiam poſuiſſem illos, quorum eſt initium,

Κατθνάσκει δ' αἰνώς. —— qui ſunt apud Stobæum *περὶ ἀφροσύνης*, ni corrupti deprauatiqne ſic eſſent, vt vllo modo corrigi non poſ-

A ſe viderentur. Purpuream verò comam pulchrã dicit. id enim Purpureum nonnunquam valet. Tametſi non idem Seruius, verſus interpretans Vergil. in I. Georg.

Apparet liquido ſublimis in aëre Niſus,
Et pro purpureo pœnas dat Scylla capillo,

De quo etiam Nemeſianus in Cynegetico,

Non crimen Niſi, non ſanæ pocula Circes.

Et Statius in I. Thebaid.

Infames Scirone petras, Scylleáque rura
Purpureo regnata ſeni. ——

Quo in loco interpres, Niſi crinem purpureum ac fatalem ſignificari dicit. Ouid. in II. de Ponto,

B ad Cottam, Purpureum idem ſanè quod pulchrum, videtur dicere:

Sic tibi maturè fraterni funeris vltor,
Purpureus niueo filius inſtet equo.

I o e æ *currus ille ſequatur Opis.*] Grauis imprecatio. hoc tantum deprecans malum Catullus dixit,

Dea magna, dea Cybelle, dea Dindymi domina
Procul à mea ſit furor omnis hera domo.
Alios age incitatos, alios age rabidos.

E t *tercentenas erroribus expleat vrbes.*] Id eſt, Obeat. In Colotij libro fuiſſe adfirmant, Explicet, pro expleat. in meo qnoque eſt, Impleat.

C ſed vtrumque hoc ſanè modo ab aliis acceptum ſcriptoribus nondum legi. niſi ita legendum ſit,

Et tercentenos erroribus impleat orbes.

vt illum tot menſes velit errare. Implere autem quis orbes lunæ dicatur, vt & Soles condere. Sed hoc alij viderint.

E t *ſecet ad Phrygios vilia membra modos.*] Vilia membra: id eſt pudenda. Ouidius in Ibin.

Attonitúſque ſeces, vt quos Cybeleia mater
Incitat, ad Phrygios vilia membra modos.

Et idem in IV. Faſt.

Cadunt iactatis vilia membra comis.

D Modos autem, numeros ſonóſque dicit. Propert. in II.

Cur aliquis ſacris laniat ſua brachia cultris,
Et Phrygis inſanos caditur ad numeros.

Et Ouid. in IV. Faſt. paulò ante illa,

Tibia dat Phrygios, vt dedit antè, modos,

B l a n d i t i i s.] Duos hoſce verſus ſic diſtinguo, ac lego,

Blanditiis vult eſſe locum Venus ipſa: querelis
Supplicibus, miſeris fletibus illa fauet.

H æ c *mihi, quæ canerem Titio.*] Puero videlicet formoſo, aut ei, cuius Horat. meminit ad Iul. Florum.

E *Quid Titius, Romana breui venturus in ora,*
Pindarici fontis qui non expalluit hauſtus.

Titij Sabini meminit Tacitus in IV.

D e v s *edidit ore.*] *πλεοναςμός*. vt,

Sic ore locuta eſt. ——

Sic, opinor, Ouidius:

—— tales edidit ore ſonos.

T e m p v s *erit, cum me, Veneris præcepta ferentem.*] Præcepta, quæ pòſt dicit, Magiſteria. quæ Moſchus, eodem verſans in genere, vocat *Διδάγματα*. Eius verſus ſunt apud Stobæum *περὶ Ἀφροδίτης*. Ex quibus hic eſt,

Ταῦτα λέγω πάντα τὰ διδάγματα τοῖς αἰπολίοις.

Pro Ferentem, eſſe adfirmant in veteri libro, qui eſt Florentiæ, in diui Laurentij Bibliotheca, Cadentem.

Tempus *erit.*] ſic Vergil.

Turno tempus erit. ——

Dedvcat *iuuenum plurima turba ſenem.*] In Colotij libro fuiſſe teſtantur, vt etiam in Sfortiæ Diludat, ſed illud rectius. Atque in eandem prope ſententiam, in quam Callimachus, cuius verſus ſunt apud Stobæum περὶ γήρως, illi:

Γηράσκει δ' ὁ γέρων κεῖνος ἐλαφρότερον

Κούρων ὃν φιλέουσι νέοι δέ μιν, οἷα τοκῆα

Χειρὸς ἐπ' οἰκείην ἄχρις ἄγουσι θύρην.

Eheu.] omnibus in libris eſt, Heu heu, atque in optimo, vetuſtiſsimóq; Vergilij libro, nunquam Eheu.

Lento *Marathus me torquet amore.*] Sic Horatius, —— *lentis ignibus vri.*

& Ouid. in III. de arte amandi,

Ignibus hic lentis vretur, vt humida cera.

Ne *turbis fabula fiam.*] In Colotij libro, & Florentino eſſe aiunt, vt in meo quoque eſt, Turpis, non Turbis. quod placet.

Cvm *mea ridebunt vana magiſteria.*] Magiſterium etiam optimi ſcriptores dixerũt, quo verbo ſæpiſſimè vtitur Firmicus.

M. ANT. MVRETVS.

Sic *ego. tum Bacchi.*] in quibuſdam veteribus, *Sic ego: ſic Bacchi.* ab iis autem abeſt pentameter, qui ſequitur. neque ego ſanè, eum Tibulli eſſe, præſtare auſim.

Bacchi *proles.*] Bacchi igitur filius eſt præclarus iſte & virginalis deus. atque ita eſſe, confirmat etiam verſus Antipatri Sidonij,

—— *ταῦθ' ὁ Γελωτος*

Τιμᾶν ἐσσυμένως παῖς ὁ ἐπὶ Βρομίου.

Orpheus Bacchum, Solem & Priapum eundem facere videtur. Theocriti ſcholiaſtes ait, Priapũ eſſe Naidis, aut Chiones nymphæ, & Bacchi filium: at alios eum cum Baccho eundem facere. Diodorus Siculus & Pauſanias Baccho & Venere genitum eſſe tradunt. Apud Lucianum reperio, cum eſſe Veneris filium: ſed, ſi etiam Bacchi, næ ille patrem ſuum haudquaquam paternè Lampſaci accepit. at conſtat, eum Luciano non eſſe Dionyſi filium.

Armatvs *curua.*] hic verſus, vt dixi, abeſt à quibuſdam libris: atque in eiſdem ſcriptum eſt ad marginem, Fragm. Ego autem facilè mihi perſuaſerim, non vnum modò, ſed & plures verſus hoc loco deſiderari. etenim quæ reſpondet Priapus, non pertinent ad id, quod ex ipſo quæſierat Tibullus. vehementer itaque ſuſpicor, verſus aliquot, quibus paulò liberius quippiam, & paulò magis ex huius dei conſuetudine dictũ eſſet, hoc loco eſſe omiſſos.

Hic, *quia fortis adeſt.*] Ouidius,

Siue aliqua eſt oculos in me deiecta modeſtos:

Vror, & inſidiæ ſunt pudor ille meæ:

Siue procax aliqua eſt; capior, quia ruſtica non eſt;

Spemq; dat, &c. ——

Longa *dies molli.*] multi hanc ſententiam expreſſerunt poëtæ: quorum primus videtur

A Chœrilus,

Πέτρην κοιλαίνει ῥανὶς ὕδατος ἐνδελεχείῃ.

Lucretius,

Nonne vides, etiam guttas in ſaxa cadentes

Humoris longo in ſpatio pertundere ſaxa?

Ouidius,

Gutta cauat lapidem. ——

quemquidem cur tantopere abiiciat P. Victorius, vt etiam Chœrilo inferiorem faciat, miror. nam ille ipſe, quem ex contentione tanto ſuperiorem videri vult, Lucretius eandem ſententiam, libro primo, non multò ornatius extulit,

Stillicidi caſus lapidem cauat.

B Neque nunc diſputo, vter melior poëta ſit: ſed tamen indignum videtur, quenquam de Ouidio ita contemptim loqui. Propertius quoque hoc ipſum ita cecinit,

Sed tamen obſcura teritur rubigine mucro

Ferreus, & paruo ſæpe liquore ſilex.

Transiet *ætas.*] tranſiet, pro tranſibit: & contra analogiam, & contra conſuetudinem.

Qvam *cito non ſegnis.*] ſi particula *non*, referatur ad nomen *ſegnis*; falſum erit, quod dicitur. dies enim neq; ſtat, neque remeat. ſin ad verba; falſum erit epitheton, ſegnis. ſin ad vtrunque;

C tamen, niſi locus aliter diſtinguatur, ſuberit vitium vel maximum. vox enim, *cito*, cum ſtandi verbo cohærere nullo modo poteſt. Citò aut tardè moueri aliquid dicitur; citò quidem ſtare, aut quieſcere aliquid, qui dicat, is non philoſophiæ modò, ſed omnino communis ſenſus expers eſſe videatur. diſtinguendum igitur eſt hoc modo,

At ſi tardus eris, errabis: tranſiet ætas

Quam citò? non ſegnis ſtat, remeátque dies.

vt ſignificet ætatem citiſſimè tranſire, diem autem ſegnem eſſe, ſed volatilem; neque ſtare vnquam, ſed perpetuò fluere, neq; vnquam redire,

D ſed irreuocabilem, atque irreparabilem eſſe.

Ventvram *admittat.*] portendat. eſt autem verbum augurale. Plautus,

Impetritum, inauguratum eſt. quouis admittũt aues. dicitur & addicere. Liuius, *Aues ſemel atque iterum non addixerunt.*

IANVS DOVSA FIL.

Longa *dies molli ſaxa peredit aqua.*] Eandem ſententiam extulit Bion:

Ἐκ θαμινῆς ῥαθάμιγγος, ὅκως λόγος, αἰὲν ἰοίσας

E *Χὠ λίθος ἐς ῥωχμὸν κοιλαίνεται.*

Item Ariſtænetus alludens ad Chœrili verſum: *ῥανὶς γὰρ ὕδατος ἐνδελεχῶς ἐπιστάζουσα καὶ πέτραν ἂν κοιλαίνοι.*

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

Armatvs *curua.*] Hic verſiculus liquidò extat in noſtro infimæ vetuſtatis, quo tamen vetuſtiorem non habent Itali Critici. quod ex illorum editionibus certò affirmare poſſum. Quare quod in quibuſdam, vt ipſi aiunt, hic verſus abeſt, potuit negligentia librariorum id committi. quod autem fragmentum hoc putarint eſſe: facile ignoſco illis propter abruptam ſententiã. quod non alia de cauſa accidit,

quàm quod hic, vt in aliis tranſpoſitio facta eſt. poſt hoc enim pentametrum collocandum eſt diſtichon: TV PVERO QVODCVNQVE TVO. At ſequens diſtichon: O FVGE TE TENERÆ cum duobus ſequentibus, vbi ſit collocandum, ſuo loco oſtendemus.

SED *ne te capiant.*] Quam rectè ante hoc diſtichon illud colloeauimus, quum ſeutentia ipſa tam clarè aperiat, quid opus eſt dicere? Hic enim eſt principium præceptorum & regolarum illius *ἀσυγγνωχίας*. cuius vtinam nunquam illis veteribus in mentem veniſſet.

AT *ſi tardus eris.*] Legendum, *Ab ſi tardus eris.* Elegans admodum *μίμησις*. Hoc enim dicitur ex alia perſona, nempe amantis, qoem in hac te *εἰσπνήλαν* vocabant Lacones. verba, inquam, eius ad puerum. Vide, quam bene nunc cohæreant, quæ adeò luxata anteà, ac perturbata erant. Hoc enim præcipit dicendum puero, & peierandum in amatoriis, ἐ *παιδικοῖς*, ſi licet.

TRANSIET *ætas.*] *ἀρχαϊκῶς*, pto tranſibit. Tertullianus aduerſus Iudæos: *Ex te enim exiet dux, qui paſcat populum meum Iſrael.*

QVAM *cito formoſas populus alta comas.*] Liber noſter habet *ante comas*. rectè profecte. *ante comas, τὰς πρὶν κόμας.* hoc eſt hornotinas comas. *τὰς ἔνος* dixit Theophraſtus. Sic Catullus,

Sed tu olim magnos vici ſti ſola furores.

Olim furores, τοὺς πάλαι. Et Virgilius *ante malorum, τῶν πάλαι κακῶν.*

SOLIS *æterna eſt.*] Hactenus *μιμητικῶς*. nunc redit in orbem flagitioſorum præceptorum ſuorum. Subdendum enim ſtatim diſtichon, NEV COMES IRE NEGES. continoatio enim eſt eius, quod primo præceperat.

Tu puero quodcunque tua tentare libebit,
Cedas. ——

VENTVRAM *admittat imbrifer.*] Eleganter *Admittat.* Quid ſit admittere equum, notiſſimum eſt. Vnde Ouidius,

Et celer admiſſis labitur annus equis.

& idem alibi aquas amnis admiſſas vocat.

Et celer admiſſas exigit Hebrus aquas.

ſed noſter codex aliam lectionem præfert, nempe, *venturam amiciat.* quod ſi rectum eſt, aqua amictum intelligit, quod Phyſicus, & Meteororum indagator valde probabit. ſed duplici ij ſcribendum, *amiiciat.* vt quum volunt producere *obice*, addunt *i* alterum, imò reſtituunt, *obiice.* ab *ob* enim & *iacio* eſt. vt *amicio*, ab *am*, & *iacio.*

DVRO *ſubiiſſe labori.*] *Duros ſubiiſſe labores.* liber ſcriptus.

ATTERVISSE *manus.*] Grammatiſtæ *attenuaſſe* ſupposoetant. Vide quid ſuper hoc in Varronis libros rerum ruſticarum annotamus.

POST *obſeret ipſe volenti.*] Noſter,

—— *mox offeret ipſe roganti*

quod melius eſt.

BLANDITIIS *vult eſſe locum.*] Legendum ſine dubio *Blanditiis.* Ita loquebantur veteres. Propertius:

Blanditiæq; fluant per mea colla roſæ.

τὸ *Supplicibus* eſt ſubſtantiuum, vt ſæpius. Quare nihil mutandum. Non enim leuiter interpun-

A ctionibus ſuis hæc corruperant Grammatiſtæ. Lege igitur:

Blanditiis vult eſſe locum Venus ipſa querelis.
Supplicibus miſeris flentibus ipſa fauet.

HÆC *ego quæ canerem Titio.*] Iamdudum monuimus hîc legendum eſſe, *cancrem* non *canerem.* tertia coniugatione, quæ cauſa fuit, vt inſolentia coniugationis corruptus fuerit locus. Iuriſconſultorum & prudentum more ſe de amore reſpondere & cauere aliis profitetur, vt ipſi de iure reſpondebant. Apud Virgilium:

—— *quum litora feruere late*
Proſpiceres. ——

B Ibi Seruius: *Dicemus à tertia coniugatione eſſe Imperatiuo: vt* CAVO CAVIS. *Hunc etiam Catullus* CAVERE *dixit.* Hoc in Catullo non extat. Sed videtur hunc Tibulli locum Seruius in animo habuiſſe. De quo non dubito. Aperta iam ſententia. Nam Titium eſſe Iuriſconſultorum perſonam ὑποθετικήν, vt Philoſophorum Θέωνα, Δίωνα, iam nemo poteſt ignorare. In quo tamen imprudenter faciunt, qui Titium, aut Tytium, τὸν παιδικὸν Tibulli accipiunt.

SED *Titium coniunx.*] Poſt hunc verſum inſerenda tria diſticha, quæ ſuperiùs alieno loco expunximus,
C O FVGE TE TENERÆ. Nam & hic mira elegantia *μιμητικῶς* dictum ex perſona vxoris. Quæ, candide lector, quum luce clariora eſſe videas, quid prius debeas hanc lectionem amplecti, an perturbatam illam vulgarem exibilare, incertum eſt. ſed vtrunque debes, meo iudicio, quum hæc noſtra vera ſit, & illa inepta, præpoſtera, confuſa.

VIRGINEVS *teneras.*] Hactenus matrona. Sequitur enim Tibullus:

Pareat ille ſuæ. —— Sequatur, inquit. illa præcepta. quæ? O FVGE TE TE-
D NERÆ.

VOS *me celebrate magiſtrum.*] Rectè *magiſtrum.* Iuriſconſultum & Prudeotem agit, & poſt verbum aptum ei rei, CONSVLTENT. & poſtremò: VANA MAGISTERIA. Hæc enim potiùs ad Qu. Mutium, aut Seru. Sulpitium, quam ad poëtam leuiculum pertinebant, vt & illa:

Deducat iuuenum ſedula turba domum.

ELEGIA V.

E *ASPER eram, & bene diſſidium me*
ferre loquebar:
At mihi nunc lõgè gloria fortis abeſt.
Namque agor, vt per plana citus ſola
verbere turben,
Quem celer aſſueta verſat ab arte
puer.
Vre ferum, & torque, libeat nec di-
cere quidquam
Magnificum poſthac: horrida ver-
ba doma.
Parce tamen: per te furtiui fœdera lecti,

Per Venerem queſo, compoſitúmque caput. A
Ille ego, cùm triſti morbo defeſſa iaceres,
Te dicor votis eripuiſſe meis.
Ipſéque ter circum luſtraui ſulfure puro,
Carmine cùm magico præcinuiſſet anus.
Ipſe procuraui, ne poſſent ſæua nocere
Somnia, ter ſalſa deueneranda mola.
Ipſe ego velatus filo, tunicíſque ſolutis B
Vota nouem Triuiæ nocte ſilente dedi.
Omnia perſolui: fruitur nunc alter amore,
Et precibus felix vtitur ille meis.
At mihi felicem vitam, ſi ſalua fuiſſes,
Fingebam demens, ſed renuente Deo.
Rura colam, frugúmque aderit mea Delia cuſtos,
Area dum meſſes Sole calente teret. C
Hæc mihi ſeruabit plenis in lintribus vuas,
Preſſáque veloci candida muſta pede:
Conſueſcet numerare pecus, conſueſcet amantis
Garrulus in dominæ ludere verna ſinu.
Illa Deo ſciet agricolæ pro vitibus vuã,
Pro ſegete ſpicas, pro grege ferre dapem. D
Illa regat cunctos, illi ſint omnia curæ.
Et iuuet in tota me nihil eſſe domo.
Huc veniet Meſſalla meus, cui dulcia poma
Delia ſelectis detrahet arboribus:
Et tantum venerata virum, hunc ſedula curet,
Huic paret, atque epulas ipſa miniſtra gerat. E
Hæc mihi fingebam, quæ nunc Caurúſque Notúſque
Iactat odoratos vota per Armenios.
Sæpè ego tentaui curas depellere vino:
At dolor in lacrymas verterat omne merum.
Sæpè aliam tenui: ſed iam cùm gaudia adirem,
Admonuit dominæ, deſeruítque Venus.
Tunc me diſcedens deuotum fœmina dixit,
Et pudet, & narrat ſcire nefanda mea.
Non facit hoc verbis: facie, teneríſque lacertis
Deuouet, & flauis noſtra puella comis.
Talis ad Æmoniũ Nereis Pelea quondam
Vecta eſt frenato cęrula piſce Thetis.
Hæc nocuêre mihi; quòd abeſt huic diues amator,
Venit in exitium callida lena meum.
Sanguineas edat illa dapes, atque ore cruento
Triſtia cum multo pocula felle bibat.
Hanc volitent animæ circum, ſua fata querentes:
Semper & è tectis ſtrix violenta canat.
Ipſa fame ſtimulante furens, herbáſque ſepulcris
Quærat, & à ſæuis oſſa relicta lupis.
Currat & inguinibus nudis, vlulétque per vrbes,
Pòſt agat è triuiis aſpera turba canũ.
Eueniet. dat ſigna Deus, ſunt Numina amanti,
Sæuit & iniuſta lege relicta Venus.
At tu quamprimum ſagæ præcepta rapacis
Deſere: NAM donis vincitur omnis amor.
Pauper erit præſto tibi, præſto pauper adibit
Primus & in tenero fixus erit latere.
Pauper in anguſto fidus comes agmine turbæ,
Subiicietque manus, efficiétque viam.
Pauper ad occultos furtim deducet amicos,
Vincláq; de niueo detrahet ipſe pede.

Heu canimus fruſtrà: nec verbis victa pateſcit
Ianua, ſed plena eſt percutienda manu.
At tu, qui potior nunc es, mea fata caueto:
V E R S A T V R *celeri fors leuis orbe rotæ.*
Non fruſtrà quidam iam nunc in limine perſtat
Sedulus, ac crebro proſpicit, ac refugit,
Et ſimulat tranſire domum, mox deinde recurrit
Solus, & ante ipſas excreat vſque fores.
Neſcio quid furtiuus amor parat. vtere quæſo,
Dum licet, in liquida nat tibi linter aqua.

BERNARD. CYLLÆN. VER.

ASPER *eram, & bene diſsidium me ferre loquebar.*] Queritur de animo ſuo erga amicam officioſo, & quæ pro illius ægrotantis ſalute fecerit: quæque ſibi illa, ſi in priſtinam fuiſſet reſtituta conualeſcentiam, propoſuerat, cùm ſummo dolore obiicit. Hoc ideò facit, vt eam ab alterius amore ad ſe reuocet. *Diſsidium* autem ſegregationem per diſcordiam ſignat, vel à diſſidendo: vnde Terentius,

Valeant qui inter nos diſsidium quærunt.

vel à deorſum cedendo: vnde Ouidius XIIII. Metamorphoſeon pro diſceſſu poſuit inquiens,

Non bene diſsidium Phrygij latura mariti.

Ferre ergo diſſidium i. pati iniuriam per ſeiunctionem ab amica.

NAMQVE *agor.*] ſuam denotat inſtabilitatem cùm à turbine ſimilitudinem ſumat: amantes enim vario æſtu afflictionum fluctuant. Plautus in Ciſtellaria,

Iactor, crucior, agitor, ſtimulor, verſor in amoris rota miſer
Exanimor, feror, differor, diſtrahor, diripior, ita nullam mentem
Animi habeo. ——

TVRBO.] genus eſt inſtrumenti luſorij pueros maximè delectans: à cuius faſtigiata & præacuta cuſpide Turbino verbum apud Plinium frequens deſcendit.

CELER.] dum currens puer corrigia inſequitur.

VERSAT.] funiculo.

TORQVE.] Perſius,

Nec quis callidior buxum torquere flagello.

LICEAT *nec dicere quicquam Magnificum.*] A quale illud Terentij in Eunu. *Egóne illam, quæ illum, quæ me, quæ non? ſine modo: Mori me malim ſentiet qui vir ſiem.*

FOSOBRA.] pactiones clandeſtinas inter vtrumque factas intelligit, & ideò furtiui lecti.

IPSEQVE *ter circum luſtrans ſulfure puro.*] Sic Propert. Elegiarum IIII.

Térque meum tetigit ſulfuris igne caput.

Et Ouidius de arte amandi II. hoc ita apertè declarat,

Et veniet quæ luſtret anus, lectúmque locúmque
Perferat & tremula ſulfur & oua manu.

Eſt autem præceptum in prædicto libro, vt pro amica voueamus, & in præſentia ſua id palàm B faciamus. Vnde Propertius Elegiarum II. indignatus de riuali inquit ad Cynthiam,

Hæc mihi vota tuam propter ſuſcepta ſalutem,
Quum capite hoc Stygiæ iam peterentur aquæ:
Et lectum flentes circumſtaremus amici.

SSMINA.] rem nulli præter ſibi amantibus intelligibilem perſtringit: quidam tamen non ſemina ſed ſomnia textus habent, & eſt ſenſus facilis: nam veneranda ter, pro pianda tribus vicibus, vt ſæpè ſcripſimus, intelligit.

TVNICISQVE *ſolutus.*] de more ſacrificantium, vt in IIII. Æneid. Virgil. de Didone ſcripſit.

C DEOI *nouem vota.*] nouies votum faciens Veneri ſacrum exhibui.

OMNCA *perſolui.*] huc redigitur omnis oratio: namque multa poterat vouiſſe, ſed non perſoluiſſe.

FRVITVR *nunc alter amore.*] fruitur. i. voluptatem capit ex te olim à me miſerè peramata.

VTITVR *precibus meis.*] precibus ſ. quibus te precari conſueueram.

FINGEBAM *demens.*] ſe dicit inſanum quòd ſpem in conſtantia mulieris habuerit. Hora. lib. Carminum I.

Qui nunc te fruitur credulus aurea,
D *Qui ſemper vacuam, ſemper amabilem*
Sperat neſcius auræ fallacis.

Ideò Catullus de Leſbia ſua dixit,

Nulli ſe dicit mulier mea nubere malle
Quàm mihi, non ſi ſe Iuppiter ipſe petat.
Dicit: ſed cupido mulier quod dicit amanti,
In vento & rapida ſcribere oportet aqua.

RVRA *colam.*] hæc ſunt quæ Tibullus in animo propoſuerat.

CVSTOS *frugum.*] gubernatrix, adminiſtratrix prouentuum.

IN *lintrib. vuas.*] Linter eſt genus dolij ruſticani, vt oſtendit Cato Priſcus: ſed hîc pro naui po- E nitur, & eſt (teſte Feſto) lignum cauatum vt nauis, quo in vindemiis ruſtici vti ſolent: & per metaphoram pro nauicula ponitur.

CONSVESCET *numerare pecus.*] paſtores cõſueuerunt veſperi pecus numerare, ne qua inter paſcua aberrauiſſet, aut abactores, lupíve ſuſtuliſſent: quem morem Homerus Mantuanus executus ait,

Biſque die numerant ambo pecus, alter & hædos.

VERNR.] famulus domi natus verno tempore ex ancilla Græcè *οἰκογενής* dicitur. Martialis,

Vxorem habendam non putat Quirinalis,

Cum vult habere filios & inuenit
Quo poſſit illud more ſfutui ancillas,
Domúmque & agros implet equitibus vernis,
Pater familiæ verus eſt Quirinalis.

Hinc fit vernaculus pro proprio patriæ. Cicero de oratore xii. *Vt ego adoleſcens laboraui, quod quotidianis & vernaculis rebus ſatisfacere me poſſe huic populo non putabam.*

Ferre *dapem.*] victimam & reliqua quæ pro grege, vt valeat rectè & fœtura creſcat, immolãtur. Sanè animaduertendum eſt quod Cato Priſcus ſcribit, quando votum fit pro bobus, mulier intereſſe non debet ad rem diuinam, neq; videre quo pacto ea fiat. Sed hic auctor ſacrificium intelligit compitale quod ruris deis exhibeatur.

Me *nihil eſſe domo.*] hoc eſt nullius pretij atque auctoritatis. In præfatione operis diximus hinc illud Martialem aſſumpſiſſe in diſtichis,

Vſſit amatorem Nemeſis laſciua Tibullum,
In tota iuuit quem nihil eſſe domo.

Ipsa *monſtra.*] ſignum eſt non modicæ in Meſſallam beneuolentiæ, cùm cibum illi apparari ab amata muliere concedat.

Per *Armenios odoratos.*] Armenia regio eſt Aſiæ Cappadociæ cõterunina, dicta ab Armenio Iaſonis ſocio, & duplex eſt, vbi pretioſum inter reliqua aromata naſcitur amomum.

Cvras *depellere vino.* ſic ſupra,

Adde merum vino, nouos compeſce dolores.

Gavdia *adorem.*] rem turpem dictu, honeſtè ſatis & eleganter dat intelligere.

Admonvit *dominæ.*] me commonefecit, ne dominam desererem. Notandum eſt locutionis genus antiquiſſimum, quod ab hiſtoricis vſurpatum legi: admoneo te patris, vel cuiuſpiã imprudenter facti, ſine accuſatiuo; pro eo quod eſt admonitionem tibi præſto: quod ſanè à Græcis traductum videtur, qui vtuntur genitiuo, cùm ablatiuo careant, ſecundum quorum ſtructuram Horatius Carm. ii. ait,

Deſine tandem mollium querelarum,

pro à querelis mollibus.

Desservitqve *Venus.*] quippe voto frui non licuit, quod aptius in ſequenti declarat.

Devotvm.] faſcinatum & execratum carminibus.

Non *facit hoc verbis.*] vt amicæ amorem erga ſe reconciliet, eius formã occultè laudat. Nãque veneficæ faſcinant iuuenculos herbarum potentia fretæ.

Talis *ad Hæmonium.*] comparat pulchritudinem amatricis cum formoſitate Thetidis, quando olim ducta eſt ad domum Pelei mariti.

Nereis.] Thetis Neriæ, hoc eſt ex Nereo, nympha nam que fuit Chironis filia.

Pisce *frenato*] delphino iugato, qui marinas deas vehere dicitur. Stat. ea propter in Achilleide ait: *Elicit inde fretis, & murice frenat acuto Delphines biiuges* ——

& Claudianus in Stilicone: Venerem à Tritone Mediolanum vehi, vt Honorij & Mariæ nuptiis intereſſet, tum diuarum marinarum, aliæ tigribus, aliæ ariete, aliæ leæna, monſtris æquoreis portarentur.

Sangvineas *edat illa dapes.*] aſperrima

A execrantis lenam imprecatio.

Felle.] amaritie. fellis enim folliculus bilis atræ indignationem continet: & membrorum intrinſecorum fel eſt amariſſimum.

Qvaerentes *ſua fata.*] dum ſ. centum annos tranſegerint, vt putauit antiquitas.

Strix *violenta canat.*] Strix volucris eſt importuna, à ſtridendo dicta, quemadmodum Ouidius Faſtorum vi. ſenſit: vbi hanc ipſam his verbis effinxit:

Grande caput, ſtantes oculi, roſtra apta rapinæ,
Canities pennis, vnguibus hamus ineſt.

ideò autem violenta dicta eſt, quod pueros
B nutricis agentes aggreditur, & ex illorum corpuſculis vitalem ſanguinem abſorbet: à cuius auis nocumento factum eſt, vt iam Striges appellemus mulieres noctu vel die puellulos faſcinãtes ſuo contactu & lactis munerúmque oblatione. Qu. Serennius,

Præterea ſi forte premit ſtrix atra puellos
Viroſa immulgens exertis vbera labris.

Sagæ *rapacis.*] Sagam vocat lenam rapaciſſimam & incantatoriam.

Nam *donis vincitur omnis amor.*] ſententia peregregia: nulla certè tam caſta eſt, quæ pretio corrumpi non poſſit.

C Pavper *erit præſto.*] Præſto ſignat præſens ſum, & faueo, & aduenio: docet hic commoditates quas amicæ ex pauperculis eſpiunt amatorculis.

Angvsto.] anguſtum ponit pro ſpiſſo & inculcato.

Vincla *detrahit.*] à parte totum intelligimus calceolum, & eſt ſenſus: Te pauper ſi opus eſt excalciat.

De *niueo pede.*] laus eſt pedum ab elegantia candoris. Sic Statius de Tethide Achilleidos i.

— Et niueas ferunt vada Theſſala plantas.

Hev *canimus fruſtra.*] vox eſt poëtæ valde
D conquerentis.

Plena *manu.*] plena ſ. nummis & aureolis: namque muneribus amor conciliatur: qui non affert excluditur ac negligitur. Quamobrem Propertius de amica dixit:

Cynthia non ſequitur faſces, non curat honores,
Semper amatorum ponderat illa ſinus.

At *tu qui potior nunc es.*] illum monet qui ſuis in amore vicibus vtitur, vt dum licet, quod cupit, capiat. Fortunæ enim varia eſt & præceps ſtabilitas, ſed in amoribus præſertim alternatur. Vnde Propert. Elegiarum ii. ait,

Omnia vertuntur, certè vertuntur amantes,
E *Vinceris aut vincis, hæc in amore rota eſt.*

Fors *leuis orbis rota.*] Secundum antiquiſſimorum fantaſiam loquitur, qui Fortunam ſuper rota volubili aſſidentem depinxerunt: quo figmento mobilitas illius vt pateret omnibus, curarunt. & eſt quaſi dictum ſimile cum Parmenone Terentiano, *Omnium rerum viciſſitudo eſt.*

Excreat.] excreare eſt conatu quodam de pectore ſputum eiicere. Virg. in Priapeis,

Dentem de tribus excreauit vnum.

& excreauit pro expuit accipimus hic eleganter. Plautus facetiarum ſuarum memor in Aſinaria ſignificauit. ibi enim Libanum ſeruum introdu-

xit dicentem domino.

Téq; obſecro hercle, vt quæ locutus ſim deſpuas.

Subdit ipſe:

Age quæſo hercle vſque ex penitis faucibus.

& pòſt ait, *Age age vſque excrea.* ——

IN *liquida nat tibi linter aqua.*] metaphoricos dicit: Dum tecum fortuna bene agit vtere amoribus Deliæ, quæ me neglecto tibi vni ſeruit. Hanc fere eandem ſententiam Ouid. in fine tertij de Faſtis mutuatus eſt,

Nauiget hinc alia iam mihi linter aqua.

ACHILLES STATIVS.

ASPER *eram.*] In eandem ſententiam Propert. in II.

Liber eram, & vacuo meditabar viuere lecto.

NAMQVE *agor, vt per plana citus ſola verbere turben.*] Turben, ſcripſi, Cariſij auctoritatem ſecutus. Cuius hæc ſunt in I. *Turben. Tibullus,*

Namq. agor, vt per plana citus ſola verbere turben.

Quem Maro VII. Turbonem vocat

— tortus ſub verbere turbo.

& ita putant dici debere hic Turben, quia & Homo, & Tempeſtas, & Buxum eodem poſſint nominatiuo perhiberi. Imitatus autem videtur Theocritum, apud quem in Pharmaceutria ſic eſt:

Χ' ὡς δινεῖθ' ὅδε ῥόμβος ὁ χάλκεος, ἐξ Ἀφροδίτας

Ὡς κεῖνος δινοῖτο ποθ' ἁμετέραισι θύραισι.

Vergil. in VII. eadem vſus ſimilitudine.

Tum verò infelix ingentibus excita monſtris,

Immenſam ſine more furit lymphata per vrbem.

Ceu quondam volitans torto ſub verbere turbo,

Quem pueri magno in gyro vacua atria circum

Intenti ludo exercent, ille actus habena

Curuatis fertur ſpatiis. ——

Et apud Plautum meretrix, idem ſignificans, in Ciſtellaria,

Mihi iſtum hominẽ vellem dari, vt ego illum verſarẽ

Sappho verbo Verſare eodem in genere vſa, dixit:

Ἔρως δ' αὖτέ μ' ὁ λυσιμελὴς δονεῖ.

QVEM *tener adſueta verſat ab arte puer.*] Nonnullam enim eius rei artem fuiſſe demonſtrat Ouid. in II. Triſtium,

Hic artem nandi præcipit, ille trochi.

Sed erat in veteri libro Sfortiæ, non Celer, ſed Tener.

VRE *ferum.*] Hi duo verſus mihi quidem ſuſpecti ſunt, & propter ταυτολογίαν, & propter ipſum genus dicendi. Nam, ſi veniam ſibi dari poſtulat, cur huic aliena ſententiæ interpoſuit? deinde, cur idem bis dixit?

— libeat nec dicere quidquam.

&, quod idem valet, ſtatim ſubiicit,

— poſt hæc horrida verba doma.

PARCE *tamen.*] Qui olim aſper eram, neque diſcidium facile ferre iactabam, idem nunc tamen veniam peto.

PER *te.*] In veteribus libris omnibus, iterũ, Parce. prauè omnino.

PER *te furtiuæ fœdera lecti.*] Idem ſignificat pòſt,

Nulla tuum nobis ſubducet fœmina vultum.

A Qualia ſunt etiam illa fœdera apud Propertium in III.

Fœdera ſunt ponenda prius, ſeruandáque iura.

COMPOSITVMQVE *caput.*] tuum iſtud compoſitum, atq; ornatum caput. neque enim aptum puto, ſi manes cari capitis intellegamus.

IPSEQVE *ter circum luſtraui ſulpure puro.*] Sulpur, ſine aſpiratione ſcripſi, ſecutus Vergiliani illius libri fidem. Sed erat in veteri Sfortiæ libro, multiſque aliis, non Ter, ſed Te. vt à ſe illam circumluſtratam ſignificet. In Florentino eſſe adfirmant, Ipſe ego te circum. Propertius in quarto alteram illam tueri lectionem videtur,

B *Imperat & totas iterum mutare lucernas,*

Térque meum tetigit ſulpuris igne caput.

Et quæ ſequuntur. Puro autem, vel quod in ſacris adhiberetur, vel ab effecto. Sic Ouid.

Cærulei fiunt puro de ſulpure fumi.

Iuuenalis Sat. II. quæ in luſtratione adhiberentur, enumerans,

—— quotiens hinc talis ad illas

Vmbra venit, cuperent luſtrari, ſi qua darentur

Sulpura cum tædis, & ſi foret humida laurus.

Luſtrationis quoque ſulpureæ, vt ſic dicam, meminit etiam Propert. in IV.

C *Dein quemcunque locum externæ tetigere puellæ,*

Suffiit & pura limina tergit aqua.

Imperat & totas iterum mutare lucernas,

Térque meum tetigit ſulpuris igne caput.

PRÆCINVISSET *anus.*] In veteri Sfortiæ libro eſt, Procubuiſſet. In Vaticano, Pertimuiſſet. In alio quodam, Prætimuiſſet. Sacra ipſa, ſiue veneficia ignota: nihil igitur diiudicare poſſumus.

IPSE *procuraui.*] In Florentino teſtantur eſſe, Ipſe ego curaui. Procurare verbum in religionibus idem ferè, quod Expiare. Eiuſmodi verò mala ſomnia idem commemorat, & lib. II. Eleg.

D VI. & III. Eleg. IV.

TER *ſalſa deueneranda mola.*] In omnibus ferè libris veteribus non Salſa, ſed Sancta. Paſſiuè verò Deueneranda, vt & Horat.

Venerata Pales. —— Videndum autem, an Deuenerãda dixerit, quaſi Deprecanda, & auerruncanda. Ter ſanctam dixit molam ſalſam, quod, vt ſcribit Plinius, nulla ſine ſalſa mola ſacra fiant. Eſt enim apud illum lib. XXXI. *Maximè tamen in ſacris intellegitur auctoritas, quando nulla conficiuntur ſine mola ſalſa.*

IPSE *ego, velatus filo, tunicíſque ſolutis.*] Filum

E forteaſſe dicit veſtem lineam. Tegumentum capitis eſſe hoc videtur apud Arnobium in VI. aduerſus gentes. *Itaque,* inquit, *artifices omnes ipſi iiſdem quæ temporibus extiterunt, quibúſque primas dabat exprimendarum ſimilitudinum veritas, omni cura ſtudióque certabant, filum capitis proſtitutæ Cythereæ in ſimulachra traducere.* Velato autem capite veteres ſacra ſolitos facere, nemo neſcit.

VOTA *nouem Veneri nocte ſilente tuli.*] In Sfortiæ, vt in nonnullis aliis, non Veneri, ſed Triuiæ. Niſi ſi Venerem exquiſita aliqua ratione eandem, quam Triuiam velimus eſſe. Amantes quidem certè Lunam precari ſolitos, oſtendi-

mus in commentationibus in Horatium. Vota tuli: obtuli, ſolui. Nouem verò, propter imparem numerũ, qui ſacer, & dis gratus. vel quod is numerus fuerit *ἐν μονάσιν.*

AREA *dum meſſes ſole calente teret.*] Sic Verg. in Georg.

-- pingues palea teret area culmos.

Similiter Martialis,

Meſſes area dum ferit crepantes.

Niſi pro Ferit, Terit fortè ſit legendum.

AVT *mihi ſeruabit plenis in lintribus vuas.*] In Colotij libro, pro Aut, Et. Lintres autem eiuſmodi veteres Nauias dicebant. *Nauia*, inquit Feſtus Pompeius, *eſt vno ligno excalpta, vt nauis, quo vtũtur albeo in vindemia.* Romæ autem duas in veteribus ſaxis vidi exſcalptas vindemias, alteram ſub Ianiculi montis radicibus, qua cliuus ad S. Petri Moutaurei ducit, muro cohærens. alteram ad domus Porciorum valuas. in his Nauiæ, ſiue lintres.

PRESSAQVE *veloci candida muſta pede.*] In Vaticano, & Marcelli Pont. Max. aliiſque nonnullis non Candida ſed Pinguia. Cãdidi quidem muſti Plin. meminit in XIV. *Talpana nigra candidum facit muſtum & albi muſti candidi Sextarij* XX. Pinguia muſta dixit etiam Manilius in tertio,

Aut reputat Bacchum per pinguia muſta fluẽtem.

Atque alibi,

Pinguiaq́ impreſſis deſpument muſta racemis.

CONSVESSET *numerare pecus.*] In omnibus libris veteribus, Conſueſcet. Numerare pecus vt & Verg. in Bucol.

Biſque die numerant pecus. -

Atque alibi,

Cogere donec ouis ſtabulis, numerúmque referri
Iuſſit. -- Et in IV. Georg.
Conſedit ſcopulo medius numerúmque recenſet.

Et Callimachus in Cererem, eodem modo,

—— *ἐν ἴδμοι μηροὶ ἀεσδμοί.*

PRO *ſegete ſpicas.*] In veteribus libris, Pro ſegete & ſpicas.

ET *iuuet in tota me nihil eſſe domo.*] Adiuuet, in multis omnino libris. quo probabilius eſt illud, quod in Colotij libro legebatur, At iuuet. Martialis in XIIII. de Tibullo totidem propè verbis,

Vſſit amatorem Nemeſis laſciua Tibullum,
In tota iuuit quem nihil eſſe domo.

Sed mirum illud, quod Nemeſi dictum putet Martialis, quod hic Deliæ dicitur. niſi fortè eadem vtroque nomine intelligitur. Nihil eſſe dixit eodem modo Cic. in I. Epiſt. ad Att. *Ille alter ita nihil eſt, vt planè quid erit, neſciat.*

SELECTIS *detrahet arboribus.*] In nonnullis, Detrahat.

ET, *tantum venerata virum, hunc ſe. cu.*] ſic in omnibus ferè libris veteribus. In Colotiano & Florentino fuiſſe intellego, Huic. vtrumque prauè. melius in Sfortiæ libro legebam vna plus particula,

Et, tantũ venerata virum, hunc & ſedula curet.

CAVRVSQVE.] Eodem in libro, Eurúſque.

IACTAT.] Sic de iis rebus loquebantur, quas obliuione ſempiterna inuolui, atque obrui volebant. vel quæ fruſtrà fiebant. Sæpe ſic

A Horat. & Catullus & Apollonius in I.

—— *αἰν' ἀνέμοισιν*

Δώσειν ἀμπλακίην, αἷς & πέρας ἄλλυδις.

TEMPTAVI *curas depellere vino.*] In optimo Vergilij exemplo, Tempto, ſemper ſcriptum legebam. à qua ratione non diſcedo. Horat. eodem modo, quo hic Tibullus,

-- *Nunc vino pellite curas.*

SÆPE *aliam tenuit.*] Idem alibi,

Te tenet, abſentes alios ſuſpirat amores. Et,
Te teneam moriens deficiente manu.

CVM *gaudia adirem.*] Gaudia, & Præbere gaudia, quo ſenſu ab his poëtis diceretur, expoſui in commentationibus in Horatium.

B TVM *me diſcedens deuotum femina dixit.*] Eodem in illo laudatiſſimo Vergil. exemplo, Femina, ſine diphthongo. idque perpetuo, ac veriſſimè. Deuotum verò ſic dixit, vt & pòſt, Eleg. VIII.

Num te carminibus, num te pallentibus herbis
Deuouit tacito tempore noctis anus?

Et Ouid. in III. Amor. Eleg. VI.

Num mea Theſſalico languent deuota veneno
Corpora. ——

Et idem Ouid pòſt,

C *Aut te traiectis Aeæa venefica venis*
Deuouet, aut alio laſſus amore venis.

Ac Suetonius in Caligula, *Clientelas*, inquit, *diu vexanti, non prius ſuccenſere in animum induxerit, quàm veneficiis quoque & deuotionibus impugnari ſe ſenſerit.*

ET *pudet, & narrat ſcire nefanda mea.*] in veteribus etiam libris legi adfirmant, Et dominæ narrat, & quæ ſequuntur. Ouid. in II. de remed. amoris ſimiliter,

Et pudet & dicam. ——

Sin illud malumus, Mea fortaſſe mutandum ſit in Meæ. Vt illa quidem ſe dicat non neſcire nefanda, ipſa nimirum veneficia dominæ meæ.

D NON *facit hoc verbis.*] Huic quaſi reſpondens addit, nullo id fieri magico miniſterio. Sed veteribus in libris etiam fuiſſe dicunt, non verbis, ſed Herbis. quod ipſum probabile. Idem enim pòſt, Eleg. VIII.

Num te carminibus, num te pallentibus herbis.

Quæ verba iam ſuprà poſui.

TALIS *ad Aemonium Nereis Pelea quondam.*] Nonnullis in veteribus libris, Nereis quæ. In aliis, Nereíſque. Legendum fortaſſe ſit, Nereis quoque. Sed & triſyllabum etiam poſuit Manilius in V.

Extulit & liquido Nereis ab æquore vultum.

E VECTA *eſt frenato cærula piſce Thetis.*] Ad ſpecum ſcilicet, quem eleganter deſcribit Ouid.

Eſt ſpecus in medio: natura factus, an arte,
Ambiguum eſt, magis arte tamen, quo ſæpe venire
Frenato delphine ſedens Theti nuda ſolebas.
Illic te Peleus, dum ſomno victa iacebas,
Occupat. ——

Et Balbus,

Hic ſperata ſedens Tyrrheno littore piſtis,
Peleos in thalamos vehitur Thetis, æquora delphin
Corripit, & ſilet hac ad delecta lumina palla.

QVOD *adeſt huic diues amator.*] Adeſt, pro eſt, poſuit, vt alibi quoque.

E T è tectis ſtrix violenta canat.] Vergilius in vii. de Alecto,

At ſæua è ſpeculis tempus dea nacta nocendi
Ardua tecta petit, ſtabuli de culmine ſummo
Paſtorale canit ſignum, cornúque recurno
Tartaream intendit vocem. ——

& quæ ſequuntur.

H E R B A S Q V E *ſepulchris Quærat.*] In veteri libro eſſe aiunt, Eſcáſque ſepulchris. Cui ſimile eſſet & illud Catulli,

——*ſæpè quàm in ſepulchretis*
Vidiſtis, ipſo rapere de rogo cenam.

P O S T *agat hanc trinis.*] In veteribus libris omnibus, È triuiis, non, Hanc triuiis. vt abſolutè poſitum ſit, Agat. Non multum diſſimili ſententia Horat. in v.

Senem quod omnes rideant, adulterum
Latrent Suburranæ canes.

Sed idem agere hoc modo, neque tranſitiuè poſuit eodem in libro,

Nam qualis aut moloſſus, aut fuluus Lacon,
Amica vis paſtoribus,
Agam per altas aure ſublata niues,
Quæcunque præcedet fera.

E V E N I E T.] ſic erit, quanquam veteri in libro legi etiam adfirmant, Euenient. Idem pòſt,

Euentura precor. ——

D A T *ſigna deus.*] idem pòſt, eodem loco,

Viden' vt felicibus extis,

& quæ ſequuntur. Et Ouid. in iii. Amor.

Annuit & motu ſigna ſecunda dedit.

S V N T *numina amanti.*] vel fauent, vel peccanti iraſcuntur. Idem alibi,

——*peccare paranti*
Sit deus, occultos qui vetat eſſe dolos.

N A M *domi vincitur omnis amor.*] In veteribus libris etiam fuiſſe adfirmēt, Non, pro Nam. quod eſſe magis è ſenſu nonnulli contendunt. Ac pro Amor, in Colotiano quidem amans.

P A V P E R *erit præſto tibi, præſto pauper adibit.*] In Vaticano, pro Tibi, Nam legebam.

P A V P E R *ad occultos furtim deducet amicos.*] In veteribus libris etiam ſic eſſe teſtantur,

Pauper ad occultos furtum deducet amantes.

N E C *verbis victa pateſcit Ianua.*] In veteri libro Card. Sfortiæ pro Pateſcit, legebam Fatiſcit, Verg. verbo illo vſus in ii. Æn.

Apparet domus intus, & atria longa pateſcunt.

V I N C L A Q V E *de niueo detrahet ipſe pede.*] Sic Terentius,

Soccos detrahunt. ——

Vincula verò calciamenta dicit, vt Ouid. in ii. Faſt. *Rumpebant magni vincula parua pedes.*
Et in iii. Metam.

Vincla duo pedibus demunt. ——

Et in iii. de arte amandi,

Arida nec vinclis crura reſolue tuis.

Et Verg. in iii. Æn.

Vnum exuta pedem vinclis. ——

A T *tu, qui potior nunc es, mea furta caueto.*] Pro Nunc es, erat in Vaticano ſcriptum, Vinces. Pro Caueto, in omnibus ferè libris, Timeto.

M E A *furta.*] furtiuos concubitus.

V E R S A T V R *celeri fors leuis orbe rotæ.*] In pleriſque veteribus libris, Sors, non Fors, id eſt, Fortuna. In eandem ſententiam Propertius in ii.

Omnia vertuntur, certè vertuntur amores,
Vinceris aut vincis, hæc in amore rota eſt.

Plautus in Ciſtellaria,

Iactor, crucior, agitor, ſtimulor, verſor in amoris rota.

Ammianus Marcellinus in xxvi. de rota fortunæ. *Ea*, inquit, *victoria vltra homines Procopius ſeſe efferens, & ignorans, quod quiuis beatus verſa rota fortunæ ante veſperum poteſt eſſe miſerrimus.*

S E D V L V S, *ac crebro proſpicit, ac refugit*] In veteribus libris legi adfirmant,

Sedulus, & crebro proſpicit, atque refugit.

E T *ante ipſas excreat vſque fores.*] In veteri libro Sfortiæ, & Marcelli Pont. Max. & Vaticano, Excreat ipſe fores.

N E S C I O *quid furtiuus amor parat.*] In Colotiano fuiſſe teſtantur, Neſcis.

I N *liquida nat tibi linter aqua.*] id eſt, vtere occaſione, quam tibi præſens fert fortuna. tranſlatio nota. non hæret enim linter in macra, vt ille dixit, aqua. Et Verg. dixit,

——*natat vncta carina.*

Sed in Sfortiæ, & Marcelli Pontificis, libris pro Nat, Iam. Sit etiam fortaſſe hæc ſententia, Lubricus amor eſt, atque inſtabilis, & paulo momento mutabilis, vt in aqua linter leui aura huc vel illuc impellitur. Simile illud Horatij,

——*tu dum tua nauis in alto eſt,*
Hoc age, ne mutata retrorſum te ferat aura.

M. ANT. MVRETVS.

I P S E *procuraui.*] apto verbo vſus eſt, & ſumpto ex augurum diſciplina. ſic apud Ciceronem, *procurare monſtra.* ſed illud notandum, primam huius verbi ſyllabam etiam breuem eſſe poſſe.

D E V E N E R A N D A.] venerari eſt precari, vt in Catilinarias docui. *deuenerandà* igitur erit, deprecanda, &, vt veteres in his rebus loquebantur, auerruncanda. ſed in pleriſque libris veteribus, pro *falſa*, legitur, *ſancta*.

V E N E R I.] Quidam libri veteres, *Triuiæ.*

E T *iuuet in tota.*] Martialis,

Vſſit amatorem Nemeſis laſciua Tibullum,
In tota iuuit quem nihil eſſe domo.

E T *pudet, & narrat.*] ex hoc verſu, non video, quæ commoda ſententia elici poſſit. quidam legunt,

Et domina narrat ſcire nefanda mea.

vt, nefanda, accipiamus nefandas artes, quibus puellam ad eum deuouendum ac defigendum, vti illa altera diceret.

N O N *facit hoc verbis.*] ſic alibi,

Forma nihil magicis vtitur auxiliis.
Sed corpus tetigiſſe nocet, ſed longa dediſſe
Oſcula, &c.

E S C A S Q V E *ſepulchris.*] ita meliùs videtur, quàm, vt in aliis, *herbáſque*: vt ſit ſimile illi Catulliano,

Vxor Meneni, ſæpè quam in ſepulcretis
Vidiſtis, ipſo rapere de rogo cœnam.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

NAMQVE *agor vt per plana citus ſola verbere turbo.*] Scribe *turben* auctore Chariſio libro primo inſtitutionum Grammaticarum. *Turben,* inquit, *Tibullus: Namque agor, vt per plana citus ſola verbere turben. Quem Maro VII. turbonem vocat. --tortus ſub verbere turbo.* Seruius tamen in illum locum: TVRBO, *Catullus hoc turben dixit, vt hoc carmen.* Et falſum à Catullo vſurpari, quum apud Tibullum legatur: & hoc turben dici, quum ſit maſculinum. Recte vero Chariſius. Nam ſi in O analogia poſtulat vt in obliquis turbonem faciat. Sic *termo,* non *terminis,* ſed *termonis* faciebat. Feſtus: *Termonem Ennius Græca conſuetudine dixit, quem nos nunc terminum, hoc modo: Ingenti vadit curſu, qua redditu' termo' ſt.* Si vero in EN facit obliquos *terminis.* Varro: *Itaque terminus quum in Latio aliquot locis dicitur, vt apud Attium, non Terminus, ſed Termen.* Ergo vt Termo, termonis: Termen, terminis: ſic Turbo, turbonis: Turben, turbinis dicebatur. Turbo eſt βέμβιξ.

PER *Venerem quaſo compoſitumque caput.*] Componere caput, iungere caput, limare caput, idem. Ouidius:

Perque tuum, noſtrumque caput, quod iunximus vna.

IPSEQVE *ter circum.*] Scriptura, & ſententia poſtulat, vt TE non TER legas.

CARMINE *quum magico præcinuiſſet anus.*] Correctorum inuentum eſt *præcinuiſſet.* Nam ſcriptura vetus *procubuiſſet.* Id καὶ τὸ ἐπιμελέστερον intelligendum. procumbebat enim magicum carmen immurmurans.

TER *ſalſa deueneranda.*] Liber noſter *ſancta,* non *ſalſa.* vtrunque defendere potes.

TVNICISQVE *ſolutis.*] Sunt reſolutoria ſacra. vide quæ in Feſtum notauimus.

VOTA *nouem Veneri*] Ineptiſſime hic Grammatiſtæ *Veneri* pro *Triuiæ,* quæ erat vetus lectio, ſuppoſuerant. Sunt enim non Veneria ſacra, ſed Stygialia, & Cocytia, quorum ritum & cauſam vide in iis, quæ in Cirim ſcripſimus.

PLENIS *in lintribus vuas.*] Seruius nondum excuſus in illud: *-cauat arbore lintres. Alij,* inquit, *lintres, in quibus vua portatur, accipiunt.*

HÆC *mihi fingebam.*] Poſt hoc diſtichon, illud, NVM VENERIS MAGNÆ VIOLAVI NVMINA VERBO, cum nouem ſequentibus ponendum eſt hic, quæ omnia hactenus perperam ſecundam Elegiam claudebant. Miratur Tibullus, vnde factum cur fruſtra de Delia ſperarit, an Veneris nomine læſo, an aliquo alio Deo, vt ſibi riualem ſuperinductum videat. Quæ omnia ita ſententiam huius elegiæ continuant, vt magno huius poëtæ & poëſeos Latinæ ſtudioſorum damno hæc diſtracta hactenus fuerint.

NON *ego tellurem genubus*] Veterum ſuperſtitio. Iuuenalis:

——*inde ſuperbi*
Totum Regis agrum nuda, ac tremebunda cruentis
Erepet genubus.——

Dio libro quadrageſimo tertio de Cæſare triumphante: καὶ τότε καὶ τοὺς ἀναβαθμοὺς τοὺς ἐν τῷ Καπιτωλίῳ τοῖς γόνασιν ἀνερριχήσατο. Idem de Claudio victore Britanniæ: τὰ ἐπινίκια τὰ ἄλλα κατὰ τὸ νενομισμένον ἔπεμψε, καὶ τοὺς ἀναβαθμοὺς τοὺς ἐν τῷ Καπιτωλίῳ τοῖς γόνασιν ἀναβάς, ἀναφερόντων αὐτὸν τῶν γαμβρῶν ἑκατέρωθεν.

AT *tu qui lætus.*] De hoc iam conquerebatur paulo ſuperius:

Omnia perſolui, fruitur nunc alter amore,
Et precibus felix vtitur ille meis.

AT *tu qui lætus rides.*] Hæc corrupta, & male interpuncta ſunt. Ita lege:

At tu, qui lætus rides mala noſtra, caueto
Mox tibi. non vnus ſæuiet vſque deus.

Qui nos rides propter caſum noſtrum, time & tuum caſum. Nam fortuna non conſtanter ita in me ſæuiet ſemper, *non vnus,* vt Græci οὐχ ἁπλῶς. Ita enim habet codex noſter, non, vt vulgo, NON VANVS. Plane huius diſtichi diſſimulata eſt ſententia in iſtis vulgatis editionibus.

MISEROS *luſiſſet amores.*] Infra:

Hic Marathus quondam miſeros ludebat amantes.

In noſtro eſt, LÆSISSET. Alibi:

Quid mihi ſi fueras miſeros læſurus amores.

Fortaſſe:

Vidi ego, qui iuuenis ſeros deſiſſet amores.

Vidi, qui tandem ab amore deſiſteret. Propert.

Lynceus ipſe meus ſeros inſanit amores.

Deſinere aliquam rem, ſciunt & pueri Latinum eſſe. Sed melius quidam libri: *Vidi ego qui iuuenem,* vt traiectio facta ſit, pro: *Vidi iuuenem, qui,* Ouidius Elegiarum libro primo.

Quam face ſuſtineo tecta ſuperba petam.

hoc eſt, *face, quam ſuſtineo.*

TVRBA *circumſtetit.*] Suſpicor legendum eſſe, *circumſtrepit.*

SÆPE *ego tentaui.*] Eſt initium Elegiæ.

ET *pudet & narrat.*] Lege: *Et pudet hei, narrat.* Veteres EI ſine aſpiratione ſcribebant. vnde fecerunt, ET.

FACIE *teneriſque lacertis deuouet.*] Afranius:

Si poſſent homines delinimentis capi,
Omnes haberent nunc amatores anus.
Aetas, & corpus tenerum, & morigeratio
Hæc ſunt venena formoſarum mulierum,
Mala ætas nulla delinimenta inuenit.

Ouidius:

Moribus & forma conciliatur amor.

ESCASQVE *ſepulchris Quærat.*] Maiorem egeſtatem præfert membrana noſtra:

——*herbaſque ſepulchris quærat.*

Nam eſcas è ſilicernio rapere non ita miſerum, vt herbas ex veteribus monimentis vellere.

POST *agat hanc triuiis.*] Noſter: *Poſt agat à triuiis.* Canes à triuiis, vt Ouidius *Aſella à mola,*

Vt rudit à ſcabra turpis aſella mola.

PAVPER *erit præſto.*] Mirum in vetuſtis Excerptis longè diuerſius conceptum hoc diſtichon extare:

Pauper erit præſto, ſemper te pauper adibit
Primus, & in duro limine fixus erit.

Vulgatæ tamen lectioni ſubſcribit Ouidius:

Quando non fixus lateri ſpatiantis adhæſi
Ipſe tuus cuſtos, ipſe vir, ipſe comes?

Illam alteram tuetur Tibullus ipſe:

Hac foribuſque manet noctu me affixa.

Affixa foribus, & fixus in limine. idem. A
SVBIICIETQVE *manus, efficietque viam.*]
Horatius id voluit: ——*extrahe turba*
Oppoſiti humeris——

MEA *furta caueto.*] Ita etiam noſter, non, vt quædam editiones, *mea fata.* Cauero ne imponam tibi, vt tu nunc mihi.

VERSATVR *celeri ſors leuis orbe rota.*] In excerptis *orbe cito.* Fortaſſe melius conueniet temporibus Tibulli. quod eo tempore globo potius quam rotæ inſiſtentem facerent. quod ego in multis numiſmatis memini me legere. In quibus Fortuna gubernaculum tenens pilæ vno pede inſiſtit. Pacuuius Duloreſte: B

Fortunam inſanam eſſe, & cæcam, & brutam, perhibent philoſophi.
Saxoque inſtare globoſo prædicant volubili.
Id quo ſaxum impulerit fors, eo cadere Fortunam autumant.

Adde quod Ouidius ita loquitur, non addita rotæ mentione:

Nec metuis dubio Fortunæ ſtantis in orbe
Numen, & exoſa verba ſuperba Dea. Item:
Te fieri comitem ſtantis in orbe Deæ.

Eſt autem ſententia Terentiana, vel potius prouerbium: *Omnium rerum viciſſitudo.* & de eadem re dictum, de qua & hic apud Tibullum. Porro C hoc pentametro clauditur hæc elegia. Nam ſequentia alio transferenda, vt mox videbimus.

ELEGIA VI.

SEMPER vt inducar, blandos offers mihi vultus:
Poſt tamen es miſero triſtis, & aſper Amor.
Quid tibi ſæuitiæ mecum eſt? an gloria magna
Inſidias homini compoſuiſſe Deum? D
Iam mihi tenduntur caſſes, iam Delia furtim
Neſcio quẽ tacita callida nocte fouet.
Illa quidem tam multa negat: ſed credere durum eſt.
Sic etiam de me pernegat vſque viro.
Ipſe miſer docui, quo poſſet ludere pacto
Cuſtodes. eheu nunc premor arte mea. E
Fingere tunc didicit cauſſas, cur ſola cubaret,
Cardine tunc tacito vertere poſſe fores.
Tunc ſuccos, herbáſque dedi, queis liuor abiret,
Quem facit impreſſo mutua dente Venus.
At tu fallacis coniux incaute puellæ,

A *Me quoque ſeruato, peccet vt illa nihil.*
Neu iuuenes celebret multo ſermone caueto,
Néue cubet laxo pectus aperta ſinu.
Neu te decipiat nutu, digitóque liquorẽ
Ne trahat, & menſæ ducat in orbe notas.
Exibit quàm ſæpè, time: ſeu viſere dicet
B *Sacra Bonæ maribus nõ adeũda Deę.*
At mihi ſi credas, illam ſequar vnus ad aras.
Tũc mihi non oculis ſit timuiſſe meis.
Sæpè, velut gemmas eius, ſignúmque probarem,
Per cauſſam memini me tetigiſſe manum.
Sæpè mero ſomnum peperi tibi: at ipſe bibebam
C *Sobria ſuppoſita pocula victor aqua.*
Non ego te læſi prudens: ignoſce fatenti:
Iuſſit Amor. CONTRA *quis ferat arma Deos?*
Ille ego ſum, nec me iam dicere vera pudebit,
Inſtabat tota cui tua nocte canis.
Quid tenera tibi coniuge opus, tua ſi bona neſcis
Seruare? fruſtra clauis ineſt foribus.
D *Te tenet, abſentes alios ſuſpirat amores,*
Et ſimulat ſubitò condoluiſſe caput.
At mihi ſeruandam credas, non ſæua recuſo
Verbera, detrecto non ego vincla pedum.
Tunc procul abſitis, quiſquis colit arte capillos,
E *Effluit effuſo cui toga laxa ſinu:*
Quiſquis & occurret, ne poſſit crimen habere,
Stet procul, aut alia ſtet procul antè via.
Sic fieri iubet ipſe Deus, ſic magna ſacerdos
Eſt mihi diuino vaticinata ſono.
Hæc vbi Bellonæ motu eſt agitata, nec acrem

Flammam, non amens verbera torta timet. A
Ipſa bipenne ſuos cadit violēta lacertos:
Sanguineque effuſo ſpargit inulta Deam.
Státque latus præfixa veru, ſtat ſaucia pectus,
Et canit euentus, quos Dea magna monet.
Parcite, quàm cuſtodit Amor, violare puellam: B
Ne pigeat magno pòſt didiciſſe malo.
Attigerit, labētur opes, vt vulnere noſtro
Sanguis, vt hic vētis diripitúrque cinis.
Et tibi neſcio quas dixit mea Delia pœnas.
Si tamen admittas, ſit precor illa leuis.
Non ego te propter parco tibi, ſed tua mater
Me mouet, atque iras aurea vincit anus. C
Hæc mihi te adducit tenebris, multóque timore
Coniungit noſtras clàm taciturna manus.
Hæc foribúſque manet noctu me affixa, procúlque
Cognoſcit ſtrepitus me veniente pedū.
Viue diu, mi dulcis anus: proprios ego tecum D
Sit modò fas, annos cōtribuiſſe velim.
Te ſemper, gnatámque tuam te propter amabo:
Quidquid agit, ſanguis eſt tamen illa tuus.
Sit modò caſta doce, quamuis non vitta ligatos
Impediat crines, nec ſtola longa pedes. E
Et mihi ſint duræ leges, laudare nec vllā
Poſſim, quin oculos appetat illa meos.
Et ſi quid peccaſſe putor, ducárque capillis
Immeritò, properas proripiárque vias.
Non ego te pulſare velim: ſed venerit iſte
Si furor, optarim non habuiſſe manus.
Nec ſæuo ſis caſta metu, ſed mente fideli.
Mutuus abſenti te mihi ſeruet amor.

* * *

At quæ fida fuit nulli, poſt victa ſenecta
Ducit inops tremula ſtamina torta manu.
Firmáque conductis annectit licia telis,
Tractáque de niueo vellere ducta putat.
Hanc animo gaudente vident, iuuenúmque cateruæ
Commemorant meritò tot mala ferre ſenem:
Hanc Venus ex alto flentem ſublimis Olympo
Spectat, &c, infidis quàm ſit acerba, monet.
Hæc aliis maledicta cadant. nos, Delia, amoris
Exemplū cana ſimus vterque coma.

BERN. CYLL. VERON.

SEMPER *vt inducar blandos offers mihi vultus.*] quod amica ſibi ſæpiſſime arriſerit: quodque poſtmodum ſe inexorabilem præbuerit, vſque adeo dolet, vt iſtuc ipſum amoris deo imputetur: Sed cum intelligat alium à Delia hominem foueri, conſulit marito, ne eam libere vagari permittat, quoniam falletur à muliere ſua libidinis impatiente.

QVID *tibi ſæuitia mecum eſt*] aut cur in ſe ſæuiat quærit, aut inquit, quid eſt cur iniuriarum inter vtrumque oriatur occaſio? Eſt autem antiquiſſima in latinitate locutio. Virgilius in Priapeis.

Quid mecum tibi circitor moleſte.

TENDVNTVR *caſſes.*] metaphoricos ait, decipior à Delia.

FOVET.] amplexu tenet.

DVRVM *eſt.*] difficile atque intolerabile.

VSQVE.] perſeueranter in omni re.

MISER.] miſerum ſe dicit amore amantium quod ab amica deſeratur.

HEV *heu.*] duplicatio eſt ad emphaſim doloris.

VERTERE *fores*] aperire ianuam: & dicendo vertere reſpicit ad cardines, quibus fores ſuſtentantur. fores dicuntur quæ foris aperiuntur: valuæ quæ intro voluuntur, vertanturque.

CARDINA *tacito.*] quippe cum aperitur oſtium ſtridorem cardo facit: qui quaſi ipſius ianuæ pars eſt. Teren. *Concrepuit oſtium.*

LIVOR.] liuorem plumbeus color: qui pro inuidia vſurpatur: Nempe qui inuidet pallet.

MVTVA.] Venus impreſſo dente: vnanimem coeuntium exprimit appetitum per pruritum

enim amoriſqoe ſuſuitatem colluctando alitet alterum moritat. Propertius elegiarum IIII. A

Semper habens morſus circum tua colla recentes,
Litibus alternis quos putet eſſe datos.

Horat. carmin. I.

——ſiue puer furens
Impreſſit memorem dente labris notam.
Non, ſi me ſatis audias,
Speres perpetuum dulcia barbarè
Lædentem oſcula, quæ Venus
Quinta parte ſui nectaris imbuit.

mutuam ergo Venerem vocat, cum pari coitu fœmina virqoe ſoluuntur.

SERVATO.] cuſtodito. B

NAM *iuuenes celebres multo ſermone caueto.*] hanc ſententiam Iooenalis & eorum quæ ſequuntur quàm plurima complectitur ſatyrarum ſexto.

Sed cantet potius quam totam peruolet vrbem
Audax: & cœtus quæ poſſit ferre virorum,
Cumque paludatis ducibus præſente marito
Ipſa loqui recta facie ſtrictiſque mamillis.

NAVE *eubet laxo pectus aperta ſinu.*] Hanc cum verbis ſeutentiam Ouid. faſt. I. mutuatus eſt dicens:

Altera diſſuto pectus aperta ſinu.

Significat aotem ne cum brachio iaceat expapillato, hoc eſt exerto, vt ait Feſtus. nam dom iſtud ſit papilla nudatur. C

NEV *te decipiat nutu.*] ne te præſente aliis innuat, vt id te poſſit latere. Præceptum eſt enim ab Ouidio de arte amandi. I.

Atque oculos oculis ſpectare fatentibus ignem:
Sæpe tacens vocem verbáque vultus habet.

ET *menſa ducat in orbe rotas.*] Figura eſt hermineuſis, per quam declaratur id.

DIGITOQVE *liquorem Ne trahas.*] hoc item à poëta omnium ingenioſiſſimo.

Blanditiiſque leues tenui perſcribere vino.
Vt dominam in menſa ſe legat illa tuam.

QVAM *ſæpe.*] pro quam frequenter, ideſt, qootieſcunque, tunc enim ad mœcchum tendit. Iuuen. ſatyrarum II. D

——iamque expectatur in hortis:
Aut apud Iſiacæ potius ſacraria lenæ.

SACRA *Bonæ maribus non adeunda deæ.*] Bona dea apud nos (Varrone teſte) fuit Dryas Fauni filia, vt Plutarchus refert, vxor, quam virilem adeo fugitaſſe aſpectum ferunt vt in publico nunquam proſpecta ſit, quæ res effecit, vt poſtmodum mares inire illius ſacra vetarentur. Iuuenalis.

Nota Bonæ ſecreta deæ.

Nec mares tantummodo homines, verum etiã maſculini ſexus animalis figuram ineſſe nefas erat. vt latè Iuuenalis ſatyra II. tetigit & Seneca epiſtola LXXXXVII. dixit: *Credat aliquis pecuniam eſſe verſatam in eo iudicio, quo reus erat Clodius ob id adulterium quod cum Cæſaris vxore in operto commiſerat, violatis religionibus eius ſacrificij, quod pro populo fieri dicitur, ſic ſummotis extra conſpectum omnibus viris, vt pictura quoque maſculorum animalium contegantur.* quare Feſtus dixit, *Damium ſacrificium, quod fiebat in operto in honorem deæ Bonæ; nominatum à contrarietate, quod minimè δημόσιον eſſet, ideſt, publicum. dea quoque ipſa Δαμία, & ſacerdos eius Δαμιάτριξ appellabatur.* Cæterum Græci Gynæciam nominant, quam Phryges, teſte Plutarcho, matrem Midæ aſſerunt. nonnulli vero Græcorum illam eſſe etiam liberis matribus quam non fari liceat, quæ quum preeſſet parturientibus [illegible] dicta eſt. E

ANAVNNA.] paſſiue poſitum eſt: vt ſubeantur proſpera caſtra.

SIT.] detur, liceat.

GEMMAS.] annulos per ſynecdochen.

SIGNVM.] impreſſuram.

PROBARAM.] laudarem vt egregiè factum.

PER *cauſam memini me tetigiſſe manum.*] per cauſam, ideſt, hac cum licentia ſpectandi annuli. Iccirco Plautus in Aſinaria inter amantes legem conſcribens hoc interpoſuit, ſcilicet, *ſpectandum ne cui annulum det atque roget.*

PEPERI.] ſuſcitaui meracia tibi vina porrigendo.

NON *ego te laſi prudens.*] excuſatio eſt criminis per tranſlationem colpæ in Cupidinem: Nempe videtur accuſandus quod ſub familiaritatis pretextu inſidias vxori amici ſui tetendiſſet, & eſt ſuauis atque amatoria excuſatio.

CONTRA *quis ferat arma deos?*] hoc eſt, quis deo reſiſtat? quaſi dicat, impoſſibile eſt aduerſus numinis voluntatem inſurgere. excuſatio eſt quod ad impoſſibile nemo tenetur. & dum, arma ferat, dicit, à conſeqnenti antecedens accipit: ideſt, quis repugnet? deinde ſic ad arma veniendom.

SIMVLAT *condoluiſſe caput.*] vt inde fiat occaſio conueniendi cum adultero.

DETRACTO *non ego vincla pedum.*] compedes non recuſat ferre ſi ſe Delia fefellerit cuſtodem. detrectare eſt negare & depellere. vincla antem pro compedibos quæ & boiæ dicuntur, ſiue ferreæ, ſiue ſint ligneæ.

QVISQVIS *colit arte capillos.*] ideſt concinnat puellariter, quod ab homine procul abeſt & graui & modeſto: ideo inquit Ouid.

Sed tibi nec ferro placeat torquere capillos.

& eſt figura ptolepſis imperfecta. Hic laſciuos notat ab crinium compoſitura, vt in ſequenti ab habitu togæ demiſſæ. & dum dicit.

Effluit effuſo cui toga laxa ſinu:

togæ formam exprimit, laxa quippe erat, & in ſinum multis criſpulis ſubtractum ſubcingebatur, qualia ſunt hodie quorumdam religioſorum veſtimenta. vnde Horat. Sermonum primo, oſtendens amicorum vitia ferenda eſſe ſi ſint leuia, ait de homine iam maturioris ætatis,

——eo quod
Ruſticius tonſo toga defluit, & malè laxus
In pede calceus hæret.——

ſed libidinoſos & molles tangit, qui politiùs incedentes ad pedes omnem veſtem demittebant. Ouidius de remedio in II.

Nec compone comas, cum ſis venturus ad illas,
Nec toga ſit laxo conſpicienda ſinu.

SACERDOS.] Bellonæ quidem ſacerdos ex Curetibus ſeu Corybantibus afflata diuino ſpiritu.

HÆC *vbi Bellonæ motu eſt agitata.*] Bellona eſt dea belli, quæ Pallas eſt, ſiue Martis ſoror, vt Claudianus in Stilicone, ſiue autiga, vt in Thebaide ſcribit Statius. huius ſacerdotes rem diuinam faciebāt proprij ſanguinis effuſione: quem ritum Lactantius Firm. in diuinarum inſtitutionum lib. enarrat, & in raptu Proſerpinæ Claudianus ait. *Corybas non impulit enſem.* in ipſa ſanguinis effuſione diuinum afflatum capiebant, ita vt præſentia explicarent, futura vaticinarentur: quare Iuuenalis in Criſpino dixit.

——Sed vt phanaticus æſtro
Percuſſus, Bellona, tuo diuinat, & ingens
Omen habet.——

Et Horat. ſermonum. I.

Hunc circumtonuit gaudens Bellona cruentis.

NEC *acrem Flammam, non & amans verbera torta timet.*] ordo eſt. nec non timet amans acrem flammam & torta verbera. acrem flammam id eſt calorem exitialem. Lucanus v.

Magnoque exæſtuat igne.

Sciendum ſanè ſacrificia omnia non eadem animi ratione agitari: ſed alia cum afflatione numinis fiunt: quam rem ſynenthuſiaſmon appellant Græci. Hic enim ſynenthuſiaſmos videtur habere diuinam quandam de rebus inſpirationem ad vaticinium. Alia fiunt ſine afflatione, ſed remiſſione quadam, quæ mentes hominum amouens ab inferioribus negotiis, trahit intellectum & conuertit ad diuinationem. Quædam cum muſica: quædam ſine muſica: nonnulla myſtica, ideſt, ſine aperta ſignificatione: nonnulla manifeſta ſecundum deorum qualitatem.

ET *torta verbera.*] vel in ſeipſam ſponte conuerſa vulnera: vel quæ illi dea ingerit. Lucanus.

——nec verbere ſolo
Vteris: & ſtimulos flammaſque in viſcera mergis.

VIOLENTA.] Violata autem eſt participium pro participio hoc eſt violans. Ouidius.

Hoſtibus à domitis Hoſtia nomen habet,

pro domandis, aut violata furore arreptitia. Lucanus primo.

Vocibus his prodens vrgentem pectora Phœbum.

BIPENNE.] genus inſtrumenti vtrinque ferrum anceps habentis, quas pinnas vocat.

SVOS *lacertos.*] Nil ſane præter brachia ex toto corpore Corybantes in ſacris vulnerabant. Lucanus primo.

——tum quos ſectis Bellona lacertis
Sæua mouet: cecinere deos.

INVLTA.] non rea piaculi: quippe in alium ſacrilegium ruiſſet, ſi diuinam effigiem ſanguine polluiſſet: ſed is ita ſacrificij ritus expoſtulabat.

VERV.] ſtilo, gladio: eſt autem inſtrumentum ad eliciendum ſanguinem ſed abuſiuè, & eſt ſynedoche in ſtructura.

MOVET.] ſubminiſtrat. Parcite quam cuſtodit amor: verba ſunt ſacerdotulæ inſanientis.

PARCITE.] abſtinete.

ATTIGERIT.] ſuppletur ſi: vt ſi quiſquam eam attigerit, quam cuſtodit amor. ſic

A Iuuenalis,

Græculus eſuriens, in cœlum iuſſeris, ibit.

LABENTVR.] euaneſcent: vt malè parta malè dilabuntur.

CINIS.] puluis: quem manibus exceptum aëra verſus coniecerat. eſt cinis tam maſculini quàm fœminini generis vt puluis. Propertius:

Sit mihi præcipuè puluis Hetruſca dolor,

Et alibi:

Et tuo ſunt verſus qui nunc iacet horrida puluis.

DIXIT *tibi quas.*] ſignificauit te perpeſſuram quod me à te amoues.

ADMITTAS.] in priſtinam amicitiam reci-
B pias.

ILLA *lenis.*] mitis ſit in te execrando.

ANVS *aurea.*] auream vocat anum, quæ ſua ſedulitate non contra auro emi poſſet: & eſt amantium in laudanda vetulæ diligentia prouerbium.

TENEBRIS.] nocte tenebroſa.

MVLTO *timore.*] ne coniux tuus hoc perſentiſcat.

MANET *me.*] expectat me. & notandum maneo te, pro expecto ſæpe dictum ab antiquis. Plautus in Amphytrione:

Nunc te nox quæ manſiſti mitto: vt cedas diei.

C AFFIXA *foribus.*] innixa hoſtiolo.

COGNOSCIT *ſtrepitus me veniente pedum:*] obſeruationem vetulæ in ſe oſtendit, quæ venientem procul agnoſcat ex pedum ſtrepitu: quod non niſi ex maxima oritur aſſiduitate conſuetudinis.

CONTRIBVISSE *tecum.*] pro eo quod eſt meos annos tuis, aut tuos meis adiungi, vt adeo ſenex non eſſes, tecum participare, vt vna ambo de vita migraremus. Eſt autem vehemens beneuolentiæ ſignum.

QVAMVIS *non vitta ligatos Impediat crines, nec ſtola longa pedes.*] Sacerdotum integritatem tangit, & matronarum pudicitiam: quippe ſacerdotes capillos ſuos vitta puriſſima obligabant.
D Iuuenalis in Criſpino:

Cum quo nuper vittata iacebat.

Matronæ vero ſtola vtebantur, id autem erat indumentum ad talos. Vtrumque hoc Ouidius de arte amandi primo complexus eſt:

Eſte procul vittæ tenues, inſigne pudoris,
Quæque tegis medios inſtita longa pedes.

namque inſtita (vt Acron primo ſermonum teſtis eſt) fuit tenuis faſciola, quæ etiam prætexta dicitur, quæ ſtolæ vnam partem ambit. Horatius,

Quarum ſubſuta talos tegat inſtita veſte.

E NEC *ſæuo ſis caſta metu.*] commendandæ ſunt mulieres: quæ virtutis amore peccare nolunt. quæ vero delinquere metuunt pœnæ formidine, ſunt omnino relinquendæ: non enim mens earum caſta eſt, ſed ludibrij turpitudo impudicitiam coërcet.

VICTA *ſenecta.*] metaphoricos dictum eſt, quaſi victrici ſenectuti ſuccubuerit, & diutiſſimè ſenem factam intelligit.

INOPS.] egena.

MANV *tremula.*] propter paralyſim, quæ in vetulis naſcitur defectu ſanguinis. nihil autem

A infortunatius mulieri poteſt accidere, quam ſi ſenio confectam cogat neceſſitas aut filare, aut texere, aot telas liciis conuodare.

Licia.] licia ſunt quibus appenduntur telæ: vnde teſtiuilicium eſt fila de telis decideutia, vt Fulgentius Planciades ſetibit. Plautus in Caſina: *Non ego hoc verbum expreſſi teſtiuilicio.* ideſt, te admodum viliſſima, prima in licio ſemper longa eſt: ſi à Lycia tegione deſcendat primam corripit, quæ litera Græca ponitur. eſt & Lictius poſſeſſiuum à loco Cretæ: vt Lictius Idomeoeus. ideſt, Crétenſis: quod cum eadem littera ſcribatur: tamen.κ.ante, T, tecipit: vt in emendatis

B Græcorum exemplis legi.

Cana *coma.*] ſenectutem capit dicendo canacoma. naturalitet enim in ſenectute hominibus capita caneſcunt: & exemplum dicit amoris ſecondi: nam raro fit vt amantes ad ſenium perueniant concotdes in amore: icciteo Horat. Carminum primo inqoit:

Felices ter & amplius:
Quos irrupta tenet copula: nec malis
Diuulſus querimoniis
Suprema citius ſoluet amor die.

ACHILLES STATIVS.

C Semper *vt inducar, blandos offers mihi vultus.*] in veteri libro Sfortiæ, Inducas, non Inducar. Vetbo eodem ſic vtitur Catullus io Alfenum,

Certe tute iubebas animam tradere inique, me
Inducens in amorem——

Et Horat. in II. Serm.

——Ne ſi facies, vt ſæpe, decora.
Molli fulta pede eſt, emptorem inducat hiantem.

Et Feſtus in vetbo, Adlicit, *Hinc*, inquit, *deſcendit, Inlicere, & Oblectare, ideſt fruſtrãtem inducere.* Et in vetbo, Lacit, quod interpretans inquit, *Decipiendo inducit. in fraudem inducit.* Et Velius Longus, de Otthographia, *Pelliciendo*, inquit, *quod eſt Inducendo, geminat.L. Pellicere malunt, quam Perlicere.*

D Idem prope ſignificans Lucret. in I. dixit,

—— Quo quamque inducere pergis.

Tranſlatum fottaſſe ſit. nam in laqueos ſe quis inducere Latine dicitur, Cicero in IIII. libto in Vetrem, *Hic videte, in quot laqueos ſe induxerit.* Sic enim vidiſſe ſe emendatum pro, Induerit, mihi adfitmauit Honotatus Ioannius Epiſcopus Oximenſis. Idemque io IIII. Commentariorum C. Cæſaris de bello Gallico legebat, *Se ipſi acutiſſimis vallis inducebant.* Itaque in veteri libro eruditiſſimi viri, Hieronymi Surìtæ, fuiſſe teſtabatur. *Vultus*: outus, ſigna, geſtus. Sic etiam Cicero.

E Post *tamen es miſero triſtis.*] Sic idem alibi,

Si quando fuerit triſtior illa tibi.

Iam *mihi tenduntur caſſes.*] in veteribus libris omnibus, vt olim Aldus ediderat, Nam, ooo, Iam.

Nescio *quem tacita callida nocte fouet.*] Tacita nocte. Catullus, *Cum tacet nox.* Idem Tibullus alibi, *Nocte ſilente.* Verg.

Per amica ſilentia noctis.

Illa *quidem tam multa negat.*] Ouidius, hunc Tibulli locum totidem prope verbis tepetens, quæ ſit vera multorum lectio vetborum docet. Sunt autem illius hæc in II. Triſtium,

Credere iuranti durum putat eſſe Tibullus,
Hoc etiam de ſe quod neget illa viro.
Fallere custodem demum docuiſſe fatetur,
Seque ſua miſerum nunc ait arte premi.
Sæpe, velut gemmam dominæ, ſignumque probaret,
Per cauſſam meminit ſe tetigiſſe manum.
Vtque refert, digitis ſæpe eſt nutuque locutus,
Et tacitam menſæ duxit in orbe notam.
Et, quibus è ſuccis abeat de corpore liuor,
Impreſſo fieri qui ſolet ore, docet.
Denique ab incauto nimium petit ille marito,
Se quoque uti ſeruet, peccet vt illa minus.
Scit, cui latretur, cum ſolus obambulet ipſe,
Cui toties clauſas excreet ante fores.
Multaque dat furti talis præcepta, docetque,
Qua nuptæ poſſint fallere ab arte viros.

Sic *etiã de me pernegat illa viro.*] In Colotiano fuiſſe autumant, Nam ſic & de me. in pernegando autem malitiæ multum ineſt. Plautus in Menæhmis. *Nihil hoc confidentius, qui, quæ vides, ea pernegas.* Et vehemeoter negare. Terent. in ptologo in Eunuchum,

Latinas ſciſſe ſeſe, id vero pernegat.

Fingere *tunc dicit cauſſas.*] omnibus in libris non, Tune, ſed, Nunc.

Cvr *ſola cubaret.*] in Colotiano, Vt ſola cubaret.

Cardine *tam tacito.*] eſt in omnibus veteribus libris hoc quoque loco, Nunc.

Me *quoque ſeruato.*] Me quoque ipſum obſerua.

Peccet *vt illa nihil.*] Peccare verbo ſic ſæpe etiam Propert. & Ouid. ſunt vſi. in veteri libro pro, Nihil, legi adfirmaut, Minus. qood Ouidio etiam fit apptobante.

Ivvenes *celebret multo ſermone.*] Verbo Celebrare ſic ſæpe utitur Cic. id eſt, crebris ſermonibus & longis vſurpate.

Neve *cubet laſſo pectus aperta ſinu.*] in nonnullis veteribus libris, Laxo, legi teſtantur. Ouidius eadem in ſententia Diſcincto dixit in I. Faſt.

Altera diſcincto pectus aperta ſinu.

Et idem de Remed. amoris,

Nec toga ſit laxo conſpicienda ſinu.

Digitoqve *liquorem Ne trahat.*] in Sfortiæ libro, Neu trahat.

Et *menſæ ducat in orbe notas.*] Notam ducere: vt & Horat. in IV. dixit,

Quæ notam duxit niuens videri, Cetera fuluus.

Sequitur autem apud Ouidium in I. de arte amandi.

Blanditiáſque leues tenui perſcribere vino,
Vt dominam in menſa ſe legat illa tuam.

Et in epiſt. Helenæ ad Paridem.

Et ſæpe extimui, ne vir meus illa videret,
Non ſatis occultis erubuique notis.

Ac ſtatim poſt,

Orbe quoque in menſæ legi ſub nomine noſtro,
Quod deducta mero litteta fecit, amo.

Orbem vero dicit, quod Menſæ apud veteres fere tripodes, & rotundæ fuerunt quarum hodiéque Romæ multæ in vetuſtis ſaxis ſpecies.

Exibit *quam ſæpe.*] Lego, Cum ſæpe. Scriptum enim, opinor, fuerat, Quom. tum, inquit, cauendum, cum ſæpe exibit, ſeu cum dicet viſere ſacra Bonæ deæ, ne virum habeat comitem. Ouid. in III. de arte amandi.

Cum fuget à templis oculos Bona diua virorum,
Præter quos, ſi quos, illa venire iubet.

Sacra *Bona marib. non adeunda deæ.*] Iuuenalis Sat. II.

Atque Bonam teneræ placant abdomine porcæ,
Et magno cratere deam, ſed more ſiniſtro
Exagitata procul non intrat fœmina limen.
Solis ara deæ marib. patet, ite profanæ,
Clamatur. ———

Illam *ſequar vnus ad aras.*] Ad aras Bonæ deæ, nulla religione impeditus, aut ad aras vſque illam deducam, ne quo deflectat. Aram, in libro Sfortiæ.

Tum *mihi non oculis ſit timuiſſe meis.*] μὴ γένοιτο, μὴ ἴδω, μὴ ἐνδέχοιτο. Idem in IIII.

Nec tibi ſit duros acuiſſe in pectora dentes.

Et Verg. in Epigram.

Si mihi ſuſceptum fuerit decurrere munus.

Per *cauſſam memini me tetigiſſe manum.*] διὰ πρόφασιν. Sic Cæſar in III. de bello Gallico. *Naueſq. triremes duas, quas Brunduſii faciendas curauerat per cauſſam exercendorum remigum, ad fauces portus prodire iuſſit.*

Sobria *ſuppoſita pocula victor aqua.*] Sobria dixit, non Ebria. idque noue. Sed hoc ab effectu. Meram aquam, vel eiuſmodi pocula, in quibus aquæ plurimum, vini minimum ineſſet. Philoponus, verba interpretans Ariſtotelis in II. Ὑστέρων ἀναλυτικῶν, illa, Διὰ γὰρ δὴ ὁ οἶνος μεθύσκει, οὐ μᾶλλον ὕδατος, cur, cum vinum inebriet, non dici tamen Ebrium ipſum poſſit, oſtendit. Dionyſius Longinus περὶ ὕψους λόγου, aquam Sobrium deum dici ſcribit. verba namque Platonis ponit, Οὐ γὰρ ῥᾴδιόν ἐστιν, ὅτι πόλιν εἶναι δεῖ δίκην κρατῆρος κεκραμένην, οὗ μαινόμενος μὲν οἶνος ἐγκεχυμένος ζεῖ, κολαζόμενος δ' ὑπὸ νήφοντος ἑτέρου θεοῦ καλὴν κοινωνίαν λαβὼν, ἀγαθὸν πῶμα, καὶ μέτριον ἀπεργάζεται. Addit deinde Dionyſius, νήφοντα γὰρ φησι θεὸν τὸ ὕδωρ λέγειν.

Iuſſit *amor.*] Similiter Theocritus,

Ὃς δὲ πόθος με ἐπίεσε πάντα ἄλλα μετρίοισιν.

Contra *quis ferat arma deos.*] Auſonius, *Non tutum renuiſſe deo.* idque cum facimus, θεομαχοῦμεν.

Nec *me tam.*] In Florentino, Nec iam me.

Instabat *tota cui tua nocte canis.*] Nihil amanti moleſtius. Idem alibi, *Et canis ipſa tacet.*

Et Propert. in IIII.

Et canis in noſtros nimis experrecta dolores.

Tenera.] Pulchra. Idem alibi. *Parce precor tenero.*

Tua *ſi bona neſcis Seruare.*] Idem apud Vergil. numerus. ——— *bona ſi ſua norint.*

A *fruſtra clauis ineſt foribus.*] Sine aſpirationis etiam nota in veteribus libris erat ſcripta. A. huius loci interiectio. itaque etiam eſt in illo Vergilij laudatiſſimo exemplo.

Te *tenet, abſentes alios ſuſpirat amores.*] Næuius etiam ab amica teneri alium ſignificans, verbis vtitur, & ſententia, huic loco non alienis. Cuius hæc ſunt apud Feſtum, in verbo, Adnictat. *Alij*

A *adnutat, alij adnictat, alium amat, alium tenet.* Et poëta alius, *Quaſi in choro pila ludens, datatim dat ſeſe, & communem facit. alium tenet, alij nutat, alibi manus eſt occupata, alij peruellit pedem, alij dat anulum ſpectandum à labris, alium inuocat, cum alio cantat, attamen alijs dat digito litteras.*

Detrecto *non ego vincla pedum.*] Catenas; quibus inligati ſerui ianitores, ad fores excubabant.

Effluit *effuſo cui toga lapſa ſinu.*] In veteri libro fuiſſe dicunt, Et fluit. Fluere veſtem dixit, vt Catullus Fluitantem amictum: & Tacitus Fluitantem veſtem. & Verg.

B ——— *nodoque ſinus collecta fluentes.*

At pro, Lapſa, in pleriſque, Laxa. Sic idem in II. eleg. III.

Heu miſerum! laxam quid iuuat eſſe togam.

Et Ouid. de remedio amoris.

Nec compone comas, cum ſis venturus ad illam,
Nec toga ſit laxo conſpicienda ſinu.

Effuſum ſinum dixit, vt ante de velo.

Effuſum ventis præbuerat que ſinum.

Hoc vero ad comptum, atque elegantiam pertinere, etiam verſus Ouidi demonſtrant. Et Properti in IV.

Et ſeries nudos veſte fluente pedes.

C Ne *poſſit crimen habere.*] In nonnullis libris melius, Ne crimen poſſit habere.

Stet *procul, aut alia ſtet procul ante via.*] In veteri libro pro, Aut alia, eſſe adfirmant, Atque alia. quod omnino rectius. egoque eam iam ante coniecturam feceram. idemque legendum ſuſpicabar pro, Ante, Inde. Legi etiam fortaſſe poſſit,

Stet procul ante alia, ſtet procul ante via.

Nec inuenuſta repetitione. Mihi vero in mentem veniebat, etiam legere,

——— *aut alia ſtet procul antevia.*

D Vnum verbum vt ſit, Anteuia. vt Antemalorum, apud Verg. & Anteuolans. & apud Catullum, Poſt phaſellus ait inquit eadem via cum venerit obuiam, ſtet procul, ac reſiſtat. aut alia anteuia reſiſtat, antequam viam eandem ineat.

Hæc, *vbi Bellona motu eſt agitata.*] Motu, furore. Horat. in II. Serm.

- cerritus fuit, an commota crimine mentis
Abſolues hominem. —

Et Gellius lib. XV. cap. XIIX. Mota mente, & Motu mentis, dixit.

Bellonæ *motu.*] Furore, inſania. Sic ab Horat. Commota mens dicitur: & à Varrone

E in VI. de lingua Lat. *In Græcia commota mente, quos νυμφολήπτους appellant,* &c.

Verbera *torta.*] Vergilius, *Et torto verbere turbo.* Atque alibi, *Illi inſtant verbere torto.* Sed, quod ſtatim dixit, *-nec acrem Flammam*, videtur ſequi debuiſſe, Nec amens. Sed veteres, Nec, pro, Non, ſæpe poſuerunt. Acrem flammam dicit, vt Acres oculos igni ſuccenſos, atque terribiles dixit Verg. in XII.

——— *oculis micat acribus ignis.*

Violenta.] In libro Sfortiæ eſt, Violata.

Ne *pigeat magno poſt didiciſſe malo.*] Legendum forte ſit, Tetigiſſe, pro Didiciſſe. Sequitur enim,

Attigerit. Magno malo: vt & Catullus,

Fruſtra, immo magno cum pretio, atque malo.

ATTIGERIT.] In veteri libro teſtantur eſſe, Attigeris.

LABENTVR *opes.*] Quale illud,

Male parta, male dilabuntur.

SANGVIS, *ut hic ventus, diripiturque cinis.*] Vt qui ſibi vindicant, glebam tenent: qui Iouem, lapidem iurant, lapidem iaciunt: ſic hæc ſanguinem fundit: cinerem ſpargit. Si tamen admittas eam culpam.

SED *tua mater Me monet.*] In moltis libris omnino melius, Me mouet.

ATQVE *iras aurea vincit anus.*] Aureum vocant, quod laudant poëtæ. Sic Horat. Mores, aureos. Et Callimachus in hymno in Delon,

Τέσσαρα μὲν ἔπη σοι χρυσεῖα ἐπιμέρινα λοιπά.

HÆC *mihi te adducit tenebris.*] In veteri libro eſſe adſeuerant, Hæc me deducit tenebris. Sed, Tenebris, eodem modo, in II. eleg. I.

Ad iuuenem tenebris ſola puella venit.

Vt & σιγῇ, & ſilentio. Sic Cic. in II. Philippica, *Nam, quod quærebas, quo modo rediſſem, primum luce, non tenebris.*

QVICQVID *agit.*] Omnino melius in libro Sfortiæ, Quidquid agat.

SANGVIS *eſt tamen illa tuus.*] Chorus apud Euripidem in Bacchis: Τίς ἄρα τιν ἔτικτε, οὐ γὰρ ἐξ αἵματος γυναικείου ἔφυ. Et Ariſtoteles: Γονεῖς μὲν οὖν τέκνα φιλοῦσιν ὡς ἑαυτούς, τὰ γὰρ ἐξ αὐτῶν οἷον ἕτεροι αὐτοί, τῷ κεχωρίσθαι. τέκνα δὲ γονεῖς. ὡς ἀπ' ἐκείνων πεφυκότα, ἀδελφοὶ δ' ἀλλήλους, τῷ ἐκ τῶν αὐτῶν πεφυκέναι· ἡ γὰρ πρὸς ἐκεῖνα ταυτότης ἀλλήλοις ταὐτὸ ποιεῖ, διὸ φασὶ ταὐτὸν αἷμα, καὶ ῥίζαν, καὶ τὰ τοιαῦτα.

QVAMVIS *non vitta ligatos Impediat crines.*] Cingat. vt Horat. Caput impedire myrto. Vitta vero, pudicarum, & religioſarum. Ouid. in I. de remedio amoris,

Thais in arte mea eſt, laſciuia libera noſtra eſt,
Nil mihi cum vitta eſt, Thais in arte mea eſt.

Et in I. de arte amandi,

Eſte procul vittæ tenues, inſigne pudoris,
Quæque tegis medios inſtita longa pedes.

ET *mihi ſint duræ leges.*] In omnibus fere libris, Sunt duræ leges.

POSSVM, *quin oculos adpetat illa meos.*] Etiam in pleriſque, Poſſum ego. Adpetere autem, ſic hoc poſitum loco videtur, vt & apud Catullum,

Cui primum digitum dare adpetenti.

ET, *ſi quid peccaſſe putor, ducarque capillis Immerito, proprias proripiorque vias.*] Puter, ducat, proripiar, in pleriſque. At pro, Proprias, legi veterib. in libris adfirmant, Pronas.

NON *ego te pulſare velim.*] Vt tu me indigniſſime tractaris, non ego te feriam.

SED, *venerit iſte Si furor.*] In Vaticano, & Marcelli Pont. Max. libris non, Iſte, ſed Ipſe.

NAM *quæ fida fuit.*] In multis omnino veteribus libris, At quæ.

VICTA *ſenecta.*] Sic Verg. in VII.

En ego victa ſitu.

TRACTAQVE *de niueo vellere dente putat.*] In Colotij libro fuiſſe confirmant, Textaque de niueo vellere dente parat. In Sfortiæ libro ſic, vt in optimo quoque Tractaque de niueo vellere

A ducta putat. Varro Tracta dixit lanea: *Etiam ſuis,* inquit, *manibus lanea tracta monſtraſſet infectori.* Dente putare, id eſt ſecare, truncare. vt vites putantur. Si legimus; Dente parat, qui pertinet ad textrinam, dentem intellegamus. Alij legunt,

Tractaque de niueo vellere fila parat.

HANC *animo gaudente.*] Verg. in VI.

——& mala mentis Gaudia.

ET, *inſidis quod ſit acerba, monet.*] In veteribus libris legerunt etiam alij, Quam ſit acerba.

HÆC *alius maledicta cadant.*] Accidant. Sic ſæpe Cicero.

B

M. ANT. MVRETVS.

QVID *tibi ſæuitia.*] Alij, *Quid tibi ſæue puer.*

AN *gloria magna eſt.*] Simile illud Virgilij,

Egregiam vero laudem.

Et quidam in epigrammatis Græcis,

Τί πλέον εἰ Θεὸς ἄνδρα κατακοσμεῖ, ὅτ' οὐ σημεῖο
Δυνάμεως ἀπ' ἐμῆς ἄλλο ἔχει κεφαλῆς;

IMMERITO *proprias.*] In alijs, *In proprias merito*: in aliis, *immerito pronas*, ego locum corruptum eſſe exiſtimo.

AT *quæ fida fuit nulli.*] Ita eſt, ſummo conſenſu,

C in veteribus libris, non vt in peruulgatis, *Nam quæ fida fuit.* conſtat autem, amiſſos aliquot verſus, quibus exponeretur, caſtæ mulieres, & vno viro contentæ, quas commoditates in ſenectute ex conſtantia illa ſua & fidelitate perciperent.

IANVS DOVSA FIL.

SEMPER *vt inducar blandos offers mihi vultus,*
Poſt tamen es miſero triſtis & aſper amor]

Quod Tibullus hîc de amore, idem de fortuna dicit Theodorus Metochita in Diſputationibus ſuis: cuius verba quod longiuſcula ſint, non ad-

D ſcribo.

TE *tenet, abſentes alios ſuſpirat amores.*] Sic infra lib. V. *Quod ſi fortè alios iam nunc ſuſpirat amores.* legi quoque poſſet *abſentas*, vt Martialis:

Sic tenet abſentis noſtros cantátque libellos.

Si alteram retinemus, erit dictum, vt a Columella, libro De cultu hortorum:

Maximus ipſe deûm poſito iam fulmine fallax
Acriſionæos veteres imitatur amores.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

E SEMPER *vt inducar.*] Magis ſententiæ conuenit ſcripta lectio, *inducas.*

ILLA *quidem tam multa negat.*] Lego, *iam multa.* Eſt locutio Archaica, *multa negat.* Ennius,

Quamquam ego multa manus ſupplex ad cærula cæli
Tendebam lacrymans.——

HEV *heu nunc premor arte mea.*] Ouidius:

Multa miſer timeo, quia feci multa proterue,
Exemplique metu torqueor ipſe mei.

ILLAM *ſequar vnus ad aras.*] Ratio poſtulat, vt legatur *ad aram.* Vnica enim tantum erat, & ſtatuebatur in domo Conſulis eius, cuius eo menſe faſces erant. Propertius:

Interdicta viris metuenda lege piatur,
Quæ ſe ſummota vindicat ara caſa.

INSTABAT *tota cui tua nocte canis.*] Poſt hunc verſum pentametrum ſequi debent tria diſticha, quæ ſuperiorem elegiam claudebant: NON FRVSTRA QVIDAM IAM NVNC IN LIMINE PERSTAT, auctore Ouidio, qui ita ſecundo Triſtium poſt multos huius elegiæ ad verbum recitatos verſus tandem ita ordine claudit:

Sed cui lætetur, quum ſolus obambulat ipſe.
Cur toties clauſas excreet ante fores.

Cur legendum, vt poſui, non *cui*, vt eſt in vulgatis, docet nos Ouidius, quo ſenſu hæc accipienda ſint. μιμητικῶς enim de ſe ipſe Tibullus ait, tanquam moneat virum. quod artificioſiſſime factum à poëta, vt neſcio an locus illuſtrior in toto Tibullo ſit. Quaſi diceret: ſæpe ego obambulans ante fores excreo, vt illa me audiat. abſq; Ouidio horum verſuum ſedem propriam ignoraremus, quamquam eos ex fine ſuperioris elegiæ expunxeramus. Nam quem locum ibi habere poterant? præterea & verum huius loci ſenſum ſine eiuſdem ope diuinare difficile erat. Vides, candide lector, non iam nouum eſſe, coniectura noſtra tot verſus in hoc poëta ſuo ordini reſtitutos, quum videas huius rei nos fideiuſſorem locupletem Ouidium habere. Et tamen quidam factum improbant. quod vt nouum non eſt, neque à me primum incipit obtrectatio maleuolorum, ita ego non facio nauci.

ET *ſimulat tranſire Domum.*] Hæc & alia innuit ſe feciſſe ſæpe, quanuis tertia perſona loquatur.

VTERE *quæſo dum licet.*] Hoc accendit ſtimulos ζηλοτυπίας ipſius viri.

IN *liquida nat tibi.*] In noſtro, *iam tibi*. Ouidius eodem modo:

Nauiget hinc alia iam mihi linter aqua.

Prouerbio huic illud cognatum apud Senecam: *Ferrum tuum in igne eſt.*

SERVARE *ab.*] *Ab* deeſt in noſtro.

EFFLVIT *effuſo cui toga lapſa.*] Lege *laxa*. Horatius:

Malthinus tunicis demiſſis ambulat.

Ab eo Deſcapulatos iuuenes appellauit Seneca.

SPARGIT *inulta deam.*] *Inulta* paſſiue, ἀιδῶως.

NE *pigeat magno poſt didiciſſe malo.*] Venuſte detorſit in ſuum ſenſum prouerbium.

——ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω.

SI *tamen admittas.*] Si tibi videtur, ſi hoc tibi cordi eſt, opto vt illa Bellonaria anus nullo pondere verba effuderit. Ita hic verſiculus exponendus.

VIVE *diu mihi dulcis anus*] Lege, *mi dulcis anus*. ἀρχαϊκῶς mutauit genus. Apuleius Mileſia IIII. *Parce mi parens.* Alloquitur autem anum. Item VIII. Maritus Tlepolemus coniugem Chariten ita alloquitur: *Mi coniunx*. Imp. Aurelius Alexander Mammeæ matri: *Mi mater.* Niſi quis Mi pro Mihi dictum putet, vt ſit Helleniſmus. Eurip. Troadib. ὦ τέκος, ὦ τέκνον μοι. In Iphigenia in Tauris. ὦ μοι σύγγονε. In Iphigenia in Aulide: οὐδ' ὦ τέκνον μοι, λέγει σοὶ τινὸς ἔχεις. Et in Hercule furente: οὐκ ὦ γύναι μοι, σύνοχον ψυχῆς λαβῶ. Sed, vt dixi, archaiſmus eſt. mi pro mea. Quare non eſt audiendus vetus Grammaticus Chariſius, qui ait in omnibus Comœdijs nunquam mi pro feminino vſurpari. Atqui Apuleius magnus antiquarius non vſurpaſſet, niſi apud antiquos legiſſet. Denique optimus auctor Latinitatis Tibullus eum in ordinem cogit.

QVANVIS *non vitta ligatos.*] Quanuis ſit libertinæ conditionis. Nam ſi non habet vittas, non ſequitur ſtatim meretricem fuiſſe.

ET *ſi quid peccaſſe.*] Lego:

Et ſi quid peccaſſe putet, ducterque capillis
Immerito, properas proripiamque vias.

Continuandum autem vno colo cum ſuperioribus. Quanuis libertinæ conditionis ſit, quanuis duris legibus me adſtringat, quanuis denique ob exiguam culpæ ſuſpitionem male mulcet.

PROPRIAS.] Ita ſcripta membrana. ſed legendum *properas*.

NEC *ſæuo.*] Scriptus liber, *Ne ſæuo*. recte. Ita ergo continuandum:

--optarim non habuiſſe manus,
Ne ſæuo ſis caſta metu.

Nolim, inquit, te manu verberare, ne coacta & inuita contineraris in officio.

AT *quæ fida fui nulli.*] Nihil profecto hic deeſt, quum tamen docti aliquid deeſſe ſuſpicentur.

ANNECTIT *licia telis.*] Tela hic numero plurali, ſunt inſtrumenta textoria. Alibi:

Atque aliqua aſſidue textrix operata Mineruam
Cantat, & applauſo tela ſonant latere.

Seneca Epiſtola vna & nonageſima: *Quemadmodum tela ſuſpenſis ponderibus rectum ſtamen extendant.* Male enim excuſum eſt, *extendat*. Ait illam operas diurnas texendæ telæ locare.

TRACTAQVE *de niueo.*] Aliter deſignata lectio in noſtro:

Tractaque de niueo vellere ducta putat.

Tracta neutro genere, & tractæ feminino, Græce ſunt κατάγματα ἐρίου. Gloſſæ *Tracta*, ἐκμάγματα, μαρύματα. Varro: Mutuum muli ſcabunt, περὶ χωρισμοῦ. *Vt veualem tuniculam poneret quotidie, vt vioret torum, denique etiam ſuis manibus lanea tracta miniſtraſſet infectori.* Ab ea ſimilitudine in panificio tractæ dicuntur, vt apud Catonem, & Athenæum. Quas Latini Tractas lanæ vocant, eas Laſcias dixit Gregorius Turonenſis lib. IIII. cap. XXVI. Quod nomen reſedit hactenus in lingua Gallica, ſed in alijs rebus, non in lana. Putare eſt priſca lingua purgare, vt nemini paulo humaniori ignotum eſt. Putare lanam Græci dicunt κροκυδίζειν. Philætius poëta: κροκυδίζοντα αὐτὴν κατέπλασεν. Grammatici exponunt, ἐκλέγοντα τὸ σαπρὸν τῶν ἐρίων. Latini Carrere. Plautus Menæchmis:

Inter ancillas ſedere iubeas, lanam carrere.

Ab eo carduus, quia aptus carrendæ lanæ, & carmen, inſtrumentum ferreum ad carrendum lanam. Lucretius libro quarto:

Semper enim noua ſe radiorum lumina fundunt,
Primaque diſpereunt, quaſi carmine lana trahatur.

Ita habent meliores codices. Lege *carmine*, inuerſis literis. A quo verbum Carminare. Aliud carmen à canendo. aliud carmen à carrendo. Carmen inſtrumentum hoc lanificum intelligit Iuuenalis:

Qui docet obliquo lanam deducere ferro.

Putare igitur lanam, eſt κροκυδίζειν. Titinnius Fullon.

Date penſam lanam. qui non reddet temperi
Putatam recte, facite vt multetur malo.

Gloſſæ: *Putatrix*, ξάινεσα.

Tot *male ferre ſenem.*] Senex mulier. Pomponius in epigrammatio:

Nam vere puſus tu, tua amica ſenex.

Et Cicero dixit *famam ſenem.*

ELEGIA VII.

Hunc cecinere diem Parcæ fatalia nentes
Stamina, non vlli diſſoluenda Deo:
Hunc fore Aquitanas poſſet qui fundere gentes,
Quem tremeret, forti milite victus Atur.
Euenere. nouos pubes Romana triumphos
Vidit, & euinctos brachia capta duces.
At te victrices lauros, Meſſalla, gerentem
Portabat nitidis currus eburnus equis.
Non ſine me eſt tibi partus honos. Tarbella Pyrene
Teſtis, & Oceani litora Santonici.
Teſtis Arar, Rhodanúſq; celer, magnuſque Garumna,
Carnuti & flaui cærula lympha Liger.
At te, Cydne, canam, tacitis qui leniter vndis
Cæruleus placidis per vada ſerpis aquis.
Quantus, & æthereo contingens vertice nubes
Frigidus intonſos Taurus alat Cilicas.
Quid referam, vt volitet crebras intacta per vrbes
Alba Palæſtino ſancta colūba Syro?
Vtque maris vaſtum proſpectet turribus æquor
Prima ratem ventis credere docta Tyros?
Qualis & arentes cùm findit Seirius agros,
A *Fertilis æſtiua Nilus abundet aqua.*
Nile pater, quanam poſſum te dicere cauſſa,
Aut quibus in terris occuluiſſe caput?
Te propter nullos tellus tua poſtulat imbres,
Arida nec pluuio ſupplicat herba Ioui.
Te canit, atque ſuum pubes miratur
B *Oſirin*
Barbara, Memphitem plangere docta bouem.
Primus aratra manu ſollerti fecit Oſiris,
Et teneram ferro ſollicitauit humum:
Primus inexpertæ commiſit ſemina terræ,
Pomaq; non notis legit ab arboribus.
Hic docuit teneră palis adiungere vitem,
Hic viridem dura cædere falce comam.
C *Illi iucundos primùm matura ſapores*
Expreſſa incultu vua dedit pedibus,
Ille liquor docuit voces inflectere cantu,
Mouit & ad certos neſcia membra modos.
Bacchus & agricolæ magno confecta labore
Pectora triſtitiæ diſſoluenda dedit.
D *Bacchus & afflictis requiem mortalibus affers,*
Crura licet dura compede pulſa ſonent.
Non tibi ſunt triſtes curæ, non luctus Oſiri,
Sed chorus, & cantus lenis, & aptus amor.
Sed varij flores, & frons redimita corymbis,
E *Fuſa ſed ad teneros lutea palla pedes:*
Et Tyriæ veſtes, & dulcis tibia cantu,
Et leuis occultis conſcia ciſta ſacris.
Huc ades, & centum ludos, Geniumque choreis
Concelebra, & multo tempore funde mero.
Illius è nitido ſtillent vnguenta capillo,
Et capite, & collo mollia ſerta gerat.

ic venias hodierne: tibi dum thuris ho-
nores,
Liba & Mopſopio dulcia melle fe-
ram.
't tibi ſuccreſcat proles quæ facta pa-
rentis
Augeat, & circa ſtet veneranda ſe-
nem.
Iec taceant monumenta viæ, quæ Tuſ-
cula tellus,
Candidaque antiquo detinet Alba
Lare.
Namque opibus congeſta tuis hîc glarea
dura
Sternitur, hîc apta iungitur arte ſilex.
Te canit agricola è magna cum venerit
vrbe
Serus, inoffenſum rettuleritque pe-
dem.
At tu natalis multos celebrande per an-
nos
Candidior ſemper, candidiorq; veni.

BERN. CYLL. VERON.

HVNC *cecinere diem Parcæ fatalia nentes Stamina.*] Natalem Meſſallæ celebrat, ea commemorans quæ ille auguſtiſſimè tranſegerit: ſed more ſuo dum hoc agit, euagatur.

STAMINA *fatalia.*] Vitæ diſpoſitionem accipimus per ſtamina ſecundum antiquorum opinionem. Parcæ autem dictæ ſunt à contrario ſenſu, vt Diogenianus ait, quod nemini parcant. Sortes etiam vocatæ, quòd ita vnicuique ſortitum ſit, vt ipſæ voluerunt.

NON *vlli diſſoluenda Deo.*] Si deis hoc negatur, minus hoc mortalibus conceſſum eſt.

DISSOLVENDA.] Per diæreſim ponitur, vt illud Catulli:

Condita quin vere pectoris euoluem.

Quin Virgilius magis inuſitatè in Priapeis dixit: *Pallorem maciemque laruälem.*

GENTES *Aquitanas.*] Aquitania regio eſt Hiſpaniæ ſeu Galliæ Tranſalpinæ, vt Strab. ait, quæ in Aттanos, Belgas, Celtaſque diuiditur tripartito, ſeu quadripartito ſecundum Cæſarem in commenta. Narbonenſes adiuogentem. Aquitani vero ſunt hi qui ad Septentrionem Pyrenæi partem & Cemeniam habitant vſque ad Oceanum, & intra Garumnum fluuium. Hos populos Meſſalla bello ſuperauit. Ideo legitur in II. lib.

Gentis Aquitanæ celeber Meſſala triumphis,
Et magna intonſis gloria victor ades.

FORTI *milite.*] Pro militibus robuſtis & ſtre-

A nuis, vt Luca.

Implentur valido tyrone cohortes.

Et Romanum intelligit exercitum.

ATAX.] Atax fluuius eſt qui ortum habet ex Pyrenęo monte, & infunditur in mare Tyrrheuum, vt Pomponius Mella lib. II. ſcribit, vt Strabo Gnoſius, ex Cemmeo monte. Nomina vero fluuiorum pro gentibus accolis poëtico de more ponuntur. Luca.

Sub iuga iam Seres, iam barbarus iſſet Araxes.

TREMERET.] Expaueſceret. & tremo te, pro vehementer timeo te dicitur. Virgilius libro octauo, *Te Stygij tremuere lacus.*

B PVAES *Romana.*] Vtriuſque ſexus iuuentutem intelligimus: nam iuuenes, mixtæque puellæ ſpectatum ibant.

ET *cunctos brachia capta duces.*] Synecdochicōs. Sic Ouidius de arte amandi primo,

Ibant ante duces onerati colla cathenis.

VICTRICES *lauros.*] Ideſt, ex lauro corona triumphalis: namque (vt ait Plinius in naturalis hiſtoriæ XX.) laurus triumphis dicata eſt.

PORTABIT *niueis currus eburnus equis.*] Apparatum triumphantium tangit. nam currum C ex ebore inauratum quatuor equi candidiſſimi trahebant. Ouid. in præallegato libro,

Quatuor in niueis aureus ibis equis.

NON *ſine me.*] Quippe qui Meſſallæ fuerat comes, vt antedictum eſt. Commilitones enim currum ductoris triumphalem ſequebantur. Lucanus quinto, per prohibitionem:

Lauriferos nullo comitetur vulnere currus.

TVA *bella Pyrene Teſtis.*] Pyrene mons eſt Hiſpaniæ, cuius primam Lucanus produxit:

Nubiferа colles atque aeriam Pyrenem.

Quanquam aliter in deriuatiuo fecerit.

Iamque Pyrene aquas nunquam ſoluere Titan.

D Sed & deriuatiuum in primitiui tationem ſeruauit Claudian. in Stilicone:

Pyrenæa tegit lapidoſis frondibus ilex.

Eſt autem appoſitio, Pyrene tua bella, & cætera.

OCEANI *littora Sanctonici.*] Ideſt, mare Sanctonicum. Sanctones ſunt populi non longe à Toloſſatium finibus: quæ ciuitas eſt in Prouincia, vt Cæſar primo commentariorum ſcribit. Eorum vrbs eſt Mediolanum ad Oceanum vergens, vt in geographia Strabo commeminit. De his Lucanus primo,

——*gaudetque amoto Sanctonus hoſte.*

E Omnes enim hi ad Oceanum ſpectant. ſed cum dicat: Littora teſtis. eſt vſurpatum, vt Seruius in Daphnide annotauit,

——*vos coryli teſtes & flumina nymphis.*

nuſquam enim teſte aut teſtia lectum eſt in neutro genere. per diffinitionem ergo dicimus: Teſtes mihi ſunt tuæ res, Pyrene & littora Oceani Sanctonici. Sic Propertius elegiarum II.

Sidera ſunt teſtes & matutina pruina.

Et Horatius carminum IIII.

Teſtis Metaurum flumen, & Haſdrubal deuictus.

ARAR.] Flumen eſt: quod (teſte Cæſare in eodem commentario) per fines Heduorum & Sequanorum in Rhodanum fluit: eumque ſuo flumine præcipitem reddit, vt in Stilicone ſcribit Claudianus.

A RHODANVSQVE *celer.*] Rhodanus eſt Narbonenſis prouinciæ antea Celticę dictæ: flumen adeo magni curſus, vt vix aduerſa poſſit nauigari aqua: quem (Strabone in geographiæ IIII. referente.) quidam ſeptem oſtiis conſtare dixerunt: ſed Artemidorus tribus dixit: Timæus vero quinque: quem Timæum Polybius arguit, duo tantum Rhodano tribuens oſtia. de hoc Silius lib. III.

Aggeribus caput Alpinis & rupe niuali
Proſilit in Celtas, ingentemque extrahit amnem
Spumanti Rhodanus proſcindens gurgite campos.

MAGNVSQVE *Garumna.*] Garumna fluuius B eſt eiuſdem regionis, cuius magnitudo ex geographis noſci poteſt: tribus enim amplificatur amnibus: & per Bituriges, quos Ioſcos nominant, & Sanctones, Gallicam vtramque gentem influit: quem in Oceanum labi oſtendit Claudianus in Stilicone:

Quoſque rigat retro pernicior vnda Garumna
Oceani pleno quoties impellitur æſtu.

Carnoti autem ſunt in Aquitania populi: per quos & Aluernos, vt Strabo ſcribit, Liger delatus in Oceanum influit. vterque autem maximi eſt curſus: namque Liger & Garumna paribus à Pyrene diſtantes interuallis, quaſi deductis & pariter diſtantibus inuicem lineis duo conficiunt C loca aliis finita lateribus, Oceano, ſcilicet, montibuſque Cemmenis. Duobus autem ſtadiorum millibus vtriuſque fluminis eſt nauigatio.

CÆRVLA *lympha Liger.*] Ligerim viridis coloris eſſe dicit, cùm lympham eius cærulam dicat. hinc inter Pictones & Nannetas excurrit.

AT *te Cydne canam.*] Cydnus fluuius eſt Ciliciæ, qui (Iuſtino & Curtio teſtibus) Tharſum vrbem præterfluit: dicente Priſciano in interpretatione Dioniſij,

Flexilis & Cydnus dirimit qui flumine Tharſon.

Huius origo (vt Solinus dicit in memorabilib.) D ignoratur: Sed Strabo lib. XIIII. à Tauro ortum habere ſcripſit non procul à Tharſo. Verum (vt Solinus ait) ab vndarum colore denominatus eſt: namque quicquid candidum eſt gentili lingua Syri Cydnum vocant. atqui Solinus ab albedine Cydnum vocari dixit, & Valerius Maximus. c. de conſtantia ait: *Qui aquæ liquore conſpicuus Tharſon interfluit.* Sed epitheta ponuntur fluminibus apud poëtas ad placitum, & plerumque generalia.

TACITIS *vndis.*] Aut ad dubitationem Cydni refert, aut ad fluminis naturam: nam in quarto ſibi contradicere videtur inquiens: E

Aut rapidus Cyri dementia Cydnus.

Vbi Gyndes legendum eſt. Quin Strabo ſcribit alueum eius per profundam vallem illatum recta in vrbem ingredi, cuius aqua eſt rapidiſſima & frigida: quapropter hominibus & beſtiis auxiliatur, quæ neruos craſſiores habent: ideò placidis aquis, vt arbitror, poſitum eſt.

FRIGIDVS *Taurus.*] Taurus mons eſt in Aſia longiſſimus, de quo Plinius in IIII. naturalis hiſtoriæ multa commemorat, & Priſcianus in interpretamento Dionyſij: & longitudinem eius & nominis rationem ita ponit:

Aſt Aſiam qui non excelſus diuidit omnem,
Incipit à medijs terræ Pamphilidis oris
Et longis ſeſe ſpacijs producit ad Indos;
Nunc obliqua means, nunc recto limite currens
Vertice, quem tortuo perhibent cognomine Taurum
Cornua nam ſummis ſcopulis imitatur acutis,
Multifidoſque ſuos huc colles ſpargit & illuc.

Frigidus, altitudine ſua & arborum denſitate.

INTONSOS.] Hiſpidos & ſquallidos, qui latrocinium exercebant: & mancipiorum venundandorum mercatores ac venditores erant.

TAVRVS *arat.*] Hipallage eſt: de hoc ita ſcribit Strabo in Geographiæ duodecimo: *Mira eſt profecto locorum natura, cùm in ſummis Tauri partibus locus ſit adeo ferax, vt multa hominum millia poſſit enutrire, pleraque loca ibi oleis & vitibus conſita ſunt, & omnium pecorum paſcuis abundat. Circum imminent ſiluæ variæ materiæ plenæ.* Deinde libro eiuſdem operis XIIII. oſtendit duplicem Syriam eſſe, ſcilicet, Ciliciam & Tracheam, quæ montana eſt & perangusta & campeſtris. Sed montanæ Taurus imminet male habitatus vſque ad latera Borealia, quæ circa Iſauriam ſunt.

QVID *referam vt volitet crebras intacta per vrbes Alba Palæſtino ſancta columba Syro.*] Sciendum lege olim fuiſſe apud Syros vſum columbarum prohibitum: ideo illis in locis eorum copia tanta fuit, vt accedentium mercatorum ora peruolarent, manſuetius etiam quam ferarum natura pati videretur. Quod Euſebius lib. de præparatione Euangelica IX. ſcribit: vbi Philo Iudæus Hebræam diſciplinam protegens introducitur. Intacta ergo, id eſt illæſa lege prohibente.

VOLITET.] Huc illuc vagetur ſine inſidiarum periculo, quanquam & illud procedere videatur, vt volitet per crebras vrbes, dictum ſit, quod Damaſceni Syrique omnes ab amicis litteras accipere & dare ſoliti ſunt, quas columbis velut nunciis & curſoribus ſub alis obligabant: quem morem noſtros etiam ſecutos viſus eſt Iuuenalis in Criſpino oſtendiſſe dicens:

—tanquam veniſſet epiſtola penna Præcipiti.

Columba vero dicitur non quod colat lumbos (vt Acron acutè hallucinatur) ſed quod culmina villæ ſumma petat propter naturalem pauorem, vt Varroni placuit libro rerum ruſticarum III.

PALÆSTINO *Syro.*] Palæſtina regio eſt in Syria contermina Arabiæ, dicta à Palæſti vrbe metropoli, vt in quinto Plinius ſcribit. Nam & Herodotus III. Syriam alteram vocat Palæſtinam. Eſt & altera Palæſtina propè Thraciam, de qua Luca. in quinto:

Laxa Palæſtinas nudis confinxit arenas.

Et Ouid. Faſtorum IIII.

Sæpe Palæſtinas iurat adeſſe deas. Id eſt, furias quæ de Palæſtino hiatu ad ſuperos progrediũtur.

SYRO.] Syriam colenti. Syria duplex eſt, teſte Plinio, vna dicta Palæſtina, altera Antiochia: Nam Syros à voce σύριξ, id eſt, ſcopa vocitatur. & Syri deffoſſiones ſunt terræ puteorum in modũ, vbi tranſmarinæ quædam prouinciæ loco horreorum frumenta defoſſa ſeruant, vt in primo Columella ſcribit, & M. Varro in libris rerum ruſticarum.

PRIMA *ratem ventis credere docta Tyros.*] Tyros

A vibs eſt Syriæ, vt in primo Pomponius Mella ſenſit, quæ continenti quatuor ſtadiorum longitudine diuiſa eſt, vt Quin. Curtius atteſtatur. Hanc poëta vult primum fabricaſſe nauigium, & Priſcianus in interpretamento Dionyſij confirmat dicens:

Quod pelagus primi tentantes nauibus altis
Disiunctas gentes docuerunt iungere merces.

Sed poëta Argonautas primos teſtatur fuiſſe, auctore Typhi, quos tamen Clemens Sidonius ſcribit triremem inueniſſe. Carchidonios autem quattiremem, cuius architectus Voſporus fuit.

B Syrivs *findit agros.*] Sole ad Cancrum accedente Nilus exit, & totam Ægyptum inundat, quo tempore regnat Syrius canis Luc. a.

Hunc vbi pars cæli tenuit qua mixta leonis
Sidera ſunt Cancro, rapidus qua Syrius ingens
Exerit, & varij mutator Syrius anni
Aegoceron, Cancrumque tenet, cui ſubdita Nili
Ora latent. ——

Abvndet *aqua æſtiua.*] Rationes cur hoc fiat variæ ſunt: quas legendas relinquimus, cùm apud Luc. li. prędicto, tum Solinum in collectaneis, & Annęum Senecam in quæſtionibus naturalibus, & in Geographia ſua Strabonem.

C Qvibvs *in terris.*] Quoniam eius ortus ab omnibus ignoratur, vt in primo commentario Pharſaliæ dicemus.

Te *propter nul. tel. tua po. im.*] Luca. de fœcunditate Ægyptum commendans inquit,

Terra ſuis contenta bonis, non indiga mercis
Aut Iouis: in ſolo tanta eſt fiducia Nilo.

Plvvio *Ioui.*] Vel cœlo pluuioſo, vel Ioui, quem forſitan vocantes pluuium adorant, vt de Indis lectum eſt. Strabonis Geographia lib. xv.

Te *canit.*] Laudat: vt Regemque canebant.

D Atqve *ſuum pubes miratur Oſirim.*] Oſiris rex Ægypti coniux Iſidis à Thyphone ſeu Stiphone fratre clandeſtina morte oppreſſus dedit vxori perpetui luctus materiam: Sed tandem inuentus iuxta Philas Syenes laceratus honorem ſepulturæ, incertæ tamen (vt Strabo ſcribit) promeruit. cum vero bos cœpiſſet apparere, rati homines Oſirim pro Deo coluerunt, & commutato numine Apim vocitarunt: hoc eſt gentili lingua bouem. de hoc Plin. lib. viij & in Memorabilibus Solinus late pertractarunt.

Docta *plaudere bouem Memphitem.*] Quippe inuentum Apim ſtatuto die demergunt, mox ad exemplum Iſidis alter quęritur: quem repertum centum antiſtites cum puerorum gregibus populoq; frequenti Memphim vſque proſequuntur patrios cantantes hymnulos, & plauſum E facientes: ideo plaudere poſitum eſt. Memphitem accuſatiuus eſt denominatiui quaſi patronymici à Memphis, vt hic & hæc Memphites & hoc Memphite, huius Memphitis. At Iuue. aliam fecit declinationem, Satyrarum v.

—anne aliam terra Memphitide ſicca
Inuidiam facerent nolenti ſurgere Nilo.

Primvs *aratra manu.*] Hoc etiam Diodorus ait. Sed (vt Seruius primo Georgicorum teſtatur) primus quidem Oſiris aratri fuit inuentor, ſed apud Ægyptios tantum: nam id diuerſi diuerſis in locis demonſtrarunt.

Ferro *ſoll. hu.*] Ideſt, arauit. namque qui ſurſum vertit terram exercet, & ſubigendo ſollicitat. Sollicitare enim eſt ſolo citare, ideſt, mouere.

Commisit *ſemina ter.*] Sed hoc apud Ægyptios tantummodo: Nam in Græcia & Aſia Triptolemus fuit.

Palis *adiun.*] Generaliter dixit pro cultura vitiũ. Nam Varro, libro rerum ruſticarum primo, docet quod ſpecies vitis plurimæ ſunt: ſunt enim quædam ſublimes, vt iugatæ quæ pedamẽtis & iugis coluntur: & iugorum quatuor ſunt genera, pertica, harundo, reſtes, vites. ſunt præterea quædam humiles ac ſine ridicis, id enim eſt palus quo vitis erigitur, itaque pro omni cultu vineæ hoc dictum conſtat.

Cætera *falce coman.*] Periphraſis eſt putandi. falx eſt qua purgantur arbores. Catul. in Argonautica:

Non falx attenuat frondatorum arboris vmbram.

Et Virg. *Incidere falce nouellas*, paſtorali carmine inſeruit.

Incvltis.] Pædore & ſtercore oblimatis.

Voces *inflectere cantu.*] Muſicæ peritiam notat: Namque Apollini & Muſis & Libero patri antiquitas attribuit choricon, ideſt, chorearum ſolennia communia, & muſicæ ornamentum ad certos modos ad diffinitam commenſurationem; & tripodium quæ ſaltatio etiam dicitur, Bacchum oſtendit docuiſſe. Quare dixit Maro: *Saltantes Satyros imitabitur Alpheſibæus.*
De origine paſtorij carminis varia eſt tam apud Græcos, quam Latinos opinio. Quam ſexcupliciter Serui. Honoratus in principio Buc. complexus eſt, Hic illud intellexiſſe ſatis ſit, Liberum inueniſſe ruſticanæ modulos cantilenæ.

Dvra *cuſpide.*] Calcari aut ſpina.

Nec *luctus Oſiri.*] Oſiris idem eſt apud Ægyptios qui Bacchus apud Græcos, & ſacer Liber apud nos: de cuius nominis varietate ita ex Gręco Auſonius immixto barbaro Liberi tranſtulit:

Ogygia me Bacchum vocant,
Oſirim Aegyptus putat,
Myſtæ Phanetem nominant,
Dionyſon Indi exiſtimant,
Romana ſacrum Liberum,
Arabica gens Adoneum,
Lucaniacus Pantheum.

Frons *redimita corymbis.*] Hedera Bacchi arbuſcula eſt, propterea quod Ouidius ſcribit Faſtor. iii. *Nyſeias nymphas pueri quærente nouerca*
Hanc frondem cunis opposuiſſe ferunt.
Carpuſculi hederæ corymbi vocantur,

Sev *ad teneros lutea palla pedes*] Veſtis Liberi patris longo ſyrmate per humum trahebatur, dum ipſe incederet: ideò ad teneros pedes dictum eſt. Statius Achilleidos primo:

, Si decet aurata Bacchum veſtigia palla Verrere.—

Ab hoc veſtimenti genere Baſſareus Bacchus dictus eſt, vt Acron & Porphyrio in primo carminum Horatianorum ſcripſerunt. Veſtis enim ipſa ad imos pedes demittebatur, & à Baſſara loco Lydiæ Baſſaris nominata eſt. vnde Bacchæ Baſſarides. Perſius:

Et raptum vitulo caput ablatura ſuperbo Baſſaris.

Luteus autem color eſt rubeus à [illegible], quod eſt

A ſanguinolentum : vel à lute, vt Aulus Gelli. ſcribit in noctibus Atticis, & pro ſplendido recipimus, vt Plantiades Fulgentius ſcribit.

E T *lenis occultos conſcia ciſta ſacros.*] Bacchi antiſtites (vt Strabo in geographia memoriæ prodidit) fuerunt Sileni, Bacchæ, Lenæ, Thyæ, Mimaliunes, Naiades nymphæ, Tityri, Satyri, qui & Curetes nominantur. Hi præferre conſueuerunt fabulam de Iouis origine: nam tympanis & aliorum armurum ſtrepitu agilitatem edentes, & tumultuantes Rheam videbantur circumſiſtere, ne Saturnus filius in lucem editos deuorans, parturientis dolores ſentiret: ſed at-
B tonitus Iouem infantem ad ſeipſos oblegatum, & occultis cunis enutriendum datum non agnoſceret: quu ex facto poſſumus Orgiaſm iſtam per ciſtas occultas intelligere, aut ideò myſtica iſta in capſulis recōdita: fuiſſe ſumptum ea fabula, quòd Bacchum, ſcilicet, nymphæ liberaſſent à manibus Iunonis ſuper impoſitis cunabulo frondibus hederaceis: quod ſenſiſſe Horatius videtur carminum primo.

Nec varys obſita frondibus
Sub diuo raptam.——

C Aut ideo factū quod Serapis, qui & Bacchus dicitur, tertius ab Inacho cum mortuus eſſet in foro repoſitus eſt, in *σορῷ*, ideſt, arca: vnde *σοροαπις* primò vocitatum: mox, Nymphodorus in tertio de Aſiaticis legibus contendit. Ad huius itaque imitationem ciſtellas ſolis ſacerdotib. cognitas Bacchantes ferebant. Catullus in Argonautica,

Pars obſcura canis celebrabant Orgia ciſtis:
Orgia quæ fruſtra cupiunt audire profani.

S T I L L E N T *vnguenta capillo.*] Romanorum more antiquorum, qui ſuper conuiuiis vnguento emolliebantur. Horatius carminum II.

——*Cum quo morantem*
Sæpe diem mero fregi coronatus
D *Nitentes malobatro Syrio capillos.*

Stillare eſt guttatim fluere, namq; ſtilla eſt gutta: ſed ſtilla fluit, gutta ſtat, vt Palæmon Vicentinus grammaticus interrogatus referente Euſebio lib. temporum reſpondit.

T H V R I S *honores.*] Thureum fumum in honore; nec abſque ratione: Nam vt Ouidius ſcribit Faſtorum III. Bacchus cinnama primus & thura ea captis gentibus dedit.

L I B A *& Mopſopio dulcia melle feram.*] Liba genus eſt dulciarij cibi à Libero patre dicta: vel
E à libando: vt in eodem Naſo poſuit. Sed aliud eſſe libum, aliud placentam docet Cato priſcus, de agricolatione.

M A L L E *mopſopio.*] Ideo cum melle, quia hoc & ipſe inuenit. Ouidius Naſo.

Liba deo fiunt ſuccus quia dulcibus ille
Gaudet, & à Baccho mella reperta ferunt.

Et poſt enarratam fabulam ſubdit in fine:

Melle pater fruitur, liboque infuſa calentı
Iure repertori candida mella damus.

Mopſopio autem vel dicemus ſpumaceo. *μέσος* enim mediū & *ὀπὸς* ſuccus. vel Cilicio. Mopſopiu legimus à Mopſo: qui (teſte Euſeb. lib. tempo.) regnauit in Cilicia, à quo Mopſicrene & Mopſiſtre: vel Athenienſi à rege Athenarum. vnde Ouid. in fine quinti Metamorphoſeon:

Mopſopium iuuenem ſacros agitare iugales. Dicit de Triptolemo Athenienſi. Idem in Hermione,

Reddita Mopſopia Tyndaris vrbe ſoror.

Hymetium autem mel ſignificat. Quippe Hymetus mons eſt Atticus, vt in naturali hiſtoria ſcribit Plin. cuius mel pretioſum eſt. Martial. in diſtichis: *Hoc tibi Theſei populatrix miſit Hymeti*
Pallados, & ſaltus nobile nectar apes.

A T *tibi.*] Meſſallam alloquitur.

M O N V M E N T A *viæ.*] Lithoſtrationem illius viæ dicit ab Alba Tuſculum vſque impenſa Meſſallæ fabricatam.

T V S C V L A *tellus.*] Ideſt, Tuſculum oppidulum non procul ab vrbe, quod ignobile Cato ſuperior, vt Vale. inquit Maxi. nobiliſſimum reddidit ortu ſuo.

A L B A *cand.*] Alba ciuitas fuit Rumam iuxta, quam candidam vocat reſpiciens ad hiſtoriæ veritatem, quia Æneas dicitur albam porcam cum trigenarij numeri fœtu eiuſdem coloris comperiſſe: à cuius cognomine triginta poſt annos Aſcanius vrbem ædificans nominauit. Namque (vt Var. ſcribit rerum ruſticarum ſecundo) ſi plures porca pariat porcellos quam mammas habeat: portentum eſt. in quo hoc fuiſſe commemorat, cuius tempeſtate illius ſuis ac porcorum etiam tunc veſtigia apparuiſſe in ærnue teſtatur. ſignificat ante Meſſallæ iuſſu & ſumptu uiam illam ſilicatam fuiſſe, quæ à Tuſculo Albam vſq; protēditur: quod apertius carmē ſequēs manifeſtat.

G L A R E A.] Via glareoſa. eſt glarea terra ſabuloſa lapillulis denſiſſimis confertiſſima. Luca.

Aut impulſa leuis turbatur glarea vena.

S I L E X.] Lapis durus, à quo ſtratæ viæ dicuntur ſilicatæ.

T a *canit.*] Ideſt, laudibus vehit.

N A T A L I S.] Seruius in Damœta annutauit veteres dixiſſe natalis ſine die: quod quanquam per ſe planum eſſet: poſteri tamen illud addiderunt. Iuue. *Natali Coruine die mihi dulcior hæc lux.*

C A N D I D I O R.] Felicior, beatior: & eſt ab ipſis Thracibus tractum, qui diem fortunatum albo, aduerſum verò nigro capillo deſignarunt: inde factum eſt, vt poëta pro fauſto & ſecundo dicant candidum. Catullus:

Fulſere vere candidi tibi Soles.

Et contra nigrum pro triſti & exitioſo. Horatius ſermunum primo:

-hunccine Solem Tam nigrum eſſe mihi.

ACHILLES STATIVS.

H V N C *cecinere diem Parca, fatalia nentes Stamina.*] Nam & Nere ſimul, & Canere finguntur. Ouid. ſimiliter,

Scilicet hanc legem Parca fatalia nentes
Stamina bis genito bis cecinere tibi.

A T A X.] Quo de fluuio Mella in deſcriptione Galliæ.

E V E N E R E.] Idem alibi. *Eueniet, dat ſigna Deus.*

B R A C C H I A *capta.*] Sic in omnibus ſcriptis, non, Rapta. bello enim capti dicuntur.

A T *te victrices lauros.*] In Sfortiæ libro, Alte, quod non improbandum videatur. Victrices autem lauros etiam dixit Vergil. in Bucol.

Inter victrices hederam tibi ſerpere lauros.

PORTABAT *niueis currus eburn. equ.*] In Sfortiæ libro, Portabit. Sed illud omnino rectius. etenim illa euenerant. Et pro, Niueis, in tribus libris erat. Nitidis. quo modo Aldus olim. In vno, Niueis. Et vtrumque probandum. Albis enim equis triumphantes inuehebantur.

NON *ſine me eſt tibi partus honos, tua bella, Pyrene Teſtis, & Oceani littora Sanctonici.*] Sic accipio. Tua bella, & Pyrene, teſtis. Et quæ ſequontur. Vel, Tua bella, ideſt Pyrene teſtis. & teſtes littora Oceani Sanctonici Similiter idem in IIII.

Nam bellis experta cano, teſtis mihi victæ
Fortis Iapygiæ miles, teſtis quoque fallax
Pannonius. ——

Et quæ ſequontur. Et Ouid. in VI. Faſt.

Sunt vbi Flaminius, Thraſimenaque littora teſtes.

Ioſephus Scaliger legebat ipſe, vel alios legere dicebat hoc loco, Terbela pro, Tua bella, quod eo tractu nomen loci fuerit. Plinius in IV. Aquitaniam deſcribens Tarbelorum meminit. Antoninus Aug. in Itinerario Aquarum Terebelicarum eodem tractu. vel Pyrene dicta propterea Terbella.

NON *ſine me eſt tibi partus honos.*] Similiter Verg. in IX.

Nulla meis ſine te quæretur gloria rebus
Seu pacem, ſeu bella geram. ---

SANCTONICI.] In veteribus libris, Santonici.

CARNUTI *& flaui.*] In Sfortiæ libro, & Vaticano, & in II. meis, Carnoti.

AT *te, Cydne, canam, tacitis qui leniter vndis Cæruleus placidis per vada ſerpis aquis.*] Quam difficilis ſit, & aliena ſtructura verborum, in facillimo, candidiſſimoque poëta, nemo non videt. ab ſcriptis libris nihil erat ſubſidij. Ego, leuiſſime mutans, emendabam poſteriorem verſum,

Cæruleis placidus per vada ſerpis aquis.

Vt appareat iam non difficilis ſententia. Cydnum fluuium ſuis leniter fluentibus vndis placitum cæruleis aquis per vada ſerpere. ideſt in cæruleas aquas ac marinas, influere. Cur enim Cæruleus dicatur Cydnos fluuius puriſſimus. de quo Curtius in I. quomodo fere Tibullus. *Cydnus non ſpatio aquarum, ſed liquore memorabilis, quippe leni tractu è fontibus labens puro ſolo excipitur. Nec torrentes incurrunt, qui placide innantem alueum turbent. Itaque incorruptus, idemque frigidiſſimus, quippe multa riparum amœnitate inumbratus, vbique fontibus ſuis ſimilis, in mare euadit.* Ouid. in III. de arte amandi Lucidum propterea vocat,

Vel prope te nato lucide Cydne croco.

Idem vero Tibullus in III. Cæruleum amnem mare dixit,

Iam nox æthereum nigris emenſa quadrigis
Mundum, cæruleo lauerat amne rotas.

Itaque pro eodem habet aquas cæruleas, & cæruleum amnem. Et idem ante cæruleas vndas mare ſignificans dixit,

Vel ſi cæruleas puppi volet ire per vndas,
Ipſe leuem remo per freta pelle ratem.

Et Ouid. in III. de arte amandi,

Nec quia cærulea mole fugantur aquæ.

A Quod autem, Tacitis vndis, dicit, eodem modo Vergil. in IX.

Ceu ſeptem ſurgens ſedatis amnib. altus
Per tacitum Ganges. ---

Et Eſaias, Τὸ ὕδωρ τοῦ σιλωάμ, τὸ πορευόμενον ἡσυχῇ. Meminit autem, præter ceteros, huius fluuij Stephanus in verbo Cydna: Ἔστι δὲ Κύδνος ποταμὸς Βιθυνίας.

FRIGIDUS *imenſos Taurus arat Cilicas.*] In omnibus veteribus ſic omnino erat. Et tamen ſunt, qui, Alat, eſſe legendum putent. quam pridem etiam coniecturam feceram, Strabonis, opinor, adductus verbis, qui montis huius
B faſtigium adeo ferax eſſe ſcribat, vt alere multa poſſit hominum millia. Sed, cum frigus quoque rugas inducere legiſſem, idque nonnumquam ſignificari eodem verbo Arare: ait enim Ouidius, *Iamque meos vultus ruga ſenilis arat.* In tanto librorum conſenſu veterem lectionem putaui retinendam. namque Horat. in I. Epiſt. dixit,

Quem Mandela bibit rugoſus frigore pagus.

ALBA *Palæſtino ſancta columba Syro.*] Sanctam, quam Syri non edunt. Hyginus fabula CXCVII. *Syri piſces, & columbas ex deorum numero habent, non edunt.* Et vetus interpres Phænom. Arati, quæ
C conuertit Germanicus, in Piſcibus ſigno. *Vnde hodie quoque Syri neque hos piſces edunt, & columbas poteſtate decorant.*

TURRIBUS.] Quæ dicit Horat.

Alta nauium propugnacula.

DOCTA *Tyros.*] In pleriſque hoc modo. In nonnullis libris, Tyrus. At illo modo etiam alijs in locis. in II.

Africa puniceum, purpureumque Tyros. Et in IV.
Vellera det ſuccis bis madefacta Tyros. Et Propert. in III. *Et Tyros oſtrinos præbet Cadmæa colores.*

CUM *findit Syrius agros.*] In Vaticano, & vno meo, Cum ſcindit. Sed illo modo etiam Vergil,
D *Ergo vbi hiulca ſiti findit canis æſtifer arua.*

QUANAM *poſſum te dicere cauſſa.*] In nonnullis libris, Poſſim.

AUT *quibus in terris occuluiſſe caput.*] Eodem modo Flaccus,

——*fontium qui celat origines Nilus.*

NEC *pluuio ſupplicat herba Ioui.*] Ζεὺς ὑέτιος, καὶ ὄμβριος, à Græcis dictus. Hunc Tibulli verſum Seneca tribuit Ouidio, lapſus opinor, memoria.

ATQUE *ſuum proles miratur Oſirim.*] In Vaticano, & duobus meis veteribus, non Proles, ſed Pubes. Pubes barbara: ideſt, Ægyptia. Quod
E autem Nilum Ægyptus Oſirim dicat, nondum alibi legi; Giraldus ſcribit, deum exiſtimari, ac Iouem etiam dici.

MEMPHITEM *plangere docta bouem.*] Sic in iis, quos vidi, ſcriptis libris, non Plaudere. Sic in vetuſtiſſimo epigrammate, apud Cardinalem Cæſium, Romæ: QVI. COLITIS. CYBELEN. ET. QVI. PHRYGA. PLANGITIS. ATTIN. Nilum vero, & Oſirim, & Bacchum, pro eodem Tibullus habet. Qua de re Giraldus erudite, in hiſtoria deorum.

FERRE *ſollicitanti humum.*] Sic Verg. in Georg.

Sollicitant olijs remis freta. ——

POMAQVE *non motis legit ab arboribus.*] Quas ipſe ſcoiſſet.

TENERAM *palis adiungere vitem.*] Io quibuſdam libris, Ternam. Sed illud omnino videtur rectius. Sic Verg. in I. Georg.

---vlmiſque adiungere vites.

EXPRESSA *incultis vua dedit pedibus.*] Videndum, an potius legendum ſit, Inlutis. in veteribus enim libris fere Eluta, & Inlota, pro, Elota, & Inlota, neque enim, Incultis pedibos, apte hoc loco, pro Nudis.

ILLE *liquor docuit voces inflectere cantu.*] Ouid.

——necnon & carmina vino
Ingenium faciente canunt.——

MOVIT *& ad certos neſcia membra modos.*] Saltare docuit. Sic Horat.

Saxa mouere ſono teſtudinis.——

Neſcia: ſaltationis ignara.

PECTORA *triſtitia diſſoluenda dedit.*] Legebam, Triſtitia. quale, illud Vergili,

——Soluite corda metu.

In vetuſto libro Angeli Colotij fuiſſe adfirmant, Lætitia.

CRVRA *licet dura compede pulſa ſonent.*] In voo meo pro Compede, Cuſpide, & in Vaticano. itaqoe eſſe aiunt in Florentino libro Bibliothecæ S. Laurentij. Quod genus acerbitatis quale fuerit, cogitare non poſſum. Pro, Pulſa, Preſſa, in nonnullis libris fuiſſe adfirmant. Idem Tibullus in II. ſimiliter,

Spes etiam valida ſolatur compede vinctum,
Crura ſonant ferro, ſed canit inter opus.

NON *tibi ſunt triſtes curæ, non luctus Oſyri.*] In veteribus, Nec loctus. quo modo olim Aldus. Sed pro Luctus, in Sfortiæ libro Vultus legebatur. quod etiam placet. Vt eum minime toruo eſſe vultu ſignificet. quod Frontis rugam videtur Ouidius dicere, de eodem, in arte amandi,

Cura fugit multo, diluiturque mero.
Tunc veniunt riſus, tunc pauper cornua tollit,
Tunc dolor, & curæ, rugaque frontis abeſt.

ET *leuis aptus amor.*] Sic io omnibus, qoos vidi, libris. Alij legunt, Lenis, & aptus amor. Aldus olim edidit, Leuis, & aptus amor. quomodo in Florentino. Sed illud probabilius. nam Lenis amor ab Ouidio ſic dicitur. In IIII. enim Faſtorum,

Nec coeunt pecudes, ſi lenis abſit amor.

Et Paullus Silentiarius, apud Stobæum, eodem modo: Κῦφος ἔρως.

ET *frons, redimita corymbis.*] Vode Corymbifer ab Ouidio dicitur.

FVSA *ſed ad teneros lutea palla pedes.*] Eius amictum κροκοειδῆ ſcribit eſſe Gyraldus, auctore, opinor, Diodoro Siculo. qui color à flammeo parum diſtat.

ET *leuis occultis conſcia ciſta ſacris.*] Alludens ad hæc ſacra Ouid. in II. de arte amandi,

Condita ſi non ſunt Veneris myſteria ciſtis,
Nec caua veſanos ictibus æra ſonant.

HVC *ades, & centum ludos, geniumque choreis Concelebra.*] Legendum forte ſit, Centom ludis. Centum autem, pro multis dixit. Vergil.

Centum quadriiugos agitabo ad flumina currus.

Atque hæc ad Meſſallam commodius, quam ad Bacchum referantur.

ET *multo tempora funde mero.*] Ouid. in I. de remedio amoris,

Aleaque, & multo tempora funde mero.

SIC *venias hodierne tibi dum turis honoris Liba, & Meſſopio dulcia melle feram.*] Legendum è veteribus,

Sic venias hodierne, tibi dem turis honores,
Liba, & Mopſopio dulcia melle feram.

Hæc autem etiam ad Meſſallam, quem vult adeſſe cum acino, ac floribus, ipſe additurus & tus, & liba. Sic autem Hodiernus, pro, Hodie, dicitur a poëtis, perornatè: vt Craſtinus, Matutinus, & Veſpertinus, cum ad homines illa referuntur. Vocatiuus pro nominatiuo more veterum. Dulcia vero melle liba dicit, quæ Μελιτοῦττα dicuntur. Idem alibi ſimiliter,

Atque aliquis voti compos liba ipſa ferebat,
Poſtque comes purum filia parua fauum.

ET *circa ſtet veneranda ſenem.*] Optimam lectionem libri Card. Sfortiæ ſequor, emendoque Venerata.

NON *taceam monumenta viæ.*] In pleriſque veteribus, Ne taceat, in nonnullis, Nec taceant. Hæc filios ſignificat eſſe locuturos.

QVÆ *Tuſcula tellus.*] Viamne etiam ſtrauerit, an reſtituerit, non exprimit Rutilius Munatianus. Sed idem in II. lib. itinerarij prope Centum cellas in Tauri Thermis illius poëma extitiſſe ſignificat. ſcribit enim,

Hæc quoque Pierijs ſpiracula comparat antris
Carmine Meſſallæ nobilitatus ager.
Intrantemque capit, diſcedentemque moratur
Poſtibus adfixum dulce poema ſacris.

Et quæ ſequuntur apud illum.

CANDIDAQVE *antiquo detinet Alba lare.*] In vno libro non, Alba, ſed Arua. illud rectius. Incertus ſom, an ſic dicat, quod glareoſus Albanus ager ſit, an quod paluſtris glarea, & lapidib. à Meſſalla via fuerit ſtrata. Quod indicare Sili verſus videntur,

Vrbibus eſt illis caput, interiorque per vdos,
Alba ſedet campos, pomiſque rependit ariſtas.

Sed nodum expedit Propertius, qui ab albæ ſuis omine dictam Albam ſcribit. quamobrem candidam quoque dicit Tibullus. Verſus Properti ſont in IV.

Et ſtetit Alba potens, albæ ſuis omine nata,
Hac vbi Fidenas longa erat ire via.

TE *canit agricola, è magna cum venerit vrbe.*] In Vaticano, Te canet. In Sfortiæ libro præpoſitio, E, oon legitur, noo etiam in II. meis, aliiſque oonnullis.

MVLTOS *celebrandi per annos.*] In Sfortiæ libro, Celebrare. io vno meo, Celebrata. itaque legendum videtur, Celebrate.

CANDIDIOR, *candidiorque veni.*] Magis magiſque candidus. *-candidiorque veni*: in eodem Sfortiæ libro, noo Veni, ſed Redi. Idem in III. in eandem ſententiam.

O niueam, quæ te poterit mihi reddere, lucem.

M. ANT. MVRETVS.

HVNC *cecinere.*] Natalem Meſſallæ, & eiuſdem victorias celebrat.

NON *ſine me.*] Hoc diſtichon quidam non ineruditi homines ita legendum putant,

Non ſine me eſt tibi partus honos per bella. Pyrene
Teſtis, & Oceani littora Santonici.

CARMOTI *& Flaui.*] Ita eſt in meo vetere libro: at in alio quodam, *Carnoti.* neque tamen mihi dubium eſt, quin legi debeat, *Carnuti.* ſunt enim Carnuti populi Aquitaniæ, quos alluit Liger. Strabo, τούτων δὲ ἐπιφανέστατόν ἐστι τὸ τῶν ἀρουέρνων, καὶ τὸ τῶν καρνούτων, δι᾽ ὧν ἀμφοῖν ἐνεχθεὶς ὁ λείγηρ εἰς τὸν ὠκεανὸν ἔξεισι. Sed cur Tibullus mox ex Aquitania, tanta pernicitate, in Ciliciam, aliaſque regiones tantopere ab Aquitania diſſitas euolet, haud equidem facile dixerim.

TAVRVS *alat Cilicas.*] Inepte in aliis libris, *Taurus arat Cilicas.* & inuenti ſunt tamen, qui hanc ſcripturam reciperent, dicerentque hypallagem eſſe.

QVID *referam, vt volitet.*] Syri columbas, quod in tutela Veneris eſſent, violare nefas putabant. ijdemque piſcibus (an omnino, an certo quodam piſcium genere?) abſtinebant: eoſque in deorum loco habebant: quod ab ijs Venus, Typhonem fugiens, ſeruata eſſet. Xenophon libro primo de expeditione Cyri, μετὰ δὲ ταῦτα Κῦρος ἐξελαύνει σταθμοὺς τέσσαρας, παρασάγγας εἴκοσιν, ἐπὶ τὸν Χάλον ποταμὸν, ὄντα τὸ εὖρος πλέθρου, πλήρη δὲ ἰχθύων μεγάλων καὶ πραέων, οὓς οἱ Σύροι θεοὺς ἐνόμιζον, καὶ ἀδικεῖν οὐκ εἴων, οὐδὲ τὰς περιστεράς. Cicero, *Piſcem Syri venerantur.* Ouidius,

Terribilem quondam fugiens Typhona Dione,
Tunc cum pro cælo Iuppiter arma tulit:
Venit ad Euphratem, comitata Cupidine paruo,
Inque Palæſtinæ margine ſedit aquæ.
Populus, & cannæ riparum ſumma tenebant:
Spemque dabant ſalices, hos quoque poſſe tegi.
Dum latet, inſonuit vento nemus. illa timore
Pallet, & hoſtiles credit adeſſe manus.
Vtque ſinu tenuit natum, ſuccurrite nymphæ,
Et dijs auxilium ferte duobus, ait.
Nec mora: proſiluit. piſces ſubiere gemelli:
Pro quo nunc dignum ſidera numen habent.
Inde nefas ducunt genus hoc imponere menſis,
Ne violent timidi piſcibus ora Syri.

Diodorus Siculus alias cauſſas affert. quod enim dea Derceto ſeſe in ſtagnum quoddam Aſcaloni vrbi vicinum coniecerit, ibique in piſcem conuerſa ſit, id propterea Syros eis piſcibus abſtinere, euſque pro dijs colere. columbis autem eundem honorem tribuere, propter Semiramin, quam in columbam eſſe conuerſam fabulentur. atque harum fabularum vtranque leuiter tangit Ouidius lib. IIII. Metamorph. At Diodorus, non columbis modo, ſed omnino auium generi omni parci, diuinoſque honores tribui ait à Syris: quod ab auibus eam, quam proxime nominaui, reginam altam eſſe opinentur. Ægyptios quoque piſcium eſum in rebus illicitis ducere, auctor eſt Herodotus. & Iuuenalis inter animalia, quæ ab eis colantur,

A piſcem nominat. Lucianus in Ioue Tragœdo Aſſyrios columbæ ſacrificare ait: & in venuſtiſſimo libello περὶ τῆς Συρίης θεοῦ, Ἰχθύας, inquit, χρῆμα ἱρὸν νομίζουσι, καὶ οὔκοτε ἰχθύων ψαύουσι. καὶ ὄρνιθας τοὺς μὲν ἄλλους σιτέονται, περιστερὴν δὲ μούνην οὐ σιτέονται, ἀλλὰ σφίσιν ἥδε ἱρή. τὰ δὲ γιγνόμενα δοκέει αὐτοῖς ποιέεσθαι, Δερκετοῦς καὶ Σεμιράμιος εἵνεκα. τὸ μὲν, ὅτι Δερκετὼ μορφὴν ἰχθύος ἔχει· τὸ δὲ, ὅτι Σεμιράμιος τέλος, ἐς περιστερὴν ἀπίκετο.

ARIDA *nec pluuio.*] ὀμβρίῳ, ὑετίῳ. Pauſanias in Atticis.

PACTORA *triſtitiæ.*] Mallem, *lætitiæ*, ſi alicuius antiqui codicis accederet auctoritas.

B SED *varij flores.*] Oſtendit Oſirim eundem eſſe & Bacchum.

IANVS DOVSA FIL.

ARIDA *nec pluuio ſupplicat herba Ioui.*] Alludere videtur ad γῆς ἄγαλμα ἱκετεύοντος ὕσαι οἱ τὸν Δία. de quo Pauſanias in Atticis. Id quod alij non monuerunt. nam de ὀμβρίῳ & ὑετίῳ Ioue omnia iam vulgata.

TE *canit agricola, è magna cùm venerit vrbe.*] Per C *magnam vrbem* Romam intelligendam puto, quomodo ab eodem accipitur lib. II.

——hic magnæ iam locus vrbis erit.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

HVNC *fore Aquitanas poſſet qui fundere.*] In noſtro, *Spargere.*

QVAM *tremeret forti milite victus Atax.*] Nuſquam inuenies Galliam Narbonenſem aliquid mouiſſe eo tempore, vt opus fuerit Auguſto Meſſallam in eas partes mittere. Deinde Aqui-D tanas gentes tantum viciſſe ait. Item alibi gentis Aquitanæ victorem appellat. non eſt dubium, quin amplior futura eſſet gloria triumphi, ſi de vniuerſa Gallia triumphaſſet, non de parte tantum Aquitania. In Faſtis Capitolinis: M. VALERIVS M. F. M. N. MESSALLA A. DCCXXVI. CORVINVS PROCOS. EX GALLIA VII. K. OCTO. Ibi ex Gallia profecto interpretandum eſt, Aquitania. Nam tum Narbonenſis non vocabatur Gallia. Quid ergo? Ego puto mendum eſſe in voce *Atax.* & legendum *Atur.* de Ature vel Aturo fluuio Nouempopula-E niæ noſtræ, qui nauigiorũ etiam grauium patiens eſt, ſatis in lectionibus Auſonianis diximus. Et profecto ea eſt vera lectio. Ipſe Atur ex montib. Pyreneis fluẽs in Tarbellis ſupra Aquas Tarbellicas Oceano Tarbellico excipitur. eius fluuij nos pene caput in Bigerronibus vidimus. Quin etiam ſententiam noſtram confirmat ipſe, quum Tarbellã Pyrenem teſtem militiæ ſuæ laudat. In eo, enim tractu eſt fluuius ille. At de Atace nugæ profecto. Sed id nomen, quia cuiuis obuium erat, pro eo, quod minus vulgatum iam tum erat, ſubſtitutum eſt. Noſter codex autem habebat *Attas.* At in veteribus libris *u* pro *a*, & *r* pro *x*, non raro poni ſciunt, qui earum litterarum ſtudioſi ſunt. Alij de Salaſſis, qui ſunt in Narbonenſi ſecunda, triumphaſſe ſcribunt: Certe

quum hic mentio Rhodani fiat, poſſet de Narbonenſi quoque triumphaſſe videri.

N o v o s *pubes Romana triumphos.*] Mirum de hoc Aquitanico bello nihil in veterum monimentis proditum extare.

P o r t a b a t *multis.*] Noſter *Portabit.* tanquam nondum triumphaſſet, Nam ex perſona Parcarum hæc dicit *μαντικῶς*. Non enim hac elegia celebratur triumphus Meſſallæ, ſed natalis. Ideo Parcarum interiecta mentio. Naſcentibus enim fata à Parcis ſcribebantur. Auctor Tertull.

N o n *ſine me eſt tibi partus honos tua bella Pyrene.*] Iam monuimus *Tarbella Pyrene* legendum. vt qui de eo dubitarit, dignus ſit, qoi nunquam Chorographos & Geographos legat.

T e s t i s *Arar.*] Arar vicinus finibus priſcæ Aquitaniæ, Rhodanus etiam proxime ab ipſis finibus aberat. Nam ſane illæ gentes, quæ Rhodano continebantur, nihil tum turbabant, neque de illis Meſſalam triumphaſſe vnquam mihi perſuadebo.

C a r n o t i *& flaui.*] Noli dubitare quin legendum ſit;

Carnuti & flauij cærula lympha Liger.

Vt Tiberis Tuſcus amnis dicitur, ita Ligerim Carnutum fluuium vocat. fines autem Carnutorum ſecat Liger. quod nemini dubium eſt, niſi ei, qui omnino *ἀγεωγράφητος* ſit. Cæruleum vocat, hoc eſt æquoreum, quia Oceanom intrat per ſe, & æſtuaria efficit. Nam cæruleus eſt æquoreus. Iuuenalis:

Illic cæruleos, hic piſcem fluminis.

A t *te Cydne canam.*] Sperat alium triomphom Meſſallæ ex Iſauria, in qua tum belligerabat Meſſalla. Nam ſupra dixit:

Ille licet Cilicum victas agat ante cateruas.

F r i g o r v s *intonſos Taurus arat.*] *Taurus* ſynecdochicōs pro ipſis incolis. Cilicas altera ſynecdoche pro Cilicia. Ouidius:

Cretes nutrito terra ſuperba Ioue.

Qui legunt *alat*, profecto hæc conſiderare debebant, vt taceam, qood *alat* ſubiunctiuus non conuenit hic. Sed, ni fallor, hypallage eſt, *Taurus arat Cilicas*, pro, Cilices arant Taurum. Virgilius: *Talem diues arat Capua.*

A l b a *Palæſtino ſancta columba Syro.*] Palæſtinus Syrus, vt Pſyllus Pœnus. Cinna: *Somniculoſam vt Pœnus aſpidem Pſyllus:* Noſter tamen codex legit *ſuo*, non *Syro*.

A r i d a *nec pluuio.*] Statius Theb. IIII.

-- tu nunc ventis pluuiaque rogaris
Pro Ioue -- Apollonius:
Καὶ βρονταῖο ποταμοῦ μεγάλου Διὸς ἰκμάδος.

C r v r a *licent dura compede pulſa.*] Noſter:

Crura licet dura cuſpide multa ſonent.

Sed *τὸ cuſpide* natum ex vitioſa ſcribendi conſuetudine, *compede*. cumpis. cumpidis. *Multa* aotem pro, *pulſa*, verum eſt. Ita ſupra: *Illa quidem iam multa negat.* Idem eſt *ἀρχαϊσμός*.

L e n i s *& aptus amor.*] Noſter: *& lenis aptus amor.*

H v c *ades & centum ludos.*] Virgilius:

Centum quadriiugos agitabo ad flumina currus.

I l l i v s *è nitido.*] *Illius*, Genij. Alibi:

Ipſe ſuos Genius adſit viſurus honores,
Cui decorent ſanctas mollia ſerta comas.
Illius puro diſtillent tempora nardo,
Atque ſatur libo ſit, madeatque mero.

T i b i *dum thuris.*] *Tibi dem.* liber noſter. Ouidius:

Libaque dem pro te genitale notantia tempus.

N o n *taceam.*] *Nec taceant*, liber noſter. id eſt liberi tui.

C a n d i d i o r *ſemper candidiorque.*] *Candidior candidiorque*, vetus locutio. Apuleios Mileſiæ fabulæ libro octauo: *Nonnunquam etiam cœna poculoque communi carior cariorque factus.* Silius libro decimoquinto:

——conſul ouans maior maiorque videri.

Græcanica loquutio. Xenophon: *ὁ δὲ ὄχλος πλείων καὶ πλείων ἐπέρρει.* Sic *magis magis* Græcum eſt. Eupolis:

πῶς ζῆς μοι δοκεῖς τὸ πρᾶγμα ἔχειν,
Εὐπόρως μᾶλλον μᾶλλον——

ELEGIA VIII.

N o n *ego celari poſſum, quid nutus amantis,*
Quidve ferant miti lenia verba ſono.
Nec mihi ſunt ſortes, nec conſcia fibra Deorum:
Præcinit euentus nec mihi cantus auis.
Ipſa Venus magico religatum brachia nodo
Perdocuit multis non ſine verberibus.
Deſine diſſimulare. d e v s *crudelius vrit,*
Quos videt inuitos ſuccubuiſſe ſibi.
Quid tibi nunc molles prodeſt coluiſſe capillos,
Sæpéque mutatas diſpoſuiſſe comas?
Quid fuco ſplendente comas redimire, quid vngues
Artificis docta ſubſecuiſſe manu?
Fruſtra iam veſtes, fruſtra mutantur amictus,
Anſáque compreſſos colligat arcta pedes.
Illa placet, quamuis inculto venerit ore,
Nec nitidum tarda compſerit arte caput.
Num te carminibus, num te pallentibus herbis
Deuouit tacito tempore noctis anus?

Cantus vicinis fruges traducit ab agris.
Cantus & iratæ detinet anguis iter.
Cantus & è curru Lunam deducere tentat,
Et faceret, ſi non æra repulſa ſonent.
Quid queror heu miſero carmen nocuiſſe? quid herbas?
Forma mihi magicis vtitur auxiliis.
Sed corpus tetigiſſe nocet, ſed longa dediſſe
Oſcula, ſed femori conſeruiſſe femur.
Nec tu difficilis puero tamen eſſe memento.
Perſequitur pœnis triſtia facta Venus.
Munera ne poſcas. det munera canus amator,
Vt foueat molli frigida membra ſinu.
Carior eſt auro iuuenis, cui læuia fulgent
Ora, nec amplexus aſpera barba terit.
Huic tu candentes humero ſuppone lacertos,
Et regum magnæ deſpiciantur opes.
At Venus inuenit puero concumbere furtim,
Dum timet & teneros conſerit vſque ſinus:
Et dare anhelanti pugnantibus humida linguis
Oſcula, & in collo figere dente notas.
Non lapis hanc, gemmæque iuuent, quæ frigore ſola
Dormiat, & nulli ſit cupienda viro.
Heu ſerò reuocatur amor, ſeróque iuuenta,
Cùm vetus infecit cana ſenecta caput.
Tum ſtudium formæ eſt; coma tum mutatur, vt annos
Diſſimulet viridi cortice tincta nucis.
Tollere tunc cura eſt albos à ſtirpe capillos,
Et faciem dempta pelle referre nouam.
At tu, dum primi floret tibi temporis ætas;
Vtere. non tardo labitur illa pede.

A *Neu marathum torque. puero quæ gloria victo eſt?*
In veteres eſto duro puella ſenes.
Parce precor tenero: non illi ſontica cauſſa eſt,
Sed nimius luto corpora tingit amor.
Vah miſer, abſenti mœſtas quàm ſæpe querelas
B *Coniicit, & lacrymis omnia plena madent?*
Quid me ſpernis? ait. poterat cuſtodia vinci:
Ipſe dedit cupidis fallere poſſe Deus.
Nota Venus furtiua mihi eſt, vt lenis agatur
Spiritus, vt nec dent oſcula rapta ſonum.
C *Et poſſum media quamuis obrepere nocte,*
Et ſtrepitu nullo clàm reſerare fores.
Quid proſunt artes, miſerum ſi ſpernit amantem,
Et fugit ex ipſo ſæua puella toro?
Vel cùm promittit ſubitò, ſed perfida fallit,
Eſt mihi nox multis euigilanda malis.
Dum mihi venturam fingo, quodcumque mouetur,
Illius credo tunc ſonuiſſe pedes.
D *Deſiſtas lacrymare puer. non frangitur illa,*
Et tua iam fletu lumina feſſa tument.
Oderunt Pholoë, moneo, faſtidia Diui,
Nec prodeſt ſanctis thura dediſſe focis.
E *Hic Marathus quondam miſeros ludebat amantes,*
Neſcius vltorem poſt caput eſſe Deũ.
Sæpe etiam lacrymas fertur riſiſſe dolentis,
Et cupidum ficta detinuiſſe mora.
Nunc omnes odit faſtus, nunc diſplicet illi
Quæcunque oppoſita eſt ianua dura ſera.

At te pœna manet, niſi deſinis eſſe ſuperba.
Quàm cupies votis hunc reuocare diem?

BERN. CYLL. VERON.

NON *ego celari poſſum quid nutus amantis.*]Pholoem commonet ne dura eſſe velit in Marathum optimæ formoſitatis adoleſcentem, neque illum ſtudeat ſua perfidia detorquere: qnoniam ſenex ipſa poſtmodum facta omnibus erit contemptui: Celari autem poſitum eſt, vt edoceri: & eſt ſenſus: Se omnes amatorios motus optime ſcire ea aſſiduo amoris vſu.

LÆVIA.] polita, facundula, ornatula.

MITI *ſono.*]vocis mollitudine grata.

NEC *mihi ſunt ſortes.*] quamuis nullam in arte magica peritiam teneat, tamen affirmat ſe notas amatoris intelligere, & per ſortes accipit ſortilegij genus in vaticinando antiquiſſimum.

NON *conſcia fibra deorum.*] haruſpicium dicit appellatum quidem ab auium paſtu vel inſpectione: & dum fibra ponit, eatiſpicium tangit.

EXPRIMIT *euentus nec mihi cantus auis.*] augurium nota dictum ab auium garritu. vnde augures qui ſuas aures auium vocibus accommodantes futura pronuntiant.

NODO *magico.*] ideſt cathena, quæ non minoris eſt efficaciæ quam nodus magicus: eſt enim inexplicabilis, quem noſtri (vt qnibuſdam placet) Salomonis vocant: vel intelligimus nodum omnem intricationem magicam, quæ vim præpotentem continet in carmine: vt Lucan.

Traxerunt torti magica vertigine fili.

vel accipimus cingulum Veneris, atque Cupidinis cathenulam: de quo Martialis ad Iuliam:

Ludus Acidalio ſed non Venus aſpera nodo
Quem rapuit collo parue Cupido tuo.

Vel ſimpliciter intelligimus nodo religatum brachia, quod eſt metaphoricos irretitum amoris vecordia, vt ab amãdo ſe extricare non poſſit.

QVIO *tibi nunc prodeſt.*] quaſi dicat nihil hæc curate iuuat, niſi ames.

SÆPSQVa *mutatas.*]innuit ſedulitatem mulieris in ſeipſam diligenter ornando, & ait comas ſæpe mutatas: vt pote ineptè poſitas & ſine arte comptas.

FVCO *ſplendente comas ornare.* fucum ponit pro vnguento quale malobatrum, myrobalanum, myrrham poëtæ memorant. his enim odoramentis atque unguentis fœminæ capillos ſuos pervngebant, vt gratioſiores eſſent. Propertius elegiarum primo.

Aut quid Orontæa crines perfundere myrrha.

Namque fucum pro purpuriſſa ſeu ceruſſato colore legimus. Quin Horat. car. III.

——non amiſſos colores
Lana refert medicata fuco.

pro tinctura locauit: iuata quam ſententiam vult Acron Maronem in Bocolico ſcripſiſſe,

Alba nec Aſſyrio fucatur lana veneno.

A ARTIFICIS.] tonſoris. artifex ad omne exercitium generaliter pertinet.

DOCTA *manu.*]laus eſt à peritia artificis. Iuuenalis aliter,

Quo tondente grauis iuueni mihi barba ſonabat:

pro imperito dixit. Matronæ ſanè quondam in reſecandis vnguium præſegminibus vtebantur tonſoris officio: quod ne quis dubitet, illud Valerij Maximi comprobat, vbi Portiæ Catonis Vticenſis filiæ & Bruti vxoris fortitudinem ferè virilem tractans, dicit illam abrepto cultello tonſorio, quaſi reſecandorum vnguium cauſa ſeipſam ex induſtria vulneraſſe, & à viro per an-
B cillarum clamorem accerſito obiurgatam, quod tonſoris præripuiſſet officium.

FRVSTRA *iam veſtes, fruſtra mutantur amictus.*] veſtis appellatione tam virilis quam muliebris amictus continetur, ex antiquorum in iure ciuili ſententia: ſed veſtem puto interiorem, ſupra quam amictus ponitur. Eſt enim ipſe exterior quaſi pallium, ſeu pallium ab amiciendo id eſt, induendo.

ANSAQVE *compreſſos alligat arcta pedes.*] Anſam capimus pro fibula ſeu fiaula, quæ calceis inſuitur ab arcendo dictã, vt hic patet dum arcta adiungitur. aut certè arcta poſuit reſpiciens ad cal-
C cei aptitudinem. eſt enim anſa canthari aurei vtrinque prominens. Cantharus autem vaſculum vinarium & Bacchi precipuè, vt in III. Saturnalium legimus, tametſi Philelphorum quidam dixerit eſſe vas ad euacuandum ventrem, quod vulgus Zancola vocat, & Iuuenalis vtitur teſtimonio:

——necnon & paruulus infra Cantharus:

cum Satyrus Aquinas de œnophoro intellexerit: de vaſe quod illius ſuis craſſa Minerua literas eructantis ad receptaculum ſordium blatterat: cuius vaſculi nomen eſt laſanum, vt Acron primo Sermonum teſtis eſt. Horatius,

D *Te pueri laſanum portantes, œnophorumque.*

ILLA *placet quamuis inculto venerit ore.*) quin Horatius dixit:

Maius hoc vror ſeu tibi candidos
Turparunt humeros immodicæ mero Rixæ.

NEC *nitidum tarda compſerit arte caput.*) acute ſatis verba locauit: tardiuſculæ nempe ſunt mulieres in ſe poliendo: iccirco Terent.

Dum moliuntur dum comuntur annus eſt.

NVM *te carminibus.*] de ſagarum incantationibus ſatis ſupra (vt arbitror) diximus.

CANTVS *vicinis fruges traducit ab agris.*] hoc fuiſſe verum lex duodecim tabularum indicat.
E vbi ſcriptum eſt: *Neue alienam ſegetem pellexeris.* Quam opinionem ſecutus Maro inquit,

Atque ſatas alio vidi traducere meſſes.

DSTINAT *anguis iter.*) quin hoc maius ait Virgilius.

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

IRATÆ.) exaſperatæ, & ideo magis noxiæ.

DEDVCERE *lumina tentat.*) hoc ſupra affirmauit:

Hanc ego de cœlo ducentem ſidera vidi.

alij legunt ſic:

——& è curru Lunam deducere tentat.

ET *faceret, ſi non æra repulſa ſonent.*] in Theſſalia

homioes pulſant, quæcumque poſſunt ioſtrumenta arripere, cum magas ad carmen accinctas perſentiſcuot, hac ratione, ne vis vcoeficiorum ad Lunam perueniat. Iuuenalis ſaty. II.

——verborum tantat cadit vis,
Tot pariter pelues ac tintinnabula dicas
Pulſari, iam nemo tubas atque æra fatiget:
Vna laboranti poterit ſuccurrere Luna.

Aera *recurua.*) quæcunque vaſa conuexa quales gutturniooes, labra, crateres. Sili. li. XVII.

Circum arguta cauis tinnitibus æra, ſimulque
Certabant rauco reſonantia tympana pulſu.

Forma.) pulchritudo.

Sed *femori conſeruiſſe femur.*) rem turpem ſatis honeſtè dicit. Catullus itidem ad Ruffum:

Ruffe velis tenerum ſuppoſuiſſe femur.

Frigida *membra*) imbecilla: Nam vetuli ea hauſtu ſanguinis frigidiores ſunt. At iuuenes cōtra ſunt abundantia calidiores. ideo à magoo eſt poëta dictum:

——at vos quibus integer æui Sanguis ineſt.

Terit *amplexus.*) amplexam offendit mulierem.

Suppone.) ſupra extende & porrige.

Et *regum magnæ deſpiciantur opes.*) reſpectu voluptatis deſpiciantur. Ita Propert. elegiarum II.

Non ſi Cambyſæ redeant & flumina Craſi:
Dicat de noſtro ſurge puella toro.

Concumbere *puero.*) antique dictum, vt

Montibus in noſtris ſolus tibi certet Amyntas.

veteres enim datiuo iungebant ounc ablatiuo cum prępoſitione, cum.

Consarit *vſque ſinus teneros.*) actum libidinis verecunde exprimit.

Anhalanti.) agitatione clunium dum Veneris opus perficitur.

Pugnantibus *linguis.*) laſciua eſt oratio. Nam linguarum intelligit mobilitatem, dum in coitu colluctaotur, quod cum fit, pugnare inter ſe videntur: & inde humida dantur oſcula ſeo baſia.

Notas.) ſigna, maculas.

Non *lapis hanc gemmaque iuuant.*) lapis & lapillus margaritum & margaritam ſignificat. quod aliter conchylium vel concbyle dicimus: vulgus perlam vocat. Gemma autem eſt veluti Chriſolitus & Smaragdus, cæteraq. huiuſmodi.

Quæ *frigore ſola Dormiat.*) ſine viro iaceat. ſic Lucanus quinto de Coruelia:

——viduo tum primum frigida lecto.

Hau *ſero reuocatur amor.*) vox eſt admonentis cum mœſtitia atque dolore, quaſi dicat, tunc amare cupis cum à oullo ſis amanda. Horatius Carminum IIII.

Nec Coæ referunt iam tibi purpuræ,
Nec clari lapides tempora, quæ ſemel
Notis condita faſtis,
Incluſit volucris dies.

Sero aotem vltimam habet indifferentem, vt omnia huiuſmodi aduerbia. Statius in Thebaide: *——ſero memor thalami.*

Iuuenta.) ætas, pulchritudoque iuuenilis.

Tum *ſtudium formæ eſt.*) nihil verius dicitur. Mulieres enim cum ad grandeſcentem ætatem inclinauerint, ſtudent formæ, vt amatores ad ſe

A alliciant. Quare Horat. lib. carm. IIII. hanc ſententiam complexus ad Lycen inquit.

Audiuere, Lyce Dij mea vota, Dij
Audiuere Lyce. fis anus: & tamen
Vis formoſa videri
Ludiſque & bibis impudens,
Et cantu tremulo pota Cupidinem
Lentum ſollicitas, &c.

Coma *tum mutatur, vt annos Diſſimulet viridi cortice tincta nucis.*) dicunt vnguentarij canitiem aboleri & io nigredinem coouerti, quæ ſucco viridulæ nucis ſæpe permaduerit. & Plio. XV. refert nucum iuglandium cortice lanas tingi & capillos ruffari: boc compertum eſt manibus

B tractatu illarum infectis: nam ideo nua dicta eſt quod vt noa aërem, ita ea ſucco ſuo corpus atrum faciat: ſeu quod noceat linguæ. Huius diminutiuum eſt nucula ideſt, minuta nux: & eius vt puto nucella: Sed per periphraſin Culliolam intelligit. hæc eſt (teſte Feſto) cortex nucis viridis, dicta à ſimilitudioe culeorum quibus vinum ſiue oleum continetur. Gulioca vero per G, eſt nucum iuglandium ſumma & viridia putamioa. oſteodit etiam Q. Serenius ctinem canum immutari ex cupreſſu cum aceto acri compreſſa, aut fronde lentiſci cum ſambuci fructu. Præterea ex oonnullis herbis factum medicamentum

C canos à vertice aut eleuat aut permutat. Quod Ouid. de ar. amandi III. tetigit:

Fœmina canitiem germanis inficit herbis,
Et melior vero quæritur arte color.

A stirps.] à radice.

Et *albos capillos.*] canos vult. his penè verbis Propertius elegiarum III. vſus eſt.

Vellere tum cupies albos à ſtirpe capillos,
Et ſpeculo rugas increpitante tibi.

Dempta *pelle.*] anili ſcilicet, quæ areſacta artificioſis liquoribus tollitur. *Sed (vt ait Satyrus) facies omnino computat annos.*

At *tu dum primi floret tibi temporis ætas Vtere.*]

D Ouid. de arte amandi. III.

Dum licet & veros etiam nunc editis annos,
Ludite: eunt anni more fluentis aquæ.
Nec quæ preterijt iterum reuocabitur vnda,
Nec quæ preterijt hora redire poteſt.
Vtendum eſt ætate, cito pede labitur ætas:
Nec bona tam ſequitur, quam bona prima fuit.

Vaterrs *ſenes.*] bis ibi ſenem repetit ad nauſeam.

Non *illi ſontica cauſa eſt.*] ſontes vocantur ooxij: & ſōticus typus ægritudinis ex ſpecie morbi cuiuſpiam: vt pota color ille quaſi pallidus cro-

E ceatus, qui ex ioteſtinis vitiatis prouenit, pulmouis & iecoris inſanitatem prædicat. Namque Feſtus ait: *Morbum ſonticum exiſtimari, quod perpetuo noceat.*

Sed *nimius luteo corpora tingit amor.*] Hęc eſt veriſſima morbi cauſa in adoleſcente: amor enim concoquit amantium inteſtina, & pallidos eos facit paulatim deferueſcendo. Qui color vt Ouid. ait, eſt amanti aptiſſimus: ideo dictum conſtat à Claudiano:

——& gratus amantum pallor.

Et Horat. car. III. dixit:

Nec tinctus viola pallor amantium.

LVTEO.] non lucido ſubſanguinolento: ſed A pallido ferrugineo. nam à luto venit id eſt, cœno, quaſi coloris luti: ideo primam corripit. Nam ſi lucidum, vel rubeum, pulchrumque ſignificaret, eandem produceret, vt ſupra,

Et ad teneros lutea palla pedes.

tunc enim alteram habet deriuationem: vt indictum eſt.

ET *lacrymis omnia plena madent.*] amatorum ea eſt leuitas, vt vel repulſi plorent, vel riuales odio habeant. Horat. car. primo:

Cum tu Lydia Telephi
Ceruicem roſeam, & cerea Telephi
Laudas brachia, væ, meum
Feruens difficile bile tumet iecur.
Tunc nec mens mihi, nec color
Certa ſede manet humor, & in genas
Furtim labitur arguens,
Quam lentis penitus macerer ignibus.

FALLERE.] cuſtodes decipere.

VT *lenis agatur ſpiritus.*] vt ſenſim amantes ſpirent cum ad amicam acceſſum habent. Agere eſt furſum ducere à pectoris profunditate: vnde pro mori vſurpatum, addendo animam. Seneca epiſtola vigeſima ſexta: *Quid egeris tunc apparebit cum animam ages.*

RESERARE]aperire: Re plerunque in compoſito ſignat contrarium primitiui: vt tego, C retego: claudo, recludo

VEL *cum promittit ſubito, ſed perfida fallit: Eſt mihi nox multis euigilanda malis.*] hoc quod poëta hic dicit perquam duriſſimum eſt. Propertius elegiarum II.

Hic vnus dolor eſt ex omnibus acer amanti,
Sperantem ſubito ſi qua puella negat.
Quanta illum toto verſant ſuſpiria lecto.

ILLIVS *credo tunc ſonuiſſe pedes.*] nimium ex hoc amantis affectum indicat.

FRANGITVR.] flectitur. vt,

Nec lacrymas victus dedit aut miſeratus amantem eſt.

TVMENT.] cauſam phyſicam ſcimus cur ocelli tumeſcant. Catullus: D

Flendo turgiduli tument ocelli.

FASTIDIA.] quibus faſtidiis amantem nauſeas. & eſt nomen quaſi paſſiue poſitum.

THVRA *dediſſe.*] ſupplicaſſe.

NESCIVS *vltorem poſt caput eſſe Deum.*] ſecundum hanc libidinoſorum ſententiam generalem, illa quoque tragici procedit,

Sequitur ſuperbos victor à tergo Deus.

AT *te pœna manet.*] hæc eſt mulieris pœna vt ſenex affecta negligatur. Elegiarum III.

Excluſa inque vices faſtus patiare ſuperbos.
Et quæ feciſti facta querare anus.

Sed ante oculos Ouidius de arte amandi III. E poſuit dicens:

Tempus erit quo tu, quæ nunc excludis amantes,
Frigida deſerta nocte iacebis humi.
Nec tua frangetur nocturna ianua rixa,
Sparſa nec inuenies limina mane roſis.

Et Horat. lib. car. II. ad Lydiam:

Inuicem mœchos anus arrogantes
Flebis in ſolo leuis angiportu,
Thracio bacchante magis ſub inter-
lunia vento.

Cum tibi flagrans amor & libido,
Quæ ſolet matres furiare equarum,
Sæuiet circa iecur vlceroſum
Non ſine queſtu.

ACHILLES STATIVS.

NON *ego celare poſſum, quod nutus amantis.*] in veteribus omnibus, Celare poſſum. mihi valde probatur quod Aldus edidit,

Non ego celarim, poſſit quod vultus amantis.

Sed in Sfortiæ libro pro Amantis, Amoris legebatur. Nutus autem in amore adhiberi ſolitos, multorum verſus poëtarum Latinorum ſignificant. Et Theocritus in Pharmaceutria.

Κὤτι καὶ τὺ ἰύζε ...

QVIQVE *ferant nutu lenia verba ſono.*) Lenes illi ſuſurri, vt ab Horat. dicuntur.

PRÆCINIT *euentus.*) Vaticanus liber duplicem oſtendit lectionem. eſt enim etiam illic, Exprimit euentus.

IPSA *Venus magico religatum bracchia nodo.*) Magicum nodum, dicit cantum ipſum veneficæ, quo quaſi deuotus longo vſu, multaque acerba experiundo, amoris omnia perdidicit magiſteria. Sic, vt facile intelligat, ac ſignis exploret amicæ ſuæ vel propenſum animum in ſe, vel alienum.

PERDOCVIT *multis non ſine verberibus.*) in Florentino, Perdocuit Marathum non ſine vulneribus. De Marathi enim amoribus tam multa ſcribit.

QVOS *videt inuitos.*) Significat amicam vix tandem ſe amare cœpiſſe.

QVID *tibi nunc molles.*) in Sfortiæ libro, Quid tibi tum.

SÆPEQVE *mutatas.*) in Florentino, Sæpe & mutatas.

QVID *fuco ſplendente comas ornare.*) in vno meo, non Comas, ſed Genas. quod eſt omnino rectius. etenim Comas iam dixit.

ARTIFICIS *docta ſubſecuiſſe manu.*) Vaticanus liber illam quoque lectionem præ ſe fert, vt pro Subſecuiſſe, Suppoſuiſſe etiam legi poſſit. Quod ſi ſequimur, Doctæ manu, legendum cenſeo. Vt ſub cultro eſſe dicuntur, qui verſantur in periculo, ſic vngues artificis manu ſupponi dicantur circumcidendi.

ANSAQVE *compreſſos colligat arta pedes.*) In Sfortiæ libro,

Anſaque compreſſos colligit arte pedes.

In nonnullis, Adligat arta pedes. Aldus olim,

Artaque conſtrictos cogit aluta pedes.

Quod eſſe docti alicuius commentum reor. Anſa vero eſt, quæ Græce ἡ λαβὴ dicitur. auctor Seruius in VII. in illud, *& picti ſcuta Labici.* Anſulas etiam, in hoc genere, dixit Valerius Max. in VIII. cap. XII. *Mirifice & ille artifex, qui in opere ſuo moneri ſe à ſutore de crepida, & anſulis paſſus.* Et Plin. in XXXV. de eodem, *Feruntque à ſutore reprehenſum, quod in crepidis vna intus pauciores feciſſet anſas.* Et Sidonius Apollinaris ad Lampridium,

Perges ſic melius volante ſaltu,
Si veſtigia faſciata nudi
Per ſummum digiti tegant, citatis

A *Firmi ingreſſibus, atque vinculorum*
Concurrentibus anſulis reflexa
Ad crus per cameram catena ſurgat.

Illa *placet.*] in Florentino, Ipſa, vt & olim
Aldus. in ceteris omnibus, Illa.

Nec *nudum tarda compſerit arte caput.*] Terent.
Dum comantur, dum molliuntur, annus eſt.

Nvm *te carminibus, num te pallentibus herbis.*]
Ἀποστροφὴ ad Marathum. Pallentes herbas etiam
dixit Vergilius,
Illice ſub nigra pallentes ruminat herbas.

Devovit *tacito tempore noctis anus.*] Magicæ
mulieres, anus. Inſignis vero locus eſt, apud
B Laertium in Bione, vbi anus, eiuſmodi functa
miniſterio, ab eo deſcribitur. De Bione enim,
impietatis ſuæ pœnitente: Οὐδ' ἦν μόνον ὤκνει, ὀγ-
γύων τι τοῖς ὤμοις. ἀλλὰ καὶ χαίδτῳ δίνας ὑμορᾶς πράχη-
λα εἰς ἐπῳδὴν, καὶ ὑπ' αὐτὸν ἀρχήματα παρέωσιν ἰδὼν.
Quibus in verbis eſſe etiam illud videtur, quod
ſupra dixit,
Magico religatum brachia nodo.
Et, quæ vocantur in hoc genere Carmina, dici à
Græcis Ἐπῳδὰς. Et Theocritus Anum magicam
ſignificauit, & verbo Ἐπᾴδειν in hoc genere eſt v-
ſus in Pharmaceutria: Η τίνος ἔχθρα γυναικὸς ἀοιδῷ,
ἅ τις ἐπᾴσδεν. De quo iam dictum. Sic Horat. in v.
C Carm Carmen poſuit,
A, a, ſolutus ambulat venefica
Scientioris carmine.
Et Ouid. in II. de Arte amandi,
Phaſias Aeſoniden Circe tenuiſſet Vlixem,
Si modo ſeruari carmine poſſet amor.
Idem Tibullus ante,
Carmine cum magico præcinuiſſet anus.

Cantvs *vicinis fruges traducit ab agris.*] Ἐκβα-
σις. In Sfortiæ libro, Segetes deducit. Sed illud
probabilius.

Cantvs *& iratæ detinet anguis iter.*] ſic etiam
In ſcriptis libris, fœminino genere. Vergilius,
maſculino,
Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.
D Cariſius in I. *Anguis, cum ſit maſculini generis, di-*
xerunt tamen & fœminini, vt Tibullus,
——*iratæ detinet anguis.*
Et Ouidius,
-media Marſis finduntur cantibus angues,
Et Varro Atacinus,
Cuius vt aſpexit torta caput angue reuinctum.

Cantvs *& è curru lunam deducere temptat.*] In
vno meo, aliiſque nonnullis, Deducere lumina.
Horatius ſimiliter,
Carmina vel cœlo poſſunt deducere Lunam.
Eſt enim, Deducere, ex alto, atque excelſo loco
E deorſum ducere. Ouid. in III. Faſtorum,
Hunc tu non poteris per te deducere cælo.
Quo fit, vt probabilius legatur ſupra, Traducit,
quam Deducit.

Et *faceret, ſi non æra repulſa ſonent.*] Auctor
poematis de medicamine faciei,
Et quamuis aliquis Temeſæa remouerit æra,
Numquam luna ſuis excutietur equis.
Et Plin. *Miſera mortalitas, velut mortem ſiderum pa-*
uens, deliquio ſolis in luna veneficia arguente ob id cre-
pitu diſſono auxiliata eſt. Theocritus in Pharma-
ceutria:

A Θύσω καὶ τήνοις ἅμμιν ἄνα πᾶσαν ὁρῶσα.
ἁ θεὸς ἐν τριόδοισι τὸ χαλκίον ὡς τάχος ἄχει.
Interpres. Τὸν γὰρ χαλκὸν ἐπᾴδειν ἐν ταῖς ἐκλείψεσι τῆς
σελήνης, ἢ ἐν τοῖς κατοιχομένοις, ἐπειδὴ ἐνόμιζον καθαρὸς
εἶναι ἢ ἀπελαστικὸς τῶν μιασμάτων· διόπερ πρὸς πᾶσαν ἀ-
φοσίωσιν ἢ ἀποκάθαρσιν ἐχρῶντο. ὥς φησι ἢ Ἀπολλόδωρος
ἐν τῷ περὶ θεῶν.

Carmen.] ἢ ἐπῳδὴν.

Forma *nihil magicis vtitur auxiliis.*] eam for-
ma vim habet, vt in ſui amorem facile quemuis
rapiat.

Sed *femori conſeruiſſe femur.*] legendum forte,
Sed femini conſeruiſſe femur. Sic enim Cariſius in I.
B *Femini. Tibullus, Implicuiſ femur femini: non, Femo-*
ri. quaſi ſit hoc Femur, huius Feminis. Femen enim no-
minatiuo vt Semen, necdum legimus à veteribus adſer-
tum. Verſus, opinor, Tibulli fuit, *Implicuitque fe-*
mur femini. itaque obliquis huius nominis ſem-
per hoc vſum modo Tibullum exiſtimo.

Nec *tu difficilis puero.*] ſic Horat.
Et te ſæpe vocanti
Duram, difficilis mane.
Et Ouid. in II. de Arte amandi,
Nec Venus oranti, nec enim dea mollior vlla eſt,
Ruſtica Gradiuo difficiliſque fuit.

Mvnera *nec poſcas.*] in multis veteribus
C hoc modo. In multis item, Ne poſcas.

Cvi *leuia fulgent Ora.*] In Sfortiæ libro, non
Leuia, ſed Mollia. Sic autem imberbem, atque
inueſtem ſignificat. Quintilianus in XII. de Po-
lycleto. *Nam vt humanæ formæ decorem addiderit*
ſupra verum, ita non expleuiſſe deorum auctoritatem vi-
detur. Quin ætatem quoque grauiorem dicitur refugiſſe,
nihil auſus vltra leues genas. *Leue*, ſine diphthongo
ſcribendum. mutata enim quantitate aliud ſi-
gnificat. hoc ita eſſe, vetera monumenta confir-
mant. Græce μαλακὸν ſic prope dici videtur.
Theocr. in Βουκολίσκῳ. Ὡς μαλακὸν τὸ γένειον ἔχεις.

Aspera *barba.*] in vno meo, Hiſpida.

Hvic *tu candentes humore ſuppone lacertos.*] In
Vaticano præter hanc, illa etiam lectio, Huius
D candentes. Et quæ ſequuntur.

Et *regum magnæ deſpiciantur opes.*] Propert in I.
Quæ mihi dum placata aderit, non vlla verebor
Regna, nec Alcinoi munera deſpicere.

Pvero *concumbere furtim.*] in Sfortiæ libro,
& Florentino, non, Concumbere, ſed, Succum-
bere.

Dvm *timet.*] in Sfortiæ libro, Dum tenet.

Et *teneros conſerit vſque ſinus.*] Sinus conſerit,
opponens alios, oculis, & puero imponens. vt
tranſlatum ſit ab agricultoribus, frequentes ar-
bores ſerentibus, vel à re militari, in qua qui ſunt
E in inſidiis, denſas arbores opponunt oculis ho-
ſtium: vel legendum, Congerit, non Conſe-
rit.

Et *in collo figere dente notas.*] Propertius in
IV.
Hæc noceant potius, quam dentibus vlla puella
Det mihi plorandas per tua colla notas.
Et Horatius,
Impreſſit memorem dente labris notam.

Qvæ *frigore ſola Dormiat.*] Per hiemem.
Vergilius,
Lac mihi non æſtate nouum, non frigore defit.

Atque alibi,

Ante focum, ſi frigus erit, ſi meſſis in vmbra.

Et Sophocles in Philoctete,

——ἵν᾽ ἐν ψύχει μὲν ἡλίου διπλῆ
Πάρεστιν ἐνθάκησις, ἐν θέρει δ᾽ ὕπνον
Δι᾽ ἀμφοτρῆτος αὐλίου πέμπει πνοή.

Nnmero quoque multitudinis idem ſignificat Columella in IV. Nam, *vbi rurſus vaſtitas electionem nobis temporis negat, valentiſſimam quamque partem vincti frigoribus macerrimam vere, vel autumno.* Et quæ ſequuntnt.

E T *nulli ſit cupienda viro.*] In Sfortiæ libro, Capienda.

S E R O Q V E *iuuenta,*] In multis veteribus non Iuuenta, ſed Iuuentas. quod placet.

T V M *ſtudium formæ eſt.*] in Sfortiæ libro non erat verbum, Eſt.

C O M A *cum mutatur.*] in ſcriptis omnibus, Coma tum mutatur. cuiuſmodi enim mutatio ſit, ea, quæ ſequuntur, oſtendunt.

T O L L E R E *nunc cura eſt.*] in multis libris, non Tunc, ſed Nunc. illud rectius. Propertius in III. eodem modo,

Vellere cum cupies albos à ſtirpe capillos.

Eodem etiam pertinet, quod de Iulia narrat Macrobius in III. Saturn. in iocis Auguſt. *Illa enim mature habere cœperat canos, quos legere ſecreto ſolebat. itaque calua, quam cana, eſſe malle videbatur.* Eleganter in eodem genere Mimnermus luſit:

Ἥβη τιμήεσσα τὸ δ᾽ ἀργαλέον καὶ ἄμορφον
Γῆρας ὑπὲρ κεφαλῆς αὐτίχ᾽ ὑπερκρέμαται.

A L B O S *à ſtirpe capillos.*] canos. *V*ergilius in IX.

Omnia longæuo ſimilis, vocémque colorémque
Et crines albos.

A T *tu, dum primi floret tibi temporis ætas, Vtere.*] ſic Ouid. in III. de Arte amandi, in eandem ſententiam loquitur,

Vtendum eſt ætate, cito pede labitur ætas.

H E V *Marathum torques.*] in nonnullis libris, Seu, non, Heu! &, Torque, non Torques. Legendum forte, Heu Marathum torque. Marathi vero liberti meminit Suetonius, in vita Auguſti.

I N *veteres eſto dura puella ſenes.*] Veteros, vietos. Sic Horat. Saturnum dixit veterem. Verg. in IX. antiquum Buten. Terent. in Eunucho,

Hic eſt vetus, vietus, veternoſus, ſenex.

Catullus Priſcum parentem ſic dixit, in Nuptiali carmine. quamquam alij alio referunt. Cecropem aiunt iureiurando Athenienſes adſtrinxiſſe, vt vna quiſque vxore contentus viueret. hunc à Catullo Cecropem priſcum parentem dici. Sitque eius loci ſententia, Si tibi vxor alia placebat, me certe ancilla, ac ſerua vterere. Sed hoc eruditi viderint.

N O N *illi ſontica cauſſa eſt.*] In Vaticano etiam, Sartica. In vno meo, Ruſtica. In alio, Sentica. quæ ſunt omnia vitioſa. Legendum itaque Sontica. eſt autem ſenſus, quod Marathus tam rubet, quam ſi luteo tinctus eſſet, non ille quidem turpe ob factum aliquod erubeſcit, ſed amoris hæ notæ ſunt, quo vehementer incenditur. Sontica cauſſa quæ ſit, docere videtur Næuius, apud Feſtum Pompeium, cuius illa ſunt:

A *Sonticam eſſe oportet cauſſam, quamobrem perdas mulierem.* Itaque grauem culpam ſic, opinor, quaſi pronerbio ſignificabant.

S E D *nimius luteo corpora tingit amor.*] vel quod amore ſit incenſus, vt rubeſcat: vel quod eo ſit amabilis colore. Luteum autem, non Lutum, dici à Vitruuio, adfirmant. Et legendum apud Vergilius,

Iam croceo mutabit vellera luteo,

idque per ſynæreſin. Quam lectionem Seruius videtur agnoſcere. interpretans enim ait, *Luteo colore, rubicundo.* itaque in meo bene veteri libro.

B V E L *miſer, abſenti mæſtas quam ſæpe querelas Conicit.*] Vel, particula ſic iuncta cum Quotiens, &, Quam, particulis videtur, apud Terentium, in Hecyra.

Vel hic Pamphilus iurabat quotiens
Bacchidi, Quam ſancte,

Mæſtas querelas ſic dixit, vt Vergilius,

Et mæſtis late loca queſtibus implet.

Conicere autem querelas, ſic dixit, vt & Verg. iactare, in Bucol.

——tamen hæc incondita ſolus
Montibus, & ſiluis ſtudio iactabat inani.

Et in IV. Propertius,

Vt reſponſura ſingula verba iace.

C Et Græci, opinor, Ἀναβάλλομαι.

Q V I D *me ſpernis, ait.*] in nonnullis libris, Spernit.

P O T E R A T *cuſtodia falli.*] in omnibus libris, Vinci, non Falli.

N O T A *Venus furtiua mihi.*] Nil eſt, inquit, quod te excuſes: nihil quod vereare. poſſum enim ad te furtim venire, tecum eſſe, ſine vllo animæ, aut oſculorum, qui nos prodat, ſtrepitu. Furtiuam quoque Venerem Mimnermus ſignificat, apud Stobæum:

Κρυπταδίη φιλότης καὶ μείλιχα δῶρα καὶ εὐνή,
Ἄνθεα καὶ ἥβης γίγνεται ἁρπαλέα.

D Et, vt putatur, Orpheus in hymno in Venerem: Πόθοι λαθροχαρεῖς, κρυφία χαριδῶτι. Et Ouid. in I. de Arte Amandi:

Vtque viro furtiua Venus, ſic grata puellæ.

E T *ſtrepitu nullo.*] in Florẽtino, Et ſonitu nullo.

Q V I D *proſunt artes.*] ſic in vno meo, & Florentino. In ceteris, Quid poſſunt artes. vt & Aldus pridem edidit. Ouidius illo modo,

Nec proſunt domino, quæ proſunt omnibus artes.

E V I G I L A N D A *modis.*] In Vaticano, ac nonnullis aliis, non Modis, ſed Malis.

D E S I S T A T *lacrymare puer.*] Hæc Tibullus.

E O D E R V N T *Pholoe, moneo, faſtidia diui.*] ſic in veteri monumento. in Luſitania, verbum Moneo interpoſitum:

Vixi terdenos annos, ſine crimine vita,
Viuite victuri, moneo, mors omnibus inſtat.

Faſtidia vero ſic dixit, vt & Verg. eodem in genere:

Atque ſuperba pati faſtidia.

N E S C I V S *vltorem poſt caput eſſe Deum.*] Amorem ipſum.

S Æ P E *etiam lacrymis fertur riſiſſe dolentis.*] in meis, item in Vaticano, & Florentino, Lacrymas, non Lacrymis.

Qᴠᴀᴇᴄᴠɴǫᴠᴇ *oppoſita eſt.*] In Sfortiæ li- A bro, Appoſita eſt. At illo modo etiam Ouidius de arte amandi,

Si tibi per tutum, placitúmque negabitur ire,
Atque erit oppoſita ianua fulta ſera.

Iᴀɴᴠᴀ *firma.*] Io plериſque non Firma, ſed Dura.

Nɪsɪ *deſinis*) In pleriſque, Ni deſinis.

M. ANT. MVRETVS.

NON *ego celari.*) ita exercitatum ac tritum dicit eſſe ſe io rebus amatoriis, vt vel ex ouribus facile intelligat, quaſíque auguretur, B quis adoleſceos cuius puellæ amore ardeat: quare non eſſe, cur amorem ſuum abſcondere nitatur Marathus: ſe enim fàcilè perſpicere, eum mirifico quodã Pholoes amore torqueri. Hunc Marathum amabat Tibullus: hac igitur elegia hortatur Pholoen, vt ei pateat, ueque tam pulchro pueto amatorem vllum, quamuis diuitem, anteponendum putet.

Nᴏɴ *ego celari.*] idem de ſe profitetur Propertius,

Non me Chaoniæ vincant in amore columbæ
Dicere, quos iuuenes quæque puella domet.
Me dolor & lachrymæ merito fecere peritum. C
Atque vtinam poſito dicar amore rudis.

Nᴇᴄ *mihi ſunt ſortes.*] Ouidius,

Non ego Phœbe datas à te mihi mentiar artes:
Nec nos aeriæ voce monemur auis.

& paulò pòſt, *Vſus opus mouet hoc.* ——

Qᴠɪᴏ *tibi nunc molles.*) hæc videtur hiſce verſibus ſubeſſe ſententia. Quid tibi prodeſt, ô Marathe, tantum ſtudium poſuiſſe in forma excolenda, vt Pholoen tui amore incenderes? contra enim cecidit. neque illa tui, ſed tu ipſius amore correptus es. itaque ipſa iam tibi, etiam ſi incompta, atque inornata venerit, placet.

Sɪ *non æra repulſa ſonent.*] æris enim tinnitu cre- D debant fieri, vt ne magicorum carminum ſonus ad lunam perueniret: eámque hoc modo laborantem adiuuari.

Sᴀᴏ *corpus tetigiſſe.*) potitus igitur ea iam erat Marathus. ſed ipſa poſt ſuperba facta erat.

Asᴘᴇʀᴀ *barba.*) liber vetus, *biſpida.*

Aᴛ *Venus inuenit.*) ooo perfacile eſt videre, horum quatuor verſuum ſententia quo modo cum cæteris cohæreat. videtur autem hoc dicere: Si fortè metuat ſibi Pholoë ne à diuite amatore illo ſene deſeratur, ſi ſe Maratho quoque facilem præbuerit, Venerem ipſam inueniſſe modos, quibus ipſa clam cum puero delicias E facere, &, vt Plautus loquitur, caput collimare poſſit.

Nᴏɴ *lapis hanc.*) mulier illa quæ neminem habet, quicum ſe oblectet, quæque hieme longas illas noctes viduas exigit: etiam ſi lapillorum ac gemmarum vim maximam habeat, voluptatem tamen ex eis nullam capit.

Lᴠᴛᴇᴏ.) aut craſis eſt, aut legendum vt in quibuſdam veteribus, *luto.*

IANVS DOVSA FIL.

NVᴍ *te carminibus, num te pallentibus herbis.*] Idem epithetum herbis tribui videmus à Virgilio. vnde & Sappho loquens de pallore illo amantium viola, vt Horatius ait, tincto: χλωροτέρα δὲ ποίας ἔμμι, dixit. Videndum tamen, an non *pallentibus* ſcripſerit Tibullus ad vim herbarum & efficaciam reſpiciens.

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

NON *ego celari.*) οὐκ αὖ λάθοιμι. Ouid. Faſt. III.

Præcipue cupiam celare Theſea. ——

Qᴠɪᴅ *fuco ſplendente genas ornaſſe.*) Fucus erit ſandix & ceruſſa. Sed optima illa excerpta habebant *ſucco*, non *fuco*. Ego puto legendum,

Quid ſucco ſplendente genas oneraſſe?

Succus ſplendens eſt craſſius ſputum ex madido pane, vt ius collyricum, cuius illitu genis ſplendorem conciliabant. Tertullianus de cultu mulierum: *Ad menſuram neminem ſibi adiicere poſſe pronunciatum eſt. Vos plane adiicitis ad pondus, collyridas quaſdam, ſputorum vmbilicos ceruicibus aſtruẽdo.* Collyridas vocat à ſucco craſſiore. vnde offas etiam vocat Iuuenalis:

Sed quæ mutatis inducitur, atque fouetur
Tot medicaminibus, coctæque ſiliginis offas
Accipit, & madidæ, facies dicetur, an vlcus?

Ex pane enim ſiligineo id fiebat. Idem:

Et preſſum in facie digitis extendere panem.

Suetonius in Othone: *Quin faciem quotidie raſitare, de pane madido linere conſuetum, idque inſtituiſſe à prima lanugine, ne barbatus vnquam eſſet.* ſputum autem Tertull. vocat tenue corium aut cruſtam, quæ ex illo tectorio inducebatur. Mart.

Hoc linitur ſputo Iani caryota calendis.

ſputo, corio tenui ſputi vmbilicos, bullas & pompholygas illius cruſtæ. Sic tenuis lamina ἐπίχρισμα, hoc eſt ſputamentum, dicitur Polybio. Rectè autem *oneraſſe genas.* Vnde Tertullianus dixit mulieres adiicere ad pondus ſui moduli, quum craſſo illo pane faciem onerarent. Recepta lectio defenditur Plauti auctoritate:

Veniſti buccam exornatis oſſibus.

Aɴsᴀǫᴠᴇ.) Anſa calciamentorum ἱμὰς, ἀγκύλη. Vide quæ in librum v. Manilij notamus.

Cᴀɴᴛᴠs *vicinis fruges traducit.*] Rectè exprimit verbum excantare duodecim Tabularum. Excantare fruges non eſt ſimpliciter incantare, ſed è loco in locum carminibus traducere. Ouidius:

Nec ſeges ex aliis alios tranſibit in agros.

In noſtro libro erat *deducit* non *traducit.*

Cᴀɴᴛᴠs *& irata.*) Citatur à Chariſio.

Cᴀɴᴛᴠs *& è curru Lunam.*) Veteres rarò dicebant ἔκλειψιν σελήνης, ſed καθαίρεσιν σελήνης. Nam de Sole veteribus ἔκλειψις vſurpatur tantũ. Scholiaſtæ Apollonij: Ἐπιμαρτύρεται δ᾽ ὅτι οἱ τὰς σελήνης ἔκλειψιν ὑπὸ φαρμακίδων γίνεσθαι καθαιρουμένης, διὸ καὶ οἱ παλαιοὶ καθαιρεῖν ἐκάλουν τὰς ἐκλείψεις. Soſiphanes Meleagro:

Μάγοις ἐπῳδαῖς πᾶσα Θεσσαλὶς κόρη
Ψευδὴς σελήνης αἰθέρος καταιβάτις.

vbi καταιβάτης eſt καδμεῖνος. A

At *Venus inueniet.*] Lege *Inueniet.* cætera docebit Venus.

Concvmbere.] Lege *ſuccumbere*, ex veteri ſcriptura. Catullus:

Sed cuiuis quamuis potius ſuccumbere fas eſt.

Dvm *timet*] Omnino legendum, *Dum tumet.* ὀργᾷ.

Et *teneros conſerit vſque ſinus.*] Lucretius,

——*muliebria conſerit arua.*

& in Oraculo: μὴ αὐτὸν τίνων ἄρουρα δαμάζων βίᾳ. Locus hactenus non intellectus, ἐμοὶ δὲ τὸ ἀπόρρητα ἐκφέρειν ἄτοπα εἰπεῖν.

Non *lapis hanc, gemmæq́ iuuant.*] Lege: B

Non lapis hanc, gemmæq́ iuuent, quæ frigore ſola

Dormiet: & nulli ſit cupienda viro.

Η μετανοοῦσα αἰσχροφρόδιτος ἐς ἀρχὰς ἴτω.

Et *faciem demta pelle referre nouam.*] Putabam noſtro tempore tantum hoc incœpiſſe. Sed quãtum video, non minus illæ veteres lupæ inſaniebant, quàm hæ noſtræ ætatis.

Hev *Marathum torques.*] Lege, *Neu Marathum torque.* Et in libro quarto:

Neu iuuenem torque.——

Non *illi ſontica cauſa eſt.*] Liquida ſcriptura in noſtro libro. νοσεῖν ἀληθῶς, ſonticam cauſſam vocabant. & νόσον ἀληθινὴν morbum ſonticum. Feſtus: *Sontica cauſſa dicitur à morbo ſontico, qui quid gerendum agere non permittit. Cato de Regis Attali vectigalibus.* Mox citat verba. In epitome Pauli: *Sonticum iuſtum.* Gloſſæ Iſidori: *Sonticus verax.* Gloſſæ Græcorum: *Sonticus* ἀληθής. C

Sed *nimium luteo.*] Scribe *luto.*

——*mutabit vellera luto.*

Illivs *credo tunc ſonuiſſe pedes.*] Scribe, *pedem.* vt eſt in priſca ſcriptura. Ab hoc pentametro duo diſticha ex II libro huc retrahenda ſunt.

Ah pereant artes, & mollia iura colendi.

Horrida villoſa corpora veſte tegam.

Nunc ſi clauſa mea eſt, ſi copia rara videndi,

Heu miſerum, laxam quid iuuat eſſe togam? D

Ah *pereant artes.*] quomodo ſuperius iam dixit:

Quid proſunt artes, miſerum ſi ſpernit amantem?

Et *mollia iura colendi.*] Verbum colere circa curam veſtimentorum. Iuuenalis:

——*vel Thaida nullo*

Cultam palliolo.——

Martialis,

Nec ſic in Tyria ſindone cultus eris,

Ouidius,

Cui color infelix? aut cui placuiſſe laborem?

Ille mei cultus vnicus auctor abeſt.

Horrida *villoſa corpora veſte tegam.*] Ita legendum, non *tegant.* vt in excuſis, vbi etiam verſum inſititiu inculcauerant, quia non videbant, quid volebat poëta, neque quo pertinebant hæc duo diſticha. Ergo, inquit, hos amictus molles deponam. Sumpſerat enim molles ornatus, quo placeret amicæ, vt ſuprà iam dixit Tibullus: E

Fruſtra iam veſtes, fruſtra mutantur amictus.

vt indubitata ſit horum quatuor verſuum in hunc locum reſtitutio.

Desistas *lacrymare puer.*] Iam enim lacrymabundus dicebat:

Heu miſerum, laxam quid iuuat eſſe togam?

Odervnt *Pholoe.*] Pudicam fuiſſe, & nemini patuiſſe etiam teſtatur Horatius:

——*Cyrus in aſperam*

Declinat Pholoen. ſed prius Appulis

Iungentur capreæ lupis

Quam turpi Pholoe peccet adultero.

ELEGIA IX.

Qvid mihi, ſi fueras miſeros læſurus
amores,
Fœdera per diuos clã violanda dabas?
Ah miſer, & ſi quis primò periuria celat,
Sera tamen tacitis pœna venit pedib.
Parcite Cœleſtes. æquũ eſt impune licere
Numina formoſis lędere veſtra ſemel.
Lucra petens habili tauros adiungit
aratro,
Et durum terræ ruſticus vrget opus.
Lucra petituras, parẽtia per freta ventis;
Ducunt inſtabiles ſidera certa rates.
Muneribus meus eſt captus puer: at
Deus illa
In cinerem, & liquidas munera vertat aquas.
Iam mihi perſoluet pœnas, puluiſque
decorem
Detrahet, & ventis horrida facta
coma.
Vretur facies, vrentur Sole capilli.
Deteret inualidos & via lõga pedes.
Admonui quoties, Auro ne pollue
formam,
Sæpe ſolent Auro multa ſubeſſe
mala.
Diuitiis captus ſi quis violauit amorem,
Aſperaque eſt illi difficiliſq́; Venus.
Vre meum potius flamma caput, &
pete ferro
Corpus, & intorto verbere terga ſeca.
Nec tibi celandi fas ſit. peccare paranti
Sit Deus, occultos qui vetet eſſe dolos.
Ipſe Deus tacito permiſit læua miniſtro,
Ederet vt multo libera verba mero.
Ipſe Deus ſomno domitos emittere vo-
cem
Iuſſit, & inuitos facta tegenda loqui.

Hæc ego dicebam: nunc me fleuiſſe loquentem, A
Nunc pudet ad teneros procubuiſſe pedes.
Tum mihi iurabas, nullo te diuitis auri
Pondere, non gemmis vendere velle fidem:
Non tibi ſi pretium Campania terra daretur,
Nõ tibi ſi Bacchi cura Falernus ager. B
Illis eriperes verbis mihi, ſidera cœli
Lucere, & puras fluminis eſſe vias.
Quin etiam flebas. at non ego fallere doctus
Tergebam humentes credulus vſque genas.
Quid facias, niſi & ipſe fores in amore puellæ?
Sit precor exemplo ſed leuis illa tuo.
O quoties, verbis ne quiſquã cõſcius eſſet, C
Ipſe comes multa lumina nocte tuli!
Sæpe inſperãti venit tibi munere noſtro,
Sed latuit clauſas poſt adoperta fores.
Tum miſer interij, ſtultè cõfiſus amari:
Nam poteram ad laqueos cautior eſſe tuos
Quin etiam attonita laudes tibi mente canebam:
At me nũc noſtri, Pieridúmq; pudet. D
Illa velim rapida Volcanus carmina flamma
Torreat, & liquida deleat amnis aqua.
Tu procul hinc abſis, cui formam vendere cura eſt,
Et pretiũ plena grande referre manu.
At te, qui puerũ donis corrũpere es auſus,
Rideat aſsiduis vxor inulta dolis.
Et cùm furtiuo iuuenem laſſauerit vſu, E
Tecũ interpoſita lãguida veſte cubet.
Semper ſint externa tuo veſtigia lecto,
Et pateat cupidis ſẽper aperta domus.
Nec laſciua ſoror dicatur plura bibiſſe
Pocula, vel plures emeruiſſe viros.
Illam ſæpe ferunt cõuiuia ducere Baccho,
Dum rota Luciferi prouocet orta diẽ.
Illã nulla queat melius conſumere noctẽ,
Aut operum varias diſponuiſſe vices.
At tua perdidicit, nec tu ſtultiſsime ſẽtis,
Cùm tibi non ſolita corpus ab arte mouet.
Túne putas illam pro te diſponere crines?
Aut tenues denſo pectere dente comas?
Iſta hæc perſuadet facies, auróq; lacertos
Vinciat, & Tyrio prodeat apta ſinu?
Non tibi, ſed iuueni cuidam vult bella videri,
Deuoueat pro quo rémque domúmq; tuam.
Nec facit hoc vitio, ſed corpora fœda podagra,
Et ſenis amplexus culta puella fugit.
Huic tamen accubuit noſter puer. hunc ego credam
Cum trucibus Venerem iungere poſſe feris.
Blãditiáſne meas alij tu vẽdere es auſus?
Tune alij demens oſcula ferre mea?
Tunc flebis, cùm me vinctum puer alter habebit,
Et geret in regno regna ſuperba tuo.
At tua tum me pœna iuuet, Veneríque merenti
Fixa notet caſus aurea palma meos:
Hãc tibi fallaci reſolutus amore Tibullus
Dedicat, & grata ſis, Dea, mẽte rogat.

BERN. CYLL. VERON.

QVID *mihi ſi fueras teneros luſurus amantes.*] de puero cooqueritur, qui ſe oeglexerit. alij legunt Amores miſeros.

PER *diuos.*] i. deorum teſtimonio perpetrata.

ET *ſi quis.*] hoc dicit quaſi inferens illum ſolum eſſe perfidum, quibus verbis eum ab amore alieno reuocet.

TACITIS *pœna.*] lento enim gradu ad vindictam ſui diuina procedit ira: tarditatémque ſupplicij grauitate compenſat. Et tacitis pedib. dixit ad opiniooem antiquitatis: nam (vt refert Porphyrius) dij pedes habere lanatos crediti ſunt, quod nonnunquam tarde punirent peccatores. Horat. Carm. III.

Rarò antecedentem ſceleſtum
Deſeruit pede pœna claudo.

NVMINA *formoſis lædere veſtra ſemel.*] mutat ſententiam quam ſuprà dixit,

Ne iurare time, Veneris periuria venti
Irrita per terras & freta ſumma ferant.

Ita etiam Propert. Elegiarum II.

Non ſemper placidus periuros ridet amãtes Iuppiter.

LVCRA *petens habili.*] pecuniæ cupiditate puerum captum dicit à ſimili. ſecutus eſt enim

lucrum ac arator & nauclerus, qui labores omnes immodicos, & aſperrima perpetiuntur incommoda, dummodo lucrum faciant.

DVRVM *opus terra.*] laborioſam ſignificat agricolationem. nam ſemper in ea quid eſt agẽdum. Præterea (vt primo rerum ruſticarum ſcribit Varro) cùm primum terram ruſtici arant, dicuntur proſcindere: eùm iterum, effringere appellant: quoniam prima aratione glebæ grandes ſolent excitari. cùm iterant effringere vocant: deinde lyrant ſeu occant: quod genus in agricultura multa ſunt.

SIDERA *certa.*] ſidera multa multis ſunt fidiſſima, & alia aliis, vt Cynoſura Tyriis, Helice Graiis. Flaccus in Argonautic. 1.

- néne in Tyrius Cynoſura carinis
Certior: aut Grays Helice ſeruanda magiſtris.

Omnibus autem noſtris generaliter inſpicitur Septentrio. Manilius lib. Aſtronomicon.

Summa tenent eius miſeris notiſsima nautis
Signa per immenſum cupidos deducere pontum.

CERTA *ergo.*] i. curſum ſuum dirigentia. vt Horat. Carm. 11.

- neque certa fulgent Sydera nautis.

DETRAHET *d.*] deformabit pulchritudinem.

VRENTVR *ſole capilli.*] quippe Sol nimius aſperos & nigros capillos efficit. Vnde Hercules apud Propert. Eleg IV. inquit ad nymphas:

Terreat & Lybico Sole peruſta coma.

DETERET.] lædẽdo imminuet. eſt enim deterere, detrahere & diminuere. Iuu. in Vmbricio:

- atque eadem cras Deterere exiguis aliquid.

SAEPE *ſolent auro multa ſubeſſe mala.*] verius vero & certius certo: nam propter aurum (vt Phocyllides ſcribit) bellu eſt, raptúſq; necẽſque, quod eius eſt doli apud mortales, vt cùm omnium malorum cauſam iniungat, & vitam triſtitia affli&et, irreptum fuiſſe præſtiterit.

DIVITIIS *captus.*] iratam Venerem dicit his qui diuitias amori præponderant. Quare Propert. indignatus Eleg. 11. exardet dicens:

Ergo muneribus quiuis mercatur amicam?
Iuppiter! indigna merce puella perit.

ASPERAQVE *eſt illi difficiliſque Venus.*] ſic ſuprà: *— Et inſidis quod ſit acerba monet.*

INTORTO *verbere.*] flagrum ſeu ſcuticam ex materia intorta ſignificat.

EDERET *vt multo libera verba mero.*] temulentorum vitium eſt vt omnia publicent ſecreta animi, cùm nullam rationem in ſe habeant, & ignorent inguinis & capitis quæ ſint diſcrimina, qua ex cauſa ab eis occulta facile detorquentur. Horat. in arte poëtica,

Et torquere mero quem perſpexiſſe laborent,
An ſit amicitia dignus. Et in Carminibus,
Arcanique fides prodiga perlucidior vitro.

Liba autem verba ſine reſpectu intelligit. & à Libero patre liber, ra, ru deducitur: quin, vt Val. Max. ait, liberalitas quoque ex ipſo numine nomen quæſitum eſt.

PERDERE.] deſtruere atq; violata abiicere.

CAMPANIA *terra.*] Campania eſt fertiliſſima regio, à quo denominatiuum fit Campanus, minuſculum ſuo primitiuo vna ſyllaba, vt Hiſpania Hiſpanus: ſed metri gratia Campania pro Campana ponit vſurpatiuè.

AGER *Phalernus.*] Phalernum mons eſt Campaniæ iuxta Puteolos: vbi optimum vinum naſcitur quapropter cura Bacchi eſſe dicitur, qui vitis ſator fuit.

ERIPERES.] quaſi inuitum eogeres, vt ita tibi crederem.

PVRAS *fluminis eſſe vias.*] flumina naturaliter ſunt lutulenta ſi rapidè fluant: tùm quia ſabula deuoluunt: tùm quod in ea domorum purgamenta, & cloacarum ſordes immittuntur. Alij legunt fulminis: fulmen enim dum exprimitur luctatione ventorum ſcindit aëra, & vias non puras agit.

IN *amore puellæ.*] à qua illuderis. & Marathum videtur ſignificare: de quo elegia ad Pholoem meminit.

O *quoti.*] pericula ſua obiicit, quæ ipſe prõptè adiit, dum eum ad puellam euntem comitatur.

MVNERE.] officio.

LATVIT.] ideo latuit, ne à me agnoſceretur.

ATTONITA.] nimia cupiditate canendi.

AT *tu qui puerum.*] dira eſt imprecatio in pueri corruptorem.

DOLIS.] furtiuis concubitibus.

LASSAVERIT *vſu.*] aſſiduo coitus vſu per clunium excuſſionem defatigauerit. vſum enim aſſiduè in libidine clunopalin vocant, quod Iuu. ait: *Et laſſata viris nec dum ſatiata receſſit.*

INTERPOSITA *veſte.*] ſeu ſtratum capit, ſeu culcitram. ſenſus eſt: quod mulier inter ſe & virum quaſi irata veſtem interponat, ne ſe tangat.

EXTERNA.] aliena adulteria.

CVPIDIS.] cupidè intrare cum vxore cupiẽtib.

NEC *laſciua ſoror.*] non vxorem tantum modò vult iſtius corruptoris eſſe impudicam, ſed eius etiam ſororem: vt quæſtum meretricium faciat, imprecatur eſſe vulgati corporis.

PLVRA *bibiſſe Pocula.*] aut toto vitæ ſpatio plures cyathos bibiſſe, aut nocte illa atque die, quaſi quod vinoſior ſit inferat.

QVAM *plures emeruiſſe viros.*] ſenſus eſt: Non plures ad quæſtum ſui corporis accepiſſe viros quam cyathos vini biberit, & emeruiſſe dixit, quoniam proſtitutæ dicuntur meretrices à merendo: vnde & ſcorta meritoria vocantur, & notanda eſt locutio non plura bibiſſe pocula quàm emeruiſſe plures viros.

DVM *rota Luciferi prouocet orta diem.*] ſignificat per hoc laſciuam puellam ab Occidente Sole ad Orientem conuiuium protrahere.

VARIAS *vices operum.*] exercitationum variam actionem aut fututionum variatos vſus: de quibus Ouidius in calce voluminis: quod de arte amandi compoſuit elegenter meditatus eſt.

TVA *perdidicit.*] adulteria ſ. didicit, namq; vt facinus adulteri celet cùm debita Veneris munera coniux exigit, ipſa clunes quidem mouet, ſed non mutuo coitus appetitu, quemadmodum inter caros coniuges conuenit.

AB *arte Non ſol.*] olim quidẽ non ſolita. & arte, inquit. i. apta mobilitate corporis ad cõcubitũ, ita quidẽ vt ſuum cum amatore celet adulteriũ.

DANSO *dente.*] à parte totum per periphraſim pectinem dicit, qui per dẽticulos minutiſſimos eſt inſectus.

Bella.] formoſa, pulchra. bonus & diminutiuum bellus elegantem ſignificat. Propert. Eleg. II. *At ſi cæruleo quædam ſua tempora fuco.* A

Tinxit.] Iccirco cærulea forma bona eſt. i. polchra.

Devoveat.] i. deuouendo conſumet, vel cum deprecatione execret.

Non *facit hoc vitio.*] vt acerbius inimicum corruptorem pueri vituperet, dicit coniugem eius non ſuopte iogenij vitio adulteram eſſe, ſed ipſius culpa. Fœtet eoim & ſenio & podagris qui odor vxori maximè eſt odio. Quare Catullus amicum de riuali podagroſo cõſulens dixit: B

Nam quoties futuit toties vlciſcitur ambos,
Illam affligit odore, ipſe perit podagra.

Corpora *fœda.*] fœdata intelligit corpora propter vnguenta, quibus podagrico dolori medentur.

Cvlta *puella.*] ergo ſene indigna homine.

Hvic.] vetulo, quem coniux tenera fugit, & eſt admiratiuè prolatum.

Ivngere *Venerē.*] libidinis opus perficere.

Cvm *trucibus feris.*] ſanè vt rem penè impoſſibilem diceret, addidit trucibus: nam ferarum quædam cicures ſunt. hoc autem aſperius eſt illo Virgiliano: *Iungentur iam griphes equis.* — C & eſt vehementius illo Horatiano:

Sed prius Apulis iungetur capreæ lupis.

Et *geret in gremio regna ſuper.*] i. dominabitur. namque amicæ vocantur dominæ, & earum obſequium regnum ſeu imperium, quaſi amatores amatis ſubditi ſiot iure ſeruitutis. Horatius Carminum IIII.

Non ſum qualis eram bonæ
Sub regno Cinaræ: deſine dulcium
Mater ſæua cupidinum
Circa luſtra decem flectere mollibus
Iam durum imperiis. —— D

Hanc *tibi fallacis.*] proſeuche eſt ad Venerem, vt amatori ſuo gratę mentis indicium exhibeat. hoc verò ſciet, ſi poero ipſi, cuius amore impotente Tibullus languit, ſe duram & inexorabilem in alias præbuerit.

ACHILLES STATIVS.

Miseros *laſurus amores.*] In Florentino, amantes. vt & olim Aldus.

Foedera *per diuos clam violanda dabas.*] Dare fœdera per diuos eſt, eorum numeo atque auctoritatem, vt ita dicam, interponere. E

A *miſer.*] ſie omnino legendum.

Et *ſi quis.*] Duo verba ſunt.

Sara *tamen tacitus.*] Propert.

Non ſemper placidus periuros ridet amantes
Iuppiter. ——

Et *durum terra ruſticus vrget opus.*] Idem in II. hoc ipſum iotellegens opus,

Luce ſacra requieſcat humus, requieſcat arator,
Et graue ſuſpenſo vomere ceſſet opus.

Lvcra *petituras freta per parentia ventis.*] Io Florentino, Parentia per freta. Lucan. in v.

Et dubium pendet vento cui pareat æquor.

Sunt, qui ſe legiſſe etiam dicant io veteribus libris, —— *per vela patentia ventis.*

At *Deus illa In cinerem & liquidas munera vertat aquas.*] Sie de rebus dicebant, quas eſſe funditus deletas volebant. Propert.

Sed quaſcunque tibi veſtes, quoſcunque ſmaragdos,
Quoſve dedit flauo lumine Chryſolithos,
Hæc videam rapidas in vanum ferre procellas.
Quæ tibi terra velim, quæ tibi fiat aqua.

Et Ouid. in eodem genere, in III. Amor.

O ſi neglecti quiſquam Deus ultor amoris,
Tam malè quæſitas puluere mutet opes.

Et auctor Culicis, io alio tameo genere,

Quamuis ignis eris, quamuis aqua, ſemper amabo.

Quæ omnia ducta ab Homerico illo:

Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε.

Iam *mihi perſoluet pœnas.* Sie in omnibus veteribus libris. Aldus tamen olim, Perſoloes.

Paranti *Sit Deus.*] verbum, Eſſe hoc loco eam vim habet., vt infenſum Deum ſignificet. vt & Additus verbum apud Verg.

— nec Teucris addita Iuno Vſquam aberit. —

In nonnullis libris, Eſt Deus.

Ipsa *Deus tacito permiſit lene magiſtro.*] In vetno meo,

Ipſe deus tacito permiſit lena magiſtro.

quod placet, ſi pro Magiſtro, legas, quod eſt in ceteris omnibus, Miniſtro. Vt lena, cui miniſter plurimum vioi fudiſſet, taceri interim multa dixerit.

Somno *domitos.*] Ennius eodem modo in VIII. Annali.

Nunc hoſtes vino domiti ſomnoque ſepulti.

Et *inuitos facta nefanda loqui.*] Cicero in libro Topicorum, de genere argumentorum ἀπὸ τῶν. Et Lucret. in IIII.

Multi de magnis per ſomnum rebus loquuntur,
Indicioque ſui facti perſæpe fuere.

Nvllo *te diuitis auri Pondere.*] Io multis veteribus, noo Te, ſed Tibi. Eo forte ſenſu, aurum illi quocunque pondere diues non videri, præ fide ipſa.

Si *pretium Campania terra daretur.*] Propertius in III.

Nec mihi mille iugis Campania pinguis aratur.

Et Florus in I. cap. XVI. *Omnium non modo Italia, ſed toto orbe terrarum pulcherrima Campaniæ plaga eſt.*

Si *Bacchi cura Falernus ager.*] Bacchi cura, id eſt, Amor. Sie Verg.

—— *tua cura Lycoris.* Et Horat.

—— *iuuenùmque prodis Publica cura.*

Illis *eriperes verbis mihi.*] perſuaſiſſes non lucere, alienatis propè ſenſibus, ac ſublatis. Horatius eodẽ verbo ſic eſt vſus in II. Serm. Sat. II.

Non tamen eripiam, poſito pauone velis quin
Hoc potius quàm gallina, tergere palatum.

Et Cornelius Celſus eodem prope modo in VI. *Pæne ineptiæ ſunt curare varos, & lenticulas, & ephelidas, ſed eripi tamen fœminis cura cultus non poteſt.*

Sidera *cæli Lucere.*] Placet Vaticani libri lectio, —— *ſidera cælo Lucere.* ——

Et *puras fulminis eſſe vias.*] vias: ſulcos. Feſtus in verbo Sulci. Vergilius in v. Viam ſimili dixit in genere.

Namque volans liquidis in nubibus arſit harundo
Signauitque viam flammis.

Fulmen etiam, qua eius veſtigium, ſimiliter appellatur. nam legendum videtur hoc loco, Fulminis, non Fluminis. illo enim modo eſt in Florentino, ac nonnullis aliis. Puras autem, claras intellego. Lucanus in v. cùm portentum ſignificaret, alienúmque ab eo, quod naturale & cõſuetum eſſet,

Lux etiam metuenda perit, neq; fulmina currunt
Clara. —— Sed nec, ſi Fluminis legamus, alienum videatur. Nam quod hoc loco bidental quidam, & contacta loca dicunt intellegi, quæ nec intueri, neque calcari debere fulgurales libri pronuntiant, vt ait Ammianus Marcellinus in XXIII. repugnans id eſſet poëtæ ſententiæ. quid enim dicat, Eripere pura eſſe ea loca, perſuaderes pura non eſſe, quæ verè pura non ſunt. In Vaticano autem non Eſſe, ſed Ire legebatur. quod placet.

Q v i n *facerem.*] Aldus olim edidit, Quid faciam. In veteribus quibuſdam, Quid faceres. Sed quocunque modo legas, difficilis eſt omnino ſententia. Ego, quod eſt in Vaticano libro, vehementer probabam,

Quid dicam, quod, vt ipſe, fores in amore puellæ.

Quid inquit, dicam etiam, quemadmodum ipſe ego in tui amore, ſic tu eſſes in amore puellæ. deinde commemorat quæ præſtiterit amantibus obſequia.

O *quotiens, verbis.*] legi quidem hoc modo etiam poteſt, ſed duriuſculè. ego legendum putabam, non Verbis, ſed Vobis.

S e d *latuit.*] in quibuſdam libris, Et latuit. quod placet.

N a m *poteram ad laqueos cautior eſſe tuos.*] ſimiliter Sappho in aſmate de Venere,

Καὶ ἐζλωθέσαν οἰκίνδα.

C v i *formam vendere cura eſt.*] in omnibus ſcriptis libris, Cura eſt.

Q v i *puerum donis.*] In Florentino, Qui donis puerum.

F v r t i v o *iuuenem laſſaueris vſu.*] Furtiua Venere, quod ſuprà dixit. in nonnullis autem libris etiam, Laxauerit. Sed illo modo etiam Ouid. in III. Amor.

Vidi ego cum foribus laſſus prodiret amator,
Inualidum referens emeritúmque latus.

Atque alibi,

Aut te traiectis Aeaa venefica ramis
Deuouet, aut alio laſſus amore venis.

S i n t *externa tuo ſemper veſtigia lecto.*] Veſtigia corporis, quæ dicit Ouid. in III. de arte amandi, & Propert. in II.

Nec domina vlla meo ponet veſtigia lecto.

Et in III.

Apparent non vlla toro veſtigia preſſo
Signa voluptatis, nec iacuiſſe duos.

In omnibus ferè libris,

Semper ſint externa tuo. ——

C v p i d i s.] amantibus. Idem alibi,

Et cupidi ad ripas arma relicta dei.

& ſæpè ſic alij.

D i c a t v r *plura bibiſſe pocula.*] idem alibi,

—— *at ipſe bibebam*
Sobria ſuppoſita pocula victor aqua.

V e l *plures emeruiſſe viros.*] In vno meo, & Vaticano, non Vel, ſed Quam. idque probandum etiam videtur.

I l l a m *ſæpè ferunt.*] Placet, quod eſt in Florentino, Ferant, non Ferunt.

C o n v i v i a *ducere Baccho.*] Producere. In eodem genere Horat. in III. Carm.

Te, Liber, & ſi læta aderit Venus,
Segnéſque nodum ſoluere Gratiæ,
Viuæq; producent lucernæ,
Dum rediens fugat aſtra Phœbus.

I l l a *queat nullam melius conſumere noctem.*] ſic in vno meo. in cæteris, Illa nulla queat, & quæ ſequuntur.

A t q v e *operum varias diſpoſuiſſe vices.*] Totum hoc perobſcœnum.

N e c *tu ſtultiſſime ſentis.*] Catullus,

Mule nihil ſentis. ——

T v *ne putas.*] in vno meo, atque in Sfortiæ libro, Putes.

A v t *tenues denſo pectere dente comas.*] in Florentino, Et tenues. Tenuis capillos etiam dicit Manilius in I.

Flamma comas imitata volat, tenuíſque capillos.

In eodem genere Simonides,

Ἀεὶ δ' χαίτην εὐπεπλεγμένην φορεῖ
Βαθεῖαν ἀνθέμοισιν ἐσκιασμένην.

I s t a *hæc perſuadet facies.*] Hoc, vt ea quæ ſequuntur membra, per interrogationem legitur. Eſt autem ſenſus, Tua ne iſta facies perſuadet hæc, vt & lacertos ore vinciat, & quæ ſequuntur. Nam quod in verbo Suaſum ſcribit Feſtus, huc videtur pertinere non poſſe.

A v r ó q v e *lacertos Vinciat.*] Armillis.

E t *Tyrio prodeat apta ſinu.*] ſic verbo Prodire eſt vſus Horat. in II. Carm.

—— *eniteſcis*
Pulchrior multo, iuuenúmque prodis
Publica cura.

Apta tanquam vincta, collecto ſinu. ornata. Vergilius,

Axem humero torquet ſtellis ardentibus aptum.

D o m v m q v e *tuam.*] οἰκίαν. id eſt, gentem. Sic enim Ariſt. in Poëtica loquitur, & Verg.

Dum domus Aeneæ Capitoli immobile ſaxum
Adducat. —— Catullus ſimiliter,

Sed tamen hic pulcher vendat cum gente Catullũ.

V e n e r e m *iungere.*] coire. vel matrimonio coniungi. Idem in IV.

Hoc primum iuncta eſt fœdere noſtra Venus.

E t *geret in gremio regna ſuperba tuo.*] In Sfortiæ libro, Et reget in regno regna. Quod dictum ſic, vt Gaudere gaudium, & eiuſmodi multa. In duobus meis,

Et geret in regno bella ſuperba tuo.

Quod non diſplicet.

A t *tua tum.*] In veteribus omnibus, Dum, non Tum.

V e n e r i q v e *merenti.*] In Vaticano, Veneri ipſa merenti.

F i x a *notet caſus aurea palma meos.*] vnde pendeat id quod ſequitur.

R e s o l v t v s *amore Tibullus.*] Sic Martialis in X.

Addat cum mihi cæcubum miniſter
Idæo reſolutior cynædo.

Sic teſolutum videtur accepiſſe Columella in A procemio lib. 1. *Nam ſic iuuenum corpora fluxa & reſoluta ſunt, vt nihil mors mutatura videatur.*

Dsdicat.] eodem verbo, & eodem pænè in genere Ooid in 1. Amor.

Subſeribam Veneri, fidas tibi Naſo tabellas
Dedicat: at nuper vile fuiſtis acer.

M. ANT. MVRETVS.

Qvid *mihi.*] ruptam ſibi fidem conqueritur: & ei, qui illum, muneribus captum, abduxerat, malè precatur. B

Petitvras.] ſi nihil vitij ſubeſt, ſecundam ſyllabam prodoxit, præter conſuetudinem.

Nec *tibi celanti fas ſit peccare.*] nec poſſis ita peccare, vt lateas. fas enim eſt [illegible].

Paranti *ſit deus*] ſi clam peccate pares, præſto ſit deus ille, qui dolos occultos eſſe non patitur.

Permisit *lene.*] liber calamo exaratus, *permiſit ſaua.* ego legendum ſuſpicor, *permiſit ſæpè.*

Ista *hæc perſuadet.*] iſta tua facies tam deformis ei perſuadet, vt ſe comat, tantúmque in C cultu corporis ſtudium ponat, vt tibi bella videatur? ſcilicet, vt fœdo ac podagrico ſeni placeas, ita ſe comit. aut igitur cum interrogatione legendum eſt, aut è contrario intelligendum.

IANVS DOVSA FIL.

Ipsa *Venus ſomno domitos.*] Alluſit ad Epithetum Somni Homero frequens πανδαμάτωρ. Non ad viuum reſecanda omnia in poëticis obſeruationibus, neq; quærendam in eorum com- D mentis conſtantiam, cùm aliàs deprehendi poteſt, tum ex hoc Tibulli loco liquidò videre eſt.

Illam *ſæpè ferunt conuiuia ducere Baccho, Dum rota Luciferi prouocet orta diem.*] Attribuit enim currum Lucifero, quum apud alios ferè ſolo equo vectetur fuſco quidem veſpere, quando dicitur ἕσπερος, candido autem mane, quando eſt φωσφόρος. Quod ex Ouidij verſu in Faſtis,

Heſperus & fuſco roſcidus ibat equo.

obſeruauit ſæculi noſtri ornamentum Ioſ. Scaliger in libro ſecundo ſingularis illius atque admirandi operis de Emendatione Temporum. Quod quia ab illo tantum obiter dictum eſt, ne- E que pluribus auctorum teſtimoniis confirmatum, ad fidem maiorem hîc accuratius quædam exædificare decreui ſuper fundamentis ab illo iactis. De candido quidem equo non memini legere. cæterùm de fuſco eſt apud Pedonem Albinouanum Elegia in Mœcenatis obitum:

Quæ ſinere ebori iuuenem ſic Heſperon illum
Quem nexum medio ſoluit in igne Venus:
Quem nunc in fuſcis placida ſub nocte nitentem
Luciferum contrà currere cernis equis.

Niſi quod & hic videtur de curru intelligi poſſe, cùm dicit *equis.* Sed apertius Statius Papinius in vi. Thebaid.

Roſcida iam nouies cœlo dimiſerat aſtra
Lucifer, & totidem Luna prauenerat ignes

A *Mutato nocturnus equo.* ——

Quod autem Scaliger addit; *deſultorem* dici Luciferum, pariéſque equos habere, vt deſultores in Circo, quoniam exemplum nullum adduxit, auctoritatem eius rei commodè petam à Caſſiodoro ita ſcribente: *Equi deſultatorij, per quos Circenſium miniſtri miſſus denunciant exituros, Luciferi præcurſorias velocitates imitantur.* Sed neque illud obſeruatione indignum aut ab hoc loco alienú eſt, Horatium, (quod tamen moniete neglexerunt Commentatores) vtramque Veneris ſtellæ appellationem ſub *Veſperi* vocabulo confudiſſe, quum ait: B

—— nec tibi Veſpero
Surgente decedunt amores
Nec rapidum fugiente Solem.

Heſperus enim hîc etiam pro *Lucifero* accipitur, cuius rei haud ſcio an exemplum aliud exſtet. niſi quod Plautus in Amphitruone *Nocturnum* (quem non noctis Deum, vt vulgò capiunt, ſed Heſperum eſſe mihi perſuadeo) pro Lucifero ſumſerit. vt quidem eum locum præter interpretum mentem explicandum cenſeo.

Credo ego hac noctu nocturnũ obdormiſſe ebrium.

Valde enim inſulſus iocus fuerit, ſi Noctis Deũ, C qui tunc, diei finibus in arctum redactis, pomœria ſua valde extenderat; ac non potius Luciferum, quod non exoriretur, velut ſui muneris oblitum in ſomnum profundiorem incidiſſe intelligat, præſertim quum Solem eandem ob cauſſam paulò pòſt accuſet his verbis:

Credo edepol equidem dormire Solem atque appotum probè.

Neque turbet aliquem, quod ſtatim deinde *veſperuginis* mentio fiat à Soſia; hæc enim decorè confunduntur in perſona ſerui. *Nocturnum* porro pro Heſpero videtur etiam Statius accepiſſe D in verſibus quos modò adduxi, quum dicit,

Mutato nocturnus equo. ——

niſi ſit Luciferi epithetum, & *nocturnum Luciferum* pro *Noctifero* poſuerit. Hæc ſcripſeram, cùm deprehendi poſteà in Lactantio, ſiue Luctatius eſt, Statij interprete hæc quæ vnicè ad rem noſtram faciunt: *Lucifer & mane oritur & veſpere, ſed equo mutato.* ac paulò pòſt: *Poſt autem quadrigas dant Soli, bigas Lunæ, equos ſingulos ſyderibus. eundem ergo Veſperum vult haberi, vt Horatius Veſperum pro Lucifero poſuit.* Sed vt tandem ad Tibullum redeamus, video quomodo Luci- E fer è curru ſuo, cui eum modò impoſueram, deduci ac detrahi poſſit in hoc quidem Tibulliano verſu, ſed non cantu, quod Lunæ ſuprà apud hunc noſtrum euenturum fuerat, niſi æra repulſa teſtitiſſent, verùm ſignificatione mutata. ſi *rotam Luciferi* ſcilicet pro ipſo Lucifero capiamus: vt *rotam Solis* pro ipſo Solis corpore legimus apud Lucretium, Ciceronem, Virgilium, Sidonium Apollinarem atque alios.

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

Foedera *per diuos clam*] In noſtro, iam. Quod tectum eſt. quid tam ſanctè iurabas mihi, ſi iamiam mox peieraturus eras?

Nec *tibi celanti.*] Non dicam quam vitioſa

hæc ſit lectio, neque iuueniliter vectabor in doctiſſimis viris reprehendendis, qui hoc loco emendãdo, aut interpungendo & ſe & lectorem diutiſſimè torſerunt. Excerpta illa ſeu eclogaria habebant egregiè:

Nec tibi celandi ſpes ſit peccare paranti:
Eſt deus, occultos qui vetat eſſe dolos.

Pentametrum ſimile illi apud Diphilum:

Ἔστι δίκης ὀφθαλμὸς, ὃς τὰ πάνθ' ὁρᾷ.

Planè vitioſæ ſunt editiones, quæ doctos viros in errorem impulerunt. Alius ſcriptus habebat:

Nec tibi celanti ſit peccare paranti.

quod & ipſum rectum eſt. Non eſt dubium, quin hanc ſententiam ex Diphilo Comico expreſſerit: ex cuius longo teſtimonio apud Clementem hi verſus ſunt, quos expreſſit Tibullus:

Εἰ τις δὲ θνητῶν οἴεται τοὐφήμερον
Κακόν τι πράττων τοὺς θεοὺς λεληθέναι,
Δοκεῖ πονηρὰ, καὶ δοκῶν ἁλίσκεται,
Ὅτ' ἂν σχολὴν ἄγουσα τυγχάνῃ Δίκη.

IPSE *Deus tacito permiſit lene miniſtro.*] Corruptus locus, vt & cæco apparet. Noſter liber, *permiſit lena miniſtro.* Lege *vela.* Prouerbialiter permittere vela, tradere libidini, ac voluntati. Quod ſane elegantiſſimum eſt, *Deus permiſit miniſtro*, αἰνίων τὸν θεράποντα. Nam de vino loquens Homerus hoc verbo vtitur ſuper eadem ſententia.

EDERET *vt multo.*] Prouerbium: In vino veritas. Nam vino vim adhiberi ait Horatius:

Munitaq; adhibe vim ſapientiæ.

Munitos oſtendit vocari. quos nondum vinum arcana foras efferre adegit. Sic Græci eos vocant ἐμφρούρους. quod ad verbum eſt munitos. Xenophon in Laconicis, καὶ μὴν τὸ ὑπὸ οἴνου μὴ σφάλλεσθαι ἐπιμελεῖσθαι εἰδότες, ὅτι οὐκ ἔνθαπερ ἐδείπνουν οὐ καταμενοῦσιν, καὶ τῇ ὄρφνῃ ὅσα ἡμέρᾳ χρηστέον. οὐ δὲ γὰρ ὑπὸ φανοῦ τὸν ἔτι ἔμφρουρον ἔξεστι πορεύεσθαι. Ita videmus in Horatio eſſe penum abſtruſæ Græcarum venuſtatum copiæ.

QVID *faceres.*] Magis placet ſcriptura libri noſtri, *Quid facerem?*

TV *procul hinc abſis.*] Hanc chriam in gnomen conuertunt Eclogaria illa:

Sit procul à nobis, formam cui vendere cura eſt.

EMERVISSE *viros.*] τὸ Emerere viros in ea ſignificatione, in qua illud,

Quæ tot nocte viros peregit vna.

ILLA *queat nullam.*] Recta eſt ſcriptura in noſtro:

Illa nulla queat melius conſumere noctem.

ISTA *hæc perſuadet.*] Poteſt & εἰρωνικῶς ſine interrogatione. Scilicet iſta facies tua illi perſuadeat, vt ſe ornet tibi. Quaſi dicat: cadaueroſa hæc facies tua nunquam illam alliciet, &c.

FIXA *notet caſus aurea palma meos.*] Ego ſuſpicor legendum *aurea lamna.* Nam in lamina, non in palma eos notare potuit. Deinde nulla eſt hic victoria, vt palma opus ſit, ſed eſt tabella εὐχαριστική, tanquam naufragium euaſerit. Sed non dubium eſt, quin parma legendum ſit. In clipeolis enim ſignabant ſua vota aut εὐχαριστήρια, quos ita dedicabant.

A

ELEGIA X.

QVIS fuit horrendos primus qui protulit enſes?
Quàm ferus, & verè ferreus ille fuit!
Tunc cædes hominum generi, tunc prælia nata,
Tunc breuior diræ mortis aperta B *via eſt.*
At nihil ille miſer meruit. nos ad mala noſtra
Vertimus, in ſæuas quod dedit ille feras.
Diuitis hoc vitium eſt auri: nec bella fuerunt,
Faginus adſtabat cùm ſcyphus ante dapes.
C *Non arces, non vallus erat, ſomnúmque petebat*
Securus varias dux gregis inter oues.
Tunc mihi vita foret: vulgi nec triſtia noſſem
Arma, nec audiſſem corde micante tubam.
Nunc ad bella trahor: & iam quis forſitan hoſtis
D *Hæſura in noſtro tela gerit latere.*
Sed patrij ſeruate Lares. aluiſtis & iidem,
Curſarem veſtros cùm tener ante pedes.
Neu pudeat priſco vos eſſe è ſtipite factos,
Sic veteris ſedes incoluiſtis aui.
Tunc melius tenuêre fidem, cùm pau- E *pere cultu*
Stabat in exigua ligneus æde Deus.
Hic placatus erat, ſeu quis libauerit vuam,
Seu dederat ſanctæ ſpicea ſerta comę.
Atque aliquis voti compos liba ipſe ferebat.
Póſtque comes purum filia parua fauum.

At nobis ærata Lares depellite tela, A
* * *

Hoſtiáque è plena ruſtica porcus hara.

Hunc pura cum veſte ſequar, myrtóque caniſtra

Vincta geram, myrto vinctus & ipſe caput,

Sic placeam vobis. alius ſit fortis in armis, B

Sternat & aduerſos Marte fauente duces.

Vt mihi potanti poßit ſua ducere facta

Miles, & in menſa pingere caſtra mero.

Quis furor eſt atram bellis accerſere mortem?

Imminet, & tacito clàm venit illa pede.

Non ſeges eſt infrà, non vinea culta, ſed audax C

Cerberus, & Stygiæ nauita puppis aquæ.

Illic percußiſque genis, vſtóque capillo

Errat ad obſcuros pallida turba lacus.

Quàm potius laudandus hic eſt, quem prole parata

Occupat in parua pigra ſenecta caſa. D

Ipſe ſuas ſectatur oues: at filius agnos,

Et calidam feſſo comparat vxor aquam.

Sic ego ſim, liceátque caput candeſcere canis,

Temporis & priſci facta referre ſenem.

Intereà Pax arua colat. PAX *candida primùm*

Duxit araturos ſub iuga curua boues.

Pax aluit vites, & ſuccos condidit vuæ,

Funderet vt gnato teſta paterna merum.

Pace bidens, vomérque vigent: at triſtia duri

Militis in tenebris occupat arma ſitus.

Ruſticus è lucóque vehit malè ſobrius ipſo

Vxorem plauſtro, progeniémque domum.

Sed Veneris tunc bella calent, ſciſſóſque capillos

Femina perfractas conqueritúrque fores:

Flet teneras ſubtuſa genas: ſed victor & ipſe

Flet ſibi demẽtes tam valuiſſe manus.

At laſciuus Amor rixæ mala verba miniſtrat,

Inter & iratum lentus vtrumque ſedet.

Ah lapis eſt ferrúmque ſuam quicunque puellam

Verberat: è cœlo deripit ille Deos.

Sit ſatis, è membris tenuem perſcindere veſtem:

Sit ſatis, ornatus diſſoluiſſe comæ:

Sit lacrymas mouiſſe ſatis. quater ille beatus,

Quo tenera irato flere puella poteſt.

Sed manibus qui ſæuus erit, ſcutúmq; ſudémque

Is gerat, & miti ſit procul à Venere.

At nobis Pax alma veni, ſpicámque teneto:

Perfluat & pomis candidus ante ſinus.

BERNARD. CYLLÆN. VER.

QVIS *fuit horrendos primus qui protulit enſes.*] Iouis ætatem imperantis vituperat, ſub cuius imperio tum enſes fabrefacti ſunt, tùm leti diuerſitas orta eſt: vnde capta occaſione aure Saturni ſæculum miro præconio extollit. Tibullum quidem Meſſalla expedito exercitu in E Arupinos & Hipigas ſequi caſtra cogebat. Lucretius autem lib. v. ait: Æris vſus prius fuit cognitus quàm ferri: quod ferrum Idæi Dactyli repererunt.

QVAM *ferus & verè ferreus ille fuit.*] ferus eſt qui durioris eſt vitæ & animi crudelioris: ferreus verò durus & immitis, quaſi intractabilis: à ferro, quod nihil in ſe præter duritiem habet.

BREVIOR.] præcipitatior. ſ ante diem.

IN *ſæuas feras.*] ob incurſum truculentorum animalium tutelæ hominum gratia, & ſæuas

A addidit, vt cauſam augeſceret, vt ſupra,

Cum trucibus feris ——

DIVITIS *auri.*] diuitis. i. pretioſi homines diuites efficientis. Sic ſuprà,

Tunc mihi iurabas nullo tibi diuitis auri.

FAGINVS *ſcyphus.*] ſcyphus vel cyphus vas Herculis fuit potorium, ſicut in III. Saturnaliũ legimus. hoc in ſacris veteres vſi ſunt, & in conuiuiis. Horat. Carm. I.

Natis in vſum lætitiæ cyphis.

de quo vaſe quidam inter noſtri temporis homines literatos ſanè doctus vult Virgilium intellexiſſe VII. Æneid.

B *Hoc pater Anchiſes cypho libabat ad aras.*

cum auro libabat à Marone ſcriptum eſt: nam prima cyphi vbique breuis eſt.

NON *vallus erat.*] vallus vſurpatiuè dictum à maſculino genere, cùm vallum dicatur: ſed ab eo quod efficit, id quod efficitur intelligit. Népe ex vallis, hoc eſt, palis vallum fit, quo caſtra muniuntur. vulgus paliſicaram vocat.

VARIAS *dux gregis inter oues.*] aut varias. quoniam earum quædam candidæ ſunt, aliæ nigræ; aut diuerſi generis animalia ſub ouis vocabulo comprehendit. Fuiſſe autem caſam & C pecori & paſtori communem: cùm Statius Theba. primo dixerit:

Et pecori commune ſolum.

Iuuen. aptius oſtendit Satyra II.

Et pecus & dominos communi clauderet vmbra.

FORET.] de præterito vſus eſt, foret: vt in Virgilium Seruius lib. VIII. annotauit:

Quique à ſtirpe fores geminis coniunctis Atridis.

Cæterùm eſt optantis oratio.

TRISTIA.] deteſtabilia.

CORDE *micante.*] ex tubarum clangoribus cor trepidat: adeò vt plerunque timidis fluxum D ventris afferat. Iuuenal. Satyra XIV.

- *& trepido ſoluunt tibi cornua ventrem*

Cum lituus audita. ——

E *priſco ſtipite.*] è lignorum truncis, vt antiquorum in religione fuit conſuetudo.

AVI.] auum pro tota maiorum ſuorum ſerie poſuit.

VETERES *ſedes.*] antiquas ædes ſuæ ſtirpis.

TVM *melius tenuere fidem cum paupere cultu Stabat in exigua ligneus æde deus.*] ſenſus eſt: Cùm fictiles fuerunt imagines deorum, tùm ipſi magis fideles habiti ſunt, vt in humanis rebus. Iuu. E Satyra XI. his monuit nos:

Hanc rebus Latiis curam præſtare ſolebat

Fictilis & nullo violatus Iuppiter auro.

Propertius Elegiarum IV.

Fictilibus creuere deis hæc maxima regna:

Nec fuit opprobrio facta ſine arte caſa.

Seneca Epiſt. XXX. lib. IV. *Exurge & te quoque dignũ finge deo, finges autem non auro aut argento: non poteſt ex hac materia à magno deo exprimi ſimilis. cogita illos cùm propitij eſſent, fictiles fuiſſe.*

VOTI *compos.*] victor. dicitur enim voti cõpos qui ex ſentẽtia animi deſideratam rem obtinuit.

PVRVM *fauum.*] i. ſine fæce. Fauus vocantur cereæ tabellæ: in quarum cellulis apes mel recondunt. & hunc in altaria allatum fuiſſe diis acceptiſſimum refert Varro rerum ruſtic. III.

E *plena myſtica porcus hara.*] hara porcorum eſt ſtabulum, quę eadem corripit primam: quam aſpirat Virg. in Priapeis:

Cæditur è tepida victima porcus hara.

eſt autem porcus Græcum vocabulum, ſed vt Varro refert ruſticarum rerum II. antiquitate obſeruatum, quod vocant χοῖρον. Hic etiam ſus dicitur: quia (eodem teſte) ὗς Græcè dicitur: ſed olim vocabatur θύειν, quod eſt immolare. Sacri enim inſtituti initium à ſuillo genere cœptum eſſe, & Græcorum & Latinorum obſeruationes docent. vnde Ouid. Metamorphoſ. vltimo ex Pythagoræ ſententia ſcribit:

—— *& prima putatur*

Hoſtia ſus meruiſſe mori: quia ſemina pando

Eruerit roſtro: ſpemq; interceperit anni.

Notandum ſanè oſeruatum fuiſſe, vt diebus natalitiis non immolaretur hoſtia. Nam (vt Varro ait) indignum viſum eſt aliis lucem adimere, die quo ipſi acceperunt.

PVRA *veſte.*] ſacerdotalem tunicam intelligit & candidam & ſine ſordibus.

CANISTRA.] caniſtrum vas vimineum eſt: Græci κάναστρα vocant: nos caniſtrum: & per diminutionem caniſtellum.

MARTE *fauente.*] ſecundo prælio victoribus ſemper Mars fauet.

ET *in menſa pingere caſtra mero.*] morem militantium exprimit, qui domum reuerſi narrant ſua circunſtantibus facinora: faciendo ſignum aut gladiolo, aut cyatho: vt ante oculos audientium res ipſa, de qua ſermo eſt, videatur exiſtere. Ouidius in Heroidibus:

Pingit & exiguo Pergama celſa mero.

QVIS *furor eſt.*] ſermo increpatorius ex dolore proficiſcens. Lucanus:

Quis furor ô ciues? ——

CLAM *venit.*] ſubrepit enim non intellecta ſenectus.

INFRA.] in inferno. Nam ſedes infernorum eſt infra terram, vt poëtæ ſentiunt.

NAVITA.] Charon: quem Fulgentius in editione phyſica ſuper XII. Virgilianos codices interpretatur quaſi χρόνον, id eſt tempus.

ERRAT. centum errant annos animæ quarum corpora iacent inhumata, & hoc ſentit antiquitas.

AD.] apud, iuxta.

CALIDAM *aquam.*] vt per allutionem ſquallorem deponat.

PIGRA.] atquæ cito venit: ſed pigra à conſequẽti, quod pigros delumbes homines reddat.

CASA.] gurguſtium. antiqui à cauando caſam vocarunt: nempe cauatas rupes inhabitabant.

FACTA *temporis priſci.*] Horatius in Poëtica:

Laudator temporis acti.

de ſene, inquit: nam ſemper ſenes laudant præteritos, præſentes deſpiciunt annos.

TESTA *paterna.*] teſta tegetem ſignificat à tegendo: & eſt vinarium dolium. Paterna verò ait in quam pater vinum infuderat nouum, vt à filio vetus exhauriretur.

BIDENS.] bidens eſt ferramenti genus ruſti-

cani: duobus dentibus vtrinque prominentibus. Ouid. Faſto. IV.

Sarcula nunc, durúſque bidens, & vomer aduncus
Ruris opes vigeant, inquinet arma ſitus.

BELLA *Veneris calent.*] vt

O non in Venerem ſegnes nocturnáque bella.

& calent dixit, quoniam Bacchus & Ceres libidinis incitamenta ſunt. nam & malè ſobrius ſuprà poſuit, cùm è luco ipſo vbi ſacram rem fecerat domum iter verteret.

DEMENTES *manus.*] quod in colluctatione cum amica capillos illius fregerit, & genas contuderit.

LAPIS.] immobilis vt lapis.

FERRVM.] inexorabilis, inflexibilis: hoc eſt, affectibus humanis carens, vt lapis & ferrum.

QVATER.] pro perfectè, reſpectu num. ei dicitur.

QVO *tenera irato flere puella poteſt.*] ſignum eſt immenſi amoris cùm puella ipſa lachrymas effundat, quod irarum ſibi amatorculum ſentiat: hoc autem ab ea fit, vt beneuolum reddat.

IS *gerat ſcutúmque ſu.*] i. ſtipendium facit. nam,

Nulla fides pietáſque viris qui caſtra ſequuntur.

Sudes genus eſt teli militaris ſecundum veteres. Propertius Eleg. IV.

Nec rudis infeſtis miles radiabat in armis,
Miſcebant vſta prælia nuda ſude.

& eſt paxillus igni retorridus. Virg.

—— ſudibúſve præuſtis.

PAX *alma.*] epitheton pacis. Sillius XI.

—— Pax optima rerum,
Quas homini nouiſſe datum eſt: pax vna triumphis
Innumeris potior, pax cuſtodire ſalutem,
Et ciues ſeruare potens. ——

Huius ſimulachrum effingebatur manu ſpicam gerens, ideò alma: nam pacis tempore agriculturæ florent: vnde illi ſpicæ & poma & huiuſmodi reliqua offerebantur.

CANDIDVS *ſinus.*] fingunt poëtæ pacem eſſe alis albiſſimis & vultu, ideò ſinus candidus. Calphurnius in I. Æegloga:

Candida pax aderit, nec ſolum candida vultu.

ACHILLES STATIVS.

HORRENDOS *primus qui protulit enſes.*] Proferre nouitatem ſignificat, quo verbo ſic Horatius, alijque vtuntur.

QVAM *ferus, & verè ferreus ille fuit.*] Aratus in ſententiis Græcorum in eandem ſententiam,

Χάλκειη γενεὴ, προτέρων ὀλοώτεροι ἄνδρες,
Οἳ πρῶτοι κακοεργὸν ἐχαλκεύσαντο μάχαιραν,
Εἰνοδίην· πρῶτοι δὲ βοῶν ἐπάσαντ' ἀροτήρων.

Idem Tibullus in III. ſimiliter,

Qui primus caram iuueni, carúmque puellæ
Eripuit iuuenem, ferreus ille fuit.

TVNC *cædes hominum generi, tunc prælia.*] In ſcriptis libris, vtrobique Tum non Tunc.

DIRÆ *mortis.*] In Sfortiæ libro, Duræ mortis.

IN *ſæuas quod dedit ille feras.*] Seneca in IIIII. epiſt. in eandem ſententiam, *Arma ceſſabant, incruentæq́; humano ſanguine manus odium omne in feras verterant.*

NON *arces, non vallus erat.*] Legendum fortè, Non acies. Idem enim antè,

Non acies, non ira fuit, non bella, nec enſes.

Vallum neutro genere fiebat ex vallis. Propertius in IV.

Occidat immerita qui carpſit ab arbore vallum
Et ſtruxit querulas rauca per æra tubas.

NEC *audiſſem corde tremente tubam.*] In veteribus omnibus, Corde micante. id eſt, ſaliente, trepidante. Cauſſam adfert in Problematis Ariſtoteles. Plaut. in Ciſtell. Phorm.

Extimuit tum illam. Me. Iam horret corpus, cor ſalit.

Ouid. in III. de arte amandi lectionem veterum librorum videtur confirmare,

Vidit vt oppreſſam, veſtigia corporis, herbam,
Pulſantur trepidi corde micante ſinus.

ALVISTIS *& iidem.*] ſcribendum Idem, per ſimplex I, vt in veteribus monumentis, & in Sfortiæ libro.

NEV *pudeat priſco vos eſſe è ſtipite factos.*] In Vaticano, nonnulliſque aliis, Nec pudeat. E ligno autem veteres Deos faciebant. Ouidius in Metamorph.

—— quo multa ſacerdos
Lignea contulerat veterum ſimulacra deorum.

Quem morem etiam ſignificat Aſconius Pædianus, in Diuin. *Sunt etiam,* inquit, *qui delubra ligna delibrata, id eſt, decorticata pro ſimulacris deorum more veterum poſita exiſtiment: ſed malè.*

SIC *veteres.*] In ſcriptis omnibus, Veteres. vt vel aui veteres, vel ſedes dicantur. In Sfortiæ libro legebatur,

Sic veteris ædes incoluiſtis aui.

Vt auorum ædes etiam ligneas fuiſſe ſignificet. Interpres Apollonij in I. Κάρφεα δὲ τὰ ξύλα. ξυλίναις γὰρ ἐχρῶντο οἱ παλαιοὶ οἰκίαις, ὥσπερ μάλιστα [illegible].

TVNC *melius tenuere fidem.*] Vaticanus liber illam etiam lectionem præ ſe ferebat, Sic melius tenuere fidem.

HIC *placatus erat, ſi quis libauerat vuam.*] Porphyrius in II. περὶ ἀποχῆς τῶν ἐμψύχων, de Theophraſti ſententia ſacrificia vilibus rebus, & inemptis fieri ſolita declarat, Διὰ πολλῶν δὲ ὁ Θεόφραστος τῶν παρ' ἑκάστοις πατρίων ἐπιδείξας ὅτι τὸ παλαιὸν τῶν θυσιῶν διὰ τῶν καρπῶν ἦν, ἐν αἷς πρότερον τῆς πόας λαμβανομένης καὶ τὰ τῶν σπονδῶν ἐξηγεῖται τοῦτον τὸν τρόπον. & quæ ſequuntur. Verſus autem adducit è Polyedo Sophoclis, aptiſſimos huic loco,

Ἦν μὲν γὰρ οἰὸς μαλλὸς, ἦν δ' ἀμπέλου
Σπονδή τε ῥὰξ εὖ τεθησαυρισμένη·
Ἐνῆν δὲ παγκάρπεια συμμιγὴς ὀλαῖς
Λίπος τ' ἐλαίας, καὶ τὸ ποικιλώτατον
Ξουθῆς μελίσσης κηρόπλαστον ὄργανον.

ATQVE *aliquis voti compos.*] In Vaticano, aliiſque nonnullis, Compos voti.

LIBA *ipſa ferebat.*] Legendum puto, Ipſe, non Ipſa.

AT *nobis ærata Lares depellite tela.*) Dixit antè,

Sed patrij ſeruate Lares. ——

HOSTIAQVE *è plena ruſtica porcus hara.*) ἀσυνάρτητον videtur. Sed erat tamen hoc modo in omnibus libris. niſi donaria ipſa atque hoſtias, tanquam numina etiam aduocarent. cuius rei quærendum exemplum. Quod autem hoc loco

A AT *nobis Pax alma veni, ſpicamque teneto.*] Paci Spicam tribuit, quia vt ait Ouid. in IIII. Faſt.

Pace Ceres læta eſt, & vos orate coloni
Perpetuam pacem, pacificúmque ducem.

Pacem quoque cum Cerere coniunxit auctor hymni in Cererem: Πανδώτειρα θεὰ πολυόλβιε, παμβώτειρα, Εἰρήνη χαίρουσα, ἐργασίαις πολυμόχθοις. Ac poſt: Ἐλθὲ μάκαιρ', ἁγνὴ καρποῖς βρίθουσα θερείοις Εἰρήνην κατάγουσα καὶ εὐνομίην ἐρατεινήν, Καὶ πλοῦτον πολύολβον, ὁμοῦ δ' ὑγίειαν ἄνασσαν. Quo in hymno multa præterea ſunt, huic apta loco. Germanicus in Arateis verſibus, vbi de virgine, id eſt, Aſtrea.

Fulget ſpica manu, maturíſque ardet ariſtis,

PERFLVAT *& pomis candidus ante ſinus.*] Quamobrem etiam dicitur Καρποῖς βρίθουσα θερείοις. In Florentino autem, ac nonnullis aliis, eſt, Profluat. In Vaticano, & quibuſdam aliis, Præfluat. Profluat pomis, abundet; poma fundat. Fluere autem & Sinus dicuntur. Quintilian. in XI. *Sinus decentiſſimus, ſi aliquando ſupra imam togam fuerit, numquam certe ſit inferior, ille qui ſub vmero dextro ad ſiniſtrum oblique ducitur velut balteus, nec ſtrangulet, nec fluat:* In veteribus autem numiſmatis imperatorum Rom. Pacis effigies fere ſemper cum cornucopia.

M. ANT. MVRETVS.

QVIS *fuit.*] bellum deteſtatur: pacem autem commendat, & eius commoda enumerat.

AT *nobis arata.*] poſt hunc verſum, videtur aliquid deeſſe.

IANVS DOVSA FIL.

DIVITIS *hoc vitium eſt auri.*] Eleganter & verè malorum omnium cauſſam auro potius quàm ferro imputandam cenſet, vt & Ouidius, Metamorph. I.

Iámque nocens ferrum ferróque nocentius aurum
Prodierat; prodit bellum quod pugnat vtroque.

apposite ad hanc ſententiam Seneca lib. I. Natural. Quæſtionum: *Poſtquam deterior populus ipſas ſubiit terras effoſſurus obruenda, ferrum primùm in vſu fuit, & id homines impunè eruerent, ſi ſolum eruiſſent,* hinc & Manilius Aſtronom. V. de ferro loquens:

Quod ſolum decuit mortales noſſe metallum.

DVXIT *araturos ſub iuga curua boues.*] Quod ſi legamus, vt in veteri codice clariſſimi Lipſij erat, *aratores*, pulchrè reſpondebit illi quod Græci Poëtæ dicunt ἀροτῆρας. Orpheus Hymno in Cererem de illa idem quod hic de Pace ſcribens: ἡ πρώτη ζεύξασα βοῶν ἀροτῆρα τένοντα.

AN *lapis eſt ferrúmque.*] Sic Ennius Andromacha:

——*ſed quaſi ferrum aut lapis*
Durat, rarenter gemitum conatur grauem.

Ita enim lego & diſtinguo iſta. Moſchus Idyll.

——πέτρας ἤγ' ἔχει νόον, οὐ σιδήρου
καρτερὸν ἐν σιδήροισι.——

Hinc & *lapideum cor* Ennius & σιδήρεον ἦτορ Homerus dixit.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

QVIS *fuit horrendus.*] Eiuſdem argumenti cum fine primæ huius libri Elegiæ. Nam deteſtatur bella, quia inuitabatur à Meſſala ad expeditionem in Orientem. Vnde ait: *Nunc ad bella trahor.*

AT *nihil ille miſer meruit.*] Melius, meo iudicio, Eclogaria:

Forſan & ille nihil meruit.——

POSTQV. *comes purum filia parua fauum.*]
B Ouidius:

Porrigit inciſos filia parua fauos.

HOSTIAQ. *è plena.*] Laton victima familiaris & compitalitia, porcus. Propertius:

Parua ſaginati luſtrabant compita porci.

Nihil eſt integrius hoc loco, quem tamen docti viri mancum clamant.

MYSTICA.] Propter Cererem, vt nemo neſcit. Itaque in nummo Q. VIBI, C. F. cuſa eſt Ceres cum porca.

HVNC *pura.*] Scribe *Hanc*, vt eſt in manuſcripto. Hanc victimam ſcilicet.

SIC *placeam vobis.*] ô Lares. Quare fruſtra hic
C deſiderari aliquid ſuſpicantur.

ILLIC *percuſſiſque genas.*] Liber ſcriptus *perſciſſiſque*. Perſcindere genas, quod in lege XII. tabularum radere genas, ἀμύσσειν. Niſi quis malit *Percaſis. Os tibi perciſum eſt.* Martialis & Plautus.

PACE *bidens vomérque vigent.*] Excerpta, *nitet. ſplendeſcere vomer aratro.* Virgil. Marcus Cato in oratione ad filium: *Vir bonus eſt, Marce fili, colendi peritus, cuius ferramenta ſplendent.*

RVSTICVS *è lucóque vehit.*] Nihil muto. Poterat tamen legi:

Ruſticus elucoque vehit maleſobrius ipſe, &c.

Maleſobrius eluco. Elucus, ἠλιθιομανία. Tertullianus: *ab eluco defenſitare.* Vide Gellium libro decimo
D ſexto, capite duodecimo.

FLET *teneras ſubtuſa genas.*] Lego, *ſubfuſa.* Virgilius:

Triſtior, & lacrymis oculos ſubfuſa nitentes.

Facile diuinatu, quare pudicitia expugnata erubeſcat. Poteſt etiam retineri *ſubtuſa* verberata. Sed altera lectio melior.

SIT *ſatis ornatus.*] Noſter liber, *Sit ſatis ornatus diſſoluiſſe comæ*, ſatis ſit, deſtruxiſſe ſuggeſtum comæ.

FED. MORELLI GRÆCA
Metaphraſis.

E

ΟΙ πρῶτος καλόεργον ἐχαλκεύσατο μάχαιραν,
Νηλεὴς οὐδ' ἀτρεκὲς χάλκεον ἦτορ ἔχων.
Ἡ τότ' ἐπιχθονίοισι φόνος, πόλεμοί τε μάχαι τε
Καὶ βραχὺς ἐς θανάτου λευγαλέου γένετο.
Οἱ δ' οὐκ αἴτιος αὐτός· ὑμεῖς δ' ἐς κακὸν αὐτοὺς
Ἐτρέψαμεν σφεὶς τοὺς θῆρας ἔδωκεν ἐκεῖνος.
Ἦν δ' ἀπὸ χρυσοῖο μεγαίροντος ὁ πόλεμος γὰρ
Ἦν ὅτ' ἐν εἰλαπίναις φήγινος ἦν κύλιξ.
Οὐ τάφρος, οὐ πύργος ἔην· ὕπνον δ' ὕπνωσεν ἕκηλος
Ποιμὴν εἰροπόκοις ἐν ὀΐεσσι λαβών.
Ζῆν τότε μοὶ φίλον ἦν· λαοῦ δ' οὐκ ἔπρεπε γνῶναι
Μάρμαρα, σάλπιγγος δ' οὐκ ἀΐειν στρέμμα.

Re

Νῦν ἐγὼ φυλόπιδ' αὐτὴν ἕλκομαι· ἢ τάχα δή τις
  Δήϊος ἐν δόρυ μοι πηξάμενος φορέει.
Σώζετ' ἀτάρ με θεοὶ πατρῷοι, θρεψάμενοί με,
  Ὁππότε τοῖς ποσὶν προσέδραμον ὑμετέροισιν.
Οὐκ αἰδὼς παλαιοῖο ποτὲ ξύλου ἐκ πλέχθεις· ὡς
  Ναίετε ἀρχαίης μου προγόνοιο δόμους.
Ἔχον δὴ τότε πίστιν ἀμείνω, εὖτε πενιχρῶς
  Ἱδρυθὴ ξύλινος τοῖς θεὸς ἐν τεμένει.
Ἔνθα θεῷ τε κολὸν λοιβὴν κεχαρισμένος ἦεν,
  Δός τι κόμῃ στέφανος ἀσταχύων ἱερῷ,
Εὐχωλὰν τε τυχών, φέρε τοι φορέεσκε μὲν αὐτός,
  Κύθαρον ἄλλα δ' ἔχουσ' ἦλθεν ὄπισθε κόρη.
Χάλκεα δ' αὖ μάκαρες παῖδες ἀπείργετε κῆλα,
  Θῦμα δ' ἄχοιτον σῦς ἐκ συφεοῦ κελεῖ.
Σοὶ καθαρῷ δ' ἐσθῆτ' ἕψομαι, κανέοις τε δεξιτερῇ
  Μυρσίνῃ φορέω, κεκλιμένος τε δεξιῆς
Ὧδ' ἐμοὶ ἀδέτω. αἰχματὸς δὲ κρατερός τις,
  Ἐχθρῶν ἡγεμόνας δηλὸς Ἄρηος ἔλοι.
Ὄφρα ἐμοὶ πίνοντι τὰ φαίδιμα ἔργα κατείποι
  Ὁπλοφόρος, γράψας ἐν δαιτὶ πότῳ τε χάραγμα.
Γοργόνεον πότμον προκαλεῖ πολέμοιο μανεὶ ἄκρα·
  Οὐδὲς ἐπιπείθῃ σχετλίῳ τὸν ἰών.
Οὐ καλὰ κεῖ' ἐνερθε πύλη. ὁ γαμψὸς ἀλωεὺς
  Κέρβερος ἐς, ναύτης τε Στυγὸς ὕδατ' ὀλοοῦ.
Ἐνθάδε ὀρυσσομένας ἢ πεχάρασσας ἀλᾶται
  Τέρμαθος ὀνόφερῷ χλωρὸς ὄχλος παρ' ἔλῃ.
Ζηλωτὸς δὲ πλέον κεῖνος, τόν γ' ἀγλαίῃ τεθεὶς
  Αυσμαλὲς φθινὴ γῆρας ἐν οἰκιδίῳ.

A Ἔσπετο θὸς ἐαῖς μήλοισιν, καὶ παῖς ἀμνοῖς,
  Θερμὸν δ' ἐστιῇ πυθομένῳ ἄγχος.
Τοῖος ἐγὼν εἴην. πολιοκρόταφος τε γηράσκων,
  Ὡς ἀρχαῖ' εἰδὼς ἔργα λαλοῖμι γέρων.
Εἰρήνη δ' ἐν ἀγροῖς ναίοι. Εἰρήνη ἀγαυὴ
  Ἤγαγε ἀροτήρας ζεύξασα βοῶν.
Ἀμπελον εἰρήνη ἔθρεψε, χυλὸν δ' ἐνίησι
  Βότρυς, ὄφρ' αὐτὸς γοῦν ῥέοι παιδί.
Εἰρήνη σκαπάνῃ χ' αὖτις θάλλουσι. τὰ δ' ἄλλα
  Αἰχμητῶν, δέρος ἐν σκοτίῃ κατέχει.
B Οἰνοβαρὴς δ' ἀγρότης ἐξ ἄλσεος ἐνοπρεπὴς
  Οἴκαδ' ἁμαξοφορεῖ τέκνα, δέμνιά τε ἐόν.
Θερμαίνη δὲ τότ' ἔργ' Ἀφροδίτης. μέμφεται κούρη
  Κορθύσαί τε κόμην, ῥηγνυμένης τε θύρας.
Κλαίει δ' ὄθιγ' ἐρυθροπάρῃος. παρθενικὴ τε
  Αὐδὴ ὀδυρομένη ἐσέ τόσα ἄδου παλάμας.
Ἀγκυλότοξος ἔρως ἰκελῶς μαργαῖς κακοχείροις
  Ἐν μέσῳ ἀμφοτέροιν ἕζει, ἄζομαί σε.
Ἢ λίθος ἐστὶ σίδηρος, ὅς ἐν ἐπλαξε γυναῖκα.
  Οὐρανόθεν κεῖνος ἀθανάτοις ἐρύει.
Ἀρκεῖ δ' ἐκ μηρίων μαλακὸν ἐσθῆτ' ἀποτμῆξαι,
  Ἀρκεῖ πρόσθημα τ' ἐκ κεφαλῆς ἀφελεῖν.
C Δακρυχέουσαν ἰδεῖν ἄγε· ὅς γε τρὶς μάκαρ, ὃ φέρ
  Ἀβρὰ χολωσαμένη δάκρυα χεῦσε κόρη.
Ὅς δ' αἰδοῖον χερσὶν ἐπέρρεψεν, αὐτὸς ἴδ' αἰχμὴν
  Σχοίη, ἑκὰς ἔστω δ' ἐκ μείλιχος Παφίης.
Ἀλλὰ δὴ πότνια Εἰρήνη. στάχυν ἦδ' ἔχουσα,
  Καὶ μήλοις ἀργοῖς κόλπος ἔδοιο γέμων.

F I N I S.

ALBII TIBVLLI EQVITIS ROMANI
LIBER II.

Elegia I.

QVISQVIS adeſt, faueat: fruges luſtramus, & agros,
Ritus vt à priſco traditus extat auo.
Bacche veni, dulciſq; tuis è cornibus vua
Pendeat, & ſpicis tēpora cinge Ceres.
Luce ſacra requieſcat humus, requieſcat arator,
Et graue ſuſpenſo vomere ceſſet opus.
Soluite vincla iugis: nunc ad præſepia debent
Plena coronato ſtare boues capite.
Omnia ſint operata Deo: nō audeat vlla
Lanificam penſis impoſuiſſe manum.
Vos quoque abeſſe procul iubeo. diſcedat ab aris,
Cui tulit heſterna gaudia nocte Venus.
CASTA placent Superis. pura cum veſte venite,
Et manibus puris ſumite fontis aquam.
Cernite, fulgentes vt eat ſacer agnus ad aras,
Vinctáque poſt olea candida turba comas.
Dij patrij, purgamus agros, purgamus agreſtes,
Vos mala de noſtris pellite limitibus.
Neu ſeges eludat meſsē fallacibus herbis,
Neu timeat celeres tardior agna lupos.
Tūc nitidus plenis cōfiſus ruſticus areis,
Ingeret ardenti grandia ligna foco,
Turbáque vernarum, ſaturi bona ſigna coloni,
A *Ludet, & ex uirgis extruet arte caſas.*
Euentura precor. viden' vt felicibus extis
Significet placidos nuntia fibra Deos?
Nunc mihi nunc fumo veteris proferte Falernum
Conſulis, & Chio ſoluite vincla cado.
Vina diem celebrent. non feſta luce madere
Eſt rubor, errāteis & malè ferre pedes.
B *Sed bene Meſſallam, ſua quiſque ad pocula dicat,*
Nomen & abſentis ſingula verba ſonent.
Gentis Aquitanæ celeber Meſſalla triū-phis,
Et magna intonſis gloria victor auis,
Huc ades, adſpiráque mihi, dum carmine noſtro
Redditur agricolis gratia Cælitibus.
C *Rura cano, ruríſque Deos: his vita magiſtris*
Deſueuit querna pellere glande famē.
Illi compoſitis primùm docuêre tigillis
Exiguā viridi fronde operire domum.
Illi etiam tauros primi docuiſſe feruntur
Seruitiū, & plauſtro ſuppoſuiſſe rotā.
Tūc victus abiêre feri: tūc inſita pomus:
Tūc bibit irriguas fertilis hortus aquas:
D *Aurea tunc preſſos pedibus dedit vua liquores,*
Miſtáq; ſecuto eſt ſobria lympha mero.
Rura ferūt meſſes, calidi cùm ſideris æſtu
Deponit flauas annua terra comas.
Rure leuis verno flores apis ingerit alueo,
Compleat vt dulci ſedula melle fauos

Agricola aſsiduo primũ ſatiatus aratro A
Cantauit certo ruſtica verba pede,
Et ſatur arenti primùm eſt modulatus auena
Carmẽ,vt ornatos diceret ante Deos.
Agricola & minio ſuffuſus,Bacche,rubenti
Primus inexperta duxit ab arte choros.
Huic datus à pleno memorabile munus ouili (oues. B
Dux pecoris hircus. duxerat hircus
Rure puer verno primùm de flore coronam
Fecit,& antiquis impoſuit Laribus,
Rure etiam teneris curam exhibitura puellis
Molle gerit tergo lucida vellus ouis.
Hinc & femineus labor eſt, hinc penſa, colúſque,
Fuſus & oppoſito pollice verſat opus. C
Atque aliqua aſsiduè textrix operata, Mineruam
Cantat,& à pulſo tela ſonat latere.
Ipſe quoque inter agros, intérque armenta Cupido
Natus, & indomitas dicitur inter equas.
Illic indocto primùm ſe exercuit arcu.
Hei mihi quàm doctas nunc habet ille manus? D
Nec pecudes, velut antè, petit: fixiſſe puellas
Geſtit,& audaces perdomuiſſe viros.
Hic iuueni detraxit opes: hic dicere iuſſit
Limen ad iratæ verba pudenda ſenem.
Hoc duce cuſtodes furtim tranſgreſſa iacentes: E
Ad iuuenem tenebris ſola puella venit:
Et pedibus prætentat iter ſuſpenſa timore,
Explorat cæcas cui manus ante vias.
Ah miſeri quos hic grauiter Deus vrget: at ille
Felix, cui placidus leniter afflat Amor.
Sancte veni dapibus feſtis, ſed pone ſagittas,
Et procul ardentes hinc precor abde faces.
Vos celebrem cantate Deum, pecoríque vocate,
Voce palàm pecori, clàm ſibi quiſque vocet:
Aut etiam ſibi quiſque palàm: nam turba iocoſa
Obſtrepit, & Phrygio tibia curua ſono.
Ludite: iam nox iungit equos, currúmque ſequuntur
Matris laſciuo ſidera fulua choro:
Póſtque venit tacitus, fuluus circumdatus alis,
Somnus,& incerto ſomnia nigra pede.

BERN. CYLL. VERON.

QVISQVIS *adeſt valeat: fruges luſtramus & agros.*] Hîc ſecundus liber incipit. Diuiditur enim totum hoc opuſculum in quatuor (vt diximus) libellos: quorum primus maximus eſt: hoc in loco luſtrum celebrat: & agreſtem vitam ſummopere commendat. Sed Cato in libro de agricultura oſtendit Solitaurilia conſueſſe diuis circumagi: & ponit quibus verbis vtebatur antiquitas in precatione. Id volumen quoniam Venetiis, dum hanc meditationem ſequor, imprimitur, quæ ille ibi commemorat legenda curioſis relinquo: breuitate quidem maximè delector. Inſuper quoque de luſtrandi ritu multa ſuperius expoſita ſunt. Videtur autem ſacrificia pro aſſeruatione frugum facere, quaſi dimiſſa expeditione militiæ poſſit ſine faſtidio agros colere. nam (vt Cato ait) ille fuerat maximè laudatus, qui bonus dictus colonus eſſet. Plinius refert Romulum aruorum ſacerdotes inſtituiſſe, & ſe XII. fratrem appellaſſe. Hos deos præcipuè nouit ruſticitas: Sæiam deam à ſerendo, ac Segeſtam à ſegetibus: Fortunam caluam, cui farris torrendi ferias Numa inſtituit: Terminos agrorum & Lares. Tria tempora obſeruarunt frugibus periculoſa, propter quod feriæ, feſtique dies ſunt inſtituti: Floralia IIII. calendas Maij anno vrbis CCCCCXI. ex oraculo Sibyllæ, vt omnia benè floreſcerent: Rubigalia Numa inſtituit XI. regni ſui anno, quæ Plinius refert ſua tempeſtate acta. VII. calend. Maij. Rubigo enim quæ eſt ſcabies

ſeu vitium in culmo naſcens tunc temporis occupat ſegetes: Vinalia IX. cal. Martij pro deguſtandis vinis inſtituta.

E ɪᴠᴛs *cornibus.*] tatio phyſica eſt, cur Bacchus in virgunculæ ſpecie pingatur cum corniculis: oam nimio vino homines truces fioot, vnde μαίνεσ, ideſt, furere & inſanite Bacchus dicitur: quod autem ait, vua pendeat, prælargam deounciat futuræ vindemiæ vbertatem.

Lᴠᴄᴇ *ſacra requieſcat humus.*] feſtis diebus colendi dei ſunt ex pontificum libris, vt ait Virgilius,

In primis venerare deos.——

Gʀᴀᴠᴇ *opus.*] ſic ſopra.

Et durum terra ruſticus vrget opus.

Sᴠsᴘsɴso *vomere.*] applicato parieti aot ſtabi, ne ſcabiem contrahat.

Iᴠɢᴇs.] vioculis. Eſt enim iugum quo boues ad inuicem arctantur: & eſt lignum quo textores telam conuoluunt. Ouid. Metamor. VI.

Tela iugo eſt iuncta.——

Nᴠɴᴄ *ad præſepia debent.*] Iulius auctor eſt ſacerdotes ambatuales cotonare ſolitos ſpicis & frugiferis ramuſculis boues ad præſepia pabulantes, quibus io villicatione vſi eſſent.

Oᴘᴇʀᴀᴛᴀ *deo.*] ſenſus eſt, Omnes ſacrificent, namque operor eſt tem diuinam facio. Propertius elegiarum III.

Cynthia iam noctes eſt operata decem.

Lᴀɴɪꜰɪᴄᴀᴍ *penſis impoſuiſſe manum.*] ab antecedenti cooſeqoentia iotelligitur: ptimo enim filatrices manum ſtamini applicant, deinde dedocendo filant: ſed lanificam dixit manum, vt bteui duo complecteretur: nam & carminare & filare mulierum fuit: quod oſtendit Ouid. Metamot. IIII. de Minei filiabus lanificiom exercentibus:

Aut ducunt lanas aut ſtamina pollice verſant.

Cᴠɪ *tulit heſterna gaudia nocte Venus.*] ſupta diximus fuiſſe procul ab religione pollotum homioem accedere ad rem dioinam.

Cᴀsᴛᴀ *placent ſuperis.*] ex lege religionis ſumptum eſt: quam Cicero io lib. de legibos recitat, vbi ita ſcriptum conſtat, *Ad diuos adeunto caſte.* Caſte autem accipitur, animo videlicet, in qoo ſunt omnia: nec tamen tollit caſtimoniam corporis: ſed cum animus multo præſtet corpori, etiam obſeruetur, vt caſta corpora ſacris adhibeantur.

Pᴠʀᴀ *cum veſte venite.*] vt ſupra: *Hac pura cum veſte ſequar.* Feſtus enim ſcribit ſacerdotes ad ſacrificium pora habuiſſe veſtimenta, id eſt, nou obſita, noo fulgurata, uon funeſta, uou maculam habentia.

Eᴛ *manibus puris ſumite fontis aquam.*] religio ſacrificij apod antiquitatem exigebat, vt ante ſacrum ſacrificulus manos ablueret: à qoo facto delubrum putant detiuatum. Hauriebat enim ſacrificaturus aquam de flumine curreuti. Virgilius octauo:

——*vndam de flumine palmis Suſtulit.*

Hoc ideo obſeruatum dixit Seruius quando ſuperis ſacrificabatur, vel propterea qood nox etiam ſolo ſomno polluere credita eſt. Propertius elegiarum IIII.

A *At primum pura ſomnum tibi diſcute lympha.*

Vt enim Cicero in prædicto loco dixit, Corporis peccata tolluntur vel aſperſione aquæ, vel dierum uumero. Puris ergo pro expurgatis à ſcelerum macula dictum eſt: vt Horatius Carminum III.

Immunis aram ſi tetigit manus

Non ſumptuoſa blandior hoſtia.

Aɢɴᴠs *ſacer.*] dicendo ſacer illud intelligit quod ſit purus ad ſacrificium vt immoletur: namque (vt refert Varro rerum ruſticarum II.) agni ad qoatuor menſes à mammis vbi nati ſoot noo diſiunguntur, hædi tres, potci duos, è quiB bus quoniam pori ſunt ad immolationem ſacres appellarunt. Plautus: *Quanti ſunt porci ſacres.*

Vɪᴄᴛᴀ *comas olea.*] ſynecdochicῶs: olea eſt arbor Palladis pacem ſignificans: & illius imbecillitatem à qoo præfertur, Græci ἐλαίαν dicunt. & oleum ἔλεον enim eſt miſericordia, vnde olea.

Aɢʀᴇsᴛᴇs.] paſtores: agricolas.

Pᴇʟʟɪᴛᴇ *mala.*] ideſt, aoertite mala. in antiquitatibus ſcriptum eſt, aueruncaſint pro aoeruncent & auertant.

Fᴀʟʟᴀᴄɪʙᴠs *herbis.*] aut herbas obtuentes ſegetem in agris, quales ſunt lolium, lappa, C tribulus, cardous, herba alba panico ſimilis, & omniom ſatorum vitium, orobanche, erratitricum, feſtuca, ægilops, ſecutidaca, qoę palagmon: Aot ipſam ſegetem intelligit, quæ ſine fruge calamos educat, & fallat agricolarum ſpem. Et, eludat meſſem, dicit ad oratiooem alludendo, quam habuerunt olim in porgatione luſtrali: Nam Cato priſcus ea commemorans ita ait: *Vtique tu fruges, frumenta, vineta, virgultáque grandire, beneque euenire ſinas, paſtores paſcuáque ſalua ſeruaſſis.*

Nᴇᴄ *timeat celeres tardior agna lupos.*] hoc eſt quod ait Horatius Carminum III.

Inter audaces lupus erret agnos.

Gʀᴀɴᴅɪᴀ *ligna.*] aut magnos truncos & D arbores, aut ad copiam reſpicit, vt Horatius primo,

Ligna ſuper foco large reponens.

Tᴠʀʙᴀǫᴠᴇ *vernarum ſatyri bona ſigna colons Ludet, & ex virgis extruet arte caſas.*] Satyri coloni: aut per hoc vult intelligi omnium ſylueſtrium deorũ formas, quas ex virgultis vernas confecturos dicit: aut Bacchi tãtùm effigiem ſeu ſimulachrum, qoi ruris deus eſt & Satyrorum ductor. Vnde Catullus cum thyaſo ſatyrorum: Aut certè Priapi imaginem intelligit, qui Satyrus eſt: & figuum eius ſatyricom, vt in Priapeis diximos: E Sed quoquomodo verſom interpretemur hoc ait: Vernalem turbam extructuram eſſe per intercolumoia caſarum formas ex virgis ad veros deorum vultus, circum quas ipſa lodet. Virg. Georgi. II.

Oſcilla ex alta ſuſpendunt mollia pinu.

Boos ergo ſigna ſi ad Priapum referas, accipe vbertatem ſignificantia. Nam pręter multas quas retulit Seruius de oſcillis opiniones, illud quoq; ab eo dictum meminimus oſcilla eſſe mēbra virilia de flumineis iūcis facta, quæ ſuſpēdebantur per intercolumnia: ita vt in ea homines acceptis

clauſis perſonis impingerent,& ea ore cillerent id eſt, mouerent ad riſum populo commouendum: Et quæritur cur,ludet, poëta dixit, & eſt hyppalage,pro extruet bona ſigna ante caſas, & ludet.

VIDEN'.] apocope eſt pro vides ne:& vltima ſemper corripitur: repentinum autem quid ſignat, vt Catullus,

Viden' vt perniciter exiluere

ergo quaſi repentinum ſpectaculum fuerit Viden' ait.

FIBRA.] fibram pro interaneis ponit, quorum inſpectione deorom mens proditur. Lucanus primo:

Atque iram ſuperum raptis quæſiuit in extis.

Sunt enim fibræ extrema iecinorum à fibro, vt ait Feſtus. Eſt enim fiber genus veſpæ incitatiſſimum quadrupes, quo nomioe extremæ fluminum oræ appellantur, & fimbrias veſtimentorum dicimus.

FVMOSOS *phalernos.*] quoniam de vino intelligit maſculino genere protulit in plurali: namque ſingulare oeutrum eſt,& locum nota.

FVMOSOS.] auſteros vult accipi. Perſius:

Indomitum quod deſpumare Phalernum
Sufficiat——

ideo Satyrus Aquinas ad naturam eius retulit dicens: *Cum pulmo Phalerno arderet.* Seruius enim ſcribit Phalernom aqua domari vix poſſe. Tria eius ſunt genera,auſterum,dulce, & tenoe.

VETERIS *conſulis.*] ex hoc vini vetuſtas noſcitur in cellario reconditi: Mos enim fuit vt annos à conſulibus denominarent:hoc in Horatio & Lucano ſæpius perlegitor.

ET *Chio ſoluite vincla cado.*] ideo ſoluite quod lagenas ſuas antiqui operimeoto operiebant cum pice ac gypſo illito.Horatius carm.III.

Hic dies anno redeunte feſtus
Corticem aſtrictum pice dimouebit
Amphoræ fumum bibere inſtitutæ
Conſule Tullo.

Chio autem cado, id eſt, amphoræ plenæ vino Chio, quod conſtat eſſe optimum. Plautus in Curculiooe: *Quaſi tu lagenam dicas vbi vinum Chium ſolet eſſe.* Cadus enim eſt œnophorum. Virgilius.

Vina bonus quæ deinde cadis onerarat Aceſtes.

MADERE.] ebrium eſſe. vnde madidi ebrij.

MALA *ferre pedes errantes.*] errantes ſcilicet quantum ad ſaltationem. Virgilius,

Tum motus incompoſitos.

id eſt, implicitos, aut male errantes nimietate vini: cum nec pes nec capot ſuum facit officiũ.

DICAT.]inuocet.

GENTIS *Aquitanæ.*]verba ſuot Tibulli ſacrificantis in honorem Meſſalæ.

CELEBRER *triumphis.*]ſic ſupra:

Hunc fore Aquitanas poſſet qui frangere gentes.

ADSIT *gloria magna intonſis.*] hîc intonſis non placet intelligere Romanam iuoentotem, quæ niſi ad xl. annum perueniſſet tondi nouacola non poterat, vt A. Gellius lib.III. noctium Articatum teſtis eſt: quem morem Iuuenalis ſecutus ait:

A ——*nam Sergiolus iam radere guttur Cœperat.*

Sed intonſis ſenibus grauioribus in repub. qui ea fuerunt ſeueritate, vt nullam de corpore curam haberent, intenti tantiſper publico bono. Horatius carm. II. ait.

Non ita Romuli perſcriptum & intonſi
Catonis auſpicijs veterumque norma.

Nam & in primo eiuſdem operis dixerat:

Hunc & incomptis Curium capillis
Vtilem bello tulit & Camillum
Sæua paupertas.——

Et Iuuenalis ſatyrarum quioto:

Et credam dignum barba dignumque capillis
B *Maiorum.*——

Sed quamquam Terentius in Heautootumerumenoo ſenes tonderi faciat,tamen(vt Varro refert rerum ruſticarum ſecundo) olim tonſores ooo fuiſſe ſignificant antiquorum ſtatuæ, quod pleræqoe habent capillum & barbam magnam: Nam dicunt tonſores in Italiam primom veniſſe ex Sicilia: P. R. cooſ. anno cccclIII. vt ſcriptum in publico Ardeæ literis extat, eoſque adduxiſſe Publicum Ticinium Alenam. Alij putant intonſis triumphis, quos de victoria Pannonum habuit, intelligi, qui ſunt comati.

C COELITIBVS *agricolis.*] cootradictio eſt. nam ſi cœlicolæ non ergo agricolæ, & è cootrà. Sed cœlicolis dixit pro eis quibus datum eſt epulis diuorum accumbere, & ſuperorũ intereſſe conſilijs, quales ſuot Satyri, Fauni, Pomona, Vertumnus: Sed hi (vt fabulantur poëtæ) ſunt turba minor, & Seniooes vocantur.

QVERNA *glande.*] qua cum primi homines veſcerentur, Ceres eam mutauit ariſta. à quercus fit qoernus, querceus, & qoercetum.

TIGILLIS *compoſitis.*] ideſt apte ordioatis trabibus. Tignum eſt trabs, qoa variè diſpoſita
D domus extruitur: à tegendo dicitur, vt Vulpianus & Paulus memioerunt, qui ex lege XII. tabularum referunt omne genus materiei ex qua ædificia conſtant, tigoi appellatione contineri: Inde fit tigillum prima correpta, vt à ſigno ſigillum. Gellius ait Doxium Celei filium lutei ædificij inuentorem, ſumpto exemplo ab hirundinum nidis. Plioius refert Eurelium & Hiperbiom fratres Athenis domos lateritias conſtituiſſe, & antea ſpecus fuiſſe pro domibus.

FRONDE *viridi.*] ſic de Saturno Eutropius primo inquit: *Ipſe adhuc rudes populos domos ædificare, terras colere, plantare vineas docuit, at-*
E *que humanis moribus viuere, cùm antea ſemiferi glandium tantummodo alimentis vitam ſuſtentarent, & aut in ſpeluncis aut frondibus virgultiſque contextis caſulis habitarent.*

IRRIGVAS *aquas.*] aquæ irriguæ dicuntur quæ irrigant ideſt, humectant hortum: & irriguus hortus qui humectatur paſſiuè dictum, vt Feſti comprobat aoctoritas.

ÆSTVS *ſideris calidi.*] aut feruores æſtiuales, aut canis ardores. ſol enim ſidus calidom eſt.

VERNO *flores apis ingerit alueo.*] duplex eſt apis in oominatiuo terminatio, ſcilicet in es

& io is: ſed in is ooniſi raro. Ouidius Metamorph. xiv.

Non apis inde tulit collectos ſedula flores.

Et Calphurnius Ægloga II.

Dædala nectareos apis intermittere florem.

Hanc Meliſſam Græci vocant à Meliſſa pulcherrima muliere, quam (teſte Moderato Columella de re ruſtica x.) Iuppiter in apem conuertit, quanquam Homerus poëtarum princeps ex crabronibus & ſole apes genitas ratiocinetur, quas apes oymphæ Phruſonides educauerunt: mox eas apes io ſpecu Iouis fuiſſe nutriculas, ipſáque pabula dei munere ſortitas, quibus educauerunt alumnum.

Alveo.] pro alueario ſuo: nam alueus ſeu aluus (vt Varro vtitur) ſunt cauatæ cortices, aut vimioea vaſcula manu facta, io quibus quid propter coocauitatem reponitur, vbi apes etiam mellificant: dictæ alui à mellis alimonio, vt idem III. rerum ruſticarum voluit. Tria ſunt mellis genera, Plinio auctore, vernum vocatum. & anthimum ex florum ſuauitate: æſtiuum quod æreũ ab herba & rutilum eſt poſt ſolſtitium conficitur: ſilueſtre quod ericeum ab herba quæ in ſiluis floret poſt primos autumni imbres.

Certo *pede.*] diffinita rhythmorum lege: vt ſuprà in primo notauimus. Nam Cenſorinus ait cantus fuiſſe antiquiores ex numeris, ſed inornatis, poſteà modulata ſunt legitimè. Lucretius enim cantum inuentum à paſtoribus ait imitatione auium concentus.

Rvstica *verba.*] Bucolicum carmen.

Modvlatvs *auena.*] modulari eſt per modos carmen elicere. Auena eſt genus ſegetis: ſic Maro:

—— gracili modulatus auena.

Minio *ſuffuſus Bacche rubentes.*] hoc eſt habens faciẽ rubricam illinitam per ſynecdochen, qui mos obſeruatus eſt in exemplum Panos paſtoris, qui ita depingebatur propter etheris concoloritatem, & æther ipſe eſt Iuppiter. Virg.

Sanguineis ebuli baccis, minioque rubentem.

Minium fuit olim magnæ religioois, auctore Verrio: Nam Iouiani ſimulacri faciem illinebant diebus feſtis, & triumphantium corpora, vt Camilli minio inungebantur.

Inexperta.] non illis cognita, & ſtat paſſiuè.

Dvx *pecoris hircus auxerat hircus oues.*] hircus eſt caprarum admiſſarius, id eſt, vir dictus, quaſi ſircus Sabinorum lingua, ſi Terentio Varroni credimus. alij ab hirquis putant qui ſunt oculorum anguli: vt Suetonius Tranquillus de vitiis corporis affirmat: propterea quod libidinis appetitu ſæpe aciem ad hirquos capri retorqueant. Pecoris autem appellatione refert Marcellus libro Digeſto. L. putaſſe Caſſium eas quadrupedes contineri, quæ gregatim paſcuntur & contineantur, vnde Ouid. Metam. inquit:

Quaſque creauit init pecudes caper. —

ouis enim Græcum eſt. Nam illi οἶς dicunt, ſed V, ioterpoſita ouis fit, & plerunque capellarum gregem ſignificat, vt ſuprà legere eſt: ſed dux earum ouium aries & miſſus appellatur, vt Varronem Seruius in tertio Georgicorum commentario allegat.

Et *antiquis impoſuit Laribus.*] diximus in primo commentario Lares ab antiquis celebratus eſſe cum multis oblationibus, cum coronarum honore. Iuuen. Sat. III.

O parui noſtrique Lares: quos thure minuto,
Aut farre & tenui ſoleo exornare corona.

Lvcida.] alba.

Exhibitvra *curam puellis.*] ad filandum ſollicitudioem datura. Lana enim poſtquam carminata eſt à puellis trahitur.

Hinc *& femineus labor eſt.*] quia ſolis mulierculis propter ſexus imbecillitatẽ lanificium, & cætera huiuſmodi mollia conceſſa ſunt. Lucretius ait, homines ante genus mulierum lanã feciſſe, ſed poſtea impeditos duriori opere fœminis conceſſiſſe.

Apposito *pollice verſat opus.*] ad cooverſionem fuſi pollex adhibetur. Catullus,

—— tum prono in pollice torquens
Libratum tereti verſabat turbine fuſum.

Textrix *operata Mineruam.*] inuentricem pro re iouenta, id eſt, telam poſuit. Sic Propert. Eleg. I.

Coniugium falſa poteras differre Minerua,
Nocturno ſoluens texta diurna dolo.

Pallas enim textoriam artem perdocuit. Ouid. Faſto. III.

Illa etiam ſtantes radio percurrere telas
Erudit, & rarum pectine denſat opus.

Tela *ſonat appulſo latere.*] geſtum textricis innuit: nam appulſo pectine vi brachiorum latus telarij conſtrepit cum tela & iugo.

Inter *equas indomitas.*] diſcretionem facit inter equas & armenta, cùm tamen conſtet ſub armenti vocabulo quadrupedes omnes grandiores complecti: iccirco vt furore libidinis equas trahi feruentius cæteris animalibus oſtenderet, ioter quas luxuriæ Deus genitus feratur, indomitas ait præ furore ferueſcentis libidinis. Virgilius,

Scilicet ante omnes furor eſt inſignis equarum.

Qua ex re (teſte Acrooe. Horatius Carm. I.) nouo verbo viſus eſt cùm ait:

Cùm tibi flagrans amor & libido:
Quæ ſolet matres furiare equorum.

Arcv *indocto*] pro ipſe indoctus ſagittam loco deſtinato figeret.

Ivveni *detraxit opes.*] id eſt, effundere prodigaliter fecit.

Iratæ.] puellæ.

Et *pedibus iter prætentat ſuſpenſa timore.*] eleganter iocedentis puellæ nocturnum egreſſum ad amatorem deſcribit.

Svspensa *timore.*] ne exeuntem cuſtodes audiant.

Explorat *cæcas cui manus ante vias.*] ſic Virgilius,

Inſimulo, ſollicitáque manu tenet exp ner.

Ah *miſeri, quos hic grauiter deus vrget.*] miſerantis oratio. grauiter autem dicit pro profunde & immenſe, hoc eſt, totis viribus.

Leviter.] mediocriter, ſine ſtimulatione vecordiæ.

Abde.] abſconde, amoue.

FACES.] poëtæ fingunt Cupidinem geſtare manu faculas. Ouid.

Altera tela arcus, altera tela faces.

PALAM.] clare, aperte.

CLAM] occulte intra ſe ne vicinus exaudiat.

IOCOSA.] ioco plena, & tripudiis dedita.

ET *Phrygia tibia curua ſono.*] ſic Catullus,

Tibicen vbi canit Phryx curuo graue calamo.

Plin. refert Mydam obliquam tibiam in Phrygia inueniſſe: dextra parte vnum, in ſiniſtra duo foramina habentem in ſacris Cybeles à Dindyma adhibitam, Virgilio auctore lib. IX. ſed Cybele quidem (vt Diodorus III. hiſtoriarum ſcribit) fiſtulam inuenit, quam Græci σύριγγα vocant: quam ſententiam Naſo ſequitur Faſtorum IIII.

Protinus inflexo Berecynthia tibia cornu

Flauit. —— & iterum,

Tibia dat Phrygios, vt dedit antè, modos.

Nam & Acron in primo Horatianorum carminum commentario ſcribit Euterpem tibiarum inuentricem fuiſſe, in quibus eſt ſonus. Horat.

Si neque tibias Euterpe prohibet.

Et (vt teſtis eſt Porphyrio eodem carminum III.) Phrygia dicebatur: ad cuius cantus etiam conuiuantes ſaltabant. ideò Horatius ait:

Cur Berecynthiæ ceſſant flamina tibiæ.

& (vt idem ipſe Porphyrio in vltimo eiuſdem operis reponit) tres modi tibiarum fuerunt. ſ. Ionicus, Lydius, Barbarus.

SEQVVNTVR.] ab Oceano digredientia ſydera.

ACHILLES STATIVS.

HOC Sacrificij genus etiam ſignificans Verg. in I. Georg.

In primis venerare deos, atque annua magnæ
Sacra refer Cereri, lætis operatus in herbis.
Extremæ ſub caſum hiemis, iam vere ſereno.
Tum pingues agni, & tum molliſſima vina,
Tum ſomni dulces, denſæq; in montibus vmbræ.
Cuncta tibi Cererem pubes agreſtis adoret:
Cui tu lacte fauos, & miti dilue Baccho
Terque nouas circum felix eat hoſtia fruges,
Omnis quam chorus, & ſocij comitentur ouantes,
Et Cererem clamore vocent in tecta, neque antè
Falcem maturis quiſquam ſupponat ariſtis,
Quam Cereri torta redimitus tempora quercu
Det motus incompoſitos, & carmina dicat.

FRVGES *luſtramus.*] *Ambaruales hoſtia*, inquit Feſtus, *rei diuinæ cauſſa circum arua ducitur ab iis qui pro frugibus faciunt.* Hoc quoque ſacrum Ambaruale ſignificans in Bucolicis Verg. ait,

Cum faciam vitula pro frugibus. ——

LVCE *ſacra.*] die feſto. Horat.

Noſque & profeſtis lucibus & ſacris.

Lucem pro die ſæpiſſimè poëtæ Latini, & Græci. Euripid. apud Athen. in II.

ἐν πανὶ εἴχεν μονωδίᾳ φίλων.

OPVS.] abſolutè poſitum Opus ruſticum ſignificat: vt ἔργον, Græcis.

OMNIA *ſint operata Deo.*] cùm ſacrum Cereri fieret, Deo, opinor, pro Deæ, dixit, more Græcorum.

NON *audeat illa Laniſicam penſis impoſuiſſe manum.*] Antiquitus enim præmittebantur à flaminibus qui denunciarent opificibus manus abſtinerent ab opere. Feſtus.

LANIFICAM.] Lanam facere dicebantur mulieres, vetuſta, & conſueta dicendi forma.

VOS *quoque abeſſe procul iubeo. diſcedat ab aris.*] ſic etiam in ſcriptis libris. Aldus olim, Diſcedite ab aris. quod retinendum cenſeo. Nam, quod addit, Diſcedat, quaſi κατ' ἐξοχὴν additum videtur. quaſi dicat, Neque enim ſacris intereſſe debet is, qui externa ſe nocte à Venere non abſtinuit. Vnde illud apud Ciceronem, *Ad diuos caſtè adeunto.* Inſignis locus eſt apud Porphyrium in II. περὶ ἀποχῆς τῶν ἐμψύχων hac ipſa de re: ὅσοι δὲ τὸ σῶμα μετὰ τῆς ἐσθῆτος λαμπρυνάμενοι μὴ καθαρὰν κακῶν τὴν ψυχὴν ἔχοντες ἴασιν πρὸς τὰς θυσίας, οὐδὲν διαφέρειν νομίζουσιν, ὥσπερ οὐ θεῷ τῷ τε πάντων ἐν ἡμῖν χαίροντι μάλιστα τῷ θείῳ διακειμένῳ καθαρῶς, ἅτε συγγενεῖ ὑπάρχοντι. ἐν γοῦν Ἐπιδαύρῳ προεγέγραπτο, Ἁγνὸν χρὴ ναοῖο θυώδεος ἐντὸς ἰόντα ἔμμεναι· ἁγνεία δ' ἐστὶ φρονεῖν ὅσια. Idem ſignificans Ouid. in II. Faſt.

Sic epulas functi, ſic dant ſua corpora ſomno,
Et poſitis iuxta ſecubuere toris.
Cauſſa, repertori vitis quia ſacra parabant,
Quæ facerent pure, cùm foret orta dies.

Annua quoque ſacra Cereris ſignificans Ouid. in III. Amorum, quæ Vergilius, & eorum cauſſa ſecubitus,

Annua venerunt Cerealis tempora ſacri,
Secubat in vacuo ſola puella toro.

Tum alibi eodem in libro hanc declarans puritatem,

A tenera quiſquam ſic ſurgit mane puella,
Protinus vt ſanctos poſſit adire deos.

CVI *tulit externa gaudia nocte Venus.*] In Vaticano atque aliis, non Externa, ſed Heſterna.

GAVDIA.] opus Venereum. ſic alibi,

—— *præbebat aperte*
Mitis in vmbroſa gaudia valle Venus.

Et Horatius,

Cui donec impromiſſa raptim
Gaudia luminibus remotis.

ET *manibus puris ſumite fontis aquam.*] Namque ſacrificaturi viuo flumine, aut aqua profluente, ſe abluebant.

PVRGAMVS *agreſtes.*] ipſos agricolas & colonos. Verg. in I. Georg.

Dicendum & quæ ſint duris agreſtibus arma.

VOS *mala de noſtris pellite limitibus*] In Florentino, Tollite non Pellite. Et in Vaticano pro Liminibus, Liminibus. Sed illud probabilius.

NEV *ſeges eludat meſſem fallacibus herbis.*] ſimiliter Verg. in I. Georg.

—— *ſed illos*
Expectata ſeges vanis eluſit auenis.

TARDIOR *agna.*] In Sfortiaco, Segnior agna.

INGERAT.] in meis, Ingeret. quod rectû eſt.

TVRBAQVE *vernarum, ſaturi bona ſigna coloni, Ludet.*] Martialis de villa Fauſtini,

Cingunt ſereni lactei focum vernæ,
Et larga feſtos lucet ad lares ſilua.

Et Horat. in V. Carm.

Poſitoſque vernas, ditis examen domus.

EXSTRVET *arte caſas.*] In Sfortiæ libro, atque aliis Ante, non Arte.

Eventvra *precor.*] idem ante, Eueniet, dat A
ſigna deus.

Viden' *vt felicibus extis.*] lætis. Cornel. Tacitus in xviii. *Soſtratus, ſacerdotis id nomen erat, vbi læta & congruentia exta, magniſque conſultis annuere deam videt.*

Significet *placidos nuntia fibra deos.*] Idẽ Tacitus paullo ante illa, *Certiſſima fides hædorum fibris.*

Nvnc *mihi fumoſos veteres proferre falernos Conſulis.*] Legendum, Veteris. vt ſit veteris conſulis, vt eſt in veteribus libris. Legendum verò ſuſpicabar hoc loco, Fumoſum falernum. Quod ſi illo modo, cados intellegemus. Sequitur enim B

—— & Chio ſoluite vincla cado.

Madere.] ebrium eſſe. vt Græcè, βρέχω.

Sed *bene Meſſallam ſua quiſque ad pocula dicat.*] Meſſallam benedicat, laudet, aut ὑμνεῖν.

Singvla *verba ſonent.*] id eſt, cuiúſque voces. Conſuetudo verò ipſi dominandi abſentes inter bibendum, nota, & ab aliis tradita.

Gentis *Aquitanæ.*] finge ſic laudatum à bibente.

Et *magna intonſis gloria victor.*] Illum, opinor, vtriuſque Galliæ tum brachatæ, tum comatæ victorem ac triumphatorẽ ſignificat, quibus tantus victor laudi ſit.

Hvc *ades.*] in Vaticano, atque vno meo, Nunc ades. C

Redditvr *agricolis gratia.*] in Vaticano, non Gratia, ſed Gloria.

Illi *compoſitis primum docuêre ſigillis.*] Diodorus Siculus Cererem domum primum ædificaſſe tradit, Heſiodus agreſtium inuentum eſſe ſignificare videtur, cùm dixit,

Οἶκον μὲν πρώτιστα, γυναῖκά τε βοῦν τ' ἀροτῆρα.

Tvnc *victus abiere feri.*] eodem verbo ſic vtitur Plautus in Moſtellaria,

Neque tam vinere ſelectis, quàm tu, victibus.

Bibit *irriguas fertilis hortus aquas.*] Sic, vt Prata bibere dixit Verg. & alibi, D

—— irriguúmque bibant violaria fontem.

& Columella de cultu hortor.

Vicini quoque ſint omnes, quos incola durus
Attrahat auxilio ſemper ſitientibus hortis.

Ac poſt,

Et primum moneo largos inducere fontes,
Ne ſitis exurat concepto ſemine partum.

Deinde alibi,

Humidáque Andrachne ſitientes protegit antes.

Avrea *tunc preſſos pedibus dedit vua liquores.*] Auream vuam dixit, pulchram, pretioſam: vel adluſit ad id, quod Græci χρυσάμπελον dicunt.

Mixtaqve *ſecuro ſobria lympha mero.*] Securo, quod capiti non noceat: an potius, quod ſecuros, & curis ſolutos reddat. E

Annva *terra.*] quæ ſingulis renouatur annis. vt Menſtrua Luna dicitur.

Compleat *ut dulci ſedula melle fauos.*] Sedulam quoque apem dixit Ouid. in xiv. Metam.

Non apis inde tulit collectos ſedula flores.

Cantavit *certo ruſtica verba pede.*] verba: cantilenam. Verg.

— numeros memini, ſi verba tenerem.

Atq; alij eodem modo, Cantauit autem, ad ſtiuã.

Ardenti *primum eſt modulatus.*] Hoc Vergilianum videri poſſit. ille enim dixit,

— gracili modulatus auena Carm. —

Carmen, *vt ornatos duceret ante deos.*] Placet, quod eſt in Sfortiæ libro, & Florentino, Diceret, non Duceret. Ornatos autem deos, coronatos. Horat.

Ac nec me ſobis ideò breuioribus ornes.

Agricola *& minio ſuffuſus, Bacche, rubenti.*] intempeſtiuè Bacchum videtur appellare. Mihi aut aliquid deeſſe, aut vitio ſcriptum videbatur. Minium rubens & Verg. dixit in Bucol.

Sanguineis ebuli baccis, minióque rubentem.

Et in Ciri,

—— minióque infecta rubenti.

Dvxit *ab vrbe.*] in Sfortiæ libro, ac Vaticano, item in duobus meis, Ab arte, non Ab vrbe. quod etiam ſequor.

Hvic *datus à pleno memorabile munus ouili.*] Memorabile, opinor, dicit, quod eſſet tragœdi præmium.

Dvx *pecoris hircus.*] Ab Ouidio in libris de Arte amandi dicitur,

Dúxque patérque gregis. ——

Pecus autem maiorem & minorem gregem ſignificat. Columella ouillum, & caprinum pecus dicit.

Avxerat *hircus oues.*] In Sfortiæ libro, Auferat. Auxerat autem, id eſt, ad oues, quas habebat, ea fiebat acceſſio. Sic Plautus in Moſtellaria,

Augebis ruri numerum genus feratile.
Vt idem ouile hircos, ouéſque contineret.

Textrix *operata Mineruam.*] ſic in omnibus libris, quos quidem viderim, non Mineruæ, vt nonnulli volunt. Ac neſcio, an ſic Mineruam operari dicat, vt Lanam facere. Vergilius in iii. Æneid. in eadem prope ſignificatione, ſed cum dandi caſu,

Connubiis, arui ſque nouis operata iuuentus.

Et *appulſo tela ſonat latere.*] eſſe aiunt in quibuſdam libris, Et applauſo. Sic equorum plauſa colla Verg. atque Ouidio dicuntur.

Et pedibus choreæ plauduntur. ——

Textricis enim latus in texendo huc illuc adplicatum, atque agitatum, edit etiam plauſum.

Ipse *quoque inter agros.*] in Florentino, Ipſe intérque greges.

Illic *indocto primum ſe exercuit arcu.*] legendum forte, Indoctus, non Indocto. Bion, apud Stobæum, natum in ſiluis, & leænæ educatum incuſat,

Νῦν ἔγνων τὸν Ἔρωτα, βαρὺς θεός, ἦ ῥα λεαίνης
Μαζὸν ἐθήλαζε, δρυμῷ τέ νιν ἔτραφε μάτηρ.

& reliqua. Vergilius in Bucol. induxit,

Nunc ſcio, quid ſit amor, duris in cotibus illum.

& quæ ſequuntur.

Hic *dicere iuſſit Limen ad irata verba pudenda ſenem.*] Horat. in iii. Carm.

Non hoc ſemper erit liminis, aut aquæ
Cœleſtis patiens latus. ——

Et Propert. in i.

Quam ego viſa tuo limine verba querar.

Tenebris.] ſic poſitum videtur, vt, Silentio, quo modo Cæſar, Cic. ac Liuius loquuntur.

Et apud Feſtum Pomp. in verbo Siniſtrum, Silentio ſurgere. de quo iam dictum.

Et *pedibus prætemptat iter ſuſpenſa.*] ſuſpenſo gradu, vt eſt apud Terentium.

Explorat *cæcas cui manus ante vias.*] Ou. in II. Faſt.

Et præfert cæcas ſubſequiturq́ manus.

A *miſeri.*] Horat. pæne eodem modo in I. ſine interiectione,

Miſeri quibus intemptata nites.

Cui *placidus leniter adflat amor.*] legendum vt in omnibus veteribus, Leniter. Idem alibi,

Tum quibus aſpirabat amor. ——

Et *pone ſagittas.*] ſimiliter Horat. in Carmine ſæculari, de Apolline,

Condito mitis, placidúſque telo.

Vos *celebrem cantate Deum.*] Amorem.

Pecoriqve *vocate Voce, palam pecori, clam ſibi quiſque voces.*] Palam: clamore, vt ait Vergilius clare: Ennius, apud Feſtum, in verbo Mutire, *Palam mutire plebeio, piaculum eſt.* Et idem Ennius, alteri opponens, dixit,

Quocum multa volup, & gaudia clámque palámq.

Idem Tibullus in IV.

—*quid refert, clámve palámve roget.*

Sibi qvisqve *voces.*] Idem alibi,

Hæc cecinit vates, & te ſibi, Phœbe, vocauit.

Et *Phrygio tibia curua ſono.*] Ouidius,

Tibia dat Phrygios, vt dedit antè, ſonos.

Lvdite: *iam nox iungit equos.*] In Sfortiæ libro, non Iam, ſed Nam. Vetus poëta apud Varronem in IV. de lingua Lat.

Nocti bigas tribuit. ——

Quem locum, vt in vulgatis legitur libris, ponam,

- Itaque dicit Andromache:

Noctíque caua cœli ſignitenentibus conficis bigeis,

Ego leuiſſime mutans lego,

Itaque Andromacha dicit nocti,

Quæ caua cœli ſignitenentibus conficis bigeis.

Erit enim ſic plana ſententia, verſúſque conſtabit. Horatius eodem forte reſpiciens in I. Carm. dixit,

Iam Cytherea choros ducit Venus imminête Luna.

Veneris enim ſtella Veſper dicitur, quæ Martis curru vehi dicitur, quam ob cauſſam, opinor, hoc loco lectum à quibuſdam, vt olim ab Aldo editum,

Currúmque ſequuntur Martis. ——

non, Matris, contra ſcriptorum omnium librorum fidem. Namque Manilius in primo, à Venere Noctem duci, vt à Nocte ſtellas Tibullus, dixit,

Et Venus accenſo ducit iam veſpere noctem.

Orpheus autem, vt putatur, auctor hymni in ſtellas, matrem aſtrorum Noctem facit:

Ἀστέρες οὐράνιοι νυκτὸς φίλα τέκνα μελαίνης.

Theocritus verò Noctis comites Stellas vocat in Pharmaceotria:

Χαῖρε σελαναία, λιπαρόχροε, χαίρετε κ' ἄλλοι
Ἀστέρες εὐκήλοιο κατ' ἄντυγα νυκτὸς ὀπαδοί.

Rufus Feſtus Auianius in libro de Orbe terræ Solem genitorem aſtrorum vocat,

——*Sol magni gratia mundi*
Aſtrorum genitor. ——

Postqve *venit tacitus, fuluis circundatus alis, Somnus, & incerto ſomnia nigra pede.*] in Florentino ſic leguntur hi verſus,

Póſtque venit tacitus, nigris circundatus alis
Somnus & incerto ſomnia vana pede.

Alij pro Fuluis, Fuſcis legunt. quod ſane etiam probabile.

M. ANT. MVRETVS.

Qvisqvis *adeſt.*] Ambarualis ſacrificij deſcriptio eſt.

Vos *quoque.*] hi verſus variè leguntur. alij legunt, *diſcedite ab aris, queis tulit:* alij, *diſcedat ab aris, cui tulit.* alij, *diſcedite ab aris cui tulit.* meus vetus liber hac in parte mutilus eſt. ſcripturarum autem quas protuli, ea, quæ primo hoc loco poſita eſt, mihi maxime probatur.

Extrvet *arte caſas.*] puerilis ludicri genus. Horatius,

Aedificare caſas, ploſtello adiungere mures.

Idem alibi,

- ædificante caſas qui ſanior?

Fvmosos *Falernos.*] mire dictum. quaſi vinum, non neutro, ſed maſculino genere diceremus.

Madere.] madidos aut vuidos vocabant ebrios; contráque ſiccos, ſobrios. ſic & Græci βεβρεγμένους ebrios dicunt.

Dvx *pecoris hircus: auxerat hircus oues.*] quo modo quæſo, hircus oues auxerat? capras potius crediddiſſem. ſcio à Græcis interdum μῆλα capras vocari, ſed nihil ad rem. quid igitur? nimirum vnius literulæ mutatio hanc effecit abſurditatem. neque enim, *auxerat* legendum eſt, ſed *duxerat.*

Vos *celebrem cantate deum.*] locum hunc, multis in libris deprauatum, primus ita legendum eſſe, vt nos edidimus admonuit pater tuus Torquate, vir omni virtute ornatiſſimus, Petrus Bembus, in eo libello, quem de Virgilij culice ſcribit.

Matris *laſciuo.*] in aliis, *Martis*, inepte ipſam autem noctem matrem ſiderum vocat.

IANVS DOVSA FIL.

Qvisqvss *adeſt, faueat.*] malim,

Quiſquis ades, faueas. ——

Sic infra,

Quiſquis ades, lingua vir mulierque faue.

Carmen *vt ornatos duceret ante deos.*] *ornatos*, id eſt coronatos, & ſertis redimitos. Sic Apuleius Mileſ. III. *Eponæ deæ ſimulachrum reſidens ædiculæ quod accuratè corollis roſeis equidem* (lego *& quidem*) *recentibus fuerat ornatum.*

Et *Phrygio tibia curua ſono.*] Sic Lucretius:

Et Phrygio ſtimulat numero caua tibia mentes.

Ouidius,

Tibia dat Phrygios, vt dedit antè, ſonos.

Lvdite, *iam nox iungit equos.*] Nocti equos & currum tribuit exemplo, vt opinor, Poëtæ illius Tragici apud Ariſtoph. in Θεσμοφοριαζούσαις.

—— ὦ νὺξ ἱερὰ
Ἡ μακρὸν ἵππευμα διώκεις

Ἀμβροσία νῶτα διερχέος
Αἰθέρος ἱερῆς
Τὰ αἰωρεῖται δι' ὑμῖν.

Vbi notandum illud *αἰθέρος νῶτα*, quomodo apud Philoſtratum in Epiſtolis *τὰ οὐρανοῦ νῶτα* legitur. ad cuius imitationem Apuleius dixit in libro De mundo, vbi de ſtellis agit: *& ſimplex ætheris dorſum almâ & ſacratâ lucis amœnitate coronant.* & Boëtius lib. IV. de Conſolatione:

Polum relinquat extimum,
Dorſáque velocis premat ætheris
Compos verendi luminis.

Sed hæc obiter dicta ſunto. Nocti autem interdum bigæ tribuuntur; apud Varronem lib. IV. De Lingua Latina:

Itaque ducit Andromeda Nocti:
Quæ cana cælo ſigniteneutibus
Conſicis bigis.

qui verſus Ennij ſunt. Interdum quadrigæ, vt apud Poëtam noſtrum infra lib. III. Eleg. IV.

Iam nox ætherium nigris emenſa quadrigis
Mundum cæruleo lauerat amne rotas.
——currúmque ſequuntur
Matris laſciuo ſidera fulua choro.

Expreſſus locus ex illo Theocriti Idyllio II.

--χαίρετε δ' ἄλλοι
Ἀστέρες εὐκήλοιο κατ' ἄντυγα νυκτὸς ὀπαδοί.

Aeſtuat autem in huius Tibulliani loci explicatione eruditiſſimus Muretus Variar. lib. V. cap. II. neque tamen ſe explicat. Quum enim probare velit ſatis lepidè dici poſſe Noctem ſiderum matrem, nihil ad opinionis ſuæ confirmationem adfert, niſi quod Euripidi dicta ſit Nox ſiderum nutrix; quod quidem aliquid eſſet, ſi *matrem* in Tibullo pro *nutrice* accipi vellet Plautino more, aut *τροφὸν* ſeu *nutricem* in Euripide pro *matre*. Varroniano, Nunc quum apertiſſimus ſit Poëtæ ſenſus, apertior quoque explicatio quærenda, quam ſagacier indagando videor inueniſſe. eſt enim ab Orpheo ſumtum ita in Hymnis ſcribente:

Ἀστέρες οὐράνιοι νυκτὸς φίλα τέκνα μελαίνης.

Quòd ſi quis cauſſam huius opinionis quærat, non facilè afferam aliquid certi. ſed tamen ſuſpicor id fortè ab Heſiodi Theogonia fluxiſſe, qui Ætherem nocte genitum canit, quod & in Vmbra noſtra tetigimus. ætheris autem appellatione quum *οὐρανοῦ ἢ ἄστρων οὐσία* comprehendatur, quod teſtatur Ariſtoteles ſeu Theophraſtus in libro de Mundo, quúmque cœli & ſtellarum eadem ſit materia, vt à nobis ita explicatum eſt in primo Rerum Cœleſtium, rectè dicetur etiam ſiderum mater, quæ cœli eſt. Sed vt hoc dubitanter pronuntiem, facit ambigua ſignificatio ætheris, quem in illo Heſiodi aërem deſignare Tzetzes commentator aſſerit. Poteſt etiam altera ratio afferri ex Aegyptiorũ Theologia, qui quoniam priuſquam mundus hanc elementorum diſpoſitionem ſortiretur & ordinem quem videmus, inuoluta tenebris omnia fuerint, ex eo Noctem rerum matrem nuncupatam, Latonęque, id eſt, noctis liberos Apollinem Dianámque, id eſt Solem & Lunam fingi volebant. Aut poſtremò referendum ad eam Philoſophorum opinionem, quæ noctem non ſolùm antiquiſſimam, ſed & rerum omnium productricem ac Deorum ipſorum obſtetricem eſſe credebat. Ita enim vetus Poëta apud Proclum in Commentario II. in Timæum Platonis: *Μαῖα θεῶν ἁπάντων νύξ.* apud quem vide plura ad hanc rem pertinentia. Ad alia enim properamus.

LASCIVO *ſidera fulua choro.*] Chorus ſiderum interdum generatim de omnibus ſtellis, vt hîc, interdum de ſolis errantibus dicitur. Prioris ſignificationis multa exempla ex Varrone Atacino, Statio, Apuleio, Nonno aliiſque adferre poſſem, quæ breuitatis gratia ſino præterfluere. ponam tantum vnum ex Varronis Marcipore vt emendem:

Cùm pictus aër feruidis latè ignibus
Cæli choréas aſtricas oſtenderet,
Nubes aquali frigido velo leues
Cæli cauernas aureas ſubduxerant.

In penultimo enim verſu corrigo *aquai* pro *aquali*, ne inſuanior ſit duorum Epithetorum concurſus. Poſterioris ſignificationis hæc legi. Manil. Aſtronom. lib. I.

Et quinque aduerſo luctantia ſidera mundo
Exercent varias naturæ lege choréas.

Proclus Hymno in Solem:

Ζωογόνοι δὲ πλανῆτες ἀεξιφόρους σέο πυρσοὺς
Αἰὲν ὑπαμπλήδην καὶ ἀκαμάτοισι χορείαις
Ζωογόνους πέμπουσιν ἐπιχθονίοις ῥαθάμιγγας.

Cauſſam dat Cenſorinus de die Natali cap. XIII. *Quare Dorylaus ſcripſit eſſe hunc mundum organũ Dei: alij addiderũt eſſe idẽ ἑπτάχορδον, quia ſeptẽ ſunt vaga ſtellæ, quæ plurimũ mouẽtur.* Vbi fortaſſe *Deũ* pro Sole poſuit exẽplo Græcorũ. Vnde & Martial. lib. XII.

Martis alumna dies, roſeam quo lampada primùm
Magnáque ſiderij vidimus ora Dei.

Interdum non ſimpliciter *Deus* ſed *Deus Sol* dicitur. Inſcriptio Vetus:

DEO
SOLI. INVICTO
P. POMPONIVS
CLITVS
EX VOTO

Sed & *annum Dei* apud eundem Cẽſorinum pro *Solari* accipiendum obſeruauit omni doctrina politiſſimus Florens Chriſtianus. Igitur ſi mundum organum Solis eſſe intelligamus, illuſtris ſententia fuerit & ex Orphicæ Theologiæ penetralibus depromta. is enim cœlum vniuerſum Apollinis cithara temperari canit pulcherrimis verſibus Hymno in Apollinem:

——σὺ δὲ πάντα πόλον κιθάρῃ πολυκρέκτῳ
Ἁρμόζεις: ὁτὲ μὲν νεάτης ἐπὶ τέρματα βαίνων,
Ἄλλοτε δ' αὖθ' ὑπάτην, ποτὲ Δώριον εἰς διάκοσμον
Πάντα πόλον κιρνάς, κρίνεις βιοθρέμμονα φῦλα.

Huc reſpexit Varro Satyra *ὄνος λύρας.*

Quam mobilem Diuûm lyram Sol harmoge
Quadam gubernans motibus diis veget.

Neque enim aſſentior doctiſſimo Adriano Iunio ſolicitanti hanc lectionem, quæ optima eſt, & nouam architectãti: *Diuûm* enim *lyra* eſt id quod *organum Dei* vocauit Dorylaus, ſcilicet mundus ipſe & Planetæ circum Solem *ὥσπερ βακχεῖα χορεύοντες*. Quod autem ſequitur: *--harmoge*

Quadam gubernans motibus diis veget.

A Et *appulſo tela ſonat latere.*] Malim, *& applauſo tela ſonant latere. applauſo* pro apploſo. *Tela* numero plurali ſunt iſtonis inſtrumenta. Valerius Flaccus libro tertio:

Dat pictas auro, atque ardentes murice veſtes.
Quas rapuit telis formoſa vocantibus auſtris,
Hypſipyle——

De hoc & libro primo diximus.

Et *procul ardentes hinc precor.*] Liber noſter, *hinc procul.* eſt enim *procul procul.* Supra, *Stet procul, aut alia ſtet procul ante via. procul procul eſte profani.* ἑκὰς ἑκὰς ὅϛις ἀλιτρός. Callimachus.

B Avt *etiam ſibi quiſque palam.*] Mirum hanc veteribus ſuperſtitionem fuiſſe, vt non niſi taciti vota conciperent. Infra:

Optat idem iuuenis, quod nos, ſed tectius optat.
Nam pudet hæc illum dicere vota palam.

Item:

Illa aliud tacita iam ſibi mente rogat.

Martialis:

Si quis erit recti cuſtos, imitator honeſti,
Et nihil arcano qui roget ore Deos.

In Satyra:

At bona pars populi tacita libabit acerra.

Item:

Haud cuiuis promptum eſt murmur taciteſque ſuſurros
Tollere de templis & aperto viuere voto.

C Lvdite, *iam nox.*] Ad verbum Euripides Ione,

Μελάμπεπλος δὲ νὺξ ἀσίμωτον ζυγοῖς
Ὄχημ' ἐπάλλεν. ἄστρα δ' ὡμάρτει θεᾷ.

Matris.] Ita rectè M. Antonius Muretus, quum antea legeretur martis.

ELEGIA II.

Dicamvs bona verba: venit natalis ad aras.
Quiſquis ades, lingua, vir, muliérque faue. D
Vrantur pia thura focis; vrantur odores,
Quos tener è terra diuite mittit Arabs.
Ipſe ſuos Genius adſit viſurus honores;
Cui decorent ſanctas mollia ſerta comas.
Illius puro diſtillent tempora nardo,
Atque ſatur libo ſit, madeátque mero. E
Annuat & Cherinte tibi quodcunque rogabis.
En age quid ceſſas? annuit ille, roga.
Auguror, vxoris fidos optabis amores.
Iam reor hoc ipſos edidiciſſe Deos.
Nec tibi malueris, totum quacunque per orbem
Fortis arat valido ruſticus arua boue:
A *Nec tibi gemmarum quidquid felicibus vndis*
Naſcitur, Eoi quâ maris vnda rubet.
Vota cadunt. vtinam ſtrepitantibus aduolet alis,
Flauáque coniugio vincula portet Amor!
Vincula quæ maneant ſemper, dum tarda ſenectus
Inducat rugas, inficiátque comas.
B *Huc veniat natalis auis, prolémque miniſtret,*
Ludat & ante tuos turba nouella pedes.

BERN. CYLL. VERON.

Dicamvs *bona verba, venit natalis ad aras.*] Cornuti ſeu Cherinthi natalem celebrat, qui ſibi & officio & beneuolentia iunctus fuiſſe legitur. Poteſt tamen de ſuo etiam ad Cornutum natali ſcribere, vtrumque licet augurari.

Dicamvs *bona verba.*] iubet eſſe ſacrificio præparatos, omiſſis rebus & verbis laſciuiuſculis. C

Vanit *natalis ad aras.*] honor ſcilicet pro natali diis exhibendus.

Qvisqvis *ades lingua vir, mulierque faue.*] vox eſt in ſacris ſacerdotum frequentior, Fauete linguis. Horatius lib. carminum III.

Odi profanum vulgus & arceo.

Fauete linguis, hoc eſt, mecum ſupplicate. Nam Seneca in libro de vita beata: *Et quoties*, inquit, *mentio ſacra literarum interuenerit, Fauete linguis: hoc verbum non (vt plerique exiſtimant) à fauore trahitur, ſed imperatur ſilentium, vt rite peragi poſſit ſacrum, nulla voce mala obſtrepente.*

D Thvra *pia.*] religionibus apta. ideo ſane pia quia ἀπὸ τῶ θύειν, id eſt, ſacrificare dicta.

Tener *Arabs.*] Arabem vocat tenerum reſpectu comparaturæ id eſt, gracilem, nam qui in calidis locis naſcuntur, vt in architecturæ lib. memoratur à Vitruuio noſtro, ſunt gracilioris corporis. Vel tener ideſt mollis: quoniam odoramentorum copia abutuntur, & effœminati habentur. Catullus: *Arabaſque molles.*

Vrantvr *odores.*] Amomum & cinnamomum, & cætera aromata. Nam cinamomum perfectiſſimum naſcitur in Aethiopia ſecundum Plinium in XI. naturalis hiſtoriæ. Propertius elegiarum III. E

Cinnamon & multi paſtor odoris Arabs.

Sed amomum cum naſcatur in Ponto, Armenia, Arabia, Arabicum laudatur magis.

Ipse *ſuos Genius.*] Genius eſt vere deus: *qui* (teſt[illegible]ſto) *vim obtinet omnium rerum gerendarum,* & Auguſtius inquit, *Genius eſt deorum filius & parens hominum ex quo homines gignuntur, cuius* (vt ait Quint. Cenſorinus) *ductu proſpera eueniunt, & pro igne concipitur.* Nec mirum cum antiqui appellauerunt deos geniales aquam, aërem, terram & ignem. Perſius:

Funde merum genio.

Hinc genialis pro voloptuoſus. Iuuenalis io Criſpino.

——genialis agatur Iſte dies.

Svoa *honores.*] quia ipſe Genius ſecundum Socratis & Platonis veterem ſententiam cum homine ſimul naſcitur, & cum homine pariter concidit.

Illivs *puro diſtillent tempora nardo.*] ſic ſupra:

Illius & nitido ſtillent vnguenta capillo.

Nardum genus eſt vnguenti pretioſi ex nardo ſuauiſſima herba, ſeu frutice, & nardinum ſoliatum quo apud antiquos caput in epulis vnguentari ſupra diximus. Horatius carminum ſecundo:

—— ſic temere, roſa &
Canos odorati capillos,
Dum licet: Aſſyriaque nardo,
Potamus vncti. ——

Eſt autem nardus tam neutro, quam feminino genere ab antiquiſſimis prolata. Puro autem ideſt noo adulterato: eſt enim (vt ait Plinius) magna materia adulterandi, & herbarum ſpecies ſunt nouem, qoas quia imitantur oardum, meminiſſe debent vnguentarij.

Annvat.] concedat. nam notus deorum voluntatem ſignificat. ideo Virgilius io Priapeis iocis ſcaturiens ait:

Mentulamque mouit pro nutu deus,
—— & rogata fecit.

Putarunt antiqui quicquid feciſſent in natali Genium conceſſurum: ideo Ouidius in Triſtibus ait:

Si tamen eſt aliquid nobis hac luce petendum:
In loca ne redeas amplius iſta precor.

En *age.* exhortantis oratio.

Qvid *ceſſas.*] ideſt tardas moram trahendo: quin aliquid roges tuum Genium.

Amores *vxoris fidos.*] quippe res eſt præcipua caſti corporis & ſynceræ fidei vxorem habete. Nam (Satyrico teſte) *ocyus illud extorquebis, vt hæc oculo contenta ſit vno.*

Edidiciſſe.] præcognouiſſe: quaſi ioſerat non hoc impetrari poſſe: quod factum ſit difficillimum.

Fortis *arat valido ruſticus arua boue.*] plenus eſt verſiculos: doobus enim epithetis conſtat alternatim poſitis & proprie locatis, & ſtroctura perfacilis, & tenor egregius eſt: per hoc vult intelligere fertilem terram.

Eoi *qua maris vnda rubet.*] in mari rubro gemmarum, lapidumqoe pretioſorum inuenitur copia. Qua ſcilicet parte rubet quæ auſtralis eſt. Nam (vt Priſcianus io interpretamento E Dionyſij ſcribit) mare in Orieotali regione dicitur Eoum & Indum: io meridionali ora Aethiopicum & Rubrum vocatur: ſed qood rubeat diuerſæ ſunt opiniones, nam ἐρυθρὰ Græcè dicitur à colore arenularum, vt Varronis ſententiam Solinus refert io memorabilibus: ſed Quint. Cortius in priocipio ſexti libri non à colore vndarum, ſeu arenarum vult appellatum, ſed ab Erythro rege: qoapropter lib. III. de India loquens ait: *Mare certè quidem alluitur, nec colore quidem abhorret à cæteris. Ab Erythro re-*

A *ge inditum eſt nomen. Propter quod ignari rubere aquas credunt.* hoc Priſcianus in eodem ſenſit,

Vlterius pergas ſi poſt Carmanica ſumma
Ogyris occurrat, qua dicitur eſſe ſepulchrum
Regis Erythræi, dederit qui nomina ponto.

Et Strabo ita ſcribit Geographiæ XVI. Nam ex *ſententia Artemidori dixit putare quoſdam mare Rubrum eſſe à colore per reflexionem expreſſo, vel à Sole cum ſupra verticem eſt: vel à montibus ex aduſtione rubentibus. Nam vtroque modo veriſimile eſt. Cteſiam vero Gnidum hiſtoriæ mandaſſe refert fontem quendam eſſe, qui aquam rubicundam ac minio plenam in mare emittit. Agatarchidem autem illius ciuem à* B *Boxo quodam accepta tradidiſſe, quod Perſa quidam cum equorum armentum à leæna vel aſello tactum vſque ad mare agitaretur: atque inde in inſulam quandam tranſmitteret: primus conſtructa rate in inſulam tranſierit: videnſque habitabilem armentum rurſum in Perſiam abegerit: ac miſſis in eam & in alias inſulas colonis & in maritimam oram: pelagus de ſuo nomine appellarit. Aliqui vero Perſei filium Erythram aſſerunt, qui in his locis imperarit.*

Vota *cadunt.*] vota dicuntur cadere cum preces nullum effectum ſortiuntur.

Alis *ſtrepitantibus.*] ideo ſtrepitantibus vt augurium fortius procedat.

C Flava *vincula.*] zonam accipit, quam Venus ad honeſtas nuptias afferre credita eſt: à Græcis ceſtoo nominatur. Quo quidem ceſto coniuges deuinci potarunt, vti concordes in vita viuerent. Ideo Martialis io diſtichis ait:

Sume Cythereiaco medicatum nectare ceſton:
Vſsit amatorem balteus iſte Iouem.

Et ante dixerat:

Colla necte puer meros amores
Ceſton de Veneris ſinu trahentes.

Namque Claudianus eius potentiam volens innuere dixit in epithalamio:

—— & blando ſpirantem numine ceſton
Cingitur impulſos pluuiis quo mitigat amnes,
Quo mare, quo ventos, iratáque flumina ſoluit.

D nam ſcribit Lactantius grammaticus ſecundo Thebaidos Venerem ad turpes nuptias non venire, ideo inceſtum dicitur quod ſacrato illo Veneris cingulo non fuerit vinctum. Præterea hoc ita ait Tibullus, quia vt idem eodem libro teſtatur, antiqui iura nuptiarum celebrabant ante aras numinum.

Manoant.] perdurant.

Inficiatqve *comas.*] hoc eſt, dum canis albicēt capilli: & eſt inficere maculis, deturpare.

ACHILLES STATIVS.

Dicamvs *bona verba.*] Totus ille apparatus, aræ, odorum, coronarum, veſtis albæ, qui die natali adhiberi ſolet, explicatur ab Ouidio, in III. Triſtium, eleg. XIII. & in V. eleg. VI. Atque idem io III. Bonas preces, & Bona verba pro eodem videtur poſuiſſe,

Libáque dem pro te, genitale notantia tempus,
Concipiámque bonas ore fauente preces.

Et paulò poſt,

Nec dare tura libet, nil exorantia diuos,
In tantis ſubeunt nec bona verba malis.

Et in v.

Lingua fauens adſit, noſtrorum oblita laborum,
Quæ puto dedicit iam bona verba loqui.

Orpheus, ſiue quiſquis alius auctur hymni in Curetas, εὐφήμους λόγους videtur dicere:

Ἔλθοιτ' εὐφρονέοντες ἐπ' εὐφήμοισι λόγοισι.

VIR *mulierque faue.*] Iulius Pollux in ix. in Synonymis, ſimilia multa adducit, ad ſignificandam promiſcuam hominum multitudinem: Καὶ ἐπίκοινα δ' αὐτοῖς εἶναι, παῖδα φὴν καὶ ὅσοι ἡλικίας, καὶ ὅσα ἔθνη, καὶ ὅσα παῖς, καὶ γυνή.

VRANTVR *pia tura focis.*] Tus adhiberi ſolitum in huc ſacrificij genere, ſignificanr etiam B verſus Ouidij, illis, quos ſupra poſui, locis.

VRANTVR *odores.*] Verg. ſimiliter, in IIII. Georg.

Hic iam Galbaneos ſuadebo incendere odores.

Et Plautus in Manæhemis,

——ſternite lectos, incendite odores.

QVOS *tener è terra diuite mittit Arabs.*] Idem in III.

Illuc quas mittit diues Panchaia merces,
Eoique Arabes, diues & Aſſyria.

In IV.

Poſſideatque, metit quidquid bene olentibus aruis
C *Cultor odoratæ diues Arabs ſegetis.*

Et Arabum mollitiam, & varios eorum odores, ſignificat Manilius in IIII.

——Arabes, terramque ferentem
Delicias, variæque nouos radicis odores.

Et alibi,

Et Molles Arabes ſyluarum ditia regna.

Verg. in Georg. Molles Sabæos dixit, in eodem genere,

India mittit ebur, molles ſua tura Sabæi,

Itaque Tibullus eodem modo Tenerum dixit Araba, quu alij Mollem. Plautus in Pœnulu Arabium odorem dixit. *Arabus, Murrinuſque odor omnia complebat.* Et Ouid. in Epiſt. Sapphus ad D Phaunem,

Non Arabo noſter rore capillus olet.

GENIVS *adſit.*] in Sfortiæ libro, ac Vaticano, Adſit genius.

FLOREA *ſerta.*] in ſeriptis umnibus, Mullia ſerta.

ILLIVS *è puro.*] in Sfortiæ libro, Vaticanu, Florentino, & vno meo, Illius puro.

ATQVE *ſatur libo ſit.*] Ouidius *Liba* dixit,

——genitale notantia tempus.

Et in IIII. Triſtium,

Lucifer amborum natalibus adfuit idem,
Vna celebrata eſt per duo liba dies.

E Et in I. de Arte amandi,

Quod quaſi natali cum poſcis munera libo.

Et idem in Tibul. in III.

Ter tibi ſit libo, ter dea caſta mero.

ANNVAT *& Cherinthe tibi.*] in Vaticanu, Florentino, atque vnu meo, Cornute, non Cherinthe.

AVGVROR, *vxoris fidos optabis amores.*] Sic Ouid. in I. de Arte amandi:

Auguror, en vinces.——

Et Prupertius in III.

Illum poſt cineres auguror eſſe diem.

VOTA *cadunt.*] ſic Propert. in I.

A *Omniaque ingrato litore vota cadunt.*

Et in III.

Exciderant ſurdo tot mea vota Ioui.

Et Horat. ſic dixit Verba cadentia, in I. epiſt.

Sic iterat voces, & verba cadentia tollit.

Propertius in I.

Non tibi pro vano verba benigna cadant.

Atque alibi,

Et mea nocturno verba cadunt zephyro.

Vt Sophocles in Trachiniis: ὦ τέκνον, ὦ παῖ, κἀξ ἀγεννήτων ἄρα μῦθοι καλῶς πίπτουσιν.

STREPITANTIBVS *aduolet alis.*] in vno B meu. Trepidantibus, non Strepitantibus.

HVC *venias.*] in Sfortiæ libro, in Flurentino, atque vno meo, Hic, oon, Huc. Auis ipſis, tibi, atque vxori tuæ. vt vos filij auos faciant, numeroſa eorum prole.

M. ANT. MVRETVS.

DICAMVS *bona verba.*] natalem aut ſuum, aut Cherinthi celebrat.

DICAMVS *bona verba.*] Summa enim diligentia cauebant, ne ſibi eo die vel imprudentibus vucula excideret vlla, in qua mali uminis C aliquid ineſſet. verſum autem hunc ita diſtinguendum putarim,

Dicamus bona verba (venit natalis) ad aras.

LINGVA *faue.*] ὦ σίγα, ὦ εὔφημα φώνει.

IAM *reor hoc ipſos.*] puto hoc vutum tuum deos edidiciſſe, qui tam ſæpe illud ex te audierint. quoties enim ſacra facis, nihil prupe ab eis aliud petis. hunc verſum, viſum eſt mihi, vt exponerem: prupterea quod Cyllenium quendam Veronenſem fœde in eo declarandu lapſum videbam.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

D IAM *reor hoc ipſos edidiciſſe deos.*] Pendet à ſuperiori animaduerſione quod taciti vota illa immurmurarent.

HVC *venias natalis auis*] Auis eſt cornix, quam concordiæ ſymbolum veteres in nuptiis inuocabant. Quod conuenit ei, quud iam dixit:

Flauáque coniugio vincula portet amor.

Ælianus de animalibus: ἀκούω δὲ τοὺς πάλαι καὶ ἐν τοῖς γάμοις μετὰ τὸν ὑμέναιον τὴν κορώνην καλεῖν, σύνθημα ὁμονοίας τοῦτο τοῖς συνιοῦσιν ἐπὶ παιδοποιΐᾳ διδόντας. Natalem dixit à Iunone quæ Natalis eſt Dea, & nuptialis, & cuius ea ales in rutela eſt. vnde & Monetula congenera eius auis dicitur, quia Iuno E Moneta cognuminatur. Iunu igitur καὶ γενέθλιος καὶ γαμήλιος θεά.

ELEGIA III.

P*VRA tenent Cornute meam, villæque puellam.*
Ferreus eſt, eheu, quiſquis in vrbe manet.
Ipſa Venus lætos iam nunc migrauit in agros,

Verbáq. aratoris ruſtica diſcit Amor.
O ego cùm dominam adſpicerem, quàm
fortiter illic
Verſarem valido pingue bidēte ſolum?
Agricoláq. modo curuū ſectarer aratrū,
Dū ſubigūt ſteriles arua ſerēda boues.
Nec quererer, quòd Sol graciles exure-
ret artus, *(nus.*
Læderet & teneras puſtula rupta ma-
Pauit & Admeti tauros formoſus A-
pollo, *(comæ:*
Nec cithara, intonſæ profuerúnt ve
Nec potuit curas ſanare ſalubribus her-
bis. *(Amor.*
Quidquid erat medicæ vicerat artis
Ipſe Deus ſolitus ſtabulis expellere vac-
cas,
Et potum paſtas ducere fluminibus,
Et miſcere nouo docuiſſe coagula lacte,
Lacteus & miſtis obriguiſſe liquor.
Tūc fiſcella leui detexta eſt vimine iūci,
Raráque per nexus eſt via facta ſero.
Ah quoties, illo vitulū geſtāte per agros,
Dicitur occurrens erubuiſſe ſoror!
Ah quoties auſæ, caneret dum valle ſub
alta,
Rūpere mugitu carmina docta boues?
Sæpe duces trepidis petiere oracula rebus:
Venit & à templis irrita turba domū.
Sæpe horrere ſacros doluit Latona ca-
pillos,
Quos admirata eſt ipſa nouerca prius.
Quiſquis inornatúmque caput, crinéſ-
que ſolutos
Adſpiceret, Phœbi quæreret ille comā.
Delos vbi nunc Phœbe tua eſt? vbi Del-
phica Pytho?
Nēpe amor in parua te iubet eſſe caſa.
Felices olim, Veneri cùm fertur apertè
Seruire æternos non puduiſſe Deos.
Fabula nunc ille eſt: ſed cui ſua cura
puella eſt, *(Deus.*
Fabula ſit, mauult, quàm ſine amore
At tu quiſquis is es, cui triſti fronte Cu-
pido
Imperitat, noſtra ſint tua caſtra domo.

A *Ferrea non Venerem, ſed prædam ſæcu-*
la laudant,
Præda tamen multis eſt operata malis.
Præda feras acies cinxit diſcordibus ar-
mis:
Hinc cruor, hinc cædes, mors propior-
que venit.
Præda vago iuſſit geminare pericula
ponto,
Bellica cum dubiis roſtra dedit ratibus.
B *Prædator cupit immenſos obſidere cāpos,*
Vt multa innumera iugera paſcat oue.
Cui lapis externus curæ eſt: vrbiſque tu-
multu,
Portatur validis mille columna iugis.
Claudit & indomitum moles mare, len-
tus vt intra
Negligat hibernas piſcis adeſſe minas.
At tibi læta trahant Samiæ conuiuia
C *teſtæ,*
Fictáque Cumana lubrica terra rota.
Eheu diuitibus video gaudere puellas:
Iā veniant prædæ, ſi Venus optat opes:
Vt mea luxuria Nemeſis fluat, vtque
per vrbem.
Incedat donis conſpicienda meis.
Illa gerat veſtes tenues, quas femina Coa
Texuit, auratas diſpoſuitque vias.
D *Illi ſint comites fuſci, quos India torret,*
Solis & admotis inficit ignis equis.
Illi ſelectos certent præbere colores
Africa puniceū, purpureúmque Tyros.
Nota loquor. regnum ipſe tenet, quem
ſæpe coëgit
Barbara gypſatos ferre cataſta pedes.
At tibi dura ſeges, Nemeſim quæ abdu-
cis ab vrbe,
E *Perſoluat nulla ſemina terra fide.*
Et tu Bacche tener, iucūdæ conſitor vuæ,
Tu quoque deuotos Bacche relinque
lacus. *(gris*
Haud impune licet formoſas triſtibus a-
Abdere. non tāti ſunt tua muſta pater.
O valeant fruges: ne ſint modò rure
puellæ, *(aquæ.*
Glans alat, & priſco more bibantur

Glans aluit veteres, & paſsim ſemper a- A
marunt. *(tos?*
Quid nocuit, ſulcos non habuiſſe ſa-
Tum, quibus aſpirabat Amor, præbe-
bat apertè *(nus.*
Mitis in vmbroſa gaudia valle Ve-
Nullus erat cuſtos, nulla excluſura do-
lentes
Ianua. ſi fas eſt, mos precor ille redi.
Ah pereant artes, & mollia iura colēdi, B
* * *
O vtinā veteri peragrantes more puellæ
Horrida villoſa corpora veſte tegant.
Nunc, ſi clauſa mea eſt, ſi copia rara vi-
dendi, *(togam?*
Heu miſerum, laxam quid iuuat eſſe
Ducite, ad imperium dominę ſulcabimus
agros:
Nō ego me vinclis verberibúſque nego. C

BERN. CYLL. VERON.

RVRA *meam, Cornute, tenent villæque puellam.*] ad Comutum cruciatus ſui vim ſcribens, aperit quem dolorem ex puella eoceperit ruri vitā traducēte. Quodque inſuper fœmellæ Romanæ noo pulchritudine amatorum vel ſcientia delectentur: ſed prerio captæ diuitibus auſcultent. Rus Græcum eſt vocabulum, ἀγρὸς enim dicitur latinè ager: ſiue hoc etiam Græcum ἀπὸ τῶ ἄγειν quoniā in eo aliquid ſemper agatur: putetur latiniſſimum. Villa eſt caſa villatica à vallis: quibus extruitur: ſeu à vehendo, quod illuc ex agris anni fructus aduehuntur. D

O ſ G O.] es amoris immenſitate cupit in conſpectu dominæ agrum aratro vertere, Verſarem, foderem foſſorio.

CALIDO *bidente.*] bidens quod (vt ſuperius diximus) ferreum eſt inſtrumentum, quod tum caleſcit cum in piogui & ſpiſſa tellure imprimitur Maior enim vis brachiorum in illa perquiritur, & verſarem dicendo, ſolum ſarritem accipit, à quo ſarculum pro foſſorio deducitur.

AGRICOLÆQVE *modo curuū ſectarer aratrū.*] curui ſūt aratores in arādo, propterea quod durim manu tenētes ſequūtur aratrum. Quare ait Plin. in naturali hi. *Arator niſi curuus arauerit præuaricatur.* E

SVBIGVNT.] ſurſum euertunt.

STERILES *boues.*] non boues ſunt ſteriles, ſed terra infructuoſa.

EXVRERET.] vrendo nigros efficeret, vt ſupra, *Vrentur ſcilicet ea.*

PVSTVLA *ru. l. manus.*] Puſtula eſt ſpecies occultæ vomicæ. hic pro callo manus accipitur, quæ duricies cum tumefacta, molleſcit aqua intercepta, vulgus veſicam vocat. Calfurnius in Aegloga Myconis & Canti:

——tacitum ne puſtula virus
Texerit occulto ſub vulnere.

de occulto morbo intellexit. Sed puſula eſt tumefactio illa leuis, quæ in coquendo pane ſolet aſſurgere, quam Feſtus hetam quoque vocari dicit, quod pro re nullius pretij ponitur. Moderatus vero Colu. lib. VIII. pro genere ſacri ignis puſulam accepit: ita de morbis pecudum: *Eſt etiā inſanabilis ſacer ignis, quam puſulā vocant paſtores.*

PAVIT *& Admeti tauros formoſus Apollo.*) quod ſibi turpe non ſit rus colere, probat à maiori. Admetus fuit Theſſaliæ rex Pherecij filius, dicente Ouid. de arte amaod. III.

Fata Pheretiada coniux Pegaſaa redemit:

huius armenta Apollo pauit annos nouem priuatus cœlo, propterea quod Cyclopas flagellaſſet, qui Ioui fulmina ſubminiſtrauerant ad interneciooem Aeſculapij. Namque, vt refert Euſeb. preparatioois Euāgelicæ II. ex Diodori ſententia hiſtoriarum IIII Iuppiter indignatus ideo dicitur Aeſculapium confeciſſe, quod adeo medicinalium artium peritia preſtaret, vt ab incurabili morborū omni genere ſanaret ægrotātes, vt poëtæ fabulentur, quod Hyppolitum ab inferis ſedibus io priſtinam vitam tua ſcientia reuocaſſet. Apollines autem plures fuiſſe in antiquitatibus in dies legitur.

NEC *potuit curas ſanare ſalubribus herbis.*] curas vocat moleſtos ac ſollicitos amores. *Amor enim nullis eſt* (vt Ouid. ait) *medicabilis herbis:* quam ſententiam Propert. elegiarū II. prior cōplexus eſt:

Non hic herba valet, non hic nocturna cytheis,
Nec per Medeæ gramina cocta manus.

Et in eodem:

Omnes humanos ſanat medicina dolores,
Solus amor morbi non amat artificem.

CVRAS.) ideſt amorem. Ipſe etiam Macharei filiam ita amauit, vt non puduerit habitu paſtorali ſeruire Machareo, dum nata potiretur: cuius rei meminit Ouid. VI. meta.

——Et paſtor Macharcida luſerit Ipſem.

D VICERAT *amor.*) Non enim proderant domino quæ proſunt omnibus artes: namque Phalaris Agrigentinus ſcribit in epiſtolis: *Morbum corporis medicus ſanat, morbum animi ſanat mors.*

STABVLIS *depellere.*) à ſtabulis in paſcua agere.

ET *mi. no. docuiſſe coag. lacte.*) ſignat Apollinem docuiſſe ruſticos caſeum facere. Eſt coagulū (vt Noni. Marcellus loquit) dictum à coagendo: quod eſt colligendo. eo enim lac conglobatur in maſſam.

TVNC *fiſcella leui detexta eſt vimine iūci.*) ſic Vir.

——gracili fiſcellam texit hibiſco.

E Eſt ſanè fiſcella vaſculum virgulteum, quo lac colatur dum caſeus imprimitur: vnde antiquitas appetitorem caſei mollis fiſcellum vocitauit.

RARAQVE *per nexus eſt via facta ſero.*) ideo hoc factum eſt vt lac purificatum defluat. Serum eſt lactis aqua dum id premitur in caſeum. Virgil.

Paſce ſero pingui. hoc quidam male coluſtrum vocant, quia (vt ait Palladius de Nouēbri menſe) coluſtrum vocant paſtores illud exiguum lactis in quo eſt ſpiſſior: nam mulgetur ex vberibus fœtæ, antequam natus vberibus matris admoueatur: vt Martia. in diſtichis innuit,

Surripuit paſtor quæ nondum ſtantibus hædis,
De primo matrum lacte coluſtra damus.

Par *nexus.*] per tenuiſſima foramina.

Soror.] Diana. nempe ex Latona Apollo & Diana geniti ſunt.

Alta.] profunda, ſpatioſa.

Patiara *oracula.*] oraculum eſt reſponſum ab ore dictum, vt Priſci. ſcribit in libello, quem de duodecim Virgilianis carminibus cõpoſuit.

Trepidis *rebus.*]dubiis ſcilicet & laborioſis. Liui. lib. iiii. de bello Macedonico: *Ne ſe in rebus tam trepidis deſeras*, & Horat. car. iii.

Vitamque ſub diuo & trepidis agat In rebus.

Nam vt Ser. in Virg. ego in Horatio animaduertimus: vterque eorum trepidare pro feſtinare, ſeu maturare ſæpiſſime vſi ſunt.

Irrita.] deluſa, vana.

Horrere.] ſordeſcere, turpari.

Ipsa *noverca.*] Iuno. ſcilicet capillorum mitam oſtendit pulchritudinem, quos mulier dea etiam inimica eſt admirata.

Delos *tua.*] tua ideſt, genialis: quoniam Latona geminos enixa eſt in Delo inſula ex Cycladibus.

Delphica *Pythos.*] Python ſerpens fuit: quem miſſum Iunonis iuſſu (vt dictant fabulamenta poëtica) Apollo puer in cunis interemit: ea quo ludi (qui Pythia vocantur) eius in honorem fuerunt inſtituti, quemadmodum in primo Met. tractat Ouid. Sed Ephorus (Strabone teſte Geographiæ nono) talem affert cum fabula hiſtoriam: *Quo tempore Parnaſij Autochthones id eſt indigenæ, & Aborigines Parnaſum colebant, Apollo in terram aduentauit, & manſuefaciens homines in viuendi ritu aſperrimos, adiit Delphos ab Athenis, eam per viam, qua nunc Athenienſis populus, Pythadem ſupplicationem cum pompa præmittit ad Panopeam: deinde conſiſtens prope vrbem TitYum clade affecit eius loci tyrannum, virum violentum ac flagitioſum: Poſtea coniuncti iis Parnaſij alio nunciarunt hominem eſſe nomine Pythonem, ac cognomine Draconem: quo ſane ſagittis debellato, inter adhortandum iè παιᾶν clamitaſſe, vnde conſuetudinem traditam ferunt, vt qui conſequuntur aciem, ſic Pæanis celebrationem clament.* Python autem fœmin: ino genere protulit: At Claudianus maſculino

Cæruleus telis proſtratus Apolline Python.

Servire *æternos non puduiſſe deos.*]hoc trahit ex fabula: Cum Marte olim Venus coniungi conſueuerat, rem Vulcano Sol explicat: ille retia tenui fabrica cudit, ambóſque coeuntes adulteros in amplexibus captos diuis cœleſtibus aduocatis oſtendit: ea quibus multi cum nudæ Veneris formoſitatem conſpicerent, in Martis ſubſtitui locum cupiebant. Quare ait Ouid. de arte aman. ii.

Hic aliquis ridens in me fortiſſime Mauors
Si tibi ſunt oneri vincula transfer, ait.

Et in Metamorphoſeon iiii.

Atque aliquis de dis non triſtibus optat
Sic fieri turpis. ———

Fabula.] ſermo à fando Iuuenalis,

A diuerticulo repetatur fabula.

Deva.] Cupido amoris præſes. ſed plures fuerunt Cupidines, vt refert Cic. de nat. deo. iii.

A *Primus ex Mercurio & Diana prima natus: Secundus ex Mercurio & Venere ſecunda. Tertius quidem Anteros ex Marte & Venere tertia.*

Geminare *pericula ponto.*] qui nauigant vitam in dubio habent, qui eodem præliantur duplicant diſcrimen.

Bellica.] belligera.

Rostra *dubiis ratibus.*] roſtrum eſt proræ pars altior ferrea à roſtri alitis ſimilitudine nominata: ratis autem ipſius nauis vtrunque latus. Innuit autem bellum nauale commiſſum, vbi naues roſtratæ fabrefieri cœptæ ſunt, aut peritiam notat in nauali certamine. Sic Lucanus

B de inſtructione nauali in Maſſilienſium pugna:

Phocaicis medias noſtris oppone carinas.

Cvi *lapis externus curæ eſt.*] ſenſus eſt: Quem iuuat ædificare, ille profecto piſcinas & viuaria ad voluptatem ſtruit. Externus vero lapis id eſt, adductitius, exoticus: Nam aduehebantur marmora ea Phrygia, Numidia Caryſto, Paro, Lacedæmonia, Nilo, Ægypto, Æthiopia, Germania.

Colvmna] lapis magnus oblongus, qui ob longitudinem & grauitatem vehitur per vrbem maximo cum tumultu. Quare Iuuenalis indoluit in Vmbricio:

Nam ſi procubuit, qui ſaxa Liguſtica portat
C *Axis, & euerſum fudit ſuper agmina montem,*
Quid ſupereſt de corporibus?

Mille *validis iugis.*] ideſt, mille paribus boum: & ex hoc indicatur lapidis columnaris granditas. Cor. Nepos tradit xxxii. pedum longitudine columnas vidiſſe habitas magno miraculo.

Clavdit *moles mare indomitum.*] ſenſus: Maris inundationes excipiuntur magnificis ædificiorum molibus, vt piſcium fiat quaſi receptaculum ſeu piſcina. iccirco Horat. carm. iii. inuectus in luxuriam omnia profanantem dixit.

D *Cæmentis licet occupes*
Tyrrhenum omne tuis, & mare Ponticum.

Negligat *hybernas piſcis adeſſe minas.*] idem Horat. carm. iii.

Contracta piſces æquora ſentiunt
Iactis in altum molibus: huc frequens
Cæmenta demittit redemptor
Cum famulis dominiſque terræ
Faſtidioſus.

Testæ *Samia.*]Samos inſula Aegæi vbi olim fictilia ſunt egregiè fabricata: vnde Samia vocantur. Auſonius Burdigalenſis de Agathocle tyranno:

E *Fictilibus cœnaſſe ferunt Agathoclea regem:*
Atque abachum Samio ſæpe oneraſſe luto.

Eſt & altera Samos Iunoni ſacra: eo quod prima illius vidiſſe feratur.

Læta *conuiuia.*]ideo læta, quia (vt ait Satyricus) *nulla aconita bibuntur Fictilibus.*

Rota *Cumana.*] Cumæ ciuitas Campaniæ vaſis olim terreis gloriabatur.

Lvbrica *terra.*] argillam intelligit per periphraſim.

Nemesis.] nomen eſt amicæ Tibulli, de qua hic auctor in ii. lib. ſcribit: quare Ouid. ait:

Nomen habet Nemeſis, Cynthia nomen habet.

Martial. in diſtichis:

Vſſit amatorem Nemeſis laſciua Tibullum:
In tota iuuit quem nihil eſſe domo.

QVA a *fæmina Coa Texuit.*] Cous inſula eſt in Ægæo, vt Solinus ait, quæ arte lanificij ita clarruit, vt Cous amictus cata exochem dicatur: quaſi ſubtili & artificioſo opere textus. Propert. Elegia. primo: *Aut tenues Coa veſte mouere ſinus.* & infra habituri ſumus: *& Coa puellis Veſtis.*

AVRATAS *diſpoſuitque vias.*] Ideſt, fila cum tela ſubtili intertexuit: vnde auro chlamys intertexta dicitur: & vulgus broccatam ex auro vocat. Picturata autẽ veſtis vel acu picta, vel Phrygiata dicitur rechamata.

FVSCI.] Fuſcus color eſt ſubniger: hoc eſt, non plenè niger. Ouid. de arte II.

——fuſca vocetur
Nigrior Illirica cui pice ſanguis erit.

Talis enim eſt Indorum meridionalium color & Æthiopum. Sappho ad Phaonem:

Andromade patriæ fuſca colore ſuæ.

SOLIS *& admotis inficit ignis equis.*] Hermeneuſis eſt. Declarat enim id quod India torret: Nam ſolaribus radiis propinquior eſt India & Æthiopia: ideo nigra ſunt habitantium corpora, & opinionem poëtarum ſequitur de Sole iſtis propinquiore, vt Theodectes qui ait:

Quibus propinquam Phœbus admouens rotam,
Atra fauilla corpora infecit virum
Caloribuſque adducens præpotentibus
Retorridas criſpauit eorum comas.

Vnde Ouid. Meta. II. per poëticam fantaſiam attribuit Phaetontis fabulæ inquiens:

Sanguine tunc credunt in corpora ſumma vocato
Aethiopum populos nigrum traxiſſe colorem.

Sed Theodectem Oneſicritus (vt Strabo refert) criminatur, qui cauſſam talem referat ad Solem, cùm ipſe aquam eſſe in animalibus proprietatum cauſſam putet. nam & pecora colorẽ ſuum immutant, ſi peregrina illuc aduehantur, & his qui in ventre matris ſunt, Sol non eſt coloris nigrioris cauſſa, cùm eos nondum attigerit. Soli tamen (teſte Strabone) tribuenda eſt cauſſa & eius aduſtioni, per vehementem quandam ſummi humoris attractionem. Quamuis enim Indi humido & temperato ſatis aëre participent: nihilominus per ſeminalem ex Sole diſpoſitionem tales ſunt quales qui eos progenuerũt: hæ enim paſſiones à generatione contrahuntur.

ADMOTIS *equis.*] Indis quidem Sol eſt magis perpendicularis & propinquior. Nam cum terra ſit quaſi punctus ad Solis ſphæram, nonnullæ regiones vt de proximo valde calidæ ſunt: nonnullæ vt de longinquo minus.

AFRICA *puniceum purpureumque Tyros.*] Duplicem purpuræ colorem tangit. Purpura vtique pro Solis propinquitate colorem habet: vt in VII. de architectura noſter Vitruuius memorat. Puniceum enim procreat Africa, ideſt, quaſi violaceo colore. Tyros autẽ rubeum, ideſt, purpureum. Græcè Τύρος dicitur. hęc purpura omnium optima eſt, vt ſcribit Strab. vnde Ouid. in II. de remedio:

Confert. Amyclæis medicatum vellus ahenis
Murice cum Tyrio: turpius illud erit.

A Africa regio calida eſt meridiem verſus: vnde ab α. ſine & φρίκη frigus denominatam Latini pæne omnes ſentiunt. At Ioſephus de antiquitate Iudaica primo, vult ab Afro filio Abraæ: qui eam regionem occupauit.

NOTA *loquor, regnum ipſe tenet, quem ſæpe coëgit Barbara gypſatos ferre catasta pedes.*] Quidam intelligunt de fœmina quæ venalis fuerit: ac veluti regina nunc incedit, vt probetur mulieres gaudere diuitiis. Quidam de Lucilio accipiunt dictum à poëta facili ſine reprehenſione. Hic ſeruus Romam vectus libertinitatem promeruit, B & perbreui tam opulentus euaſit, & auctoritate potens, vt ad arbitrium cuncta miniſtraret. de quo Iuue.

Nuper in hanc vrbem pedibus qui venerat albis.

Nec is ſolum ex grege ſeruorum magnus fuit: ſed alij quidem permulti. Quare Plinius in naturalis hiſtoriæ XXXV. *Iam enumerare*, inquit, *non eſt libertos ex ſanguine Quiritum & proſcriptionum licentia ditatos.*

CATASTA.] Genus compedis ſeruilis. Perſius: *Cappadocas rigida pingues pauiſſe catasta.* Accipitur pro loco vbi pueri & puellæ venales ſeruabantur: hoc in ſiluis Papinij, hoc in Martialis epigrammatibus legitur.

C PEDES *gypſatos.*] Argentaria creta illinitos, quod venalis ſerui ſignum fuit. Nam Plinius in naturali hiſtoria varias cretæ ſpecies enumerat, inter quas eſt quædam dicta argentaria, quæ arti nitorem reddit, eſtque omnium viliſſima: cuius tactu (vt diximus) venalium ſeruorum pedes trans mare aduectorum, maiores noſtri illinire inſtituerunt. Gypſum eſt genus lapidis quaſi calcis albæ, quæ lente dureſcit, & facile ſoluitur.

NVLLA *fide.*] Vt fallax ſit, & nullo fœnore depoſitum reddat.

CONSITOR.] Vitis ſator.

RELINQVE *lacus*] Vt nulla, ſcilicet, ſit vuarum D vindemia.

O *valeant.*] Ideſt, pereant, quaſi ad nos amplius non reuerſuræ.

GLANS *alnit veteres.*] Iuue. ſatyr. IIII.

——grata poſt munus ariſtæ:
Contingunt homines veteris faſtidia quercus.

Et Lucretius ait:

Quod Sol atque imbres dederant, quod terra crearat
Sponte ſua, ſatis id placabat pectora, demum
Glandiferas inter curabant corpora quercus.
Plerumque & quæ nunc hyberno tempore cernis,
Arbuta puniceo fieri matura colore.

ASPIRABAT.] Afflabat, fauebat.

E VMBROSA *valle.*] Frondoſis & amœnis locis.

PRÆBEBAT *aperte gaudia.*] Coitus ſine occultatione, ideſt, paſſim, & licenter prouehebat in concubitus.

SI *fas eſt.*] Pro ſi licet & poſſibile eſt.

MOS *precor ille redi.*] Iteratio eſt eiuſdem dicti vt auiditatem mentis exprimat.

VILLOSA.] Animalium ex pellibus quaſi aſpera.

LAXAM *togam.*] Vt ſupra:

Effluit effuſo cui toga laxa ſinu.

DVCITE.] Ex amoris deſperatione loquitur.

A

ACHILLES STATIVS.

RVRA *tenent, Cornute, meam.*] In ſcriptis omnibus, Rura meam, Cornute, tenent. Alij pro, Cornute, legunt, Cherinthe. quod nuſquam legi.

FERREVS *eſt eheu.*] In pleriſque, Heu heu. Sed in Vaticano, etiam hoc modo, Ferreus eſt heu heu ſi quis. *-diſcet* in Sfortiæ libro, Miſcet.

O *ego cum dominam adſpicerem.*] In ſcriptis, Cum adſpicerem dominam.

B

VERSAREM *valido pingue bidente ſolum.*] Verſarem: aratem. Vergil in I. Georg. Verſando terram experti. Et, Vertere terram, eodem modo dixit. Et Ouid. in I. de rem. amoris,

Obrue verſata cerealia ſemina terra.

Et in I. de arte amandi,

Et granibus raſtris ſub Ioue verſat humum.

Pingue vero ſolum valido bidente verſandum, ideſt maiore vi. Verg. in I. Georg.

Pingue ſolum primis extemplo à menſibus anni
Fortes inuertant tauri. ——

In nonnullis, pro Valido, erat, Calido.

C

AGRICOLÆQVE *modo.*] Horat. in IV.

——*ego apis Matinæ More modoque.*

STERILES *arua ſerenda boues.*] Steriles: quia caſtrati. In Florentino, non Serenda, ſed Colenda.

PAVIT & *Admeti tauros formoſus Apollo.*] Plutarchus in vita Numæ: Καὶ οὐ πλημμελοῦσιν οἱ τὸν Φόρβαντα καὶ τὸν Ὑάκινθον καὶ τὸν Ἄδμητον ἐρωμένους Ἀπόλλωνος γενέσθαι μυθολογοῦντες, ὥσπερ καὶ αὖ τὸν Σικυώνιον Ἱππόλυτον. Et Euſebius in proœmio Χρονικῶν: Hercules, cum quo Apollo ſeruiuit Admeto. Eodem prope pertinent illa Theocriti, in Βουκολιασταῖς· Ἀλλ' ὅτι βουκόλος εἰμὶ παρέδραμε, κ' οὔτι ἀκούει. Ὡς καλὸς Διόνυσος ἐπ' ἄγκεσι πόρτιν ἐλαύνει. Et quæ ſequuntur.

D

Idem vero Tibullus poſt,

Me quondam Admeti niueas paniſſe iuuencas,
Non eſt in vanum fabula ficta iocum.

Et Ouid. in II. de arte amandi,

Cynthius Admeti vaccas paniſſe per æſtus
Fertur, & in parua delituiſſe caſa.

CVRAS.] Amores.

STABVLIS *expellere vaccas.*] In Sfortiæ libro, Vaticano, alijſque, Depellere, non Expellere.

ET *potum paſtas ducere fluminibus.*] Sic Verg. in Bucol. ——*paſce capellas,*

E

Et potum paſtas age Tityre. Atque alibi,

Non ulli paſtos illis egere diebus
Frigida Daphni boues ad flumina.

In ſcriptis vero omnibus, Feſſas, non Paſtas. Sed ſuperiori verſu in ſcriptis omnibus ſubditur ille alter, *Creditur ad mulctram conſtituiſſe prius.* Sed ponam hos verſus eo, quo leguntur, ordine in ſcriptis libris. In Patauino poſt verſum, Ipſe Deus ſolitus, ſequitur, Et potum feſſas: deinde, Et miſcere: poſt, Lacteus & mixtus. In vno meo, Ipſe Deus, &c. Creditur ad mulctram, &c. Et miſcere, &c. Et potum, &c. In altero meo, Ipſe Deus, Creditur ad mulctram, Et potum, Et miſcere, Lacteus. Mihi probabilior videtur ſecunda lectio. Expectanda probior. mihi enim ſuſpectus locus eſt, & alieni verſus eſſe videntur inculcati.

A

RARAQVE *per nexus eſt via facta ſero.*] Ouid. in IIII. Faſtor.

Denique viam liquido vimina rara ſero.

A *quotiens.*] In ſcriptis omnibus, O quotiens.

A *quotiens auſa.*] In ſcriptis, O quotiens. vt ſupra.

VENIT & *à templis inrita turba domum.*] Domum venire, ſic dixit etiam Euripides in Ione: Οὐκ ἀξίως τοῦ θεοῦ προσλαμβάνειν Μάντευμα ἐν χρυσῷ ὄντι, ἐκ ἀπαιδίας μοι πρὸς οἶκον ἥξειν, οὐδ' ὁ ἐκ χρησμείων.

QVISQVIS.] In Vaticano, Si quis.

PHOEBI *quæreret ille comam.*] Qui ab Orpheo in hymno Χρυσοκόμας, dicitur.

B

DELOS *vbi nunc, Phœbe, tua eſt.*] Sic ſolebant veteres de rebus amiſſis. aut cum quid in aliquo deſiderarent. Euripides in Phœniſſis, Οἴ ἐστιν. ποῦ δὲ τὰ κλεῖν' αἰνίγματα. Et Bibaculus, apud Suetonium de inluſtrib. grammaticis,

Orbilius vbinam eſt, litterarum obliuio.

IN *parua te iubet eſſe caſa.*] Ouid. de eodem,

Fertur, & in parua delituiſſe caſa.

Quos eius verſus alibi poſuimus.

FELICES.] Nominandi caſu. Idem alibi: Crudeles diui. Et Theognis,

C

Ὄλβιος, ὃς πάντων ἀμφοτέρων ἔλαχεν.

VENERI *cum fertur aperte Seruire æternos non puduiſſe Deos.*] Ouid. in eandem ſententiam,

Regnat, & in dominos ius habet ille Deos.

Euripid. in Hippol. coron.

Σὺ τὰν θεῶν ἄκαμπτον φρένα καὶ βροτῶν ἄγεις Κύπρι.

FABVLA *nunc ille eſt.*] Ἐπίβοητος, ἐπίσημος, in Magno Etymolog. Διαβόητος, καὶ ἐπιβόητος διαφέρουσι· διαβόητος μὲν γάρ ἐστιν ὁ ἐπὶ ἀγαθῷ ἐγνωσμένος, ἐπιβόητος δὲ, ὁ μοχθηρὸς ἔχων ὄνομα. Ἀνακρέων· Καί μ' ἐπίβωτον κατὰ γείτονας ποιήσεις. τινὲς δὲ ἐπὶ τῶν πάνυ ἐπισήμων καλοῦσι. Pœnæ genus putat Propert. in II.

Semper formoſis fabula pœna fuit.

D

SED *cui ſua cura puella.*] In multis veteribus, Puella eſt. In Florentino pro Sua, Nunc, Cura autem, amor.

AT *tu, quiſquis is es.*] Sententia difficilis. Ego ſic intellego, Cum amori nihil anteponam, ſi quis tamen amorem experitur difficilem, is ſuũ meo ſoletur caſu. hoc enim eſt,

——*in noſtra ſint tua caſtra domo.*

Sic enim malo legere, quam, Vt noſtra. illo enim modo legitur in vno meo. Quod militarib. verbis, Imperare, &, Caſtris, eſt vſus, cur id fecerit, declarat Ouid.

E

Militat omnis amans, & habet ſua caſtra Cupido.

FERREA *non venerem.*] Alienum videtur. & deſit hoc forte loco quippiam, niſi cauſſas adferr difficilis amoris.

PRÆDA *tamen multis eſt operata malis.*] In Florentino, non Operata, ſed Adoperta. vt ſit, Præda multorum eſt cauſſa malorum.

PRÆDA *ferro acies cinxit diſcordib. armis.*] In Sfortiæ libro, Tinxit, pro Cinxit.

HINC *cruor, hinc cædes.*] In Sfortiæ libro, Hinc furor, hinc cædes.

BELLICA *cum dubijs roſtra dedit ratibus.*] Dubijs ratibus: vtrimque, opinor, roſtratis. quamobrem geminari forte dixit pericula.

PRÆDATOR *cupit immenſos obſiſtere campos.*] Placet legere, Obſidere, vt eſt in Vaticano, non

Obſiſtere. Sic Vergilius,

Et Sallentinos obſedit milite campos.

Et Lucret. in IIII. ſimiliter,

Obſiditque vias oculorum.

Tametſi apud Ennium in XVIII. Annali.

——montibus obſtitis, vnde oritur nox.

Sed aliis legendum videtur, Montibus obſtantibus.

VT *multo innumeram iugere paſcat ouem.*] Legendum, vt in omnibus ſcriptis libris,

Vt multa innumera iugera paſcat oue.

VRBISQVE *tumultu.*] Legendum, Tumultus, vt in veteribus. Sic Horat.

——fumum, & opes, ſtrepitumque Romæ.

PORTATVR *validis multa columna iugis.*] In pleriſque veteribus, non Multa, ſed, Mille. vt ſit, Mille boum validis iugis columna portatur.

LENTVS.] In vno Colotij fuiſſe aiunt, Intus legendum forte, Tutus. Sed, Lentus, ſecurus. Verg. *——tu Tityre lentus in vmbra.*

AT *tibi læta trahant Samiæ conuiuia teſta.*] Lucilius, *Teſtam ſumit homo Samiam.*

CVMANA *lubrica terra rota.*] E qua Cumani calices. de quibus Varro, apud Nonium Marcellum, in verbo Obba, *Obbas, & Cumanos calices.* Placet autem, quod in Florentino legitur, Teſta, pro, Terra. de qua Ouid. in II. Triſtium,

Alter humum, de qua fingantur pocula, monſtrat,

Quæque docet liquido teſta ſit apta mero.

EHAV.] In omnibus, Heu heu.

QVAS *femina Coa texuit.*] Idem poſt,

Hic dat auaritiæ cauſſas, & Coa puellis Veſtis.

QVOS *India torret.*] A Catullo India toſta dicitur.

CERTANT *præbere.*] Sic Verg.

—— certantque illudere capto.

AFRICA *puniceum, purpureumque Tyros.*] Diſtinguit etiam colorem vtrumque Lucret. in II.

Purpura, pœniceuſque color clariſſimus multo.

Et Donatus, in amictu perſonarum comicarum, *Læto, inquit, veſtitus candidus, ærumnoſo obſoletus, purpureus diuiti, pauperi phœniceus datur.* alios enim Pœnos, alios eſſe Tyrios conſtat. nãq; , vt auctor eſt Probus, Ennius ait Pœnos Sarra oriundos, id eſt Tyro. Propert. in III. eundem ſignificans colorem, dixit,

Et Tyros oſtrinos præbet Cadmæa colores.

QVO *ſæpe coegit.*] Legendum, vt in Florentino, Quem, non Quo. In Vaticano etiam, Quam: quod mutandum in, Quem.

BARBARA *gypſatos ferre cataſta pedes.*] Vel potius cretatos pedes. Plin. in XXXV. *Alia creta argentaria appellatur, nitorem argenteum reddens. Eſt & viliſſima, qua Circum præducere ad victoriæ notam, pedeſque venalium trans mare aduectorum denotare inſtituerunt maiores.* Seruos etiam ipſos Cataſtos à Cataſta dixit Martialis.

NAMESIM *quæ ducis ab vrbe.*] Legendum, vt in omnibus veteribus,

Nemeſim qui abducis ab vrbe.

PARSOLVAT *nulla ſemina terra fide.*] Horat.

Et ſegetis certa fides mea.

Et Quintilianus in XII. *Quos ego exiſtimo, ſi quod in his finib. vberius inuenerint ſolum, fertilioremve ſegetem, negaturos Atticam eſſe, quod plus, quam acceperit,*

A *ſeminis reddat. quia hanc eius terræ fidem Menander eludit.* Sed tamen hi verſus male ſic leguntur,

At tibi dura ſeges, Nemeſim quæ ducis ab vrbe,

Perſoluat nulla ſemina terra fide.

Nam, ſi Dura ſeges dixit, cur addit, Terra. idem enim valere videntur hoc loco. Itaque legendum putabam,

At tibi dura ſeges, Nemeſim qui adducis ab vrbe,

Perſoluat nulla ſemina tecta fide.

Verg. ſic in I. Georg.

Necnon & lini ſegetem, & cereale papauer

Tempus humo tegere.——

Et Ouid. in I. de remedio amoris:

B *Obrue verſata cerealia ſemina terra,*

Quæ tibi cum multo fœnore reddat ager.

TV *quoque deuotos, Bacche, relinque lacus*] Idem poſt,

Oblitus & muſto feriet pede ruſticus vuas,

Dolia dum, magni deficiuntque lacus.

Lacus de vino etiam dixit Ouid. in III. Triſt.

Nec cumulant altos feruida muſta lacus.

Et in III. Faſt.

Præmia de lacubus proxima muſta tuis.

Et Plin. lib. XIIII. *Ergo mergunt è lacu protinus in aqua cados, donec bruma tranſeat.* Deuotos autem lacus dixit, Baccho dedicatos.

C NA *ſint modo rure puellæ.*] Modo ne ſint puellæ ruri. Idem in IIII. in eandem ſententiam:

Dulcius vrbe quid eſt? an villa ſit apta puellis?

QVIN *nocuit, ſulcos non habuiſſe ſatos.*] In Vaticano etiam hoc modo legitur,

Quis docuit ſulcos nos habuiſſe ſatos.

PRÆDAAT *aperte Miſtis in vmbroſa gaudia valle Venus.*] Lucret. in V.

Et Venus in ſiluis iungebat corpora amantum.

A *pereant artes.*] Pudet nugatum meminiſſe eorum, qui, cum locum hunc mancum, mutilumque credidiſſent, multos ineptiſſimos verſus hic inculcarunt. Ego, vt erat in vno meo valde

D probabiliter ſcriptum, pono:

A pereant artes, & mollia iura colendi,

Horrida villoſa corpora veſte tegant.

Nunc, ſi clauſa mea eſt, ſi copia rara videndi,

Heu miſeram, laxam quid iuuat eſſe togam.

Ducite ad imperium dominæ, ſulcabimus agros:

Non ego me vinclis, verberibuſque nego.

ET *mollia iura colendi.*] Colendi, ſe vt ad comptum, atque ornatum, referamus.

HORRIDA *villoſa.*] Hoc potius modo viuamus, vt in agris ruſticos decet, vbi puellæ verſantur.

HAV *miſeram.*] Legendum puto, Heu miſero.

E vel, Heu miſerum. Quorſum, inquit, toga, qui ciuilis eſt habitus, ſi puella in agris eſt.

NON *ego me vinclis, verberibuſque nego.*] Quibus, opinor, ſuppliciis neglegentes operæ ruſticanæ adficiebantur. Coniunxit vtrumque etiam ante. *——non ſana recuſo*

Verbera, detrecto non ego vincla pedum.

M. ANT. MVRETVS.

RVRA *tenent.*] Dolet abeſſe ſe à puella ſua, quæ ruſticatum ierat.

CORNVTE.] In aliis libris, *Cherinthe.*

Ipsa *Venus latos.*] Libri veteres, *letos.* quod placet. ſignificat enim, agros dominæ ſuæ præſentia hilarari.

Pavit *& Admeti.*] Hac de re ita Apollinem ipſum alio loco commemorantem facit,

Me quondam Admeti niueas paniſſe iuuencas,
Non eſt in vanum fabula ficta iocum.
Tunc ego nec cithara poteram gaudere ſonora,
Nec ſimiles chordis reddere voce ſonos:
Sed pellucenti cantus meditabar auena,
Ille ego, Latonæ filius atque Iouis.

Sequitur autem Tibullus Rhiani, veteris poëtæ Græci, & Callimachi μυθολογίαν, qui Apollinem ſponte Admetò ſeruiſſe tradunt, ipſius amore captum. nam alij aiunt, eum damnatum à Ioue hac pœna ob interfectos Cyclopas: vt Euripides, apud quem Apollo ipſe ita loquitur,

Ὦ δώματ᾽ Ἀδμήτει᾽, ἐν οἷς ἔτλην ἐγὼ
Θῆσσαν τράπεζαν αἰνέσαι θεός περ ὤν.
Ζεὺς γὰρ κατακτὰς παῖδα τὸν ἐμὸν, αἴτιος,
Ἀσκληπιὸν, στέρνοισιν ἐμβαλὼν φλόγα.
Οὗ δὴ χολωθεὶς, τέκτονας δίου πυρὸς
Κτείνω Κύκλωπας. καί με θητεύειν πατὴρ
Θνητῷ παρ᾽ ἀνδρὶ τῶνδ᾽ ἄποιν᾽ ἠνάγκασεν.
Ἐλθὼν δὲ γαῖαν τήνδ᾽ ἐβουφόρβουν ξένῳ.

Eſt autem hic ille Admetus Pheretis filius, cui cum fatales anni expleti eſſent, Apollo à Parcis obtinuiſſe dicitur, vt ipſius morti mora aliqua produceretur, ſi quis reperiretur, qui pro eo mori vellet. tunc igitur neque Pheres, grandis natu pater, neque iam exacta ætate mater Clymene, neque denique quiſquam amicorum repertus eſt, qui non ſuam, quam alienam, vitam ſeruare mallet. ſola vxor Alceſtis ea in virum fuit caritate ac fide, vt ſe ſponte pro eo ad mortem obtulerit. ſed & eam ipſam poſtea Hercules liberauit. ex eo cœptum eſt vulgo cani Athenis σκόλιον quoddam, cuius alij Alcæum, alij Sappho, alij Praxillam Sicyoniam auctorem eſſe dicebãt. cuius principium hoc fuit,

Ἀδμήτου λόγον ὦ ᾽ταῖρε μαθὼν, τοὺς ἀγαθοὺς φίλει,
Τῶν δειλῶν δ᾽ ἀπέχου, γνοὺς, ὅτι δειλῶν ὀλίγα χάρις.

Hæc autem vxor ei Apollinis beneficio venerat. cum enim Pelias pater nuptias illius propoſuiſſet ei, qui leonem & caprum ad eundem currum iungeret; id ei Apollo ipſe confecit.

Tavros.] Callimachus, non tauros, ſed equas iugales,

Φοῖβον ϗ νόμιον κικλήσκομεν, ἐξ ἔτι κείνου
Ἐξ ὅτ᾽ ἐπ᾽ ἀμφρυσσῷ ζευγίτιδας ἔτρεφεν ἵππους,
Ἠϊθέου ὑπ᾽ ἔρωτι κεκαυμένος Ἀδμήτοιο.

Ipse *deus.*] Poſt hunc verſum deſideratur pentameter. nam illi, qui in variis libris leguntur,

In nemore, & paſtas inde referre domum: aut,
Creditur ad mulctram conſtituiſſe prius: aut,
Et potum paſtas ducere fluminibus:

adulterini ſunt. hic poſtremus, qui trium minime ineptus eſt, in vetere quodam libro ſcriptus eſt ad marginem, cum hac additione, *Verſus Auriſpæ.*

Lactevs *& mollus.*] Non dubito, quin legendum ſit, *mollus*: vt ad coagula ipſa referatur.

Delphica *Pytho.*] Pytho aut Python, (vtroque enim modo dicitur) vrbs Phocidis, Apollini ſacra, quæ alio nomine Delphis vocatur, & qui vicinum agrum incolunt, Delphi. ac Pytho quidem, aut, quod ibi diſcerentur futura; aut, quod ibi ſerpens Python contabuerit: Delphi autem à Delphyne: id enim nomen ſerpenti illi fuit, quem ſagittis Apollo interfecit. Dionyſius,

Τοῦ περὶ τρίποδος θεῖον πέδον, ἦχι δράκοντος
Δελφύνης τριπόδεσσι ... ἑλικός.

Fabvla *nunc ille eſt.*] Olim non homines modo, ſed ipſi quoque dij aperte Veneri ſeruiebant: neque cuiquam amare pudor erat. nunc qui amorem colit, vulgi fabula eſt. at quem puellæ ſuæ amor ad oſſa tetigit, mauult amare & à vulgo contemni, quam ſine amore deus eſſe. hæc quoque præteriiſſem ſilentio, niſi vidiſſem alios quoſdam longiſſime ab horum verſuum ſententia, quæ tamen ſatis aperta eſt, aberraſſe.

Fabvla.] In omnium ore ac ſermonibus verſatur. Horatius,

Heu me: per vrbem, (nam pudet tanti mali)
Fabula quanta fui. ——

Geminare *pericula.*] Nam ipſa per ſe nauigatio periculoſa eſt. at geminatur periculum, vbi bellum geritur mari.

Qvas *femina Coa.*] Plinius libro quarto, de Cea inſula loquens, *Ex hac,* inquit, *profectam delicatiorem feminis veſtem, auctor eſt Varro.* Idem libro xi. *Telas* (de bombycibus loquitur) *araneorum modo texunt, ad veſtem luxumque feminarum, quæ bombycina appellantur. prima eas redordiri, rurſuſque texere inuenit in Ceo mulier Pamphila, Latoi filia, non fraudanda gloria excogitatæ rationis, vt denudet feminas veſtis.* Ex his Plinij locis iudicauit Hermolaus Barbarus, vbicumque apud poëtas Coarum veſtium mentio eſt, Ceas, non Coas, legi oportere. ego nihil temere aſſeuerauerim. nam & Hermolai auctoritas magna eſt, & argumenta, quibus vtitur, firma: neque tamen librorum veterum, quæ contra ſtat, contemnenda conſenſio; præſertim cum, bombycas etiam in Co inſula naſci, idem Plinius tradat. Adde, quod Ariſtotelis verba ſunt è quinto περὶ ζώων ἱστορίας, Ἐκ δὲ τούτου ζώου καὶ τὰ βομβύκια ἀναλύουσι τῶν γυναικῶν τινες ἀναπηνιζόμεναι, κἄπειτα ὑφαίνουσι. πρώτη δὲ λέγεται ὑφῆναι ἐν κῷ Παμφίλη Λατῴου θυγάτηρ. ſed Hermolaus apud Ariſtotelem quoque, ἐν κίῳ, non ἐν κῷ, legendum eſſe cenſebat.

Nota *loquor.*] Aliquem notat, qui, cum aliquando ſeruus fuiſſet, poſtea diuitiis fretus, ad regiam potentiam peruenerat.

Nemesim *quæ abducis.*] Ita emendaui è meo vetere libro: cum inepte antea legeretur, *Nemeſim quæ ducis.*

IANVS DOVSA FIL.

Rvra *tenent Cornute meam villæque puellam.*] His & ſequentibus haud abludunt illa quæ apud Philoſtratum in Epiſtola quadam exſtant: Τί ἂν μᾶλλον ποιῶν ἐμὲ ἐξελάσαις εἰς ἀγρὸν ὡς τέρψει, ἢ πολλῶν ἡμερῶν τῆς ἐν ἄστει διατριβῆς καταλύσας. ἐγὼ μὲν ἀναγκαῖον σκοπῶ ἀπολαύσαι μάλα ἔχοντα ἰδοὺ μόνον ἀκούειν ἐν μόνῃ ἐρῶ. ἐγὼ μὲν γὰρ εὐφρανθεὶς σοι νομίζω καὶ πλεῖον ὀξύνειν, καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐν ἄστει θεοὺς ἐγκαταλείπων ὑπὸ σοῦ θέας. οὐ γὰρ ἐνταῦθα μόνον ποιοῦσι. εἰ δὲ πείσαιμι καὶ χέρσο

μέμψαι, ἀλλ' ἔγωγε ἐκ ἀπολογήσομαι τῶ ἔρωτος ἐφίλησα. εἰ δὲ καὶ σκάπτειν δέοι, λήψομαι τὴν δίκελλαν. εἴ τι κλᾶν, θεραπεύσω τὰς ἀμπέλους. εἴ τι ἐπάγειν λαχάνοις ὕδωρ, ἐπαντλήσω τὸ φρέαρ.

——LENTVS vt intra

Negligat hybernas piſcis adeſſe minas.] Quod ſi audaculo mihi liberet eſſe, omnino emendarem:

Neſciat hybernas piſcis adeſſe minas

O valeant fruges, ne ſint modò rure puellæ.] Sic infra:

Pace tua pereant arcus, pereántque ſagittæ.
Phœbe modò in terris erret inermis Amor.

DVCITA *ad imperium dominæ ſulcabimus agros.*
Non ego me vinclis verberibúſque nego.] Simile huic illud eiuſdem:

——*non ſæua recuſo*
Verbera, detrecto non ego vincla pedum.

Philoſtratus in Epiſtolis: πῦρ προσάγῃς, ὑπομενῶ. τύπτειν ἐθέλεις, καρτερῶ. ῥῖψαι τὴν ψυχὴν, οὐκ ὀκνῶ. Neque abludit his illud Petronij Arbitri in Epiſtola Polyæni ad Circem: *Siue occidere places, ferro meo venio; ſiue verberibus contenta es, curro nudus ad dominam.*

——νικῶν ἀγρὸν, εἰ γῆ μὲν κακὴ,
Τυχοῦσα καιροῦ θεόθεν, εὖ στάχυν φέρει,
Χρηστὴ δ' ἁμαρτοῦσ', &c.

Et eadem locutio eſt, vt Lucretiana illa, qua dicitur *Matuta ferre auroram, & Tiberis ire amne placido.* Sane pudet me in re tam clara immorari. Sed quem non remoratura erant iſta, quum illa doctis viris negotium ac moleſtiam pepererint?

TV *quoque deuotos.*] *Deuotos*, κατηραμένους.

IANVA *ſi fas eſt.*] Duo ſequentia diſticha quo pertinerent, iam à nobis copioſe diſcuſſum eſt. Nam vt huc intruderentur, ea cauſa fuit, quod in illis mentio eſt ianuæ clauſæ. quare propter ſimilitudinem rei, quia & hic quoque ianuæ mentio eſt, hunc locum illi deberi ariolati ſunt homines elegantia temporum ſuorum digni.

DVCITA. *ad imperium.*] Claudit Elegiam. Vincla intelligit compedes, in quibus ſerui opus ruſticum faciebant. Non neſcis, qui ſint Compediti ſerui Columellæ.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

IPSA *deus ſolitus ſtabulis.*] Vt Tibullus hos quatuor verſus vnquam fecerit? vt hac barbarie ille ſe contaminarit? Minime gentium. apage, apage iſta ſterquilinia ab hoc puro ſacello. Quos verſus vt ego ſubditítios eſſe facile odoratus ſum, ita miror à doctis viris, qui hunc poëtam adeo triuerunt, hoc nunquam animaduerſum eſſe. Quare eos audacter deleas licet, vt illuc, vnde malum pedem tulerunt, redeant, & eos, rupices magiſtri in ſuis ſcholis miſellam iuuentutem doceant. Eos autem hoc inculcarunt, qui putabant ſenſum abruptum eſſe. at quam bene cum ſuis egregiis illis verſibus continuarint, ipſi viderint. Nam ſane Tibullus nunquam ſcripſit verſus ὑποσολοικίζοντας, βαρβαρίζοντας, καὶ ἀνακολούθους.

FABVLA *ſit mauult quam ſine amore deus.*] Poſt hoc pentametrum iungendum eſt illud cum ſex ſequentibus diſtichis, AT TIBI DVRA SEGES. Nam quatuordecim illa diſticha interiecta alio pertinere docebimus, antequam hunc ſecundum librum è manibus amittamus.

AT *tibi dura ſeges Nemeſim qua abducis ab vrbe.*] QVÆ non QVI legendum eſſe vetus ſcriptura docet. Nam quod docti viri cenſent abſurdum *terra* hic legi, quum ſit idem inquiunt, cum ſegete, vnde pro *terra*, *tecta* legunt: quum igitur ita cenſeant, ſciant illi nihil mutandum eſſe. Nam recte dicitur, O ſeges, terra perſoluat tibi nulla ſemina. Quid enim abſurdum hîc inuenerint, quod eorum eruditas aures offendat, non video. Nam ſeges & pro terra ſata, vt apud Virgilium, & pro aruo, vt apud eundem ponitur, & apud Ennium Ecuba:

Et ſi in ſegetem ſunt deteriorem data
Fruges, tamen ipſæ ſuapte natura enitent.

Poëta enim Græcus, vnde ipſe ſuam mutuatus eſt Tragœdiam, ante dixerat:

ELEGIA IIII.

HIC mihi ſeruitium video, dominamq́; paratam.
Iam mihi libertas illa paterna vale.
Seruitium ſed triſte datur, teneórque catenis,
Et numquàm miſero vincla remittit amor.
Et, ſeu quid merui, ſeu quid peccauimus, vror:
Vror, io remoue ſæua puella faces.
O ego, ne poßim tales ſentire dolores,
Quàm mallem in gelidis montibus eſſe lapis,
Stare vel inſanis cautes obnoxia ventis,
Naufraga quam vaſti tunderet vnda maris.
Nunc & amara dies, & noctis amarior vmbra eſt.
Omnia nam triſti tempora felle madent.
Nec proſunt elegi, nec carminis auctor Apollo.
Illa caua pretium flagitat vſq; manu.
Ite procul Muſæ, ſi non prodeſtis amãti.
Non ego vos, vt ſint bella canenda, colo.
Nec refero Solíſque vias, & qualis, vt orbem

Compleuit, verſis Luna recurrat equis. A
Ad dominam faciles aditus per carmina quæro.
Ite procul Muſæ, ſi nihil iſta valent.
At mihi per cædem, & facinus ſunt dona paranda,
Ne iaceam clauſam flebilis ante domum.
Aut rapiā ſuſpenſa ſacris inſignia fanis. B
Sed Venus ante alios eſt violanda mihi.
Illa malum facinus ſuadet, dominamq́ue rapacem
Dat mihi: ſacrilegas ſentiat illa manus.
O pereat quicumque legit viridéſque ſmaragdos,
Et niueam Tyrio murice tingit ouem. C
Hic dat auaritiæ cauſſas, & Coa puellis
Veſtis, & è rubro lucida cōcha mari.
Hæc fecere malas: hinc clauem ianua ſenſit,
Et cœpit cuſtos liminis eſſe canis.
Sed pretium ſi grande feras, cuſtodia victa eſt,
Nec prohibent claues, & canis ipſe tacet. D
Heu quicumque dedit formam cœleſtis auara,
Quale bonum multis abdidit ipſe malis?
Hinc fletus, rixæq́ue ſonant: hæc denique cauſſa
Fecit, vt infamis hic Deus eſſet Amor.
At tibi quæ pretio victos excludis amantes, E
Eripiant partas ventus, & ignis opes.
Quin tua tunc iuuenes ſpectent incendia læti,
Nec quiſquam flamæ ſedulus addat aquam:
Seu veniet tibi mors, neque erit, qui lugeat, vllus,
Nec qui det meſtas munus in exequias:
At bona, quæ nec auara fuit, centum licet annos
Vixerit, ardentem flebitur ante rogum.
Atque aliquis ſenior, veteres veneratus amores,
Annua cōſtructo ſerta dabit tumulo,
Et, bene, diſcedens dicet, placideq; quieſcas,
Terraque ſecura ſit ſuper oſſa leuis.
Vera quidem moneo. ſed proſunt quid mihi vera?
Illius eſt nobis lege colendus Amor.
Quin etiā ſedes iubeat ſi vendere auitas,
Ite ſub imperium, ſub titulumq́ue Lares.
Quidquid habet Circe, quidquid Medea veneni,
Quidquid & herbarum Theſſala terra gerit,
Et quod, vbi indomitis gregibus Venus afflat amores,
Hippomanes cupidæ ſtillat ab inguine equæ.
Si modò me placido videat Nemeſis mea vultu,
Mille alias herbas miſceat illa, bibam.

BERNARD. CYLLÆN. VER.

SIC *mihi ſeruitium video, dominamque paratam.*] Conqueritur de Nemeſi, quæ alieno amore correpta eum ipſum negligit: quod amatori graue eſt. Sed illud vt grauiſſimum dolet, quod illa pecuniarum pretio ſuccumbat: ad cuius amorem erga ſe reconciliandum nihil Muſas operari ſuas indignatur.

LIBERTAS *paterna.*] Aut antiqua: aut quam à patre accepit, vt nulli vnquam ſeruiret: quaſi non poſſit ab amantis ſe faſtidientis imperio diſſolui & liberari.

TENEORQVE *cathenis.*] Que cauſatiua eſt: vt apud Lucanum: *Bellumque ſine hoſte eſt.* Cupie enim ſolui ab amore Nemeſis: Sed ita ſe irretitum ſentit, vt hoc non poſſe doleat.

VINCLA *remittit amor.*] Eſt nempe in Nemeſin amore deperditus: quam cum miſere amet, illius impotente ardore rumpitur. Quare Plau. in Aſinaria: *Fixus eſt hic apud nos animus tuus clauo Cupidinis.*

FACES.] Amorem Nemeſis dicit, quam ſe non minus quam ignis torreat.

O *ego ne poſſem.*] Optat ſe inſenſibile ſaxum fieri,

fieri, ne quos perpetitur, dolores ſentiat.

I N *gelidis montibus.*] Gelidis, ratione frigoris. uam alti montes aut auris ſemper afflantur, aut gelu rigeſcunt & niuibus.

C A V T E S *obnoxia.*] Expoſita. Luc. v.

Dalmatico Boreæ, Calabroque obnoxius Auſtro.

I N S A N I S *ventis.*] Magnis, vt,

Inſani feriant ſine littora fluctus.

Veoti oempe procaciter effuriont, vnde inſani quoque dicuntur. Catullos,

Deprebenſaq; naui in mari veſaniente vento.

N A V F R A G A.] Dubium eſt caotes ue naufraga dixerit, a n vnda naufraga, ideſt, procelloſa: quæ naues frangat.

T O N D E R E T.] Aſſidois fluctibus illideret.

V M B R A *noctis.*] Pro noa vmbroſa: vt Iuue. *Criſpini iucunda ſenectus*: Periphraſticos.

T R I S T I *felle.*] Triſti amaritudine: vt pote qui & oculis & animo doleat cum corporis ęgritudioe. Plau. io Ciſtellaria: *Namque Ecaſtor amor & melle & felle fœcundiſſimus, dulce guſtum dat: amarum ad ſatietatem vſque congerit.* Eſt autem animaduertendum inteſtinorum nomina plerumque ad mores transferri vt membrorum. Cor enim pro animo ponitur, vt minimi cordis, id eſt, animi: ita fel pro amaritudine animi accipi poteſt.

E L E G I *quid proſunt.*] Elegi quod quereloſi ſint, ἐλεγοι denominantur. vnde Ouid. in Elegia de morte Tibulli:

Flebilis indignos Elegia ſolue capillos,
Ab nimis ex vero nunc tibi nomen erit.

Quod autem Tibul. in amorem fuerit deperditus. Horat. indicat carminum primo; vt ſupra diximus. Elegi ergo nil proſuur qui ad compaſſiunem moueodam inuenti ſunt.

A P O L L O *auctor carminis.*] Quippe Poëtis præeſt Apollo, vt in primo commentario diximus. Fuiſſe vero Apollines quatuor ſcribit Cic. iu deorũ natura IIII. *quorum antiquiſſimus fuit ille quem Vulcanus genuit: Alter Corybantis filius natus in Creta. Tertius Ioue tertio natus & Latona. Quartus in Arcadia, quem Arcades Nomionem appellant, quod ab eo ſe ferunt νόμους*, id eſt, leges accepiſſe.

M A N V *caua.*] Mulieris poſcentis pecunias geſtum exprimit.

N E C *refero Soliſque vias.*] Hoc eſt non aſtrologicam diſciplinam ſcribo, vbi narratur an Sol erret à Zodiaco nec ne: an altius modo, modo depreſſius meet.

V E R S I S *equis.*] Tanquam completo menſtruo ſpatio.

O R B E M.] Curſum ſuum: quo orbem miuuit & auget.

F A C I N V S.] Scelus maximum veluti ſacrilegium, quod ſtatim ſubdit.

S V N T *dona paranda.*] Ideſt, acquirenda res eſt, vude Nemeſi doonm mittat.

N E *iaceam clauſam flebilis ante domum.*] Rem dicit qua oihil eſt in amore durius. Propert. elegiarum I.

Tum graue ſeruitium noſtræ cogere puellæ
Diſcere: & excluſum quid ſit abire domum.

I N S I G N I A.] Oblata diis munera.

M A L V M *facinus.*] Beoe malum. nam facinus

A μέσον eſt vocabulum.

O V E M *niueam.*] Vellus ouis album: eſt autem continens pro contento ſyoecdochicῶs

T Y R I O *murice.*] Purpura Tyria, ideſt, Sarrana.

L V C I D A *concha.*] Conchyle dicit, quam margaritam vocamus: quæ luciditatem præ ſe ferr ob ſuum rorem quem abſorpſerit: vt in memorabilibus ſcribit Solinus.

C V S T O D I A.] Cuſtodes ipſi, locus eſt pro cuſtodieotibus. Cuſtodia, enim eſt eacubia, & carcer Græcis φυλακὴ à φυλάττειν cuſtodire: vnde φύλαξ cuſtos. Plautus iu Captiuis: *Illic eſt abdu-*
B *ctus recte in Phylacam vti dignus eſt.* Sed cuſtoditio eſt opera ad cuſtodiendum quid ſumpta.

V I C T O S *pretio.*] Qui nequeunt amicæ lucrũ exhibere qood petitur, victi pretio dicuntur.

A D O A T *aquam flamma.*] Ideſt, iogerat aquam vt flama extinguatur.

M A N V S.] Quales ſolent io exequiâs amicarum cooferre amatorculi.

B O N A.] Pulcbra, elegans.

F V I T *nec auara.*] Ideſt, mulier quæ venoſta fuit, nec rapaa.

A N T E *ardentem rogum.*] Vbi corpora defunctorum ex ritu comburebantur.

C B E N E *placite.*] Feliciter, tranquillè.

T E R R A Q V E *ſecura ſit ſuper oſſa leuis.*] Vſitatum amatorum verbom. Martial.

Sit licet inde ſibi tellus placata leuiſque. Et alibi:
Sit precor & tellus mitis & vnda tibi.

L E G E.] Conditione, vt munera, ſcilicet, ferat ſi recipi vult.

S V B *imperium.*] Sub alterius hominis poteſtatem.

S V B *titulumque.*] Qui eſt vendiri iuris, vt ſcil. alterius eſſe dicamini. Ouid. io I. de remedio:

Sub titulos noſtros miſit auara lares.

Hoc ſolet fieri poſtquam omnis res minor
D facta eſt. Præterea quaſi domina pretium ædium ſuarum in ornamentis & veſtibus expeudere debeat: nam tunc etiam temporis molieres ſumptuoſæ erant. Plaotus in Epidico: *Quid iſtuc mirabile eſt, quaſi non fundis exornatæ multæ incedant per vias?*

C I R C E.] Solis filia ea Perſa oympha, veneficiorum ſumma artifex habita eſt, quæ Vlyſſis ſocios in porcos (vt ferunt poëtæ) conoertit

T H E S S A L A *terra.*] Theſſalia profert tum gramina, tum ſaaa veneficiis aptiſſima dicente Luca. lib. VI.

Theſſala quin etiam tellus berbaſque nocentes
E *Rupibus ingenuit: ſenſuraque ſaxa canentes*
Arcanum ferale magos, ibi plurima ſurgunt
Vim factura, deis, & terris hoſpita Colchis.
Legit in Hæmoniis quas non aduexerat berbas.

H I P P O M A N E S *cupida ſtillat ab inguine equæ.*] Virus quod ab ingoinibus furiatarum amore equarum fluit Hippomaoes dicitur, vt Pli. ait. Propert. elegia. IIII.

Conſuluitque ſtriges noſtro de ſanguine, & in me
Hippomanes fœta ſemina legit equæ.

Ergo cum Venus afflat amorem gregibus, tum colligitur Hippomanes, quod in furorem vertit. Cuius rationem Colu. his verbis lib. VII. ponit,

nam menſe XII. partum edunt maxime: Itaque curandum eſt, vt prædicto tempore anni tam fœminis quam admiſſarijs deſiderantibus fiat coeundi poteſtas: quia id præcipue armentum, ſi prohibeas, libidine extimulatur furijs. Vnde & equorũ nomen veneno inditum eſt, quod equinæ cupidinis ſimilem amorem mortalibus accendit. Cupidæ itaque dixit, quoniam in earum conceptu (vt Scribit Solinus) hoc virus enaſcitur.

BIBAM.] Ex amoris impotentia dictum eſt, quaſi dicat, quæcunque vult ipſa amica, intrepide ſumam, toxica.

ACHILLES STATIVS.

SIC *mihi.*] In multis veteribus, Hic.

PARATAM.] Quaſi partam, & conſtitutam. vt ſit in perpetuum viuendum hoc modo. Sic alibi:

Et merito laudandus hic eſt, quem prole parata, &c.

Et Verg. *Viuite fœlices, quibus eſt fortuna parata*
Iam ſua.——

ET *numquam miſero vincla remittit Amor.*] In ſcriptis libris, Remittet. in vno, Remittat. legendum forte,

Vt numquam miſero vincla remittat amor.

SEV *quid peccauimus, vror.*] In ſcriptis omnib. Vrit. quod placet. ſequitur enim apte, Vror, io.

TVNDERET *vnda maris.*] In Florentino, Ira, non, Vnda.

NVNC *& amara dies.*] Verg. in V. acerbum diem dixit,

Iamque dies, ni fallor, adeſt, quem ſemper acerbum,
Semper honoratum, ſic dî voluiſtis, habebo.

ILLA *caua pretium flagitat vſque manu*] Vola. Sic Propert. in I.

Nunc furtiua cauis poma dabam manibus.

Et Seneca in XIIII. Epiſt. *An ille, qui, cum vidiſſet puerum caua manu bibentem aquam, fregit protinus exemptum è perula calicem.* Et apud Arnobium contra gentes, ſed, vt opinor, vitio vel ſcriptoris, vel auctoris, *Quas caua ſuccutiens baubo manu.* Sed caua mano pecuniam veteres ſolitos flagitare, ſignificant illa Suetonij verba in Veſpaſ. Aug. *Nuntiantes legatos decretam ei publice nõ mediocris ſummæ ſtatuam coloſſeam, iuſſit vel continuo ponerent, cauam manum oſtentans, & paratam baſim dicens.*

SI *non prodeſtis.*] In eodem, Si nil prodeſtis.

ET *qualis.*] In ſcriptis omnibus, Æqualis. Sed illud rectius.

VT *orbem.*] In ſcriptis item omnibus, Vbi, non, vt.

RECVRRAT.] In pleriſque, Requirit. in vno meo, Recurris.

AVT *rapiam ſuſpenſa ſacris inſignia fanis.*] In Sfortiæ libro,

Aut rapiam ſuſpenſa foris inſignia ſacris.

Arma depoſita, vel templis adfixa, vel domi. Sic alibi, *Occupet in tenebris militis arma ſitus.*

SMARAGDOS.] In veteribus monumentis Romæ eam vocem ſcriptam inuenio ſemper hoc modo, Zmaragdus. veluti apud Epiſcopum Capranicenſem, & Achillem Maffeum, & in ea baſi, ſiue Pacis ara, quæ eſt apud Ranutium Farneſium, Card.

TINGIT *ouem.*] Lanam, ex qua veſtes.

HIC *dat auaritiæ cauſſas.*] In Vaticano, ac nonnullis alijs, Stimulos. non Cauſſas. Hic, inquit, emptor voluptatis pretioſus dat cauſſas auaritiæ, & eius dona Coa veſtis, & concha. Quo de genere etiam poſt in IV.

Et quaſcumque niger rubro de littore conchas
Colligit Eois proximus Indus aquis.

Sed illo modo etiam Cic. loquitur, in XI. epiſt. Ad Matium. *Quid mihi dedit cauſſam harum litterarum.*

MALAS.] Proteruas, callidas, auaras. nam poſt, *At bona, quæ nec auara fuit.*

CLAVEM *ianua ſentit.*] Placet, quod eſt in Vaticano, ſenſit.

ATTVLIT *ipſe.*] In Florentino, Ille, non, Ipſe.

QVÆ *pretio victos excludis amantes.*] In Vaticano, Vinctos, non, Victos.

ERIPIANT *partas ventus, & ignis opes.*] Ignem ſignificat violentum, ventoque ſæuientem. Verg. in Georg.

——*præſertim ſi tempeſtas à vertice ſiluis*
Incubuit, glomeratque ferens incendia ventus.

SEV *veniet tibi mors.*] In Sfortiæ libro, Veniat. in vno meo, Venit. quod placet. mortuum enim iam ſignificari malim.

NEC *qui det mæſtas munus in exequias.*] Quo de genere munerum ipſe poſt,

Non feror, Aſſyrios cineri quæ dedat odores.

Et Propert.

Quo dabitur Syrio munere plenus onyx.

Et Verg. in V.

Hic duo rite mero fundens carcheſia Baccho
Fundit humi, duo lacte nouo, duo ſanguine ſacro.
Purpureoſque iacit flores.——

AT *bona, quæ nec auara fuit.*] Bona: ſimplex, benigna. Idem alibi,

Lena nocet nobis: ipſa puella bona eſt.

Contra, Malus. Verg. in amore ſic dixit,

Daphnis me malus vrit.

VETERES *veneratus amores.*] Catull.

Cum deſiderio veteres renouamus amores.

Verg. ——*agnoſco veteris veſtigia flammæ.*

Et Propert. in III.

Hoc mihi quod veteres cuſtodit in oſſibus ignes.

Et Columella, de cultu hortorum,

Maximus ipſe deum, poſito iam fulmine, fallax
Acriſioneos veteres imitatur amores.

ANNVA *conſtructo ſerta dabit tumulo.*] Morem hunc ſignificat in V. Verg.

Annuus exactis completur menſibus orbis,
Ex quo reliquias, diuinique oſſa parentis
Condidimus terra, mæſtaſque ſacrauimus aras.
Iamque dies, niſi fallor, adeſt, quem ſemper acerbum,
Semper honoratum, ſic dî voluiſtis, habebo.
Hunc ego Gætulis agerem ſi Syrtibus exul,
Argolicove mari deprenſus, & vrbe Mycenæ,
Annua vota tamen ſolemneſque ordine pompas
Exſequerer, ſtrueremque ſuis altaria donis.

Struere altaria, ſic dixit Verg. in his verſib. vt & Tibul. Conſtructum tumulum.

ET, *bene, diſcedens, dicet.*] [illegible]. Idem ante,

Sic bene Meſſallam ſua quiſque ad pocula dicet.

TERRAQVE *ſecura ſit ſuper oſſa leuis.*] Securæ: minime ſollicitæ, placide compoſitæ. Similiter in veteri monumento,

Sit tibi terra leuis, mulier digniſſima vita.

Atque alibi.

Et mihi non vllo pondere terra foret.

Sed hoc frequens in veterib. moonumentis, S.T. T.L. Iu Luſitania, in veteri monumeoto,

Dic rogo, qui tranſis, Sit tibi terra leuis.

Quo ex genere eſt etiam illud Euripideum, φο-σοι χθὼν ἐπάνω πέσοι, γύναι. Et illud Theocriti, Χαρέτω ὑιος ὁ τύμβος ἐρεῖς. καὶ ἀμειψάμενος Κοῦφαι τῆς ἱερῆς κεῖφος ὑπὲρ κεφαλῆς.

Svb *titulumque Lares.*] Vt ædes proſcribantur. etenim reb. venalib titulus præponebatur. quod intelligi poteſt ex Edicto Ædilium curulium, apud Gellium l. IIII. cap. II. *Titulus ſeruorum ſingulorum vt ſcriptus ſit, curato, ita vti intelligi recte poſſit, quid morbi, vitijque cuique ſit.* &c. Ouid. in I. de remedio amoris,

Illud, & illud habet, nec ea contenta rapina eſt,
Sub titulum noſtros miſit auara Lares.

Qvidqvid *& herbar. Theſſalla terra gerit.*] Gerere verbo in hoc genere ſic eſt vſus etiam Verg. in II. Georg.

Aut quos Oceano proprior gerit India lucos.

Et Cererem à gerendo dictam Cicero tradit.

Hippomanes *cupida ſtillat ab inguine equæ.*] Propert.

Hippomanes fetæ ſemina legit equæ.

Et Ouid. in II. de arte amandi:

Fallitur, Aemonias ſi quis decurrit ad artes,
Datque quod à teneri fronte reuellit equi.

Copidæ autem, libidine ioceníæ.

Mille *alias herbas miſceat illa, bibam.*] Verg. in Bucol.

Hippomanes, quod ſæpe malæ legêre nouercæ,
Miſcueruntque herbas, & non innoxia verba.

Et Maoilius in II. verbo Miſcere hoc ipſo in geoere eſt vſus,

Et varias pacis clades, & mixta venena.

M. ANT. MVRETVS.

San *Venus ante alias.*] Liber vetus, *ante alios* placet.

Sao *pretium ſi grande feras.*] Idem prope cecinit Antipater Theſſalonicenſis in quodam epigrammate, his verſibus,

Ἢν μὲν γὰρ τὶ χάραγμα φέρῃς φίλος, οὔτε θυρωρὸς
Ἐν ποσὶν, οὔτε κύων ἐν προθύροις δέδεται. Id eſt,

Nam pretium ſi grande feras, nec ianitor vllus,
Nec vinctus rigidas ſtat canis ante fores.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Sav *quid peccauimus, vror.*] Repone, vt in antiqua ſcriptura, *vrit.*

Illa *caua pretium.*] Caua manus, κοιλή. Ariſtophanes ἔμβαλε κοιλῇ.

Avt *rapiam ſuſpenſa ſacris inſignia fanis.*] Interpolatitia ſunt. Scriptura vetus ita poſtulat: *ſuſpenſa focis inſignia ſacris.* Alibi:

Num feror inceſtus ſedes adijſſe Deorum,
Sertaque de ſanctis deripuiſſe focis?

Hinc *clauem ianua.*] Chariſius *clauim.*

Sev *veniat tibi mors, neq; erit.*] Lego, *neq; ſit.*

Thessala *terra gerit.*] Malo *genit.*

ELEGIA V.

Phoebe faue, nouus ingreditur tua templa ſacerdos,
Huc agè cum cithara, carminibúſque veni.
Nunc te vocales impellere pollice chordas,
Nunc precor ad laudes flectere verba meas.
Ipſe triũphali deuinctus tempora lauro;
Cum cumulant aras, ad tua ſacra veni:
Sed nitidus, pulcerque veni, nunc indue veſtem
Sepoſitam, longas nunc bene pecte comas,
Qualem te memorant, Saturno rege fugato,
Victori laudes concinuiſſe Ioui.
Tu procul euentura vides: tibi deditus augur
Scit bene, quid fati prouida cantet auis.
Tuque regis ſortes: per te præſentit haruſpex,
Lubrica ſignauit cùm Deus exta notis.
Te duce Romanos numquam fruſtrata Sibylla eſt,
Abdita quæ ſenis fata canit pedibus.
Phœbe ſacras Meſſallinum ſine tangere chartas
Vatis, & ipſe precor, quod canat illa, doce.
Hæc dedit Æneæ ſortes, poſtquàm ille parentem
Dicitur, & raptos ſuſtinuiſſe Lares.
Hæc fore credebat Romam, cùm mæſtus ab alto
Ilion, ardentes reſpiceretque Deos.
Romulus æternæ nondum formauerat vrbis
Mœnia, conſorti non habitanda Remo.

Sed tunc paſcebant herboſa palatia vaccæ, A
Et ſtabant humiles in Iouis arce caſæ.
Lacte madens illic ſuberat Pan ilicis vmbræ,
Et facta agreſti lignea falce Pales,
Pendebatque vagi paſtoris in arbore votum
Garrula ſiluestri fiſtula ſacra Deo:
Fiſtula, cui ſemper decreſcit arundinis ordo: B
Nam calamus cera iungitur vſque minor.
At, quà Velabri regio patet, ire ſolebat
Exiguus pulla per vada linter aqua.
Illa ſæpe gregis diti placitura magiſtro,
Ad iuuenem feſta eſt vecta puella die.
Cum qua fecundi redierunt munera ruris,
Caſeus, & niueæ candidus agnus ouis. C
Impiger Aenea volitãtis frater Amoris,
Troica qui profugis ſacra vehis ratibus,
Iam tibi Laurentes aſsignat Iupiter agros,
Iam vocat errantes hoſpita terra Deos. D
Illic ſanctus eris, cùm te veneranda Numici
Vnda Deum cælo miſerit indigetem.
Ecce ſuper feſſas volitat victoria puppes:
Tandem ad Troianos Diua ſuperba venit.
Ecce mihi lucent Rutulis incendia caſtris.
Iam tibi prædico barbare Turne necem, E
Ante oculos Laurens caſtrum, murusq́; Lauini eſt,
Albaque ab Aſcanio condita longa duce.
Te quoque iam video, Marti placitura ſacerdos
Ilia, Veſtales deſeruiſſe focos,
Concubitusque tuos furtim, vittáſque iacentes,
Et cupidi ad ripas arma relicta dei.
Carpite nunc tauri de ſeptem montibus herbas,
Dum licet: hic magnæ iam locus vrbis erit,
Roma tuum nomen terris fatale regendis,
Qua ſua de cælo proſpicit arua Ceres,
Quáque patent ortus, & qua fluitantibus vndis
Solis anhelantes abluit amnis equos.
Troia quidem tunc ſe mirabitur, & ſibi dicet,
Vos bene tam longam conſuluiſſe viam.
Vera cano: ſic vſque ſacras innoxia lauros
Veſcar, & æternùm ſit mihi virginitas.
Hæc cecinit vates, & te ſibi Phœbe vocauit,
Iactauit fuſa ſed caput antè coma.
Quidquid Amalthea, quidquid Marpeſia dixit,
Herophile Phœbo grata quod admonuit,
Quodque Albuna ſacras Tiberis per flumina ſortes
Portarit, ſicco perlueritque ſinu.
Hæ fore dixerunt belli mala ſigna cometen,
Multus vt in terras deplueretque lapis;
Atque tubas, atque arma ferunt ſtrepitantia cælo
Audita, & lucos præcinuiſſe fugam:
Ipſum etiam Solem defectum lumine vidit
Iungere pallentes nubilus annus equos:
Et ſimulacra Deûm lacrymas fudiſſe repentes,
Fataque vocales præmonuiſſe boues.

Hæc fuerunt olim. ſed tu iam mitis Apollo
Prodigia indomitis merge ſub æquoribus:
Et ſuccenſa ſacris crepitet bene laurea flamis,
Omine quo felix, & ſacer annus eat.
Laurus vbi bona ſigna dedit, gaudete coloni,
Diſtendet ſpicis horrea plena Ceres,
Oblitus & muſto feriet pede ruſticus vuas,
Dolia dum, magni deficiuntque lacus.
At madidus Baccho ſua feſta Parilia paſtor
Concinet. à ſtabulis nunc procul eſte lupi.
Ille leuis ſtipulæ ſolennes potus aceruos
Accendet, flamas tranſilietque ſacras.
Et fetus matrona dabit, gnatúſque parenti
Oſcula comprenſis auribus eripiet.
Nec tædebit auum paruo aduigilare nepoti,
Balbaque cum puero dicere verba ſenem.
Tunc operata Deo pubes diſcumbet in herba,
Arboris antiquæ qua leuis vmbra cadet.
Aut è veſte ſua tendent vmbracula ſertis
Vincta, coronatus ſtabit & ipſe calix.
At ſibi quiſque dapes, & feſtas extruet altè
Ceſpitibus menſas, ceſpitibusque torum.
Ingeret hîc potus iuuenis maledicta puellæ,
Poſtmodò quæ votis irrita facta velit.
Nam ferus ille ſuæ, plorabit ſobrius idem,
Et ſe iurabit mente fuiſſe mala.

A *Pace tua, pereant arcus, pereantque ſagittæ*
Phœbe, modò in terris erret inermis Amor.
Ars bona, ſed poſtquàm ſumſit ſibi tela Cupido,
Hei mihi quàm multis ars dedit illa malum!
Et mihi præcipuè iaceo cùm ſaucius annum,
B *Et faueo morbo, cùm iuuat ipſe dolor.*
Vixque cano Nemeſim, ſine qua verſus mihi nullus
Verba poteſt, iuſtos aut reperire pedes.
At tu (nam Diuûm ſeruat tutela poëtas)
C *Præmoneo, vati parce puella ſacro.*
Vt Meſſallinum celebrem, cùm, præmia belli,
Ante ſuos currus oppida victa feret,
Ipſe gerens laurus, lauro deuinctus agreſti,
Miles Iò magna voce triumphe canam.
Tunc Meſſalla meus pia det ſpectacula turbæ,
D *Et plaudat curru prætereunte pater:*
Annue: ſic tibi ſint intonſi Phœbe capilli,
Sic tua perpetuò ſit tibi caſta ſoror.

BERN. CYLL. VERON.

PHOEBE *faue, nouus ingreditur tua templa ſacerdos.*] Inuocat Apollinis numen, vt ſibi ſa-
E crificanti fauorem præſtet: à cuius laudibus ad Sibyllæ vaticinium deſcendit, quod ab effectu commendat: tum ingreditur Romani loci primordia. Sed ſciendum id quod Acron Sermo. 1r. repoſuit, quod ſecundum numinum qualitatem laus ipſa Deorum diuerſo nomine vocatur: Nam ſi Iouis celebrantur præconia, Hymni vocantur: Si Apollini, aut Dianæ, aut Latonæ canitur, Pæanes: ſi Libero aut Semelæ, Dithyrambi: Si ad cæteros omnes deos oratio habetur, Proſodia: Si homines laudamus, ea eſt Laus: Si improbamus, ea dicitur Vituperatio. Meſſallino ante congratulatur, qui augur fuerat creatus. augures autem enim ſunt Apollinis ſacerdotes, vnde ait.

NOVVS *ſacerdos.*] Ideſt augur, vel nouus

ſacerdos, quia poëtæ Muſarum & Apollinis ſacerdotes ſunt. ideo ſacri habentur. nam eorum capiunt afflatum. Quare dixit Ouid.

Nomen ineſt illis: Pieridesque ſinunt.

Horat. carm. III. *—carmina non prius*

Audita Muſarum ſacerdos

Virginibus pueriſque canto.

Et Propert. Eleg. III.

Primus ego ingredior puro de fonte ſacerdos

Itala per Graios Orgia ferre choros.

Qoinimmo ipſi poëtæ plerumque dij nominantur. Virg. in Buc.

Mirabar quid mœſta deos Amarylli vocares.

Et Propert. eleg. I.

Te quoque ſi certo puer hic concuſſerit arcu,

Quod nolim noſtros euoluiſſe deos.

Nec mirum eſt, nam Grecè *ποιητὴς* & deum & vatem ſignificat quaſi factor. Sunt ante vates dicti à viendis verſibus, vt Varroni placuit: nam viere ſignificat vincire.

TVA *templa.*] Aut Palatnium templum vult, qood ab Auguſto ædificatum eſt poſt Actiacam victoriam de quo Propert. elegia. IIII. meminit:

Muſa Palatini referamus Apollinis ædem.

Aut fanum in foro conſtitutum.

HVC *age cum cithara, carminibuſque veni.*] Macrob. in Satur. li. varias Apollinis poteſtates refert. eſt enim ipſe carminis auctor, vt ſupra,

—— nec carminis auctor Apollo.

Eſt vaticinij præſes, vt ſupra,

Sæpe duces trepidis petiere oracula rebus.

Sagittandi peritiam habuit. Iuoe.

Parce precor Pæan, ſed Pæan contrahit arcum.

Diuinam medicinę artem percalluit, vt inferius:

Huc ades & tenera morbos expelle puella.

CHORDÆ *vocales.*] Horat. carm. I.

Tuque teſtudo reſonare ſeptem

Callida neruis.

Eſt maxima Apollinis laus ipſa muſica: Namque ab ea Pythagoriei omnes & Plato philoſophiam vocauerunt muſicam, quia mondi fabricam vniuerſam ex harmonia & concentibus conſtare ratiocinati ſunt. Ideo omne muſicum genos deorum eſſe opus arbitrabantur: vnde Apollo Muſęque omnes hymnorum celebratores dieuntur: ipſarum vero Muſarum miniſtri ſunt eruditiſſimi viri, & hi proprie muſici. apparatus enim moralis attribuitur muſicæ: & cum eiuſdem Dei præſides ſint, reliquum eſt vt rectæ mentis ſint qui muſicæ operam indulgent. Sed Apollinis miniſtri cum exculti literis hominea ſint, adduntur etiam vates. Sed poëtæ cum litteratiſſimi ſint, & diuina quadam mentis agitatione moueaotur, ad futurorum etiam ſcientiam merito ſacri, & inde ſacerdotes Muſarum & Apollinis habentur.

VESTEM *ſepoſitam.*] Eam veſtem dicit, qoa Apollinem indui non niſi diebus feriatis putauit antiquitas.

QVALEM *te memorant.*] Ex antiqua fabula dictum eſt: Poëtæ fabulantur Apollinem Ioui patri laudes celebraſſe de triumpho: qoem ille aſſecutus eſt de fuga Saturni. Tunc enim Phœbus tantæ fuit elegantiæ, vt deos omnes in ſe conuerterit.

A CANTAT *auis.*] Hinc aogurium dictum ab auium garritu deprehendimus.

PROVIDA.] Intelligens.

Præſentit aruſ. Lu. ſignauit cum deus exta notis.] Hinc aruſpicem nominari, qood exta auium inſpiciat, manifeſtum eſt.

TE *duce.*] Quippe fatidicum ſpiritum in viſcera vaticinantis mergit Apollo.

SIBYLLA.] Cumanam dicit, quæ fata populi Romani heroico carmine conſcripſit: vnde ait, Senis pedibus: ex ſex enim pedibus conſtat verſus heroicus. Hanc ferunt illam fuiſſe, quæ libros nouem attulit ad Tarquiniom Priſcum,

B pioque illis poſtulauit treeentum Philippæos, rege vero eius inſaniam illudente, ſex ex illis ſemel atqoe iterum combuſſit: motus tandem rex perſeuerantia mulieris in pretio exigendo, tres reliquos quo volebat fœmina pretio emit: in quibus Romanorum fata continebantur, vt Aulus Gellius noctium Atticarum primo commemorat.

MESSALLINVM.] Filium Meſſallæ.

SINE.] Permitte.

TANGERA *ſacras chartas vatis.*] Aot vatis ideſt Apollinis, vt poëta fiat, aut Tibulli carmina, aut Sibyllæ libros. vt auguralem diſciplinam

C rectè percipiat, quia augur erat creatus. quod placet.

HÆC *dedit Aeneæ ſortes.*] Hoc totum in diuino Maronis opere pertractatur.

PARENTEM.] Anchiſem.

LARES *captos.*] Deos patrios, quos vt tolleret, Hector in ſomnis admonuit. Captos autē à Græcis vtiqoe euerſa vrbe intelligeodum. Virg.

Aduectum Aeneam claſſi, victoſque penates

Inferre.——

ILION.] Græcus eſt accuſatiuus, & neutri generis. At Ouid. de arte amao. primo fœminino genere protulit:

D *Tunc cum triſtis erat defenſa eſt Ilion armis.*

Et Euſeb. lib. temporum ait: *Ilion condita ab Ilio.*

Et IIII. carm. Horat. *Non ſemel Ilios vexata eſt.*

NONDVM *firmauerat.*] Nondum ſancierat vrbem ſuo de nomine, niſi deinceps captis in Aoentino aoguriis: vel nondum vrbem muro ſepſerat: aut ſeptam muro ne quis tranſgrederetur, per ſupplicium nondum firmauerat. Propertius elegiarum III.

——& caſo mœnia firma Remo.

CONSORTI *non habitanda Remo.*] Nempe Romulus vbi moro vrbem ſepſit, legem tulit, ne quis mœnia tranſiliret, qoi ſecus faceret reus

E eſſet capitis. Remus ſeu fratris præcepta negligens, ſeu iuuenili raptus impetu ea ſupergreſſus eſt, & à Celere Ductore (vt hiſtorici ſcribunt) ſeu à Fabio (vt Euſeb. lib. temporum meminit) nam Fabius Celer forte vocabatur, paſtorali raſtro percuſſus occubuit. Luca. I.

Fraterno primi maduerunt ſanguine muri.

Conſors dicitur eiuſdem ſortis, id eſt, qualitatis in omni fere negotio. Sappho ad Phaonem:

Non tantum Alcæus conſors patriaque, lyraque

Laudis habet.

Hic enim de fratre dixit, vt Ouid. Metamor. XI. de Ceyce,

Qua dum Lucifero genitis miracula narrat
De conſorte ſuo.

Harbosa *palatia.*] loca herbis ubſita, vbi Rumana palatia ſuperba ſtructura punenda erant.

In *Iouis arce.*] vbi nunc eſt Capitulium, quud dicitur arx Iuuis: quud (vt ait Varru) in ſummitate Tarpei lucata eſſet ea ædes. Prupertius elegiarum IIII.

Tarpei vſque paser nuda de rupe tonabat.

Starant *caſa*] ideſt, conſtructæ erant. Idem eodem elegiarum:

Hoc quodcunque vides, hoſpes quam maxima Roma
Ante Phrygem Aeneam collis & herba fuit.
Atque vbi nauali ſunt ſacra palatia Phœbo
Euandri profuga procubuere boues.

Fistvla *garrula.*] id eſt, arguta, vocalis. Sic Maru in Copa.

En & Manalio qua garrit dulce ſub antro
Ruſtica paſtoris fiſtula in ore ſonat.

Agrssti.] rudi.

Silvsstri *fiſtula facta Deo.*] fabulam mouet: Pan eum Syringæ amure detentus fugientem puellam inſequeretur, Dij miſeratione moti ſupplicem in calamum conuerteruut: quem calamum inciſum ad ſui doluris ſolatiulum ille in fiſtulam paulatim coniunxit, quæ puſtea ſeptem eicutis, hoc eſt ioternudiis calamurum cumpingebatur: Ouod ideu figuratum eſt, C quuniam Pan naturę ſimilitudinem habet & ſeptem ſunus in cœleſti harmonia declarat per fiſtulæ ſeptimam compagem dicta veru eſt fiſtula à ϕυσω, influ. Pan ipſe natus eſt ex tertiu Mercuriu & Penelupa, ſi Ciceruni eredimus de nat. De. III. & Herodoto hiſtori. II.

Ivngitvr *cera.*] ex arte ſcilicet inuentoris. Virgilius.

Pan primus calamos cera coniungere plures
Inſtituit.——

At *qua Velabri regio patet.*] Auentini accipit circuitum: cuius pars ima prupe Tyberim dicitur Velabrum à velis, quud Rumam verſus per D flumen velabant ideſt nauigabant: ſeu à vehendu, vt Varro ſcribit. de Velabro Prupertius ita elegiarum IIII.

Qua Velabra ſuo ſtagnabant flumine, quòque
Nauta per vrbanas velificabat aquas.

Illuc enim ad ſacrum commune humines Latini vehebantur nauigiis.

Nivsæ *candidus agnus ouis.*] laus eſt muneris, quod agnus eum ſit albi culuris, ea matre tamen candida natus dicatur. Scimus enim unes quanto candidiures tanto pretioſiores haberi: ob eam rem, quud lana earum varius & ſine dif- E ficultate capiat colores.

Impigar *Aenea volitantis frater Amoris.*] Sibyllę vaticinium ſcribit de Aenea & vrbe condenda habitum, ſignaque futuru pupulu prodigiuſa enarrat, & ſuæ ſe demum Nemeſi etiam atque etiam commendat. Omnes autem, quos vidi, codices hanc à ſuperiori diuiſam habent, cùm tamen videatur membrum eſſe præcedentis. dicit enim *Hac dedit Aenea ſortes*: reuertitur enim ad prupoſitum poſt multam euagationem. Sciendum ſanè nihil hic ab eu tãgi, quod à

A Liuio diffusè & ordinatim nou ſit in hiſturia ab vrbe condita commemoratum. Quem tamen vna cum reliquis hiſtoriugraphis (vt noſter eſt mos) omittimus, contenti poëtarum teſtimoniis, quæ umnia tametſi ad hiſturiæ vtique comprubationem non erunt, ad verba tamen referentur inter exponendum.

Volitantis *frater amoris.*] Aeneas ex Anchiſe & Venere genitus eſt: at Cupido ex Venere & Marte natus, qui Anteros dicitur, Quamquam ſecunda Venus (vt ſupra diximus) ea ſecundu Mercuriu Cupidinem alterum ſuſtulerit. Frater ergo Aeneas Cupidinis. Virgil.

Frater vt Aeneas pelago tuus, omnia circum
B *Litt. ra iactetur.——*

Ibi Seruius Hunoratus ſcribit Simonidem voluiſſe Cupidinem ea Venere tantum eſſe progenitum: ideu ab eodem poëta, *Nate mea vires* dictum. Alij verò ex Venere & Chao, primę rerum naturæ eum eſſe filium vulunt, & Amuris Tibullus dixit pro Cupidinis, vt Maru:

Ergo bis aligerum dictis affatur Amorem.

Græcus ambo imitati, qui vnu numine vtrumque ſignificant.

Volitantis.] vagabundi. Nam philoſuphi ventuſas ei pennas addiderunt, ſententiæ inſtabilitatem ſuæ demunſtrantes in amatore. Terentius *In amore hæc ſunt vitia, iniuriæ, ſuſpiciones, inimicitiæ, induciæ, bellum.*

Impiger.] ſtrenuus, diligens. Cic. *Quis eſt tam in ſcribendo impiger quam ego.*

Sacra.] deos penates.

Iam *tibi Laurentes aſſignatur Iuppiter agr.*] Laurens oppidum à Pico conditum. Virgilius,

Laurentis regia Pici.

vel à Latinu, vt meminit Seruius, vtramque in VII. commentario colligens upiniunem à lauro maxima denuminatum. Aeneas autem (vt ſcribit Euſeb. lib temporum) Latium venit puſt captam Truiam anno III. ſeu VIII. vt quidam alij putant, Latiniſque imperauit, qui puſtea Romani dicti ſunt, annorum trium ſpatio.

Errantss *deos.*] multis quippe in lucis conſederunt, vbi ſedem figere non licuit.

Nvmici *vnda.*] Numicius fluuius eſt in agru Laurenti: iuxta quem Aeneas ſacrificans prulapſus, nec inuentus, poſtea Iuppiter indiges vocatus eſt; Ouidio ſcribente IIII. Meta.

——fecitque deum quem turba Quirini
Nuncupat indigetem, temploque, ariſque recepit.

Catu tamen ſcribens apud Laurolauinium orta pugna Aeneam nun comparuiſſe, qua Latinus moritur, & Turnus aufugit.

Diva *ſuperba.*] Victoria nubilis, quam precatur Aeneæ faueat: ſecutus Marunem qui Turnum dicit ignes iaculatum fuiſſe in naues Troianurum, cum Aeneas ipſe ad ſocialia arma comparandum tetendiſſet, ſed eæ Martis deûm precibus in nymphas mutatæ fuerunt.

Rvtvlis *caſtris.*] Rutula gens fuit, cui Turnus imperauit.

Iam *tibi prædico barbare Turne necem.*] Turnus ab Aenea ſingulari certamine victus eſt, vt diuinum Marunis poëma teſtatur. Atqui male dicit Turnum barbarum vocando, cùm ille Rutulus

fuerit: ſed vel eum barbarum vocat, quod tametſi Rutulus, erat tamen ſui maiores ex Græcia oriundi fuerant. Venilia enim Amatæ Latini regis vxoris ſoror eum genuit, quam conſtat duxiſſe genus à Danae Acriſij filia. hæc etenim viciata à Ioue, cum arcola eſſet incluſa proiicitur in mare parentis iuſſu, ſed in Italiam delata inuenitur à piſcatoribus cum Perſeo puero, quem io illa ediderat, & oblatam regi, rex ſibi iunxit in matrimonium, Ardeámque ipſa condidit. Quare cum Turnus quaſi ſemilatinus eſſet, forſitan ob id qood prauitate in loquendo vteretur, & Latina imperfectè quaſi barbarè pronunciaret, barbarum appellauit. vel quod difficulter cum aſperitate & duritia tanquam inuita natura loqueretur: quos homines balbos, blæſóſque dicere ſoliti ſumus. Quapropter ingenioſus poëta alludens ad craſſitudinem Turni regis barbarum dicit, effingens tarditati cognatom in loquendo nomen per conuicium quidem; quaſi duriloquum & craſſilinguem dicere eum voluiſſet.

LAVRENS *caſtrum.*] Laurentum dicit. Caſtrum eſt locus muro circundatus, qood per diminutionem (teſte Priſciano) caſtellum facit. Ouid Metamor. vltimo:

——donec caſtrumque, ſacráſque
Lauini ſedes Tyberináque ad hoſtia venit.

Sed Caſtra tentoria ſunt, in quibus expeditionum tempore milites diuerſantur.

MVRVSQVE *Lauini eſt.*] periphraſticos Lauinum ſignificat ab Lauinia Latini regis filia denominatum Iuuenalis Satyr. IIII.

Atque nouercali ſedes prælata Lauino.

ALBAQVE *ab Aſcanio condita longa duce.*] Alba vocata eſt longa: vt Liuius ſcribit, à ſitu in longum dorſum porrecto, quam Aſcanius condidit, ſed vter fuerit dubitat Titus Liuius: ille ne ex Creuſa patrem Aeneam fugientem ſecutus in Italiam: An qui ex Lauinia genitus ſit. Dixit enim Virg. VIII.

Ex quo terdenis vrbem redeuntibus annis,
Aſcanius clare condet cognominis Albam.

Perplures tamen affirmant Aſcanium ex Creuſa. Statius ſyluarum quinto in epicædio patris:

Iugera noſtra tenens vbi poſt Aeneia fata,
Stellatus Latiis ingreßit montibus Albam
Aſcanius: Phrygio dum pingues ſanguine campos
Odit, & infeſtæ regnum dotale nouercæ.

Hoc item Eutropius lib. I. & Euſebius de temporibus, & Iouenalis præallegata ſatyra atteſtantur.

ILIA] quæ mater Romuli & Remi fuit, dicta Ilia, Rhea, Siluia. trinomina enim fuit.

VITTASQVE *iacentes.*] namque dum aquari vult ſomno vrgente iacens humi à Marte comprimitur, vnde comarum turba vitta concidit: Forſitan etiam ad id refert quod illa ante corporis ſtuprum vidit, Ouidio ſcribente hoc Faſtorum III.

Ignibus Iliacis aderam, cum lapſa capillis
Decidit ante ſacros vitta ſoluta focos.

De ſeptem montibus à quibus Roma ſeptemcollis appellata eſt: eorum montium nomina ſunt hæc, Capitolinus qui & Tarpeius, Auentinus, Palatinus, Cælius maior & minor, Exquilinus, Viminalis, Quirinalis.

MAGNÆ *iam locus vrbis erit.*] magna fuit Roma & amplitudine loci & imperio. Propertius elegiarum III.

Septem vrbs alta iugis, toto quæ præſidet orbi.

QVA *ſua de cælo proſpicit arua Ceres.*] error eſt de Sicilia intelligere. Nempe Romani imperij fines latiores fuiſſe quam Sicilia concipiat quiſque vel infantiſſimus nouit: Sed totius ferè terræ ambitus accipiendus eſt. Dixit enim Ceres ſua arua proſpicit, pro quocunque homines Cereris alimento, ideſt, rationabiliter vitam ducunt: Nam & Romani ſuum imperium per orbem terrarum ſed neutique totum prolatarunt. Seu Cererem pro Luna ponit è diuerſo Virgilius Georgicorum, primo, Nam Democritus & Stoici vnum deum, & alteram deam, ſed diuerſis in vtilitate mortalium nominibus aſſeuerarunt.

QVAQVE *patent ortus.*] de vtroque mundi cardinē ponens, mundum intelligit vniuerſum in laudem Romani imperij, & eſt quaſi expoſitio ſuperioris verſiculi. Vt enim diximus, per ortum & occaſum, totius mundi naturam colligit. Sic Horatius carm. III. per arcticon & antarcticon de Romanis inquiens,

Quicunque mundo terminus obſtitit,
Hunc tanget armis viſere geſtiens:
Qua parte debacchentur ignes,
Qua nebulæ pluuiique rores.

VNDIS *fluitantibus.*] propter naturalem Oceani fluxum.

AMNIS.] liptote, vt *Apparent rari nantes in gurgite vaſto* aut reſpicit ad maris naturam amnis dicendo à circumnando, quoniam ex Græca præpoſitione ſumptum, quæ eſt ἀμφὶ, ſignificat enim circum: & nare fluere. Nam Oceanus terram circuit. & velox eſt, vnde (teſte Priſciano de duodecim Virgilij carminibus) dicitur ἀπὸ τῆ ὠκύς hoc eſt celeri motu: quare fluitantibus vndis dictum eſt.

EQVOS.] Solis equi quatuor ſunt, Pyrous, Eous, Aethon, & Phlegon.

ANHELANTES.] diurno labore anxios. Statius Achilleidos primo:

——& Oceani penetrabile littus anhelis
Promittebat equis.

TROIA *quidem tunc ſe mira.*] alludit ad vocabulum animalis & inſigne Troianorum: nam Troianorum inſigne Troia fuit. vulgus latinitatem ſeroat, id eſt, ſcrofam ſeu ſuem vnde, *Arma quæ fixit Troia: Et ingentem ſatus fer ad æthera Troiam*, Virgilius ait, id eſt, inſigne Romanorum, vt ad Octauium Meſſala interpretatur. Mirabitur ergo ſe ex ſui nominis homines adeo creuiſſe.

CONSVLVISSE.] conſulto determinaſſe, vt *Conſultaque bella.*

VESCAR *laurus ſacras.*] id eſt, fungar ſcientia vaticinandi, & antique poſuit veſcor cum accuſatiuo, vt potior & fungor apud Terentium. eiuſmodi verba ablatiuom recipiunt.

TE *ſibi Phœbe vocauit.*] vt ſcilicet à furoris pondere leuaretur.

QVICQVID *Amalthea, quicquid Marpeſia di-*

xit, Heryphile Phœbo grataque quod monuit.] Lactantius Firmianus diuinarum Inſtitutionum primo, decem Sibyllas enumerat: & qua de re, qoibuſque auctoribus, quæque ſcripſerint. Prima fuit de Perſis, vt Nicanor geſtorum ab Alexandro ſcriptor ait: Secunda Libyca: Tertia Delphica: Quarta Cumana io Italia: Quinta Erythræa, quam Strabo dicit fuiſſe tempore Alexandri: & aliam ex eodem loeo nominat, quæ Athenais nomiue dicebatur: Sexta Samia: Septima Cumæa nomine Amalthæa, quæ ab aliis (vt ait) Demophile nominatur, qoæ nouem libros ad Tarquiniū detulit, vt ſcriptores omnes atteſtantur: Octaua Helleſpontiaca in agro Troiano nata vico Marpiſſo circa oppidum Gargitium: Nooa Phrygia, qoæ vaticinata fuit Ancyræ: Decyma Tyburs nomine Albunea. Sed (vt Euſebios refert libro temporum) quæ in Samo fuit inſignis habita, Heryphile dicta eſt. Fuit autem Candale Lydis regnante anno ferè imperij illius decimo. Cæterum Lactantius ipſe Firmianus dicit tantam eſſe de Sibyllis confuſionem vt ignoretur quid verè dici poſſit. Ex Græcia enim Sibyllini libri Romam tranſuecti ſunt: quorum admonitu reſpublica Romana gerebatur.

Q V A S Q V E *Albana ſacra.*] ea omnibus quatuor vaticinatas refert Et Tyburtinam ſortes Romam detuliſſe per Anienem, qui Tyberim auget. Alij interpretantur vaticinium de Remo & Romulo abiectis in Tyberim iuſſu Amulij Albani, fluuius autem farotum prouidus ſe coortraxit. Alij Chœliæ facinus intelligunt, quæ à Lauſo genus duxit Albano. Legimus etiam in quinto ab Vrbe condita apud Lioium, lacum in Albano nemore ſine vllis aquis cœleſtibus in altitudinem miraculoſam creuiſſe, & vaticinatum fuiſſe à Veiente aruſpice, & ita ab Apolline Delphico reſponſum: diſſipaodum eſſe per agros Albanam aquam: tunc Veios futuros ſub poteſtate populi Romani, qoibus captis Iuno Veientana in Auentinom per iuuenes electos portata eſt. Sed poëta ait, *Per flumina Tybris.*

H Æ C *fore dixerunt.*] de comete in primo Lucani commentario abunde dicemus. Latini crinitam vocant, Græci [illegible] & eſt malum plerūuque futuri periculi ſignum, cùm populi oon impune vident. declarat autem prodigia, quæ ab Vrbe coodita apparuerunt.

M V L T V S *vt in terras depluerit que lapis.*] hoc explicat Titus Lioios io Decade ab Vrbe condita. Depluerit autem pro deciderit. Sed notandum contra omnium grammaticorum regulas dictum eſſe: de quibus literatores moderni multa ſunt hallucinati, dicentes pluo carere ſuppoſito habens appoſitum ablatiuum, vt Titus Liuius lib. VI. de bello Macedonico, *Terracinæ & Amiterni nunciatum eſt aliquoties lapidibus pluiſſe.* Nam (vt aiunt) nunc dicimus, Deus pluit carnem & eſcam. Sed præter vſitatum Titi Liuij in dicendo modum, Valerius Maximus libro ſuo in capitulo de Prodigiis, *In Piceno lapides pluiſſe* ait: *& hic lapis depluerit.* Et Liuius ipſe in a. de bello Macedonico: *In area Vulcani & Concordiæ ſanguis pluit.* Martialis ad Fauſtinum longè aliter ſcribens vtitur verbo:

Capena grandi porta qua pluit gutta.

ſed alij legunt fluit. textus antiquus habet, pluit.

T V B A S *atque arma audita.*] ſyllepſis eſt cauſa maioris ſignificati. Tubas, Lucanus primo:

Inſonuere tubæ, & quantum clamore cohortes
Miſcentur, tantùm nox atra ſilentibus vmbris
Edidit——

A R M A *ſtrepitantia.*] Sic Lucanus eodem:

Tum fragor armorum.

L V C O S *praecinuiſſe fugam.*] idem ibi:

——magnaque per auia voces
Audita nemorum.——

D E F E C T V M *lumine.*] ſplendorem ſub eclypſi amittentem. Defectus vocem præteriti participij habet, & in ſignificantiam præſentis. Virgil in Priapeis:

Defectus pueroque, fœminaque pallentis.

E T *ſimulachra deum lacrymas ſudiſſe.*] Lucan. ibi:

Indigetes fleuiſſe deos, vrbiſque labores
Teſtatos ſudore Lares.

Virgilius,

Et mæſtum illachrymat templis ebur.

B O V E S *vocantes.*] Lucanus.

Tum pecudum faciles humana ad murmura linguæ.

Virgilius,

——pecudeſque locutæ Infandum.

M A R G E.] dele: metaphoricos.

P R O D I G I A.] ſigna malum prodigentia id eſt, indicantia.

B A N E *crepet.*] ſignum eſt fertilitatis ſi laurus clarè crepitum fecerit. exprimit enim naturam lauri dum peruſtulatur. Ouid. Faſto. IIII.

Et crepet in mediis laurus aduſta focis.

Iſtius facti rationem refert Euſebius præparationis Euangelicæ II. *Namque antiqui laurum Apollini dedicarunt, quia ignea eſt, vnde odio Dæmonibus, & ſi comburitur plurimum ſonat, quod prædicendi virtutem ſignificat.*

F A L I X *& ſacer.*] ideo religioſus & abundans, quod laurus bene crepitans optima ſigna dedit.

H O R R E A.] granaria quaſi ſorrea à farre.

D I S T E N D E T.] onerabit.

O B L I T V S.] illinitus, turpatus. ab oblino, id eſt, inquino.

I L L E *leuis ſtipulæ.*] Ouidius Faſtorum quarto:

Moxque per ardentes ſtipula crepitantis aceruos
Traiicias celeri ſtrenua membra pede.

F O E T V S.] liberos.

C O M P R E S S I S *auribus.*] morſem puellorum exprimit io libaodo patris oſculo.

T Æ D E B I T.] futurum eſt indicatiui à tædet imperſonali, id eſt, pigebit.

P A R V O *aduigilare nepoti.*] vt ſcilicet puellus ſomnum capiat.

B A L B A *verba.*] imperfecta & inexpedita. à ſenibus enim ex induſtria non ea linguæ defectu verba imperplexa effutiuntur, vt puellis alludant: Aliter enim eſſet naturæ vitium balbutire.

A R B O R I S *antiqua qua leuis vmbra cadit.*] conuiuiis riui & vmbra conueniunt. Horatius Carminum I.

— nunc viridi membra ſub arbute
Stratus: nunc ad aquæ leue caput ſacræ.

Avt *è veſte ſacris tendent vmbracula ſertis.*] ſenſus eſt: Vmbracula conficient ex veſtibus inuicem complicatis hoc eſt quod dicit Ouidius:

— panis tentoria ponunt:
Deſuper extentas impoſuere togas.

Calix *coronatus.*] aut calicem plenum intelligit ad ſummum marginem, aut coronis, id eſt, ſertis circumamictum. vnde legitur:

-magnum cratera corona
Induit, impleuitque mero.

Quin (vt Seruius in primo Æneidos atteſtatur) tractum eſt ab Home. qui iſtiuſmodi ſermonis genere in Iliade vtitur:

Cespitibvs.] idcirco ceſpitibus, vt religioſius res procedat.

Ars *bona.*] ſcilicet ſi ſit inermis iuuat quod amem.

Sina *qua verſus mihi nullus.*] ſic Propertius Elegiarum II.

Quæritis vnde mihi toties ſcribantur amores?
Vnde meus veniat mollis in ora liber?
Non hæc Calliope, non hæc mihi cantat Apollo,
Ingenium nobis ipſa puella facit.

Ivstos *pedes.*) verſus iuſtom μέτρον, hoc eſt menſuram habent cum ſyllabarum ſeruata ratione æqualiter componuntor.

Tvtela *diuum.*] ſunt nempe vatibus cum cœlo commercia: & numinis diuinitate participant, ſicut ſupra edocuimus.

Farst.] in triumpho portabit.

Oppida *victa.*] ſimulachra depicta ad veram oppidorum ſimilitudinem. Ouid. de arte aman. I.

Quæ loca, qui fructus, quæve ferantur.

Lavro *agreſti.*] lauri variæ ſuot ſpecies: tres præcipuè Priſcus Cato de agricultura nominat, Delphicam ſcilicet Cypriam & Syluaticam. Quare miror Plinium allegaſſe Catooem, cùm duo tantùm genera eſſe dixiſſet, ſed impreſſorum eſt error, eorumque idiotarum, qui libros impreſſoribus ipſis non caſtigatos, ſed ſua imperitia corruptos tradunt: De quibus in lucubrationibus noſtris late pertractauimus.

Io *triumphe.*] militum eſt vociferatio in triumphis, vt M. Varroni ſcribit Horatius ad ipſum triumphum ſermonem conuertens carminum IIII.

Tuque dum procedis, io triumphe,
Non ſemel dicemus, io triumphe,
Ciuitas omnis, dabimuſque diuis
Tura benigna.

Triumphus autem à Græcis: qui θρίαμβον dicunt acceptus eſt, ſeu à Θριάμβῳ Liberi patris cognomento: vnde triumphare. & ideo Io triumphe voa lætantis vſurpata.

Pia *ſemper.*] ideo ſignificantia pietatem patris in filium, quod ipſe equo inſidens ſequi velit filium triumphantem, vt de Fabio Rutiliano legimus in hiſtoriis.

Prætervecta *curru.*] currum intellige non Meſſalæ, ſed Meſſalini triomphantis.

Perpetvo *caſta.*] vt caſta fruatur virginitate perpetua,

A ACHILLES STATIVS.

Phoebe, *faue, nouus ingreditur tua templa ſacerdos.*] inuocationis genus. Tua templa ingreditur, prædicturus olim futura. quæ ſanè ἀρχαϊκῶς mire poëtica eſt.

Nvnc *precor ad laudes flectere verba meas.*] verba cantum ſignificare, iam docui. Orat igitur Phœbum, vt ad laudes ſuas, quas Meſſallino dicet, cantum flectat. id eſt, vt hoc eius carmen ſit hoc tempore.

Qvalem *te memorant.*] in Sfortiæ libro, Re-
B ferunt, non Memorant.

Tibi *deditus augur.*] Tibi deuotus. Idem alibi,

-tibi dedita ſeruit
Mens mea.

Horatio in I. Carm. dicitur Augur Apollo. Callimachus in hymno in Apollinem:

Κεῖνο δὲ καὶ μάντιες.

Scit *bene, quid fati prouida cantet auis.*] Quid fati. vel intellegamus, Fati prouida.

Regis *ſortes.*] præes ſortibus. Catullus,

Quæque regis Golgos,

Sortes autem, oracula.

Sibylla *eſt.*] in veteribus multis, Eſt, non
C erat.

Sine *tangere chartas Vatis.*] Sibyllæ. Ergo Meſſallinus in Augurum Collegium cooptabator, aut inrer XV. viros adlegebatur. quos fas erat Sibyllinos adire, atque conſulere.

Svstinvisse.] portaſſe.

Hæc *fore credebat Romam.*] legendum, vt in omoibus ſcriptis, Nec, ooo, Hæc.

Romvlvs *æterna nondum formauerat vrbis Mœnia.*] Romæ, Io vetuſtis monumentis, vt ad Portam Portuenſem, VRBS ÆTERNA Roma dicitur. Sed ego legendum ſoſpicabar, Firmauerat, non, Formauerat.

D Consorti.] ſic Lucan. in I.

- quæcumque poteſtas
Impatiens conſortis erit.

Et *ſtabant humiles in Iouis arce caſæ.*] id eſt, in Capitolio, vbi Romuli caſa, ſtramentis tecta.

Lacte *madens.*] lacte di agreſtes piabantur. Horat. in II. epiſt.

Tellurem porco, Siluanum lacte piabant.

Lacte madere, ſic dixit, vt, vino madere, vel quod lacte perfuſus eſſet.

Svberat *Pan ilicis vmbram.*] in pleriſque veteribus, Vmbræ. in vno meo, Vmbra.

Facta *agreſti lignea falce Pales.*] è ſtipite fa-
E cti Di. Sic Horat.

Cum faber, incertus, ſcamnum, faceretne Priapum.

Fistvla *ſacra.*] in Florentino, Farta. in vno meo. Facta.

Fistvla *cui ſemper decreſcit arundinis ordo.*] ſic Fiſtolam qooque deſcribit Pollux lib. IIII. ἡ μὲν καλάμων ἐστὶ σύνθεσις λίνῳ καὶ κηρῷ συνδεδεμένη, ἔχει αὐτοσχέδιος αὐλοὺς πολλοὺς, ἕκαστος κατὰ μικρὸν ἐφ' ἑκάτερον ὑπολήγοντας εἰς τὸ ἐλάχιστον ἀπὸ τοῦ μεγάλου αἰσθητὸν ἔχοντας, ὡς ὄρνιθος πτέρυγα ἐοικέναι. Verg. idem ſignificans in Bucol.

Eſt mihi diſparibus ſeptem compacta cicutis
Fiſtula. ———

N A M *calamus cera iungitur vſque minor.*] Theocr. in 1. Edyl.

—— ἢ τὶς ἢ φῇ ἀμπέχοισα μμίναννω
Ἐν καρῷ σύριγγα καλὰν ἀεὶ χεῖλος ἴλασεν. Et
Pan primus calamos cera coniungere plures
Inſtituit.——

P V L L A.] nonnulli legunt, Pulſa. Sed aqua pulſa nigreſcit, Corinthus in Dorica dialecto: *Τὸν μέλανα γὰρ τοῦ σώματος ὑποτάσσομαι, ὅπερ αἱ δὲ ἐκδρομαὶ ὕδατος μελαίνονται πολιὰν θάλασσαν.* Et auctor magni Etymologici, in illud Hom. *ὡς δ' ὅτε πορφύρῃ πέλαγος, ἀντὶ τοῦ μελαίνῃ.* Sed illo etiam modo commode legitur. de eodem enim Propert. in IV.

Hac quondam Tiberinus iter faciebat, & aiunt
Remorum auditos per vada pulſa ſonos.

I L L A *ſæpe, greges Ditis placitura magiſtro.*] in Sfortiæ libro, Magiſtris. Ditis autem gregis magiſtris, ſic, vt Verg. *Pecoris magiſtrum.* itaque ibi ſolitos verſari paſtores ſignificat.

R E D I E R V N T.] Dote dicta, & data. tantum redibat è prouentu.

I M P I G E R *Aenea.*] in vno meo, veterum conſuetudine, ſcriptum, Inpiger. Impiger autem, præſtans animi, & corporis viribus: Sic ab Hor. Impiger Hercules dicitur. Et poëta alius,

Sumptis non impiger armis.

Hoc ipſum ſimilibus verbis ſignificat Sophocles in Philoctete: *Γλῶσσαν μὲν ἀργόν, χεῖρα δ' εἶχον ἐργάτιν.*

V O L I T A N T I S *frater amoris.*] Veneris verba ſunt, ad Amorem. Apud Verg. in I. Aen.

Frater vt Aeneas pelago tuus omnia circum
Litora iactetur——

C V M *te veneranda Numici Vnda Deum cælo miſerit indigetem.*] Ouid. in XIIII. Metam. idem ipſum de Aenea:

Perque leues auras iunctis inuecta columbis,
Litus adit Laurens: vbi tectus arundine ſerpit
In freta flumineis vicina Numicius vndis.
Hunc iubet Aenea quæcumque obnoxia morti
Abluere, & tacito deferre ſub æquora curſu.
Corniger exſequitur Veneris mandata, ſuíſque,
Quidquid in Aenea fuerat mortale, repurgat
Et reſpergit aquis; pars optima reſtitit illi.
Luſtratum genetrix diuino corpus odore
Vnxit, & ambroſia cum dulci nectare mixta
Contigit os, fecitque Deum, quem turba Quirini
Nunc vocat Indigetem, temploque aríſque recepit.

E C C E *ſuper feſſas volitat Victoria puppes.*] Feſſas, tot erroribus. Victoriæ alatæ multa ſunt Romæ hodieque monumenta. vt in Arcu L. Septimi Seueri, triumphis inſigni. Ouid. in II. Triſtium,

Sic adſueta tuis ſemper Victoria caſtris,
Nunc quoque ſe præſtet, notáque ſigna petat.
Auſoniumque ducem ſolitis circumuolet alis,
Ponat & in nitida laurea ſerta coma.

Et in III. Amor.

Prima loco fertur ſparſis Victoria pinnis.

Apud Silium Italicum Virtus ſic loquitur,

Mecum Honor, & laudes, & læto Gloria vultu,
Et Decus, & niueis Victoria concolor alis,
Me cinctus lauro perducit ad aſtra triumphus.

Nazarius in Panegyrico, Conſtantino Cæſari

A dicto, *Iam quidem lætitiam geſtæ rei diffuderat fama velox, & ad celeritatem nuntij pinnata Victoria inſequebatur.* In numiſmatis autem Auguſtorum ſæpe ea nota viſitur. Pauſanias alatæ ſæpe Victoriæ meminit, non alatæ etiam nonnumquam, vt in Atticis: *Νίκης ἐστὶν ἀπτέρου ναός.* Et in Laconicis: *Καὶ Ἀθηναίαν εἰς τὴν ἄπτερον καλουμένην Νίκην.* Et in Eliacis: *Ἀπομιμούμενος τὸ Ἀθήνησι τῆς ἀπτέρου καλουμένης ξόανον.* Sed in Sfortiæ libro erat, Volitans, non Volitat. quod placet. vt volitantem dicat venire.

D I V A *ſuperba.*] erat enim etiam in dis Victoria, cuius imago erat in Senatu. Aelius Lampri-

B dius in vita Alexandri Seueri: *Pater eadem nocte in ſomniis vidit alis ſe Romanæ Victoriæ, quæ in Senatu, ad cælum vehi.*

R V T V L I S *incendia caſtris.*] in ſcriptis nonnullis, Rutilis. Forte Rutila, fulgentia dixit, vt Horat. in I. Carm.

——ſeu te fulgentia ſignis Caſtra tenent.

B A R B A R E *Turne.*] Barbare, ideſt, Latine. Rufus Feſtus Auianius, de Oris maritimis, *Gens Punicorum Mons quod altus barbaro,* id eſt, *Latino dicti, vt auctor Plautus eſt.* Loci apud Plautum inſignes, in prologo Aſinariæ, *Huic nomen Græce Onagros eſt fabulæ, Demophilus ſcripſit, Marcus vortit barbare.* Et in Captiuis, poſt iuſiurandum:

C *Ναὶ τὸν Πραίνεστεν, ναὶ τὴν Σιγνίαν, ναὶ τὸν Φρουσινῶνα, ναὶ τὸν Ἀλάτριον,* addit alter, *Quid tu barbaricas vrbes iuras.* Sunt autem illæ vrbes Italiæ. Et Feſtus Pompeius in verbo, Vapula Papiria: *Plautus,* inquit, *in Feneratrice, Heus tu in barbaria quod dixiſſe dicitur liberta ſuæ patronæ, Ideo dico, liberta ſalue, vapula papiria.* In barbaria, eſt, in Italia. Plutarchus in *παραλλήλοις ῥωμαϊκοῖς,* Barbaros dicit Italos: *Δοκῶ δὲ Ἰταλοὺς διαφέρειν οὕτως γερρίνας, καὶ χαίρειν οὕτως καὶ παλαίειν. ὥσπερ ὅτι τῷ μὲν γε ἔλαβεν ἐκ πυρραβοίας ὤν, ὡς ἱστοροῦσι, ἀφίκετο δ' εἰς Ἰταλίαν, καὶ συνοικήσας τοῖς αὐτόθι βαρβάροις, μετέβαλε καὶ γλῶτταν, καὶ δίαιταν.*

V I C T A S Q V E *iacentes.*] vel cæco apparet, le-

D gendum, Vittáſque.

C A R P I T E *nunc, tauri, de ſeptem montibus herbas.*] Ouid. in I. Faſt.

Hic, vbi nunc Roma eſt, tunc ardua ſilua virebat,
Tantáque res paucis paſcua bubus erat.

R O M A *tuum nomen terris fatale regendis.*] Verg. in VI.

Tu regere imperio populos, Romane, memento.

Q V A *ſua de cælo proſpicit arua Ceres.*] in Florentino, Quaqua; non, Qua ſua. Idem opinor dicere Dionyſium Halicar. Romam terræ imperaſſe, quæcumque adiri, colique poſſet.

E S O L I S *anhelantes abluit amnis equos.*] Amnem etiam in III. mare,

——cæruleo lauerat amne rotas.

T R O I A *quidem tunc ſe mirabitur, & ſibi dicet. Vos bene tam longam conſuluiſſe viam.*] ſententia mihi difficilis videtur. nec enim video, ad quos referatur, quod dicit, Vos. itaque illud mutabam in, Nos. vt de ſeipſa Sibylla dicat, vel de omnibus vatibus, quos Aeneas conſuluerat.

S I C *vſque ſacras innoxia lauros Veſcar.*] in Vaticano, Laurus, accuſandi caſu, idque placet. Et in Florentino, Noſcar, pro Veſcar. Sed illud rectius. Dicebantur enim vates *δαφνηφάγοι.* qua de

re plura Lycophroois ioterpres. Iuuenalis Sat. vii.

——nec'ſit quocumque canorus
Eloquium vocale modis, laurumque momordit.

Et *aeternum.*]ſemper,aduerbium. Verg.

Salue aeternum mihi maxime Palla,
Aeternumque vale.

Et *te ſibi, Phœbe, vocauit.*] antequam ſortes ederet.

Iactavit *fuſas & caput ante comas.*] Verg. in vi. de eadem,

Non comptae manſere comae.

In Vat. Fuſcas,noo Fuſas. Sed hoc probabilius.

Iactavit *comas ante caput.*]neſcio,an capitis illam rotationem ſic ſignificet, an potius di- B
ctis ſortibus paſſis crinibus vultum texerit.

Qvicqvio *Amalthea.*]Varronem in libris rerum diuinarum,quos ad Cæſarem Pont. Max. ſcripſerit,tradidiſſe aiunt, Amalthéam eandem Cumanam, eandem Demophilen, ſiue Herophilen. Tibullus aliam fecit Herophilem, eoſdem, opinor, auctores ſecutus, quos Euſebius in Chronicis, qui Herophilen Samiam Sibyllam fuiſſe dicit.

Qvicqvio *Marpeſia.*] praue omnioo.cum vero in quibuſdam veteribus libris,ſit, Marmeſia,conſtet autem, Sibyllam Helleſponticam in Marineſſo, agri Troiani vico, natam, leuiter
mutandum: & pro Marmeſia, legendum Ma- C
rioeſia,ſiue Marineſſia. ſin Marmeſſo vico nomen fuit,legendum, Marmeſſia.

Hervphile.]alij legunt, Europhile: alij, Herophile, vt eſt apud Euſebium.

Grata, *quod admonuit.*]placet,quod in Vaticauo, aliiſque nonnullis, legitur, Grataque quod monuit. Sæpe enim Mooeo verbo in hoc genere optimi vtuntur auctores. Idem in i.

Et canit euentus,quos Dea magna monet, Et,
Diui vera monent.

Et Vergilius in ii. Aeneid.

——aut quem tum vates Caſſandrae moneret.

Qvasqve *Albana ſacras Tiberis per flumina* D
ſortes Portarit.] dubitandum non eſt,quin hæc de Tiburte Sibylla dicantur,quæ nominabatur Albunea. quare Pootanus hoc loco Albunea legebat,vt poſteriores duæ ſyllabæ coirent in vnam. vel legendum ſit forte, Albuna. Sed in Florentino non,Quaſque ſed,Quotque.

Sicco *perlueritque ſinu.*] in Sfortiæ libro, atque vno meo,Pertuleritque,quæ vera eſt omnino lectio. Sicco ſinu: id eſt, pedeſtri itinere. vt ſignificet Romam venire ſolitos Tiburtinos vel ſecundo flumine, vel Tiburte via.

Hæ *fore dixerunt.*] Hæc in meis, oon Hæ. E
Huc autem ſuperiora illa referuntur, ab illo verſu, Quidquid Amalthea. vt voam è Sibyllis, ſiue Erythream, ſiue quamuis aliam, læta omnia prædixiſſe ſignificet, has vero triſtia.

Mvltvs *& in terras depluerique lapis.*] in Vaticano in margine,pro, Multus &, Plurimus. In Florentino,In terris, oon, In terras. Alij legunt, Multus vt in terras. quod mihi probabile videtur.

Atqve *arma ferunt ſtrepitantia cælo.*] io meis, ac oonnullis aliis, Crepitantia. Vergilius

A in extremo i. Georg. ſimiliter,

Armorum ſonitum toto Germania cælo Audiit.

Et *lucos præcinuiſſe fugam.*] Vergilius

Vox quoque per lucos vulgo exaudita ſilentes
Ingens.——

Ipsvm *etiam Solem defectum lumine.*] Vergil. de Sole,

——ille etiam cæcos inſtare tumultus.
Sæpe monet,fraudémque,& operta tumeſcere bella

Et *ſimulacra Deum lacrymas fudiſſe tepentes.*] Vergil.

Et mæſtum inlacrymat templis ebur.

Fataqve *vocales præmonuiſſe boues.*] Vergilius ibidem,

——pecudeſque locutæ.

Sæpe cum Iulius Obſequens, tum alij ſcriptores,Bos locuta. Sed in Sfortiæ libro,noo Boues, ſed Deos.

Prodioia *indomitis merge ſub æquoribus.*] in mare deportabantur porrenta & monſtra, quæ triſte quid oſtendiſſent.

Vt *ſuccenſa.*] in Sfortiæ libro, atque vno meo, Et ſuccenſa. quod placet.

Crepitet *bene laurea flammis.*] Crepitare igni: vt & Vergilius in i. Georg.

Atque leuem ſtipulam crepitantibus vrere flammis.

Et in xii. de lauro,

Ac vel vt immiſſi diuerſis partibus ignes
Arentem in ſyluam,& virgulta ſonantia lauro.

Ouid. in i. Faſt. crepitum eundem ſignificans,

Ara dabat fumos, herbis contenta Sabinis,
Et non exiguo laurus aduſta ſono.

Et io iiii.

Vre mares oleas, tædamque herbáſque Sabinas,
Et crepet in mediis laurus aduſta focis

Verg. in Pharmaceutria,laurum adhibens,

Sparge molam,& fragiles incende bitumine lauros.

Lauream autem, idem, quod laurus. Sic apud Horat. atque alios.

Et *ſacer annus eat.*] In Sfortiaco, ac duobus meis,non Eat, ſed Erit.

Distendet *ſpicis horrea plena Ceres.*] Verg. de apibus in i. Aen.

——dulci diſtendunt nectare cellas.

Dolia *dum, magni deficiantque lacus.*] Dum, quoad dolia, lacuſque deficiant, illa coodendo, hi fundendo vino id eſt, Tantus erit prouentus vioi,vt dolia,lacuſque vincat, nec capiendo, atque condendo,ſatis eſſe poſſint. Dolia uerò,quibus vinum condebatur, vaſa erant fictilia, quor. hodie Romæ viſuntur imagines in veteri ſaxo, parieti domus Pompei Caſtellani impreſſo, via Sancti Martinelli. hæc ſimillima, vel eadem potius ſunt iis, quas Romæ vulgus Vettinas vocat.

Madidvs *Baccho.*] bene potus, ebrius. Id etiam Græcis ſignificat, βρέχειν.

Sva *feſta Parilia paſtor.*] in ſcriptis omnibus, Palilia, à Pale dea. De quibus Propertius in iv.

Vrbi feſtus erat, dixere Palilia patres,
Hic primus cœpit mœnibus eſſe dies,

Atque alibi,

Annuaque accenſo celebrare Palilia fœno,
Qualia nunc curto luſtra nouantur equo.

Levis

Levis *ſtipulæ.*] Verg. *Atque leuem ſtipulam.*

Flammas *tranſilietque ſacras.*] Genus expiationis.

Et *fetus matrona dabit.*] Pacis bona, quam Euripides proptereà vocat κουροτρόφον θεάν.

Dabit.] edet. Verg.

——geminam partu dabit Ilia prolem.

Natusque *parenti Oſcula compreſſis auribus eripiet.*] in Florentino, atque Sfortiaco, non Compreſſis, ſed Comprenſis. Quæ lectio potior. Sic Plautus in Pœnulo,

Sine te prehendam auriculis, ſine dem ſuauium.

Atque alibi,

Prehende auriculas, compara labella cum labellis.

Hoc oſculi genus χύτρα Græcis dicitur. Iulius Pollux in x. εἰδέναι δὲ σὺ φαῦλον ὂν τὸ χύτρα φιλήματος εἶδος, ὅταν τὰ παιδία φιλοῖεν τῶν ὤτων ἐπιλαμβανόμενα. Multa enim eſſe oſculorum genera, ſignificat idem Pollux, eodem in libro: Τὸ σύστομον, inquit, ὄνομα φιλήματος ἐν τοῖς πλεκτοῖς ψαλίδιον μετὰ τῶν ἄλλων πολλῶν εἰρημένον. Romæ, apud Epiſcopum Capranicenſem in veteri monumento, Dis Manibus Zoſimæ ſacro, Cupido alatus, comprenſis auribus, Zoſimem ipſam deoſculatur. Praue autem quibuſdam in libris pro Auribus, legitur Naribus.

Tunc *operata Deo pubes diſcumbet in herba.*] Verg. in I. Georg.

Sacra refer Cereri, lætis operatus in herbis.

Qua *leuis vmbra cadet.*] Sic Vergilius in III. Georg. *Speluncæq; tegant, & ſaxea procubet vmbra.* Sed in melioribus libris, Cadit. idque rectius.

Aut *è veſte ſacris tendent vmbracula ſertis.*] Sacris ſertis: vt capita cum coronis tegantur deſuper. Similiter Ouid.

——pars tentoria ponunt,
Deſuper extentas impoſuere togas.

Coronatus *ſtabit & ipſe calix.*] in Sfortiæ libro, & Florentino,

——ſtabit & ante calix.

Vel ex hoc loco, opinor, intellegitur, quid ſit apud Verg. *—vina coronant.*

At *ſibi quiſque dapes, & feſtas exſtruet alte Ceſpitibus menſas.*] in Florentino Aut, non At. Quod autem Extrui dapes etiam dixit, Plautus in Menæch. idem ſignificans,

Ita eſt adoleſcens ipſus eſcæ maxima,
Cereales cenas dat, ita menſas exſtruit,
Tantas ſtrutices concinnat patinarias.
Standum eſt in lecto, ſi quid de ſummo petas.

Ingeret *hic potus iuuenis maledicta puellæ.*] ſic, Maledicta ingerere, dixit, vt & Hora. in I. Ep.

Tum pueris nautæ, pueri conuitia nautis
Ingerere.—— Et Cl. Marius Victor in III.
Qui maledicta tibi, conuitiáque ingeret.

Postmodo.] Eodem verbo Ouidius eſt vſus in III. de arte amandi,

Poſtmodo riualem, partitáque fœdera lecti,
Sentiat.——

Et in I. de remedio amoris,

Vtilior velis poſtmodo ventus erit.

Et Propert. in II.

Sentiat illa tuas poſtmodo victa manus.

Nam *ferus.*] In Sfortiæ libro, Iam ferus.

Mente *fuiſſe mala.*] Mente non ſana. Seneca in III. de beneficiis eodem modo, *Et, cum, malam mentem habuiſſe ſe pridie, iuraſſet.* Et Ou. Non bonã mentem, idem ſignificans, dixit in II. Amor.

Quid, quod in ancillam ſi quis delinquere poſſit
Illum ego contendi mente carere bona.

Pereant *arcus.*] in Sfortiaco, Pereãtq; arcus.

Hei *mihi.*] in omnib. ſcriptis libris, Heu heu.

Quam *multis ars dedit illa malum.*] nocuit. Quare illud, apud Pedianum,

Malum dabunt Metelli Næuio poetæ.

Et *mihi præcipue.*] in Florentino, At mihi.

Taceo *cum ſaucius annum.*] qui anno toto taceo ſaucius.

Et *faueo morbo.*] indulgeo dolori.

Cum *iuuat ipſe dolor.*] in Vaticano, ac nõnullis aliis, non Cum, ſed Tum. legendum forte, Dum.

Vixq. *cano Nemeſim.*] in Sfortiæ libro, Florẽtino, ac duobus meis, Vſq. cano. Nemeſis eadem illa, de qua ſupra, & Martialis in VIII.

Fama eſt arguti Nemeſis formoſa Tibulli.

Iustos *aut reperire pedes.*] Muſicos pedes dicit Plin. in XXIX. hiſtoriæ Naturalis: *Diſcedereuntq; ſcholæ, & omnes eas damnauit Herophilus, in muſicos pedes venarum pulſu diſcreto per ætatum gradus.*

Nam *Diuum ſeruat tutela poetas.*] Ouid.

At ſacri vates, & Diuum cura vocamur.

Vt *Meſſallinum.*] in Vaticano, atque aliis, Et Meſſallinum.

Ante *ſuos currus oppida victa feret.*] Fercula pompæ triumphalis. Horat. in II. Epiſt.

Captiuum portatur ebur, captiua Corinthus.

Niſi æs intellegit Corinthium. Sed in Vaticano, Geret, non Feret. In vno meo, Gerent, numero multitudinis. In Florentino, Ferent, eodem numero.

Ipse *gerens laurus, lauro deuinctus agreſti, Miles.*] cauſſam adfert Feſtus Pompeius. *Laureati,* inquit, *milites ſequebantur currum triumphantis, vt quaſi purgati à cæde humana intrarent vrbem.* & quæ ſequuntur.

Io *magna voce triumphe canet.*] in Vaticano, non Canet, ſed Canat. Horat. in IV.

Tuque procedis, Io triumphe
Non ſemel dicemus, Io triumphe,
Ciuitas omnis.

Tunc *Meſſalla meus.*] in nonnullis libris, Tum, non Tunc. quod eſt ipſum mollius.

Et *plaudas curru prætereunte pater.*] in Florentino non Pater, ſed Parens.

Sic *tibi ſint.*] orat per ea, quæ propria ſunt, atque æterna, more plane poëtico.

M. ANT. MVRETVS.

Phoebe *faue.*] Meſſallinum celebrat, cooptatum in collegium XV. virorum, ad quos cura librorum Sibyllinorum pertinebat.

Tua *templa.*] Sibyllinos enim libros, duobus auratis forulis condiderat Auguſtus ſub Palatini Apollinis baſi. Suetonius.

Ad *tua ſacra.*] liber calamo exaratus, *ad tua templa.*

Chartas *vatis.*] Sibyllæ libros.

Hæc *fore credebat.*] Sibylla, vtpote futuri conſcia, iam tum credebat Romam fore, cum

adhuc fumaret Troia.

Cvm *maſtus*.] Æneas.

Fvndavarât.] alij, *formauerat*: alij, *firmauerat*.

Sso *tunc paſcebant*.] confer cum hoc loco, quæ ſcribit Propertius, priocipio lib. iv.

Impiger *Aenea*.] hæ ſunt ſortes, quas Æneæ Sibyllam dediſſe dicit.

Lavros *veſcar*.] laurum enim comedebant vaticinaturi. qood iampridem annotauerat Lodouicus Cœlius.

Qvicqvio *Amalthea*.) pendet è ſuperioribus, vſque ab illis verſibus,

Phœbe ſacras Meſſallinum ſine tangere chartas
Vatis; & ipſe, precor, quid canat illa, doce.

nunc addit, ooo taotum doce eam, qoid canat Sibylla Cumana, verum etiam, quicquid Amalthea, Marpeſia, cæteræqoe dixerunt, ac quemadmodum expoſuerat, quid Cumana ceciniſſet: ſic boc loco exponit, qoid cæteræ dixeriot: aitq; eas complexas eſſe verſibus ſuis prodigia, quibus bellorum ciuiliom tumultus, cætetæque calamitates portenderetur. Sciendum autem eſt, libros illos Sibyllinos, qoi Romæ aſſeruabantur, ooo vnius Sibyllæ opus, ſed è plurium Sibyllarũ carminibos concinnatum quiddam fuiſſe.

Amalthea.] Amaltheam & Cumanam eandem ex Varrone fecit Lactantius: & eam ipſam ait Demophilen, aut Herophileo vocari, vt appareat, Tibullũ alios aoctores ſecutum. Marpeſia aotem Solonis & Cyri temporibus fuit.

Qvasqve *Albana*.] Albanam videtur dicete, quam alij Albuncam, genete Tiburtem.

Perlveritqve.] putarim legendum, *pertuleritque*.

IANVS DOVSA FIL.

ET *cupidi ad ripas arma relicta dei*.] *Cupidi*, id eſt, amote iocenſi ſic alibi,

Ipſe dedit cupidis fallere poſſe deus.

Ipsvm *etiam Solem defectum lumine vidit Iungere pallentes nubilus annus equos*.] Notandom hîc *pallentes equos* Soli tribui io defectu: contra nigros à Propertio. ſic enim is lib. iii.

Solis & atratis luxerit orbis equis.

vtrumque oon ſine ratione: hoc propter tenebtas, quas inducit: illud propter colotem, qoem induit. quamuis etiam *pallentes vmbras* de tenebris dixerit Virgilius in iii. Georg. Verùm bic Tibulli locus non eſt intelligendus de deliquio illo, qui Lunæ interuentu fit, ſed de prodigioſo quodam ac loogiote Solis defectu, qoi fit a vaporibus ac oebulis adeò ſpiſſis, vt viſus intercipiatur, ac Solis debile admodom lumeo ſit. qualem totius penè anni pallote continoo boc ipſo tempore de quo Tibullus loquitur, ſcilicet Cæſare dictatore occiſo, accidiſſe teſtis eſt Plin. lib. ii. Natu. Hiſtoriæ cap. xxx. Quod & doctrinarum omniom clariſſimum lumen Ioſ. Scaligerum video notaſſe in lib. v. De emendatiooe temporum. vbi idem ex cœleſtium motuom ratione ſobtiliſſime computata probat nullam Solis defectioné, qualé vulgus opinatur in noſtro hemiſphærio viſã eo anno, quo Cæſar interfectus eſt.

A

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

TIbi *deditus augur*.] Liber ſcriptus, *debitus*. Horatius,

Debita nymphis opifex corona.

κατηγορηθείς.

Et *captos ſuſtinuiſſe*.] *Raptos* legendum docet hiſtoria.

Nondvm *fundauerat*.] Vetus ſcriptura, & primæ editiones *formauerat*. Formæ architectonicæ quomodo dicantur vide in Auſonianis lectionibus.

B Lacta *madens illic*.] Nimirum quia paſtotales Dij lacte ſpargebantur. Supra:

Et placidam ſulco ſpargere lacte Palem.

Fistvla *ſacra Deo*.]

Aut arguta ſacra pendebit fiſtula pinu.

Virgilius.

Cvi *ſemper decreſcit arundinis ordo*.] Ouid.

—— nam ponit in ordine pennas
A minima coeptas longam breuiore ſequente,
Vt cliuo creuiſſe putes. ſic ruſtica quondam
Fiſtula diſparibus paulatim ſurgit auenis.

Exigvvs *pulla*.] Lege, *pulſa*. Propert.

—— Lerna pulſa trahente palus.

C Virgilius, *—— Aſia longe*
Pulſa palus. ——

Impiger *Aenea*.] Vetetes editiones, & liber ſcriptus hic alios elegiæ principium facit. quod ſequi, niſi ſtolidi ſumus, viſum noo eſt. Nam, vt alia taceam, quid habebant in animo illi, qui ita ex vna duas elegias fecerunt: qui noo viderint claodi inuocatione Phœbi hanc Elegiam, vt ab eadem incepta eſt? Ridicule ergo & puerile ex vna duas efficere, quum aliter oe ſententiæ quidem tenot conſtet.

Iam *tibi Laurentes adſignat*.] Poſt hoc diſtichoo inſerendum illud, troia qvi eam tvm se mirabitvr. Nuoc quæ ſit eius
D ſententia manifeſtum eſt. at in illis ſedibus, quas illi editiooes & ſcripti proxime ætatem auorum ooſtrorum libri aſſignarunt, qoid ſibi velit, eqoidem iuxta, vt inquit ille, cum ignariſſimis ſcio. *Vos* ergo, boc eſt, ô Ænea. Virgilius,

Vos ô Calliope precor adſpirate canenti.

Legendum verò *longa via*, noo *longam viam*.

—— & ſibi dicet
Vos bene tam longa conſuluiſſe via.

Dicet vos bene conſuluiſſe ſibi tam longa via.

Iactavit *fuſas & caput ante comas*.] Inepte.
E quaſi potuerit alterum ſine altero. Sed legendu:

Iactauit fuſa ſet caput ante coma.

Set pro *ſed* dedit anſam errori. Hæc, ioquit, dixit abreptitia illa, ſed non prius inoocato Phœbi nomioe, quam effuſa coma caput iactaret. Nam faoaticorum hic erat mos, vt capillum funderent. Plautus:

Hariolus fiam: capillum promittam.

Qvicqvid *Marpeſia*.] Per doplex ſſ, μαρπησσία. Eam cum Herophila eandem faciunt Græci, quum Marpeſſia ſit cogoomen à patria Marpeſſo vico Troadis. qua de re cui magis, quàm ipſi Herophilæ credemus ita de ſe canenti?

Εἰμὶ δ' ἐγὼ γεγαυῖα μέσον θνητοῦ τε θεᾶς τε
Νύμφης δ' ἀθανάτης, πατρὸς δ' αὖ κητοφάγοιο
Μητρόθεν Ἰδογενής. πατρὶς δέ μοι ἐστὶν ἐρυθρὴ
Μάρπησσος μητρὸς, ἱερὴ ποταμός δ' Ἀϊδωνεύς.

Quare videntur quidam in hoc decepti in eandem culpam Tibullum induxiſſe. Amaltheam verò quidam Cumanam faciunt, quam vocatam aiunt Δημώ.

Herophila.] Sacerdos Sminthei Apollinis fuit, in cuius luco ſepulta fuit, vt oſtendebat epigramma epitaphij,

Εἰδ' ἐγὼ ἁ Φοίβοιο σαφηγορὶς εἰμὶ σίβυλλα
Τῷ δ' ὑπὸ λαρέῳ σάματι πεδημένα,
Παρθένος αὐδάεσσα τὸ πρὶν νῦν δ' αἰὲν ἄναυδος
Μοίρᾳ ὑπὸ στιβαρᾷ τάνδε λαχοῦσα πέδαν.
Ἀλλὰ πέλας νύμφαισι, καὶ Ἑρμῇ τῷδ' ὑπόκειμαι
Μοῖραν ἔχουσ' ἐκ τῶν τᾶς τότ' ἀνακτορίας.

Qvasqve *Albana.*] Liber noſter, *Quodque Albana.* quod retinebis. Illud qvod crebertimum in ea ſignificatione Plauto. *Quod ille dicat, periiſti. Albuna* autem, non *Albana* legendum. eadem eſt Albunea.

Sacras *Tiberis per flumina ſortes.*] Male hic quidam *Tiburs* pro *Tiberis*. Albuna detulit libros vaticinos Tarquinio. quas ſortes vocat nunc. Ita Tireſias apud Euripidem Phœniſſis:

Κλήρους τέ μοι φύλασσε παρθένῳ χερὶ,
Οὓς ἔλαβον οἰωνίσματ' ὀρνίθων μαθὼν
Θάκοισιν ἐν ἱεροῖσιν, οὗ μαντεύομαι.

Interpres, οἱ γὰρ οἰωνοσκόποι ἐν δέλτοις ἐσημειοῦντο τὰς πτώσεις, ἵνα διὰ μνήμης ἄγοιεν.

Hæ *fore dixerunt.*]

Ἐν δὲ Διὸς, ἀστὴρ λάμψει, ὃν ὄρφνη κομήτην
Ῥομφαίας, λιμοῦ, θανάτοιό τε σῆμα βροτοῖσι.

in Sibilla.

Mvltvs *vt in terras.*] Noſter, *Multus & in terra.* Lege etiam, *deplueret*, non *depluerit*.

Et *ſimulachra Deûm lacrimas fudiſſe tepẽtes.*] Vir.

Et mæſtum illacrimat templis ebur, æraq́; ſudant.

Apollonius IV.

Η ὅτε αὐτόματα ξόανα ῥέῃ ἱδρώοντα
Αἵματι καὶ μυκαὶ σηκοῖς ἔνι φαντάζονται.

Scholion: ὅτε μέλλοι τι συμβαίνειν χαλεπὸν, αἵματι τὰ ἀγάλματα ἱδροῦν. ὥσπερ καὶ ἐν Θήβαις συνέβη ὅτε συνέστη ὁ πρὸς Χαιρώνειαν πόλεμος Φιλίππου πρὸς Ἀθηναίους.

Oscvla *compreſſis.*] Vetus mos ſcribendi *compreſſis*, pro *comprenſis*, vt coss. pro *Conſules*, cess. pro *Cenſoribus* apud Varronem. *auribus* autem pro *naribus* emendaſſe nos olim teſtaretur, ſi viueret Gulielmus Canterus, cui olim adoleſcens ego id indicaram cum teſtimonio Ariſtophanis, quo ille nititur.

Avt *è veſte ſacris.*] Lege ex veteri libro,

Aut è veſte ſua tendent vmbracula ſertis
Vincla. ———

Sertæ, quæ eſſent, diximus apud Varronem in prouerbio Sertam ducere. Nam ſertæ ſunt hic & ibi τὰ χωρία. Intelligit autem trichilas, de quibus olim in Copam diximus. Quod verbum primi in Cæſare exſuſcitauimus, quum antea id ignoraretur. Beroaldus tam felici ſtoliditate eo loco deprauando luſit, vt omnibus hactenus perſuaſerit quod volebat. quanquam ſcio quoſquam adhuc inuentis frugibus βαλανοφαγεῖν. quod quidem per me faciant licet. Imò, ſi volunt, σι-

A τοφαγεῖν, me auctore faciant, cenſeo, modo μονοφάγοι id faciant. Nam me ſane conuiuam non habebunt.

Constrvet *alte.*] Quidam ſcripti, *Construet ante.*

Tacro *quum ſaucius annum.*] Lego, *iaceo quum ſaucius.*

Verba *poteſt.*] Huc traducenda duo diſticha, quæ in ſequenti elegia ordine leguntur, acer amor fractas. Hoc enim continuandum cum iis, quæ ſuperius dixit:

Pace tua pereant arcus, pereántque ſagittæ
Phœbe, modo in terris erret inermis Amor.

B Quam enim apte nunc illa eo referentur? *Acer amor vtinam*, &c. Sane vbi hodie legũtur illi quatuor verſus nec ſibi nec alteri prodeſſe poſſunt.

Miles *io magna voce triumphe canet.*] Sine dubio legendum *Canam*. Ipſe ego miles canam. Tamen ſi receptam lectionem tueri volumus, id non ſine magna veriſimili cauſſa nobis licebit facere.

Sic *tibi ſint intonſi Phœbe capilli.*] Hæc manifeſto oſtendunt vnam perpetuam eſſe elegiam ab eo principio, *Phœbe ſave.*] quum in eadem re deſinat, à qua initium fecit. Quare non ſine rubore qui aliter ſentiunt hæc lecturos puto.

C

ELEGIA VI.

Castra Macer ſequitur, tenero quid fiet Amori?
Sit comes & collo fortiter arma gerat.
Et ſeu longa virum terræ via, ſeu vaga ducent
Æquora, cum telis ad latus ille volet.
D *Vre puer quæſo, tua qui ferus otia liquit,*
Atque iterum erronem ſub tua ſigna voca.
Quòd ſi militibus parces, erit hic quoque miles
Ipſe, leuem galea qui ſibi portet aquã.
Caſtra peto, valeátque Venus, valeántque puellæ.
E *Et mihi ſunt vires, & mihi facta tuba eſt. (gna locuto*
Magna loquor, ſed magnifice mihi ma-
Excutiunt clauſæ fortia verba fores.
Iuraui quoties, rediturum ad limina nunquam.
Cùm bene iuraui, pes tamẽ ipſe redit.
Acer Amor fractas vtinam tua tela ſagittas,
Si licet, exſtinctas aſpiciámque faces.

A *Tu miſerum torques, tu me mihi dira precari*
Cogis, & inſana mēte neſanda loqui.
Iam mala finiſſem letho: ſed credula vitam
Spes fouet, & fore cras ſemper ait melius.
S p e s alit agricolas: ſpes ſulcis credit aratis
B *Semina, quæ magno ſenore reddat ager.*
Hæc laqueo volucres, hæc captat arundine piſces,
Cùm tenues hamos abdidit antè cib.
Spes etiā valida ſolatur compede vinctū:
Crura ſonāt ferro, ſed canit inter opus.
Spes facilem Nemeſim ſpondet mihi: ſed negat illa.
Hei mihi, ne vincas dura puella Deā.
C *Parce, per immatura tuæ precor oſſa ſororis,*
Sic bene ſub tenera parua quieſcat humo.
Illa mihi ſancta eſt, illius dona ſepulcro,
Et madefacta meu ſerta ferā lacrymis.
Illius ad tumulum fugiam, ſupplexque ſedebo,
Et mea cum muto fata querar cinere.
D *Non feret vſque ſuum te propter flere clientem.*
Illius vt verbis ſis mihi lenta, veto.
Ne tibi neglecti mittant mala ſomnia Manes,
Mœſtáque ſopitæ flet ſoror ante torū.
Qualis ab exceſſa præceps delapſa feneſtra
Venit ad infernos ſanguinolēta lacus.
E *Deſino ne dominæ luctus renouentur acerbi.*
Nō ego ſum tanti, ploret vt illa ſemel.
Nec lacrymis oculos digna eſt fœdare loquaces.
Lena nocet nobis: ipſa puella bona eſt.
Lena vetat miſerum Phryne, furtímque tabellas
Occulto portans itque, reditque ſinu.
Sæpe ego cum dominæ dulces à limine diro
Agnoſco voces, hæc negat eſſe domi.
Sæpè vbi nox promiſſa mihi eſt, languere puellam
Nūtiat, aut aliquas extimuiſſe minas.
Tunc morior curis: tunc mens mihi perdita fingit,
Quiſve meam teneat, quot teneátve modis:
Tunc tibi lena precor diras. ſatis anxia viuas,
Mouerit è votis pars quotacunque Deos.

BERN. CYLL. VERON.

C a r t r a *Macer ſequitur, tenero quid fiet amori?*] hoc elegidio tria complectitur: de Macro proficiſcente in militiam relicta puella loquitur: tum Nemeſim rogat, ne ea ſe ſibi inexo-
C rabilem præſtet: demum Phrynes lenunculę calliditatem deteſtatur. Macer autem fuit Tibulli familiaris, ad quem Ouidius ſcribit de Ponto: ſed fuerit ne hic Macer Romanus an Veronenſis ignoratur. Poſſumus tamen augurari eum ipſum fuiſſe Æmilium Macrum ciuem noſtrum, qui (teſte Euſebio lib. Temporum) in Aſia diem vltimum obiit: fuit enim eadem tempeſtate qua Tibullus.

V a g a.] fluctuantia.

P v e r.] Cupido, & eſt ſermonis apoſtrophe.

S v b *tua ſigna.*] diximus alibi otium amatorium vocari à poëtis expeditionis cuiuſdam ge-
D nus, & militiæ. Ouid. de arte amandi i.

Qui noua nunc primum miles in arma venis.

Et in eiuſdem operis iii.

Militia ſpecies amor eſt, diſcedite ſegnes,
Non ſunt hæc timidis ſigna petenda viris.

Ob hoc enim Hora. Carm. iii. renuncians amoribus inquit,

Vixi puellis nuper idoneus,
Et militaui non ſine gloria.

vnde Porphyrio commentator vult Horatium per allegoriam bella & militiam Veneris pro amoribus dicere. Sic enim quartus Carm. liber incipit,

E *Intermiſſa Venus diu*
Rurſus bella moues. ——

E r r o n e m.] vagabundum hominē dicimus erronem ab errando. Sic Sappho ad Phaonem:

At vos erronem tellure remittite noſtrum.

Sed Vlpianus lib Digeſtorum xxi. refert erronē ita à Labeone diffinitum, *non quidem qui fugit, ſed qui frequenter ſine cauſa vagatur, & temporibus in res nauigatorias conſumptis ſerus ad dominum redit.* Iccirco Horatius alludens ad ſeruilem conditionem Sermonum ii. ait:

—— *teque ipſum vitas fugitiuus, vt erro*

Iᴛᴇʀᴠᴍ *voca.*] aut iterum, quoniam ſemel alias aberrare voluerit: aut iterum voca pro reuoca dictum.

Pᴏᴛᴀᴛ *galea.*] galea militis eſt poculum. Statius Thebaidos III.

Hoſtilem Iſmenum galea Dircémque bibemus.

Et Propertius Eleg. III. ad hanc ſententiam,

Tu tamen iniecta tectus veſane lacerna,
Potabis galea feſſus Araxis aquam.

Vᴀʟᴇᴀᴛǫᴠᴇ *Venus.*] non valeat. i. pereat Venus, ſed diſcedat tanquam à ſe nunquam amplius conſpicienda & diligenda. Nam valere ab οὔλω deductū: quod eſt ſaluus ſum, vt dici poteſt. vnde Apollinem οὔλιον Mileſij, Delijque vocitarunt, id eſt, ſaluatorem.

Fᴏʀᴇꜱ *clauſa.*] excluſio amantem vſq; adeò affligit, vt nihil putetur in amore grauius. Hîc verò inſtabilitas amantium ponitur: qui nunc vnum quid ſibi proponunt, nunc aliud eligunt: nam ab omni deficiunt propoſito, vt Terentius facunde complectitur.

Sᴘᴇꜱ *credula.*] ideò credula quod homines credulos facit de euentu fortunæ meliori: qua ſola ridiculi ſunt omnes amatores.

Fᴏᴇɴᴏʀᴇ.) reditu: fœnus eſt terræ prouentus à fundo, fundis: poſteà ad pecuniam tranſlatum eſt. Varro à fœtu deductum vult: vnde fœneror & fœnero & fœnerator. A. Gellius Cloatium riſit noc. Att. XVI. qui fœneratorem appellatum dixit quaſi φαινεράτωρ, quod ſcilicet id genus hominum ſpeciē oſtentent humanitatis, & commodi eſſe videantur inopibus nummos deſiderantibus, quaſi apparentes ad humanitatem præſtandam.

Lᴀǫᴠᴇᴏ.] nodo, caſſe.

Aʀᴠɴᴅɪɴᴇ.] hamo infixo calamis. Eſt autem hamus genus curui vnci & puſilli, à quo hamatus, curuatus. prima huius eſt naturaliter producta. Sed ſi inſtrumentum ferreum ſignificet, quo diuitum arcæ nummariæ obſepiuntur, ne res facilis apertu ſurripiatur, eadem corripitur. Iuuenalis Satyrarum quinto:

Diſpoſitus prædiues hamis vigilare cohortem.

Poſſet etiam liqueſcere, vt

– inter ſe coiſſe viros & decernere ferro.

Cɪʙᴠꜱ] eſca piſcatoria.

Vᴀʟɪᴅᴀ *compede.*] compes vinculum cuius arctura rei cuſtodiebantur ſeruuli ad ergaſtula miſſi. ea erant officinæ vbi opus illi facere cogebantur: ab ἐργάζομαι operor, vel ἔργον τείνω opus mitto. Iuuen. Satyra IV.

Squallidus in magna faſtidit compede foſſor.

ferrea boia.

Iɴᴛᴇʀ *opus.*] dum operatur. & eſt pulchra Latinitas inter opus propter operandum, vt ſuper opus. Statius Thebaidos II.

Et ſuper externas licuit cognoſcere menſas.

Dᴇᴀᴍ.] Spem ipſam, quam non ſecus atq; Fortunam deam facimus.

Oꜱꜱᴀ *immatura.*] mortem intempeſtiuam, & ante diem venientem.

Sᴏʀᴏʀ.] ipſius quidem Nemeſis ſoror germana, cùm è feneſtra decidiſſet, è vita repente exceſſit: ſtatim namque ſubiicitur,

Qualis ab excelſa, &c.

A quare notandum quod Plantiades Fulgentius ſcribit choragium eſſe virginale funus. Apuleius in Metam. *Choragio itaque perfecto omnes domuitionem parant. Suggrundarium antiqui dicebant infantium ſepulchrum, qui necdum XL. dies impleſſent, nec buſta dici poterant, quoniam oſſa quæ cremarentur, non erant, nec tanta immanitas cadaueris qua locus tumeſceret. vndè Rutilius Geminus in Aſtuanactis Tragœdia ait: Melius Suggrundarium miſer quæreres, quàm ſepulchrum.*

Hᴠᴍᴏ *tenera.*] leui & facili. Nihil enim mortuis (vt ſemel atq; iterum ſuprà memorauimus) B deprecari viui poterant, quàm vt bene placidéque quieſcerent. Ouid. in Elegia lamentatoria de Tibulli obitu,

Oſſa quieta precor, tuta requieſcite in vrna,
Et ſit humus cineri non oneroſa tuo.

Mᴠᴛᴏ.] eſt iocto.

Fᴇʀᴇᴛ.] patietur.

Sᴠᴠᴍ *clientem.*] ſe dicit clientem quod illius amoribus olim fuerit deditus, vt Ouidius I. de arte amandi,

Qui modo patronus nunc cupit eſſe cliens.

Cliens eſt quaſi coliens dictus á colendo: qui & aſſecla alio nomine vocatur ab aſſequendo. Iuu. C Satyrarum III.

Vos humili aſſeclæ, vos indulgebitis vnquam
Cultori. ——

ſed ficut cliens dicitur amator reſpectu amatricis: ita & domina puella ipſa dicitur patrona reſpectu clientis per correlationem. Catullus,

Qualecunque quod hæc patrona virgo.

Sᴏᴍɴɪᴀ *mala.*] nocturnæ apparitiones malæ, quod homines perterrefaciant in ſomnis.

Vᴇɴɪᴛ.] iuit. venire eſt ire, & è contrà. Statius Achilleidos primo,

Tum pater ire iubet natas. ——

Rᴇɴᴏᴠᴇɴᴛᴠʀ.] recrudeſcant.

D Dᴏᴍɪɴᴀᴇ.] ſorori ipſius Nemeſis, quæ Tibulli domina. i. amica fuit.

Oᴄᴠʟᴏꜱ *loquaces.*] amantium ocelli dicuntur loquaces, quod in notis aſſignandis vocis vim habent.

Fᴏᴇᴅᴀʀᴇ.] maculare, turpare. fletus quidem continuus faciem perdit, & genarum nitorem tollit.

Bᴏɴᴀ.] tractabilis.

Lᴇɴᴀ *nobis Phryne.*) nomen eſt lenæ idoneū: namque (vt in hiſtoriis legimus) Phryne fuit ſcortum Athenis nobile, quæ cum adoleſcentibus pacta eſt ſe Xenocratis conſtantiam labefactare poſſe.

E Tᴀʙᴇʟʟᴀꜱ.] literulas: nam antiqui in pugillaribus ſcribebāt, a quo ritu manſit vt literas vocemus tabellas. Vitelliani autem ſunt pugillares amatorij. Martial. in Diſtichis:

Nondum legerit hos licet puella,
Nouit quid cupiant Vitelliani.

Qᴠᴏᴛᴀᴄᴠɴǫᴠᴇ.) id eſt minima. à quotus quotacunque deducitur, & pro paruo vſurpatur, habita in re diligenti ratione.

ACHILLES STATIVS.

CASTRA *Macer ſequitur.*] is eſt Macer, de quo Ouid. II. Amor.

Nos Macer ignaua Veneris ceſſamus in vmbra.

Et Sueton. in Cæſare dictatore: *Quos omnes libellos vetuit Auguſtus publicari in ea epiſtula, quam breuem admodum ac ſimplicem, ad Pompeium Macrum, cui ordinandas bibliothecas delegauerat, miſit.* Loquitur autem eodem modo Lucan.

Nulla fides pietáſque viris, qui caſtra ſequuntur.

TENERO *quid fiet amori.*] ſic ſæpiſſimè ſunt optimi Latinitatis auctores locuti. Plautus in Bacchidib.

—— quid fiet mihi poſtea.

Lucretius in primo,

—— quid fiet denique telo. Et Cicero *Diodoto quid faciam.*

ARMA *gerat.*] In Sfortiæ libro, Ferat, non Gerat.

SEV *vaga ducent Aequora.*] in eodem libro, non Vaga, ſed Mala.

TVA *qui ferus otia liquit.*] In Sfortiæ libro, Linquit. Otia verò, quia Venus, vt ait Ouidius, otia amat. & hoc præcipuum amoris remediū, militare & res agere.

ATQVS *iterum erronem.*] non diſplicet Vaticani libri lectio, Et verum erronem.

PARCES.] In Florentino, Parcis.

LEVEM *galea qui ſibi potet aquam.*] In omnibus ſcriptis libris, Portet, non Potet. quanquam illo modo Propert.

Potabis galea feſſus Araxis aquam.

LEVEM *aquam.*] vilem. Horat.

Et ſpondere leui pro paupere.

Vilem autem, alibi. In I. Serm.

—— venit viliſſima rerum

Hic aqua. ——

In Florentino tamen, Leni galea.

LOCVTO.] In Sfortiæ libro, Loquenti.

TV *me mihi dira precari.*] In Sfortiæ libro, non Dira, ſed Cura. Legendum fortè Dura. Sic Caluus apud Probum,

Mens mea dura ſibi confingens omnia vecors.

Eſt autem idem omnino, quod Mala. Sequitur enim, *Iam mala finiſſem leto. ——*

Et Horatius,

Durum, ſed leuius fit patientia. &c.

Atque idem alibi iungens,

Dura fuga mala, dura belli. ——

Et Vergilius in VIII.

Multáque dura ſuo triſti cum corde putabant.

IAM *mala finiſſem leto.*] quod eſſe putabant miſero remedium facillimum. Euripid. in Hippol. coronato.

Ταχὺς γὰρ ᾅδης ἔπεισιν ἀνδρὶ δυστυχεῖ.

SED *credula vitam Spes fouet.*] Ouid.

Spes bona dat vires, animus quoque paſcitur illa.

Multa, ab optimis auctoribus in hanc dicta ſententiam, in vnum collegit ſtudioſiſſimus iuuenis, mihique amiciſſimus, Aldus Manutius, Pauli F. in ſuis in Salluſtij Catilinam eruditis Scholiis.

ET *melius cras fore, ſemper ait.*] In vno meo,

A ac Florentino,

—— & fore cras ſemper ait melius.

In altero item meo, & Vaticano,

-- Et ſemper cras fore ait melius.

Simile illud Theocriti,

Θαρσεῖν χρὴ φίλε Βάττε, τάχ' αὔριον ἔσσετ' ἄμεινον.

Plautus in Ciſtellaria,

Gy. Bono animo es. erit iſti morbo melius. Si. confidam fore,

Si medicus veniat, qui huic morbo facere medicinam poteſt.

Gy. Veniet. Si. ſpiſſum iſtud amanti eſt verbum, Veniet, niſi venit. ——

B Et Cicero in VI. Epiſt. ad Cæcinam, *Melius expectans, ſic dixit.*

SPES *ſulcis credit aratis Semina.*] Horatius in I. Epiſt.

Spem mentita ſeges. ——

QVÆ *magno fenore reddat ager.*] Ouidius in I. de rem. amoris,

Obrue verſata Cerealia ſemina terra,

Quæ tibi cum magno fenore reddat ager.

Et in II. de arte amandi,

Credita non ſemper ſulci cum fenore reddunt.

Manil. in V. Aſtron.

Nec ſolum terra ſpem credit inania vota.

Aruorum ingenerat ſtudium, ruriſque colendi,

C *Semináque in fenus ſulcatis reddere terris,*

Vſurámque ſequi maiori ſorte receptis

Frugibus innumeris.

SPES *etiam valida ſolatur compede vinctum: Crura ſonant ferro, ſed canit inter opus.*] foſſorem, opinor, intellegit. Ouidius,

—— vinctus quoque compede foſſor,

Indocili numero cum graue mollit opus.

Inter opus, ſic etiam poſuit Columella, de cultu hortorum,

Et ſecum gracili connectere carmina filo,

Quæ canat inter opus muſa modulante putator

Pendulus arbuſtis, olitor viridantibus hortis.

D DVRA *puella.*] In Florentino, Bella puella.

DEAM.] Spem.

PER *inmatura tuæ, precor, oſſa ſororis.*] per ipſam mortuam ἀώρως. Sic Horatius in ſecundo Sermonum,

Filius inmaturus obiſſet.

INMATVRA *oſſa.*] id eſt, per ante diem verſam in oſſa. Idem alibi,

Sic ego componi verſus in oſſa velim.

Inmatura oſſa, mortem ſignificant inmaturam. Sic Propertius, Inmaturum mortis iter dixit in III.

Per te immaturum mortis adimus iter.

FVGIAM.] confugiam.

E CLIENTEM.] cultorem. Horat. in II. Epiſt.

—— & fugit vrbes

Rite cliens Bacchi. ——

ILLIVS, *vt verbis.*] intellegi fortaſſe etiam poſſit, Tanquam illius verbis.

SIT *mihi dura veto.*] In Sfortiæ libro, Lenta, non Dura.

MITTANT *mala ſomnia Manes.*] in eodem libro, Noua ſomnia. Verg. in VI.

Sed falſa ad ſuperos mittunt inſomnia Manes.

FENESTRA.] Vat. Sagitta. prauè, opinor.

Dᴇsɪɴᴏ.] in Sfortiæ libro, atque vno meo, A
Deſine. vt ſit apoſtrophe ad ſeipſum, Qua ſanè apoſttophe vſus idem in i. dixit,

Deſine diſsimulare Deus crudelius vrit,
Quos videt inuitos ſuccubuiſſe ſibi.

Nᴇᴄ *lacrymis oculos digna eſt fœdare loquaces.*] Cicero in i. de legibus: *Nam & oculi nimis arguti, quemadmodum animo adfecti ſimus, loquuntur.*

Lᴇɴᴀ *nocet nobis: ipſa puella bona eſt.*] Bona eſt: fauet. Sic Vergilius,

Sis bonus ô, felixque tuis. ——

Fᴠʀᴛɪᴍǫᴠᴇ *tabellas Occulto portans itq; recditque ſinu.*] Sinu enim fere ſcripta portabant feminæ. Idem antè, B

Quaſque Albana ſacras Tiberis per flumina ſortes,
Portarit, ſicco pertuleritque ſinu.

Ouidios ancillarum, & lenarum hoc ſignificans miniſterium, in i. de arte amandi,

Si tamen illa tibi, dum dat, recipitque tabellas,
Corpore, non tantum ſedulitate placet.

Et in tertio,

Conſcia cùm poſſit ſcriptas portare tabellas,
Quas tegat in tepido faſcia lata ſinu.

Et quæ ſequuntur.

Sæᴘᴇ, *vbi nox promiſſa mihi eſt.*] in Sfortiæ libro, atque vnu meo,

Sæpe vbi nox, mihi promiſſa eſt. —

Et Ouid. in ii. de arte amandi, C

Clauſa tibi fuerit promiſſa ianua nocte.

Tᴠᴍ *mens mea.*] in ſcriptis omnibus, Tum mens mihi.

Tᴠɴᴄ *tibi, lena, precor diras.*] Diſtinguendum hoc locu. ſequuntur enim diræ.

M. ANT. MVRETVS.

AD *latus ille volet.*] anteà legebatur, *ad latus ire volet.* ego, (verum enim fatebor,) coniectura tantum fretus, (nam veteres libri hac quidem in parte cum vulgatis conſentiebant) ſcribendum curaui, *ad latus ille volet.* neque mihi vllo modo dubitandum videtur, quin ita legendum ſit. D

Eᴛ *mihi grata tuba eſt.*] alij, *& mihi facta tuba eſt.* ego, in veterum librorum diſcrepantia, eam ſcripturam ſecutus ſum, quæ mihi probabilior viſa eſt.

Sᴄɪʟɪᴄᴇᴛ *extinctas.*] Legendum puto, *Si licet.*

Lᴇɴᴀ *vetat miſerum Phyrne.*] ſic anteà legebatur. Sed ego, quanquam vetuſtis libris repugnantibus, ſtatui legendum *Phryne.* eodem modo corruptum eſt nomen huc alicubi apud Propertium, vt ſuo loco dicetur. E

IANVS DOVSA FIL.

Iᴘsᴇ, *leuem galeâ qui ſibi portet aquam.*] Omnino hæc vera eſt huius loci lectio, non illa altera quam impreſſi quidam præferunt, *potet aquam.* Quamuis enim Propertius dixerit,

Potabis galea feſſus Araxis aquam.

tamen hîc otioſum fuerit illud *ſibi*, niſi legamos *portet.* Adiuuat in partem Claudianus in Panegyrico de iii. Conſulat. Honorij:

Nec non in clypeo vigiles producere noctes,
In galeâ potare niues. ——

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

Sɪᴛ *comes & collo.*] Vix eſt, vt vulgo bene intelligantur, quia peſſimè interpunctionibus accepta ſunt, vt totam mentem Tibulli diſſimularint. Nos autem ita emendamus & diſtinguimus,

Si comes, & collo fortiter arma geret.
Et ſeu longa virum terra via, ſeu vaga ducent
Aequora, cum telis ad latus ire volet.
Vre puer quaſo, tua qui ferus ossa loquit.

Si, inquit, armiger eſſe vult, hoc eſt, Cacula militaris, & pedeſtri, an marino itinere, cum telis ſequi militem herum volet, vre eum. Hæc profecto ita ſcripſit Tibullus, & in inuidiam caſtrenſis, & militaris vitæ caculam eum potius, quam militem dicit. Non poteſt dici quam diuerſam ſententiam hæc concipiant in vulgatis editionibus.

Qᴠᴜᴅ *ſi milesibus.*) Eædem importunæ interpunctiones totam ſententiam horum quoque verſuum interpolarunt, quos ita leges:

Quod ſi militibus parces, erit hic quoque miles
Ipſe, leuem galea qui ſibi portet aquam.
Caſtra peto. ——

Quod ſi non Cacula militaris, quod genus militiæ ærumnoſiſſimum ac laborioſiſſimum eſt, ſed iuſtus miles erit, ego quoque caſtra peto, ſi modo, inquam, ille miles erit, quod parces illis, id eſt, quod illi meliore ſunt conditione, quàm ſerui militares. Eſt autem Macer ornithogoniæ, & aliorum poëmatum ſcriptor, municeps Catulli.

Pᴏʀᴛᴇᴛ *aquam.*) Ita ex veteri ſcriptura repono.

Qᴠᴠᴍ *bene miraus.*) Poſt hunc verſum reuocandi huc ſunt exules illi verſus, quorum numero quatuordecim ſunt diſticha in Elegia ʀᴠʀᴀ ᴛᴇɴᴇɴᴛ. Eorum initium eſt: ᴀᴛ ᴛᴠ ǫᴠɪsǫᴠɪs ɪs ᴇs. Nunc, qui dicebat ſe militaturum, poſteà victus animi eandem militiam detrectauit, idem quoque ſuadet cuilibet amanti, nempe vt in vrbe ſub ſignis amoris militet, non in caſtris. At tu, inquit, quicunque es ſub imperio amoris, in contubernio noſtro milita. Eandem enim militiam ſub eodem duce Amore ſequimur.

Pʀæᴅᴀ *tamen multis eſt operata.*) Rectè, *operata.* hoc eſt functa. Vt functa ſacris, & operata, idem eſt. & functiones, & operationes, idem.

Mᴏʀs *propérque venit.*) Excerpta:

--*Morſque propinqua venit.*

Bᴇʟʟɪᴄᴀ *quum dubiis.*) Concinnius in noſtris Excerptis:

Quum tribuit dubia bellica roſtra rati.

Oʙsɪᴅᴇʀᴇ *campos.*) Codex infimæ vetuſtatis, *obſiſtere.*

Vᴛ *multo innumeram.*) Codex infimæ vetuſtatis, item Excerpta habent,

Vt multa innumera iugera paſcat oue.

huc eſt, vt multus ſcripturarios agrus habeat.

PORTATVR *validis multa columna.*] Lege A ex veteri libro, *mille columna iugis.*

AT *tibi læta trahant.*] Eclogaria membrana vetus habebat, *At mihi.* & fortaſſe melius. vt Horatius,

Me cichorea, leuéſque maluæ
Paſcunt. ——

SOLIS *& admotis inficit Indus equis.*] Propert.

Quos Aurora ſuis rubra colorat equis.

Theodectes poëta:

Ης ἀρχιτέρμων ἥλιος διφρηλατῶν
Σκοτεινὸν ἄνθος, ἐξέχρωσε λιγνύος
Εἰς σώματ' ἀνδρῶν, καὶ συνέστρεψεν κόμας,
Μορφὰς ἀναυξήτοις συντήξας πυρός.

B NOTA *loquor. regnum ipſe tenet.*] Hoc argumentum tractauit lepidiſſimus Anacreon. cuius verba hunc locum non parum illuſtrant:

Πρὶν μὲν ἔχων βερβέριον καλύμματα
Ἐσφηκωμένα, καὶ ξυλίνους ἀστραγάλους ἐν ὠσὶ
Καὶ ψιλὸν περὶ πλευρῇσι βοὸς νήπλυτον
Εἴλυμα κακῆς ἀσπίδος,
Ἀρτοπώλισιν κἀθελοπόρνοισιν
Ὁμιλέων ὁ πονηρὸς Ἀρτέμων
Κίβδηλον εὑρίσκων βίον,
Πολλὰ μὲν ἐν δουρὶ τιθεὶς αὐχένα,
Πολλὰ δ' ἐν τροχῷ,
Πολλὰ δ' ἐν νῶτον σκυτίνῃ
Μάστιγι θωμιχθεὶς, κόμην
Πώγωνά τ' ἐκτετιλμένος.
Νῦν δ' ἐπιβαίνει σατίνην χρύσεα
Φορέων καθέρματα παῖς Κύκης
Καὶ σκιαδίσκην ἐλεφαντίνην
Φορεῖ γυναιξὶν αὕτως.

QVEM *ſæpe coegit.*] Sæpius redhibitus propter vitioſitatem. conſule Ædilitium Edictum.

Claudianus primo in Eutropium:

—— *diſcrimina quædam*
Sunt famulis ſplendórq; ſuus: maculámq; minorẽ
Conditionis habet, domino qui vixerit vno.

Lege reliqua, quæ diuinitus dicta hunc locum illuſtrant. Actio Athenis, quæ concepta erat de redhibendo mancipio, dicebatur ἀγωγὴ δουλική.

FERRE *cataſta.*] Ridicule quidam magni nominis cataſtam compedem ligneam interpretatur. An non legit in ſuis martyrologiis cataſtæ ferreæ martyres imponi?

IAM *mala finiſſem leto.*] Excerpta gnome hanc periodum comprehendunt:

B *Finirent multi leto mala. credula vitam*
Spes fouet. ——

Quod melius. Hinc autem alia Elegia incipit.

SPES *etiam valida ſolatur.*] Vetus poëta primo libro Catalectorum à nobis editorum:

Captiuus duras illa ſolante catenas
Perferet, & victos vincere poſſe putat.
Noxius infami diſtrictus ſtipite membra
Sperat & à fixa poſſe redire cruce.
Spem iuſſus præbere caput palóque ligatus,
Quum micat ante oculos ſtricta ſecuris, habet.
Sperat & in ſæua victus gladiator arena,
Sit licet infeſto pollice turba minax.

NE *vincas dura puella deam.*] Dea Spes.

C Theognis:

Ελπὶς ἐν ἀνθρώποισι μόνη θεὸς ἐσθλὴ ἔνεστι.
Ἄλλοι δ' Οὔλυμπον δ' ἐκπρολιπόντες ἔβαν.

Ouidius hoc diſtichon vertit.

Spes igitur pænæ menti, Græcine, leuanda
Non eſt ex toto nulla relicta meæ.
Hæc Dea, quum fugerent ſceleratas numina terras,
In diis inuiſa ſola remanſit humo.

FINIS.

ALBII TIBVLLI
EQVITIS ROMANI
LIBER III.

ELEGIA I.

MARTIS Romani feſtæ venêre Kalendæ.
Exoriens noſtris hic fuit annus auis.
Et vaga nunc certa diſcurrunt vndique pompa,
B *Pérque vias vrbis munera, pérque domos.*
Dicite Pierides, quonam donetur honore
Seu mea, ſeu fallor, cara Neæra tamen?
Carmine formoſæ, pretio capiuntur auaræ:
Gaudeat, vt digna eſt, verſibus illa meis.
C *Lutea ſed niueum inuoluat membrana libellum,*
Pumex & canas tondeat antè comas:
Sŭmáq. prætexat tenuis faſtigia chartæ,
Indicet vt nomen littera facta tuum:
Atque inter geminas pingantur cornua frontes,
Sic etenim comtum mittere oportet opus.
D *Per vos auctores huius mihi carminis oro,*
Caſtaliámque vmbram, Pieriósque lacus,
Ite domum, cultúmque illi donate libellum,
A *Sicut erit: nullus defluat inde color.*
Illa mihi referet, ſi noſtri mutua cura eſt,
An minor, an toto pectore deciderim.
Sed primùm meritam larga donate ſalute,
Atque hæc ſubmiſſo dicite verba ſono.
Hæc tibi vir quondam, nunc frater, caſta Neæra,
Mittit, &, accipias munera parua, rogat.
Téque ſuis iurat caram magis eſſe medullis,
Siue ſibi coniux, ſiue futura ſoror.
Sed potius coniux: huius ſpem nominis illi
Auferet exſtincto pallida Ditis aqua.

BERNARD. CYLLÆN. VER.

MARTIS *Romani feſtæ venêre Calendæ.*) Tettius opoſculi totius liber hinc initiũ habet, qui breuiora Elegidia continet ad Neæram tertiã poſt Deliam, & Nemeſim dominas perſcripta. In hac omnium prima quod munus ad amicam miſerit declaratur: ſed quoniam fœminarum aliæ munera pretioſa quærunt, aliæ magis verſibus oblectantur, ipſe ſeu dubitabundus Muſas interrogat: & velut ab eis accepto conſilio, qood & ipſemet anteà videtur nouiſſe, libellum qoendam canticis heroicis à ſe compoſitum, & elegaoter à compaginatore exotnatum deſtinat. Sanè apud antiquos fuit conſuetudo, vt Martiis Calendis, qui dies (vt Porphyrio Carminom III. teſtatur) Matronatum feſtus dicitur, ad amicas amatoria munera mitterētur:

Quod Iuuenalis Satyrarum IX. tetigit dicens,

——aut madidum ver
Incipit, & ſtrata impoſitus longáque cathedra
Munera fœmineis tractas ſecreta Calendis.

Nec Iuuenalis tantum meminit, verùm etiam alij permulti, quos inter Valerius Martialis Epigrammaton Graphiateos eſt qui ait ad Gallam,

Scis certe puto veſtra iam venire
Saturnalia, Martias Calendas,
Tunc reddam tibi Galla quod dediſti.

Idcirco Horat. Flaccus Carminum III. ad Mœcenatem ſcribēs ſe purgat, quod Calendas Martias, cùm non ſit ſibi vxor celebret,

Martiis cælebs quid agam Calendis,
Quid velint flores, & acerra thuris
Plena, miraris, poſitúſque carbo in
Ceſpite viuo.

Huius conſtituti rationem Ouid. Faſtorum III. enarrat quoniam quidem Sabinæ pacem inter Romanos & Sabinos compoſuerunt, vel quoniam Ilia Rhea Siluia mater de Marte bene merita eſt: cuius in honorem matres Romanæ rectè colunt ſacra, diémq; Martis menſis primum: vel Pompeio teſte, quod eo die Iunonis ædes cœli cœpta ſit. Feſtæ ergo Calendæ erant. i. primus menſis dies. Ouidius in præallegato loco:

Inde diem qui prima meas celebrare Calendas,
Oebaliæ matres non leue munus habent.

E ɪ ᴏ ʀ ɪ ᴇ ɴ s *noſtris hic fuit annus auis.*] ſecundum Romuli diſpoſitionem Martius totius anni primus menſis eſt habitus: dicente Ouidio, lib. eodem,

A te principium Romano ducimus anno
Primus de patrio nomine menſis erat.

E ᴛ *vaga nunc certa diſcurrunt vndique pompa.*] Vaga munera ideò dictum, quod huc illuc diſcurrunt, & certa pompa pro apparatu annuatim ſtatuto, vel ad amicas deſtinato ſine dubietate. Pompa enim ἀπὸ τοῦ πέμπω. i. mitto Latinè dicitur.

H ᴏ ɴ ᴏ ʀ ᴇ.] honorabili munere: & eſt capta conſultatio ad collegium Muſarum, vt digna quippe formoſitate præſtat, & ab auaritia procul eſt.

M ᴇ ᴍ ʙ ʀ ᴀ ɴ ᴀ *lutea.*] membranā dicit coriū aut pellem rubei quaſi coloris. Membrana enim dicta eſt, quod ab animalium membris educatur, & olim pro charta habita eſt. Poſteà verò vocata pergamena, vbi Pergami rex Attalus Romam miſit multitudinem membranarum, ob chartarum inopiam. Graphicè autem ſcribit librum compaginatum à bibliopola, quem dono mittit ad Neæram, non exornatum modo quantum ad pumicationem & vmbilicorum conglutinationem polite factam, ſed etiam ad malleationem. Malleati enim libri dicūtur vulgo ſtampati. Vnde Vlpianus XXXII. Digeſtorum inquit: *Sed præſcripti libri nondum malleati vel ornati.*

P ᴠ ᴍ ɪ ᴄ ᴇ ᴛ.] pumice poliatur. Nam Plinius in Naturali hiſtoria dicit pumicem ad polliendos libros aptiſſimum. Catullus,

Arido modo pumice expolitum.

T ᴏ ɴ ᴅ ᴇ ᴀ ᴛ *canas comas.*] abradat eminentias libri extrinſecus.

L ᴇ ᴛ ᴛ ᴇ ʀ ᴀ *facta.*] ſ. in ea parte libri quæ tondetur, quam ipſe vocat ſumma faſtigia.

A I ɴ ᴅ ɪ ᴄ ᴇ ᴛ *nomen.*] antiquorum more & Græcorum indicet, qui inter vtramq. tabellam compoſitæ parti ſcribebant libri nomen & auctoris. rectè enim indicet, id eſt, manifeſtet: nam index, id eſt, titulus ab indico venit.

P ɪ ɴ ɢ ᴀ ɴ ᴛ ᴠ ʀ *cornua.*] id eſt, verſicoloris fiant: puta auri oblinimento, ſeu auripigmento & minio, & huiuſmodi coloribus.

F ʀ ᴏ ɴ ᴛ ᴇ s *geminas.*] libri capita vtrinque exiſtentia metaphoricè frontes vocat: libri maxima cura exornabantur, vt poëta ſignificat, & Ouidius infortunium ſuum notans ait ad li-

B brum,

Vade ſed incultus, qualem decet exulis eſſe,
Infelix habitum temporis huius habe.
Nec te purpureo velent vaccinia ſucco:
Non eſt conueniens luctibus ille color.
Nec titulus minio, nec cedro charta notetur
Candida, nec nigra cornua fronte geras.

A ᴠ ᴄ ᴛ ᴏ ʀ ᴇ s.] fœminino genere protulit. Eſt auctor is qui poteſtatem habet alicuius rei faciendæ: vel cuius ductu quidpiam fit. & eſt obſecratio aptè poſita.

C ᴀ s ᴛ ᴀ ʟ ɪ ᴀ ᴍ *vmbram.*] id eſt, amœnum Caſtalium. nam fontes & flumina arboribus obſita ſunt delectabilia. Caſtalius fons eſt Bœo-

C tiæ Muſis conſecratus, circa quem magnas arbores naſci dixit Lactantius grammaticus: vnde poëta lib. I. The.

——ſquammíſque annoſam terentem
Robora, Caſtalius dum fontibus ore triſulco
Fuſus hiat.——

P ɪ ᴇ ʀ ɪ ᴏ s *lucus.*] Aganippen intelligit Hippocrenem.

D ᴏ ᴍ ᴠ ᴍ.] Neæræ ſ. ædem.

S ɪ ᴄ ᴠ ᴛ *erit.*] ſicut pro qualiſcunque erit.

D ᴇ ꜰ ʟ ᴠ ᴀ ᴛ.] dum ad Neæram deportatur.

R ᴇ ꜰ ᴇ ʀ ᴇ ᴛ.] pro recompenſabit.

D P ᴇ ᴄ ᴛ ᴏ ʀ ᴇ *deciderim.*] hoc eſt, ſit ne mei penitus oblita. Amantium quidem curæ in pectore. i. corde verſantur.

L ᴀ ʀ ɢ ᴀ *donate ſalute.*] multis verbis iubeto te ſaluere. & larga dicit, id eſt, vt optima & diutiſſima. Sciendum tamen quod ſalutare & ſalutem dicere non accedētibus tantum, ſed abeuntibus etiam attribuitur pro vale. quod ante loquacitatem Vallenſem Lactantius grammaticus annotauit, dicente Statio lib. IIII. Theb.

Stant tamen & nota puppim de rupe ſalutant.

S ᴠ ʙ ᴍ ɪ s s ᴏ.] humili. nam qui ſe ſubmittit ſe humiliat.

F ᴠ ᴛ ᴠ ʀ ᴀ.] ſ. ſis futura ſoror, ſeu potius, vt

E cupit, coniux.

H ᴠ ɪ ᴠ s *ſpem nominis.*] nominis dicit, id eſt, cōiugis: ſperat enim ſe illius futurum maritum.

P ᴀ ʟ ʟ ɪ ᴅ ᴀ *aqua Ditis.*] i. Lethe, & per antecedens mors ipſa. Et eſt ſenſus: Sola mors coniugij nomen ex animo meo delere poterit: quaſi dicat, omnino te mihi vxorem futuram velim.

ACHILLES STATIVS.

EXORIENS *noſtris hic fuit annus auis.*] Varro in v. de lingua Latina, *Menſium nomina ſunt aperta fere, ſi à Martio, vt antiqui inſtituerunt, numeres.*

PARQVE *vias vrbis munera, pérque domos.*] Saturnalibus ſcilicet. Sic Ouid. in II. Faſt.

Pérque vias vrbis, latóſque vlulaſſe per agros.

Et Vergil. ſimiliter, in VIII.

Lætitia, ludiſque viæ, plauſuq́; fremebant.

LVTEA *ſed niueum inuoluat membrana libellum.*] Inuolucrum, vel luteum, vel purpureum. B huius mentionem facit Martia. in v. ad Muſas.

Nunquam grandia, nec moleſta poſcit,
Quæ cedro decorata, purpuráque
Nigris pagina creuit vmbilicis.

Ac paullo poſt,

Vltro purpureum petet libellum.

PVMICET, *& canas tondeat arte comas.*] ſic in pleriſque ſcriptis libris. in Sfortiæ libro, Punicet. alij legunt,

Pumex & canas tondeat ante comas.

Sed, ſi veterem lectionem retinemus, ad membranam referamus. vt ipſa comas & punicet, & tondeat, poëticè. aut paſſiuè, quo modo lauare C dicuntur, qui lauantur. Eodem autem verbo eſt vſus Lucilius, apud Nonium Marcellum in verbo, Deſquamat. quem locum vitio ſcriptum in vulgatis libris puto,

Sador, ſubellor, deſquamor, punicor, ornor,
Expilor, pingor. ——

Emendabam,

Rador, ſubuellor, deſquammor, punicor, ornor,
Expilor, pingor. ——

In veteri impreſſo libro erat, Subbellor. quo probabilius fit legendum, Subuellor.

SVMMAQVE *prætexat tenuis faſtigia charta.*] Protexat in Vaticano. Sic autem ſignificatur ipſa inſcriptio.

D SICVT *erat.*] in Vaticano, Sicut erit.

NVLLVS *defluat inde color.*] & Liquidi colores ab Horatio dicuntur in IV. Carm.

REFERAT.] In Florentino, Referet.

MVTVA *cura.*] amor mutuus.

AT *minor, an toto pectore deciderim.*] in Vaticano, legendum forte, Et toto.

AN *minor.*] in Florentino, An maneam.

SED *primum nympham.*] in eodem, Meritam, non Nympham.

LARGA *donate ſalute.*] In Sfortiaco, Longa.

HÆC *tibi vir quondam, nunc frater, caſta Neæra.*] Vir quondam: id eſt, olim futurus coniunx, E nunc enim frater, id eſt, amicus. quod idem prope valet, quod mœchus. quem huius loci nodum pereruditè Lycophronis interpres expedit, in illa verba.

Τὴν κασσίαν ἢ καὶ μητραίαν θεόν.
Κασσίαν τὴν Ἀφροδίτην, τὴν μοιχίαν.
Κασσίαν δὲ τὴν ἀδελφομιξίαν.
Τοὺς γὰρ ξένους ἀδελφοὺς τοὺς ἐρωτικοὺς ποιοῦσιν.
Οἱ γὰρ ποιηταὶ φανερωθέντες λέγουσιν.
Ἀδελφός μου, ὁ σύζυγός μου ἐστίν.

Neque aliter poſſumus intellegere. abhorret A enim à Romanis moribus. Æmilius Probus, in prooemio hiſtoriæ de Imperatoribus, *Neque Cimoni fuit turpe, Athenienſium ſummo viro, ſororem germanam habere in matrimonio: quippe cum ciues eius eodem vterentur inſtituto. at id quidem noſtris moribus nefas habetur.*

PALLIDA *Ditis aqua.*] Pallidam aquam ſic videtur dicere, vt & Hadrianus apud Spartianum, in verſiculis ſuis, Pallidula loca vocat inferorum. Eandem aquam dicit ignauam poſt,

Ditis in ignaua luridus Orcus aqua.

Verg. in VI. de aqua eadem, liuida vocat vada.

—— *vel quo diſcrimine ripas*
B *Hæ linquunt, illæ remis vada liuida verrunt.*

In vno tamen, Langobardicis ſcripto litteris, Vada liquida. ſed illud, opinor, rectius.

M. ANT. MVRETVS.

MARTIS *Romani.*] Dialogus eſt ipſius poëtæ cum Muſis ſane quàm elegans. Cum Calendis Martiis (qui dies hodiernus eſt) ad mulieres munera mitti ſoleant, dicite, quo modo potiſſimum Neæram tr eam debeam munerari. Tum illæ, Mittito ei verſuum tuorum libellum, omni diligentia exornatum atque expolitum. At poëta. Immo verò vos ipſæ ite, ac librum ad C eam perferte, méque apud ipſam in quam maxima gratia ponite.

VERSIBVS *illa tuis.*] ita legendum eſt, non vt antea, *meis*. Muſæ enim ipſæ loquuntur.

SI *noſtri mutua cura eſt.*] ſi, pro, an, more Græco.

VIR *quondam, nunc frater.*] id quo modo acciderit, coniectura ſatis aſſequi non queo, vt, qui antea vir fuerat, nunc ſit frater; idémq; ſperet, quæ nunc ſoror eſt, aliquando coniugem fore. niſi forte id eſt, quod vnum mihi venit in mentem: Tibullum (ipſum enim eſſe arbitror, qui ſe ficto nomine Lygdamum vocat) & hanc D Neæram, quæcunq; tandem eſt: nam hoc quoque nomen commentitium eſt: eos igitur fratrum aut ſororum filios fuiſſe. Notum eſt autem, & eos, qui fratribus ſororibúſve editi ſint, fratres vocari: & inter eos olim & legitimas & vſitatas fuiſſe nuptias. Hăc igitur ſororem ſuam videtur Tibullus aliquandiu in matrimonio habuiſſe: deinde caſu aliquo interueniſſe diſceſſio. Sperabat autem Tibullus, nuptias denuo conglutinatum iri, idque toto pectore cupiebat. Hoc probabilius afferre nunc quidem nihil poſſum.

IANVS DOVSA FIL.

AD Græcorum imitationem videtur dixiſſe Tibullus Elegia I. huius libri: *pallida Ditis aqua.* ſic enim Anyte Poëtria;

—— ἃ πρὸς χεύμασι
Χλωρὸν ἔχει ποταμοῦ χεῦμ᾽ Ἀχέροντος ὕδωρ.

Vnde probatur eius lectionis integritas Eleg. v.

Parcite, pallentes vndas quicunque tenetis.

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

EXORIENS *noſtrus hic fuit.*) Lege auctore ſcriptura, *hinc fuit.*

Atta. —— *annum nouum*

Voluerunt eſſe primum menſem Martium.

GAVDEAT *vt digna eſt, verſibus illa meis.*) *Meis* eſt liquido ſcriptum in noſtro libro, vt & omnes editiones habent. Nihil enim impedit, Tibullum ipſum iſta ſibi dicere. Et, ſi diligenter inſpiciamus, non loquuntur hic Muſæ.

PVMICET *& canas.* Lege, *Pumix & canas.* Pumix, alis, germin, rumin, pro pumex, ales, germen, rumen ſcribere ſolebant.

TENVIS *faſtigia charta.*) πρωτόκολλον intelligit. ſicut imum chartæ ἐσχατόκολλον. Martialis: *Spectas ἐσχατοκόλλιον Seuere.* Perperam hodie legitur ἐσχατοκολλιόν. In charta κῶλα ſunt partes adglutinatæ, quos ſcapos vocabant: vnde regiæ chartæ μακρόκολλα vocabātur ab amplitudine. Ab eo membranæ pelles ἢ διφθέραι, quia vnum tantum κῶλον habent, nec adglutinantur, vt chartæ. propterea vocantur σωμάτια à Græcis, nimirum quia vnum corpuſculum ſunt, & non pluria membra, vt chartæ.

SED *primum nympham.*) Lege ex veteri ſcriptura:

Sed primum meritam longa donate ſalute.

Longum ſaluere, longum valere dicebant.

Et longum formoſe vale, vale, inquit, Iola.

HÆC *tibi vir quondam.*) Ouidius:

Alloquor Hermione nuper fratrémque virúmque,
Nunc fratrem. nomen coniugis alter habet.

Neque enim tantum, quod αὐτάδελφος eſſet, fratrem vocauit: ſed quia amatorium eſt ita ſe vocare: vt vides hîc apud Tibullum. Nam vir diſertus hic in plana via offendit. quemadmodum & in eo hallucinatur, quod hîc dialogiſmum eſſe pūtat poëtæ cum Muſis. Quomodo enim dialogus interuenire poſſit, vbi vnius tantum poëtæ alloquium eſt?

ELEGIA II.

QVI primùm caram iuueni, carúmq. puellæ
Eripuit iuuenem, ferreus ille fuit.
Durus & ille fuit, qui tantum ferre dolorem,
Viuere & erepta coniuge qui potuit.
Non ego firmus in hoc: non hæc patientia noſtro
Ingenio. FRANGIT *fortia corda dolor.*
Nec mihi vera loqui pudor eſt, vitæque fateri
A *Tot mala perpeſſæ tædia nata meæ.*
Ergo cùm tenuem fuero mutatus in vmbram,
Candidáque oſſa ſuper nigra fauilla teget;
Ante meum veniat longos incomta capillos,
Et fleat ante meum mœſta Neæra rogum.
B *Sed veniat caræ matris comitata dolore:*
Mœreat hæc genero, mœreat illa viro.
Præfatæ ante meos Manes, animámque precatæ,
Perfuſæque pias antè liquore manus.
Pars quæ ſola mei ſuperabit corporis, oſſa
C *Incinctæ nigra candida veſte legant,*
Et primùm annoſo ſpargant collecta Lyæo,
Mox etiam niueo fundere lacte parent.
Poſt hæc carbaſeis humorem tollere velis,
Atque in marmorea ponere ſicca domo.
D *Illic, quas mittit diues Panchaia merces,*
Eoique Arabes, diues & Aſſyria.
Et noſtri memores lacrymę fundantur eodem,
Sic ego componi verſus in oſſa velim.
Sed triſtem mortis demonſtret littera cauſſam,
E *Atque hæc in celebri carmina fronte notet:*
Lygdamus hîc ſitus eſt. dolor huic, & cura Neæræ
Coniugis ereptæ cauſſa perire fuit.

BERN.

BERN. CYLL. VERON.

QVI *primus caram iuueni, carúmque puellæ.*] quidam opinati ſunt Tibullum nominaſſe ſe Lygdami nomine: vt titulus proprius in amore occultaretur. Sed male. Nam & in aliis ſe ipſum amoribus deditum propalauit. Sed ſeu pro Lygdamo puero loquitur, cuius diſſidium cum Neæra dolet, dicitque illum emori velle dum Neæra cum matre ſuo funeri interſit, & epitaphium illius facit amore Neæræ dominæ conſumpti: Seu vult vt ſub Lygdami nomine in vrna epitaphium imprimatur.

ERIPVIT *iuuenem.*] iuuenis communis generis eſt, à quo iuuencus & iuuenca, & per diminutionem iuuenculus & iuuencula veniunt, quemadmodum in Horatium, Porphyrio commentatur.

ERIPVIT.] ſua procurauit diligentia, vt iniuriarum inter illos intercederet occaſio.

ET.] pro etiam: vt Virgilius,

Attulit & nobis aliquando optantibus ætas Auxilium.

DVRVS.] inſenſatus.

POTVIT *vincere.*] potius quam emori ſicut res exigebat. Plin. refert. M. Lepidum facto diuortio cum vxore Apuleia extinctum nimia C pietate.

NON *ego firmus in hoc.*] negat ſe velle, aut poſſe dolorem pati: Nam non molles modo dolor emacerat: ſed robuſtos quoque eneruat & emollit.

VSRA *loqui.*] quaſi pleonaſmō fecit, vt ſupra:

——hanc dicere iuſſit
Limen ad irata verba pudenda ſenem.

IN *vmbram tenuem.*] tangit opinionem antiquorum ſupra memoratam, homines ſcilicet poſt corporis combuſtionem verti in vmbram inuiſibilem & impertractabilem.

NIGRA *fauilla.*] quæ demum in nigredinem D vertitur.

OSSA *candida.*] cinerem ex oſſibus collectum, qui candidus eſt.

COMITATA.] vis eſt paſſiui participij: vt Virgilius,

Fido comitatus Achate.

Nec mirum cum Propertius elegiar. II. dixerit:

——comitato vt populo,
Qui ſi vera mea comitarent caſtra puellæ.

HÆC *genero.*] de matre loquitur quæ fleat ob generi interitum.

ILLA.] Neæra.

PRÆFATÆ.] pro qua præfatæ fueritis an- E tea græco more dictum. Conſuetudo fuit vt propinquiores admiſſis in cubiculum quos vellent, ter mortuum proprio nomine vocarent: ſeu aiter vale dicto affari cadauer, vt ſeruat Virgilius.

ANIMAMQVE *rogatæ.*] textus eſt antiquitatis vitio obſcurus: nam quidam habent *rogatæ*: quidam codices ſeruant *precatæ*. Si rogatæ legimus inuſitate dictum conſtat, ſin aliter recte quidem & latinè. Namque eſt hyppallage per zeugma: vt ſit ſenſus: Mater generum, filia virum ſuum ploret, ambæ tamen antea mutis Manibus præfatæ, & animam precatæ. At non nulli

A dicũt illud, Que, eſſe ſuperuacuum animámque rogatæ, vt ſi præfatæ meos Manes & ante perfuſæ manus pio liquore rogate animam, & rogate imperatiui modi ſit.

LIQVORE.] aqua pura & feruenti, vt ſacri ritus expoſtulant, vt tanquam expergefacti ſe viuere oſtenderent.

NIGRA *puella.*] vt doloris extet indicium.

LAGANT.] colligent, & in vrnam congerent.

SPARGANT *perfuſa Lyæo*] ſpargent & perfundent ex ritu antiquitatis. Manibus enim antiqui vino ſacrificabant immixto lacte recenti. Quam conſuetudinem Virg. vbique in ſuo diuino poe- B mate meminit.

LYÆO *annoſo.*] metonymicῶs pro vino veteri.

TOLLARA *humorem.*] deſiccare humorem ex oſſibus, & arida facere.

VSNTIS *carbaſeis.*] venti non ſunt carbaſei. Sed carbaſa hoc eſt vela ſuo pellunt flamine. ſed carbaſeis pro agitatione carbaſi ventis excitatis. vt Propertius IIII.

Exhibuit vinos carbaſus alba focos.

Nam carbaſus ſpecies eſt velamenti in Hiſpania citeriore inuenti.

DIVSS *Panchaia merces.*] Panchaia (teſte Seruio in II. Georg.) & Sabæorum gens eadem eſt C apud quam thus naſcitur, vnde Plautus Arabico thure dixit: & thus deducitur ἀπὸ τῦ θύειν.

EOIQVS *Arabes.*] Arabia regio orientalis eſt ſacra, olim dicta à prouentu aromatum pretioſo.

DIVES *& Aſſyria.*] diues vocatur propter varia vnguentorum genera, Sed in primo commentario ſatis ſuper Aſſyria multa diximus.

COMPONI.] collocari.

LITTSRA.] breue epitaphium.

FRONTA *celebri.*] in parte ſuperioris frontiſpicij, quod ab omnibus videri legique poteſt.

DOLOR *huic & cauſa Neæra.*] ordo eſt, Neæra dolor & cauſa ereptæ coniugis fuit huic cauſa D perire. Senſus vero eſt, quod ob ereptam ſibi Neæram, quam ſibi in matrimonium copulare ſperauerat, morte occubuit.

CAVSA *perire.*] ſtructura ad imitationem Græcorum: infinitum enim pro gerundio ponunt, vt Propertius elegiarum primo.

Ibat & hirſutas ille videre deas.

ſed hic perire pro, vt periret, exponitur.

CONIVOIS.] non quæ coniux eſſet, ſed quam ſperabat futuram vxorem. Vergil. itidem.

Quos ego ſum toties iam dedignata maritos.

ACHILLES STATIVS.

E QVI *primum.*] in omnibus ſcriptis libris, Primus, non, Primum.

CARAM.] Caram etiam puellam, id eſt, amabilem, ſic dixit Flaccus in I. Epiſt.

Ne dominus pueri pulchri, caræque puellæ
Munere te beet.——

NON *hac patientia noſtro Ingenio.*] in Vaticano,

Non hoc noſtro patiemur Ingenio.

TOT *mala perpeſſa tot ſupereſſe mea.*] ſic in vno meo. in ceteris omnibus,

Tot mala perpeſſæ tædia nata mea.

vt tot mala ſibi perpeſſo, nata dicat vitæ tædia,

ant illa tot poſt mala, tædia alia eſſe orta etiam. A

Eroo, *ego.*] abeſt omnibus libris ſcriptis, Ego. delendum igitur.

Cvm *tenuem fuero mutatus in vmbram.*] Horatius in IIII. Carminom,

——Puluis, & vmbra ſumus.

Seo *veniet.*] in Vaticano, ac doobus meis, Veniat.

Præfatæ *ante meos manes.*] vt apud Verg.

——præfatus diuos.

nam, Ante, prius, hoc loco.

Animamqve *rogata.*] ſic in omnibus veteribus, non, Precatæ. Credo, in Cærimoniis hoc fuiſſe, vt alij alios, qui præſcotes adeſſent, de- B functi animam rogarent, vbi eſſet, aut quid ſimile. Vergilius in III. Æoeid.

—— animamque ſepulcro

Condimus, & magna ſupremum voce ciemus.

Sed illud, Ciemus, aliter Seruius. Et in eodem poſt,

——manéſque vocabat

Hectoreum ad tumulum.

Et io VI. conſoetudinem hanc vocandi animas ſignificat, de Deiphobo.

Tunc egomet tumulum Rhæteo in litore inanem

Conſtitui, & magna manis ter voce vocaui.

Niſi legendum forte ſit, Togatæ. qui eſt habitus C meretricius. vt vos, præfate meos manes, aoimámque, togatæ, & quæ ſequuntur.

Pars *quæ ſola mei.*] in omnibus ferè ſcriptis libris, non, Quæ, ſed, Qooque vitio ſcriptum.

Et *primum annoſo ſpargent collecta Lyæo.*] in Vaticano, non, Collecta, ſed, Perfuſa. vt in vno meo. Vino aotem, atqoe vnguentis, ſolitos eſſe cinerem ſpargere, vel Auſoouij verſus ille declarat,

Sparge mero cineres, & odoro perlue nardo.

Mox *etiam niueo fundere lacte parent.*] Verg. in III. Aeneid. de Polydoro,

Inferimus tepido ſpumantia cymbia lacte,

Post *hæc carbaſeis vmorem tollere ventis.*] ſic D in omnibus ſcriptis libris. alij legunt, velis; alij, Vittis. quod probabilius videtur. nam, cum forte ſcriptum fuiſſet veterum more, Veittis, factum ex eo, Ventis.

Atqve *in marmorea ponere ſicca domo.*] Domum quoque monumentum dicebant.

Romæ, in D. Stephani, è regione templi D. Luciæ.

. . . . MALA EST GRATIA .

M . IVNIO . M . F . PAL . RVFO

SOTERICHVS . PAEDAGOG . FECIT

HAE SVNT . PARVAE . TVAE MEAEQ. SEDES

HÆC CERTA EST . DOMVS HAEC COLENDA NOBIS

HAEC EST . QVEM MIHI SVSCITAVI VIVVS

Divxs *& Aſſyria.*] in Sfortiæ libro, atque voo meo, Pinguis & Aſſyria.

Sic *ego componi.*] Siti componi dicebantur. Horatius in I. Sat.

Omnes compoſui.——

Et Catull.

Inter cognatos compoſitum cineres.

Sed io Sfortiæ libro, & Florentino, Carmen in oſſa. Si hoc modo, carmen quod ſequitur, intellegamus, Lygdamus, &c. quod ante quam ponat, cuiuſmodi eſſe velit, demonſtrat. Sio illo, quod videtur ipſum probabilius, intellegamus, D Ego verſus in oſſa, cum nihil mei, præter oſſa, reliquom erit, eáque peruſta. Idem alibi,

——non hæc mihi mater.

Quæ legat in mæſtos oſſa peruſta ſinus.

Sic *triſtem.*] legendum, quemadmodum in omnibus ſcriptis, Sed triſtem.

Demonstret *littera cauſſam.*] in Florentino, Caſom, non, Cauſſam. Littera vero triſtis eſt, Θ, de qua Iſidorus in I. Etymologiarum cap. XXII. *Tau,* inqoit, *nota in capite verſiculi ſuperſtitem deſignat, Θ, ad vniuſcuiuſque defuncti nomen adponebatur. de qua Perſius,*

E *Et potis eſt nigrum vitio præfigere Sita.*

Romæ vero multis in monumentis mortuorum oominibus, Θ, præfixum hodiéque cernitur. & res ipſa ootior, quam vt indicari debeat. Niſi Litteram, verſus ipſos, atqoe inſcriptionem, ſignificare velit.

Atqve *hæc in celebri carmina fronte notet.*] ipſa prior littera Sita aut illo altero modo. In fronte autem quid ſit, molta vetuſta moonumenta declarant, in quibus, In. fronte. p. In. ag. p. Celebrem frontem dicit, quod ſpectaret in viam celebrem, ac frequentem.

Lygoamvs *hic ſitus eſt.*] Hæ quoque litteræ ſingulares in vetuſtis moonmentis ſæpe leguntur, atque intelleguntur, H. S. E. Lygdami coiuſdam Propertius etiam noo ſemel mentiooem facit.

Dic mihi de noſtra qua ſentis vera puella,
Sic tibi ſint dominæ, Lygdame, lenta iuga.

Sententia vero non diſſimilis apud Theocr. in ὀνείρων. Γεράφω δ' τόδε γράμμα τὸ σοὶ σίχωσι χαράξω, Τῦδε ἔρως ἔκτεινε ὁδοιπόρε.

Et *cura.*] amor. de quo ante. Alij legont, Cauſſa. In vetetibus libris erat compendio ſcriptum, Cā. quod vtrumqoe poſſit ſignificare.

M. ANT. MVRETVS.

Qvi *primus.*] tantum dolorem eſſe dicit, qoem capit è ſuo & Neæræ diſſidio, vt mortem ſibi ex eo imminere præſentiat.

Tot *mala perpeſſa.*] verſus hic in quibuſdam veteribus libris ita legirur,

Tot mala perpeſſæ tot ſupereſſe mea. in aliis,
Tot mala perpeſſa tædia nata mea.

ego boc poſterius verum puto: & ita expono, Noo eſt mihi podor vera loqui, ac fateri, natum eſſe in animo meo viuendi tædium, ex quo rot perpeſſus ſum mala.

Dolor *huic & cura.*] nihil horum verborum ſententia, vt mihi quidem videtur, apertius. ſed tamen ſunt, qui etiam media in luce offendant, locúmque hunc, non intelligendo, corrumpant. hoc igitur dicit, Dolor & cura, quam concepit ex Neæra coniuge erepta, fuit ei cauſſa perire, id eſt, cauſſa pereundi.

IANVS DOVSA FIL.

Non *hac patientia noſtro ingenio.*] *Patientiam* pro duritia accipio hoc loco, quomodo *patiens* pro duro apud Propertium eſt:

Sis licet & ſaxo patientior illa Sicano.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Tot *mala perpeſſa tot ſupereſſe mea.*] Corruptus locus. Reſtitue auctore libro noſtro:

Tot mala perpeſſa tadia nota mea.

Tædia vitæ meæ perpeſſæ rot mala.

Moereat *hac genero.*] Helleniſmus eſt. Euripides:

Κ' ἐκ αὖ μεμφθεὶς ἔστιν κακοῖς ἐμοῖς.

Præfatæ *ante meos manes.*] *Et mœſta ſupremum voce ciemus.* Euripides.

Προσεῖπον ἐξιοῦσα ὑστάτην ὁδόν.

Animamqve *rogata.*] Ita habēt veteres editiones, & membrana ooſtra. pro quo ſuſtituerunt, *animamque precatæ.* quia videbant Rogari noo dici, vt precari. Venuſti homines, qui animam cum hoc verbo, non cum præfatæ connectebant. Nam eſt, *Præfata ante meos manes, animamque.* deinde: *-rogata Perfuſaque pias ante liquore manus.* Ita enim legendum ex corrupto illo *rogata.* Animam præfari quid ſit oſtendunt multa in veterum libris paſſim, vt

——magna manes ter voce vocaui.

A Post *hac carbaſeis humorem tollere velis.*] Repone *ventis*, vt etiam nonnullæ editiones habebant. Significat collecta in linteo ventilari ſolita, vt exugeretur humor, quo ſparſa erant.

Demonstret *litera.*] *Litera, ἐπιγραφή.* Supra:

Indicet vt nomen litera facta tuum.

Dolor *huic & cura Neara.*] Corrupta hæc ſunt ab imperitis hominibus, qui ſtatim quæ neſciunt, delent. Vetus ſcriptura fuit: *-dolor huic, & cauſſa Neara Coniugis erepta cauſſa perire fuit.* Elegantia antiqua. *Cauſſa Neara* eſt Neæra ipſa.

B Iuriſconſulti *cauſſam bonorum*, hoc eſt bona. Propertius: *Ite rates curua, & leti texite cauſſam.* hoc eſt letum. nam male legitur *cauſſas.* Mille talium poteram adducere, ſi neſcirem eſſe multos eruditos, qui ſciunt me verum loqui. Eleganter ergo repetit τὸ *cauſſa* penè diuerſo ſenſu, *cauſſa Neara Coniugis erepta cauſſa perire fuit.* hoc eſt, in cauſſa fuit coniunx Neæra erepta, vt ille perierit. Dolor & cauſſa Neæræ ereptæ, ἐν διὰ δυοῖν. dolor ob ereptam Neæram. De erepta Neæra habes in Elegia. Di *Meliora ferant.* Quæcunque fuerit iſta Neæra. eius non meminit in duobus prioribus libris. Tamen conſtat eam

C eſſe, quam Horatius in Oda ad Tibullum Glyceren vocat. Nam de eadem re ibi ſermo, de qua hic, nempe de dolore Tibulli ob ereptos ſibi amores. Quare quemadmodum alio oomine Neæram, ita & ſe Lygdamin vocat. An dicemus omnes amicas Neæras vocari? Sanè Omphalen Neæran Herculis vocat Prudentius in Romano: *Fuſos rotantem cernimus Tyrinthium. Cur, ſi Neara non fuit ludibrio?* Sic Ariadnen vocat Bacchi Neæram:

Hanc iubet aſſumptam feruens poſt vina Nearan
Secum in delitiis fluitantis ſtare triumphi.

Sed non ideo puto Tibullum ſuos amores Neæran vocaſſe. Nam quod amores ſuos vnuſquiſ-

D que vocaret Neæram ſuam tempore Prudentij, hoc manauit ex illo *-ipſe Nearan Dum fouet-*

ELEGIA III.

Qvid prodeſt cælum votis impleſſe
Neæra?
Blandáque cum multa thura dediſſe
prece?
Non vt marmorei prodirē è limine tecti
E *Inſignis clara, conſpicuúſque domo,*
Aut vt multa mei renouarent iugera
tauri
Et magnas meſſes terra benigna daret:
Sed tecum vt longæ ſociarē gaudia vitæ,
Inque tuo caderet noſtra ſenecta ſinu:
Tunc cùm permenſo defunctus tempore
lucis
Nudus Lethæa cogerer ire rate.

Nam graue quid prodeſt pondus mihi diuitis auri,
Aruáque ſi findant pinguia mille boues?
Quidve domus prodeſt Phrygiis innixa columnis,
Tanare ſiue tuis, ſiue Cariſte tuis?
Et nemora in domibus ſacros imitantia lucos,
Aurataéque trabes, marmoreúmque ſolum?
Quídue in Erythræo legitur quæ litore concha,
Tinctáque Sidonio murice lana iuuat?
Et quæ præterea populus miratur, in illis
Inuidia eſt. falſò plurima vulgus amat.
Non opibus mentes hominum curæque leuantur.
Nam fortuna ſua tẽpora lege regit.
Sit mihi paupertas tecũ, iucunda Neæra.
At ſine te regum munera nulla volo.
O niueam, quæ te poterit mihi reddere, lucem,
O mihi felicem térque, quatérque diem.
At ſi pro dulci reditu, quæcunque vouentur,
Audiat auerſa non meus aure Deus:
Nec me regna iuuent, nec Lydius aurifer amnis,
Nec quas terrarũ ſuſtinet orbis opes.
Hæc alij cupiant: liceat mihi paupere cultu
Securo cara coniuge poſſe frui.
Adſis, & timidus faueas Saturnia votis,
Et faueas concha Cypria vecta tua.
Aut, ſi fata negant reditum, triſtéſque ſorores,
Stamina quæ ducunt, quæque futura neunt,
Me vocet in vaſtos amnes, nigrámque paludem
Diues in ignaua luridus Orcus aqua.

A

BERN. CYLL. VERON.

QVID *prodeſt cælum votis impleſſe Neæra.*] de ſacro votiuo à ſe Deis exoluto Neæram alloquitur.

IMPLESSE *cælum.*] hyperbolicῶs aërem capit: aut eſt continens pro contento: hoc eſt, deos cœleſtes.

E LIMINE *marmorei tecti.*] hoc refertur ad porticum ex marmore ſtructam. Horatius Carminum II.

——non trabes Hymettiæ
Premunt columnas vltima reciſas
B *Africa——*

INSIGNIS.] notus & egregius. inſignis (vt annotat Feſti auctoritas & veterum vſus comprobat) tam benè quam malè accipitur. boues enim qui in femore atque pede album habent quaſi inſigniti, vocantur inſignes.

CONSPICVVS.] venerabilis. Senſus eſt: Vota feci non vt nobilis generoſitate fierem aut opulentus, ſed te vt frui, potirique poſſem.

BENIGNA *terra.*] tellus dicitur benigna quod depoſitum fideliter reddat.

NOSTRA *ſenecta.*] pro ego ſenex effectus.

C PERMENSA *defunctus tempore lucis.*] defuncti vocantur magiſtratus excedentes ex officio: vnde per tranſlationem defuncti vita mortui dicuntur.

GRAVE.] oneroſum.

FINDANT *boues.*] ideſt, arent. Terra enim dum colitur ſcindi videtur.

INNIXA.] ſuffulta.

PHRYGIIS *columnis.*] hoc dixit quantum ad columnas teſtudineatæ porticus. In Synnada ciuitate Phrygiæ olim marmor effodiebatur laudatiſſimum. Horat. car. III.

Quod ſi dolentem nec Phrygius lapis.

D de hoc marmore Strab. ſcrib. Geographiæ duodecimo. Synnada enim vrbs eſt non magna, ante quam planicies iacet oleis conſita lx. ferè ſtadiorum. Vlterius eſt Docimia vicus & Synnadicis lapidis lapidifodina. ſic enim Romani eum appellant: indigenæ verò Docimitem & Docimæam. Vena in initio paruas glebas emittebat, ſed poſtea propter maximos Romanorum ſumptus columnæ integræ & ingentes extrahebantur varietate alabaſtrico lapidi proximæ: ideo Claudianus in Stilicone dixit:

——pretioſaque picta
E *Marmore purpureis cedit quod Synada venis.*

Et Statius Syluarum. I.

Sola cavo Phrygiæ mittit quam Synados antro
Ipſe cruentauit maculis lucentibus Atys.

Nam multa huiuſmodi onera ad mare deuehebantur, & columnæ & lapideæ tabulæ magnitudine ac pulchritudine admirabiles Romam deferebantur.

TÆNARE *ſiue tuis, ſiue Caryſte tuis.*] Tænarus (teſte Lactantio grammatico in primo The.) eſt locus vmbroſus in radice Maleæ promontorij Laconiæ: iuxta hunc ſpecum marmora quæ

Laconica dicuotur effoſſa ſunt. Propertius Elegiarum III.

Quod non Tanareis domus eſt mihi fulta columnis.

Caryſtus vero inſula eſt in Laconia in Arcadiam vergens locus Aegis extat, à qoo vinum Caryſtium ab Alcmyne celebratur: & ciuitas in Euboea, vbi erant (Strabone teſte) latomiæ Caryſtiarum columnarum, id eſt, lapidum exciſio marmoreorum, quæ à loco etiam Caryſtæa appellabantur. Quare Lucanus v. ait.

Qua mare anguſtat fauces ſaxoſa Caryſtos.

ET *nemora in domibus ſacros imitantia lucos.*] Luci ſunt incæ dui deorum dicati numinibus. Nemora viridaria voluptatis gratia & amœnitatis. Siluæ conditæ manu, quæ olim in nobilium ædibus ampliſſimæ fuerunt. Iuuenalis in Criſpino:

——quanta nemorum iactetur in vmbra.

Horatius itidem oſtendere cupiens ad Lycem Carminum III. quod in illius nemoribus tempeſtas ſæuiebat, inquit:

Audis quo ſtrepitu ianua, quo nemus
Inter pulchra ſitum tecta remugiat
Ventis.——

AVRATÆ *trabes.*] ideo auro coopertæ vt ſumptuoſiores viderentur. Lucanus x.

——craſſumque trabes abſconderat aurum.

SOLVM.] ſolum dicitur qoodcunqoe ſuſtentat. hîc accipitur pro pauimento qood vulgus ſolarium vocat.

CONCHA.] piſcis ex qoo margarita ſumitur.

IN *Erythræo littore.*] in mari rubro, qood Græci ἐρυθρὰν à rege nominauerunt.

SYDONIO *murice.*] murex purpura eſt, quam Sydon vrbs Syriæ gignit: & murex eſt ferreus triangulatus per cuſpidem, vulgo tribulum vocamus.

INVIDA.] inuidia digna: hoc eſt, neglectibilia.

SVA *lege.*] quæ inſtabilis eſt: & modo affert, modo aufert.

AT *ſine te regum munera nulla volo.*] quin Plaut. in Curculione Phedronum dicentem introducit: *Siquidem hercle mihi regnum detur, nunquam id potius ſequar, quando ego te videbo.* nam prius dixerat: *Sua ſibi habeant regna reges, ſibi diuitias diuites, ſibi honores, ſibi virtutes, ſibi pugnas, ſibi prælia, dum mihi abſtineas inuidere, ſibi habeat quiſque quod ſuum eſt.*

O MIHI *diem felicem.*] expolitio eſt: nam & lux & dies idem eſt: & ter & quater pro abſolutè ponitur.

AVERSA.] irata. Virgilius.

——auerſa Deæ mens.

NON *meus deus.*] hoc eſt, non mihi præſens, propitius, fautor.

LYDIVS *aurifer amnis.*] Pactolus Lydiæ fluuius arenas aureas & ſtrigmenta voluiſſe legitur apud auctores.

ORBIS *terrarum.*] tmeſis eſt, eſt autem mos loquendi, vt minimè gentium, vbique locorum.

TIMIDIS *faueas Saturnia votis.*] benè Saturniam precatur, quæ nuptiis præeſt. Ouid. in epiſt. Medeæ:

Conſcia ſit Iuno ſacris præfecta maritis.

CYPRIA.] Venus quæ Cypris & Cypria dicitur, quod nata in Cyprum ſtatim applicuit, vel quod parturientibus præſideat.

TVA *concha.*] qua mari deuecta eſt in Cyprum, cùm primum ex ſpumis genita eſt.

TRISTESQVE *ſorores.*] hermineuſis eſt.

NIGRAM *paludem.*] Stygem intelligit.

LVRIDVS *Orcus.*] Orcus eſt inferni flumen ab Styge defluens ab vrgendo dictus: aut ab ὅρκος, quod eſt iuramentum: quod per id dei iurare ſolebant. Cic. vero de natu. deo. III. ſcri. *Orcum Neptuni & Iouis fratrem fuiſſe: per quem Ditem nos ſeu Plutonem poſſumus accipere.* Orca etiam reperitur, ſed eſt genus marinæ belluæ maximum, vt Feſtus ait, ad cuius ſimilitudinem vaſa vinaria orcæ dicuntur: ſunt enim teretes atque vniformi ſpecie. Eſt quoque orca vaſculi genus oris anguſtioris, in quam pueri nuces dato pignore certant miſcere. Perſius,

Raderet anguſtæ collo non fallier orcæ.

ACHILLES STATIVS.

COELVM *votis impleſſe Neæra.*] Vergilius in IX. dixit onerare,

Multa deos orans, onerauitque æthera votis.

BLANDAQVE *cum multa tura tuliſſe prece.*] Blanda tura, quod Diis quodammodo blandiantur, vel quod eos nobis blandos faciant. Sic etiam Propertius in IV.

Coſtum molle date, & blandi mihi turis honores.

SED *tecum vt longa ſociarem tempora vitæ.*] in Vaticano, & Sfortiaco, Sociarent, id eſt, vt me tecum longa vita ſociaret.

TVNC, *cum præmenſæ defunctus tempora lucis.*] in Vaticano, Tum, cum permenſæ. itaque in vno meo. In altero, Tunc, cum permenſo defunctus tempore locis Vt enim, Viam metiri, dicebant id eſt, ire, ſic etiam Lucem dixit. Propert. in II. eodem modo transferens,

Qualem ſi cuncti vellent decurrere vitam.

PRODEST *pondus.*] in Sfortiæ libro, Pondus prodeſt.

QVID-VE *domus prodeſt, Phrygiis innixa columnis.*] Plin. in XXXVI. *Nonne inter magnifica Baſilicam Pauli columnis è Phrygiis mirabilem, Forumque Diui Aug.* Et quæ ſequuntur.

TÆNARE *ſiue tuis*] Propertius.

Quod non Tænariis domus eſt mihi fulta columnis.

SIVE *Caryſte tuis.*] Martialis in IX.

De marmore omni, quod Caryſtos inuenit.

ET *nemora in domibus ſacros imitantia lucos.*] Idem ſignificans Horatius,

——quo ſtrepitu nemus
Inter pulchra ſitum tecta, remugiat.

QVID-VE *in Erythræo legitur quæ litore concha.*] ſic alibi loquitur.

O pereat, quicumque legit viridesque ſmaragdos.

Et Ouid. in III. de Arte amandi,

Lectaque diuerſo litore concha venit.

INVIDA *quæ falſo plurima vulgus amat.*] Alij legunt, Inuidia eſt falſo. vel igitur Inuidia poſitum actiue, vel legendum fortaſſe, Inuidet, & falſo.

FALSO.] magno errore.

NON *opibus mentes hominum, curæque leuantur.*] Horat. in eandem ſententiam,

——non ætas aceruus & auri
Aegroto domini deduxit corpore febrim.

ET *ſine te regum munera nulla volo.*] Idem ante,

Et regum magnæ deſpiciantur opes.

Plaut. in Curcul. in eandem prope ſententiam,

Sibi ſua habeant regna reges, ſibi diuitias diuites,
Sibi honores, ſibi virtutes, ſibi pugnas, ſibi prælia,
Dum mihi abſtineant inuidere, ſibi quiſque habeat,
Quod ſuum eſt.

O MIHI *felicem.*] actiue Felicem dixit. Sic Terent. *O fauſtum & felicem diem.*

AVDIAT *auerſa non meus aure Deus.*] Auerſa aure: vt Horat. in v.

Preces & auerſum ad Iouem.

NON *meus.*] non propitius. Idem Horat.

Ventis iturum non ſuis,

Et Martialis,

Et curſu facili, tuiſque ventis
Hiſpanæ pete Tarraconis arces.

IVVANT.] in multis ſcriptis libris, Iouant.

FVTVRA *neunt.*] res futuras. Indidem transferens Horat. in v.

Vnde tibi reditum certo ſubtemine Parcæ
Rupere.——

Quo loco, non, Certo, ſed, Secto, legendum puto. Sic Homer. in I. Odyſſ.

Τῷ οἱ ἐπεκλώσαντο θεοὶ οἶκόνδε νέεσθαι Εἰς Ἰθάκην.

DIVIS *in ignaua luridus Orcus aqua.*] eſſe aiunt in nonnullis libris, Ditis, non, Diues. Legendum forte, Diuus vt ſit, Orcus, qui diuus luridus. vel diues, quaſi *ἀεὶ* dictum velit, à non carendo, non, vt alij, à lucis defectu: atque inopia. Luridum Orcum etiam Horatius dicit in III. Carminum.

Maretque partus fulmine luridum
Miſſos ad Orcum.

M. ANT. MVRETVS.

QVID *prodeſt.*] negat ſibi quicquam diſtracto à Neæra eſſe poſſe iucundum: ſeque mori cupere, ni ſpes ſit, fore, vt illa redeat.

QVID *prodeſt.*) quid prodeſt, tam ſæpe petiiſſe à diis, vt tecum vitam exigere liceret, ſi id nunc non datur?

NON *opibus.*] præclara ſententia. cui ſimilis eſt illa Varronis,

Non fit theſauris, non auro pectus ſolutum.

Sed in verbo, *leuantur*, eſt homonymia. alio enim modo leuari mentes, dicimus, & alio, curas.

IANVS DOVSA FIL.

DIVES *in ignaua luridus Orcus aqua.*) Idem ferè de Acheronte Pindarus apud Plutarchum: *ἔνθεν τὸν ἄπειρον ἐρεύγονται σκότον βληχροὶ δνοφερᾶς νυκτὸς ποταμοί.* quæ & Tibulli,

——vaſtos amnes nigrámque paludem.

Et Horatij, *languidum flumen*, exprimunt. Porrò *Orcus* hic Plutonem ſignificat, vt apud Plautum in Epidico:

A *Census quoties ſepulchrum vides, ſacrificas illicò Orco hoſtias*

Interdum pro Charonte ſumitur. Gloſſæ priſcæ: *Orcus, χάρων.* Iſidorus Origin. lib. VIII. *Orcum vocant, quaſi receptorem mortium, vnde & orca nuncupatur vas quod recipit aquas. Ipſe & Græcè Charon.* Hinc libertos, qui *Orcini* dicuntur, *χαρωνίτας* appellat Plutarchus. Idem quoque ſed aliis exemplis confirmat Iuriſconſultorum eximius Iacobus Cuiacius ad Africanum Tractatu IX. quem vide. Sed hîc Orci ipſius regnatorem intelligendum apparet ex adiuncto *Diues.* ſic enim

B Græci *πλούτωνα* vocant *ἀπὸ τοῦ πλούτου αὐτοῦ.*

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

SAO *tecum vt longa ſociarem.*] Profecto legendum, *ſatiarem.* & benè huic rei conuenit quod Lucretius præcipit, è vita vt ſaturum conuiuam recedere. Nam vulgaris lectio nihil ad ſenſum poëtæ. Sequitur enim,

Inque tuo caderet noſtra ſenecta ſitu,
Tunc quum permenſo defunctus tempore lucis, &c.

Hoc enim planè ſatiatum non ſociatum oſtendit.

C NAM *graue quid prodeſt.*] Eclogæ habebant.

Quid prodeſſe poteſt pondus mihi diuitis auri?

INVIDIA *quæ falſo.*] Longe melior ſententia in Excerptis.

Et quæ præterea populus miratur, in illis
Inuidia eſt. falſo plurima volgus amat.

Rotunde, & venuſte. ſed nondum, vt puto, plane purgatus eſt locus. Legendum enim:

Et quæ præterea populus miratur? in illis
Inuidia eſt.——

QVÆQVE *futura neunt.*] Neunt, non à Neo, ſed à Neeo vt Abnueo. Ennius:

Certare abnueo, metuo legionibu' labem.

Et quamuis ſic ſecundæ coniugationis videntur,

D tamen *abnueo* non facit *abnuent*, vt *docent*, ſed abnueunt. Sic hic *Neunt*, non *Nent* Hic Grammatiſta volui eſſe, quia hoc ooo eſt in aliis ſcriptoribus vulgare.

DIVES *in ignaua.*] Et diues & Dis ab eadem mente, à qua Græcis *πλοῦτος* & *πλούτων.*

ELEGIA IIII.

DI meliora ferãt, nec ſint inſõnia vera,
Quæ tulit heſterna peſſima nocte quies.
E *Ite procul. vanum falſúmque auertite viſum,*
Deſinite in vobis quærere velle fidem.
Diui vera monent: venturæ nuntia ſortis
Vera monẽt Tuſcis exta probata viris.
Somnia fallaci ludunt temeraria nocte,
Et pauidas mentes falſa timere iubent.
At natum in curas hominum genus, omina noctis

Farre pio placant, & ſaliente ſale.
Et tamen, vt cumque eſt, ſiue illi vera monenti,
Mendaci ſomno credere ſiue volent,
Efficiat vanos noctis Lucina timores,
Et fruſtra immeritũ pertimuiſſe velit:
Si mea nec turpi mens eſt obnoxia facto,
Nec læſit magnos impia lingua Deos.
Iam nox æthereum nigris emenſa quadrigis
Mundũ, cæruleo lauerat amne rotas.
Nec me ſopierat menti Deus vtilis ægræ
Somnus. ſollicitas deficit ante domos.
Tandem, cùm ſummo Phœbus proſpexit ab ortu,
Preſſit languentis lumina ſera quies.
Hic iuuenis caſta redimitus tẽpora lauro
Eſt viſus noſtra ponere ſede pedem.
Non illo quidquam formoſius vlla priorum
Ætas, humanum nec videt illud opus.
Intonſi crines longa ceruice fluebant,
Spirabat Tyrio myrtea rore coma.
Candor erat, qualem præfert Latonia Luna,
Et color in niueo corpore purpureus.
Vt iuueni primùm virgo deducta marito,
Inficitur teneras ore rubente genas.
Vt cùm cõtexunt amarãthis alba puellæ
Lilia, & autumno candida mala rubent.
Ima videbatur talis illudere palla.
Namque hæc in nitido corpore veſtis erat.
Artis opus raræ, fulgẽs teſtudine & auro
Pendebat læua garrula parte lyra.
Hanc primùm veniens plectro modulatus eburno,
Felices cantus ore ſonante dedit.
Sed poſtquàm fuerant digiti cum voce locuti,
Edidit hæc triſti dulcia verba modo.
Salue cura Deûm, caſto nam ritè poëtæ,
Phœbusque, & Bacchus, Pieridesque fauent.

A *Sed proles Semeles Bacchus, doctæque ſorores*
Dicere non norunt, quid ferat hora ſequens.
At mihi fatorum leges, æuique futuri
Euentura pater poſſe videre dedit.
Quare ego quæ dico non fallax, accipe, vates,
B *Quodque Deus vero Cynthius ore ferat.*
Tantùm cara tibi, quantùm nec filia matri,
Quantùm nec cupido bella puella viro,
Pro qua ſollicitas cæleſtia numina votis,
Quæ tibi ſecuros non ſinit ire dies,
Et, cùm te fuſco ſomnus velauit amictu,
Vanum nocturnis fallis imaginibus.
C *Carminib. celebrata tuis formoſa Neæra*
Alterius mauult eſſe puella viri:
Diuerſaſq; tuis agitat mẽs anxia curas,
Nec gaudet caſta nupta Neæra domo.
Ah crudele genus, nec fidum femina nomen:
Ah pereat, didicit fallere ſi qua virum.
D *Sed flecti poterit: mens eſt mutabilis illis.*
Tu modò cum multa brachia tende fide.
Sæuus amor docuit dominæ fera verba minantis:
Sæuus amor docuit verbera poſſe pati.
Me quondam Admeti niueas pauiſſe iuuencas,
Non eſt in vanum fabula ficta iocum.
E *Tunc ego nec cithara poteram gaudere ſonora,*
Nec ſimiles chordis reddere voce ſonos,
Sed perlucenti cantus meditabar auena,
Ille ego Latonæ filius, atque Iouis.
Neſcis quid ſit amor iuuenis, ſi ferre recuſas
Immitem dominam coniugiumque ferum.

Ergo ne dubita blandas adhibere querelas,
Vincvntvr molli pectora dura prece.
Quòd ſi vera canunt ſacris oracula templis,
Hæc illi noſtro nomine dicta refer.
Hoc tibi coniugium promittit Delius ipſe
Felix. hoc alium deſine velle virum.
Dixit, & ignauus defluxit corpore ſomnus.
Ah ego ne poßim tanta videre mala:
Nec tibi crediderim votis cõtraria vota,
Nec tantum crimen pectore ineſſe tuo.
Nam te nec vaſti genuerunt æquora ponti,
Nec flamam voluens ore Chimæra fero.
Nec canis anguinea redimitus terga caterua,
Cui tres ſunt linguæ, tergeminumq́ue caput:
Scyllaq́ue virgineam canibus ſuccincta figuram,
Nec te conceptam ſæua leæna tulit.
Barbara nec Scythiæ tellus, horrendáve Syrtis,
Sed culta, & duris non habitanda domus,
Et longè ante alias omnes mitiſſima mater,
Iſq́ue pater, quo non alter amabilior.
Hæc Deus in melius crudelia ſomnia vertat,
Et iubeat tepidos irrita ferre Notos.

BERN. CYLL. VERON.

Dii *meliora ferant, nec ſint inſomnia vera.*] Explicat inſomnium quod de Neæra nocte præcedenti ſomniauerat: ſed antequam hoc enarret prius vanum eſſe optat quodcumque apparuerit. Notandum ſane contra litteratores noſtri temporis ſomnium dici & inſomninm: & ita inſomnia, quod Virgil. & Propert. factitauerunt. Lucretius tradit ſtudio mortales obnoxios rerum mente perturbatos ſomniare.

A Pessima *quies.*] Quippe non quies fuit, ſed perterrefactio ſomniculoſa.

Vani.] Hos dicit qui rem minimam ſuperſtitioſe quærunt.

Falsvm *viſum.*] Fictam apparitionem.

In *votis.*] Deſideriis deſideratis.

Finem.] Credulitatem.

Vera *nuncia.*] Nota nuncium pro re nuncianda in genere neutro contra Laurentium Vallam, Seruio illudentem in elegantiarum ambagibus. Sic Catullus in Aty:

Geminas deorum ad aures
Noua nuncia referens.

B Sortis *futuræ.*] Scilicet, fortunæ.

Thvscis *exta probata viris.*] Conſtat Thuſcos aruſpicinæ artis fuiſſe repertores, vt Liuius ab Vrbe condita, & Vale. Maxi. in cap. de cultu & religione deorum teſtantur. Quare dixit Iuuenal. *Et Thuſcis digna libellis.*

Nocte *fallaci.*] Ideo fallaci quòd per corporis alterationem plurima noctu viſuntur falſo. Lu. Pharſaliæ II.

Ecquid ait, vani terremur imagine ſomni?

Pavidas.] Meticuloſas, inconſtantes.

Et *vanum metuens hominum genus.*] Hominum C nempe formido ingenita Deos eſſe fecit. Ideo Sta. Thebaidos III. *Primus in orbe deos fecit timor:* ſcripſit. Fuit enim Epicureorum ſententia deos eſſe: ſed de mortalibus curam non habere: eo quod (vt ait Lucretius.)

Immortali æuo cum ſumma pace fruuntur,
Semota à noſtris rebus longeque remota.

Farre *pio placant.*] Far pro mola poſuit à parte totum aſſumendo. Immolare enim eſt farre mollito & ſale hoſtiam perfuſam ſacrificare. Iouem autem placandum mola ſcimus. Plaut. in Amphytrione: *Somnium narrat tibi, ſed mulier poſtquam experrecta es prodigiali Ioui aut mola ſalſa hodie,* D *aut thure comprecatum oportuit.*

Et *ſaliente ſale.*] Sal ſuapte natura dum ſuperinijcitur igni exilit cum crepitu. Horat. carm. III. *Farre pio & ſaliente mica:* de ſale intellexit.

Lvcina.] Luna: quæ eadem eſt Diana à luce denominata. Catull.

Tu Lucina dolentibus
Iuno dicta puerperis.

Tvrpi *facto.*] Sceleſto facinore.

Læsit.] Probro offendit ac falſo periurio.

Iam *nox æthereum.*] Deſcribit tempus & noctem præceſſiſſe diem.

E Cærvleo *amne.*] Liptote eſt ſeu tapinoſis: hoc eſt mari Oceano: aut ad id reſpexit quod ſupra memorauimus, quod, ſcil. ambiat totam terram. Fingunt namque poëtæ noctem mergi in Oceano ſuperueniente die.

Menti *deus vtilis ægræ.*] Deum vocat ſomnum ipſum: qui homines curis afflictos leuat. Virgilius.

Tempus erat quo prima quies mortalibus ægris
Incipit, & dono diuum gratiſſima ſerpit.

Ante *domos.*] Quoniam ad torum non peruenit.

Prospexit.] Cœpit apparere in diluculo: & eſt animaduertẽdũ duo dici ſcilicet, diem iam aduenisſe, & ſe neutiquam vnquam dormiuiſſe, vt

fides habeatur rei quam dicturus eſt. Namque aut obiectum eſſet crapulam, aut ſomnum fuiſſe viſionis cauſſam: ſed vtrumque amouet.

CASTA *lauro.*] Quantum ad Daphoem caſta, quæ vt caſtitate frueretur deorum benignitate ab Apollinis manibus euadens in arborem laurum verſa euiruit. Deſcribit autem graphice Apollinis elegantiam tam forma quam habitu.

MYRRHEA *coma.*] Ideſt, vnguentata myrrha ſuauiſſima ſpecie. Ouid. de arte amandi, I.

Illius & lachrymis, quas arbor fundit odora
Vngimur, & dominæ nomina gutta tenet.

Legitur & myrtea coma, quod à nobis non probatur. Scimus enim ab omnibus (quot legi) auctoribus, ſcriptum eſſe Apollinem cingi laurea non myrto. hoc & ipſa phyſica dat intelligere. quod autem Apollinis crines myrteum colorem præ ſe tulerint, error eſſet interſerere, cùm auri colorem effingere crediti ſint à poëtis rationem cæli ſequentibus.

TYRIO *rore.*] Puta balſamo vel nardo. rore autem dixit ſicut Sappho ad Phaonem:

Nec meus Arabio rore capillus olet.

LVNA *Latonia.*] Diana Latonæ filia, & intelligit puniceum ſublacteum colorem, quo illa præſtat.

INFICITVR *teneras genas.*] Synecdoche eſt: & notandum contra imperitos noſtri temporis litteratores quoſdam negantes ſynecdochem recte poſſe fieri præterquam in participio. Sic Horat. in poëtica:

——O ego leuis,
Qui purgor bilem ſub verni temporis horam.

ET *cum contexunt amaranthis alba puellæ Lilia.*] Alia eſt ſimilitudo comparatiua. Amaranthus flos eſt ſuauiſſimus & purpureus quaſi immarceſſibilis vocatus: de quo ita Plin. in natu. hiſt. *Amaranthus eſt ſpica purpurea verius quàm flos aliquis & ipſi ſine odore. Prouenit Augusto menſe: durat in autumnum. Summa natura in nomine eius eſt, appellata, quia nõ marceſcit.* Puto ab μαραίνω, verbo, ideſt, marceo: & α. priuationem ſignificante deductum: quaſi æternus. Ideo Columella dixit, *immortales amaranthi*, de hortorum cura pertractans.

ET *autumno candida mala rubent.*] Mala quidem ex parte lactent, ex parte rubent.

PALLA.] Veſtis manicis apertis: dicta ἀπὸ τῦ πάλλειν, ideſt, concutere.

IMA] Oblonga ad imos pedes.

ALLVDERE *talis.*] Ideſt, talos percutere ſpiris criſpuloſis, vnde talaris dicitur. Nam illudere & eludere metaphorice dictum accipitur pro eo quod vulgus vndezare vocat. Catullus:

Ipſius ante pedes fluctus ſalis alludebant.

Ouid. Metam. IIII.

——& in alludentibus vndis
Summa pedum taloſque tenus veſtigia tingit.

Talus eſt quem clauiculam pedis appellamus: alij dicunt plantam pedis, ideſt, κοῖλον τῦ ποδὸς, cauum pedis. Ouid. Metam. X.

Occidit in talum ſerpentis dente recepto,

Quanquam de clauicula & ipſe intellexit. reſpexit enim ad anguis preſſi conuerſionem. nam & in VIII. dixit de Fame:

Et immodico prodibant tubere tali.

A Sed hic exprimitur habitus deis congruus. Virg.

—— talos veſtis defluxit ad imos,
Et vera inceſſu patuit dea.

LYRA *garru.*] ſonora fiſtula ſeu tibia & cithara: vt ſupra,

Garrula ſilueſtri fiſtula facta deo.

ORA *canente.*] Sonum quidem Apollo ex cithara elicuit: & vocis pariter modulationem commiſcuit.

DIGITI *cum voce locuti.*] Chordæ per digitorum tactum variatam ſymphoniam reddunt: ita vt digiti ſint illi, quorum opera cantus effunditur modulatus.

B DVLCIA.] Quantum ad verborum opera contextum.

TRISTI.] Quantum ad ſententiam, quæ Tibullo minime fuit grata.

CVRA *deum.*] Supra diximus quod diuorum tutela ſeruat poëtas. ad hanc ſententiam Ouid. ait in eleg. de Tibulli obitu.

At ſacri vates, & diuum cura vocamur,
Sunt etiam qui nos numen habere putant.

CASTO *poeta.*] Poëta caſtus eſſe debet, vnde camœnæ, quod qui eas exercet caſtæ mentis exiſtat: quamuis verſiculi ſui ſint tenelluli. Catullus ad Aurelium & Furium comites:

C *Nam caſtum eſſe decet pium poetam*
Ipſum, verſiculos minus neceſſe eſt.

Ideo Mart. ad Cæſarem inquit,

Laſciua eſt nobis pagina, vita proba.

Quamquam etenim laſciuiant poëtarum moduli & petulci videantur, eorum tamen ſententia animi grauis eſt & optima. quapropter diuus Adrianus cum (teſte Lu. Apuleio in I. pro magia) ornare vellet Voconij poëtæ familiariſſimi ſepulturam, his verſibus celebrauit:

Laſciuus verſu, mente pudicus erat.

D BACCHVS.] Vbertatis deus: ob cuius gratiam ſuper meditationibus inuocatur à poëtis.

SORORAS.] Muſę ſorores non genitura ſunt, ſed vnanimitate & concordia quaſi collegæ.

HORA *ſequens.*] Non enim Bacchus, Muſæque nouerunt vnquam quis ſit rerum euentus.

LEGAS *fatorum.*] Lex enim eſt, vt ſemel edita moriantur. Fatum autem eſt lex mundi inſolubilis, nulla deorum voluntate permutabilis.

PATER.] Iuppiter.

POSSE *videre.*] Nam & Apollo ipſe rerum futurarum caſus ignorat, niſi ei præſcire Iuppi-

E ter conceſſerit. Quod myſteriorum argumentum non præterit Maronem, qui in Æneide dixit,

Quæ Phœbo pater omnipotens, mihi Phœbus Apollo
Prædixit.——

FILIA *matri.*] Quæ naturali lege valde diligitur.

BELLA.] Elegans.

CVPIDO *viro.*] Proprium eſt epitheton viri amatoris cupidum. Mart.

Pædicare ſemel cupido dabit illa marito.

SOLLICITAS *votis.*] Virg.

——diuoſque in vota vocauit.

AMICTV *fuſco.*] Hoc ponit pro alarum vmbroſarum velamento.

CASTA *domo.*] Quoniam cupit adulterari.

Ah *crudele genus.*] Fœminarum genus aſpetum vocat, quod oe filiis quidem ſuis pepetcetint, vti de Medea legitur & Althæa.

Nec *fidum fœmina nomen.*] Nihil profecto verius in hoc opuſculo ponitur. Ita Propertios:

—— nulla diu fœmina pondus habet. Et alibi,

Sed vobis facile eſt verba & componere fraudes
Hoc vnum didicit fœmina ſemper opus.

Ee Maro in Æneide:

—— varium & mutabile ſemper Fœmina.

Quaptoptet Hora. carm. I. ſcripſit de amatote non cauto: *—— heu quoties fidem*

Mutatoſque deos flebit, & aſpera
Nigris æquora ventis
Emirabitur inſolens.

Mvtabilis.] Fœmina ita mutatur, vt nullo vento erebrius frondes & fluctus moueantur: qo in Calphurnios dixit: *Mobilior ventis fœmina.* Er Horat. lib. carm. præallegato perfidioſæ molieris inſtabilitatem auram vocauit dicens:

Neſcius auræ fallacis.

In *vanum iocum.*] Deriſio eſt vanus iocus.

Sonora.] Propter chotdas vocales quas in ſe habet.

Nec *ſimiles chordis reddere voce ſonos.*] Similes ſonos dicit, hoc eſt, congruos & conſentaneos. Namque iam ait:

Sed poſtquam fuerant digiti cum voce locuti.

Avena.] Auenico calamo vel cicuta.

Ille *ego.*] Emphaſis eſt in verbis, quaſi dicat, ille ego qui ſum filius magni Iouis agreſti fiſtula cantum modulabar.

Ignavvs.] Qui homioes ignauos, hoc eſt, ſine induſtria facit.

Votis.] Scilicet, vota tua aduerſa meis. Nam vota ſunt contraria votis, cùm amator amatrice potiri cupit: illa vero alium ſibi virum copulare quærit. Votis ergo dicit, quæ ſunt vt illa virum alium habere optet.

Nec *tam vaſti.*] Atguit ab ea parte, quæ eſt ab amantibus vſitata, quando crudelitatem aduerſi amãtis mollire nituntur: vt in IIII. Æneid. Virgil. obſeruauit. Sed hic à contrario illius ſententiæ arguit. Namque vult oſtendere amicam ſuam facilem ac perhumanam eſſe, quooiam à feris beſtiis non eſt orta. Quare Catullus hac ſententia longe acetbiorem facit io Argonautica dicens ſub Ariadnæ accuſantis Theſeum perſona:

Quod mare conceptum ſpumantibus expuit vndis.

Nec *flammam voluens ore Chimæra fero.*] In Caio moote ipſius Lyciæ mooſtrum hottendum fuit: quæ Chimæra vocitatur: filia Typhonis & Chedīræ flammis armata: cæteta leonis, dtaconis, capræ partibus ſimilis. de qua Ouid. Metam. x. ſcribit: *Voluens ore flammam.* Virgil. io VIII. de latrunculo,

—— illius atros Ore vomens ignes.

Eſt enim Caius altiſſimus, & globos igneos euoluit, qoare fabulis figmentum ſuffecit.

Nec *conſanguinea redimitus terga caterua.*] Cerberum per circuitionem dicit, qui iubas habet ſerpentinas, & tribus capitibus deformis eſt. hunc Fulgentius interpretatus eſt fuiſſe cauſidicum, vt Petronius in Euſtioo narrauit, quem A iurgij calumnia & lingua venali, quam plurimum in alienis negociis exercebat, peſſimum omnibus vixiſſe, & poſt mortem fabulæ datum oomeo. Conſanguinea enim caterua ait: quia & ipſe fingitur ſerpens. Sic Iuoe. *Longe cognata colubra*, dixit de anguilla.

Tres *linguæ.*] Quoniam & tria habet capita.

Tergeminvmqve *caput.*] Ideſt, ternum. indocti quidam putant tergeminum quaſi bis geminarum ter: hoc eſt ſex dici: Sed latinitas voluit eodem partu editos tergeminos & quatergeminos: vt de tergeminis Curiatiis, atque B Horatiis apud hiſtoricos legimus.

Scyllaqve *virgineam canibus ſubnixa figuram.*] Scylla Phorci filia ex Creteide fuit olim peramata à Glauco deo marino, quæ cum fontem ſolitum ſubintraſſet, vt ex cooſuetudioe ſordes ablueret corporis, efficacibos Circes veneficiis amore Glauci deperditæ inferiorem pubem immutatam ſenſit in canes & horrida animalia, ideo pudore victa in mare ſe præcipitem dedit, quemadmodum Ouid. XIIII. Metamorph. ſcribit. At Probus commentator Virgilianus ſaoe perantiquus pouit Scyllam Tritonem habuiſſe, quem amote detorqueret: poſtea Neptu- C num coociliaſſe: ea re exacerbatos Triton à Circe venenorum auxilia (quibus illa pollebat) accepit, & infecto mari per qood ad Neptunum Scylla ventitabat, puella rei paratæ ignara tenus inguina conuerſa ſit io canes, reliqua delphinus ſit, pars ſola qua ſuper aquam eminet, hominis effigiem retinuit.

Sæva *leæna.*] Leænæ feritas immaniſſima eſt. Sic Catullus ad Ruffum:

Nam te leæna montibus Libyſtinis,
Aut Scylla latrans infima inguinum parte
Tam mente dura procreauit ac tetra.

Barbara *tellus Scythiæ*] Ideſt, Scythia regio D efferatarum gentium plena: de qua multa Herodotus: Halicarnaſſeus, & Iuſtinos in Trogi Pompei epitomate dixerunt.

Horrenoave *Syrtis.*] Syrtis locus in Africa fabuloſus, vbi variatis vicibus natura alludit: oeque nauibos tranſire illac datur, tum arenarum cumulis, tum maris fluxo ac refluxu repugnante.

Amabilior.] Dilectior, obſeruantior.

Notos *tepidos.*] Notus meridionalis ventus eſt, qui (quooiam ex parte calidiſſima perflat) nobis tepidiuſculus venit: ita quidem ſpirans ve ſerenum turbet, & oubilum ſerenet. Quãobrem E à Græcis νότος dicitur: à latinis vero albus. Horatius carm. I.

Albus vt obſcuro detergit nubila cælo
Sæpe Notus, neque parturit imbres
Perpetuos. ——

ACHILLES STATIVS.

Dii *meliora.*] Sic ſolebant, amolientes, & auertentes, atque auertuncantes, quæcumque impenderent mala. Sic Locilius, & Cicero, apud Nonium Marcellum, in verbo, Auertuncare, *Di maluerint meliora.* Et Seneca, de remediis

fortuitorum, *Morieris. di melius.* Et Valer. Max. A
in v. *Di melius, quod hunc animum viris eur. non dederunt.*

Q V Æ *tulit heſterna proxima nocte quies.*] Quæ mihi per quietem videre viſos ſum. Heſternam noctem dicit idem poſt etiam,

Heſterna quam te ſolum quod nocte reliqui.

V A N I.] Meodaces. Vero enim Plautus oppooit in Moſtell.

Vera cantas: vana vellem. patris amicus videlicet.

D E S I N I T E *in votis.*] Sic in ſcriptis libris. legendũ forte, non, Iu votis, ſed vno verbo leuiter motato, Inoentis. Deſinite, inquit, vani veſtris inoentis fidem quærere. Aut, Inoitis. Sed B
videtur & vetus lectio retinenda. namque in extrema elegia,

Non ego crediderim votis contraria vota.

Vt ſit hæc ſententia, Cauete putetis ſimilia votis ſomnia futura. nam, qui amant, ipſi ſibi ſomnia finguot, vt ait Vergil.

V E R A *monent.*] Verbum, Mooeo, ad futurorum prædictiooem pertinet. vt alibi dictum. Pli. in III. oat. hiſt. *Quinimmo vates intellegitur potius, ac monitor auctu ſuo.*

N V N T I A *fortes.*] Sic io omnibus, præterquam in Sfortiaco, Numina. C

E T *vanum metuens hominum genus, omnia noctis.*] Sunt, qui pro Omnia, legant, Omina, in Vaticano,

Et tantum metuens hominum genus, omnia noctis.

In duob. meis,

Et natum in curas hominũ genus, omnia noctis.

Io Sfortiæ libro probabiliter,

Et vanum ventura hominum genus, omnia noctis.

Sequitur enim apte.

F A R R E *pio placant, & saliente ſale.*] Far piom etiam Verg. in v.

—— & canæ penetralia Veſtæ

Farre pio, & plena ſupplex veneratur acerra. D

Et Ooid. vtrumque in IV. Faſt.

Farra deæ, micaque licet ſalientis honorem Detis.

Arnobios in VII. contra geotes, Far pium in ſacrificiis, ſine ture, adhibitum declarat. *Neque genetrix, & mater ſuperſtitionis Etruria opinionem eius nouit, aut famam, Sacellorum vt indicant ritus. neque quadringentis annis, quibus Albana res viguit, in vſum cuiquam venit, ſacra cum res fieret. neque ipſe Romulus, aut religionibus artifex in comminiſcendis Numa, aut eſſe ſciuit, aut naſci, vt pium far monſtrat, quo peragi mos fuit ſacrificiorum ſollemnium munia.*

M O N E R I.] Placet Vaticani libri lectio, Monenti. Quo modo & in Florentino. E

I A M *nox ætherium nigris emerſa quadrigis Mundum.*] In Florentino, non, Emerſa, ſed, Dimenſa. legendum forte, vt alij putant, Emenſa.

C Æ R V L E O *lauerat amne rotas.*] Mari. Palodem cum Homero Theogois cæruleam mihi videtur dicere, ſiue purpoream,

Οὔτ᾽ ἂν πορφυρέης καταδὺς ἐς τήθεα λίμνης.

Homerus aotem ante, Amnem qooque dixit Oceanum, cuios in XIX. Iliad. verſus eſt,

Ἐν δ᾽ ἔσθι ποταμοῖο μέγα σθένος ὠκεανοῖο.

Idem Tibullus ante, in II.

Quaque patent ortus, & qua fluitantibus vndis,
Solis anhelantes abluit amnis equos.

S O L L I C I T A S *deficit ante domos.*] Deficit ante ſollicitas domos: oec enim ſollicitos curæ dormire ſinunt.

S V M M O.] In Vaticano, Somno. quaſi dicat, Phœbus oriens, & Somous tandem me proſpexere, & quaſi miſerati conſopiuere.

L V M I N A *ſera.*] In Sfortiæ libro, & doobus meis, Feſſa, non, Sera.

H V M A N V M *nec videt illud opus.*] In Vaticano, Fuit, ooo, Videt. qood placet.

S T I L L A B A T *Tyrio myrtea rore coma.*] Multi docti homines, Myrrhea, pridem legeruot. quorum poſt ſecuti ſunt etiam multi ſententiam. In ſcriptis tameo omnibus erat, Myrtea. Myrrhea vero coma ſic dicta eſt à colore, vt Acroo tradidit, illud interpretans Horatij, in III.

Myrrheum nodo cohibere crinem.

Columella tamen, de cultu hortorum, de Cinara, *Myrteolo modo crine viret.* Iam qood oon, Tyrio, ſed, Syrio, legi qoibuſdam in libris adfirmãt, mihi ſi libros eoſdem videre licuiſſet, adſenerantius dixiſſem placere. Sed idem poſt io extremo, eodem modo:

Iam dudum, Tyrio madefactus tempora nardo.

Stillare ſic dixit, vt Anacreoo, ψακάζων· Γέλων μύρου ποιοῦντι ἐπ᾽ ὕρος ἦλθον Πόθος τε ψακάζει. Idem prope ſignificans Eurip. in Cyclope:

Ἐπὶ δεμνίοις τε ξανθὸν χλιδανῆς ἔχων ἑταίρας
Μυρόχριστος λιπαρὸς βόστρυχον.

C A N D O R *erat, qualem præfert Latonia luna.*] Ouid. in IV. Metamorph. hoc ipſum, & id quod ſeqoitur,

—— & autumno candida mala rubent,

Secotus, dixit,

Nais ab his tacuit, pueri rubor ora notauit,
Neſcit, quid ſit amor, ſed & erubuiſſe decebat.
Hic color aprica pendentibus arbore malis,
Aut ebori tincto eſt, aut ſub candore rubenti,
Cum fruſtra reſonant æra auxiliaria luna.

V T *iuueni primum virgo deducta marito*] Deduci, in coniugijs. Cic. apud Macrobium, io II. Saturn. *Comparauit hunc fundum Seruilia, tertio deducta.* Ex quibus verbis iotellegimus, cum etiam tertio deduci ſolerent, Tibullum voluiſſe ſummum pudorem ſignificare, qoi, Primum dedocta, dixerit. Eodem verbo, atque eodem in genere, Propertius eſt vſus in IV.

Quæ mihi deducta fax omen prætulit.

Et Tacit. in extremo XIV. *Huic primum nuptiarũ dies loco funeris fuit deducta in domum, in qua nihil, niſi luctuoſum, haberet.*

V T *cum contexunt amaranthis alba puellæ Lilia.*] Multis modis hoius ſuauitatem coloris poëtæ ſignificaot. Verg. io XII.

Indum ſanguineo veluti violauerit oſtro
Si quis ebur, vel mixta rubent vbi lilia multa
Alba roſa, tales virgo dabat ore colores.

Et Propert. in II.

Nec me tam facies, quamuis ſit candida, cepit,
Lilia non domina ſint magis alba mea,
Et Mæotica nix minio ſi certet Hibero,
Vtque roſa puro lacte natant folia.

I M A *videbatur talis inludere palla.*] Ooid. longam quoqoe veſtem eſſe Pallam ſignificat,

Verrit humum Tyrio ſaturata murice palla.

Similiter Propert. in II. de Apolline:

Deinde inter matrem Deus ipſe, interque ſororem
Pythius in longa carmina veſte ſonat.

FVLGENS *teſtudine, & auro.*] Mira fuiſſe Lyrarum ornamenta, Ouidij verſus ille etiam declarat,

Diſtinctamque lyram gemmis, & dentibus Indis.

Et Caſſius Parmenſis, in Orpheo,

Argutæ primum cum plectra parentis, & auro
Diſtinctam ſumpſit citharam Rhodopeius heros.

EDIDIT *hæc triſti dulcia verba modo.*] In Sfortiæ libro, Sono, non, Modo. Modus autem, Τόνος, qui à Muſicis dicitur. Ergo verba erant ipſa dulcia, & lugubria, ad modum adtemperata lugubrem.

QVID *ferat ora ſequens.*] Vt illud, *Quid ſerus veſper vehat.*

ÆVIQVE *futuri.*] In Sfortiæ libro, atque vno meo, Quicumque non, Æuique quodquam poſſit efficere ſententiam, non video.

ACCIPE, *vates.*] In Vaticano, Excipe. vt apud Cic. *Excepta vox eſt.*

QVODQVE *Deus.*] In Sfortiæ libro, Quidq;. In vno meo, Quidque.

SECVROS *non ſinit ire dies.*] Securos: vacuos à curis.

DIVERSASQVE *ſuas agitat mens anxia curas.*] In omnibus veteribus, non, Anxia, ſed, Impia. Suas vero curas agitat, diuerſas à te. id eſt, aliorum amores, non tuos, cogitat. Diuerſas etiam curas ſic dixit Verg. in XII.

Diuerſæque vocant animum in contraria curæ.

NEC *gaudet caſta pulchra Neæra domo.*] Verg.

Caſta pudicitiam ſeruat domus.

TV *modo.*] Sic idem in IV.

Tu modo ſemper ama, ſalua puella tibi eſt.

Et Cic. in I. ad Att. *Tu modo nos reuiſe aliquando.*

CVM *multa bracchia tende fide.*] Supplex ora, crediturus, ſi quid pollicebitur. vel, in fide permanens puellæ, nec ab eius amore diſcedens.

FERA *verba.*] In Vaticano, Fera bella. vt in vno meo.

NIVEAS *paviſſe iuuencas.*] In Sfortiæ libro, *niueos paviſſe iuuencos.* Nam ante etiam,

Pauit & Admeti tauros formoſus Apollo.

Et, vt tradit Euſtatius, Dionyſij interpres, in Icaro inſula religioſe colitur Apollo Ταυροπόλος.

FABVLA *ficta.*] Eodem in libro, Fabula facta.

NEC *ſimiles chordis reddere voce ſonos.*] Similiter Anacreon:

Θέλω λέγειν Ἀτρείδας
Θέλω δὲ Κάδμον ᾄδειν,
Ἁ βάρβιτος δὲ χορδαῖς
Ἔρωτα μοῦνον ἠχεῖ.

Loquitur autem eodem modo Flaccus,

Sed neque chorda ſonum reddit, quem vult manus, aut mens.

NESCIT.] Legendum, vt in veterib. Neſcis.

NOSTRO *nomina.*] Lapſus operarum. legendum, Nomine.

AC *alium.*] Legendum, Atque alium. neque enim Ac coniunctio vocem, à vocali incipientem, præcedit.

NEC *tibi crediderim.*] In Vaticano, atque vno

A meo, *Non ego crediderim.*

NAM *te nec vaſti genuerunt æquora ponti.*] Catull.

Quod mare conceptum ſpumantibus exſpuit vndis.

NEC *flammam voluens ore Chimæra fero.*] Pindar. in Olymp. Καὶ Χιμαίρας πῦρ πνέοισαν.

NEC *canis anguinea.*] In Vaticano, atque vno meo, *Nec conſanguinea.*

SCYLLAQVE *virgineam canibus ſubmixta figuram.*] Iſdem in libris, Succincta, non, Submixta. quo modo etiam Verg.

Candida ſuccinctam latrantibus inguina monſtris.

ET *longe ante alios omnes.*] Lapſus operarum. legendum, Ante alias omnes. vel, vt in Vatica-

B no, Ante omnes alias.

ET *iubeat tepidos irrita ferre Notos.*] In ſcriptis omnibus, Impia, non, Irrita. Ouidius in II. Amor. ſimiliter,

Tu dea, tu iubeas animi periuria noſtri
Carpathium tepidos per mare ferre Notos.

Notum quoq; calidum ſignificat Lucan. in X.

——liceat vſque ſub Arcton
Regnemus, Zephyrique domos, terraſque premamus
Flagrantis poſt terga Noti.——

Idem Tibullus poſt, in eandem ſententiam:

C *Quid precor à demens! venti temeraria vota,*
Aeriæ & nubes diripienda ferant.

Et Ouid. in I. de remedio amoris,

Nec mea dicta rapax per mare ventus agat.

Sic ſæpe Horatius, atque alij, de ijs, quæ vellent irrita eſſe.

M. ANT. MVRETVS.

DI *meliora.*] Deteſtatur ſomnium, quo viſus ſibi erat audire ex Apolline, Neæram alterius viri amore captam eſſe: ipſiuſque dei verbis eam admonet, ne quod eiuſmodi conſilium ca-

D piat.

DESINITE *in votis.*] Suſpicor legendum, *Deſinite in vanis.*

DIVI *vera monent.*] In oraculis, & in extiſpiciis veritas ineſt, non in ſomniis.

VENTVRÆ *nuncia ſortis.*] Non, vera nuncia, vt inepti exponunt: ſed, exta nuncia venturæ ſortis, vera monent.

TVSCIS.] Notum eſt, quantopere ea gens omni diuinarum rerum intelligentia credita ſit excellere.

AT *natum in curas.*] Ita eſt in meo vetere libro:

E & melius videtur, quam quod in aliis legitur, *Et vanum metuens.*

IAM *nox ætherium.*] Deſcribit tempus illud, quo vera ſomnia videri ſolent: vt è Theocrito & Horatio alibi docuimus.

SOLLICITAS *deficis ante domos.*] Qua hora ego nondum ſomnum videram, ea hora in domibus ſollicitis, id eſt, quas incolunt naui, & induſtrij homines, nemo amplius dormit.

MVRRHEA.] Ita legendum eſt, non, vt in alijs, *Myrtea.* Horatius,

Myrrheum nodo cohibente crinem.

DIVERSASQVE *ſuas.*] Lego, *Diuerſaſque ſuis.*

HOC *alium.*] Ita emendaui è meo vetere libro: cum in aliis legeretur, *ac alium.* eſt autem ſimile

loquendi

loquendi genus illi Horatiano,

—— album ſapiente bonoque.

& illi, *Qui ſpecies alias veris.* ita enim legendum eſſe docuit nuper homo eruditiſſimus Dionyſius Lambinus.

IANVS DOVSA FIL.

DII *meliora ferant, nec ſint inſomnia vera.*] Lucilius in XXVII. Satyr.

Dij maluerint meliora, atque amentiam auerruncaſſint tuam.

Vbi libens repoſuerim:

Di annuerint meliora.

Sententia & verſu ita exigeote.

IAM *nox athereum nigris emenſa quadrigis.*

Mundum.] Quamuis *Mundus* ἁπλῶς pro cælo plerumque dicatur, tamen addit Epithetum *athery*, quod imitatus Seneca in Hippolyto dixit:

—— quaque atherio

Candida mundo ſidera currunt.

Reliqua de noctis curru accurate excuſſimus ſupra capite IV.

C CÆRVLEO *lauerat amne rotas.*] *Amnem* Oceaoom dixit & hic & ſupra: *Solis anhelantes abluit amnis equos.* tum Homeri exemplo Iliad. T.

εἰ δὴ τῷ ποταμοῖο μέγα σθένος ὠκεανοῖο.

Tum Philoſophorum, qui ab Oceano illo (Homero ioquam) ſententiarum ſuarum flumina deduxerunt. Ariſtoteles enim io 1. Meteor. ſic ſcribit: *δεῖ δὲ νοῆσαι, τοῦτον ὥσπερ ποταμὸν ῥέοντα κύκλῳ ἄνω καὶ κάτω, κοινὸν ἀέρος καὶ ὕδατος. πλησίον μὲν γὰρ ὄντος τοῦ ἡλίου, ὁ τῆς ἀτμίδος ἄνω ῥεῖ ποταμός, ἀφισταμένου δὲ, ὁ τοῦ ὕδατος κάτω. καὶ τοῦτ' ἐνδελεχὲς ἐθέλει γίγνεσθαι κατά γε τὴν τάξιν. ὥστ' εἴπερ ᾐνίττοντο τὸν ὠκεανὸν οἱ πρότερον, τάχ' ἂν τοῦτον τὸν ποταμὸν λέγοιεν, τὸν κύκλῳ ῥέοντα περὶ τὴν γῆν.*

D IMA *videbatur talis illudere palla.*] Vide quæ de hoc loco notauit Pater io Præcidaneis Catullianis. Similis autem huios verbi ſignificatio eſt etiam in illo Senecæ Thyeſte:

Et curuata ſuis fœtibus ac tremens

Illudit patulis arbor hiatibus.

Quod imitatus illuſtre Batauiæ ooſtræ decus Ioannes Secundus in Baſiis, quæ vel diuini illius viri Iulij Scaligeri teſtimonio, quouis oectare ſuauiora & planè diuina. ſic autem ille:

Quà violiſque roſiſque & flauicomis Narciſſis

Vmbraculis trementibus

Illudit Lauri nemus.

E

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

QVÆ *tulit heſterna.*] Longe melius liber noſter: *Quæ tulit extrema. Extrema nocte*, hoc eſt, qoarta vigilia. *ἁνίκα τέτρατον νυκτὸς λάχος ἵσταται*, ait Theocritus, & tunc ſunt inſomnia vera, ſi eidem & Horatio credimus. Quod extrema igitur oocte ſomnium hoc viderit, & ab eo verum eſſe intelligi vult, ipſe indicat, quum ait:

—— quum ſummo Phœbus proſpexit ab ortu,

Preſſit languentis lumina ſera quies.

ITE *procul vani.*] Lege ex eodem libro:

Ite procul, vanum falſumque auertite viſum.

DESINITE *in votis.*] Lege: *in vobis.* Deſinite o inſomnia, quærere vt in vobis fides reperiatur. Diui enim vera monent; non vos. Exta indicant mentem Deorum: contra ſomnia ludunt hominum mentes.

A

AT *natum in curas.*] Hæc, omnia vulgus interpolatorum conſpurcauit. Scripta lectio nullo modo mutari debet.

Et vanum ventura hominum genus omina noctis

Farre pio placant, & ſaliente ſale.

Continuanda autem cum præcedentibus. Somnia, inquit, iubent pauidas mentes falſa timere; & vani homines noctis omina mola ſalſa deueoeranrur.

B SPIRABAT *Tyrio murrhea.*] Vlrgilius:

—— crines

Vibrati calido ferro, murrhaque madentes. Horat.

Murrheum nodo cohibere crinem.

Vbi tamen vetus interpres Pomponius Porphyrio: *colorem*, inquit, *myrteum in crinibus hodie quoque dicunt, qui medius eſt inter flauum & nigrum.* Vt videatur in Horatio *myrteum* legiſſe, non *murrheum*. Et ſane in hoc etiam Tibulli loco liber noſter habet ſcriptum *myrtea* noo *murrhea*. Color ille, de quo ſcribit Porphyrio, noo in crinibos ſolum dicebatur, ſed in aliis quoque rebus. Pe-

C tronius: *Myrtea ſubornatus gauſapia, cingulaque ſuccinctus.* Iſidorus lib. VI. cap. XI. *Nam & qui nummulariam diſcunt, denariorum formis myrteos pannos ſubiiciunt.* Plin. de amomo: *frutice myrtuoſo.* lege *myrtuolo*. Dioſcorides: *ξύλῳ ὑπόκιρρον.* Columella: *Myrtiola modo crine viret*, nam Cinaræ flos, *ὑπόκιρρος*. Et ita Iſidorus: *Myrteus*, ioquit, *color preſſus in purpura.* Nam Color *ὑπόκιρρος* eſt purpura fuſcior. Sed in crinibus color eſt, quem Galli flaoom caſtaneum dicoot: Pro Tyrio videtur legendum Syrio. Syrium rorem vnguentum malabatrinum intelligit.

NEC *fidum femina nomen.*] Val. Cato. in Di-

D ris, *—— & felix nomen agelli.* Silius V.

Quos ne nefas vetiti tranſcendere nomen Iberi.

& XIII. *—— aut Leda rediturum nomen Amyclas.*

Item XVII. *—— fortiſſima quaque*

Nomina obis ferro ——

MENS *eſt mutabilis illi.*] Vetus ſcriptura, *illis*. comprehendit omnes feminas.

SÆVVS *amor docuit.*] Hæc elegia cum reliqua parte libri huius, item & toto quarto extat in Bibliotheca clariſſ. viri Iac. Cuiacij. Quod fragmeotum emendatiſſimum eſt, & eius ope multa menda in hoc poëta ſuſtulimus. Illud igitur

E Fragmentum aliter hos verſus legit, vt appareat, qoomodo hodie leguntur, interpolatos eſſe. Ita igitur habet.

Sæuus amor docuit validos tentare labores.

Sæuus amor docuit verbera ſæua pati.

Quare ita emendato.

PROMITTIT *Delius ipſe Felix. hoc alium.*] Plane liber ille optimus habet, *Felix hoc.* oon, vt editiones, *Felix, ac alium.* Sed harum interpuoctionum confuſione pulcherrima antiquitatis obſeruatio obſoleſcit. Ita enim diſtinguendum:

Hoc tibi coniugium promittit Delius ipſe.

Felix hoc. alium deſine velle virum.

Nam in coodicione coouenta ooptiarum, aut ſponſaliorum, dicebatur Feliciter, Felix hoc ſit. Quod bene vortat tibi, & mihi. Iouenalis:

Signatæ tabulæ, dictum, Feliciter. Plautus:
Quæ res rectè vertat mihique, tibique, tuæque filiæ
Filiam tuam mihi vxorem poſco, promitte hoc fore.

Felix.] *Felix* ſimpliciter, &c, *Felix hoc*. vt bene habet, ſimpliciter, & Hoc bene habet. Bonum ſit, &c, Hoc bonum ſit.

Canibus *ſubmiſſa*.] Succincta. Ex veteribus libris.

Et *duris non habitanda*.] Vel, vt vetus ſcriptura, *duris*. hoc eſt barbaris, vt dixit *Schytia tellus*.

ELEGIA V.

Vos tenet Etruſcis manat quæ fontibus vnda,
Vnda ſub æſtiuum non adeunda canem,
Nunc autem ſacris Baiarum maxima lymphis,
Cùm ſe purpureo vere remittit hiems.
At mihi Perſephone nigram denuntiat horam.
Immerito iuueni parce nocere Dea.
Non ego tentaui nulli temeranda Deorum
Audax laudandæ ſacra docere Deæ:
Nec mea mortiferis infecit pocula ſuccis
Dextera; nec cuiquam tetra veneua dedit:
Nec nos ſacrilegos templis admouimus ignes,
Nec cor ſollicitant facta nefanda meum.
Nec nos inſanæ meditantes iurgia linguæ
Impia in aduerſos ſoluimus ora Deos.
Et nondum cani nigros læſere capillos,
Nec venit tardo curua ſenecta pede.
Natalem primò noſtrum videre parentes,
Cùm cecidit fato Conſul vterque pari.
Quid fraudare iuuat vitem creſcentibus vuis,
Et modò nata mala vellere poma manu?
Parcite, pallentes vmbras quicunque tenetis,
Duraque ſortiti tertia regna Dei.
A *Elyſios olim liceat cognoſcere campos,*
Lethæamque ratem, Cimmerioſque lacus,
Cùm mea rugoſa pallebunt ora ſenecta,
Et referam pueris tempora priſca ſenex.
Atque vtinam vano nequidquam terrear æſtu:
B *Languent ter quinos ſed mea membra dies.*
At vobis Tuſcæ celebrantur Numina nymphæ,
Et facilis lento pellitur vnda manu.
Viuite felices, memores & viuite noſtri,
Siue erimus, ſeu nos fata fuiſſe velint.
Interea nigras pecudes promittite Diti,
Et niuei lactis pocula miſta mero.

C
BERN. CYLL. VERON.

Nos *tenet Hetruſcis manat quæ fontibus vnda*.] De ſeipſo ægrotante meotiooem facit. aduerſa enim valetudioe correptus per quindecim dies Romæ iuxta Tyberim iacuit: quapropter Proſerpinam dominam mortis & vitæ rogat, vt ſibi diutius viuere contingat, quippe & iuuenis eſt & piiſſimus.

Fontibus *Hetruſcis*.] Noo ex fontibus Thuſciæ emanant aquæ, quæ iuxta Baias faciunt balneas amœniſſimas, ſed ait ſe Romæ fuiſſe æſti-
D no tempore cum Baijs morādum eſſet: nam Tyberis defluit ex ea parte Veſuli montis quæ Thuſciam ſpectat.

Sub *æſtiuum non adeunda Canem*.] Qui de Baijs intelligunt, aſſerunt Cane regnante Baiarum fontes eſſe periculoſos. æſtuant enim maxime & ſolaris feruor caliditatem propriam earum anget. Ideo æſtatis tempore abſtinendum eſt. Mart. ad Fauſtioum:

Horrida ſed feruent Nemæi pectora monſtri:
Nec ſatis eſt Baias igne calere ſuo.
Ergo ſacri fontes & littora grata valete:
Nympharum pariter Nereidumque domus.

E Alij de Romana vrbe dictum putant.

Nunc *autem ſacris*.] Veroale tempus fuiſſe dicit quando æger erat, ſacris verò fontibus pro morbos depellentibus.

Se *cum purpureo vere remittit humus*.] Remittit, ideſt, relaxat, aperit, ſoluit per aduentum veris. Virgilius,

—— & Zephyro putris ſe gleba reſoluit.

Sed purpureum ver appellat floſculorum varietate, oec mirum: nam purporeus pro pulchro ab excellentibus poëtis vſurpatur. Virgil.

Et pro purpureo pœnas dat Scylla capillo.

Horat. Carm. IIII.

Pauls purpureis ales oloribus

namque olores albi ſunt: non purpurei.

Psersephone.] Proſerpina: cuius in arbitrio noſtræ vitæ poteſtas eſt. Virg. in Æneid.

Quę luctantem animam, nexoſque reſolueret artus.

Hoc autem facit Tibull. veluti ante diem cadat.

Nigram *denuncias horam.*] Horam pro diecula mortem afferente. eſt enim (vt diximus) Proſerpina vitæ noſtræ arbitra. Martial. ad Lucinum:

Non omnes fallit, ſcit te Proſerpina tanum:
Perſonam capiti detrahet illa tuo.

Horat. itidem carm. I.

Mixta ſenum ac iuuenum denſantur funera nullum
Sæua caput Proſerpina fugit.

Nam & ea eſt, quæ naſcentibus lucem præſtat: vnde morientium dominam per lucis defectum putauit antiquitas. Ideo dicta eſt Iuno Lucina, & Iuno infera. Statius ſiluarum ſecundo:

Iam complexa manu crinem tenet infera Iuno.

Tireſia libro ſermonum ſecundo introductus dare inopi conſilium parandæ rei, quaſi iam multa dixiſſet, inquit. —— *ſed me*

Imperioſa trahit Proſerpina: viue valeque.

Namque Pythagoras (teſte Lactantio grammatico libro Thebaidos quinto) duo dixit eſſe hemiſpheria: quibus proprios deos aſſignauit: ſuperioris Iouem & Iunonem reges fecit: inferioris Ditem & Proſerpinam: quos Iouem infernum & Iunonem infernam vocauit. Secundum quem Virgil. ait: *Iunoni infernæ dictus ſacer.* Ideo Perſephonem intelligit, & eſt ſupplicationis genus ad Proſerpinã per ſermonis apoſtropham.

Non *ego tentaui.*] Probat à pietate ſe longiori vita digniſſimum. Ordo eſt: Ego audax non tentaui docere ſacra deæ laudandæ nulli deorum temeranda: & fit ſenſus: Quod non verbo læſit Cereris benignæ ſacra, quæ nulli deorum publicare fas eſt. Fuerunt enim Cereris myſteria nulli profano homini detegenda. Quare Iuuenalis:

——*nec enim bonus & face dignus*
Arcana, qualem Cereris vult eſſe ſacerdos.

Horat. itidem, Carm. III.

—— *vetabo qui Cereris ſacrum*
Vulgarit arcanæ, ſub iiſdem
Sit trabibus, fragilemque mecum
Soluat phaſelum.

Dixit de ſcelerato homine: cui dei ipſi fatum deſtinant ob ſuæ linguæ garrulitatem. Eſt autem laudanda Proſerpines mater Ceres ob merita quæ in mortales contulit.

Docere.] Detegere, publicare, vulgare.

Venena *certa.*] Certa, id eſt, præſentanea. certum quidem venenũ dicitur quod efficax eſt.

Dedit.] Porrexit.

Admouimus *ægros ſacrilegis templis.*] Hoc eſt in ſenſu: non hortati ſumus ſceleſtos homines, vt ſacra de templo ſublegerent: vel aliter, non arcuimus ex templis ægros ſacra colentes, & tamen admouimus pro expulimus legitur. Quidam textus habent, admouimus ignes, & eſt clarus ſenſus.

Facta *nefanda.*] Sacrum dixit nefandum. non ſollicitat cor meum per hypallagem, id eſt, non ego pectore ſcelus perpetrandum voluo, vel ſcelus nefandum vocat homicidium: quod facinus vexat facinoroſos & curis & ſollicitudine. Cicer. pro Roſcio: *Sua quemque fraus & ſuus terror maxime vexat, ſuum quemque ſcelus agitat amentiaque afficit. ſuæ malæ cogitationes conſcientiaque animi terrent.*

Impia *in aduerſos ſoluimus ora deos.*] Blaſphemiam in deos conieciſſe ſe negat.

Nigros *capillos*] Nigros pro teneros: nam reſpectu quo dixerat cani ſubdit nigros: aut ſignificat ſe nigrioris capilli fuiſſe, & per talem verborum ambitum vult inferre quod nondum conſenuit.

Curva *ſenecta.*] Quippe percuruum facit hominem, vt – *baculoque adiuta ſenectus.*

Tardo *pede.*] Propter imbecillitatem, quam infert homini ſenio macerato.

Cum *cecidit fato conſul vterque pari.*] Se natum dicit eo tempore quo Hircius & Panſa conciderunt in bello contra Antonium pro Decio apud Mutinam geſto, ſecundo, ſcilicet imperij Octauij anno. Suet. atteſtatur ambos conſules opera Octauij occiſos, vt ſolus imperaret: *Aquilius Niger Hircium in tumultu pugnæ interemptum ab Octauio dixit, ſed Panſæ quoque mors ſuſpecta, Glyconis medici veneno in vulnus indito.*

Quid *fraudare iuuat.*] A ſimili arguit quod diutius viuere mereatur.

Vvis *creſcentibus.*] Vuæ non maturæ dicuntur ſemper excreſcere vſque quo ad maturitatem peruenerint.

Poma *modo nata.*] Poma intelligit, quæ vix è ligno prodierint, & mala manu dixit, vt Virg.

Atque mala vites incidere falce nouellas.

Tertia *regna.*] Tertium regnum vocatur infernus locus infra terram. Ferunt enim fabulamenta ſortibus olim in vrnam coniectis, Ioui cælum, Neptuno aquam, Infernum Plutoni contigiſſe.

Cimmerios *lacus.*] Cimmerij populi ſunt in Aſia, qui quoniam remotiores ſunt à nobis, apud inferos eſſe putantur, habita conſideratione ad mundi diſpoſitionem, ſecundum antiquam maiorum noſtrorum rationem. Cimmerij, enim Græce Cimbri vocantur, à quibus Boſphorus Cimmerius nominatur. De his in IIII. amplè dicemus.

Tempora *priſca.*] Senes ſemper tranſacta laudant, præſentia obſcurant.

Tarquinos *dies.*] Quindecim dierum ægritudine.

Et *facilis lenta pellitur vnda manu.*] Eleganter verſiculum fecit dum intendit dicere innato, Namque dum natatur aqua impellitur natantis manuum agitatione.

Non *velint.*] Pro nolint, ſicuti non ſcio pro neſcio. Sed ſciendum aliquid ſemper inter vtrũque poni venuſtatis gratia.

Nigras *pecudes.*] Vt ſuper:

Concidit ad magicos hoſtia pulla deos.

Nempe pecus villi nigrioris diis inferis, quod obſcuritate gaudent, cæditur ad ſacrificium.

Et *niuei lactis pocula mixta mero.*] Ita mos ſacrorum exigit: nam manibus purum vinum, & lac recẽs, id eſt, ſtatim mulctum: aut id quod poſt

fœtum, quod coluſtrum vocant, libabant. Vergil.

Hic duo rite mero libans carcheſia Baccho
Fundit humi, duo lacte nouo, duo ſanguine ſacro.

ACHILLES STATIVS.

NOS *tenet Etruſcis manat quæ fontibus vnda.*] Calidar. aquar. in Tuſcis mētionem facit Varro de lingua Lat. lib. IIX. cuius verba, quo modo mihi legenda videntur, ponam. *Sic Aquæ calidæ, à loco, vt quæ ibi ſcaterent. cum vero colerentur, & veniſſent in vſum noſtris, tum aliæ ad alium morbum idoneæ viſæ ſunt. Hæc cum plures eſſent, vt Puteolis, vt in Tuſcis.* Et quæ ſequuntur. Sed in Vaticano etiam pro, Fontibus, legebatur, Montibus. conſentanea lectio Lucretianæ in VI.

Is locus eſt Cumas apud, Etruſcos & montes,
Oppleti calidis vbi fumant fontibus auctus.

NVNC *autem ſacris Baiæ. maxima lymphis.*] Etruſcæ quidem aquæ, nullo modo per æſtatem adeundæ: at nunc, id eſt vere ineunte, etiam ipſis Baiar. aquis maximæ, atque optimæ, videntur. Dandi enim caſu, Sacris lymphis, poſitum accipio. Quo ſane modo difficultas omnis tollitur, quæ multos exercuit, eoſque adegit adeo, vt veterem lectionem commouerent, multaque inepta, & commenticia inculcarent. nec enim in Baiis erat, qui etiam in extrema Elegia. in Tuſcis eſſe ſe, demonſtrat. Horatius in I. Epiſt. etiam per hiemem Baianas aquas non probaſſe Muſam Antonium ſignificat,

——nam mihi Baias,
Muſa ſupervacuas Antonius: & tamen illis
Me facit inuiſum, gelida cum perluor vnda
Per medium frigus.——

Sacris autem, [illegible].

CVM *ſe purpureo vere remiſit humus.*] In Vaticano, non, Vmus, ſed, Hiems. quo modo etiam Lucanus loquitur in I. *Et, quæ bruma rigens, ac neſcia vere remitti.*

LAVDANDÆ.] Contra, de Oſyri, Vergil. *Inlaudatus Oſyris.*

DOCERE.] Vulgare.

NEC *cuiquam.*] In Florentino, Non vmquam.

CERTA *venena.*] In Sfortiæ libro, Terra venena.

DERI.] In ſcriptis omnibus, Dedit, vt olim Aldus.

NEC *nos ſacrilegos templis admouimus ignes.*] Sic omnino in vno meo. In altero, atque in Sfortiæ libro,

Nec non ſacrilegis templis admouimus ægros.

In Vaticano, & Marcelli Pont. Maximi, Sacrilegos ægros. Ego legendum putabam, *Sacrilegi templis admouimus ignes.*

NEC *cor ſollicitant facta nefanda meum.*] Idem ante,

Si mea nec turpi mens eſt obnoxia facto.

IVRGIA *linguæ.*] In Vaticano, & Florentino, atque vno meo, non Linguæ, ſed Mentis.

IMPIA *in aduerſos ſoluimus ora Deos.*] Sæpe ſic. In I. eleg. III.

——tumidum non me periuria terrent.
Non dicta in ſanctos impia verba Deos.

A Hoc ipſo libro, Eleg. IV.

Nec læſit magnos impia lingua Deos.

Et in IV.

Dicis in æternos aſpera verba Deos.

Sed hor. verſuum duor. ſententia eadem prope apud Æſchylum. [illegible] Et apud Euripid. in Herc. furente: [illegible] Arriani in ſententiis quamquam non tam ſimile, at eiuſdem generis illud,
B [illegible]

NATALEM *primo noſtrum videre parentes.*] In Sfortiæ libro, Noſtri, non, Noſtrum.

CVM *cecidit fato.*] Eodem eſt vſus verſu, tamquam ſuo, Ouid. in Triſtibus.

ET *modo nata mala vellere poma manu.*] In Vaticano, Lædere, non, Vellere. Sed Ouid. illo modo legiſſe videtur, hunc imitatus locum, in II. Amor.

Quid plenam fraudas vitem creſcentibus vuis?
Pomaque crudeli vellis acerba manu?

C Mala manu, dixit etiam Plautus in Amphitr.

Huic homini neſcio quid eſt mali mala obiectum manu.

PALLENTES *vmbras.*] In ſcriptis omnibus, Vndas, non, Vmbras. Idem: *Pallida, Ditis aqua.*

LETHÆAMQVE *ratem.*] Idem, opinor, alibi: *Lethæa cogerer ire rate.*

CIMERIOSQVE *lacus.*] In ſcriptis omnibus, Chimerios. Scribendum forte, Cimmerios: à populis, qui inter Baias, & Cumas.

TERREAR *æſtu.*] In Vaticano, Torrear.

ATQVE *mihi.*] In nullis ſcriptis libris hoc modo. ſed, Atque nobis: vel, At nobis: vel,
D Et nobis. Itaque, cum in pluribus ſit, At nobis, retinendum.

CELEBRANTVR.] Coluntur. quo verbo eſt vſus Varro.

ET *facilis lenta pellitur vnda manu.*] Facilem aquam Propert. etiam dixit, in I.

Alterna facilis cedere lympha manu.

SEV *nos fata fuiſſe velint.*] In vno meo, Volent, non Velint.

M. ANT. MVRETVS.

E LAVDANDÆ *dea.*] Videtur exprimere voluiſſe epitheton ἐπαινήν, quod Græci tribuunt Perſephonæ. Heſiodus,

Ἰφθίμῳ τ' Ἀΐδῃ, καὶ ἐπαινῇ Περσεφονείῃ. Homerus,
Κικλήσκουσ' Ἀΐδην καὶ ἐπαινὴν Περσεφόνειαν.

Græci tamen grammatici aliter id nomen interpretantur.

CVM *cecidit fato.*] Eodem illo anno cum ſe natum ſignificaret Ouidius, hoc eodem verſu vſus eſt. ita enim ſcribit,

Editus hinc ego ſum: nec non, vt tempora noris,
Cum cecidit fato conſul vterque pari.

PARCITE *pallentes vndas.*] Sic ſupra.

——pallida Ditis aqua.

In alijs, *Vmbras.* & ſic Vergilius,

Pallentes vmbras Erebi.

A T *vobis.*] Inepte in aliis legebatur, *Atque mihi.* ego mei veteris libri ſcripturam repræſentandam curaui.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

NOS *tenet.*] Plane ex contextu ipſo legendum *Vos.* quod iam à doctis viris animaduerſum.

N V N C *antem ſacris Baiarum maxima.*] *Maxima Baiarum.* quia omnia θερμὰ ὕδατα vocabantur Baiæ, à Baijs illis Campaniæ. Martialis:

Strataque non vnas cingant triclinia Baias.

Sidonius: *Ibis Phocida, Sentiaſque Baias.*

Idem apud eundem *Calenſes Baiæ.*

Mirantur tamen docti viri quid ſit hic Baiarum. adeo vt integram lectionem contaminare veriti non ſint. Mens Tibulli. Aqua hæc non adeunda Caniculæ ſidere confecto. at vere nullæ calidæ aquæ cum illa comparandæ. Vides apertiſſimum ſenſum. Quas autem aquas intelligat in Etruria, quum plurimæ in ea regione fuerint, neſcio. Strabo: πολλὴ δὲ καὶ τῶν θερμῶν ὑδάτων ἀφθονία κατὰ τὴν Τυρρηνίαν. τῷ πλησίον δ' εἶναι τῆς Ῥώμης, οὐχ ἧττον εὐανδρεῖ τῶν ἐν Βαΐαις, ἃ διωνόμασται πολὺ πάντων μάλιστα.

N V L L I *temeranda deorum.*] Hæc quoque lectio extat in codice infimæ vetuſtatis. ſed diligens librarius *Deorum* expunxit, & ſua manu eodem tractu, *virorum* appoſuit quod veriſſimum eſt. Non enim attinet de diis loqui. quum pœna irrogata ſit hominibus, qui ſacrum Cereris & Proſerpinæ vulgarint. Horatius:

—— vetabo qui Cereris ſacrum
Vulgarit arcanæ, ſub iiſdem
Sit trabibus, fragilemque mecum
Soluat phaſellum——

L A V U A N U Æ *deæ.*] τῆς ἐπωπῆς ἀφροσωπίας. Proſerpinæ & Cereris ſacra intelligit, quæ alij μυστήρια, & initia vocant. Sed & ipſa Ceres ἐπωπὶς dicebatur, quod ex epigrammate Crinagoræ libro primo Anthologiæ conſtat:

Εἰ καί σοι ἑδραῖος ἀεὶ βίος, οὐδὲ θάλασσαν
Ἔπλως, χερσαίας τ' οὐκ ἐπάτησας ὁδούς,
Ἔμπης Κεκροπίης ἐπιβήμεναι, ὄφρα κ' ἐπωπὶς
Δήμητρος μεγάλας νύκτας ἴδῃς ἱερῶν.
Τῶν ἄπο κἢν ζωοῖσιν ἀκηδέα, κεὖτ' ἂν ἵκηαι
Ἐς πλεόνων, ἕξεις θυμὸν ἐλαφρότερον.

In vulgatis editionibus ridicule legitur:

Ὄφρ' ἂν ἐκείνας Δήμητρος.

Eſt autem Epigramma hoc Crinagoræ notatu & explicatu dignum in eo, quod eos, qui myſteria Eleuſinia viderint, & in hac vita, & morte obita felices dicat futuros, quod tangit Hercules apud Euripidem: τὰ μυστῶν ὄργι' ηὐτύχησ' ἰδών. Duplicia enim erant myſteria, minuſcula, & maiuſcula. Minuſcula quidem quotannis menſe Antheſterione inſtaurabantur: maiuſcula autem quinto quoque anno, menſe Boedromione. Initiandi igitur dicebantur Μύσται per totum quadriẽnium, in quo præceptis ſuperſtitionis Eleuſiniæ informabantur, ipſo menſe Antheſterione, minuſculis myſteriis: quinto autẽ anno ineunte ad ipſa ſacra admiſſi ἐπόπται dicebantur, maiuſculis myſteriis menſe Boedromione, nempe ab eo quod illis ſacra inſpicere permitteretur, quæ quidem fiebãt intra ſacrarium, quum antea Myſtæ prohiberentur aditu ſacrarij, & intra veſtibulum cõſiſtere cogerentur. Seneca natural. quæſt. lib. VII. cap. XXXI. *Non ſemel quædam ſacra traduntur. Eleuſis ſeruat, quod oſtendat reuiſentibus. Rerum natura ſacra ſua non ſemel tradit. Initiatos nos credimus, in veſtibulo eius hæremus. Illa arcana non promiſcue, neque omnibus patent. Reducta & in interiore ſacrario clauſa ſunt.* Ergo ante ſacrarium, non in ſacrario Myſtæ conſiſtebant, nempe in ipſo veſtibulo, quod Græcy ὕπαιθρον, Latini etiam Subdiual vocant. Quia vero ſumma felicitas eis promittebatur, qui illis ſacris initiabantur, vt ex Crinagora, & Euripide oſtendimus, & ſolido quadriennio cogebantur expectare illam felicitatem, propterea ſummis ſuſpiriis & gemitibus illud tempus deſiderabãt, quo in illa ἐποπτικὰ admitterentur. Quando, inquiebant, licebit nobis in illa adyta admitti, & tantæ felicitatis compotes fieri? Ideo eleganter vocat illa vota Tertullianus Epoptarum ſuſpiria: Et quia ſero ac vix tandem, nempe poſt quadriennium Epoptæ fiebant, & ad ſacrarium admittebantur, propterea aditus τῆς ἐποπτείας cruciari dicit idem Tertullianus: quod nimirum niſi poſt longam expectationem ea ſacra inſpicere non permitterentur. Porro minuſcula myſteria erat κατήχησις & informatio maiuſculorum: & per ea ad illa deducebantur, teſte Plutarcho in Demetrio. Vnde elegantiſſime ſomnum eſſe μικρὰ μυστήρια mortis dixit Euripides:

Ὕπνος δὲ μικρὰ τοῦ θανάτου μυστήρια.

Nempe quod ſomnus mortis ſit imago & informatio quædam, vt minuſcula myſteria ſunt gradus ad maiuſcula. Itaque maiora myſteria dicebantur ἐποπτικά. Plutarchus Demetrio: ἔγραψεν ὅτι βούλεται παραγενόμενος εὐθὺς μυηθῆναι καὶ τὴν τελετὴν ἅπασαν ἀπὸ τῶν μικρῶν ἄχρι τῶν ἐποπτικῶν παραλαβεῖν. Poſt quadriennium ſtatim ad ἐποπτείας admittebantur: aliquando differebantur in annum ſequentem, ſiquidem verum dicit Plutarchus ibidem: ἐπώπτευον δὲ τοὐλάχιστον ἀπὸ τῶν μεγάλων ἐνιαυτὸν διαλιπόντες. Sed errat. Nam μεγάλα μυστήρια, quibus ſolis licebat ἐποπτεύειν, quinto quoque anno, non etiam ſexto inſtaurabantur. Tertullianus autem quum dicit Epoptas inſtitui ſolitos quinquennio, vtitur idiotiſmo, quo Olympias πεντετηρὶς & Octaeteris dicitur Enneaeteris: Præterea alio idiotiſmo, quum dicit Epoptas inſtituere, qui nondum eſſent epoptæ, ſed myſtæ: quomodo dicuntur milites & gladiatores inſtitui, antequam ſint milites aut gladiatores, quum adhuc tirones ſint. Pythagoras qui Philoſophiã ſuam vocabat myſteria, per omnia illorum Eleuſiniorum ritus & nomina æmulabatur. Quadriennium ſilebant Eleuſiniaci, vt præter alios tam Græcos, quã Latinos etiam Tertullianus monet. At Pythagorei quinquennium ſolidum ſilentio operabantur, quod ipſis dicebatur ἐχεμυθία. Eleuſiniaci toto ſilentij quadriennio dicebantur myſtæ: Pythagorei toto ἐχεμυθίας ſuæ tempore dicebantur ἀκουστικοί. Myſtæ intra veſtibulum ſacrarij continebantur. Pythagorei ἀκουστικοὶ extra ſindonem, ſiue velum ſecretario illius Philoſophiæ obtentum: quo nomine dicebantur ἐξωτερικοί.

Poſt quadriennium Eleuſiniaci intromittebantur ad ἐποπτείας, & dicebantur Epoptæ. Pythagorei poſt quinquennium intra velum recipiebantur, & dicebantur ἐσωτερικοί, quia ἔνδον ἀκούοντες ἤκουον τοῦ Πυθαγόρου μεθ' ὃ καὶ βλέπειν αὐτὸν, πρότερον δὲ καὶ ἐκτὸς αὐτῆς καὶ μηδέποτε αὐτοῦ ὁρῶντες. Itaque, vt diximus, Eleuſiniacorum ſacrorum ſimiæ erant Pythagorei. Sed & vetuſtiſſimi quoque Chriſtiani ab iiſdem ſacris nomina Myſtarũ & Epoptarum mutuati ſunt. Nam qui Eleuſiniis Myſtæ, ij ipſis κατηχούμενοι, dicebantur. Auſonius vero Myſtas etiam vocat: A

Et deuota pij celebrant ieiunia Myſtæ.

Hoc eſt κατηχούμενοι & cãdidati τῆς ἀρχαιρεσίας. Nam non leuiter errant, qui Myſtas apud Auſonium Sacerdotes interpretantur, veterum Eccleſiaſticorum locis aliis decepti. Quemadmodum per quadriennium Eleuſiniaci aditu ſacrarij arcebantur: ita etiam toto κατηχήσεως tempore Myſtæ Chriſtiani ſacræ ſynaxi intereſſe vetabantur. Quando vero ad κοινωνίας recipiebantur, tunc & ἐπόπται dicebantur, & ipſa κοινωνία ἐποπτεία, vel ἐποπτικὴ θεωρία. Clemens Alexandrinus: τὸ βρῶμα δὲ τῶν πάντων ζωὴ ἐκ τοῦ Ἀποστόλου ἀπορρήτῳ. γάλα μὲν ἡ κατήχησις, οἱονεὶ πρώτη τῆς ψυχῆς τροφὴ νοηθήσεται, βρῶμα δὲ ἡ ἐποπτικὴ θεωρία. Rurſus multis ſuſpiriis deſiderabant ἐποπτείαν Eleuſiniaci. Eodem modo, de quo minime dubium eſt, & κατηχούμενοι illum felicem diem τῆς κοινωνίας multis votis & deſideriis proſequebantur. Vnde, niſi fallor, ipſa κοινωνία dicta eſt Deſiderata. In Gloſſis: *Deſiderata* λειτουργία, πανή. Quid enim aptius poteſt dici. Nam κοινωνία eſt πανή, & functio ipſius λειτουργία. Atque hæc quidem nos fuſius perſecuti ſumus præter morem noſtrum, vt amicis noſtris ſatisfaceremus, quibus correctiones noſtræ in Tertulliani prologo in Valentinianos valde probatæ ſunt, ſed cauſſas à nobis exigebant. Nam, vt alibi monuimus, ineptiſſime legebatur, *quum & portas ante quinquennium inſtituant*. Recta lectio eſt: *quum Epoptas ante quinquennio inſtituant*. Rurſus ineptius, *tot ſuſpiria portarum*. Nos, *tot ſuſpiria Epoptarum*. Nam nihilo conſultius Beatus Rhenanus ſuſpiria in ſipparia mutauerat. Quod ſi & vulgatam lectionem Tertulliani ſequeris, & quid ſit Epopta ignoras, nunquam mentem Tertulliani toto illo prooemio aſſequeris. B C D

Nec *cuiquam certa venena.*] Fragmentum illud peruetuſtum: *trita venena.* recte. poteſt &, *terra venena.*

Nec *nos ſacrilegos templis admouimus ignes.*] Locus deformatiſſimus, & à Grãmatiſtis, quia non intelligebant, interpolatus. At nemo vidit vnquam ſacrilegum incendere templa, vt ea ſpoliet. quid enim ſpoliabit incendiarius, cui ignis nihil reliquum fecerit? Noſtra ſcriptura: E

Nec nos ſacrilegi templis admouimus agros.

Quod ſane non ita debuit iſtis acutis correctoribus diſplicere, vt ſaltem non conſiderarent, vera ex illis lectio elici poſſet necne. quod tamen fieri poteſt, ita:

Nec nos ſacrilegi templis admouimus ergo.

nec, inquit, ſacrilegij ergo admouimus nos templis, hoc eſt, direximus nos in templa, eorum diripiendorum cauſſa. Sic ſupra:

Nam feror inceſtus ſedes adijſſe Deorum,
Sertaque de ſanctis diripuiſſe focis? Item:
Aut rapiam ſuſpenſa focis inſignia ſacris.

Veram igitur lectionem dicamus licet, quam propoſuimus.

Nec *nos inſanæ meditantes iurgia linguæ.*] Tale illud:

Num Veneris magnæ violaui numina verbo?

Qvvm *cecidit fato.*] Hic verſiculus quoque totidem verbis extat apud Ouidium. Quare eodem die nati duo ſummi poëtæ Tibullus & Ouidius. Mirum vero quare Ouidius dicat Tibullum ſe maiorem fuiſſe, qui tamen ne vno quidem die maior erat illo. Quid enim volunt illa.

Virgilium vidi tantum, nec auara Tibullo
Tempus amicitiæ fata dedere meæ.
Succeſſor fuit hic tibi, Galle, Propertius illi:
Quartus ab his ſerie temporis ipſe fui.
Vtque ego maiores, ſic me coluere minores.
Notaque non tarde facta Thalia mea eſt.

Equidem hæc non poſſum concoquere. Rurſus Tibullus ait ſe in contubernio Meſſallæ fuiſſe bello Aquitanico. Atqui Meſſalla triumphauit de Gallis, vt ſupra vidimus, anno ab vrbe condita DCCXXVII. quando Tibullus ſexdecim annorum erat tantum. Ergo XV. annos natus ſequutus eſt Meſſallam in bellum, & fortaſſe minor XV. annorum adhuc in prætexta, quod tametſi fieri potuit, tamen cum iis, quæ adduximus ex Ouidio comparatum iuſtas dubitationis cauſſas ſubminiſtrat, & ſuſpitionem auget. Quod ſi dixeris ſuſpectum quoque eſſe verſiculum hunc, præſertim quum extet apud Ouidium; ideoque Tibullum ante Ouidium natum videri: reſpondemus ipſum Tibullum deceſſiſſe iuuenem teſte Domitio Marſo. Atqui obijſſe eum idem Domitius Marſus ſcribit eodem tempore, quo Virgilium. Obijt autem Virgilius C. Sentio Saturnino, Q. Lucretio Viſpillone Coſs. hoc eſt anois XXIIII. poſt conſulatum Hirtij & Panſæ. Itaque ſi ita ſenem facias, vt eum inter antiquiores ſeponere poſſit Ouidius: non potuerit mori iuuenis. Iſtos ſcrupulos merito iniecit mihi hic verſiculus, de quo eruditioribus amplius deliberandum relinquimus.

Qvid *fraudare iuuat vitem.*] Tale illud:

—— quid meſſes vris acerba tuas?

Sev *nos fata fuiſſe velint.*] Abſtinet mentione mortis. Plaut. *pene hic nobis fuit Phroneſium*, id eſt, μικροῦ ἀπέθανεν.

Et *niues lactis pocula miſta mero.*] Similis potio illi quam Burranicam appellabant.

ELEGIA VI.

Candide Liber ades. ſic ſit tibi myſtica vitis,
Sic edera ſemper tẽpora vincta feras.
Aufer & ipſe meum pariter medicando dolorem:
Sæpe tuo cecidit munere victus amor.

Care puer, madeant generoſo pocula Baccho:
Et nobis prona funde Falerna manu.
Ite procul durum curæ genus, ite labores.
Fulſerit hic niueis Delius alitibus.
Vos modò propoſito dulces faueatis amici,
Néve neget quiſquam me duce ſe comitem.
Aut ſi quis vini certamen mite recuſat,
Fallát eum tecto cara puella dolo.
Ille facit dites animos Deus: ille ferocem
Contudit, & dominæ miſit in arbitrium.
Armenias tigres, & fuluas ille leænas
Vicit, & indomitis mollia corda dedit.
Hæc Amor, & maiora velit: ſed poſcite Bacchi
Munera. quem veſtrum pocula ſicca iuuant?
Conuenit ex æquo, nec toruus Liber in illos,
Qui ſe, quique vnà vina iocoſa colunt.
Iam venit iratus nimium, nimiúmque ſeuerus.
Qui timet irati Numina magna, bibat.
Quales his pœnas Deus hic, quantúmque minetur,
Cadmeæ matris præda cruenta docet.
Sed procul à nobis hic ſit timor: illáque, ſi qua eſt,
Quid valeat læſi, ſentiat, ira Dei.
Quid precor ah demens? venti temeraria vota
Aëreæ & nubes diripienda ferant.
Quamuis nulla mei ſupereſt tibi cura Neæra,
Sis felix, & ſint candida fata tua.
At nos ſecuræ reddamus tempora menſæ.
Venit poſt multas vna ſerena dies.

A

BERN. CYLL. VERON.

CANDIDE *Liber ades: ſic ſit tibi myſtica vitis.*] ſermonem facit ad Liberum vt ſe dolore leuet: dehinc pincerna iuſſo pocula ſubminiſtrare, ſocios rogat vino libere indulgeant, quod animis faueat.

ADES.] faueas, præſens ſis ſeu fauorabilis.

CANDIDE.] pulcher: nam virgunculæ ſpecioſæ figuram tenet.

SIC *ſit tibi myſtica vitis.*] antiquus mos dum precari volunt vtilia vel grata. vt ſupra,
B
Sic vmbroſa tibi contingant tecta Priape.
Vitis autem myſtica id eſt, figuratiua dicitur ad repreſentationem facti. Et Virgilius dixit,
——myſtica vannus Iacchi.
Ipſa ſacrorum ſignificatio occulta (vt Strabo ſcribit) myſtica dicitur, & in hac nos imitantes naturam numinis effugientem noſtrum ſenſum mirum in modum numen ipſum honeſtamus. Fit autem myſticum à myſterio: & eſt myſterium (teſte Euſebio præparationis Euangelicæ II.) dictum à μύσος, quod latinè ſcelus eſt, quod Dionyſio accidit, vel ab Actico Myeote, qui venando periit, vt Apollodorus ſcripſit: vel forte
C quaſi μῦθοι id eſt, fabulamenta quædam: hoc eſt quædam fabularum ſignificatio.

MEDICANDO.] maxima eſt inter grammaticos diſceptatio de gerundiis: Diomedes aſſerit Probum hæc participiali modo verborum ſupina appellaſſe, quoniam nec certum habent numerum nec perſonam, ſed ſignificatum, quo ſolo ab imperſonalibus differunt: Imperſonalia agentis tantum habent ſignificatum, vt legitur, ſcribitur, id eſt, omnes legunt, omnes ſcribunt: Participialia autem & patientis habent ſignificatum, vt
Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis. Et
D *——vtriſque videndo Fœmina,*
non dum cantat videt, ſed dum cantatur, dum ab omnibus videtur. Seruius vero Aeneid. IIII. ſuper illo Virgiliano:
Ire iterum in lachrymas: iterum tentare precando:
dixit. do, naturaliter breuem eſſe, ſed plerumque à Virgilio produci: vt
——Cantando tu illum, Et
Cantando rumpitur anguis.
At Priſcianus grammaticos octauo ſcribit: quod in o terminantia quæ gerundia à modernioribus appellantur, & ſupina tamen ſunt, vt Probus (teſte Diomede) voluit, tam produci,
E quam corripi poſſunt more verborum ſeu aduerbiorum in ò deſinentium. nam vel nomina vel verba eſſe conſtat. apparet autem plurimis ex cauſis eſſe nomina, quoniam & præpoſitioni iunguntur, vt ad legendum, etiam ſeparatim, quod verbi non eſt quia per caſus varientur. Sed (vt ego arbitror) nomina non ſunt: quoniã ea eſt nominum vis, vt in huiuſmodi caſibus producantur, ſed verba potius dicenda, quoniam ad libitum ponuntur: ſed ſeu verbi vim habeat, ſiue aduerbij rariuſcule correptum, do, apud auctores inueni. Iuuenalis:

Plurimus hic ager moritur vigilando.

Qu. Serennius:

Noxia ſæpe ſibi nimium madendo fuerunt.

Martialis ad Zoilum:

Felicem cœnam Zoile dando tuam: &c.

quæ pertara ſunt.

MVNERE.] vino à Baccho repetto, & mortalihus douato in vſum vitæ feliciotis.

PVER.] miniſter, pincerna.

GENEROSO.] nohili & loco & tempore.

ET *nobis prona funde Falerna manu.*] hoc dicto eleganti id Catullianum non eſt minus pulchtum,

Miniſter vetuli puer Falerni
Inger, mi, calices amariores.

ITE *procul durum curæ genus.*] appoſitio eſt curæ durum genus. Curę dicuntur quod cor vrant. Igitur & graues ſunt, & dicendo Ite, iocosè vtitur ad tem inanimatam ſermone.

DELIVS.] Apollo: à Delo natali inſula.

NIVEIS *alitibus.*] aut quaſi Apollo augur omen dederit hilaritatis & felicitatis hoc dixit, aut ſe vino operam impendere quoad Sol pulchertimus otiatur intelligit. Horatius Carminum III.

Vinaque producent lucerna
Dum rediens fuget aſtra Phœbus.

PROPOSITO.] inſtituto meo.

ME *duce.*] principe ſeu primario, quem Atchipinon ſeu Archipotem vocamus. Namque in ſodalitio veteres tegem faciebant ſortibus iactis. Hotatius Carminum primo.

Nec regna vini ſortiere talis.

Et alibi:

Quem Venus arbitrum dicet bibendi.

MITE *certamen.*] ſuauem concertationem in hibendo plutima vini pocula. Maiotes enim noſtri tot cyathos vini hibere in conuiuio conſueuerunt, quot annos amica ſua haberet, aut quot in eius nomine eſſent literæ. Martialis:

Neuia ſex cyathis, ſeptem Iuſtina bibatur,
Quinque Lycas, Lyde quatuor, Ida tribus.
Omnis ab infuſo numeretur amica Falerno,
Et quia nulla venit tu mihi Somne veni.

Certamen ergo mite dixit cum alter alterum ſtudet hibendo vincere: nam & in compotationibus ſacrorum tot quoque vini pocula ingurgitabant, quot annos viuere cupiebant. ideo Ouid. faſtorum III.

Sole tamen vinóque calent, annóſque precantur
Quot ſumant cyathos, ad numerúmque bibunt.
Inuenies illic qui Neſtoris ebibat annos,
Quæ ſit per calices facta Sibylla ſuos.

RECVSET.] tanquam teliquis ſapientior.

FALLAT *cum tecto cara puella dolo.*] dira eſt amantihus imprecatio, vt cara fœmina amatorem decipiat cum altero iniens.

ILLE.] Bacchus.

DITES *animos.*] viuum homines hilarat, & fœcundiora ingenia reddit: vnde lectum eſt Ennium non niſi epotum compoſuiſſe carmen egtegium. Et Horatius dixit Carm. III.

Narratur & priſci Catonis
Sæpe mero caluiſſe virtus.

Idco Propertius elegiarum IIII. ait:

A *Ingenium poſitis irritet muſa poëtis,*
Bacche ſoles Phœbo fertilis eſſe tuo.

Quin Græci putauerunt ſapientiæ vim augeri vino: vnde Horat.

Munitaque adhibe vim ſapientiæ.

ARMENIAS *tigres.*] quippe in Armenia tigres ſæuiſſimæ naſcuntur, quæ (vt Solinus refert in memotahilibus) iccitco Bacchi currum trahere ſimul cum lyncibus feruntur, quod vtrumque animal vino & vua depaſcitur. Has dixerunt poëtarum fabulamenta à Baccho perdomitas ad iugum trahendum. Horatius Carminum III.

Hac te merentem Bacche pater tuæ
B *Vexere tigres indocili iugum*
Collo trahentes.——

MOLLIA *corda dedit.*] ideſt, manſuefecit animalia effera.

SICCA.] ſobria.

CONVENIT *ex æquo.*] vtile & conueniens eſt ex æquo id eſt, iuſta parte.

SE.] ipſum Bacchum.

VINA *iocoſa.*] quihus iocoſi homines fiunt: Nam ſi immodicè bibantur, faciunt eos contumelioſos. Ideo Horat. Carm. I.

At ne quis modici tranſiliat munera Liberi:
Centaurea monet cum Lapithis rixa ſuper mero
Debellata.——

C IAM *venit.*] pro veniet. hæc temporum mutatio fit cum repentinum adeſſe malum exiſtimamus. Sic in alteram partem Lucanus:

——*Vicimus ô ſocij.*

BIBAT.] nempe ſtatim flectetur numen.

HIS.] qui hihere tecuſant.

CADMEÆ *matris præda cruenta docet.*] argumentum ſumptum ah exemplo Penthei: quod Bacchus eſt iniuriarum perſequentiſſimus. Pentheus fuit Echionis filius & Agaues Cadmi filiæ, qui cum Liberi ſacra non modo negligeret, ſed matrem etiam, reliquumque fœminarum gregem ah eis prohiberet, fortè viſus à bacchan-
D te genetrice pro fera diſcerptus eſt. Porphyrio tamen commentator carminum II. ſcribit Pentheum fulmine ictum interiiſſe, quod Liberum patrem teneret in cuſtodia.

PRÆDA *cruenta.*] putauit enim Agaue filium procul conſpectum eſſe feram, dicente Ouidio Metamor. III.

Ille aper in noſtris errat qui maximus agris
Ille mihi feriendus aper.

ILLAQVE *ſiqua eſt.*] malum Neæræ imprecatur.

IRA *dei.*] quoniam illa Tibullum amantem
E ſpernit.

QVID *precor ah demens.*] correctio eſt ex inſtahilitate amantis.

VENTI *contraria vota Aëria nubes diripienda ferant.*] antiquus eſt in dicendo modus quoties vim verhis ſuis ineſſe volunt, qua quoque oratione demonſtrabant vanum verborum exitum. Catullus ad Alfenum perfidum amicum:

Ventos irrita ferre ac nebulas aerias ſinis.

Vnde Statius de Achille præmiſſorum fruſtrationem volens oſtendere inquit:

Irrita ventoſa linquens promiſſa procella.

A t *nos ſecura reddamus tempora menſæ.*] hoc eſt, ſine iurgio & rixa conuiuemur. Ita Horatius Carminum tertio.

——procul omnis eſto Clamor & ira.

Præterea dicit in craſtinum nihil proſpiciamus, & hora præſenti dona læti capiamus.

ACHILLES STATIVS.

Candide *Liber, ades.*] Candidum quoque dixit Ouid. in III. Faſt.

Reſtat, vt inueniam, quare toga libera detur
Lucifero pueris, candide Bacche, tuis.

Sic *ſit tibi myſtica vitis.*] Myſtica, ſacra. Modus autem bene precandi, etiam Græcis vſitatus. Lucilius in II. Epigram. Græcorum εἰς λαιμάργους.

Οὕτω σοι πίνας ...

Sic *edera ſemper cornua vincta feras.*] in pleriſque ſcriptis libris ordo verborum hic, Semper ſic edera. Bacchum quoque lætum edera ſignificat Eurip. in Cyclope: Κἀγώ ... Cor autem Hedera, vtroque enim modo ſcriptum inuenio, in Liberi tutela ſit, cauſſas adfert Feſt. Pomp. in verbo, Hedera. Propert. in IIII.

Mi folia ex hedera, porrige, Bacche, tua.

Et idem, de Bacchi cornibus in III.

Quod ſupereſt vitæ, per te, & tua cornua, viuam.

Feras.] in Florentino, Geras.

Aufer *& ipſe meum pariter, medicando, dolorem.*] Ego, etiam nullis veteribus libris auctoribus, legendum puto, Medicande. Eſt enim mollius, atque aptius politiſſimo poëtæ. Et, o, finale perrarò illius ſeculi poëtæ, præterquam in quibuſdam verbis, corripuerunt.

Prona *funde falerna manu.*] in Sfortiæ libro, Plena, non, Prona. id eſt, large. vide Prouerbium, Plena manu.

Ite *procul, durum curæ genus.*] in Florentino, Dirum, non, Durum. Sic ante, Ite procul vani. Et in primo,

Vos ſigna, tubaque Ite procul.

Labores.] vt Græci, πόνοι, id eſt, angores animi.

Fulserit *hic niueis Delius alitibus.*] Vergil. etiam, Vates, addidit, in VI.

——cui mentem, animumque
Delius inſpirat vates. ——

Sed in Florentino, legitur, Fluxerit, non, Fulſerit. Optat autem, vt eo Apollo equis, quibus vtitur, alatis, quaſi deſluat ſuprema tempeſtate, cum genio ſit indulgendum. Similiter Horat. in IV. ad Venerem.

Tempeſtiuius in domo
Pauli, purpureis ales oloribus,
Comeſſabere Maximi.

Vos *modo propoſito dulces fauetis amici.*] Plin. in extremo Panegyrico: *Vos modo fauete huic propoſito, & credite.*

Neve *neget quiſquam, me duce, ſe comitem.*] ſic loquitur etiam in I. de Arte amandi Ouid.

Si qua repugnabat nimium, comitémque negabat,
Sublatam cupido vir tulit ipſe ſinu.

Aut, *ſi quis.*] in Sfortiæ libro, atque vno meo.

A At, *ſi quis vini certamen mite.*] Horat. in IIII.

Nec certare mero.

Recusat.] in Vaticano, & quibuſdam aliis, Recuſet.

Illa *facit dites animos Deus.*] Horat. de vini laud. in I. Epiſt.

Spe cum diuite manet In venas,

Ille *ferocem Contudit.*] in Sfortiæ libro, & Florentino, Feroces, non, Ferocem.

Et *fuluas ille leænas.*] in Vaticano, atque vno meo, Et fuluos ille leones.

Et *maiora valet.*] in vno meo. Et maiora valet.

B In Sfortiæ libro, & maiora dedit.

Bacchi *munera.*] ſimilis Ouidi periphraſis, panem ſignificantis,

Cereris ſine munere——

Et Horatius in IV.

Inter iocoſi munera Liberi.

Pocula *ſicca.*] & Cic. & Horat. Siccare calices, & pocula, dixerunt.

Nec *tenuis Liber in illas.*] in ſcriptis omnibus, In illis. Sed illud omnino rectius.

Qui *ſe quiſque vna.*] in nonnullis, Qui ſe quiſque, quod non placet.

Iam *venit iratus nimium.*] in vno meo, Nam

C venit. In ceteris omnibus, Non venit. illud rectius,

Quales *his pœnas.*] in vno meo, Quales is pœnas. Is. per. I. ſimplex dandi caſu, more veterum.

Cadmeæ *matris pœna cruenta docet.*] Agaue, Cadmi filia, ſpretis Liberi patris ſacris, Pentheum filium, errore obiecto à Libero patre, miſerabiliter dilaniauit.

Illaque *ſi qua eſt.*] Illa: mater Cadmea.

Si *qua eſt.*] niſi ficta res eſt, & commenticia:

Venti *temeraria vota Aeriæ & nubes diripienda ferant.*] Catullus.

——ac tua dicta omnia, factáque

D *Ventos irrita ferre, ac nebulas aerias ſinis.*

Poëtæ, opinor, Græci, ...

Sis *felix.*) Verg. actiue poſuit, Sis felix.

Et *ſint candida fata tua.*) in Vaticano, non, Tua; ſed, Tibi. Candidius fatum dixit etiam Ouid. in III. Triſtium,

Dignus es, & fato candidiore frui.

Propert. in IV. Omina candida.

——Date candida ciues Omina.

Securæ.) oblitæ, & curarum neſciæ.

Venit *poſt multos vna ſerena dies.*) in Sfortiæ libro, atque vno meo, Poſt multas. quod eſt aptius.

E

M. ANT. MVRETVS.

Illaque *ſi qua eſt.*) libri veteres, *illaque ſic qua*, ego legendum puto, *illaque ſicca*.

Tu *puer & liquidum.*) malim, *Tu puer huc liquidum.*

IANVS DOVSA FIL.

Venti *temeraria vota Aeriæ & nubes diripienda ferant.*) Idem loquendi genus vſurpatum ab Homero Odyſſ. ...

——ἰνὸς δ' εἴπερ τι βέβαιον
Ἀγρόν, ἄφαρ τὰ φέρουσ' ἀποφαντάζουσιν ἀῆται.

Alia quæ ad huius loci illuſtrationem faciunt, dixi in Catullum.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Et *nobis prona funde Falerna manu.*) Mallem.

I, nobis prona funde Falerna manu.

Nam EI. pro I, ſcribebant. ſic infra:

Tu puer, i, liquidum fortius adde merum.

Vbi idem error vulgo.

Ille *facit dites animos deus.*) Lepidiſſimum aſma Bacchylidis extat apud Athenæum in hanc ſententiam.

Γλυκεῖ' ἀνάγκα σευομένα κυλίκων
Θάλπησι θυμὸν Κύπριδος,
Ἐλπὶς δ' αἰθύσσει φρένας
Ἀμμιγνυμένα Διονυσίοισι δώροις,
Ἀνδράσι δ' ὑψοτάτω
Πέμπει μερίμνας.
Αὐτὶς μὲν πόλεων
Κρήδεμνον λύει,
Πᾶσι δ' ἀνθρώποις
Μοναρχήσειν δοκεῖ.
Χρυσῷ δ' ἐλέφαντί τε
Μαρμαίρουσιν οἶκοι,
Πυροφόροι δὲ κατ' αἰγλήεντα
Νῆες ἄγουσ' ἀπ' Αἰγύπτου
Μέγιστον πλοῦτον,
Ὡς πίνοντος ὁρμαίνει κέαρ.

Qvales *his pœnas deus hic.*] Et hæc quoque non aſſequuti peruerterunt homines ferreæ frontis. Nam optimum illud fragmentum ita legit:

Quales his pœnas qualis quantúſque minetur.

Sic Virgilius,

Nam qualis quantúſque cauo Polyphemus in antro.

Quod Græci feliciter vno verbo ἡλίκος dicunt, hoc Latini ſermonis egeſtas dicit, Qualis quantúſque, duobus verbis.

Illaqve *ſi qua eſt.*] Nihil mutandum, & ſi qua eſt eiuſmodi, vt Agaue, ſentiat vltoris dei iram, non autem nos, ætati & capiti illius ſit, quæcunque illa eſt, non nobis.

ELEGIA VII.

Hei mihi difficile eſt imitari gaudia falſa,
Difficile eſt triſti fingere mente iocum.
Nec bene mendaci riſus componitur ore,
Nec bene ſollicitis ebria verba ſonant.
Quid queror infelix? turpes diſcedite curæ.
Odit Lenæus triſtia verba pater.
Gnoſia Theſeæ quondam periuria linguæ
Fleuiſti ignoto ſola relicta mari.
A *Sic cecinit pro te doctus Minoi Catullus,*
Ingrati referens impia facta viri.
Vos ego nunc moneo. Felix, quicunque dolore
Alterius diſces poſſe carere tuo.
Nec vos aut capiant pendentia brachia collo,
Aut fallat blanda ſordida lingua fide.
B *Et ſi pérque ſuos fallax iurauit ocellos,*
Iunonémque ſuam, pérque ſuam Venerem,
Nulla fides inerit. periuria ridet amantum
Iupiter, & ventos irrita ferre iubet.
Ergo quid toties fallacis verba puellæ
Cõqueror? ite à me ſeria verba precor.
Quàm vellem longas tecum requieſcere noctes,
C *Et tecum longos peruigilare dies.*
Perfida, nec meritò nobis inimica merenti
Perfida, ſed quamuis perfida, cara tamen.
Naiada Bacchus amat. ceſſas ô lente miniſter?
Temperet annoſum Martia lympha merum.
D *Non ego, ſi fugiat noſtræ conuiuia mēſæ*
Ignotum cupiens vana puella torum,
Sollicitus repetam tota ſuſpiria nocte,
Tu puer huc liquidum fortius adde merum.
Iamdudum Syrio madefactus tempora nardo
Debueram ſertis implicuiſſe comas.

E
BERN. CYLL. VERON.

Hei *mihi difficile eſt imitari gaudia falſa.*] conqueſtio de mulierum fallacia. ſanè intelligendum eſt Tibullum cum accumberet ſollicitante cura, quam immenſam ſuſtinebat, in hunc ſermonem prorupiſſe. Senſus eſt: Difficile videri poſſe ſimulare lætitiam, & hoc nulli præterquam ſapienti contingit. Itaque de Virgiliano Aenea legitur:

Spem vultu ſimulat, premit altum corde dolorem.

Iſtos autem quatuor verſiculos decet auri linimento tranſcribere, quia Cicero nihil fictum

poſſe eſſe diuturnum tradit. Sollicitudine igitur
oppreſſus propoſita, vt tempora menſæ ſecura
duceret declinaos ſuſpirat hæc inquiens

TVRPES *curæ.*] quæ homioem turpem, hoc
eſt, deformatum efficiunt.

OOIT *Lenaus triſtia verba pater.*] ideo odit
quoniam -- *hilarat conuiuia Bacchus.* Eſt Lenæus
Bacchus nominatus à leniendo ſecundum Do-
natum, quod leniat meotem, quem Ser. Georgi.
primo damoat: nam (vt inquit ipſe) verbum
græcum noo poteſt latinam etymologiam reci-
pere. Diod. enim Siculus: vt Euſeb. refert, à
ληνὸς, id eſt, torculari deductum affirmat.

MINOI *Gnoſia*] Minois Ariadna dicta eſt
à patre Mioœ. eſt enim fœmininum patrony-
micum. Catul.

Quem procul ex alta mæſtis Minois ocellis.

GNOSIA.] denominatiuum eſt à Gnoſo ci-
uitate Cretæ. Infert aotem optimum eſſe, ſi do-
lor vitetur exemplo: veluti ſi ab Ariadna ſuma-
mus exemplum, quæ in Dia inſula Aegæi à The-
ſeo relicta eſt.

MARI *ignoto.*] Catul.

Deſertam in ſola miſeram ſe cernit arena.

DOCTVS *Catullus cecinit.*] fabulam quidem
Ariadnæ Catul. noſter in Argonautica elegan-
ter tetigit. Eſt enim doctus epitheton ab omni-
bus antiquiſſimis Catul attribut. Martiel.

Verona docti ſyllabas amat vatis

Fuit enim & oratione perſpicuus & carmine.

TVM *facundus.*] tum laſciuus & grauis. Hunc
A. Gel. poëtarum vocat elegantiſſimum in his
lib. qoos noctium Atticarum titulo inſeruit.

VIRI *ingrati.*] Theſei, qui beneficium acce-
ptum non recompenſando ingratus merito vo-
catur.

VOS *ego nunc moneo.*] ordo eſt: Ego vos nune
moneo, felix eſt quicunque diſces poſſe carere
tuo, ſup. dolore alterius; ſenſus eſt: Fortunatum
videri quicunque dolori reſiſtit ſuo, eumqoe vi-
tat alterius infelicitatis exemplo: vode dictum
eſt,

Felix quem faciunt aliena pericula cautum.

PANOENTIA *brachia.*] illecebras mulierum
notat. nam dum volunt aliquid à maritis impe-
trare, oſculantur eos: quos ex iratis beneuolos
efficiunt brachia collo molliter iniiciendo. Ca-
tullus ad Cecilium Nouocomenſem:

Quamuis candida millies puella
Euntem reuocet, manúſque collo
Ambas iniiciens roget morari.

SOROINA.] falſa, periura, & malignitate
ſcaturiens.

IVNONAM *ſuam.*] Iuno dicitur ſponſis eſſe
pronuba. Ouid. in epiſtola Phyllidis:

Iunonémque toris quæ præſidet alma maritis.

PERIVRIA *ridet amantum Iuppiter.*] ſic ſuprà:

Nec iurare time, Veneris periuria venti
Irrita per terras & freta ſumma ferunt.

PERVIGILARE.] Per, valde ſignificans au-
get oratiooem: nam vigiliarum integritatem
notat: Nec obſtat an dicamus vigilo noctem
vnam, & per vnam noctem vigilaui: quod aliter
ſentiunt, qui ſuot imbecillioris ingenij, vti
Lau. Val. in elegan. ambagibus. Maro enim no-

A bis ſcriptum reliquit: *Per noctes aliquot dieſque
ceſſo:* & ante eum Cic. in procem. libel. qui Lu-
cullus inſcribitur. *Ibi per aliquot annos admirabili
quadam laude prouinciæ præfuit.*

NEC *merenti.*] merenti id eſt, immerito nulla
de cauſa, & merenti addidit, vt rem adaugeret.

NAIOA.] lympham, hoc eſt aquam. Baccho
quidem aquas immiſcere vtile & honeſtum eſt.
Namque Horat. eapropter (Acrone teſte Car-
minum II.) ſcripſit ad Bacchum: *Tu flectis am-
nes*: quoniam munera eius admiſcentur aquis
ad ſuauiorem vſum, qua ex cauſa fingunt poëtæ
Bacchi viribus amnes domitos eſſe ac ſupera-
B tos.

MINISTAR.] pincerna à πίνω Bibo & μετρῶ
metior dicitur.

MARTIA *lympha.*] Tyberina aquula, ideſt,
Romana à Marte, qui iuxta Tyberim Syluiam
compreſſit. Nam Priſc. oſtẽdit in trac. de nume.
& ponde. antiquos L. pro N, poſuiſſe. N nam-
que eſt nota 50. vt Apollonides, & L. Tartheus
teſtantur. vnde Latini dicunt lympham pro
oympham aquam vel fontes volentes monſtra-
re. Virgilius,

Dant famuli manibus lymphas. ——

Poſſumus etiam Martiam lympham interpreta-
C ri ductilem illum riuulum, quem Plin. refert in
naturali hiſt. 36 à Qu. Martio iuſſu ſenatus, vt
aquarum aluculos reficeret inductum, & ab au-
ctoris nomine appellationem ſumpſiſſe.

LIQVINVM *fortius adde merum.*] vult aquam
vino immiſceri, ſed vberiorem vini copiam in-
fundi.

AT *Catullus.*] ad pincernam dixit:

At vos quod iubet hinc abite lympha
Vini pernities, & ad ſeueros
Migrate, hic merus eſt Thyonianus.

ACHILLES STATIVS.

D SEPTIMAM facio elegiam, ſecutus omnium,
quos viderim, veter. libror. fidem.

QVIO *queror.*] in Florentino, Quid loquor.

GNOSIA *Theſea.*] ab exemplo docet, rem, vt
ille dixit, perfidioſam eſſe Amorem.

SIC *cecinit pro te doctus, Minoi, Catullus.*] Pro te.
Nota apud Catullum proſopopoeia. Et Martia-
lis Doctum Catullum vocat:

Verona docti ſyllabas amat vatis.

NVNC *moneo.*] in Florentioo, Sic moneo,

IVNONAMQVE *ſuam, perque ſuam Venerem.*]
Iunones & Genios, ait Plinius, ſibi homines ad-
E optant. Iunones mulierum. Namque vt ſcribit
Petronius, mulieres Ionooem ſuam iurabant.
Et verba illius ſunt, *Iunonem meam iratam habeam,
ſi me vnquam meminerim virginem fuiſſe.*

NVLLA *fides inerit.*] ſic Manilius in IV.

Nulla fides inerit natis. ——

LONGAS *tecum.*] in ſcriptis libris, Tecum
loogas.

PERFIDA.] Hic verſus in ſcriptis omnibus,
vno excepto, ſic legitur,

Perfida, nec merito nobis inimica, merenti Perfida.

Plaut. in Ciſtell.

Perfidioſus eſt amor.

Vt illam merenti, atque immerito, æque perfidam ſignificet.

N o n *ego, ſi fugiat noſtra conuiuia menſa.*) in Vaticano ſic quoque niſi quod ſitus verbor. duorum alius, Noſtræ fugiat, In vno, meo, Non te ſi noſtræ capiant. In altero, Non te ſi noſtræ fugiat. vtrumque mendoſe.

T v *puer & liquidum fortius adde merum.*) ſic in omnibus veteribus legendum forte,

Tu puer i, liquidum fortius adde merum,

ſine coniunctione. vt illud Verg.

I ſequere Italiam ventis.

Horat. ſimiliter,

I puer, & citus hæc aliqua ſuſpende columna.

Et Perſius,

I puer, & ſtrigiles Criſpini ad balnea defer.

Fortius autem, pleniore manu. quod verbum facit, vt putem legendum ſupra, Plena, non, Prona manu.

Q v i.) reliqui verſus ſunt,

I a m d v d v m *Tyrio madefactus tempora nardo, Debueram ſertis implicuiſſe comas.*) non huius eſſe loci mihi videbantur. Sed non repugnabo, ſi quis contra putet. Pro Tyrrio autem, quibuſdam in libris eſt, Syrio. idque probandum videtur.

IANVS DOVSA FIL.

F e l i x, *quicunque dolore Alterius diſces poſſe carere tuo.*) Καλὸν γὰρ τὸ δύνασθαι τοῖς τῶν ἄλλων ἀγνοήμασι πρὸς διόρθωσιν χρῆσθαι παραδείγμασι. vt ait Diodorus Siculus in 1. Biblioth.

A

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

H a i *mihi difficile eſt.*) Ineptiſſime hæc ſunt ſeparata à ſuperioribus in libro infimæ vetuſtatis, & in aliis editionibus. Nam hæc ſunt, vt ſuperiora, in quibus nihil omnino cohæret. Sed non aduerterunt imperiti homines, quid ſibi vellet Tibullus. Sunt enim hæc omnia tanquam Satura quædam συμποτικῶν αἰνιγμάτων. Quod ſane imprimis conſiderandum fuit.

N a c *vos aut capiant.*) Aliter hæc concepta ſunt in Eclogario:

B *Non vos decipiant pendentia brachia collo,*
Nec capiat blanda ſordida lingua prece.

Quod nō dubium eſt, rectum eſſe. Per hæc enim intelligit auaram & petacem amicam.

P a r f i d a *nec merito.*) Diſtingue:

Perfida nec merito nobis inimica merenti.

Sic Catullus,

—— *inſperantiq; ipſa refers te*
Nobis. —— *Inſperanti nobis,*

vt hîc, *merenti nobis.* Virgilius,

Vos ô Calliope. ——

C P e r f i d a *ſed quamuis perfida cara tamen.*) Euripides Phœniſſis.

Φίλος γὰρ ἐχθρὸς ἐγένετ', ἀλλ' ὅμως φίλος.

N o s t r æ *conuiuia menſa.*) Hæc enim, vt dixi, omnia ſunt συμποτικὰ αἰνίγματα.

T v *puer & liquidum.*) Fragmentum illud emendatiſſimum. *Tu puer i, liquidum.* Nam, vt ſupra dixi, ſcribebant EI, pro I.

F o r t i v s *adde merum.*) Ita interpretatur, τὸ ζωρότερον. Martialis *largius*, & *vinodius*.

ALBII

ALBII TIBVLLI EQVITIS ROMANI LIBER IIII.

AD MESSALLAM. I.

TE Meſſalla canã. quãquã tua cognita virtus
Terret, vt infirmæ valeant ſubſiſtere vires,
Incipiam tamẽ: ac, meritas ſi carmina laudes
B Deficiant, humilis tantũ ſim conditor actis:
Nec tua, te præter, chartis intexere quiſquam
Facta queat, dictis vt non maiora ſuperſint.
Est nobis voluiſſe ſatis. nec munera parua
Reſpueris. etiam Phœbo gratiſſima dona
C Cres tulit, & cunctis Baccho iucundior hoſpes
Icarus, vt puro teſtantur ſidera cælo,
Erigonéque, Caniſque: neget ne longior ætas.
Quin etiam Alcides Deus aſcenſurus Olympum
Læta Molorcheis poſuit veſtigia tectis.
Paruáque cæleſtes pacauit mica, nec illis
D Semper inaurato taurus cadit hoſtia cornu.
Hic quoque ſit grâtus paruus labor, vt tibi poſſim
Inde alios, aliósque memor componere verſus.
Alter dictet opus magni mirabile mundi,
A Qualis in immenſo deſederit aëre tellus,
Qualis & in curuum pontus confluxerit orbem,
Et vagus è terris quà ſurgere nititur aër;
Huic & contextus paſſim fluat igneus æther,
Pendentique ſuper claudantur vt omnia cælo.
At quodcunque meæ poterunt audere Camenæ,
B Seu tibi par poterunt, ſeu, quod ſpes abnuit, vltrà,
Siue minus, certéque canent minus, omne vouemus
Hoc tibi, ne tanto careat mihi nomine charta.
Nam, quamquam antiquæ gentis ſuperent tibi laudes,
C Non tua maiorum contenta eſt gloria fama,
Nec quæris, quod quaque index ſub imagine dicat:
Sed generis priſcos contendis vincere honores,
Quàm tibi maiores, maius decus ipſe futuris.
At tua non titulus capiet ſub nomine facta,
D Æternò ſed erunt tibi magna volumina verſu,
Conueniéntque tuas cupidi componere laudes
Vndique; quíque canent vincto pede, quíque ſoluto.

Quis potius, certamen erit. ſim victor in illis,
Vt noſtrum tantis inſcribam nomen in actis.
Nam quis te maiora gerit caſtríſve forôve?
Nec tamen hinc, aut hinc, tibi laus maiórve, minórve,
Iuſta pari premitur veluti cùm pondere libra
Prona, nec hac plus parte ſedet, nec ſurgit ab illa,
Qualis, inæquatum ſi quando onus vrget vtrinque,
Inſtabilis natat alterno depreſſior orbe.
Nā ſeu diuerſi fremat inconſtātia vulgi,
Non alius ſedare queat: ſeu iudicis ira
Sit placāda, tuis poteris miteſcere verbis.
Non Pylos, aut Ithace tantos genuiſſe feruntur
Neſtora, vel paruæ magnum decus vrbis Vlyſſem,
Vixerit ille ſenex quamuis, dum terra per orbem
Sæcula fertilibus Titan decurrerit horis.
Ille per ignotas audax errauerit vrbes,
Quà maris extremis tellus includitur vndis.
Nam Cyconúmq; manus aduerſis reppulit armis:
Non valuit Cyclops cœptos auertere curſus:
Ceſsit & Ætneę Neptunius incola rupis
Victa Maroneo fœdatus lumina Baccho.
Vexit & Æolios placidum per Nerea ventos,
Incultos adiit Læſtrygonas, Antiphaténque,
Mobilis Artaciæ gelidos quos irrigat vnda.
Solū nec doctæ verterunt pocula Circes:
Quamuis illa foret Solis genus, apta vel herbis,
Aptáq; vel cantu veteres mutare figuras.
Cimmerion etiam obſcuras acceſsit ad arces,

A *Queis numquam candente dies apparuit ortu,*
Siue ſuper terras Phœbus, ſeu curreret infrà.
Vidit vt inferno Plutoni ſubdita regna
Magna deûm proles leuibus diſcurreret Vmbris.
Præteriitque cita Seirenum litora puppi.
Illum inter geminæ nantem confinia mortis
B *Nec Scyllæ ſæuo conterruit impetus ore,*
Cùm canibus rapidas inter freta ſerperet vndas;
Nec violenta ſuo conſumſit more Charybdis,
Vel ſi ſublimis fluctu conſurgeret imo,
Vel ſi interrupto nudaret gurgite pontū.
Non violata vagi ſileātur paſcua Solis.
Non amor, & fecunda Atlantidos arua Calypſus,
C *Finis & errorum miſero Phæacia tellus.*
Atque hæc ſeu noſtras interſunt cognita terras,
Fabula ſiue nouum dedit his erroribus orbem,
Sit labor illius, tua dum facundia maior.
Iam te non alius belli tenet aptiùs artes,
D *Quà deceat tutam caſtris præducere foſſam,*
Qualiter aduerſos hoſti defigere ceruos,
Quémve locum ducto melius ſit claudere vallo,
Fōtibus vt dulces erumpat terra liquores:
Vt facilíſque tuis aditus ſit, & arduus hoſti.
Laudis vt aſsiduo vigeat certamine miles.
Quis tardámve ſudem meliùs, celerémve ſagittam E
Iecerit, aut lento perfregerit obuia pilo?
Aut quis equum, celerémque arcto compeſcere freno
Poſsit, & effuſas tardo permittere habenas?
Inque vicem modò directo contendere paſſu,
Seu libeat curuo breuius cōtendere gyro,

Quis parma, ſeu dextra velit, ſeu læ- A
ua tueri,
Siue hac, ſiue illac grandis venit im-
petus haſtæ,
Amplior, aut ſignata ſita loca tange-
re funda?
Iam ſimul audacis veniunt certamina
Martis,
Aduerſiſq; parant acies cõcurrere ſignis:
Nunc tibi non deſit, faciem compone- B
re pugnæ,
Seu ſit opus quadratunt acies conſiſtat
in agmen,
Rectus vt æquatis decurrat frõtib. ordo:
Seu libeat duplicem, ſeu iunctum cer-
nere Martem,
Dexterque vt læuum teneat, dextrũm-
que ſiniſter
Miles, ſitq́. duplex gemini victoria caſus. C
At non per dubias errant mea carmina
laudes.
Nã bellis experta cano. teſtis mihi victæ
Fortis Iapydiæ miles, teſtis quoq. fallax
Pannonius, gelidas paſſim diſiectus in
Alpes.
Teſtis Arupinis & pauper natus in ar-
mis. (*gerit ætas,*
Quem ſi quis videat vetus vt non fre- D
Terna minus Pyliæ miretur ſæcula famę.
Centum fecundos Titan renouauerit
annos,
Ipſe tamen velox celerem ſuper edere
corpus
Audet equum, validiſque ſedet mode-
rator habenis.
Te duce non aliàs conuerſus terga do-
mator E
Libera Romanæ ſubiecit colla catenæ.
Nec tamen his contentus eris: maiora
peractis
Inſtant, compertunt eſt veracibus vt
mihi ſignis,
Queis Amithaonius nequeat certare
Melampus.
Nam modò fulgentem Tyrio ſubtemi-
ne veſtem
Indueras, oriente die duce fertilis anni,
Splendidior liquidis cùm Sol caput ex-
tulit vndis,
Et fera diſcordes tenuerũt flamina venti,
Curua nec aſſuetos egerunt flumina cur-
ſus: (*ſtitit vndis,*
Quin rapidum placidis etiam mare con-
Vlla nec aëreas volucris perlabitur au-
ras, (*ſiluas:*
Nec quadrupes denſas depaſcitur aſpera
Quin largita tuis ſunt multa ſilẽtia votis.
Iupiter ipſe leui vectus per inania curru
Affuit, & cœlo vicinũ liquit Olympum,
Intentdq; tuis precibus ſe præbuit aure,
Cunctáque veraci capite annuit. abdi-
tus aris
Lętior eluxit ſtructos ſuper ignis aceruos.
Quin, hortãte Deo, magnis inſiſtere reb.
Incipe, non iidem tibi ſunt, aliiſque
triumphi.
Non te vicino remorabitur obuia Marte
Gallia, nec latis audax Hiſpania terris,
Nec fera te Tyrio tellus obſeſſa colono,
Nec quà vel Nilus, vel regia lympha
Choaſpes
Profluit, aut rapidus Cyri dementia
Gyndes,
Ardet Aractæis aut vnda perhoſpita
campis:
Nec quà regna vago Tomyris finiuit
Araxe,
Impia nec ſæuis celebrãs conuiuia mẽſis;
Vltima vicinus Phœbo tenet arua Pa-
dæus,
Quáque Hebrus, Tanaíſque Getas ri-
gat atque Magynos.
Quid moror? Oceanus ponto quà con-
tinet orbem,
Nulla tibi aduerſis regio ſeſe offeret
armis.
Te manet inuictus Romano Marte Bri-
tannus,
Téque interiecto mundi pars altera Sole.
Nam circumfuſo conſiſtit in aëre tellus,
Et quinque in partes totus diſponitur
orbis,

Atque duæ gelido vaſtantur frigore
ſemper:
Illic & denſa tellus abſconditur vmbra,
Et nulla incepto perlabitur vnda liquore,
Sed durata riget denſam in glaciemque
niuémque,
Quippe vbi non vnquam Titan ſuper-
egerit ortus.
At media eſt Phœbi ſēper ſubiecta calori,
Seu propior terris æſtiuum fertur in orbē,
Seu celer hibernas properat decurrere
luces.
Non ergo preſſo tellus conſurgit aratro:
Nec frugem ſegetes præbent, nec pa-
bula terræ.
Non illic colit arua Deus, Bacchúſve
Ceréſve,
Nulla nec exuſtas habitant animalia
partes.
Fertilis hāc inter poſita eſt, interq; rigētes,
Noſtráque, & huic aduerſa ſolo pars
altera noſtro,
Quas ſimilis vtrinq; tenens vicinia cœli
Tēperat: alter & alterius vires necat aer,
Hic placidus nobis per tempora labi-
tur annus. (taurus,
Hic & colla iugo didicit ſummittere
Et lenta excelſos vitis cōſcendere ramos,
Tondetúrq; ſeges maturos annua partus,
Et ferro tellus, pontus confinditur ære.
Quin etiā ſtructis exurgūt oppida muris.
Ergo vbi præclaros poſcent tua facta
triumphos,
Solus vtroq; idē diceris magnus in orbe.
Nō ego sū ſatis ad tāta præconia laudis,
Ipſe mihi non ſi præſcribat carmina
Phœbus.
Eſt tibi, qui poſſit magnis ſe accingere reb.
Valgius: æterno propior non alter Ho-
mero. (quamuis
Languida non noſter peragit labor otia,
Fortuna, vt mos eſt illi, me aduerſa fa-
tiget.
Nam mihi cum magnis opibus domus
alta niteret,
Cui fuerant flaui ditantes ordine ſulci,

A Horrea fecundas ad deficientia meſſes,
Cuique pecus denſo paſcebant agmine
colles,
Et domino ſatis, & nimium furique,
lupóque,
Nunc deſiderium ſupereſt. nam cura
nouatur,
Cùm memor anteactos ſemper dolor ad-
monet annos.
B Sed licet aſperiora cadant, ſpoliérque
relictis;
Non te deficient noſtræ memorare Ca-
menæ:
Nec ſolùm tibi Pierij tribuentur ho-
nores:
Pro te vel rapidas auſim maris ire per
vndas,
Aduerſis hiberna licet tumeant freta
ventis:
C Pro te vel ſolus denſis ſubſiſtere turmis,
Vel paruum Ætnææ corpus committere
flammæ.
Sum quodcunque, tuum eſt. noſtri ſi
paruula cura
Sit tibi, quantalibet, ſi ſit modò, non
mihi regna
Lydia, nō magni potior ſit fama Gylippi,
Poſſe meleteas nec mallē mittere chartas.
D Quòd tibi ſi verſus noſter totúſve mi-
núſve,
Vel bene ſi totus, ſūmo vel inerret in ore,
Nulla mihi ſtatuent finē te fata canendi.
Quin etiam, mea cùm tumulus conte-
xerit oſſa,
Seu matura dies celerem properat mihi
mortem,
E Longa manet ſeu vita tamen mutata
figuram;
Seu me finget equum rigidos percurrere
campos
Doctū, ſeu tardi pecoris ſim gloria tau-
rus, (pennis,
Siue ego per liquidū volucris vehar aëra
In quencunque hominem me longa re-
ceperit ætas,
Inceptis de te ſubtexam carmina chartis.

BERNARD. CYLLÆN. VER.

TE *Meſſalla canam, quanquam mea cognita virtus Terret.*] Quartus & vltimus liber incipit io Meſſallam cootinẽs Panegyricoo cum quibuſdã elegidiis, quorum pleraque potius epigrammata vocari mereorur, quæ de Cherinto adoleſcente formoſiſſimo & Sulpitia Seruij filia habentur.

Mea *virtus cognita.*] laus eſt à prudentia, è
B cœlo enim deſcendit γνῶθι σαυτόν.

Vt *infirmæ valeant ſubſiſtere vires.*] iuxta Horatij præceptum in poëtica,

Sumite materiam veſtris, qui ſcribitis, æquam
Viribus: & verſate diu, quid ferre recuſent,
Quid valeant humeri: cui lecta potenter erit res,
Nec facundia deſeret hunc nec lucidus ordo.

Svbsistere.] quaſi plus humeris ſuſtulerit quàm ferre poſſit, & eſt metaphora ſumpta à baiulo.

Si.] pro quamuis.

Lavdes *deficiant carmina.*] hoc eſt, non poſſum æquare laudes tuas præconiis verſuũ meorũ.
C Conditor.] compoſitor. Nam condere componere eſt.

Nec *tua te præter charta intexere quiſquam Facta velit.*] Meſſallæ beneuolentiam venatur, quem egregiè doctum fuiſſe oſtendit.

Te *præter.*] cuius eloquentia cæteros anteit.

Est *nobis voluiſſe ſatis.*] ſic Propertius,

Quod ſi deficiant vires, audacia certe
Laus erit: in magnis & voluiſſe ſat eſt.

Et Ouidius ad Rufinum,

Vt deſint vires, tamen eſt laudanda voluntas,
Hac ego contentos auguror eſſe deos.

D & ſenſus eſt: voluntas erit pro perfecto officio.

Nec *munera parua Reſpueris.*] à maiori probat munuſcula non eſſe negligenda.

Cres *tubis.*] quidam Dædalum male putant, qui remigium alarum poſtquam ex Creta in Italiam aufugit, conſecrauit Apollini. nam Dædalus non Cretenſis ſed Athenienſis fuit: quidam Minoem iuſtiſſimum regem Cretæ, de quo tamen ambigimus: res enim perobſcura eſt. quiſque quod placet dicat, noſtrum eſt nihil imaginari. Scimus tamen Higinium ſcripſiſſe ex ſententia quorundam Græcorum Iouem hœdos beneficio matris inter ſidera collocaſſe. Nam rex
E quidam Cretæ fuit, ad cuius filias Iuppiter enutriendus eſt delatus: quem quod lac illæ non habuerint, capram ei admiſiſſe Amalthæã nomine, quæ illum educauit, & cum ſolita eſſet geminos procreare, eo fere tẽpore procreauit, quos inter ſidera Cleoſtratus dicitur primus oſtendiſſe. & alij autumant Cretam paſtorem fuiſſe in Attica: alij eum qui ex ſe Cretem nominauit. Cretes quoque Iuppiter eſſe accipitur, qui (vt ſcribit Diodorus) cùm gigantes vrgeret in Creta, ſed præcipue Milyum ante pugnam Soli & Cœlo bouem mactauit: quo ſacro manifeſtum fuit Iouem fore victorem.

Icarvs.] Io. Tor. in lib. ortogra. ſcribit
A Icarium quatriſyllabum nomen fuiſſe, filium Oebali Laconũ regis ex Dorodoche filia Orſilochi, quem Liber pater comitem habuit, ſed ego apud Latinos inueni tantum trium ſyllabarum, vt hic, & apud Propertium Eleg. II.

Icare Cecropiis merito iugulate colonis.

Hic cum ſua in Bacchum fide vini vſum meruiſſet, ſuiſque nouum meſſoribus poculum porrexiſſet, ab illis opinantibus venenum ſibi datum peremptus eſt. Quare vt longas fabulæ ambages omittamus, ſæuitia ortæ peſtis ſedata eſt, habito oraculo Manibus filiæ ſuſpenſæ & interempti Icari ſacrificandũ. Filia Erigone in ſignum quod
B iuſtitia dicitur tranſlata eſt, canis autem, cui Mera fuit nomen in ſui nominis ſidus, quod etiam Prochyon, ipſe Icarus in Bootem, qui Arctophilax vocatur.

Alcides *deus aſcenſurus olympum.*] Hercules cùm ſe in Oetha combuſſiſſet, ob ſuorum facinorum gloriam in cœleſtium numerum eſt à patre receptus, vt in Metamorphoſ. tractat Ouidius. Dictus eſt Alcides ab Alceo auo Amphytrionis patre: ſeu ἀπὸ τῆς ἀλκῆς, robore, quod ſenſiſſe viſus eſt Propert. Eleg. IV.

Audiſti ne aliquem tergo qui ſuſtulit orbem
Ille ego ſum, Alciden terra recepta vocat.

C Læta *Molorcheis poſuit veſtigia terris.*] Molorchus paſtor fuit Cleoneos non longè à Nemea ſilua inhabitans, cuius Hercules fuit hoſpes, cùm ad leonis interitum deſcendiſſet. De hoc Callimachus meminit in ΗΟΙΩΝ libris. Tertis ergo Molorcheis, id eſt, domo Molorchi Cleonei, qui quod parum virilium teſticulorum haberet, Molorchus eſt nominatus. Læta autem veſtigia, quod benigne Herculem ſuſcepit, quãquam pauper cenſo, ſed affectu diues, vt ait Lactantius Grammaticus: vnde Statius poëta:

Gloria nota caſæ foribus ſimulata ſaligniis,
D *Hoſpitis arma dei paruóque oſtenditur antro*
Robur ubi, & laſſos qua declinauerit artus
Ilice, qua cubitis ſedeant veſtigia terra.

Aut quia honores illi pene diuinos tribuit, poſtquam ipſe Hercules addiſcens ab eo, quemadmodũ leo caperet in ſertum proſtrauit belluam, quæ filium ſuum dilacerauerat. Inſtituit enim ludos quos Nemea à ſiluæ loco appellauit.

Parva *mica.*] fruſtulũ cruſti micam vocat.

Pavit.] cibauit, impleuit. Eſt enim præteritum à paſco.

Cornv *inaurato.*] vt fiat ſolennius ſacrum. Iuuenalis:

E *—— & auratam Iunoni cæde iuuencam.*

Gratvs.] quippe non facultas in amico, ſed voluntas ſpectari debet.

Inde.] poſt hoc.

Aliosqve *faſtus.*] id eſt, multos & varios.

Orvs *ms. mundi.*] hoc eſt, per ſcientiam philoſophicam narrat de mundi machina, quæ qualis ſit ipſe ſtatim declarat per partes.

Qvalis *in immenſo deſcenderit aëre tell.*] omnium elementorum terra depreſſiſſima eſt, quoniam in globum conſtet formata, ſuiſq; viribus tendat ad centrum, id eſt, medium, circunquaq; ipſo aëre luſtratur. Lucanus:

—— dum terra fretum, terrámque leuabit Aër.

Nam, vt ait Cicero de natura deorum II. *Principio terra ipſa ſita in media parte mundi circumfuſa vndique eſt hac animabili, ſpirabilique natura, cui nomen eſt aër.*

CONFLVXERIT *orbem in curuum.*] totam nempe terram mare circuit, vnde Amphitrite & Neptuous vocitantur. Ideò Manilius libro Aſtronomicon ait,

Aequora diffudit toto naſcentia ponto.

Catullus,

Oceanúſque mari totum qui amplectitur orbem.

AER *vagus.*] hoc eſt, naturæ mobilis huc illuc permeans.

QVA *ſurgere nititur.*] omnia elementa circularia ſunt, itaque dum alterum ab altero diſcedit proximum attingit.

ÆTHER *paſſim fluat.*] quatuor elementa tetigit quibus cœli fabrica conſiſtit, quorum ignis liquidiſſimus eſt, Ouidio ſcribente primo Metamorphoſ.

Hunc ſuper impoſuit liquidum & grauitate carentē Aethera. ——

Fuit verò Æther filius Dæmogorgonis & Achæ, vt Pronapides dixit: verum noſtri cum Græcis pro elemento acceperunt. Quare Appuleius maios quid in libro de Coſmographia ait, ſcilicet cœlum ipſum ſtellas atque omnem ſideream compagem ætherem vocari, non quod igneus ſit & iotenſus, vt quidam putauerunt, ſed quod curſibus rapidis ſemper rotetur: vnde Ariſtotelis ſententia comprobatur in libris quos de cœlo compoſuit, ex ἀεὶ θεῖν. ἀεὶ enim ſemper & θεῖν, curro, componi dixit.

CONTEXTVS *huic.*] aëri coniunctus. Ouidius ibidem,

Proximus eſt aër illi leuitate locoque.

COELO *pendenti.*] cœlum à cauitate quidam dici voluerunt veteres, aut à cælatura. Græci κόσμον ab ornatu: Latini à puritie mundum.

CLAVDANTVR *vt omnia.*] quaſi cœlum à celando, id eſt, tegendo deducatur. Sic Ouidius ibidem,

—— *& quod tegit omnia cœlum.*

PAR.] æqualem laudem.

SEV *quod ſpes abnuit vltro.*] quaſi velit dicere maiora: ſed hoc non ſolum ſperat.

TANTO *carmine.*] vbi de tuis laudibus agatur.

CHARTA.] liber iſte.

NAM *quanquam antiqua.*] Meſſallam dicit præclarum à ſtemmate domus ſuæ.

GENTIS.] proſapiæ.

SVPERANT.] ſuperabundant.

NON *tua gloria eſt contenta maiorum fama.*] hac ſcilicet ratione non eſt contenta, quam ponit Satyricus, nempe

—— *miſerum eſt aliena incumbere fama.*

IVDEX.] exiſtimator, quaſi index rerum tuarum.

IMAGINE.] tuorum maiorum.

QVAM *tibi maiores.*] ſenſus eſt: Tu contendis anteire omnes maiores tuos re & virtute, vt ipſe futurus ſis venturis maius decus, quàm tibi tui maiores extitere.

AT *tua non titulus.*] promittit Meſſallam æternum fore propter ſua benefacta. vno enim titulo non capientur omnia à ſe geſta, ſed magna de illis volumina conſtruentur. Titulus ergo non capiet, id eſt, epitaphium non comprehendet. Eſt enim titulus (teſte Lactantio Grammatico Theba. III.) memoria bonorum factorum, qui ſolet ſupponi tumulis mortuorum.

CVPIDI.] auidi auctores ſ.

COMPONERE.] ad componendum conuenire.

QVIQVE *canent iuncto pede.*] poëtas intelligit quorum ars in verſibus colligitur ſtructura pedum egregiè locatorum.

QVIQVE *ſoluto.*] Hiſtoriographos accipit, qui libera ſcribendi licentia vagantur.

QVIS *potius certamen erit.*] quis pro quibus inerit concertatio, vt alius alium eleganter & copioſè ſcribendo ſuperet.

CASTRISVE *foróve.*) ſenſus eſt: Eorum quiſque ſcriptorum excellentiora dicet de tua in militia, domíque adminiſtrationis ſapientia & integritate: nemo tamen virtutem tuam æquare verbis poterit: hoc eſt, digna ſatis oratione comprehendere, quod ſtatim per ſimilitudinem declarat.

LIBRA.) bilanx, trutina.

SEDET.) deſcendit. Eſt autem dictio ſumpta à trutina.

ALTERNO *orbe.*) orbem vocat ſcutulas ipſius bilancis. alterno verò pro alternatim deſcendente & exurgente.

INCONSTANTIA *vulgi.*) hendyadis eſt pro vulgus inconſtantiſſimum.

SEDARE *queat.*) hoc eſt officium ſummi & maximæ auctoritatis viri. ſolus enim vir integer ignobilem vulgum poteſt componere: quare Maro per comparationem dixit:

Tum pietate grauem ac meritis ſi forte virū quem
Conſpexēre ſilent, arrectiſque auribus aſtant,
Ille regit dictis animos, & pectora mulcet.

PYLO.) Pylus Neſtoris ciuitas fuit, de qua diuerſa eſt apud Geographos ſentētia, vt in VIII. Strabonis de Geographia legitur.

ITHACE.) oppidum vbi Vlyſſes regnauit & vna ex Echinadibus inſula, ſed iſtud refertur ad ſequentem verſum,

— *vel parua magnum decus vrbis Vlyſſem.*

ILLE.) Neſtor.

DVM *terna per orbem Sæcula fertilibus Titan decurreret horis.*) ita dictum eſt, vt ab Ouidio XII. Metamorphoſ.

Annos bis centum nunc tertia ducitur ætas.

Annos enim Neſtor trecentos egit. Homerus,

Τῷ δ᾽ ἤδη δύο μὲν γενεαὶ μερόπων ἀνθρώπων
ἐφθίαθ᾽, οἵ οἱ πρόσθεν ἅμα τράφεν ἠδ᾽ ἐγένοντο
ἐν Πύλῳ ἠγαθέῃ, μετὰ δὲ τριτάτοισιν ἄνασσεν.

Acron tamen Horatianorum Carminum ſecundo commentario ait: Neſtorem annos nonaginta vixiſſe, hoc eſt, tribus ætatibus functum. vnam enim ætatem triginta annos poſuiſſe antiquitatem refert: quod & Lactantius Grammaticus Thebaidos IV. ſecutus eſt. Credit enim Neſtorem annorum ſexaginta fuiſſe, cùm bellum Thebanum cōflatum eſt, in quo tamen ipſe militare voluit: vnde poëta ſcribit,

—— *iuuenis ætate ſecunda*

Neſtor & ire tamen periura in caſtra negauit.

Iʟʟᴇ *per ignotas audax errauerit vrbes.*) Horatius in Poë. ex Hometo transferens ait:

Qui mores hominum multorum vidit & vrbes.

Sed dum audax dicit, Vlyſſis laudem imminuit, vt Meſſallam vberius laudet. Nam poëtæ, ſicut Strabo in Geographia ſcribit, hetoas illos antiquiſſimos ſingulari præditos ſapientia fuiſſe declarant, qui ad multa petegrinantes loca longis vagabantur erroribus: in ampliſſimo enim ponebant multorum mortalium vrbes vidiſſe, & prudentiam intellexiſſe, vt Neſtot & Menelaus apud Homerum gloriantur, qui quidem Homerus Vlyſſi ante omnes in omni genere virtutum ornato boc attribuit in primis:

Oppida multa adiit, fuit huic ſapientia nota.

Hîc verò tractatus Tibullianus ex Homerica lectione totus excerptus eſt.

Qᴠᴀ *maris extremus.*) ad penitiſſima quippe orbis loca Vlyſſes iactatus eſt, & Hiſpaniam accipit, vbi extra columnas in Atlantiaco pelago Homerus Vlyſſem fuiſſe ſcribit.

Cɪᴄᴏɴᴠᴍ *manus.*) Cicones populi ſunt Thraciæ iuxta Hebrum, quos Vlyſſes certamine inito ſuperauit. Namq. Ditis aſſetit, quod cùm Vlyſſes de Palladio cum Palamede certaret, & iam eius cauſa occubuiſſet, Aiax timens ne ipſe interciperetur, enauigauit clanculum: Neptunus ex obitu Palamedis nepotis indignatus eum vi tempeſtatis aggreſſus eſt; ſed ille in Ciconum terras veniens vix illis ſuperatis euaſit ſoſpes.

Nᴏɴ *valuit Cyclops cæptos auertere curſus.*) de Polyphemo intelligit, qui in Sicilia Ætnam inhabitauit. huic vnum oculum in fronte ſolum attribuit antiquitas, vt rem poëtico figmento doceret: fuit enim vir qui prudentia plurimum valuit, quo circa in fronte, hoc eſt in cerebro vnum oculum pro vigilantia & calliditate dicitur habuiſſe: vnde Polyphemus quaſi multæ famæ interpretatur.i. percelebris.

Cᴇssɪᴛ *& Aetnea.*] interpretatio eſt ſuperioris verſiculi: duriuſculum enim id viſum eſt ad intellectum. Polyphemus quidem filius fuit Neptuni, ea ratione quam A. Gellius in noctibus Atticis ponit. Vetuſtas enim homines ſupra humanas vires aliqua excellentes via Deorum filios dixit, qui ſi ferociores, crudelioréſque fuerant, Neptuni.i. maris credidit. vel certe filius fuit Neptuni ex Thoſa filia Phorci, vt Homerus in Odyſſea ponit. Hic tentauit Vlyſſem decipere, niſi viri grauis prudentia interceſſiſſet, quam tangit dicendo per ſynecdochen:

Victa Maroneo fœdatus lumina Baccho.

Sed clarius & breui pertractanda eſt fabula. Poſt excidium Troianum Vlyſſes ab Celeno cepit oraculum ſe variis regionibus iactandum antequam ad patrios Lares perueniret: poſtea quam igitur multa perpeſſus eſt, venit in Siciliam, xɪɪ. comitibus ſociatus, vbi hominem ferum & immanem Polyphemum nomine conſpicatus, de loci ſitu & hominum ritu ſciſcitatur, ille ſuperbe, vt feritas poſtulabat, reſpondens, duos ex illis continuo inglutiuit, ſequenti luce totidem fregit dentibus, nec aliter inclinante die in cæteros A ſe habuit: tunc Vlyſſes pacis reconciliatione ſimulata, cadum vnum ex tribus, quos ſecum vexerat, ſitienti porrexit: ſupplicās vt ſibi reliquiſque ſodalibus vim nollet inferre, quod gigas ſi alium ſibi dediſſet vini cadum, deinde alium pollicitus eſt. Quamobrem ebrius ſomnum cepit, cui Vlyſſes cum cætero comitū cœtu necem parans oculum vnum, quem ſolum in fronte geſtabat, acutis palis eruit: interfectarúmque ouium pellibus induti omnes, vt fallaciam illi iniicerent, ab antro turi digreſſi ſunt. Maroneo ergo Baccho poſitum eſt non à Marone, de qua vrbe Liuius in primo de bello Macedonico meminit, B ſed ab homine Maroneo nomine, vt in Probo commentatore ſcriptum inueni. Nam vbi Virgilius in Georgicis dicit,

—— *iuuat Iſmara Baccho*

Conſerere. ——

ille ait Iſmarum eſſe oppidum, quod expugnauit Vlyſſes cùm à Troia diſcederet, & victor vinum accepiſſet à Maroneo, cuius pater Cupithus traditur, quod vinum Cyclopi dedit. Eius autē tanta vis fuit, vt vnum vini metron viginti metra ſuſtinuerit aquæ, iuxta quam ſententiam auctor loquitur, & Propertius Elegiarum ſecundo inquit:

Necnon Iſmario tu Polypheme mero.

C Plinius autem in Naturali hiſtoria xɪᴠ. ex Homeri ſententia Maroneum naſci in loco Thraciæ maritimo dicit.

Vᴇxɪᴛ *& Aeolios placidum per Nerea ventos.*) Fabulamenta poëtarum referunt, quod itidem ab Æolo Hippotadæ ventos accepit in vtro, vt domum ſuam ſine læſione eorum enauigaret, at cum diebus nouem enauigans portum tetigiſſet, tanta fuit familiarium auiditas, quid illud eſſet intelligendi, quod opes putantes illic congeſtas vtrem ſoluerunt: quo facto Vlyſſes iterum vi ventorum aduerſaria arreptus peregre ire coactus eſt, dicente Ouidio Metam. xɪᴠ.

D *Proxima poſt nonam cum ſeſe Aurora moueret,*
Inuidia ſocios prædaq; cupidine captos:
Eſſe ratos aurum dempſiſſe ligamina ventis,
Cū quibus iſſe retro per quas modo venerat vndas,
Aeolyq; ratem portus repetiſſe tyranni.

Æolus enim (vt Strabo in Geographia ſcribit ex Græcorum ſententia) ideò habitus eſt ventorum cuſtos & rex, quod in ipſius freti locis, per quæ curſus & recurſus eſt, & nauigationis aſperitas per fluxus atq; refluxus aggrediendi ſigna commonſtrabat. Apud enim maiores noſtros ob aliquam commoditatis rationem magni viri ſunt celebrati pro diis, vt in deorum natura Cicero E ſcribit. & plerique primatu digni ſunt habiti, qualis Danaus in Argis inundationes oſtentans, & Atreus aduerſum Solis curſum, vates habiti & aruſpices reges. Præterea (vt idem geographiæ vɪ. ſcribit) Sicilia Vulcano ſacta tribus in locis quaſi crateribus efflat, cum tota ignita ſit: Si igitur venti ſpiraturi ſunt, pro eorum qualitate ſigna protenduntur: namque ſi Auſter erat, nebuloſa circum inſulam effundebatur caligo, adeo vt procul ſpectantibus Sicilia non cerneretur. Si Boreas, ex altero cratere puræ flammæ altius vehebantur, maioréſque irrumpebant ſpiritus.

Sie de Euri & Zephyri obſeruationibus ſcribitur, in quibus omnibus cuſtodiendis Æolus diligentiſſimus à poëtis ſub fabulamento poëtico veritatem ſequentibus ventoium rex vocatus eſt. Vlyſſes autem ſecundnm Homerum in Sicilia coriorum ſutorem inuenit: à quo ventos datos ab Æolo inſutos eſſe fictum eſt, qui alludere voluit ad piſcationẽ galeatorum piſcium, quam in VI. Strabo pertractat.

INCVLTOS *Leſtrygonas.*] Leſtrygones populi ſunt in extremo Italiæ Siciliam verſus efferis moribus habitantes prius vrbem Formiarum inter Terracinam & Sinueſſam, dicente Ouidio,

Inde Lami veteres Leſtrygones inquit in vrbem
Venimus, Antiphates terra regnabat in illa.

Ad hos enim Vlyſſes peruenit. Iuuenalis,

Fingentem immanes Leſtrygonas. ——

ANTIPHATEMQVE.] hic fuit Leſtrygonum rector, vt in antedicto loco Ouidius oſtendit, —— *Antiphates terra regnabat in illa.* Sed quare Leſtrygonas dixerit, poſtea regem illorum ſubdiderit, ea eſt ratio, vt hiſtoriam expleret. Namque Ouidius ſcribit Macharenm ab Vlyſſe miſſum cum duob. ſociis ad Antiphatem vix cnm alrero vitam fuga ſeruaſſe: ſed orto bello vna cum Vlyſſis naue effugiſſe, cætera ſociorum claſſe amiſſa.

NOBILIS *Artacia.*] Artacia fluuius eſt per Leſtrygonum regionem decurrens fonte limpidiſſimo, vt Homerus auctor eſt.

SOLVM *nec docta verterunt pocula Circes.*] Circe filia Solis fuit ex Perſa nympha Oceani filia, vt poëtæ fabulantur. Diodorus ait filiam ex Æeta & Hecate filia Perſis: nam refert quod Sol ex Perſa duos filios habuit Æetam & Perſen, ex Perſe nata eſt Hecate, quæ cùm pater venenum aſſumpſiſſet, nupſit Æetæ patruo, tréſque liberos ſuſtulit, Circem, Medeam, Ægialeum. Hæc Circe omnes Vlyſſis ſocios vertit in porcos. Virgilius,

Carminibus Circe ſocios mutauit Vlyſſis.

Solus Vlyſſes euaſit, quippe (vt Ouidius refert) Mercurius Vlyſſi florem dederat, Moly nomine vocant ſuperi, nigráque tenetur radice, & aureum colorem oſtendit. de quo in Naturali hiſtoria Plinius ait. *Huius ope & deorum monitis ipſe ſoſpes ſletit.* hunc Maro in Priapeis iocis ſcaturiens & ſalibus mentulam interpretatur: qua ob inſolitam craſſitudinem Circe oblectata ſe abſtinuit ab Vlyſſe. Circe enim ex Taurico regno fugiens non lõge à Caieta ſedem poſuit in monte qui Circæus dicitur, de ſuo nomine, ſcribente Ouidio:

Nomine dicta ſuo Circæa reliquerat arua.

HERBIS *vel cantu*] veneficarum eſt herbarum & verborum vti potentia, vt Lucanus ſexto docet.

CYMMERION *etiam obſcuras acceſſit ad oras.*] Cymmerion Græcè poſitum eſt, & populi ſunt in Aſia vicini ſedibus Amazonum, ad quos Homerus in Odyſſea ſcribit Vlyſſem ex vltimo Occidentis mari applicuiſſe, quos certe ipſe ad inferos eſſe conſtituit ea ratione quod ad Septentrionem & occaſum habitant loca ſita ad Boſphorum, vel quod Homeri ætate vel paulò an-

A te acceſſum ad Cymmerios factum fuiſſe commemorant ad Æoliam vſque ad Ioniam: ideò etiam obſcuras oras dicit, quod Taurum (vt ait Priſcianus)

Cymmerius gelidus habitans ſub finibus vrsum.

Quippe hoc itidem oſtendit Homerus: obſcuras eorum oras per agri clima inſinuans, quod tenebroſus ſit cum aere & nebula illi cooperti ſint. Vnde Guarinus noſter in Strabonis Geographiæ primo Homerum interpretans ait:

Illis Sol nunquam Phaeton ſua lumina ſpargit:
Pernicioſa ſuper nox ſemper tenditur iſtis.

Idcirco Ouidius Metamorph. vndecimo Som-
B ni domum deſcribens cùm prope Cymmerios eſſe dixiſſet, ſubdidit:

- quò nunquam radiis oriénſve cadénſve
Phœbus adire poteſt, nebulæ caligine mixtæ
Exhalantur humo, dubiæve crepuſcula noctis.

QVIS.] pro quibus antique poſitum.

CADENTE *die nunquam ortus apparuit.*] hinc dignoſcitur quod ſunt populi in vltima regione Aſiæ verſus Septentrionem poſiti, cùm neque in ortu ſuo, neq; in occaſu Sol illis ſe nunquam oſtendat.

DIES.] ſolaris lux.

SEV *curreret infra.*] per Antipodum regionem nobis inferiorem dicit quaſi mirum non
C ſit, ſi cùm Sol nobis lucet, illis non videatur: at ſaltem cùm à nobis recedens luſtrat Antipodas, videri procul dubio apud illos deberet.

VIDIT *vt inferno Plutonis ſubdita regno Magna deum proles leuibus diſcurreret vmbris.*] per fabulamenta poëtica Vlyſſem ad inferos deſcendiſſe dicit: cùm ille ſcilicet ad Boſphorum Cymmerium & Cymmerios populos acceſſerit, qui quoniam tenebroſa incolunt loca: antiquitas Vlyſſem finxit ad inferos deſcendiſſe, hoc eſt, ad finitimas inferno & obſcuras regiones. Propertius ſecundum fabulas ait Elegiarum III.

Nigrantéſque domos animarum impleſſe ſilentum.

D Nam ibi deorum prolem vidit, qualis fuit Hercules & Bacchus, quorum ſimulacbra ſtetiſſe illic putauit antiquitas. Poteſt & generaliter accipi de humano genere. omnes enim ſerius aut citius ad imam ſedem properamus, vt Ouidius tradit. Illud quoque non inconuenit, vt magna deûm proles ad Vlyſſem referatur, & ſubintelligatur dum diſcurreret. Nam ex Ioue genitus eſt Acriſius, & ex eo Laërtes: ex quo & Anthidia Vlyſſes à Ioue quartũ tenens locum propaginis.

SIRENVM *littora puppe.*] Sirenes nymphæ fuerunt Acheloi filiæ. quæ in tractu Pelori tam artificioſè concinebant, vt vna voce, altera lyra, tertia tibia tranſeuntes nautas detinerent, Oui-
E dio ſcribente de arte amandi III.

Monſtra maris Sirenes erant, quæ voce canora
Quaſlibet admiſſas detinuere rates.

Hac ex cauſſa Vlyſſes prudentiſſimus & rerum ſcientiſſimus ſocios cera ſuas aures obligare iuſſit, vt imminens periculum euaderent, dicente Martiale ad Caſſianum:

Sirenes hilarem nauigantium pœnam,
Blandáſque mortes, gaudiúmque crudele,
Quas nemo quondam deſerebat auditas,
Fallax Vlyſſes dicitur reliquiſſe.

Sed Palæphatus libro primo incredibilium eas A fuiſſe meretrices ſcribit, quæ deciperent nauigantes, vt Euſebius de temporibus memorat.

CONFINIA *tergemini montis.*] nequaquam fines Lilybei, Pachyni, Pelori, accipimus: inter quos Scylla latrans infima inguinum parte tumultuatur. Sed quod ait Eratoſthenes, quem Strabo in geographiæ primo damnat, cum Homerum reprehendat compluribus in locis, tum quod de Sirenibus locutus ſit perperam. nam ſunt (vt ait ille) qui Sirenes in tractu Pelorio ponant, alij ad Siremiſſas inſulas, qua plus quã duo millia ſtadiorum abſint: illas autem triuerticem eſſe ſcopulum, qui Cumanum à Poſſidomate B ſinum dirimat: verùm ſcopulus ille nequaquam triuertex eſt, nec nimis in ſublime tollitur. Cæterum cubitus quidẽ lõgus & anguſtus à Caprearum freto locis extenditur, altero ex montis latere Sirenum ſacellum habens, ex altero autem ad Poſſidomatem ſinum paruæ tres inſulæ adiacent deſertæ petroſæ, quas Sirenuſſas vocant. Sed cùm Homerus dixerit eas eſſe non eſt error, habito ad Siciliam reſpectu vnde non diſceſſit.

NANTAM.] nauigantem.

ORAA *ſæuo.*] gurgite: tametſi vtique ſemper procelloſo, tùm maximè tamen ſæuo: quippe Ouidius ſcribit Metam. XIV. Scyllam cùm in mon- C ſtrum horrendum coouerſa eſſet memorem veneficiorum Circes abſorpſiſſe quoſdam ex Vlyſſis ſociis Circem amantes.

CHARYAOIS *violenta ſuo ore.*] hoc ideo dictum eſt, quoniam monſtrum iſtud loco eſt tempeſtuoſo: namque alternatim ſurſum deorſum verſus voluitur, quod ſtatim poëta notificat, & Homerus ſcribit Vlyſſem in ſorbitionem ipſius incidiſſe, ſed tamen euaſiſſe.

PASCVA *vagi Solis.*] non occidentem regionem accipit, vbi fabulantur poëtæ eſſe Solis ſtabula, ſed Siciliæ partem intelligit, vbi ex ſententia Homeri in Odyſſea, Lampetie, cuius ſoror erat Phaëtuſa Solis filia, ex Neæra nympha, D patris armenta cuſtodiebat, quà iter faciens Vlyſſes ſociis permiſit, vt ex illis arriperent: quod ne facerent à Circe præmonitus erat: quamobrẽ fecit naufragium. hanc fabellam tetigit Propert. Eleg. III.

Lampeties Siculis verubus mugiſſe iuuencos
Pauerat hos Phœbo filia Lampetie.

ATLANTINOS *arua Calypſus.*] Calypſo fuit Atlantis filia, vt in Odyſſea ſcribit Homerus, & Virgilius Maro in Priapeis inquiens,

Hæc legimus Circen Atlantiadámque Calypſon
Grandia Dulichij vaſa petiſſe viri.

Quanquam Heſiodus in Theogonia Oceani & E Tethyos filiam ſcripſerit. Ad hanc naufragus Vlyſſes poſt abitum à Circe peruenit, eiúſque contubernio ſeptennium vſus eſt, quæ habitauit in inſula, de ſuo nomine in mari Africo iuxta Ionium verſus maiores Syrtes.

TELLVS *Phæacia.*] Corcyram dicit, quo perueniens naufragus ab Alcinoo rege benignè ſuſceptus eſt: cuius in dicendo copia & ornatu capta dicitur Nauſicaa regis filia: quamuis Homerus noſter in Priapeis ridens dixit membri magnitudine oblectatam, cuius craſſitudinem mirata eſt frondenti ramo vix potuiſſe tegi.

FINIS.] quippe ſuorum errorum finis fuiſſet Corcyra, ſi regiam filiam oblatam ſibi in matrimoniũ accepiſſet, ſed abiit, vt Homerus ampliſſimè cecinit.

SEV *finis.*] quia inde diſcedens rectè domum annauigauit, ſed à Telegono interceptus vitam finiuit.

ATQVE *hæc ſeu noſtras.*] vult poëta de erroribus Vlyſſis famam diminuere, vt Meſſallæ gloriam largius extollat, quaſi fabuloſa fuerint multa quæ de eo enarrantur, vt Ouidius in Triſtibus,

Adde quod illius pars maxima ficta laborum.

Et Eratoſthenes adeò fabulatorias de Vlyſſe nugas ludit, vt cum omnes tum maximè Homerũ vaniloquuum fuiſſe teſtatus ſit.

TVA *dum facundia maior.*] Quintilianus decimo Meſſallam facundum fuiſſe notat, *Meſſalla nitidus & candidus & quodammodo præferens in dicendo nobilitatem ſuam viribus minor: qui etiam Cicerone florente non parum in eloquentia dignitatis cum Pollione obtinuerit.*

NOVVM.] non verum ſed fictum.

ARTAS *belli.*] rei militaris ſcientiam.

FOSAAM.] foſſa eſt caſtrorum & murorum circa & extra pomeria, fouea verò ſcrobs dicitur, à fodio vtrumq; venit, inde foſſor & foſſorium. Deſcribit autem particulatim quibus inuiti rebus imperator in bello debet.

NARVOS.] inſtrumenta bellica qualia ſunt phalarica, baliſta, ſcorpio & huiuſmodi reliqua.

SIT *melius claudere.*] ſcilicet ab incurſu hoſtium.

DVLCAS *liquores.*] fonticuloſos, ne exercitus aquarum penuria obruatur.

ASSINVO *certamine laudis.*] Miles non torpere debet, ſed aſſiduo ludo laudem quærere: cui propter ſtrenuitatem ductor afficiatur. hoc autem ſatellites in caſtris decet efficere, vti poſtea in bello corpus ad omnem virtutis patientiam induratum habeant: Iccirco Lucanus de Catone ſcripſit:

Iámque actu belli non doctam ferre quietem
Conſtituit mentes, ſerièmque agitare laborum.

& à Claudiano ſcriptum legimus.

-ſi bella tonant prius agmina duris
Exercet ſtudiis, & ſæuo præſtrue Marti.

TARDAM.] non celeri volantem curſu.

LANTO.] flexibili, vel tardo.

ARCTO *freno.*] id eſt, oria ſatis anguſte fabrefacta.

COMPESCARE.] retinere: quod magnæ eſt induſtriæ. Huius dicti contrarium ſtatim ponet.

PARMITTERE.] effundere, & in totum dare. Virgilius,

—— claſſique immittit habenas.

LOCA *ſignata*] pro ſcopulo dixit: quaſi ad ſignum. i. metam electa.

MARTIS.] belli, aut veri aut in ſpeciem veri.

AOVARSIS *ſignis.*] vexillis obuiam directis.

FACIAM.] proſpectum totius pugnæ.

Aomen *quadratum.*] vti per quadrangulum diſpoſitum incedat quadrate. huiuſmodi inſtructionis exercituum in bello varias ſpecies Liuius in Decadibus ponit.

Inæqvatis.] vt altera ſit maior, & effuſior altera.

Dvplicem.] dupliciter diuiſum, aut iunctum, ſimul commixtum.

Dextraqve *vt leuum teneat miles.*] intelligit ſtrenuitatem militis vtramque in pugnę partem ſe viriliter exercentis.

Dvbias.] incognitas & noo veras.

Fortis *Iapydia.*] laos eſt à corpore & animo. De fortitudine Iapydum ſcribit Appianus Alexandrinus: *Iapis Aetolus fuit, qui in ea parte qua Timauus fluuius decurrit, oppidum conſtituit: & inde ea pars Iapydia appellata eſt.* horum populorum oppidum Arupinum Meſſalla deuicit, ve idem auctor deſcribit.

Fallax *Pannonius.*] fallaces, hoc eſt, rebelles & perfidos Pannonios oſtendit idem Appianus in libro, qui inſcribitur Illyrius, vbi ait: *quod Pannonij ſunt à Romanis dicti, qui à Græcis Pæones appellantur, olim inter Illyrios annumerati.* Pæones autem appellati à Pæono vel Pannonio filio Autarij nepote Illyrij, qui genitus eſt ex Galatea & Polyphemo: eam enim regionem tenuit, & à ſe cognomen impoſuit.

In *gelidas Alpes diſiectos.*] in montes altiſſimos: & ideo ad capiendum difficillimos.

Testis *Arupinus, & pauper natus in armis.*) duo dicit. primùm hominem natum loco duriſſimo, deinde pauperrimo, quæ omnia fortitudinem alumnis præſtant. Vnde Horatius libro Carm. iii.

Robuſtam amicæ pauperiem pati
Robuſtus acri militia puer
Condiſcat. ——

Vt *non fregerit ætas.*) quippe diutiſſime viuunt.

Sæcvla *famæ Pyliæ.*) ætatem diutiſſimam Neſtoris Pylij, quem ſupra diximus ternam vixiſſe ætatem.

Centvm *fœcundos.*) non de Hyperboreis loquitur populis, qui annum centeſimum tranſigunt, & vltra (vt Feſtus aſſerit) & Pindarus Simonidéſque poëtæ annos mille viuere dixerunt, ſed de Gallicis quibuſdam ſeu Septentrionalibus intelligit gentibus.

Ipse *tamen velox.*) ſenſus eſt: quod quando effœtus ſit propter annorum multitudinem, inſilit tamen etiã forti equo perquam intrepide.

Moderator.) rector equi infrenis.

Domator.] antique protulit pro domitor. Dixerunt enim veteres domo, domas, domaui, domatum. Domitor itaque hoc eſt, gubernator, & quaſi equiſo.

Libera *colla.*) non alias à Romanis in ſeruitutem redacta.

Cathenæ *Romanæ.*) imperio Romanorum, & ſtat in metaphora à canibus collum loro ſupponentibus.

Veraqve *ſignis.*) vera enim ſunt, quoniam ſequitur cœli rationem, vt apparebit ex inferioribus.

A Qvis *Amithaonius nequeat certare Melampus.*) Melampus fuit Amithaonis filius, ex Argo regione medicus & augur inclytus: de quo Statius in Thebaide ſua.

Nam *modo.*) ſignum ponit futuri euentus.

Tyrio *ſubtegmine.*) trama Tyria, & veſtem purpuream Tyrio ſtamine factam intelligit. Itidem Sillius Italicus xiv.

Veſtes ſpirantes referens ſubtegmine vultus:
Quæ radio cælat Babylon vel murice picto
Læta Tyros. ——

Dia *oriente.*) in ortu diei, qui dux eſt anni fertilis. Hic eum puto intelligere Martias Kalen-
B das: à Marte enim olim cœptus eſt annus: vnde ſuprà:

Martis Romani feſtæ venêre Kalendæ:
Exoriens noſtris hic fuit annus auis.

Poteſt & intelligi de Ianuariis Kalendis.

Splendidior.) multo lucidior ſolito, & hoc propter Meſſallam.

Liqvidis *vndis.*) Orientali Oceano.

Fera *flamina.*) impetus naufragos & pernicioſos.

Discordes.) oppoſitis ad inuicem regionibus diſcedentes.

Cvrva.) epitheton eſt.

Cvrsvs *aſſuetos.*) nempe aſtiterunt. Arguit
C autem à quatuor elementis futuram Meſſallæ gloriam atque felicitatem excellentiſſimam.

Rapidvm.) quia ſemper fluctuat. Eſt huic Virgiliana ſententia conſimilis,

Cum placidum ventis ſtaret mare. ——

Intelligit verò *μαλακίας* fuiſſe, quæ Latinè fluſtra dicitur, Græci quoque *γαλήνην* vocant: quando fluctus non mouentur.

Ivppiter.) qui votis ac precibus orantis non defuit.

Vicinvm *Olympum liquit.*] hypallage eſt: nam prius liquit cœlum, deinde veniens affuit. Sed Olympum montem qui excedit nubes ſi-
D gnificat: ideò vicinus cœlo dicitur.

Intentvmqve *tuis precibus ſe præbuit aure.*) qui audit, aurem præſtat. Iuuenalis,

– nam cum facilem ſtillauit in aurem.

In hoc autem quod attente audit propitius videtur. Horat. ſerm. i.

—— *nec ſe fore poſthac*
Tam facilem dicat votis vt præbeat aurem.

id eſt, exaudiat vota precantis.

Capite *annuit.*) diuorum ſanctitas & regum maieſtas exigit vt capitis motu & inclinatione voluntatem indicent ſuam, vt ſupra dictum.

Gallia.) quæ cum populo Romano rebel-
E lis bellum inferebat.

Avdax *Hiſpania.*) proprium eſt Hiſpaniæ adiectiuum. ideò Horatius Flaccus Carminum quarto,

Quis, Germania quos horrida parturit
Fœtus, incolumi Cæſare? quis feræ
Bellum curet Iberiæ? ——

Lata *terris.*) quia ampliſſima eſt Hiſpania. Lucanus,

– emitti terrarum in dena Martem
Inq; feras gentes Cæſar videt. –

& Priſcianus in interpretamento Dionyſij:

Ad ſpatium multum terrarum rura colentes,
Oceanum Borea contingunt frigore durum,

Sic Horat. laudans Cæſarem Carm. IV. has duas gentes complectitur:

Te non pauentis funera Galliæ:
Duraq; tellus audit Iberia.

NEC *fera Thereo.*] aut Theroneo legemus, aut Theréo penultima producta adiecto re ex verſu. Alij legunt Rhetæo. Nam Saluſtius in Iugurtino Theronem coloniam meminit in Cyrenis, & Africam intelligit, quam olim Herculis ſocij diuerſi generis tenuerũt: ſeu Thereo à Thereis conditoribus, eadem tamen eſt hiſtoria. Strabo enim in vltimo Geographiæ ſcribit Cyrenem vrbem eſſe maximam, quam Therei condiderunt, qui ex Laconia profecti Theram inſulam coluerunt. hæc autem Thera olim vocabatur Caliſto, vt Callimachus ait,

Nomine Caliſto primum, ſed poſtmodo Thera
Dicta fuit tellus vrbis origo mea.

Et Euſebio referente libro Temporum: Therei condiderunt Cyrenem oraculo ſic iubente, ſed eius conditor fuit Battus, qui proprio nomine fuit Ariſteus: Sed cùm à Cyrene Libya ſit Cyrenea, vt Iuſtinus ſcribit, poſtmodum vocata, hic nos Africam intelligimus.

NILVS.] Ægyptus ſcilicet, nec Ægyptus tantum, ſed & Arabicus tractus, & regio quæcunque Nilo alluitur: nam à flumine prouincias capit.

VEL *regia lympha Choaſpes.*] quidam Driaſpes legunt. Choaſpes fluuius eſt ex Perſide profuſus fonte cadens Indo, ſtringit Suſa oppidum, in cuius ripis (vt Priſcianus in interpretamento Dionyſij ait)

——præclarum fulget Achates
Pondere conſimilis voluit quos vnda Cylindris.

Huius fluminis aqua tantæ dulcedinis eſt, vt Solinus referat in memorabilibus reges Perſarum ex ea iuſſiſſe ſibi in menſa vtique miniſtrari: quod & Herodotus libro primo Hiſtoriarum teſtatur, qui ſi forte peragrandum eſſet, ne tam dulci carerent poculo, exhauſtam ex eo ſecum ferebant.

AVT *rapidus Cyri dem. Cy.*] aut Cyri Græcè dixit pro Alexandri: qui μέγας κύριος id eſt, magnus dominus reſpectu rerum à ſe geſtarum dictus eſt. In Cydni enim alueum Alexander itineris æſtuatione ferueſcens ſe iniecit, vt illius refrigeratione æſtum leuaret, ſed rigiditate obſtupefactus ægrotauit: ideò dementia Cyri dictum eſt. Aut Cyri regis Perſarum, qui cùm ſigna conferret aduerſus Tomyrim, cuius filium bello interfecerat, fluuium temerè tranſgreſſus, diſſipato ab aquarum rapidarum vorticibus exercitu fere oppreſſus eſt. Seu legimus Gindes ex ſententia Herodoti primo Hiſtoriarum. Regionem enim Babyloniæ interſecans, Opin oppidum interfluit: namque Cyrus olim in Labuntum, Nicoris filium agmen monens, cùm cerneret vnũ ex ſacris equis id flumẽ ingreſſum ſubmergi indignatus, Deos teſtatus eſt ſe adeò eum exhauſturum, vt vel muliérculæ permeabile fieret, ac ſtatim intermiſſo itinere dum flumen diſpargit in tercentos & ſexaginta riuos æſtatem omnem contriuit.

IMPIA *nec ſæuis celebrans conuiuia menſis Vltima vicinus Phœbo tenet arua Padæus.*] Padæi populi ſunt Indiæ Auroram verſus carnibus crudis veſcentes, qui (teſte Herodoto libro Hiſtoriarum III.) cùm vident familiarem ægrotare, eum interimunt, licet neget ſe ægrotare, necatúmque epulantur: quin etiam ſene homine ex conſuetudine occiſo paſcuntur.

NEC *quà regna vago Tomyris finiuit Araxe.*] Tomyris regina Amazonum bello inuictiſſima hoc ſuum ampliauit imperium vſque ad Araxem, qui (teſte Stra. XI. Geographiæ) Armeniam & Atropiam terminat: nam ab Oriente illatus ad occaſum, Septentrionémque flectit, & primo Azaram præterlabitur: deinde Artaxata Armeniæ vrbem, poſtea per Araxinum campum in mare Caſpium emittit: & Herodotus, quem imitatus eſt Calliſthenes, dixit eum ex Mantiana profluentem in XL. amnes ſcindi, & Scythas, Bactrianóſque diuidere: Sed hæc Straboni non viſa ſunt valde veriſimilia.

CRETÆIS *ardens, aut vnda Cariſtia campis.*] de Caryſto Eubœæ ſupra memorauimus, iuxta quam fuerunt aquæ calidæ ex ſententia Plinij XXXI. Naturalis Hiſtoriæ, & eiuſdem operis IIII. vbi ait, quod Caryſtos notior eſt aquis calidis: quæ Alopiæ vocantur quàm marmore Caryſtio. Strabo autem refert Iouem ſcripſiſſe de Eubœa quod vel tenuis Euripi tempeſtas Satyrienſiũ in Eubœa agrum ad Omphalem à Bœotiæ litore ſegregauit, eùm apud Cretam fretum appellatum abſcinderet: vnde Cretæis campis vnda ardet, poſitum eſt. Et prius id Strabo dixerat ex Poſſidonij ſententia terræ motum in Eubœa penetraſſe olim ex Syria, adeò vt Arethuſæ, qui in Chalcide fons eſt, occæcatus fuerit ortus: & permultis adeò poſt diebus ſcaturiſſe ore, nec anteà conquaſſari deſiuiſſe multas inſulæ partes, quàm in Lelanto campo tellutis hiatus ignitum fluuium euomuerit. In X. quoque eiuſdem operis idem auctor refert, Chalcidis vrbis campum eſſe, Liliantum ſeu Lelatum appellãt, in quo calidarum aquarum ſcaturigines erumpebant, ad curandos morbos aptiſſimarum, quibus Cornelius Sylla imperator Romanorum eſt vſus: ſed hoc ſua etiam tempeſtate prorſus euanuiſſe dicit. Seu intelligimus Caryſtum flumen Cretes regionis iuxta Pontum in Colchos defluens, vt Ptolomæus ſcribit. Caius Balbus primam ſyllabam corripuit in primo Argonauticos:

——tuneo pontúmque Cretáque.

Sed Virg. Maro inquit in Bucolicis,

Pars Scythiã aut rapidum Cretæ veniemus Oaxẽ.

QVAQVE *Hebrus, Tanaiſque Getas rigat atque Maginos.*] Getæ & Magini populi ſunt in parte Septentrionali: alteros Tanais, alteros Hebrus irrigat. Hebrus eſt Thraciæ ex Pindo deriuans, vt in Meteoris dixit Ariſtoteles. Tanais Scythiæ in parte vbi Aquilo oritur, vt dixit Porphyrio commentator Carminum Horatianorum III. Strabo verò affirmat originem habere incertam, ſed nonnullos exiſtimaſſe eum habere fontem in Caucaſiis montibus, quod multus ad Se-

ptentrionem fertur, poſtea conuerſus emittit in paludem Meotin. Populi iuxta hos fluuios habitantes bellicoſiſſimi ſunt. Horatius Carminum IV. Auguſtum laudans:

Non Seres, infidiq; Perſæ,
Non Tanaim prope flumen orti.

Q v i d *moror? Oceanus ponto qua continet orbem.*] figura eſt correctio. Quippe generatim particulas totius orbis tetigit, ſed nunc vniuerſum terrarum tractum concipit dicens:

- Oceanus ponto qua continet orbem.

A r m i s *aduerſis.*] infeſtis armis & oppoſitis. Infert enim eas gentes tam vehementer formidaturas: vt ſe bellum inferre contra Meſſallam non audeant.

T e *manet inuictus Romano Marte Britannus.*] hoc non illi obſtat quod dixit,

Oceanus ponto quà continet. ——

Nam extra orbis circulum ſunt & alia loca, vt Thyle, Orcades, Britannia, quæ penitus orbe toto diuiſæ ſunt. Sunt autem Britanni bello inuicti, vt hiſtorici tradunt, quos Tibullus à Romanis nunquam ſuperatos dicit.

T e *manet.*] Meſſallæ commendatio non exigua. Alij quippe imperatores Britanniam ſubiugare non potuerunt, at Meſſalla expugnabit.

M v n d i *pars altera.*] Antichthones intelligit qui nobis ſub pedibus ſunt. Et interiecto Sole dicit, quoniam ſol à nobis diſcedens illis diem affert. Quod hoc poſſibile ſit rationem ſubdit dicendo,

N a m *circumfuſo conſiſtit in aëre tellus.*] ſane locutus eſt ſecundum geonomos & aſtrologos, talemque affert ſenſum: Terra globea eſt, id eſt, ſphærica in medio poſita, ita vt aëre circunquaque voluatur: Eius partes ſunt quinque, quarum duæ extremæ ſunt inhabitabiles. ſemper enim frigore rigeſcunt, media nimietate caloris excludit habitationem: cæteræ duæ inter hanc calidam zonam mediam, & extremas alias frigidas tẽperiem habent: iccirco ab hominibus coluntur. His ita poſitis demonſtrat Antipodes eſſe in inferiori parte earum regionum, quas non habitamus: cùm & aër illas temperet & Sol.

C o n s i s t i t,] quaſi punctus circunfuſo aëre. Lucanus,

Dum terra fretum, terrámque leuabit Aër.

D i s p o n i t v r *in partes.*] diuiditur ab aſtrologis in quinque plagas, duæ extremæ ſcilicet.

V a s t a n t v r *frigore.*] hanc ſententiam Virgil. Maro in Georg. & Ouidius Naſo I. Metam. complexi ſunt.

I l l i c *& denſa tellus abſconditur vmbra.*] quippe (vt ait Virg. Maro)

- Sol pallentes haud vnquam diſcutit vmbras,
Nec cum inuectus equis altũ petit æthera: nec cum
Præcipitem Oceani rubro lauit æquore currum.

Denſa itaq; vmbra defectu Solis inacceſſi. Horat. Carm. I.

Pone me pigris vbi nulla campis
Arbor æſtiua recreatur aura:
Quod latus mundi nebulæ maléſque
Iuppiter vrget.

I n c e p t o *perlabitur vnda liquore.*] ſignat flumina concreſcere vi frigoris, nec naturalem habere curſum, quod ſtatim declarat.

D v r a t a *in glaciem & niuem.*] i. concreta & gelu & niuium rigoribus.

Q v i p p e *ibi non vnquam Titan ſuperingerit ortus.*] rationem prædictorum ponit. Sol enim per ſigniferum ſemper diſcurrens, ab eius ecliptica nunquam diſcedit: is autem obliquus eſt, & per mediam auſtralem tendit: quare Septentrionalis & brumalis nunquam radios ſolares accipiunt. Sed philoſophorum referre varias de hac cœli parte opiniones graue non eſſet, niſi verear officium interpretis tranſgredi.

A t *media eſt Phœbi ſemper ſubiecta calori.*] quæ dicitur auſtralis.

S v b i e c t a.] quoniam ea eſt via Solis continua.

S e v *propior terris æſtiuum fertur in orbem.*] Secundum aſtrologiam loquitur cùm Sol nobis appropinquat è zodiaco regrediens fit æſtas: cùm verò zodiaci ſigna aſcendit, nos linquit: & hyems fit. In orbem autẽ æſtiuum intelligitur ſolſtitium æſtiuale: tunc enim cùm Sol ad Cancrum properans venit & properat, inquit, reſpiciens ad breue ſpatium lucis: Nam quanto magis à nobis recedit, tanto minor eſt dies.

T e l l v s *conſurgit.*] nam cùm aratur terra exreſcit: & per hoc quod terra non exurgat, ſignat ab antecedenti terram in plaga boreali & antarctica non arari.

S e d e t e s.] terræ vel ſemina. Et eſt ſenſus: Semen ſi ibi ſpargatur, frugem non facit.

P a r v l a.) paſcua, herbas.

B a c c h v s v e *Ceréſve.*) hoc eſt, nec vina nec frumenta naſcuntur.

A n i m a l i a *habitant partes exuſtas.*) id eſt, mediam zonam, quæ auſtralis dicitur: quæ non modo non habitatur ab hominibus, ſed nec ab reliquis animalibus, præterquam paucis.

F e r t i l i s *hanc interpoſita eſt, intérque vigentem.*) vnam plagam vult intelligi dupliciter, & quam nos habitamus: ideò noſtra quæ per interpretationem ſubdit, & quæ ab Antipodibus colitur: quare infert ſtatim,

E t *hanc aduerſa ſolo pars altera noſtro.*) nam vt Virg. inquit,

Sub pedibus nox atra tenet, Maneſque profundi.

Aduerſa ergo, quia oppoſita eſt nobis, & propter hoc eius incolas Antichthonas & Antipodas appellamus.

Q v a s *ſimilis vtrinque tenens vicinia cœli Temperat.*] ex confinio ipſarum & noſtræ & Antipodum plagarum vtraque temperiem habet: ex noſtro tamen ad illorum tractum aëre nullus eſt ſpiritu commiſtus, ſed per ſe vtraque earum vitalis eſt.

H v n c *placidus nobis.*] quippe reſpectu anni Antipodalis & noſtri variantur vices temporum apud vtroſque: Quando enim illis eſt æſtas, nobis tunc forte hyems eſt. Placidus quantum ad varietatem quatuor temporum: veris ſcilicet,

æſtatis

æſtatis, autumni, byemis : ideo per tempora ſubditum.

Labitur.]ſua enim per veſtigia ſe vertit.

Svbmittare *colla iugo.*] ideſt iugari vt tertam ſubuertat atatro, & hoc quantum ad veris & autumni tempus quo terra colitur.

Et *lenta excelſos vitis conſcendere ramos.*] hoc quantum ad tempus veris ſpectat. Vere enim vites pullulant.

Lenta.] flexibilis.

Tondetvrqve *ſeges maturos annua partus.*] hoc ad æſtatem refertur, qua tempeſtate metuntur ſegetes. Et tondetur marntos partus eleganter per Synecdochen dictum eſt. Nam (vt Marcus Varro rerum ruſticarum primo ſcribit) tria ſunt genera meſſionis. Vuum vt in Vmbria, vbi ſecus terram ſtramenta ſuccidunt, & manipulos redigunt : Alterum vt in Piceno, vbi ligneum habeut (vt ipſe ait) incutuum bacillum, in quo ſit in extremo ſerrula ferrea : qua quidem ſerrula vbi comptehenderint faſcem ſpicarum ſecant, ita, vt in agro ſtantia ſtrameuta ſint poſtmodum ſubſecaoda : Tertium vt ſub vrbe Roma, vbi manu ſiniſtra ſtramentum capiunt, & dextra ſubſecant ad medium, à quo medio ipſe idem putauit meſſem dictam, ſeu à meteudo.

Et *ferro tellus: pontus confunditur ære.*] Ferro, vomere, raſtris, bidentibus.

Aere.] æratis cutis, id eſt, palmulis : boc eſt nauigatur.

Exvrgvnt *oppida.*] boc addidit vt habitantium multitudinem oſtendens plagæ temperiem indicet.

In *vtroque orbe.*] noſtro ſcilicet & Antipodum. Itidem Lucanus octauo:

——ſed magua feram ſolatia mortis
Orbe iacens alio.

Nou ego ſum ſatis: ad id tedit quud initio dixerat, & circulari quaſi vtens oratione ſe nun idoueum ad celebrationem virtutum Meſſalæ affirmat per id quod ſi ipſe Apollo carmen ſibi dictarit, tamen eſſet iuſufficiens.

Præconia.] laudes. præconium à præ & canô dicitur, & eſt veluti deguſtatio ſoni, & ſignificat ſermonem & laudem:

Præscribat *carmina.*] hoc eſt Apollo ipſe dictatum mihi proponat quod enunciaturus ſum.

Est *tibi qui poſſit magnis ſe attingere rebus Valgius.*] excuſat ſe quod ſit minus idoueus ad laudationem : ſed Meſſalam vehementer laudat à cuuſuetudine & familiaritate doctorum hominum. Valgium euim ei amiciſſimum dicit qui ſua poſſit geſta diuino carmine conſcribere. Fuit quidem Valgius vir ſiugularis amicus Horatij Flacci : ad quem ipſe Flaccus Carminum II. ſcribit conſolans eum de morte Myſtis filij ſui, vbi oſtendit eum poëtam fuiſſe pereximium, quando ait:

——deſine mollium
Tandem querelarum, & potius noua
Cantemus Augusti trophea.

Et Valgium dictum putamus à valgio labrorum vitio, quod eſt quaſi deriſionis cuiuſdam ſpecies. Valgia enim (teſte Plantia. Fulgentio) ſunt labrorum obtorſioues iu ſupiuationem factæ.

Non *alter propior.*] nota elocutionem, pro quo nou eſt alter propiot id eſt vicinior.

Homero *æterno.*] Homerus ex dubitabili loco oriundus in poëtica diuinus fuit, vnde æterno eleganter poſitum eſt : Quamquam non me prætereat nonnullos autumaſſe eum: opus ſuum uou carmine compuſuiſſe ſed canticis.

Langvida *non noſter peragit labor otia.*] oſtendit ſe de diuite pauperem effectum, non poſſe grauibus vacare muſis: Otium enim lauguidum vocat ſtudium in rebus arduis poëticum. Sic Virgilius pro artis poëticæ vacatione ſe ſtudiis floreutem igoobilis oci dixit in Georgicis.

Qvamvis.] aut quamuis pro quantumuis, vt illlud Virgilianum:

Vt quamuis auido parerent arua colono:

Aut quamuis pro quacunque parte & via.

Vt *mos eſt illi.*] mos eſt fortunæ vt bonos vexet : malos immunitate malorum donet. Plautus in Captiuis : *Sed viden', fortuna humana fingit arctátque vt lubet me : qui liber fueram ſeruum fecit : ex ſummo, infimum : Qui imperare inſueueram, nunc alterius imperio obſequor.* Fortunæ enim varietas eſt mirabilis, adeo vt dicatut iocari quoties iguauos honorat, & honeſtos deptimit. Iuuenalis Satyr.

Extollit quoties voluit fortuna iocari.

Claudianus contra Eutropium Euuuchum:

Culmine deiectum vita fortuna priori
Reddidit inſano nom ſatiata ioco.

ergo aduerſa id eſt, inimica : vt

Viris iniqua fortibus.

Nam *mihi cum magnis.*] imperfectus eſt ſententiæ tenor, uiſi ſuppleas langoida quondam otia peragebam cum domus niteret magnis opibus : buc eſt, dum lucuples eſſem, operam muſis impartiebar : Nam ſupra Albiorum familiam oſtendit opulentam fuiſſe cum dixit:

Non ego diuitias patrum fructúſque requiro,
Quos tulit antiquo condita meſſis auo.

Domvs *alta.*] magnitudinem oſtendit ædium ſuarum & generis claritatem.

Svlci *flaui.*] ab effectu flaui, quud in eis flaueſcant ſegetes.

Ditantes *ordine horrea indeficientia menſis fœcundis.*] ordine dicit cum velit ſignificare ſe olim collegiſſe ſuis in agris cumulos ex diuerſo frugum genere, & in repoſitorio collocaſſe per ſeriem, vt Cato priſcus de veterum agricultura docet obſeruandum : per id vero quod ait, indeficientia, notat abundantiam: quia quamuis multa colligeret, plura tamen multo potuiſſet expendere : & ne quiſpiam auaritiam ei puſſet obiicere, dixit menſis fœcundis, hoc eſt abundanter inſtructis, & copioſè congeſtis.

Denso *agmine.*] larga copia.

Et *domino ſatis, & nimium furique: lupoque.*] pecus indicat ſuum adeo magnum fuiſſe, vt

quamquam voluntate domini aliquid in dies eximeretur,& lupi furéſque arbitrio auferrent, ex eo tamen minuebatur parum. Per hæc autem omnia & domum egregiam, & agros multos & fertiles, & greges ampliſſimos habuiſſe ſe declarat.

Nvnc *deſiderium ſupereſt.*] Senſus eſt: Olim ego quidem diuitias poſſedi optimas, ſed nunc illis carens eaſdem peropto: eo certè magis quod me video in ætatem deſcendere, cui defuturum eſt viaticum.

Nam *cura nouatur.*] cura innouatur toties quoties aliquis eadem ſuper te cogitat & cupit.

Relictvs.]in vita ſcilicet.

Spolier.] bonis priuer meis.

Pro *te vel rapidas.*]quoniam Meſſala dubitare potuiſſet,an quæ Tibullus pollicetur vana eſſent, vtpote per verborum iactantiam edita, nunc vates ipſe præter vires ingenij corpus etiam pro illius arbitrio expoſiturum ſe ait, ſi demum opus ſit vita defungi.

Ire.] nauigare.

Vndae *rapidas.*]aut rapidas reſpectu procellarum marinarum, aut tunc præcipuè rapidas cum hyems eſt,& ſæuit mare.

Freta *hyberna.*] id eſt mare hyberno tempore tempeſtuoſius eſt, vtpote quod ex tempeſtate venti obnixius ruant,tunc enim à nauigationibus abſtinetur. Iccirco Aeneam Dido de temerario propoſito increpat:

Quin etiam hyberno moliris ſidere claſſem,
Et medius properas Aquilonibus ire per altum.

Vel *paruum Aetnea corpus committere flammæ.*]in ignem ſe proiecturum teſtatur pro Meſſalæ ſalute. paruum autem corpus dictum eſt pro quantuluncunque. Aetna enim mons eſt Siciliæ æterna ignium eructatione mirandus.

Solvs *ſubſiſtere.*] hoc eſt ſolum opponere ſe militum catervis.

Svm *quodcumque tuum eſt.*) ſenſus eſt: Quicquid vis eſſe me pro te, ſum: & ſi de me curam aliqualiter habueris, non curo imperium Crœſi vel Gylippi gloriam. Quidam legunt Dum Sipet, in carmine heroico diminutiuorum abiicienda eſt ratio: in antiquis tamen conſtat aliquando diminutiones, vt hic,& Catullus inquit in Argonautica:

Frigidulos vdo ſingultus ore cientem.
Et iterum:
Languiduléſque paret tecum coniungere ſomnos.

ſed aut neceſſitate fit aut per expreſſionem, aut fabula recitatur, aut laus dicitur.

Regna *Lydia.*) quæ ditiſſima fuerunt, vbi flumina & lacus aureas glebulas ferunt, & ſtrigmenta argentea. Quare Horat. Carm. III. ſe ſua mediocritate contentum inquiens eſſe, melius quam ſi pretioſæ prouinciæ dominus eſſet, dixit,

Quam ſi Mygdoniis regnum Halyattici
Campis continuem. ——

Strabo autem in Geogra. ſcrib. illa auri ſtrigmenta & ſtricturas illiuſmodi iam protſus defeciſſe.

Fama *Gylippi.*) quidam Philippi legunt patris Alexandri magni: qui multa memoratu ſempiterno digna fecit. Gylippus autem fuit vir

A Lacedæmonius in bello ſtrenuus, vt Iuſtinus ſcribit epitomatis Trogiani. IIII. & Plut. in Niciæ vita: Cum Syracuſanis Athenienſes bellum intuliſſent, in eorum auxilium Gylippus mittitur à Lacedæmoniis, vt is in quo omnis ſpes eſſet: Itaque ſæpe congreſſus cum Athenienſibus ſæpe ſuperauit, aliaque non pauca facinora præclare perpetrauit: ideo magni fama Gylippi dictum eſt.

Posse *Meletheas nec mallem mittere chartas.*) Meletheas, id eſt, Homericas. Nam Strab. Geogra. XII. ſcrib. plurimos exiſtimaſſe Smyrnam eſſe Homeri patriam: ex quorum opinione hic auctor loquitur: Namque prope Smyrnam

B amnis fluit Meles nomine, vt ille ait, de quo Statius lib. II. ſyluarum in Genethliaco Lucani meminit:

Attollat refluos in aſtra fontes
Graio nobilior Melethe Bethes.
Et in III.
Smyrna tibi gentile ſolum potúſque verendo
Fonte Meles. ——

Ephorus autem Cumæus in lib. de patriis rebus inquit: Critheidam Apellis filiam vitiatam à Menone patruo peperiſſe Homerum, cum prope fluuium Melethem proficiſceretur, atque ibidem puerum Meleſigenem appellatum, deinceps Homerum Ionicè, quod oculis captus

C eſſet.

Canandi *te.*) id eſt laudandi te: vt
——*regemque canebant.*

Qvin *etiam mea tunc tumulus cum texerit oſſa.*) ad Pythagoræ Samij opinionem loquitur, qui ſanè dixit hominem poſt fata non abſumi, ſed vel in hominem, vel in diuerſas ſpecies animalium mutari per metempſychoſin, id eſt, tranſitionem de corpore in corpus. Vnde Oui. Meta. vltimo illius ſententiam executus ait:

Omnia mutantur, nihil interit, errat, & illinc
Huc venit, hinc illuc, & quoslibet occupat artus
Spiritus, éque feris humana in corpora tranſit,
D *Inque feras, noſtro nec tempore deperit vllo.*

Siue ergo, inquit, ero homo poſt mortem, ſiue animal, tamen de te componam, & laudes tuas celebrabo. Significat autem poſt obitum ſuum illius etiam ſe futurum memorem.

Dias *matura fato.*) id eſt appropetata per mortem, aut iam fato debita.

Longa *vita.*)ſcilicet poſt priuationem præſentis corporis, quod ſubdit inquiens,

Tamen *mutata figuram.*) per ſynecdochen, vt de Tithono in cicadam conuerſo legimus.

E Gloria.) per miram candoris & formoſitatis ſpeciem.

Tardi *autem pecoris.*) pro armenti boum dictum eſt: cui propter immenſitatem corporis & neruorum craſſitudinem tarditas ineſt cognita.

Par *liquidum volucris aëra pennis.*)ſiue fiat volucris auis. Quemadmodum Horatium poëtam legimus in cycnum olim permutandum, cum inquit Carminum II.

Non vſitata, nec tenui ferar
Penna biformis, per liquidum æthera
Vates neque in terris morabor Longius.

A I n *quemcunque hominem.*] in cuiuſuis bomiois formam immutabor.

S v b t e x a m *carmina inceptis chartis.*] metaphoricè ſubtexam dictum, pro ſubiungam bis verſibus de te iam ſcriptis. Tesere eſt tes torum qui telam faciunt: & texui textum facit. teſſo autem teſſis, teſſi, teſtum pro ſpolio & nudo. Plautus in Amphytriooe:

Illic non vult me denuo pallium deteſſere.

Et Virgilius,

. dum teßit Hsamon Haleſus.

B

ACHILLES STATIVS.

P a n a g y r i c v s quodam modo Meſſallæ ſcriptus videtur, quo factum, vt longis verſibus in rebus ab eo geſtis dicendis vtatur.

M e a *cognita virtus.*]in Florentino, Tua. quod aptius videtur.

V t *infirma valeant ſubſiſtere vires.*] vt, id eſt, ne noo valeant.

S v b s i t s r s ὑποστῶσι.

I n c i p i a m *tamen à meritis.*] Ego verſus hos legebam, ac diſtinguebam.

Incipiam tamen, at meritis ſi carmine laudes

C *Deficiant, humilis tantis ſim conditor actis,*

Si æquare illius laudes meis verſibus nequeam, in humilium ſim laudatorum numero.

A c t i s.] factis. Sic ſæpe Ouid. & Propert. in I.

Hæc ſoror acta tuis ſentiat è lacrymis. Et in II.

Accipe, quæ ſerues funeris acta mei.

T e *præter.*]in Vaticano, Præter te.

E s t *nobis, voluiſſe ſatis.*] ſimiliter Propertius, in I.

Quod ſi deficiant vires, audacia certè

Laus erit, in magnis & voluiſſe ſat eſt.

Et Ouid.

Vt deſint vires, tamen eſt laudanda voluntas,

D *Hac ego contentos auguror eſſe Deos.*

M v n e r a.] in Sfortiæ libro, Carmina.

R e s p v e r i s.] in eodem libro, Deſpueris.

E t i a m *Phœbo gratiſſima dona Cres tulit.*]hiſtoria mihi prorſus ignota. Sed in duobus meis, Res, non, Cres. Et in Marcelli Ceruini, Pont. Max. libro, & Patauino vno, Tres. Neſcio, an legendum ſit, Thes, id eſt, Pauper. Interpres Apollonij in I. In Vaticaoo erat,

Detulit in cunctis Baccho iucundior hoſpes.

Vt idem Icarus, hoſpes Bacchi, dona Phœbo dederit gratiſſima, vinum ſcilicet. Sed videndum amplius.

E V e s t i g i a.] in Vaticano, Faſtigia. Sed vitio.

T a v r v s *cadis hoſtia.*] Maxima hoſtia, Taurus. Verg. in III. Georg.

A l t e r *dicat opus.*]in Vaticano, & Marcelli libro, Dictat, non, Dicat.

Q v a l i s *in immenſo deſcenderit aere tellus.*] in Vaticano legitur, In immenſum deſcenderet aera. In Sfortiæ libro, non, Deſcenderit, ſed Deſederit. Sic Cic. *Cum ad infinitam altitudinem deſediſſet.* Similiter Ouid. in v. Faſt.

Pondere terra ſuo ſubſedit, & aera traxit.

H v i c *& contextus.*] in Sfortiæ libro, atque vno meo, Hinc, non, Huic.

A t, *quodcumque.*] in Sfortiæ libro, Et, non At.

S e v, *quod ſpes abnuit.*] in quibuſdam Sed, quod. Sed illud rectius.

O m n e *mouemus.*] in ſcriptis omnibus, non, Mouemus, ſed, Vouemus.

N e *tanto careat mihi nomine charta.*] in Vaticano,

Nec tanto careat mihi pondere charta.

In reliquis,

Nec tanto careat mihi carmine charta.

S v p e r e n t.] in veteribus, Superant.

N e c *quæris, quid qua iudex ſub imagine dicat.*] in Vaticano, atque vno meo, item in Marcelli libro, Quidquam, non, Quid qua. Sed hoc rectius. Niſi quod mihi leuiter mutandum videtur, Quis qua. Iudices enim, opinor, ad ſtatuas inluſtrium viror. ius dicebant.

I p s e *futuris.*] in Vaticano, & in meis, Futurus. quod placet.

A t *tua non titulus capiet ſub nomine facta.*] in Vaticano, Capret, non, Capiet. Sed hoc aptius. Tituli vero breuiores, qui ſaxis erant inciſi, ſiue, vt ait Iuuenalis, hærebant.

V i n c t o *pede.*]in Vaticano, Iuncto pede.

Q v i s *potius, certamen erit.*] vtrum horum certamen erit laudabilius, in eo præſtem.

Q v i s q v e *tibi maiora gerit.*] vnuſquiſque tibi primas defert.

C a s t r i s - v e, *foro-ve.*]io ſcriptis omoibus, Chartis-ve, foro-ve, id eſt, ſiue ſcribis ipſe domi meditatus, ſiue dicis in foro.

O n v s *vrget.*]in Vaticano, Onus ſurgit.

V t r i m q v e.]legendum, vt io Florentino, Vtrumque.

N a m, *ſeu diuerſi fremat inconſtantia vulgi.*] in Vaticano,

Nam, ſeu diuiſi premat inconſtantia vulgi.

Sed Fremat, omnino retinendum. Vergil. idem ſignificans, in I. Aen.

Ac veluti magno in populo,

& quæ ſequuntur.

N o n *valuit Cyclops cœptos auertere curſus.*] in Sfortiæ libro,

Non valuit tempus cœptos auertere curſus.

In Florentino,

Non valuit tempus cœptos conuertere curſus.

Q v a m v i s *illa foret Solis genus.*] Filia. Sic Vegilius in x.

Latonæque genus duplex.———

Simonides:

Τεῦχαι καλὸν κ' ἕτερον καλὸν φύος.

A d *oras.*]in Varicano, ac ceteris, Arces, non, Oras.

Q v a i s.] Quis. vt in veteribus.

S i v e *ſuper terras.*] in Florentino, Siue ſupra terras. In vno meo, Seu ſupra terras.

V i d i t *vt.*] Vidit &, io Sfort.

L e v i b v s *diſcurreret vmbris.*) io Marcelli libro, *Mediis diſcurreret vndis.* In Sfort. *Leuibus diſcurreret vndis.* vt ferè in omnibus.

I l l v m *tergemina.*) legendum forte, Inter geminæ.

N e c *Scyllæ ſæuo conterruit impetus orbe.*) Orbe: vertice aquarum.

CVM *canibus rapidas.*]plaeer, Rabidas, legere, vt eſt in Marcelli, & Sfortiæ libris. A

FINIS *& error. miſero.*]in Sfortiæ, & Marcelli, Miſeri, noo. Miſero.

TVTAM *caſtris deducere foſſam.*] in veteribus, & Prædueere, & Produeere, & Perdueere, legitur, non Dedueere.

DEFIGERE *neruos.*] in Vaticano, Vernos. Sed vitio. Sunt autem huiuſmodi multa, quæ neruo impelluntur, & adiguntur in hoſtes.

ERVMPAT *terra liquores.*] in Marcelli libro, Educat, non, Erumpat.

AVT *quis equum.*] in Vaticano, At quis equum. In Sfortiæ. Er quis.

CELEREM-VE *arte.*]ſic in omnibus, veteribus, præterquam in Florentino. in quo pro, Ve, Ne. vt parelcon fortaſſe ſit, vt in, Quiſne, & & apud Terent. *Faciunt ne*: Colotium legiſſe adfirmant in veteri libro, *Et quis equum celerem artato.* B

CONTENDERE *curſu.*]io Florentino, Paſſu. vt olim Aldus edidit.

CVRVO *melius.*]in Vaticano, & Mere. Turno breuius. In eeteris, Curuo melius. In vno meo, non, Breuius, ſed, Leuius. De quo Ouid. in III. de Arte amandi,

Armáque & in gyros ire coactus equus.

PARMA *ſeu quos dextra velit, ſeu læua tueri.*] variè legitur. In Vatieano, Pet via ſeu destra. In Sfortiaco. C

Quæ parma ſeu dextra velit, ſeu læua tueri.

quod probabilius videtur.

AMPLIVS *aut ſignata*]in Vaticano, Amplior. vt olim Ald.

VENIVNT *certamina.*] Vat. ceterique, Venient.

ADVERSISQVE *parant.*]in iſdem libris, Parent.

TVNC *tibi non deſit.*] In Florentino, Non deſit.

SEV *ſit opus quadratum acies conſiſtat in agmen.*] hanc ipſam ſignificans faciem Vergilius in II. Georg. D

Indulge ordinibus, nec ſecius omnis in vnguem
Arboribus poſitis ſecto via limite quadret.
Vt ſæpe ingenti bello, cum longa cohortes.
Explicuit, legis, & campo ſtetit agmen aperto,
Directaque acies, ac late fluctuat omnis
Aere renidenti tellus, nec dum horrida miſcent
Prælia, ſed dubius mediis Mars errat in armis,
Omnia ſint paribus numeris dimenſa viarum.

RECTVS *inæquatis decurrat frontibus ordo.*] legendum puto, Rectus vt æquatis.

DEXTERAQVE *vt læuum teneat, dextrumque ſiniſtra.*]eommutatis ordinibus, destro in læuum, & contra. In veteribus oooeullis, E

Dexterque vt læuum teneat, dextrumque ſiniſter.

Sequitur enim.

MILES, *ſieque duplex gemini victoria caſus.*] legitur in Sfortiæ libro, *Geminus victoria caſtris.*

FORTIS *Iapygiæ.*] io Florentino, & Sfort. Iapydiæ.

TESTIS *Arupinus, & pauper natus in armis.*] in Vaticano,

Teſtis & Arpinis, & pauper natus in armis.

In vno meo,

Teſtis & Arapinis, & pauper natus in armis,

In altero,

Teſtis & Arpinis, & pauper natus in armis,

In Sfort.

Teſtis & Alpinus, & pauper natus in armis.

Alij leguot,

Teſtis in Alpinus è paſſer natus in armis.

In Florentino,

Teſtis & Alpinis eſt pauper natus in armis.

Io qua tanta varietate quid ſequar, aut expurem legendum? Plio. in III. nat. hiſtoriæ, populos nominat Inalpinos.

PERAGIT *dum ſæcula vita.*]in Vaticano, atque voo meo, Famæ. vt olim etiam Aldus. Longæ vero famæ, id eſt memoriæ. qui præterita altiſſime repetita meminiſſe poſſit.

RENOVAVERIT *annos.*] in omnibus ferè veteribus, Renouauerat. In Floreotino, Reuoeauerat.

VALIDISQVE.] Vaticanus, & vous meus, Validiſque.

NON *alias conuerſus terga domator.*] ſie in veteribus. Alij legunt, pro, Domator, Comatus, id eſt, Gallus. Sed, ſi illo modo, iotelligamus Meſſallam ipſum, domitorem gentium, oumquam hoſtibus terga dediſſe.

SVBIICIT *colla.*]in Sfort. libro, Terga, non, Colla.

QVEIS.] Quis.

TERIO *ſubtegmine.*] legendum, opinor, ſubtemioe.

ORIENTE *die, duce fertilis anni.*]in Vaticano, Artis, non, Anni.

CVM *Sol.*] in Florentino, Tum Sol.

ET *feræ diſcordes tenuerunt flamina venti.*] Verg. ſimiliter,

——& hibernis parcebant flatibus Euri.

CVRVA *nec adſuetos egerunt flumina curſus.*] Vergilius,

Et ſtupefacta ſuos tenuerunt flumina curſus.

QVIN *rapidum placidis etiam mare conſtitit vndis.*] Vergilius,

Cum placidum ſtaret mare.——

VLLA *nec aerias.*]in Vaticano, *Nulla hac aerias.* Legendum forte, *Nulla hic aerias.*

ET *cælo vicinum liquit Olympum.*] Ego montem Olympum facile poſſe intelligi puto, à quo Iuppiter Olympieus. Alij philoſophantur altius, & Olympum intelligunt, de quo Stobæus, περὶ τάξεως τοῦ κόσμου, hæc: Ὅμηρος τὸν αἰθέρα τοῦ ἀέρος ὑψηλότερον εἶναι φησί. ὁρμᾷ δὲ οὕτως, ὡς ἐλάτην ἀναβὰς ἀκρομόλιβον, ἣ τότ' ἐν Ἴδῃ μακροτάτη πεφυκυῖα δι' ἀέρος αἰθέρ' ἵκανεν, ἐπέκεινα δὲ τοῦ ἀέρος· τὸν οὐρανὸν ὑπάρχειν ἀπεφήνατο. λέγει γὰρ οὕτως δὲ, Ὡς οἱ μὲν μάρναντο, σιδήρειος δ' ὀρυμαγδὸς Χάλκεον οὐρανὸν ἷκε δι' αἰθέρος ἀτρυγέτοιο. ἐπὶ πᾶσι δὲ, τὸν ὄλυμπον ὑπάρχειν κατ' ἐξοχήν τινα καὶ ὑπέρτατον. φησὶ γὰρ οὕτως Ἡρὴν δ' ἀΐξασα λίπεν ... ὄλυμπόν τε. τὸ γὰρ ἀπολείπεται τῆς γῆς, καὶ μόνον τινὰ σκιὰν αὐτῆς μόνον τῇ ἀναθυμιάσει προσδεχόμενον ὡς ἀναλαμπὴς, καὶ ὁλολαμπής. ὄλυμπον οἱ παλαιοὶ προσηγόρευσαν. Significat ergo, ſuſceptis votis à Meſſalla, conſulatum ineonte, Iouem annuiſſe.

ABDITVS *aris.*] in Florentino, Abditus.

A

Non *iidem tibi ſunt, aliiſque, triumphi.*] in veteribus,

Nunc idem tibi ſunt, aliique triumphi,

Rhitaeo *tellus obſeſſa colono.*) in Sfortiæ, atque vno meo, Tetereo tellus. In Vaticano, Tereno. In Florentino, Threicio.

Avt *rapidus Cyri dementia Gindes.*] in ſcriptis omnibus, Cydnus, non, Gindes. Cychrus in Thracia lacus, ſiue fons. Itaque quærendum amplius.

Cretaeis *ardens aut vnda Cayſtria campis.*] in Sfortiæ, Cariſtria. In duobus meis, Cariſtia. De qua Solin. cap. xvii.

Tomyris.] in ſcriptis, Tamyris.

B

Mosinos.] in Vaticano, atque vno meo, Magiſtros. In Sfortiæ libro, atque vno meo, & Florentino, Maginos.

Invictvs *Romano Marte Britannus.*] ſed ab Auguſto tamen victus.

Teqve *interiecto.*] ἀτεχνῶς.

Et *quinque in partes totus diſponitur orbes.*] legendum, vt in Vaticano, Sfortiæ, Marcelli, libris, Toto diſponitur orbe.

Atqve *duæ gelido.*] Verg. in 1. Georg.

Quinque tenent cælum zonæ.

Quibus verſibus Eratoſthenis verſus eſſe videtur interpretatus, quos adducit Heraclides Ponticus in Homericis Allegoriis, & Achilles Statius de Sphæra. C

Πέντε δὲ οἱ ζῶναι περιειλάδες ἐσπείρηντο
Αἱ δύο μὲν γλαυκοῖο κελαινότεραι κυάνοιο
Ἡ δὲ μία ψαφαρή τε, καὶ ἐκ πυρὸς οἷον ἐρυθρή
Τυπτομένη φλογμοῖσιν, ἐπεί ῥά ἑ μοῖραν ὑπ' αὐτήν.
Κεκλιμένην ἀκτῖνες ἀειθέες πυρόωσιν
Αἱ δὲ δύω ἑκάτερθε πόλοις περιπεπηγυῖαι,
Αἰεὶ κρυμαλέαι, αἰεὶ δ' ὕδατι μογέουσαι.

Qvippe *ibi nonnumquam.*] in Sfortiæ libro,

Quippe ibi non vnquam Titan ſuperegerit ortus.

In Vaticano, & Marcelli, Etiam ſuper egerit. In Florentino, Quippe vbi. Legendum ergo, D

Quippe vbi non vnquam Titan ſuperegerit ortus.

itaque in vno meo.

Sev *celer hibernas properat decurrere luces.*] in Sfortiæ,

Seu celer hibernas properet decurrere noctes.

Conivrgit.] in meis, & in Marcelli & Florentino, Exurgit.

Nvlla *nec.*] legendum forte, Vlla nec.

Rigentes.] in Sfortiæ, atque vno meo, Rigentem.

Alter *& alterius vires negat aer.*] legendum forte, Necat, non, Negat.

E

Hic *& colla iugo.*] in veteribus omnibus, Hinc & colla iugo.

Pontvs *confunditur aëre.*] in Vaticano, & Marcelli, ac duobus meis, Confunditur, non, Confinditur.

Exvrgvnt *oppida.*] in vno meo, Conſurgunt. In Vaticano, & Sfortiæ, Exurgitat. Sed vitio.

Aeterno *propior non alter Homero.*] Ouid. in ii. de Ponto, ad Macrum:

Tu canis, æterno quidquid reſtabat Homero.

Langvida *non noſter peragit labor otia.*] aut ſe minime otioſum eſſe ſignificat in re non magna. aut minime idoneum ſcriptorem ſe ſignificat, qui in re tenui otio non abundet. quo in primis opus eſt.

Nvnc *deſiderium ſupereſt.*] Horatius in 1. Carminum,

Nunc deſiderium, pœnaque non leuis.

Cvm *memor accetes ſemper dolor admonet annos.*] in Sfortiæ libro,

Accito cum me ſemper dolor admonet annos,

vt ſit, Me accito. In Vaticano, & vno meo, Accitus.

Asperiora *cadant.*] accidant.

Spolierqve *relictus.*] in pleriſque, Relictus. Sed illo modo Martialis,

Res non parta labore, ſed relicta.

Pro *te vel ſolus denſis obſiſtere turmis.*] in pleriſque, *denſis ſolus ſubſiſtere turmis.* In vno meo, *denſis ſolus conſiſtere.*

Corpvs *committere.*] in Sfortiæ, Submittere.

Svm *quodcumque, tuum eſt.*] in Vaticano, & Florentino, Dum quodcumque. vt olim Aldus. In meis, Sum quodcumque tuus, noſtri, &c.

Gylippi.] in veteribus, Gelippi.

Vel *bene ſi notus.*] placet, quod in Sfortiæ libro, Vel bene ſi notus.

Svmmo *vel maret in ore.*] placet, quod in Vaticano,

Summo vel inerret in ore.

Similiter in Cyri Vergilius,

——multus inepto

Virginis inſolita ſermo nouus errat in ore.

Tamen *mutata figuram.*] ſequor Sfortiæ librum, atque vnum ex meis, itemque Florentinum: &, nominandi caſu, lego, Figura.

Rigidos *percurrere campos.*] legendum forte, Riguos, non, Rigidos.

Tardi *pecoris ſim gloria taurus.*] in Vaticano, Tardus.

In *quemcumque hominem.*] in meis, In quæcumque. legendum forte, In quodcumque.

Svbtexam *carmina.*] in Florentino, Nomina, non, Carmina.

IANVS DOVSA FIL.

Diotis *vt non maiora ſuperſint.*] Huic ſimile illud Petronij Arbitri: *Quicquid dixero, minus erit.*

Cessit *& Aetnæa Neptunius incola rupe.*] Incertus Poëta apud Chariſium:

Cyclops Aetnæus cultor, Neptunia proles.

Qvamvis *illa foret Solis genus.*] Id eſt, Solis filia. ſic Hymenæum *Vraniæ genus* vocat Catullus, Virgilius:

Latonæque genus duplex.

Illvm *inter geminæ nantem confinia mortis.*] Declamator quidam apud Senecam Suaſoria i. de Scylla & Charybdi, quamuis diuerſo reſpectu dixit: *Quid ibi poteſt eſſe ſaluum, vbi ipſum mare perit?*

Ivppiter *ipſe leui vectus per inania curru Adſuit.*] Currum leuem videtur dixiſſe propter alas, quas ei adiungit Plato in Phædro ita

ſcribens: ἐμὲ δὲ μέγας ἡγεμὼν ἐν οὐρανῷ Ζεὺς πτηνὸν ἅρμα ἐλαύνων. Lucanus in Piſcatore: ὡς μέγας Ζεὺς πτηνὸν ἅρμα ἐλαύνων ἀγανακτήσειεν ἄν, εἰ μὴ ὄχος ὑψηλὸς ἔχοι. Meminit etiam Hermogenes lib. 1. de Ideis. Hinc lucem accipit Plauti locus Amphitruone non ſatis excuſſus ab interpretibus:

——quadrigas ſi nunc inſcendas Iouis,
Atque ita effugias, ita vix poteris effugere infortunium.

Item Horatij in Odis:

——namque Dieſpiter
Plerumque per purum tonantes
Egit equos, volucrémque currum.

Ac denique Apuleius in libro de Mundo: *Deus namque*, inquit, *ſicut & vera continet ratio, principia, fines & media rerum omnium penetrat, atque illuſtrando curru volucri ſuperfertur.* ita enim legendus is locus ex M S. Codice clariſſimi Bon. Vulcanij. Quò reſpexit etiam Boëtius in Conſolat. lib. IV.

Hic Regum ſceptrum dominus tenet,
Orbiſque habenas temperat,
Et volucrem currum ſtabilis regit
Rerum coruſcus arbiter.

Et *cælo vicinum linquit Olympum.*] Interpretes hunc locum accipiunt de Olympo monte, qui altitudine nubes excedit, eóque *cælo vicinus* dicitur. quibus non accedo, & Olympum interpretor cum Homero θεῶν ἕδος, quam quidem Iouis ac Deorum ſedem, οὐρανῷ ſiue cœlo ſuperiorem facit ita canens:

οὐρανὸν δ' αἰθέρα μέγαν οὐρανὸν ἐμ Ὄλυμπον.

Rectè ergo dicetur *cælo vicinus*, è quo in cœlum proximus deſcenſus ſit.

Nam *circumfuſo conſiſtit in aere tellus.*] Sic Ouidius Metamorph. I.

Nec circumfuſo pendebat in aere tellus.

Tibull. ſuprà:

Qualis in immenſo deſederit aere tellus.

Manilius lib. I.

Eſt igitur Tellus mediam ſortita cauernam
Aeris, & toto pariter ſuſpenſa profundo.

Quin & terram ab aëre vehi ſuſtinerique, vt alij ab aqua exiſtimabant. Quod quia minus notum eſt, imò quia planè ignotum eſt, firmandum eſt exemplis, vt credatur. Lucanus lib. I.

—— dum terra fretum terrámque leuabit Aër.

Qui verſus reprehenſus eſt à viris magnis non conſiderantibus ſequutum eum auctorum quorundam opinionem quam nos primi, niſi fallimor, in lucem protraximus. Claudianus de IV. Conſulatu Honorij:

Et quo perpetuo terras ambitque vehitque,
Nec premat incumbens oneri, nec ceſſerit aër.

Macrobius Saturnal. I. cap. XXI. *Quis enim ambigat matrem Deûm terram haberi? hæc enim leonibus vehitur validis impetu atque feruore animalibus, quæ natura cœli eſt, cuius ambitu aer continetur, qui vehit terram.*

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Te MESSALA CANAM.] Iſtud poëmatium in Fragmento illo, quo vetuſtius exemplar Tibulli extare non puto, titulum habebat: PANEGYRICVS MESSALÆ. Et rectè. Eius argumenti ſcripſerunt Lucanus A in Piſonem, Auſonius in Moſellam, Claudianus in aliquot viros illuſtres, Sidonius etiam in non paucos. Ego autem crederem hoc carmen excidiſſe Tibullo admodum adoleſcenti aut potius puero, niſi viderem tunc ſcriptum fuiſſe, quum iam patrimonium prodegiſſet. Id enim τὸ πτωχικὸν ἦθος & ieiunitas ſcriptionis facit. Denique ſi titulum Tibulli non præferret, ego illud infimo poetæ attribuiſſem. adeo hic ſui diſſimilis eſt Tibullus. Nunc quia ſine vllo dubio Tibulli auctoris eſt, non Tibulliani characteris, ego potius quis ſcripſerit, non quid ſcriptum ſit æſtimans, paucas horas ei emendando impendam. Nam ſanè hæc Latina ſunt.

B QVANQVAM *mea cognita virtus.*] Lege vt in veteri ſcriptura, *Quanquam me.* Quanquam, inquit, mihi conſcius quam tenuis virtus mea ſit, vt vires non poſſint ſubſiſtere. *Virtus*, quod hic dicitur, vulgo in idiotiſmo *Sufficientia* dicitur. Quare grauiter peccarunt, qui legebant, *quanquam tua cognita virtus.*

Vt *infirmæ valeant.*] Scribe ex Fragmenti auctoritate, *nequeant*. Antea inepta erat huius principij lectio vt & ſequentium.

Incipiam *tamen.*] Quia hactenus principium huius poëmatij penitus ignoratum eſt propter importunas interpunctiones, & menda, quibus totum poëma ſcatet: apponam, vt le-C gendum eſt, vt appareat, quid voluerit Tibullus:

Te Meſſala canam. Quanquam me cognita virtus
Terret, vt infirmæ nequeant ſubſiſtere vires,
Incipiam tamen. At meritas ſi carmina laudes
Deficiant: humilis tantis ſim conditor actis:
Nec tua præter te chartis intexere quiſquam
Facta queat, dictis vt non maiora ſuperſint:
Eſt nobis voluiſſe ſatis.——

Sanè hæc elegantiora quam antea, ſunt, vt quæ priſtino nitori ſuo reddita ſint. Aperta eſt ſententia. Tametſi, inquit, meritas laudes tuas carmine meo aſſequi non poſſim, & ſim poëta D impar tantis actis, nec alius, præter te poſſit geſta tua mandare literis, vt non plura dicenda dictis relicta videat: tamen egregiæ meæ voluntatis ratio habebitur, vbi nulla poteſt facultatis haberi.

Est *nobis voluiſſe ſatis.*] Omnino hæc mutuatus eſt in ſuo Panegyrico ad Piſonem Lucanus:

Quod ſi digna tua minus eſt mea pagina laude,
At voluiſſe ſat eſt, animum non carmina iacto.

Omne *mouemus Hoc tibi.*] Optimus codex, item & illæ infimæ vetuſtatis habent, *vouemus.* E & rectè.

Ne *tanto careat mihi nomine.*] optimus codex cum altero ſcripto habet, *carmine.* Tantum conſenſum repudiare non debui.

Qvid *quæ index ſub imagine.*] Iam profectò iſtis correctoribus bonam mentem precor. Nam quid hoc ſirpi, aut gripbi ſit, ego non intelligo. Sed optimum fragmentum rectè habet:

Nec quæras, quod quæque index ſub imagine dicat.

Quis neſcit hic indices eſſe titulos imaginum? Sed quem meliorem interpretem quam Tibullum ipſum producere poſſum? Ait enim:

At tua non titulus capiet ſub nomine facta.

QVISQVE *tibi maiora geret.*] Si Tibullus ab inferis excitetur, hæc non agnoſcat. Melius optimus liber:

Nam quis te maiora gerit ſcriptiſue forove?
Nec tamen hic aut hic tibi laus maiorve minorve.

NON *valuit Cyclops cœptos.*] Hoc quoque quomodo agnoſceret Tibullus pro ſuis, quæ ne in ſomnis quidem cogitauit? Ope igitur illius optimæ membranæ legimus:

Non valuit lotos captos auertere curſus.

Recte captos. Nam notum quid acciderit τῷ Πολυφήμῳ. Tam eo cœptos, quod vulgo legitur, non damno. Nam cuius ſtuporis erat hic Cyclopis mentionem facere, cui rei dicatus eſt ſequens verſiculus?

VICTA *Maroneo.*] Alij vincta. De Marone hoc habes ὀδυσσείας ι.

--Μάρων Εὐάνθεος υἱὸς ἱρεὺς Ἀπόλλωνος.

Sed & Poëtæ Maronem pro vino vſurparunt. Plato Comicus:

——— ἐκεῖ πιεῖν
Μάρωνα τις ποιεῖν —

NOBILIS *Artacie gelidos.*] Optima membrana *exigit* non *irrigat.* Lego:

Nobilis Artacie gelida quo ſe exigit vnda.

Nobilis, vt Horatius: *Mobilibus pomaria riuis. Exigit* pro *erigit*, X pro R, quod aliquando in his libris accidiſſe ſupra retulimus. Ouidius:

Et celer admiſſas exigit Ebrus aquas.

ARTACIE.]

Ἡ μὲν ἄρ' ἐς κρήνην κατεβήσετο καλλιρέεθρον
Ἀρτακίην. ἔνθεν γὰρ ὕδωρ προτὶ ἄστυ φέρεσκον.

ILEVM *ter gemina.*] Optimum Fragmentum: *Illum inter gemina.* Ita etiam olim vix dum ephebos egreſſi emendaueramus. geminam mortem vocat Scyllam, & Charybdim.

NEC *Scylla ſæuo conterruit impetus orbe.*] Lege *ore* ex eodem fragmento. *Scyllæ impetus* eſt [illegible], hoc eſt Scylla ipſa vaſta. Lucretius dixit *cæli impetum* pro cælo.

QVALITER *aduerſos hoſti defigere neruos.*] Germanus Valens Pimpontius, vir & eruditione, & dignitate ampliſſimus, in ſuis in Virgilium doctiſſimis commentariis docet nos legendum eſſe *Ceruos.* Quod quis non credat præſertim tam eruditi viri auctoritate permotus? Quid ſit figere Ceruos non minus potes ex Seruio diſcere, quam ex Cæſare, qui ſint Cerui.

LAVDIS *&* *adſiduo.*] Exercitationem campeſtrem intelligit.

PARMA *ſeu quos dextra velit.*] Quid ego iſtis tortoribus librorum amplius optem, quam vt ab hac ſcabie, qua illos laborare video, vngues teneant: Certe actum eſt de illis, ſi vllum bonum auctorem, quem corrumpant. Hominum fidem, hunc locum quo genere deformarunt? Nam ita omnis vetus ſcriptura eum conceptum habet:

Quis parma ſeu dextra velit, ſeu leua tueri,
Siue hac, ſiue illac veniat grauis impetus haſta,
Amplior, aut ſignata cita loca tangere funda?

TVM *tibi non deſit faciem.*] DESIT COMPONERE loquutio etiam Propertio vſurpata:

Et mihi non deſunt turpes pendere corollæ.

A SEV *ſit opus quadratum.*] Tria genera aciei inſtruendæ apponit, quadratum, duplex, pilatum. Varro mediū ignorat, duo reliqua teſtatur. *Duo, inquit, ſunt genera agminum: quadratum, quod immiſtis etiam iumentis incedit, ſed inter ſe denſum eſt, quo facilius per iniquiora loca tranſmittatur.* Scaurus de vita ſua: *In agrum hoſticum veni. pilatim exercitum duxi.* id eſt, ſtrictim & denſe. Aſellio Sempronius: *Quartum ſignum accedebat, ſiue pilatim, ſiue paſſim iter facere volebat.*

SEV *iunctum cernere Martem.*] Hoc eſt pilatum.

DEXTRAQVE *vt leuum.*] Neque hæc minore medicina egent, quam ſuperiora. Quare ita
B auctoribus veteribus libris lege:

Dexter vti leuum teneat, dextrumque ſiniſter
Miles ———

Hic eſt traiectio facta. Nam hoc eſt plane duplex acies, non pilata. quare non ad IVNCTVM referendum, ſed ad DVPLEX.

IAPYGIÆ.] Vitioſa ſcriptura. quum ſit *Iapidia.* Ita omnes auctores. & libri noſtri calamo exarati. & Strabo ἰαποδία. *Iapidis ora Timaui.* Virgilius.

FALLAX *Pannonius.*) Quare *fallax*? Dio de hoc bello, libro XLIX. παννόνιοι δὲ αὐτοὶ τὸ πρῶτον οἱ Σεγεσταῖοι ἀφίσταντο μὲν ὑπὸ τῆς δυνάμεως ἀνεπαισθῶς
C ὁμολογήσαντές τι αὐτῷ, καὶ ὁμήρους δόντες, μετὰ δὲ τοῦτο τάς τε πύλας ἀπέκλεισαν καὶ ἐς πολιορκίαν κατέστησαν. Perſequitur autem fuſius hanc hiſtoriam Dio ipſe eodem libro, in quo perperam editum eſt τισκία pro σισκία, quæ eſt vrbs Pannoniæ. Cæterum hoc bellum non auſpiciis Meſſalæ profligatum, quicquid nobis perſuadere conetur Tibullus. Neque in nationibus inalpinis vllum Marte ſuo confecit præterquam id, quo Salaſſos vicit. Dio: τούς τε σαλάσσους, καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς μετ' αὐτῶν πολεμήσαντας ὁ μεσσάλας ὕστερον ἐχειρώσατο.

TESTIS *Arupinus.*) Legimus, *Arupinis.* quod etiam confirmat emendatiſſimum fragmen-
D tum. Strabo de hoc ipſo bello Iapidico ſcribens, de quo nunc ſentit Tibullus: ἑξῆς δ' ἐστὶν ὁ Ἰαποδικὸς παράπλους χιλίων σταδίων. ἵδρυνται γὰρ οἱ ἰάποδες ἐπὶ τῷ ἀλβίῳ ὄρει τελευταίῳ τῶν ἄλπεων ὄντι ὑψηλῷ σφόδρα. τῇ μὲν ἐπὶ τοὺς παννονίους καὶ τὸν ἴστρον καθήκοντες, τῇ δ' ἐπὶ τὸν ἀδρίαν, ἀρειμάνιοι μὲν, ἐκπεπονημένοι δ' ὑπὸ τοῦ σεβαστοῦ τελέως. πόλεις δ' αὐτῶν μέτουλον, ἀρούπινοι, μονήτιον, οὐένδων (οὐενδών) In itinerario Antonini in itinere ab Aquileia per Liburniam: *Auendone, Arupio, Bibium.* Lege: *A Vendone Arupinum.* Lege, οὐενδών. Omnino his Strabonis verbis obſcuro loco Tibulli lux adfertur. Legebam etiam *Arupinas*, vt ſit gentile. quod malim: vt ſit pauper
E Arupinas.

PAVPER.) Quare pauper, mox ſubijcit Strabo: λυπρὰ δὲ τὰ χωρία, καὶ ζειᾷ καὶ κέγχρῳ τὰ πολλὰ τρεφόμενοι. Ergo κατ' ἐξοχήν. *Pauper.*

NATVS *in armis.*] Iam explicauit Strabo, quū vocat ἀρειμανίους.

CONVERSVS *terga domator.*) *Domator*, πολεμοδάμας. Sed ſuſpectum eſt de mendo.

NEC *fera Rhæteo.*) Ita hunc locum deprauarunt, qui veterem ſcripturam non aſſequebantur hanc, *Nec fera te tereo.* Vnius literulæ commutatione legendum, *te Tyrio.* tellus habitata Tyrio colono eſt Africa profecto, aut cedo ſis

aliam, in quam coloniam miſerint Tyrij. Eſt igitur Africa, quam tacere non debebat Tibullus; quum totum orbem hic trophæis Meſſalæ implet. Mirum vero tantum virum Meſſalam in omnibus bellis à Dione prætermiſſum, & Appiano, præter pauca admodum, quæ de eo dixit, quibus breuiter ipſius laudes perſtringit.

V E L *regia lympha Diaſpes.*] Nulla eſt mutatio in veteribus libris, ne in optimo quidem, Vocat igitur Diaſpem, quem alij Choaſpem. Notum ex Herodoto quid velit, & Auſonio:

Hunc cuperes, Rex Mede, tuis contingere caſtris
Flumina conſumpto quum defecere meatu,
Huius fontis aquas peregrinas ferre per vrbes,
Vnum per cunctas ſolitus portare Choaſpen.

C Y R I *dementia Cydnus.*] Hunc vocat Herodotus Gynden. Quare ita legendum videtur, vt iam ab aliis animaduerſum.

C R A T Æ I S *ardens aut vnda Caryſtia campis.*] Mendoſiſſimus locus, ita tamen vt etiam in codice infimæ vetuſtatis eadem lectio reperiatur. Quare non hodie atque heri inoleuit hæc macula huic loco, ſed morbus, vt video, inueteratus eſt. At peroptimus ille, quem tam laudamus, habet:

Ardet Arectæis aut vnda perhoſpita campis.

Recte ita me Deus bene iuuerit. Arectæi campi, ſunt quos Strabo [illegible] appellat, mendoſe ſane, quum ſit legendum [illegible], vt ex hoc loco apparet, & ex Geneſeos capite decimo, vbi mentio ſit Herois illius Nemrodi, *Eius*, inquit, *regni caput fuit, Babylon, Arec, Acad, & Cadne in terra Sēnaar*, Ab hoc igitur Arec, [illegible] & Aractæi campi. in illis campis eſt lacus ardens, cuius meminit Plinius libro ſecundo: *Campus*, inquit, *Babylonia flagrat quadam veluti piſcina, iugeri magnitudine.* Qui ridiculam illam lectionem vulgatam pro hac nobis ſuppoſuerant, habebant in animo [illegible] quæ ſunt ad Caryſton Eubœæ. ingenioſi & aſtuti homines, qui quaſvis calidas aquas ſtatim ardere putarent. Atqui eſto. cur iterum rediret in Græciam Tibullus? Nam in ea eſt Eubœa. At non niſi nunc de remotis gentibus agit. Nos igitur ope peroptimæ membranæ tam fœdas maculas ex hoc cultiſſimo auctore ſuſtulimus. *Hoſpita vnda*, Græcum eſt [illegible], hoc eſt mira. Melius legeretur: *Ardet Arectæus aut vnda per hoſpita campos.* Sic infra *—fecundas ad deficientia meſſes.*

P A D Æ V S.] Padæorum mentionem habes apud Herodotum.

A T Q V E *Moſynos.*] *Magynos* & *Magines* habent libri noſtri. [illegible] cogitabant, qui turres pro hominibus nobis ſuppoſuerant. Nam [illegible] ſunt Falæ ligneæ. At [illegible] populi in Falis habitantes. Sed qui ſint Magyni ipſi, aut vnde expiſcatus ſit Tibullus, nondum reperi, quia quærere otium non eſt.

T E *manet inuictus.*] Inuictus ſane adhuc eo tempore. Nam hactenus ne Cæſar quidem illos ſubiugauit. Primus Cæſarum Claudius de illis triumphauit. Cuius rei ampliſſimum teſtimonium habes in Catalectorum meorum libro priore, nempe elegantiſſimos verſus à quodam eius temporis poëta ſcriptos. quos inde petas licet. Sed & Seneca in [illegible] idem teſtatur in choricis anapæſtis. *Et caruleos Scotobrigantas*, pro quo ineptiſſime hodie editur *ſcuta Brigantas.* Nam quibus diſplicet hæc emendatio, quod Scoti in Britanniam, vt aiunt, non traiecerint ante tempora Valentiniani, nihil agunt. Erant tamen adhuc in Hibernia: ad quæ loca etiam videntur appuliſſe Romani temporibus Claudianis. Nam Iuuenalis meminit litorum Iuuernæ, id eſt Hiberniæ, ante tempora ſua ſubactorum. Cærulei ſcuta Latinum ſcimus, vt opus non fuerit nos de Grammatica monere. Nam & ita Virgilius loquitur: *—& pictis ſcuta Labici.* Sed quis ſanus dixerit caruleos ſcuta, qui cute Cærulei eſſent? Quare vt ipſi non audire nos volunt vera proponentes, ita neque nos illos vero aduerſantes audiemus. An ignorant Brigantes Britanniæ eſſe [illegible] Hiberniæ, quorum amborum meminerit Ptolemæus? Brigantes igitur apud Senecam & Scoti ſunt in Hibernia adhuc, non in Britannia. Itaque de ſero tranſitu Scotorum in Britanniam, quod obijciunt, frigidum: quum eos adhuc velimus eſſe in Hibernia. Nam ipſe Seneca meminit ibidem Britannorum. Quod ſi iam Brigantes in Britannia, bis ergo idem dixiſſet Seneca. Porro Brigantum, qui in Britannia, meminit etiam Pauſanias Arcadicis. Adrianus Iunius vir erudiciſſimus, quum mendum apud Senecam olfeciſſet, non tamen tollere potuit: quin oblitus moduli ſyllabæ legit cute Brigantas. Quæro vnde Picti dicti ſunt? an quia ſcuta picti, non cutem? Certe Scoti ab iiſdem partib. Hiberniæ. Et ambo picti non ſcuta, ſed cutem. Quare & Scoti hanc gentis ſuæ antiquitatem mihi debent, qui primus illum locum emendaui: quum ipſi hactenus ſuæ gentis teſtem Claudiano antiquiorem non haberent. Sed & locus in Octauia Tragœdia de eadem re deprauatiſſimus eſt. qui tamen ad hanc rem facit. Ita enim ediderunt:

En qui ora Tanais primus impoſuit iugo,
Ignota tantis claſſibus texit freta.

Loquitur de Claudio Cæſare. Legendum ſane:

En qui Britannis primus impoſuit iuga.

S V P E R I N G E R I T.] *Superegerit* eſt in duobus noſtris.

P E R *tempora labitur annus.*] Codex infimæ vetuſtatis *vertitur.* [illegible]

E R G O *vbi præclaros poſcent.*] Liber optimus habebat *ierint*, non *poſcent.* Ergo legendum *per claros.*

Ergo vbi per claros ierint tua facta triumphos.

N A M *tibi quum magnis opibus.*] Horatius idem prorſus tangit:

Di tibi diuitias dederant ——

F O E C V N D I S *indeficientia menſis.*] Legebamus olim:

Cui fuerant flaui ditantes ordine ſulci
Horrea, fecundas ad deficientia meſſis.

Meſſis pro meſſes. pro quo excuderant *menſis.* Sed poſtea coniecturam noſtram confirmauit liber optimus, in quo & *meſſes* diſertim ſcriptum erat.

Q V V M *memor acctios.*] Lege *anteactos*, vt habent libri noſtri ſcripti. Memorem dolorem vocat pœnitentiam anteactorum.

Spolierque relictus.] A creditoribos ſcilicet. Et hæc plane adteſtantur de ære alieno contracto in luxu & oepotatu cootra mentem eorum, qoi oobis obſtrigillarunt: Itaque Horatius obrutum curis ob æs alienum ita alloquitur:

Item ſpem curamque timores inter & iras
Omnem crede diem tibi diluxiſſe ſupremum.
Grata ſuperueniet quæ non ſperabitur, hora.

Quum igitur dicat ſpoliari ſe relictis, ao & agellos reliquos ſuos aſſignari intelligit? Si ooo reliquos aſſignari, oeque priores igitur.

Dansis *obſiſtere turmas.*] Libri noſtri *ſubſiſtere.* Sic Liuius *ſubſiſtere feris.* ὑφίσταμαι τῇ θεία. Ergo hanc lectiooem tetine.

Nec *mallem mittere chartas.*] *Vincere* liber optimus.

Mutata *figuram.*] Lego ex libro noſtro, *figura.* Seu figura finget me.

In *quencunque.*] Optimus liber *Quandocunque.*

LAVS SVLPITIÆ AD MARTEM. II.

Sulpitia eſt tibi culta tuis, Mars magne, Kalendis,
Spectatum è cælo, ſi ſapis, ipſe veni.
Hoc Venus ignoſcet. at tu violente caueto,
Ne tibi miranti turpiter arma cadãt.
Illius ex oculis, cùm vult exurere Diuos,
Accendit geminas lampadas acer Amor.
Illam, quidquid agit, quoquò veſtigia flectit,
Componit furtim, ſubſequiturque decor.
Seu ſoluit crines, fuſis decet eſſe capillis:
Seu compſit, comtis eſt veneranda comis.
Vrit, ſeu Tyria voluit procedere palla:
Vrit, ſeu niuea candida veſte venit.
Talis in æterno felix Vertumnus Olympo,
Mille habet ornatus, mille decenter habet.
Sola puellarum digna eſt, cui mollia caris
Vellera det ſuccis bis madefacta Tyros.
Poſſideatque, metit quidquid bene olentibus aruis
Cultor odoratæ diues Arabs ſegetis,
A *Et quaſcunque niger rubro de litore conchas*
Proximus Eois colligit Indus aquis.
Hanc vos Pierides feſtis cantate Kalendis,
Et teſtudinea Phœbe ſuperbe lyra.
Hoc ſollenne ſacrum multos hoc ſumet in annos.
Dignior eſt veſtro nulla puella choro.

B

BERN. CYLL. VERON.

Svlpitia *eſt tibi culta tuis Mars magne calendis.*] Solpitia fuit filia Seruij viri nobilis: miræ pulchritudinis adoleſceotula, quam ſeu Tibul. (vt in ipſius vita diximus) cum Cheriotho miſere amaoit, ſeo Cherinthus ſolos dilexit. Huic mirum in modum exornatæ Martiarum calen. ſolennitate poëta Martem precatur, vt adſit. Dictum eſt enim ſuperios commenta-
C rio III. Cal. Mar. fuiſſe matronalia.

Si *ſapis.*] Si prudentia non cares in puellæ conſideraoda forma & elegantia.

Hoc *Venus ignoſcet.*] Aoget ſermonem. nam Venus ipſa formoſiſſima tametſi cum Marte aſſueſcat, & conceſſura tamen eſt adultero vt Sulpitiam ſpectatum veniat. Scit enim puellam eſſe tantæ pulchritudinis vt ſpectari mereatur.

Violente.] Impetuoſe. Mars, enim dicitur, vt voloit Cicero, quod magna vertat.

Ne *tibi miranti turpiter arma cadant.*] Homines nempe laſciuiuſculi dom petulcas illecebras ſpectant ad libidinem mouentur, & obliti pudo-
D ris motus edunt inhoneſtiſſimos. Vnde Iuue. ad irritamentum Veneris Satyr. II. inquit:

Appula gannit Sicut in amplexu.

Illius *eſt oculis.*] Seoſus eſt: Habet illa neſcio qoid vigoris in tuendo, quo dij etiam ad inhoneſtum appetitum incitaotur.

Geminas *lampadas.*] Laus eſt à potentia oculorum. Propert. II.

Non oculi geminæ ſidera noſtra faces.

Qvoqvo.] Modus dicendi pro in quãcumqoe velit partem ſe coouerterit.

Svbseqvitvrqve *decor.*] Laus eſt à gra-
E tia corporis.

Vertvmnvs.] Deus eſt Vertumnos, quem naſci in Thuſcis oris dixit Propert. & eundem eſſe Tiberim: ſed quod iter inſtitorum vetterit, Vertumoum eſſe denominatum. Seu dicitur quod omniom fructuum primitiæ ſuæ ſint: ſeu quod rerum omnium & hortorum præcipoe habeat dominatiooem: in quorũ figotas varias ſe transformat, vt omnes ſuos ornatus in prædicto loco poſuit Propert.

Vellera *det ſuccis bis madefacta Tyros.*] In Tyrio agro Phœnice memorabili Sarranum oſtrum naſcitur, pro quo ponitur. Sane lana bis tincta porporeo colore pretioſior eſt, vt probat vſos, & antiquorum aoctoritas. byſſinum aotem ouncupatur ad dibaphum. Sta. Sil. III.

-rubeat quo purpura ſucco,
Sidonijs iterata vadis.

Bana *olentibus.*] Aromatum ſuauitatem.

Et *teſtudinea Phœbe ſuperbe lyra.*] Lyram Mercurius inuenit ex teſtudine, & Orpheo donauit, vt Eratoſthenes poëta ſcrib. At Porphyrio & Acron commentario Horatianorum Carm. I. aſſerunt primo innentam lyram à Mercurio, datamque Apollini, accepto baculo, quem Caduceum vocant. Teſtudinea ergo aut incurua, aut quæ primum ex teſtudineo cortice, ſeu corio fieri cœpta eſt. Horat. *Saxa mouere ſono teſtudinis.* Superbus vero nobilis dicitur & glorioſus reſpectu lyræ, vt Virgili. B

-ſpolijſque ſuperbus Alcides aderat.

ACHILLES STATIVS.

Svlpicia *eſt tibi culta tuis, Mars magne, Kalendis.*] Matronalib. Horat.

Martijs cælebs quid agam Kalendis?

Hoc *Venus ignoſcet.*] In Florentino, Sed Venus. Litteram vero. T. extremam produxit, more veterum.

Ne *tibi miranti turpiter arma cadant.*] Similiter Propert. in IV. C

Obſtipuit regis facie, & regalib. armis,
Inter & oblitas excidit vrna manus.

Illivs *ex oculis.*] Propert. in II.

Non oculi geminæ ſidera noſtra faces.

Componit *furtim.*] Omnem eius motum, atque habitum, decor, & lepos quaſi condit non intellectus.

Vrit, *ſeu Tyria*] Similiter Propert. in II.

Illaque plebeio, vel ſit Sandycis amictu,
Hæc, atque illa, mali vulneris vna via eſt.

Vartvnnvs.] In veteri monumento, Romæ, apud Thomam Cauallerium, VORTVMNVS. de cuius varietate formarum, ac decore, D Ouid. in XIIII. Metam. Legendum autem videtur hoc loco, non, Æterno Olympo, ſed Ætherio.

Caris.] Pretioſis.

Bis *madefacta.*] διβαφα. Horat.

—— te bis Afro Murice tincta Veſtiunt lana.

Conchas.] In veteribus omnibus, Gemmas.

Et *teſtudinea, Phœbe ſuperbe, lyra.*] Sic poſt.

Huc ades, intonſa, Phœbe ſuperbe, coma.

Calebaretvr.] In veterib. omnibus, Hoc ſumet.

Vastro.] In pleriſque, Noſtro. E

IANVS DOVSA FIL.

Illam *quicquid agit, quoquo veſtigia vertit Componit furtim ſubſequitúrque decor.*] Quintilianus lib. I. cap. XI. *Neque enim geſtum oratoris componi ad ſimilitudinem ſaltationis volo, ſed ſubeſſe aliquid ex hac exercitatione pueriis, vnde nos non id agentes furtim decor ille diſcentibus traditus proſequatur.* Qui locus ex Tibulliano hoc planiſſimè adumbratus.

A

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Proximvs *Eois colligit Indus aquis.*] Oceano Indico. Sed melius, *equis.* Propert.

Quos Aurora ſuis rubra colorat equis.

Supra Theodoctes: *ὓς ἀγχιτέρμων ἥλιος διφρηλατῶν,* & cæt.

Mvltos *celebretur in annos.*] Veteres omnes libri: *hoc ſumet in annos.* lego, *conſumet,* pro conſummet.

B

SVLPICIA AD CHERINTVM. III.

Parce meo iuueni, ſeu quis bona paſcua campi,
Seu colis vmbroſi deuia montis aper.
Nec tibi ſit duros acuiſſe in prælia dentes.
Incolumem custos hunc mihi ſeruet Amor.
C *Sed procul abducit venandi Delia cura.*
O pereant ſiluæ deficiantque canes.
Quis furor eſt, quæ mens denſos indagine colles
Claudentem, teneras lædere velle manus?
Quidve iuuat furtim latebras intrare ferarum?
Candidaque hamatis crura notare rubis?
Sed tamen, vt tecum liceat Cherinte vagari,
Ipſa ego per montes retia torta feram.
Ipſa ego velocis quæram veſtigia cerui,
Et demam celeri ferrea vincla cani.
Tunc mihi tunc placeant ſiluæ, ſi, lux mea, tecum
Arguar ante ipſas concubuiſſe plagas.
E *Tunc veniat licet ad caſſes, illæſus abibit,*
Ne Veneris cupidæ gaudia turbet aper.
Tunc ſine me ſit nulla Venus: ſed lege Dianæ
Caſte puer caſta retia tende manu.
Et quæcunque meo furtim ſubrepit amori,
Incidat in ſæuas diripienda feras.

At tu venandi ſtudium concede parenti,
Et celer in noſtros ipſe recurre ſinus.

BERNARD. CYLLÆN. VER.

PARCE *meo iuueni.*] Sub perſona Sulpitiæ loquitur, quæ cum amore pueri vel Cherinthi deperiret, & ad venationem proficiſcentem videret, ex formidine ne lædatur à feris aprum rogat habitantem loca ad quæ puer eſt acceſſurus, vt ab amatore dentem amoueat. Poſtea verſo ſermone puerum reprehendit tanta inſania correptum, vt ſe potius lacerandum inter ferarum luſtra efferat, quam ſuo frui complexu velit.

DVROS *dentes.*] Dens eſt apri telum, quo ſolo homines euiſcerat.

DELIA.] Non amatrix Delia, ſed Diana venationis dea. Eſt autem ſenſus: Puer ſiluularum amore, campulorumque ſilueſtrium captus eſt.

INTRARE *latebras.*] Excutere ferarum luſtra.

RVBIS *hamatis.*] Spinis cuſpidatis. eſt rubus ſpinæ genus: qood Horat. indicat inquiens: *Seu virides rubum admouere lacertæ.* cum Virg. ſcripſerit: *Virides occultant ſpineta lacertos.* Ruſcus quoque vepris genus non nimium diuerſum. Calphurnius:

—— duris ego perdita ruſcis
Iam dudum nullis dubitans crura rubetis
Stendere.——

Rubi autem Ruborum, ciuitas eſt Italiæ. Horat. Sermonum primo, *Inde Rubos feſſi peruenimus:* vbi Acronis expoſitinem demiror, qui hoc probans allegat Virgilium ſcribentem:

Nunc facilis rubea texatur fiſcina virga.

Cum de virgolto ſagmineo vates intelligat.

RETIA *torta.*] Ex filo torto per plagas: aut propter ſpinarum contorſionem.

FERREA *vincla.*] Collare eſt vinculum illud, quo canum colla aſtringuntur, & Melium vocauit antiquitas, vt in ſecundo rerum ruſticarum Var. refert. Fit è corio firmo cum clauis capitatis, & circum collum cani annectitur. hic copulam accipit quæ circum brachia venatorum inſpiratur, & vulgus Laſſum vocat: Nam altero ipſius capite remiſſo canis laxatur aduerſum prædam. Ouid. VII. Metamorph.

Copula detrahitur canibus, quos illa ſequentes
Effugit.——

ARGVAR.] Dicam indicio meo.

TVRBAT *gaudia Veneris cupida.*] Nos in complexu proiectos ſuo aduentu perterreat.

NVLLA *Venus.*] Nullius luxuriæ exercitatio.

LEGE *Dianæ.*] Quæ illibata fuit: cuius comites perpetua virginitate inſignes fuerunt.

SVBREPIT.] Tacite ſubijt ac ſucceſſit, & eſt præteritum à ſubrepo.

ACHILLES STATIVS.

BONA *paſcua.*] Læta.

NEC *tibi ſit duros acuiſſe in pectora dentes.*] Ideſt, liceat. ἐξέστω σοί. vt & Propert. in III.

Nec digitum anguſta eſt inſeruiſſe via.

A Et Verg. in IV. Georg.

Scis, Proteu, ſcis ipſe: nec eſt, te fallere, cuiquam.

Et in Epigrammate de Æneide,

Si mihi ſuſceptum fuerit decurrere munus.

Et Liuius in XLII. *Quæ verbo obiecta, verbo negare ſit.* Theocritus, Βουκολιάσδεν, Μή μοι γᾶν Πέλοπος, μή μοι χρύσεια τάλαντα Εἴη ἔχειν.

VENANDI *Delia cura.*) Venandi ſtudium, atque amor.

QVIS *furor eſt.*) Sic Ouid. in III. de Arte amandi:

Quis furor eſt, cenſus corpore ferre ſuos?

B Et idem Tibul. in I.

Quis furor eſt, atram bellis arceſſere mortem?

Et Iuuen. Sat. IIX.

--furor eſt poſt omnia perdere naulum.

QVÆ *mens.*) Verg. in III. Æneid.

--quæ mens tam dira, miſerrime coniux,
Impulit his cingi telis?--

DENSOS *indagine colles Claudentem.*) Eodem eſt vſus verbo Verg. in IV. Æn. *Saltuſque indagine cingunt.* Seruius interpretatur, ferarum inquiſitionem. Et Placidus in Gloſſis, *Cuniculi*, inquit, *genus quoddam agreſtium animalium, quod canum indagine concludi conſueuit ſpeluncis.*

CANDIDAQVE *hamatis crura notare rubis.*)

C Ouid. in I. Metamorph.

Me miſerum, ne prona cadas, indignaque lædi
Crura notent ſentes.--

Et Columella, de cultu hort.

Nec manibus mitis ferulas, nec cruribus æque
Terga rubi.--

Legendom vero, Æqui, non, Æqoe. Rubi, non æqui cruribus: ideſt, inimici. Sic Verg. in II. Æn. dixit, *non æqua Palladis.--*

RETIA *torta.*) Hinc, opinor, apud Gratium de retibus, Quadruplex tormentum. niſi legendum, Tomentum.

FERREA *vincla.*) Ouid. in VIII. Metam.

D *Vincula pars adimunt canibus.*

TVNC *mihi, tunc placeant ſiluæ.*) Verg.

Rura mihi, & rigui placeant in vallibus amnes.

LVX *mea.*) Ouid. in III. de Arte amandi:

Scilicet Aiaci mulier mæſtiſſima dixit,
Lux mea, quaque ſolent verba iuuare viros.

RETIA *tende.*) In veteribus omnibus, Tange, non, Tende.

SVBREPIT.) In Sfort. Subrepet. quod placet.

VENANDI *ſtudium.*) Ouid. in I. de remedio amoris:

Vel tu venandi ſtudium cole.——

E ET *celer in noſtros ipſe recurre ſinus.*) Sic Propert.

Non tamen illa meos fugit auara ſinus.

IANVS DOVSA FIL.

QVIS *furor eſt, quæ mens denſos indagine colles Cingentem.*) Scribendum puto, quamquam hoc timidè affirmem: *Quis furor eſt, demens, denſos indagine colles:* loquendi forma Propertio aliiſque vſitata.

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

ACVISSE *in pectora dentes.*] Repooe ex optimo libro:

—— *acuiſſe in prælia.*

VENANDI, *Delia, cura.*] Scribe, *deuia cura.* oec in tam deuijs ſaltibus veneris. *Delia* ſane huc non pertinet.

RATIA *tende manu.*] Repone ex libris, *tange.*

ET *quæcunque.*] *At quæcunque.* Libri.

AD PHOEBVM. IV.

Hvc ades, & teneræ morbos expelle puellæ,
Huc ades intonſa Phœbe ſuperbe coma.
Crede mihi propera: nec te iam Phœbe pigebit
Formoſæ medicas applicuiſſe manus;
C *Effice ne macies pallentes occupet artus,*
Neu notet informis pallida membra color.
Et quodcunque mali eſt, & quidquid triſte timemus,
In pelagus rapidis euehat amnis aquis.
Sancte veni, tecumque feras quicunque ſapores,
Quicunque & cantus corpora feſſa leuant.
D *Neu iuuenem torque, metuit qui fata puellæ,*
Votaque pro domina vix numeranda facit.
Interdum vouet: interdum, quòd langueat illa,
Dicit in æternos aſpera verba Deos.
E *Pone metum Cherinte. Deus non lædit amantes.*
Tu modò ſemper ama. ſalua puella tibi eſt.
Nil opus eſt fletu: lacrymis erit aptius vti,
Si quando fuerit triſtior illa tibi.
At nunc tota tua eſt, te ſolũ candida ſecũ
Cogitat, & fruſtra credula turba ſedet.
Phœbe faue: laus magna tibi tribuetur, in vno
Corpore ſeruato reſtituiſſe duos.
A *Iam celeber, iam lætus eris, cùm debita reddet*
Certatim ſanctis lætus vterque focis.
Tunc te felicem dicet pia turba Deorum:
Optabunt artes & ſibi quiſque tuas.

BERN. CYLL. VERON.

HVC *ades & teneræ morbos expelle puellæ.*] Proſeuche ad Phœbom medicinæ artis principem pro Sulpitia Cherinti ægrotante. Phœbus autem icciteo medicinæ magiſter dicitur, quia Sol ſua temperie ſalutis cauſſa ſit, & per intemperiem mortes inferat, vt Macr. & Strabo docent: ea propter Mileſij ac Delij eum vocant οὔλιον, ideſt, ſalutiferum. nam οὔλω idem eſt quod valeo: & οὐλὴ cicatrix dicitur. Artemis etiam oominatur, quod integros facit mortales. Diodorus vero refert. vi. beneficium ratioois medicæ Iooem donaſſe Apollini in celebratione ouptiarum Iunonis.

NON *pigebit.*] Te maxime iuuabit.

OCCVPET.] Occupando deformet.

PALLENTES.] Morbo tabidos, non natura.

COLOR *informis.*] Palliditas in exangui corpore.

SAPORES.) Succos.

CANTVS.) Iocantationes.

NEV *iuuenem torque.*) Quippe, Apollo ſi puellæ non te mouet pulchritudo, at Cherintus amator te flectat, qui maceratur ad necem.

VIX *numeranda.*) Pro innumerabilia.

PONE *metum.*) Exhortantis eſt oratio.

SEDET.) Ante torũ ſtat, vel ante fores ædium.

TVRBA *credula.*) Proci credentes à Sulpitia ſe diligi.

RESTITVISSE.) A morte reuocaſſe Cherintum & Sulpitiam. Sic Propert.

Si non vnius, ſaltem miſerere duorum,
Viuam ſi viuet, ſi cadet illa cadam.

TRISTIOR.) Iratior, aſperior.

CELEBER.) Quantum ad amantis ſeruatæ gloriam.

TVTVS.) Quantum ad amorem riualium procorumque.

ACHILLES STATIVS.

INTONSA, *Phœbe ſuperbe, coma.*) Similiter ante, *-teſtudinea, Phœbe ſuperbe, lyra.* Dicitur autem Phœbus propterea ἀκερσεκόμης.

QVICVMQVE *ſapores.*) Sic legendum i. Succos, herbas, pocula.

CORPORA *feſſa.*) Idem poſt,

Quis mea nunc vexat corpora feſſa calor.

METVIT *qui fata puellæ.*) Puellæ, dandi caſu.

VOTAQVE *pro domina vix numeranda facit.*) Verg. in xi. *Fors & vota facit.* Cic. io IIX. epiſt. ad Att. cum præpoſitione, De, *Vt cum de illo ægroto vota faciebant.* Similiter Verg. in IIX. *Vota metu duplicant matres.* Ego vero perturbatum ordinem verſuum puto. nam & in Marcelli libro, & Vaticano, verſus illi, Nil opus eſt fletu, &c, Si quãdo fuerit,

fuerit, leguntur poſt verſum, Corpore ſeruato. Itaque legendos, & hoc loco puto ſimul ponendos, Phœbe, faue: Corpore ſeruato: Iam celeber: Certatim ſanctis: Tunc te felicem: Optabunt artes.

Vovat.] Abſolute, vota facit, ouncupat, ſuſcipit.

Pone *metum.*] Sic Verg.

Ille hac, depoſita tandem formidine, fatur.

Et Corn. Tacit. in xv. *Necdum poſito metu redibat.*

Tv *modo ſemper ama.*] Ouid. *Tu Pari ſemper ama.*

Tristior *illa tibi.*] Infenſior.

Te *ſolum candida ſecum cogitat.*] Phædria Teren. in Eunucho,

Dies noctéſque ames me, me deſideres,
Me ſomnies, me expectes, de me cogites.

Credvla *turba.*] In Sfort. libro, Sedula, non, Credula. De amatoribus autem dicit, falſa ſpe ductis, & foribus adſidentibus.

Lavs *magna tibi tribuetur, in vno Corpore ſeruato reſtituiſſe duos.*] Ouid. in II. Amor. ſimiliter,

Huc adhibe vultus, & in vna parce duobus,
Nam vitam dominæ tu dabis, illa mihi.

Cvm *debita reddet.*] Vota. Propert.

Debitaque occultis vota tuli manibus.

Quorum votorum rei ſint. Reddere verbo hoc in genere vſus etiam Horat.

Ergo obligatam redde Ioui dapem.

Et, Debita, eodem prope modo:

Debita ſparges lacrima fauillam, Vatis Horati.

Lætvs *vterque.*] Læti enim vota ſoluebant. Vnde ſollemne illud in veteribus monumentis, V. S. L. M. Verg.

Vobis lætus ego hoc candentem in litore taurum
Conſtituam ante aras voti reus.——

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Tecvmqve *feras quæcunque ſapores.*] *Sapores,* χυλοί. Græco more dixit. Et Plinius de papauere: *E nigro papauere ſapor gignitur ſcapo inciſo, vt Diagoras ſuadet, quum turgeſcit: vt Iolas, quum deflorefcit. hora dies ſerenus, hoc eſt quum ros in eo exaruerit.* Hæc Plinius, qui poſtea ſuccum vocat, malo exemplo, quum aliud ſit χυλὸς, aliud ὀπός. Nam male vocauit ſaporem, quum lacrimam dicere debebat. Sapor enim vel χυλὸς fit expreſſione, non autem ſponte manat.

Ad Cherintum. V.

Qvi mihi te Cherinte dies dedit, hic mihi ſanctus,
Atq; inter feſtos ſemper habendus erit.
Te naſcẽte nouum Parcæ cecinere puellis
Seruitium, & dederunt regna ſuperba tibi.
Vror ego ante alias. iuuat hoc Cherinte, quòd vror.
Si tibi de nobis mutuus ignis adeſt.
Mutuus adſit amor, tua per dulciſsima furta,
Perq́ue tuos oculos, per Geniumq́ue rogo.
Magne Geni, cape thura libens, votiſque faueto,
Si modò cùm de me cogitat, ille calet.
Quòd ſi fortè alios iam nunc ſuſpirat amores,
Tunc precor infidos ſancte relinque focos.
Nec tu ſis iniuſta Venus. vel ſeruiat æquè
Vinctus vterque tibi, vel mea vincla leua:
Sed potiùs valida teneamur vterque catena,
Nulla queat poſthâc quam ſoluiſſe dies.
Optat idem iuuenis, quod nos, ſed tutius optat,
Nam pudet hæc illum dicere verba palam.
At tu natalis quoniã Deus omnia ſentis,
Annue, quid refert clámne, palámne roget?

BERN. CYLLÆN. VERON.

Est *qui te Cherinte dies dedit, hic mihi ſanctus.*] Sulpitia de natalitio loquitur amatoris, quẽ diem ſe celebraturã omnino fatetur: tum quod illum amet, tum quod illo die ipſe natus ſit. Poſtea ſe conuertit ad Genium, Veneremque naturæ deos, orans vt ventitent ad hunc ſi modo ſyncere diligitur.

Dadervnt.] Syſtole eſt, quia producta corripitur.

Regna *ſuperba.*] Ex tua pulcbritudine dominaris puellis.

Dvlcissima *furta.*] Epitheton eſt tum aptum rei, tum amatoris iracundiæ reconciliandæ. Virgilius: *Fuit aut ibi quicquam dulce meum.*

Perqve *tuos oculos.*) Mos antiquorum fuit iurare per rem cariſſimam. amanti enim nihil ad conciliandum amorem gratius eſt oculis: ideo oculiſsimos pro gratiſsimus apud Plautum legimus. Itaque Catullus inquit:

Quinti ſi tibi vis oculos debere Catullum,
Aut aliud ſiquid carius eſt oculis.

Præterea in homine vel formoſo nil laudatur magis quam oculorum vigor, quod ſit totius corporis pars optima. Qu. Serennius:

Summa boni eſt alacres homini contingere viſus.

Svspirat *alios amores.*] Detentus quippe alterius amore, vt ſupra:

Te tenet, abſentes alios ſuſpirat amores.

Infidos *focos.*) Reſpectu Cherinti fallacis.

Inivsta *Venus.*) Quæ tunc dicitur iniuſta,

quando alter amaotium eſt meutis impos, alter A vero prorſus à eura ſolutus.

CATHENA.] Vinculo.

CLAM VA *palamue roget.*] Voluntas namque pro verbis apud Deos vim habet.

ACHILLES STATIVS.

EST, *qui te, Cherinthe, dies dedit hic mibi ſanctus.*] Eſt mihi ſanctus, eolendus. Idem ante:

Alba Palæſtino ſancta columba Syro.

MVTVVS *ignis adeſt.*] Adeſt, pro, Eſt. Sic Ouid. in II. de remedio amotis:

Nec curandus adeſt, odio qui finit amorem.

B MVTVVS *adſit amor.*] ἀμφιθαλὴς ἔρως. Plautus in Ciſtell. *Is amore proiectitiam illam deperit.*

Quæ dudum flens hinc abijt ad matrem ſuam:

Et illa hunc contra, qui eſt amor ſuauiſſimus.

Et in Mil. glor. *Et illa illum contra, qui eſt amor cultu optumus.*

TVA *per dulciſſima furta.*] In veteribus, Te per dulciſſima furta, &, Per te dulciſſima furta. Quæ vero in amore Furta dicantur, nemo neſcit. Ver. in IV. Georg. *Vulcani, Martiſque dolos, & dulcia furta.* Idem Tibullus ante, *Celari vult ſua furta Venus.* Et Sappho, in aſmate in Venerem, Παῖ Διὸς δολοπλόκε.

PER *geniumque rogo.*] Vetus orandi mos, per euiuſque geoium. Horat. in I. Epiſt.

Quod te per genium, dextramque, deoſque penates,

Obſecro, & obteſtor. —— Propert. in IV.

Exuitur geniumque meum proſtratus adorat.

Genium autem venerantes frontem tangebant. Auctor Seruius in III. Æn. in illud,

Dixerat, & genua amplexus.

MANE, *geni.*] Io Vaticano, Mareelli, vtroq. meo, Mane, veni. vt olim Aldus. quod probo. Mane autem, ſancte. Varro de ling. Lat.

CVM *de me cogitat.*] Sic ante Terent. *De me cogites.*

VALET.] Alij legunt, Calet.

ALIOS *iam nunc ſuſpirat amores.*] Ante, in I. *Te tenet, abſentes alios ſuſpirat amores.*

NEC *ſis nunc.*] In vtroque meo, & Sfortiaco, Nec tu ſis.

NVLLA *queat poſthac quam ſoluiſſe dies.*] In Vaticano, Quæ ſoluiſſe. In vtroque meo, & Florentino, Nos ſoluiſſe. quod placet.

SEU *tutius optat.*] Alij legunt, Sed rectius optat. quod eſt aptius. Sie Ouid.

Vir male diſſimulat, tectius illa cupit.

AT TV, *Natalis, quoniam, Deus.*] Natalis deus, qui ab Horat. in II. Epiſt. dicitur Naturæ deus humanæ.

OMNIA *ſentit.*] Quia præſens adeſſe feſtum agentibus credebatur.

IANVS DOVSA FIL.

NEC *tu ſis iniuſta Venus. vel ſeruiat æquè*
Vinctus vterque tibi, vel mea vincla leua.]

Idem planè votum eſt Lucilij Poëtæ Anthol. VII.

Ἢ τὸ φιλεῖν περίγραψον, Ἔρως, ὅλον, ἢ τὸ φιλεῖσθαι
Πρόσθες, ἵν' ἢ παύσῃς τὸν πόθον, ἢ κεράσῃς.

Item Rufini ibidem:

A Εἰ δυσὶν οὐκ ἴσχυσας ἴσην φλόγα πυρφόρε καῦσαι,
Τὴν ἑνὶ καιομένην ἢ σβέσον ἢ μετάθες.

Cuius eiuſdem & illud eſt alibi:

Εἰ μὲν ἐπ' ἀμφοτέροισιν Ἔρως ἴσα τόξα τιταίνεις,
Εἶ θεός. εἰ δὲ ῥέπεις πρὸς μέρος, οὐ θεὸς εἶ.

Quò facit hoc Tibulli: *Nec tu ſis iniuſta Venus.*

Ad quæ ſic alluſit Auſonius:

Hoc quod amare vocant, miſce aut diſſolue, Cupido,
Aut neutrum flammis vre, vel vre duos. & iterũ
Aut reſtingue ignem, quo torreor, alma Dione,
Aut transfire iube, vel fac vtrumque parem.

Quam ſententiam & oos nouo verborum ambitu expreſſimus hoc modo:

B *Aut reſtingue ignem, aut exæqua: & cura, Cupido,*
Vel ſit nulla mihi, mutua ſitve mei.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

EST *qui te Cerinthe.*] Scribe, vt in optima membrana, *Qui mihi te, Cerinthe.*

MANE *Geni.*] Scribe, *Magne Geni*-

QVVM *de me cogitat ille calet.*] Propius veritatem accedunt editiones, quæ habent, *valet.* Nam ex veteri libro legendum *volet.* Si modo, inquit, C idem amor vrit illum, qui me. Infra:

Ah ego non aliter triſtes euincere morbos
Optarim, quam te ſi quoque velle putem.

Hoc eſt ſi te pari igne vri putem.

QVID *refert clamne palamve roget.*] Supra indicauimus ſuperſtitionem veterum in votis tacite concipiendis. Apuleius: *Tacitas preces in templo Deis allegaſti. igitur magus es, aut cur optaſti?*

Ad Iunonem. VI.

D *NATALIS Iuno ſanctos cape thuris acernos,*
Quos tibi dat tenera docta puella manu.
Tota tibi eſt hodie, tibi ſe lætiſſima cõſit,
Staret, vt ante tuos conſpiciẽda focos.
Illa quidem ornandi cauſſas tibi, Diua, relegat,
Eſt tamen occultè cui placuiſſe velit.
E *At tu ſancta faue, ne quis diuellat amantes,*
Sed iuueni quæſo mutua vincla para.
Sic bene compones. vlli non ille puellæ
Seruire, aut cuiquam dignior illa viro.
Nec poſſit cupidos vigilans deprendere cuſtos,
Fallendiq; vias mille miniſtret Amor.
Annue, purpureaque veni perlucida palla,
Ter tibi ſit libo, ter Dea caſſa mero.

Præcipit & gnatæ mater ſtudioſa, quod optat?
Illa aliud tacita iam ſibi mente rogat.
Vritur, vt celeres vrunt altaria flamæ:
Nec, liceat quamuis, ſana fuiſſe velit.
Sit iuueni grata, ac veniet cùm proximus annus,
Hic idem votis iam vetus adſit amor.

BERN. CYLL. VERON.

NATALIS *Iuno.*] Ad Iunonem ſermonem de Sulpitia: quæ diem natalem celebratura ſe expoliuit eleganter & vtriuſque amantis commendatio continetur.

DOCTA.] Aut literis imbuta, aut prudens & rerum non ignara.

TOTA *tibi eſt hodie.*] Tuæ ditionis eſt hodie. ſe enim tibi dicauit, ideſt, in honorem tuum.

RALBOAT *cauſas ornandi.*] Se dicit ob eam cauſam ornaſſe, quod tibi rem diuinã factura eſt.

OCCVLTA.] Sub hoc ſacrificij prætexto.

MVTVA *vincla.*] Iuno agundis præeſt matrimoniis, vnde Gamylia dicitur.

STVDIOSA.] Sedula.

QVOD *optat.*] Coniugium ſcilicet pro voto: ſed illam precatur vti poſſit Cherinthi pueri formoſiſſimi frui complexibus.

VRITVR *vt celeres.*] Comparatio ad amoris incendium.

SANA.] Sine amore: contra inſana pro amãte: nam qui amoribus corripiuntur inſani efficiuntur: vnde Propertius:

Et primum vidit ſine ſenſu viuere amantes.

PROXIMVS.] Sequens.

ACHILLES STATIVS.

NATALIS *Iuno.*] Quæ ab Horatio in v. Carm. Genitalis dicitur, à Cic. in III. de Nat. deorum, Natio. à naſcentibus oominata, quia partus matronar. tueatur. Videtur autem Genius marium, Iuno feminarum deus fuiſſe natalis.

SANCTOS *cape turis aceruos.*] De quibus dixit Verg. in I. Æn. --*aut ſupplex aris imponat honores.*

TIBI *eſt hodie.*] In tua poteſtate.

ORNANDI.] In Vaticano, & Florentino, atque vno meo, Orandi.

NE *nos diuellat.*] In vno meo, & Florentino, Ne nox. quod ſequor. Sequitur enim poſt,

Ne poſſit cupidos vigilans deprendere cuſtos.

SIC *bene compones.*] Vt quaſi ex compoſito ſibi inuicem polliceantur. vel, Compones, coniunges. Sic Horat.

Vt non compoſitus melius cum Bitho Bacchius,

Ouid. in II. de Arte amandi, eodem modo,

Hæc bene compoſitos, & firmos rumpit amores.

FALLENDIQVE *vias mille miniſtret Amor.*] Ariſtatchus, apud Stobæum, in eandem ſententiam, de Amore:

A Ἔρωτος ὅστις μὴ πεπείραται βροτῶν,
Οὐκ οἶδ' ἀνάγκης θεσμόν, ᾧ πειθὴς ἐγώ.
Οὕτω κρατηθεὶς τῆσδ' ἐπεισάγω ὁδούς
Οὗτος γὰρ ὁ θεὸς καὶ τὸν ἀσθενῆ σθένειν
Τίθησι, καὶ τὸν ἄπορον εὑρίσκειν πόρον.

TER *tibi ſit libo.*] In Vaticano, Marcelli, & Sfortiaco, Sic, non, Sit. legendum forte, Fit. Sacrum fit: ſic enim veteres loquebantur, Fit ſacrum boue, agno. Feſt Pomp. in verbis, Opima ſpolia. *Ad ædem Iouis Feretrij poni, teſtimonio eſſe libros Pontificum, in quibus ſit, pro primis ſpolijs, boue, pro ſecundis ſolitaurilibus, pro tertijs agno publice ſacra fieri.* Liba vero in ſacrificiis fere adhibita fuiſſe,
B dictum ante. Ouid. in IV. Faſt.

Quæ precor eueniant, & nos faciamus ad annum
Paſtorum domina grandia liba Pali.

QVOD *optat.*] In Florentino, Quod optet. itaque in vno meo.

ILLA *aliud tacita iam ſua mente rogat.*] In Florentino, Iam ſibi. itaq. in Marcell. quod ſequor.

VRITVR, *vt celeres vrunt altaria flamma.*] Similiter Verg.

Limus vt hic dureſcit, & hæc vt cera liqueſcit
Vno eodemque igni, ſic noſtro Daphnis amore.

SIT *iuueni grata, adueniet cum proximus annus.*]
C In veteribus, Sic iuueni grata venier, In Florentino, *Sic iuueni grata eſt & veniet*, &c. Ego legendum putabam,

Sic iuueni gratum, veniet cum proximus annus,
Hic idem votis iam vetus vt ſit amor.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

VLLI *non ille puellæ.*] Libri noſtri *vlla* ἀρχαϊκῶς.

TAR *tibi ſit libo.*] Varro: *Hiſce manibus lacte fit non vino.*

ILLA *aliud tacita iam ſibi.*] Lege auctore optima ſcriptura, IAM SVA. Iam ſui iuris, non ex
D præſcripto matris. Pendet hoc ex eadem ſtulta religione votorum tacite concipiendorum.

SIT *iuueni grata, adueniet.*] In libris noſtris VENIAT. Lege igitur:

Sic iuueni grata, veniet quum proximus annus.

Grata hoc eſt gratare. quod non intelligebant Correctores.

HIC *idem votis iam vetus adſit amor.*] Liber infimæ vetuſtatis ESSAT AMOR. Quod retinendum eſt. Iam, inquit, votis proximum annum inuocat, vt iſte iam vetus eſſe videatur. Si vota ſpectes, quæ faciunt, iam putes eos plurimos annos amare, iam vetus videtur eorum amor. Eorum
E enim votorum feſtinatione videntur properare anni. Sic Petronius -*votis abſentem interficit hoſtem.* & Oedipus ille apud Sophoclem:

——ἐγὼ δ' ὅδ' ὢν ἐνθάδε
Ἄψαυστος ἔγχους. εἴ τι μὴ τὠμῷ πόθῳ
Κατέφθιτο.——

Niſi, inquit, votis ipſum interfeci, niſi imprecatione mea mors illi properata ſit.

Sulpitia loquitur. VII.

TANDEM venit amor, qualem texiſſe pudore

Quàm nudaſſe alicui ſit mihi fama
magis.
Exorata meis illum Cytherea Camenis
Attulit, in noſtrum depoſuitq́; ſinum.
Exſoluit promiſſa Venus. mea gaudia
narret,
Dicetur ſi quis non habuiſſe ſuum.
Non ego ſignatis quidquam mandare
tabellis,
Ne legat id nemo, quàm meus, ante
velim:
Sed peccaſſe iuuat: vultus cõponere famæ
Tædet, cùm digno digna fuiſſe ferar.

BERN. CYLLÆN. VERON.

TANOEM *venit amor*] Exoltatio eſt Sulpitiæ de amoris obrentu cum puero. Tandem ait poſt rem multum deſideratam.

QVALEM *texiſſe pudori.*] Ne ſodalibus exponens infamis ſim.

NVDASSE.] Aperuiſſe, deelaraſſe.

CTTHERSA.] Venus à loco, ad quam ſopra fudit preees.

NON *habuiſſe ſuam*] Non potitum eſſe ſuæ dominæ concubitu.

ACHILLES STATIVS.

QVALEM *texiſſe, pudori.*] Io Florentioo, atque vno ex meis, Pudore.

ALICVI] *τεκοννάβως.* vt in Commentario in Catullum doceo Sie Ouid. in XIIII. Metam.

Et modo de multis alicui blanditus amicus.

DICATVR *ſi quis non habuiſſe ſuam.*] Tale Terentij illud, *Quis heri habuit Chryſidem?* Quod autem dixit, Mea gaodia oarret, eom Gaudium, vt iam dixi, concubitum ſignificet, habere ſuam quid ſit, intelligitur. Idem Tibollus ante in I.

Ferreus ille fuit, qui, te cum poſſet habere,
Maluerit prædas, ſtultus, & arma ſequi.

Et Verg. in Bucol. *--& Phyllida ſolus habeto.* Non diſſimile videtur, quod Ariſtoteles *ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς* [illegible] ſcribit.

NON *ego ſignatis quidquam mandare tabellis. Ne legat id nemo, quam meus, ante velim*] Poſterior verſus varie legitur in veteribus. In Sfort. Nec legat id nemo. Io doobus meis, & Patauino, & Marcell. Me legat adoenio. Ego impreſſam lectiooem ſequor, vt negationes duæ vehementios etiam negent, more Græcorum, & noo nihil etiam Latinotum. Et ea ſit ſententia, vt nemo id ante legat, quam meus. id eſt, quam meus fiat intimus, ae familiaris. Eadem negationum abũdantia vtitur Ennius, apud Feſtum Pomp. *Lapideo ſunt corde multi, quos non miſeret neminis.* Id eſt, quos nullius miſeret.

SED *peccaſſe iuuat.*] Sed cur, inquit, tanto-

A pere id tegere laborem, quod laudi futurum ſperem.

VVLTVS *componere famæ Tædet.*] Ao ego, inquit, ita me comparem, vt diſſimulem, & culpam vultu tegam, famamque, & aliorum in me collatam ſuſpicionem ſie refutem. Famam vero, malam iotellegit. vt ſopra.

IOS. SCALIGER IVL, CÆS. FIL.

DICATVR *ſi quis non habuiſſe ſuam.*] Vetus liber, *ſua*, hoc eſt gaudia. Vtro modo legas
B parum intereſt. *Mea gaudia*, *τὰ μὰ παιδικὰ*, meos amores. Val. Caro in Diris.

Inuidio vobis agri, mea gaudia habetis.

NE *legat id nemo.*] Duæ negationes pro vna. Propertius:

Abſens nemo non nocuiſſe velit.

VVLTVS *componere.*] Prouerbium eſt, *πλάττειν πρόσωπον.*

Ad Meſſallam. VIII.

Invisvs natalis adeſt, qui rure mo-
C *leſto,*
Et ſine Cherinto triſtis agendus erit.
Dulcius vrbe quid eſt? an villa ſit apta
puellis,
Atque Eretino frigidus amnis agro?
Iam nimium Meſſalla mei ſtudioſe
quieſcas,
Non tempeſtiuæ ſæpe propinque viæ.
Hic animum, ſenſuſque meos abductâ
D *relinquo,*
Arbitrio quamuis non ſinis eſſe meo.

BERN. CYLLÆN. VERON.

INVISVS *natalis adeſt.*] Sulpitia Meſſallam affinem alloquitur: dolens natalem aduenisse, quem ſit ruri ſine Cherintho celebratura.

RVRE *moleſto.*] Omnia oomina locorum propria & quæ pro propriis accipiontur in datiuo & ablatiuo poountur, eum in loco ſignificant. hoe omnis eorrectior grammatices ratio poſtu-
E lat, qoamquam Setuius ſcribat Virgiliom per figuram poſuiſſe Tyria Carthagine pro Carthagini. & (qood magis miror) Cicerooem in proſa oratione, Narbooe pro Narboni per antiptoſim dixiſſe.

ATQVE *Arretino frigidus amnis agro.*] Dicunt quidam Arretinom amnem iotelligi Æſarim, qui ex Arretio olim delabebatur tribus alueis, ſed emendo textum Eretino. Eſt enim Eretiom oppidum noo looge à Nomento, Albolas proſpectans gelidiſſimas: nam non conuenit vt ex vrbe puella Arretium commigraret.

STVDIOSE.] Sollicite.

A Non *tempeſtiuæ.*] Non gratæ: vt vrbem deſerens in villam tuam commeet.

Aadvcta.] Ab vrbe aduecta, vbi amator relinquitur.

Arbitrio.] Iuriſdictione & volūtate libera.

ACHILLES STATIVS.

An *villa ſit apta puellis.*] In Vaticano, Sfort. Florentino, atque vno meo, Puellæ, non, Puellis.

Qviescas.] In vrbe.

Propinqve *viæ.*] Accinctæ itineri. Dixit B autem ante, de Meſſallæ monumento, in Tuſcis. cuius rei, credo, cauſſa ſæpe illo ventitabat. Sed in Vaticano, Tuæ, non Viæ. legendum forte, Fugæ.

Hic.] In vrbe. quamquam in Vaticano, His.

Arbitrio *quamuis non ſinis eſſe meo.*] In Florentino, Quoniam, non, Quamuis. Quoniam, inquit, non eſt, vt volo. Legi fortaſſe etiam poſſit, Arbitrio quam vir non ſinis eſſe meo. Eſt in quibuſdam libris, Sinit, non, Sinis. Quod vt conueniat, legendum puto diſiunctim, Quam C vis: quam, inquit, vis ſuo viuere arbitratu non ſinit, alioque abducit.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Invisvs *natalis adeſt.*] Meſſala amauit Sulpitiam. Hæc eſt, ni fallor, quam Meſſala carminibus ſuis celebrauit. de qua Virgilius in Proluſionibus ſcribens ad Meſſalam ipſum:

Certatim ornabant omnes Heroida Diuæ.
Certatim Diuæ munere quæque ſuo.
Felicem ante alias tanto ſcriptore puellam.

Nunc Meſſala eam rus ad natalem ſuum cele-D brandū inuita in agro Eretino. Illā piget eo ire, quia relinquendus eſſet Cerinthus, ſine quo omnes epulas inſuaues, omne ſolenne feſtum, nefaſtum putat.

An *villa ſit apta puellis.*] Noſtri libri, *puellæ.* & ſane de ſe non de aliis loquitur.

Atqva *Aretino.*] Aſſentior doctis hominibus, qui *Eretino* legunt, quia Aretinum nimis longinquum eſſet, quam vt puella ab vrbe eo animi cauſſa deducenda eſſet. Eretum vicinum Trebulæ, vt teſtatur Strabo. Meminit Virgilius: *Ereti manus omnis.* Totus autem ille tractus gelidiſſi-E mus, vt pote intra montes porrectus. Martialis:

Humida qua gelidas ſubmittit Trebula valles,
Et viridis Cancri menſibus alget ager.

Puella igitur conqueritur ſe in frigidiſſimum agrum abduci, &, quod familiam ducit, ſine Cerintho ſuo. Ineptum vero putare hic *amnis* legendum eſſe, quum amnis quantumuis frigidus nihil nocere poſſit. ineptius vero aquas vicinas frigidas hic putari innui, quod video quibuſdam placere. quas aquas κάθαρα ὕδατα codex vulgatus Strabonis vocat, quum legendum ſit, ἄλβαρα ὕδατα. ſed ſine dubio legendum *frigidus annus*, non *amnis.* Conqueritur ſe diuelli à Cerintho tempore anni inclementiſſimo in agrum frigidiſſimum. Ita loquuntur veteres, vt Plancus Ciceroni, *Copias tempore anni eduxi.* Græcum eſt, ὥρᾳ ἔτυς. Sane hæc eſt vera lectio, quam hic propoſuimus. An, inquit, opportune hiems tranſigetur frigidiſſimo agro? Vide quas difficultates proponit, hiemem, agrum frigidum, puellam ſc. vrbe carere, abeſſe à Cerintho.

Iam *nimium Meſſala.*] Noli nocere, dum ornare putas. hoc eſt enim, *nimium ſtudioſe.*

Non *tempeſtiuæ.*] Qui ſæpe te accingis itineri intempeſtiuo. Eſt enim anni tempus aſperrimum. Quare hæc confirmant emendationem noſtram, *frigidus annus*, pro *frigidus amnis.*

Hic *animum.*] Quamuis alio abducta, tamen Romæ, vbi Cerinthus eſt, animum, ſenſuſque meos relinquo. quamuis tu arbitrio meo non ſinis eſſe Romæ. vel, quamuis non ſinis me eſſe arbitrij mei. quod melius eſt. Eſt autem molliſſimum, ac delicatiſſimum epigramma, & Tibulli Muſa digniſſimum. Et, niſi fallit me iudicium meum, hactenus eius ſententia obſcura fuerat.

De natali die. IX.

Scis iter ex animo ſublatum triſte puellę,
Natali Romæ iam licet eſſe tuo.
Omnibus ille dies nobis natalis agatur,
Qui nec opinātι nunc tibi fortè venit

BERNARD. CYLLÆN. VER.

Scis *iter ex animo.*] Eadem ad Cherinthum quod Romæ natalem non poſſit colere. rus enim contra voluntatem abit.

Non *ſinit.*] Supple, quod iter non permittit illam.

Svblatvm *ex animo.*] Suſceptum contra animi ſententiam

Agatvr *natalis.*] Ideſt, pro natali colatur.

ACHILLES STATIVS.

Scis *iter ex animo ſublatum triſte puellæ.*] Legendum puto coniuncte, vno verbo, Exanimæ. &, Scis, mutandum forte in, Sic.

Svblatvm *iter.*] Suſceptum. Sin retinemus, Scis, legendum ſtatim, Sinere. probabiliter.

Natali *Romæ non ſinit eſſe ſuo.*] In Vaticano, Non ſinet eſſe tuo Ex quo amicus meus fecerat, Non ſinere eſſe tuo. minus enim moleſtię fuerit. In omnibus autem, Tuo, non, Suo.

Agatvr] Sic ante,

Et ſine Cherintho triſtis agendus erit. Omnib. autē natalis agitur, quaſi omnes eo eſſent nati die.

Nec *opinanti.*] ἐπίτ. vt annotauit Donat. in Andria, in illud, *Id voluit, nos ſic nec inopinantes duci falſo gaudio.* Ouid. in 1. Metam.

Noctē grauem ſomno, nec opina perdere morte.

Et ſæpe ſic alij.

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

Scis *iter ex animo.*] Hæc verbis ſuis Tibullus ad Meſſalam. Scis, inquit, Sulpitiam à profectione illa in agrum tuū deſtitiſſe. Quare quum illa obfirmarit ſe non ituram, non ſine illa natalem tuum celebremus.

NATALI *Romæ non ſinit eſſe ſuo.*] Diu eſt, quum hic verſus corruptus eſt. Ita enim codea infimæ vetuſtatis habet. At optimus ille longe aliter:

Natali Romæ iam licet eſſe tuo. Iam, inquit, illi licet eſſe Rumæ, dum tu celebras uatalem tuum rure. Suſtulit enim iter ea animo. Hoc eſt decre-oit noo ite. Sane abſq. illa optima mēbrana oullus verus sēſus ex hoc epigrāmatio elici poterat.

Ad Sulpiciam. X.

GRATVM eſt, ſecurus multum quod iam mihi de me
Permittis ſubitò, ne malè inepta cadā,
Sit tibi cura togæ potior, preſſūq; quaſillo
Scortum, quam Seruî filia Sulpitia.
Solliciti sūt pro nobis, quib. illa dolori eſt,
Nec credā ignoto maxima cura toro.

BERN. CYLLÆN. VERON.

GRATVM *eſt.*] Sulpitia ad amicum ſeipſam negligeotem, & ſeorti illecebris delinitom ſcribit.

DE *me ſecurus.*] Nullam amplius de me curam habens.

PERMITTIS.] Sinis euenire.

MALA *inepta.*] Vt molieres in amore deperditæ. quæ quid conueniat non deeernuot.

CADAM.] In ignominiam prolaber à pudoris ſublimitate, & eſt ex vulgari ſumptum.

CVRA *togæ.*] Togari ſcorti, ideſt adulteræ & meretricis. oam togata pro ſeorto Hur. in pri. Sermonum ponit. & Porphy. commen. teſtatur deprehēſas in adulterio mulieres togam induiſſe. vnde Iuo. *Talem non ſumet damnata togam.*

PRESSVM *quaſillo Scortum.*] Aut paoperem meretrieem obijcit, quæ vitam quærat lanificio, aut eum improperat, quod domi clauſam meretriculam teueat. Eſt qualus vas lanificio aptum & quaſillus calathus eſt. oam Varro refert Thalaſſionem in nuptiis ſignum fuiſſe lanificij: is enim vocabatur quaſillus.

NEC *credam.*] Ne fidem habeam verbis tuis pto coniugio.

ACHILLES STATIVS.

GRATVM *eſt.*] Lætor, inquit, quod, omni metu liber, me meo permittas arbitrio, uec tātopere zelotypia labores. Simili vſus principio Martialis in VII.

Gratum eſt, quod Celeri noſtros legis, Aucte, libellos.

Loquitur eodem modo M. Tullius in VII. epiſt. ad Att. *Quod me amiciſſime admones, vt me integrum, quoo ad poſſim, ſeruem, gratum eſt.*

PERMITTIS.] In Vaticano, & Florentino, & Marcelli, Permittas.

SVBITO.] Præter opinionem.

NE *male inep. cad.*] Lego, quemadmodum in Sforzæ libro, Nec male inepta cadam. Nec,

A inquit, quia tu de me nihil dubitas, committam, vt in crimen incurram. Male inepta, ſic dixit, vt & Catullus, *Inſulſa mane.*

SIT *tibi cura togæ potior.*] Togatam, inquit, ama potius, & cole. id eſt, ſcortum. Sic Martialis, *Matriſque togata Fibus.* Et ſequitur, quod idem valet.

PRESSVMQVE *quaſillo Scortum.*] Preſſum quaſillo, quaſi adſiduo adtritum opere. Ordo vero eſt, Sit tibi togatæ potior cura, ſit potius ſcortum quaſillo preſſum, &c. Cura vero, vt ſæpe alibi, amor.

QVAM *Serui filia Sulpicia.*] Togatas potius

B ama, quam ſenatorum, ac primariorum ciuium filias.

SOLLICITI *ſunt pro nobis, quibus illa dolori eſt.*] Lego, Sint, oon, Sunt. id eſt, alios eius amatores ſollicitos eſſe ſinamus, quos illa dolere cogit. oe ſimus ipſi ſolliciti.

NEC *credam ignoto maxima cura toro.*] In veteribus omnibus, Maxima cauſſa, non, Cura. In Vaticano,

Ne credam ignoto maxima cauſſa toro.

Lego ego,

Ne cedam ignoto maxima cauſſa toro.

C Id eſt, maxima cauſſa eſt, cur alienæ, atque ignotæ, cedere minime debeam, à tēque poſthaberi.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

GRATVM *eſt ſecurus.*] Gratūm eſt, inquit, ô Cerinthe, quod tam libere fateris te ſecurum eſſe, ne in te peccem turpi adulterio. Apage cum tua illa ſecuritate, dignus uon ingenuo amore, ſed aliquo proſtibulo, aut quaſillaria muliere. Satis ſollicite obſeruant me riuales tui, & diligenter ac curioſe cauent, oe id flagitium

D committam: quos illa pudicitia mea, quæ facit, vt oe alij viro ſuccumbam, acriter vrit. vellent enim & ſibi morigera eſſem, & facerem id, quod tu te tam ſecure ais negligere, quum ais te oon vehementer curare, ne male inepta cadam, hoc eſt, oe peccem alio viro. Hęc, quia obſcura erant, fuſius à me contra morem meum eaplicata ſunt. Non enim ſatis ea vulgus aſſequebatur. Imo Sibyllæ folium illis erat hoc poëmatium acutiſſimi argumenti.

SIT *tibi cura toga potior.*] Togatam, & quaſillariam ancillam ſimul coniungit, vt Horatius:

——bonam deperdere famam,

E *Rem patris oblimare, malum eſt, vbicunq. (quid inter-*
Eſt) in matrona, ancilla, peccēſve togata.

Ita legendus locus ille apud Horatium: qoi vulgo male ab interpunctionibus laborat. Deprehenſas quoque in adulterio in toga traduci ootius eſt, quam vt repeti debeat. Sed Iſidorus ſcribit in amiculo lineo, non io toga.

PRESSVMQVE *quaſillo.*] Intelligit, vt dixit, ancillam quaſillariam. Petronius: *Nec contenta mulier tam graui iniuria mea, conuocat omnes quaſillarias, familiaque ſordidiſſimam partem.* Iuuenalis:

Horrida quale facit reſidens in codice pellex.

Quaſillariam intelligit. In Gloſſario: *Quaſillarius,*

ψιλωπίς. Lege, *Quaſillarius*, ψιλωπίς, *Amphitapa* ſunt villuſa gauſapia: Pſilæ, belluata tapetia ſine villis, quurum tapetiorum upifices in quaſillis repoſitus habent lanarum diſcolorium glomus multos: à quibus quaſillis nomen illis. Apud Iſidorum: *Sipla, Tapeta ex vna parte villoſa, quaſi ſimpla.* Inepte *Sipla* pro *Pſila*. In Gluſſis: ψιλαὶ, *Tenue. Babylonicum.*

Sollicitι *ſunt pro nobis.*] Fingit alios amatures ſibi eſſe, quibus dolet, quod vni Ceriutho addicta ſit, fiugit, inquam, vt iam tepentem pueri amurem accendat. Quod ſanè uon poteſt dici, quā venuſte ab erudito poëta cummentū ſit.

B Maxima *cura.*] Repone, vt libri, & primæ editiones habent, MAXIMA CAVSSA. Cauſſa ne eredat iguuru toru, eſt amor, quo vnicum Cerinthum eumplectitur. fides, quam integram illi vni ſeruat. ignotum torum, quemuis alium, cui ſuccumbat, intelligit.

Ad Cherintum. XI.

Estne tibi Cherinte tuę placiture puellę,
Qui mea nunc vexat corpora feſſa calor?
Ah ego non aliter triſtes euincere morbos
C *Optarim, quàm te ſic quoq; velle putē.*
Non mihi quid proſit morbos euincere? vbi tu
Noſtra potes læto pectore ferre mala?

BERN. CYLL. VERON.

Est-na *tibi Cherinte.*] Sulpitia igne amoris nimio aggrauata alluquitur amaturem ſe excuſans quod illum heſterna nocte reliquerit, amurem diſſimulans ſuum.

D Tvæ *puella.*] ſcorto ante memorato. eſt enim puella numeu non integritatis, ſed ætatis. Iuue.

Et ad circum iuſſus proſtrare puellas.

ACHILLES STATIVS.

Est *ne tibi.*] Cherintbe, tuæ placiture puellæ, mutuo ne es in me amure?

Qvam *te ſic quoque velle putem.*] lego. Si, nun, Sic. Egu vero, inquit, ne murbo quidem liberari velim, niſi tu quoque id velis.

Nam, *mihi.*] in veteribus umnibus, A mihi. vt repetatur interiectio.

E Qvid *tu.*] ſic in veteribus omnibus, non, Si tu.

Nostra *potes, læto pectore, ferre mala.* Catull.

Non ego te gaudens lætanti pectore mittam.

Et Vergilius,

Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus.

Quibus iu lucis, vt ſępe alibi, Pectus pro animu.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Est-na *tibi Cerinthe.*] Malè cum aſpiratione prima ſyllaba buius nominis ſcribitur. eſt

A enim Κύρινθος. Huius etiam formuſi meminit Horatius Sermonum primo, Satyra ſecunda. Pender autem boc epigramma à præcedente. Verum enim eſt illud: *Amantium ira amoris redintegratio eſt.* Sulpitia volens amorē ſuum diſſimulare, Cerinthum à ſe cum illa reſponſione, quam ſuperius vidimus, amolita eſt. Nune amoris impotentia incidit in murbum, & fatetur adoleſcenti ſe nun alia via poſſe malo mederi, quam ſi ſentiat illum amore ſui mutuo vti. Denique aperte fatetur ſe nihil tota vita ſua ſtultius feciſſe, quam quod illum deſeruit, ſtudio ardurem ſuum diſſimulandi.

B Nam *mihi quid proſit.*] Noſtri eudiees.

Ah mihi quid proſit morbos euincere?

Qvin *tu.*] Curruptus locus. Nam legendum

——*quod tu.*

Ah mihi quid proſit morbos euincere, quod tu
Noſtra potes lento pectore ferre mala?

Nā libri illi habebant *lento.* Quid prodeſt morbo occurrere, quādoquidem ſecurus es nuſtri mali?

Ad Eundem. XII.

Ne tibi ſim, mea lux, ęque tā feruida cura,
Vt videor paucos ante fuiſſe dies.
C *Si quidquam tota commiſi ſtulta iuuēta,*
Cuius me fatear pœnituiſſe magis,
Heſterna quā te ſolū quod nocte reliqui,
Ardorem cupiens diſſimulare meum?

BERN. CYLL. VERON.

Tota *iuuenta.*] iuuenta eſt temporis iuuenilis ætatis. Iuuentas dea, ſed iuuentatem nuſquam legi. Ouidius enim iuuentæ vii. pouit.

D

ACHILLES STATIVS.

Nac *tibi ſit, mea lux.*] legendum puto, Nee tibi ſim mea lux. vt amicæ verba ſint ad amantem, Lucem vero ſuam ἐρωτικῶς alrer alrerū dieebant. id notius, quā vt exēplis doceri debeat.

Aeqve *tam feruida cura.*] ita, inquit, tu me ardenter non ames.

Vt *videor paucos.*] rectius in duobus meis, Ac videor. optime enim reſpondet, Aeque, ac. Ita tua cura non ſim tam feruida, vt videor fuiſſe. Iam, quæ ſequuntur, ſunt facilia.

E

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Ne *tibi ſim mea lux.*] Iurat. Optat ſibi euenire euntrarium votu ſuu, ni pœnitet ſe, quod eum pridie reliquiſſet. Vutum eſt, vt ab eo tam feruide ametur, quam paulo ante amata fuerat. Ne, inquir, ita amer à re, vt anre hos dies amabar, ni ſtulte feci, quod te reliqui volens ignem meum diſſimulare.

Hesterna *quod te ſolum.*] Innuit ea, quæ ſuperiure epigrammate dicta ſunt. Scio bæc antea plebi Grammaticorum, & fortaſſe proceri-

bus Criticis ignorata fuiſſe.

Ad amicam. XIII.

Nvlla tuum nobis ſubducet femina lectum,
Hoc primum iuncta eſt fœdere noſtra (Venus.
Tu mihi ſola places, nec iam te præter in vrbe
Formoſa eſt oculis vlla puella meis.
Atque vtinã poſſes vni mihi bella videri.
Diſpliceas aliis: ſic ego tutus ero.
Nil opus inuidia eſt, procul abſit gloria vulgi.
Qui ſapit, in tacito gaudeat ille ſinu.
Sic ego ſecretis poſsũ bene viuere ſyluis,
Qua nulla humana ſit via trita pede.
Tu mihi curarũ requies, tu nocte vel atra
Lumen, & in ſolis tu mihi turba locis.
Nũc licet è cœlo mittatur amica Tibullo
Mittetur fruſtra deficiétque Venus.
Hæc tibi ſancta tuæ Iunonis numina iuro,
Quæ ſola ante alios eſt mihi magna (Deos.
Quid facio demens? heu, cui mea pignora credo,
Iuraui ſtultè. proderat iſte timor.
Nunc tu fortis eris: nunc tu me audacius vres:
Hoc peperit miſero garrula lingua (malum.
Iam faciam quodcunque voles: tuus vſque manebo,
Nec fugiam notę ſeruitium dominæ:
Sed Veneris ſanctæ conſidam vinctus ad aras:
Hæc notat iniuſtos, ſupplicibúſque (fauet.

BERN. CYLL. VERON.

Nvlla *tuum titulis.*] Tibullus amicam alloqoitur: cui pollicetur amorem ſuum fore ſempiternum.

Titvlis.] ſtemmate nobilitatis.

Nil *opus inuidia.*] nil ex formoſitate tua quæro mihi ab aliis inuideri.

Procvl *ab. glo.*] vulgarium eſt iactantia, vt omnes intelligant ſe habere vxorẽ pulcherrimã.

Tv *mihi curarum requies.*] Propertius I.

Tu mihi ſola domus, tu Cynthia ſola parentes:
Omnia tu noſtra tempora lætitiæ.

Tvrba.] multitudo. Oui. *Nos duo turba ſumus.*

A Solis.] deſertis, ſolitariis.

Est *tibi magna ante alios deos.*] eſt enim pronuba Iuno.

Qvid *facio demens.*] correctio eſt quod temere ſit teſtatus deos ſe illius ſemper futurum.

Pignora.] fœdera.

Prodeat.] euaneſcat.

Fortis.] inexorabilis.

Avdacivs.] licentius.

Garrvla.] in iurando prompta.

Notat.] notat, id eſt, pœna afficit.

ACHILLES STATIVS.

Nvlla *tuum titulis ſubducet femina lectum.*] in
B vtroque meo, & Sfortiæ, & Florentino, non, Titulis, ſed, Nobis. Sed ſi, Titulis, retinemus, feminam inluſtrem ſignificat, multis ſuorum titulis, & maiorum claram imaginibus. Subducere autem lectum, pænè ſic dixit, vt & Sophocles in Electra: Τὺς ἀδίκως θνήσκοντας ὁρᾶτε, τὺς τὰς εὐνὰς ὑποκλεπτομένους. Idem ſignificans Propert. in I,

Ne mihi riualeś certos ſubducet amores.

Tvm *mihi ſola places.*] in ſcriptis omnibus, *Tu modo ſola places.* Propert. tamen, in II.

Tu mihi ſola places, placeam tibi, Cynthia, ſolus.

Nil *opus inuidia eſt.*] nobis vt quiſquam inuideat.

C Procvl *abſit gloria vulgi.*] è qua, inuidia. nec ita gloriemur, vt vulgus ſolet.

Qvi *ſapit, in tacito gaudeat ille ſinu.*] in veteribus, Gaudeat ipſe. Plautus in Epidico, ſimiliter: *Quod boni eſt, id tacitus taceas tute tecum, & gaudeas.* Et Cic. in III. Toſc. *Gaudere in ſinu.* Idem valet apud Oui. in IV. Triſt. *Intra tua pectora gaude.* Propert. in II. *In tacito cohibe gaudia clauſa ſinu.*

Deficietqve *Venus.*] Idem ante.

Admonuit dominæ, deſeruitque Venus.

Hæc *per ſancta.*] in veteribus, Hæc tibi ſancta.

Est *tibi.*] in Florentino, ac duobus meis, Eſt mihi.

D Magna.] Catull. *Dea magna, dea Cybelle.*

Hev, *cui mea pignora credo.*] in veteribus, Heu heo, non, Heu cui. In Vaticano, atque vno meo, Cedo, non, Credo Erit autẽ ſenſus, Ego mea pignora, id eſt, hunc timorem, ac dubitationem de me tuam tollo, & hæc, quaſi pignora, cedo.

Prodeat *iſte timor.*] lego, Proderat. vt ſignificet, amicæ de ſe dubitationem, ac timorem, ſibi magno vſui fuiſſe.

Sed *Veneris ſanctæ conſidam vinctus ad aras.*] plana ſententia, ſi, quemadmodum eſt in Vaticano, atque vno meo, legas, Conſidam, non,
E Confidam. Niſi in more id olim poſitum fuerit, vti ſupplices ad aras vincti conſiderent.

Hæc *notat iniuſtos.*] Notat: transfert à nota cenſorum, ac multa.

IANVS DOVSA FIL.

Procvl *abſit gloria vulgi.*] *Gloriã* pro gloriatione dictã accipio, quomodo & apud Propertium:

Diſperеam, ſi quicquam aliud quàm gloria de te
Quæritur. hinc & *gloriarum plenus* de homine iactabundo Comicis frequens.

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

NVLLA *tuum tumulis.*]Neſcio vnde illud *Titulis* conflauerunt correctores iſti. Libri enim noſtri habent, *nobis*. & rectè. ſententia plena eſt. Ita autem loquitur Propertius:

Nec mihi riualis certos ſubducet amores.

HOC *primum iuncta eſt fœdere noſtra Venus.*] Hoc eſt πρῶτον ἱερῶς τὴν ἀρχὴν ἐπεποιήσατο.

TV *mihi.*] TV MONO Liber noſter.

QVÆ *ſola ante alios eſt tibi magna.*]Inepte TIBI. Lege MIHI. vt habent libri noſtri. Iuno Genius feminarum. Ait ergo geniū puellæ ſuæ ſibi omnium Deorum eſſe maximū Notum eſt feminas iurare ſolere:Iunonem meam iratam habeam.

HEV *cui mea pignora credo.*] Inepta lectio, quum libri noſtri habeant:

Quid facio demens? heu heu, mea pignora cedo.

De concidendis pignoribus eorum, qui illis captis abſentes coercebātur, Cicero ſcribit de Oratore. Profecto dementem eſſe oportet, qui ſua ſibi pignora concidat. Prouerbium non notatum, *ſua pignora cedere*. Referendum ergo ad illud vetuſtiſſimum ius Romanum.

PRODEAT *iſte timor.*] Hæc quoque lectio quam inepta eſt? Veteres noſtri libri, *proderat*. vna litera mutata lege, *proderit*. Ah quid iuraui. iſte timor tibi magis proderit. quomodo? ſubiicit: *Nunc tu fortis eris: nunc tu me audacius vres.* At ij, qui putant ſe plurimum Tibullum iuuiſſe, quod ex *prodeat* faciunt *proderat*, & ea pompa nimium quantū vectantur, quam bene hoc modo huic loco cauerint, ipſi viderint. Nam ne tūc quidem conſtabit ſententia. Nam quare diceret ſe pœnituiſſe quod iurauerit, ſi illud iuſiurandū proderat? Contraria plane hæc, & pugnantia.

SED *Veneris ſancta conſidam vinctus ad aras.*] Perſiſtit ἐν κυριολογίᾳ. Nam quia ſeruum ſe dominæ ſuæ dicit, illius quidem ſe mācipium profitebitur, ſed quia domina in ſe nimium ſæuit, confugiet ad aram Veneris, vt eius ſæuitiam vitet. Nam duo perfugia habebant ſerui, aram, & deprecatorem. Vnde illud: *Nec hic tibi aliquam aram, aut deprecatorem parameris.* De ara habes exempla apud comicos, & in iure de ſeruis ad ſtatuas confugiētibus. Euripides Andromacha:

—— ἔχει γὰρ καταφυγὴν θὴρ μὲν πέτραν
Δοῦλος δὲ βωμοὺς θεῶν. ——

Deprecatorum autem mentio apud Terentium Phormione, qui precatorem vocat. *Nunc ad precatorem abeam, qui mihi ſic oret,* &c. Meminit & Iuriſconſultus de Ædilitio Edicto L. XVII. & l. Bouem. Eleganter ergo hæc Tibullus.

HÆC *notat iniuſtos ſupplicibúſque fauet.*]Eadem ſententia alibi:

Blanditiis vult eſſe locum Venus ipſa querelis.
Supplicibus miſeris flentibus illa fauet.

De infamia ſuæ puellæ. XIV.

RVMOR ait crebrò noſtram peccare puellam.
Nūc ego me ſurdis auribus eſſe velim.
Crimina non hæc ſunt noſtro ſine ficta dolore.
Quid miſerum torques rumor acerbe? (tace.

BERN. CYLL. VERON.

RVMOR *ait noſtram.*] Tetraſtichon de puellæ ſuæ infamia ſe proſtrantis omnibus peraudita.

PECCARE.] cum aliis conſueſcere.

AVRIBVS *ſurdis.*] vt non intelligam. Itidem Catullus,

Quæ tam & ſi vno non eſt contenta Catullo:
Rara verecundæ furta feremus heræ.
Ne nimium ſimus ſtultorum more moleſti.

CRIMINA.] criminationes de amicæ impudicitia: vel carmina, ideſt, tetraſtichon.

TACE.] ne me tanto afflictes dolore. Hactenus ex ingenio noſtro Tibulli elegias enodauimus: proſecuturi lucubrationes cœptas in Propertium, & longas in Catullum peregrinationes: ſi ex his labores noſtri probabuntur.

ACHILLES STATIVS.

RVMOR *ait.*] Propert. in IV. *Cras, vt rumor ait.*

CRIMINA *non hæc ſunt noſtro ſine facta dolore.*] in Florentino, Ficta, non, Facta. Sic Propert. in IV.

Non bona de nobis crimina ficta iacis.

At illo modo etiam Ouid. in II. de Arte amandi:

Corpore ſi nequeunt, quod poſſunt, nomine tangūt,
Famáque, non facto crimine, crimen habet.

RVMOR *acerbe. tace.*] in Sfortiaeo, Sile, non, Tace.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

CRIMINA *non hæc ſunt noſtro ſine ficta dolore.*] Et Propertius:

Quid mihi deſidiæ non ceſſas fingere crimen?

Tamen libri noſtri habebant *facta*, non *ficta*.

Domitij Marſi de Tibulli morte.

TE quoque Virgilio comitem non æqua, Tibulle,
Mors iuuenem cāpos miſit ad Elyſios:
Ne foret, aut elegis molleis qui fleret amores,
Aut caneret forti regia bella pede.

ACHILLES STATIVS.

TE *quoque, Vergilio.*] in vno meo, Me quoque, Sed illud rectius.

NE *foret, aut elegis molles qui fleret amores.*] eſt enim Elegia, flebile carmen.

AVT *caneret forti regia bella pede.*] Regia bella: quæ à regibus fere geruntur. Horatius,

Res geſtæ regúmque ducúmque, & triſtia bella.

Forti pede: longis verſibus. Horat.

——*forte epos acer Vt nemo, ducit varius.*——

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

Te *quoque Virgilio comitem.*] In peruetuſto illo ſchedio Titulus huic epigrammatio erat, DOMITI MARSI. Quare hoc illi debemus, quod eius ope poëma ſuo auctori aſſeruerimus. Nam ſine illo fieri non poterat. Eſt autem ex quadam Marſi Elegia depromptum, vt apparet; in qua bonorum poëtarum mortem defleret.

Non *æqua.*] Quia Virgilium ſenem, te iuuenem abſtulit. Ex quo docemur vno tempore Virgilium, & Tibullum obiiſſe.

HÆC DVO EPIGRAMMATA QVAE IN PRIApeis leguntur, viri Docti Tibullo adſcribunt.

TIBVLLVS AD PRIAPVM.

Villicvs ærari quondam, nunc cultor agelli,
Hæc tibi perſpectus tẽpla Priape dico.
Pro quibus officiis, ſi fas eſt, ſancte paciſcor,
Aſſiduus cuſtos ruris vt eſſe velis:
Improbus vt ſi quis noſtrum violarit agellum:
Hunc tu, ſed taceo: ſcis puto, quod ſequitur.

ACHILLES STATIVS.

In vno meo extremum erat Epigramma, quod in luſibus in Priapum legitur,

Villicus ærari quondam, nunc cultor agelli.

In quo eadem omnia, præterquam in vltimo verſu,

Hunc tu, ſed taceo, ſcis puto, quod ſequitur.

In vulgatis enim legitur, Hunc tu, ſed tento. Sunt autem verſus ipſi Tibullo, elegantiſſimo poëta, digni.

Eiuſdem ad Priapum.

Qvid hoc noui eſt? quid ira nuntiat Deûm?
Silente nocte candidus mihi puer
Tepente cùm iaceret abditus ſinu,
Venus fuit quieta, nec viriliter
Iners ſenile penis extulit caput.
Placet Priape? qui ſub arboris coma
Soles ſacrum reuinctæ pampino caput
Ruber ſedere cum rubente faſcino.
A *At ô Tripalle ſæpe floribus nouis*
Tuas ſine arte deligauimus comas,
Abegimúſque voce ſæpe, cùm tibi
Senex ve coruus, impigérve graculus
Sacrum feriret ore corneo caput:
Vale nefande deſtitutor inguinum,
Vale Priape: debeo tibi nihil.
Iacebis inter arua ſqualidus ſitu.
Caniſque ſcæua, ſuſque ligneo tibi
B *Lutoſus adfricabit oblitum latus.*
Sceleſte penis, ô meum malum graue,
Graui piáque lege noxiam lues.
Licet querare: nec tibi tener puer
Patebit vllus, imminente qui toro
Iuuante verſet arte mobilem natem.
Puella nec iocoſa te leui manu
Fouebit, apprimérve lucidum femur.
Bidens amica Romuli ſenis memor
Paratur: inter atra cuius inguina
C *Latet iacente pantice abditus ſpecus,*
Vagáque pelle tectus annuo gelu
Araneoſus obſidet forem ſitus.
Tibi hæc paratur, vt tuũ ter, aut quater
Voret profunda foſſa lubricum caput.
Licebit ager angue lentior cubes,
Terêris vſque, donec ah miſer, miſer
Tripléxque, quadrupléxque compleas ſpecum.
Superbia iſta proderit nihil, ſimul
D *Vagum ſonante merſeris caput luto.*
Quid eſt iners? pigétne lentitudinis?
Licebit hoc inultus auferas ſemel:
Sed ille cùm redibit aureus puer,
Simul ſonante ſenſeris iter pede:
Repente neruus excitet libidinem
Et inquietus inguina arrigat tumor,
Neque incitare ceſſet, vſque dum mihi
E *Venus iocoſa molle ruperit latus.*

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Qvid *hoc noui eſt.*] In veteribus excuſis Tibulli nomine editur hoc politiſſimum poëmatium: itémque in veteri membrana Tibulliana, quæ eſt penes te Iacobe Cuiaci, vir eruditiſſime. Totúmque ex puris Iambis conſtat. & ſane multum ſpirat illam venuſtatem, quę hodie percipitur in Elegiis illius ſuauiſſimi Poëtæ. Quod ne cui mirũ videatur, Tibullum Priapeia

conſcripſiſſe, iam puto ſatis coofirmari ſuperiore Epigrammate. Sed & elarius Martialis: A

Quam qui compoſitos metro Tibulli
In Stellæ recitat domo libellos.

PERACTE *Priape.*] Itane Priape? Elegans loqoendi modos: vt in illa expoſtulatiooe, *Placet hoc ergo? & leges diligētiſſima pudoris cuſtodes decumas vxoribus dari, quantas meretricibus iubēt?* Græcis eſt, ἄληθες, Ariſtophanes, ἄληθες ὦ πόνηρε, Martialis:

Hoc Labulle verum eſt?

REVINCTVS *pampino.*] Claudicat verſus. Legendum vocandi caſu: *reuincte pampino caput.* Et ita non raro veteres loqoentur. Tibullus ad Bacchum: B

Huc venias hodierne, tibi dum turas honores,
Libáque Mopſopio dulcia melle feram.

hodiernus enim dicendum erat. Albinouanus in Epicedio Mecœnatis:

Impiger Alcide, multo defuncte labore
Te memorant curas ſic poſuiſſe tuas.

Nam dicendum erat *defunctum.* Plautus Curculione: *Haud male meditate male locutus es.* —— Theocritus: ὄλβιε κῶρε φύοιο —— Debuit enim ὄλβιος. Perſius:

Stemmate quod Tuſco ramum milleſime ducis,
Cenſorémque tuum vel quod trabeate ſalutas. C

Auſonius:

Diſtinctas interne vias mirere domorum.

hoc eſt, *internas.* Propert. *Sic mihi te referas leuis.* Nam *leuem* dicere debuit.

AT ô *Priape.*] In illa optima ſcheda liquido exaratum erat: *At ô Triphalle.* hoc eſt, τρίφαλλε. Nam τρίφαλλος, & ἰθύφαλλος, cognomina Priapi. Quin & *Triphallus* περὶ ἀρρενότητος inſcripta fuit Menippea Varronis. de generatione ſcilicet. licet aliter vir doctiſſimus ioterpretatus ſit. Ergo *At ô Triphalle* repooendum eſt. In veteri Gloſſario: *Trepallos,* πρίαπος.

AARGIMVSQVE.] Ille Horatianus Priapus, ſi ſciens fallit, imprecatur ſibi hæc D

——*merdiſque coinquiner albis Cornorum*——

Iecirco μηνίσκοι impooebantor ſtatois, ne ab auibus conſpurcarentur. Ariſtophanes Auibus:

Ην δ' ἡμῖν κρίνητε, χαλκεύεσθε μηνίσκους φορεῖν
Ὥσπερ ἀνδριάντες. ὡς ὑμῶν ὃς ἂν μὴ μηνίσκον ἔχῃ,
Ὅταν ἔχητε χλανίδα λευκήν, τότε μάλισθ' οὕτω δίκην
Δώσεθ' ἡμῖν πᾶσι τοῖς ὄρνισι κατατιλώμενοι.

Hi μηνίσκοι adhuc, hodiéque in templis Chriſtianorum imponuntur capitibus ſtatuarum. Cuius tameo rei cauſſam ignorantes Pictores, dum putant honoris cauſſa imponi debere, ooo ſolom oɔo omnibus ſtatuis impoount: ſed & imaginibus quoque pictis adhibuerunt: quæ tamen illis opus non habent, vt ſtatuæ. E

IACEBIS *inter arma.*] io Græcia proiectis ſimulacris ita ioſultabant, vt ea ſcillis herbis impeterent. Theocritus Thalyſiiis:

Χ' ὦ μὲν ταῦθ' ἔρδοις, ὦ Πὰν φίλε, μή τί τυ παῖδες
Ἀρκαδικοὶ σκίλλαισιν ὑπὸ πλευράς τε, καὶ ὤμους
Τανίκα μαστίσδοιεν, ὅτε κρέα τυτθὰ παρείη.

Ita enim ſolebant exigere καθάρματα, καὶ φαρμακούς. Hipponax.

Βάλλοντες ἐν χειμῶνι, καὶ ῥαπίζοντες
Κράδῃσι, καὶ σκίλλῃσιν, ὥσπερ φαρμακόν.

SQVALLIDVS *ſitu.*] In membrana ——*Pallidus ſitu.* Nam etiam *pallor* pro ſquallore, vel carie. Lucilius:

—— *pallor, tineæ omnia cadunt.*

CANIS *aut tibi.*] Io quibuſdam ſchedis mediæ vetuſtatis, quas oobis amicus noſter P. Pithœus commodauit, quæque habebant hoc ſolum Epigramma exaratum, ita legebatur iſte, & alter verſiculus:

Caniſve ſanus vſque imminget, aut tibi
Fricabit oblitum latus aper lutoſus.

Ex quibus deprauatis hanc lectionem eruimus:

Caniſve ſanus vſque minget, aut tibi
Aper fricabit oblitum latus luto:

Sed in alia longe melioris notæ ſcheda aliter concepta erat lectio:

Caniſque ſanus vſque ligneo tibi
Lutoſus affricabit oblitum latus.

Non magni negotij erat illa corrigere:

Caniſque ſana, ſuſque ligneo tibi &c.

Horatianus ille Priapus ſibi imprecatur:

——*in me veniat mictum, atque cacatum*
Quicquid cornetum eſt.——

Et apud Ariſtophanem de ſtatua Lyci Herois, iudiciorum præſidis, loquitur σφὴξ quidam.

κἂν μὴ ποιῶ ταῦθ' ὧδε τοῖς καινοῖς νόμοις, μηδ' ἀποπαρδῶ.

In cootemptum coim immiogebant in ſtatuas vel Deorum, vel Magnatum. Iuuenalis:

Effigiémque Deæ longis ſyphonibus implent.

Item:

Cuius ad effigiem tantum non meiere fas eſt.

Vbi *tantum non* eſt μονονουχί.

O CVI *meum malum.*] Io ſcheda Pithœi noſtri:

——*ô meum malum graue*
Licet querare——

Theocritus:

Ἔξω ἀπόφερε τοῦτο ἐμὸν κακόν, ὅττι ἄριστον.

Sed in illa altera optima ſcheda ioteriiciebatur verſiculus, qui & iu quibuſdā excuſis reperitur:

Graui piaque lege noxiam lues.

Noxiam & *noxam* idem eſſe volt Seruius in Virgilium. Et annotandum, quod hodie in Gallia iurgium vocatur *noiſe,* id à *noxa* detortum eſſe: quod aliquando notat iurgium, ac diſſidium. Petronius: *in mediam noxam perfertur.* Auſooius:

Sæpe in coniugiis fit noxa, ſi nimia eſt dos.

LVCIDVM *femur.*] In iiſdem ſchedis P. Pithœi: --*lubricum femur.* hoc eſt λεῖον Martialis:

Dum puer es, redeas: dum vultus lubricus.--

Horatius:

Et vultus nimium lubricus aſpici.

VACVAQVE *pelle.*] Lego. *vagaque pelle.* Perſius:

Quum moroſa vago ſingultiet &c.

Error iude natus, quod illi imperiti librarij ſcripſerant, *vaguáque pelle.* In altera peroptima membrana præcedebat hunc verſiculus iſte:

——*inter atra cuius inguina,*
Latet iacente pantice abditus ſpecu &c.

Ego nullo labore lego:

Latet iacente pantice abditus ſpecus.

De panticibus vide quid io Catalectis annotauimus. A pantice, vulgo ventrem voeamus *panceam.* Niſi ſit à pane, quaſi *paniceam:* quod facile credo.

TECTVA *inguinum.*] In optima membrana A

——ſectus annuo gelu.

Perſiſtit in metaphora. vt de locis Septentrionalibus, aut montibus editiſſimis dicimus eos annua niue damnatos eſſe. Vt ſane horum verſuum lepor, & elegantia, ſatis commendari à me non poſſit.

AVT *languentior.*] Legeram olim iamdudum, *angue lentior.* quam coniecturam meam gaudeo confirmari manu ſcripta lectione, quæ extat in ſcheda illa optima. *Lentus* flexibilis, vt *lentum vimen*, & *lentare remum* Virgilio, καμπύλον. & *lenta membra*, γναμπτοῖς μελέεσσι. &pulchre *angue lentiorem.* Talis enim anguis gradiens. & prius Ariſtophanes accepit ἱμὴν pro pudendo remiſſo in Concionatricibus: B

Ἐκπίνει σε τὸ πρᾶγμα

Τό, τ' ἐπικαλύπτε ἀπεβάλλεις

Βεβλημένον καθεῦδε.

Κατὰ δ' ἐκεῖνος ἱμὴν ἄρτους.

Nam niſi ἀλληγορικῶς accipias, refrixerit omnis lepos huius ſententiæ.

NERVOS *excitet.*] *Neruos* ἀρχαϊκῶς, pro *neruus* recto caſu. *Excitet* vero ποιητικῶς. vt Varro, *mutat mare.* & Catullus,

——tantum abhorret, ac mutat. C

non *nutat*, vt in vulgatis. Item Gellius lib. 2. cap. 23. *quantum ſtupere, ac frigere, quantumque mutare à Menandro Cæcilius viſus eſt.* At editiones hodiernæ perperam habent *nutare*. Hic vero *neruus excites*, eſt ἰδίωσις. At membrana illa fideliſſima habebat: *Rigente neruus excubet libidine.* quæ vera eſt lectio. in excubiis ſit. Sic vulgo Galli, *ſont aux aguets.* Non potuit elegantius dici.

NEQVE *mutare.*] Non conſtat verſus. Vetus illa bona membrana, & nonnullæ editiones habent: *Neque mutare ceſſet.* Quod & imitatum eſt in Iambis puris Græcis, quibus fere ad verbum hoc poëmatium redditum eſt. D

Hæc Græca expreſſa ſunt ex priore editione, quæ correcta eſt ex ſcheda Pithœi noſtri. Quod quam difficile, & arduum ſit, nemine puto ſcire, niſi eum, qui ſcit primum, quid ſit iambis puris ſcribere, deinde, qui Græcè Latina reddere. dico Latina. Nam non omnium eſt Latine loqui.

PRIAPEIVM
ALBII TIBVLLI
EQVITIS ROMANI,

Ἔα, τί χρῆμα, τί χρέος δύσποτμον,

Ἐμοὶ μὲν ἄρτι προσθέν, ποικίλον πόρος

Ἀκεῖ ποτὲ αἰγλῆς ἀμφιθάλπτει.

Φάλλος ἐὼν μὲν ἔργον ὑδὲν. ἐδ' ἅμα

Ἀκακος αὐτίκα ταχύσσεται κάρα.

Ἄλυτος αὖ πρίν δ' ὡς ἐν δρυὸς σκιᾷ

Ἐρυθρὸς ἐξέρυθρον ἀσπιδίος τίνος

Κάρη, ποικιλοῖς ἀμπελοισιοῖς κάρα,

Τείφανα, σοὶ δὲ τῇ μὲν αὐθήμερα φόβη

Ἔδηκα διασπεύσασα βοστρύχων πλέκα.

Τόδ' αὖ σεβῶν ἱερόν, ὅτι σοι πάλαι

Τρίχας κολαιός, ὅτι πίμπλος κόρυξ

Κάρα πόλεσθε χείλεσ' ἀγκυλοστόμοις.

Ἀπίρρε. ἦ γὰρ ὑδὲν αὖ πεπόνθαμεν.

Ἀπόρρ', ἀπόρρε μοι τί τῷ τίνος προσθέν,

Χαμαιρριφής δὲ, δυσπινής τι κάρα.

Κύων δ' ὀπισθέτερος, εἰ βορβόρω

Ἐθὰς καθεβαλῶ σε σὺς ὀρφανός.

Ἀπὸ ἄπτει φαλλ' ἑωὸς μέγας φθόρος,

Κακῶ, σὺ φ' ἰδὲ, πόνας τέμω δίκαιον.

Κλαίεις αὖ. ἦ δέ σοι φίλη κόρη ποτὲ

Χάρις ὕβριτ' αὖ, ὃς κιχομένου δὲ μάλα

Στροφαῖσι λυγίσμασιν ἐμμεμήνατε.

Σὺ δ' ὑπὸ χεροῖν ἡ φιλοτίδος κόρη

Τιθήνας τ' ὑδὲ χερσὶ συμπαλαιομένη.

Χαμαιπέτης δὲ παιδός, ὁ πάγαρχος

Γαρίς, ἐφ' ἧς γε δενδρῶν ἐξαναγὲς

Γόγιστρόφους ἐλικτὰ ῥυτίδων χαλάς

Αρχαίων τὴν φλοιὸν προσβλυζάνη ῥάκη.

Ἰδὲ παρός ἦν ὡς σε πολλάκις μάλα

Ἄβυσσον αὖ βέρεθρον ἐγκάπτει κάρα.

Καρυβαρὴς ὑψοῖ αὖ, ἐκπεσὼν τ' ὄφις.

Ἀβὰρ πολυτελεῖς γε φαῦ πάλαι πάλαι

Ἐπιστροφὲς πέταρθα πλοκαμοῦς κυδέ.

Ὑπέρφρονος δ' αὖ ὑκ ὄναρ κάμακος

Τότ' ὤν, ἐς ἰλεὼ, ὁ ἀγχαῖς βύθος πόθον.

Τί σὺ, ὦ φρένας σ' ἱέρια ἀθυμίας,

Τοιοῦ αἰδοῖα μοι καταπτυξίσο.

Ὅπου δὲ κέπος ὡδὲ τῆς ἀφίξη,

Ψόφος δὲ σ' ὦν ἀπαρτῆ πολὺς βαρῦ,

Στύοιτ' αὖ ὀρθοτροφίμως ὄρχεσι τίνος,

Τά, τ' ἄρθρα περιτονισμοῖς ὑμφίμως ἀπάρω

Λαίβοι αὖ ἀπραΐλατος, ὥστε μοι κημοῦν,

Πριτὶ σε τέρμα λαοδίῳ δίκαιον κόπτῃ.

FINIS.

SEXTI PROPERTII ELEGIARVM LIBRI IIII.

ELEGIA I.

CYNTHIA prima ſuis miſerum me cepit ocellis,
Contactũ nullis antè cupidinibus.
Tum mihi conſtantis deiecit lumina faſtus,
Et caput impoſitis preßit Amor pedibus,
Donec me docuit caſtas odiſſe puellas
Improbus, & nullo viuere conſilio.
Et mihi iã toto furor hic nõ deficit anno:
Cùm tamẽ aduerſos cogor habere deos:
Minalion nullos fugiẽdo, Tulle, labores
Sæuitiam duræ contudit Iaſidos.
Nam modò Partheniis amens errabat in antris,
Ibat & hirſutas ille videre feras.
Ille etiam Hylei percuſſus vulnere rami,
Saucius Arcadiis rupibus ingemuit.
Ergo velocem potuit domuiſſe puellam:
Tantum in amore preces, & benefacta valent.
In me tardus amor nõ vllas cogitat artes,
Nec meminit notas, vt prius, ire vias.
At vos, deductæ quibus eſt fallacia Lunæ,
Et labor in magicis ſacra piare focis,
En agedum dominæ mentem conuertite noſtræ:
Et facite illa meo palleat ore magis.
Tunc ego crediderim vobis, & ſidera, & amnes
A Poſſe Cytæinis ducere carminibus.
At vos qui ſerò lapſum reuocatis amici,
Quærite non ſani pectoris auxilia.
Fortiter & ferrum, ſæuos patiemur & ignes:
Sit modò libertas, quæ velit ira, loqui.
Ferte per extremas gentes, & ferte per vndas,
Quà non vlla meum femina norit iter.
B Vos remanete, quibus facili Deus annuit aure,
Sitis & in tuto ſemper amore pares.
In me noſtra Venus noctes exercet amaras,
Et nullo vacuus tempore deſit amor.
Hoc, moneo, vitate malum. ſua quemque moretur
Cura, neque aſſueto mutet amore locum.
C Quod ſi quis monitis tardas aduerterit aures,
Heu referet quanto verba dolore mea!

PHILIPPVS BEROALDVS BONONIENSIS.

ΕΛΕΓΕΙΑ carmen, quod à luctu, ſiue à miſeratione nomen accepit, querimoniis, lamentationibuſque eſt accõmodatum: eóque vſi veteres ſunt ad defunctorum laudes in funeribus celebrandas. Romani id genus carminis quod cum lamentatione mortuis adcanitur, Næniam nuncupauerunt. Poſteriores vero Elegiaco metro Amores, reſque alias ſcriptitare cœperunt: & (vt inquit Hor.)
D

Incluſa eſt voti ſententia compos.

Elegiam apud Græcos multi ſcripſere præclarè, quorum princeps habetur Callimachus: ſecundas confeſſione plurimorum Philetas occupauit: Apud Latinos Elegiç ſcriptores compluſculi floruerunt, ex quibus terſus atque elegans maxime videtur Quintiliano Tibullus: Ouidiũ laſciuire exiſtimanti. Conſenſus plurimorum palmam dat Sex. Propertio, qui grauitate ſententiarum, pondere verborum, eruditione minime triuiali haud dubie eſt eminentiſſimus: Idem ardens concitatus, & interdum ſupra elegiacum ſtylum grandiloquus. In affectibus vero amatoriis explicandis facile pręcipuus: Amat vt qui veriſſimè: dolet vt qui impatiẽtiſſimè. Græcorum & in primis Callimachi exprimit æmulationes, quo vno præcipue eſt vſus archetypo: Vnde non minus verè quàm eleganter ſe Romanum Callimachum appellat. Patriam habet Meuaniam, quæ ciuitas eſt Vmbriæ in ſexta Italiæ regione, Parentibus obſcuris natus, fortuna modica, ſed ingenio nobili, cuius beneficio peruenit ad Auguſti Cęſaris commendationem, qui ingenia ſæculi ſui modis omnibus fouit: promeruit & Mecœnatem eruditorum id tẽporis ſingulare præſidium. acceptiſſimus fuit Tullo haud dubie nobiliſſimo, cuius nomen perire non ſinit ipſius poëtæ carmen: ſodalicij iure Ouid. copulatus: Virgilij vt pote ſynchroni admiratur & laudat ingenium: Nauta paſſim cognominatur, nullo ſatis idoneo argumento, videntúrque plerique omnes id opinati ex illo ipſius poëtæ verſiculo: *Et quamuis nauta diues eras.*

Sed nos in commentariis noſtris aliter legendũ, & intelligendum locum illum eſſe ducimus. Hoſtiam puellam quam efflictim deperiit ſub nomine Cynthiæ verſibus illuſtrauit, ſicut Cat. Leſbiam pro Clodia, & Tibullus Deliam pro Plania nominauerunt. Monobiblon Propertij opus inſcripſere non pauci tanquam de ſola Cynthia cõcinnatum: ſed ex nulla veterum ſcriptorum allegatione id confirmari poteſt, qui poëtæ teſtimonium citantes elegiarum libros appellitant. Hic vnus omnium affectiones cupidineas apte, miſeranter, lachrymoſe, inflãmanter exequutus eſt: Idque ſentiet eſſe veriſſimũ quiſquis miles eſt Cupidinis, & in caſtris Venereis iã fecit prima ſtipendia. A Propertio genus duxit Paſſienus Paulus poëta abſolutiſſimus, qui ſcripſit Elegos ꝑpus terſum, molle atque iucundum in primis Propertium æmulatus. Sed iam enarrationem auſpicemur, in qua non ſolum quid nobis placeat, ſed quid aliis etiã videatur explicabimus. Nam (vt inquit diuus Hieronymus) commentatoris officium eſt multorum ſententias exponere, vt prudẽs lector cum diuerſas explanationes legerit, iudicet quid verius ſit, & quaſi vetus trapezita adulterinæ monetæ pecuniam reprobet, & probã ſyncerámque recipiat.

PROPERTIVS ſuos & Cynthiæ ſcripturus amores in principio operis oſtendit quam ſit imperioſus in ipſum Cupido, quam ardenter Cynthiã deperea in amore ſuperbientem, à qua mutuis affectibus amari deſiderat, & carminis magici imploṛat auxilium.

A MISERVM.] quoniam, vt inquit Plautus in Aſinaria, miſer eſt homo qui amat.

OCELLIS.] oculi ſunt pars corporis pretioſiſſima, & qui, teſte Plinio, lucis vſu vitam diſtinguant à morte. Oculi ſunt, vt ait Palęmon, fores animæ. Oculus, vt ſcribit Albertus magnus in primo de animalibus, verus eſt cordis nũcius: & profecto in oculis animus inhabitat: ſuntque in his maxima indicia amoris, & odij: adeoque illicibiles ſunt oculi ad amorem, vt ſine illorum venuſtate, atque decentia, nec ipſa Venus placere poſſit Vulcano ſuo. Oculi modici habẽtur optimi, vt auctor eſt Ariſto. in primo de animalibus.

B Oculos Varroni dictos eſſe placet, quod ciliorum tegminibus occuluntur: Idem ſentit Lactantius in lib. de opificio.

NVLLIS *cupidinibus.*] ideſt nullis amoribus nullóque Cupidinis telo. Cupidines multos fuiſſe finxit antiquitas, ſicut & Veneres plures: vnde ait Papi. in ſiluis: *Hic puer è turba volucrum.* Pla. in ſym. ſcribit duos eſſe Cupidines, alterum cœleſtem & diuinum, alterum vulgarem atque plebeium: quod ſecutus videtur Ouid. in Faſtis ſic ſcribens:

Alma faue dixi geminorum mater Amorum.

Græci Erota amorem appellant: Vnde Herôum

C nomen ductum eſſe autumat Plato in Cratylo. Non prætereundum eſt deum, qui amori contrarius eſt, amorémque diſſoluit, vocitari Anterota: de quo intelligit Cice. ſic ſcribens in tertio de natura deorum: *ex Venere & Marte natus Anteros dicitur.* eiuſdem meminit & Ser. in quarto commentario. Cupidines interdum accipiuntur pro cupiditatibus. Horat.

Non ne cupidinibus ſtatuit natura modum quem.

FASTVS.] ſuperbiæ: quæ in amatore nulla eſſe debet. vnde cecinit Tibul.

Neſcis quid ſit amor iuuenis, ſi ferre recuſat
Coniugium dominæ ſeruitiumque ferum.

& Plato dixit amorem habitare in animo miti ac molli.

D NVLLO *conſilio.*] amor formæ, vt auctor eſt Hierony. in ſecundo contra Iouinianum, rationis obliuio eſt, & inſaniæ proximus, turbat conſilia, altos & generoſos ſpiritus frangit. Inde ita loquitur Plautinus amator in Ciſtellaria: *Nullã mentẽ animi habeo, ibi ſum, vbi non ſum, ibi eſt animus.*

FVROR *hic.*] ſcilicet amoris, qui furor eſt: qui non conſilio ducitur, ſed furore: &, vt inquit Plato in Phædro, amans furit.

MIMALION.] exemplo Mimalionis oſtendit obſequio & tolerantia laborum exorari poſſe puellam etiam immitẽ, qualis fuit Atalanta: Sibi

E vero nihil prodeſſe, & amorem in dies magis infeſtum eſſe conqueritur. Atalãtas duas fuiſſe notiſſimũ eſt, vt ſcribit Lactantius Statij interpres: alteram Arcadicam, cuius filius fuit Parthenopeus: alteram de Sceno, nobilem curſu. Arcadicam efflictim arſit Mimalion: quod eleganter docet Ouidius his verſibus:

Sæpe ſuos caſus immitia facta puellæ
Fleſſe ſub arboribus Mimaliona ferunt.

Cuius obſequiis exorata tandem puella ſuccubuit: vnde idem alibi:

Mimalion humeris Atalanta crura ferebat.

Is dum venantem ſequitur puellam vulneratus fuit ſagitta ab Hyleo riuali: Vnde ſcribit Ouid. in II. de arte:

Senſit & Hylei contentum ſaucius arcum.

Iasidos.] ideſt Atalantæ Iaſij neptis filiæ Scenei: quam quidam autumant Iaſij filiam fuiſſe, qui exiſtimant Iaſida cognominari quaſi Argiuam: falluntur propterea quod Arcadica non Argiua fuiſſe fertur à luculentis ſcriptoribus: Non eo inficias Argiuos nuncupari Iaſidas à Strabone in octauo. & à Papinio illo verſu:

Hic more parentum Iaſida,

Fuit enim Iaſius ea priſcis regibus Argiuorum: Vnde ait idem Statius in Thebaide,

Hunc tegit Iaſiuſque ſenex: placidúſque Phoroneus.

Sed Argiui nihil ad eam de qua loquimur Atalantam.

Parthenijs.] Arcadicis: eſt enim Parthenus vnus ea nobilioribus montibus Arcadiæ. Auctores Strabo & Plin.

Amens.] ob amorem: quoniam immodice amare inſanum eſt, vt ait Plaut. in Gurgulione.

Psilei *rami.*] Propertius Pſileum appellat, quem Ouid. Hyleum nominauit: à quo percuſſus fuit in venatione Mimalion: Namque vtroque nomine dictus eſſe creditur. Pſilei per ſineresim legendum eſt, vt apud Virgil. Aiacis Oilei Potes etiam, ſi libet, exponere Pſilei rami ideſt ſagittæ, quæ tenuis eſt ramuſculus. Pſilon Græce dicitur tenue. In quibuſdam codicibus Hylei legitur, & ita ſenſus erit apertior, & fabulæ accommodatus, quæ de Hyleo vulgata eſt.

Nec *meminit.*] ſenſus eſt: Amor qui ſolet multiplices vias & aſtus reperire ad amicam exorandam, nunc in me omnes oblitus eſt: vel non me leuiter torquet, vt prius torquere ſolebat.

Ire *vias.*] poëticum eſt. ita Virgilius,

——longam incomitata videtur
Ire viam.——

At *vos deductæ.*] auxilium implorat magorum & ſagarum, vt artibus magicis ſibi Cynthiam concilient, quibus Lunam de cœlo dedúcebant, iuxta illud Virgilianum:

Carmina vel cœlo poſſunt deducere Lunam.

& Luc. in VI. multis verſibus vim magicam deſcribit. Hoc perſuaſum fuit priſcis carmine magorum Lunam deſpumari, Solem inhiberi, elementa concuti, mentes hominum turbari: quod docent Apuleius & Aug. quod etiam in decretis ſcriptum eſt XXVI. q. V.

Palleat.] quoniam pallor amanti aptus eſt, vt inquit Ouid. & ait Hora.

Tinctus viola pallor amantium.

Citeinis *carminibus.*] id eſt magico ſuſurramine. Nam in Colchis vrbs fuit nomine Citea: vnde à Strabone Aeeta Citeus cognominari videtur. Regio autem illa propter Medeam & Circem inſignis eſt veneficiis, & incantamentis: & Apollonius Medeam Citeidem nuncupat. Quidam legunt Citalinis, quod idem ſignificat Namque Circe Citalis cognominata

A fertur ab inſula Citale, quam incoluit: ibique carmina inuenit ad Lunam deducendam accommodata. ſiue ergo legas Citalinis ſiue Citeinis expone pro magicis, & talibus qualibus vſæ ſunt Circe & Medea triueneficæ. Prior lectio verior eſt: nam & alibi à poëta Citeis magna nuncupatur.

Lapsum *in foueam.*] ſcilicet amoris præcipitatum: & eius pedicis illaqueatum. Scribit Salomon in prouerbiis: mulierem foueam eſſe profundam.

Qvæ *velit ira.*] iracundi, vt inquit Ariſt. B in IIII. Ethicorum, cito deſiſtunt: qui iram non comprimunt, ſed effundunt: quod ipſis optimum eſt: & vt ait Sene. in declamationibus:

Omnis aduerſa fortuna habet in querelis leuamentum.

Nostra *Venus.*] ideſt Cynthia. Ita Virg.

Parta mea Veneri ſunt munera.

Desit.] amor: legendum eſt deſit: vt apud Virg.

Lac mihi non æſtate nouum non frigore deſit.

non autem deſit, vt grammatiſtæ legere conſueuerunt.

C Sva *cura.*] ſuus amor. Monet poëta amores non eſſe mutandos, neque ab aſſueta amica recedendum.

M. ANT. MVRETVS.

Milanion.] Admirabilis eſt hominum in fouendis erroribus pertinacia. ſed præclare ageretur cum rebus humanis, ſi ad hæc modo noſtra leuiora ſtudia id pertineret, neque in rebus maximi momenti magno omnium malo quotidie cerneretur. Hoc mihi nunc ex eo venit in mentem, quod ſæpe animaduerti euenire, vt optimos quoſque ſcriptores macu- D læ quædam errorum occupent, in iiſque inſideant, quæ cum poſtea inueterarunt, quaſi dedita opera retinentur à librariis: vix vt vlla ſit cuiuſquam eruditi hominis auctoritas tanta, quæ illos ad eas purgandas, & eluendas poſſit adducere. Eius rei exempla vtinam ne tam multa ſuppeterent: ſed nos id, quod ſe nunc offert, indicaſſe contenti, plura perſequi abſtinebimus. *Mimalionem* hoc loco imperitus aliquis pro *Milanione*, & paulo infra *Pſileum* pro *Hylæo* ſcripſerat. Quis tum eruditorum non admonuit, quomodo vtrunque nomen ſcribi oporteret? aut quis hodie eſt omnium, tinctus mo- E do atque imbutus literis, cui vel obſcurum id, vel ambiguum ſit? Cedo tamen librum Propertij vnum, in quo non deprauata illa ſcriptura permanſerit, Nihil negocij fuerit, eiuſdem generis alia enumerare perplurima, ita manifeſta, ita perſpicua, ita teſtata, vt, quod in eis aſſidue librarij peccant, non negligentia, non inſcitia labi, ſed prudentes, ſcientes, ea, quæ vitioſa eſſe conſtat, amplexari atque approbare videantur. Sed quod attinet ad fabulam, quæ his verſibus à Propertio tangitur, ſciendum eſt in ea tradenda, non ſatis concordare ac concinere inter ſe aut poëtas, aut poëtarum interpretes. quod

enim alias ſæpe, idem hic quoque contingit, vt, cum duæ potiſſimum ab ipſis celebrentur Atalantæ, earum hiſtoriæ commiſceantur inter ſe, vtque, quod de vna earum ab aliis dicitur, id ipſum de altera alij dicant. Congeram huc locos aliquot, in quibus earum mentio eſt, eóſque inter ſe contendam ac comparabo: vt id, quod dico, magis intelligatur. Duæ igitur, vt ante dixi, Atalantæ apud poëtas reperiuntur, Arcadica vna: Argiua, ſeu, vt alij aiunt, Bæotica altera: illam Iaſij, aut Iaſonis, aut Iaſionis, hanc Schœnei filiam fuiſſe ferunt. nam Beroaldus quidem & Volſcus ineptiunt, qui eandem Schœnei filiam, Iaſij neptem fuiſſe comminiſcuntur. Illam Milanioni, hanc Hippomeni nupſiſſe accepimus. Hæc, antequam longius progrediar, confirmanda ſunt. Scholiaſtes Apollonij, Ἀταλάντη Ἰάσονος θυγάτηρ, ἣν ἔγημε Μελανίων, ἑτέρα γάρ ἐστιν ἡ Ἀργεία ἡ Σχοινέως, ἣν ἔγημεν Ἱππομέδων. Sed hic aut legendum eſt Ἱππομένης, aut dicendum, eundem ab aliis Hippomenem, ab aliis Hippomedontem vocari. Arcadicam Milanioni nupſiſſe, teſtatur etiam hoc loco Propertius, & Ouidius libro II. & lib. III. de arte amandi. Schœneida ceſſiſſe Hippomeni, qui eam curſu, ope Veneris, deuicerat, venuſtiſſime narrat Venus ipſa apud Ouidium libro x. Metamor. narrat & breuiter Theocritus in Comaſte, & fuſiſſime is qui ſcholia in eum ſcripſit. atque hanc intellexit Catullus illis verſibus,

Tam gratum mihi, quam ferunt puellæ
Pernici aureolum fuiſſe malum,
Quod zonam ſoluit diu ligatam.

& auctor laſciui carminis.

Quibus Hippomenes rapuit Schœneida pomis.

Arcadicæ patrem Iaſiona nominat Aelianus lib. XIII. de varia hiſtoria. idoneos teſtes laudaſſe videor eorum, quæ hactenus dixi. quadrant autem non male ad hunc vſque locum omnia. in iis quæ ſequuntur, mira varietas. Verſus eſt Virgilij è ſexto Aeneid.

Parthenopæus, & Adraſti pallentis imago.

quem exponens Seruius, *Parthenopæus*, inquit, *Menalippæ & Martis, ſiue Milanionis filius, qui Thebana bella puer admodum petiit.* Ergo de huius grammatici ſententia, Parthenopæi pater quidem eſt Milanion: mater autem non Atalanta, ſed Menalippa. At Statius lib. IIII. Thebaidos aperte huius ipſius Parthenopæi matrem Atalantam facit Iaſij filiam: patrem autem Lactantius interpres, non Milanionem, vt Seruius, ſed Meleagrum vocat. niſi forte dicamus, eandem Menalippam & Atalantam, eundem Meleagrum & Milanionem vocari. ſic enim eſt idem Paris & Alexander, eadem Caſſandra & Alexandra. At Diodorus Parthenopæi matrem Atalantam eſſe ait Schœnei filiam. Hyginus autem cum Lactantio faciens, eum genitum eſſe dicit matre Atalanta Iaſij filia, patre Meleagro. Arcadicam Statius venatricem, ac Dianæ comitem fuiſſe dicit, idémque confirmat Aelianus: & ſcholiaſtes Theocriti ait eam mittendis arcu ſagittis præſtitiſſe: cum illam alteram ſola pedum pernicitas nobilitauerit. At Oppianus Atalantam Schœnei filiam venatricem, & iacu-

A latricem eximiam fuiſſe oſtendit libro II. κυνηγετικῶν, his verſibus,

Σχοινῆος ἀρετῇ δ' ἑκατι θυγάτηρ Ἀταλάντη
Θηρσὶ φόνον τεύξασα συνώνυμος ἔτραπε χαίτην.

Hippomenem in leonem, Atalantam Schœnei filiam in leænam mutatam eſſe, canit Ouidius. At Hyginus, parum ipſe ſibi conſtans, Atalantæ Schœnei filiæ, & Meleagro: Palephatus Atalantæ & Milanioni id contigiſſe narrat. ſed ſæpe alias monui non eſſe quærendam in mendaciis veritatem. Sic cum Scyllas duas fuiſſe proditum ſit, alteram Niſi, alteram Phorci filiam, quorum illam in auem, hanc in monſtrum mari-
B num conuerſam eſſe fabulantur: non defuerunt tamen poetæ, qui, quod de Phorci filia traditur, id ad Niſi filiam referrent: vt aperte colligitur è ſcholiaſte Euripidis in Hippolytum. ſed multo apertius è Virgilio in Ciri: cuius hæc ſunt,

Impia prodigiis vt quondam exterruit amplis
Scylla, nouóſque auium ſublimis in aëre cœtus
Viderit, & tenui conſcendens ſidera penna,
Cæruleis ſua tecta ſuperuolitauerit alis:
Hanc pro purpureo pœnam ſcelerata capillo,
Proque patris ſoluens exciſa funditus vrbe.
Complures illam, & magni Meſſalla poeta
C *(Nam verum fateamur, amat Polyhymnia verũ)*
Longe alia perhibent mutatam membra figura:
Scylleum monſtra in ſaxum conuerſa vocari:
Illam eſſe ærumnis, quam ſæpe legamus Vlyſſi,
Candida ſuccinctam latrantibus inguina monſtris,
Dulichias vexaſſe rates, & gurgite in alto
Deprenſos nautas canibus laceraſſe marinis.

Atque hanc ſententiam idem poëta ſecutus eſt in eclogis: quo in loco fruſtra ſe quidam eruditi homines torquent.

Illa *etiam Hylei.*] idem etiam innuit Ouidius hoc verſu,

Senſit & Hylæ contentum ſaucius arcum.

Apud Aelianum nihil tale reperio; Hylæum quidem ipſum & Rhœcum ſagittis ab Atalanta
D confixos lego.

Valocam.] indocte Volſcus eandem putat eſſe hanc, & illam Catulli perniciem puellam. nam Catullus, vt dictum eſt, de Schœneide loquitur: at hic de Arcadica ſermo eſt. quam ipſam quoque agilem fuiſſe, teſtatur Aelianus: cuius verba quoniam in impreſſis libris deprauata ſunt, quomodo corrigenda ſuſpicer, admonebo. ita igitur vulgo leguntur, ἐπέφαινε δὲ αὐτῇ τῆς ὄψεως, καὶ ἐκ τοῦ αὐτῆς διέφερεν ἐπὶ θεῖον, ἐπὶ δὲ συνδελεάσαι αὐτῇ ἀνθρώπους, φοβεῖ θεῖαν, ἀλλ' ἐκ
E μὴν ἐκ ἄν τις αὐτῷ κατίδοι. ego autem lego, ἐπέφαινε δὲ αὐτῇ τῆς ὄψεως, καὶ ἐκ τοῦ αὐτῆς διέφερεν ἐπὶ θεῖον, ἐπὶ δὲ συνδελεάσαι αὐτῇ ἀνθρώπους, φοβεῖ δὲ θεῖαν, ἐκ ἄν τις αὐτῷ κατίδοι. nihil autem obſtat, quominus de eodem oleo & opera aliquot ex eadem narratione locos, qui corrupti videntur, quomodo emendandos putem, admoneam: vt meo labore, quantum quidem in me eſt, aliorum minuatur labor. vbi ergo legitur, ἀλλ' ἐν φέρει ἔργον ἡ χειρί, legendum arbitror, ἀλλ' ἐν φύσεως ἔργον ἡ χροιά. natiuam enim, non fuco quæſitam, pulchritudinem Atalantæ tribuit. & paulo poſt, τὸ δὲ ὅλον ἀγρίως ἔδοξεν αὐτῷ

ὅσσαις οὐδ' ὑπ' αὐτὸν, ἃ τῇ ἀσήμαντα αἰδιῶδας πεποιημένας παρθένοι; lego, τὰ δ' οὕτως ἱερᾶιον φρουρὸς αἰδοῦς, οἷά τε καίπερ ὃ τῇ ἀσήμαντα αἰδιῶδας πεποιημένας παρθένοι. & ad finem, vbi legitur, σὺν ὕβρει ἢ ἄστρῳ, legendum crediderim, σὺν ὕβρει ἢ αἰάζῃ.

Non *vllas.*] ita emendaui è veteribus libris: cùm antea inepte legeretur, *non nullas.*

Fallacia.] τέχνη.

Et *facite illa meo.*] & facite, vt ipſa me vehementius amet, quam ego ipſam.

Citeinis.] legendum, *Cutæinis.* Scholiaſtes Apollonij, Κύταια, πόλις Κολχίδος. Stephanus, Κύταια πόλις Κολχικὴ, πατρὶς Μηδείας.

IANVS DOVSA FIL.

Cynthia *prima ſuis miſerum me cepit ocellis.*] Quod Propertius de ſemetipſo, id de Amore Meleager ſcribit his verbis:

Κ' αὐτὸς ἔρως ὁ πτανὸς ἐν αἰθέρι δέσμιος ἥλω
Ταῖς σαῖς ἀγλαΐαις ὄμμασι τηρόμενος.

Tum *mihi conſtantes deiecit lumina faſtus.*] Quid ſi *conſtanti?* Ita & quidem Propertio conſtabit ſuus lepor, & *faſtus* interpretabimur contemtum ac repulſam, loquendi forma huic noſtro vſitata, vt ad Cynthiam referatur, non ad Poëtam.

Et *caput impoſitis preſſit amor pedibus.*] Idem prorſus & Paulus Silentiarius de Amore, Anthologia VII.

—ἔχει γάρ μοι
Λὰξ ἐπιβὰς στέρνοις ἄγριον ἴχνος πόδα.

IANI DOVSÆ PATRIS NOTÆ RELIQVÆ.

In *me tardus Amor non vllas cogitat artes.*] Fortè, *illas.*

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Cynthia *prima.*] In pleriſque Val. Martialis manuſcriptis exemplaribus in Apophoretis inſcribitur liber iſte, *Properti Monobiblos.* vt appareat antiquiſſimam eſſe inſcriptionem illam. Libri quoque Propertij ſcripti eundem titulum præferunt. Et ſane verum eſt Monobibli appellationem antiquam eſſe. ſed toti operi Propertiano eam vnam fuiſſe, id verò falſum eſt. Propertius adbuc in amoris tyrocinio primum librum emiſit, quem Monobiblon appellauit, quia ſingularis tantum liber eſſet, & non plures, vt Galli, & Varronis Atacini. Sic Iuriſconſultorum ſingulares libros appellarunt Pandectarum conſarcinatores, vt Vlpiani de ſponſalibus, de officio præfecti vrbi, &c. Pauli de pœnis paganorum, de pœnis militum. Hunc enim primum ſe tantum edidiſſe ipſemet teſtatur libro ſecundo, quum ſcribit:

Tu loqueris, quum ſis iam noto fabula libro,
Et tua ſis toto Cynthia lecta foro?

Satis oſtendit ſingularem illum primum & ſcripſiſſe ſe & emiſiſſe. Quin & illa ſatis probant:

A *Vix vnum potes infelix requieſcere menſem,*
Et turpis de te iam liber alter erit.

Hinc inter primi editionem, & alterius ſcriptionem mēſem intereſſe cognoſcimus. Satis etiam illo idem probamus:

Quæritis vnde mihi toties ſcribantur amores?

Iam enim & ſcripſerat & ediderat. Sic Horatius libris tribus Carminum longo poſt tempore quartum addidit. Sic Martialis ſingulos ſuos edidit. At Martialis, inquies, libro primo Monobiblo titulum non fecit. quid tum poſtea? Ita placuit criticis vocare, vt hic primus Monobiblos eſſet, quia ſeorſim editus, & poſtea vt no-
B men non amitteret, tametſi tunc ſolus non eſſet, quia alij additi. Quid quæris præterea? Ita, vt dixi, Martialis etiam vetuſtiſſima quædā exemplaria in apophoretis hunc titulum Monobibli præferunt in lemmate diſtichi:

Cynthia facundi carmen iuuenile Properti.

Habent enim MONOBIBLOS PROPERTIANA. Itaque diſſimilis plane ſui eſt Propertius in ſecundo & ſequentibus. Nam in primo plane ἐπιπολάζει. In vno manuſcripto, cuius copiam nobis fecit clariſſimus Iacobus Cuiacius, Titulus idem conceptus eſt. item & in antiquis editionibus, hoc vno excepto. quod Nautæ alterum cognomen illi attribuunt. Ita enim ſcribitur: *Sex. Au-*
C *reli Properti Nauta monobiblos ad Cynthiam.* Sed ſatis certum eſt nomen nautæ illi attributum ex vitioſa ſcriptura,

—— *quamuis nauita diues eras.*

nam legitur nunc emendatum, *non ita diues eras.* Quis igitur ſit & quare monobiblos liber, & vnde Nautę nomen natum ſit, oſtendimus. Neſcio verò an omnia huius poëtæ extent opera. Verſiculum hunc ex Propertio producit Fulgentius,

Diuitias mentis conficit omnis amor.

qui certe non extat in iis, quæ hodie ad manus noſtras peruenerunt. Quare aliquid deſideretur
D neceſſe eſt. quod quidem veriſimile eſt. Nam anorum noſtrorum memoria poſt multa ſæcula tandem in cella vinaria inuentus fuit. ex quo exemplari omnia illa, quotquot hodie in Italia habentur, deſcripta ſunt. quo fit, vt vetuſtum eius poëtæ nullum exemplar inueniatur. Qui autem illud deſcripſit primus, næ ille audax aut negligens homo fuit, quiſquis ille fuit. nam præter innumera menda, quibus totum librum præſtantiſſimi poëtæ aſperſit, magni ſceleris ſe obligauit, quum in ſecundo & tertio libro integras paginas, & magnum numerum verſuum ſuo loco luxauerit, & infinitis locis magnas tenebras offuderit. adeò, vt ne-
E minem eſſe putem (libere enim quod ſentio fatebor) qui hunc poëtam in ſecundo libro niſi per caliginem, quod dicitur, intelligat. Nos primi eam perturbationem verſuum odorati ſumus, & bene nobis ſucceſſit labor iſte. Parem enim diligentiam in eo reſtituendo, ac in Tibullo, poſuimus. Mirabetis, candide lector, neminem vnquam extitiſſe, qui id ante nos viderit, quum tamen multi eius poëtæ ſtudioſi hodieq; ſint. Sed, quod ſupra tetigimus, plures ſunt qui eum poetam ament, quàm qui intelligant.

Atqui rei publicæ literariæ intererat eum poëtam & integrum, & emendatum legi. Ne tamen quæſo potes nos operam noſtram venditare. Nihil enim præſtitimus, præ vt erunt ea, quæ à doctiſſimis viris expectamos, qui exemplo noſtro excitati, tametſi in his lucubratiunculis noſtris longe diſſimilem ſtudio euentum comperient, tamen conatum non improbabunt. A

SÆVITIAM *dura contudit Iaſidos.*] Quum duæ Atalantæ fuerint, altera Arcadica, altera Argiua, Arcadica fuit mater Parthenopæi ex Minalione, cuius hîc mentio. Itaque inſigne mendum tollendum ex Panegyrico in Maiorianum Sidonij Apollinaris. B

—— plantáſque ſuperbas
Haud ita per ſiccam Nemeen citus extulit Arcas,
Cuius in Aetolo volitantem puluere Martem
Horruit Hippomenes. ——

Legendom enim *matrem* non *Martem*. Nam Arcas ille eſt Parthenopæus, non Mercurius, cuius mater Atalanta. Et alluſum eſt à Sidonio ad vi. Thebaidos: quem locum conſule.

POSSE. *Cytæines.*] κυταίη vel κυταία. κυταῖος. vt ἐλαία, ἐλαῖος. ſed tunc claudicaret verſus. Præterea ἐλαῖος eſt oleaceus, cuius ſcilicet materia ex olea. At κυταῖος nihil tale poteſt eſſe non enim ciues de materia vrbium ſuarum factos dicimus, ſed ex vrbibus ſuis ortos. Suſpicor Propertium ſcripſiſſe, C

Poſſe Cytæis tuis ducere carminibus.

Cytæis eſt Medea. vel Cytæeis quod verum eſt. Κυταίεις, vt Πτολεμαΐεις. Propertius,

Et Ptolemææ litora capta Phari.

Κυταία vrbs Colchidis, vnde Medea Κυταιίς. etiam Æetes pater eius Κυταῖος non Κυταιεύς dictus: qood notandum. Callimachus.

--ὡς ὅποτ' ἐκ Αἰήταο Κυταίου
Αὖτις ἐς ἀρχαίην ἔπλεον Αἱμονίην.

Eſt autem κυταία vrbs, in quam deportatæ decem tribus à Salmanaſſer Aſſyrio. vnde Samaritani hactenus à Iudæis κυταῖοι dicti, Cutæi Etiam incolas illorum tractuum circuncidi ſcribunt veteres. D

ELEGIA II.

QVID iuuat ornato procedere, vita, capillo,
Et tenues Coa veſte mouere ſinus?
Aut quid Orontea crines perfundere myrrha?
Téque peregrinis vendere muneribus?
Naturǽq; decus mercato perdere cultu,
Nec ſinere in propriis membra nitere bonis?
Crede mihi, non vlla tuæ medicina figuræ eſt.
Nudus amor formæ non amat artificem.

A Aſpice quos ſummittit humus formoſa colores,
Et veniant ederæ ſponte ſua melius,
Surgat & in ſolis formoſius arbutus antris,
Et ſciat indociles currere lympha vias.
Litora natiuis perſudent picta lapillis,
Et volucres nulla dulcius arte canunt.
B Non ſic Leucippis ſuccendit Caſtora Phœbe,
Pollucem cultu non Thelaira ſoror.
Non Ida, & cupido quondam diſcordia Phœbo
Eueni patriis filia littoribus.
Nec Phrygium falſo traxit candore maritum
Auecta externis Hippotamia rotis.
C Sed facies aderat nullis obnoxia gemmis,
Qualis Apelleis eſt color in tabulis.
Non illis ſtudium vulgo conquirere amantes.
Illis ampla ſatis forma, pudicitia.
Non ego nunc vereor, ne ſis mihi vilior iſtis.
Vni ſi qua placet, culta puella ſat eſt.
D Cùm tibi præſertim Phœbus ſua carmina donet,
Aoniámque libens Calliopéa lyram,
Vnica nec deſit iucundis gratia verbis,
Omnia quǽque Venus, quǽq; Minerua probat.
His tu ſemper eris noſtræ gratiſſima vita,
Tædia dum miſeræ ſint tibi luxuriæ.

E

PHILIPP. BEROALD. BON.

QVID *iuuat ornato procedere, vita, capillo.*] alloquitur Cynthiam, eámque mooet, vt oolit pigmentis fucare faciem, & ornatu delicato corpus excolere, cùm pudicitia & probi mores ſint vera mulierum ornamenta.

ORNATO *capillo.*] ornantur capilli variis modis: quædam crines inficiunt, vnde Cyprianus, *Mutant adulterinis coloribus crinem*: & Valerius refert, matronas Romanas fuiſſe ſolitas ru-

tilare cinere capillos Quædam vnguentis capillos olentes efficiunt: hinc Apuleius, *Capillus guttis Arabicis obunctus.* & Sappho apud Ouid.

Non Arabo noſter rore capillus olet.

& apud Homerum Iuno capillos decoros ac fulgidos oblinit oleo pingui Ambroſio odorato, quod vnguentum Thymiama vocant: cuius erat tanta fragrantia, vt è cœlo in terram vſque odoris aura ferretur. Aliæ reticulum auratum comis implent: aliæ gemmis venuſtant: aliæ calamiſtrum adhibent ad criſpandum comam. Eſt enim calamiſtrum ferrum ſiue acus maior, quod calefactum in cinere criſpat capillos: à quo miniſterio dicitur cinerarius & ciniflo, vt Porphyrio & Varro tradiderunt: cuius rei meminit etiam Virg.

Vibratos ferro calido myrrhâque madentes.

A calamiſtro deriuatur coma calamiſtrata, quã in Gabinio vituperat Cicero.

V I T A.] vox eſt amatoria. Græcè à Iuuenale dictum eſt, ζωὴ καὶ ψυχή. i. vita & anima. id genus multa reperies apud Plautum: imitatio eſt Callimachi, à quo ζωή, id eſt vita amica appellatur.

C O A *veſtc.*] In inſula Co veſtes bombycinę primùm inuentæ fuerunt, quas prima texiſſe dicitur Pamphile Platis filia, vt tradit Plinius in xi. & Ariſt. in v. de animalibus. ad luxum fœminarum id genus veſtis ſubtilioris excogitatum eſt. ſ. vt matrona tranſluceat. Inde veſtes Coas vt pote pretioſas identidem reperies celebrari à poëtis: de quibus ſic ſcribit Solinus, *Cos ſubtilioris veſtis amicula arte lanifica prima in ornatum mulierum cedit.* Quidam malunt Ceam veſtem appellare, quam Coam. quoniam vt ait Plinius in iv. Latini eam inſulam dixère Ceam.

O R O N T E A *myrr.*] diximus paulò antè mulieres vnguento comas perunxiſſe, vt nitidiores conſpicerentur. Vnguentum autem ad id opus erat potiſſimum myrrha Arabica: cuius liquor qui ſponte ſtillabat ex arbore pretioſior exiſtimabatur, & hæc dicebatur ſtacte, id eſt, gutta ſiue ſtilla myrrhæ: vt Hieronymus & Origenes interpretantur. & docet Plin. in xii. in quo ſenſu accipiendus eſt ille apud Columellam verſiculus,

Et melior ſtactis ponatur Achaica myrrha.

Oronteam appellat poëta à fluuio Oronte, qui fluit in Syria, vt dicit Mella. Eſt & Orontes mons, cuius fit mentio à Diodoro.

M E R C A T O *perdere cultu.*] emptis pigmentis & fuco mulieres polluunt formam à natura traditam: in quam ſententiam eſt illa apud diuum Cyprianum luculenta præceptio: *Eſtote tales quales vos artifex Deus facit: maneat in vobis facies incorrupta, ceruix pura, forma ſyncera.*

A S P I C E *quos ſummittit.*] oſtendit natiuos colores formoſiores eſſe adulterinis, atque fictitiis. colores enim florum, quos producit tellus ſua formoſitate delectant.

S V M M I T T I T.) pro eo dictum accipe, quod eſt gignit & ſuggerit. ita Lucret.

— tibi ſuaues Dædala tellus
Summittit flores.

A R B V T V S.) arbor eſt fruticoſa: alio nomine dicitur Vnedo, cuius pomum eſt inhonorum: auctor Plin. in xv.

E T *volucres nulla.*) in luſcinia, quæ minima eſt auicula citra vllam artem ars muſicæ abſolutiſſima reperitur: id quod Plinius elegantiſſimè expreſſit in x.

N O N *ſic Leucippis.*) exemplis probat in mulieribus non amari fucum lenocinantem, ſed formam naturalẽ. Leucippus filias habuit Phœbem & Ilairã, quas formoſitate præcellentes rapuerunt Caſtor & Pollux, vnde ait Ouid.

Te rapuit Theſeus, geminas Leucippidas illi,

Idem in v. Faſtorum narrat quemadmodũ propter has puellas pugnatum eſt à Caſtore & Polluce aduerſus Idam & Lyceum fratres, quibus filias deſponderat pater Leucippus. in eo certamine occubuit Caſtor trucidatus à Lyceo: Lyceum interfecit Pollux: Idas fulmine Iouiali extinguitur. Senſus eſt poëtæ.

P H O E B E *Leucippis.*) hoc eſt filia Leucippi.

N O N *ſic*) i. cultu, ornatúque peregrino inflammauit amore ſui Caſtora, nec ſoror Ilaira Pollucem, ſed forma coloréque natiuo.

N O N *Ida & cupido.*) Euenus filiam habuit nomine Marpeſam ſpecioſã inter paucas nympham, quæ fuit vxor Idæi ſiue Idæ omnium illius ſæculi virorum formoſiſſimi, vt ſcribit Homerus, cùm hanc Apollo rapuiſſet arcu, ſagittíſque, auſus eſt Idas deum inuadere ob vxorem recuperandã: tunc Iuppiter miſit Mercurium qui iuberet contentione depoſita, vt Marpeſa vtrum vellet eligeret: illa elegit Idam.

E V A N I *filia.*) i. Marpeſa. cuius pater ſe in Licormam fluuium præcipitans illi nomen impoſuit: vnde ſic ſcribit Ouid. in Ibin:

Vtq; vel Euenus torrentis flumine merſus.

N E C *Phrygium falſo.*) nec etiam Hippodamia ornamentis externis: ſed naturali pulchritudine traxit ad ſe amandam Pelopem maritum. de qua ſcribitur talis hiſtoria: Oenomaus filiam habuit Hippodamiam, quam nulli deſpondere volebat, veritus oraculum, quod cecinerat tunc ipſum moriturum cum filia nupſiſſet. Cùm multi proci quotidie connubium puellæ poſtularent, propoſuit illis curule certamen hac conditione, vt victus necaretur, victor filiam duceret vxorem: hoc pacto cùm plures equorum velocitate interemiſſet, Pelops Tantali filius corrupit Myrtillum aurigam Oenomai, eiúſque opera victoriam in curſu adeptus eſt: Oenomaus ſibimet mortem conſciuit: Hippodamia facta eſt vxor Pelopis. auctores ſunt Dio & Seruius. à Pelope Peloponeſus nomen accepit, vt Thucydides in primo. & meminit Strabo in vii.

E X T E R N I S *rotis.*) id eſt, curru peregrino, hoc eſt Pelopis, qui erat Phryx, cùm Hippodamia eſſet Achaica.

F A C I E S *obnoxia gemmis.*) dicimus faciem mulieris obnoxiam eſſe gemmis, quando propter gemmarum ornamenta conſpicitur & laudatur. Illa verò facies eſt obnoxia nullis gemmis, hoc eſt, nihil debet gemmoſis monilibus, quæ ſuo ornatu, natiuáque pulchritudine ſpectanda eſt, non autem cultu gemmarum condecoratur.

IN *tabulis Apelleis.*] Apelles pingendi arte ſoperauit omnes ante ſe genitos, & poſtea ſequutos. Pinxit ea quæ pingi non poſſunt, fulmina, fulgetras, atque tonitrua. Multa de hoc apud Plinium in xxxv. quæ qui ſcire velit, illic requirat. ſcnſus eſt: qualis erat pictura ſimplex non fucata in tabulis ab Apelle depictis, talis fuit forma illarum priſcarum, quæ nullo fuco vtentes placebant natiuo colore. Simplicitate commendatus eſt Apelles in pictura. Poteſt hoc etiam referri ad eam ſententiam, quod Apelles pingebat formas mulierum ſine ornamentis, ſed quales ipſa natura fabricauerat: & laudata fuit Apellis illa Venus quam nudam pinxit.

CALLIOPAEA *lyram.*] laudat Cynthiam ab eruditione carminũ & diſciplina muſicæ quam dicit didiciſſe ab ipſa Calliope, quæ vna eſt ex nouem Muſis, cunctiſque nobilior, vt tradit Dio. & commendatio eſt à bonis animi, quæ, vt inquit Plato in III. de legibus, ſunt prima bona, & maximè honoranda.

AONIAM.] id eſt, muſicam. Nam Muſæ dicuntur Aonides à poëtis: quoniam Aonia, id eſt, Bœotia tota Muſis dicata eſt, quam Aones populi barbari incolentes Aoniam nominauerunt: cuius rei meminit Seruius apud Virgilium ſcribentem:

Aonas in montes. ——

& Strabo in IX.

TAEDIA *luxuriæ.*] id eſt, prodigi ornatus. nam luxuria apud eruditos fere nunquam ſignificat Veneream libidinem, ſed immodicam profuſionem & luxum exuberantem: non opus eſt auctoritatibus idoneis confirmare, cùm ſcriptorum plena ſint omnia. Apud eccleſiaſticos aliquando reperies luxuriam accipi pro libidine, ſed qui ſignate & pure loquuti ſunt in ea ſignificatione acceperunt quam tradidimus: & idem ſignificat luxorio, quod vel vnius Virg. teſtimonio manifeſtarium eſt:

Luxuriátque toris animoſum pectus. -

Et alibi:

Luxuriem ſegetum tenera depaſcit in herba.

Scribit Ariſtotel. in II. Oeconomico. id quod ad hanc ſententiam pertinet, quod nec veſtimentorum nitor, nec auri magnitudo tantum valet ad mulieris laudem, quantum modeſtia in rebus & boni mores.

M. ANT. MVRETVS.

ET *ſciat indociles.*] noue dixit, indociles vias, ἀδιδάκτους, indocilem enim vſitatius dicimus eum, qui doceri non poteſt: quam rem ipſam, quæ doctrina non comparatur, ſed Achilles Statius Luſitanus mihi confirmauit, ſe veterem librum habere, in quo ſcriptum ſit,

Vt veniant ederæ. ——

& paulò poſt,

Surgat vt in ſolis. ——

& in hoc verſu:

Vt ſciat indociles. —— quam ſcripturam reiiciendam non puto.

NON *ſic Leucippis.*] fabula eſt apud Theocritum in Dioſcuris, apud Ouidium quinto Faſto- A rum, apud Hyginum: ſed nemo eſt eorum, qui non ab aliis aliqua in parte diſſentiat.

NON *Ida.*] de Marpiſſa Eueni filia auſus eſt olim Idas cum Apolline certamen ſuſcipere. Homerus Iliados I.

NE *ſim tibi vilior iſtis.*] ne minoris apud te ſim, ob iſta, quæ modo dixi.

VNI *ſi qua placet.*] ſatis eſt culta, quæ vni placet. nam, pluribus ornare ſe, proſtitutarum eſt.

IANVS DOVSA FIL.

CREDE *mihi non vlla tua medicina figura eſt.*] B Locum hunc à nemine diſcuſſum ita interpretor: Tam formoſa es, vt nulla medicamina ſint, ſiue venena, vt veteres loquebantur, quæ formam tuam propriis bonis & natiua venuſtate pulcherrimam emendare ac velut ægrotantem reſtituere poſſint, id quod mulieres interpoles faciunt. medicina autem egent ea quæ in morbo cubant. & , vt ſcitè Philoſtratus in Epiſtolis ſcribit, ὁ καλλωπιζόμενος κόσμῳ θεραπεύει τὸ ἐλλιπές, φοβούμενος ἐλεγχθῆναι ὃ οὐκ ἔχει. ἡ φύσει καλὴ οὐδενὸς δεῖται τῶν ἐπακτῶν, ὡς προσθησομένων αὐτῇ πρὸς τὸ ὁλόκληρον. ὀφθαλμῶν δὲ ὑπογραφαὶ καὶ κομῶν προσθέσεις, καὶ χειλέων βαφαί, καὶ ὅσα κομμωτικῆς φάρμακα, καὶ ὅσα ἐκ φυκίων δόλια αὐτῆς, ἐπανόρθωσις τοῦ ἐνδεοῦς εὑρέθη. Quæ C omnia ad interpretationis noſtræ ſtabilimentum vnicè faciunt, atque adeò vel ſola explicant hunc Propertij locum.

ASPICE *quos ſubmittat humus formoſa colores,* *Et* (fortè *Vt*) *veniant hedera ſponte ſua melius.*] Similia his & illa eiuſdem Philoſtrati in alia Epiſt. τὸ κάλλος ἀργούμενον μᾶλλον αὔξει, καθάπερ τῶν φυτῶν ὅσα τῇ φύσει θαρρεῖ καὶ τὰς τῶν γεωργῶν ἐπιμελείας οὐ χρῄζοντα. & paulò poſt, ὥσπερ οἱ βότρυες καὶ τὰ μῆλα ὅτι ἄλλο αὐτόματον καλόν.

NON *ſic Leucippis ſuccendit Caſtora Phœbe.*] Vtitur exemplis mulierum de heroicis ſæculis, quas, vt ipſe alibi loquitur,

D —— *tulit formoſi temporis ætas.*

ad comprobandum ingenuæ pulchritudinis decus magis quàm affectatæ atque interpolis formæ lenocinium ad amorem non allicere ſolum, ſed & trahere homines. Similiter & Philoſtratus: οὐ δὲ ἐν ταῖς ποικίλαις ἐσθῆσι χλιδᾷς, ἀλλ᾽ ἐν ταῖς ἀφελέσι καλαῖς. οἷαι καὶ αἱ πρότεραι ὅσαι ἂν χρυσοῦ ἄνευ καὶ βοῦς καὶ ὕδωρ καὶ ἐρείδει καὶ δράκοντας.

NEC *Phrygium falſo traxit candore maritum.*] Sic Philoſtratus: καὶ πάντας ἕλκεις τῷ λίαν ἀφελοῦμένῳ.

QVALIS *Apelleis eſt color in tabulis.*] Huc E pertinet illa Carſilidis interrogatio: τὸ κάλλος; φυσικὴ ζωγραφία.

NON *illis ſtudium vulgò conquirere amantes.*] ὁ γὰρ καλλωπισμὸς ἑταιρικόν, vt Philoſtratus ait, & τὸ φυκίον καὶ ὁ κηρὸς καὶ τὸ περιεργότερον, καὶ αἱ ἐπικάρπιοι ὄφεις, καὶ αἱ χρυσαῖ πέδαι, θηλυκὰ καὶ ἑταιρικὰ καὶ λαΐδος φάρμακα. & vt ipſe mox dicet.

Vni ſi qua placet, culta puella ſat eſt.

Vtrumq; exprimit Meliſſa in Epiſtola ad Clearetam: cùm enim de ſumtuoſo veſtium apparatu locuta eſſet, ſubiungit: ταῖς ἑταίραις γὰρ ταῦτα χρήσιμα ποτὶ τὰν τῶν πλεόνων θήραν. τᾶς δὲ ποθ᾽ ἕνα τὸν ἴδιον ἀρεσκούσας γυναικὸς κόσμος ὁ τρόπος πέλει καὶ οὐχ αἱ στολαί.

Aoniamqve *libens Calliopea lyram.*] Videtur alludere ad formulam: lvbens merito. A

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Avt *quid Orontea.*] Oronteam myrrham non quod in Syria naſceretur, ſed quia Antiochiam eo tempore totius Orientis celeberrimum emporium camelis deferretur. Sic malabatrum, quod non niſi in India prouenit, Syrium vocant poëtæ, propter eandem cauſſam. Non enim, vt Dioſcorides falſo prodidit, in paludibus Syriæ prouenit.

Littora *natiuis pellucent picta lapillis.*] Sciat et pellvcent non bene congruunt. Vetus ſcriptura in noſtro, *perſuadent*, non *pellucent*. ſane legendum: B

Littora natiuos per ſe dent picta lapillos.

De qua lectione qui dubitarit, is mentem Propertij non animaduertit. *Per ſe* αὐτομάτως, vt *natiuos*, αὐτοφυεῖς. Sic paulo ante indociles vias, αὐτοδιδάκτοις.

Non *ego nunc vereor ne ſim tibi vilior iſtis.*] Ea eſt in noſtro manuſcripto lectio: ſed mendoſe. Legendum enim:

Non ego nunc vereor ne ſis mihi vilior iſtis.

Sequentia coniecturæ noſtræ ſubſcribunt, & vulgarem editionem falſi damnant. C

Nostræ *gratiſſima vitæ.*] Id eſt, nobis, vt dicebant eodem modo ætati noſtræ.

ELEGIA III.

Qvalis Theſea iacuit cedente carina
Languida deſertis Gnoſia litoribus,
Qualis & accubuit primo Cephëia ſomno
Libera iam duris cotibus Andromede: D
Nec minus aſſiduis Edonis feſſa choreis
Qualis in herboſo concidit Apidano,
Talis viſa mihi mollem ſpirare quietem
Cynthia, non certis nixa caput manibus,
Ebria cũ multo traherẽ veſtigia Baccho,
Et quaterent ſera nocte facem pueri.
Hanc ego, nondum etiam ſenſus deperditus omnes,
Molliter impreſſo conor adire toro. E
Et quamuis duplici correptum ardore iuberent
Hac Amor, hac Liber, durus vterque Deus,
Subiecto leuiter poſitam tentare lacerto,
Oſculaque admota ſumere, & arma manu:
Non tamen auſus eram dominæ turbare quietem,
Expertæ metuens iurgia ſæuitiæ:
Sed ſic intentis hærebam fixus ocellis,
Argus vt ignotis cornibus Inachidos.
Et modò ſoluebam noſtra de fronte corollas,
Ponebamq; tuis Cynthia temporibus:
Et modò gaudebam lapſos formare capillos,
Nunc furtiua cauis poma dabam manibus:
Omniaque ingrato largibar munera ſomno,
Munera de prono ſæpe voluta ſinu.
Et, quoties raro duxti ſuſpiria motu,
Obſtupui vano credulus auſpicio,
Ne qua tibi inſolitos portarent viſa timores,
Neue quis inuitam cogeret eſſe ſuam:
Donec diuerſas percurrens Luna feneſtras,
Luna moraturis ſedula luminibus,
Compoſitos leuibus radijs patefecit ocellos,
Sic ait in molli fixa toro cubitum:
Tandem te noſtro referens iniuria lecto,
Alterius clauſis repplulit è foribus.
Namque vbi longa meæ conſumpſti tempora noctis,
Languidus exactis hei mihi ſideribus?
O vtinam tales perducas, improbe, noctes,
Me miſeram quales ſemper habere iubes.
Nam modò purpureo fallebam ſtamine ſomnum,
Rurſus & Orpheæ carmine feſſa lyræ:
Interdũ grauiter mecũ deſerta querebar
Externo longas ſæpe in amore moras.
Dum me iucundis lapſam ſopor impulit alis.
Illa fuit lacrymis vltima cura meis.

PHILIPP. BEROALD. BON.

QVALIS *Theſea.*] Deſcribit qualem deptehendetit noctu Cynthiam dormientem, quæ ipſius poëtæ aduentum præſtolabatur. Eius ſomnum comparat ſomno Ariadnes, Andromedes, & feminæ bacchantis. Ariadna Minois filia amauit Theſeum, quem edocuit quo pacto intetfecto Minotauro è labyrintheis flexibus egtederetur,

Errabunda regens tenui veſtigia filo.

Vt ait Ca. Theſeus ex Creta diſcedens Ariadnam abduxit, quam dormientem teliquit in inſula Dia, quæ alio nomine Naxos appellatur. Vnde Ipſa ita conqueritut apud Ouid.

Crudeles ſomni quid me tenuiſtis inertem?

Hiſtoriam Plutarchus & Diodorus tradiderunt.

LANGVIDA *Gnoſia.*] Ideſt, Ariadna ſomnolenta, quam Gnoſiam vocat à Gnoſo oppido Cretæ: quod priſcis temporibus alio nomine Ceratum appellauerunt, vt ſcribit Strabo.

DESERTIS *littoribus.*] Inſulæ Naxi ſiue Diæ, vbi telicta fuit à Theſeo: de cuius loci ſolitudine ita loquitut ipſa apud Cat.

——Omnia muta:
Omnia ſunt deſerta: oſtentant omnia letum.

QVALIS *& accubuiſſe.*] Andromede filia Cephei regis Æthiopum fuit propoſita ceto monſtro marino ptoptet ſupetbiam matetnæ linguę, quæ gloriabatur ſe forma ſuperare Neteidas. Hanc Perſeus periculo liberauit, interfecto ceto, eamque duxit vxotem. Fabula ſcribitur ab Higinio, & Ouidio. ſenſus poëtæ eſt: Talem ſibi Cynthiam viſam fuiſſe dormientem, qualem ſomnum credibile eſt cœpiſſe Andromedam, quando fuit libetata à duris illis cotibus & ſaxis, quibus fuerat teligata interfecto monſtro illo formidando. Non ittitus rumor vulgauit Andtomedam fuiſſe expoſitam belluæ: Nam ſcribunt Pli. & Solinus oſſa illius monſtri Romam deportata fuiſſe à Matco Scauto, quæ erant longitudine pedum quadraginta, altitudine coſtarum elephantos excedente.

CEPHEIA.] Cephei filia, qui inter ſidera fuit collocatus.

EDONIS *feſſa choreis.*] Edonides dicuntut fœminæ bacchantes ab Edone monte Thraciæ, quæ furore dinino agitatæ myſteria Bacchi celebrabant. Edonidum meminit Plutarchus in Alexandto. de quibus & Ouid. ait:

Protinus in ſiluas matres Edonidas omnis.

Luc. ſyſtolem fecit illo verſu:

Edonis Ogygio decurrit plena Lyeo.

Variis nominib. appellantur huiuſcemodi Bacchantes: nam & Euantes, & Thyades. & Mimallonides, & Mænades, & Baſſarides, atque Cocytiæ à poëtis nuncupantur. ſenſus eſt: Vt Edonis, ideſt, Baccha, dulci ſomno quieſcit ad Apidanum fluuium Theſſaliæ poſt ſaltationem illam adhibita in Orgiis Bacchicis, talis dotmiebat mea Cynthia.

CHOREIS.] Chorea tripudium eſt & concentus, vt ait Plato, ſcribens chorum à χαρᾶς ideſt, lætitia nominari.

A CONCIDIT.] Recepta, ſcilicet, mente: & finito furote: quo erat afflata. ita Luca. loquens de Phemone Pythia inquit: *Vixque refecta cadit.*

SERA *nocte facem pueri.*] Ideſt, miniſtri facem concutetent, quæ exagitata ignes reſtituit, immota totpeſcit, vt ait Sene. Amatores quando ibant ad amicam, facem ferre ſolebant. Perſius:

Ebrius ante fores extincta cum face cantat.

Et Hotatius:

Ambulet ante noctem cum facibus.

Inde à Plauto ſcriptum eſt in Curgulione: *Luces cereum.* Puetos ſeruos appellamus, vt ſcribit Iuriſconſultus de verborum ſignificatione. Plau- B tus, *I, puere pulta:* & in hoc ſignificato pueri dicuntur à poëta ſerui daduchi, hoc eſt tædiferi.

DVPLICI *ardore.*] Scilicet, amoris & vini. Vinum enim & adoleſcentia, vt ſcribit Diuus Hietonymus, duplex eſt amoris incendium.

ET *arma manu.*] Verecunde virilia appellauit arma: Hoc enim telum eſt Venereæ pugnæ: ita ait Auſonius,

Altius ad viuum perſedit vulnere mucro.

CORNIBVS *Inachides.*] Io Inachi filia amata fuit à Ioue, & in vaccam transformata, Iunonique ttadita. Iuno cuſtodem illi appoſuit Ar- C gum, qui erat totus oculeus, & vt inquit Ouid.

Centum luminibus cinctum caput Argus habebat.

Quem deinde iuſſu Iouis Mercutius interemit. Fabula notiſſima. ſenſus eſt: Quemadmodum Argus vigilantibus oculis obſeruabat Ionem, & eius cotnibus, quæ ignorabat eſſe mulieris, ſed vaccæ eſſe credebat, cuſtos inhærebat, ita ego intentis ocellis Cynthiam ſpeculabat.

INACHIDOS.] Ideſt, Ionis, ita enim ſecundum latinam linguam declinatur: & ita à Plauto dicitur, vt Dido Didonis: & Cęſar, teſte Quintiliano, vſus eſt hac ratione declinandi.

COROLLAS.] Diminutiuum eſt à corona: & D Pli. ſcribit corollas apud antiquos dictas fuiſſe ſtrophia & ſtrophiola.

VANO *credulus auſpicio.*] *Credula res amor eſt.* Vanum appellat mendax, fallaxque auſpicium. vanos enim doctiſſimi veterum dixerunt mendaces & infidos, vt docet Gellius: & ait Cicero, *Nihil turpius eſſe vanitate*, hoc eſt, mendacio. Vanitudinem Plau. appellat. Duo ſunt genera auſpiciorum, vnum ad oculos, alterum ad aures pertinens: ad oculos, ſcilicet, volatus: ad aures vox auium, vt in Decretis ſcriptum eſt, xxvi. quæſt. iiii. Dicta autem ſunt auſpicia quaſi auiū E ſpicia: nam quod nos cum præpoſitione dicimus aſpicio apud veteres ſpicio dicebatur, vt inquit Feſtus: Qui auſpicio præſunt, auſpices dicuntut: qui auium voces obſeruant, augures: ſed indifferenter ſæpe accipiuntur. Auſpicium antiqui curioſiſſime obſeruabant, adeo vt nihil publice ſine auſpiciis, nec domi, nec militiæ gereretur, vt docent Cic. & Vale. Primi Cilices & Pamphylij putauerūt & Piſidarum gens futuras tes declarari volatibus auium & cantibus. Virg. auſpicium auguriumque vno verſu complexus eſt: *Et volucrum linguas & præpetis omina pennæ.*

VISA.] Quod Græci φαντάσματα dicunt, Cice. quoties opus hoc nomine fuit, viſum vocauit. idem ttadit Mactob. in primo ſomnij Scipionis.

N s *ne quis inuitam.*] Timebam, inquit Propertius, ne quis te artibus magicis inuitam & reluctantem traheret ad amorem: Hoc enim fieri poſſe teſtatur Maronianum carmen:

Hæc ſe carminibus promittit ſoluere mentes:
Quas velit: aſt alijs duras immittere curas.

Et apud Horat. Canidia cogit veneficijs Varum, vt ſe amet. Et Apuleium Pamphile magicæ artis ſcientiſſima vbi iuuenem formoſum aſpexerat, illum incantamentorum vi atque pollentia ad ſe rapiebat.

T a n d e m *te noſtro,*] Verba ſunt Cynthiæ conquerentis de longa Propertij cunctatione, & illius perfidiam criminantis.

E x a c t i s *ſideribus.*] Ideſt, finita nocte: Nam aduentu Solis ſidera occultantur, & exacta tunc dicuntur, hoc eſt, expulſa. Exigere enim apud antiquos interdum ſignificat excludere. Teren. *Spectandæ, an exigendæ ſint*, vt exponit Donatus excludendæ. ita apud Iuriſconſultos ſcriptum eſt, Exactis regibus pro eiectis, & ab Apuleio Publicola regum exactor nominatur, quoniam reges Tarquinios expulit, & eiecit.

O r p h e æ *lyra.*] Nemo eſt qui neſciat quemadmodum Orpheus Thrax muſica ac melodia omnes ſuperauit, quem canentem ſiluæ & feræ paſſim ſequebantur. Ouid.

Saxa feraſque lyra mouit Rhodopeius Orpheus.

Horatius,

Vocalem temere inſecutæ Orphea ſiluæ.

De Orpheo carmen eſt apud Claudianum, & Oda apud Boe. hiſtoria Orphei traditur à Diodo.

L a p s a m *ſoper impulit alis.*] Somnus alatus à poëtis deſcribitur. Ouid.

Ille volat nullos ſtrepitus facientibus alis.

Virga tangit aut alis quibus ſoporem cupit infundere. vnde ait Papi. ad Somnum:

——nec te totas infundere pennas
Luminibus compello meis, hoc turba precatur:
Lætior extremo me tange cacumine virga.

M. ANT. MVRETVS.

Sic *ait.*] Liber vetus, *Hic ait.* vt ſit, hic, pro, tunc.

I n t e r d v m *grauiter.*] Libri calamo exarati, *Interdum leuiter,*

IANVS DOVSA FIL.

Et *quamuis duplici correptum ardore iuberent*
Hac Amor hac Liber, durus vterque Deus.] Huc pertinet illud Greci Poëtæ Anthol. IV.

Ἐν κοινῇ τὸν ἔρωτα, ...
...

O s c v l a q v e *admota ſumere & arma manu.*] Quid hoc loco per *arma* denotari velit Poëta noſter, non eſt conſulendus *λοξίας*, ſatis enim declarat ſuam mentem. Cæterum notandum in eadem ſignificatione apud Græcos ὅπλα poni. Nicander in II. Georg. apud Athenæum:

——...
...

A Antipater Anthol. I.

——...
...

Mulieres intelligens, qualis illa Glyco apud Furium Comicum, quam ita loquentem inducit, Fulgentio teſte: *Myrrhinum mihi adfer, quo viribus armis occurſem fortiuſcula.*

D v m *me iucundis lapſam ſoper impulit alis,*
Illa ſuis lacrymis vltima cura meis.]

Planè huic geminum illud Heliodori lib. I. ... vbi ſententia poſtulat, vt ... aut ... legatur.

B

IANVS DOVSA PATER.

Et *quamuis duplici correptum ardore iuberent*
Hac amor, hac Liber.] Ouidius:

Et Venus in vinis, ignis in igne fuit.

L v n a *moraturis ſedula luminibus.*] Sic etiam lib. II. *Phœbe moratura contrahe lucis iter.*

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

C

Osculaqve *admota ſumere & arma manu.*] Putaui olim adoleſcens legendum, *ſumere tarda.* Sic libro ſecundo: *Oſcula ſunt labris noſtra morata tuis.* fortaſſe melius: *ſumere certa manu.* certa non reluctantia. propterea *admota manu.* vt vltima ſyllaba in voce arma ex ſequenti conflata ſit.

E x p e r t æ *metuens iurgia.*] Noſter codex *verbera.* Horatius,

——metuentes patruæ verbera linguæ.

A r g v s *vt ignotis.*] Lege, *Argus vti notis.* & fortaſſe ſcriptum fuit, *gnotis* archaico more.

D o n e c *diuerſas.*] Lege, *Diuiſas.* hoc eſt fiſſas, ſic infra *diuerſos* legebatur in manuſcripto, pro *diuiſos.*

D

Poſſum ego diuiſas iterum coniungere amantes.

Itaque alterum pro altero facile commutatur, vt non raro in Manilio.

A l t e r i v s *clauſis expulit.*] Liber noſter, *rettulit.* nimirum, quia *repulit* ſcripſerat poëta, ita repone.

ELEGIA IIII.

Quid mihi tam multas laudando Baſſe puellas
E *Mutatum domina cogis abire mea?*
Quid me non pateris, vita quodcunque ſequetur,
Hoc magis aſſueto ducere ſeruitio?
Tu licet Antiopæ formam Nycteidos, & tu
Spartanæ referas laudib. Hermionæ,
Et quaſcunque tulit formoſi temporis ætas,

Cynthia non illas nomē habere ſinat:
Nedum, ſi leuibus fuerit collata figuris,
Inferior duro iudice turpis eat.
Hæc ſed forma mei pars eſt extrema furoris:
Sunt maiora, quibus Baſſe perire iuuat:
Ingenuus color, & multis decus artibus, & quæ
Gaudia ſub tacita dicere veſte libet.
Quo magis & noſtros contendis ſoluere amores,
Hoc magis accepta fallit vterque fide.
Non impune feres. ſciet hæc inſana puella,
Et tibi non tacitis vocibus hoſtis erit.
Nec tibi me poſthac committet Cynthia, nec te
Quæret. erit tanti criminis illa memor:
Et te circum omnes alias irata puellas
Differet. heu nullo limine carus eris.
Nullas illa ſuis contemnet fletibus aras,
Et quicunque ſacer, qualis vbique, lapis.
Non vlla grauius tentatur Cynthia damno,
Quàm ſibi cum rapto ceſſat amore Deus,
Præcipuè noſtri. maneat ſic ſēper, adoro;
Nec quicquam ex illa, quod querar, inueniam.

PHILIPP. BEROALD. BON.

QVID *mihi tam multas laudando, Baſſe, puellas.*] Alloquitur Baſſum conantem abducere poëtam ab amore Cynthiæ: oſtenditque nullius fœminæ forma mutari poſſe, vt Cynthiæ amores obliuiſcatur.

ASSVETO *ſeruitio.*] Amore, ſcilicet, Cynthiæ iam inueterato, Qui amat ſeruit amicæ: Vnde dominam amicam appellare cōſueuimus. Omnis vita ſeruitus eſt, vt ait Seneca, Ille ſeruitutem ſeruit, qui amat: hoc expertus loquor, hoc veriſſimum eſſe nouit quicunque amori mancipatus eſt. Hoc veriſſimum ſenſit Tibullus cum ſic cecinit,

Sic mihi ſeruitium video, dominámque paratam,
Iam mihi libertas illa paterna vale.

TV *licet Antiopa formam.*] Quamuis inquit, ô Baſſe, laudibus extollas Antiopam Nyctei filiam,

A & Hermionem Menelai, & omnis illas veteres heroidas, quæ ob formoſitatem celebrantur, tamen forma illarum pulchritudine Cynthiæ exuperantiſſima obumbratur, & deliteſcit. Antiopa Nyctei filia compreſſa fuit à Ioue in Satyri formam commutato, ea quo compreſſu peperit Amphionem & Zethum: quod tangit Ouid. in vi. Metam. his verſibus,

Addidit vt Satyri cælatus imagine pulchra
Iuppiter impleret gemino Nycteida fœtu.

Home. Antiopam Aſopi filiam fuiſſe ſcribit in xi. Odyſſeæ. cuius verba hæc ſunt: *Vidi Antiopam Aſopi filiam, quòd in complexu Iouis iacuiſſet, glo-*
B *riantem: quæ genuit filios duos Amphionem & Zethum.* Hi, vt ſcriptores Græci tradiderunt expoſiti fuerunt in monte Cytherone, quos paſtor repérit & educauit. Lycus frater Nyctei Antiopam Dircæ vxori cuſtodiendam commiſit, quæ ob pellicatus ſuſpitionem cathenis, vinculiſque aſperioribus illam coercebat: ea tandem aufugit, & vt in iii. ſcribit Propert.

Regales manicas rupit vtraque manu.

In Cytherone filios reperit, qui Dircem in matris vindictam caudæ tauri alligarunt, eamque diſcerpſerunt: à cuius nomine fons in Bœo. dicitur Dirce. Ouid.

—— tauro rapiente trahatur,
C *Vt tracta eſt coniux imperioſa Lyci.*

Dirces fontis Pli. & Soli. meminerunt.

SPARTANÆ *Hermiona.*] Hermionem Menelai & Helenæ filiam Oreſti deſponſatam, & à Pyrrho raptam fuiſſe docet Naſonis epiſtola, qua Hermione apud Oreſtem ſua fata conqueritur. Oreſtes ægre ferens ſibi ereptam fuiſſe formoſiſſimam coniugem, clam inſidiatur Pyrrho filio Achillis: &, vt inquit Maro, illum:

Excipit incautum, Patriaſq. obtruncat ad aras.

Spartana dicitur Hermione à Sparta ciuitate Laconica, quam condidit Spartus filius Phoronei, vt docet Euſeb.

D NEDVM *ſi leuibus.*] Senſus eſt, Cynthia cum obſcuret nomen & decus earum, quæ formoſiſſimæ fuerunt, tanto magis comparata vilioribus minuſque formoſis eniteſcet, cuius formoſitas tanta eſt, vt etiam ab iniquo iudice laudari mereatur.

INGENVVS *color.*] Ideſt, Liberalis, atque natiuus, ingenuā fœmina digniſſimus. ita Iuue.

Ingenui vultus puer ingenuique pudoris.

Ita & Mar.

Si facie nolis, hæc erit ingenua.

Ingenuos appellant Iuriſconſulti, quorum parentes non ſeruierunt.

QVO *magis, hoc magis.*] Ideſt, quanto magis, E tanto magis, elocutio frequentiſſima.

DEFERET *te.*] Ideſt, accuſabit. Mart. *Ecce reum carus te detulit.* Inde delatores appellantur accuſatores. Placet magis vt legas, Differet etiam differre ſignificat apud priſcos maledicendo infamare. Plau. *Hic te populo differam.* ideſt, conuitiis proſcindam.

NVLLAS *fletibus aras.*] Senſus eſt, apud altaria omnium deorum etiam minorum lachrymas fundet, vt ita tibi illi reddantur infeſti. Nullum etiam ſtipitem, nullumque lapidem, qui

ſacratus

ſacratus ſit relinquet inhonoratum: venerabitúrque viliſſima quæque, vt odioſus, inuiſúſque omnibus efficiaris. Solent viatores ſi in itinere conſpicati fuerint, aut truncum dolamine effigiatum, aut lapidem vnguento delibutum pro numinibus colere & adorare, vt tradit Apuleius in Floridis: vnde ait Tibullus: A

Nam veneror, ſeu ſtipes habet deſertus in agris,
Seu vetus in triuio florea ſerta lapis.

Et Ouidius in Faſtis hoc idem refert ſic ſcribẽs:

Termine ſiue lapis, ſiue es defoſſus in agro
Stipes: ab antiquis tu quoque nomen habes.

PRÆCIPVE *noſtri.*] ſubintelligendum eſt amore. B

DEVS.] Cupido.

IANVS DOVSA FIL.

VITÆ *quodcunque ſequetur Hoc magis aſſueto ducere ſeruitio.* [Scriptus codex V. C. Franciſci Modij pro *ducere viuere* habebat. quod damnare mihi religio ſit, qui ſciam *vitam viuere, ſeruitutem ſeruire, noxam nocere*, & hæc talia tralaticia eſſe apud Latinos. Sed & *nauem nauigare* dixit Vlpianus l. *1.* ff. *Nautæ caup. ſtabul.*

Cynthia non illas nomen habere ſinat.] Omnino legendum *ſinet*, quomodo & in codice Modiano exſtare poſtea comperi. C

SCIAT *hæc inſana puella.*] Malim: *ſciet hoc inſ.*

NVLLAS *illa ſuis contemnet fletibus aras.*] *Contemnet*, id eſt, præteribit ſeu negliget. Apuleius Mileſ. VI. *rata ſcilicet nullius Dei fana & cærimonias negligere ſe debere, ſed omnium beniuolam miſericordiam corrogare.*

MANEAT *ſic ſemper adoro, Nec quidquam ex illa, quod querar, inueniam.*] Lego: *Ne quidquam*, vt concinnior ſit ſententia.

IANVS DOVSA PATER. D

GAVDIA *ſub tacita dicere veſte lubet.*] Fortè *ducere.*

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

SPARTANAM *referas.*] Repone auctore libro ſcripto, *Spartana Hermionæ.* Licet laudibus referas formam Antiopæ & Hermionæ.

HÆC *ſed forma mei pars eſt extrema furoris.*] Sic in eandem ſententiam libro ſecundo:

Nec me tam facies, quamuis ſit candida, capit.

DEFERET.] Liber, *Differet.* Ita repone.

NON *vllo grauius tentatur.*] Hanc chriam Gnome Euripidis expreſſit: E

Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα δεύτερ' ἂν πάσχοι γυνὴ,
Ἀνδρὸς δ' ἁμαρτάνουσ' ἁμαρτάνει βίου.

MANEAT *ſic ſemper adoro.*] Virgilius:

In rupes, in ſaxa volens vos Turnus adoro
Ferte ratem ——— Ouidius:
Hanc ego, me non vt defendere tentet, adoro.

Baſſus autem iſte eſt Iamborum ſcriptor. Ouidius:

Ponticus heroo, Baſſus quoque clarus Iambis.

ELEGIA V.

INVIDE, tu tandem voces compeſce moleſtas,
Et ſine nos curſu, quo ſumus, ire pares.
Quid tibi vis inſane? meos ſentire furores?
Infelix properas vltima noſſe mala:
Et miſer ignotos veſtigia ferre per ignes,
Et bibere è tota toxica Theſſalia.
Non eſt illa vagis ſimilis collata puellis.
Molliter iraſci non ſciet illa tibi.
Quòd ſi fortè animis non eſt contraria noſtris,
At tibi curarum millia quanta dabit?
Non tibi iam ſomnos, non illa relinquet ocellos.
Illa feros animis alligat vna viros.
Ah mea contemptus quoties ad limina curres!
Cùm tibi ſingultu fortia verba cadẽt,
Et tremulus mæſtis orietur fletib. horror,
Et timor informem ducet in ore notã:
Et quæcunque voles fugient tibi verba querenti;
Nec poteris, qui ſis, aut vbi, noſſe miſer.
Tũ graue ſeruitium noſtræ cogère puellæ
Diſcere, & excluſum quid ſit abire domum.
Nec iam pallorem toties mirabere noſtrum,
Aut cur ſim toto corpore nullus ego.
Nec tibi nobilitas poterit ſuccurrere amanti.
Neſcit amor priſcis cedere imaginib.
Quòd ſi parua tuæ dederis veſtigia culpę,
Quàm citò de tãto nomine rumor erit?
Non ego tũ potero ſolatia ferre roganti,
Cùm mihi nulla mei ſit medicina mali:
Sed pariter miſeri ſocio cogemur amore
Alter in alterius mutua flere ſinu.
Quare, quid poſſis mea Cynthia, deſine Galle
Quærere. nõ impunè illa rogata venit.

PHILIPP. BEROALD. BON.

INVIOE *tu tandem voces compeſce moleſtas.*] dehortatur Gallũ ab amote Cyothiæ, cuius pulchtitudine inflammatus iam cœperat æſtuare: docétque quot iocommoda, & ærumnas ſit toleraturus ſi Cynthiam adamauerit.

E TOTA *toxica Theſſalia.*] venenorum & herbatum magicarum feraciſſima fertur eſſe Theſſalia, quod indicat Luca. in ſexto bis verſibus:

Theſſala quin etiam tellus herbáſque nocentes
Rupibus ingenuit ——

& paulo poſt:

—— *terris hoſpita Colchis*
Legit in Hæmoniis, quas non aduexerat herbas,

& Porphyrio ſcribit Theſſal. eſſe feracem venenorum: vnde ait Horat. in Epodo: *Herbáſque quas & Iolchos & Hiberia mittit venenorum ferax.* Iolchos autem ciuitas eſt Theſſaliæ, notiſſima teſtimonio Strabonis, & Pomponij Mellæ. Toxica, vt interpretatur Plin. dicta ſunt quaſi taxica, qooniam taxos arbor eſt veneni præſentiſſimi; & (vt auctor eſt Theophraſtus in tertio de plantis) ſi iumenta Taxi folia comederint, emoriuntur.

COLLATA *puellis.*] æquiparata & dedocta in comparationem. hoc enim ſignificat confero: vnde collata deriuatur. Ouid.

Confer Amyclæis medicatum vellus ahenis
Murice cum Tyrio: turpius illud erit.

VAGIS.] optimo vſus eſt epitheto: nam (vt inquit Maro) *Varium & mutabile ſemper Fœmina:* at mea Cynthia, ait, conſtans eſt in amore.

ORIETVR *fletibus horror.*] ex amore uimio dictum eſt. Natura enim magoi caloris incutit horrorem ſicut nimiæ febres: & io haoc ſententiam loqoitur Phedria amator apud Teteot. *Totus Parmeno tremo, horreoque poſtquam aſpexi hanc:* nam, vt philoſophi tradunt, Amatores caleot, frigéntque viciſſim, inſtar eorum quos tertiana febris inuaſit. frigeot quia calore proprio deſeruntur, nec in ſeipſo amantis eſt animus, ſed viuit in alieno corpore, vt inquit Pla. Horror dicitur vbi totum corpus intremiſcit: de quo ſic ſcribit Cor Celſus io tertio: *Febres aliæ protinus incipiunt à calore, aliæ à frigore, aliæ ab horrore. frigus voco vbi extremæ partes membrorum inalgeſcunt. Horrorem vbi totum corpus intremit.*

ET *timor informem notam.*] amantes timidi & audaces viciſſim exiſtunt: omoia timent, omnia audent, timor cauſa palloris eſt: nam (vt ſcribit Ariſto. in problematibus) in metu ſanguis & calor ſumma corporis deſerunt, & in interiora perfugiunt: inde metuentes palleſcuut, & amantes. iuxta illud Ouid. *Palleat omnis amans,* & illud Horat. *Et tinctus viola pallor amantium,* vt ſupra dictum eſt.

TOTO *corpore nullus ego.*] hoc ideo dictum: quia amore marceſcimus, atque tabeſcimus. & corpora amantium emaciata penitus efficiuntur. Ouid. *Fecit amor macrem.* & (vt inquit Plau. in ciſtellaria) *Amor carnificinam primus commentus eſt.* Poteſt etiam referri ad animum & hominem interiorem, qui non videtur eſſe in corpo-

A re amatoris, qui incolumi animo oou eſt, nec ſanæ mentis compos.

NASCIT *amor priſcus.*] idem Ouid. *Nobilitas ſub amore iacet.*

IMAGINIBVS.] apud maiores in atriis ceteræ imagines ſiogulis diſpooebantur armariis, quæ gentilitia funera comitabantur. Auctor Plin. in. xxxv. & hoc erat peculiare nobilium. vnde ait Sene. in. v. epiſtolarum ad Lucil. *Non facit nobilem atrium plenum fumoſis imaginibus:* in qua ſeotentiam Iuoe. eſt illud: *Fumoſos equitum cum dictatore magiſtros:* neque famoſos legendum eſt, vt paſſim legitur.

B RVMOR *erit.*] eadem ſententia apud Ouid.

Fabula, nec ſentis, tota iactaris in vrbe.

Rumor ſermo eſt ſine vllo auctore certo diſperſus, vt auctor eſt Quinti. apud oratores loci ſunt communes pro rumoribus & contra rumores. Rumoris diminutioum eſt rumuſculus: qua dictione, Ci & Hiero. vtuntur.

NON *impune rogata venit.*] id eſt, pœnam & tormentum affert amatori. quaſi dicat oon ſine fellis & abſinthij amaricie eſt amor Cynthiæ, & potiſſimum cùm rogatur.

C

IANVS DOVSA FIL.

AT *tibi curarum millia quanta dabit.*] Sic dictum *millia quanta,* vt à Plauto:

Sexcenta tanta reddam, ſi viuo, tibi.

IANVS DOVSA PATER.

NON *tibi iam ſomnos, non illa relinquet ocellos.*] Huc pertinet illud libri quarti:

Illius arbitrio noctem lucémque videbis,
Gutta quoque ex oculis non niſi iuſſa cadet.

D *Cùm tibi ſingultu fortia verba cadent.*] Sic & Martialis:

Eſſe pudor vetuit fortia verba mihi.

Nec tibi nobilitas poterit ſuccurrere amanti.] Hinc veteris proſapiæ ac multarum imaginum apparet fuiſſe Gallum, contra Suetonij ſeotentiam, qui eum ex homili ad præfecturam Ægypti ab Auguſto prooectum autumat.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

E ET *miſer ignotos veſtigia ferre.*] Prouerbium eſt. Horatius: —— *& incedis per ignes*

Suppoſitos cineri doloſo.

NON *eſt illa vagis.*] Vagæ puellæ, *πλανῆτιδες*. contra Horatius Deuias. At boous Beroaldus: vagas ſumit pro variis, & inconſtantibus.

MOLLITER *iraſci non ſolet.*] Quomodo *non ſolet,* ſi ounquam adhuc expertus eſt? incedere enim per igootos ignes eum dixit, vt pote qui Cynthiæ amore tum primum incaleſcebat. Næ ille oſcitabunde hæc legebat qoiſquis hæc mutauit. Scriptura enim vetus habet, *nõ ſciet.* Quod explicatiooe nou indiget. Facilis aotem lapſus fuit, vt *c,* in *o,* & *i* in *l* mutaretur.

QVOD *ſi forte tuas.*] Et hæc qooque oon minore flagitio, quam illa, mutarunt. quum liber ſcriptus habeat.

Aut ſi fortè auſis non eſt contraria noſtris.
eſt εὐχέρημα. Aut pone illam mihi pro te precanti victas manus dediſſe. Manifeſtum enim Gallum æmulum fuiſſe Propertij, & tunc primum cæpiſſe Cynthiam amare, ac oraſſe Propertium, vt ſibi pararios & proxeneta eſſe vellet inter ſe & illam in amoribus nouis. Id quod tota ex hac elegia colligas licet, præſertim ex fine:
—— *non impune illa rogata venit.*
precatorem enim ſibi & rogatorem Propertium aſſumpſerat.

ELEGIA VI.

*N*on *ego nunc Adriæ vereor mare noſcere tecum*
Tulle, neque Ægeo ducere vela ſalo,
Cum quo Rhiphæos poſsim conſcendere montes,
Vlteriúſq; domos vadere Mẽnonias.
Sed me complexæ remorantur verba puellæ,
Mutatóq; graues ſæpe colore preces.
Illa mihi totis argutat noctibus ignes,
Et queritur nullos eſſe relicta Deos.
Illa meam mihi iam ſe denegat: illa minatur,
Quæ ſolet irato triſtis amica viro.
His ego non horam poſſum durare querelis.
Ah pereat, ſi quis lentus amare poteſt.
An mihi ſit tanti doctas cognoſcere Athenas,
Atque Aſiæ veteres cernere diuitias:
Vt mihi deducta faciat conuicia puppi
Cynthia, & inſanis ora notet manibus?
Oſculaq; oppoſito dicat ſibi debita vẽto,
Et nihil infido durius eſſe viro?
Tu patrui meritas conare anteire ſecures,
Et vetera oblitis iura refer ſociis.
Nam tua non ætas vnquam ceſſauit amori,
Semper at armatæ cura fuit patriæ.
Et tibi non vnquam noſtros puer iſte labores
Afferat, & lachrymis omnia nota meis.
Me ſine, quem ſemper voluit fortuna iacere,
Hanc animam extremæ reddere nequitiæ.
A *Multi longinquo periere in amore libenter,*
In quorum numero me quoque terra tegat.
Non ego ſum laudi, non natus idoneus armis.
Hanc me militiam fata ſubire volunt.
At tu ſeu mollis quà tẽdit Ionia, ſeu quà
B *Lydia Pactoli tingit arata liquor,*
Seu pedibus terras, ſeu pontum carpere remis
Ibis, & accepti pars eris imperij,
Tum tibi ſi qua mei veniet non immemor hora,
Viuere me duro ſidere certus eris.

C PHILIPP. BEROALD. BON.

NON *ego nunc Adriæ vereor mare noſcere tecum.*] inuitatus à Tullo ad peregrinationẽ Aſiaticam, cuius prouinciæ ille Procõſul erat deſtinatus. dicit ſe hominem poſſe comitari per maria & regiones peniriſſimas, niſi eum remoraretur amor puellę, qui plus poteſt pollétque, quàm vota mortalium.

ADRIÆ *mare.*] Adriaticum intelligit, quod alio nomine mare ſuperum appellamus. Adriaticum ab Adria Thuſcorum colonia vocauerunt Italicæ gentes, vt docet Liuius in quinto, à poëtis abſolutè dicitur Adria. Horat. D
Adria Diuiſus obiecto, remittas. Lucan.
—— *ſonat tonto grauis Adria ponto.*

SALO *Ægæo.*] Ægæum dictum eſt à ſcopulo, qui procul ſpectantibus effigiem capræ repreſentat. Auctor Plini. Aex ægos Græcè, capra dicitur Latinè. Strabo refert Ægas oppidũ fuiſſe in Eubœa, à quo Ægæum mare nomen accepit. alij exiſtimant Ægæum dici ab Ægæo patre Theſei, qui ſe in id mare præcipitauit, vel quòd in eo Ægæa Amazonum regina perierit.

RIPHÆOS.] montes ſunt Scythiæ, & meminerunt Geographi Virg. E
Gens effrena virûm Ripheo tunditur Euro.

DOMOS *Memnonias.*] Memnon Tithoni filius venit in auxilium Priamicum cum decem millibus Æthiopum, totidémque Suaſianis: ædificauit Suſis loco eminentiori regiam, quę ab ipſius nomine dicta eſt Memnonium: interfectus ab Achille ſepultus eſt in Syria, vt ait Strabo: vt ſentit Diod. & tangit Plin. in Aethiopia. ad eius ſepulchrum Memnonides aues quotannis depugnant parentalia celebrantes, vt Ouid. & Plin. tradiderunt. Domos Memnonias intelligit longinquas regiones, ſiue Aethiopiam vbi ſepultus fuit, ſiue Perſiam vbi habuit arcem & regiam. Cat. Memnona Aethiopem appellat.

Argvtat *noctibus ignes.*] Argutare & argutari in eadem dicuntur ſignificatione:& ſignificat vtrumque loquaciter proloqui) vt docet Nonius : vnde ait Neuius: *Totum diem argutatur quaſi cicada.* ſenſus eſt poëtæ: Cynthiam per totas noctes ſuos ignes, hoc eſt, amores loquaciter & ſine intermiſſione enarrare, ipſique obiectare.

Si *quis lentus amare poteſt.*] Illi dicuntur lenti eſſe in amore, qui non commouentur, nulliſque affectibus exagitantur, ſed quadam quaſi lentitudine torpeſcunt: vnde ait alibi,

Hoſtibus eueniat lenta puella meis. & Ouid.
Lentus es & pateris nulli patienda marito.

Dedvcta *puppi.*] Deducere eſt nauem è terra in mare mittere, ſicut ſubducere in terram trahere, vt ait Ser. Virg. *Deducunt naues ſocij.* in alio ſignificatu deducere dicimus comitari. Horat. *Occurram, in triuijs deducam.* Liuius : *Frequentes eum deduxerunt domum.*

Conare *anteire ſecures.*] Hortatur Tullum ad facinora patrui, qui & ipſe Aſiam prouinciam rexerat ſuperanda, & eius magiſtratum imitandum. Secures, enim, pro dignitate & magiſtratu accipiuntur, quoniam conſules habebant duodecim lictores, qui geſtabant faſces virgarum ſecuribus alligatos : cuius rei cauſam refert Plutarch. in problematibus, cuius verba hæc ſunt: *Quid eſt quod prætorum virgæ ſecuribus alligatæ præferuntur? an ſignum eſt non oportere magiſtratus iracundiam promptam ac diſſolutam eſſe, & virgarum diſſolutio mora & tarditate iram frangit, & impetum moderatur : ſed malitia, quoniam partim medicabilis eſt, partim curari non poteſt : virgæ quod mutari poteſt corrigunt : ſecures autem quod emendari non poteſt abſcindunt.* Hactenus Plutar. proconſules ſex tantum faſcibus vtuntur, vt ſcribit Vlpia. Virgæ illæ magiſtratuum terribiles peculiariter fiebant ex arbore betulla, quæ eximio eſt candore, & tenuitate, vt ſcribit Pli. in xvii.

Oblitis *ſocijs.*] Refer inquit, ô Tulle, iura illa ſociis prouincialibus quæ patruus tuus iam pridem illis ſanctiſſimis reddidit, quorum ipſi iam obliti ſunt propter longa temporis interſtitia : vnde optare videntur vt per te priſtina iuriſdictio renouetur : hinc colligimus patruũ Tulli ius dixiſſe prouincialibus Aſiaticis.

Pver *iſte.*] Scilicet, Cupido. optat, ne Tullus vnquam ſentiat tales ictus Cupidinis, quales ipſe patiebatur.

Extremæ *nequitiæ.*] Petulantiæ venereæ & rei penitus vanæ : nequitia proprie ſignificat vitium contrarium frugalitati, vt docet Cice. in Tuſculanis : & Clau. (teſte Gellio) nequitiam appellauit luxum vitæ prodigum, atque effuſum. Publius Africanus ita ſcribit : *Omnia mala, probra, flagitia, quæ homines faciunt, in duabus rebus ſunt, malitia, atque nequitia.* interdum nequitia pro laſciuia petulantique libidine accipitur, vt illud Mart. *Nequitias tellus ſcis dare nulla magis.*
Et illud Ouid.

Nequitia eſt quæ te non ſinit eſſe ſenem.

Nequitiam ab eo dictam putat Mar. Tul. quod nequicquam ſit in tali homine, vnde etiam nequam deriuatur, vt docet Var. in vi. cuius hæc ſunt verba :

In quo putamus eſſe nequicquam dicimus nequam.

Mollis *Ionia.*] Regio eſt Aſiatica ab Ionio Xuti filio nominata: quo duce, Athenienſes duodecim colonias in Aſiam deduxerunt. Auctor Victruuius. dicitur mollis à Propert. quoniam omnis ille tractus mollis & delicatus eſt, vbi clementiſſimum cælum, vbertimum ſolum, mitiſſima accolarum ingenia ſunt: & amœnitas Aſiatica eneruauit viuidos animos Romanorũ, quod Pli. Liuiuſque notificant.

Pactoli *liquor.*] Fluuius eſt Lydiæ è Tmolo fluens, olim multa auri ramenta deferebat: ex quo celebratas fuiſſe ferunt Crœſi diuitias. auctor Strabo. vnde Virg. *Pactoluſque irrigat auro.* & Sillius inquit : *Hunc certant Pactole tibi, Duriuſque, Taguſque.*

M. ANT. MVRETVS.

At *tu ſeu mollis.*] Locum hunc à Beroaldo non intellectum, declarauit Cœlius Rhodiginus libro quarto lectionum antiquarum.

IANVS DOVSA FIL.

Cvm *quo Riphæos poſſim conſcendere montes.*] Si audaci mihi liberet eſſe, legerem *auſim,* pro *poſſim.* quamuis id hic eodem ſenſu retinere poſſimus, vt infrà :

Et contra magnum potes hos attollere Solem.

Potes, id eſt, audes. Similem mendam eluo Manilio lib. v. vbi in omnibus libris legitur:

Cum ſemel æthereos iuſſus conſcendere currus
Summum contigerim ſua per faſtigia culmen.

Reſcribo enim : *auſus.* neque obſtat quod præceſſit:

Me properare viam Mundus iubet.

Insanis *ora notet manibus.*] Sic Ouidius:

——*& inſanis vnguibus ora nota.*

Ipſe alibi:

Proijcit inſana cymbia plena manu. Item:
Saucia veſana verberat ora manu.

Semper *at armatæ cura fuit patriæ.*] Videtur dictum, vt à Pyndaro Olymp. i.

ἀρετᾶισι μαιμαόντας ὕπνος.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Oscvlaqve *oppoſito dicat ſibi.*] Hoc eſt, exprobret vento ſibi eripi oſcula ab ipſo. Oppoſito, aduerſo, vt oppoſiti ſunt vultus eorum nobis, quibuſcum expoſtulamus. In priore editione non bene hæc aſſequebamur.

Nam *tua non ætas vnquam ſeruiuit.*] Mutatum ignoratione priſcæ lectionis, quæ habebat, *ceſſauit,* vt diſerte extat in noſtro. ceſſare amori, operam dare amori. Infra :

Nam tua non ætas vnquam ceſſauit amori.

Horatius :

Ad ſtrepitum citharæ ceſſatum ducere curas.

Strepitum citharæ, cui ceſſatur, hoc eſt, cui vacatur. Ouidius iiii. Faſtorum.

Largaque prouenit ceſſatis meſſis in aruis.

ELEGIA VII.

Dvm tibi Cadmeæ dicuntur, Pontice, Thebæ,
Armáque fraternæ triſtia militiæ,
Atque, ita ſim felix, primo contendis Homero,
Sint modò fata tuis mollia carminibus,
Nos, vt conſuemus, noſtros agitamus amores,
Atque aliquid duram quærimus in dominam;
Nec tantum ingenio, quantum ſeruire dolori
Cogor, & ætatis tempora dura queri.
Hic mihi conteritur vitæ modus, hæc mea fama eſt,
Hinc cupio nomen carminis ire mei.
Me laudēt doctæ ſolùm placuiſſe puellæ,
Pontice, & iniuſtas ſæpe tuliſſe minas.
Me legat aſſiduè poſt hæc neglectus amator,
Et proſint illi cognita noſtra mala.
Te quoq; ſi certò puer hic cōcuſſerit arcu,
Quod nolim noſtros te violaſſe deos:
Lōgè caſtra tibi, lōgè miſer agmina ſeptē
Flebis in æterno ſurda iacere ſitu:
Et fruſtra cupies mollem componere verſum,
Nec tibi ſubijciet carmina ſerus Amor.
Tunc me non humilem mirabere ſæpe poëtam:
Tunc ego Romanis præferar ingenijs:
Nec poterunt iuuenes noſtro reticere ſepulcro,
Ardoris noſtri magne poëta iaces.
Tu caue noſtra tuo contemnas carmina faſtu.
Sæpe venit magno fœnore tardus amor.

PHILIPP. BEROALD. BON.

CVM *tibi Cadmeæ dicuntur, Pontice, Thebæ.*] Ponticus poëta clarus Heroico carmine ſcripſit Thebanum bellom, cuius meminit Ouid. in Triſtibos:

Ponticus heroo, Battus quoque clarus Iambis,
Dulcia conuictus membra fuere mei.

Ad hunc ſcribens poëta oſtendit ſe in ſcribendis A amoribus eſſe occupatum, & idem facturum Pooticum præſagit ſepoſito carmine heroico ſi cœperit miles eſſe Cupidinis. Cadmeas Thebas appellat à Cadmo conditore. fabula oota apud Ouid. Seri. Stra. in IX. Cadmum arcem Cadmeā muro vallaſſe, & regnum ſuis poſteris reliquiſſe, qui deinde arci Thebas adiunxerunt.

ARMAQVE *fraternæ triſtia militiæ.*] Bellum Thebanum ſcripſit Ponticus: ſcripſit & Statius quod ioter Etheoclem, & Polynicem fratres geſtum eſt tanto odio, vt ſemet mutuis vuloeribus confoderint: & alter ſuper alterum moribundus corruerit: qoorum impias, & truces aoimas ita B exectatur Statius in XI. Thebaidos:

Ite truces animæ, funeſtáque Tartara leto
Polluite, & cunctas Herebi conſumite pœnas.

Hanc ergo militiam fraternam intelligit poëta.

SERVIRE *dolori Cogor.*] Scribit io exemplis, Pli. *dolorem plerumque venuſtos facere*, & Ouid. *grande doloris Ingenium eſt.*

HINC *cupio nomen.*] Ex rebus videlicet amatoriis ſcriptitandis.

NOSTROS *euiolaſſe Deos.*] Poëta Deos appellat ioxta illud Maronis: *Mirabar quid mœſta Deos.* & Ouid. ait: *Eſt Deus in nobis.* & Plan. dicit Poëtam Deo plenom eſſe, & Homerum diuiniſſimum nuncupat. Quio etiam interpretes C poëtarum afflatu diuino moueri autumat. legimus io vetuſto codice euoloiſſe, quod noo diſplicet: & erit ſeoſus: Nollem Deos noſtros, hoc eſt Cupidines voluiſſe hoc: vt, ſcilicet, te ô Pontice ſagittis ſuis concuterent. quidam ita legunt te violaſſe, vt ſit ſenſus: Nolim Deos, hoc eſt amores te, ô Pontice, violaſſe diuerſo tramite, ad idem tamen compitum perueniunt. Prior ſententia vulgatior eſt.

DVRO *ſidere.*] In proſpera & aduerſa conſtellatione. ex illorum opinione loquitur, qui, teſte Pli. aſtro ſuo euentus aſſignant: & Plotinus librum ioſcripſit: *Sic faciunt aſtra.*

D LONGA *miſer agmina ſeptem.*] Materia belli Thebani inculta iacebit: nec heroicum carmen amplius à te, ô Pontice, ſcribetur: cum percuſſus fueris ſagitta Cupidinis. Septem agmina dicit propter ſeptem duces, qui ſimul profecti ſunt ab bellum Thebanum contra Etheoclem conficiendum. Nomina docum hæc ſunt, Polynices, Adraſtus, Tydeus, Amphiaraus, Hippomedoo, Capaneus, & Parthenope.

MAGNO *fœnore tardus amor.*] Sententia catholica, qua oſtendit amorem quanto ſerius, tardiuſqoe venerit, tanto vehementius torqoere, cruciaréque amantem: in quam ſententiam aie E Phædra apud Ouid. *Venit amor grauius, quo ſerius.*

M. ANT. MVRETVS.

CVM *tibi Cadmeæ.*] Prope ſimile principium eſt elegiæ Ouidij ad Macrum,

Carmen ad iratum dum tu perducis Achillem.

EVIOLASSE.] Beroaldus teſtatur, in antiquis libris partim, *euoluiſſe*, partim, *te violaſſe*, legi. quarum ſcripturarum ego quidem vtram libet huic vulgatę facile antepoſuerim. Sed quod Volſcus admonet deos hic intelligi, nō Venerem, &

Cupidinem, ſed poëtas ipſos: id, mea quidem A ſententia, tale eſt, vt, ſi fatuis, & inſulſis declarationibus præmium aliquod poſitum eſſet, id Volſcus hac vna fretus, ſine controuerſia, ſuo iure, diis hominibuſque plaudentibus, ablaturus fuiſſe videatur.

IANVS DOVSA FIL.

ATQVE, *ita ſim felix, primo contendis Homero.*] Auguſtus apud Suetonium in Tiberio cap. XXI. *Vale iucundiſſime, & , ita ſim felix, vir fortiſſime.*

LONGE *caſtra tibi, longè miſer agmina ſeptem Flebus in æterno ſurda iacere ſitu.*] Sic Silius, B lib. I. ——*longe clauſis ſua fœdera, longè Auſoniam fore.* Florus lib II. cap. II. *Longè illos nautica artes, detorquere remos & ludificari fugâ roſtra.* & cap. VI. *Longè illi triplex murus, totidemque arces.*

IANVS DOVSA PATER.

ATQVE *aliquid duram quærimus in dominam.*] Cato XXXIX. cap. de Re Ruſtica: *Per imbrem in villam quærito, quid fieri poſſit.*

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL. C

DICVNTVR *Pontice Thebæ.*] Veteres ſcripti. *ducuntur.* Recte. Horat *-forte epos, acer Vt Varius, nemo ducit.* Hic noſter libro IIII. *Cæſaris in nomen ducuntur carmina.* Ducere carmen poëtæ dicuntur, quum carmina componunt. Virgilius dicit Æneam, rectum eſt. Virgilius dicit Æneida, barbarum. Hic quoque Latinum eſſet dicere Thebas non Thebaida.

QVOD *nolim noſtros euiolaſſe.*] Ita & liber noſter. Sed magis placet, quod Beroaldus in ſuo legit, *euolniſſe.* Quod magis, quam voluiſſe. imo D potius ab euoluendo. Idque retinemus. vt dicitur *-id voluere fata.*

NEC *tibi ſubijciet.*] *Subijciet*, verbum ſcænicarum operarum. ὑποβαλεῖ. ὑποβάλλειν eſt dictare alicui, monere. vnde monitores, qui aliter Secundarij dicebantur. hoc eſt, ὑποβολεῖς. Gloſſæ, *Secundarius, Subdiga*, ὑποκριτής. lege, *Subdica*, qui ſecundo dicit. quanquam hoc vere non eſt monitor. In Phormione quoque ita accipiendum: *tum autem Geta monitor.*

SÆVVS *amor.*] Inepte etiam hæc mutarant interpolatores. Nam *ſerus* non *ſæuus* ſcripſerat E Propertius, vt cognoſcimus ex libro calamo ſcripto. Quare ſerum amorem dixerit, non obſcurum eſt ei, qui totam elegiam legerit.

ARDORIS *noſtri magne poeta iaces.*] Scribo, vt in veteri, *magne poeta vale.* Hoc enim prætereuntes dicebant, HAVE, ATQVE VALE. quod etiamnum in vetuſtis aliquot monimentis viſitur in Italia, & Narbone, vt:

LAGGE. FILI
BENE. QVIESCAS
MATER. TVA. ROGAT
TE. VT. ME. AD. TE
RECIPIAS. VALE
P. Q. XV

ELEGIA VIII.

Tu ne igitur demens? nec te mea cura moratur?
An tibi ſum gelida vilior Illyria?
Et tibi iam tanti, quicunque eſt iſte videtur,
Vt ſine me vento quolibet ire velis?
B *Tu ne audire potes veſani murmura ponti?*
Fortis & in dura naue iacere potes?
Tu pedibus teneris poſitas fulcire pruinas?
Tu potes inſolitas Cynthia ferre niues?
O vtinam hibernæ duplicentur tempora brumæ,
Et ſit iners tardis nauita Vergiliis,
Ne tibi Tyrrhena ſoluatur funis arena,
Néue inimica meas eleuet aura preces:
Atque ego non videam tales ſubſidere ventos,
Cùm tibi prouectas auferet vnda rates,
Et me defixum vacua patiatur in ora
Crudelem infeſta ſæpe vocare manu.
D *Sed, quocunque modo de me periura mereris,*
Sit Galatæa tuæ non aliena viæ;
Vt te felici præuecta Ceraunia remo
Accipiat placidis Oricos æquoribus.
Nam me non vllæ poterunt corrumpere tedæ,
Quin ego, vita, tuo limine verba querar.
E *Nec me deficiet nautas rogitare citatos,*
Dicite, quo portu clauſa puella mea eſt?
Et dicam, licet Athracijs conſidat in oris,
Et licet Elæis, illa futura mea eſt.
Hîc erit, hîc iurata manet. rumpantur iniqui.
Vicimus: aſſiduas non tulit illa preces.
Falſa licet cupidus deponat gaudia liuor:
Deſtitit ire nouas Cynthia noſtra vias.

Illi carus ego, & per me cariſſima Roma
Dicitur, & ſine me dulcia regna negat.
Illa vel anguſto mecũ requieſcere lecto,
Et quocunque modo maluit eſſe mea,
Quàm ſibi dotatæ regnum vetus Hippodamiæ,
Et quas Elis opes antè pararat equis.
Quamuis magna dares, quamuis maiora daturus,
Non tamen illa meos fugit auara ſinus.
Hanc ego non auro, non Indis flectere conchis,
Sed potui blandi carminis obſequio.
Sunt igitur Muſæ, neque amanti tardus Apollo.
Queis ego fretus amo: Cynthia rara mea eſt.
Nunc mihi ſumma licet contingere ſidera plantis:
Siue dies, ſeu nox venerit, illa mea eſt:
Nec mihi riualis certos ſubducet amores.
Iſta meam norit gloria canitiem.

PHILIPP. BEROALD. BON.

TV *ne igitur demens.*] Cynthiam parantem iter in Illyricum diuitiis prætoriis pellectam reuocat:& rogando monet ne ſibi riualem anteponere velit:quo impetrato lætitia exultat, ſeqne beatum eſſe confitetur, cùm ametur à Cynthia.

VILIOR *Illyria.*] Illyrium ſiue Illyria: vtroqne enim modo dicitur, regio eſt contermina Epiro propinqua Italiæ:ab Illyrio Polyphemi filio denominata, vt auctor eſt Appianus.

VESANI *ponti.*] procelloſi maris à Catul. dictum eſt. Veſaniente vento pro furibundo atqne procaci. Pontus antem Nerei filius fuit, & pater Neptuni:vt ſcrib. Euſeb. in primo præparationis Euangelicæ. Vnde pontus mare dici videtur. Alij pontum vocari exiſtimant quaſi ponon, quia laboribus ſit mare refertiſſimum.

PEDIBVS *ſulcare pruinas.*] dehortatur Cynthiam propoſita peregrinatione, aſperitatem locorum commemorando. ita Virg.

Ah tibi ne teneras glacies ſecet aſpera plantas.

pruinam ex rore gelido gigni memorat Plin. in II. Ariſtoteles ſcrib. in primo Meteorum: Pruinam fieri ex euaporatione, quæ congelaſcit, & frigidis maxime locis prouenire, & per frigora.

A ET *ſit iners tardis.*] optat vt ſidus Vergiliarũ tardius ſolito oriatur, ne poſſit Cynthia diſcedere: Nam hyberno tempore maria clauſa ſunt, quæ in principio veris aperiuntur nauigantibus, vt refert Plin. in II. Libertima vero nauigatio eſt ab exortu Vergiliarum, quæ poſt ver exoriuntur: vnde & nomen acceperunt, vt auctor eſt Higi. Sunt autem Vergiliæ ſtellæ numero ſeptem, alio nomine Pleiades appellatæ; in Tauro locatæ ſunt, quarum ſigno exoriente, æſtas ſignificatur: occidente, hyems oſtenditur Cic. *Vergilias tenua cum luce videbitur.* De his multa Plin: & Higi. quarum etiam meminit Gel. in XII.

B TYRRHENA *arena.*] Hetruſco littore: ex quo ex vrbe Roma nauigantes oram ſolnunt. ita enim funus nauticus appellatur. Quin. in IIII. *Sublata ſunt anchoræ, ſoluimus oram, profecti ſumus.* eadem dictione vtitur in Liui. in XIX.

SIT *Galathea tuæ non aliena viæ.*] optat Deos marinos, deáſque propitias eſſe Cynthiæ nauigaturæ. Galathea nympha eſt maris amata à Polyphemo. Fabula notiſſima apud Ouid. ita Papinius in ſyluis Nereides rogat vt incolumem deducant amicum Metium, & officioſæ ſint circa eius nauigium:

Officio careat Glaucarum nulla ſororum.

Cum autem Galathea mater fuerit Illyrij, à quo
C Illyria nomen accepit, non abſurde eam in primis optat ſuppetias ferre Cynthiæ in Illyricum nauiganti.

CERAVNIA.] montes ſunt Epiri à crebris fulminibus dicti, vt docet Ser. Alio nomine Acroceraunia nominantur. Horat.

Infames ſcopulos Acroceraunia.

ORICOS *æquoribus.*] Oricos ciuitas eſt à Colchis condita, vbi initium eſt Epiri. auctor Plin. in III. à qua Terebinthus Oricia dicitur à Virg. Ponp. Mella ita ſcrib. *Vrbium prima eſt Oricum. ſecunda Dyrrachium.*

NAM *me non ulla.*] nullus amor alterius puel-
D læ poterit inquit efficere, quin ego conquerar, & lamentationis plena verba pronunciem: Eſt enim, vt inquit Sen. aliquod in querelis leuamentum.

ET *dicam Atracis.*] ſenſus eſt: Siue audiuero Cynthiam eſſe in Theſſalia, ſiue in Achaia, tamen dicam eam vbicunque locorum ſit futuram meam. Atracias oras vocat Theſſalicas: Eſt enim Atrax oppidum Theſſaliæ, vt Stra. & Plin. meminerunt. ſcrib. Lact. Statij interpres, Atracium fuiſſe patrem Hippodamiæ, primúmque artem magicam in Thracia reperiſſe: vnde vide-
E tur dictum eſſe à Papinio, *Atracia rubet arte labor.* & Ouid. Hippodamiam vocat Atracida quaſi Atracij filiam, illo verſu:

Atracis ambiguos traxit in arma viros.

ELIIS.] Elei populi ſunt in Peloponeſo clariſſimi propter delubrum Iouis olympij inclytiſſimum, ludóſque olympicos, omnium ſcriptorum monumentis celebratos: quorum præfecturam Elei habuerunt, & olim Chorebus Eleus in curuli certamine victoriam reportauit. multa de his ſcribit. Strab. in VIII. inde frequenter leges apud poëtas celebrari Eleos

equos: Heleſimque carcerem vocitari. Lucan. A

——quantum clamore iuuatur Heleus ſonipes.

Tibullus,

Qui prior Heleo eſt carcere miſſus equus.

Virgilius,

Hic vel ad Heles metas.

Et alibi:

——Heliadum palmas Epiros equarum.

ob hoc dixit paulo poſt Propertius:

Et quas Helis opes ante pararat equis.

conſtat enim Heleos & imperio, & diuitiis fuiſſe condecoratos propter oraculum Iouis Olympij, & propter celebritatem ludorum: cuius rei argumenta ſunt dona ex vniuerſa Græcia Ioui miſſa: B in cuius templo ſimulachrum aureum à Cypſelo Corinthio conſecratum eſt: meritò ergo dixit Propertius Heleos ſibi opes comparaſſe equis: hoc eſt, curſu equorum in illis memoratiſſimis ludis Olympicis, qui illorum iuri ſubditi fuerunt. Quid ſi legas pro Atraciis & Heleis, Autariis & Ifſeis: cum Autarij, teſte Appia. in eo li. qui inſcribitur Illyrius, populi ſint in Illyrico: qui olim Apollinis indignatione ad extremum excidium deuenere. Iſſa vero, vt ſcri. Prolo. inſula eſt, & ciuitas in ora Dalmatiæ cuius meminit Plin. in III. Non diſplicet, inquam, hæc lectio cum de Cynthia loquatur regiones C Illyricas petentε. Vtramque ſententiam diximus, vt lector ſequatur quid velit.

CVPIDVS *li.*] iam, inquit, inuidi deponant falſum illud gaudium, quod conceperant ex mea triſtitia, cùm Cynthia non amplius ſit diſceſſura, vt illi ſperabant & cupiebant. Cupidus dicitur liuor accommodato epitheto, quoniam inuidi ſemper cupiunt gaudere ex alterius incõmodo: ſed Dij bene fecerunt, qui huic teterrimo vitio ſupplicium annexum eſſe voluerunt: vt enim rubigo ferrum, ita inuidia inuidos conſumit, vt dicere ſolebat Antiſthenes: & eleganter dixit Alexander apud Curtium: *Inuidos homines nihil eſſe aliud quam ipſorum tormenta.* liuor eſt illud veſtigium & nota, quæ fit ex flagello: vnde D in Eccleſiaſtico ſcriptum legimus, quod flagelli plaga liuorem facit: & quoniam talis eſt color inuidorum, ideo liuor accipitur pro inuidia. Ouid.

Paſcitur in viuis liuor.——

& id frequentiſſimum eſt apud ſcri. Qualis autem ſit facies Inuidiæ diſcas quæſo ex luculentis illis verſibus Naſonis, quos habere cordi & memoriæ operæ pretium eſt.

Pallor in ore ſedet, macies in corpore toto:
Nuſquam recta acies, liuent rubigine dentes,
Pectora felle virent, lingua eſt ſuffuſa veneno, E
Riſus abeſt, niſi quem viſi fecere dolores.

Liuorem accipit Tibul. pro ſigno, quod mordicus amicæ infigit amator. Sic enim ait:

Tunc ſuccos, herbáſque dedi, quis liuor abiret,
Quem facit impreſſo mutua dente Venus.

REGNVM *vetus Hippoda.*] regnum Piſanorum intelligit, qui ſunt in Achaia, qui olim potentiſſimi fuerunt: & Olympici agonis poſſeſſores: quorum princeps fuit Oenomaus pater Hippodamiæ, quæ, vt ſupra docuimus, nupſit Pelopi, ſuperato Oenomao in certamine, A támque illud regnum pro dote datum eſt Pelopi: à quo dicta fuit Peloponeſus: vnde à poëta dicitur dotata, quoniam cum dote luculentiſſima nupſit.

NON *Indis flectere conchis.*] gloriatur quod carminibus exorauerit Cynthiam non autem gemmis, & vnionibus, quibus auaræ capiuntur. Oceanus Indicus maxime mittit margaritas: quæ oriũtur in conchis, cõcipiũtur ex rore. Exiſtimat Plin. nihil aliud eſſe margaritas quam partum concharum. vniones dicuntur, quoniam nulli duo reperiuntur indiſcreti. dos omnis eſt in candore, magnitudine, leuore, pondere, rotunditate: B vulgus perlas appellat. Hieronymus neutro genere dixit Margaritum. Lege Plin. nonum volumen, & Solinum, qui de vnionibus multa facundiſſimè ſcripſerunt.

QVIS *ego fretus amo.*] confiſus Muſis & Apolline amo; cum apud amicam ſim fauorabilis illorum auxilio, hoc eſt carminibus amatoriis.

QVIS.] pro quibus. frequens elocutio apud poëtas.

RIVALIS.] riuales dicuntur qui per eundem riuum aquam ducunt, vt docet Iuriſconſultus digeſtis de aqua quotidiana, & æſtiua: & inde riuales dicimus qui in vnum amorem quaſi deriuantur. C

M. ANT. MVRETVS.

TVNE *igitur*,] Cynthiam, cum quodam, qui ex prætura in Illyriam proficiſcebatur, ire meditantem, dehortatur, ne id faciat. mox, ſe ei, quod voluerat, perſuaſiſſe, lætatur. ſed hunc prętorem ex Illyria reuerſum poſtea coluit Cynthia. vide elegiam quandam è libro ſecundo, cuius principium eſt, *Prætor ab Illyricis.*

VERGILIIS.] quarum exortu aperiuntur maria.

NE-VE *inimica meas.*] ne ve cogar pro te nauigante vota facere, quæ tamen aduerſos & reflantes ventos nihil moueant. D

VACVA *patiatur arena.*] alij libri, iique veteres, *Vacua patietur in ora.* vt verbum, *patietur*, referamus ad vndam ipſam. quod mihi quidem paulo magis arridet. nam illud alterum non ſatis intelligendo conſequi poſſum.

ORICOS.] portus Epiri. Hecatæus apud Stephanum, *Μετὰ δὲ Βουθρωτὸς πόλις, μετὰ δὲ Ὠρικὸς λιμήν.*

ET *dicam, Autaricis.*] Autarici, & Hyllæi, populi Illyriæ.

IANVS DOVSA FIL. E

NEC *tibi Tyrrhena ſoluatur funis arena.*] Verſus huius generis non ſolùm Ouidio, ſed & Propertio noſtro ita crebri, vt penè elegantiæ ſtudio vltrò affectati videantur. & quidem, qui in inciſo & extremo æquali ſono finiantur, præter hunc ſunt iſti: Eleg. XVII. huius libri:

Quin etiam abſenti proſunt tibi, Cynthia, venti.

Lib. III. Eleg. VI.

In mare cui ſoli non valuere doli. Eleg. VII.
Dulcis ad heſternas fuerat mihi rixa lucernas.

In duobus verſibus vnom exſtat exemplum lib. II. Eleg. III.

Non non humani ſunt partus talia dona,
Iſta decem menſes non peperere bona.

Qood & apud Græcos Anacreon fecit:

Ἐν ἂν ἡμῖν ἐπιλάθη,
Λαίβῃ τε ἢ περιλάθῃ.

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

TV *pedibus teneris poſitas fulcare pruinas.*] In noſtro liquide ſcriptum eſt-*poſitas fulcire ruinas.* Ruinas vocat, ni fallor, ruentem cœlo aqoę concretæ, & niuis ſtragem. Hoc enim exprimit belle Petronius:

Ipſa iam nubes rupta ſuper arma cadebant,
Et concreta gelu putri velut vnda ruebat.
Victa erat ingenti tellus niue-

Folcire pro calcare, ἢ πατεῖν poſuit elegantiſſimus ſcriptor Corn. Celſus libro ſeptimo vbi περὶ ὑστέρας ἐρχῶν agit: *Quod vbi inciditi, linamenta ſuper non fulcienda, ſed leuiter tantum ponenda ſunt.* Nam ibi plane fulcire eſt, τὸ πιέζειν. Quanquam & ſimpliciter poteſt intelligi fulcire, ſuſtinere. nam aptom eſt verbom ruinæ. Apparet igitur commentitiam eſſe receptam lectionem, vt ne addam, quod ſulcandi verbum hic minime aptum, quicquid argutentur Grammatici.

ET *me defixum vacua patiaris arena.*] Hæc corrupta ſunt non leuiter ab imperitis correctoribus. quod tamen puto accidiſſe propter tranſpoſitionem, quæ hic commiſſa eſt, quæ etiam eodem modo erat in noſtro manuſcripto. Primom igitur in eo libro ita legitur hic verſus:

Et me defixum vacua patiatur in ora.

Deinde animaduertimus noſtrorum patrum ætate hæc corrupta fuiſſe propter illam, qoam dixi, tranſpoſitiouem. Nam diſticbon illud, AT ME DEFIXVM præcedere debet illud, ATQVE EGO NON VIDEAM. Ita igitur & reponenda ſunt, & interpungenda:

Ne tibi Tyrrhena ſoluatur funis arena,
Néue inimica meas eleuet aura preces:
Et me defixum vacua patiatur in ora
Crudelem infeſta ſæpe vocare manu.
Atque ego non videam tales ſubſidere ventos,
Quum tibi prouectas auferet vnda rates.

Igitur, *vacua patiatur in ora*, ſcilicet aura. ne aura eleuet meas preces, néve patiatur me in vacua ora te crudelem vocare.

ATQVE *ego non videam.*] Atqoe vtinam non videam tales vẽtos, quales imprecor tibi, reſidere, atque detumeſcere mare, quum ſolues ratem ab hoc litore. deſidere venti dicuntur, qoum ponunt flatum, qoum flacceſcunt, vt loquitur Pacuuius Chryſe: Nam hæc omnia perperam vulgo accipiebantur.

VT *te felici vectam per cærula.*] Hæc quoque non diu eſt, quom cootaminata ſunt. Habebat enim priſca lectio:

Vt te felici prauecta Ceraunia remo
Accipiat placidis Oricos æquoribus.

Vocatiuus pro alio qoouis caſu, quum aliquem alloquimur. De quo in Auſonium ſatis diximus, vt:

A *Stemmate quod Tuſco ramum milleſime ducis,* &c.

Alibi idem eſt,

Sic mihi te referas leuis,

hoc eſt leuem. Lucillius:

Hic te verſibus interea contentus teneto.

Hic nominatiuo vſus eſt pro accuſatiuo. Apollinaris Anthologiæ II. εἰς δοῦλον,

Μέχρι πρὸς Γαλύκαρπον κεῖνος ἀδελφὸν πραπίζος
Λύσας κερματίας ἀδελφὲ ἀπονοίας,
Ἀδελφὲ αἰεὶ τὸ ἀδελφεός.

NAM *me non vlla poterunt.*] Pro *teda*, vetus ſcriptura habet, *de te.* & pro *limine, lumine.* Quod nos ita legimus:

Nam me non vlla poterunt corrumpere, de te
B *Quin ego, vita, tuo lumine acerba querar.*

Nullarum vnquam mulierum amor poteriſſe flectere, qoin ego ea querar de te, quæ tibi acerba futura ſunt. Nam lumen tuum hoc eſt te ipſam. tuo lumine acerba, tibi acerba. *lumine*, pro *lumini.* vt alibi *ore*, pro *ori.* *funere* pro *funeri.* vt ſopta *noſtra grauiſſima vita*, hoc eſt, nobis. Supetuacuom mihi videtur dicere eum in limine amicæ queri, quum hoc non ſentiat, ſed vbiqoe de eius perfidia ſe conqueri paratum eſſe. *Teda* autem, quod hic legebatur, nullum hic locum habet. Nam non coniugia intelligit, ſed quemuis nooum amorem. Verba queri, non eſt Latinom. Vnus qoiſque, quod magis placuerit, ſe-
C quatur.

NEC *me deficiet.*] Nec me deficiet rogitare ἢ παίγομαι πολυθαύμενος. Eadem figura alibi: *Et mibi non deſunt turpes pendere corollæ.* ἢ παύσῃ) στέφανοι ἀναρτήσθαι. De boc infra amplius.

ET *dicam, Atracis.*] Pro *Atracis*, *Autaricis.* & pro *Elea Iſſæa* dobitabondus reponebat Beroaldus. quod tamen non tanqoam à dobitante, ſed vt à iurato dictum eſſet, omnes editioues admiſerunt. Quia mentio fit Illyrij, propterea putauit hic gentes Illyricas ſubſtituendas eſſe. Atqui Proconſul iſte non proficiſcebatur in Illyrium. neque enim nauem ſoluiſſet ab Oſtienſi
D portu, ſed à Brundusino. ab Oſtia enim manifeſto ſoluit, quom ipſe dicat:

Ne tibi Tyrrhena ſoluatur funis arena.

Proficiſcebatur aotem in Achaiam. quod ipſe poſtea his verbis declarat:

Illa vel anguſto mecum requieſcere lecto,
Et quocunque modo maluit eſſe mea,
Quam ſibi dotata regnum vetus Hippodamia,
Et quas Elis opes ante pararat equis.

Qoia igitur Acroceraunia, quæ ſont in finibus Illyrij ad Epirum vſqoe prætetuehi neceſſe habebat, propterea tractus Illyrici meminit. Et
E alibi,

Dic alias iterum nauiget Illyrias.

Qoum igitur illam ad portum vſque Oricum prouehi optat: quid opus hic populis Illyrij? Sed, vt iam dixi, Proprætor aut Procooſul ille in Achaiam proficiſcebatur. Itaque Atracij ſunt populi Aetoliæ, quos Atracas Plinios vocat, ab Atrace fluuio, qui Ionio confunditur. Ab eo ſout initia Achaiæ. Itaque qoum Catullus ait, Smyrnam Cinnæ Atracis oſtia penetraturam, innuit eã in Græciam peruenturam, vt bomioũ Græcorum quoque manibus teratur. Quare

male cenſet Beroaldus hic *Autaricis* pro *Atracis* reponendum : vt pari errore *Iſſais*, pro *Eleis*. Nam ad Eleos & Peleponneſum ibat Proconſul. Videtur enim manifeſto Achaia prouincia illi obrigiſſe.

H I C *erit hic iurata manet.*] Repone ex veteris ſcripturæ fide:

Hic erit hic. iurata mea eſt. rumpantur iniqui.

C O N T I N G E R E *ſidera plantis.*] Mallem *palmis*. Nam prouerbiũ erat: Digito cœlũ tangere.

E T *tibi nunc quæuis imperat emta modo.*] Non quæuis ſane. nam vnam tantum deperibat. Sed bene vetus ſcriptura, *quouis* non *quæuis*.

Q V I *non ante patet donec manus attigit oſſa.*] Beroaldus cenſet dictum, amorem non ante patere, donec intra medullas intrauerit. At ego quæro quid faciemus illo M A N V S ? Nam ſi dixiſſet, *Qui non ante patet, donec attigit oſſa*, hoc aliquid eſſet. Præterea verbum *attigit*, non pertinet huc cum illa ſignificatione. Nam ſimplici potius vſus eſſet, tetigit. vt:

Quem tetigit iactu certus ad oſſa Deus.

Quid quod hoc non vult poëta? non enim nunc tempus nec locus eſt huic ſententiæ. Mens huius loci hæc eſt, non quam olim hariolabamur. Amor non ante patet, quam emaciato corpore oſſa cutem ipſam pene pertundant, vt ipſa manu tangi poſſint.

S Æ P E *in amore leuat.*] Scriptus liber, I V V A T. Quod melius eſt.

ELEGIA IX.

D I C E B A M tibi venturos irriſor amores,
Nec tibi perpetuò libera verba fore.
Ecce iaces, ſupplexque venis ad iura puellæ,
Et tibi nunc quouis imperat empta modo.
Non me Chaoniæ vincant in amore columbæ
Dicere, quos iuuenes quæque puella domet.
Me dolor, & lacrymæ meritò fecêre peritum,
Atque vtinam poſito dicar amore rudis.
Quid tibi nunc miſero prodeſt graue dicere carmen?
Aut Amphioniæ mœnia flere lyræ?
Plus in amore valet Mimnermi verſus Homero.
Carmina manſuetus lenia quærit Amor.
A *I quæſo, & triſtes iſtos depone libellos,*
Et cane, quod quæuis noſſe puella velit.
Quid ſi non eſſet facilis tibi copia? nunc tu
Inſanus medio flumine quæris aquã.
Nec dum etiam palles, vero nec tangeris igni,
Hæc eſt venturi prima fauilla mali.
B *Tunc magis Armenias cupies accedere tigres,*
Et magis infernæ vincula noſſe rotæ,
Quàm pueri toties arcum ſentire medullis,
Et nihil iratæ poſſe negare tuæ.
Nullus amor cuiquam faciles ita præbuit alas,
Vt non alterna preſſerit ille manu.
Nec te decipiat quòd ſit ſatis illa parata:
C *Acrius illa ſubit, Pontice, ſi qua tua eſt.*
Quippe vbi non liceat vacuos ſeducere ocellos,
Nec vigilare alio nomine cedat Amor.
Qui non antè patet donec. cutis attigit oſſa.
D *Quiſquis es, aſſiduas aufuge blanditias.*
Illis & ſilices, & poſſunt cedere quercus,
Nedum tu poſſis ſpiritus iſte leuis.
Quare, ſi pudor eſt, quamprimum errata fatere,
Dicere quo pereas ſæpe in amore iuuat.

PHILIPP. BEROALD. BON.

E D I C E B A M *tibi venturos.*] Ponticus, cuius ſupra facta eſt mentio, lapſus eſt in amorem, quod futurum prædixerat poëta. Nunc eum hortatur, vt ſtylo grandiloquo depoſito : ſcribat Elegiacum carmen, quoniam in amore plus valet Elegiacus poëta epico vate, & cothurnato.

E C C E *iaces.*] hæc particula, vt inquit Donatus, apud Virg. aliqnod ſemper repentinum malum inſperatúmque ſignificat. vt

Ecce manus iuuenem. & alio loco:

Ecce autem gemini à Tenedo.

ſcribit Aſconius hoc proprium eſſe Ciceronis, vt in rebus improuiſis hac particula vtatur: quod Virgil. eum cura legit & tranſtulit, cum apud alios interdum in rebus lætis vſurpetur. Ouid. *Ecce Corinna venit.*

N v n *me Chaoniæ.*] ſenſus eſt: Oraculum Iouis Dodonei nun me vincere in rebus amatoriis prædicendis. & ita oſtendit ſe tanquam oraculum vera prædicere amatoribus. in Epiro Chaones populi à Troiano Chaone nominati: Illic erat templum Iouis Dodonei oraculo illuſtre: quod monti Tomaru ſubiectum Pelaſgi conſtruxerunt: Auctores Strab. & Plin. In hoc templo columbæ, & quercus humana voce reſponſa dediſſe dicuntur, vt ſcribit Probus grammaticus: vnde à Virg. dictum eſt:

——atque habitæ Graiis oracula quercus.

ſcribit Herod. in II. Antiſtites Dodonei Iouis dicere ſolitos geminas ex Aegypto columbas euolauiſſe, vtramque nigram, vnam quidem in Africam, alteram vero ad ipſos, quæ fago arbori glandiferæ inſidens humana voce loquuta ſit. Exiſtimat Herodotus mulieres fuiſſe, quæ reſponſa dederint, & ideo vocatas columbas, quia cùm barbaræ eſſent, ſimile quid auibus ſonare videbantur. Nigras dicunt fuiſſe, quoniam Ægyptiæ fœminæ fuerunt, quæ ſunt colore nigro. Seruius vero enarrãs illud Virgilianum, *Chaonias dicunt aquila veniente columbas*, ita ſcribit: *In nemore Epiri reſponſa dabant columba, quod ideo fingitur, quia lingua Theſſala Peliades & columba & vaticinatrices vocãtur.* Igitur per columbas Chaonias intelligere debemus oraculum Iouis Dodonei: quod erat prope Chaoniam regionem Epyroticam. In hanc Propertij ſententiam ſic ſcribit Ouid.

Sed neque Phœbei tripodes, nec corniger Hammon:
Vera magis vobis, quam mea muſa canet.

A v t *Amphionia lyra.*] id eſt, quid tibi nunc prodeſt, ô Pontice, deſcribere Thebas, & bellum Thebanum, cum verſus heroicus nihil valeat ad amorem. Fabulæ tradunt Amphionem lyræ ſono ſuauiſſimo ſaxa traxiſſe, Thebas condidiſſe, quod ideo fictum eſt, vt loquit Solinus, quia eloquij ſuauitate homines rudes, & incultis moribus, ad obſequij ciuilis pellexit diſciplinam. Cithara cum cantu primus cecinit Amphion. auctor Plin.

M i m n e r m i *verſus Homero.*] in rebus amatoriis Homero anteponitur Mimnermus, qui ſine amore, & iocis nihil iocundum eſſe cenſebat. ſicut oſtendit Horat. illo verſu:

Si Mimnermus vti cenſet ſine amore, iociſque
Nil eſt iucundum, viuas in amore iociſque.

de eodem alibi ait:

Si plus adpoſcere viſus Sit Mimnermus.

Fuit autem poëta Colophonius & ſcriptor Elegiarum, vt docet Strabo in XIIII.

M e d i o *flumine quæris.*] allegoricẽs oſtendit Ponticum in magna copia laborare inopia, & cùm habeat ingenium fœcundiſſimum ſterilitate fatiſcere.

P r i m a *fauilla.*] tranſlatio eſt ab igniculo, qui quandoque ingentem exſuſcitat flammam, &, vt innuit eleganter Curtius, *parua ſæpe ſcintilla*

A *contempta magnum excitauit incendium.*

V i n c v l a *noſſe rota.*] mauult amator Plautinus cum Hydra, apro, & Antæo decertare, quam cum amore, qui melle & felle fœcundiſſimus eſt, ſed amarum ad ſatietatem vſque ſuppeditat: ita Ponticus potius vellet rotari in rota Ixionia, quam ſagittas Cupidineas experiri. Apud inferos Ixion hoc ſupplicio afficitur, vt religatus ad rotam cinctam ſerpentibus iugiter verſetur. Tibullus:

Illic Iunonem tentare Ixionis auſi
Verſantur celeri noxia membra rota.

Ouidius:

B *Voluitur Ixion, & ſe ſequiturque fugitque.*

Torquetur autem hoc cruciatu, quia, vt inquit Diodo. Iunonem de ſtupro interpellare auſus eſt. Heliogabalus, teſte Lampridio, Ixionis amicos vocabat paraſitos, quos ad rotam aquariam ligabat, & cum vertigine ſub aquas miſſos rurſus in ſummum reuoluebat.

A l t e r n a *preſſerit ille manu.*] Plautina ſententia eſt: *Altera manu fert lapidem, panem oſtentat altera:* Ita amor cum amatori paulum arriſerit, ſeque mitem præbuerit, mox allidit & peſſundat. In hanc ſententiam ait Martianus ſic ſcribens de dea Nemeſi: *Eiſdem quibus fuerat eblandita ictibus crebris verticem, complicatiſque in condylos digitis vulnerabat.*

C A c r i v s *illa ſubit.*] vera hæc eſt & ex penitiſſimis Veneris documentis deprompta ſententia, qua oſtenditur illius puellæ amorem altius illabi intra amatoris præcordia, quæ amatori obſequitur, quæ amatorem nulla non arte, omnibúſque blanditiis demeretur, & illaqueat: ita enim fit vt amor in dies augeatur, & acrius ſubeat intra medullas amatoris. Hoc enim vt ait Lucre. conciliat amorem diuturnum.

A t t r i b i t *oſſa.*] per tranſlationem oſtendit amorem furtim, ſenſimque animos noſtros occupare, nec prius fieri manifeſtarium, quam intra medullas penetrauerit.

D D i c e r e *quo pereas.*] generalis ſententia, qua admonemur maximum eſſe ſolatium amatori puellam efflictim depereunti habere amicum, quicum poſſit ſuos amatores communicare. Hinc naſcitur curarum leuamentum, & animus noſter voluptate perfunditur: vnde non minus vere quam luculente ſcripſit Seneca:

Nullius boni ſine ſocio poſſeſſionem eſſe iucundam.

Et ait Ouidius:

Strangulat incluſus dolor, atque cor æſtuat intus.

E

IANVS DOVSA FIL.

D i c e b a m *tibi venturos irriſor amores.*] Quatuor his verſibus idem dicit quod Alciphron in Epiſtolis ex perſona amatoris cuiuſdam. ὁ καὶ μικρὸν τῆς ἐκ τροφῆς πάθει δυνάμενος ὅλος εἰμὶ τοῦ παιδός.

D i c e r e, *quos iuuenes quæque puella domet.*] *Dicere* interpretor, quaſi ex oraculo promere, (hinc *Dictio* pro oraculo.) innuit enim ſe de amore conſultum reſpondere poſſe, quod & Tibullus de ſe-ipſo profitetur:

Gloria cuique ſua eſt. me,quo ſpernentur amantes, A
Conſulent. cunctis ianua noſtra patet.
Tempus erit,cùm me Veneris præcepta ferentem
Deducat iuuenum ſedula turba ſenem.

Q V A M *Pueri toties arcum ſentire medullas.*] Malo legere,atque omninò ita reſtituendum puto:

Quàm Pueri totis arcum ſentire medullis.

Sic Ouidius:

——totis bibit oſſibus ignem.

Q V A R E , *ſi pudor eſt,quamprimùm errata fatere.*] Legendum arbitror *ni pudor eſt*, ſententia aptiſſima atque etiam apertiſſima, ſi accommodentur huc illa Catulli

Flaui delitias tuas Catullo,
Ni ſint illepidæ atque inelegantes, B
Velles dicere,nec tacere poſſes.
Verùm neſcio quid febriculoſi
Scorti diligis. hoc pudet fateri.

Quæ non parum aperiont mentem huius loci, ſi ita legatur,vt eum reſtituendum putamus.

D I C E R E *quo pereas, ſæpe in amore iuuat.*] *quo* ſcilicet amore: aut legendum *quâ*, vt intelligatur amica. Alludit autem ad Prouerbium Græcorum, cuius & Plato in Sympoſio meminit: κάλλιον τὸ φανερῶς ἐρᾶν τοῦ λάθρα. vt enim Ariſtænetus in Epiſtolis inquit : τέρπει πῶς πολλοῖς ἐν μᾶλλον ἐπαύξει ὁ λαθραῖος ἅμα καὶ σιγώμενος ἔρως. hinc Horatius:

——dicat Opuntiæ C
Frater Megillæ, quo beatus
Vulnere,quâ pereat ſagitta,

IANVS DOVSA PATER.

Q V I *non ante patet, donec manus attigit oſſa.*] *Attigit* pro *attigat* ſeu *attingat* poſitum opinor. Futurum antiquum. Sic Horat.

Edit cicutis allium nocentius pro *Edat*.

ELEGIA X.

D

O I V C V N D A *quies,primo cùm teſtis amori*
Affueram veſtris conſcius in lacrymis!
O noctem meminiſſe mihi iucunda voluptas,
O quoties votis illa vocanda meis,
Cùm te complexa morientem Galle puella,
Vidimus, & longa ducere verba mora,
Quamuis labentes premeret mihi ſomnus ocellos,
Et medius cælo luna ruberet equis,
Non tamen à veſtro potui ſecedere luſu.
Tantus in alternis vocibus ardor erat.
Sed quoniam non es veritus concredere nobis:
Accipe commiſſæ munera lætitiæ.
Non ſolùm veſtros didici reticere dolores.
Eſt quiddam in nobis maius amice fide.
Poſſum ego diuerſos iterum coniungere amantes,
Et dominæ tardas poſſum aperire fores,
Et poſſum alterius curas ſanare recentes,
Nec leuis in verbis eſt medicina meis.
Cynthia me docuit ſemper, quæcunque petenda,
Quæque cauenda forent. nonnihil egit amor.
Tu caue,ne triſti cupias pugnare puellæ,
Nè-ve ſuperba loqui, nè-ve tacere diu,
Neu ſiquid petiit , ingrata fronte negaris,
Neu tibi pro vano verba benigna cadant.
Irritata venit , quando contemnitur illa,
Nec meminit iuſtas ponere læſa minas.
At quo ſis humilis magis, & ſubiectus amori,
Hoc magis effectu ſæpe fruare bono.
Is poterit felix vna remanere puella,
Qui nunquam vacuo pectore liber erit.

E PHILIPP. BEROALD. BON.

O I V C V N D A , *quies primo cum teſtis Amori.*] ſcribit Ariſtoteles in VIII. Ethicorum, & Pythagoricum præceptum eſt amicum ſeipſum eſſe alterum:& qui ſe mutuo amãt, bona ſibi inuicem cupere. vnde verus amicus voluptatibus amice perinde lætari debet ac ſuis.Ita noſter Propert. cum amicum Gallum ad amicam deduxiſſet, & illorum delicias inſpexiſſet : non minus ſe gauiſum eſſe teſtatur, quam ſi proprias voluptates percepiſſet,laudat itaque noctem illam, quæ

Gallus curam ipſu fuit inter amplexus & uſcula puellæ. Mux præcepta dat didaſcalica ad amurem diutiſſime cunſeruandum.

L o n u a *mora.*] Patbus eſt ab amure qui ſæpe efficit, vt amatur curam domina vis & cunctanter verba depromat: Iuxta illud: *Incipit effari.* Quidam codices habent in longa mora, quod placet, cum idem tamen ſit ſenſus.

I n *alternis vocibus.*] mutuis & quas viciſſim ritu amatorio Gallus & puella pruferebant.

C u n c r e d e r e *nobis.*] legendum eſt concredere, vt ſit ſenſus: Non dubitaſti cummittere mihi, ô Galle, tuus amores, & fidei meæ credidiſti. credere enim eſt fidei cõmittere. vt ait No. inde cõcredere dictum eſt. Plaut. *Si tibi cõcredo fides.*

M a i v s *ami. fi.*] non ſulum inquit, didici ſeruare fidem, & præſtare ſilentium rebus arcanis, ſed etiã, quod maius eſt, poſſum ex diſcordia rurſus ducere in cuncordiam ipſos amantes, & medelas adbibere ſalubertimas langueuti amaturi. Diuerſus intelligit diſiunctos, atque diſcurdes: inter quos diſſidium eſt. quidam diuiſos legunt. *In amore bellum eſt, pax rurſum, inimicitiæ, induciæ, ſuſpitiones, iniuriæ.* vt ait Tereu.

C v r a s *re.*] vt inquit Cic. in Philippicis: *Malũ naſcẽs facile opprimitur, inueteratũ fit plerũq; robuſtius.*

T v *caue ne triſti.*] boc eſt munus quo Gallum remuneratur pru amuribos ſibi cuncreditis. Præcipit enim obſeqoendum eſſe puellæ, nec cum illa irata velitandum: quoniam, vt inquit Sene. *Fœminarum iræ acres ſunt.* & (teſte poëta Satyricu) *Vindicta nemo magis gaudet quam fœmina.* hue idem monet Ouid.

Cede repugnanti, cedendo victor abibis.

N e - v e *tacere diu.*] docet ſeruandam eſſe cum amica in rebus omnibus mediocritatem. ſileutium enim ſi immudicum eſt, reprebenſibile eſt. vnde apud Curtium ait Alexander, *Rumpite obſtinatum ſilentium.*

N e v *tibi pro vano.*] optimum ducumentum, quo admonemur nihil eſſe prumittendum amicæ, quud deinde dare nolimus. ſunt enim multi, qui pollicitationibus apod puellas ſunt liberaliſſimi: vbi autem re opus eſt, tenaciſſimi. melius eſt uou polliceri, quam pullicita non præbere. monet itaque Gallum, vt caueat ne verba benigna, hoc eſt liberalitatem ſunantia ſint irrita, ſed ſi quid benigne promiſeris, benigne largiatur. Benignitas enim dicitur beneficentia & liberalitas, vt ducet Ci. in officiis: & benignum vocamus liberalem, atque munificum. Huratius,

Quippe benignus eras.

A t *quo.*] id eſt, quãtu: & bue tãto vt ſupra expuſuimus: Ille magis fruitur amuris fructu qui ſummiſſe agit apud amicam, quam qui inſulenter. ubſequio enim complacandæ ſunt fœminæ, nun ſuperbia exaſperandæ.

N v n q v a m *liber.*] qui amat mancipatus eſt Cupidini. inde Tibul.

Iam mihi libertas illa paterna vale.

M. ANT. MVRETVS.

O i v c v n d a *quies.*] Gallus arbitrum deliciis ſuis adhibuerat Prupertium, quo è ſpe-

A ctaculo tantam ſe vuluptatem hauſiſſe dicit: vix vt, quamuis multa iam nucte, abſtrahi poſſet: vtque nunc quuque in illius noctis memoria iucundiſſime acquieſcat. ergo, vt præmium amicu aliquud perſuluat, defert ei uperam ſuam ad multa amantibus vtilia, quurum ſe peritum eſſe profitetur. ad extremum etiam ei aliquot cunſeruandi amoris præcepta tradit.

V a s t r i s *conſcius in lacrymis.*] nun deſuut, qui legendum putent,

Aſſueram veſtris conſcius illecebris.

lacrymarum tamen, eadem in re narranda, infra quoque mentiu eſt,

Vidi ego te toto vinctum langueſcere collo,

B *Et flere iniectis, Galle, diu manibus.*

C v m *te complexa.*] ita videtur dixiſſe, cumplexa puella: vt,

Experta metuens iurgia ſæuitiæ.

vtrunque autem etiam Ciceronis exemplo confirmari poteſt. in uratiune pro Sex. Ruſciu, *Sceleſtum dij, immortales, ac nefarium facinus, atque eiuſmodi, quo vno maleficia ac ſcelera omnia complexa eſſe videantur.* Idem pru Balbo, *Cuius igitur audita virtus dubitationi locum non daret, huius præſens, experta, atque perſpecta, obtrectatorum voce lædetur?* Atque iu his loquendi generibus nimium religioſi ſunt quidam nuſtri temporis homines: ita vt interdum etiam veterum ſcripta corrumpere au-

C deant, ſicubi illi cuntra eam, quæ nunc eſt, cunſuetudinem aliquid dixiſſe videantur. quale eſt, quod deſignarunt in ipſo principiu elegantiſſimi libelli, quem ſcripſit Q. Cicero de petitiune Cunſulatus. id enim cum ita legeretur in omnibus ad vnum antiquis libris, *Etſi tibi omnia ſuppetunt, quæ conſequi ingenio, aut vſu aut diligentia poſſunt*: inculcata eſt ab iſtis vux, *homines*: ne illud *conſequi*, ἀπολύτως, vt erat, poſitum videretur. Atqui ſi liburum cunſenſiu, quam nemo vnquam ſapiens coutemnendam putauit, uihil iſtus munebat: recurdari certe eus par fuit, aſſequendi verbum eudem illu modo vſurpatum eſſe à M.

D Tulliu: cuius hæc ſunt è ſecundo libro accuſatiunis, *Ac ne forte ea, quæ remota de medio, atque erepta vobis ſunt, omnia ita condita fuiſſe, atque ita abdite latuiſſe videantur, vt hac diligentia, quam ego à me expectari maximè puto, nihil horum inueſtigari, nihil aſſequi potuerit, &c.*

Q v a m v i s *labentes.*] duæ cauſſæ erant, cur diſcederem: quod & durmire cupiebam, & media iam nux erat. at vtranque facile ſuperabat ea, qua, ſpectandis luſibus veſtris, perfundebar, vuluptas.

E t *medio cœlo.*] ad medium cœli prouectis.

E L v n a *ruberet.*] eſt oe ita dictum, *ruberet*, vt,

——vento rubet aurea Phœbe?

equidem nihil tale intelligendum putarim. ſed ne Volſco quidem acceſſerim, qui rubeſcere ait Lunam, cum appropinquat dies. mihi ſane palleſcere potius videtur. opinor igitur, iecircu hoc verbo vſum poëtam, quud multi è veteribus ignea eſſe credebant corpura cœleſtia: eámque opinionem poëtæ fere inſequuntur, ruber autem eſt igniturum colur.

E q v i s.] alij à mulis, alij à iuuencis eius bigas trahi aiont.

Qvando *contemnitur.*] fuit tempus, cum A vix putabam, vocem, quando, hoc ſenſu à veteribus acceptam legi. legitur tamen, ſed non ſæpe. Plautus,

Hæc vrbs Epidamnus eſt, dum hæc agitur fabula.
Quando alia agetur, aliud fiet oppidum.
Idem,
Iuuentus nomen fecit Peniculo mihi:
Ideo quia menſam, quando edo, detergeo.

IANVS DOVSA FIL.

Cvm *te complexa morientem Galle puella.*] ſic ſuprà: B

Sed me complexa remorantur verba puellæ.

Petronius: *Animam noſtro amplexam in corpore.* id eſt, συμπεπλεγμένην. Vide Priſcianum lib. VIII. & X. Quod autem dicit *morientem*, egregie tangit affe-ctus amantium, vt & Sappho:

Τεθνάναι δ' ὀλίγω δέοντα
φαίνομαι αὔτως.

Et ipſe infrà:

Et cupere optatis animam deponere verbis.

Sed omnium elegantiſſimè & χαριέντως hæc deſcribit Heliodorus lib. II. καὶ εἴχοντο ἀλλήλων ἀναύδως μὲν ἀλλ' ὥσπερ ἡνωμένοι, καὶ μικροῦ ἔδει συντεθνήκεσαν αὐτοῖς, ὅπως ἄρα καὶ τὸ χαρᾶς ὑπερβάλλον εἰς ἀλγεινὸν πολλάκις περιΐσταται, καὶ τῆς ἡδονῆς τὸ ἄμετρον ἐπίσπαστον λύπην ἐφ-C εῦρεν, ex quibus verbis haud difficile explicatu eſt, cur *lacrymas*, *dolores*, *curas* toties iteret hac Elegia.

Non *tamen à veſtro potui ſecedere luſu,*
Tantus in alternis vocibus ardor erat.]

Sic infra Elegia XIII.

Non ego complexus potui diducere veſtros,
Tantus erat demens inter vtróſque furor.

Non *ſolùm veſtros didici reticere dolores.*] quid ſi *calores*? nam dixerat antea:

Tantus in alternis vocibus ardor erat.

Tamen neque vulgatum illud diſplicet propter cauſſam, quam modò expoſui. D

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

Adfveram *veſtris conſcius in lacrymis.*] Propertiana loquutio, *conſcius in lacrymis*, imo archaica. Alibi:

Surget & inuitis ſpiritus in lacrymis.
Item:
Tantus in erepto ſurgit amore dolor.
Catullus,
—— in mala Deditus vir adultera.

Vidimvs *in longam ducere verba moram.*] Alia lectio eſt in ſcripto:

Quum te complexa morientem, Galle, puella E
Vidimus, & longa ducere verba mora.

Quæ non aſpernanda ſunt.

Et *poſſum alterius curas.*] Liber noſter, *pœnas.*

Qvæqve *cauenda forent.*] Interpolata ex veteri ſcriptura. Nam ita in libro noſtro legitur: *Quæque querenda forent.* lego, *Quæve verenda forent.* Nihil tamen de ſententia deperit.

ELEGIA XI.

Ecqvid *te mediis ceſſantem Cynthia Baiis,*
Quà iacet Herculeis ſemita littoribus,
Et modò Theſproti mirantem ſubdita regno
Proxima Miſenis æquora nobilibus,
Noſtri cura ſubit memores abducere noctes?
Ecquis in extremo reſtat amore locus?
An te neſcio quis ſimulatis ignibus hoſtis
Suſtulit è noſtris Cynthia carminibus?
Atque vtinam mage te remis confiſa minutis
Paruula Lucrina cymba moretur aqua:
Aut teneat clauſam tenui Teuthrantis in vnda
Alternæ facilis cedere lympha manu,
Quàm vacet alterius blandos audire ſuſurros
Molliter in tacito littore compoſitam:
Vt ſolet amoto labi cuſtode puella
Perfida, cõmunes nec meminiſſe deos.
Non quia perſpecta non es mihi cognita fama,
Sed quod in hac omnis parte timetur amor.
Ignoſces igitur, ſi quid tibi triſte libelli
Attulerint noſtri: culpa timoris erit.
An mihi ſit maior caræ cuſtodia matris,
Aut ſine te vitæ cura ſit vlla meæ?
Tu mihi ſola domus, tu Cynthia ſola parentes,
Omnia tu noſtræ tempora lætitiæ.
Seu triſtis veniam, ſeu contra lætus amicis:
Quidquid ero, dicam, Cynthia cauſſa fuit.
Tu modò quamprimùm corruptas deſere Baias.

Multis iſta dabunt littora diſſidium.
Littora, quæ fuerunt caſtis inimica puellis:
Ah pereant Baiæ crimen amoris aquæ!

PHILIPP. BEROALD. BON.

ECQVID *te medijs ceſſantem Cynthia Baiis.*] interrogat Cynthiam fruentem Baiano ſeceſſu, & delitiis indulgentem: nunquid priſtini amoris recordetur: dicitque ſe timere non modicè illud Baianum diuerſorium vbi multæ puellæ corrumpebantur: hortaturque vt cito velit in vrbem repedare: quoniam ſolus ſibimet grauis eſt.

ECQVIDEM.] pro nunquid. ecquis pro nunquis, eleganter dici ſolet. Cic. in Piſonem: *Ecquid vides: ecquid ſentis*, Plaut.

Ecquis aperit oſtium.——

BAIÆ.] in Campania amœniſſimæ fuerunt ab omnibus fere ſcriptoribus celebratæ. Adeo vt dixerit Horat.

Nullus in orbe locus Baiis prælucet amœnis.

Hîc aquæ erant ſanandis morbis & voluptati accommodatiſſimæ, vt refert Strabo. Baias diuerſorium vitiorum vocat Seneca, quoniam nimia illa amœnitas animos effœminabat: vbi audiebantur conuitia nocturna canentium, vbi meretrices viſebantur, vbi cymbæ erant variis pictæ coloribus: lege Senecam in ſeptimo epiſtolarum ad Lucilium multa luculentiſſime ſcribentem in Baianam luxuriam. Dictæ ſunt Baiæ à ſocio Vlyſſis Baio, vt ſcribit Strabo in v. & meminit Silius in octauo.

SSOES *Ithaceſia Baiæ.*] ordo eſt: Ecquid cura noſtri ſubit te, ô Cynthia, ceſſantē mediis Baiis.

HERCVLSIS *ſemita littoribus.*] ferunt Herculem viam haud procul à Baiis conſtruxiſſe, quę Herculea ſit vocitata, vt auctor eſt Dio. in v. de qua ſic ſcribit Strabo in v. *Lucrinus ſinus vſque Baias latitudinem pandit, qua ex exteriori pelago per aggerem longitudinis ſtadiorum octo, latitudinis autem minus orbitæ arcetur. Illum autem ab Hercule traducendarum à Gerione boum cauſa aggeratum fuiſſe perhibent, quem Agrippa poſterioribus temporibus exornauit.* De hac via Herculea loquitur poëta, quam ſemitam appellat, quoniam pedibus perambulari vix poterat. Hanc Cic. in oratione contra Rullum viam Herculaneam vocat, eámque multarum delitiarum fuiſſe ſignificat: in eodem tractu Campano fuit ciuitas nomine Herculaneum, & Pompei ab Hercule conditi, quia victor ex Hiſpania pompam boum duxerat, vt Seruius & Solinus tradiderunt.

THESPROTI *ſubdita regno.*] loca Campaniæ intelligit, ſed quærendum eſt quare appellet regnum Theſproti: an quia in Epyro vbi Theſproti populi ſunt Acheruſia eſt palus, ſicut in Campania prope Cumas, altera eſt Acheruſia. ideo propter ſimilitudinem locorum & nominis Baiana loca ſubdita eſſe dicit regno Theſproti? an vero quod olim Theſphrotij tenuerint loca illa Campaniæ, cum ſcribat Strabo Græcas eſſe res Campanorum, Græciſque permiſtas.

MAGE *te.*] pro magis. ritu antiquorum dicit ſe potius hoc velle, vt Cynthia nauiget per lacum Lucrinum in exigua cymba, quam vt audiat ſuſurros: & verba blanda alterius amatoris. Cymba nauicula eſt. Cicero: *Cymbarum ante pedes multitudo.* Vir. *Gemuit ſub pondere cymba Sutilis.*

AQVA *Lucrina.*] contiguus Baiis eſt Lucrinus lacus, vt ait Stabo: & Florus in primo ſic ſcribit: *Tepentes fontibus Baiæ, Lucrinus, & Auernus quædam maris oſtia.* Auguſtus immiſſo mari in portum Lucrinum & Auernum prope Baias, effecit portum Iulium, vt auctor eſt Tranquillus. de quo intellexit Virg.

Iulia quà ponto longe ſonat vnda refuſo.

TANVI *Teutatis in vnda.*] nomen eſſe videtur puſilli fluminis ſiue lacus propinqui Baiis. poſſumus intelligere ibi fuiſſe templum Mercurij: quem priſci Teutatem vocitarunt: Quem Plato in Phedro Teuth appellat, eúmque inuentorem fuiſſe geometriæ, & aſtronomiæ, atque talorum refert. cuius fit etiam mentio ab Euſebio in præparatione euangelica. Hunc Galli humano ſanguine placabant, vt docet Lactantius in primo Inſtitutionum: de quo ait Lucan.

Teutates horrénſque feris altaribus eſus.

VT *ſolet amota.*] dolet puellas ſine cuſtode labi præcipites ad impudicitiam. Vt, cum dolore & tractim legendum eſt: & accipitur pro quemadmódum & quantum. Ita apud Perſium:

Vt nemo in ſeſe tentat deſcendere nemo.

Et apud Virgi. *Vt vidi vt perij.*

Aliquando Vt ſignificat vtinam. Plaut.

Vt dij perdant qui primus horologium reperit.

COMMVNES *deos.*] quos communi cōſenſu venerantur amator & amica. per quorū numina mutua per iuſiurandum fide aſtringuntur: & dij peculiares amatorum ſunt Venus & Cupidines.

CORRVPTAS *deſere Baias.*] diximus ſupra Baias dici à Sen. diuerſorium vitiorum. Vnde & Martialis ſcribit matronam caſtiſſimam factam eſſe Helenam, hoc eſt impudicam & adulteram, dum Baianis ſæpe fouetur aquis: & nunc poëta Baias deteſtatur: & crimen amoris appellat: quia amorem faciebant criminoſum corrumpentes puellas illuc ſecedentes.

M. ANT. MVRETVS.

ECQVID.] profecta ad aquas Cynthia, atque illic deſidente, metuit, ne ipſe ex animo illius excidat; néve ſe alius quiſpiam in eius amorem inſinuet. quare eam, vt illa loca relinquat, hortatur. ordo autem verborum, quòd eſt paulo perturbatior, fefellit interpretes. eum igitur indicabo: Ecquid cura ſubit te, ô Cynthia, ceſſantem mediis Baiis abducere, id eſt, abducendi, exigendi, noctes memores noſtri?

ET *modo.*] exponit, quod antea dixerat, ceſſantem. ita, inquit, ocioſam & vacuam, vt totos dies mireris modo ac contēpleris vicinū mare, aliud præterea nihil negotij habeas. ſed quod illa maria Epiro, id enim Theſproti regnū eſt, ſubdita eſſe dicit: equidē, id quo modo accipiendum ſit,

At non ipſe tuas imitabor perfide voces. A
Fallere te nunquã, Galle, puella velit,
Dum tibi deceptis augetur fama puellis,
Certus & in nullo quæris amore moram,
Perditus in quadam tardis palleſcere curis
Incipis, & primo lapſus adire gradu.
Hæc erit illarum contempti pœna dolorũ: B
Multarum miſeras exiget vna vices:
Hæc tibi vulgares iſtos compeſcet amores:
Nec noua quærendo ſemper amicus eris.
Hæc ego non rumore malo, non augure doctus,
Vidi ego. me quæſo teſte negare potes?
Vidi ego te toto vinctum langueſcere collo, C
Et flere iniectis, Galle, diu manibus,
Et cupere optatis animã deponere verbis,
Et quæ deinde meus celat, amice, pudor.
Non ego complexus potui diducere veſtros,
Tantus erat demens inter vtroſque furor.
Non ſic Æmonio Salmonida miſtus Enipeo D
Tænarius facili preſſit amore deus:
Nec ſic cæleſtem flagrans amor Herculis Heben
Senſit in Oetæis gaudia prima iugis.
Vna dies omnes potuit præcurrere amantes:
Nam tibi non tepidas ſubdidit illa faces; E
Nec tibi præteritos paſſa eſt ſuccedere faſtus,
Nec ſinet abduci, te tuus ardor aget.
Nec mirum: cùm ſit Ioue digna, & proxima Ledæ,
Et Leda partu, gratior vna tribus.
Illa ſit Inachiis & blandior heroinis,
Illa ſuis verbis cogat amare Iouem.
Tu verò quoniam ſemel es periturus amore,
Vrere. non alio lumine dignus eras.
Quæ tibi ſit felix. quoniam nouus incidit error:
Et quodcunq; voles, vna ſit iſta tibi.

PHILIPP. BEROALD. BON.

B TV *quod ſæpe ſoles noſtro lætabere caſu.*] Gallus qui ſolitus erat puellas decipere, & nulli fidem præſtare didicerat, cæpit tandem vnam ardenter amare atque conſtanter: quod factum eſſe vult poëta, vt hæc puella, quam efflictim deperibat Gallus vlciſcatur illarum iniurias, quas illudere ſolebat. Primus verſus cum ironia eſt pronunciandus: eſt enim ex loquutione quotidiana tranſlatus.

VACAM.] vacuus & otioſus ſim ſublato amore Cynthiæ, tanquam Gallus vitio daret Propertio, quòd perdito vnius Cynthiæ amore non eſſet futurus occupatus in alterius puellæ amore, ſed otioſus, nec aliam poſſet amare præter C Cynthiam.

IN *nullo quæris amore moram.*] id eſt, multarum gaudes amoribus & nullã vere amas, quod Ca. à Leſbia fieri ſcribit, & factitauit Canios poëta Gaditanus. propter quod his verbis reprehenſus eſt à Liuio viro graui & hiſtoriographo: *Noſtram philoſophiã participare non poteris: dũ à tot participaris.*

CONTEMPTI *pœ. dolorũ.*] dicit Gallum amicæ daturum pœnas ob neglectum dolorem illarum, quæ dolebant cum à Gallo non amarentur.

EXIGIT *vices.*] ſenſus eſt: Puella quam nunc perdite amas, ſumit à te pœnas illas, quas tu D multas alias puellas pati coëgiſti. vices pro pœnis accipi legimus. vt apud Virg.

Vitauiſſe vices Danaum. ——

& ita exponit Ser.

NEC *noua quæren.*] non poteris, inquit, facere id quod conſueuiſti, videlicet amorem mutare quotidie nouo amore: Non enim tibi licebit ab iſta diſcedere, quam perditè amas & immodice.

DIDVCERE.] id eſt diuidere, vt docet Seruius.

NON *ſic Hæmonio Salmonida.*] non tanto, inquit, amore concubuit Neptunus cum Tyro E Salmonei filia, nec Hercules cum Hebe, quanto ardore Gallus amicam complexus eſt. Salmoneus à cuius nomine dicta eſt ciuitas Salmonea: regnauit in Piſana regione: Is filiam habuit nomine Tyro, decore formáq; eximiam, quę amauit Enipeum fluuium labentem ex fonte Salmone. Neptunus transformatus in Enipeum concubuit cum puella, cui poſt concubitum dixit:

Nunc gaude dilecta: aſt cum ſe euoluerit annus:
Illuſtres (neque enim diuûm cubilia vana)
Natos uxa dabis. ——

& ſe Neptunum deum eſſe confeſſus eſt. ex hoc compreſſu nati ſunt Pelias & Neleus, auctores

Home. in xi. Odyſſeæ. Diodorus in quinto. Strabo in octauo. Hoc ſignificare videtur & Ouid. illo verſu dimidiato, *Tu viſus Enipeus.*

TENARIVS *deus.*] id eſt, Neptunus, qui templum habet in Tenaro. Eſt autem Tenaron promontorium & oppidum & ſpiraculum in Laconia, vt ait Solinus: de templo Neptuni Tenarij meminit Strabo.

SALMONIOA.] id eſt, Tyro ſiue Tyronem Salmonei filiam.

MISTVS *Hæmonio Enipeo.*] quoniam Neptunus induit forma Enipei, quem diligebat Tyro. Homerus:

Illa nimis flagrans dilexit Enipea diuum.

Quætitur quare à Propertio Enipeus vocetur Hæmonius, cũ nõ ſit in Theſſalia, quę & Hæmonia dicitur, ſed in Achaia. Scire debes duos eſſe Enipeos, alterum Achaicum labentem (vt diximus) ex fonte Salmone: alterum iu Theſſalia, qui ex Pharſalo delabens ingreditur Apidanum, vt ait Strabo. Nunc poëta ſcitiſſime ritúque poëtico Epitheton vnius tribuit alteri.

AMOR *Herculis Heben.*] Hercules indutus tunicam imbutã ſanguine Neſſeo, vt ſcribit Ouidius, tantis cruciatibus vexari cœpit, vt per Oetam Theſſaliæ montem furibundus præ dolore diſcurreret: Tandem deſperata ſalutę pyram ſibimet ſtruxit in Oeta, quam ſuceendit Philoctetes, ibique exuit mortale corpus, quod immortale erat in cælum tranſlatum eſt. Herculi iam deo facto oupſit Hebe Iunonis filia Iuuentutis dea, in cuius delitiis verſabatur, quam Home. dixit pulchris pedibus fuiſſe decoratam. Hæc tradunt Ouid. Diodor. & Seneca, qui ſcripſit Tragœdiam: cui titulus eſt Hercules Oeteus. vnde dicit poëta in Oetes iugis ſenſiſſe Herculem prima gaudia, quoniam in Oeta monte combuſtus factus eſt deus: & maritus Hebes, quæ Græcè dicitur pubertas.

PROXIMA *Ledæ.*] amicam Galli formoſitate proximã dicit eſſe Ledæ matri Helenæ, quam Iuppiter adamauit, ex qua oati ſunt Caſtor, Pollux, & Helena. fabula notiſſima. Higinius non nihil diſſentit, ouum tergeminum referens ad Nemeſium, quod & Auſonius ſenſit, tanquam Nemeſis genuerit Caſtores & Helenam, Leda vero educauerit. Dicit poëta vnam amicam Galli gratiorem eſſe Caſtoribus, & Helenæ, qui tres partus ſunt Ledæ: vel, quod magis exiſtimo, eam dicit formoſiorem eſſe tribus, hoc eſt Helena & Clitemneſtra, quæ ſunt Ledæ partus, & ipſa Leda. & fœmioa ſolis ita fœminis in formoſitate anteponetur. & ex hoc formoſiſſima oſtẽditur, quæ pulcherrimas pulchritudine exuperaret. Sẽſum autem, quo facilius intelligatur, ita ordinamus: Cum ſit Cyothia proxima Ledæ, & cùm ſit proxima Ledæ partu: Bis enim accipiendum eſt proxima, & partu caſus erit datiui pro partui, ſicut doctiſſimos veterum loquutos eſſe comperimus, & docet Gellius.

INACHIIS *& blandior heroinis.*] heroinas Inachias appellat: quas Ouid. & Statius heroidas nominauerunt: & pro vxoribus heroum accipiuntur, & ætas heroica deſcribitur ab Heſiodo. Ouid.

Tu quia tam longa es veteres heroidas aquas.

Statius:

Qua veteres Latias, Graiáſque heroidas aquas.

Iuachiæ ab Inacho dictæ, qui fuit rex Argiuorum, vt ſcribit Euſebius, qui filium habuit Phoroneum, qui primus legum theſauros, & iudicia conſtituiſſe fertur: quod Valerius in epiſtola ad Ruffinum ſcribit, & Iſidorus docet: & in decretis ſcriptum eſt io ſeptima diſtinctione.

M. ANT. MVRETVS.

TV, *quod ſæpe ſoles.*] lætaberis, inquit, & quodam modo inſultabis mihi, quod, diſtractus à Cynthia, amores amplius non exerceam.

CERTVS *& in nullo.*] bis repetenda negatio: iu nullo amore certus, in nullo amore quæris moram.

ET *primo lapſus.*] lapſus ab illo conſtantiæ gradu, quem prius obtinebas.

ADIRE.] quidam alij, *amore.* ego, *amare.*

VIDI *ego.*] ſupra. *O iucunda quies.*

NON *ſic Armonio.*] fabula eſt apud Home. libro vndecimo Odyſſeæ, & apud Lucianum in dialogis marinis. ac ſuſpicari fortaſſe confidentior aliquis poſſit, Propertium hoc loco aut memoria lapſum, aut nominum ſimilitudine deceptum eſſe. is enim Enipeus, cuius amore flagrauit Tyro, oon in Theſſalia eſt, ſed in Peloponneſo. io Theſſalia autem ooo Enipeus, ſed Eniſeus fluit, ab hoc alius: vt cognoſcitur ex octauo Strabonis libro. ac, ne quis forte, Beroaldum ſecutus, putet vtrunque Enipeum dici; & Propertiũ, more poëtis oou inuſitato, vni eorum tribuiſſe, quod eſſet alterius; apud Strabonem autem Eniſeum pro Enipeo vitioſè legi: ſciat hoc ipſum diſcrimen Enipei & Eniſei à Strabone annotatum eſſe ab Euſtathio.

NEC *ſic cæleſtem.*] Hercules in cælum receptus, Hebeo duxit vxorem. itaque apud inferos, non Herculem ipſum, ſed eius tantum ſimulacrum Homericus Vlyſſes ſibi viſum eſſe ait,

Τὸν δὲ μετ' εἰσενόησα βίην Ἡρακληείην,
Εἴδωλον. αὐτὸς δὲ μετ' ἀθανάτοισι θεοῖσι
Τέρπεται ἐν θαλίῃς, καὶ ἔχει καλλίσφυρον Ἥβην,
Παῖδα Διὸς μεγάλοιο, καὶ Ἥρης χρυσοπεδίλου.

FLAGRANS *amor.*] ac ſerio quidem flagrans. neque vllus vnquam amator verius ardere dictus eſt.

ET *Leda partu.*] pro, *partui*, antique.

GRATIOR *vna tribus.*] Leda ipſa, & Helena, & Clytemneſtra: vt præclare expoſuit Beroaldus.

IANVS DOVSA FIL.

NEC *ſic cæleſtem flagrans amor Herculis Heben.*] Duo hic obſeruaoda ſunt, primum *flagrans* cum accuſatiuo iunctum: deinde *flagrans amor Herculis* poſitum pro Hercule amore incenſo, vt *error Herculis* pro errante Hercule infra Eleg. xx. ſic *hiatum leonis* pro leone hiante inuenias apud Lucretium lib. v. *equorum vires* pro valentibus equis apud Manilium lib. v. [illegible] pro inclytis Heroibus apud Appollonium

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

PROXIMA *Miſenis.*] Non eſt dubium, quin ita interpolarint Grammatici, quum lepida repetitio ſit in noſtro:

Et modo Theſproti mirantem ſubdita regno.
Et modo Miſenis æquora litoribus.

Intelligit duo maria, alterum Puteolis, alterum Miſenis ſubiectum. Dion libro quadrageſimo octauo. ἐν τῇ Κύμῃ τῇ Καμπανίδι χωρίον τι μεταξὺ Μισηνοῦ καὶ Πουτεόλων μηνοειδές ἐστιν, ὄρεσι τε γὰρ σμικροῖς καὶ ψιλοῖς πλὴν βραχέων περιείληπται, καὶ θάλασσαν τεναγώδη κολπώδη ἴσχει. Deineeps ponit quæ ſint ex θαλάσσης. In medio mari erant Baiæ, nempe prope Lucrinum. Quum igitur Cynthia eſſet Baijs, ſiniſtra Puteolos, quæ eſt ora Theſprotia; dextra Miſenos habebat. In ora Cumarum, quæ Græcis coloniis Abantum prætexta erat, ſunt Puteoli: quam oram propterea vocat regnum Theſproti: quia Theſprotus nomen fecit Theſprotiæ Epiri: à qua Ambraciotæ Abantes profecti occuparunt eam oram, vbi fuerunt Cumæ, vt & mediocriter docti ſciunt. Quid ergo eſt, quod hic tam faceſſit negotium doctiſſimis viris? Amabo deſinite præclari in doctrina viri amplius in re vel pene pueris nota hæſitare. Primus anſam dubitandi dedit amœni vir ingenij Iacobus Sannazarus apud Miſcellaneorum ſcriptorem Alexandrum de Alexandro Neapolitanum. Si miraris Theſprotiam dici, vbi Theſproti coloni ſunt, quare non etiam miraris Franciam in Celtis, Langobardiam in Inſubribus, Burgondiam in Maxima Sequanorum, Vaſconiam in Nouempopulania? At tandem rixarum modus eſto. Quod igitur falſa ſit, & vitioſa vulgata lectio, apparet ex verbis Dionis, quæ ſupra adduximus. Nam idem ſinus non eſt ſubiectus Theſprotiæ Cumarum, qui & Miſenis, ſed inter hunc & illum, eſt Baianus. Quare hic error erat & ἀχειρογραφησία.

NOSTRI *cura ſubit memores abducere.*] *Abducere noctes* pro abnoctare dici Latine, non mihi perſuadeo. Sed neque multo ſincerior eſt ſcriptura noſtra, *adducere*. Lego, *abducere*. Perſpicuè verum.

SVSTVLIT *è noſtris.*] Nam in cauſſa erit, ne amplius celebrem te carminibus meis.

TENVI *tentandis in vnda.*] Noſter liber & commentarius Beroaldi, *Tentantis.* vna litera plus lego, *Teutrantis.* Nam Teutbras eſt nomen Græcum, & aptum Græcæ coloniæ. Præterea Silius Italicus quum ſoleat fingere nomina à fluuiis, Cumanum quendam vocat Teuthrantem, libro vndecimo: *Perſonat Eubaica Teuthras teſtudine Cymes Incola.* A Baiano igitur vicino fluuiolo Teuthrantem Cumanum vocat. Quis dubitat eſſe aut fluuiolum, aut Euripum, quum ipſemet poëta id elare loqui videatur?

CVLPA *timoris erit.*] Noſter, *timentis.*

ELEGIA XII.

QVID mihi deſidiæ non ceſſas fingere crimen,
Quòd faciat nobis conſcia Roma moram?
Tam multa illa meo diuiſa eſt millia lecto,
Quantum Hypanis Veneto diſsidet Eridano.
Nec mihi conſuetos amplexu nutrit amores
Cynthia, nec noſtra dulcis in aure ſonat.
Olim gratus eram. non illo tempore cuiquam
Contigit, vt ſimili poſſet amare fide.
Inuidiæ fuimus. num me Deus obruit? an quæ
Lecta Prometheis diuidit herba iugis?
Non ſum ego qui fueram. mutat via longa puellas.
Quantus in exiguo tempore fugit amor!
Nunc primùm longas ſolus cognoſcere noctes
Cogor, & ipſe meis auribus eſſe grauis.
Felix qui potuit præſenti flere puellæ.
Non nihil aſperſis gaudet amor lacrymis.
Aut ſi deſpectus potuit mutare calores:
Sũt quoque tranſlato gaudia ſeruitio.
Mi neque amare aliam, neque ab hac deſiſtere fas eſt.
Cynthia prima fuit, Cynthia finis erit.

PHILIPP. BEROALD. BON.

QVID *mihi deſidiæ non ceſſas fingere crimen.*] Quidam annectunt hæc ſuperiori Elegiæ, alij disiungunt. & melius eſt vt ſeparemus: cum tamen ſententia iſtius Elegiæ dependeat à ſuperiore. Conqueritur enim propter Baianum ſeceſſum abalienatam eſſe ab amore ſuo Cynthiam, nec ſe poſſe id efficere, quod multis fuit præſentiſſimo remedio, vt ſcilicet in aliam transferat amorem; quoniam Cynthia eſt primus amor, & futura eſt vltimus. In principio

fugam ſeruorum pro ſeruis fugitiuis in leg. 2. ff. de lege Fabia. A

N a c *ſinet abduci.*] Iu libro elariſſimi Modij erat *adduci*, quod probo. pendet enim ἀπὸ κοινοῦ *præteritos faſtus.*

IANVS DOVSA PATER.

ET *cupere optatus animam deponere verbis.*] Alij uou *verbis* ſed *membris*, legunt, quibus aſſentior, maximè propter Peotametrum, quod ſequitur:

Et quæ deinde meus celat amice pudor. Sic lib. 11.
Quod mihi ſi ponenda tuo ſit corpore vita. B

Concludit deinde:

Q v æ *tibi ſit felix, quoniam nouus incidit error,*
Et quodcunque voles, vna ſit iſta tibi.] Ego tamen *quotcunque* malim, vt ſignificet Poëta, vtinam ſit vna hæc inſtar omoium,

Et quaſi pro multis millibus vna tibi.

Sic Sappho Ouidiana ad Phaooem ſuum:

Abſtulit omne Phaon, quod vobis antè placebat.
Improbe, multarum quod fuit, vnus habes.

Elegans aotem loquotioois ratio eſt illa Elegia ſeqoenti.

C

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

ANIMAM *deponere verbis.*] Non dubitamus Propertium ſcripſiſſe:

Et cupere optatus animam deponere membris.

In libris ſcriptis mirum quoties *verba* & *membra* inter ſe commutant.

S a n s i t *in Oetæis.*] Falſum. In Oetæis iugis arſit, in cælo duxit Heben vxorem. Legeodum: Senſit ab Oetæis. Idem inuenies apod alios poëtas. Nam ab Oetæis rogis iu cælum venit, vbi Heben accepit.

I l l a *ſit Inachiis & blandior.*] Male hæc diſtinguuntur vulgo. Ita enim potius legenda: D

Nec mirum, quum ſit Ioue digna, & proxima Ledæ,
Et Ledæ partu: gratior vna tribus
Illa ſit Inachiis & blandior Heroinis.

Tribus Inachiis heroinis. hoc eſt Leda, Helena, & Clytæmneſtra. Nam male interpres Beroaldus.

E t *quodcunque voles vna ſit iſta tibi.*] Martialis:

Et quicquid voluit teſta vocatur anus.

ELEGIA XIIII.

Tv licet abiectus Tiberina molliter vnda E
Lesbia Mentoreo vina bibas opere,
Et modò iā celeres mireris currere lintres,
Et modò tam tardas funibus ire rates,
Et nemus omne ſatas intendat vertice ſiluas,
Vrgetur quātis Caucaſus arboribus,
Non tamen iſta meo valeant contendere amori,
Neſcit amor magnis cedere diuitiis.
Nam ſiue optatam mecum trahit illa quietem,
Seu facili totum ducit amore diem:
Tunc mihi Pactoli veniunt ſub tecta liquores,
Et legitur rubris gemma ſub æquoribus:
Tum mihi ceſſuros ſpondent, mea gaudia reges;
Quæ maneant, dum me fata perire volent.
Nam quis diuitiis aduerſo gaudet amore?
Nulla mihi triſti præmia ſint Venere.
Illa poteſt magnas herosū infringere vires,
Illa etiam duris mentibus eſſe dolor:
Illa neque Arabium metuit tranſcendere limen,
Nec timet oſtrino Tulle ſubire toro,
Et miſerum toto iuuenem verſare cubili.
Quid releuāt variis ſerica textilibus?
Quæ mihi dum placata aderit, non vlla verebor
Regna, nec Alcinoi munera deſpicere.

PHILIPP. BEROALD. BON.

TV *licet abiectus Tibe. mol. vn.*] antepooit amorem Cynthiæ delitiis aliis omnibus & voluptatibus, in quam ſententiam ait Plautinus amator: *Sibi habeant regna reges, ſibi diuitias diuites, mihi amare relinquatur.* Alloquitur Tullum luxurioſis delitiis defluentem.

L e s b i a *Men. vina.*] inter vina generoſa numeratur vinum Leſbium, quod ſuauius Rhodio dixit eſſe Ariſto. Leſbium vinum in primis celebrauit Eraſiſtratus medicus: & Cæſar dictator epulo quod Romanis dedit inter cætera vina Leſbium appoſuit. de quo Horat. in Epodo:

Et Chia vina & Lesbia.

de hoc loquitur Virgili. in Geor.

Quam Methymnæo carpit de palmite Lesbos.

& Ouidi.

Gargara quot ſegetes, quot habet Methymna racemos.

Eſt enim Methymna ciuitas in Leſbo, vt meminit Stra. Mentoreum opus intelligit vaſa potoria pretioſa. Foit enim Mentor vaſcularius, hoc eſt vaſorū artifex peritiſſimus, vt auctor eſt Plinius io trigeſimo tertio. *Lucius Craſſus orator duos habuit ſcyphos Mentoris manu cælatos, centum ſeſtertiis emptos: confeſſus eſt tamen ſe his nunquam vſum eſſe propter verecundiam.* Vaſa Mentoria conſecrata

fuerunt Ioui Capitolino, & Dianæ Epheſiæ. de A
his intellexit Iuuenalis ſic ſcribens:

Rara ſine Mentore menſæ. & Martialis:

Solus Mentoreos habes labores.

Laudat Cicero in Verrinis pocula duo, quæ Heraclea cognominabantur Mentoris manu ſummo artificio facta, quæ ſuſtulit Verres.

Lintres.] nauiculas. Tibullus:

—— in liquida nat tibi linter aqua.

Ex arboribus excauatis fieri docet Virgil. ſcribens in Georgicis:

Cauat arbore lintres.

Liuius: *Ingens coacta vis eſt lintrium ad vicinalem*
vſum paratarum. Horatius: B

Partitur lintres exercitus.

Scribit Nonius lintres naues fluuiales.

Pactoli *liquores.*] ſenſus eſt, cum fruor complexu Cynthiæ mihi tunc videor poſſidere diuitias aurumq; Pactoli fluminis, de quo ſupra dictum eſt, & gemmas, quæ in mari Rubro naſcuntur. Nam (vt docet Plin.) laudatiſſimæ margaritæ reperiuntur circa Arabiam in ſinu Perſico Rubri maris: ſed cum Iuriſconſultus margaritas nec gemmis nec lapillis contineri ſcribat,
& Plin. Margaritas inter gemmas non numeret, C
videamus quæ ſit Gemma intelligéda apud poëtam. India & Arabia fœcundiſſimæ fuere gemmarum, & Plin. quuſdam carbunculos laudatiſſimos in Arabia naſci teſtatur, & topazion in inſula maris Rubri repertam eſſé ſcribit. Ne ergo diſcedamus à latinitate, intelligemus gemmam lapillos pretioſos in mari Rubro & Arabia prouenientes. Ita apud Martialem.

Quicquid Erythrea niger inuenit Indus in alga.

Quin. Curtius: *Gemmas, margaritáſque mare littoribus infundit.* Rubrum mare dixerũt, quia aquas rubere credebant. Quidam à Solis reper-
cuſſu exiſtimarunt talem reddi colorem: Alij ab D
arena, terráque: quod Latini Rubrum mare nũcupãt, Græci Erythreum vocant. Erythros Græcè, Rubrum ſignificat Latinè. Exiſtimat Curtius à rege Erythra inditum eſſe nomen.

Illa *neque Arabium.*] oſtendit Venerem cuncta domare, nec reges, diuitéſque intactos præterire, qui ædes habent pulcherrimas, & limina ex Arabico marmore ſplendicantia. In Arabiæ mõtibus Onychitem lapidem naſci, nec vſquam alibi putauere noſtri veteres, vt ſcribit Plinius in
xxxvi. Cornelius Nepos tradit ſe vidiſſe colum-
nas ex onychite, xxxii. pedum longitudine; Plin. E
ſe vidiſſe ampliores, xxx. in ſcena, quam Caliſtus Claudij libertorum potentiſſimus exædificauerat: Hunc aliqui lapidem alabaſtritem vocant. de hoc ait Papinius in primo Siluarum: *Hic flexus onyx.* Lepidus primus omnium limina ex Numidico marmore in domo poſuit.

Ostrino *toro.*] id eſt, lecto purpureo. Oſtrũ enim purpureus color eſt. Nam (vt ſcribit Vitruuius in ſeptimo) eiicitur è conchilio marino, è quo purpura efficitur. & ideo oſtrum eſt vocitatum; quia ex concharum marinarum teſtis eximitur. Virgil.

—— Sarrano dormiat oſtro.

Multa de purpuris ſcribuntur à Plinio in nono.

Quid *relevant variis ſerica textilibus.*] ſine a-
A more nihil prodeſſe ſericas veſtes & peripetaſmata oſtendit: in quam ſententiam ait Tibullus,

Quid Tyrio recubare toro ſine amore ſecũdo Prodeſt,

& Lucretius ait: Febres non ſanari a uleis pictis, neq; lecto purpureo. De ſerico dictum eſt à nobis copioſe in annotationibus noſtris in Seruiũ. Textilia varia accipit pro veſtimentis verſicoloribus, quæ erant pretioſa. Vnde ait Liuius, Olim interdictum fuiſſe matronis, ne vterentur verſicoloribus. Iuriſconſulti verſicoloria vocant, quæ mutauerunt natiuum colorem, colores diuerſos veſtibus intexere Babylon maximè cele-
braiuit, & Babylonica nominauit, auctor Plin.
B Alcinoi *munera deſpicere.*] Homerus in ſeptimo Odyſſeæ celebrat & extollit opulentiam regis Alcinoi, qui regnauit apud Phæacas: & in primis laudat eius ædes magnificentiſſime ſtructas, & viridaria: vbi arbores erant ſemper pomiferæ. De quibus ait & Papin.

Quid biſera Alcinoi referam pomaria, voſque,
Qui nunquam vacui prodiſtis in æthera rami.

Idem Homer. refert quemadmodum Alcinous cum Phæacibus munera hoſpitalia dederit Vlyſſi, veſtimẽta, tripodem magnum, & lebeta, mul-
C túmque auri, quod Polydædalum cognominat in xiii. Odyſſeæ. Ad quæ munera nunc videtur alludere poëta.

IANVS DOVSA FIL.

Nam *quis diuitiis aduerſo gaudet amore? Nulla mihi triſtis præmia ſint Venere.*] Non longè abludit hinc illud Mimnermi:

Τίς δὲ βίος; τί δὲ τερπνὸν ἄτερ χρυσῆς Ἀφροδίτης;

cuius meminit Horatius Epiſt. lib. I.

IANVS DOVSA PATER.

D Tu *licet abiectus Tiberina molliter vnda.*] Id eſt, leuiter, temerè, atque ſine arte proiectus, & quaſi effusè iacens. Sic Dido apud Ouidium:

Sic, vbi fata vocant, vdis abiectus in herbis
Ad vada Mæandri concinit albus olor.

Sequitur in Propertio:

Et *modò tam celeres mireris currere lintres, Et modò tam tardas funibus ire rates.*] Quod poſtremum nobis interpretatus eſt Ouidius lib. iv. Triſtium, vbi ſcribit:

Cantat & innitens limoſa pronus arena,
E *Aduerſo tardam qui trahit amne ratem.*

ELEGIA XV.

Sæpe ego multa tuæ leuitatis dura timebam,
Hac tamẽ excepta Cynthia perfidia.
Aſpice me quãto rapiat fortuna periclo,
Tu tamẽ in noſtro lenta timore venis,
Et potes externos manibus componere crines,
Et longa faciem quærere deſidia:

Nec minus Eois pectus variare lapillis. A
Vt formoſa nouo quæ parat ire viro.
At non ſic Ithaci digreſſu mota Calypſo
Deſertis olim fleuerat æquoribus.
Multos illa dies incomptis mæſta capillis
Sederat iniuſto multa locuta ſalo:
Et quamuis nunquam poſthac viſura, dolebat
Illa tamen longæ conſcia lætitiæ. B
Alpheſibœa ſuos vlta eſt pro coniuge fratres,
Sãguinis & cari vincula rupit amor.
Nec ſic Æſonidem rapientibus anxia ventis
Hypſipyle vacuo cõſtitit in thalamo.
Hypſipyle nullos poſt illos ſenſit amores,
Vt ſemel Æmonio tabuit hoſpitio.
Coniugis Euadne miſeros elata per ignes,
Occidit Argiuæ fama pudicitiæ. C
Quarum nulla tuos potuit conuertere mores,
Tu quoque vti fieres nobilis hiſtoria.
Deſine iam reuocare tuis periuria verbis
Cynthia, & oblitos parce mouere deos.
Audax ah nimium noſtro dolitura periclo,
Si quid fortè tibi durius inciderit! D
Multa prius vaſto labentur flumina ponto,
Annus & inuerſas duxerit antè vices,
Quàm tua ſub noſtro mutetur pectore cura,
Sis quodcunque voles, non aliena tamen,
Quàm ve mihi viles iſti videantur ocelli, E
Per quos ſæpe mihi credita perfidia eſt.
Hos tu iurabas, ſi quid mentita fuiſſes,
Vt tibi ſuppoſitis exciderẽt manibus:
Et contra magnum potes hos attollere ſolem?
Nec tremis admiſſæ conſcia nequitiæ?
Quis te cogebat multos pallere colores,
Et fletum inuitis ducere luminibus?
Queis ego nunc pereo, ſimiles moniturus amantes:
O nullis tutum credere blanditiis?

PHILIPP. BEROALD. BON.

SÆPE *ego multa tuæ leuitatis damna timebam.*] conqueritur de Cynthiæ perfidia, quæ nihil dolebat, nihil sngebatur ipſo periclitante, nec cultum formæ intermittebat, cum in aduerſa poëtæ fortuna debuiſſet omnes ornatus floccipendere, & lugubres veſtes induere.

B RAPIAT *fortuna.*] quo periculo vexaretur nõ explicat; ſed exiſtimare poſſumus vel ob necem Galli conſortis, quo infra dicetur fuiſſe peregrinabundum maxima cum anxietate, vel naufragio agitatum. Nam exempla Vlyſſis & Iaſonis hoc ſignificare videntur.

ET *potes externos.*] adiuuandum hoc pronunciatione, vt & rei indignitas & indignatio dicentis exprimatur: qui nõ modicè indignatur, quòd Cynthia capillis peregrinis caput comat, & ornet. Ouid.

Neſcio quam pro me laudat nunc iſte Sicambram.

Fœminæ enim propriis capillis deſtitutæ alienos emunt ad caput comendum: Matt. C

Dentibus atque comis nec te pudet vteris emptis.

Tales ait diuus Hieronymus in epiſtola ad Demetriadem, Ornare crinem & alienis capillis turritum verticem ſtruere.

FACIAM *quærere deſidia.*] hoc conuenit illi Terentianæ ſententiæ,

Dum moliuntur, dum comuntur, annus eſt.

Plaut. ſcribit duas eſſe res quæ nunquam ſatis exornari poſſunt, Nauem ſcilicet & fœminam.

AT *non ſic Ithaci.*] exemplis fideliſſimarum mulierum taxat infidelitatem Cynthiæ dolenter & grauiter.

D CALYPSO.] in inſula Ogygia regnauit, quæ naufragum Vlyſſem hoſpitaliter ſuſcepit, cuius contubernio & concubitu diutiſſime oblectata, tandẽ coacta eſt obtemperare volũtati Iouis iubẽtis per Merc. vt fineret Vlyſſem in patriam Ithacam reuerti: itaque Calypſo veſtes & cibaria & id genus neceſſaria dedit diſceſſuro Vlyſſi: eũmque inuita amoris deſiderio vidit abeũtem. longa eſt de hac re narratio apud Homer. in quinto Odyſſeæ. & Ouid. ait:

Ah quoties illum doluit properare Calypſo:
Remigióque aptas eſſe negauit aquas!

Vlyſſem Ithacum vocat ab Ithaca inſula vbi regnauit. ita Virg. E

Hic Ithacus vatem magno Chalcanta tumultu.

tropos antonomaſia frequens apud poëtas.

ALPHESIBOEA *ſuos.*] Alcmeon filius vatis Amphiarai quærebat purgari ob interfectam matrem Eriphylen, venit ad Phegeum patrem Alpheſibœæ, cui dedit monile maternum pretioſum, cuius & maritus factus eſt. Profectus deinde ad Acheloum, filiam eius adamauit nomine Callirrhoen, quæ cũ & ipſa ſupplex monile illud poſceret, rediit ad Alpheſibœam ad monile repetendum: tunc à fratribus Alpheſibœæ

Themeno & Axione ioterfectus eſt: quos Alpheſibœa in vltiooem mariti interemit, vt auctor eſt Pauſanias apud Græcos & apud Latioos Ouid. qui in nono Metamorphoſeon hãc biſtoriam ſignat magis quam explicet his verſibus:

Donec eum coniux fatale popoſcerit aurum,
Cognatúmque latus Phegeus hauſerit enſis.

Actius tragœdiam ſcripſit uomine Alpheſibœam, cuius teſtimooio vtitur perſæpe Nonius Marc.

SANGVINIS *& cari vincula.*] docet amorem cũcta ſuperare, quaodo Alpheſibœa vt maritum vlciſceretur non pepercit fratribus, & ita amor B coniugalis rupit vincula ſanguinis fraterni.

NEC *ſic Aeſonidem.*] amor Iaſonis & Hypſipyles notiſſimus eſt vel vna Naſonis epiſtola, qua Hypſipyle conqueritur ſe à Iaſone fuiſſe derelictam, quem cum Argonautis ad vellus aureum proficiſcentem ſuſcepit hoſpitio & lecto, qoem abeuntem lachrymis proſequota eſt, oec poſt amorem Iaſonis altero amore occupata eſt: Nam fugiens ex Lemno rapta à prædooibus functa eſt officio nutricis in alendo Archemoro. longa eſt narratio Hypſipyles apud Statium in Thebaide ſua fata referentis.

HÆMONIO *tabuit hoſpitio.*] id eſt, affecta eſt amore Iaſonis, quem Hæmonium vocat ab C Hæmonia regione, quæ & Theſſalia nominatur: Nam ab Hæmone Hæmonia dicta eſt: à cuius filio Theſſalo Theſſalia vocitata. auctor Strabo. Iaſonem autem Theſſalum fuiſſe notiſſimum eſt. Tabeſcere dicimur in amore & in mœrore. Gel. *Delphinus amans deſiderio tabuit, exanimatúſque eſt.* Plaut. in captiuis:

Tuo mœrore maceror, maceſco, conſeneſco, & tabeſco miſer.

Solent enim ita amantes macie emaciari, vt illi qui tabem patiuntur. Qui morbus eos male habet quos iuuaſit: cuius plures ſpecies ſunt, auctore Celſo, Atrophia, cachexia, & pthiſis. Tabo D vero vtuntur poëtæ pro ſanie & corrupto ſanguine, vt docent Seruius & Donatus, enarrantes illud Virgilianum:

Et terram tabo maculant. ——

CONIVGIS *Euadne.*] Capaneus in bello Thebano dux & bellator egregius, dũ vi in murũ Thebanum ſcãdere conatur, occubuit, vt tradit Diodor. cecinit Statius in x. Capaneum, cum viribus humanis extingui non poſſet, interfectum fulmioe Iouiali. refert Vegetius ab hoc ſcalas fuiſſe repertas, quibus in muros hoſtiles aſcenditur. Euadne vxor Capanei in rogum flagrantis E cadaueris præ nimio amore ſe immiſit. vnde ait Stat.

Turbine quo ſeſe caris inſtrauerit audax
Ignibus Euadne. —— & Ouid.
Accipe me Capaneum cineres miſcebimus inquit
Iphias: in medios deſiluitque rogos.

MVLTA *prius vaſto.*] ab impoſſibili oſtendit ſe nonquam ab amore Cynthiæ diſceſſurum. Flumina enim non egrediuntur è mari, ſed mare ingrediuntur. attamen ſcrutatores rerum naturaliom tradunt è mari omnes aquas oriri, & per interoenta terrarum erumpentes rurſus in mare remeare: & hanc aſſe-A runt eſſe cauſam cur maria non creſcaot: vnde ait facundiſſime Sene. in tertio quæſtionum natoralium: *Maria non creſcunt, quia quicquid influxit non in ſuum vertunt, ſed protinus reddunt. occulto enim itinere ſubeunt terras.* Sunt & Lucretij verſus ſuper hac re memoratu digui.

Debet vt in mare de terris venit humor aquai.
In terras itidem remeare ex aquore ſalſo.

Hoc idem tradit Nicolaos de Lyra, enarrans illud io inſtrumento veteri:

Omnia flumina intrant mare, & mare non redundat.

& cum Plin. in II. luculentiſſime multa de mari B dixiſſet, ita concluſit, *Manifeſtum eſt quare tot fluminũ quotidiano acceſſu maria non creſcant.* Ariſt. quoque in II. Meteorotum ita ſcribit: *Mare putatur principium omnis humoris & aqua, ideóque fluuios non ſolum in hoc, ſed ex hoc fluere aiunt.* Plato in Phœdone tradit fontẽ aquarum omniom eſſe Tartarũ: verum cur maria oon creſcant aliæ quoq; cauſæ tradontur à philoſophis, quihus ſuperſedebimus, cùm ſatis philoſophatum ſit.

QVAM *mihi ne viles.*] legendum eſt. *Quàm ve mihi viles.*

ET *fletum inuitis.*] ſenſum verbis ſignificantibus protulit. cui ſimile eſt illud Terent.

Vna mehercule falſa lachrymula,
C *Quam oculos tergendo vix vi expreſſerit, reſtinguet.*

M. ANT. MVRETVS.

SÆPE *ego multa.*] queritur de perfidia Cynthiæ: quod, cum ipſe in magoum diſcrimen adductus ſit, illa nihil omnino de eo laboret, neqoe quicquam remittit de priſtino colendæ formæ ſtudio. ſe tameo vnquam illius amorem ex animo depoſiturum negat. Quod autem fuerit periculom, in qoo tum conſtitutus erat poëta, diuinare fas oou eſt. niſi illod quidem conſtat, vrbem eum reliquiſſe, & mare conſceodiſſe.

D AT *non ſic Ithaci.*] Homerus Odyſ. 4.

ALPHESIBOEA.] ita vocabant omnes elegantioris formæ puellas: quaſi, quæ reperirent procos, qui ipſis boues darent dotis nomine. eo enim pecore ſolitos vti antiquiſſimos in æſtimandis rebus, oondum introducto vſu nummorum, indicat vel illud [illegible],

—— [illegible].

at hic nomen propriom eſt. hiſtoriam aotem, quam hic tãgit Propertius, diffuſe exponit Pauſanias in Arcadicis: niſi quod apud eum fratrum ab Alpheſibœa interfectorum oulla mentio.

HYPSIPYLE.] Ouidius in epiſtolis, Papinius E libro ſexto, interpres Pindari in Nemea.

HOSPITIO.] vt ſeruitium pro ſeruo dicimus, ſic hoſpitium hic pro hoſpite accipimus.

EVADNE.] hæc initio Ianira dicebatur. ſed vt Alpheſibœas vocatas diximus, quæ propter pulchritudinem, reperirent magnam dotẽ: (vxores enim à viris, uon, vt nunc, viros ab vxoribus, dotem accipere mos erat) ita hæc Euadne dicta eſt, qood bene dotata eſſet à Capaneo coniuge. ἕδνα enim vocabant nuptialia munera. Hanc Iphidis filiam fuiſſe, ait interpres Piodari: & ob id Iphias ab Ouidio vocatur. Hyginus tamen Philaci filiam facit.

MVLTA

M v l t a *prius.*] nihil temere affirmauerim: ſed, ſi quis meam cōiecturam antiquus liber adiuuet, libenter pro, *multa*, legerim, *muta*. vt ſignificet, prius fore vt flumina tacita, & ſine vllo ſtrepitu labantur in mare, quam ipſe Cynthiam amare deſinat. A

L a b a n t v r.] veteres libri, *labentur*. & melius conuenit cum eo, quod ſequitur, *duxerit*.

IANVS DOVSA FIL.

AT *non ſic Ithaci digreſſu mota Calypſo Deſertis olim fleuerat æquoribus.*] Sic infra Elegi. xx. B

Quæ miſer ignotis error perpeſſus in oris
Herculis indomito fleuerat Aſcanio.

Ouidius Faſtor. III. ex perſona Ariadnes:

En iterum fluctus ſimiles audite querelas.

Lycophron in Caſſandra:

Τί μακρὰ θρηνοῦσ' ἐς ἀναύδους πέτρας,
Εἰς κῦμα κωφόν, εἰς νάπας [illegible]
Βάζω, κενὸν ψάλλουσα μάσταγος κρότον; id eſt:
Sed quid miſella longùm ad ignaras petras.
Salúmque ſurdum, & aſperas cautes loquor
Sonos inanes murmuris rauci ciens?

Similiter profundit queſtus ſuos apud Sophoclem Philoctetes, loco quem paulo poſt citabimus. Alia quædam ad hanc rem pertinentia dixi in Catullum. C

S i s *quodcunque voles, non aliena tamen.*] ſic Tibullus:

Perfida, ſed quamuis perfida, cara tamen.

IANVS DOVSA PATER.

TV *quoque vti fieres nobilis hiſtoria.*] Simile illud Iuuenalis:

Vt pueris placeas, & declamatio fias.

A v d a x *ah nimium noſtro dolitura periclo.*] Sic Horatius: D

O dolitura meâ multum virtute Neæra.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

SÆPE *ego multa tuæ leuitatis iura timebam.*] In ora noſtri libri eadem manu adpoſitum erat, *leuitatis dura.* quod verum eſt, & à nobis probatur. *dura leuitatis*, vt Horatius, *per acuta belli.*

FED. MORELLI P. R. PARAPHRASIS αὐτοσχεδιαστική. E

EIVSDEM ELEGIÆ.

ΠΟΛΛΑΚΙ πολλὰ φρενῶν κούφων σου σκληρὰ φοβούμενος,
Γλυκὸ δὲ Κυνθία ὥς αἰεὶ ἀλλοφροσύνης.
Ἠδ' ὅσσοισί με πήμασιν οὐλία μοῖρα κυλίνδει,
Κηδεμόνεσσ' ὅμως σὺ βραδύνουσα ἐμοῖς.
Οἷά τι ἀλλοτρίας πελάγεσι συμπλέξαι ἐθέλεις,
Ἠδ' ἀργαλέα δεξιὸν ἔδος ἄκρης.
Οὐδ' ἔθελεν σύ γε καίζειν λαμπροῖσι λίθοισι,
Ἤ τι κομπαζόμενος φῶτ' [illegible].

Οὐχ ὧδ' ἰσσυμένου Λαερτιάδαο Καλυψὼ, A
Κώκυσε πολλοῖς ἐξ ἁλὸς ἐχομένη·
Μυρομένη πλοκάμοις αὐχμηροῖς ἤματα πολλά,
Πόντῳ ἀπηνεῖ ἔπι [illegible] μεμφομένη.
Καί τοι οὔποτε ὀψομένη Ἰθακήσιον, ὅμως
Ἤλγησ' ὑμετέρας εὐφροσύνας δολιχῆς.
Τίεσκε δ' Ἀλφεσίβοια κασιγνήτους [illegible] ἀνδρὸς,
Αἵματος οὐδὲ φίλου δεσμὰ λύει φιλότης.
Οὐχ ὧδ' Αἰσονίδου ἀρπαζομένοιο θυέλλαις
Ἐστὸ Ὑψιπύλη ἐν θαλάμῳ κενεῷ.
Οὐκ ἄλλοις ποτ' ἄρ' Ὑψιπύλη πείρουσ' ἔρωτας,
Αἱμονίοιο ἅπαξ τηκομένη ξενίῳ.
Εὐάδνη δέ ἃ πυρκαϊῇ Καπανῆος ἰοῦσα,
Ἐξέπεσ' Ἀργείης δόξα σαοφροσύνης. B
Τῶν οὔτις σοῦ τρέψαι οὐδὲ κενόδοξον ἦθος,
Ὄφρ' ἐπιφημίζῃ ἔξοχος ἱστορίη.
Παύεο δ' ἤδη παλιλλογίαις ἐπίορκον ἀΐξαι,
Μηδ' ἐπιλησαμένους Κυνθία ὄγκει θεούς.
Ἃ πολύτολμε, πημαινομένη δ' ἄτησι ἐμῇσι,
Ὕστερον αὖ ἐπὶ σοὶ ῥήξεις ἰὼ τε πάθης.
Ῥεῖα ποταμοὶ λελήσονται παλίσσυτοι εὐρέα θαλάσσης,
Καὶ λυκάβας ὥρας ἀντιστρέψει [illegible]·
Πρὶν σοῦ ἐμοῦ κραδίην [illegible] ἄρχετο φροντίς·
Ἔσσο δ' ὁποιασοῦν· οὔποτε γ' ἀλλοτρίη.
Ἡ ῥα πρὶν ἐμοὶ γλυκεραί σου φαίνοντ' ὀφθαλμοί,
Πιστεύομαι θαμά μοι σῶν [illegible].
Ὦ δία [illegible] ψευσαμένη ἐπίορκον ὀμόσσῃς, C
Αἴθε πίσοιν ὅλαι ἐς χέρας, ὧδε χαμαί.
Εἶτα σὺ [illegible] ἠέλιον [illegible] ἀΐξαι,
Οὐ [illegible] δὲ [illegible] ἀποθανεῖν;
Τίς σοι [illegible] παλυχρόοις αἰχμάλωτος,
Κλαύματ' ἄκοντι τῶν ὀφθαλμῶν φαίοι;
Οἴμοι ὄλωλα ἐγώ! οὔτω δυσέρωτες ὅλοιντο,
Αἱμύλιοι μῦθοι πάμπαν ἄπιστοι ἀεί!

ELEGIA XVI.

Qvæ fueram magnis olim patefacta triumphis D
Ianua Tarpeiæ nota pudicitiæ,
Cuius inaurati celebrarūt limina currus,
Captorum lacrymis humida ſupplicibus;
Nunc ego nocturnis potorū ſaucia rixis,
Pulſata indignis ſæpe queror manibus.
Et mihi non deſunt turpes pendere corollæ
Semper, & excluſi ſigna iacere faces:
Nec poſſum infamis dominæ defendere noctes
Nobilis obſcœnis tradita carminibus.
Nec tamen illa ſuæ reuocatur parcere famæ
Turpior, & ſecli viuere luxuria.
Has inter grauibus cogor deflere querelis

Supplicis à longis triſtior excubiis.
Ille meos nunquam patitur requieſcere poſtes
Arguta referens carmina blanditia.
Ianua vel domina penitus crudelior ipſa,
Quid mihi tam duris clauſa taces foribus?
Cur nunquam reſerata meos admittis amores,
Neſcia furtiuas reddere mota preces?
Nulla ne finis erit noſtro conceſſa dolori?
Triſtis & in tepido limine ſomnus erit?
Me media noctes, me ſidera prona iacentem,
Frigidáque Eoo me dolet aura gelu:
Tu ſola humanos nunquam miſerata dolores
Reſpondens tacitis mutua cardinibus.
O vtinam traiecta caua mea vocula rima,
Percuſſas dominæ uertat in auriculas!
Sit licet & ſaxo patientior illa Sicano,
Sit licet & ferro durior, & chalybe:
Non tamen illa ſuos poterit compeſcere ocellos,
Surget & inuitis ſpiritus in lacrymis.
Nunc iacet alterius felici nixa lacerto,
At mea nocturno verba cadunt Zephyro.
Sed tu ſola mei tu maxima cauſſa doloris,
Victa meis nunquam ianua muneribus.
Te non vlla meæ læſit petulantia linguæ,
Quæ ſolet irato dicere tuta loco,
Vt me tam longa raucum patiare querela,
Solicitas triuio peruigilare moras.
A *At tibi ſæpe nouo deduxi carmina verſu*
Oſculáque impreſſis nixa dedi gradibus.
Ante tuos quoties verti me perfida poſtes,
Debitáque occultus vota tuli manibus?
Hæc ille, & ſi quæ miſeri nouiſtis amantes,
B *Et matutinis obſtrepit alitibus.*
Sic ego nunc dominæ vitiis, & ſemper amantis
Fletibus, æterna differor inuidia.

PHILIPP. BEROALD. BON.

QVÆ *fueram magnis olim patefacta triumphis.*] per Proſopopœiam ſiue conformationem introducit loquentem ianuam puellæ, quæ habitabat in arce Tarpeia: qui olim fuerat locus di-
C catus triumphantibus: conqueritur itaque ianua, quòd ab amatoribus potis pulſetur: quòd domina infamis ſit: quòd Propertius ſuis carminibus eam quieſcere non patiatur.

PATEFACTA *triumphis.*] Imperatores Romani quando triumphom agebant per portam triumphalem ingrediebantur, cuius meminit Tranquillus, & per viam ſacram pompatico fauore tranſeuntes ibant in Capitolium Ioui gratulatum: vbi Bos immolabatur, cum in ouatione ouem immolarent: Milites lauro coronati ramum quoque laureum manu geſtantes Imperatorem ſeqoebantur, qui curru deaurato
D vehebatur; altera manu tenens eburneum ſceptrum, altera laurum: A tergo triumphantis ſeruus coronam ex auro ſuſtinebat: in digito ipſius annulus ferreus erat, vt meminit Plin. in XXXIII. Denique ſi noſſe cupis formam pompámque triumphi Romani, lege Plutarchum in Æmilio, & Appiani librum qui inſcribitur Libycus, qui cuncta copioſiſſime commemorant. de Tarpeia dicetur in quarto.

POTORVM.] id eſt, ebriorum. Cicer. *Adde inſcitiam pranſi, poti, oſcitantis ducis.*

TVRPES *pendere corollæ.*] ſolebant amatores ante fores amicæ coronas apponere, & ipſos co-
E ronare. Tibull.

Cum poſtis florida ſerta darem.

Ouidi.

At tu non lætis detracta corona capillis
Dura ſuper tota limina nocte iace.

quin etiam faces extinctas illic relinquebant poſt exactas cantilenas. vnde à Perſio dictum eſt:

—— dum Chryſidis vdas
Ebrius ante fores extincta cum face canto.

SECLI.] pro ſeculi metaplaſmus ſyncope eſt. Seculum ante, vt docet Varro, ſignificat ſpatiom annorum cétum: dictum à ſene, qoòd longiſſimum ſpatium ſeneſcendorum hominum id

putaruot. Quidam crediderunt annus xxx. ſæculum conficere: quus multum ettare exiſtimat Cenſurinus, qui ſcri. in lib. de die natali ſeculum eſſe ſpatium vitæ humanæ lungiſſimum partu & morte diffinitum. quot autẽ annurum ſit nũdum arbitratur ad ſubtile examinatum eſſe. loquitur ex ſententia illurum, apud quus currumpere & cotrumpi ſeculum vocatur; vt auctor eſt Cur. Taci. A

Excvbiis.] Excubiæ ſunt diurnæ & nocturnæ: vigiliæ tantummodo nocturnæ.

Ianva *v. d.*] hæc ſunt illa carmina, quæ dicit Ianua cantari à Propertiu nocturnu tempure, quæ poſtes ipſius quieſcere nũ ſiount: in quibus poëta excubans crudelitatem accuſat ianuę, quæ facta erat in exurabilis. B

Nvlla *ne fi.*] maſculinu & fœmininu genere fiuem dicit, teſtis eſt Virg. qui ait:

Hae finis Priami fatorum. &:

—— quem das finem rex magne laborum:

quud diligenter ubſeruauit Gellius in xii.

Miserata *dolores.*] miſertus cum genitiuo: miſeratus cum accuſatiuu dicitur. Quintil.

Miſertus mei, miſertus patris. Virg.

—— aut miſeratus amantem.

Saxo *Sicano.*] ſcopulis Siculis, qui à Plin. dicuntur ſcopuli Cyclupum. Virg.

—— penitúſque ſonantes C

Acceſtis ſcopulos: vos & Cyclopia ſaxa

Experti ——

Sicilia dicta eſt Sicania à Sicanis pupulis, qoi primi eam inſulam inculuiſſe feruntur, qui tamẽ nun ſunt indigenæ, ſed Hiſpani à Sicanu flumine oominati, vt ducet Thucydides in ſexto. Oui. cum uſtendere vellet puellam difficilem & immitem eadem ſimilitudine vſus eſt, ſic ſcribeus, His immobilior ſcupulis, videlicet Siculis. eſt enim Pulyphemus Siculus, qui introducitur cuuquerens de Galatheæ inſulentia.

Dvrior *& Chalybe.*] Chalybe puſuit pro ferru, qooniam apud Chalybas naſcitur fertum. trupos metonymia. ita Vir.- *vulnificúſque Chalybs.* D Sunt aotem Chalybes populi Paphlagoniæ, ſiue Cappadociæ, qui aliu oomine Chaldei dicuntur. Nonnulli exiſtimant eos prius Alybas nuncupatus: apud Chalybes fuerunt clariſſima metalla nun ſolum ferri, ſed etiam argenti, vt ducet Strabo in xii. Mihi videtur Prupertius intelligere voluiſſe numine Chalybis metallum dorios ferro, quuniam iam dixerat

—— durior & ferro:

ne idem bis dixiſſe videatur. ſunt & Chalybes in Hiſpania à fluuio Chalybe ouminati: qui (vt ſcribit Iuſtinus in vltimu) ferro cæteris præſtare E dicitur, & qoamuis Virg. dixerit:

At Chalybes nudi ferrum ——

Plin. tamen in xxxiv. palmam dat ferro Serico, ſecunda laodem Parthicu.

Petvlantia *lingua.*] oſtendit poëta nullis ſe cunuitiis ianuam inceſſere, qualibus amatores excluſi vti ſolent, qualia per indignationem Tibull. effundit:

Ianua difficilis domina te verberet imber.

Dauvxi *carmina.*] ſignate loquutus eſt. ita Virg. *—— deductum dicere carmen.*

quud Quint. ait epitheton eſſe carminis accummudatiſſimum; & vt Macro. interpretatur pro tenui & ſobtili eleganter poſitum eſt. Hæc ille. Nunc loquitur ianua poſt enarratam amaturis cantilenam.

Obstrapitvm *alitibus.*] quaſi dicat, durat vſque ad gallicinium, & cantu ubſtreperu cuncinnentes auiculas infeſtat, & aduerſus illas reſunat.

Diffaror.] id eſt, diſtrahor, diſcindur, infamur, vt ſupra docuimus.

IANVS DOVSA FIL.

Tvrpior *& ſecli viuere luxuria.*] Locus hic cummudè mihi in memuriam reuocat illum Seoecæ Epiſt. lxxxix. *Quid inquiris, an Penelope impudica fuerit, an verba ſæculo ſuo dederit.* In qoo miror inueniſſe viros doctus qood uffenderet, & ſuſpectam faceret Latinitatem eius locutiunis: *verba ſeculo ſuo dare*, Atqui ſi exempla requirunt, ingeru illis Ouidium Amurum lib. iii. Eleg. xiii.

Da populo, da verba mihi. ſine neſcius errem,
Et liceat ſtulta credulitate frui.

Planè enim ſimilia hæc, *populo & ſeculo dare verba.* Ac fortaſſe ſcripſit Seneca: *an Penelope pudica fuerit*, vt opponantur inter ſe, pudicam eſſe, & verba dare iis quibus pudicam ſe eſſe perſuaſerat.

Frigiuaqve *Eoo me dolet aura gelu.*] Alluſit ad etymon *auræ*, quud eſt, quaſi ἀπὸ τῆς ἠοῦς ῥέουσα. vnde & ἀέχωυον diluculom appellat Apullonius in Argonauticis, id quod alij ἀνεύοας ἀεὶ γὰρ τὸ πρωῒ ἀήρ, vt tradit Apollooij Scholiaſtes, αἱ αὖραι πνέουσι, ἢ τῶν δὲ ὅτι τῷ πρωΐ·

Αὔρη δ' ὅτι πνοιὴ ψυχρὴ πέλει ἠῶθι πρό.

Sic *ego nunc dominæ vicius & ſemper amantis.*] *Fletibus.* malim *ſemper amantis*, vt ſic ὀψίω. ſic Lucretios: *ſemperflorentis Homeri.*

IANVS DOVSA PATER.

Qvid *mihi tam duris clauſa taces foribus?* Pruprič de ianua, quæ nunquam recluditur, vt amanti pateat, ideóque *tacere* dicitur μὴ ψοφεῖν, quòd cardines eius crepitum nuo edunt, diuerſa tamen ratiuoe, quàm belliſſimum illud & taciturniſſimum uſtium io Curcolione Plautina, cuius cardinis lepus ab adoleſcente amatore eo maximè uumine commeodatur, quòd nunquam vllum verbum mutiret, vnde & *oculiſſimum* dici meritum. Quò item alterum illud ab eudem Cumico trahas licet:

Fac habeant linguam tuæ ædes, vt me, quom veniam, vocent.

Explicat deinde ſeipſum Prupert. quom ſcribit:

Sit *licet & ſaxo patientior illa Sicano, Sit licet & ferro durior & chalybe.*] *Patientior* enim idem qoud *durior*, & *durior* idem quod *patentior*, quæ duu etiam in vnu Martialis verſu couiuncta reperias hoc exemplo:

Si patiens, fortíſque tibi, duriſque videtur:

vnde *durare* pro pati nun raru à Poëtis ſumitur. & Ouidius in Punticis *duritia* pru patientia eſt vſus ad Pedonem ſcribens verſu illo:

Et quos tu ſilices. & quod, cariſſime, ferrum
Duritiæ confers Albinonane meæ?

Verſum illum Elegiæ XVII. puto reſcribendum hoc modo:

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

ET *mihi non deſunt turpes pendere.*] *Deſunt pendere.* Silius:

Paſcere nec Pœnus prauum, aut nutrire fauorem
Deerat —— Item:
Nec denſa trepidis abſunt ſe inuoluere nubes. Item:
Nec quos vile genus deſpectáque lucis origo
Fœdabat, ſperare ſibi, & depoſcere primis B
Deerant imperium, & patriæ pereuntis habenas.

NOBILIS *obſcænis tradita carminibus.*] Ouidius Amorum III. Elegia loquitur:

Ah quoties foribus duris inciſa pependi.
Non verita à populo prætereunte legi.

HAS *inter grauibus cogor deflere querelis.*] Legendum profectò:

Has inter grauius cogor deflere querelas.

Præter eas querelas eſt quod grauius doleat mihi. Quod GRAVIVS bene repoſitum ſit à nobis fidem fecerit, = TRISTIOR.

ME *ſidera plena.*] Lege *prona*, vt in noſtro libro. At illud *plena* ineptum. C

ME *dolet aura.*] Et hoc quoque ineptum. In margine codicis legitur *dolat*. quod retinendum.

QVÆ *ſolet irato dicere tuta loco.*] Liber ſcriptus, *Quæ ſolet iratus.* rectè. Fortaſſe autem *trita.* non *tuta*:

Quæ ſolet iratus dicere trita loco.

Trita illa, & ſolicita, quæ irati ſolent loco & tēpore, hoc eſt quotieſcunque poſcit locus vt iraſcantur, effutire. Occurrit ſæpe in libris ſcriptis vt Tritus, & Tutus inuicem commutentur.

ELEGIA XVII. D

Et merito, quoniam potui fugiſſe puellam,
Nunc ego deſertas alloquor halcyonas.
Nec mihi Caſſiope ſolito viſura carinā,
Omniaq́; ingrato littore vota cadūt.
Quinetiam abſenti proſunt tibi Cynthia venti.
Aſpice quàm ſæuas increpat aura minas. E
Nulla ne placatæ veniet fortuna procellæ?
Haeccine parua meum funus arena teget?
Tu tamen in melius ſæuas conuerte querelas.
Sat tibi ſit pœnæ nox, & iniqua vada.

A *An poteris ſiccis mea fata reponere ocellis?*
Oſſaq́; nulla tuo noſtra tenere ſinu?
Ah pereat, quicunque rates, & vela parauit
Primus; & inuito gurgite fecit iter.
Nónne fuit leuius dominæ peruincere mores?
Quamuis dura, tamen rara puella fuit: B
Quàm ſic ignotis circūdata litora ſiluis
Cernere, & optatos quærere Tyndaridas?
Illic ſi qua meum ſepelirent fata dolorem,
Vltimus & poſito ſtaret amore lapis:
Illa meo caros donaſſet funere crines,
Molliter & tenera poneret oſſa roſa:
C *Illa meum extremo clamaſſet puluere nomen,*
Vt mihi non vllo pondere terra foret.
At vos æquoreæ formoſa Doride natæ,
Candida felici ſoluite vela choro.
Si quando veſtras labens Amor attigit vndas,
Manſuetis ſocio parcite littoribus.

D PHILIPP. BEROALD. BON.

ET *merito, quoniam potui fugiſſe procellam.*] deprehenſus à procelloſa tempeſtate ſe ipſum accuſat, meritóque ſe pati ait fluctus vndabundos, quoniam potuit relinquere Cynthiæ amores. poteſt hoc referri ad illud periculum, cuius ſupra meminit: principio vtitur abrupto.

ALLOQVOR *Halcyonas.*] Halcyones aues ſunt, quæ fœtificant bruma. nidos faciunt ſeptem diebus ante brumam, & totidem ſequentibus pariunt, qui dies Halcyonides vocantur, quibus maria mitiora ſunt & nauigabilia. E auctor Plin. in x. Ariſt. in octauo de animalibus, duplex genus eſſe refert Halcyonum, alterum vocale harundinibus inſidens: alterum mutum quod ampliore corpore eſt. interpres Ariſtotel. pro Halcyonibus dicit Halcedones, & ita ab antiquis dicebantur, vt ſcribit Feſtus. inde diſcito locum apud Plautum reconditum, neque cognobilem apud magiſtros ſcientiæ triuialis: in Caſſina legitur:

Tranquillum eſt, Halcedonia ſunt circa forum,

quod metaphoricōs ſignificat foreoſes lites ceſſare, & tranquillitatem ita in foro verſari, quemadmodum maris tranquillabantur diebus il-

lis ſeptem, quos dicimus Halcyonides vocari, qui & Halcedonia nominantor: quorum A
meminit Gelli. in III. de quibus ita ſcribit Ouidius:

Pérque dies placidos hyberno tempore ſeptem
Incubat Halcyone pendentibus æquore nidis:
Tum via tuta maris, ventos cuſtodit & arcet
Aeolus egreſſu: præſtátque nepotibus æquor.

ſcribit Plin. Halcyonem paulo ampliorem eſſe paſſere colore cyaneo: ſcito cyaneum colorem à Græcis nigrum, cæruleúmque vocitari. & ita Ariſtotelis interpres: quem Plin. dicit cyaneum, ipſe interpretatus eſt cæruleum. Non ſunt prætereunda quæ tradit Albertus Magnus B
in XXIII. de animalibus loquens de Halcyonibus. ita enim ſcribit: *Dicunt quòd mari tempeſtuoſo oua Halcyonum obiecta ſtatim inducunt tranquillitatem, & hanc gratiam hanc auem à Ioue eſſe conſequutam, vt in tempore ſollicitudinis ſuæ etiam in hyeme ferentes,* XIIII. *dies accipiat, quos dies nautici Halcyonidas vocant.* merito Propertius tempeſtate vexatus alloquitur, & inuocat Halcyonas, vt ſcilicet illæ ſuo aduentu tranquillent mare vndabundum. Deſertas vocat, quia rariſſime viſuntur, nec niſi circa ſolſtitia in mari ap- C
parent.

NEC *mihi Caßiope.*] nec ſtella inquit Caſſiope tranquillitatem vllam denunciat. Eſt enim Caſſiope ſiue Caſſiopeia ſidus in cælo ita figuratum, vt in filiquaſtro ſedeat, auctore Higinio. eſt autem ſiliquaſtrum ſella à ſedendo nominatum, vt docet Varro. apud Plinium pro herba accipitur. Hoe dixi de ſiliquaſtro vt intelligeres quid ſibi vellet Higinius. vt ad Caſſiopem reuertamur, conſtat ſtellis tredecim. occidens cum Scorpione capite cum ſedili reſupina ferri perſpicitur: exoriri autem cum Sagittario. Mythici dicunt Caſſiopem Androme- D
des matrem ólim gloriabundam dixiſſe ſe forma præſtare Nereidibus, pro quo facto inter ſidera conſtitutam eſſe, vt reſupinato capite ferri videatur. de hoc ſidere ita loquitor Manilius in primo ex ſimili dictum: *Cepheuſque & Caßiopeia.* & Cicer. in ſecundo de natura deorum: *Obſcura ſpecie ſtellarum Caßiopeia.*

PROSVNT *tibi Cynthia venti.*] ſenſus eſt, venti qui me vexant, proſunt tibi, tanquam in gratiam Cynthiæ ſæuiant cupientis exitium Propertij.

HÆCCINE.] dictio eſt, & pathos mouet E
à loco.

AH *pereat quicunque.*] naufragio periclitabundus illum deteſtatur, qui primus cœpit nauigare. quis autem fuerit incertum faciunt ſcriptorum ſententiæ diſſidentes: nam Philoſtephanus auctor eſt Iaſonem primum longa naue nauigaſſe: Creſias Samyram: alij Semiramim. nauem primus in Græciam, auctore Plinio ex Ægypto Danaus aduexit: ante ratibus nauigabatur inuentis ab Erythra rege. Tibullus primos Tyrios nauigaſſe autumat illo verſu:

Prima ratem ventis credere docta Tyros.

talis fere deteſtatio eſt apud Horat. & Papinium in eum:

— qui primus fragilem truci
Commiſit pelago ratem.

Memoria mehercule digni ſunt Papinij verſus, quos ſcriptos reliquit tertio Siluarum,

Quis rude & abſciſſum miſeris mortalibus æquor
Fecit iter: ſolidaque pios telluris alumnos
Expulit in fluctus. ——

ET *vela.*] Icarus vela primus inuenit, Dædalus vero malum & antennam.

INVICTO *gurgite.*] idem Papin.

Inde furor ventis indignataque procella.

& paulo poſt:

— viſiſque tumuerunt puppibus vnda:
Inque hominem ſurrexit hiems.

QVÆRERE *Tyndaridas.*] qui tempeſtatibus, procelliſque agitantur quærunt & implorant Tyndaridas, hoc eſt Caſtores: quod ſidus felix & propitium eſt nauigantibus. de quibus ita ſcribit Plinius in ſecundo: *Vidi in nocturnis militum vigiliis inhærere pilis pro vallo fulgurum effigies, & antennis nauigantium: aliiſque nauium partibus ceu vocali quodam ſono inſiſtunt, vt volucres ſedem ex ſede mutantes: graues cum ſolitaria venere, mergentéſque nauigia. Geminæ autem ſalutares, & proſperi curſus prænuncia: quarum aduentu fugari diram illam ac minacem, appellatámque Helenam ferunt: & ob id Polluci & Caſtori id numen aßignant, eóſque in mari deos inuocant.* Hactenus Plinius. Idem quoque refert Seneca in quæſtionibus. ſcribit Diodor. *Cum Argonautæ tempeſtate agitarentur aſtra duo ſupra Pollucis & Caſtoris capita apparuiſſe. Quo facto ſedata tempeſtate conſtitutum eſt, vt quos poſtmodum tempeſtas agitaret Caſtoribus vota pro ſalute facerent.* refert Lactantius Statij interpres: *Si Helenæ ſtella naui inſederit, nautas ſine dubio perituros: Caſtorum vero ſidera eſſe nauigantibus ſalutaria.* Hæc ideo retuli copioſius, quoniam exiſtimaui me facturum operæ pretium propter poëtas, apud quos fere omnis fit mentio Caſtorum ſtellarum. Horatius:

Sic fratres Helenæ lucida ſidera.

Martialis:

Et gratum nautis ſidus fulgere Laconum.

Papinius:

—— proferte benigna
Sidera, & antennæ gemino conſidite cornu
Oebalij fratres. ——

Tyndaridæ dicuntur eo modo quo Hercules dictus eſt Amphytrioniades, tanquam filij Tyndarei, cum ſint Iouis. Auſonius:

Tyndareus pater his & Iuppiter: hic putat: hic ſcit.

ILLIC.] ſcilicet Romæ.

DONASSET *caros crines.*] ſumptum ex Homero, qui ſcribit in XXIII. Iliados Patrocli cadauer opertum fuiſſe capillis ſociorum ſuperiectis: & Achillem comam, quam Sperchio fluuio nutrierat ſecuiſſe, eamque in defuncti Patrocli Manibus depoſuiſſe: quæ res omnes ad fletum prouocauit.

OSSA *roſa.*] Marcus Varro ritu Pythagorico ſepeliri voluit in myrti, & oleæ, & populi nigræ foliis.

CLAMASSET *puluere nomen.*] ex ritu

antiquorum dictom eſt:apud quos nomina defunctorum conclamabantur, & poſt vltimam conclamationem comburebantur, vt tradit Seruius: vnde dictum eſt à Lucano:

—— corpora nondum Conclamata iacent.

& Apuleius in primo de aſino aureo:

Domi tuæ, inquit, *iam defletus & conclamatus es.*

hinc tractum eſt illud Terentianum:

Deſine, conclamatum eſt. ——

quod, vt Donatus exponit, pro tranſacto accipitur. Inclamari manes defunctorum ſolitos indicat ille Virgilij verſus,

—— animámque ſepulchro
Condimus, & magna ſupremum voce ciemus.

Doride *nata.*] ſuppetias & opem petit à nymphis: quæ Doridis filiæ dicuntur, vt ſcribit Seruius. Quod oſtendit Ouid. in ſecundo Metamorphoſeon:

Doridaque & natas, quarum pars nare videtur.

Felici *Choro.*] Chorus ventus eſt occidentalis, de quo Lucanus in quinto:

Primus ab Oceano caput exerit Atlantheo
Chore mouens æſtus ——

Flat ab occaſu ſolſtitiali, vt auctor eſt Plinius in ſecundo. Chorus nomen eſt menſuræ: vnde ſcriptum eſt in inſtrumẽto veteri libro tertio Regũ, *Erat cibus Salomonis per dies ſingulos xxx. Chori ſimilæ & lx. Chori farinæ.* Chorus ſignificat multitudinem pſallentium: vnde quærit Iuriſconſultus digeſtis de Ædilitio edicto, *Si vaneat chorus, & vnus in choro morboſus vel vitioſus fuerit: an omnes debeant redhiberi?* Chorum à χαρᾶ id eſt lætitia priſci nominauerunt, vt docet Plato in ſecundo de legibus. à Propertio accipitur chorus pro numeroſa multitudine Nereidum, vt apud Virgilium:

—— audiit omnis
Nereidum, Phorcíque chorus: Panopeiáque virgo.

Qui Chorum pro vento in hoc loco accipiendum autumant ratione metrica facile coarguuntur, ſyllaba prima repugnante, quæ in vento producitur, vt indicat Lucani verſus, quem modo retulimus: & Iuuenalis,

In Chorum atque Eurum ſolitus ſæuire flagellis.

Si *quando veſtras.*] ſoluite inquit, ô nymphæ, mea vela, mihique aſpirate periclitanti, ſi vnquam amaſtis, & amor domuit numina aquarum. Ouidius de amore loquens ait,

Tu ſuperos, ipſúmque Iouem, tu numina ponti
Victa domas. ——

& amores nympharum celebrantur à poëtis, vt Galatheæ, atque Salmacidis.

M. ANT. MVRETVS.

At *merito.*] libri veteres, *Et merito.*

An *pereat.*] Quomodo pereat, ſi iampridem periit? ſed videlicet tale eſt, quale illud,

Illi ſub terris fiant mala multa puellæ, &c.

IANVS DOVSA FIL.

Nvnc *ego deſertas alloquor Halcyonas.*] Sic Elegia ſequenti:

Et quodcunque meæ poſſunt narrare querelæ,
Cogor ad argutas dicere ſolus aues.

innuens deeſſe ſibi frequentiam hominum quibus querelas ſuas (in quibus *omnis aduerſa fortuna habet leuamentum*, vt Seneca loquitur) exponere poſſit. ita conqueritur & Philoctetes apud Sophoclem:

Ω λιμένες, ὦ προβλῆτες, ὦ ξυνουσίαι
Θηρῶν ὀρείων, ὦ καταῤῥῶγες πέτραι,
Ὑμῖν τάδ'· οὐ γὰρ ἄλλον οἶδ' ὅτῳ λέγω.

IANVS DOVSA PATER.

Nvllane *placata veniet fortuna proceſſa?*] non *placatæ procellæ*, vt eſt in omnibus impreſſis nullo ſenſu. quod ſi cui probabitur, is ſciat velim, *fortunam* hoc loco pro felici euentu, tranquillitatéque, ac malacia quadam poſitum ſe accipere debere. Sequitur eueſtigio:

An *poteris ſiccis mea fata reponere ocellis?*] Id eſt, cadauer & cineres meos indeploratos vrna condere: vel potius à te ſegregare & obliuiſci, quaſi meum funus nihil ad te pertineat? Notandom etiam *quærere* pro quæſere & implorare poſitum videri poſſe eo verſu: *& optatos quærere Tyndaridas.*

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Nec *mihi Caſsiope ſolito viſura carinam.*] Nec mihi Caſſiupe apparet, vt ſolet. Hæc tamen inconcinna ſunt, neque magno aliquo mendo carent. Ego lego:

Nec mihi Caſsiope ſolito viſura carinam
Ominat ingrato litore vota cadunt.

Nec, inquit, ſidera dant mihi omen ſe viſura carinam. Hypallage: ominor ex ipſa Caſſiope & aliis aſtris me non viſurum carinam. nube enim omne cælum obductum eſt. Ominat, & ominatur, vtrunque dixerunt veteres. Pomponius Cretula: *—— Nil peteturas bene*
Eueniat. Ita ſit. Et tibi bene ſit, qui recte ominas.

Eſt autem Græca figura, *ominat viſura*, pro ominat viſuram. Sic alibi:

Viſura & quamuis nunquam ſperaret Vlyſſem.

Donasset *funere crines.*] creberrimus in hoc caſu Propertius, *funere, ore, lumine*, pro *funeri, ori, lumini*. donare crines funeri notum ex Tragicis Græcis, & ex ipſo Propertio alibi:

Exequiæ fuerant rari furtiua capilli
Vincula ——

Candida *felici ſoluite vela Noto.*] Repone vela choro. Ex fide eiuſdem libri.

ELEGIA XVIII.

Hæc certè deſerta loca, & taciturna querenti,
Et vacuum Zephyri poſſidet aura nemus.
Hîc licet occultos proferre impunè dolores,
Si modò ſola queant ſaxa tenere fidẽ.
Vnde tuos primum repetam mea Cynthia faſtus?

Quod mihi das flendi Cynthia principium? A
Qui modò felices inter numerabar amantes,
Nunc in amore tuo cogor habere notam.
Quid tantum merui? quæ te mihi carmina mutant?
An noua triſtitiæ cauſſa puella tuæ? B
Sic mihi te referas leuis, vt non altera noſtro
Limine formoſos intulit vlla pedes.
Quamuis multa tibi dolor hic meus aſpera debet,
Non ita ſæua tamen veneris ira mea,
Vt tibi ſim meritò ſemper furor, & tua flendo
Lumina deiectis turpia ſint lacrymis. C
An quia parua damus mutato ſigna calore:
Et non vlla meo clamat in ore fides?
Vos eritis teſtes, ſi quos habet arbor amores,
Fagus, & Arcadio pinus amata deo.
Ah quoties teneras reſonant mea verba ſub vmbras,
Scribitur & veſtris Cynthia corticibus! D
An tua quòd peperit nobis iniuria curas,
Quæ ſolùm tacitis cognita ſunt foribus?
Omnia conſueui timidus perferre ſuperbæ
Iuſſa, neque arguto facta dolore queri.
Pro quo diuini fontes, & frigida rupes, E
Et datur inculto tramite dura quies,
Et quodcunque meæ poſſunt narrare querelæ,
Cogor ad argutas dicere ſolus aues.
Sed qualiſcunque es, reſonent tibi Cynthia ſyluæ,
Nec deſerta tuo nomine ſaxa vacẽt.

PHILIPP. BEROALD. BON.

HÆC *certe deſerta loca, & taciturna querenti*] in loco ſiluoſo atque deſerto ſolus liberiore querimonia lamentatur de faſtu Cynthiæ ac leuitate. itaque ſeipſum prouocans ad dolores ſuos aperta voce proferendos ait: Hæc certe, quod totum pronunciatione adiuuandum eſt.

AVRA *Zephyri.*] Zephyrus ventus eſt: qui ab occaſu æquinoctiali aduerſus Eurum flat, Fauonius Latinè vocatur, vt docet Gel. in ſecundo. de quo ita ſcribit Plin. in XVI. *Hic eſt genitalis ſpiritus mundi à fauendo dictus, vt quidam exiſtimauere. flat ab occaſu æquinoctiali ver inchoans, hoc maritantur viueſcentia è terra.*

COGOR *habere notam.*] id eſt ſuggilationem & infamiam. nota enim frequenter accipitur in deteriorem partem: vnde apud Valerium titulus eſt de Cenſoria nota. in quo ita ſcriptum eſt; *Mirifica notæ cauſa.* inde notare, ſignificat ignominia afficere. Horat.

——*multa cum libertate notabant.*

Interdum dicitur nota in meliorem partem. verba Liuij hæc ſunt ex lib. XXIIII. *Neminem nota ſtrenui aut ignaui militis notaſſe volui.* & apud Ouid.

Ille Numantina traxit ab vrbe notam.

PROFERRE *dolores.*] eſt enim, vt ait Sene. quoddam in querelis leuamentum. & è contrario, Strangulat incluſus dolor, vt eleganter ſcribit Ouid.

QVÆ *te mihi carmina mutant.*] vel carmina intellige alterius poëtæ: vel potius incantamenta, quibus mentes amantium permutantur, iuxta illud Marouianum: *Hæc ſe carminibus promittit ſoluere mentes Quas velit.*

SIC *mihi*]. deprecatiua particula. Virg.

Sic pater ille deum faciat: ſic altus Apollo.

Horatius,

Sic te diua potens Cypri.

DOLOR *aſpera debet.*] à debitoribus translatum, qui quod debent creditoribus reddere iubentur. Ita inquit poëta: Dolor meus debet Cynthiæ aſpera, quoniam cùm propter eius perfidiam doleam, dolor meus eſt obnoxius Cynthiæ. Illi debet non dulcia nec bona, ſed aſpera & mala multa, quæ tamen reddere ſe nolle dicit.

MVTATO *ſigna calore.*] qui mutat calorem, id eſt, amorem propter recentem flammam prioris obliuiſcitur, nec priſtina ſigna ardoris oſtentat. Vetus prouerbium eſt, *vt clauus clauo eiicitur, ita nouo amore veterem eliminari.* Cuius rei meminit Cice. in Tuſculanis.

VOS *eritis teſtes.*] apoſtrophe eſt ad arbores; quarum in amore ſuo erga Cynthiam teſtimonium citat.

FAGVS *& Arcadio pinus.*] fagus arbor eſt glandifera, cuius glans dulciſſima eſt, auctore Theophraſto. & vt ſcrib. Plin. *Suem hilarem facit, carnem coctibilem ac leuem, & vtilem ſtomacho.* Pinus in tutela eſt Cybeles, vt ait Ser. Vnde Mart. *Poma ſumus Cybeles,* Cauſam retulit Ouid. in x.

——*quoniam Cybeleius Atys*
Exuit hac hominem, truncoque induruit illo.

Dicata eſt Pani deo Arcadico: Vnde ait pſe Pan apud Papi. *Et noſtra ſtupeant tua germana pinus.* Et Ou. in Faſt. *Pars tibi qui pinu tempora nexa geris.* De Pane cum in ſcholis triuialibus quotidie multa memorentur, hoc nobis dixiſſe ſufficiat, quod tradit Herodotus in Euterpe, Pana ſcilicet inter octo deos Aegyptiorum numerari: cuius ſimulachrum formatur caprina facie, hirciniſque crutibus: apud Mendeſios præcipuè venerabilis, qui Ægyptiacè dicitur Mendes. ſcribit Euſeb. olim nunciatum fuiſſe Tiberio magnum Pana mortuum eſſe, & cum diligenter veſtigaret, quiſnam Pan hic foret, conſultos philoſophos reſpondiſſe eum eſſe qui ex Mercurio & Penelope natus fuiſſet.

CYNTHIA *corticibus.*] nomen Cynthiæ in corticibus fagi & pinus ſcriptitabat: quod indicium eſt amoris exuperantiſſimi. Ita Oenone apud Ouid. dicit nomen ſuum à Paride inciſum fuiſſe in cortice fagi,

Inciſa ſeruant à te mea nomina fagi.

SVPERBÆ.] ſcilicet Cynthiæ.

IVSSA.] omnia perpetior.

ARGVTO *dolore.*] clamoſo & ſonoro. Virg.

Forte ſub arguta conſederat ilice Daphnis.

Aliquando argutum ſignificat breue. Virg.

Argutúmque caput. ——

Argutos vocat Probus eos, qui celeritate loquuntur & multum: quoniam Græcè Argos, velox dicitur Latinè.

PRO *quo diuini fontes.*] præmium, inquit, laborum meorum & ærumnarum, quas patior ob amorem hoc mihi datur, vt ſcilicet duram quietem capiam in rupibus & aſpretis.

AD *argutas dicere.*] ſenſus eſt: Ego cum in loco frequenti inter mortales queri non poſſim de Cynthiæ faſtu, cogor querelas omnes effundere in ſolitudine ad auiculas recinentes, quæ argutæ ſunt & canoræ. Democritus ſcripſit aues quaſdam eſſe, ex quarum confuſo ſanguine ſerpens gignatur: eum ſi quis ederit, linguas auium, & colloquia interpretaturum.

IANVS DOVSA FIL.

ARCADIO *pinus amica Deo.*] Verè amica, vtpote quem Boreæ amatori item ſuo, tunc quum puella adhuc eſſet, longè præferret, vnde Thrax ille iniuriæ impatiens deprehenſam fortè ſolam ſpatioſo campo, ſaxo alliſit, quam infeliciter moribundam exceptam intra gremium ſuum tellus in arborem cognominem commutauit, cuius frondibus poſtea tempora præcinctus ſemper ſpectatus eſt Arcas Deus. Quæ fabula exſtat apud Conſtantinum Geoponic. XI. & tangitur à Nonno in Dionyſiacis. neque monuiſſem, niſi neglexiſſent monere, qui cætera in enarrandis fabulis diligentiſſimi, ita vt hæc ſola penè illis cura curata. quod autem libri nonnulli *amata* legunt pro *amica*, minus placet. præceſſit enim *Si quos habet arbor amores*, id eſt, ſi quando amor etiam arbores tetigit, veluti Pitym puellam, quæ, quòd Pani ſe amicam præſtitit, in arborem commutata eſt: niſi fortè referendum ad amores illos. de quibus Ariſtænetus: ἀλλ' ὦ φίλτατα δένδρα εἴθ' ἐνεφαίνετο ἐρῶσιν ἡ σύνεσις, ἆρα καὶ ἐν ὑμῖν ἐστιν οὗτος ὁ ἔρως, ἢ μάτην παρ' ὑμῖν ἐγκεκολαμμένος, & quæ ſequuntur.

PRO *quo diuini fontes.*] Frontinus de Aquæductibus: *Fontium memoria cum ſanctitate adhuc exſtat & colitur.* hinc à Cicerone in 2. de Legibus *fontis ara* memoratur, in tertio de Natura Deorũ *fontis delubrũ.* Ianus Gruterus amicus meus & curioſe doctus has literas, legit *Clitũni fontes* in Suſpicionib. quod non improbo. cæterũ *diuini* eadẽ ſentẽtia putem retineri poſſe, vt Clitumnus ipſe intelligatur per hos *diuinos fontes*, *numen præſens atque etiam fatidicum*, cuique eo loco *adiacet templum priſcum & religioſum*, vt auctor eſt Plin. in Ep.

IANVS DOVSA PATER.

VOS *eritis teſtes, ſi quos habet arbor amores.*] id eſt, ſi fortè & vos amoris igne vnquam afflatæ fuiſtis, in quam rem Ariſtænetus conſuli poterit in arguta Epiſtola illa de Acontij & Cydippes nuptiis. niſi quis amores arbori inſcriptos interpretari malit, id quod ſolere etiam fieri innuit ſtatim poëta cùm ait:

AH *quoties teneras reſonant mea verba ſub vmbras,*
Scribitur & veſtris Cynthia corticibus.]

Cui ſonat Callimachus:

Ἀλλ' ἐνὶ δὴ φλοιοῖσι κεκομμένα τόσσα φέροιτε
Γράμματα, Κυδίππην ὅσσ' ἐρέουσι καλήν.

Quem locum imitatus eſt Ariſtænetus: ἢ γοῦν πέταλα καὶ τοῖς φλοιοῖς ἐγκεκολαμμένα φέροιτε γράμματα, ἵνα τὴν Κυδίππην ἐπονομάζῃ καλήν. Eodem quoque referenda Naſonis illa:

Inciſa ſeruant à te mea nomina fagi,
Et legor Oenone falce notata tua.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

VT TIBI *ſim merito ſemper furor.*] Non attinet monere quoties illud *ſemper* vſurpatur otioſe à Propertio. Hoc enim infinitis locis facit. Sic Dio: οἳ ἀεὶ στρατεύοντες, οἱ ἀεὶ δορυφόροι, οἳ ἀεὶ ταλαιπωρούμενοι, οἳ ἀεὶ ἀρχόμενοι, οὔτε ἀεὶ βουλόμενοι.

SCRIBITVR *& veſtris Cynthia corticibus.*] Callimach. Ἀλλ' ἐνὶ δὴ φλοιοῖσι κεκομμένα τόσσα φέροιτε
Γράμματα, Κυδίππην ὅσσ' ἐρέουσι καλήν.

AN *tua quod peperit nobis iniuria curas.*] Liber noſter *curam*, ſed eadem manu in ora emendatum, *curas.* Ego puto legendum parua mutatione: *An, tua quæ peperit nobis iniuria, curas,*
Quæ ſolum tacitis cognita ſunt foribus?
Curas verbũ. Ita enim melius legi poſſe videtur.

PRO *quo diuini fontes.*] Scio fontes ſacros eſſe, non tamen vt vllus veterum eos diuinos vocauerit. Sed mẽdũ eſt, quod facillime tolli poteſt.

Pro quo. Di, viui fontes, & frigida rupes.

Pro qua pietate, ô Dij, ita me remuneramini, vt potus aqua viua, cubile frigida rupes ſit. Contra Catullus: *O Dij, reddite mi hoc pro pietate mea.* Recte igitur Deorum compellatio interpoſita.

SED *qualiſcunque es.*] Hoc diſtichon à Grammaticis corruptum ita ex noſtro libro legito:

Sed qualiſcunque es, reſonant mihi Cynthia ſilua,
Nec deſerta tuo nomine ſaxa vacant.

Saxa, inquit, & ſiluæ reſonant mihi τὸ Cynthia. vt quod ex Callimacho modo citauimus· Κυδίππην καλήν.

ELEGIA XIX.

Non ego nunc triſtes vereor mea Cynthia manes,
Nec moror extremo debita fata rogo,
Sed ne fortè tuo careat mihi funus amore:
Hic timor eſt ipſis durior exequiis.
Non adeò leuiter noſtris puer hæſit ocellis,
Vt meus oblito puluis amore vacet.
Illic Phylacides iucundæ coniugis heros
Non potuit cæcis immemor eſſe locis,
Sed, cupidus falſis attingere gaudia palmis,
Theſſalis antiquam venerat vmbra domum,
Illic quicquid ero, ſemper tua dicar imago:
Traiicit & fati littora magnus amor.
Illic formoſæ veniant chorus heroinæ,
**Quas dedit Argiuis Dardana præda viris,*
Quarum nulla tua fuerit mihi Cynthia forma
Gratior, & tellus hoc ita iuſta ſinat:
Quamuis te longæ remorentur fata ſenectæ,
Cara tamen lacrymis oſſa futura meis:
Quæ tu viua mea poſſis ſentire fauilla,
Tum mihi non vllo mors ſit amara loco.
Quàm vereor, ne te contempto Cynthia buſto,
Abſtrahat è noſtro puluere iniquus amor,
Cogat & inuitam lacrymas ſiccare cadentes.
Flectitur aſſiduis certa puella nimis.
Quare dum licet, inter nos lætemur amantes,
Non ſatis eſt vllo tempore longus amor.

A

PHILIPP. BEROALD. BON.

NON *ego nunc triſtes vereor mea Cynthia manes,*] Oſtendit ſe ooo tam metu mortis perturbari quam timere ne funus ſuum careat amore Cynthiæ: & hunc timorem ſibi ipſa morte formidabiliorem eſſe demooſtrat. mox ſuadet dum vita ſupereſt amori eſſe indulgendum.

TRISTES *manes.*]de manibus hæc traduntur. Animum humanum corpore exutum priſci Manem deum ouocuparunt: & honoris gratia dei vocabulum additum eſt vt ſcribit Apuleius, qui in Dæmonio Socratis multa facundiſſimè
B tradidit de Manibus,de Lemuribus, Laruis, & Genio, quæ ab Auguſtino in octauo de ciuitate dei repetita ſunt. Refert Martianus Capella in nuptûs Philologiæ Manes tam bonos quam truces eſſe, qui cum ſint conſtiroti ſub poteſtate Plutonis, meriro Pluto Summanus dicitur, quaſi ſummus manium. Maiores ooſtri manes adorabant. Vnde ait Plin. in VII. *Poſt ſepulturam aliæ atque aliæ manium ambages, ſenſum inferis dando, & manes colendo, deumque faciendo, qui iam etiam homo eſſe deſierit.* De Manibus ita ſcribit Cic. *Deorum manium iura ſancta ſunto. hos leto datos diuos habento: ſumptum in illos luctúmque minuunto.* Manes autem nominati ſunt ab eo quod antiqui ma-
C num bonum vocabant, vt Nonius & Feſtus memorant: vel quod melior mors ſapientibus quam vita probetur, vel quod boni. In quam opinionem poteſt videri incidiſſe Virg. qui ait:

——vos mihi manes Eſte boni.——

Inferior mondi pars diis manibus erat conſecrata: Manes ad ſoperos manare credebantur per oſtium Orci.

NEC *moror fata.*]id eſt, noo retardo, inhibeóque mortem. ita Terent. *Egomet conuiuas moror.* Alias Moror ſignificat expecto. Horat.

Nil moror officium quod me grauat.

Et Virg.

D *——nec dona moror.*

& creber eſt Plaut. in hac eloquutione: vt ita dicat:

Nil moror iſtas magnas dotes dapſiles:

pro eo qnod eſt Nihil curo, & expecto id genus bonorum. Moror prima producta ſignificat inſanio: qnod oſtendit Tranquillus ſcribens ſolitum eſſe dicere Neronem deſiiſſe Clandium inter homines morari, pro eo qood eſt inſanire.

PVER *hæſit ocellis.*] id eſt, Cupido, qoi cum ſit puer, inſtabilis eſſe conſueuit.

PVLVIS.] puluerem accipe pro cinere cada-
E ueris combuſti. Ita Horat. *Puluis & vmbra ſumus.*

ILLIC *Phylacides.*] exemplo Proteſilai probat amorem etiam poſt obitum permaoere. Proteſilaus ſub cuius imperio fuerunt Antron, Phylaca, & Lariſſa penſilis ciuitates Theſſaliæ primus Græcorum eſt naui io Troianum littus egreſſus: fuit ioteremptus à viro Dardano, vt auctor eſt Home. in II. Iliados: Cuius vxor Laodamia, cùm maritum in bello Troiano cecidiſſe cognouiſſet, optauit vt eius vmbram videret: quæ re conceſſa, non deſerens eam in illius amplexibus expirauit, vt refert Ser. Hoc oune re-

fertur à Propenio. Phylacides dicitur Proteſilaus, qoia fuit Phylaci nepos, & Phylaca oppidum Theſſaliæ illi ſeruiebat, vt docer Strab. in IX. Vnde apud Ouid. ait Laodamia. A

Conueniunt matres Phylacides & mihi clamant.

Thessalvs *vmbra.*]legendom eſt Theſſalis vmbra. non autem Theſſalus, vt ſcriptum eſt in codicibus deprauatis. Vmbram enim Theſſalida appellat ipſius Proteſilai, quæ vxoris caoſa reuerſa eſt ad ſuperos. patronymicum tale eſt apud Ooid.

Nulla caret fumo Theſſalis ara meo.

Traiicit *ſatis littora.*]ſententialiter loquutus. Vult enim oſtendere magnom amorem inferorum & mortis limina penetrare: & ſi vllus eſt defunctis ſenſus:etiam defunctos amare. B

Heroinæ.]expone (vt ſupra expoſuimus) vxores heroum & filiæ. Heroides autem certum locum apud inferos babere memorantur à poëtis. Virg. & Auſo. in campis lugenribus eas collocauerunt, quæ amoris duri tabe conſumptæ ſunt.

Dardana *præda.*] Troiana. de qua Virg.

——pueri & pauidæ longo ordine matres
Stant circum.——

Remorantvr.]remoror & remoratio deriuantur a remora piſciculo, vt tradit Donatus, qoi alio nomine Echeneis appellatur, qui naues retinet in mari:de qoo multa leges apud Plin. in XXXII. de quo Lucan. C

In mediis Echeneis aquis.

Ita enim cum Luca. profiteremur, publico gymnaſio legendum eſſe aſſeruimus, & oſtendimus auctoritate lucu lentiſſimorum ſcriptorum, & potiſſimum Ariſtotelis. & Plin. explodendam eſſe illorum ſententiam, qui legunt. *In mediis echinus aquis:* qui echinus ab echineide tam diſſimilis eſt, quam Thais ab Hermione.

Qvam *vereor.*] cum ſuſpirio pronunciandum. Dubitat enim de Cynthiæ conſtantia, quoniam (teſte Calphurnio) *Mobilior vẽtis eſt fœmina.*

Certa *puella.*] quæ firma & ſtabilis eſt in amore. D

ELEGIA XX.

Hoc *pro continuo te Galle monemus*
amore,
Id tibi ne vacuo defluat ex animo:
Sæpe imprudẽti fortuna occurrit amãti.
Crudelis Minyis dixerit Aſcanius. E
Eſt tibi non infra ſpeciem, non nomine
diſpar,
Thiodamãteo proximus ardor Hylæ.
Hunc tu ſiue leges vmbroſæ flumina
ſiluæ,
Siue Aniena tuos tinxerit vnda pedes,
Siue Gigantea ſpatiabere littoris ora,
A *Siue vbicunque vago fluminis hoſpitio,*
Nympharum cupida ſemper defende
rapina.
Non minor Auſoniis eſt amor in
Dryaſin.
Ne tibi ſit duros mõtes, & frigida ſaxa
Galle, neque expertos ſemper adire
lacus:
B *Quæ miſer ignotis error perpeſſus in oris*
Herculis indomito fleuerat Aſcanio.
Námque ferunt olim Pagaſæ naualibus Argo
Egreſſam, longe Phaſidos iſſe viam,
Et iam præteritis labentem Athamantidos vndis
Myſorum ſcopulis applicuiſſe ratem.
Hic manus heroum placidis vt conſtitit oris,
C *Mollia compoſita littora fronde tegit.*
At comes inuicti iuuenis proceſſerat vltra
Raram ſepoſiti quærere fontis aquã.
Hunc duo ſectati fratres, Aquilonia
proles,
Hunc ſuper & Zethes, hunc ſuper
& Calais
Oſcula ſuſpenſis inſtabant carpere palmis, D
Oſcula & alterna ferre ſupina fuga.
Ille ſub extrema pendens ſecluditur ala,
Et volucres ramo ſubmouet inſidias.
Iam Pandioniæ ceſſet genus Orithyiæ.
Ah dolor ibat Hylas, ibat Hamadryaſin.
Hic erat Arganti Pegæ ſub vertice
montis, E
Grata domus nymphis humida Thyniaſin:
Quam ſupra nullæ pendebant debita
curæ
Roſcida deſertis poma ſub arboribus,
Et circum irriguo ſurgebant lilia prato
Candida purpureis miſta papaueribus:

Quæ modò decerpens tenero pueriliter vngui
Propoſito florem prætulit officio,
Et modò formoſis incumbens neſcius vndis
Errorem blandis tardat imaginibus.
Tandem haurire parat demiſſis flumina palmis,
Innixus dextro plena trahens humero.
Cuius vt accẽſæ Dryades cãdore puellæ,
Miratæ ſolitos deſtituere choros,
Prolapſum leuiter facili traxere liquore.
Tum ſonitum rapto corpore fecit Hylas.
Cui procul Alcides iterat reſponſa, ſed illi
Nomen ab extremis fontibus aura refert.
His ô Galle tuos monitis ſeruabis amores,
Formoſum nymphis credere viſus Hylam.

PHILIPP. BEROALD. BON.

Hoc *pro continuo te Galle monemus amore.*] Gallus puerum formoſum in delitiis habebat, quem monet poëta vt diligentiſſimè eum cuſtodiat à rapina nympharum Italicarum, ne idem patiatur, quod in Hyla puero paſſus eſt Hercules, quem Nymphæ Bithynicæ rapuerũt.

Crvdalia *Minyis dixere Aſcanius.*] in Phrygia Epicteto fluuius eſt Aſcanius. eſt & alter Aſcanius in Myſia contermina Bithyniæ. eſt & regio Aſcania, vt auctor eſt Strabo in xii. Vult poëta Aſcanium lacum dixiſſe Argonautas, poſt raptum Hylam, Herculeum.

Sæpe *imprudenti fortuna occurrit amanti.*] crudelem appellat propterea quod nymphæ Aſcanaides puerum Hylam Herculi ademerunt, dum per imprudentiam illum ab oculis ſuis longius abire permittit. Myniæ dicuntur Argonautæ à natione Minyarum, ex quibus coloni quidam deducti fuerunt ad Iolchum patriam Argonautarum, vt docet Strabo in viiii. Vnde ait Ouid.

Iámque fretum Minyæ Pagaſea puppe ſecabant.
Et alibi:
Quid mihi cum Minyis, quid cum Tritonide pinu?

De poſteris Minyarum luculenta hiſtoria eſt apud Herodotum in Melpomene. Quidam codices habent, dux erit: & tunc verſus ſuperior non pendebit ab inferiori, ſed erit ſenſus: Aſcanium pro duce & exemplo & teſtimonio eſſe amanti, ſi imprudens fuerit, obeſſe fortunam.

A Non *nomine diſpar.*] tanquam puer Galli gentilis Hylæ foret, & eodem nomine vocaretur. vel hoc dicit nomen pueri Galli non minus egregium eſſe, quam fuerit nomen Hylæ. Prima ſententia verior eſſe videtur, & verbis poëtæ accommodatior.

Thiodamantheo *Hylæ.*] Hylas Thiodamantheus dicitur, quoniam fuit filius Thiodamantis, vt ait Probus Grammaticus. paulo poſt quæ de Hyla feruntur, enarrabimus.

Aniena *vnda.*] Anio fluuius eſt in agro Tyburtino, qui è ſublimi in vallem ſubiectam præceps fertur, vt inquit Strabo: vnde ait Horat.

B *Et præceps Anio & Tyburti lucus.*

Declinatur autem Anio, Anienis, vt Nerio, Nerienis, auctore Gellio. Nerio autem ſi forte quæras quid ſignificet, eſt potentia & maieſtas quædam Martis. Plaut. in Truculento, Nerienem coniugem Martis eſſe dicit. Sic enim ſcribit:
Mars peregre aduenens ſalutat Nerienem vxorem ſuã.

Sive *gigantea ora.*] prope Cumas fuit campus nomine Phlegræus in quo res à gigantibus geſtas fabulæ diuulgant, vt tradit Strab. in v. de hoc bello giganteo in Italia confecto ita loquitur Diodo. *In campo Cumæo tradunt fuiſſe homines admodum fortes gigantes appellatos, qui cognito Herculis aduentu, copiis inſtructis omnes ei obuiam profecti*
C *ſunt, acrique commiſſa pugna ferunt Diis adiutoribus, Herculem plures ex gigantibus interfeciſſe, eámque regionem ab id genus hominibus repurgaſſe. Campus ille dictus eſt Phlegræus à colle, qui olim plurimum ignis euomebat, quem Veſuuium ſcriptores appellant.* Poëta nunc oram giganteam vocat campos illos Phlegræos, quorum & Plin. meminit, in quibus gigantes ab Hercule debellati fuere.

Avsoniis.] Adriacis. Non minus, inquit, amant nymphæ Italicæ formoſæ, quam Bithyniæ: quę ob amorem Hylam corripuerunt. Auſones populi ſunt qui Campaniam, Latiumque incoluerunt, ut Plin. & Strab. meminerunt.
D Auſonum gentem à Romanis deletam bello fuiſſe refert Liuius in ix. Ab Auſone Vlyſſis filio nominati ſunt, à quo & tota Italia dicta eſt Auſonia: auctor Feſtus. In vetuſto codice ſcriptum legimus: *Auſoniis eſt amor in Dryadis*: quæ lectio non diſplicet: ne duo epitheta eſſe videantur, & Dryadis erit primi ordinis.

Error *Herculis.*] Hercules amiſſo Hyla errabundus vagabatur, & de Aſcanio fluuio conquerebatur, cuius nymphæ rapuerant Hylam.

Namqve *ferunt olim Pagaſæ.*] hiſtoria talis eſt: Argonautæ duce Iaſone Argo nauem conſcenderunt in Colchorum regionem ad vellus aureum proficiſcentes: Ex quibus clariſſimi
E fuerunt Caſtor & Pollux, Telamon, Orpheus, Hercules, & Hylas puer. Argos dicta vel ab architecto, vel à celeritate, quam Græci argon appellant. Alexander Cornelius arborem eonem appellauit ex qua facta eſſet Argo, ſimilem robori viſcum ferenti, quæ nec aqua, nec igni poſſet corrumpi. Argonautæ cum perueniſſent in Myſiam, ſiue in Bithyniam (ſunt enim conterminæ regiones) Hylas delitium Herculis egreſſus eſt aquatum, & cùm ad fontem perueniſſet adamatus eſt à nymphis, & raptus: Quapropter

Hercules, teſte Probo, ſequi noluit Argonautas, tanquam indiligentes in cuſtodiendo Hyla ſuo fuiſſent. Scribit Ariſto. in tertio politicorum Herculem cum vnà cum aliis nauem regere nollet, fuiſſe relictum ab Argonautis, tanquam nimium ſupercxcellentem inter nauigantes. narrat Flaccus in III. Argonauticorum cetuum immiſſum fuiſſe à Iunone, quem dum auidius Hylas inſectatur, peruenit ad fontem, in quo dum vult corpus plenum ſudoris abluere, raptus fuit à nympha quam Dryopem vocat. Scribit Solinus in Bithynia lacum eſſe nomine Hylam, in quo reſediſſe credunt Hylam delitias Herculis, nymphis rapinam, in cuius memoriam vſque adhuc ſolemni tripudiatione lacum populus circuit, & Hylam voce clamant. Hoc quoque refertur à Seruio enarrante illud Virgilianum:

——vt littus Hyla, Hyla omne ſonaret.

Hanc omnem rem nunc exequitur Propertius.

PAGASÆ *naualibus.*]Emporium ferarum in Theſſalia Pagaſæ fuerunt, quas ideo Pagaſas dictas eſſe ferunt, quia eo in loco nauem Argo compegerint: vel propter vicinos fontes, id eſt, Pagas, qui frequentes aquarum vbertate ſcaturiunt. Iuxta Pagaſas ſunt Aphetæ, quod ſignificat emiſſa, quia hinc emiſſi fuerunt Argonautæ. à Pagaſis dicitur Iaſon Pagaſæus à poëtis: & puppis Pagaſeia nauis Argo vocitatur à Flacco, & Ouid. Lucan. in ſecundo Pharſaliæ:

Vt Pagaſæa ratis peteret cum Phaſidos vndam.

De Pagaſis eruditè ſcrib. Strab. in IX.

PHASIDOS.]Phaſis fluuius eſt Colchorum nobiliſſimus, & ciuitas eiuſdem nominis in regione Colchica Emporium. Catul.

Phaſidos ad fluctus & fines Acatæos.

ATHAMANTIDOS *vndis.*] Helleſpontiacas vndas intellige, quas Athamantidos vocat propter Hellen filiam Athamantis, quę in aquas lapſa mari nomen impoſuit. nam ab Helle Helleſpontus nominatur, vt docet Higinius, & apud Ouid. in tertio Faſtorum fabula refertur.

MYSORVM *ſcopulis.*] Myſia regio eſt Aſiatica conterminа Bithyniæ, & Phrygiæ: vt fines earum regionum determinare difficile ſit, auctor Strabo in XII. ſunt auctores ex Europa tranſiſſe Myſos, & Phrygios, & Thynos, à quibus appellantur Aſiatici, Myſi, Phryges, & Bithyni.

AT *comes.*] ſcilicet Hylas. Comitem accipere debemus eum qui comitetur & ſequatur tanquam inferior ſuperiorem. Labeo ita comitem diffinit, qui frequentandi cuiuſquam cauſa vt ſequeretur deſtinatus eſt. Inter comites vtique & pædagogi erunt, vt docet Iuriſconſultus. ff. de iniuriis.

AQVILONIA *proles.*] Aquilo ex Orythia filios ſuſcepit, Zeten & Calain, de quibus ita ſcribit Ouid.

Implumes Calaiſque puer, Zeteſque fuerunt.

Hi cum Argonautis profecti ſunt ad vellus aureum.

OSCVLA *ſupina.*]hoc ideo dicit, quia Zetes & Calais habebant alas & ſupra Hylam volitabant pueri oſcula affectantes.

VOLVCRES *inſidias.*] id eſt, Zetem & Calain alatos, quod docet Ouid. in VI. Metamor-

A phoſeon ſic ſcribens de his:

Mox pariter pennæ ritu cœpere volucrum
Cingere vtrumque latus.——

IAM *Pandioniæ ceſſet.*]iam, inquit, à rapina Hylæ ceſſent Zetes & Calais, & de ipſis ſileamus cum parata ſit nympha ad puerum rapiendum. Genus Orythiæ Pandioniæ vocat, quoniam filij fuerunt (vt diximus) Orythiæ & Aquilonis. Orythia vero filia fuit Erythei regis Athenarum, quæ Pandioni ſucceſſit in regno. Vnde Pandionia nuncupatur à Pandione. Athenas Pandionias cognominauit Ouid. illo verſu:

Quid Pandioniæ reſtant niſi nomen Athenæ?

B HAMADRYAS] id eſt, nympha: ſunt enim Hamadryades nymphæ, quas cum arboribus creſcere & decreſcere referunt Probus & Ser. Dryades ſunt ſiluarum, Oreades montium. Fortaſſis intelligit illam nympham quam Flaccus Dryopem nominauit.

HIC *erat Arganthonii.*]ita ſcribit Strab. in XII. *Pruſiadi mons imminet, quem Argãthonium vocant: hoc in loco Hylam vnum ex ſociis Herculis, qui etiam Argonauta erat cum aquatum egrederetur à nymphis captum finxerunt.* ſub hoc itaque monte ait poëta fuiſſe domum nympharum quę Hylam rapuerũt, quas Thyniacas appellat quaſi Bithynicas: quoniam (vt paulo ante retulimus Thyni ex Europa tranC ſeuntes in Aſiam nomen indiderunt Bithyniæ: quamuis Soli. exiſtimet à Bithyno rege Bithyniam fuiſſe nominatam. prioris ſententię auctor eſt Plin. in V. cui aſtipulatur Clau. illo verſu:

Thyni Thraces arant, quæ nunc Bithynia fertur.

diuiſit tamen idem Plin. Thynos à Bithynis, quando ſic ſcripſit: *Tenent oram omnem Thyni: interiora Bithyni.* & Catul. ait: *Vix mi ipſe credens Thyniam atque Bithynos liquiſſe campos.* præterea Thynias promontorium eſt Bithyniæ, ad quod delati ſunt Argonautæ.

NVLLI *debita curæ.*]quæ poma ſponte naturæ proueniunt ſine vlla cultura, illa nulli curæ D debent, nec obnoxia ſunt manibus agricolarum, ſicut illa quæ naſcuntur opera & diligentia inſitionis & cura ruſticorum. in hanc ſententiam eſt illud Virgilianum:

——iuuat arua videre
Non raſtris hominum: non vlli obnoxia curæ.

PRÆTVLIT *officio.*]officium aquæ hauriendæ oblitus eſt prę ſtudio carpẽdi flores. ita Hor.

Scorto poſtponet honeſtum officium.

TARDAT *imaginibus.*]more Narciſſi, qui illuſus eſt à ſuamet imagine, dum fontanas aquas ſpeculatur.

ALCIDES *iterat reſponſa.*] ſcribit Flaccus nympham iniecta manu Hylam detraxiſſe cientem E auxilia, & magni referentẽ nomen amici: Herculem vero magno clamore Hylam inclamaſſe: vnde ait:

Rurſus Hylam & rurſus Hylan per longa reclamat
Auia, reſponſant ſilua & vaga certat imago.

Et hoc eſt, quod ait Propert.

Nomen ab extremis fontibus aura refert.

Nam Echo Hylam inclamatum ab Hercule referebat, quæ voces reciprocas efficere ſolet per concauos vallium ſinus, & denſos vertices aëre reſultante. legimus apud Pli. & Lucre. loca eſſe,

quæ

quæ acceptas voces numeroſiure repercuſſu moltiplicant: & Olympiæ fuit porticus Heptaphonos appellata, qooniam ſeptics eadem vox reddebatur.

M. ANT. MVRETVS.

HOC *pro continuo.*] Gallum, qoi Hylam habebat in deliciis, exemplo Herculis monet, ne eom incomitatum vagari ſinat.

CRVDELIS *Minyis.*] magnom hic verſus mihi negocium exhibuit: neque ſane adhuc in eius ſententia eruenda mihi ipſe ſatisfacere potui. Aſcaniom lacum in Bithynia eſſe, haod procul ab eo loco, vbi raptus eſſe Hylas dicitur, è Strabonis libro duodecimo notum eſt. ſed quæſo, quid tum poſtea? cur is lacus Minyarum dux fuiſſe, aut, qood etiam abſurdius eſt, fore dicatur? Beroaldus pro, dux erit, videtur legiſſe, *dixerit*, ita tamen vt vtranque ſcripturam agnoſcat. ſed illud, *dixerit*, ita interpretatur, Aſcaniom lacum, poſt amiſſionem Hylæ dixiſſe hoc Minyis, fortunam crudelem ſæpe imprudenti amãti occurrere. quæ expoſitio mihi quidem inſiguiter frigida videtur. Equidem, quę mihi pridem coniectura in mentem venerat, eam ne nunc quidem, cur reiicere debeam, video. ſuſpicabar autem, pro, *Aſcanius*, legendum, *Aeſonius*. crudelem autem vocari Iaſonem, pro eo quod Herculem, amiſſione pueri exanimatum, & eius reperiendi deſiderio huc illoc vagãtem, nihil miſeratus, reliquerit, & inceptum iter, deſerto eo, ſit perſecutus. ſed tamen ne ſic quidem ſatis cohæret ſententia. denique habeo librum ab eruditiſſimo homine Franciſco Porto cum multis veteribus diligentiſſime collatom: in quo notatũ eſt ipſius manu eſſe antiqoa quædam exemplaria, in quibus hoc loco lacuna eſt, cum his literis, *Fragm.* quod ſi eſt, χρώσιον plane vlcus hoc fuerit.

THIODAMANTEO.] Callimachom & Apolloniom ſequitur, qui Hylam Thiodamantis filiom faciunt. alij enim aliter. eſt aotem operæ pretium cognoſcere, puer hic qoi, tantopere heroi fortiſſimo caros & acceptus fuit, quo modo in ipſius manus perueniſſe dicatur. ea de re ita memoriæ proditum eſt: Hercules eum Deianirã Oenei filiam duxiſſet vxorem, Calydone degebat. quodam die accidit, vt Cyathus puer, Architelis filius, qui Oeneo pocula miniſtrabat, Herculi manos ablutoro, aquam eam, qoę abluendis pedibos comparata erat inſciens infunderet. indignatus Hercules pugno eum interfecit. quam ob cædem profugus, cum vna cum vxore ſe in viam dediſſet, ad Euenum fluuium Neſſo Centauro mortem attulit: vt & Archilochus narrat. deinde progrediens, in Dryopiam venit. eſt autem ea gens rapinis ac latrocintis dedita, contermina Mileenſibus, vt eſt apud Pherecydem in tertio. ibi eom Hylus filiolus, quem ſecum ferebat, eſuriret, Lycas autem pædagogus procul relictus eſſet, à Thiodamante, in quem inciderat, Hercoles pauxillulum cibi petere occœpit. negat ille. commotus Hercules, abreptum interfectũmqoe vnom è bobus ipſius cum ſacrificaſſet, epulabatur. Currit propere in Dryopum vrbẽ Thiodamas, euocatóſque eos aduerſus Herculem educit, tum in eam neceſſitatem Hercules adductus eſt, vt vxorem qooque armaoerit. quem in etiã in pugna vulnus accepiſſe propter mammam ferunt. Sed tandem ſuperior effectus Hercules, Thiodamante interfecto, filium eius Hylam abduxit, eúmqoe in deliciis habuit.

ASCANIO.] hic quoq. liberius legerim, *Aeſonio.*

NAMQVE *ferunt.*] Hinc incipit enarrare fabulam de Hylæ raptu, quam variè tractãt Theocritos εἰδυλ. ιγ. Apollonius libro I. Valerius Flaccus lib. III. eandem etiam proxime M. Antonius Flaminios in elegia quadam ita eleganter ac ſuauiter deſcripſit, vt mihi qoidem eum antiquis illis merito comparari poſſe videatur.

HVNC *duo ſectati.*] hoc de duobus Boreadis ab alio nemine, quod ſciam, traditum eſt. itaque puto Propertij inuentũ eſſe ad exornandã fabulã.

LAM *Pandoniæ.*] deſinant Boreadæ Hylan perſequi: eum enim abreptura ſequitur Dryas. Hãc autem nympham Flaccus Dryopen vocat. Apollonius nomen ipſius non exprimit. Theocritus, non ab vna, ſed ab omnibus eius loci nymphis raptum Hylan eſſe dicit. Onaſus hiſtoricus, dom aquam haurire vellet, in fontem decidiſſe, ibiqoe ſobmerſum eſſe.

AH *dolor.*] verſus hic abeſt à quibuſdam veteribus libris. & vereor, vt aut Propertij ſit, aut ſatis emendate legator.

HIC *erat Arganthi Phlegræ.*] omnino ita eſt in pleriſque omnibus veteribus libris. neqoe tamẽ adduci poſſum, vt eam ſcripturam probem. Orpheus quidem Arganthi montem nominat, ad quem raptus ſit Hylas, ——ἀμφὶ δ᾽ ὑψαλὸς

Ἀργάνθου κατέφαινε, βαθυσκόπελόν τε κολώνας.

ſed Phlegram in his regionibus nuſquam reperio, neque vſquam omnino, niſi in Italia ad Cumas, & in Thracia ad Pallenẽ. Strabo libro duodecimo Arganthonium montẽ ait Cio, ſeo Pruſiadi imminere, vbi raptum eſſe à nymphis Hylã fabulentur, celebrari etiam à Pruſienſibos ſacra quædam, in quibus per moores hoc illuc currãt, & Hylæ nomen inclament. ſed homo ineptiſſimus, Volſcus, fretus illo, qoem modo recitaui, Orphei verſu, quaſi pro ſuo iure imperat, vt Strabonem corrigamus, Arganthúmque, non Arganthonium montem apud eum legamus. in quo eſt, cur inſcitiam ipſius miſericordia, audaciam odio proſequamor. Equidem Strabonis ſcripturam non omnino emendatam eſſe exiſtimo, ſed tamen ita leuiter deprauatam, vt, vna litera addita, corrigi poſſit. Ἀργανθώνιον enim, non Ἀργανθώνιον ὄρος, legendom puto. quin & hunc verſom Propertij ita legendum cenſuerim,

Hic erat Arganthonei ſub vertice montis.

neque me fugit, apud Stephanom Ἀργανθώνη, non Ἀργανθώνιον legi: vnde etiam hic, vir clariſſimus, Hermolaus Barbatus, *Argathonei*, non *Arganthonei*, legendum pronunciauit, ſed moocnt me cũ alia, tum Arrianus, qoi Arganthonem nymphã nominat. omnem autem dubitationẽ tollit, niſi magnopere fallor, Apollonios, qui hunc ipſom montẽ Arganthoneũ, id eſt, Ἀργανθώνειον, nominat,

Τῆμος ἄρ᾽ οἵγ᾽ ἀφίκοντο Κιανίδος ἤθεα γαίης,

Ἀμφ᾽ Ἀργανθώνειον ὄρος, προχοαῖς τε Κίοιο.

THYNIACIS.] Thynia enim, ſeu Bithynia contermina eſt Myſiæ. Arrianus ait, Argãthones nymphæ filios fuiſſe Thynũ & Myſum, à quorũ altero Thynia, ab altero Myſia nomẽ acceperit. A

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

CRVDELIS *Minyis dixerit Aſcanius.*] Ita liber noſter, & recte. *dixerit*, ἔτυμ᾽ ἄν. Huius rei, inquit, teſtis eſſe poſſit Aſcanius. Cuius?

Sæpe imprudenti fortuna occurrit amanti.

Virgilius in Proluſionibus:

Altera non forma, dixerit ipſe, prior. Horat. B

--fateor me, dixerit ille, Duci ventre leuem--

ipſe & ille, ὁ δεῖνα. Aſcanius lacus crudelis Minyis dicitur, quod rapuerit Hylã, vt propterea Hercules Mynias reliquerit. Nota eſt hiſtoria. Nam tam falſum eſt *Æſonius* legendum, quod credidit vir diſertiſſimus, quam corruptum eſſe locum. Quid enim perſpicuum magis?

SIVE *Aniena tuos.*] Noſter codex *Amerina.* Pulcherrimus tractus lacus Vadimonis, quã vocat Amerinã vndã, vt alibi fuſius à nobis dicetur.

VMBROSÆ *flumina ſilua.*] intelligit locum, vbi Clitumnus per quædam ſiluarum occulta eripit ſe è conſpectu hominum. Alibi: C

Qua formoſa ſuo Clitumnus flumina luco

Integit.- Hoc ſuo loco explicaturi ſumus. Nam nemo hactenus intellexerat.

NON *minor Auſoniis eſt amor in Dryadas.*] Ineptus metaplaſmus, & Propertiana facundia indignus. Noſter liber & editiones ante Beroaldum, *eſt Amor Adriacis.* Nos olim Valentiæ Cauarum vbi ſcripti libri fecit nobis copiã Iuriſprudentiæ antiſtes Iac. Cuiacius, emendauimus, *ab Dryaſin*, moti eodem exemplo in hac eadem elegia infra:

Grata domus nymphis humida Thyniaſin.

nam plane ita ſcriptum eſt in libro noſtro. Meminimus etiam eadẽ forma Catullum *Myniaſin* dixiſſe. Ergo *Dryaſin, Thyniaſin, Minyaſin*, ſunt δρυάσι, θυνιάσι, μινυάσι. *Amor ab Dryaſin*, vt infra: D

Ha dolor ibat Hylas, ibat Hamadryaſin.

NE *tibi ſit durum.*] Lege, *duro.* Ne tibi duro ſit adiſſe. ne ita contumax fueris, vt adeas.

EGRESSAM *longe Phaſidos iſſe viam.*] *Longe viam*, τὴν πόῤῥω ὁδόν. Sic libro quarto:

Hac vbi Fidenas longe erat ire via, Martialis:

Rus hoc vocari debet, an domus longe?

Domus longe, ἡ πόῤῥω οἶκος. Alluſum autem ad prouerbium: ὡς φασιν, ἴδῃ ταναὸν ἔχει δρόμον.

MOLLIA *compoſita litora fronde tegit.*] Imitatur Apollonium ſuper eadem re. --οἱ δ᾽ ἐν χεύλῳ

Φυλλάδα λειμώνων φίρον ἄσπετον ἀμήσαντες E

Στόρνυσαν-

RARAM *ſepoſiti quærere fontis aquam.*] Ad verbum ea eodem Apollonio.

Τόφρα δ᾽ ὕλας χαλκῇ σὺν κάλπιδι νόσφιν ὁμίλου

Δίζητο κρήνης ἱερὸν ῥόον. *Sepoſiti* νόσφιν ὁμίλου.

IBAT *Hamadryas hinc.*] Scribe *Hamadryaſin.* ἁμαδρυάσιν. Iam diximus.

HIC *erat Arganthi Phlegre.*] Scribe *Pega* αἱ πηγαί.

GRATA *domus nymphis humida Thyniacis.*] *Thyniaſin*, liber noſter: hoc eſt θυνιάσιν.

QVAM *ſupra nulla.*] *Nulla* ἀρχαϊκῶς, Codex ſcriptus, Tibullus: *-Vlla non iſta puella Seruire-*

ET *circum irriguo.*] Liber, *& circumriguo* περιῤῥύτῳ. Omnino totus Græcus eſt in hac Elegia Vmber noſter.

INNIXVS *dextro.*] Apollonius:

λέχρις ἐπιχριμφθείς.

FORMOSVM *nymphis credere viſus Hylam.*] Noſter liber, TVTVS, non VISVS. quod germanum eſt Propertij. In quo, vt in tota reliqua Elegia ἑλληνίζει. *Totus enim eſt* ἀπολελυμένος, φιλελλήνος.

ELEGIA XXI.

TV, qui conſortẽ properas euadere caſũ,
Miles ab Etruſcis ſaucius aggeribus,
Quid noſtro gemitu turgentia lumina torques?
Pars ego ſum veſtræ proxima militiæ.
Sic te ſeruato poßint gaudere parentes:
Hæc ſoror Acceptuis ſẽtiat è lacrymis,
Gallũ per medios ereptum Cæſaris enſes,
Effugere ignotas non potuiſſe manus.
Et quicũque ſuper diſperſa inuenerit oſſa
Montibus Etruſcis, hæc ſciat eſſe mea.

PHILIPP. BEROALD. BON.

TV *qui conſortem.*] quidam hanc Elegiam cõiungunt cum ſuperiore, ſed male. Namque hîc introducit Gallum loquentem, qui fuerat interfectus in bello Peruſino, admonentémque commilitones ex acie fugientes: vt ſorori ſuæ velint obitum eius nunciare: & quemadmodum oſſa ſua per Hetruriam fuerint diſſipata: O commilito, inquit, Gallus, qui feſtinas euadere caſum conſortem, hoc eſt, commune periculum: cui pariter fuimus omnes obnoxij, quid flectis oculos lachrymis turgentes?

AB *Hetruſcis ſaucius aggeribus.*] ſignat bellum Peruſinum, quo Auguſtus L. Antonium Peruſiæ obſedit, & ad deditionem fame compulit. vnde ait Lucan.

His Cæſar Peruſina fames.

Peruſia tunc incendio tota conflagrauit, vt ſcribit Appianus in quinto bellorum ciuilium. Auguſtus in plurimos animaduertit ſecutos L. Antonium, &, vt quidam ſcribunt, trecentos ex dedititiis immolauit hoſtiarũ more ad aram diuo Iulio extructam: lege Suetonium, Appianũ, & Florum de bello Peruſino ſcriptitantes. Gallus ſecutus partes L. Antonij fuerat trucidatus à graſſatoribus, dum euadere conaretur: Nec intelligas hunc eſſe illum Gallum, qui primus Aegyptum prouinciam rexit, qui Foroiulienſis fuit, qui propria ſe manu interfecit: ille enim fuit alter dictus Cornelius Gallus, cuius fit etiam mentio à Virg. in Buco. de quo Strabo & Euſebius meminerunt. Aggeres intelligimus illos, quibus Auguſtus Peruſiam circũualauit, in quibus, vt ait Appianus in v. turres ligneæ fuerunt

conſtitutæ numero mille & quingentæ. Peru- A ſiam Liuius in nono fuiſſe olim ſcribit caput Hetruriæ, quam Tyrrheni, teſte Appiano, condiderunt.

H Æ c *ſoror.*] dictio mendoſa eſt vnius litteræ inuerſione: nam legendum eſt Hæc ſoror, vult enim ſorori ſuæ caſus ſuos & obitum renunciari. ſenſus eſt: Soror mea ſentiat quæ ſequuntur ex re ô miles, qui incolumis euaſiſti me ſcilicet interfectum fuiſſe ab hoſte ignoto, & oſſa mea per montes Hetruſcos diſperſa iacere, quæ ipſi ſcilicet graſſatores diſperſerunt inſepulta relinquentes.

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL. B

HÆ c *ſoror acta tuis.*] Sine dubio legendum.

Hæc ſoror Acca tuos ſentiat è lacrymis.

E T *quicunque ſuper.* Lege auctore libro, *Quæcunque*, & ita poſtulat ſententia. Quæcũque oſſa.

ELEGIA XXII.

QVALIS, & vnde genus, qui ſint mihi Tulle penates,
Quæris pro noſtra ſemper amicitia.
Si Peruſina tibi patriæ sũt nota ſepulcra, C
Italiæ duris funera temporibus,
Cùm Romana ſuos egit diſcordia ciues
(Sit mihi præcipuè puluis Etruſca dolor,
Tu proiecta mei perpeſſa es membra propinqui:
Tu nullo miſeri contegis oſſa ſolo)
Proxima ſuppoſito contingens Vmbria campo D
Me genuit terris fertilis vberibus.

PHILIPP. BEROALD. BON.

QVALIS *& vnde genus.*] quo genere natus ſit, & qua patria docet hac breui Elegia, vel potius Epigrammate. Scribit ad Tullum, cui & opus dicat.

S I *Peruſina tibi patriæ.*] id eſt, ô Tulle, ſi nouiſti ſepulchra patriæ, hoc eſt Romanorum, qui in bello Peruſino perierũt, & Peruſiæ ſepulti ſunt, ſcito meum præcipuum dolorem eſſe obitum Galli, cuius oſſa ſparſa ſunt per Hetruriam: occupauit opinio indoctorum vetus, & falſa conualuit, vt plerique omnes Peruſium dicant genere neutro, quos refellit auctoritas ſcriptorum probatiſſimorum, & in primis Liuij, Plinij, atque Tranquilli, qui Peruſiam fœminino genere dicendum eſſe docuerunt, quorum tanta eſt auctoritas: vt pro ratione habeatur.

E G I T *diſcordia ciues*] hoc dictum eſt propter Auguſtum, & L. Antonium, & Fulniã M. Antonij vxorem inter ſe inimicitias exercentes, quæ fuit cauſa, vt bellum Peruſiæ inter ipſos ciues Romanos, non ſine magnis diſcriminibus conficeretur. lege Appianum in primis, qui hæc omnia copioſiſſime perſcribit.

B P V L V I S *Hetruſca.*] attende eloquutionem inuſitatam, vbi puluis fœminino genere peculiariter dictum eſt: ſicut alibi inquit: *Iacet horrida puluis.* & hoc dici propter Gallum ſequens verſus oſtendit, quem propinquum ſuum vocat.

M E *genuit Vmbria.*] Propertius Meuaniam patriam habet ciuitatem Vmbriæ: quam ab Hetruria Tyberis diſterminat. Plin. in tertio Vmbriam collocat in ſexta Italiæ regione: quorum gens antiquiſſima Italiæ exiſtimatur, vt quos Vmbrios à Græcis putent dictos, quod inundatione terrarum imbribus ſuperfuiſſent. trecenta Vmbrorum oppida Thuſci debellaſſe reperiuntur. in Vmbria ſunt Meuanates municipes Propertij, quam ciuitatem ita celebrat Silius in octauo:

His vrbes Arna, & latis Meuania campis.

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

SI *Peruſina tibi patriæ ſunt nota ſepulchra.*] Lego, *ſepulta*, non *ſepulchra.* Si tibi nota ſunt funera patriæ ſepultæ. Hoc autem epigramma facile declarat hunc primum librum ſeorſim antea editum fuiſſe, quia poëta ibi ſubiecit patriam ſuam, & genus, vt Horatius in fine libri primi Epiſtolarum, quem ſingularem ediderat, addit & genus ſuum & ætatem.

S I T *mihi præcipue.*] Lege Sis. Hic autem verſiculus, & ſequentes duo parentheſi includendi.

M E M B R A *propinqui.*] Galli, de quo antecedente poëmatio.

T V *nullo miſeri.*] Supra:

Et quæcunque ſuper diſperſa inuenerit oſſa
Montibus Hetruſcis, hæc ſciat eſſe mea.

De hoc eodem libro quarto:

Gallus at in caſtris dum credita ſigna tuetur,
Concidit ante Aquilæ roſtra cruenta ſuæ.

C O N T I N G E N S *Vmbria campo.*] Contingens abſolute; contigua. Vide quæ in Manilium notamus, vbi Tangere abſolute poſitum.

FINIS.

SEXTI PROPERTII ELEGIARVM

LIBER II.

ELEGIA I. A

QVÆRITIS, vnde mihi toties ſcribantur amores,
Vnde meus veniat mollis in ora liber?
Non mî Calliope, non hæc mihi cantat Apollo:
Ingenium nobis ipſa puella facit. B
Siue togis illam fulgentem incedere Cois,
Hoc totum è Coa veſte volumẽ erit:
Seu vidi ad frontem ſparſos errare capillos,
Gaudet laudatis ire ſuperba comis:
Siue lyræ carmẽ digitis percußit eburnis,
Miramur faciles vt premat arte manus:
Seu cùm poſcẽtes ſomnũ declinat ocellos, C
Inuenio cauſſas mille poëta nouas:
Seu nuda erepto mecũ luctatur amictu,
Tunc verò longas condimus Iliadas:
Seu quicquid fecit, ſiue eſt quodcunque locuta,
Maxima de nihilo naſcitur hiſtoria.
Quod mihi ſi tantum, Mæcenas, fata dediſſent,
Vt poſſem heroas ducere in arma manus: D
Non ego Titanas canerem, non Oſſan Olympo
Impoſitum, vt cœli Pelion eſſet iter:
Non veteres Thebas, nec Pergama nomen Homeri,
Xerxis & imperio bina coiſſe vada:
Regnáve prima Remi, aut animos Carthaginis altæ,
Cimbrorúmque minas, & benefacta Mari:
Belláque réſque tui memorarem Cæſaris, & tu
Cæſare ſub magno cura ſecunda fores.
Nam quoties Mutinam, aut ciuilia buſta Philippos,
Aut canerẽ Siculæ claßica bella fugæ,
Euerſóſque focos antiquæ gẽtis Etruſcæ,
Et Ptolemaeæ littora capta Phari,
Aut canerem Ægyptum, & Nilum cùm tractus in vrbem
Septem captiuis debilis ibat aquis:
Aut regum auratis circumdata colla catenis,
Actiáque in Sacra currere roſtra via:
Te mea Muſa illis sẽper cõtexerit armis,
Et ſumpta & poſita pace fidele caput.
Theſeus infernis, ſuperis teſtatur Achilles;
Hic Ixionidem, ille Menœtiaden.
Sed neque Phlegræos Iouis, Enceladíque tumultus
Intonet anguſto pectore Callimachus:
Nec mea conueniunt duro præcordia verſu
Cæſaris in Phrygios condere nomen auos.
Nauita de vẽtis, de tauris narrat arator,
Enumerat miles vulnera, paſtor oues:

Nos contra anguſto verſamus prælia lecto. A
Qua pote quiſque in ea conterat arte diem.
Laus in amore mori: laus altera ſi datur vno
Poſſe frui, fruar ô ſolus amore meo.
Si memini, ſolet illa leues culpare puellas,
Et totã ex Helena non probat Iliada.
Seu mihi, ſint tangenda nouercæ pocula Phædræ, B
Pocula priuigno non nocitura ſuo,
Seu mihi Circæo pereundum eſt gramine, ſiue
Colchis Colchiacis vrat ahena focis;
Vna meos quoniam prædata eſt fœmina ſenſus,
Ex hac ducentur funera noſtra domo.
Omnes humanos ſanat medicina dolores.
Solus amor morbi non amat artificem. C
Tarda Philoctetæ ſanauit crura Machaon,
Phœnicu Chiron lumina Phillyrides:
Et deus extinctum Creſsis Epidaurius herbis
Reſtituit patriis Androgeona focis:
Nyſus & Æmonia iuuenis, qua cuſpide vulnus
Senſerat, hac ipſa cuſpide ſenſit opẽ.
Hoc ſi quis vitium poterit mihi demere, ſolus D
Tantalea poterit tradere poma manu,
Dolia virgineis idem ille repleuerit vrnis,
Ne tenera aſsidua colla grauẽtur aqua;
Idẽ Caucaſea ſoluet de rupe Promethei
Brachia, & à medio pectore pellet auẽ.
Quandocunque igitur vitam mea fata repoſcent, E
Et breue in exiguo marmore nomẽ ero:
Mæcenas noſtræ ſpes inuidioſa iuuentæ,
Et vitæ & morti gloria iuſta meæ.
Si te forte meo ducet via proxima buſto
Eſſeda cælatis ſiſte Britanna iugis:
Taliáque illacrymans mutæ iace verba fauillæ,
Huic miſero fatum dura puella fuit.

PHILIPP. BEROALD. BON.

QVÆRITIS *vnde mihi toties ſcribantur amores.*] alloquitur Mecœnatem oſtendens ſibi à Cynthia vires ad carmina ſcribenda, ingeniúmque poëticum ſuppeditari: & ex rebus minimis argumenta ſe ſumere ad Elegias concinnandas, dicitque ſe libenter fuiſſe ſcripturum carmen heroicum, ſi tantum poſſet quantum cupit. Verum non omnia vni dij dederunt.

INGENIVM *nobis.*] propter hoc videtur dixiſſe Martialis:

Cynthia te vatem fecit laſciue Properti:

& in hanc ſententiam locutus eſt Ouid.

Mouerat ingenium totam cantata per vrbem
Nomine non vero dicta Corinna mihi.

COIS.] ſcilicet veſtibus. In primo commentario dictum eſt de veſte Coa, ſiue Cea.

CONDIMVS *Iliadas.*] alluſit ad Iliada Homericum poëma.

HEROAS *manus.*] id eſt, heroum res geſtas, & bella deſcribere. de heroibus ſcripſimus affatim in annotationibus in Seruium.

NON *ego Titanas canerem.*] non ſcriberem neque bellum Titanum, neque gigantum. Titanas ſex numero viri: fœminæ quinque fuerunt à Titea matre denominati, vt ſcribit Diodorus in VI. Lactantius vero in primo Inſtitutionum refert Titanem cum filiis, qui Titanes vocantur, comprehendiſſe Saturnum fratrem: eúmque vinxiſſe compedibus. Iouem comparato exercitu Titanas pugnando viciſſe, & parentes vinculis exemiſſe, & Saturno regnum reſtituiſſe. traditur à Seruio Titanas ab vltione nominatos, quæ Græcè Tiſis dicitur, terræque filios fuiſſe, & contra Saturnum dimicaſſe quemadmodum Gigantes aduerſus Iouem dimicarunt regnum cœleſte affectantes. Fabula notiſſima carminibus poëtarum.

NON *Oſſan Olympo.*] id eſt non canerem gigantomachiam, quã gigantes ter ſunt conati imponere Pelio Oſſan:

Scilicet atque Oſſæ frondoſum inuoluere Olympum:

qui ſunt montes in Theſſalia celebratiſſimi monumentis Plinij. Strab. & Solini.

NON *veteres Thebas.*] id eſt, Thebanum bellum, quod Ponticus, & Statius cecinerunt.

NEC *Pergama nomen Homeri.*] id eſt bellum Troianum, quod inclytiſſimus poëtarum Homerus in Iliade complexus eſt viginti quatuor voluminibus, cuius ex ore profuſo,

Omnis poſteritas latices in carmina duxit:

vt inquit Manlius. Pergama, vt ait Seruius, propriè Troianæ arces ſunt, à quibus arces omnes Pergama appellantur.

XERXIS *& imperio.*] hiſtoriam Xerxis regis Perſarum ſcribunt Plutarchus in Themiſtocle, Herodotus in Polymnia, & Vrania, Iuſtinus in ſecundo, & Probus Aemilius: ad quos poteris te conferre cum geſta Xerxis noſſe concupieris:

nos illud tantum in præſentia referemus, quod pertinet ad poëtæ enarrationem. Xerxes bella geſturus contra Græcos, & potiſſimum Athenienſes, comparauit copias ingentes, qui omnium exercituum maximus exercitus exiſtimatus eſt: iuſſit pontem fabricari ſuper Helleſpontum, quem tempeſtas adorta diſſipauit: iterum alios architectos parauit qui mira ſolertia ex nauibus pontes duos conſtruxerunt, quorum alter vergebat in Pontum, alter in Ægæum, quibus omnes copias tranſportauit in Europam. Poſtremus omnium ipſe Xerxes tranſiſſe fertur. Tranſiuit autem exercitus ſeptem per dies, totidémque noctes nullo tẽpore intermiſſo: ex quo coniectare licet copias fuiſſe innumerabiles.

Bina *vada.*] Bina ergo vada imperio Xerxis coniuncta fuerunt, quæ prius erãt diſiuncta ſpacio ſeptem ſtadiorũ: nam tanta eſt latitudo Helleſponti. Et bina vada accipe pro vtroque littore Helleſpontiaco: quorum alterum Aſiaticum eſt, alterum Europeum. in Aſia Abydos, in Europa Sextos ciuitas eſt. de hoc ita ſcribit Lucanus in ſecundo:

Tales fama canit tumidum ſuper æquora Xerxem
Conſtruxiſſe vias, multum cum pontibus auſus,
Europámque Aſiæ, Seſtonque admouit Abydo.

Xerxes lingua græca idem pollet, quod bellator, Artoxerxes, quod magnus bellator. Herodotus auctor.

Regna-ve *prima Remi.*] id eſt, originem vrbis Romæ à Remo fratre Romuli. hiſtoria cognitiſſima apud Dionyſium, Liuium, & Plutarchum. Remum occidit Romulus, qui certabant vtrum Romam, Remoram-ve vocarent: vt ſcribit Ennius.

Animos *Carthaginis alta.*] id eſt bella Punica, quæ cecinit Silius, quæ inter Carthaginenſes & Romanos tamdiu geſta ſunt, donec ab Æmiliano fuit Carthago funditus deleta, & incendio deſolata. Quod tertium Punicum bellum argumento vnius pomi Cato in ſenatu Romano perſuaſit eſſe capeſſendum: vt Plutarchus & Plin. tradiderunt. Nequeo mihi temperare quin ipſa Plinij verba ſubiiciam ita ſcribentis in xv. *Cato cum clamaret in omni ſenatu Carthaginem delendam, attulit quodam die in curiam præcocem ex Africa ficum, oſtendénſque patribus, Interrogo vos, inquit, quando hoc pomum demptum putatis ex arbore? cum inter omnes recentem eſſe conſtaret, At qui tertium, inquit, ante diem ſcitote decerptum Carthagine, tam prope à muris habemus hoſtem: ſtatimque ſumptum eſt Punicum tertium bellum, quo Carthago deleta eſt. Super omnia eſt, quo nihil equidem mirabilius duco, tantam illam vrbem & de terrarum orbe per CXX. annos vrbis æmulam vnius pomi argumento euerſam.*

Cymbrorumqve *minas & benefacta Mari.*] bellum Cymbricum dicit, quod Marſi Arpinatis virtute confectum eſt. Cymbri populi Germaniæ Oceano proximi latrocinando in Aſiam vſque proceſſerunt, quorum omnes fere ſcriptores meminerunt. Cornelius Tacitus, Plinius, & Diodorus Cymbros breuiter attigerunt: Plutarchus vero in Mario, Strabo in ſeptimo, & Florus in tertio, multa memoratu digna de Cymbris tradiderunt: & hæc in primis, quod relicto natali ſolo nouas quærentes ſedes miſerunt ad Romanos, qui peterent ſibi aliquid terræ dari, quod eſſet quaſi ſtipendium, & prout vellent manibus atque armis ſuis vterentur: Repulſi quod nequiuerant precibus, armis petere conſtituunt: Romani duces & exercitus congreſſi cum Cymbris trans Alpes victi ſunt, fugati, & caſtris exuti. Actum erat de Romano imperio, niſi Marius illi ſæculo contigiſſet, qui mira ſtatim velocitate profectus in Galliam ad aquas Sextias prælio Teutones, Ambronéſque, quos Cymbri bipartitis copiis in Gallia reliquerant, cùm ipſi in Italiam contra Catullum deſcendiſſent, oppreſſit: Marius mox regreſſus in Italiam in patentiſſimo iuxta Atheſim fluuium campo Cymbros adeo cæcidit, atque proſtrauit, vt ſupra XII. Myriadas trucidauerit: ſex vero captiuas ceperit. eſt autem Myrias numerus continens decem millia. Non minus bellicoſæ mulieres quam ipſi viri extiterunt, quæ è carpentis, plauſtriſque pugnabant: quarum aliæ viros, aliæ fratres, aliæ filios trucidabant, quædam ſeipſas laqueo ſuſpenderunt. ob hanc tam claram illuſtrémque victoriam decretus eſt triumphus Mario, qui vna cum collega Catullo triumphauit, qui dictus eſt tertius conditor vrbis Romæ à populo Romano, tanquam poſt Romulum, atque Camillum optime omnium meritus eſſet de Romana republica. Vnde merito poëta benefacta Marij appellauit. Cymbri lingua gallica latrones nuncupantur.

Tvi *memorarem Cæſaris.*] Auguſtum intelligit, ſub quo floruit Mecœnas, qui ſignabat rana. vnde eſt illud Plinianum: *Mecœnatis rana per collationem pecuniarum in magno terrore erat.*

Nam *quotiẽs Mutinam aut ciuilia buſta Philippos.*] ordo eſt: O Mecœnas, mea muſa te ſemper contexerat armis Auguſti, quoties canerem aut Mutinam, aut Philippos: & reliqua. Signat autem bella geſta à Cæſare Auguſto, Mutinenſe, Philippenſe, Siculum, Peruſinum, Aegyptiacum, & Actiacum. per Mutinam intelligito bellum Mutinenſe, quo Decium Brutum obſeſſum Mutinæ ab Antonio liberauit, Antonium caſtris exuit: in quo bello Hircius in acie, Panſáque poſt ex vulnere perierunt, qui erant Romani conſules. Per Philippos accipe bellum Philippenſe, quod geſſit aduerſus Brutum, & Caſſium in Philippicis campis, quod duplici prælio tranſegit: quorum priore ipſe Auguſtus caſtris exutus fuit à Bruto, cum Caſſij caſtra capta fuiſſent ab Antonio. Caſſius & Brutus ſibi mortem conſciuerunt. Caſſius Pindaro ſe iugulandum præbuit: Brutus gladio incubuit, quem Strato rhetor ſubiecerat: auctores Plutarchus, Tranqui. Liui. Florus, & Appianus: apud quos inuenies ſi quid copioſius deſideraueris: nos enim commentatoris officio fungimur, non recitatoris. Philippos condidit Philippus rex, & à nomine ſuo vocitauit: ciuitas eſt Thraciæ in prærupto colle conſtructa. Lucanus.

——vidi iam Phœbe Philippos.

Et Maro.

Romanas acies iterum vidêre Philippi.

Buſta dicuntur ſepulcbra. Ita enim ſcribit Cice. in legibus. *Buſtum puto appellari tumbam: quod nefas erat violare.* Ser. ait Buſtum vocari, quando iam exuſtum eſt cadauer. vnde ait Virg.

——ſemiuſtáque ſeruans
Buſta ——

A buſto buſtuarij dicuntur gladiatores, qui ad buſta depugnant. & à Martiale Mœchæ buſtuariæ cognominantur.

CLASSICA *bella fuga.*] bellum Siculum ſignat, quod geſtum eſt ab Auguſto in Sicilia contra Sextum Pompe. Pompeij magni filium: in quo Marcus Agrippa egregiam operam nauauit, qui pugna nauali Sextũ ſuperauit, cum claſſis Auguſti pro fugata fuiſſet: vnde à Virgilio dictum eſt:

Parte alia ventis: & diis Agrippa ſecundis.

Sextus amiſſa claſſea ccc. & quinquaginta nauium, cum ſex nauibus, fugam capeſſit, annulos in mare proiicit, lumen prætoriæ nauis extinguit, veſtem imperatoriam deponit, & cum in Aſiam perueniſſet, Mileti à Tiryo trucidatur. Claſſica bella accipe pro nauali bello, à claſſe deriuatum nomen. Alias Claſſicum tubam dicimus, & ſonum tubæ. Virg.

Claſſica iámque ſonant ——

& apud Liuium: *Concionem claſſico aduocari iuſſit.* Scri. Vegetius in ſecundo de re militari: *Claſſicum dici quod buccinatores per cornu dent, quod inſigne videtur imperij, quia claſſicum canit imperatore præſente, vel cum in militem capitaliter animaduertitur.*

SICVLÆ *fugæ.*] propter Sextum Pompeium: qui ex Sicilia victus aufugit.

EVERSOSQVE *focos.*] Peruſinum bellum intelligit, de quo ſupra dictum eſt.

ET *Ptolomææ Phari.*] in Ægypto Pharos inſula fuit colonia dictatoris Cæſaris iuncta ponte Alexandriæ, vt ſcri. Plin. In inſula turris eſt magna altitudine mirificè extructa, quæ nomen ab inſula accepit, vt docet Cæſar in commẽta. Hæc inſula obiecta Alexandriæ portum efficit. Hanc Pharon Cæſar apprehendit in bello Alexandrino. Lucan.

——Pharos inſula quondam In medio ſtetit illa mari.

ſcri. Solinus ab hac Pharo Pharos vocari machinas in portubus ad prælucendi miniſteriũ fabricatas, quoniam ex hac Pharo Alexandrina dirigebantur nocturnæ nauigationes facibus accenſis. Soſtratus Gnidius primus ob ſalutem nauigantium turrim Pharon fabricauit, & permittente Ptolomeo ſuum ipſius nomen inſcripſit. Inde à Iuuenale dictum eſt,

Tyrrhenámque Pharon —— & à Papinio:
Lumina noctiuaga tollit Pharus æmula Luna.

Quo verſu Papin. turrim Pharon, quæ erat Capreis ſignificauit, vt enarrauimus in ſiluis. Ptolomæeam appellat poëta epitheto accommodato, quoniam Ptolomei reges diu in Ægypto regnarunt, quorum primus fuit Ptolomeus Lagi filius, à quo etiam Lagidæ nominantur. Eccleſiaſtici ſcriptores Pharaones appellant Ægypti reges, quod cognomen eſt dignitatis, vt ſcribit Euſebius, & vt eleganter tradit Ioſephus in octauo antiquitatum, Pharaonis nomen ſecundum Ægyptios ſignificat regem; & reges cum primũ peruenieбant ad imperium hoc nomen accipiebant: Nam & Alexandriæ reges cum primitus aliis nominibus vocarentur, venientes ad regnũ vocati ſunt Ptolomei, ſicut Romanorum imperatores Cæſares appellantur.

PTOLOMÆÆ.] quinque ſyllabum eſt à Ptolomeo deductum nomen, errore manifeſtario illorum, qui Ptulomei legunt, cum & ratio metrica, & elegantia poëtica repugnent. Intelligit hoc in loco poëta bellum quod geſſit non Iulius Cæſar, ſed Auguſtus poſt prælium Actiacum. Tunc enim tranſiuit in Ægyptum, & obſedit Alexandriam, quò Antonius & Cleopatra confugerant, qua intra breue tempus potitus eſt. Antonius ſibi mortem conſciuit, Cleopatra veneno diluto ſiue aſpide periit. Hiſtoria notiſſima.

NILVM *cum tractus in vrbem.*] Augu. triumphos tris egit, Dalmaticum, Actiacum, Alexandrinum. In Alexandrino ſimulachrum Nili ductum eſt more Romano, qui ſimulachra oppidorum & fluuiorum in triumpho ducebant. Vnde ſcribit Florus, quod in ferculis triumphi Cæſaris dictatoris fuit Nilus. & auctor eſt Plinius Cornelium Balbum ſimulacbra oppidorum deuictis Garamantibus in triumphali pompa oſtentaſſe. Refert Liuius Scipionem Aſiaticum in triumpho duxiſſe ſimulachra oppidorum centum triginta. & Cicero ait in libris Officiorum, Maſſiliam ſe vidiſſe in triumpho duci, ſine qua imperatores Romani non triumphauerant. de fluminibus ita tradit Ouidius:

Hic eſt Euphrates præcinctus arundine frontem.

& Iulius Cæſar olim imagines Scipionis Petreij, & Catonis inter pompæ triumphalis fercula repreſentauit non ſine populi Rumani dolore, vt refert Appianus.

SEPTEM *aquis.*] quia Nilus ſeptem habet oſtia. vnde ait Virgilius,

Et ſeptem gemini turbant trepida oſtia Nili.

Similiter Catullus Nilum ſeptem geminum nominauit. Nomina oſtiorum hæc ſunt, Canopicum, Bolbiticum, Sebeniticum, Phaniticum, Mendeſicum, Tanicum, vltimúmque Peluſiacum.

ACTIAQVE *in ſacra.*] omnibus notum eſt, quemadmodum Auguſtus prælio nauali apud Actium promontorium Epyri, Marcum Antonium & Cleopatram vicit, fugauitque: & vt Actiacæ victoriæ memoria celebratior in poſterũ eſſet vrbem Nicopolin apud Actium condidit, ludóſque illic quinquennales conſtituit, quos Actio Apollini dicauit, & Actia appellauit. ad quod alludens Virg. dixit in III.

Actiáque Iliacis celebramus littora ludis.

Hiſtoriam ſcribũt Plutarchus in Antonio: Strabo in VII Tranquil. in Auguſto. Virg. in octauo luculentiſſimis verſibus Actiacam pugnam enarrauit. In triumpho igitur Actiaco roſtra nauium expugnatarum traducta fuerunt per viam ſacram, qua triumphantes ibant in Capitolium, vt docet Porphyrio: vnde ait Horat.

Cæſarem quandoque trahet feroces
Per ſacrum cliuum merita decorus
Fronte Sicambros.

. E t *ſumpta & poſita pace.*] laus Mecœnatis, qui tempore pacis & belli fidiſſimus foret Auguſto: quamuis aliquando Auguſtus deſiderauerit Mecœnatis taciturnitatem; qui ſecretum de comperta coniuratione vxori Terentiæ prodiderat.

T h e s e v s *infernus.*] amicitiam & fidem Mecœnatis erga Cæſarem comparat amicitiæ Theſei erga Pirithoum, Achillis erga Patroclum. Quatuor amicitiarum exempla fuiſſe apud antiquos auctor eſt Lactantius, videlicet Theſei & Pirithoi, Achillis & Patrocli, Oreſtis & Pyladis, Tydei & Polynicis. Theſeus cum Pirithoo amicitiam iureiurando confirmauit, vt refert Plu- B tar. in Theſeo: Cum eo profectus eſt ad inferos ad Proſerpinam rapiendam, vt poëtæ fabulantur, vbi ambo capti fuerunt: vnde ait Ouid.

Pirithoum Theſeus Stygias comitatus ad vndas.

Horatius:

Nec lethæa valet Theſeus abrumpere caro
Vincula Pirithoo ———

Quantopere autẽ Achilles dilexerit Patroclum teſtis eſt Homerus, qui deſcribit querelas, luctus, & mœrores Achillis in funere Patrocli. vnde ait Achilles apud Homer. conquerens de illius morte, *Nunquam pari, dum viuam, dolore affi-* C *ciar.* Multi ſequuti Æſchylum exiſtimarunt Patroclum amatum fuiſſe ab Achille tanquam minorem natu à maiore, quorum opinionem refellit Plato in Sympoſio, oſtendens Achillem multo natu minorem fuiſſe, quam Patroclum, & Achillem appellat amatum, Patroclum vero amatorem. Mart. tamen illo verſu ſecus ſentit atque Plato præcipiat,

Aeacidæ propior leuis amicus erat.

I x i o n i d e m.] id eſt, Pirithoum Ixionis filium, vt docet Diodor. & Ouid.

Duxerat Hippodamen audaci Ixione natus.

. M e n o e t i a d e m.] id eſt Patroclum, qui fi- D lius fuit Menœcei, cui pollicitus eſt Achilles ſe filium patri ſoſpitem reducturum ex expeditione Troiana. Sed quod promiſit præſtare non potuit, cùm Patroclus ab Hectore fuiſſet interemptus. Ouid.

Siue Menœtiadem falſis cecidiſſe ſub armis.

S e u *neque Phlegræos.*] quemadmodum Callimachus, cui in Elegia primas tribuunt Græci, non eſſet idoneus ad bella gigantea carmine heroico deſcribenda: ita genium ſuum ait poëta non conuenire verſibus durioribus & bella concinentibus.

P h l e g r æ o s *tumultus.*] diximus ſupra bellum giganteum ab Hercule geſtum fuiſſe in Phlegræis campis Italicis, ſed de hoc non loquitur nunc poëta, ſed de bello, quod geſſerunt Dij & gigantes in Phlegra Macedonica: de qua ſic ſcribit Solinus: *Admonet Phlegra vbi antequã oppidum fieret, rumor eſt in militia mundi dimicatum cum gigantibus.* Idem aſſerit aquarum nimbis torrentes excitari, & oſſa detegi longe grandiora his quæ nunc ſunt ex corporibus humanis, quæ argumentum præbent belli gigantei.

E n c e l a d i.] nomen eſt gigantis de quo Horatius:

Enceladus iaculator audax.

I n *Phrygios auos.*] quoniam gens Iulia oriun- A da eſt à priſcis illis Troianis: quos memorat Ouid. in faſt.

Dardanon Electra quis neſcit Atlantide natum.

N a v i t a *de ventis.*] iuxta prouerbium:

Quam quiſque norit artem, in hac ſe exerceat.

V e r s a m v s *prælia.*] ſcilicet nocturna. vt illud Mart.

O quæ prælia: quas vtrinque pugnas
Felix lectulus & lucerna vidit.

Q v a *pote.*] pro potis eſt. Nam, vt tradit Priſcianus in xv. ab eo quod eſt potis naſcitur hic & hæc potis & hoc pote. vnde Perſi.

Qui pote vis dicam nugaris cum tibi Calue.

B id eſt, quomodo poſſibile eſt. hinc fit comparatiuum potior, & ſuperlatiuum potiſſimus, & aduerbium potiſſimum.

L e v e s.] quæ non contentæ vno amatore plures concupiſcunt, & leuitate quadam amatoria citò deſiſtunt, citò appetunt.

E x *Helena.*] id eſt, propter Helenam, cuius perfidiam vituperat, vtpote quæ relicto Menelao ſecuta ſit adulterum Alexandrum.

P o c v l a *Phæ.*] philtra intelligit & amatoria, quibus Phædra priuignum Hippolytum in C amorem ſuum pellicere conabatur, ſed fruſtra: cum ille eſſet caſtiſſimus, & oſor maximus mulierum, vt ipſe ait apud Sene. in Tragœdia Hippolyto. Senſus eſt: Si qua me veneficiis perditura eſt, Cynthia me perdet.

C i r c æ o *gramine.*] Circem polypharmacam appellat Homer. quod ſi verbum exprimere velis ex verbo, Latiuè dices triueneficam: qua dictione vſus eſt Plautus. Hæc multarum herbarum vires prima inuenit: Socios Vlyſſis vertit in feras: Circeios in Italia habitauit notiſſima monumentis poëtarum. vnde ait Horat.

Sirenum voces, & Circes pocula noſti.

D Multus eſt Homerus in admiratione Circes. Plinij verba hæc ſunt ex vigeſimo quinto: *Certe quid non repleuere fabulis Colchis Medea aliæque, in primiſque Italica Circe, Diis etiam aſcripta? vnde arbitror natum, vt Aeſchylus è vetuſtiſſimis in poetica refertam Italiam herbarum potentia proderet, multique Circeios agros, vbi habitauit illa.*

C o l c h i s.] id eſt, Medea Colchica, quam artis magicæ & veneficiorum peritiſſimam fuiſſe etiam pueri ſciunt. Hæc pellicem cremauit flammis coronalibus, vt ait Apuleius. Quod declarat Plinius ſcribens in ſecundo: Naphtam ge- E nus eſſe liquidi bituminis, cui magna cognatio eſt cum igne, tranſiliente in eam protinus vndecunque viſam. Miſit itaque Medea coronam illitam hac naphta nouæ nuptæ: quæ cum ſacrificatura ad aras acceſſiſſet, & flamma repente trãſiliſſet in coronam cum tota regia conflagrauit. Paulo ſecus narrat Diodorus in quinto, & Horat. in Epodo.

V r a t *ahena focis.*] ſcribit Sophocles Medeam falcibus æneis herbas maleficas ſecuiſſe, & illarum ſuccum in cados æneos refudiſſe. &, vt docet Macrobius, ad rem diuinam pleraque ænea adhiberi ſunt ſolita, & in his maximè ſacris quibus delinire aliquos, aut deuouere, aut denique morbos exigere volebant. Merito igitur dicit Proper. ahena vaſa vti in ſacris magicis, vtpote

accommodatiora ferreis. Idem ſcribit Ouidi. in A vii. loquens de veneficiis Medeæ,

Membra ſimul pecudis, validóſque venefica ſuccos
Mergit in ære cauo.

TARDA *Philoctetæ.*] docet exemplis omnes morbos etiam maximos ſanari poſſe medicamẽtis præter amorem. Iuxta illud Ouidij,

Hei mihi quòd nullis amor eſt medicabilis herbis!

Philoctectes Pœantis filius, Herculis comes, ſagittæ Herculeæ caſu ſemet in pede vulnerauit, quo tumulum Herculis indicauerat, cuius vulneris tantus fuit pœdor, vt impatibilis fieret. Itaquè ſuadente Vlyſſe ſubtraxit ſe bello, & diſcedens ex exercitu Grecorum in inſulam Lemnon B profectus eſt, *Tentauítque feros requie lenire dolores.* Hunc ſanauit Machaon filius Æſculapij, qui cũ fratre Podalyrio bello Troiano ſecutus Agamemnonem, non mediocrem opem commilitonibus ſuis attulit, vt docet Celſus. Homer. vero ſcribit hos neque in peſtilentia, neque in variis generibus morborum aliquid attuliſſe auxilij: ſed vulneribus tantummodo ferro & medicamentis mederi ſolitos eſſe. De Philoctecta ſcribunt Seruius & Ouid. De quo ita Cicer. in ſecunda Tuſculana, *Aſpice Philoctetam, cui credendum eſt gementi. Nihil hunc virum ſagittæ, quas ab Hercule acceperat, tum conſolabantur, cum è viperino morſu venæ viſcerum veneno imbutæ teteros cruciatus* C *cierent.*

PHOENICIS *Chiron.*] Phœnix Amyntoris filius precibus maternis impulſus cum concubina paterna concubuit: quod vbi pater reſciuit filium execratus eſt, inuocatíſque furiis imprecatus orbitatem filiorum, paternæ imprecationes ratæ fuerũt: vt tradit Homer. in ix. Iliados. Phœnix furtim ſolus profugit ex patria, deuenítque ad Peleum, qui eum nutricium dedit Achilli filio, vt illum efficeret oratorem verborum, actorémque rerum: quod & Cicero & Fabius retulerunt. Hunc luminibus orbatum ſanauit Chiron, quòd priuatus fuerit oculis. meminit Ouid. D

Flens Amyntorides per inania lumina ſecum.

Chiron dicitur Phyllirides à poëtis, quoniam Phyllyræ & Saturni filius fuit, qui primus inuenit herbariam medicinam, à quo inuentore centaurion & chironion herbæ nomen acceperunt, vt docet Plinius in vii. & xxv.

ET *deus extinctum.*] Androgeus Minois filius athletico certamine clarus inſidiis Ægæi Athenienſium regis occiditur Minos filij morte perturbatus, Athenienſibus bellum indixit, addita execratione, qua Athenienſibus peſtilentiam, famémque imprecabatur. Auctores Plutarchus & E Diodorus. Androgeum, ſiue Androgeona neque poëtæ neque hiſtorici Latini tradiderunt ad vitam reſtitutum fuiſſe ab Æſculapio, ſicut inſinuat hoc loco Propert. Apud vnum Higinium legi Glaucum Minois filium Æſculapij opera reuixiſſe, qui vſus herba ab angue allata Glaucum ad vitam reuocauit: ex qua conſuetudine inſtitutum eſt, vt medici anguibus vterentur. Intellige ergo Androgeona binominem fuiſſe, & altero nomine Glaucum nominatum: vel, vt ſæpe fieri animaduertes, variis nominibus nuncupari à variis ſcriptoribus: Quod non ſolum in

A rebus fabuloſis accidere ſolet, ſed etiam in hiſtoria, quod vel vnius Gellij teſtimonio eſt manifeſtum, qui ſcribit egregium facinus à Quinto Ceditio factitatum eſſe, quem Claudius Quadrigarius Laberium appellat, qui à Plinio, & Liuio Calpburnius Flamma nuncupatur. Epidaurius dicitur Æſculapius ab Epidauro oppido Achaiæ, quod Æſculapij delubro celebre eſt, vt refert Plin. vnde ait Serenus:

Qui colis Aegeas, qui Pergama, quique Epidaurum.

& à Papinio dictum eſt:

—— hinc mecum Epidauria proles.

CRESSIS *herbis.*] ideo dicitur, quia Cretenſis erat Androgeus. B

MYSVS *&* *Hæmonia.*] notum eſt quemadmodum Telephus ab Achille vulneratus, ab Achille ſanatus fuit eodem telo repercuſſus. Serenus:

Vt Lariſſea curatur Telephus haſta.

& Ouidius:

Vulneris auxilium Pelias haſta tulit.

Scribit Plin. Achilleon herbam ab Achille inuentam fuiſſe, qua vulneribus medebatur, hac ſanaſſe Telephum dicitur. Alij primum æruginem inueniſſe vtiliſſimam emplaſtris; ideóque depingitur ex cuſpide decutiens eam gladio in vulnus Telephi, alij vtroq; vſum medicamento C volunt. Idem in xxxiiii. ita ſcripſit: *Eſt & rubigo ferri in remediis, & ſic proditur Telephum ſanaſſe Achilles, ſiue id ærea ſiue ferrea cuſpide fecit.* Myſum nominat Telephum, quoniam in Myſia regione Aſiatica regnauit inſtitutus ſucceſſor regni à Theuthrante Auctor Diodorus.

TANTALEÆ *manu.*] datiuus caſus eſt, quo veteres in nominibus quarti ordinis frequenter vtuntur, vt Gellius meminit. Vnde ait Virg.

—— teque aſpectu ne ſubtrahe noſtro.

& alibi:

Quod nec concubitu indulgent ——

& à Lucilio dictum eſt: Anu noceo pro anui. D Hoc idem docet Priſcianus in ſeptimo. Tantali fabula notior eſt, quam vt enarrationis indigeat. Omittendum non eſt quod tradit Plato in Cratylo: Tantalum dictum eſſe quaſi ταλάντατον, hoc eſt, infeliciſſimum. Tale vtique nomen fortunæ eius aduerſæ optime congruit.

DOLIA *virginea.*] Belidas intelligit, quæ apud inferos dolio perforato hauriunt aquas, quod nunquam expleri poteſt. Id Lucretius ad nos referendum eſſe docet, qui vitæ fructibus nunquam explemur. Verſus Lucretij hi ſunt ex libro tertio:

E *Nec tamen explemur vitai fructibus vnquam.*
Hoc vt opinor id eſt æuo florente puellas,
Quod memorant laticem pertuſum congerere in vas
Quod tamen expleri nulla ratione poteſtur.

Idem dicit, Tantalo ſaxum ſemper impendere, quod ad ſuperſtitionem refert, qui metus vrget inanis mortales.

PALLAT *auem.*] Aquilam dicit, quæ aduncis unguibus lancinat iecur opimum Promethei, de quo ſupra dictum eſt. Cum ante hæc omnia impoſſibilia ſint, oſtendere vult ſe nunquam ab amore poſſe liberari. Scribit tamen Higinius Io-

uem exemiſſe vinculis Prometheum pro accepto beneficio.

S𝐏𝐀𝐒 *inuidioſa.*] vera lectio eſt pars, non ſpes, vt ſit ſenſus: Inuidere liuidos ipſius poëtæ ætati floridæ: partim propter ſtudia literarum, partim propter amicitiam Mecœnatis, à quo peculiariter fouebatur.

ESSEDA *calatis ſiſte.*] Eſſeda ſunt currus, quibus peculiariter vtebantur Britanni in bello. Longa eſt narratio apud Cæſarem in quarto & quinto commentario de Eſſedariis id eſt, militibus Britannis, qui ex eſſedis pugnabant, & ex eſſedis interdum deſiliebant, & ſtrepitu rotarum plerumque perturbabant ordines Cæſarianorum. Ouid.

Paruáque quam primum rapientibus eſſeda mannis.
Horatius:
Eſſeda feſtinant pilenta, petorita, naues.

Porphyr. dixit Eſſeda eſſe vehicula Gallorum. Quod idem ſenſit Seruius ſcribens vſum eſſedorum apud Belgas fuiſſe repertum. vnde à Vir. Belgica cognominantur.

CÆLATIS.] ornatis. Plin. in xxxiii. caſtigans luxuriam Romanorum inquit: *At nos inuenimus carrucas ex argento calare.*

MVTÆ *fauilla.*] id eſt, cineri meo ſepulto. Horat.

Debita ſparges lachryma fauillam Vatis amici.

Fui in hac elegia explicāda prolixior, propterea quòd ſinguli pene verſus egebant interpretationis, & Domitius nullum penitus verbum ſcripſit ſuper his, quæ nullo pacto erant ſilentio prætereunda.

M. ANT. MVRETVS.

THESEVS *infernis.*] deeſt, quale. vt ſit, quale caput teſtatur fuiſſe Pirithoum inferis Theſeus, Patroclum ſuperis Achilles. cur autem ille inferis, hic ſuperis? an, quod & Pirithous, & Theſeus apud inferos ſunt? Virgilius,

—— *ſedet, æternúmque ſedebit*
Infelix Theſeus. —— Horatius,
Nec Lethæa valet Theſeus abrumpere caro
Vincula Pirithoo. ——

Achilles autem ad ſuperos propter virtutem euectus eſt.

IXIONIDEM.] Pirithoum, Ixionis ex Dia filium. quomodo igitur & ipſe, & Theſeus à Virgilio diis geniti vocantur?

Diis quanquam geniti, atque inuicti viribus eſſent.

ſed Theſei quidem patrem habitum Neptunum, Pirithoum autem Iouis nepotem fuiſſe conſtat. Ixion enim Iouis filius.

MENOETIADEN.] Patroclum Menœtij filium. Menœtius autem Pelei frater: vt non amicitia tantum, ſed cognatio quoque inter Achillē & Patroclum intercesſerit. variæ autem fuerunt de horum ætate ſententiæ, quas collegit Politianus cap. XLV. miſcellaneorum. Ceterum Lucianus iuniorem, & ab Achille adamatum fuiſſe Patroclum, iucundo magis, quam verecundo argumento, ex ipſis Homeri verſibus colligit, in dialogo, qui inſcribitur ἔρωτες.

SED *neque Phlegraos.*] neque Callimachus poterat grandia poëmata conſcribere, neque ego poſſum. hoc autem vitio datum Callimacho ab inuidis, ipſemet teſtatur elegantiſſimis verſibus, quos aſcribere non grauabor,

Ὁ φθόνος Ἀπόλλωνος ἐπ' οὔατα λάθριος εἶπεν,
Οὐκ ἄγαμαι τὸν ἀοιδὸν, ὃς οὐδ' ὅσα πόντος ἀείδει.
Τὸν φθόνον ὡπόλλων ποδί τ' ἤλασεν, ὧδέ τ' ἔειπεν·
Ἀσσυρίου ποταμοῖο μέγας ῥόος, ἀλλὰ τὰ πολλὰ
Λύματα γῆς, καὶ πολλὸν ἐφ' ὕδατι συρφετὸν ἕλκει.
Δηοῖ δ' οὐκ ἀπὸ παντὸς ὕδωρ φορέουσι μέλισσαι,
Ἀλλ' ἥτις καθαρή τε, καὶ ἀχράαντος ἀνέρπει
Πίδακος ἐξ ἱερῆς ὀλίγη λιβὰς, ἄκρον ἄωτον.

IANVS DOVSA FIL.

ILLVD quod in ipſo ſecundi libri limine occurrit:

SEV *lyra carmen digitis percuſſit eburnis.*] vt à vera germanaque ſcriptura degeneraſſe credam, facit locutionis eius inſolentia, *digitis carmen percutere.* quam ſi conſideres, nihil verius arbitrabere coniectura noſtra:

Siue lyra carmen digitis percurrit eburnis.

Sic Virgilius in Culice ex correctione Scaligeri:

Mollia ſed tenui percurrere carmina verſu.

Et Ouidius Amorum lib. II. Eleg. x.

Hæc querulas habili percurrit pollice chordas.

TALIA QVA *illachrymans muta iace verba fauilla.*] Sic ſupra:

Quæ tu viua meâ poßis ſentire fauillâ. Horat.
Debita ſparges lacryma fauillam
Vatis amici.

IANVS DOVSA PATER.

ESSEDA *calatis ſiſte Britannia iugis.*] Refer ad Pliniana iſta lib. XXXIV. cap. XVII. *Capêre deinde & eſſeda, & vehicula, & petorita exornare, ſimilíque modo ad aurea quoque non modò argentea ſtatuncula inanis luxuria peruénit.*

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

VNDE *mihi veniat mollis in ora.*] Liber noſter habet *ore.* quod retinemus. Vnde liber ſit in ore meo. Venire apud Propertium eſt, ὑπάρχειν, τυγχάνειν.

SEV *a togis illam fulgentem incedere Cois.*] Coa propriè puellarum famæ non nimium bonę fuerunt. Quare quum Horatius dicit:

—— *Cois tibi pene videre* *Vt nudam, eſt* ——

facile diuinandum nobis relinquit, quam intelligat. vt ſi dixiſſet, in ſtola, matronam profectò intellexiſſet. Quare qui lectionem Horatij in *Chloen* pro *Cois* mutarunt, minus prudenter feciſſe videntur.

SEV *quum poſcentes ſomnus.*] Profectò & ſententia *ſomnum* legendum poſtulat, & ſcriptura libri noſtri confirmat.

QVA *pote quiſque.*] ἔρδοι τις, ἣν ἕκαστος εἰδείη τέχνην.

LAVS *in amore mori laus ſi datur altera.*] Recentiores editiones hunc verſiculum aliæ alio modo corruperunt. Sed antiquiores, itémque liber ſcriptus rectè habent: - *Laus altera, ſi datur vno Poſſe frui.* Planus eſt ſenſus. Primo optat amātem

mori. ſecundo ὺnam tantum amare, neque omniuolum, vt ille ait, eſſe. Poſt hoc diſtichon interſereodum hoc aliud, quod eſt circa finem Elegiæ, quæ in vulgatis editionibus tertia oumero eſt. Quare ita leges cum iſto;

Laus in amore mori. laus altera, ſi datur vno
Poſſe frui. fruar, o, ſolus amore meo.
His ſaltem vt tenear iam finibus: aut mihi ſi quis
Venerit alter amor, acrius vt moriar.

Noo ſolum hoc diſtiehon ſuis antiquis ſedibus reſtituimus, ſed etiam inoerſum pentametrom quo verborum ordioe legi deboit, poſuimus. Scio *τὸ vt, διχῶς* poſſe exponi. ſed, vt id concedamus, quam bene illud diſtichoo ſententiam ſuam tueatur illo loco, quo legitur hodie, velim dicant mihi quicunqoe opinioni ooſtræ aduerſari parati ſont. contra, quam non hic conueniat, doeeant me, quæſo. ego coniecturam meam feliciori ſucceſſu defendam, quam illi eam oppognabont.

COLCHIS *Colchiacis.*] Malo, *Iolchiacis.*

BRACHIA *& à medio pectore pellet auem.*] Poſt hunc verſiculum ſequi debent ordine quatuor diſticha, quæ in quarta elegia ſunt qoorum initium, NON HIC HERBA VALET.

QVANDOCVNQVE *igitur vitam mea fata repoſcent.*] Quia iam dixerat: *Ambulat, & ſubito mirantur funus amici.* Quia igitur hoc mihi contiogere poteſt, qui cum eodem morbo cooflictor, &c.

ELEGIA II.

Liber eram, & vacuo meditabar viuere lecto,
At me compoſita pace fefellit Amor.
Cur hæc in terris facies humana moratur?
Iuppiter ignoro priſtina furta tua.
Fulua coma eſt, longæque manus: & maxima toto
Corpore: & incedit vel Ioue digna ſoror,
Aut cùm Dulichias Pallas ſpatiatur ad aras,
Gorgonis anguiferæ pectus operta comis,
Qualis & Iſchomache Lapithæ genus heroine,
Centauris medio grata rapina mero,
Mercurio & ſanctis fertur Bœbeidos vndis
Virgineum Brimo compoſuiſſe latus.
A *Cedite iam diuæ, quas paſtor viderat olim*
Idæis tunicam ponere verticibus.
Hanc vtinam faciem nolit mutare ſenectus,
Et ſi Cumææ ſæcula vatis aget.

PHILIPP. BEROALD. BON.

B LIBER *eram, & vac. med. vi. lecto.*] formam Cynthiæ cauſam fuiſſe dicit, vt amori ſit mācipatus, eámque heroiois & deabus æquiparat, & oulla anoo ſa ætate mutari poſſe deſiderat.

FVRTA *tua.*] furta pro adulteriis accipe. Ouidios:

Iuppiter his gaudet, gaudet Venus aurea furtis.

& Virgilius:

—— *Martiſque dolos & dulcia furta.*

videtúrque alludere ad rapinam Europes.

MAXIMA.] humeró validiſſima, quæ forma etiam in fœminis placet, & vt ſcribit Ariſtot. in IIII. Ethicorum. *Pulchritudo conſiſtit in magno cor-*
C *pore, & parui pulchri eſſe non poſſunt.*

AD *aras Du.*] Pallas dicitur ſpaciari ad aras Dulichias propter Vlyſſem, cui iogiter adhærebat, quem imperaſſe Dulichiis ootiſſimum eſt: Vel quia in ea inſula colebatur. Eſt autem Dulichium inſola vna ex Echinadibus alio nomine Dolicha ooncupata. Quam formoſa, ioquit, eſt Pallas, quando velato capite Meduſeo, quod geſtat io ægide ſpaciatur ad aras Dulichiorum: tam formoſa ſit Cyothia. In ægide Pallas geſtat capoc Gorgoneum. Virgil.

Aegidáque horrificam, turbata Palladis arma.

Nota ſunt quæ de Gorgooe anguifera traduntur
D à poëtis, quam interemit Perſeus, & caput Palladi dono dedit. Hiſtorici tradunt Gorgonas ioſulas eſſe in Æthiopia, in quas penetrauit Hanno Pœnorum imperator, prodidítque hirta fœminarum corpora viros pernicitate ſoperaſſe, doarúmque Gorgooum cutes argumeoti & miraculi gratia in Iunonis templo poſuit ſpectatas vſque ad Carthaginem captam. Scri. Diodor. in IV. Amazonas Libycas exercitum contra Gorgonidas duxiſſe, eáſque inito certamine debellaſſe: Gorgonidas deinde tradunt cum vires auxiſſeot iterum à Perſeo expognatas, cùm illarum eſſet regina Meduſa. Poſtremo ab Hercule
E deletæ fueruot.

QVALIS *& Iſchomache.*] Hippodamia Atracij filia, quam poëta Iſchomachem appellat, oopſit Pirithoo: in cuius oopciis Centauri mero caleſcentes & libidine æſtuantes ad rapinam puellarum conuerſi ſunt, & in primis ipſius nouæ ooptæ. vnde ait Ouid. in XII.

Raptatúrque comis per vim noua nupta prehenſis:
Eurytus Hippodamen: alij quam quiſque probabat.

Tunc Pirithous, Theſeúſque, alíiqoe præſtantiſſimi heroes vnà cum Lapithis adoerſus Centauros inſurrexerunt: moltíſque trucidatis, reliquos fuderunt, fugarúntque. auctores Ouid. & Diodor.

LAPITHÆ.] à Lapitho Apollinis filio appellati: quorum rex fuit Pirithous, qui Pindum & Othrim Theſſaliæ montes habitarunt, vt refert Plinius. Iſchomache ergo heroina Lapitharum genus ſua formoſitate ſtimulauit Cẽtauros in medio conuinio ad vim inferendam. Quæritur cur à Propertio dicatur Iſchomache, quam cæteri ſcriptores Hippodamiam ſiue Hippodamen appellant, Plutarchus vero Deidamian: Nomen eſt compoſitum ex duobus verbis Græcis iſcho, & mache. Iſcho Græcè ſignificat haben: & mache dicitur pugna. Quia Hippodamia habuit in nuptiis ſuis pugnam, certaménque B Centaurorum. Ideo Iſchomache eleganter nuncupatur. Ita & à Callimacho nominatur, cuius carmen expreſſit Propertius. Centauri primi pugnare ex equo inuenerunt habitantes ſuprà Pelion montem. auctor Plini. & ideo exiſtimati ſunt biformes, vt autumat Probus.

MERCVRIO *Sais.*] Minerua dicitur Sais lingua Ægyptia. Vnde ſcribit Herodotus in ſecundo: *Quot annis conuentum fieri ab Aegyptiis in vrbe Sai in honorem ipſius Mineruæ.* Saitæ populi colunt ouem, vt ſcribit Strabo, & Mineruam venerantur: in cuius templo Pſammetichi ſepultura eſt. Inde Saitica præfectura nominata. auctor eſt Plato in Timeo, Mineruam quam C Græci Athenam nominant fundatricem extitiſſe Sais ciuitatis, vnde fuit rex Amaſis. Bobeis autem lacus eſt in media quodammodo Theſſalia, vbi dicitur Minerua pedes abluiſſe iuxta illud Heſiodium, quod refert Strabo in nono:

Permultis coram plantam ſibi virgo ſeuera
Bobeide in ſtagno lauit ——

Senſus eſt: Quam formoſa fuit Pallas toto corpore in vndis Bobeidos, cum primum Mercurio copulata eſt, tam formoſa eſt Cynthia.

CEDITE *iam diuæ.*] Iunonem, Venerem, & Pallada intelligit, quas nudas inſpexit Paris: D quando malum aureum velut victoriæ calculum Veneri tradidit. Quod iudicium Paridis celebratiſſimum apud poëtas luculenter enarrat Apuleius in x. de Aſino aureo.

IDÆIS.] Idæa duplex eſt, altera in Creta, altera in Phrygia: de qua nunc intellige.

CVMÆÆ *vatis.*] id eſt, Sibyllæ viuaciſſimæ. Auſonius:

Vincas Cumæam tu quoque Deiphoben.

Sibyllas appellarunt veteres omnes fœminas vaticinantes, vt Lactantius & Varro teſtantur: & meminit Seruius, quæ dictio conſilium dei interpretatur Æolico genere ſermonis. Sibyllas E decem numero fuiſſe tradit Diuus Hieronymus in libris contra Iouinianum, quarum propria nomina refert Lactant. in primo: ex quibus vna fuit Cumæa in Italia, quæ reſponſa dedit Æneæ: de qua nunc loquitur. Longæua ſacerdos à longo æuo dicitur à Virgilio. Cuius rei fabulam leges apud Seruium & Ouid. in XIIII. Metamorphoſ.

M. ANT. MVRETVS.

IVPITER, *ignoſco.*] in aliis, *ignoro.* vt ſit: neſcio, cur olim tam multas rapueris, cum hanc antiquis omnibus formoſiorem in terra relinquas.

ISCHOMACHE.] alij Deidamian, aut Hippodamian vocant.

MERCVRIO *Sais.*] Σαῒ κοινοῦ intelligendum, qualis. fabula autem, quam hîc tangit Propertius, mihi prorſus ignota eſt. nam quod Saidem Mineruam interpretantur, multis de cauſſis nõ placet. primum, quod nuſquam alibi lectum eſt, Mineruam cum Mercurio corpus commiſcuiſſe: immo vero eam ſummo conſenſu ἀειπάρθενον faciunt. deinde, quod etſi Saitica præfectura Mineruæ ſacra eſt, dea tamen ipſa non Sais ab Ægyptiis dicitur, ſed Neith. adde, quod iam Cynthiam cum Minerua contulerat, illo verſu, *Aut cum Dulichias.* plane in meo vetere libro, non *Sais* legitur, ſed, *ſanctis.* falſam declarationem, vt opinor, confutauimus. veram aut alij, aut fortaſſe nos ipſi olim reperiemus.

IANVS DOVSA FIL.

IVPPITER *ignoro priſtina furta tua.*] *Ignorare* hic eſt aſpernari & cognoſcere nolle, quaſique mentione indignum negligere. qualem eius verbi notionem notauit in illo Plauti Amphyt. Ianus Guilielmus:

Quẽ omnes mortales ignorant, & ludificant, vt lubet.

Cui addo ſimiliter accipi id verbum apud Ciceronem Orat. pro Roſcio Amerino: *à me autem iꝗ contenderunt, qui apud me & amicitia, & beneficiis, & dignitate plurimùm poſſunt: quorum ego neque beneuolentiam erga me ignorare, nec auctoritatem aſpernari, nec voluntatem negligere debeam.* hinc lucem capit Apuleij illud Mileſ. v. *Iámque iſta, quæ ferimus, non parentibus noſtris, ac nec vlli demonſtremus alij: imò nec omnino quidquam de eius ſalute norimus.* Similiter etiam intelligendus ille Bruti locus in Epiſtola ad Ciceronem, *Iuuat enim magnificè loqui & certè decet aduerſus ignorantes, quid pro quoque timendum aut à quoque petendum ſit.*

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

PECTVS *operta comis.*] Noſter, *pectine operta.* lego, *pectine operta comas.* Ait pexam eſſe colubris, quæ ſubnaſcuntur ex inciſa ceruice Meduſæ. Sed non auſim receptam lectionem mutare. Nam in Ægide dicitur habere Gorgonem.

QVALIS & *Iſchomache.*] Liber ſcriptus, *Iſchomene.* Poteſt fieri, vt & illud nomen apud quoſdam Mythologos habuerit.

VIRGINEVM *Brimo.*] Ita olim emendauit lumen literatorum Adr. Turnebus. Sed antequam ille Aduerſaria ſua publicaret, nos ita emendaueramus ex eo ipſo Etymologici loco, ex quo ipſe quoque coniecturam ſuam fecerat. Teſtis huius emendationis noſtræ nobiliſſimus atq; eruditiſſ. Ludouicus Caſtanæus eques Regius

Tor-

Torquatus, & Chriſtianiſſimi Regis ad ſummum Pontificem Legatus. Quum enim illi Propertium explicarem, ita eius libri oræ à me annotatum fuit. neque hoc ſolum, ſed paulo ante, quum eidem quinque libros Siluarum Statij enarrarem, oſtenderam illi eundem errorem eſſe in libro ſecundo, in Arborem Atedij Melioris. Nam vbi editum eſt:

—— omnia queſtus,
Inmitem Bromium: ſtagna inuida ——

indicaui emendandum eſſe, *Inmitem Bromo*. Ita duo ſimiles errores à nobis ex duobus bonis auctoribus ſublati.

IDÆIS *tunicam.*] Liber, *Tunicas*. Sic Catullus,
—— & abiectis peruigilat tunicis.

ELEGIA III.

Qvi nullum tibi dicebas iam poſſe nocere,
Hæſiſti, cecidit ſpiritus ille tuus.
Vix vnum potes infelix requieſcere menſem,
Et turpis de te iam liber alter erit.
Quærebam ſicca ſi poſſet piſcis arena,
Nec ſolitus ponto viuere toruus aper:
Aut ego ſi poſſem ſtudiis vigilare ſeueris.
Differtur, nunquam tollitur vllus amor.
Nec me tam facies, quamuis ſit candida, cepit:
Lilia non domina ſunt magis alba mea,
Vt Mæotica nix minio ſi certet Ibero,
Vtque roſæ puro lacte natent folia:
Nec de more comæ per leuia colla fluentes,
Non oculi, geminæ, ſidera noſtra, faces;
Nec ſi qua Arabio lucet bõbyce puella:
Non ſum de nihilo blandus amator ego.
Quantum, quòd poſito formosè ſaltat Iaccho.
Egit vt euantes dux Ariadna choros:
Et quantum Æolio cùm tentat carmina plectro,
Par Aganippeæ ludere docta lyræ,
A *Et ſua cum antiquæ committit ſcripta Corinnæ,*
Carminaque Erynnes non putat æqua ſuis.
Nũ tibi naſcenti primis, mea vita, diebus
Aridus argutum ſternuit omẽ Amor?
Hæc tibi contulerunt cæleſtia munera diui:
Hæc tibi ne matrẽ fortè dediſſe putes.
B *Non nõ humani ſunt partus talia dona:*
Iſta decem menſes non peperere bona.
Gloria Romanis vna es tu nata puellis.
Romana accũbes prima puella Ioui,
Nec ſemper nobiſcum humana cubilia viſes.
Poſt Helenam hæc terris forma ſecunda redit.
C *Hac ego nunc mirer ſi flagret noſtra iuuentus?*
Pulchrius hac fuerat Troia perire tibi.
Olim mirabar, quod tanti ad Pergama belli
Europæ atq; Aſiæ cauſſa puella fuit:
Nunc Pari tu ſapiens, & tu Menelaë fuiſti,
Tu quia poſcebas, tu quia lentus eras.
D *Digna quidem facies, pro qua vel obiret Achilles,* (fuit.
Vel Priamus: belli cauſſa probanda
Si quis vult fama tabulas anteire vetuſtas, (te meam:
Hic dominam exemplo ponat inan-
Siue illam Heſperiis, ſiue illam oſtendet Eois;
Vret & Eoos, vret & Heſperios.
E *His ſaltem vt tenear iam finibus, aut mihi ſi quis,*
Acrius vt moriar, venerit alter amor,
Ac veluti primo taurus detrectat aratra,
Pòſt venit aſſueto mollis ad arua iugo:
Sic primo iuuenes trepidant in amore feroces,
Dehinc domiti poſt hæc æqua, & iniqua ferunt. (lampus,
Turpia perpeſſus vates eſt vincla Me-

Cognitus Iphicli ſurripuiſſe boues;
Quem non lucra, magis Pero formoſa coëgit,
Mox Amythaonia nupta futura domo.

PHILIPP. BEROALD. BON.

QVI *nullum tibi dicebas iam poſſe nocere.*] ſeipſum alloquitur, oſtendens cecidiſſe ſpiritus illus feruces:quibus quondam gloriabatur, ſeque amuris mancipium eſſe fatetur: Laodátq; formoſitatem Cynthię laudibus cumulatiſſimis.

HÆSISTI.] captus ex amore. Tranſlatio ab auibus, quæ viſcu hæreut in captura, vel ab eo qui in luto hæſitat.

STVDIIS *ſeueris.*] ſcilicet philuſophiæ, omiſſis rebus amatoriis.

PISCES *arena.*] ſcribit Auicenns humidos eſſe piſces, frigentiſque naturæ: & ideo frigidis & aquaticis nutriuntur alimentis. Nam, vt ſcribit Albertus magnus, omnis natura deſiderat ſimile ſibi.

LILIA *non domina.*] lilium roſæ nubilitate proximum eſt. Liliun appellaut uleum liliorum: candor lilij eximius eſt, & lilium rubens. Narciſum vocant lilium purpureum. Auctur Plin. in vigeſimo primo.

VT *Mæotica nix.*] Mæotis palus eſt ſiue lacus in quam influit Tanais. Scythæ Mæotin vocant Temerinda, quod ſignificat macrem maris. vt refert Plinius. In illis regionibus ſunt perpetuæ niues propter frigus intolerandum. Scribit Herodotus in IIII. Aërem penuatum eſſe in Scythia. quoniam illic aſſidue ningit, & nix pennis perſimilis eſt. Plin. eam regionem vucat Pterophoron: quaſi pennas ferentem.

MINIU *Ibero.*] minium iuter pigmeuta magnæ auctoritatis eſt: laudatiſſimum naſcitur in Hiſpania, quæ Iberia dicitur à fluuiu Ibero: nec fere aliunde quam ex Hiſpania Romam deferebatur. Miniaria metalla celeberrima erant in Betica Hiſpaniæ regione. Lege Plinium in trigeſimo tertiu. Laudat poëta colorem Cynthiæ, quem dicit talem fuiſſe, qualis eſt niuis coniunctæ cum minio. Talis color à Virgilio laudatur in Lauinia his verſibus:

Indum purpureo veluti violauerit oſtro:
Si quis ebur vel mixta rubent vbi lilia multa,
Alba roſa: tales virgo dabat ore colores.

PER *leuia colla.*] ideſt, polita. prima producta ſcribitur Martialis,

Leuior ô conchis Galle cytheriacis.

& Iuuenalis,

Sponſus leuis adhuc. ——

SIDERA.] laus oculorum, quorum fulgur ſideribus comparatur, vt illud Martialis:

Lumina ſideribus certent. ——

Sidera à conſidendo ſicut ſtellas à ſtando dici, auctor eſt Martianus Capella.

A ARABIO bombyce.] veſtem bumbycinam accipe, de qua Iuuenal.

Cuius delitias & panniculus bombycinus vrit.

& hæc eſt veſtis Coa, de qua ſupra memorauimus. Sunt enim bombyces vermiculi, qui primo erucæ ſunt: Fit deinde quod vucatur bombylis: ex ea necydalus: ex hoc in ſex menſibus bombyces. Telas araneorum modo texuut, ad veſtem, luxúmque fœminarum, quæ bombycina appellatur. Auctot Plin. in XI. Arabia bombycem vocat à regioue opulentiſſima, quæ omnibus delitiis abundat, vnde à Græcis dici meruit
B Endemon: à noſtris felix Arabia. Plinius tamen laudat bombycem Aſſyriam, quæ viri fœminis ceſſeruut: cum virus etiam non puderet has veſtes vſurpare propter onera æſtiua. In tantum, inquit ille, à lorica geſtanda diſceſſere mores, vt oneri ſint etiam veſtes.

IACCHU.] id eſt, vino. tropos metonymia. Nam per Iacchum, hoc eſt Bacchum, inuentorem vini intelligitur inuentum.

EVANTES.] diximus ſupra bacchantes fœminas inter cætera cognomina euantes dici. Virgilius:

—— illa quoque ſimulans euantes
Orgia circumducebat Phrygia ——

C A Libero patre dicuntur, qui Euan appellatur, vt ait Seruius. Papiuius:

Et tu baſſaridum rotator Euan.

DVX *Ariadna.*] merito dat Ariadnæ choros bacchantes, quoniam relicta à Theſeo nupſit Baccho, à quu coronam duno accepit, quæ inter ſidera collocata eſt, vt docet Higin.

EOLIO *plectro.*] hoc propter Alceum & Sappho dictum eſt, qui vſi ſunt Eolide dialecto, vt ſcribit Porphyrio: vnde ait Horat.

—— Eolia fidibus puella.

& Ouidius:

Eolia nomina dicta lyra ——

D & Apuleius in primo Floridorum, Eolium canticum celebrat, quod ſimplex fuiſſe demonſtrat. Plectrum inſtrumentum eſt citharœdi, quo chordæ plectuntur, id eſt percutiuutur. vnde à plectendo id eſt feriendu numen accepit, vt ait Dunatus. Martia.

Exornent docilem garrula plectra lyram.

Cicero in II. de natura Deorum: *Plectri,* inquit, *ſimilem linguam noſtri ſolent dicere chordarum dentes.* & Ambroſius in ſexto Hexameri. *Lingua velut plectrum loquentis eſt.* Supra laudauit poëta Cynthiam, quòd perita eſſet fidibus, & carmine: vnde nunc ait eam in carmine lyrico
E parem eſſe lyræ muſarum, quam vocat Aganippeam ab Aganippe foute Bœotiæ muſis dicato: cuius meminit Plinius in IIII. vnde ait Ouidius:

Dicite quæ fontes Aganippedas Hippocrenes.

Iuuenal. *Deſertis Aganippes vallibus.* Scribit Solinus, Aganippem fontem à Cadmo fuiſſe munſtratum: cuius aqua pota animas facundia irrigaret.

COMMITTIT.] id eſt comparat, & deducit in contentionem. Hoc enim apud priſcos ſignificat committere. In alia ſignificatione accepit Lucan.

—— *exiguum dominos commiſit aſylum.*
& in II. Machabeorum ſcriptum eſt: *Rex commiſit cum Iuda & ſuperatus eſt*, pro eo quod eſt conflixit. & alibi: *Iudas commiſit cum Nicanore.*

ANTIQVÆ *Corinna.*] Corinna Thebana vel Tanagrea ſcripſit epigrammata, & lyrica poëmata Pindari in certamine lyrico victrix. Muſca lyrica cognominata fuit, altera Theſpia: quam quidam Corinthiam dixerunt. Auctor Pauſanias. De Thebana intelligit Propert. propter quam extimo Ouidium amicam ſuam vocitaſſe Cotinnam.

HERYNÆ.] Heryna, vt ſcribit Euſebius chronographus, poëtria agnoſcitur. quo tempore Dion Syracuſis interemptus eſt, quæ poëma compoſuit lingua Dorica, & tercentum verſibus opus abſoluit, quorum dignitas cum Homero contendit. Euſtathius auctor eſt eam fuiſſe concubinam poëtriæ Sapphus. ait poëta Cynthiam non putare carmina Herynæ cum ſuis eſſe comparanda vtpote excellentioribus. alij codices habent, Quinis, vt ſit ſenſus: Non quemlibet temere exiſtimate carmina Cynthiæ ſuis eſſe æquiparanda propter elegantiam poellarem.

STERNVIT *omen.*] interrogatiue pronunciandum. Quærit enim an naſcenti Cynthiæ feruidus amor felix augurium dederit per ſternotamentum: & eſt imitatio Catulliana, à quo dictum eſt de amore, *dextra ſternuit approbatione.* Scribit Ariſtot. in I. de animali. Sternutamentum ſignum eſſe augurale, & vnum ex ſpirituum omnium generibus ſanctum & ſacrum. Quærit Plin. in vigeſimo octauo cur ſternutamentis ſalutamus, cuius rei cauſam reddit Ariſto. cuius inuentis nec ipſa natura diſſentit: Is enim in vigeſimo problematum ita ſcriptum reliquit, quod mehercule memoratu digniſſimum eſt. *Tres ſunt partes principes noſtri corporis, Caput, Thorax, & Aluus. cumque efflatus alui reſpiratio ſit, ructus ventriculi, ſternutamentum capitis, quæ pars ſacra præcipue eſt, ſpiritum hinc exeuntem tanquam ſacrum veneramur & adoramus. Præterea ſternutamentum bene caput valere, poſſeque coquere indicio eſt: perinde igitur quaſi bonæ indicium valetudinis partis optimæ atque ſacerrimæ ſternutamentum adorant, beneque augurantur.* idem ait alibi: *Sternutamenta, quæ poſt meridiem fuerint eſſe auſpicatiora.* Legimus apud Albertum magnum traditum eſſe ab auguribus ſternutamentum ſignum eſſe veritatis & liberationis à periculo inſidiarum.

HÆC *tibi contulerunt.*] hæc eſt vera lectio, qua oſtendit poëta bona quæ habet Cynthia collata eſſe à diuis, non autem data eſſe à parentibus. contulerunt dixit penultima correpta more antiquorum, qui emerunt, tulerunt media breui pronunciabant, vt docet Donatus: vnde à Virg. dictum eſt:

Matri longa decem tulerunt faſtidia menſes:

non autem tulerint, vt ſemidoctum vulgus legere ſolet.

NON *non.*] negantis: confirmatio eſt. ita Catull.

Non non hoc tibi falſe ſic abibit.

ISTA *decem menſes.*] partionem mulieris ſecundum naturam fieri tradit Gellius nono aut decimo menſe. iccirco nomina Parcis facta ſunt, Parca noua, decima: à pariendo nono & decimo menſe. vnde ait Plaut. in Ciſtellaria:

Decimo menſe exacto hic peperit filiam.

& Decemuiri in x. menſe gigni hominem ſcripſerunt in legibus, XII. tabularum. inuentæ tamen ſunt quædam quæ XI. menſe: quæ XIII. pepererunt, quod nullum eſſe certum tempus pariendi declarat. auctor Plin. in VII. Cenſorinus in lib. de die natali hæc omnia refert ad aſpectus ſiderales.

EVROPÆ *atque Aſia.*] Helenam ſignat, quæ fuit cauſa belli decennalis inter Græcos & Troianos. Europæ propter Græcos, Aſiæ propter Troianos dictum eſt. in hanc ſententiam dictum eſt illud à Hierouymo: *Propter vnius muliercula raptum Europa atque Aſia decennalia bella confligunt.*

TABVLAS *vetuſtas.*] ſenſus eſt: Siquis pictor vult ſuperare tabulas vetuſtiſſimorum pictorum, qui Deas & mulieres formoſiſſimas ſæpe pinxerunt, is proponat ſibi pro exemplo Cynthiam, & ita oſtendit neque veram, neque pictam fœminam Cynthiæ eſſe æquiparandam. olim Zeuxis pictor facturus tabulam Agrigentinis, quam in templo Iunonis ponerent: inſpexit virgines eorum nudas, & ex his quinque elegit, vt quod in qua laudatiſſimum eſſet, pictura redderet. auctor Plin. in XXXV. Hoc idem copioſius enarrat Cicero in II. Rhetoricorum: qui in hoc ſolo diſſentit à Plinio, quòd picturam illam non Agrigentinis factam fuiſſe memorat, ſed Crotoniatis. Pictura autem illa fuit Helenæ ſimulachrum.

HESPARIIS.] occidentalibus. Heſperia dicta eſt Italia, dicitur & Hiſpania, vt ait Seruius. Porphyrio exiſtimat ab Horatio dictam eſſe Heſperiam vltimam pro occidua parte. ſcribit Macrobius ab Heſpero ſtella Heſperiam nominatam, quòd occaſui ſubiecta ſit. Tu intellige Heſperios pro occidentalibus.

HIS *ſaltem vt tenear.*] vt accipe pro vtinam. ita Plautus:

Vt dij illum perdant, qui primus horas reperit.

TVRPIA *perpeſſus vates.*] Neleus pater Neſtoris filiam habuit nomine Pero formoſitate conſpicuam: quæ à multis in vxorem petebatur. pater nemini filiam deſponſurum ſe dixit, niſi ei, qui boues Iphicli ex Phylaca ad ſe duxiſſet: Melampus diuinandi peritus ſolus id promiſit, qui ab Iphiclo deprenſus in vincula coniectus eſt: ſed poſt annum ſolutus eſt, vt narrat Homerus in XI. Odyſſeæ: eo quòd quæſita diuinitus reuelaſſet. Pero ita volente Melampode tradita eſt vxor Bianti fratri: ab hoc Melampode dictum eſt Helleborum Melampodion; vt refert Plin. in XXV. Alij diſſentientes ab Homero memorant Biantem ſuadente fratre Melampode ſpopondiſſe Neleo, ſe Iphicli boues abacturum, & dum id facere conatur fuiſſe captũ, & in vinculis habitũ: qui deinde dimiſſus boues

abduxit, & Pero formoſiſſimam duxit vxorem. Cauſam autem vt dimitteretur, hanc fuiſſe ferunt: Cum Bias in carcere cuſtodiretur ſenſit trabes ipſius domicilij carie, teredinibúſque corroſas portendere ruinam, ídque Iphiclo prædixit. Iphiclus ob id beneficium eum vinculis exemit. Idem docuiſſe fertur Iphiclum, quo pacto fœcundus fieret, & filios gigneret: ob hæc meruit Bias educere boues petitas à Neleo, qui ei filiam deſpondit. Propert. Homerum ſequutus eſt.

VATES.] quia diuinandi arte præſtabat: & ita vocatur ab Homero. Idem peritus medicinæ fuit, ſanauítque Prætidas furentes, vt docet Vitruuius. Dictio mendoſa eſt apud Plin. Nam pro Prætidas ſcriptum eſt Parotidas. Non ignoro Parotidas morbum eſſe & tumores aurium, vnde nomen deriuatur: Sed in hoc loco Pliniano legendum eſt Prætidas.

SVRRIPVISSE.] non ſurripuit, ſed ſurripere voluit. Ita Virg.

Quos ego ſum toties iam dedignata maritos.

AMITHAONIA *domo.*] hoc ideo dictum eſt, quia Pero nupſit nõ Melampodi, ſed Bianti fratri, vt ſupra memorauimus. Amithaoniam domum dicit, quia filij fuerunt Amithaonis: vnde Virgil. ——*Amithaoniúſque Melampus.*

M. ANT. MVRETVS.

QVI *nullum.*] initio ſibi ipſi quodammodo inſultat, quod qui diceret, ſe ab omni amore plane liberum eſſe, denuo ſeſe in eoſdem laqueos inducat. deinde excuſat ſe ipſũ: quod neque poſſit naturæ ſuæ pugnare, neque tam Cynthiæ forma, quam alijs raris & eximiis dotibus, inductus ſit ad ipſam amandam.

ET *quantum, Aeolio.*] cum tribus veteribus poëtriis Cynthiam comparat. ſunt autem hæ, Sappho, Corinna, & Erinne, quarum de prima nihil dicere neceſſe eſt. non enim poteſt illa cuiquam ignota eſſe, niſi qui literas neſciat. de duabus autem alijs, quoniam non æque notæ ſunt, aliquid commemorare haud quaquam alienum fuerit. Corinnæ igitur duæ fuerunt: vna Theſpia, altera aut Thebana, aut Tanagræa. vtraque poëtica laude inſignis, hæc quidem ita, vt Pindarum quinquies viciſſe tradatur. ſed Pauſanias id eo factum putat, quod Pindarus Dorica lingua caneret, quæ non ſatis intelligeretur ab Æolibus, illa autẽ Æolica. neque non illud ad conciliandam victoriam profuiſſe tradit, quod mulier eſſet omnium per id tempus formoſiſſima. Erinnen autem Sapphonis æqualem & ſociam fuiſſe accepimus, quæ poëma ſcripſerit, quod Colum vocauit, partim Æolica dialecto, partim Dorica, trecentis verſibus conſtans, tanta felicitate, vt eam cum Homero ex æquo contulerit antiquitas. obiit autem virgo, annos habens vndeuiginti. ac, vt de Homeri, ita de huius quoque patria ambigitur. ſunt enim, qui Teiam, ſunt qui Teliam, ſunt qui Leſbiam, ſunt qui Rhodiam faciant.

TVRPIA *perpeſſus.*] Theocritus,

Τὰν ἀγέλαν χ' ὠ μάντις ἀπ' Ὄθρυος ἆγε Μελάμπους

A *Ἐς Πύλον. ἁ δὲ Βίαντος ἐν ἀγκοίναισιν ἐκλίνθη*
Μάτηρ ἁ χαρίεσσα περίφρονος Ἀλφεσιβοίας.

tangit & hanc ſiue fabulam, ſiue hiſtoriam, ſed paucis, Homerus libro vndecimo Odyſſeæ, quã è Græcorum commentariis vberius ac fuſius explicatam proponere inſtitui: Tyro, Salmonei filia, mortuo patre, in Deionei patrui tutela fuit, qui eam Cretheo in matrimonium dedit. Interiecto aliquo tempore, cum ipſe quoque Deioneus exceſſiſſet è vita, Iphiclus, qui eius in Phylaces prouinciæ imperio ſucceſſor fuit, partem quandam eorum, quę ad Tyronem pertinebant, occupauit. Neleus Tyronis filius, vt maternas B iniurias vlciſceretur, ſi quis Iphicli boues (erant autem illæ eximia pulchritudine) abduxiſſet, filiam ſuam, cui nomen erat Pero, præſtanti virginem forma, ei ſe vxorem daturum pronunciauit. difficile id factu omnibus videbatur. nam & bubulci robuſtiſſimi, & ferociſſimi canes Iphicli armenta ſeruabant. ſed Bias Amythaonis filius, qui miro eius puellæ amore teneretur, fratri ſuo Melampodi, vati peritiſſimo, vt id negotium ſuſciperet, perſuaſit. hic, etſi non erat neſcius fore, vt caperetur, profectus eſt tamen, fraternæ voluntati cupiens obſequi. captus igitur, & Iphiclo traditus, deinde in carcerem coniectus, diligenter aſſeruabatur. qui autem ei mini- C ſtraret, vir quidam vna cum vxore eſt attributus: quorum ipſe viro quidem facili & comi, ſed muliere moleſta & aſpera vtebatur. Cum ergo ibi diu delituiſſet, quodam die vermium ſupra tectum ſtrepitum ac ſtridorem quendam audiit. erat autem ita purgatis auribus, vt intelligeret ac perciperet etiam ea, quæ à beſtiis dicerentur. ſenſit itaque eos mures ſignificare inter ſe, trabem ſibi iam corroſam & exeſam eſſe. quare ruinam metuens, ſimulat ſibi male eſſe, ita vt conſiſtere non poſſet. petit igitur vt vir quidem anteriorem, mulier vero poſteriorem lectuli ſui partem apprehenderet, ipſúmque ita ambo ex- D tra domunculam ferrent. quod eis facere aggreſſis, cum & vir, & totus prope lectus extra tectum eſſet, derepente collapſa trabs mulierem obruit, atque enecauit. ſeruatus vir, rem totam ex Melampode cognitam defert ad Phylacum Iphicli patrem. is eam Iphiclo enunciat. Iphiclus hominem ad ſe accerſitum, quis eſſet, quoque conſilio boues ſubreptum veniſſet, interrogat. is omnia illi, vt erant, indicat. Tum Iphiclus, Et domum, inquit, liber ac ſolutus redito; & tecum boues, quas petis, abducito, ſi rationem mihi aliquam, qua liberos procreare valeam, indicaueris. Melampus cum illum bono animo eſ- E ſe iuſſiſſet, cæſis rite hoſtiis regiones captandis auguriis diuiſit. aduolant aues omnis generis, præter vulturem. Vates ex omnibus, ecqua ratio eſſet conficiendi Iphiclo liberos, ſciſcitatur. illis ſe vllam tenere negantibus, venit poſtremo vultur: ac primum profert cauſſas, quæ Iphiclo, ne generaret, impedimento erant. Phylacum patrem, olim ipſi puero quadam de cauſſa iratum, perſecutum eſſe eum ſtricto gladio. ſed cum eum comprehendere nequiſſet, gladium in pyrum quandam ſilueſtrem impegiſſe. ipſum autem gladium poſtea creſcẽtis arboris cortice obtectum

& inuolutum, ſimul & arborem ipſam, & eam partem, qua lateret gladius, indicauit: affirmans timorem ea ex re conceptum, iam tum Iphiclo ſterilitatem attuliſſe. icet igitur, & rupto cortice gladium educeret, rubiginémque illius è vino per decem dies Iphiclo potandam daret. hoc remedio vſus Iphiclus generandi poteſtatem recuperauit. Melampus, acceptis bobus, domum reuerſus, fratri eas tradidit. qui cum eas Neleo, dotis nomine, dediſſet, puellam, quam amabat, accepit.

SVRRIPVISSE.] ſurripere voluiſſe.

QVEM *non lucra.*] non enim lucri cauſſa eas abducere volebat.

PERO *formoſa.*] θαῦμα βροτοῖσιν, ait Homerus.

IANVS DOVSA FIL.

EGIT *vt Euantes dux Ariadna choros.*] Alludit ad ſimulachrum Dædali, de quo Homerus Iliad. Σ.

Ἐν δὲ χορὸν ποίκιλλε περικλυτὸς ἀμφιγυήεις,
Τῷ ἴκελον οἷόν ποτ᾽ ἐνὶ Κνωσῷ εὐρείῃ
Δαίδαλος ἤσκησεν καλλιπλοκάμῳ Ἀριάδνῃ.

Id apud Gnoſſios fuiſſe ex albo lapide conſtructum auctor eſt Pauſanias in Bœoticis.

NVNC *Pari tu ſapiens & tu Menelae fuiſti, Tu, quia poſcebas, tu, quia lentus eras.*] Pariſſimum huic illud Ouidij III. de Arte:

Aut Helene, quam non ſtultè Menelae repoſcis,
Tu quoque non ſtultè Troice raptor habes.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

QVI *nullum tibi dicebas.*] Lege:
Qui nihilum tibi dicebas iam poſſe nocere.
Horatius:
Conuiuæ lecti nihilum nocuere lagenis.

VIX *vnam potes infelix.*] Poſt hoc diſtichon ſequi debet illud, *Liber eram.* Rectè ergo conneniunt, QVÆREBAM, & LIBER ERAM. Nam antea quis intelligebat, quorſum illa elegia, quam faciebant ſecundum à prima? Quid aliud ſibi volebant illi, qui hæc ita digeſſerunt, quam χεῖρον ἐκ τῆς ἀμείνου ποιῆσαι;

DIFFERTVR *nunquam.*] Poſt hunc verſiculum interiice quatuor diſticha, quæ ſunt in fine elegiæ alieno loco poſita. quorum primum, AC VELVTI PRIMO TAVRVS DETRECTAT. Ait differri non tolli amorem, ac tironibus amoris, qui ſeruitium nouum grauantur, idem euenire, quod tauris primum iuga detrectantibus.

NEC *me tam facies.*] Dixit enim iam propter formoſam Pero hoc pertuliſſe Melampodem. quamuis, inquit, ego meam non tam quia formoſa eſt, amo, quam quod multis artibus prædita. Recte igitur hæc coniunximus.

ET *Maotica.*] *Vt Maotica.* Liber ſcriptus.

NAC *ſi qua Arabio.*] Mirum genus loquendi. Hoc eſt, nec quia tu luces Arabio bombyce. Sic infra:

Nec ſi qua illuſtres femina iactat auos.

Hoc eſt, nec quia tu iactas illuſtres auos.

CARMINAQVE *Erumnes non putas.*] Apparet eſſe commentum Beroaldi, quum ipſe poſtea citet veterem ſcripturam, quam ego in noſtro reperi:

Carmina quæ quiuis non putat eſſe ſuis.

Quam diuerſa hæc ab illa volgata? Nam profecto tam verum eſt Propertium ita vt ponam, ſcripſiſſe, quam me viuere. nempe:

Carminàque æquæuis non putat eſſe ſuis.

Aut, inquit, quoties contendit ſcripta ſua cum antiquis poëtriis. nam poëtrias æquales ſuas non putat verſus facere. non cenſet eſſe carmina, quæ æquales ſuæ faciunt. Quis audebit hæc falſa eſſe dicere, aut receptæ lectioni ſubſcribere?

ARIOVS *argutum.*] Macrobius de differentia Græci & Latini ſermonis ita citat hunc verſiculum:

Candidus Auguſtæ ſternuit omen Amor.

STERNVIT *omen amor.*] Et Catullus:

Dextram ſternuit adprobationem.

Sed liber noſter *ſternuit.*

HÆC *tibi contulerunt.*] Duplicanda hæc ſunt.

Hæc tibi contulerunt cæleſtia munera Diui
Hæc tibi, ne matrem forte dediſſe putes.

ROMANO *accumbes prima puella Ioui.*] Noſter liber in margine corrigit *loco*, pro *Ioui.* Sic lib. IV. eodem modo, vbi in vulgatis eſt - *furto polluit ille locum*, vetus lectio habet, *Iouem.* Verum igitur eſt hic perperam editum eſſe *Ioui*, pro *loco.* Nam hoc vult: inter puellas Romanas tu prima eris. inter Græcas & peregrinas ſecunda poſt Helenam. Sic infra:

Et tibi Mæonias inter heroidas omnes
Primus erit nulla non tribuente locus.

Tralatitie ergo dixit. Nam in conuiuiis digniori perſonæ potior locus datur. Quam diuerſam igitur ſententiam in animo habebant, qui Ioui repoſuerant? Eſt enim, vt dixi, metaphora à conuiuis. Vt in diſcubitorio potiori perſonæ potior locus datur, ita & tibi in ſeſſimonio Romanarum puellarum. In triclinio, vt notio verbi indicat, tres lecti erant. Horatius:

Sæpe tribus lectis videas cœnare quaternos.

Medius lectus honoratior erat. Septem, vt prouerbium fert, conuiuium faciebant. Itaque in medio vnus tantum diſcumbebat, nempe honoratior, ſiue conſularis aut prætorius inter Senatores: ſiue ſenator inter inferioris gradus homines eſſet. in duobus reliquis lectis ſinguli tres. Sin octo eſſent, in medio honoratior perſona quæ erat, interior diſcumbebat. Hæc probantur obſeruatione loci Salluſtiani ex tertia hiſtoria qui ita, vt & interpungi, & legi debet, à me apponetur: *Igitur diſcubuere interior Sertorius in medio: ſuper eum Tuſcus Fabius Hiſpanienſis ſenator, ex proſcriptis. In ſummo Antonius, & infra ſcriba Sertorij Verſius, & alter ſcriba Mæcenas. In imo medius inter Tarquinium, & Dominum Perperna.* Hic enim in medio lecto duo tantum, Sertorius, & Fabius, ſeu Fadius. Octo erant ſcilicet in hoc ſtibadio.

NEC *ſemper nobiſcum.*] Melior antiqua ſcriptura, & primæ editiones, quæ habent.

Nec tantum mecum Romana cubilia viſes.

Perſiſtit in metaphora à diſcumbendo. Digniori

enim, vt diximus, primus locus datur. Nec tantum io ſtibadiis Romanis prima diſcumbes. hoc eſt, nec tantum inter Romanas formoſas numeraberis. Tu etiam iu peregrinis nomen habebis. *Mecum*, vt in Catullum notauimus eſt, me iudice. vt Catullus: *nam tecum multus homo es.* id eſt te iudice, tuo iudicio.

P o s t *Helenam.*] Ergo explicat quid voloerit illa allegoria:

Romano accumbes prima puella loco.

Nam qoia hic dixit, tu forma ſecũda es poſt Helenam: illud erit, tu prima forma es ante omnes poellas uoſtrates. Iueptiſſime igitur hæc corruperant ij, qui non ſolum hæc oon intelligebant, ſed etiam vt ne alij intelligerent, effecerant. Certe oemo negaoerit veram horum verſuum ſedem eſſe, niſi aut aelotypus aut imperitus.

V r e t *& Eoos, vret & Heſperios.*] Poſt hunc verſiculom tepone ſeptem diſticha, quæ immerito hinc diuulſa fuerunt, & eundem caſum communem cum aliis paſſa ſunt. Eorum initium eſt, QVVR HÆC IN TERRIS FACIES HVMANA MORATVR?

ELEGIA IV.

M v l t a prius dominæ delicta queraris oportet,
Sæpe roges aliquid, ſæpe repulſus eas,
Et ſæpe immeritos corrumpas dentibus vngues,
Et crepitum dubio ſuſcitet ira pede.
Nequicquam perfuſa meis vnguenta capillus:
Ibat & expẽſo plãta morata gradu.
Non hîc herba valet, non hîc nocturna Cyteis;
Nõ Perimedea gramina cocta manu.
Quippe vbi nec cauſſas, nec apertos cernimus ictus,
Vnde tamen veniant tot mala, cæca via eſt.
Non eget hic medicis, non lectis mollibus æger:
Huic nullum cæli tempus, & aura nocet.
Ambulat, & ſubitò mirantur funus amici.
Sic eſt incautum, quicquid habetur Amor.
Nã cui non ego ſum fallaci præmia vati?
Quæ mea non decies ſomnia verſat anus?

A *Hoſtis ſi quis erit nobis, amet ipſe puellas:*
Gaudeat in puero, ſi quis amicus erit.
Trãquillo tuta deſcendis flumine cymba.
Quid tibi tam parui littoris vnda nocet?
Alter ſæpe vno mutat præcordia verbo,
Altera vix ipſo ſanguine mollis erit.

PHILIPP. BEROALD. BON.

B M v l t a *prius dominæ delicta queraris oportet.*] in amore plus fellis eſſe quam mellis oſtendit, & molta æquo animo toleranda, & amoris morbum eſſe ſubitarium, faciliorémque poeri, quam puellæ amorem eſſe demouſtrat.

E t *crepitum dubio.*] multa ſunt ſigna iraſcentium, ſed illa in primis comploſæ ſæpius manus, citatus gradus, & pulſata humus pedibus, & totum coucitum corpus. Vide Senecam in primo de ira. Ira ergo amantis ſuſcitat ſonitum pedibus incertis: crepitum pro ſonitu accipe, vt Ci-
C cero in Verrinis accepit *Inter dolorem, crepitúmque plagarum audiebatur*: vnde & crepitum ventris vocitamus.

N e *quicquam perfuſa vnguenta.*] fruſtra inquit capilli mei erant vnguento delibuti, cum id mihi nihil prodeſſet ad amorem, & fruſtra ibam grado librato & inceſſu cunctabundo, quo ſæpe incedunt amatores. Vuguenta primi Perſæ excogitarunt, & Alexander magnus expogoatis Darij caſtris inuenit ſcrinium vnguentorum pretioſiſſimum. Laodatiſſimum fuit Mendeſium, & illud quod regale appellatum eſt, quo Parthorum reges vtebantur. Auctor Plin. in XIII.

D N o n *hic nocturna Cyteis.*] ſupra dictum eſt amorem nullo medicamẽto eſſe ſanabilem. Nec ſaga fœmina, inquit, peritáque magicæ artis aliquid poteſt pollétque io amore: & Ouid.

Nil magicas artes poſſe iuuare putat:
Deme veneficiis carminibúſque fidem.

Citeis dicitut ſaga. Suot aotem ſagæ fœminæ magicarum artium & carminis peritæ, tanquam ſatis agæ, & multum agentes, vt interpretatur Porphyrio. In primo Commẽtario narrauimus quemadmodum Citea vrbs fuit Colchorum, vnde Medea Citeis dicta eſt, & incantamenta
E carmina Citeina dicuntur: & nunc Citeis dicitur fœmina maga, atque venefica, quales Hecate, Medea, & Circe fuiſſe feruntur.

N o n *per Medeæ.*] nil proſunt inquit gramina cocta manibus Medeæ: vnde ait Ouid.

Quid te Phaſiacæ iuuerunt gramina terræ?
Cum cuperes patria Colchi manere domo.

Quidam codices habeut Perimedeæ, vt ſit vna tantum dictio, & à Perimedea veuefica deriuatum nomen.

I c t v s.] ſcilicet cupidineos.

H i c *æger.*] ſcilicet amator.

C æ l i *tempus.*] ſcribit Herodotus aëris mutationibus præcipue exiſtere in hominibus morbos, & auctor eſt Celſus ex tempeſtatibus peſſimas eſſe quæ variant, quo fit vt

A Autumnus plurimos opprimat. Tunc enim, vt inquit Ouid.

Aëre non certo corpora languor habet.

ſenſus eſt poëtæ: Amatorem oon languere ex cœli, hoc eſt aëris inæqualitate, ſed ex morbo amoris ſubitario.

FALLACI *præmia vati.*] ſolebant priſci ſomnia deferre ad coniectores, hoc eſt interpretes ſomniorum, qui accepto præmio ſomnia explanabant: vnde ait Cicero in ſecundo de Diuinatione: *Defert ad coniectorem quidam ſomniaſſe ſe ouum pendere ex faſcia lecti ſui cubicularis.* in Deuteronomio ſcriptum eſt, *Non audies verba ſomniatoris,* vbi ſomniator accipitur pro coniectore. ait poë- B ta ſe ſomnia vati & diuinatori ſua denunciare, qui accepto præmio falſa & vana ſubinde dicebat, vt ita amatori gratificaretur.

SOMNIA *verſat anus.*] id eſt, ſaga vetula, quæ cum ſuperſtitione ſomnia interpretatur diligenter penſitando. Ita Martialis:

Exorat noctes dum mihi ſaga tuas.

TRANQVILLO *tuta*] metaphoricῶs: Nam per cymbam, id eſt, nauiculam tranquillo flumine tuto procurrentem intelligit amorem pueri ſecuriorem eſſe, tranquilliorémque amore puellæ.

C PRÆCORDIA.] mutat, inquit, puer mentem, & omnem exuit iracundiam. Nam, vt inquit eleganter Seneca, puerorum iræ acres magis quam graues ſunt. Præcordia autem ideo dixit, quia iram è pectore moueri philoſophi tradunt efferueſcente circa cor ſanguine. Cauſa autem cur hic potiſſimum affigoetur iræ locus non alia eſt, quam qnod in toto corpore calidiſſimum pectus eſt, vt docet Seneca in II. de ira. Præcordia vero vocamus membranas, quæ cordi prætenduntur, vt ait Plin in XI. qui ſcribit in XXX. exta in homine appellari præcordia. Græci dicunt phrenas, quaſi participes prudentiæ ſint, vt docet Ariſtoteles in decimo de animalibus.

D M. ANT. MVRETVS.

NON *per Medea.*] Citeis Medea eſt. ne igitur bis eandem continenter nominauerit, malim legere,

Non Perimedea gramina cocta manu:

quo modo & Beroaldus in quibuſdam vetuſtis libris legi ait. Perimedes autem veneficæ inſignis meminit Theocritus Pharmaceutria,

Φάρμακα ταῦθ' ἔρδοισα χερείονα μήτε τι Κίρκας,
Μήτε τι Μηδείας, μήτε ξανθᾶς Περιμήδας.

E eſtque hæc eadem, quæ ab Homero vocatur Agamede,

Ἣ τόσα φάρμακα ᾔδη, ὅσα τρέφει εὐρεῖα χθών.

IANVS DOVSA PATER.

ET *crepitum dubio ſuſcites ira pede.*] Hoc eſt, quod etiam Seneca inter cætera iraſcentium ſigna commemorat lib. I. de Ira: *Et complosæ ſæpius manus, & pulſata humus pedibus, & totum concitum corpus.*

A IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

MVLTA *prius domina.*] Hæc elegia ſeptem tantum diſtichorum eſt. Nam quatuor reiecimus in primam elegiam, vt ſuo loco iudicauimus.

ET *crepitum dubio.*] Græci vocant ψοφοποιεῖν.

NEQVICQVAM *perfuſa meis.*] μίμησις. Iracundus, inquit, amator hoc dicit ſecum ſtomachabundus, *Nequicquam perfuſa*, &c. Fruſtra igitur me ornaui amicæ. Nihil abſurditatis erit etiam hæc ex perſona ipſius poëtæ dicta videri.

B IRAT *& expenſo.*] Tibullus:

O quoties ingreſſus iter, mihi triſtia dixi
Offenſum in porta ſigna dediſſe pedem!

ELEGIA V.

Hoc verum eſt, tota te ferri Cynthia Roma,
Et non ignota viuere nequitia?
Hoc merui ſperare? dabis mihi perfida pœnas.
C *Et nobis Aquilo Cynthia ventus erit.*
Inueniam tamen è multis fallacibus vnam,
Quæ fieri noſtro carmine nota velit,
Nec mihi tam duris inſultet moribus, & te
Vellicet. heu ſero flebis amata diu.
Nunc eſt ira recens: nunc eſt diſcedere tempus.
Si dolor abfuerit, crede, redibit amor.
D *Non ita Carpathiæ variant Aquilonibus vndæ,*
Nec dubio nubes vertitur atra Noto,
Quàm facilè irati verbo mutantur amantes.
Dum licet, iniuſto ſubtrahe colla iugo.
E *Nec tu non aliquid, ſed prima nocte, dolebis.*
Omne in amore malum, ſi patiare leue eſt.
At tu per dominæ Iunonis dulcia iura,
Parce tuis animis, vita, nocere tibi.
Non ſolùm taurus ferit vncis cornibus hoſtem,
Verùm etiam inſtanti læſa repugnat ouis.

[illegible]

Nec tibi periuro ſcindam de corpore veſtes:
Nec mea præcluſas fregerit ira fores:
Nec tibi connexos iratus carpere crines,
Nec duris auſim lædere pollicibus.
Ruſticus hæc aliquis tam turpia prœlia quærat,
Cuius non edera circumiêre caput.
Scribam igitur, quod non vnquam tua deleat ætas,
Cynthia, forma potens, Cynthia verba leuis.
Crede mihi, quamuis contemnas murmura famæ,
Hic tibi pallori Cynthia verſus erit.

PHILIPP. BEROALD. BON.

HOC *verum eſt tota te ferri Cynthia Roma.*] Inuehitur in nequitiam Cynthiæ atque perfidiam, minatúrque ſe amorem aliò tranſlaturum.

TE *ferri.*] pro differri & diffamari dictum accipe.

ET *nobis Aquilo Cynthia ventus erit.*] prouerbiale eſt. Signat enim ſibi olim ventos ſecundos, propitióſque futuros & ſerenam tempeſtatem. In hanc ſenteutiam ait Ouid.

Et tibi, crede mihi, tempora veris erunt.

Aquilo ventus eſt ſeptentrionalis, qui ventorum ſaluberrimus eſt, vt ſcribit Plin. qui ſerenitatem facit, vt docet Gellius, qui ab Homero cognominatur Ethregenetes, quod vno verbo latino dici poteſt ſudificus, quaſi faciens ſudum, hoc eſt, ſerenum.

INSVLTAT *moribus.*] illudat, irrideat. Nam, vt ait Ser. inſultare ſignificat irridere inimicos, vel iniurioſius aliquid dicere: Hoc enim inſultare eſt, vt docet Nonius: inde ſcrib. Tranquillus dixiſſe Cæſarem ſe inſultaturum capitibus aduerſariorum.

TE *vindicet.*] id eſt, vlciſcatur. Quidam codices habent vellicet, & ita legendum eſt. Vellicare enim ſignificat extremas corporis partes digitis vellere, & infeſtare preſſando: vnde eruditi vellicare vſurpant pro eo quod eſt mordere, lacerare, criminari. A. Gellius in IIII. *Plura in Saluſtio inſcite aut maligne vellicant.* Horat. in ſermonibus:

Vellicet abſentem Demetrius.

Senſus eſt: Inueniam ex multis puellis vnam, quæ non ſit inſolens ac ſuperba, vt es tu, ô Cynthia, & quæ te tuoſque mores faſtoſos reprehendat & culpet.

NON *ita Carpathia.*] animos amantium incertiores eſſe docet fluctibus marinis, quæ eſt Plautina ſententia. Ita enim in Ciſtellaria loquitur iuuenis amator:

Maritimis moribus mecum experitur amor.
Ita meum frangit amentem animum, mihi omnia ingenia ſunt.
Quod iubet non iubet iam id continuo.

Carpathium mare dicitur à Carpatho inſula, vt ait Seruius: de quo Lucilius,

Rhodos Carpathium in pelagus ſe inclinat apertum.

NEC *tu non aliquid.*] ad ſeipſum conuerſus ait ſe quidem primo diſſidio doliturum.

IVNONIS *iura.*] Iunonem in primis mulieres venerabantur, & nubentes eam variis cognominibus nuncupantes inuocabant: nam Interduca, Domiduca, Cinxia, & Vnxia vocitabatur, vt ſcilicet earum itinera protegeret, vt in optatas domos duceret, vt in poſtibus mariti vngendis, cingulo ponendo fauſtum omen præberet.

NON *ſolum taurus.*] oſtendit non ſolum robuſta animalia, qualis eſt taurus, ſed etiam infirma, qualis eſt ouis, repugnare lædentibus aduerſariis. Scitum eſt illud Ageſilai dictum, qui cùm murem à puero captum vidiſſet momordiſſe manum detinentis, fugiſſéque. Conuerſus ad amicos: *Quando*, inquit, *tam puſillus muſculus ſic eos excipit, à quibus iniuriam patitur, quid iuris faciundum ſit, conſiderate.*

FREGERIT *ira fores.*] hoc ab amatoribus iratis fieri ſolet: vt fores amicæ excludentis perfringant. inde eſt illud Terentianum in Adelphis: *Fores effregit, reſtituentur: diſcidit veſtem, reſarcietur.*

CVIVS *non hedera.*] id eſt, talia fiant à ruſticis & inductis, qui coronam poëticam non metuerunt. poëtis qui natura mites ſunt minimè conueniunt, qui corona hederacea coronantur. Poëtæ enim vt ſcrib. Plin. coronis hederæ vtuntur, & illius potiſſimum hederæ, cuius ſemen crocatum eſt, folia minus nigra, quam quidam Bacchicam appellant, quæ maximos habet corymbos. Ita enim vocantur racemi hederæ fructum ferentes. Virg.

——atque hanc ſine tempora circum
Inter victrices hederam tibi ſerpere lauros.

quod à Quin. repetitum eſt eleganter in X.

HIC *tibi pallori.*] verſum illum intellige, quem præpoſuit videlicet:

Cynthia forma potens, Cynthia verba leuis:

quo in primis lapidatam eſſe vult Cynthiæ nequitiam.

IANVS DOVSA FIL.

INVENIAM *tamen è multis fallacibus vnam*
Quæ fieri noſtro carmine nota velit.] *Tamen* hic interpretor tandem. quomodo & Nonius illud in Pacuuij Peribœa: *Tamen obfirmato animo miteſcit metus* exponit.

NON *ita Carpathiæ variant Aquilonibus vndæ,*
Nec dubio nubes vertitur atra Noto,
Quàm facilè irati verbo mutantur amantes.]

Sic infra Eleg. IX. de inconſtantia muliebris animi:

Non ſic incerto mutantur flamine Syrtes,
Nec folia hiberno tam tremefacta Noto,
Quàm citò fœminea non conſtat fœdus in ira.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

ET *nobis Aquilo, Cynthia, ventus erit.*] & nobis erit ſuda tempeſtas. Prouerbium. Nam Aquilo ſudificus. vnde αἰθρηγενέτης. Horat. tamen de Leuconoto idem canit:

Albus vt obſcuro deterget nubila cælo
Sæpe Notus ——

CYNTHIA *forma potens Cynthia verba leuis.*] Beroaldus, vt & alia permulta in hoc poëta obſcuriſſima, hoc prætermittit. Et tamen luce magis indigebat, quam ea, quæ ille deſultorio ſuo more ſcribendi iactat, quæ & pueris nota ſunt. Nam quis eſt hodie, qui hunc verſum intelligat? nemo profecto, vt libere fatear, quod ſentio. An, Cynthia eſt forma potens, hoc eſt formoſa? vt illi obiiciat, formæ eius adiunctam inconſtantiam? Ita igitur intelligemus: O Cynthia tu forma quidem potens es, tu es potens venuſtas, ſed in verbis leuiſſima. At ſi hoc intellexiſſet Propertius, magis probarem, quod adoleſcentuli excogitaueramus:

Cynthia formipotens, Cynthia verbileuis.

quod ſane diu arriſit nobis. Sed uolumus affirmare ita Propertium ſcripſiſſe. Putamus igitur parua admodum licentia legendum:

Cynthia forma potens Cynthia verba' lues.

aut *lues*. quod propius lectionem accedit. *Cynthia forma*, & *Cynthia verba*, vt flumen Rhenum, Stertinium acumen Horatio, Parnaſus honos Statio. Pulchre igitur comminatur formæ damna periurij ex veterum religione, qui putabant κάλλος τι πήρει ὅς ὡς ἐπίορκον ὀμόσαι. Sic infra:

Hoc tibi lingua nocens, hoc tibi forma dedit.

In declamatione antiqua in Ciceronem: *vxor periurio debilitata.* Horatius:

Vlla ſi iuris tibi peierati
Pœna, Barine, nocuiſſet vnquam,
Dente ſi nigro fieres, vel vno
Turpior vngui:
Crederem, ſed tu ſimul obligaſti
Perfidum votis caput, eniteſcis
Pulchrior multo, iuuenúmque prodis
Publica cura.

Vide neceſſario elegiam Ouidij,

Eſſe Deos credamne?

libro tertio. Quod autem periurium illi obiici verum ſit, planum fit iis, quæ ſuperius dixit:

Nec tibi periuro ſcindam de corpore veſtes.

Deinde, *pallori*, hoc eſt, tremori, propter religionem violati iuris, aut periurij, quamuis videatur pro pudore accipere. Ait enim

——*quamuis contemnas murmura famæ,*

hoc eſt, quamuis non pudeat te famæ. Mirum igitur affectum pro affectu accepiſſe, pallorem pro rubore.

ELEGIA VI.

NON ita complebant Ephyreæ Laidos ædeis,
Ad cuius iacuit Græcia tota fores:
A *Turba Menandreæ fuerat nec Thaidos olim*
Tanta, in qua populus luſit Erichthonius:
Nec quæ deletas potuit componere Thebas
Phryne, tam multis facta beata viris.
Quin etiam falſos fingis tibi ſæpe propinquos:
B *Oſcula nec deſunt qui tibi iure ferant.*
Me iuuenum facies pictæ, me nomina lædunt,
Me tener in cunis, & ſine voce puer:
Me lædit, ſi multa tibi dedit oſcula mater,
Me ſoror, & cum qua dormit, amica ſimul.
C *Omnia me lædent. timidus ſum. ignoſce timori.*
Et miſer in tunica ſuſpicor eſſe virū.
His olim, vt fama eſt, vitiis ad prælia ventum eſt:
His Troiana vides funera principiis:
Aſpera Centauros eadem dementia iuſſit
Frangere in aduerſum pocula Pirithoum.
D *Cur exempla petam Graiûm? tu criminis auctor*
Nutritus duro Romule lacte Lupæ:
Tu rapere intactas docuiſti impunè Sabinas.
Per te nunc Romæ quidlibet audet Amor.
Felix Admeti coniux, & lectus Vlyßis,
Et quæcunque viri femina limen amat.
E *Templa Pudicitiæ quid opus ſtatuiſſe puellis,*
Si cuiuis nuptæ quidlibet eſſe licet?
Quæ manus obſcœnas depinxit prima tabellas,
Et poſuit caſta turpia viſa domo;
Illa puellarum ingenuos corrupit ocellos,
Nequitiæque ſuæ noluit eſſe rudes.
Ah gemat in terris, iſta qui protulit arte

Iurgia ſub tacita condita lætitia.
Non iſtis olim variabant tecta figuris,
Cùm paries nullo crimine pictus erat,
Sed nõ immeritò velauit aranea fanum,
Et mala deſertos occupat herba deos.
Quos igitur tibi cuſtodes, quæ limina ponam,
Quæ nunquam ſupra pes inimicus eat?
Nam nihil inuitæ triſtis cuſtodia prodeſt:
Quam peccare pudet, Cynthia tuta ſat eſt.

PHILIPP. BEROALD. BON.

NON *ita complebant Ephyreæ Laidos ædes.*] impudicitiam Cynthiç taxat dolenter & acerbè, cùm dicit illius domum ab amatoribus non minus fuiſſe frequentatam, quàm Laidos, & Thaidos, & Phyrnes meretricum domicilia à ſcortatoribus frequentarentur.

C EPHYREÆ *Laidos ædes.*] Lais famoſiſſima meretrix ex Sicilia in Peloponeſum adhuc puella deducta fuit, vt ſcribit Plutarchus in Nicia: dicta eſt à ſcriptoribus Corinthia, quia Corinthi habitauit. hæc eſt illa Lais ad quam propter elegantiam, venuſtatémque formæ conuentus ditiorum hominom ex omni Græcia celebres erant, neque admittebatur, niſi qoi dabat quod popoſcerat: poſcebat autem, vt docet Gellius, nimiam quantitatem: & cùm olim à Demoſthene popoſciſſet decem millia drachmarum, auditum eſt illud egregium dicterium: *Pœnitere tanti non emo.* de hac Ouid.

D *——multis Lais amata viris.*

Ephyream vocat poëta: quoniam Corinthus alio nomine Ephyre dicta eſt, auctores Plin. & Gellius.

MENANDREÆ *Thaidos.*] Menander in ſcribenda Comœdia abſolutiſſimus fuit apud Græcos, & vnus omnium optimè affectus expreſſit, vt ſcribit Fabius. Hic celebrauit Thaida ſcortum nobiliſſimum: Vnde Thais Menandræa meruit appellari, & apud Martial. tale lemma eſt Menandri Thais:

Hæc primum iuuenum laſciuos luſit amores.

E Iuuentus Attica iſtius domum frequentabat. Inde dictum eſt à Mart.

Thaida nolle volo.——

POPVLVS *Erichthonius.*] id eſt, Athenienſis ab Erichthonio rege Vulcani & Mineruæ filio, qui ab Homero Erichtheus vocatur. Scribit Plato in Critia Erichthonium nomen eſſe priſcorum Atticorum. Quadrigas primus, teſte Pli. iunxit Erichthonius. Idem ludos inſtituit in Attica, vt ait August. in xviii. de Ciuitate Dei. Similiter à Manlio Athenienſes Erichthonij dicuntur illo verſu:

A *Qualis Erichthonios peſtis populata colonos.*

Menander centum & octo fabulas ſcripſiſſe fertur, vt tradit Gellius: & in certaminibus comœdiarum ambitu, gratiáque & factionibus ſæpe vincebatur à Philemone æmulo, vt docet Apuleius in floridis. Hinc exiit illud Epigrammatici poëtæ:

Rara coronato plauſêre theatra Menandro.

Scribit Euſebius Chronographus Menandrum ſuperaſſe, dum primam fabulam cognomento Orgen tradidiſſet.

COMPONERE *Thebas Phryne.*] Phryne Theſpienſis fuit, quæ ciuitas eſt Bœotiæ, vt ait Strabo, elegantia formæ laudatiſſima. In iudi- B cium olim vocata non tam oratione Hyperidis abſoluta fuit, quam pulchritudine corporis, quod pulcherrimom denudauit: & ita forma perſuaſit iudicibus, vt abſolueretur, ſicut docet Quio. Hæc incenſa cupiditate habendi ſigni, quod pulcherrimum putaret Praxiteles, vſa eſt hac calliditate: ſubornauit quendam, qui Praxiteli ſecum colloquenti nunciaret eius domum conflagrare, quo audito Praxiteles, modo inquit Cupidinis ſtatua ſuperſit, leuis eſt iactura: & ita Phyrne hoc commento cognouit Cupidinem pulcherrimum eſſe, quẽ ipſa deinde Theſpienſibus dedit, vt ſcribit Pauſanias. Refert Strabo in ix. à Glycerio meretrice non à Phyrne C illum Praxitelis Cupidinem fuiſſe conſecratum, propter quem Theſpiæ viſebantur, vt Cicero in ſexta Verrina, & Plin. in xxxvi. tradetunt. Erat autem id ſignum Cupidinis marmoreum. Potuit ergo Phyrne componere Thebas deletas ſua ſcilicet formoſitate, cuius fruendæ cauſa Thebas omnes confluebant, quas deletas appellat poëta, quoniam à Philippo Thebani male mulctati fuerunt, & mox ab Alexandro Thebæ dirutæ, & captiui ſub corona venditi. Auctores Iuſtinus & Plutarchus. Potes hoc referre ad diuitias Phyrnes, quas quæſtu meretricio comparauerat, quibus Thebas potuiſſet in priſtinam D opulentiam reuocare.

OSCVLA *nec deſunt.*] ſcribit Cato ideo propinquos fœminis oſculum dare, vt ſcirent an temetum olerent, hoc tum nomen vino erat, vnde & temulentia appellata. idem referunt Plin. in xiiii. & Gel. in ix.

AD *prælia ventum.*] nam, vt inquit, Horat. fuit ante Helenam cũnus teterrima belli cauſa.

EADEM *dementia iuſſit.*] id eſt, idem furor amoris iuſſit Centauros torquere pocula conuiualia in Pirithoum, quod factum eſt, dum amore & mero ſtimulantibus Hippodamen rapere conarentur: vnde dixit Virg.

E *Et magno Hyleum Lapithis cratere minantem.*

& de Centaurea pugna loquens Flaccus ait in 1.

——crateres menſæque volant, atque deorum,
Poculáque.——

NVTRITVS *duro.*] Romulus & Remus ita nominati fuerunt ab eo quod lupa infantibus præbuerit mammam, quæ antiquo vocabulo ruma dicebatur, vt docet Plutarchus in Romulo: inde inuenies dici agnos & hædos ſubrumos à vetuſtiſſimis ſcriptoribus, quando ſunt ſub mamma, hoc eſt ſub ruma.

T V *rapere intactas docuiſti.*] nemo eſt qui neſciat Romulum petiſſe à finitimis connubia: quibus denegatis ipſe ludos ſimulauit, ad quos ſpectandos cum omnium circa vicinorum vtriuſque ſexus multitudo confluxiſſet, & in primis Sabinorum, Sabinarúmque magnus numerus aduentaſſet, dato à Romulo ſigno, iuuentus Romana diſcurrit ad mulieres rapiendas. Quidam tradunt triginta tantummodo raptas fuiſſe, à quibus Romanæ curiæ nomen acceperunt: Alij ſupra quingentas: Alij ſupra ſexcentas raptas fuiſſe memoriæ prodiderunt.

F E L I X *Admeti coniux.*] Alceſte intelligitur: quæ maritum Admetum tanto amore dilexit, vt pro eo perire non recuſauerit: quod facere parentes Admeti noluerunt: quod facinus tam præclarum à diis iudicatum eſt, vt ei reuiuiſcendi munus concesserint. auctor Plato in Sympoſio. Meminit & Valerius in quarto. inde à Iuuenale dictum eſt, *Spectans ſubeuntem fata mariti Alceſten.* de hac ita ſcribit Hieronymus: *Alceſten fabulæ ferunt pro Admeto ſponte defunctam.*

E T *lectus Vlyſsis.*] propter Penelopen præconio caſtitatis illuſtrem.

T E M P L A *pudicitiæ.*] fruſtra inquit Romæ facimus templa deæ Pudicitiæ, ſi cuilibet nuptæ facere licet quicquid libet. Romæ templum erat pudicitiæ patritiæ, à cuius ſacris plebeiæ arcebantur: & cum olim Virginia Auli patritij filia viro plebeio nupta id templum ingreſſa eſſet, & per altercationem excluderetur à patritiis tanquam plebeia, exarſit in indignationem muliebrem, & in vico, vbi habitabat, ſacellum fecit, ibique aram poſuit, & conuocatis plebeis matronis conqueſta iniuriam patritiarum: *Hanc ego aram*, inquit, *Pudicitiæ plebeiæ dedico*, & pudicitia plebeia à plebeis ſpectatæ pudicitiæ matronis coli cœpta eſt. Poſtremo hæc religio vulgata à pollutis fœminis venit in obliuionem. auctor Liuius in x.

S I *cuius nupta.*] cuiuis legendum eſt, & accipitur pro cuicunque & cuilibet, ſiue plebeiæ ſiue patritiæ.

Q V Æ *manus obſcœnas.*] impudicitiæ originem aſſignat picturis obſcœnis, quas ſpectantes corrumpuntur, hinc eſt illud Terent. in Eunucho: Suſpectans tabulā quādā pictā vbi inerat pictura quemadmodum ſcilicet Iuppiter Danaem corruperat: & concludens ait: *Ego homuncio hoc non facerem: ego vero id ita feci libens.* Quod exemplum repetitum eſt à diuo Auguſt. in II. de Ciui. dei. & Tiberius, teſte Tranquillo, cubicula adornabat tabellis laſciuiſſimarum picturarum: vt aſpectu deficientes libidines excitaret.

C V M *paries nullo crimine.*] olim inquit non fuerunt figuræ obſcœnæ in domibus priſcorum. & nullus paries habebat imagines laſciuas depictas. M Cato Cenſorinus villas ſuas inexcultas & rudes: ne tectorio quidem exornatas fuiſſe dicit. Antiqui non excolebant parietes domeſticos picturis: vnde ait Plin. in xxxv. *Nulla in Apellis tectoriis pictura erat: nondum libebat parietes totos pingere.* Arellius pictor ſcorta pingebat: crimen appellat Propert. picturam obſcœnā in pariete, quæ cauſa ſolet eſſe impudicitię muliebris.

V E L A V I T *aranea fanum.*] dicit merito araneas telis ſuis tegere templa deorum, ne ſcilicet viſantur picturæ laſciuæ, quibus etiam templa exornabantur. in hanc ſententiam ait Diuus Hiero. *Fuligine & aranearum telis omnia Romæ tēpla cooperta ſunt.* Fana dicuntur templa à Diis Faunis, qui ſolēt diuinare, vt autumat Mar. Capella. exiſtimat Feſtus à fando nominari, quia dum pontifex maximus templa dedicat, quædam verba religioſa fatur. Scribit Probus Faunum primum ædificia numinibus, lucoſque ſacraſſe: à quo fana dicta ſint.

Q V O S *cuſtodes.*] propter illud Satyricum:

——ſed quis cuſtodiet ipſos
Cuſtodes? cauta eſt, & ab illis incipit vxor.

Et illud Hiero. *Pudica ſeruari non debet: impudica non poteſt.*

M A L A *herba*] qualis eſt herba vrceolaris vocata, quam aliter parthenium nuncupant & perdicium, naſcens in tegulis, parietinisque: qualis & hedera, quæ ſuo complexu cuncta necat: & antiquitus (teſte Plutarcho) è templis amouebatur. Scribit Sextus Aurelius quod Cōſtantinus ſolitus erat appellare Traianum herbam parietariam ob titulos multis ædibus inſcriptos. Merito, inquit poëta, imagines deorum deſolatas occupari, integique ab herba parietaria, cum ex pictura deorum obſcœna ſint clauſtra pudicitiæ Romanæ perfracta: & pudor expulſus.

L I M I N A.] limis tranſuerſum ſignificat, vt ait Donatus: vnde eſt illud Solini de Leonibus: *Nunquam limo videns*: quod accipitur pro oculis limis & tranſuerſis. inde limen dicitur, quod tranſuerſum eſt ingredientibus, & exeuntibus.

M. ANT. MVRETVS.

N O N *ita complebant.*] de meretricibus, quæ hic nominantur, multa iucundiſſima leguntur apud Athenæum lib. XIII. quibus referendis, breuitatis cauſſa, ſuperſedeo. vnum de Phryne præterire non poſſum, quam Beroaldus & Volſcus Phrynen inepte nominant, neque hiſtoriam, quæ hic à Propertio tangitur, vident. eam vero exponit Athenæus his verbis, *ἐπλούτει δὲ σφόδρα ἡ Φρύνη, καὶ ὑπισχνεῖτο τειχιεῖν τὰς Θήβας, ἐὰν ἐπιγράψωσι Θηβαῖοι, Ἀλέξανδρος μὲν κατέσκαψεν, ἀνέστησε δὲ Φρύνη ἡ ἑταίρα.*

M E *ſoror.*] verſus hic antea ita legebatur,

Me ſoror, & cum qua dormis amica ſimul.

neque animaduertebant, qui hanc ſcripturam ſequebantur, mendum ineſſe in verbo, *dormis*, vel in puero ſcutica dignum. *dormit*, & in meo vetere libro legitur, & omnino legendum eſt. hoc autem dicit, Et ſoror tua lædet me, & amica, cum qua ſimul ipſa dormit.

IANVS DOVSA FIL.

N O N *ita complebant Ephyreæ Laidos ædes,*
Ad cuius iacuit Græcia tota fores.]

Plutarchus in Amatorio: *ὅτι Λαΐδα αὐτῇ παῖδα τὴν ἀοίδιμον ἐκείνην καὶ πολυήρατον, ὡς ἐπέφλεγε πᾶσαν τὴν ἑλλάδα, μᾶλλον δὲ ταῖς δυσὶν ἦν περιμάχητος θαλάσ-*

eius. quo videtur reſpexiſſe Claudianus lib. 1. in A Eutropium:

Haud aliter iuuenum flammis Ephyreia Lais
E gemino ditata mari

Lubet & ſequentia attexere vt illuſtrem:

——cùm ſerta refudit
Canities, iam turba procax noctiſque recedit
Ambitus, & raro pulſatur ianua tactu,
Séque reformidat ſpeculo damnante ſenectus,
Stat tamen atque alias ſuccingit lena miniſtras.

Idem enim de Laide tradit & Syneſius in Epiſtola quadam, vbi inter cætera ait: ἢ πεσοῦσα ἐ τείχους. ὡς ἐπειδὴ τὴν ἐργασίαν ὑπὸ χαλάζης ἐπαύσατο κατείληφεν τῆς ἐν ἡλικίᾳ πυθομένη ἢ τῆς ξένης ἀπαντῆσαι. B

M s *ſoror, & cum qua dormit amica ſimul.*] ἀκολουθίαν ſermonis conſidera, & nihil verius arbitrabere emendatione noſtra:

Me ſoror, & cum qua dormit amica ſimul.

quaſi dicat: me lædit etiam amica aliqua tua, cùm tecum dormit ô Cyotia. ineptum enim eſſet, cùm proximo verſu ſermonem ad ipſam direxerit, ſubito velut ſui oblitum loqui de ea in tertia perſona.

O m n i a *me ledent.*] malim: *ledunt.*

IANVS DOVSA PATER.

T v r b a *Menandreæ fuerat nec Thaidos olim Tanta, in qua populus luſit Erichthonius.*] Luſit eadem phraſi Catullus:

Et domus, in qua olim luſimus, & domina.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

H i s *olim, vt fama eſt vitiis.*] Hæc quatuor diſticha alio traduximus, vt ſuo loco indicabitur.

Q v a m *peccare pudet.*] Hic claudenda elegia.

ELEGIA VII.

Gavisa eſt certè ſublatam Cynthia legem,
Qua quondam edicta, flemus vterque diu,
Ne nos diuideret. quamuis diducere amantes
Nō queat inuitos Iuppiter ipſe duos.
At magnus Cæſar. ſed magnus Cæſar in armis. E
Deuicta gentes nil in amore valent.
Nam citius paterer caput hoc diſcedere collo,
Quàm poſſem nuptæ perdere amore faces.
An ego tranſirem tua lumina clauſa maritus
Reſpiciens vdis perdita luminibus?
Ah mea tum quales caneret tibi Cynthia ſomnos
Tibia, funeſta triſtior illa tuba?
Vnde mihi patriis natos præbere triumphis?
Nullus de noſtro ſanguine miles erit.
Quòd ſi vera meæ comitarem caſtra puellæ,
Non mihi ſat magnus Caſtoris iret equus.
Hinc etenim tantum meruit mea gloria nomen,
Gloria ad hibernos lata Boryſthenidas.
Tu mihi ſola places: placeam tibi Cynthia ſolus.
Hic erit & patrio ſanguine pluris amor.
C *Vxor me nunquam, nunquam me ducet amica.*
Semper amica mihi, ſemper & vxor eris.

PHILIPP. BEROALD. BON.

G a v i s a *eſt certe ſublatam Cynthia legem.*] Cæſar Auguſtus leges partim retractauit, partim ex integro ſanxit, vt legem Iuliam de adulteriis: vnde ait Iuriſconſultus, lex Iulia ab Auguſto Cæſare lata eſt, & legem de maritandis D ordinibus, quam cum ferret, præ tumultu recuſantium perferre non potuit. auctor Tranquillus. De hac nunc loquitur Propertius. qua lege edicta ſe & Cynthiam diu mœſtos fuiſſe ſignificat: quæ cum ſublata fuiſſet, Cynthiam gauiſam eſſe demonſtrat.

S t a m v s *vterque diu.*] ſignat ſe cum Cynthia complexum diu ſtetiſſe: vbi promulgata fuit lex de maritandis ordinibus ab Auguſto: quam tamen non pertulit: qui etiam ſanxit legem de pudicitia: verum Cæſar, inquit, ſua lege nos diuiſit: quamuis tamen nec Iuppiter poſſit E diuidere amantes mutuo amore copulatos. In quodam codice legi flemus, vt ſit ſenſus, Propertium diu ploraſſe cùm Cynthia ob legis edictum.

D i n v c x r e.] id eſt, dinidere & ſeparare.

I v p p i t x r *ipſe.*] vel re vera Iuppiter, vel Auguſtus intelligitur, qui præſens Diuus habebatur, vt inquit Horat.

N v p t æ *perdere amore faces.*] prius mori paterer, quàm perdere amorem amicæ amore vxoris. Faces appellat illud amoris incendium quo flagramus in amica, cùm in vxore nihil ſic ſimile:

ſimile : vnde dixit Verus imperator : *Vxor nomen eſt dignitatis non voluptatis.* Altera lectio eſt : *Nuptæ perdere in ore faces.* & erit ſenſus: Malo mori qoam ducere vxorem. In nuptiis enim quinque faces adhibebantur ex ſpioa alba, quoniam inde fecerunt paſtores quando rapoerunt Sabioas, quæ præferebantur à pueris patrimis & matrimis, vt Feſtus, Plin. & Plutarchus tradiderunt, & nos alibi dicemus vberius. Ille ergo qui ducit vxorem perdit faces in ore, hoc eſt, ante faciem nouæ nuptæ : quoniam ſcilicet accenſæ flagrant. Quidam codices habent, more : idem tamen eſt ſenſus : Maritus ducta vxore prout lex iubebat de maritandis ordinibus lata, & apud Romanos lege cenſoria notabantur cælibes : & Plato ſcribit in legibus, Eos qui vxores ducere nolint eſſe mulctandos.

Tibia *funeſta triſtior.*] ſenſus eſt : Excluſus propter ductam vxorem à limine too Cynthia cantatem ante fores noctu carmen funebre, qoale ſcilicet cantari ſolet defunctis tuba funeſta. Scribit Gellius Siticines appellatos eſſe tubicines, qui apud ſitos canere ſoliti eſſent, hoc eſt vita functos & ſepultos. inde dixit Perſius:

Hinc tuba candelæ.

Iubet religio, auctore Lactantio, vt maioribus mortuis tuba, minoribus tibia canatur. hanc tubam poëta funeſtam appellat, quoniam funeribus adhibebatur. Funus vero ſignificat proprie pompam exequiarum, dictum à funalibus, qooniam noctu efferebantur cadauera ; auctor Donatus.

Vnde *mihi patriis natos præbere triumphis.*] ex eodem docta eſt argomento, ex qoo & ſuperior adeo, vt non diſiuncta, ſed connexa eſſe videatur. in principio vſus eſt apoſiopeſi, hoc eſt reticentia, quæ familiaris eſt indignantibus : ſuppreſſit enim per indigoationem verbom decet, vel opus eſt, vel aliquod ſimile : quaſi dicat nolo ex coniugio natos præbere patriæ militares & bellicoſos, cùm ipſe caſtrenſem oderim diſciplinam ſine contubernio puellarum.

Comitaram.] priſci comito dicebant & comitor. Ouid.

Pirithoum Theſeus Stygias comitauit ad vndas.

Castoris *equus.*] Cyllarom intelligit. Caſtor enim & Pollux à Iunone muneris nomine acceperunt equos duos Xanthom, & Cyllarum : quos, teſte Probo, Neptunus donauerat Iunoni. Cyllarus clariſſimus eſt monumentis poëtarum : de quo ait Flaccus.

Paſſus amyclea pingueſcere Cyllaron herba.

ſenſus eſt poëtæ: Cyllarum non futurum præ deſiderio ſuo ſatis magnum, neque ſatis velocem ad caſtra petenda, ſi in caſtris puellæ quoque militarent.

Hinc.] id eſt, ex amore mihi nomen partum eſt, & gloria propagata vſque ad penitiſſimas nationes, quas per Boryſtenidas intelligi voluit. Eſt autem Boryſtenes fluuius Scythiæ ſecundum Iſtrum omnium maximus, cuius aquæ ad potandum ſunt ſuauiſſimæ, vt auctor eſt Hero. in Melpomene. ſcribit Soli. in Polhiſtore, piſces egregij ſaporis gigni io Boryſtene, quibus oſſa nulla ſunt, nec aliud quam cartilagines

A tenerrimæ : inde Boryſtenidas appellat poëta populos Scyticos, & accolas ipſius Boryſtenis, qui dicuntur hyberni : propter qood ſunt ſub ſeptentriooibus, & hyberno frigore premuntur.

Hic *amor.*] facio, inquit, ploris booc Cynthiæ amorem, quam liberos ex coniugio ſuſceptos, qui dicuntur ſanguis patrius.

IANVS DOVSA FIL.

Nam *citiùs paterer caput hoc diſcedere collo.*] Scripſerim libens : *abſcedere.*

Hic *erit & patrio ſanguine pluris amor.*] Huc
B pertinet illud eiuſdem:

Neſcit amor priſcis cedere imaginibus,

IANVS DOVSA PATER.

Nam *citius paterer caput hoc diſcedere collo,*
Quam poſſem nupta perdere amore faces.]

Id eſt, deſiderium tui depooere atque impendere amori cooiugali, eaque ratione perdere & corrumpere voluptatem, quam hactenus ex tua iucundiſſima cooſuetudine percepi. Priorem autem verſum imitatus videtur Ouidius, cùm ſcribit:

Ante receſsiſſet caput hoc ceruice cruenta
C *Quàm tu de thalamis abſtraherere meis.*

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Perdita *luminibus.*] Melius ſcriptus liber, *prodita.*

Ah *mea tum quales caneret.*] Hæc omnia peruerſa ſunt, & io officina Beroaldi cuſa, qui molta, quæ non intelligebat, corrupit. Scriptura enim plane habet:

Aut mea quum tales caneret tibi, Cynthia, ſomnos.

Hæc omnia igitur ita interpungenda:

Nam citius paterer caput hoc diſcedere collo,
D *Quam poſſem nupta perdere amore faces,*
Aut ego tranſirem tua limina clauſa maritus
Reſpiciens vdis prodita luminibus,
Aut mea quum tales caneret tibi, Cynthia, ſomnos
Tibia, funeſta triſtior illa tuba.

Citius morerer, inquit, quam amorem meum nuptiis mutarem, aut tranſirem reſpiciens tua limina maritus factus, aut canente tibi ſomnoa nuptiali tibia. Tibiam intelligit nuptialem, qua nouam nuptam mariti domum deducebant, noctu. Tonc enim dedocebatur nupta, quom iam concubia nox eſſet. Itaque dicit ὑπνωτικῶς. quum mea tibia induceret tibi ſomoos. Atqoi cootra vult. Ea tibia enim ipſi potius adimeret, quum audiret nouæ nuptæ amore amicum Proper-
E tium ſibi ademptum. Alluſum autem ad cantom, qoem καθυπνωτικὸν, ἢ κατακοιμητικὸν vocabant, quo Mercurios Argum oculatum ſomno depoſoiſſe dicitur.

Tibia *funeſta.*] Ouidius pene idem de eadem re.

At ſubito noſtras vt hymen cantatus ad aures
Venit, & accenſo lampades igne micant:
Tibiáque effudit ſocialia carmina vobis,
At mihi funeſta triſtior illa tuba.

A Q V O D *ſi vera mea comitarem caſtra puella.*]Vbi aliquis egregius antiquitatis theſaurus eſt, ibi manus ſuas ab aliquo inſigni flagitio non abſtinuerunt temeratores iſti. Tamen antiqua iam eſt huius loci labes. Nam ita habet & vetus ſcriptura. Sed non dubium quin corrupte, quum legendum ſit: *Quod ſi Romana comitarent caſtra puellæ,* &, vt ingenue fateat, liber noſter habebat *comitarent*, non *comitarem*. Prȩterquam quod iſte mos antiquus Romanorum notiſſimus eſt, teſtatur & Propertius ipſe alibi:

Romanus vtinam patuiſſent caſtra puellis:
Eſſem militia ſarcina fida tua.

Quam dolendum erat hæc ita corrupta eſſe?

B H I C *eris & patrio ſanguine.*]Poſt hunc verſum pone diſtichon quod alterius elegiæ calce poſitum eſt, vt hanc elegiam claudat: V X O R M E N V N Q V A M, N V N Q V A M M E D V C E T A M I C A. Quis negabit recte huc tranlatum?

ELEGIA VIII.

E R I P I T V R *nobis iam pridem cara puella,*
Et tu me lacrymas fūdere amice vetas?
C *Nullæ sūt inimicitiæ, niſi amoris, acerbæ.*
Ipſum me iugula, lenior hoſtis ero.
Poſſum ego in alterius poſitam ſpectare lacerto?
Nec mea dicetur, quæ modò dicta mea eſt?
Omnia vertūtur, certè vertūtur amores:
Vinceris, aut vincis. hæc in amore rota eſt.
* * *
D *Magni ſæpe duces, magni cecidere tyranni:*
Et Thebæ ſteterūt, altáque Troia fuit.
Munera quanta dedi, vel qualia carmina feci!
Illa tamē nunquam ferrea dixit, amo.
Ergo iā multos nimiū temerarius annos,
Improba qui tulerim téque, tuámque domum:
Ecquando ire tibi liber ſum viſus? an vſque
In noſtrū iacies verba ſuperba caput?
Sic igitur prima moriere ætate Properti:
Sed morere, interitu gaudeat illa tuo.
Exagitet noſtros manes, ſectetur & vmbras,
Inſultétque rogis, calcet & oſſa mea.
Quid? non Antigones tumulo Bœotius Hæmon
Corruit ipſe ſuo ſaucius enſe latus?
Et ſua cum miſeræ permiſcuit oſſa puellę,
Qua ſine Thebanam noluit ire domum?
Sed non effugies: mecum moriaris oportet;
Hoc eodē ferro ſtillet vterque cruor.
Quamuis iſta mihi mors eſt inhoneſta futura,
Mors inhoneſta quidem, tu moriere tamen.
Ille etiam abrepta deſertus coniuge Achilles
Ceſſare in tectis pertulit arma ſua.
Viderat ille fuga tractos in littore Achiuos,
Feruere & Hectorea Dorica caſtra face:
Viderat informem multa Patroclon arena
Porrectum, & ſparſas cæde iacere comas.
Omnia formoſam propter Briſeida paſſus.
Tantus in erepto ſæuit amore dolor.
At poſtquam ſera captiua eſt reddita pœna,
Fortem illum Æmoniis Hectora traxit equis.
Inferior multo cùm ſim vel Marte, vel armis,
Mirum ſi de me iure triumphat Amor?

PHILIPP. BEROALD. BON.

E E R I P I T V R *nobis iam pridem cara puella.*]plena doloris Elegia, qua amantis inſanus furor exprimitur, conquerentis, lamentantiſque ſibi ereptam eſſe à riuale Cynthiam. hoc dolet inſolabiliter, hoc ingemiſcit ardenter, hoc deplorat impatienter, & mortem ſibi & Cynthiæ minitatur.

O M N I A *vertuntur.*]iuxta illud Terentianum: *Omnium rerum viciſſitudo eſt.*

H Æ C *in amore rota eſt.*]de amoris rota ita loquitur Plautinus amator in Ciſtellaria. *Iactor, crucior, agitor, ſtimulor, verſor in amoris rota miſer.*

Quemadmodum rota ſiue pila Fortunæ aſcribitur, ita Amori quoque aſſignatur: quæ cum aſſiduo rotatu circumagatur neceſſum eſt eos, qui in ſummo faſtigio fuerint, aliquando in imum præcipitari: & hoc probat exemplis regum, quos fortuna deduxit in præceps, & peſſundedit. Talis fuit apud Lydos, Crœſus: apud Romanos, Pompeius: apud Numidas, Iugurtha, & id genus ſexcenta exempla ab hiſtoricis memorantur, ſicuti & nos perſcripſimus in illo Elegiaco carmine de fortuna, quod ſub tuo nomine editum paſſim legitur.

ET *Thebæ ſteterant.*] ita Ouid.

Oediponiæ quid ſunt niſi nomina Thebæ:

antiqui laudarunt Thebas Bœotias, quas Heptapylos vocat Apuleius, ab eo quod ſeptem portas habebant, quarum nomina refert Lactã. Hæ Thebæ claritate Athenis non cedebant, vt ait Plin. claræ duobus diis alumnis Hercule & Libero patre. inclytæ duobus ducibus Epaminonda, & Pelopida fuerunt: & Thebæ Ægyptiæ memorabiles, quas centum portis extructas celebrat Home. his verſibus:

Has centum claudunt portæ, tum quaque ducentis
Porta viros ſeruatur, equis vectantur, & aliis
Curribus. ——

Hoc oppidum dixit Plin. totum fuiſſe penſile, ſolitis regibus educere exercitus armatos nullo oppidanorum ſentiente: fuit & Thebæ in Troiade patria Andromaches, ex qua capta fuit Chryſeis, vt docet Stra. in XIII. Præterea Thebas Lucanas interiſſe, auctor eſt Cato. Thebas accipe in hoc loco Bœotias potius quam Aegyptias vt pote celebratiores.

NIMIVM *temerarius.*] extrinſecus ſubintelligendum eſt verbum fui. Nam, eſt, erat, & fuit plerúmque abſunt cum elegantia abſque detrimento ſententiæ, vt tradit Gel.

AN *vſque in noſtrum.*] cum indignatione pronunciandum.

INSVLTETQVE *rogis.*] ſupra diximus quod inſultare ſignificat irridere, & iniurioſius aliquid dicere. hîc inſultet accipe in eo ſignificato, quo accipitur illud Virgilianum:

Equitem docuere ſub armis Inſultare ſolo.

quod ut exponit Nonius ſignificat inſilire.

ROGIS.] antiquiſſimum ſepulturæ genus fuit corpus terræ reddere, vt ait Cic. in ſecundo de legibus. inſtitutum deinde eſt cremare poſtquam longinquis bellis obrutos erui cognouerunt. in gente Cornelia primus Sylla dictator crematus fuit igni. ſiti dicuntur hi qui conditi ſunt: humatus humo contectus: ſepultus quoquo modo conditus. vt docet Plin. in VII. Rogus proprie ſignificat congeriem lignorum, hoc eſt pyram, cùm cœperit ardere, vt tradit Ser. lex duodecim tabularum ait: *In vrbe ne ſepelito, néve vrito, ne plus facito rogum, ne polito, verrito*: per quæ verba præcipiebatur rogum non eſſe ſumptuoſum factitandum, neque de lignis politis, quæ haud dubie pretioſiora ſunt.

QVID *non Antigones tumulo.*] ſeipſum exemplo Antigones & Hæmonis hortatur ad Cynthiam ſecum iugulandam vt ambo corruant, ſicut Hæmon & Antigona ſimiliter occubuerũt.

A Antigone filia Oedipodę & Iocaſtę, ſoror Theoclis & Polynicis celebrata eſt monumẽtis Statij & Senecæ apud Latinos: & Sophoclis & Euripidis apud Græcos. Hæc dum Polynicem fratrẽ defunctum furtim noctu ſepelire molitur, adiuuante Argia vxore ipſius Polynicis, fuit deprehenſa à cuſtodibus Creontis, qui edicto vetuerat cadauera Gręcorum ſepeliri, & pœnam mortem addiderat præuaricatori. vnde ait ipſe apud Statium: *Aut nece facta luam.* Iuſſu itaque Creõtis iugulatur Antigone. Hæmon Thebanos iuuenis, qui eam impatienter amabat, ſibi mortem conſciuit ad tumulum Antigones, perfoſſo pe- B ctore gladio, nec ſuperſtes eſſe voluit puellæ: in cuius pectore, vt inquit Plato, viuit animus amatoris: nec ſine Antigona voluit domũ repedare.

MORS *eſt inhoneſta futura.*] cur inquit Ariſt. in problema. mulierem interfeciſſe iniquius eſt quam virum: Quanquam naturæ ratione mas fœmina præſtantior eſt? an quia mulier imbecillior eſt, minuſque ideo facere iniuriam poteſt: item eniti aduerſus quod infirmius eſt nihil virile, immo ſtolidum atque iniquiſſimũ eſt? merito Propert. mortem mulieris iugulatæ inhoneſtam ſibi futuram non inficiatur, ſed cum morientibus commori dulce ſit, eam affirmat ſecum moritu- C ram. quod turpe ſit fœminam occidere, teſtis eſt Aeneas Maronianus, qui ita loquitur apud Virg.

—— nullum memorabile nomen
Fœminea in pœna eſt: nec habet victoria laudem.

ABREPTA *deſertus coniuge.*] Achilles amauit formoſam Briſeida, quam cum Agamemnoni dare compulſus eſſet, indignabũdus noluit amplius contra Troianos inire certamẽ, & tãtiſper abſtinuit prælio propter ereptam puellã, donec Patroclus ab Hectore interficeretur: Tũc Achilles vt amiciſſimi obitum vlciſceretur, recõciliatus eſt Agamemnoni, qui Briſeida intactam cum regiis muneribus remiſit Achilli in pugnam feſtinanti aduerſus hoſtes, nec prius quieturo quã Hectorem interemiſſet, à quo Patroclus fuerat D occiſus. hęc traduntur pluribus verſibus ab Homero, apud quem cum voles legere poteris, & in primis in XIX. Iliados. Exemplo itaque Achillis oſtendit Proper. quantus ſit dolor & indignatio amoris erepti: dicitque Achillem non prius in certamen prodire voluiſſe, quam ſibi ſit Briſeis Hippodamia reddita ab Agamemnone, cùm tamen mors Patrocli fuerit potiſſima cauſa vt pugnam contra Troianos capeſſeret.

FERVERE *& Hectorea.*] Hector viribus excellens, & fauore numinis fretus inuaſit Gręcos, quibus fugatis ad caſtra & naues acceſſit, quas E facibus incendiſſet, niſi Iuno Agamẽnoni conſilium dediſſet periculi propulſandi, vt ſcribit Home. in VIII. Iliados, & Virg. dixit in II.

Et Danaum Phrygios iaculatus puppibus ignes.

Feruere media correpta prolatum eſt more priſcorum, qui feruo feruis dicebãt, vt docet Quint. vnde ait Lucilius, *Feruet enim & feruit.*
Et Virg. *Feruere Leucatem.*

DORICA *caſtra.*] id eſt. Græcorũ à Doro Neptuni filio, vt ait Ser. ita Vir. *Iuuat ire & Dorica caſtra.* ſcribit Strabo Dorum Hellenes filium Dorienſes iuxta Parnaſum conſtituiſſe, & à ſuo nomine

appellitaſſe:qui & in Cretam duce Doro veniſſe A dicuntur à Diod. in vi. Bibliothecæ.

Hectora *traxit equis.*] Hectora tractum fuiſſe ab Achille notiſſimū eſt verſu Virgiliano,

Ter circum Iliacos raptauerat Hectora muros.

ſcribit Hom. in xxii. Iliados Hectoris cadauer ab Achille alligatum fuiſſe currui vtriuſque pedis neruis perforatis à calcaneo vſque ad talum, & immiſſo loro bubulo, caput in terram pendebat, & equis procurrentibus flaua Cæſaries per puluerem trahebatur. Equos Hæmonios intelligit Xanthum & Balium, qui currum Achillis ducebant: genitos ex Podarge equæ perniciſſima, Olim Iuno Xanthum vocalem reddidit, vt ait Home. propter hos dictum eſt à Virgi. B

Et magni currus Achillis.

IANVS DOVSA FIL.

Viderat *informem multa Patroclon arena Porrectum.*] Imitatio Homerica eſt. ſic enim ille Il. ψ.

Βλεῖψε δ' οἱ οἶνα γυῖαβ', ἐδ' ὕπνιος ἐξεζάνυάδη.

Agathias Scholaſticus Anthol. 1.

——*ὁ δ' ὄρπο Θνῖο ἔμπορον,*

Πῶς ἡ σφιαμίδλω ἐξεπάλισσε πόδα.

Martialis lib. 1.

Et volucrem longo porrexit vulnere pardum.

IANVS DOVSA PATER.

Tantvs *in erepto ſæuit amore dolor.*] Hoc eſt, ob ereptum ſibi amorem nempe Briſeida. Sic & infra:

In *te ego & aratas rumpam, mea vita, catenas.*] Id eſt, propter te tuique amoris gratia. cui explicationi aſſerendæ vehementer fuerit locus iſte Ciceronis ex vii Epiſtol. *In primiſque me delectauit tantum ſtudium bonorum in me ſtetiſſe contra incredibilem contentionem clariſſimi & potentiſſimi viri.*

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL. D

Nec *mea dicetur quæ modo dicta mea eſt.*] Ab hoc verſiculo repone diſtichon ex libro iii. Elegia plavsvs *ab vmbroſo.* Cuius diſtichi initium: *Hic olim ignaros.* Deinde ordine ſequitur diſtichon his olim vt fama est vitiis, cum tribus ſequentibus, De raptu enim mulierum ſermo eſt, vt exemplis doceat ſe iuſto dolore affici, quod amica ſibi rapta eſſet. Vnde pulchre concludit,

Per te nunc Romæ quidlibet audet Amor.

Nec mirum, inquit, in tot exemplis licentiæ, ſi iniuria & mihi facta eſt. Vides inepte hos verſus E ſuperiori elegiæ inſertos fuiſſe, vbi tantum conquerebatur *τὴν πολυφιλίαν* amicæ, & quod multos in ædes intromitteret, non contra quod rapta eſſet.

Hic *olim ignaros.*] populauit peſte ſcilicet, vt refertur Iliados α. ob Chryſeidam, quando alter amor nempe Briſeis inceſſit maiorem Atridam: quod ſequenti diſticho plane explicatur, vt de vero loco huius diſtichi amplius dubitandum non ſit.

A Atridæ *magno.*] Agamemnoni. Nam magnus hic pro maiore dictum. Ouidius de ambabus vrſis:

Magna minorque feræ——

neque per luctum peſtis illa ſolum intelligitur, ſed corpora Græcorum miſſa neci ob iram Achillis.

Per *te nunc Romæ quidlibet audet amor.*] Huic verſui adglutinandum diſtichon illa etiam abrepta desertvs, cum quinque diſtichis ſequentibus. Continuantur enim exempla ſuper eadem re, hoc eſt ſuper raptu.

Et *ſparſas cæde iacere.*] *Sparſas cæde* ἀνλωῖζι. *φόνῳ πεφυρμένας.*

B At *poſtquam fera captiua eſt reddita pœna.*] Seram pœnam vocat, leges in quas tandem fœdus initum eſt: & quibus partes victæ obligantur. Silius libro ſecundo:

Iam medio ſeram bello poſcentia pacem

Doctoriſque ſimul conceptas fœdere pœnas.

Nam video hæc vulgo ignorari. pœnas vocat Silius, quibus victori victus aliquid facere damnas eſt.

Mirvm *ſi de me iure triumphat amor.*] Poſt hunc verſiculum ſequi debet diſtichon, magni sæpe dvces. Poſtea, omnia vertvntvr. Deinde, iste qvod est, tum, mvnera qvanta dedi. cum duobus C ſequentibus. Poſtremo, penelope poterat. Quæ omnia ſententiæ tenor ſuis patriis ſedibus reſtituit, vt alienis eiecit abſurditas.

Magni *ſæpe duces*] Ab exemplo oſtendit vt in magnis regnis atque imperiis, ſic in amore omnium rerum viciſſitudinem eſſe. Ita fore, vt qui nunc admittitur, aliquando excludatur. Idque docet exemplo ſui, qui diu admiſſus tandem excluſus eſt. Quæ qui non videt recte conglutinata eſſe, neſcio quibus λόγοις, vel quibus ἐπῳδαῖς perſuadebit mihi vulgarem illam perperſionem aliquam bonam ſententiam efficere. Sed ſcio eſſe, quibus procliuius reprehendere, D quam confutare.

ELEGIA IX.

Iste quod eſt, ego ſæpe fui, ſed forſit in hora
Hoc ipſo eiecto carior alter erit.
Penelope poterat bis denos ſalua per annos
Viuere, tam multis femina digna procis, E
Coniugium falſa poterat differre Minerua,
Nocturno ſoluens texta diurna dolo:
Viſura & quamuis nunquam ſperaret Vlyſſem,
Illum exſpectando facta remanſit anus.

Nec non exanimem amplectens Briſeis Achillem
Candida veſana verberat ora manu:
Et dominũ lauit mærens captiua cruẽtũ,
Appoſitum fluuijs in Simoenta vadis,
Fœdauitque comas, & tanti corpus Achillis,
Maximáque in parua ſuſtulit oſſa manu,
Quando ibi nec Peleus aderat, nec cærula mater,
Scyria nec viduo Deidamia toro.
Tũc igitur veris gaudebat Græcia natis,
Tunc etiã felix inter & arma pudor.
At tu non vna potuiſti nocte vacare
Impia, non vnum ſola manere diem.
Quin etiam multo duxiſti pocula riſu.
Forſitan & de me verba fuere mala.
Hic etiã petitur, qui te prius ipſe reliquit.
Di faciant iſto capta fruare viro.
Hæc mihi vota tuam propter ſuſcepta ſalutem,
Cum capite hoc Stygiæ iam peterentur aquæ,
Et lectum flentes circumſtaremus amici:
Hic vbi tũ (pro dij) perfida quiſve fuit?
Quid ſi longinquos retinerer miles ad Indos?
Aut mea ſi ſtaret nauis in Oceano?
Sed vobis facile eſt verba & componere fraudes.
Hoc vnũ didicit femina ſemper opus.
Non ſic incerto mutãtur flamine Syrtes,
Nec folia hiberno tam tremefacta Noto,
Quàm citò feminea non conſtat fœdus in ira,
Siue ea cauſſa grauis, ſiue ea cauſſa leuis.
Nunc quoniam iſta tibi placuit ſententia, cedam.
Tela precor pueri promite acuta magis: *(vitam.*
Figite certantes atque hanc mihi ſoluite
Sanguis erit vobis maxima palma meus.

A *Sidera ſunt teſtes, & matutina pruina,*
Et furtim miſero ianua aperta mihi,
Te nihil in vita nobis acceptius vnquã.
Nunc quoque eris, quamuis ſis inimica mihi.
Nec domina vlla meo ponet veſtigia lecto.
Solus ero, quoniam non licet eſſe tuũ.
Atque vtinam, ſi fortè pios eduximus annos,
B *Ille vir in medio fiat amore lapis.*
Non ob regna magis diris cecidere ſub armis
Thebani media non ſine matre duces.
Quàm mihi ſi media liceat pugnare puella:
Mortem ego non fugiam morte ſubire tua.

C PHILIPP. BEROALD. BON.

ISTE *quod eſt, ego ſæpe fui, ſed fors & in hora.*] idem ferme argumentum, quod ſuperioris Elegiæ. Dolet enim à Cynthia riualem ſibi eſſe præpoſitum, & exemplis pudicarum grauiter inſectatur impudicitiam Cynthiæ, quæ nec vna quidem nocte ſine amatore potuit ſola dormire. Iſte ad reprenſionem ſumitur perſonæ, & cum tædio dixit & contemptu: nam in pronomibus maximum eſt pondus. Terent. *Id iſti vituperant factum.*

EIECTO.] nec inquit contenta erit Cynthia hoc altero amatore, ſed illum citò eiiciet, & D nouum quæret: ex quo impudicã impudicitiam, & leuitatem Cynthiæ vehementer inceſſit.

NOCTVRNO *ſoluens texta.*] Penelope Vlyſſis coniux marito per annos xx. procul à patria errabundo procis eius coniugium quotidie efflagitantibus dixit ſe nupturam, cum telam quam parauerat perfeciſſet: cum proci, id eſt, petitores coniugij ſpe pleni præſtolarentur, vt tela abſolueretur, illa noctu diſſoluebat quicquid interdiu texebat, & ita per triennium procos eluſit. Hic dolus detectus eſt per ancillam: vnde Penelope quarto demum anno telam perfecit: auctor Home. in II. Odyſſeæ. Hinc dicit E Papi. in ſiluis:

Non interfectas commenta retexere telas.

Et Sillius in II.

Fallacis toties reuoluto ſtamine tela Deceptus.

REMANSIT *anus.*] ita Ouid.

Protinus vt redeas facta videbor anus.

NEC *non exanimem.*] ſupra narrauimus quemadmodum Achilles ardenter amauit Briſeida, quam illibatam, intactamque reſtituit Agamemnon. Achilles poſt obitum Hectoris fuit à Paride in templo occiſus latente poſt ſimulachrum Apollinis: vnde fictum eſt quod Apollo

tela Paridis direxit in Achillem. quod\ tangit Virg. illo verſu:

Dardane qui Paridis direxti tela, manuſque
Corpus in Aeacida:

vt docet Ouid. in XII. Briſeis vero non oblita priſtini amoris lachrymoſè & miſeranter proſequuta eſt defunctum Achillem: *Et qui caſtiſſimus ardor Funus amat*, vt inquit Statius. hoc Briſeidis officium pientiſſimum laudat Propert. vt tanto acerbius vituperet Cynthiæ perfidiam.

FLVVIIS *vadis.*] pro fluentibus adiectiuum eſt.

CVM *tibi nec Peleus.*] ſermo apoſtrophus eſt, hoc eſt conuerſus ad Achillem, cui defuncto nõ affuit pater Peleus, nec mater Thetis: quam cærulam vocat, vt oſtendat eam eſſe Deam marinam: ita Stat.

Genuit quem cærula mater.

cærulus enim color viridis eſt, alio nomine dictus Glaucus, vt docet Gellius. Talis eſt color æquoreæ vndæ: hinc cærula dicuntur maria. Virgi.

Et cærula verrunt. ———

SCYRIA *Deidamia.*] Scyros inſula eſt vna ex Cycladibus alio nomine Siphnus nuncupata, in qua regnauit Lycomedes pater Deidamiæ, quã Achilles veſtitu fœmineo diſſimulatus compreſſit, & mox eam duxit vxorem, quam reliquit penes patrem Lycomedem, profecturus ad Troianam expeditionem. longa eſt narratio apud Papin. in Achille. Scyria nunc dicitur à poëta, quia fuit Deidamia ex inſula Scyro Papi.

Palladi littorea celebrabat Scyros honorum Forte diem.

Et ab Ouid. Deidamia dicitur puella Scyrias illo verſu:

Scyrias Hæmonio victa puella viro.

GRÆCIA *natis.*] pro filiabus dictum accipe: ita Sta.

Clariſque para connubia natis: pro natabus.

HÆC *mihi vota.*] quaſi dicat ſe vota ſuſcepiſſe pro ſalute Cynthiæ, vt ipſe deinde amaretur, non autem riualis. Tibul.

Omnia perſolui, fruitur nunc alter amore.

CAPITE *hoc.*] ſcilicet tuo ô Cynthia. dicticos eſt.

PROH *dij.*] indignantis exclamatio.

HIC.] quem ſcilicet tu foues.

QVI *te reliquit.*] qui te non amat, qui contemptibilis eſt. pronomina enim (teſte Donato) habent vim maximam.

NON *ſic incerto.*] mutabiles fœminarum animos antepoinit mobilitati Syrtium ventis agitatarum, & leuitati foliorũ, iuxta illud Virgilij.

Varium & mutabile ſemper Fœmina.

Et illud Calphurnij,

Mobilior ventis ô fœmina.

Syrtes autem omnes nouerunt duos eſſe ſinus in Africa impares magnitudine, pari natura, quarum facies cum ventis ſimul mutatur, & cum putre ſolum ſit leuis aura efficax eſt ad locorum mutationem. Syrtes à tractu nominatæ ſunt: auctor Saluſtius in Iugurtha.

TELA *pueri promite.*] id eſt, ô Cupidines ſagittas acutiores educite è pharetra, vt mihi vita eripiatur.

SIDERA *ſunt teſtes.*] ita Horat.

Teſtis Metaurum flumen.

Et diuus Hiero. *Teſtis tribunal illud.*

MATVTINA *pruina.*] teſtis eſt, inquit, pruina mei erga te amoris, quam ſub dio matutino tempore pertuli dum te præſtolor. Pruinam autem ex rore gelido gigni ſcribit Plin. & teſtatur Apuleius. Auctor eſt Ariſtoteles in Meteoris pruinam non gigni in montibus, & in locis hyemalibus magis prouenire quàm auſtralibus. Nix & pruina idem, ſed illa copioſior: hæc parcior.

ILLE *vir in medio.*] inprecatio optima in riualem, qua optat illum in ipſo coitu lapideſcere. Minus ardenter dixit Ouid.

Blanditiæ taceant, ſitque maligna Venus.

NON *ob regna magis.*] quemadmodum Eteocles & Polynices regni Thebani cauſa parati fuerunt ſemet mutuis vulneribus confodere præſente matre Iocaſta: ita ego non recuſo, inquit, ſubire mortem, dummodo riualis mecum ſimul moriatur, ſpectante Cynthia id ipſum certamen, & mecum commoriente. De Thebanis fratribus in primo commentario dictum eſt. Illud adde: Iocaſtam precibus conatam eſſe furorem cohibere Eteoclis filij properantis ad ſingulare certamen contra fratrem capeſſendum, quibus necatis gladio ſe confodit, & venas perrupit aniles, vt tradit Statius in XI. Thebaidos.

IANVS DOVSA FIL.

HÆC *mihi vota tuam propter ſuſcepta ſalutem.*] Inſcriptio vetus:

DEÆ SYRIÆ
SACR.
VOTO SVSCEPTO
PRO SALVTE.

IANVS DOVSA PATER.

MAXIMAQVE *in parua ſuſtulit oſſa manu.*] Hoc eſt, quod huic conſimili ferè argutia libro IV. poſtea exprimit Cornelia ad Paulum:

En ſum, quod digitis quinque leuatur, onus.

ET *lectum flentes circumſtaremus amici.*] Seneca Controuer. III. *Non ſeruorum turba lectulum circumſtabat, non amicorum, inter infantem & mulierculam deficientis ſpiritus in aduentum meum ſuſtinebatur.*

AVT *mea ſi ſtaret nauis in Oceano.*] Id eſt, reſtaret ſeu detineretur ventis aduerſis aut contraria tempeſtate, nimirum defixa anchoris ne progredi poſſet.

SIDERA *ſunt teſtes, & matutina pruina.*] Sic Ouidius Metam. III. *matutinaque pruina.*

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

SED *fors in hora.*] Scribo, *Fors ſit*, Prisciano doctore, integrum eſt, Forſitan. Fors ſit an. Ita etiam Fortaſſe an, vt in Varronem docuimus. Nam nomen eſt Fortaſſis, & Fortaſſe, vt, Neceſſis, & Neceſſe.

MVNERA *quanta dedi.*] & ego dedi munera, vt iſte: ſed tamen infelici ſucceſſu.

ECQVANDO *ire tibi.*] Repoſui ex ſcriptura, *Ecquandone.* A

VISVRA *& quamuis.*] [illegible], *Speraret viſura.* Silius in fine libri oooi:

—— quem vinctum colla catenis
Staturi ante tuos currus promiſimus vrbi.

Scio hodie *Staturum* legi, non *Staturi.*

APPOSITVM *fluuiis in Simoenta vadis.*] Sine dubio verſus νόθος. Itaque ὀβελιστέος.

SCYRIA *nec viduo Deidamia viro.*] In margine libri noſtri appoſita diuerſa lectio, *toro* pro *viro.* Quod rectum eſt. potius enim viduus torus, quam viduus vir dicitur.

TELA *precor pueri figite acuta magis.*] pro *figite* ſcriptura noſtra habet, *promite.* Apparet igitur interpolatum. B

ATQVE *hanc mihi ſoluite vitam.*] Noſter, *ſoluite curam.* Proximum plane illi: *Accipite hanc animam, méque his exoluite curis.*

SANGVIS *erit vobis.*] Ab hoc verſiculo locum habent illa, quæ ſuperius reliquimus, ſex diſticha: SIC IGITVR PRIMA MORIERE ÆTATE PROPERTI. Miror quomodo docti homioes, qui ante hac Propertium legebant, potuerunt aliquid hic reperire, quo ſibi ſatisfactum in eius lectione putarent, quum omnia propter hanc tranſpoſitionem abſurdiſſima ſiot. C

SED *non effugies.*] Noſter: *ſed non efficies.* Sed ſcriptum fuiſſe puto in exemplari, *Effuces.* C, pro G, vt in Catullo indicauimus.

SIDERA *ſunt teſtes.*] Mirus affectus amantis, à comminationibus ad commiſerationem ſui deſcendit. Porro Seruius v. Ecloga ita hunc locum adducit

—— teſtes ſunt ſidera nobis.

Sed eſt [illegible].

ATQVE *vtinam ſi forte pios eduximus annos.*] Catullus:

Di date mi hoc pro pietate mea.

NON *ob regna magis diris cecidere ſub armis.*] D Hic eſt initium elegiæ. & magno ſcelere ſe impiarunt, qui ita hæc cum ſuperioribus alienis coniunxerunt, vt ſequentia, quæ horum propria ſunt, diuellerent. Quin furorem ſimplicem furere noluerunt. Nam vbi ſcriptura vetus habebat, SED TEMPVS LVSTRARE ALIIS, ipſi, vt initium elegiæ facerent, pro SED, legerunt IAM. Atqui hoc volebat Propertius: Verum eſt, me paratum oullum à capite meo deprecari periculum pro amica mea: ſed vt addictus illi ſim, quemadmodum antea fui, hoc vero quominus faciam, impedit me nouum cooſilium à me initum. alio me vocat E ioſtitutum meum. Hæc ſunt plena affectus amatorij, nec oiſi à politis ingeniis iotelligenda. Itaque oon miror, ſi inficeta capita hæc mutarunt. eſt enim hic quaſi quædam valedictio amicæ, propter eius ingratum in poëtam animum. Sic Catullus:

Vale puella, iam Catullus obdurat.

ELEGIA X.

SED tempus luſtrare aliis Helicona choreis,
Et campum Hæmonio iam dare tempus equo.
Iam libet & fortes memorare ad prælia turmas,
Et Romana mei dicere caſtra ducis.
Quòd ſi deficiant vires, audacia certè
Laus erit. in magnis & voluiſſe ſat eſt.
Ætas prima canat Veneres, extrema tumultus.
Bella canam, quando ſcripta puella mea eſt.
Nunc volo ſubducto grauior procedere vultu:
Nunc aliam citharam me mea Muſa docet.
Surge anima ex humili. iam carmina ſumite vires:
Pierides magni nunc erit oris opus.
Iam negat Euphrates equitem poſt terga tueri
Parthorum, & Craſſos ſe tenuiſſe dolet.
India quin Auguſte tuo dat colla triumpho,
Et domus intactæ te tremit Arabiæ.
Et ſi qua extremis tellus ſe ſubtrahit oris,
Sentiet illa tuas poſtmodo capta manus.
Hæc ego caſtra ſequar vates. tua caſtra canendo,
Magnus ero. ſeruent hunc mihi fata diem.
Vt caput in magnis vbi non eſt tangere ſignis,
Ponitur hic imos ante corona pedes:
Sic nos nunc inopes laudis conſcendere carmen,
Pauperibus ſacris vilia thura damus.
Nondum etiam Aſcræos norunt mea carmina fontes,
Sed modò Permeſſi flumine lauit Amor.

PHILIPP. BEROALD. BON.

IAM *tempus luſtrare aliis Helicona choreis.*] iam pertæſus Cynthiæ perfidiam, quæ riualem admiſerat, dicit finem imponendum eſſe amoribus ſcribendis & Elegiaco carmini concinnendo, tempúſque eſſe ſcribendi carmine heroico res præclare geſtas à Cæſare Auguſto: metaphoricos loquitur. Luſtrare Helicona dicuntur poëtæ rebus poëticis operantes, propterea quòd Helicon Muſis dicatus eſt in Bœotia longe à Parnaſo ſeparatus, ſicut docuimus in annotationibus noſtris in Seruium. in hanc ſententiam ait Lucretius:

Auia Pieridum peragro loca nullius ante
Trita ſolo.

luſtrare, polyſemos ſermo eſt: multa enim ſignificat & in primis circuire, vt in hoc loco, & apud Virgil.

Luſtrat Auentini montem. ——

luſtratur dixit Plaut. pro eo quod luſtris ſtudet. Sunt autem luſtra popinæ ac lupanaria: vnde ab Horatio, mala luſtra dicuntur. Cicer. *Vino, luſtriſque confectus.*

ET *campum Hæmonio iam dare tempus equo.*] iam, inquit, tempus eſt agitare equum Theſſalum per campum patentem. tranſlatio eſt qua ſignificat tempus eſſe maiora aggrediendi, qua poëtæ frequenter vtuntur. Iuuenal.

—— *libeat decurrere campo*
Per quem magnus equos Auruncæ flexit alumnus.

& Ouid.

Hæc noſtro ſignabitur area curru.

EQVO *Hæmonio.*] vel quia in Hæmonia, hoc eſt, Theſſalia, laudatiſſimi equi fuerũt, teſte Varrone: & Theſſali primi inuenerunt ex equo pugnare: vel propter Achillis fortiſſimi herois equos dictum accipe, quos laudat Homer. quorum nomina ſunt Balius, & Xanthus: & videtur alludere ad Philippenſe bellum, quod Auguſtus geſſit in Hęmonia aduerſus Brutum & Caſſium.

IN *ma. & vo. ſat eſt.*] ſententia eadem in procœmio Pliniano: *Itaque etiam non aſſecutis, voluiſſe, abundè pulchrum & magnificum eſt.*

EXTREMA *te.*] tanquam deceat iuuenem ſcribere amorem: ſenem vero bellicos tumultus. quid vero eſt tumultus niſi perturbatio tanta, vt maior timor oriatur: vnde etiam nomen ductum eſt tumultus. Itaque maiores noſtri tumultum Italicum & Gallicum præterea nullum tumultum nominabant. Poteſt eſſe bellum ſine tumultu: tumultus ſine bello eſſe non poteſt, vt docet Cicero in octaua Antonianarum.

SVB DVRO *vultu.*] id eſt, ſeuero & caperata fronte, vt antiqui dictitabant, & facie vultuoſa qualis conuenit maiora & grauiora meditanti, & res heroicas ſcribere volenti.

NVNC *aliam citharam.*] ad canenda ſcilicet bella carmine heroico.

PIERIDAS.] Muſæ dicuntur à regione Pieria ſiue monte Pierio, vt Strabo & Feſtus tradũt: nam muſæ à locis & fontib. cognominatæ ſunt, vt Olympiades, Heliconiades, Libethrides, Pimpleides, Theſpiades, & Pegaſides.

A MAGNI *oris.*] quod ſcilicet grandia eloquatur, & dicendi genus ſublime depromat. Horat.

—— *atque os Magna ſonaturum.* ——

IAM *negat Euphrates.*] oſtendit materiam ſcribendi heroici carminis ſibi eſſe paratam, cùm iam Parthi dent pœnas Craſſorum necatorum. hiſtoria nota eſt, quemadmodum Craſſi pater & filius bellum Parthis illaturi Euphratem tranſierunt: & victi prælio ſunt: in quo filius cecidit. Deinde Craſſus pater dolo euocatus in colloquium à Surena duce Parthorum interemptus fuit. auctores Plut. Liuius, Appianus, & Florus.

B Poſt finita bella ciuilia cùm Auguſtus in Scytia ad componendum Orientis ſtatum veniſſet, vt ſcribit Iuſtinus in XLII. metum iniecit Phraati regi Parthorum, ne bellum Parthis vellet inferre. Itaque omnes captiuos Romanos, ſignáque omnia militaria, quæ Craſſo, & M. Antonio ademerant, Auguſto remiſit, & filij, nepotéſque Phraatis obſides Auguſto dati. Idem ſcribit Tranquillus: vnde dixit Horatius in laudem Auguſti:

Et formidatam Parthis te principe Roman.

Euphrates fluuius eſt Babylonis vrbem interfluens, cuius latitudo ſtadium occupat: ab Aſſyriis regium flumen appellatur.

C EQVITEM *poſt terga tueri.*] ſcribit Plutarchus in Craſſo, & Appianus in libro qui inſcribitur Parthicus, ſolitos eſſe Parthos in fuga à tergo ſagittas emittere, adeo, vt fugientes non minores hoſtibus afferant calamitates, quam conſiſtentes: vnde à Virgilio dictum eſt:

Fidentémque fuga Parthum, verſíſque ſagittis.

& Lucanus Parthorum bellum fugax appellat. Parthi lingua Scythica exules dicuntur, vt docet Trogus: nam conditores regni Parthici exules fuere Scytharum. dolet inquit poëta Euphrates quòd Craſſi ipſum vnquam timuerit, quoniam nunc luit pœnas, fateturque Parthis ſuis nihil

D prodeſſe fugam, nec ſe eos tueri amplius poſſe. Alij codices habent, non timuiſſe, ſed tenuiſſe, quod placet. vt ſit ſenſus: Dolet Euphrates ſe tenuiſſe Craſſos, hoc eſt reliquias Craſſorum, & cadauera inſepulta. Vnde dictum eſt à Lucano:

Vmbráque erraret Craſſus inulta. ——

& in octauo idem ait:

—— *craſſo quærente ſepulchrum.*

INDIA *quis Auguſte.*] legendum eſt quin, non quis: laudat Auguſtum quòd etiam Indos penitiſſimos redegerit ad obſequium. Scribit Tranquillus & Florus in vltimo Indos miſiſſe legatos ad Auguſtum ad amicitiam ipſius,

E populique Romani petendam, qui in itinere quadriennium conſumpſerunt: vnde ait Rufus: *Auguſtus Cæſar Indorum legationem primus accepit.*

TREMIT *Arabia.*] tangit hiſtoriam: namque Auguſtus Ælium Gallum cum exercitu miſit in Arabiam, quo gentes eas & loca pertentaret: eo conſilio ſcilicet, vt vel eos ſibi volentes conciliaret, vel ſubigeret inuitos: aut enim ſe diuitibus amicis vſurum ſperabat, aut locupletes inimicos ſuperaturum. meminit huiuſce rei Strabo in decimo ſexto: Cuius hæc ſunt verba, *Recens Romanorum expeditio, quæ noſtro tempore*

duce Aelio Gallo in Arabiam facta eſt. Per multa A eius regionis peculiaria docet Ptolomeus in quinto & ſexto coſmographiæ; triplicem deſcribit Arabiam, ſcilicet petream, deſertam, & felicem, quæ Græcè dicta eſt Eudemon: quæ, teſte Plinio, nullis gentium eſt poſtponenda.

V T *caput in magnus.*] egregia comparatio, cuius hic eſt ſenſus, quemadmodum coronam ponimus ante pedes ſtatuæ colloſæ, cuius caput propter altitudinem tangere non poſſumus: ita nos exiguo thuſculo ſacrificamus, & humile carmen offerimus, cum ſimus inopes, nec valeamus conſcendere ad laudes Auguſti carmine B grandiloquo: quod totum metaphoricos dictum eſt.

N O N D V M *etiam Aſcræos.*] per hoc indicat ſe nondum exercitatum eſſe ſtylo heroico, quo vſus eſt Heſiodus, qui fuit Aſcræus. Eſt autem Aſcra oppidum iuxta Heliconem, vt inquit Strabo in nono, in loco aſpero ædificatum. Heſiodo datur palma in illo medio genere dicendi, vt auctor eſt Quintilianus. Quidam dixerunt Heſiodum contendiſſe carminibus cum Homero, fuiſſeque victorem: quod indicat tripos poſitus ab Heſiodo in Helicone cum hoc Epi- C grammate:

Heſiodus donum dedit hoc ſpectabile Muſis:
Diuinum cantu cum calcide vicit Homerum.

Intelligit autem Caballinum fontem, ex quo ſe labra proluiſſe dicebat Heſiodus.

P E R M E S S I *flumine.*] Permeſſus fluuius eſt ex Helicone fluens muſis dicatus. de quo Virgilius:

Tunc canit errantem Permeſſi ad flumina Gallum.

Martialis:

Quid tibi cum Cyrrha, quid cum Permeſſidos vnda?

ſenſus eſt Propertij, ſe ab amore lotum fuiſſe in Permeſſo: per quod ſignificat ſe amatoria tan- D tum poëmata tractaſſe, nec dum guſtaſſe fontes heroicos: cùm rebus Cupidineis ſit tantum idoneus, non autem magnis concinnendis. Aiunt nobis poëtæ, vt inquit luculentè Plato, quòd à fontibus quibus mel ſcaturit haurientes, & à muſarum viridariis decerpentes carmina ad nos transferunt, quemadmodum mel ex floribus apes, & inſtar apum volare ſe aſſerunt.

IANVS DOVSA FIL.

S I C *nos nunc inopes laudis conſcendere carmen.*] *Scandendi* verbum videtur poſtulare, vt ſcribamos *culmen.*

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

I A M *tempus.*] indicaui S E D T E M P V S legendum eſſe ex veteri ſcriptura. Etiam in libro noſtro hæc male diuulſa ſunt à ſuperioribus.

E T *campum Hæmonio.*] Prouerbium [illegible]

[illegible]

P O N I T V R *hic unus.*] Lege, *hic*, non *hic*.

ELEGIA XI.

S C R I B A N T de te alij, vel ſis ignota, licebit.
Ludet, qui ſterili ſemina ponit humo.
Omnia, crede mihi, tecum vno munera lecto
Auferet extremi funeris atra dies:
Et tua tranſibit contemnens oſſa viator,
Nec dicet, cinis hæc docta puella fuit.

PHILIPP. BEROALD. BON.

S C R I B A N T *de te alij vel ſis ignota licebit.*] nolle ſe amplius dicit Cynthiam carminibus ce- C lebrare: ex quo oſtendit poſt mortem nullam duraturam Cynthię memoriam, cùm poëta ſcribere nolit: Carmina enim donant immortalitatem.

V N O *lecto.*] ſcilicet funebri.

A V F E R E T *omnia munera.*] id eſt, poſt obitum tuum, nulla tui nominis fama ſupererit, ſed omnia tecum pariter ſepelientur.

S T E R I L I *humo.*] quemadmodum agricola ſerere recuſat in ſolo ſterili & infœcundo, & ſi ſeminauerit operam perdidit & impenſam: ita nemo de te ſcribet ô Cynthia, quoniam ſi quis ſcripſerit inſtar agricolæ incaſſum laborabit: D iuxta illud:

In ſteriles campos nolunt iuga ferre iuuenci.

IANVS DOVSA FIL.

L V D E T, *qui ſterili ſemina ponit humo.*] Malim: *Ludit.* quamuis commode etiam reponere poſſis cum magno Scaligero *Laudet.*

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

S C R I B A N T *de te alij.*] Hæc male diuulſa ſunt E à ſuperioribus etiam in manuſcripto. Hæc reſpondent initio Elegiæ: Non recuſo pro te omne periculum ſubire, ſed conſilium non eſt mihi amplius de te ſcribere, neque fruſtra tempus in tuis laudibus prædicandis, quod antea feci, conterere. de te alij ſcribant, an taceant, id vero ſuſque déque fero.

L V D E T *qui ſterili.*] & ſententia, & ſcriptura libri noſtri poſtulat, *Laudet.* Idem prope cum eo,

Qui Bauium non odit, amet tua carmina Maui.

Sic hic, laudet te, qui vult operam perdere.

O M N I A *crede mihi tecum vno munera lecto.*] Hæc, & ſequentia omnino ſimilia ſunt illis, quæ Sappho ei exprobrat, quam indignam carminibus ſuis cenſebat:

Κατθανοῦσα δὲ κεῖσαι,
Οὐδέποτα μναμοσύνα σέθεν
Ἔστ' οὐδὲ μεθ' ὕστερον·
Οὐ γὰρ πεδέχῃς ῥόδων
Τῶν ἐκ Πιερίας.
Ἀλλ' ἀφανὴς κὴν ἀΐδα δόμοις
Φοιτάσεις· οὐδείς δέ σε
Βλέψει πεδ' ἀμαυρῶν
Νεκύων ἐκπεποταμένας.

Quæ caput, & digitos, & lumina nigra puellæ, A
Et canit, vt ſoleant molliter ire pedes.

ELEGIA XII.

Qvicvnqve ille fuit, puerum qui pinxit Amorem, B
Non ne putas miras hunc habuiſſe manus?
Is primùm vidit, ſine ſenſu viuere amantes,
Et leuibus curis magna perire bona.
Idem non fruſtra ventoſas addidit alas,
Fecit & humano corde volare deum.
Scilicet alterna quoniam iactamur in vnda, C
Noſtráque non vllis permanet aura locis.
Et meritò hamatis manus eſt armata ſagittis,
Et pharetra ex humero Gnoſia vtroque iacet.
Ante ferit quoniam, tuti quàm cernimus hoſtem, D
Nec quiſquam ex illo vulnere ſanus abit.
In me tela manent, manet & puerilis imago,
Sed certè pennas perdidit ille ſuas.
Euolat, hei, noſtro quoniam de pectore nuſquam,
Aßiduúſq; meo ſanguine bella gerit.
Quid tibi iucundum ſiccus habitare medullis? E
Si pudor eſt, alio traiice tela tua.
Intactos iſto ſatius tentare veneno.
Non ego, ſed tenuis vapulat vmbra mea:
Quam ſi perdideris, quis erit qui talia cantet?
Hæc mea muſa leuis, gloria magna tua eſt:

PHILIPP. BEROALD. BON.

Qvicvnqve *ille fuit puerum qui pinxit amorem.*] laudat illum pictorem, qui puerum pinxit Cupidinem, vtpote, qui omnis optime accommodauerit affectionibus, quæ ex amore proueniunt.

Sine *ſenſu vi. aman.*] Cupido ideo puer pingitur, quia qui amat non plus ſapit quam puer. Nam, vt eleganter docet Plaut. in Mercatore, *Amori accedunt, ineptia, ſtultitia, & temeritas, incogitantia, cupiditas, petulantia, multiloquium, & pauciloquium.* & (vt ait Terent. in Eunucho, & Horat. in ſermonibus) *Amor neque conſilium habet, neque modum, nec ratione regi poteſt.* Iuuenis vero, vt ſcribit Ariſtot. in primo ethicorum, rudis eſt earum rerum, quæ in vita verſantur, & ideo nequaquam idoneus auditor eſſe poteſt ciuilis diſciplinæ.

Magna *perire bona.*] ſcri. Diuus Hierony. in primó contra Iouianum, quòd Amor turbat conſilia, à magnis cogitationibus ad humillimas detrahit, & homines querulos, iracundos, temerarios, durè imperioſos, ſeruiliter blandos facit.

Alterna *vnda.*] tranſlatio ab his, qui ab fluctuantis vndæ impetu affliguntur, ab altera ſubleuantur: vt ille quem fluctus aduerſus è naui eiecerat, alter felicior in nauem reiecit: Ita amatores iactantur alternatim inter amoris æſtus, modo inſanos, modo benignos.

Hamatis *ſa.*] hoc eſt cuſpides aduncas habentibus: De quibus loquens Plin. in xvi. ait: *Calamis ſpicula addunt irreuocabili hamo noxia.*

Pharetra *Gno.*] epitheton pharetræ accommodatum: nam Gnoſij, quæ ciuitas eſt Cretæ, & Cretenſes omnes optimi fuerunt ſagittarij, vnde ait Plin. *Præcipuus hic calamorum vſus in Creta bellatores ſuos præcipitauit.* & Lucan. Pharetras Gnoſias cognominauit illo verſu:

— Gnoſias agitare pharetras
Docta: nec Eois peior Gortina ſagittis.

In *me te. ma.*] oſtendit non omnia in ſe comprobari, quę Amori aſcribuntur, quoniam in ipſo pennas perdidiſſe videtur: cùm nunquàm è ſuo pectore egrediatur, quemadmodum ſolet perſæpe euolare pectoribus amatorum.

Siccis *me.*] id eſt, longo amore exhauſtis & deſiccatis, iuxta illud: *Eſt mollis flamma medullas.* & ita admonet Amorem, vt ab ipſo diſcedat, & illos tentet qui nondum ſunt ſagitta ipſius venenata contacti, nec veneno amatorio potionati.

Veneno.] id eſt amore, qui quaſi per venas penetrat. Eſt enim amor venenum occultum, vt ait Donatus. ita Virg.

Occultum inſpires ignem, falláſque veneno.

Qui venenũ dicit, adiicere debet vtrum bonum

ſit an malum. Nam & medicamenta venena ſunt, Græci pharmaca vocant. Nomen medium eſt, & tam id quod ad ſanandum, quam id quod ad occidendum paratum eſt, continet, vt docet iuriſconſultus ad legem Corneliam, de ſiccariis, & de verborum ſignificatione.

Si *puer eſt alio.*] verſus mendoſus eſt, & ita emendandus, *Si puer es alio traijce tela tua.* cuius hic eſt ſenſus: O Cupido ſi puer es prout pingeris, agito ea, quæ puerum decent. cum pueri autem mobilis & varia natura ſit, tu quoque mobilitate puerili à me diſcedito, & in alios tela tua iaculate: & ita hæc particula, es, producetur auctoritate poëtica.

B Vapvlat *vmbra mea.*] quaſi dicat ſe non amplius eſſe corpus, quod exhauſtum ſit amore, ſed ſupereſſe ſolam vmbram. Ouid.

Longus amor tales corpus tenuauit in vſus.

Qvam *ſi perdi.*] ſi hanc vmbram ô Cupido, qui ſola de me ſupereſt extinxeris, non erit alter poëta, qui cantet amores, & laudet formoſitatem puellæ, quæ in primis nigris oculis condecoratur: iuxta illud Horatij,

Spectandum nigris oculis, nigróque capillo.

Molliter *ire.*] inceſſu ſcilicet matronali.

M. ANT. MVRETVS.

Qvicvnqve *ille fuit.*] quomodo Amor pingatur, & cauſſas, cur ita pingatur, ſumma elegantia exponit. Sed hanc elegiam perfecte intelligere qui ſtudet, legat Alexandrum Aphrodiſienſem problemate LXXXVII.

C Evolate *noſtro.*] certe quidem verſus hic integer non eſt. nam quid eſt Euolate de noſtro pectore? fortaſſis igitur ita legendus ſit,

Euolas, heu, noſtro quoniam de pectore nuſquam.

IANVS DOVSA FIL.

D Ventvm eſt ad Amoris deſcriptionem in Poëta noſtro Vmbro, quæ veluti Cupidinis clauo affixum me coget ſibi diutius immorari non inuitum. ita ſuauis eſt & delenifica. ait primò:

Qvicvnqve *ille fuit, puerum qui pinxit amorem, Nónne putas miras hunc habuiſſe manus?*] Idem ferè Theophylactus in Amatoriis: ἐπαινῶ τοὺς ζωγράφους. ὑποπτέρους γὰρ τοὺς ἔρωτας ἀναγράφουσι, καὶ πῦρ διαμορφοῦσι τὰ σχήματα, ὅτι τοῖς πλάσμασι τὴν ἀλήθειαν προξενοῦσι. Quæ maximè pertinent ad illum verſum:

Idem non fruſtra ventoſas addidit alas.

E Is *primùm vidit ſine ſenſu viuere amantes.*] Amantes pueris comparat, quòd & prudentia careant inſtar puerorum, & in puerilibus nugis ac curis occupentur. Quod & ante hunc fecit Plato in Philebo, vbi cauſſam, cur amantium perioriis ignoſcat Iuppiter, hinc deducit, ita ſcribens: ὡς δὲ λόγος, καὶ ἐν ταῖς ἡδοναῖς περὶ τὰ ἀφροδίσια, αἳ δὴ μέγισται δοκοῦσιν εἶναι, καὶ τὸ ἐπιορκεῖν συγγνώμην εἴληφε παρὰ θεῶν, ὡς καθάπερ παίδων τῶν ἡδονῶν νοῦν οὐδὲ τὸν ὀλίγιστον κεκτημένων. Quem locum citat Athenæus libro XII. ſed corruptè, itaque hinc emendetur. Facit ad hanc comparationem & illud

A Plauti in Mercatore, vbi amator ſenex, tanquam elementarium puerum, in ludum ſe ire cœpiſſe iocatur bella traſlatione:

DE. *Hodie ire in ludum occœpi litterarium.*
Lyſimache ternas ſcio iam. LY. *quid ternas?*
DE. *amo.* Nam amori præter cætera accedunt, vt in Prologo dixit ibidem Plautus:

Ineptia, ſtultitiaque adeò & temeritas,
Incogitantia, excors immodeſtia,
Petulantia, cupiditas, & maleuolentia.

Quæ omnia in ætatem & affectus puerorum optimè quadrant.

Scilicet *alterna quoniam iactamur in vnda.*] B Sic Amorem fluctibus ac tempeſtati aſſimilat Meleager Anthol. VII.

Κῦμα τὸ πικρὸν ἔρωτος, ἀκοίμητοί τε πνέοντες
Ζῆλοι, καὶ κώμων χειμέριον πέλαγος.

Neque abludit hinc illud Catulli:

——— *tanto te abſorbens vertice amoris*
Aeſtus in abruptum detulerat barathrum.

Hinc Horatius ad amantem:

——— *Quanta laboras in Charybdi?*

In *me tela manent, manet & puerilis imago,*
Sed certè pennas perdidit ille ſuas,
Euolat hei noſtro quoniam de pectore nuſquam.]

Hæc omnia penè ad verbum expreſſa à Paulo Silentiario Antholog. VII.

C Μηκέτι τις φρίξειε πόθου βέλος, ἰοδόκην γὰρ
Εἰς ἐμὲ λάβρος ἔρως ἐξεκένωσεν ὅλην.
Μὴ πτερύγων ταρσοῖσι πτοέσθω ἐπήλυσιν. ἐξότε γάρ μοι
Λὰξ ἐπιβὰς στέρνοις πικρὸν ἔπηξε πόδα,
Ἀσπαίρει, ἀδόνητος ἀνέζετο· οὐδὲ μετέστη,
Εἰς ἐμὲ συζυγίην κεκολημένος πτερύγων.

Vnde lucem capiet Ouidius Amorum II. Eleg. IX. cùm ſcribit:

O in corde meo deſidioſe Puer.

Quod argumentum animi cauſſa & ipſe tractadi auxíque variis inuentionibus in Epigrammate quodam meo, quod apponam:

Illapsvs *tacitus penitus Puer ales in alto*
D *Corde tuam graphicè ſcalpſerat effigiem;*
Vis oculi quum, Vita, tui cor ſuſtulit omne,
Et cumcorde tuam ſuſtulit effigiem.
Iámque duce errabam amiſſo, poteramq; nec vmbram
Vel reperire tui vel reperire mei,
Lampade quem duplici geminâ ſub nocte premebat
Abripiens profugo me mihi ſcæuus Amor;
Lumina dum nobis geminum vibrantia fulgur,
Lumina ſidereis æmula luminibus,
Alluxere facem, qualis poſt nubila feſſis
Eſſe Helice nautis aut Cynoſura ſolet,
Monſtrantes iter igne ſuo, veſtigia poſſem
Quà reperire mei, quà reperire tui.
E *At Venus (attonſis quoniam non auolat alis*
Nudus vt in rapto corde remanſit Amor
Hinc dominæ flammis, hinc pectoris vſtus ab æſtu,
Queis auxit proprias in ſua damna faces)
Iam duce caſſa ſuo, quærit, neque repperit vſquam
Cum Domina Puerum, cum Puero Dominam.

Sed vt ad Poëtam noſtrum redeamus, quod ſequitur:

Qvid *tibi iucundum ſiccis habitare medullis?*
Non ego, ſed tenuis vapulat vmbra mea.] Paria facit cum illa Ouidiana expoſtulatione ad Cupidinem, Elegiâ, quam citauimus modò:

A *Quid iuuat in nudis hamata recondere tela*
Oſsibus? oſſa mihi nuda reliquit amor.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

QVICVNQVE *ille fuit.*] Hæc pene ad verbum ex lepidiſſimis verſibus Eubuli Comici accepta ſunt. Sunt autem hi:

Τίς ἦν ὁ γράψας πρῶτος ἀνθρώπων ἄρα,
Η κηροπλαστήσας ἔρωθ' ὑπόπτερον;
Ως οὐδὲν ᾔδει πλὴν χελιδόνας γράφειν.
Αλλ' ἦν ἄπειρος τῶν τρόπων τῶν τοῦ θεοῦ.
Εστι γὰρ οὔτε κοῦφος, οὔτε ῥᾴδιος
B Απαλλαγῆναι τῷ φέροντι τὴν νόσον,
Βαρὺς δὲ κομιδῆ. πῶς ἂν οὖν ἔχοι πτερά;

Poſtremos enim ita adumbrauit Propertius:

Sed certe pennas perdidit ille ſuas.
Euolat è noſtro quoniam de pectore nuſquam

IDEM *non fruſtra ventoſas addidit alas.*] Idem omnino Alexis: ——— λέγεται γὰρ λόγος

Υπὸ τῶν σοφιστῶν, μὴ πέτεσθαι τὸν θεὸν
Τὸν ἔρωτα, τοὺς δ' ἐρῶντας. αἰτίαν δ' ἔχειν
Εκεῖνον ἄλλως. ἠγνοηκότας δὲ τοὺς
Γραφεῖς ἔχοντα πτέρυγας αὐτὸν ζωγραφεῖν.

SI *pudor eſt.*] Ita recte docti viri ex veteri lectione: *Si puer eſt.* Sed ſequentia variant, *alio trance puella loco.* Inepte. Nam quia pro *pudor* legerunt *puer*, ita etiam pro *tela*, *puella*. C

PROPERTII ELEGIA DE AMORE Græcè expreſſa ab HENRICO STEPHANO.

ΟΣ ποτὲ τεχνάζων πρῶτος τὸν ἔρωτα χάραξεν,
Τὸν δ' οὐ χρῆν δοκέεις δαιμονίαις παλάμαις;
Οὗτος ἴδε πρώτιστον κουφόφρονας ἔμμεν ἐραστάς,
Καὶ μελεδῶσι κεναῖς πήματα πολλὰ παθεῖν.
Εἶτα δ' οὐκ ἀλόγως ἀνεμώδεα οἱ πτερὰ τεῦξεν
Ὡς βροτέην πέτεσθ' ἐν κραδίην θεόν.
D Κύμασι γὰρ ἄμμε φέρει ἀμοιβαδὶν ἄλλοτε ἄλλῳ.
Οὐδέ τι ἡμετέρου ἔμπεδος αὔρα μένει.
Οὐδ' ἄρα χεὶρ εἰκῆ γαμψοῖς βελέεσσι κορύσθη,
Εκ δ' ὤμων φαρέτρη κνωσσίη ἐκκρέμαται.
Ημᾶς γὰρ βάλλει πρὶν ἐν ἀσφαλεῖ ἐχθρὸς ὁρᾶσθαι,
Οὐδ' ἄκεσις τούτου τραύματος οὐδεμία.
Εν μὲν ἐμοὶ τά τε κἆλλα καὶ ἡ παιδὸς μένει εἰκών,
Τὰς πτέρυγας δ' ἐν ἐμοὶ ὤλεσεν αὐτὸς ἑάς.
Οὐ γὰρ ἀποπτάμενος ποτ' ἐμῆς φρενὸς οἴχεται ἄλλῃ,
Αλλ' ἐν ἐμῷ μάχεται αἵματι πολεμίως.
Τίπτε πόνον χαίρεις ξηροῖς ἐνὶ μυελοῖς οἰκεῖν,
Εἴπερ ἔτ' αἰδώς σοι, βάλλε καὶ εἰς ἑτέρους.
Φάρμακα τεὰ πρέπει ἐπ' ἀκραιφνεῖ κλίνειν ἦν.
Οὐκ ἐγώ, ἀλλ' ἀδρανὴς δαίρεται ἡ σκιὴ ἐμή.
E Κ' ἢν ταύτην ἀπολέσῃς, τίς ἔτ' ἔσσεται ὅς τάδ' ἀείσῃ;
Μοῦσα γ' ἐμὴ μικρά, σοὶ κλέος ἐστὶ μέγα.
Η κάρα, κυανέους τ' ὦπας, καὶ δάκτυλα κούρης
Αδῃ, χ' ὡς φιλέῃ βαινέμεν ἁβρὰ ποσί.

ELEGIA XIII.

NON *tot Achæmeniis armantur Suſa ſagittis,*
Spicula quot noſtro pectore fixit (*Amor.*

A *Hic me tam graciles vetuit contemnere muſas,*
Iuſsit & Aſcræũ ſic habitare nemus:
Non vt Pieriæ quercus mea verba ſequantur,
Aut poſsim Iſmaria ducere valle feras:
Sed magis vt noſtro ſtupefiat Cynthia verſu.
Tũc ego ſim Inachio notior arte Lino.
B *Non ego ſum formæ tantum mirator honeſtæ,*
Nec ſi qua illuſtres femina iactat auos.
Me iuuet in gremio doctæ legiſſe puellæ,
Aurib. & puris ſcripta probaſſe mea.
Hæc vbi contigerint, populi confuſa valeto
Fabula: nam domina iudice tutus ero.
C *Quæ ſi fortè bonas ad pacem verterit aures,*
Poſſum inimicitias tunc ego ferre Io- (*uis.*
Quandocunque igitur noſtros mors claudet ocellos,
Accipe quæ ſerues funeris acta mei.
Nec mea tunc longa ſpatietur imagine pompa,
Nec tuba ſit fati vana querela mei:
D *Nec mihi tunc fulcro ſternatur lectus eburno,*
Nec ſit in Attalico mors mea nixa toro.
Deſit odoriferis ordo mihi lãcibus. aſsint
Plebeij paruæ funeris exequiæ.
Sat mea, ſat magna eſt, ſi tres ſint, pompa libelli,
Quos ego Perſephonæ maxima dona feram.
E *Tu verò nudũ pectus lacerata ſequaris,*
Nec fueris nomen laſſa vocare meũ:
Oſculaque in gelidis pones ſuprema labellis,
Cùm dabitur Syrio munere plenus (*onyx.*
Deinde, vbi ſuppoſitus cinerem me fecerit ardor,
Accipiat manes paruula teſta meos:
Et ſit in exiguo laurus ſuperaddita buſto,
Quæ

Quæ tegat extincti funeris vmbra locum.
Et duo ſint verſus: Qui nunc iacet horrida puluis,
Vnius hic quondam ſeruus amoris erat.
Nec minùs hæc noſtri noteſcet fama ſepulcri,
Quàm fuerant Phthij buſta cruenta viri.
Tu quoque, ſi quando venies ad fata, memento
Hoc iter, ad lapides cana veni memores.
Interea, caue, ſis nos aſpernata ſepultos.
Non nihil ad verum conſcia terra ſapit.
Atque vtinam primis animam me ponere cunis
Iuſſiſſet quæuis de tribus vna ſoror.
Nam quò tam dubiæ ſeruetur ſpiritus horæ?
Neſtoris eſt viſus poſt tria ſæcla cinis.
Qui tam longæuæ minuiſſet fata ſenectæ
Gallicus Iliacis miles in aggeribus;
Non ille Antilochi vidiſſet corpus humati.
Diceret aut, ô mors cur mihi ſera venis?
Tu tamen amiſſo non nunquam flebis amico.
Fas eſt præteritos ſemper amare viros.
Teſtis, qui niueum quondam percuſſit Adonim
Venantem Idalio vertice durus aper,
Illis formoſum lauiſſe paludibus, illuc
Diceris effuſa tu Venus iſſe coma.
Sed fruſtra mutos reuocabis Cynthia manes.
Nam mea qui poterunt oſſa minuta loqui?

PHILIPP. BEROALD. BON.

NON *tot Achæmenijs armantur Hetruſca ſagittis Spicula.*] dicit amorem eſſe in cauſa quo minus ſcribat grauiora poëmata, cuius ſpiculis tot ſe eſſe confixum quot non armantur ad pu- A gnam Suaſiani.

ACHÆMENIIS *ſagittis.*] Perſarum reges ex Achæmenidarũ cognatione generoſiſſima ſunt oriundi, vt ſcri. Herodo. in Clio. Scri. Porphy. Achæmenen regem fuiſſe Parthorum: Iude Achæmeniæ ſagittæ optimo epitheto cognominãtur, quoniam Perſæ & Parthi, omnéſque fere Orientis gentes ſagittis bella conficiunt: vt auctor eſt Plin. in XVI. Hetruſca ſpicula propter Iluam inſulam Hetruriæ ferri copia nobilẽ. De qua Virg.

——Ilua trecentos
Inſula, inexhauſtis Chalybum generoſa metallis.

& omnes ſic hactenus expoſuerunt. Cæterum B nemo eruditorum vtitur eloquutione tam præpoſtera, vt dicat ſpicula ſagittis armari, cùm ecõtrario ſagittæ ſpiculis, hoc eſt cuſpidibus ferreis, armentur: quemadmodum etiam ferrum veneno armari dicitur, vt illud ſpecioſè dictum eſt à Virgilio:

——ferrúmque armare veneno.

Quocirca cenſeo ita emendandum eſſe Suſa pro Hetruſca & in primo verſu erit abſoluta ſententia, quæ talis eſt: Suſa non armantur tot ſagittis, quot ſpicula fixit amor intra poëtæ præcordia. Suſa autem fuerunt regia vetus Perſarum à Da- C rio Hiſtaſpis filio condita, vt auctor eſt Plin. in ſexto. Tradit Strabo in decimoquinto, Suſiam partem eſſe Perſiæ, quæ Suſa habet vrbem clariſſimam, & paulo poſt ait: *Suſa à Tithono condita dicuntur ambitu CXX. ſtadiorum.* Huius vrbis meminit Lucanus in ſecundo,

—— Achamenia decurrant medica Suſis
Agmina: ——

Et talis ſenſus erit venuſtus & poëticus, cùm ſuperior ſit præpoſterus & inuenuſtus: & Suſa pro Hetruſca ſcriptum legi in codice Ioannis Pici Mirandulani, qui vir eſt ſeculorum memoria dignus, qui multiiugis diſciplinis præditus, exor- D nat ætatis noſtræ gloriam: cui accommodari poteſt illud quod de Varrone ſcripſit Terentianus vir doctiſſimus: Vndecunque Picus qui te, Mi nemi, vtpote eruditum eruditiſſimus, nobilem nobiliſſimus, non ſolum diligit, ſed vehementer amat, qui de te honorifice loquitur & optimè ſentit: hic poſt ſeueriora ſtudia in Propertij lectione tãquam amœniſſimo diuerſorio requieſcere conſueuit, & mihi hunc locum ita legenti adſtipulatus, oſtenditq́; in ſuo codice Suſa ſcriptum eſſe non Hetruſca: ſed iam ad interpretationem inſtitutam reuertamur. Alias dabitur occaſio ſcribendi copioſius de Pico, cuius ami- E citia glorior, & ab eo non improbari literulas noſtras duco eſſe maximum.

TAM *graciles Muſas.*] propter Elegos verſus in gracili charactere compoſitos.

S t c.] ſcilicet ſtylo tenui.

NON *vt Pie. quer.*] alludit ad Orpheum, quem canentem arbores & feræ ſequebantur: id quod ſupra memorauimus. Pierias quercus appellat, vel quia Thrax erat Orpheus, & Pieres populi Thraciæ fuerunt: vel quia Pieriis, hoc eſt muſicis carminibus oblectabantur. vnde & ab Horat. Auritæ quercus dicuntur à deſiderio audiendi.

ISMARA *Thracia.*] ſunt enim Iſmara mõtes in Thracia, & Iſmarus oppidum vt ait Probus. Vir.

Innat Iſmara Baccho Conſerere.

INACHIO *Lino.*] Linus in poëtica & muſica excellens præceptor fuit Orphei, Thamyræ & Herculis, quem cithara Hercules interemit, vt ſcribit Diodor. in IV. bibliothecæ. Hinc eſt illud Plautinum in Bacchidibus non iuuenuſte dictum:

Eia nunc eſſe ego opinor Herculem: tu autem Linus.

De hoc ait Euſeb. chronographus: *Linus magiſter Herculis omnibus notus efficitur:* Hunc diuus Auguſtinus in XVIII. de ciuitate Dei numerat inter primos theologos. Fuit alter Linus Chrotopi filius adhuc infans diſcerptus à canibus, cuius meminit Stat. in Thebaide. De quo intelligendum eſt apud Ouid. illo verſu:

Qui quod Chrotopidem diripuere Linum.

Inachius dicitur à poëta, quia fuit Argiuus. Inachus autem apud Argos, teſte Euſebio, primus regnauit.

POPVLI *con. vale. Fa.*] vbi inquit placuero puellæ, & mei verſus à Cynthia probantur, rumuſculos, fabulaſq́, populi turbulentas floccipendam.

AN *pa. ver. an.*] ſi Cynthia fuerit mihi reconciliata, pacificatione inter nos adhibita, inimicitias Iouiales non magnifaciam. Loquitur ex illa vulgariſſima ſententia, quæ ait in amore eſſe bellum, & rurſum pacem.

QVANDOCVNQVA *igitur.*] præſcribit quæ fieri velit à Cynthia in ſuo funere.

NEC *ſpatietur imagine pompa.*] nolo, inquit, in funebri mea pompa adhiberi imagines meorũ, ritu Romanorum, apud quos imagines ceteæ ſingulis diſponebantur armariis, quæ comitabantur funera gentilia. Sempérque defuncto aliquo totus aderat familiæ eius, qui vnquam fuerat populus, auctor Plin. in XXXV. vnde ait Horat. in Epodo:

Eſto beata, funus atque imagines
Ducant triumphales tuum.

Hoc idem oſtendit Craſſus orator, ſic ſcribens contra Brutum: *Brute quid ſedes? quid illam anum patri nunciare vis tuo? quid illis omnibus quorum imagines duci vides?*

NEC *tuba ſit fati.*] id eſt mortis. & tubam intelligit funebrem, de qua ſupra dictum eſt, qua qui canunt Siticines nominantur.

NEC *mihi tunc fulcro.*] nolo, inquit, mihi defuncto lectum eburneum præparari, qualis, teſte Tranquillo, Iulio Cæſari ſtratus fuit auro & purpura. Fulcrum accipe pro ſponda, & à fulciendo nomen ductum, quoniam his fulcimur, hoc eſt, ſuſtinemur, vt interpretatur Seruius. Iuuenalis:

Clarum Troiugenis factura & nobile fulcrum.

ATTALICO *toro.*] id eſt, ornato funebri lecto. Auleis & periſtromatis, quæ Attalica cognominantur, quoniam Attalus rex aurum veſtibus intexere primus inuenit: vnde nomen Attalicis: auctor Plin. Scribit Seruius aulea dici, quia in aula Attali regis Aſiæ primum inuenta fuerunt: vnde infra dicet Propertius,

Porticus auleis nobilis Attalicis.

& in oratione Cice. ſexta in Verrem ita ſcriptũ legimus: *Quod illa Attalica tota Sicilia nominata ab eodem Heio peripetaſmata emere oblitus eſt?*

A NIXA.] hoc eſt fulta & ſubnixa. mors poſita eſt pro cadauere.

ODORIFERIS *lancibus.*] ſcribit Plin. luxuriam adhibuiſſe defunctis vrendis vnguenta & odoramenta, quæ diis colendis natura genuerat. Idem, inquit, aceruatim congeſta ſunt honori cadauerum, quæ diis per ſingulas micas dantur. Refert Plutarchus in funere Syllæ maximam odorum copiam matronis fuiſſe comportatam, vt ex illis imago Syllæ iuſtæ magnitudinis formaretur. Papi. in ſiluis: Funus Priſcillæ fuiſſe odoribus, aromatibúſque exornatum memorat, ſic ſcribens:

B *Ver Arabum, Cilicumque fluit, floréſque Sabæi.*

Hic dictum eſt à Iuuenale:

Quantum vix redolent duo funera. ———

Lances vaſa ſunt rebus diuinis apta, vt docet Auſon. illo verſu:

Thuribula & patera, quæ tertia vaſa deorum.

Lanx & hic accipitur in hoc ſignificato, cùm de ſacris funebribus loquatur. Lances etiam accipimus pro vaſis eſcariis, vnde ait Iuuenal.

Aſpice quam magno diſtendat pectore lancem.

Plin. obiurgans luxuriam Romanorum dicit C lances quinquagenarias & centenarias fuiſſe factitatas ex argento, hoc eſt pondo quinquaginta librarum, & pondo centum, vt opus foret multis conſeruis, qui ſingulas inferrent in menſas dominorum.

PARSAPHONE.] id eſt, Proſerpinæ, quæ modo Libera, modo Luna, modo Nocticula, modo Diana, modo Lucina, modo Triuia, modo Hecate, modo Perſephone à ſcriptoribus nũcupatur. Dea eſt inferorum, cui Propert. deferre cupit libellos amatorios, tanquam pro naulo ſiue portorio, quod defuncti inferis perſoluebant. Cuius rei meminerunt Diodor. & Apu. vn- D de dixit Iuuen. *Nec habet quem porrigat ore trientem.* Scri. Lactant. nomina mortuorum à Proſerpina in inferorum poſte conſcribi. Stat.

— *Loca muta & inane ſeueræ Perſephones.*

auctor eſt Euſe. in præparatione euan. Perſephonem ſignificare virtutem ſeminum, quam olim raptam ab Orco dicuut: quia, vt ait Augu. defuit terræ fœcunditas.

SAT *mea ſit ma.*] verſus inuerſus eſt & ita corrigendus,

Sat ſit magna mei ſi tres ſint pompa libelli:

contentum ſe eſſe dicit in funere pompa trium E libellorum, vel quia tres tantummodo facere deſtinauerat, vel quia ternarius numerus eſt potentiſſimus, vt docet Auſo.

SYRIO *munere plenus onyx.*] id eſt, cum vnguenta pretioſa ex ampula marmorea fundentur in rogum meum. Onyx genus eſt ampulæ marmoreæ vt ſcri. Porphy. diximus in enarratione Lucani onychitem lapidẽ eſſe marmoreum, quem in Arabiæ montibus, nec vſquam alibi naſci putauere veteres Rom. de quo ſupra dictum eſt: Vaſa potoria inde facta fuiſſe ſcri. Cor. Nep. Hunc aliqui lapidem alabaſtritem vocant, quem cauant ad vaſa vnguentaria, quoniam ea incorrupta optime ſeruare dicitur, vt auctor eſt Plin. in XXXVI. eſt & onyx gemma candorem habens, vnguis humani ſimilitudioe. Indica

onys igniculos habet albis cingentibus zonis. Hic accipitur pro ampula vnguentaria confecta ex onychite lapide. Ita apud Hora.

Nardi plenus onyx eliciet cadum.

In eadem ſignificatione apud Catul.

Quam iucunda mihi munera libet onyx.

apud Luc. & Papinium pro ipſo marmore accipitur onyx. Syrium munus appellat vnguentum prætioſum, quoniam in Syria eſt Iudæa, cui terrarum vni balſamum conceſſum eſt, quod omnib. odoribus præfertur, auctor eſt. Pli. in XII. eſt & vnguentum laudatiſſimum Phœniciũ à Phœnice: Nam Syria multis eſt diſtincta nominibus, inter quæ Phœnice quoque nominatur: Præterea in Syria gignitur ſtyrax, quam Arabes vrunt in pellibus hircinis abigentes faſtidium ſuorum odorum: eadem ſuffiunt tecta, eandem vrunt ad fugandas ſerpentes in odoriferis ſiluis frequentiſſimas, auctor Plin. in XII.

LAVRVS *ſuperaddita buſto.*] quæ ſcilicet indicet eum fuiſſe poëtam: Nam lauro & poëtæ & imperatores triumphantes coronabantur.

ET *duo ſint ver.*] ſcilicet hic dimidiatus & ſecundus totus qui ſequitur, ſibi conficit epitaphium, vt etiam Tibull. dixit:

Fac lapis inſcriptus ſtet ſuper oſſa notis.

PHTHII *bu. vi.*] non minus clara erit, inquit, fama mei ſepulchri propter carmina, quam ſit Achillis propter bellica facinora, quem Phthiũ appellat à Phthia ciuitate Theſſaliæ: cuius meminit Stra. in IX. Et Phthij fuerunt ſubditi Achilli: vnde & ab Hora. Phthius nominatur. Supra diximus buſtum eſſe ipſam tũbam atque ſepulchrum. Fuit autem tumulus Achillis iuxta Achilleon oppidum littore Rheto, conditum à Mytileneis, vt ſcri. Plin. in V.

VANIES *ad fata.*] ad mortem. Optat Cynthiam vbi diu vixerit defunctam ſecum in eadem vrna ſepeliri.

NON *nihil ad verum.*] ſenſus eſt: Noli negligere ô Cynthia me ſepultum: nam etiam ipſe cinis aliquid ſentit voluptatis priſtinæ conſcius, & gaudio quaſi vero perfruitur. Hoc dictum eſt tanquam ſit aliquis defunctis ſenſus.

DE *tribus vna ſoror.*] Parcas intellige, quarum penſum eſt inexorabile.

NAM *quo.*] ad quid, inquit, & in quem vſum longa aperitur vita, cùm tota flebilis ſit & ærũnoſa vt ſcribit Sene. in libro de conſolatione ad Martiam: & hæc particula, quo, in hanc ſententiam eleganter vſurpatur ab eruditis. Horat.

Quo mihi fortuna ſi non conceditur vti.

& Martial.

Quo tibi decocta nobile frigus aqua.

MINVISSET *fata ſenecta.*] ſenſus eſt: Si miles aliquis in bello Troiano minuiſſet longam Neſtoris ætatem illum iugulando, profecto non vidiſſet funus filij Antilochi, nec præ dolore mortem optaſſet: & per hoc docere vult longam vitam plus malorum afferre quam bonorum. In quam ſententiam luculentiſſime ſcripſit Iuuen. exordiens ab eo verſu:

Sed quam continuis, & quantis longa ſenectus
Plena malis: ——

Meminiſſet expungendum eſt, & ſubſtituendum

A minuiſſet: quod ſignificat amputaſſet, & diminuiſſet illos annos Neſtoreos, qui trecentum fuiſſe feruntur: vnde à Neuio Triſeclis Neſtor dictus eſt. & ab Horat.

Ter æuo functus. ——

& ipſe ait apud Ouidium:

Vixi annos bis centum: nunc tertia viuitur ætas.

Quæritur cur miles Gallicus dicatur à Propertio quem Troianum intelligi velit,

Cum tantum à Phrygia Gallica diſtet humus.

Nemo eſt qui neſciat Gallos multitudine abundantes, relicto natali ſolo Italiam, inũdaſſe, Græciam impleuiſſe, Macedoniam occupaſſe, in A- B ſiam tranſiuiſſe, duce Leonorio, qui Gallogræciã mixto ex Gallis, Græciſque vocabulo cognominauerunt, & Phrygiam tenuerunt: vnde Gallicum vocat militem Troianum Propert. Simplicior expoſitio eſt & verior, vt Gallicum Phrygium militem dictum accipiamus à Gallo fluuio Phrygiæ, à quo nomẽ traxere Galli matris deûm ſacerdotes, vt ſcribit Ouidi. in Faſtis. & meminit Plin. in V.

NON *ille Antilochi.*] Neſtor filium habuit nomine Antilochum Homericis verſibus celebratum, quem ab Hectore interfectum fuiſſe nonnulli autumant, propter illud Ouidij:

C *Sine quis Antilochum narrabat ab Hectore victum.*

Sed Homer. ſcri. eum certaſſe in ludis Patrocli funebribus poſt Hectora iam interemptum. Quintus poëta cecinit interfectum fuiſſe à Memnone, ſepultũmque iuxta Patroclum. Hoc idem Homer. in IV. Odyſſeæ ſignificat. Antilochi obitum ægerrime tuliſſe Neſtorem patrem indicat Iuuenal. his verſibus:

—— *oro, parumper*
Attendas, quantum de legibus ipſe queratur
Fatorum, & nimio de ſtamine, cum videt acris
Antilochi barbam ardentem ——

Si ergo Neſtor fuiſſet interfectus in bello, non D vidiſſet ſepeliri corpus Antilochi filij, nec præ dolore mortem inuocaſſet.

PRÆTERITOS.] extinctos. Alios præteriti dicuntur, qui in petitione magiſtratuum repulſam habuerunt, vt ſæpe inuenies apud Cic.

NIVEVM *percuſſit Adonem.*] Adonis Myrrhæ filius delitiũ fuit Veneris, quem aper interemit,

—— *totóſque ſub inguine dentes*
Abdidit: & fulua moribundum ſtrauit arena.

vt ſcribit Ouid. Cuius interitu cognito Venus vehementer ingemuit, pariterq; ſinum, pariterq; capillos rupit, & pueri cruorem mutauit in florem, quem Adonium nominãt, qui ſeritur æſtate E vt ſcribit Plin. in XXI. Adonis in cærimoniis myſticis ſymbolum eſt perfectorum fructuum, vt auctor eſt Euſeb. in III. præparationis Euangelicæ. Adonidem pro Sole accipi probat Macro. De Adonide fit mentio in inſtrumento veteri, ſic enim in Ezechiele ſcriptum legimus: *Ecce ibi mulieres ſedebant plangentes Adonidem.* Arabica gens Adoneum vocat Bacchum, vt tradit Auſonius. Oſtendit Propertius etiam poſt obitũ amanti amorem non penitus extingui, ſicut in Venere quæ dilexit etiam defunctum Adonidem.

IDALIO.] Idalium oppidum eſt & mons & nemus in Cypro Veneri dicatum.

Mvtva.] in cinerem redacta rogali flamma. A

IANVS DOVSA FIL.

Gallicvs *Iliacis miles in aggeribus.*] Rectè *Gallicum* pro Troiano accipere poſſumus. Stephanus de Vrbibus: Γάλλος ποταμὸς φρυγίας, οἱ ἀφειμένοι περιμαθόντες ποταμοχάλλοι, ὡς ἀφηγεῖται ὁ πολυΐστωρ ἐν τῷ περὶ φρυγίας τρίτῳ.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Non *tot Achæmeniis armantur Suſa.*] Primus Beroaldus emendauit *Suſa*, pro eo quod antea legebatur *Etruſca*. Idem etiam ait emendationem ſuam confirmari libro Pici Mirandulæ, in quo ita ſcriptum erat. Ego ſane nihilominus delibero. Et mihi videtur aliquod portentum mendi ſub uoce *Etruſca* latere. B

Sat *ſit magna.*] Neſcio quomodo iubet tres libellos ſibi ϖομπεύειν. quos nondum ſcripſerat, vt qui ne ſecundum quidem dimidium confecerit.

Qvi *nunc iacet arida puluis.*] Vetus ſcriptura, *horrida puluis.* Et ita citatur à Chariſio, vbi male *nunciet* pro, *nunc iacet.* C

Qvam *fuerant Phthij buſta cruenta.*] *Cruenta*, propter Polyxenam.

Alta Polyxenia madefient cæde ſepulchra.

Memento *Hoc iter ad lapides cana veni memores.*] Longe melior & concinnior lectio, quam excogitauimus, — *memento*

Hoc itere ad lapides cana venire meos.

Vel *hoc iter.* Nam vtrumque dici poteſt. ſed inuerſa erant, *veni memores*, pro, *venire meos.*

Si *tam longæua.*] Corrupit hunc locum Beroaldus impudentiſſime, quum ita antea legeretur:

Quis tam longæua meminiſſet fata ſenectæ D

Gallicus Iliacis miles in aggeribus?

Quis, inquit, temerarius & ſtolide fortis tam potuiſſet viuere? Vult dicere: Neſtor ſe ipſum tam longæ vitæ reſeruauit, vt tot mala videret, & mortem filij. Nam ſi ſe obiecisset morti præſenti animi magnitudine, non illa vidiſſet, quæ illi doluerunt poſtea. *Gallicus miles* prouerbialiter dicitur temerarius. Nam κελτικὸν θράσος prouerbium eſt. Ariſtoteles Nicomacheon tertio: εἴη δ' ἄν τις μαινόμενος ἢ ἀνάλγητος, εἰ μηδὲν φοβοῖτο μήτε σεισμὸν μήτε κύματα, καθάπερ φασὶ τοὺς Κελτούς. Melius autem legeretur, *Quis tam longæua*, in datiuo, *Queis* pro quibus. Nam alluſum ad locum Homeri, ubi Neſtor meminit longæ vitæ ſuæ. Quibus, inquit, potuiſſet Neſtor narrare vitam ſuam longam, vt facit apud Homerum, ſi Gallicus miles, & non prudens fuiſſet? Nam nota prudentia eſt Neſtoris. Ego vero præpoſtera fortitudine morti me volo obiicere. Ita igitur interpretabimur. E

Corpvs *humati.*] *Humari*, Liber ſcriptus.

Illis *formoſum fleuiſſe.*] Commentaria lectio. Nam liber noſter, non *fleuiſſe*, ſed *lauiſſe*. Notus mos.

— corpúſque lauant frigentis & vngunt. Supra:

Et dominum lauit mærens captiua cruentum.

ELEGIA XIV.

Non ita Dardanio gauiſus Atrida triumpho eſt,
Cùm caderent magnæ Laomedontis opes;
Nec ſic errore, exacto lætatus Vlyſſes,
Cùm tetigit caræ littora Dulichiæ;
Nec ſic Electra ſaluum cùm aſpexit Oreſtem,
Cuius falſa tenens fleuerat oſſa ſoror:
Nec ſic incolumē Minois Theſea vidit,
Dædaleum lino cum duce rexit iter,
Quanta ego præterita collegi gaudia nocte.
Immortalis ero, ſi altera talis erit.
At, dum demiſſis ſupplex ceruicibus ibam,
Dicebar ſicco vilior eſſe lacu.
Nec mihi iam faſtus opponere quærit iniquos,
Nec mihi ploranti lenta ſedere poteſt.
Atque vtinam non tam ſero mihi nota fuiſſet
Conditio: cineri nunc medicina datur.
Ante pedes cæcis lucebat ſemita nobis.
Scilicet inſano nemo in amore videt.
Hoc ſenſi prodeſſe magis. contemnite amantes.
Sic hodie veniet, ſi qua negauit heri.
Pulſabant alij fruſtra, dominámque vocabant.
Mecum habuit poſitum lenta puella caput.
Hæc mihi deuictis potior victoria Parthis:
Hæc ſpolia, hæc reges, hæc mihi currus erunt.
Magna ego dona tua figam Cytherea columna,
Taléque ſub noſtra nomine carmen erit:
Has pono ante tuas tibi diua Propertius ædes

Exuuias, tota nocte receptus amans.
Nunc ad te mea lux veniet mea littore nauis
Seruata: an mediis ſidat onuſta vadis?
Quod ſi fortè aliqua nobis mutabere culpâ,
Veſtibulũ iaceam mortuus ante tuũ.

PHILIPP. BEROALD. BON.

NON *ita Darda. ga. Atri. trium.*] gaudia ſua cum amica noctu collecta antepooit gaudiis omniom, qoi vnquam genuinum & intimum gaudiom gauiſi fuerunt.

ATRIOA.] Agamemnonem accipe, quem credibile eſt lætitia maxima, & gaudimonio affectum fuiſſe ex triumpho Troiano poſt Ilium euerſom. res eſt vulgatiſſima.

CARÆ *lit. Du.*] Vlyſſes in illo ſuo errore lõgiturno fumum è patria videre poſſe deſiderabat, vt ait Homer. in I. Odyſſ. Cuius hi ſunt verſus:

At patriæ fumum ſurgentem noſcere terræ
Si queat, exemplo cupidus moriatur Vlyſſes.
& Ouid.
Haud dubia eſt Itachi prudentia ſed tamen optat
Fumum de patriis poſſe videre focis.

Patria enim voomquemque ſua maximè delectat: cuius rei tanta eſt vis, ac tanta natura, vt inqoit Cicero, vt Ithacam illã in aſperrimis ſaxulis tanquam nidulum affixam ſapientiſſimus vir immortalitati anteponeret. Vlyſſes ergo nõ tam gauiſus eſt, cum finito errore reuenit in patriam, quantum lætatus eſt poëta ex complexu Cynthiæ nocturno. Dulichia & Ithaca inſulæ fuerunt ſubiectæ Vlyſſi.

NEC *ſic Ele. ſu.*] intellige filiam Agamemnonis, quæ gaudibunda fuit aſpecto Oreſtè incolumi, quem defunctum eſſe crediderat, vel ſimulauerat, & tanquam defunctum complorauerat. Sophocles ſcripſit Tragœdiam nomine Electrã, cuius fabulæ argumentum ita compoſitum eſt, vt Electra geſtet vrnam, in qua credat eſſe fratris Oreſtis oſſa, vel credere ſe ſimulent, ac veluti fraternas reliquias ferens comploret, ac commiſereatur interitum eius, qui per vim extinctus exiſtimabatur. quam fabulam acturus Polus hiſtrio nobiliſſimus lugubri habitu Electræ indutus oſſa, atqoe vrnam è ſepulchro tulit filij, & quaſi Oreſtis amplexus non imitamentis, ſed lamentis veris & ſpirantibus egit veram fabulam. Auctor Gel. in VII. Actius poëta apud Latinos ſcripſit Electram, ex qua in funere Iulij Cæſaris cantata ſoot carmina ad inuidiam eius cædis accommodata.

MINOIS.] id eſt, Ariadna Minois filia: patronymicum eſt. Ita Tibull.

Sic cecinit pro te doctus Minoi Catullus.

DÆDALIVM *iter.*] flexus labyrintheos intellige, cuius Labyrinthi conditor fuit Dædalus in Creta, cuius exemplar ſumpſit ex Labyrintho Ægyptiaco, ſed centeſimam tantummodo portionem eſt imitatus: Tertius Labyrinthus fuit in Lemno: Quartus in Italia regis Porſenæ ſepolchrum. In Labyrintho Cretico Minotaurum occidit Theſeus, qui illius inexplicabiles errores euaſit ope Ariadnes, à qoa glomere lini accepto exitum facile inuenit: vnde ait Catull.

Errabunda regens tenui veſtigia filo.

NEC *mihi iam faſtus.*] non quærit amplius, inquit, Cynthia eſſe in me arrogans, & ſuperba, quem experta eſt in amore mitiſſimum, & demiſſis ceruicibus euntem. In annotationibus noſtris in Seruium docuimus quemadmodom veteres in pluratiuo ſolum numero ceruices dicebant: & primus fuit Hortenſius, qui ceruicem dixit ſingolari numero: & quid ſit ceruix & quomodo accipiatur, illic enarrauimus.

CINERE *nunc me. da.*] prouerbiale dictum, qoo demonſtratur medicinam ſerotinam eſſe inefficacem, quemadmodum moribuodo, vel iam mortuo nihil proſunt medicamenta.

SEMITA.] via anguſta quaſi ſemi iter dicta, vt interpretatur Var.

HOC *ſenſi prodeſſe.*] ſcilicet ire demiſſis ceruicibus, omni faſto ſequeſtrato.

LENTA *puella.*] quæ non mouebatur precibus eorum à quibus vocabatur.

HÆC *mihi deuicta.*] in hanc ſententiam illud ab Ouid. dictum eſt:

Hæc eſt præcipuo victoria digna triumpho.

CYTHEREA.] Venus. & ad Venerem ſermo conuertitur, cuius templo ritu triomphantiom vult ſuſpendere ſpolia ex hoſtibus capta. metaphorica eloquutio. Ædes Veneris Erycinæ erat Romæ ad portam Collinam, quam dedicauit L. Portius duumuir, vt ſcribit Liui. in quadrageſimo: qui in XXII. tradit eam ædem vouiſſe Fabium maximum dictatorem: eiuſdem meminit Strabo in VI.

EXVVIAS.] id eſt ſpolia. Tibull.

Vt domus hoſtiles præferat exuuias. & Virgil.
Mezenti ducis exuuias. ——

VENIAT *mea littora nauis.*] dum mihi ſunt venti in amor ſecundi, nauem meam ad littus tuum appellam. Per tranſlationem ſignificat ſe vſurum dono fortunæ fauentis. In hanc ſententiam eſt illod Horatianum:

Tu dum tua nauis in alto eſt
Hoc age ne mutata retrorſum
Te ferat aura. ——

IN *mediis vadis.*] in ſecuritate & tranquillitate: nam, vt in profundo periculom eſt, ita in vado ſecuritas. vnde illod prouerbiale eſt: *Res eſt in vado.* Plaut.

Hæc propemodum iam eſſe in vado ſalutis res videtur.

Quid ſi à contrario expoοas in mediis vadis, hoc eſt periculis in quibus ſæpe naues periclitantur. Iuxta illud Virgil. *Illiditque vadis:* —— omnia hæc ex nauigantium fortuna dicta ſunt metaphoricos.

VESTIBVLVM.] veſtibula dicuntur ſpatia grandia ante fores ædium relicta, in quibus ſtabant, qui veniebant, prius quàm intromitterentur. Alij dixerunt veſtibulum eſſe partem domus priorem. Lege Gellium, & Macrobiũ multa ſcribẽtes de veſtibuli ſignificato & etymologia.

M. ANT. MVRETVS.

NEC *ſic Electra.*] vocem, *ſuum*, quam indoctus aliqois hoc loco inſerſerat, quæque in omnes prope libros propagata verſum corrumpebat, eieci, & expunxi.

IANVS DOVSA PATER.

DICEBAR *ſicco viber eſſe lacu.*] Martialis:

Siccæ quod redolet palus lacunæ.

MECVM *habuit poſitum lenta puella caput.*] Plautus,

Nunquam cum illa limaui caput.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

DICEBAR *ſicco.*] Prouerbium. Martialis:

Quod ſicca redolet palus lacuna.

CINERI *nunc medecina datur.*] Commentum Beroaldi, ni fallor. Nam vetus lectio *emeriti nunc medicina datur.* Lege, *Emeritus.* Pulchrum prouerbium. Emeritus miles qua medicina opus habet, quum omni vulneris periculo careat, vtpote functus militia? vel emeritus gladiator, quod malo, eadem ſententia. At cineri medicinam dare, aut mortuo, cuius eſſet ſtoliditatis? Atqui Propertius ait ſe functum militia, qui nullos ſentit faſtus amicæ. hæc enim eſt amantium militia.

CONTEMNITE *amantes.*] Noſter, *contendite.* obfirmate vos. Vtro vtaris tamen, illo an illo, non magni intereſt.

TALIQVE *ſub noſtro nomine.*] Noſter, *noſtro munere.* & verum eſt. Donario enim ſubiici nomen, clarum eſt.

HAS *pono ante tuas.*] Legendum cenſeo

Has pono ante tuam tibi, Diua, Propertius ædem
Exuuias ——

NVNC *ad te venias.*] Hæc profecto neſcio an aliquis bene intelligat. Certe in noſtro optima lectio concepta eſt:

Nunc ad te, mea lux, veniat mea litore nauis
Seruata, an mediis ſidat onuſta vadis,
(Quod, ſi forte aliqua nobis mutabere culpa)
Veſtibulum iaceam mortuus ante tuum.

Vel defunctus curis, vt nunc, vel in curas coniectus, vt ſi forte mihi iraſcaris, vtrumuis igitur mihi accidat, ego ante fores tuas moriar. Ita ſcriptum inuenimus in libro noſtro, ſed nos eam interpunctionem adhibuimus. QVOD, qood genus, cuiuſmodi. Quod genus mihi accidere poteſt, ſi tu mihi mutata iraſcaris.

ELEGIA XV.

O ME *felicem, nox ô mihi candida, & ô tu*
Lectule deliciis facte beate meis!
Quàm multa appoſita narramus verba lucerna?
A *Quãtáque, ſublato lumine, rixa fuit!*
Nam modo nudatis mecum eſt luctata papillis,
Interdum tunica duxit operta morã,
Illa meos ſomno laſſos patefecit ocellos
Ore ſuo, & dixit, Siccine lente iaces?
Quàm vario amplexu mutamus brachia, quantum
Oſcula ſunt labris noſtra morata
B *tuis!*
Non iuuat in cæco Venerem committere motu.
Si neſcis, oculi ſunt in amore duces.
Ipſe Paris nuda fertur periiſſe Lacæna,
Cum Menelaeo ſurgeret è thalamo:
Nudus & Endymion Phœbi cepiſſe ſororem
C *Dicitur, & nuda concubuiſſe deæ.*
Quòd ſi pertendens animo veſtita cubaris,
Sciſſa veſte meas experiere manus:
Quin etiam, ſi me vlteriùs prouexerit ira,
Oſtendens matri brachia læſa tua.
Necdum inclinatæ prohibent te ludere mammæ:
D *Viderit hoc, ſi quam iam peperiſſe pudet.*
Dum nos fata ſinunt, oculos ſatiemus amore.
Nox tibi longa venit, nec reditura dies.
Atque vtinam hærentes ſic nos vincire catena
Velles, vt nunquam ſolueret vlla dies.
E *Exemplo iuncta tibi ſint in amore Columbæ,*
Maſculus, & tutum femina cõiugiũ.
Errat qui finem veſani quærit amoris.
Verus amor nullum nouit habere modum.
Terra prius falſo partu deludet arãtes,
Et citius nigros ſol agitabit equos,
Fluminàque ad caput incipient reuocare liquores,
Aridus & ſicco gurgite piſcis erit,

Quàm poſſim noſtros aliò transferre dolores.
Huius ero viuus, mortuus huius ero.
Quòd mihi ſi tecum tales concedere noctes
Illa velit, vitæ longus & annus erit.
Si dabit hæc multas, fiam immortalis in illis.
Nocte vna quiuis vel deus eſſe poteſt.
Qualem ſi cuncti vellent decurrere vitam,
Et preſſi multo membra iacere mero,
Non ferrum crudele eſſet, neque bellica nauis,
Nec noſtra Actiacum verteret oſſa mare;
Nec toties propriis circum oppugnata triumphis
Laſſa foret crines ſoluere Roma ſuos.
Hæc certè meritò poterunt laudare minores.
Læſerunt nullos pocula noſtra deos.
Tu modò, dum licet, hunc fructum ne deſere vitæ:
Omnia ſi dederis, oſcula pauca dabis.
At veluti folia arentes liquêre corollas,
Quæ paſſim calathis ſtrata natare vides:
Sic nobis, qui nunc magnum ſpiramus amantes,
Forſitan includet craſtina fata dies.

PHILIPP. BEROALD. BON.

O ME *felicem.*] exclamatio eſt plena lætitiarum: idem fere argumentum quod ſuperioris.

APPOSITA *lucerna.*] lucernam accipe cubicularem cognominatam, de qua ſic ſcribit Martialis in Apophoretis:

Dulcis conſcia lectuli lucerna:
Quicquid vis facias licet tacebo.

Hanc lucernam dicit Apu. inuentam fuiſſe ab aliquo amatore, vt ſcilicet cupitis per noctem potiretur.

SVBLATO *lumine, rixa.*] quia ſcilicet Proper. volebat ad lucernam rebus Venereis operari: Cynthia vero more fœmineo occultare ſatagebat.

SICCINE *lente iaces.*] verba Cynthiæ caſti-A gantis lentitudinem & marcorem Propertij in amore: ita ne inquit es lentus, & tardus, & ſegnis in Venerem.

IN *caeco motu.*] non iuuat me, inquit, concubitus tenebricoſus, & ideo lucernam adeſſe cupiebat vt oculos paſceret. Nam vt inquit, Plato, *Amor verus eſt fruendæ pulchritudinis deſiderium.* Fruimur autem pulchritudine per lumen oculorum: Ideoque eleganter & ſcienter à Propertio oculi duces in amore eſſe dicuntur: & Quinti. in declamatione, cui titulus eſt Cęcus in limine: *Oculi,* inquit, *ſunt tota noſtra luxuria: hi nos in omnia quotidie vitia præcipitant, mirantur, adamant, concu-*
B *piſcunt.* Scrib. Solomon: *Oculos hominum eſſe inſatiabiles.* Et alibi ait: *Non ſatiatur oculus videndo.* & à Cypriano dictum eſt luculente: *In mulieribus ſemper defixa intentione deſideria ſatient oculorum.* & Apoſtolus, Oculos plenos mœchationibus eſſe refert.

PARIS *nuda.*] Paris cum Helena primum concubuit in inſula nomine Cranea, vt ſcribit Plu. quæ ob hoc, teſte Strabone, Helena deinde vocitata eſt. Refert Plin. Helenium florem eſſe è lachrymis Helenæ natum, & in Helena inſula laudatiſſimum gigni: fauere creditur formæ, & cutem mulierum nutrire incorruptam. Præterea putant vſu helenij Venerem conciliari, &
C hilaritatem fieri.

NVDVS *& Endymion.*] fabulantur poëtæ Endymionem Lunam adamaſſe, à qua conſopitus putatur in Latmio monte Cariæ, vt eum dormientem deoſcularetur, qui cum Luna concubuiſſe fertur: quod Plin. ideo fictum eſſe dicit, quia Endymion primus deprehenderit naturam, motúſque Lunæ errabundæ, & ob id amore eius captus fama traditur. Sepulchrum Endymionis fuit in monte Latmio, vt ſcribit Strabo in XIII.

PERTENDENS] obſtinata perſiſtens: vnde pertinaciam dici autumat Var. cum pertenditur
D in quo pertendi non debet.

NAC *dum inclinata.*] quando in muliere mammæ ſunt laxæ & iacentes, tunc ſignum eſt illam vetuſteſcere, & tales eſſe ſolent in fœmina fœtoſa, nec talibus conuenit amatorias tractare delitias. Huiuſcemodi mammas Mar. pannoſas appellat. & Hor. in vetulam ſcribens ait:

Sed incitat me pectus, & mammæ putres.

Dicit poëtas mammas in Cynthia neque pendulas eſſe, neque flaccidas: & ob hoc eam oſtendit adhuc idoneam eſſe luſibus venereis, & nudatam cum amatore debere luctari.

IN *amore columbæ.*] petit à Cynthia id genus
E baſiorum, quibus ſe columbæ exoſculantur. Qualia autem ſint oſcula columbarum docet Matius poëta illo verſiculo,

Columbatímque labra conſerens labris.

& Galienus imperator, auctore Iulio Capitolino, tenens manus ſponſi & ſponſæ ita pronunciauit:

——Non murmura veſtra columbæ,
Brachia non hederæ, non vincant oſcula conchæ.

MASCVLVS.] ſcilicet columbus.

TOTVM *fœmina coniugium.*] *columbis ignota ſunt adulteria, Coniugij fidem non violant, cōmunémque*

ſeruant domum, niſi cælebs aut vidua domum non relinquit: Et imperioſos mares. ſubinde etiam iniquos, ferunt. quippe ſuſpitio eſt adulterij quamuis natura non ſit. auctor Plin. in x. Columbina baſia optat etiam Martial.

Baſia me capiunt molles imitata columbas.

Falso *partu.*] id eſt, frugibus non naſcentibus. Ita Horat.

Spem mentita ſeges. ——

Alio *transferre.*] ad alteram puellam. Hora.

Heu heu translatos alio mærebis amores.

Illa *vehit.*] ſcilicet non beata propter Cynthiæ compleaus & amoris gaudia.

Actiacvm *verteret oſſa mare.*] hoc dictum eſt propter prælium nauale geſtum ab Auguſto contra Antonium & Cleopatram apud Actium Epyri promontorium: de quo ſupra facta eſt mentio. in quo multi naufragio perierunt, & telis hoſtilibus confoſſi vndas habuerunt pro ſepulcbro.

Propriis *oppugnata triumphis.*] ſenſus eſt: Si mortales vitam viuerent amatoriam, & genialem, nulli in bello necarentur, nec in vndis ſubmergerentur, nec ipſa Roma ciuilibus bellis agitaretur. oppugnata eſt enim Roma propriis triumphis, quando ſuiſmet viribus corruit, quando Romani potentes conuerſi ſunt in ſua viſcera dextera victrici, vt inquit Luc. & ita proprij triumphi Romam oppugnarunt, quando ciuis ciuem ſuperare contendebat, & de ciue triumphare parabat: quod nefas erat. Victoriæ enim bello ciuili partæ lugubres exiſtimatæ ſunt, vt ſcribit Valerius.

Lassa *foret crines.*] defatigata eſt Roma innumeris bellis ciuilibus, ſoluere crines, & lacerare comas: quod in luctu fieri ſolet. Ita Luca. in primo de Roma loquens ait:

Turrigero canos effundens vertice crines
Cæſarie lacera. ——

Læservnt *nullos.*] id eſt, nulli Deo per ebrietatem maledicimus, quæ ſæpe ſolet ad maledicentiam & conuitia prouocare.

At *veluti folia arentes.*] ſcito, inquit, vitam noſtram floribus & foliis eſſe ſimillimam, quæ matutino tempore pulcherrima, veſpertino languescunt: quę hodie florent, cras extinguuntur. hinc eſt illa apud Plinium luculenta ſententia. *Rerum natura flores, odoréſque de die in diem gignit, magna, vt palam eſt, admonitione hominum, quæ ſpectatiſſimè floreant, celerrimè marceſcere:* Et in Iſaia ſcriptum eſt: *Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quaſi flos agri.* Et in hanc ſententiam copioſiſſime ſcribit Ambroſi. in Examero. Eſto ergo memor ita æuum noſtrum properare, vt florum & foliorum vita feſtinat: quæ vt ait Virg.

Tam longa eſt, quam longa eſt vna dies.

Calathis.] Calathos Græci vocant, quos Latini quaſillos & quallos appellant, vt ait Feſtus. Eſt autem vaſculum, teſte Porphyrione, in quo mulieres penſa vel tramam reuoluunt viminibus textum. vnde ait Ouid.

Raſilibus Calathis impoſuiſſe manum.

Sunt etiam calathi vaſa vinaria, vt apud Virg.

Vina nouum fundam Calathis Ariuſia nectar:

& apud Mart. in apophoretis. Hic accipiuntur

A pro vaſculis mulieribus.

Magnvm.] id eſt, res magnas.

Crastina *fata dies.*] fortaſſis, inquit, nos, qui magna ſperamus tanquam ſemper victuri, die craſtino moriemur, cùm nulli exploratum ſit ſe vſque ad veſperam eſſe victurum: &c, vt inquit Hora.

Quis ſcit an adiiciant hodiernæ craſtina ſummæ
Tempora dij ſuperi. ——

Et, vt tradit Seneca, *Nemo tam diuos habuit fauentes, Craſtinum vt poſſit ſibi polliceri.*

B

IANVS DOVSA FIL.

Si *neſcis, oculi ſunt in amore duces.*] Eleganter Philoſtratus in epiſtolis: οἱ ὀφθαλμοὶ ἡγεμόνες τοῦ ἔρωτος. hinc Plotinus Philoſophus Ennead. III. lib. v. cap. III. ἔρως ait quaſi ὅρασις.

Non *tibi longa venit, nec reditura dies.*] Vide ſis, quæ notaui ad illud Catulli:

Nox eſt perpetua vna dormienda:

Vbi verſum Senecæ ex hoc loco emendamus. Nunc addo exemplum Silij Italici lib. VIII.

Dij longa noctis, quorum iam numina nobis
Mors inſtans maiora facit.

C Nec *noſtra Actiacum verteret oſſa mare.*] Malo cum doctiſſimo Scaligero *verteret* eleganti locutione. Eandem quoque vocem Cornelio Seuero reſtituo in Aetna. nam & apud illum in mendo cubat:

Scrutamur rimas, vertimus omne profundum.

Malè vulgo editur: *euertimus.*

Omnia *ſi dederis, oſcula pauca dabis.*] Languet ſententia ita vt concipitur in omnibus, quas quidem vidi, editionibus, quam erigo mutata diſtinctione hoc modo:

Omnia, ſi dederis oſcula pauca, dabis.

quaſi dicat: Omnia à te mihi data putabo, vt Cicero loquitur, ſi modò pauca oſcula dederit.

D

IANVS DOVSA PATER.

Qvam *multa appoſita.*] Secundum hoc diſtichon puto locandum poſt *morata tuis*, & præponendum illi diſticho *Non iuuat in cæco, &c.* Ita nimirum exigente ſententia hoc modo:

Quàm vario amplexu mutamus brachia? quantum
Oſcula ſunt labris noſtra morata tuis!
Quàm multa appoſita narramus verba lucerna!
Quantáque ſublato lumine rixa fuit!
Non iuuat in cæco, &c.

Non *iuuat in cæco Venerem corrumpere motu.*]

E Sic dictum, vt à Criſpo: *Sed ſe ſuáſque ſpes corrupturum.*

Terra *prius falſo partu deludet arantes.*] Fortè *falſo*, vt ſignificet, terram prius ſquamoſum pecu, & marina monſtra producturum.

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

Vanerem *corrumpere.*] *Committere* liber ſcriptus. Ita repone.

Viderit *hæc ſi quam iam peperiſſe pudet.*]
Non prorſus mala eſt lectio libri noſtri:

Viderit hoc, ſi quis iam peperiſſe putet.

ſi quis peperiſſe putet ſuam.

N e c *noſtra Achacum uerteret.*] Lego, *verreret.*

Q v æ *paſſim calathis.*] Folia coronarum decidentia in pocula inter commeſſationes. cuius rei infinita extant apud ſcriptores exempla. Nam calathi hic non quaſilli, ſed pocula. Virgilius:

Vina nouum fundam calathis Ariuſia nectar.

Et Martialis in Apophoretis.

M a g n v m *ſperamus.*] *Spiramus.* μεγαλοφρονῶμεν.

ELEGIA XVI.

P ræ t o r ab Illyricis venit modò, Cynthia, terris,
Maxima præda tibi, maxima cura mihi,
Non potuit ſaxo vitam poſuiſſe Cerauno.
Ah Neptune, tibi qualia dona darem.
Nunc ſine me plena fiunt cõuiuia mẽſa:
Nunc ſine me tota ianua nocte patet.
Quare, ſi ſapis, oblatas ne deſere meſſes,
Et ſtolidum pleno vellere carpe pecus.
Deinde, vbi conſumpto reſtabit munere pauper,
Dic, alias iterum nauiget Illyrias.
Cynthia non ſequitur faſces, nec curat honores.
Semper amatorum ponderat illa ſinus.
At tu nunc noſtro Venus ô ſuccurre dolori,
Rumpat vt aſsiduis membra libidinibus.
Ergo muneribus quiuis mercatur amicam?
Iuppiter, indigna merce puella perit.
Semper in Oceanum mittit me quærere gemmas,
Et iubet ex ipſa tollere dona Tyro.
Atque vtinam Romæ nemo eſſet diues, & ipſe
Straminea poſſet dux habitare caſa:
Nunquam venales eſſent ad munus amicæ,
Atque vna fieret cana puella domo.
Nõ quia ſeptenas noctes ſeiũcta cubaris,
A *Candida tã fœdo brachia fuſa viro:*
Non quia peccaris, teſtor te, ſed quia vulgo
Formoſis leuitas ſemper amica fuit.
Barbarus excuſsis agitat veſtigia lumbis,
Et ſubitò felix nunc mea regna tenet.
Aſpice quid donis Eriphyle inuenit amaris,
Arſerit & quantis nupta Creuſa
B *malis.*
Nullàne ſedabit noſtros iniuria fletus?
An dolor hic vitiis neſcit abeſſe ſuis?
Tot iam abiere dies, cùm me nec cura theatri,
Nec tetigit campi, nec mea Muſa iuuat.
Ah pudeat certè, pudeat: niſi fortè, quod aiunt,
C *Turpis amor ſurdis auribus eſſe ſolet.*
Cerne ducem, modò qui fremitu compleuit inani
Acta damnatis æquora militibus.
Hunc infamis amor verſis dare terga carinis
Iuſsit, & extremo quærere in orbe fugam!
Cæſaris hæc virtus, & gloria Cæſaris hæc eſt.
Illa qua vicit, condidit arma manu.
D *Sed quaſcunque tibi veſtes, quoſcunque ſmaragdos,*
Quóſue dedit flauo lumine chryſolithos,
Hæc videam rapidas in vanum ferre procellas,
Quæ tibi terra velim, quæ tibi fiat aqua.
E *Non ſemper placidus periuros ridet amantes*
Iuppiter, & ſurda negligit aure preces.
Vidiſtin' toto ſonitus percurrere cœlo?
Fulmináque ætherea deſiluiſſe domo?
Non hæc Pleïades faciunt, neque aquoſus Orion:
Nec ſic de nihilo fulminis ira cadit.

Periuras tunc ille ſolet punire puellas,
Deceptus quoniã fleuit & ipſe deus.
Quare ne tibi ſit tanti Sidonia veſtis,
Vt timeas, quoties nubilus Auſter erit.

PHILIPP. BEROALD. BON.

PRÆTOR *ab Illyricis venit modo, Cynthia, terris.*] ſtomachabundus hæc ſcribit in Cynthiam, quæ prætori diuiti & opulento venienti ex Illyrico adhæſerat, eiecto Proper. dolétque Cynthiam ſolas ſpectare pecunias, inſtar earum, quibus pudicitia auro venalis eſt. Prætores veteres appellarunt omnem magiſtratum, qui pareret exercitus, vt docet Aſconius Pedianus: quod confirmat Varro his verbis. *Prætor dictus qui prairet iure & exercitu.* Hinc inuenies à luculentis ſcriptoribus imperatores prætores nuncupari, & in primis à Cicerone, qui ita ſcribit in Rhetoricis: *Epaminundas Thebanorum imperator, ei, qui ſibi ex lege ſucceſſerat prætor, exercitum non tradidit:* quæ verba enarrans Victorinus dixit: *Notare debemus omnes magiſtratus prætores appellatos.* De præture vrbano, & peregrino, & de prætoribus aliis multa leges apud iuriſconſultos libro primo Digeſtorum.

SAXO *Cerauno.*] ſcopuloſis in Epyro locis, quæ Acroceraunia alio nomine dicuntur, vt ſupra declarauimus.

ET *ſtolidum pleno vellere.*] metaphoricos dicit prætorem non ſolum emungendum eſſe, ſed vſque ad cutem attenuandum, ſpoliandúmque omnibus diuitiis, & bacchides palutinæ oues attonſas appellant duos ſenes auro ſpoliatos. Attende elegantiam poëtæ prætorem pecori comparãris: Iuxta illud Diogenis Cynici apophthegma, quo docebat, diuitem indoctum eſſe ouem vellere aurato. Vellus dicitur lana à vellendo: quoniam ante tonſuram inuentam vellere lanam ſoliti fuerunt, vt Varro interpretatur.

ITERVM *nauiget Illyrias.*] ad nouas ſcilicet diuitias comparandas.

CYNTHIA *non ſequitur faſces.*] ne credas, inquit, Cynthiam amare prætorem ob idipſum, quia prætor eſt, & honore præditus: Illa enim non dignitatem ſpectat, ſed pecuniam. Faſces accipe pro magiſtratu & dignitate prætoria: quoniam lictores magiſtratuum faſces virgarum alligatos ſecuribus geſtabant. Cuius rei in primo Commentario reddita ratio eſt: & ita intellige illud quod dictum eſt à iuriſconſulto de officio proconſulis: quod proconſules ſex tantummodo faſcibus vtuntur, id eſt, habent ſex tantum lictores cum faſcibus, cùm conſules habeant duodecim: Neſcio quas ineptias refert Accurſius, vt ſæpè alias.

IVPPITER *indigna.*] exclamantis indignatio.

TOLLERE *dona Tyro.*] Tyros quondam inſula Syriæ Alexandri magni operibus annexa continenti: clara fuit olim genitis vrbibus, Lepti, Vtica, Gadibus, & illa Romani imperij æmula

A Carthagine. Nunc omnis eius nobilitas conchylio & purpura conſtat, vt auctor eſt Pli. in v. olim Sarra nuncupata, vt refert Gellius. vnde oſtrum Sarranum dicitur à poëtis. Tyrium colorem in primis veteres probauerunt: de quo multa eleganter ſcribit Plin. in nono: vnde inuenies frequenter oſtrum Tyrium, & purpuram Tyriam cognominari ab eruditis. Tibullus:

Quid Tyrio recubare toro?

Tyri ergo dona accipe pro purpura Tyria, & lanis Tyriis, quas ita celebrat Mart. vt dicat,

Deterior Leda purpura matris erat.

NAMQVE *eſſet diues.*] diuites & diuitias deteſtatur, quoniam ſunt irritamenta libidinum, & diuitiis alitur luxurioſus amor.
B

CASA *ſtraminea.*] tales erant priſcorum domus: &, vt inquit, Ouid.

Non fuit pudor in ſtipula placidam cepiſſe quietem.

Doxius lutei ædificij inuentor fuit exemplo ſumpto ab hirundinum nidis. Primi Euryalus & Hyperbius fratres conſtituerunt domos lateritias.

CANA *puella domo.*] vel hoc dicit quod puella ſeneſceret intra vnicam domum, nunquam ea egrediens, ſi non eſſent diuitiæ: vel hoc ait quod puellæ canæ efficerentur & vetulæ vnius amatoris amore contentæ, nec quotidie nouos quærerent, vt nunc quotidie fit: Nam, vt
C inquit, Plau. nouus amator ſuccum habet & ſuauitatem: ſemper habet quod debet, & dare cupit vt ita fiat apud amicam fauorabilis.

BRACHIA *fuſa viro.*] figura poëtica, id eſt, habens brachia fuſa, atque implicata prætori: quem virum fœdum & contemptum dolentee appellat.

NON *quia peccaris.*] peccaris legendum eſt pro peccaueris, & ad Cynthiam referendum.

EXCVSSIS *lumbis.*] hoc ad rem veneream referendum eſt, cum in lumbis ſit vis libidinis: vnde in canonicis ſcripturis ſcriptum eſt, *Omnis virtus eius in lumbis, & omnis poteſtas in vmbilico:*
D vbi honeſti viri & mulieris genitalia immutatis ſunt appellata nominibus, vt diuus Hieronymus interpretatur. & à Virg. in Priapeis dictum eſt:

Criſſabit tibi fluctuante lumbo.

Et à Perſius,

Carmina lumbos intrant.

Excuſſis accipe pro eleuatis, & exporrectis in concubitu. dixit Plaut.

Expergite lumbos & extollite:

vel exclusis ſiue excuſſis expone pro exhauſtis ſcilicet immodico coitu. Catul. in hanc ſententiam eleganter dixit:
E

Cur non tam latera exfututa pandas.

ASPICE *quod donis.*] exemplis vult deterrere Cynthiam à donis capiendis, quæ ſæpe fœminis exitium attulerunt. Eriphyla vxor Amphiarai monile prætioſum ab Argia accepit hac conditione, vt maritum cogeret proficiſci ad Thebanam expeditionem, quod ille recuſabat, exploratum habens ſe eo in bello periturum: Eriphyla pluris fecit illud monile aureum quàm coniugis vitam, qui hiatu terræ abſorptus eſt in bello: Sed talia dona auaræ mulieri magno conſti-

terunt: Nam à filio Alemeone fuit interempta. auctores Dio. & Sta. Cuius rei etiam Virg. meminit in VI.

—— mœſtámque Eriphylen
Crudelis nati monſtrantem vulnera cernit.

Dona amara merito appellat, quæ Eriphylæ non ſolum amaritudinem, ſed etiam mortem præbuerunt. Similiter Sta. in II. Thebaidos de hac re loquens ait:

Quos optat gemitus, quantas cupit impia clades.

ARSARIT *& quantis.*] Creuſam intellige Creuntis filiam, quæ à Dio. Glaoca nominatur: quam Iaſon ducturus vxorem repudiauit Medeam. Illa, vt ſupra docuimos, nouæ nuptæ dona miſit nuptialia, quæ exitij cauſa fuerunt: nam Creuſa cum tota regia conflagraſſe fertur propter coronam illam à Medea miſſam veneno & naphtha illitam, in quam recentem flamma tranſiliuit. Hora. non corooam ſed veſtem veneno imbutam dixit fuiſſe munus Medeæ. Ita enim ſcribit in Epodo:

Cum palla, tabo munus imbutum, nouam
Incendio nuptam abſtulit.

NVLLA *ne iniuria.*] quam ſcilicet Cynthia patiatur, vel qua ego afficior.

NEC *tetigit campo.*] nullis voloptatibus iouari ſe dicit, nec theatralibus nec campeſtribus: Nam in campo Martio variis exercitationibus Romana iuoentus exercebatur, & deinde in Tyberi natabant: qoia, vt ait Porphyrio, hoc quoque videtor neceſſarium eſſe militiæ. Exercitationis campeſtris meminit Vegetius in primo de re militari, & Augoſtinus in XIIII,

SVROIS *auribus amor.*] iuxta illod Ouid.

Depudui, profugúſque pudor ſua ſigna reliquit.

CARNA *ducem.*] exemplo M. Antonij oſtẽdit magnos etiam imperatores turpi amori fuiſſe mancipatos. Argomentum eſt à maiori: Si magni doces amoris infamia laborant, non eſt mirandom ſi & ego ab infami Cynthiæ amore neqoeo liberari. amor Antonij & Cleopatræ notiſſimus eſt, qui fuit cauſa, vt Antonius ex magno imperatore degeneraret in muliebre mancipium: nam viuebat eius animos in corpore Cleopatræ, & in Actiaco prælio vbi vidit Cleopatram fugientem, oblitus omnium, nec mentis ſuæ compos ſequutus eſt illam, quæ vtrumque perdiderat, vt ſcribit Plutar. Merito ergo infamis amor ſcilicet Cleopatræ ioſſit Antonium relictis omnibus capeſcere fugam in Ægyptum.

ILLA *quæ vicit.*] laudat Auguſtum, qui deuictis Antonio & Cleopatra bello finem impoſuit, & arma recondidit, & Iani templum clauſit pace terra marique parta.

SEO *quaſcunque tibi veſtes.*] optat poëta vt veſtes & gemmæ, quas prætor Cynthiæ dono dedit, diſſipentur, & in terram aut in aquam conuertantur. Smaragdus gemma eſt iucundiſſimo aſpectu, quo oculorum acies recreatur, quo nihil viridius reperitur. Nero gladiatorum pugnas ſpectabat è ſmaragdo: laudatiſſimi ſunt Scythici, auctor Plin. in vltimo. Ouid.

Tu poteras virides pennis hebetare ſmaragdos.

CHRYSOLITHOS.] chryſolithi gemmæ ſunt aureo colore tranſlucentes. Bocchus au-

A ctor eſt chryſolithon, XII. pondo à ſe viſam. Ooid.

Per iuga chryſolithi, poſitaque ex ordine gemmæ.

QVÆ *tibi terra velim.*] talis imprecatio eſt apud Tibul.

Muneribus meus eſt captus puer, at Deus illa
In cinerem & liquidas munera vertat aquas.

Et Home. inquit, *Vos omnes in terram & aquã reſoluamini, Fulminaque atherea.* fulmina dicuntur irrita & vana, quæ nulla veniant ratione naturæ, quibus montes & maria percutiuntur. Quędam vocantor fatidica, quæ dicontur ex alto, certiſqoe de caoſis, & ex ſois venire ſideribus, vt ſcrib.
B Plin. de his intellige loquotum eſſe Propertium: & quoniam incidit mentio de fulminibus, ſcito fulminum eſſe genera plora: nam quædam ſicca, quædam humida, qoædam clara nuncupantur. Diurna, Iooi attribuontur: nocturna, Summano. Sunt fulmina dicta infera, eremantia, familiaria. Qoæ læoa ſunt, proſpera exiſtimantur. Seneca in quæſtionibus naturalibus, Fulmina dicit appellari, alia poſtulatoria, alia conſiliaria, monitoria, aoxiliaria, hoſpitalia, atque regalia. Vbi decidit fulmen, ibi odor ſulfureus eſt, & ipſa fulmina odorem ſulfuris habent, & lux eorum ſulfurea eſt: vnde dixit Perſius:

Sulfure diſcutitur ſacro:

C cum de flumine loqoeretur.

SONITVS.] tonitrua: nam, vt ait Lucreti.

Principio tonitru quatiuntur cærula cæli.

&, vt refert Seneca in quæſtionibus, *tonitrua ſunt nubis iactæ ſonus.* Et alibi ait: *Tonitrua nihil aliud ſunt, quàm icti aëris ſonitus.*

PLEIAOES.] Vergilias intelligit, de quibus ſopra memorauimus.

ORION.] ſidus eſt nimboſum & procelloſom: conſtat ex ſtellis decem & ſeptem, vt ſcrib. Higi. in eo gladius deformatur. vnde ait Plin. in XVIII. *Cæſari Orionis gladius occidere incipit.* Hinc ab Ooid. & Luc. Orion enſifer accom-
D modato epitheto vocatur. A Catullo eleganti vocabulo dicitur Aorion quaſi enſifer. Aor enim Græcè, gladium Latinè ſignificat.

DAECEPTVS *quoniam fleuit.*] Ioppiter ideo punit poellas periuras, quia & ipſe fraodibus mulierum ſæpe deceptus eſt. Quam magnos aotem fuerit amator mulierum Iuppiter, teſtes ſunt poëtæ omnes: Teſtis eſt Home. apod qoem Ioppiter in XIIII. Iliados Iunoni enarrat quemadmodum amauerit vxorem Ixionis, Danaem Perſei matrem, Europam, Semelem, Alcmenam, Cererem, atque Latonam.

QVARA *ne tibi.*] noli, ioquit, tanti facere veſtes purpureas, quas donat amator, vt nubilo
E cœlo timeas fulmen conſcia tuarum fraodum. Sontes enim & conſcij flagitiorum cùm tonat timent ne fulmine Iouiali percutiantur. In quam ſententiam ait Iuue.

Hi ſunt qui trepidant, & ad omnia fulmina pallent:
Cum tonat exanimes primo quoque murmure cæli.

SIDONIA *veſtis.*] pro purpurea accipitur, quoniam Sidon ciuitas eſt in Tyro, quæ conchylio & purpura cenſetor & celebratur, vt ſupra dictum eſt. Cidon artifex eſt vitri, & Thebarum Bœotiarum parens, vt auctor eſt Plin. in V.

A piſcium vbertate Sidon nomen accepit: nam Sidon à Phœnicibus piſcis vocatur, vt Iuſtinus tradit in decimo octauo.

M. ANT. MVRETVS.

Qvæ *tibi terra.*] ſic Tibullus,

Muneribus meus eſt captus puer. at deus illa
In cinerem, & liquidas munera vertat aquas.

vterque autem ſumpſit ab Homero,

Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε.

IANVS DOVSA FIL.

Ergo *muneribus quiuis mercatur amicam.*] Præualet apud me lectio illorum codicum qui habent: *muneribus quiuis mercatur amorem.* & videtur altera velut interpretamentum huius eſſe.

IANVS DOVSA PATER.

Et *ſubitò felix nunc mea regna tenet.*] Sic idem lib. III.

Vt regnem miſtas inter conuiua puellas.

Et Tibullus:

Parua loquor: regnum ipſe tenet, quem ſæpe coëgit
Barbara gypſatos ferre cataſta pedes,

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Prætor *ab Illyricis.*] Prætor Macedoniæ & Achaiæ idem. auctor Pauſanias. At Illyrium erat in Macedonia. vel potius Macedonia Illyrium continebatur. Nam Durrachium in Macedonia cenſebatur.

Straminea *poſſet.*] Noſter, *Graminea* Intelligit cæſpititiam caſam. Horatius:

Nec fortuitum temnere cæſpitem
Leges ſinebant——

Qvæ *tibi terra velim quæ tibi fiat aqua.*] ProcuIdubio legendum: *Quæ tibi terra, precor, quæ tibi fiat aqua.* Plautus Milite. *-quæ mares, quæ feminas.* Item, *quæ ſacrum, quæ publicum.*

ELEGIA XVII.

Mentiri noctem, promiſsis ducere amantem,
Hoc erit infectas ſanguine habere manus.
Horum ego ſum vates quoties deſertus amaras
Expleui noctes fractus vtroque toro.
Vel tu Tantalea moueare ad flumina ſorte,
Vt liquor arenti fallat ab ore ſitim:
Vel tu Siſyphios licet admirere labores,
Difficile vt toto monte volutet onus:
A *Durius, in terris nihil eſt, quod viuat amante,*
Nec, modò ſi ſapias, quod minus eſſe velis.
Quem modò felicem, inuidia admirante, ferebant,
Nunc decimo admittor vix ego quoque die.
Nunc iacere è duro corpus iuuat, impia, ſaxo, B
Sumere & in noſtras trita venena manus.
Nec licet in triuiis ſicca requieſcere luna,
Aut per rimoſas mittere verba fores.
Quod quamuis ita ſit, dominam mutare cauebo.
Tum flebit, cùm mi ſenſerit eſſe fidē.

PHILIPP. BEROALD. BON.

C Mentiri *noctem.*] oſtendit maximum flagitium eſſe in fœmina, quæ amatorem decipiat, & nocte promiſſa non admittat: dicitque iſtud delictum ſimillimum eſſe homicidio, & nihil infelicius eſſe amatore demonſtrat: cuius ærumnas Tantali, & Siſyphi tormentis & laboribus anteponit.

Dvcare.] in longum, vt dicitur, protrahere. ita Cæſar, inquit, diem ex die ducere Hedui. alias ducere ſignificat ad ſupplicium ducere, vt ait Donatus. Inde à Seneca dictum eſt: *Quid fuit facilius quā duos manipulares duci iubere,* & alibi in-
D quit: *Duci te iuſſi.* & apud Curtium ait Hermolaus ad Alexandrum: *Nos duci iube.* Ducere etiam pro eo accipitur quod eſt efferre ad ſepulturam. Perſius:

Nerio iam tertia ducitur vxor.

Infectas.] maculatas. par, inquit, homicidio eſt fallere amantem, promiſſis non ſeruatis. Infector dicitur, vt vulgo aiunt, tinctor, Plau.

Incedunt infectores crocotarij.

Fractvs *vtroque toro.*] qui dormire non poteſt verſat membra per vtramque partem lecti, & modo in faciem cubat, modo reſupinus iacet: quod accidere ſolet mœrentibus & amantibus: vnde ait Ouid.

E *Laſſaque verſati corporis oſſa dolent.*

Sisyphios *labores.*] Siſyphus apud inferos afficitur hoc cruciatu, vt aſſidue ſaxum voluat, quod, vt inquit Hor. optat collocare in ſupremo monte: verum cum ad cacumen ventum eſt, ſaxum reuoluitur ad imum: vnde ait Ouid.

Siſyphus eſt illic ſaxum voluenſque petēnſque.

verum vt interpretatur Macro. ſaxum ingens voluere dicuntur, qui in efficacibus laborioſiſque conatibus vitam terunt. Lucre. vero per ſaxum Siſyphi, vt docet Ser. eos intelligit, qui ſunt ambitioſi,

ambitioſi, & repulſam paſſi rurſus inſtant, nec ambire deſiſtunt. verſus Lucre. hi ſunt ex lib. III. A

Siſyphus in vita quoque nobis ante oculos eſt,
Qui petere à populo faſces, ſæuáſque ſecures
Imbibit, & ſemper victus triſtiſque recedit.

INVIDIA *admirante.*] ſenſus eſt: Ego nunc à Cynthia recipior poſt dies decem, qui prius in amore felix dicebar, etiam ab inuidis felicitatem meam admirantibus. pathos eſt à tempore.

QVOQVE *die.*] à quiſqoe qnoque dictum accipe qnaſi quiboſque decem diebos.

SVMERE *trita venena.*] ex dolore ſibimet mortem conſciſcere velle ſignificat aot præcipitio, aut veneno. & tetra accipe pro mortifera. B In aliis codicibus legitur, trita, & ſententia aperta eſt: nam venena teruntur, & diluta in potione bibuntur. Talis cicuta Socrati in carcere data eſt, vt ſcri. Plaut. in Phœdone. vnde dixit. Perſi.

Sorbitio tollit quem dira cicuta.

AVT *per rimoſas.*] nunc mihi, inquit, non licet alloqui amicam, vel ſaltem per rimam hoſtij cum prius lecto admitterer.

IANVS DOVSA FIL.

NEC *licet in triuiis ſicca requieſcere Luna.*] Plinius lib. XVII. cap. XIV. C *Inſeri autem præcipit pira ac mala per ver, & per ſolſtitium diebus L. poſt vindemiam. Oleas autem & ficus per ver tantùm, Lunâ ſitiente, hoc eſt, ſicca.*

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

MENTIRI *noctem.*] Hæc cum ſoperioribus continuanda. Periurium, inquit, ſeoere à diis vindicatur. Tonare enim ſolet deus in periuros. Nam peierare, & promiſſis dncere amantem, hoc impium iuata cum bomicidio eſt. D

HOC *erit.*] Nihil muto. Sed liber ſcriptus habet, *Hoc erat.* Priſcis temporibus hoc erat tanquam aliquod parricidium.

HORVM *ego ſum vates.*] Hæc ego vere teſtari poſſum, ſi quis alius, qui propter periuria tua quid non perpeſſos ſum?

FRACTVS *vtroque toro.*] Hoc eſt vtraqne ſponda lecti. Ouidius:

Cur preſſus prior eſt, interiorque torus?

VEL *tu Tantalea moueare ad flumina.*] Liber noſter:

Vel tu Tantalea mouearis flumina ſorte.

SICCA *requieſcere Luna.*] Sicca luna, eſt intermenſtruus dies. ἔνη ϗ νέα. Tunc enim ſpirant Aquilones. Horatius: E

Thracio bacchante magis ſub inter-
Lunia vento. ———

TVNC *flebit quum mi ſenſerit.*] Noſter, *quum in me ſenſerit.* Tunc flebit quum magna fide hæc tacere me audiet.

ELEGIA XVIII.

ASSIDVÆ multis odium peperere querelæ.
Frangitur in tacito femina ſæpe viro.
Si quid vidiſti, ſemper vidiſſe negato:
Aut ſi quid doluit fortè, dolere nega.
Quid ſi iam canis ætas mea candeat annis?
Et faceret ſciſſas lãguida ruga genas?
At nõ Tithoni ſpernẽs aurora ſenectã.
Deſertum Eoa paſſa iacere domo eſt.
Illum ſæpe ſuis decedens fouit in vlnis,
Quàm prius abiunctos ſedula lauit equos.
Illum ad vicinos cùm amplexa quieſceret Indos,
Maturos iterum eſt queſta redire dies.
Illa deos currũ conſcẽdẽs dixit iniquos,
Inuitum & terris præſtitit officium.
Cui maiora ſenis Tithoni gaudia viui,
Quàm grauis, amiſſo Memnone, luctus erat.
Cum ſene non puduit talem dormire puellam,
Et canæ toties oſcula ferre comæ.
At tu etiam iuuenem odiſti me perfida cùm ſis
Ipſa anus haud longa curua futura die.
Quin ego diminuo curam, quòd ſæpe Cupido
Huic malus eſſe ſolet, cui bonus antè fuit.
Nunc etiam infectos demens imitare Britannos,
Ludis & externo tincta nitore caput.
Vt natura dedit, ſic omnis recta figura.
Turpis Romano Belgicus ore color.
Illi ſub terris fiant mala multa puellæ,
Quæ mẽtita ſuas vertit inepta comas.
De me, mi certè poteris formoſa videri;
Mi formoſa ſatis, ſi modò ſæpe venis.
An, ſi cæruleo quædam ſua tempora fuco

Tinxerit, icircò cærula forma bona eſt.
Cum tibi nec frater, nec ſit tibi filius vllus,
Frater ego, & tibi ſim filius vnus ego.
Ipſe tuus ſemper tibi ſit cuſtodia lectus,
Nec nimis ornata fronte ſedere velis.
Credam ego narranti, noli committere, famæ.
Et terram rumor tranſilit & maria.

PHILIPP. BEROALD. BON.

ASSIDVÆ *multis odium peperere querelæ.*] ſcri-
bit illum amatorem apud amicam futurum
fauorabiliorem, qui multa ſilens diſſimulabit,
nec aſſiduè conqueretur de perfidia puellari,
quoniam tales querelæ multos odioſos, inuiſóſ-
que reddiderunt.

FRANGITVR *in tacito.*] id eſt, fœmina de-
ponit iram & placatur quando amator nec iur-
gioſus nec querıbundus eſt, ſed tacet: & ſi quid
vidit, ſe oon vidiſſe diſſimulat.

QVI O *ſitam.*] cùm docuerit vtile eſſe ama-
tori diſſimulare & tacere, oſtendit ſe id facere
non poſſe prouocatum nequitia Cyothiæ & ſce-
lere, quæ eum ſpernat perinde ac ſi ſenio confe-
ctus eſſet, cùm tamen verus smor oec ſenem
quidem faſtidiat amatorem: quod probat esem-
plo Auroıæ nequaquam faſtidientis ſenilem
Tithoni coniugis amplexum.

RVOA *genas.*] infra oculos malæ ſunt, quas
priſci genas vocabant, XII. tabularom ioterdi-
cto radi à fœminis eas vetantes, vt ſcribit Plin.
in XI. Interdictum legis refert Cic. in II. de le-
gibus: *Mulieres genas ne radunto*: quo admonen-
tur oe faciem carpaot, & lacerent in luctu. Illud
enim ſignificat radunto in hac lege: qood vt ve-
rum eſſe credas audi Ser. ita ſcribentem: *Scien-
dum eſt tantum eſſe lege XII. tabularum ne mulieres
carperent faciem his verbis: Mulier faciem ne car-
pito.* præterea geoæ ſignificant palpebras, hoe
eſt tegumeuta oculorum: & in hoc ſignificato
accipe apud Plin. quando ſcribit qood piſces &
inſecta non habeot genss. ſeoſus eſt: Quid face-
res ô Cyothia ſi rugæ ſeniles genas meas deho-
neſtarent & frontem ſtriatam efficereot, cùm
iuuenem me faſtidias.

TITHONI *ſenes.*] ab exemplo oſteudit ſene-
ſcentes non eſſe faſtiendos, cùm Tithonum Au-
rora non ſpernat: qui poſt longiſſimam vitam
dicitur in cicadam eſſe coouerſus.

EOA.] orientalı ſopradictum eſt Suſa à Ti-
thono condita fuiſſe, qui (teſte Diodo.) præfe-
ctus fuit Perſarum acceptus maxime regi, au-
ctor eſt Plin. Memnonidas aues quinto quoqoe
anno confligere in Æthiopia ad Memnóois ſe-
pulchrum vbi Tithonus floruit.

QVAM *grauis amiſſo Memnone.*] maiora, inquit,
A gaudia percepit Aurora ex Tithono viuente
quamquam annoſo & capulari ſene, quàm
foerit luctus de obitu filij Memnonis, qui occo-
buit iu bello Troiano interemptus ab Achille.
vude ait Ouid.

Vidit Achillea pereuntem cuſpide mater.

CVRVA *futura.*] homines ſenio incurui fiuut.
vude ſilicernium quidam exiſtimant dici ſenem
quaſi ſilicem cernentem. Scribit Ariſt. Homi-
nes humeris incuruos diu vioere: Idem auctor
eſt incuruorum hominum halitus eſſe grauio-
res, fœdioréſque.

QVIN *ego diminuo curam.*] hoc, inquit, lenit &
miouit curas meas, quod Cupido ſolet inter-
B dum eſſe noxius illi & malus cui fuit propirius
& boous: & ita malignum ſperat in Cynthia fu-
turum: in ſe vero beuigniſſimum.

INFECTOS *Britannos.*] caſtigatio Cynthiæ
faciem adulterino colore fucantis inſtar Britan-
uorum, qoi (vt ſcribit Cæſar in v. commeota-
rio) omnes ſe glaſto inficiunt, quod cœruleum
efficiat colorem, atqoe horridiore ſunt in pogoa
aſpectu, capillóque ſuot promiſſo, atque omni
parte corporis raſa præter caput & labrum ſo-
perius. Si quæris autem qoid ſit glaſtum, ſcito
eſſe herbam ſimillimam plantagini, qua Britan-
norum etiam coniuges, ourúſque totum corpus
inficiunt: & in qoibuſdam ſacris nudæ ince-
C dunt, vt auctor eſt Plin. io XXII. hinc Britanni io-
fecti, hoc eſt, tincti & picti cognominantur.
Martialis,

Barbara depictis veni baſcauda Britannis.

EXTREMO *nitore.*] corrigendum eſt ver-
bum, & externo legeodum non extremo, & di-
ctum accipe pro peregrino fuco, & pigmento,
quo mulieres candorem colli & ruborem gena-
rum mentiuntur. In decretis de conſecratiooe
ita ſcriptum eſt: *Fucare figmentis faciem adulterina
fallacia eſt.* pigmenta autem & colores, quibus
mulieres faciem venuſtant ſunt hæc in primis,
purpuriſſum, ceruſſa, melinum, terra Chia, &
D ſclinuſia. Melioum ideo nominaui vt intellige-
res illud Plaotinum in Moſtellaria: *Neque ceruſ-
ſam, neque melinum oportet attingere.* eſt enim meli-
num pigmentum candidum ab inſula Melo no-
mioatum, vbi fiebat laodatiſſimum, auctor Plin.
iu XXXV.

BELGICVS *ore color.*] turpe eſt Romanæ ma-
tronæ colorare faciem glaſto & gallicis fucis.
Belgicum colorem dictum accipe pro glaſto
quod ita vocatur in Gallia, vt docet Plin. præ-
terea Gallorum inuentum eſt ſapo, qoo capillos
rutilamus. Belgas Gallos eſſe es Cæſaris lectio-
E oe ſatis ootum. Aodi quæſo quid ſcribat Cy-
priao. in hanc ſenteotiam: *Opus*, inquit, *Dei & fa-
ctura eius & plaſtica adulterari nullo modo debet ad-
hibito flauo colorem, vel nigro puluere, vel rubore, aut
quolibet denique lineamenta natiua corrumpente medi-
camine. Manus Deo inferunt quando illud quod ille
formauit, reformare & transfigurare contendunt.*

DE *me.*] quaſi dicat ad me attinet.

SVA *tempora.*] ſynecdoche eſt pars pro toto,
Tempora poſoit pro tota facie. Illud attende
tempus pro capitis parte inueniri iu numero
ſingulari apod ſcriptores opinatiſſimos. In the-

toricis ad Herennium ita ſcriptum eſt: *Dubitanti Gracchо quid eſſet, neque tamen locum in quo conſtiterat relinquenti, percutit tempus.* Hierony. in interpretatione iuſtrumenti veteris in lib. Iudicum ita inquit: *Poſuit ſupra tempus capitis Siſaræ clauum, percuſſúmque malleo defixit in cerebrum.*

Cærvleo *fuco.*] fucus marinus lactucæ ſimilis eſt. Græcè dicitur phycos thalaſſion, quia conchiliis ſubſternitur. Tria fuci genera, latum, longum, & criſpum, quo in Creta veſtes tinguntur, & omnia ſunt ad tingendum accommodata. auctor Plin. in xxvi. vnde fucum accipimus pro adulterino colore, & fucum factum mulieri dixit Teren. cum intelligere vellet inſidias & aſtutam fraudem, vt exponit Donatus. Cæruleus epitheton eſt perpetuum fuci, qui virore commendatur. De cæruleo colore ſupra diximus copioſè.

Noli *committere famæ.*] monet Cynthiam ne det occaſionem famæ & rumori de ſe obloquendi, quoniam nihil eſt fama velocius, quæ per totum orbem errabunda diſcurrit: quæ, vt inquit Maro, eſt *Tam ficti prauique tenax quàm nuncia veri.* Et Ouid.

Creſcit, & auditis aliquid nouus adiicit auctor.

IANVS DOVSA FIL.

Qvid *ſi iam canis ætas mea candeat annis?*] Hinc Apuleius Metam. v. dixit, *candenti canitie lucidus.*

Mi *formoſa ſatis, ſi modò ſæpe venis.*] Peculiaris quædam notio eſt huius verbi *venire* apud hunc noſtrum, ſuprà:

Sic hodie veniet, ſi qua negauit heri. Paulo poſt,
Hic vnus dolor eſt ex omnibus acer amanti,
Speranti ſubitò ſi qua venire negat.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Qvid *ſi iam canis ætas mea candeat.*] Liber noſter rectè *caneret*, non *candeat*. Canere, eſt ἀναλόγως in vtraque coniugatione, vt *Feruere Leucaten*, & ſimilia. caneret, faceret ſunt eiuſdem temporis. quare ita reponendum. Ante hunc verſum autem legendum illud diſtichon: *Quin ego deminuo curam.* Sperat viciſſitudinem rerum vt ſupra.

At *non Tithoni.*] certe hæc non cohærēt cum ſuperioribus, & ἀποσπασμάτιον eſt alius Elegiæ.

Qvam *prius adiunctos.*] Lege, *abiunctos.* Abiungere equos & deiungere idem. Paulo diuerſius interiungere, hoc eſt deiungere equos donec cibo recreati ſint. Abiugaſſere quoque eſt idem quod abiungere. ἀποζεῦξαι. gloſſarium. Mart. *Interiungere quæris ad Bouillas.* Idem:

——*& hora Interiungit equos meridiana.*

Qvvm *maiora.*] *Cui maiora.* Liber.

Ipsa *anus haud longa.*] Continuandus verſiculus cum eo diſticho: *Quum tibi nec frater nec ſit tibi filius vllus.* Quum, inquit, tu ſis anus propediem curua futura, & nullus ſit nec frater, nec filius, qui te poſſit γηροβοσκεῖν, præter me, qui eorum vicem tibi ſum.

Lvdis *& externo.*] Inſere poſt hunc verſum diſtichon illud. *An ſi cæruleo quædam.* Neque explicatione indiget.

Tvrpis *Romano Belgicus.*] Quid eſſet, iam dixit. *Ludis & externo tincta nitore caput.*
Intelligit enim mutari capillum ſapone Belgico. Mart. *Cauſtica Teutonicos accendit ſpuma capillos.* Ouidius iii. de Arte.

Femina canitiem Germanis inficit herbis,
Et melior, vero quæritur arte color.

Idem dicit quod Propertius. Sed vnde Saponem putauit eſſe herbas? An ex Iſatide etiam fiebat ille color? Subiicit enim:

An ſi Cæruleo quædam ſua tempora fuco
Tinxerit, idcirco cærula forma bona eſt?

Mi *formoſa ſatis ſi modo ſæpe venis.*] *Venis formoſa*, hoc eſt, formoſa es, locutio Propertiana. Nam Propertius τὸ venire ἀντὶ τοῦ τυγχάνειν vſurpat. Satis, inquit, formoſa es, modo mihi vni formoſa ſis.

ELEGIA XIX.

Etsi, me inuito, diſcedis Cynthia Roma,
Lætor, quòd ſine me deuia rura colis.
Nullus erit caſtis iuuenis corruptor in agris,
Qui te blanditiis non ſinat eſſe probam.
Nulla neque ante tuas orietur rixa feneſtras,
Nec tibi clamatæ ſomnus amarus erit.
Sola eris, & ſolos ſpectabis Cynthia montes,
Et pecus, & fines pauperis agricolæ.
Illic te nulli poterunt corrumpere ludi,
Fanáque peccatis plurima cauſſa tuis,
Illic aſſiduè tauros ſpectabis arantes,
Et vitem docta ponere falce comas:
Atq; ibi rara feres inculto thura ſacello,
Hædus vbi agreſtes corruet ante focos.
Protinus & nuda choreas imitabere ſura,
Omnia ab externo ſint modò tuta viro.
Ipſe ego venabor: iam nunc me ſacra Diana
Suſcipere, & Veneri ponere vota iuuat.
Incipiam captare feras, & reddere pinu
Cornua, & audaces ipſe monere canes.
Nō tamen, vt vaſtos auſim tētare leones,
Aut celer agreſtes cominus ire ſues.
Hęc igitur mihi ſit, lepores, audacia molles
Excipere, & ſtricto figere auē calamo,
Quà formoſa ſuo Clitumnus flumina luco

Integit, & niueos abluit vnda bo- A
ues.
Tu, quoties aliquid conabere, vita, me-
mento
Venturum paucis me tibi luciferis.
Sic me nec ſolæ poterunt auertere ſiluæ,
Nec vaga muſcoſis flumina fuſa
iugis,
Quin ego in aßidua mutem tua carmi-
na lingua,* B
Abſenti nemo non nocuiſſe velit.

PHILIPP. BEROALD. BON.

ET *ſi me inuito diſcedis Cynthia Roma.*] alloquitur Cynthiam, quæ vrbe relicta ſeceſſerat in agrum: euius conſuetudine qusmuis ſit caritu-rus, tamen lætatur cùm videat in agris nullos fore ſubſeſſores, inſidiatoréſque alienæ pudicitiæ. optat & ipſe villicari, dummodo cum Cynthia villicetur.

DEVIA *rura.*] deuium dicitur à via remo- C tum, vt inquit Porphyrio: inde Cic. in II. Antonianarum, Anagninos vocat deuios, eum eſſent extra viam militarem collocati ab Hora ſcortum deuium nuncupatur, quod eſt à via remotum. ita nunc deuia rura dicta accipe pro ſequeſtratis & ſeparatis à via militari & frequenti: ex quo ſperat poëta caſtiorem futuram Cynthiam propter loci ſolitudinem & receſſum.

ORIATVR *rit. feneſtras.*] gaudet quod nullæ rixæ amatoriæ ſint futuræ ante feneſtras Cynthiæ. agrum deuium incolentis, quales in vrbibus ſubinde oriri conſueuerunt: vnde ait Horat.

Parcius iunctas quatiunt feneſtras,
Ictu' ne crebris iuuenes proterui.

NVLLI *poterunt corrumpere ludi.*] hoc ideo di- D ctum eſt: quia ludi Romani erant corruptelæ puellarum, & incentiua libidinum. id quod docet Iuuen. illis verſibus:

Chironomon Ledam molli ſaltante Bathyllo,
Tutia veſica non imperat, Apula gannit
Sicut in amplexu.

Et Ouid. inquit,

Spectatum veniunt, veniunt ſpectentur vt ipſa,
Ille locus caſti damna pudoris habet.

FANAQVE *peccatis.*] templa erant diuerſoria nequitiæ, & in templis adulteria exercebantur. E vnde exiit illud Satyricum:

Nam quo non proſtat fœmina templo:

Et Ouid. de templo Iſidis quod erat Romæ loquens ait:

Multas illa facit quod fuit ipſa Ioui.

Ioſephus quoque in XVIII. Antiquitatum narrat quemadmodum iuuenis quidam nomine Mundus miro commento concubuit cum Paulina Romana matrona in templo Iſidis. gaudet ergo poëta, quod in agris nulla templa poterunt corrumpere Cynthiam, quæ Romæ erant maxima cauſa illius adulterij.

COMAS.] eleganter pro frondibus, qui ſunt crines arborum. vnde à Papin. dictum eſt, *crinitur arbos*: pro eo quod eſt frondeſcit.

INCVLTO *ſacello.*] id eſt, ruſticano. Sacellum (vt inquit Gellius) diminutiuum eſt à ſacro, & ſignificat locum paruum deo dicatum cum ara. Trebatius iuriſconſultus dixit ſacellum compoſitum eſſe verbum quaſi ſacra cella.

RARA *thura.*] quia thus in templis vrbanis adoletur, non autem ruſticanis. Maſculum thus vocamus religioni dicatum à ſimilitudine teſtium, vel quod rotunditate guttæ pependerit, auctor Plin. inde à Virg. dictum: *Et maſcula thura.* Diminutiuum thuris eſt thuſculum, quo vtitur Plaut. in Aulula.

NVDA *ſura.*] ſuræ ſunt homini tantum. Reperitur apud auctores quandam in Aegypto non habuiſſe ſuras. Reliqua animalia habent crura ſine ſuris.

SACRA *Dianæ.*] vt pote venatricis, & deæ ſiluaticæ.

REDDERE *pinu cornua.*] dicit ſe ſuſpenſurum cornua ceruorum in arbore pinea ritu venatorum, qui capita & cornua ferarum captarum Dianæ dicabant, & in arboribus ſuſpendebant, quod indicat Niſus Virgilianus ſic loquens:

Dona tulit ſi qua ipſe meis venatibus auxi,
Suſpendi ve tholo. ——

ſcrib. Dio. in V. bibliothecæ: Venatorem ſolitum capita ac pedes ferarum quas ceperat Dianæ dicare, & arboribus affigere. pinu dandi caſus eſt antiquus, de quo ſupra facta eſt mentio. Quidam cornua pro furcis accipiunt quod non placet.

LEPORES *excipere.*] vſus eſt verbo venatoribus accommodato. nam excipere interdum ſignificat dolo intercipere, & circunuenire: quod Ser. Noniuſque demonſtrant, & ita venatores feras excipiunt. Martialis de venabulo loquens ait:

Excipient apros, expectabuntque leones.

FIGERE *auem calamo.*] calamum aucupatorium intellige, quo viſcato aues capiuntur: cuius meminit Mart.

Pallida dum tacita creſcit arundo manu,

Auceps ſurgens paulatim calamos eleuabat, & eos auibus ſubiiciebat: quod genus aucupij expreſſit Silius ſic ſcribens: *Sublimem calamo ſequitur creſcente volucrem.* alij intelligunt de ſagitta qua aues figuntur ab arcu excuſa. Calami autem ſagittis apud priſcos erant accommodatiſſimi. & Plin. Calamos noſtrates, qui in Rheno naſcuntur, dicit eſſe optimos ſagittis conficiendis.

AGRESTES *ſues.*] in omni genere animalium nullum eſt placidum quin eiuſdem inueniatur & ferum, cùm homines quoque ſiluestres reperiantur: auctores Plin. & Ariſtoteles. Sues ſemiferos antiqui hibridas vocabant.

CLITVMNVS.] fluuius eſt in Faliſco ſiue Meuaniæ Propertij patriæ: cuius aqua pota boues candidos facit. auctor Plin. vnde ait Vir.

Hinc albi Clitumne greges, & maxima taurus
Victima. ——

hinc à Lucano campi Meuaniæ tauriferi cogno-

A minantur. optat ergo Propert. venationi & aucupio operam dare in agro Meuanate, vbi Clitumnus boues niueos ſua aqua reddit.

Pavcis *luciferis.*] id eſt, diebus. Stella Veneris cum antegreditur Solem Lucifer dicitur: cum ſubſequitur Heſperos: Græcè Phoſphoros nominatur, vt refert Cic. in ſecundo de natura deorum. Pythagoras primus deprehendit huius ſideris naturam. dicitur à Plauto Veſperugo, à Mart. Phoſphoros, à Virg. Iobar, à Catul. Veſper: alij Iunonis, alij Iſidis, alij matris deûm ſidus appellant. Huius natura cuncta generantur in terris, vt tradit Plin. & vt ait Higi. Omnium B ſiderum Lucifer maximus eſſe videtur: ſcribit Diodo. Heſperum Atlantis filium conſcendiſſe cacumen montis Atlantis ad curſus aſtrorum obſeruandos, & nunquam deinceps comparuiſſe: cui vulgus honores diuinos exhibuit, aſtrúmque lucidiſſimum eius nomine appellitauit.

Mvscosis *ingis.*] muſco coopertis: eſt autem muſcus illa viridis lanugo, quæ naſcitur in fontibus potiſſimum: vnde à Virg. Muſcoſi fontes dicuntur: apud Columellam nouum verbum eſt: *Muſcantur olea*: quod ſignificat muſco teguntur.

C

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

Qvi *te blanditiis non ſinat.*] Noſter, *Sinit. -non ille ſinit magni dominatur olympi.* Virgil. in Ciri. *-quod nec ſinit Adraſtia.* Vtrunque, pro ſinat. ἀρχαϊκῶς.

Et *vitem docta.*] Lege, *doctam.*

Qva *formoſa ſuo Clitumnus flumina luco Integit.*] Clitumnus fluuius ex lacu Vadimonis egeritur, & ſpecu merſus poſtea oculis redditur. Plinius Cæcilius lib. octauo ad Gallum, poſtquam de lacu Vadimonis loquutus eſt, ſubiungit: *Idem* D *lacus in flumen egeritur. quod vbi ſe paulisper oculis dedit, ſpecu mergitur, altéque conditum meat, at ſi quid ante, quam ſubduceretur, accepit, ſeruat, & profert.* Nos primi nomen illi fluuiui reddimus apud Plinium, & primi hunc ſpecum Clitumni apud Propertium aperimus. de quo Papinius:

——*vmbroſque Propertius antro.*

Et quia, teſte Plinio Cæcilio, lacus Vadimonis, vnde egeritur, ſacer eſt, non mirandum, quare ſacrum Clitumnum Deum vocet Iunius Philargyrus, niſi propterea ita vocauerit quando abſorptus ab illo antro iterum ſe reddit oculis hominum. Omnes enim fluuij ex ſpecu naſcentes aut redditi pro Diis colebantur, eiſque aræ ſtatuebantur. Seneca Epiſtola XLI. *Magnorum flu-* E *minum capita veneramur. ſubita ex abdito vaſti amnis eruptio aras habet.*

Absenti *nemo non nocuiſſe velit.*] Duplex negatio vnius vice. Alibi. *Non ſi Pegaſeo*, &c. poſtea ſubiungit:

Nil tibi Mercurij proderit alta via.

ELEGIA XX.

Qvid fles abducta grauius Briſeide? quid fles
Anxia captiua triſtius Andromacha?
Quidve mea de fraude deos inſana fatigas?
Quid quereris noſtram ſic cecidiſſe fidem?
Non tam nocturna volucris funeſta querela
Attica Cecropiis obſtrepit in foliis:
Nec tantum Niobe bis ſex ad buſta ſuperba
Sollicito lacrymans depluit à Sipylo.
Me licet æratis aſtringant brachia nodis,
Sint mea vel Danaes condita membra domo:
In te ego & æratas rumpam, mea vita, catenas,
Ferratam Danaes tranſiliámque domum.
De te quodcunque, ad ſurdas mihi dicitur aures:
Tu modò ne dubita de grauitate mea.
Oſſa tibi iuro per matris, & oſſa parētis,
(Si fallo, cinis heu ſit mihi vterque grauis)
Me tibi ad extremas manſurum, vita, tenebras.
Ambos vna fides auferet, vna dies.
Quod ſi nec nomen, nec me tua forma teneret,
Poſſet ſeruitium mite tenere tuum.
Septima iā plenæ deducitur orbita lunæ,
Cùm de me, & de te compita nulla tacent.
Interea nobis non nūquam ianua mollis,
Non nunquam lecti copia facta tui.
Nec mihi muneribus nox vlla eſt empta beatis,
Quidquid eram, hoc animi gratia magna tui,

Cùm te tam multi peterent, tu me vna petiſti.
Poſſum ego naturæ non meminiſſe tuæ?
Tunc me vel tragicæ vexetis Erinnyes, & me
Inferno damnes Æace iudicio:
Atque inter Tityi volucres mea pœna vagetur,
Túmque ego Siſyphio ſaxa labore geram.
Nec tu ſupplicibus me ſis venerata tabellis.
Vltima talis erit, quæ mea prima fides.
Hoc mihi perpetuò ius eſt, quòd ſolus amator.
Nec citò deſiſto, nec temerè incipio.

PHILIPP. BEROALD. BON.

QVID *fles abducta grauius Briſeide? quid fles.*] Cynthiam ſolatur dolentem inſolabiliter, quod à Proper. relicta fuiſſet: oſtendirque ſe in amore eſſe fidiſſimum: adeo, vt de ipſius fide minime debeat dubitare. Briſeida grauiter vbertimque fleuiſſe ex Ouidij lectione ſatis notum, quando Agamemnoni ab Achille tradita eſt, quam Eurybates & Taltibius præcones abduxerunt inuitam, mœſtámque: ac ire pene recuſantem, vt ſcribit Home.

ABDVCTA.] ſignificantèr loquutus eſt. nam abducimur quo nolumus, ducimur quo volumus, quamuis aliter Donatus tradat.

CAPTIVA *Andromacha.*] docet nos poëma Virgilianum, quemadmodum Andromache Hectoris vxor poſt incendium Troianum captiua fuit Pyrrhi, à quo habita fuerit mancipij magis loco, quàm coniugis, deinde tradita Heleno Troiano. Triſtis ergo & mœſta fuit Andromache ex ſummo faſtigio lapſa in captiuitatem nacta dominum imperioſum & inſolentem: vnde ita loquitur ipſa apud Virg.

Stirpis Achilleæ faſtus, iuuenémque ſuperbum
Seruitio enixæ tulimus.——

NON *tam nocturna volucris.*] vehementiores Cynthiæ querelas eſſe dicit querelis Atticæ volucris, id eſt, hirundinis, quæ fata gemit filij abſumpti. Nota fabula Prognes & Philomelæ & Terei carmine Naſonis, qui in VI. Metamorphoſeon copioſiſſimè cuncta enarrat. Diſſentit ab Ouidio Probus: nam cum Ouid. inſinuet Prognem deformatam fuiſſe in hirundinem, Philomelam in luſciniam, è contrario ait Probus, quod Progne in luſciniam, & Philomela in hirundinem deformatæ ſunt.

ATTICA.] Attica auis dicitur hirundo, quia Progne filia fuit Pandionis regis Athenarum. poteſt dici & luſcinia, & ad luſciniam poſſet referri poëtæ carmen, cùm luſciniis ſit garrulus ſine intermiſſu cantus dies quindecim ac noctes, vt auctor eſt Plin. in X.

CECROPIIS *in foliis.*] Folia Cecropia appellat Attica à Cecrope rege Athenarum primo, qui multitudinem Atticam in ciuitates duodecim digeſſit, quarum vna ab ipſius nomine dicta eſt Cecropia: auctor Stra. hic dictus eſt geminus, ſiue quod primus marem fœminæ matrimonio copulauit, ſiue quod cum eſſet Ægyptius, linguam Græcam pariter callebat & Aegyptiacam, ſed quæritur cur Daulias ales hirundo dicatur à poëtis, & potiſſimum ab Ouid. & Cat. hoc nos docet Thucydides, qui in ſecundo ſcri. Tereum maritum Prognes non regnaſſe in Thracia, vt aſſerũt Latini ſcriptores, ſed in Daulia regione terræ Phocidis propinqua Athenis: in qua terra, vt ipſius hiſtorici verbis vtar, fœminæ facinus illud circa Itym patrauerunt: & à multis poëtarum in commemoranda Philomela & luſcinia, auis Daulias celebratur. interpres Strabonis iſtam Thucydidis ſentẽtiam, referẽtis, neſcio quid ſecus, enarrat à Thucydide alienũ.

NEC *tantum Niobe.*] non tantam vim lachrymarum fudit Niobe in ſtatuam commutata poſt obitum filiorum, quantam Cynthia conquerens de fide violata ab amatore. mira diuerſitas eſt ſuper numero Niobes filiorum. Home. in vltimo Iliados, Pueros puellaſque eius bis ſenos dicit fuiſſe. Eurypides bis ſeptenos, quem ſequitur Oui. Sappho bis nouenos: alij bis denos: Proper. dicit fuiſſe bis ſenos, ſecutus Homerum, quamuis in quibuſdam codicibus legatur. *Bis ſeptem ad buſta*: quæ lectio cum Eurypidis & Ouidij lectione conueniet. Niobe cum ſe Latonæ anteponeret, eámque pro Dea coli prohiberet, Apollo & Diana maternam iniuriam vlciſcentes, filios, filiáſque ipſius ſagittis confecerunt: Apollo, filios: Diana, filias. Amphion pater præ dolore ſibi mortem conſciuit: Niobe facta eſt lapidea apud Sipylum, & lachrymis etiam nunc marmora manant, vt docet Ouid.

DEFLVIT *à Sipylo.*] Sipylum eſt mons & oppidum, caput olim Mæoniæ: alio nomine Tantalis dicitur: auctor Plin. patria Niobes, quæ ibi viſitur lapidea, vt ait Home. ex qua adhuc fluunt lachrymæ. inde à Papinio dicta eſt Sipyleia mater in quarto ſiluarum.

DANAES *modo.*] nemo eſt qui neſciat Danaem incluſam fuiſſe à patre intra turrim æneã, vbi à Ioue in aurum pluuium transformato cõpreſſa eſt. Fabula notiſſima, qua declaratur omnes difficultates auro peruias eſſe, & nihil non expugnari pecunia poſſe: nam, vt inquit Horat.

Aurum perrumpere amat ſaxa potentius Ictu f.

DE *te quidcunque ad ſurdas.*] id eſt, ſurdas aures illis præbeo, qui de te mihi obloquuntur: & quodcunque flagitium de te audio, id minime verum eſſe credo.

OSSA *parentis.*] id eſt, patris. Appellatione parentum omnes ſuperioris gradus continentur, vt docent Iuriſconſulti, digeſtis de gradibus, de verborum ſignificatione, & in ius

vocando. Parentes interdum pro affinibos & cogoatis accipiuntur iuxta vernaculom ſermonem,& in hac ſignificatione reperies apud noo ignobilem ſcriptorem Spartianum: cuius rei etiam meminit Hieronymus in libris contra Ruffinom.

ORBITA *Lunæ.*] orbita veſtigium eſt rotæ, quam Lunæ dat, qnoniam dicitur poëticè bigas io cælo agitare. Moli vehiculo Lunæ adhibentur, quòd tam ſterilis ſit quàm mulus: vel qoia vt mulus non ſuo genere creatur, ſic ea non ſuo fulgore luceſcit.

COMPITA.] loca ſuot ad quæ competunt atqoe conueniunt plures viæ. Ouid.

Seruet vt in ternas compita ſecta vias.

in compitis lares colebantor, quibos dicati erãt ludi Compitalitij,& ex libertinis ſacerdotes dati, qui Auguſtales vocantur, auctor Porphyrio. Lodos agitatos fuiſſe in compitis teſtis eſt Macro. & ob id compitalia appellitarunt.

SEPTIMA *orbita Lunæ.*] referri poteſt ad ſeptem dies, vel etiam ad ſeptimom menſem.

NVNQVAM.] aliqnando.

TRAGICÆ *Erinnyes.*] ſi vnquam, inquit, oblitos fuero bonitatis tuæ, facilitatiſqoe erga me, tuoc opto vexari à furiis ſæuientibus, quales tragici poëtæ deſcribunt, & iudicio Æaci damnari ad pœnas infernas ſubeundas. Erinnyes furiæ dicuntur. Virgilios:

—— quo triſtis Erinnys
Quo fremitus vocat. —— Lucan.
—— ingens vrbem cingebat Erinnys
Excutiens pronam flagranti vertice pinum.

Lege Senecæ tragœdias, & videbis quales ſint furiæ tragicæ.

DAMNAS *Aeace iudicio.*] Æacus apud inferos iudex conſtitutus eſt, vt iodicet eos, qui venerint ab Eoropa: Rhadamantus vero iudicat Aſiaticos: Minos autem conſiderans ſedet ſolus habens aureom ſceptrum. Pulchra eſt narratio ſuper iudicibus, iudiciiſq; inferorum apud Platonem in Gorgia, à quo illud in primis traditur Æacum iudicem eſſe tantummodo Europeorom, quod ideo dixi, vt intelligeres illod Satyricum in hanc ſeotentiam eſſe accipiendum: *Quas torqueat vmbras Aeacus*: quaſi dicere vellet, Scio fabolam illam quæ tradit vt Æacus torqoeat vmbras taotum ex Europe venientium, cùm Aſiaticos iodicet Rhadamantus: & ideo eleganter dixit *quas vmbras*, ſcilicet Eoropeas noo Aſiaticas,& ita expone, non antem vt commentatores accipiunt, *quas*, ſcilicet nocentes: cùm apud inferos nollæ vmbræ niſi nocentes torqueantur. ſcio ante nos nullum pene animadoertiſſe hanc Satyrici poëtæ ſententiam, qui illud Platonicum voluit ſignificare, vt olim poblico auditorio Iuuenalem profitentes affirmauimus: in quam ſententiam noſtram freqoentes anditores pedibus iuerunt. de iudicio Æaci ait Stat. in Siluis:

Immenſis vrnam quatit Aeacus vlnis.

TITYI *volucres.*] poëtarom lectione & in primis Virgili: notum eſt quemadmodum Tityus apud inferos hac lege damnatus eſt, vt vultures obunco roſtro eius iecur exedant, idque iugiter faciant: quod, vt Lucret. docet, ad amorem referendum eſt, in qno nos lancinat *& exeſt anxius angor*, & lacerant curæ.

SVPPLICIBVS *tabellis.*] hinc coniectare poſſumos Cynthiam miſiſſe ad poëtam pugillares, quibus ſupplicitus rogabat, vt in amore conſtans & fidus permaneret: quod ſe facturum pollicetur.

NEC *cito deſiſto.*] hoc non ſolum in amore, ſed etiam in amicitia factitandom eſt, qnod Auguſtus feciſſe fertur, qui amicitias non facile admiſit, & admiſſas conſtantiſſime retinuit: auctor Tranquillus.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

DEOS *inſana fatigas.*] *Veſana* Liber noſter.

DE *te quodcunque.*] Hoc eſt, qoantum ad te pertinet. Sic ſupra:

De me, mi certe poteris formoſa videri.

HOC *mihi perpetuo ius eſt.*] Noſter, *Hæc mihi perpetuo vis eſt.*

ELEGIA XXI.

AH quantum de me Panthi tibi pagina finxit,
Tantum illi Pantho ne ſit amica Venus,
Sed tibi iam videor Dodona verior augur.
Vxorem ille tuus pulcher amator habet:
Tot noctes periere: nihil pudet? aſpice, cantat
Liber: tu nimium credula ſola iaces.
Et nunc inter eos tu ſermo es: te ille ſuperbus
Dicit ſe inuito ſæpe fuiſſe domi.
Diſperéam, ſi quicquam aliud, quàm gloria, de te
Quæritur. has laudes ille maritus habet.
Colchide ſic hoſpes quondam decepit Iaſon.
Eiecta eſt. tenuit namque Creuſa domum.
Sic à Dulichio iuuene eſt eluſa Calypſo,
Vidit amatorem pandere vela ſuum.
Ah nimium faciles aurem præbere puellæ,
Diſcite, deſertæ, non temerè eſſe bonæ.

Huic quoque, qui reſtat, iampridem quæritur alter, A
Experta in primo ſtulta cauere potes.
Nos quocunque loco, nos omni tempore tecum,
Siue ægra pariter, ſiue valente ſumus.

PHILIPP. BEROALD. BON.

AH *quantum de me Panthi tibi pagina finxit.*] Panthus apud Cynthiam maledictis & criminibus fictis, & famoſis libellis taxauerat Propertium: nunc poëta par pari rependit, & inuiſum Cynthię Panthum efficere contendit, vt pote in amore mutabilem. Pagina à pangendo dicta, quòd in ea verſus panguntur id eſt, finguntur: auctor Feſtus. B

A H.] pronunciatione adiuuandum eſt, cùm ſit interiecto doloris, vt ait Priſcianus.

D O D O N A *verior augur.*] ſum, inquit, verior diuinator ipſo oracula Dodoneo, quod illuſtre fuit in Epyro: de quo in primo commentario multa commemorauimus in eum verſum:

Non me Chaoniæ vincunt in amore columbæ. C

Dodona in Epyro ciuitas eſt: vnde Dodoneos lebetes nominauit Virg. & Lucan. ait:

—— *Syluáque Dodones.*

V X O R E M *ille tuus.*] qui vxorem habet curat quæ vxoris ſunt, quomodo placeat vxori, vt ſcribit Paulus ad Corinthios. *Nec vxoratus ita amicæ operam dare poteſt, vt ille qui eſt cælebs.*

C A N T A T *liber.*] id eſt ſolutus amore, cum tu exiſtimes ab eo te amari. cantus enim eſt ſignum animi otiantis & ſoluti à curis Cupidineis.

I N T E R *eos.*] id eſt, Panthum & Panthi vxorem. D

C O L C H I D A *ſit hoſpes.*] oſtendit eos qui vxorem habent non eſſe fideles in amore: quod probat exemplo Iaſonis, qui ducta vxore Creuſa deſeruit Colchida, hoc eſt Medeam, quæ de ipſo fuerat optimè merita: & Calypſo deſtituta fuit ab Vlyſſe ad Penelopem vxorem feſtinabundo. de his ſupra dictum eſt abundè.

E I E C T A *eſt.*] hîc diſtinguendum eſt, & extrinſecus ſubintelligendum Medea quaſi dicat Medea eiecta eſt domo à Iaſone, cùm Creuſa in domo regnaret. Mendoſum verſum ita emenda:

Eiecta eſt, tenuit namque Creuſa domum.

& eſt ſenſus: Quod ſola Creuſa tenuit domicilium eiecta Medea. E

E X P E R T A *in primo.*] deluſa ab vno Pantho, debes in poſterum eſſe circunſpectior, ne ab altero decipiaris: ſe vero dicit in amore Cynthiæ futurum per omnes tempus firmum atque conſtantem.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

EXPERTA *in primo ſtulta cauere poteſt.*] lege, *potes.*

ELEGIA XXII.

Scis here mi multas pariter placuiſſe puellas,
Scis mihi, Demophoon, multa venire mala.
Nulla meis fruſtra luſtrantur compita plantis.
O nimis exitio nata theatra meo!
Siue aliquis molli deducit candida geſtu
Brachia ſeu varios incinit ore modos.
Interea noſtri quærunt ſibi vulnus ocelli,
Candida non tecto pectore ſi qua ſedet:
Siue vagi crines puris in frontibus errant,
Indica quos medio vertice gemma tenet.
Quæ ſi fortè aliquid vultu mihi dura negarat,
Frigida de tota fronte cadebat aqua.
Quæris Demophoon cur ſim tam mollis in omnes?
Quod quæris, quare non habet vllus amor?
Cur aliquis ſacris laniat ſibi brachia cultris?
Et Phrygis inſanos cæditur ad numeros?
Vnicuique dedit vitium natura creato.
Mi fortuna aliquid ſemper amare dedit.
Me licet & Thamyræ cantoris fata ſequantur;
Nunquam ad formoſas, inuide, cæcus ero.
Sed, tibi ſi exiles videor tenuatus in artus,
Falleris: haud vnquam eſt culta labore Venus,
Percontere licet: ſæpe eſt experta puella
Officium tota nocte valere meum.
Iuppiter Alcmenæ geminas requieuerat arctos,
Et cælum noctu bis ſine rege fuit:

Nec tamen iccirco languens ad fulmina venit.
Nullus amor vires eripit ipſe ſuas.
Quid? cùm è complexu Briſeidos iret Achilles,
Num fugêre minùs Theſſala tela Phryges?
Quid? ferus Andromachæ lecto cum ſurgeret Hector,
Bella Mycenææ non timuere rates?
Ille vel hic claſſes poterat, vel perdere muros.
Hìc ego Pelides, hìc ferus Hector ego.
Aſpice vti cælo modò ſol, modò luna miniſtret:
Sic etiam nobis vna puella parum eſt.
Altera me cupidis teneat, foueâtque lacertis:
Altera, ſi quando non ſinat eſſe locum:
Aut, ſi fortè irata meo ſit facta miniſtro;
Vt ſciat eſſe aliam, quæ velit eſſe mea.
Nam melius duo defendunt retinacula nauem,
Tutius & geminos anxia mater alit.
Aut ſi es dura, nega: ſin es non dura, venito.
Quid iuuat in illo pondere verba loqui?
Hic vnus dolor eſt ex omnibus acer amanti,
Speranti ſubitò ſi qua venire negat.
Quanta illum toto verſant ſuſpiria lecto,
Cùm recipi, quaſi non nouerit illa, vetat!
Et rurſum puerum quærendo audita fatigat:
Quem, quæ ſcire timet, quærere plura iubet.

PHILIPP. BEROALD. BON.

SCIT A *here mi multas pariter placuiſſe puellas.*] Demophoontem alloquitur, indicans ſe præter omnes alios amori eſſe obnoxium, & vbique ſe videre, quòd amare cogatur, nec ſe vna amica

A contentum eſſe demonſtrat, exemplo ſompto à mundo, qui duobus luminaribus indiget.

HARE *mi.*] duæ ſunt dictiones, nec pro nomine proprio accipieodom, vt indocti accipiunt, qui dicunt Propert. ſcribere ad Demophoontem Heremium, cùm poëta appellet herum Demophoontem nomine reuerentiæ. legito itaqoe O Demophooo here, id eſt, domine, ſcis mi, id eſt, mihi, more priſco, placuiſſe puellas. Horat.

O here, quæ res nec modum habet nec conſilium.

alias aduerbiom eſt here, & pro heri accipitur. Martialis:

B *Cur here quod dederas hodie puer Hyle negaſti.*

Iuuenalis:

Res hodie minor eſt here quam fuit ——

& Quintil. ait: *Here nunc è litera terminamus.*

O NIMIS *exi. na. thea. meo.*] hoc ideo dictom accipe, quia theatra in primis frequentabantue à puellis cauſa ludorum theatralium, qoos auidiſſimè ſpectabant. vnde ait Ouid.

Sed tu præcipue curuis venare theatris,
Hæc loca ſunt voto fertiliora tuo:

veteres ſubitariis gradibus & theatro temperario ludos edebant. Pompeius manſuram theatri ſedē poſoit, vt auctor eſt Coroelios Tacitus. Theatrum Balbi. & Marcellianum memoran-

C tur: Memoratur & Scaurij theatrom in tempus ſtructum. Referuntur & theatra lignea Curionis, in quibus exhibuit ludos in funere paterno, vt tradit facundiſſime Plin. in XXXVI. Hæc ſuot illa munera, id eſt ludi, quorum meminit Cicero in illa epiſtola, *Nempe ſtudium non defuit declarandorum munerum tuo nomine.*

GASTV *brachia.*] In ſaltationibus brachia cum geſtu decoro antiquitus mouebantur: vnde ait Ouid.

Si vox eſt canta, ſi mollia brachia ſalta.

Mollem ſaltationem primi Iones inuenerunt, quæ Ionica vocatur: vode dixit Horat.

D *Motus doceri gaudet Ionicos matura virgo.*

INCINIT *ore.*] id eſt canit. ab hoc verbo incino deriuatur incentio, & ſignificat cantilenam, ſiue cantiooem: quo vocabulo vtitur Gell. ſic ſcribens, *Docet plurimis hominum morbis medicinam fuiſſe incentiones tibiarum.* & in eodem capite inquit: *Si modulis lenibus tibicen incinat*, pro canat.

INDICA *gemma.*] In India gemmas varij generis prætioſas fuiſſe Plin. Curtiúſque notificāt. prætioſiores erant ſardonyces, carbunculi, adamantes, & berylli: epitheton eſt à laude loci deriuatum, vt gemma Indica appelletur.

E FRIGIDA *aqua.*] frigidus ſudor, qoi in nimio metu & ægritudine prouenire ſolet: vnde aie Apuleius in primo de aſino: *Sudore frigido miſer perfluo.* Cornelius Celſus ſcribit ſodorem frigidum indicem eſſe morbi. Hippocrates in aphoriſmis ita ſcriptum reliquit: *Frigidi ſudores cum febre acuta facti mortem ſignificant.* Nam frigidus ſudor, vt docet interpres Hippocratis Galenus, egreditur è corpore, cum calor naturalis vel iam extinctus eſt, vel vicinus eſt extinctioni.

QVOD *quæris quare non habet vllus amor.*] amoris nulla eſt ratio, oec dici poteſt caoſa cur ſimus in amore tam propenſi, non magis quam Galli,

A & Bellonarij,qui ſemet ſecant cultris,qua ratione id faciant dicere poſſiut, cum ex animi quadam perturbatione hæc cuncta proueniant. ſacerdotes Bellonæ deam colentes ſuo cruore ſacrificant: ſectis enim lacertis diſtrictos gladios exercentes currunt,efferuntur, & inſaniunt, vt ſcribit Lactan.iu primo Inſtitutionum.vnde ait Lucan.

—— tum quos ſectis Bellona lacertis
Saua monet cecinere deos ——

& apud Tibull. de ſacerdotiſſa Bellonæ:

Ipſa bipenne ſuos cædit violenta lacertos.

Apule. de ſacerdotibus deæ Syriæ ſcribens dicit illos morſibus ſuoſmet muſculos inuadete, & gladiis ſibimet brachia diſſecare, & per hunc furorem vaticinati. Legimus in inſtrumẽto veteri libro tettio regum, fuiſſe prophetas trecentos, quos lucorum appellant canonicæ ſcripturę,qui incidebant ſe iuxta ritum ſuum cultris, & lanceolis,donec ſanguine perfunderentur. Galli vero ſacerdotes Cybeleij ſuis virilibus litabant, & amputato ſexu, neque viri, neque fœminæ efficiebantur. Hi vaticinabantur carmine fanatico, vt inquit Liuius in XXVIII. Samia teſta vtebantur ad virilitatem amputandam, nec aliter caſtrabantur citra perniciem, vt auctor eſt Plin. in XXXV. Lucret. in II. cauſam retulit quare Galli matri deûm attribuantur, & quare furore ſtimulentur: *Teláque præportent violenti ſigna furoris.* & Anguſt. in VII. de ciuitate Dei: Sacra Gallorum & Cybeles tropologica enarratione reſerauit, quæ apud vtrumque, cum libuerit, legere poteris: nos contenti ſumus indicaſſe loca, in quibus iſta contineantur. ait Propert. Bellonæ ſacerdotes, & Phrygas Gallos ſecare brachia cultris, & ſemetipſos lancinare citra omnem rationem. Phrygem vocat Gallum, hoc eſt ſacerdotem Cybeleum, quia Cybele dea Phrygia eſt. vnde ait Lncret.

Idæam vocitant matrem, Phrygiáſque cateruas
Dant comites. ——

& in hanc Propertij ſententiam dixit Tibullus:

Et ſecet ad Phrygios vilia membra modos.

Ouid. in Ibin ait:

Attonſitóſque ſeces, vt quos Cybeleia mater
Incitat. ——

MA *licet & Thamyra cantoris.*] etiam, inquit, ſi cæcus forem ſicut fuit Thamyras, tamen oculatus eſſem ad formoſas contemplandas. Thamyras Philamonis filius ſcientia cantandi gloriabundus Muſas in certamen prouocauit: ex quo indignatæ Muſæ vt ſcribit Homer. in II. Iliados, abſtulerunt illi omnem pulſandæ citharæ peritiam, & oculis priuatum, ſpoliatúmque reliquerunt. hoc factum eſt in Dorio Bœotiæ. vnde dixit Lucan. in VI.

—— & Dorion ira flebile Pieridum.

Thamyram fuiſſe cęcum indicat Ouid. illo verſu dimidiato:

—— & Thamyra Demodocique caput.

HAVD *vnquam eſt culta labore Venus.*] in Venere colenda ſe nihil laborare, nihilque languere confirmat, cùm tamen ex concubitu homo omnium maximè animantium diſſolnatur, atque langueſcat, vt refert Ariſtoteles, quoniam ſemen pro ſui corporis ratione plurimum emittit: &, vt inquit Auicenna, nulla eſt euacuatio ſimilis huic euacuationi Venereæ: Quin etiam, teſte Alberto magno, homo palleſcit, debilitatúrque ex coitu in tantum, vt ſi quadragies tantum de ſanguine emitteret, non magis palleſceret, atque langueſceret.

ALCMANÆ *geminas requieuerat arctos.*] ex lectione poëtarum & maximè Plauti ſatis notum, quemadmodum Iuppiter duas noctes, vel, vt ait Diodorus, tres in vnam redegit vt liberiùs Alcmenę amplexibus frueretur. hinc ille Soſia Plau- B tinus ſcortatores inuitat, *Hæc nox*, inquit, *ſcita eſt exercendo ſcorto conducto male* attamen Iuppiter, vt inquit Propertius, non eſt factus languidior & infirmior ad fulmina iaculanda, propterea quòd amor ſuppeditat vires, non eripit.

THESSALA *tela.*] id eſt, Achillea. Nec Achilles, inquit, à concubitu Briſeidos debilior veniebat in certamen: nec Hector hebetior, pigriórque ab amplexu vxoris Andromachæ, claſſem Græcorum inuadebat, cui incendium minitabatur.

C MYCANÆ *rates.*] naues Græcorum à Mycenis ciuitate Peloponeſi, vbi regnauit Agamẽnon imperator Græcorum: de Mycenarum potentia lege Strabonem in VIII. quas Virg. claras appellat, & Silius Agamemnoniam Mycenem appellitauit.

ILLA *vel hic.*] Achilles & Hectoe.

MVROS.] referas ad Achillem.

CLASSAS.] ad Hectora.

HIC *ego.*] in amore & re venerea non minus ſe robuſtum eſſe gloriatur, quàm Achilles, Hectórque fuerunt.

ASPICE *vti cælo.*] quemadmodum duo lumi- D naria alterum diurnum, alterum nocturnum deſeruiunt mundo, ita ſibi duabus puellis opus eſſe ſignificat, vt altera ceſſante, altera præſto ſit ad Veneris officium perficiendum.

TVTIVS *& geminos anxia mater alit.*] Sicut mater minori ſollicitudine, atque anxietate afficitur, quæ duos habet filios, quam illa cui vnicus tantum eſt filius: ita ego, inquit poëta, tutius duas amo, quàm vnam: ſecurius duabus operam impendo, quam vni.

AVT *ſi es dura nega.*] iuxta illud,

Diligo præſtantem, non odi Cinna negantem.

& illud:

Pars beneficij accepti eſt, ſi cito neges.

illa enim torqnet amantem, quæ nec dat, nec negat, ſed cunctatione ſuſpendit.

QVAM *quæ ſcire timet.*] ex amantium conſuetudine dictum accipe, qui per internuncios multa cupiunt inueſtigare de amica, & in primis an riualis fuerit intromiſſus: quæ deinde timidi, & cum ſuſpiriis inueſtigata cognoſcunt.

CVM *recipi,*] hunc verſum ita emendandum eſſe eusitimamus,

Cum recipi quem non nouerit ille putat,

cuius hæc eſt ſententia, Amans non admiſſus ab amica pro vt ſperauerat, per noctẽ quieſcere

non poteſt, & identidem ſuſpirat, putans receptum eſſe à puella riualem, quem ipſe non nouerit: Alij codices habent, Cur vetat: magis placet Cum putat: quæ lectio elegantior eſt atque venuſtior.

IANVS DOVSA FIL.

SIVE *vagi crines puris in frontibus errant.*] Idem ſub initium huius libri:

Seu vidi ad frontem ſparſos errare capillos.

HIC *ego Pelides, hîc ferus Hector ego.*] Scilicet in hac Veneris palæſtra: quod & Tibullus de ſe prædicat:

Hîc ego dux miléſque bonus. —

Hinc potitus amica exclamat noſter Callimachus alibi:

Hæc mihi deuictis potior victoria Parthis:
Hæc ſpolia, hæc Reges, hæc mihi currus erunt.

NAM *melius duo defendunt retinacula nauem.*] Plerumque à naue comparationes ſumit in amatoriis rebus. ſupra Eleg. IV. loquens de ſecundo amore:

Tranquillo tuta deſcendis flumine cymba.

Eleg. XIV.

Nunc ad te, mea lux, veniet mea littore nauis
Seruata; an mediis ſidat onuſta vadis?

Quod videtur eſſe à Græco fonte. ſic enim Meleager Anth. VII.

Η φίλερως χαλεποῖς [illegible], [illegible]
Ομμασιν [illegible]

Sed & ſententiam hanc de gemina anchora habere auctorem ſapientiſſimum Socratem, cuius hæc apud Stobæum verba ſunt: οὔτε ναῦν ἐξ ἑνὸς ἀγκυρίου, οὔτε βίον ἐκ μιᾶς ἐλπίδος ὁρμιστέον. obſeruauit eruditiſſimus Lipſius.

IANVS DOVSA PATER.

CVR *aliquis ſacris laniat ſua brachia cultris?*
Et Phrygis inſanos caditur ad numeros?] Martialis:

Alba minus ſæuis lacerantur brachia cultris,
Cùm furit ad Phrygios enthea turba modos.

VT *ſciat eſſe aliam, quæ velit eſſe mea.*] Huc reſpexit declamator ille apud Senecam Controuerſ. V. lib. II.

Volo tibi malam gratiam cum ſponſo tuo facere;
Habet amicam.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

NVLLA *meis fruſtra luſtrantur compita.*] Compitalitios ludos intelligit, qui per vicorum magiſtros prætextatos fiebant. In illis ludis vidit multas puellas, quæ ludos ſpectabant, vt ipſe innuit.

O NIMIS *exitio nata theatra.*] Propter fabulas, quæ agebantur illis ludis.

SIVE *aliquis molli.*] Ludium intelligit.

SEV *varios incinit ore modos.*] Tibicines & [illegible] intelligit, qui erant in ſcena, & in diuerbiis canebant. *Here* autem initio Elegiæ eſt, χθὲς. non νέας, vt inepte Beroaldus.

INTEREA *noſtri quærunt ſibi vulnus.*] [illegible] [illegible]. Prouerbialiter.

SPERANTI *ſubito ſi qua venire negat.*] Propertianum, *ſi qua negat*, hoc eſt, ſi amica negat. Supra:

Aut ſi qua Arabio lucet bombyce puella.

Indefinite, quum tamen Cynthiam intelligat.

QVVM *recipi quem non nouerit ille putat.*] Verſus interpolatus. Ne ſincera quidem ſcriptura in noſtro:

Cur recipi quæ non nouerit, illa vetat. Lege:
Quum recipi quem non nouerit illa, vetat.

Fingit enim ſe non noſſe, quem vult excludi.

ELEGIA XXIII.

Cvi fuit indocti fugienda hæc ſemita vulgi,
Ipſa petita lacu nunc mihi dulcis aqua eſt.
Ingenuus quiſquam alterius dat munera ſeruo,
Vt commiſſa ſuæ verba ferat dominæ?
Et quærit toties, quænam nunc porticus illam
Integit? & campo quo mouet illa pedes?
Deinde vbi pertuleris, quos dicit fama labores
Herculis, vt ſcribat, muneris ecquid habes?
Cernere vti poſſis vultũ cuſtodis amari,
Captus & immunda ſæpe latere caſa.
Quàm carè ſemel in toto nox vertitur anno!
(iuuat.
Ah pereant, ſi quos ianua clauſa
Contra reiecto quæ libera vadit amictu,
Cuſtodum & nullo ſepta tumore, placet;
Cui ſæpe immundo Sacra conteritur via ſocco,
Nec ſinit eſſe moram, ſi quis adire velit.
Differet hæc nunquam, nec poſcet garrula, quæ te
Aſtrictus ploret ſæpe dediſſe pater.
Nec dicet, timeo: propera iam ſurgere, quæſo:
Infelix. hodie vir mihi rure venit.
Et quas Euphrates, & quas mihi miſit Orontes,

Me capiant. nolim furta pudica tori.
Libertas quoniam nulli iam reſtat amanti.
Nullus liber erit, ſi quis amare volet.

PHILIPP. BEROALD. BON.

CVI *fuit indocti fugienda hac ſemita vulgi.*] quot & quaota ſint in amore matronali incommoda expertus poëta, cœpit adire lupas, & ſcorta vulgaria: qoorom facilitatem, tutóſque concubitus anteponit difficultati, atque periculis, quæ ex ingenuarum puellarum amore proueniunt.

HÆC *ſemita.*] ego, inqoit, qui vulgatem indoctorum ſectam vtpote doctus fugere debebam, nunc per illorum ſemitam vadens & ex lacu plebeio aquam potans afficior ſuauitate: quod totum allegoricos dictum eſt: Nam ſignificare vult ſuauem ſibi eſſe cœpiſſe coitum meretricum, quas vulgi ſemitam appellat: quoniam plebei & ignobiles lupanaria frequentant & luſtra, & hac ſemita iter ſubinde faciunt.

PSTITA *lacu.*] metaphoricos oſtendit ſe illa ſectari, quæ prius ſordentia iudicabat. Aquæ enim lacuſtres meretricibus comparantur, qoæ cõmones ſunt vt illæ: quæ & ſi ob vilitatẽ minus expetibiles eſſe videantur, tamen ob facilitatem non inſuaues exiſtimantur, ex *ſententia dia Catonis, Huc iuuenes aquum eſt deſcendere:* vt inquit Horat.

INGENVVS *quiſquam.*] cum indignatione legendum & procunciatione vultuoſa adiuuandum: deber ne, inquit, quiſpiam ingenuus alieno ſeruo blandiri, & munera largiri, vt ille ſit ſtupri ſequeſter & internuncius? quaſi dicat hæc nec fieri debere, nec tolerari cùm meretricis coitus parabilis ſit & paruo conſtet.

QVÆ *nam nunc por. illam.*] Romæ erant porticus Liuia, Octauia, Pompeia, inter alias laudatiſſimæ, ſub quibus matronæ ſpatiari ſolebant, vt docet Ouid. Hinc eſt illud Satyricum:

Porticibusne tibi monſtretur fœmina voto
Digna tuo. ——

PROMISSA.] legendum eſt Commiſſa: nam commiſſa verba vocat, quæ amator ſeruo commiſit ad dominam perferenda.

CAMPO *quo.*] vtrum Martio an minore campo, cuius meminit Catull.

Te quæſiuimus in minore campo.

QVOS *di. ſa. la. Herculis.*] vbi, inquit, toleraueris labotes tales ob amicam, quales Herculei celebrantur, eſt ne æquum vt illa deinde petulãs & procax petat ecqoid habeas muneris quod ſibi mittas? ærumnæ Herculis XII. vulgatiſſimæ ſunt teſtimonio Diod. & Epigrammate Aoſonij.

CVSTODIA.] qui ſcilicet muneribos eſt ab amatore complacandus, vt intromittatur ad dominam.

IMMVNDA.] amator ſæpe in parte domus cœnoſa deliteſcit, ne deprehendatur à mariro puellæ. Non diſſimile eſt illud Horat.

——*an turpi clauſus in arca*
Contractum, genibus tangas caput? ——

QVAM *care ſemel in toto.*] pathetica oratio, & cùm miſeratione pronuncianda, qua docet poëta amatorem vbi per totum annum laborauerit, & cruciatus impatibiles pertulerit, vnica tantum nocte frui complexu ipſius puellæ, & ita qood iuuat breuiſſimum, quod torquet loogiſſimum eſſe ſignificat. Hoc idem mihi accidit, qui lõgo interuallo vix amplexari poſſum quam depereo: Iuuat me tamen iſte tam rarus, tamque furtiuus dominæ congreſſus: Cùm nulla ſit voloptas tam magna, quæ non aſſiduitate ſui faſtidium pariat.

CONTRA *reiecto.*] placet, inquit, mihi amica plebeia, & ſcortum vulgatiſſimom, cui nulli ſunt cuſtodes, nulla veſtimeota, quæ oculos noſtros impediant, quo minus ociosè cuncta poſſimus contemplari. In hanc ſenteutiam eſt illud Horatianum:

Adde huc, quòd mercem ſine fucis geſtat, apertè:
Quod venale habet, oſtendit. & ille totus ſermo amorem matronarum inſectatur, vtpote habentem plus amaroris quàm ſoauitatis. Meretrices, vt ſcri. Noni. apud veteres ſuccinctiori veſte vtebantur.

TERITVR *via ſocco.*] plebeium ſcortum vulgarèqoe deſcribit, quod ſoccos ſordidos, & calciamenta vilia geſtare conſueuit. Socci ſunt calciamenta Comœdorum: vnde apud Horat. in arte poëtica ſoccos pro comœdia dictos accipimus. Sunt etiam ſocci calcei muliebres. Inde dixit Tranquil. *Caligulam in publicum proceſſiſſe nonnunquam in ſocco muliebri.* Idem in Vitellio inquit: *Socculum Meſſalinæ dextrum inter togam, tunicáſque geſtauit aſſidue.* Matronæ geſtabantur in lecticis: plebeiæ ibant pedibus, & ita à Iuoenale plebeia deſcribitur:

Nec melior, ſilicem pedibus quæ conterit atrum.

Sacra via erat Romæ, per qoam qoot menſibus ſacra ferebantur in arcem, vt ait Varro.

NEC *poſcet.*] id eſt, poſtulabit. ita legendum eſt, non autem poſſet, vt mendoſi codices ſcriptum habent: ſenſus eſt, Plebeia meretrix non petet à te pro concubitu munera prætioſa, quæ pater auarus dolcat eſſe data à filio amatore. Plautus ſcortum huiuſcemodi eleganti vocabulo appellat diobolare, à duobus ſcilicet obolis, qoibus conducebatut.

ASTRICTVS.] id eſt tenax, & auarus, & in comœdiis introducuntur paraſiti edaces: patres tenaces, meretrices procaces: vt inquit Apul. in Floridis.

ET *quas Euphra.*] placeant, inquit, mihi illæ puellæ quæ veniunt ex Babylonia & Aſſyria.

CAPIANT.] id eſt, iuuent & delectent, ita Martial.

Te fortaſſe magis capiat de virgine porca.

M. ANT. MVRETVS.

CVI *fuit.*] ait, ſe, relicto amore matronarum, contuliſſe ſe ad amandas eas, quæ minore negotio faciunt copiam ſui. & colligit

multa

multa argumenta, quibus harum amorem tutiorem ac iocundiorem eſſe concludat. eadem de re quædam ſunt apud Horatium libro primo ſermonum. A

IANVS DOVSA PATER.

ET *quæris toties, quænam nunc porticus illam Integit?*] Rectè. Porticus enim ambulantibus integumentum.

DEINDE *vbi pertuleris, quos dicit fama labores Herculis, vt ſcribat, muneris ecquid habes?*] Huc ſpectat diſtichon Epigrammatis Græci ex VII. Anthol. B

Ἐλπίζει ἔτι; ζωνὶς δὲ τί στένεις. θύρας τί;
Χρυσίον, ἀδ' ἔχεις. ἢ πόνον; οὐ δύναμαι.

NEC *dicet, timeo.*] Huc pertinet illud:

Et ſimulare virum pretium facit.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

CVI *fuit indocti.*] Continuanda hæc ſunt. quod ex ſequentibus facile patet, atque adeo ex antecedenti diſticho, cuius ſententia ſuſpenſa. Continuat enim faſtidia matronarum. Legendum vero, *indocto*, non *indocti*. Qui indoctus & ἄπειρος fugiebam vagas puellas: nunc re ipſa expertus & doctus illas ſector. C

IPSA *petita lacu.*] Prouerbium. volgiuagam Venerem intelligit. Nam lacus eſt publicus. Horatius: —— *omnes*

Geſtiet à furno redeuntes ſcire lacúque.

Nunc vagæ puellæ placent, inquit.

VT *commiſſa ſua.*] Vetus ſcriptura, *promiſſa*. Neſcio an bene.

DEINDE *vbi pertuleris.*] Poſt hoc diſtichon inſerenda tria illa ordine, *Et modo pauonis caudæ flabella ſuperbæ.* Quæ quam importuno loco leguntur?

QVÆQVE *nitet ſacra.*] Notum quas viles merces dicat, quæ proſtabant in ſacra via, vt poma, & cætera non magni precij. pueri autem rogabant, da mihi ſacram viam. Ouidius: D

Si tibi nil dederit, ſacra roganda via eſt.

CERNERE *vti poſſis.*] Hæc vulgo non bene diſtinguntur. Ita enim legenda potius eſſe videntur?

Cernere vti poſſis vultum cuſtodis amari,
Captus & immunda ſæpe latere caſa,
Quam care ſemel in toto nox vertitur anno?

Facete παρὰ προσδοκίαν. Nam quum deberet dicere: Quam care nox vna emitur, vt potiaris optatis, dixit, vt lateas in immunda caſa, & vt periclitetis reiici à duro cuſtode. E

AH *pereant ſi quos ianua clauſa iuuat.*] Eubulus Comicus:

Ὅστις λέχη γὰρ σκότια νυμφεύει λάθρα,
Πῶς οὐχὶ πάντων ἐστὶν ἀθλιώτατος;
Ἐξὸν θεωρήσαντι πρὸς τὸν ἥλιον
Γυμνὰς ἐφεξῆς ἐπὶ κέρως τεταγμένας
Ἐν λεπτοπήνοις ὑφέσιν ἑστώσας, οἵας
Ἠριδανὸς ἁγνοῖς ὕδασι κηπεύει κόρας,
Μικροῦ πρίασθαι κέρματος τὴν ἡδονήν,
Καὶ μὴ λαθραίαν Κύπριν αἰσχίστην ὅσων
Πασῶν διώκειν ὕβρεως, οὐ πόθου χάριν.

CONTRA *reiecto.*] Iam diximus ex Eubulo, γυμνὰς ἐφεξῆς, & ἐν λεπτοπήνοις, &c.

HODIE *vir mihi rare venit.*] Lege finem ſecundi ſermonis libri primi apud Horatium.

ET *quas Euphrates.*] In verſibus Eubuli.

—— Ἠριδανὸς, &c.

ELEGIA XXIV.

TV loqueris, cùm ſis iam noto fabula libro,
Et tua ſit toto Cynthia lecta foro.
Cui non his verba aſpergat tempora ſudor,
Aut pudor ingenuus, aut reticendus amor?
Quòd ſi iam facilis ſpiraret Cynthia nobis;
Non ego nequitiæ dicerer eſſe caput,
Nec ſic per totam infamis traducerer vrbem,
Vrerer & quamuis, nomine verba darem.
Quare ne tibi ſit mirum me quærere viles.
Parcius infamant. num tibi cauſſa leuis?
Et modò pauonis caudæ flabella ſuperbæ,
Et manibus dura frigus habere pila,
Et cupit iratum talos me poſcere eburnos,
Quæque nitent Sacra vilia dona via.
Ac peream, ſi me iſta mouent diſpendia: ſed me
Fallaci dominæ iam pudet eſſe iocum.
Hoc erat in primis, quod me gaudere iubebas?
Tam te formoſam non pudet eſſe leuem:
Vna, aut altera nox nondum eſt in amore peracta,
Et dicor lecto iam grauis eſſe tuo.
Me modò laudabas, & carmina noſtra legebas.
Ille tuus pennas tam citò vertit amor?

Contendat mecum ingenio, contendat & arte, A
In primis vna diſcat amare domo.
Si libitum tibi erit, Lernæas pugnet ad hydras,
Et tibi ab Heſperio mala dracone ferat.
Tetra venena libens, & naufragus ebibat vndas,
Et nunquã pro te deneget eſſe miſer. B
Quos vtinam in nobis vita experiare labores,
Iam tibi de timidis iſte proteruus erit,
Qui nunc in tumidum iactando venit honorem,
Diſsidiũ vobis proximus annus erit.
At me non ætas mutabit tota Sibyllæ,
Non labor Alcidæ,non niger ille dies.
Tu mea compones,& dices: oſſa Propertii C
Hæc tua ſunt. eheu tu mihi certus eras,
Certus eras eheu, quamuis nec ſanguine auito
Nobilis,& quãuis non ita diues eras.
Nil ego non patiar, nunquam me iniuria mutat.
Ferre ego formoſam, nullum onus eſſe puto. D
Credo ego non paucos iſta periiſſe figura:
Credo ego ſed multos non habuiſſe fidem.
Paruo dilexit ſpatio Minoida Theſeus,
Phyllida Demophoon, hoſpes vterque malus.
Iam tibi Iaſonia nota eſt Medea carina,
Et modò ſeruato ſola relicta viro. E
Dura eſt, quæ multis ſimulatum fingit amorem,
Et ſe plus vni ſi qua parare poteſt.
Noli nobilibus,noli conferre beatis.
Vix venit,extremo qui legat oſſa die.
Ii tibi nos erimus: ſed tu potius,precor, vt me
Demiſsu plangas pectora nuda comis.

PHILIPP. BEROALD. BON.

TV *loquereis cum ſis iam toto fabula libro.*] procacitatem inſectatur Cynthiæ, dicitqoe ſe illius cauſa factum eſſe famoſum, & per totam vrbem eſſe ludibrio. Primi duo verſus quaſi ab aliena perſona dicuntur ad ipſum Propertium, quibus ſe ad ſudorem cogi demonſtrat ex ingenuo pudore prouenientem.

INFAMIS *traduceret.*] ſignificatiſſimo verbo vſus eſt: nam traducere ſignificat deridere & ad infamiam oſtentare. Papinius in ſiluis inqoit:

Nempe ego ſum qui traducor.
Martialis:
Rideris:multóſque magis traduceris Afer.
& Iuuenalis:
Altera quos nudo traducit Gallia talo.

VRERER *& quamuis.*] ita diſtinguendum, vt ſit ſenſus, quamuis vreter amore,tamen multos fallerem, nec omnibus hic meus ardor cognitus foret.

VERBA *darem.*] id eſt deciperem. Hoc enim ſignificat verba dare. hinc eſt ille locus Epigrammatici poëtæ:

Cui nihil ipſe dabas,his tibi verba dedit.

PARCIVS *infamant.*] Minori taxamur infamia ex amore vilis atque plebeiæ puellæ,quàm matronarum. Horat.in Sermoni.inquit:

Verum eſt cum mimis, eſt cum meretricibus: vnde
Fama malum grauius,quàm res,trahit.

FRIGVS *habere pila.*] intelligit pilam ex cryſtallo puellarem, quam matronæ æſtiuo tempore manibus cootinent ad æſtum refrigerandum.

TALOS *eburnos.*] tali ſunt illi, quos Græci aſtragalos appellant: vnde aſtragalizontes dicuntur à Plinio talis ludentes, diuerſi à teſſeris: cùm teſſeræ ſint ex ſex lateribus quadratæ. Græcè cubi dicuntur, quibus in alea oonc paſſim omnes vtuntur: Tali vero in deſuetudinem abierunt. Vt autem intelligas quare apud Martialem dicatur teſſera,

Non ſum talorum numero par teſſera:

ſcito in ludo talario adhiberi quatuor talos, cum in teſſerario teſſeræ tantum tres adhibeantur, quod breuiter traditum à Cicerone obſeruauimus ita ſcribente in primo de diuinatione: *Quatuor tali iacti caſu venereum efficiunt*. Idem alibi ait: *Venereum iaci poſſe caſu quatuor talis iactis & quadringenta centum venereos non poſſe caſu conſiſtere.* Huius rei ignarus Martialis interpres in enarratione talorum & teſſerarum cuncta perturbat, & perperam interpretatur.

IVLIA *dona.*] id eſt Cæſarea,& ob hoc pretioſa. Hæc lectio accommodatior eſt ſententiæ ipſius poëtæ, quàm ſi legas, *vilia dona.* In via ſacra erat emporium rerum venalium; vnde dixit poëta in Priapeiis:

De ſacra nulla dixeris eſſe via.
& Ouidius:
Rure ſuburbano poteris tibi dicere miſſa:
Illa vel in ſacra ſint licet empta via.

DISPENDIA.] id eſt, damna & detrimenta.

ab eo dictum diſpendium, quòd in diſpendendo ſolet minus fieri, vt interpretatur M. Varro. Hinc ait Columella: *Diſpendioſa cunctatio eſt.*

I L L E *tuas pennas.*] quia Amor alatus pingitur.

C O N T E N D A T *me. in.*] prouocat riualem in certamen literatorium, quem rudem oſtendere vult, & ob hoc contemptibilem.

V N A *diſcat amare domo.*] id eſt, ſit contentus vnica amica, ſicut nos ſumus: ex quo oſtendit riualem plures amicas habere, ſe vero vnius Cynthiæ amore eſſe contentum.

L E R N Æ A S *pugnet ad hydras.*] nullum periculum ſe ſubterfugere demonſtrat, quod iuſſerit amica. Idem minime facturum eſſe riualem.

L E R N Æ A S *hydras.*] plurali numero dixiſſe videtur, quia multis capitibus erat formidoloſa, & vno abſciſſo bina ternáve renaſcebantur: vnde ait Ouid.

Nec profuit hydræ Creſcere per damnum.

Hanc interemit Hercules. Hiſtoria & fabula notiſſima. Lernæas appellat, quoniam dicitur fuiſſe in Lerna Argiuorum palude. vnde ait Vir.

—— *& bellua Lernæ.*

Dicta eſt alio nomine excetra, vt docet Seruius, ab eo quòd vno capite cæſo tria ſuccreſcebant, & ita appellatur à Plauto in Perſa.

H E S P E R I O *mala dracone.*] notiſſimum eſt Heſperidas puellas in Libya habuiſſe nemus auriferum, quod cuſtodiebatur à vigili dracone, quem Hercules interfecit, & poma aurea detulit ad Euriſtheum. Plinius & Solinus tradunt hortos Heſperidum cinctos fuiſſe flexuoſo maris meatu, qui viſentibus procul draconis præbebat effigiem, vnde draconem cuſtodis inſtar fuiſſe interpretantur, qui inſtruunt iter ad mendacium fabulandi: Nihil præter oleaſtros aliud extat ex narrato illo aurifero nemore. M. Varro, Aurea mala Heſperidum capras & oues interpretatur. Cuius hæc ſunt verba ex libro rei ruſticæ ſecundo: *Vt in Libya ad Heſperidas vnde aurea mala, id eſt, ſecundum antiquam conſuetudinem capras & oues, quas Hercules ex Africa in Græciam exportauit. Ea enim ſua voce Græci appellarunt mala.* Hoc idem tradit Diodor. in v.

T E T R A *venena.*] nigra atque mortifera, vt Lucullus, qui amatorio periit, vt Lucretius, qui amatorio poculo in furorem verſus propria ſe manu interfecit, annum agens quadrageſimum tertium, auctores Plinius, & Euſebius.

D I S S I D I V M *vobis.*] præſagit non diuturnum fore amorem inter Cynthiam & riualem, qui factus erat inſolens & gloriabundus. Diſſidium accipitur pro diuiſione & ſequeſtratione amatoria, vt diuortium inter coniuges nominatur: Tibullus:

Aſper eram, & bene diſſidium me ferre loquebar.

N O N *ætas mutabit tota Sibyllæ.*] ſe in amore conſtantiſſimum eſſe profitetur, adeo vt nulla ætate, nullis laboribus, nec ipſa quidem morte mutari poſſit à Cynthiæ amore. De ætate Sibyllæ longæve dictum eſt ſupra ſatis.

N O N *labor Alcidæ.*] id eſt, labores Herculei. A Alcides dicitur Hercules ab Alcæo patre Amphytrionis, vt autumat Seruius, vel ab Alcæo monte, vt inquit Probus, ſiue ἀπὸ τῆς ἀλκῆς, id eſt fortitudine. Hercules ab hera, qua Iunonem intelligimus, nuncupatus.

N O N *niger ille dies.*] eleganter dies mortis niger nominatur, quæ & ipſa nigra nuncupatur. Tibullus:

Abſtineas auidas mors modo nigra manus.

& Hora. Nigros ignes rogales appellat.

C E R T V S *eras.*] id eſt, firmus & ſtabilis in amore.

B N E C *ſanguine auito nobilis.*] id eſt, non eras generoſus & ſtemmate maiorum longo conſpicuus. Sanguinem auitum accipe pro nobilitate auorum. Auitus ab auo deducitur. Liui. *Interuenit his cogitationibus auitum malum, regni cupido.*

Q V A M V I S *naui. di. ct. es.*] Propertium ex familia Nauitarum fuiſſe fidem facere videtur iſte verſiculus, & fortaſſis ſi ita legendum eſſet, non abſurde hæc gens referri poſſet ad illum Nautem Virgilianum, qui in v. Æneidos doctrina Palladis commendatur, à quo familia Nautiorum Romæ fuiſſe fertur, quæ Mineruæ ſacra ſeruauit, & ferme omnes, iſtius verſiculi teſtimo- C nio freti, Propertium Nautam fuiſſe crediderunt. Sed mendum quod inoleuit duarum literarum inuerſione ſic eſt emendandum, vt pro nauita corrigas non ita. Duæ enim dictiones per librariorum incuriam atque inſcientiam coagmentatæ fuerunt in vnam dictionem, & ita error propagatus per omnes paſſim codices: iam tollendus eſt, & poëtæ vera, hoc eſt ſua, reddenda ſententia, quæ talis eſt: Cynthia poſt obitũ meũ, inquit poëta, dicet hæc verba: Tu mihi ô Properti eras certus & verus amator, quãuis nec ſtemmate maiorum eſſes clarus, nec ita diues & opulentus, vt riualis eſt tuus: ex quo oſtendit fidem D & conſtantiam in amatore pluris faciendam eſſe, quàm opes, auorúmque nobilitatem.

P H Y L L I D A *Demo.*] amor Phyllidis & Demophoontis Ouidij epiſtola notiſſimus. Illud adde ſcitu dignum, quòd arbor illa, ex qua Phyllis ſe ſuſpendit, nunquam vireſcit, vt ſcribit Plin. in x v i.

M I N O I D A.] id eſt Ariadnam. expone vt ſupra.

H O S P E S *vterque.*] Theſeus & Demophoon pater & filius.

I A S O N I A.] Argo ſignat, de qua iam dictum eſt.

E R E L I C T A.] quando Iaſon Creuſam duxit vxorem.

N O L I *no.*] dehortatur Cynthiam ab amore diuitum atque nobilium, quoniam tales multa recuſant in amore, quæ pauperes incunctanter & ſtrennè faceſſunt. Vnde dixit Tibullus:

Pauper erit præſto, nam præſto pauper abibit.

nec diuites vellent colligere oſſa & cineres puellæ defunctæ, quod officium faciet pauper amator, & ad mortem vſque fidus in amore perſeuerabit: vnde ſubiungit,

H I *tibi nos erimus.*] ego, inquit, ero ille, qui colligam oſſa tua, & cineres in vnam componã.

Mox ſeipſum corrigens dicit ſe prius velle mori, vt ſibi potius à Cynthia tale officium præſtetur quàm vt ipſe Cynthiæ præſtare cogatur.

IANVS DOVSA FIL.

NIL *ego non patiar. nunquam me iniuria mutat.*] Sic Petronius in Satyrico: *Nec me contumeliæ laſſant: Quod verberatus ſum, neſcio; quod eiectus ſum, luſum puto, modò redire in gratiam liceat.* quò pertinet & illud Elegia proxima:

Vltro contemtus rogat, & peccaſſe fatetur
Læſus, & inuitis ipſe redit pedibus.

IANVS DOVSA PATER.

VRERER *& quamuis, nomine verba darem.*] Id eſt, ſuppoſititio amicæ nomine populo imponerem, quod fecit Propertius ea enim non Cynthia, ſed Hoſtia vero nomine appellata fuit. Auctor Apuleius Apologia I.

DEMISSIS *plangas pectora nuda comis.*] Idem quod *nuda pectore*, ſiue, vti Poëtæ loquuntur, *nuda pectus, nuda genu. nuda* enim hoc loco nominandi caſu poſitum eſt.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

TV *loqueris quum ſis.*] Et in noſtro ſcripto, & in editionibus hæc perperam diuulſa ſunt à ſuperioribus: Quare coniunge, atque ita lege:

Libertas quoniam nulli iam reſtat amanti,
Nullus liber erit, ſi quis amare volet:

Tu loqueris, &c. Eſt obiectio. Et dicitur μεμψιλογῶς.

CVI *non his verbis aſpergat tempora ſudor.*] Scribe, *ſurdo.* quem non hæc verba pudore ſuffundant, etiam ſi ſurdis auribus eſſet? Alioqui hiulca eſt oratio.

QVARE *ne tibi ſit.*] Hæc concludunt principium elegiæ, aut paulo poſt:

Quæris, Demophoon, cur ſim tam mollis in omnes?

Vides ergo importune hæc lacerata fuiſſe.

QVÆRERE *voles.*] Sane hæc oſtendunt ſuperiora importune diuulſa fuiſſe.

HOC *erat in primis.*] Hic alia elegia incipit.

QVI *nunc ſe intumidum.*] Poſt hoc diſtichon illud reponendum: DVRA EST QVÆ MVLTIS SIMVLATVM. Tu, inquit, ſimulato amore in falſam ſpem inducis me. Aſt ego non ita. nam me nulla ætas mutabit. Vtitur tertia perſona more ſuo, vt ſupra non ſemel. Dixit enim:

Et ſe plus vni ſi qua parare poteſt.

Si qua enim dixit de ipſa Cynthia loquens, quaſi diceret, dura es, quæ te plus vni paras. vt ſupra:

Nec ſi qua Arabio lucet bombyce puella.

Si qua. eſt indefinite pronunciatum. Atqui definita perſona loquitur.

QVAMVIS *non ita diues erat.*] Recte Beroaldus pro *nauita*, quod in veteribus libris erat, repoſuit, *non ita.*

A

ELEGIA XXV.

VNICA nata meo pulcherrima cura dolori,
Excludit quoniam ſors mea ſæpe, veni.
Iſta meis fiet notiſſima forma libellis,
Calue tua venia, pace Catulle tua.
B *Miles depoſitis annoſus ſecubat armis:*
Grandæuique negant ducere aratra boues:
Putris & in vacua requieſcit nauis arena:
Et vetus in templo bellica parma vacat.
At me ab amore tuo deducet nulla ſenectus, C
Siue ego Tithonus, ſiue ego Neſtor ero.
Nónne fuit ſatius duro ſeruire tyranno?
Et gemere in tauro ſæue Perille tuo?
Gorgonis & ſatius fuit obdureſcere vultu?
Caucaſias etiam ſi pateremur aues?
D *Sed tamen obſiſtam. teritur rubigine mucro*
Ferreus, & paruo ſæpe liquore ſilex:
At nullo dominæ teritur ſub limine, amor, qui
Reſtat, & immerita ſuſtinet aure minas.
Vltro contemptus rogat, & peccaſſe fatetur
E *Læſus, & inuitis ipſe redit pedibus.*
Tu quoque, qui pleno faſtus aſſumis amore,
Credule, nulla diu femina pondus habet.
An quiſquam in mediis perſoluit vota procellis?
Cùm ſæpe in portu fracta carina natet?
Aut prius infecto depoſcit præmia curſu,

Septima quàm metam triuerit ante rota?
Mendaces ludunt flatus in amore ſecundi.
Si qua uenit ſero, magna ruina venit.
Tu tamen interea, quamuis te diligat illa,
In tacito cohibe gaudia clauſa ſinu.
Namque in amore ſuo ſemper ſua maxima cuique
Neſcio quo pacto verba nocere ſolent.
Quamuis te perſæpe vocet, ſemel ire memento.
Inuidiam quod habet, non ſolet eſſe diu.
At, ſi ſæcla forent antiquis grata puellis,
Eſſem ego quod nunc tu. tempore vincor ego.
Non tamen iſta meos mutabunt ſecula mores.
Vnuſquiſque ſua nouerit ire via.
At vos, qui officia in multos reuocatis amores.
Quantum ſic cruciat lumina veſtra dolor?
Vidiſtis pleno teneram candore puellam.
Vidiſtis fuſco. ducit vterque color.
Vidiſtis quandam Argiua prodire figura,
Vidiſtis noſtras. vtraque forma rapit.
Illáque plebeio, vel ſit ſandicis amictu,
Hæc, atque illa mali vulneris vna via eſt.
Cùm ſatis vna tuis inſomnia portet ocellis,
Vna ſit & cuiuis femina multa mala.

PHILIPP. BEROALD. BON.

VNICA *nata meo pulcherrima cura dolori.*] Cynthiam inuitat vt ad ſe veniat, cùm ab illius foribus ſæpe excludatur, dicitque ſe in amore Cynthiæ moriturum, & more amantis poëtæ per varios ſenſus diſcurrit: eſt & altera interpretatio, vt intelligamus verſus Elegos à poëta in-

A uitari ad leniendum dolorem, quem patitur frequenter excluſus à Cynthia. Sunt enim poëmata medelæ ſollicitudinum & dolotis lenimenta. vnde ab Horatio carmina dicuntur frigida curarum fomenta.

CALVE *tua venia.*] quaſi oſtendere velit ſe celebratiorem facturum eſſe Cynthiam ſuis carminibus, quàm Caluus & Catullus amicas ſuas celebrauerint, & cùm id videri poſſet inſolenter dictum adhibuit temperamentum, dicens cum bona venia vtriuſque ſe iſtud polliceri. Talis locutio eſt apud Gellium ita ſcribentem: *Cum pace, cúmque venia iſtorum, ſi qui ſunt qui Verrii Flacci au-*
B *ctoritate capiuntur, hoc dictum ſit.* de Caluo & Catullo infra dicetur.

MILES *depoſitus annoſus.*] oſtendit exemplis omnes alios fere in ſenectute quieſcere & habere ceſſationem à laboribus præter ſe, qui nullo ſenio ab amore deducitur. Milites veterani habent militiæ vacationem, & emeritis ſtipendiis honeſtam ab imperatore miſſionem cõſequuntur: quod etiam refert iuriſconſultus, digeſtis de his qui notantut infamia. Talis ergo miles ſecubat, id eſt ſeorſum cubat, & ſequeſtratus ab armis, quæ iam depoſuit & laribus conſecrauit.
C Ouidius:

Secubat in vacuo ſola puella toro.

PVTRIS *nauis.*] naues vetuſtate putreſcentes, & diuturna exercitatione quaſſatæ in nauali a duci ſolent ibique quieſcunt: quod tangit Ouid. illo verſu:

In caua ducuntur quaſſa naualia puppes.
& Lucan.
Emeritus repetit naualibus alnos.

BELLICA *parma.*] milites emeriti arma laribus dicabant: Vnde ait Ouid.

Miles vt emeritus non eſt ſatis vtilis armis:
Ponit ad antiquos quæ tulit arma lares.

D Gladiatores donati rude poſt gladiatotias palmas arma Hetculi conſecrabant: inde ab Horat. dictum eſt:

—— Veianius, armis
Herculis ad poſtem fixis latet abditus agro.

PARMA] ſcutum breue eſt, vt inquit Noni. Vnde illud à Martiale dictum,

Parma tibi ſcutum pumilionis erit.

Parmæ diminutiuum eſt parmula, quo vſus eſt Horatius,

Senſi relicta non bene parmula:

Inde deriuatur parmularius, & accipitur pro gladiatore. Suetonius: *Impiè locutus parmularius.*
E & apud Quintilian. *Ego*, inquit, *parmularius ſum.* Parma ergo bellica vetuſteſcens in templo conſecratur ritu maiorum, & illic vacat, id eſt otioſa eſt. Lucanus:

Diripiunt ſacris affixa penatibus arma.

TITHONVS.] hic diu viuendo dicitur in cicadam conuerſus, vt ait Acron.

ET *gemere in tauro ſæpe Perille tuo.*] de tauro Perilli luculente ſcribit Phalaris in epiſtola ad Athenienſes, cuius initium hoc eſt, *Venit ad nos faber veſter Perillus*: hic taurum ex ære fecit quo homines incluſi igne ſubdito boues mugientes imitabantur, quem cum dono dediſſet Phalaridi tyrãno Agrigentino, laudauit tyrãnus

artificinm, ſed artificem puniendum eſſe duxit:& ita Perillus primus eum expertus eſt cruciatum lege iuſtiſſima.

——Nec enim lex iuſtior vlla eſt:
Quam necis artifices arte perire ſua.

vt inquit Ouid. in primo de arte, qui in tertio Triſtium hanc hiſtòriam eleganter enarrat. & Plin. in XXXIV. ita ſcribit: *Perillum nemo laudat ſæuiorem Phalaride tyranno, cui taurum fecit mugitus hominis pollicitus igne ſubdito, & primus eum expertus eſt cruciatum.* Iuſtiore ſæuitia docet poëta amorem Cynthiæ ſæuiorem eſſe crudelitate tyrannica, tormentiſque Phalaridis:& ita Toxilus Plautinus in Perſa ait ſe malle cum leone, cum excetra, cum Antæo deluctari, quàm cum Amore.

GORGONIS *obdureſcere vultu.*] nota eſt fabula Gorgonis Meduſæ: cuius vultus ſpectatus homines in ſaxa transformabat. Ouid. & Lucan. id copioſiſſime deſcribunt. Hanc interfecit Perſeus, & eius abſciſſum caput Mineruæ donauit, quod illa gẽſtat in ægide. Vnde ait Virgilius:

Aegidáque horrificam turbatæ Palladis arma.

Scribit Diodor. in IV. Gorgonas fœminas fuiſſe in Africa bellicoſas, aduerſus quas Peſleus bellum geſſerit,& earum reginam Meduſam debellauerit: Poſtremo ab Hercule gens Gorgonum deleta fuit.

CAVCASEAS *aues.*] propter Prometheum: cuius iecur opimum in caucaſo aquilæ depaſcuntur: de hoc ſupradiximus. Senſus eſt poëtæ, ſatius eſſe ſeruire tyranno, ſicut Hercules ſeruiuit Eurystheo: & tereri in tauro Phalaridis, & verti in ſaxum viſa Gorgone, & lancinari ab aquila inſtar Promethei, quàm ſeruire Amori,& mancipari puellæ, quæ dura & inexorabilis eſt cum ſuus amor nunquam teratur & mitigetur, ſicut rubigine ferrum conteri ſolet, & ſilex à gutta perforari.

TERITVR *ſublimine.*] ſublimen eſt nouè dictum pro elimatione,& à lima fabrile ferramento deductum videtur, quæ fabri elimant & poliunt aſpera & ſcabra. In aliis codicibus legitur, ſub limine, vt ſint duæ dictiones, & ſit ſenſus: Ferrum rubigine conteri, ſilicem aqua cauari, ſuum vero amorem minui poſſe nullo alio amore, nec ſe ſub limine & hoſtio alterius dominæ Cynthiam poſſe obliuiſci: & erit ſenſus ductus ab illa catholica ſententia: *Succeſſore nouo tollitur omnis amor.* Potes accipere ſublimen pro ſuperbia, tanquam à ſublimando deductum, vt ſit ſenſus, Amorem ſuum nulla ſuperbia, nullóque faſtu Cynthiæ poſſe comminui.

LÆSVS *& contemptus.*] ſcilicet, amor meus neglectus à Cynthia.

INVITIS *ipſe redit pedibus.*] iuxta illud:

Cum bene iuraui pes tamen ipſe redit.

& Horat. ait:

—— ferebar incerto pede
Ad non amicos heu mihi poſtes.——

Plin. quoque ad Calphurniam vxorem ſcribens inquit: *Ad diætam tuam ipſi me, vt veriſſime dicitur, pedes ducunt.*

A AN *quiſquam in mediis.*] metaphoricos oſtendit non eſſe in amore fœminæ nimium gaudendum cum poſſis repente deſtitui. Tranſlatio eſt ſumpta à nauigantibus, qui non ante vota perſolnunt qnàm loſpites euaſerint, cùm etiam in ipſo portu ſit naufragium metuendum.

AVT *prius infecto curſu.*] non ſolet auriga in curruli certamine prius poſcere præmiũ, quàm legitimum curſum conſummauerit: Ita amator non glorietur tanquam victor, niſi vſque ad finem habuerit amorem ſecũdum atque fauẽtem.

SAPTIMA *ro.*] agitatores in ludis circenſibus B ſeptem ſpacia decurrebant antequam brauium victori tribueretur. Hoc indicat Sueto. ſic ſcribens in Domitiano: *Singulos miſſus à ſeptenis ſpatiis ad quinã corripuit.* Hoc ſignificat & Sene. in quadam ad Lucilium epiſtola ſic loquens: *Agitatorum lætitia eſt cum ſeptimo ſpacio palma appropinquant.* Ad hoc alluſiſſe videtur Lactan. in VII. Inſtitutionnm quando ſic inquit: *Decurſis propoſiti operis ſeptem ſpatiis ad metam prouecti ſumus.* Et Hieronymus in Hilarionis vita ſic ſcribit: *Quadrigæ ſepteno currunt circuitu.* & à Caſſiodoro traditum eſt: qnòd equi circum ſeptem metas incitabantur. Metæ erant in Circo, circum quas equi currebant, vt ait Varro. Antiquitus fuerunt ligneæ: C Claudius auratas metas inſtituit, auctor Tranquil.

IN *ta. co. gau.*] hoc idem præcipit Tibull. illo verſu:

Qui ſapit in tacito gaudeat ille ſinu.

& vt inquit Ouid.

Cytherea iubet ſua ſacra taceri.

INVIDIAM *quod habet.*] catholica ſententia, qua oſtendit illud diu durare non poſſe, quod eſt obnoxiũ inuidiæ, quæ ſæpe magna ſubuertit.

ET *ſi ſæcla ſo.*] ſeculo ſuo & ætati imputat mores pnellarum corruptos. Huic conuenit illa elegans apud Cornelium Tacitum ſentẽtia, ſcri- D bentem de Germanis. ait enim *Illic nemo vitia ſua ridet, nec corrumpere & corrumpi ſeculum vocatur.*

AT *vos qui officia in mul.*] ſermo conuertitur in illos qui plures habent amicas, quos docet maiori dolore cruciari, qnàm ſi vnica contenti forent, ſicut ipſum eſſe ſe dicit, cùm vna fœmina ſatis ſnpéꝗque ſit ad amantem perdendum,& vitam ærumnoſam faciendnm.

SIC.] ſcilicet plures pnellas amando.

DVLCIS *vterque co.*] candidus ſcilicet & fuſcus. Dixit enim Ouid.

Eſt etiam in fuſco grata colore Venus.

ARGIVA *figura.*] ſcilicet quales fuerunt he- E roides Argiuæ: de quibns ſupra memorauimns: vel de habitu, veſtituq; Græcanico dictũ accipe.

SANDICIS *ami.*] Sandix apud Virgil. ſignificat herbam illo verſu,

Sponte ſua ſandix paſcentes veſtiet agnos.

Sandix apud Plin. eſt color flammeus ex rubrica & ſandaraca fictitius. Hic accipitur pro colore ſiue flammeo: ſiue herbaceo quoniam, vt ait Seruius, à ſandice herba deducitur color ſandicinus. Senſus eſt poëtæ, Fœminam vulnerare præcordia amatoris, ſiue ſit Græca, ſiue Romana, ſiue plebeia, ſiue patritia, ſiue induta veſtimentis vilioribus, ſiue pretioſioribus

exornata. Sandix vero herba eſt, quæ in olere ſilueſtri à Græcis ponitur, vt tradit Eraſiſtratus.

PORTET *inſomnia.*] quoniam, vt inquit Maro, fingunt ſibi ſomnia amantes, & quæ vigilantes cogitamus, ea nobis dormientibus obſeruantur. iuxta illud Claudiani:

Omnia quæ ſenſu voluuntur vota diurno:
Tempore nocturno redit amica quies.

De generibus inſomniorum lege Macrobium in primo in ſomnium Scipionis.

VNA *ſit.*] cùm ſatis curarum, ſatiſque dolorum ex vnius puellæ amore proueniat, tanto magis torquebimur ſi plures amabimus.

IANVS DOVSA FIL.

INVIDIAM *quod habet, non ſolet eſſe diu.*] Gnome oſtendens ea diu durare non poſſe quæ inuidiæ obnoxia ſunt, quamuis in ſpeciem minus vera, tamen auctores ſuos habet. Seneca in Suaſoriis: *Scias licet ad finem perueniſſe, quæ ad inuidiam perducta ſunt.* Strabo de templo Delphico loquens: ἐπίφθονος δ' ὢν ὁ πλοῦτος δυσφύλακτός ἐστι καὶ ἱερὸς ᾖ.

AT *ſi ſecla forent antiquis grata puellis.*] Forte
——*antiqua hic grata puellis.*

IANVS DOVSA PATER.

MILES *depoſitis annoſus ſecubat armis:*
Grandæuique negant ducere aratra boues.
Putris & in vacua requieſcit nauis arena.]

Eadem ferè omnia ab Ouidio recenſita habes II. Amorum:

Feſſus in acceptos miles deducitur agros
Vtáque depoſito poſcitur enſe rudis,
Longáque ſubductam celant naualia pinum,
Mittitur in ſaltus carcere liber eques.

In Eleg. eandem ſcita, poëtica, veréque adeò Propertiana loquutio illa:

GORGONIS *& ſatius fuit obdureſcere vultu,*
Caucaſeas etiam ſi pateremur aues.]

Quippe *ſi* nouo more, nulliquè quod ſciam, Poetarum vſitato. priori narrationi ſubiunctum eſt. qua tamen ipſe Propertius poſtea vtitur libro inſequente:

Iſſent Phlegræo melius tua funera campo,
Vel tua ſi ſocero colla daturus eras.

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

VNICA *nata meo.*] Et hæc importune à ſuperioribus diuulſa. Perſequitur enim, quod inceperat. Ait ſe fore illi vni addictiſſimum, neque aliam amaturum. Legendum vero:

Vnica nata meo pulcherrima cura dolori,
Excludi quoniam ſors mea, ſæpe venis.

Quoniam ita mihi ſorte euenit, vt alij nocte promiſſa, ego excludar, tu eris nihilominus etiam abſens vnica cura animo meo. nam verbum veniendi apud Propertium, vt iam iudicaui, eſt τὸ πυγχάνειν. Alioqui quam ineptum erat dicere: Quia ego excludor à te, tu ſæpe veni ad me. Quis riſum contineret? Hæc ſane obſcura hactenus fuerant.

A EXCLVDIT *quoniam.*] Malo, *Excludi.* Sors mea eſt excludi. Vt ille Phædria in Eunucho cedit, alteri nocte conceſſa. Quare ſuperius:

Dura eſt, quæ multis ſimulatum ducit amorem.
Et ſe plus vni ſi qua parare poteſt.

Excluſit enim Propertium, quia alij condixerat.

MILES *depoſitis.*] Noſter, *ſepoſitis.* Melius legeretur, meo iudicio:

Miles ſepoſitis annoſus decubat annis.

AVT *me ab amore tuo.*] Poſt hoc diſtichon repone illud, *Et ſi ſæcla forent*, cum ſequenti. Nam ſuperior ſententia cum illis congruit. Si, inquit, paterentur ſæcula vt eſſem quod nunc tu es, nempe puella antiquis grata. hoc eſt iam proue-
B ctior ætate: iam æqualis prouectis: quod tamen ætas mea non permittit: quod tamen per ætatem meam non licet. Nam tu es prouectior me: Supra: ——*quum ſis*

Ipſa anus, haud longa curua futura die. Item:
Appia cur toties te via ducit anum?

NONNE *fuit ſatius.*] Nonne ſatius erat hæc pati, quam mutare amorem meum?

AT *nullo domina.*] Aliter & melius legendum ex antiqua ſcriptura:

At nullo de me teritur ſublimine amor, qui
Reſtat ——

Sublimen eſt idem quod limen inferius, vt in Varronem annotamus: vt contra Superlimen,
C hoc eſt ὑπέρθυρον in veteri Gloſſario. Amor, qui reſtat de me, durat, quum de ferro nihil tandem reſtet, quod duret. Liminis autem facta mentio propter vigilatas noctes amantibus ad limina amicarum.

TV *quoque qui pleno faſtus.*] Referendum ad eum, de quo ſuperius conquerebatur, quum ait: *Tetra venena libens*, &c. Vt appareat recte nos hæc cum illis coniunxiſſe.

INVIDIAM *quod habet.*] ἐπιφθονον ν.

QVANTVM *ſic cruciat.*] Plane eſt Herodoti, ἀγχόνης ἰσόρροπος. Supra:

Interea noſtri quærunt ſibi vulnus ocelli.

D DVLCIS *vterque color.*] Scribe, vt in noſtro, *ducis.*

VNA *ſit.*] Poteſt etiam legi *vna ſat*-

ELEGIA XXVI.

VIDI ego te in ſomnis fracta, mea vita, carina
Ionio laſſas ducere rore manus:
E *Et quæcunque in me fueras mentita, fateri,*
Nec iam humore graues tollere poſſe comas:
Qualem purpureis agitatam fluctibus Hellen,
Aurea quàm molli tergore vexit ouis.
Quàm timui, ne forte tuum mare nomen haberet,

Atque tua labens nauita fleret aqua.
Quæ tum ego Neptuno, quæ tum cum Caſtore fratri,
Quæque tibi excepi tum dea Leucothoë?
At tu, vix primas extollens gurgite palmas,
Sæpe meum nomen iam peritura vocas.
Quòd ſi fortè tuos vidiſſet Glaucus ocellos,
Eſſes Ionij facta puella maris;
Et, tibi ob inuidiam Nereïdes increpitarent,
Candida Niſæ, cærula Cymothoë.
Sed tibi ſubſidio Delphinũ currere vidi,
Qui puto, Arioniam vexerat antè lyram.
Iámque ego conabar ſummo me mittere ſaxo,
Cùm mihi diſcuſſit talia viſa metus.
Nunc admirentur, quòd tam mihi pulcra puella
Seruiat, & tota dicar in vrbe potens.
Non, ſi Cambyſæ redeant, & flumina Crœſi,
Dicat, de noſtro ſurge poëta toro.
Nam mea cùm recitat, dicit ſe odiſſe beatos.
Carmina tam ſanctè nulla puella colit.
Multum in amore fides, multum conſtantia prodeſt.
Qui dare multa poteſt, multa & amare poteſt:
Seu mare per longum mea cogitet ire puella,
Hanc ſequar, & fidos vna aget aura duos.
Vnum littus erit ſopitis, vnáque tecto
Arbor, & ex vna ſæpe bibemus aqua.
Et tabula vna duos poterit componere amantes,
Prora cubile mihi, ſeu mihi puppis erit.
A *Omnia perpetiar, ſæuus licet vrgeat Eurus,*
Veláque in incertum frigidus auſter agat.
Quicunque & venti miſerum vexaſtis Vlyſſem:
Et Danaum Euboico littore mille ratet,
B *Et qui mouiſtis duo littora, cùm rudis Argus*
Dux erat ignoto miſſa colũba mari.
Illa meis tantum non vnquam deſit ocellis,
Incendat nauem Iuppiter ille licet.
Certè iiſdem nudi pariter iactabimur oris.
Me licet vnda ferat, te modò terra tegat.
C *Sed nõ Neptunus tanto crudelis amori,*
Neptunus fratri par in amore Ioui.
Teſtis Amymone, latices cùm ferret in aruis,
Compreſſa, & Lerna pulſa tridente palus.
Iam Deus amplexu votum perſoluit, at illi
Aurea diuinas vrna refudit aquas.
D *Crudelem & Boream rapta Orithyia negauit.*
Hic Deus & terras, & maria alta domat.
Crede mihi, nobis miteſcet Scylla, nec vnquam.
Alternante vorans vaſta Charybdis aqua.
Ipſáque ſidera erunt nullis obſcura tenebris.
E *Purus & Orion, purus & Hædus erit.*
Quòd mihi ſi ponenda tuo ſit corpore vita,
Exitus hic nobis non inhoneſtus erit.

PHILIPP. BEROALD. BON.

VIDI *te in ſomnis fracta, mea vita, carina.*]ſomnium deſcribit: quo per quietem viderat Cynthiam naufragio periclitari.

IONIO *rore.*] pro Ionio mari dictum accipe, quod Adriaco connexum eſt: & ab Inuio Dyrrachi filio nomen accepit, quem interfectum Hercules in mare præcipitauit. auctor Appianus. Vel ab Ione puella dictum eſt, vt autumat Solinus.

NAC *tollere comas.*] repetendum eſt verbum vidi. Comæ autem aqua madefactæ, & humore prægnantes degrauant nauftagantem.

AVRAA *quam mollis.*]Phrixus & Helle fugientes odia oouercalia arietem habentem auream pellem conſcenderunt, & quam longiſſimè diſcedentes peruenerunt ad Helleſpontum, vbi lapſa Helle concidit in vndas, & mari nomen impnſuit, vt ſupra narrauimus. Phrixus peruenit in Colchicam regionem, & arietis pellem auream fixit in templo. Ipſe vero aries à Ioue inter ſidera conſtitutus eſt. Lege Higinium & Diodorum multa, variàque ſcriptitantes ſuper Ariete Phrixi.

PVRPVREIS *fluctibus.*] mare modo cæruleum eſt, modo atrum, modo purpureum: Vnde dixit Maro: *In mare purpureum violentior influit amnis.* De coloribus maris ſcribit Cicero in Lucullo.

TVVM *mare nomen.*]ne ſcilicet ita mare Cynthiacum à Cynthia ſubmerſa diceretur, vt Helleſpontus nuncupatur ab Helle.

LABENS *namea.*]id eſt, currens & nauigans.

CVM *Caſtore fratri.*] id eſt, Caſtoribus vota feci, quæ ſunt ſtellæ benignæ nauigantibus. Repete quæ dicta ſunt in primo commentario de Caſtoribus.

IAM *dea Leucothoe.*] cùm olim mortalis fuerit Leucothoe, deinde facta ſit dea maris: ideo ait, *Iam dea.* alij codices habent *Tum dea*: vt dicat illo rempuſculo & momento tunc vota facere videbar diis marinis pro ſalute Cynthiæ. Leucothoa autem dea eſt marina à Latinis Matuta nuncupata, vt ait Ouid.

Leucothoe Graiis, Matuta vocabere noſtris.

Hoc idem ſcribit Cicero in Tuſcul. quæſtionibus. Hæc, vt poëtæ fabulantur, filia fuit Cadmi nomine Ino vxor Athamantis, quæ cum marito furoribus furialibus agitata eſt immiſſis à Iunone, quæ filium Melicertam ferens ſcopulum conſcendit, ex quo ſe vna cum filio præcipitem miſit: Ipſa facta eſt dea Leucothoa, & Matuta nominata: filius in Portunum deum commutatus eſt, qui alio oomine dicitur Palæmon. fabulam ſcribit Ouid. in IIII. Metamor. Matutinus à Matuta deducitur, & tunc Auroram ſignificat, vt docet Priſcia.

GLAVCVS *ocellos.*]Glaucus deus eſt marinus ex piſcatore conuerſus in deum gramine guſtato. fabula nota apud Ouid. in XIII. Fuit alter Glaucus diſcerptus ab equabus, cuius meminit Virg. in Geor. Fuit & tertius Glaucus melle ſtrangulatus. Glaucus color dicitur viridis, vt docet Gel. & Mineruam Homerus nominitat Glaucopin ab oculis glaucis: alio nomine cæſij dicuntur. ſi Glaucus, inquit, te vidiſſet, te adamaſſet, & deam maris effeciſſet. Alludit ad amorem Glauci, qui amauit Scyllam ardentiſſime.

NERAIUSS *increpitarent.*] id eſt, nymphæ maris conuiciis & dictis cootumelioſis te inceſſerent inuidentes tuæ felicitati. Nereidum falſa opinio non eſt, quæ humanam effigiem habeot, ſi credimus Pliuio, qui ſcribit in IX. legatum Galliæ Diuo Auguſto ſcripſiſſe complures Nereidas apparere exanimes in littore Galliarum.

NYSAS *& Cymothoe.*] nomina ſunt Nereidum, quarum meminit Home. in XVIII. Iliados. Virg. in primo Aeneidos nominat Cymothoen: in Georgicis Niſeen.

ARIONIAM *vexerat ante lyram.*] res nota eſt monumentis Herodoti, Plinij, Solini, & Ouid. de fidicine Arinne peruecto à Delphino: ſed in primis Gel. caput fecit luculentiſſime ſcriptum ſuper hac hiſtoria, quod eſt in calce quintidecimi libri. Fuit Arinn arte citharœdica inclytus, & propter eam grandi pecunia copioſus, cùm ex Italia Corynthum nauigaret, à nautis pecuniæ illius inhiantibus iuſſus eſt in mare præceps deſilire, qui impetrato vt ſibi liceret canere carmen conſolabile voce ſublatiſſima cantauit, mox iecit ſeſe procul in profundum, tum ab vno delphinum exceptus, quos audiendæ cantilenæ auiditas congregauerat: in Tenarum ſoſpes & incolumis deductus eſt. Strabo à ſuperioribus diſſentiens dicit hoc eſſe fabuloſum, aſſeritque Arionem fuiſſe interemptum. Propertius ſequitur famam vulgatiorem.

TALIA *viſa.*] id eſt, metus excuſſit talia ſomnia.

NON *ſi Cambyſæ redeant.*] adeo, inquit, amat me Cynthia, vt nec opibus Perſicis, nec auro Lydio corrumpi poſſit, vt me expellat, & excludat. Cambyſes fuit rex Perſarum opulentiſſimus, qui imperio patris Cyri Aegyptum adiecit, qui graſſatus eſt in deos, qui fratricidio ſe commaculauit, qui veſania agitatus ſemet in femore vulnerauit, ex quo vulnere mors eſt ſecuta. De Cambyſe multa ſcribunt Iuſtinus, & Herodotus. A Seneca appellatur vinolentus, violentus, & cruentus Cambyſes.

FLVMINA *Crœſi.*] ſupradictum eſt in Lydia fuiſſe fluuios ramenta aurea, & arenam auream deferentes, quales erant Pactolus, & Herinus: in Lydia regnauit Crœſus, cuius diuitiæ adeo inſignes fuerunt, vt dicatur à poëtis vertiſſe in aurum quicquid corpore contigerat. ſcribit Strabo in XIIII. opes Crœſi proueniſſe à metallis auri, quæ fuerunt in Lydia.

SA *odiſſe beatos.*] Cynthia dum legit mea carmina, diuitias, diuitéſque floccipendit, quos beatos appellat: quoniam, vt ſcribit Iuriſconſultus, bona ex eo dicuntur, quod beant: hoc eſt, quod beatos faciunt.

MVLTA *& amare.*] pro multas puellas dictum eſt.

SSV *mare.*]nullum ſe incommodum, nullúmque periculum recuſaturum eſſe teſtatur Cynthiæ cauſa.

SÆVVS *licet vrgeat.*] Eurus ventus eſt flans ab oriente æquinoctiali: Græcè dicitur Apeliotes, vt ait Gel. hoc ideo dixi vt intelligas verſiculum illum Catullianum,

Nec ſaui Boreæ aut Apeliotæ.

à Romanis nauticis Subſolanus cognominatur. A Plin. io 11. aliter tradit.

Qvicvnqva *& venti miſerum.*]hoc ex Homero ttanſlatum, qui ſcribit in xii. Odyſſeæ quemadmodum Vlyſſes periclitatus eſt procella ventorum ſæuientium, quam Iuppiter excitauerat, & fracto nauigio vix incolumis enatauit. Idem ſcribit in v. à Neptuno concitatam fuiſſe atrociſſimam in Vlyſſem tempeſtatem ventis omnibus cum furibundo impetu ruentibus, & vndabundum mare sgitantibus: Qua procella excuſſus Vlyſſes nauigio fracto euaſit infortunium Leucothoe præbente velum: cuius auxilio ſeruatus eſt. Idem etiam vexatus eſt, quando B vtrem illum ventoſiſſimum ſocij diſſoluerunt, ex quo erumpentes incluſi venti hominem agitarunt, vexaruntque inclementer.

Et *Danaum Euboico.*] mille naues Græcorum iſſe ad Troiam dicuntur. Ouid.

Inter mille rates tua ſit milleſima puppis.

Non tamen fuit hic numerus adamuſſim, vt oſtendit Varro in re ruſti. Græci poſt deletam Troiam redeuntes in patriam ſpurciſſima tempeſtate vexati ſunt circa Caphareum Euboiæ promontorium, & quamplurimi naufragio perierunt: hæc atrox tempeſtas immiſſa fuiſſe fertur à Minerua propter Caſſandram ab Aiace C ſtupratam & dolo Nauplij, qui in Caphareo facem eleuauit tanquam ſignum, quod Græci ſequi deberent: qui credentes illum eſſe portum tutiſſimum inter aſperrimos ſcopulos naufragauerunt. Hoc ſignificat Virg. in xi. ſic ſcribens:

——ſcis triſte Mineruæ
Sidus, & Euboicæ cautes, vltorque Caphareus.

Ait Propertius. Si ſimul cum Cynthia ſit in eadem naui, ſe omnes illos ventos forti animo perpeſſurum, qui vexarunt Vlyſſem, & peſſundederunt claſſem Græcorum iuxta littus Euboicum, & qui Symplegades ſcopulos concuſſerunt ad Argonautas affligendos. de quibus cum ſupra copioſe diximus, illud addemus, quod ad enarrationem iſtius loci eſt ac- D commodatum. Symplegades inſulæ duæ ſunt, ſiue ſcopuli in ponto alio nomine appellatæ Cyaneæ traditæque fabulis inter ſe concurriſſe, quoniam paruo diſcretæ interuallo coeuntium ſpeciem procul viſentibus præbent, vt tradit Plin. Argonautæ per Cyaneas tranſeuntes ancipiti diſcrimine vexati ſunt, & niſi Iuno & Pallas illos ſcopulos continuiſſent, paſſi eſſent infortunium, vt luculentis carminibus cecinit Valerius Flaccus in iiii. Argonauticorum cuius rei meminit Lucan. in ii.

—— Cyaneas tellus emiſit in æquora cautes: E
Rupta puppe minor ſubducta eſt montibus Argo.

Argonautis data fuit columba dux itineris Phyneo præcipiente: cuius apud Latinos meminit Ouid. illo verſu:

Qualis & ipſe fuit quoque præcipiente columba
Eſt data Palladiæ præuia duxque rati.

Scri. Apollonius Euphemum columbam nutriuiſſe, quam emiſit vbi Argonautæ ad Cyaneas peruenerunt, qui eam ſecuti ſine periculo trãſiuerunt. Hoc autem faciendum prædixerat Phineus, & hoc nunc ſignificat Propert. apud A Flaccum vaticinium eſt itineris Argonautarum, nulla tamen fit nominatim mentio columbæ.

Rvnis *Argus.*] ita legendum eſt genitiuus caſus ſecundum quartam declinationem apud Græcos contractorum nominum. ita apud Oui.

An niſi legiſſes auctoris nomina Sapphus.

Neptvnvs *fratri par in amore Ioui.*]non fineret, inquit, Neptunus nos amantes naufragio periclitari, cùm ipſe faueat amantibus, cùm ipſe in amore imitetur veſtigia Iouis germani, qui fuit maximus amator mulierum: id quod ſupra memorauimus, & ponit exemplum puellæ amatæ à Neptuno, cuius hæc eſt fabula: Amy- B mone Danai filia dum in ſilua ſtudioſe iaculo exerceretur imprudens Satyrum percuſſit, qui cùm eam violare vellet, illa Neptuni implorauit auxilium. Neptunus fugato Satyro Amymonem compreſſit aquam in vrnam geſtantem, ex quo coitu natus eſt Nauplius, vt ſcrib. Lactan. interpres Papinij: & Neptunus in monumentum puellaris amplexus effecit vt fons ex aqua effuſa oriretur, qui nomen puellæ ſortitus eſt, nam dicitur Amymone: cuius meminit Pli. in iiii. Ex Amymone natus eſt Nauplius Palamedis pater. Stra. tamen in viii. falſum hoc eſſe confirmat.

C Latices.]aquam. latex omnis humor dicitur: vnde laticem Lyæum dixit Virgil. Abſinthij laticem Lucret. Palladios latices Oui. cum oleum dicere vellet.

Lernæ *pulſa tridente.*] Neptunus fuſcina, quæ alio nomine dicitur tridens, percuſſit paludem Lernęam in agro Argiuorum, & illic erupit fons Amymone.

Iam *deus.*]Neptunus: de eadem Amymone loquitur.

Vrna *refudit aquas.*] id eſt, pro aqua effuſa, quam Amymone geſtabat in vrna, Neptunus illi rependit diuinas aquas, fontem progenerando. de hac fabula ita ait Ouid.

Qualis Amymone ſiccis errauit in agris:
D *Cum premeret ſummi verticis vrna caput.*

Crvdelem *& Boream.*] nec Boreas ventus, inquit, ſæuus eſt in amatores nauigantes, cùm & ipſe ardenter amauerit Orythiam puellam Atticam, ex qua genuit Zeten, & Calain, vt in primo commentario enarrauimus. Scribit Plato in Phædro raptam fingi Orythiam à Borea propterea quod ludens puella cum Pharmacia fuerit deiecta è petris à vento Borea atque ita mortua.

Hic *deus.*] ſcilicet Cupido.

Mitescat *Scylla.*]Scylla, inquit, quæ ſo- E let pernicioſa eſſe nauigantibus, erit nobis mitis & benigna, ſimiliter & Charybdis. Poëticis figmentis Scylla & Charybdis celebrantur tanquam monſtra in mari Siculo collocata, quæ nauigia vorent & abſumant. Homerus, Virgilius, & Ouidius multa de his ſcripſerunt. ſecundum hiſtoricos Scylla ſaxum eſt, Charybdis mare vorticoſum. Ambo in Sicilia clara ſæuitia.

Alternante *aqua.*] ita Virgilius,

Sorbet in abruptum fluctus, rurſúſque ſub auras
Erigit alternos.——

Pvrvs *& Orion.*] ſidera, quæ ſuapte natura

ſunt procelloſa & nimboſa, nobis nauigantibus erunt pura & lucidiſſima. de Orione ſupra dictum eſt, qui nimboſus eſt & noxius. Hædus vero ſidus eſt, de quo ſic ſcribit Higinius: Heniochus in cœlo ſignum eſt, in cuius manu ſiniſtra videntur hædi duo formati: de quibus nonnulli ita dicunt, quod Iuppiter nutritus à capra Amalthea, vt nutrici beneficium referret: eam inter ſidera collocauit, & eius hædos geminos in cœlo poſuit, qui in ortu concitant tempeſtates: de quibus Virg. *Hædorúmque dies ſeruandi.* Horat. ſingulari numero dixit: vt hic Propert. illo verſiculo: *Impetus aut orientis hædi.*

EXITVS.] mors, inquit, quam pro Cynthia patiar erit mihi honeſtiſſima.

IANVS DOVSA FIL.

QVICVNQVE *& venti miſerum vexaſtis Vlyſſem.*] Huc pertinent, quæ de verbi *vexare* notione ſcribuntur à Gellio lib. II. cap. VI.

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

QVALEM *purpureis agitauit.*] Melius liber, *agitatam.*

AVREA *diuinas vrna refudit.*] Scribe, *profudit.* Sic liber.

ELEGIA XXVII.

AT vos incertam mortales funeris horam
Quæritis, & qua ſit mors aditura via.
Quæritis & cœlo Phœnicum inuenta ſereno:
Quæ ſit ſtella homini commoda, quæque mala,
Seu pedibus Parthos ſequimur, ſeu claſſe Britannos,
Et maris, & terræ cæca pericla viæ.
Rurſus & obiectum fletu capiti eſſe tumultum,
Cùm Mauors dubias miſcet vtrinque manus.
Præterea domibus flammam, domibúſque ruinam,
Neu ſubeant labris pocula nigra tuis.
Solus amans nouit, quando periturus, & à qua
Morte; neque hic Boreæ flabra, neque arma timet,
A *Iam licet & Stygia ſedeat ſub arundine remex,*
Cernat & infernæ triſtia vela ratis,
Si modò clamantis reuocauerit aura puellæ,
Conceſſum nulla lege redibit iter.

PHILIPP. BEROALD. BON.

AT *vos incertam mortales funeris horam.*] oſtendit vota mortalium eſſe vana, quærentium B à genethliacis, aſtrologiſque quando & quo mortis genere ſint morituri. Mortem omnibus ait eſſe incertam, ſolos eſſe amatores, qui nouerint quo fato ſint perituri.

AT.] particula inceptiua ad ornatum pertinens, vt inquit Seruius, à qua exorſus eſt Apuleius aſinum ſuum aureum.

PHOENICVM *inuenta.*] id eſt, aſtrologiam: nam gens Phœnicum, vt inquit, Plin. in gloria magna eſt litterarum inuentionis & ſiderum. & vt auctor eſt Stra. in XVI. à Phœnicibus Aſtronomia & Arithmetica ad Græcos emanauit. ſcri. Euſebius in IX. præparationis Euangelicæ: C Phœnices didiciſſe aſtrologiam ab Abramo. hi qui & Aſſyrij dicuntur propter planiciem, magnitudinémque regionum quas incolebant, motus ſtellarum primi obſeruauerunt, quibus notatis, quid quique ſignificaretur memoriæ prodiderunt: Qua in natione Chaldæi diuturna obſeruatione ſiderum, vt inquit Cicero, ſcientiam putantur effeciſſe, vt prædici poſſet quid cuique euenturum, & ex quo quiſque fato natus eſſet.

QVÆ *ſit ſtella homini commoda.*] Iouis ſtella benefica eſt, Saturni pernicioſa, vt inquit Apu. cur autem ſtellarum aliæ maleficæ, aliæ ſalutares D eſſe dicantur cùm ſit diuinorum vna natura, Ptolomeus in libris de Harmonia, & Macrobius in ſomnium Scipionis copioſiſſimè ſcripſerunt: ſufficiat indicaſſe ſcriptores ne ſim prolixior alienas paginas recitando.

SEV *claſſe Britannos.*] ſiue, inquit terreſtre, ſiue nauale bellum geramus occulta ſunt & ignota vtrinque pericula. Britannia inſula clara eſt Græcis Latiniſque monumentis: Albion antiquitus nominabatur. Cæſar dictator primus claſſe traiecit in Britanniam antea Romanis ignotam.

CVM *Mauors.*] antiqui Martem deum belli Mauortem nominitarunt: ab eo magna vertere, E vt Cice. interpretatur: Alio nomine Mamertem appellant: vnde Mamertini Siciliæ populi nuncupati.

POCVLA *nigra.*] id eſt, timemus venenatas potiones.

BOREÆ *flabra.*] id eſt, flantes ventos. Virg.
Nec flabra nec imbres Conuellunt,
& (vt, inquit, Seruius) flabra plurali tantum numero dicuntur.

IAM *licet & ſtygia.*] ſenſus eſt: Amator ſi iam fuerit defunctus, & ad Charonta peruenerit,

tàmen ſi inclamatus fuerit à puella, redibit ad ſuperos, nec fata poterunt obſtare. A

R a m s x.] dicitur nauticus, qui remum agit, & remigandi miniſterio mancipatus eſt. Curtius: *Remex militis officia turbabat*, &, vt auctor eſt Vegetius, in remigibus virtus elegitur. vmbræ defunctorum cupientes tranſire Acheronta ſedent in cymba Charontis, & remigis funguntur officio: Vnde dixit Virg. *-illa remus vada liuida verrunt.* Ita, inquit, Propertius: Si amator iam ſedeat remex in cymba ſtygia, & remo verrat vndas Acherontis, tamen redibit. Arundinem ſtygiam intellige cymbam Charontis ferrugineam, quoniam ex arundine antiquitus nauigia conficiebantur: quod docet Plin. his verbis: *Arundines tantæ proceritatis ſunt in India, vt ſingula internodia alueo nauigabili ternos interdum homines ferant.* Vnde dixit Iuuenal. *Canna Micipſarum*, cum de naue loqueretur. alij arundinem dici à Propertio exiſtimant contum ſiue perticam Charontis, qua nauem ſubigit, veliſque miniſtrat. B

C o n c e s s v m *nulla lege.*] iter inferorum & mortis eſt irremeabile, & nulla lege peruium eſſe conceditur ad redeundum: vnde dixit Cat.

——It per iter tenebricoſum
Illuc, vnde negant redire quemquam.

Bacchus tamen, auctore Diodoro, matrem Semelem ab inferis eduxit, immortalitatéque donatam Thyonem nominauit. C

IANVS DOVSA FIL.

I a m *licet & Stygia ſedeat ſub arundine remex.*] Triplicem interpretationem ad hunc locum attulit Pater. Quod ſi quis ſecundam malit de calamis & arundinibus creſcentibus fortè ad ripam Stygis, non deerit illi Virgilij auctoritas, quæ hoc aſtruere videatur Georg. IV.

Quos circum limus niger, & deformis arundo
Cocyti, tardáque palus innabilis vnda D
Alligat. ——

neque abludit hinc illud Mimnermi apud Athenæum lib. XIII.

Αἰδῶ ἐπιδών [illegible] χεῖρας,
[illegible] χεῖρας [illegible]
[illegible] μακρὸν αὐτῶ
[illegible] μεγάλου [illegible].

Ad quem fragorem pertinet & illud Ouidij:

Quáque per infernas horrendo murmure valles
Imperturata labitur amnis aqua.

Nec reücienda Beroaldi ſententia, qui cymbam Charontis intelligi putat, quandoquidem antiquitus ex arundine nauigia conficiebantur. Pli. lib. VII. cap. II. in India ait eſſe *arundines tantæ proceritatis, vt ſingula internodia alueo nauigabili ternos interdum homines ferant.* & cap. LVI. eiuſdem libri, naues fieri *in Nilo ex papyro, & ſcirpo, & arundine.* cui accedunt etiam Diodorus, Solinus, Mela. Neque mirum, cum arundo apud Iuriſconſultos etiam arborum nomine contineatur, & eius nomine furti agi poſſit, vt dicitur in l. vitem ff. arborum furt. Cæſ. hinc Iuuenalis Satyra V. E

——illud enim veſtris datur alueolis, quod
Canna Micipſarum prora ſubuexit acuta.

Ad quem locum gloſſæ veteres nondum editæ, quas beneficio viri docti, & humanitate præſtabilis Philippi Catalleri Georgi Filij habeo: *Canna genus nauis, vnde & cannicarij dicuntur.* quos *cannicarios* haud facilè alibi reperias. Sed vt nauis hæc ex arundine fuerit, videtur abnuere alius eius Poëtæ interpres à Pithœo editus, explicat enim: *Genus nauis quæ Gandeia dicitur, vt ſit Gandeia Micipſarum, id eſt, Afrorum. Gandeiam enim ſoli Afri, id eſt, Zamai, vel, vt alij, Byzaceni, vt alij, Barcæ inuenerunt.*

IANVS DOVSA PATER.

S e v *pedibus Parthos ſequimur, ſeu claſſe Britannos.*] Reſpicere videtur ad expeditiones ab Auguſto ſuſceptas, quarum & Horatius meminit, Britannos iſtos cum Parthis coniungens:

——præſens diuus habebitur
Auguſtus adiectis Britannis
Imperio, grauibúſque Perſis.

Quæ euenerunt anno V. C. DCCXXXIII.

Collegam Lepidum quo duxit Lollius anno.

Sæpe mihi dubiam traxit ſententia mentem, quid tandem ſignificare voluerit Propertius noſter cùm ſcripſit,

I a m *licet & Stygia ſedeat ſub arundine remex.*] Modò enim de pertica Portiſculi, id eſt, hortatoris remigum, qua excurſum (vt ait Nonius) & exhortamenta moderatur, modò de calamis & arundinibus fortè ad ripam Stygis prouenire ſolitis intelligendum; poſtremò etiam *arundinem* iſtam *Stygiam* pro receptaculo nauali ſiue tugurio ac gorguſtio arundinum tegulo cooperto ex noſtratium conſuetudine, quò lenunculi aut cymbæ quietura ſubducuntur, & tanquam in portu collocantur, ne videlicet nudo ætheri expoſitæ rimis fatiſcant, tabulæque ac latera earum nimio cœli æſtu contracta hiatum ac lucem per commiſſuras admittant, accipi poſſe opinabar. nunc ad priorem ſententiam meam poſtliminio relabor, & *arundinem Stygiam* portiſculum, id eſt, perticam, vt dixi, arundineam Charontis interpretor, quam idem ex nauali diſciplina in manu tenens, vmbraticis vectoribus ſuis ſignum modúmque dat remigandi.

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

A t *vos incertam.*] Coniunge cum ſuperioribus.

ELEGIA XXVIII.

I v p p i t e r affectæ tandem miſerere puellæ.
Tam formoſa tuum mortua crimen erit.
Venit enim tempus quo torridus æſtuat aër,

Incipit

Incipit & ſicco feruere terra cane.
Sed nec tam ardoris culpa eſt, neque crimina cœli,
Quàm toties ſanctos non habuiſſe deos.
Hoc perdit miſeras, hoc perdidit ante puellas:
Quicquid iurarunt, ventus, & vnda rapit.
Num ſibi collatam doluit Venus? illa peræquè
Præ ſe formoſis inuidioſa dea eſt.
An contempta tibi Iunonis templa Pelaſgæ?
Palladis aut oculos auſa negare bonos?
Sẽper formoſæ non noſtis parcere verbis.
Hoc tibi lingua nocens, hoc tibi forma dedit.
Sed tibi, vexata per multa pericula vita,
Extremo venit mollior hora die.
Io verſa caput primos mugierat annos:
Nunc dea, quæ Nili flumina vacca bibit.
Ino etiam prima terris ætate vagata eſt:
Hanc miſer implorat nauita Leucothoën.
Andromede monſtris fuerat deuota marinis:
Hæc eadem Perſei nobilis vxor erat.
Caliſto Arcadios errauerat vrſa per agros:
Hæc nocturna ſuo ſidere vela regit.
Quòd ſi fortè tibi properarint fata quietem,
Illa ſepulturæ fata beata tuæ:
Narrabis Semelæ, quo ſis formoſa periclo:
Credet & illa ſuo docta puella malo.
Et tibi Mæonias inter Heroidas omnes
Primus erit nulla nõ tribuente, locus.
Nunc, vtcunque potes fato gere ſaucia morem.
Et deus, & durus vertitur ipſe dies.
Hoc tibi vel poterit coniux ignoſcere Iuno.

A Frãgitur & Iuno, ſi qua puella perit.
Deficiũt magico torti ſub carmine rhõbi,
Et iacet extincto laurus aduſta foco.
Et iam luna negat toties deſcendere cœlo,
Nigráque funeſtum condidit nomen auis.
Vna ratis fati noſtros portabit amores
Cærula ad infernos velificata lacus.
B Si non vnius, quæſo miſerere duorum.
Viuam, ſi viuet: ſi cadet illa, cadam.
Pro quibus optatu ſacro me carmine damno:
Scribam ego, per magnum eſt ſalua puella Iouem,
Ante tuóſque pedes illa ipſa adoperta ſedebit,
Narrabítque ſedẽs lõga pericla ſua.
C Hæc tua Perſephone maneat clementia: nec tu
Perſephonæ coniux ſæuior eſſe velis.
Sunt apud infernos tot millia formoſarum:
Pulchra ſit in ſuperis ſcilicet vna locis.
Vobiſcum eſt Iope, vobiſcum candida Tyro,
Vobiſcum Europe, nec proba Paſiphaë.
D Et quot Troia tulit, vetus & quot Achaïa formas,
Et Phœbi, & Priami diruta regna ſenis.
Et quæcunque erat in numero Romana puella,
Occidit: has omnes ignis auarus habet.
E Nec forma æternum, aut cuiquam eſt fortuna perennis.
Longius, aut propius mors ſua quenque manet.
Tu quoniam es mea lux magno demiſſa periclo,
Munera Dianæ debita redde choros.
Redde etiam excubias diuæ nunc ante iuuencæ,
Votiuas noctes & mihi ſolue decem.

PHILIPP. BEROALD. BON.

IVPPITER *affecta tandem miſerere puellæ.*] Iouem precatur vt Cynthiæ ægrotanti opituletur, cauſámque ægrotationis eſſe dicit puellarem ſuperbiam & irreligioſitatem.

AFFECTÆ.] id eſt, languenti: abſoluta eloquutio. Ita Liui. in v. *viribus corporis affecta, ſenſus aurium & oculorum hebetes.* & alibi: *Affectis pleriſque principum.* Creber eſt Cor. Celſus in huiuſcemodi loquutione, qui dicit: *Vbi iecur affectum eſt, & renes vbi affecti ſunt, & pulmo totus afficitur.*

FERVERE *terra cane.*] feruere media correpta legendum vt ſupra: Terra æſtuat, quando canicola coquit meſſes vt ait Perſius, & findit ſtatuas: vt inquit Horat. de qua ſic ſcri. Plin. in II. *Canicula exortu accendi Solis vapores quis ignorat, cuius ſideris effectus ampliſſimi in terra ſentiuntur. Feruent maria exoriente eo, fluctuant in cellis vina, mouentur ſtagna.* Dicitur à Græcis Procyon, quia ante maiorem canem exoritur, vt docet Higi. vnde dixit Hor. *Iam Procyon furit.* quod ſidus teſte Plin. apud Romanos nõ habet nomen, niſi Caniculã hanc velimus intelligi, hoc eſt, minorem canem.

HOC.] irreligioſitas ſcilicet, deorúmque contemptus cauſa eſt ægrotationum in puellis, non autem æſtus torrentiſſimus, & cœli intemperies.

NVN *ſibi collatam doluit Venus.*] per interrogationem quærit cauſam ægrotationis Cynthiæ. An, inquit, auſa eſt ſe comparare Veneri de formoſitate: quod dolens Venus nunc eam tali morbo afficit, & punit. ſolet enim Venus puellis formoſiſſimis obeſſe, vt apud Apuleium infeſta eſt contra Pſychen.

PRÆ *ſe.*] reſpectu & comparatione ſuæ formoſitatis.

AN *contempta.*] id eſt, an ô Cynthia ſpreuiſti numen Iunonis, & illius templa venerari neglexiſti, quam Pelaſgam vocat: quoniam apud Pelaſgos erat Iuno in maxima veneratione. Nam & Argis, & Mycenis, & in inſula Samo eximio honore colebatur. Similiter à Virg. dictum eſt, *Iunoni Argiuæ*: hoc eſt, quæ apud Græcos præcipue colebatur, vt exponit Donatus Romæ Iuno regina, Iuno Lucina, Iuno ſoſpita habebat templa, & adorabatur. Pelaſgi dicuntur Græci quaſi pelargi, id eſt, ciconiæ: quoniam errabundi ritu ciconiarum per multas nationes iuerunt. Gens ſane vetuſtiſſima à qua Peloponeſus Pelaſgia cognominatur, & Theſſalia Argos Pelaſgicum. De his multa Strabo in v. commemorat.

PALLADIS *oculos bonos.*] fortaſſe, inquit, ô Cynthia, auſa es culpare oculos Palladis, tanquam minus formoſos tuis. Non autẽ ſine cauſa oculos potius Palladis quàm alia membra nominauit: Nam Pallas laudatur quod oculos habeat glaucos: vnde ab Homero freqũẽter Glaucopis appellitatur: & poëta in Priapeis, inquit: *Mineruæ flauo lumine Venus peto.* Diod. ſcribit aërẽ nominatũ eſſe Pallada. & ideo dicit Glaucopin, quoniam aër glauci, hoc eſt viridis ſit aſpectus.

IO *verſa caput.*] exemplis probat in extremis diebus feliciores fuiſſe mulieres quàm in primo vitæ tempore, & poſt lugubres ærumnas gaudia prouenire ſolere. Io enim in iuuenta facta eſt

A vacca, & vitam egit ærumnoſiſſimam, ſicut Oui. Flaccuſque notificant: tandem reformata eſt in priſtinam formam, & facta Dea Niliaca: hoc eſt Aegyptiorum, quæ Iſis appellatur. de qua & poëtæ & hiſtorici multa memoriæ prodiderunt: idem accidit Inoni matri Melicertæ vxori Athamantis, quæ prima ætate furiis agitata, mox facta eſt Dea maris, dicta à Græcis Leucothoe, à Latinis Matuta, vt ſupra docuimus. Andromede quoque religata monſtro, paulopoſt liberata à Perſeo, illius facta eſt vxor, & deinde inter ſidera collocata: de qua in primo commentario abunde dictum eſt: quin etiam idem paſſa eſt Caliſto,
B quæ poſt Iouialem concubitum à Iunone in vrſam conuerſa eſt, longo deinde tempore poſt in cœlum tranſlata à Ioue, & in Septentrionibus collocata, quæ Græcè dicitur Arctos, Latinè vrſa: quod ſidus in primis nauigantes obſeruare dicuntur, quoniam non mergitur vndis, vt ait Lucan. Duas autem eſſe arctos nullus ignorat, alteram cynoſuram, alteram Helicem nuncupatam: quarum Cynuſura obſeruatur à Phœnicibus, Helice à Græcis in nauigatione: quod Germanicus in Arateo, & Ouid. in Fa. oſtendũt. Arctos maior dicitur eſſe Caliſto, quę plauſtro ſimilis eſt in ſeptẽtrione, vt tradit Higi. qui de hu-
C iuſcemodi ſideribus multiplices fabulas recẽſet.

FATA *beata.*] eleganter & poëticè mortem vocat beatam, quæ tam formoſum corpus, tam luculentam fœminam poſſidebit.

QVIETEM.] id eſt, mortem, quæ à Virg. dura quies nuncupatur.

NARRABIS *Se.*] ſi forte morieris, ô Cynthia, narrabis Semele matre Bacchi, quemadmodum formoſæ ſunt obnoxiæ periculo, nec propter formoſitatem ſeruantur incolumes: quod & ipſa credet experta ſuam formam ſibi excidium peperiſſe, quando fulmine Iouis extincta eſt. fabula apud Ouid. in III. Metamor. Scribit Diod. Semelem fuiſſe vltimam fœminam cum qua Iuppiter concubuerit.

D MÆONIDAS.] id eſt, Lydias & Aſiaticas puellas qualis fuit Omphale ab Hercule adamata, quæ fuit Mæonia: & Mæonis & Lydia dicitur ab Ouid. Mæones enim & Lydi ſunt iidem populi. antiquitus Maunes dicebantur. ait poëta Cynthiam ob excellentem pulchritudinem futuram primam apud inferos inter Heroidas omnes cunctis locum tribuẽtibus. quid ſi Mæonidas pro illis heroinis exponas, quas Mæonides hoc eſt Hom. ſuis carminibus illuſtrauit, & apud inferos eſſe ſcripſit.

E VEL *poterit coniux ignoſcere Iuno.*] hoc dicitur ad ipſum Iouem, & eſt ſenſus: O Iuppiter ſi ſeruaueris Cynthiam, Iuno non indignabitur, quæ alioquin odio habet omnes pellices: quandoque enim Iunonẽ frangi & moueri ad miſericordiã dicit, quando puellæ in ætate puellari moriũtur.

DEFICIVNT *magico torto.*] tanquam deplorata ſit Cynthiæ valetudo, & de eius vita conclamatum, ait nullam prodeſſe medicinam, & ipſa inquit, ars magica deficit, nec poteſt pollẽtque Cynthiam ab imminẽti morte liberare. Rhombus inſtrumentum eſt magicum, quod tortis filis confectum pollet ad artem magicam exercen-

dam. eſt & figura geometrica, vt inquit, Martianus in geometria: tetrapleuros, id eſt, quatuor laterum, non tamen recti angoli. de hoc rhombo magico fit frequens mentio apud poëtas. Martialis:

Cum ſecta colcha Luna vapulat rhombo.

Ouid.

Quid torto concita rhombo Licia.

à Lucano deſcribitur illo verſu:

Traxerunt torti magica vertigine fili.

Theocritus in Pharmaceutria rhombum perſcribit, quem videtur Horat. in Epodo ſub nomine turbinis ſignificaſſe illo verſu: *Et citum retro ſolue, ſolue turbinem.* ait poëta nihil prodeſſe tales rhombos ad morbum Cynthiæ depellendum, quibus magi Lunam deducebant è cœlo. de rhombo ſenſiſſe Virgilium exiſtimamus paraphraſticos ſcribentem in Bucolicis: *Terna tibi hæc primum triplici diuerſa colore Licia circumdo.*

L A V R V S *aduſta.*] laurum incendi ſolitam in magico ſacro, teſtis eſt Virg. ſcribens:

Fragiles incende bitumine Lauros.

Apuleius quoque in Apologia ſcripſit ad magicam laurum fragilem adhiberi. de lauro hæc memoratu digna & huic loco accommodata ſcribit Euſebius: Laurum Soli dicarunt, quoniã hæc arbos ignea eſt: vnde odio à Dæmonibus maxime habetur: & quoniam ſi vritur plurimũ ſonat, quod prædicendi virtutem deſignat. dicit itaque poëta laurum iacere extinctam ſine crepitu, quod infauſtum eſt ſignum: vnde pro felici ſigno dictum eſt à Tibullo:

Et crepet accenſis laurus aduſta focis.

E T *iam Luna negat.*] dictum eſt ſupra quemadmodum magicis incantamentis, & artibus Luna è cœlo deducebatur, & in herbas deſpumabat: iam ait poëta Lunam non amplius obſequi magicis carminibus eam deuocãtibus, per quod oſtẽdit nihil ſalutare de Cynthia eſſe ſperãdum.

N I G R A *auis.*] dictum accipe pro inauſpicata. ſunt enim quædam aues mali ominis, quas Plin. inauſpicatas appellat, quales ſunt Bubo, cornix, coruus, & incendiaria.

V N A *ratis fati.*] id eſt, cymba Charontis.

M e *carmine damno.*] id eſt, obligo me votis ad carmen ſcribendum in honorem Iouis ſi Cynthiam ſeruauerit. eodem verbo vtitur Virgi. *Damnabis tu quoque votis.* prius enim quam vota ſoluantur, homines obnoxij & quaſi voti rei efficiuntur: vbi promiſſa vota ſoluerunt, damnati dicuntur, vt docet Macro. tamen à Liuio dicitur ciuitas damnata voti, quæ votum nuncupauerat, nec adhuc exoluerat.

H Æ c *tua Perſephone.*] ſermo apoſtrophus ad Proſerpinam, quæ Græce dicitur Perſephone, & ad eius maritum Plutonem, vt Cynthiæ parcere velint, quod erit illorũ clementiæ monumẽtum.

V O B I S C V M *eſt Iope.*] nomen proprium puellę, quam Iuppiter amauit: alij intelligunt de Andromede dictum ab Iope oppido Iudææ. vnde apportata Romam fuerunt oſſa illius bellnę, cui expoſita fuiſſe dicebatur Andromeda: auctor Pli.

C A N D I D A *Tyro.*] Salmonei filia, quam Neptunus amauit, de qua ſupra memorauimus. de qua dixit Ouid. *Criminis eſt Tyro fabula vana tui.*

A E V R O P E.] hæc & Paſiphaë notiſſimæ ſunt & in ſcholis triuialibus celebratæ.

E T *Phœbi & Priami regna.*] Troianam ciuitatem intelligit, cuius mœnia Phœbus & Neptunus conſtruxerunt: vnde & ab Oui. Phœbi mœnia nuncupantur.

I N *numero.*] id eſt, alicuius æſtimationis.

I G N I S *auarus.*] ſcilicet funereus. Hora. nigros ignes funebres appellat.

D I A N Æ.] nunquid Lucinam intelligit, quæ periclitantibus parturientibus opitulari ſolet, tanquàm Cynthia in enixu laborauerit, & ſuffragãte dea à periculo mortis euaſerit? an potius tanquam fœmina deas fœminas periclitabunda B inuocauerit; vt Dianam & nymphas Dianæ comites vna cum Iſide? lea conſcripta ab amatore Plautino ait: *Deam ſibi inuocet quam libebit propitiam, deum nullum.*

R E D D E *etiam excubias diuæ.*] ô Cynthia, cùm periculum mortis euaſeris, vota perſolue, & excubias redde deæ Iſidi, quæ ante fuit iuuenca: nam in ſacris Iſidis excubiæ nocturnæ à puellis peragebantur, qualia erant Cereris peruigilia: de quibus fit mẽtio apud Plautum in Ciſtellaria.

V O T I V A S *noctes.*] vult poëta vt ſibi à Cynthia complexus decem noctium perſoluantur, quas votiuas vocat, tanquam tale votum ipſe C nuncupauerit, quod Cynthia ſoluere cogebatur. Hor. *Paſcitur in veſtrum reditum votiua iuuenca.*

M. ANT. MVRETVS.

E X T R E M O *venit.*] puto legendum, *Veniet.*

IANVS DOVSA FIL.

Q V I C Q V I D *iurarunt, ventus & vnda rapit.*] Tibullus:

——venti temeraria vota

Aëria & nubes diripienda ferant.

D Vide porro quæ ad hanc rem attuli in Catullum cap. x. quibus adde hoc Philodemi Anthol. vii.

Νῦν δ' ὁ μὲν ὅρκος φασὶν ἐν ὕδατι κεῖνα φέρεσθαι.

IANVS DOVSA PATER.

Q V O D *ſi fortè tibi properarint fata quietem.*] Idem Tibullus:

Seu matura dies fatò properat mihi mortem.

S V N T *apud infernos tot millia formoſarum.*

Pulchra ſit in ſuperis ſcilicet vna locis.]

Hanc & numerorum & loquendi generis rationem expreſſit Secundus noſter lib. ii. Elegiar. vbi ſcribit:

E *Cuncta patent tibi Somne cubilia formoſarum:*

Nocte breui vigiles ſcilicet vna mihi.

T A L I S *viſa mihi ſomno demiſſa recenti.* Puto inducendum punctum poſt recenti, nec ſententiam abſoluendam ante alterius diſtichi exordium, puta, *putas?* vt Pentameter prior ille:

(Heu quantum per ſe candida forma valet)

hoc modo parentheſi includatur. & *viſa* participialiter non verbaliter accipiatur, quum alij *eſt* ſubaudiendum putauerint inepta ſententiæ connexione.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

E*T tibi Mæonidas intérque heroidas.*] Libet. *Et tibi Mæonidas inter Nereidas.* Neutra lectio bona. Legendum: *Et tibi Mæonias inter heroidas.* Aſpiratio pro poſitione eſt. Auſonius:

Mercator hodie cras citharœdus eris.

A N T E *tuóſque pedes illa ipſa adoperta ſedebit.*] Duo adorationis ſigna, velari, & ſedere. De velatione notiſſimum vel ex illo.

Et caput ante aras Phrygio velamus amictu.

Iuuenalis:

——fletus ante aram, nec turpe putauit
Pro cithara velare caput: dictatáque verba
Protulit.——

De ſedendi ritu Tertullianus de oratione: *Porro quum perinde faciant nationes adoratis ſigillaribus ſuis reſidendo, vel propterea in nobis reprehendi meretur, quod apud idola celebratur.* Pythagoricum autem illud eſt, & ex ea ſchola in ritum Romanorum migrauit. Notum enim ſymbolum. προσκυνοῦν-τα καθῆσθαι.

E T *quot Troia tulit.*] Vereor, vt ſatis vera ſit hæc lectio. Nam diuerſa eſt ſcriptura: *Et quot hona tulit*, & eadem manu in margine, *Hiona.* Ego puto eum dixiſſe *Iona*, pro *ἰωνία.* Nam & Arabus dixit, pro *ἄραβος*, & Virgilius in Culice, Cilicus pro *κιλικος.* Sane legendum, *Et quot Iona tulit.*

E T *Phœbi & Priami.*] Noli dubitare, quin legendum ſit,

Et Thebe, & Priami diruta regna ſenis.

Si ergo hic Troiæ meminit, quare ſuperius idem dixiſſet? aut potius, quare hic repeteret, ſi iam iam meminerat? Non dubium eſt, quin legendum, vt indicauimus, *Iona*, metaplaſmo, quo dixi. Deinde non veriſimile eſt, quum regiones καλλιγυναῖκας recenſeret, tacuiſſe formoſiſſimarum mulierum nutricem Ioniam. Hoc ſæpe bonos auctores corrupit, Latinitatis priſcæ myſteria ignorare.

L O N G I V S *aut propius.*] Horatius:

Serius ocius Sors exitura.

M V N E R A *Dianæ debita redde choro.*] Repone veterem lectionem, *Choros.* Infra:

Quum videt accenſis deuotam currere tædis
In nemus, & Triuiæ lumina ferre Deæ.

R E D D E *etiam excubias.*] Infra.

Triſtia iam redeunt iterum ſolennia nobis.
Cynthia iam noctes eſt operata decem.

V O T I V A S *noctes & mihi ſolue decem.*] *Redde* non *ſolue* habet noſter codex. Et profecto melius. Votiuas noctes decem peruigilabant Iſidi. quod iam attigimus, & cognoſcimus ex eadem infra:

Cynthia iam noctes eſt operata decem.

Et ex Tibullo:

Vt mea votiuas perſoluens Delia noctes
Ante fores lino tecta ſacras ſedeat.

Apuleius de caſto Iſidis etiam decem dies ieiunare: *Decem continuis illis diebus cibariam voluptatem coercerem.*

Vult Propertius illi eas imputari, & ſibi reddi.

A

ELEGIA XXIX.

H E S T E R N Æ mea lux cùm potus nocte vagarer,
Nec me ſeruorũ duceret vlla manus,
Obuia neſcio quot pueri mihi turba minuta
Venerat (hos vetuit me numerare timor) B
Quorũ alij faculas, alij retinere ſagittas:
Pars etiã vita eſt vincla parare mihi.
Sed nudi fuerãt; quorum laſciuior vnus,
Arripite hunc, inquit: nam bene noſtis eum.
Hic erat, hũc mulier nobis irata locauit.
Dixit, & in collo iã mihi nodus erat.
Hic alter iubet in medium propellere, & alter:
C *Intereat, qui nos non putat eſſe deos.*
Hac te non meritum totas exſpectat in horas,
At tu neſcio quas quæris inepte fores.
Quæ cùm Sidoniæ nocturna ligamina mitræ
Soluerit, atque oculos mouerit illa (graues,
Afflabunt tibi non Arabum de gramine odores,
D *Sed quos ipſe ſuis fecit Amor manibus.*
Parcite iam fratres, iam certos ſpondet amores,
Et iam ad mandatam venimus ecce domum.
Atque ita me iniecto duxerunt rurſus amictu.
I nunc & noctes diſce manere domi.
Manè erat, & volui, ſi ſola quieſceret illa,
E *Viſere. at in lecto Cynthia ſola fuit.*
Obſtupui: non illa mihi formoſior vnquã
Viſa, neque oſtrina cùm fuit in tunica.
Ibat & hinc caſtæ narratum ſomnia Veſtæ,
Neu ſibi, néve mihi quæ nocitura fo- (rent.
Talis viſa mihi ſomno demiſſa recenti.
Heu quantũ per ſe cãdida forma valet!

Quid tu matutinus, ait, ſpeculator amica, A
Me ſimilem veſtris moribus eſſe putas?
Non ego tam facilis. ſat erit mihi cognitus vnus,
Vel tu, vel ſi quis verior eſſe poteſt.
Apparent non vlla toro veſtigia preſſo,
Signa voluptatis, nec iacuiſſe duos.
Aſpice vt in toto nullus mihi corpore ſurgat
Spiritus, admiſſo notus adulterio.
Dixit, & oppoſita propellens ſuauia dextra,
Proſilit in laxa nixa pedem ſolea.
Sic ego tã ſancti cuſtode recludor amoris.
Ex illo felix nox mihi nulla fuit.

PHILIPP. BEROALD. BON.

HESTERNA *mea lux cum potus nocte vagarer.*] narrat quemadmodũ vinolentus & ebrius, C
dum ſolus nocturno tempore vagatur, fuit vinculis colligatus à Cupidinibus & ductus domũ.

POTVS.] id eſt, ebrius.

TVRBA *minuta.*] Cupidinum agmen intellige, qui omnes pueri pinguntur.

QVORVM *alij faculas.*] Cupidines numeroſos poëta eſſe demonſtrat, & nos ſupra docuimus, & à Statio dictum eſt: *Pharetrati preſſere ſilentia fratres.* alios dicit facibus puſillis fuiſſe armatos, alios ſagittis, quoſdam vincula in manibus habuiſſe. Faces & ſagittæ ſunt tela Cupidinis: vnde ait Ouid.

Altera tela arcus, altera tela faces.

FACVLAS.] paruas faces: vnde à Cicerone D
facularij dicuntur in oratione prima contra Catilinam, quamuis in aliquibus codicibus Falcarios legerim, non facularios.

HIC *erat hunc.*] inquit, verba Copidinis ad fratres amores hunc eſſe illum Propertium demonſtrantis, qui ſit vinciendus, qui ſibi a Cynthia ſit iraſcente traditus.

HÆC *te non meritum.*] hæc dicuntur à Cupidine ad Propertium.

NON *meritum.*] id eſt, qui non mereris amari à tam formoſa puella.

NESCIO *quas.*] ſcilicet alterius puellæ. E

QVÆ *cum Sidonia.*] ait Cupido Cynthiam ſpiraturam odores manibus Cupidinum concinnatos vbi ſoluerit ligamina mitræ purpureæ, quam noctu geſtabat. Mitræ ſunt tegumenta capitis muliebria, vt ait Seruius. & Virg. huiuſcemodi mitras quaſi fœmineas & probroſas in viris criminatur: & Arabes cum ſint effœminati mitrati degunt, vt tradit Plin. & à Statio dictum eſt, *Deformes vertice mitras Induimus.* Sidoniam dicit purpuream à Sidone oppido Tyri, de quo ſupra diximus.

ARABVM *de gramine.*] myrrham intelligit.

PAROITA *iam fratres.*] loquitur Cupido ad Cupidines germanos.

OSTRINA *tunica.*] id eſt, purpurea. de oſtro dictum eſt ſupra, ne iam dicta repetamus: nam, vt ait Vlyſſes Homericus, turpe eſt iam dicta iterum enarrare. Senſus eſt: Cynthia mihi viſa eſt formoſiſſima, quamuis eſſet incompta, nec purpurea tunica prænitens. Ex quo ſignificatur eximia puellæ pulchritudo, quæ citra ornatum erat ſpecioſiſſima: Iuxta illam Plautinam ſententiã, *Fœmina pulchra nuda eſt, quam purpurata pulchrior.*

NARRATVM *ſomnia veſte.*] ſomnia priſcos diligenter obſeruaſſe teſtes ſunt Cice. & Vale. &
B in templis deorum incubabant: vt reſponſa acciperent, vt apud Virg. *Pellibus incubuit ſtratis.* & apud Plau. in Curgulione: *Capadox leno incubat Aeſculapio.* Ait poëta Cynthiam vt pote caſtam ſomnia ſua detuliſſe ad Veſtam deam caſtiſſimã, cuius antiſtites virgines erant, & Veſtales dicebantur. Qua de re lege Plutar. & Diony. de Veſta & Veſtalibus copioſe ſcribentes. Quidam codices habent *In caſta veſte*, tanquam in candido veſtimento ſomnia deferret ad coniectorem more Romano.

QVÆ *tu matutinus.*] verba Cynthiæ.

TORO *veſtigia preſſo.*] ita Liuius: *Veſtigia viri alieni, Collatine, in lecto ſunt tuo.*

C CORPORE *ſurgat ſpiritus.*] crebra anhelatio in muliere indicium eſt coitus perpetrati, qui calorem excitat & colorem: vnde dixit poëta Satyricus: *Et vultum auremque rubentem.*

SVAVIA.] tria ſunt oſculandi genera: Oſculum ſcilicet, baſium, & ſuauium. oſcula officiorum ſunt: baſia pudicorum affectuum: ſuauia libidinum, vel amorum vt docet Donatus: hinc eſt illud Platonicum: *dum ſemihulco ſuauio meum puellum ſuauior.*

IN *laxa ſolea.*] in calceo ſoluto, & nondum habenis iuncto. Soleas antiqui dixerunt omne genus calceorum, quibus plantarum calces in fi-
D ne teguntur & cætera prope nuda: & teretibus habenis vincta ſunt, ut auctor eſt Gellius. Mart.

Soleas ſurripit ipſe ſuas.] Hor. *Et ſoleas poſcit.* Inde ſoleati dicuntur ſoleis induti. Et Caſtritius Rhetor olim diſcipulis ſuis ſenatoribus ſoleis calciatis dixit: *Soleatos vos ingredi nequaquam decorum eſt.* à ſolea ſolearios vocamus ſutores eius calciamenti. Plautus in Aulularia: *Solearij aſtant, aſtant molochinarij.*

EX *illo.*] ſcilicet tempore excluſus à Cynthia, nullam habui noctem in amore felicem.

E

IANVS DOVSA FIL.

APPARENT *non vlla toro veſtigia preſſo, Signa voluptatis nõ iacuiſſe duos.*] Huc pertinet illud Ariſtæneti Epiſtola vltima: ἐξαίφνη δ' ἰδοῦσ' ἡ καὶ τὴν στρωμνὴν ἐπιδιέξεισι. πανταχῶς συγκέχυται τὸ ἔρεισμα τοῦ δεξιτέρου σώματος, ὅτι κατηγορεῖ μαρτύρια συζυγίας.

IANVS DOVSA PATER.

AT *tu neſcio quas quæris inepte fores.*] Non placet *fores* ſed *foris* vel certè *foras*, ineptum enim videtur, foris quærere, quod habeas domi,

præſertim cui Cynthia in mundo ſit, & quæ deſiderio tui oblanguens in multam noctem te inſomnis in cubili ſuo exſpectet, eum tu interim, quod illa præbere parata eſt, aliunde à ſcortis, & neſcio quibus nugis hominum ſupesbus & ſuperfluens vagè eas quæſitum.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

ATQVE *oculos moverit illa graves.*] Quum experrecta adhuc ſomno graues oculos in te coniecerit. Sed nihil mutandum, Nam hoc.

ELEGIA XXX.

Quo fugis ah demens? nulla eſt fuga: tu licet vſque
Ad Tanaim fugias, vſque ſequetur Amor.
Non, ſi Pegaſeo vecteris in aëra dorſo:
Nec, tibi ſi Perſei mouerit ala pedes?
Vel, ſi te ſectæ rapiant talaribus auræ;
Nil tibi Mercurij proderit alta via.
C *Inſtat ſemper Amor ſupra caput, inſtat amanti,*
Et grauis ipſe ſuper libera colla ſedet.
Excubat ille acer cuſtos, & tollere nunquam
Te patietur humo lumina capta ſemel.
Et iam ſi pecces, deus exorabilis ille eſt,
Si modò præſentes viderit eſſe preces.
Iſta ſenes licet accuſent conuiuia duri:
D *Nos modò propoſitum vita teramus iter.*
Illorum antiquis onerētur legibus aures.
Hic locus eſt, in quo tibia docta ſones:
Quæ non iure vado Mæandri iacta natasti,
Turpia cùm faceret Palladis ora tumor.
Nunc iam dura paras, Phrygias nunc ire per vndas,
E *Et petere Hyrcani littora nota maris,*
Spargereque alterna communes cæde penates,
Et ferre ad patrios præmia dira lares.
Vna contentū pudeat me viuere amica?
Hoc ſi crimen erit, crimē amoris erit.
A *Mi nemo obiiciat, libeat tibi Cynthia mecum*
Roſcida muſcoſis antra tenere iugis.
Illic aſpicies ſcopulis hærere ſorores,
Et canere antiqui dulcia furta Iouis,
Vt Semele eſt combuſtus, vt eſt deperditus Io,
Denique vt ad Troiæ tecta volarit auis.
B *Quòd ſi nemo exſtat, qui vicerit aliis arma;*
Communis culpa cur reus vnus agor?
Nec tu virginibus reuerētia moueris ora:
Hic quoque non neſcit, quid ſit amare, chorus.
Si tamen Oeagri quædam compreſſa figura
Biſtoniis olim rupibus accubuit:
Hic vbi me prima ſtatuent in parte choreæ,
Et medius docta cuſpide Bacchus erit.
Tum capiti ſacros patiar pendere corymbos:
Nam ſine te noſtrum non valet ingenium.

PHILIPP. BEROALD. BON.

QVO *fugis ah demens nulla eſt fuga, tu licet vſque.*] Cynthiam peregrinari cupientem reuocat, oſtendens nullo locorum interuallo amorem fugari poſſe.

AD *Tanaim.*] fluuium Scythicum Europam ab Aſia diſterminantem, quem Scythæ Silin vocant.

NON *ſi Pegaſeo dorſo.*] ſi euolares, inquit, vecta equo alato & pēnigero Pegaſo, non tamen effugeres amorem, qui vſquequaque nos inſequitur & ſemper inſtat capitibus amantium. Pegaſum equum fuiſſe alatum nemo eſt qui neſciat, natumque ex ſanguine Meduſeo, Caballinum fontem in Helicone ictu vngulæ produxiſſe, quo vſus eſt Bellerophontes in expeditione contra Chimeram, & ab eodem in terram præcipitatus: vnde illud ab Horat. dictum eſt:

Pegaſus, terrenum equitem grauatus
Bellerophontem.

ſcrib. Plin. in VIII. & Albertus magnus in XXII. Pegaſus naſci in Æthiopia pennatos equos & cornibus armatos, & in altum ſe extollentes alis, quæ maiores ſunt alis aquilarum, animal eſt infeſtum maxime hominibus. In hanc ſententiam ait Catul. *Non ſi pegaſeo ferar volatu.*

PERSEI *ala.*] Perſeus dimicaturus cōtra Medu-

ſam accepit à Mercurio talaria, & enſẽ falcatũ, & petaſum: & ita his adminiculis ſubuis us Meduſæ caput amputauit. lege Higinium & Ouid. iſta ſcribentes, & in primis Lucaoum: qui in IX. Pharſaliæ luculentiſſime hanc fabulam refert: vbi pennæ Parthaſiæ vocantur talaria, & alæ Mercurij, quæ traditæ ſunt Perſeo: & harpen Cyllenida vocat falcatum enſem, quem pariter Mercurius Perſeo commodauit, quo caput Gorgonis abſtulit. Higi. tamen dicit à Vulcano Perſeum accepiſſe falcem ex adamante factam, qua Meduſam interfecit. à Catullo Perſeus pennipes nominatur, quoniam pennas Mercurij pedibus appoſuit.

RAPIANT *talaribus aura.*] Mercurius alas in pedibus geſtat, & in capite, propterea quòd Deus dicitur eſſe ſermonis, vel ipſe potius ſermo, qui volucris per aëra fertur, vt interpretatur diuus Auguſtinus in VII. de ciuit. Dei: Alij aliter tradunt. De talaribus, quæ ſunt alata calciamenta Mercurij, ſic ait Maro:

—— Pedibus talaria nectit
Aurea: qua ſublimen alis, ſiue æquora ſupra.

Quem totum locum mutuatus eſt ab Homero, qui in XXIV. Iliados ſic ſcribit: Mercurius pulchra immortalia aurea talaria pedibus nectit, quæ eum ſupra mare & ſupra terram immenſam vento ſimilem deferunt. Statius, Alas plantares vocat talaria illo verſu:

Summa pedum propere plantaribus illigat alis.

Falluntur qui exiſtimant petaſum eſſe talaria, cum galerum ſignificet: vnde à Tranquillo Auguſtus Petaſatus, & à Cicerooe Petaſati tabellarij dicuntur: ſed de petaſo alias plura.

ILLE *acer.*] ſcilicet, amor qui excubitor eſt vigilantiſſimus, qui nos blandos & mites eſſe vult, qui placabilis eſt.

PROPOSITVM *vitæ teramus iter.*] metaphoricos monet vitam voluptuariam eſſe colendam: & genio, vt cœperant, indulgendum.

ILLORVM *antiquis.*] conuenit ſenibus audire leges, noſſe iura, hooeſtum ab inhoneſto ſeiungere: Iuuenes vero vita amœna, & amatoria non dedecet. In hanc ſentẽtiam eſt illud Ouidij:

Iura ſenes norint, & quid liceátque, neſáſque:
Fáſque ſit inquirant, legúmque examina ſeruent.

HIC *locus eſt.*] in coouiuio, locóque conuiuij adhiberi ſolent & debent condimenta voluptatum omni auſteritate ſequeſtrata, qualia ſnot tibicinum, fidicioúmque modulamina. Itaque ait poëta tibiam eſſe inflandam, quam immerito dicit à Pallade fuiſſe in vndas proiectam cùm vidiſſet ora turgentia, & legendum eſt Sooes, vt ſit ſermo apoſtrophus ad ipſam tibiam.

PALLAOIS *ora timor.*] verba mendoſa ita emeodauimus: *Palladis ora tumor*, vt ſit ſenſus, Abiectam fuiſſe tibiam, cùm tumor, hoc eſt, buccæ turgentes diuæ Palladis ora deformarent: & hæc eſt vera lectio, quæ ex vicinitate dictioaum fuit inuerſa. narrant poëtæ & hiſtorici Pallada terebrata buxo tibiam effeciſſe: quam cùm inflaret, vidit genas intumuiſſe, oriſque deformitate perculſa tibiam abiecit in Mæandrum fluuium, quam Satyrus Marſias collegiſſe fertur. Ariſtot. in VIII. Politicorum verba ſunt memoratu digna, quæ ſubiecimus: *Aiunt Mineruam tibias abieciſſe ob deformitatem oris, at qui non male habet dicere feciſſe hoc deam deformitate oris inſenſam, ſed tamen multo magis ob id, quia nihil confert tibiarum vſus ad intelligentiam & mentem, cùm ſcientia Mineruæ ſit attributa.* apud Athenienſes diſciplina tibiis canendi exploſa eſt, & repudiata, auctore Alcibiade: qui cum tibias inflaſſet, vidit oris ſui deformitatem, qua pudefactus tibias abiecit infregítque: auctores Gel. & Plut.

VADO *Mæandri.*] Mæander fluuius eſt Mæoniæ ita ſinuoſus fleſibus vt ſæpe credatur ad fontem reuerti. per Phrygiam currit, Cariam, Lydiámquè diſterminat. auctores Plin. & Strabo. Ab hoc Mæandro omnes obliquitates, flexionéſque Mæandri nuncupantur. Cicer. in Piſone: *Scio quos tu Mæandros quæſiuiſti.*

NVNC *tam.*] ad Cynthiam reuertitur parantem iter in Hyrcaniam, & longinquas nationes. in codice vetuſto legi, *At tu dure paras*: tanquam non Cynthiam alloquatur, ſed ſeipſum: ſitque caſtigatio ad ſemetipſum, qui peregrinando, & regiones longinquas luſtrando exiſtimaret ſe poſſe ab amore diſſolui, cum tamen nullum ſit effugium: & ita ſecundum hanc lectionem totius Elegiæ ſenſus ad ipſum poëtam erit referendus, de ſe ita dicente tanquam de altero: *Quo fugis? ah demens.*

COMMVNAS.] ſcilicet, poëtæ & Cynthiæ.

ALTERNA *cade.*] mea & puellæ.

HYRCANI, *maris.*] Hyrcanum mare ab Hyrcania regione nominatum, alio nomine Caſpium appellatur, vt ait Stra. Hyrcania vero regio Aſiatica ſiluoſa eſt & adeo opulenta, vt vitis vna vini metretam afferat, & ficus ſexagiota modios ficorum.

ROSCIDA.] id eſt, rore perfuſa. Ouid.

Roſcida per tenebras Faunus ad antra venit.

HÆRERE *ſorores.*] Muſas intelligit, quæ nouem numero ſunt filiæ Iouis, & Mnemoſynes, hoc eſt memoriæ. auctor Diod. Cicer. in III. de natura deorum primas & ſecundas & tertias muſas deſcribit: & tertias ex Ioue Pierio natas aſſerit, quas Pieridas & Pierias ſolent poëtæ appellare. ſupra aliter retulimus ex ſententia Strabonis & Feſti.

VT *Semele.*] canent, inquit, nobis muſæ quemadmodum Iuppiter combuſtus eſt, id eſt, flagrauit amore Semeles, & amauit Ionem, & in aquilam verſus Ganymedem Troianum rapuit in cælum, & eum fecit pocillatorem.

COMBVSTVS.] alluſit ad fulmen, quo ad Semelem deſceodit.

QVO *vicerit alitis arma.*] ſenſus eſt: Si nemo vincere poteſt Cupidinem, qui alatus eſt, qui & ipſum domat Iouem, cur ego ſolus efficior reus culpæ & criminis venerij, quod commune mihi eſt cum omnibus?

REVS *agor.*] reus agitur, qui accuſatur. reus peragitur qui damnatur. vnde ait Plin. in epiſtolis: *Dum ille agitur reus ſedimus.* & iuriſconſultus ad legem Iuliam de adulteriis decenter inquit: *peregiſſe reum non alias quis videtur: niſi & condemnauerit.* ſcribit Aſconius, Reum fieri nihil aliud eſſe, niſi apud prætorem legibus interrogari.

A HIC *quoque non neſcit.*] etiam, inquit, Muſæ ſciunt quid ſit amor: quod probat exemplo Calliopes, quæ cum Oeagro concubuit, & ex eo compreſſu genuit Orpheum, quędam ergo compreſſa intelligitur Calliope mater Orphei, quæ ait apud Papin.

Sic ripas ego murmurantis Ebri
Non mutum caput Orpheos ſequebar.

& Sillius in XI. de Orpheo loquens ait:

Nunc etiam mater tota comitante ſororum
Aonidum turba mater mirata canentem.

pater Orphei fuit Oeagrus, vt ſcribit Diod. vnde Oeagrius cognominatur à poëtis.

B BISTONIIS *rupibus.*] id eſt, Threicis: nam Thrax fuit Orpheus. in Thracia ſtagnum eſt Biſtonum & gens. auctor Plin. inde à Sillio dicitur Biſtonius vates.

ET *medius Bacchus.*] dicit Bacchum futurum medium in choro muſarum ipſo ducente choream, quoniam deus eſt poëtarum, & muſæ ei comites adhæſerunt in bella proficiſcenti, vt ait Diodor. Doctam cuſpidem intellige thyrſum, quo vtitur Bacchus.

SACROS *chorymbos.*] id eſt, coronam hederaceam, qua poëtæ coronantur. de chorymbis C ſupra diximus, quemadmodum ſunt fructus hederarum, vt docet Plin. in XVI. eodem auctore didicimus etiam chorymbos vocari racemos ferularum, & caulem chorymbiam.

IANVS DOVSA FIL.

TVRPIA *cum faceret Palladis ora tumor.*] Philoſtratus: ὁ δ' ἀσθμαῖ ἢ τῆς αὐτοῖς ὕβριζε, ὡς αἱ παρειαὶ αὐτῆς συνῄεσαν.

ELEGIA XXXI.

QVÆRIS cur veniam tibi tardior? aurea Phœbi
Porticus à magno Cæſare aperta fuit.
Tota erat in ſpeciem Pœnis digeſta columnis:
Inter quas Danai femina turba ſenis.
Hic equidem Phœbo viſus mihi pulchrior ipſo
Marmoreus tacita carmen hiare lyra
Atque aram circum ſteterant armenta Myronis,
Quattuor artificis viuida ſigna boues.
Tum medium claro ſurgebat marmore templum,
Et patria Phœbo carius Ortygia.
Auro Solis erat ſupra faſtigia currus,
Et valuæ Libyci nobile dentis opus.
Altera deiectos Parnaſſi vertice Gallos,
Altera mærebat funera Tantalidos.
Deinde inter matrem deus ipſe, intérque ſororem
Pythius in longa carmina veſte ſonat.

PHILIPP. BEROALD. BON.

QVÆRIS *cur veniam tibi tardior? aurea Phœbi.*] Porticum à Cæſare Auguſto publicatam laudat & extollit: cuius inſpectione dicit tardius ſe ad Cynthiam acceſſiſſe. ſcribit Tranquillus Auguſtum Cæſarem templum Apollinis in parte palatinæ domus excitaſſe: cui addidit porticus cum bibliotheca Græca, Latináque. debes itaque intelligere in hoc loco de porticu adiuncta Apollini palatino. alias quoque porticus ſub alieno nomine extruxit Auguſtus, vt porticum Lucij & Caij nepotum. item & porticum Liuiæ & porticum Octauiæ.

DIGESTA. [id eſt diſtincta, & ſecundum ſimmetriam ædificata. quanta autem debeat eſſe craſſitudo, longitudóque columnarum, & quanta interualla intercolumniorum in ædificiis, docet eruditiſſimè Victruuius in III.

POENIS *columnis.*] id eſt, marmoreis: ex marmore Pœno, hoc eſt Numidico factis, quod fuit antiquitus laudatiſſimum: ex quo limina in domo primus Romanorum poſuit M. Lepidus, vt ſcribit Plin. in XXXVI. Et hoc primùm innecti
D Numidici marmoris veſtigium inueniſſe ſe refert. de hoc intellexit Mart. ſcribens:

Marmore picta nomas.

Hoc Papin. in ſiluis Libycum ſilicem appellat. priſci pauimenta Pœnica appellitabant, quæ erant marmore Numidico ſtrata.

INTER *quas Danai fœmina turba ſenis.*] in hac porticu Apollinis palatini erant imagines Bellidum quinquaginta, quæ maritos prima nocte nuptiali ad vnum omnes interemerunt, excepta Hypermeſtra, quæ Lynco pepercit. de quibus ſupra diximus. hoc etiam docet Ouid. ſic ſcri-
E bens in III. Triſtium:

Ducor ad intonſi candida templa dei:
Signa peregrinis vbi ſunt alterna columnis:
Belides & ſtricto ſtat ferus enſe pater.

Vide quemadmodum Propert. & Oui. de eadem porticu ſcribentes dicant eadem. peregrinas ille vocat columnas, quas hic Pœnas. Belides ille nominat, quæ ab iſto dicuntur Danai turba. alibi quoque Oui. meminit huiuſce rei in amoribus, & in primo de arte.

CARMEN *hiare.*] laus Apollinis marmorei, qui tãto artificio fuerat fabrefactus, vt viuere, & ſpirare, & ad lyrã canere videretur. ita Apuleius laudans ſtatuam Batylli pueri, inquit: *Canticũ videtur ore tereti ſemihiantibus in conatu labellis eliquare.*

S t a t a a a n t *armenta Myronis.*] dicit circa aram Apollineam fuiſſe quatuor boues æneas à Myrone factas viſenda pulchritudine. Myron artifex nobilitatus fecit ex ære buculam celebratis verſibus laudatam, quos Auſonius Latina lingoa donauit. Accidit Myroni quud pleriſque aliis, qui alieno magis ingenio, quàm ſuo commendãtur: fecit & alia ſigna ænea: hic numeroſior in arte fuit quàm Polycletus, & in ſymmetris diligentior. auctur Plini. in xxxiiii. Papin. in ſiluis:

Hic tibi quæ docto multum vigilata Myroni Æra.

Quintil. in xii. *Signa molliora adhuc ſupradictus Myron fecit.* B

V i v i d a *ſigna.*] quaſi tu dicas ſpirantia atque viuentia. laus eſt artificis. ita Virg.

Viuos ducit de marmore vultus.

& Papin. in Thebaide:

Viuis creantia vultibus æra.

alias viuidum ſignificat robuſtom, vt docet Ser.

C a r i v s *Ortygia.*] Apollo magis diligebat hoc templum palatinum, quàm inſulam Delon natale ſulum. Delos autem in medio eſt Cycladom inſula clariſſima templo Apollinis alumni, & mercatu celebrata: auctor Plin. dicta Pyrpile, igne ibi primum reperto: alij Cynthiam, alij Aſteriam, alij aliis nominibos appellant: ſed in primis Ortygia vucitatur: quoniam in ea primum C inuentæ ſunt cothurnices aues, quas Græci ortygas vocant. Virg.

Linquimus Ortygiæ portus. ——

I n *quo.*] ſcilicet, templo erat dicatus currus Solis. Quidam codices habent, auro: quod non diſplieet, vt laus ſit maior templi magnicentiſſimi, ſupra cuius faſtigium Solis currus ex auro ſplendeſceret.

E t *valuæ Libyci.*] fores templi dicit fuiſſe eburneas, & hoc ſignificat opus Libyci dentis: nã in Lybia ſunt elephantes, quus & Æthiopia, & Troglodytica generat, ſed maximos India. dentibus elephantum ingens pretium eſt: quuniam D hoc ſulum eſt verum ebur: Cæterum propter penuriam, vt ait Plin. oſſa cœpta ſunt in laminas ſecari. magnitudo dentiom videtur in templis præcipua, & in Africa præbent vicem poſtium in domiciliis, & in ſtabulis pecorum palos fieri ex dentibus elephantutum tradit Polybius. laudat Ciceru. in Verrinis valuas templi ex ebore pulcherrime factas, quibus nullas magnificentiores vllo vnquam tempore fuiſſe confirmat.

A l t a r a *deiectos Parnaſſo.*] laodat argomenta, quæ erant in valuis eburneis diligentiſſime perfecta. in altera, inqoit, forte erat fabrefacta hiſtoria Gallorum qui de Parnaſſi vertice Apol- E linis numine præcipitati interierunt. Delphi in monte Parnaſſi clariſſimi ob oraculum Apollinis præcipitiis lucorum naturalibus tuti ſunt ab incurſionibus hoſtilibus, & maieſtate numinis munitiſſimi. templũ donis regum, populorũmque opulentiſſimum: cuius ſpoliandi cupidine incenſus Bremius rex Gallorum Delphis bellum intulit, qoi cum quatuor tantum millia militum haberent, contra lxv. millia Gallutum alacriter reſiſtebant, & Gallus ſcandentes è Parnaſſi vertice præcipitabãt: mox Apolline & Mi-

A nerua, Dianáque opitulantibus, Galli diſsipati, pruſtratique ſunt, & portiune muntis per terræmotũ abrupta eliſi, oppreſsique. inſecura deinde tempeſtas cum fulminibos & grandine vulneratos abſumpſit. Bremius pugione ſemetipſom confodit. aoctor Iuſtinus in xxiv.

F v n a r a *Tantalidos.*] in altera, inqoit, parte valuarum erat hiſtoria Niobes, & filiorum, qui omnes perierant confoſsi ſagittis Apollinis, & Dianæ, vt ſopra docuimus.

M o e r e b a t.] ad laudem dictum eſt ipſius artificis. adeu enim fabre & adamuſsim erant cuncta perfecta in valuis, vt mœrere & lugere B viderentur recitatas calamitates.

T a n t a l i d o s.] id eſt, Niobes Tantali filiæ in lapideam ſtatuam conuerſæ. Itidem ab Ouid. Tantalis appellatur:

Diro conuicta ſacto Tantalis adiecit.

I n t r a *matrem & ſororem.*] ſcilicet, Latonam & Dianam.

P v t h i v s.] id eſt Apollo, qui inter cætera cognomenta Pythius nuncupatur: quod nomen ex nece draconis Pythonis inditum deo Græci fabulantur. alij, vt inquit Macrubius, Pythiom cognominatum eſſe automant à dictione Græca, quæ vim caloris ſignificat: alij à Pytheſche, quod eſt interrogare & conſultare: inde vatici- C nantes Phœbades Pythiæ cugnominantur vt ſcribit Strabo in ix.

M. ANT. MVRETVS.

Q v æ r i s *cur veniam.*] mutilam eſſe hanc elegiam, finémque illios deſiderari, cum diu ſuſpicatus eſſem, poſtea veterum librorum indicio deprehendi. ſunt, qui eam, quæ proxime ſequitur, cum hac continuent, vnámque ex doabos faciant: quos valde errare arbitror.

IANVS DOVSA FIL.

D

H i c *equidem Phœbo viſus mihi pulchrior ipſo*
Marmoreus tacita carmen hiare lyra.] Diſtichon huc loco mihi alienom videtur, neque enim præceſsit quidquam quo referri poſsit illud, *Hic.* itaque ſub finem collucandum putu poſt vltimum diſtichun, huc modu:

Deinde inter matrem Deus ipſe, interque ſororem
Pythius in longa carmine veſte canit.
Hic equidem Phœbo viſus, &c.

Nam cùm primo de porticu templo adiuncta, de Belidum imaginibus, de templi ſtructura, de armento Myronis circum aram, hinc de aureo E Solis curru, de eburneis foribus, in quibus Brenni & Niobes hiſtoriæ ſculptæ, dixiſſet; commodè ſubiongit de ipſa togati Apollinis ſtatua tanto artificio fabrefacta, vt ipſam naturam prouocans, vioere, ſpirare, & canere videretur.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

T a n t a m *erat in ſpeciem.*] Libet *tota*, non *tantam.* Ego lego:

Tota erat in ſpecies Pœnis digeſta columnis.

In ſpecies, *εἰς ἰδέας*, picturas ſpecies vocat, quia

oculis obiiciuntur, aſpeciendo. Sic ſupra eaſdem Viſa vocat. *Et poſuit caſta turpia viſa domo. Species* igitur pluraliter legendum. Vnde ſubiicit, *Inter quas Danaus. Inter quas*, ſpecies ſcilicet.

FEMINA *turba ſenum.*] Noſter NVRVS, non SENIS. Ouidius de hac porticu loquens eiuſdem picturæ meminit:

Ducor ad intonſi candida templa Dei:
Signa peregrinis vbi ſunt alterna columnis
Belides, & ſtricto ſtat ferus enſe pater.

HIC *equidem Phœbo.*] Apollo ipſe Palatinus, opus Scopæ.

TVM *medium claro.*] Lege *Clario.* Non vult dicere templum Apollinis Palatini Clario marmore ſtructum, ſed ædem eam eſſe Phœbo cariorem templo, quod in Claro eſt, & illo, quod eſt in Delo.

AVRO *ſolis erat.*] In noſtro, *Aurea ſolis erant.* Vtranque lectionem agnoſcit Beroaldus.

PYTHIVS *in longa.*] Poſt hunc verſum interpone duo Diſticha ILLIC ADSPICIAS SCOPVLIS HÆRERE SORORES. Et ſequens, VT SEMELE EST COMBVSTVS.

ILLIC *adſpicies.*] Melius, *aſpicias.* Illic ait etiam Muſas pictas fuiſſe. Et ſane omnino conuenit, vbi Apollo eſſet, ibi & Muſas eſſe. Scopulis hærere ait, quia ita pingerentur pendulæ in rupibus Heliconis.

DENIQVE *vt ad Troia.*] Poſt hunc verſum inſere Diſtichon, QVI VIDET IS PECCAT. à quo diſticho inepte alius Elegiæ initium fecerant in vulgatis.

ELEGIA XXXII.

QVI videt, is peccat, qui non te viderit, ergo
Non cupiet. facti crimina lumen habet.
Nam quid Prænestis dubias ô Cynthia ſortes?
Quid petis Ææi mœnia Telegoni?
Cùrve te in Herculeum deportant eſſeda Tybur?
Appia cur toties te via ducit anum?
Hoc vtinam ſpatiere loco quocunque vagaris
Cynthia, ſed tibi me credere turba vetat,
Cùm videt accenſis deuotam currere tedis
In nemus, & Triuiæ lumina ferre deæ.
Scilicet vmbroſis ſordet Pompeia columnis
A *Porticus aulæis nobilis Attalicis,*
Et creber pariter platanis ſurgentibus ordo,
Flumina ſopito quæque Marone cadunt,
Et leuiter nymphis tota crepitantibus vrbe,
Cùm ſubito Triton ore recondit aquam.
B *Falleris, iſta tui furtum via monſtrat amoris.*
Non vrbem demens, lumina noſtra fugis.
Nil agis, inſidias in me componis inanes.
Tendis iners docto retia magna mihi.
Sed de me minus eſt. famæ iactura pudicæ
Tanta tibi miſeræ, quanta mereris, erit.
C *Nuper enim de te noſtras me lædit ad aures*
Rumor, & in tota non bonus vrbe fuit.
Sed tu non debes inimicæ credere linguę.
Semper formoſis fabula pœna fuit.
Non tua deprenſo damnata eſt fama veneno.
D *Teſtis eris puras Phœbe videre manus.*
Sin autē longo nox vna, aut altera luſu
Conſumpta eſt, non me crimina parua mouent.
Tyndaris externo patriam mutauit amore,
Et ſine decreto viua reducta domum eſt.
Ipſa Venus quamuis corrupta libidine Martis,
E *Nec minus in cælo ſemper honeſta fuit.*
Quamuis Ida Parin paſtorem dicat amaſſe,
Atque inter pecudes accubuiſſe deā:
Hoc & Hamadryadum ſpectauit turba ſororum,
Silenique ſenes, & pater ipſe chori.
Cum quib. Idæo legiſti poma ſub antro,

Suppoſita excipiẽs Naica dona manu.
An quiſquam in tanto ſluprorum examine quærit.
Cur hæc tam diues? qui dedit? vnde dedit?
O nimium noſtro felicem tempore Romam,
Si contra mores vna puella facit.
Hæc eadem ante illam impunè & Leſbia fecit.
Quæ ſequitur, certè eſt inuidioſa minus.
Qui quærit Tatios veteres, durôſque Sabinos,
Hic poſuit noſtra nuper in vrbe pedem.
Tu prius & fluctus poteris ſiccare marinos,
Altáque mortali deligere aſtra manu,
Quàm facere, vt noſtræ nolint peccare puellæ.
Is mos Saturno regna tenente fuit,
Et cùm Deucalionis aquæ fluxere per orbem,
Et poſt antiquas Deucalionis aquas,
Dic mihi quis potuit lectum ſeruare pudicum?
Quæ dea cum ſolo viuere ſola deo?
Vxorem quondam magni Minois, vt aiunt,
Corrupit torui candida forma bouis.
Nec minus ærato Danaë circumdata muro,
Nõ potuit magno caſta negare Ioui.
Quod ſeu tu Graias, ſeu ſis imitata Sabinas;
Semper viue meo libera iudicio.

PHILIPP. BEROALD. BON.

QVI *videt is peccat, qui non te viderit, ergo.*] quidam coniungunt hæc ſuperioribus, ſed, vt mihi videtur, male: nam ſententia eſt ſeiuncta à ſuperiore ſententia, qua admonet Cynthiam vt Romæ manere velit, nec ab vrbe peregrinari: quoniam, inquit, oculi duces ſunt in amore, & formoſa puella niſi præſens ſpectetur, non deſiderabitur. oculis enim peccamus, oculis concupiſcimur, oculi pleni ſunt mœchationum, oculi

A in hominibus ſunt inſatiabiles, vt decenter ſcribit Cyprianus, & Apoſtolica ſententia comprobatur.

PRÆNESTIS *ſortes.*] quid petis, inquit, ſeceſſum Præneſtinum & Tuſculanum? Præneſte ciuitas eſt in prima regione Italiæ haud longe ab vrbe Roma, quondam Stephane, & Polyſtephanos à copia coronarum appellata, vt docet Strabo, templum habet Fortunæ illuſtre: vnde certa edebantur oracula. ideo Papin. Fortunas Præneſtinas ſorores appellat, & Sillius inquit:

Sacriſque dicatum Fortunæ Præneſte iugis.

de hoc Fortunæ oraculo intellexit Matt. illo
B verſu:

Seu tua veridicæ diſcunt reſponſa ſorores.

Nunc Propert. dubias ſortes Fortunæ Præneſtinæ appellat, vt eleuando auctoritatem oraculi facilius Cynthiæ perſuadeat in vrbe eſſe manendum: vel quia omnia oracula ſunt perplexa, & flexiloqua, adeo, vt ſors ipſa ſæpe referenda ſit ad ſortes, vt facundiſſime ſcribit Cicero: qui & Præneſtinarum ſortium meminit, & inuentionem ſortium tribuit Numerio Præneſtino.

ÆÆI *mœnia Thelegoni.*] Tuſculum deſignat oppidum Latij conditum à Thelegono filio V-
C lyſſis & Circes, qui per ignorantiam patrem Vlyſſem occidiſſe fertur, vt Acron & Porphyrio tradiderunt. Ouid.

Et iam Thelegoni iam mœnia Tyburis vdi.

Horat. *& Thelegoni iuga parricidæ.* Cato cenſorius Tuſculanus fuit, quo alumno Tuſculum nobilitatur. Ææum vocat Thelegonum à matre Circe, quæ Ææa cognominatur ab inſula Ææa, ſiue oppido, Circes domicilio: quod tradit Homer. in XII. Odyſſ. dicit Ser. Ææam nominatam eſſe inſulam ab horrore tranſeuntium, quo homines mutabantur in feras. inſulæ Ææx meminit Apuleius in magia: tamen artes Ææx ma-
D gicæ cognominantur, quibus Circe vſa eſt. Ouidius:

Artibus Ææis, Carpathiíque ſenis.

CVRVATAM *Her.*] mendoſus verſus nulla poëtica venuſtate, & ita emendandus: *Curua ten Herculeum.* cuius ſenſus eſt per interrogationem pronunciandus, O Cynthia eſſeda curua te ne Tybur deportant: *ten* enim & *men* dicimus pro te ne, & me ne. Perſius:

Men moueat quippe.

eſſeda de quibus ſupra memorauimus, bono epitheto curua dicuntur ob formam: & hic locus à
E nobis, quod ſine arrogantia dictum ſit, primis ita caſtigatus eſt vt multa alia in hoc poëmate noſtro Marte primi vel emendauimus, vel ea obſcuris aperta fecimus, ſicut ipſa interpretatio fidem faciet. Tybur cognominatur Herculeum, quoniam Herculi dicatum eſt: vnde ait poëta in priapeis:

Gades Herculis humidũmque Tibur.

& Strab. in V. *Tybur*, inquit, *Herculeum eſt.*

Tybur in Herculeum migrauit nigra Lycoris.

Tybure fuit bibliotheca in templo Herculis ſatis commode libris inſtructa: cuius meminit Gellius in XVIII. de quo templo credas loquutum eſſe Iuuenalem illo verſu:

Vincens Fortunæ atque Herculis ædem,

qui perperam à commentatoribus enarratur, credentibus id referendum eſſe ad templa Herculis, & Fortunę Romanica, cum ſit referendum ad templum Fortunæ Prænestinæ, & Herculis Tyburtini, vt comparatio accommodetur locis in quibus Centronius ædificabat: ſed multa id genus à nobis pertractantur in quibuſdam noſtris annotationibus, quæ promulgabuntur in tempore.

Appia.] Appiam viam muniuit Appius Claudius cæcus in cenſura, & aquam in vrbem duxit. auctores Liuius & iuriſconſultus. inter Romanas vias Appia laudatiſſima eſt. vnde dixit Strabo, *Appia longarum teritur regina viarum.* ait poëta Cynthiam conſenniſſe dum ſpatiatur iugiter per Appiam viam. de qua ait Horatius: *Appiam mannis terit.*

Cum *videt accenſis.*] Diana religioſiſſimè colebatur in nemore Aricino, quod Artemiſium vocat Strabo: quoniam Græcè Artemis Diana nuncupatur. ſacerdos iſtius templi Rex nemorenſis dicitur à Tranquillo, & poëtæ omnes appellitant reges hos ſacerdotes, qui erant fugitiui ſerui. mulieres vota nuncupabant huic deæ, & voti compotes ibant in nemus Aricinum geſtantes faces accenſas: qua ſuperſtitione deam ſe venerari exiſtimabant. Quod eleganter docet Ouid. in Faſtis ſcribens de Diana Aricina:

Sæpe potens voti frontem redimita coronis
Fœmina lucentes portat ab vrbe faces.

hoc ait Propert. à Cynthia factitari, non cauſa religionis, ſed vt ſub hoc prętextu exerceat adulteria, quæ ſæpe ſub nomine, velamentóque caſtimoniæ deliteſcunt: & hoc, inquit, vulgi rumor affirmat dictitantis ſub hac religionis ſimulatione Cynthiam extra vrbem adulterari. ita Liuius oſtendit ſacrarium bacchanalium fuiſſe ſtuprorum, & omnis corruptelæ officinam, in quibus matronę Baccharum habitu cum facibus ardentibus ad Tyberim decurrebant.

In *nemus.*] ſcilicet Aricinium, quod dicebatur Artemiſium.

Pompeia *porticus.*] Romæ erat porticus Pompeia Soli arcendo accommodata, ſub qua æſtiuo potiſſimum tempore matronæ ſpatiabantur. Ouidius:

Tu modo Pompeia lentus ſpatiare ſub vmbra.

Scilicet.] cum ironia pronunciandum. apud Terent.

Id populus curras ſcilicet.

& apud Virgilium:

Scilicet is ſuperis labor eſt.

vult enim oſtendere poëta porticum Pompeiam & reliqua loca vrbis Romæ amœna non ſordere Cynthiæ, vt ob hanc cauſam peregrinetur: ſed hoc ideo fieri intelligi vult, vt adulteretur ſecurius, & Veneri operetur occultius.

Platanis.] platanus arbor eſt peregrina vmbræ tantum gratia expetita: quæ arbores in tantum venerant honorem, & in tantis fuere delitiis, vt mero infuſo nutrirentur. auctor Plin. ſcribit Macro. Hortenſium platanos ſuas vino irrigare conſueuiſſe. merito ab Ouid. platanus genialis cognominatur, quoniam ad ſolam voluptatē erat accommodata: cuius arboris commendatio non alia maior eſt quàm Solem æſtate arcere, hyeme admittere.

Sopito *quoque Marone.*] repetendum eſt illod verbum, ſordent, figura zeugma: & eſt ſenſus ironicos proferendus: Sordent, inquit, & faſtidioſa ſunt Cynthiæ flumina, fontéſque Romani, quarum aquarum cadentium murmure Maro ſopitur: vel quòd iuxta Maronianas ædes flueret riuus, qui

Sæpe leni ſomnum ſuadebat inire ſuſurro:

& ſomnum laudat ipſe Virgil.

——mollé ſque ſub arbore ſomni.

vel ad laudem aquarum referendum eſt, quę tam leni murmure cadebant, vt etiam Maronem ſopire poſſent poëtam ſomni parciſſimum, & in lucubrationibus poëticis vigilantiſſimum. & hoc magis placet, quàm quòd alludat ad Bucolicum Maronis carmen.

Nymphis *tota crepitantibus vrbe.*] ſcribit Frontinus ductus aquarum fuiſſe nonem in vrbe Roma, quarū ipſe refert nomina, inter quas clariſſima erat omnium Martia, inter reliqua deum munera tributa vrbi, vt inquit Plin. Virgo quoque & Appia laudabātur. Agrippa, qui aquā Virgineam adduxit, lacus Romæ ſeptingentos fecit, fontéſque & aquarum caſtella complura: merito ait poëta per totam vrbem nymphas aquarum crepitaſſe & reſonaſſe.

Crepitantibus.] pro eo quod eſt murmurantibus & reſonantibus: Virgil.

—— duro crepitant ſub vulnere malæ.

Cum *Triton.*] Triton Neptuni tubicen eſt carminibus poëtarum celebratiſſimus, & cærula concha exterrens freta. Plin. in ix. de Tritone ita ſcripſit: *Tiberio principi nunciauit Olyſiponenſium legatio ob id miſſa, viſum auditúmque quodam in ſpecu conchā canentem Tritonem, qua noſcitur, forma.* Quæ autem ſit forma Tritonis notum eſt vel illo verſu Virgiliano,

Frons hominem præfert, in piſtrim deſinit aluus.

Quæres fortaſſe cur à Proper. dicatur Triton recondere ore aquam Romanorum fontium, ſcito poëtam tangere hiſtoriā: namque Agrippa, qui tot lacus & fontes & caſtella aquarum fecit in vrbe, cultu, operéque magnificentiſſima, ſigna ænea aut marmorea illis omnibus impoſuit, & columnas ex marmore quadringentas. auctor Plin. in xxxvi. igitur inter illa ſigna erat ſignum Tritonis vtpore dei aquarum, qui in hoc laudatur à poëta, quòd aquas ore recondebat, quæ ſalientes artificio mechanico intra Tritonis ſtatuam recondebantur & reſorbebantur.

Ista *via.*] quam frequenter vſurpas itando in nemus Aricinum.

Lumina.] id eſt, deprehendi oculis noſtris times in adulterio, & ideo ſecedis.

Me *lædit ad aures rumor.*] talis rumor de Cynthia lædebat aures poëtæ, qualis de amica lædebat Tibullum, ita ſcribentem:

Rumor ait crebro noſtram peccare puellam:
Tunc ego me ſurdis auribus eſſe velim.

Retia *nota.*] fraudes cognitas: metaphoricos.

Famæ *iactura.*] nulla eſt maior iactura quàm famæ, & præſertim in fœmina poſt pudicitiam

deflo-

deſloratam,qua amiſſa omnis virtus in fœmina ruit,vt inqoit Hieronymus & teſte Salomone: *Melius eſt nomen bonum quàm diuitiæ multæ.*

Formosia *fabula pœna fuit.*] catholica ſententia, qna docet rumores moleſtos eſſe formoſis puellis,qooniam non credimus formoſam in caſtimonia viuere poſſe, & ideo rumuſculi iactantur,qoibos formoſæ infamantur:iuxta illod Satyricum:

Rara eſt adeo concordia formæ,
Atque pudicitiæ. ——

& iuxta illud Biantis: *Si pulchram duces habebis communem.*

Non *tua deprenſo damnata.*] id eſt,non vituperaris qnòd ſis venefica, ſed qoòd impodica. Solitas autem fuiſſe matronas Romanas exercere veneficia teſtes ſont Valer. in II. & Liuius in VIII. qui ſcribunt damnatas fuiſſe veneficij ad CLXX. & tunc primom quæſtio de veneficiis Romæ inſtituta fuit, quæ lex Cornelia atrocibus pœnis ſanxit eſſe mulctanda, & ſioe vir, ſine fœmina malum venenum hominis necandi cauſa fecerat,vel vendiderat,vel habocrat,plectebatnt.Quæritur etiam an quæ amatoriom dederit venenum dediſſe dicatur.

Testis *eris puras.*] ô Sol, inquit, eris teſtis quòd manus Cynthiæ ſont puræ & inſontes à veneficiis: & merito dicit Solem exhibiturum huiuſce rei teſtimonium, quoniam primus Sol omnia videt & intuetur, vt Homer. & Ouid. & Plin.commemorant.

Tyndaris *externo.*] formoſis datur hæc venia vt ſemel biſque impune peccare poſſint. Hanc veniam dat Proper. Cynthiæ vtpote formoſæ,& exemplo Helenæ oſtendit amorem peregrini amatoris non eſſe in puella reprehenſibilem: Nam Helena quamuis mariti amorem & patriæ amore externo permutauerit, & ſequuta ſit Alexandrum relicto patrio ſolo,tamen à Menelao vioa reducta eſt domum,& citra omnem iniuriam adamata.

Tyndaris.] id eſt Helena.

Ipsa *Venus.*] quis neſcit Venerem amatam fuiſſe à Marte,& olim cum adultero retibus tenuiſſimis à Volcano conioge deprehenſam, & omnibus cælitibus oſtentatam, quæ fabula dio fuit in toto cælo notiſſima:poſt hoc tamen Vulcano fuit iucundiſſima.

Qvamvis *Ida Parim.*] & Oenone, inquit, vna ex nymphis & naiadibus cnm Paride concuboit: qnorum amores quamuis ab Ida ſilua Troiana Idæiſqoe narrarentur,tamen & Hamadryades, & Sileni, & Bacchus ſpectauerunt illos concumbentes,nec ob hoc Oenone fuit inuiſa inter alias nymphas. Oenonem aotem à Paride ante Helenam fuiſſe adamatam, teſtis eſt epiſtola Naſonis: & vt ait Stra. *In agroIlienſi tumulus fuit Paridis & Oenones illius vxoris.*

Sileni qva *ſenes.*] rectus eſt caſus plorati-ni nnmeri, non enim vnos ſolum Silenus qui nutricios,cuſtóſque Bacchi fuit, ſed plures Sileni fuiſſe feruntnr:vnde ait Catull.

Cum thyaſo Satyrorum,& nyſigenis Silenis:

qui Sileneis legont apod Catullum malè legunt. Scribit Stra. in X. Silenos miniſtros eſſe Bacchi.

A De Silenis hæc traduntur à Diodoro libro IV. Bibliothecæ. *Dicunt ſubſidium Dionyſio tuliſſe Nyſiorum nobiliores, quos à primo eorum rege Sileno Silenos vocant. Is cum circa lumbos caudam haberet, poſteri quoque eius naturæ participes id inſigne geſtarunt.*

Et *pater ipſe chori.*] Bacchus intelligitur: & eſt ſermo apoſtrophus ad ipſom Bacchum,& extrinſecus ſubintelligendum verbum, ſpectauiſti. Bacchus autem non ſolum deus eſt & dux Thyrſorum, Silenorum:& Satyrorum,ſed etiam Naidum,atque nympharum,vt docet Stra.

Legisti *poma.*] hoc magis ad Bacchnm B referre placet,qnàm ad Parim aut Oenonem,vt ſit ſenſus, Bacchnm cum Silenis, & Hamadryadibus ſolitum colligere poma, & excipere dona naica, hoc eſt,poma & flores naidis Oenones per quæ oſtendit Oenonem poſt Paridis adulterium non fuiſſe repudiatam à Baccho & nymphis, ſed luſiſſe cum illis.

Stvprorvm *examine.*] id eſt, multitudine numeroſa,quale eſſe ſolet examen apum.

Si *contra mores.*] felix, inquit, nimium foret Roma, ſi ſola Cynthia contra leges moréſque peccaret. Mores tam bonos quàm malos dici clarum eſt; & Plautus docet io trinummo ſic C ſcribens: *Morbus bonos inuaſit mores: qui dum ægrotant inter mortui mores mali quaſi herba irrigua ſuccreuerunt.*

Lessia *fecit.*] amica Catulli, quam impudiciſſimam fuiſſe docet carmen illud Catulli.

Cum ſuis viuat, valeátque mœchis,
Quos complexa ſimul tenet trecentos.

Qvi *quærit Tatios veteres.*] ſenſos eſt:Qui exigit illam ſanctitatem & caſtimoniam in Romanis puellis,quæ fuit olim in gente Sabinorum,is videtur mores Romanæ vrbis ignorare, & primum Romam introiſſe,in quas omnes fere matronæ impudicitia laborant, & adolteriis ope- D rantur. Veteres autem Sabinos fuiſſe frugaliſſimos, continentiſſimóſque docet Liuius his verbis: *Inſtructus diſciplina tetrica ac triſti veterum Sabinorum, quo genere nullum quondam incorruptius fuit.* vnde dixit Mart.

Caſta nec antiquis cedens Leuina Sabinis.

& à Iouenale dictum eſt: —— *intactior omnis*
Crinibus effuſis bellum dirimente Sabina.

Tatius vero fuit rex Sabinorum, cum quo Romulus Romanum imperium conſociauit. Hiſtoria nota apud Liuinm, Dionyſium, & Plutarchum.

Is *mos Saturno.*] huic ſimile eſt illud: *Credo* E *pudicitiam Saturno rege moratam In terris. Sed iam,* vt ait Ooid.

Saturnus periit, perierunt & ſua iura.

Davcalionis *aquæ.*] cataclyſmos ſine diluuium,quod fuit temporibus Deucalionis,non fuit per totum orbem, vt poëtæ fabulantur, ſed ſolam Theſſaliam inondauit: cuius regno Deucalion potiebatur,vt ſcribit Iuſtinus & Oroſius: &ob hoc dictum eſt dilnuium Deucalionis,quia maximè factum eſt in regno Deucalionis,vt author eſt Auguſtinus in XVIII.

Vxorem *Minois.*] Paſiphaën intelligit,quæ taurum adamaſſe fertur vſque ad coitum, vt

fabuloſa tradit antiquitas: quod tamen haud incredibile videri debet, cùm Iuba auctor ſit equū fuiſſe à Semiramide vſque ad concubitum. Quidam tradoot Minoem habuiſſe magiſtrum militiæ quendam oomine Taurum, quem Paſiphaë amauit, & cum eo coocubuit in domo Dædalea: vnde datus eſt locus fabulæ.

Aerato *muro.*] hoc idem Horat.

Incluſam Danaen turris ahenea.

Noo potuit, inquit, Danaë incluſa intra æream turrim ſeruare pudicitiam, cùm ſtuprum Iouiale paſſa ſit. ex quo oſtendit nullam eſſe tam ſanctam, tamque munitam, quæ nou polluatur: Nam & Græcæ & Latinæ matronæ corruptæ fuerunt.

IANVS DOVSA FIL.

Et *creber pariter platanus ſurgentibus ordo.*] malim:

Et creber platanis pariter ſurgentibus ordo.

IANVS DOVSA PATER.

Qvocvnqve *vagaris Cynthia.*] *Vagare* pro *vagari* poni notat Nonius: quod huic loco explicando rectè adducit Lipſius in Tacitum, & *vagabis* legit. explicationem probo, lectiooem retineo. itaque *vagari* hic noo παθητικῶς accipio, ſed potius ſubiuoctiui modi. *vagaris* ſcilicet pro *vagaueris*, vt *amaris* pro *amaueris*. oeque mutandum puto in *vagabis*.

Cvm *videt accenſis deuotam currere tædis*
In nemus, & triuia lumina ferre dea.]

De hoc Statius III. Siluar.

Iámque dies aderat, profugis quum Regibus aptum
Fumat Aricinum Triuia nemus, & face multa
Conſcius Hippolyti ſplendet Lacus.

Et *ſine decreto eſt vina reducta domum.*] Eadem ſignificantia huius vocis, ni fallor, apud Senecam VI. Cootrouer. *Audes ſeruum dicere Olynthium etiam poſt bellum & ante decretum?*

Qvi *quærit Tatios veteres, durôſque Sabinos.*] Lego: *duráſque Sabinas.* Sic Ouid.

Forſitan antiquæ Tatio regnante Sabinæ
Noluerint habiles pluribus eſſe viris.

Is *mos Saturno regna tenente fuit.*] Puto punctum hic collocandum, & poſt ſequentis Pentametri finem, *Deucalionis aquas.* loco puncti comma arbitror poni debere, vt cum ſequentibus cooſtruatur, quæ hinc maiore cum elegantia, quam prioris diſtichi ſententia, dependere videntur hoc modo,

Is mos Saturno regna tenente fuit.
Et cùm Deucalionis aquæ fluxêre per orbem,
Et poſt antiquas Deucalionis aquas,
Dic mihi quis potuit lectum ſeruare pudicum?

Semper *viue meo libera iudicio.*] Eadem ſententia Ouidio amanti fuit, quum ſcribit:

Et ſi non cauſſa, iudice vince tuo.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Qvi *videt is peccat. Qui non te.*] Lege, *Qui non & viderit.* Quicunque, inquit, aſpiciet eam picturam, peccabit exemplo, vt ille adoleſcens io Eunucho ex tabula Danaæ audacior factus ad vitium virgini inferendum. Sic ſupra:

Quæ manus obſcœnas depinxit prima tabellas,
Et poſuit caſta turpia viſa domo,
Illa puellarum ingenuos corrupit ocellos,
Nequitiæq; ſuæ noluit eſſe rudes.

Protious autem legere debes illud diſtichon: QVOD SI NEMO EXTAT QVI VICERIT.

Qvod *ſi nemo extat.*] Si ex illa pictura ne Deos quidem immunes ab amore cognoſcimus, quid mirum ſi & ego amo? Ita ille Terentianus, *Ego homuncio hoc non facerem?* Vides, quam male lacerata fuit hæc elegia. Statim ſubiiciendum diſtichoo: VNA CONTENTVM, cum ſequenti: MI NEMO OBIICIAT.

Vna *contentum.*] Rectè & ordine perſequitur narratiooem.

Vna *contentum.*] Si Iupiter & Semelen & Io deperiit, cur aliquis mihi obiiciat me plures amare, oeque vna contentum eſſe?

Libeat *tibi Cynthia.*] Libeat tibi huic venire mecum in eam porticum, aut potius templum Apolliois Palatini. Subiiciendum autem ſtatim diſtichon: *Nec tu virginibus.*

Nec *tu virginibus reuerentia.*] Nec vllo pudore Muſarum, quæ ibi pictæ ſunt, moueare. Tu tuo facto illas pudore noo ſuffundes. αἰδοῖα πρόσωπα intelligit per *reuerentia ora.* παρθένοι αἰδοῖαι. Poëtæ.

Si *tamen Oeagri.*] τὸ *tamen* παρέλκει. Supra.

Quippe vbi nec cauſſas, nec apertos cernimus ictus,
Vnde tamen veniant tot mala, cæca via eſt.

hoc eſt, vnde veniant. Item:

Nec tu tam duros per te patieris amores.
Trux tamen à nobis ante domandus eris.

τὸ *tamen* ibi quoque παρέλκει. Horatius:

Nequicquam deus abſcidit
Prudens oceano diſſociabili
Terras, ſi tamen impiæ
Non tangenda rates tranſiliunt vada.

Non igitur Muſas pudebit tui facti, ſi *quidem aliqua* de illarum numero idem fecit. Nam Calliope ab Apolline compreſſa Orpheum peperit.

Et *medius docta cuſpide.*] Malo, *Tecta cuſpide.* θύρσον intelligit. Catullus. *Horum pars tecta quatiebant cuſpide thyrſos.*

Nam *ſine te noſtrum non valet.*] Poſt hunc verſum lege diſtichon, *Hoc vtinam ſpatiere loco.* cum ſequenti, *Quum videt accenſis.*

Hoc *vtinam ſpatiere loco.*] Continuat, quod dixerat ſupra inuitans Cynthiam: *-libeat tibi, Cynthia, mecum,* &c.

Qvocvnqve *vagaris.*] Repooe ex noſtro libro —— *quodcunque vacabis.*

In *nemus, & Triuiæ.*] Poſt hæc, lege diſtichon, *Nam quid Præneſtis.* cum ſequenti, *Curue te in Herculeum.*

Appia *cur toties.*] Sequitur, *Scilicet vmbroſis,* &c.

Flvmina *ſopito.*] Maroo flumen io Peloponoeſo oon longe à fluuio Alpheo, & fortaſſe commiſceretur cum ipſo Alpheo. Nam μάρωνος ἢ Ἀλφειοῦ ὕδωρ in Laconia erat teſte Pauſania.

Ergo innuit ſimulacrum Maronis dormiens A proiicere ore, auribus, & aliis partibus flumina. Nam ſane & fluminum quædam ſimulacra dormientia hodie extant, & Tiberis ita deſcribitur à Sidonio:

—— pars proxima Tibrim
Exprimit. hic ſcabri fuſus ſub pumice tofi
Proſtabat madidum per guttura glauca ſoporem.
Pectus palla tegit, quam neuerat Ilia coniux,
Liquenti quæ iuncta toro vult murmura lymphis
Tollere, & vndoſi ſomnum ſeruare mariti.

QVVM *ſubito Triton ore recondit.*] *Recondit*, contrarium τοῦ condit.

B NON *vrbem demens.*] Hic inſerendum diſtichon *Quo fugis, ah demens.* cum quinque ſequentibus. Non dubito doctus viros ſtatim propriam ſedem horum verſuum agnituros ſententia ipſa ita bene arridente. Quare eorum iudicio confiſus, rationibus ſuperſedebo.

QVO *fugis ah demens.*] Pulcherrima huius poëtæ elegia mirum in quot membra diſtracta ſit, vt mirer quid in mentem venerit iſtis βιβλιοκαπήλοις, qui non prius mentem poëtæ diligenter perpenderent, quam hæc ita de ſuis ſedibus iniuſte deturbarent. Elegia autem incipit ab eo diſticho: QVÆRIS CVR VENIAM TIBI TARDIOR?

C NIL *tibi mercurij.*] Duæ negationes pro vna. Nam prius dixerat, *Non ſi Pegaſeo. Non nil*, eſt Nil tantum.

SI *modo præſentes.*] Deinceps lege, *Num iam dura paras* cum ſequenti: *Spargeréque alterna.*

NVNC *iam dura paras.*] Malo, *Num iam* quanquam parum intereſt vtro modo legas. Quo fugis? inquit. num militatum proficiſceris, vt ex cædibus ditata cruentam prædam domum reportes?

ET *ferre ad patrios.*] Nunc redi ad illud: *Nil agis. inſidias in me:* Quis non tantam confuſionem mirabitur?

D SED *de me minus eſt.*] Magis placet ſcriptura: *Minor eſt.*

SED *tu non debes.*] Lege, *Sed te non debes.* Non debes te famæ credere. hoc eſt, non debes committere, vt de te loquatur vulgus. Idem pene ſupra:

Credam ego narranti, noli committere, fama.

NON *me crimina parua mouent.*] Paruum crimen puto perpotare, Hoc me non mouet. Poſtea lege, *Iſta ſenes licet accuſent* cum duobus ſequentibus diſtichis.

E ILLORVM *antiquis onerentur.*] Catullus:

Rumoréſque ſenum ſeueriorum
Omnes vnius æſtimemus aſſis.

HIC *locus eſt.*] *Hic*, in conuiuio.

QVÆ *non iure vado Mæandri.*] Teleſtes Selinuſius:

Ἢ σφὲ σοφὰν λαβοῦσαν
(Οὐκ ἐπέλπομαι νόῳ)
Δρυμοῖς ὀρείοις
Ὄργανον δῖαν Ἀθάναν
Δυσόφθαλμον αἶσχος ἐκφοβηθεῖσαν
Αὖθις ἐκ χεροῖν βαλεῖν.

TVRPIA *quum faceret.*] Deinceps reuertere ad illud, *Tyndaris externo.* Vt oſtendat ſe non moueri, quod Cynthia conuiuiis tempeſtiuis interſit, item quod ſe plus quam vni parat.

ET *ſine decreto eſt.*] *ſine decreto* οὐχ ὑπεσταλμένως.

NEC *minus in cælo ſemper honeſta fuit.*] Huc eleganter perſequitur Euripides Hippolyto:

Ὅσοι μὲν οὖν γραφάς τε τῶν παλαιτέρων
Ἔχουσιν, αὐτοί τ' εἰσὶν ἐν μούσαις ἀεί,
Ἴσασι μὲν, Ζεὺς ὥς ποτ' ἠράσθη γάμων
Σεμέλης, ἴσασι δ' ὡς ἀνήρπασέν ποτε
Ἡ καλλιφεγγὴς Κέφαλον εἰς θεοὺς Ἕως
Ἔρωτος οὕνεκ'. ἀλλ' ὅμως ἐν οὐρανῷ
Ναίουσι, κ' οὐ φεύγουσιν ἐκποδὼν θεούς.

B SVPPOSITA *excipiens Naica dona manu.*] Corruptiſſimus locus. Nam quo refertur τὸ *legiſti*? neminem enim nominauit. Sed legendum:

Suppoſita excipiens, Nai, caduca manu.

Error, quia ſcriptum fuerat, *cadoca*, more illorum librariorum ſolenni omnia deprauare ſcribendi. Caduca poma, alij vocant caduca. Naida non dubium eſt hic Oenonen vocari.

HÆC *eadem ante illam.*] Lege: *Hæc eadem hæc ante.* vt ſit, ἀναδίπλωσις.

CORRVPIT *torui.*] Noſter, *Corripuit.*

ELEGIA XXXIII.

C *TRISTIA iam redeunt iterum ſolennia nobis,*
Cynthia iam noctes eſt operata decem.
Atque vtinam Nilo pereat quæ ſacra tepente
Miſit matronis Inachis Auſoniis.
Quæ dea tam cupidos toties diuiſit amantes:
D *Quæcunque illa fuit, ſemper amara fuit.*
Tu certè Iouis occultis in amoribus Io
Senſiſti, multas quid ſit inire vias,
Cùm te iuſſit habere puellam cornua Iuno,
Et pecoris duro perdere verba ſono.
Ah quoties quernis læſiſti frondibus ora,
Manſiſti ſtabulis abdita paſta tuis.
E *An, quoniam agreſtem detraxit ab ore figuram*
Iuppiter, iccirco facta ſuperba dea es?
An tibi non ſatis eſt fuſcis Ægyptus alumnis?
Cur tibi tam longa Roma petita via eſt?
Quidve tibi prodeſt, viduas dormire puellas?

Sed tibi, crede mihi, cornua rurſus A
erunt.
Aut nos è noſtra te ſæua fugabimus
vrbe:
Cum Tiberi Nilo gratia nulla fuit.
At tu, quæ noſtro nimium placata do-
lore es,
Noctibus his vacui ter faciamus
iter.
Non audis? & verba ſinis mea ludere, B
cùm iam
Flectant Icarij ſidera tarda boues?
Lenta bibis. media nequeunt te frangere
noctes.
At nondum eſt talos mittere laſſa
manus?
Ah pereat quicunque meracas repperit
vuas,
Corrupitque bonas nectare primus C
aquas.
Icare Cecropiis meritò iugulare colonis,
Pampineus noſti quàm ſit amatus
odor.
Tu quoque ô Eurytion vino Centau-
re periſti,
Nec non Iſmario tu Polypheme
mero.
Vino forma perit, vino corrũpitur ætas, D
Vino ſæpe ſuum neſcit amica virum.
Me miſerum, vt multo nihil es muta-
ta Lyæo:
Iam bibe, formoſa es: nil tibi vina
nocent.
Cùm tua præpendent demiſſæ in pocu-
la ſertæ,
Et mea deducta carmina voce legis.
Largius effuſo madeat tibi menſa Fa- E
lerno,
Spumet & aurato mollius in calice.
Nulla tamen lecto recipit ſe ſola li-
benter:
Eſt quiddam, quod vos quærere co-
gat amor.
Semper in abſentes felicior æſtus amãtes:
Eleuat aßiduos copia longa viros.

PHILIPP. BEROALD. BON.

TRISTIA *iam redeunt iterum ſolemnia nobis.*] In ſacris Iſidis & Cereris matronæ Romanæ ſecubabant, & caſtimonia plurium dierum vtebantur: quod Liuius in Bacchanalibus celebrãdis per decem dies ſolitum fieri declarat. Hæc ſacra erant ſolemnia, hoc eſt quotannis ſemel celebrabantur, quibus cum Cynthia operaretur non poterat poëta frui ſolitis amplexibus: hinc ſacra Iſidis, & ipſam deam deteſtatur. ſimilis eſt Elegia, ſimilique argumento apud Ouidium, cuius principium eſt:

Annua venerunt Cerealis tempora ſacri.

OPERATA.] operari ſignificat operam dare, & eſt verbum ſacris accommodatũ, & ſignificat ſacra perficere, vt docet Seruius. inde à Virgilio dictum eſt, *operata iuuentus:* Quod tamen ad alia quoque transfertur. Columella in XIII. *Si rebus venereis fuerit operatus vel vir vel fœmina.*

INACHIS.] id eſt Iſis, quæ filia fuit Inachi, dicta Io, mox facta Ægyptiorum dea, Iſis eſt nominata, vt ait Auguſt. Scribunt Diodor. & Euſebius Iſin eſſe Lunam, & Oſyrin Solem. ex Ægypto ſacra Iſidis Romam tranſlata fuerunt: vnde ait Lucanus:

Nos in templa tuam Romana recipimus Iſin.

Templum habebat in campo Martio iuxta ouile: quod indicat Iuuenalis in eadem:

Iſidis antiquo quæ proxima ſurgis ouili.

Sacerdotes Iſiaci lineis veſtibus induebantur: Ouidius:

Nunc dea linigera colitur celeberrima turba.

Martialis: *Linigeri fugiunt calui.*

Corn. Tacitus, inquit, Domitianum lineo amictu turbæ ſacricolarum immixtum delituiſſe: Et Apuleius in Apologia tradit linum puriſſimum eſſe velamentum, quod non modo indutui, & amictui ſanctiſſimis Ægyptiorum ſacerdotibus, ſed opertui quoque in rebus ſacris vſurpatur. Pereat, inquit Proper. Iſis, quæ à Nilotica regione miſit hæc ſacra Romanis matronis.

NILO *tepente.*] tepens dicitur Nilus, quoniã ortum habet in regione calidiſſima in monte Mauritaniæ, vt Iuba rex exquiſiuit. exiſtimat Pl. incertum eſſe Nili fontem, qui per deſerta & ardentia decurrens fœcundat Ægyptum annuis incrementis.

AGRESTEM *detraxit ab ore figuram.*] Iuppiter, vt canunt Ouid. & Flaccus, Ionem ex vacca in priſtinam effigiem reformauit, quæ facta eſt dea Ægyptiorum, quam vniuerſi Ægyptij venerantur, cùm quædam apud illos ſint numina, quæ quælibet ciuitas ſeorſum. & priuatim colit.

FVSCIS *Aegyptus alumnis.*] debent, inquit, ſufficere tibi, ô Iſi, cultores Ægyptiaci, nec Romanæ puellæ ſunt ad tua ſacra ſollicitandæ. fuſcos appellat Ægyptios, propterea quòd Solis vaporẽ aduruntur: nam, vt ait Theodectes, *quibus propinquam Phœbus admouit rotam: Atra fauilla corpora infecit virum* exiſtimat Herodotus nigrorem illam in Æthiopicis & oriẽtalib. populis prouenire ex nigro ſpermate, tanquam illorũ genitura

ſit nigra: ſed Ariſto. Herodotum refellit, aſſerens omoium animalium album eſſe ſemen genitale lib. III. de animalibus, & lib. II. de geoeratione animalium.

VIOVAS *dormire.*] id eſt, à viro ſecubantes atque diuiſas in hoc loco dictum accipe, noo autem marito priuatas. vidua enim dicitur molier quaſi à viro diuiſa, vel quaſi valde idua, id eſt diuiſa, vt Macro. interpretatur. viduam noo ſolum eam, quæ aliquando nupta fuiſſet, ſed eam quoque mulierem, quæ virum noo habuiſſet appellari ait Labeo iuriſconſultus: quia vidua ſit dicta quaſi ſine duitate.

CORNVA *rurſus erunt.*] iterum vacca efficieris. Alluſit ad fabulam.

CVM *Tyberi Nilo gratia.*] tangit hiſtoriam: nam Romani cum Ægyptiis duce Auguſto bella geſſerunt, & Cleopatra Ægyptia aſſentiente Antonio ſeruitutem Romanis minitabatur: &, vt inquit Horat. Capitolio dementes ruinas, funus & imperio parabat: Per Tyberim, Romanos: per Nilum, Ægyptos intelligito. Tropus metonymia.

TER *faciamus iter.*] verecundè petit tres à Cynthia concubitus.

ICARII *boues.*] iam dies, ioquit, appropinquat, & tu verba mea floccipendis: quod elegaotia poëtica dictum eſt: nam plauſtrum in Septẽtrione circumagitur & flectitur circa diluculum. Iuuenalis: —— *aut illo tempore: quo ſe*

Frigida circumcingunt pigri ſacra Bootæ.

Icarij boues dicuntur ſeptentriooes ab Icaro, de quo hęc memorantur: Bacchus Icaro Attico paſtori vinum dedit venale deportandum, iubens vt præciperet ignorantibus adhuc vſum huius, vt parcè biberent. Paſtores ſapore vini delectati, quorum corpora & ſermones ebrietate ſoluebantur, arbitrati ſunt ſe venenum accepiſſe, Icarumque interfecerunt, & in puteum deiecerunt. Iuppiter Icari caſum miſeratus, cum in Septentrione collocauit inter ſidera, qui dicitur factus eſſe Bootes, & alio oomine Arctophylax. auctores Higinius & Probus. Alij tameo de Boote aliter tradiderunt. Nunc fabulam recitatam ſequitur Proper. dicens, quòd boues Icarij, id eſt plauſtrum Septeutrionale, cuius cuſtos eſt Icarus, flectunt ſidera ſua, quæ tarda & pigra dicuotur à poëtis ratioue ſphærica & motu. Septentrioues autem à numero ſeptem ſtellarum dicti & trionibus, qui ruſtico certo vocabulo boues appellantur, quaſi quidam terriooes, hoc eſt, arandæ terræ idonei. Hoc ſidus à figura, poſituráque ipſa Latini plauſtrum, Græci amaxan appellitauerunt, auctor Gellius.

A II *pereat.*] execratio eſt in primum vini repertorem, tanquam vinum cauſa ſit Cynthię laſciuientis, & ebrietate mutatæ. Liber qui & Oſyris dicitur, vt omnes nouerunt, primus inuenit vinum & vitem: ſed, vt eleganter ait Tertullianus in Apologetico cap. XI. quod inuenitur fuit: quod fuit non eius depurabitur qui inuenit, ſed eius qoi inſtituit, erat enim antequàm inueniretur: quod ſi propterea Liber deus eſt, quòd vitem demooſtrauit, male cum Lucullo actum eſt, qui primus ceraſa ex Ponto Italiæ promulgauit, &

A noo eſt propterea conſecratus, vt nouæ frugis auctor, quia fuit oſtenſor.

MERACAS *vuas.*] à mero dictas: vnde vioum meracum dicimus, quod merum eſt nulla aqua admixta. Cor. Cel. præcipit hyeme meraciùs eſſe bibendum, æſtate dilutiùs: Quod ſignificat hybernas potiones debere eſſe meracas & ſine aqua: æſtiuas aqua commixtas. Et tale vinum dicitur dilutum & dilutius & dilutiſſimum, prout minus pluſve aquæ admixtum fuerit: quod viri alioquio eruditi inſcitè lymphatum vocitant oullo idoneo auctore ſubnixi, cùm lymphatum in Latina lingua ſemper inuenerim accipi pro

B furibundo, & lymphare ſignificat furore vexari, vt apud Flaccum, *Lymphauerat vrbem.* Hierooymus Vinum dilutius vocat aquatius his verbis: *Vinum ſi aquatius bibitur, calix frangitur, menſa ſubuertitur.* Merum ſolum ſignificat, vnde merula nominatur, quia ſola volat, quaſi mera volans. vinum ergo cum ſolum eſt, hoc eſt, ſine aqua, dicitur merum: vnde meracum, meracius, & meraciſſimum deducuotur. Meracis potionibus per dies XXI. ante canis ortum, totidémque poſtea ſuadet Heſiodus vti.

C ICARE.] merito à paſtoribus Atticis interemptum fuiſſe Icarum dicit, qui vinum à Baccho acceptum illis dedit, vt paulo ante docuimus, & ita expertus eſt quàm ſit amarus, & peſtifer odor ipſius vini.

TV *quoque ô Eurytion.*] Centauri mero æſtuãtes, & libidine flagrantes in nuptiis Pirithoi ad rapinam mulierũ inſurrexerunt, ioter quos erat vous nomine Eurytioo, qui & Eurytus dicitur, qui manus ioiecit Hippodamię. Theſeus cratera iogentem torſit in Eurytum: *aduerſaq; miſit in ora,* vt inquit Ouid. & ita reſupinus corruit Eurytus, & animam cum ſanguine ſimul euomuit: de quo

D ita ſcribit Homerus in XXI. Odyſſeæ: *Vinum Eurytionem centaurum læſit in domo Pirithoi, cui ebrio heroes inſultantes naſum, aureſq; amputauerunt.*

ISMARIO *Polypheme mero.*] Vlyſſes Polyphemo Cyclopi propinauit vinum Maroneum generoſiſſimum, cuius ille ſuauitate adeo demulctus eſt, vt temulento ſopore profligatus totis ſterteret præcordiis, & ructuoſos ſpiritus congeminaret, & ſaniem mero commixtam eructaret: tunc Vlyſſes ſtipite acuto, obuſtóque oculum Polyphemo terebrauit

Ingens, quod torua ſolum ſub fronte latebat:

E vt ait Vir. Fabulæ auctor eſt Homer. in IX. Odyſſeæ. Iſmarium viuum illud quo ſepultus iacuit Polyphemus vocat Propert. ab Iſmaro oppido Thracię, quod expugnauit Vlyſſes, & illic vinum accepit à Marone Apollinis ſacerdote, quod Maroneum vocant. Tibullus:

Victa Maroneo ſedatus lumina Baccho.

Plin. in XIV. ait: *Vino antiquiſſima claritas eſt Maroneo in Thracia genito.* Homer. prodidit Maroneum vicies tantum addito aquæ miſcenduoi. nam, vt ſcribit Probus, tanta eſt huic vino vis, vigórque indomitus, vt vnum metrou vini, viginti metra ſuſtineat aquæ.

NIL *tibi vina.*] hortatur Cynthiam ad cootinuandas potationes, cùm neque deformior fiat à vino, neque lædatur à potu. cùm tamen vini

intemperantia nihil ſit, teſte Plinio, pernicioſius: &c, vt inquit Ariſtoteles, vinum iracundos facit, audaces, inſanos, inſtar atræ bilis.

Demissa *in pocula certa.*] ex geſtu bibentis dictum eſt: vel alludit ad morem priſcorum, apud quos coronæ bibebantur, vnde eſt illud de Cleopatra, quòd in conuiuali hilaritate inuitauit Antonium vt coronas biberet, quarum flores extremos infecerat veneno.

Spumat.] ſignificanter loquutus eſt: Namque, auctore Ariſtotele, vinum ſpumabundum eſt, & largius ſpumat nigrum, quàm album: Inde à Perſio dictum eſt: *Deſpumare Falernum.*

Deducta *voce.*] id eſt tenui, & ſubtili. Sic Cornificius: *Deducta mihi voce garrienti.* & Pomponius ait: *Vocem deducas oportet vt mulieris verba videantur.*

Semper *in abſentes felicior æſtus.*] catholica ſententia eſt, qua docetur acrius amari abſentem amatorem, quàm præſentem, cum natura comparatum ſit, vt ardentius, auidiúſque deſideremus ex oculis ſublata, quàm præſentia, quæ aſſiduitate ſui faſtidium ſubinde parere conſueuerunt.

Elevat *aſſiduos.*] pleraque ſunt verba in Latina lingua, quæ quotidie vſurpantur à multis, & à pauciſſimis intelliguntur, quale eſt hoc verbum, eleuo, quod vnicuique obuium eſt, ſed non vnicuique ſatis perſpectum: Significat autem eleuare, derogare, & minuere auctoritatem alterius, & verbis ea minora facere, quæ ſunt extollenda: & in hac ſignificatione apud eos, qui ſignificanter & pure locuti ſunt hoc verbum ſæpe reperies. Liuius in XXVIII. *Qui Fabius meas res geſtas in Hiſpania eleuauit*: pro eo quod eſt, depreſſit. Idem alibi: *Eleuare res meas geſtas.* Quin. in V. *Gentium ſimul vniuerſarum eleuata teſtimonia ab oratoribus ſcimus.* Eleuare & extollere ſe opponuntur. Ita intelligitur in hoc loco Eleuat, pro eo quod eſt deprimit, & minus fauorabiles, minúſque deſiderabiles facit.

Copia.] tale eſt illud: *Copia me perdit.*

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

AN *quoniam agreſtem.*] Noue dixit agreſtem pro ferina: *ἄγριον οὐδὲς αἰνὶ τῶ θηρείδης.*

Quidve *tibi prodeſt.*] Noſter, *Quid tibi quid prodeſt?*

Cum *Tiberi Nilo gratia nulla fuit.*] Lege *fuat. οὐ φύσει αἰ.*

At *tu quæ noſtro nimium placata dolore es.*] Lege *dolori. Noſtro dolori* Propertianum, hoc eſt, nobis dolentibus. Sic ſcelus Polymneſtoris pro Polymneſtore ſceleſto: error Herculis pro errante Hercule. Comicum eſt, ſcelus viri, ſceleſtus.

Noctibvs *his vacui ter faciamus iter.*] Quid ſit *ter faciamus iter*, ne illi quidem, qui mutarunt, intelligant. Sed nos emendamus. *refaciamus iter.* Ita refacere pro reficere dicebant, quod ſæpe in veteribus notare potes. quod iter ſe reficere velit non eſt ignotũ, quum dicat ſe vacuos eſſe his noctibus, quibus in caſto Iſidis eſſe oportebat.

Re præpoſitio veteribus producebatur. Retulit, Repulit, Reperit, longa ſunt.

Qvvm *tua præpendent.*] Reſtituimus lectionem Chariſij:

Quum tua præpendent demiſſa in pocula ſerta.

Largivs *effuſo.*] vno ſpiritu cum ſequenti diſticho continuanda. Quamuis affatim & vinum & epulæ ſint, tamen aliud volunt fœminæ.

Elevat *adſiduos.*] Iuuenalis:

—— voluptates commendat rarior vſus.

ELEGIA XXXIII.

Cur quiſquam faciem dominæ iam credat amico?
Sic erepta mihi pene puella mea eſt.
Expertus dico: nemo eſt in amore fidelis.
Formoſam raro non ſibi quiſque petit.
Polluit ille deus cognatos, ſoluit amicos,
Et bene concordes triſtia ad arma vocat.
Hoſpes in hoſpitium Menelao venit adulter.
Colchis & ignotum nónne ſecuta virum eſt?
Lynceu tu ne meam potuiſti tangere curam?
Perfide nónne tuæ tunc cecidere manus?
Quid ſi non conſtans illa, & tam certa fuiſſet?
Poſſes in tanto viuere flagitio?
Tu mihi vel ferro pectus, vel perde veneno,
A domina tantùm te modò tolle mea.
Te ſocium vitæ, te corporis eſſe licebit.
Te dominum admitto rebus amice meis,
Lecto te ſolum, lecto te deprecor vno.
Riualem poſſum non ego ferre Ioue.
Ipſe meas ſolus, quod nil eſt, æmulor vmbras:
Stultus, quòd ſtulto ſæpe timore tremo.
Vna tamen cauſſa eſt, qua crimina tanta remitto,

Errabāt multo quod tua verba mero.
Sed nunquā vitæ me fallet ruga ſeueræ.
Omnes iam norunt, quàm ſit amare bonum.
Lynceus ipſe meus ſeros inſanit amores.
Solum te noſtros lætor adire deos.
Quid tua Socraticis tibi nunc ſapientia libris
Proderit? aut rerum dicere poſſe vias?
Aut quid Cretæi tibi proſunt carmina lecta?
Nil iuuat in magno veſter amore ſenex.
Tu ſatius memorem muſis imitere Philetam,
Et non inflati ſomnia Callimachi.
Nam rurſus licet Ætoli referas Acheloi
Fluxerit vt magno factus amore liquor,
Atque etiam, vt Phrygio fallax Mæandria campo
Errat, & ipſa ſuas decipit vnda vias.
Qualis & Adraſti fuerit vocalis Ariō,
Triſtis ad Archemori funera victor equus:
Amphiraææ nil proſunt fata quadrigæ,
Aut Capanei magno grata ruina Ioui.
Deſine & Æſchyleo componere verba cothurno,
Deſine & ad molles membra reſolue choros.
Incipe iam anguſto verſus includere torno,
Inque tuos ignes dure poëta veni,
Tu non Antimacho, non tutior ibis Homero:
Deſpicit & magnos recta puella deos.
Sed non antè grauis taurus ſuccumbit aratro,
Cornua quàm validis hæſerit in laqueis.
Nec tu tam duros per te patieris amores.
Trux tamen à nobis ante domandus eris.

A *Harum nulla ſolet rationem quærere mundi.*
Nec cur fraternis Luna laboret equis:
Nec ſi poſt Stygias aliquid reſtabit ad vndas,
Nec ſi conſulto fulmina miſſa tonent.
Aſpice me, cui parua domi fortuna relicta eſt,
B *Nullus & antiquo Marte triumphus aui,*
Vt regnem mixtas inter conuiua puellas,
Hoc ego, quo tibi nunc eleuor, ingenio.
Me iuuet heſternis poſitum languere corollis,
Quē tetigit iactu certus ad oſſa deus:
Actia Virgilium cuſtodis littora Phœbi,
C *Cæſaris & fortes dicere poſſe rates.*
Qui nunc Æneæ Troiani ſuſcitat arma,
Iactáque Lauinis mœnia littoribus.
Cedite Romani ſcriptores, cedite Graij.
Neſcio quid maius naſcitur Iliade.
Tu canis vmbroſi ſubter pineta Galeſi
Thyrſin, & attritis Daphnin arundinibus:
Vtque decem poſſint corrumpere mala puellam,
D *Miſſus & impreſſis hœdus ab vberibus.*
Felix, qui viles pomis mercaris amores:
Huic licet ingratæ Tityrus ipſe cadat.
Felix, intactum Corydon qui tentat Alexin
Agricolæ domini carpere delicias.
E *Quāuis ille ſua laſſus requieſcat auena,*
Laudatur faciles inter Hamadryadas.
Tu canis Aſcræi veteris præcepta poëtæ,
Quo ſeges in campo, quo viret vua iugo.
Tale facis carmē docta teſtudine, quale
Cynthius impoſitis temperat articulis.

Non tamen hæc vllis venient ingrata legenti, A
Siue in amore rudis, ſiue peritus erit.
Nec minor his animis, aut ſi minor, ore canorus
Anſeris indocto carmine ceßit olor.
Hæc quoque perfecto ludebat Iaſone Varro,
Varro Leucadiæ maxima flamma ſuæ. B
Hæc quoque laſciui cantarunt ſcripta Catulli,
Lesbia queis ipſa notior eſt Helena.
Hæc etiam docti confeſſa eſt pagina Calui,
Cùm caneret miſeræ funera Quintiliæ.
Et modò formoſa quàm multa Lycoride Gallus
Mortuus inferna vulnera lauit aqua: C
Cynthia quin etiam verſu laudata Properti:
Hos inter ſi me ponere fama volet.

PHILIPP. BEROALD. BON.

CVR *quiſquam faciem dominæ iam credit amico.*] principium eſt alterius Elegiæ, quæ ſuperiori connexa paſsim legitur, qua perfidiã amici Lyncei incuſat, monétq; nolli etiam amiciſſimo amores ſuos eſſe committendos, iuxta illud Ouid. D

Cognatum, fratrémque caue, fidumque ſodalem.

CREDIT *amico.*] in mendoſis codicibus legitur amoti, nos correximus amico, vt ſit ſenſus: Non eſſe apud amicum formoſam amicam relinquendam, quoniam qui amico committit amicam, is ouem lupo credit: vt olim Nero Põpeiam demandauit Othoni, qui deinde excluſus fuit pro foribus aſtans, & fruſtra depoſitum repoſcens: & Candaulus olim Gygi ſodali ſuo vxorem formoſiſſimam nudam demonſtrauit: Quo facto Gyges amore mulieris inflammatus Candaulum trucidauit, eiuſque vxore & regno pariter potitus eſt. E

FACIAM.] facies non ſolum os & genas & oculos ſignificat, ſed etiam pro factura, totiuſque corporis figura accipitur apud probatiſſimos ſcriptores. Plaut. *Nutrix quæ ſit facie mihi expedi.* Lege Gellium in 11.

COLCHIS.] Medea, quæ impulſore Cupidine reliquit patrem & patriam ſequuta Iaſonem peregrinum.

HOSPES.] id eſt, Paris, qui polluto iure hoſpitij rapuit Helenam.

A *domina te tolle.*] vt inquit, luculente Tertullianus, *Omnia indiſcreta ſunt apud nos præter vxores: in illo loco conſortium ſoluimus.* Quod à Tertulliano dictum eſt de vxoribus; id ab amatoribus de amica depoſcitur, quæ domina amantis eſt & appellatur.

MEAM *curam.*] ſcilicet Cynthiam. Cura amor dicitur quod cor vrat: Præterea curatio medicorum eſt, cura reliquorum, vt ait Donatus.

LECTO *te deprecor vno.*] id eſt, remoueo, abigo, & amolior: Hoc enim interdum ſignificat deprecor, vt docet Gel. & pleni ſunt libri veterum ſimilis in hoc verbo ſignificationis. ab Ouidio dictum eſt, *deprecor mortem*: à Tranquillo, *dictaturam deprecatus Auguſtus*: à Cice. *audes ſupplicium deprecari.* Laurentius Vallenſis dum cupit à Gellio ſuper hoc verbo diſſentire, non ſatis ſeipſum explicat.

ÆMVLORVM.] æmulatio dupliciter dicitur, vt & in laude & in vitio nomẽ hoc ſit, vt docet Cicero in Tuſculanis: nam imitatio virtutis æmulatio dicitur: & æmulatio eſt ægritudo ſimilis inuidentiæ. In eadem ſignificatione æmulari, & æmulus accipiuntur: Hîc æmulor pro eo quod eſt inuideo dictum eſt.

ME *fallet ruga.*] dictum ſe poſt hac nemini crediturum, & nulli fidem habiturum, ex eo, quod in vultu præſe ferat ſeueritatem & ſanctitatem. Difficile eſt enim iudicare de altero propter multiplices hominum variáſque naturas, &, vt inquit, luculentiſſime Cice. *Multis ſimulationum inuolucris tegitur vniuſcuiuſque natura: Frons, oculi, vultus perſæpe mentiuntur: Oratio vero ſæpiſſime.* idem alibi inquit: *Nos ſupercilia & totus denique vultus Piſonis decepit, fefellit, induxit.* Et, vt dicit Hieronymus, *Sæpe ſub habitu ouis lupus delitescit.*

INSANIT *amores.*] figurata eloquutio pro efflictim deperit, & impatienter amat Cynthiam.

NOSTROS *de.*] amores ſignat: quibus erat ipſe poëta mancipatus, vel deos intellige poëticos: Quia qui amat amatoriam poëſim colat neceſſe eſt, vt dictum eſt in primo commentario. nam in amore nil proſunt libri Philoſophici, quos Socraticos vocat, non quos Socrates ſcripſerit, ſed in quibus dogmata Socratica ſcribuntur, quales ſunt fere omnes dialogi Platonis, in quibus Socrates exprimitur. ita Horatius:

Rem tibi Socraticæ poterunt oſtendere chartæ:

pro eo quod eſt præcepta philoſophiæ, cuius fons eſt Socrates dictus, & potiſſimum moralis, quàm de cœlo in terram deuocauit, & in vrbes introduxit: cùm neque de naturali philoſophia, neque de altioribus, ſublimioribúſque rebus diſputaret, vt Euſebius, Xenophónque teſtantur. Scribit Cicero Socratem nullam litteram reliquiſſe. Quidam hæc ſeparant à ſuperioribus,

QVIN *tua Socraticis*, tanquam principium ſit Elegiæ ſcriptæ ad virum philoſophum res amatorias auſpicantem, ſed cum antedictis optime quadrat, vt Lynceus intelligatur is qui amare cœperat & philoſophabatur.

AVT *quid Critei.*] qui de Homero intelligunt dure nimis & abſonè, ne dicam indoctè ſenſum carmini accommodant, atque adglutinant, neque de poëta Critei nomine quicquam legiſſe

me memini: Quapropter videtur breui litterarum immutatione legendum eſſe Tyrtei. Fuit autem Tyrteus poëta Athenienſis, qui Spartanis ducem belli petentibus ab Athenienſibus pro imperatore datus eſt, qui fuſis tribus prælijs ab hoſtibus Meſſeniis ad deſperationem Spartanos adduxit, quibus exercitum reducere domũ volentibus, Tyrteus ſuoc carmina luculenta exercitui pro concione recitauit. in quibus hortameota virtutis, damoorum ſolatia, belli conſilia conſcripſerat: quibus adeo animatus eſt omnis exercitus vt ſalute neglecta prælium poſcerent: Itaque tantis animis concurſum eſt, vt raro vnquam cruentius prælium fuerit: Tandem victoria fuit penes Lacedæmonios auctor Iuſtinus, qui dicit Tyrteum fuiſſe claudum: addit Porphyrio & luſcum. Tyrtei meminit Strabo io ſexto, cuius etiam verſus elegantiſſimos refert: de eodem ſic ſcribit Pla. in primo de legibus: *O diuine poeta Tyrtee ſapiens ac bonus videris.* de Tyrteo dixit Horat. in arte poëtica:

Tyrteuſque mares animos in Martia bella
Verſibus exacuit.

Quo verſu ſiguat Hiſtoriam quam retulimus, quamuis iu quibuſdam codicibus Horatianis non Tyrteus legatur, ſed Dyrceus: ſed qui bene ſentit, nobiſcum ſentit: hunc dixit Quin. ab Hor. fruſtra Home. ſubiungi. Lacedæmonij, teſte Plutarcho, Tyrteum poëtam ciuitate donarunt: ex quo Pauſanias cuidam interroganti cauſam huiuſce rei reſpoodit, Ideo *Tyrteum fecimus Spartanum ciuem, vt nunquam nobis peregrinus præfuiſſe videatur.* Ait Propert. nil prodeſſe amatori carmina Tyrtei, quoniam ooo res amatorias cootioent, ſed ſerias & bellicas. Quod ſi hæc interpretatio eruditis auribus noo ſatisfacit, audiant alteram veriorem: vt ſcilicet critei legamus, ſicut paſſim legitur, & intelligamus de Epimenide poëta pariter & philoſopho, qui Cretenſis fuit vt ſcrib. Laërtius, qui poëta geoetoſus ouncupatur à Hierooymo: cuius iſtum verſiculum vſurpat apoſtolus in epiſtola ad Titum: *Cretes ſemper mendaces, malæ beſtiæ, ventres pigri.* Hic inter cætera ſcripſit Argonautica. Somnum Epimenidis memorat Plin. in VII. & Plato Epimenidem diuinum virum fuiſſe commemorat. Exponas igitur Critei pro Cretei, hoc eſt Cretenſis. Nam per litteram I. Græcè dixit, quæ apud Latinos aut in E loogum coouertitur, aut in A.

VESTER *ſenex.*] Epicurum oe iotelligit? qui dicitur à Papinio ſenior, Gargetius à pago Attico, an Socratem qui à Iuuenale dicitur ſenex nutritus Hymeto, an potius Homerum? Cuius verſus nil valent in amore: vt dixit in primo, qui Mæonius ſenex ouncupatur. Ouid.

Præferor Aſcræo Mæonioque ſeni.

Quid ſi referas ad eundem Epimenidem, qui centum & quinquaginta ſeptem vixit anoos, vt ſit ſenſus coonexus cum ſuperiore verſu.

IMITERE *Philetam.*] qui amat debet imitari poëtas Elegiacos, quorum poëſis amatoria eſt, quales ſunt apud Græcos in primis duo, Philetas & Callimachus: de quibus ita ſcribit Quint. in X. *Elegiæ princeps habetur Callimachus: Secundas* A *confeſſione plurimorum Philetas occupauit.* Hic Cous fuit, vt tradit Strabo, & indicat Propertius in principio tertij, Cooterraneus Hippocratis medici. De Phileta intellexit Ouid. ſic ſcribens:

Sit Cos nota poetæ Muſa.

NON *inflati.*] non grandiloqui, ſed ſtylo tenui ſcribentis accommodato rebus amatoriis, quæ verſu Elegiaco ſcribuntur.

AETOLI *referas Acheloi.*] Achelous fluuius, qui Acarnaniam ab Aetolia dirimit, vt poëtæ fabulantur, amauit Deianiram, quæ à multis procis in coniugium petebatur, ſed à duobus potiſſimum, Hercule ſcilicet & Acheloo, qui B cedentibus aliis inter ſe palæſtrico certamine decertarunt. Achelous impar viribus Herculeis verſus eſt in dracooem, & mox io taurum, ſed nullæ artes illi profuerunt habenti aduerſarium valeotiſſimum, qui in lucta cornu Acheloo fregiſſe fertur, & ex ipſa fronte reuelliſſe. Fabulam ſcribit Ouid. quam hiſtoriæ accommodat Strabo in decimo. ait poeta Lynceo amanti nihil profuturum ſi ſcripſerit amores Acheloi, bellúmque Thebanum, & ludos fuoebres Archemori, & Ariona equum Adraſti, & id genus poemata grandilóque, cùm amores ſint referendi. Licet ergo referas quemadmodum liquor Acheloi fluminis Aetoli fractus fuerit amore De- C ianiræ ab Hercule oppreſſus: vel indicat amorem immodicum vtpote cuius ardore fregerit, calefeceritque frigidum liquorem: vel alludit ad hiſtoriam, quam referunt Strabo & Diodorus ſcribentes ab Hercule aggeribus, & aquarum ductibus Acheloum fuiſſe coercitum atque exſiccatum, vt ita Oeneo Deianiræ patri gratificaretur.

FALLAX *Mæandria.*] de Mæandro flexuoſo & tortuoſo fluuio ſupradictum eſt, qui errat per Phrygiam: &, vt inquit, Ouid.

Ludit & ambiguo lapſu refluitque fluitque.

ADRASTI *vocalis Arion.*] Neptunus dono D dedit Adraſto equum oomine Ariona, vt ſcribit Probus: de cuius pernicitate multa canit Papinius in ſexto Thebaidos. Hic in ludis Archemori funebribus victor fuit excuſſo rectore Polynice. Habuit pedem dextrum humano veſtigio inſigoem, vt ait Lactantius. vocalis dicitur quaſi celebratus: vel alluſio eſt ad Arionem citharœdum, quæ fuit vocaliſſimus: vel quia cum hinnitu è terra fertur proſiliiſſe: vel quod placet, quia loquutus eſt voce humana, quemadmodum Xanthus Achillis equus vocalis à Iunooe redditus eſt, quem collocutum cum domino ſcribit Homerus, ounciantem obitum, diémque inſtare letalem. Quemadmodum in E Archemori pueri funere facti ſint ludi multiplices docet Papinius in ſexto. In equorum certamine victor fuit Arion. Hinc coniectamus Lynceum ſcripſiſſe Thebaida, & hæc omnia, quæ ſtrictim enumerat poeta, oſteodens id geous poematis ſeuerioris nihil in amore prodeſſe.

FATA *quadrigæ Amphiaræa.*] Amphiaraus vates in bello Thebano dum præliatur, in terræ hiatum cum curru delatus, abſorptúſque eſt, vt ſcribit Diodorus: vnde ait Statius deſcribens Amphiarai fatum:

Illum ingens haurit ſpecus, & tranſire pauentes
Mergit equos. ——

Scribit Strabo in agro Bœotio locum eſſe Arma nuncupatum à curru ſcilicet Amphiarai, qui inanis illuc detractus eſſe fertur excuſſo Amphiarao: cuius ſacellum in eo loco fuit conſecratum, & oraculum Amphiarai monumentis hiſtoricorum, & in primis Herodoti celebratũ eſt. Quadriga dicitur agmen equorum quatuor iunctorum, ſicut duos equos iunctos, vt inquit Auguſtinus, bigas vocamus. hinc ait Iuriſconſultus de ædilitio edicto: *Si triga venerit redhibenda erit tota, & ſi quadriga redhibeat* vbi triga pro tribus equis iunctis, & quadriga pro quaternis accipitur. grammatici aſſerunt quadrigas pluratiuo ſemper numero dicendas, quorum regulam eruditorum refellit auctoritas, & in primis Plinij, qui ſcribit quadrigam fabricatam à Mermercide, quam muſca integeret alis. & alibi: *In ſummo*, inquit, *quadriga marmorea eſt, quam fecit Lyſias*. de hac re caput eſt apud Gellium in xvIII. noctium Atticarum.

Avt *Capanei.*] Capaneus vnus ex ſeptem ducibus, qui ad Thebanum bellum profecti ſunt, ingentibus corporis viribus prædims: conſcendit muros Thebanos, ex quibus corruit fulmine Iouiali præcipitatus. lege Statium in x. Thebaidos mortem Capanei luculentiſſimis verſibus enarrantem: ex quibus hic vnus eſt:

Talia dicentem toto Ioue fulmen adactum Corripuit.

memoratu dignum eſt quod tradit Vegetius in IIII. ſic ſcribens: *A Capaneo ſcalarum oppugnatio perhibetur inuenta, qui tanta vi extinctus eſt à Thebanis, vt extinctus fulmine diceretur.*

Aeschilio *cothurno.*] id eſt, noli ſcribere tragœdiam ſtylo ſublimi, & grandiloquo, quo vſus eſt Aeſchylus ſcriptor tragœdiarum apud Græcos, qui perſonæ repertor fuit, vt teſtis eſt Horat. de quo ita ſcribit Quint. *Tragœdias primus in lucem Aeſchylus protulit ſublimis & grauis & grandiloquus, ſæpe vſque ad vitium*: hunc teſtudo interemit iacta ab aquila è cœlo ſublimi. auctor Plin. in x. Cothurnum intellige ſtylum grandiloquum à cothurno calciamento Tragœdorum: vnde cothurnatos vocamus poetas ſublimes. Martialis,

Sacra cothurnati non attigit ante Maronis.

Angvsto *gyro.*] metaphoricos præcipit ſcribendum eſſe verſus Elegos, qui minores ſunt verſibus heroicis. ſimili tranſlatione vſus eſt Statius in ſiluis: *Ingens opus in minores contrahe gyros*: & Horatius verſus male tornatos appellat, qui ſunt inconcinni, & impoliti. Tornum primus inuenit Theodorus Samius.

Tv *non Antimacho.*] Antimachus poeta heroicus eſt, cui ſecundas detulit conſenſus grammaticorum, vt inquit Quintilianus, in quo vis & grauitas ineſt: hunc tumidum vocat Catullus illo verſu,

At populus tumido gaudeat Antimacho.

hic ab Horatio dictus eſt cyclicus ſcriptor, vt interpretes autumant. magnum compoſuit volumen, quod cum olim legeret conuocatis auditoribus, omnes eum reliquerunt præter vnicum Platonem: tunc Antimachus: *Legam*, inquit, *ni-*

A *hilominus, Plato enim vnus mihi inſtar eſt omnium.*

Magnos *deos.*] poetas appellat deos vt ſupra.

Harvm *nulla ſolet.*] non quærunt, inquit, Romanæ puellæ ſtudia philoſophiæ naturalis ab amatore, ſed amatoria, & ludicra.

Lvna *laboret.*] Luna currit in cœlo obnoxia radiis fratris, hoc eſt Solis, & prout à Sole receſſerit, Solique admota fuerit, accipit luminis incrementa, & decremento, modo immenſa orbe pleno, modo ſeneſcens alias pernox, alias ſera: quæ laborare creditur cùm latet in defectu ſiue eclypſi, quoniam tunc terra interpoſitu ſuo aufert

B Lunæ radios Solis, quibus Luna efficitur luminoſa. Præterea Plinius labores ſiderum appellat, qui ſtati ſunt.

Fraternis *equis.*] id eſt Solis, cuius currus ducitur à quatuor equis, quorum hæc ſunt nomina, Pyrous, Eoos, Aethon, & Phlegon.

Nec *ſi poſt Stygias.*] id eſt, an poſt mortem durent animæ vt pote immortales, an vero à morte nihil ſenſus relinquatur, id quod Epicurus, & Epicurei exiſtimabant. quod & Lucretius opinatur: & credit Plinius dicens: *Omnibus à ſuprema die eademque ante primum, nec magis à morte ſenſus vllus aut corpori aut animæ quam ante natalem.*

C Nec *ſi conſulto fulmina.*] ſupra dictum eſt de fulminibus, cum quibus ſimul tonitrua fiunt. ante videmus fulgorem quam ſonum audiamus, quia oculorum velocior eſt ſenſus quam aurium, auctores Plinius & Seneca. nihil aliud ſunt tonitrua quam plagæ ignium impactorum, & ſonus ictæ nubis. Hæc non conſulto fiunt, ſed ſunt fortuita, & nulla veniunt ratione naturæ, & fulmina talia bruta & vana nuncupantur: Sunt & alia fatidica, quæ ſtatis de cauſis veniunt, ſuiſque ex ſideribus. ſenſus autem eſt: Puellas non delectari huiuſmodi diſputationibus an fulmina temere proueniant, an ex Dei prouidentia fiant: & hoc dictum eſt ex opinione philoſophorum, quorum alij diuina prouidentia

D gubernari cuncta dixerunt, vt Stoici: alij deum nihil curare, nihil agere, vt Epicurei: Quidam Fortunæ omnia expenſa, omnia ferunt accepta: pars alia aſtro ſuo euentus aſſignat: alij fato omnia fieri autumant.

Aspice *me.*] exemplo ſui probat Elegiarum ſcriptores florere apud puellas, quibus ingenium amatorium placet non philoſophicum.

Elevor *ingenio.*] exponamus vt ſupra deprimor, vt ſit ſenſus. Ingenium minuitur & deprimitur apud puellas, quod ſit tale, quale eſt nunc tibi ô Lynceu. i. accommodatum rebus

E magnis & ſublimibus, cùm puellæ ingenium amatorium exigant & facetum in amantibus.

Certvs *ad oſſa deus.*] ſcilicet Cupido, cuius ſagitta vſque ad medullas penetrauit.

Actia *Virgilio.*] iuuet, inquit, Virgilium ſcribere bellum Actiacum geſtum ab Auguſto aduerſus Antonium & Cleopatram, quoniam habet ingenium diuiniſſimum, & carmini heroico accommodatiſſimum: ego vero amores ſcribam Elegiaco ſtylo, cum Virgilio cedendum ſit cothurnato charactere. Alludit ad octauum librum Aeneidos, in quo Virgilius pugnam

uaualem Actiacam luculentiſſime deſcribit in laudem Cæſaris Auguſti. diximus ſupra Apollinem habuiſſe templum in Actio promontorio, quod Auguſtus ampliauit, & ludos inſtituit dicatos Apollini, qui Actia nuncupantur.

A R M A.] alludit ad Aeneidos principium.

I A C T A Q V E *Lauinus.*] alludit ad illud Virgilianum: *Lauináque venit littora*: in quibus Aeneas oppidum condidit, & ab nomine vxoris, vt inquit Liuius, Lauinium appellauit.

T V *canis vmbroſi.*] laus eſt Virgiliani poëmatis, & in primis Bucolici ludicri, in quo celebrat paſtores Daphnin & Thyrſim. de Daphnide ait,

Daphnis ego in ſiluis hinc vſque ad ſidera notus.

cuius ſcribit Epicedium in Aegloga: *Cur non Mopſe boni.* de Thyrſide ſcribit in Aegloga: *Forte ſub arguta.* vbi carmina cantata à Thyrſide commemorant: *Hos Corydon, illos referebat in ordine Thyrſis.*

A T T R I T I S *arundinibus.*] ideſt, fiſtula paſtorali, quam ex calamis primus Pan concinnauit.

S V B T E R *pineta Galeſi.*] Virgilius delectabatur Tarentino ſeceſſu vbi poëmata pangebat: prope Tarentum fluuius eſt nomine Galeſus, qui (teſte Liuio) quinque millia ab vrbe abeſt. ait Propertius Maronem ſubter pinus Galeſi ceciniſſe carmen paſtorale. Galeſi meminit & ipſe Virgilius in Georgicis illo verſu:

Qua niger humectat flauentia culta Galeſus.

V T Q V E *decem poſſint.*] propter illud:

Aurea mala decem miſi, cras altera mittam.

T I T Y R V S *ipſe.*] ſub perſona Tityri apud Virgilium intelligitur ipſe poëta: & Tityrus lingua Libyca hircus appellatur, vt docet Probus: & Tityri inter miniſtros Bacchi à Strabone referuntur.

C O R Y D O N *qui tentat Alexim.*] alluſio ad Aeglogam: *Formoſum paſtor.*

R E Q V I E S C A T *auena.*] pro fiſtula paſtorali ponitur auena: quoniam ruſtici cantare in ſtipula conſueuerunt, vt ait Seruius. Hinc illud, *Tenui muſam meditaris auena.*

T V *canis Aſcræi.*] ſcribis Georgicum carmen æmulatus Heſiodum, qui fuit Aſcræus: vt ſupra memorauimus: vnde dictum eſt ab ipſo Virgilio:

Aſcræúmque cano Romana per oppida carmen.

D O C T A *teſtudine.*] id eſt, cithara: ita Horat.

Tuque teſtudo reſonare ſeptem
Callida neruis.

Et Virgilius:

Ipſe caua ſolans ægrum teſtudine amorem.

cauſam nominis refert Seruius, quod olim Mercurius percuſſit pede teſtudinem putrefactam, cuius nerui extenti ſonitum dederunt, ex cuius imitatione cithara eſt compoſita.

C Y N T H I V S.] Apollo.

N O N *tamen hæc vlli.*] noſtra, inquit, ſcripta & ſi leuiora ſunt, & minora quàm heroica & Maroniana, non tamen legentibus diſplicebunt: & ita Elegiacos poëtas extollit.

A N S E R I S *indocto.*] ſenſus eſt: Elegi verſus non ſunt digni minori laude grandiloquis carminibus, quamuis ſint in caractere gracili & attenuato, quemadmodum canor Cycni, quamuis paruus non cedit anſerum clamori obſtreporo

A & magno. huic ſimile eſt illud Lucretij:

Paruus vt eſt cycni melior canor ille, gruum quàm
Clamor in Aethereis diſperſus nubibus auſtri.

videtur etiam clanculum alludere ad Anſerem malum poëtam, gratum M. Antonio: ad quem exiſtimat Seruius alluſiſſe Virgilium illo verſu: *Argutos interſtrepet anſer olores.* & propter hunc eſt illud à Cicerone venuſte dictum, *Et falſa de Salerno anſeres depellentur.*

H Æ C *quoque.*] ſcilicet Elegiaca commendatio amatorij carminis à ſcriptoribus: nam Varro Attacinus perfectis Argonauticis ludebat amatoria.
B Fuit autem hic Varro, de quo loquitur, Attacinus nuncupatus ab Attace patria, qui eſt vicus in Gallia Narbonenſi, vt docet Euſebius chronographus, poſt xxx. quintum annum didicit literas Græcas ſummo cum ſtudio. de hoc ait Horatius in ſermonibus:

—— *Experto fruſtra Varrone Atacino.*

Hic ſcripſit Argonautica: vnde ait Ouidius:

Varronem, primámque ratem, quæ neſciet ætas.

à Quintiliano dicitur interpres alieni operis. Alter fuit ille Tarrentinus Varro omnium Romanorum doctiſſimus: cuius laus abſoluitur illo Terentiani endecaſyllabo:

C *Vir doctiſſimus vndecunque Varro.*

P E R F E C T O *Iaſone.*] hoc eſt, abſoluto poëmate Argonautarum. Varro Attacinus celebrabat verſibus Elegis amicam nomine Leucadiam: aliis Leucadia regio dicitur Epyrotica. poſſet hoc nomen Leucadiæ puellæ referri ad Apollinem Leucadium tanquam Apollineæ. poſſet & referri ad vicum Romanum, ſiue curiam nomine Leucadiam, tanquam fuerit eius curiæ. cuius loci meminit Plautus in Curgulione.

L E S B I A.] Catullus amicam Clodiam ſub nomine Leſbiæ celebrauit, vt teſtis eſt Apuleius. vnde dixit Ouid.

Fœmina cui falſum Lesbia nomen erat.

D Hæc carminibus Catullianis eſt notiſſima.

H Æ C *eadem.*] ſcilicet amatoria, & elegiaca.

P A G I N A *Calui.*] Caluus poëta carminis laſciui ſcriptor familiariſſimus Catulli fuit: adeo, vt cum Catullo nominetur ab Horatio: *Nil præter Caluum, & doctus cantare Catullum.* Et ab Ouidio: *Et tu cum Caluo docte Catulle tuo.* Meminit Gellius iſtius poëtæ à quo dicit factas fuiſſe fluentes carminum delitias: hoc idem teſtatur Ouidius ſic ſcribens: *Par fuit exigui, ſimiliſque licentia Calui.* fuit alter Caluus orator, cuius Seneca & Quintilianus meminerunt: quem quidam omnibus oratoribus anteponere non du-
E bitarunt. de poëta Caluo intelligit Propertius, à quo dicit Quintiliæ amicæ mortem celebratam eſſe carminibus Elegis.

L Y C O R I D E *Gallus.*] Cornelius Gallus Foroiulienſis, de quo ſcribit Virgilius in Bucolicis, amicam Lycorida ſuis verſibus illuſtrauit: vnde ait Ouidius:

Et ſua cum Gallo nota Lycoris erit.

hic primus (teſte Euſebio) tenuit Aegyptum prouinciam Romanam factam ab Auguſto, & ſemet propria manu interfecit: compulſus ad necem, cùm ob ingratum & maliuolum animũ illi domo interdixiſſet Auguſtus, vt teſtatur

Tranquillus. Scribit Ouid. ob linguam maledicam,& effrenem ſibimet mortis cauſam comparaſſe:verſus Ouidij hi ſunt :

Non fuit opprobrio celebraſſe Lycorida Gallo:
Sed linguam nimio non tenuiſſe mero.

& quia ſibi mortem ſua manu conſciuerat, ideo dixit alibi:

Sanguinis atque animæ prodige Galle tuæ.

dixi in primo commentario hunc non eſſe illum Gallum, cuius membra ſparſa fuere per campos Hetruſcos.

VVLNERA *lauit.*] ſenſus eſt: Gallum apud inferos abluiſſe cruorem ex vulneribus quæ ſibimet ipſe intulerat miniſterio amicæ Lycoridis, quæ Gallum apud inferos præſtolabatur.

M. ANT. MVRETVS.

NON *Amphiarea.*] deprauatum eſſe verſum hunc conſtat. nam ab Amphiarao neque Amphiaraæ, neque Amphiareæ deduci poteſt. numeri præterea non conſtant. in meo vetere libro legitur,

Amphiraca nil proſunt tibi fata quadriga.

vnde ſi quis vocem, *tibi*, ſuſtulerit, quæ verſum ὑπέρμετρον facit, veram, vt opinor, ſcripturam reſtituerit.

AVT *Capanei magno.*] eodem libro auctore hic repoſui vocem; *magno*, quæ ab imperitis detracta numeros corruperat.

NEC *minor his animis.*] in his verſibus mendi aliquid latere ſuſpicor.

IANVS DOVSA FIL.

QVAM *tetigit iactu certus ad oſſa Deus.*] Alibi:
——deſcendit vulnus ad oſſa meum.

Archilochus:

Δύστηνος ἔγκειμαι πόθῳ ἄψυχος
Χαλεπῆσι θεῶν ὀδύνῃσιν ἕκατι
Πεπαρμένος δι' ὀστέων. Theocritus Idyll. III.
Ὅς με καταςμύχων καὶ ἐς ὀστέον ἄχρις ἰάπτει.

IANVS DOVSA PATER.

NAM *rurſus licet Aetoli referas Acheloi*
Fluxerit vt magno factus amore liquor.] *Rurſus* hoc loco retrorſum ſignificat, & cum *Fluxerit*, non cum *referas* conſtruendum. Sic & idem dixerat ſupra:

Atque ita me iniecto duxerunt rurſus amictu.

Id eſt, reduxerunt illo vnde me abduxerât prius.

SED *non ante grauis taurus ſuccumbit aratro.*] Malim *graui*. epithetum aratro, quàm tauro accommodatius.

SIVE *in amore rudis ſiue peritus erit.*] Sic alibi:

Me dolor & lacrymæ meritò fecere peritum.
Atque vtinam poſito dicar amore rudis.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

CVR *quiſquam faciem dominæ iam credat amico.*] *Amico* eſt commentum Beroaldi, vt ipſemet fatetur, quum antea legeretur, *Amori*. Quod repone. Sic Tibullus -*infelix dum requieſcat amor*. id

A eſt, ego amans.

POSSET *vt in tanto.*] Aliter noſter: *Poſſes in tanto viuere flagitio?* vtrunque bene. Vtrum melius, neſcio.

AVT *quid Cratei.*] In noſtro ſine diphthongo *Cretei*. Volunt Epimenidem, qui Cretenſis fuit, intelligi. Atqui non ita loquutus fuiſſet, non magis quam, ſi Athenienſem ſimpliciter pro aliquo ſcriptore Athenienſi intelligi vellet. Ego puto corruptum locum eſſe. & mutilum: atque ita primo in illo exemplari ſcriptum fuiſſe: *Aut quid...cretei.* Vt prima ſyllaba deperierit. quum deberet legi, *Lucretei*, hoc eſt Lucreti. Nam & in hoc libro archaiſmos ſcripturæ reperi, vt ſupra:

B *Auribus & pueris ſcripta probare mea.* pro quo fecerant, *pueris*.

TV *ſatius memorem Muſis.*] Obſecro quid eſt *Memorem Muſis*? an, quod putauimus aliquando, τὰς μούσας, μαμμωνῶς, minime. Atqui ſuboluit mihi ſemper de mendo huius loci, præſertim quum antiqua ſcriptura legat: *Tu ſatius Muſis memorem imitere Philetam*. lege, *muſis meliorem*. neque dubium eſt hoc verum eſſe. Meliorem vocat, ἀμείνονα, χαριέστερον, καὶ γλαφυρώτερον. Mollis carminis palmam Philetæ defert, & meliorem Callimacho dicit.

ET *non inflati ſomnia Callimachi.*] Hæc aliter accipit vulgus, ac voluit Propertius. Ipſi putant à

C Propertio hic Callimachum laudari, quod eum non inflatum vocauerit. Ego contra inflatum eum vocari aio, ac propterea non laudari. Ait enim: mollem ac delicatum verſum Philetæ potius imitare, quam ſomnia inflati Callimachi. Somnia Callimachi vocat τὰ αἴτια, opus moroſum, ac obſcurum, vt & Martialis innuit, quum dixit, -*legas Aetia Callimachi*. quum ſuadet non alium librum quærere quam Aetia Callimachi, ſiquidem obſcuris delectatur. Somnia autem vocat, quia Callimachus hiſtorias antiquiſſimas, atque ab omni cognitione remotiſſimas ſcripturus finxit ſomniaſſe aliquando ſe inter-

D ueniſſe Muſarum cœtui, quas quum de rebus obſcuriſſimis interrogaſſet, accepiſſe ab iis ea, quæ poſtea literis mandauit. Oſtendit autem Epigramma ἀδέσποτον in eum.

Ὦ μέγα Βαττιάδαο σοφοῦ περίπυστον ὄνειαρ,
Ἦ ῥ' ἐτεὸν κεράων, οὐδ' ἐλέφαντος ἔης.
Τοῖα γὰρ ἄμμιν ἔφηνας, ἅτ' οὐ πάρος ἀνέρες ἴδμεν
Ἀμφί τε ἀθανάτους, ἀμφί τε ἡμιθέους.
Εὖτέ μιν ἐκ Λιβύης ἀναείρας εἰς Ἑλικῶνα
Ἤγαγες ἐν μέσσαις Πιερίδεσσι φέρων.
Αἱ δέ οἱ εἰρομένῳ ἀμφ' ὠγυγίων ἡρώων
Αἴτια καὶ μακάρων εἶπον ἀμειβόμεναι.

E Ait igitur: Tu melius feceris, ſi Philetæ amores, quam ſi obſcuriſſimum poema Callimachi Aetia imiteris. Id enim aggrediebatur iſte, ad quem ſcribit. quod ex ſequentibus apparet, At, dices, quomodo Callimachum inflatum vocat, quem profitetur ſe imitari? age mitto imitari, cuius nomine ipſe ſe appellat? *Vmbria Romani patria Callimachi*. Propertius tantum deterret eum ab Aetiis Callimachi, cui poemati ſimile aggrediebatur ille Propertij amicus: non autem ab amoribus, aut Elegiis Callimachi, quas ipſe imitari ſe, vt dixi, profitetur.

NAM

A N a m *rurſus.*] Profectò legendum: *Non rurſus.* Inepte enim loqueretur, ſi dixiſſet, Nam licet referas rurſus fabulam Acheloi, quid prodeſt Amphiarai mors? Hæc ſane & pueri riderent. ſed hoc vult: Non tibi licet rurſus ea tractare quæ Callimachus tractauit. Callimachus enim ea omnia ἐν αἰτίοις tractauerat, & fabulam Acheloi, & Mæandrum fluuium, & Nemea ad Archemori exequias. Nam hæc in Aetiis tractata fuiſſe oſtenderit vel vnum verbum *Rurſus*, quo vtitur. Si enim ab eo rurſus tractantur, à Callimacho ergo antea tractata fuerant. Hæc ne minimum quidem ſuſpicabatur vulgus Grammaticorum.

B A m p h i a r a æ.] verſus interpolatus. Vetus lectio:

Non Amphiariæ proſunt tibi fata quadrigæ
Aut Capanei grata ruina Ioui. Lege.
Non non Amphiaraea tibi fata quadriga
Proſunt, aut Capanei grata ruina Ioui.

Amphiaraeus, ἀμφιαράϊος.

A v t *Capanei magno.*] Iam oſtendimus & hunc quoque verſum interpolatum eſſe. quem etiam emendauimus ex veteri ſcriptura.

D e s i n e *& Aeſchyleo.*] Quia Aeſchylus ſcripſit Tragœdias, propterea hunc locum ita legendum eſſe cenſuerunt, quum tamen vetus lectio habeat, *Deſine Achilleo.* Nam intelligit Tragœdiam Achillem. C

E t *ad molles membra reſolue toros.*] Lege, *Choros,* vt vetus liber.

V e r s v s *includere torno.*] At noſter, *verſus componere.* Et profectò verſus torno includi recte dici non poteſt. Quicquid vero in hoc poëta mutatum eſt, id prope omne ex officina Beroaldi prodiit: qui parum hunc poëtam illis ſuis immanibus Commentariis iuuit: & raro mentem poëtæ tangit, aut aſſequitur.

M e *iuuet æternis.*] Noſter, *Heſternis.* quis non illam vulgatæ præferat?

A t t i a *Virgilium.*] ἀπὸ κοινοῦ *Iuuet.* Scriptus liber *Virgilio.* D

Q v i *nunc Aeneæ Troiani ſuſcitat arma.*] Apparet Virgilium & tunc principium Aeneidos feciſſe illum verſum, *Arma virumque cano.* Et Ouidius quoque idem vult:

Contulit in Tyrios arma virumque toros.

T v *canis vmbroſi.*] Hæc ariolatur Propertius. Non enim hæc ſcripſit Virgilius. Sed alium Bucolicorum ſcriptorē habebat in animo, vt infra.

V t q v e *decem poſſint corrumpere mala puellam.*] Et hæc ariolatur de Virgilio. Nam non apud Virgil. illa, ſed apud Theocritum. Sic enim ille:

Ἠνὶ δέ τοι δέκα μᾶλα φέρω. τηνῶθε καθεῖλον, E
Ὧ μ' ἐκέλευ καθελεῖν τυ.—

Puero autem non puellæ mittuntur. vt apud Virgilium:

Quod potui, puero ſyluestri ex arbore lecta
Aurea mala decem miſi. cras altera mittam.

M i s s v s *& impreſſus:*] Impreſſa vbera, ἀμελκτά. non mulcta. ij enim pinguiores, quorum matres non mulgentur.

H v i c *licet ingrata.*] Et hæc non Virgil. ſed Theocritus:

Χιμαίρας ποτὶ ταὶ ἀμαμηλίδας. ταὶ δέ μοι αἶγες
Βόσκονται κατ' ὄρος, ᾗ ὁ τίτυρος αὐτὰς ἐλαύνει.

Q v a m v i s *ille ſua laſſus.*] Emendo:

Quamuis ille ſuam laſſus requieſcat auenam. Alibi:
Iuppiter Alcmenæ geminas requieuerat Arctos.

Caluus in Io. *Sol quoque præteritos meminit requieſcere curſus* Euripides Iphigenia in Tauris,

Οἰκείων δ' ἐν θαλάμων
Πτέρυγας ἐν νώτοις ἁμοῖς
Λήξαιμι θάλπουσα,

Sedens in propriis thalamis requieſcam alas in dorſo meo. Sed magis inſolens illud in Phœniſſis: γεραιὸν πόδα δεμνίοις δ' ἔστασιν ἰαύων. dormiens pedem, id eſt requieſcens pedem.

B N e c *minor his animis nec ſi minor.*] Ita vetus ſcriptura. Folium Sibyllæ hic verſus: & quem ridicule interpretatur Beroaldus. legendum vero: *Nec minor his animis, nec ſe minor.* Nec Virgilius propterea aliquid indignum maieſtate illa ſui carminis, aut ſe ipſo fecit, quum laceſſitus ab æmulo Anſere, non reſpondit. Virgilius æmulos tres ineptos poëtas habuit, Anſerem, Bauium, Mæuium. A quibus prouocatus, diſſimulauit. Emiſerant enim in illum famoſa carmina præſertim parodias ex ipſius libris:

Tityre, ſi toga calda tibi eſt, quo tegmine fagi?

Negant enim Latinum eſſe, tegmen fagi, pro vmbra & opacitate fagi. Item:

C *Dic mihi Damata, cuium pecus anne Latinum?*
Non: verum Aegonis. noſtri ſic rure loquuntur.

Non putant *cuium pecus* poſſe dici niſi à ruſticis & caprariis, non autem ab vrbanis. In quo eos decipi conuincit veterum auctorum obſeruatio. Item riſerunt eum, quod hordea pluraliter dixerit:

Hordea qui dicit, ſupereſt, vt tritica dicat.

H æ c *etiam docti confeſſa eſt pagina Calui.*] Quare doctum vocet, Cicero docet ſcribens Trebonio: *Multa,* inquit, *erant, & recondita literæ. vis non erat.*

D E t *modo formoſa.*] Niſi fallor τὸ m o d o ſignificat nuperam cædem Galli, quam ipſe ſibi conſciuit anno a. v. c. dccxxvii. quo Meſſala de Gallis triumphauit, ſex annis ante deceſſum Virgilij: vt ridiculum ſit Epigramma, quod ſub nomine Cor. Galli vulgo circunfertur de morte Virgilij, eiuſque Æneide. Eſt autem Scholaſtici Poetæ.

Q v a m *Multa*] Lege *qui multa.* Antea ſententia erat obſcuriſſima. Et Gallus quoque inquit; idem cecinit, qui mortem ſibi conſciuit, quum non dudum formoſa eſſet Lycoris. Mira locutio, in qua creber Horatius.

E *-neque peſſima munerum,* *Ferres, diuite me-*

id eſt, ſi eſſem diues. *Quorum ſecunda, vate me, datur fuga.* id eſt, me vaticinante. *Diceris Vario fortis & hoſtium Victor Mæonij Carminis alite,* id eſt, quum Varius ſit Poeta epicus: qui locus Horatij male vulgo Magiſtrorum conceptus. Sic, vt dixi, hic formoſa Lycoride eadem figura dictum, id eſt, quum habuerit Lycoridem formoſam, quum ei eſſet Lycoris materia carminis. Græce,

ὅς ἐπὶ τῷ καλῷ κορείδι αὐτῶν.

F I N I S.

SEXTI PROPERTII ELEGIARVM LIBER III.

ELEGIA I.

CALLIMACHI manes, & Coi ſacra Philetæ,
In veſtrum, quæſo, me ſinite ire nemus.
Primus ego ingredior puro de fonte ſacerdos
Itala per Graios orgia ferre choros. B
Dicite quo pariter carmen tenuaſtis in antro,
Quóue pede ingreſſi, quámve bibiſtis aquam.
Ah valeat, Phœbum quicunque moratur in armis.
Exactus tenui pumice verſus eat,
Quò me fama leuat terra ſublimis, & à me
Nata coronatis muſa triumphat equis, C
Et mecum in curru parui vectantur Amores,
Scriptorúmque meas turba ſecuta rotas.
Quid fruſtra miſſis in me certatis habenis?
Nō datur ad Muſas currere lata via. D
Multi Roma tuas laudes annalibus addent,
Qui finem Imperij Bactra futura canent:
Sed, quod pace legas, opus hoc de monte ſororum
A *Detulit intacta pagina noſtra via.*
Mollia Pegaſides veſtro date ſerta poëtæ:
Non faciet capiti dura corona meo.
At mihi, quod viuo detraxerit inuida turba,
Poſt obitum duplici fœnore reddet honos.
Omnia poſt obitū fingit maiora vetuſtas.
Maius ab exequiis nomē in ora venit.
Nam quis equo pulſas abiegno noſceret arces?
Fulmináque Æmonio comminus iſſe viro?
Idæum Simoenta, Iouis cunabula parui?
Hectora per campos ter maculaſſe rotas
Deiphobúmque, Helenúmque, & Polydamantas in armis?
Qualemcumque Parin vix ſua noſſet humus.
Exiguo ſermone fores nunc Ilion, & tu
Troia, bis Oetæi numine capta Dei.
Nec non ille tui caſus memorator Homerus
Poſteritate ſuū creſcere ſenſit opus.
Méque inter ſeros laudabit Roma nepotes.
Illum poſt cineres auguror eſſe diem.
Ne mea contempto lapis indicet oſſa ſepulcro,
Prouiſum eſt Lycio vota probāte deo.
Carminis interea noſtri redeamus in orbem,
Gaudeat vt ſolito tacta puella ſono.

PHILIPP. BEROALD. BON. A

CALLIMACHI *manes & Coi ſacra Phileta.*]Scripturus amores, & Elegos verſus manes Callimachi, & Philetæ rogat, vt ipſum velint eſſe ſymiſtem, hoc eſt conſacerdotẽ, participẽmque eorum ſacrorum, quorum illi erant antiſtites. Allegoricos optat tecipi inter elegiacos poëtas, quales apud Græcos ſont Callimachus, atqoe Philetas, qui dicitur poëta B Coos à patria, vt ſupra docuimus.

I T A L A *per Graios Orgia.*] poetæ ſunt ſacerdotes Muſarum & Phœbi & myſteriis poëricis initiati: vnde & vates ſacri nominantur. Propertius tanquam primus inter Latinos poëtas Elegiographus dicit ſe ferre myſtica Latini carminis Elegi ſacramenta per chotos Græcorum poëtarum, tanquam à ſolis Græcis Elegia tunc celebrata fuiſſet: nec dum à Latinis illuſtrata. In hãc ſententiam dixit Hor. ſe Lyricum carmen apud Latinos primum à Græcis ad Italos modos deduxiſſe, & parios Iambos Latio oſtendiſſe. Orgia C dicuntur ſacra omnium deorum apud Græcos, ſicot cerimoniæ apud Latinos. Abuſiue Bacchi ſacra Orgia nominantur, vt docet Ser. Scribit Straho: Orgia vocitari omne cerimoniale oegocium: vnde autem Orgia dicantor docet Euſeb. in II. præparationis euan. ſcribens, ab orge, id eſt, ira ſiue furore deriuari: quem aduerſus Iooem Ceres ſuſcepiſſe fertur. Poteſt & hoc teferri ad furorem illum, quo Bacchantes agitantur ſácris Liberi patris operantes: Nunc acyros & impropriè orgia vocat ſacra, myſteriáqoe poëtica & potiſſimum Elegiaca.

Q V O *antro.*]nemorum ſeceſſus & antra poëtæ adamare dicuntur vt otioſius poëticæ incumbaut: namqoe ſilentium illud ſecretum ſcriben- D tibus maxime conuenit: & ſtudiorum hortator eſſe videtur ille ſeceſſus, & cogitationem meditantis intendere: inde legimus Demoſthenem ſolitum eſſe ſe recondere in locum, ex qoo nullam exaudiret vocem, ex quo nihil proſpici poſſet, ne aliud agere mentem cogerent oculi. Antra autem in Parnaſſo poetica multa fuerunt, ex quibus, teſte Strabone, clariſſimũ & formoſiſſimum extat antrum Coryciom, à quo Ouid. muſas Corycidas nymphas noncupauit illo verſu,

Corycidas nymphas, & numina montis adorant.

fuit & in Helicone antrum muſarum nomine Libetrum. in hanc ſententiam eſt illud à Satyri- E co poeta prolatum:

> *—— nec enim cantare ſub antro*
> *Pierio: thyrſũmque poteſt contingere ſana*
> *Paupertas.——*

T E N V I S T I S.]boni codices habent tenuaſtis: & ſignificat attenuatum & gtacile carmen concinnaſtis. alluſio eſt ad ſtylum tenuem & exilem characterem, quo vſi ſunt Callimachus, & Philetas in Elegia pangenda.

Q V A M-V E *bibiſtis aquam.*]alludere videtur ad fontes qui plurimi ſunt Moſis dicati, ex quibus bibunt, qoi poetæ fiunt. Iuuenalis,

A *Aptúſque bibendis Fontibus Aonidum.* Et Papi.
Da fontes mihi Phœbe nonos. idem Lucret.
Iuuat integros accedere fontes.

A H *valeat.*]hoc eſt abeat ac tecedat: & ita hoc verbum Lactan. in li. de ira interpretatur, enarrans verba Cice. Donatus qooque illud Terentianom Valeant exponit pro abeant & recedant. verbum eſt imptecationis. aliter Ser.

T E N V I *pumice.*] alluſio ad genus dicendi gracile, & characterem attenuatum. nimis hoc poëtice dictum, tanquam verſus ipſi pumicè expoliantur, cùm libros expulire conſueuerimus: B vnde dixit Plin. *Pumices in vſu eſſe corporum leuigandorum atque librorum.* Potores in certamine bibendi præ ſumunt farinam pumicis, vt vniuerſo potu impleantor, alioquin periclitarentur propter immenſam vim in pumice refrigerandi, quæ tanta eſt vt muſta fẽruere deſinant pumice addito, & vrcei hulliẽres reſtinguantur, vt ſcrib. Theophra. in IX. de plantis. & repetit Plin. in XXXVI. hinc illud ab eodem Plin. egregie dictum eſt in XIIII. *Bibendi cauſa venena conficiuntur, aliis cicutam præ ſumentibus, aliis pumicis farinam, vt bibere mors cogat.*

T E R R A *ſublimis.*] tale eſt illud Virgilianum: C
Quo me quoque poſſim tollere humo.
Quod vſurpat Plin. in epi. tale eſt & illud Va. Flacci: *Eripe me populis & habenti nubila terræ.*

A M E *nata muſa.*] tanquam ipſe ſit primos apud Latinos ſcriptor Elegiaci poëmati: muſam amatoriam à ſe natam dicit triumphare curru triumphali, io quo Cupidines ſecum pariter vectentur, & poëtæ ſubſequantur. tranſlatio ſumpta à triumphantibus, quorum ritum, & pompam ſupra memorauimus.

N O N *datur lata via.*] ſententia Heſiodi, qui ait: *Sudorem poſuere Dei virtutis ad arcem.* cui conuenit illud eccleſiaſticum: *Arcta & anguſta eſt via, quæ ducit ad uitam.*

D M V L T I *Roma.*]alios futuros ſcriptores dicit, qui res cum laude geſtas Romanorum memoriæ commendabout, & annalibus tradent, qui ſunt libri, in quibus res geſtæ, obſeruato cuiuſque anni ordine componuntur. Quid differant annales ab hiſtoria docet Gellius in v. & vt aoctor eſt Cice. Res omnes ſingulorum annorum mandabat literis pontifex maximus: bíque annales maximi nominabantur.

B A C T R A.] imperium Bactrianorum fuiſſe mille vrbium in Aſia, teſtis eſt Iuſtinus. Bactrum oppidum eſt à Bactro fluuio appellatum, vt ſcribit Plinius. Bactriani canes hahent, quos patria E lingua ſepulchrales vocant: quibus viuos homines apponunt comedendos, qui ſint ſenio, morbóque confecti. de Bactris ait Maro: *Nec Bactra, nec Indi Laudibus Italiæ certent.* de Bactris hæc tradit Curtius: *Ipſa Bactra regionis Bactrianæ caput ſita ſunt ſub monte Paropaniſo. Bactrus amnis præterit mœnia: is vrbi & regioni nomen dedit. Bactriana terra multiplex & varia natura eſt: alibi arboribus, vitibus, armentis fœcunda: alibi ſqualida, ſiccitate ſterilis, non hominem, non frugem alit.*

O P V S *hoc.*] Elegiacum poëma.

I N T A C T A *via.*] vt ait Lucretius:
Nullius ante trita ſolo.

PEGASIDES.] Muſæ dictæ à fonte, qui Græcè dicitur Pige, quem Pegaſus ictu vngulæ fingitur aperuiſſe, auctor Feſtus. Præterea Muſæ fontes habent complures ſacros. Ouid.

At mihi Pegaſides blandiſſima carmina dictant.

MOLLIA.] propter verſus Elegos, qui ſunt molles.

DVRA *corona.*] alludit ad carmen heroicum quod duris bellis accommodatur: præterea laurus qua coronantur epici poëtæ duriores habet frondes hederaceis frondibus, quibus optat coronari: vt alibi: *Mi folia ex hedera porrige Bacche, tua.*

POST *obitū.*] iuxta illud Oui. *Paſcitur in viuis liuor.*

MAIVS *ab exequiis.*] catholica ſententia, qua docet nomina clarorum virorum poſt fata noteſcere & illuſtrari, cum viuentibus ex liuore detrahamus: vnde dixit Martialis,

Eſſe quid hoc dicam quod viuis fama negatur.

EQVO *abiegno.*] equus ille, qui à Lucretio eleganter dicitur durateus, hoc eſt ligneus, quo capta eſt Troia, notiſſimus eſt carminibus Maronis, qui euerſionem Troiæ cum Sinone & equo ligneo pene ad verbum à Piſandro poëta tranſcripſit. Scribit Plinius equum fuiſſe machinam muralem, qui nunc aries appellatur: eiuſque inuentorem fuiſſe Epeum. Abiegnus vocatur, quia erat ex abiete contextus: iuxta illud, *Sectáque intexunt abiete coſtas.* ab abiete deducitur abietarius, & accipitur pro fabro lignario. In Exodo ſcriptū legimus: *Faciant opera abietary.* id genus hominū elegantiſſimo vocabulo materiarios Plautus appellat. à materie videlicet, cuius nomine ligna quæ ad ædificandum fulciendúmque neceſſaria ſunt intelligenda eſſe docet iuriſconſultus libro III. de legatis.

PVLSAS *arces.*] id eſt, pergama diruta: & videtur alludere ad machinam muralem, qua muri diſſipantur, qualis fuit equus ille Troianus, ſi Plinio credimus. Potes etiam legere artes, vt intelligamus dolos emiſſos ex equo.

FLVMINÁQVE *Hæmonio.*] incurioſi literatores incurioſè penſitarunt hunc locum tanquam nulla ſubeſſet recondita, laténſque ſententia, quæ profecto ſubeſt: quam ab Homero Propertius mutuatus eſt. ſcribit enim ille in XXI. Iliados Xanthum, qui alio nomine Scamander dictus eſt, olim indignabundum inſurrexiſſe in Achillem in ipſo fluuio Troianos trucidantem, eúmque impuliſſe vt pedibus conſiſtere nō poſſet. conabatur Xanthus vorticoſis fluctibus irruere in Achillem, vt eo impedito Troianos abditos tutaretur, implorauitque opem alterius fluminis Simoentis, vt facilius Achillem opprimeret, nec prius violenti fluminis furibundus impetus remiſſus eſt quam Vulcanus vrenti flāma flumen exuſſit, & flagrantibus caloribus Xāthum reliquit ſemiuſtulatum, domitáque eius violentia ignes amouit: hinc eſt illud dictum ab Ouïdio in ſecundo Metamorphoſeon: *Arſuruſque iterum Xanthus*: Quod triuiales magiſtri tam neſciunt, quam ſcire non curant. Quis enim ex illo grammatiſtarum grege quærit cur dixerit Xanthum poſt illud Phaëtontis incendium iterum arſurum: nimirum reſpexit Ouidius ad hāc conflagrationem, qua Vulcanus Xanthum concremauit: Merito igitur dicit poëta flumina Troiana iſſe cominus Hæmonio viro, hoc eſt Achilli, cùm Xanthus illum fluctibus vndabundis opprimere conaretur.

IDÆVM *Simoenta.*] Ops, quæ pluribus apud priſcos eſt vocitata nominibus: Mater enim deum, & Idæa, & Phrygia, & Peſſimuntia, & Cybele, & Rhea nominatur, cùm Iouem peperiſſet, eum furtim mandauit Curetibus alendum. educatio Iouis infantis atque cunabula in Phrygia fuiſſe feruntur. Sunt qui dicant in Creta fuiſſe nutritum. copulatæ ſunt & connexæ Cretenſium, Phrygúmque cerimoniæ, adeo vt in Creta & in Phrygia eadem factitata fuiſſe tradantur. lege Strabonem in x. Idæum vocat Simoenta fluuium Troianum ab Ida Phrygia cum altera ſit in Creta. Cunabula ſunt lectuli & cunæ in quibus infantes iacent, vt ait Seruius.

TER *maculaſſe rotas.*] res nota eſt carmine Virgiliano quemadmodum Achilles *Ter circum Iliacos raptauerat Hectora muros.* &, vt inquit, Homerus, iunctis ad currum equis Hectorem, poſt alligatum ter circum defuncti Patrocli ſepulchrum traxit, deinde in puluere pronum dimiſit. Poteſt hoc referri ad ipſius Hectoris virtutem, qui totas currus ſui cruore cæſorum Achiuorum ſæpe maculauit, illos palabūdos trucidando inſectās.

DEIPHOBVM.] Deiphobus & Helenus & & Paris fratres Hectoris, carminibus Homericis & Virgilianis ſunt cognitiſſimi. Polydamas vero vir fuit Troianus Panthi filius ſapientia præditus ſingulari, qui & præſentia norat & futura, vt refert Homerus. Hic eadem nocte natus eſt, qua Hector. alter verbis, alter haſta præſtantiſſimus. hinc à Plinio dicuntur tam diuerſæ ſortis viri.

QVALEMCVNQVE *Parin.*] ſiue bellicoſus fuerit, ſiue imbellis, qui apud Homerum ab Hectore fratre hac obiurgatione taxatur, Diſparis non Paris forma inſignis, ſed amore in mulieres perdito, verbis audax, rebus ignauus.

TVI *caſus.*] belli, excidiique Troiani.

TROIA *bis Oetæi numine.*] Oetæus Deus dicitur Hercules ab Oeta monte Theſſaliæ, vbi pyra ſtructa ſe combuſſit: hinc Senecæ tragœdia eſt, cui titulus eſt Hercules Oetæus. Troia bis capta fuit numine Herculeo: ſemel ab ipſo Hercule, qui claſſe decem & octo nauium, ſiue, vt ait Homerus, ſex comparata, profectus eſt contra Troianos propter denegatos equos à Laomedonte promiſſos: & ipſum Ilium cepit, multis Troianis interemptis, & in primis occiſo ipſo Laomedonte, vt ſcribit Diodorus in quinto bibliothecæ. Iterum capta eſt Troia ſagittis Herculeis, quas Philoctetes poſſidebat, quæ, vt ait Iuſtinus, fatum Troiæ fuerunt, quæ poſt Troiæ excidium in templo Herculis Thurini à Philocteta ſunt collocatæ.

NEPOTES.] præter notam ſignificationem appellatione nepotum omnes inferioris gradus continentur, vt ſcribunt Iuriſconſulti, & pro poſteris accipiuntur: nepotes vocamus prodigos, & luxurioſos, vt Feſtus & Porphyrio tradunt. de quibus ait Hor.

Vincit enim ſtultus ratio inſanire nepotes.

& à Plinio Apicius nominatur omnium nepotum altiſſimus gurges: inde nepotatus dicitur ipſe luxus & prodigalitas apud Tranquil. & Apul. & nepotari ſignificat prodige & luxurioſe viuere. Quo verbo vſus eſt Tertullianus in Apologetico, vbi ait: *Ariſtippus in purpura nepotatur.*

L V C I O *deo probante.*] hoc eſt Apolline deo poëtarum ſuffragante prouidi, ne ſepulchrum meum ſit inhonoratum, & incognitum: cùm exegerim monumentum ære perennius, vt inquit Hora. & ita oſtendit ſe curaſſe, vt magis ingenio notus ſit poſteris, quam ſepulchri titulo & inſcriptione. Lycius deus dicitur Apollo, quia colitur in Lycia regione Aſiatica: vnde à Virgilio Lyciæ ſortes Apollinea vocantur oracula, & alibi dixit: *Qualis vbi hybernam Lyciam.* Illic enim ciuitas erat nomine Patara, vbi Apollo dabat reſponſa: vnde Patareus appellatur ab Horat. & dixit Ouid. *Patareáque regia ſeruit.* Macro. in primo Saturnalium plures Lycij Apollinis cauſas enumerat, quas illic legere poteris cum deſiderabuntur, ex quibus hæc maxime placuit, quam aſcribit Cleanthi, qui Apollinem Lycium appellatum eſſe dicebat, quod veluti lupi pecora rapiunt, ita ipſe quoque humorem eripit radiis. Lycos Græce, lupus Latinè dicitur.

I N *orbem.*] ad inſtitutum propoſitum metaphorica locutio.

M. ANT. MVRETVS.

CALLIMACHI *manes.*] Callimachi & Philetæ manes inuocat, vt ſibi aſſint in ſcribendis elegis. tum commendat ſe ipſum, qui princeps apud Latinos hoc poëmatis genus excoluerit: immortalémque famam ſuam fore auguratur. hos autem poëtas etiam alibi coniunxit,

Tu ſatius memorem muſis imitere Philetan,
Et non inflati ſomnia Callimachi.

P H I L E T Æ.] huic ſecundas partes in elegia tribui ſolitas, ait Fabius. eum ita exili corpore fuiſſe prodit Athenæus, vti neceſſe habuerit pilas plumbeas ad pedes geſtitare, ne ſubuerteretur à vento. mortuum autem è labore, quem capiebat in ſtudiis, & è moleſtia, quam contraxit, cum fallacis & captioſæ Stoicorum concluſiunculæ, quam Græci ψευδόμενον, Cicero mentientem vocat, diſſolutionem reperire non poſſet.

P R I M V S *ego.*] ſimile illi Lucretiano,

Auia Pieridum. & illi Horatiano,
Libera per vacuum poſui veſtigia princeps,
Non aliena meo preſſi pede. & mox,
——*parios ego primus iambos*
Oſtendi Latio.

S A C E R D O S.] Sic Horatius:

——*carmina non prius*
Audita muſarum ſacerdos,
Virginibus pueriſque canto.

I T A L A *per Graios.*] Romano ore ea, quæ Græcis tantum tractata fuerant celebrare.

O R G I A.] poëtæ enim ſacri ſunt Baccho.

C H O R O S.] nam in Bacchi ſacris choros agebant. ſupra,

Egit vt euantes dux Ariadna choros.

A T E N V A S T I S.] ſecuti ſunt enim χαρακτῆρα ἰσχνόν. vnde alibi, non inflatum Callimachum dixit, & anguſtum ei pectus tribuit.

E X A C T V S.] ἐξεσμένος. Ouidius,

Non exacta ſatis, rudibuſque ſimillima ſignis.

Q V I N *fruſtra.*] quaſi curru inuehens, & alios pone ſequentes reſpectans, hæc dicit.

N O N *datur.*] via currere, id eſt, via qua curri poſſit.

C A R M I N I S *interea.*] in antiquis libris hæc à ſuperioribus diſtincta ac ſeparata ſunt.

O R P H E V.] negat, mirum eſſe, ſi carmina, quę ipſe Baccho & Apolline propitiis ſcribit, à puellis colantur: cum carminibus Orpheus feras &
B flumina, Amphion lapides, Polyphemus etiam rudis & agreſtis muſicus Galatheam mouerit; nedum puellas, quarum tenerum eſt, & flexibile ingenium.

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

NAM *quis equo pulſas.*] Quaſi equus ille machina fuerit πολιορκητική. quod Plin. videtur velle. quemadmodum Phrixum Colchos deuectum non ariete, ſed naue, in cuius prora fuerit κριοῦ σημεῖον.

I O V I S *cunabula magni.*] Quod Idam Phrygiæ
C cum Ida Cretæ confundunt veteres, & quæ ab aliis de Iouis cunabulis in Ida Cretę referuntur, ab aliis ad Idam Phrygiæ transferri, habes apud eruditum ſcriptorem Strabonem.

E T *Polydamantas in armis.*] Scribe, *etiam Polydamantas.* Melius autem, *Polydamanta ſine armis.* Id eſt in nullis armis celeber eſſet. Nam lingua tantum non armis potentem inducit Homerus.

T R O I A *bis Oetæi.*] Seneca Troadibus:

——*meliorque fœtu*
Fortis armenti lapidoſa Trachin,
Quæ ſub vmbroſis latebroſa ſiluis
Miſit infeſtos Troiæ ruinis
D *Non ſemel arcus.* Idem
Bis pulſata
Dardana Graio mœnia ferro
Biſque pharetras paſſa Herculeas.

Tamen Theocritus vocat τρίπατρον, ἐν βαρμίτῳ.

ELEGIA II.

O R P H E A *detenuiſſe feras & concita dicunt*
Flumina Threicia ſuſtinuiſſe lyra.
Saxa Cithæronis Thebas agitata per artem
E *Sponte ſua in muri mēbra coiſſe ferūt.*
Quin etiam Polypheme fera Galatea ſub Aetna
Ad tua rorātes carmina flexit equos.
Miremur, nobis & Baccho, & Apolline dextro,
Turba puellarum ſi mea verba colit?

Quòd non Tænariis domus eſt mihi fulta columnis:
Nec camera auratas inter eburna trabes;
Nec mea Phæacias æquant pomaria ſiluas.
Non operoſa rigat Martius antra liquor:
At Muſæ comites, & carmina cara legenti,
Et defeſſa choris Calliopea meis.
Fortunata, meo ſi quales celebrata libello:
Carmina erunt formæ tot monimenta tuæ.
Nam neque Pyramidum ſumptus ad ſidera ducti,
Nec Iouis Elei cœlum imitata domus:
Nec Mauſolei diues fortuna ſepulcri
Mortis ab extrema conditione vacant.
Aut illis flamma, aut imber ſubducet honores,
Annorum aut ictu pondera victa ruent.
At non ingenio quæſitum nomen ab æuo
Excidet. ingenio ſtat ſine morte decus.

PHILIPP. BEROALD. BON.

ORPHEA *detinuiſſe feras.*] De Orpheo & Amphione ſupra memorauimus, & omnia de illis inuulgata ſunt.

SAXA *Cytherones.*] Cytheron mons eſt Bœotiæ, ſiue ſaltus, fabulis carminibúſque celeberrimus, vt Plin. & Mella tradiderunt, neque eſt vnus ex collibus Parnaſſi, vt grammatici perperam exiſtimauerunt, cùm hic in Bœotiæ: ille in Theſſalia collocetur à Geographis.

PARTEM.] ſcilicet muſicæ Amphioniæ.

QVIN *etiam Polypheme.*] apud Ouid. verſus ſunt luculenti & amatorij, quos refert Polyphemus ad Galatheam, quam deperibat exorandam. hanc dicit poëta flexiſſe equos rotantes, propterea quod erat nympha aquàrum, vnde à Virgilio Nerine Galathea nominatur à Nereo patre Nereidum.

ET *Baccho & Apolline dextro.*] id eſt, diis poëtarum mihi propitiis atque fauentibus. Virg. Dexter adi à Perſio dictum eſt, Hercule dextro: & à Statio, dextro Ioue, & dextera Iunone.

A QVOD *non Tænariis:*] non habeo, inquit, diuitias luxorioſas, ſed loco diuitiarum habeo muſas, & ingenium poeticum. In hanc ſententiam dixit Hora.

Non ebur, atque aureum
Mea renidet in domo lacunar:
At fides & ingenij
Benigna vena eſt. ——

Tænarias columnas intelligit marmoreas, & ex marmore Laconico confectas: quod erat pretioſum viridi colore: cunctíſque hilarius, vt ait Plin. XXXVI. vnde dixit Papinius in ſiluis: *Hic dura Laconum Saxa virent.* Tænaros autem pro-
B montorium eſt in Laconia, vbi ſunt latomiæ, hoc eſt, lapidicinæ lapidum pretioſiorum, qui Tænarei cognominãtur, vt docet Strabo in VIII. Columnas Tænarias celebrat etiam Tibul. illo verſu: *Tænare ſiue tuis, ſiue Caryſte tuis.*

CAMERA *eburna.*] fornix cubiculi, & ipſa pars ſuperior vbi ſunt laquearia: proprie camera vocitatur à camuro, id eſt, à curuo dicta, vt ait Serui. & dixit Horat. *Percuſſit cameram.* & Plin. inquit: *Ex humo pauimento pulſa in cameras tranſiere.* Inde concamerare deducitur. Plin. genus cucurbitarum camerarium appellat, quoniam cameras operiunt.

AVRATAS *trabes.*] luxuria commenta eſt
C inaurare trabes in laquearibus: vnde ait Lucan. in X. *Craſſúmque trabes abſconderat aurum.*
& à Papi. dictum eſt in ſiluis: *Robora Dalmatico lucent ſatiata metallo.* Plin. obiurgans Romanorum luxum ſic inquit, in XXXIII. *Laquearia nunc & in priuatis domibus auro teguntur.*

NEC *mea Phæacias.*] Corcyra inſula eſt alio nomine Phæacia nuncupata à Phæaco, cuius filius fuit Alcinous, vt tradit Diodo. in V, & vt auctor eſt Plin. Antiquitas nihil prius eſt mirata quàm hortos Alcinoi verſibus Homericis celeberrimos. In quibus proceræ arbores viſebantur, ſempérque fructiferæ pomis aliis cadenti-
D bus, aliis matureſcentibus, aliis ſubnaſcentibus: & vt refert Home. in XII. Odyſſeæ: pyrum in pyro, malum in malo, & ficus in ficu ſucceſcebat. Vnde dixit Papinius: ——*vóſque*
Quo nunquam vacui prodiſtis ad æthera rami.
Et Iuuenalis:
Qualia perpetuus Phæacum Autumnus habebat.
Pomaria vocamus loca conſita pomis, & repoſitoria pomorum etiam pomaria nuncupant: vnde docet Plin. Pomaria contabulari in loco ſicco & frigido, in quibus ſint feneſtræ ſeptentrionales, quæ ſerenis diebus pateſcant. Eccleſiaſtici literatores in hiſtoria Suſannæ Pomerium legunt, cum legere debeant pomarium, quod ac-
E cipitur pro viridario.

MARTIVS *liquor.*] aqua Martia clariſſima eſt omnium aquarum in toto orbe, ſi Plinio credimus, illius ſalubritatem, frigiditatémque miro præconio extollenti. Olim vocabatur Aufeia. Fons ipſe Piconia. primus eam in vrbem inducere auſpicatus eſt Ancus Martius vnus ex regibus: poſtea Quint. Martius rex in prætura: rurſúſque reſtituit M. Agrippa. De hac ait Papinius:
Marſáſque niues & frigora ducens Martia.

NON *operoſa.*] non habeo inquit, ſpeluncas

manu factas, & prætioſu opere confectas, quæ irrigentur fontibus aquarum ſcaturientium. Id genus ſpeloncas Iuuenalis diſſimiles veris eſſe luculente dixit.

Carmina.] monomenta. Monumeotum, vt docer iotiſconſultus de ſomptibus funerum, generaliter res eſt memotiæ ſeruandæ cauſa in poſterum prodita. vnde ait Feſtus: Et ſcripta, & carmina dici monomenta, & quicquid ob memoriam alicuius factum eſt. Monomentum à muoendo deductum, vt ſcribit Varru.

Nam *neque pyramidum.*] pyramides, teſte Solino, turres ſunt io Ægypto faſtigiatæ vltra celſitudinem omnem, quæ fieri mano poſſit. Hæc erant ſepulchra regum Ægyptiorum. Ex pyramidibus quæ inter ſeptem ſpectacula numerantur. De his ſcripſerunt Herudutus, Diodutus, Strabo, & Plin. molta digna memoratu: quæ cum noſſe voles, ad illos accedito. Miratur Ægyptus cacumina extrema pyramidum, quæ eminere creduntur: vnde hyperbolicos dicitur à poëta *ſumptus ad ſidera ducti.* Quaoti autem ſumptus & impenſæ fierent in pyramidibus fabricandis docet Plinius in XXXVI. qui ſcribit vnam pyramidem à CCCLX. millibus operariorum viginti annis fuiſſe conſtructam. Et aliqui prodiderunt in raphanos, alia, & cœpas mille & octingenta talenta erogata.

Nec *Iouis Elei.*] templum Ionis olympij intelligitur, quod olim uraculo, mox ludis fuit inclytiſſimum: quod erat in agro Piſano Cleorum Achaiæ populorum. Magnum huic templo urnameotum exhibebant munera prætioſa ab vniuerſis Græcis oblata. Inter quæ præcipuum fuit ſolidom ex auro ipſios Ionis ſimulachrum: & ſtatua Iouis eburnea incredibilis magnitudinis à Phidia fabrefacta. ædes ipſa erat ampliſſima, vt auctur eſt Strabo.

Nec *Mauſolei.*] Mauſoleum ſepulchrum eſt ab Artemiſia factum Mauſolo Cariæ regulo memoratiſſimum: & inter ſeptem miracula enumeratum, vt Pli. & Gellius meminerunt. Attollitur in altitudinem vigintiquinqoe cubitis: cingitur columnis trigintaſex. Ab hoc ſepulchro omnia prætioſa ſepulchra ex nomine eius Mauſolea nuncupantur, vt ducet Hierooymus. Hinc leges apud Tranquillum, Sepulchrum Cæſarum Mauſoleum vocitari, quod extruxit Auguſtus.

Annorum *aut ictu.*] umnia deſtruit vetuſtas annôſa: &, vt inquit Auſonius,

—— monumenta fatiſcunt:
Mors etiam ſaxis, nominibúſque venit.

Ingenii *ſtat ſine morte decus.*] catholica ſententia, qua admonemur bona animi prætioſiora eſſe bonis fortunæ, & opera animi, qui immortalis eſt, eſſe immortalia atque incaduca. In hanc ſententiam ait Ouidius in quarto de Ponto:

Tabida conſumit lapidem, ferrúmque vetuſtas:
Scripta ferunt annos. ——

Idem alibi ait:

Scindentur veſtes, gemmæ frangentur, & aurum:
Carmina quam tribuent fama perennis erit.

Cùm igitur pyramides & templa deorum & Mauſolea ſint interitura, aut flammis, aut imbribus, aut vetuſtate, carmina ſunt ſempiterna, & extra mortalitatem collocata.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Orpheu *te tenuiſſe.*] Nihilo deterius noſter: *Orphea detenuiſſe.* vt repetitio illa in verbo *detenuiſſe* venuſtior ſit.

Qvod *non Tænariis.*] Nihil mutandum. Sed clarius dixiſſet, *Non quod Tænariis.*

Nec *mea Phaeacas.*] Scribe, *Phaacas.* Metaplaſmus, vt Arabos pro Arabe, Ionus pro Iune, aut Ionio. Virgilius Cilicus pro Cilice.

ELEGIA III.

Visvs eram molli recubans Heliconi in vmbra,
Bellerophontei quà fluit humor equi,
Reges Alba tuos, & regum facta tuorum
Tantum operis neruis hiſcere poſſe meis:
Paruáque tam magnis admoram fontibus ora,
Vnde pater ſitiens Ennius ante bibit,
Et cecinit Curios fratres, & Horatia pila,
Regiáque Æmilia vecta trophæa rate,
Victriceſque moras Fabij, pugnámque ſiniſtram
Cannenſem, & verſos ad pia vota deos,
Annibalémque lares Romana ſede fugantes,
Anſeris & tutum voce fuiſſe Iouem:
Cùm me Caſtalia ſpeculans ex arbore Phœbus
Sic ait aurata nixus ad antra lyra:
Quid tibi cum tali demens eſt flumine? quis te
Carminis heroi tangere iuſſit opus?
Non hic vlla tibi ſperanda eſt fama Properti.
Mollia ſunt paruis prata terenda rotis,
Vt tuus in ſcamno iactetur ſæpe libellus,
Quem legat exſpectans ſola puella virum.

Cur tua præſcriptos euecta eſt pagina gyros? A
Nõ eſt ingenij cymba grauanda tui.
Alter remus aquas, alter tibi radat arenas:
Tutus eris. medio maxima turba mari eſt.
Dixerat, & plectro ſedem mihi monſtrat eburno,
Quâ noua muſcoſo ſemita facta ſolo eſt. B
Hic erat affixis viridis ſpelunca lapillis,
Pendebántque cauis tympana pumicibus.
Ergo Muſarum, & Sileni patris imago
Fictilis, & calami Pan Tegææ tui,
Et Veneris dominæ volucres mea turba columbæ
Tingunt Gorgoneo punica roſtra lacu. C
Diuerſæque nouem ſortitæ iura puellæ
Exercent teneras in ſua dona manus.
Hæc ederas legit in thyrſos, hæc carmina neruis
Aptat, & illa manu texit vtraque roſam.
E quarum numero me contigit vna dearum,
Vt reor à facie, Calliopea fuit. D
Cõtentus niueis ſemper vectabere cycnis,
Nec te fortis equi ducet ad arma ſonus.
Nil tibi ſit rauco prætoria claſſica cornu
Flere, nec Aonium cingere Marte nemus,
Aut quibus in campis Mariano prælia ſigno
Stent, & Teutonicas Roma refringat opes: E
Barbarus aut ſæuo perfuſus ſanguine Rhenus
Saucia mœrenti corpora vectet aqua.
Quippe coronatos alienum ad limen amantes,
Nocturnaq; canes ebria ſigna fugæ.
Vt per te clauſas ſciat excãtare puellas,
Qui volet auſteros arte ferire viros.
Talia Calliope; lymphíſque à fonte petitis;
Ora Philetea noſtra rigauit aqua.

PHILIPP. BEROALD. BON.

VISVS *eram molli recubans Heliconis in vmbra.*] enarrat ſomnium, quo ſibi per quietem viſus eſt recubare in Helicone, & carmine heroico ſcribere argumẽta grandiloqua, cum à Phœbo admonitus eſt omiſſo grauiori ſtylo ad amatorias, elegiacáſque materias ſe conuertere. B

BELLEROPHONTEI *equi.*] in Helicone fons eſt Caballinus carminibus poëtarum notiſſimus, factus ab equo Pegaſo, quem Bellerophonteum nominant: quoniam à Bellerophonte, vt inquit Strabo, deprehenſus eſt: & eo vſus in expeditione aduerſus Chimeram, præceps decidit vt ſupra narrauimus.

REGES *Alba tuos.*] reges Albani à quibus oriundi ſunt Romani referuntur à Liuio in primo, & ab Ouidio in XIV. Metamorphoſeon. Dionyſius in primo tradit quot annos ſinguli regnum Albæ tenuerint. C

HISCERE.] loqui. Virgilius:
Turbatus vocibus hiſco.
ſignificat enim aperire, & patere: quod verbum inchoatiuum dixit eſſe Diomedes ab hio deriuatum: A quo deducitur etiam hiato, ſiue hieto: vtrunque enim veteres dixerunt. vnde ait Laberius: *Hietantur fores* pro eo quod eſt hietant. id eſt, patent.

MAIS *neruis.*] ſomniabam, inquit, me idoneum eſſe ad hiſtoriam Albanorum regum verſu ſublimi concinendam, & ad tantum opus mihi vires abunde ſuppetere, vt neruis pro viribus accipias: Iuxta illud Terentianum: D
Vbi tu neruos intendas tuos.
Potes etiam neruos exponere pro fidibus: nam in cithara chordæ ex neruis fiunt & neruiæ eleganter nuncupantur.

ENNIVS *ante bibit.*] Qu. Ennius poëta Tarentinus fuit, vt ſcribit Euſebius chronographus. Strabo vero & Pomponius Mela patriam Ennij dicunt eſſe Rudias in Appulia: quibus aſtipulatur Sillius ſic ſcribens de Ennio in duodecimo: *Miſerunt Calabri, Rudiæ genuere vetuſtæ, Nunc Rudiæ ſolo memorabile nomen Alumno.* Hic ſcripſit verſu heroico annales & bella Romani populi, quorum duodecimum compoſuit ſextum & ſexageſimum annum, vt referunt Gellius & Varro. auctor eſt Quintilianus, Ennium ſicut ſacros vetuſtate lucos adorandum. ab Ouidio dicitur ingenio maximus, arte rudis. De hoc Lucretius: E
Ennius vt noſter cecinit qui primus amœno
Detulit ex Helicone perenni fronde coronam.
De Ennio vaticinium eſt Apollinis apud Sillium,
Hic canet illuſtri primus bella Itala verſu,
Attolléţque duces cælo. ——
Periit morbo articulari, quem contraxit ex immodico vino, vt docet Serenus his verſibus:

Ennius ipſe pater dum pocula ſiccat iniqua,
Hoc vitio tales fertur meruiſſe dolores.

Videbar, inquit poëta, ſecundum quietem admonere os illi fonti, ex quo biberat Ennius. Metaphoricos intelligit ſe voluiſſe deſcribere bella carmine heroico, & ſtylo grandiloquo, quo vſus eſt Ennius.

CVRIOS *fratres.*] intelligit prælium tergeminorum Curiatiorum aduerſus tergeminos Horatios. Illi erant Albani: Iſti Romani: cæciderunt primo concurſu duo Romani Horatij: tertius ſuperſtes trucidatis tribus Curiatis, fuit cauſa vt Albani Romanis obſequerentur. Hiſtoria B nota apud Liuium & Dionyſium.

PILA.] pilum telum eſt Romanum à perimendo dictum, quaſi perilum: auctor Varro. Scribit Vegetius in ſecundo, ferum pili fuiſſe figura trigonali nouem vnciarum: haſtile vero erat pedum quinque & ſemis. & poëta dicendo *Horatia pila*, alludere videtur ad locum qui pila Horatia dicebatur, in quo ſpolia Curiatiorum fixa fuerunt.

REGIAQVE *Aemilia.*] triumphum Macedonicum ſignificat, quo Perſes captus à Paulo Æmilio & ductus eſt in triumpho, vt ſcribit Plutar. veſte fuſca amictus, & crepidas more patrio C geſtans, qui cum deinde Albæ deceſſiſſet, publico funere & honorato elatus fuit, vt auctor eſt Valerius.

ÆMILIA *rate.*] hoc ideo dictum eſt, quia Æmilius poſt ſplendidiſſimam victoriam reuerſus Romam per Tyberim nauigauit in naui prætoria ſexdecim ordinum remorum ornata armis ac ſpoliis hoſtilibus. Trophæa autem ſunt monumenta hoſtium deuictorum: &, vt inquit Varro, ſpolia fixa in ſtipitibus trophæa vocitauerũt. Hinc ait Plutarchus, Romulum fixiſſe opima ſpolia in quercu ad trophæi formam concinata. Pompeius trophæa ſtatuit in Pyræneo, & D trophæa Marij à Sylla diſiecta, & per Cæſarem reſtituta fuiſſe legimus. Scribit Seruius trophæa in locis ſolum eminentioribus collocari, & ideo Romæ in arcubus figebantur exædificatis. Formam trophæi deſcribit Virg. in exuuiis Mezentij ab Ænea Marti conſecratis. Crebra eſt mentio trophæorum apud Thucydidem, quæ à Græcis victoribus ſtatuebantur, ab hoſtium fuga & conuerſione, quæ Græcè dicitur trope, trophæi nomen deductum eſt.

VICTRICESQVE *moras Fabij.*] de Fabio maximo intelligendum eſt, quem Manilius morantem appellat: qui cunctando fregit Hannibalem. vnde ait Sillius:

E *Solers cunctandi Fabius.* ——

hiſtoria cognitiſſima eſt: quam ſcribens Ennius in laudem Fabij cecinit carmen illud vulgatiſſimum:

Vnus homo nobis cunctando reſtituit rem.

SINISTRAM.] noxiam, atque peſtiferam Romano populo: vnde Sillius Cannas tumulum vocat Heſperiæ. & Plinius, Cannas Romana clade nobiles eſſe dixit.

VERSOS.] quia poſt cladem Cannenſem iam fortuna verterat ad Romanos, & dij votis precibúſque exorabiles facti, fauere Romanis cœpe-

A runt, cùm iam Hannibalis vires elangueſcerent eneruatæ Campana luxuria: vnde non minus vere, quàm eleganter ait apud Liuium Marcellus: *Capuam Hannibali Cannas fuiſſe.*

HANNIBALEMQVE *lares.*] Scipione Carthaginenſes Libyámque vaſtante, & cladibus magnis afficiente, Hannibal ad patriam tutandam reuocatus eſt, miſſis ab Carthagine legatis, quorum verba fremens, frendens, geménſque, ac vix lachrimis temperans fertur audiuiſſe: & cum mœſtus diſcederet, ſæpe reſpexit ad Italiæ littora, deos, hominéſq; accuſans, & in ſeipſum exeB cratus, quòd non cruentum ab Cannenſi victoria militem Romam duxiſſet. Scribens hæc Ennius deos Romanos fugaſſe Hannibalem ex Italia, auctoréſque illius fugæ fuiſſe cecinerat. Poſſumus hoc etiam referre ad Hannibalis ab vrbe diſceſſum: quando caſtris inter Eſquilinam, Collinámque portam poſitis in aciem copias eduxit aduerſus Fuluium, conſuléſque decertaturus. & tunc imber ingens grandine mixtus ita vtrumq; turbauit exercitum, vt in caſtra ſeſe recipere cogerentur: & poſtero die eodem loco inſtructas acies eadem tempeſtas diremit: vbi ſe recepiſſent in caſtra mira ſerenitas oriebatur: &, vt ait Sillius,

C *Læta ſerenati facies aperitur olympi.*

Tunc Hannibalis audita vox eſt dicentis, potiundæ vrbis Romæ modo ſibi mentem non dari, modo fortunam, atque ita diis refragantibus abſceſſit.

ANSERIS *tutum.*] hiſtoria nota quemadmodum Galli capta Roma obſidentes Capitolium nocturno ſilentio in ſummum arcis euaſere nullo cuſtodum ſentiente: & cùm etiam canes fefelliſſent, anſeres non fefellere: quorum clangore, & alarum crepitu excitus Manlius Gallos deturbauit: & ita auxilio anſerum arx ſeruata eſt. vnde à Lucretio dictum eſt:

D *Romulidarum arcis ſeruator candidus anſer.*

Ob hoc inſtitutum eſt, vt cibaria anſerum cenſores in primis locent, & Romæ canes viui in furcas ſambucea arbore fixi annua ſupplicia pendebant, vt docet Plin. in vigeſimonono. Hæc autem omnia ab Ennio ſcripta fuiſſe ſignificat.

CASTALIA *arbore.*] Caſtalius fons eſt in Parnaſſo à virgine Caſtalia dictus, quæ, teſte Lactantio, fugiens Apollinem vim inferre volentem, in eum fontem ſe præcipitauit. Inde Caſtaliam arborem appellat laurum Apollini dicatam, quæ in Parnaſſo eſt ſpectatiſſima.

E CVM *tali flumine.*] ex quo ſcilicet bibit Ennius ſcriptor heroici carminis.

MOLLIA *ſunt paruis.*] allegoricos ait res molles & amatoriss ſibi eſſe tractandas.

CVR *tua præ ſcri.*] verba Apollinis ad poëtam interrogantis eum obiurgatione, Cur auſa ſit egredi ſpacium præſcriptum pagina Elegiaca tentando materiam, ſtylúmque grandiorem. Seuecta dicitur egreſſa & ſeorſum vecta, quàm ire debebat.

GYRO.] eadem tranſlatione Pspinius vtens ait:

Ingens opus in minores contrahe gyros.

H i c *erat affixus.*] deſcribit ſedem, quam dicit in ſomnis ſibi ab Apolline fuiſſe mouſtratam.

T y m p a n a *pumicibus.*] Tympanum muſicum inſtrumentum eſt ſatis notum, quod peculiariter datur matri deum, vt per id orbem terræ eſſe ſignificet, vt docet Auguſtinus: & Lucretius oſtendit Gallos Cybeleios eſſe tympaniſtas illo verſu:

Tympana tenta tonant palmis eſt cymbala circum.

A tympano verbum tympanizare deducitur: vnde Tranquillus Gallum vocat tympanizantem, & tympaniſtas vocamus, qui tympano ſonant: ſicut cymbaliſtas qui cymbalo. Vtroque vſus eſt Apuleius in dæmonio Socratis. Alias tympana dicuntur tecta vehiculorum, vt ait Seruius, enarrans illud Virgilianum, *Tympana plauſtris.* Victruuius vero in decimo ſcribit tympanũ machinam eſſe tractoriam, quæ rota vocatur. & alibi ait, *Scaphium quod tympanum dicitur verſatile.* Apud Plin. inuenies tympana accipi pro vaſis eſcariis in trigeſimotertio. Hic accipe dictum pro muſico inſtrumento. de pumicibus lapidibus ſupra dictum eſt.

S i l e n i.] imago Sileni educatoris Bacchi illic viſebatur, qui nomine venerationis pater nuncupatur, Ita apud Ouidi.

Eia age ſurge pater.

Figulinam artem inuenit primus Chorebus: Rotam vero figularem Anacharſis, vt auctor eſt Plin. Seneca negat Anacharſim rotæ fuiſſe inuentorem: cuius mentio facta inuenitur apud Homerum.

E t *calami Pan.*] Pan Tegæus ſiue Tegeaticus nominatur à Tegea oppido Arcadiæ: cuius regionis deus dicitur, vt Ouidius & Maro tradiderunt. Calami Panos ſunt ipſa fiſtula, quam ex pluribus calamis primus coagmentauit. Vnde Lucretius de Pane deo loquens ſic ait:

Vnco ſæpe labro calamos percurrit hiantes:
Fiſtula ſilueſtrem ne ceſſet fundere muſam.

T i n g v n t *Gorgonio.*] dicit columbas Veneri dicatas bibiſſe fonte caballino, quem vocat lacum Gorgonium, quoniam fons ille factus eſt ictu ferientis Pegaſi equi, qui natus eſt ex ſanguine Gorgonis Meduſæ, vt ſupra docuimus.

P v n i c a.] dicuntur roſtra columbarum à colore. Punicus enim color ſiue puniceus, qui Græcè phœnicos dicitur, eſt rubens: & exuperantiam ſplendorémque ſignificat ruboris, vt docet Gellius.

D i v e r s æ q v e *nouem.*] muſas deſignat.

H æ c *hederas legit in Thyrſos.*] ita diſtinguendum eſt vt ſit ſenſus, Alia ex muſis colligit hederas ad thyrſos ornandos. Sunt autem thyrſi haſtæ aculeatæ hederis obtectæ: quas in Orgiis Bacchicis quatiebant. vnde ait Tacitus: *Meſſalina crine fluxo thyrſum quatiens.* Scribit Diodorus Dionyſium in exercitu habuiſſe mulieres thyrſis armatas. Scribit Ouidius Penthea thyrſis fuiſſe interfectum. auctor eſt Macrobius Liberum patrem tenere thyrſum, quod eſt latens telum: cuius mucro hedera lambente protegitur. Apud Lucretium thyrſus accipitur pro furore:

Percuſſit thyrſo laudis ſpes magna meum cor.

Sutiles appellat thyrſos poëta in priapeiis propter hederam intextam.

N e r v i s.] id eſt fidibus.

T e x i t *roſam.*] id eſt, coronam è roſis ſutilem facit. Fuerunt enim apud priſcos coronæ pactiles, & ſutiles cognominatæ, vt docet Plinius in vigeſimoprimo.

C o n t e n t v s.] verba ſunt muſæ Calliopes ad poëtam, quibus pronunciat eum ſemper futurum poëtam Elegiacum, & res venereas tantummodo ſcripturũ. Hoc enim ſignificat *Vectabere cycnis.* id eſt, eris ſemper in curru Veneris, quem cycni ducunt, & ob hoc ſemper amori mancipatus. A contrario dixit Ouidius oſtendens finem rebus amatoriis eſſe imponendum,

—— cycnis deſcendere tempus.

P r æ c o n i a *claſſica.*] non ſcribes inquit bella Mauortia ſtylo cothurnato, nec laudes militares, quæ vocat præconia claſſica, à claſſibus militiæ ordinibus. Exiſtimat Seruius proprie claſſes equitum dici, enarrans illud Virgilianum, *Ornatæ claſſes.* vnde & equitum tubas, inquit, claſſica dicimus. Claſſicus quoque in adiectiuo dicitur naualis à claſſe, vt ſupra dictum eſt. Claſſici præterea dicebantur Romæ ditiores, honoratioréſque, vtpote qui in prima claſſe cenſebantur. Præconium vero vox eſt communis patriæ, vt inquit Demoſthenes in oratione pro Cteſifonte. Qui facit præconium, non poteſt eſſe in decurionibus, vt ait Cicero: præcones ſunt angeli, hoc eſt nuncij deorum & hominum, vt ſcribit Homerus. legimus in codice reuerendæ vetuſtatis, Prætoria claſſica, quæ lectio mihi in primis placet, vt hic ſit ſenſus muſæ poëtam alloquentis. Ne cures, inquit, ſcribere ſtylo cothurnato imperatorias edictiones: & flebiles diſciplinæ militaris animaduerſiones, quæ omnia poëtæ Epici, atque grandiloqui in ſuis poëmatis ſcribere conſueuerunt: & ita claſſica erit nomen ſubſtantiuum, & prætoria adiectiuum optimo epitheto, quaſi dicas claſſica imperatoria: nam ſupra abunde docuimus prætorem antiquitus dictum eſſe magiſtratum omnem, cui pareret exercitus: vnde prætorium tabernaculum eius, & cohors prætoria, & in caſtris porta prætoria nuncupata: & à Lucano prætoria puppis dicta eſt nauis imperatoria. Claſſica autem, ſicut iam meminimus, dicũtur tubæ, ſonitúſque bellici tubarum. quòd vero flere ait cornu ſignificanter loquitur, & graphice morem rei militaris oſtendit. Namque claſſicum proprie dicitur, quod buccinatores per coron dant, quod inſigne videtur imperij, quia claſſicum canit imperatore præſente, vel cum in militem capitaliter animaduertitur. hoc enim ex imperialibus legibus fieri neceſſe eſt, vt Vegetius, Modeſtúſque in libris de re militari tradiderunt: quorum ſententiæ aſtipulatur Liuius ſic ſcribens in octauo: *Conſul extemplo concionem claſſico aduocari iubet.*

C o r n v *rauco.*] id eſt, tuba inflexa. de qua Ouidius: *Non æris cornua flexi.*
inde cornicines nominati. Lucanus:

Non pia concinuit cum rauco claſsica cornu. A

Aonivm *nemus.*] domicilia muſarum ille poëta dicitur cingere Marte, qui muſicum ſtudium bellis ſcribendis, & rei Mauortiæ accommodat.

Mariano *ſigno.*] ſcribit Plinius in decimo, Marium aquilam Romanis legionibus propriè dicaſſe aliis ſignis addicatis. notat autem geſta Marij contra Cymbros atque Theotonos, quæ ſtylo vbere extollenda ſunt: de quibus memorauimus in ſecundo commentario.

Barbarvs *Rhenus.*] tropos metonymia. per fluuium enim intelligit gentem bellúmque Germanicum, vel quod geſſit Cæſar dictator, B qui primus Romanorum ponte ſupra Rhenum fabricato Germanos aggreſſus maximis affecit cladibus, vel quod auſpiciis Augusti geſtum eſt: quo bellu, vt auctor eſt Tranquillus Germanos vltra Albin fluuium ſummouit, & Sueuos in Galliam traductos in proximis Rheno agris collocauit, & de hoc ſenſiſſe poëtam exiſtimo veputè præconem Augusti laudum, qui ad Sueuos domitos alludens dixit, Sueuo ſanguine barbaricum Rhenum fuiſſe perfuſum: quamuis in multis codicibus ſcriptum ſit, *Sauo ſanguine.*

Mœrenti.] lugenti & dolenter ferenti: tanquam Rhenus acerbe ferat corpora ſuorum C Germanorum in vndas ſuas à victoribus Romanis præcipitata deferri.

Canes *ebria ſigna.*] Cantabis, inquit, loco ſignorum bellicorum ſigna Cupidinis, quæ amantes ebrij, potique ſequuntur. Signa Romanorum fuerunt antiquitus aquilæ cum aliis quatuor, ſcilicet equis, apris, lupis, & minotauris, quæ ſingulus ordines antecibant. Marius omnia hæc abdicauit: & ſolam aquilam in aciem portari placuit, vt pauloante meminimus.

Excantare *puellas.*] id eſt, cantibus exorare, vel, quod verius eſt, incantamentis & cantiunibus magicis attrahere, hoc enim ſignificat D excantare. Hinc ita ſcriptum eſt in legibus duodecim tabularum, Qui fruges excantaſſet: pro eo quod eſt incantamentis & carminibus aliu traduxiſſet.

Talia *Calliope.*] finis eſt verborum, quibus Calliope muſa in ſomnis loquuta fuerat cum Propertio, cuius os rigauit aqua Philetea, hoc eſt illi aquam propinauit ex eo fonte, ex quo biberat Philetas Elegiographus: & ita poëtice oſtendit ſe à muſa factum eſſe poëtam elegiaci carminis imitatorémque Philetæ.

M. ANT. MVRETVS. E

Ergo *Muſarum.*] vox, *ergo*, quo pertineat, non ſane video, dóque illius integritate ſubdubito. nulla tamen diſcrepantia in veteribus libris.

IANVS DOVSA FIL.

Qvi *voles auſteros arte ferire viros.*] Sic lib. IV.
Cùm ferit aſtutos Comica mœcha Getas.

IANVS DOVSA PATER.

Nil *tibi ſit rauco prætoria claſsica cornu Flere.*] Ego *Flare* legendum autumo, id eſt inflare. Elegia quarta in magnifica illa Cæſariani Triumphi deſcriptione, facetiſſimè ad fauſtas vulgi fauentis acclamationes & plauſus, equos Cæſaris inter prætereundum reſiſtere facit, idque ipſum conueniente etiam numerorum ſono ſuauiſſimè expreſſit his verbis.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Annibalemqve *lares.*] Vide Feſtum *Rediculi*, & primum coniectaneum noſtrum.

Cvr *tua præſcripto ſeuecta.*] Puro melius: *Cur tua præſcriptos euecta eſt pagina gyros?*

Altae *remus aquas.*] Prouerbium: [illegible]

Sortitæ *rura puellæ.*] Lege, *iura.*

Classica *cornu Flere.*] Nobiliſſimus Ianus Douſa legebat *Flare.* Quod veriſſimum eſt.

Barbarvs *aut ſeuo.*] Emendo, Sueuo. Dio libro vno & quinquageſimo: [illegible] C De hoc igitur bello ſentit Propertius.

Sciat *excantare.*] Recte nos ducet, quomodo verbum duodecim Tabularum interpretari debeamus. Nam excantare hic eſt, cantu foras elicere, ibi fruges excantare, cantatas alio traducere.

ELEGIA IV.

Arma deus Cæſar dites meditatur ad Indos,
Et freta gemmiferi findere claſſe maris.
Magna viri merces. parat vltima terra triumphos:
Tigris, & Eufrates ſub tua iura fluent.
Sera ſed Auſoniis veniet prouincia virgis:
Aſſueſcent Latio Partha trophæa Ioui.
Ite agite expertæ bello date lintea proræ,
Et ſolitũ armigeri ducite munus equi.
Omnia fauſta cano, Craſſos, cladéſque piate,
Ite, & Romanæ conſulite hiſtoriæ.
Mars pater, & ſacræ fatalia lumina Veſtæ,
Ante meos obitus ſit precor illa dies.

Qua videam ſpoliis oneraſo Cæſaris axe. A
Ad vulgi plauſus ſæpe reſiſtere equos.
Inque ſinu cara nixus ſpectare puellæ
Incipiam, & titulis oppida capta legam,
Tela fugacis equi, & brachati militis arcus,
Et ſubter captos arma ſedere duces.
Ipſa tuam prolem ſerua Venus. hoc ſit in æuum, B
Cernis ab Ænea quod ſupereſſe caput.
Præda ſit hæc illis, quorum meruere labores.
Mi ſat erit media plaudere poſſe via.
Pacis amor Deus eſt: pacem veneramur amantes:
Stant mihi cum domina prælia dura mea.
Nec tamen inuiſo pectus mihi carpitur auro,
Nec bibit è gemma diuiſe noſtra ſitis.
Nec mihi mille iugis Campania pinguis aratur,
Nec miſer æra paro clade, Corinthe, tuâ.
O prima infelix fingenti terra Prometheo:
Ille parum cauti pectoris egit opus:
Corpora diſponens, mentem non vidit in arte.
Recta animi primum debuit eſſe via.
Nunc maris in tantum ventis iactamur, & hoſtem
Quærimus, atque armis nectimus arma noua.
Haud vllas portabis opes Acherontis ad vndas:
Nudus ad infernas ſtulte vehere rates.
Victor cum victis pariter miſcebitur vmbris:
Conſule cum Mario capte Iugurta ſedes.
Lydus Dulichio non diſtat Crœſus ab Iro.
Optima mors, parca quæ venit apta die.
Me iuuat in prima coluiſſe Helicona iuuenta,
Muſarúmque choris implicuiſſe manus.
Me iuuat & multo mentem vincire Lyæo,
Et caput in verna ſemper habere roſa.
Atque vbi iam Venerem grauis interceperit ætas,
Sparſerit & nigras alba ſenecta comas;
Tū mihi naturæ libeat perdiſcere mores,
Quis deus hanc mundi temperet arte domum:
Qua venit exoriens, qua deficit, vnde coactis C
Cornibus, in plenum menſtrua luna redis:
Vnde ſalo ſuperans venti, quid flamine captet
Eurus, & in nubes vnde perennis aqua:
Sit ventura dies, mundi quæ ſubruat arces: D
Purpureus pluuias cur bibat arcus aquas:
Aut cur Perrhæbi tremuere cacumina Pindi,
Solis & atratis luxerit orbis equis:
Cur ſerus verſare boues, & plauſtra Boötes,
Pleiadum ſpiſſo cur coit igne chorus:
Curve ſuos fines altum nō exeat æquor, E
Plenus & in partes quatuor annus eat:
Sub terris ſint iura deûm, & tormenta gigantum,
Tiſiphones atro ſi furit angue caput:
Aut Alcmæoniæ furiæ, aut ieiunia Phinei;
Num rota, num ſcopuli, num ſitis inter aquas:
Num tribus infernum cuſtodit faucibus antrum

Cerberus,

Cerberus, & Tityo iugera pauca nouem:
An ficta in miſeras deſcendit fabula gentes,
Et timor haud vltra, quàm rogus, eſſe poteſt.
Exitus hic vitæ ſupereſt mihi. vos, quibus arma
Grata magis, Craßi ſigna referte domum.

PHILIPP. BEROALD. BON.

ARMA *Deus Cæſar dites meditatur ad Indos.*] Auguſtum expeditionem aduerſus orientis populos apparantem proſequitur hac Elegia, eique felicitatem, victoriámque precatur. Diximus ſupra Indos miſsis Romam legatis pacem ab Auguſto petiiſſe, & petitam impetraſſe: ſed antequam pax peteretur Auguſtus finito bello Hiſpano in Syriam ad componendum orientis ſtatum profectus eſt, vt ſcribit Iuſtinus.

DEVS.] quoniam ſcilicet Auguſto adhuc viuenti honores deorum decreti fuerunt, iuxta illud Horatianum.

Præſenti tibi maturos Largimur honores.

GAMMIFARI.] margaritis & gemmis mare Indicum & regionem fuiſſe ditiſsimam ſupra declaratum eſt.

VLTIMA *terra.*] India.

TIGRIS *& Euphrates.*] per hæc flumina intelligit regna Parthorum, atque Perſarum, quæ ex montibus Armeniæ fontibus non diuerſis orientia nomen dederunt. Meſopotamiæ. Euphrates inſtar Nili creſcens fœcundat arua. Tigris à velocitate nomen accepit: nam Medi ſagittam Tigrim vocant, vt Plinius & Curtius meminerunt. Tigrim & Euphratem luculentis verſibus celebrat Luca. in iij. Pharſaliæ. de quibus ita ſcribit Boëtius in quinto de Conſolatione.

Tigris & Euphrates uno ſe fonte reſoluunt.
Et mox abiunctis diſſociantur aquæ.

Vult autem Poëta intelligi Auguſtum imperio ſuo Parthos, Perſaſque adiuncturum: quod futurum teſtatur Hora. ſic ſcribens:

—— præſens diuus habebitur
Auguſtus, adiectis Britannis
Imperio, Grauibúſque Perſis.

& Ouidius: *Parthe dabis pœnas,*

Supra declarauimus quemadmodum Parthi Auguſto Armeniam vindicanti facile ceſſerunt, & ſigna militaria, quæ M. Craſſo & Antonio ademerant repoſcenti reddiderunt, obſidéſque inſuper obtulerunt.

SERA *prouincia*] Parthi inquit ſero vincentur, & nimis tarde fient Romana prouincia, cũ ante cladem Craßi fuerint debellandi, vel ſtatim poſt illam ſtragem puniendi. Acquiſitæ bello longe ab Italia regiones prouinciæ dictę ſunt, à porro, vel procul vincendo. auctor Donatus,

A inde à Plinio dictum eſt in Epiſtolis: *Italicus es an prouincialis*, & Pli. in tertio natura. hiſto. de Gallia Narbonenſi ſcribens: *Italia*, inquit, *eſt verius quàm prouincia*, & apud Columellam titulus eſt de cultura prouincialium vinearum, vbi vineas omnis intelligimus præter Italicas.

VIRGIS *Auſoniis*] ideſt, magiſtratibus Romanis quibus præſto ſunt lictores, qui faſces virgarum geſtant ſecuribus alligatos.

PARTHA *trophea*] duplex ſcriptura, & duplex ſenſus. Si participium eſt parta ſignificat acquiſita: ſi à Parthis populis deductum eſt, ſignificat trophea Parthorum, quaſi dicas Par-
B thica, & erit antitheton: nam Latio Partha opponitur.

ITE] Apoſtrophe ad claſſem Romanam aduerſus hoſtes profecturam & equos bellatores.

CRASSOS] propter patrem & filium in bello Parthico interfectos: de quibus ſupra.

VESTÆ *limina.*] de Veſta, & Veſtæ templo, & igni inextinguibili dicere ſuperſedeo, cùm res ſit memoratiſsima monumentis Dionyſij, Plutarchi, & Oui. Amata dicebatur virgo Veſtalis, quando à pontifice capiebatur idonea ad ceri-
C monias myſticas exercendas. Veſtales. x. annos ſacra diſcebãt x. faciebãt, x. docebãt: peractis xxx. annis ſolutæ ſunt ſacerdotio & nubere poſſunt.

CÆSARIS *axes*] currus triumphales. Axis enim lignum eſt teres circa quod rotæ voluuntur. Perſius:

Cùm rota poſterior curras & in axe ſecundo.

ET *titulos oppida capta legam.*] diximus in ſecundo commentario ſimulachra oppidorum captorum in bello, ſolita oſtentare in triumpho. In his tituli indicabant quo nomine nuncuparentur. De his non loquitur Poëta optans ſe videre Auguſtum triũphantem, & in triumpho ſimula-
D chra ciuitatum victarum ducentem.

AD *vulgi plauſus*] ſcribit Seneca in ſecundo quæſtionum, *Manus inter ſe clauſas plauſum edere, auerſas verò inter ſe colliſas non plaudere, ſed palma cum palma collata plauſum facit.* Vulgus autem Romanum bonos principes plauſu excipiebat, malos exibilabat, vt inquit Porphyrio.

FVGACIS *equi.*] alludit ad Parthos in prœlio fugientes, & à tergo ſagittas emittentes.

BRACCATI.] braccæ veſtes ſunt fluxæ quibus orientales populi veſtiebantur, vnde ait poë-
E ta in Priapeis,

Medis laxior Indutus vt braccis.

A braccis Gallia dicta eſt braccata, quoniam Galli, vt ſcribit Diodorus in ſexto Bibliothecæ, veſtea ferunt intonſas, variique coloris, quas vocant braccas. & Tacitus inquit, *Cecina verſicolori ſagulo braccas barbarum tegmen indutus togatos alloquebatur.* Scribit Ouid. Ponticos populos vſos eſſe braccis ad frigus arcendum,

Pellibus & laxis arcent mala frigora braccis.

Pompon. Mella: *Sarmatæ*, inquit, *braccati totum corpus, & niſi qua vident etiam ora veſtiti.* Apud eccleſiaſticos ſcriptores reperio braccas vſurpari

A Pro ſubligaculo & velamento pudorum, ſicut vernaculo ſermone vulgus appellat. Hieronymus in epiſtola ad Fabiolam de veſte ſacerdotali braccas nominat, quæ alio nomine fœmina & fœmoralia dicuntur. Idem Ambroſius nomen vſurpat. In Geneſi tegumenta verendarum partium periaumata appellantur, quæ Auguſtinus vocat ſuccinctoria, & alio nomine campeſtria: ex eo dicta quòd iuuenes nudi dum exercebantur in campo illis pudenda velabant. Hoc ideo diximus vt intelligeres illud Horatianum:

Penula ſolſtitio campeſtre niualibus auris:

vbi campeſtre ſignificat ſubligaculum hoc, quo B vtebantur ludentes in campo. Interpretes Horatij meras nugas loquuntur. hac dictione vſus eſt Vulcatius Gallicanus in vita Caſſij his verbis: *Proceſſit nudus campeſtri ſolo tectus*. Apud Aſconium mendoſus locus eſt, quem nos ita emẽdauimus: *Cato campeſtri ſub toga cinctus*, cùm paſſim ſcriptum ſit capiſtro. hic à poëta braccatus miles dicitur à veſtimento barbarico, quo Orientales vtuntur.

Tvam *prolem*.] Auguſtum à Venere oriundum: à qua eſt gens Iulia demiſſa.

Hoc *ſit in æuum*.] id eſt, diu viuat Auguſtus qui ab Ænea oriundus ſuperſtes eſt ſolus, aliis extinctis.

C Mauia *via*.] ſcilicet triumphali. Quidam codices habent ſacra: cuius viæ ſupra mentio facta eſt, qua triumphantes ibant in Capitolium.

Pacis *amor Deus eſt, pacem veneramur amantes*.] auaritiam inſectatur, & auaros deteſtatur, qui ſunt in omnes mali, in ſe peſſimi, qui ex congeſtis opibus nihil ſecum poſt mortem ad inferos aſportabunt. oſtenditque in iuuenta eſſe amandum, in ſenecta philoſophandum. id quod ſe ſeneſcentem facturum pollicetur, & ita bona animi fortunæ bonis docet eſſe anteponenda. Principium Elegiæ ductum eſt à ſententia Platonica, quæ ait, amorem eſſe deum: qui pacem D hominibus largiatur, mari tranquillitatem: ventis requiem.

E gemma diuite.] non bibo, inquit, poculis gemmatis, quibus reges vtuntur. Iuuenalis:

—— Gemmas ad pocula transfert.

& alibi:

Pocula ſumes Gemmata. ——

& Martialis loquens de gemmatis calicibus ait:

Aſpice quot digitos exuat iſte calix:

hinc eſt illa Cenſoria caſtigatio apud Plinium, *Turba gemmarum potamus, & ſmaragdis calices teximus*. vel è gemma diuite expone pro vaſe vinaE rio ex vna gemma confecto. tale eſt illud Ciceronianum, *Erat vas vinarium ex vna gemma prægrandi trulla excauata manubrio aureo*. in hanc ſententiam dictum eſſe vult Seruius illud Virgilianum, *Vt gemma bibat*: hoc eſt, vt ipſe exponit, gemmeo poculo, non gemmato. Pocula autem gemmea laudatiſſima erant ex Murrha, quæ murrhina appellitantur. de quibus Plinius & iuriſconſultus prodiderunt, quorum ſæpe fit mentio apud poëtas.

Campania *pinguis*.] vniuerſas terras vbertate frugum campus campanus antecedit, vt ſcribit Plinius in XVIII. qui in tertio felicem Campaniam cognominat, vbi ſummum dicitur fuiſſe Liberi patris cum Cerere certamen: vulgo dictum eſt, *Plus apud Campanos vnguenti, quàm apud cæteros olei fieri*. Cicero agrum Campanum appellat ſubſidium belli, horreum regionum, ſolatium annonæ, firmamentum vectigalium: ex quo nunquam malum nuncium auditum fuiſſe refert.

Corinthia *æra*.] Corinthum ante alias ciuitates nominat, propter æra Corinthia, quæ pretioſiſſima fuerunt, & memoratiſſima ſunt ſcriptorum monumentis, quæ erant ex auro, argento, ærèque commiſta, quæ Virgilius vocat æra Ephyreia: quibus cum vehementer delectaretur Auguſtus metuit dici Corinthiarius. Præterea Corinthus fuit ciuitas opulentiſſima vtpote duorum domina portuum, vt ait Strabo, & emporium frequentiſſimum negociatoribus illuc ex Aſia, Italiáque confluentibus: vnde Cicero Corinthum totius Græciæ lumen appellat.

O prima infelix.] deplorat miſeriam hominis; qui cum à Prometheo fingeretur, nulla habita eſt ratio mentis atque prudentiæ, quę maiori curæ ipſi figulo eſſe debebat, quàm corpus: cùm animi quàm corporis ſit natura diuinior. Prometheum ideo homines è luto formaſſe commemorant, quia, vt inquit Euſebius, feritatem hominum, nimiámque imperitiam ad humanitatem & ſcientiam transfigurauit: vel, vt ait Lactantius, quia ſimulachrum hominis primus de molli luto formauit, & à Prometheo orta eſt ars ſtatuas & ſimulachra fingendi.

Opvs *pectoris*.] prudentiam & mentem in homine formando parum ſolerter à Prometheo fuiſſe perſpectam ſignificat. Nam in pectore eſt cor, vbi mens habitat, & præcordia quæ Græci phrenas appellant; quaſi participes prudentiæ, vt ſcribit Ariſtoteles.

Havd *vllas*.] in auarum acerbe dictum hoc eſt, qui nullas opes, quibus viuus inhiat & incubat, poſt mortem ſecum deferet ad Acheronta & manes inferuos.

Ratas *infernas*.] Charontis cymbam accipe. quidam codices habent, Ab inferna rate: idem eſt ſenſus & elegantior.

Victor *cum victis*.] defunctorum erit vna conditio, iuxta illud Senecæ: *Impares naſcimur: pares morimur*. &, *cum Mario victore erit Iugurtha victus*. cuius hiſtoriam ſcribit Saluſtius. Quadrat huic loco Plautina illa ſententia memoratu digna, quæ legitur in trinummo: *Aeque mendicus, atque ille opulentiſſimus cenſetur ad Acherontem mortuus*.

Lydvs *Dulichio*.] apud inferos cuncti erunt æquales, nulla inter diuites, pauperéſque diſtantia: nullum erit diſcrimen inter Crœſum opulentiſſimum, & Hyrum mendiciſſimum. de Crœſo: Crœſíque diuitiis ſupra memorauimus. Hyrus autem fuit homo egeſtoſus, & mendicus in Ithaca, qui alio nomine Arneus vocitabatur. Scribit Homerus in XVIII. Odyſſeæ. hunc Vlyſſes pugno percuſſit adeo vehementi, vt oſſa frangerentur, & ad terram præceps caderet Hy-

rus cruorem ex ore proiectans. hic pro exemplo mendici eſt calamitoſi apud poëtas. vnde ait Martialis:

Cum ſis tam pauper quàm nec miſerabilis Hyrus.

Ouidius Binominem vocat: quia, vt diximus, & Arneus nominabatur, quod illi mater nomen indiderat. Dulichium appellat poëta ab inſula quæ erat ſub Vlyſsis imperio.

O P T I M A *mors.*] felicitas eſt (vt ait Seneca) in felicitate mori, quoniam ſupremus dies, teſte Plinio, iudicat de omnibus:

——dicíque beatus

Ante obitum nemo, ſupremáque funera debet.

M E N T E M *vincere Lyæo.*] hoc eſt indulgere genio, & nõnunquam ad ebrietatem vſque peruenire. mens vincitur mero, quo tanquam vinculo impedita nequit ſatis officium ſuum facere. vnde prouerbium eſt apud Plinium: *Vino ſapientiam obumbrari.* impedit enim curam, vigorémque animi ad procinctum tendentibus. ebrietas tumultuoſa res eſt, qua qui delectatur is non erit ſapiens, vt ſcribit Salomon.

V E N E R E M *interceperis ætas.*] ſemen genitale non eſt in ſenibus, quia non ſatis eorum natura poteſt concoquere, vt docet Ariſtoteles in primo de generatione animalium: vnde eſt illud Satyricum de ſenectutis incommodis: *-coitus iam longa obliuio: vel ſi Coneris iacet exiguus cum ramice neruus.* Scribit Plato in primo de republica, quòd ſenectute libidines reſtinguuntur, & in ea ætate pax eſt, à rebus venereis: quem totum locum æmulatus eſt Cicero in eo lib. cui titulus eſt Cato, ſiue de Senectute.

A L B A *ſenecta.*] epitheton ſenectæ bonum eſt, vt alba à canis capillis nominetur. canicies autem in ſenibus prouenit ex inopia, exilitatéque caloris, cùm corpus ſeneſcẽs in frigiditatem dilabatur: ſenectus enim frigida eſt & ſicca, vt auctor eſt Ariſtoteles in quarto de generatione. tempora autem primo caneſcunt, vt idem refert. quod & Virgil. eleganter indicauit illo verſu:

Temporibus geminis canebat ſparſa ſenectus.

Canicies autem, ſi Plinio credimus, homini tantum eſt & equis.

T V M *mihi.*] ideſt, in ſenectute philoſophari volo, & rerum cauſas, quas phyſice docet inquirere. in hanc ſententiam eſt illud egregie dictum à Seneca: *Senex mundum circuire conſtitui, & cauſas, ſecretáque eius eruere, atque aliis noſcenda producere.*

Q V I S *deus hanc.*] philoſophia naturalis iſta ſcrutatur, de qua cum loqueretur Seneca in quæſtionibus, ita ſcripſit: *Naturæ rerum gratias ago, cùm ſecretiora eius intraui, cùm diſco quæ vniuerſi materia ſit, quis auctor ſit, aut cuſtos, quid ſit deus, an totus in ſe intendat, an & ad nos aliquando reſpiciat, faciat quotidie aliquid, an ſemel fecerit, pars mundi ſit, an mundus.* Hactenus Seneca. Hæc ſtudia ſe diſcere velle in ſenecta poëta pollicetur, & quærere an diuina prouidentia mundus regatur. Plinius exiſtimat Solem eſſe mundi rectorem, & principale naturæ regimen ac nu-

A men. Plato in Timeo: Deum vltra mundanum opificem rerum inuenire ait eſſe difficile: intellexiſſe uero impoſſibile. hæc autem ætati maturæ ſtudia ſeuera conueniunt: iuuenes amatoria non dedecent.

Q V A *venit.*] Luna per totam ſigniferi latitudinem vagatur, nunc in Aquilonẽ elata, nunc in Auſtros deiecta, &, vt inquit Higinius, Lunam à Sole per alios ortus, occaſúſque neceſſe eſt moueri non ſtare.

V N D E *coactis cornibus.*] diſcam, inquit, cauſas, quibus Luna modo ſinuatur in cornua, modo accipit incrementa à Sole diſcedens, modo

B decrementa Soli accedens, modo orbe pleno eſt luminoſa: quæ omnia primus deprehendit Endymion, vt ſupra diximus. Menſtrua dicitur Luna, quoniam menſis ſpatio cœli ambitum luſtrat, & menſis Lunæ annus eſt: & à Luna dicitur, quia Græco nomine Luna Mene vocatur, vt docet Macrobius. Exiſtimat Cicero dictos eſſe menſes à Lunæ curſibus, qui menſa ſpatia conficiunt: à lucendo autem dicta eſt Luna. Virgilius:

——Quid menſtrua Luna moneret.

C Præcipit Plinius, Luna inter menſtrua, dimidiáque eſſe ſtercorandum. Interlunium dicimus & Lunam ſilentem, quando eſt in coitu. vnde ait Cato: *Luna ſilenti ſtercus euehito.*

. V N D E *ſalo ſuperant venti.*] ſcribit Ariſtoteles in primo Meteororum: ventum eſſe aëra fluentem: & hoc idem Seneca in tertio quæſtionum, qui exiſtimat cauſam venti eſſe aquarum, terrarúmque vaporationes: & quidam dixerunt vnũ ventum omnes eſſe ventos, quoniam aër motus vnus eſt, & idem omnium ex anhelitu terrę ventos quoque gigni non negat Plinius, qui etiam ex aquis aëra ſpirantibus naſci dicuntur. vnde

D & Ariſtoteles in Problematibus quærit, cur venti de mari ſpirare ſoleant? ergo dicit Poëta ſe veſtigaturum in ſenecta originem ventorum, & vnde in mari diu durent, & quæ ſit Euri natura, quo ab oriente flante aër obſcurior redditur, & caliginoſior: ex quo Euro ſpirante omnia maiora videri credit Ariſtoteles.

I N *nubes vnde perennis aqua.*] nubes ex aere coacto in liquorem gigni tradunt phyſici ſcriptores: vnde eſt illud Virgilianum:

——atque in nubes cogitur aër.

alij è liquore egreſſo in ſublime nubes fieri cen-

E ſuerunt, quarũ denſitates cùm intra ſe vrgentur, imber exprimitur, vt ait Apuleius in Coſmographia. Ariſtoteles quoque in meteoris inquit, euaporationem quæ fit ex aere in aquam eſſe nubem, quæ propter virtutem caloris eleuata in ſublime, mox propter refrigerationem defertur in terram, & hæc pluuia vocatur: & cùm ſemper fiant huiuſcemodi euaporationes, neceſſum eſt aquam quoque in nubibus eſſe perennem, & ſemper nubes fœtu aquarum grauidari.

S I T *ventura dies mundi.*] ſcribit Ariſtoteles in libris de cœlo & mundo, Mundum neq; genitũ eſſe, neq; vnquã interiturum, cui aſtipulatur Pli.

in principio naturalis hiſtoriæ. Plato vero mundum natum eſſe tradit, ſed fore ſemper affirmat. Eccleſiaſtici autem & factum à Deo mundum aſſerunt, & incendio conflagraturum, qui deinde in melius innouabitur, & fiet cælum nouum & terra noua, vt ait Ioannes in Apocalypſi: & Auguſtinus in xx. de ciuitate Dei. Chriſtianum dogma confirmat Seneca, qui in libro de conſolatione ad Martiam ſic ſcribit: *Tempus adueniet, quo ſe mundus renouaturus extinguat, & omni flagrante materia vno igne quicquid nunc ex diſpoſito lucet, ardebit:* & Lucanus patruum ſequutus ait:

Communis mundo ſupereſt rogus, oſſibus aſtra
Miſturus. ——

Carmen quoque illud Sibyllæ Erythreæ accommodatum eſt huic ſententiæ, quod tale eſt:

Exuret terras ignis, pontúmque, polúmque.

& à Lucretio dictum eſt:

Ruet moles & machina mundi.

Pvrpvrevs *pluuias.*] arquus cæleſtis, qui dicitur Iris, fit ex radio Solis immiſſo concauæ nubi, colorúmque varietas efficitur ex miſtura nubium, aëris & ignium: non fiunt arquus niſi Sole aduerſo, nec niſi nubilo. auctores Plinius, Seneca, & Ariſtoteles. cauſa arquus cæleſtis eſt Sol & nubes. fit frequenter in bruma, hoc eſt breuiſſimis anni diebus.

Avt *cur Perrhebi.*] cauſam motus terræ, alij in aqua eſſe, alij in ignibus, alij in ſpiritu putauerũt: nec adhuc inter phyſicas philoſophias ſatis conſtat: lõga eſt apud Senecã in quæſtionibus de terræmotibus, & erudita narratio. Plinius cauſam tremoris terræ retur eſſe ventos, qui in cauernas terræ, ac venas conditi deferuntur, & exitum quærentes cuncta concutiunt. lege Lucretium, qui in ſexto multa facundiſſimè ſcribit de motu terrarum. Sed quæritur cur poëta ſpecialiter tremorem Pindi nominauerit. ſcito non temere hoc dictum, ſed ingenioſè à poëta conſcio hiſtoriarum, in quibus traditur quòd olim Theſſalia terræmotibus concuſſa eſt, & montes abſciſſi, qui prius erant inter ſe cohærentes: inter quos eſt Pindus vergens ad meridiem. Theſſali memorant hoc à Neptuno eſſe factitatum haud abſurde ſentientes: multi enim arbitrantur Neptunum quatere terram, vnde à Græcis cognominatur Ennoſigeus & Siſichthon, quaſi telluriquaſſonem dicas & tellurimotonem. hiſtoriam tremoris Theſſalici refert Herodotus in Polymnia: cuius meminit & Strabo in ix. Pindum vocat Perrhebum à Perrhebis Theſſaliæ populis, qui Lapitharum potentia fracti profugerunt in loca montana vicina monti Pindo.

Solis *& atratis.*] defectus Solis ſiue eclypſis efficitur Lunæ interuentu, quæ ſuo interpoſitu radios Solis aufert terræ: tunc equi ipſius Solis atrati, hoc eſt obſcuri fieri poëticè dicuntur: & ſignare videtur Phaëtontis incẽdium carminibus poëtarum fabuloſum, teſtimonio Platonis quodammodo verum exiſtimãdum: namque, vt ille ſcribit diuinitus in Timæo, fit longo temporum interuallo cæleſtis circuitus permutatio quædam, quam inflammationis vaſtitas neceſſario ſequitur. de qua luculenta eſt narratio apud Macrobium: & hoc etiam ſentit Lucretius libro quinto de rerum natura. Atratum vocamus indutum veſtes nigri coloris. Scribit Cicero, Neminem vnquam atratum, hoc eſt cum toga pulla in conuiuio accubuiſſe: ex quo vehementi obiurgatione inceſſit Vatinium, qui epulo Q. Arij atratus cœnauerat.

Cvr *ſerus.*] dictum eſt ſupra de Boote, ſiue arctophylace, qui eſt in circulo ſeptentrionali, & piger ac tardus dicitur ratione motus, & ſphæræ, vt ſupra docuimus: velox dicitur à Lucano Bootes ratione orizontis Carmanorum populorum.

Chorvs *Pleiadum.*] ſeptem ſunt Pleiades, ſiue Vergiliæ in Tauro collocatæ, quarum ſex fulgent, ſeptima obſcurata eſt: cauſam refert Higinius, quia ſcilicet illa nupſit mortali, cùm ceteræ ſorores concubuerint cum diis immortalibus: & propterea coeunt, hoc eſt coadunantur in cælo, & inter ſtellas, qui ſunt externi ignes collucent.

Cvrve *ſinus.*] ſupra memorauimus cur maria non creſcant acceſſu tot fluuiorum, quia ſcilicet quicquid influxit, non in ſuum vertunt, ſed protinus reddunt: occulto enim itinere ſubit terras: Præterea, vt ſcribit Lucret. in ſexto,

——*Sol magnam partem detrahit æſtu,*
Tum porro venti magnam quoque tollere partem
Humoris poſſunt, nubes quoque tollere poſſunt
Humorem magno conceptum ex æquore ponti.

poteſt hoc eſt etiam à poëta dici propter maris æſtus accedentes & reciproquantes, qui cùm lunaribus curſibus intumeſcentes intra vicenas & quaternas horas bis affluunt, bíſque remeant. Præterea aquæ impetum ſumunt atque tumeſcunt, cùm illas agit flatus: quo ſubtracto conſidunt, atque langueſcunt: inde à Virgilio dictum eſt, *Qua vi maria alta tumeſcant.*

Plenvs *& in partes.*] curſus Solis cauſa eſt anni varietatis, qui vices temporum, annúmque renaſcentem ex vſu naturæ temperat, vt ſcribit Plinius. Curſus annalis, auctore Varrone, diuiſus eſt in quatuor partes totus: idem ſubtilius in octo ſexquimenſes diuiditur. iuriſconſulti annum in æſtatem & hyemem ſolummodo diuiſerunt. Ægyptij tria anni tempora eſſe dixerunt: hyemem, ver, & æſtatem. inde Mercurius lyram trium chordarum reperiſſe fertur.

Svb *terris ſint iura.*] inquiram, inquit, an vlli ſint inferi, quos eſſe negat Plinius, quos eſſe confitetur Auguſti. ſed quo in loco ſint neminem ſcire arbitratur. inquiram an apud inferos ſint Pluto & Proſerpina: ſint iudices Minos, Æacus, & Rhadamantus, qui iura defunctis dicere dicuntur: diſcam etiam, an gigantes illic torqueantur, an vera ſint, quę de furia Tiſiphone dicuntur: & cætera figmenta poetica ſe veſtigaturum duce philoſophia pollicetur. Fuerunt enim philoſophi qui pœnas omnis inferorum in corporibus noſtris eſſe aſſeuerarent, & quæ illic eſſe credidit fabuloſa perſuaſio in nobis metipſis

aſſignare conarentur:ex quibus vous eſt Lucretius,cuius eſt ille de inferis verſus:

Qui neque ſunt vſquam,neque poſſunt eſſe profectò.

Alcmaoniæ *furiæ.*] Alcmeon furiis agitatus ob interfectam matrem Eriphylen purgatus eſt ab Acheloo:vode ait Ouid.

—— Amphiaraides naupáctteo Acheloo
Solue nefas dixit,ſoluit & ille nefas.

Furias vocat poëta Alcmeonias, quæ vexarunt Alcmeonem matricidam, quæ facibus ardentibus (vt tragici poëtæ ſcribunt) impios nefariósque agitant,atque perterrent. Cice. in oratione pro Roſcio Amerino:*Tedas ardentes furiarum quibus ſcelerati agitari dicuntur à poëtis,nihil aliud ſignificare demonſtrat,quàm malas cogitationes & fraudes & ſcelera : hæc enim ſunt,* inquit,*impiis aſſiduæ, domeſticæque furiæ, quæ dies noctéſque parentum pœnas à conſceleratiſsimis filiis repetant.*

Ieivnia *Phinei.*] nota eſt fabula Harpyiarum, carminibus Virg. & Valerij Flacci. hæ cibos epulanti Phineo eripiebant cuncta ventris proluuie fœdantes: tandem fugatæ fuerunt ad ſtrophadas inſulas ab Argonautis. ideo ieiunia Phinei dicit,quia ieiunare cogebatur ablatis per Harpyias cibariis.Inquirā,inquit,an etiam apud inferos Alcmeon furiis maternis agitetur, an Phineus illic quoque ieiunet ſecundum illorum opinionem, qui dixerunt apud inferos eaſdem exerceri res,quas viui exercuerunt.

Nvm *rota.*] propter Ixionem,qui apud inferos in rota verſatur.

Nvm *ſcopuli.*] propter Siſiphum,qui aſſiduo, inefficacique conatu ſaxum voluit.

Nvm *ſitis.*]propter Tantalum in mediis vndis ſitientem.

Tribvs *faucibus.*] dicitur apud inferos eſſe Cerberus triceps, & triſauci perſonare latratu.

Tityo *iugera.*] Tityus per nouem iugera porrectus apud inferos torquetur vulturibus iecur exedentibus,vt ſupradictum eſt.iugeri menſura ducentos & quadraginta pedes habet in longitudine, dimidium in latitudine. vt ſcribit Quintil.& docet Plin.

An *ficta fabula.*] perdiſcam, inquit, vera nè an fabuloſa ſint, quæ de in infernis traduntur:in quam ſententiam ita ſcribit Seneca in libro de cōſolatione ad Martiam:*Cogita nullum defunctum malis affici: illa quæ nobis infernos terribiles faciunt fabula eſt : nullas ſcimus imminere mortuis tenebras, nec carcerem, nec flumina flagrātia igne, nec obliuionis amnem, nec tribunalia, nec reos vllos in illa libertate tam laxa, nullos iterum tyrannos. luſerunt iſta poetæ,& vanis nos agitauere terroribus : mors omnium dolorum & ſolutio eſt & finis.* Cicero quoque in oratione pro Cluentio falſa eſſe affirmat quæ de ſuppliciis inferorum poëtæ finxerunt.

Exitvs *hic vitæ.*] volo inquit ſeneſcere, & mori in inueſtigatione rerum naturalium : quæ non ſunt promiſcuæ, nec omnibus patent : ſed clauſæ ſunt, & reconditæ in interiore ſacrario.

Qvibvs *arma.*] ſ.ſunt cordi& res militaris placet: illi inquit bella capeſſant aduerſus Parthos, & illis profligatis Romam referant ſigna

A Craſſorum,quæ olim Romanis Parthus ademerat,quæ deinde Auguſto reſtituit.

M. ANT. MVRETVS.

Onaratos *Cæſaris axes.*] libentius legerim, *onerato Cæſaris axe.*

Pacis *amor Deus eſt.*] duas cauſſas reddit, cur in bellum ire nolit : quod Amorem colat, qui deus eſt pacis : etſi ſibi quidem cum domina pacem non eſſe ait : & quod alioqui magnarum opum, quæ in bello parari ſolent, cupidus

B non ſit.

IANVS DOVSA FIL.

M*I ſat erit media plaudere poſſe.*] Vetus Modij & nonnullæ editiones *Sacra* habent, non *media*. notum triumphantes per viam Sacram in Capitolium ire ſolitos.noſter ſupra:

Actáque in Sacra currere roſtra via.

Nec *miſer æra paro clade, Corinthe, tua.*] Hæc item lectio eſt à codice clariſſimi Modij,cùm altera valde intricata ſit & obſcura.

Me *iuuat & multo mentem vincire Lyæo.*] Ab

C Heſiodo eſt ſumta hæc tranſlatio ſanè pulchra, ita ille de vino.

Σὺν δὲ πίθους χίεσας τε δίς γλεύκοι τε νέοιο
Διωμῆς ἀμφρέσιμα.

Hinc fulcitur veritas lectionis Plautinæ in Pſeudolo:*ſed ſcio, tu oleum haud magnipendis, vino te Deuincis.*

Solis *& auratis luxerit orbis equis.*] Videſis notata à me in Tibullum cap. v. vbi quod monui de defectu Solis, qui aliunde quàm à Lunæ interuentu fit, non parum ſtabiliri poteſt eo,quod & Lunam interdum deficere dicant ſcriptores, cùm tamen nullam à terræ vmbra obſcuratio-

D nem patitur, ſed vel nigra vel ſanguineo colore ſuffuſa hominibus apparet. hoc docemur à Xiphilino in Vitellio, vbi ſcribit : μεσοχῆς τε ἐν τῷ κατ' τοῦ πολλῶς ὤν τῷ τοῦ Βιτελλίου ϛρατοπέδῳ ὄντος, ἐπέσχηνται αὐτὴν ἡ σελήνη τῆς νυκτὸς ἐκλιπεῖν, οὐχ ὅτι ἐσκιάσθη (καί τοι τοῖς δυσβουλμένοις ἐν τοῖς τοιαῦτα φόβον φέρει) ἀλλ' ὅτι καὶ αἱματώδης καὶ μέλαινα, ἄλλα τέ τινα χρώματα φοβερὰ ἀφιεῖσα ὤφθη. Porrò lugere Solem in deliquio videntur ſenſiſſe veteres , quod cùm ex hoc loco colligi poteſt, tum ex Auguſtino de ciuitate Dei lib. III. cap. XV. vbi agit de Romuli morte : *Quaſi verò ſi luctus ille Solis fuiſſet, non magis ideò credi deberet occiſus, ipſúmque ſcelus*

E *auerſione etiam diurni luminis indicatum.*

Plaiadvm *ſpiſſo cur coit igne chorus.*] Spiſſum ignem tribuit his ſtellis, quòd ſint in ſe conglobatæ, & βότρυος δίκην συντεταγμέναι, vt Theo loquitur in Aratum : vnde & nomen illis ὅτι πλησίον ἀλλήλων κεῖνται, vt inter alia ibidem addit. Hinc Manilius lib. IV.

Pleiadum paruo referens glomerabile ſidus.

Cur autem *Pleiadum chorum* dicat,vt & Horatius lib. IV. Carminum :

Indomitas propè qualis vndas
Exercet Auſter,Pleiadum choro
Scindente nubes.

neutrubi explicant Commentatores. puto autem hanc ſubeſſe cauſſam, *quòd Pleiades exiſtimentur choream ducere ſtellis*, vt tradit Hygenus, quam Electra poſt Troiam captam dolore permota deſeruit, & à cæteris ſeſe remouit, ne laſciuire videretur in luctu. A

IANVS DOVSA PATER.

QVA *videam ſpoliis oneratos Cæſaris axes*
Ad vulgi plauſus ſæpe reſiſtere equos.] nec ſine riuali tamen. Nam & Ouidius lib. IV. Triſtium Eleg. 11. idem apertè æmulatus:

Ipſe ſono, plauſúque ſimul fremitúque calentes B
Quadriiugos cernes ſæpe reſiſtere equos.

ME *iuuat & multo mentem vincire Lyæo.*] Sic & Statius in Syluis:

Et mentem vincire thoris.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

ARMA *Deus Cæſar.*] Deus. Infra:

—— & lacrimas vidimus ire Deo.

Horatius:

Præſenti tibi maturos largimur honores.
Iurandáſque tuum per nomen ponimus aras. C

Nota eſt conſecratio Aræ genij Auguſti Narbone reperta. Item in compitis Genius Auguſti eo viuo adorabatur, cui ex libertinis ſacerdotes dati Auguſtales appellabantur. Illius vero ἀποθέωσιν Ouidius ſcripſerat, vt ipſe teſtatur de Ponto libro quarto:

Quale tamen potui de cælite, Brute, recenti
Veſtra procul poſitus carmen in ora dedi.

Item alibi:

Prouenient illuc & carmina forſitan illa,
Quæ de te emiſi cælite facta nouo.

DITES *meditatur ad Indos.*] De hac Indica expeditione Virg. Georgico ſecundo: D

—— Et te, maxime Cæſar,
Qui nunc extremis Aſiæ iam victor in oris
Imbellem auertis Romanis arcibus Indum.

ONERATOS *Cæſaris axes.*] Lego: *onerato Cæſaris axe.*

INCIPIAM.] Incipiam ſpectare, ſpectabo.

O PRIMA *infelix fingenti terra Prometheo.*] Iuuenalis:

Et meliore luto finxit præcordia Titan.

Callimachus:

—— εἰ σε Προμηθεὺς
Ἔπλασε, καὶ πηλοῦ μὴ 'ξ ἑτέρου γέγονας.

Idem in Mimiambis: E

Ην κεῖνος οὑνιαυτὸς, ᾧ ποτὶ πτηνὸν
Καὶ τὸ θαλάσσῃ, καὶ τὸ τετράπουν οὕτως
Ἐφθέγγεθ' ὡς ὁ πηλὸς ὁ Προμήθειος.

CORPORA *diſponens mentem non vidit in arte.*] Propterea conquerens optat Alcæus:

Εἴθ' ἐξῆν ὁποῖός τις ἦν ἕκαστος τὸ στῆθος διελόντα,
Ἔπειτα τὸν νοῦν ἰδόντα, κλείσαντα πάλιν,
Ἄνδρα φίλον νομίζειν ἀδόλῳ φρενί.

NVDVS *ad infernas.*] Melior libri noſtri lectio:

Nudus ab inferna, ſtulte, vehere rate.

OPTIMA *mors parca.*] Parca dies, ἡ μορσίμη ἡμέρα. Nam veteres Gloſſæ Parcam, καὶ μορσίμην interpretantur. A

SOLIS *& atratus luxerit.*] *Luxerit* à lugendo, non à lucendo. Cur autem fatalem illam veterum ἀστρονομίαν hic inoui dicat Beroäldus, non video. Deliquium enim Solis intelligitur. quod diu ignoratum hominum mentes magna ſuperſtitione percuſſerat. Plinius libro ſecundo: *Viri ingentes, ſupráque mortalium naturam, tantorum numinum lege deprehenſa, & miſera hominum mente abſoluta in defectibus ſtellarum ſcelera, aut mortem aliquam ſiderum pauente. quo in metu fuiſſe Steſichori & Pindari vatum ſublimia ora, palam eſt, deliquio Solis.* Idem de Pindaro Philo Iudæus: ἡλίου φασὶν ἐκλείψεις B καὶ σελήνης ἐπισημαίνεσθαι ἐκλείψεις. αἱ δὲ μηνύματα εἰσιν ἢ βασιλέων τελευτῆς, ἢ πόλεων φθορᾶς· ὁ καὶ Πίνδαρος ᾐνίξατο φησὶν ἐκλείψεως, ἀλλὰ τὸν περὶ αὐτῶν εἰρημένον. Quod igitur & Græcus & Latinus ſcriptor aiunt formidaſſe Pindarum, palam eſt hoc cantico:

Ἀκτὶς ἀελίου, τί πολύσκοπε
Μὴ σε θαῦμ' ἄστρ' ὑπέρτατον
Ἀστρον ὑπερτέρα ἐν ἀμέρᾳ
Κλεπτόμενον, ἔθηκας ἀμάχανον
Ἰσχὺν πτανὸν ἀνδράσι,
Καὶ σοφίας ὁδόν.
Ἐπισκότιον ἀτραπὸν ἐσσυμένα
Ἐλαύνεις τι νεώτερον, ἢ πάρος. C
Ἀλλά σε, πρὸς Διὸς,
Ἵπποις θοαῖς, ἱκετεύω,
Ἀπήμον' ἐς ὄλβον τινὰ
Τράποιο Θήβαις,
Ὦ πότνια, πάγκοινον τέρας.
Πολέμου δ' ἢ σᾶμα φέρεις τινὸς,
Ἢ καρποῦ φθίσιν,
Ἢ νιφετοῦ σθένος ὑπέρφατον,
Ἢ στάσιν οὐλομέναν, ἢ πόντου
Κενεώσιν ἀνὰ πέδον,
Ἢ παγετὸν χθονὸς, ἢ νότιον θέρος
Ὕδατι ζακότῳ διερὸν,
Ἢ γαῖαν κατακλύσασα θήσεις D
Ἀνδρῶν νέον ἐξ ἀρχᾶς
Γένος ὀλοφύρομαι.

Aperte & Plinius, & Philo hoc canticum Pindari innuerunt. Sed nuſpiam tam correctum, quam hic, leges.

ELEGIA V.

Dic mihi de noſtra, quæ ſentis, vera puella:
Sic tibi ſint dominæ Lygdame lenta iuga. E
Dum me lætitia tumefactum fallis inani,
Hæc referens, quæ me credere velle putas.
Omnis enim debet ſine vano nuntius eſſe,
Maiorémque timens ſeruus habere fidem.
Nunc mihi, ſi qua tenes, ab origine dicere prima

Incipe. ſuſpenſit auribus iſta bibam. A
Siccine eam incomptis vidiſti flere capillis?
Illius ex oculis multa cadebat aqua?
Nec ſpeculum ſtrato vidiſti Lygdame lecto?
Ornabat niueas nulláne gemma manus?
Ac mœſtam teneris veſtem pendere lacertis?
Scriniáque ad lecti clauſa iacere pedes?
Triſtis erat domus, & triſtes ſua penſa miniſtræ
Carpebant, medio nebat & ipſa loco?
Humidáque impreſſa ſiccabat lumina lana?
Rettulit & querulo iurgia noſtra ſono?
Hæc te teſte mihi promiſſa eſt Lygdame merces? C
Eſt pœna ſeruo rumpere teſte fidem.
Ille poteſt nullo miſeram me linquere facto?
Aequalem nulla dicere habere domo?
Gaudet me vacuo ſolam tabeſcere lecto?
Si placet inſultet Lygdame morte mea,
Non me moribus illa, ſed herbis improba vicis: D
Staminea rhombi ducitur ille rota.
Illum turgentis ranæ portenta rubetæ,
Et lecta exectu anguibus oſſa trahunt,
Et ſtrigis inuentæ per buſta iacentia plumæ,
Cinctáque funeſto lanea vitta viro.
Si non vana canunt mea ſomnia, Lygdame, teſtor: E
Pœna erit ante meos ſera, ſed ampla pedes.
Putris & in vacuo texetur aranea lecto:
Noctibus illorum dormiet ipſa Venus.
Quæ tibi ſi veris animis eſt queſta puella,
Hæc eadem rurſus Lygdame curre via,
Et mea cum multis lacrymis mandata reporta,
Iram, non fraudes eſſe in amore meo.
Me quoque conſimili impoſitum torquerier igni,
Iurabo & bis ſex integer eſſe dies.
Quòd mihi ſi tanto felix cōcordia bello
B *Extiterit, per me Lygdame liber eris.*

PHILIPP. BEROALD. BON.

DIC *mihi de domina quæ ſentis vera puella.*] Lygdamum alloquitur ſeruum, cúmque hortatur, vt ſibi cuncta renunciet, quæ de Cynthia audiuerat & viderat: ſed quia ſerui, cæterique id genus aſſentatores eſſe conſueuerunt, & placendi cauſa fingere mendacia: petit vt citra omnem narrat vanitatem. Principium Elegiæ ſatis apertum & vix egens interpretationis.

C SINE *vano.*] ſine mendacio & vanitate. ſententia catholica eſt, qua docet nuncios debere eſſe veridicos, non autem vanidicos, prout multi & potiſſimum ſerui eſſe conſueuerunt.

SICVT *eam incomptis.*] petit à Lygdamo, vt ſibi veraciter narret quo habitu viderit Cynthiam, & nunquid illa præ mœrore capillos incomptos habuerit, nunquid vbertim lachrymauerit, an ad ſpeculum ſe exornauerit, an gemmis digitos condecorauerit. Mulier enim quæ ex animo mœſta eſt, id genus ornamenta non curat.

SPECVLVM.] ſcribit Seneca inuentum fuiſſe ſpeculum, vt homo ipſe ſe noſceret, vt deformis D in ſpeculo ſciret redimendum eſſe virtutibus quicquid corpori deeſſet. Apuleius in apologia egregie refert nullam imaginem tanta fide ſimilitudinem repreſentare, quanta ſpeculum, in quo viſitur imago vt ſimilis ita mobilis facere dixit Plautus in muſtellaria: *Nil opus eſſe ſpeculo formoſa mulieri, cùm ipſa ſpeculo ſpeculum ſit maximum.* ſpecula optima apud priſcos fiebant Brunduſina ſtagno & ære mixtis: vt auctor eſt Plinius in XXXIII. qui ſcribit prælata fuiſſe argentea: primúmque feciſſe Praxitelem magni Pompei ætate. hinc de ſpeculo argenteo iocus exiit ille Plautinus, *Vt ſpeculum tenuiſti, metuo ne oleant argentum manus.*

E TRISTIS *erat.*] ait Lygdamus non ſolum Cynthiam mœſtam, ſed totám domum triſtitiæ fuiſſe implicitam ex irati poetæ deſiderio.

NERAT *& ipſa.*] lanificium conuenit pudicæ matronæ: vnde Liuius pro ſigno probitatis accipi vult Lucretiam fuiſſe inuentam à marito, iuuenibúſque Tarquiniis intentam lanæ inter lucubrantes ancillas: & Diuus Hieronymus inſtituens virginem Demetriadem: *Habeto,* inquit, *lanam ſemper in manibus, vel ſtaminis police fila deducito, vel ad torquenda ſubtegmina in alueolis fuſa*

uertantur. aliarúmque neta, aut in globum collige, aut texenda compone.

H Æ C *te.*] verba Cynthiæ habita cum Lygdamo, ex cuius perſona nunc à ſeruo referuntur.

I L L A *poteſt.*] legendum eſt ille, non illa: & miſeram, non miſerum: & ſolam, non ſolum. ſcito enim hæc eſſe verba, quæ dicit Lygdamus ſe audiſſe de Cynthia, quæ ita conquerebatur de Propertio.

I L L E.] ſcilicet Propertius poteſt me vlla mea culpa deſerere, & ſolam gaudet me tabeſcere & macerari, cùm ſit veneficiis pellectus ad amorem alterius puellæ. hic eſt ſenſus verus, qui cùm non perciperetur à literatoribus, fuit cauſa vt verba inuerterentur.

S I *placet inſultet.*] verba Cynthiæ ad ipſum Lygdamum incuſantis poëtę perfidiam. Inſultet expone vt ſupra illudat, & aliquid dicat iniurioſius: vel, quod magis placet, inſiliat & lætetur, quoniam ex gaudio inſilire, & ſolo inſultare ſolemus.

N O N *me moribus illa.*] ait Cynthia ſe non moribus aut forma ſuperari à pellice, ſed veneficiis, & incantamentis, quibus illa Propert. attraxerat ad amorem. illa ergo exponatur non Cynthia, ſed pellex Cynthiæ.

S T A M I N E A *Rhombi.*] id eſt, inſtrumento magico, quod eſt ex ſtamine liciiſque confectum, ducitur & trahitur

I L L E.] ſcilicet Propert. quocúnque libuit veneficæ. de Rhombo ſupra ſatis & ſuper dictum eſt.

I L L V M *rubetæ, ranæ.*] quæ rubetæ dicuntur & rupetæ, ſunt refertæ venenis. de quibus mira certatim tradunt auctores, & hoc in primis: Oſſiculum eſſe in ſiniſtro rubetæ latere, quo addito in potionem amor concitetur, & ad collum alligato Venus ſtimuletur. ait ergo Cynthia poetam trahi veneficiis rubetæ ranæ, quæ turgens & vt pote plena veneficiorum: & quoniam ſcribit Plin. has ranas grandiſſimas eſſe cunctarum. Iuuenalis: *Miſcet ſitiente rubetam.*

O S S A *anguibus.*] anguis Aeſculapio dicatus eſt, quia ei ineſſe remedia multa dicuntur, vt ait Plin. qui refert dentem, ſpondylumve draconis illigatum pelle caprearum ceruinis neruis præſtare dominos mites, & poteſtates exorabiles.

E T *ſtrigis inuentæ.*] ſtriges aues ſunt, quæ vbera infantium labris immulgent, vt ait Plin. & teſtatur Serenus. Quarum formam deſcribit Ouid. in Faſtis. Strigem in maledictis iam antiquis eſſe conuenit. ſtrigem idoneam fuiſſe ad magicas artes teſtis eſt Hora. in Epodo ſcribens plumam nocturnæ ſtrigis cum aliis veneficiis adhibitam fuiſſe ad amatoria exercenda: cuius ſententiam nunc imitatus eſt poeta dicens, Plumis ſtrigis inter ſepulchra repertæ vſam eſſe veneficam ad amorem concitandum.

C I N C T A Q V E *funeſto.*] poſſet hoc non indocte referri ad laqueum, vinculúmque hominis ſtrangulati, quod pollere fertur ad magiam: & ſcribit Palladius, Si aliquid de huiuſcemodi fune ſuſpendas per feneſtras columbariorum, locum non deſeri à columbis: & ait Plinius, Ex A caluaria ſuſpendio interempti fieri medicamenta. potes intelligere ſimpliciter dictum, vt vitta ſacerdotalis incincta viro funeſto, & cæde contaminato, ſit idonea ad amoris veneficium, & ob hoc adhibita. Cinctum, & cincturam pollere in magicis docet Plinius, qui in vigeſimo octauo ſcriptum reliquit: Partus vicinos accelerari, ſi vir cinctū ſuo ſoluto fœminam cinxerit, deinde ſoluerit adiecta precatione ſe vinxiſſe eundem & ſoluturum, & abiecit.

S I *non vana.*] hæc adhuc ſunt verba Cynthiæ cum ſeruo Lygdamo colloquentis, dicentiſque poetam daturum è veſtigio pœnas perfidiæ, ſi B modo, inquit, non ſunt fallacia ſomnia, viſionéſque nocturnæ.

S E R A *pœna.*] quoniam, vt inquit Valerius, lento gradu ad vindictam ſui diuina procedit ira. vnde & prouerbiale dictum eſt: Deos iratos pedes lanatos habere, quia nonnunquam tarde plectunt nocentes.

P V T R I S *aranea.*] ait Cynthia futurum, vt lectus in quo cum pellice iacebit Propertius, ſit futurus putridus, & ſitu obſitus, & telis aranearum coopertus, quæ texere ſolent in domibus deſolatis: an per putrem aranearum ſymbolicos intelligit virilia futura flaccida & languentia, ſimillimáque telis araneæ, ſicut à Catullo dicta eſt C mentula beta languidior.

D O R M I E T *ipſa Venus*] id eſt, libido deſtituet poetam, & pellicem: & Venus erit iners illis, & maligna, vt concumbere nequeant: ſicut olim Amaſis rex cum vxore concumbere non poterat.

Q V Æ *tibi ſi.*] nunc loquitur Propertius poſt finitas à Lygdamo Cynthiæ querelas: iubétque Lygdamum ad dominam ſuam reportare mandata: ſe ſcilicet ob iram ſequeſtratum fuiſſe à Cynthia: non autem ob fraudes, atque perfidiam: optátque internuncio Lygdamo Cynthię reconciliari: quod ſi feceris, inquit, libertate D donaberis per manumiſſionem.

I N T E G E R *eſſe.*] id eſt, caſtus à re venerea.

M. ANT. MVRETVS.

MAIOREMQVE *timens.*] in meo vetere libro eſt, *Maiorémque metuens.* deinde alia manu emendatum, *timens.* ego autem, ſi quod in illa deprauata ſcriptura veritatis veſtigium eſt, libentius, detractis tribus literis, legerim,

Maiorémque metu ſeruus habere fidem.

vt ſententia hæc ſit: timere ſeruos interdum, ne malis nunciis apportandis dominos ad iram incitent. ὀργιζόμεθα γὰρ τοῖς τὰ κακὰ ἀγγέλλουσιν, ait Ari- E ſtoteles, ideoque ſæpe mentiri, & ea dicere, quæ dominis placitura norint. id igitur ipſe reprehendit, aitque plus in ſeruo homine ineſſe fidei debere, quam metus.

IANVS DOVSA FIL.

AC *mæſtam teneris veſtem pendere lacertis.*] Malim: *An mæſtam.* In Modij codice erat: *At mæſtam.*

Poena *erit ante meos ſera, ſed ampla, pedes.*] Alludit ad illud vulgatum: ἡ τίμωσις ἀργοῖς πόδας βαίνει.

IANVS DOVSA PATER.

Medio *nebat & ipſa loco.*] Lege foco.

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

Maioremqve *timens ſeruus.*] *Timens ſeruus*, δισλαβῶς.

Est *pœna ſeruo rumpere teſte fidem.*] *Teſte*, pro Teſti plane frequens apud Propertium. Teſtem ſeruum caue intelligas in iure. oam ſeruum hominem cauſſam dieere leges non ſinunt, neque teſtimonij dictio eſt, inquit ille in Phormione. Et Comicus apud Philonem: ὁ γὰρ μαρτυρῶν τὸν νόμον δίκαιος ἐστι. Sed accipe teſtem ſimpliciter, qui interrogatus de aliqua re reſpondet.

Æqvalem *nulla*.] Emendo, *Aequalem*. Ille poteſt dicere ſe habere domi ſuæ amicam, qualem in nulla domo alius habere poſſit.

Si *Places, inſultet Lygdame morte mea.*] Lege, *morte mea.* vt ſupra *ſeruo teſte* Lucillius:

Eſuriente leoni ex ore exculpere prædam.

Improba *non vicit.*] Totidem verbis verſum reconcinnarunt, qui alio ordine verborum ſcriptus eſt.

Non me moribus illa, ſed herbis improba vicit.

Cinctaqve *funeſto lanea vitta viro.*] Lanearum tæniarum in ſepulchris, quas κειρίας Græci vocabant, meminit Varro. vide primum Coniectaneum noſtrum.

Pvtris *& in vacuo texetur aranea lecto.*] Notum & Penelopen in Odyſſea hoc dicere de maritali lecto ſuo.

ELEGIA VI.

Ergo ne ſolicitæ tu cauſſa pecunia vitæ es,
Per te immaturum mortis adimus iter.
Tu vitiis hominum crudelia pabula præbes,
Semina curarum de capite orta tuo.
Tu Pætum ad Pharios tendentem lintea portus
Obruis inſano térque quatérque mari.
Nam dum te ſequitur, primo miſer excidit æuo,
Et noua longinquis piſcibus eſca natat.
Et mater non iuſta piæ dare debita terræ,
Nec pote cognatos inter humare rogos.
A *Sed tua nunc volucres aſtant ſuper oſſa marinæ,*
Nunc tibi pro tumulo Carpathium omne mare.
Infelix Aquilo, raptæ timor Orithyiæ;
Quæ ſpolia ex illo tanta fuere tibi?
Aut quidnam fracta gaudes Neptune carina?
Portabat ſanctas alueus ille viros.
B *Pæte quid ætatem numeras? quid cara natanti*
Mater in ore tibi eſt? non habet vnda deos.
Nam tibi nocturnis ad ſaxa ligata procellis
Omnia detrito vincula fune cadunt.
Sunt Agamemnonias teſtantia littora curas,
C *Quæ notat Argenni pœna natantis aquæ.*
Hoc iuuene amiſſo, claſſem non ſoluit Atrides,
Pro qua mactata eſt Iphigenia mora.
Reddite corpus humo, poſitáque in gurgite vita,
Pætum ſponte tua vilis arena tegas.
Et quoties Pæti tranſibit nauta ſepulcrum,
Dicat, & audaci tu timor eſſe potes.
D *Ite rates curuæ, & leti contexite cauſſas.*
Iſta per humanas mors venit acta manus.
Terra parum fuerat fatis: adiecimus vndas.
Fortunæ miſeras auximus arte vias.
Anchora te teneat, quem non tenuere penates:
E *Quid meritum dicas, cui ſua terra parum eſt?*
Ventorum eſt, quodcunque paras. haud vlla carina
Conſenuit. fallit portus & ipſe fidem.
Natura inſidians pontum ſubſtrauit auaris.
Vt tibi ſuccedat, vix ſemel eſſe poteſt.

Saxa triumphales fregere Caphareа puppes,
Naufraga cum vaſto Gracia tracta ſalo eſt.
Paullatim ſociûm iacturam fleuit Vlyſſes,
In mare cui ſoli non valuere doli.
Quòd ſi contentus patrio boue verteret agros,
Verbáque duxiſſet pondus habere mea,
Viueret ante ſuos dulcis conuiua penates,
Pauper, at in terra nil vbi flere poteſt.
Non tulit hic Pætus ſtridorem audire procellæ,
Et duro teneras lædere fune manus.
* * *
Sed thyæ thalamo, aut Oricia terebintho
Effultum pluma verſicolore caput.
Huic fluctus viuo radicitus abſtulit vngues,
Et miſer inuiſam traxit hiatus aquã.
Hunc paruo ferri vidit mox improba ligno.
Pætus vt occideret, tot coiere mala.
Flens tamen extremis dedit hæc mandata querelis,
Cùm moribunda niger clauderet orã liquor.
Di, maris Aegæi quos ſunt penes æquora venti,
Et quæcunque meum degrauat vnda caput,
Quò rapitis miſeros primæ lanuginis annos?
Attulimus longas in freta veſtra manus.
Ah miſer Alcyonum ſcopulis adfligar acutis:
In me cæruleo fuſcinа ſumpta deo eſt.
At ſaltẽ Italiæ regionibus euehat æſtus.
Hoc de me ſat erit, ſi modò matris erit.
A *Subtrahit hæc fantem torta vertigine fluctus,*
Vltima quæ Pæto nóxque, diéſque fuit.
O centũ æquoreæ Nereo genitore puellę,
Et tu materno tacta dolore Thetis,
Vos decuit laſſo ſupponere brachia mento:
Non poterat veſtras ille grauare manus.
B *At tu ſæue Aquilo nunquam, mea vela videbis.*
Ante fores dominæ condar oportet iners.

PHILIPP. BEROALD. BON.

ERGO *ſollicitæ tu cauſſa pecunia vitæ es.*] in auaritiam mortalium, ipſámque pecuniam ſcribit, cuius cauſa Pœtus naufragio occubuerat.

C ERGO.] particula inceptiua indignaoti accommodata. Ouid.

Ergo ego ſufficiam reus in noua crimina ſemper.

Et Augoſtus: *Ergone ſupremus.*

PARVLA *prabes.*] Poſſidonius ait diuitias eſſe cauſam malorum, non quia ipſæ faciunt aliquid, ſed quia facturos irritant: &, vt inqoit, eccleſiaſticum dogma, qui volunt diuites fieri incidunt in tentatiooem, & muſcipulas & deſideria multa, quæ mergunt hominem in interitum. Radix omnium malorum eſt cupiditas, quam quidam appetentes naufragauerunt: & inſeruerunt ſe doloribus multis.

D CRVDELIA.] quia, vt ioquit Donatus, auaritiæ crudelitas comes eſt: cuius rei exempla pluribus in locis Maronianum carmen exhiboit: & à Saluſtio luculente dictum eſt, Auaritia crudelitatem, deos negligere, omnia venalia habere, docuit.

TV *Pœtum.*] dicit Pœtum caoſa pecunię comparandæ naoigantem in Aegyprum fuiſſe fluctibus obrutum. Pharos in Aegypto eſt, de coius ſignificatione ſatis multa diximus in ſecundo.

ET *mater non iuſta.*] pathetica ratio, qua miſeranter obitum Pœti refert miſerabilem: cui defuncto mater non potuit exequias exhibere, nec E cineres in ſepolchro familiari ſepelire. Iuſta dicimus funebres exequias & ſacrificia feralia. Saluſtius in Iugurtha: *More regio iuſta magnifice fecerant.* Quint. Curtius: *Corpori nominique quamprimum iuſta ſoluamus.* Ouid.

Hanc qui iuſta ferunt dixere feralia lucem.

NEC *pote.*] pro potis eſt, & poteſt. de qua dictione ſupra diximus.

COGNATOS *rogos.*] poteſt boc referri ad ſepulchra, quæ familiaria dicuntur: quæ quis ſibi, familiæque ſuæ conſtituit, vt ſcribit ioriſcooſultus de religioſis.

PRO *tumulo Carpathium.*] loco ſepulchri, inquit, hahes mare Carpathium, quod ab inſula Carpatho nomen aceepit. Virg.

Eſt in Carpathio Neptuni gurgite vates.

In hanc ſententiam eſt illud Apuleij, *Corpus mari calandum commiſimus, & nunc iacet noſter Lamathus elemento toto ſepultus.*

INFELIX *Aquilo.*]conuerſus ſermo ad ventum Aquilonem: qoem incuſat tanquam naofragij machiuatorem, quem vocat timorem Orithyæ: quia cum illa raperetur vim Aquilonis vehementer extimoit. Fahulam retulimus in ptimo commentario.

ALVEVS *ille.*] id eſt oauis. Ita Virg. *Simul accipit alueo Ingentem Aenea.* & Ouid. & Liui. alneum vocant illud vas ligneum, quo Romulus & Remus expoſiti fuerunt: Ab alueo diminotiuum deducitur alueolus, & ſignificat vaſculum puſillum: de quo intelligere debes dixiſſe Iuuen. illo verſo: *Alueolos & lanam pignerat Atreus.* qui legunt Albiolos dure nimis interpretantur: nam Iuuen. in ſupellectile paupertima vult eſſe alueolos, hoc eſt vaſcula viliora, quæ tamen paopet poëta ob inopiam cogitur oppignerare. Idem alibi hoc innuit ſcrihens: *Illud enim veſtris datur alueolis*, quod iu eadem ſignificatione accipiendum eſt. Columella in IX. *In alueolum ligneum oua conſerant.* Io alia ſignificatione accipitur pro tabula luſoria.

MATER *in ore.*] pietas Pœti peteuntis exprimitur, qui iu ipſo naufragio matrem ſæpiſſime appellabat; vt illud, *Mater te appello.* Simile eſt huic illud Ouidij:

Plurima nantis in ore Halcyone coniux.

QVA *notat Argius.*] exemplo Argini oſtendit deos marinos eſſe inexorabiles, qui oec puero pepercerunt, qui erat iu deliciis Agamemnonis paſtoris populorum: à cuius ſubmerſi nomine exiſtimatur uomen inditum fuiſſe Arginoſis, qui locus oobilis eſt clade Callicratidæ præfecti claſſis Laconicæ. Poſſumus etiam legere, vt ſcriptum eſt in omnibus fere eodicibus, *Qui natat Argius*, vt ſit ſenſus: Mare vndabundum, & Neptuuum indignabundum immiſiſſe curas, ſollicitudinéſque Agamemnoni pro Argiuis, quorum claſſes in Aulide piſcoſa retioebaotur, nec ad Troiam poterant nauigare: douec ſanguine virgineo placarunt ventos, atque Dianæ iracundiam. Res nota eſt de Iphigenia filia Agamemnonis, quã Lucretius Iphianaſſam appellat, quæ immolata fuit ad Dianam placandam, & tempeſtates mitigandas. Poetæ fabulantur pro Iphigenia ceruam fuiſſe ſuppoſitam. Ipſa vero translata eſt in Tauricam: illicque facta Dianæ ſacerdos. Propert. ſequotus Virgilium & Lucretium dixit ipſam Iphigeniam fuiſſe mactatam, nec vllam factam eſſe victimæ mutationem.

HOC *iuuene amiſſo.*] ſcilicet Argino. tanquam dicat poeta Agamemnonem non ſoluiſſe claſſem amiſſo iuuene Argino. quod ſi Argiuis legimus & oon Arginis, cuius obſcura fabula eſt, ita intelligimus: Agamemnon ſi amiſiſſet talem iuuenem, qualis eſt Pœtus, non ſolueret claſſem, quam ſoluit mactata Iphigenia: quaſi dicat hunc iuuenem pluris feciſſet quam expeditio-

A nem ad Troiam: magiſque amaſſet, quam filiam Iphigeniam, quam immolari permiſit, cùm ooo eſſet permiſſurus hunc mactari pro claſſe Græcorum.

ITE *rates curuæ.*] execratio in oaues, quæ fuerunt cauſa, vt vnus gradus mortis prioribus fatis adderetur: id quod indicat Lucan. illo verſu:

Fatiſque per illam Acceſſit mors vna ratem.

LETI.] mortis. in funerihus ioditiuis antiquitus dicebatur, *Ollus leto datus eſt*: quod Græcus dicit lithi id eſt, ohliuioni.

ANCHORA.] Anchoram Tyrrheni inuenerunt.

B FORTVNÆ *vias.*] qui primi nauigare cœperunt: hi fortunæ vires auxerunt, & nóuas illi vias inuenerunt ad mortales agitandos: Namque fortuna toto mundo & locis omnibos omnium vocihus ſola inuocator, ſola nominator, ſola laudator, ſola arguitur. Huic omnia expenſa, huic omnia feruotur accepta. De cuius multiplici nomine & poteſtate olim concludimus Elegiacum carmen.

PORTVS.] quoniam multi io ipſo portu (vt dici ſolet) fecere naufragium.

NATVRA.] naturam diffinire difficile eſt: vt ſcribit Cice. in rhetoricis. Etenim apud ſapien-
C tes cootentio eſt quid ſit prius, Deus an natura: ſi natura prior eſt, ergo deus natus eſt, quod abſordum eſt: Rurſos ſi deus prior eſt, nata eſt natura: quod ſi naſci potuit natura, incipit non eſſe natura. Plato ſic diffiniuit: Natura eſt dei voluntas: quæ à doctis eſt probata diffinitio. Quidam dicunt naturam eſſe rerum omnium matrem. Irreligioſa ſeotentia eſt, ſi dicamus deum cauſam eſſe malorum: cum, teſte Platone, bonorum ſolummodo Deus cauſa ſit dicendus: qui iu II. de repu. ſcribit, precaſſe Homerum in Iliade memorantem duo eſſe dolia iu limine Iouis: Alterum bonis pleuum: malis alterum, & ex his ſimul hominihus Iouem modo
D bona, modo mala impartire: ſed poeta poetas ſequitur. Prætetea ſicut ſcribit Euſeb. in XIII. præparationis euangelicæ: *Si alicubi ſcriptum eſt mala diuinitus dari: Deus non ad detrimentum eorum qui puniuntur: ſed ad commodum mortalium mittit: ſicut medicus ad ſalutem laborantium curę nonnunquam vtitur amara, doloriſque plena.* A Deo tanquam bono ſola bona fieri ſcribit Auguſt. in XI. de ci. dei: qui in XII. ait: *Nemo ex me quærat cauſam efficientem malæ voluntatis.* Latiſſimus hic eſt diſputãdi locus, & magis ad preſbyterũ, quam ad poëtę interpretem accommodatus: quocirca receptui canentes ad propoſitum reuertamur.

E SAXA *triumphales.*] ſupra narrauimus quemadmodum claſſis Græcorum victrix poſt Troianũ excidium naufragio periclitata eſt, fractáque in Caphareo Euboiæ promontorio. vnde dixit Maro: *Euboicæ cautes, vltorque Caphareus.*

Hoc exemplo oſtendit poëta quantis periculis ſint obnoxij nauigantes, quæ pericula non potuit effugere Vlyſſes ille mortalium vaferrimus & callidiſſimus: cum doli in vndis nihil prodeſſe poſſint.

SOCIVM *iacturam.*] per ſociorum amiſſionem, quos naufragio extinctos fleuit Vlyſſes.

QVID *ſi contentus.*] ſi Pœtus, inquit, verbis

A meis obtemperaſſet : contentus paternis bobus viueret in terra, cùm mortuus ſit in vndis.

VIVERET *pauper.*] quidem, ſed citra periculum, & fletum.

SED *thiae thalamo.*] dum vult Pœtus in thalamo citreo, pretioſóque quieſcere, & in delitiis viuere : perijt in fluctibus procelloſis. Thia arbor eſt odorata : quæ, teſte Plinio, nota fuit Homero: qui eam facit vti inter odoramenta in deliriis Calypſonis. Menda eſt in codicibus Plinianis, in quibus impreſſum eſt in delitiis Circes, cùm mihi iuxta Homericam lectionem le- B gendum eſſe videatur, In deliriis Calypſis, ſiue Calypſonis. Confer quintum Homeri volumen ex Odyſſea cum tertiodecimo Plinij libro, & errorem cognoſces eſſe manifeſtarium. Thiā alio nomine Trogetem vocamus, latinè Citrū, quæ arbor fuit inter pauca nitidioris vitæ inſtrumenta, ex qua menſæ pretioſiſſimæ conficiebantur. Ex qua (vt ait Theophraſtus) fiebant templorum contignationes : quoniam Thiæ materia incorrupta eſt in tectis contra vitia omnia. Similiter & Terebinthus habet materiam fidelem ad vetuſtatem. Arbor eſt eximij nigrique ſplendoris. In Macedonia breuis naſcitur & fructicoſa. In Damaſco Syriæ magna: auctor Pli- C nius. Horitia cognominatur ab Horico oppido, vbi naſcitur copioſa. Ita Virgilius in decimo:

Buxo aut horitia terebintho.

EFFVLTVM *pluma.*] delicatorum hominum ceruices requieſcere ſolent in ceruicalibus fartis aut anſerina, aut cycnea pluma, aut perdicum ſubalaribus plumis, quæ ſunt molliores. Hinc ait Lampridius: Heliogabalum ſolitum fuiſſe in accubitis habere pilum leporinum, aut plumas perdicum ſubalares. Et Plinius in decimo caſtigat luxuriam, delitiáſque Romanorum, qui ſine inſtrumento anſerinæ plumæ viuere non poterant.

D NOX *improba.*] id eſt nigerrimus turbo, & procelloſa tempeſtas, quæ diem ſubito ex oculis eripuit: vel quod vſque in noctem procella, turbóque durauerit, adeo vt paruæ tabellæ more naufragi Pœtus inhæreret fracto iam nauigio.

DII *maris.*] verba periclitantis Pœti deos marinos inuocantis, qui ſunt innumeri : inter quos celeberrimi feruntur Neptunus, Thetis, Nereus, Amphytrite, Triton, Phorcus, Nereides atque Salatia : quæ (vt inquit Auguſt. in IIII. de ciu. dei.) inferiorem maris partem tenet. Aegæus quoque pater Theſei mari nomen impoſuit.

PRIMÆ *lanuginis.*] poſt annos ter ſeptenos E genas flore veſtit iuuenta. auctor Macro. & à Cenſorino traditum eſt in tertia annorum hebdomade barbam naſci.

HALCYONVM *ſcopulis.*] Halcyones, de quibus ſupra dictum eſt, in ſcopulis nidulantur atque fœtificant. Scribit Albertus magnus nidos Halcyonum conſtrui in arenis.

FVSCINA.] inſigne Neptuni telum eſt, quod tridens & fuſcina nuncupatur. Poeta in priapeis ait : *Neptuni fuſcina telum.* Fuſcina vtebantur & gladiatores digladiantes : inde exijt illud Satyricum:

Vincis & hoc monſtrum tunicati fuſcina Gracchi.

Fuſcinæ diminutiuum eſt fuſcinula, quæ inter ignium receptacula numeratur in inſtrumento veteri, vbi ſcriptum eſt, *Fuſcinulas, tridentes, vncini, & batilla.* & in lib. primo regum ita ſcriptum legimus. *Habebat fuſcinulam tridentem in manu, & mittebat eam in lebetem, & quod leuabat fuſcinula ſibi tollebat.*

O CENTVM *æquoreæ.*] Nereides alloquitur.

MATERNO *dolore Thetis.*] propter Achillis filij obitum, quem materno dolore proſecuta eſt genitrix Thetis, quæ & ipſa vna eſt Nereidum.

LASSO *mento.*] ſcilicet Pœti. Mentum nulli eſt præter homini, vt ait Plin. Attamen in inſtrumento veteri legimus quod Dauid apprehendebat mentum leonis & vrſi, & eos ſuffocabat. Mentum attingere in ſupplicando mos fuit Græcis vetuſtiſſimis.

AT *tu.*] apoſtrophe ad ventum Aquilonem, qua docet ſe nunquam nauigaturum : optátque ſepeliri ante ianuam Cynthiæ. Terentius illum dicit eſſe fortunatum, qui nunquam ingreſſus ſit mare.

M. ANT. MVRETVS.

SVNT *Agamemnonias.*] hiſce quatuor verſibus fabula quæpiam obſcurior continetur. nam de hoc ſiue Argenno, ſiue Argynno (quamuis enim apud Pollucem ἄργεννος legitur, ἄργυννος tamen legendum crediderim) de eo igitur nihil aliud reperio, niſi eum fuiſſe Agamemnoni in delicijs, quod & hic indicatur, & in Cephiſo ſubmerſum. alij inepta quædam, & à ſe temere conficta afferunt : quod ego facere non inſtitui. illis religio erat vſquam hærere, & fateri quicquam à ſe non intelligi : mihi contra religio eſt, quicquam, quod me non intelligere intelligam, interpretari. ſed quæcunque illa tandem fabula eſt? quam ego mihi quidem ignotam eſſe fateor, ſuſpicor equidem hos quatuor verſus alieno loco poſitos eſſe, atque hinc delendos, & reponendos ſtatim poſt illud diſtichon,

Natura inſidians pontum ſubſtrauit auaris.
Vt tibi ſuccedat, vix ſemel eſſe poteſt.

ibi enim incipit commemorare multos, qui in aquis perierunt : quo exemplum hoc quoque pertinere exiſtimarim.

TERRA *parum fuerat.*] Horatius,

Nequicquam deus abſcidit
Prudens Oceano diſſociabili
Terras, ſi tamen impiæ
Non tangenda rates tranſiliunt vada.

IN *mare cui ſoli.*] lego, *ſolum* : vt ſignificet, dolos vbique ei profuiſſe, præterquam in mari.

IANVS DOVSA FIL.

VIVERET *ante ſuos dulcis conuiua Penates.*
Pauper, at in terra, nil vbi flere poteſt.]

Alciphron in Epiſtola Glauci ad Galatiam eandem dicit, ſed paulo latius : [illegible]

γε περί γε δὴ ἀσχημοσύνην ἔχειν, πόσῳ ἔξωθεν ἢ χαλεπώτερα, τὸ ταῖς τελευταῖς ἢ τοὺς ἐκ βυθοῦ καθιέναι ἀγρεύειν. γεωργίᾳ δὲ συμβαλλόμενος, ἢ τὸ ἀσφαλὲς ἢ ἀδεᾶ βίου ἀποδείξω. Contrariam ſententiam habet in Epiſtola Euſtoli ad Elationem: κρεῖττον γὰρ ὑπελάμβανον ἐκ θαλάττης ἢ ἀγχιστινδὸν πίπτειν, ἢ καθήμενον ἐπὶ ταῖς τῆς ἀβίωτου ἰσχνοῖς χρυσίοις ἢ αἰσχρῷ ἐργαζόμενον.

Non *tulit hunc pectus* (ita enim diuinitus emendauit Ioſ. Scaliger) *ſtridorem audire procella,*

Et duro teneras lędere fune manus.

Sed thyę thalamo aut Oricia terebinthi

Effultum pluma verſicolore caput.]

Alciphron de adoleſcente quodam vrbanis deliciis innutrito: οὐ γὰρ ἀπεχόμενος τῶν ξύλων τῆς ἀλσώδους, ἐς τι τοιοῦτον πόθου ξενικοῦ ἢ ἐσωτερικοῦ καθεστηκώς, οὐ γὰρ ὅπως τι ἐργάσεται ἢ παιδείας ὡς οἱ λοιποὶ ἐπὶ τῶν κατεστρωμένων, & quæ ſequuntur.

IANVS DOVSA PATER.

Reddite *corpus humo, poſitáque in gurgite vita*

Pætum ſponte tua vilis arena tegas]

Ad huius loci perſpicuitatem mirificè facit ille Petronij locus: *Et ſi nihil aliud, certè diutius inuectos mare nos feret, vel ſi voluerit miſericors ad idem littus expellere, aut præteriens aliquis tralatitia humanitate lapidabit, aut, quod vltimum eſt, iratis etiam fluctibus, imprudens arena componet.*

Pauper, *at in terra, nil vbi flere poteſt.*] Antiphanes Comicus:

Ἐν γῇ πένεσθαι κρεῖττον, ἢ πλουτοῦντα πλεῖν.

Attulimus *longas in freta veſtra manus.*] Innuit reciproca fluctuum ac ſcopulorum colliſione manus digitóſque ſibi breuiores factos, admutilatúmque ſe vnguibus & extremis corporis partibus deraſis auulſiſque radicitus, quos integros attulerat in mare. Id quod ſolere fieri, atque adeò ſæpe eueniſſe hominibus naufragio in noſtrum littus expulſis, non ab acutis ſcopulis Halcyonum (vt Pæto) qui apud nos nulli ſunt, ſed arenarum & fluctuum motuo colliſorum attritu gelúque (quod *acutum* meritò vocat Horatius) intentiſſimi acrimonia, oculati teſtes eſſe poſſumus. Hinc dixit paulò ante:

Huic *fluctus viuos radicitus abſtulit vngues.*

Vltima qua Pæto nóxque diéſque fuit.]

In hoc verſu mirum neminem etiam vſque adhoc quod offenderet offendiſſe. at ego quouis etiam pignore præſtare paratus ſum, non illo ſed hoc modo Propertium noſtrum ſcripſiſſe:

Vltima qua Pæto nóxque diéſque fuit.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Et *noua longinquis piſcibus eſca natat.*] Deinceps lege diſtichon *Flens tamen extremis*, cum quinque ſequentibus.

Attulimus *longas.*] Non periurio debilitatas. Religio veterum, quam ſupra tetigimus, ea Horatio: *Vlla ſi iuris tibi peierati,* &c. Putabant, vt apparet, periuros membro aliquo debiles, mancos, mutilos fieri. Quare idem ſignificat, quum ait: *Portabat ſanctos alueus ille viros.* Hoc eſt non periuros.

A In *me cæruleo fuſcina ſumpta deo eſt.*] Imitatur Homerum in Vlyſſis naufragio:

Ὡς εἰπὼν σύναγε νεφέλας, ἐτάραξε δὲ πόντον

Χερσὶ τρίαιναν ἑλών—

Subtrahit *hæc fantem.*] Hæc quoque ad verbum ex eodem naufragio:

Ὣς ἄρα μιν εἰπόντ' ἔλασεν μέγα κῦμα κατ' ἄκρης

Δεινὸν ἐπεσσύμενον—

Vltima *qua Pæto.*] Poſtea inſere diſtichon *Pæte, quid ætatem numeras,* cum ſequenti. *Quid ætatem numeras,* ergo dicit: quia paulo ante deplorabat vltimam pubertatem: *Quo rapitis miſeros primæ lanuginis annos. primæ lanuginis,*
B ἀρτιγένειον ſe vocat. *Ora puer prima ſignans intonſa iuuenta.*

Noxque *diéſque fuit.*] Veram putamus nobiliſſ. Iani Douzæ caſtigationem. *nóxque diéſque fuit.*

Omnia *detrito vincula.*] Secundum hunc verſum repone quatuor diſticha ordine: *Et mater non iuſta.*

Portabat *ſanctos.*] Lege nunc duo diſticha ita, vti ordine ſunt, *O centum æquoreæ.*

Non *poteras veſtras.*] Subiunge quinque diſticha: *Reddite corpus humo.*

Et *leti texite cauſſas.*] Lege, *cauſſam.* Cauſſa leti, eſt letum ipſum, vt Iuriſconſulto, cauſſa bo-
C norum, bona ipſa.

Terris *adiecimus vndas.*] Repone *fatis adiecimus vndas.* Ita liber.

Quid *meritum dicas.*] Pone nunc diſtichon: *Natura inſidians.* deinde illud: *Ventorum eſt quodcunque paras.* Poſtremo: *Sunt Agamemnonias.*

Sunt *Agamemnonias.*] Rectè huc hæc traduximus. Modo enim dixit:

——*fallit portus & ipſe fidem.*

Qua *natat Argenni.*] Scribe auctore libro noſtro:

Quæ notat Argyni pœna natantis aqua.

D Argynus delitiæ Agamemnonis dum natat in Cephiſo amne Bœotiæ à flumine abſorptus periit. Auctores Stephanus, Athenæus libro XIII. & alij. Legendum vero *aqua* non *aqua*. Quæ litora notat aqua pœna natantis Argyni. Ergo Cephiſus exoneratur in Aulidem.

Hoc *iuuene amiſſo claſſem non ſoluit Atrides.*] Non obſcure dicit, quia Agamemnon perſequens Argynum coegerit eum ſe præcipitem in Cephiſum mittere, vnde gurgite abſorptus perierit, propterea numinum ira retentam claſſem Agamemnonis. Contra Seneca dicit non propter Argyni, ſed cuiuſdam regi, qui inter Argonautas fuerit, mortem Aulidis portum ab eo
E tempore iniquum fuiſſe nauibus ſoluentibus. Ita enim In Medea canit Chorus:

Aulis amiſſi memor inde Regis

Portubus lentis retinet carinas

Stare querentes.

Iam nullus ex Argonautis Rex eorum tractuum fuit præter Erginum regem Orchomeniorum, quem non obſcure ait periiſſe in Aulide, quum alij aliter eum periiſſe dicant. Quomodocunque igitur aut vbicunque perierit, Neptunus exegit pœnas cædis eius in poſterum, vt locus

vbi perieris, ſit iniquus nauibus. Cuius enim eſt claſſes morari, niſi Neptuni? Atqui Neptuni filius erat Erginus. Val Flaccus:

Haud minus Erginus proles Neptunia fertur.

Itaque Argynum cum Ergino confudit vel Propertius, vel Seneca. Quod cogitare debebat ille, qui in Tragœdias Senecæ commentarios edidit. Non enim ego, ſed ipſi Poetæ confunduut: quod tam verum eſt, quam ridiculum de Tiphy intelligendum apud Senecam, vt ipſe vult: quaſi Tiphys fuerit Rex. Deinde male interpretatur apud Senecam τὸ *inde*: quaſi referendum ad Tiphyn, quum de expeditione Argonautica accipiendum ſit, propter quam ait multos ex Argonautis periiſſe, & eorum mortem poſteritati magno conſtitiſſe. Totus enim chorus declamat in eos, qui primi mare nauigationibus aperuerunt. Deinde magis ridiculus eſt Commentator, quum tempora Argonautica Troianis antiquiora cauſatur, vt inde nos hallucinatos probet. Atqui hallucinatus eſt ipſius Seneca, qui culpam ſæculi Argonautici confert in claſſem expeditionis Troicæ, Sed pædagogica pædagogis relinquamus.

Pro *qua mactata eſt.*] Nunc ſubiunge *Saxa triumphales*, cum ſequenti diſticho mox, *Hunc paruo ferri.* Enarrat vltionem Deorum in redoces Græcos.

Hvnc *paruo ferri.*] Comparatio Vlyſſis naufragij cum iſto Pæti. Hunc, inquit, Vlyſſem nox improba vidit ferri paruo fragmento, quo tandem incolumis in Phæaciam appulit. At contra infelix Pætus tot malis obrutus non potuit enatare. Paruum lignum vocat, quam Homerus ξύλον. At hic eſt μνημονικὸν ἁμάρτημα, vel potius oratorie ad inuidiam hæc fingit. Nam hoc non noctu, ſed interdiu accidit. nox improba eſt, quam κατουλάδα νύκτα vulgo dici ſolitam temporibus ſuis ſcribit Apollonius. Ab hoc diſticho illud poſtea interiiciendum: *Non tulit.*

Non *tulit hic Pætus.*] Vide quid mali fecit tranſpoſitio quia de Pæto hic fit mentio, & quia propter tranſpoſitionem, obſcurum erat, in quem ſenſum hæc accipienda eſſent, propterea corrupta fuit lectio etiam in libro ſcripto, in quo omnes tranſpoſitiones, & in vulgatis extant. Sed legendum: *Non tulit huic pectus.* Altera comparatio Vlyſſis cum Pæto. Non ſuſtinuit, inquit, Vlyſſes audire ſtridorem procellæ niſi fultus caput puluillo. At contra Pætus prorſus ſubmerſus eſt. Totum autem ita legendum:

Non tulit huic pectus ſtridorem audire procellæ,
Et duro teneras lædere fune manus,
Sed thyiæ thalamo, aut Oricia terebintho
Effulto pluma verſicolore caput.

Sed *thyiæ thalamo aut Oricia terebintho.*] Palam eſt legendum eſſe, *Oricia terebintho.* Virgilius:

Incluſum buxo, aut Oricia terebintho.

Serenus:

Nec non reſinas ex Oricia terebintho.

Inuidioſe autem hæc finxit. Nam apud Homerum nihil tale. Eſt autem ῥητορικῶς potius quam ποιητικῶς εἰρημένον.

A Hvic *fluctus viuo radicitus abſtulit vngues.*] Hoc verum eſt naufragis & vngues à cute recedere, & extremitates tabeſcere. Quod quum videret ſuperſtitioſa antiquitas, tanquam naufragium deprecari vellet. quo ſcilicet ſciebat vngues radicitus auelli, ſolebat ſibi vngues præſecare, quoties turbaret mare. Petronius: *Audio enim non licere cuiquam mortalium in naue neque vngues neque capillos præcidere, niſi quum pelago ventus iraſcitur.* Ergo irato mari capillorum reſectione naufragium deprecabantur, vt euaderent, vnguium præſectione ne enecarentur in mari.

B Et *miſer inuitam traxit hiatus aquam.*] Prouerbium eſt, [illegible] κῦμα χάσκει. Et vetus poeta in Catalectis noſtris capite de naufragio: *Illic immanes mors obſit ſoluit hiatus.* Ab hoc autem verſiculo ſequitur, *Quod ſi contentus* Deinde *Vreret ante ſuos.* Poſtremo, *At tu ſæue Aquilo.* Itaque antehac penitus ignorabatur hæc elegia.

ELEGIA VII.

Dvlcis ad extremas fuerat mihi rixa
C *lucernas,*
Vocis & inſana tot maledicta tuæ,
Cùm furibunda mero menſam propellis,
& in me
Proïicis inſana cymbia plena manu.
Tu verò noſtros audax inuade capillos.
Et mea formoſis vnguibus ora nota:
Tu minitare oculos ſubiecta exurere
flamma,
D *Fac mea reſciſſo pectora nuda ſi-*
nu.
Nimirum veri dantur mihi ſigna calo-
ris.
Nam ſine amore graui femina nul-
la dolet.
Quæ mulier grauida iactat conuicia
lingua,
Et Veneris magnæ voluitur ante pe-
des,
E *Cuſtodum gregibus quæ circa ſtipat eun-*
tem,
Seu ſequitur medias, Mænas vt a-
cta, vias.
Seu timidam crebrò dementia ſomnia
terrent,
Seu miſeram in tabula picta puella
mouet.

His ego tormentis animi ſum verus aruſpex:
Has didici certo ſæpe in amore notas.
Non eſt certa fides, quam non iniuria verſat.
Hoſtibus eueniat lenta puella meis.
In morſo æquales videant mea vulnera collo.
Me doceat liuor mecum habuiſſe meam.
Aut in amore dolere volo, aut audire dolentem,
Siue meas lacrymas, ſiue videre tuas:
Tecta ſupercilijs ſi quando verba remittis,
Aut tua cum digitis ſcripta ſilenda notas.
Odi ego quos nunquam pungunt ſuſpiria ſomnos,
Semper in iratam pallidus eſſe velim.
Dulcior ignis erat Paridi, cùm grata per arma
Tyndaridi poterat gaudia ferre ſua.
Dum vincunt Danai, dum reſtat barbarus Hector.
Ille Helenæ in gremio maxima bella gerit.
Aut tecum, aut pro te mihi cum riualibus arma
Semper erunt: in te pax mihi nulla placet.
Gaude, quòd nulla eſt æquè formoſa, doleres,
Si qua foret. nunc ſis iure ſuperba licet.
At tibi, qui noſtro nexiſti retia lecto,
Sit ſocer æternum, nec ſine matre domus:
Cui nunc ſi qua data eſt furandæ copia noctis,
Offenſa illa mihi, non tibi amica dedit.

A

PHILIPP. BEROALD. BON.

DVLCIS *ad extremas fuerat mihi rixa lucernas.*] Cynthiam alloquitur rixam referens habitam in cœna, cùm puella menſam propelleret, & pocula in ipſum proiiceret: quæ ſigna eſſe veri amoris oſtendit, & Cynthiam ad hæc amoris inſtrumenta adhortatur. Heſternas id eſt, ſuperioris diei.

LVCERNAS.] lata conuiuia & cœnæ ſaliares fiebant ad lucernas, quas priſci polimyxos (B) vocitabant. de quibus mentio fit apud Suidam, Pollucem, & Martialem. Hinc eſt illud Plinianum: *Lollia Paulina ſmaragdis & margaritis operta ſpectabatur ad lucernas.* & illud:

Non norat parcos vncta lucerna patres.

Qui noctibus loco dierum vtuntur, & ad lucernas viuunt, hi elegantiſſimo vocabulo lychnobij appellantur: qua dictione vſus eſt Seneca in vltimo epiſtolarum.

CVR.] legendum eſt potius cum, quàm cur. connexum enim eſt ſuperiori ſententiæ.

CYMBIA.] vaſa ſunt vinaria, vt Nonius & (C) Varro tradunt. Virg.

Inferimus tepido ſpumantia cymbia lacte.

In modum cymbæ facta ſunt, vt ait Seruius: vnde & diminutiue à cymba cymbia dicta, vt docet Macro.

ET *Veneris magnæ.*] interrogatiue legendum. vult enim oſtendere pauciſſimas, vel potius nullas eſſe, quæ ardenter ament: & ob amoris incendium ſupplices procumbant ante pedes deæ Veneris: cuius opem implorent, & ſuppetias petant. Hoc nimirum foret certiſſimum ardoris indicium.

SEV *ſequatur.*] quæ eſt, inquit, illa mulier, quæ impatiens amoris per medias vias ſequatur (D) amatorem, ſimilis furibundæ Bacchæ, quæ mænas appellatur. nam inter cætera nomina Baccharum hoc vnum eſt, vt mænades appellitentur. Iuuenalis,

Crinémque rotant vlulante Priapo Mænades.

Catul. *Ego mænas, ego mei pars.* Potes etiam abſque interrogatione pronunciare, vt ſit ſenſus abſolutus: Illam ſcilicet mulierem in amore dolere, & efflictim æſtuare, quæ conuiciatur, quæ Veneri ſupplicat, quæ amantem ſequitur, quæ ſomniis ſuſpenſa terretur.

SOMNIA *terrent.*] æmulatio Virgiliana:

Anna ſoror quæ me ſuſpenſam inſomnia terrent.

(E) & apud Ouid. ait amans & amens Biblis:

Quid mihi ſignificant ergo mea viſa? quod aut
Somnia pondus habent, an habent & ſomnia pondus.

SEV *miſeram in tabula.*] puella quæ ex animo amat, & inſane deperit amatorem, angeretur, torqueretur, exanimaretur ſi effigiem fœminæ formoſæ videret in tabella apud ipſum amatorem. Crederet enim illud eſſe ſimulachrum iconium pellicis, & alterius amicæ.

VERVS *aruſpex.*] ideſt, verus vates, & diuinator. Aruſpices nuncupantur quaſi horarum

inſpectatores. dies enim & horas io agendis operibus ruſtodiunt, & quid per ſingula tempora obſeruare debeat nͦoo intendunt. Hi etiam exta pecudum inſpiciunt, & ex eis futura prædicunt. vt auctor eſt Auguſtinus: & ſcriptum eſt in decretis xxvi. 4111. quæſtione. Donatus vero, inquit, *Haruſpicem ab haruga nominari: nam haruga dicitur hoſtia ab hara, in qua concluditur & ſeruatur.* Hara autem eſt in qoa pecora includuntur.

M a *doceat liuor.*] volo, inquit, vt in collo, aut in faeie mea appateat veſtigium morſiunculatum, quas mihi impreſſit amica amotabunda, & plena indignationis, doloriſque amatorij, quæ ſigna vult à ſodalibus videri.

V e r b a *ſuperciliis.*] amantes inuicem nutibus loquuntur: vnde ait Ouid.

Verba ſuperciliis ſine voce loquentia dicam.

& lex amoris Plautina præcipit ne poella nutet, nictet, abnuat. Supercilia ſunt in rutela Iunonis Lucinæ, quod his, vt air Feſtus, proteguntur oculi, per quos luce fruimur, qoam tribuere putabant Iunonem Lucioam. Faſtus & ſuperbia aliubi conceptaculum habet, ſedem vero in ſuperciliis, vt auctor eſt Plin. in xi. inde ſupercilium pro grauitate ac auſteritate vſurpamus: & apud Valerium legimus ſupercilium cenſorium.

D v l c i o r *ignis.*] amor, qui nimium pinguis, nimiúmque lentus eſt faſtidium mouet inſtar eibi dulcioris: Ille vero iouat qoi plus alloës, quàm mellis habet, in quo ſunt ſuſpiriones, iniuriæ, & id genus affectiooes. Ita Paridi dulcior erat amor Helenæ, quando cogebatur ob illius rapinam arma capeſcere aduerſus Græcos belligerantes: & tangit id quod ſcribit Homerus in quarto Iliados ſcilicet Paridem ſiogulari certamine cum Menelao maous conſeruiſſe, iu qua pugna ſeruatus eſt Paris ope Veneris, quem hominem oebula circunſeptum ab oculis hominum eripuit, & in odorato thalamo eollocauit, Helenámqoe accerſiuit, & ita ambo io lecto geniali cubantes colluctabantur pugnis Veneriis.

T v n d a r i o i.] id eſt, Helenæ.

A t *tibi qui noſtro.*] apoſtrophe ad riualem plena diræ imprecationis. imprecatur eoim vt ſemper habeat ſoecerum, qui ſæpe generis inuiſi, & odioſi eſſe conſueuerunt: & matrem, cuius iuſſa & caſtigationes filij interdum deteſtantur. Potes etiam ſic legere, & melius, *At tu ſis ſacer æternum*, vt dicat: O riualis qui nectis retia lecto meo ad Cynthiam capiendam, eſto execrabilis, & tua domus nunquam ſit ſiue Marte, hoc eſt bello, rixiſque domeſticis. Sacrum enim quaodoque accipi pro execrabili quis igoorat? Huic ſimile erit illud Horatianum: *Inteſtabilis & ſacer eſto.* homo ſacer is aotiquitus appellabatur, quem populus ob maleficium iodicaſſet: neqoe fas erat eum immolari: ſed ſi quis ipſum occidiſſet parricidij non damnabatur, ex quo quis homo malus atque improbus ſacer appellari ſolet.

O f f e n s a *illa mihi.*] corrige inſenſa, vt ſit ſenſus poëtica venuſtate ſplendeſcens: Si ô riualis habuiſti occaſiooem furti cum Cynthia nocturni, ſcito id tibi illam dediſſe, non ob hoc quod tibi ſit amica & te diligat, ſed quod mihi infenſa eſt, & in me indignatiooís amatoriæ fundit aculeos. Inſenſa & amica opponuntur & eſt antitheton. ſi legis óffenſam, ſenſus eſt iouenuſtus, miniméque poëticus.

M. ANT. MVRETVS.

O f f e n s a.] ita repoſui è veteribus libris: cum Beroaldus temere pro, *offenſa*, ſcribi iuſſiſſet, *inſenſa.* eſt autem *offenſa*, irata.

IANVS DOVSA PATER.

T e c t a *ſuperciliis ſi quando verba remittis,*
Aut tua cum digitis ſcripta ſilenda notas.] Ouid.

Non oculis tacuere tui, conſcriptáque vino
Menſa, nec in digitis littera nulla fuit.

Malè legitur ibidem:

D v l c i o r *ignis erat Paridi, quum grata per arma.*] *Graia* itaque proculdobio reponendom, eò magis qoòd eadem planè deprauatio ſit alibi apod euudem:

Et Methymnæi grata ſaliua meri.

vbi legendum *Graia*, præſertim quum Scaliger in veteri ſuo codice *Graia* pro *grata* extare moneat. Idem error in Ouidio commiſſus libro Amorum I.

Gratáque in Iliacis mœnibus vxor erat.

cùm & ibi emendandom ſit *Graiáque*. Dealbetur & tertius de vna eadémque fidelia paries nobis, Papinius dieo Syluar. III.

Quid laudem ritus libertatémque Menandri,
Quam Romanus honos & Graia licentia miſcent.

argutiſſimè, vt Græcorum leuitas Romanæ qoaſi grauitatis mixtura aptiſſimè ac decentiſſimè temperetur. Male io impreſſis omnibus *grata* legitur.

Obſeruandum quoqoe eadem Elegia *arma* eleganter pro bellis poſita illo verſu:

Aut tecum, aut pro te mihi cum riualibus arma
Semper erunt,

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

Q v æ *mulier granida.*] Lege, *rabida.* Nam ſcriptum fuerat, *ranida.*

A t *tibi qui noſtro tendiſti.*] Repone *nexiſti* ex Chariſio.

ELEGIA VII.

M o e c e n a s eques Etruſco de ſanguine regum,
Intra fortunam qui cupis eſſe tuam,
Quid me ſcribendi tam vaſtum mittis in æquor?

Non ſint apta mea grandia vela rati.
Turpe eſt, quod nequeas capiti committere pondus,
Et preſſum inflexo mox dare terga genu.
Omnia non pariter rerum ſunt omnibus apta,
Fama nec ex æquo ducitur vlla iugo.
Gloria Lyſippo eſt, animoſa effingere ſigna:
Exactis Calamis ſe mihi iactat equis.
In Veneris tabula ſummam ſibi ponit Apelles:
Parrhaſius parua vindicat arte locum.
Argumenta magis ſunt Mentoris addita formæ:
At Myos exiguum flectit acanthus iter.
Phidiacus ſigno ſe Iuppiter ornat eburno:
Praxitelē propria vindicat arte lapis.
Eſt quibus Eleæ concurrit palma quadrigæ:
Eſt quibus in celeres gloria nata pedes.
Hic ſatus ad pacem, hic caſtrenſibus vtilis armis.
Naturæ ſequitur ſemina quiſque ſuæ.
At tua, Mæcenas, vitæ præcepta recepi,
Cogor & exemplis te ſuperare tuis.
Cùm tibi Romano dominas in honore ſecures,
Et liceat medio ponere iura foro,
Vel tibi Medorum pugnaces ire per hoſtes,
Atque onerare tuam fixa per arma domum.
Et tibi ad effectum vires det Cæſar, & omni
Tempore tam faciles inſinuētur opes:
Parcis, & in tenues humilem te colligis vmbras.
Velorum plenos ſubtrahis ipſe ſinus.
Crede mihi: magnos æquabunt iſta Camillos
A *Iudicia, & venies tu quoque in ora virum:*
Cæſaris & famæ veſtigia iuncta tenebis.
Mæcenatis erunt vera tropæa, fides.
Non ego velifera tumidum mare ſindo carina:
Tota ſub exiguo flumine noſtra mora eſt.
Non flebo in cineres arcem ſediſſe paternos
B *Cadmi, nec ſemper prœlia clade pari:*
Nec referam Scæas, & Pergama Apollinis arces,
Et Danaûm decimo vere rediſſe rates.
Mœnia cum Graio Neptunia preſſit aratro
Victor Palladiæ ligneus artis equus.
Inter Callimachi ſat erit placuiſſe libellos,
Et ceciniſſe modis pure poëta tuis.
C *Hæc curent pueri, hæc curent ſcripta puellæ,*
Méque deum clament & mihi ſacra ferant.
Te duce vel Iouis arma canam, cælóque minantem
Cœum, & Phlegræis Oromedonta iugis:
D *Celſáque Romanis decerpta palatia tauris*
Ordiar, & cæſo mœnia firma Remo,
Eductóſque pares ſilueſtri ex vbere reges:
Creſcet & ingenium ſub tua iuſſa meum:
Proſequar & currus vtroque ab littore ouantes
Parthorum, aſtutæ tela remiſſa fugæ:
E *Caſtráq; Peluſi Romano ſubruta ferro,*
Antoníque graues in ſua fata manus.
Mollis tu cœptæ fautor cape lora iuuētæ,
Dexteráque immiſſis da mihi ſigna rotis.
Hoc mihi Mæcenas laudis concedis, & à te eſt,
Quod ferar in partes ipſe fuiſſe tuas.

PHILIPP. BEROALD. BON.

MAECOENAS *eques Hetruſco de ſanguine regum.*] alloquitur Mecœnatem vnicum præſidium poëtarum, qui doctus doctos fouebat, qui Propertium hortabatur ad ſcribendum carmen heroicum & grandes materias ſubeundas: oſtēdit ſe impatem eſſe tanto ponderi, & docet non omnia omnibus conuenire, ſeque oſtendit illius imitari modeſtiam non appetentis immodica.

HETRVSCO *de ſanguine regum.*] quia fuit oriundus à Porſena rege Hetruſcorum. Idem Hora. *Mecœnas atauis edite regibus.*

INTRA *fortunam.*] tangit hiſtoriam: nam Mecœnas ſoapte voluntate in equeſtri dignitate permanſit cum ſenator fieri poſſet: &, vt inquit Porphyrio, ei lati claui facultas pateret.

NON *ſunt apta.*] metaphoricōs oſtendit ingenio ſuo & viribus grandes materias non conuenire, ſicut paruæ cymbæ grandia vela non congruunt.

TVRPE *eſt.*] ſententia Horatiana:

Sumite materiam veſtris qui ſcribitis æquam Viribus.

CAPITI *committere.*] qui ſubit onus impar viribus ſuis ſæpe ſuccumbit. Vnde de Origene dixit Hieronymus: *Origenes maiora cogitans, proprium que ingenium ferre non ſufficiens oneribus maioribus carricabat ſe: & cùm incedere non poſſet, ruina magna deuolutus eſt.*

OMNIA *non pariter.*] Homerica ſententia, *Non omnia vni dij dederunt.* quæ & à Liuio repetita eſt. Hoc idem copioſè tradunt Apoſtolicæ epiſtolæ, quibus ſcriptum eſt: *Dona dei multifariam eſſe diſpartita.*

FLAMMA *rogo.*] in aliis codicibus legitur: *Fama iugo*: vt ſit ſenſus: Nullus famam eſſe æqualem: nec pari iugo, curruque vehi: ſed gloriam mortalibus comparari ex ſtudiorū diſſimilitudine, cùm non ſint plures corporum formæ, quam ingeniorum: quod probat exemplis diuerſorum artificum.

GLORIA *Lyſippo.*] Lyſippus ſtatuarios celebratus ad ſexcenta decem opera feciſſe traditur, quæ ſingula arti claritatem dare potuiſſent. Hic ſolebat ex immani pretio cuiuſque ſigni ſeponere denarios aureos ſingulos. Hic coloſſum Tarenti fecit. xl. cubitorum. Papinius. *Quem traderis auſus Pelleo Lyſippe duci.* Et alibi: *Deus ille deus ſeſeque videndum Indulſit Lyſippe tibi.* Hic, teſte Quintiliano, ad veritatem optime acceſſit. vnde ait poëta eum effinxiſſe ſigni animoſa hoc eſt ſimulachra ſpirantia. vel animoſa intellige propter coloſſum, & bellicoſas imagines à Lyſippo fabrefactas: à quo potiſſimum ſolo fingi volebat Alexander, qui edicto vetuit, ne quis ſe præter Apellem pingeret, aut alius à Lyſippo *duceret æra fortis Alexandri vultum ſimulantia.* vt inquit Horat. & auctores ſunt Cice. & Plin. aliter tradit Apuleius in Floridis.

EXACTIS *Calamis.*] Calamidis ſtatuarii quadrigæ, bigæque laudantur, qui, vt ait Plin in xxxiiii. equos ſemper ſine æmulo expreſſit. Merito poëta Calamidem ſe iactare ait & oſtentare A ſimulachris equorum, quos exactos, hoc eſt abſolutos, perfectoſque adamuſſim effigiabat.

IN *Veneris tabula.*] de Appelle diximus ſupra, qui inter cætera nobiliſſima pinxit Venerem exeuntem è mari, quam diuus Auguſtus dicauit in delubro patris Cæſaris cuius inferiorem partem corruptam, qui reficeret non potuit inueniri: conſueuit hæc tabula carie, vt inquit Plin. Inchoauit Apelles aliam Venerem Cois ſuperaturus etiam illam ſuam priorem, ſed inuidit mors peracta parte: nec qui ſuccederet operi ad præſcripta lineamenta inuentus eſt. Ouid.

Si nunquam Venerem Cous pinxiſſet Apelles.

B PARRHASIVS *paruu.*] Parrhaſius pictor inclytus olim cum Zeuſide contendit: & cum ille vuas pictas tanto ſucceſſu detuliſſet, vt aues aduolarent in ſcænam, ipſe detuliſſe linteum pictum traditur ita veritate repreſentata, vt Zeuſis alitum iudicio tumens flagitaret remoto linteo oſtendi picturam, atque intellecto errore concederet palmam ingenuo pudore: quoniam ipſe aues fefelliſſet: Parrhaſius vero ſe artificem. Floruit hic circa Peloponeſſia tempora. vt ait Quint. Epheſius fuit: primus ſymmetriam picturæ dedit: Pinxit Dæmonem Athenienſem, quem pariter volebat oſtendere iracundum, iniuſtum, inconſtantem, exorabilem, clementem, C miſericordem, humilem, ferocem, fugacémque: & omnia ſimul, vt ſcribit Plin. Sed non videntur conuenire Plin. & poëta: Cùm alter Parrhaſium laudet inter memoratiſſimos pictores, alter inter minutos, & à parua arte dicat eſſe probandum. Quocirca congruenter legere poſſumus, & nos ita emendauimus, Pyreicus, parua. Fuit enim Pyreicus pictor minoris picturæ, vt docet Plin. in xxxv. qui humilia ſecutus eſt. Humilitatis tamen ſummam adeptus eſt gloriam. Hæc Pliniana faciunt: vt exiſtimem pro Parrhaſius legendum eſſe Pyreicus. In quam ſententiam pedibus iuit doctrinarum decus & D polyhiſtor Ioannes Picus Mirandulanus, mihiq́; ob id inuentum in primis applauſit: *Placet*, inquam, *hæc interpretatio, vt cum iam de Apelle maximo pictore maioris picturæ meminerit, ſubiungat in minori pictura alium excellentem.*

MENTORIS.] relege quæ diximus de Mentore in primo commentario.

AT *Myos.*] Mys claruit argento cælando cuius opera extare dicit Plin. in inſula Rhodiorum, Silenum, Cupidinem, & ſcyphos. De hoc Martialis:

Quis labor in phiala docti Myos an ne Myronis?

Laudat poëta artificium Myos, qui flexionibus opera variaret.

E ACANTHVS.] herba eſt topiaria lato, longoque folio margines crepidinum veſtiens, vt docet Plin. in xxii. Inde acanthus pro flexuoſo ornatu accipitur, vt ait Seruius. Hinc illud Virgilianum:

Et circumtexto croceum velamen acantho.

Plin. in v. epiſtolarum: *Acanthus hinc inde lubricus & flexuoſus: deinde plures figuræ, pluráque nomina.*

PHIDIACVS.] Phidias diis quàm hominibus effingendis melior artifex fuit. In ebore ve-

ro longe citra æmulum, vt auctor eſt Quin. inter cætera ſigna fecit Iouem Olympium ex ebore, cuius maieſtas operis deum æquauit, quem nemo æmulatur. de hoc Strabo in VII. & Plin. in VII. & in XXXIV. & in XXXVI. multa commemorant. Phidiæ quoque Seneca, & Plutarchus meminerunt, qui carminibus poëtarum eſt memoratiſſimus. Hic primus artem toreuticen aperuiſſe iudicatur Phidias: ergo cenſetur in primis pulchritudine Iouis olympij, qui eſt eburneus: in quo eligendo habuit archetypon carmen Homericum.

S a *ornat.*] ſumma laus Iouis olympij ex ebore à Phidia fabrefacti expreſſius demonſtrari nõ potuit, quàm vt diceret Ioue illo ſimulachro decenter ornari, cùm Iuppiter non egeat alieno ornamento.

Praxitalam *propria.*] Praxiteles ſtatuarius marmoris gloria ſuperauit etiam ſemet. Ante omnia Praxitelis laudantur duæ Veneres, altera nuda, quam emerunt Gnydij: altera velata, quam Coi. Multi vt viderent Praxitelicam Venerem Gnydum nauigauerunt, cuius amore captus quidam ſimulachro cohæſit, eiúſque cupiditatis extat index macula, vt ſcribit Plin. eiuſdem eſt Cupido nudus, quem quidam Rhodius adamauit, & ſimile amoris veſtigium reliquit. Lapis ergo marmoreus in quo formando fuit excellentiſſimus vindicat ſibi Praxitelem, à quo vno optime expolitur. Quidam codices habent: *Praxitelẽ Parius*: vt lapis Parius dicatur pro marmore pretioſo. Sicut à Virgilio dicitur:

—— *Pariúſve lapis circundatur auro.*

Svnt *quibus Elea.*] alij, inquit, victoriam adipiſcuntur in ludis Olympieis equorum celeritate: Alij pedibus ad curſum ſunt perniciſſimi, & ob hoc celebrati. celebrantur ab hiſtoricis equæ Cymonis, quæ tres victorias Olympiacas reportarunt, quæ defunctæ Athenis ſepultæ fuerunt. Similes equas habuit Euagoras Lacon, quę & ipſę ter victrices in Olympiacis ludis fuerunt, qui etiam Elæi nominantur, vt abunde ſupra docuimus. Curſores autem optimi multi fuerunt, ante omnes Ladas celebratur, qui in currẽdo nulla in puluere veſtigia relinquebat: Laudatur & Achilles ab Homero pedum pernicitate: vnde à Martiale dictum eſt:

Laudat Achilleos, ſed ſine fine, pedes.

Papinius tenuiſſimam virtutem vocat ipſam curſuram. Plin. celebrat in ſecundo & in ſeptimo Philonidem Alexandri magni curſorem. Græci id genus homines Hemerodromos vocant: cuius rei Liuius & Probus Æmilius meminerunt.

Hic *ſatus.*] id eſt natus.

Examplis *te ſuperare tuis.*] ſequor, inquit, ô Mecœnas tuos mores, qui mihi ſunt exemplo magna eſſe dimittenda, & minora tractanda. Tu enim cum poſſes eſſe conſul & militaris Imperator, & Prætor ius dicere pro tribunali, tamen eſſe recuſaſti contemtus moderata fortuna.

Dominas *ſecures.*] propter conſulatum hoc dictum eſt, cuius dignitatis miniſtri ſecures geſtabant, quibus ſontes plectebantur. Hoc ſupra declaratum eſt. Iuuenalis:

A —— *& legum prima ſecuris.*

Madorvm.] Medos pro Parthis poſuit, ſicut Horat. *Sub rege Medo.*

Et *tibi ad eſſe.*] id eſt, cùm vires tibi & omnia dentur à Cæſare ad votum, & prout affectas, atque deſideras. Honeſta loqoutio eſt. Res tibi dantur ad effectum: quod ſignificat ad deſiderium, & quemadmodum concupiſcis. Ita Iuuenalis:

Si res ampla domi, ſimil'ſque affectibus eſſet.

Si legis effectum, ſenſus erit; Vires dari ab Auguſto Mecœnati, vt poſſit efficere, quod molitur & parat.

B Insinvsntvr *opes.*] pro eo quod furtim & clanculum tribuantur à Cæſare diuitiæ non ſentienti Mecœnati: tanquam ſi aperte daret ſit recuſaturus.

Parcis.] abſtines paruo contentus & tuo.

Magnos *Camillus.*] Camillus dictus eſt ob liberatam à manibus Gallorum Romam alter Romulus, & alter conditor vrbis. de quo lege Liuium in V. & Plutarchum in Camillo. Camillum veteres vocarunt puerum ingenuum: & Camilli ſacrorum miniſtri dicuntur: & Camillum dicimus vas nuptiale, in quo ſunt nubentis vtenſilia.

C Mecoenatis *fides.*] quamuis Mecœnas Auguſto fideliſſimus fuerit, tamen deſiderauit Cæſar nonnunquam illius taciturnitatem, cum ſecretum de comperta Murenæ coniuratione vxori Terentiæ prodidiſſet.

Non *ego velifera.*] dicit ſe non nauigare per altum æquor, ſed in flumine exiguo. Metaphoricõs oſtendens ſe vitare ſublimia & grandiloqua: tractare vero minora & amatoria.

Non *flebo.*] non, inquit, aggrediar grandes materias, ſicut eſt bellum Thebanum, in quo pari clade & mutuis vulneribus Etheocles & Polynices germani inter ſe concurrentes corruerunt: D Arcem Cadmi appellat Thebanam, quam condidit Cadmus, & Cadmea nominatur, vt inquit Strabo. Thebæ captæ & dirutæ fuerunt non ab illis ſeptem ducibus memoratiſſimis, ſed ab eorum filiis, qui altero bello vlciſcentes parentum obitum duce Alcmeone Thebas diruerunt, & hi appellati ſunt Epigoni ab hiſtoricis: de quibus Tragœdias conſcriptas Cicero vocat Epigonos in libris officiorum: & Homeri teſtimonium in Epigonis citat Herodotus.

Prælia *clade pari.*] referri poteſt ad Etheoclem & Polynicem: qui, vt iam dictum eſt, ſe mutuis ictibus confoderunt. Poteſt etiam intelligere E terrigenis, qui ex dentibus ſerpentis à Cadmo ſatis procreati, ſemet pari nece trucidarũt, quinque ſuperſtitibus, quorum fuit vnus Echion, à quo Thebæ Echioniæ à poëtis cognominantur. Fabula nota apud Ouid. in III. Metamorphoſeon.

Scæas.] id eſt, non ſcribam bellum Troianum. Scæa porta fuit Troiana, de qua Virg.

—— *hîc Iuno Scæas ſæuiſſima portas*
Prima tenet. ——

Scribit Plautus in Bacchidibus ex tribus Troiæ fatis exitialibus hoc vnũ fuiſſe, cùm portæ Scææ limen ſuperum ſcinderetur. Scæi ſunt Thraces;

Scæus amnis, Scæus murus, Scææ Troianæ portæ, vt auctor eſt Strabo.

Pargama *Apollinis.*] notum ſatis eſt Apollinem & Neptunum Troiæ mœnia conſtruxiſſe: vnde ab Ouidio, Phœbi mœnia nuncupantur. Quod ideo fictum eſt, quia Laomedõ ſupradictis diis certam vouerat pecuniam ad ſacra facienda, quã inuadentibus hoſtibus tranſtulit ad fabricam mororum: vnde Neptunus & Apollo feciſſe moros dicuntur.

Moania *Neptunia.*] hoc eſt Troiana, quæ Neptunus & Apollo extruxerunt, vt docet Oui.

Pactis pro mœnibus aurum.

Graio *ara.*] quia iam ſeges eſt vbi Troia fuit.

Ligneus *equus.*] equũ Troianum, quem montis inſtar diuina Palladis arte Græci ædificarunt.

Dure *poëta.*] ego exiſtimo legendum eſſe Coe poëta, & de Phileta, qui fuit Cous, intelligendum. Callimachum enim & Philetam frequenter coniungit poëta, quos habet in ſcribendo duces.

Te *duce.*] quanti faciat Mecœnatem hinc cognoſcas, quo auſpice & impulſore dicit ſe ſumpturum ſpiritus ferociores, & cantaturum heroico carmine gigantomachiam.

Cæloqua *m. Cæ.*] bellum intelligit giganteum, quod à gigantibus contra Iouem, & ſuperos geſtum eſt. Cæus & Oromedon nomina ſunt gigantum, vt Porphirio, Briareus, Enceladus. De Phlægrea regione, vbi hoc bellum geſtum eſt, diximus ſupra.

Decerpta *palatia.*] cantabo, inquit, auſpiciis tuis ô Mecœnas primordia vrbis Romæ, vbi ante Phrygem Æneam, ſicut docet in quarto, *Collis & herba fuit*: & tauri atque oues in Palatino monte pabula decerpebant.

Caso *mœnia firma Remo.*] hiſtoria de morte Remi, adeo nota eſt, vt dici merito poſſit illud Horatianum:

Omnibus & lippis notum & tonſoribus eſſe.

Silvastri *ex vbere reges.*] Romulum, & Remum ſignat nutritos à lupa: à cuius mamma, quæ antiquo vocabulo dicitur rumis nomen exceperunt: quidam à fico ruminali, alij à virium magnitudine appellatos eſſe tradunt.

Vtroqva *ab littore ouantes.*] ab occidente propter Hiſpanos victos ab Auguſto: ab oriente propter Gangaridas & Indos, quorum meminit Virgil. in Georgi. qui in hanc ſententiam ſcribens ait:

Et duo rapta manu diuerſo ex hoſte trophæa:
Biſque triumphatas vtroque ab littore gentes.

& ita auſpice Mecœnate ſe ſcripturum Auguſti triumphos pollicetur.

Astvtæ *fugæ.*] bellum Parthicum notat, qui de induſtria ſimulant fugam, vt ſæuiùs noceant à tergo ſagittas excutientes.

Castraqve *Peluſi.*] bellum ſignat Alexandrinum, quo Auguſtus obſedit Alexãdriam, quo Cleopatra, Antoniúſque confugerant, breuíque oppido potitus eſt, & triumphum egit Alexandrinum. eſt autem Peluſiacum vltimum oſtium ex ſeptem oſtiis Nili. Peluſiotæ non edont cœpe, quia, vt inquit Gellius, reuireſcit

A Luna deficiente, & inareſcit adoleſcente. vnde ait Hieronymus: *In Peluſi valles Peluſiotem vt edat cœpe.*

Antoniqve *manus.*] Marcus Antonius ſibi mortem conſciuit, cum extinctam eſſe Cleopatram vanos rumor annunciaſſet.

Cape *lora iuuentæ.*] moderare, inquit, ô Mecœnas, & rege meam iuuenilem ætatem, & mihi præſcribe argumenta ſcribendi, cum ſine te nil altum mens inchoet. Tranſlatio ſompta ab auriga, qui capiens lora moderatur, & retinet equos ſine ratione currentes: quæ comparatio à philoſophis rationi & ſenſibus accommodatur, vt ſen-
B ſus noſtros dicant eſſe equos temere currentes, quos ratio inſtar aurigæ refrenet ac regat.

In *partes tuas.*] erit mihi hoc laudi, inquit, apud poſteros, quòd dicar fuiſſe tuarum partium tibique acceptiſſimus. In hanc ſententiam de Mecœnate loquens ait Horatius:

——magnum hoc ego duco,
Quòd placui tibi, qui turpi ſecernis honeſtum.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Flamma *nec ex æquo.*] Malim *Fama*, vt nonnullæ editiones. iugum trutinæ intelligit, non currum, vt putabat Beroaldus.

C Exactia *Calamis ſe mihi iactat equis.*] Tangit hiſtoriam. Olympiæ dicatus erat ab Hierone tyranno Siciliæ currus æneus cum bigis. Currus factus ab Onata, equi à Calamide: tanquam qui currum feciſſet, non excelleret in equis faciendis, vt Calamis. Habes hoc apud Pauſaniam Eliacorum ſecundo. Sed quod in quadrigis pingendis excelluerit Plinius docet.

Pyraicvs *parua.*] Hunc locum ita deprauauit Beroaldus, quum antea legeretur, *Parrhaſius parua*, vt & habet liber noſter. Atque adeo in eo ſerio triumphat, atque exultat. Subſcriptorem etiam iactantiæ Picum illum eruditiſſimum
D laudat. Ego multum video recedi a veſtigiis lectionis, ſi pro *Parrhaſius*, *Pyreicus* legamus. Præterea quare in artificum illa enumeratione omnium principem Parrhaſium prætermiſiſſet vt viliſſimarum rerum pictorem, qui ab eo dictus ῥωπογράφος nominaretur? Quamobrem melius eſt tantum artificem hic ſecurum in ſuis ſedibus relinquere, quam illi tantam iniuriam facere. pro *parua* autem lego, *parta*. Partam artem Parrhaſij vocat eam, cuius ipſe repertor fuit, nempe ſymmetriam picturæ, argutias vultus, elegantiam capilli, venuſtatem oris, quæ eſt picturæ ſumma ſubtilitas. Is ea primus excogitauit, vt ait
E Plinius. *Parta* igitur propria, Sic infra:

Praxitelen propriis vindicat arte lapis.

Quare ad hunc locum intelligendum lege amplius Plinium libro quinto & triceſimo. Atque Beroaldum cum ſua emendatione μακρὰν χαίρειν ἢ κλαίειν iube. Poteſt & legi, *prima*. hoc eſt ἰδίᾳ ζῳῶν. Et fortaſſe melius.

Argvmenta *magis.*] Argumenta ſunt formæ ipſæ & ſigilla. vt & Seruius velle videtur in Aſpidopœia Virgilij, in illud, *Argumentum ingens.* Ego in vetuſtiſſima hiſtoria martyrum inueni: *quadrigas ſolis cum argumentis.*

A T *Myos exiguum.*] Noſter liber corrupte, *At mirum exiguus.* A

S V N T *quibus Elea.*] Noſter liber, *Eſt quibus Elea.* item, *Eſt quibus in celeres.* Hellenifmus ἔστιν οἷς hoc eſt, quibuſdam.

T O T A *ſub exiguo.*] Mallem, *Tuta.* Supra in eandem ſententiam:

Tranquillo tuta deſcendis flumine cymba.

N O N *flebo in cineres.*] Cineres paternos mire dixit pro cineribus, quibus cauſſa pater fuit Oedipus. Notum propter imprecationes Oedipi filios mutuis ſe vulneribus confeciſſe.

PRÆLIA *clade pari.*] Alluſum ad prouetbium, καδμεία νίκη. B

M O S N I A *quum Graio Neptunia preſſis aratro.*] Petegrinam litem Romano iure decidit. Nam illud plane Romani iuris eſt. Horatius:

——imprimerétque muris
Hoſtile aratrum exercitus inſolens.

E T *cecinisſe modos Coe poeta tuos.*] Caſtigatio Beroaldi, *Coe.* Antea, vt & in ſcripto noſtro, *dure.* Minimo negotio potuit, *pure.* Ita ergo repone. Purum poëtam Philetam intelligit, cui in mollitie carminis primas dat, vt ſupra:

Tu ſatius muſis meliorem imitere Philetan.

Hoc etiam videtur feciſſe Hermeſianax, quum ait: C

Οἶσθα δὲ καὶ τὸν ἀοιδὸν, ὃν Εὐρυπύλου πολιῆται
Κῶοι χάλκειον θῆκαν ὑπὸ πλατάνῳ
Βαττίδα μολπάζοντα θοὴν περὶ πάντα Φιλητᾶν
Ῥήματα, καὶ πᾶσαν ῥυόμενον λαλιήν.

E T *mihi ſacra ferant.*] Noſter, *dona ferant.*

ELEGIA IX.

M I R A B A R quidnam miſiſſent manè Camenæ
Ante meum ſtantes, ſole rubente, torum.
Natalis noſtræ ſignum miſere puellæ,
Et manibus fauſtos ter crepuere ſonos.
Tranſeat hic ſine nube dies, ſtent aëre venti,
Ponat & in ſicco molliter vnda minas.
Aſpiciam nullos hodierna luce dolentes, E
Et Niobes lacrymas ſupprimat ipſe lapis.
Halcyonum poſitis requieſcant ora querelis,
Increpet abſumptum nec ſua mater Ityn.
Túque ô cara mihi, felicibus edita pennis,
Surge, & poſcentes iuſta precare Deos. A
Ac primùm pura ſomnum tibi diſcute lympha,
Et nitidas preſſo pollice finge comas.
Dein qua primum oculos cœpiſti veſte Properti,
Indue, nec vacuum flore relinque caput: B
Et pete, qua polles, vt ſit tibi forma perennis,
Inque meum ſemper ſtent tua regna caput.
Inde coronatas vbi thure piaueris aras,
Luxerit & tota flamma ſecunda domo,
Sit menſæ ratio, noxque inter pocula currat, C
Et crocino nares murrheus vngat Onyx.
Tibia nocturnis ſuccumbat rauca choreis,
Et ſint nequitiæ libera verba tuæ:
Dulciáque ingratos adimant conuiuia ſomnos,
Publica vicinæ perſtrepat aura viæ.
Sit ſors & nobis talorum interprete iactu, D
Quem grauibus pennis verberet ille puer.
Cùm fuerit multis exacta triëtibus hora,
Noctis & inſtituet ſacra miniſtra Venus,
Annua ſoluamus thalamo ſollennia noſtro,
Natalíſque tui ſic peragamus iter.

PHILIPP. BEROALD. BON.

M I R A B A R *quidnam miſiſſent mane camenæ.*] celebraturus natalem Cynthiæ optat ſerenitatem cæli, tranquillitatem maris, omnia lætabunda: Cynthiáque hortatur ad ſacrum natalitium celebrandum.

C A M O E N Æ.] muſas indicat natalem Cynthiæ celebrare voluiſſe, quæ Propert, quieſcenti ante torum aſtiterunt in diluculo matutino. Camœnas, muſas quaſi canenas à canendo dixerút,

vt inquit Macro. ſiue à carminibus, vt ait Feſtus. Scribit Varro Caſmenas antiquitus vocitatas & carmenas: nam vbi antiqui in multis verbis dicebant S. poſteri dixerunt R.

NATALIS.] Perſæ in primis natalem diem religioſè coluerunt, vt inquit Herod.

TER *crepuere.*] hoc eſt muſæ ter plauſum dederunt: ternarius enim numerus omnium numerorum primus eſt impar, & mas numerus vocatur, vt docent Plutarchus & Macro. & eſt perfectus, quia perfectus gignit ſenarium, nouenariũque. Ternarij auſpicio preces ac libamina repetuntur, vt ait Martianus Capella, &, teſte Plinio, mos eſt vti terna deprecatione. Crepare ſignificat ſonare. Plautus: *Crepuit foris.*

ET *Nio. la.*] ſtatua, inquit Niobes, quæ lachrymabunda eſt & iugiter fletu manat, hoc die ſupprimat lacbrymas, vt nihil ſit lacbrymoſum, nihil triſte in natali Cynthiæ. De Sipylo & Niobe, quæ dicitur Sipyleia mater à Papinio ſupra memorauimus.

HALCYONVM.] Halcyones, de quibus ſuperius ſatis ac ſuper dictum eſt, quædam canunt in arundinetis, quarum querelæ referuntur ad Halcyona lamentantem obitum coniugis Ceycis: qui ambo in has aues conuerſi fuerunt.

MATER *Itym.*] Progne, hoc eſt hirundo, ſiue luſcinia, vt ſupra docuimus.

FELICIBVS *edita pennis.*] id eſt, nata felici augurio, & bonis auibus, vt dici ſolet.

SOMNVM *dif. lym.*] ſimile eſt illud Perſianum: *Et noctem flumine purgant.*
Antiqui enim aquæ aſperſione caſtimoniam corporis cuſtodiebant, ablutis cordibus, vt docet Cic. in primo de legibus.

DEIN.] pro deinde. nam, vt ſcribit Cicero in oratore, dein & exin, pro deinde & exinde dicimus.

FLORE.] corona florea. Antiquitus aliæ coronæ ſutiles, aliæ pactiles dicebantur. Nominatę ſunt & ſeruiæ à ſerendo cum è floribus fierent ſerta. Alio nomine ſtrophia, & ſtrophiola appellantur. auctor Plin. in XXI.

ET *pete.*] roga, inquit deos, vt tibi ſit iſta formoſitas diuturna, & mihi ſemper imperites.

MOXQVE.] corrigendum eſt vox. Vult enim conuiuium eſſe loquax, vt inter pocula voces diſcurrant. Nam, vt inquit Varro, ſilentium in cubiculo ſeruari debet, non in conuiuio: vel emenda nox, vt ſit ſenſus: Noctem peragendam eſſe inter pocula & luxum conuiualem.

THVRE *pia.*] Deos adorari thure notiſſimum eſt ſuper aras ingeſto, quo etiam templa vaporantur: cuius diminutiuum vſurpat Plautus in Aulularia ſic ſcribens:

Hunc thuſculum enim & haſce coronas floreas.

MVRRHEVS *onyx.*] ampulla vnguentaria. de onyce ſupra facta eſt mentio. Murrheum appellat à myrrha: quæ inter pretioſa vnguenta numeratur. Hora. myrrheũ crinem vocat myrrha delibutum. an potius intelligẽdum eſt onyx murrheus ex myrrha gemma confectus: nam vaſa myrrhina in magna fuiſſe exiſtimatione nemo mediocriter doctus ignorat. De quibus multa ſcribit Plin. in vltimo.

CROCINO.] id eſt vnguentũ, quod Plin. celebrat in XIII. quod diu maximè laudatum eſt in Cilicia. Mox in inſula Rhodo, crocino additur cinabaris, anchuſa, & vinum.

TIBIA *ſuccumbat.*] in ſacris, in funeribus, in ludis, in conuiuiis tibicines concinnebant apud antiquos. Optat poëta ſaltationes exerceri per totam noctem ſine intermiſſione: adeo, vt ipſa tibia ipſique tibicines ex iugi fatigatione rauceſcant, & vincantur à tripudiantibus. Plaut. in ſticho. *Dum ſeruile conuiuium narrat, Age tibicen,* inquit, *ſuffla celeriter buccas, & mox ſalta, ſaltabo ego ſimul.*

LIBERA *verba.*] verbis, inquit, vtere nequitiæ & luxui accommodatis, cum tali tempore & loco, nec abſtinendum ſit ab obſcœnis, quibus libido titillatur & Venus accenditur.

TALORVM *iactu.*] doceat nos, inquit, iactus talorum, & quaſi interpres declaret quis noſtri grauius verberetur à Cupidine, & ardẽtius amet.

EXACTA *tri. ho.*] hoc eſt cum finita fuerit cœna multis exhauſtis poculis, quæ à menſura trientes dicuntur. Martial.

Crebros ergo bibas licet trientes.

eſt autem triens tertia pars aſſis, ſimiliter quincunces calices vocamus. Idem, *Te conuiua leget miſto quincunce.* & ſextantes, & deunces, & reliqua à numero vnciarum.

ANNVA *ſoluamus.*] verecunde rem veneream ſignificat.

IANVS DOVSA FIL.

ET *Niobes lacbrymas ſupprimat ipſe lapis.*] Expreſſit pene ad verbum illa Callimachi Hymno in Apollinem:

Καὶ μὲν ὁ δακρυόεις ἀναβάλλεται ἄλγεα πέτρος,
Ὅστις ἐνὶ Φρυγίῃ διερὸς λίθος ἑστήρικται
Μάρμαρον ἀντὶ γυναικὸς ὀϊζυρόν τι χανούσης.

TVQVE *ô cara mihi felicibus edita pennis.*] Guilielmus Canterus in Nouis Lectionibus: *pennis*, id eſt, auibus interpretatur. Ego ſimpliciter *pennas* pro augurio accipio, & agnoſco tranſmarinam Venerem, quam è Callimacho, non inſpectam aut obſeruatam aliis, eruo primus. ſic enim ille Hymno in Lauacra Palladis:

Γνωσεῖται δ᾽ ὄρνιχας, ὃς αἴσιος, οἵ τε πέτονται
Ἤλιθα, καὶ ποίων οὐκ ἀγαθαὶ πτέρυγες.

vbi πτέρυγες augurium interpretor, quomodo videtur etiam Politianus intellexiſſe quum vertit:

Cognoſcet volucrum quæ proſpera, quæque volatu
Irrita, cuius item triſte ſit augurium.

Itaq; ἀγαθαὶ πτέρυγες reſpondent Propertij *felicibus pennis.*

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

ET *manibus fauſtos ter crepuere ſonos.*] Plaudentes enim dicebant, io Natalis, vt Io Saturnalia, ſupra ex Arriano.

ET *poſcentes iuſta.*] *Iuſta*, τὰ νόμιμα, τὰ ἱερούργημα, vt iuſta funebria.

AC *primum pura ſomnum.*] Perſius: *– Et noctem flumine purgas.* Eunapius in Ædeſio: ὥστε οὐδὲ παῖδα καλῶν, τὴν ὄψιν ἐν τῷ ἀενάῳ ἀποπλυνάμενος τῷ ὕδατι βαπτόμενος. Somniauerat autem ille.

Pvblica *vicina perſtrepat ara via.*] In noſtro, *aura*. & fortaſſe melius. Eſt autem hypallage Propertio familiariſſima, pro, Aura perſtrepat publicæ viæ. Si retinemus *ara*, intelligetur eos κωμάζειν ad aram, quæ proximo compito erat. Sic Dio de Iulia Auguſti filia: τὴν μὲν γὰρ Ἰουλίαν τὴν θυγατέρα ἀσελγαίνουσαν οὕτως, ὥστε καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ ἐπ' αὐτοῦ γε τοῦ βήματος καὶ κωμάζειν νύκτωρ καὶ συμπίνειν, &c.

Qvem *gruibus pennis.*] At Horatius non forte, ſed mercede bibendi:

—— Dicat Opuntiæ
Frater Megillæ, quo beatus
Vulnere qua pereat ſagitta.

ELEGIA X.

Qvid mirare, meam ſi verſat femina vitam?
Et trahit addictum ſub ſua iura virum?
Criminàque ignaui capitis mihi turpia fingis,
Quod nequeam fracto rumpere vincla iugo?
Venturam melius præſagit nauita noctem:
Vulneribus didicit miles habere metum.
Iſta ego præterita iactaui verba iuuenta,
Tu nunc exemplo diſce timere meo.
Colchis flagrantes adamantina ſub iuga tauros
Egit, & armigera prælia ſeuit humo.
Cuſtodiſque feros clauſit ſerpentis hiatus,
Iret vt Æſonias aurea lana domas.
Auſa ferox ab equo quondam oppugnare ſagittis
Mæotis Danaûm Pentheſilea rates.
Aurea cui poſtquam nudauit caſſida frontem,
Vicit victorem cādida forma virum.
Omphale in tantum formæ proceſſit honorem,
Lydia Gygæo tincta puella lacu,
Vt, qui pacato ſtatuiſſet in orbe columnas,
Tam dura traheret mollia penſa manu.
Perſarum ſtatuit Babylona Semiramis vrbem,
A *Vt ſolidū̄ cocto tolleret aggere opus:*
Et duo in aduerſum immiſſi per mœnia currus,
Ne poſſent tacto ſtringere ab axe latus.
Duxit & Eufraten medium, qua condidit arces,
Iuſſit & imperio ſurgere Bactra caput.
B *Nam quid ego heroas, quid raptem in crimina diuos?*
Iuppiter infamat ſéque, ſuámque domum.
Quid, modò quæ noſtris opprobria vexerit armis,
Et famulos inter femina trita ſuos?
Coniugis obſcœni pretium Romana popoſcit
C *Mœnia, & addictos in ſua regna patres.*
Noxia Alexādria, dolis aptiſſima tellus,
Et toties noſtro Mēphi cruenta malo,
Tres vbi Pompeio detraxit arena triumphos:
Tollet nulla dies hanc tibi Roma notam.
D *Iſſent Phlegræo melius tibi funera cāpo,*
Vel tua ſi ſocero colla daturus eras.
Scilicet inceſti meretrix regina Canopi,
Vna Philippeo ſanguine aduſta nota:
Auſa Ioui noſtro latrantem opponere Anubin,
Et Tiberim Nili cogere ferre minas:
Romanámque tubam crepitanti pellere ſiſtro,
E *Baridos & contis roſtra Liburna ſequi;*
Fœdaq; Tarpeio Conopea tendere ſaxo
Iura dare ſtatuas inter & arma Mari.
Quid nunc Tarquinij fractas iuuat eſſe ſecures,
Nomine quem ſimili vita ſuperba notat?
Si mulier patienda fuit? cape Roma triumphum,

Et longam Auguſto ſalua precare diem.
Fugiſti tamen in timidi vaga flumina Nili:
Accepere tua Romula vincla manus.
Brachia ſpectaui ſacris admorſa colubris,
Et trahere occultũ mẽbra ſoporis iter.
Non hæc, Roma, fuit tanto tibi ciue verenda,
Dixit & aſsiduo lingua ſepulta mero.
Septem vrbs alta iugis, toti quæ præſidet orbi,
Femineas timuit territa Marte minas.
Annibalis ſpolia, & victi monumenta Syphacis,
Et Pyrrhi ad noſtros gloria fracta pedes.
Curtius expletis ſtatuit monimenta lacunis:
At Decius miſſo prælia rupit equo.
Coclitis abſciſſos teſtatur ſemita pontes,
Et cui cognomen coruus habere dedit.
Hæc Dî condiderunt, hæc Dî quoque mœnia ſeruant.
Vix timeat, ſaluo Cæſare, Roma Iouem.
Nunc vbi Scipiadæ claſſes? vbi ſigna Camilli?
Aut modò Pompeia Boſphora capta manu?
Leucadius verſas acies memorabit Apollo.
Tantum operis belli ſuſtulit vna dies.
At tu, ſiue petes portus, ſeu nauita linques,
Cæſaris in toto ſis memor Ionio.

PHILIPP. BEROALD. BON.

QVID *mirare meam ſi verſat fœmina vitam?*] quanta ſit mulierum potentia & imperium in viros oſtendit: idque exemplis clariſſimarum fœminarum quę viris imperitarunt, & deis: & in laudem Auguſti turpes Antonij amores inſectatur, qui mancipatus fuit Cleopatræ fœminæ imperioſiſſimæ.

TRAHIT *addictum.*] id eſt, obnoxium & obligatum. Horatius:

Nullius addictus iurare in verba magiſtri.

A Nam addicti apud veteres propriè dicuntur, qui ob æs alienum creditoribus à prætore addicebantur: & creditores poterant, ſi vellent, ſecare atq; partiri corpus hominis addicti, vt oſtendit lex XII. tabularum, & docet Gellius. Apud Liuium in ſexto fit mentio de addictis, quoniam multi creditoribus addicebantur, & nectebantur: vnde de nexis apud eundem Liuium longa eſt enarratio: Apud quem conqueruntur tribuni gregatim quotidie de foro plebeios addictos duci & repleri vinctis nobiles domos: & vbicunque habitet patritius, ibi carcerem eſſe Romanum.

VINCLA.] quibus ſcilicet vinctus, & quaſi B cathenatus teneor ſub dominæ imperio. Capti enim dicuntur amatores, vnde à Terentio dictũ eſt, *Captus eſt*: ex tranſlatione ferarum, atque venatus, pro eo quod eſt tenetur & irretitur.

PRÆSAGIT *nauita mortem.*] ſagire ſentire acute eſt, ex quo ſagaces dicti canes. Is igitur qui ante ſagit, hoc eſt ſentit, quàm oblata res eſt, dicitur præſagire, id eſt, futura ante ſentire. Inde dicta præſagitio. auctor Cicero in primo de diuinatione. Præſentit ergo nauita venturam mortem, & quo fato ſit moriturus ante cognoſcit. In alijs codicibus legitur noctem, & eſt ſenſus: Tempeſtatem atram & ſimillimam nocti præuideri ab C optimo nauta per pronoſtica, quæ Plinius & Virg. prodiderunt.

ISTA *verba.*] quæ tu ſcilicet nunc iactas, quibus me obiurgas, quibus oſtendis poſſe amantes, ſi velint à ſeruitute & famulatu Cupidinis liberari.

COLCHIS *flagrantis.*] ab exemplis pollentiam mulierum indicat, & audaciam. Medea quæ dicitur Colchis, carminibus & medicamentis effecit vt Iaſon tauros flammiuomos domaret, & domitos mitteret ſub iuga, quæ vocat adamantina, quaſi dura, & minime frangibilia: quæ, teſte Flacco, erant ænea. Adamantis enim vis indomi- D ta eſt: & vt eleganter refert Plinius, duarum violentiſſimæ naturę rerum, ferri, igníſque contemptrix: vnde Gręca interpretatione nomẽ accepit.

PRÆLIA *ſeuit.*] Iaſon opitulante Medea ſeminauit dentes vipereos, ex quibus armati conſurgunt, qui ſemet trucidarunt: & vt inquit Ouid.

Terrigenæ pereunt per mutua vulnera fratres.

SERPENTIS.] ſerpentem ſignat cuſtodem velleris aurei inclytum fabulis poëtarum.

ÆSONIAS *domos.*] ab Æſone Iaſonis patre.

AVREA *lana.*] præter ea quæ vulgatiſſima ſunt de vellere aureo, hæc quoque traduntur, quòd in regione Colchica torrentes aurum deferre di- E cuntur, quod barbari lanoſis pellibus excipiunt: vnde aurati velleris conficta fabula eſt. Veteres poëtæ pecudes propter caritatẽ aureas habuiſſe pelles prodiderunt, vt Argis Atreus, quam ſibi Thyeſtem ſubduxiſſe queritur: & in Colchida Æeta ad cuius arietis pellem profecti è regio genere dicuntur Argonautæ.

PENTHESILEA *rates.*] hæc nota eſt carmine Virgiliano, quæ regina fuit Amazonum: & tanquam virago auſa eſt viris concurrere, & in bello Troiano contra Græcos viriliter dimicauit. Scribit Diodorus in tertio, Pentheſileam fuiſſe Martis filiam, quæ poſt obitum Hectoris multis

A multis præclaris belli facinoribus editis ab A-
chille fuit interfecta: eiuſdem meminit Iuſtinus
in ſecundo.

AVREA *caſſida.*] declinatio antiqua eſt pro
caſſis: ita Virgilius, *Aurea vati caſſida.* & ita chla-
myda dicitur ab Apuleio in caſu recto. vel po-
ſuit accuſatiuum pro nominatiuo, vt exiſtimat
Seruius poſuiſſe Virgilium, quando Pentheſilea
depoſuerat capitis tegumentum ſua formoſitate
victores Græcos capiebat, quæ tamen fuit inter-
fecta, & eius exercitus abſumptus.

VICTOREM *virum.*] victoresne ſignificat
B Græcos? vt ſingulari vſus ſit pro pluratiuo: An
Achillem intelligit? à quo victa eſt. à quo ob
formoſitatem mortua defendebatur, vt ſepultu-
ræ demandaretur: ſed in Scamandrum fuit pro-
iecta, ita ſuadente Diomede.

OMPHALE *in tantum.*] Hercules venundа-
tus ſeruiuit Omphale reginæ Lydorum, qui alio
nomine Mæonij nominantur: & cum multa me-
moratu digna ob Omphales amorem peregiſ-
ſet, libertati priſtinæ reſtitutus eſt, & ex ipſa fi-
lium ſuſcepit nomine Lamum: de quo ait Ouid.

Sîmque ego de Lydo facta nouerca Lamo.

C Interpres Diodori tranſtulit pro Lamum La-
monem: quemadmodum ad officia fœminea, &
muliebres cultus tranſlatus fuit Hercules ſub
Omphale, nouerunt omnes, qui vel ſolas Epi-
ſtolas, aut Faſtos Ouidij perlegerunt: in quibus
modo Mæonis, modo Lydia puella Ompha-
le nuncupatur. Quod etiam tangit Papinius il-
lo verſu:

—— ſi Lydia dura
Penſa manu, molléſque tulit Tyrinthius artes.

Hoc idem nunc à poëta memoratur, vt oſtendat
etiam robur Herculeum fœmineæ pulchritudi-
ni ſuccubuiſſe.

D GYGEO *lacu.*] in Lydia regione Aſiatica, cu-
ius regina fuit Omphale lacus eſt nomine Gy-
geus, qui poſtea mutato nomine dictus eſt Co-
lous: vbi Simiæ diebus ſolennibus ſaltare dicun-
tur. auctor Strabo in XIII. Huius lacus Gygei
meminit Homerus, & Gygeum portum nomi-
nat in xx. Iliados.

IN *orbe columnas.*] Herculeæ columnæ varie
traduntur à ſcriptoribus. Geographi, & in pri-
mis Plinius, & Mella columnas Herculis appel-
lant Calpem & Abilem. Calpe eſt mons in ex-
trema Hiſpania: Abila in Africa laborum Her-
E culis metæ: Quam ob cauſam indigenæ colum-
nas Herculeas vocant: credúntque perfoſſas ex-
cluſa antea admiſiſſe maria, & rerum naturam
mutaſſe faciem. Quidam, ſicut refert Strabo, di-
cunt columnas Herculis eſſe illas, quæ intra æ-
dem ipſi dicata Gadibus viſuntur, quæ ſunt ex
ære longitudine octo cubitorum.

DVRA *mollia.*] fecit antitheton opponen-
do mollia penſa duræ manui.

PERSARVM *ſtatuit.*] nemo ignorat Baby-
lona à Semiramide fuiſſe ædificatam, quod te-
ſtimonio Diodori, Iuſtini, & Herodoti clariſſi-
mum eſt. Muri inſtructi fuerunt laterculo cocti-
li, vt ait Curtius: in quibus bitumen, teſte Plinio,
prębuit vſum calcis: craſſitudo erat quinquagin-
ta cubitorum regiorum, altitudo ducentorum.

A Eſt autem cubitus regius maior tribus digitis
quàm mediocris. Totius operis ambitus tot ſta-
diorum eſt, quot diebus conficitur annus. Singu-
lis diebus conſtat ſingulorum ſtadiorum ſtructu-
ram fuiſſe perfectam. Via ſupra muros tam lata
eſt, vt quadrigæ inter ſe occurrentes ſine pericu-
lo inter ſe commeare dicantur. Euphrates me-
dios interfluit, cuius latitudo ſtadium occupat.
Meruit Babylon inter ſeptem ſpectacula enu-
merari, vt auctor eſt Strabo. Memoratur nunc
in potentia Semiramidis, quæ talem ac tantam
condidit ciuitatem, quæ tantæ libidinis fuiſſe
fertur, vt filij concubitum appetierit, & equum
B vſque ad coitum adamauerit. Semiramis lingua
Syria dicitur auis, quoniam ab auibus eam nu-
tritam fuiſſe conſtat, cùm infans fuiſſet expoſita.

SVRGERE *Bactra.*] de imperio Bactrianorũ,
quod mille vrbium fuiſſe fertur, ſupra dictum
eſt. caput Chaldaicarum gentium fuit Babylon,
à qua reliqua pars Meſopotamiæ, & Aſſyriæ Ba-
bylonia eſt appellata. Bactra autem regum Zo-
roaſtræ capta fuiſſe à Nino Semiramidis aſtu, te-
ſtis eſt Diodorus in tertio.

IVPPITER *infamat.*] non ſolum, inquit, ho-
C mines, ſed dij, ſed Iuppiter ipſe amori mulierum
mancipati fuerunt. Quis neſcit Iouem in primis
fuiſſe mulieroſum, adeo vt ſe & cælum infama-
uerit, in quo pellices regnum tenere conqueri-
tur Iuno apud Senecam.

QVIN *modo*] hæc in Cleopatram, Antoniúm-
que ſcribuntur.

ET *famulos.*] eunuchos intelligit, quos Satel-
lites & cubicularios habuit Cleopatra: quos
Horatius turpes viros appellat, quia fere hi ef-
fœminati ſunt, quorum concubitu delectari
mulieres Mart. Iuuenaliſque teſtantur. vnde ait
Terentius:

D *Quoniam his reginæ delectantur.*

CONIVGIS *obſcœni.*] procacitatem Cleopa-
træ criminatur poſcentis à coniuge obſcœno, ſci-
licet Antonio, imperium Romanum pro prætio
ſtupri. nam, vt inquit Lucius Florus in IV. hæc
mulier Ægyptia ab ebrio imperatore prætium
libidinum Romanum imperium petiit, & pro-
miſit Antonius: quaſi facilior eſſet Partho Ro-
manus. inde ab Horatio dictum eſt:

—— quidlibet impotens Cleopatra
Sperare, fortunáque dulci Ebria. ——

In quam ita inuehitur Lucanus:

E *Dedecus Aegypti Latij feralis Erinnys*
Romano non caſta malo. ——

ADDICTOS *patres.*] id eſt, ſenatum obnoxium
& mancipatum eo more, quo debitores credito-
ribus addicebantur. de quo verbo ſupra copioſè
tractauimus.

DOLIS *aptiſſima.*] ex epiſtola Hadriani qua-
lis fuerit Ægyptiorum vita abunde detegitur,
qui ita ſcribit conſuli Seruiano: *Aegyptum totam
didici eſſe leuem pendulam ad omnia famæ momenta
volitantem*, & mox genus hominum appellat ſe-
ditioſiſſimum, vaniſſimum, iniurioſiſſum.

MEMPHI *cruenta malo.*] ſermo eſt apoſtro-
phus ad ipſam Ægyptum, vbi Antonius a-
more Cleopatræ factus eſt inſanus: & ex ſtre-
nuo imperatore ignauus, hebes, & vxorius:

Sſſ

cuius anima viuebat iu alieno corpote. Memphi ciuitas eſt Ægypti magna & populoſa, & ſecunda poſt Alexandriam, vbi fuetunt Pyramides regũ ſepultutę: à conditoris filia uomen accepit. Auctores Strabo & Diodorus. Hăc malo Romano cruentam vocat poëta propter Pompeium, qui fugiens in Ægyptum, à ſatellitibus Ptolomei fuit interfectus: cuius obitum deflet Lucanus miſeranter & facunde multa execratus in Ægyptum. Præterea Iulius Cæſar periculoſiſſimum bellum geſſit aduerſus Alexandrinos.

Tres *vbi Pompeio.*] notũm eſt Pompeium tres egiſſe triumphos ex tribus otbis partibus. adeo vt viſus ſit quaſi ex otbe tertarum triumphate: vnde ait Manilius,

Pompeiúſque orbis domitor per triſque triumphos
Ante deum princeps. ——

Hic omnium mortalium clariſſimus extitiſſet, ſi ante cladem pharſalicam occubuiſſet: cuius mots miſerauda viſa eſt abolere præteritas victorias, & illos tres memoratiſſimos triumphos dehoneſtate, quæ nota & infamia Romanæ maieſtatis nullo tempore abolebitur. Pompeij autem exemplum merito inſerit, vt doceat dolos Alexandrinos Romanis peſtiferos, exitialéſque fuiſſe, quibus Pompeium interemetunt.

Arena.] quia in littore fuit occiſus, & inter arenas à Codro ſepultus, vt deflet Lucanus.

Issent *Phlegræo.*] ô Pompei, inquit, fortunatius & generoſius periſſes in acie Pharſalica ſub manibus ſoceri Cæſaris, quàm ſub manibus famoſorum Ægyptiorum. Campum Phlegræum vocat Pharſalicos campos, vbi bellorum ciuilium procellæ detonuerunt. de Phlegra diximus ſupra.

Scilicet *inceſti.*] cum indignatione & dolore hæc pronuncianda ſunt. Indignatur enim poëta, quòd meretrix Canopitica Cleopatra, quæ eſt nota & ſugillatio Romanorum, auſa ſit arma capeſſere contra Romanum imperium: & portenta deorum Ægyptiacorum opponere Ioui Capitolino. inceſtũ Canopum appellat, quía laſciui & molles fuerunt Canopitæ. Canopus diſtat ab Alexandria, cxx. ſtadiis: à Canopo claſſis Menelai gubernatore nominata. Hic foſſa eſt die ac nocte nauiculis plena virorum & fœminarum impudenter canentium, ac ſaltantium cum omni diſſolutione: quod Canopiticæ luxuriæ ſignum eſt. auctor Strabo in vltimo. Hinc dixit Varro: *Nobis ſaperada, hoc eſt ſapientes, videmur, cum ſimus Canopitici.* Iuuen. Canopum famoſum vocat hoc eſt infamem. A Papinio dicitur:

Cúrve terranes laſciuiat ora Canopi.

Inceſtus dicitur pollutus: & inceſta quæcunque pollutio appellatur, vt ait Seruius. inceſtus proprie ſignificat ſtuprum cum cognatis & conſanguineis: & inceſtus grauior eſt adulterio. vnde dixit iuriſconſultus: *Si adulterium cum inceſtu committatur.* In decretis xxxv. quæſtio. tertia. longa eſt de inceſtuoſis diſputatio. Scribit Lactancius commentator inceſtum dici quaſi ſine ceſto, hoc eſt vinculo Veneris: quo vtitur ad honeſtas nuptias. Inceſtare ſignificat polluere. Vir.

—— *inceſtat funere claſſem.*

Philippeo *ſanguine.*] hoc eſt Romano.
A nam in Philippis bis ciuili prælio dimicatum eſt. Primo inter Cæſarem & Pompeium, quæ dicitur Pharſalica clades: Iterum inter Brutum, Caſſiúmque, & Auguſtum, Antoniúmque. vnde dixit Maro:

Romanas acies iterum videre Philippi.

de his ſupra diximus in ſecundo commentario.

Avsta.] ſignanter loquutus eſt. nam proprie notæ inuruntur nocentibus, & tales famoſi ſemper apparent, & ſtigmatici nuncupantur.

Latrantem *Anubin.*] inter deos Ægyptiorum eſt Anubis, qui capite canino figuratur: vnde latrantem appellat: & à Virgilio & Ouidio
B dictus eſt latrator Anubis: & Apuleius ait,

Attollit canis ceruices arduas Anubis.

exiſtimant hunc eſſe Mercurium, vt autumat Seruius. ſcribit Diodorus Anubin filium fuiſſe Oſyridis, qui canem geſtabat, tanquam armorum inſignia: ex quo Ægyptij canem venerantur: & Anubin deum canino capite effinguut.

Et *Tyberim Nili.*] quia Tyberis eſt Romanus, Nilus vero Ægyptiacus. ideo dixit Cleopatram voluiſſe vt Tyberis cogeretur ferre minas Niloticas, hoc eſt vt Romani ſubirent iugum Ægyptiorum impetioſorum. tropos eſt metonymia.

Romanamqve *tubam.*] poëticè iſta di-
C cuntur: quemadmodum Anubin Ioui, Nilum Tyberi oppoſuit. Ita nunc ſiſtrum opponit tubæ Romanæ, & Barida Liburnis nauibus per antitheta. Eſt autem ſiſtrum muſicum inſtrumentum peculiare Ægyptiorum, quo vtuntur in ſacris Iſidis: vnde ait Flaccus de Iſide loquens:

—— *& ouanti perſona ſiſtro.*

hoc erat argutum, & ſonorum inſtar crepitaculorum: vnde ait Ouidius,

—— *crepuitque ſonabile ſiſtrum.*

& Apuleius: *Aereis & argenteis & aureis ſiſtris argutum tinnitum conſtrepentes.* ex quibus verbis conicimus non fuiſſe tubam, quæ inflaretur, ſed in-
D ſtrumentum, quod concuteretur: quod tamen apud Ægyptios vicem tubę exhibebat. Virgilius: *Patrio vocat agmina ſiſtro.* inde à Martiale dicitur ſiſtrata tuba.

Barivos *& contis.*] Baris cymba eſt, ſiue nauis, quæ vectat cadauera Ægyptiorum ad ſepulchra, cuius portitor eſt Charon. Qualia de inferis poëtæ finxerunt, talia ſunt in Ægypto. auctor Diodorus. Baris Grçcè dicitur nauigium, & porticus, & domus. Herodotus in II. ait: *Barim trahit.* hoc enim his nauigiis eſt nomen. Contus haſta eſt, qua nautæ vtuntur ad loca nauibus opportuna. vnde verbum percontor deduci poſſe
E Donatus oſtendit. Virgilius:

Ipſe ratem conto ſubigit. ——

A conto contatos milites appellat Vegetius.

Rostra *Liburna.*] Liburnæ quæ alio nomine Liburnicæ dicuntur, naues ſunt celeritate atque agilitate commodiſſimæ, quibus vſi ſunt Romani, & potiſſimum Auguſtus in bello nauali: dictæ à Liburnis populis Illyrici, qui id genus nauigij demonſtrarunt. auctores Appianus & Vegetius. de his ait Lucan.

Ordine contentæ gemino creuiſſe Liburnæ.

& Horatius:

Ibis Liburnis. ——

A Ideo autem Liburna potius quàm alia nauigia nominauit, quia Auguſtus Liburnorum nauibus poriſſimum Aotooium, Cleoparrámque deuicit in Actiaco prælio.

CONOPEA.] Conopeum, teſte Porphyrione, geſtus eſt retis, ſiue tentorij ad culices prohibendos, quo maximè vtuotur Alexandrini, qui Conopeis lectos operiunt: & ita ſomoos capiũt tuti à culicibus. auctor Hetodotus in Euterpe. Audebat, inquit, Cleopatra ſperare, quòd Cooopea inſtar tentoriorum tenderet in arce Tatpeia, ſub quibus iura daret tanquam domina, nõ minus Romanis, quàm Ægyptiis inter monumenta Mariana. Saxum Tarpeium intelligit il- B lud quod à Virgilio dictum eſt,

—— Capitoli immobile ſaxum.

nam vt, auctor eſt Lactantius, lapidem informẽ atque rudẽ Romani colunt, cui nomen eſt Termious, qui Ioui eedere noluit, cæteris diis cedentibus, in ædificatione Capitolij. Scribit tameo Auguſtious vna cum Termino Martem quoque & Iuuentatem regi deorum cedere noluiſſe. Potes etiam aecipere hoc dictum eſſe de illo ſaxo Tarpeio, ex quo ſootes præcipitabantur: de quo air Horatius,

Deiicere è ſaxo ciues eſt tradere Cadmo.

De hoc intelligir Plinius his verbis: *Metellus Capitolio ad Tarpeium raptus vt præcipitaretur M. Man-* C *lius damnatus capitis è ſaxo Tarpeio, vt hiſtorici tradunt, præceps datus eſt.*

TARQVINI *ſecures.*] quid prodeſt ſuſtuliſſe ſanguinarium Tarquinij regnum & Tarquinios eieciſſe, ſi fœminæ imperiũ pati cogimur: quod longe turpius ac fœdius eſt. Scribit Cicero in Antonianis, omnem ſeruitutem miſeram eſſe: Tum vero intolerabile ſeruire impuro, ebrio, effeminato. Nos vero addamus ſeruire obſcœnæ, & impudicę fœminæ eſſe ſupra omnem turpitudioem. De ſecuribus, faſcibúſque conſularibus, illud adiiciendum, quòd reges Romani XII. lictores cum ſecuribus habuerunt, quæ ornamen- D ta ab Hetruſcis acceperunt, vt Liuius, Strabóque notificant. Ait Sillius ex Vetulonia peculiariter eſſe tranſlata.

VITA *ſuperba.*] Tarquinius nouiſſimus eſt regum Romanorum, cui ſuperbo cognomen facta indideruot, vt docet Liuius.

CAPE *Roma triumphum.*] ſignat Auguſti triumphum Alexandrinum, quo Gazas antiquotum Ptolomeorum: & tantam auri, argentique copiam in vrbem importauit, vt nec ante, nec poſtea tantum diuitiarum Romæ fuiſſe ooſcatur: & vt propter multitudinem pecuniarum prætia E poſſeſſiooum, reliquarúmque rerum venalium duplicia ſtatuerentur. auctores Hierooymus & Oroſius.

FVGISTI *tamen.*] ſcribir Plutarchus Cleopatram cum LX. nauibus primam arripuiſſe fugam ex Actiaco prælio, victoria in neutram partem adhuc inclinante: quam fugientem ſecutus eſt Antonius tanquam in Cleopatra viueret & moreretur, quæ in Ægyptum enauigauir. Cuius rei ita meminit Florus. *Prima dux fugæ regina cum aurea puppe, veloque purpureo ſe in altum dedit: mox ſequutus Antonius.*

A ROMVLA.] ideſt Romana. à Virgilio Romula tellus dicitur.

BRACHIA *ſpe.*] ſupra diximus Cleopatram veneno periſſe, cùm aſpida admouiſſet brachio: cuius vis ſomnifica extinguit ſomno. vnde Hypnale à ſomno dicta, vt ait Solin. Auguſtus, auctore Plutarcho, tulit in triumpho imaginem Cleopatræ cum aſpide mordicus affixa: hanc nunc ait poëta ſe vidiſſe.

NON *hac Roma.*] ambiguum eſt hæc ne verba ex Antonij perſona dicantur, an ex Cleopatræ: vtrique enim accommodari poſſunt: & eſt ſermo ad ipſam Romam conuerſus: cuius hic eſt B ſenſus: Non erat ô Roma tibi metuenda hæc, ſcilicet Cleopatra, viuente tanto ciue, ſcilicet Auguſto.

LINGVA *ſepulta.*] ad Antoninm & Cleopatram pariter referri poteſt: Nam bibacem, temulentúmque fuiſſe Antonium Ciceronis Antonianæ ſatis oſtendunt: & teſtis eſt Plinius, qui ait Antonium ſcripſiſſe volumen de ſua ebrietate. Præterea auctor eſt Plutatchus, Antooium cum ſemet gladio percuſſiſſet, & ad Cleopatram funibus è feneſtra pertractus fuiſſet, vinum popoſciſſe, ſiue quòd ſitiret, ſiue quòd vino eporo ſpectabat ſe celerius moriturum. ſi de Cleopatra intelligimus conueniet cum Horatio, qui men- C tem lymphatam Cleopatræ dixit eſſe vino Mareotico.

SEPTEM *vrbs.*] oſteodit Romanam potentiam non debuiſſe timere minas muliebres, cùm bellicoſiſſimos hoſtium duces domuerit ac profligauerit. Septem autem montes contineri ambitu vrbis Romæ notiſſimum eſt ex illo Virgil.

Septem quæ vna ſub muro circundedit arces.

Nomina montium Liuius & Varro commemorant. inde dies erat apud Romanos feſtus dictus Septimontium, ſiue Septimontialis: propterea quòd ſeptimus collis vrbi attributus eſt, & Roma facta ſepticollis. auctor Plutarchus in pro- D blematis. Septimontialis meminit Tranquillus in Domitiano.

HANNIBALIS *ſpolia.*] Romani, qui Hannibalem, Sypbacem, & Pyrrhum ſuperarunt, ſemper inuicti, timuerunt minas Cleopatræ.

SYPHACIS.] nota eſt hiſtoria Syphacis qui in bello Pœnico fauit Carthagioeoſibus, & victus à Scipione ductus eſt in triumpho, vt Polybius tradit. Liuius negat dicens morte fuiſſe ſubtractum ſpectaculo Romanorum: mortuus eſt Tybure, & publico funere elatus.

CVRTIVS *expletis.*] lacus Curtius erat in E foro Romano dictus à Curtio viro forti & patriæ amantiſſimo: nam cùm forum collapſum eſſet ſpecu vaſto in immenſam altitudinem, neque ea vorago expleri poſſet, aruſpices reſponderunt id eo loco dicandum eſſe quod eſſet Romæ fortiſſimum: tum Curtius iuuenis egregius bello armatus aſcendit in equum, & ſe immiſit in ſpecum: eo facto lacum conſe ferunt, & lacum Curtium appellatum, vt tradunt Liuius in ſeptimo, & Varro in primo. Alij dixerunt à Curtio Sabino lacum accepiſſe nomen, quod refere Liuius in primo, & Plutarchus in Romulo. Triplex cauſa huius

nominis à Varrone perſcribitur: nouę primam, quæ celebratior eſt ſequitur poëta.

LACVNIS *expletis.*] quia voragines clauſæ ſunt poſt immiſſum Curtium, & fruges ſuper eum à multitudine congeſtæ.

AT *Decius.*] hiſtoria duorum Deciorum notiſſima eſt, qui ſe deuouerunt pro ſalute Romanarum legionum. addit Cicero tertium Decium primi nepotem idem factitaſſe.

COCLITIS *abſciſſos.*] lege Liuium & Dionyſium & Plutarchum, qui Horatij Coclitis geſta copioſiſſime ſcribunt: quem Coclitem cognominarunt, quòd alterum oculum in prælio amiſiſſet. nam Cocles, vt ait Varro, is dictus eſt, qui vnum habet oculum. ab oculo quaſi ocles, hinc eſt iocus ille Plautinus in Curgulione: *Ex Coclitum proſapia te eſſe arbitror, nam ſunt vnoculi.* Horatius Cocles poſitus in ſtatione pontis Sublicij ſuſtinuit procellam, impetúmque Hetruſcorum, donec pons à tergo ſolueretur: qui quoniam tunc ægre reuulſus eſt, inſtitutum fuit deinceps, vt ſine clauo ferreo pons Sublicius conſtitueretur, vt trabes ſine fulturis eximerentur, ac reponerentur. auctor Plinius in XXXVI. de Coclite Virgilius:

—pontem auderet quòd vellere Cocles.

ET *cui Coruus.*] Valerium Coruinum dicit qui cognominatus eſt Coruinus à Coruo auxiliabundo, congreſſus ſingulari certamine contra Gallum prouocatorem, quem vicit, interfecitque: tum ſua virtute nixus, tum opera Corui propugnantis: auctores Liuius, & Gellius. inde ait Ouidius:

Hic Corui titulos auxiliaris habet.

& Manilius:

Et cum militia volucris Coruinus adeptus:

Et ſpolia, & nomen. ——

NVNC *vbi Scipiadæ claſſes.*] de Africano loquitur, qui comparata claſſe maximum exercitum ex Sicilia in Africam tranſportauit. Quanta autem celeritate naues ædificatæ fuerint docet Plin. his verbis: *Secundo Punico bello Scipionis claſſis XL. die à ſecuri nauigauit.* Scipiades dicitur à poëtis, Scipio ab hiſtoricis. Lucretius:

Scipiades belli fulmen Carthaginis horror.

& Manilius:

Scipiadæque duces fatum Carthaginis vnum.

BOSPHORA *capta.*] Boſphori duo ſunt, Thracius & Cimmerius, quibus nomen eſt à tranſitu boum meabili, vt refert Plinius: ſunt enim freta anguſta per quę boues (teſte Solino) meatus peruios habent. exiſtimat Flaccus dictum eſſe Boſphorum ab Ione boue, quæ ſtimulata œſtro Iunonio tranſiuit fluctus: vnde hæc data nomina ponto. Pompeius in bello Mithridatico, cùm multas nationes domuiſſet, vicit gentes Boſphoranas, Meoticáſque: ad quas Mithridates victus ſe contulerat. auctor Plutarchus in Pompeio. Boſphora appellat neutro genere, ſicut Menala & Iſmara dicuntur: vel lege Boſphore capte, vt ſit caſus vocatiuus. Magis placet prima ſententia.

LEVCADIVS *Apollo.*] dictum eſt ſæpe quemadmodum pugna nauali apud Actium Antonius & Cleopatra fuſi, fugatíque ſunt à Cæſare Auguſto: in quo prælio dicitur Apollo Leucadius, qui & Actius dicitur, iuuiſſe partes Auguſti. vnde ait Virgilius:

Actius hæc cernens arcum intendebat Apollo.

Leucadium littus eſt in Epyro & Leucadia peninſula & promontorium Leucates. dicitur Apollo Leucadius, quia illic habet templum. Ouidius:

An quia Leucadio ſemper amata deo:

hoc eſt Apollini: ſcribit Suetonius Auguſtum ampliaſſe templum vetus Apollinis Actij.

AT *tu fine.*] clauſurus Elegiam admonet nautas, vt per Ionium mare citra omne periculum nauigantes velint eſſe memores Auguſti victoriæ, cuius beneficio tuti nauigant, qui in eo mari Antonium Cleopatrámque profligauerat. de Ionio diximus ſupra.

M. ANT. MVRETVS.

ET *cui cognomen Coruus habere dedit.*] hunc M. Valerium, qui à coruo adiutore cognomen inuenit, cum in omnibus antiquis libris Coruinus vocetur, erúditi quidam noſtræ tempeſtatis homines, & in Romanæ hiſtoriæ cognitione cū primis exercitati Coruum, non Coruinum, vocari iubent: quod in vetuſtis lapidibus ita nomē hoc ſcriptum reperiatur. ego autem nunquam de iſtis rebus magnopere contendam: tantum, quod eos aliquando in familiari ſermone admonui, id hoc quoque loco proponam: eum videlicet ab antiquis poëtis aperte Coruinum vocari. Claudianus in Eutropium: *Agmina Brutorum, Coruinorúmque caterua.* vbi profecto vt ad Brutum illum, qui reges eiecit, reſpicit, ita ad illum quoque Coruinum, qui primus hoc cognomine affectus eſt. quod ſi quis Claudiani auctoritatem leuem ac deſpiciendam putat, valde ille quidem à me diſſentit: ſed tamen aliū proferemus, quem qui contempſerit, is ſe haud dubie magnum antiquitatis contemptorem oſtenderit. M. igitur Manilius, qui vnus profecto pro centum lapidibus eſt, homo eruditiſſimus, qui Auguſti temporibus vixit, aperte eum Coruinum vocat his verſibus:

Et cum militia volucris Coruinus adeptus

Et ſpolia, & nomen, qui geſtat in alite Phœbum.

eodem etiam pacto mutarunt regis cuiuſdam Albani nomen, eúmque pro Tiberino Tiberium nominarunt, freti auctoritate Euſtathij Teſſalonicenſis. Ego autem, qui Græcos homines ſæpe in Romanis nominibus falli videam, haud ſcio an plus in hac re tribuendum ſit vni Euſtathio, quam omnibus antiquis libris, & Ouidio denique ipſi, cuius hæc ſunt,

Cúmque patris regnum poſt hunc Tiberinus haberet,

Dicitur in Tuſcæ gurgite merſus aquæ.

Sed tamen his de rebus nunquam cuiquam valde contendendum putarim. Atque hæc in præſentia ſint ſatis. nam vt neque vltimum librum attingerem, & in ceteris eſſem reſtrictior, id mihi cauſſæ fuit, quod & in hunc poëtam, & in Tibullum, ſi quando aliquis mihi deus ocium fecerit, iuſtos commentarios paro.

IANVS DOVSA FIL.

COLCHIS *flagrantes adamantina ſub iuga tauros Egit, & armigera prœlia ſeuit humo.*] Imitatus videtur hunc locum Statius Papinius Thebaidos I.

——trepidum ſi Martis operti
Agricolam infandis condentem prœlia ſulcis
Expedıam.

prœlia autem pro prœliatoribus ponit, vt *coniugium* pro coniuge, *hoſpitium* pro hoſpite. ſic Cicero in III. de Legib. *vincula* pro vinctis; Manlius lib. IV. *triumphum* pro triumphatrice dixit. ποίημα Ariſtophanes αὐτὰ νῷ το-ιαῖς. *miniſteria* pro ſeruis & miniſtratoribus Iuriſconſulti ſæpe. *noxam* pro reo qui nocuit, iidem §.1. Inſtitut. de noxal. actionib.

QVID *nunc Tarquinij fractas iuuat eſſe ſecures.*] Similis indignatio Claudiani in Eutropium.

Eutropio faſces adſeruabantur ademti
Tarquinio?

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

TAM *dura traheret.*] Sic alibi:

Teſtis erit Dirce tam vero crimine ſæua.

VNA *Philippeo ſanguine aduſta nota.*] Malo, *inuſta.* Et omnino ita legendum.

FOEDAQVE *Tarpeio conopea tendere ſaxo.*] Et Horatius ſuper eadem hiſtoria:

Interque ſigna, turpe, militaria.
Sol aſpicit conopeum.

Conopeum proprium Ægyptiorum, qui culicibus acriter infeſtantur. Nam propter paludes Nili, & maritima Ægypti eorum ibi magna copia. Plinius libro nono, capite ſeptimo, & quadrageſimo: *Adeóque, nihil non gignitur in mari, vt coponarum etiam aſtiua animalia, pernici moleſta ſaltu, aut quæ capillus maximè celat, exiſtant.* Lege: *vt conopeorum etiam.* Conopeorum animalia ſunt οἱ κώνωπες, culices. Ait Plinius etiam piſces infeſtari culicibus, & pedibus. Nam animalia, quæ capillus celat, ſunt φθεῖρες. κώνωπες vero allucitas vocauit Petronius, ſi Placiadæ credimus: *Nam centum vernales me allucitæ moleſtabant.*

AT *Decius miſſo.*] Vide num inuerſum ac præpoſtere poſitum ſit, pro: *Admiſſo Decius.* Quid ſit admittere equum, nemo paulo doctior ignorat.

AVT *vbi Pompeia.*] Noſter, *Aut modo Pompei.*

ELEGIA XI.

POSTHVME plorantem potuiſti linquere Gallam?
Miles & Auguſti fortia ſigna ſequi?
Tanti ne vlla fuit ſpoliati gloria Parthi,
Ne faceres Galla multa rogãte tua?
Si fas eſt, omnes pariter pereatis auari,
Et quiſquis fido prætulit arma toro. A
Tu tamen iniecta tectus veſane lacerna
Potabis galea feſſus Araxis aquam.
Illa quidem interea fama tabeſcet inani,
Hæc tua ne virtus fiat amata tibi?
Néve tua Medæ lateantur cæde ſagittæ,
Ferreus aurato neu cataphractus equo, B
Néve aliquid de te flendum referatur in vrna.
Sic redeunt, illis qui cecidere locis.
Ter quater in caſta felix ô Poſthume Galla,
Moribus his alia coniuge dignus eras.
Quid faciet nullo munita puella timore, C
Cùm ſit luxuriæ Roma magiſtra tuæ?
Sed ſecurus eas: Gallam non munera vincent,
Duritiæque tuæ non erit illa memor.
Nam quocunque die ſaluum te fata remittent,
Pendebit collo Galla pudica tuo.
Poſtumus alter erit miranda coniuge Vlyſſes: D
Non illi longæ tot nocuere moræ.
Caſtra decem annorum, & Cyconum mons, Iſmara, Calpe,
Exuſtæque tuæ mox Polypheme genæ,
Et Circæ fraudes, lotóſque, herbæque tenaces,
Scylláque, & alterna ſciſſa Charybdis aqua: E
Lampeties Ithacis verubus mugiſſe iuuencos,
(Pauerat hos Phœbo filia Lampetie)
Et thalamum Ææ flentis fugiſſe puellæ,
Tótque hiemis noctes, tótque nataſſe dies,
Nigrantéſque domos animarum intraſſe ſilentum,
Sirenum ſurdo remige adiſſe lacus:

A *Et veteres arcus leto renouaſſe procorū,*
Erroriſque ſui ſic ſtatuiſſe modum.
Nec fruſtra: quia caſta domi perſederat vxor.
Vincit Penelopes Lælia Galla fidem.

PHILIPP. BEROALD. BON.

POSTHVME *plorantem potuiſti linquere Gallam.*] incuſat Poſthumum, qui propter auaritiam B diuitiarum congerendarum cauſa ierat in militiam, ſecutus Auguſtum relicta vxore Galla plorabunda, & pluris faciebat pecuniam, quàm coniugem, quæ altera Penelope caſtitate cenſebatur.

SPOLIATI *Parthi.*] Parthus lingua Scytica dicitur exul: olim regna Parthorum fuerunt duodeuiginti: & regna Perſarum erant, quæ nūc (vt ait Plinius) Parthorum intelligimus.

LACERNA.] hoc eſt veſtimento militari, vt apud Ouidium:

Quamprimum noſtra facta lacerna manu.

videtur accipere pro ea, quam Græci vocant Epheſtridam. Erant apud veteres lacernæ albæ, C quibus vtebantur in ſpectaculis: quæ, vt ait epigrammaticus poëta, commendabantur ad vſus amphitheatrales, erant coccineæ, erant militares: à lacerna deducitur lacernatus.

POTABIS *gal.*] mos militaris eſt, vt in caſtrenſi expeditione potent aquam hauſtam galea: vnde ait Lucanus de Catone: *Excuſſit galeam, ſuffecitque omnibus vnda.* & apud Plutarchum legimus: Alexandro ſitienti oblatam fuiſſe militari more aquam in Galea, quam intactam, plenámque, ſicut oblata fuerat, reddidit: dicens, Si ſolus bibero, cæteri dolebunt. Si legis portabis, ſententia eſt manifeſtaria, cùm milites galea D portent aquam egentes vaſorum. eruditior eſt prior lectio.

MEDAE *ſagitta.*] Medi populi ſunt in Aſia: dicti à Medo Medeæ filio, vt ſcribit Iuſtinus in XLII. Media, teſte Plinio, includit regna Parthorum, cuius regionis metropolis ſunt Ecbatana & Media regni caput, qua regia Parthi vtūtur, ibique æſtatem agunt: auctores Strabo & Xenophon. Supra diximus orientis populos ſagittis bella conficere & in primis omnia regna Parthorum, in quibus Media numeratur: vnde Medæ ſagittæ dicuntur à poëta.

CATAPHRACTVS *equo.*] Cataphracti di- E cuntur equites muniri ferro, equos ſimiliter munitos habentes. auctor Ser. eſt etiam Cataphracta lorica, ſiue thorax militaris. vt docet Vegetius, qui ſcribit exercitum Romanum pedeſtrem Cataphractis, & galeis fuiſſe munitum. & Liuius libro XXXVII. pedites loricatos appellat Cataphractos. Sæpe fieri mentionem Cataphractorum equitum inuenies apud hiſtoricos. Lampridius in Alexandro imperatore Romano ita ait: *Cataphractarios, quos illi Clibanarios vocant, decem millia in bello interemimus.*

FLENDVM *in vrna.*] cineres defuncti intelligit, qui in vrna referri ſolent in patriam. ita Demetrij cineres in aurea vrna deportatos fuiſſe in ciuitatem Demetriada legimus, & Seueri imperatoris reliquias in vrnula aurea conditas ex Britannia Romam vſque delatas.

MORIBVS *his.*] non mœrebaris, inquit, tam pudicam, tamque amabilem vxorem præditus hac duritie morum, qui ab vxore tam diu abes, nec eius tangeris deſiderio.

CASTA *decem annorum.*] Penelope, vt ſupra dictum eſt, expectando Vlyſſem facta eſt anus, nec vlla mora maritali potuit impelli vt alteri nuberet: non ergo Vlyſſi longæ moræ nocuerūt, non cunctatio belli decennalis, non errores terra marique longi. anni quos hic ſtrictim deſignat poëta, quos copioſè enarrat Homerus in Odyſſea.

CICONVM *mons Iſmara.*] Cicones populi ſunt Thraciæ, ad quos acceſſit Vlyſſes. & inde in Iſmara vbi cuncta populabūdus inuaſit, vt ſcribit Home. in IX. Odyſſeæ, apud quem ita loquitur Vlyſſes: *Ad Ciconas Troia referens me ventus adegit.* Iſmara montes eſſe Thraciæ nemo eſt qui neſciat: in bello Ciconum multi ex ſociis Vlyſſis ceciderunt.

CALPE.] mons eſt Hiſpaniæ vna ex colomnis Herculis, in cuius radicibus vrbs eſt nomine Calpe, vt ait Strabo. Vlyſſem autem in illo longo ac fabuloſo errore tradunt iuiſſe in Hiſpaniā: cuius rei indicium eſt ciuitas Vlyſſea nūcupata, quæ à Latinis geographis Olyſſipo nominatur.

EXVSTAE *genæ.*] ſignate loquutus eſt. nam genas vocamus palpebras, hoc eſt tegomenta oculorum: de quibus ſupra facta eſt mentio. vnde ait Plin. *Quadrupedi in ſuperioribus ſunt genæ, volucri in inferioribus, & inſecta non habent genas.* de oculo Polyphemi eruto cum ſtipite ignito atque præuſto ab Vlyſſe dictum iam eſt.

CIRCE.] de hac abunde diximus ſupra.

LOTOSQVE.] in Africa ſunt populi Lotophagi, à loto arbore ſortiti nomē: cuius fructus ſunt magnitudine fabæ, colore croci, quorum cibus tam dulcis eſt, vt aduenis incutiat patriæ obliuionem. auctor Plin. in XIII. Ad Lotophagos acceſſit Vlyſſes, cuius ſocij guſtata loto reditum in patriam obliuiſcebantur, quos inuitos & flentes coëgit Vlyſſes conſcendere nauem: & è veſtigio illinc abſceſſit. lege Homerum in IX. Odyſſeæ. inde ait Virgil. in culice:

——impia lotos
Impia quæ ſocios Ithaci mœrentis abegit.

Scribit Strabo duplices eſſe Lotophagos. addit Herodotus vinum ex fructu loti confici à Lotophagis, quod, teſte Plinio, ſimile eſt mulſo. eſt eodem nomine lotos herba: & in Ægypto caulis paluſtris dicitur lotos ſimilis fabæ.

HERBAEQVE *tenaces.*] alludit ad loton, quæ arbor eſt & herba & caulis, quæ tenax fuit in retinendis Vlyſſis ſociis, quæ terram illam fecit nimis hoſpitalem aduenarum patriæ obliuione.

SCYLLAQVE.] notum eſt quemadmodum Vlyſſes Scyllam prætereuauigauit, nec abreptus eſt: Charybdi conſpectus eſt, nec retentus: Circes poculum bibit, nec mutatus eſt. alternas aquas Charybdis vocat, quoniam, teſte Homero

aquam trahit & euomit, & hoc ter quotidie facit: de qua re diſputatio eſt luculenta apud Strabonem.

L A M P E T I E S *verubus.*] in Sicilia Solis boues ſtabulabantur, quas filia Lāpetie cum ſorore Phaëtuſa cuſtodiebant: quæ ab Homero Eupoclamæ, hoc eſt pulchricomæ, ſine bene comatæ cognominantur. Circe Vlyſſem admonuit, vt ab hiſce gregibus abſtineret, ſi incolumis in patriam reuerti deſideraret: Vlyſſes ſocios iurare coegit ſe boues Solis, ouéſque nequaquam violaturos, qui annona deficiente iuriſiurandi obliti, clam Vlyſſe, boues Solis interfecerunt, & verubus viſcera trementia figentes aſſarunt: & his epulis exempta eſt fames. tunc Lampetie apud Vlyſſem queſta eſt de hac iniuria, & Iuppiter, orante Sole, fœdam, procelloſámque immiſit tempeſtatem, quæ Vlyſſem & Vlyſſis ſocios afflixit: & tunc Vlyſſes nouem dies fluctibus iactatus eſt, vt ſcribit Homerus in XII. Odyſſeæ. Huius rei nunc meminit poëta. Scribunt Seneca & Plinius circa Meſſanam Siliciæ mare expuere purgamenta fimo ſimilia: vnde fabula orta eſt illic Solis boues ſtabulari.

I T H A C I S *mugiſſe.*] tangit id quod ſcribit Homerus, carnes bubulas ex armento Solis mugiſſe in ipſis verubus Ithacenſium.

A E Æ A *puellæ.*] id eſt Circes: de qua ſupra diximus: quam & Homerus Aeæam cognominat ab inſula Aeæa, cuius iam meminimus: refert Pomponius Mella circa Siciliam Siculo freto eſſe inſulam Aeæam, quam Calypſo habitaſſe dicitur: vnde poſſemus hoc ad Calypſonem referre, cùm iam de Circe meminerit.

N I O R A N T E S Q V E *domos.*] Vlyſſem iuiſſe ad inferos, feciſſe necromantiam, collocutum eſſe cum Tireſia nemo non neſcit, qui vel vndecimum ſolum librum ex Odyſſea Homeri lectitauerit, vt ait Apuleius. Ad inferos Vlyſſes demeauit, & aſcendit.

S I R E N V M.] Vlyſſes Sirenes audiuit, nec acceſſit, quas Mart. appellat hilarem pœnam nauigantium, & crudele gaudium. Vlyſſes cera obturauit aures ſociorum ne Sirenum dulciſſimis cantibus pellecti retinerentur: ipſe manibus pedibúſque ad malum nauticum religatis audiuit citra periculum illas, quæ eum inuitarunt hoc carmine:

O decus Argolicum quin puppim flectis Vlyſſe,
Auribus vt noſtros poſſis agnoſcere cantus.

Scribit Cicero in quinto de finibus bonorum: Non cantandi ſuauitate Sirenas reuocare ſolitas eos, qui prætereuehebantur, ſed quia multa ſe ſcire profitebantur, vt homines ad earum ſaxa diſcendi cupiditate adhæreſcerent. Huius rei ita meminit Seneca in quarto Epiſtolarum: *Ad ſummam ſapiens eris ſi clauſeris aures, quibus ceram parum eſt obdere, firmiore ſpiſſamento opus eſt, quam in ſociis vſum Vlyſſem ferunt.* Et Iuuen. ait:

Effugit cantus Sirenum remige ſurdo.

Sirenas habitaſſe in tractu Pelorio autumant, quibus aſtipulatur Papinius: à quo Sicula virgo dicitur Syren illo verſu: *Tergeminam Sicula de virgine carmen.* alij ad Sirenuſſas inſulas, quæ tres numero ſunt, non longe à Capreis pàrtæ, & pe-

A troſæ. lege Strabonem in primo & in quinto ſu per hac re copioſe ſcribentem.

E T *veteres arcus.*] Scribit Homerus in XXI. Odyſſeæ. Penelope dediſſe arcum Vlyſſeum procis tendendum, dicens ſe illi nupturam, qui arcum tetendiſſet, & ſagittam emiſiſſet. Verum cum nemo procorum arcum trahere poſſet, Vlyſſes, qui ſub habitu mendici deliteſcebat, arcum tetendit, quem prius explorauerat, an eſſet carioſus & corroſus, procóſque ſagittis excuſſis leto dedit. lege Homerum in Odyſſeæ XXI. & XXII. hinc eſt illud Ouidij,

Penelope vires iuuenum tentabat in arcu.

& ad hoc alludens poeta in Priapeis dixit:

B *Nemo meo melius neruum tendebat Vlyſſe.*

L E T O.] morte.

S I C *ſtatuiſſe.*] ſcilicet per mortem procorum: qua re confecta finis fuit errorum Vlyſſis, & carminis Homerici.

IANVS DOVSA PATER.

QVOD de *aurato equo* legitur Elegia ad Poſthumum:

N E - V E *tua Medæ lætentur cæde ſagittæ,*
Ferreus aurato neu cataphractus equo.]

C quamuis commodè explicare poſſis ex iſtis Virgilianis:

Spumantémque agitabat equum, quem pellis aënis
In plumam ſquamis auro conſerta tegebat:

tamen vix eſt, vt non corruptum cenſeam, quum præceſſerit *Ferreus.* & *cataphractos* definiat Seruius, *qui & ipſi muniti ferro ſunt, & equos ſimiliter munitos habent.* itaque legendum ſuſpicor:

Ferreus ærato neu cataphractus equo.

Confirmat ſuſpicionem noſtram Claud. de VI. Conſul. Honorij:

Vt chalybe indutos equites, & in ære latentes
Vidit cornipedes.

D Curtius lib. IV. *Equitibus equiſque tegumenta erant ex ferreis laminis ſerie inter ſe connexis.* & ſimiliter Salluſtius Hiſtoriarum III. *Qui prætergrediebantur equites cataphracti, ferrea omni ſpecie: Equis paria operimenta erant, quæ lintea ferreis laminis in modum plumæ adnexuerat.* Ita enim connectenda duo Fragmenta monuit Pater. Quò pertinet etiam, quod *ferreum cataphractum* dicat hic noſter alludens fortaſſe ad etymon *Clibanariorum*, quod eſt in Onomaſtico Petri Danielis, vt citatur à Turnebo in Aduerſariis: *Clibanarij, quaſi tunica ferrei.* nam & loquitur de Medis ſiue Parthis Propertius, & *Clibanarios* Perſicam vocem eſſe tradunt

E Lampridius & Ammianus, quibus adde, quod in Notitia Imperij *Equites primo Clibanarij Parthi* inter Vexillationes Comitatenſes VII. ſub diſpoſitione viri illuſtris Magiſtri militum Præſentalis recenſeantur.

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

QVVM *ſit luxuriæ Romæ magiſtra tuæ.*] Hæc non ſunt nauci: ſed omnia ſpuria, & à correctoribus iandudum ſuppoſita. Nam eandem falſam ſcripturam retinet liber noſter. Atqui aliter

ſcripſerat Propertius, niſi nos fallit coniectura noſtra. Cenſemus enim ita ſcripſiſſe: A

Quod facies nullo munita puella timore,
Quum ſis luxuriæ norma magiſtra tuæ?

Quid, inquit, faciet puella libera mariti imperio, quum illi maritus præeat viam luxuriæ? Non erit mirum, à puella virum relinqui, à quo prius ipſa relicta ſit. Habet exemplum domi, quod ſequatur.

ELEGIA XII.

QVÆRITIS, vnde auidis nox ſit pretioſa puellis, B
Et Venere exhauſtæ damna querantur opes?
Certa quidem tantis cauſſa & manifeſta ruinæ.
Luxuriæ nimium libera facta via eſt.
Inda cauis aurum mittit formica metallis,
Et venit e rubro cõcha Erycina ſalo, C
Et Tyros oſtrinos præbet Cadmea colores,
Cinnamon & multi paſtor odoris Arabs.
Hæc etiam clauſas expugnant arma pudicas,
Quæque terunt faſtus Icarioti tuos.
Matrona incedit cenſus induta nepotum,
Et ſpolia opprobrij noſtra per ora trahit. D
Nulla eſt poſcendi, nulla eſt reuerentia dandi:
Aut, ſi qua eſt, pretio tollitur ipſa mora.
Felix Eois lex funeris vna maritis,
Quos aurora ſuis rubra colorat equis.
Namque, vbi mortifero iacta eſt fax vltima lecto, E
Vxorum fuſis ſtat pia turba comis,
Et certamen habent leti, quæ viua ſequatur
Coniugium. pudor eſt, non licuiſſe mori.
Ardent victrices, & flammæ pectora præbent,
Imponúntque ſuis ora peruſta viris.
Hîc genus infidum nuptarum, hîc nulla puella
Nec fida Euadne, nec pia Penelope.
Felix agreſtum quondam pacata iuuentus,
Diuitiæ quorum meſſis, & arbor erant.
Illis munus erat, decuſſa Cydonia ramo,
Et dare puniceis plena caniſtra rubis,
Nunc violas tondere manu, nunc miſta referre
Lilia, virgineos lucida per calathos,
Et portare ſuis veſtitas frondibus vuas,
Aut variam plumæ verſicoloris auẽ.
His tum blanditiis furtiua per antra puellæ
Oſcula ſiluicolis empta dedere viris.
Hinnulei pellis totos operibat amantes,
Altáque natiuo creuerat herba toro,
Pinus & incumbens lentas circumdabat vmbras,
Nec fuerat nudas pœna videre deas.
Corniger Idæi vacuam paſtoris in aulam
Dux aries ſaturas ipſe reduxit oues.
Dique deæque omnes, quibus eſt tutela per agros,
Præbebant veſtris verba benigna focis.
Et leporem quicunque venis venaberis hoſpes,
Et ſi forte meo tramite quæris auem:
Et me Pana tibi comitẽ de rupe vocato,
Siue petes calamo præmia, ſiue cane.
At nunc deſertis ceſſant ſacraria lucis:
Aurum omnes victa iam pietate colunt.
Auro pulſa fides, auro venalia iura,
Aurum lex ſequitur, mox ſine lege pudor.
Torrida ſacrilegum teſtantur limina Brennum.
Dum petit intonſi Pythia regna Dei.
At mons laurigero concuſſus vertice diras

Gallica Parnaſſus ſparſit in arma niues.
Te ſcelus accepto Thracis Polymneſtoris auro
Nutrit in hoſpitio non Polydore pio.
Tu quoque vt auratos gereres Eriphyla lacertos,
Dilapſis nuſquam eſt Amphiaraus equis.
Proloquar, atque vtinam patriæ ſim verus aruſpex.
Frangitur ipſa ſuis Roma ſuperba bonis.
Certa loquor, ſed nulla fides. neque enim ilia quondam
Verax Pergameis Mænas habenda malis.
Sola Parin Phrygiæ fatum componere, ſola
Fallacem patriæ ſerpere dixit equũ.
Ille furor patriæ fuit vtilis, ille parenti.
Experta eſt veros irrita lingua deos.

PHILIPP. BEROALD. BON.

QVÆRITIS *vnde auidis nox ſit pretioſa puellis.*] luxuriam ſcribit cauſam eſſe cur puellæ noctes vendant amatoribus, cùm enim ornatum pretioſum, & nimium luxum concupiſcant, venditant magno concubitus complexúſque nocturnos.

ET *Venerem exhauſta.*] Venus damnoſa eſt & cauſa cur opes exhauriantur amatoris. vnde ait Plautus: *Amor ab re conſulit, harpago eſt, mendax deſpoliator.* idem, Amatores ait habere bona ſua pro ſtercore, & gagogas bonorum appellat, hoc eſt euectores, qui bona euehunt domo, & ad amicam deuehunt. Opes itaque exhauſtæ atque abſumptæ conqueruntur Venerem eſſe damna, hoc eſt cauſam damnorum atque damnificam.

INDA *canis.*] in India formicæ ſunt canibus minores, vulpibus maiores, quæ aurum egerunt ex terræ cauernis: erutum Indi furantur ternos ſinguli camelos iungentes: & cùm æſtus fuerit torrentiſſimus formicæ propter vaporem ſub terra conduntur: illi culeos implent arena auracea: formicæ odore ſollicitatæ è cuniculis prouolant, crebroque raptores lacerant, quamuis illi auxilio camelorum effugiant. auctores Plin. & Herodotus.

METALLIS.] Græci metalla videntur dixiſſe, propterea quod vbicunque vna inuenta vena eſt, non procul inuenitur alia: & hoc quidem in omni fere materia, vt docet Plin. in xxxiii. à quo auri, argenti, æris, plumbique metalla deſcri-

A buntur. Metallo Græcè ſignificat ſcrutor & inquiro. Metallici dicuntur effoſores metallorum.

CONCHA *erycina.*] de margaritis intelligendum eſt, quæ in conchis naſcuntur, quæ ſunt concharum partus. Has Indicum mare & Rubrum maxime mittit, vt ſupra dictum eſt. Erycina cognominatur à Venere, quæ concha dicitur eſſe deuecta in Cythera, cùm primum è mari ſpumabundo orta fuiſſet: vnde ait ipſa Venus apud Papinium.

Et noſtra potuit conſidere concha:

B Et idem ait in tertio ſiluarum,

-transferet, Inque ſua ducet ſuper æquora concha.

& Mar. Conchas à Venere Cytheriacas appellat. ſcribit Plin. conchas coli apud Venerem Gnidiorum. Venerem autem dici Erycinam nemo eſt qui neſciat ab Eryce monte Siciliæ, vbi Veneris templum fuit præditum ſingulari veneratione: & Romæ quoque templum erat Veneris, quæ Erycina nominabatur, vt docet Strabo, cuius Liuius & Ouidius meminerunt. quid ſi legas concha Erythrea, vt ſit epitheton à mari Rubro tranſlatum: de quo loquitur, quod & Erythreum cognominatur, ſicut alibi docuimus.

C & ita in concha erit epitheton Græcum, in mari Latinum, quod tamen vtrumque in eodem accipitur ſignificatu.

TYROS *Cadmea.*] de Tyro & Tyria purpura diximus ſupra. vocatur Cadmea à Cadmo fratre Europæ filio Agenoris, qui fuit Tyrius. Mar.

Te Cadmea Tyros.

OSTRINOS.] purpureos ab oſtro: de quo ſupra facta eſt mentio.

CINNAMON.] cinnamomum, idémque cinnamon naſcitur in Aethiopia, vt ait Plin. id Arabes colligunt: qua autem ratione legatur, docet Herodotus in Thalia. Arabia plena eſt odorum, & aromata gignit prætioſiſſima: vnde

D Strabo aromatiferam appellat: & Diodorus ait in Arabia naſci caſiam, myrrham, thus, coſtum, & cinnamomum.

FASTVS *Icarioti.*] Icarius ſiue Icariotus pater fuit Penelopes: vnde Icariotis forma patronymica vocitatur, & ab Ouid. dictum eſt in tertio de Ponto:

Morte nihil opus eſt, nihil Icariotide tela:

pro Penelopea. Icarioti caſus eſt vocatiuus. ſenſus eſt poëtæ: Faſtus & ſuperbiam, quales erant in Penelope aduerſus procos conteri & frangi muneribus prætioſis, quæ eleganter appellat arma. Nam quemadmodum armis arces & oppi-

E da munitiſſima expugnantur, ita gemmis, auro, & purpura, & id genus ornamentis fœminarum pudicitia profligatur, & caſtitas reſeratur.

CENSVS *induta nepotum.*] prodigi qui nepotes dicuntur, ſe pauperant, & amicam ditant: quę incedit inceſſu matronali culta diuitiis quas amatores dono dederunt.

FELIX *Eois.*] Indi, vt omnes pene barbari, vxores plurimas habent. apud eos lex eſt, vt vxor cariſſima cum defuncto marito crematur: hæ contendunt inter ſe de amore mariti. itaque victrix habitu, ornatúque priſtino iuxta cadauer accubat amplexans illud deoſculabunda: & cum

marito tanquam feliciſſima concrematur. au- A ctores Diuus Hiero. Euſebius, & Valerius. cauſam refert Strabo io xv. laudatur hæc lex à poëta, vt granius taxet & acerbius carpat petulantiam, libidinémque matronarum Romanarum.

Certamen *leti.*] quoniam, vt ait Cicero in Tuſcolanis, in certamen iudiciúmque veniunt, quam ex vxoribus plurimum dilexerit.

Leti.] pro mortis dictum.

Pvdor *eſt.*] quæ victrix eſt ea læta proſequentibus ſuis vna cum viro in rogum imponitur. illa quæ victa eſt, mœſta diſcedit.

Hic.] ſcilicet io vrbe Roma, quæ luxuriæ & libidinis magiſtra eſt. B

Nec *fida Euadne.*] nulla nunc eſt, inquit, pudica, taliſque qualis Euadne, Penelopéque fuerunt. de quibus iam dictum eſt ſatis ac ſuper. In hanc ſententiam eſt illud Valerij ad Ruffinum, *Amice nulla eſt Lucretia, nulla Penelope, nulla Sabina.*

Felix *agreſtum.*] laudat priſcorum genuinam ſimplicitatem, qoi ruſticanis munuſculis & floribus ſibi amicas conciliabant nulla luxuria corruptas. ſcribit Cato in re ruſtica, & à Plinio repetitum eſt in xviii. Agricolas minime eſſe male cogitantes: & maiores noſtri virum bonum cum laudabaot, ita laudabant: *Bonum agricolam, bonumque colonum.*

Cydonia.] mala cotonea vocamus quæ C Græci cydonia ex Creta inſula aducta: inde cydonitem appellat Palladius cibum ſcitiſſimi ſaporis ex cydoniis decoctis melle confectum. vulgus vernacula lingua coronatum nominat. Conciliabatur Venus antiquitus cydoniis, & rubis, & id genus munuſculis ruſticanis: vnde ait Lucre. *Vel pretiũ glandes atque arbuta, vel pyra lecta.*

Pvniceis *rubis.*] rubi ſentes ſunt, in quibus agreſtia mora oaſcuntur: & à ruſticis, teſte Porphyrione, ita appellantur in Italia. Romæ io rubis mora naſcuntur, vt docet Plin. in xv. De his nunc intelligit poëta, & puniceos rubos appellat à colore rubicundo. eſt & rubus caninus, qui D à Græcis dicitur cinos baros, quo hortos ſepiendos & circumuallandos eſſe, Columella, & Palladius præceperunt.

Versicoloris.] verſicolor dicitur pluma diuerſi variique coloris, qualem Cicero eſſe dicit pauonum caudam. Plinius maculas marmorum verſicolores appellat, quod eſſent diuerſi coloris. à Virgilio dictum eſt, Verſicoloribus armis, pro depictis, vt exponit Seruius. auctor eſt Liuius interdictum fuiſſe matronis Romanis lege Oppia, ne qua veſtimento verſicolori vteretur. iuriſconſulti verſicoloria vocant, quæ natiuum colorem motaueront. E

Silvicolis *viris.*] priſcis temporibus rudes illi, & agreſtes ſiluas colebant, & antra habebant pro domiciliis: quod indicat Lucretius illo verſu:

Sed nemora atque cauos montes, ſiluaſque colebant:
Et Venus in ſiluis iungebat corpora amantum.

Atqve *hinnuli pellis.*] hioulum vocamus pullum ceruinom, ex cuius coagulo remedium fit præcipuum contra morſus, vt tradit Plinius. Hinnuli etiam dicuntur muli ex equo, & aſina geniti: cùm legitimus mulus ex equa & aſino A naſcatur. Priſci illi vetuſtiſſimi ex pellibus ferarum conficiebant corporum tegumenta. vnde ait Lucre.

Pellibus & ſpoliis corpus veſtite ferarum.

& vt inquit poëta Satyricus: Tori ſilueſtres pellibus ſternebantor. hinnulus hic accipitur pro pullo ceroino. Horat.

Vitas hinnuleo me, ſimilis Chloe

natiuo toro. antiqui tori erant ceſpititij & herbacei. vnde ait Maro:

Proximus vt viridante toro conſederat herba.

talem torum vocat poëta natiuum, quia naturalis eſt non artificioſus.

B Poena *videre deas.*] alludit ad fabulam Actæonis, cui pœna fuit vidiſſe nudam Dianam.

Diiqve *deæque.*] Aug. in iiii. & M. Varro, & Virg. quæ ſiot oumina ruris abunde demonſtrant.

Et *leporem quicunque.*] hæc ſuot verba, quibus dij agreſtes beoigne compellabant homines ruſticanos.

Et *me Pana.*] Pan deus ſe comitem in aucupio & io venatione vocari geſtiebat, nec dij dedignabantur commertia inortalium.

Calamo *præmia.*] aucupiom intelligit io quo vtimur calamis viſcatis, qoi aucupatorij vocantur.

C Cane.] canem venaticum intellige, atque ſagacem, quibus vtimur in venatu.

Sacraria.] locus ſacer, ſacrorúmque repoſitorium dicitur ſacrarium: vnde à Cicerone ſacrarium Bonæ deæ nominatur.

Lvcis.] vt pote religioſi. nam lucum ponunt poëtæ pro loco conſecrato: vode ait Qu. *Ennium ſicut ſacros vetuſtate lucos adoremus.*

Avro *venalia iura.*] huic ſententiæ quadrat illud Apuleij, *Tots nunc iudices ſententias ſuas pretio nundinantur*: & illud ex Deuteronomio: *Munera excæcant oculos ſapientum, & mutant verba iuſtorum.*

D Torrida *ſacrilegum.*] Brennus Regulus Gallorum cupiditate opulentiſſimæ prædæ inflammatus templum Apollinis Delphici ditiſſimum inuaſit cum maximis copiis Gallorum: at mootis Parnaſi portio terræmotu abrupta ſtrauit exercitum: Brennus ſemet pugione confodit: aoctor Iuſtinus, & à nobis ſupra hæc hiſtoria fuit recitata.

Pythia *regna.*] vocat Delphicum templum oraculo Apollinis illuſtre, qui dicitur Pythius, vt ſupra docuimus: & intonſus figuratur iuxta illud Tibulli:

Nam decet intonſus crinis vtrumque Deum.

E & Chryſocomos à Græcis cognominatur à fulgore radiorum, quæ comæ ſunt Solis aoreæ, & idem acerſecomes appellatur, quod ounquam radij poſſunt à fronte locis auelli: inde à Iuuenale capillatus poer & formoſus pocillator ſcitiſſime dictus eſt acerſecomes, quamuis interpretes neſcio quid aliod autument.

Mons.] Parnaſſus.

Lavrigero.] ſcribit Plin. laurum ſpectatiſſimam naſci io monte Parnaſſo.

Concvssvs.] ſcilicet terræmotu, vt diximus.

E T *ſcelus accepto.*]dirum ſcelus auariſſimi Polymneſtoris notum eſt carmine Virgiliano, qui ſpe prædæ ſollicitatus. A

——Polydorum obtruncat & auro
Vi potitur.——

Quod facinus vt Hecuba vlciſceretur oculos effodit Polymneſtori. Lege Ouid. in XII.

E R I P H V L A *lacertos.*] ſupra memorauimus quemadmodum Eriphyla prodidit maritum Amphiaraom, & in bellum Thebanum impulit ire recuſantem accepto monili prætioſo, quod illi dedit Argia coniux Polynicis. Amphiaraus itaque ad bellum profectus hiatu terræ dehiſcentis abſorptus eſt cum quadrigis:& nuſquam deinceps viſus. lege Statium & Diodo. B

S E D *nulla fides.*]vera, inquit, dico, ſed mihi dicenti vera non creditur: quemadmodum Caſſandræ vaticinanti à Teucris nulla fides adhibebatur: vnde dictum eſt à Virgilio:

Ora, dei iuſſu, non vnquam credita Teucris.

M A E N A S *Ilia.*] vocatur à poëta pro eo quod eſt furens Troiana & per furorem vaticinans, quam Virg. & Ouid. furentem appellant.

S O L A *Parim.*] Caſſandra vaticinata eſt Parim futurum Troiæ excidium, & equom illum Troianum dixit eſſe patriæ ſuæ inſidioſum: vnde ait Cice. *Quid cauſa ſit cur Caſſandra furens futura proſpiciat.*

I L L E *furor.*] ſcilicet vaticinanti Caſſandræ. ineſt enim animis præſagatio incluſa diuinitus: ea ſi exarſit acrius furor appellatur: auctor Cice. C

I R R I T A *lingua.*] Caſſandræ ſcilicet cui creditum non eſt.

V E R O S.] quoniam euenerunt ea quæ Dij per vaticinium Caſſandræ futura denunciabant.

IANVS DOVSA FIL.

Q V Æ *vina ſequatur Coniugium.*] *Coniugium* pro coniuge, vt *matrimonium* pro matrona apud Liuium lib. X. plura in hanc rem minus vulgata congeſſimus ſuperiore capite. D

P R O L O Q V A R, *atque vtinam patriæ ſim verus aruſpex.*] In nonnullis editionibus legas: *vanus aruſpex.* quod veriſſimum puto. neque enim optat aut imprecatur mala patriæ ſuæ, ſed prædicit tantum. ſic lib. IV. ex perſona vatis cuiuſdam:

Vera ſed inuito contigit iſta fides.

IANVS DOVSA PATER.

A T Q V E *hinnuli pellis totos operibat amantes.*] Hinnulus eſt hinnulus, vt Græcis tam ὄνος quam ὄνις dicitur, & vomerem vtrumque ſignificat. Sed & mos eorundem Græcorum exemplo *paſtoris aulam* pro caula poſuiſſe videri poteſt Callimachus noſter, cùm ſtabulum vel caulam αὐλὴν indigitent Græci, atque eodem nomine domos etiam regias ſiue palatia iidem ipſi deſignent. cui ſententiæ ἢ καὶ ἐπαύλεις adiungas licebit.

P I N V S *& incumbens latas circundabat vmbras,*
Nec fuerat nudas pœna videre Deas.]

Vbi *latas* hilares interpretor ex Martiali:

Exerces hilares facilis hortus vmbellas.

allusum autem ad fabulam Actæonis in ſequenti verſu, cui Dianam nudam vidiſſe pœnæ ac noxæ fuerat. ſed neſcio an argutius Lipſius, doctè certè & perquam ſcitè:

Et fuerat nudas penè videre Deas.

vtiturque eodem loquendi genere atque iiſdem pene verbis in Satyris ſuis Horatius, ſcribens:

——Cui tibi penè videre eſt
Vt nudam.

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

Q V Æ *vina ſequatur Coniugium.*] Hoc eſt, coniugem. Supra:

——& totum femina coniugium.

Iuuenalis,

——ſed nec
Electra iugulo ſe polluit, aut Spartani
Sanguine coniugij——

A T Q V E *hinnuli pellis.*] Laborat à ſyllabis verſus, etiam in noſtro. Sed τὸ A T Q V E additum à pædagogulis. Legendum vero:

Hinnulei pellis totos operibat amantes.

Horatius:

Vitas hinnuleo me ſimilis Chloe.

N E C *fuerat nudas.*] Alibi:

Magnam Tireſias aſpexit Pallada vates,
Fortia dum poſita Gorgone membra lauat.

Vide καλλιμάχου λουτρά. Nota eſt & fabula Actæonis. Inde Ouidius:

Nec Dryadas, nec nos videamus labra Dianæ.

C O R N I G E R *Idæi.*] Theocritus:

Γυμναὶ καὶ ὅτε καὶ τ' αὐλὰν αὐτὰς ἀπίωσιν
Χιμαιρᾶς ἐκ βοτάνας——

P R Æ B E B A N T *veſtris verba benigna focis.*] In noſtro eſt. *verba ſecunda,* quæ recta eſt lectio. hoc eſt loquebantur ipſis ſermone ſecundo. ἔπος eſt in ea ſignificatione apud Græcos vſurpatum. Legendum autem V E R S I S, non V E S T R I S. Verrere focum. Nam menſis ſublatis, verſo foco, tempore hiemis ait eos verba inter ſe ſerere conſueſſe.

N E Q V E *enim Ilia quondam.*] *Ilia*, pro Ilienſis. Libro IIII *-Ilia tellus vincet.-* Sic vetus interpres Virgilij annotat à Plauto dictum, Hector Ilius, pro Ilienſis.

ELEGIA XIII.

E *MVLTA tuæ, Sparte, miramur iura palæſtræ,*
Sed mage Virginei tot bona gymnaſij,
Quòd non infames exercet corpore ludos
Inter luctantes nuda puella viros,
Cùm pila veloces fallit per brachia iactus,

Increpat & verſi clauis adunca trochi. A
Puluerulentáque ad extremas ſtat femina metas,
Et pariter duro vulnera pancratio:
Nunc ligat ad caſtum gaudentia brachia loris,
Miſsile nunc diſci pondus in orbe rotat;
Gyrum pulſat equis, niueum latus enſe reuincit, B
Virgineúmque cauo protegit ore caput.
Et modò Taygeti crines aſperſa pruina,
Sectatur patrios per iuga longa canes.
Qualis Amazonidum nudatis bellica mammis
Thermodo onteis turba lauatur aquis, C
Qualis & Eurotæ Pollux & Caſtor arenis,
Hic victor pugnis ille futurus equis:
Inter quos Helene nudis capere arma papillis
Fertur, nec fratres erubuiſſe deos.
Lex igitur Spartana vetat ſecedere amantes,
Et licet in triuiis ad latus eſſe ſuæ: D
Nec timor, aut vlla eſt clauſæ tutela puellæ,
Nec grauis auſteri pœna cauenda viri.
Nullo præmiſſo, de rebus tute loquaris
Ipſe tuis, longæ nulla repulſa moræ.
Non Tyriæ veſtes errantia lumina fallunt,
Eſt neque odoratæ cura moleſta domi.
At noſtra ingenti vadit circũdata turba, E
Nec digitũ anguſta eſt inſeruiſſe via:
Nec quæ ſint facies, nec quæ ſint verba rogandi,
Inuenias. cæcum verſat amator iter.
Quòd ſi iura fores, pugnáſque imitata Laconum,
Carior hoc eſſes tu mihi, Roma, bono.

PHILIPP. BEROALD. BON.

MVLTA *tua Sparta.*] difficultatem Romanarum puellarum, quæ ſtipatæ incedunt multis cuſtodibus criminaturus celebrat Laconicam palæſtram: qua puellæ nudæ cum viris nudis paſſim colluctabantur, & cum amatoribus conſiſtebant citra omnem infamiam: & hoc ex inſtituto Lycurgi factitatum: qui virginum corpora curſibus & luctationibus, reliquiſque id genus virilibus exercitamentis exercuit, & puellas nudas ſaltare & currere coram iuuenibus aſſuefecit: & nudatio illa nihil habebat turpe: verecundia enim aderat, petulantia aberat. auctor Plutarchus in Lycurgo. & vt idem ſcribit in apophtegmatis, cum quidam reprehenderet huiuſcemodi muliebrem nuditatem, Lycurgus inquit, ſe hoc ideo inſtituiſſe, vt fœminæ eiſdem ſtudiis, quibus viri exercitatæ, nulla in re illis eſſent inferiores: & Pla. ille presbyterorum deus nuncupatus voluit vt fœminæ non ſolum puellæ, ſed etiam anus nudæ cum viris luctarentur. quæcunque exercitationes viris tribuuntur, eaſdem mulieribus dicit eſſe tribuendas, quippe cum vtriſque natura ſit vna, eandem debere eſſe virtutem. in libris de legibus, de repub. multa id genus à Platone traduntur, quæ tamen eccleſiaſtici ſcriptores improbarunt.

SPARTE.] vocatiuus caſus eſt. Spartanam enim ciuitatem alloquitur, quæ dicta eſt à Sparto filio Phoronei, vt inquit Euſeb.

PALÆSTRÆ.] primi Lacedæmonij, teſte Thucydide, corpora in gymnaſio nudauerunt & oleo perunxerunt.

MAGE.] pro magis dictum.

GYMNASII.] gymnaſia delectationis & exercitationis cauſa primi Græci inſtituerunt, vt docet Cice. in II. de Oratore: poſtea philoſophi illa tenere cœperunt, & in illis diſputare. docet Victruuius in v. quo modo palæſtræ ſint exædificandæ, & quæ in palæſtris loca ſint conſtituenda.

CLAVIS *adunca trochi.*] trochos Græce rota dicitur: vnde trochæus metricus: quod rotatim & volubiliter dicebatur, eſt nuncupatus. trochus ludentibus pueris ſcutica agitabatur & rotabatur, vt ait Acron. Erat autem ferreum inſtrumentum inſtar rotæ, per quod pilas ligneas trãſmittere dicebantur, vt nonnulli autumant. Clauis adunca dicitur, qua fixus trochus continebatur. De trocho Martialis,

Iſte trochus pueris, at mihi cantus erit.

PANCRATIO.] Pancratium genus eſt ludicri certaminis, cuius meminit iuriſconſul. ad legem Aquiliam his verbis, *Si quis in colluctatione, vel in Pancratio, vel pugile, dum inter ſe exercentur, alius alium occiderit.* quo in loco pro interpretatione meras ineptias blactit Accurſius. Quod autem exercitamenti genus Pancratius foret, Quintilianus inſinuat in ſecundo, cuius verba hæc ſunt: *Peritus nõ ſi docendum Pancratiaſten ſuſceperit pugno ferire vel calce tantum, aut nexus modo,* atqu:

atque in his ictus aliquos docebit. ſed omnia quæ ſunt eius certaminis Pancratiaſten nominauit certatorem ipſum Pancratij; ſicut Gellius in tertio ait: *Diagoras filios tres habuit vnum pugilem, alterum Pancratiaſten, tertium luctatorem*: idē alibi ſignificātius expreſſit Pancratiaſtarum ritū his verbis: *Oportet animoſe intento vt ſunt athletarum, qui Pancratiæ vocantur, qui ad certandum vocati proiectis alte brachiis conſiſtunt, caputque & os ſuum manibus oppoſitis quaſi vallo præmuniunt.* Apud Senecam declamatio eſt de duobus fratribus Pancratiaſtis: &, vt auctor eſt idem Seneca lib. v. de beneficiis, *Lacedæmonij vetant ſuos Pancratios ceſtu decernere.* & Plin. in xxxv. *Miron*, inquit, *fecit Delphicos pentathlos pancratiaſtas*. Pentathli autem dicuntur, vt verbum intelligas Plinianum, illi qui quinque in ludo artes gymnaſticas exercent, videlicet diſcum, curſum, palæſtram, ſaltum, & iaculationem. ipſa exercitatio Pentathlon vocatur, alio nomine dicitur quinquertium, & ipſi pentathli quinquertiones.

NVNC *ligat ad ceſtum*.] ceſtus ſignificat arma pugilum, quæ ex loris plumbo inſuto ac ferro conficiebantur, vt docet Maro, qui in v. Aenei. luculentiſſime deſcribit pugnam ceſtuum Daretis & Entelli. & Vale. Flaccus in IIII. Argonauticorum eleganter cecinit, quemadmodum crudo ceſtu Pollus, Amycuſque decertauerint.

MISSILE *diſci*.] diſcus genus erat ludicri, ex ferro ſiue plumbo orbis latus & ponderoſus, quo in ſublime miſſo exercebantur. ſcribit Oui. Apollinem cum Hyacintho iniſſe certamina diſci. Mar. de diſco ait:

Splendida cum volitent Spartani pondera diſci,
Eſte procul pueri, ſit ſemel ille nocens.

Diſcum pro vaſe eſcario accipiunt eccleſiaſtici ſcriptores: inde eleganter à Diuo Hierony. dictus eſt diſcophorus ille, qui prandium portabat.

GYRVM.] equeſtrem ſignat exercitationem, cuius laus eſt, vt equus in gyrum flectatur. inde ait Maro:

Frena Pelethronii lapithæ gyróſque dedere.

& ab Ouid. dictum eſt per quam venuſte.

Exiguo flexos miror in orbe pedes.

CAVO *are*.] galea. periphraſticos.

THERMODOONTEIS *aquis*.] Thermodon fluuius eſt in Cappadocia ortus ad caſtellum Phanotiam, vt ſcribit Plin. iuxta Thermodonta conſederunt Amazones, vt auctor eſt Iuſtinus: vnde à Silio Thermodon Amazonius appellatur. ſcribit Diod. in III. bibliothecæ de Amazonibus multa, quæ penes Thermodonta incoluerunt: ſcribit in IIII. alteras fuiſſe Amazones in Libya, quæ contra Gorgonidas dimicarunt. Papin. turmas Amazonum Thermodontiacas vocat.

TAYGETI.] Taygeta ſunt montes Laconiæ, quibus Sparta ſubiecta eſt, vt tradit Strabo olim Taygeti montis magna pars corruit terræmotu, vt meminit Plin. in iugis Taygeti exercebantur venatione virgines Laconicæ. vnde dixit Maro:

—— *& virginibus bacchata Lacænis Taygeta.*

CANES *patrios*.] Laconici canes & Epirotici à regionibus generoſiſſimi indicabantur, vt ſcri-

A bit Varro in re ruſtica. vnde ait Horatius:

Qualis aut Moloſſus aut fuluus Lacon.

& à Virgilio dictum eſt:

Veloces Spartæ catulos, acrémque Moloſſum.

QVALIS *& Eurota*.] Eurotas fluuius, teſte Cicerone, præter Lacedæmonem fluit apud Lacænas virgines: palæſtra, Eurotas, Sol, puluis labor, militia magis in ſtudio eſt, quam fertilitas barbara: & illic cum Caſtore ac Polluce ſoror Helena gymnicos ludos exercebat, & nuda luctabatur. Quod etiam indicat Ouid. ſic ſcribens:

More tuæ gentis nitida dum nuda palæſtra
Ludis: & ex nudis fœmina mixta viris.

B Pollus ab Homero vocatur pyx agathos, quoniam erat optimus pugil. & Caſtor hippodamos, quaſi domitor equorum.

LEX *igitur*.] laudat legem Spartanam, quæ non prohibebat iuuenes amantes intereſſe luctationibus amicarum, & illarum lateri palam adhærere, vt paulo ante diximus, & qui à virginibus laudatus fuiſſet, ille gaudibundus diſcedebat: & ad hoc genus ſpectaculi etiam ſeniores accedebant.

TV *te*.] tu ipſemet.

VADIT *circundata turba*.] idem tradit Horat. in primo ſermonum eo in loco,

C *Si interdicta petis vallo circundata.*

NEC *digitum*.] id eſt, non datur vel ſolo digito poſſe contingere amicam, vt pote hinc & inde ſtipatam.

CÆCVM *iter*.] quoniam non poteſt videre quod amat.

QVOD *ſi iura fores*.] ſermonem vertit ad vrbem Romam dicens illam ſibi fore cariorem, ſi pugnas, palæſtráſque Lacænas imitetur, vt virgines nudæ cum amatoribus nudis miſceantur.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

INTER *luctantes nuda puella viros*.] Idem Plutarchus Lycurgo. Item Ouidius:

D *More tuæ gentis nitida dum nuda palæſtra*
Ludis, & ex nudis miſta puella viris.

At Euripides non γυμνάς, ſed γυμνοῖσι μηροῖς. id quod δωριάζειν dicebant. Eius verba hæc ex Andromacha:

Αἳ ξὺν νέοισιν ἐξερημοῦσαι δόμους
Γυμνοῖσι μηροῖς, καὶ πέπλοις ἀνειμένοις,
Δρόμους, παλαίστρας τ' οὐκ ἀνασχετὰς ἐμοὶ
Κοινὰς ἔχουσι.--

QVVM *pila veloces fallit*.] Legendum:

Quum pila veloci fallit per brachia iactu.

Sic ſupra:

E *Hoc magis accepta fallit vterque fide.* [illegible]

ET *modo Taygeti*.] Præpoſtere hæc poſita ſunt. Nam præcedens diſtichon, *Qualis Amazonidum*, ſequi debet.

EST *neque adorata*.] Repone, *adorata*, vt referunt veſtigia priſcæ ſcripturæ. Neque ita ſe continet domi, vt ibi adoranda ſit, tanquam πελειὰν ἱεράν.

ELEGIA XIV.

Sic ego non vllos iam norim in amore tumultus,
Nec veniat ſine te nox vigilãda mihi.
Vt mihi prętexta pudor eſt velatus amicus,
Et data libertas noſcere amoris iter.
Illa rudes animos per noctes conſcia primas B
Imbuit, heu nullis capta Lycinna datis.
Tertius, haud multo minus eſt, cùm ducitur annus.
Vix memini nobis verba coiſſe decẽ.
Cuncta tuus ſepeliuit amor, nec fœmina poſt te
Vlla dedit collo dulcia vincla meo.
Teſtis erit Dirce tam vero crimine ſæua
Nycteos Antiopen accubuiſſe Lyco. C
Ah quoties pulchros vßit regina capillos,
Molliáq; immites fixit in ora manus!
Ah quoties famulam penſis onerauit iniquis,
Et caput in dura ponere iußit humo!
Sæpe illam immundis paſſa eſt habitare tenebris:
Vilem ieiunæ ſæpe negauit aquam.
Iuppiter Antiopæ nuſquam ſuccurris habenti D
Tot mala? corrumpit dura catena manus.
Si deus es, tibi turpe, tuam ſeruire puellã,
Inuocet Antiope quem niſi vincta Iouem?
Sola tamen, quæcunque aderant in corpore vires,
Regales manicas rupit vtraque manu.
Inde Citharonis timido pede currit in arces. E
Nox erat, & ſparſo triſte cubile gelu.
Sæpe vago Aſopi ſonitu permota fluctis,
Credebat dominæ ponè venire pedes.
Et durum Zethum, & lacrymis Amphiona mollem
Experta eſt ſtabulis mater abacta ſuis.
A *Ac veluti magnos cùm ponunt æquora motus.*
Eurus in aduerſos deſinit ire notos,
Littore ſi tacito ſonitus rareſcit arenæ:
Sic cadit inflexo lapſa puella genu.
Sera tamẽ pietas, natis eſt cognitus error.
Digne Iouis natos qui tueare ſenex.
Tu reddis pueris matrem, puerique trahendam
Vinxerunt Dircen ſub trucis ora bouis.
Antiope cognoſce Iouem, tibi gloria Dirce
Ducitur, in multis mortem habitura locis.
Prata cruentantur Zethi, victórque canebat
Pæana Amphiõ rupe Aracynthe tua.
At tu non meritam parcas vexare Lycinnam.
Neſcit veſtra ruens ira referre pedẽ.
Fabula nulla tuas de nobis cõcitet aures.
Te ſolã & lignis funeris vſtus amẽ.

PHILIPP. BEROALD. BON.

SIC *ego.*] agit cauſam Lycinnæ apud Cynthiã ſæuire volentem propter pellicatus ſuſpitionem: oſtendens ſe poſtquam Cynthiam amare occeperit, nec Lycinnæ, nec alterius puellæ vſum eſſe conſuetudine. Lycinnam ſe amaſſe in pueritia teſtatur, cuius amorem Cynthiæ amor penitus aboleuerit, vnde illius amor inter veros amores non eſt numerandus, cùm adhuc rudis eſſet & iter amoris ignoraret.

SIC.] particula precatiua eſt.

PRÆTEXTÆ.] amictu. Poſtquam veſtem prætextam indui, quæ vna cum bulla in vſum puerorum nobilium vſurpabatur: vnde prætextati vocitabantur: ideo autem ingenuis pueris attributam exiſtimant togam prætextam, vt ex purpuræ rubore ingenuitatis rubore regerẽtur. lege Macrobium in primo Saturnalium. Erat etiam prætexta geſtamen magiſtratuum, erat & regum, &, vt ait Plin. Tullus Hoſtilius ex regibus Romanis primus vſus eſt toga prætexta.

ILLA *rudes animos per noctes.*] cum Lycinna primos concubitus patraui adhuc rudis tirunculus in amore. Scribit Plinius, hominem primi coitus pœnitere.

VINCLA.] complexus.

TESTIS *erit Dirce.*] ſenſus eſt, Si ſæuieris in Lycinnam teſtimonium exhibebis ſæuitiæ.

DIRCES *in Antiopen.*] quoniam tua ſæuitia faciet, vt credamus vera eſſe, quæ de atrocitate Dirces in Antiopem feruntur. & ita Dirce erit

datiuus caſus. potes etiam legere, *Teſtis erit Dirce*: vt in omnibus codicibus legitur. & erit ſenſus, Dirce ſæuiens ob verum crimen erit teſtis Antiopen cum Lyco marito concubuiſſe,& erit teſtis veri criminis,cùm tu veræ culpæ, ô Cynthia, teſtis eſſe non poſſis. quidam codices habent, *Accubuiſſe Ioui*, quod placet.

Nycteos.] pro Nyctei, & eſt genitiuus Græcus de Antiopa Nyctei filia dictum eſt in primo commentario: & nunc poëta narrat ſæuitiam, qua vſa eſt Dirce in Antiopen tanquam pellicem.

Regina.] Dirce vxor Lyci Thebani regis.

In *ora*.] in faciem & oculos Antiopæ. arma mulierum ſunt vngues,vt inquit, Donatus.

Famulam.]Antiopem.

Iuppiter *Antiopæ*.] apoſtrophe ad Iouem vtpote amatorem Antiopes, ex qua Zethum & Amphionem filios ſuſcepit.

Dura *cathena*.] Antiopa manicis ferreis vincta tenebatur in carcere,ſed ruptis vinculis effugit in Cithæronem Bœotiæ montem. fabula nota nunc commemoratur à Propertio.

Manicas.] Manicæ dicuntur vincula manuum,& in hac ſignificatione hic accipitur, & apud Virg.

——manicas atque arcta leuari
Vincla iubet Priamus.——

Manicas per tranſlationem vincula nauium appellat Lucanus:

Aſt alias manicæque ligant, teretéſque cathenæ.

Manicæ ſunt manuum tegumenta: Vnde legimus Plinium habuiſſe ad latus notarium, cuius manus hyeme manicis muniebantur, vt ne cœli quidem aſperitas vllum ſtudij tempus eriperet. Tunicæ manicatæ opprobrio dantur à Virgilio illo verſu, *Et tunicæ manicas*.

Asopi *ſonitu*.] Aſopus fluuius eſt currens prope Cithæronem non longe à Thebis. auctor Strabo, Scribit Diodorus Aſopum filium Oceani & Tethydis fluuio nomen indidiſſe.

Pone.]poſt,& à tergo. Virg. *Pone ſegis*.

Et *durum Zethum*.] diſſimiles moribus fuerunt Zethus & Amphion. alter ſeuerus & durus: alter mollis & citharœdus: vnde apud Euripidem fit mentio Zethi admonentis fratrem, vt depoſito citharæ ſtudio ad grauiora contendat: vnde dixit Horat. *——ſuſpecta ſeuero*

Conticuit lyra, fraternis ceſſiſſe putatur
Moribus.——

Amphion.] Zethum & Amphionem expoſitos ſuſcepit & aluit paſtor, qui diu ignorarunt Antiopam eſſe ipſorum genitricē: vnde perſæpe in illam durus erat Zethus eámque abigebat: Amphion vero lachrymis matris, & ſi eam matrem eſſe neſciebat, flectebatur: ſera tandem pietate matrem recognouerunt, Dircémque tantorum malorum ream tauro indomito alligatam traxerunt per Thebanum agrum: quæ in fontem ſui nominis fertur eſſe conuerſa: cuius fontis geographi meminerunt.

Sera *pietas*.] quia ſero filij matrem agnouerunt.

Iovis *natos*.] Zethum & Amphionem.

Qvi *tueare ſenex*.] hic intelligitur ille paſtor, qui filios Iouis Zethum & Amphionem inuentos ſuſtulit, & ſublatos educauit, quo docente recognita eſt mater.

Tiat *gloria*.] ſenſus eſt, Rapitur ad mortem Dirce quæ tua eſt gloria ô Antiope.

Dvcitvr.] ſignate locutus eſt. nam ducimur, teſte Dona. quo nolumus: & is ducitur qui ad ſupplicium trahitur. vnde ait Sen. lib. III. de ira, *Quod facilius fuit Antigono quam duos manipulares duci iubere*. idem in lib. de Tranquil. inquit: *Duci te iuſſi*.

Habitvra *lotis*.] quia diſcerpta fuit fruſtulatim dum trahitur à tauro per diuerſa loca.

Zethi.] à Zetho.

Pæana *Amphion*.] Pæanes dicuntur laudes deorum omnium, proprie Apollinis, vt inquit, Ser. ſcri. Lact. Pæanas etiam verſus Apollini dictos propter extinctum Pythonem. omnis laus Græcè dicitur Pæan,& Pæanizein apud Græcos ſignificat voce lætari: quod Latini dicunt vitulari. cecinit ergo Amphion Pæana, hoc eſt carmen plenum gaudimonij in Aracyotho, qui mons eſt clarus in Acarnania vt Plin. & Martianus tradunt: ſed cum in Bœotia hoc fuerit factitatum, videtur eſſe intelligendum de altero Aracyntho monte Thebano, quem Virg. appellat Actrum ab Actrone, vt interpretatur Probus: vel quaſi littoralem, nam acte Græcè, dicitur littus Latinè.

Vestra *ira*.] fœminea. ira enim muliebre maximè vitium eſt, vt inquit Sene. & fœminarum iræ magis acres ſunt quam graues, &, vt ait Ouid.

Fœmina inſerũ flãmáſque ruit, poſitoque decore Fertur.

Fabvla *nulla*.] nullo, inquit, vano rumore mouearis ad credendum, quod à me Lycinna adametur, cum etiam poſt mortem ſim te ſolam amaturus.

Lignis *funeris*.] id eſt, rogalibus flammis crematus ritu antiquorum.

IANVS DOVSA FIL.

Sæpe *vago Aſopi ſonitu permota fluentis*.] Aptius ad ſententiam fuerit: *vaga*.

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

Vt *mihi prætextæ pudor eſt velatus amictu*.] Hæc non conueniunt, prætexta, & libertas noſcendi amorem. imo depoſita prætexta tunc libera toga ſumebatur. Sed quid in re tritiſſima moror? Hic ſane legendum:

Vt mihi prætextæ pudor exuelatus amictu,
Et data libertas noſtere amoris iter,
Illa rudes animos.——

Exuelatus, & euelatus, idem. exiocari, eiocari. Idem Perſius: *——totáque impune Saburra*

Permiſit ſparſiſſe oculos mihi candidus vmbo.

Regales *manicas rupit vtraque manu*.] Apollodorus contra: τῶν δεσμῶν αὐτομάτως λυθέντων.

Litors *ſic tacito*.] Lege, *Litore ſit tacito*.

Digns, *Iouis pueros qui tueare, ſenex*.] Bubulce, qui Zethum & Calaim expoſitos ſuſtuliſti, & matrem tandem tecto recepiſti.

ELEGIA XV.

Nox media, & dominæ mihi venit epiſtola noſtræ,
Tibure me miſſa iuſſit adeſſe mora,
Candida qua geminas oſtendunt culmina turres,
Et cadit in patulos lympha Aniena lacus.
Quid faciam? obductis committa me ne tenebris,
Vt timeam audaces in mea membra manus.
At, ſi hæc diſtulero noſtro mandata timore,
Nocturno fletus ſæuior hoſte mihi.
Peccarim ſemel, & totum ſum pulſus in annum.
In me manſuetas non habet illa manus.
Nec tamen eſt quiſquam, ſacros qui lædat amantes:
Scironis media ſic licet ira via.
Quiſquis amator erit, Scythicis licet ambulet oris:
Nemo adeò, vt noceat, barbarus eſſe volet.
Luna miniſtrat iter, demonſtrat aſtra ſalebras:
Ipſe amor accenſas percutit ante faces.
Sæua canum rabies morſus auertit hiantes.
Huic generi quouis tempore tuta via eſt.
Sanguine tam paruo quis enim ſpargatur amantis
Improbus excluſis ſit comes ipſa Venus.
Quòd ſi certa meos ſequerentur funera caſus,
Talis mors pretio vel ſit emenda mihi.
Afferet huc vnguenta mihi, ſeriiſque ſepulchrum
A *Ornabit cuſtos ad mea buſta ſedens.*
Di faciant, mea ne terra locet oſſa frequenti,
Quà facit aßiduo tramite vulgus iter.
Poſt mortem tumuli ſic infamantur amantum.
Me tegat arborea deuia terra coma.
B *Aut humer ignotæ cumulu vallatus arenæ.*
Non iuuat in media nomen habere via.

PHILIPP. BEROALD. BON.

NOX *media, & dominæ mihi venit epiſtola noſtræ.*] euocatus in Tiburtinam villam per epiſtolam à Cynthia de media nocte, nutabundus eſt an ſit eundum: tandem dicit pulchrum eſſe mori in amore, & pro amica nihil recuſandum: aitque amatores vbique eſſe tutos, & C inuiolabiles.

CANOIOA *culmina.*]videtur ſignare periſterotrophia, id eſt columbaria, quæ in ſeceſſu Tiburtino habebat Cynthia iuxta fluuium Anienem, & illuc Propertium vocabat, nam periſterotrophioo eſſe ſolet in turribus & culminibus villæ, à quo exiſtimat Varro columbas appellatas: & ipſa columbaria poliri debent & ſolent albo tectorio: quoniam, vt ait Columella, eo colore præcipue columba delectatur: & Palladius ſic ſcriptum reliquit, *Columbarium poteſt accipere ſublimes vna turricula in prætorio conſtituta, leuigatis ac dealbatis parietibus.*

OBOVCTIS *tenebris.*] cuncta claudentibus. D Obducere enim eſt tegere: inde cicatricees vulnerum obductas vocamus.

AT *ſi hæc diſtulero.*]ſecum conſultat quid agere debeat. eam, inquit, an non eam. Hinc nocturnus metus deterret: inde mandata imperioſæ Cynthiæ exhortantur, quæ ſi procraſtinauero, erit mihi mox excluſo dolente lachrymandum.

SCYRONIS *media.*] amantes vbique ſacri ſunt & inuiolabiles etiam ſi iter facerent per ſaxa Scyronia, quę ſunt in Attica regione ſiue Megarica, vt ſcribit Plinius: quibus nomen inditum E eſt à Scyrone latrooe, vt docet Diodorus. Hic viatores ſupra ſcopulum abruptum deducebat, & deinde calcibus in mare deturbabat, quem Theſeus interemit. Meminerunt hiſtoriæ, Plut. in Theſeo, Diodo. in v. Strabo in nono. & Ouidius io ſeptimo: cuius eſt ille verſiculus, *Scopulis nomen Scyronis inhæret.* Megarenſes ciuem ſuum tutantur ab infamia, negántque fuiſſe latronum euerſorem & bonorum fautorem.

SCYTHICIS *oris.*] quacunque ibit amator tutus erit, & ſacer etiam ſi per Scythicas ſolitudines & loca barbarica ambulauerit. Scytharum ſolitudines Græcorum prouerbiis eludun-

tur. In hanc ſententiam eſt illud à Tibullo prolatum: *Quiſquis amore tenetur eat tutúſque ſacérque Quolibet.*

SALEBRAS.] loca aſpera vocemus ſalebras: vnde & ſalebroſus deducitur. Virgilius: *Non tam ſalebroſus vt ante.* Exiſtimat Nonius ſalebras à ſaltu deduci. Cice. *Nunquam in tantas ſalebras incidiſſet.* Idem alibi ait: *Haret in ſalebra.*

PERCVTIT *ante.*] Cupido, inquit, tanquam miniſter facularius concutit faces amatori iter nocturnum facienti. fax, vt olim dixit Portius Latro declamator, immota torpeſcit, ignes vero exagitata reſtituit.

MORSVS *biantes.*] patentes rictibus diductis. Ita Virgilius: *-At vividus Vmber Haret hians.-* B

HVIC *generi.*] ſcilicet amatorum.

CVSTOS.] Cynthia.

LOCET.] colloeet & condat.

TERRA *frequenti.*] luco celebri & vulgi itionibus pertrito.

SIC *infamantur.*] videlicet in via militari cullocati.

DEVIA *terra.*] vult poëta ſepeliri extra viam publicam inter frondes arboreas in loco deuio & ſequeſtrato à tumultuoſa frequentia. Multi defunctos ſeſe fictilibus doliis condi voluerunt, ſicut M. Varro Pythagorico modo deſiderauit ſepeliri in myrti & oleæ atque populi foliis.

C HVMER.] ſepeliar, & humo contegar. Hoc enim proprie ſignificat humare. inde humati dicuntur humo contecti. Sepultus vero intelligitur quoquo modo conditus. auctores Cice. & Plin. Antiquiſſimum ſepulturæ genus fuit corpus humo reddere, & hoc diu obſeruatum, vt ſinus & gremium quaſi matris terræ mortuo tribueretur: & lex.XII. tabularum in vrbe ſepeliri vetabat. Cuius verba hæc ſunt: *In vrbe ne ſepelito, neue vrito.*

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

D CANOIDA *qua geminas oſtendunt culmina turres.*] Miſeret me Beroaldi, qui turres interpretatur columbaria. Atqui fallitur, quum hic tantum intelligatur de Tibure. Ait Tibur oſtentari prope Cataracten Anienis Strabo: ἐν ὄψει δ' εἰσὶ τοῖς ἐν ῥώμῃ τίβουρά τε καὶ τοῦσκλον, καὶ πραίνεστος. τίβουρα μὲν, ὃ τὸ ἡράκλειον, καὶ ὁ καταῤῥάκτης, ὃν ποιεῖ πλωτὸς ὢν ὁ ἀνίων ἀφ' ὕψους μεγάλου καταπίπτων εἰς φάραγγα βαθεῖαν καὶ καταλσῆ πρὸς αὐτῇ τῇ πόλει. ἐντεῦθεν δ' διέξεισι διακαρποτάτου παρὰ τὰ μέταλλα τοῦ λίθου τοῦ τιβουρίνου. Quæ diſertim auctorem noſtrum interpretantur, vt Beroaldo nugas deſinere per me quidem liceat.

E ET *cadit in patulos.*] Cataractas Anienis intelligit, de quibus iam diximus. quo nomine præceps Aniu dicitur Horatio:

Et praceps Anio & Tiburni lucus——

ELEGIA XVI.

NVNC ô Bacche tuis humiles aduoluimur aris.
Da mihi pacato vela ſecunda pater.
A *Tu potes inſanæ Veneris compeſcere faſtus,*
Curarúmque tuo ſit medicina mero.
Per te iunguntur, per te ſoluuntur amantes.
Tu vitium ex animo dilue Bacche meo.
Te quoque enim non eſſe rudem, teſtatur in aſtris
B *Lyncibus ad cœlum vecta Ariadna tuis.*
Hoc mihi quod veteres cuſtodit in oſſibus ignes,
Funera ſanabunt, vel tua vina malum.
Semper enim vacuos nox ſobria torquet amantes;
Spéſque timórque animos verſat vtroque modo.
C *Quòd ſi Bacche tuis per feruida tempora donis*
Accerſitus erit ſomnus in oſſa mea:
Ipſe feram vites, pangámque ex ordine colles,
Quos carpant nullæ, me vigilante, feræ:
Dummodo purpureo ſpument mihi dolia muſto,
D *Et noua preſſantes inquinet vua pedes.*
Quod ſupereſt vitæ, per te, & tua cornua, viuam,
Virtutiſque tuæ Bacche poëta ferar.
Dicam ego maternos Ætneo fulmine partus,
Indica Myſæis arma fugata choris,
E *Veſanúmque noua nequicquam in vite Lycurgum,*
Pentheos in triplices funera grata greges:
Curuáque Tyrrhenos delphinum corpora nautas
In vada pampinea deſiluiſſe rate:
Et tibi per mediam beneolentia flumina Naxon,

Vnde tuum potant Naxia turba merum, A
Candida laxatis onerato colla corymbis
Cinget baſſaricas Lydia mitra comas.
Leuis odorato ceruix manabit oliuo,
Et feries nudos veſte fluente pedes.
Mollia Dircææ pulſabunt tympana Thebæ,
Capripedes calamo Panes hiante canent. B
Vertice turrigero iuxta Dea magna Cybelle
Tundet ad Idæos cymbala rauca choros.
Ante fores templi crater antiſtitis auro
Libatum fundens in tua ſacra merum.
Hæc ego non humili referam memoranda cothurno,
Qualis Pindarico ſpiritus ore tonat. C
Tu modò ſeruitio vacuum me ſiſte ſuperbo:
Atque hoc ſollicitum vince ſopore caput.

PHILIPP. BEROALD. BON.

NVNC *ô Bacche tuis humiles aduoluimur aris.*] auxilium petit, atque ſuppetias implorat à Baccho ad curas amotis propulſandas, & ſollicitudioes leuiendas: qooniam, vt inquit Horat. D

——diſſipat Euchyus Curas edaces.——

VALA *ſecunda pater.*] metaphoricos fauotem Liberi patris expoſcit.

PER *te ſoluuntur amantes.*]

Vina parent animos Veneri, niſi plurima ſumas:
Et ſtupeant multo corda ſepulta mero.

&, vt ſcribit facundiſſime Seneca in libro de Tranquillitate vitæ, Bacchus Liber dictus eſt non ob licentia linguæ, ſed quia liberat ſeruitio curarum animum, & triſtitiæ medetur. Cæterum nou idem pollet in omnibus ooam, vt docet Ariſto. iu problematis, Vinum varios reddit hominibus mores, vt alios iracuodos, alios miſericordes, E alios taciturnos, alios ſomnoleutos efficiat, ſitque eiuſdem naturæ, quam bilis atra ſortitur, quam Ariſtotelicam ſententiam expreſſit Horat. illo carmine:

Seu tu querelas, ſiue geris iocos,
Seu rixam, & inſanos amores,
Seu facilem pia teſta ſomnum.

LYNOIBVS *ad cælum.*] qui amat amatoribus fauet. amauit Bacchus Ariadnam, debet ergo Bacchus præſto eſſe amatori auxilium implorauti, cùm ipſe oon ſit rudis in amore. Ariadna à Theſeo relicta in inſula Dia adamata fuit à Baccho, & io cœlum vecta curru à lyncibus ducto, vt Ouid. dixit, à tigribus. corona Ariadnes in cœlo collocata eſt. Ipſa Liberæ. oomen accepit à Libero patre, vt docet Ouid. iu Faſtis: & eſt fabula notiſſima. Scribit Auguſtinus, quod memoratu dig uum eſt, Liberum appellatum eſſe, quod mares iu coeundo per eius beneficium emiſſis ſeminibus liberentur. Hoc idem dicunt in fœminis agere Liberam: & ob hoc Libero virilem corporis partem in templo poni, fœmineam Liberæ. Lynces autem ſunt animalia peregrina, quæ clariſſime omnium quadrupedum cernunt, vt auctor eſt Plin. in XXVIII. vario ſuot collo & ferme omnis coloris, vt ſcribit Albertus magnus. Hinc à Virg. dictum eſt: *Quid lynces Bacchi varia.* Falluntur qui exiſtimant oculos lynceos appellari acutiſſimos ab his lyucibus, quoniam clariſſime cernant, vt diximus: nam lynceos oculos vocamus à Lynceo potius quam à lynce. Fuit autem Lynceus vous ex Argonaotis acutiſſima oculorum acie præditus, qui, vt eſt in fabulis, & tradit Hiero. dicebatur videre trans parietem: qui, vt hiſtorici ferunt, conſpexit nouiſſimam Lunam, primámque eodem die io ſigno Ariete, quod paucis mortalium contigit vidiſſe: & inde fabula orta eſt cernendi Lynceo, vt docet Plin. De hoc ait Flaccus: *Solus tranſibit nubila Lynceus.* Huius meminit Horati. in Epiſtolis: & in ſermonibus dixit:

——ne corporis optima lynceus
Contemplere oculis.——

Lyncei mentio fit apud eruditos frequens, & in primis apud Ciceronem & Apuleium & Senecam. Lynces Baccho dicatæ ſunt: vnde ait Ouid.

Victa racemifero lyncas dedit India Baccho.

Quidam exiſtimant lyocas eſſe lupos ceruarios. Solinus, Pliniúſque ſeiungunt.

VACVOS.] ſine amica. In haoc ſententiam eſt illud Tibulli,

Cum fletu nox vigilanda venit.

& illud Maronianum: *Sola domo mœret vacua.*

IN *oſſibus ignes.*] amotis incendia, quæ medullas in oſſibus amantum depopolantur. Virg.

Atque oſſibus implicet ignem.

Amor enim iguis eſt. Inde eſt ille notiſſimus Portij Licinij de amatore verſiculus: *Quæritis ignem? Ite huc. quæritis? Ignis homo eſt.*

IPSA *feram.*] ſe cultorem vinearum profitetur.

PANGAMQVE *ex ordine colles.*] in diſponendis arboribus, arbuſtíſque ac vineis quincuncialis ordinum ratio laudatiſſima, & maximè neceſſaria eſt, quæ non ſolum vtilis eſt, ſed etiam aſpectu gratiſſima, quocunque modo intucate in ordinem ſe porrigente verſu: hanc rationem pangendi, plantandíque arbores probant Plinius & Columella. Quincuncialis metationis meminit & Cicero in Catone maiore. De hac nunc loqui videtur & poëta, cùm dicit ſe velle pangere, hoc eſt figere vites, & conſerere collinos agros ex ordine.

NVLLA *fera.*] quales ſunt hirci. Ouidius:

Rode caper vitem.——

SPVMASINT *dolia.*] ita Virgilius:

Spumat plenis vindemia labris.
dolia ſunt vaſa grandia, quibus vinum recondi-tur. Antiqui doliis fictilibus condebant, infodiebántque terræ tota, aut ad portionem ſitus, vt docet Plinius in decimoquarto. *Doliis danda ſunt interualla, ne inter ſeſe vitia ſerpant.* Contagione vitij ſemper ocyſſima, ventroſa, ac patula, minus vtilia. Coopercula doliorum ſunt medicanda addita maſtiche aut pice. Alpini populi ligneis vaſis ad vina condenda vti cœperunt, quæ circulis cinguntur.

INQVINET.] preſſura vuæ calcatæ pedes calcantis ſordidos efficit. & ob id ipſe autumnus ſordidus à poëtis cognominatur.

ET *tua cornua.*] Bacchum cum cornibus fingi vulgatum eſt: ex quo illud celebratur,
Accedant capiti cornua Bacchus eris.
Cauſam refert Diodorus, quòd primus dicitur Bacchus boues cornutos ad iugum iunxiſſe. Alij cornua Libero patri aſſignant, quoniam ſcilicet, vinolentia proteruitatem & contumaciam addere ſolet, quæ per cornua ſignificatur, & cornua ebrij ſumere dicuntur: vnde dixit Ouidius:
—— tunc pauper cornua ſumit.
Et Horatius de vino loquens ait:
Addis cornua pauperi. ——
vbi per cornua vinolentiam cerebri intelligimus.

DICAM *maternos partus.*] ſe celebraturum carminibus dicit vitam & geſta Bacchi. Dicere laudare ſignat. vulgata fabula eſt, quemadmodum Semele fulmine Iouiali percuſſa eſt, & fuerit materno genitus eſt Bacchus.

INDICA *Nyſeis.*] Bacchus qui Oſyris, qui Dionyſius, qui Liber pater, qui ſexcentis nominibus appellatur, orbem ferme terrarum peragrauit, multas nationes domuit, Indos debellauit, & primus omnium triumphauit, vectus indico elephanto, vt ſcribit Diodorus: &, vt refert Plinius, emere ac vendere primus inſtituit, & diadema regum inſigne ac triumphum inuenit. De quo triumpho ita loquitur Silius in nouiſſimo ſui operis:
Qualis odoratis deſcendens Liber ab Indis
Egit pampineos frenata tigride currus.
Choros Nyſeos vocat exercitum Liberi patris, in quo erat multitudo muſicorum, & nouem muſarum pariter chori comitabantur, qui Nyſei dicuntur à Nyſa Baccho ſacra. Nyſam autem eſſe in Helicone, in Arabia, in India traditum eſt ab idoneis ſcriptoribus: & ipſum Dionyſium eſſe nuncupatum à Nyſa ciuitate Arabiæ, vbi infans educatus eſt à Nymphis: & ita à nomine patris: & luci, vocitatus eſt Dionyſius.

VESANVM *Lycurgum.*] Lycurgus, vt fabulæ ferunt, contemptor Bacchi vites amputabat, & inter amputandum ſibi crus bipenne concidiſſe fertur: quod ideo fictum eſſe exiſtimat Seruius, quia fuit abſtemius. abſtemios autem vocamus qui temetum, hoc eſt vinum non bibunt. hunc vna cum Pentheo mactatum fuiſſe à Baccho cecinit Ouidius:
Penthea tu venerande, bipenniferúmque Lycurgum
Sacrilegos mactas. ——

PENTHAOS.] genitiuus Græcus. Fabula A Penthei notiſſima eſt. Lege Ouidium in tertio Metamorphoſeon.

IN *triplices greges.*] propter Agauem matrem dictum eſt, quæ cum geminis ſororibus, Inone ſcilicet & Autonoe filium Penthea diſcerpſit, & in fruſta lacerauit: tres ſorores totidem ducebant greges baccharum: & ideo dicit poëta funus Penthei fuiſſe gratum in triplices greges. Ouidius:
Mater & ô geminæ clamauit adeſte ſorores.

CVRVAQVE *Tyrrhenos.*] quis neſcit Tyrrhenos nautas fuiſſe à Baccho demutatos in delB phines, qui omnes præter vnum Aceſtem in vndas exiuerunt è nauigio, quam ratem pampineam vocat: vel propter pampinos, quibus erat exornata: vel propter Bacchum, qui in ea vehebatur: qui (vt ait Ouidius)
Pampineis agitat velatam frondibus haſtam.

PER *mediam Naxon.*] Naxos inſula eſt vna ex Cycladibus. alio nomine dicitur Dia, & priuſquam Naxos dicta Dionyſias: vel quòd Libero patri hoſpita fuit, vel quòd vinearum fertilitate vincat cæteras. auctores Plin. & Solinus. Merito itaque dicit poëta ſe cantaturum Naxon, tanquam per eam currant flumina vini odoratiſſimi, quod Naxia turba, hoc eſt ipſi Naxi inſulani C potare dicuntur. Talis eſt hymnus Bacchi apud Horatium.

BASSARICAS *comas.*] Bacchus appellatur Baſſareus à genere veſtis: Vnde & ipſæ Bacchæ Baſſarides vocitantur, vt Acron & Porphyrio tradunt. Horatius:
—— non ego te candide Baſſareu Inuitum quatiam.
Papinius:
Et tu Baſſaridum rotator Euan.
Hinc poëta comas Bacchi baſſaricas appellat, quas cingi ait à mitra Lydia: quoniam mitra caput alligabat: vnde Mitrophoros, teſte Diodoro, cognominatus eſt. Lydia autem bono epitheto D dicitur mitra, quoniam Lydi ea in primis vtebantur: vnde & à Virgilio dictum eſt: *Mæonia mentum mitra.* Mæonia vero & Lydia eadem eſt regio, vt Herodotus memorat.

LAVIS.] polita & ſine pilis, eſt enim Bacchus intonſus & inueſtis.

VESTE *fluente.*] qualis eſt Baſſarea. Syrma proprie appellatur veſtis qua Bacchus amicitur.

DIRCEÆ *Thebæ.*] Bacchus patriam habet Thebas Bœotias. vt ſcribit Plin. quas Dirceas vocat à fonte Dirce: de quo iam dictum eſt: vnde & à Statio Dirceus ager Thebanus nomina-E tur. Ideo autem addidit epitheton Dirceæ, quia ſunt Thebæ Aegyptiæ, Thebæ Ciliciæ, Thebæ Corſicæ: fuerunt & Thebæ Lucanæ, quas interiiſſe auctor eſt Cato. epitheton ergo diſtinguit Bœotias Thebas à reliquis, quæ eſt patria duorum numinum: Liberi, & Herculis.

CAPRIPEDES *Panes.*] pingitur Pan caprina facie & cruribus hircinis, vt docet Herodotus. & dixit Seruius Pana habere caprinos pedes: vnde à poëtis Panes capripedes vocitantur. Et Horatius Satyros capripedes appellauit. Panes autem & Satyri & Tityri inter Bacchi miniſtros numerantur: qui omnes, auctore

Martiano, poſt prolixum tempus moriuntur: A vnde olim audita eſt à nauigantibus vox dicentis magnum Pana mortuum eſſe.

CALAMO *hiante.*] fiſtula ſonante, quam ex calamis primus compegit Pan.

VERTICE *turrigero.*] ſacra Bacchi & Cybeles copulata ſunt, vt docet Strabo in decimo: Ideo nunc poëta ait Cybelem celebraturam vna cum Baccho myſticas cerimonias. Verticem turrigerum Cybele damus, quoniam, vt ait Auguſtinus, Eſt dea tellus in qua ſunt oppida. vnde dixit Lucretius:

Muralíſque caput ſummum ſubnixa corona.
Eximiis munita locis quòd ſuſtinet vrbes. B

& Ouidius in Faſtis inquit:

At cur turrifera caput eſt onerata corona:
An primus turres vrbibus illa dedit?

Turres primi Cyclopes inuenerunt, vt inquit Ariſto.

AD *Idæos choros.*] quia eſt altera Phrygia, altera Cretica. Iuuenalis: *Hoſpes numinis Idæi.*

ANTE *fores crater.*] ſcribit Auguſtinus in æde Liberi œnophorum poni, per quod vinum ſignificatur.

NON *humili cothurno.*] hoc eſt ſtylo grandiloquo, & cothurnato, referam laudes Bacchi.

PINDARICO *ore.*] in Pindaro Lyricorum C poëtarum principe ſpiritus magnificentiam in primis laudat Quintil. qui velut quoddam eloquentiæ flumen decurrit: quem Horat. credit nemini imitabilem: à quo in epiſtolis quoque dictum eſt,

Pindaricos qui non expalluit hauſtus.

Alexander Magnus Pindari familiæ & penatibus parci iuſſit cum Thebas diriperet. auctores Plinius, & Plutarchus.

IANVS DOVSA FIL.

SEMPER *enim vacuos nox ſobria torquet amantes.*] D *vacuos*, id eſt, amica carentes. Sic lib. I. Ele. XIII.

Tu quod ſæpe ſoles, noſtro lætabere caſu
Galle, quòd abrepto ſolus amore vacem.

Sed & *vacare* pro viro carere, apud eundem eſt lib. II. Eleg. IX.

At tu non vna potuiſti nocte vacare,
Impia, non vnum ſola manere diem.

Hinc explicandus, id quod alij non notarunt, Martianus Iuriſconſultus cùm *vacantem mulierem* pro vidua ſumit in l. 5. §. 2. ad leg. Iul. de vi publ. Tacitus quoque eodem ſenſu Annal. XIII. *Sed vbi mulier vacua fuit, nectere moras.*

E

IANVS DOVSA PATER.

D[illegible] *mihi pacato vela ſecunda pater.*] Fortè *pa*[illegible].

QVAS *carpant nulla, me vigilante, feræ.*] Alludit ad Fabulam illam multò notiſſimam de Capro qui vitem arroſerat, de quo Ouidius in Faſtis.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

ET *tibi per mediam beneolentia flumina Naxon.*] Lege *beneolenti flumine.* Naxos beneolenti flumine, vt *domus ſanie dapibúſque cruentis.* Ita autem interpungendum:

Et tibi per mediam beneolenti flumine Naxon,
Vnde tuum potant Naxia turba merum,
Candida laxatus onerato colla corymbis, &c.

FVNDET *ad Idæos.*] Lege, *Tundet.*

ELEGIA XVII.

CLAVSVS ab vmbroſo quà alludit Pontus Auerno
B *Humida Baiarum ſtagna repentis aquæ,*
Quà iacet & Troiæ tubicen Miſenus arena,
Et ſonat Herculeo ſtructa labore via,
Hic vbi mortales dextra cùm quæreret vrbes,
Cymbala Thebano cõcrepuere Deo:
At nunc inuiſæ magno cum crimine Baiæ,
C *Quis Deus in veſtra conſtitit hoſtis aqua?*
His preſſus Stygias vultum demiſit in vndas,
Errat & in veſtro ſpiritus ille lacu.
Quid genus, aut virtus aut optima profuit illi
Mater, & amplexum Cæſaris eſſe focos?
D *Aut modò tam pleno fluitantia vela theatro,*
Et per maternas omnia geſta manus?
Occidit, & miſero ſteterat vigeſimus annus:
Tot bona tam paruo clauſit in orbe dies.
I nunc, tolle animos, & tecum finge triumphos,
E *Stantiáque in plauſum tota theatra iuuent:*
Attalicas ſupera veſtes, atque omnia magnis
Gemmea ſint ludis, ignibus iſta dabis.
Sed tamen huc omnes, huc primus, & vltimus ordo
Eſt mala, ſed cunctis iſta terenda via eſt.

Exoranda canis tria ſunt latrantia colla :
Scandenda eſt torui publica cymba ſenis.
Ille licet ferro cautus ſe condat, & ære,
Mors tamen incluſum protrahit inde caput.
Nirea non facies, non vis exemit Achillem,
Crœſum aut, Pactoli quas parit humor, opes.
Hic olim ignaros luctus populauit Achiuos,
Atridæ magno cùm ſtetit alter amor.
At tibi nauta, pias hominum qui traiicis vmbras,
Huc animæ portent corpus inane tuæ,
Quà Siculæ victor telluris Claudius, & quà
Cæſar ab humana ceßit in aſtra via.

PHILIPP. BEROALD. BON.

CLAVSVS *ab vm.*] exiſtimo hac Elegia mortem Marcelli ſignificari, qui fuit filius Octauiæ ſororis Augusti, cui Iuliam filiam Auguſtus deſpooſauit, qui periit in Baiano receſſo adhuc ſponſus, annum agẽs ætatis vigeſimum, cùm D eſſet ædilis: cuius obitum Romaoi vehementer doluerunt. Mater Octauia nullom finem per omne vitæ ſuæ tempus flendi, gemendíque fecit. Talis per omnem vitam fuit, qualis in funere. Bibliothecam cooſtruxit ad filij memoriam propagãdam. Aoguſtus theatrum uomine Marcelli ædificauit, qood dictum eſt Marcellianum. Hæc legimus apud Tranquillum, Plotarcbum, Senecam, & Seruium. De hoc dixit Maro: *Tu Marcellus eris*. Huius obitum nunc deflet Propertius. Hic eſt poëtæ ſenſus, hoc elegiæ argumentum, quod oullus ante hac ſatis animaduertit, E quod oullus ſatis curioſè penſitauit: Marcello omnia quadrant, Marcello cuncta coooeuiunt, quæ à poëta memoraotur: Iam Elegia erit aperta, quæ prius erat ſubobſcura. in cuius priocipio deſcribit poëtica circũlocurione locum, in quo Marcellus occubuit: Vbi, inqoit, eſt Auernus, & tepentes fontibus Baiæ, vbi Miſenom promontorium, vbi ſemita Herculea: io his locis extinctus eſt Marcellus com magno crimine aquarum Baiarum, quæ cum ſaluberrimæ dicantur, illi fuerunt exitiales, atque letiferæ. Plerique omnes cum ignorarent Marcellum Baiis occubuiſſe, commenti ſunt nouas & perinde futiles interpretationes.

A TVBICAN *Miſenus.*] Miſenum promontorium eſt prope Baias, vt ſcribunt Strabo & Plinius: cui nomen impoſuit Miſenus tubicen Æneæ, vt ait Solious, Sepultus

Monte ſub aërio, qui nunc Miſenus ab illo
Dicitur, æternúmque tenet per ſæcula nomen,

& res nota eſt carminibus Maronianis.

HERCVLEO *ſtructa labore via.*] in primo commeotario dictum eſt quemadmodom Hercules aggerem cooſtruxit in Campania cauſa boum tradocendorum, quæ dicta eſt via Herculea, quam poſterioribus temporibus exornauit Agrippa. De hac nunc loquitur poëta.

B CYMBALA *Thebana.*] Herculem intelligit qui fuit deus Thebanus, cuius patria ſunt Thebæ Bœotiæ, qui in Campania colebatur cymbalis crepitantibus, vtpote optimè meritus de tota illa regione, in qua gigantes interfecit: vbi ſunt campi Phlegræi, ciuitates condidit, Pompeios & Herculaneum: & ita legendum cenſeo: Cum conderet vrbes, pro eo quod eſt ædificaret Herculaneum atque Pompeios. Si legimus cùm quæreret vrbes: extrinſecus ſubintelligendum eſt ædificandas, aut habitandas, aut aliquid ſimile.

C AT *nunc inuiſa Baiæ.*] quæ prius ob amœnitatem receſſibus præponebautur, & cũctis erant iucundiſſimæ, nunc propter obitum Marcelli ſunt factæ inuiſæ, & odibiles: quod crimen nunquam eluetur.

DAVS *hoſtis.*] qood oumen, inquit, infeſtum Romanis ſubſedit in aquis Baianis ad Marcellum perimendum, qui ad aquas Baianas extinctus eſt.

HIS *preſſus.*] ſenſus eſt, Marcellus preſſus his ſcilicet Baianis aquis petiit Stygias aquas: quaſi dicat, in his aquis reperit mortem, in quibus ſalotem reperire debebat, cùm medicatæ & ſalutiferæ eſſe ſoleant: & ita *his* erit caſus ablatiuus. Si vero legimus *is* ſine aſpiratione erit rectus, & intelligetur Marcellus. Prior lectio magis quadrat. Quidam codices habent Bis, vt dicat Marcellum bis lotum in aquis Baianis occubuiſſe.

QVID *genus.*] hæc omnia optime de Marcello dicuntur: nam genus Claudiorum illuſtre eſt. virtus vel potius indoles virtutis maxima: mater Octauia Auguſti ſoror: ipſe gener Auguſti.

FLVITANTIA *vela theatro.*] carbaſina vela primus in Theatro duxit Lentulus Spinter. Cæſar velis forum Romanũ texit: Marcellus Octauiæ filius hic, de quo loquimur, forum velis inumbrauit, quo ſalubrius litigantes conſiſterent. auctor Plin. in XIX. Nunc poëta intelligit de theatro quod ſub nomine Marcelli fecit Auguſtus.

VIGESIMVS *annus.*] pathos ab ætate, quòd ſcilicet perierit in virenti ætatis floſculo: ita Virgilius: *Heu miſerande puer.*

TOT *bona.*] corporis bona ob ætatem: Animi ob virtutem: Fortunæ ob genus & diuitias intelligenda ſunt.

ORBA.] vel ſepulcbro, vel, quod verius eſt, circulo ætatis nimium anguſto.

I nvnc.] ex quotidiana loqoendi conſuetudine ductus eſt ſermo, qoo vtimor quoties aliquis in medio curſu felicitatis abripitur obitu immaturo: & ita demonſtratur nulli fortunæ, nullis opibus, nullis bonis eſſe fidendum, cùm nemo ſibi craſtinum pollicerì poſſit.

Maonis *lu.*] alludit ad ædilitatem Marcelli: ædilium enim officium fuit lodos exbibere. ludi magni in circo maximo primum facti ſunt à Tarquinio Priſco, accitis ad lodicrum equis, pugilibúſque ex Hetruria. alio nomine Romani appellantur, vt docet Liuius in primo. Magnos dici exiſtimat Aſconius, quòd magnis impenſis dati ſunt, ſiue quòd diis magnis, id eſt Laribus vrbis Romæ dicati ſint: ad qoos videtur Virgilius alluſiſſe: *Magnis circenſibus actis.* Romanos vocat Cicero his verbis: *Memini mihi dici ludorum Romanorum diebus.*

Ignibvs *vſta.*] ignis funereus & flammæ rogales cuncta mortalibus auferunt.

Sed *tamen huc omnes.*] ſententia catholica, & à poëtis celebrata videlicet: qood *tendimus huc omnes, hæc domus vltima*: & qood

Pallida mors æquo pulſat pede pauperum tabernas,
Regúmque turres.

C Canis.] Cerberi tricipitis.

Senis.] Charontis.

Condat *& are.*] boc eſt armis æneis muniti mortem non effugiunt.

Nirea *non facies.*] neque formoſitas, neque vires, neque diuitiæ poſſunt mortales à conditione mortis eximere: & ita Nireus non fuit exors mortis, nec exemptus à fato propter pulcritudinem. Nam Nireus, vt ſcribit Homerus in ſecundo Iliados, filius fuit Charopei omnium Græcorum, qui ad Troiam nauigauerunt, ſpecioſiſſimus: infra tamen Achillem. de boc ait Ouidius:

D *Sit licet antiquo Nireus adamatus Homero.*

Huius meminit Horatius:

Qualis aut Nireus fuit, aut aquoſa
Raptus ab Ida. & alibi ait:
Formáque vincas Nirea.

Croesvm *aut Pactlo*] id eſt, aurum quod defert Pactolus fluuius Lydiæ non eximit à morte Crœſum illum ob diuitias memoratiſſimum. de huc ſupra dictum eſt,

Lvctvs *populauit Achiuos.*] mors, inquit, debacchata eſt per Græcorum caſtra, & legiones in bello Troiano. videtúrque ſignare illam E peſtilentiam, quam ſcribit Homerus in primo Iliados immiſſam ab Apolline impulſo precationibus ſacerdotis Chryſæ. Populaoit eo modo dixit, quo Virgil.

Populátque ingentem farris aceruum.

Nos dicimus populos in eodem ſignificato. alias populare ſignificat amorem conciliare, vt tradit Nonius.

Magno *ſletit.*] id eſt, conſtitit magno pretio. Martialis:

Quod non ſtat magno ſtare Luperce tibi.

eloquutio venuſtior & freqoentior apud eruditos. magno abſolute dicamus, & ſubintelligamus pretio. Vir.

—— *magno mercentur Atridæ.*

A Iuoenalis:

Magno ſeruorum ventres: & frugi cœnula magno.

M. Varro in III. de re ruſti. inquit: *Piſcinæ implentur magno, aluntur magno.*

Alter *amor.*] eſtne de Helena intelligendum? vt Atridæ exponas pro Menelao: an vero, quod ſentio, loquitur de amore Briſeidos? qui fuit alter hoc eſt ſecundus amor Atridæ. hoc eſt Agamemnoni, qui poſt Chryſeidam reſtitutam patri adamauit Briſeida, eámque abduxit Achilli: ex quo indignabundus Achilles noluit amplius dimicare aduerſus Troianos ferocius inuadentes ipſos Achiuos, & acrius trucidantes: vnde B bic alter amor ſcilicet Briſeidos conſtitit maximo pretio ipſi Agamẽnoni, cùm ob boc quotidie Græci interficerentur fruſtra implorantes Achillis auxilium.

Corpvs *inane.*] cadauer intelligit Marcelli, qood inane appellat qoia ſine ſenſu, & ſine anima defuncti ſunt.

Qva *Sicula.*] optat Marcellum ea via ire ad ſuperos, qoa proauus eius Claodius Marcellus & Iulius Cæſar ierunt. Claudius intelligitur M. Marcellus, qoi dicitur Claudius, quoniam C fuit de gente Claodiorum. fuerunt enim duæ familiæ Claudiæ: altera patritia, altera plebeia. patritia Pulchrorum dicebatur: plebeia Marcellorum, vt docet Aſco. Pedianus. & de hac intelligendum eſt apud Tranquillum ita ſcribentem in principio Tiberij: *Patritia gens Claudia. fuit enim & alia plebeia nec potentia minor, nec dignitate.* plebeiã enim gentem Claudiam accipe pro ea, quæ dicta eſt Marcellorum, quam illuſtrauit ille M. Marcellus: qui docuit Hannibalẽ poſſe ſuperari, qui dictus eſt gladius Romanorum, qui Syracuſas cepit nec euertit, qui quinque conſulatus eſt adeptus, qui monumentis Liuij, Plutar- D chi, & Sillij factus eſt immortalis, cuius meminit Virgilius in VI. de qoo nunc loquitur poëta, quem victorem vocat *Siculæ* telluris propter bella, quæ geſſit in Sicilia contra Pœnos & Siculos Pœnis adhærentes: & in primis contra Syracuſanos, cuius ciuitatis euerſionem lachrymis proſequutus eſt, qui deinde fuit patronus Siculorum. fuit & alter Appius Claudius in Sicilia victor, qui, teſte Tranquillo, primus freto claſſe tranſiecto Pœnos Sicilia expulit: quo conſole bellum Punicum primum cœptum eſt, vt tradit Gel. de quo multa ſcri. Polybius in primo. Hic E Romanis primus perſuaſit nauem conſcendere, & ob hoc ipſom, qood ſcitu dignum eſt, cognominatus fuit Caudex. nam plurimom tabularum contextus caudex apud antiquos vocatur: vnde tabulæ codices dicuntur: & naues, quibus commeatus ſubeuntur, codicariæ vocantur. cuios rei teſtis eſt locupletiſſimus Senec. in libro de breuitate vitæ, quem cum Domitius non legiſſet in errorem lapſus eſt manifeſtarium, ſcribẽs Caudacum cognominatum fuiſſe Appium, quoniam ſcilicet legerat apud Varronem caodacum ab antiquis dici ſuauem & manſuetum. ſed Caudex cognominatus eſt Appius non Caudacus: & caudex à caodaco tam diſtat, quàm Thais ab Hermione. commentum Domitij infirmum eſt cùm nullius ſcriptoris auctoritate

roboretur: nos vero ad priſcorum auctoritatem tanquam ad anchoram recurrimus: ſed iam ad propoſitum reuertamur.

Et *qua Cæſar.*] qua via ceſſerit Cæſar dictator ab hominibus ad deos notiſſimum eſt, qui in numerum deorũ relatus eſt non modo ore decernentium, ſed etiam perſuaſione vulgi, cùm apparuiſſet ille cometes, qui ſolus fauſtus fuit Auguſto imperium auſpicanti. de quo lege Plinium in ſecundo.

IANVS DOVSA PATER.

Hic *vbi mortales dextra cùm quæreret vrbes.*] Vide commentatiolum in Horatium ad illud:

Omne ſacrum rapiente dextra.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Clausus *ab vmbroſo.*] Melius liber noſter, *Plauſus*: quoniam per Lucrinum lacum mare influit in Auernum. Virgilius:

Tyrrhenúſque fretus immittitur æſtus Auernis.

Quæ Propertium illuſtrant. fvmida autem potius, quam hvmida legerim.

Dextra *quum quæreret vrbes.*] Hic cenſebat legendum *conderet vrbes* Beroaldus. Sed eius hæc cenſura non obtinuit, & merito. Nam *quæreret vrbes*, eſt, quum domaret, reciperet. Ad verbum Galli, *conqueſtoit les villes.*

Hic *preſſus Stygias.*] Mirum eſt Propertium contra receptam opinionem, atque adeo contra verum ſcribere Marcellum in aquis Baianis ſubmerſum interiiſſe, quum conſtet ab Antonio Muſa medico aquarum frigidarum lotionibus enectum fuiſſe. Dio libro tertio & quinquageſimo loquens de Auguſto ægroto: *ἐς αὐτὸν μηδὲ τὰ ἀναγκαῖα διαπράξασθαι δυνάμενον Ἀντώνιός τις Μοῦσας ψυχρολουσίαις ἀνέσωσε.* Infra poſt: *ὁ δὲ δὴ Μάρκελλος νοσήσας οὐ πολλῷ ὕστερον, καὶ τὸν αὐτὸν ἐκεῖνον ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Μούσα τρόπον θεραπευόμενος, ἀπέθανε.* Nam Muſæ & eius fratris Euphorbi inuentum fuit, à balineis frigida multa corpora adſtringi, inquit Plinius libro quinto & viceſimo, capite ſeptimo. Quare Horatius ſcribit:

——— nam mihi Baias
Muſa ſupervacuas Antonius. & tamen illis
Me facit inuiſum, gelida quum perluor vnda
Per medium frigus. ſane murteta relinqui,
Dictáque ceſſantem neruis elidere morbum
Sulfura contemni, vicus gemit, inuidus ægris,
Qui caput, & ſtomachum ſupponere fontibus audent
Cluſinis, Gabióſque petunt, & frigida rura.

In quibus vides Antonij Muſæ *ψυχρολουσίας*, quas ipſe inſtituit. Quare credibile iiſdem frigidis Marcellum quum curare vellet, occidiſſe. Sane Seruius diſertim ſcribit eum in Stabiano periiſſe. Quod quum ipſe dicat, ſuſpicor, quum ex præſcripto Antonij frigida lauaret, enectum fuiſſe in eo fonte, qui Dimidia vocabatur, frigidiſſimo. Plinius libro vno & triceſimo: *Et quæ vocatur Acidula ab Theano Sidicino quatuor M. paſſ. hæc frigida. item in Stabiano, quæ Dimidia vocatur.* Quid ergo? tam illuſtris capitis interitus ignoratus fuiſſet & Propertio, viro & proceribus ipſis atque adeo Auguſto ipſi notiſſimo? Minime. quid ergo? voluit gratificari ei, quæ de eius morte ſuſpecta fuit, Liuiæ Auguſtæ. quæ quum videret Marcellum ita omnibus carum eſſe, vt deſcribitur à Virgilio in ſexto magni operis, muliebriter atque impotenter *ζηλοτυπήσασα* curauit eum clandeſtino mortis genere de medio tollendum. Dio: *αἰτίαν μὲν οὖν ἡ Λιουία τοῦ θανάτου τοῦ Μαρκέλλου ἔσχεν, ὅτι τῶν υἱέων αὐτῆς προετετίμητο.* Scribit Dio id, quod ego non dubito. Qoin Cæſar ipſe in oratione in tralatione funeris Marcelli, illum in Minture monte deuotum fuiſſe dicit. Auctor vetus Virgilij interpres, quem habet P. Daniel meus. En igitur *ἀλαζόνα*, aut *κενόδοξον* Propertij, ſed potius *ἀβλαβίαν*, qui mortem Marcelli deflens, maluit mendax Liuiæ adulari, quam verum dicendo ſibi periculum creare. Beroaldus autem, qui iactat ſe primum omnium huius Elegiæ ſenſum aperuiſſe, quam recte eam gloriam ſibi vindicet ſine iis, quæ nunc nos primi protulimus, omnibus palam eſt.

Avt *optima profuit illi Mater.*] Non otioſum eſt quod iniicit de matre: quia omnium magnorum virorum informatio attribuebatur matri, ita quantus quãtus erat Marcellus, hoc debebat matri. Sic Gracchi eloquentiam in gremio Corneliæ matris didiciſſe dicuntur. Sic Calpurnius:

Maternis cauſſam qui luſit in vlnis.

id eſt, qui iam in vlnis & gremio matris ſuæ proludebat declamationibus. Manilius

——— matríſque ſub armos
Miles Agrippa ſuæ ———

Quod Calpurnius dixit *in vlnis*, eadem notione Manilius *ſub armos*. Nam armos & vlnas idem eſſe, id eſt, quod poëtæ Græci *ἀγκάλας* dicunt, nemo neſcit. Significat igitur Manilius Agrippam tantum militem in vlnis ipſius matris inſtitutum fuiſſe. Ita igitur eum locum interpretabimur apud Manilium, quem minus aſſequuti ſumus, quia *arma*, non *armos* à Manilio dictum interpretabamur. Et quidem locus eſt egregius.

Mater *& amplexum.*] Noſter, *amplexos*. Lego, *amplexo*. Quid profuit illi amplexo. Intelligit adoptatum à Cæſare. Nam ante larem domeſticum & adoptiones fiebant, & libera toga ſumebatur, & alij eiuſmodi ritus obibantur.

Hic *olim ignaros.*] Iſtud diſtichon ſatis nobis conſtat alieno loco poſitum. Putamus reponendum libro II. Elegiæ, eripitvr *nobis*, vide locum.

ELEGIA XVIII.

Obiicitvr toties à te mihi noſtra libido.
Crede mihi, vobis imperat iſta magis.
Vos vbi contempti rupiſtis fræna pudoris,
Neſcitis captæ mentis habere modũ.

Flamma per incenſas citius ſedetur ariſtas,
Fluminàque ad fontis ſint reditura caput,
Et placidum Syrtes portum, & bona littora nautis
Præbeat auſpitio ſæua Malea ſuo;
Quàm poſſit veſtros quiſquam reprendere curſus,
Et rapidæ ſtimulos frangere nequitię.
Teſtis, Cretæi faſtus quæ paſſa iuuenci,
Induit abiegnæ cornua falſa bouis:
Teſtis Theſſalico flagrans Salmonis Enipeo,
Quę voluit liquido tota ſubire deo:
Crimen & illa fuit, patria ſuccenſa ſenecta,
Arboris in frondes condita Myrrha noua.
Nam quid Medeæ, referam, quo tempore matris
Iram natorum cæde piauit amor?
Quídve Clytæmneſtræ, propter quam tota Mycenis
Infamis ſtupro ſtat Pelopea domus?
Túque ô Minoa venundata Scylla figura,
Tondens purpurea regna paterna coma.
Hanc igitur dotem virgo deſponderat hoſti:
Niſe tuas portas fraude recluſit amor.
At vos innuptæ felicius vrite tedas;
Pendet Cretæa tracta puella rate.
Non tamen immeritò Minos ſedet arbiter Orci:
Victor erat quamuis, æquus in hoſte fuit.

PHILIPP. BEROALD. BON.

OBIICITVR *toties à te mihi noſtra libido.*] Oſtendit libidinem muliebri ſexui magis imperitare quàm virili: & in fœminis quàm maribus eſſe acriorem. hoc idem dicit Ouidius de libidine fœminea:

Acrior eſt noſtra, plúſque furoris habet.

VOS *vbi.*] fœminæ vbi ſemel pudicitiæ clauſtra refregerunt, nullum ſeruare modum didicerunt, ſimiles equis, qui nullis frenis coërciti feruntur præcipitanter. &, vt inquit Maro,

Fertur equis auriga: neque audit currus habenas.

SÆVA *Malea.*] Malea promontorium eſt Laconiæ, vbi periculoſa eſt nauigatio propter aduerſos ventorum flatus, vt auctor eſt Strabo. hinc eſt illud prouerbium: *Cum ad Maleam deflexeris, domeſticos obliuiſcere.* hinc dixit Maro: *Maleæque ſequacibus vndis.* ait poëta Maleam citius futuram nautis hoſpitalem, quæ ſuapte natura inhoſpita eſt, & flumina ad fontem reuerſura: & Syrtes portuoſas, & hoſpitales futuras, quàm quiſquam poſſit impetum fœmineum reprehendere, hoc eſt retioere, atque compeſcere & remorari. hoc enim ſignificat in hoc loco reprehendere. in eadem ſignificatione dicitur à Liuio: *Quoſdam conſul Cato manu ipſe reprehenderit: verterítque in hoſtem.*

TESTIS *Cretæi.*] ab exemplis probat libidinem fœminarum eſſe immodicam, & immodeſtam, & furibundam. de Paſiphaë dictum iam eſt: quam nunc ſignat: quæ cum tauro concubuit, cuius amore flagrabat, incluſa intra vaccam ligneam opertam corio formoſæ iuuencæ, quam poëta vocat abiegnam: tanquam ex abiete fabrefactam.

SALMONIS.] patronymicum eſt: & Tyro intelligitur filia Salmooei, quæ ardenter amauit Enipeum, cùm qua eoucubuit Neptunus in Enipeum transformatus: quem deum liquidum vocat, quia fluuius eſt. de quo diximus copioſè in primo commentario.

PATRIA *ſuccenſa ſenecta.*] Myrrha amore infando correpta cum Cinyra patre furtim concubuit: quæ mox conuerſa eſt in arborem, ex qua ſtillat myrrha odoriſſima. vnde ait Ouidius:

Eſt honor & lachrymis, ſtillatáque cortice myrrha,
Nomen herile tenet, nullóque tacebitur æuo.

NAM *quid Medea.*] notiſſima ſunt & iam à nobis commemorata, quæ de Medea feruntur, quæ nec fratri nec filiis pepercit amore Iaſonis furibunda. lege Senecam in Medea.

INFAMIS *ſtupro.*] impudicitia Clytæmneſtræ vulgatiſſima eſt, quæ Agamemnooi marito concinnauit excidiũ: propter quam domus Pelopidarum infamis eſt adulterio, quæ tamen antea ſtupro, inceſtúque fuit ignominioſa: nam ex Pelope, qui Peloponeſo nomen indidit natus Thyeſtes concubuit cum Merope vxore fratris Atrei, & cum filia Pelopea inceſtum perpretauit, cuius filius Ægiſthus ſtuprauit Clytæmneſtram: & ambo Agamemnooem interemerunt.

PVRPVREA *co.*] fabulam ſignat Scyllæ, quæ amore Minois flagrans patrem Nyſum capillo purpureo ſpoliauit: cui, vt ait Ouidius:

Crinis inhærebat magni fiducia regni.

pro quo facinore in auem nomine Cirin mutata eſt: pater in Haliæetum. lege Virgilium & Ouidium. merito ait poëta innuptas debere tedas, hoc eſt faces nuptiales, accendere feliciori flamma,

flamma,& honeſtius amare. Niſus Megaricam tenuit regionem: &, vt ait Ouid. regnauit in vrbe Alcathoe, A

HOSTI.] Minoi: quæ fecerit Scylla quæ antepoſuit amorem Minois Cretęi patri, regnóq. paterno: quæ amplexa nauigium Minois recedentis pendula trahebatur.

HANC *dotem.*] regnum ſcilicet Niſi patris: qui, vt auctor eſt Strabo in IX. Niſeam condidit, eique Megara ſorte obuenerunt, cùm regio Attica in quatuor partes diuiſa eſſet inter quatuor filios Pandionis regis Athenarum.

VICTOR *erat quamuis.*] laudatur Minos, qui quamuis foret victoriam conſequutus Scylla B ſuffragante, tamen fuit iuſtus in hoſte repudiando, ſcilicet fœminam facinoroſiſſimam, & illa verba dicendo: quæ ſcribit Ouidius,

Dij te ſubmoueant ô noſtri infamia ſęcli.

Merito itaque factus eſt iudex inferorum, qui iuſtitia, æquitatéque pollebat, quem Homerus diſcipulum Iouis appellat, quem Plat. extollit in lib. de lege, quem hiſtorici tanquam legum-latorem optimum celebrant: quem Virgilius & Claudianus quæſitorem explorare crimina defunctorum prodiderunt, qui dictus eſt Iouis ſceptrum habuiſſe: quod nihil aliud ſignificat, quàm doctrinam Iouis, qua omnem Cretam C moderabatur.

ORCI.] Orcus deus eſt inferorum ab vrgendo dictus, quem Latini modo Ditem patrem: modo Summanum vocant, quem poëtæ Iouem ſtygium appellitant, qui Græcè Pluton dicitur quaſi diuitiarum dator. & Adis & Aides à Græcis nominatur: cuius rei etiam meminit Plato in Cratylo.

IANVS DOVSA FIL.

QVAM *poßit veſtros quiſquam reprehendere curſus.*] D *Reprehendere* hîc ſiſtere, compeſcere, ac remorari ſignificat; vt & apud Lucretium libro VI.

Quòd niſi reſpirent venti, non vlla refrenet
Res, neque ab exitio poßit reprehendere euntem.

IANVS DOVSA PATER.

ET *rapidæ ſtimulos frangere nequitiæ.*] Lego *rabidæ*. Nam & Horatius de effrenata feminarum libidine:

Indomitam properat rabiem ſedare.

E

ELEGIA XIX.

CREDIS eum iam poſſe tuæ meminiſſe figuræ,
Vidiſti à lecto quem dare vela tuo?
Durus qui lucro potuit mutare puellam.
Tantiſne in lacrymis Africa tota fuit?
At tu ſtulta Deos, tu fingis inania verba.
Forſitan ille alio pectus amore terit.
Eſt tibi forma potens, ſunt caſtæ Palladis artes,
Splendidáque à docto fama refulget auo.
Fortunata domus, modò ſit tibi fidus amicus.
Fidus ero, in noſtros curre puella toros.
Nox mihi prima venit, primæ data tempora noctis.
Longius in primo Luna morare toro.
Tu quoque, qui æſtiuos ſpatioſius exigis ignes,
Phœbe moraturæ contrahe lucis iter.
Fœdera ſunt ponenda prius, ſignandáque iura,
Et ſcribenda mihi lex in amore nouo.
Hæc amor ipſe ſuo conſtringit pignora ſigno.
Teſtis ſidereæ torta corona deæ,
Quàm multæ ante meis cedant ſermonibus horæ,
Dulcia quàm nobis concitet arma Venus.
Namque, vbi non certo vincitur fœdere lectus,
Non habet vltores nox vigilanda deos:
Et quibus impoſuit, ſoluit mox vincla libido.
Contineant nobis omina prima fidem.
Ergo, qui tactas in fœdera ruperit aras,
Pollueritque nouo ſacra marita toro,
Illi ſint, quicunque ſolent in amore dolores;
Et caput argutæ prębeat hiſtoriæ;
Nec flenti, dominæ pateſiant nocte feneſtræ.
Semper amet, fructu ſemper amoris egens.

Vvv

A

PHILIPP. BEROALD. BON.

CREOSE *non iam poſſe tua meminiſſe figura.*] Calloquutur nouam amicam, dicens ſe fuiſſe futurum fidum, legitimúmque amatorem, cùm alter amator fuiſſet infidus, puellæque deſertor: oſtenditque eum non eſſe verum amatorem, qui lucri cauſa relinquit puellam, & ob mercaturæ quæſtum nauigat vſque in Africam.

SVNT *caſtæ Palladis artes.*] tibi, inquit, omnia ſuperſunt, ingenuæ artes, nobilitas auorum, diuitiæ domeſticæ, ſolus deeſt fidus amicus, quem ſe futurum pollicetur. Artes Palladis vocamus
B
diſciplinas & artificium texendi: quod illa, teſte Platone, prima inuenit. Denique ſexcentæ ſunt artes Palladis. nam, vt ait Ouidius:

Mille dea eſt operum: certe dea carminis illa eſt.

& Martianus inquit:

Virgo armata decens rerum ſapientia Pallas.

TV *quoque qui æſtiuos.*] apoſtrophe ad Solem, quem rogat vt diem faciat breuiorem: noctem vero longiorem, vt diutius poſſit frui primis nouæ amicæ complexibus.

LVNA.] ſidus nocturnum eſt Luna vt Sol diurnum.

CONSTRINGET *pignora ſigno.*] quemadmodum legibus ſcribendis ſignatores adhiberentur
C
& teſtes: Ita nunc dicit poëta Cupidinem futurum ſignatorem legis amatoriæ & teſtem Coronam Ariadnes, quæ in cælo noctu fulget: & rebus fauet amatoriis propter fabulam ſupra recitatam.

QVAM *multa.*] hæc ſunt verba legis: quam ſcribit in nouo amore. Dicit enim ſe prius ſermocinatione atque colloquio multas horas conſumere velle cum amica, quàm in Venerem ſtimuletur.

ARMA.] verecunde ſignat genitalia.

NAMQVE *vbi non certo.*] ſenſus eſt: Concubitus ſine fœdere & pactis non retinet vinctos
D
& obligatos amatores, & cito talis amor ſoluitur: & nulli dij vltores exiſtunt diſſolutionis repentinæ.

CONTINEANT.] oſtendit ſe eandem fidem in nouo amore exhibiturum, quam præſtitit in primo Cynthiæ amore.

NOVO *toro.*] doleat, inquit, ex nobis ille, qui nouo amori indulgebit, & omnes ærumnas amatorias patiatur: ſiue ego ad nouã acceſſero puellam, ſiue tu ad nouum acceſſeris amatorem.

SEMPER *amet.*] dirum profecto ſupplicium imprecatur, quo nihil eſt erumnoſius amatori,
E
vt ſcilicet ſemper amet: nec vnquam fructu amoris potiatur. huic conuenit illa Plautina ſententia: *Ipſus ſe excruciat homo, qui quod amat, videt nec potitur.*

IANVS DOVSA PATER.

SEMPER *amet fructu ſemper amoris egens.*] Secundus contraria ſententia luſit:

Semper amet dulci ſemper amore fruens.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

SPLENDIDAQVE *à docto.*] Is eſt, ni fallor, Hoſtius, qui bellum Iſtricum carmine ſcripſit, à quo multa accepit Virgilius, vt teſtimonio Macrobij cognoſcimus. Cynthia autem iſta, vt nos docent Apuleius & Sidonius, Hoſtia vocabatur.

TV *quoque qui æſtiuos.*] Præpoſtere hoc legitur. Nam diſticho, *Nox mihi prima venit*, ſubiiciendum eſt.

HÆC *amor.*] Et hoc quoque præpoſtero ordine legitur. Nam ſubiungendum itidem diſticho, *Quam multa ante meis.*

ELEGIA XX.

MAGNVM iter, ad doctas proficiſci cogor Athenas;
Vt me longa graui ſoluat amore via.
Creſcit enim aſſiduè ſpectando cura puellæ.
Ipſe alimenta ſibi maxima præbet amor.
Omnia ſunt tentata mihi, quacunque fugari
Poſſit, at ex omni me premit ipſe Deus.
Vix tamen aut ſemel admittit, cùm ſæpe negauit,
Seu venit, extremo dormit amica toro.
Vnum erit auxilium mutatis, Cynthia, terris.
Quantum oculis, animo tam procul ibit amor.
Nunc agite ô ſocij propellite in æquora nauem,
Remorúmque pares ducite ſorte vices.
Iungitéque extremo felicia lintea malo.
Nam liquidum nautis aura ſecundat iter.
Romanæ turres, & vos valeatis amici,
Qualiſcunque mihi túque puella vale.
Ergo ego nunc rudis Adriaci vehar æquoris hoſpes,
Cogar & vndiſonos nunc prece adire Deos?

Deinde per Ionium vectus cum feſſa Lechæo
Sedarit placida vela phaſelus aqua:
Quod ſupereſt, ſufferte pedes, properate laborem,
Iſthmos quà terris arcet vtrinque mare.
Inde vbi Piræi capient me littora portus,
Scandam ego Theſeæ brachia longa via.
Illic vel ſtudiis animum emendare Platonis
Incipiam, aut hortis docte Epicure tuis;
Perſequar aut ſtudium linguæ, Demoſthenis arma,
Librorúmque tuos docte Menandre ſales:
Aut certè tabulæ capient mea lumina pictæ,
Siue ebore exactæ, ſeu magis ære manus:
Aut ſpatia annorum, aut longa interualla profundi
Lenibunt tacito vulnera noſtra ſinu.
Seu moriar fato, non turpi fractus amore,
Atque erit illa mihi mortis honeſta dies.

PHILIPP. BEROALD. BON.

MAGNVM *iter ad doctas proficiſci cogor Athenas.*] fluctibus amatoriis diu agitatus: docet ſe cogi mutare domicilium, & Athenas proficiſci, vt mutatione loci ardoris æſtus minuatur, qui tanto magis creſcere conſueuit: quãto magis amica ſpectatur. nam, vt in Decretis distinctione LXXXI. ſcriptum eſt, pleruoque dum mutatur locus, motatur & mentis affectus: ſed, vt inquit Horatius,

Cælum non animum mutant, qui trans mare currunt.

inde illud à Seneca ſanctiſſime præcipitur: Animum debes mutare, noo cælum: & cuidam conquerenti nihil ſibi peregrinationes profuiſſe Socrates reſpondiſſe fertur: *Noli admirari, te ipſum circumfers, tecum fugis.* &, vt ait Horatius,

Scandit æratas vitioſa naues Cura.

Onus igitur animi deponendum eſt, vt prodeſſe poſſit loci mutatio. hæc hactenus.

A DOCTAS.] optimo epitheto vſus: conſtat enim Athenas bonarum artium fuiſſe iouentrices, illicqoe natam & educatam eloqoentiam: vnde ait Cicero in oratiooe pro Flacco: *Adſunt Athenienſes, vnde humanitas, doctrina, religio, fruges, iura, leges ortæ: atque in omnes terras diſtributa eſſe putantur.*

SPACTANOO.] huic ſimile eſt illud Virgilianum, *Vritque videndo Fœmina.*

QVACVNQVA.] omni ex parte ſe quæſiuiſſe ait amoris remedia, qualia tradit Ouidius: ſed ex omni parte ſe premi à deo Cupidine.

EXTRAMO *toro.*] hoc eſt in extrema lecti

B ſponda cubat.

QVANTVM *oculis.*] catholica ſenteotia eſt & in ore vulgi frequentiſſima, qoi longe eſt ab oculis eum procul eſſe à corde. auctor eſt Ariſtoteles in VII. ethicorum: Obliuionem amicitiæ induci ex diuturniore abſentia. ſcribit Ouidius præſentiſſimum eſſe remedium amoris tollendi migratiooem.

EXTRAMO *malo.*] malum nauticum: & antemnam primus inuenit Dædalus: Vela vero Icarus. auctor Plin.

FESSA *lycro.*] mendoſa dictio eſt, quæ ita emendanda eſt: Lechæo. nam Corinthus duorum

C domina portuum eſt, quorum alterum Cenchreum, alterum Lęcheom ſcriptores appellant. Aſiatici Cenchreo vtuntur: ex Italia proficiſcentes Lechæo. eſt autem Lechæum ſub ipſo oppido ooo multis domicilijs copioſum, vt ſcribit Strabo in VIII. Lechæi portus meminit Plin. his verbis: *Lechææ hinc, Cenchreæ illinc anguſtiarum termini.* De hoc Lechæo intelligendum eſt apud Papinium in II. Siluarum ita ſcribentem:

Culmen ab Inoo fert ſemita tecta Lechæo.

Senſus eſt poëtæ: Se pedibus iter reliquum facturum, cum nauis peruenerit in Lechęum por-

D tum Corinthiacum.

PHASALVS.] oomen eſt nauis frequens apud poëtas.

ISTHMOS *qua terris.*] Iſthmon Corinthiacum intellige, quæ ſunt anguſtiæ vnde procedit Peloponeſus quinqoe milliom paſſuom latitudine. Hinc Ægæum mare: iode arcetur Ionium. Iſthmoo perfodere tentauerout Demetrius rex, dictator Cæſar, Caios princeps, Domitius Nero, infauſto (vt omniom patet exitu) incępto. auctor Plin. io IV. de hoc Locaous:

Geminum gracilis mare ſeparat Iſthmos.

Ouid. Bimarem appellat:

E *Bimari clauduntur ab Iſtmo.* ——

PIRÆI *portus.*] Athenis ſunt duo portus Piræus & Phalerius; duorum millium paſſuum muro recedentibus Athenis iuncti. vt ſcribit Plin. Refert Strabo Munichiam eſſe tumulum, cui tres ſubiacent portus: qoæ olim muro vallata complectebatur Piræum, & alios naualibus plenos, in quibus eſt armamentarium illud mille nauiom memoratiſſimum, quod Philon architectus fabricauit. Vnde dixit Ouidius:

Munichiáſque volans agros. ——

THASEÆ *brachia longa via.*] muros longos

A ſignificat, qui ſtadiorum x l. longitudine inſtar brachiorum: vel (vt ait Strabo) crurum Athenas Pyræo coniungebant: ſed multa bella longos muros diruerunt, & Munichiæ munimentum. De his ita ſcribit Thucydides in ſecundo: Longi muri ad Pyræa vſque ad x l. ſtadia habebant: quorum exteriora cuſtodiebantur, & Pyræo vicina: & olim, teſte eodem Thucydide in primo, Athenienſes Themiſtoclis conſilio extruxerunt murum circum Pyræa, qui erat eius latitudinis, vt per eum duo plauſtra præterirent. Via Theſea vocatur propter Theſeum Athenarum regem, qui cum Attica oppidatim habitaretur, B & in vrbes x i i. diuiſa foret: vnum tantum Athenis inſtituit concilium: & illa omnia conciliabula in hanc vnam ciuitatem congregauit, ſublatis cæterorum oppidorum magiſtratibus, auctores Plutarchus, Strabo, & Thucydides.

Animvm *emendare.*] vitia animi in primis emendat philoſophia: de qua ita loquitur Cicero in Tuſculanis: *Philoſophia morbis animi medetur, inanes ſollicitudines detrahit, cupiditatibus liberat, pellit timores.* Idem alibi: Philoſophiam eſſe expultricem vitiorum dicit. C

Hortis *docte Epicure tuis.*] dicit ſe philoſophaturum, ſectaturúmque aut Platonica dogmata, aut Epicuri ſectam. Platone conditore ſectæ Academicæ omnia iam vulgata. Epicurus primus Athenis hortos inſtituit, cùm vſque ad eum moris non fuiſſet in oppidis haberi rura, vt docet Plin. in x i x. à quo Epicurus hortorum magiſter appellatur. Refert Laërtius Epicurum ſcholam habuiſſe in horto vbi docebat: vnde teſtamentum condens ita ſcripſit: *Amynomacho & Timocrati eam quæ in horto eſt ſcholam depoſiti iure commendo, ipſorum poſteris, qui hortum illum tradant philoſophantibus ex noſtro nomine.* hinc ait Iuuen. D

—— non Epicurum
Suſcipit exigui lætum plantaribus horti.

& Papinius:

Mallet deſerto ſenior Gargetius horto.

vocatur enim Gargetius Epicurus, à pago in quo natus eſt. Fit mentio quoque à Cicerone de horto Epicuri: cuius hæc verba ſunt ex libro primo de natura deorum: *Cur tantum Epicuri hortus habuerit licentiæ.*

Demosthenis *arma.*] dabo, inquit operam eloquentiæ, cuius inſtrumentis tanquam armis munitur orator: vnde ait Cicero de oratore loquens: *Quid tam neceſſarium, quàm tenere ſemper arma, quibus vel tectus eſſe poſſis, vel prouocare improbos, vel te vlciſci laceſſitus?* Scribit Tacitus in dialogo de oratoribus, Eloquentiam in locum teli repertam fuiſſe, &, auctore Seneca, ſcholam quaſi ludum eſſe exiſtimarunt, forum arenam, & ideo ille in foro primum dicturus Tiro dictus eſt. arma Demoſthenis appellat præcepta eloquentiæ, cuius princeps apud Græcos eſt Demoſthenes, ſicut apud Latinos M. Cice. vnde ait Iuuenalis: E

Eloquium ac famam Demoſthenis aut Ciceronis
Incipit optare. ——

Demoſthenes notior eſt quàm vt indigeat noſtræ commemorationis.

Menandra *ſales.*] de Menandro poëta comico ſupra memorauimus, qui teſte Quint. eſt omnibus rebus perſonis affectibus accommodatus. Sales vocamus lepores & hilaritatem atque facetias: de quo ita ſcribit Plin. in x x x i. *Vita humanior ſine ſale nequit degere, adeóque neceſſarium elementum eſt, vt tranſierit intellectus ad voluptates animi quoque. Nam ita ſales appellantur, omniſque vitæ lepos & ſumma hilaritas, laborúmque requies non alio magis vocabulo conſtat.* hactenus Plin. hinc eſt illud Catullianum:

Nulla in tam longo corpore mica ſalis:

quod, vt interpretatur Quint. ſignificat nihil in corpore eius eſſe ridiculum.

Tabvla *capiet.*] tabularum pictarum inſpectione oblectatos eſſe Romanos teſtis eſt vel ille Horatij verſus,

Suſpendit picta vultum, mentémque tabella.

Athenas autem fuiſſe refertiſſimas tabularum pictarum & ſignorum Plin. Strabóque notificant. Antigraphicem antiqui picturam appellauerunt, quam docebantur in tota Græcia pueri ingenui, receptáque eſt ea ars in primum gradum liberalium.

Siva *ebore.*] eburnea, inquit, & ænea ſigna quæ Athenis viſuntur oculos meos amœnabunt. Phidias Athenienſis, qui in ebore citra æmulum fuit, Mineruam fecit ea ebore Athenis dicatam amplitudine x x v i i. cubitorum. Idem alteram Mineruam fecit ex ære eximiæ pulchritudinis. multorum præterea clariſſimorum artificum ſigna Athenis conſpiciebantur: adeo, vt prodiderit Mutianus Rhodi. l x x i i i. millia ſignorum fuiſſe, nec Athenis nec Olympiæ pauciora.

Avt *ſpatia annorum.*] nullus eſt dolor, vt inquit Seruius Sulpitius, quem longinquitas temporis non minuat & conterat: &, vt auctor eſt Seneca in libro ad Gallionem de vita beata, dolorem dies conſumit, licet contumaciſſimum & quotidie inſurgentem. Ait poëta locorum & temporum interualla longiſſima ſenſim ardores ſuos mitigatura & ictus Cupidineos ſanatura.

Non *turpi fractus.*] ſenſus eſt: Si peregrinabundus moriar, id genus mortis erit mihi honeſtiſſimum, & dicar periſſe fato, non autem turpi amori ſuccubuiſſe.

IANVS DOVSA FIL.

Parsaqvar *aut ſtudium linguæ, Demoſthenis arma.*] Huc pertinet, quod Orpheus in Hymnis appellat Mercurium γλώσσης δεινὸν ὅπλον. hinc Cicero lib. 1. de Inuentione: *Qui verò ita ſeſe armat eloquentia, vt non oppugnare commoda patriæ, ſed pro his pugnare poſſit, is mihi vir & ſuis & publicis rationibus vtiliſſimus atque amiciſſimus ciuis fore videtur.* & alibi de eloquentia loquens. *Quid tam neceſſarium, quàm tenere ſemper arma, quibus vel tectus eſſe poſſis, vel prouocare improbos, vel te vlciſci laceſſitus?* Sed & *telis diſciplinarum armari* dixit Vitruuius lib. 1. *artibus armari* Tacitus ſiue Quintil. in Dialogo de Oratorib. *legibus armari* Iuſtinianus in Procemio Inſtitutionũ. Id quod quã ineptè reprehẽdatur à Florido quodam, hinc patet.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

EXTREMO *dormit amica.*] Lege, *amičla.*

DEMOSTHENIS *arma.*] Petronius. *& ingentis quatias Demoſthenis arma.*

ELEGIA XXI.

FRIGIDA tam multos placuit tibi Cyzicus annos,
Tulle, Propontiaca quà fluit Iſthmos aqua, B
Dindymus, & ſacræ fabricata inuenta Cybellæ,
Raptoriſque tulit quà via Ditis equos.
Si te fortè iuuant Helles Athamantidos vrbes,
Et deſiderio Tulle mouere meo;
Tu licet aſpicias cælum omne Atlanta gerentem, C
Sectaq; Perſea Phorcidos ora manu,
Geryonæ ſtabula, & luctantum in puluere ſigna
Herculis Antæique, Heſperidúmque choros;
Túque tuo Colchon propellas remige Phaſin,
Peliacaque trabis totum iter ipſe legas, D
Quà rudis Argoa natat inter ſaxa columba
In faciem proræ pinus adacta noua;
Et quà Gygæi viſenda eſt ora Cayſtri;
Et quà ſeptenas temperat vnda vias;
Omnia Romanæ cedent miracula terræ.
Natura hîc poſuit, quicquid vbique fuit.
Armis apta magis tellus, quàm commoda noxæ.
Famam, Roma, tuæ non pudet hiſtoriæ.
Nam quantum ferro, tantum pietate potentes
Stamus: victrices temperat ira manus.
A *Hic Anio Tiburte fluis, Clitumnus ab Vmbro*
Tramite & æternum Martius humor opus:
Albanus lacus & ſocij Nemorenſis ab vnda,
Potáque Pollucis nympha ſalubris equo.
At non ſquamoſo labuntur ventre cerastæ,
Itala portentis nec furit vnda nouis.
Non hîc Andromedæ reſonant pro matre catenæ,
Nec tremis Auſonias Phœbe fugate dapes.
Nec cuiquam abſentes arſerunt in caput ignes,
Exitium nato matre parante ſuo.
Penthea non ſæuæ venantur in arbore Bacchæ,
Nec ſoluit Danaas ſubdita cerua rates,
Cornua nec valuit curuare in pellice Iuno,
Aut faciem turpi dedecorare boue:
Arboreáſque cruces Sinis, & non hoſpita Graiis
Saxa, & curuatas in ſua fata trabes.
Hæc tibi Tulle parens, hæc eſt pulcherrima ſedes.
Hic tibi pro digna gente petendus honos.
Hic tibi ad eloquium ciues hîc ampla nepotum
Spes, & venturæ coniugis aptus amor.

E PHILIPP. BEROALD. BON.

FRIGIDA *tam multos.*] Tullum diutiſſime peregrinantem reuocat ad vrbem Romam habitandam, qua nihil in toto terrarum orbe dicit eſſe ſplendidius.

CYZICVS.] Cyzicum ſiue Cyzicus ciuitas eſt Aſiatica trans amnem Granicium in Propontide, cui nomen indidit rex Cyzicus, quem Iaſon per imprudentiam interemit, vt narrat Valerius Flaccus in tertio, & meminit Pomponius Mella. Cyzicon appellat Plin. oppidum Mileſiorum, de quo ait Ouid. in Triſti.

Cyzicon Hæmoniæ nobile gentis opus.

Cyzicus, teſte Strabone, ciuitas eſt & inſula duobus pontibus iuncta continenti. Mitridates Cyzicon Aſiæ iannam ſibi fore pntabat, vt ait Cice. in oratione pro Murena. Cyzicenos olim à Mitridatica obſidione Lucullus exemit. Hiſtoria ſcribitur à Plutarcho, & à L. Floro. cuius hæc ſunt verba ex lib. tertio: *Cyzicon nobilis ciuitas arce, mœnibus, portu, turribúſque marmoreis, Aſiaticæ plagæ littora illuſtrat.* A Plinio mentio fit marmoris Cyzicenij.

PROPONTIACA *Iſthmos aqua.*] Propontis æquor eſt patens atque diffuſum, quod anguſtiis Boſphori Thracij cum Euxino ponto coniungitur: In Propontiaca Cheroneſo, vt ait Plin. alius eſt Iſthmos, qualem ſupra diximus eſſe Corinthiacum, & anguſtiæ ſimiles, parique latitudine. duæ vrbes vtrinque littora haud diſſimili modo retinuerunt Pactiæ à Propontide, Cardia Melano ſinu.

DINDYMVS.] Cybele quæ mater deorum vocitatur dicta eſt Dindymene à loco vt ait Strabo. ſunt autem Dindyma ſiue Dindymus, vtroque enim modo dicitur montes in Phrygia dicati matri deûm. de quibus Vir. *Ite per alta Dindyma.* ſed poëta in hoc loco non ſentit de his Dindymis, ſed de illis potius quæ imminent Cyzico, quæ delubrum habent Dindymeni matris deûm ab Argonautis ædificatum, vt eſt auctor Strabo in XII. de Cybele, præter ea quæ ſunt inuulgata hoc vnum diſcas velim, quod traditur à Martiano Capella: *Cubum omnem arithmeticum matri deûm eſſe tributum, & à cubo Cybelem nominari.*

RAPTORISQVE *tulit*] in ora Pontica oppidum eſt Heraclea vbi prouectus eſt aconiti venenorum ocyſſimi: fabulæ narrauerunt è ſpumis Cerberi canis ortum aconitum extrahente ab inferis Hercule: cuius aditus ad inferos monſtrant apud Heracleam, vt ſcribit Plin. in XXVII. refert Solinus illic Athenienſium eſſe ſpecum, quem foraminis hiatu profundo adu ſque inferna aiunt patere. Hoc idem memorat Mella. de hac Heraclea nunc loquitur poëta, qui ait, hac via Plutonem in curru aſportaſſe ad inferos raptam Proſerpinam: alludens ad ſpecum illum Acheruſium, qui ad manes peruius eſt: ex quo Cerberum ab Hercule extractum fuerunt. Diſſentit à poëta ſcribens Cicero in ſexta in Verrem: *Ditem patrem non longe à Syracuſis penetraſſe ſub terra aſportantem in curru Proſerpinam abreptam:* quod etiam tradit Ouid. Ditem vocamus Plutonem à diuitiis, quia recidunt omnia in terras, & oriuntur ex terris, vt Cicero interpretatur.

HALLES *Athamantidos vrbes.*] ſignat ciuitates Helleſpontiacas, quæ ſitæ ſunt in ora Helleſponti, vt eſt Abydos, Lampſacum, Parium, & Priapos. ſupra docuimus ab Helle puella ſubmerſa inditum eſſe nomen Helleſponto, quam vocat Athamantida à patre Athamante.

TV *licet aſpicias.*] quamuis inquit, ô Tulle, luſtres totum terrarum orbem, & aſpicias quicquid vſquam eſt memorabile, omnia tamen minora ſunt Romana à maieſtate atque pulchritudine.

PHORCINOS *ora.*] id eſt Meduſæ, quæ Phor-
A cis nominatur à genitore Phorco. Lucanus:

Hoc monſtrum timuit genitor, numénque ſecundum
Phorcus aquis. ——

Ouid. tamen & Lucan. dixerunt, *Phorcynides ora Meduſa.* quod patronymicum Priſcia. formari ſcribit ab hoc nomine Phorcinus. de Geryone, de Antæi palęſtra, de Heſperidibus, de Argonautis omnia iam vulgata monumentis poëtarum & hiſtoricorum.

PELIACÆ *trabis.*] nauis Argus quæ ex arboribus natis in Pelio monte fabrefacta fuiſſe fertur. Catullus:

B *Peliaco quondam prognata vertice pinus.*

& illud apud oratores poëticum: *Vtinam ne in nemore Pelio ſecuribus caſa cecidiſſent abiegna ad terram trabes.* Alexander Cornelius arborem Eonem appellauit ex qua facta eſſet Argo, quæ nec aqua nec igni poſſet corrumpi.

INTER *ſaxa.*] Symplegades ſiue Cyaneas de quibus ſupra.

ARGOA *columba.*] dictum eſt ſuperius de columba quæ data fuit itineris dux Argonautis, quam nunc appellat Argoam ab Argo naue.

NOVÆ *prora.*] quia prima fertur fuiſſe nauium omnium nauis Argo. Plin. dicit naue longa primum Iaſonem nauigaſſe. ante enim fuit
C vſus nauium, ſed puſillarum, vt inquit Diodorus.

GYGEI *ora Cayſtri.*] Cayſter fluuius eſt Lydiæ Sardibus proximus, à quo dicitur Cayſtrianus campus. Gygeum cognominat poëta à Gygeo lacu eiuſdem regionis, qui alio nomine dictus eſt Colous, vt ſcribit Strabo in XIII. de Cayſtro ait Homerus, *Aſia prata ſuper circumque fluenta Caiſtri.* in vetuſto codice legimus Olorigeri: quod non diſplicet: nam bono epitheto olorigerum Cayſtrum poſſumus appellare, ab oloribus ſiue cycnis, qui, vt ait Virgilius in georgicis, *rimantur prata Cayſtri.* & ab eodem dictum eſt:

D *—— & longa canoros*
Dant per colla modos: ſonat amnis, & Aſia longe
Pulſa palus. ——

SAPTENAS *vias.*] de Nilotica regione intelligendum eſt, in qua Nilus ſeptem oſtiis celeberrimis inclytus fœcundat Ægyptum, quorum nomina ſupra recenſuimus: vnde & ſeptemgeminus à poëtis cognominatur. Rhœſus quoque fluuius Troianus ſeptem habet vada, vt indicat Homerus illo verſu: *Et ſeptem Rhœſi vada tum Rhodium atque Careſum:* qui verſus à Strabone identidem repetitus eſt. Ganges quoque à Virgilio dictus eſt ſeptem amnibus ſurgere.

E NATVRA *hic poſuit.*] ſententia Pliniana huic eſt accommodata ſententiæ, quæ inquit: *Ad urbis noſtræ miracula tranſire conuenit, cuius non alia magnitudo exurgit, quaſi mundus alius quidem in vno loco narretur.* ſtatimque ſubiungit: *Aedificia quæ Romæ plurima admiratione digna viſebantur.* Idem Romam terrarum caput appellat.

NOXA.] peccato & culpa. In annotationibus in Seruium de noxa, noxæque ſignificatione diximus ſatis ac ſuper.

HIC *Anio Tiburne.*] apoſtrophe ad Anienem, qui in monte Trebanorum ortus (vt ait Plinius) lacus tres nobiles defert in Tiberim. & de-

currens per agrum Tiburtinum facit cataractam, & ſcribit Strabo. Vnde ab Horatio dicitur, præceps Anio. Tiburnum vocat poëta quaſi Tiburtinum. quidam codices babent Tiburte: Idem iam eſt ſenſus.

Clitvmnvs *ab vmbro.*] Clitumnus fluuius eſt Vmbriæ, cuius aqua pota boues candidos facit: de quo dictum eſt.

Martivs *humor.*] aquam Martiam intelligit de qua ſupra memorauimus.

Albanvs *lacus.*] in nemore Albano eſt lacus Albanus dictus qui olim creuit in inſolitam altitudinem, cuius ex oraculi reſponſo facta fuit ſoleunis deriuatio. auctores Liuius in quinto, & Plutarchus in Camillo. Prope hunc eſt alter lacus, qui à poëta dicitur Nemorenſis, vt ſupra docuimus, propter nemus Aricinum Dianæ conſecratum: quod, teſte Strabone, vocant Artemiſium. Et inde à Tranquillo ſacerdos Dianæ Aricinæ dictus eſt rex Nemorenſis, vt ſupra docuimus. Artemiſio adiacet lacus inſtar marini æſtus fluctuans. Sunt & in hoc loco fontes ſcaturiginéſque aquarum. In nemore Aricino fons eſt ille Aegeriæ memoratiſſimus: cuius hiſtorici & poëtæ meminerunt: cùm ergo Albanus & Nemorenſis ſiue Artemiſius lacus proximi ſint, merito eos ab aqua ſocia fluere dicit poëta: & legendum & ſocia potius quam ſocij, vt cum aqua copuletur: & ita verſus erit exactior venuſtiórque.

Potaqve *Pollucis.*] Iuturna fontem ſignificat, qui Romæ erat, apud quem viſi ſunt Caſtor & Pollux in bello Latino ſuum, equorumque ſudorem abluentes: cùm ædes Caſtoris, quæ iuncta fonti erat ſua ſponte patuiſſet. auctores Valerius & Lactantius. Hiſtoriam narrat Dionyſius Halicarnaſeus, & indicat Iuturnæ fontem cum templo Caſtoris fuiſſe in foro Romano: quamuis Iuturnam non nominet.

Eqvo.] ſcilicet Cyllaro. de quo Virgil.

Domitus Pollucis habenis Cyllarus.

& eſt carminibus poëtarum ſatis notus. Lympham Iuturnam ſalubrem dicit fuiſſe equo potanti: alludens ad etymon quod tradit Varro, cuius hæc ſunt verba ex libro primo latinæ linguæ: *Ab aqua lapſu lubrico lympha nympha Iuturna quæ iuuaret. Itaque multi ægroti propter id nomen hinc aquam petere ſolent.*

At *non ſquammoſo.*] vbi laudauit tellurem Romanam à commodis quæ adſunt, nunc laudat ab incommodis quæ abſunt: imitatus Homerum, qui non minus vitiis detrahendis, quam virtutibus appellandis laudare ampliter ſolet. Et Virg. non magis cumulatione bonorum, quam detractione malorum laudauit Italiam in II. Georgicorum. Ne repunt, inquit, in Romano ſolo ceraſtæ ſerpentes, quibus ſunt cornicula quadrigemina, quorum motu reliquo corpore occultato ſollicitant ad ſe aues, & hoc dolo necem volucrum aucupantur. auctores Plin. & Soli. Ceraſtarum meminit & Lucan. in IX. *Spinaque vagi torquente ceraſtæ.* apud Ouid. in X. alij ceraſtæ intelligendi ſunt, quos Venus in iuuencos transformauit.

Non *hic Andromeda.*] non ſunt in Italia belA luæ tam portentificæ vt fuit illa, cui expoſita fuit Andromeda pro culpa materna. Fabulam ſupra ſatis copioſe explicauimus.

Nec *tremis Auſonias.*] non hic ſunt dapes illæ funeſtæ, menſæque nefandæ Thyeſteæ, quas Sol ne videret, equos auertit. Fabula nota apud Senecam in Thyeſte. hinc eſt illud epigrammatici poëtæ:

Fugerit an Phœbus menſas, cœnamque Thyeſtæ
Ignoro fugimus nos Ligurina tuam.

Nec *cuique abſentes.*] ſignat fabulam Meleagri, cuius vita extincta eſt cum titione, quem cum natus eſſet Meleager Parcæ flammis impoſuerunt, dicentes tandiu illum victurum, quanB diu ſtipes ille duraſſet, quem Althæa Meleagri mater ſeruauit diligentiſſime: & donec ſeruatus fuit iuuenis ſeruauerat annos. Verum ab Althæa mortem filij in vltionem fratrum cæſorum affectante in ignem coniectus eſt torris ille funereus, quo ardente abſens Meleager vrebatur, & ſimul eſt extinctus vterque, vt auctor eſt Ouid. in octauo, & Diodorus in v.

Penthea.] fabulam tangit Penthei ſuperius enarratam, quem Bacchæ, hoc eſt mater, materteręque bacchantes diſcerpſerunt, aprum, ſeu vitulum, ſeu auem eſſe exiſtimantes.

Svavita *cerua.*] alludit ad fabulam IphigeC niæ, pro qua cerua ſuppoſita fuit: vnde ait Oui.

Suppoſita fertur mutaſſe Mycenida cerua:

quo peracto mare fuit nauigabile Græcis ad bellum Troianum properantibus.

Cornva *nec valuit.*] ſignat fabulam Ionis (vt declinatu latino vtar) conuerſæ à Iunone in vaccam, & cornibus curuatis deformatæ: non ſunt, inquit, in Italia huiuſcemodi flagitia, qua in Aetholia mater fecit in filium Meleagrum, quæ Thebis in Penthea factitata ſunt, quæ in Aulide mactata Iphigenia: nec in vaccas Romanæ fœminæ deformantur pro vt Io fuit in Græcia demutata.

D Arboraasqve *cruces Scinis.*] legendum eſt Scinis vt nos correximus, non ſenis. fuit autem Scinis in Iſthmo facinoribus famoſus: qui duas pinus flectebat, & flexis hominum brachia vtrique alligabat, quæ in ſublime renitentes & in naturam ſuam reſurgentes corpus lacerum diſcerpebant. auctor Diodorus in v. bibliothecæ. & meminit Ouid. his verſibus:

Occidit ille Sinis magis male viribus vſus:
Qui poterat curuare trabes & agebat ab alto
Ad terram lata ſparſuras corpora pinus.

Plutarchus hunc vocat Pytiocampam, quæ vox ſignificat pinus inflectentem. has appellat poëta cruces Scinis, quas Romæ eſſe inficiatur.

E Non *hoſpita Grais Saxa.*] intelligit ſaxa cognominata Scironia, à Scirone latrone Megarenſi, qui viatores è ſcopulo ictu calcis in mare præcipitabat, vt dictum eſt ſupra. Theſeus Scinum, Scyronem, Cercyonem, Procuſtem eodem genere mortis interemit, quo illi hoſpites viatoréſque interficiebant.

——neque enim lex iuſtior vlla eſt:
Quam necis artifices morte perire ſua.

Hæc *tibi parens.*] Roma, inquit, ô Tulle tibi patria eſt: Romæ genus, Romæ omnia ſunt,

Romæ itaque tibi viuendum eſt. Ita Catullus:

Roma venimus, illa domus,
Illa mihi ſedes, illic mea carpitur ætas.

IANVS DOVSA PATER.

RAPTORISQVE *tulit qua via Ditis equos.*] Eodem epitheto vſus & in principio operis ſui Claudianus:

Inferni raptoris equos.

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

DINOYMVS *& ſacra fabricata inuenta Cybeles.*] Intelligit fabricas, quæ pulcherrimæ erant in eo oppido. κατεσκευασμένα enim Fabricata inuenta ſunt Fabricæ ipſæ. Strabo de Cyzico: πρὸς δ' ἀρχιτέκτονας τοὺς δημοσίους οἰκοδομημάτων τε δημοσίων, ἢ ὀργάνων, πρὸς δὲ ἢ θησαυροὺς κέκτηται, &c. Cybelæ autem fabricas vocat: quia oppidum illud Cybelem colebat, vnde Cyzicon Nicander vocat ἐργατίνην ἄστυ, quod corporati fabrorum Cyzicenorum videntur ſacri Cybelæ, & Atti fuiſſe. ἐργατίνην enim, eſt ἐργατικήν, vt ἐργάνη ἀθηνᾶ. eſt ἐργάνη. At interpres vetus Nicandri ignorauit, quid eſſet ἐργατίνην. Qui locus hunc Propertianum interpretatur.

RAPTORISQVE *tulit qua via Ditis equos.*] Proſerpinæ tutela Cyzicum. quod ex Plutarcho in Lucullo cognoſcimus. item ex Epigrammate:

Ennæ Cererem nurus frequentant:
Raptam Cyzicos oſtreoſa diuam.

ET *qua Gygæi.*] Neſcio quis auctor fuit tam ineptæ lectionis. vt neque illius, quam Beroaldus ait ſe inueniſſe in ſuo libro. *Si qua olorigeri.* Hæc omnia ſtolidorum & oſcitantium hominum commenta ſunt. Noſter liber. *Et ſi qua origæ.* minima licentia lego:

Et ſi quadrigæ viſenda eſt ora Cayſtri.

Quadrigam Cayſtri vocat quatuor nobiliſſimas vrbes, Epheſum, Smyrnam, Colophonem, Miletum. Hæ enim quatuor illo tempore nobiliſſimæ vrbes Aſiæ erant. Et quia Epheſus earum clariſſima eſt, ſita ad Cayſtrum, propterea Cayſtri quadrigam dixit ab earum principe Epheſo. Non eſt nouum quadrigam, bigam, trigam à Latinis numeros quaternarium, binarium, ternarium more Græcorum vocari, qui eodem modo συνωρίδα, τετρωρίδα dicunt. Sic Marcellus Empyricus quadrigam vocat τὸ τετραφάρμακον medicorum. Sic vetus poëta:

Triga mihi paucos inter dilecta ſodales
Triga ſodaliti pars bene magna mei.

Apuleius:

Et Critias mea delitia, & Sol alme, Charine,
Par in amore meo biga tibi remanens.

Scriptum fuerat *viga* ſolenni errore librariorum, pro quo *vita* ſuppoſuerant Correctores. Biga remanens par in amore, id eſt æqualiter iugum trahens, cui contrarium ἑτεροζυγεῖν: quando alter equorum aut boum altero plus trahit. Quod & noſter alibi intelligit:

Tu bene conueniens non ſinis eſſe iugum.

id eſt. Tu es cauſſa τῆς ἑτεροζυγίας. Non enim biga

A par remanet, te in diuerſa iugum trahente. Varro. *Igitur iniuriorum quadriga, locus, & corpus, tempus, & actio. Iniuriorum quadriga,* hoc eſt quatuor iniiria. & in vita Probi Imperatoris: *quadriga tyrannorum.* Vide quam elegantem locum corruperant.

HIC *Anio Tiburte.*] Repone ex antiqua ſcriptura, *Tiburne.* Eſt adiectiuum, Tiburnus Anio: vt Tuſcus Tiberis, Carnutus Liger Tibullo.

CLITVMNVS *ab Vmbro Tramite.*] Seruius: *Tramites ſunt conualles, quæ de lateribus vtrinque peruiæ limitant montes: quæ ſolent etiam Saltus nuncupari.* Recte Seruius. Nam quos Græci αὐλῶνας,
B Latini eos Saltus vocant, & tramites. Sed hic Trames eſt ſilua, vt aliquando apud ſcriptores. Supra:

Et ſi forte meo tramite quæris auem.

A ſilua ait oriri Clitumnum: quod egeſtus à Vadimonis lacu abſorbetur intra ſpecum ſiluis obſitum: & aliquanto poſt oculis redditur. atque illud putatur eſſe caput Clitumni. Vnde alibi dixit vmbroſæ flumina ſiluæ. Vide quid ſupra de eo diximus.

ALBANVS *lacus & ſocij.*] Vetus ſcriptura:

Albanuſque lacus ſocij Nemorenſis ab vnda.

C Et recte. nam vterque lacus, Albanus, & Nemorenſis ab iiſdem fontibus. Nemorenſis autem lacus vulgo vocabatur Speculum Dianæ, auctore Seruio.

POTAQVE *Pollucis.*] Iuturnam recte his adiungit, cuius ſcaturigines cum aliis fontibus communes ſunt lacubus Albano, & Nemorenſi. Strabo: τὰς μὲν ἐν πηγὰς ὁρῶσι ὕδωρ ἐξ ὧν ἡ λίμνη πληροῦται. τούτων δ' ἐστιν ἱερὰ καλουμένη δαίμονός τινος ἐπώνυμος. Lege: ὑγιεινὰ καλουμένη. Sic vocat Iuturnam. Salubrem vocat, quod ex ea valetudinis cauſſa biberent, vnde à iuuando dictam putat Varro. *Nympha Iuturna*, inquit, *quæ iuuaret. itaque multi ægroti propter id nomen hinc aquam petere ſolent.*

D AT *non ſquamoſa.*] omnino hic locus germanus eſt illius ex ſecundo Georgico: *Nec rapit immenſos orbes per humum.* Lege totum locum.

ITALA *portentis nec ſunt.*] Lego, *furis.* Ita & liber noſter. Hoc argumentum perſequitur maximus Maro in Georgicis:

Illic & tigres abſunt, & ſæua leonum Semina.

HÆC *tibi Tulle parens.*] Hic Tullus, vt apparet, proconſul Bithyniæ fuit. vnde ſupra:

Tu patrui meritas conare anteire ſecures.

CONIVGIS *aptus amor.*] Noſter, *altus amor* Catullus:

Sed tuus altus amor baratro fuit altior illo.

E

ELEGIA XXII.

ERGO tam doctæ nobis periere tabellæ?
Scripta quibus pariter tot periere bona.
Has quondam noſtris manibus detriuerat vſus,
Qui non ſignatas iuſſit habere fidem,

Illæ iam ſine me norant placare puellas,
Et quædam ſine me verba diſerta loqui.
Non illas fixum caras effecerat aurum,
Vulgari buxo ſordida cera fuit.
Qualeſcunque, mihi ſemper manſere fideles,
Semper & effectus promeruere bonos.
Forſitan hæc illis fuerant mandata tabellis:
Iraſcor, quoniam es lente moratus heri.
An tibi neſcio quæ viſa eſt formoſior? an tu
Non bona de nobis crimina ficta iacis?
Aut dixit, venias hodie, ceſſabimus vna,
Hoſpitium tota nocte parauit amor,
Et quæcunque dolens reperit non ſtulta puella,
Garrula cùm blandis ducitur hora dolis.
Me miſerum, his aliquis rationem ſcribit auari,
Et ponit duras inter ephemeridas.
Quas ſi quis mihi rettulerit, donabitur auro.
Quis pro diuitiis ligna retenta velit?
I puer, & citus hæc aliqua propone columna,
Et dominum Eſquiliis ſcribe habitare tuum.

PHILIPP. BEROALD. BON.

ERGO *tam docta.*] querimonia eſt de amiſſis pogillaribus amatoriis, & repertori præmia proponit ſi ad ſe tabellas reportauerit. antiqui ante vſum chartarum ſcribebant in palmarum foliis, & arborum libris: poſtea publica monumenta plumbeis voluminibus confici cœperũt: priuata verò in linteis, & tabellis ceratis. auctor Plin. Pugillares ſioe pugillaria erant tabellæ ceratæ in quibus ſcribebatur: quarum vſus fuit ante tempora Troiana: nam Homerus Bellerophonti codicillos datos fuiſſe non epiſtolas ſcribit. inde tabellarios vocauerunt portitores epiſtolarum, quoniam in dedolatis è ligno codicillis ſcriptitabant, & à libris arborum, hoc eſt corticibus, librarios ſcriprores nuncuparunt, vt docet diuus Hieronymus in epiſtola ad Niciam. Pugillares erant apud veteres pluribus diſtincti uominibus, alij quincuplices, alij duplices, quidam triplices nominabantur. Erant & pugillares citrei, eborei, membranei dicti: qui ex citro, ebore, membranis erant confecti. Iſti quos perdiderat poëta erant boxei: ex qua materia interdum literæ fiebant ad prima elementa pueris tradenda; vnde dixit Hieronymos: *Fiant literæ vel buxeæ, vel eburneæ, & ſuis nominibus appellentur: ludat in eis, vt ludus eius eruditio ſit.* indicat Marti. triplices peculiariter fuiſſe rebus amatoriis dicatos. Ouidius duplices appellat tabellas, in quibus negauerat amica concubitum. Plautus in pſeudolo inducit amatorem tabellas ceratas ab amica ſcriptas perlegentem, quibos illa argentum depoſcebat. Hactenus hæc. Elegia ſatis aperta eſt, & vno duobusve ad ſummum locis egens interpretationis.

QVI *non ſignatas.*] vſus, inquit, mearum manuum attriuerat tabellas, vt etiam non obſignatæ cognoſcibiles forent. ſignum enim fidem facit à qoo litteræ perſcriptæ ſint, vt ait Cicero in Catilinam: *Cognouit manum & ſignum.*

QVALESCVNQVE.] id eſt, quamois viles forent vt pote ex buxo cera illita confectæ, tamen mihi fideles ſemper extiterunt, & effectrices fuerunt voluptatum, puella per illas exorata.

IRASCOR *quoniam.*] hæc ſunt verba quæ exiſtimat fuiſſe perſcripta in tabellis buxeis à Cynthia.

CASSABIMVS.] otioſi indolgebimus amori.

INTER *ephimeridas.*] timet poëta ne tabellas inuenerit aliquis auarus fœnerator, & in his perſcribat rationes argentarias, in quibus antea tantummodo res amatoriæ ſcribebantur. Ephimerida vocant Græci librum in quo per dies ſingulos res geſtę ſcribuntur: Latini diarium appellant, vt docet Gellius: mos fuit veterum Romanorum, vt ſinguli rerum ſuarum tabulas diligentiſſime conficerent, vt oſtẽdit Cicero in Verrinis. Cæſar dictator confecit Ephimerida, cuios Seruios citat teſtimoniom: & Flauius Vopiſcus in Aureliano, inquit: *Si bene nouimus Ephimeridas illius viri ſcriptas habemus.* hic Ephimeridas poeta vocat librum fœneratoris, in quo ſommas pecuniæ mutuaticæ, fœneratæque perſcribit. & ratiunculam per ſingulos dies expenſi, acceptique ſubducit, & lucra, damnáque computat: in eadem ſignificatione accipitur apod Ouidium ita ſcribentem,

Inter Ephimeridas melius, tabuliſque iacerent.

Seneca id genus librorum calendarium eleganter appellat cùm ait in primo de beneficiis: *Nemo beneficia in calendario ſcribet.* item alibi: *Calendarium verſat, ſit ex domino procurator.*

SIGNA *retenta.*] legendum eſt ligna, & intelligit tabellas.

DOMINVM *exquiliis.*] ita docet nos Propertius ſe habitaſſe Romæ in Exqoiliis, quæ ab excubiis regis ita dictæ ſunt, vel quod excultæ fuerint à Tullo rege, vt interpretatur M. Varro.

de quibus Ouidius ita ſcribit in Faſtis:

Adde quod excubias vbi rex Romanus agebat:
Qui nunc Exquilias nomina collis habet.

IANVS DOVSA FIL.

Me *miſerum, his aliquis rationem ſcribit auari.*] Io Modiano codice erat, *auarus*, quod placet: & coofirmant illa Ouidiana:

Inter ephemeridas melius tabuláſque iacerent,
In quibus abſumtas fleret auarus opes.

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

Et *ponit duras inter ephemeridas.*] Ouidius imitatus eſt:

Inter ephemeridas melius, tabuláſque iacerent,
In quibus abſumtas fleret auarus opes.

νουμηνίᾳ ἄλλα. Calendarium etiam voſtri oemo iguorat exemplo Calendarij fœneratorum. Sic etiam Calendarium, & Ephemerides etiam hodiéque vulgo, pro tabulis faſtorum, aut Lunaribus aſtrologorum. Vode ea Manaca aliquando dicta oſtendimos, articulo Arabico, & voce Græca, quam tamen Latini inflexiooe ſuam fecerant. μηνιακός, Maniacus, ſeu Manacus. Βαρδιαῖος, Bardiacus, σπαρτακαῖος, Spartacus. Nam Spartiæum etiam in quiboſdam hiſtoricis in manuſcriptis libris ſemper legitur. At illa vox *Almanac*, quamuis Arabes ſuam vſu fecerunt, tameo noo hodie atque heri eam agnouerunt, ſed diu eſt, poſtquam hoc factom eſt. Porphyrius io Epiſtola ad Anebo Aegyptium, citante Euſebio: καί τινας δυνάμεις ἡμῶν ᾗ τοὺς ὡροσκόπους, καὶ τοὺς λεγομένους κρατερούς ἡγεμόνας. ὧν καὶ τὰ ὀνόματα ἐν τοῖς ἀλμενιχιακοῖς φέρεται. Hæc igitur Ephemeridas etiam vocabant, vt & hodie. Iuuenalis:

In cuius manibus ſeu pinguia ſuccina tritas
Cernes ephemeridas——

Itaque riſu excipiendus Cardanos, qui miratur Haly Rodoan potuiſſe conſtruere Thema cuiuſdam Cometæ, quum, inquit, eo tempore nullæ eſſent Ephemerides. Sed hunc iocularem errorem diluimus in Prolegomenis Carminis Maniliani. Alioqui vt diximus, Ephemerides ſunt quotidiana familiæ. Iouenalis:

——longi relegit tranſacta diurni.

Et *dominum Eſquilias.*] Apuleius: *Siquis à fuga retrahere, vel occultam demonſtrare poteris fugitiuam regis filiam, Veneris ancillam nomine Pſychen, conueniat retro metas Murtias Mercurium prædicatorem.*

ELEGIA XXIII.

Falsa eſt iſta tuæ mulier, fiducia formæ,
Olim oculis nimium facta ſuperba meis.
Noſter amor tales tribuit tibi Cynthia laudes.
A *Verſibus inſignem te pudet eſſe meis.*
Miſtam te varia laudaui ſæpe figura,
Vt quod non eſſes, eſſe putaret amor.
Et color eſt toties roſeo collatus Eoo,
Cùm tibi quæſitus candor in ore foret.
Quod mihi non patrij poterant auertere amici,
B *Eluere aut vaſto Theſſala ſaga mari,*
Hæc ego non ferro, non igne coactus, & ipſa
Naufragus Ægæa verba fatebor aqua;
Correptus ſæuo Veneris torrebar aheno,
Vinctus eram verſas in mea terga manus.
C *Ecce coronatæ portum tetigere carinæ:*
Traiectæ Syrtes, anchora iacta mihi eſt.
Nunc demum vaſto feſſi reſipiſcimus aſtu,
Vulneráque ad ſanum nunc coiere mea.
Mens bona, ſi qua dea es, tua me in ſacraria dono,
Exciderunt ſurdo tot mea vota Ioui.

D PHILIPP. BEROALD. BON.

Falsa *eſt iſta tuæ.*] Cynthiam formoſitatis nomine ſuperbientem reprimit: oſtendeos ſe fuiſſe cauſam vt formoſiſſima exiſtimaretur, celebrata præconio ſuorum verſiculorum. Gaodet ſe tandem ab eius pedicis, laqueiſque amatoriis eſſe liberatum.

Roseo *collatus Eoo.*] comparaui, inquit, ſæpe colorem tuum colori roſeo orientis Auroræ. Eous dicitur orientalis: & vnus, teſte Ouidio, ex equis Solis dictus eſt Eous.

Qvæsitvs.] ſcilicet fuco & medicamentis, quibus fœminæ cutem candicant.

E Elvere *aut vaſto.*] oon poterat, inquit, mulier ſaga & artis magicæ perita, quales erant Theſſalicæ molieres, eluere maculas, quibus erat infectus, & expiare illud amoris incẽdium, quo torrebatur, etiam ſi adhibuiſſet omnes aquas Oceani: ex quo indicat labem fuiſſe indelebilem, & inextinguibilem ardorem, quæ oec toto mari emaculari, refrigeraríque potuiſſent. Aquæ habent vim refrigeratoriam & purgatoriam: vnde dixit Catullus:

Suſcipit ô Gelli quantum non vltima Tethys:
Aut genitor nympharum abluit Oceanus.

& Virgilius in ſexto: A

——— aliis ſub gurgite vaſto
Infectum eluitur ſcelus, aut exuritur igni.

Hoc idem docet Auguſtinus in xxi. de ciuitate dei. vſurpátque verſus Maronianos.

Veneris *aheno.*] clauo Cupidineo ſe fuiſſe fixum dicit, de quo ita ſcribit Plautus in Aſinaria: *fixus hic apud nos eſt animus tuus clauo Cupidinis.* vel ahenum intellige vas ad coquendum accommodatum, vt metaphoticos dicat ita ſe percoqui æſtu torrentiſſimo, vt eſculenta in ahenis coqui videmus.

Traiectæ *Syrtes.*] per translationem oſtendit ſe euaſiſſe procelloſas amoris Cynthiæ B tempeſtates, quas Syrtibus inhoſpitalibus comparat.

Mens *bona ſi qua dea eſt.*] nos hunc verſum ita emendandum eſſe exiſtimamus: *Si qua dea es:* vt ſit ſenſus poeticæ venuſtati accommodatus, qui eſt talis: Cum Iuppiter aures ſordas votis meis iam diu præbuerit confugio in ſacraria tua ô Mens bona: ſi es in numero dearum, tibique me dono, vt ſcilicet per te reſipiſcam & mentem bonam recipiam, quæ (vt ait Seneca) nec commodatur nec emitur. & puto ſi venalis eſſet non haberet emptorem. Mentem autem fuiſſe deam & à Romanis cultam teſtis eſt Li- C uius, qui ſcribit in xxii. Attilium prætorem vouiſſe Menti ædem, quam deinde Attilius Craſſus duumuir dedicauit. Cicero in ſecundo de natura deorum ita ſcriptum reliquit: *Res ipſa in qua ineſt vis maior aliqua ſic appellatur, vt ea ipſa vis nominetur Deus, vt Fides, vt Mens, quas in capitolio dedicatas videmus.* Antiqui enim, vt docet Auguſtinus in quarto de ciuitate dei, ſingulis rebus ſingulos deos attribuerunt. idem deæ Mentis facit mentionem. de dea Mente ita ſcribit Ouid. in faſtis:

Mens quoque numen habet: Menti delubra videmus
Vota metu belli perfide Pœne tui.

Eiuſdem meminit Lactantius in primo. D

IANVS DOVSA FIL.

Istam *te varia laudaui ſæpe figura*
Vt, quod non eſſes, eſſe putaret amor.]
Faceret veteris Codicis auctoritas, legerem:
Cùm, quod non eſſes, eſſe putaret amor.
nam tale quiddam videtur ſententia poſtulare. alludit portò ad verſus ſuos de Cynthia;

Vt Mæotica nix minio ſi certet Ibero,
Vtque roſa puro lacte natant folia.

Et *color eſt toties roſeo collatus Eoo.*] Hinc Pau- E lus Silentiatius ad amicam:

Εἰ δ' ἐς ἀπηνίην ...

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

Ecce *coronata.*] Vt:
Puppibus & læti nautæ impoſuere coronas.

Mens *bona, ſi qua Dea es.*] Quaſi ignoraret ædem Menti conſecratam in Capitolio viii. Eid. Iunij: vt eſt in veteri Calendario. At Ouid. vii. Eid. dicatam ædem vult temporibus Punicis. Sed & Auguſtus Iuſtitiam & mentem in eadem æde conſecrauit. Ouid. iii. de Ponto:

Principe nec noſtro Deus eſt moderatior vllus.
Iuſtitia vires temperat ille ſuas,
Nuper eam Cæſar facto de marmore templo
Iampridem poſuit Mentis in æde ſuæ.

In ii. de Ponto, Elegia prima:

Iuſtitiámque ſui caſte placaſſe Parentis,
Illo quæ templum pectore ſemper habet.

quæ quidem, inquit, iuſtitia habet ſedem in pectore, hoc eſt in mente Cæſaris: quaſi mens illa conſecrata ab Auguſto ipſius Auguſti ſit mens, in cuius æde Iuſtitia ... coleretur. Neque ille locus Ouidij bene capitur Grammaticis, neque emendate legitur in vulgatis editionibus. Quare obſcuriſſimus erat.

ELEGIA XXIV.

Risvs eram poſitis inter conuiuia menſis,
Et de me poterat quilibet eſſe loquax.
Quinque tibi potui ſeruire fideliter annos.
Vngue meam morſo ſæpe querere fidem.
Nil moueor lacrymis: iſta ſum captus ab arte:
Semper ab inſidiis Cynthia flere ſoles.
Flebo ego diſcedens: ſed fletum iniuria vincit.
Tu bene conueniens non ſinis eſſe iugum.
Limina iam noſtris valeant lacrymantia verbis,
Nec tamen irata ianua fracta manu:
At te celatis ætas grauis vrgeat annis,
Et veniat formæ ruga ſiniſtra tuæ:
Vellere tum cupies albos à ſtirpe capillos,
Ah ſpeculo rugas increpitante tibi.
Excluſa inque vicem faſtus patiare ſuperbos,
Et, quæ feciſti, facta queraris anus:
Has tibi fatales cecinit mea pagina diras.
Euentum formæ diſce timere tuæ.

PHILIPP. BEROALD. BON.

A

RISVS *eram.*] renuuciaturus amoribus Cynthiæ commeatum petit à limine; rogátque vt illa ſenio conficiatur, & turpitudine rugoſa dedecoretur. Si legimus, *Riſus eram*: ſignificat ſe fuiſſe riſui, atque ludibrio conuiuarum: in quibus epulones de ipſo, ipſiuſque amore confabulabantur. Si vero legerimus, *Viſus eram.* ſenſus erit: Cum primum videbar in conuiuio cuilibet conuiuarum ſtatim, poteram præbere argumentum loquendi: & ita eram omnibus rumor & fabula propter Cynthiam.

B

AB *arte.*] ſcilicet lachrymarum: quarum quædam quaſi ars in mulieribus eſſe ſolet: iuxta illud Satyricum:

Vberibus ſemper lachrymis, ſempérque paratis
In ſtatione ſua.——

&, vt ait Martialis, *Iuſſæ proſiliunt lachrymæ.*

VALLERE *albos capillos.*] mulieres in ſenecta caneſcentes, vt vitium ætatis occultent, canos capillos ſecreto vellunt. hinc iocus ille Augusti celebratur, qui cùm Iuliam filiam deprehendiſſet canos legentem, diſſimulanter interrogauit: *Cana eſſe mallet an calua.* & cum reſponderet: *Ego pater cana eſſe malo.* ſic illi mendacium obiecit: *Quid ergo te caluam facis.* Scribit Ariſtoteles caniciem contrahi inopia & exilitate caloris: inde ſeneſcentes caneſcere. Plautus fœminas vitia deformitatis arte occultantes eleganti vocabulo interpolles appellat ab interpollando: quod verbum ſignificat vetera quæque in nouam ſpeciem mutare, & formam veterem euertere, & in nouam reformare.

A

DIRAS *fataleis.*] diræ dicuntur execrationes, vt docet Porphyrio. vnde ait Horat. *Diris vos agam.* dira deteſtatio, & libellus ſub nomine Maronis editus inſcribitur, Diræ, hoc eſt carmen execratorium. Diræ imprecationes erant horrendæ, deos quoſdam inauditos compellantes, quibus quiſquis obnoxius erat ac deuotus, neceſſum erat illud grauiſſimas ſubire pœnas & maximo affici infortunio, vt ſcribunt Plutarchus in Craſſo, & Appianus in libro Parthico. olim tribunus plebis pronomine Ateius deteſtatus eſt & execratus Craſſum huiuſcemodi diris, cuius exitus fuit ærumnoſiſſimus: vnde ait Lucanus in tertio:

B

——*Craſſúmque in bella ſecutum*
Sæua tribunicia vouerunt prælia diræ.

INQVS *vicem.*] Idem Horatius:

Inuicem mœchos Anus arrogantes.

IANVS DOVSA FIL.

AN *ſpeculo rugas increpitante tibi.*] Claudianus in Eutropium lib. I.

Séque reformidat ſpeculo damnante ſenectus.

C

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

RISVS *eram.*] Noſter, *viſus.* Male vero quædam editiones, & liber noſter hæc diuellunt à ſuperioribus.

EXCLVSA *inque vicem.*] Horatius,

Inuicem mœchos anus arrogantes
Flebis in ſolo leuis angiportu.

SEXTI

FINIS.

SEXTI PROPERTII ELEGIARVM LIBER II.

ELEGIA I.

Hoc, quodcunque vides hoſpes, quàm maxima Roma eſt,
Ante Phrygem Æneam collis & herba fuit.
Atque vbi nauali ſtant ſacra palatia Phœbo,
Euandri profugæ procubuere boues.
Fictilibus creuere deis hæc aurea templa,
Nec fuit opprobrio facta ſine arte caſa.
Tarpeiúſque pater nuda de rupe tonabat,
Et Tiberis noſtris aduena bubus erat.
Quò gradibus domus iſta Remi ſe ſuſtulit, olim
Vnus erat fratrum maxima regna focus.
Curia, prætexto quæ nunc nitet alta ſenatu,
Pellitos habuit ruſtica corda patres.
Buccina cogebat priſcos ad verba Quirites,
Cẽtum illi in prato ſæpe ſenatus erat.
Nec ſinuoſa cauo pendebant vela theatro.
Pulpita ſolennes non oluere crocos.
Nulli cura fuit externos quærere diuos,
Cùm tremeret patrio pendula turba ſacro,
Annuáq; accẽſo celebrare Palilia fœno.

A *Qualia nunc curto luſtra nouantur equo.*
Veſta coronatis pauper gaudebat aſellis,
Ducebant macræ vilia ſacra boues.
Parua ſaginati luſtrabant cõpita porci,
Paſtor & ad calamos exta litabat ouis.
Verbera pellitus ſetoſa mouebat arator.
Vnde licens Fabius ſacra lupercus habet.
B *Nec rudis infeſtis miles radiabat in armis:*
Miſcebant vſta prælia nuda ſude.
Prima galeritus poſuit prætoria Lucmo.
Magnáque pars Tatio rerum erat inter oues.
Hinc Titiens, Ramneſque viri, Luceréſque coloni.
C *Quattuor hinc albos Romulus egit equos.*
Quippe ſuburbanæ parua minus vrbe Bouillæ,
Et, qui nunc nulli, maxima turba Gabij:
Et ſtetit Alba potens, albæ ſuis omine nata,
Hac, vbi Fidenas longè erat ire, via.
Nil patrium, niſi nomen, habet Romanus alumnus.
N *Sanguinis altricem nunc pudet eſſe lupam.*
Huc melius profugos miſiſti Troia penates.
O quali vecta eſt Dardana puppis (aue!

Iam bene ſpondebant tunc omina, quòd nihil illam A
Læſerat abiegni venter apertus equi,
Cùm pater in nati tremulus ceruice pependit,
Et verita eſt humeros vrere flamma pios.
Tunc animi venere Decij, Brutique ſecures.
Vexit & ipſa ſui Cæſaris arma Venus. B
Arma reſurgẽtis portãs victricia Troiæ,
Felix terra tuos cepit Iule deos:
Si modò Auernalis tremulæ cortina Sibyllæ
Dixit Auentino rura pianda Remo,
Aut ſi Pergameæ ſerò rata carmina vatis
Longæuum ad Priami vera fuere caput.
Vertite equum Danai, malè vincitis. Ilia tellus C
Viuet, & huic cineri Iuppiter arma dabit.
Optima nutricum noſtris lupa Martia rebus,
Qualia creuerunt mœnia lacte tuo!
Mœnia namque pio conor diſponere verſu.
Hei mihi quod noſtro eſt paruus in ore ſonus! D
Sed tamen exiguo quodcunque è pectore riui
Fluxerit, hoc patriæ ſeruiet omne meæ.
Ennius hirſuta cingat ſua dicta corona:
Mi folia ex edera porrige Bacche tua:
Vt noſtris tumefacta ſuperbiat Vmbria libris,
Vmbria Romani patria Callimachi. E
Scãdentes ſi quis cernet de vallibus arces,
Ingenio muros æſtimet ille meo.
Roma faue. tibi ſurgit opus. date candida ciues
Omina, & in tectis dextera cantet auis.
Sacra, diéſque canam, & cognomina priſca locorum.
Has meus ad metas ſudet oportet equus.
Quò ruis imprudens vage dicere fata Properti?
Non ſunt à dextra condita fila colo.
Accerſis lacrymis cãtus. auerſus Apollo.
Poſcis ab inuita verba pigenda lyra.
Certa feram certis auctoribus. haud ego vates
Neſcius ærata ſigna mouere pila:
Me creat Archytæ ſoboles Babylonius Horos,
Horos, & à proauo ducta Conone domus.
Di mihi ſunt teſtes, non degeneraſſe propinquos,
Inque meis libris nil prius eſſe fide.
Nunc pretium fecere deos, & fallitur auro
Iuppiter. obliquæ ſigna iterata rotæ,
Felicéſque Iouis ſtellas, Martiſque rapacis,
Et graue Saturni ſidus in omne caput,
Quid moueant Piſces animoſáque ſigna Leonis,
Lotus & Heſperia quid Capricornus aqua,
Dicam. Troia cades, & Troica Roma reſurges:
Et maris, & terræ longa ſepulcra canam.
Dixi ego, cum geminos produceret Arria natos,
(Illa dabat natis arma vetante deo)
Non poſſe ad patrios ſua pila referre penates:
Nempe meam firmant nunc duo buſta fidem.
Quippe Lupercus equi dum ſaucia protegit ora,
Heu ſibi prolapſo non bene cauit equo:
Gallus at in caſtris dum credita ſigna tuetur,
Concidit ante aquilæ roſtra cruenta ſuæ;

Fatales pueri, duo funera matris auaræ: A
Vera ſed inuito contigit iſta fides.
Idem ego, cùm Cynaræ traheret Lucina dolores,
Et facerent vteri pondera lenta moram,
Iunoni votum facite impetrabile, dixi.
Illa parit. libris eſt data palma meis.
Hoc neque arenoſum Libyci Iouis explicat antrum, B
Aut ſibi commiſſos fibra locuta deos,
Aut ſi quis motas cornicis ſenſerit alas,
Vmbra neque hæc magicis mortua prodit aquis.
Aſpicienda via eſt cœli, verſúſque per aſtra
Trames, & ab Zonis quinque petenda fides.
Exemplum graue erit Calchas. namque Aulide ſoluit C
Ille bene hærentes ad pia ſaxa rates.
Idem Agamemnoniæ ferrum ceruice puellæ
Tinxit, & Atrides vela cruenta dedit.
Nec rediere tamen Danai. tu diruta fletum
Supprime, & Euboicos reſpice Troia ſinus. D
Nauplius vltores ſub noctem porrigit ignes,
Et natat exuuiis Græcia preſſa tuis.
Victor Oilide rape nunc, & dilige vatem,
Quam vetat auelli veſte Minerua ſua.
Hactenus hiſtoriæ. nunc ad tua deuehor aſtra:
Incipe tu lacrymis æquus adeſſe nouis.
Vmbria te notis antiqua penatibus edit.
Mentior, an patriæ tangitur ora tuæ,
Qua nebuloſa cauo rorat Meuania campo,
Et lacus æſtiuis intepet Vmber aquis.
Scandentiſque axis conſurgit vertice murus,
Murus ab ingenio notior ille tuo.
Oſſáque legiſti, non illa ætate legenda,
Patris, & in tenues cogeris ipſe lares.
Nam tua cùm multi verſarent rura iuuenci,
Abſtulit excultas pertica triſtis opes.
Mox, vbi bulla rudi dimiſſa eſt aurea collo,
Matris & ante deos libera ſumpta toga,
Tum tibi pauca ſuo de carmine dictat Apollo,
Et vetat inſano verba tonare foro.
At tu finge elegos, fallax opus. hæc tua caſtra:
Scribat vt exemplo cetera turba tuo.
Militiam Veneris blandis patiêre ſub armis,
Et Veneris pueris vtilis hoſtis eris.
Nam tibi victrices, quaſcunque labore paraſti,
Eludet palmas vna puella tuas;
Et bene cùm fixum mento diſcuſſeris vncum,
Nil erit hoc. roſtro te premet anſa ſuo.
Illius arbitrio noctem, lucémque videbis,
Gutta quoque ex oculis non niſi iuſſa cadet.
Nec mille excubiæ, nec te ſignata iuuabunt
Limina. perſuaſæ fallere rima ſat eſt.
Nunc tua vel mediis puppis luctetur in vndis,
Vel licet armatis hoſtis inermis eas.
E *Vel tremefacta cauo tellus diducat hiatu,*
Octipedis Cancri terga ſiniſtra time.

PHILIPP. BEROALD. BON.

Hoc *quodcumque, vides hoſpes.*]Seqoe-
ſtiatis paulum tebus amatoriis
ſtylum vertit ad res ſerias & gra-
ues, & altius exordiens repetit
vrbis Romæ primordia, & vitam
illam priſcorum rudem, victumque ruſticanum
ingenioſè deſcribit. Alloquitur hoſpitem, cui
recens ingreſſo vrbē ſigillatim cūcta demōſtrat.

NAVALI *palatia Phœbo.*]Ædem Apollinis pa-
latini ſignificat, quæ fuit in palatio nobiliſſima,
quam Cæſar, quem diuom Auguſtom dicimus,
extruxit poſt Actiacam victoriam, pugnámque
naualem. in qua ſuffragante Apolline, Antooiū,
Cleopatrámque debellauit: cuius ſupra mentio-
nem fecimus. Fuit & altera ædes Apollinis extra
portam Carmentalem: inter forum Olitorium,
& circum Flamineum, vt ſcribit Aſconius. cuius
meminit Cicero in oratione in toga candida, &
quando in epiſtolis ad Atticum ſcribens ait: *Se-
natus ad Apollinis fuit*, ne erres, ſcito eum loqui de
hoc templo Apollinis, non autem de illo palati-
no, quod multis anois poſt factū fuit ab Augoſto.

EVANDRI *boues*] quis ignorat palatium an-
te Romam conditam poſſeſſum fuiſſe, habita-
tumque ab Arcade Eoàndro? vnde locum dictū
putant qoidam quod Palantes cum Euandro ibi
conſederunt. Sunt qui velint à balatibus ouiom
mutata litera nuncuparum: vnde & Neuius ba-
lantium appellat. alij à Pale paſtorali dea nomen
inditum confirmant: de quo paulo poſt ſcribit
luculentum carmen. alij autumant appellatum
Palatinum montem à Palanteo oppido Arcadi-
co: cuius meminit Virgil. *Et nobile Palantheum.*
hiſtorici ferme omnes & poëtæ de Euandro lo-
quuntor.

FICTILIBVS *creuere deis.*] ſcribit Plinios fi-
ctiles deorum effigies fuiſſe antiquitus laudatiſ-
ſimas, & Herculem & Iouem fictiles factos fuiſ-
ſe à Turiano Fregelano, quos Romani colue-
runt. aorum enim & argentum ne diis quidem
conſidebant: vnde ait Iuuenalis:

Fictilis & nullo violatus Iuppiter auro:

&, teſte eodem Plinio, durant æternom pleriſ-
que in locis fictilia ſimolachra, nec pœnitet nos
illorum qui tales deos coluere, & ab Ouid. di-
ctum eſt: *Inque Iouis dextra fictile fulmen erat.*
Figulinas primus inoenit Chorebus Athenienſis.

NVDA *de rupe tonabat.*] Romani Iouem ſub
multis cognominibus coluerunt: nam & ſtato-
rem, & feretrium, & eliciom, & fulminantem, &
tonantem venerabantur: & Auguſtus Ioui to-
nanti ædem conſecrauit. Priſcis temporibus ru-
pes Tarpeia erat inculta, &, vt inquit Ouid.

Frondibus ornabant quæ nunc Capitolia gemmis.

merito ait poëta Iouem tarpeium de Tarpeio
monte nudo & inornato fulmina, tonitruáque
emiſiſſe.

TYBERIS *aduena.*] ſenſus eſt: Tyberis, qui
nunc eſt vrbanus, & per Romanum territorium
fluit, ab origine vrbis erat peregrinus nondum
imperio Romano propagato: nam puſilla fuit
ab initio Roma, vt pote quæ ad ſcalas Caci ter-
A minaretur.

VNDE *erat fratrum.*]in Tugurio Fauſtoli pa-
ſtoris Romulus & Remus manſitarunt, vt ait
Soli. & vt ſcribit Ouid.

Dum caſa Martigenam capiebat parua Quirinum.

cuius caſæ meminit Liui. in v. &, vt ait Diony-
ſius in I. Caſa Romuli durauit ad ipſius æta-
tem in angulo Palatino, cuius ſi qoid vel tempe-
ſtate vel vetuſtate tortuerit id cuſtodes loci refi-
ciunt, nihil illi magnificentius addentes, ſed om-
nia prioribus ſimilia reſtitoentes.

CVRIA *alta.*] notum eſt duo fuiſſe Romæ
genera curiarom. namque erant curiæ vbi ſacer-
dotes corabāt res diuinas, à quibos curiones di-
B cti: & hinc maximus Curio appellat ſenatores à
pelliceis togis, qoas geſtabant: ſicut ab Horatio
ooes pellitæ vocantur: non, vt ſemidocti grāma-
tiſtæ hallucinātur, propter pellem genuinam &
lanam, ſed propter tegumenta, qoibus Tarenti-
num pecus quod molliſſimom omnium eſt, &
Græcum dicitur, tegebatur. hinc apud Columel.
in VIII. inſcriptio eſt de ooibus tectis: & Plin. ita
ſcribit in VIII. *Ouium duo genera tectum, & colonicū,
& mox operimenta inquit ets ex arabicis præcipua.* ſed
optime omnium M. Varro hoc declarat: adeo vt
Horat. hoc nomen ab eo mutuatus eſſe videatur
ita enim tradit in II. de re ruſtica: *Pleraque ſimili-
ter faciendum in ouibus pellitis, quæ propter bonitatem
C lanæ, vt ſunt Tarentinæ & Attica, pellibus integuntur,
ne lana inquinetur, quo minus vel infici recte poſſit, vel
lauari, ac parari.*

BVCCINA.] per diminutionem dicta eſt
buccina tuba, quæ apud Hæbreos bucca voci-
tatur, vt auctor eſt diuus Hieron. in epiſtola ad
Dardanum, & eſt buccina propric ruſticorum:
vnde ait Var. Subulcus debet aſſuefacere om-
nia, vt faciant ad buccinam. Buccina, vt ſcribit
Vege. in ſemet ipſa circulo reflectitur: inde
buccinatores dicti qui buccinam inflant: vnde
ait Caper: *Buccina tuba eſt, quæ dat ſignum bucci-
D nator, buccinus vero dicitur ipſe ſonitus:* in quo ſi-
gnificatu accipitur apud Plin. ſic ſcribentem in
XI. de apibus: *Noctu quies in matutinum donec vna
excitet omnes gemino aut triplici bombo, vt buccino ali-
quo.* ſenſus eſt poëtæ: Buccino, hoc eſt ſonitu
buccinæ: per buccinatorem Romanos priſcos
fuiſſe vocatos ad concionem atque comitia ce-
lebranda, ſicuti olim per preconem, aut accen-
ſom vocabantor in liciom Qoirites: à quo ac-
cenſum qui acciebat dici exiſtimat Varro Te-
rent. hos autem Propertij verſus allegat La-
ctant. in II.

CENTVM *ſenatus erat.*] Romulus, teſte Li-
E oio, centum creauit ſenatores, ſiue quia is nu-
merus ſatis erat, ſiue quia ſoli centum erant qui
creari patres poſſent. Patres certe ab honore, pa-
tritijque eorum progenies appellati. Tarquinius
Priſcus numerom ſenatorum duplicauit, qui
deinde minorum gentium ſunt appellati. Poſtea
Brutus ad trecentorum ſummam ſenatorium
numerum expleuit, primoribus equeſtris gradus
electis, hique patres conſcripri ſunt vocitati.
Temporibus Cæſaris ſuper mille ſenatores fue-
runt, & his quidam indigniſſimi per gratiam aot
præmium allecti, quos abortiuos vulgus nomi-

nabat: quos ad priſtinum modum, ſplendorémque redegit Auguſtus.

Nec *ſinnoſa vela.*]priſcorum theatrales gradus erant ceſpititij: &, vt ait Ouidius,

Tunc neque marmoreo pendebant vela theatro:

ſed creſcentibus opibus creuit & luxuria: cuius inſtinctu, vt tradit Valerius Catullus, ſpectantium conſeſſum primus velorum vmbraculis texit. de quo ita ſcribit Plinius in xix. *Vela in theatris tantum vmbram fecere, quod primus omnium inuenit Quin. Catulus cum Capitolium dedicaret. Carbaſina deinde vela primus in theatro duxiſſe fertur Lentulus Spinter Apollinaribus ludis.*

Non *oluere crocos.*] crocum vino mire congruit, præcipue dulci tritum, quo priſci vtebantur ad theatra replenda, vt docet Plin. in xxi. & hoc erat iudicium vrbi felicitate immodica luxuriantis: & ſcænam croco perfundi ſolitam indicat Lucretius illo verſu:

Et cum ſcena croco cilici perfuſa recens eſt. Ouid.
Nec fuerant liquido pulpita rubra croco.

Martialis appellat nimbum rubrum huiuſcemodi perfuſionem ſic ſcribens:

Hoc rogo num melius quam rubro pulpita nimbo
Spargere & effuſo permaduiſſe croco.

& alibi nominat nimbos cilices. ait poëta priſcis temporibus non fuiſſe hunc luxum perfundendi pulpita theatrica croco odoratiſſimo.

Externos *diuos.*] ſcribit Liuius lib. xxxix. Patrum, auorumque ætate negocium magiſtratibus ſæpe datum fuiſſe, vt ſacra externa fieri vetarent: ſacrificulos, vateſque foro, circo, vrbe prohiberent, omnem diſciplinam ſacrificandi præterquam more Romano aboleret: & Cicero, de diis colendis legem ita condidit: *Separatim nemo ſit habens deos nouos, neque aduenas, niſi publice aſcitos priuatim colunto.* ait poëta nulli priſcorum ſtudium fuiſſe quærendi deos peregrinos, & colendi externas religiones, quæ ſecutis temporibus paſſim receptæ fuerunt: adeo, vt maior cælitum numerus eſſet quam hominum: & religio externa ex vltimis terris appetita, ſuſceptáque in Romana vrbe conſideret.

Pendula.] ex religione ſuſpenſa.

Tremuerit.] quoniam metus peperit religionem: &, vt inquit Statius, *Primus in orbe deos fecit timor.*

Palilia *fæno.*]ſcribit Varro Palilia dicta à Pale dea, cui eo die feriæ fiebant. Erant autem Palilia vigeſimus dies Aprilis, quo Romulus condidit Romam. Solinus appellat Parilia, cuius nominis ſignificationem de partu Iliæ tractam exiſtimat. obſeruatum eſt ne qua victima Palilibus cæderetur, & vt ille dies purus eſſet à ſanguine. Probus grammaticus ita ſcribit: *Pales dea paſtorum eſt, cuius dicus ſacrum appellari Parilia transpoſita litera, quæ ſi ſuo loco eſſet, palilia potius dicerentur, qui dies natalis eſt vrbis Romæ. Ritus feſtiuitatis eſt, vt in ignem tranſiliant accenſis ſtramentis more agreſti.* & Ouidius in faſtis celebrans Palilia inquit:

Moxque per ardentes ſtipulæ crepitantis aceruos
Tranſilias celeri ſtrenua membra pede.

Curto *luſtra nouantur equo.*] Seruius Tullus ſextus Romanorum rex primus luſtrum

A condidit, cùm exercitum omnem in campo Martio luſtraſſet, facto ſacrificio de ſue, oue, tauro: quod ſolitaurilia vocitarunt. Fuit poſtea hoc opus cenſorum, qui completo quinquennio luſtrabant. auctores Liuius & Aſconius: ſed in hoc loco non illa quinquennalia luſtra intelligenda ſunt, ſed luſtrationes, expiationéſque Paliliorum, quibus equinus ſanguis erat pro ſuffimine. Quæ luculentis carminibus proſecutus eſt Ouid. in quarto faſtorum. Curtum equum appellat incultum, & ob hoc quaſi mutilatum, ſicut dixit Horatius:

——nunc mihi curto
B *Ire licet mulo, vel ſi libet vſque Tarentum.*

A Martiale dictus eſt curtus calix. & à Perſio curta ſupellex. Quidam codices habent Curuo, tanquam alludat ad equi immolationem, qui curuatos mactabatur.

Vesta *coronatis.*] in ſacris deæ Veſtæ aſelli Panibus coronabantur, vt docet Ouid. in ſexto Faſtorum ſcribens:

Ecce coronatis panis dependet aſellis.

hoc factitatum eſſe dicit poëta rudi ſeculo, quando Veſta erat pauper. Conſualibus quoque aſini vna cum equis coronabantur, & erant feriati: cauſam refert Plutarchus in Problematis.

Lustrabant *compita porci.*] decimo die
C à partu porci habentur puri, & tum ad ſacrificia dicuntur idonei, vt docet Varro in re ruſtica: vnde ab antiquis ſacres appellantur, hinc ait Plautus in Menechmis: *Quanti hic porci ſunt ſacres?* & vt dicit Ouid.

——Prima putatur
Hoſtia ſus meruiſſe mori, quia ſemina pando
Eruerat roſtro.——

Plinius in octauo ſcribit, *Suis fœtus ſacrificio die quinto purus eſt. Coruncanus ruminales hoſtias donec bidentes fierent, puras negauit,*

Saginati.] ſaginarium antiqui dixerunt locum in quo opimabantur altilia. Varro in ter-
D tio de re ruſtica, *Pullos,* inquit, *anſerum includunt in ſaginario: ſaginantur in primis porci fico carica, quod eſt inuentum Apitij.* Compita dicata ſunt Laribus: vnde Compitalia dicta dies, qua in Compitis ſacrificabatur, & ludos à viis Compitorum, in quibus agebantur, Compitalia appellitauerunt: auctores Varro & Macrobius. hic intellige porcos luſtraſſe Compita non tam in honorem deorum Larium, quam Cereris: in cuius initiis, quæ Græci Theſmuphoria nuncupant, immolabantur. Præterea à ſuillo pecore immolandi initium ſumptum videtur, vt autumat M. Varro: cuius rei veſtigia ſunt, quod, vti iam diximus, in cerealibus porci immolantur: &
E quod fœdus cum feritur porcus occiditur: & quod antiquitus in nuptiali coniunctione noua nupta, & nouus maritus porcum immolabant.

Macræ *boues.*]victimæ optimæ ſunt boues & lautiſſima eorum placatio: &, vt ſcribit Plinius, victimarum probatio in vitulo eſt, vt articulum ſuffraginis cauda contingat, breuiore non litant. bobus quoque vtebantur ad ſacra ferenda: vnde & Virg. dixit:

Quæſitas ad ſacra boues Iunonis:

Priſcorum boues erant macræ. Poſtera ætas lu- A xu dominante tauros albos & hiſpula pinguio- tes adhibebat ad ſacrificia.

A o *calamos.*] ad fiſtulæ ſonitum. ad fiſtulam, inquit, paſtoralem extis ouium litabatur, cùm corruptior ætas ad tibiam faceret hecatomben: ſed dij placabiliores erant illo ſimplici ſæculo ex vnius ouis ſacrificio, quàm poſteris temporibus ex cẽtum taurorum immolatione. Gratia enim, vt ait Plinius, magna pecori fuit in placamentis deorum, cuius fœtus purus erat ſacrificio die ſeptima. Exta dicuntur viſcera principalia, ab eo quod maxime extant, eminéntque, vt interpretatur Feſtus. Exta ſerpentibus & lacertis longa B ſunt, vt ait Plinius in xi. cuius hæc ſunt verba: *Exta hominis ab inferiore viſcerum parte ſeparantur membranis, quæ præcordia appellant, quia cordi prætenduntur, quod Græci appellauerunt phrenas.* idem ait in xxx. *Præcordia vocamus vno nomine exta in homine, quorum in dolore cuiuſcunque partis ſi catulus lactens admoueatur, tranſire in eum morbus creditur.* ab extis extiſpicium vocatur aruſpicina. caput extorum erat in iecore. triſtiſſima exta ſine capite exiſtimabantur. lege Ciceronem & Plinium multa de extis differentes. Litare ſignificat ſacrificio facto placaſſe numen, vt docet Macrobius. Nec omnis qui ſacrificat litat: vnde C eſt illud:

Non quacunque manu victima caſa litat.

& multi cum prima hoſtia litare non potuiſſent, proxima pulcherrime litabant. & cum immolatur pluribus diis euenit, vt aliis litetur, aliis non litetur, vt auctor eſt Cice. in ſecundo de Diuinatione.

F a b i v s *Lupercus.*] Lupercalia erant in menſe Februario feriæ dicatæ Iunoni februatæ: dicta quod in Lupercali Luperci ſacra faciunt, qui Fabiani & Quintiliani appellabantur, à Fabio & Quintilio præpoſitis ſuis. Quidam à lupa altrice Romuli & Remi tradunt appellata. Græci Lycea vocant Lupercalia, & in honorem Pa- D nos ſiue Fauni Lycei concelebrant. In Lupercalibus Luperci nudi curſitant ferientes obuios ſcuticis ex caprina pelle confectis: ad quæ verbera matronæ ſe vltro offerunt, exiſtimantes id ad fœcunditatem eſſe conducibile: à Lupercis canis immolatur. hoc ſolemne ludicrum exiſtimatur ab Euandro Arcade in Italiam translatum. de Lupercalibus ſcribunt Plutarchus, Dionyſius, Liuius, Trogus, & Ouidius in faſtis. Seruius quoque enarrans illud Virgilianum: *Gelida ſub rupe lupercal*, ſatis probè loquutus eſt de etymologia vocabuli. inueniuntur, auctore Quintiliano qui Lupercalia contendant eſſe tres partes orationis, quaſi luere E per caprum.

V e r b e r a *ſetoſa.*] appellat ſcuticas illas Lupercorum, quæ ex caprina pelle, quæ villoſa eſt, conficiebantur. nam verbera non ſolum ſignificant ipſam verberationem, ſed etiam ipſum verberandi inſtrumentum. Quintilianus: *Verbera quæ caſus abſtuleras.* Fabius Lupercus nominatur licens videlicet à licentioſa petulantia, qua nudi diſcurrentes licenter feriebant obuios: & Cicero probro maximo dat Antonio,

A quod in lupercalibus nudus, vnctus, ebrius concionatus ſit. alij legunt Lyceus, referentes ad Lyceum Pana, quem Luperci venerabantur. prior lectio magis placet.

N e c *radiabat.*] oſtendit priſco ſeculo arma militum non fuiſſe pretioſa, nec argento cælata, nec ære radiantia, ſed rudia & infabrefacta, cùm poſterioribus temporibus gliſcente luxu arma militaria non ſolum argento, ſed etiam auro cælarentur. vnde ſcribit Lampridius, Alexandrum Seuerum feciſſe ſibi chryſoaſphidas, ita enim appellati ſunt illius milites ab clypeis auro cælatis: & Iulius Cæſar, teſte Tranquillo, B milites habebat tam cultos, vt argento & auro politis armis ornaret. Plinius quoque obiurgans luxum Romanorum, *Et quod attinet*, inquit, *hæc colligere, cum capuli militum ebore etiam faſtidio, cælentur argento, vagina catulis, balthei laminis crepitent*: &, vt ait Iuuenalis:

Argentum quod erat ſolis fulgebat in armis.

V s t a *ſude.*] ita Virg. *Sudibusve præuſtis.*

P o s v i t *prætoria Lygmon.*] prætorium vocamus tabernaculum ducis, quod alio nomine, vt docet Quintilianus, dicitur Auguſtale. veteres enim omnem magiſtratum, cui pareret exercitus, prætorem appellauerunt vt ſcribit Aſconius. vnde porta Prætoria in caſtris nominatur, C & nauis prætoria, & præfectus prætorio. prætoria quoque dicuntur ædificia magnifica in ruſticis prædiis & vrbanæ villæ, vt docet Palladius, ſcribens qualis eſſe debeat ſitus prætorij in ædificiis villaricis. Iuriſconſultus de ſeruitutibus prædiorum ait licere altius tollere, & officere prætorio vicini, vel cloacam habere licere per vicini domum, vel prętorium. Papinius in ſiluis: *Alternas ſeruant prætoria ripas.* & in hac ſignificatione accipitur apud Martialem:

Ad lapidem Torquatus habet prætoria quartum.

& apud Tranquillum in Caligula: *In extructionibus prætoriorum atque villarum.* pro auguſtali, hoc D eſt tabernaculo imperatoris, videtur nunc accipi à poëta. Quis autem fuerit hic Lygmon nondum inueni, nec vlla eius rei fit mentio apud ſcriptores, quod equidem ſciam. Ego exiſtimo intelligendum eſſe de eo Lucumone, à quo Luceres nominati ſunt, quæ fuit tertia pars populi Romani: quamuis Lucerum nominis & originis cauſam incertam eſſe Liuius arbitretur. Galeritus Lygmon vocatur à galero, quod eſt genus pilei, vt ait Seruius, quo ex pellibus lupinis confecto ruſticos vſos pro tegumento capitis teſtis eſt Virg. qui ſic ait: *Fuluóſque lupi de pelle galeros Tegmen habent capiti.* auctor eſt Vegetius lib. E t. de re militari, milites Romanos vſos eſſe pileis ex pellibus, quos pannonicos vocant.

T a t i o.] Tatius rex fuit Sabinorum cum quo Romulus conſociauit imperium: hiſtoria nota. Veteres in pecoribus habebant, quod habebant, vt inquit Auguſtinus, & repetitum eſt in decretis: &, teſte Columella, adhuc apud quaſdam gentes hoc vnum vſurpatur diuitiarum gratia, propter quod nomina pecuniæ & peculij tracta videntur à pecore. Exiſtimat Plin. pecuniam à nota pecudis appellatam, qua Seruius rex nummum ſignauit.

HINC *Tatiens.*] principio populus Romanus in tres partes diuiſus fuit, quæ tribus dicuntur: vna Tatienſis à Tatio rege Sabino: Ramnes altera à Romulo: Luceres tertia à Lucumone, ſiue Lucetio, ſiue à luco: quem lucum Aſylum Romulus vocauerat. Tribus autem dictæ vel à tributo dando, vel quòd tres fuerunt: vnde etiam dicti ſunt tribuni. deinde ciuitas Romana in ſex partes fuit diſtributa in primos, ſecundóſque, Tatienſes, Ramnes, Luceres. Quælibet ex tribus tribubus decem curias continebat, quæ de nominibus Sabinarum appellatæ ſunt. auctores Varro, Feſtus, Plutarchus, & Aſconius. Diſſentit paulum Liuius ſcribens à Romulo centurias equitum tres fuiſſe conſcriptas, Ramnenſes, Tatienſes, & Luceres; nec videtur exiſtimare totum populum in hos fuiſſe diſtributum, ſed ſolos equites. A B

QVATTVOR *hinc albos.*] Romulus Ceninenſibus debellatis triumphum Romam reportauit curru quadriiugo (vt auctor eſt Dionyſius) inuectus: & in hanc ſententiam eſt illud à Floro dictum, *De Veiis & Bouillis pudet, ſed triumphauimus: Idem tunc erant Feſulæ, quod Caprea nuper: Idem nemus Aricinum, quod Hercynius ſaltus: Fregellæ, quod Geſſoriacum.* Dionyſium refellit Plutarchus dicens Romuli triumphum fuiſſe pedeſtrem. Primus fuit Tarquinius Priſcus, qui in curru triumphauerit: vel, vt alij tradunt, Publicola. Dionyſium ſequitur Propertius. C

SVBVRBANÆ *Bouillæ.*] oppidulũ fuit in Latio haud procul ab vrbe Roma, vt ait Plinius, vnde ſuburbanæ dicuntur. eodem epitheto vſus eſt Ouidius in Faſtis,

Orta ſuburbanis quædam fuit Anna Bouillis.

Gabij & Bouillæ, quæ loca nunc vix nomen retinent, temporibus Romæ naſcentibus habebantur in pretio, & erant inſtar ciuitatum. à Galacto & Bio fratribus Gabios eſſe nominatos exiſtimat Solinus. ad Bouillas Clodius occiſus fuit, vt docet Aſconius. D

ALBÆ *ſus omine nata.*] Albam ſub Albano monte condidit Aſcanius, quæ ab ſitu porrectæ in dorſo vrbis longa Alba eſt appellata, vt autumat Liuius. Vulgatior fama eſt ab omine Albæ porcæ, quæ triginta porcellos Æneæ peperit Albã nominatam: cui ſententiæ nunc poeta aſtipulatur. à Græcis dicitur leuca macra, hoc eſt Alba longa, vt inquit Dionyſius.

FIDENAS.] Fidenates Hetruſci fuerunt, vt ſcribit Liuius in primo, quos vicit, fudítque Romulus & vrbem cepit deduxítque coloniam, vt auctor eſt Dionyſius: olim Fidenates facibus armati furiali more contra Romanos dimicarunt, & profligati fuerunt, vt refert Florus: meminit & Virgilius huius vrbis in ſexto: *Vrbémque Fidenam.* E

NIL *patrium.*] adeo, inquit, omnia Romæ ad ſummum fortunæ luxuriantis euecta ſunt, vt ex illa rudi & incomi ciuitate nihil ſuperſit præter Romanum nomen: adeo vt pudeat Romanos originis ſuæ, nec æquo animo audiant lupam fuiſſe educatricem Romuli & Remi vrbis Romæ conditorum. de lupa Romuli nutrice omnia ſunt diuulgata ſecũdũ & mythicos & hiſtoricos.

HAV *quali vecta eſt.*] optimis profecto auſpiciis claſſis Æneæ Troiani peruenit in Italiam, à quo oriunda eſt Roma orbis caput, & profuit ipſi Troiæ euerſio, quæ fuit cauſa Romæ condendæ: niſi enim illa periiſſet hæc non fuiſſet, nec Æneas Romani imperij conditor in Italiam nauigaſſet.

QVALI *aue.*] quam felici augurio. per contrarium dixit Horatius: *Mala ducis aui domum.* Ex Romanorum cõſuetudine tractum eſt, apud quos nihil domi, nihil foris gerebatur niſi auſpicato. Aquilæ honor datus eſt, vt magnarum rerum faciat auſpicia, datur & coruo, aliíſque pauciſſimis: Sed quicquid exta, quicquid aues portendunt interuentu fulminis aboletur: quicquid fulmine denunciatum eſt, id nec extis, nec aue refellitur. auctor Seneca in ſecundo quæſtionum naturalium.

OMINA auguria quod antiqui Oſmen dicebãt, id nos omen dicimus extritos, vt ſcribit Varro.

ABIEGNI *equi.*] equum Troianum intelligit, in cuius fabrica abietem adhibitam fuiſſe teſtis eſt Maro, qui ſic ait, *Sectáque intexunt abiete coſtas.* Quod non ſine cauſa dictum arbitrantur eruditi: nam cum àbies fulminata interitum dominæ ſignificet, & Troia per fœminam perierit, merito abiegnus, hoc eſt ex abiete contextus, fuit ille equus Troiæ fatalis.

CVM *pater in nati.*] Anchiſes filij Æneæ ceruice ſuccolatus.

TVNC.] ex Ænea ſeruato.

VENERE *Decij.*] Deciorum & Bruti hiſtoria notior eſt, quàm vt noſtræ egeat interpretationis: & ſupra facta eſt mentio.

SVI *Cæſaris.*] Cæſar dictator in oratione qua laudauit amicam Iuliam defunctam ſic retulit, *A Venere ſunt Iulij, cuius gentis familia eſt noſtra,* merito ergo dicit Venerem Cæſari tanquam ſuo pronepoti fauiſſe, & eius arma vexiſſe victricia. Tale eſt illud Virgilianum,

Hunc tu olim cælo ſpoliis orientis onuſtum
Accipies ſecura. ——

TVOS *deos.*] penates intelligit, quos Æneas ex Phrygia detulit in Italiam: quos Lauini collocatos, Iulius Aſcanius Albam, quam ipſe condiderat, tranſtulit. Illi ex Alba priſtinum ſacrarium miraculi cauſa ſuapte ſponte bis repetiertur. auctores Vale. & Dionyſius.

AVERNALIS *cortina Sibyllæ.*] notum eſt Sibyllam Cumanam Æneæ vaticinium dediſſe Romani imperij: Cuius libris fata Romana cõtinebantur, & illos decem viri adire ſolebant, cum deſiderabatur quid eſſet faciendum. dixit ergo vaticinans Sibylla Remum periturum: cuius manes Romulus expiauit: cuius cadauer ſepultum fuit in Remoria, qui locus eſt in Auentino. auctores Dionyſius & Plutar. & Remo defuncto dicatus eſt dies qui dicitur Remuria, vt ſcribit Ouid. Cortina autem locus eſt vnde datur oraculum: à corde dicta, vt interpretatur Varro, quòd inde primum ſortes extimatæ. Alia interpretamenta à Seruio referuntur enarrante illud Virgilius:

Mugire adytis cortina recluſis.

Præterea cortina dicitur ſpacium quod eſt inter

terram & cælum. Cortina ſignificat vas quo oleum vel liquidum aliud influit. A Cato: *Cortinam plumbeam in lacum ponito, quo oleum fluat.* A Plinio cortina appellatur vas infectoris: ab eccleſiaſticis ſcriptoribus cortinæ accipiuntur pro auleis, & velis, prout vernaculo ſermone appellitare ſolemus. vnde ſcriptum eſt in exodo: *Decem cortinas facito de byſſo retorta, & hyacinto & purpura, crocéque bis tincto variatas.*

Pergameæ *vatis.*] Caſſandram ſignificat, cuius vaticinia fuerunt quidem vera, ſed, vt inquit Virgilius, *non vnquam credita Teucris.*

Vaticinata *equum.*] hoc eſt vaticinium Caſſandræ, quo Græcos admonet, vt equum Troianum B retro agant, quoniam illa victoria eſt ipſis futura detrimentoſa, Troianis vero ſaluberrima, vtpote in Italia maius imperium exuſcitaturis.

Hvic *cineri.*] reliquis Troianorum.

Ennivs *hirſuta.*] cum Ennio danda ſit corona laurea, vtpote poëtæ grandiloquo, & epico, petit ipſe coronari corona hederacea: quæ cum infra laurum ſit, danda eſt poëtis minoris & elegiographis.

Vmbria *Romani.*] appellat ſe Romanum Callimachum, quoniam qualis eſt apud Græcos C Callimachus ſcriptor elegiarum, talis eſt apud Romanos Propert. qui in primis Callimachum æmulatus eſt: & illum in ſcribendo habet archetypon: ita Virg. dictus eſt Mantuanus Homerus, cuius æmulatus eſt non modo magnitudinem, ſed ſimplicitatem orationis, tacitámque maieſtatem.

Dextra *cantet auis.*] cantaturis res Romanas optat felix auſpicium & oſcines à dextra cãtantes, vt commodiſſime auſpicetur. Aues dextræ felicitatem denunciant: ſiniſtræ infortunitatem. datum eſt tamen aliis auibus dextra, aliis læua vt ratum auſpicium facere poſſint, vt docet D Cicero: & apud priſcos Coruus à dextra, Cornix à ſiniſtra ratum faciebant.

Sacra *diéſque canam.*] hoc dicit tanquam ſcripturus faſtos Romanorum, in quibus ſacra & cauſæ ſacrorum cum diebus feſtis & profeſtis continebantur: vnde ait Ouidius,

Sacra recognoſces annalibus eruta priſcis:
Et quo ſit merito quæque notata dies.

Qvo *ruis imprudens.*] inducitur mathematicus ſiue genethliacus quidam nomine Horus, qui per totam Elegiam loquitur cum Propertio: & eum dicit minime eſſe idoneum ſcribendis E rebus grauioribus, cui & futura denunciat. Nonnulli ſeiungunt hæc à ſuperioribus, ſed melius eſt vt iuncti legantur: Videtur enim reſpondere poëtæ cupienti ſcribere faſtos, & ſacra præclara Romanorum, & eum reuocare à tam grandi, oneroſaque prouincia.

A *dextra colo.*] alludit ad Parcas, & per hoc inſinuat non eſſe ingenium Propertij accommodatum ad canenda grandiloqua, & res Romanas deſcribendas: cui aduerſum eſſe dicit Apollinem & lyram poëticam in vitam ſuppeditare verſus cothurnatos.

Accersis *lachrymas.*] id eſt, laborioſè & pæne cum lachrymis pangis grande poëma, cùm tibi ſit nullus Apollinis fauor. Quid ſi legas aduerſis muſis cantas, vt dicat Propertium carmina ſcribere Apolline & muſis refragantibus. Tale eſt illud Martialis:

Carmina quod ſcribis Muſis & Apolline nullo.

Certa *feram testes.*] dicit aſtrologus ſe vera denunciaturum, nec ſe ſphæræ aſtrologiæque diſciplinam ignorare: quam appellat pilam æratam, cuius inuentor Atlas memoratur.

Vates.] diuinator. Vates poëtas antiqui dixerunt à verſibus viendis, vt interpretatur M. Varro: &, vt inquit Cornelius Tacitus in dialogo de oratoribus, honorificentius exiſtimabatur nomen vatis quàm poëtæ. Præterea vates ſignificat ſacerdotem atque prophetam ſicuti ſcriptũ eſt in decretis diſtinctione vigeſima prima. Hic accipitur pro Chaldæo & Genethliaco fatidico: qui ex ratiocinationibus ſphæræ & ſtellarum motum futura prædicit.

Babylonivs *Orops.*] Horus aſtrologus à progenitoribus aſtrologis ſe non degeneraſſe ſignificat, quorum nomina celebrat, ex quibus duo noti ſunt, vnus ignotus. Architam enim & Cononem monumentis ſcriptorum celebratos nullus ignorat. fuit autem Archítas Tarentinus Pythagoricus nobiliſſimus, & in omni virtutis genere mirandus, ad quem extant Platonis epiſtolę: hic primus mechanica expoſuit, & in geometria cubum primus inuenit, qui ab Horatio dicitur

Menſor maris & terræ & arenarum:

qui fabricauit olim columbam ex ligno volantẽ vt ſcribit Gellius. Conon vero Samius fuit mathematicus, qui de aſtrologia libros ſcripſit, vt teſtatur Probus grammaticus, qui cupiens inire gratiam Ptolomei regis dixit crinem reginæ Berenices eſſe in cælo collocatum, vt ait Higinius. Huius meminit Maro in Bucolicis. De hoc inquit Callimachus,

Idem me ille Conon cæleſti munere vidit:
E Beroniceo vertice cæſariem.

quod carmen lingua Romana traduxit Catull. Alter fuit Conon Athenienſis imperator notiſſimus hiſtoricorum voluminibus: Hic dictum accipe de aſtrologo Conone. Orops minus eſt à ſcriptoribus celebratus, & ideo minus cognitus.

Babylonivs.] accipiendum eſt quaſi aſtrologus probatiſſimus. Babylonij enim (vt ait Porphyrio) aſtrologiam inueniſſe dicuntur: per quã geneſis colligitur: &, vt auctor eſt M. Tullius, Babylonij omnem curam in ſiderum contemplatione poſuerunt, & Babyloniorum philoſophi nobiliſſimi Chaldæi celebrantur, qui aſtrologiam & genethlialogiam optime callebant: de quibus multa Diodorus, Strabo, & Cicero tradiderunt.

Meis *libris.*] ſcilicet aſtrologicis.

Fide.] veritate. Ita Plin. Fides auctores appellet, & Valerius, fidem, inquit, auctores vendicent.

Nvnc *pretium fecere Deos.*] aurum, inquit, & nummi inſtar ſunt deorum, & tanquam numina coluntur: & ideo auaritia dicitur idolorum ſeruitus: quia honorem impendimus nummo, qui

impendi debet Deo: Et, vt ait Auguſtinus, *antiqui* A
coluerunt deam Pecuniam, & Aeſculanum, & Argen-
tinum deos propter nummos aureos & argenteos. taxat
autem illos qui pluris faciunt aurum, quàm diſ-
ciplinam mathematicorum, vel potius pſeudo-
aſtrologos criminatur, qui pretio corrupti ſide-
ralem ſcientiam ementiuntur, & accepto auro
ſidera natalitia hominibus genituram ſuam e-
dẽtibus, ſalutaria eſſe denunciãt, qualis eſt ſtella
Iouialis: & hoc eſt quod ait Iouem auro falli,
quia propter aurum ſtellam Iouis beneficam
alicui aſſignant in horoſcopo, qui fortaſſis habet
ſtellam Saturni pernicioſam.

Obliqvæ *ſigna.*] zodiacum ſignificat, cu- B
ius obliquitatem Anaximander Mileſius pri-
mus traditur intellexiſſe, vt docet Plin.

Felicesqve *Iouis ſtellas.*] dicit mathema-
ticus ſe ſiderum naturam, rerúmque cæleſtium
cauſas habere cognitiſſimas, & in libris ſuis per-
ſcriptas, & cur Iouis ſtella ſit benefica, Martis
malefica, Saturni pernicioſa: quid portendant in
ſignifero Piſces, quid Leo, quid Capricornus,
quid Heſperiæ: vnde ab Horatio tyrannus nun-
cupatur. Cur autem ſiderum alia ſalutaria di-
cantur, alia noxia, cum diuinorum vna ſit na-
tura, cauſam ſcripſerunt Macrobius & Prolo-
meus.

Qvid *moueant piſces.*] argumentantur aſtro- C
logi de ſignis cæleſtibus cauſas rerum, & ſubſtan-
tiam vitæ mortalibus impartiri. Verbi cauſa la-
borioſos & patientes ſeruitij futuros dicũt, quos
naſcentes Taurus aſpexerit: Percuſſorem cuius
natiuitatem Scorpius in ſua parte complexus
ſit. Liberalem qui ſigno Arietis ortus eſſe dica-
tur. Quæ omnia tanquam vana & nugatoria ir-
ridet & infirmat Ambroſius lib. I V. Exameri.
Piſces autem duo ſunt in zodiaco, alter Notius,
alter Boreus à ſitu & poſitura locorum appella-
ti: ſub Piſcibus locati ſunt pedes hominum: vn-
de ait Manilius:

——*piſceſque pedum ſibi iura repoſcunt.* D

Idem ſcribit homines ſub piſcium ſigno ortos
omnis diſciplinæ nauticæ futuros ſtudioſos, pi-
ſcatoréſque probatiſſimos. Natura enim rerum
cunctarum parens,

Fata quoque & vitas hominum ſuſpendit ab aſtris.

Signa *Leonis.*] Leo Nemeus ſiue Cleoneus,
quià Ioue collocatus inter ſigna zodiaci, notiſſi-
mus eſt carminibus poëtarum. Ait Manilius naſ-
centes ſub ſigno Leonis eſſe bellatores, & rapi-
nis victitare: latera hominum & ſcapulæ ſunt
ſub Leone.

Capricornvs.] ſcribit Higinius Iouem E
inter ſidera fixiſſe Capricornũ, propterea quòd
cum eo enutritus fuerat, Græcè dicitur Egoce-
ros. Lucanus: *Humidus Egoceros.* Sub Capricorno
ſunt genua. Capricornum & Cancrũ portas So-
lis antiqui vocauerũt: in quibus fiunt vtraq; ſol-
ſticia, & quia Sol in Capricorno incipit ab imis
in alta remeare, & capræ conſuetudo eſt vt altum
in paſtu petat, ideo hoc Capricorno nomen in-
ditum eſſe ſcribit Cornificius. Qui ſub Capri-
corno naſcuntur ſcrutatores ſunt metallorum,
& optimi fabricatores rerum illarum, quæ ignis
vſu conficiuntur. Lotum ideo dicit in vnda He-
ſperia, quia vult intelligi occaſum ſigni huius
magis ſæuire & dominari quàm ortum, vt He-
ſperiam vndam occiduam partem & ex ea oc-
caſum Capricorni intelligamus. Præterea Ca-
pricornus, auctore Manilio, regit partes oc-
cidentales, & quicquid ſub Sole cadente eſt.

Troica *Roma.*] quæ ſcilicet ex reliquis Troia-
nis in Italia reſurrexit.

Dixi *ego.*] probat mathematicus ab exem-
plo ſe optimum eſſe genethliacum, & mathe-
ſeos peritiſſimum: cum iam euenerint illa quæ
ante euentura prædixerat de duobus geminis in
bello perituris, & de puella paritura.

Lvpercvs.] Gallus & Lupercus nomina
ſunt fi[illegible]orum Arriæ: qui, vt prædixerat mathe-
maticus, occubuerũt: alter lapſu equi extinctus,
alter ante aquilam Romanam interemptus.

Credita *ſigna.*] Gallum ſigniferum fuiſſe
ſignificat. Signa Romanorum præter aquilas,
fuerunt equi, apri, minotauri, lupi, quæ ſingulos
ordines anteibant. Signiferi à recentioribus di-
cuntur draconarij.

Cynaræ.] ait mathematicus ſe prædixiſ-
ſe Cynaram puellam parturientem citra mor-
tis periculum parituram, ſi Iunoni Lucinæ vo-
tum feciſſet: & ita peperit, veridicumque eſ-
ſe mathematicum cuncti agnouerunt, libróſque
aſtrologicos in primis approbauerunt.

Ivnoni.] ſcilicet Lucinæ, quæ à parturien-
tibus inuocari ſolet: quam, teſte Martiano, à iu-
uando Iunonem nominauerunt. & Lucinam at-
que Lucetiam, quòd lucem naſcentibus tri-
buat. Ouidius & Plinius à luco dictam eſſe ſcri-
pſerunt.

Vteri *pondera.*] veſicæ muliebri iunctus eſt
vtriculus, vnde vterus dictus, quod alio nomine
locos appellant. hoc in reliquis animalibus vul-
uam, auctor Plinius in X I. inde frequenter in-
uenies locos muliebres à luculentiſſimis ſcripto-
ribus vocitari pro vulua & vtero: & Cato ait: *Si*
mulier lotio locos fouebit, nunquam hi vitioſi fient. per
quod ſignificat vuluam muliebrem non deſide-
raturam coitum virilem, ſi vrina eius, qui braſſi-
cam eſitauerit genitalia madefecerit.

Iovis *antrum.*] oraculum Iouis Hammo-
nis intelligit: de quo ſupra dictum eſt affa-
tim.

Fibra *locuta.*] in iecore extremum fibram
vocamus, vt docet Varro. Antiqui enim fibrum
dicebant extremum: vnde fimbriæ dicuntur &
fimbri. Cornelius Celſus ita ſcribit in quarto:
Iecur in quatuor fibras diuiditur. Idem docet fibras
dici quoque de aliis viſceribus: nam de pulmo-
ne ait: *In duas fibras vngulæ bubulæ modo diuiditur.*
& Lucanus: *Pulmonis anheli Fibra latet.* fibra dici-
tur loqui Deos ſibi creditos, quando per aru-
ſpicinam fibrarum ab aruſpice exploratarum
futura cognoſcimus, & voluntatem deorum
proſpicimus. Conſiderant enim diligentiſſime
aruſpices quid periculi, quid commodi fiſſum
habeat in extis, quid denunciet caput iecoris,
quid exta omnia, vt tradit Marcus Tulli. &, teſte
Lactantio, *Deus eſt quoddam ſignum in extis:* quod
dimidiatum ſignificat numen iratum: nunc ait
mathematicus, neque Iouis oraculum, neque fi-

brarũ diuinationem talia prædicere, qualia ipſe prædixit: nec inquit volatus cornicis, quæ à læua facit auſpicium ratum, nec vmbra defuncti arte magica ab inferis euocata, tam vera denunciant, quàm vera in libris mathematicorum, aſtrologorúmq; continẽtur: & ita diuinationem, quæ fit ex ſpeculatione ſiderum & cæli, reliquis diuinandi generibus anteponit.

CORNICIS *ales.*] cornix clangore præſagit aquam. Inauſpicatiſſima eſt fœtus tempore.

VERSVSQVE *per aſtra Tranſs.*] zodiacus intelligitur.

ZONIS.] Virgilius: *Quinque tenent cælum zonæ.* Martianus faſcias appellat. In quinqoe zonas mundum eſſe diuiſum tradont: quarum duæ extremæ frigidæ ſunt, media aduſta, intermediæ temperatæ. Nomioa earum hæc ſunt, Arctica, quæ Latinè ſeptentrionalis: Therinea, quæ à nobis æſtioalis: Iſimerioe, quæ aliter æquinoctialis: Chimerine, quæ hyemalis: nooiſſima dicitur Notios à Græcis, quam Latini auſtralem nuncupauerunt.

EXEMPLVM *graue erit Calchas.*] exemplo Calchantis oſtendit aruſpicinam eſſe mẽdacem, & aruſpices ariolóſque vaniaicos: Calchas enim qui ariolandi ſcientia erat præſtantiſſimus, cecinit Græcos in patriam euerſa Troia victores, ſoſpitéſque redituros, quod ſecus accidit atque prædixerat: cùm omnes pene apud Caphareum Euboicum naufragio extincti fuerint: quod ſupra memorauimus. melius ergo claſſis Græcorum hæſiſſet in Aulide, cuios ſoluendi cauſa fuit vaticinos Calchas, qui ſuaſit ſangoine Iphianaſſeo Dianam eſſe placandam. Excidium Græcorum fuit ſolatium Troianorum: vnde admonet Troiam vt ſupprimat fletus cum Euboici ſinus fuerint eius cladis vltores.

NAVPLIVS *vltores.*] nota res eſt quemadmodum Nauplius Palamedis pater, vt vlciſceretur filij necem, eleuata facula ſignom dedit ex Caphareo promontorio Græcis naufragio laborantibus, qui credentes illos ignes indicare portum tutiſſimum, inter aſperrimos ſcopulos naufragium pertolerũt: & ita Græci diſiecti natabant, qui à ſpoliis exuuiíſque Troianis in naufragio opprimebantur.

VICTOR *Oilide.*] Inſultat Aiaci Oilei, qui furiis amoris agitatus vatem Caſſandram in templo Mineruæ deuirginauit: quæ dicitur fuiſſe potiſſima cauſa naufragij Græcorum, vt ait Maro in XI.

VATEM.] Caſſandram. quidam codices habent raptam, & eadem ſignificatur.

NVNC *ad tua deuehor aſtra.*] reuerto, inquit, mathematicus ad tuam ô Properti conſtellationem, atque horoſcopon: cuius patriam dicit eſſe Meuaniam in Vmbria, & obitum parentum ſubhaſtationémqoe bonorum factam ex conſtellatione collecta denunciat.

SCANDENTIS *axis.*] cliuum aſſorgentem vocat axem ab altitudine: vel axis intelligitur nomen ipſius cliui.

TVO.] ſcilicet Propertij.

NON *illa ætate.*] quia iuuenis periit.

ET *lacus Vmber.*] Velinos lacus, an Cutiliæ lacum intelligit, qui tamen ſunt magis in Sabinis quàm in Vmbria: ſed eos Nar fluuius defert ſecum, qui labitur per Narniam Vmbriæ oppidum, quod antea Nequinum eſt vocitatum. Iuxta Meuaniam fluit Teneas, cuius meminit Strabo in quinto.

MAGICIS *aquis.*] Necromantici ſanguine vtuntur aqua commiſto ad necromantiam exercendam: quoniam Dæmones ſanguinem amare dicuntur, ſicut ſcriptum eſt in Decretis vigeſimaſexta, quæſtione quinta. Hydromantici vero ab aqua dicti ſunt. Eſt enim Hydromantia in aquarom inſpectione vmbras euocare, & ludificationes Dæmonom videre, à quibus futura cognoſcimus. Hydromantiæ peritum fuiſſe Numã Pompilium, auctor eſt Auguſtinus in ſeptimo de ciuitate Dei. Hoc genos diuinationis, vt refert M. Varro à Perſis allatum fuit.

PERTICA *triſtis.*.] ſubhaſtatio ſignificatur bonorum Propertij, quæ fit poſita haſta: quam nunc perticam triſtem appellat. Cice. *Dum homines perditi haſtam illam cruentam & meminerint, & ſperabunt.* & mox ait: *A ſceleratiore haſta non receſſit.* Idem in Philippicis: *Haſta Cæſaris*, inquit, *multis improbis & ſpem affert & audaciam. Itaque haſtam ſemper cupiunt videre hi qui noſtris bonis imminẽt quibus omnia pollicetur Antonius.* Tertullianos haſtarium appellat id genus venditionis, quæ ſub haſta fit: quidam intelligont de haſta centumuirali. probabilior eſt prima ſententia.

BVLLA *aurea.*] ait mathematicus Propertium factum eſſe poëtam, cùm depoſitis puerilibus inſignibus ſumpſit togam virilem. Bulla ornamẽtum eſt pueris ingenuis attributum: qoam figura cordis formatam ante pectos annectebãt, vt illam inſpicientes, ita demum ſe homines cogitarent, ſi corde præſtarent. Quidam putant, teſte Macrobio, hoc à Priſco Tarquinio fuiſſe inſtitutum, vt pueri patritij bulla aorea cum prætexta toga vterentur: de qua ita ait Aſconius: *Bulla ſuſpendi in collo infantibus ingenuis ſolet aurea, libertinis ſcortea.* Idem Plin. in XXXIII. *Mos bullæ durauit, vt eorum, qui equos meruiſſent, filij id inſigne geſtarent: cæteri lorum.* hinc eſt illud à poëta Satyrico dictum: *Aut ſignum de paupere loro.*

ANTE *Deos.*] ſcilicet lares. apud quos pueri generoſi (vt inqoit Porphyrio) egreſſi pueritiæ annos bullam auream ſuſpendere conſueuerant. Perſios:

Bulláque ſuccinctis laribus donata pependit.

LIBERA *ſumpta toga.*] in liberalibus dabatur pueris toga, quæ libera nominatur. Cur hoc fieret cauſas refert Ouid. in Faſtis, quas illic legere poteris cùm voles, vbi hoc in primis refertur: Ideo dari togam liberam, vt liberiorem vitam ingrediantur. hanc eſſe exiſtimo illam quæ dicitur pura: qua, vt ait Plinius, tirones induuntur. quam Cicero filio ſuo ſe dediſſe Arpini ſcribit in epiſtolis ad Atticum. Quo autem die toga pura ſumebatur, is dies tirocinij dicebatur. cuius mẽtio fit apud Tranquillom in Augusto, & in Caligula. & ille qui in foro primum eloquentiam auſpicabatur, tiro dictus eſt, vt docet Seneca libro tertio declamationum.

INSANO *foro.*] litigioſo. epitheton eſt accõ-

modatum. Ita Virgilius:

—— inſanúmque forum.

Hæc *tua caſtra.*] eris, inquit, miles Cupidinis, & in caſtris amatoriis, non Mauortiis militabis, & ſcribes Elegiaca poëmata.

Veneris *pueris.*] ſcilicet Cupidinibus.

Hostis.] emenda hoſpes. ſignificat enim Propertium futurum eſſe amicum vtilem Cupidinibus.

Discvsseris *vncum.*] metaphoricos ait, Quo magis te amoris iugo ſubducere conaberis, hoc arctius alligaberis. Ita Plautus in aſinaria: *Quam magis te in altum capeſſis, tam æſtus te in portum refert.* per vncum accipe Cupidinis clauũ, quo (vt inquit Plautina lena) fixus eſt animus amantis: & vnco trahebantur capite damnati, & in Gemonias abiiciebantur, ſicut ſæpiſſime leges apud hiſtoricos. Ab vnco vncinus per diminutionem ſignatur: qua dictione vſus eſt Hieronymus interpres inſtrumenti veteris. vnci inter vtenſilia ruſticana numerantur. Cato: *Vilicus habeat vncos ferreos tres.*

Nac *nulla excubia.*] legendum eſt mille: mendoſa enim dictio eſt nullæ. & limina pro lumina.

Prima *ſat eſt.*] vnius literæ detractione dictio emendanda eſt, vt pro prima legas rima. eſt enim ſenſus: Fœmina quę deſtinauit fallere amatorẽ, nullis cuſtodiis, nullis foribus, nullis clauſtris cuſtodiri poteſt: Cum vel vnica oſtij rima ſufficiat illi ad fallendum: per quam adulterum alloquatur: & ita Tiſbe, vt cecinit Ouidius per rimam cum Pyramo amatore conſtituit locum, tempúſque palæſtræ venereæ.

Nvnc *tua.*] ſenſus eſt: O Properti tibi metuendum nec eſt naufragium, nec in bello nec terræmotu morieris: ſolus timendus eſt Cancer cæleſte ſidus, qui tibi minitatur. tanquam Propert. in horoſcopo habuerit Cancrum: quem octipedem appellat à numero pedum. ſicut Ouidius:

Octipedis fruſtra quæruntur brachia Cancri.

Cancrorum plura ſunt genera, paguri, heracleotici, hypeæ, carabi, leones, & alia ignobiliora. cancris vita longa, pedes octoni, omnes in obliquum flexi: præterea bina brachia denticulatis forcipibus: auctores Plinius in nono, & Ariſtoteles in quarto de animalibus. Cancer (vt poëtæ fabulantur, & refert Higinius) Iunonis beneficio inter aſtra collocatus eſt. propterea quòd pedem Herculis mordicus arripuiſſet. In Cancro ſunt ſtellæ numero duodeuiginti. Cancer his quos naſcentes aſpexerit, vt inquit Manilius attribuit varios quæſtus, artéſque lucrorum.

IANVS DOVSA FIL.

Qvod in ſecundo ſtatim verſu occurrit huius libri:

Anta *Phrygem Aeneam collis & herba fuit.*] dictum eâdem figura, qua à Virgilio 11. Æneidos:

—— volat igneus æquore Tarchon
Arma virúmque ferens. Et in 11. Georg.
—— pateris libamus & auro.

Sic capio & illud Salluſtij Hiſtor. lib. 1. vbi de

A Cinna loquens ex perſona Philippi inquit: *cuius in vrbem reditu decus atque ordines omnes interierunt.*

Atqve *vbi nauali ſtant ſacra palatia Phœbo.*] De æde Apollinis Palatini loquitur, quam libro 11. ſic deſcribit:

Tum medium claro ſurgebat marmore templum
Et patriâ Phœbo carius Ortygiâ.
Atque aram circum ſteterant armenta Myronis,
Quatuor artifices viuida ſigna boues.
Auro Solis erat ſupra faſtigia currus,
Et valuæ Libyci nobile dentis opus.

B Ita enim eos verſus digerendos cenſeo. De donis in hoc templum collatis puto intelligendum Manil. lib. v.

Hinc Auguſta nitent ſacratis munera templis
Aurea, Phœbeis certantia lumina flammis
Gemmarúmque illis radiantes lucibus ignes.

Nam & *aurea munera* referri videntur ad aureum illum Solis currum. & *lumina* ad Apollinem. quin & *Phœbeis certantia flammis* pulchrè conſpirat cum eo:

—— Phoebo *viſus mihi pulchrior ipſo.*
Qualia nunc curto luſtra nouantur equo.]

C Emendandus Feſtus vbi ait: *October equus appellatur, qui in campo Martio menſe Octobri immolatur quotannis Marti.* illud enim *quotannis* videtur aſſutum ab homine aliquo malè feriato & ignaro moris priſci. itaque commodè deleri poteſt. Quinto quoque anno id ſacrificium fieri ſolitum conſtat ea ipſo Feſto, & hoc Propertij loco.

Hac, *vbi Fidenas longè erat ire, via.*] Ita præclarè emendauit vir omni præconio maior Ioſ. Scaliger, cum antea *vias* legeretur nullo ſenſu. *longè via*, id eſt, longinqua via. dictum autem *longinqua via erat ire Fidenas*, eodem modo, quo alibi ab eodem:

D *Non datur ad Muſas currere lata via.*

Tollenda verò diſtinctio poſt *ire* hoc modo:

Hac, vbi Fidenas longè erat ire via.

via enim non auferendi, ſed nominandi caſu poſitum.

Sangvinis *altricem nunc pudet eſſe lupam.*] In veteri Modiano eſt *non pudet*. Sed longè aliter concepta lectio in editionibus antiquis:

Sanguinis altricem non putat eſſe lupam.

Fuerit fortaſſe:

Sanguinis altricem nec putat eſſe lupam.

vt hoc dicat: adeò degeneraſſe Romam à priſca E illa & horrida ſimplicitate maiorum in omne luxuriæ genus prolapſam, vt originis ſuæ pene oblita ſit, neque meminerit amplius altricis illius lupæ, cuius lacte Romana mœnia in tantum creuerunt.

Aspicienda *via eſt cæli verſúſque per aſtra*
Trames, & ab zonis quinque petenda fides.]

Ioſephus Scaliger in doctiſſimo Commentario ſuo ad Manilij librum v. poſteriorem verſum ita citat:

Limes, & à ſtellis quinque petenda fides.

ſiue ea ab ingenio ſiue à veteri codice lectio eſt: nam neque hoc addit, neque vllam cauſſam; quæ fortaſſe hæc eſt, quòd in ſtellarum apoteleſmatis quinque zonæ locum non habeant. Cæterum per *quinque ſtellas*, ſi hanc admittimus, intelliget

Planetas quinque. Quum enim Planetæ ſeptem A
dicantur. Solem tamen & Lunam in numerum
venire errantium veteres noluerunt. ſed κατ' ἐξο-
χὴν, φῶτα, reliquos errantes ἀσέρας appellarunt.
cauſſam habes apud Theonem Ptolemæi Com-
mẽtatorem. Hinc Cicero lib. I. de Natura Deor.
*Deos enim octo eſſe dicit: quinque eos, qui in ſtellis vagis
nominantur: vnum, qui ex omnibus ſideribus, quæ infi-
xa cælo ſunt, ex diſperſis quaſi membris ſimplex ſit
putandus Deus, ſeptimum Solem adiungit, octauámque
Lunam.* & alibi eodem libro: *Quid? Solis numquid-
nam, aut Lunæ, aut quinque errantium ſiderum ſimile
vidiſti?* Manil. lib. III. *Solem Lunámque vagáſque
Euincant ſtellas.* Iulius Firmicus lib. I. cap. IV. *In* B
*quo Sol & Luna, quinque etiam ſtellæ erraticæ, quæ
Planetæ à Græcis vocantur, certa ac definita ſemper a-
gitatione diſcurrunt.* Macrobius in Somniom Sci-
pionis lib. I. cap. XVII. *His illud adiiciendum eſt,
quod præter duo lumina & ſtellas quinque, quæ appel-
lantur vagæ.* Ex quibus omnibus liquidò com-
monſtraſſe me puto, veteres, Sole & Luna exclu-
ſis, quinque duntaxat ſtellas in errantium cen-
ſum venire voluiſſe. Quod nobis ſubſternetur
tanquam in fundamentis, ad ſuperſtruenda quæ-
dam non vulgaria, neque aliorum commenta-
riis trita: quæ ad intelligentiam huius loci primi C
obſeruauimus. Dux mihi ad veri cubilia lectio
illa altera, quam modò protuli, quæ ſi in aliquo
ſcripto codice fuerit, puto velut gloſſema fuiſſe
huius vulgatæ, & quidem doctum gloſſema: ne-
que enim quiuis intelligat *zonas* hîc capi pro ip-
ſis ſtellis, ſiue potius ſtellarum orbibus, atqui id
ita eſſe colligo ex iſtis: Orpheus Hymno in Stel-
las ait inter cætera:

Ἑπταφαεῖς ζώνας ἐφορώμενοι ἠερόπλαγκτοι.

Proclus lib. IV. Commentariorum in Timæum:
ὁ δὲ Θεουργὸς ἑπτὰ ὄντας ὡς φῶς εἰπεῖν τὸν δημιουργὸν ἐξ ἀ-
νακρεμάσαι ζώνας, ἕβδομον ἡλίου μαρμαίροντα πῦρ. Ne-
que aliter explico illud Claudiani lib. III. de Lau- D
dibus Stiliconis, vbi de Roma loquitur:

*—— quæ luce metalli
Aemula vicinis faſtigia conſerit aſtris;
Quæ ſeptem ſcopulis zonas imitatur Olympi.*

Nihil itaque in Propertio mutãdum, ſed in ſen-
tentia quam antea videbatur præ ſe ferre, & in
qua miſerè allucinatus eſt Commentator alio-
qui doctus. Quid enim attinebat hîc agere de
quinque Mundi plagis ambientibus diſtinguen-
tibúſque terram pro ratione caloris vel frigoris,
quæ in prædictionibus iſtiuſmodi vſum nullum
habent. Facit porro ad explicationem noſtram E
illud veteris Poëtæ in Epigrammatis Græcis:

Ἀντολίης σ' ἐκάηρα, καὶ ἑπταζώνους αἰῶνας
Ἀνδρομένης ψυχῆς πάντας ἄγουσι τύχην.

IANVS DOVSA PATER.

BVCCINA *cogebat priſcos ad verba Quirites.*] Dionyſius Halicarnaſſæus: ὅτι τοῖς μὲν πατρικίοις ὅποτε δόξειε τοῖς βασιλεῦσι συγκαλεῖν ἐξ ὀνόματός τε καὶ πατρόθεν αὐτοὺς ἐκάλει, τοὺς δὲ δημοτικοὺς ὑπηρέται τινὲς καὶ ἄθροοι κέρασι βοείοις ἐμβυκανῶντες ἐπὶ τὰς ἐκκλησίας συνῆγον. Videndus etiam Iſidorus Orig. XVII. cap. IV. in voce *Buccina.*

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

HOC *quodcunque vides, hoſpes.*] Per hoſpitem intellige Genethliacum, quem alloquitur Propertius.

PVLPITA *ſolennes non oluere crocos.*] Omnes norunt hunc morem: ſed tamen, vt quis aut qualis fuerit, neſciant. Fiebat autem id per expreſſiones machinarum, vt hodie in Italia exprimitur aqua epitoniis verſis etiam in aridiſſimis locis, quum aquam intus antea immiſſam latentibus fiſtulis alte exprimunt. Seneca Epiſtola v-
na & nonageſima: *Quemadmodum in immenſam altitudinem crocum latentibus fiſtulis exprimat.* Idem Quæſtionum libro ſecundo: *Numquid dubitas, quin ſparſio illa, quæ ex fundamentis mediæ arenæ creſcens in ſummam altitudinem amphitheatri peruenit, quin intentione aquæ fiat?* Sparſionem vocat, vt Gloſſarium *Sparſio* κροκίασμος. item *Sparſio* κρόκος ὁ ῥαινόμενος. Apuleius libro nono: *Tunc de ſummo montis cacumine per quandam latentem fiſtulam in excelſum prorumpit vnda croco diluta, ſparſimque defluens paſcentes circa capellas odorato perpluit im-
bre, donec in meliorem maculatæ ſpeciem canitiem
propriam luteo colore mutarent.* Exprimebatur & ſparſio illa ex ſigillis quibuſdam, quę totis membris illam emittebant. Lucanus:

*Vtque ſolet pariter totis ſe effundere ſignis
Corycij preſſura croci. ſic omnia membra
Emiſere ſimul rutilum pro ſanguine virus.*

Imbres & nimbos vocant Poetæ. Quod quare reprehendat in Mæcenate M. Seneca, neſcio, procemio X. Declam. *Quis enim ferret hominem de ſiſonibus dicentem,* CÆLO REPLVERVNT: *de ſparſionibus,* ODORATOS IMBRES. Quod autem Sparſio illa κρόκου ῥαίσις diceretur, neſcio an ita accipiamus in Papinio:

Diues ſparſio quos agit tumultus. ——

Videtur enim potius de miſſilibus accipiendum quæ Imperatores in vulgus ſpargebant. Sed & priuati quoque homines teſtamento ſparſiones nucum quotannis diebus natalib. relinquebant. In veteri Saxo: INCREMENTA. PVERIS. CVRIÆ. ET. SPARSIONEM. NVCVM. DANT. Nam & ex aliis inſcriptionibus apparet Incrementa pro gratuitis illis ſparſionibus dicta fuiſſe. In Actis condemnationis Marcellini Epiſcopi Romani non ſemel INCREMENTVM accipitur pro oblatione: quod profecto ex hac conſuetudine deriuatum. Spartianus in Adriano: *Pueris & puellis, quibus etiam Traianus alimenta detulerat, incremẽtum liberalitatis adiecit.* Porro ſparſionem nummorum in populum Lampridius COLLATVM vocat in Alagabalo. In vita Probi Imp. *vt eius dignitas incrementis adiuuetur*, id eſt, liberalitate.

QVALIA *nunc curuo.*] Melius editiones nonnullæ, *curto.* Confudit Octobris equi ſacrificium cum Palili ſacro. Nam vtroque equus immolabatur, ſed Palili quotannis, illo, quinto quoque anno, cuius cauda Cauiar vocabatur. vide Feſtum *Cauiares hoſtiæ*, & noſtra in illum locum. Curtus equus eſt aliqua parte ſui mutilus,

tllus, ſed præſertim cauda, vt hic in Cauiari ſacrificio.

PRIMA *galeritus.*] Lege *Lucmo.* Is eſt Lucumo.

PARVA *minus vrbe.*] Ita loquitur Varro Atacinus:

Indica non magna minor arbore creſcit arundo.

HAC *vbi Fidenas longe erat ire vias.*] Lege *via.* Hac vbi longe via erat ire Fidenas. *Longe via*, longinqua via. Supra expoſuimus.

HVC *melius profugos.*] Tibullus:

Tunc ſe Troia quidem mirabitur, & ſibi dicet
Vos bene tam longa conſuluiſſe via.

Baſſus Lollius Poëta:

Ἀλλά σε αἰνείᾳ τῶλος ἱερὸς ἱκνεῖν ὧδε
Ὅρμον ἔχ' ἀπάτρης φροίμιον ἠέριως.
Ἐς καλὸν ὤλετο πύργος ὁ τρωϊκός. ἦ γὰρ ἂν ἄλλοις
Ἠγέρθη κόσμου πανὸς αἰδίον πόλις.

HAS *meus ad metas ſudet.*] Huc inſerendum diſtichon, quod infra legebatur: *Dicam, Troia cades & Troica Roma reſurges.* Canam, inquit, fortunam & caducæ, & recidiuæ Troiæ. Canam ἰλίου ἅλωσιν, & aduentum Æneæ in Italiam, quæ fuit, Τρωίας παλιγγενεσία.

ET *maris & terra.*] Quæ omnia exequitur Virgilius tertio.

ACCERSIS *lacrimis cantus.*] Beroaldus mutauit: *Aduerſis muſis cantas.* Si omnibus hoc modo omnia peruertere in bonis ſcriptoribus licet, nihil eſt quod in illorum ſcriptis difficultatem nobis pariat. Noſter, *Arteſſis lacrimis Charites.* Quod ego mutare non auſim. Prouerbium eſſe videtur, vt contra mœſtis dicebant, σὺν ταῖς χάρισιν. auctor Laërtius, & Eunapius. Sunt autem hæc dicta ex perſona Genethliaci, ad calcem vſque Elegiæ.

BABYLONIVS *Horos.*] Non à patria, ſed à profeſſione. Babylonij & Chaldæi ſunt Genethliaci.

FELICESQVE *Iouis.*] Duo diſticha quæ hic legebantur, quo pertineant, infra ſuo loco dicemus.

GALLVA *at in caſtris.*] Inepte hæc refert ad Cor. Gallum poëtam Grammatiſta ille, qui Virgilij vitam ex multis auctoribus tanquam centonem conſarcinauit.

IDEM *ego quum Cinara.*] Ea eſt, quam amauit Horatius.

TRAMES *& à zonis.*] Sequi debent duo illa diſticha ſupra alieno loco poſita: FELICESQVE IOVIA STELLÆ. Legendum vero arbitror, *& à ſtellis* non, *& à zonis.* Non enim zonæ faciunt ad Genethliacen, ſed ſtellæ. Quod ſi quinque zonas quinque circulos parallelos accipis, nihilo melius ſententiæ conſuletur. Nam non magis illi ad Genethliacen faciunt. quam Tropica, aut æquinoctia. Sic Sidonius: *Quid ſidera zodiaci obliqua, quid Planetarum vaga, quid exotica Sparſa præualeant.* Vbi etiam notabis à Sidonio noue dictum exotica ſparſa, pro illis ſideribus, quæ ſunt extra Zodiacum.

FALICESQVE *Iouis ſtellas.*] Lego *ſtellæ.* dixit enim *Aſpicienda via eſt cæli.* ſtellæ ergo aſpiciendæ.

A LOTVS *& Heſperia.*] Capricorno partes Occidentis aſſignantur auctor Manilius. Horatius:

——quid tyrannus
Heſperia Capricornus oræ.

Idem intelligit Horatius, quod Propertius, & Manilius. Et tamen argutantur homines venuſti, qui ſubtiliter hæc ſcrutantur, atque aiunt ab Horatio in honorem aut adulationem potius Auguſti dictum: quia Auguſtus natus ſub eo ſigno. vnde etiam nummum Capricorni ſigno cuſum emiſerit. Quæ ſunt meræ nugæ, nequid aſperius dicam.

MENTIOR *an patria.*] Quaſi in finibus tan-
B tum Vmbriæ eſſet. Horatius,

——Venuſinus an Appulus, anceps.

Catullus:

O funde noſter ſeu Sabine, ſeu Tiburs.

SCANDENTISQVE *axis.*] Axem pro climate aut tractu poſuit. Iouenalis: *Dignus Aricinos qui mendicaret ad axes.* Nam & hic axes, vt ibi pro collibus aut cliuis editis. At docti viri hic neſcio quem Aſim legunt, & Aſiſium intelligunt. Quid mouit eos? primum hæc eſt vitioſa ſcriptura. Nam, *auſerat, Iſionides, ſiſſa, Polyſena*, pro *auxerat, Ixionides, fixa, Polyxena* ſcribe-
C bant imperiti librarij. Itaque hic quoque *Aſis* pro *Axis.* Non ergo hac parte obtinebunt. Deinde quomodo Aſis pro Aſiſio? Hæc profecto nimis violenta eſſet apocope. neque enim Latinis, qui muſas colunt ſeuiores licet, κρῖ aut δῶ dicere. quanquam Ennius voluit eorum imitatione ſibi licere, *endo ſuam do.* Quid ergo? Proculdubio hactenus ignorata fuit patria Propertij. Nam quod Mæuaniam, quæ hodie *Benania* dicitur, putant, falluntur. Non enim hic Mæuania pro oppido ipſo, ſed pro extenſa planitie accipitur, quæ ab oppido nomen accepit. Silius lib. vi.

D *——colles Vmbros, atque arua petebat*
Annibal, excelſo ſummum qua vertice montis
Deuexum lateri pendet Tuder, atque vbi latis
Porrecta in campis nebulas exhalat inertes,
Et ſedet ingentem paſcens Mæuania campum
Dona Iouis.——

Hic Silius non pro oppido, quod in planitie ſitum eſt, ſed pro planitie ipſa, in quo oppidum Mæuania eſt, accipit. Et libro octauo:

Hos vrbes Arna, & latis Mæuania pratis.

Statius,

——nec ſi vacuet Mæuania valles,
Aut præſtent niueos Clitumna noualia tauros.

E Vbi ἀκυρολόγως noualia pro paſcuis, quæ bucceta dici alibi notauimus. ad verbum βουβόσια Arato. Lucanus:

——calidi bucceta Matini.

vt habent melioris notæ ſcripti codices, non, vt vulgo, buxeta. Vide quæ alibi de Bucetis primi omnium ex Gellio & Sidonio annotauimus. Sic igitur hic Mæuania eſt porrecta campi planities, in qua eſt lacus Vadimonis, quem ipſe vocat lacum Vmbrum. Porro quum poëta manifeſte dicat patriã ſuam in colle ſitam, quomodo Mæuania, quod oppidum in planitie ſitũ eſt, erit eius patria? Non igitur eſt Mæuanienſis, ab oppido Mæuania, ſed Mæuanas à planitie

Mæuaniæ. Nam alij ſunt Mæuanienſes, alij Mæ- A
uanates. Quum igitur ipſe aperte dicat ſe Mæuanatem, quia dicit patriam ſuam ad campos Mæuaniæ eſſe: Mæuanienſis autem eſſe non poſſit, quia Mæuania, vt dixi, in plano eſt, patria autem Propertij in cliuo fuit: quæramus, quænam ea eſſe poſſit. Scribit Strabo de hoc tractu: κατὰ δὲ ταύτας μάλα ἀμερία καὶ τόδεν διαφέρουσι πόλεις, ἢ ὕπερ πάντα τούτω δὲ τῇ ὑπερβολῇ τῶν ὀρῶν. Noli dubitare, quin Ameria ſit patria Propertij. primum, quòd ſita in colle: deinde quod antiquam vocat. Nam Cato ſcripſit conditam ante Perſæ Macedonis bellum annis non-
gentis ſexaginta quatuor. auctor Plinius. Præ- B
terea & illud mire conuenit, quod ait patriam ſuam deſpectare lacum Vmbrum; qui lacus non alius eſt, quam ille Vadimonis lacus veteribus celebratus. Hoc plane cognoſcitur epiſtola Plinij Cæcilij ad Gallum libro octauo: *Exegerat*, inquit, *proſocer meus, vt Amerina prædia ſua inſpicerem, hæc perambulanti mihi oſtenditur ſubiacens lacus nomine Vadimonis*, &c. Iunius Philargyrius: *Clitumnus & Deus & lacus in finibus Spoletinorum, ex quo bibentia pecora alba fiunt.* Lacum vadimonis Clitumnum vocat, quod ab eo lacu Clitumnus emittitur. Vides Ameriæ la-
cum eſſe Vadimonem. Sed quare inuidit po- C
ſteritati nomen patriæ ſuæ? Feciſſet, ſi potuiſſet. ſed ſyllaba contumax repugnat. Non potuit includere in Heroicum verſum *Ameria*. non enim proceleuſmaticum admitteret genus illud carminis. ſed nec Vadimon potuit hic locum habere, non magis quam Tuticanus, de quo conqueritur Ouidius. Nam *Vadimon* Creticus eſt. Sic fine nominibus tantum dixit:

Proxima ſubiecto contingens Vmbria campo
Me genuit, terris fertilis vberibus.

Non enim ſatisfacit, quod ſe Vmbrum dicit:
quum in Vmbria plura ſint oppida; ſed conii- D
ciendum dat illis, qui gnari eorum tractuum ſunt, quum dicat eſſe vicinum agro Peruſino. Sic Horatio dicente:

Venimus oppidulum, quod verſu dicere non eſt.

gnarus locorum eius tractus non dubitabit eſſe Equotitium. Item Lucilius quum ait,

—— Seruorum feſti' dies hic,
Quem verſu hexametro non plane dicere poßis.

non potuit dicere Sigillatiā. Quare & cuias eſſet Propertius, & quis ſit lacus Vmber, & quæ hic accipienda ſit Mæuania, primi indicauimus: ne forte quiſpiam aut vitam Propertij, quæ ab inepto homine ſcripta eſt, ſecutus, Aſiſinatem di- E
cat: quamuis ne ita quidem efficeretur Aſiſinatem eſſe, quum aliud ſit Aſis, aliud Aſiſium. neque putet Mæuanienſem eſſe, quod hic Mæuaniæ ſit mentio. in montanis enim patriam ſuam ipſemet conſtituit. Denique meo periculo Amerinum Propertium omnes fuiſſe mihi concedant, neceſſe eſt. In Strabonis exemplo ſuperius à nobis producto, verba ipſius ſcriptoris emendauimus. Nam pro ἀξιαὶ verbo nulli precij, quod hodie vulgo excuditur, ἀμερία legimus, ita poſtulante ſententia, & ſubſcribente Silio, libro decimo:

A *—— paupérque penatum,*
Sed domus haud obſcura Tuder notuſque per Vmbros
Bellator populus. ——

SCANDENTISQVE *axis.*] Ergo axem editum collem, vt ſupra ex Iuuenale: aut tractum. Statius:

—— ire polo nitidóſque errare per axes
Viſus. —— Silius:
—— aut axe relicto
Heſperio patrias exul luſtraret arenas.

Supra etiam patriam ſuam in colle ponit,

Scandentes ſiquis cernet de collibus arces
B *Ingenio muros æſtimet ille meo.*

Oportet fuiſſe inſigne opus illud mœniorum Ameriæ. Nam idem prope repetit

Scandentiſque axis conſurgit vertice murus,
Murus ab ingenio notior ille tuo.

Quamuis nobiliſſimi muri per ſe, tamē nobiliores facti ingenio tuo. Sane hodie quædam ſuperſunt eorum murorum reliquiæ, immanibus ſaxis quadratis, qualia ſunt quæ in mole Adriani Romæ, præſtantiam eorum teſtantibus. Ameria, vt ſciunt non penitus ἀχωρογράφητοι, hodie *Amelia*, dicitur.

ET *in tenues cogeris ipſe lares.*] Cogi in tenues
C lares eo modo dicitur, quo cogi in ordinem.

ESTVLIT *excultas pertica triſtis opes.*] Quid doctos viros mouit, vt perticam pro haſta acciperent, & inde Propertij bona haſtæ ſubiecta à ſectoribus dicerent? Nam eodem modo loquens ſua aſſignata veteranis fuiſſe innuit Val. Cato:

Pertica quæ noſtros metata eſt impia agellos.

Non ergo Beroaldus, neque illum ſequuti, intelleserunt, quid intereſſet inter perticationem, & ſubhaſtationem. tantum profecto, quantum inter prædia proſcripta, & aſſignata. Metatos ergo agros ſuos intelligit. Sic apud Horatium
D accipiendum

—— metato in agello.

MATRIS *& ante lares.*] Ante lares ſumebatur toga virilis, vt ſupra tetigimus. Matris lares dicit, quia patre mortuo mater vidua relicta erat.

ET *bene quum fixum.*] Vnco in gulam impacto in forum, deinde in ſcalas Tiberis abiiciebantur nocentes. Dio de Seneca: ἐπειδὴ γὰρ πᾶς ὁ τῷ δημαρχείῳ ἐπαγόμενος αἰτίαις καὶ μεγάλοις οἱ δῆμοι ἦν τινὶ ἀγορᾷ, κἀνταῦθα εἰς τὸν ποταμὸν ἔρριπτο, ἔφη τὸν Κλαύδιον αὐτὸν εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνελθεῖν.

OCTIPEDIS *Cancri.*] Terga cancri, id eſt
E Cancer ipſe. Siniſtrum autem cancrum intelligit, quadrata radiatione in Medio Cælo. Nam ille locus decernit totum actum vitæ. Quod ſi Cācer in eo fuerit, quum ſit ſignum femininum. & ὕψωμα Lunæ, ac præterea Medium Cælum ſit tutela Veneris, his omnibus concurrentibus, vt puto ſignificat eum γυναικοπραγβιοφόρον fore, vt in antecedentibus declarauit. Neque aliter intelligendum.

ELEGIA II.

Qvid mirare meas tot in vno corpore formas?
Accipe Vertumni ſigna paterna dei:
Tuſcus ego Tuſcis orior, nec pœnitet inter
Prælia Volſcinos deſeruiſſe focos.
Hæc me turba iuuat, nec templo lætor eburno:
Romanum ſatis eſt poſſe videre forū.
Hac quondam Tiberinus iter faciebat, & aiunt
Remorum auditos per vada pulſa ſonos.
At poſtquam ille ſuis tantum conceſſit alumnis,
Vertumnus verſo dicor ab amne Deus;
Seu quia vertentis fructum percepimus anni,
Vertumni rurſus credidit eſſe ſacrū.
Prima mihi variat liuentibus vua racemis,
Et coma lactenti ſpicea fruge tumet.
Hìc dulces ceraſos, hìc autumnalia pruna
Cernu, & æſtiuo mora rubere die.
Inſitor hìc ſoluit pomoſa vota corona,
Cùm pyrus inuito ſtipite mala tulit.
Mendax fama noces. alius mihi nominis index:
De ſe narranti tu modò crede deo.
Opportuna mea eſt cunctis natura figuris.
In quamcunque voles, verte: decorus ero.
Indue me Cois, fiam non dura puella.
Méque virum ſumpta quis neget eſſe toga?
Da falcem, & torto frontem mihi comprime fœno:
Iurabis noſtra gramina ſecta manu.
Arma tuli quondam; &, memini, laudabar in illis:
A *Corbis at impoſito pondere meſſor eram:*
Sobrius ad lites: at cùm eſt impoſta corona,
Clamabis capiti vina ſubeſſe meo.
Cinge caput mitra: ſpeciem furabor Iacchi.
Furabor Phœbi, ſi modò plectra dabis.
B *Caſſibus impoſitis venor, ſed arundine ſumpta*
Faunus plumoſo ſum deus aucupio.
Eſt etiam aurigæ ſpecies Vertumnus, & eius,
Traiicis alterno qui leue pondus equo.
Suppetat hoc, piſces calamo prædabor: & ibo
C *Mundus demiſſis inſtitor in tunicis.*
Paſtorem ad baculum poſſum curare, vel idem
Sirpiculis medio puluere ferre roſam.
Nam quid ego adiiciam, de quo mihi maxima fama eſt,
Hortorum in manibus dona probata meis?
D *Cæruleus cucumis, tumidóque cucurbita ventre*
Me notat, & iunco braſsica vincta leui.
Nec flos vllus hiat pratis, quin ille decenter
Impoſitus fronti langueat antè mea.
At mihi, quòd formas vnus vertebar in omnes,
Nomen ab euētu patria lingua dedit.
E *At tu Roma meis tribuiſti præmia Tuſcis,*
Vnde hodie vicus nomina Tuſcus habet.
Tempore quo ſociis venit Lucomedius armis,
Atque Sabina feri contudit arma Tati.
Vidi ego labentes acies, & tela caduca.

Atque hoſtes turpi terga dediſſe fugæ. A
Sed facias diuûm ſator, vt Romana per æuum
Tranſeat ante meos turba togata pedes.
Sex ſuperant uerſus. te, qui ad vadimonia curris,
Non moror: hæc ſpatiis vltima creta meis.
Stipes acernus eram, properanti falce dolatus, B
Ante Numam grata pauper in vrbe Deus.
At tibi Mamuri forma cælator ahenæ
Tellus artifices ne terat Oſca manus;
Qui me tam dociles potuiſti fundere in vſus.
Vnum opus eſt. operi non datur vnus honos. C

PHILIPP. BEROALD. BON.

QVID *mirare meas.*] Vertumnus Deus eſt vertendarum rerum, hoc eſt emendarum ac vendendarum, qui in vico thurario Romæ ſacellum habuit, vt tradit Porphyrio: de quo ita ſcribit Aſconius: *Signum Vertumni in vltimo vico thurario eſt ſub baſilicæ angulo flentibus ſe ad dexterã.* Vertumnus autem Deus eſt vertẽdarum rerum, hoc eſt mercaturæ. Vertumnalia dies feſtus à D Vertumno dictus, cuius feriæ fiebant Octobri menſe, vt memorat Varro. Hic amauit Pomonam, cuius fabula narratur ab Ouidio in quartodecimo: inducitur hoc loco Vertumnus referẽs ſuam multiformem poteſtatem, & cauſas cur Vertumnus nuncupetur & locum indicans vbi Romæ colatur.

THVSCVS *ego.*] Vertumnus (vt ſcribit Varro) Romæ in vico Thuſco colebatur, quòd is deus Hetruriæ princeps erat, & ideo poëta deũ eſſe dicit Volſcinienſem, qui ſunt populi in Hetruria, quod oppidum Thuſcorum quondam o- E pulentiſſimum concrematum eſt fulmine, vt tradit Plin. qui, teſte Floro, aliquando implorarũt opem à Romanis aduerſus ſeruos, qui libertate in dominos abutebantur, & tranſlata in ſe repu. dominabantur: qui ſuæ temeritatis pœnas dederunt à Fabio gurgite male mulctati. ſcribit Tertul. in apologetico Volſcinienſium deum peculiarem fuiſſe Nortiam: quæ, auctore Liuio, dea eſt Hetruſca: ſub cuius nomine ſortem, fortunámque ſignificari docet Martianus Capella in libro de nuptiis Philologiæ: quod ideo diximus, quia interpretes Iuuen. nuſquam ſe legiſſe dicunt, Nortiam accipi pro fortuna. ait Vertumnus ſe nulla affici pœnitudine, quòd focos patrios & genitale ſolum deſeruerit, Hetruſcóſque vrbe Roma mutauerit.

NAC *turba.*] ſcilicet Romana.

ILLE.] Tiberis.

ALVMNVS.] Romanos intelligit. Alumnus non ſolum is ſignificatur qui alitur & educatur, ſed etiam interdum accipitur pro eo qui alit: quod vno quidem exẽplo, ſed inuincibili, comprobari poteſt. Scribit enim Auguſtinus in VII. de ci. Dei: Priſcos Romanos Ioui multa indidiſſe cognomenta propter multas poteſtates: inter quæ alumnum cognominauerunt: quòd omnia ſcilicet aleret. tam iuſte ergo reprehendi poteſt Laurentius Vallenſis quàm ipſe iniuſte Nonium Marcellũ inſectatur ſuper alumni ſignificatione.

VERTVMNVS *verſo.*] ritu etymologici affert ſui nominis interpretamentum tanquam Vertumnus dicatur à verſo, mutatóque curſu fluminis Tyberini: quod ſentit Ouidius illo verſu in quarto Faſtorum:

Nomen ab auerſo ceperat amne Deus.

quod autem Tiberis curſum mutauerit poëtæ, hiſtoricíque teſtantur. &, vt ait Porphyrio, ab Agrippa deriuatus eſt quæ nunc vadit cùm antea flueret per velabrum.

ANNI *vertentis.*] ſecunda cauſa nominis ab anno vertente, quod epitheton anno optimè quadrat. Quódne temere dictum putes, ſcito veteres annum appellitaſſe vertentem, cùm Sol ad ſignum vnde cœperat rediit. auctores Victruuius & Cenſorinus. & priſci frequenter hoc ſermone vſi ſunt vt Tranquil. & Plan. vnde à Iuue. dictum eſt: *Et cum ſe verterit annus.* Cice. & Macro. annum qui mundanus, qui maximus vocatur, vere vertentem autumant, qui à conuerſione plenæ vniuerſitatis efficitur.

PRIMA *mihi.*] Vertumno primum dicebantur fructuum primitiæ: vnde ait Ouid.

—— quid quæ tibi poma coluntur
Primus habet, ſitáque tenet tua munera dextra.

LACTENTI *fruge.*] priſci lacteſcentibus frugibus præfecerunt deam Lacturciam. fruges à fruendo dicuntur vt interpretatur Varro. exiſtimat Dona. fruges à frumine nũcupari. eſt autem frumen pars colli per quod cibaria delabuntur. Scribit Vulpianus frugem pro reditu accipi non ſolum quod ex frumentis & leguminibus capiatur: uerumetiam quod ex vino & ſilua cædua. Iulianus ait fruges omnes eſſe quibus homo veſcatur, quod falſum eſt: nõ enim carnes & aues fruges dicuntur: poma quoque non dici fruges autumat iuriſconſultus, cuius opinionem refellunt Plin. & Tacitus, qui arbores frugiferas appellant, quæ ſunt pomiferæ.

CVM *prius.*] corrigendum eſt, Cum pyrus: & loquitur de ea inſitione de qua locutus eſt Vir. *Mutatámque inſita mala, Ferre pyrum.* inſitionum autem plura ſunt genera. Namq; inſerimus aut ſub cortice, aut in trunco, aut emplaſtratione, ſiue inoculatione. Docet Columella inſitionem aliam ab ipſo repertam.

HIC *dulces cerasos.*] Lucullus primus ceraſia ex Põto promulgauit Italiæ, vt ſcribit Tertullianus in apologetico: auctor eſt Hieronymus in epiſtola ad Marcellam ceraſa nomen accepiſſe de Ceraſunto patria: vnde à Lucullo delata fuerunt

poſt victoriam Mithridaticam. Ceraſis duratiuis datur principatus, quæ Campania Pliniana appellat. Iuliana ſunt grati ſaporis: Apruniana maximè rubent. Nigerrima ſunt Actia: Ceciliana rotunda: chameceraſos vocat Plin. humiles ceraſos, paruæque arboris.

AVTVMNALIA *pruna.*] ſerotina ſignificat. laudatiora pruna ſunt cerina atque purpurea.

MORA *rubere.*] arbor mori fit ferax & alta, vt inquit Palladius, ſi perforato hinc inde trunco ſingulos cuneos inſeramus: terebinti hinc, inde lentiſci. moris trini ſunt colores, teſte Plinio, candidus, rubens, niger: inter prima matureſcunt. Exiſtimat Catius Horatianus illum ſalubres æſtates peracturum,

——— qui nigris prandia moris
Finiet, ante grauem quæ legeris arbore Solem.

INVITO *ſtipite.*] recuſanti ferre alienos fructus & non ſua poma, vt ait Maro. ſcribit Ariſto. in lib. de plantis meliorem eſſe inſitionem, quæ fit in arboribus ſui generis, veluti fici in ficu, nucis in nuce, & pyri in pyro.

CVNCTIS *figuris.*] ita Tibullus loquens de Vertumno ait,

Mille habet ornatus, mille decenter habet.

ALIVS *mihi nominis index.*] tertia cauſa nominis Vertumni refertur, quòd ſcilicet vertatur in quamcunque figuram: & ſuper hoc multa facundiſſime ingenioſiſſimus poëta ſcribit Ouidius in XIV.

INDVA *me Cois.*] de Coa veſte muliebri ſupra diximus affatim. indutus inquit Vertumnus veſtibus Cois videbor fœmina, nec quiſpiam virum eſſe me credet.

DA *falcem.*] idem Ouidius: *Falce data frondator erit.*

CORBIS.] ſi ſumpſero, inquit, corbem exiſtimabor eſſe meſſor: corbe enim meſſores vtũtur: vnde à Cicerone corbis meſſoria cognominatur, qui ſic ait in oratione pro Seſtio: *Meſſoria ſe corbe contexit.* corbes ab eo dici autumat Varro, quòd eo ſpicas aliúdve quid corruebant. Hinc minores dictæ corbulę. Idem Varro ita ſcribit in primo de re ruſtica: *Ad corbem meſſo facta ſpicilegium venire oportet.* Cato villicum dicit habere oportere corbulas amerinas quatuor. Amerinæ autem, vt intelligas verbum Catonianum: dicuntur corbulæ ex viminibus & ſalice amerina contextæ, quæ candida eſt, & corbibus, plurimæque agricolarũ ſupellectili accommodatiſſima.

SPACIAM *furabor Iacchi.*] ſuperius demonſtrauimus Bacchum, qui inter cætera cognomẽta Iacchus nominatur, mitram in capite geſtaſſe: vnde & mitrophoros eſt appellatus, vt ſcribit Diodorus. ait Vertumnus ſe futurum Bacchũ ſimillimum ſi mitram induerit, & Apollinis imaginem furaturum ſi cum lyra plectrum acceperit: in quam ſententiam eſt illud, *ſume fidem & pharetram fies manifeſtus Apollo.*

TRAIICIT *alterno equo.*] plus habet hic verſus in receſſu, quàm oſtentet in fronte, qui ab incurioſis, vt ſexcenta alia præteriri ſolet: ſignificat autem deſultorẽ, qui equos eligit, alit, ac docet, appellatos deſultorios: cuius ars eſt binos trahere equos, & alternatim ex vno in alterum mira peruicitate tranſultare: quod eleganter docet Liuius, cuius verba ſubieci ex lib. XXIII. quæ hæc ſunt: *Numidis deſultorum in modum binos trahentibus equos inter acerrimam ſæpe pugnam in recentem equum ex feſſo armatis tranſultare mos erat: Tãta velocitas ipſis támque docile equorum genus eſt.* de his equis & hoc genere agitatorum dictum accipe à Tranquillo ſic ſcribente: *Quadrigas bigáſque, & equos deſultorios agitauerunt nobiliſſimi iuuenes:* in quo enarrando nõ pauci hallucinari conſueuerunt perperam intelligentes. Deſultoris meminit & M. Varro ſecundo de re ruſtica his verbis: *Equos eligit atque docet aliter quadrigarius, ac deſultor.* à Cice. quoq; eleganter dictũ eſt, *quaſi deſultorius in quadrigarũ curriculũ incurreret.* Martianus quoque in libro de nuptiis Philologiæ inquit: *Leuitate pernix deſultoria geſtiebat.* inde illud venuſte figuratum eſt ab Apuleio in primo de Aſino aureo: *Iam hæc quidem ipſa vocis immutatio deſultoriæ ſcientiæ ſtylo, quem acceſſimus reſpondet.* ſenſus eſt poëtę: Vertumnum ſumere ſpeciem aurigæ, & imaginem deſultoris, qui ſtrenuitate præditus traiicit corpus ex equo in equum vicibus alternis.

INSTITOR.] vt ſcribit Vulpianus de inſtitoria actione, inſtitor appellatus eſt ex eo, quòd negocio gerendo inſtat: nec multum facit tabernæ ſit præpoſitus, aut cuilibet alij negociationi: cuicũque igitur negocio præpoſitus, inſtitor rectè appellabitur. poëtæ fere ſemper accipiunt inſtitorem pro eo qui venditor eſt mercium delicatarum: cuique veſtiarij vel lintearij dant veſtem circunferendam & diſtrahendam, quos vulgo circitores appellamus. Ouidius:

Inſtitor ad dominam veniet diſcinctus emacem.

Horat. *Seu vocat inſtitor.* & Sene. dixit egregie inſtitores delicatarum mercium iuuentus corrupta locupletat. apud iuriſconſultos mendoſa dictio eſt in titulo de inſtitoria actione in his verbis: *Si libitinarius ſeruus pollicitatorem habuerit, iſque mortuum ſpoliauerit:* nam illud pollicitatorem expungendum eſt, & in eius locum ſubſtituendum pollinctorem. vt autem intelligas verba iuriſcõſulti, ſcito pollinctorem dici eum, qui mortuos curat, & cadauera vngit: cuius mentio fit apud Plautum & Martialem & Varronem. Dicti autẽ ſunt pollinctores, quaſi pollutorum vnctores, id eſt cadauerũ curatores, vt interpretatur Placiades. in alia ſignificatione pollinctor accipitur apud Catonem, & à polline farina deriuatur. Libitinarij verò dicebantur qui neceſſaria funerib. venditabant, & qui rationib. præerant Libitinæ deæ: in cuius templo quæ ad ſepulturã pertinent vendebantur, vt docet Plu. in problematis: & ob hoc dixit Tranquillus XXX. *funerum in rationẽ Libitinæ venerunt.* & Liuianũ illud ex lib. XL. in hunc ſenſum dictum accipe: *In vrbe tanta fuit peſtilẽtia, vt vix tunc libitina ſufficeret ad ſuppeditãda,* videlicet neceſſaria funerib. de libitinariis ait Sene. in VI. de beneficiis: *Vota libitinariorũ eſſe vt mortes plurimorũ optent, quod illis quæſtuoſiſſimũ eſt.* libitinarios ſignat Valerius his verbis: *Qui tũc libitinã exercebãt, tũ rerũ ſuarũ vſum, tũ miniſteriũ ſuum gratuitũ polliciti ſunt.* ſed iam à diuerticulo repetatur fabula, & domũ repedemus. ait Vertũnus ſe inſtitorẽ nitidũ,

elegantémque immutari tunicis demiſſis, & alienas induere effigies proor deſtinauerit.

Sirpicvlis.] ſirpiculum vocamus caniſtrum, vel quòd de ſirpis confectum eſt, vel quòd verius videtur à ſirpando. ſirpare enim vocabulo antiquo ſignificat álligare: vnde falces ſirpiculæ appellatæ à ſirpando id eſt ab alligando, vt interpretatur Varro, & ſirpica dolia dicuntur cum alligata ſunt, & binc ſirpea dicta quæ virgis ſirparur id eſt colligando implicatur, in qua ſtercus aliúdve quid vebitur: cuius meminit Ouidius illo verſu:

In plauſtro ſirpea lata fuit.

Sirpiculum caniſtrum è vimine texi ſolere docet illud Columellæ carmeo:

—— cano iam vimine textum

Sirpiculum ferrugineis onerate byacintis.

Cærvleus *cucumis.*] cucumeres à curuore dicũtur vt curuimeres dicti. cucumerum tria geoera Græci fecere, Laconicum, Scitalicum, Bœoticũ. eſt & cucumis ſatiuus: eſt & ſilueſtris, qui anguinus vocatur apud oos, ab aliis erraticus, vt ſcribit Plin. Cucumerem in cibis mira voluptate expetiuit Tiberius Cęſar, cui oous ratione, quam Plin. & Columella prodiderunt toto fere anno cucumis præbebatur. cucumis tener & iucundiſſimus fit ſi antequam ſeras ſemen eius lacte maceraueris. cærnleus appellatur à colore.

Cvcvrbita.] hoc io cucurbitis inſigne eſt, quòd longas pariunt & exiles ſemina quæ in earum ceruice naſcuntur, quæ io ventre fuerant cucurbitas faciunt craſſiores, quæ in fundo latas ſi inoerſis cacuminibus obruantur. auctor eſt Palladius io quarto, & refert Columella in xii.

Ivnco *braſſica.*] braſſicam vt præſicam dici exiſtimat Varro, quòd ea eius ſcapo minotatim præſecatur. hoc idem ſentit Feſtus dicens braſſicam dictam eſſe à præſecando. tria genera braſſicæ fecerunt antiquiſſimi. Cato criſpam maximè probat. braſſica omnibus oleribus anteſtat. à poeta ſignatur faſciculus, manipulúſque braſſicæ qoi iunceo vinculo colligari ſolet.

Flos *biat.*] primitiæ, inquit, omnium florum pratenſium mihi dicantur: nullus eſt flos, ex quo mihi noo fiant corolæ. flos hiare dicitur quando aperitur. ita Martialis: *Nec boletus biare.* id eſt pateſcere.

Vicvs *Thuſcus*] oon omoes ſcriptores cum Propertio concordant ſuper vico Thuſco: nam Liuius in ſecuodo, & Diooyſius io qninto tradunt, Poſt ictum cum Porſena fœdus Hetruſcos in bello Aricino fuſos, fugatóſqoe Roma inermes fuiſſe delatos, quibus hoſpitaliter exceptis locus ad habitandum datus fuit, quem deinde Thuſcum vicum appellauere. exiſtimat Varro dictum eſſe vicum Thoſcum à Thuſcis militib. Cælij Vibeni Thuſci dncis, qui cum ſua mano dicitur Romolo veniſſe auxilio contra Latinom regem. eadem videtur eſſe opinio Varronis, quæ Propertij, niſi quòd nomina noo conneniunt. Varro Cęlium vrbenum appellat, qui à Propercio vocatur Lycomedius: ille contra Latinum regem dicit eſſe pugnatum: hic eootra Tatinm regem Sabinorum, ſicut etiam hiſtorici meminerunt. in vico Thuſco conſiſtebant voguentarij, vt air Porphyrio.

Vidi *ego.*] dicit Vertũnus ſe vidiſſe Romanos & Sabinos hinc & inde in prælio cadentes, & tandem Sabinos in fugam fuiſſe couuerſos.

Qvi *ad vadimonia curris.*] vadimonia ſunt ſpõſiones ad certum diem ſiſtẽdi ſe in iudicio. apud Ciceronem io oratione pro Quintio longa eſt altercatio de vadimoniis dilatis, promiſſis, deſertis. Romæ primus cæſo Cincinnati filius decem vades pnblicos dedit. tot enim vadibus accuſator vadatus eſt reum, vt docet Lioius. Vadimoninm deſerere maximum nefas iodicabatur. hinc eſt illud Plinianum: *Inſcriptiones propter quas vadimonium deſeri poſſit.*

Stipes *acernus.*] hi ſunt illi ſex verſus in calce Elegiæ quos dixit ſnpereſſe Vertumnus, qui ita de ſe loquitur, vt Priapus Horatianus,

Olim truncus eram ficulneus: priſci ſimulacbra deorum ex ligno formabant: & prius Eriſicthoo Apollini ſimulachrum ligneum conſecrauit in Delo. ligoeum etiam Palladi ab indigenis cooſtitutum, quod, vt Plutarchus & Euſebius in iii. præparationis euangelicæ tradunt, etiam nunc apud Athenienſes inuenitur. Iunonis etiam ſimnlachrum ex pyri trunco apud Samios erat, vt Callimachus aſſerit, ſicuti Iouis vitigineum in vrbe Populonia conſpectum fuiſſe memorat Plinius. ſimulachrum qnoque Diaoę Epheſiæ ex ebeno fuiſſe tradunt, quamuis Mutianus prodiderit fuiſſe ex vite: nec vnqnam mutatum ſepties reſtituto templo. Plato libro de legib. xii. *Ex ligno*, inquit, *vno integra deorum imagines in templis communibus ſtatuantur:* etiam Apuleius Platonicus philoſophus ſimulachrum dei ex quacũque materia vbi exculpi voluit, dummodo lignea ab artifice laudatiſſimo. nũc Vertumnus air ſe olim dolatum fuiſſe ea ſtipite aceris: eſt autem acer arbor notiſſima, cuius plura ſunt genera: campeſtre, candidum eſt: mootanom criſpius ad lautiora opera accommodatum. menſæ acernæ apud antiquos in ſecunda erant poſt citreas æſtimatione.

At *tibi Mamuri.*] Mamurius faber ærarius ootiſſimus eſt Plutarchi, Dioniſij, & Ouidij moonmentis laudatiſſimus fabrefactus Saliorum ancilibus: cuius nomen in ſaliari carmine cantabatur. ab hoc artifice ait Vertumnus ſimulachrum ſuum ex ære fuiſſe formatom: ideóque precatur vt eius cineribus ſit terra leniſſima.

Talla *Oſca.*] videtur ſignare Mamurinm fuiſſe Oſcum, vel apud Oſcos ſepulrum. Oſci autem populi fueruot in Italia, qui partem Cãpaniæ tenuerunt, vt ſcribont Plinius & Strabo. quorum lingua, quamuis ipſi defecerint, Romæ durauit, & Oſca vocitatur. hinc eſt qnòd Ennius tria corda ſe habere dicebat, quia Græcè, Latioè, & Oſce ſciret ab Oſcis obſcœnos dictos putant, vt inquit Porpbyrio: quoniam vſus frequentiſſimus fuit Oſcis libidinom ſpurcarum: & inde verba impudẽtia obſcœna dici Feſtus exiſtimat. Quidã in hoc loco accipiont Oſca pro barbara, quod hoo placet, quãuis oon ignorẽ opicos dici Oſcos, & opicum pro barbaro & inculto accipi apud Gellium, Auſonium, & Iuuenalem.

COMMENTARIVS FRATRIS IOANNIS Annij, ſuper Vertumnianam Propertij.

PRÆFATIO.

QVONIAM ſæpe meminit Beroſus cognominum ac proprij nominis Noæ, & à Latinis non negliguntur, & ſæpè falluntur quidam exiſtimantes non eſſe eundem Noam, Ianum, Vertumnum, Vadimona, quia eos faſcinauit Græca leuitas, viſum eſt mihi non eſſe ſuperfluum, immo neceſſarium hac ſuper Vertumnianam Propertij commentari, vt videant ingenia latina omnia epitheta propria Iani Vertumni ſimul collecta ſimul ſumpta niſi ſoli Noæ conuenire nemini alij, ac propterea eundem eſſe Noam qui alijs cognominibus appellatur.

APERIENDA ſunt cognomina & cauſæ cognominum Iani. qui & Noæ. Nam etiam teſte Beroſo uou ſolùm Ianus, ſed etiam Cœlum ſol cognomina habuit, quia docuit (vt ait) aſtronomiam. C Quæ etiam cuncta ſubripit Diodorus, qui in primo libro dicit Oſiri patrem fuiſſe Saturnum Aegyptium Pana. Satorni verò pattem fuiſſe Solem. In quarto verò lib. dicit Saturuo qui regnauit in Aegypto, Libæa, Sicilia & Italia, fuiſſe patrem Cœlum, qui primos homines à feritate ad cioilitatem teduxit, & eos erudiuit. Quantum ad rationes verò cognominum Diodorus ſimul & Beroſus conſentiunt ad vuguem, quòd Cœlum coguomen habuerit, quia docuit aſtrouòmiam, & populis multa prædicebat, & ob id illum exiſtimauerunt habere diuinam naturam, & mooete atque vertete cœlos & elementa, D & cuncta vertibilia, & ideo Vertumoum illum dixerũt, vt in quinto dicit, Quod & Ouid. in 1. de Faſt. referens, inducit Ianum ita loquentem.

Quicquid vbique vides, cœlum, mare, nubila, terras,
Omnia ſunt noſtra clauſa, paténtque manu.
Me penes eſt vnum vaſti cuſtodia mundi,
Et ius vertendi cardinis omne meum eſt.

Quòd ſi verè is penes quem vnom eſt omne ius vertendi cardinis dicitur vnicus Deus vertendarum rerum, neceſſariò couſequens eſt, vt Ianus ſit idem vnicus Deus vertendarum rerum, quia penes eom vuum eſt vaſti cuſtodia mundi, & omne ius, vertendi cardines. Neceſſariò igitur eſt idem Ianus & Vertumnus, quia idem Deus E vertendarum rerum. Sed Ianus oratur iu principio omnis rei inchoandæ, vt feliciter aſpiret. Et idem iuuocatur vt incboatam bene vertat, ad finémque feliciter perducat, vt Donatus ait pro vltima epiſtola in primo epiſtolarum Horatij dicentis.

Vertumnum, Ianúmque liber ſpectare videris:
Scilicet vt proſtes Soſiorum pumice mundus.

Id eſt, tu liber epiſtolarum videris ſpectare Ianom à principio & eundem Vertumuum, qui A beue atque adeo ad finem feliciter vertit, vt iam poſſis præſtare mundum & ornari, & dari Soſianis qui in foro vænali libros otnabant & ligabant inter Ianum ad radices Capitolij, qoi principiò inuocabatur, & eundem Vertumuum in foro ttaoſitorio, qui vt ad finem beue feliciterque verteret, orabatur. Et hanc identitatem ſignificauit Fabius Pictor in fine de origine vrbis Romæ, vbi ſcribens, *Tyberis,* inquit, *fuit limes imperij Volturreni, inter veteres Ianum & Saturnum, qui à principe illius vrbe Volturrena, per ſyncopam dictus eſt Volturnus, & ob id Tuſcus non Latinus. Nam quòd Volturnum ſine ſyncopa primitiuum eſt nomen, notat flumen in Samnio, & oppidum Romanum in littore, à* B *quo Volturnus deus Tyberinus in Latio, ſicut & Volturnus, vt caput imperij in Etruria. Quamobrem deum Tyberinum ſuum dicit eſſe Roma atque Etruria. Eundem & Ianum & Vertumnum, & ab his dictum Vadimona.* Hæc Fabius. Idem igitur Ianus & Vertumnus Vadimon, quia Vado Aramei dicunt id quod Latini verto, & Aegyptij Proto. Et idcirco idem multiformis Proteus, Vadimon, id eſt, Vertumnus, qui cœlos & cardines, & vertibilia vertit. Igitur Vertumnus & Ianus idem & cœlom. Vnde Ianum quaſi Eanum, quòd cœlum eat & vertatur ac giret, ab etymologia nominis exponit Cicero; ſicot Macrobius iu primo Sa- C turnalium exponit dicens. *Phyſici ſiue naturales philoſophi Ianum magnis conſecrant argumentis diuinitate. Nam ſunt quo eum mundum, id eſt, cœlum eſſe voluerunt, Ianúmque ab eundo dictum, quòd mundus ſemper eat dum in orbem voluitur, & ex ſe initium faciens in ſe refertur, vt Cornificius libro Etymorum tertio. Cicero, inquit, non Ianum, ſed Eanum nominat ab eundo.* Hæc Mactobius. Ex quo patet quòd multæ cœleſtes proprietates & uomina Iano tribuuntur, quia cœli animam motricem fuiſſe Ianum poſt mortem exiſtimauerunt, de quibus hæc dicenda ſunt. Cœlom eſt pater omnium, & terra mater. Ita phyſici aiunt, Ianus eſt antiquiſ- D ſimus pater omnium, & eius vxor Veſta mater. Et ideo cœlum & terra dicuntur. Cœlom item vertit tempus in qoatuor tempora, ver, hyemen, æſtatem, autumuum, & ideo dicitor dominos vertentis anni Ianus, quia hæc docuit, & prædicebat ex his multa, Cœlum iure deúſque vertentis anni dicitor. Vnde Macrobius in primo Saturnalium. *Ianus* (inquit) *apud nos in quatuor partes ſpectat, vt demonſtrat eius ſimulachrum è Phaleris aduectum. Et Phœnices illum figurant inſtar draconis caudam in os reflectentis, quia idem eſt finis & principium anni.* Et ſuper ſeptimo Aeneidos de domino anni ibi: *Sunt geminæ portæ belli*, Seruius ſic habet. *Ianum,* iuquit, *faciunt quadrifrontem, qui illum faciunt deum totius anni, qui in quatuor tempora* E *diuiditur.* Et ſobdit. *Anni autem eſſe dominum illa res probat, quia ab eo initium anni nominatur, & in ipſum finit.* Vnde & ipſi in quatuot partibus anui vertentis primitiæ offerebantur, & ob id Vadimona Etruſcè, Vertumnum autem latinè cognomen accepit vt Propertius inſinuat inducens eum in quarto libro elegiarum ita dicentem.

Et quia vertentis fructum percepimus anni,
Vertumnum rurſum credidit eſſe ſacrum.

Prima mihi variat liuentibus vua racemis:
Et coma lactenti ſpicea fruge tumet.
Hic dulces ceraſos hic autumnalia pruna
Cernis,& æſtiua mora rubere die.

Similiter Phyſici cooſecraut Iauum & Veſtam ſiue terram Pomonam, in quarta fronte ac parte anni ſecnm colloqui de coniugio faciundo,& à Pomona terra ſperni Ianum, quia tunc vertit ſe in formam vetulæ, quia hyems ſenio ſimilatur,vt aſtronomi & ipſa natura perhibent. Sed quia vltima facie Iano ſenilis finita, mox vertitur ad ver, quæ eſt facies pulchra & iuuenilis, ideò ſtatim terra Pomona capta grauidatur, & fructificat & floreſcit. Quòd Mythici, id eſt,fabulis vtentes poëtæ memorant, qualem finguot de Vertumno & Pomona Ouidius xiiii. Metamor. Hæc de argumentis phyſicorum pro diuinitate Iani conuerſi in animam cœleſtium dominam & motricem,ob quod cœlum, & dominus vertentis anni, & quatuor temporum eius, & rerum vertibilium Vertumnus cognomenta promeruit à ſua poſteritate. Nunc cur ſolis cognomentum habuerit, referendum eſt ab hiſtoricis & phyſicis. Id ob multa referunt. Beroſus dicit,*quia docuit curſum ſolis toto cœlo euntis*,idipſum Macrobius in primo Saturnalium ſic exponit. *Ianum quidam volunt ſolem demonſtrari, & ideo bifrontem,quaſi vtriuſque ianua cœleſtis ortus & occaſus potentem, qui exoriens aperiat diem, occidens claudat.* Seruius quoque ſuper ſeptimum Aeneidos, *qui*, inquit, *Ianum bifrontem faciunt, ij eum dominum diei qua habet ortum & occaſum, id eſt, vigintiquatuor horas, volunt.* Vnde & Dieſpiter, id eſt, matutinus & diei pater dicitur, vti eſt illud Horatij libr. Sermoum de vita ruſtica, vbi ait,

Matutine pater ſeu Iane libentius audis.

De dominio quoque duarum portarum ſcilicet ortus & occaſus, & præſidentia ſui ad alios Ioues,ita Ouidius refert in primo de Faſtis, induceos ipſum Ianum ita dicentem.

Præſideo foribus cœli cum mitibus horis
Et redit officio Iuppiter ipſe meo.

Quòd ſi officio atque imperio Iani redeunt & obediunt alij Ioues & dij,neceſſariò conſequens eſt vt cæteri ſint veioues, id eſt, paruiioues, & Ianus ſolus à phyſicis conſectantibus eum magnis argumentis diuinitatis dicatur Iuppiter optimus maximus. Iuppiter quidem, id eſt, iuuans pater, oomen commune ipſi & aliis Iouibus. Maximus verò, quia ſator omnium deorum,& maiorum & minorum, vt tam Beroſus quàm Propertius in Elegia ſequente exprimũt. Optimus, autem, quia ipſe præſidet cum mitibus,id eſt,felicibus horis & influentiis. Ab vniformi enim motu nonæ ſphæræ quam Ianum mouere exiſtimabant, non procedit niſi vna & optima vniformiſque influentia, vt probant Phyſici & Aſtronomi, Nam variario & oequitia difformitatis & infelicis afflatus ſyderum, eſt ſolum vt probant, à deformitate Veiouium ſiue ſyderum & ſphærarum inferiorum, quas Horatius lib.ſecundo Sermouum,, & Satyr. ſeptimo vocat verſiones iniquas, & Vertumnos iniquos: dicens.

Iam mœchus Romæ,iam vellet doctus Athenis

A *Viuere,Vertumnis(quotquot ſunt)natus iniquis.*

Verùm quoniam de cognominum Noæ, Iani & Vertumui rationibus ſæpe iteratur à Beroſo & aliis Latinis authoribus, quas omnes ſimul collegit Propertius in quarto lib.Elegiarum, io elegia ad Vertumnum, idcirco ne oporteat nus ea repetere ſæpius, ad laudem ipſius Noæ iuſti & aurei Vertumni Iani principis Italiæ referemus totam elegiam Propertij, in qua Propertius facit Proſopopœiam. Inducit enim Vertumnum primò ſibi loquentem. Secundò cur moretur ſimulachrum eius Romæ. Tertiò cur dicatur Vertũous. Quartô quando & à quo fuit illò adB nectus,Quiutô à quu & qualiter, & primò formatus in vico Tuſc.Itaque quoniam Ianus quadrifrons & bifrons formabatur, habens iu veſte formas omnium rerum, idcirco fiogit Propertius ſibi tot formas admitanti, Deum Ianum ita ſibi dicentem:

Q V I D *mirare meas tot in vno corpore formas?*
Accipe Vertumni ſigna paterna dei.]

Quaſi dicat, ne mireris Properti tot formas io hoc ſimulachro impreſſas, quia hæc ſunt ſigua paterna, id eſt, patriæ Tuſciæ, & vrbis Tuſcæ, à qua huc tranſlatus ſum. Signa enim ad ſignificandum fiunt. Et idcirco ad ſignificaodum cauſas diuinitatis meæ vrbs Etruria impreſſit mihi C hæc ſigna & formas. Eſt enim Vertumous princepa deus Etruriæ,vt ait Varro in primo de lingua Latina. Et dea Etruriæ eſt Horcbia, vt aſſerit Liuius in ſeptimo ab vrbe condita. Eſt autem Aramee Horchia per interpretationem,id quod Pomona Latinè, vt Samuel Talmudiſta expoſuit. Hinc & illud Myrſili de origine Italiæ,*Turreni*, inquit,*ſoli à cæteris etiam ſibi vicinis Tuſcis differunt ſermone ac deis,quia cum cæteri Tuſci colant Iouem & Iunonem, ſolis Turrenis dij principes ſunt Vertumnus, Horcbia & Razena.* Et item:*Turreni ſe ſolos indigenas in Italia exiſtimant, atque à vetuſtiſſimi dei ſui quem Ianum Vadimona dicunt, filio Razena* D *nuncupant.* Etruriam quoque tetrapolim ſuam, cuius partes, Volturſenam, Vetuloniã, Tuſſam, & Harbanum cognomine Calumbum, à Luco nuncupant, à deo ſuu conditam referunt. Nota quòd Cato in originibus, & oos in commentariis ſuper Fabium Pictorem atque Myrſilum, & fragmenta Catouis expoſuimus, Ianus condidit regiam duodecim populis,quam tetrapolim fecit, & communi nomine vocauit Eturſiam & Turſenam,quę eadem ſunt,& ſignificant vrbem metropolim turritis ædibus extructam, quam poſteri Latini vocauerunt Turrenam & Eturriam,& tranſpuſito vno R, Etruriam, à qua tota E prouincia deſumpſit nomen. Huius vna pars adhuc dicitur Para Tuſſa, id eſt,coronata Tuſca,vt ſupradictis locis, ac etiam ſuper Xenophontem & in xl. quæſtionibus Anniis dicitur. Ab hac Tuſca regia coronata(à qua Tuſcanienſes ciues) fuit Romam traductus Vertumnus in vexillo Galeriti Lucumoois pro Romulo contra Sabinos, & habita victoria pro communi Tatienſibus, Ramnenſibus & Luceribus deo habitus, & hoc eſt quod ipſe Ianus Vertumnus ſecundò exponit, vnde & quando fuerit tranſlatus Romam dicens:

TVSCVS *ego, Tuſcis orior, nec pœnitet inter*
Prælia Volſinos deſeruiſſe focos.
Hæc me turba iuuat, nec templo oblector eburno:
Romanum ſatis eſt poſſe videre ſolum.]

Quando per aſpirationem ſcribitur Thuſcia, vt
in quæſtionibus Anniis probauimus, ſignificat
totam prouinciam à Tyberi ad Macram. Quan-
do autem ſine aſpiratione ſcribitur Tuſcia, vel
in Tuſcis vel Tuſca, ſignificat vrbem regiam E-
truriæ, circa Volſinienſes, de qua Ouidius in tet-
tio Metamorphoſeos pro Delphino Tuſcanien-
ſi dicit.

— *furit* (inquit) *audaciſſimus omni*
De numero Lycabas, qui Tuſca pulſus ab vrbe
Exilium dira pœnam pro cæde luebat.

Et quia Vertumnus erat princeps Etruriæ re-
gius deus, cuius templum ſiue ſacellum ebur-
neum erat à tota vrbe dicatum, idcirco ſine aſ-
piratione ſcribendum eſt, & dicendum eſt: Ego
qui nuoc Romæ colot, ſum Tuſcus, id eſt, Tu-
ſcanienſis vrbis prioceps deus. Et à Tuſcis ſiue
Tuſcanienſibus vexillo ductus, oriot etiam Ro-
mæ deus. Nec pœnitet me reliquiſſe Volſinos
focos, id eſt, regionem Tuſcæ vrbs in qua eſt
Volſinum, inter prælia, quando ſcilicet Galeri-
tus Lucumo me io vesillo præſente, iuuit par-
tes Romuli contra Sabinos, vt circa finem ex-
primitur. Quare quidam falsò ſuſpicatur dicen-
dum eſſe Cluſinos focos inter prælia Porſenæ,
quia cõtrarium in fine dicet Propertius. Et quia
Fanum Volturnæ erat regium, quippe quia ad
ipſum indicebatur concilium XII. populis Etru-
riæ, vt pluribus io locis ab vrbe condita ſcribit
Liuius, hinc eſt, qoòd Tuſca & Volturna ſunt in
eodem loco, quia tetrapolis partes ſunt io ea-
dem vrbe. Vnde vtique Tuſcæ regio eadem &
Volſinæ aſſignatur, vt hîc notat Propertius, &
ſimiliter Volturnæ regiæ à qua Volturreni, de
qua Plinius in III. nat. hiſtor. cap. ſexto. *Voltur-
reni* (inquit) *cognomine ſunt Etruſci, & in eadem par-
te Volſinienſes.* Quare quoniam Vetulonia &
Harbanum erant regiæ partes, conſequens ne-
ceſſariò eſt, vt eiuſdem tetrapolis vrbes eſſent
Tuſca, Volturna, Harbanum, & Vetulonia vt
copioſè oſtendimus Annia quæſtione duodeci-
ma & in aliis commentariis. Dicit autem non ſe
lætari amplius eburno ſacello Etruriæ, ſed noua
gente Lucerum & Romanorum, quia Ianus in-
re ibi colendus erat vbi caput imperij orbis:
quippe quia ipſe erat ſator omnium diuum, &
penes ſolum illum erat vaſti cuſtodia orbis:
Et omne ius vertendi cardines vt diximus. Sed
qooniam gentem Thuſcam condidit ab initio
religionibus deditam, idcirco dicit ſe voluiſſe
habitare io vico Thuſco vbi Luceres erant, non
vbi Tatienſes & Romnenſes. Et hoc eſt quod
ait.

HAC *quondam Tyberinus iter faciebat. & aiunt*
Remorum auditos per vada pulſa ſonos.]

Super Fabium Pictorem copioſè oſtendimus
omnem planiciem extenſam à colle Auentino
vſque ad Ianum quadrifrontem in radicibus Ca-
pitolij, non fuiſſe ante Galeritum & Romulum
habitabilem, quia Tyberis egreſſus Alueum
multis in locis ſtagna effecerat, etiam vſque pa-
A latium. Hac enim labebatur Tyberis, antequam
Vertumno factis ſacrificiis auerteretur in ſuum
alueum, vt aſſerit Seruius ſuper octauo Aenei-
dos ibi. *Rumore ſecundo.* Et totam hanc planiciem
Luceres ſiccauerunt & incoluerunt, & ab eis di-
ctus eſt vicus Tuſcus, vt author eſt Fabius Pictor
de origine vrbis Romæ. Et quia Vertumnus
erat in vico Tuſco, vt ait Varro in primo de lin-
gua Latina, idcirco dicit quod Tyberis primò
labebatur per vicum Tuſcum, & lyotribus ac
cymbis nauigabatur. Deinde dicit cur vocetur
Vertumnus. Vbi notandum eſt quòd Ianum
B mox poſt mortem. Tuſci coguominauerunt
Vadimona, id eſt Vertumnum, vt Beroſus dicit
in quinto libro. in Tyberina verò regione ſem-
per manſit nomen Ianiculum & Ianus vſque ad
Galeritum, qui amnem aoertit. Vnde Ouidios
in vj. de Faſtis, vbi dixit,

Hic ubi nunc fora ſunt vda tenuere paludes,

mox adiunxit quòd Vertumnus multiformis
non cœperat dici ante auerſum amnem, ſic enim
ait.

Nondum conueniens diuerſis iſte figuris
Nomen ab auerſo ceperat amne deus.

Et hoc eſt quod ſequitur Vertumnus in Proper-
C tio dicens:

AT *poſtquam ille ſuis tandem conceſſit alumnis,*
Vertumnus verſo dicor ab amne deus.]

Hoc loco Propertius incipit dicere rationes
quare dictus ſit Vertumnus, qui ante Ianus di-
cebatur. Et primò dicit quando Romæ, & qua-
re ſic dictus ſit. Cœpit enim Ianus cognominari
Vertumnus in Latio, quando Tyberis conceſſit
& dedit locum habitabilem ſuis alumnis, id eſt,
accolis Luceribus Tuſcis. Ratio autem fuit,
quia tunc inuocato Iano primùm auerſus eſt
amnis. Et ideò ab hoc effectu auerſionis, dicor
primùm Romæ Vertumnus deus. Dij enim de-
nominantur felices vel infelices, & cognomi-
D nantur à rebus quas præſtant, vt in Bucolicis
Seruius dicit ſuper æglogam quintam, ibi, *Sis
bonus ò felixque tuis.* Et quia ante Luceres Ianus
non præſtiterat Romæ auerſionem, idcirco non
antè, ſed in auerſione dictus eſt deus Vertum-
nus. Verùm quia Tuſci (vt diximus) mox vt
obiit, æſtimauerunt dominum anni vertentis,
idcirco illum ab initio Vertumnum vocauerũt,
& illi primitias quatuor temporum offerebant,
vt in verè ceraſos & lactentes ſpicas, in æſtate
mora, & primùm matureſcentes vuas, & in au-
tumno pruna & eiuſcemodi, quæ Ianum in con-
uerſione partium anni exiſtimabant efficere. Et
E ideo dicit,

SXV *quia vertentis fructum percepimus anni,*
Vertumnum rurſum credidit eſſe ſacrum.
Prima mihi variat liuentibus vua racemis
Et coma lactenti ſpicea fruge tumet.
Hic dulces ceraſos, hic autumnalia pruna
Cernis, & æſtiua mora rubere die.]

Deinde Beroſus dicit Iaoum cognominarunt
deum pacis, concordiæ, ac fœderis. Et Seruius
ſuper duodecimum Aeneidos ibi: *Latonaque du-
plex genus, Ianum* (inquit) *ritè inuocat, quia ipſe fa-
ciundis fœderibus præeſt.* Namque poſtquam Ro-
mulus & Tatius in fœdera conuenerunt, Iano

duplicis frontis ſimulachrum factum fuit, quaſi
duorum populorum. Fuit autem factum ex ſti-
pite ligneo, vt in fioe buius Elegiæ Propertius
dicit. Moyſes dicit Geneſis capitulo nono, deum
iniiſſe fœdus cum Noa, ne amplius immitteret
diluuium iratus, & ob id inter duas naturas di-
ſcordes Ianus eſt Vertumnus, quia vertit eas
ad pacem & concordiam, nou ſolùm bomines,
ſed & arbores, vt patet in inſitione arborum di-
uerſarum oaturarum. Eas quia coocordes efficit
Ianus, atque in fœdera vertit, idcirco & Ianus
Vertumnus & ipſi prima inſitionis poma di-
cantur. Et hæc eſt alia ratio nominis Vertumni,
de qua Propertius ſubinfert dicens:

> INSITOR *hic ſoluit pomoſa vota corona*
> *Cùm prius inuito ſtipite mala tulit.*]

Et ſubdit quia hæ tres rationes oominis Ver-
tumni, videlicet, quòd Romæ primùm Ianus
cœpit dici Vertumnus, quia præſtitit auerſio-
nem Tyberis, apud Tbuſcos verò ab initio, quia
ſemper exiſtimatus eſt deus rerum vertẽdarum,
vertentiſque anni, atque præfectus paci & fœ-
deribus faciundis, vertendiſque diſcordibus in
vnum: ipſæ, inquam, ſunt veræ rationes huius
nominis Vertumni, & nullæ aliæ, ita dicens:

> MENDAX *fama, nocens alius mihi nominis index.*
> *De ſe narranti tu modo crede deo.*]

Quaſi dicat: crede mihi de me narraoti has tres
rationes. Addam tibi vltimam, quia dicor Ver-
tumnus, quia verto me in omnem formam, de
quo ſic dicit:

> OPPORTVNA *mea eſt cunctis natura figuris.*
> *In quamcunque voles verte, decorus ero.*]

Hoc loco natura Iani dicitur eius iogenium, &
prudentia qua enituit, & de qua Macrobius in
primo Saturnalium dicit, *Ianus gemina facie præ-
fertur, quod profecto ad ipſius prudentiam refertur, qui
& præterita nouerit, & futura proſpexerit.* Teſte au-
tem Ariſtotele in Ethicis, prudentia omnes vir-
tutes metitur, quia ipſa eſt recta ratio agibilium,
Agibilia autem à nobis ſunt multiformia, quia
vel ad ciuilitatem, vel religionem, vel vitæ ſu-
ſtentationem agibilia ordinantur. Et ideo for-
ma & inſtitutio viuendi dicitur Iani figura pul-
chra, quia natura iuſtiſſimi Iani fuit prudentia,
quæ ſe conuertit iu omnem formam & figuram
rectè viuendi. Ergo quia (vt ſuprà diximus) ab
his quæ præſtant dij nomina accipiunt, rectè Ia-
nus vocatur Vertumnus figurarum, quia præſti-
tit bumaoo generi prudentiam & omnem for-
mam viuendi. Quod profecto ſignificauit A-
cron ſuper illud Horatij: *Vertumnis (quotquot
ſunt) natus iniquis*, ſic dicens. *Deus qui humanis men-
tibus præeſt dicitur Vertumnus: quia vertit & mutat
humanas mentes ad regimen vitæ, quo pacto qui ſe ne-
ſcit regere dicitur natus Vertumnis iniquis.* Ergo Ia-
nus rectè Vertumnus dictus eſt, quia vertit illos
priſcos rudes bomines ad omnes rationes ho-
neſtè ac religioſè viuendi, dicente Macrobio in
primo Saturnalium. *Mythici referunt ſub Iano fuiſ-
ſe omnium domos religione ac ſanctitate munitas.* Xe-
nophon item tradit Italicum Ianum io Italia
diis templa feciſſe, & ritus ſacrorum inſtituiſſe.
Et ob id in omni ſacrificio præfationem perpe-
tuam meruiſſe. Eadem ſcribunt Fabius Pictor
A de origioe vrbis Romæ, & Cato in fragmentis.
Rationes verò agriculturæ, regiminiſque totius
vitæ docuiſſe Ianum, qui & Cœlum, uoo ſolum
Diodorus in IIII. lib. vbi loquitur cur Scythæ
Libyj & Aphri impoſuerunt priſco regi cogoo-
men cœlum, ſempiternum omnium regem im-
mortalem, exponit: ſed complures alij vt A-
cron, Porphyrio & Donatus, qui regem anti-
quiſſimum Etruriæ Vertumnum aſſerunt do-
cuiſſe omnes rationea bene viuendi, ſerendi, &
plantãdarum arborum, & agriculturę, à qua for-
tis Etruria creuit in imperium totius Italiæ, vt
aſſerit Seruius exponens in II. Georgicorum il-
lud Vergilij, *ſic fortis Etruria creuit.* Sic ergo car-
B meo Propertij exponatur. Mea natura & pru-
dentia ciuilis eſt, opportuna & idooea cunctis fi-
guris viuendi. Verte me Vertumnum in quam-
cunque voles figuram & inſtitutionem vitæ, de-
corus ero, quia ſemper illam inſtitutiooem
inuenies ad boneſtatem pertinere. Et dat multa
exempla, quorum formæ impreſſæ erant in tota
veſte Iani. Et primò quidem in veſte erat im-
preſſa camiſia longa, quam à loeo vbi reperta
fuit vocat Coam vel Ceam, & ſimiliter erat ibi
forma togæ impreſſa, idcirco decorus ibi eſt,
quia noo modo docuit veſtes ad honeſtatem, ne
nudi eſſent, ſed etiam ad diſcernendum ſexum,
oe promiſcui eſſent. Et hoc eſt quod dicit:

C
> INDVE *me coa, fiam non dura puella:*
> *Atque toga ſumpta quis neget eſſe virum.*]

Ergo Ianus dicitur verſus in formam viri &
puellæ, quia tegumeota illis congruentia præſti-
tit. Et quia præſtitit rationem fœnariam & fal-
cem fœnariam ſicut Saturnus putatiuam, idcir-
eo fingitur verſus in formam fœnarij, & in veſte
forma viri fœnarij impreſſa erat, de quo ſic ſe-
quitur.

> DA *falcem & toto frontem mihi comprime fœno,*
> *Iurabis noſtra gramina ſecta manu.*]

Et Ouidius io XIIII. Metamorphoſeos, de eo-
D dem dicit,

> *Tempora ſæpe gerens fœno religata recenti,*
> *Deſectum poterat gramen verſare videri.*

Item in veſte Iani impreſſæ erant formæ armati
militis, & ſegetum meſſoris, & ideo dicebatur
Ianus verſus in militem armatum, & aliquan-
do in meſſorem: quia docuit rationes metendi,
& corbes, & veotilabrum. Item docuit mili-
tiam, & duodecim ſecures ad coutioendum bo-
nos in aurea vita, & terrendum ooxios, oon ad
occupandum aliena regoa libidioe dominandi,
vt aſſerunt Fabius Pictor de origine vrbis Ro-
E mæ. & Cato in fragmentis. Vnde & Cranæ de-
dit ſceptrum & album, id eſt, faſces, vt proba-
uimus ſuper IIII. fragmentum Catonis. De qua
virga alba, id eſt, imperiali, data à Iano Nym-
phæ Cranæ, tam Ouidius in ſexto de Faſtis,
quàm Beroſus in V. huius meminerint. Ita hæc
militiæ ratio laudabilis erat & decora. Et de his
ſequitur,

> ARMA *tuli quondam, memini, laudabar in illis:*
> *Corbis in impoſito pondere meſſor eram.*]

Et Ouidius de eodem Vertumno in XIIII. Me-
tamorphoſeos de forma meſſoris dicit,

O quoties habitu duri meſſoris ariſtas
Corbe tulit, veráque fuit meſſoris imago.

Et ſimiliter ibidem de armata forma Vertumni ſcribit. Rurſus in veſte Iani erant impreſſæ formæ ſobrij iudicis, & vinoſi atque ebrij vinitoris, quia docuit rationes ſummarias iudicandi, vt Ouidius in primo de Faſtis, de regno Iani loquens ſic dicit:

Próque metu populum, ſine vi pudor ipſe regebat:
Nullus erat iuſtis reddere iura labor.

Docuit & conficere vinum & vinalia, vt Fabius Pictor, & Cato aſſerunt, & nos in commentariis noſtris probauimus: Et ob id dicunt ipſum dictum Priſcum Oenotrium, id eſt viniferum. Porrò Moyſes de Noa Gene. nono cap. & Beroſus in quinto dicunt eum inueniſſe vinum: & inebriatum fuiſſe. Et ob id, vt ait Beroſus, dictus eſt Scythus Ianus, id eſt, vinoſus. Inuenitur nomen Ianus ab initio Italiæ, ante omnem linguã Latinam & Græcam, vt probauimus in libro de origine literarum & philoſophiæ. Quare Ianus non ſpectat ad originem Latinam vel Græcam, ſed vt ait Ber. Scythicam, qui vt Hebræi vinum dicunt Iain, & ab eo Ianum. Ergo quem Latini à vino viniferum, & Græci ab œno œnotrium, eundem Scythæ atque Hebræi à Iain, id eſt, vino vocant Ianum, id eſt, vinoſum, & de his duabus rationibus vitæ ſubditur his verbis.

SOBRIVS *ad lites, ſed quum eſt impoſita corona*
Clamabis capiti vina ſubiſſe meo.]

Amplius in veſte Iani formabatur ſacerdos mitra Lucumonia redimitus, & alba veſte pontificia, itémque formabatur & philoſophus vti Apollo cum cythara, & ita verſus dicitur in formam Lucumonis & Apollinis, quia teſte Catone & Fabio Pictore, docuit Lucumones duodecim faſces & veſtes pontificias, quia Lucumones velati infulis & mitris erant, vt docet Dionyſius Halicarnaſſeus in quarto libro. Docuit item primus hos religionem & theologiam, & rituales atque aras & ritus vt Macrobius, Xenophon, & Beroſus dicunt: Docuit & ſecreta naturæ atque phyſicam vt Beroſus dicit, inter quæ aſtronomiam & contentus ſyderum oſtendit, ob quæ illum phyſici miris argumentis diuinitatis extollunt, vt author eſt Macrobius. Et quoniam omnia fere carmine ac lyra decantant theologi poëtæ atque pontifices, quæ Ianus docuit, idcirco dicitur conuerti in formam pontificis & Apollinis, vt in ſequenti carmine ſic dicit:

CINGE *caput mitra, ſpeciem furabor Achiui.*
Furabor Phœbi ſi modo plectra dabis.]

Dicitur Achiuus ad ſimilitudinem licentia poëtica, non quia Ianus ab Achiuis acceperit regiam & ſacerdotalem mitram, ſed quia Achiui reges, & ſacerdotes Achiui, ab eius Lucumonibus regibus & ſacerdotibus acceperunt. Vnde & Bacchi pontifices Turrena ſiue Lydia mitra vtebantur, vt dixit Propertius in elegia ad Bacchum his verbis,

Candida laxatis onerato colla corymbis
Cinget Baſſaricas Lydia mitra comas.

Item quia docuit ad exercitium ludum Diſci, & ad exercitium & victum ſimul docuit venationem & aucupium, & piſcationem, & nauigia, &

A inſtitoriam, idcirco in veſte eius impreſſa erant Auriga Funúſque & retia cum arundine, & hamus in calamo, & mercator ornatus, & togatus. Et ob id in deum Faunum & Vertumnum & mercatorum numerum verſus fingitur, & forum Boarium, piſcarium, tranſitorium, & vænalium illi dicatum, & breuiter totus vicus Tuſcus à ſummo Argileto vbi eſt Ianus ſummus in foro tranſitorio & circo maximo, vſque ad imum Argiletum, vbi Ianus quadrifrõs ad radices Capitoli erat illi dicatus, qui vicus erat omnibus Romanæ vrbis vicis nobilior & opulentior, pleniſſimus prędiuitibus mercatoribus, vt ſigni-

B ficat Hora lib. epiſtolarum primo, & epiſtola prima dicens:

O ciues ciues, quærenda pecunia primùm eſt.
Virtus poſt nummos hoc Ianus ſummus ab imo.
Perdocet.——— Vnde in eodem vico Tuſco iuxta eccleſiam ſancti Georgij, ſunt veſtigia arcus triumphalis Boarij fori inſtitorum, vbi ſic exciſum eſt. Imperatori Cæſari L. Septimio Seuero Pertinaci Aug. Arabic. Adiabenic. Parth. M. Fortiſſimo, Feliciſſimo Pont. Ma. Trib. pont. XII. Imperatori XI. Cos. III. Patri patriæ, & imperatori. Cæſar M. Aurelio Antonino, pio, felici, Aug. Trib. Poteſta. VII. Conſ. III. Patri patriæ Procoſ. Fortiſſimo Feli-

C ciſſimóque principi. Et Iul. Auguſtæ matri N. & Caſtrorum. Et ſenatus. Et patriæ Imp. Cæſ. M. Aurelij Antonini Pij, Felicíſ. Augu. Parthici Maximi, Britannici maximi, Argentarij & negotiantes boarij huius loci, deuoti eorum numini, ſupple Iano Vertumno. Et hoc ſignificatur eum in ſequentibus verſibus ſic dicit Vertumnus:

EST *etiam auriga ſpecies Vertumnus, & eius*
Traiicit alterno qui leue pondus equo,
Caſsibus impoſitis venor, ſed arundine ſumpta
Faunus plumoſo ſum deus aucupio.
D *Suppetat hoc piſces calamo prædabor, & ibo*
Mundus dimiſsis inſtitor in tunicis.]

Ergo eadem ratione dicitur conuerſus in pomorum patrem, & Syluanum aruorum pecoriſque deum, & deum Pana Thuſciæ atque Italiæ, & eiuſcemodi, quia inſtituit rationes paſtoralis artis, & bubulci, & agriculturæ, & hortorum, & pomariorum, & pratorum, propter quæ in eius veſte formata erant, paſtor, ſtimulus, ſerpiculus, ligo, cucumer, caulis, trifolium, & eiuſmodi, de quibus ſic ait:

PASTOR *& ad baculũ poſſum curare, vel idẽ eſt*
Serpiculis medio puluere ferre roſam.
Nam quid ego adiiciam de quo mihi maxima fama
Hortorum in manibus dona probata meis?
E *Cæruleus cucumis, tumidóque cucurbita ventre*
Me notat, & iunco braſsica vincta leui.
Nec flos vllus hiat pratis, quin ille decenter
Impoſitus fronti langueat ante mea.]

Ouidius quoque in VIIII. Metamorphoſeos, mythicè inducens fabulam cœli & terræ ſiue Iani & Veſtæ, ſiue Horchiæ ac Vertumni, ſiue Latinæ Pomonæ ac Pomoni, & ſcribens ſub quo rege ars hortulana & pomaria primum in Latium ab Etruria deducta fuit, ſic laudat Pomonam,

Rege ſub hoc Pomona fuit, qua nulla Latinas
Inter hamadriadas coluit ſolertius hortos.
Nec fuit arbores ſtudioſior altera fœtus:
Vnde tenet nomen, non ſylnas illa nec amnes,
Rus amat & ramos felicia poma ferentes.

Et interpoſitis de aliis Pomónæ amatoribns, mox de pomorum patre Vertumno hortulano eius amatore ſimul & paſtore atque bubulco ſic ſubdit.

——ſed enim ſuperabat amando
Hos quoque Vertumnus.——
Falce data frondator erat: vitiſque putator
Induerat ſcalas: lecturum poma putares:
Sæpe manu rigida ſtimulos portabat, & illum
Iuraſſes feſſos, modo diſiunxiſſe iuuencos.

Ergo quia in omnes rationes viuendi transformauit homines, iure Vertumnnm Ianum cognominauerunt. Et hoc eſt quod tandem concludit dicens:

SIC *mihi quod formas æquè vertebar in omnes*
Nomen ab euentu patria lingua dedit.]

Nomen, inquit, patria lingua Thuſca dedit, nomen Vadimona, id eſt, Latinè Vertumnum, ab hoc euentu & effectu, quia æquè ac facilè vertebar, id eſt, vertebam homines in omnes formas & rationes viuendi. Deinde dicit quo tempore, & quo duce Tuſco, & quo ſingulari bello venit Romam, & quo præmio donati ſunt ſui Tuſci. Sanè ſciendum eſt, vt Fabius Pictor de origine vrbis Romæ dicit, cui in pluribus concordat Dionyſius in 11. lib. & nos copioſiſſimè probauimus ſuper eundem Fabium: quum Romulus imperaſſet Sabinis implorauit auxilium à Lucumonibus. Commiſſum fuit negotium Galerito Lucumoni Arbani. Qui ex vrbe colonia magna manu veniens, ſuperauit Sabinos, & ad fœdus percutiendum cum Romulo coëgit, diuiſit vrbem in tres tribus, prætoria & lictores Romulo ſtatuit, & ſuis Luceribus vicum Tuſcum tribuit, & Ianum ſtatuit ligneum. Primò ergo Vertumnus gratias agit, & pollicetur pacem Romanis pro vico dato ſuis Tuſcis. Secundò pro forma ærea ſibi ſtructa. De primo ſic dicit:

AT *tu Roma meis tribuiſte præmia Tuſcis*
Vnde hodie vicus nomina Tuſcus habet.
Tempore quo ſocius venit Lucumonius armis
Atque Sabina feri contudit arma Tati.
Vidi ego labentes acies & tela caduca
Atque hoſtes turpi terga dediſſe fugæ.
Sat faciam diuûm ſator vt Romana per æuum
Tranſeat ante meos turba togata pedes.]

Verùm quia vt diximus, hæc in commentariis ſuper Fabium Pictorem copioſè explanata fuerunt, vbi & mendacium Dionyſij de morte Galeriti deteximus, & ſimiliter eum qui vult vicum Tuſcum datum fuiſſe ſub Cluſino Porſena, idcirco vnum hoc loco notandum occurrit, quia ſolius Iani epithetum eſt, eſſe ſatorem deorum. Alij enim dei poſſunt dici patres, vt Mars pater, & pater Apollo, ſed non ſator, quia ſolus Ianus genuit deos tam maiores quàm minores, vt dicit Beroſus. Et Ideo quia Ianus & Vertumnus idem, iure Vertumnus ſe appellauit ſatorem diuûm. His ſic expoſitis, fingit Propert. ſe feſtinare à foro tranſitorio ad forum Romanum ad

A recipiendum vadimonia, & idcirco nolle ſe amplius audire, Vertumnum verò iubere, vt audiret alios ſex verſus ſequentes, nec ſe amplius illum detenturnm, ſic dicens:

SEX *ſuperant verſus; te qui ad vadimonia curris*
Non moror, hæc ſpatiis vltima meta meis.]

Multa nomina Etruſca Rŏmani in linguam ſnam tranſtulerunt, vti & aliarum gentium, ſicuti in commentariis aliis oſtendimus. Inter ea eſt Vadimonium, id eſt, Vertumnium, eo quòd vertit hominum mentem de altero ancipitem & ſuſpectam ad firmitatem & ſecuritatem. Nã Vadimona Etruſci, ſed Vertumnum dicunt Ro-
B mani. Vnde Ianum Vertumnum quaſi ſponſorem ſecuritatis, Romani poſtea poſuerunt in foro tranſitorio, quo tranſibatur in forum Romanum. Vnde Ianum qnem vitæ principium & matutinum patrem inuocauit Horatius libro ſecundo Sermonum, eundem vitæ vertendæ Vertumnnm ſubiunxit, qui ſe ſponſorem & vadem Romæ caperet, qui vt Ianus principio, & Vadimon ſiue Vertumnus bene vertendæ finiendæque vitæ, vadem eum caperet atque ſponſorem. Sic enim ait:

Matutine pater ſeu Iane libentius audis.
Vnde homines operum primos vitæque labores
Præſtituunt (ſic diis placitum) tu carminis eſto
C *Principium, Romæ ſponſorem me rapis.*

ſcilicet ad ſponſiones & vadimonia quibus præs. Ergo dicit Propertius, fige gradum, qui ad vadimonia curris in forum Romannm, quia ego ſum Vadimon, id eſt, Vertumnus rei ſpondendæ, & lege ſex verſus ſequentes in hunc modum:

STIPES *acernus eram properanti falce dolatus*
Ante Numam, grata pauper in vrbe deus.
At tibi Mamuri formæ cælator ahenæ
Tellus artifici ne terat oſca manus.
Qui me tam dociles potuiſti fundere in vſus,
Vnum opus eſt, operi non datur vnus honos.]

D In his ſex verſiculis tanguntur quatuor cauſæ ſimulachri, & tempus, & ordo. Primum eſt tempus qno factum eſt, videlicet ante Numam Pŏpilium, id eſt, ſub Romnlo contra eos qui ſub exactis regibus & Porſena in Principio elegiæ expoſuerunt. Teſte enim Seruio ſuper duodecimo Aeneid. quum Sabini fœdus cum Romulo iniuiſſent deuicti, tunc Ianum bifrontem ibi poſuerunt, quaſi duo populi in vnum coiuiſſent. Et vt ait in ſeptimum Aeneidos, *fecerunt Ianum in imo* Argileto, vbi poſtea æneum fecit Numa, vt hic ait Propertius. Ergo ante Numam primò factum eſt. Materia verò ex qua primùm fa-
E ctum eſt ſimulachrum ſub Romulo lignea, more antiquo ad ſignificandum qnòd dij amane panpertatem, in qua innenitur honeſtas, & fides, dicente ad deos Tibullo.

Ne pudeat priſco vos eſſe à ſtipite factos
Sic veteres ſedes incoluiſtis aui.
Tunc melius tenuere fidem, cum paupere cultu
Stabat in exigua ligneus æde deus.

Et hoc eſt quod ait:

Stipes acernus eram properanti falce dolatus
Ante Numam.——

Sanè legendum eſt Stipes acernus eram: non ſtipitis

ſtipitis aceruus, vt metrum indicat & ſententia. Nam acer nomen eſt arboris, fœm. gen. faciens huius aceris in genitiuo, habétque primam breuem quam acer adiectiuum producit. Et inde fit adiectiuum poſſeſſiuum aceruus a, um, ad acerem pertineus. Dicit ergo, ſtipes acernus eram, ſicut apud Horatium in ſermonibus Priapus. *Olim truncus eram ficulnus*, &c. Addit *grata pauper in vrbe deus*. Gratam vrbem appellat, quia ob partam victoriam auxilio Lucerum ad lacum Vadimonis initiatorum, ibi venerabatur, vt Fabius Pictor aſſerit, & nos in eius commentariis clarè oſtendimus. Deinde tangit materiam ſub Numa, & artificem Mamurium Oſcum, id eſt, Capuanum, quia vt ait, Numa æreum fecit Mamurio opifice, quod Romulus ligneum dolauerat. Mamurius, vt aiunt authores, fuit peritiſſimus in arte fuſoria, quem euocauit Numa ad fundendum duodecim ancilia, & etiam (vt dicitur) fudit æreum Ianum in eodem loco & imo Argileto indicem pacis & belli, vt author eſt Liuius in primo ab vrbe condita. Ab hoc infimo Argileto ad ſuperiorem bifrons tranſlatus eſt, & io infimo ſubſtitutus quadrifrons, de quo Seruius ſuper ſeptimo Aeneidos. *Simulachrum*, inquit, *hoc Numa inſtituit circa imum Argiletum iuxta theatrum Marcelli in breuiſſimis duobus templis. Duobus autem propter Ianum bifrontem*. Et ſubdit. *Poſteà verò captis Phaliſcis vrbe Tuſciæ, inuentum eſt ſimulachrum Iani cum quatuor frontibus*. Vnde quò Numa inſtituerat tranſlatum eſt ad forum tranſitorium, & templum quatuor portarum ibi ſubſtitutum eſt. Ea hoc etiam patet, quod Pictor, Cato, & alij dicuut Ianum & Vertumnum eoſdem eſſe, quia Numa idem ſimulachrum æreum fecit quod Romulus ligneum. Porrò Romulus Vertumnum in forum trauſitorium tranſlatum fecit, Numa Ianum formauit ad radices capitolij, vbi infimus Argiletus & templum quatuor portarum. Vnde idem Ianus & Vertumuus cauſa formalis huius Vertumoi lignei prius, inde ærei fuit Ianus bifrous, manibus geſtans ſceptrum, claues & numerum CCCLXV. in veſte verò formas omnes fuſas à Mamurio, in quas ſeſe vertebat. Finis verò vſus eius plurimus & honor, quia tot formis cælatus erat in vſus dociles, vt docerent quas vitæ rationes & beneficia pater Noa ſiue Ianus impendiſſet humano generi, & ob ea in cunctis honores diuinos exciperet. Et hoc eſt quod ait. Mamuri, hoc opus & ſimulachrum eſt vnum, à te facile fuſum in vſus dociles, id eſt, in ſignificata docentia beneficia Iani. ſed honos operi noo datur vnus, ſed tot quot imagines vtiles & dociles continet. Et nota quòd ſicut rationes vitæ quas Ianus tradidit, fuerunt ex omni parte boneſtæ, & ſuprà disit, in quancunque formam me vertes decorus ero, ita Mamurius & Tuſci quibus Deus princeps erat, omnes formas in ſimulachri veſte tam ordinatè ac decorè diſpoſuerunt, vt admirabilis decentia & decor ſimulachri redderetur, dicente Tibullo.

Talis in extremo felix Vertumnus Olympo
Mille habeat formas mille decenter habet.

Eſt autem Olympus non ſolum cœlum, & A mons quiſque altiſſimus, ſed & pomœrium, id eſt, locus augurio primùm in vrbe ſacratus, vt docent ea Græcis Xenophon in libro de æquiuocis, & Plutarchus in vita Romuli, dicens: *Etruſci ſacrant literis & myſteriis quibuſdam & foſſa, quam Olympum diximus*. Vertumnus igitur Deus princeps Etruſcorum, vt ait Varro de lingua latina, habet mille decentes formas in Olympo ſacro luco ingenti fanóque Volturnæ æterno. Aeternum dicit alludens vocabulo Vol, quod, vt in quæſtionibus primis Anniis oſtendimus ſignificat priſcum, antiquiſſimum & æternum. B Vnde ſi Vol addis ad Turrenam, & dicas per ſyncopam Volturnam aut ſine ſyncopa Volturrenam à qua Volturreni dicuntur, ſignificat æternam vel priſcam antiquiſſimam Turrenam: Quare quia fani Volturnæ epithetum proprium eſt Vol ſiue æternum, iure id epithetum pro Volturna & Olympum pro luco & fano eius accipit dicens: Felis Vertumnus & Ianus qui & Noa princeps deus Etruriæ, habet quidem mille formas, ſed decentes in Olympo æterno, id eſt, fano Volturnæ, ad quod concilia indicebantur XII. populis Etruriæ, vt in pluribus locis ab vrbe condita Liuius aſſerit. Noo enim C niſi inaugurato loco conſilia habere poterant, vt Seruius author eſt ſuper Aeneida. Et hic lucus ingens erat religione Lucumonum ſacer latè, quia communis regibus ciuibus & accolis Etruriæ, vt in octauo Aeneidos Vergilius ſcribit, & Seruius esponit, & nos in quæſtionibus Anniis oſtendimus. Hoc fanum vrbémque illius tetrapolim regiam Ianus eius Deus princeps Vadimoo primam omnium fundauit, vt Cato in ſecundo fragmento de originibus dicit, & Fabius pictor atteſtatur, & Myrſilus aſtipulatur, & nos io commentariis eorum oſtendimus. His ita ſuper Propertium espoſitis, facilè intelliguntur quæcunque poëtæ, hiſtorici, phyſicique D ac Beroſus tradunt, excepto quòd Beroſus falſum ſcribere videtur, dicens, quòd ſolùm hæc duo regna Italicum & Scythicum venerantur Noam cognomine Ianum. Nam Phœnices illum etiam vt cœlum ſempiternum regem & patrem venerantur, cui teſte Macrobio in primo Saturnalium ponunt ſimulacrum draconis in orbem ad modum cœli reuoluti. Eundem quia in Aphrica docuit Aſtronomiam, & beneficia rationéſque vitæ ruralis atque ciuilis eis præſtitit, etiam vt cœlum regem ſempiternum omnium venerantur, vt Diodorus io quarto perhibet. In Aegypto quoque ſtatuas & templa habuit. Vnde vt author eſt Plinius in XXXVI. natu- E ralis hiſtoriæ, cap. quinto Ianus pater dicatus ab Auguſto in ſuo templo, ex Aegypto aduectus fuit. Xenophon quoque in libro de Aequiuocis diſtinguit de Proteis, id eſt, Vertumnis mutantibus ſe in diuerſas formas. Nam vt diximus in pluribus locis editionum noſtrarum, quòd Aegyptij Protho dicebant, hoc Aramei & Etruſci vado. & latini verto: Hinc eadē ſunt Protheus, Vadimon, Vertumnus. Dicit ergo poſtremum Protheum ſiue Vertumnum fuiſſe Aegyptium, qui erat ſacerdos magni Vertumni phœnicis, cui conſenſu totius orbis, templa, ſtatuæ, & aræ

dicatæ fuerunt in Europa, Aſia & Aegypto. Hæc in commentariis ſuper Xenophontem latè expoſuimus. Non ergo rectè Beroſus ſcribit Ianum patrem venerari ſolùm in Scythia & Italia, qui principatum deitatis habuit in toto orbe, id eodem Iano affirmante apud Ouid. in primo de Faſtis & dicente:

Me penes eſt vnum vaſti cuſtodia mundi
Et ius vertendi cardinis omne, meum eſt,

Hoc dubium ſoluat quiſque eruditus, vt placet, Tenet autem in manibus numerum curſus ſolis quem docuit, vt etiam Macrob. conſentit. Duodecim vero aras tenet ſub pedibus ob plures cauſas. Primum quia XII. pomeria prima, ſiue XII. Olympos primis XII. populis Etruriæ ſtatuit, qui ſuberant Iano Larthi & vrbi eius Etruriæ, vt Fabius Pictor & Cato in vndecimo fragmento referunt. Secunda cauſa eſt, quam Macrobius in primo Saturnalium refert, & Varro in quinto libro diuinarum rerum ſcribit, Iano XII. aras dicatas pro totidem menſibus. Sceptrū tenet, quia primus faſces imperij iuſtiſſimi inſtituit, vt Fabius & Cato exponunt. Similiter vt aiunt tenet claues, quia ad pudicitiam & caſtimoniam ad religionem tutandam, oſtiis patentibus appoſuit valuas & ſeras ac claues. Et ob id à Iano inuentore Ianua, non à Ianua Ianus dictus eſt, vt quidam falsò ſuſpicantur, quia Ianus nomen fuit antè latinam linguam, & idcirco Ianua nomen eſt Etruſcum, ab inuentore originem habens.

IANVS DOVSA PATER.

NEC *flos vllus hiat pratis, quin ille decenter*
Impoſitus fronti langueat ante mea.] Eadem ferè argutia lib. II.

Me iuuet heſternis poſitum languere corollis.

Vtriuſque verò loci acumen ſubtiliſſimè vno verſu expreſſum habes in Secundo noſtro, vbi ſcribit:

Impoſita fronti mecum languere corolla.

IOS. SCALIGER. IVL. CÆS. FIL.

SEV *quia vertentis.*] Etiam florum. Columella.
Mercibus & vernis dives Vertumnus abundet.
Nam & flores primi, & fructus primi illi delibabantur.

CLAMABIT *capiti vina ſubiſſe meo.*] Ita melius, quam *ſubeſſe*, quod ſcriptum extat in noſtro, Nam ſubire eſt aptum illi rei, quod Græci ἀνιέναι. In monobiblo:

Acrius illa ſubit, Pontice, ſi qua tua eſt.
Item alibi:
Non ſubeant labris pocula nigra tuis.

Ouidius libro primo μαλακωχίας.

Nyctileum patrem nocturnáque ſacra precare,
Ne ſubeant capiti vina nocere tuo.
Lege:
Ne ſubeant capiti vina nocina tuo.

Nam vulgata lectio inepta.

EST *etiam auriga ſpecies Vertumnus.*] Deſultorem aurigam ait Vertumnum appellari. quod nuſquam leges.

A HÆC *ſpatiis vltima meta meis.*] Noſter, *vltima creta.* Ac neſcio an in monobiblo ita legendum ſit:

Illa fuit lacrymis vltima creta meis.

Et ſane aliter Propertium ſcripſiſſe non puto. Seneca: *Hanc quam nunc in Circo cretam vocamus, antiqui calcem vocabant*, Putat Seneca, vt appareret, cretam poſtea dictam eſſe, quæ antea calx erat, quia & creta & calx apta ſunt deſignandis albo ſpatiis. At mihi non ita videtur. Nam Calx vltima in homine, à quo vltimum quodque calx. Sic Græcis πτέρνα. In Gloſſis Græcorum: πτέρνα, τὸ πέρας τοῦ βίου. Marcellinus non ſemel

B prouerbialiter dixit, vltra calcem currere. Et libro viceſimo octauo, vltra plantam euagari, pro eodem dixit, eadem metaphora, quaſi cognata ſint Planta, & Calx. Sed cretam Circenſem λευκὴν vocant Græci. Chryſoſtom. de Circo: ἐκ τῆς λευκῆς ἐπ' ἀμφοτέρων μεσοδρομεῖν. Gloſſæ, λευκὸς ἱπποδρομίας, Creta. Lege: λευκὴ ἡ ἱπποδρομίας. Item Spartum, λευκὴ ἐν σταδίοις. & λευκῇ, quam alij λευκὴν, & στάδιον pro amphitheatro accipit. In veteri inſcriptione de Diocle agitatore legitur SPARTOR, quod neſcio, an ad Spartum pertineat. Si diuinare licet, ego acceperim Spartum pro fune cretato, quo coercebantur in ſedibus ſuis Spectatores, ne ſpectaculo ſibi inter

C ſe officerent, de quo fortaſſe Ouidius:

——cogit nos linea iungi.

Huc pertinet ex Ariſtophane χεῖρες μαρμαρυγαί.

ELEGIA III.

HÆC Arethuſa ſuo mittit mandata Lycotæ,
Cùm toties abſis, ſi potes eſſe meus.
D *Si qua tamen tibi lecturo pars oblita deerit,*
Hæc erit è lacrymis facta litura meis:
At ſi qua incerto fallet te littera tractu,
Signa meæ dextræ tam morientis erunt.
Te modò viderunt iteratos Bactra per ortus,
E *Te modò munitò Sericus hoſtis equo,*
Hibernique Getæ, pictóque Britannia curru,
Vſtus & Eoa diſcolor Indus aqua.
Hæc ne marita fides, & pacta ſunt mihi noctes,

Cum rudis vrgenti brachia victa dedi? A
Quæ mihi deducta fax omen prætulit, illa
Traxit ab euerſo lumina nigra rogo:
Et Stygio ſum ſparſa lacu, nec recta capillis
Vitta data eſt. nupſi non comitante Deo.
Omnibus heu portis pendent mea noxia vota: B
Texitur hæc caſtris quarta lacerna tuis.
Occidat, immerita qui carpſit ab arbore vallum,
Et ſtruxit querulas rauca per oſſa tubas:
Dignior obliquo funem qui torqueat Ocno,
Aeternúſque tuam paſcat aſelle famem. C
Dic mihi, num teneros vrit lorica lacertos?
Num grauis imbelles atterit haſta manus?
Hæc noceant potius, quàm dentibus vlla puella
Det mihi plorandas per tua colla notas
Diceris & macie vultum tenuaſſe: ſed opto D
E deſiderio ſit color iſte meo.
At mihi cùm noctes induxit veſper amaras,
Si qua relicta iacent, oſculor arma tua.
Tum queror in toto non ſidere pallia lecto,
Lucis & auctores non dare carmen aues. E
Noctibus hibernis caſtrenſia penſa laboro,
Et Tyria in gladios vellera ſecta ſuos;
Et diſco, qua parte fluat vincendus Araxes,
Quot ſine aqua Parthus millia currat equus.
Cogor & è tabula pictos ediſcere mundos,
Qualis & hæc docti ſit poſitura dei:
Quæ tellus ſit lenta gelu, quæ putris ab æſtu,
Ventus in Italiam qui bene vela ferat.
Aſſidet vna ſoror, curis & pallida nutrix
Peierat hiberni temporis eſſe moras.
Felix Hippolyte nuda tulit arma papilla,
Et texit galea barbara molle caput.
Romanis vtinam patuiſſent caſtra puellis:
Eſſem militiæ ſarcina fida tuæ.
Nec me tardarent Scythiæ iuga, cùm pater altas
Africus in glaciem frigore nectit aquas.
Omnis amor magnus, ſed aperto in coniuge maior.
Hanc Venus, vt viuat, ventilat ipſa facem.
Nam mihi, quo Pœnis tibi purpura fulgeat oſtris,
Cryſtallúſque tuas ornet aquoſa manus,
Omnia ſurda tacent; rariſque aſſueta calendis,
Vix aperit clauſos vna puella lares.
Graucidos & catulæ vox eſt mihi grata querentis.
Illa tui partem vindicat vna tori.
Flore ſacella tego, verbenis compita velo.
Et crepat ad veteres herba Sabina focos.
Siue in finitimo gemuit ſtans noctua tigno,
Seu voluit tangi parca lucerna mero:
Illa dies hornis cædem denuntiat agnis,
Succinctique calent ad noua lucra popæ.

Ne precor aſcenſis tanti ſit gloria Bactris,
Raptáve odorato carbaſa lina duci,
Plumbea cùm tortæ ſparguntur pondera fundæ,
Subdolus & verſis increpat arcus equis.
Sed tua ſic domitis Partha telluris alumnis
Pura triumphantes haſta ſequatur equos:
Incorrupta mei conſerua fœdera lecti.
Hac ego te ſola lege rediſſe velim.
Armáque cùm tulero portæ votiua Capenæ,
Subſcribam, Saluo grata puella viro.

PHILIPP. BEROALD. BON.

HÆC *Arethuſa ſuo.*] ſub numine Arethuſæ puellæ ſcribitur epiſtula ad Lycotam maritum conquerentis de illius abſentia, qui malebat exercere militiam, quam rei vxoriæ indulgere.

OBLITA.] lituris inſperſa. & prununciandum eſt media correpta: vt apud Ouidium:

Oblitus à domina cæde libellus erit.

BACTRA.] Bactrianos intelligit. de quibus ſupra dictum eſt.

HENRICVS *hoſtis.*] lucum mendoſum ita emendauimus iiſdem pene literis manentibus: *Munito ſericus hoſtis equo:* & intelligit Seras populos orientis lanicio ſiluarum nobiles, à quibus veſtes ſericæ, oloſericæ, & ſubſericæ nominantur.

MVNITO *equo.*] id eſt, cataphracto.

PICTO *curru.*] eſſedam ſignificat: vnde eſſedarij nominati: quod ſupra docuimus, vel couinum Britanni enim couinos vocant currus. ex quibus dimicant Gallice armati, vt ſcribit Mella: vnde dictum eſt à Lucano:

Et docilis rector monſtrati Belga couini.

RVDIS.] id eſt, tiruncula & adhuc virgo.

DEDVCTÆ.] ſcilicet ad nouum maritum.

FAX *omen.*] vt oſtendat nuptias ſuas fuiſſe inauſpicatas ait facem rogalem & funeſtam ſibi nubenti præluxiſſe, & infauſtum omen præſtitiſſe. ſupra docuimus cur quinque faces in nuptiis accenderent. talis eſt fere illa apud Ouidium ſententia:

Fax quoque quam tenuit lachrymoſo ſtridula fumo
Vſque fuit.——

STYGIO *ſparſa lacu.*] ignem & aquam noua nupta iubebatur attingere, & in nuptiis in limine adhibebantur, & ſacramento ignis & aquæ nuptialia fœdera ſanciebantur: quia cauſa naſcendi duplex eſt ignis & aqua: & fœtus animantium calore & humore corporantur & animan-

A tur ad vitam. lege Plutarchum, Lactantium, Varronem, Ouidium, & Feſtum multa ſuper hac re ſcribentes. ait Arethuſa ſe in nuptiis reſperſam fuiſſe aqua Stygia & infernali: per quod ſignificat ſe nupſiſſe diris ominibus & infelicibus auſpiciis.

VITTA.] qua ſcilicet vinciuntur, nodanturque capilli nouæ nuptæ, quæ etiam flammeo velabatur, quod erat lutei coloris: vnde dixit Plin. in xxi. *Lutei video honorem antiquiſſimum in nuptialibus flammeis totum fœminis conceſſum.* inde nuptię & nuptæ nuncupantur, vt exiſtimat Varro, videlicet à nuptu, hoc eſt ab opertione. ideo autem velantur dum maritantur, vt nouerint ſe B maritis ſuis ſubditas eſſe. eſt & illa vitta coniugalis, qua nubentes, quaſi vinculo vno copulantur: quod icirco fit ne compages vnitatis coniugalis diſrumpatur, ſicuti ſcriptum legimus in decretis xxx. q. i.

NON *comitante.*] aduerſantibus Thalaſio & Hymenæo Diis nuptiarum.

QVARTA *lacerna.*] iam ſe lacernas tres militares miſiſſe marito militanti ſignificat, & nunc quartam texere, quæ & ipſa paulo poſt confecta mittatur: ex quo docet diu in caſtris fuiſſe maritum Lycotam. lacernarum plura fuerunt apud priſcos genera: nam aliæ coccineæ, aliæ beticæ nominabantur. erant & albæ lacernæ, quas in C ſpectaculis induebant. hic ſignare videtur eam veſtem militarem, quam Græci vocant epheſtrida. ſimiliter apud Ouidium in II. Faſtorum ait Lucretia:

Mittenda eſt domino nunc nunc properate puellæ
Quam primum noſtra facta lacerna manu.

à lacerna lacernatus deriuatur.

OCCIDAT *immerita.*] deteſtatur illum qui primus inuenit caſtra vallis munire, & vallos militares carpſit ab arbore: etiam qui primus tubas bellicas ſtruxit ex oſſibus. vallum, teſte Seruio, dicitur ipſa munitio valli. fuſtes ſunt quibus vallum munitur. Virg. *Vallos ſub tecta* D *referto.* & Liuius ſcribit Cincinnatum imperaſſe vt armati cum duodenis quique vallis ante Solis occaſum in campo Martio adeſſent. interdum munitio vallus maſculino genere appellatur, vt apud Cæſarem: *Duplicem eo loco fecerat vallum.* & alibi: *Inter duos vallos*: quia perfectum opus non erat Pyrrhus caſtrametari primus docuiſſe memoratur. tubam primus inuenit Piſeus Tyrrhenus, vt Sillius & Plinius tradunt. inde Tyrrhenus clangor & Tyrrhenum murmur tubæ ſonus à poëtis vocitatur. Tubæ quæ nunc fiunt ex ære antiquitus fiebant ex bubulo E cornu, vt docet Varro.

DIGNIOR *obliquo.*] ſenſus eſt vulgatus ne imprecari dicatur: ego vero exiſtimo ſubeſſe ſenſum occultiorem, quem curioſiores vix animaduerterint, nedum indiligentiores penſitauerint. locus eſt ſumptus ex hiſtoria. Socrates enim pictor fuit, cuius picturæ placuerunt, & illa in primis, piger qui appellatur ocnos ſpartum torquens, quod aſellus arrodit. ex his Plinij pauciſſimis verbis verſus iſtos ita interpretor, vt dicat inuentorem valli & tubæ digniorem eſſe, qui torqueat funiculum ſparteum illo

ocno, qui interpretatur piger. qui pictus erat in tabula Soctatica, & qui aſſidue paſcat aſellum: qui in pictura paſci videbatur arrodens ipſum ſpartum: ocnus torquebat: & ita leges ocnu, nuu autem oruo, vt paſſim legitur.

V a i t *lorica.*] interrogat Lycotam nunquid ex geſtatione loricæ vexetur, quæ inſulitis oneroſa eſt, & vehementer delicatos infeſtat. lorica dicta ab eo quod è loris de corio crudu pectoralia faciebant. Poſtea Galli ſuccuderunt è ferro ſub id vocabulum ex aunulis ferream tunicam.

C o l o r *iſte.*] optat Arethuſa vt maritus ſit emaciatus & lurida facie ex amoris ſui deſiderio, nou autem alienæ puellæ.

N o n *ſidere.*] depreſſa iacere. ſidere enim eſt deorſum deſcendere & preſſum ire. Virgilius: *Gemina ſub arbore ſidunt.* inde ſubſido. idem *Subſidere valles.* in hanc ſententiam eſt illud Ouidij: *Nec in lecto pallia noſtra ſedent.*

L v c i s *auctores.*] gallos gallinaceos ſignificat, qui diem venientem uuuciant cantu: quos excitandis in upera mortalibus, rumpendóque ſomnu natura genuit, vt luculenter tradit Plinius in x. de galli cantu ita ſcribit Ambroſius. in v. exameri: *Galli cantus ſuauis in noctibus & vtilis, qui quaſi bonus cohabitator, & dormientem excitat, & ſollicitum admonet, & viantem ſolatur, proceſſum noctis canora ſignificatione proteſtans. hoc ipſe Lucifer excitatus exoritur, cœlúmque illuminat.*

I n *gladios ſuos.*] quoniam indutus paludamento purpureo congrediebatur coutra Tyrios, à quibus vellera Tyrij coloris pretioſiſſima dicuntur, vt ſupra demunſtratum eſt: & ita contra gladios Tyrios parabatur veſtis militaris tyrio colore iufecta. In banc ſententiam dicitur illud: *Suo ſibi gladio hominem iugulat.* vel alluſit ad texturam tyrij veſtimenti, quod intextis quaſi gladiolis diuidebatur, ſicut dictę ſunt antiquitus veſtes papaueratæ & ſcutulatæ ab ipſa textura.

Q v a *parte fluat.*] iam, inquit, vaco chorographiæ propter te abſeutem, & diſcu qua regione fluat Araxes flumen Armeniæ.

S i n a *aqua currit.*] eſt herba hippice dicta, quam equi habentes in ore, famem, ſitimque non ſentiuut: auctor Plin.

C u o o r *& è tabula.*] exprimitur affectio vxoris erga maritum militantem: quæ, vt ſciret uaturam, ſitumque locorum, in quibus couiux belligerabat, volebat in tabula depictas cognoſcere regiones. Auaximander, vt inquit, Strabo, tabulam edidit ſitum orbis continentem.

F a l i x *Hippolyte.*] felices dicit eſſe Amazonas, quibus licebat arma tractare: quod & ipſa Arethuſa vehementer exoptat ſi fas foret: ſed apud Romanos ingenti opprobrio dabatur, ſi mulier caſtra ſequebatur: vnde eſt illud Maronianum:

Sequiturque nefas Aegyptia coniux.

&, vt inquit Hierunymus, *nemo miles vxorem ducit in bella.* & apud Lucanum Cornelia vxor Pompeij mandatur in inſulam Leſbon. leges Platouis atque Lycurgi permittunt bella à mulieribus exerceri, vt ſupra declaratum eſt. Hippolyten autem reginam Amazouum fuiſſe uemo eſt qui neſciat: quam Theſeus in bello captam aſſumpſit in matrimuuium, & ex ea genuit Hippolytum. alij non Hippolytes, ſed Autiopæ filium eſſe Hippolytum prodiderunt.

N v d a *papilla.*] ita Virgilius: *Exerta cingula mamma.* Amazones dextram mamillam vrebant: ſiniſtra in præliis exerta vtebantur.

S a r c i n a *moleſta.*] Martia ad Catonem priſtinum coniugem reuertens ait apud Lucanum: *Da mihi caſtra ſequi.*

P o e n i s *Oſtris.*] Africanis. nam purpureus culor in Laconica, in Tyro, & in Enynge Africæ, Getulóque Oceani littore præcipuus habebatur. auctor Plinius in ix. in hanc ſententiam ait Sappho: *Cui color infelix.*

C r y s t a l l v s.] cryſtallum glaciem eſſe certum eſt: vnde & Grçci nomen dederunt. Cryſtallinom vas amphorale aliquando viſum fuit. Nero duos calices cryſtallinos in ſuprema ira fregit illiſos. auctor Plinius in vltimo. Caloris impatiens eſt cryſtallus, & ideo in frigido tantum potu adhibentur vaſa cryſtallina. Lucanus: *Fundit Niliacas cryſtallus aquas.*

C l a v s o s *lares.*] lararium, vt arbitror, deſiguat. eſt enim lararium ſacrarium domeſticum: in quu lares & dij peculiares adorantur. Scribit Lampridius, Alexandrum Seuerum iu larario rem diuinam matutinis horis factitaſſe ad effigies deorum, iu quibus habebat Abrahamum, & Chriſtum: iu ſecundu larario ſimulachrum habuit Virgilij & Ciceronis. Ait Arethuſa ſe via ſingulis menſibus ſemel ſalutare lares, quud ex mœrore vult intelligi.

G r a v c i d o s *& catula.*] oblectamentis catellæ ſolabatur Arethuſa deſiderium abſentiæ mariti: quam ſub Graucidos nomine celebrat: vt apud Martialem celebratur Iſſa Publij catella, & apud hiſtoricos Perſes catellus filiæ Aemilij Pauli. poteſt nomen eſſe ficticium, formatumque ab hac dictione γραῦς, quæ Græce ſiguificat vetulam.

V e r b e n i s *compita velo.*] Verbena quam aliqui periſtereon, noſtri verbenacam vocant, berba eſt qua nulla plus habet Romanæ nobilitatis. hac Iouis menſa verritur, domus purgantur, luſtrantúrque. magi circa hanc inſaniunt, hac perunctos impetrare quæ velint, febres abigere, amicitias cunciliare, nullique non morbu mederi. aiuntque ſi aqua ſpargatur triclinium, qua verbena maduerit, lætiores conuictus fieri. &, vt ſcribit Plinius, nun aliunde ſagmina in remediis publicis fuerunt, & in ſacris legationibus quam verbenæ. vtroque uomiue idem ſignificante: hoc eſt gramen ex arce cum ſua terra euulſum. & Liuius idem eſſe ſagmina & verbenas uſtendit lib. xxx. & id genus herbæ ea arce ſumptum dari ſolitum ferialibus: propter quod vnus verbenarius vocabatur. à ſagminibus ſanctum dici Martianus iuriſconſultus exiſtimat. præterea verbenas vocamus umnes berbas & frondes ſacratas, quæ ad aras coronandas adhibentur, vt docent Donatus & Seruius. Verbenæ autem dictæ quaſi herbenæ.

H e r b a *Sabina.*] duorum generum berba ſabina eſt, altera amaraci folio ſimilis, altera cupreſſo: vtilis in ſuffitiis pro thure aſſumitur. Partus emortuos appoſita extrahit: illinitur

igni ſacto & carbunculis. auctor Plin. in xxiiii. hanc adhiberi ſolitam in ſacrificiis apud veteres teſtis eſt Ouidius, qui ait:

Ara dabat fumos herbis contenta Sabinis.

idem alibi inquit:

Vre mares oleas, tedámque herbáſque Sabinas.

CREPAT] reſonat. ita Ouidius:

Et crepet in mediis laurus aduſta focis:

inde crepitus ventris dicuntur.

NOCTVA *tigno.*] ſacra facio, inquit, quoties noctua, quæ auis eſt inauſpicata, ſedens in domicilio dat dirum omen cantu ſuo gemulo & querulo. noctuas nnuem voces habere tradit Nigidius. Tigni appellatinne non ſolum trabes, ſed etiam omne genus materiæ ſignificatur: ex qua ædificia conſtant, vt docent iuriſconſulti, &, vt ait Feſtus, *Tignum non ſolum eſt quo vtuntur in ædificiis, ſed etiam quo in vineis.*

TIGNI *lucerna.*] ex flamma lucernarum præſagia obſeruauerunt maiores noſtri: quorum & Virg. & Plinius meminerunt: & apud Apuleium Sibylla lucernæ appellatur, quæ cœli negocia & Solem ipſum de ſpecula candelabri contuetur.

HORNIS *agnis.*] viſis, inquit, noctuæ, lucernæque præſagiis ſtatim ſacrifico agnos, & exta pinguiſſima. hornus vocat agnos anniculos: nã res horna dicitur annua vel noua, vt inquit Acron. & Horatius hornam frugem appellat. & horno aduerbium temporale eſt, vt inqnit Priſcianus, à qno deriuatur hornotinus: vnde ait Cato: *Hornotine nuces virides.* Quærit iuriſconſultus legatis agnis qui nam contineantur. Qnidam aiebant agnos duntaxat ſex menſium eſſe, ſed verius eſt eos legatos eſſe qui minores anniculis eſſent.

POPÆ.] popam ſignificare pinguedinem indicat verſus ille Perſianus:

Aſt illis tremat omento popa venter.

Hinc popinæ & popinones deduci videntur. popæ ſuccinctæ accipiuntur à poeta pro victimis minutis, paratiſque ad ſacrificium, quarum adeps offertur ſuper altari, vt inquit Hieronymus: vel potius pro pinguioribus extis qualia antiqui luſtralia nuncupauerunt.

ARCENSIS *Bactris.*] noli, inquit, tanti facere gloriam, nec tanta laudis cupiditate rapiaris, vt primus velis aſcendere muros hoſtiles Bactrianorum, & ſpolia opima detrahere duci hoſtium, quia poſſet hæc audacia tibi magno conſtare: & ita monet maritum, vt cautius cum hoſtibus congrediatur, nec ſe immittat in pericula ſpe aut gloriæ, aut prædæ.

CARBASA *lina.*] carbaſa lina ſunt miræ tenuitatis in Hiſpania primum reperta, vt inquit Plin. in xix. Carbaſinis veſtibus Indi & Arabes corpora velant, quæ ſunt auro, purpuráque diſtinctæ, vt tradit Curtius.

ODORATO *duci.*] refertur hoc ad regionem Arabiæ odoratiſſimam & ſcatentem aromatibus, quibus ipſi duces ſuffiti ſunt.

PLVMBEA *pondera.*] glandes plumbeæ.

SVBDOLVS *arcus.*] optimum epitheton Parthici arcus, qui magis nocet à tergo quam à fronte & in fuga doloſus eſt.

SED *tua ſit.*] lege Sic, non autem ſit: eſt enim

A particula precatiua, ita. inquit, domitis Parthis donatus haſta pura ſequaris currum imperatoris tui triumphantis, conſeruato fœdus connubij incorruptum. Haſta pura dicitur ſine ferro, vt inqnit, Donatus apud Virgilium: & hoc præmio apud maiores dnnabatur victor in prælio. Hinc legimus apud Plinium, Sicinium dentatum haſtis puris duodeuiginti fuiſſe donatum. Et Virg. dixit in ſexto:

Ille vides pura iuuenis qui nititur haſta:

HAC *lege.*] vt ſcilicet ſerues fœdus coniugale.

ARMA *votiua.*] dicit ſe ſuſpenſuram ex voto

B arma mariti domum reuerſi in templo Martis iuxta portam Capenam cum illa ſubſcriptione: *Saluo grata puella viro.*

IANVS DOVSA FIL.

T*E modò munito Sericus hoſtis equo.*] Ita Beroaldus correxit, cùm antea *Henricus hoſtis* legeretur. At in Scaligeri Codice *Beticus* erat, in Modiano *Duricus.* ex quibus mihi in mentem venit ſcribendum.

Te modò munito Perſicus hoſtis equo.

C Vel, ſi id minus alicui arridet, *Parthicus hoſtis*, & quidem aut vera eſt reſtitutio noſtra, aut proximè veram. De cataphractis & clibanariis Parthis dixi ſupra, quæ etiam ad hunc locum faciũt.

SEV *voluit tangi parca lucerna mero.*] Huc referri poſſe videtur illud Meleagri Antholog. vii.

—— καὶ φιλάγρυπνον

Λύχνον ἐμῶν κώμων πολλὰ πιόντα μάνα.

IANVS DOVSA PATER.

H*ÆC Arethuſa ſuo mittit mandata Lycotæ,*
Cùm toties abſis, ſi potes eſſe meus.
Si qua tamen tibi lecturo pars oblita dêerit,
Hæc erit è lacrymis facta litura meis.]

D Ex huius epiſtolæ principio facilè colligi poteſt primos duos verſus deeſſe Ouidianæ illi, quam Canace fratri Macareo ſcribit. ſic enim incipit:

Si qua tamen cæcis errabunt ſcripta lituris,
Oblitus à dominæ cæde libellus erit.
At mihi cùm noctes induxit veſper amaras,
Si qua relicta iacent, oſculor arma tua.]

Sic Hero apud Ouidium Leandri veſtes pro ipſo Leandro oſculari ſe ſcribit:

Quid referam quoties do veſtibus oſcula, quas tu
Helleſpontiaca ponis iturus aqua?

TVM *queror in toto non ſidere pallia lecto.*] Hoc illud eſt, quod ſibi quoque vſu aliquando

E veniſſe commemorat idem Ouidius illis verſibus lib. i. Amorum:

Eſſe quid hoc dicam, quod tam mihi dura videntur
Strata, neque in lecto pallia noſtra ſedent?

SEV *voluit tangi parca lucerna mero.*] Interpretatio huius motis ab Ouidianis exemplis petenda, vt:

——ſic ad tua verba reuixi,
Vt ſolet infuſo creſcere flamma mero.

Item altero:

Ecce merum nutrix fauſtos inſtillat in ignes.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

TE *modo munito Sericus.*] Hæc eſt Beroaldi emendatio, quum editiones haberent, *Henricus baſtis*, at noſter, *Beticus.* Quod quare mutemus? Omnes enim prouincias orbis Romani luſtraſſe militia ſua dicit.

ET *Tyria in gladios.*] Vocat gladios καταχύματα, & tracta lanea, à ſimilitudine.

QVOT *ſine aqua Parthus millia currat equus.*] Aut *eques* legendum eſt, vt intelligatur de tolerantia Parthorum in expeditionibus aut ſi *aqua* legimus, aliter interpretandum: Sane optima videtur lectio, ſi *eques* legamus. Intelligit enim ſicciſſimum eſſe Parthorum cælum, & tempore anni ſicco ipſorum equites multa milia percurrere. Dio de Parthis libro quadrageſimo: καὶ ὁ οὐρανὸς ὁ ὑπὲρ αὐτῶν ξηρότατός τε ὤν, καὶ ἰκμάδα οὐδεμίαν ἔχων, ἀνεπιτηδείας σφισὶ τὰς τοξείας, πλὴν τοῦ πάνυ χειμῶνος, παρέχεται. καὶ διὰ τοῦτο τὴν ὥραν ἐκείνην οὐδαμοῦ στρατεύονται. τὸ δὲ δὴ λοιπὸν ἔτος δυσμαχώτατοί εἰσι ἔν τε τῇ σφετέρᾳ, καὶ ἐν τῇ ὁμοιοτρόπῳ. τόν τε γὰρ ἥλιον φλογωδέστατον ὄντα ἀνέχονται τῇ συνηθείᾳ, καὶ τῆς ὀλιγότητος τῆς τε δυψασίας τούτου πολλὰ ἀλεξιφάρμακα ἐξευρήκασιν, ὥστε καὶ ἐκ τούτου μὴ χαλεπῶς τοὺς εἰς τὴν χώραν αὐτῶν εἰσβάλλοντας ἀμύνεσθαι. Hæc mirifice mentem poëtæ aperiunt, ſi AQVAS legamus. quod puto verum eſſe. Nam ſi AQVVS legamus, audiamus equiſones noſtros, qui dicunt nihil eſſe periculi equo exercito à ſiti, vt à fame. Aliter puto, ſi *equus* retinemus, interpretandum. hoc eſt: Quot millia equus Parthorum currat ſine ſtrigatione. hoc eſt, vt interquieſcat. Nam ſtrigãt, ſeu interquieſcunt equi in longis itineribus vrinæ emittendæ. veteres vero aquam honeſte pro vrina poſuerũt. Petronius: *Nec fefellit hoc Gnithona. Extra cellam proceſſit, tanquam aquam peteret.* Hoc eſt: tanquam veſicam exoneraret. Sic agaſones Germani, & Itali honeſte equos non vrinare, ſed ſtallare dicunt. Equorum fatigatio ex itinere egeſtione vrinæ leuatur: Contra equas inter currendum prohibemus ſtrigare meiendi cauſſa. Langueſcunt enim aquæ emiſſione. Sic vulgo honeſte Aquam vrinam dicimus. Et mirum, veteres dicebant ſumere ſe aquam, quando ibant ad ſeceſſum: Ouidius libro tertio Artis:

Scilicet obſtabit cuſtos, ne ſcribere poſſis,
Sumenda detur quum tibi tempus aquæ?

Id eſt, quum tibi detur tempus ad exonerandam veſicam. Et alibi:

Et tamen vlla viro mulier non expedit, inquit:
Quid niſi quam ſumis, dic mihi, perdis aquam?

Aperte vrinam intelligit, quanquam ibi vrina in eum ſenſum accipienda, in quem illud:

Auribus, atque oculis concepta vrina mouetur.

In Gloſſario vetuſto Latinoarabico: *Luxus: Aqua virile.* [illegible] vox Arabica Hebraico Charactere deſignata à nobis, ſignificat τὸ γόνον, τὴν γονὴν, τὸ σπέρμα. Itaque Aqua virilis ἀντὶ τοῦ ἀνθρώπου γόνου. Vnde illud:

Dedecus hoc ſumpta diſſimulauit aqua.

quod non ignoro aliter ab aliis exponi. Hinc, quia proprie ſumere aquam, eſt in os aquam accipere, honeſte lotium dicitur: quia aqua in os colluendum ſumitur. Martialis:

Nouit loturas Daſius numerare. popoſcit
Mammoſam Spatalen. pro tribus illa dedit.

Hic ſimpliciter loturæ ſunt οὔρησις. ſed tralatitie pro eo, quod iam dixi: & quod non nominabo. Locus ille Martialis aliter, & vitioſe editus eſt.

GRAVCIDOS *& Catulæ.*] Lege, *Glaucidas.* ita vocat ab oculis. Glaucos oculos intelligit, quos Galli vulgo vocant Veronos, quales ſunt in pleriſque catellis. Quin & multos catellos vidimus, qui altero rauo, altero glauco erant. Glantopides, qui vtroque glauco ſunt. Græci vocant. Tales aues nocturnæ. Omnes enim vna appellatione γλαυκώπιδες comprehenduntur. Martialis:

Si meus aurita gaudet glaucopide Flaccus.

In qua lectione etiam in manuſcriptis exemplaribus menda inoleuit, vt pro *glaucopide, Lagopode* legatur. Atqui tria abſurda conſequuntur, neceſſe eſt. Primum, lagopodem non eſſe auritam. Eſt enim lagopus, quam perdicem albam Inalpini vocant. Deinde prima ſyllaba corripitur. Poſtremo auis illa pulcherrima eſt. ideóque non videtur inter monſtra & deformia portenta naturæ annumeranda: quum tamen hoc agat Martialis, vt oſtendat monſtra placuiſſe illis viris, quos ordine recenſet. At contra glaucopis, ſeu bubo & aurita eſt, & ſane non inter venuſta illa animalia numeranda. Porro quam caræ fuerint illæ Catellæ veteribus feminis, oſtendit prouerbium, μελιταῖον κυνίδιον, & inſcriptio vetus, in qua eſt, CVRATRICI CATELLÆ. vt videas etiam in miniſterio, aut famulitio id munus fuiſſe.

SEV *metuit tangi.*] A crepitu flammæ mero obrutæ omina captabant. quod omnino voluit Epigramma Græcum:

Ἤδη φίλαμπε λύχνε τρὶς ἔπταρες. ἦ τάχα τερπνήν
Ἐς θαλάμους ἥξειν Ἀντιγόνην προλέγεις.
Εἰ γάρ, ἄναξ, ὅτι νῦν ἐπιτύμιον, οἷος Ἀπόλλων,
Θηβαῖς μάντις ἔσῃ καὶ σὺ αὐτὸς πρόμος.

quæ plane hunc locum illuſtrant.

ILLA *dies hornis.*] Ait, niſi hæc occurrerint non eſſe locum ſacrificio. ſic boues alloquuntur imperatorem Antoninum. Te iubemus ſaluere imperator. ſed ſi vincis, omnino actum de nobis:

Οἱ βόες οἱ λευκοὶ Μάρκῳ τῷ Καίσαρι χαίρειν.
Ἢν δὲ σὺ νικήσῃς, ἄμμες ἀπωλόμεθα.

Quod epigrammation omnino explicant illa verba apud Senecam III. de Beneficiis: *Rufus vir ordinis ſenatorij inter cœnam optauerat, ne Cæſar ſaluus rediret ex ea peregrinatione, quam parabat: & adiecerat idem omnes & tauros, & vitulos optare.* Hornus autem in epigrammate, vt alibi indicamus, eſt ἔνος. Annotinus, ἐπέτειος. ab aduerbiis horno, & anno. Lucillius. *vtrum anno an horno te abſtimeris à viro.* Varro Eumenidibus: *Quum in eo eſſem occupatus, atque in ſchola curarem inſcribi:* T. SCANTIVS HORNO PER DIONYSIA: *quod ea die mea erat prabitio, in ianua,* CAVE CANEM, *inſcribi iubeo.* Locum autem Varronis apud Nonium diuulſum

coniunximus. Prouerbium enim illud etiam apud Petronium legitur. *Non longe, inquit, ab oſtiarij cella canis ingens catena vinctus in pariete erat pictus ſupérque quadrata litera ſcriptum:* CAVE CAVE CANEM.

ELEGIA IIII.

Tarpeium nemus, & Tarpeiæ turpe ſepulcrum
Fabor, & antiqui limina capta Iouis.
Lucus erat felix, ederoſo conditus antro;
Multa vbi natiuis obſtrepit arbor aquis;
Siluani ramoſa domus, quo dulcis ab æſtu
Fiſtula poturas ire iubebat oues.
Hunc Tatius fontem vallo præcingit acerno,
Fidáque ſuggeſta caſtra coronat humo.
Quid tum Roma fuit, tubicen vicina Curetis
Cùm quateret lento murmure ſaxa Iouis?
Atque vbi nunc terris dicuntur iura ſubactis,
Stabant Romano pila Sabina foro.
Murus erant montes. vbi nunc eſt curia ſepta,
Bellicus ex illo fonte bibebat equus.
Hinc Tarpeia deæ fontem libauit. at illi
Vrgebat medium fictilis vrna caput.
Et ſatis vna malæ potuit mors eſſe puellæ,
Quæ voluit flammas fallere Veſta tuas?
Vidit arenoſis Tatium proludere cãpis,
Pictáque per flauas arma leuare iubas.
Obſtupuit regis facie, & regalibus armis;
Intérque oblitas excidit vrna manus.
Sæpe illa immeritæ cauſſata eſt omina Lunæ,
Et ſibi tingẽdas dixit in amne comas:
A *Sæpe tulit blandis argentea lilia nymphis,*
Romula ne faciem læderet haſta Tati.
Dúmque ſubit primo Capitòlia nubila fumo,
Rettulit hirſutis brachia ſecta rubis;
Et ſua Tarpeia reſidens ita fleuit ab arce
B *Vulnera, vicino non patienda Ioui:*
Ignes caſtrorum, & Tatiæ prætoria turmæ,
Et formoſa oculis arma Sabina meis,
O vtinam ad veſtros ſedeam captiua penates,
Dum captiua mei cõſpicer eſſe Tati.
Romani montes, & montibus addita Roma,
C *Et valeat probro Veſta pudenda meo.*
Ille equus ille meos in caſtra reponet amores,
Cui Tatius dextras collocat ipſe iubas.
Quid mirum in patrios Scyllam ſæuiſſe capillos?
Candidáque in ſæuos inguina verſa canes?
D *Prodita quid mirum fraterni cornua monſtri,*
Cùm patuit lecto ſtamine torta via?
Quantum ego ſum Auſoniis crimen factura puellis,
Improba virgineo lecta miniſtra foco?
E *Pallados extinctos ſi quis mirabitur ignes;*
Ignoſcat: lacrymis ſpargitur ara meis.
Cras, vt rumor ait, tota pugnabitur vrbe.
Tu cape ſpinoſi roſcida terga iugi.
Lubrica tota via eſt, & perfida; quippe tacentes
Fallaci celat limite ſemper aquas.

O vtinam magicæ noſſem cantamina muſæ;
Hæc quoque formoſo lingua tuliſſet opem.
Te toga picta decet, non quem ſine matris honore
Nutrit inhumanæ dura papilla lupæ.
Si ſim hoſpes patiare tua regina ſub aula:
Dos tibi non humilis prodita Roma venit.
Sin minus, at raptæ ne ſint impunè Sabinæ,
Me rape, & alterna lege repende vices,
Commiſſas acies ego poſſum ſoluere, nuptæ
Vos medium palla fœdus inite mea.
Adde Hymenæe modos, tubicen fera murmura conde.
Credite, veſtra meus molliet arma torus.
Et iam quarta canit venturam buccina lucem,
Ipſáque in Oceanum ſidera lapſa cadunt.
Experiar ſomnum: de te mihi ſomnia quæram.
Fac venias oculis vmbra benigna meis.
Dixit, & incerto permiſit brachia ſomno,
Neſcia ſe furiis accubuiſſe nouis.
Nam Veſta Iliacæ felix tutela fauillæ
Culpam alit, & plures condit in oſſa faces.
Illa ruit, qualis celerem prope Thermodoonta
Strymonis abſciſſo fertur aperta ſinu.
Vrbi feſtus erat dixere Palilia patres.
Hic primus cœpit mœnibus eſſe dies.
Annua paſtorum conuiuia luſus in vrbe,
Cùm pagana madent fercula deliciis.
A Cùmque ſuper raros fœni flammantis aceruos
Traiicit immundas ebria turba dapes.
Romulus excubias decreuit in ocia ſolui,
Atque intermiſſa caſtra ſilere tuba.
Hoc Tarpeia ſuum tempus rata, conuenit hoſtem,
Pacta ligat, pactis ipſa futura comes.
B Mons erat aſcenſu dubius, feſtóque remiſſus.
Nec mora, vocales occupat enſe canes.
Omnia præbebant ſomnos, ſed Iuppiter vnus
Decreuit pœnis inuigilare tuis.
Prodiderat portæque fidem, patriámque iacentem:
C Nubendíque petit, quem velit ipſa, diem.
At Tatius (neque enim ſceleri dedit hoſtis honorem)
Nube, ait, & regni ſcande cubile mei.
Dixit, & ingeſtis comitum ſuperobruit armis.
Hæc virgo officiis dos erat apta tuis.
D A duce Tarpeio mons eſt cognomen adeptus.
O vigil, iniuſta præmia ſortis habes.

PHILIPP. BEROALD. BON.

Tarpeium nemus.] Sabini duce Tatio, ob raptas mulieres bellum Romanis intulerunt, quibus prodita eſt arx per virginem veſtalem Tarpeiam Spurij Tarpeij filiam, qui Romæ præerat arci: nam Tatius virginem auro corrupit, vt armatos in arcem accipiat: accepti obrutam armis necauerunt. Memoriæ proditum eſt E cum Sabini aureas armillas in brachio læuo, & gemmatos annulos geſtarent pepigiſſe eã quod in ſiniſtris manibus haberent. dubium clypeos petierit an armillas: illi vt fidem ſoluerent, vel vt fraudem vlciſcerentur clypeis Tarpeiam obruerunt, & ſua ipſam mercede peremerunt. A Tarpeia dictus eſt mons Tarpeius, quem antea montem Saturnium appellatum prodiderunt, & poſtea Capitolium nominauerunt. auctores Liuius, Dionyſius, Florus, & Varro. In hac hiſtoria non ſcriptores omnes adamuſſim cõcordant.

A ea nũc poëtice à poëta memoratur. Scribit Plutarchus in Romulo Similum poëtam delyrare, qui opinabatur Tarpeiam noo Sabinis arcem prodidiſſe, ſed Celtis, cum illotum regia amore flagraret. Propertius ſentit Tarpeiam patefeciſſe arcem T. Tatio Sabino ob amorem, quem multis verſibua luculente commemorat in principio Elegiæ. more poëtico proponit ſe cantaturum Tarpeiæ mortem, & quemadmodum arx Capitolina capta fuerit à Sabinis. Tarpeiæ effigies erat in æde Iouis, quæ ædes Sabinis ſemper patebat ea pacto, quod inter Tatium & Romulum fuit conſtitutum.

B ANTIQVI *Iouis.*] ſcilicet capitolini. nam antea montem Saturnium appellauerunt, qui moa Tarpeius dictus eſt: poſtremo Capitolium diaerunt, quòd hic cum foderentur fundamenta ædis Iouis caput hmnanum dicitur fuiſſe inuentum.

TVRPA *ſepulcrum.*] propter arcis proditiooem.

CVRETIS.] à Curibus oppido Sabinorum: vnde Quirites dicti exiſtimantur.

SAAA *Iouis.*] Capitolium: & alludit ad ſaxum Tarpeium, è quo ſontes præcipitantur: quod à Virgil. dictum eſt,

C *—— Capitoli immobile ſaxum.*

quamuis de termino illic intelligendum eſſe videatur.

TARPEIA *deæ fontem libanit.*] diximus Tarpeiam virgioem fuiſſe veſtalem, quæ tunc forte aquam petitum iuerat ad ſacra deæ Veſtæ. idem Ouidius de Siluia veſtali memorat,

Sacra lauaturas mane petebat aquas.

fontem intelligere poſſumus Iuturnæ, de quo ſupra iam dictum eſt.

FLAMMAS *tuas.*] Veſta nihil alind eſt quàm ignis: vnde ait Ouidius:

D *Nec tu aliud Veſtam quàm puram intellige flammam.*

Et quidam autumant nihil aliud à veſtalibus virginibus in æde Veſtæ quàm ioextinguibilem ignem aſſeruari: qui ſi forte fuerit eatinctus nequaquam reparari fas erat ea hoc igne humanis manibus elaborato, ſed accenſa per fomites ea Sole flamma, purus & cæleſtis ignis eliciebatur. de quo lege Plutarchum in Numa, & Dionyſium in ſecundo.

SÆPE *illa immerita.*] ſenſus eſt: Tarpeia ſæpe ibat ad footem deſiderio viſeodi Tatij, cuius rei prætextu afferebat prodigia Lnnæ, quæ aqua fontana dicebat eſſe expianda, cùm tamen re vera nullum dirum omen eſſet in Luoa.

E CAVAATA *eſt.*] pro eo dixit quod eſt cauſam attulit, & Lunam in cauſa fuiſſe prætendit tam freqnentis aquationis. Cauſari enim ſignificat cauſam rei geſtæ afferre, & aliquando excuſare: cum id quod in cauſa fuit afferimus in excuſationem. Cuius rei eaempla multa referuntur à Laurentio Vallenſi, qui ſcitè & perquam diligenter quid cauſari ſignificaret expreſſit. In hãc ſententiam eſt illud à Tibullo prolatum:

Aut ego ſum cauſatus aues dant omina dira.

TINOANDAS *comas.*] qui expiari volebat, aqua pura caput in primis luſtrabat. Iuuenalis:

A *Verticibus timidi caput abluit.* ——

& Perſius:

—— Tiberino in flumine mergis

Mane caput bis terque. ——

& Ouidius: *ter caput irrorat.*

Poſſumus etiam ita intelligere, vt dicat poëta Tarpeiam finxiſſe ſe à Luna vexari: & icciteo ſe ſæpius petere footem, vt aqua ſcilicet footana ſanaretur. de hoc morbo iotellexit Horatius illo verſu:

Aut fanaticus error & iracunda Diana.

B TATI.] regis Sabinorum adamati à Tarpeia, quę pro illius ſalute offerebat lilia oymphis footanis, vt eum ſcilicet incolumen, intactúmque ſeruareot à telis Romuleis.

SVA *vulnera.*] ſcilicet quæ ſibi inter rubos & ſentes confecerat: vel potius vulnera intellige amatoria, quæ impatibilia ſunt.

IGNES *caſtrorum.*] verba Tarpeiæ amore hoſtis tabeſcentis, optantiſque fieri captiuam, vt ita conſpectu Tatij, quem deperibat, perfruatur.

PRÆTORIA *turma.*] hoc in loco prætoria ſigoificant tabernacula imperatoria: de qua dictiooe ſatis ſupra memoratum eſt. Turma autem eſt ordo militaris, & ter denos cootinet e-

C quites. præfecti turmarum Decuriones nominantur auctor eſt Marcus Varro. ſcribunt Vegetius, & Modeſtus in turma equites eſſe aaaii.

ET *valeat.*] renunciat patriæ Romæ & diis patriis ob amorem Tatij, cuius mauult eſſe captiua, quàm Romæ libera.

PROARO *meo.*] flagitio & dedecori. hoc enim in hoc loco ſignificat probrum. aliqnando accipitur pro ignominia & conuitio contumelioſo. Liuius: *Occurſat portis, ingerunt probra.* Vulpianus ſcribit probrum & opprobrium idem eſſe: cuius ſententiam refellit Laurentius Vallenſis.

IPSA *iubas.*] laus eſt Tatij: qui ritu militari

D iubas equi ſuis ipſe manibus diſponeret. Laudatur à Plutarcho Atheas rex Scytarum, quòd equum pecteret & ornaret, qui olim interrogauit legatos Philippi nnnquid hoc idem faceret Philippus. Deatras iubas apppellat poëta: quia, teſte Virgilio, equorum generoſorum

Denſa iuba, & dextro iactata recumbit in armo.

& (vt inquit Varro) *iuba in equo ſit crebra, ſubcriſpa, ſub tenuibus ſetis implicata in dexteriorem partem ceruicis.*

INGVINA *verſa canes.*] more poëtico fabulas miſcet, & quod de Scylla Phorci vulgatum eſt, aſcribit Scyllæ Niſi, qoæ in auem tranſmuta-

E ta eſt, cùm altera Scylla conuerſa fuerit in monſtrum latrantibus canibus horrendum: & imitatus videtur Virgilium fabulas permiſcentem illis verſibus,

Quid loquar aut Scyllam Niſi, quam fama ſecuta eſt

Candida ſuccinctam latrantibus inguina monſtris

Dulichias vexaſſe rates. ——

FRATERNI *cornua monſtri.*] ex affectione amoris ait Tarpeia non eſſe mirandum ſi Ariadna prodidit fratrem Minotaurum, cùm amore langueos Theſeo fila dedit: quibus rexit iter labyrintheum, & euaſit ambages ioexplicabiles: &

ita ab exemplo amoris infandi ſuam eouſirmat audaciam.

P a l l a d o s *ignes.*] pro Veſtæ dictum eſt. nam res vna eſt, dij plures, vt inqoit Auguſtinns: & aliquando Deus vnus, res plores. Pallas eſt ſummus æther, & (vt ſeribit Martianus Capella) floa eſt ignis, & flammãtis circulus Æthræ. Veſta flamma eſt, & dea flammæ: idem eſt Pallas, ambæ virgines, ambæ incorruptæ. lege Auguſtinom pluribus verbis oſtendentem vnum eſſe Deum & nomina plora. poteſt hoc etiam referri ad Troianum illud Palladium: qood, teſte Plotarcho, reſidebat in templo Veſtæ, & à Veſtalibus virginibus cuſtodiebatur vna cum æterno igne.

C a n t a m i n a *muſæ.*] vtinam, inquit, eſſem perita carminum magicorum profecto vocibus meis & incantamentis auxilium ferrem formoſo Tatio contra Romanos prælianti. tota eſt pathetica orstio.

T a *toga picta decet.*] vide amantis fœminæ furibundum ardorem, quæ hoſtem laudat cum ſui regis vituperatione, quæ Tatium Romulo præpouit: quæ à nntricatione ferini lactis morea in Romulo aſperos & belluinos criminatur: Cum in moribus inoleſcendis magnam fere psrtem nutricis ingenium & natura lactis obtinear, & Macro. & Gellius luculente ſcripſerunt. toga picta & palmata ruoica habitus eſt vt in pace conſolis, ita in victotia triomphautis, vt refert Anſonius in Panegyrico: & Liuius inter ornamenta triumphalia enumerat togam pictam, & tunicam palmatam libro x. & libro xxx. Pictas veſtes iam spnd Homericum fuiſſe animaduertit Plinius: vnde triumpbales inquit oatæ ſunt.

R a p a n d e *vices.*] id eſt, par pari refer: & ſicut Romani tuas, ô Tati, Sabinas rapoetunt, ita tu rape me Romanam. ea qoo demonſtratur vehementiſſimus in fœmina amoris affectus, qoæ optat ab hoſte rapi, dummodo ſit apud amatorem.

C o m m i s s a a *acies.*] alludit ad Sabinas, quæ interuentu ſuo acies patrum & maritorum diremerout.

P a l l a.] veſte fœminea. de qua Horatius:

—— & circundata palla.

& Plaotus:

Pallam ad Phrygionem fert confecto prandio.

H y m s n æ e.] Hymeuæum quidam Liberi & Veneris filium eſſe dicunt. Alij ex Vranis moſa progenitũ perhibent, qui primus certas nuptias inſtituerit, & ob huiuſmodi meritum nuptialem vocem hanc factam apud Græcos, ſicuti apud Romanos nuptiarum Deus Thalsſſio vocitabatur. Scribit Donatus Hymena eſſe membranam quandam, qua ſit munita virginitas, quæ ptimo diſrumpitur coitu, & inde Hymenæum dictum putant. Alij autumant Hymenæum eſſe proprie hymnum virginslium nuptiatum.

Q u a r t a *buccina.*] nox in quatuor vigilias diuiditur, quæ ſingulæ trium horarum ſpatio ſuppotantur, vt docet Hieronymus io expoſitione pſalmotum: & vigiles ſecundi primis, & ſecundis tertij: tertiiſque nooiſſimi in ſtatione ſuccedebant daro ſigno à tubicine, vt tradir Vegetius. vnde Lucanus volens tempus demonſtrare nocturnum, & iam primæ vigiliæ excubitoribus ſecundos vigiles ſuceeſſuros dixit:

Tertia iam vigiles commonerat hora ſecundos.

Ait nunc Tarpeia quartam Buccinam dediſſe ſigna qoartæ vigiliæ, quæ eſt noctis pars uouiſſima. inde leges frequenter apud hiſtoricos de quarta vigilia, & reliquis vigiliis crebrsm fieri mentionem: & Plinius de Gallis gallinaceis loquens sit: *Quartam caſtrenſi vigilia ad curas laborémque reuocant.* Primos Palamedes in Troiano bello inoenit ſigni dationem teſſeras, caſtrenſéſque vigilias.

S o m n i a *quæram.*] fit ſæpe vt aliquid in ſomno tale videamus, qnale vigilantes cogitamus. Iuxta illud Claudiani:

Omnia quæ ſenſu voluuntur vota diurno:
Tempore nocturno reddit amica quies.

Ait Tarpeia ſe quæſituram ſomnia, quæ Tatium amatorem ſibi repreſententur.

N a f a r i i s.] abſolute dictum pro flagitiis. Nefarium enim eſt quod ſacra polluit, farre pio ſolita celebrari. ergo nefarij ſacrilegi dicuntur, vt auctor eſt Aſconios: uomen à farre deductum, qoo ſcelerati vti non debeant: & iode qoi indigni ſunt qui viuant, nefarij vocantur, vt docet Varro.

I l i a c æ *familiæ.*] ignem & ſacra Veſtæ Æneam ex Ilio in Italiam deportaſſe notiſſimum eſt vel illo carmine Maroniano:

Aeternúmque adiits effert penetralibus ignem.

& teſtis eſt Dionyſius in ſecũdo: Albæ templom fuit Veſtæ. Ab Alba Romam tranſlatæ ſunt veſtales cerimoniæ per Romolum, vt qoidsm autumant, ſiue per Nomam, vt vulgatior fama eſt, vt luculenti ſcriptores affirmant. hinc ſacerdotium Veſtæ dixit Liuius Alba eſſe oriundum. Poëtæ propter Æneam Troianum à quo Veſtæ ſacra tranſlata fueront, ignem illum veſtalem Iliacum & Troicum appellant. Papinius: *Vigilet face Troicus ignis.* à Sillio Laomedonteæ flammæ nominantur.

I l l a *ruit.*] impetu & amore furibunda rapiebatur virgo Tarpeia, qualis bsccha ferri ſolet ſciſſa veſte Bacchico furore perculſa ad Strymona flouiũ Thraciæ, & iuxta Thermodoonta. boc msgis placet quàm de Amazone fœmina eſſe intelligendum. Dictum eſt ſupra de Thermodoonte fluuio & Amazonibus.

S t r y m o n i s.] baccha. patronymicum eſt à Strymone flooio formatum.

H i c *primus.*] Palilibus, de quibus ſupra meminimus. Romã condidit Romulus, qnod poëtę, hiſtoricíque commemorant. Erat, inquit, dies Paliliorum quo luſus & conuiuia generalia Romæ celebrabantur, & cuſtodiæ minus diligenter agebantur. hanc occaſionem nacta Tarpeia prodidit sícem Ssbinis.

P a g a n a *ferca.*] ruſtici qui Pagsni dicũtur, propterea quòd pagatim habitant, celebrantes Palilia tranſiliebanr per aceruos fœni, ſtipulæq; flsgrantes, & lacte ac dapibus Palem deam venerabantur, vt ſcribit Ouidius in Faſtis.

DIVITIIS.] quidam codices habent delitiis.

ROMVLVS *excubias.*] Tarpeia diem feſtum ad agendam audendámque arcis proditionem exiſtimauit idoneum: quoniam Romulus excubias, vigiliáſque bellicas propter feſtiuitatem paulum remiſerat. Nec tubæ ſigni datio ad vigilias diſtinguendas dabatur. excubiæ dicuntur diurnæ, & nocturnæ vigiliæ.

FASTOQVE *remiſſus.*] propter diem feſtum atque Palilia ſolutus à cuſtodia erat mons Capitolinus.

IVPPITER.] ſcilicet Capitolinus inuigilauit ad pœnas de Tarpeia proditrice ſumendas.

SCELERI.] proditioni. Proditores enim tantiſper probantur donec proditionem perfecerint: deinde exploduntur & eiiciuntur. inuiſi, infeſtique ſunt, ſicut docet Demoſthenes in oratione pro Cteſiphonte. Hinc Laſthenes qui Philippo prodidit Olinthum; & Timolaus, qui Thebas, amici Philippi vocabantur quoad voti compos factus eſt. Poſtea ab eodem expulſi & ſummis incommodis affecti fuerunt. Auguſtus quoque dicere ſolebat ſe amare proditionem, ſed non laudare proditorem: & olim Sylla de ſaxo deiecit ſeruum Sulpitij domini proditorē, cùm tamen ille dominum prodidiſſet, vt Syllæ gratificaretur. Cuius rei Liuius & Plutarchus meminerunt. Ita nunc Tatius, vt oſtenderet nihil vſquam fidum eſſe proditori, Tarpeiam congeſtis armis obrutam interemit: tali me hercule ſupplicio digniſſimam: & ita nullum honorem dedit tanto ſceleri quantum proditio eſt.

HÆC *dos.*] inſultat Propertius Tarpeiæ dicens eius officio talem dotem fuiſſe aptiſſimam, vt ſcilicet armis ingeſtis obrueretur: talia enim præmia ſunt proditoribus rependenda.

IANVS DOVSA PATER.

PALLADOS *extinctos ſi quis mirabitur ignes,*
Ignoſcat: lacrymis ſpargitur ara meis.]

Multos incertos certare hāc rem vidimus, quid ſibi Propertius velit hoc loco. Quid enim Palladi cum Veſta? inquiunt. qui ſciant velim id ipſum ex vltimæ antiquitatis penu depromtum eſſe. quod vt aliquando perſpicuè planum ac clarum fiat, locum quendam Ouidianum adferemus, vbi de Palladis ſimulachro ſiue Palladio agitur, quod Romæ in templo Veſtæ aſſeruari, inque eius tutela eſſe ſcribit. Vnde quid de Propertianæ lectionis veritate in poſterum ſtatuendum ſit, vel cæco, Veſtale igne clarius, patiturum confidimus. Sic itaque Poëta iſte Pelignus lib. Faſtor. v.

Creditur armifera ſignum cæleſte Mineruæ
Vrbis in Iliaca deſiluiſſe iugo,

Fortè iugum vel iuga.

(Cura videre fuit: vidi templúmque locúmque:
Hoc ſupereſt illic; Pallada Roma tenet)
Conſulitur Smintheus; lucóque obſcurus opaco
Hos non mentito reddidit ore ſonos:
Aethereum ſeruate Deam, ſeruabitis vrbem.
Imperium ſecum transferet illa loci.
Seruat, & incluſam ſumma tenet Ilus in arce:
Curáque ad heredem Laomedonta venit,
Sub Priamo ſeruata parum: ſic ipſa volebat,
Ex quo iudicio forma reuicta tua eſt.
Seu genus Adraſti, ſeu furtis aptus Vlyſſes,
Seu pius Aeneas eripuiſſe ferunt.
Auctor in incerto eſt. res eſt Romana: tuetur
Veſta, quod aſſiduo lumine cuncta videt.

Vides hîc ſignum Palladis ab æterno omnituente & peruigili Veſtæ lumine, in vrbe Æterna, tanquam ab æditua ſedulo cuſtodiri aſſeruarique, metuente ſcilicet ne quis ſecundus Vlixes forte obrepat, qui doctis dolis fatalis ſe theſauro interuortat denuo. Idem libro III. Triſtium confirmatur aliquanto clarius:

Hic locus eſt Veſtæ, qui Pallada ſeruat & ignem.

Sed & *Palladios focos* vocitat Prudentius lib. II. in Symmachum. eſt enim ignis ille Veſtæ æternus, vel teſte Seruio lib. IV. Æneid. *in templo Iouis qui æther eſt, & Mineruæ quæ ſupra ætherem eſt. vnde de patris capite procreata dicitur.*

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

DVM *captiua mei conſpicer.*] *ἰδιωτιſμός.* hoc eſt, dum me conſpicer eſſe captiuam. Supra:

Viſura & quamuis nunquam ſperaret Achillem.

Catullus:

Ait fuiſſe nauium celerrimus.

O vtinam magica noſſem cantamina Muſa.] Imp. Conſtantius Cod. Theod. de maliſ. mathem. *magicis cantaminibus adſuetus.*

SIC *hoſpes patiare.*] Varie cruciarunt hunc locum [illegible] iſti. Sed germana lectio eſt in noſtro:

Sic hoſpes pariámne tua regina ſub aula.

Vtrum apud te futura ſim, hoſpes an regina, hoc eſt, concubina an materfamilias.

NESCIA *nefarius.*] Lege, *ne furius.* duæ negationes vnius vicem. Hoc ſuperius exemplis confirmauimus. Terentius:

Faciunt, ne intelligendo vt nihil intelligant.

STRYMONIS.] Quomodo Strymonis prope Thermodoontem? An ibi Thermodoon vbi & Strymon? Itáne Amazon dicetur Strymonis? Abſciſſum ſinum, mammam intelligit. Vnde Titianus vnimammas vocauit, referente Seruio.

OMNIA *præbebant ſomnos.*] Verſus ſunt Varronis Atacini ex Argonauticis, quæ ad verbum vertebat ex Apollonio:

Deſiderant latrare canes, vrbéſque ſilebant.
Omnia noctis erant placida compoſta quiete.

quæ poëta Græcus antea dixerat libro III.

Οὐδὲ κυνῶν ὑλακὴ ἔτ' ἀνὰ πτόλιν,
Οὐ θρόος ἦεν
Ηχήεις. σιγὴ δὲ μελαινομένην ἔχεν ὄρφνην.

Ouidius dicebat meliorem fieri ſententiam, ſi poſterioris verſus prius membrum abſcinderetur ita: *omnia noctis erant.* Cui ſane valde ſimile hoc Propertianum:

Omnia præbebant ſomnos.

Sed ſi melior fieret ſententia, non tamen ad mentem Apollonij.

ELEGIA V.

TERRA tuum ſpinis obducat Lena ſepulcrum,
Et tua, quod non vis ſentiat vmbra ſitim;
Nec ſedeant cineri manes; & Cerberus vltor
Turpia ieiuno terreat oſſa ſono;
Docta vel Hippolytum Veneri mollire negantem,
Concordique toro peßima ſemper auis.
Penelopen quoque, neglecto rumore mariti,
Nubere laſciuo cogeret Antinoo.
Illa velit, poterit magnet non ducere ferrum,
Et volucris nidis eſſe nouerca ſuis.
Quippe & collinas ad foſſam mouerit herbas,
Stantia currenti diluerentur aqua:
Audax cantatæ leges imponere Lunæ,
Et ſua nocturno fallere terga lupo.
Poßit & intentos aſtu cæcare maritos.
Cornicum immeritas eruit vngue genas,
Conſuluítque ſtryges noſtro de ſanguine, & in me
Hippomanes fœtæ ſemina legit equæ.
Exornabat opus verbis, ſeu blanda perurat,
Saxoſamq́, terat ſedula culpa viam.
Si te Eoa Dorixamum *iuuat aurea ripa,*
Et quæ ſub Tyria concha ſuperbit aqua,
Eurypylique placet Coæ textura Mineruæ,
Sectáque ab Attalicis putria ſigna toris,
Seu quæ palmiferæ mittunt venalia Thebæ,
Murrheáque in Parthis pocula cocta focis:
A *Sperne fidem, prouolue deos mendacia vincant.*
Frange & damnoſæ iura pudicitiæ.
Et ſimulare virum, pretium facit. vtere cauſis:
Maior dilata nocte recurret amor.
Si tibi fortè comas vexauerit vtilis ira,
Poſt modò mercata pace premendus erit.
B *Denique vbi amplexu Venerem promiſeris empto:*
Fac ſimules puros Iſidis eſſe dies.
Ingerat Apriles Iole tibi, tundat Amycle
Natalem Maiis idibus eſſe tuum.
Supplex ille ſedet poſita tu ſcribe cathedra.
C *Quidlibet, has artes ſi pauet ille, tenes.*
Semper habe morſus circa tua colla recentes,
Litibus alternis quos putet eſſe datos.
Non te Medeæ delectent probra ſequacis,
Nempe tulit faſtus auſa rogare prior;
D *Sed potius mundi Thais pretioſa Menandri,*
Cùm ferit aſtutos comica mœcha Getas.
In mores te verte viri. ſi cantica iactat,
I comes, & voces ebria iunge tuas.
Ianitor ad dantes vigilet: ſi pulſet inanu,
Surdus in obductam ſomniet vſque ſeram.
E *Nec tibi diſpliceat miles, non factus amori;*
Nauta nec, attrita ſi ferat æra manu;
Aut quorum titulus per barbara colla pependit,
Cælati medio cum ſaliere foro.
Aurum ſpectato, non quæ manus afferat aurum.
Verſibus auditis, quid niſi verba feres?

Qui verſus, Coa dederit nec munera veſtis,
Ipſius tibi ſit ſurda ſine ære lyra.
Dum vernat ſanguis, dum rugis integer annus,
Vtere, ne quis eat liber amore dies.
Vidi ego odorati victura roſaria Pæſti
Sub matutino cocta iacere noto.
His animos noſtræ dum verſat Acanthis amica,
* * *
Sed cape torquatæ Venus ô regina columbæ
Ob meritum ante tuos guttura ſecta focos.
Vidi ego rugoſo tuſſim concreſcere collo,
Sputáque per dentes ire cruenta cauos,
Atque animam in tegetes putrem expirare paternas.
Horruit algenti pergula curta foco.
Exequiæ fuerint rari furtiua capilli
Vincula, & immundo pallida mitra ſitu,
Et canis noſtros nimis experrecta dolores,
Cùm fallenda meo pollice clathra forent.
Sit tumulus lenæ curto vetus amphora collo:
Vrgeat hunc ſupra vis caprifice tua.
Quiſquis amas, ſcabris hoc buſtum cædito ſaxis,
Miſtaq́; cum ſaxis adiice verba mala.

PHILIPP. BEROALD. BON.

TERRA *tuum ſpinis.*] execratio eſt iu lenam, cuius lenocinium ad puellas corrumpendas exequitur: hæc autem Acanthis nominabatur.

OBDVCAT.] tegat. Virgilius:

Palus obducat paſcua iunco.——

VMBRA *ſiti.*] dira imprecatio qua optat, vt vmbra defunctæ lenæ etiam apud inferos ſitiat, quod tormentum graue eſt bibulis hominibus. apud Plautum lena eſt quæ appellatur Merobiba & Multibiba, quæ ſitim inter tormenta enomerat.

NEC *ſedeant.*] id eſt, diu errabundi ſint manes lenæ.

A PESSIMA *auis.*] peſſimum auſpiciom: iu aliis codicibus legitur Auos, quæ lectio magis placet: ferme enim omnes vetulæ ſunt, vt apud Ouidium & Plautum cognoſcere licet.

COGERAT *Antinoo.*] Autinous vnus ex procis fuit Penelopes Homericis carminibus ſatis notus, quem primum Vlyſſes domum reuerſus poculum in manu tenentem ſagitta confixit in gutture: ex quo moribundus calcibus menſam deiecit, & ſanguine cuncta fœdauit.

MAGNES *non ducere ferrum.*] oſtendit lenæ potentiam, quam dicit ſuis veneficiis poſſe ſuperare ipſam rerum naturam, & efficere ne magnes
B ferrum trahere poſſit: cùm naturaliter ferrum à magnete lapide trahatur, quē ideo Græci vocant magneta: *Magnetum quia ſit patriis in finibus ortus:* inquit Lucretius. Exiſtimat Plinius ab inuentore appellatum eſſe magnetem. Inueniſſe autem fertur clauis crepidarum adhærentibus cum armenta paſceret. Quinque ſunt genera magnetis. Compertum eſt tanto meliores eſſe quanto ſunt magis cærulei. Æthiopicis laus ſumme datur, qui magnetem quoque alium ad ſe trahunt. adamas diſſidet cum magnete in tātum, vt iuxta poſitum ferrum abſtrahi non patiatur. Narrat Auguſt. rem memoratu dignam in xxi. de ci. dei, Vidiſſe ſe à magnete rapi annulum ferreum atq;
C ſuſpendi, qui admotus alteri annulo eum ſuſpēdit, atq; ille prior lapidi, ſic alter annulus priori annulo cohærebat: acceſſit ille eodē modo annulus tertius, acceſſit & quartus: & ita quaſi cathena pependit annulorum. Plato quoq; in libello de furore poëtico, *Magnes*, inquit, *non ſolum ferreos annulos trahit, ſed vim etiam annulis ipſis infundit, qua hoc idem efficere poſſint, ac perinde vt lapis annulos alios trahere.* Lucretius:

Hunc homines lapidem mirantur, quippe cathenam
Sæpe ex annellis reddit pendentibus ex ſe.

Dinocrates Architectus templum concamerare inchoauerat de magnete lapide, vt in eo ſimula-
D chrum è ferro pendere in aëre videratur: interceſſit mors quæ opus interrupit.

NIDIS *nouer.*] efficiet, inquit, lena ſuis veneficiis, vt aues inſtar nouercarum ſint ſuis pullis adhuc implumibus, & eos odio nouercali perſequātur.

COLLINAS *herbas.*] non dicuntur herbæ collinæ in hoc loco à porta Collina, ſed à collibus. & eſt ſenſus: Tantam eſſe pollentiam & vim lenæ, vt poſſit fontes & flumina inducere herbis mōtanis. Collinæ, vt auctor eſt Columella, afferunt vina iucundiora.

STANTIA *diluerentur.*] natura rerum muta-
E retur, & ſolida terra in aquam conuerteretur, & dura liqueſcerent.

LEGES *imp. Lunæ.*] Suſurramine magico Lunā deduci, Lunam deſpumari, Lunæ leges imponi, teſtes ſunt poëtæ omnes, & à Plinio, Apuleióque memoratū. Cātatam appellat cātamētis ſubactā.

FALLERE *terga lupo.*] ſignificat lenam fuiſſe verſipellem. Vulgo enim infixa opinio eſt, homines in lupos verti, ruſſúſq; reſtitui ſibi. & Demenetus olim in lupum ſe conuertit, qui decimo anno priſtinæ formæ reſtitutus in pugillatu ſe exercuit: & victor ex victoria olympiaca reuerſus eſt. Hinc homines ſe commutantes voca-

mus verſipelles. vnde eſt illud Plautinum:

Verſipellem ſe facit quando lubet.

Et in maledictis verſipelles habebantur. Lege Plinium in octauo, & Auguſtinum in XVIII.

CORNICVM *genas.*] non exiſtimo hoc ſimpliciter eſſe dictum à poëta, ſed ad vetus prouerbium alludere, quod eſt cornicum oculos configere: quo Cicero, Hieronymus, & Macrobius vſi ſunt: quo ſignificamus aſtutiſſimum, doctiſſimum, prudentiſſimum fuiſſe à callido, ſolertiq́; veteratore illuſum, circunſcriptum, ſuperatum. De genis quæ ſunt oculorum tegumenta ſupra dictum eſt. Non placet ſic ordinare, vt dicat lenam vngue cornicum genas, hoc eſt palpebras oculorum, effodere. Eruditior eſt prima ſententia & verior.

CONSVLVITQVE *ſtriges.*] ſuperius diximus de ſtrigibus, quę vbera infantium labris immulgere dicuntur: quarum formam deſcribit Ouidius in Faſtis: quibus ad veneficia vtebantur ſagæ, quas conſuluere dicuntur quando ex illis explorant quid fato opus ſit. nunc ait poëta lenam adhibuiſſe ſtriges in conſultationem amatoriæ diſciplinæ, & quaſi conſilium petiiſſe de ſuo ſanguine, & contra ipſum collegiſſe hippomanes caballinū. Eſt autem hippomanes caruncula in fronte pulli equini caricæ magnitudine, colore nigro: quod ſtatim edito partu deuorat fœta: aut partum ad vbera non admittit ſi quis præripiat: auctores Plin. & Solin. hoc vtebantur ad amoris veneficium: vnde ait Virg.

Quæritur & naſcentis equi de fronte reuulſus:
Et matri præreptus amor. ——

hoc Apuleius eleganti vocabulo appellat hinnientum dulcedines de hoc intellexit Iuuenalis:

Cui totam tremuli frontem ceſonia pulli
Infudit. ——

Eſt & hippomanes humor defluens ex genitalibus equarum: cuius Virgilius & Tibullus meminerunt, de quo loquitur Ariſtot. in VI. de animalibus: Eſt etiam hippomanes herba, quam comedentes equi furiis agitantur: cuius mentio ſit apud Heſiodum.

SAXOSAMQVE *ferat.*] corrigendum eſt terat, vt ſit ſenſus, blandiloquis verbis lenæ mentes puellarum exorari, vt via ſaxoſa ſedulitate conteritur.

SI *te Eoa iuuat.*] verba ſunt lenæ ad Cynthiam vel alteram puellam didaſcalica, & artem lenoniam continentia. ſenſus eſt: Si auro & vnionibus, ſi veſtibus Cois & Attalicis, ſi poculis pretioſis delectaris, eſto perfida, periura, & mendax.

DERORANTEM.] hoc eſt capiti auri ramenta reſpergentem: quo magis coma illuminata flaueſcat: quod non ſolum mulieres curioſæ decoris factitabant, ſed etiam viri. Inde legimus apud Iulium Capitolinum à Vero Antonio habitam eſſe hanc curam flauentium capillorum. Quidam codices habent Dorozantum: vt dicat lena, Si iuuat te ô puella ripa aurea Dorozantum: hoc eſt ſi auro delectaris, quod defert fluuius Dorozantum populorum, ſpernenda eſt fides & dij floccipendendi: quaſi dicat, Auri & gemmarum, diuitiarúmque habendarum cauſa omne fas abrumpendum. ſunt au-

A tem Dorozantes Indiæ populi, vbi aurum flumina vehunt, vt auctor eſt Curtius.

CONCHA *ſuperbit*] margaritas intelligit, quæ naſcuntur in conchis, vt ſupra docuimus. vel intelligit de muricibus & purpuris quæ conchæ ſunt, ex quarum ſanguine lanæ inficiuntur: & tyrio colori palma dabatur. de quo ſupra ſatis ac ſuper.

EVRYPILIQVE.] dictum eſt in primo commentario affatim de Coa veſte, quam nunc Eurypili appellat: quoniam Eurypilus imperium habuit in Coa inſula & Calydnis, vt ſcribit Strabo in decimo. vnde ait Homerus:

B *Eurypilique vrbem condit, aquoreáſque Calydnas.*

Scribit idem Strabo in decimotertio: Eurypilum Telephi filium, quem in bello Troiano interfectum fuiſſe à Neoptolemo teſtis eſt verſus Homericus, imperaſſe in locis Caico proximis.

COÆ *Mineruæ.*] Minerua dea eſt artium multarum, & in primis textorix, vt antea diximus: & ſimiliter de Attalicis ſuperius memoratum eſt.

SIGNA *patria.*] intellige intextas auro effi-
C gies in Attalicis, quæ ob vetuſtatem putreſcere videntur, vt ſit commendatio ab ætate.

VENALIA *Thebæ.*] Ægyptiæ Thebæ, quæ hortos penſiles habent, quæ centum portis inclytæ ſunt, quæ carminibus Homericis, hiſtoricorúmque monumentis celebrantur, palmis optimis ſunt copioſæ: vnde & palmiferæ nunc cognominantur: quarum fructus Thebaides & Thebaicæ dicuntur à Plinio in XII. & in XIII. de quibus intelligendum eſt apud Papinium illo verſu:

Charta Thebaicave, Caricave: ——

quem locum interpres ſiluarum perperam interpretatur. ſcribit Solinus Ægyptiam palmam
D hac peculiari dote eſſe decoratam, vt ſitim ſedet. vnde & adypſos Græcè eſt nominata. venalia autem ex Ægypto multa Romam deferebantur. Ego exiſtimo in hoc loco à poëta ſignificari vnguenta, quibus cōficiendis Ægyptus omnium accommodatiſſima eſt, vt ſcribit Plinius: & Mendeſium, Metopiúmque vnguenta in Ægypto laudatiſſima fuerunt. Potes etiam intelligere venalia vaſa cryſtallina, quæ ex Ægypto deferebantur. vnde dixit Martialis:

Cum tua Niliacus portet cryſtalla cataſtlus.

MVRRHEA *pocula.*] Murrhina vaſa ſignifi-
E cat, ex murrha confecta. Eſt autem murrha gemma quam oriens mittit, quæ inuenitur in pluribus locis Parthici regni. Primus Pompeius ſex pocula murrhina ex triumpho Mithridatico Ioui capitolino dicauit. Petronius moriturus trullam murrhinam CCC. ſeſtertiis emptam fregit. auctor Plinius. De murrhinis poculis intellexit Lucanus illo verſu:

—— non auro murrháque bibunt.

De eiſdem ait Iuuenalis:

Maxima rurſus murrhina.

Eſt quædam murrhinis in odore commendatio, ad quod alluſit Martialis ſic ſcribens in diſticho, cuius lemma eſt murrhina:

Si calidum potas ardenti murrha falerno:
Conuenit, & melior fit ſapor inde mero.

DAMNOSÆ *pudicitia.*] epitheton ex cauſa. A Erit enim, inquit, lena tibi cum damno & egeſtate pudicitia, cum commodo autem & opibus adulteria.

PASTIVM *facit.*] ſenſus eſt: Fingere quòd alterum amatorem habeas domi, hoc tibi erit quæſtuoſiſſimum. vel hoc ait: Tibi erit lucroſum fingere apud amantem, quòd domi eſt maritus tuus, & ideo ipſum admitti non poſſe. hoc enim amatorem magis incendit, & tunc largius dabit. Horatius:

Illam poſt paulo ſed pluris ſi exierit vir.

DILATA *nocte.*] in hanc ſententiam loquitur lena apud Ouidium, B

Sæpe nega noctem, capitis modo finge dolorem.

PVROS *ſideris eſſe dies.*] menda eſt in verſu, qui, vt opinor, ſic eſt emendandus, vt loco ſideris legas Iſidis: & eſt ſenſus venuſtiſſimus. Præcipiens enim lena amantem eſſe omnibus modis torquendum atque emungendum, monet puellam vt ſimulet inſtare ſacra Iſidis ſolemnia, quibus diebus puellæ à viris ſecubabant: id quod ſupra docuimus: vnde dies accommodato epithero puros appellat, quaſi caſtos & pudicos, & quibus nefas ſit propter Iſidis religionem exercere veneria, & hunc eſſe exiſtimo verum poëtæ verſum & ſenſum, cui aſtipulatur illud O- C uidij:

Et modo quæ cauſas præbeat Iſis erit.

INGERAT *Apriles Iole tibi.*] docet lena artes, quibus puella ab amatoribus munera ſolerter extorqueat. facito, inquit, vt Iole & Amicle, quæ ſunt nomina ancillarum ſæpius ingerant tibi & recolant calendas Apriles, & idus Maias eſſe natalem tuum, quibus munera mitti ſolebant. vnde ait Maro:

Munera mitte mihi, meus eſt natalis Iola.

& huius rei meminerunt ſæpe Martialis & Ouidius. & miror à poëta præteritas eſſe in hoc loco Martias calendas, quæ Saturnalia mulierum ap- D pellat Martialis. quoniam munera illo die puellis miſſitabantur: cuius rei frequens eſt mentio apud priſcos ſcriptores, & à Iuuenale calendæ fœmineæ appellantur illo verſu:

Munera fœmineis tractas ſecreta calendis.

POSITA *cathedra.*] fœmineam cathedram intelligit: de quibus Martialis:

Inter fœmineas tota qui luce cathedras.

& Horatius:

Diſcipularum inter iubeo plorare cathedras.

& Calphurnius in Bucolico ludicro:

Inter fœmineas ſpectabat turba cathedras.

inde Seneca philoſophos effœminatos cathe- E drarios eleganter appellat.

TANAS.] id eſt, habes amatorem mancipatum & tibi obnoxium.

MORSVS.] liuores intelligit quos mordicus impreſſerit alter amator. Simillima eſt Naſonis illa ſententia:

Ille viri videat toto veſtigia lecto:
Factáque laſciuis liuida colla notis.

MSOSA *probra.*] noli, inquit, conuitia & maledicta probroſa dicere in amatorem, quibus vſa eſt in Iaſone Medea, vt apud Senecam tragicum ſcriptum eſt, ſed potius adhibe blandiloqua verba, quibus Thais à Menandro deſcripta vtebatur ad ſeruos amatorum mitigandos. vel hoc potius dicit: Noli tu prior rogare amatorem, ſicut fecit Medea, quæ prima Iaſonis amore ſuccenſa, vt nota eſt fabula: vnde meruit deinde à Iaſone per quendam quaſi faſtum repudiari, quando ille Medea repulſa duxit vxorem Creuſam filiam Creontis regis Corinthiorum.

SEQVACIS.] quæ ſecuta eſt Iaſonem. alias perſecutricis, vt expoſuit Seruius illud Virgilianum:

—— *Maleaque ſequacibus vndis.*

THAIS *pretioſa.*] de Thaide ſupra dictum eſt, quam pretioſam appellat, quia grande pretium exigebat ab amatoribus. Quidam codices habent prædoſa, quaſi plena prædæ amatoriæ: quod non diſplicet.

COMICA *mœcha.*] meretrix dicitur comica, quæ à comicis poëtis effingitur, qui perſonas rebus competentes accommodant, qui faciunt meretrices procaces & illudentes, lenones periuros, ſeruos callidos, amatores feruidos, paraſitos edaces, patres tenaces, ſodales opitulatores, milites gloriabundos.

ASTVTOS *Getas.*] Geta & Dauus nomina ſunt ſeruilia: nam ſeruos priſci à populorum nominibus vocitabant, à quibus vectabantur, vt Lydum & Syrum, & cum Athenas mancipia venalia deportarentur ex Getis, Daciſque, qui olim Daui vocati ſunt, ſeruos appellabant Getas & Dauos vt docet Strabo in vii & hinc poëtæ comici ſeruos frequenter his vocitant nominibus.

OBDVCTAM.] clauſam.

MILES *non factus amori.*] nullum reiicias, inquit, qui pretium attulerit, etiam ſi nauta erit, ſi miles alienus à rebus amatoriis. Ariſtoteles tamen ſcribit in ſecundo politicorum militares homines ferme omnes eſſe obnoxios mulieribus: vnde non irrationabiliter fabulati ſunt Venerem Marti eſſe coniunctam, quoniam id genus hominum pronum eſt ad veneria.

ATTRITA.] ſcilicet exercitatione ſeruili, quales ſunt manus operariorum calloſæ & ferramentis attritæ: & ita docet lucrum etiam ex ſordidiſſimis hominibus eſſe experendum, iuxta illud Iuuenalis:

Lucri bonus eſt odor ex re qualibet.

AVT *quorum titulus.*] nec diſpliceant, inquit tibi gladiatores barbarici, qui in collo titulum geſtant, & in foro tecti galea digladiantur, vt exponas cælati pro eo quod eſt ſub galea occultati: vel, quod verius eſt, ſignificantur ſerui ſtigmatici & fronte notati, qui virgis ob maleficia in medio foro cæſi ſaliebant: quod ſupplicij genus dicimus ſcopare: quo verbo vſus eſt Hieronymus in interpretatione Iſaiæ dicens: *Scopabo Babylonem in ſcopa terrens dicit dominus exercituum.* ſcribit Liuius quòd quidam paterfamiliæ ſeruum ſub furca cæſum medio egit circo ante cómiſſum ſpectaculum. & ita cælati dicuntur inſcripti fronte & cauterio notati. In hanc ſententiam eſt illud Naſonis:

Nec tu ſi quis erit capitis mercede redemptus:

Deſpice gypſati nomen inane pedis.

VARSIBVS *auditis.*] hoc propter Propertium dicit lena, qui verſus pro pretio more poëtarum dabat amicæ.

DVM *rugis integer.*] ſanguis dicitur integer in iuuene, qui in ſene diminuitur, vt inquit Ariſtote. vnde ait Plautus in mercatore:

Adoleſcens cum ſis, tunc cum eſt ſanguis integer.

& dixit Maro:

Vos ô quibus integer æui · Sanguis ait.

Tunc integri ſumus & immunes à rugis, quæ corpore ſeneſcente proueniunt. vnde ſenes rugoſos appellat Lucilius illo verſu:

Rugoſi paſsique ſenes eadem omnia quærunt.

ROSARIA *Pæſti.*] Pæſtum oppidum eſt Lucaniæ à Græcis Poſſidunia appellatum, roſetis inclytum. vnde roſæ Pæſtanæ laudantur. Virgil.

——biferique roſaria Pæſti.

Martialis:

Pæſtanis rubeant æmula labra roſis.

Plinius celeberrimam dicit eſſe roſam Præneſtinam atque Campanam.

COCTA *iacere.*] putria, flaccidáque marceſcere, iuxta illud Virgilij:

Et dum naſcuntur conſenuiſſe roſas.

inquit lena:

Exercere formam, & fugientibus vtere donis.

Et memor eſto æuum ſic properare tuum.

ACANTIS.] nomen eſt lenæ in hoc loco, alibi nomen auiculæ: quæ, teſtibus Probo & Seruio, dicta eſt Latinè carduelis à carduo. de qua Calphur.

——vt vincat acanthida cornix.

& Maro:

——reſonant & acanthida dumi.

acantha Græcè ſpinam ſignificat: vnde non inſcite nomen hoc lenæ accommodatum eſt, vt apud Ouid. à ſiti lena Dipſas nominatur.

SED *caperet.*] poëta cum videret lenam tuſſi confectam animam expiare in viliſſimis tegetibus, Veneri ob hoc beneficium ſacrificat columbam quam torquatam appellat à torque quo colomborum colla diſtinguuntur, &, vt ſcribit Albertus magnus, columba auri ſplendorem in pennis colli ſui intuens oblectatur. Martialis:

Inguina torquati tardant, hebetántque palumbi.

TEGETES *paternas.*] quidam codices habent patentes, vt oſtendat egentiſſimam fuiſſe lenam, quæ in tegetibus vndique apertis & rimoſis animam expiraſſet.

ALGENTI *foco.*] antitheton eſt decentiſſimum. foco enim qui calidus eſſe ſolet oppoſuit algenti, vt ſcilicet expreſſius lenæ mendicitatem demonſtraret, cuius focus algebat, nec vllo igniculo caleſcebat: vnde verbo accommodatiſſimo vſus eſt Horruit: cùm horror ſit frigos, quo totum corpus intremiſcit. Quid ſi legas Horrui, &, vt ſint duæ dictiones, & hoc ad poëtam referatur, qui dicit ſe horruiſſe viſis poculis in algenti lenæ foco.

PERGVLA *curta.*] id eſt, mutilata & fracta. ita Martialis:

Nec curtus Chiones, Antiopéſve calix.

quid ſi legas Pertica curta. vt ſit ſenſus: Pro li-A gno repoſitam fuiſſe ſuper lenæ foculo perticam, nec eam quidem integram, quæ nõ calorem faceret, ſed horrorem. vtraque lectione ſignificatur lena mendiciſſima & egentiſſima.

EXEQVIÆ.] pompam funebrem lenæ deſcribit. in qua nihil fuit præter vittam & mitram ſitu vetuſteſcentem, & caniculam ipſi poëtæ infeſtiſſimam. ſupra dictum eſt quemadmodum imagines ceræ comitabantur funera gentilia: nunc lena imaginum habet præſcriptam pompam.

CVLTRA *ferens.*] nullus eſt ſenſus, & nulla latinitas, ſi cultra legamus. nos emendauimus B clatra. Sunt autem clatra, ſiue clatri (vtrumque enim dicitur) ligna, quibus tranſuerſis aliquid munimus, ſepimúſve vt feneſtras, quæ ob id clatratæ nominantur. Et clatrare verbum eſt quod ſignificat clatris claudere, quo Columella & Plautus vtuntur. ſenſus poëtæ eſt: In exequiis mendiciſſimæ lenæ erat canicula quæ ad amicam euntem me ſemper allatrabat, cùm clatra eſſent clanculum meis manibus inſertis diſcludenda. poſſumus legere Clauſtra: & erit ſenſus apertior. prima lectio venuſtior eſt & verbis in uerſis accommodatior.

SIT *tumulus amphora.*] imprecatur poëta vt C cineres lenæ ſepeliantur in amphora, quæ ſit curto, hoc eſt mutilato collo. & cum amphora ſit vas vinarium, & cùm ſupra lenam biboſam eſſe ſignificauerit, decenter optat vt amphora illi ſit pro ſepulchro.

VIS *caprifice tua.*] caprificos ſolitas enaſci in ſaxis & ſepulchra diſcutere teſtes ſunt Iuuenal.

-ad quæ Diſcutienda valent ſterilis mala robora ficus.

& Martialis:

Marmora Meſſalæ findit caprificus.——

Ficetis caprificus miſcetur: quoniam ex ea culices generantur. qui, teſte Plinio, aperientes ora ficorum immittunt auras cereales, & inducunt D ſuccum mitiorem. caprificationem vero vocamus remedium arborum, cùm corticem aſtrictã plus iuſto crebris inciſuris diducimus ac laxamus: & cicatrices ita dilatatæ ſalutares ſunt. & apud Plinium titulus eſt de caprificatione. neſcio tamen an ita ſit legendum. nam ſi audendum eſſet corrigerem de ſcarificatione. & vbi ait: Caprificatio quædam in remediis, legerem ſcarificatio. inciſuris enim diuidere corticem, & laxare rorem arborum ſcarificatio magis eſt quàm caprificatio: & ſcarificare quiddam ſimile ſignificat. Optat poëta vt caprificus ſupra tumulum lenæ naſcatur, & illum ſuaui, ſuáque pollentia E premat.

QVISQVIS *amas.*] hortatur amatores ad percutiendum lenæ buſtum, hoc eſt ſepulturam, & diras imprecationes faciendas.

IANVS DOVSA FIL.

CONCORDIQVA *toro peſſima ſemper auis.*] Sic Lycophron Helenam ἀρίων, id eſt, nuptiis infauſtam auem & δυσνύμφου appellat his verſibus:

Οἷς μή ποτ' ὦ Ζεῦ σῶτερ ἐς πάτρας ὁμοῦ
Σπίλαδας ἀραχνῆς τῆ δυσνύμφου κρεμῶ.

Videtur autem, quum ait *peſſima auis*, alludere ad ſolitariæ cornicis occurſum, qui ſiniſtri ominis erat in nuptiis, eóque auſpicato concordiæ ſocietatiſque præſagio accinere identidem conſueuiſſe veteres ipſo nuptiarum die, ἐκκόρι κορώνην teſtatur Orus Apollo in Hieroglyphicis. vnde & nos in Epithalamio quodam:

At procul hinc abſit viduo cum turture cornix
Concordi mala ſcæua toro.

Vt igitur Helena γραΐ, ſic cornici inauſpicatæ item aui, cùm ſola apparet, aſſimilatur hæc anus.

IANVS DOVSA PATER.

MVRRHEAQVE *in Parthis pocula cocta focis.*] Murrhina pocula hic ſignificantur, quæ Propertius fictilia fuiſſe videtur exiſtimaſſe, quum in Parthorum caminis coqui ea ſcribat, diſſentiente Plinio, qui humorem putat ſub terra concreſcere, denſarique calore, eúmque lapidem erui & in vaſa cælari.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

QVIPPE *& Collinas.*] Collinas Beroaldus nõ vult à Collina porta dictas, ſed à collibus. in quo nimio argutior eſt. Nam extra portam procul hominum frequentia id faciebant, vt apud Horatium Canidia ad Exquilinam portam. De foſſa magica habes apud Horatium in Epodo quinta. item in Satyra octaua libri primi.

ET *ſua nocturno.*] Tale illud:

—— his ego ſiluis
Sæpe lupum fieri memini.

EXORNABAT *opus.*] Inſinuatione vtebatur. tanquam de re difficillima dicere aggreſſura eſſet. Prouerbium eſt, terere ſaxoſam viam: hoc eſt ire per ſaxoſam viam. Horatius: *Et Appiam mannis terit.* Et Propertius ipſe:

Cui ſæpe immundo Sacra conteritur via ſocco.

Quare Beroaldus fallitur, qui terere hic interpretatur, læuigare. quum ſit prouerbium, vt diximus, terere ſaxoſam viam, pro eo quod eſt, in difficultatibus verſari. Plautus alluſit in alia re:

Non meus ſcrupoſam victus commetat viam.

SI *te eos Dorizantum.*] Hæc eſt ſcriptura libri noſtri. legendum vero, *Dorixanium* δωριξάνιον. Finxit nomen puellæ, Comice. vt Philocomaſium, & ſimilia.

SEV *quæ palmifera.*] Vitreos calices Ægyptios intelligit. Martialis:

Aſpicis ingenium Nili, quibus addere plura
Dum cupit, ô quoties perdidit auctor opus.

Dicebantur hi calices ἀλλάσσοντες, quia vt Palumborum colla ad omnem motum diuerſos colores efficiebant. Imperator Adrianus in Epiſtola ad Seruianum: *Calices tibi allaſſontes verſicolores miſi.*

MVRREAQVE.] Nullus veterum melius expreſſit, quid eſſent murrea pocula, quam noſter vmber, qui dicit eſſe pocula cocta, non autem gemmea, vt Virgilius, Seneca, Plinius. Virgilius: *vt gemma bibat, & Sarrano dormiat oſtro.* Seneca de Benef. lib. VII. Cap. IX. *Video murri-*

A *na pocula. Parum ſcilicet luxuria magno fuerat, niſi quod vomant, capacibus gemmis inter ſe propinarent.* Quomodo cryſtallus & vitrum vocatur gemma à Martiali & aliis, ita murrina gemmea dicuntur. Sed de veris gemmis Plinius ſcribens inter eas murrina annumerat, ſcilicet quod ignoraret eſſe pocula ex Signino cocto apud Sinas facta, quæ nos Porcellana vocamus. Quare ridiculi ſunt, qui ex Plinio gemmea hariolantur. Mirum vero Plinium ignoraſſe, quod tam perſpicue Propertius dixit. Videtur autem murra vox Latina pro gemma antiquitus vſurpari ſolita. Nam μόῤῥινα Arriano ἐν περίπλῳ τῆς

B ἐρυθρᾶς θαλάσσης eſt Latinum. Sane Caſſius Iuriſconſultus negat vaſa marina in gemmis eſſe l. 9. §. 6. de auro & arg. leg.

IN *Parthis.*] Plinius: *Oriens murrina mittit. Inueniuntur enim ibi in pluribus locis nec inſignibus maxime Parthici regni.* Sane his indicat murrina inueniri, & gemmas non coqui.

CADANT *damnoſa.*] Noſter: *Frange & damnoſa.*

AVT *quorum Titulus.*] Non intellexit morem hunc priſcum Romanorum Beroaldus. Caput erat Ædilitij Edicti: TITVLVS. SERVORVM. SINGVLORVM. VTEI. SCRIPTVS. SIET. COIRATO. ITA. VTEI.

C INTELLEGI. RECTE. POSSIET. QVID. MORBEI. VITIEIQVE. QVOIQVE. SIET. QVIS. FVGITIVVS. ERROVE. SIET. NOXAVE. SOLVTVS. NON. SIET. Vide etiam Titulum ad Ædilitium Edictum in Pandectis iuris. Seneca de ſeruis loquens: *Cui dominus titulum impegit.* Hic Propertius ſcribit titulos illos vnicuique ea collo aptos fuiſſe. ego reperio etiam in venalitio pingi ſolitos. Petronius: *Ego autem collecto ſpiritu non deſtiti totum parietem perſequi. Erat autem venalitium titulis pictum.* venalitium vocat ὠνοπρατήριον.

D CÆLATI *medio.*] Cælati proculdubio ſunt ſignati, σεσημασμένοι. Nam mãcipiorum pedes creta ſignabantur, ſiquidem priuati hominis eſſent, heri ſigillo: ſin publica, reipublicæ. Xenophon περὶ προσόδων. ἀνδράποδα δὲ σεσημασμένα τῷ δημοσίῳ σημάντρῳ, καὶ προσκειμένης ζημίας τῷ τε πωλοῦντι καὶ τῷ ἐξάγοντι πῶς ἄν τις ταῦτα κλέψειε, Cælati ergo creta ſignati. In Gloſſis: *Creta*, γμηρτῆς. Lege γῆ σημαντρίς.

QVVM *ſaltare foro.*] In foro venalia proſtabant mancipia. & ſaltare ac currere circum coronam ſolebant. Menander ἱερείᾳ.

Ἐγὼ μὲν ἤδη μοι δοκῶ τὸ τοὺς θεοὺς
Ἐν τοῖς κύκλοις ἐμαυτὸν ἀποδεδωκότα

E *Ὀρχεῖσθαι κύκλῳ περιέχοντα καὶ πωλούμενον.*

Vides, dum præco venales prædicabat, interea ſolere ſaltare in circuitum per coronam, vt cognoſceretur, qui eſſent, quos prædicabat præconium. hic κύκλους intelligo coronas circunſtantium in auctione. quanquam Harpocration vetus Grammaticus pro loco ipſo, in quo vendebantur, accipi ſcribat. quod parum refert vtromodo accipias. Næuius Agitatoria:

Age, ne te mihi aduerſari dicas, hunc vnum diem,
Demea, ſecuros ſinam illos eſſe. tax pax. poſtea
Currentes ego illos omnes vendam, niſi tu viceris.

D. Eho an vicimus? A. viciſtis. D. voluptati quomodo? A. Dicam tibi.——

Hic currentes ſeruos ait vendi ſolere, vt ſupra Menander τρέχοντας. Quare ſalientes & currentes idem vides eſſe: & hoc ſolere facere mancipia, quum ad vocem præconis iubebantur ſaltare, & eis plaudebat præco ipſe. qui eos, vt portiſculus remiges, incentiuo citabat. Canebant enim, vt ſaltabant. Perſius:

Cappadocas rigidos pingui pauiſſe catasta.

Ibi reliquiæ veteris interpretis Cornuti: *Legitur,* inquiunt, ET PLAVSISSE: *quoniam venales ante quam in catasta imponantur, cantant vniuerſi pariter more gentis ſuæ.* Hactenus Cornutus. Habes igitur vetuſtum morem venalium, atque adeo enarrationem iſtius diſtichi, cuius ſententiam aſſequi non poterat Beroaldus. Porro & his & ſuperioribus ſimilia inuenies apud Ouidium, vt:

Nec tu, ſiquis erit capitis mercede redemtus,
Deſpice damnati nomen inane pedis.

SVRDA *ſine arte lyra.*] Alij; *ſine ære lyra.*

PER *tenues oſſa.*] Quidam hunc verſum ἐξυβελίζουσι. & mihi certe ὑποπτος videtur.

HORRVIT *argenti pergula curta foco.*] Sic Martialis:

Alget & extincto clauſa culina foco.

Inepte vero Beroaldus hic mutauerat *pertica curua,* pro *pergula curta.* Sed ne bene quidem Turnebus, vir doctiſſimus, qui pergulas publicas interpretatur, & talem hanc ait. quum tamen pergula ſic hic tuguriolum, vt apud Auſonium:

Vilis arundineis cohibet quem pergula tectis.

neque vero vllæ vnquam fuerunt pergulæ publicæ, vt ipſe videtur velle: quum pergula fuerit tantum appendix ædificij, vt in Auſonianis lectionibus oſtendimus. vnde Pergula ἐκθέσιον vertitur à Gloſſariis, quod quæ in ea expoſita eſſent, in conſpicuo eſſent. Pergulæ ædificiorum publicum ſpectabant. ob id artifices & magiſtri, qui minus noti erant, in illis primum ſolebant opera ſua proponere, aut docere, vt populo innoteſcerent. Iuuenalis:

Sed nec ſtructor erit, cui cedere debeat omnis
Pergula.——

Vbi pergula eſt, quod Græcis τέγος, ὑπερῷον οἴκημα ἐπὶ γαίων, quale eſt, in quo mulieres, quæ ſub lenonum imperio proſtabant, publicarum libidinum, vt Tertullianus loquitur, victimæ. Plautus Pſeudolo: *cras faciam deportere in pergulam.* Vnde Græce dicuntur ἑταῖραι ἐπὶ τέγους. Ita vocatur Helena ſcortum Simonis Magi apud Iuſtinum Martyrem. ἀπὸ τέγους. dixit Epiphanius in Manichæis, ἀνελόμενος ταύτην (γυναῖκα) ἀπὸ τοῦ τέγους. ἐπιγνοὺς γὰρ ὁ τοιοῦτος ἐν τῇ πολυκοίνῳ ἀσωτίᾳ. Polybius apud Suidam: ἐκείνην δὲ τὴν παιδείαν δὲ καὶ ἱμάτια οὐχ οἷον ἄν τις ὀνειδίσας ἀποδοθείη ἀνήρ, ἀλλ᾽ οὐδὲ τῶν ἀπὸ τοῦ τέγους ἄχρι τοῦ στόματος εἰργασμένων οὐδείς. Intelligit qui omnia meritoria habent & corpus & pergulam. qui vt ex cœnaculis, ita ex corpore quæſtum facerent. Sibylla:

Ἔσσῃ δ᾽ ἀρσενικοῖσι, ἐν οἰκίῃσι παῖδας
Αἰσχρῶς ἐν τέγεσι—— item:

Καὶ τέγεσι πόρνας ἱστᾶσι καὶ πάλαι ἁγνάς.

QVVM *fallenda meo pollice clatra forent.*] In noſtro mendoſe, CVLTA FORANT. Forſan, *clatra,* pro clauſtra.

QVISQVIS *amas ſcabris hoc buſtum cædito ſaxis.*] Recte. Nam prætereuntes buſta eorum, qui in publica deteſtatione erant, lapidibus petebant. Auſonius:

——crimen ob iſtud
Timon Cecropiis olim lapidatus Athenis.

id eſt, publice diris inceſſitur, & eius ſepulcrum lapidibus petitur. Argentarius poeta:

Κἀδ᾽ λίθος ἐπὶ τύμβον, ὁδοιπόρε, μήτε σὺ βάλλε,
Μήτ᾽ ἄλλον πείσῃς· σῆμα λέλογχα νέκυς.
Θῆκας δ᾽ οὐχ ὅτι κέρδος ἐποίησα, ἀλλ᾽ ὅτι καιρῷ
Θρέψας, μοιχείης οὐκ ἐδίδαξα νέους.

Euripides Electra:

——πέτροις τ᾽ οὐ τύμβος ἐλεύσθη
Πέτροις τι λαός μνῆμα λάϊνον τάφος.

qui locus diſerte hanc Propertij interpretatur. Contra igitur ac Propertius. Deprecatur enim, ne tumulo lenonis fiat, quod ſolebat fieri, id eſt, ſaxis cædi.

ELEGIA VI.

SACRA *facit vates. ſint ora fauentia ſacris,*
Et cadat ante meos icta iuuenca focos.
Cera Philetæis certet Romana corymbis,
Et Cyrenæas vrna miniſtret aquas.
Coſtum molle date, & blandi mihi thuris honores:
Terque focum circa laneus orbis erat.
Spargite me lymphis, carménque recentibus aris
Tibia Mygdoniis libet eburna cadis.
Ite procul fraudes. alio ſint aëre noxæ.
Pura nouum vati laurea mollit iter.
Muſa Palatini referamus Apollinis ædem:
Res eſt Calliope digna fauore tuo.
Cæſaris in nomen ducuntur carmina. Cæſar
Dum canitur, quæſo Iuppiter ipſe vaces.
Eſt Phœbi fugiens Athamana ad littora portus,
Quà ſinus Ioniæ murmura condit aquæ,
Actia Iuleæ pelagus monimenta carinæ,
Nautarum votis non operoſa via.
Huc mundi coiere manus ſtetit æquore moles.

Pinea, nec remis aqua fauebat auis. A
Altera claſſis erat Teucro damnata Quirino,
Piláque feminea turpiter acta manu.
Hinc Auguſta ratis plenis Iouis omine velis,
Signáque iam patriæ vincere docta ſuæ.
Tandem acies geminos Nereus lunârat in arcus, B
Armorum & radiis picta tremebat aqua;
Cùm Phœbus linquens ſtantem ſe vindice Delon
(Nam tulit iratos mobilis vnda notos)
Aſtitit Auguſti puppem ſuper & noua flamma
Luxit in obliquam ter ſinuata facem, C
Non ille attulerat crines in colla ſolutos,
Aut teſtudineæ carmen inerme lyræ,
Sed quali aſpexit Pelopeium Agamemnona vultu,
Egeſſitque auidis Dorica caſtra rogis:
Aut qualis flexos ſoluit Pythona per orbes
Serpentem, imbelles quem timuere lyræ.
Mox ait, ô longa mundi ſeruator ab Alba D
Auguſte Hectoreis cognite maior auis,
Vince mari: iam terra tua eſt. tibi militat arcus,
Et fauet ex humeris hoc onus omne meis.
Solue metu patriam; quæ nunc te vindice freta, E
Impoſuit proræ publica vota tuæ:
Quam niſi defendes, murorum Romulus augur
Ire Palatinas non bene vidit aues.
Et nimium remis audent, proh turpe, Latinis
Principe te fluctus regia vela pati.
Nec te, quòd claſſis centenis remiget alis,
Terreat: inuito labitur illa mari:
Quódque vehunt proræ Centaurica ſaxa minantes
Tigna caua, & pictos experiere metus.
Frangit, & attollit vires in milite cauſſa:
Quæ niſi iuſta ſubeſt, excutit arma pudor.
Tempus adeſt, committe rates: ego temporis auctor
Ducam laurigera Iulia roſtra manu.
Dixerat, & pharetræ pondus conſumit in arcus,
Proxima poſt arcus Cæſaris haſta fuit.
Vincit Roma fide Phœbi, dat femina pœnas,
Sceptra per Ionias fracta vehuntur aquas.
At pater Idalio miratus Cæſar ab aſtro.
Sum deus & noſtri ſanguinis iſta fides.
Proſequitur cantu Triton, omnéſque marinæ
Plauſerunt circa libera ſigna deæ.
Illa petit Nilum cymba malè nixa fugaci,
Hoc vnum, iuſſo non moritura die.
Di melius. quantus mulier foret vna triumphus,
Ductus erat per quas ante Iugurtha vias?
Actius hinc traxit Phœbus monimenta, quòd eius
Vna decem vicit miſſa ſagitta rates.
Bella ſatis cecini, citharam iam poſcit Apollo
Victor, & ad placidos exuit arma choros.
Candida nunc molli ſubeant conuiuia luco,
Blanditiæque fluant per mea colla roſæ:
Vináque fundâtur prælis eliſa Falernis,

Térque lauet, noſtras ſpica Ciliſſa comas.
Ingenium potis irritet Muſa poëtis,
Bacche ſoles Phœbo fertilis eſſe tuo.
Ille paludoſos memoret ſeruire Sicambros,
Cepheam hic Meroën, fuſcáque regna canat:
Hic referat, ſerò confeſſum fœdere Parthum:
Reddat ſigna Remi, mox dabit ipſe ſua.
Siue aliquid pharetris Auguſtus parcet Eois,
Differat in pueros iſta trophæa ſuos.
Gaude Craſſe, nigras ſi quid ſapis inter arenas,
Ire per Euphraten ad tua buſta licet.
Sic noctem patera, ſic ducam carmine, donec
Iniciat radios in mea vina dies.

PHILIPP. BEROALD. BON.

SACRA *facit vates.*] facturus ſacrificium poëticum optat ſilentium, & fraudibus fugatis pura laurea coronari.

ORA *fauentia.*] verba ſunt ſacrorum per quæ taciturnitas denunciatur: quod optime omnium docet Seneca in libro ad Gallionem de vita beata, cuius verba hæc ſunt: *Fauete linguæ.* hoc verbum non, vt plerique exiſtimant, à fauore trahitur, ſed imperatur ſilentium, vt rite peragi poſſit ſacrificium, nulla voce mala obſtrepente. Quoties ergo legeris apud poëtas (leges autem ſæpiſſime) Ore fauete, & fauete linguis, ſcito ſilentium ſignificari. Vetus etiam verbum eſt paſcito linguam, quod in ſacrificiis dicebatur, quod ſignificat coercito, contineto, taceto. In ludis vero, vt inquit Seruius, ore fauete ſignificat dicere bona verba, quia in illis neceſſarius eſt fauor.

CERA *Philippeis.*] libet mihi gloriari, citra tamen inſolentem gloriationem, me hunc locum qui hactenus in omnibus codicibus mendoſus fuit, & mendoſe lectus eſt, emendaſſe, & in veram ſcriptionem redegiſſe duarum literarum inuerſione, vt pro Philippeis dicamus Philetheis. & eſt ſenſus. Vetus mei Elegiaci, hoc enim ſignificat cera Romana, certent cum corona hederacea, qua coronatus eſt Philetas apud Græcos Elegiographus poëta. & his meis ſacris aquæ Cyrenææ miniſtrentur: hoc eſt tales quales bibit Callimachus: & ita delata inſinuatione & poëtica figuratione oſtendit ſe æmulum eſſe

A Philetæ & Callimachi, quorum ſupra meminimus.

CYRENEAS.] propter Callimachum dictum eſt, qui fuit Cyrenens Cyrenem in Africa ciuitatem inclytam condiderunt Therei: qui Theram inſulam coluerunt, quæ olim Caliſto dicebatur, vt Callimachus ait:

Nomine Caliſto primum, ſed poſtmodo Thera
Docta fuit tellus vrbis origo mea:

dicunt Cyrenam à Batto conditam, Strabo, Herodotus, & Iuſtinus, quem Callimachus ait progenitorem ſuum fuiſſe: vnde Battiades ab Ouid. & Catullo nuncupatur. Ex Cyrene præter Cal-
B limachum illuſtres fuerunt multi & in primis Ariſtippus conditor ſectæ Cyrenaicæ.

COSTVM.] frutex eſt coſtum, cuius duo genera ſunt nigrum, &, quod melius, candicans odore eximio, vt ſcribit Plin. in XII. Horatius, *Achæmeniumque coſtum.* Sacris, inquit, poëticis adhibeatur coſtum vna cum thure, quo ſuffire ſolemus templa. & aras vaporare.

LANEVS *orbis.*] lanea corona ſignificatur, & antiquiſſimum fuit genus coronarum lanearũ, vt ait Feſtus, quæ lemniſcatæ dicuntur ab hiſtoricis: quoniam lemniſci, quæ ſunt faſciæ colоratæ, illis adiiciebantur: & aliquando erant diſcolores: &, vt ſcribit Plin. in XXI. Hetruſcis
C coronis lemniſci niſi aurei iungi non debebant: puri hi diu fuerunt. cælare eos primus inſtituit Clodius pulcher, quibus verbis lemniſci à Plinio accipi videntur pro foliis & bractheis.

SPARGITE *me lymphis.*] ritus purgationum hic obſeruatur apud antiquos, vt diis ſuperis ſacrificaturus corporis ablutione purgaretur, cùm vero inferis litandum eſt, ſola vtuntur aſperſione. auctor Macro. in III. Saturnalium: vnde ait Virg. de ſacris inferorum loquens:

Dic corpus properet fluuiali ſpargere lympha.

De ſacris vero ſuperorum inquit:

——donec me flumine viuo Abluero.

D ſpargite videtur dictum pro abluite cum ſuperis ſacrificet.

MYGDONIIS *cadis.*] cadi vaſa ſunt, quibus vina conduntur, quod Nonij, veterúmque auctoritate notiſſimum eſt. vinum autem diis libari ſolitum nemo non nouit: & olim Numa lege nefas ſtatuit vina libari ex vite imputata. Papyrius dimicaturus votum fecit, ſi viciſſet hoſtes, Ioui pocillum vini. Romulum lacte non vino libaſſe tradit Plin. Mygdonios appellat à regione Mygdonia, quæ ante Bebrycia dicta eſt: mox à Bithyno rege Bithynia, vt ſcribit Solinus. Quid ſi legas modis pro cadis, vt ſit ſenſus: Volo, inquit, vt tibia libet, hoc eſt ſacrificet, ſuis
E modulis Mygdoniis. & ita vult adhiberi ſuis ſacris muſicam Phrygiam, quæ religioſa eſt, vt inquit Apul. in floridis: & Dithyrambus manifeſte videtur eſſe Phrygius, vt docet Ariſto. in VIII. Politicorum. Mygdoniam autem dici Phrygiam teſtis eſt Porphy. dicens à Mygdone rege Mygdoniam nominari, & indicat Horat. illo verſu:

Aut pinguis Phrygiæ Mygdonias opes.

quod autem tibicines ad ſacrificia adhibeantur nemo eſt qui neſciat: & olim cùm tubicines vno

agmine Tybur abiiſſent: Romani Tybur miſerunt ad tibicines reperendos, quoniam nemo erat, qui ſacrificiis præcineret: hiſtoriam tradunt Liuius, Plutar. Valerius: & carmine cecinit Ouid. & ego exiſtimo hanc eſſe veram Propertij lectionem: vt modis potius legas quam cadis.

P L V R A *laurea.*] tanquam ſcripturus ſtylo grandiloquo res grandes optat coronam lauream, qua epici poetæ coronantur.

M V S A *Palatina.*] Auguſtos, vt ſupra memorauimus, templum Apollinis Palatini extruait poſt victoriam Actiacam, Antonio, Cleopatráqoe profligatis, cuius victoriæ auctor fuiſſe fertur Apollo: id nonc à poëta celebratur. hiſtoria copioſe fuit ſuperius explicata.

E S T *Phœbus.*] topographiam facit: deſcribit enim locum vbi pugnatum eſt inter Auguſtum & Antonium. Athamanes populi ſunt Aetholię haud moltum diſtantes ab Epyro & templo Actij Apolliois, quod eſt in oſtio ſinus Ambratij, vt Plin. & Strabo meminerunt: quem locum verberant fluctus Ionij maris, & Acroceraono Epyri promontorio finitur ſecundus Europæ ſinus.

I V L Æ *carinæ.*] Actia Augoſti colonia eſt cum templo Apollinis & cum ciuitate Nicopolitana, cui à victoria nomen Auguſtus impoſuit: & Actia lodi quinquennales illic celebrantut dicati Apollini Actio: quæ ſunt monomenta victoriæ naoalis Auguſti, quæ poëta monumeota vocat carinæ Iuleæ, hoc eſt Cæſaris Auguſti. Ad hunc portum nautæ ſine operoſa & difficili nauigatiooe perueniunt.

H V C *conve.*] ad hunc locum Actij Apollinis conuenerunt bellatores ea omni pene orbis parte. hinc Antonium, inde Auguſtum ſequentes.

A E Q V A *auis.*] id eſt, non paribus auſpiciis nauale certamen conſertum eſt.

T A N S R O *damno Quirino.*] tenerum Qoirinum appellat, mollē M. Antonium, & effœminatos Romanos qui erant fœminæ mancipati: vel potius hoc dicit quod claſſis Antooij erat damnata à Quirino, id eſt, Romulo, qui adoerſabatur Antonio cum Iuppiter cauſam foueret Aoguſti: non conuenit huic loco vt Quirinum intelligamus Auguſtum.

P I L A Q V A *feminea.*] dolenter pronunciandum: quod ſcilicet pila tela Romanica & virilia manu fœminæ Cleopatræ, quæ erat peregrina & fluxa, vibratentur, quod profecto erat maieſtati Romanæ dedecoroſum.

H I N C *Auguſta.*] ſimilis eſt illa deſcriptio Maroniana huiuſce pugnæ naualis.

Hinc Auguſtus agens Italos in prælia Cæſar.
Hinc ope barbarica, variſque Antonius armis.

N A R E V A *lunarat.*] morem expreſſit Romanorum in re militari, qui acie lunata & in doo cornua diuiſa certamen inibant. Lucanus in III. loquens de pogna nauali Maſſilienſium ait: *Lunata fronte recedunt.* Poetice ait ipſum Nereum marinum deum acies ordinaſſe, qui in vndis naualis pugna parabator.

S T A N T E M *Delon.*] Delos inſula eſt clariſſi-

A ma Cycladum Apollinis templo & Græcorum mercatu celebrata. hanc Ariſto. ita appellatam prodidit, quoniam repente apparuerit enata. Plinius ait dictam eſſe alio nomine Pyrpilem, quoniam ignis ibi primum repertus ſit. Stantem optimo epitheto appellat poëta propter fabulam: & enim, vt Pindarus auctor eſt, Delon diu fluctuatam cum iam Latona parturiret, & quatuor columnæ adamantinæ immobilem continoerunt, vbi enixa eſt Apollinem & Dianam. præterea alludit poëta ad illud quod cecinit Maro, cùm de hac inſula loqueretur:

B *Quam pius Arcitenens, oras, & littora circum*
Errantem, Mycone celſa, Gyaroque reuinxit,
Immotámque coli dedit, & contemnere ventos.

Illod adde quod, vt hiſtorici memoriæ prodiderunt, ſola Delos motum terræ non ſenſit vſque ad M. Varronis ætatem, quamuis Mucianos prodiderit eam bis fuiſſe concuſſam. In hac primum inuentæ cothornices aues, quas Græci ortygias vocant: vnde Delos eſt Ortygia nuncupata. De Delo ita ſcribit Seneca in IIII. quæſtionum. Hanc philoſophi credula natio dixerunt non moueri auctore Pindaro. Thucydides ait ante quidem immotam fuiſſe, ſed circa Pelo-
C poneſiacum bellum tremuiſſe.

F L A M M A *ſinuata.*] ſignificat poëta felix angorium illuxiſſe Augoſto nauale certamen auſpicanti. ſimile eſt illud apud Virgilium:

Stella facem ducens multa cum luce cucurrit.

emicant enim faces, quæ lampades dicuntur, vt ait Plin. Præterea ignis felicia ſunt oſtenta, ſicut olim notatum eſt dormienti Seruio Tullo in pueritia ex capite flammam emicuiſſe. idem accidit Lucio Martio in Hiſpania poſt interemptos Scipiones concionanti, & milites ad vltionem exhortanti.

T E R *dixit.*] quia ternarius numerus eſt potentiſſimus, & Pythagorici eo cuncta autumant
D terminari: &, vt aoctor eſt Martianus Capella, trias princeps eſt imparium nomerus, cuius auſpicis preces tertio ac libamioa repetuntur.

N O N *ille attulerat.*] Apollo aoxiliabundus Auguſto non attulit inſtrumenta deliciarum, ſed arcom & ſagittas & vultum talem, quali aſpexit Agamemnona, hoc eſt trucem & horrendum: & ſignificat illud tempus quo Agamemnon Chryſem Apollinis ſacerdotem cum ingentibus donis filiæ redimendæ, gratia adeuntem repudiauit, iuſſitque eueſtigio diſcedere è caſtris. ille Apollioem comprecatos eſt, vt tela immitteret in exercitum Græcorum pro hac in-
E iuria vlciſcenda, quem Apollo exaudiuit, properéqoe delapſus eſt ab alto cœlo cum arcu & ſagittis, per nouem dies, totidémque noctes emittens ſagittas: primo iumenta, canéſque percuſſit, deinde homines: adeo, vt cateruatim defuncti cremarentur: auctor Homerus in primo Iliados. Pelopeium vocat Agamemnonem à progenitore Pelope, à quo Pelopidæ vocitantur.

E O A S S I T.] euacuauit multitudine quippe defunctorum pene caſtra Dorica, hoc eſt Græcorum, exhaoſta fuerunt.

S O L V I T *Pythona.*] nota fabula eſt, quemad-

modum Pythona ſetpentem magnitudine cotporis Patnaſum occupantem ſagittis Apollo confecit. Exiſtimat Strabo Pythonem fuiſſe bomioem violentum Dtaconem cognominatum Patnaſi incolam, quem Apollo ſagittis debellaoetit. fabula tefertur ab Ouidio, & Claudiano. à Pythone ludi Apollini dicati Pythia nuncupantut, quibus victotes lauto cotonabantut.

M o x *au ò longa.*] vetba Apollinis ad Auguſtum, cui auxilium pollicetur arcus ſui & ſagittarum.

A a *.Alba.*] qooniam ab Albanotum ſtirpe regom otiundi ſunt Romani, & Iulius Aſcanius quem gens Iulia auctorem ſui nominis nuncupat, Albam ædificauit.

M a i o r *auus.*] laus Auguſti, qui maiot vocatur Troianis atauis & progenitoribus, à quibus otiundos eſſe Romanos quis ignorat?

H o c *onus.*] dictticos & ſagittas cum pharetra intelligit.

M v r o r v m *Romulus augur.*] niſi Augoſte, inqoit, patriam Romanam defenderis, non bono augurio à Romulo condita eſſe iudicabitut: cui, vt uotiſſimum eſt, in Palatino monte auguritum captanti duodecim vultures, quas palatinas aues appellat, ſe oſtenderunt, cùm Remus in Auentino ſex tantummodo vidiſſet. hoc augurium Romulus exiſtimauit fortunatiſſimum condendæ vrbi, vt pote peritus aogurij, qui augur optimus à Cicerone fuiſſe fertur: ex hue inſtitotum fuit, teſte Plutarcho, vt in auguriis vultote potiſſimum vterentur.

R a g i a *vela.*] Cleopatræ reginæ, quæ velo putputeo ad Actium cum M. Antonio venit, eodemque effugit: & hoc fuit, auctote Plinio, imperatotiæ nauis inſigne.

C a n t a v r i c a *ſaxa.*] boc dictum accipe propter picturam Antonij nauigiotum, in quibus etat depicta pugna centautea, & quemadmodum Centauri ingentia ſaxa, & loco ſaxorum pocula & arbotes in Lapithas iaculabantur, ſicut ſupra declaratum eſt.

T i g n a *caua.*] oſtendit claſſem Antonij & Cleopatræ non eſſe formidaodam, quamuis in ea ſint naues ingentis magnitudinis, cùm non habeat egtegios bellatores. ſetibit Plutarchos Antonium babuiſſe naues non pauciores quingentis, in quibus fiant octitemes, deciremeſque permultæ, peditum millia centum, equitum millia atii. teges qui patebant Antonio fuetont complures. &, vt auctor eſt Florus, turribus & tabulatis naoes Aotonij alleuatæ caſtellotum & vrbium ſpecie non ſine gemitu maris ferebantut, quæ quidem ipſa moles exitio fuit.

T i g n a *caua.*] petiphraſticos vocat nauigia. appellatione tigni omnis ad ædificādum idonea matetia continetut, vt ſcribunt iotiſconſulti.

P i c t o s *metus.*] propter naues depictas: vnde à tutela picta cognominantur, vt apud Vitgilium, Piſtris, Centaurus, Chimeta, & Scylla ſunt oomina nauigiotum.

F r a n g i t *& attollit.*] catholica ſententia, qua oſtendit animos in militibus excitari, debilitatíve prout iuſta iniuſtáve fuetit cauſa, pro qua pugnauerint. ea quo vult audentiotes eſſe

A Cæſarianos, vtpote iuſtiſſimam cauſam fouentes: è contrario Antonianos meticuloſos, qui pro iniqua cauſa præliantut.

C o m m i t t a *rates.*] iam tempos eſt, inquit Apollo, prælij committendi: & ſignificanter locutus eſt: Committere enim ſignificat in certamen immittere. Tranqoillus in Caligula: *Nec ceſſauit ex eo criminari alterum alteri, atque inter ſe omnes committere.* Et Luc.

Exiguum dominos commiſit aſylum.

E g o *temporis auctor.*] ait Apollo ſe tempus idooeum, & oppottunitatem captaturum ad naues Aoguſti in pugnam inducendas, & meri-
B to. ipſe enim eſt Sol & deus tempotum, ex cuius curſu tempora efficiuntur: &, vt inquit Seneca in II. quæſtionum naturalium, *Solem ſequitur annus: ad illius flexum hyemes: æſtateſque vertuntur.*

I v l i a *roſtra.*] naues roſttatas Auguſti.

P a o a t m a *poſt arcum.*] primus prælio etat Apollo ſagittas excotiens: ſecundum Apollinem etat Auguſtus haſtam concutiens. Virg.

Actius hæc cernens arcum intendebat Apollo.

Fideli itaque Phœbi auxilio Roma fuit victtix: & victot Auguſtus, Cleopatra in fugam verſa eſt cum nauibus ſexaginta, quam turpiter ſecutus eſt Antonius, tanquam in Cleopatra viueret, ſimulque moreretut. vnde ait Flotus: *Prima dux*
C *fugæ regina cum aurea puppe, Veloque purpureo ſe in altum dedit.*

A b *aſtro Idalio.*] alludit ad hiſtoriam. nam cum poſt obitum Cæſaris dictatotis ipſis ludorum funebrium diebus ſidus crinitum, ſiue cometes per ſeptem dies apparuiſſet, credidit vulgus eam eſſe Cæſatis animam inter deos receptam, vt ſcribunt Tranquillus & Plin. Hinc eſt illud Matonis: *Ecce Dionei proceſſit Cæſaris aſtrum.* & nunc poëta id ſidus Idalium appellat, vt Virg. Dionem appellauit epitheto longe tepetito à Venete Aeneæ genitrice: vnde otiunda eſt gens
D Cæſarum: & Romæ fuit templum Veneris genitricis appellatum: quod, teſte Appiano, Cæſar etexit, qui Auguſti pater fuit pet adoptionem, cùm iure naturæ illius eſſet maiot aunculus. Idaliam autem dici Venetem ab Idalio oppido & nemore Cypri, etiam magiſtri triuiales nouetunt.

P r o s s q v i t v r *Triton.*] Neptuni tibicem. Triton vna cum Neteidibus proſequitur, inquit poëta, cantu buccinæ atque clangore Auguſti Cæſaris victoriam.

I l l a.] ſcilicet Cleopatra fugit in Aegyptum. Virg.

Ipſa videbatur ventis regina vocatis Vela dare.

I v s s o *non moritura die.*] mortua eſt Cleopa-
E tra antequam iobetetur, admotis aſpidibus, ne ſcilicet triumpharetur: cùm Auguſtus vehementer cuperet illam viuere: qooniam glorioſum exiſtimabat ſibi fore, vt inquit Plutarchus, ſi Cleopatra in triumpho duceretur. Hoc vnum ergo defuit ad victoriam cumulatam, quod Cleopatra die non iuſſo extincta eſt: nec potuit Auguſti exornare triumphum: cui tamen ait poëta futorum minimum additamentum, etiam ſi fœmina triumphata fuiſſet: & ita eleuat Cleopatram.

QVANTVS.] quam puſillus.

IVGVRTHA.] notiſſimum eſt Iugurtham opertum catheuis in triumpho ductum à Mario Arpinate, & Romæ in carcere colloctantem cum fame intra ſextum diem expiraſſe, vt auctor eſt Plutarchus.

ACTIVS *hinc.*] vt victoriæ Actiacæ celebratior memoria & in poſterum eſſet, vrbem Nicopolin apud Actium cuudidit Auguſtus, ludoſque illic quinquennaleis conſtituit, & templum Apolliuis vetus ampliauit. Romæ quoque templum Apolliuis palatini extruxit cum bibliotheca Latina, Græcáque. Quo in loco ſæpe iam ſenior ſenatum habuit. Hinc ergo ait poeta: Actium Phœbum traxiſſe monumenta, qui vna ſagitta decem naues Antouij debellabat: nam, vt inquit Vir. Terrore Apollinis omues terga vertebant.

EXVIT *arma.*] quia nou amplius bella canenda ſunt, ſed ludicra.

PRÆLIS *eliſa falernis.*] optat ſibi in pocula vinum diffundi, quod ſit eliſum, hoc eſt expreſſum ex torculari falerno: per quod falerna vina ſignificat. præla ſunt, vt ait Seruius, trabes quibus vua iam calcata præmitur, quibus vtimur in torculario. docet Cato in re ruſtica prælum longum pedes viginti quinque eſſe faciendum.

SPICA *ciliſca.*] nardino vnguento capillos ſibi inungi depoſcit. Vnguentarij ſpicas nardi celebrant in vnguentis: &, vt inquit Plin. in xii. pretium ſpicæ in libras eſt xc. denariorum. laudatur Syriacum & Cilicium. Cilicij nou meminit Plinius, niſi id ſub nomine Syriaci contineri aſſeramus, quæ ſunt regiones propinquæ. Poëta vnguentum ex ſpica nardi confectum appellat ſpicam ciliſcam: ſicut Ouid. appellauit in i. Faſtorum: *Et ſonet accenſis ſpica ciliſca focis.*
Nardinum vnguentum alio nomine vocamus foliatum, vt docet Plin. cuius eſt crebra mentio apud poetas. Quidam exiſtimant ſpicam ciliſcam accipi pro vnguento crociuo: quod in Cilicia fuit laudatiſſimum, ſed cum in croco folia, capillamentaque eſſe legerimus, non autem ſpicas: de nardino intelligeudum eſſe cenſemus. & Dioſcorides nardum in Cilicia naſci ſcribit radice nigra & odorata.

POTIS *irritet.*] ita Martialis:

Ebbenti ſuccurrunt mihi quindecim poeta,

& vt, inquit, Ouid.

—— carmina vino Ingenium faciente canunt.

BACCHVS *ſoles.*] cum Bacchus & Phœbus ſint dij poetarum, & vino ſæpe ingenium vegetetur ad carmina facienda, eleganter dictum eſt Bacchum fertilem eſſe Phœbo ſolere. &, quemadmodum ſcribunt hiſtorici, Apollo fuit in comitatu Bacchi fratris vna cum muſis: & ſacra vtrique mixta fiebant in Parnaſo: & Liberum, Apollinémque eundem eſſe deum multi dixerunt. merito ergo dixit tuo Phœbo.

ILLE *paludoſos.*] viciſſim, inquit, Bacchus & Apollo memorent victorias Augoſti, & alternis vicibus canant deuictos ab Auguſto.

SICAMBROS.] Aegyptios & Parthos. Sicambri ſont populi Germaniæ, quos Druſus auſpiciis Auguſti domuit, quos Auguſtus traduxit in Galliam: atque in proximis Rheni agris collocauit. paludoſos vocat, quaſi in paludibus habitantes, ſunt enim Rheno proximi.

CEPHEAM *Meroen.*] Nilus facit inſulas in Aethiopia complures. Clariſſima vero omnium Meroen, quam Strabo vocat caput Aethiopici regni à Meroe Cambyſis matre nomen ſortitam, vt ſcribit Diodorus. Cepheam cognominat poëta à Cepheo patre Andromedes rege Aethiupum. Fuit in Ægypto rex nomine Cephens: cuius hiſtorici meminerunt. Auguſtus vicit Aegyptios, & domuit meridionales nationes, & Indos pellexit ad amicitiam ſuam, populique Romani vltro per legatos petendam: quæ loca omnia nunc appellat fuſca regna à colore Aethiopum, Indorumque aduſto. Cuius rei cauſam ſuperius explicauimus.

REDDAT *ſigna Remi.*] propter hiſtoriam dictum hoc eſt: nam Parthi ſigna Remi, hoc eſt Romanica, quæ ademerant Craſſo & Antonio, reddiderunt Auguſto, & inſuper obſides obtulerunt: ait poëta in laudem Auguſti Parthos ſuamet ſigna etiam datoros ipſi imperatori.

IN *pueros ſuos.*] ſi Auguſtus, inquit, aliquid remittet orieutalibus, faciet ob hoc vt trophæa Parthica differantur in Druſum & Tiberium, qui illos domitabunt.

IRE *per Euphraten.*] tanquam omuia pacata reddiderit Auguſtus in tantum vt liceat ire per media regna Parthorum ad ſepulchrum Craſſi: quod tamen ab hiſtoricis nou memoratur: & à Lucano dictum eſt: *Craſſo quærente ſepulchrum.* cuius caput vna cum dextra miſit Surrenas Orodi regi Parthorum: in cuius conuiuio Iaſon tragœdus caput Craſſi ritu bacchantis extulit, & canticum ſaltauit Craſſi cladibus accommodatum. auctor Appianus in libro, cui titulus eſt Parthicus. Euphratem autem fluuium eſſe Babylonium diximus ſupra, cuius latitudo ſtadium occupat.

INTICIAT *radios.*] pollicetur ſe totam noctem vino & carminibus operaturum vſque ad matutinum tempus, & orientem Solem. Ita Horat. *Vigiles lucernas Profer in lucem.*

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

CERA *Philetæis.*] Omuino legendum. *Serta,* non *cera.* Corona, inquit, Romana certet coronæ Philetex. Nam cera hic locum non habet, neque ſcriptio. Sed ſacra facturi στέφανον ϗ χέρνιβα adhibebant. illum à Phileta, hanc à Callimacho petit. Sic alibi ſerta pro corona:

Quum mea propendent, demiſſa in pocula ſerta.

Si quis vulgatam lectionem retinere mauult, cera erit imago poëtæ. Itaque dicit ſuam imaginem cum illa Philetæ certare: ederas ſuas cum corymbis Philetæ. Nam imagines poetarum edera coronatæ Ouidius:

Si quis habes noſtros ſimiles in imagine vultus,
Deme meis ederas Bacchica ſerta comis. Perſius:
—— quorum imagines lambunt
Edere ſequaces ——

TERQVE *focum circa.*] Quid ſit, quæratur. Nam hunc ritum plane ignoro. Beroaldus hic mihi

mihi riſum ſuſtulit. Hoc vnum aſſerere poſſumus, quod hic de laneo orbe dicitur, id Græcis eſſe *κανοῦν κύκλῳ βωμοῦ εἱλίσσειν*. Euripides Hercule furente:

—— ἐν κύκλῳ δ' ἤδη κανοῦν
Εἵλικτο βωμοῦ. φθέγμα δ' ὅσιον εἴχομεν.

κανοῦν Id eſt caniſtrum, in quo mola ſalſa, & quædam alia erant ad ſacrificium pertinentia, circum aram in orbem circunferebant. Semper Romæ puer ingenuus, qui Camillus dicebatur, & ipſe quoque cumerum geſtabat, quod nihil aliud eſt, quam *τὸ κανοῦν* Græcorum. Sed non legimus illud circa aram circumferri. Deinde quis eſt laneus orbis, niſi glomus? Itaque hic ritus latet penitus mihi incognitus.

SPARGIT & *me lympha.*] Nam ſua *περιρραντήρια* habebant. *εἰς χέρνιβα* coniecta & extincta face, aqua illa ſpargebant ſe.

TIBIA *Mygdoniis libet eburna cadis.*] Et hic quoque Beroaldo per me tacere licuiſſet. Nos in Aetnam, de Pithaulis hunc locum interpretati ſumus. qua meliorem interpretationem nemo attulerit. Sed tamen non ita amamus noſtra, vt ſi meliorum in mentem veniat, non ea in vulgus proferamus. ego interpretor Cados hic non *πίθους*, ſed *τοὺς Κάδους* populum & vrbem Mygdoniæ. *tibia Mygdoniis Cadis* dictum, quomodo Plauto Hoſpes Zacyntho, Varroni vinum Leſbo. Intelligit ergo hic Phrygiã tibiam. Phrygia tibia cantet, hoc eſt tibia *τὸ φρύγιον νόμον* cantet. De Cadis Mygdoniæ vrbe vide Strabonem. Scribendum igitur hic maiuſcula C. Niſi quis de Pithaulis intelligat, vt olim expoſuimus. De quibus Turnebus interpretatur locum Horatij:

—— qui Pythia cantat.

At tunc *πιθαῦλαι* eſſent, non *πυθαῦλαι*.

NAM *tales viatos.*] Callimachus hymno in Apollinem, & Pindarus. Item vetus Poëta:

Ἀλλ' ὦ ἄνα
Οὐδὲ ἱερὰ λάζεο δίων
Διδύμων ποτὶ ἐνδέξια καὶ
Ἴσαν μὲν γᾶν, ἴσαν δ' αὖ
Πᾶς ἐφοβεῖτο.
Παύρου νῶτος, παύρου κῦμα,
Ἀνὰ δ' ἐξίθορες μαίνει κωφᾶν
Τόξα Φοῖβε,
Κατὰ χρυσολάκου βασιλῆ τελχῖνα.

IMPOSVIT *prora.*] Vota inſculpebantur, aut inſcribebantur in cera in genubus ſtatuarum. Iuuenalis, *Propter quæ fas eſt genua incerare Deorum.* Apuleius: *Votum in alicuius ſtatuæ femore aſſignaſti igitur magus es. aut cur obſignaſti.* In prora erat tutela nauis. Quid ſit tutela nauis non pauci ſciũt.

ET *nimium remis audent prope turpe.*] Scribe: *Proh turpe.*

CANTENIS *remigat alis.*] Hic alas *ταρσοὺς* exponit. ſunt remorum ordines. Ait centenos vtrinque remos fuiſſe. Non tamen ideo *ἑκατήρη* putes dici, vt dicitur, *τετρήρης*, *πεντήρης*, *ἑπτήρης*, *δεκήρης*. Nam tum à numero remigum ad ſingulos ſcalmos dicitur.

AT *pater Idalio.*] Bæbius Macer: *Circa horam octauam ſtella ampliſſima quaſi lemniſcata corona orta eſt. quam quidam ad illuſtrandam gloriam Cæſaris iuuenis pertinere exiſtimabant. Ipſe animam patris ſui eſſe voluit: eique in Capitolio ſtatuam ſuper caput auream ſtellam habentem poſuit. inſcriptum in baſi fuit:* ΚΑΙΣΑΡΙ ΗΜΙΘΕΩ. *Sed Vulcanius aruſpex in concione dixit Cometen eſſe, qui ſignificaret exitum noni ſæculi, & ingreſſum decimi. ſed quod inuitis Diis ſecreta rerum pronunciaret, ſtatim ſe eſſe moriturum. Et nondum finita oratione in ipſa concione concidit. Hoc etiam Auguſtus in libro ſecundo memoriæ vitæ ſuæ complexus eſt.* Hactenus Bæbius Macer.

BELLA *ſatis cecini citharam iam poſcit Apollo.*] Nam eidem & ſagittas & citharam attribuunt. Callimachus:

Φοῖβος ἀεθλητὴν ἔλαχ' ἰοῖσι, φοῖβος ἀοιδήν,

Lege:

Φοῖβος ἀεθλητὴν ἔλαχεν ῥύσιν, φοῖβον ἀοιδόν.

BLANDITIÆQVE *fluant.*] Omnino legendum, *Blanditaque.* Plinius libro quinto & vigeſimo: *Radicem ſilueſtris roſæ, quam Cynorrhodon vocant, blanditam ſibi aſpectu in frutecto.* Sic Tibullus:

Blanditis vult eſſe locum Venus ipſa querelis.

Sic dictum à Propertio *blandos turis honores.* *θυμίαμα, θυμιάδας.*

TARQVE *lauet noſtras ſpica Ciliſſa.*] Ouidius:

Et ſonet accenſis ſpica Ciliſſa focis.

Iam comitia Criticorum conuenerunt, vtrum de croco an de nardo hic intelligendum eſſet. Et tandem de nardo & prærogatiuæ & iure vocatæ ſuffragium tulerunt. Sed ego eorum magiſtratus vitio creatos obſeruaui. Itaque eorum nullam rationem habendam cenſeo. Nam ſi apud Ouidium ſpica Ciliſſa eſt crocus, erit & hic apud Amerinum noſtrum. Quod enim de nardo intelligi non poſſit, fidem fecerit, quod nardus Cilicia ſpicam non habet. Quod autem in ara crocum incenderetur, id vero teſtatur Tertullianus libro de cultu mulierum: *Crocum capiti mulier Chriſtiana ingerit, vt in aram. quodcunque enim immundo ſpiritus excremari ſolet, id vſi probis, & neceſſariis vſibus adhibeatur.* En locupletem auctorem, qui omnem euictionem præſtet. Quin in croco ſpico vocatur, in quod in allio: quanquam non id cremari ſolere certus ſim, ſed *κατὰ ἐξοχὴν* ita totum crocum vocatur. Iam nardi Ciliciæ nulla ſpica, ſed Indicæ: & vero, vt puto, in Indico ſpica vocatum eſt id, quod radix eſt verius, quam ſpica. Idque Latinum potius eſt, quam Græcum, bulbos radicum ſpicam vocare. quare puto in eo Græcos ſequutos eſſe Latinorum idioma. Nam ſane talis nulla eſt ſpica aut bulbus nardi Ciliſſæ: quæ eiuſmodi erat, vt propter breuitatem in faſciculos colligi aut conſtringi non poſſet, ſed in ſacculos congerebatur. quo nomine dicta *θυλακῖτις.* Nicander Alexipharmacis.

Ἄλλοτε σὺ πολλάκι μὲν κόλπων ἐνικάρδια νάρδου
Ῥιζάδα θυλακόεσσαν ἐνιπλέξας, τοτὲ κίκινον
Πρωτογενῆ κάλλαιον ἀεὶ πλημμυρίδα κόρσης.

θυλακόεσσαν intelligit, hoc eſt *κίλικινον*, &, vt Dioſcorides vocat, *ὀρεινόν*. Quare diligenter hoc conſiderandum, atque obſeruandum: ſpicam Ciliſſam hic eſſe bulbum croci, quanquam pro croco ipſo accipitur, vt ſpicam nardi eſſe bulbum nardi Indicæ. Græci quidem *νάρδου στάχυν* dicunt, ſed non *κρόκου στάχυν* neque *κροκόδου στάχυν*. Quare apparet, vt dixi, imitatione Latinorum

ſeplaſiarios Capuæ, & eos ſequutos omnes Græcos id ſpicam dixiſſe. Contra στάχυς Græcis eſt, quicquid nucamenti modo compactum mucronato faſtigio ſemen incluſum gerit, quod præcipuum in frugibus Cerealibus. à quarum ſimilitudine Græci ῥιζοβόμοι in thymo. ſtœchade & ſimilibus στάχυν ponunt. Dioſcoridis ſunt verba de Epithymo nondum à quoquam intellecta: Ea ego in gratiam τῶν ὅλως ἰατρικῶν ſtudioſorum ponam. Ἐπίθυμον, inquit, θύμου ἐστὶν ἄνθος τοῦ σκληροτέρου καὶ θύμβρᾳ ἐοικότος. ἔχει δὲ κεφάλια λεπτὰ, κοῦφα, οὐραγὶς ἔχοντα ὡς τρίχας. Hic diligentiſſ. vir, atque Latinitatis obſeruantiſſimus Ioannes Ruellius & ſe & alios in magnos difficultatum anfractus induit, quum vertit: *Capitula habet tenuia, & leuia, & in eis caudiculas, quaſi capillamenta.* οὐραγὶς vertit *caudiculas*, Dupliciter lapſus eſt, & quum putat deminutiuum οὐρᾶς eſſe οὐραγὶς, & quum putat caudiculas deminutiuum caudæ Latine poſſe deduci. Neque hoc ſatis. Nam quot lites inter Rhizotomos ſeuit hæc interpretatio, aliis Græce neſcientibus, aliis lanam caprinam ſomniantibus? Miſeret me eorum, qui Dioſcoridem tractant, & Græce neſciunt. Ac Dioſcorides non figuram Epithymi hic nobis proponit, ſed thymi illius, qui Satureiæ ſimilis eſt: qui in Cappadocia & Pamphylia frequentiſſimus ſponte naſcitur. Non, inquam, Dioſcorides epithymum deſcribit nobis, neque capillamentum illud, quo thymum quoque inuolui certum eſt: & quod ne Plinius quidem ignoraſſe videtur. ſed thymum ipſum Cappadocem & Pamphylium. In quo multum decepti ſunt iſti immanium Commentariorum conſarcinatores, qui maluerunt pertinaciter verum oppugnare, quam quid vellet Dioſcorides, diligenter penſitare. Sed quid penſitaſſent homines & Latine, & Græce ignari? Quibus id facile ignoſco, quia, & nemo hactenus errorem inſignem in Dioſcoridis verbis deprehendit. Nam pro οὐραγὶς ἔχοντα ὡς τρίχας, legendum aio, οὐραχὶς ἔχοντα ὡς στάχυι. *Epithymum*, inquit, *eſt flos è thymo duriore ſatureiæ ſimili capitulis tenuibus, leuibus, mucronata cuſpide, quali ſtœchados.* Ita enim vertendum erat. Nam Dioſcoridis Epithymum neque eſt capillamentum de quo ſupra dixi, neque hic illum niſi de ſpica thymi agere certum eſt, ſed illius thymi, qui tantum ſatureiæ ſimilis eſt. Nam & thymus στάχυν habet, vt & fæx Pharmacopœorum ſcit, & teſtatur Nicander ἀεὶ χαίταις ἐμπυκάζονται, quum ait: ἢ νέον βρύοντα θύμου στάχυν. Et ſtœchas ad eius inſtar στάχυν habet. Dioſcorides de ſtœchade, ὁμοίως ἔχοντα κόμην θύμῳ. & αὐτοψία id docet. Ergo Epithymum Dioſcoridis tantum capitulum & ſpica thymi durioris eſt ac thymbram referentis intelligo thymbram, quam veteres κεφαλωτὰ vocabant, quia κεφάλια vt hic thymus habet. Serenus:

Ac Thymbræ ſpeciem, quam commemorant Cephalotē.

οὐραχὶς igitur vocat ſpicas à ſimilitudine cuſpidum in ſibynis, & haſtis, quæ Homero & οὐραχοὶ & σαυρωτῆρες dicuntur. Eleganter igitur ait capitula illa thymbræ eſſe mucronato faſtigio inſtar cuſpidum. imo ipſa faſtigia cuſpides vocat. Nos igitur. Dei virtute, primi maximam cauſſam errorum & periculoſæ ignorantiæ ex bono ſcriptore ſuſtulimus, quæ doctorum hominum ingenia hactenus exercuit, idque propter ignorationem huius partis humanitatis, quam Criticen vocant. Tanti momenti eſt errores veteres, qui iamdudum in bonis auctoribus inoleuerunt, odorari poſſe. Quare non eſt quod poſthac quiſquam in Dioſcoride cum Ruellio, aut vllas caudiculas, voces Latino cœlo ignotas, neque neſcio quos pilos harioletur. Omnia plana ſunt, omnia illuſtria, ac perſpicua. οὐραχοὶ igitur hic ſunt ſpicarum mucrones. At ſpicæ nardi & ſpicæ alij alia ratio, quam reddere non poſſum. at illam recte poſſum. Nam quicquid in acumen deſinit: veteres ſpicum vocabant. vnde deminutiuum ſpiculum, & verbum inſpico: vt, *ferroque faces inſpicat acuto.* Et ſane οὐραχὶς nihil aliud quam ſpicum.

SPICA *Ciliſſa.*] De croco igitur intelligendum: quod in aris cremari ſolitum oſtendimus. Ouidius: quum de aromatis, quæ ſacris adolerentur, loquitur:

Nec fuerant rubri cognita fila croci.

INGENIVM *poſitus irritet.*] Lege, *potus irritat.* eſt γεῦμα.

ELEGIA VII.

SVNT aliquid manes: letum non omnia finit:
Luridáque euictos effugit vmbra rogos.
Cynthia namque meo viſa eſt incumbere fulcro,
Marmor ad extremæ nuper humata viæ:
Cùm mihi ab exequiis ſomnus penderet amaris,
Et quererer lecti frigida regna mei:
Eoſdem habuit ſecum, quibus eſt elata capillos,
Eoſdem oculos: lateri veſtis aduſta fuit.
Et ſolitum digito beryllo adederat ignis,
Summáque Lethæus triuerat ora liquor:
Spirantéſque animos, & vocem miſit. at illi
Pollicibus fragiles increpuere manus.
Perfide, nec cuiquam melior ſperande puellæ,

In te iam vires ſomnus habere poteſt? A
Iámne tibi exciderunt vigilacis furta Suburræ,
Et mea nocturnis trita feneſtra dolu?
Per quam demiſſo quoties tibi fune pependi,
Alterna veniens in tua colla manu.
Sæpe Venus triuio commiſta eſt pectore miſto:
Fecerunt tepidas pallia noſtra vias. B
Fœderis heu taciti, cuius fallacia verba
Non audituri diripuere noti.
At mihi non oculos quiſquam inclamauit euntis.
Vnum impetraſſem te reuocante diē.
Nec crepuit fiſſa me propter arundine cuſtos.
Læſit & obiectum tegula curta caput,
Denique quis noſtro curuum te funere vidit? C
Atram quis lacrymis incaluiſſe togam?
Si piguit portas vltra procedere, at illud
Iuſſiſſes lectum lentius ire meum.
Cur ventos non ipſe rogis ingrate petiſti?
Cur nardo flammæ non oluere meæ?
Hoc etiam graue erat, nulla mercede hyacinthos D
Iniicere, & fracto buſta piare cado.
Lygdamus vratur, candeſcat lamina vernæ.
Senſi ego, cum inſidiis pallida vina bibi,
Aut Nomas arcanas tollat verſuta ſaliuas.
Dicet damnatas ignea teſta manus. E
Quæ modò per viles inſpecta eſt publica noctes,
Hæc nunc aurata cyclade ſignat humum:
Et grauiora rependit iniquis penſa quaſillis,
Garrula de facie ſi qua locuta mea eſt.
Noſtráque quod Petale tulit ad monimenta corollas,
Codicis immundi vincula ſentit anus.
Cæditur & Lalage tortis ſuſpenſa capillis
Per nomen quoniam eſt auſa rogare meum.
Te patiente meæ conflauit imaginis aurum,
Ardenti è noſtro dotem habitura rogo.
Non tamen inſector, quamuis mereare, Properti,
Longa mea in libris regna fuere tuis.
Iuro ego fatorum nulli reuocabile carmen,
Tergeminúſque canis ſic mihi molle ſonet,
Me ſeruaſſe fidem. ſi fallo vipera noſtris
Sibilet in tumulis. & ſuper oſſa cubet.
Nam gemina eſt ſedes turpem ſortita per amnem:
Turbáque diuerſa remigat omnis aqua
Vna Clytæmneſtræ ſtuprum vehit, altera Creſſæ
Portat mentitæ lignea monſtra bouis.
Ecce coronato pars altera vecta phaſelo,
Mulcet vbi Elyſias aura beata roſas:
Qua numeroſa fides, quáque æra rotunda Cybelles,
Mitratíſque ſonant Lydia plectra choris:
Andromedéque & Hypermeſtre ſine fraude maritæ,
Narrant hiſtoriæ pectora nota ſuæ.
Hæc ſua maternis queritur liuere catenis
Brachia, nec meritas frigida ſaxa manus,
Narrat Hypermeſtre magnum auſas eſſe ſorores:

In ſcelus hoc animum non valuiſſe ſuum. A
Sic mortu lacrymis vitæ ſanamus amores.
Cælo ego perfidia crimina multa tuæ.
Sed tibi nunc mandata damus: ſi fortè moueris,
Si te non totum Chloridos herba tenet.
Nutrix in tremulis nequid deſideret annis B
Parthenie: patuit, nec tibi auara fuit.
Deliciæque meæ Latris, cui nomen ab vſu eſt,
Ne ſpeculum dominæ porrigat illa nouæ.
Et quoſcunque meo feciſti nomine verſus,
Vre mihi. laudes deſine habere meas.
Pelle ederam tumulo, mihi quæ pugnante corymbo C
Mollia contortis alligat oſſa comis.
Ramoſis Anio quà pomifer incubat aruu,
Et nunquam Herculeo numine pallet ebur,
Hoc carmen media dignum me ſcribe columna,
Sed bene quod currens vector ab vrbe legat. D
Hic Tiburtina iacet aurea Cynthia terra:
Acceſſit ripæ laus Aniene tuæ.
Nec tu ſperne piis venientia ſomnia portis.
Cùm Pia venerunt ſomnia, pondus habent.
Nocte vaga ferimur. nox clauſas liberat vmbas,
Errat & abiecta Cerberus ipſe ſera. E
Luce iubent leges Lethea ad ſtagna reuerti:
Nos vehimur, vectum nauta recenſet onus.
Nunc te poſſideãt aliæ: mox ſola tenebo:
Mecum eris, & miſtus oſsibus oſſa teram.
Hæc poſtquam querula mecum ſub voce peregit,
Inter complexus excidit vmbra meos.

PHILIPP. BEROALD. BON.

SVNT *aliquid manes, letum non omnia finit.*] refert ſomnium, quo vidit vmbram Cynthiæ; & verba, quæ ab illa audire viſus eſt, commemorat. Prima ſententia ſumpta eſt ex illo Homerico: Eſt apud inferos anima, & ſimulachrum nun nihil eſt, & ita animos immortales eſſe credit contra Epicureorum opinionem.

LVRIDA *vmbra.*] epithetou bonum & vmbris defunctorum accommodatum. Luridus enim dicitur ſupra modum pallidus: vnde lurida rana, luridus orcus, & lurida venena dicuntur ab idoneis ſcriptoribus. Apuleius pallorem ipſum appellat lororem.

FVLCRO.] fulcrum dicimus tam lecti diſcubitorij, quam cubicularis, quo fulcimur, id eſt, ſuſtinemur, vt inquit Seruius: vnde deriuari videtur. Tranquillus in Claudio loquit: *More veteri ad fulcra lectorum ſedentes veſcerentur.*

MVRMVR.] hoc ideo dicit: quia ſepulta erat, vt infra dicet, in ripa Anienis: & natura fluuiorum eſt, vt vndis fluant murmurantibus. Papinius:

Sic ripas ego murmurantis Hebri.

ET *quereret.*] corrigendum eſt quereret, hoc eſt lamentaret regnum lecti mei obitu Cynthiæ frigeſcere, vt pote viduatum & deſolatum.

SOLITVM *beryllon.*] indicat ſibi Cynthiam apparuiſſe facie & cultu corporis eodem, quo elata eſt, & habebat, inquit, eandem in digito gemmam, quæ rogali flamma erat. Beryllus gemma eſt in India originem habens. Poliuntur omnes ſexangula figura artificum ingeniis, aliter politi non habent eundem fulgorem probatiſſimi ſunt qui viriditatem puri maris imitantur. ſunt & chryſoberini, quorum fulgor exit in aureum colorem. Indi ex beryllis faciunt cylindros: quibus commendatio eſt ex longitudine. auctor Plinius in vltimo. vnde dixit Iuuenalis: *Donauit arcana cylindros.* vbi intelligendum eſt de huiuſcemodi gemmis faſtigiata longitudine. Cylindrorum meminit etiam iuriſconſultus de auro & argento legatu his verbis: *Cum quædam ornamenta mamillarum ex Cylindris, triginta & margaritis detraxiſſet.*

LETHÆVS *liquor.*] iuxta illud Sillij:

Lethæos potat latices obliuia mentis.

PERFIDS.] verba Cynthiæ per quietem alloquentis Propertium, & eius perfidiam criminantis, qui tam cito ab obitu amicæ ſomnos capere poteſt.

EXCIDERANT.] è memoria exierant. Martialis: *Excidit mihi nomen.* Indicat Cynthia ſe habitaſſe in ſuburra, à qua vna ex vrbanis tribubus nominata eſt ſuburrana, quamuis in codicibus Plinianis & Varronianis mendoſe ſcriptum ſit ſuburbana. Hic vicus frequens erat antiquitus ſcortis: vnde à Virgilio, & Martiale ſuburranæ

meretrices cognominantur. Hinc eſt illud Petſij:

——totaque impune ſuburra
Permiſit ſparſiſſe oculos tam candidus vmbo.

P E R *quam demiſſo.*] ex hoc docent Cynthiaci manes quanto ſit amore Cynthia complexa Propertium, quæ non recuſabat vt poëtæ obſequeretur per funem à feneſtra deſcendere manus alternando more funamboli.

S Æ P E *Venus triuio.*]citra verecondiam ſe cum Propertio ait Cynthia concuboiſſe propalam amotis cauſa:id qood Crates & Diogenes cynici feciſſe memorantur.

T E P I D A S.] dicit ſua pallia ſioe pectora (vtraque enim lectio probata eſt) trpeciſſe ipſas vias in qoibus concumbebant.

F O E D E R I S *heu taciti.*]dolenter pronunciandum eſt. dolet enim Cynthia fœdus illod fuiſſe irritum, quod inter ſe taciti de amore percuſſerant: Cuius fœderis verba ait à ventis fuiſſe diſcepta.

I N C L A M A V I T.]mox erat priſcorum morientibus oculos operire, rurſuſqoe in rogo patefacere. auctor Plinius. Conqueritur Cynthia id officij genus ſibi morienti fuiſſe denegatum à Propertio, & quia eum clamore oculos claudebant moribundos, ideo dixit, *Inclamauit*. alij codices habent inclinauit. cuius verbi ſignificatio eſt manifeſtaria.

N E C *crepuit.*] ego exiſtimo hoc verſu ſignificari cuſtodem cadaueris, quem ait Cynthia ſuo funeri adhibitum non fuiſſe à poëta. cuſtos, inquit, feralis non inſonuit fiſſa arundine, hoc eſt fiſtula arundinea iuxta meum cadauer, vt ita ad vigiliam eſſet excitatior, atque vegetior. Huius cuſtodiæ feralis meminit Apoleios in ſecundo de aſino aureo.

T E G V L A *curta.*] conqoeritur Cynthia ſibi defunctæ tegulam fractam, mutilatámque ſub capite fuiſſe ſuppoſitam, cùm debuerit verus amator puluinos molles, delicatoſque ſubiicere.

C V R R V M.]legendum curuom. & eſt ſenſus: Quis vidit te in meo funere curuatum, & capite in terram inclinato: quod ſignum eſt ex animo lugentis. dolet etiam quod nullis lachrymis calefecerit togam atram, hoc eſt nigram, quam lugentes geſtare conſuerunt. veſtes enim pullas induunt qui lugent: vnde pullati dicti: & ille color Anthracinus nuncupatur. Anthraces enim Græcè carbones Latinè appellantur. vnde ait Varro: *Amiculo nigello ſequuntur luctum.* auctor eſt Feſtus nulli licuiſſe vti prætexta pulla, niſi ei qui funus faciebat. Scribit Plutarchus in quæſtionibus: Mulieres in luctu albis veſtibus indui, & corpus defuncti albo veſtimento velari, qoi color eſt mortuis aptiſſimus. Defunctus enim eſt quiddam ſimplex & purom, ſicut color albus ſyncerus & minime inquinatus eſt.

C V R *nardo.*] cur, inquit, quando cadauer meum comburebatur, non optaſti, vt venti flaſent, ignémque reſtinguerent: cur vnguēto nardino flammas rogales non reſperſiſti? antiquitus enim cadauera vnguentis vngebantur, iuxta illod Ennianom: *Tarquinij corpus bona fœmina lauit & vnxit.* & in rogom aceruatim congeſta vnguenta in honorem cadaoerum vtebantur. vnde Plinios de vnguentis ſcribens inquit: *Honos hic ad defunctos pertinere cœpit.* & Apuleius pollinctum appellat corpus, quod erat aromatis perſperſum & vnguine odoro delibotom. & Papinius ſcribit meliorem in Glauciæ defuncti rogum congeſſiſſe liquores pretioſos.

N V L L A *mercede hyacinthos.*]in rogum defuncti qui carus fuerat munera pretioſa mittebantur, & dilecti equi, canes, famuli, vna comburebantur. Nunc dolet Cynthia, quod in funere ſuo Proper. nec quidem iniecerit viles hyacinthos, nec vino rogum ex more reſperſerit. Hyacinthus flos eſt, quem, vt inquit Plin. in vigeſimo primo, comitatur fabula duplex: luctum referens eius quem Apollo dilexerat, aut ex Aiacis cruore editi ita diſcurrentibos venis, vt Græcarum literarum figura ea legatur inſcripta. de quo Ouid.

Has Hyacinthe teneſtillas Amarante moraris.

Hyacinthus gemma eſt, in qua fulgor violaceus dilutus eſt, vt auctor eſt Pli. in vltimo. Ab Hyacintho Hyacinthinus color appellatur aëtius. vnde in exodo ſcriptum legimus, Pelles Hyacinthinas appellari à colore: & velum ex Hyacinthino croco, byſſo, purpuráque contextum adhibebatur ad myſtica Iudæorum ſacra accommodatum: in quo Hyacinthus aëri deputabatur, ſicut crocus æthéri, byſſus terræ, purpura mari: & ita ad quatuor elementa colores in velo quatuor referebantur, vt docet Ioſephus in vi. de captiuitate Iudæorum, & Hieronymus in epiſtola ad Fabiolam de veſte ſacerdotali. Hyacinthina aotem veſtis à viola nomen cepit: cuius Martialis, Perſius & Plin. meminerunt. Hic Hyacinthos accipe pro floribos potius quam pro gemmis: cum in funeribus flores paſſim cum vngoentis adhiberentur: quod Papinius in epicedio Glauciæ, & epicedio Priſcillæ demonſtrat.

F R A C T O *cado.*] vino rogos reſpergi ſolitos teſtis eſt Homerus, qui ſcribit Achillem in funere Patrocli flammas rogales reſtrinxiſſe mero nigro infuſo. & Virg. dixit in vi.

Relliquias vino & bibulam lauere fauillam.

At tu, inqoit, Cynthia, noluiſti vel rupto cado vaſe vinário buſtum meum mero reſpergere.

L Y G D A M V S *vratur.*] ex his verbis ego coniecto Cynthiam veneno periſſe: & eſt cum ironia per interrogationem prononciandum, vt ſit ſenſus. Quando ego bibi vina venenata ſenſi ne te dicentem ex dolore Lygdamus vratur? quaſi dicat me moriente non dixiſti vt Lygdamus ſeruus vreretur, hoc eſt ignito ferro in fronte notaretur & ſtigmaticus efficeretur, neque vt ſeruus lamina candente torqueretor, tanquam ille venenum in poculo propinaſſet.

C A N D E S C A T *lamina verna.*] ſupplicij genus notat, quo antiqoitus vtebantur. vnde ait Valerius in Theodoro: *Hieronymus tyrannus laminas extinxit.* Quintilianus in gladiatore: *Ille accendebat ignibus laminas.* & huius tormenti crebra eſt mentio apud eccleſiaſticos ſcriptores. Vernam autem ſeruum dici notum eſt: & eum potiſſimum qui domi noſtræ naſcitur. vnde ver-

naculum deriuatur. & Columella gallinas vernaculas vocat noſtrates, quas maxime probat.

Nomas]numen eſt fœminæ ſagæ & expiatricis, quæ ſaliuis vtebatur ad expiationes, quas eleganter Perſius luſtrales appellat, quaſi purgatorias : *Luſtralibus ante ſaliuis expiat* : & ſcribit Plinius in vigeſimooctauo : Faſcinationes ſaliua ieiuna repelli, & in omni medicina mos erat terna deſpuere precatione, & lippitudines matutina ſaliua ſanantur. Ait Cynthia, non dixiſti, vt Nomas tolleret ſaliuas luſtrales, nec vlla exhibiſti dolentis indicia.

Dic *& damnatas*.]duæ ſunt dictiones, dic, &: diuiſimque legendum eſt, vt ſit ſenſus : Dic Properti vt teſta ignita vrat manus noxij & ſōtis, qui mihi concinauit exitium : quaſi dicat, tu nihil tale dixiſti. Poteſt & aliter iſtorum quatuor verſiculorum ſenſus ordinari, vt Cynthia petat à Propertio, vt ſupplicium ſumere velit de Lygdamo ſeruo, & ancilla nomine Nomade: à quibus vina pallida, hoc eſt venenata ſibi data eſſe teſtatur. idque ſe inter bibendum ſenſiſſe ſignificat. Vratur, inquit, Lygdamus cauterio tanquam veneficus. Facito vt Nomas manifeſtet venena illa, quæ habuit in arcanis, quæ mibi propinarunt. Teſtæ autem ignitæ ſupplicium dicet, hoc eſt dicere coget : & indicare manus illas ſceleratas, quæ mibi venena porrexerint.

Tollat.] emenda id verbum, & lege prodat, quod ſignificat reuelet & aperiat.

Salivas.] expone ſecundum hanc ſententiam pro venenis, ſiue vinis venenatis : nam & vinum ſaliuam habet, &, auctore Plinio, ſua cuique vino ſaliua eſt innocentiſſima.

Qvæ *modo per viles*.] dolet Cynthia quod poſt obitum ſuum ſtatim poëta alteram adamauerit, & eam quæ eſſet proſtituta, & omnibus communis, & quæ pretio locaret noctes. Hæc, inquit, cycladata incedit, & apud te regnat. Cycladа appellamus veſtem fœmineam in rotunditate formatam, cuius ita meminit Seruius, *Togas etiam fœminas habuiſſe cycladum, & recinij vſus oſtendit.* De hac ait Iuuenalis :

Hæc ſunt quæ tenui ſudant in cyclade.

Et Alexander Romanus Imperatot, auctore Lampridio, dicere ſolebat matronas regias contentas eſſe debere cyclade, quæ ſex vnciis auri plus non haberet. Inde dicitur cycladatus, cyclade indutus. Tranquillus : *In publicum proceſſit Caligula aliquando ſericatus, & cycladatus.*

Et *grauiora rependit*.]ſi aliqua ancillarum, inquit, auſa eſt coram noua domina meam laudare formoſitatem, illa luit pœnas, & maiora penſa nere compellitur, & neta calathis reponere, quos quaſillos vocat, quorum iam facta eſt mentio.

Nostra *Petale*.] nomen eſt vetulæ, quam dicit fuiſſe vinculis codicariis coercitam, propterea quod coronas tulerit ad ſuum monumentum.

Codicis *immundi*.] codices dicuntur tabulæ à quo codicarias naues antiqui nuncuparunt, quæ commeatum ſubuehunt. & caudex plurium tabularum contextus appellatur : vnde Claudius cognominatus eſt Caudex, is qui Romanis primus perſuaſit nauem conſcendere, vt docet Seneca in libro de breuitate vitæ. cuius verbis manifeſtarius efficitur Domitij error ſcribentis Claudium Caudicem eſſe cognominatum à caudaco : quod nullus veterum ſcriptorum prodidit, neque Varro, apud quem Caudaci nomen quidem ponitur, ſed citra mentionem Claudij caudicis. caudacus autem ſignificat ſuauem & manſuetum. Sed non inde cognomen Claudius caudex accepit, vt Domitius hallucinatur, ſed à caudice, qui plurium tabularum contextum ſignificat, vt autumat Seneca: cum quo errare malim, quam cum recentioribus ſcriptoribus vera ſentire.

Cæditvr *& Lalage*.] numen fictitium Lalage enim Græce vox dicitur, & Lalagen amicam appellat Horatius. Quoniam, inquit, Lalage iurat per nomen meum, tanquam venerandum. ideo cæditur à noua domina, & per capillos trahitur.

Conflavit.] in maſſam redegit. Dolet Cynthia quod adeo priſtini amoris ſit oblitus, vt patiatur imaginem ſuam auream à noua amica conflari, quod fieri non fineret ſi viueret ſcintilla vlla prioris incendij.

Fatorvm *nulli reuocabile carmen*.] quoniam pluribus in locis meminit poëta fatorum, & nos nihil pene de fato enarrauimus, video eſſe facturus operæpretium, ſi hoc in loco quid ſenſerint idonei ſcriptores de fatis explicauero. Philoſophi connexionem, ſeriémque cauſarum omniũ, qua fit omne quod fit, fati nomine appellitant. Fatum (vt inquit luculente Seneca) ſi deum dixeris non mentietis, cum enim nihil aliud ſit quam ſeries implexa cauſarũ : ille eſt prima omnium cauſa, ex qua cæteræ pendent. vnde ait Auguſtinus : non eſſe de verbi controuerſia elaborandum, quandoquidem ipſe ordo cauſarum dei ſummi tribuitur voluntati, quam ethnici philoſophi fatum vocant. Fato, hoc eſt illa indeclinabili ſerie rerum, cuius ineffugibilis eſt neceſſitas, fieri omnia Zeno & Chryſippus arbitrantur. Plato vero, Platonicique dixerunt fatũ legém eſſe diuinam : vnde ſi quid prouidentia agitur, id agi etiam fato : & quod fato terminatur, id prouidentia eſſe ſuſceptum. Apud Iudæos Phariſęi Himarmene, hoc eſt fato, deputant vniuerſa Saducei vero Himarmenem omnifariam negãt, aſſerentes bonum vel malum in hominũ electione atque volũtate eſſe propoſitum. Triſmegiſtus de Himarmene, hoc eſt fato & neceſſitate, ita ſcripſit : *Himarmene & neceſſitas ambæ ſibi inuicem indiuiduo connexæ ſunt glutino : quarum prior Himarmene rerum omnium parit initia : neceſſitàs vero cogit ad effectum.* Tria eſſe fata dixit Apuleius propter tria tempora, ſub quo nomine tres Parcas intelligit. Nam quod in fuſo perfectum eſt id præteritum tempus ſignificare : quod torquetur in digitis, præſens : quod nondum è colo tractum eſt, id futurum ſeculum videtur oſtendere. Apuleio aſtipulatur Auſonius ſic ſcribens : *In Aegypto ternario Tres charites, Tria fata, Triplex vox, Trina elementa.* Scribit Martianus Parcas Iouis eſſe librarias, atque eiuſque cœleſtia cuſtodes. poëtę fato cũcta regi autumãt. Ideoque dixit Manilius:

Fata regunt orbem, certa ſtant omnia lege.

Interdum fatum pro morte vſurpant, quæ ineluctabilis eſt. Nunc iurat Cynthia per carmen fatorum quod irreuocabile eſt, ſe fideliſſimam fuiſſe in amore Propertij.

TERGEMINVSQVE *canis.*] Cerberus triceps, qui latratu trifauci terret manes defunctorum.

NAM *gemina eſt ſedes.*] apud inferos, inquit, per amnem Acherontem bifariam nauigatur, & duplex eſt domicilium, alterum malorum, alterum bonorum. Huic ſimile eſt illud Virgilianum:

B *Hic locus eſt partes vbi ſe via findit in ambas.*

à dextra Elyſium, à ſiniſtra Tartarum eſſe dicit.

CRESSÆ] Paſiphaës, quæ intra bouem ligneam incluſa concubuit cum tauro, quam Maronis muſa in lugentibus campis eſſe memorauit.

ELYSIAS *roſas.*] campi Elyſij ſunt ſecundum poëtas in medio inferorum ſuis felicitatibus pleni, vbi habitant animæ piorum. Secundum theologos Elyſij ſunt in ſphæra plane puris animis deputati, quod refert Macrob. Alij circa Lunarem circulum, quod ſentire videtur Lucanus illuc ſcribens animam perueniſſe C Pompei:

Semidei manes habitant, quos ignea virtus
Innocuos vita patientes ætheris imi
Fecit. ——

Hiſtorici Elyſium eſſe dixerunt inſulas fortunatas, quas nouiſſe ſe Strabo teſtatur: quas Plutarchus in Sertorio duas eſſe ſcribit: Plinius & Solinus ſex numero prodiderunt, quarum delitias & felicitatem luculente deſcribit Horatius: & Homerus illic Elyſios campos eſſe finxit. vel, vt alij dicunt, in Hiſpania his verſibus:

Elyſium in campum, terrarúmque vltima tandem
Dij te tranſmittent: ſtat flauus vbi Rhadamantus.
D *Exiſtítque viris vbi vita facillima durans.*

Nunc poëtice loquitur poëta, & ait in Elyſio eſſe roſas ſicut cecinit Tibullus:

Floret odoratis terga benigna roſis.

TVRBA *Cybeles.*] in campis Elyſiis ait Cynthia eſſe turbam Cybeleiam propter cymbaliſtas & tympaniſtas illic reſonantes.

LYDIA *plectra.*] plectra, teſte Donato, ab hoc verbo plector dicta ſunt, quod ſignificat ferior, quoniam eo cordæ feriuntur à citharœdo. dicit Cynthia in Elyſio ſonare plectra Lydia propter muſicam Lydiam, quæ, teſte Apuleio, erat querula: de qua ita ſcribit Ariſtoteles in octauo politicorum: E *Ad melodiam quæ appellatur Lydia miſta flebiliter diſponuntur.* & à Plato. in tertio de republica: *Quæ ſunt*, inquit, *querulæ harmoniæ dic mihi Lydia mixta, Lydiaque acutæ, cætera huiuſmodi.*

MITRATIS *choris.*] alludit ad ſacerdotes Cybeleios, miniſtróſque Bacchi, qui mitriferi cognominatur. & mitra à fœminis & effœminatis geſtabatur. In Elyſio erant, inquit, chori, choreæque tripudiantes. Ita Tibullus:

Hic cantus, choreæque vigent.

ANDROMEDÆ.] in Elyſio erant animæ mulierum pudicarum, & quæ probitate cenſentur.

A HÆC *ſumma.*] Andromede, inquit, conqueritur quòd immerito fuerit cathenis religata ad ſaxum, quando fuit obiecta monſtro propter peccatum maternum: de quo dictum eſt in primo commentario.

HYPERMNESTRE.] rectus eſt caſus, cuius notiſſima eſt fides erga maritum Lynceum.

CHLORIDOS *herba tenet.*] ait vmbra Cynthiæ, Si non te totum occupauit Chloris noua amica, pellexitque herbis & veneficiis, hoc te rogo, vt nutrici Parthenię victum ſuppedites, nec illam ſinas egere in ſenecta: quæ tibi ſemper præſto fuit. potes legere Colchidos propter Me-B deam à qua herbæ medeides dicuntur.

LATRIS *cui nomen ab vſu.*] latria Græcè ſignificat ſeruitutem, latris ſeruum: & apud eccleſiaſticos ſcriptores fere ſemper latria dicitur illa ſeruitus quæ pertinet ad colendum Deum, vt docet Auguſt. in x. de ciuit. Dei. Inde appellatur latris ancilla à ſeruitute & obſequio, quod dominæ impendebat.

PELLE *hederam tumulo.*] hedera inimica eſt omnibus ſatis: ſepulchráque ac muros rumpit, vt refert Plin. in XVI. &, vt inquit Laberius in mimmo, *Hedera ſerpens vires arboreas necat.* Ideo nunc petit Cynthia à Propertio, vt hederas re-C moueat à ſepulchro, quæ oſſa ipſius alligabant, infeſtabántque.

RAMOSIS *Anio.*] ſenſus eſt: Scribe mihi breue epitaphium in columna, quæ poſita eſt prope Anienem tyburtinum: & ita indicat ſe fuiſſe ſepultam in Tyburtina terra. De Aniene ſupra dictum eſt.

PALLET *ebur.*] cælum Tyburtinum dicebatur rebus præſtare candorem potentiſſimum ebori. vnde ait Sillius:

Tyburis aura paſcit ebur. ——

& Martialis:

Tybur in Herculeum migrauit nigra Lycoris:
D *Omnia dum fieri candida credit ibi.*

Hoc fieri poëta ait numine Herculeo. Tybur enim Herculi dicatum eſt, & Herculeum cognominatur. cuius rei ſupra memorauimus.

HIC *Tyburtina.*] hoc eſt epitaphium, quod ſcribi in columna depoſcit Cynthia.

AVREA.] hoc eſt formoſa.

ANIENE.] vocatiuus eſt caſus, tanquam Anienus ſecundo ordine declinetur, qui frequentius eſt tertij ordinis. & eo declinatu dicitur Anio anienis, quo Nerio nerienis: vt docet Gell. Anienis ripæ laudem ait acceſſiſſe propter ſepultam illic Cynthiam.

E SOMNIA *portis.*] poetæ ſomniorum portas duas eſſe dixerunt, corneam & eburneam, quarum cornea veris: eburnea falſis ſomniis eſt deputata: Si quis forte cauſam quærere velit, is inſtruetur auctore Macro. qui ſcribit in commentariis in ſomnium Scipionis: Cornu iſtam eſſe naturam vt tenuatum viſui peruium ſit: ebur vero ita eſſe denſatum ait ad quamuis extremitatem tenuitatis craſſum nullo viſu ad vlteriora tendente penetretur. alij vero autumant per portam corneam oculos ſignificari: per eburneam vero ipſum os à dentibus, quæ oculis videmus vera proculdubio eſſe, quæ ore loqua-

mur falſæ eſſe poſſe.

A ABIECTA *ſe.*] quoniam noctu liberæ vmbræ vagantur, nec clauſtris coërcentur, interdiu vero ait ex legibus Plutonis omnes vmbras reuerti ad Acherontem, & eas à Charonte recenſeri prouidente ne aliqua legitimo numero deſit.

MECVM *eris.*] quando ſcilicet eris defunctus.

INTER *complexus.*] dicit poëta eludens Elegiam è ſuo effugiſſe compleſu vmbram Cynthiæ, quæ incorporea eſt: &, vt inquit Maro,

Par leuibus ventis, volucrique ſimillima ſomno.

B

IANVS DOVSA PATER.

SED *breue quod currens vector ab vrbe legat.*] *Currens*, id eſt, curſim ac properanter prænauigans. ſic Horatius: *licebit Inſecto ter puluere curras*, id eſt, nauiges porro.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

AT ILLI *Pollicibus fragiles increpuere manus.*] Non cuiuis obuium, quid velit Amerinus noſter. Sed proculdubio erat geſtus componentium ſe ad dicendum. Petronius: *Intrat cinædus homo omnium inſulſiſſimus, & plane illa domo dignus,* C *qui vt infractis manibus congemuit, eiuſmodi carmina effudit.* Idem: *Retexit ſuperbum pallio caput, & manibus inter ſe in articulorum ſtrepitum constrictis. Quænam eſt, inquit, hæc audacia?* Hodièque multos id facere, antequam loquantur, videmus. At qui conuocatis viris, aut alioqui verba facere volebant, alia ſigna habebant, quibus ſibi audientiam faciebant: vt in actis Apoſtolorum Paulus τῇ χειρὶ κατασείων populum κατασιγάζει. Antiquitus prætento pollice, medico, & auriculari depreſſis, ac mediis duobus indice, & infami erectis, ſignificabant ſe verba facere velle ad populum. Apuleius Mileſia II. *Ac ſic aggeratis in cumulum ſtragulis, & effultus in cubitum, ſubrectúſque in torum porrigit dexteram: & inſtar oratorum conformat articulum, duobúſque infimis concluſis digitis, ceteros eminentes porrigit, & infeſto pollice clementer ſubrigens, infit.* D In numiſmate conſecrationis Conſtantini anima Conſtantini nuda, linteo amicta, quadrigis vehens in cælum porrecto brachio recipitur alia manu ex cœlo exiſtente ad hunc geſtum conformata, pollice ſcilicet infeſto duobus ſequentibus iunctis, duobus vero reliquis depreſſis, qui eſt geſtus Epiſcoporum benedicentium. Infra ſunt literæ CONS. id eſt Conſecratio. E Omnes enim Conſecrationes, illo ſeculo ita exprimebantur, vt imperatoris anima dextra Iouis porrecta exciperetur. In Panegyrico Conſtantino Magno dicto: *Vere enim profecto illi ſuperum templa patuerunt: receptúſque eſt conſeſſu cœli, tum Ioue ipſo dextram porrigente.* Fulgentius Placiades libro de Continentia Virgiliana non pollice prætento, ſed compreſſo. *Itaque compoſitus in dicendi modum, erectis in totum duobus digitis, tertium pollicem comprimens ita verba exorſus eſt.* Itaque Epiſcopi eo geſtu olim in loco, qui Salutatorium dicebatur Latinis, ἀσπαστικὸν Græcis, alloquebantur populum, & benedicebant eum.

A VIGILANTIS *tecta Suburra.*] Scribe auctore vetere libro, *Vigilacis.* quo verbo Iuriſconſultus vtitur.

FECERVNT *tepidas.*] Huic pentametro ſubiungendum diſtichon: NEC CREPVIT FIXA ME PROPTER ARVNDINE CVSTOS.

NEC *crepuit fiſſa.*] Lege FIXA. neque, inquit, propter amores noſtros euenit id, quod alias ſolet, vt aut ianitor, ex inſidiis vulneratus ſit à te, neque tegula à noſtris tectis in caput tuum miſſa ſit.

B FOEDERIS *heu taciti.*] ἑλληνισμὸς cum genitiuo Græco more. οἷον τοῦ ἀοιδοῦ. Plautus:

Di immortales mercimonij lepidiſſimi.

AT *mihi non oculos quiſquam inclinauit.*] Noſter, INCLAMAVIT. Tangit morem claudendi oculos morientis cum inclamatione nominis illius.

CVR *ventos non ipſe rogis.*] Mos Romanus. Herodianus libro quarto. Sed id prius ex Græca ſuperſtitione. Homerus:

Ἔνθ' αὖτ' ἄλλ' ἐνόησε, ποδάρκης δῖος Ἀχιλλεύς.
Στὰς ἀπάνευθε πυρῆς δοιοῖς ἠρᾶτ' ἀνέμοισιν
Βορέῃ καὶ Ζεφύρῳ, καὶ ὑπέσχετο ἱερὰ καλά.
Πολλὰ δὲ καὶ σπένδων χρυσέῳ δέπαϊ λιτάνευεν
C *Ἐλθέμεν, ὄφρα τάχιστα πυρὶ φλεγεθοίατο νεκροί,*
Ὕλη τε σεύαιτο καήμεναι———

INIICERE *& fracto.*] Duo diſticha quæ ſequebantur, alio pertinent.

CYCLADE *vertit humum.*] Virgil. *croceo velamen Acantho.* Seruius: *cyclade.*

ET *grauiora rependit iniquis.*] *Iniquis quaſillis.* quia æqua penſa rependebantur heræ, niſi quum ob culpam aliquam iniquiora exigebantur. Ouidius:

Aequaque formoſæ penſa rependis heræ.

Gloſſæ: *σταθμὰ τὰ διδόμενα ταῖς γυναιξὶν, Penſa.*

CONICIS *immundi.*] Et illa eodem modo D damnata eſt apud Iuuenalem:

Horrida quale facit reſidens in codice pellex.

PER *nomen quoniam eſt auſa.*] Ab hoc pentametro ſequuntur duo diſticha ordine: LYGDAMVS VRATVR.

LYGDAMVS *vratur.*] μίμησις ex perſona ipſius nouæ amicæ. Vratur Lygdamus, quia conſuluit ſagam Nomada ſuper noua amica, quæ fortaſſe ad eius interitum ſpectabant: aut tale quid. Nam conſtat hoc velle Propertium. ſed cuiuſmodi fuerit id, pro quo luſtrales ſaliuas Nomas ſaga mouerit, id vero neque ſcio, neque admodum refert vtrum ſciam an neſciam.

E SENSI *ego quum inſidiis pallida vina bibi.*] Verba non μιμητικὰ, ſed ipſius Cynthiæ. eſt autem parentheſis, & legendum *bibi*, non *bibit.* Has voces imperioſæ pellicis audiui egomet, inquit, quum tacite bibi χοαί. nam inferium vinum, quod Græci vocant χοαί, *pallida vina* dicit. *pallida* ob mortuos, ad quos pertinet id vinum. Vini autem illius odore putabant elici animas ad bibendum, vt illa bibula anus Plautina facit, cuius nares flos meraci Libyci percutit. Propterea χοὰς Euripides νεκρῶν ἀγωγὰς vocat in Ecuba:

Δίξαι χοὰς μοι καὶ δὲ κωκυτοὺς
Νεκρῶν ἀγωγοὺς.

A v t *Nomas arcanas.*] Aut erucietur Lygdamus,aut tollat ſaliuas luſtrales & incantamenta ſaga illa,quam Lygdamus conſulit. Nam quare conſulit, ſi hoc non eſt inſidiari capiti, & vitæ meæ?

D i c e t *damnatas.*] Ita liber noſter. Sed legendum, *Ducet.* ducere hic eſt filatim liqnefacere:vt fit in pingui,qood igné remittitur. Hiſpanice *Pringar*,genus tormenti ea lardo igne liquefacto,& in terga mancipiorum ſtillante: dignum non miſeris mancipiis,ſed ipſis ſemimauris carnificibus ſupplicium. Sane, inqnit, teſta ignea impoſita liquatim igne tabefactæ manus ſtillabuut,niſi areanum prodiderit. Hæc eſt,ni fallor, vera horum verſuum,& ſedes,& explicatio: qui antea & alieno loco poſiti,& obſcuri erant.

A r d e n t *è noſtro.*] Lege: *Ardeat.*

V n a *Clytæmneſtra ſtuprum venit.*] *Clytæmneſtra ſtuprum* [illegible], Clytæmneſtra impodica. ſic ſcelus Polymneſtoris, error Herculis, & talia multa Propertiana.

V a c t a *Phaſelo.*] Noſter *parta* phaſelo,qnod non intelligo.

Q v a q v s *errat turba Cybelles.*] Corruptum ea ſcriptura, *Quáque ara rotunda Cybelles.* Rutundum pro rotundo veteres.

N a r r a n t *hiſtoria pectora.*] Noſter *corpora.* Ita repone.

H æ c *ſumma aeternis.*] Mallem: *Hac ſua maternis.*

N a r r a t *Hypermneſtre.*] Vitioſa interpunctio ſententiæ bonæ iniuriam facit. Nam ita potius:

Narrat Hypermneſtra magnum auſas eſſe ſorores.
In ſcelus hoc animum non valuiſſe ſuum.

P a r t h a n i e *patuit.*] Ita interpunge:

Nutrix in tremulis nequid deſideret annis
Parthenie. patuit,nec tibi auara fuit.

D a l i t i æ q v a *mea Latris.*] Et in veteribus inſcriptionibus ſerui, & ancillulæ dicuntur d e l i c i v m. Eas, ni fallor, abras vocabant Attici. Iuuenalis Abraio intelligit.

—— & flauam,quæ fert mandata,puellam.

Fortaſſe *Faucam.* In Gloſſis, *Fauca.* [illegible] *Faucus,* [illegible]. Plautus Milite: *Quaſique hunc annulum Fauæ ſua dederis,ea porro mihi.* ex veſtigiis ſcriptæ lectionis ita emendamus:quod ſine dubio rectum eſt.

ELEGIA VIII.

D i s c e *quid Eſquilias hac nocte fugarit aquoſas,*
Cùm vicina nouis turba cucurrit agris.
Lanuuium annoſi vetus eſt tutela draconis,
Hic vbi Tartareæ non perit hora moræ,

A *Quà ſacer abripitur cæco deſcenſus hiatu,*
Quà penetrat virgo, tale iter omne caue:
Ieiuni ſerpentis honos cùm pabula poſcit
Annua, & ex ima ſibila torquet humo.
Talia demiſſæ pallent ad ſacra puellæ,
B *Cùm temerè anguineo creditur ore manus.*
Ille ſibi admotas à virgine corrigit eſcas.
Virginis in palmis ipſa caniſtra tremunt.
Si fuerint caſtæ, redeunt in colla parentum;
Clamántque agricolæ fertilis annus erit.
C *Huc mea detonſis auecta eſt Cynthia mannis.*
Cauſſa fuit Iuno, ſed mage cauſſa Venus.
Appia dic quæſo, quantum te teſte triumphum
Egerit, effuſis per tua ſaxa rotis!
Turpis in arcana ſonuit cùm rixa taberna,
D *Si ſine me,famæ non ſine labe meæ.*
Spectaculum ipſa ſedens primo temone pependit,
Auſa per impuros fræna mouere locos.
Serica nam taceo volſi carpenta nepotis,
Atque armillatos, colla Moloſſa, canes;
E *Qui dabit immundæ venalia farta ſaginæ,*
Vincet vbi eraſas barba pudenda genas.

PHILIPP. BEROALD. BON.

D i s c a *quid Eſ. hac no. fu. aquo.*] nouam refert ſuperſtitionem Draconis lanuuini, qui cibariis à virgine porrectis paſcebatur:& ita puellarum pudicitia explorabatur. eo ſe contuliſſe Cynthiam curru vectam cum luxurioſo comitatu conqueritur. diximus ſopra Propertium in Eaquiliis habitaſſe. ideo nunc ait exquilinos no-

A ctu certatim eucurriſſe ad viſendam Dracoois Lannuini vetuſtam religionem. Lanuuium oppidum eſt in Latio, ea quo municipio fuit Milo, vt inquit Aſconius, & ita apud Ciceronem in oratione pro Milone legendum eſt, Lanuuium fuiſſe iter Miloni ad flamioem prodēdum, quòd Lanuuij dictator erat: cum in multis codicibus legatur Lauinium, & Lauinij propter oominis ſimilitudinem. Lanuuium condidit Diomedes exilio aduectus, vt ſcribit Appianus io ſecundo bellorum ciuilium. In codice Caruliano reuerendæ vetuſtatis legi: *Lanuuinus acer atque dentatus:* à Lanuuio ſcilicet deriuatus paſſim nunc B legitur Lauinus.

T v t s l a *Draconis.*] ſcribit Cicer. in 1. & 11. de diuinatione: In Solinio campo agri Lanuuini, vbi educarus eſt Roſſius, fuiſſe maximam aoguium vim, adeo vt ad focum nundinari ſolerent. vude non abſurde videtur ficta eſſe fabula Draconis Lanuuini, quem ait poëta per longam vetuſtatem fuiſſe ſub tutela Lanuuij in ſpecu dehiſcente.

T a m *rara.*] emenda tartareæ, vt ſit ſenſus: Draconem recubare in eo antro per quod deſcenſus eſt ad inferos, vbi nulla ceſſat bora, qua non illac deſcendant in tartarum vmbræ defuoctorum: & ita furtim inſinnat per illud antrum C iter eſſe manibus ad tartarea domicilia. Dracones iuba criſtatas eſſe tradidit, qui tanta magnitudine reperiuntur, vt elephantos in pugna enecent: & eorum ſanguinem totum hauriant.

E x *vna.*] lege Ex ima. & eſt ſenſus: Draconem ſibilare ex ima, boc eſt profunda ſpelunca.

D a m i s s æ *pallent.*] demittebantur ex ritu ſuperſtitioſo virgines in illud antrum ad alendum draconem, quæ pallebant, panebántque vehementer porrigentes manu cibos ad os dra- D conis.

R s d a v n t *in colla parentum.*] ſi caſtæ puellæ porrexerint eſcam ieiuno draconi: is ex earum mann ſumit cibum, & illæ pudicæ iudicantur, incoluméſque ad parentes reuertuntur. ſin autem fuerint impudicæ: illas auerſatur, & infeſtat.

F s r t i l i s *annus.*] hæc eſt agricolarum vociferatio, quando ſoſpes & illæſa virgo à dracone remeauit.

H v c *mea detonſis.*] ait poëta Cynthiam per Appiam viam, per quam iter eſt Lanuuium, curru vectam acceſſiſſe ad draconem Lanuuinum. E cuius rei uon tam fuit cauſa Iuno: cui dicata erat illa religio, quàm Venus, & impudicitia. Iunonem in hoc loco intellige ſoſpitam, quòd oculis cæcutientibus fere omnes prætererunt. inuenio apud biſtoricos Iunooem cogoomento ſoſpitam templum habuiſſe Lauinij: cuius rei fit luculenta mentio apud Liuium ita ſcribentem libro octauo ab vrbe condita: *Lanuuinis ciuitas data, ſacráque ſua reddita cum eo, vt ades, lucúſque ſoſpita Iunonis communis Lanuuinis municipibus cum populo Romano eſſet, propter hanc adem, quam Lanuuij Iuno ſoſpita habebat.* ipſa apud Ouidiom in ſexto Faſtorum Lanuuium ſuum vocat illo verſu:

A *Et populus Laurens, Lanuuiúmque meum.*

D a t o n s i s *ab annis.*] id eſt ætate puellari: qua primitias comæ detonſæ diis conſecrabant. ſed cum iſtud ephebi magis pueri, ſicut Plutarchus docet, quàm puellæ factitarent, exiſtimo hunc verſnm ita eſſe legeodum: *Huc mea detonſis auecta eſt Cynthia mannis:* vt poëtæ ſenſus hic ſit: Cynthiam deuectam eſſe, ad cerimonias Lannuinorum in carpento, quod manni, hoc eſt equi detonſi, hoc eſt pexi & ornati ducebant. & ita non Iunoniæ religionis cauſa, ſed libidinis luxurioſo & delicato ornatu præditam Cynthiam B vult intelligi deportatam eſſe Lanuuium. mannes autem equos eſſe puſillos & delicatos notum eſt: qui, teſte Porphyrione, alio nomine burichi ouncupantur: de quibus ait Horatius:

Terrent mannos ego quid timebo.

quod autem his iunctis vterentur ad currum docet Ouidius illo verſiculo:

Paruáque quàm primum rapientibus eſſeda mannis.

manni diminutinum eſt mannulus. qua dictione vtitur Plinius in epiſtolis ſic ſcribens: *Habebat mannulos multos, & iunctos, & ſolutos.*

T s m o n s *pependit.*] inſtat aurigantis: & ita taxat Cynthiam, quæ citra puellarem verecun- C diam fungeretur aurigæ miniſterio.

S y r i g a n a m *tracto.*] verſus obſcuriſſimus, nec ipſi Propertio, ſi ita legatur, facilis interpretatu. ego vero, vt in aliquem poëticum ſeoſum redigeretur, ita emendaui: *Serica nam taceo volſi carpenta nepotis:* & eſt ſenſus, Cynthia ſeqneſtrato pudore, ibat io curru, oec aurigæ munia obire verebatur. taceo autem illa carpenta fuiſſe nepotis, hoc eſt luxurioſi, volſi id eſt mollis & euirati, quibus ſerico velamento decoratis Cynthia vehebatur. & ita erit color rhetoricus, qui dicitur occupatio. Volſus autem apud priſcos dicitur glaber, & depilis à D vellendo ouocupatus. Plautus in Aulularia: *Tu iſtum gallum, ſi ſapis, glaureorum reddes in quam volſus ludius eſt.* & Scipio in oratiooe probro dat Gallo bomini delicato, quòd barba vulſa, fœminibúſque ſubuulſis ambulet. nepotem autem prodigum & victus delicatioris dici oemo eſt qui oeſciat?

A r m i l l a t o s *canes.*] taceo canes moloſſicos habuiſſe Cynthiam in comitatu armillis decoratos. Canibus collaria imponuntur, quæ vocantur melium, id eſt cingulum, vt ait Varro in ſecundo de re ruſtica, circum collum ex corio firmo cum clauis capitatis, intra quæ capita io- E ſuitur pellis mollis, ne noceat collo duritia ferri. à Feſto appellatur millus. hic poëta vocat canes armillatos, hoc eſt millum in collo geſtantes, tanquam armillam & ornamentum: alluditque ad millum collare. colla autem moloſſa dici propter epyroticos canes manifeſtarium eſt, qui erant laudatiſſimi, quique celebrantur teſtimonio Varronis, Virgilij, Horatij, & Lucani: & à Plauto facetiſſime paraſiti canes moloſſi nuncupantur in captiuis.

Q v i *dabit.*] hic mihi videtur eſſe ſenſus: Nepos ille mollis & volſus, qui regnat in amore Cynthiæ, io cuius curru ille geſtatur, cùm

cœperit eſſe barbatus & veſticeps: efficietur fartor, & vendet farta, hoc eſt farcimina, ganeonibus & hellooibus, qui ſaginæ & abdomini veſcuotur. & ita leges farta & non facta. eſt & alter ſenſus & verior, vt ſcilicet dicat poëta huoc nepotem mollem & delicatum, qui nunc ætatis floſculo eſt in delitiis? vbi inceperit eſſe hiſpidus & barbam raſitauerit, futurum gladiatorem. Illi enim, qui ludo gladiatorio præparabantur à munerariis in ſaginario alebantur, vt ſaginati, roboratique valentioribus alimentis vehementius digladiarentur. quod luculentiſſime docet diuus Cyprianus: cuius verba hæc ſunt ex libro epiſtolarum 11. *Paratur gladiatorius ludus, vt libidinem crudelium luminum ſanguis oblectet, impletur in ſuccum cibis fortioribus corpus. & arvina toris membrorum moles robuſta pingueſcit, vt ſaginatus in pœnam carius pereat.* Quintili. quoque in gladiatore hoc idem ſignificat ſic ſcribens: *Alebat deuotum corpus grauior omni fame ſagina.* Talis itaque gladiator dicitur dare venalia fata, hoc eſt mortem venalem ſaginæ immundæ id eſt gladiatoriæ, quia venditur à laniſta, & ſaginatur à munerario, vt deinde in gladiatorio ſpectaculo depugnet ad ſpectatorum voluptatem. Talem futurum ait Propertius illum nepotem, qui tunc erat Cynthiæ delitium.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

QVVM *vicina meis.*] Noſter, *Quum vicina nouas arua cucurrit agros* quod puto verum, modo *aura* pro *arua* legas. hic ſupra:

Publica vicinæ perſtrepat aura viæ.

Quum, inquit, aura ſtrepitus verberauit aures viciniæ. nouos agros vocat exquilias, quæ eo tempore colebantur ſublato communi ſepulchro plebeiorum. Horatius:

Nunc licet exquiliis habitare ſalubribus.

Mæcenas etiam ibi conceſſis ab Auguſto aliquot iugeribus cepit hortos colere, qui ab eo Mæcenatiani dicti fuerunt.

LANVVIVM *annoſi.*] Verba Plutarchi, quæ nos olim in hunc locum annotaueramus, adducerem, niſi hoc iam à Turnebo factum viderem. Sed & Ælianus diſertiſſime hoc proſequitur libro de animalibus x. cap. XVI. Poſt alia: οἰκουρεῖ ἐν τῷ Λανουΐῳ ἄλσει τιμᾶται μέγα καὶ δασύ, καὶ ἔχει πλησίον νεὼν Ἥρας Ἀργολίδος. ἐν δὲ τῷ ἄλσει φωλεὸς ἔστι μέγας καὶ βαθύς, καὶ ἔστιν αὐτοῦ δράκοντος. Vide reliqua. Vbi vides Lauinium manifeſto vocari, quod hic Lanuuium. Neque enim, quod etiam quidam docti Itali pertendont, diuerſa ſunt Lauinium & Lanuuium, neque cauſſæ eſt quod locum quendam Strabonis ad hoc adducent, quum is locus nihil eos iuuet. Et iocularc eſt eorum commentum.

VATVS *eſt tutela draconis.*] Iunoni Lanuuinæ ſacer Draco ille, de quo hic & apud Ælianum agitur. In nummis L. PROCILI Iuno Suſpita, quæ erat tutela Lanuuij, cuſa eſt Draconem huoc calcans.

CÆCO *deſcenſus hiatu.*] φωλεὸν vocat Ælianus, item σπήλαιον.

QVA *penetrat virgo.*] Ita & noſter ſed inepte. lego:

Qua penetral. (virgo tale iter omne caue.)

ISIVNI *ſerpentis honor.*] παρθένοι τε ἱεραὶ εἰσκομιζόμεναι ὁμιλοῦσι ... εἰς τὸ ἄλσος ἐν ταῖν χεροῖν φέρουσαι μᾶζαν καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ταινίαις κατειλημμέναι. ... αὐταῖς ... τὴν ... τοῦ δράκοντος ... καὶ ἀπλανῶς ... ἰοῦσι τοῖς ὀφθαλμοῖς.

QVVM *temere anguineo.*] Repone ex fide ſcripti libri: *Quum tenera. Tenera,* hoc eſt puellaris. In monobiblo:

Ne tenera adſidua colla grauentur aqua.

Tenera colla, puellaria. παιδικῶς poëtice.

VIRGINIS *in palmis.*] Virginis κανηφόρου.

SI *fuerint caſtæ.*] Perſequitur Ælianus: καὶ ἐὰν μὲν παρθένοι ὦσι, προσίεται τὰς τροφὰς αὐτὰς ὁ δράκων ... ζῷον θεοφιλές. εἰ δὲ μή, ἄπαστος μένει, ... τὴν φθοράν, ... μεμαρτυρημένου. ... δὲ τὴν μᾶζαν τὴν τῆς ... ἐπὶ ... τοῦ ἄλσους, καθαίρουσι ... ... τὸ ... καὶ αἱ ... ἐλέγχονται, καὶ ... τὴν παρθενίαν ... ἐκ τοῦ νόμου κολάζονται προσείας.

HVC *mea detonſis deuecta eſt Cynthia mannis.*] Ita recte Beroaldus ex veteri lectione, *ab annis.* ſed mirum detonſos dicere, quos Ouidius iubatos facit.

Paruáque comprimunt rapientibus eſſeda mannis
Ipſa per admiſſas concute lora iubas.

Alibi de mannis:

Frenáque in effuſa laxa iacere iuba.

Gloſſæ, *Mannus* βερίχοις. Ita etiam Acro in Horatij Epodum. In Panegyrico in Conſtantinum: *Cui digredienti ad annulos ſederas.* Lege: *mannulos dederas.*

SED *mage cauſſa Venus.*] Nam tam Veneris quam Iunonis ibi celeberrimum templum. Strabo: Λαουΐνιον ἔχον κοινὸν τῶν Λατίνων ἱερὸν Ἀφροδίτης.

APPIA] Lanuuium ad partes viæ Appiæ, vt hic vides. Et Lauinium quoque ad Appiam erat, auctore Strabone. Ergo Lauinium & Lanuuium idem.

SERICA *nam taceo.*] Has nugas excogitauit Beroaldus. atque illi commentum placet. Vetus lectio: *Striga nam rapto.* vel *capto.* Lego: *Striga. nam capto.* μίμησις ex perſona Cynthiæ. Cynthia, inquit, primo temone ſedens dixit aurigæ, Striga. nam ea re huc veni vt volſi nepotis carpenta rapiam, & armillatos canes. Strigare quid eſſet, ſatis alibi in Parodiam Virgilij diximus. Strigare equi dicuntur, quum interquieſcunt: à Striga loco, vbi hoc ſolent facere in exercitu. auctor Chariſius. Gloſſæ falſo legunt *Triga Triga*, τόπος, ὅπου ἵπποι γυμνάζονται. Contrarium eſt Reſtrigare. Seneca Epiſtola quarta. *Surge, & reſtriga, at clauum iſtum vno, ſi potes, ſpiritu exupera.* Hodie male in Senecæ libris, *Surge, & inſpira.*

VVLSI *carpenta nepotis.*] Volſum, ἀνδρόγυνον ... intelligo: nepotem, ἄνανδρον. M. Seneca declamationum libro primo. *in iſtis volſis atque expolitis, & nuſquam niſi in libidine viris. volſis* ... idem apud Iuuenalem, *reſupinata iuuentus.*

Ælianus: φασὶ δὲ περὶ [illegible] A
[illegible]
[illegible].
Ita legi debet locus ille apud Ælianum.

Q V I *dabit immunda.*] Qui ſe autorabit ludo gladiatorio. Firmicus: *Qui ſe ob alienæ gratiæ voluntatem vendinant ſanguinis iactura ad mortis ſpectaculum vendant.* Tatianus: ἑαυτοὺς εἰς τὸ [illegible] [illegible].

ELEGIA IX.

C V M fieret noſtro toties iniuria lecto, B
Mutato volui caſtra mouere toro.
Phyllis Auentinæ quædam eſt vicina Dianæ,
Sobria grata parum; cùm bibit, omne decet.
Altera Tarpeios eſt inter Teia lucos,
Candida, ſed potæ non ſatis vnus erit. C
His ego conſtitui noctem lenire vocatis,
Et Venere ignota furta nouare mea.
Vnus erat tribus in ſecreta lectulus herba.
Quæris concubitus? inter vtramque fui.
Lygdamus ad cyathos. vitrique æſtiua ſuppellex. D
Et Methymnæi Graia ſaliua meri.
Nile tuus tibicen erat, crotaliſtria Phyllis,
Et facilis ſpargi munda ſine arte roſa.
Nanus & ipſe ſuos breuiter concretus in artus
Iactabat truncas ad caua buxa manus. E
Sed neque ſuppletis conſtabat flamma lucernis,
Decidit inque ſuos menſa ſupina pedes.
Me quoque per talos Venerem quærente ſecundos
Semper damnoſi ſubſiluere canes.
Cantabant ſurdo, nudabant pectora cæco:
Lanuuij ad portas hei mei ſolus eram: A
Cùm ſubitò rauci ſonuerunt cardine poſtes,
Et leuia ad primos murmura facta lares.
Nec mora cùm totas reſupinat Cynthia valuas
Non operoſa comis, ſed furibunda decens.
Pocula mi digitos inter cecidere remiſſos;
Palluerunt ipſo labra ſoluta mero.
Fulminat illa oculis, & quantum fœmina ſæuit:
Spectaculum capta nec minus vrbe fuit.
Phyllidos iratos in vultum coniicit vngues:
Territa vicinas Teia clamat aquas,
Lumina ſopitos turbant elata Quirites,
Omnis & inſana ſemita nocte ſonat.
Illas direptiſque comis tuniciſque ſolutis
Excipit obſcuræ prima taberna viæ.
Cynthia in exuuiis gaudet, victrixque recurrit,
Et mea peruerſa ſauciat ora manu,
Imponitque notam collo, morſúſque cruentat,
Præcipuéque oculos, qui meruere, ferit.
Atque vbi iam noſtris laſſauit brachia plagis,
Lygdamus ad plutei fulcra ſiniſtra iacens
Exuitur, geniúmque meum proſtratus adorat.
Lygdame nil potui, tecum ego captus eram.
Supplicibus palmis tum demum ad fœdera veni,
Cùm vix tangendos præbuit illa pedes.

Atque

Atque ait : admiſſæ ſi vis me ignoſcere culpæ,
Accipe quæ noſtræ formula legis erit.
Tu neque Pompeia ſpatiabere cultus in vmbra,
Nec cùm laſciuum ſternet arena forum;
Colla caue inflectas ad ſummum obliqua theatrum,
Aut lectica tua ſudet aperta mora.
Lygdamus in primis, omnis mihi cauſſa querelæ,
Veneat, & pedibus vincula bina trahat.
Indixit leges. reſpondi ego, legibus vtar.
Riſeras imperio facta ſuperba dato.
Dein, quemcunque locum externæ tetigere puellæ,
Suffiit, & pura limina tergit aqua:
Imperat & totas iterum mutare lacernas,
Terque meum tetigit ſulfuris igne caput.
Atque ita mutato per ſingula pallia lecto
Reſpondi; & toto ſoluimus arma toro.

PHILIPP. BEROALD. BON.

MVTATO *voluit.*] Ego exiſtimo legendum
eſſe volui. vt ſit ſenſus, Cum toties iniuriã
mihi ſua petulantia faceret Cynthia volui mu-
tare caſtra amatoria. & ad aliam me transferre
puellam:& ita quæ ſequuntur cõiungi poſſe vi-
dentur cũ ſuperioribus. quoniã narrat quemad-
modum inter duas amicas concubuerit, vt ita
leniret contumelioſas iniurias in ſe à Cynthia
perpetratas. legamus tamen ſeparatim : quo-
niam in omnibus codicibus ſeparata leguntur.

PHYLLIS *Auentina quædam eſt vicina Dianæ.*]
narrat quemadmodum Phyllida & Theiam me-
retrices vocauerit ad cœnam, & inter illas diſ-
cumbens fuerit à Cynthia furibunda depre-
henſus.

AVENTINÆ *Dianæ.*] Romæ templum erat
Dianæ in Auentino monte inclytum, quod La-
tini populi cum Romano populo fecerunt, au-
ctore Seruio Tullo rege, vt ſcribit Liuius in pri-
mo, & Dionyſius in quarto. in veſtibulo huius
templi cornua boum affigebantur, cum in
cæteris Dianæ templis cornua ceruorum affi-

A gerentur. cauſam diſcas ex problematis Plu-
tarchi. Dianæ Auentinæ meminit Ouidius il-
lo verſu:

—— Auentino Luna colenda iugo.

VNVS *erit.*] hoc eſt vnus amator ebriæ Theiæ
non ſufficiet.

FVRTA.] adulteria.

LYGDAMVS *ad cyathos.*] qui ſtat ad cyathum
dicitur cyathiſſare, quo verbo vtitur Plautus. &
ab Apuleio eleganti vocabulo vocatur pocil-
lator. Olim Iulius Cæſar, auctore Tranquil-
lo, ſtetit ad cyathum & vinum regi Nicomedi.

SALIVA *meri.*] locutus eſt proprie & ſigni-
B ficanter. nam ſaliuam in vino dicimus:&, vt ait
Plin.in XXIII.ſua cuique vino ſaliua innocentiſſi-
ma eſt, ſua cuique ætas gratiſſima, hoc eſt media.
Methymneũ vinum generoſum eſt à Methym-
na Leſbi ciuitate nuncupatum, de quo dictum
eſt in primo commentario. Methymneus fuit
Arion citharœdus : item Hellanicus & Callias,
qui Alceum, Sapphóque expoſuit.

NILE *tuus tibicen.*] dicit cœnæ affuiſſe tibi-
cinem Ægyptium, propterea quod *Nequitias tel-
lus ſcit dare nulla magis.*

CHORALISTRIA *Phyllis.*] choraliſtriam
C vocamus fœminam in choro tripudiantem à
choro & liſtro, quod Græcè ſignificat ventila-
brum. poteſt ſimplex eſſe vocabulum, vt quem-
admodum cymbaliſtas, & tympaniſtas viros
nominamus à cymbalo & tympano:ita à cho-
ro fœmina choraliſtria per productionem ap-
pelletur.

MAGNVS *& ipſe.*] ego hunc locum men-
doſum, vt multa alia, ita primus emendaui:
Nanus & ipſe. ſenſus autem hic eſt:Aderat po-
milio, qui Græcè dicitur nanus, qui ad ſonitum
tibiæ geſticulabatur. hic eſt verus ſenſus: hæc
eſt vera ac poëtica lectio. vnum verbum inuer-
D ſum totam obſcurabat, dehoneſtabátque ſen-
tentiam. vnum verbum emendatum totam lu-
cidat, venuſtátque poëticam elegantiam, face-
túmque ſenſiculum. Nanos autem Græci voca-
uerunt breui atque humili corpore homines
paulum ſupra terram extantes, qui hodie quo-
que vernacula lingua nani paſſim appellantur:
Latini pomiliones, pumilóſque nominitauerũt.
oſtendit Gellius nanum eſſe verbum Latinum.
ídque probat auctoritate Cinnæ non ignobilis
poëtæ, cuius hi ſunt verſiculi:

At nunc me genij nana per ſalicta
Bigis rheda rapit citata nanis.

E & nanum dicitur vas aquarium humile &
concauum, quod alio nomine vocant ſitulum
barbatum.

CONCRETVS *in artus.*] circumlocutio eſt
ipſius nani, ſiue pomilionis, qui in membra con-
globatus eſt. idem Papinius in ſiluis:

Hic audax ſubit ordo pumilorum:
Quos natura breuis ſtatim peracta
Nodoſum ſemel in globum ligauit.

TRVNCAS.] breues & quaſi mutilatas, qua-
les nani habere conſueuerunt.

AD *caua buxa.*] ad tibiam multiforalem è
buxo confectam.

SED *neque ſuppletu.*] ait ſibi facta eſſe oſtenta

quæ portenderent aliquid aduerſi. Quod enim flamma io lucernis estinguebatur quamuis oleo repletis, quod menſa decidit, quod in alea ſemper damooſum iactum iaciebat.

Pedes.] iogens eſt copia rerum ſine nomine, quas oon propriis appellationibus notamus, ſed alienis & commodatis, vt inquit Seneca io ſecundo de beneficiis. inde pedem dicimus, & noſtrum & lecti & veli & carminis, ita nunc à poëta pedes menſæ dicuntur.

Me *quoque per talos.*] iactu talorum, inquit, Venerem quærebam, qui eſt feliciſſimus iactus: ſed ſemper canis ſiue canicula, qui eſt iactus damnoſus, proueniebat. de hac Venere ait Horatius:

Quem Venus arbitrum dicet bibendi?

vbi expoſuit Porphyrio venerium iactum in talis ſummum numerum habere. de hoc intellige apud Plautum ita ſcribentem in aſinaria:

Iace talos pater: hoc venerium eſt.

de hoc meminit & Cice. in primo & ſecundo de diuinatione, cuius verba ſupra recitauimus. de hoc intellexiſſe videtur & Plutarchus: qui ita ſcribit in Catone Vticenſi: *Non bene ſe habet inuita Venere.* Suetonius in Auguſto: *Denarios,* inquit, *vniuerſos tollebat, qui Venerem iecerat.* Noo placet exponas in hoc loco Venerem pro coocubitu.

Svbsiliere.] ita legendum eſt à ſubſilio verbo, oon ſubſiluere.

Damnosi *canes.*] iactus io talis detrimentoſus vocitabatur canis: vnde damooſi dicuntur à poëtis. Ouidius:

Damnoſi facito ſtent tibi ſæpe canes.

& alibi:

Damnoſos effugiáſque canes.

à Perſio dicitur damooſa canicula. ſed quemadmodum Veoeres & canes io talis expreſſerit Ariſtoteles animaduertit, cuius hæc ſunt verba ex libro ſecundo de animalibus: *Omnia quibus datus eſt. talus cruribus cum poſterioribus continetur ita, vt erectus inde ſuffragine parte ſui prona foras, ſupina introrſum ſpectet, quæ veneres vocantur. intus aduerſa ſibi poſita ſint, quæ canes forīs, quæ antennæ ſupra habeantur: ſitus talorum omnium talis eſt.*

Lanvvii *ad portas.*] hic verſus indicat hanc Elegiam non eſſe à ſuperiore diſiunctam, qua docuit Cyothiam ad ſacra Lanuuij draconis ſpectanda proceſſiſſe. ait poëta ſe quamuis eſſet inter duas meretrices, tamen ſolum fuiſſe deſiderio abſentis Cynthiæ: inſtar amantum, qui ſoli eſſe videntur ſine amica. & cum eſſet Cynthia Lanuuij, illic erat animus poëtæ, iuxta illud Plautinum:

Si domi ſum foris eſt animus.

Ravci *ſonuerunt.*] introitum Cynthiæ furibundum ſignat. raucos poſtes vocat à ſonitu rauco, quem faciunt fores dum aperiuntur. Vnde dicit aous Plautina in curgulione: *Placide egredere, & ſonitum prohibe forium, & crepitum cardinum.*

Resvpinat *valuas.*] furentis fœminæ & cum impetu ingredieotis formam ſignificanter expreſſit. Reſupinat pro euertit dictum eſt. ita Iuuenalis: *Aulam reſupinat amici.*

A Valuæ ſunt, vt dicit Varro, quæ reuoluuntur & ſe velant. Remiſſos ex amatorio tremore reſolutos intelligit.

Fvlminat *illa oculis.*] oculos Cyothiæ iracuodæ fulminibus dicit fuiſſe ſimillimos. Et profecto nulla es parte maiora indicia animi ſunt, quàm ex oculis, qui ardent, incenduntur, qui truces ſunt, torui, flagrantes, graues, tranſuerſi: idem ſummiſſi, blandi.

Nec *mentitus eſt ille.*] qui in oculis animum inhabitare exiſtimauit. Ego, vt affectiones meas haud diſſimulanter attiogam, quotieſcunque aut Panthiam meam video, aut Martiam, mecum ipſe cum ſuſpirio tacitus repeto iſtum poë-
B tæ verſiculum:

Fulminat illa oculis, & quantum fœmina ſæuit.

Etenim oon tam Cyothiæ quàm Panthiæ, & Martiæ conuenit, quæ ambæ luminibus homines afflant: ad quarum contuitum nullus durare poteſt aſpectus. Fulmioa verius quàm fulgores exiliunt ex illarum oculis & emicant, in quibus Cupidines & Veneres omnes inhabitare videntur. Me primum Panthia oculis ſuis fulminantibus afflauit, reddiditque ſemivſtulatum. Mox Martia totum penitus iocendit, combuſſit, abſumpſit, & iuuat me tali incendio deflagraſſe. Panthiæ addictus, moriar Martiæ mancipatus.
C Quæ autem Panthia ſit, & quæ Martia in meis libellis oemo vnquam me docente percipiet: nemo ſcire cupiat Veneris arcana myſteria. Sint conteoti quæſo lectores nominibus fictitiis, nec illa diſcutiant quæ deliteſcunt penitiſſimis infiſa præcordiis. olim ardores ooſtros promulgauimus Elegis explicatos, quos eo calore conſcribimus, quo amamus: ſed iam ad reliqua, quæ ſuperſunt enarranda pergamus.

Spectacvlvm *capta.*] qualia ſpectari ſolent crudelitatis exempla in vrbe ab hoſtibus, talia in pellices à furibunda Cynthia eſſe patrata ſignificat.

D Genivmqve *meum.*] Genius eſt Deus, in cuius tutela, vt quiſque natus eſt viuit: hic ſiue quòd generamur curat, ſiue quòd gignatur nobiſcum, ſiue quòd nos genitos ſuſcipiat ac toeatur, certe à gignendo Geoius appellatur. Nonnulli binos Genios omnibus nobis appoſitos eſſe dixerunt. ſinguli ſuo Genio die natali ſacrificantes manum à cæde ac ſanguine abſtinebant: ne die qua ipſi lucem accepiſſent, alij demerent, merumque fundendum eſſe Genio exiſtimabant ſine hoſtiæ immolatione: vnde dixit Perſius: *Funde merum Genio.* Geoius generalis eſt omnium præſul, & ſpecialis ſingulis mortali-
E bus admouetur, quem etiam præſtitem, quòd præſit gerundis omnibus, vocauere. Et quoniam cogitationum arcana ſuperæ ounciat poteſtati, etiam angelus poterit nuncupari. auctores Martianus & Cenſorinus. Exiſtimat Apuleius in Dæmonio Socratis Genium appellari animum ooſtrum, qui quamuis ſit immortalis: tamen quodāmodo cū homine gignitur. Tertullia. io apologetico inquit: *Neſcitis Genios Dæmonas dici:* & inde diminutiua voce Dæmonia. Genius, auctore Feſto, eſt parēs hominū. & propterea Geni' me' nominatur, quia me genuit. Geniū etiā putarunt

vniuſcuiuſque loci Deum. vnde ait Maro:

Incertus Geniumne loci, famulumne parentis
Eſſe putet. ——

à Genio genialis deriuatur, vnde genialis dies & lætus dicitur, & geniales homines appellarunt, qui promptiores eſſent ad cibaria largius apparanda: & is dicitur curare genialia, qui viuit lautius. Peierare per Genium principis non licet.

PHYLLIDOS *iratas.*] exprimitur ardor Cynthiæ in pellices ſæuientis, & vnguibus vultum Phyllidis lancinantis, vnguibus enim armatur fœmineus ſexus, vt inquit Donatus: &, vt ait Lucretius,

Arma antiqua manus vngues, dentéſque fuerunt.

CLAMAT *aquas.*] tanquam ad extinguendum incendium.

LVMINA *ſopita.*] ad ſtrepitum, fœmineúmque tumultum furibundæ Cynthiæ elata ſunt lumina, quibus à ſomno excuſſi ſunt dormientes Romani.

SEMITA *ſonat.*] ſcilicet ſtrepitu in cæco tumultu à Cynthia concitato.

ILLAS *dire.*] Phyllis & Teia laceratis comis, & tunicis diloricatis aufugerunt in proximam tabernam, & illic delituerunt Cynthiam pauentes.

IN *exuuiis.*] id eſt, ſpoliis pellicum.

LASSAVIT *brachia.*] defatigata ſunt Cynthiæ brachia in Propertio percutiendo. mox Lygdamus veſtibus exutus eſt, & à Cynthia bene cæſus implorans genium poëtæ domini.

AD *plutei fuſca.*] corrige fulcra, vt ſit ſenſus: Lygdamus ad fulcrum lecti ſiniſtrum deliteſcebat. Pluteum appellat menſam, vt Tranquillus, qui ait in Caligula, *Cœnanti ſibi ad pluteum, modo ad pedes ſtare ſuccinctos linteo paſſus eſt.* nam pluteos non ſolum militares machinas appellamus, ſed etiam tabulas: quibus aliquid præſepitur. ita Perſius:

—— *nec pluteum cedit.*

& Martialis:

Pluteo vindice tutus erat.

LYGDAMVS.] excuſat ſe poëta apud Lygdamum, cui auxilium imploranti non ſuccurrerat, cùm & ipſe mancipium foret amicæ.

TV *neque Pompeia.*] hæc eſt formola legis à Cynthia præſcriptæ, qua interdicit poëtæ porticu Pompeia & ludo glandiatorio, qui in foro exhibebatur arena conſtrato: vnde arenam poëtæ appellant locum certaminis gladiatorij. & ita non vult poëtam ſpatiare in illis locis, in quibus frequentes puellæ diuerſabantur, vt docet Ouidius.

INFLECTAS *ad ſummum.*] caueto, inquit, ne ad ſuperiorem theatri partem flectas aciem oculorum: vbi ſcilicet matronæ ſpectant.

LECTICA *ſudet.*] tropos metonymia pro lecticarij. Nolo, inquit, dum in lectica geſtaris diu cuncteris in itinere ſpectando per lecticam adapertam. vel hoc dicit: Nolo, vt tam diu in itinere lecticam remoreris, in qua matrona geſtetur, vt hac tua mora lecticarij deſudent: dum tu cum illa ſermocinaris. Seruis lecticariis legatis

A ſi idem lecticarius ſit & coquus accedit legato, vt ſcribit iuriſconſultus de legatis.

VENEAT.] volo vt Lygdamus vendatur tanquam internuncius, & perductor meretricium, habeatúrque in compedibus.

SVFFICIT *& pura.*] ego exiſtimo mendum eſſe in verbo & emendandum ſuffiit. vt ſit ſenſus: Cynthia factis ſuffitionibus purgauit locum, quem tetigerant Phyllis & Theia: tanquam ſuo contactu cuncta polluiſſent. Virg. *At ſuffire tymo:* quod exponit Ser. ſuffumigare. crebra eſt mentio apud Plinium ſuffitionis, & ſuffitus. & Ouidius in Faſtis ait:

B *Sanguis equi ſuffimen erit, vituliſque fauilla.*

MVTARE *lacernas.*] voluit, inquit Cynthia, vt veſtimenta tota exuerem tanquam polluta contubernio meretricularum, & vt ſumerem mutatoria.

SVLFVRIS *igne.*] Sulfur habet religionibus locum ad expiandas ſuffitu domos, auctor Plin. in XXXV. vnde ait Ouidius:

Térque ſenem flamma, ter aqua: ter ſulfure luſtrat.

& Iuuenalis: *Sulfura tedis.* & ab Ouidio alibi dictum eſt, ſcribente de purgatione Palilium:

Cærulei fiant puro de ſulfure fumi.

C & fulmina & fulgura ſulfuris odorem habent: & lux ipſa eorum ſulfurea eſt. inde à Perſio fulmen ſulfur ſacrum nominatur illo verſu: *Sulfure diſcutitur ſacro.* ait poëta ſuum caput luſtratum fuiſſe à Cynthia tertio tactu ignis ſulfurei.

SOLVIMVS *arma toro.*] verecunda quadam verborum tranſlatione cum Cynthia ſe concubuiſſe ſignificat.

IANVS DOVSA PATER.

LANVVII *ad portas hei mihi ſolus eram.*] Id eſt, nihil aliud quàm Lanuuij portas, id eſt, Cynthiam meam Lanuuium profectam cogitabam,

D itaque mihi euenit quod Tibullus ſibi etiam vſu veniſſe prædicat:

Sæpe aliam tenui, ſed cùm iam gaudia adirem
Admonuit Dominæ, deſeruitque Venus.

IMPONITQVE *notam collo.*] Sic Lucillius: *Cui ſæpe impoſuit mille plagarum in die.* Simile illud Ciceronis ad Atticum lib. I. *Sed tamen, vt te de Republica conſoler, non ita vt ſperarunt mali, tanto impoſito Reipublicæ vulnere alacris exſultat improbitas in victoria.*

E IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

MVTATO *volui.*] Scriptura *Mulctato.* & recte, dixit enim iniuriam lecto factam.

VNVS *erat tribus in ſecreta lectulus herba.*] Nulla herba erat, ſed prouerbialiter dictum. Supra:

Si te non totum Chloridos herba tenet.

VTRIQVE *aſtiua ſupellex.*] Lege: *vitrique.* Carmen in menſes anni, quod legitur ſecundo Catalectorum noſtrorum:

Fontanos latices, & lucida pocula vitro
Cerne vt demerſo torridus ore bibat.

Loquitur de Auguſto menſe. De eodem in alio carmine:

Auguſtum penitus torret Phaethontius ardor,

Quem recreat feſſum gello, facilla, melo.
Gello eſt vas vitreum. βαυκάλιον Græci vocant. Iſidoruaio Gloſſis: *Gellonem, bancalem.* & alibi. *Bancalem, gellonem.*

A Et *Methymnæi grata faliua.*] In noſtro, *Græca.* recte. intellitur enim οἶνος θαλασσίτης, quod Celſo dicitur vinum ſalſum Græcum, libro tertio, capite ſexto. item capite ſeptimo & decimo. Puto Beroaldum hoc primum mutaſſe, vt ille fuit vir quidem nulli iudicij, ſed lectionis multæ.

Nile *tuus tibicen erat.*] Ait ſe medium inter Teiam, & Phyllida collocaſſe. Cur igitur hic facit crotaliſtriam Phyllida? Sed, ne in nugis lectoris animum occupem, legendum:

B *Nileies tibicen erat, crotaliſtria Philis.*
Hoc eſt, Ægyptius erat & Niligena tibicen, ſed crotaliſtria Memphitica, aut Syenetica. Nam Philæ inſula ad Syenem. Seneca Quæſtioonum libro quarto: *Phila inſula eſt aſpera, & vndique prærupta. Duobus in vnum coiturus amnibus cingitur, qui Nilo mutantur, & nomen ferunt. Vrbs eam totam complectitur. Hanc Nilus magnus magis, quam violentus egreſſus Aethiopiam, arenáſque, per quas iter ad commercia Indici maris eſt, prælabitur.* Et quæ ſequuntur. ſed vide Straboem, qui hæc fuſius tractat. Iam Ægyptij Choraulæ, & Crotaliſtriæ in precio erant. Petronius:

C
Memphitides puellæ
Sacris Deum paratæ,
Tinctus colore noctis
Manu puer loquaci.
Anus recocta vino
Trementibus labellis.

Nam & puer manu luquaci, eſt χειρονομῶν χειρίζων, & anus recocta vino eſt Crotaliſtria. Sed idem prope eſt. In epigrammate:

Ἐξακριβώσασα τῇ τέχνῃ χειρονομοῦσα. Item,
Ἡ κροτάλοις ὀρχηστρὶς ἀείσιος. &c.

D Et quid crumata eſſent, & quid ſcabilli, alibi docemus.

Nile *tuus.*] Ineptiſſime. Scripſimus, *Niletes.* νειλώτης. niſi malis *Niloies.* νειλώτης.

Coraliſtria.] Vix ephebos egreſſi legebamus, *crotaliſtria.* Tamen Turnebus videtur ſibi de Annibale victo triumphare, quum rem tritiſſimam, & pueto facillimam venditat.

Phyllis.] *Philis* ſcripſimus, φίλλις. *Crotaliſtria Philis*, vt Hoſpes Zacyntho.

Nanus *& ipſe.*] Nanus choraules ſcilicet, Romæ in hortis Mediceis extat ſignum nani cum hac epigraphe:

E
Θ. K.
ΜΥΡΙΠΝΟΙ. ΝΑΝΩΙ
ΧΟΡΑΥΛΗΙ.

Vbi μυρίπνους νᾶνος χοραύλης, vt hic Propertianus quoque nanos eſt Choraules. Eſt autem choraules, qui digitis chironomus & pedibus geſtiens voce tibiarum & fiſtularum ſonum imitatur, vt in Mauritania adhuc pueri & Thymeticæ mulieres. Sidonius:

Date vaſculos choraulas,
Quibus antra per palati
Crepulis reflanda buccis
Geminis aura tibalis.

A Breviter *concretus.*] Noſter, curvatus, non concretus. In hoc verbo *curuatus* latebat priſcus mos peſſimi mangoοij, quum pueros cogerent non creſcere. Dionyſius Longinus περὶ ὕψους. ὥσπερ οὖν ἀκούω τὰ γλωττόκομα, ἐν οἷς οἱ πυγμαῖοι καλούμενοι νᾶνοι τρέφονται, οὐ μόνον κωλύει τὰς τῶν ἐγκεκλεισμένων, ... αὐτὰ δὲ συνάγει διὰ τὸν περικείμενον τοῖς σώμασι δεσμόν.

Iactabat *truncas ad caua buxa manus.*] Caua buxa, ſunt ſcabelli vel tibia. Statius libro ſeptimo Thebaidos

—— & ad inſpirata rotari
Buxa. ——

B Ibi vetus interpres: *Buxa tibia, vel ſcabillum, quod in ſacris tibicines pede ſonare conſueuerunt.* Si igitur pro ſcabillo accipiamus, referendum ad crotaliſtriã, quæ ſcabillis crumata ciet. ſcabilli autem, aut teſtarum, aut lapidum crepitus. Pindarus μεγάλαν ῥίψαι κυμβάλων, ἐν δὲ καχλάδων κρόταλα.

Sed *neque ſuppletus.*] Eadem narratio de eadem re apud Petronium: *Lucernæ quoque humore defectæ tenue, & extremum lumen ſpargebant.*

Lanuvii *ad portas.*] Non eſt qood doctiſſimo Turnebo aſſentiamur, qoi obſcœnitatem hic vaticinatur. Nam Lanuuium ſine vlla figura eſt oppidum Laurentum. vt ſupra diſpotatum,

C aliter Lauinium. Lauioum τετρασυλλάβως dixit Silius libro VIII.

Quos celſo deuexa iugo Iunonia ſedes
Lauinium ——

Et Iuuenalis:

Atque nouercali ſedes prælata Lauino.
populus io veteribus marmoribus dicuntur Laurentes Lauinates. Ouidius itaque Lanuuium cum Laurentibus coniungit.

Et populus Laurens Lanuuiúmque meum:

In *vultum conuicit vngues.*] Fortaſſe *ignes*, propter id, quod ſequitur. Supra:

Tu minitare oculos ſubiecta exurere flamma.

D Suffiit *& pura.*] Noſter, *ſuffocat.* primus Beroaldus *ſuffiit* emendauit. ego veterem ſcripturam retineo. Suffocare ſecunda longa veteres Grammatici deducunt à faucibus: eadem correpta, à foco. Hoc enim notant in ſuis Differentiis. Suffocare ergo, eſt θειοῦν. Theocritus de eadem re loquens —— θειώσατε δῶμα θεείῳ. *Suffocate domum ſulfure.*

Respondi.] Verbo iuris vtitur. Stipulata enim erat ab eo. Hoc eſt enim, *indixit leges.*

E

ELEGIA X.

Amphitryoniades qua tempeſtate iuuencos,
Egerat à ſtabulis ô Erythræa tuis.
Venit ad inuictos pecoroſa Palatia montes,
Et ſtatuit feſſos feſſus & ipſe boues,
Quà Velabra ſuo ſtagnabant flumine, quáque

Nauta per vrbanas velificabat aquas.
Sed non infido manſerunt hoſpite Caco
Incolumes: furto polluit ille Iouem.
Incola Cacus erat, metuendo raptor ab antro,
Per tria partitos qui dabat ora ſonos.
Hic, ne certa forent manifeſtæ ſigna rapinæ,
Auerſos cauda traxit in antra boues.
Nec ſine teſte Deo furem ſonuere iuuenci.
Furis & implacidas diruit ira fores.
Mænalio iacuit pulſus tria tempora ramo
Cacus, & Alcides ſic ait, ite boues,
Herculis ite boues, noſtræ labor vltime clauæ,
Bis mihi quæſitæ, bis mea præda boues,
Aruáque mugitu ſancite boaria longo.
Nobile erit Romæ paſcua noſtra forum.
Dixerat, & ſicco torret ſitis ora palato,
Terráque non vllas fœta miniſtrat aquas.
Sed procul incluſas audit ridere puellas.
Lucus ab vmbroſo fecerat orbe nemus.
Femineæ loca clauſa Deæ, fontéſque piandos,
Impunè & nullis ſacra retecta viris.
Deuia Puniceæ velabant limina vittæ:
Putris odorato luxerat igne caſa:
Populus & longis ornabat frondibus ædem,
Multáque cantantes vmbra tegebat aues.
Huc ruit in ſiccam congeſto puluere barbam,
Et iacit ante fores verba minora Deo:
Vos precor ô luci ſacro quæ luditis antro,

A *Pandite defeſſis hoſpita fana viris.*
Fontis egens erro, circáque ſonantia lymphis,
Et caua ſuſcepto flumine palma ſat eſt.
Audiſtiſne aliquem, tergo qui ſuſtulit orbem?
Ille ego ſum: Alciden terra recepta vocat.
B *Quis facta Herculeæ non audit fortia clauæ?*
Et nunquam ad natas irrita tela feras?
Atque vni Stygias hominum luxiſſe tenebras:
* * *
Quòd ſi Iunoni ſacrum faceretis amara,
C *Non clauſiſſet aquas ipſa nouerca ſuas.*
Sin aliquam vultúſque meus, ſetæque leonis
Terrent, & Libyco ſole peruſta coma;
Idem ego Sidonia feci ſeruilia palla
Officia, & Lyda penſa diurna colo:
Mollis & hirſutum cepit mihi faſcia pectus,
D *Et manibus duris apta puella fui.*
Talibus Alcides. at talibus alma ſacerdos
Puniceo canas ſtamine vincta comas.
Parce oculis hoſpes, lucóque abſcede verendo:
Cede agendum, & tuta limina linque fuga
E *Interdicta uiris metuenda lege piatur,*
Quæ ſe ſummota vindicat ara caſa.
Magnā Tireſias aſpexit Pallada vates,
Fortia dum, poſita Gorgone, membra lauat.
De tibi dent alios fontes: hac lympha puellis
Auia ſecreti liminis vna fuit.

Sic anus. ille humeris poſtes concuſſit opacos:
Nec tulit iratam ianua clauſa ſitim.
At poſtquam exhauſto iam flumine vicerat æſtum,
Ponit vix ſicc u triſtia iura labris.
Angulus hic mundi nunc me mea fata trahentem
Accipit, hæc feſſo vix mihi terra patet.
Maxima quæ gregibus deuota eſt ara repertis,
Ara per has, inquit, Maxima facta manus,
Hæc nullis vnquam pateat veneranda puellis,
Herculis eximij ne ſit inulta ſitis.
Sancte pater ſalue, cui iam fauet aſpera Iuno,
Sancte velis libro dexter ineſſe meo.
Hunc quoniam manibus purgatum ſanxerat orbem,
Sic Sanctum Tatiæ compoſuere Cures.

PHILIPP. BEROALD. BON.

AMPHITRYONIADES *qua tempeſtate iuuencos.*] mulieres, auctore Gellio, non peierant per Herculem: & Herculaneo abſtioent ſacrificio. Huius rei cauſam uunc poëta commemorat decoriter & luculẽter. Res Herculis vulgatiſſimæ ſunt, & quotidie à minutis doctoribus in ſcholis triuialibus referuntur. Iſtud relatu dignum eſt, qood ſerutatores reconditarum literarum tradunt, videlicet Herculem deum fuiſſe vetuſtum apud Ægyptios. & vuum ex diis duodecim, cuius nomen Græci ab Ægyptiis motati illud indiderunt filio Amphitryoois & Alcmenæ, & ita geſta prioris Herculis, qui Ægyptius fuit aſcripta ſunt poſteriori, qui Thebanos fuit, quique plus annis mille poſt primum Herculem effloruit. idem accidit Dionyſio, qui dicitur Bacchus. nam quæ priora geſta ſunt: ea omnia in poſteriorem tranſlata fuerunt. Scribit Macro. Herculem eſſe Solem: idqoe ex uominis etymo clarum eſſe demonſtrat. Hercules enim quid aliud eſt niſi Hρας id eſt aëris: κλέος, hoc eſt gloria? quæ porro alia aëris gloria eſt niſi ſolis illuminatio? mythici, hiſtoriciqoe Herculi nomen inditum eſſe dixerunt ab eo quòd Iunonis opera gloriam eſſet adeptus, cùm antea, vt ioquit Diodor. vocaretur Alceus. Plures Hercules eſſe tradit antiquitas, ſextũ Herculem illum fuiſſe exi-

A ſtimat Cice. lib. III. de natura deorum, quem Iuppiter genuerit ex Alcmena, qui dictus eſt Amphitryouiades: nou quòd filius fuerit Amphitryouis, ſed quòd exiſtimatus: ſicut à Tyndaride dicti ſuut Caſtor & Pollux.

O ERYTHRAA.] inſula eſt in Hiſpaniæ termino iu loogum ducentorum millium paſſuum, quadringenta millia lata. io qua oppidum Gadium fuit. vocatur à Thimeo Aphrodiſias, ab indigenis inſula Iunonis; ab Ephoro Erythrea: dicta eſt autem hoc uomine, quoniam, teſte Plinio, couditores ab Eryrhreo mari venerunt. in hac Geryooes babitaſſe à quibuſdam exiſtima-
B tur, quorum armeuta Hercules abduxerit. Pherecydes Erythream dicit eſſe Gades in qua ea, quæ de Geryone vulgantur, fabulis inſinuant. in hac inſula herbæ, pabulúmque lætiſſimum exuberat, quo adeo armenta piogueſcunt, vt intra triginta dies ſuffocentur, niſi ſanguinis miſſiooe iuoentur. auctor Strabo in III. ex quo fabolas de Geryooes armeutis confinxerunt. Geryonem vero ipſum noo triplicis naturæ, vt fabulis proditur, fuiſſe ferunt: ſed tres fratres tantæ concordiæ extitiſſe, vt vno animo omoes regi viderentur, qoi cum armenta ſua rapi ab Hercule vidiſſent, amiſſa bello repetierunt, vt ſcribit Iuſtinus in vltimo. Geryones Chryſauri filios dicit fuiſſe
C Diodorus, cui à diuitiis oomen indiderunt. Hercules armeota tranſportauit in Italiam, & ioxta Tyberim cooſedit. ſi legis ô Erythree: apoſtrophe eſt ad ipſum Geryonem, qui dicitur Erythreus ab inſula quam inhabitauit.

PACOROSA.] armeotoſa, & videtur alludere ad id quod dixit Varro, putare quoſdam uominatum eſſe palatium à pecore. Ideóque Neuius balantium appellat, videlicet ab ouium balatu.

QVA *velabra.*] velabrum vicus eſt Romæ à vebendo dictum, vt interpretatur Varro. Quia olim eo vehebantur ratibus: quando Tyberis
D per velabrum fluebat. Tibullus:

At qua velabri regio patet ire ſolebat:
Exiguus pulſa per vada linter aqua.

Duplex eſt velabrum: maius & minus.

INCOLA *Cacus erat.*] de Caco Vulcani filio lege quæ ſcripſit Virgilius in octauo. & Ouiuidius in primo Faſtorum: Caci meminit Liuius in primo, quem Columella vicinis deteſtabilem fuiſſe memorat his verbis: *Niſi Autolycus ille cuiquam potuit tolerabiles eſſe conterminus.* Aut Auentini montis incola palatinis vllum gaudiom finitimis ſuis Cacus attulit. De Caco affatim Seruius, Diouyſius, Solinúſque ſcripſeront. ſatis
E ſit indicaſſe ſcriptores, qoos adire poſſis, ſi quid copioſius noſſe deſideraueris.

AVERSOS *cauda.*] idem pene verſus apud Ouidium ita ſcribentem:

Traxerat auerſos Cacus in antra boues.

& Liuius: *Auerſos,* inquit, *boues eximium quemque pulchritudine caudis in ſpeluncam traxit: ne veſtigia quærentem dominum eo deducere poſſent.*

FVREM *ſonuere.*] id eſt, mugitu Cacum prodiderũt abactorem armenti Herculanei, Virgilius:

Reddidit vna boum vocem, vaſtoque ſub antro
Mugiit: & Caci ſpem cuſtodita fefellit.

MÆNALIO *ramo.*]claua Herculea percuſſus Cacus occubuit. Ouid.

——abductáque claua trinodis.

Ter quater aduerſi ſedit in ora viri.

Et Liuius inquit: *Cacus ictus claua nequicquam fidem paſtorum inuocans morte occubuit.* Maro cecinit Cacum viribus Herculeis fuiſſe eliſum ac ſuffocatum. Clauam Herculi dono dedit Vulcanus, quam ramum Mænalium vocat à Mænalo Arcadiæ monte.

TRIA *tempora.*] quoniam ferunt Cacum fuiſſe tricipitem: cui monſtro Vulcanus erat pater.

BES *mea præda.*] quia primo boues abduxit à Geryone: & ita nunc eripit è manibus Caci.

ARVA *boaria.*] alluſit ad forum boarium: quod erat Romæ: perinde ac à bobus Herculis nominatum: quod neque canes, neque muſcæ ingrediebantur, vt ait Solinus. In eodem foro Hercules fictilis ab Euandro fuit conſecratus: qui triumphalis vocabatur, atque per triumphos veſtiebatur habitu triumphali, vt auctor eſt Plinius in trigeſimo quarto. Scribit Cor. Tacitus ſimulacrum tauri æneum, fuiſſe in foro Boario, à quo Romulus cœpit ducere ſulcum oppidi deſignandi. Varro autem & Feſtus forum boarium dictum eſſe prodiderunt, quod ibi boues venderentur.

FORTA.]id eſt, fœcunda & ferax: cuius contrarium eſt effœta.

FOEMINEÆ *loca clauſa Deæ.*] indicat lucum illum fuiſſe ſacratum Bonæ deæ, à cuius ſacris viri arcebantur: nec in eius templum introire virum licebat: vt auctor eſt Macrobius: vnde ait Tibullus:

Sacra Bonæ maribus non adeunda deæ.

Et Seneca in decimo ſexto epiſtolarum ad Lucilium ſcribit: *Sic viros omnes ſummoueri à conſpectu religionis Bonæ deæ: vt picturæ quoque maſculorum animalium contegantur.* Hinc exiit illud ſatyricum:

Illuc teſticuli ſibi conſcius: vnde fugit mus

Intulerat: vbi velari pictura iubetur:

Quæcunque alterius ſexus imitata figuram eſt.

Cerimonias Bonæ deæ olim polluit Clodius adulterata Cæſaris vxore, vt hiſtorici tradiderunt.

QVOD *facinus.*]cum Cicero acriter atque inflammanter conquereretur, dixit in oratione pro aruſpicum reſponſis: *Quod ſacrificium tam occultum eſt: quam id quod non ſolum curioſos oculos excludit, ſed etiam errantes, quo non modo improbitas: ſed ne imprudentia quidem poſſit intrare. Quod quidem ſacrificium nemo niſi Publius Clodius omni memoria violauit: nemo vnquam adiit: nemo neglexit: nemo vir aſpicere non horruit: quod fit per virgines veſtales, fit pro populo Romano: fit in ea domo, quæ eſt in imperio: fit incredibili cerimonia: fit ei deæ cuius ne nomen quidem viros ſcire fas eſt.* Hactenus Cicero: cui aſtipulatur nunc Propertius, qui ait: Nulli viro impune ſacra huius deæ fuiſſe patefacta, quoniam luunt mox pœnas: & hanc hiſtoriam, quam nunc commemorat poëta retulit Macrobius, cuius verba ſubieci, quoniam ſunt enarrationi poëticæ accommodata: *Mulieres*, inquit, *ſacro Herculis non licet intereſſe: quia Herculi, cum boues Geryonis per Italiæ agros duceret ſitienti, reſpondit mulier aquam ſe non poſſe præſtare, quod fœminarum celebraretur dies, nec ex eo apparatu viro guſtare fas eſſet: propter quod Hercules facturus ſacrum deteſtatus eſt præſentiam fœminarum: & Potitio ac Pinario ſacrorum cuſtodibus iuſſit ne mulierem intereſſe permitterent.* Hactenus Macrobius.

PVNICEÆ *vitta.*] purpurei coloris. à vitta vittatus deriuatur. & ſacerdotes poëtæ vittatos appellant: & olim apud Romanos vnus ex Metellis cognominatus eſt vittatus: quoniam cum vlcus haberet in fronte vittam geſtabat ad deformitatem occultandam. Cuius rei meminit Plutarchus in Coriolano: Erant, inquit, limina Bonæ deæ velata purpureis vittis, quæ deuia appellat, quoniam erant à via militari ſequeſtrata, & in receſſu auio poſita. Quid ſit deuia ſupra declarauimus.

POPVLVS.] populi tria ſunt genera: alba & nigra & quæ lybica appellatur. Folia populi circumaguntur poſt ſolſticium, id quod vlmo quoque & tyliæ & oleæ & ſalici euenit: auctor Plinius in xvi. populus Herculi dicata eſt, vt Ioui eſculus: Apollini laurus: Mineruæ olea: Veneri myrtus.

VERBA *minora deo.*] hoc eſt humilibus verbis, neque deo conuenientibus vſus eſt Hercules, vt impetrabilior fieret apud puellas.

VOS *precor.*] verba Herculis ſuppliciter deprecantis, vt ſibi ſitibundo pandant hoſpitium puellæ ludibundæ.

CAVA *palma.*]ſibi ſuffecturum dicit tantum aquæ, quantum concaua manu poſſit haurire. Olim Diogenes cynicus cum vidiſſet puerum manu concaua bibentem: eliſiſſe fertur vaſculum ligneum quo ad potandum vtebatur, dicens: Neſciebam quod natura haberet poculum. de hoc naturali poculo verſus eſt ille graphice nimis concinnatus à Calphurnio:

Concauat ille manus, palmáſque in pocula vertit.

ALCIDEN.] Alciden cum pronunciamus, nomen ipſum pro magnitudine virtutis eius debemus extollere, vt apud Virgil. curioſe Donatus obſeruauit. Nunc Hercules ſe Alciden dum ait in orbe terrarum vocitari: clanculum intelligi vult ſub eo nomine fortiſſimum ſe, atque inuictiſſimum dici. Hercules dictus eſt Alcides: ſiue ab Alces monte: ſiue ab Alceo patre Amphitryonis: ſiue ἀπὸ τῆς ἀλκῆς, id eſt, fortitudine. Herculem autem appellauerunt quaſi Ἥρας κλέος, hoc eſt Iunonis gloriam: quod eius imperiis famam virtutis ſit conſequutus, vt ſcribit Probus grammaticus. Macrobius vero Herculis nomen ad Solem dicit eſſe referendum, cuius illuminatio gloria eſt Iunonis, hoc eſt aëris, vt dudum diximus.

RECEPTA.] id eſt, virtute mea liberata. Vir. *Mediuque ex hoſte recepi.*

QVIS *facta Herculea.*] res ſuas geſtas adeo claras: adeo memorabiles dicit: vt nulli ignotæ eſſe debeant: quemadmodum ſunt. quis legendo vel fando non nouit ærumnas Herculeas quas vno epigrammate complexus eſt Auſonius: quas Ouid. Seneca, Diodorus copioſè

quorum ciuitas eſt Cures, quorum rex fuit Tatius, ædem Romæ in monte Quirinali conſtituerunt deo Trinomio, quem Sanctum, Fidium, & Semipatrem appellaot, qoi Hercules eſſe intelligitur, vt docuit Varro: qui etiam refert Tatium Sabinum dedicaſſe Romæ multa numina, quæ olent Sabinam linguam: exponas ergo Sanctum à Sabinis fuiſſe dicatum Romæ, & ita Sabina lingua fuiſſe vocitatum: qui Græca dictus eſt Hercules: de quo Sillius in VIII. *Pars Sanctum voce canebant Auctorem gentis.*

IANVS DOVSA FIL.

MAGNAM *Tireſias aſpexit Pallada vates*
Fortia dum poſita Gorgone membra lauat.] Non poſſum non vehementer probare maximi Lipſij, quam nobis per litteras indicauit, coniecturam, ſiue magis oraculum:

Magno Tireſias aſpexit Pallada vates.

Magno, id eſt, cum magno ſuo pretio & malo, nempe luminibus ab ea orbatus. Breuis illa, [illegible], & è puro Lario digniſſima Poëta noſtro phraſis.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

O ERYTHRÆA.] Lege *O Erythea* [illegible]. Veſtigia extant in noſtro libro, *Erubee*. Eſt inſula Geryonis, vt omoes ſciunt. Inde [illegible] vocat Dionyſius [illegible].

FVRTO *polluit ille locum.*] Correctorum flagitium, qoi LOCVM pro IOVEM poſuerunt Ita enim ſcriptura noſtra. Iouem ξένιον intellige. cui incenſis odoribus in prunæ batillo ſacra fiebant nouorum hoſpitum aduentu.

PANDITE *defeſſis hoſpita veſtra viris.*] Varie torſerunt hunc locum correctores, neque tamen propterea effecerunt, quod volebant. At vetus lectio: *hoſpita vana.* puto, *hoſpita fana.* Fanum eſt, vbi ara, vt hic.

CIRCAQVE *ſonantia lymphis.*] Lege: *Circaque*, aut *circanſque.* quod magis placet. Circare eſt [illegible]. inde Circanea auis Miluius, quod circando agros oberret. Gloſſæ: *Circat*, & *Circitat* [illegible]. *Circito*, [illegible]. *Circitor, Luſtrator*, [illegible]. Eo vtitur idiotiſmus Hiſpanicus in eadem notione: Italicus & Gallicus paulo detorſiore. Nam *Cercar* illis eſt inueſtigare.

ACCIPITE *hæc feſſo.*] Verſus ſuppoſititius, qui infra legitur. Nam hic lacuna relinquenda.

ALMA *ſacerdos.*] Quæ vocatur Damiatrix. Vide Feſtum.

SIC *ſanctum Tatia compoſuere Cures.*] Lego *Tatij. Cures* in maſculino, vt Veij.

ELEGIA XI.

NVNC Iouis incipiam cauſſas aperire Feretri,
Armáque de ducibus trina recepta tribus.
A *Magnum iter aſcendo, ſed dat mihi gloria vires.*
Non iuuat ex facili lecta corona iugo.
Imbuis exemplum primæ tu, Romule, palmæ
Huius, & exuuiis plenus ab hoſte redis,
B *Tempore quo portas Ceninum Acrona petentem*
Victor in euerſum cuſpide fundis equum.
Acron Herculeus Cenina ductor ab arce,
Roma, tuis quondam finibus horror erat.
Hic ſpolia ex humeris auſus ſperare Quirinis,
C *Ipſe dedit: ſed non ſanguine ſicca ſuo.*
Hunc videt ante cauas vibrantem ſpicula turres
Romulus, & votis occupat ante ratis.
Iuppiter hæc hodie tibi victima corruet Acron.
Vouerat, & ſpolium corruit ille Ioui.
D *Vrbis virtutiſque parens ſic vincere ſueuit,*
Qui tulit aprico frigida caſtra lare.
Idem eques & frenis, idem fuit aptus aratris,
Et galea hirſuta compta lupina iuba.
Picta nec inducto fulgebat parma pyropo.
Præbebant cæſi baltea lenta boues.
E *Coſſus at inſequitur Veientis cæde Tolumni,*
Vincere cùm Veios poſſe laboris erat:
Nec dum vltra Tiberim belli ſonus, vltima præda
Nomentum, & captæ iugera terna Coræ,
Et Veij veteres & Volſcû regna fuiſtis:

Et veſtro poſita eſt aurea ſella foro.
Nunc intra muros paſtoris buccina lenti
Cantat, & in veſtris oſſibus arua metunt.
Fortè ſuper portæ dux Veius aſtitit arcem,
Colloquiúmque ſua fretus ab vrbe dedit.
Dúmque aries murum cornu pulſabat aheno,
Vineáque inductum longa tegebat opus,
Coſſus ait, forti melius concurrere campo.
Nec mora fit, plano ſiſtit vterque gradu.
Di Latias iuuere manus: deſecta Tolumni
Ceruix, Romanos ſanguine lauit equos.
Claudius à Rheno traiectos arcuit hoſtes,
Belgica cum vaſti palma relata ducis
Virdomari, genus hic Rheno iactabat ab ipſo,
Nobilis erectis fundere geſa rotis.
Illi virgatis iaculantis ab agmine braccu
Torquis ab inciſa decidit vnca gula.
Nunc ſpolia in templo tria condita. cauſſa Feretri,
Omine quod certo dux ferit enſe ducem.
Seu quia victa ſuis humeris hæc arma ferebant,
Hinc Feretri dicta eſt ara ſuperba Iouis.

PHILIPP. BEROALD. BON.

NVNC *Iouis incipiam cauſ. aper. Feretri.*] Romulus, Acroue duce Ceninenſium in prælio obtruncato ſpolia ſuſpenſa in ferculo gerens aſcendit in capitolium: ibique templum Ioui dedicauit: qoem Feretrium cognominauit: & in eo ſpolia regia collocauit. hæc templi eſt ori-

A go, qood primum omnium Romæ ſacratum eſt, auctor Lioius in primo; fuitque ſedes opimis ſpoliis, quæ ita ouncupata ſont ab opibus, vt aie Varro. Sioe, vt ſcribit Plutarchus, ab operi rei geſtæ: ſunt autem opima ſpolia, quæ regibus, docibúſque hoſtium in prælio ſua manu cæſis detrahunt duces: & in templo Iouis Feretrij ſuſpendunt. Trina vſque ad tempora Plutarchi parta ſuot opima ſpolia: adeo rata eius fortuna decoris fuit. Prima Romulus Acrone interempto. Secunda Cornelius Coſſus Tolumnio Hetruſco. Tertia Marcellus Virdomaro gallorum rege ſuſpenderunt: poſt Marcellum nullus. vn-

B de autem Iuppiter Feretrius ſit cognominatus incertum eſt. Alij à feriendo dictum autumant: alij à ferendo: utrunque ſignificat Propert. in calce carminis, à quo hæc omnis hiſtoria eleganter explicatur.

MAGNVM *iter aſcendo.*] metaphoricos ſignificat ſe grandem materiam meditari, quæ heroico carmini magis quam elego conueniret.

CENINVM *Acrona.*] Ceninenſes, duce Acrone, impetum in agrum Romanorum fecerunt ob captas virgioes, quibus fit obuius Romulus cum exercitu, & hoſtes fudit, fugátque: Regem ipſum Acronem in prælio obtruncat,

C obtruncatum armis ſpoliat, & ita duce hoſtium occiſo vrbem primo impetu capit: mox ornatu triumphali conſpicabilis opima ſpolia Acronis obtruncati Ioui Feretrio conſecrauit. Hiſtoria nota monumentis Liuij, Dionyſij, atque Plutarchi. Herculeum vocat Acrooa, vel quia Herculem Cenini venerabantur, vel quia fortis, vel quia ab Hercule erat oriundus.

IPSE *dedit.*] ſenſus eſt: Acron, qui ſua virtute ſperabat ſe poſſe Romulum obtruncare, & obtruncatum ſpoliare, fuit ipſe à Romulo victore ſpoliatus, & ita illi dedit ſua ſpolia ſuomet ipſius ſanguine madentia: ex quo oſtendit Acroota vulneribus cooſoſſum: ſanguinolentáque arma illius extitiſſe.

D VOTIS *ratis.*] vota Romuli rata appellat: quoniam firma fuerunt: &. impetrabilia, quæ Iuui fecit.

IVPPITER *hæc.*] verba Romuli votum facientis.

QVI *tulit aprico.*] laudat Romulum à præſtantia virtutis, qui frigorum caſtrenſium eſſet patiens: nec minus idoneus agricolationi, quam militiæ.

GALEA *lupina.*] alludit ad lupam Romuli nutricem: cuius fuluo tegmine (vt inquit Maro) vtebatur. & multi antiquitus in militia geſtabãt

E galeros ex pellibus lupinis conſutus: vnde dixit Virgilius:

Fuluóſque lupi de more galeros: Tegmen habent capiti,
Talem galerum nunc poëta vocat lupinam galeam, qui à Sillio dicitur codõ ferinus, illo verſo: *Caput hic codone ferina Stat cantum.* & (vt inquit Vegetius) pileis antiquitus milites vtebantur ex pellibus, quos pannonicos vocant,

HIRSVTA *iuba.*] iubam appellat criſtas, quibus ornantur galeæ, quas antiqui de caudis animaliom factitabant. Vnde eſt illud Maronianum: *Criſtaque hirſutus equina*, à quo iubæ etiam

dicuntur, vt illie: *Graiarum errore iubarum*: qui ga- A
leam comantem ob id ornamenti genus appel-
lat. Pennæ ſtrutio cameli maxime adornant co-
nos bellicos & galeas, vt ſcribit Plinius in x. cri-
ſtas primi Cares inuenerunt.

PARMA *pyropo*.] non erat, inquit, Romuli
clypeus gemmis fulgentibus diſtinctus, neque
pyropis flammantibus radioſus. Eſt autem py-
ropus gemma, quæ (vt inquit Ouidius) flam-
mas imitatur.

CÆSI *baltea lenta boues*.] balteum cingulum è
corio babebant bullatum: vnde inſinuat Varro
balteum deriuari. Ait poëta è corio cæſi bouis
fuiſſe confectum Romuli balteum militare nul-
lo ornatu pretioſo. Plautus in aſinaria Mortuos B
boues vocat verbera ex pellibus bubulis con-
cinnata, vbi mortui boues viuos incurſant ho-
mines.

COSSVS *at inſequitur*.] Fidenates interfectis
Romanis legatis ad Lartem Tolumnium Ve-
ientum regem defecere. Romani vt hanc iniu-
riam vlciſcerentur bellum cum Fidenatibus,
Veientibuſque Hetruſcorum populis ſumpſe-
runt. Initum eſt atrox vtrinque certamen, in quo
Cor. Coſſus tribunus militum eximia pulchri-
tudine corporis, animo ac viribus par, cum co-
gnouiſſet Tolumnium regio habitu inſignem
tota acie volitantem infeſta cuſpide in illum
concitauit equum, quem victum ex equo deie- C
ctum interfecit, & interfecto ſpolia detraxit, ca-
putque abſciſſum victor ſpiculo gerens hoſtes
fudit. Spolia opima in templo Iouis Feretrij
prope Romuli ſpolia cum ſolemni dedicatione
dono fixit. auctor Liuius in quarto, apud quem
diſputatio eſt, conſulne Coſſus, an tribunus mi-
litum ſpolia conſecrauerit, cùm illa opima di-
cantur, quæ dux duci detraxerit. Scribunt Plu-
tarchus in Marcello, & Seruius, Numam Pom-
pilium conſtituiſſe, vt ſecunda opima ſpolia
Marti, tertia Quirino conſecrarentur: cùm pri-
ma Ioui Feretrio Romulus dedicauiſſet.

VINCARE *cum Veios*.] vrbs Veiorum opu- D
lentiſſima fuit vrbium Hetruſcarum, quæ ma-
gnitudinem ſuam vltima clade indicauit: nam
decem annos continuos à Romanis circungeſſa
plus cladium intulit quam accepit. Poſtremo
operibus non vi expugnata eſt à Furio Camillo.

NOMENTVM *& Cora*.] Nomentum & Co-
ra oppida ſunt in Latio, vt ſcribit Plinius. & vt
ait Virgilius:

Hæc tum nomina erant: nunc ſunt ſine nomine terræ.

Corani à Dardano orti ſunt. In agro Nomenta-
no balnea fuerunt, quæ Strabo Labana appellat.

AVREA *ſella*.] olim, inquit, tanta fuit æſti- E
matio Veientani nominis, vt in aurea ſella ſe-
dens magiſtratus ius in foro diceret. Emenda il-
lud: *Tum præda*. & lege: *Tum regna fuiſtis*. Alio-
quin non quadrat ſententia.

IN *veſtris oſſibus*.] tale eſt illud Naſonis: *Iam
ſeges eſt vbi Troia fuit*. ita nunc ait poëta, Veios
eſſe deſolatos adeo, vt agricolatio exerceatur
vbi ſepulta erant cadauera Veientum. Virgil.

Grandiáque effoſſis mirabitur oſſa ſepulchris

DVX *Veius*.] Tolumnius.

DVM QVS *aries murum*.] in machinis mura-
libus aries eſt, qui inuentus eſſe memoratur in
oppugnatione Gaditana, nam cum ferramenta
deeſſeot ad demolitionem, ſumpſerant tignum,
cuius capite murum continenter pulſantes gra-
datim totam munitionem diſſipauerunt: Poſtea
faber Tyrius nominè Pephamenus hac inuen-
tione ductus malo ſtatuto ex eo alterum tranſ-
uerſum ſuſpendit, & in reducendo & impellen-
do deiecit murum Gaditanorum. auctor Vitru-
uius architectus in x. Scribit Plin. in vii. equum
illum Troianum, quo capta eſt Troia, fuiſſe ma-
chinam muralem, qui nunc aries appellatur.
Ideo aries aut vocatus eſt à duritie frontis arie-
tinæ, vel quia naturam arietis imitatur, qui (vt
vehementius feriat) retrocedit, vt refert Vege-
tius. Ad quod alludens poëta caput arietis fer-
ratum appellat ahenum cornu.

VINEA.] machina bellica eſt: ſub qua mili-
tes conſiſtentes præliabantur: & tunc ſub vitem
præliari dieebantur. De qua Lucanus:

Adoperta leuis ſuccedit vinea terra.

Vineæ militaris mentione ſcatent hiſtorici.

SISTIT *vterque*.] Coſſus ſcilicet & Tolum-
nius. dicit poëta, paulum ab hiſtoriæ fide diſce-
dens, Coſſum prouocaſſe Tolumnium regem
Veientum ad ſingulare certamen.

DESECTA.] cæſa eſt (inquit) Tolumnij cer-
uix à Craſſo. Claudius à rheno: Claudius Mar-
cellus, qui dictus eſt gladius Romanorum, qui
docuit Hannibalem vinci poſſe in bello Gallico
apud Claſtidium congreſſus eſt contra Virdo-
marum Gallorum regem, quem Plutar. Brito-
marcbum appellat, qui eximia corporatura, ar-
mis auro argentóque diſtinctis, inter cæteros
eminebat. Huc haſta perfoſſum Marcellus reſu-
pinat: & bis, terque vulnere repertum exani-
mat, ſpoliátque. Mox fuſis, profligatiſque hoſti-
bus Mediolanum capit: victórque curru trium-
phali vrbem inuectus: tertia opima ſpolia Ioui
Feretrio conſecrauit: Quamuis Virg. innuat
Quirino fuiſſe ſuſpenſa iuxta legem Numæ
Pompilij, cuius ſupra meminimus. Nunc Pro-
pertius famam ſequitur vulgatiorem.

BELGICA *parma*.] Marcellus, inquit, fudit
hoſtes cum trucidaſſet ducem Gallorum, & il-
lius arma retuliſſet. Parmam Belgicam vocat
ſcutum Gallicum. Belgas enim incoluere ter-
tiam Galliæ partem notiſſimum eſt vel vnius
Cæſaris teſtimonio. de parma iam dictum eſt.

FVNDERE *geſſa*.] ſicut pila ſunt tela pecu-
liaria Romanorum: ſariſſæ Macedonum, fra-
meæ Germanorum, ita geſſa ſunt Gallorum, de
quibus ait Maro. *Duo quiſque alpina coruſcat
Geſſa manu*. Scribit Plutar. geſſatas à Gallis vo-
citati milites mercenarios. Feſtus ait geſſam eſſe
graue iactu: & viros fortes (teſte Seruio) geſſos
Galli vocant.

ERECTIS *rotis*.] quoniam ex curru prælia-
bantur.

VIRGATIS *bracchis*.] Galli veſtes geſtant
intonſas, variique coloris, quas bracchas vo-
cant. ſagula gerunt virgata, hyeme craſſiora,
æſtate ſubtiliora. auctor Diodo. in vi. & dixit
Maro: *Virgatis lucent ſagulis*. Quem locum ex-
ponens Ser. dixit Virgilium alludere ad Galli-

cam linguam, per quam virga purpura dicitur. A Virgatis ergo ac ſi diceret purpuratis. Tu capone virgata ſagula & virgatas braecchas, quia quibuſdam quaſi virgis contexta erant & verſicoloria.

T O R Q V I S *vnca.*] Galli braecchia armillis aureis exornant: circa collum grandes torques geſtant ex auro ſordido: thoraces auro condecorant, vt refert Diodorus. Gallos cum auro pugnare ſolitos Torquatus indicio eſt. Romani auxiliares externos torquibus aureis donauerũt. Ciues vero argenteis, vt ſcribit Plin. in xxxiij. A torque torquatos milites appellari, teſtis eſt Vegetius. B Manlius Torquati cognomen meruit à torque, quem Gallo prouocatori detraxit. declinatur maſculino & feminino genere, vt in hoc loco, & apud Gellium in octauo: Torquem detraxit, eámque ſanguinolentam ſibi in collum imponit. Senſus ordinatur ſic: Ab inciſa gula Virdomari ab inguinibus iaculantis indutique braccas virgatas decidit torquis, quæ vnca, hoc eſt flexibilis, & obtorta bono epitheto cognominatur.

N V N C *ſpolia.*] i. hue meo tempore viſuntur trina opima ſpolia in æde Iouis Feretrij: quam, auctore Liuio, Auguſtus Cæſar templorum omnium conditor aut reſtitutor vetuſtate dilapſam refecit. C

C A V S A *Feretri.*] Iouem Ferettium ſcriptores quidam autumant appellatum eſſe ab eo quod fulmine feriat: Alij quod ſeretro, hoc eſt ferculo ad id apte fabricato ſuſpenſa opima ſpolia ferantur. Alij à feriendo dici aſſerunt, quia dux ducem in certamine ferit. Propertius ſentire videtur cognominatum eſſe Feretrium à ferẽdo, quia humeris ferebant ſpolia ad templum ipſius Dei. Id enim intelligimus potiſſimum ab eo probatum quod in vltimo poſuit. Cui ſentẽtiæ aſtipulari videtur Liuius his verbis: *Iuppiter Feretri*, inquit, *hac tibi victor Romulus rex regia arma* D *fero. Græci ſcylophoron vocant: ſcylon enim ſpolium nominatur.*

O M I N E *certo.*] i. auſpicio. namque, vt ait Liuius, ducem non nouimus, niſi cuius auſpicio bellum geritur.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

CÆNINVM *Acrona.*] In noſtro eſt declinatio archaica. A C R O N T A.

R O M A *tuis quondam finibus horror erat.*] In noſtro, H E C T O R E R A T. Quod valde placet. tanquam alter Hector metuebatur tibi, vt ille E Priamides Græcis.

A V S V S *ſperare Quirinis.*] *Quirinis*, noſter. *humeris Quirinus.*

Q V I *tulit aprico.*] Prouerbium. Sic Horatius:
——*in pace aptaris idonea bello.*

I V G E R A *parua Cora.*] Ita noſter. ſed quædam antiquæ editiones habent, *iugera terra*, aliæ *trita.* Suſpicor legendum, *iugera terna.* Intelligit enim exiguum agri modum, qui militi pro virtute aſſignabatur. Iouenalis:

Mox etiam fractis ætate, ac Punica paſſis
Prælia, vel Pyrrhum immanẽ gladiósque Moloſſos
Tandem pro multis vix iugera bina dabantur A
Vulneribus.— Et bene hic conuenit *iugera terna*, quia dixit: —*vltima præda Nomentum*—

D E S E C T A *Tolumni ceruix.*] Mirum Ouidiũ putaſſe Tolumnio cognomen Lari fuiſſe. quum Lar ſit dignitatis nomen. Ait enim Epigrammatis: *Larte ferox caſo Coſſus opima tulit.*
Atqui, vt dixi, Lar eſt princeps lingua Hetruſca. Auſonius: *Tertia opima dedit ſpoliatus Aremoricus Lars.* Lars, προβούλευτής, πρύτανις. Vnde Lares apud Romanos ſunt Dij προστάται familiæ: qui ab eo propterea Præſtites vocabantur. hoc eſt προστάται. B προεστῶτες. Adde quod niſi Tolũnius fuiſſet Lar, hoc eſt, princeps aut dux, ſpolia de eo non fuiſſent opima. Nam ea ſunt, quæ dux à duce aufert. Fortaſſe non cognomen putauit eſſe Lartem Ouidius, ſed quia apud Hetruſcos ſolos Lar ſignificabat principem, & omnes Hetruſcorum principes dicebantur Lartes, ſatis putauit eo nomine deſignari quem Coſſus interfecit.

B E L G I C A *ognum vaſti.*] Noſter aliam lectionem præfert: *Belligera vaſti* lege *Belligerans.* vt ſupra *circans*, pro *circa* Erroris cauſſa, quod archaicos ſcriptum erat, *belligeras, circas.* vt prægnas, animas, anuſtas, ſine N. Interpongendum autẽ ſic: C
Claudius à Reno traiectos arcuit hoſtes
Belligerans, vaſti parma relata ducis
Virdomari- Ita ſine dubio ſcripſit Propert.

P A R M A *relecta.*] Ita noſter. Sed magis placent editiones antiquæ, in quibus eſt R E L A T A.

V I R D O M A R I.] Virdomarus ad verbum Ξένιππος. Nam *mar* apud noſtros erat Equus, auctor Pauſanias, Gallorum veterum idioma ſine dubio Teutonicum fuit. Aelianus ποικίλης lib. IX. cap. XVI. ſcribit inter illos priſcos Auſones quẽdam fuiſſe ait nomine Μάρην ὃς τὰ μὲν ἔμπροσθεν λέγουσιν ἀνθρώπῳ ὅμοια, τὰ κατόπιν δ' ἵππῳ, καὶ αὐτὸ δὲ τοὔνομα εἰς τὴν ἑλλάδα φωνὴν ἱππομιγὴς δύναται. Sane D ſi μάρης ἱππομιγὴς ſignificat, eodem nomine equum illi Caſcæ Aurunci, & Galli vocabant. Huic rei videtur fauere quod adhuc Hollandi Equam *Merie* vocant. Et Mariſchalcus, quod fabrum ferrarium ſignificat, qui pedibus equorum ſoleas ſuppingit. Sed refragatur Pauſanias in Phocicis, qui Gallis equum μάρκαν dictũ ſcribit. & turmam τριμαρκισίαν. Quod magis confirmatur vetere lingua Alamanorum, qui equum bellatorum M A R A C H vocabant: vt eſt in eorum legibus. Titulis LXX. LXXI. Noſter liber non V I R D O M A R I, ſed V I R T O M A N I. & id quoque Teutonicum. Virtomanus. Ξένανδρος. *Vuirtman.*

I L L I *virgatis iaculantis ab inguine braccas*] Iaculari ab inguine barbarum eſt. at contra Græcum E à capite Euripides Hippolyto: καὶ παρὰ χαίταν ξανθὰν ῥῖψαι Θεσσαλὸν ὅρπακ' ἐπίλογχον ἔχουσ' ἐν χειρὶ βέλος Sed in noſtro non *ab inguine*, ſed *ab agmine* legitur. quod profecto longe melius eſt.

I L L I.] ἀρχαϊκῶς. pro *illius.*

V I R G A T I S.] De virgatis ſagulis Gallorum vide Iuuenilia coniectanea noſtra. Virgatam tigrem vocat Seneca in Hippolyto. item Silius libro quinto:

Stat ſonipes, vexátque ferox humentia frena,
Caucaſeam inſtratus virgato corpore tigrim.

Virgatam

Virgatam tigrim vocat, quam Euripides στικτὴ ἢ βαλιάν. Hic autem Virdomarus virgatis braccis dicitur vt, *-domus ſanie dapibúſque cruentis.* A

Bʀᴀᴄᴄɪꜱ.] Propriæ Gallorum braccæ, quas Græci ἀναξυρίδας vocant in Phrygibus, Lydis, & Perſis. Euripides θυλάκους. Iam Romanis ἀναξυρίδας in vſu fuiſſe tempore Licinij imp. habes apud Suidam Λιζίνιος. Sed & Lampridius ſcribit Alagabalum braccas albas habuiſſe, non coccineas, vt ſolebant reliqui imperatores. Quare antiquior vſus bracarum Romanis fuit, quam vulgo perſuaſum.

Oᴍɪɴᴇ *quod certo dux ferit ante ducem.*] Hæc lectio non erat in noſtro, ſed, *dux ferit enſe latus.* B Quod autem tã anxie quærant Feretrij etymon, cauſſæ non eſt: quum certum ſit dictum à Feretro pompæ triumphalis. Valer. Flaccus:

Has, precor, exuuias, & opima cadauera noſtro
Linquite, ait feretro.

ELEGIA XII.

Dᴇꜱɪɴᴇ Paulle meum lacrymis vrgere ſepulcrum,
Pãditur ad nullas ianua nigra preces. C
Cùm ſemel infernas intrarunt funera leges,
Non exorato ſtant adamante viæ.
Te licet orantem fuſcæ deus audiat aulæ,
Nempe tuas lacrymas littora ſurda bibent,
Vota mouent ſuperos. vbi portitor æra recepit,
Obſerat vmbroſos lurida porta rogos. D
Sic mœſtæ cecinere tubæ, cùm ſubdita noſtrum
Detraheret lecto fax inimica caput.
Quid mihi coniugium Paulli? quid currus auorum
Profuit? aut famæ pignora tanta meæ.
Num minus immites habui Cornelia parcas?
En ſum quod digitis quinque leuatur onus. E
Damnatæ noctes & vos vada lenta paludes,
Et quæcunque meos implicat vnda pedes.
Immutata licet: tamen huc non noxia veni.
Det pater hîc vmbræ mollia iura meæ.
Aut ſiquis poſita iudex ſedet Aeacus vrna,
In mea ſortita iudicet oſſa pila.
Aſſideãt fratres, iuxta Minoia ſella, &
Eumenidũ intento turba ſeuera foro.
Siſyphe mole vaces, taceãt Ixionis orbes,
Fallax Tantaleo corripiare liquor.
Cerberus & nullas hodie petat improbus vmbras,
Et iaceat tacita lapſa catena fera.
Ipſa loquor pro me. ſi fallo, pœna ſororum
Infelix humeros vrgeat vrna meos.
Si cui fama fuit per auita trophæa decori,
Vera Numantinos regna loquuntur auos.
Altera maternos exæquat turba Libones,
Et domus eſt titulis vtraque fulta ſuis.
Mox vbi iam facibus ceſſit prætexta maritis,
Vinxit & acceptas altera vitta comas.
Iungor Paulle tuo ſic diſceſſura cubili.
In lapide hoc vni nupta fuiſſe legat.
Teſtor maiorum cineres tibi Roma colendos,
Sub quorum titulis Africa tonſa iaces,
Et Perſen proaui ſimulantem pectus Achillis,
Quíque tuas proauus fregit Achille domos.
Me neque cenſuræ legẽ molliſſe, nec vlla
Labe mea noſtros erubuiſſe focos.
Nõ fuit exuuiis tantis Cornelia dãnum.
Quin & erat magnæ pars imitanda domus.
Nec mea mutata eſt ætas, ſine crimine tota eſt.
Viximus inſignes inter vtrámque facem.
Mi natura dedit leges à sãguine ductas,
Ne poſſim melior iudicis eſſe metu.
Quælibet auſteras de me ferat vrna tabellas,
Turpior aſſeſſu non erit vlla meo.

Vel tu, quæ tardam mouiſti fune Cybellam, A
Claudia turritæ rara miniſtra deæ,
Vel cui, commiſſos cùm Veſta repoſceret ignes,
Exhibuit viuos carbaſus alba focos.
Nec te dulce caput mater Scribonia læſi.
In me mutatum quid niſi fata velis?
Maternis laudor lacrymis, vt biſque querelis,
Defleta & gemitu Cæſaris oſſa mea. B
Ille ſua nata dignam vixiſſe ſororem
Increpat, & lacrymas vidimus ire deo.
Et tamen emerui generoſos veſtis honores,
Nec mea de ſterili facta rapina domo,
Te Lepide, & te Paulle meum poſt fata leuamen.
Condita ſunt veſtro lumina noſtra ſinu,
Vidimus & fratrem ſellam geminaſſe curulem, C
Conſule quo facto tempore rapta ſoror,
Filia tu ſpecimen cenſuræ nata paternæ,
Fac teneas vnum nos imitata virum.
Et ſerie fulcite genus. mihi cymba volenti
Soluitur, aucturis tot mea fata malis.
Hæc eſt feminei merces extrema triumphi, D
Laudat vbi emeritum libera fama rogum.
Nunc tibi commendo communia pignora natos.
Hæc cura & cineri ſpirat inuſta meo.
Fungere maternis vicibus pater, illa meorum E
Omnis erit collo turba ferenda tuo.
Oſcula cum dederis tua flentibus adiice matris.
Tota domus cœpit nunc onus eſſe tuum.
Et ſi quid doliturus eris, ſine teſtibus illis,
Cùm venient, ſiccis oſcula falle genis.
Sat tibi ſint noctes, quas de me Paule fatiges,
Somniáque in faciem credita ſæpe meam,
Atque vbi ſecreto noſtra ad ſimulacra loqueris,
Vt reſponſuræ ſingula verba iace.
Seu tamen aduerſum mutarit ianua lectum,
Sederit & noſtro cauta nouerca toro:
Coniugium pueri laudate, & ferte paternum.
Capta dabit veſtris moribus illa manus.
Nec matrē laudate nimis. collata priori
Vertet in offenſas libera verba ſuas.
Seu memor ille mea contentus manſerit vmbra.
Et tanti cineres duxerit eſſe meos,
Diſcite venturam iam nunc ſentire ſenectam,
Cælibis ad curas nec vacet vlla via.
Quod mihi detractum eſt, veſtros accedat ad annos.
Prole mea Paulum ſic iuuat eſſe ſenem.
Et bene habet, numquam mater lugubria ſumpſi.
Venit in exſequias tota caterna meas.
Cauſa perorata eſt. flentes me ſurgite teſtes,
Dum pretium vitæ grata rependit humus.
Moribus & cælum patuit. ſim digna merendo,
Cuius honoratis oſſa vehantur equis.

PHILIPP. BEROALD. BON.

DESINE *Paule meum.*] ſub nomine Corneliæ defunctæ ſcripta eſt epiſtola ad Paulum maritum, quem admonet vt doloribus & lamentationibus ſuperſedeat, vtpote inefficacibus & nihil profuturis, eique comes filios commendat, quos ſuperſtites reliquit defuncta primis iuuentæ annis: & dum coniugem Aemilium Paulum conſolatur recenſet ſuos natales & ſtemmata maiorum. Præterea, quibus nupſerit, & quot filios reliquerit enarrat, & illorum refert nomina. fuit autem hæc Cornelia filia Scriboniæ, quę nu-

pſit Auguſto, vt infra copioſè explicabimus.

IANVA *nigra.*] id eſt, Plutonia, de qua ait Maro, *Patet atri ianua ditis.*

NON *exorato adamante.* [leges Orci ſunt inexorabiles, & vbi ſemel homo extinctus occubuit, & ſedes infernas adiuit, fata amplius de Tartaro ad ſuperos remeare non ſinunt, viæque irremeabiles coercent manes defunctorum clauſtris adamantiuis, hoc eſt inuictis & inexuperabilibus. Poëtæ finxerunt portam Tartari atque columnas eſſe ex ſolido adamante conſtructas, vt ex hoc demonſtrarẽt inſuperabiles eſſe leges mortis, & defunctis nullum vnquam ad ſuperos exitum inde pateſcere. Eſt enim adamantis duritia B inenarrabilis, & duarum violentiſſimæ naturæ rerũ ignis, ferrique contemptrix. vnde & nomen ab indomita vi, Græca interpretatione accepit. de Tartarea vrbe ait Virg. in vi.

Porta aduerſa ingens, ſolidoque adamante columnæ.

FVSCAE *deus aula.*] id eſt, Pluto deus inferorum, apud quos omnia ſunt fuſca & nigrantia. vnde ait Claudianus: *ô maxime noctis Arbiter, vmbrarúmque potens.* Plutonem antiqui Ditem, Vedium, Velouemque dixere, qui etiam Summanus dicitur: quaſi ſummus manium, vt interpretatur Martianus. & Romani, teſte Plin. nocturna fulmina Summano attribuerunt. lo- C cum mendoſum emenda apud Cicero. in primo de diuinat. namque in omnibus codicibus impreſſum eſt Summananus, quem fictilem ait olim è cœlo tactum fuiſſe. Inter ædem Summani & Iuuentotis canes viui in furca ſambucea arbore fixi ſupplicia annua apud Romanos pendebant, quoniam eos fefelliſſent Galli aſcendentes noctu in capitolium. de Summani nomine iocus eſt apud Plautum in Curgulione. Summani meminit Ouid. in vi. Faſt.

VOTA *mouent ſuperos.*] catholica ſententia: qua oſtendit deos ſuperos eſſe exorabiles, cum inferi ſint inexorabiles, quam ab Homero mutuatus eſt, ita ſcribente:

Sunt faciles ſuperi: precibus flectuntur & idem, D
Sacrorum nidore pio placantur, & ipſis
Nimirum votis hominum, quæ ſi quis in illos
Errarit, veniam rogitans concepit in aris.

Meminit & Plato huius Homericæ ſententiæ lib. ii. de repu.

VBI *portitor æra recepit.*] ex ſuperſtitione Aegyptiaca hoc tranſlatũ eſt, apud quos obolus datur portitori, cui Charonti nomen eſt, qui vectat cadauera defunctorum in cymba per paludem Acheruſiam ad ſepulchra. hinc Orpheus ad inferos hunc ritum ſoluendi portorij tranſtuliſſe E fertur, vt multa alia ſumpta ab Aegyptiis traduxit. & Apuleius in vi. de aſino aureo, inquit, *apud inferos Charon eſt expetens portorium, ſic ad ripam vlteriorem ſutuli cymba deducit commeantes, & inter mortuos auaritia viuit Charonti.* ita naulum ſiue amnica ſtipes dabatur, vt ipſe ſua manu de ore ſumeret accedentis: vnde dictum eſt à Iuuenale,

—Nec habet quem porrigat ore trientem.

ſenſus eſt: Cum Charon accepit naulum ex ore defuncti clauditur inferna porta quam luridam vocat, quoniam apud inferos omnia ſunt nigra & pallentia.

A VMBROSOS.] ab vmbris mortuorum.

MOESTAE *tuba.*] qua ſcilicet funeribus adhibentur, vt ſupra memorauimos.

FAX.] qua cadauera comburebantur.

LECTO.] funebri.

QVID *mihi coniugium.*] oſtendit nihil ſibi prodeſſe quod nupſerit Paulo clariſſimo viro, vtpote ex familia Aemiliorum, haud dubie nobiliſſima, cognitiſſimáque teſtimoniis hiſtoricorum. dicti ſunt Aemilij à ſermonis lepiditate, quam Græci Aemiliam vocant.

QVID *currus auorum.*] nihil, inquit, mihi profuerunt triumphi auorum meorum, qui Scipiones intelliguntur, cum ipſa ſit ex gente Cornelia. duorum autem Scipionum, qui ambo cognominati ſunt Africani, duo clariſſimi extitere triumphi. lege Polybium, & Liuium. currus triumphales intelligit.

NVM *minus.*] ſcilicet quàm ſi fuiſſem humili genere nata, & ſordido nupſiſſem.

ET *ſum quod digitis.* ſignificat ſe redactam eſſe in cinere, & puluiſculum puſilli ponderis, qui cineres in vrna conditi vna manu facillime leuabantur.

DAMNATAE *noctes.*] apoſtrophe eſt ad tenebras infernas & Stygiam paludem, dicens ſe innoxiam, inſontémque periiſſe, quamuis immatura & adhuc puella perierit, petitque à Plutone iura mitiora vmbræ ſuæ præberi.

NON *noxia.*] id eſt, inſons & innoxia.

PATER.] Pluto.

SORTITA *pila.*] alluſit ad Romanorum iudicium conſuetudinem, apud quos cauſæ per ſortem ordinabantur, & ſortitio iudicium fiebat. qui præerat iudicio quæſitor dicebatur. ita Virg. apud inferos quæſitorem facit Minoem. dat ibi ſortitionem vbi vrnam nominat, dat cognitionem facinorum, cùm dicit,

—vitaſque & crimina diſcit. Pilam appellat tabellam iudicialem, qua damnabant, aut abſoluebant. vel potius pilulam illam, ſiue tabellam intelligit, qua in vrnam ſortitio mittebatur pro iudicibus eligendis, quorum nomina in pilis ſcribebantur. De qua re eleganter & docte ſcribit Pedianus Aſconius.

ASSIDEANT *fratres.*] Minos & Rhadamantus fratres Aeaci filij Iouis.

SISIPHI *mole vaces.*] petit Cornelia, vt dum iudicium de ſe peragitur omnia quieſcant apud inferos, & à cruciatibus paulum interiungant, vt nec Siſyphus voluat ſaxum, nec Ixion rota circumagatur, & Tantalus ſitim liquore reſtinguat.

EVMENIDVM.] ſcribit Virg.

Tiſiphonem vnam Eumenidum,

hoc eſt furiarum, accinctam flagello ſontes. vult Cornelia, vt agmen furiarum aſſideat foro iudiciali. hinc enim forum accipitur pro loco, quo iudicia fiunt, & forum agere dicitur prouinciæ præſes cum de controuerſiis prouincialium cognoſcit.

IPSA *loquor pro me.*] mos erat, vt pro reo dicerent maximi oratores, celeberrimique patroni, & vnam cauſam non vnus ſed plures agebant. nunc Cornelia innocentiæ ſuæ fidens dicit ſe-

metipſam ſine aduocato cauſam ſuam acturam citra omne mendacium.

P o e n a *ſororum*.] Bellidum ſcilicet, quarum vrna nunquam expleri poteſt.

S i *cui fama*.] laudationes ex his locis ſumuntur, qui loci perſonis ſunt attributi. naturam autem in primis attributam eſſe perſonis docent rhetoricæ diſciplinæ profeſſores, cuius partes ſunt multæ, & in primis cognatio eſt, quæ conſideratur in maioribus claris, atque cōſanguineis. Præterea inter externas res genus & affinitas numerantur: nunc Cornelia ſeipſam commendat à cognatione & à nobilitate generis tam materni quam paterni: Si cui, inquit, gloria eſt & nomen ex auorum titulis & ornamentis, ego clariſſima ſum, vt pote quæ in ſtemmate paterno auos habeo Numantinos, in maternos Scribonios, Libones. & cæt. Numantini cognomē in familia Scipionum eſt illuſtriſſimum, quo Africanus minor nomine victæ à ſe Numantiæ eſt nobilitatus, quæ ciuitas olim Hiſpaniæ decus, quamuis ſine muris, ſine turribus eſſet, Romanorum bella per annos multos ſola ſuſtinuit. nouiſſime Numantini ab Aemiliano Scipione victi mox fame coacti, ſe, & patriam ferro, veneno, & ſubiecto vndique igne peremerunt. Scipio de ſolo nomine deletæ Numantiæ triumphauit, cum nec vnus quidem vir Numantinus fuerit, qui in triumphum cathenatus duceretur. hiſtoria vulgatiſſima.

M a t e r n o s *Libones*.] Cornelia matrem habuit Scriboniam ex Libonum familia honorata ſplendida, ex qua fuit is Libo, qui tribunal, ſedémque prætoris prope arcū Fabianum collocauit, quod ab eius nomine dictum eſt puteal Libonis, cuius & poetæ & hiſtorici meminerunt.

D o m v s *vtraque*.] hoc eſt, paternum genus & meum & maternum nobile eſt, & ſuis titulis, inſcriptionibúſque ac monumentis ſubnixum. Titulos præter notam ſignificationem, inſcriptiones, laudéſque magnorum virorum nuncupamus, vt tituli Pompeij dicuntur à Plinio: & ipſe ait apud Lucanum:

Te quoque ſi ſuperi titulis accedere noſtris Iuſſerunt.

Ouid.

Magnificus titulis ſtet pater ante ſuis.

tituli milites appellantur quaſi tutuli, quod patriam tueantur. ſacerdotes dicti titulati, quod in ſacris capitibus habere ſolent vt metā: id titulus appellatur, & matres familias, vt inquit Varro, crines conuolutos ad verticem dicunt titulos.

C e s s i t *prætexta*.] id eſt, locum dedit. nouæ nuptæ recta tunica ſimul cum toga pura induebantur: & ita prætexta veſtis, quæ in puerili ætatula geſtabatur cedebat facibus maritis, hoc eſt nuptiali celebritati, in qua quinque faces accendebantur, de quibus ante dictum eſt. prætextæ apud Hetruſcos originem habuere. auctores Plin. & Macro. vnde prætextati pueri, & prætextatæ puellæ dicuntur.

A l t e r a *vitta*.] id eſt, vbi depoſita virginali vitta ſumpſi vittam nuptialem tibi ſoli nupſi, & ita oſtendit ſe fuiſſe monogamam. De vitta qua nubētes vtebantur iam abundāter enarrauimus.

I n *lapide*.] ſcilicet ſepulchri: illic enim ſcribebatur quot maritos fœmina habuiſſet, vnde Martia apud Lucanum:

Liceat tumulo ſcripſiſſe Catonis Martia.

& apud Iuuen. *Titulo res digna ſepulchri.* & apud Martialem ſcriptum eſt:

Inſcripſit tumulo ſeptem celebrata virorum.
Se feciſſe Cloe.——

A f r i c a *tonſa*.] id eſt comminuta, fracta, lacerata. hoc dictum accipe propter duos Africanos, quorum alter Carthaginem Africámque deuincit, & ſtipendiariam fecit Romanorum: & alter Carthaginem funditus deleuit, vt ſupra memorauimus.

E t *Perſen pro*.] Paulus Aemilius, vt notiſſimum eſt & iam memoratum, vicit Perſen regē Macedonum, de quo triumphauit. Is proauum habuit Achillem, à quo maternum genus Alexandri regis Macedonum deducunt hiſtorici. à Paulo Aemilio Cornelia trahit genus propter Numantinum, qui filius fuit legitimus Æmilij, & per adoptionem inſertus familiæ Scipionum. Præterea nupſerat Paulo, qui erat gentis Aemiliæ. quid ſi legas Perſeu, vt ſit vocatiuus caſus, tali ſenſu: Teſtor te ô Perſeu ſtimulantem, hoc eſt imbellia tua & torpedine vexantem Achillis pectus, qui ſcilicet dolet & afficitur, ſi vllus eſt inferis ſenſus, propter tam ignauum ſucceſſorem: vel potius legas ſimulantem, vt dicat Perſen ſimulaſſe Achillis animoſitatem, vt illius verus ſucceſſor & pronepos videretur.

Q v i q v s.] ſcilicet Paulus Aemilius.

P r o a v v s.] legendum eſt proauo. Teſtor, inquit, Cornelia me leges cenſorias à proauis meis conditas non iudicaſſe eſſe molliendas tanquam nimis rigidas, auſteráſque: ſed tales cōprobaſſe, cuſtodiſſéque quales latę fuerunt; nec vlla ſe macula dedecoraſſe familiā. & hoc in primis dictū eſt propter Paulum Aemilium, qui fuit cenſor, & in cenſura ſenatu tres ſenatores mouit. Poteſt & hoc referri ad cenſuram mariti Pauli, quam infra ſignificat. Cenſura autem ad morum emēdationem maxime pertinet, & penes eam diſciplinæ Romanæ ac morum regimen erat, quam Cic. pudoris & modeſtię magiſtram appellat. De cenſuræ origine & cenſoribus & cenſoria nota ſcripſerūt Liuius in IIII. Plut. in Catone ſeniore, in Pōpeio, & Aemilio, & Valerius Maximus.

E x v v i i s.] ſpoliis proauorum.

P a r s *imitan*.] ait Cornelia ſe talem præſtitiſſe, vt eſſet imitanda ipſa à ſuis gentilibus, vel in hoc loco accipitūr Cornelia ſoror huius Corneliæ, quam dicit & ipſam fuiſſe probatiſſimam fœminam, nec vllum dedecus probrumque attuliſſe ſtemmati ſui generis, de cuius obitu loquitur paulopoſt.

I n t e r *vtramque facem*.] hoc eſt à die maritalis connubij vſque ad mortem: nam fax adhibetur & matrimonio & rogo, quam Quin. ſupremam facem vocat.

M e l i o r *iudicis metu*.] boni non peccant amore virtutis. mali à peccatis temperant formidine pœnæ, vt inquit Hor. Dicit ſe non magis metu iudicij, quam natura coluiſſe bonitatem.

Q v æ l i b e t *auſteras*.] feratur inquit de me quodcunque iudicium, auſteráque ſortitio, tamē

nolla fœmina probata commercium meum, acceſſumqoe improbabit,&nulli conſuetudo mea erit dedecoroſa & pœnitenda, etiam ſi fuerint virgines veſtales.

V a l *tu qua tardam.*]hiſtoriam Claudiæ omnes celebrant, & in primis Ouid. in IIII. Faſto. & Sillios in XVII. Claudia virgo veſtalis cum in ſuſpitionem veniſſet ſtopri,& ſimulacbrum matris Idææ in vado Tyberis cum nauigio obhæreret, ad cuniprobandam pudicitiam ſuam fertur cingulo duxiſſe nauem, quam multa millia hominũ,vt inquit Hieronymus,trahere nequiuerant.

T v r r i t æ *dea.*] Cybeles quæ torrita formatur,de qua dictum eſt ſuperius.

V e l *cui commiſſos.*] ſignificat Aemiliam virginẽ veſtalem,de qua hãc ſcribit hiſtoriam Dionyſius in II. Olim ignis in ara Veſtæ extinctus eſt, qui perpetuus cuſtodiri debebat & ſolebat, tunc Aemilia virgo caſta & mente & corpore precata eſt deam Veſtam, vt ſibi opem ferret, & ſciſſa ueſte carbaſea faſciam foculo impoſuit ſuper aram frigenti, nullámque ſeruanti ſcintillam, repente flamma ingens per carbaſum emicuit, quod admirabile viſum eſt. meminit huius hiſtoriæ etiam Valerius in primo.

C o m m i s s o s *ignes.*] id eſt, illius cuſtodiæ traditos. nam veſtalium virginum hoc erat officium peculiare,vt ignem in extinctum conſeruarent, qui ſi fuiſſet extinctus recoperari nõ poterat niſi ex igne cœleſti.

M a t e r *Scribonia.*] mater Corneliæ fuit illa Scribooia, quam in matrimonium accepit Auguſtus, & ea ea Iuliam filiam ſuſcepit, quæ Scribonia, auctore Tranquillo, ante fuerat nupta duobus conſularibus, & ex altero erat marer. ex his verbis Tranquilli obſeruauimus hanc Gorneliam fuiſſe illam Scriboniæ filiam ex viro conſulari, ex quo fuit mater. vnde nunc ſororem ſuam appellat Cornelia ipſam Iuliam filiam Auguſti, quoniam ambæ ex matre Scribonia erant procreatæ,quod cæcutientibus oculis incurioſi prætererierunt. ait Cornelia ſe in nullo matrem offendiſſe, quæ cum filia fatum cuperet permotaſſe, & eius loco occuboiſſe.

V r b i s q v e *querelis Defleta.*] obitum meum, inquit Cornelia, defleuit totus populus Romanus, & lamentationibus me defunctam eſt proſequutus: ſe quoque ab Auguſto defletam fuiſſe gloriatur.

I l l a *ſua nata.*] ſenſus eſt: Auguſtus gemens dicebat me vixiſſe ſororẽ dignam filia ſua Iolia, quam tulerat ex Scribonia mea genitrice.

D e o.] Augoſtum vidimus lachrymantem, cui viuenti diuinos honores Romani conceſſerunt.

V e s t i s *honores.*]ſignare videtur veſtem matronalem, quæ ſcilicet conceditur mulieribus, matroniſqoe fœcundis, quæ matres trium liberorum factæ ſunt. ait enim ſe duos filios Lepidum & Paulum reliquiſſe, & vnam filiam.

S e l l a m *gemmaſſe curulem.*] bis geſſiſſe curules magiſtratus. curulis enim ſella dicebatur à curru, qoo ſoliti ſunt ſenatores honoris gratia in curiam vehi, qui curulem magiſtratum geſſiſſent, in qoo curro ſella eſſet, ſupra quam

A conſiderent: auctor Gellios in III. Erat hæc ſella eburnea, & à poetis dicitur ebur curule. De conſulari ſella iotellexit Ouid. illo verſu:

Et noua conſpicuum pondera ſentit ebur.

Curules ab Hetruſcis,vt multa alia inſignia magiſtratuum, tranſlatæ fuerunt, vt Dionyſius & Macro. tradiderunt. Scribit Sillius à Vetulonia ciuitate Hetruriæ hæc ornamenta mutuatos eſſe Romanos:

Hæc altas eboris decorauit honore curules.

N o s *imitata.*] optat filiæ monogamiam, vt ita vni ſoli nubat,ſicut ipſa factitauerat.

C y m b a *volens Soluitur.*]ait Cornelia ſe libenter
B mori, & cymbam Charontis non inuitam conſcendere, quoniam diu viuendo mors ſua efficeretur calamitoſior cum cogeretur videre funera filiorum.

E m e r i t v m *rogum.*] mulier qoæ laudatur poſt mortem vere vixit in laude, & hic eſt qoaſi triumphus fœmineus laudari poſt obitum, cum fama liberior eſt, & linguæ liberrimæ.

S p e c t a t *inuiſta.*] cura, inqoit, filiorum etiam viget apud me defunctam, ea quo ſignificat amorem quo matres filios proſequuntur. nec ipſa quidem morte aboleri poſſe, qua cuncta abolentur.

C A o i i c s *mater.*] legendum eſt matris. & eſt ſenſus. Cum ô marite oſcula paterna dederis filiis addicito matris oſeula, hoc eſt imple vtriuſque parentis officiom.

S i n s *teſtibus illis.*] hoc eſt,eum dolori indulgere volueris, fac ne teſtes ſint filij lachrymarum, & coram illis dolorem ipſe compeſcito, ſicut Ariam factitauiſſe legimus.

S i c c i s *genis.*] accipe pro tegomentis oculorum,quæ alio nomine palpebræ dicuntur. De genis ſupra dictum eſt. Siccas appellat non lachrymoſas.

S a t *tibi ſunt noctes.*]habes,inquit,noctes quibus poteris de obitu meo lamentari ſatis ac ſuper,filiis non videntibus,dies vero totos eſto læ-
D tus ſiue læto ſimillimus,& age obliuioſum.

S o m n i a *in faciem meam.*] multos habet filios Somnus,vt poetæ fabulantur, inter qoos eſt Morpheus artifex & ſimulator humanæ figuræ ſcientiſſimus,qui olim induta facie Ceycis naufragi apparuit Halcyone dormienti. dicit Cornelia ſatis eſſe marito ſomnia quibus ipſam videre ſe credet per Morphea,ſcilicet, ipſius faciem induentem,& illi in ſomnis ſe ingerẽtem.

N o s t r a *ad ſimulachra.*]oſtendit imaginem ſuam fuiſſe in cubiculo maritali: & antiqui, vt iam diximus, habebant imagines io larario eo-
E rum,quos venerabantur,

T a c e.] melior lectio eſt iace, vt dicat iace: &dic verba tanquam ad illa ego ipſa ſim reſponſura.

S e v *tamen aduerſum.*]apoſtrophe eſt ad filios, quos docet qua modeſtia vti debeant ſi pater ſuperinduxerit nouercam: lectum aduerſum appellat nooercalem.

C o l l a t a *priori.*]nolite,inquit, nouercã mihi comparate,neque me immodicis laudationibus extollete,qooniam illa exiſtimabit meam laudationẽ eſſe ſuam offenſam, & criminationẽ.

A Prtori.] ſcilicet mihi, quæ prior nupſi Paulo.

Memoa *ille.*] ſcilieet pater veſter.

Tanti *dux.*] id eſt, tanti fecerit me defunctam vt velit viuere in cœlibatu.

Coalibis *ad curas.*] nulla, inquit via, nulla ratio, nullum officium à vobis prætereatur erga patrem cœlibem curaudum ac fouendum. & ita monet filios vt patris ſenectam foueaot & iodulgentiſſime cureut. Cœlebs dicitur qui non habet vxorem, & opponitur marito. vnde dixit Quin. *Maritus an cœlebs.*

Lvbricia *ſumptum.*] hunc locum ita corrigendum cenſeo: *Lugubria ſumpſi.* & ita exiſti- B mo ſcripſiſſe Propertium, vt ſit ſenſus: Ego ea quo mater fui nunquam indui lugubria, hoc eſt veſtes lugubres: & ita ſignificat ſe nunquam vidiſſe funus aliquod ſuorum, ſed omnes ſuperſtites reliquiſſe. Lugubria autem abſolute dici veſtimenta luctui accommodata teſtis eſt Ouid. qui ſic ait vndecimo:

Surge, age, da lachrymas, lugubriaque indue.

& Quiotilian. dictum eſt. *Triſtiora lugubria.*

Tota *caterua.*]omnes, inquit, mei ſuperſtites funus meum & exequias celebrarunt: talis fuit fortuna Qu. Metelli Macedooici, qui cum ſex liberos relinqueret, vndecim nepotes reliquit: nurus vero, generóſque, & omnes, qui C ſe patris appellatione ſalutareot XXVII. qui illatus eſt rogo à quatuor filiis, vno prætore, tribus conſularibus, duobus triumphalibus, vno ceoſorio.

Cavsa *perorata eſt.*] tanquam in iudicio cauſam egerit inſtar oratoris ſe peroraſſe ſignificanter & proprie dicit. Eſt enim peroratio voa ex partibus orationis in oouiſſimo loco collocata: quam, vt ſcribit Quintil. io ſexto quidam cumulum, conclusionem alij vocant, in qua interdum quam breuiſſima rerum repetitio fit, quæ per capita decurrit, quæ Græcè dicitur anacephaleoſis: ſi Latinè interpretari velis oon ab- D ſurde dicetur recapitulatio: & hac vſus eſt Apuleius perquam ſcienter in peroratiooe ſuæ apologiæ: Quando cauſa vna à pluribus defendebatur, perorationem Cieeroni omoes relinquebant, tanquam io perorando dominantem, ſicut & ipſe in oratore gloriatur.

Flantes *me ſurgite teſtes.*] ex iudiciali Romanorum conſuetudine tranſlatum eſt, apud quos, vbi omnia qua dicēda fuerāt in cauſa, dicta erant, teſtes dabantur, qui teſtimonium dicturi ſurgebant ex ſubſellis, in quibus ſedebant in iudicio, qui tunc ſuſpecti habebantur; quando ſedebant inter ſubſellia accuſatorum: vnde eſt il- E lud Ciceronis in oratiooe pro Flacco, *Hoc vero quod eſt teſtes vna ſedent, ex accuſatorum ſubſellis ſurgunt.* & in oratione pro Roſcio Amerioo ait: *Nemo vtitur eo teſte qui ſurgit ex accuſatoris ſubſellio.* Scribit Asconius ipſum accuſatorem ſuos etiam teſtes interrogare cooſueuiſſe. Cicero acturus in Verrem hoc commentus eſt: vt orationem perpetuam, vſitatámque accuſationem prætermitteret, ſed tantummodo citaret teſtes ad vnum quodque crimen expoſitum, & eos Hortenſio interrogandos daret, quo Cicerooi artificio ita

A eſt fatigatus Hortenſius, vt nihil contra quod diceret, iouenitet: ipſe etiam Verres deſperato patrocinio ſua ſponte diſcederet in exilium. At nunc Cornelia: Poſtquam perorani cauſam, vos teſtes ſurgite ſcilicet ex ſubſellis ad dicendum teſtimonium, ſed ita vt me ipſam defleatis.

Dvm *pretium vitæ.*] hoc eſt dum grati homines rependunt mihi pretium vitæ, quam ſancte & pudice egi laudando ſcilicet me poſt obitum, tanquam laudatio mortalium ſit defunctis pro præmio quod bene viæerint. vel dicit terram ſepulchralem ſibi ſepultæ eſſe leuem. Tunc enim humus dicitur pretium rependere, quando ni-

B mio pondere oon infeſtat cineres ſepultorum. In hanc ſententiam eſt illud Martialis: *Sit tibi terra leuis.*

Moribvs *& cœlum patuit.*] ob mores, inquit, ſanctiſſimos meruerunt fœminæ probatiſſimæ in cœlo domicilium, quod ad eas referri poteſt quæ inter ſidera collocatæ fuerunt ob probitatem, vt virgo, vt aſtrea, vel ad eas heroidas, quarum animæ habent in cœlo certum conſtitutum locum, quæ morum ſanctitate commendatæ & fama ad cœlum vſque peruectæ ſunt, vt Penelope, vt Lucretia, & id genus quam plurimæ.

Sim *digna merendo.*] vtinam, inquit, beneficio morum & vitæ bene actæ merito digna exiſti-

C mer fœmineo poſt obitum triumpho. Elocutio eſt metaphorica. nam, vt victoribus dabatur triumphus ob rem bene geſtam, & curru quadriiugo pompa triumphali io vrbem inuehebantur: ita optat Cornelia ſibi defunctæ ob merita decerni oanamenta fœmioei triumphi, & oſſa ſua vehi equis honoratis, hoc eſt triumphalibus, tanquam primaria ſit & fœminea virtute præcellens in grege mulierum: ſicut excellentiſſimus eſt imperator, cui ob virtutem triumphalia inſignia decernuntur.

Habes magnifice ſenator, literarumque patrooe, lucubratiuneulas noſtras in Propertium:

D quas, quantulæcunque ſunt, boni conſulas rogamus. Vos autem lectores omnis quæſo ne prius nos vellicare velitis, quam vellicarione dignos reperietis, oec prius noſtra obeliſco coofodere, quam vos aſteriſco illuminanda depromſeritis. Videor mihi meo more facturus ſi commentarios Endecaſyllabis cluſero.

Quiſquis carptor es, & calumniator,
Quiſquis liuidus, oſor, obloquutor,
Es lolliginis oblitus cruore:
Quiſquis rictibus improbus caninis
Adlatras decus eruditiorum,
Sis quæſo procul à meis libellis.
E *Non ſcribo criticiſque, zoliſque,*
Non ſcripſi tibi: iure non vocatus
Conuiua eiicitur. quid impudenter
Te in cœna aſpicio mea accubantem?
Quæ non eſt tibi cocta delicate.
Illi fercula noſtra condiuntur,
Qui luxum altilium probat, nec idem
Faſtidit: tenuem tamen paratum,
Cui vel reliquiæ placere poſſunt.
Tu vero ſtomachoſe nauſeator,
Tangis ſingula dente qui ſuperbo,

Aut menſas mihi pone lautiores,
Noſtra aut veſcere cœnula libenter.
Nos hæc quantulacunque ſunt benigno
Lectori ingenuóque, candidóque
Paſſim ſcribimus, & damus legenda.
Vni ſed tibi, Mine, dedicantur,
Quem non ſors mihi iudicem parauit,
Sed quem pagina noſtra nominatim
Delegit ſine prouocatione.
At tu indice gaudibunda tali
Eſto pagina, qui tibi aduocatus
Iam iam ex iudice fiet & patronus
Multa præditus eruditione,
Pollens conſilio, difertus ore.
Vnus qui merito poteſt vocari
Orator bonus, & bonus ſenator.
Iam liuor vacet, improbíque muſſent:
Imperterritus exeas libelle;
Mino vindice nil tibi eſt timendum.

IANVS DOVSA FIL.

ET *quæcunque meos implicat vnda pedes.*] alibi:
Et quæcunque meum degrauat vnda caput.

ET *ſi quid doliturus erit, ſine teſtibus illis,*
Cùm venient, ſiccos oſcula falle genas.] Nam, vt Martialis ait:
Ille dolet verè, qui ſine teſte dolet.

IANVS DOVSA PATER.

SIC *mœſta cecinere tuba, cùm ſubdita noſtrum*
Detraheret lecto fax inimica caput.] Lego: *Sat mœſta cecinere tuba.* Ita nimirum poſtulante ſententia, qua nil aptius elegantiúſve.

QVID *mihi coniugium Pauli? quid currus auorum*
Profuit? aut famæ pignora tanta meæ?
Num minus immites habuit Cornelia Parcas?] Similis ſtructuræ ſententiæ illius apud Ouidium in Epiſtola Leandri:
Quid mihi, quod lato non ſeparor æquore, prodeſt?
Num minus hæc nobis tam breuis obſtat aqua?

IPSA *loquor pro me, ſi fallo pœna ſororum,*
Infelix humeros vrgeat vrna meos.]
Sic Ouidius IX. Metamorphoſ.
Viximus innocuæ. ſi mentior, arida perdam
Quas habeo frondes, & caſa ſecuribus vrar.

IOS. SCALIGER IVL. CÆS. FIL.

NVM *minus immites habuit.*] Malo *habui.* Ita ergo legendum:
Num minus immites habui Cornelia parcas,
Et ſum, quod digitis quinque leuatur onus?
Quem locum expreſſit Ouid. epiſtola Canaces:
Quid iuuat admotam per auorum nomina cælo
Inter cognatos poſſe referre Iouem?
Num minus infeſtum funebria munera ferrum
Feminea teneo non mea tela manu?
Quis neget Ouidium hunc locum in animo habuiſſe?

ASSIDEANT *fratres.*] Cauſſam vult dicere coram iudice quæſtionis.

ASSIDEANT *fratres iuxta Mineida ſellam.*] Melios noſter:

A *Aſſideant fratres iuxta Minoa ſella, &*
Eumenidum ———

FALLAT *Tantaleo.*] πιτυηλὶς, αἰδωνὶς, δυναλιδὶς, ἱερωνὶς & ſimilia Tarentini. à quibos Romani Tantaleus, Adoneus, &c. Auſonius: *Concedat Ces Muſa Simonidei.* Simonideos, σιμωνιδὶς.

IPSA *loquor pro me.*] ἀπολογητικὸς enim λόγος qui ſequitur.

SI *fallo.*] Mos reorum cauſſam dicentium, qui iorabant ſe nihil mentituros.

SI *cui fama fuit.*] Exordium. Omnes partes orationis hic ſunt.

VERA *Numantinos.*] Conficta lectio ex anti-
B qua, *Atra.* At nos, *Afra.* Nomantinos excidit Carthaginem. hoc & lippis & tonſoribus notũ.

AFRICA *tonſa iaces.*] Eſſet ſimile illi:
Ἡμετέραις βουλαῖς Σπάρτη μὲν ἐκείρατο δόξαν.
Conſilus noſtris laus eſt attonſa Laconum.
Sed noſter *tanta iaces.* quod dictum θαυμαστικῶς.

ET *Perſen proaui.*] Silius de Philippo, qoem vicerunt Romani, patre iſtius Perſæ:
Hac gente egregius, veteriſque ab origine regni
Aeacidum ſceptris, proauoque tumebat Achille.
Perſen autem Æolice pro Perſeo. Περσεὺς, Πέρσης· Ὀδυσσεὺς, Ὀδύσσης· Ἀχιλλεὺς, Ἀχίλλης. Contra Σιμωνίδης, Σιμωνιδεύς.

C MA *neque cenſura legem molliſſe.*] Nihil feciſſe indignum cenſura mariti Pauli. Infra:
Filia tu ſpecimen cenſura nacta paternæ.

LABE *mea noſtros.*] Lege, *veſtros.* Ita & ſcriptus liber.

NON *fuit.*] Melius liber, *Non erat.*

TVRPIOR *aſſenſu.*] Quaſi non damnaretur, niſi coofeſſa.

DEFLETA *& gemitu.*] In noſtro, *Defenſa.* videtur neſcio cuius culpæ ſuſpitione perſtricta fuiſſe Cornelia, quod ex ſeqoentibus cogooſcitur. Qood, ioquit, maleuoli de me rumoribus differunt, hoc falſum eſſe conuicerit vnus Cęſar,
D qui mortem meam defleuit. coius lacrymæ mihi defenſionis, ac patroni vicem ſunt. Similis locus in Epicedio Druſi:
Denique laudari ſacrato Cæſaris ore
Emerui ———

ILLE *ſua nata.*] Aliter vulgus hæc accipit, ac ſentiebat poëta. Hoc vult enim: Cæſarem ſolere prędicare me fuiſſe dignam, quę illius filia eſſem, non ſororem Iuliam tot impudicis factis ſuis infamem. Ille, inqoit, ait ſororem, hoc eſt me, dignam ſua nata vixiſſe, hoc eſt verius dici poſſe natam ſoam, quam illam, quæ ſeſe tanto crimine infamauit. Me filiæ potius, quam priuigoæ
E nomine dignam fuiſſe. Hæc videntur igitur poſt relegationem Iuliæ contigiſſe. Notum enim, vt illam Pandataria inſula relegarit pater. Addit Dio: τῶν δὲ δὴ χρησαμένων αὐτῇ ὁ μὲν Ἰούλλος Ἀντώνιος ὡς καὶ ἐπὶ τῇ μοναρχίᾳ τοῦτο πράξας ἀπέθανε μετ' ἄλλων τινῶν. οἱ δὲ λοιποὶ ἐς νήσους ὑπερωρίσθησαν. Non dobium, quin inter hos relegatos Ouidius fuerit. quem profecto ob illam rem tantum damnauit Auguſtus, non ob libros. quod & tangit Sidonius:
Et te Carmina per libidinoſa
Quondam Cæſareæ nimis puellæ
Ficto nomine ſubditum Corinnæ
Notum Naſo tener, Tomíſque miſſum.

Te quoque, inquit, Ouidi nimis familiarem factum per carmina tua Iuliæ Auguſti filiæ, quam Catinnam finxiſti ſubdititio nomine. In quibus verſibus quartum, à ſecundo loco traduximus, & tertium deprauatiſſimum emendauimus. Si quis queritur à nobis factum, interpretetur nobis vulgatam lectionem, & virum putabimus. Nam nihil boni ex vulgata hauriri poteſt.

E T *lacrimas vidimus ire Deo.*] Epicedio Druſi *lacrimas elicuique Deo.* Plin. lib. XXI. cap. III. *Apud nos exemplum licentiæ huius non eſt aliud, quam filia Diui Auguſti, cuius luxuria noctibus coronatum Marſyam litera illius Dei gemunt.* quam lectionem perperam quidam ſuis in Suetonium annotationibus mutandam cenſuit. De Deo Auguſto etiam viuo & appellato & culto ſupra diximus.

E T *tamen emerui.*] Hinc colligitur ornamentis conſularibus efferri matronas, quarum filij magiſtratus curules geſſiſſent. quod dignum eſt notatu.

C O N D I T A *ſunt veſtro numina noſtra.*] Repone LVMINA. quod & mos priſcus vulgatiſſimus, & libri noſtri ſcriptura poſtulat. Ita autem diſtinguendi verſus hi:

Te, Lepide, & te, Paule, meum poſt fata leuamen:
(Condita ſunt veſtro lumina noſtra ſinu)
Vidimus, & fratrem ſellam geminaſſe curulem.

C O N S V L E *quo facto.*] Hinc lege diſtichon, ET BENE HABET. item illud, NVNC TIBI COMMENDO. Illud autem FILIA TV SPECIMEN cum duobus ſequentibus alio pertinet.

F V N G E R E *maternis.*] Euripides Alceſtide: *σὺ νῦν γενοῦ τοῖσδ' αὐτ' ἐμοῦ μήτηρ τέκνοις.*

S E V *tamen aduerſum.*] Vide quæ in Feſtum notauimus voce *Parilia.* quæ conueniebant in manum viri, lectum ſibi ſternebāt in atrio, quem

A aduerſum vocabant, quia è regione ianuæ eſſet. Hoc confirmamus teſtimoniis Asconij, & Laberij. Ianua dicitur mutare lectum, quæ videt aliū aduerſum lectum in locum prioris, noua ſcilicet vxore domum ducta. Græci huiuſmodi lectum vocabant *ἀντίζυγον.* Pollux & alij veteres Magiſtri: *κλίνη τις ὠνομάζετο χαμευνή, ἢ ἐπίζυγος ἀντίζυγος, ὃ δὲ αὐτὸ στρώννυται ἐν τῷ δωματίῳ ὑπὲρ τοῦ νυμφίου μὴ ἀδυμόνας.* Clarius & conuenientius mori Romano Heſychius dicit *στρώννυται ἀντίζυγα τῷ μεγάρῳ.* Atque hæc eſt vera huius loci interpretatio.

P R O L E *mea Paulum.*] Poſt hunc verſum iun-
B ge tria diſticha, quæ ſuperius à nobis relicta ſunt; FILIA TV SPECIMEN CENSVRÆ, &c.

F I L I A *tu ſpeciem.*] Lege, *ſpecimen.*

H Æ C *eſt feminei.*] Epilogus.

C V I V S *honoratus oſſa vehantur aquis.*] Legēdum EQVIS, vt habet noſter codex. Hæc confirmant quæ ſuperius dixi, nempe matronas honoratis veſtibus, curru & ſella curuli efferri, quæ filios conſulares aut aliis curulibus magiſtratibus functos relinquerent. Simile quod ſcribit Lampridius in Alagabalo: Imperatores matronis affinibus conſularis coniugij ornamenta dare ſolitos. Equi honorati, ſunt curules, vel currus prætorius, in quo ſella curulis. Quare & Prætorium
C ius dicitur honoratum, & honorarium, & ludi Prætorij, honorarij ludi, & Prætor ipſe honorarius magiſtratus. Ouidius:

Verbáque honoratus libera Prætor habet.

ita autem hæc vltima diſtinguenda:

Cauſſa perorata eſt. flentes me ſurgite teſtes,
Dum pretium vitæ grata rependit humus,
Moribus & cælum patuit, ſim digna merendo
Cuius honoratis oſſa vehantur equis.

F I N I S.

PERVIGILIVM VENERIS,

QVOD QVIDAM CATVLLO TRIBVVNT.

CRAS amet qui nunquã amauit; quique amauit, cras amet.
Ver nouum, ver iam canorum, ver natus orbis eſt.
Vere concordant amores, vere nubent alites.
Et nemus comam reſoluit de maritis imbribus.
Cras amorem copulatrix inter vmbras arborum
Implicat gaZas virentes de flagello myrteo.
Cras Dione iura dicit, fulta ſublimi trono.
Cras amet qui nunquam amauit, quique amauit, cras amet.
Tuno quiuore deſuper hoc ſpumeopont de glouo
Cærulas inter caternas, inter & bipedes equos
Fecit vndantem Dione de maritis imbribus.
Cras amet qui nunquam amauit, quique amauit, cras amet.
Ipſa gemmas purpurantem pingit annum floribus
Ipſa ſurgentis papillas de Faboni paritu
Vrguet in totos pentes, ipſa roris lucidi
Noctis aura quem relinquit ſpargit vmentis aquas.
Et me canat lacrime trementes detadum pondere.
Gutta præceps orbe paruo ſuſtinet caſus ſuos.
In pudorem florulentæ prodiderunt purpuræ:
A *Vmor ille quem ſerenis aſtra rorant noctibus*
Manè virgineas papilla ſoluit vmenti peplo,
Is iuſſis mane tuæ virgine nubant roſæ
Fusta prius de cruore, déq; amoris oculis,
Déque gemmis, déque flammis, déque ſolis purpuris.
B *Cras ruborem qui latebat veſte tectus ignea*
Vnica marito nodo non pudent ſoluere.
Cras amet qui nunquam amauit; quique amauit, cras amet.
Ipſa nimfas diua loco iuſſit ire myrteo
Et puer comis puellis. nec tamen credi poteſt
Eſſe amorem feriatũ, ſi ſagittas vexerit.
C *Ite nimfæ, poſuit arma, feriatus eſt Amor;*
Iuſſus eſt inermis ire, durus ire iuſſus eſt,
Neu quid arcu, neu ſagitta, neu quid igne læderet.
Sed tamen nimfæ cauete, quòd Cupido pulcer eſt,
Totus eſt inermis idem quando nudus eſt Amor.
Cras amet qui nunquam amauit; quique amauit, cras amet.
Compari Venus pudore mittit ad te virgines:
D *Vna res eſt quam rogamus, cede virgò Delia,*
Vt nemus ſit incruentum de ferinis ſtrágibus.
Ipſa vellet vt venires, ſi deceret virginem:

Iam tribus choros videres feriatos noctibus, A
Congreges inter cateruas ire per ſaltus tuos,
Floreas inter coronas, myrteas inter caſas.
Nec Ceres nec Bacchus abſunt, nec poëtarum Deus,
Detinent & tota nox eſt peruigila cantibus.
Regnet in ſiluis Dione. tu recede Delia. B
Cras amet, qui nunquam amauit; quíque amauit, cras amet.
Iuſsit Hyblæus tribunal ſtare Diua floribus,
Præſens ipſa iura dicit, adſederunt Gratiæ.
Hybla totos funde flores, quicquid annus attulit,
Hybla florum rumpereſt equantetbne camp· C
Ruris hic erunt puellæ, vel puellæ montium,
Quæque ſiluas, quæque lucos, quæque montes incolunt.
Iuſsit omnis adſidere pueri mater alitis,
Iuſsit & nudo puellas nil Amori credere.
Cras amet, qui nunquam amauit; quíque amauit, cras amet.
Et rigentibus vegentes ducat vmbras floribus. D
Cras erit qui primus æther copulauit nuptias,
Vt pant totis crearet vernis annum nubibus,
In ſinum maritus imber fluctus alma & coniugis.
Vt fletus immixtus omnis aleret magno corpore. E
Ipſa venas atque mentē permeāte ſpiritu
Intus occultis gubernat procreatrix viribus,
Pérque cælum, pérque terras, pérque pontum ſubditum.
Peruium ſui tenorem ſeminali tramite
Imbuit, iuſsítque mundum noſſe naſcendi vias.
Cras amet, qui nunquam amauit; quíque amauit, cras amet.
Ipſa Troianos nepotes in Latinos tranſtulit:
Ipſa Laurentem puellam coniugem nato dedit;
Móxque Marti de ſacello dat pudicam virginem.
Romuleas ipſa fecit cū Sabinis nuptias:
Vnde Ramnes & Quirities, próque prole poſterûm
Romuli matrem crearet & nepotem Cæſarem.
Cras amet, qui nunquam amauit; quíque amauit, cras amet.
Rura fecundat voluptas: rura Venerem ſentiunt:
Ipſe Amor puer Dionæ rure natus dicitur.
Hunc ager cùm parturiret, ipſa ſuſcepit ſinu,
Ipſa florum delicatis educauit oſculis.
Cras amet, qui nunquam amauit; quíque amauit, cras amet.
Ecce iam ſuper geneſtas explicant agni latus
Quiſque tuus quo tenetur coniugali fœdere.
Subter vmbras cum maritis ecce balantum gregem:
Et canoras non tacere Diua iuſsit alites.
Iam loquaces ore rauco ſtagna cigni perſtrepunt:
Adſonant Terei puellæ ſubter vmbram populi
Vt putes motus amori ore dici muſico:
Et neges queri ſororē de marito barbaro.
Illa cantat, nos tacemus. quando ver venit meum?
Quādo faciā vt celidō vt tacere deſinā.
Perdidi Muſam tacendo, nec me Phœbus reſpicit.
Sic Amyclas cùm tacerēt perdidit ſilētiū.
Cras amet, qui nunquam amauit; quíque amauit, cras amet.

FINIS.

IANVS DOVSA FIL.

SEQVITVR Peruigilium Veneris, quod coloophonem & faſtigium imponet his Notis. in quo tantum pauca & leuia monebo poſt accuratiſſimam caſtigationem clariſſimi Lipſij. quod antequam faciam, non abs re videor facturus, ſi Fragmentum nondum editum, ex altero quodã Peruigilio Veneris elegantiſſimo, ſed nimis Latino hic apponam, quod à nobili ac docto adoleſcẽte Hieronymo Groſlotio Liſlæo integrum alicubi in Gallia extare comperi. cæterum is hos quatuor tantùm verſus in memoria habebat, quos nobis recitauit. eorum intercalare erat primum Trochaicum:

Nemo tentis mentulis det, nemo neruis otium
Ecce paſſeres ſalaces, ecce rauci turtures
Hac ſuper virente myrto nos amoris admonent
Cum puellis dulce inire veſticontubernium.
Nemo tentis, &c.

Vocem *veſticontubernium* etiam Petronius vtitur: *Et quid agebas, inquit, frater ſanctiſſime? quid veſticontubernium facis?* Hoc quid ſit explicat Epigrammatarius Græcus:

Ἡδὺ δὲ ϰ̀ ἐπέων κρύψῃ μὲν τοῖς φιλέοντας
Χαίρει.

Sed ad rem veniamus:

CRAS *Dione iura dicet fulta ſublimi throno.*] Hinc ποικιλόθρονον vocat Ἀφροδίτην Sappho. quamuis id vel de variegata & florida Veneris veſte accipi poſſit argumento illius Homerici Iliad. X. ἐν δὲ θρόνα ποικίλ' ἔπασσε. vel de variis pharmacis quæ mortalibus propinat Venus, *curis hominum gaudia miſcens*, vt Catullus loquitur. Nam cùm πολύθρονος dicatur multa habens θρόνα ſeu pharmaca, eiuſdem vocabuli vim ad ποικιλόθρονον etiam extendi poſſe ratio ſuadet.

IPSA *ſurgentes papillas.*] Rectum puto *ſurgentes*, quod interpretor tumeſcentes ac ſororiantes, & veluti ſtrophio obnitentes, atque, vt cum Catullo dicam, luctantes eas *horridulas* vocat Plautus in Pſeudolo: *Papillarum horridularum oppreßiuncula.*

VNICO *marito nodo.*] Quid ſi: *mariti nodo*, vt ſit ὑφείς.

DESINENT *& tota nox eſt peruigila cantibus.*] Alij *peruigilata*. ſic Tacitus *vigilatam conuiuio noctem* dixit XIII. Annalium.

IVSTVS LIPSIVS
ELECTOR. I. CAP. V.

ELEGANS me herclè & quantiuis pretij carmen; molle, tenerum, ſed Romanis, vt ſic dicam, non Alexandrinis deliciis. In eo aliquot menda: quæ priuſquam tollam, quæram de Titulo & de Scriptore. Titulus fuit, *Peruigilium Veneris*. Colligo facilè ex ſubſcriptione, *Explicit peruigilium Veneris*. Ex titulo non ignotum argumentum. Laudatio enim Veneris fuit, compoſita quaſi per occaſionem Peruigilij, quòd tres ipſas noctes in honorem deæ agebant. Faciunt illuc verſus in hoc Carmine,

A *Ipſa vellet vt venire ſi deceret virginem:*
Iam tribus choros videres feriatos noctibus.

Et illa Plauti Curculione:

Quid? tu Veneri peruigilare te vouiſti Phædrome?
Nam hoc quidem haud multo poſt luce lucebit.

Sed & Peruigilandi honos vulgatus in ceteros deos. Fortunæ peruigilium eſt apud Suetonium in Galba, cap. IV. *Fortunæ ſimulacrum in parte ædium conſecratum menſtruis deinceps ſupplicationibus & peruigilio anniuerſario coluit.* Cereri, apud Tacitum: *Lectiſternia & peruigilia celebrauere feminæ quibus mariti erant.* incertum cui deo, deæ, apud Liuium lib. XXIII. per tres item noctes. *Triduum ſacrificatum*
B *ad Hamas Nocturnum erat ſacrum, ita vt ante mediam noctem compleretur. Gracchus caſtra Campana, vt in peruigilio, neglecta ſimul omnibus portis inuadit.* Peruigilij meminit iterum Suetonius in Caligula, cap. LIV. & Vitellio, cap. X. Titulum ergo inueni: ſcriptorem quæram, & non inueniam. Ducti elegantiâ carminis quidam Catullum Veronenſem eſſe cenſuerunt. alij, in queîs Scaliger, Catullum Vrbicarium poëtam, nominatum Iuuenali.

——*clamoſum ageres cum phaſma Catulli.*

Neuter poteſt. niſi me fallit ratio temporum, quam ſubduxi non vanis coniecturis. Natum enim comperior hoc Carmen in imperio Augu-
C ſti. Argumento horum verſuum,

Vnde Rhamnes & Quirites, proque prole poſterûm
Romuli, patrem crearet & nepotem Cæſarem.

Ita legendum, non *matrem*, doceo infrà. Pater Cæſar, Diuus Iulius eſt; nepos, Auguſtus. Sæpe ita diſcriminandi cauſſa hiſtorici. Sueton. *Cæſario, quem ex Cæſare patre cõcepiſſe Cleopatra prædicabat.* & alij ſæpius. At hæ tam quæſitæ blanditiæ aduerſus Auguſtum, quomodo conuenient niſi in hoc æuum? Non ergo Catulli Veronenſis. Dico amplius: poſt Virgilium vixit hic ſcriptor. Certè locus ille totus,

Vt Pater totis crearet vernis annum nubibus
D *In ſinum maritus imber fluxit almæ coniugis*
Vt fetus immixtus omnes aleret magno corpore.

non abeſt, quin è Virgiliano iſto expreſſus ſit,

Tum pater omnipotens fecundis imbribus æther
Coniugis in lætæ gremium deſcendit, & omnes
Magnus alit magno commiſtus corpore fetus.

poſtremo quidem verſu etiam ad verbũ, vt ego reſtitui. Niſi tamen Virgilius hæc ab illo: quod non cenſeo. Sanè quiſquis ſcriptor, non ambigo quin extrema ſub tempora Auguſti. Ita Catulli illius germani non erit; quia ætate relinquitur. non illius minuti Vrbicarij; quia anteit. Cetera videbit Phœbus. ego tranſeo ad verſus ip-
E ſos, quos ſanabo, cum Homero, ἐς πόδας ἐκ κεφαλῆς. Principio carminis non dubium quin multa deſint. Ille verſu,

VER *nouum, ver iam canorum, ver natus orbis eſt.*
eleganter Pythoëus, *vere natus orbis eſt.* nec malè ego, *ver renatus orbis eſt.* ſententia gemina huic Plinianæ, *Arborum flos eſt pleni veris indicium, & anni renaſcentis.* Verſu IX.

TVNC *quinore deſuper huc ſpumeo ponti de globo.*] Amicus ille noſter; *Iunc rore de ſupernis.* Mihi correctio apud Ianum Douſam fabulanti feliciter ſub manu nata,

Tunc cruore de ſuperno ac ſpumeo ponti è globo

Nihil clarius. Tangit Fabulam qua ſingitur Venus è ſpuma maris nata, & è ſanguine prolium (vt honeſtè dicam) Cæli. Tibullus:

——– es ſanguine natam,

Is Venerem è rabido ſentiet eſſe mari.

Arnobius, *Nunquid à nobis dicitur ex pelagi ſpuma & ex Cæli genitalibus amputatis Cytherea Veneris concretum coaluiſſe candorem?* Paulo pòſt etiam ſcribe,

Fecit vndantem Dionem de maritis imbribus.

Maritos imbres appellat ſpumam & cruorem, ſanè quàm eleganter. Deſunt autem hîc minimum ſeni aut ſepteni verſus, quod apparet ex verſu intercalari præpoperè poſito. Verſu XIV.

IPSA *ſurgentes papillas de Fauoni ſpiritu*
*Vrguet in totos * pentes.*]

Truncatam vocem arbitror, & ſcribo, *Vrguet in thoros tepentes.* Priori etiam verſu malim, *Turgentes papillas.* Faunnij ſpiritum verè inuenit & ingenioaè Pythoëus. Verſu XVII.

ET *me canas lacrimæ trementes de caduco pondere.*] Videor pro parte emendare poſſe, *Et micant lacrimæ tremẽtes.* Intelligit autem guttulas illas è rore ſubſilientes & laſciuientes. Cetera non poſſum. Lernutius noſter, *decaduo pondere.* Verſu XXII.

IPSA IVSSIT *manè tuæ virgines nubant roſæ.*]

Pythoëus, *Ipſa iuſſit.* rectè. Reliqua ſic Ianus Douza: Douza, inquam, meus, non iterum in tranſcurſu dicẽdus. Tot mihi in illum inſiti amoris cauſæ, tot admirationis ſunt. Omitto poëſim, & cum poëſi ſupra hoc ſeculum doctrinam: probitas, & ingenui mores, &, quæ nihil gratiæ cauſſa facit, gratia, di boni, in quo homine paria ſunt, aut erunt! Vt verè de illo hoc elogium & ad præſtationem, quod dicitur, ſcripturus ſim, Vera proles Muſarum, & alumnus Gratiarum. Nec abripit amor me. iudicio hoc ſcribo, ſiquid vnquam: & peto quæſóque (vita tantum mihi aut fama apud poſteros ſit) ita hæc legant non quaſi laudem ab amico; ſed ſententiam à iurato teſte: Redeo in viam. Douza, inquam, legebat.

——– mane vt vdæ virgines nubant roſæ.

rectiſſimè. Venus iuſſit, ait poëta, vt mane virgines tegant ſe ornéntque vdis ab humore noctis & quaſi ebriis roſis. Nec fallet lectorem nubendi hic verbum, priſca ſignificatione, velandi. Verſu XXIII.

FVSÆ *prius de cruore, déque amoris oſculis.*]

Non diu, ſed intentè mihi quæſita correctio. quã reppéri, & lego, *Fuſæ aprino de cruore.* Ab hiſtoria

A hæc lectio, vel à fabula potius. Nam roſas à ſanguine Adonis, quem aper occiderat, traxiſſe ruborem vulgò volunt poëtæ. *Fuſæ* ergo, tinctę ſiue perfuſæ niſi quis eligit, *Fuſcæ.* Bion de hac re, *αἷμα ῥόδον τίκτει, τὰ δὲ δάκρυα τὰν ἀνεμώναν* Ouidius & alij. Verſu XLV.

DETINENT, *& tota nox eſt peruigila canticis.*]

A fine lego, *peruigil à canticis.* ſyllaba præter vulgi morem ſcilicet producta, vt iambum vitemus. Ad principium emendandum conor, *Detument.* id eſſet, tumorem & faſtum dij illi ponunt, effuſi in iocos, & ſolitam peruigilio hilaritatem. Scio

B Statium Papinium non abſimiliter ea voce vſum: tamen adhuc delibero. Verſu XLIX.

Præſens ipſa iura dicit, adſederunt Gratiæ.

Bene Douza, *Præſes id eſt iura dicet, adſidebunt Gratiæ:* Et lepida hercle fictio eſt, vt Venus in illo tribunali quaſi Præſes Quæſitórque ſit: Gratiæ, adſeſtrices. Verſu LX.

IN *ſinum maritus imber fluctus.*]

Lego *fluxus.* Ita apud Lucanum:

——– æther deſluxus in Auſtrum.

Verſu LXI.

VT *fetus immixtus omnes aleret magno corpore.*]

Dixi, & non muto, legendum *fætus:* ex ſententia, & Virgilio quem expreſſit. Turbat me tamen

C quòd inſulens eo loco poëta noſtro ſpondæus eſt. itaque per me ſanè legatur, *Vtque fætus mixtus omnes.* Verſu LXXII.

VNDE *Ramnes & Quirites próque prole poſterûm*
Romuli matrem crearet, & nepotem Cæſarem.]

Falſa lectio. Quid? an ex nuptiis Sabinarum cum Romanis creata mater Romuli? Atqui Romulo iam regnãte iunctæ illæ innuptæ nuptiæ: ordum vt ex illis Romulo mater. Perſeuero ergo legere.

——– próque prole poſterûm

Romuli, patrem cr. & n. Cæſarem.

ſententia non dubiè in gratiam Auguſti, Venus, inquit, conciliatrix fuit Romanorum Sabinarúmque nuptiis, vt ea iis Rhamnes & Quirites

D crearet, & in poſtera ſæcla vtrumque Cæſarem, patrem cum nepote. Verſu LXXX.

ECCE *iam ſuper geneſtas explicat aonij latus.*]

Aut ego me amo, aut Phœbus me amauit, cùm correxi, *explicant agni latus:* Nec ſanè ſignificantius exprimi potuit decubitus ille ouium in latus, quaſi apricantium. Id enim ſolent ſuper geniſtas, myricas, & humiliores fruticés. Nec plura de hoc Peruigilio; ne ipſe peruigilem.

FINIS.

IANI DOVSÆ NORDOVICIS PRÆCIDANEA

Pro Q. Valerio Catullo.

Ianus Douſa Nordouix Iano Lernutio Brugenſi S. D.

ESTNE, VT DIXI? & A
te (quod, tua vtiqoe
ex parte, neqoe futu-
rum vnquam, oeqoe
adeò fieri poſſe, verbis
cōceptiſſimis, hoe eſt,
PER OCELLOS TVOS,
adiuraueras mihi) epi-
ſtolarum frequentia
vinco? Eſt: ſi quidem ratiooes vtrinque conoe-
nire inter nos poſtulas, aecepti atqoe expenſi di-
co. Hîc tu etiam criminatorem tuum inſimu-
las, quaſi communi io noxia manifeſtò hæren- B
tem; ac te taciturnitaris ooſtræ exemplo porga-
re cogitas mihi. nequicquam: tantùm ad calco-
los ſedeamus.

Scin' cuiuſmodi? ſpecta igitut, vt ſcias. Bien-
nium transîſſe iam vides; atqoe hæc tertia à oo-
bis Epiſtola aures etiamoum conſopitas verbe-
rat tibi: vtique poſt domuitionem è Batauis ve-
ſtram. Ipſe intetèa quid? literarum ioquio. Equi-
dem vnas nobis expenſas fetes, ſcio. quas reeens
etiam tum à prælis madenti libello Carminom
tuorum adiunxeras, veluti tranſmarini itineris
comites. ſalotem præterèa freqoeotem; non qui-
dem per literas, ſed verò per amicos interpretes, C
iſtinc porrò ad oos commeare ſolitos, Douſæ
ideotidem renuneiatam verbis tuis. Atqoe hæc
anno. Reſtar horni ratio. Cuius mehercule coo-
ficiundæ Tabulis nobis Quæſtoriis opus non e-
rit. ita minus, quàm anteà, etiam acceptum mi-
hi; neque lucelli quidpiam relatum in Aduerſa-
riis patet, niſi tu fortè, exemplo Catulli tui, ina-
niſſimom illum Prætotem ſoom

Magno cum pretio, & malo ſecutt,

datum lucello referre nos poſtules; aut Phaſelū
etiam tuom imputandum cenſeas nobis, quem
non minus muſteum, quàm ſuperiora illa, quæ
dixi, primitus Lipſius noſter Lugduni tradidit
mihi, de manu (quod aiunt) in manum. & quidē
(porteoti ſimile) ſine ſchedula, ſine epiſtolio ali-
A qoo. Sed citò conieei, operæ haud fuiſſe tibi; teq;
(poblici, an domeſticis?) occupationibus prohi-
bitum, quò minus de munuſculo iſto tuo ſermo-
nem (vt ſoles) familiarem mecum ſerere per li-
teras interpretes poſſes. Vt vt eſt, gratias tibi, mi
Lerouti, pro munerum tuorum facetiis habeo,
habebóque porrò, dum viuā, ſemper. Nam quî
aliter quæſo facere poſſim, quamdio comitas
hæc nobis tua in oculos, atque in animi mentem
incurret? Quod eò etiam fit frequentius, qoòd
ea ſit ſcriprorum tuorum feſtiuitas, is lepos, vt
me *Ad ſe volentem ducant, nolentem trahant.* Itaque
B vix eſt, vt hæc vnquam poſſim de manibos de-
ponere. Ac ne in opera te gratuita eſſe pigeat
diurius, noſq; ex eorum hominum ingeniis æſti-
mare pergas porrò, qui (oe nō apod te quoq; ſo-
lenne illud meū, vt Plautiſſem, obtineam ſolens)
Lingua tantūmodò largiūtur, opera verò ac factis fallūt;
en tibi pro geminis germanis illis, lepidiſſimis
libellis inquam tuis, *Præcidanea* hæc noſtra;

Plena ruris, & inficetiarum. Quæ (malum) *Præ-
cidanea*? qoæ ſont? inquies: nomeo audioi non-
quam. Quid ergo vis faciam? Licoit, credo, nobis
Quà facit aſſiduo tramite vulgus iter, nec ſine prin-
cipium ductorum exēplo, via proletaria iocede-
C re. atq; aliquātò fortaſſe tutius. Ceterùm in glo-
tia nimis viſa ſecuritas iſta; neque ex ambitione,
haud dico mea, ſed verò nugioendooum aliquot
noſtratiū. qui cōtra Horatiani Homeri præſcri-
ptum fumū ex fulgore potios, quàm fulgorem ex
fumo oculis noſtris concionate didicerunt:

Lingua factioſi, inertes opera, ſublecta fide.

vt illos idē Plautus meus depinxit probè. Itaque
nouom Commentariū nouo etiā Titulo placuit
inſigoire. quò vendibilius ſcilicet atq; cōmenda-
tius induſtriæ noſtræ ſpeeimē in ora, atq; in ma-
nus hominum perueniret. qui ſola ſæpe Inſcri-
ptionis feſtiuitate illecti, operæ ineptiam porrò,
ac cootinuandæ lectionis faſtidiū deuorare coo-
tenti ſunt. ſimul, oe (vt nunc ſunt maledieentes
homines) peruulgatū illud de *Cramba* cōuicium

auditemns. quod ne euenitet, cantionem iſtam adhibete viſum eſt potius, vt Tituli nouitate cutioſnm induceremus Lectotem, ac PRÆCIDANEA (vt dictum eſt) inſcriberemus. Sollennis hæc, ac vetuſtioris notæ appellatio, iam inde ab *Indigitamentis*, opinor, Numæ, in Sacris Romanis legitimè vſurpari, *Feriiſque* non minus, quàm *Hoſtiis* attribui ſolita. quibus reſpondent SVCCINANSÆ: ab eodem fonte, id eſt, à *Succedendo*, literæ vnius mutatione, detortæ. qui Titulus ſecundis vigiliis noſtris teſeruabitur, ſi vſus venerit fortè, vt hiſce quaſi PRIMIS HOSTIIS litare, veniámqne & *Pacem* à Catulli Genio impettare nequeam mihi: ac PIACVLO nobis ad taoti Poëtæ Manes propitiandos opus fuerit. qnod etſi futurum minus perſuaſum eſt mihi, tamen in facinore audaciſſimo, ac paupettinæ ſnpellectilis conſcientia timotem mehercule iuſtiſſimnm longius diſſimnlare non poſſum: apud te præſertim,

Cui res audacter paruas, magnáſque, iocúmque.

Noſti reliqua. tum hoc ſæculum quib. motibns ſit, vides; neq. de nihilo eſſe ſolicitudinem hane noſtram. quam non deponā profectò, niſi auctore te, & literis tuis. quas à vobis vti exterebret aliquandò, id verò Doûſæ in votis eſt primum. & ſereodæ in hoc tibi ineptiolæ noſtræ. Ferendæ? imò etiam adminiculandæ. qua quidem in te (vti ſpero, quæſoq́.) operam porrò tuam amplius accuſari nō ſines. Quò? niſi vt nos curæ eſſe etiamnū tibi; neqne dum planè ex animo tuo effluxiſſe, fidē nobis ipſi facere poſſimus? Iocari me pntas? Moriat, mi oeelle, ſi quicqnam maiori melliniæ mihi, quàm Epiſtolæ tuæ. Tu, ſi id inıato non credis, peticulnm facito. Noli autē (te obſecro) exſpectare, dū bracteatis *picta lingua tectoriis* (ſicuti eſt apnd Petſium, atq; vt hodie mos viget) aut nimbatis ſententiolis, charteum & literariū hoc munuſculnm exornare, id eſt, & fucum & ludos tibi ac lectoribus meis facere inſiſtam: aut dum cauſas nnncupationis iſtius particulatim, atque adeò cum cura ediſſertē tibi. quod profectò facturus nō ſum, ne vel iudicio tuo (quod de Doûſa qnidem vſq; adhuc liberaliſſimum ſemper feciſti) aliqua ex patte diffidere, vel etiam ſimpliciſſimum animi tui candotem, nobis iam inde ab ephebis percogniti, in dubiū vocare velle videar. Iamptidem enim ventoſiſſimum hoc lenocinij genus ex noſtra neceſſitudine, modò non ſummum beneuolentiæ gradum ſupetuecta, in perpetuum portò ſublatum eſſe condecet, *nō radicitus quidem hercule*, (& hoc à Plaoto eſſe patiere) *verùm etiam eradicitus*. ne ſtolonibus (vt ſolet) renatis denuò fruticetur ſcilicet. & confidentia eſt, impetraſſe me iam olim, hoc ipſum apud te iuris ſumere vt liceat mihi. Illud tamē indictum nobis abire non debet, cur Catullnm hunc potius, quàm alium qnempiam ex electiſſimo illo Ptincipum Poëtarum Ttiomuiratu, ſub nominis tui iotegnmento apparere voluerim. Cauſæ huinſce delectus multę, illa verò potiſſima, quòd præter cæteras in illuſtri poſitas virtutes tuas Muſicas, priſcæ illius ac Catullianæ feſtiuitatis imaginem maximè in ſcriptis tuis recognoſcere videor mihi. præſertim quoties OCELLOS iſtos contemplot: non quidem adumbratam ac fucoſam illam, ſed verò capſe numerorum mollitie, verborum elegantia, pondere ſentētiarum deniqne, ac dictorum argutia planiſſimè oppidò, & qnidem examuſſim, expreſſam. Itaqoe iam neq; Quintiliam Calui nobis, nec Smyrnam Cinnæ, aut Lydiam etiam Catonis, veterum Catulli æqualiū amores, magnopere deſideramus. in quarum amiſſarum vicem Hyella Lernntiana (*Grator vnatribus*) ſuccidanea facta eſt nobis. ac contenti ſumus hac Helena. Ad hos Lepotes cùm Phaſelus tuus acceſſerit inſuper, miraris hoc iudicio noſtro nos vſos, vt Trinmuiratus huius Principem potius tibi, quàm vel Tibullum, vel etiam Propertium inſcriberemus? Sed quoniam Phaſeli incidit mentio, haud alienum à more & inſtituto meo videor facturus, ſi, explendæ Parodiarum tuarum Decuriæ, Iambos etiam noſtros, huie libello per cauſam ſubtexuero. in quibus ſi à Catulli tibi, ac *Ocellorum* tuorum archetypo, lōgins fortaſſe quàm velles, viſus fuero receſſiſſe; cogitare debes in tete omnem culpæ iſtius inuidiam reſidere potiſſimùm: qui totum Poëtæ noſtri *μυροθήκιον*, & quantum adeò Valerianis arculis inerat pigmentorum, ita auatiter excuſſum in narthecia, vſúſque abſumſeris tuos; vt ne tenuiſſimam quidem Leſbiani iſtius, vngnenti dico,

Illi quod Veneri Catulliana
Donarant Veneres, Cupidinéſque.

gntticellam modò Catullietibus Pbaſeli tui vectoribus, nobis pnta, æmnlis ae riualibns tuis reliquam portò vllam feciſſe videaris.

Cauſſa perorata eſt. tu verò hoc quicquid opella,
Gratè, & eam in partem, qua datur, accipies.
Atque audin'? facias nobiſcum vt mutua, amabo:
Hócque velim de me polliceare tibi.
Ipſum me potius odio, Lernuts habiturum,
Quàm tibi promerito tam bene deſit amor.
Nam ſi quem in tanto ſociorum examine credis
Eſſe, tibi cupiat qui bene, & ex animo;
Me quoque me Luſtro poteris cenſere ſub illo,
Vnus & iſtorum iure ſacratus ero.
Tantum eſt. ſamq́; vale antiſtes mihi, non modò noſtris
Iane, ſed & Gallis vatibus, & Latiis.

Couclusi (vt vides) Epiſtolam verſu, Dî boni, quàm prætet exemplum, *Et non ad Genium tui Catulli*. Sed verò tute (vt dixi) in cnlpa: ego extra noxiam. Iterum vale. Filiolo auctum me ſcito, ſalna puerpera. & viden', Carmen te Genethliacum debere? Vale etiam tetrinm, mi oculiſsime Lernuti. Vltraiecto.

CAPVT I.

Pius Poëta, pro erudito; Impius, contrà. Pluralem generandi Caſum eſſe, quem alij omnes vſque adhuc quidem, pro Cauſatiuo ſingulari ſunt interpretati. Vnctior loquendi ratio vna & altera declarata. Nulla Nullus, pro Aduerbiis negatiuis poſita. Verborum concurſus eodem ſono cadentium in Ciceronis verſu Catulli auctoritate defenſus, contra horum hominum ſententias. In Plautinis verbis traiectio facta, Euphoniæ gratia.

MEMINI me ante ſeptennium, hoc eſt, turbulentiſsimas iſtas, vetéque decumanas ci-

ollis diſcordiæ tempeſtates, cum Victore meo A
Giſelino de noua Catulli editione, (quam id temporis, doctis omnibus cupieotiſſimis adornare ſe, mihiqoe adeò, ſollenni inſuper nuocupatione appenſa, propriam dicare dixerat) verbis pluribus accuratiſſimè agere. Notuláſqoe in eom Poëtam aliquot meas in re præſenti coràm recitando præire. qoarum Lectori, meum profectò non eſt, vt ſpecimen inuideam dintins. ne & integerrimi, & ſubtiliſſimi viri iudicio; quo cæ ipſæ tum temporis ſeriò hercule dilaodatæ, vnicéque comprobatæ fuerunt; quicqoam videar diffidere. in qoibns & hæc (vti ſpero) nomen ſunm profiteri non verebuntur: B
Pium, ſcilicet, *Poëtam*, pro arguto & docto à doctiſſimo Poëta poſitum eſſe eo verſu:

Nam caſtum eſſe decet pium Poetam
Ipſum, verſiculos nihil neceſſe eſt.

Id adeò quàm maximè animum aduorterim, facit eioſdem ad Calunm Epigramma. in qno ex preſsè ac diſertim legitur:

Qui tantum tibi miſit impiorum.

hoe eſt, vti ego ioterpretor, malorum Poëtarum atque inficetorum. Nam de Soffenis, Cæſiis, Aquinis, cæteríſque ſæculi ſni venenis, atque in- C
commodis loquitur. id quod clarè ex ſequentibus patet:

Ad librariorum

Curram ſcrinia, Cæſios, Aquinos,
Suffenum, omnia colligam venena.

Qoem poſtremum verſum haud peruersè interpunctum modò, verùm & ſcriptiooe ipſa deprauatum: ideóqoe ſiniſtrè à Catulli Scholiaſtis interpretatum hac forma recooeinnes, ac reſtituas licebit:

Suffenûm omnia colligam venena.

Suffenûm, pro *Suffenorum*, more Plaoto priſciſque omnibus celebratiſſimo. dixerat enim Ca- D
tullus anteà, *Cæſios*, *Aquinos*; plurali (vt vides) numero. qui ita temerè ipſi migrandus non fuit.

Appingam hoc loco phraſim perelegantem ex proximo Epigrammate:

Cœnabis bene, mi Fabulle, apud me
Paucis, ſi tibi Dî fauent, diebus.

Paucis diebus, id eſt, propediem, & (quod Plantus autumat) *Cis paucos dies*. *Si tibi, Dî, fauent*, hoc eſt, (vt dicere didicimus à priſcis & Romanis illis) *Cum Dìs fauentibus, volentibúſque*.

In Epigrammate ad ſeipſum, cui initium eſt: E

Miſer Catulle, deſinas, &c.

ita in omnibos exemplaribus conceptus legitur verſus ille:

At tu dolebis, cùm rogaberis nulli.

Statij Editionem excipito, in qua manifeſtò, *Nulla* formis impreſſum extat. quæ lectio non diſplicet, tanto præſertim Achille, & Plauti inſuper auctoritate ſuffulta. apud quem idem loquendi geous inoeoias noo ſemel. vt Aſinaria:

Libanum in tonſtrinam vt iuſſeram venire, is nullus venit.

& alibi: *Nullus dixeris*. miror tamen, quidnam Luſitanum illum mouerit, receptam interpunctionem ſolicitandi; &, *Nulla* iſtud, cum inſequentis verſus principio, *Sceleſta*, cõſtruendi.

Tertlum Carmen vnius verſiculi interpoſitione auctius legitur in libris ante L annos excuſis, & quidem hoc modo:

Paſſer mortuus eſt meæ puellæ,
Paſſer, deliciæ meæ puellæ
Quem plus illa oculis, &c.

Quæ iteratio mihi & Poëtica magis eſſe, & neſcio quid genuinæ Catullietatis habere videtur.

Notandum quoque veteres à eootiouata earundem ſyllabarom repetitione, oomerorúmque idem in dioerſo ſignificatu ſonantium concurſu non modò non abſtinentes fuiſſe; verùm etiam hæc ipſa, ornatus & elegantiæ gratia, pænè dixeram ambitioſè conquiſiſſe. contrà, qoàm oos facere conſuemus, qui continuò *kakophaton* admiſſum vociferamur, quotieſcunque (vt fit) poſteriorum ſyllabarum literæ antecedeotibus, veluti Echo quædam, reſpondeant. atque huius vitij ipſum Ciceronem inſimolare, palámqoe adeò redarguere audemus; qui dixerit: *O. fortunatam natam me Conſule Romam.*

Næ illi falſi ſunt (nam quo eos nomioe appellem neſcio) qoi omnia ad ſui ingenij captum, nouarúmque aurium iudicium reuocare, atqoe exigere conantur. neque cogitant oos in ciuitate Latina inquilinos, hoc eſt, Barbaros eſſe; vel ſi Romani, Romani certè eorum comitate, qui iſtiuſmodi nobis monomenta reliquere. Sed qoid cunctamur M. Tulliom, optimum illum omoiom patronum ſcilicet, optimi omnium Poëtæ (neque enim Catullo ipſi, ſecus de ſe prædicaoti, hac in parte fides habenda) gratiſſimi inquam clientis ſui patrocinio tueri porrò, atque defeodere. Scribit igitur ille:

Fractum qui veteris pedem grabati
In collo ſibi collocare poſſet.

Sed & Virgilius ipſe:

Anchiſem agnouit amicum: Item alibi:
Sale ſaxa ſonabant, deniqoe:

Caſus Caſſandra canebat. ad quem locum notat Seruius, compoſitionem eam ætate etiam ſua pro vitioſa habitam, quæ maioribus placniſſet. Hactenus quidem ille, & rectè antiqui, conſentientibus (vt vides) duorum in voum pariter principum Poëtarum iudiciis.

At inquiet in Phaleuco Catulli aliquis, Pronomine interpoſito repercuſſi ſoni inſuauitatem leniri. Fateor. ſed quis ita obeſæ naris obſecro, vt hoc ipſum à Poëta carminis neceſſitate compulſo,

Factum non videátque ſentiátque?

niſi ſi quis Plauti nobis exemplum obiectet contrà; eadem vocum iteratione in Aſinaria vſi, cùm ſcribit:

Hîc pone, hîc iſtam colloca crumenam in collo planè.

Hoc verò aliquid eſſe fateor: nec tamen tanti, vt hac te ſuram mihi præbendam autumem. & ſi quid mihi hiſce eſt in rebus iudicij; vereor, vt ſcripſerit potius Comicus noſter:

Hîc pone, hîc iſtam crumenam colloca in collo planè.

Hoc enim quantò altera illa *collocatione* numeroſius, illis tantum ignorabile obiectum iri arbitror, qui, *quid diſtent æra lupinis*, igoorant.

Capvt II.

Lucretij Interpres quàm in Catullo fruſtrà, imò nihili fuerit, detectum.

Mvlta ſunt apud antiquos, quæ cum Menechmo Plautino pro inſanis habita ſtatim in medicinam rapiuntur, opera inquam & comitate eorum, qui (vt eiuſdem porrò Comici verbis in re ſimillima vti pergam) *dum alios perperam inſanire prædicant, ipſi inſaniunt.* veluti lepidiſſimis illis Catulli ad Ipſythillam Phaleuciis euenit. quod clarius vt liqueat, integrum Poëtæ ipſius locum proponam:

Amabo, mea dulcis Ipſythilla,
Meæ deliciæ, mei lepores,
Iube ad te veniam meridiatum:
Quod ſi iuſſeris, illud adiuuato,
Ne quis liminis obſeret tabellam.

Quem quidem locum amicus noſter mendoſum falsò dictis concinnat ſuis, mendis ipſe ac mendaciis coopertus. Sed ipſius amabo verba, ipſámque emendationis rationem audiamus:

Adiubere, inquit, *ad Ipſythillam dixit Catullus, vt Lucretius, Adcredere. Sed locus hodie eſt mendoſus.*

Mendoſus ſanè vſque adhuc iudicio illius, quem dixiſſe me ſentio: at nunc eiuſdem ſolius beneficio primùm mendo liberatus, reſtitutúſque (ſi Dîs placet) aliquando in priſtinum. Nam abſque illo eſſet, *Adiubere* iſtuc, natum non foret. monſtrum verbi: quod mehercule ego nuſquam neque fictum, neque pictum, neque ſcriptum vidiſſe in poëmatis memini; quę quidem ab hoc verborum nouatore architectata non ſint:

Quem penes arbitrium eſt, & vis, & norma loquendi.

Quî enim aliter quęſo exiſtimare poſſim, quamdiu mecum rumino, reputóque ſtrenuam eiuſ hominis in Lucretiano Indice contexendo diligentiam, qua idem (*de ſe ſi creditur ipſi*) in vocabulis illis priſcis, ac dictionibus elegantioribus commemorandis explicandíſque eſt vſus. quibus ſi nos mendacij coarguere volet, at pol illum non poterit familiare meum, Plautum inquio. cuius ego anctoritate confiſus, locum Catulli ſine noxa eſſe, haberéque rectè licere meo periculo ſpondeo. paratus vltrò etiam eum aduerſario pignus dare; haud quidem in mulſi (ne quis erret) ſed verò in ellebori vrnam, vel quadrantal potius: quo videlicet & Sicambrum pectus, & caput tribus Antyciris inſanabile, detergere, piare, ac penitus perpurgare poſſit. quo expatrato probè, eumpſe mox ad Plauti locum huic Catulliano pariſſimum viſere iubebo, qui in Pœnulo extat huiuſmodi:

Valete, atque adiuuate, vt vos ſeruet Salus.

Adiuuate, id eſt, addite operam, adnitimini pariter, atque in eam curam cogitationémque incumbite. quo loco, ſi Fidentini noſtri, *Adiubere*, legatur; immane, quantum de venuſtate ſententiæ, & gratia deceſſurum eſt Plauto. Quis enim

A *Iubere*, vel *Adiubere* poſſit, vt ſe ſeruet Salus? niſi fortè nouellum iſtum Antiquarium dicas, qui eiuſmodi phraſim, pariter atque alias res ſolet, princeps nobis fabricare eſt auſus.

Idem de altera quoque hominis eiuſdem interpolatione dictum velim. nam quo loco ſcripſit doctiſſimus Poëta:

Sed mulier cupido quod dicit amanti,
In vento, & rapida ſcribere oportet aqua:

is vir, haud paulò ſanè doctior, ad lectionem hunc modo conſtituendam doctiores excitare ſe gloriatur:

In vino, & rapida ſcribere oportet aqua.

B Quod quidem ego non *vino* (neque enim eſt tanti) ſed *vento*, & *aquis* vnà cum auctore ſuo inſcribendum pronuncio: monitóſque cupio mecum *Muſis amicos omnes*, vt eiuſcemodi emendationes, quantum eſt vſpiam, cum *Triſtitia*, & *metu* (id quod Horatius iubet)

Tradant proteruis in mare Creticum
Portare ventis, &c.

Capvt III.

Britanniæ, [illegible] in Catullo repoſita. Vnctum, quod Seruius Romulus Seruiano Commentario reſtitutus: indidémque Salluſtij locus & correctus & enarratus planiſſimè Aduerbium, vt paulò enucleatius expenſum.

C Argvta mecaſtor, ac ſcita emendatio illa. Scias à Faerno eſſe:

Mamurram habere quod Comata Gallia
Habebat vncti, & vltima Britannia.

haud ſatisfacit tamen poſtremum iſtud, etſi non ignorem vocalem natura breuem inſequente muta cum liquida à Poëtis identidem produci. placet itaque magis:

Et vltimæ Britanniæ.

D quo modo idem in Carmine de Acme, & Septimio:

Mauult, quàm Syrias, Britanniáſque.

& paulò infrà:

Hunc Galliæ timent, timent Britanniæ?

Quem Iambum, *prauo fultum male talo*, ita correxit vnus & vnicus ille omnis eruditionis pater Turnebus:

Timéntque Galliæ hunc, timent Britanniæ?

Cui vtique ego hac in parte aſſentior lubens. ſimul, vt *Cæſuræ* ratio habeatur, nuſquam à Catullo temerè aliàs neglectæ. nedum in Iambis, puris præſertim ac meris. quo in genere modò

E non regnat ac triumphat Valerius noſter. cuius ſingulas etiam ſyllabas, hoc eſt, artificioſam pedum rationem, atque inimitabilem numerorum mollitiem, neque patienter hercule, neque ſtultè omnis Antiquitas mirata. teſtimonio fuerit Martialis illud:

Verona Docti ſyllabas amat Vatis.

& tamen vt leniter & leuiter quoq; à certiſſimo cóiectore in partem diſſentiam; malim reſcribi:

Timétque Gallia hunc, timent Britanniæ?

vt Comata ſolùm Prouincia intelligatur. ſingulari enim numero Galliam extulerat anteà. doctiorum arbitratus eſto, verum impendiò ma-

gis probauerint, reponendi. Cæterùm, *Vncti* iſtud, ex vnctiore illa, & Catulliana loquendi conſuetudine depromptum eſſe; ideóque vnctis manibus oon ttactandum, commonefaciendus eſt Lector. Vſus enim metaphora ea Poëta noſter non ſemel: vt io Epigrammate illo nimium lepido:

Nec prætoribus eſſe, nec coborti,
Cur quiſquam caput vnctius referret.

deoique hoc ipſo Carmine:

Niſi vncta deuorare patrimonia?

Eodem Poëmate inter cætera cognomenta, quibos Cæſarem inſignem magis, quàm honeſtum facit Catullus noſter, eidem quoque Romuli titulum adſignat; eúmque bis repetitum, hoc verſu, quaſi intercalati:

Cinæde Romule, hæc videbis, & feres?

quo nomine (& Mureto commentum placet) vti ſolebant in eos, quos ſigoificare volebant diſſimillimos eſſe Romuli, multúmqoe ab illius præſtanti virtute abeſſe. falsò (ſicuti ego exiſtimo) & patùm Romanè. Scin', quid ſuſpicer? vulgatum hoc in eos nimirum eoouicium fuiſſe, qui profunda imperij cupidine accenſi dominationem in cioes ſuos adfectabant, potentiam ſuam ſopra leges Regium in morem extendeutes, ex Saluſtiani illius præſcripto maximè:

Impune quidvis facere, hoc eſt Regem eſſe.

Primus autem Romanorum Rex Romulus. neqoe aliter accipiendom alterum Criſpi exemplum, ex Oratione quam idem Mamerco Æmilio Lepido attribuit. vbi hæc in Sullam, adhuc Sullaturientem, quamuis depoſita iam Dictatura, inter cætera oon bona dicta, ſtomachosè ad Quirites proounciata leguntur:

Nam quid à Pyrrho, Hannibale, Philippóque & Antiocho defenſum eſt aliud, quàm libertas, & ſua cuique ſedes: neu cui niſi legibus pareremus? quæ cuncta (ſcilicet & libertatem, & patriam, promtámque ſolis legibus pareodi voluntatem) *ſanus iſte Romulus, quaſi ab externis rapta tenet, &c.*

Quam ioterpretationem meam Honorato etiam tibicine, (Seruio inquam) fulcire poſſe videor, ad Maronianum illud Eclogæ III. *Quæ tu peruerſe Menalca, &c.* hunc in modum commentante:

Aut, conuerſe ad turpitudinem; aut intelligamus fuiſſe quendam Menalcam nobilem, vt iſtum peruerſum Menalcam dixerit illius comparatione.

Subiicit deinde ipſiſſimum hoc Salluſtij exemplum, verbis tribus. quô? niſi vti liquidò planum ac palam faciat, eodem reſpexiſſe Hiſtoricum noſtrum, cùm Sullam, per irriſum, & contemtum qoaſi digito deſignans, *Romulum* nominitauit; quò Virgilium, cùm *Peruerſi* Epithetum tribuit Menalcæ. Sed videtur ex gloſſematis Seruiani ſeotentia, non *Sanus* (vti nunc vtrobique eſt) ſed verò, *Scæuus*, in Salloſtio reſcribendum: hoc eſt, ſiniſtrè peruerſéque prauus, ſiue etiam præpoſterus; & quod oon minus ſignificanter à noſtratibus vernacola voce exprimi conſueuit: *Verkeert.* Sed & Latinis

A *Sinisteritas*, id eſt *σκαιότης* (vnde & τὸ *Scæuus* natum teſtatur Pompeius) quidnam aliud, quàm Peruerſitatem, ſiue Improbitatem deſignat? Etiam à *Scæuo* radices egiſſe veriſimile eſt, id quod nos eodem patrio ſermone, *Scheef*, dicimus, pro obliquo flexuoſo, atque diſtorto.

Aduertendum qooque Adoerbium, vt, tàm apud Catullum, quàm Horatium: vt verbi cauſa:

Iuppiter, vt χαλύβων omne genus pereat.

Et: *O pater, ô Rex*
Iuppiter, vt pereat poſitum rubigine telum.

non tam ſignificare, *Vtinam*, (quomodo apud Chariſium explicat Aruntius Celſus) quàm B quod Comici aliàs cum excaodeſcentia, ac deootiooe quadam per, *Quì*, efferunt: vt illud Terentij:

Quì illum Dî omnes perduint.

Sic enim idem alibi:

Vt te omnes equidem Dî Deæque perduint.

& Plautus pluſquàm ſexcentiès:

Vt te magnus perdat Iuppiter.

quod ipſum & oos vernaculo ſermone, plus mali cuipiam, quàm boni imprecantes, totidem pęnè verbis efferimus, dicendo:

Dat v Godt ſchende.

Ad Catulli votum redeo. coius formulam à C me quoque fideliter aliquando in Elegiis noſtris expreſſam videor commeminiſſe: iam tum, com Spanicæ dominationis pertæſus, meritiſſima hercole execratione in hæc vota erumpens proclamarem:

Iuppiter, vt peſſum Maura tyrannis eat.

Nec phraſis illa ſilentio prætereunda:

Quare aut Hendecaſyllabos trecentos
Expecta, aut mihi linteum remitte.

Vtitur eadem bis in Carmine ad Thallum, vt:

Remitte pallium mihi meum, quod inuolaſti.

Et paulò ibidem poſteà:

Quæ nunc tuis de manibus reglutina, ac remitte.

D

Capvt IV.

Homines recti Communis ac vetus in Catullo lectio defenſa, aduerſus nuperum eius ſolicitatorem. Noua duûm locorum explanatio. Latebra improbitatis quæſita in verbis honeſtioribus, Facere, Præbere, ac Dare: idque ipſum exemplorum aliquot productione liquidò demonſtratum.

IN Carmioe de Vari amoribus inſcripto, qoamobrem pro Lecticariis, *Homines rectos*, vſurpaoerit Catullus, rationem oobis explanat Ouidius. ne aliam aliunde arceſſere ſit opus, quo E loco monet:

Suſtineas vt onus, nitendum eſt vertice recto.

Eodem etiam à Iooenali alluſom: *Tot res*
Impoſitas capiti, quas recto vertice portat
Seruulus infelix.

In Epigrammatio autem ad Vibennios mitificam geminatum lectionum varietatem ſatis neqoeo mirari. nam vbi in aliis omnibus Editionibus legebatot:

Nam dextra pater inquinatiore,
Culo filius eſt voratiore.

Cattiou noſter in Commentariis ſuis Antiq. A Lect. tranſpoſitis comparatiuis hoc modo reſcribendum abſque cootrouerſia omni aſſeuerare uon dubitat:

Nam dextra pater eſt voracıore,
Culo filius inquinatiore.

Argutè quidem ille, cæterùm ego tantum ipſe à me impetrate nondum potui, vt credam à Catullo vnquam ita ſcriptitatum fuiſſe. atque eò minus, quòd hoc ipſum loquendi genus in re prorſus conſimili à Martiali videam vſurpatum lib.11. Epigr.21.

Infelix venter ſpectat conuiuia culi,
Et ſemper miſer hic eſurit, ille vorat. B

qua etiam ſententia memini quōdam fuiſſe Fruterium noſtrum. Sed nos obſcæna iſta cum Vibenniis ſuis miſſa faciamus.

Epigrammate ad Sirmionem peninſulam quod ſcribit, locus eſt huiuſmodi:

O quid ſolutis eſt beatius curis?
Cùm mens onus reponit, ac peregrino
Labore feſſi venimus Larem ad noſtrum.

qui hunc in modum nobis conſtruendus videtur. O quid beatius eſt, (quàm) cùm mens onus reponit ſolutis curis! cúmque peregrino id eſt peregrinandi labore, itinerúmque moleſtiis perfuncti, reduces domum, & quidem ſalui, poſtliminiò C aliquando conuortimur? Hoc propterea indicandum cenſui, quòd videam pulcerrimam ſententiam perperam omnibus in libris; etiam iis, quos vt emendatiſſimos exhibuit poſtremò nobis limatiſſima Scaligeri caſtigatio; interpunctum eſſe; vitio maximè interrogationis, quæ vbique voci, *Curis*, appenſa legitur, eo exemplo, quod propoſui prius: nullo ſenſu. Quis enim Latinè dicat, *Curas ſolutas beatas eſſe*; ac non potius, *Animum curis ſolutum*? Quò magis demiror, quidnam politiſſimo Germanorum Poëtarum Lotichio in mentem venerit, huius ipſius loci, proinde vt vulgò legitur, imitationem à Catullo no- D ſtro mutuari. Sic enim eſt apud illum:

Ecquid æſtimandum eſt
Curis eſſe beatius ſolutis?

Sed idem nimirum ipſi, quod ſummis plærūque ingeniis, euenit. quibus peruerſa trium quatuórve verborum diſtinctio glaucomā ob oculos obiectare conſueuit, quo minus verum diſpicere queant. quod ipſum & Mureto in loci huius declaratione vſu veniſſe res ipſa inuitum prædicare me cogit.

Adponam & alteram explicationem noſtram ſuper Epigrammate in Aufilenam. in quo mehercule intellectu ſingulari, quantum ego qui- E dem his in rebus perſpicere queo, iteratum legitur verbum, *Facere*, primùm:

Aufilena, bonæ ſemper laudantur amicæ
Accipiunt pretium, quæ facere inſtituunt:

deinde altero diſticho interiecto:

Aut facere ingenuæ eſt, aut non promiſſe pudicæ.

quod idem ſignificare mihi, ac tantum non geminum eſſe Ouidij τῷ *Præbere*; & Martialis, *Dare*, videtur. Sed neque aliò haud dubiè arbitror reſpexiſſe Peligoum illum, cùm ſcribit:

Quæ, quia non licuit, non facit, illa facit.

id eſt, proinde vti ego interpretor, *Dat*, ſiue *Præbet*, facitque ſui cupientibus copiam: *Nec finit eſſe moram, ſi quis adire velit*. motus cum primis auctoritate Senecæ, prorſus vnici ad hunc verſum Interpretis. qui ab eodem hac ſpecie adducitur:

Quæ, quia non licuit, non dedit, illa dedit.

vt veriſimile ſit gloſſam apud eundem in ipſum contextum irrepſiſſe. Quid? quod canit Lucretius lib. IV.

Nam facit ex animo ſæpe, & communia quærens
Gaudia ſollicitat ſpatium decurrere amoris.

Hæc, Lector optime, volebam, neſcius ne eſſes.

Caput V.

A ſententia Mureti diſceſſio. Catullus emendatus. In eodem loci obſcurioris enarratio. Iudicium factum de Poeſi Belgica Iani Hauteni. Prouerbiorum auctus numerus.

EXSTAT inter alia Catulli opuſcula elegantiſſimum quoque Pelei & Thetidis Epithalamium, Poëma verè Heroicum, & quod hercule ego (non dicam dolo) de tot Latinis veterum monumentis, reliquum nobis vnum atque vnicum ſupereſſe exiſtimo, quo faſtus ille Vergilianus retundi poſſit. In eo haud placet nobis Mureti expoſitio ſuper vocem, *Eximie*, in verſu illo:

Téque adeò eximie, tedis felicibus aucte,
Aemathiæ columen Peleu.

Eximie, id eſt cùm alios Heroas compellabo, tum te, ô Peleu eximie, ac præter cæteros. Mihi enim Aduerbialiter poſitum accipi id ipſum, melius æquiuſque videtur, &, *Tedis felicibus*, coniungi. quod ſi admittant Critici, inducendum erit comma ante, τῷ *Tedis*, reſcribendúmque hoc modo:

Téque adeò, eximiè tedis felicibus aucte, &c.

Legitur deinde adiecta hæc clauſula;

Clariſſime nato.

illepidè ſanè, ac inſipienter, vti ego hariolor. proinde non dubito, quin, *Clariſſime natu*, hoc eſt, genere ac natalibus, ſcriptum fuerit à Catullo noſtro. Quanta enim literæ, O, cum, V iſta, quámque antiqua ſemper interceſſerit cognatio; norunt, puto, omnes, quotquot manuſcriptos Codices manibus aliquando præſentibus, imò oculis hercle haud ſomniculosè vſurparunt. vnde errorem hunc etiam primitus obrepſiſſe, lubet credere. adde, quòd *Natus* iſte, Peleo necdum natus erat, quo tempore hæc ipſa à Parcis (ſi Poëtæ fides habenda) ad puluinar eius Geniale canebantur. cui rei fidem facit conſequens illa de Achille, etiamtum in oras adhuc luminis prodituro, diſertiſſima vaticinatio:

Naſcetur vobis expers terroris Achilles.

Additurus difficillimi loci ex eodem Poëmate explanationem, videor hercule meo iure facturus, ſi carmen quoddam noſtrum, quo & exemplum, quod dico, & latebra obſcuritatis quæ ſubeſt, in apricum eruatur: eâdemque res omnis, diſcuſſa Ænigmatis nebula, me Oedipo

lucem accipiat denique; in medium aliquando propoſueto quod eò etiam ſum factutus lubentius, partim vt hac occaſione rem molliculam, & parum ſeueram ſoluta ſeriáque oratione explicandi aliquam laboris partem demam ac deminuam mihi: tum verò, vt vnà pariter opera amici ſtudiis gratum faciam; qui, vt argumenti tam iocoſi per ludum & ioculum carmine non laborioſo interpretandi munus ſuſciperem, auctor mihi, potiórque (vt ita dicam) fundus fuit. Is Hautenus meus eſt, cui nunc etiam iſtud, quantulicunque tandem modi videatur, in hiſce Tabulis expenſum referri cupio. Carmen autem ſic habet.

IANVS DOVSA IANO HAVTENO SVO.

Nempe etiam Doctis quid ſignificare Catulli
Muſa velit, doctos omnes certare videmus,
Non te Iane modò: Nymphæ felicibus auctum
Cum tedis Thetidíque iugatum Pelea ſcribens,
Mortaléſque Deam non deſpexiſſe Hymenæos,
Induxit Parcas diuina ita voce canentes:
„ *Non illam nutrix oriente luce reuiſens*
„ *Heſterno collum poterit circundare collo.*
Et nos hac etiam de re contendimus olim.
Nunc Sphynx omnis abeſt, animíque euanuit error.
Noſtra prius ſuper his quæ ſit ſententia quæris?
Dixi equidem, & dico, neque nunc iterare pigebit;
Credere me, ad morſus referendum, & vulnera prima,
Vulnera nocturnæ veſtigia dulcia rixæ,
Impreſſo quæ dente facit furioſa libido.
Vnde notæ memores labris, colloque reſidant,
Blanda admixta ſolet quas refrenare voluptas.
(Quando aliter cupidæ non conſtant ſacra Diones.)
Quas niſi cauta manus medicinam in tempore faxit,
Manè, nouum ſurgat affectis partibus augmen,
Menſura heſterni fili porrectius augmen;
Hunc tumor (ignari quem demirentur amici)
Liuida ſigna gerens, ſuccis herbíſque fuganda
Ignotis vulgo: quales te, Delia, quondam
In fraudem ipſe ſuam queritur docuiſſe Tibullus.
Haccine te, Veneris perhibet quem fama nepotem,
Aut incognita adhuc vſque aut contemta habuiſſe?
Téne, duodecimo Paphius qui miles ab anno,
Arma rudi tractare auſus luſoria dextra,
Haud ſine Dis, Haſtæ retuliſti præmia Puræ?
Quid? niſi Romani legiſſes vota Philetæ?
„ *In morſo æquales videant mea vulnera collo.*
„ *Me doceat liuor mecum habuiſſe meam.*
Hæc eadem culti teſtata Elegia Tibulli:
Hæc eadem Flaccus. Sed tu non tangeris iſtis.
Dum tantùm ſuctus, edentuláque oſcula laudans,
Abſque dolore iocos ſequere, & ſine vulnere rixas.
Vix equidem credo, iurato at credere verum eſt.
Tu quoque iurato credas mihi; nec mihi ſoli,
Iane, tamen (nec tam ipſe mei Suffenus ego ſum)
Sed Plautinæ vnquam Scenæ, Veneriſque magiſtro
Naſonis mecum. quòd ſi ſubſcribere nolis,
Ad partes veniat Cari furor, auxilióque
Sit mihi: dum cauſas, teſtis grauis atque locuples
Exponit, rabies vnde illa hæc germina ſurgant.
Quòd ſi nec Cari, nec te mea Suada mouebit
Indocilem, veniam ſuccenturiatus, & in te
Concibo, vatum quantum eſt veterum, atque nouorum,
Bembum, Flaminium, Cottam, noſtrúmque Secundum;
Magnum adiutorem, poſſit qui ferre ſecundas.
Copiíſque ſimul iunctis mox te, quaſi Verga,
In ſuillam cogemus haram concedere verrem.

Sed quoniam nos in dicterij huius noſtratis mentionem non quæſitam, ſed caſu oblatam nobis, per cauſam incidimus; dabimus hoc vel honori patrij ſermonis, vel amicitiæ, ac iudicio popularis noſtri Hauteni (eius linguę callentiſſimi; & quem penes vnū lyræ Belgicę, omniſque adeò Poëſeos noſtræ vernaculæ, citra controuerſiā, eſt principatus) vt, quod apud nos, Germanôſne, an Belgas? (quando Batauos etiam in Germanis habuerunt veteres) Prouerbij vicem tantùm non pueris decantatum obtinet, illud ipſum Latinis quoque auribus (quātum quidem in nobis erit) familiare, vel certè notum ex inſolente atque ignorabili faciamus. Eam rem nos locus admonuit. Nos itaque, quotieſcunque ſignificare volumus, de nihilo eſſe, quod quis aduerſus receptam coniuratæ multitudinis opinionem, aut inueteratam communis patriæ conſuetudinem niti poſtulet ſeſe (etenim ſe ſuáſque ſpes corrupturum, nec voti compotem euaſurum magis, quàm ſi *Contra torrentem brachia dirigeret*) dictitare vulgò conſuemus: *Als alle de werrelt ſeyt dat ghy een vercken zijt, en moet ghy met int ſchot:* hoc eſt, *Quòd ſi omnes mortales vno ore porcum te perhiberent, num quæ cauſa ſiet, quin ad ſuilis illicò ſeu potius haræ coloniam des nomen?* ſeptuoſè Parœmia eiuſcemodi denotātes, nihil tam vel abſurdum, vel paradoxum fingi poſſe, quod non probabile, aut certè veriſimile faciat publicæ perſuaſionis conſenſus. præſertim, ſi ſollennis aliqua, quaſi præiudicio facto, & neſcio quæ prærogatiua ſeuerioris notæ hominum accedat auctoritas.

CAPVT VI.

Duûm locorum, quæ in turbido fuerant hactenus, liquidò excolata veritas. Magnum mare: & in eo deprenſus, quid? Horatius explicatus. Supercilium tollere. Petroniani loci cum Pliniano conlatio. Alia quædam.

QVAM multa quotidie in veterum ſcriptorum tractatione nos fugitant; haud exſpectantia, dum repetantur! nec tamen abſtruſa illa, aut caliginis manifeſtæ, (ad quæ inueſtiganda doctis indoctíſque ardet omnibus animus) ſed proletaria dico hæc noſtra, atque in medio poſita: quæ perſpicuitatis ſpecie incogitantes nos fallunt. in quo luſtro (niſi ipſe me fallo) cenſeri poterit & clauſula illa Catulliani Epigrammatis in Thallum:

Et inſolenter æſtues, velut minuta magno
Deprenſa nauis in mari, veſaniente vento.

Quibus verbis ipſe aliquandiu otioſè, & ſine vlla ambiguitatis ſuſpicione perlectis, vix tandem ſenſi ſtolidus, verè nimis & quaſi ex tripode illud à Comicorum principe prolatum eſſe:

Qui è nuce nucleum eſſe vult, frangit nucem.

Itaque ne vſo porrò idem veniret mihi, quod Naſidieni apud Horatium conuiuæ ad *Inguſtata*

Paſſeris, ac rhombi ilia, aues, conchylia, piſces,
Longè diſſimilem noto celantia ſuccum,

miſerrimè balbutianti; Petronianum tandem illud:

Hic neſcio quid boni debet eſſe: mecum & cum animo meo inſtiti cogitare. donec, putamen ipſum perſecutus, inueni non pinguiſſimam quidem ficedulam, ſub ouo pauonium in modum ex farina pingui figurato latentem; ſed verò ſub inuolucro Epitheti (vt apparet) ſimpliciſſimi lautiorem ſententiam abſtruſam: Epitheti inquam *Magno*, quod *Mari* attributum videmus, non ſine elegantiæ ſpecie, oppoſitum quaſi altei illi τῷ *Minuta* ſcilicet, quo *Nauim in tempeſtate deprenſam* iam antea affecerat Catullus. Atqui hoc minutum; illud penſius paulò, ac ſubtilius, *Magno mari*, hoc loco non pro immenſo (ita vt vulgò ſumitur) ſed pro turbulento, validéque fluctuanti, vehementiúſque ventis commoto, poſitum videri: interpretatione à Criſpi elegantiis petita, ita in Iugurtha de duarum in extrema Africa Syrtium natura prædicantis:

Impares magnitudine, pars natura quorum proxima terra præalta ſunt, cætera, vti fors tulit, alta alia (emendo, *aliâs*) *in tempeſtate vadoſa. nam vbi mare magnum eſſe & ſæuire ventis cœpit, &c.*

Vnde intelligere poſthac erit principium libri ſecundi in Lucretio: *Planius, & multò certa ratione magis, quàm* vel ex Lambini Commentariis, vel etiam Giſanij Indice. qui hac de re ne *Mu* quidem Lucilianum, aliâs argutiſſimi. Scites vtrumque in Salluſtiana lectione quamuis negligenter fuiſſe. Locus, quem dico, ſic habet:

Suâue mari magno, turbantibus æquora ventis.

Quò etiam feſtiuior dicti eius raritas, ac venuſtas, quo *Nauis, in magno hoc æſtu deprenſa*, deſcribitur à Catullo: doctè atque ex re traducta metaphora in mari periclitantibus conuenientiſſima, iis maximè, quorum nauigationi veſanientis venti deſubitò obiecta ſupernè incubuit tempeſtas. Probo ex eodem Lucretio lib. VI. canente:

Quam freta circùm
Feruiſcunt grauiter ſpirantibus incita flabris:
Et, quæcunque in eo tum ſunt deprenſa tumultu
Nauigia, in ſummum veniunt vexata periclum.

Sed neque expers elegantiæ iſtius vnicus ille (vel Tacito teſte) *elegantiæ* ARBITER, in Poëmate illo verè Heroico:

Prætereà gemino deprenſam gurgite prædam
Fœnoris ingluuies, vſúſque exederat æris.

vbi *Vſus*, pro *Vſura* vſurpatum ſuſpicari lubet.

Horatius quoque ſimplici pro compoſito auſus eſt vti lib. Carm. II. Oda XVI.

Otium diuos rogat in patenti
Prenſus Aegæo, ſimul atra nubes
Condidit Lunam, &c.

Prenſus, enim pro *Deprenſus*, poſitum: hoc eſt, ſubitò, & velut ex inſidiis circumuentus à tempeſtate derepente coorta; quaſi dicas interceptum. quæ ſi propius penitiúſque explorata Interpretes noſtri habuiſſent, cenſeſne hos vnquam eò ſe incogitantiæ fuiſſe demiſſuros, vt *Prenſus, Captus* interpretaretur? Quid? an non ſatius fuerat, Veteris Commentatoris ſententiam ſequi, huiuſcemodi verbis conceptam?

Prenſus, bene prenſus, quaſi nauigantis mare ſit inſidiatum cœlo ſereno.

A In qua Interpretatione bene omnia, præter, τὸ *Bene*, habere videntur. quod ad maritimam prehenſionem iſtam quid faciat, neſcio. Mihi certè haud mediocriter de mendo ſuſpectum: neque adeò dubito, quin *Penè prenſus*, non *Bene*, ſcripſerit explicator. idque admodum ſuo hîc fuerit loco, vtique ad opinionis noſtræ ſtabilimentum.

Addamus & alteram metaphoram non minus Romanam, ex Elegia illa Satyrica, hoc eſt, examuſſim Catulliana:

Præterea addebat quendam, quem dicere nolo
Nomine, ne tollat rubra ſupercilia.

B Facetè. ſollennis enim minantium hic, atque excandeſcentium habitus, etiam à Plauto expreſſus in Milite:

Flagitium eſt, ſi nihil mittetur, quo ſupercilio ſpicit?

neque aliud ſonat Parœmia illa Poëtica: *Deme ſupercilio nubem*: id eſt, aſperitatem ac triſtitiam. Eadem faſtus & ſuperbiæ ſedes. Petronius de Aſcylti transfuga, nimium delicato puero Gitone: *Poſtquam ſe amari ſenſit, ſupercilium altius ſuſtulit; nec amoris arbitrium ad alium iudicem tulit.*

Cuius rei explanationem à Plinio petas licebit, lib. XI. cap. XXXVII.

C *Frons & aliis; ſed homini tantum triſtitiæ, hilaritatis, clementiæ, ſeueritatis index. In aſcenſu eius ſupercilia homini, & pariter, & alternè mobilia: & in iis pars animi. Negamus, annuimus. Hæc maximè indicant faſtum. Superbia alicubi conceptaculum, ſed hîc ſedem habet. In corde naſcitur, huc ſubit, hîc pendet.*

De *fronte* addidi, Iuuenalis cauſa maximè, quò videlicet peruolgatum illud ex Pliniana conſideratione planum facerem: *Fronti nulla fides*. ſed & Martialis,

Noliti fronti credere: nupſit heri.

CAPVT VII.

D *Viſum ducere ad aliquem. Obdurare ſe. Myrmicè incedere. Ex tua libidine.* Vrbs obliti ſſima, *perinde dicta vti, Obliuium lupanar: eiuſdemque Epitheti ſuppoſitione Iambi vnius correcta prauitas. It, abit dies. Cæleſtes heri, pro Diis ſuperis. Eoſdem pacificare. Pura & Spurca oppoſita inter ſeſe. Catulliana ſententia illuſtratio à Plauto, alterius explicatio præter opinionem Mureti.*

VARVS *me meus ad ſuos amores*
Viſum duxerat è foro otioſum.

Antiquè. Veteres enim, *Viſere ad aliquem*, dictitabant. id quod ex priſca Comœdia clarum. E *Ad ſuos amores*, igitur non à Præterito verbo *Duxerat*, verùm à Supino potius, τῷ *Viſum*, in conſtructione (vt Grammatici perhibent) regetur.

At tu Catulle deſtinatus obdura.

Sic doctiſſimus Scaliger, ſic Muretus. & neſcio, an melius Turnebianum illud:

At tu, Catulle, obſtinatus obdura.

Vt vt eſt, ego verò, *Obſtinatus*, retinendum autumo, eò obſtinatiùs, quòd eiuſdem vocabuli iteratio præceſſerit anteà verſu abhinc nono:

Sed obſtinata mente perfer, obdura.

Et fortaſſe Poëtam noſtrum ſcripſiſſe:

At tu, Catulle, te obſtinatus obdura.

eapſe loquendi forma, qua idem vſurus poſtea: A

Quem te animo aſſirmas, ſéque aſtrinxiſſque, reducisſque.

Sic *Durare cor*, Plautus: *Animum*, Ouidius: *Mentem*, Tacitus.

Quæ ſit. quæritis? illa, quam videtis
Turpe incedere, mimicè ac moleſtè.

Nihili eſt id quidem, atque adeò planè Mimicum. Nam *Myrmice*, rectum eſt & ſanum. vtque Plautus *Formicinum gradum* vocat, ſic hoc loco, *Myrmicè incedere*. nil eſt aliud, quàm (quod dicitur) vix pedem pedi præferre, & moleſtè ambulare, idque rectè à doctiſſimo Mureto animaduerſum. Huc appone ex Martiali, *Cruſculum tormacæ*, vetulæ item multò putidiſſimæ attributum. Legitur eodem Carmine: *Pudica & proba* B *redde codicillos.* εἰρωνικῶς. quod & in Epodis imitatus Horatius:

Tu pudica, tu proba
Perambulabis aſtra ſydus aureum.
Sic tibi bonus ex tua pous libidine fiat.

id eſt, ex animi tui ſententia. loquendi modus Salluſtio (vti apparet) in delitiis habitus.

Eóne nomine vrbis opulentiſſima,
Socer generque, perdidiſtis omnia?

Exclamare lubet cum Catullo noſtro:

Quis hoc poteſt videre? quis poteſt pati,

vt ſic prauo talo fultum Hemiſtichium inter tot rectos, ac meris Iambis ſubnixos numeros locum habeat? Pudet certè, pigétque patiẽtiæ tam C proiectæ. Quid enim hac ipſa quæſo lectione perditius? Ego itaque (pace Commentatorum quod fiat) non dubito, quin *Vrbis oblitiſſima*, à Catullo ſcriptum fuerit. vt *Vrbem flagitiis*, ac libidinibus, omnibus probris denique oblitam coopertámque ſignificet. id quod Pompeij potiſſimùm ac Cæſaris comitate eueniſſe videri cupit Poëta. qui principes diſcordiis inteſtinis cauſas præbuerant, ad Mamurram, cæteróſque id genus nepotes, qui niſi malo publico ſalui eſſe non poterant, non ſolùm prouinciarum ſpoliis, verùm etiam præda ciuili acerbiſſima, & D pro ſcriptorum bonis explendos. quò? niſi (cum Plauto dicam)

Luxuriæ ſumptus ſuppeditare vt poſſient:

Homines & ſuæ, & alienæ pecuniæ iratiſſimi. Occaſionem nouæ correctioni huic noſtræ primitus Andverpienſis editio præbuit. ad cuius oram hoc loco pro, *Opulentiſſima, Opplitiſſimè*, legebatur. Fauet etiam coniecturæ meæ eiuſdem Epitheti vſurpatio in lepidiſſimis illis Hendecaſyllabis comparens, quibus mœcham neſcio quam, turpem certè ac putidam, Poëtico quaſi pipulo dilatam, pugillaria ſua reflagitat poſteà. Sic enim ibi: E

Non aſſis facis, oblitum lupanar,
Aut ſi perditius poteſt quid eſſe.

niſi cui hîc potius magni illius Scaligeri ſententiam ſequi conſilium eſt, emendantis ex Plinio: *O blitum, lupanar.* qua de re Coniectanea eiuſdem, qui volet, conſulito. In Epithalamio Iuliæ & Manlij ſcribitur.

Sed abit dies
Prodeas noua nupta.

Confine hoc Plautino illi, quod habes in Pſeudolo:

A *It dies. ego mî ceſſo. i præ puere.*

Accepta fruſtrà: nondum cum ſanguine ſacro
Hoſtia cæleſtes pacificaſſet heros.

Hemiſtichium iſtud poſtremum nouè, ac præter morem ſuum à Catullo mutuatus Ouidius, quum ſcribit:

Mica ſalis puri pacificabat heros.
Sed nunc id doleo, quòd puræ impura puella
Sauia comminxit ſpurca ſaliua tua.

Doctè, & purè. *Pura* enim & *Spurca* quodammodò inter ſe opponi gaudẽt. Plautus Aſinaria, & ipſe proprietatis in verbis retinentiſſimus:

Si fortè purè velle habere dixerit,
Tot reddat ſpurcas quot puras habuerit.

B *Firmano ſaltu non falsò Mentula diues*
Fertur, qui tot res in ſe habet egregias:
Aucupia, omne genus, piſces, prata, arua, feráſque.
Nequicquam: fructus ſumtibus exſuperat

Huius clauſulæ ſententia Plautino à nobis teſtimonio illuſtrabitur. Sic enim idem Pœnulo:

Nam pro herili noſtro quæſtu ſatis bene exornata ſumus.
Non enim poteſt quæſtus conſiſtere, ſi eum ſumtus ſuperat.
Iure ſi ut quenquam dici pote, putide Vecti,
Id quod verboſis dicitur & fatuis.
Iſta cum lingua, ſi vſus veniat tibi, poſſis
Culos & crepidas lingere carbatinas.

C Ad quem locum Muretus: *Quæcunque* (inquit) *in verboſos fatuóſque dicuntur, ea in te omnia dici queunt.*

Atqui non hoc dicit Catullus. quidnam igitur? Si in alium quempiam, vnicè in Vectium certè conuenire ſcilicet, dicterium porrò illud, quod in ſequente mox diſticho coniiciatur, nimirũ: *Iſta cum lingua, &c.* non verò omnia, quæ in verboſos fatuóſq; dici poſſunt (vti Mureto placet) nihil mehercule minus. Hoc enim conuicium propriè in eiuſmodi bucconum genera, qui quidem inſulſi, impendióque loquaces eſſent, iaci vulgò, ac torqueri ſolitum, manifeſtò ex hoc Ca- D tulliano Epigrammate docemur. Atque ita medij, id eſt, ſecundi diſtichi ſententia à primorum verſuum deductione pendebit; puncto, quod, τῷ *Fatuis*, latus claudit, expuncto: atque eiuſce vicem colo quaſi ſuccidaneo ſubdito.

Capvt IIX.

Publica in Cicerone lectio defenſa pariter, ac declarata: tum Velleij Paterculi locus peſſimè hercule affectus vſque adhuc, idémque nunc Catulli ope perſanatus promulſum.

Tamparare mihi ipſe haud poſſum, quin locum quendam Tullianum, *Catulliana arca* occaſione maximè, ſagacius paulò excutiam at- E que inueſtigem. Eam rem nobiliſſimus nos Interpres commonuit, qui ad Phaleucum illum Poëtæ noſtri:

Furi, quòi neque ſeruus eſt, neque arca:

fidei opinor cauſa, teſtimoniũ nobis Ciceronianum in ante poſitum Commẽtariis inſeruit ſuis, ex quadam ad Pætum Epiſtola decimo eius voluminis libro petitum, & hoc quidem exemplo: *Nos iam ex arcis tantum habemus, vt Verrium tuum & Camillum, qua munditia homines, qua elegantia? vocare ſæpius audeamus.*

vſque Epigrammatis finem, pota, *Lacrymis Simonideis*, tranſcripta. neqoe eò tamen ſequius viris eruditis ſubſcribere ſtat ſententia, qoibus genus iſtod orationis conciſum eſſe, & ἐμφατικῶς placet: ad indicandam vim & magnitudinem doloris ſcilicet. hactenus quidem. nam qoòd iidem iſti prioris Phaleucij clauſulam interpretantur hoc modo:

Sictine meos amores à te parui fieri, vt meliorem mibi conſolationem nullam adferas? &c.

Pace tua liceat nobis, Murete, profari;
Neſcio qui ſenſus non placet iſte mihi.

nihilò magis vtique, quàm altera illa vnici Interpretis transpoſitio, *Meos amores*, ad Poëtæ calamitum accommodare viſi, quem mæſtom allocutione ſua Cornificius ſolati neglexiſſet. Quid enim? non Catullom, poerúmve eius, ſed verò Cornificium ipſum notari exiſtimo, in hanc ſententiam:

Sic meos amores, ſubaudi, Te, qoem mehercule ego in amoribus meis habeo; ſeo, qoi in amoribus ac deliciis es mihi; *Paulum quodlubet adlocutionis*, ſcilicet auſum denegare mihi, cuius ego copiens eram maximè? neqoe mirum, in tanta animi corporiſqoe ægritudine poſitus ſcilicet.

An, continenter quòd ſedens inſulſi
Centum, aut ducenti, &c.

Continenter, ideſt, ordine perpeti, & quaſi in lineã continuato freqoentes; vel potius, ſpiſſiore velot orbe facto in vnum pariter conglobati, quaſi in Velabro oleatij de compacto gerẽtes omnia.

Nec ſe ſubleuat ex ſua parte, ſed velut alnus
In foſſa Liguri iacet ſuppernata ſecuri,
Tantundem omnia ſentiens, quàm ſi nulla ſit vſquã.

Haod abſimilis hoic & argotia illa hyperbolica, in re prorſus gemina, apud Martialem meum:

At Chione non ſentit opus, nec vocibus vllis
Adiuuat. abſentem, marmoreámve putes.

Ad vlteriora verò gradum aliqoando capeſſamus:

Ipſius ante pedes fluctus ſalis alludebant.

Bene hoc ipſum Moretus ad Tibullianum illud accommodans:

Ima videbatur talis illudere palla:

pro, *Identidem percutere*, interpretatus eſt nobis. bene inquam, propriéqoe, nec verò antiqoè minos. Quid enim aliud Plautos Moſtellaria, vbi herum ſuum Theuropidem mero etiam meridie caligantem percontatur Tranio?

Viden' pictum, vbi ludificatur cornix vna volturios duos?

Nam quamuis eo loco ſeruus multò neqoiſſimus Comicos ſenes duos, quos riſos moueodi cauſa *volturiorum* nomine quaſi digito deſignat, ludos fieri, hoc eſt, illudi probè, fruſtráqoe à ſe vaferrima cornicula haberi, ſic tanquam δι' αἰνιγμῶν ſignificet: in aliam tamen partem percontationem ſuam accipi à Theuropide poſtulat Tranio, & bardom illum, τὸ *Ludificatur*, pro, *ferit, appetit, vellicátque identidem roſtro*, quaſi ſeriò à ſe, haud ioco quæſitum interpretari. vnde Catulli, *Abludere* iſtod, item Tibullianum *Illudere*, non nimium ſanè abluſiſſe videri poſſunt. Neque hoius elegantiæ raritas vnum & vnicom illom de Poëtis popularibus, Secundum cognominem

A meum dico, ſubterfugit. qui eãpſe illam, per cauſam deſcriptionis Elyſiorũ, Baſiis ſuis inſertam venuſtiſſimè viſus eſt vſurpare. Sic enim inibi:

Quà violíſque, roſíſque & flauicomis Narciſſis,
Vmbraculis trementibus,
Illudit Lauri nemus; & crepitante ſuſurro
Tepidi ſuaue ſibilant
Aeternùm Zephyri: nec vomere ſaucia tellus
Fœcunda ſoluit vbera.

Et hactenos quidem Secundus meos. nunc, in Catullo quod reliquom eſt, perſequamur.

Illa Lesbia, quam Catullus vnam
Plus, quàm ſe atque ſuos amauit omnes.

B Idem hoc promemodum cum illo:

Quàm te cum tota gente, Catulle, tua.

In clauſula porrò Elegiæ ad Ortalum:

Atque illud prono præceps agitur decurſu.

Atque, pro *ſtatim* poſitum accipio. id qood ex Enniano illo perſpicuè planum:

Atque atque accedit muros Romana iuuentus.

quomodo etiam Maronis illud intelligendum:

Si brachia fortè remiſit.
Atque illum in præceps prono rapit alueus amni.

docuit nos iampridem Gellius lib. x. cap. xxix.

In illa autem Poëtica, ac Catulliana deteſtatione, admirabilem Scaligeræ induſtriæ indolem, vellem equidem pro rei dignitate ſatis lauC dare vt poſſem, primitùs in locom [illegible] antiquam vocem, *Sicilicum*, ciui ſuo reſtituentis examoſſim doctiſſimè; ac pro cultris tonſoriis interpretantis, tralatione aptiſſima. Nam ſicuti, *Prata ſicilari*, à Varrone dicontur, tunc cum *Sicilice*, id eſt, ſecula, ſeu falce à feniſecis prætexita conſectantur meſſores; eò vſque, donec campum omnem quaſi herba tuberoſum relictum attotondetint vſqueqoaqoe, ac potum reddiderint tandem: ſic & *Capitis exuuias*, ſi quando bidente forcipe, hoc eſt, cultro tonſorio (nouaculam quam perhibent) ſioe ſtrictim, ſiue adeò per pectinem demetuntur, vel attondentur, *Sicelire*, dici quid vetat? crines dico, praD torum inſtar ſobinde luxoriari, ne dicam regerminare ſolitos in tempore.

Neque minus eruditè Interpres, qoem dico, & verè Scaligerum in morem, Elegia ad Manlium, aptiſſimam ex ineptiſſima nobis ſententiam concinnauit correctione iſtiuſmodi:

Sed tuus altus amor baratro fuit altior illo,
Quod Diuum domitum ferre iugum docuit.

Diuum, pro ipſo Hercole ſimpliciſſimè auſus interpretari. cuius Scaligeræ lectionis integritatem alienis teſtimoniis corroborare qoid attinet, cùm Catullus ipſe haud diſſimiliter hac voE ce vſos, in Nuptiis Pelei & Thetidis liquidiſſimè conoincatur? verbi cauſa:

Quum Delphi tota certatim ex vrbe ruentes
Acciperent læti Diuum fumantibus aris,

Diuum, abſolotè, pro Libero patre, in Diootom nomerum legitimè adſcito, adſcriptóqoe.

Furi, villula noſtra, non ad Auſtri
Flatus oppoſita eſt, nec ad Fauoni.

Placet ſcripta potius lectio, de qua benignè mihi gratiam fecit ſolens, vnico magis vnicus Lipſius meus; ex Romano, opinor, Codice depromta primitus, & quidem ad hanc faciem:

IANI DOVSÆ NORDOVICIS PRÆCIDANEA

Pro Albio Tibullo.

Ianus Douſa Iuſto Lipſio ſuo, S. D.

TAMEN ab officio non diſcedis. Ecce Tibullom etiam tuum cōdonas nobis. Tibullum dico? imò theſaurum boni; Notulas ſcilicet tuas, Lectionúmque in Poëta illo pugnantium varietates; & quidem manu tua, hoc eſt, cum cura & fide ex blattariis Codicibus repræſentatas. Illud videris innuere, nobis protelo inſuper à te opus eſſe ad Albianam ſegetem ſolicitandam, glebáſque li- B teratas ex hoc papyrino aruo exſuſcitandas. Ain' tu? verúmne hoc credam, tantum abs Tacito, & Muſis illis ſeuerioribus tuis operæ portò, aut otij eſſe reliquum tibi, vt Doûſæ etiam in ſtudiis hiſce leuioribus operam ſuccenturiam commodare non graueris? Macte virtute: mihi quidem volupe. &, ſi ſcias, quid Syotagmata hæc noſtra minentur tibi? Quid mali? inquies. Nimiom verò. Proinde iam prius adeò edico, vt caueas, ac galeam iubeas adferri tibi. ita montes moleſtiarum maximi capiti impendent tuo. Tibullus inquam uoſter viam ad te obſtinaro animo adfectat, hoc eſt, nominis tui C regomentum quæritat ſibi. quò armatus atque animatus probè eruptionem facere poſſit deniqoe, non quidem iu Iberos (ne quid erres) ſed verò in penetrale Lipſianum, & manus tuas ſcilicet, atque inde porrò io publicom recta via, cum certiſſima ſpe fore, vt

Vmat opus, quodcunque per iſtas inerit aures.

hac tamen cautione: NISI TV VETES. Veres autem? vah! qui vltrò etiam de Supplemento autem vellere ſuſtiuueris nobis? Quam tamen in partem accepturus ſis, quæro: denique, an impune Doûſæ hoc facinus abiturum. Scio equidem capitale eſſe iam inde à Numa,

HOMINAM LIBERVM DOLO SCIEN- A TAM MORTI DVERE. quantò magis amicum, atque eum, qui amicus eſt, vti nomen poſſidet, ſcriptorum ſuorum veneno per fidem interimere? idque Doûſam Lipſio facere ſcilicet, volentem, imò lubentem hercule, rogo, quis ferat? fratri, familiari, intimo ſoo, & cui vitam propemodum omoem, id eſt, famam debeat. Fateor, mi ocelle, & præbeo ſuram. Sed quid? tecum tute agas oportet, qui ipſe gladium mihi, qui te ingulem, ſubminiſtras. neque te ipſius tui miſeritum eſt quicquam. Nam quod in parricidij crimen acceſſere oos poſteà, B aut inuidiam portò te facere poſtules, uugas egeris. Quid enim? qui ipſius vltrò it perditum ſeſe, eum ego conſeruare vtique haod poſſum: neque, ſi poſſim, ius eſt. In quo quidem Venuſiui illius patrociuium præſto mox aderit nobis, cauſam aduorſum te dicturi hoiuſmodi:

Inuitum qui ſeruat, idem facit occidenti.

Quod ſi fors vilior & leuior apud te Poëtæ fuerit auctoritas, Capitones tnos ad partea aduocabo mihi, qui pro me ex Iure ſoo ſatisfaciant tibi, pernegéntque ſtrennè, *Iniuriam neque factam, neque fieri adeò potuiſſe, volenti dico.* Cæte- C rum de hoc ipſe videris. Ego verò Tibullum tuum ablegare pergo rectà ad te. ueque hoc mihi eripi poteſt; & miſerer tamen. eteuim tam cari capitis periculis συμπάσχω. &, ne prædictom tibi negites anteà, cum cuiuſmodi portò excetra uegotium ſis habiturus, ſcias velim, Hydram, quam dico, interim hîc dum ſumus, duodecim Capitum incremento auxiſſe tibi. Huc priora ſi accedant, octona illa dico, quæ vobiſcum iſtic in re præſenti communicauimus iam anuo, quid? anuon ſumma ſommarum ſolidum vicies efficictur? Hui, tam multa? inquies. Mane verò, necdum omnia audiuiſti. Etiam μακρολογία horum concoquenda eſt tibi. cui generi tu quidem ἄσπονδον πόλεμον denuntiaſſe videris. nequicquam, quamdio vtiqoe

manum admouere oon horrebis affaniis noſtris. Atque in prioribus qoidem numero xiv. Poëtæ ipſius œconomiam ſecuti ſumus. ſicuti & in duobus proximè ſequentibus, quinto & ſexto Decimis puta: in quêis ſcripruratum mutantium cootrouerſias, de tuo (vti diximus) comiter ſubminiſtratas nobis, continentet & quaſi protelo per Circi Albiani Spatia, ad album portò Calcem ab ipſis vſque Carceribus deduximos. quò minus laboris Lectorem capturum exiſtimo, iu exemplorum Tibulli, quæ aut explanata à nobis, aut etiam teſtituta in melius, conlatione. in cæteris non item (de poſtremis illis omnium longiſſimis loquor) in quibus per Tibullum totum ſaltuatim, confuſáque ac penitus interrupta ordinis ratione graſſati, animo potius noſtro, quàm ſtudioſorum commoditatibos ſuimus obſecuti: prorſus, ὕστερον (quod dicitur) πρότερον. Ædepol res odioſas, inquies. Atqui aliter, mi Lipſi, abiturum iſtuc tibi, animum eaoe inducas tuum. verum eſſe vel periculo cum tuo vt diſcas tandem verbum illud proletarium, ac vetus:

Tute quod intriſti, exedundum eſt tibi.

At ſaltem ne tam apertè Tibullo tuo auctarium poſtulaſſes; ego me tibi non offerebam. Tous eſt enim profectò, quoniam quidem eſt ioſcriptus tibi: &, puto, propter hoc legetur. Etenim ſeio, cuiuſmodi tibicine ſuffultus ambulem; atque, hoe me ſeire, omnes ſciunt. Itaque patrocinium aliud in nouæ Inſeriptionis inſolentia non ſtatui inſtituere portò: ſatisfactionem (vt cum Salluſtio hoc dicam) ex nolla conſcientia de culpa proponere decreui: apud te præſertim, Antiquariorum omnium coryphæum.

Nam quod iſti dicunt maleuoli, caſcum hoc nimis,
Nimiſque Plautinum eſſe ſcribendi genus,
Quod iſti maledictum vehemens exiſtimant,
Eam laudem duco maximam, cùm illum æmulor,
Qui doctis vniuerſis, & Latio placet.
Lipſiadique meo (maius nec dicere poſſum)
Quid? non & nomen cùm poſui, ſatis eſt?
Qui mihi in hoc genere ante omnes regnare videtur,
Cùmque ipſo iam nunc ferre Stylone pedem.
Libera dum vacuo ponit veſtigia princeps,
Per loca, quæ nulli trita ſolo fuerant.
Vnus homo doctis ELECTA *includere dictis,*
Auſus & intactas edere EPISTOLICAS.

Tantum propius acceſſiſſe ad archetypum vellem. vnde, metuo hercle verò, ne me lapſum ſagacitas tua deprehendat plus millies. Sed heus tu: non Maronianum illud venit in mentem tibi?

Non omnia poſſumus omnes. poſſemus, ſi aot Lipſij, aut etiam Scaligeri eſſemus. Sed, per Genium obſecro vtriuſque, cuinam iſtod mortalium conceſſom? Noli autem ita me putidulum putare, vt glorioſiſſima hercule laudum veſtrarom præconia deterere tenuitatis meæ culpa me poſtulem. Quid tamen de tot, támque præclaris ingenij tui facinoribus, poblicitus iam pridem editis, exiſtimem, rogas? quid? niſi

A Vmbri Callimachi illud:

Cedite Romani Scriptores, cedite Graij.

Nemini proinde de Plautinæ (vt dixi) imitationis exemplo ſupplicare decretum eſt mihi, dom quidem Lipſiani præſidij auctoritas in mundo futura eſt nobis. quam qui contemnat præ ſua, num quæ cauſa eſt obſecro, quin ego eum hominem (niſi in tempore piari ſe iubeat, & quidem de ſuo) plorare portò, imò vapulare in perpetuom iubeam; te, eruditiſſime Lipſi, gaudere, hoc eſt, rem gerere ex vtriuſque noſtrum ſententia? Vltraiecto.

B

CAPVT I.

Ianitorum ſeſſio ad oſtia. Eos cellares fuiſſe, ac cum catello ferreo, item altero oblatratore, quaſi vicario, ſeruilem in modum parúmque adeò delicatè accubuiſſe. imò excubuiſſe, oſtenſum. Eodem Plautinum illud de, Ianua mordace, *aut certè ad Inſcriptionem illam oſtiorum notiſſimam;* CAVE CANEM, *alluſum videri. De virga, ſiue Harundinis geſtandæ iure, ſubmotionis cauſa, oſtiariis tributo antiquitus, nonnulla. Eorum impedimenta, compedes, & quidem tintinnantes: ſimul in hanc rem emaculatus Afranij locus apud Marcellum: item* C *alter Næuij, nequicquam ab aliis tentatus antea. Molarum crepitus. Communis Tibulli lectio expoſita ſimul, ac defenſa.*

HAVD cuiuis homini liquere arbitror, quamobrem Ianitorem ſe, non amatorem pro dominæ ſuæ foribus præſidere, & veluti excubias agitare, prædicet Tibullus; noctem vtiqoe perpetem, & (quod non minus hercule Plautiſſat)

Quaſi flagitator aſtans vſque ad oſtium:

amentes potius, quàm amantes vt conſueuere.

D Ait enim diſertim:

Me retinent vinctum formoſæ vincla puellæ;
Et ſedeo duras ianitor ante fores.

Sed vt liqueat portò, antiqoi moris obſeruatio in medium protrahenda, ad Ianitorum eius ſæculi cooditionem pertinens. quos ſciendum eſt, & catenatos & compeditos fuiſſe, in ipſo aditu ac veſtibolo quaſi in præſidio conlocatos. vbi ſeruili cella, ac ſubcuſtode cane contenti noctu atque interdiu vitam ſedentariam exigetent. haud, ante pedes quod erat, proſpicientes modò, ſed pòſt etiam reſpicientes. credo, oe quis aduentor grauior, quàm aduenifſet, diſcederet. Facit huc illoſtris Ouidij locus ex I. Faſtor. vbi Ianum bifrontem ſumta hinc ſimilitu-

E dine aptiſſimè vtentem inducit:

Omnis habet geminas hinc atque hinc ianua frontes:
E quibus hæc populum ſpectat, at illa Larem.
Vtque ſedens primi veſter prope limina tecti
Ianitor, egreſſus, introitúſque videt;
Sic ego proſpicio cæleſtis Ianitor aulæ
Eoas partes, Heſperiáſque ſimul.

Ad *Canem* autem, cum quo hoe genus aſſiduò, imò accubuò, exigere ætatem ſolitos occœperam commemorare, Plautum fortaſſe Trucu-

lento alludere voluiſſe, vbi ſcitatur ex Dinarcho amatore ſuo Phroneſiom:

Num tibi nam, amabo, ianua eſt mordax mea,
Quo introire metuas, mea voluptas?

aut certè ad Ianuarum Inſcriptiooes referundum id temporis frequentes, quæ quadrata litera Romana hanc, atque huius ſimilem ferè cautiouem præferebant: CAVE, CAVE CANEM. Vtetque mos de *Cella*, & *Cane* è Varronis & Arbitri Satytis, Seneca, Suetonio clarus. Sicuti & alius de *Pertica*, quam ceu inſigoe quoddam ſuom manu tenere, aſſiduéque geſtare huic generi ſollenne. quò? niſi (vti ſuſpicor) ad ſubmouendos intrantes, ſi qui fortè (id quod ſolet fieri) minus ex ſententia dominis ſuis viſi, alieno tempore obrepratent. Eam, *Hoſtiarÿ virgam*, appellat Seneca: *Cuſtodis harundinem*, Propertius; item Arbiter, qui eampſe quoque *Ianuæ appenſam, ſuffixámque* facit. Illuc, vude abij, redeo; hoc eſt, ad eiuſdem bominom ordinis tinnimenta; quæ uon hîc ſolùm, ſed & ſexta potrò abhinc Elegia intellexit Poëta noſter, vbi à puellæ ſuæ mariro ferritribacem hanc prouinciam in ſe quaſi vicarium poſtulat transferri; bacce tamen conditione, atque in leges (vt vides) ſuas:

At mihi ſeruandam credas: non ſæua recuſo
Verbera, detrecto non ego vincla pedum.

Sed neque aliud tinnit tota Elegia illa Ouidij, cui initium:

Ianitor indignè dura religate catena:

præſertim qua in parte, eadem iſta, hoc eſt, Albiana vota proponit ſibi:

Dummodò ſic, in me duræ tranſite catenæ.

quàm quod & hîc, & ſuperiore loco Tibullus: & in Vopiſco ſua princeps ille Togatarum apud Marcellum Afranius innuit,

Tintinare ianitoris impedimenta audio.

Ita enim cum literatiſſimo omnium Scaligero legere, ac relegere me malo, vel cum Noniano Nigidio, *Tintinnare*, potius, quàm cum vulgo literatorum, *Titinnire*. Neque enim, *Titinnabula*, hercule, ſed, *Tintinnabula*, dictitare conſueuimus: quomodo & *Tintinnaculos viros*, Plautus. quæ vtraque haud aliũdè ſanè, quàm ab vno eodémque hoc frutice pullulaſſe videri poſſunt, Et ſi Trochaici ratio habenda (vt habenda eſt certè) nónne hæc lectio longè altera illa uumeroſiores tinuitus ciet? Sed & alterum, bue vnicè quod faciat, Næuianum teſtimonium producit ex Feſto idem Impetator ille noſter, quem dico, Scaliger:

Tantum vbi molle crepitum faciebant, tintinnabunt compedes.

idque dictum interpretatur ab eo, qui ſeruis interminabatur vincula, & compedes, ſi vel minimum ſtrepitum edidiſſent. vt in, *Molle crepitum*, ἀρχαϊκῶς mutatum ſit genus. ἀρχαϊκῶς vtique, ſed neſcio, an hanc Poëtæ ἀρχαιοτάτῳ cui *os columnatum* fuiſſe perhibet Plautus, meotem fuiſſe, vel mihi, vel etiam aliis audeam perſuadere. de qua, homines omnes cùm ſimus, nem óque, quamuis Lynceus, in tantis tenebris caligare, vel hallucinari poſſe interdum, alieoum à ſe putare debeat, haud indignabitur, ſpero, vir nobiliſſimus ſi aſſenſum, hac quidam in parte, minus com-

A modauero ſibi. ferétque me æquo animo in imo ſubſellio poſitum, libetè tamen, & quaſi ex tabella ſententiam dicentem, non quidem vt Patricium, aut Coosularem, ſed Adlectum ex Equeſtri ordine modò, meliorum inopia, Seoatorculum nouellum. hiſce inquam legibus, vti & ipſe porrò ex trauerſo, vbicuoque in Præcidaneis his noſtris per improdentiam adeò; ſiue etiam inſcitiam, à veritatis limitibus aberrare forte, paululúmque à rectæ rationis curſu deflectere viſus fuero, autem mihi viciſſim velli patiar haud inuitus, méque ob meritam noxiam caſtigatum Cenſoria rurſus virgula in viam reduci, reprehendique quaſi ab erroris & igno-
B rantiæ diuerticulo. haud dico ab Scaligero modò (in cuius iampridem leges vltrò quoque (ſi iubeat) iurare ſum parariſſimus) verùm etiam ab iis vniuerſis, quoſcunque aut doctrinæ purioris ſenſum, aut aliquem ſaltem Romanæ antiquitatis guſtum habere cognouero. Ego quidem, ſimul atque probabilius quod ſit audiuero, baud difficulter ſanè ad verum conuorti me ſinam. Sed nos tandem aliquaodo in tem præſentem, ad Næuiana, inquam, *Tinnimenta* iſta, quæ ego [iterum dico, pace ſolertiſſimi caſtigatoris quod fiat] ad hunc potius modum Poëta Campano in Scenam Romanam producta, equidem nullus dubitem aſſeuerare:

C *Tantum vbi molæ crepitum*
faciebant, tintinnabant compedes.

Intelligit autem vrbaniſſimus Poëtatum.

Fuſtitudinas, ferricrepinas inſulas,
Vbi viuos homines mortui incurſant boues;

[vti lepidè iocatur Plautus] triſtiſſima *molaris coloniæ*, ac *Piſtrinenſis ciuitatis* vocabula. ad quas plagigera bominum genera, Boiarúmque ac compedum tritores, hoc eſt, ſerui improbi, neqoam, ac peculî ſui prodigi, ob meritum Præfecti, ac Tribuni dati pro verberonibus vapulares cluetent.

D Vuum etiam eiuſdem Elegiæ exemplum exponere obfirmatum eſt mihi, priuſquam buic Capiti facio pauſam:

Hic [in re voluptatum] *ego dux, miléſque bonus:*
vos ſigna, tubæque
Ite procul: cupidis vulnera ferte viris.

Non ideò boc dicit, quòd, qui militiam ſeqountur, vulnerum, aut plagarum ſint cupientes: ſed quòd hac potiſſimùm via, id eſt, per vulnera & cædes ad funeſtæ Pecuniæ Arcem hoc hominum genus graſſentur, nitantúrque: dum alienis opibus inhiantes ſe præda quiſque locupletem fore, victorem domum rediturum (id
E quod de Marianis Capitecenſis prædicat Salluſtius noſter) alia huiuſcemódi animis trahunt. *Cupidis*, ergo aliud nihil erit, quàm auaris, ſiue auidis prædæ, ac diuitiarum, iure belli ex rapto viuentibus, manipulares vt conſueuere. Id ita (vti autumo) exponendum, teſtimonio ſunt tam multæ, támque graues in hoc ipſo Poëta querimoniæ, ac vota, quibus militum (quos *Prædatores* nuncupat) profundam atque inſatiabilem diuitiarum paſſim cupidinem deteſtatur: vitàmque paruo, modicóque contentam (dummodò cum Delia ſua) à Dîs contingere ex-

optat ſibi. id qood ex toto huius ipſius Elegiæ argumento perſpicuè clarum, item ſequentis, quo loco de neſcio quo auaro ſermonem inijcit; qui, cùm in partem Tibulli amorum venire, Deliæque compos fieri poſſet, formoſiſſimæ puellæ complexibus quæſtuoſam militiam prætulerat; *Demens, qui lucro potuit mutare puellam.* Verba ſic ſonant:

Ferreus ille fuit, qui, te cùm poſſet habere,
Maluerit prædas ſtultus, & arma ſequi.

Quam rem idcircò pluribus ſum executus, quòd videam locum Tibolli mala, imò peſſima manu tentatum à quibuſdam fuiſſe. quibus, cùm melius fortaſſe cum ingeniis ſtupidis, quàm cum ſolertiſſimo omnium Poëtarum Tibullo conueniret,

Stupidis vulnera ferte viris, pro *Cupidis*, placuit reſcribi. qui ipſi nobis, cùm hæc commentarentur, ſtupore laboraſſe videntur mero.

Capvt II.

Ridicula priſcorum ſuperſtitio, quibus parum fuit templorum pauimenta nudis ac tremebundis genibus perreptare ſupplices, niſi limina quoque ipſa, in faciem ac pectus proni, inſuper conuerrerent oſculis. idque Arnobiano calculo planè ac dilucidè adprobatum. Ritus alter de ſollenni poſtis in caput illiſione leniter ac leuiter libatus. Ioſ. Scaligeri correctio adſerta. Duûm inter ſe Tibulli locorum contentio. Emendatiuncula quadam haud magnæ ſanè rei. Vetus lectio tibicine Flacco haud flaccidè ſtatuminata. Antiquo Lari menſtruo ture, non victimis res diuina à Tibullo cautè & cogitatè facta. Eius auita ex Equeſtri proſapia nobilitas. Rapax mors. Sedes ſcelerata.

MAGNA, & propè adeò ridicularia veterom in Dîs ſuis propitiandis ſoperſtitio fuit. cuius rei apud Lucretium, & alios illuſtria paſſim documenta compârent, ſed oullum mehercule lucolentius, quàm qood Tibullus nobis ob oculos ponit lib. I. Eleg. II.

Num ferror incaſtus ſedes adiiſſe Deorum,
Sertáque de ſanctis deripuiſſe focis?
Non ego tellurem genibus perrepere ſupplex,
Et miſerum ſancto tundere poſte caput:
Non ego, ſi merui, dubitem procumbere templis,
Et dare ſacratis oſcula liminibus.

Liminibus, ſcripſi: & rectè quidem; contra opinionem hominum eorum, quibus potius, *Luminibus*, reſcribi volentibus fuit: & *Cereos* intelligi, quos ſacris adhiberi mos erat. Sed hæc Arnobiano quoque teſtimonio firmanda, ne auctoritate defici videamur. Eios igitur hæc verba lib. I. aduerſus Gentes leguntur:

Cùm per omnia ſupplices irent templa: cùm, Deorum ante ora proſtrati, limina ipſa conuerrerent oſculis.

à quo non minos, qoàm à Tibullo proprietatem in voce *Oſcula* religioſè obſeruatam videmus. Hæc enim Religioni peculiariter dicata, commonuit nos Seruius, vt *Suauia* voluptati.

De Poſte verò, quod præceſſerat, cui caput ſe illidere velle profitetur ſupplicem: nihil apud veteres legere commemini. ſed ſi recentibos exemplis eſt locus, poſſom dare hominem, qui ſe eioſmodi quidpiam in Polonicæ gentis ceremoniis, vſu comperiſſe, atque adeò in re præſenti obſeruaſſe liquidò aſſeueret. apud quos priſci huius ritus ſollennia etiamnum veſtigia exſtare, oculato teſti mea quidem ex parte adcredere mauolo, quàm ipſius talia iouestigatum proficiſci.

Habes, Elegiæ hoius initio, amatoriam cum occluſiſſima dominæ Ianua Poëtæ noſtri Expoſtulationem, hiſce adeò verbis inſtitutam:

Ianua difficilis domini, te verberet imber.

Ita enim cum doctiſſimo Scaligero legere malo, quàm cum cæteris omnibus; *Domina*, ſic tamen, vt Epithetom iſtud *Difficilis*, non cum *Ianua*, ſed cum voce, *Domini*, conſtroendum autumem; quippe patrio, noo recto Caſu poſitum; ne fruſtrà ſies.

Ibitis Aegeas ſine me, Meſſalla, per vndas.

Hoc tertiæ Elegiæ exordium ſi quis cum Elegiæ v. qoæ III. libro legitur, principio conferre, atque contendere voluerit, næ ille facilè eſt perſpecturus Tibullom alîus magis neminis, quàm ipſius ſui exemplum ſibi imitandum propoſuiſſe. & verum nimis eſſe oraculum illud, quod vir planè diuinus, Scaliger Pater, io Poëtices ſuæ libris edidit, de Poëta hoc noſtro: quem non, vt Horatiom, biformem: ſed totum modò non vniformem, hoc eſt, ſui ſimilem apparere vbiuis, vnóque ac eodem gyro omnia quæ ſcribit, concludere, víxque vnquam à ſemetipſo diſcedere oſtendit.

Delia non vſquam, quæ, me cùm mitteret vrbe,
Dicitur ante omnes conſuluiſſe Deos.

Ita in omnibus (haud dicam dolo) exemplaribos noſtris legitur; ſententia non inconcinna, & aperta ſatis. malim tameo (abſque fraude quod liceat mea) pro *Quum*, *Quàm*, reſcribere. vt ad, *Ante*, qood ſeqoitur, iure ſoo referatur. quod vocabulum qui haud paulò ſignificantius eſſe oon videt, næ ille cum Sceledro Plautino, oculis vti perhiberi non magis poteſt, quàm ſi lolio victitaret.

Aut ego ſum cauſatus, Aues dant omina dira,
Saturni aut ſacram me tenuiſſe diem.

Proba, & germana Tibulli lectio. Quid enim? obiectam ſibi religionem cauſatur, haod addicentibus auibus, verùm contrà profectioni obſcæuantibus ſuæ. quippe Inebris, noo Præpetibus, aut Admiſſiuis alitibus vſus: nec quæ garritu, aut volatu ſaltem ſoo, Poëtæ conſilium adprobarent; vel facerent ratum. aliâs, ſacro Saturni die prohibitum ſeſe, quò minus inſtitotum porrò iter exſeqoi properaret. Eò dico, ne quem verbi, *Tenuiſſe*, ambiguitas turbet, haud nomen, ſed prooomen, qood proximè anteceſſerat, regentis. neque enim hoc dicit Poëta, *Tenuiſſe ſe* (qood equidem nullus intelligo) ſed *retentum à Sacra Saturni die*, hoc eſt, inhibitom, ac reprehenſum quaſi è fuga; vetitúmqoe ſe extra portam *qua* (vt lepidè iocatur Varro) *itiners longiſſima eſſe dicitur*, pedem quopiam peregrè vlterius efferre porrò.

At mihi contingat Patrios celebrare Penates,
Redderéque antiquo menſtrua tura Lari.

A Laudo Epithetum, *Menſtrua*, præ quod ab aliis temerè ingeſtum, *Maſcala*, potóque ad *νουμηνία*, id eſt, ſingulorum menſium Kalendas, atque ad Interiunia reſpexiſſe Poëtam: qui dies ruſticis ſacer antiquitus. Doceo ex Horatio, ita lib. 3. Oda 24. Phidilem commonente:

Cælo ſupinas ſi tuleris manus
Naſcente Luna, ruſtica Phidile;
Si ture placaris, & horna
Fruge Lares, auidáque porca, &c.

Vide, quæ ad illum locum in Commentatiolo nuper edito prolixè adnotauimus. Sed neque il-
B lud de nihilo eſſe crediderim; quòd ture, non victimis Larem ſuum propitiare cogitat Tibullus; pro opibus ſcilicet ſua conditurus mœnia: quippe rebus iam accifis, & quaſi in fundo adhibiturus parſimoniam, cuius rei inuidiam tamē tempeſtiua vetuſtatis excuſatione emollit, Epithetum Lari, τὸ *Antiquo*, accommodans. Scias, diſſimulanter & quaſi aliud agentem innuere velle, *Antiquo Lari* antiquam, id eſt, incultam & ſimplicem caſci illius ac Saturnij æui frugalitatem conuenire. cuius rei idem etiam poſteà hoc Semonum genus, ne Patellariorum dicam, abs ſe
C commonitos inducit Eleg. x.

Neu pudeat priſco vos eſſe è ſtipite factos.
Sic veteris ſedes incoluiſtis aui.

Veteris aui, dicit ad auitam generis ſui nobilitatem (vt arbitror) denotandam, iam inde ab antiquo, anulorum iure, ac Equeſtri dignitate inſignis. neque aliò mehercule, *Antiquo*, iſtud pertinere putarem, niſi impenſius me ſuccidanea Poëtæ eiuſdem auctoritas moueret; eapſe appellatione Deos hoſce domeſticos prima libri ſequentis Elegia peculiariter honeſtantis:

Rure, puer verno primum de flore coronam
Fecit & antiquis impoſuit Laribus.

Pergamus:

Illic eſt, cuicunque rapax mors venit amanti,

D *Rapax mors*, *Immatura*, *Acerba*, *Immitis*; eadem apud Poëtam hunc noſtrum.

At Scelerata iacet ſedes in nocte profunda
Abdita, quam circum flumina nigra ſonant.

Interior huiuſce loci inueſtigatio ab Ouidio petenda iv. Metamorp.

Quam ſimul agnorunt inter caliginis vmbras,
Surrexere Deæ. ſedes Scelerata vocatur.

Scribitur à Tibullo porrò:

Aſſiduas atro viſcere paſcit aues.

Quod non obſcurè Martialis imitatus videtur:

Aſſiduam nudo pectore paſcit auem.

E ## Capvt iii.

Recepta ſcriptura integritas Ouidiano quoque patrocinio defenſa. Crimen habere. Opes labuntur. Statianæ emendationi ſubſcriptum. Loci vnius, item alterius conlatio, non ſine interpretamentis. Metus, Epitheto ſuo, τῷ Seruus, quod eidem aſſignatum à Tibullo fuerat, reſtitutus; pro quo, Sæuus, hodie omnes omnium Editiones inſedit.

Progrediamvr ad Elegiam vi. cuius mehercule ſcripturam probiſſimam operæpretium eſt defendere; quo loco de Delia, vagos & furtiuos amores ſuos callidè ſemper obtegente, ac inficiante, ita ab exemplo ipſius ſuo argutatur atque argumentatur Poëta:

Illa quidem tam multa negat, ſed credere durum eſt.
Sic etiam de me pernegat vſque viro.

Venuſtè, & facetè, atque adeò ex ſententia omnium librorum, quos viderim, Statiana Editione excepta, in qua:

Nam ſic & de me pernegat vſque viro:

ad marginem adſutum legitur: inſcitè, neque numeroſè ſatis, vti ego iudico. Adde quod receptam lectionem ipſe etiam inſuper Naſo confirmare videtur libro Triſtium ii. vbi ipſiſſimum hunc quaſi digito locum deſignat:

Credere iuranti durum putat eſſe Tibullus,
Sic etiam de ſe quod neget illa viro.

(Sic enim inibi legendum eſſe, non, *Hoc*, ex hoc Tibulli loco præſtare nullus dubitem) & cætera, quæ ordine deinceps apud Ouidium lectitantur. quæ omnia non aliò, quàm ad hanc ipſam Elegiam pertinere, facilè odoraturos arbitror eos, queîſcunque pituita moleſta non eſt.

Quiſquis & occurret, ne poſſit crimen habere,
Stet procul, &c.

videlicet, ne quid cauſæ ſit mihi; cur in crimen
C riualitatis vocari poſſit. cuius etiam ſuſpiciones omnes ſegregare à ſe iubet obuiam fortè occurſurum ſibi, quicunque is fuat tandem, modò elegantiore cultu ornatum.

Legitur ibidem:

Non amens verbera torta timet.

Sic & idem alibi: *Et intorto verbere terga ſeca.*

Illud rectè eadem Elegia Statius:

Attigeris, labentur opes, vt vulnere noſtro
Sanguis, vt hic ventis diripitúrque cinis.

pro, quod in omnibus Codicibus perperàm anteà, ac nullo ſenſu, *Attigerit*, legebatur. Memini quoque in eadem aliquando ſententia fuiſſe magnum illud Galliarum lumen, præceptorem
D noſtrum Auratum dico; atque, *Attigeris*, Statianum in morem legere, id eſt. Si quis puellam illam vel digito attigerit modò, ilicet dilabentur opes, &c. quo temporu Luſitani illius Editio necdum nata fuerat. *Labentur opes* verò ſic dictum, quomodò à Lucretio, lib. 4.

Labitur interea res, & vadimonia fiunt.

Item Plauto in Trinummo: *Illicò res foras Labitur, liquitur.* cui locutionis generi annona quamuis vilis, apud Salluſtium vtique.

Habes aliquanto infrà:

Et tibi neſcio quas dixit, mea Delia, pœnas.
Si tamen admittas, ſit precor illa leuis.

E hoc ſenſu: Etiam tibi (ò mea Delia magna) illa Bellonæ Sacerdos, ob quotidiana furta, ac periuria tua, neſcio quas pœnas imminere, vaticinata eſt mihi: daturámque ſupplicium aliquando nobis, ac communibus Dîs, (*Per quos ſæpe mihi credita perfida eſt*) certum, haud arbitrarium dico; ſi quidem iniurioſa porrò in me amatorem tuum eſſe perſeueres. verum hoc magna Aeneadum genitrix, & boni Amores auerruncaſſint. vtinámque diuina illa, vanidica potius ac mēdax mihi (hoc enim, *Leuis*, eſt) hac quidē in parte fuiſſe conuincatur, quàm vaticinatio eius apud credulos ex tua calamitate inueniat

ſidem. Atque hæc ipſa ex ſequentis diſtichi intellectu clara:

Non ego te propter parco tibi, ſed tua mater
Me mouet, atque iras aurea vincit anus.

Si tamen admittas, igitur aliud nihil erit, quàm ſi eueniat, vt culpam in te, flagitiúmve admittas, pygiacum, haud capitale dico, hoc eſt, alienis vitis, ſic *quaſi in choro pila ludens, datatim dees te, & communem facias*. vt ait Næuius.

Legitur eadem porrò Elegia:

Et mihi ſint dura leges, laudare nec vllam
Poſſim, quin oculos appetat illa meos.

Id eſt, inuadat, ſiue inuolet in oculos. Huic haud nimium abſimile ob eandem occaſionem à Corinna ſua euenisſe ſibi conqueritur apud ipſam Ouidius lib. Amorum 2.

Si quam laudaui, miſeros petis vngue capillos.

Imò *Oculos* hercule miſeros potius, quàm *Capillos*: vnde Ouidio periculum non erat, ne aut cocles, aut luſcitioſus redderetur: id quod Tibullo noſtro euenire neceſſe erat, niſi abs ſuis ipſe legibus recedere ſe vellet poſteà.

Sequitur áliquantò poſt:

Nec ſaeuo ſis caſta metu, ſed mente fideli.
Mutuus abſenti te mihi ſeruet amor.

Reſtituo: *Nec ſeruo ſis caſta metu*, &c. conuenientiſſimo huic rei Epitheto. Nam quid (per Deos Immortales) metu abiectius, aut ſeruile magis? Sed cōmonendus inſuper Lector, punctum poſt, *Fideli*, poſitum inducendum eſſe. id quod ipſa nos ſententia edocere poterat, ſequenti Pentametro continuanda. Neque verò æquum feciſſe arbitror eos, qui, *Amorem* iſtum *mutuum*, à *Mente Fideli*, contra mentem Poëtæ alieniſſima ſua interpunctione diſpulerunt.

Capvt iv.

Tibullus emendatus. Sicyoniorum forma. Anſa in calceamento quid fuerint. Nihil te vtor. Perſequi pœnis. Auro carior. Tangit pro Tingunt. Luteus amantium color. Faſtidium pro Faſtus. Tibullum imitatus Ouidius. Coma ventorum afflatu horrida. Fas peccare, pro Peccandi copia. Vendere velle, pro, venditurum, poſitum. Verum de Io. Secundo Poeta populari Elogium. Lumina ferre. Plena manu. Viros emeruiſſe. Correctionum cumulus.

Elegia vii. haud placet, ita vt vulgò legitur:

Et Tyria veſtes, & dulcis tibia cantu.

ſed, *Dulci*, quod tamen doctiſſimo auctori ſuo, Fruterio meo, lubens, & gratus merito hercule me acceptum fateor referre. Sic & infrà:

Nam turba iocoſa
Obſtrepit, & Phrygio tibia curua ſono.

Elegia octaua, quo loco ſcribitur à Tibullo:

Anſáque compreſſos colligat arcta pedes:

Sicyonia id eſt. ſoleas muliebres, & eorum, qui elegantiæ ſtudebant, calceamentum intellige. quod genus obſtragula non habebat: ſed tantum corrigiis aliquot, ſiue adeò ligulis (quas, *Anſas*, nominitabant) ſuperiori pedis parti obſtringebatur. idque quàm poterat arctiſſimè, quo videlicet aptior compreſſiórque efficeret pedis for-

A ma, ex Ouidianæ diſciplinæ regula:

Pes erat exiguus: pedis eſt aptiſſima forma.

Vnde deſcriptio illa Arbitri non inſcita; dominæ ſuæ pulcritudinem ab hac quoque parte commendantis:

Iam mentum, iam ceruix, iam manus, iam pedum candor, intra auri gracile vinculum poſitus, Parium marmor exſtinxerant.

Habes exinde: *Forma nihil magicis vtitur auxiliis.* adſiuc, nî fallor, Plautino illi è Trinummo:

Apage te amor, non places: nihil te vtor.

Sequitur modico ſanè interuallo:

Perſequitur pœnis triſtia facta Venus.

B Propriè, ac Latinè oppido, pro, *It vltum, vindicátque* meritiſsimo hercule ſupplicio. Itaque Salluſtius in Catilina ex perſona Catonis:

Nam catera maleficia tum perſequare, vbi facta ſunt, &c. denique complures alibi.

Habes mox diſticho interpoſito:

Carior eſt auro iuuenis, cui leuia fulgent
Ora. hoc eſt, (vt Plautiſſem ſolens) *non carus, ſed vilis eſt auro contra*; vel (ſi mauis) orichalco. Ouid. in Arte:

Auratu eſt, ipſo tibi ſit pretioſior auro.

Legimus Elegia eadem: *Sed nimius luto corpora tingit amor.* Antiquius, ac Varronianum fuerit magis, *Tangit*: idque (ſi optio detur mihi) ma-

C lim vtique haud paulò impenſius. Etiam, *Luteo*, in prioribus Editionibus impreſſum reperio. neque diſplicet. Vt vt eſt tamen, colorem cuiuſmodi denotet, ſcimus. & declarat abundè Horatius, cùm *Pallori, Lutei* Epithetum adſignat.

Seria porrò & ſeuera illa Poëtæ admonitio:

Oderunt, Pholoe, (moneo) faſtidia Diui.

vbi *Faſtidia*, pro Faſtu. ac ſuperbia illa, omnibus, formoſæ quæ cluunt, innata, accipiendum. Tale eſt illud Maronis: *Atque ſuperba pati faſtidia*, Sed hæc tritiora, quàm vt noſtræ admonitionis indigeant.

Veniamus ad deprecationem porrò illam E-

D legiæ ix.

Parcite Caleſtes; aquum eſt impune licere
Numina formoſis lædere veſtra ſemel.

Vnde & Ouidius clauſulæ illius argutiam mutuatus videtur, in argumento prorſum huius confini:

Di faciles, peccaſſe ſemel concedite tutò,
Et ſatis eſt. pœnam culpa ſecunda ferat.

Legitur aliquantò pòſt in Tibullo:

Iam mihi perſoluet pœnas, pulvíſque decorem.
Detrahet, & ventis horrida facta coma.

Hinc explicatur illud libri ſequentis:

Sæpe horrere ſacros doluit Latona capillos.

Habes mox: *Nec tibi celanti fas ſit peccare.*

E id eſt copia, facultas, ſeu licentia peccandi occultè, atque alienis amplexibus indormiendi.

Nec multò pòſt Elegia eapſe:

Tum mihi iurabas, nullo te diuitis auri
Pondere, non gemmis vendere velle fidem,

Periphraſticè, hoc eſt, Poëticè; pro, *Venditurum*, ſeu, Venalem habiturum fidem, ac fœdera nobis data. Sic Secvndvs noſter. nuperus quidem Poëta, & nouitius, cæterum nulli antiquorum (præfiſcinè hoc dixero) meo iudicio ſecundus:

Iuraui que Deos omnes, Venerémque parentem,
Nil tibi poſſe vnquam velle monere mali. A

id eſt moturum mali quidpiam, ſeu damni daturum amplius ob meritam noxiam; ſed formæ tuæ in perpetuum porrò comparſurum.

O quoties, verbis ne quiſquam conſcius eſſet,
Ipſe comes multa lumina nocte tuli.

Placet, *Verbis*, præ nono aliorum commento, *Vobis*. Hoc enim dicit Poëta; Sæpe ſe puero ſuo, cũ amica communi clandeſtinum iter ingreſſo, ceteum intempeſta nocte adluxiſſe. neque puduiſſe quicquam, amorum ſuorum exercitori, hoc eſt, & æmulo, & riuali ſuo, dadnchi, imò pronubi, ne dicam productoris officium præſtare. Atqui inquiet hic aliquis; Quid ergo ad furtiuas & tumultuarias nuptias opus dadncho? Nimium verò. & cauſam ſubiungit ipſus: ne videlicet furtim quiſpiam, & quaſi ex inſidiis aucupans cum auritis plagis iocoſos duorum amantium ſermones, ſecretáſque blanditias, tenebrarum præſidio fretus, ſublegeret: corycæi vt conſueuere. cuius captioſiſſimi aucupij periculum non erat, quamdiu quidem Tibullus noſter, ne quis fortè obreptaret curioſior, quaſi Argus quidam oculeus totus, reſtricis præſidens, non grauaretur frequentem obſeruationi operam ſuam locare. Iam ad illam phraſim quod attinet: *Lumina tuli*; eam verò habuimus & ſuprà, in baſilica illa Editione: B

Nec prope fulgenti lumina ferre face.

Veniamus ad loci illius conlationem:

Et pretium plena grande referre manu.

Item alterius, qui prætericus nobis ſuprà.

Nec verbis victa pateſcit
Ianua, ſed plena eſt percutienda manu.

Enarremus & illud:

Nec laſciua ſoror dicatur plura bibiſſe
Pocula, quàm plures hæc meruiſſe viros.

Merere viros, eleganter, imò propriè. Hinc enim, *Meretrices*, dictæ; ac *Scorta meritoria*. Vide Nonium. niſi cui Aurati potius, ac Scaligeri ſententiam ſequi conſilium eſt, *Emeruiſſe*, legentium. hoc eſt, emeritos, vaſiſque ac lateribus exhauſtis, quaſi ſtipendiis expunctos, imò expeculiatos penitus reddidiſſe. D

Elegia eadem ita in libris noſtris perſcriptum exſtat:

Blanditiáſne meas aliis tu vendere es auſus?
Túne aliis demens oſcula ferre mea?

pro quo ipſus, *Alij*, bis itidem repetitum dandi caſu lubenter legerim. conſtat enim de vno ſilicernio tantum, cum quo frater ſuus caput limaſſet, loqui Poëtam. Sic enim verſo præcedente: E

Huic tamen accubuit noſter puer, &c.

Repono deinceps Elegia decima:

Quater ille beatus,
Quôi tenera irato flere puella poteſt.

pro, quod in vulgatis Codicibus legitur:

Quo tenera irato.

Quôi igitur pro, *Cui*, more Catulli, ac veterum. Eidem etiam Caſui hoc verbum lib. II. Eleg. V. connexuit Tibullus. quo loco canit:

Nam ferus ille ſuæ plorabit ſobrius idem.

& Propertius:

Felix, qui potuit præſenti flere puella.

Elegia eadem, malè eſt in Tibullo, proinde vt hodie legitur:

Atque aliquis voti compos liba ipſa ferebat.

Legendum enim haud dubiè, *Ipſe*. quomodo & paulò poſt: *Ruſticus è lucóque vehit malè ſobrius ipſe*, non, *Ipſa*: aut, *E luco reuehit*. id quod Criticis noſtris animos tantopere adauxit.

Malim ibidem: *Illic pertuſiſque genis*, quàm *Percuſſiſque*, legi; aut etiam, *Percuſſis*. Sic eadem Elegia poſteà: *Flet teneras ſubtuſa genas.*

Capvt V.

Obſeſſores foci Vernæ, coloni faciliimè agitantis indicium: idque & Horatij & Martialis exemplis confirmatum. Interpunctio non ſuo loco facta. Id emendatum. De Ambarualis Sacrificij ritu accuratiſſima diſſertatio. In eam rem à Vergilij Georgicis exquiſita auctoritas. Turba ſocoſa.

Ventvm ad ſecundum eſt Librum, hoc eſt, Ambarualis ſacrificij deſcriptionem. è qua hæc curſim delibabimus:

Turbáque vernarum, ſaturi bona ſigna coloni,
Ludet, & è virgis extruet ante caſas.

C Huc non abſordè fecerit Horatianum illud ex Epod.

Poſitóſque vernas: ditis examen domus,
Circum renidentes Lares.

Cui ſuccinit & Martialis meus:

Cingunt ſerenum lactei focum vernæ,
Et larga feſtos lucet ad Lares ſylua.

Item lib. II.

Sit mihi verna ſatur, &c.

Pergit Tibullus apoſtropha ad ſocios Agricolas facta:

Vos celebrem cantate Deum (ſcilicet Amorem) *pecorique vocate:*
Voce palam pecori, clam ſibi quiſque vocet.

(Ita enim diſtinguo)

Aut etiam ſibi quiſque palam. nam turba ſocoſa
Obſtrepit, & Phrygio tibia curua ſono.

Hoc prætereà ſubiicit, vt, vota nuncupandi Amori palam, æqualibus ſuis fiduciam addat. neque enim periculum eſſe, *ne ſciantur*, *Aut nequis malus inuidere poſſit*, quamuis voce clara (hoc enim *Palam*, eſt) liberéque ac ſine vlla circuitione concepta, atque enunciata. Cur ita? quòd videlicet *Phrygiæ tibiæ ſonitus*, & *Turba ſocoſæ*, id eſt cantantis, ac ſaltantis Chori ſtrepitus, & ruſticorum (Cerealibus, an Amatoriis operantium Sacris?) diſſonus atq; incompoſitus clamor Coryphæorum aures exſurdet planiſſimè: neque in curioſorum hominum ſenſus precum ac votorum ſuorum arcana penetrare aliquo modo patiatur. nedum vt nouam riſus, aut liberioris ioci materiam inimicis (vt ſolet) vel etiam riualibus præbeant, in vulgus ridiculi cauſa traducta porrò, atque eliminata. Cæterùm quæcunque ad pleniorem Elegiæ huius inueſtigationem faciunt, à Vergilio petenda, Georg. lib. I. vbi omnes Anniuerſarij illius (quod *Magnum* priſci Agricolæ indigitabant) & Ambarualis Sacrificij ritus, ac ce-

remoniæ ruſticæ, religioſiſſimè, id eſt, cum cura & fide ſingillatim explicantur. Sed verba ipſa appingam optimum eſt; ne quid, quod ad ſolidam huiuſce loci intelligentiam pertineat, noſtra incuria prætermiſſum videatur. Sic igitur Poëta vnicus:

In primis venerare Deos, atque annua Magnæ
Sacra refer Cereri, lætis operatus in herbis
Extremæ ſub caſum hyemis iam vere ſereno.
Tunc agni pingues, & tunc molliſſima vina:
Tunc ſomni dulces, denſæque in montibus vmbræ.
Cuncta tibi Cererem pubes agreſtis adoret:
Cui tu lacte fauos & miti dilue Baccho:
Terque nouas circùm felix eat hoſtia fruges:
Omnis quam chorus & ſocij comitantur ouantes:
Et Cererem clamore vocent in tecta: neque ante
Falcem maturis quiſquam ſupponat ariſtis,
Quàm Cereri torta redimitus tempora quercu
Det motus incompoſitos, & carmina dicat.

Vides, vt Chorus iſte *Agreſtem pubem* comprehendens & *Sociorum ouantium comitatum*, Iocoſam, atque obſtreperam nobis Tibulli *Turbam* ſaltent, ac repræſentet: eò fidelius, quòd *Motus* etiã *Incompoſitos*, id eſt ruſticoa dantem, ac incondita Carmina dicentem, & quod propriè ſignatéque *Iubilantem* priſca Latinas dictitabat, induxerit C denique. quæ omnia à Tibullo his verſibus expreſſa inuenias.

Agricola aſſiduo primùm ſatiatus aratro
Cantauit certo ruſtica verba pede.
Et ſatur arenti primùm eſt modulatus auena,
Carmen vt ornatos duceret ante Deos.
Agricola & minio ſuffuſus Bacche rubenti
Primus inexperta duxit ab arte choros.

Cui conſentaneum & illud libri ſuperioris:

Ille liquor docuit voces inflectere cantu,
Mouit & ad certos neſcia membra modos.

Vide & Seruium, condignum illum Vergilio Enarratorem.

CAPVT VI.

In peruulgatam duorum exemplorum ſcripturam Vindiciæ datæ Tibullo. Mollia ſerta, interpretata ex Martiali. Gemini loci correctio, alterius etiam enodatio. Præda malis adoperta. Pericula geminata nauigantibus. De Capeduncula Numæ, per cauſam Samiorum, commodùm inſectus ſermo: eâdémque Tullianum Fragmentum & auctum & integratum. atque ibidem de Læliana Orationis (quam idem Auteolam perhibet) & argumento & Inſcriptione curioſè habita quæſtio: eòque coniecturâ, Ciceronianis potiſſimùm auxiliis, euaſum denique.

AVSPICATA bene ominatis Capiti huic initium fiet, & verò lubido eſt, Tibullianæ Edictionis auſpicium ſequi. Iubet igitur ipſus:

Dicamus bona verba: venit Natalis ad aras.

vnde patet rectè legi libro ſuperiore:

At mihi ſi credas, illam ſequar vnus ad aras.

contra decreta illorum, qui pluralem ſingulari numero commutantes vnam atque vnicam *Aram* modò ſacerrimis Bonæ Deæ myſteriis ſunt moliti. Nam etiam vt concedam ita in priſca Romanorum Sacrorum conſuetudine fuiſſe: nõ A hoc ſat cauſæ tamen videri debet ad inueteratæ ſcripturæ focillandam fidem. Etenim quid vetat, *Aras*, pro *Ara*, poſitas interpretari? apud Poëtam præſertim. quod genus harum rerum liberrimum ſemper fuiſſe didicimus oppidò: quippe eò etiam licentiæ prouectum, vt pro ſimplice animæ ſingularis folliculo modò, homuli vnius corpuſculo inquam, *Corpora* [illegible] vſurpare, aliáque ad hoc exemplum plura talia Poëticè, hoc eſt, ex libidine ſua abuti veriti non ſint. quibus mehercule recenſendis Nomenclatore ſit opus. Quod reliquum eſt, *Aras* potius, quàm *Aram* Tibullum hoc loco architectatum eſt veriſi- B mile, ad euitandam conſtructionis ambiguitatem maximè; quam exiſtere neceſſe ſit, ſi quidem ita porrò reſcribatur:

Illam ſequar vnus ad aram.

Periculum enim fore viderat, ne quis male ſedulus, nec meditatus ſatis, τὸ *Illam*, non ad Puellam ſuam, ſed verò ad Aram iſtam Deæ Fatuæ fatuiter pertinere pro indicij ſui captu arbitraretur. Sequitur aliquantillo pòſt:

Ipſe ſuos Genius adſit viſurus honores;
Cui decorent ſanctas mollia ſerta comas.

Ita enim Editiones plæræque; quum aliæ, *Florea*, nobis *Serta* oſtentent. quæ vt florifera non nego, C etiam Cerinthi Genio, ſi qua alia, conuenientiſſima; ita cauſam eſſe non puto; cur *Mollities*, hac quidem in parte, *Florida* iſta Strophiorum viriditas præponatur: præſertim, quum eodem in genere facetias etiam alibi fecerit Tibullus noſter, quo loco canit:

Et capite, & collo mollia ſerta gerat.

Ea verò cuiuſmodi fuerint, hoc Martialis (vti ſpero) exemplum docebit:

I felix roſa, mollibúſque ſertis
Noſtri necte comas Apollinaris.

Legimus porrò Elegia ſequente:

Quiſquis inornatúmque caput, crinéſque ſolutos
Aſpiceret, Phœbi quæreret ille comam.

D Cæterùm an idoneus aliquis ex lectione iſta ſenſus elici poſſit, neſcio. hoc ſcio, aquam etiamnũ penitus hærere hìc mihi: nec quicquam adeò ſuccurrere, quod, haud dico ad Bacchum, ſed ad Phœbum faciat, è Deo ſeruum, aratorem factum de amatore. At dicet aliquis: Quid autem, ſi Interrogationis nota Pentametri clauſulæ adpingatur, nónne continuò ipſo meridiano Phœbo clarior exiſtet ſententia? Fateor; & cum Flacci Trebatio dico:

Equidem nihil hinc diffindere poſſum:

ſic tamen, vt, *Crederet*, aptius huic loco, quàm *Quæreret*, conuenire credam, hoc intellectu: Quid verò? ſi quis in Apollinem iſtum, horridum vſ- E queadeo, ſqualidúmque; & Strabaci alicui Plautino, quàm formoſiſſimo illi Deorum omnium, aureáque & intonſa coma ſuperbienti, Iouis inquam, ac Latonæ filio ſimiliorem; interim dum Regium paſcit armentum; caſu ſibi obuiam incideret: cenſéſne hominem eum vnquam induci poſſe, vt ad ſolutos incomtóſque Dei illius bubulcitantis reſpiciens crines, Phœbæam ſe cæſariem arbitrari crederet? oculis integris, haud ſtrabis dico?

Narrauerat idem paulo anteà:

Et miſcere novo docuiſſe coagula lacte,
Lacteus & miſtis obriguiſſe liquor.
Amplector Phœbæi inſtar oraculi hoc loco cer-
tiſſimam Aorati, præceptoris mei conieċtoram:
Lacteus è miſtis obriguitque liquor.
Rectè eadem Elegia ſcribitur:
Præda tamen multis eſt adoperta malis.
Sic, *Sceleribus, Flagitiis, miſeriis coopertus,*
Plautus, Cicero, Salluſtius dixere. Ac ne alienoa
ſolùm ad teſtimonium citem, qoid? non ipſe Ti-
bullus alibi?
Tenebris mors adoperta caput.
Sequitur diſticho interiecto:
Præda vago iuſſit geminare pericula ponto.
Cor Geminare? quandoquidem vtrinque & pro-
cellis & piratis infeſtum mare. vnde firmatur e-
ius correctioois integritas:
Illum inter gemina nantem confinia mortis.
Legitur ibidem:
At tibi læta trahant Samiæ conuiuia teſtæ,
Fictáque Cumana lubrica terra rota.
Vaſa teſtea, ac patellas fictiles deſignat, quibus
affioes Calices Cumani, quo lemmate diſtichon
exſtat Martialis lib. XIV.
Hanc tibi Cumano rubicundam puluere teſtam,
Municipem miſit caſta Sibylla ſuam.
C Et quoniam Samiorum iocidit mentio, haod a-
lienom inſtituto meo facturus videor, ſi Frag-
mentum quoddam ex lib. III. de Repub. hoc ſpe-
ctans; quod ioter Reliquias Tullianas (à magoo
illo Antiquitatum Romanatum conquiſitore
Sigonio dico, eutioſa iampridem felicitate in v-
num congeſtas, ac non ſine locolenta Scholio-
rum acceſſiooe exhibitas nobis) haud corru-
ptum modò, verùm capite inſuper dimiootum
legitur, priſtino (vt ſpero) nitori reſtitutum, hoc
eſt, & auctum, & integratom Lælianæ Sapientiæ
(ad eum enim hoc potiſſimùm beneficium atti-
D net) fuero gratificatus. haud quidem de meo (ne
quis erret) verùm de alieno potius. idque ex ſæ-
culi huius diſciplina maximè, atque vti hodie
mos viget. quem ipſus tamen ex parte mea imi-
taturus non ſum: oeque auctoris mei nomen
perfidioſo ſilentio obrutum, plagiarium in mo-
rem, praué ac malignè diſſimulaturus:
Neque enim decet
Sine meo periculo ire aliena ereptum bona.
Neque (vt magis etiam Plaotiſſem) *illi qui*
faciunt mihi placent. planè loquor.
E Itaque in rem præſentem, vel verba potius, quæ
huiuſcemodi exemplo, apud cum qoem dixi, de-
formata leguntur:
Læli quam omnes habemus in manibus, quam ſi imperia
Pontificum Diis Immortalibus grata ſint Samio, quæ
vt bis ſcribit capedines.
Vides, vt vbique nec pes, nec caput in tam ad-
motilata appareat oratiooe. quod equidem de-
mirari ſatis non poſſum, præſertim qoum alte-
rum illud (caput dico) in Exemplaribus antiqui-
tus, imò ante annos XL. excuſis modò, ſartum re-
ctum exſtiterit iampridem. io quibus gemina
hæc verba ante, *Læli*, nomen poſita commemini
me aliâs oculo præſente arbitrari:
Oratio exſtat Lælij, quam omnes, &c.
Quid verò hoc exordio illuſtrius? cuius hercule

A diminutio pedibus etiam, reliquóqoe orationis
corpori haud noxę vel fraudi modò, verùm mor-
bo, ne veneno dicam, fuerat propemodum. Sed
medicina io promtu: & magoa Numę gratia, cu-
ius *Capeduncula* Iunio hanc noſtro cogitationem
potiſſimùm immiſiſſe videntur, vt pro vitreis il-
lis fractis: *Si imperia; Sympina*: pro, *Sint Samio, quæ;*
Sunt, Samiaque, reſcribere auderet: motatione ve-
recundiſſima, ad hanc faciem ſcilicet:
Oratio exſtat Lælij quam omnes habemus in manibus,
quàm ſympina (lego *Simpula*, vel certè, *Simpuuia*)
Pontificum Diis Immortalibus grata ſint, Samiaque
(vt is ſcribit) Capedines.
B Orationem quam dicit, ea (nî fallor) eſt, quam
Aureolam appellat idem Cicero lib. III. de Natu-
ra Deorum: quo loco etiam Lælianæ oos pieta-
tis in memoriam ioducit. Adſcribam exēplum:
Quando enim me in hunc locum deduxit oratio, docebo
meliora me didiciſſe de colendis Diis Immortalibus,
Iure Pontificio, & maiorum more Capedunculis iis,
quas Numa nobis reliquit; de quibus in illa aureo-
la Oratiuncula dicit Lælius, quàm rationibus Stoi-
corum.
Vode etiam, argumentum Orationis qood fue-
rit, manifeſtis indiciis docemur. Reſtat Inſcri-
C ptio ſolùm, qoam ex altero eiuſdem Ciceronis
loco, qui eſt in Bruto, videor extercbraſſe. & cre-
do, *De collegiis*, (niſi tamen, *Collegiis* io Cicerone ſit
emendandum) conceptam fuiſſe. Quò enim aliò
Tulliana illa Lælij, ac Scipionis contentio ſpe-
ctet potius, ſanè non video:
De ipſius Lælij & Scipionis ingenio, quanquam ea eſt
iam opinio, vt plurimùm tribuatur ambobus, dicendi
tamen laus eſt in Lælio illuſtrior. At Oratio Lælij
de Collegis, *non melior, quàm de multis quam vo-*
les Scipionis. non, quò illa Lælij quicquam ſit dulcius,
aut quod de Religione dici poſſit auguſtius: ſed mul-
tò tamen vetuſtior, & horridior ille, quàm Scipio: &
D *cùm ſint in dicendo variæ voluntates, delectari mihi*
magis antiquitate uidetur, & lubenter verbis etiam
vti paulò magis priſcis Lælius.
Hactenus Cicero. & nos de iiſdem plura ac com-
pertiora (vt ſpero) propediem in Fragmentis
Lælianis.

Capvt VII.

Paſſim amare. Adſpirare, Adflare leniter aliem, de A-
moris fauentia dictum. In verbum, Merere, curioſè
inquiſitum. Luxuria fluere. Madere, Poetica, ac per-
E *eleganti metaphora à Tibullo vſurpatum. Ouis, pro*
lana. Duobus locis, ratione interpunctiorum commu-
tata, altero etiam ſingularis literæ adiectione, medici-
na facta. Ito Larum ſub titulum.

Aliqvanoo ad Tibullum conuortamur,
ita ſuperiore etiam Elegia iocosè argu-
tantem:
Glans aluit veteres, & paſſim ſemper amarunt.
Paſſim, id eſt promiſcuè, ac ſine inuidia; nullum
facientes diſcrimen, neque *ſignantes linea alba*, vt
ait Lucilios. Hoc enim volt Poëta, volgioagam
Venerem ſectatos antiquiſſimos illos, ac Satur-
niæ ætati ſuppares mortales, gaudia inter ſe cō-
munia ſine riualitate vlla, aut furioſa æmulatio-

oe exercuiſſe: & quod nos veroaculo ſermone ſi- A
gnatè exprimimus, diceodo: *Ius houdert*: Scis puto, quod ſequitur. Habes exiode:

Tum quibus adſpirabat Amor.

atqoe idem loquendi genos expreſſom ſupra:

Felix, cûs placidus leniter adflat Amor.

Notaodum quoque verbum, *Merui*, raro ſignificatu poſitum eſſe à Tibullo lib.II. Eleg.IV.

Et ſeu quid merui, ſeu quid peccauimus, vror.

quemadmodum & lib.I. Eleg.II.

Non ego, ſi merui, dubitem procumbere templis.

Sigoificat enim: Si deliqui, vel (vt vetuſtiores loquebantur) Commerui colpam, ſioe ooxam. Et
B ſanè geminatio illa: *Seu quid merui, ſeu quid peccauimus*, de priſca deprecandi formula adumbrata videtur. cuius exemplum etiamnom aliqood in Teſtamento ludicro Grunij Porcelli comparet: Verbi gratia: *Si qua feci, ſi qua peccaui, ſi qua vaſcula pedibus meis confregi, rogo domine coce, &c.*

Neque aliter verbum iſtud Tibullianum à Propertio acceptum, lib.IV.

Præcipuéque oculos, qui meruere, ferit.

Sed & exſul ille Tomitanus in Ponticis ſuis:

Alter ob huic ſimilem priuatus lumine culpam,
Clamabat media, ſe meruiſſe, via.

C id eſt peccaſſe, abſolutè; ſeu, Admiſiſſe in ſe facinus caſtigabile. vt ait Plautus noſter.

Elegans verò Metaphora illa Elegiæ ſuperiorii:

Vt mea luxuria Nemeſis fluat.

Sic, *Fluere facetiis*, Plautus; Cicero, *Mollitia, & Luxu fluere*, dixerunt: Terentios, *Diffluere luxuria & laſciuia.* Omnium verò clariſſimè Latinorum Poëtarum veterrimus, Liuios Andronicus. cuius exemplum huc faciens ab antiquis Grammaticis citatur. Sed quid prohibet & hoc loco id ipſum adſcribere?

Aut nunc alia te quapiam
D *Aſiatico ornatu affluens,*
Aut Sardiano, ac Lydio
Fulgens decore, & gloria
Pellicuit.

Locos eſt Elegiæ quartæ:

Omnia nam triſti tempora felle madent.

hoc eſt, plena, effertáq; ſunt. tralatione ab ebriis, ac ſaburratis probè, onuſtíſq; ex ſeotentia, deductâ. iis inquam, qui ſe panticéſque ſuos, non quidem *triſti*, id eſt amaro *Felle*; verùm flore illo Liberi multò iucundiſſimo compleuerunt, madefecerúntque. Hi enim propriè, ac Plautinum io morem, *Madidè madere*, ſeu *Madidi eſſe* dici poſ-
E ſunt. diuerſi à *Siccis*, id eſt ſobriis, atque abſtemiis. cuius generis cariorem aliquando aononam in hiſce locis ac regionibus exſiſtere vellem. Cæterùm hæc optare facilius poſſumus, qoàm ſperare. & Varronianum illod ſcitum eſt ſequi:

Cras credo, hodie nihil.
O morem inſipientem, & inſacetum.

Pergit porrò aoſpicius noſtris Tibullos eadem Elegia:

O pereat quicunque legit viridéſque ſmaragdos,
Et niueam Tyrio murice tingit ouem, id eſt lanam.
Hic dat auaritiæ cauſas, & Cea puellis
Veſtis, & è rubro lucida concha mari.

Auratus hoc loco inter Pentametrũ illom priorem, & ſecuodum Heroicum deeſſe aliquid ſuſpicabatur. Ego cootrà ſine omni defectu eſſe, & vtrunque inter ſe rectè atque ordine cohærere, induci poſſe videor, ſi tamen alterius Hexametri initio pro Prooomine *Hic*, Aduerbium *Hinc* ſubſtitoatur. inducto poſt, τὸ *Cauſas*, commate, hoc modo:

Hinc dat auaritia cauſas & Cea puellis Veſtis, &c.

Sequitur enim eueſtigiò porrò.

Hæc fecere malas; hinc clauem ianua ſenſit.

Reſcribo Elegia eâdem quamuis audacter:

Seu veniet tibi mors; neque ſit, qui lugeat vllus:

Itaqoe erit imprecantis deuotio, vt videlicet ei deſit mortuæ, qui funus lachrymis & Leſſo proſequatur; quiq. Manibus eius ritè Inferias mittat, inferátque annua piacula. Temporis enim Optatiui hoc verbum eſſe debere, haud difficulter ex præcedentibus (votiſne, an Diris dicam, neſcio) facere eſt coniecturam. Verbi cauſa:

Eripiant opes: Spectent incendia: Addat aquam.

Hæc enim præmiſſa fuerant anteà.

Diſtioguo ibidem: *At bona quæ, nec auara fuit.* non vt habent ooſtri: *At bona, quæ nec auara fuit.* & *Bonitatem* iſtam ex Catulliani illius Epigrammatis ſententia interpretor, cui initium eſt:

Anſilena, bonæ ſemper laudantur, amicæ
Accipiunt pretium, quæ facere inſtituunt.

Fioem huic faciam Capiti, vnius diſtichi adiectiooe prius à Lectore impetrata. Id eſt huiuſmodi:

Quin etiam ſedes iubeat ſi vendere auitas,
Ite ſub imperium; ſub Titulúmque Lares.

Ex more etiamnum oobis quaſi per manus tradito. Quô & Ouidius reſpexit, de dominæ auaritia apud ſe, & Muſas ſuas, familiari amantibus querela, inuidioſè expoſtulans:

Illud, & illud habet, nec ea contenta rapina eſt;
Sub Titulum noſtros miſit auara Lares.

id eſt, ædes ooſtras (cum Plauto dicam) *venales inſcripſit literis.*

Capvt VIII.

Duûm inter ſe locorum conlatio. Epitbetum ÆTERNÆ, proprium ac peculiare Vrbis Romæ, jam inde ab antiquo. Prodigiorum interpretatio ex Nonio. Iuppiter Prodigialis. Reſinentia proprietatis in voce, Totus, *declarata. Vetus Satisfactionis Formula, ac ritus haud ſomniculoſè diſcuſſus. In eam rem locus Senecæ ſingularis. Gerere lauros, item Lauro deuinctum eſſe, non eadem, ſed diuerſa apud Tibullum: Idque ex priſca Triumphorum conſuetudine argumentis planum factum.*

Elegia v. Apollini porrò futurorum præſagitionem aſſignat huiuſcemodi Elogio:

—— Tibi deditus augur
Scit bene, quid fati prouida cantet auis.
Túque regis Sortes; per te præſentit haruſpex
Lubrica ſignauit cùm Deus exta notis.

Etiam tria iſta coniuoxerat ſoprà, Sortilegiom dico, Augurationem, atque Extiſpicium. Rem

vide,& quidem præſentem:

Nec mihi ſunt Sortes,nec conſcia fibra Deorum;
Præcinit euentus nec mihi cantus auis.

Pergit Tibullus:

Romulus æterna nondum fundauerat Vrbis
Mœnia,&c.

Haud temerarium eſt, quòd Epithetum, Æternæ, Romulæ Vrbi aſſignet. Sic Romam enim indigitatam antiquitus, teſtes etiamnum præter tot Auguſtas Principum conſtitutiones, Inſcriptionum ſuperſtitum monumenta, teſtes Nummi Veteres, teſtis denique in vberrimo illo ſummæ Rei Antiquariæ Theſauro ſuo noſter Goltzius. His adde Ouidij illud ex 3. Faſtor.

Iam modò quæ fuerant ſyluæ,pecorúmque receſſus,
Vrbs erat,Aeterna quum pater Vrbe ait.

Item exempla illa Auſoniana gemina:

Ignota æterna ne ſint tibi tempora Romæ.
&c. *Vrbis ab æterna deductam Rege Quirino.*

quibus omnibus ſuccidanea inſuper accedat auctoritas Symmachi, quem conſulas velim. ſed eum tamen videto vt conſulas, quem recēs modò exhibuit nobis ingenij, iudicij, ac doctrinæ præclarus in primis Franciſcus Iuretus. cuius Notas ne compilem,cauto Hercule eſt opus. Proinde τὸ *Aeterna* maiuſcula litera initiali vbique reſcribendum:

Scribitur haud procul ab eiuſdem Elegiæ exordio:

Hæc fuerant olim:ſed tu iam mitis Apollo
Prodigia indomitis,merge ſub æquoribus.

Prodigia dicta, quaſi porrò abigenda. Nonius. Seruius verò; quòd in longum tempus dirigant ſignificationem, interpretatur. quorum *Auerruncum*, id eſt depulſorem, & quem vel ἀλεξίκακον Græci,vel ἀποτρόπαιον appellitant, Apollinem facit. Talis ille apud Plautum, *Prodigialis Iuppiter*, in Amphitruone,item Moſtellaria Hercules;quippe Moſtellorum præſens domitor, atque exactor. Pergit nobiſcum Tibullus:

At ſibi quiſque dapes,& feſtas extruet altè
Ceſpitibus menſas,ceſpitibúſque torum.

Propriè, atque ea definitione Varronis; qui *Torum*,ab herba torta deriuat:ſi quid Marcello credimus,Fragmentum iſtiuſmodi ex libro eiuſdem 1.de Vita Pop.Ro.producenti:

Quod frontem lectica ſtruebant, ex ea herba torta Torum appellatum,hoc quod iniicitur, etiamnum Toral dicitur: Lecticam quæ inuoluebant Segeſtria appellabant.

Sed reſtituendum me auctore principium iſtud Varronianum. ac pro, *Frontem lectica*,reſcribendum,*Fronde lecticas*,ſententia clariore,

Quàm ſolis radij eſſe,olim cùm ſudum eſt,ſolent.

Menſas autem *Feſtas* cognominat, credo ob impoſitas *Dapes*, quæ præceſſerant modò, hoc eſt, Epulas publicas, ac ſollennes, quas ex ſtatis pecorum frugúmque prouentibus dapaticè, & baſilicum in morem feſtorum dierum, aut ſacrificiorum cauſa à ruſticis concelebrari mos erat. Sic idem ſuprà Eleg.1.

Sanctè vens Dapibus feſtis.

Quid?quod obſeruatum à Seruio, *Dapes*,propriè Deorum eſſe,vt Epulas hominum. Sed & *Dapem*,

A id eſt, rem diuinam verna, vel hyberna ſemente fieri ſolitam,docuit nos Feſtus.vnde & Ioui Dapali repertum cognomentum apud Catonem libro de Re Ruſt. vbi eampie quoque, piro iā florente, Ioui, & Veſtæ quomodo fieri, quibúſque adeò verbis pollueeri oporteat, ritè atque ordine ruris amatoribus præmonſtrat. non vrna, ſeu culigna vini modò: ſe verò & aſſaria pecuina. neque id adeò mirandum,quippe pro bubus,& pecorum fœtu,quam rem & Tibullus noſter diſertim attigerat ſuprà,quum ſcriberet:

Illa Deo ſciet agricolæ pro vitibus vuam,
Pro ſegete ſpicam,pro grege ferre dapem.

B *Pro grege*, id eſt pro bobus. vti iam modò ex eodem Catone fuimus interpretati.

Progrediamur cum Tibullo aliquantò etiam vlterius:

Ingeret hîc potus iuuenis maledicta puellæ,
Poſtmodò quæ votis irrita facta velet.
Nam ferus ille ſuæ plorabit ſobrius idem,
Et ſe iurabit mente fuiſſe mala.

Ritè,id eſt,ex Satisfactionis formula. Erat enim in more poſitum antiquitus, vt ſi quis vel dicto, vel facto contumeliam alteri,flagitiúmve feciſſe argueretur;is, teſtificatione pœnitentiæ præſentis, gratiam delicti fieri poſtularet ſibi:etiam

C iuramento interpoſito ſe purgans, videlicet, factum nolle,imò diſcupere ſe,infectum indictúmq; fieri poſſe,quicquid perperam feciſſet, dixiſſetve in amicum inſontem, ac tali iniuria indigniſſimum. illud inſuper verbis conceptiſſimis adiurans,malam ſe mentem habuiſſe, ac ſuperſtites, quantum eſt, Deos comprecans, vt omne illud, quod ita vecorditer effutiſſet, in ſe ſuúmque recideret caput. vel eò vſq; opinor,quoad alter ille quaſi reſecratus, religione omni ſolutum ſe eſſe; planè in animum iam induxiſſet ſuū, idque om-

D ninò firmiter demū perſuaſum haberet ſibi. Argumento,quod dixi,teſtis Plautus, Terētius, *omnes, omnes*. denique Tibullus iterum ſuprà lib.1. Eleg.11. Ianuam dominę offenſam,ideoq; occluſiſſimam ſibi huiuſmodi precibus propitiaturus:

Ianua,iam pateas vni mihi victa querelis,
Nec furtim verſo cardine aperta ſones.
Et mala ſi qua tibi dixit dementia noſtra,
Ignoſcas:capiti ſint precor,illa meo.

Vides,vt vtrobiq; & hîc,& ſuprà dementiæ ſuæ, hoc eſt, *Malæ mentis* excuſatione vtatur. ex ea quam retuli, conſuetudine; cuius rei fideiuſſor

E ac fundus mihi locupletiſſimus Seneca (ei enim probationem iſtam acceptam ferimus potiſſimùm)hiſtoricum hoc nobis rei ſub Diuo Auguſto geſtæ exemplum commemorans lib. de Beneficiis III. cap. XXVII.

Ruffus vir ordinis Senatorij inter cœnam optauerat, ne Cæſar ſaluus rediret ex ea peregrinatione, quam parabat:& adiecerat,idem omnes & tauros & vitulos optare. Fuerunt,qui illa diligenter audirent. Vt primùm diluxit, ſeruus, qui cœnanti ad pedes ſteterat, narrat quæ inter cœnam ebrius dixiſſet. Hortatur eum,vt Cæſarem occupet, atque ipſe ſe deferat. Vſus conſilio deſcendenti Cæſari occurrit. Et cùm malam mentem habuiſſe ſe pridie iuraſſet, id vt in ſe & filios ſuos recideret, optauit: & Cæſarem vt ignoſceret ſibi,redirétque in gratiam ſecum,rogauit,&c.

Neq; aliouurſum reſpexiſſe arbitror Catullom Phaleuciis illis Iambitantibus:

Quænam te mala mens, miſelle Rauide,
Agit præcipitem in meos Iambos.

Ad exodium tandem adducamus hoc Caput. Pergit igitur vitulari Tibullus, in gratiam Meſſallæ Triumphantis, currúmqoe Victoris proſequi his verbis, bene uminatis oppidò.

Ipſe gerens lauros, lauro deuinctus agreſti
Miles, Io, magna voce, Triumphe, canet.

Vbi arbitrari puſſit aliquis, rem vnam eandémqoe bis iteratam à Poëta gratulabundu; & *Lauros gerentem*, & *Deuinctum lauro* Romanum militem in Meſſallini Triumphum inducente. quæ duo tantum non gemina eſſe videntur. Sed ſciẽdum, *Lauros gerens*, hoc luco uon ad capitis, ſed ad manuum geſtamen pertinere; quibus victoriæ inſigne laureos ramos ſibi præferebant milites; nun minus dextras inermes, quàm galeatam cæſariem (ad quam *vinctura* ſequens referunda) victrici frunde decurantes, ex diſciplina. Quod ſupereſt, monendus Lector Pentamertum iſtud à Tibullo ſoo mutuatum Ouidium in Amuribus, quum canit:

Vulgus, Io magna voce Triumphe, canet.

Capvt ix.

Locus Tibulli & correctus & enarratus planiſſimè. In manuſcriptæ lectionis ſententiam facta diſceſſio. De optumo verſificandi genere, antiquique ac examuſſim Poetica numerorum ratione, curioſa ac multiplex diſceptatio.

Eivsdam libri Elegia vi. & vltima ita ſcribitur:

Quod ſi militibus parces, erit hic quoque miles
Ipſe, leuem galea qui ſibi poset aquam.

Quam lectionem tantu iam tempore exemplaria noſtra inſediſſe, nequeo hercule ſatis mirari: neqoe quenquam repertum intereà, qui vel tenuiſſima ſuſpicione adductus rem in quæſtionem vocitare ſaltem auſus fuerit vel ſemel. Sed his umiſſis emendatiunem tandem noſtram in medium proferamus:

Quod ſi militibus parces, ero & hic quoque miles
Ipſe, &c.

vt ſignificet Poëta: Quod ſi (ô Amur) Macro huic, caſtrorum tuurum deſertori, cæteriſque ſimilibus, à Venerea militia ad alteram, & Martialem illam deſciſcentibus, conniuentia tua, ne dicam lentitudine, imò ſocordia impune abire trāsfugium iſtud, téque ab huc genere, quaſi abs Sacris, manum abſtinete cognoueru, ſagittáſque ac faces iſtas tuas in ſulis militibus ſruſtrari: eccum etiam ipſum me, (qui ſemper vſque adhuc incruenta ſtipendia feci, meruique adeò in caſtris tuis) paratum exemplu Macri ad bellum porrò teterrimum proficiſci, militiæque auctoratum dare uomen, & quidem iam ex hoc loco, ne morari cenſeas. Atque hanc eſſe iſtiuſce loci ſententiam, ſcripturámque examuſſim optimā, ac certiſſimam, indicio fuerint ea, quæ deinceps eueſtigiò ſequuntur: vbi & Veneri & Amori ſupremam in perpetuum dicere videtur Poëta, diffidiúmque iiſdem comminari porrò his verbis:

Caſtra peto: valeátque Venus, valeantque puellæ:
Et mihi ſunt vires, & mihi grata tuba eſt.

Vlterius aliquantò progrediamur:

· *Iam mala finiſſem letho: ſed credula vitam*
Spes alit, & melius cras fore, ſemper ait.

qui poſteriur verſiculus ad Statianæ Editionis margines verbis nonnihil trāſpoſitis hac forma conceptus legitur: *Spes alit, & ſemper cras fore, ait melius.* Et placet μετάθεσις. nec me numerorum infracto de prupoſito deterret; quam & Tibullu haud diſpliſſe plærique ipſius Elegi fidem nobis facere poſſunt. At diuerſum cenſent, qui homines? quos mehercule egu ad Tibulli Genium ſapere tantundem exiſtimo,

Quantum ad amaracini florem ſpurcata luto ſus.

Ecce autem & hoc erunt, qui criminabūtur, me verſum lõgum monoſyllabo terminaſſe. præpoſteri homines, qui fluidæ (vt ipſi vocitant) ac Ouidianæ venæ aſſueti, reliquurum quantum eſt Poëtarum lectione Iuuentuti noſtræ interdicūt: haud quidem virtutes eius, quas non percipiunt; ſed vitia ſolùm imitanda prupunentes. graui vtique capitalium ingeniorum diſpendio, quæ praua inſtitutione à teneris corrupta ad frugē porrò peruenire prohibentur. dum (vt verè exiſtimat Petronios) *neceſſe habent cum inſanientibus furere: &, quod quiſque perperam diſcit, in ſenectute confiteri non vult.* Hinc tot nouarum Muſarum carcinomata, ac Poëſeos febres, vomitum pænè nobis fotiis ſuis excutientium: quibus ne ipſus quidem Hercules ille, Augiæ ſtabuli purgator, vnquam expiandis ſufficiat. qui Pentametrum (id quod conqueri occœperam modò) triſyllabo, vel tetraſyllabo abſolui piaculum cēſent: haud Horatianum illud repotantes, numerurum formam rebus potiſſimùm accommodandam: bonóque Puëræ, ei dicu, qui Poëta eſt vti numen poſſidet, nihil prius eſſe debere, nihil antiquius, quàm vt naturam vucum, ac pedū examuſſim prouiſam ac percognitam habeat ſibi, vt, vbi vſus venerit, nunc, pro ratiune argumenti, aſſurgat, nunc ſubmittat, tulutim modò, modò gradatim incedat. curriculo ſæpe, interdum ſufflamine vtatur; nūc dulce Lectori, modò amarum promat; guſtu dico, nun ad ſatietatem. ne tāquam ſaburrato nauſea ac faſtidiū ubrepat: cuius parens mehercule vniformis illa, ac nuſquam à ſe recedens æqoabilitas, ſeu continuata vnius quaſi fili tractu veternuſa ac murcida lentitudo. quam in condendis Poëmatib. nun alia ratiune commudius, quàm rerum tempeſtiua, ac verbotum varietate, & cōmutatu ſubinde numerurum ſono, faciles pru re nata vorſuras præbentium, euites atque effugias. Sanè, ad me quod attinet, ita ad hoc ætatis in Poëtico ſtudio fui, vt nihil minus, quàm ab Ouidio (cætera admirabili) numerorum rariunem expetendam cēſuerim mihi. Nam quid obſecro inſuauius, quàm in ſtaticulis iiſdem pedem ponere aſſiduè, vuúmque & eundem ſaltatoriū orbem verſare ſemper, nec vel larum (quod aiunt) vnguem diſcedere à præſcripto? in re præſertim voluptatum, amatoriiſque affectibus, qui vt vehementes, ita mobiles (id quod de Regiis volūtatib. Criſpus) ſæpe ipſi ſibi aduerſari cōſueuere.

quo-

quorum inconſtaotiam, Eoripo ipſo æſtuoſio- A
rem, graphicè, & quaſi ex pictura repræſentare,
protam & puppim (quod dicitur) Elegiæ ſcri-
bundæ eſſe couoenit: uou verborum modò, aut
ſententiarum mutabilitate, verùm etiam multi-
formi inſuper modorum variantium cooecotu,
gratáqoe pedum molliſſimè fluentium diſſimi-
litudine. cui rei adipiſcendæ equidem uullom
genus aceommodatius videtur, quàm (vt meus
eſt animus) frequẽtes in quinta Hexametrorum
ſede Spondæi: quorum natura granis ac lenta,
apta lamentantibos: quibus hiatus ideotidem
repetiti, ac periodica ſententiarum continuatio
ſæpe vltra binos verſus, interdum etiam plures B
extenſa; mediúſque cæſuram tranſiliens Penta-
meter, trium plerumqoe, vel plurium ſubinde
ſyllabarum finitus tractu; incredibile eſt, quan-
tum Poëmati venuſtatis addant, ac Veneris. vt
fiat illod: *Odi profanum vulgus, & arceo:* Catulli po-
tiſſimum exemplo, vt æquum eſt Elegos: quibus
decoris cauſa, infracta oppidò vocom ac nume-
rorum mollities, in amantium maximè laoguo-
ribos exprimendis ipſo etiam ſonitu proiecta ac
miſerabilis. Ite uunc Magiſtelli noſtri, atqoe ili-
cet rem factã habere vos arbitramini; qooniam
Murmellianis, aot Sabinianis præceptiunculis
ſufflati, diſſyllabo terminare Pentàmetrum con- C
didiciſtis; vua eâdémqoe pertica (quod aiunt) di-
metieotes omnia; nihilque adeò minus, quàm ad
animorum motum orationis harmoniam ac-
commodantes. Vnom hoc curæ, ſententiolas è
trioio ſubidiſſimas, dictáque ad ſommam ca-
ueam ſpectantia Ooidianis pedibus includere:
cætera, uihil penſi babere potiò, modò Carmina
facere eluatis: quæ quo nomine appellem neſ-
cio: ſcin' cuiuſmodi? quæ mehercule (ſi quidem
vſus veniat) ipſas Neronianas Thermas gelo ſuo
valeant refrigerare. Quorum adeò inſcitiæ niſi,
conionctis pariter opibúſqoe & animis, omnes
dico, qoi aliquid ad Muſarum & Leporis Ge- D
nium ſapere eenſemot, obuiam aliquando ea-
mus; quid reliquum eſt, quàm vt cum Afro Do-
mitio illo, ac Belga Lipſio meo, Oratoribus no-
biliſſimis, iterata publicitus iuſtiſſima indigna-
tione proclamemus? *Centumuiri, hoc artificium pe-
riit.* vtqoe ſupremam Fontinalibus deniqoe, hoc
eſt, aquæ potionibus potiò, ac bicornis iugi præ-
cipitiis in perpetuum dicamus? Nec ego in eti-
men iſtud eruditiſſimum Tibolli Interpretem
arceſſo, Pentametros Poëtę noſtri triſyllaborum
vicem diſſyllabis alicubi interpolanti. ueque ve-
rò ios eſt. Compertum enim habeo hoc eum
neutiquam eo animo aot conſilio feciſſe, vt hæc E
ipſa pro Tibullianis in contextum vnquam re-
ciperemus; ſed verò *dicis cauſa* tantum, & quòd
diſcrepantiam lectionum à manuſcriptis præ-
ſertim Codicibus natam, notam porrò ſtudioſis
eſſe voloerit. Eam indicij acrimoniam, atqoe eſ
iotegritatis indolem in Semone illo omnium
mortalium literatiſſimo, videor animadoertiſſe.
Verùm ego liberius altiúſqoe proceſſi, dum me
(cum Varrone dicam) & Muſarum, & horum
Lucumooum agnoſcere pudet pigétque. Nonc
ad inſtitutum redeo, ad Capot inquam proxi-
mum; in qoo mihi (vt ſpero atque opto) haud cũ
bliteo eiuſmodi Bucconum genere amplius, ſed
cum Tibullo, Elegiographorum principe, no-
uom oegotium naſcetur, literariom, uoo argen-
tariũ dico; & cuius caoſa vadimonij deſerẽdi ue-
ceſſitas nemini, opinor, mortalium eſt euentura.

Capvt x.

Litera pacta. Mutatus in vmbram, Verſus in oſſa, eadem apud Tibullum. Componi, item Collocari, propriè de mortuis. Mærere, Dolere, Ridere, Gaudere eleganter ſexto Caſui aptari, adiunglque: etiam Olere. De Vino Reſperſo Tibulli oſſibus, Pompeij comitate, gratia facta.

Aliqvanto leuius per ſequeotis libri crepi-
dioes eamos,

Vt leuis tippula lympharum frigidos tranſit lacus.

vt ait Varro. Legitur proinde prima eius operis
Elegia:

Summáque prætexat tenuis faſtigia charta,
Indicet vt nomen litera pacta tuum.

Rectè *Pacta*. Pangere, enim Figere ſignificat. vn-
de & *Verſus pangi*, id eſt, figi in cera dicuntur. Au-
ctor Feſtus. Sequitur:

Atque inter geminas pingantur cornua frontes;
Sic etenim comtum mittere oportet opus.

Idem Martialis lib. III. libellum ſuũ alloquens:

Et frontis gemino decens honore
Pictis luxurieris vmbilicis.

Cætera, iſtuc Interpretamenta quæ faciant, quæ-
rito in lectiſſimo Aduerſariorum opere doctiſſi-
mi Turnebi, lib. XXII. cap. X.
Locus eſt Elegiæ ſecundæ:

Ergo ego cùm tenuem fuero mutatus in vmbram.

Mutatus in vmbram, couſimili ratione dictum,
qoa idem, *Verſus in oſſa*, ſubiuncturus eſt poſtea:
exempli gratia:

Sic ego componi verſus in oſſa velim.

Compoſiti, enim propriè dicebantur defuncti; &
Componi ſeu Collocari, qoum in Libitina, aot eo-
rum ſtrato brachia cruráque certum in modum
ſtatuebantor. id quod à Scaligero Patre, Heroë
incomparabili, niſi illi (quamuis Cæſari) compar
etiam (ne quid maius dicam) Ioſephus Filius, di-
uinitus, vt omnia, in compoſitiſſimis illis Poëti-
ces ſuæ libris obſeruatum, ad Maronianom iſtud
ſcilicet:

Iámque diem clauſo componet veſper olympo.

Vide præterea electiſſimum Lipſij ooſtri Com-
mentarium, qoem *Electorum* inſcripſit; vbi ſol-
lennes omnes cadaoeris collocãdi ritus, poſitio-
nes ad ianuam, cautionéſque ac ceremonias ad-
iunctas planiſſimè ſimul & pleniſſimè pertracta-
tas reperias. Neq, ego iſtoc additurus fuerã, oiſi
Tibulli locum fraodem, & quidem inſignitam,
dediſſe animaduerterem induſtrioſiſſimę doctri-
næ viro, qui pedum ratione minos cautè & cogi-
tatè perpẽſa, io Dictionario ſuo bilingui, nouum
adeò hinc loquendi genus imprudenter exſcul-
ptom obiectare nobis veritus oou eſt, ludóſqoe
porrò Lectoribus ſuis facere ad hoc exemplum:
Verſus in oſſa componere. Tibull. Mettre l'epitaphe d'vn treſpaſſé. Videlicet perſuaſus, τὸ *Verſus*, haud par-
ticipium nominandi, ſed verò nomen plurali

ſecuſandi caſu poſitum eſſe à Tibullo. cuius latum errorem Andverpiana inſuper Editio ſuccidaneo ſuffragio cumulauit, ad cuius marginē, ex Statiano (ni fallor) exemplari non *Verſus*, ſed *Carmen*, prętextum eſt animaduertere. perperam, ſicuti antea commonſtratum. Cæterum hoc incogitantiæ potius, quàm imperitiæ errâtum reliquis eius viri in rem literariam promeritis haud grauatim condonandum.

Pergit porrò Tibullus, Neæram cum matre atratam, funúſque amatoris ſui luctu non minus, quàm crine effuſo proſecuturam miſerabiliter atque inſolabiliter inducens, ſupremæ hacce voluntatis ſuæ edictione:

B

Sed veniat cara matris comitata dolore:
Mæreat hac genero, mæreat illa viro.

Hinc obſeruabis, mi Lector, verbum *Mærere* auferendi non minus elegantet, quàm accuſandi caſui coniungi poſſe; quemadmodum & *Dolere*. Cui exemplo fuerit etiam Sulpitianum illud apud Ciceronem; *Dolore alicuius mærere*, id eſt, ob alicuius dolorem. denique alibi apud eundem nō ſemel. Sed & Tibullus ipſe non alia ratione; *Ridere lacrymas*, non *lacrymas*, dixerat ſuprà libri I. Elegia VIII.

Sæpe etiam lacrymis fertur riſiſſe dolentis.

id eſt, ob dolentis lacrymas. Itaque, *hac re*, pro, *ob hanc rem*, etiamnum Latinè oppidò dictitamus. Huc poterit adiectari & Propertianum illud:

C

Sic te ſeruato poſſint gaudere parentes.

Hoc eſt, propter te ſeruatum, & alia huiuſmodi trecenta, quæ paſſim apud Poëtas in te præſenti verſantibus obuia eſt arbitrari: *Mæreat* ergo *genero*, in Tibullo nihil aliud eſſe inuenietur, quàm, propter generum, hoc eſt, generi ſui mortem, ſeu cauſſa eius mortis mœrere, nihil proinde variandum. vt nec in Propertio, vbi ex perſona defunctæ Cynthiæ ſcribit:

Cur nardo flamma non oluere mea?

D

Quid enim? an non apud Naſonem quoque, *Loca olentia ſulfure*, ritè atque ordine poſita alibi occurrunt tibi.

Pergamus Elegiam iſtam ad exodium porrò aliquando adducere, illud prius enucleantes:

Et prius annoſo ſpargant collecta Lyæo, (ſcil. oſſa.)
Mox etiam niueo fundere lacte parent.

Ex Romano Nonendialium Sacrorum ritu ſcilicet, in quibus *vetuſtate vino edentulo*, & quidem Falerno de meliore nota ad Manes propitiandos ſepulcra defunctorum conſpergi, ac tantum non inundari mos erat. Vnde & *Reſperſum vinum* appellatum legimus in Feſto apud Paulum abbreuiatorem. quem vide.

E

Caput XI.

In Tibullo vera & antiqua lectio repoſita. Principum virorum ædes per Deorum templa adiri ſolitas. Is ritus ex Seneca exſculptus. Neunt, pro Nent. Diues Orcus, ad Orci Nænias, ac Mortis Erusana Theſauros referendum videri. Acheruntis, & Orci diſcrimen. Locus Tibulli reſtitutus, alter enarratus.

A

LIBRO Tibulli tertio Elegiæ III. principium ita in plæriſque, & quidem poſtremę Editionis exemplaribus, legitur:

Quid prodeſt cælum votis impleſſe Neæra,
Blandáque cum multa tura dediſſe prece?
Non vt marmorei prodirem è limine tecti,
Inſignis clara, conſpicuúſque domo.

Vidi tamen librum calamo exaratum, alióſque ante annos LX. prælo excuſos, in quibus non *Tecti*, (vti nunc) ſed, *Templi*, diſertè ſcriptum, atque impreſſum exſtabat. quam ego & ſinceram & veterem, adeóque Poetæ ipſius ſcripturam eſſe, quouis pignore contendere auſim. haud quidem Varronis (id quod in Lucretio aliâs me feciſſe commemini) præſidio atque auctoritate confiſus, (qui *Templa*, pro tectis etiam quibuſuis, ſiue adeò ædificiis tam Inferorum, quàm Superûm, aut hominum vſioni conſtructis, Poëtarum exemplis in hoc productis oſtendit) ſed verò facundi illius vnico hercule Senecæ teſtimonio patrocinióque ſuffultus. de quo illud etiam præter cætera condidiſſe iure gloriari poſſum, Atria olim, domóſque ſcilicet virorum Principum, venerationis credo & celebritatis cauſa, eo ſitu poſitas ac collocatas fuiſſe, vti aditus ad eas per Deorum templa exiſteret. Sed ipſius Senecæ verba, Fortunæ violentiam proponentis, audiamus, ex libro Conſolationis ad Polybium deprompta:

Ibit violentior per omnia, ſicut ſemper eſt ſolita, eas quoque domos auſa iniuriæ cauſa intrare, in quas per templa aditur, & atram laureatis foribus inducere veſtem.

Confirmat opinionem hanc noſtram locus Suetonij in Caligula; quem, ſcribit, *accitis vndique in Vrbem Numinum ſimulacris, quibus capite demto ſuū imponeretur, partem Palatij ad Forum vſque promouiſſe, atque Aede Caſtoris & Pollucis in veſtibulum Aulæ ſuæ transfigurata medium ſe adorandum adeuntibus præbuiſſe.*

Atque hinc iam cuiuis porrò liquere arbitror, cur Martialis in Præfatione octaui Epigrammatum libri, ad Domitianum Cæſarem ſcripſerit, de eodem opere ſuo diſſerens:

Memineris non niſi religioſa purificatione luſtratos accedere ad templa debere.

Ad templa, id eſt aulam, ſeu palatium Imperatoris: ad quæ ingreſſuris non niſi per ipſa Deorum Immortalium templa pateret aditus. id quod ex Seneca collegimus. ita vt nihil iam deinceps cauſæ eſſe vlterius poſſit, quin *Templi*, lectio vetus in Tibulli templa, hoc eſt, in domum ſuam ab exilio tandem aliquando iure poſtliminij reuocetur.

Elegans verò periphraſis illa Elegiæ eiuſdem:

Triſteſque ſorores,
Stamina quæ ducunt, quæque futura neunt.

Nos, *Nent*, diceremus. Et tamen, *Neunt*, ab *Neo*, quomodò, Eunt, ab Eo, formatum videri poteſt. *Ent*, enim, ſicut *Nent*, Latinis in vſu non eſt. Concludit deinde:

Me vocet in vaſtos amnes, nigrámque paludem
Diues in ignaua luridus Orcus aqua.

Alij, *Dites*, ex chirographis libris ſubſtituunt hoc loco. Mihi peruolgata ſcriptura eſt potior: quam

ad Orchiuum Theſautum Næuij; item Ennianum illud ex Iphigenia accommodandam autumo:. A *Acheruntem obibo, vbi mortis theſauri obiacent.* De *Vocatione Orci* quam ibidem præmiſerat Tibullus, ea verò non nimium abſimilis ſententiæ Fragmenti illius Laberiani: *Tollet bona fide vos Orcus nudas in Charonium*: vbi *Charonium*, pro Acherõte; *Orcum*, pro Fato, ſeu morte, vel etiam Dite, id eſt, Plutone poſita interpretor. quo modo etiam locutus Plautus Moſtellaria:

Nam med' Acheruntem recipere Orcus noluit:

Item Pœnulo:

Quo die Orcus ab Acherunte mortuos amiſerit.

Poſtremo Ennius. B

Acheruſia templa Orci ſaluete infera.

Ex quibus vniuerſis perſpicuè dilucet, *Acheruntem*, pro ipſis regionibus Acherunticis. puta, pro communi mortuorum receptaculo: *Orcum* verò, pro loci eius regnatore, non autem (id quod vult Victorius) pro nigerrimi illius & ignauiſſimi freti portitore, quem Charontem perhibent, accipiundum. *Nigrorem* verò & *ignauiam* Infernis paludibus, puta Acherunti, Stygi, Cocyto, rectè oppidò ac Poëticè attribui, etiam Horatij comprobatur exemplo: ne quæram longius: C

Viſendus ater flumine languido
Cocytus errans.

Addam corollarij vicem geminas etiã obſeruationes meas in Elegiam proximam. Numerum adieci, ex Ouidiani illius præſcripto maximè.

Pauperis eſt numerare pecus.

Tibullus igitur lib. III. Eleg. IV. hæc inter cætera Phœbum in ſomnis ſibi vaticinantem inducit:

Diuerſáſque ſuis agitat mens anxia curas;
Nec gaudet caſta nupta Neæra domo.

Quem locum primus ita (nî fallor) reſtituit nobis elegantiſſimus Muretus; quum perperam anteà, imò ſine bono ſenſu vllo, aut gratia, *Suas*, D paſſim lectitaremus. Cæterùm quid, *Suis*, iſtud velit ſibi, in Scholiis ſuis nullus expreſſit. quod ſi feciſſet, iam verò nos ſecundum hunc interpretandi laborem ſuſcipere neceſſum minimè haberemus. *Suis*, igitur ſubaudiendum, *Propinquis ac gentilibus*, quibus puella curæ erat: vel potius, *Parenti vtrique* etiam tum, quum iſta fierent, ſuperſtiti, ex quorum voluntate euenerat iam anteà, vt cum Neæra nuptias faceret Tibullus. quæ omnia perſpicuè ex huiuſdẽ Elegiæ fine vel cæco dilucere autumo. *Diuerſas* ergo *ſuis* idem erit, quod, *contrarias ſuis*, ſcilicet parentibus, nimirum & patri & matri. Neque enim eorum ex E ſententia vnquam fuiſſe crediderim filię ſuę turpitudinem.

Sequitur haud multis ſanè verſibus interiectis, de Neæræ ferocia muliebris inconſtantiæ faſtidiíque plenſſima malaciſſanda, hiſce eiuſdem Dei verbis inſtituta conſolatoria ad Poetam cohortatio:

Sed flecti poterit, mens eſt mutabilis illis:
Tu modò cum multa brachia tende fide.

Cum multa fide, hoc eſt, multum obteſtando, & implorando ipſius fidem. vnde denudatur ſcripturæ eius vanitas, quæ ad oras paginarum in Codicibus nonnullis adiecta legitur, hoc exemplo:

Tu modò cum multa brachia tende prece.

quæ lectionis diuerſitas nõ aliunde mihi, quàm ex alterius loci ſimilitudine nata videtur, eius inquam quem habes ſuprà:

Blandáque cum multa tura dediſſe prece.

CAPVT XII.

Pallentes vndæ. Temporis priſci factorum iucunda ſenibus commemoratio, ruminantibus antiquitates. Pectore, vel Manu vndam pellere, pro Natare Promittere, pro Vouere poſitum. Comitem negare. Mureti opinio confutata, ac retracta lectio fugitiua. Duûm locorum integratio in Poemate ad Meſſallam.

AD illa porrò Elegiæ V progreſſum aliquando quaſi ſaltuatim faciamus:

Parcite pallentes vndas quicunque tenetis.

Vt ſuprà *Nigrorem*, ita hîc *Pallorem* Erebi fluminibus aſſignatum videmus, quomodò & Elegia 2. huiuſdem libelli:

Pallida Ditis aqua.

Habes ibidem:

Et referam pueris tempora priſca ſenex.

Sic idem prius:

Temporis & priſci facta referre ſenem.

Huc adiice & illud inter garrulæ ſenectutis incommoda referentem Horatium:

Laudator temporis acti
Se puero; cenſor, caſtigatórque minorum.

Legitur paulò poſt:

Et facilis lenta pellitur vnda manu.

Idem loquendi genus vſurpatum ab eo lib. I.

Hic placidam niueo pectore pellit aquam.

quod pro compoſito ſuo, *Impellit*, acceptum lubido eſt ſuſpicari. Nouiſſimi verò diſtichi Hexametrum hoc modo exorditur:

Intereà nigras pecudes promittite Diti.

Promittite, pro Vouete. ſicuti & Petronius:

Ipſe Senatus, recti bonique præceptor, mille pondo auri Capitolio promittere ſolet; & ne quis dubitet pecuniam concupiſcere, Iouem quoque peculio exornat.

Scribitur Elegia vltima:

Néve neget quiſquam me duce ſe comitem.

Sic & Ouidius, cæterum omiſſo pronomine:

Si qua recuſabat nimium, comitémque negabat.

Item Horatius:

Te Spes, & albo rara Fides colit
Velata panno, nec comitem abnegat.

Noſter porrò Elegia eadem de vehementia Bacchicæ iracundæ in ioco & vino ſermonem ex ſequens:

Quales his pœnas Deus hic, quantáſque minetur,
Cadmææ matris pœna cruenta docet.
Sed procul à nobis hic ſit timor; illáque ſi qua eſt,
Quid valeat læſi ſentiat ira Dei.

Vnde quum Muretus, tanquam è Labyrintho, ſe commodè ſatis expedire non poſſet; alteram lectionem ingenioſè architectatus eſt nobis; & pro verbis illis,

Illáque, ſi qua eſt: ex veſtigiis veteris (vt ipſus atteſtatur) ſcripturæ has voces, *Illáque ſicca*, Scholiis ſuis appingere nõ dubitauit. cuius ſententiæ ſiccitatẽ Tibulliano ardori reſtinguẽdo, metuo,

ſatis vt ſit: qui vulgatam lectionem retinendam A quamuis audacter pronunciare non vereor. vt pòl referatur ad *Macrem Cadmaeam*, antea memoratam: quam, *Si qua eſt*, id eſt, ſi qua vſpiam in rerum natura eſt, ſiue hîc, ſiue ſub tertis oeſcio quo loco degens, vbicunque illa fuerit tandem, quãuis morte iampridem obita, irato Deo pœnas pendere ob meritiſſimam hercule noxiam exoptat Tibullus noſter: more votorum Poëtis non inſolito, quò videlicet religioſores cæteris, hoc eſt, ſuperũ cultus obſeruantiores, pientioréſque erga Deos, ac cæleſtium animorum numina videri poſſint.

Leue eſt, quod hoc loco à nobis adnotabitur, B & tamen tanti, vt me id ipſum prætermittere pigeat potius, quàm pudeat adſcribere. Scribit itaque Tibullus ſub eiuſdem Elegiæ finem de ſubdola pellacia, ac blandidicis puellæ ſuæ periuriis, amantium more, per iuſtiſſimam indignationem expoſtulans:

Et ſi pérque ſuos fallax iurauit ocellos,
Iunonémque ſuam, pérque ſuam Venerem,
Nulla fides inerit.

meo quidem iudicio non ineptè: ſic tamen, vt, ſi optio mihi detur alterutrius deligendi, *Iurarit*, Modo me ſubiunctiuo legere haud cunctanter videar præoptaturus. C

In Poëmate ad Meſſallam, haud placet ſanè, proinde vti nunc legitur, pars illa de Vlyſſis peregrinationibus apud Inferos narrationem continens huiuſmodi:

Vidit, vt inferno Plutoni ſubdita regna
Magna Deûm proles leuibus diſcurreret vmbris.

niſi fortè *Diſcurreret*, pro, In omnes partes diſcurſitaret, ac vmbraticum in morem volitando peruagaretur regna Plutoni ſubdita, acceperit Poëta, quomodò alibi etiam Q. Curtium elocutum videor obſeruaſſe: quo loco narrat:

Fama, vt ſolet, ſtrenuè totas vrbes diſcurrit.

Malim hoc modo tamen priorem verſum re- D ſcribi:

Vidit, vt inferno Plutonis ſubdita regno, &c.

niſi cui, *Inferni*, adlubeſcat potius. vt, *Subdita*, non ad, *Regna*, quemadmodum prius, verùm ad, *Magna Deûm proles*, referatur. nihil tamen immutandum temerè.

Videamus, an & alteri Poëmatis eiuſdem verſui medicinam reperire queamus, vbi legitur:

Cùm memor acctos ſemper dolor admonet annos.

Ego certè ooo *Acctos* (quod nequam & nihili verbum eſt) ſed *Acciſos*, ſemper vſque adhuc legendum iudicaui, atque etiamnum iudico. qua Metaphora Horatius pariter ac Liuius vſi, *Res* E *acciſas*, pro attritis ac comminutis dixere, & Latinorum Poëtarum Phœoix:

Acciſis coget dapibus conſumere menſas.

Capvt XIII.

Elegans vocum congeminatio, in qua etiam Ouidium riualem ſibi repperit Tibullus. Pedibus in Aurati ac Scaligeri ſententias itum. Maroniani loci in Elegia ad Meſſallam caſtigatio: eâdémque Diuorum in ſedem priſtinam, vnde à fœminis ſuis iniuriâ depulſi fuerant, reductio. Meretrices Toga pulla à Matronis adulterij conuictis quæ Albatæ erant, diſcreta. Quaſillaria, ſeu Codicaria inter ſpurciſſima familiæ probra, ac propudia habita antiquitus. Bina Tibulli Epigrammata explicata pariter, ac repurgata. Calor pro Febri.

Nihil venuſtius, aut argutius, nihil denique Latinum magis Epigrammatiis illis, quæ & Sulpitiæ, & Cerinthi nomine à Tibullo edita circumferuntur. Atque vtinam pura ea, ac mera, & proinde vt à Poëta amatore vtrique & puero & puellæ illi, delitiolis ſuis, expenſa lata fuerunt, ad hãc ætatem perueniſſent. quod quo- B niam optare procliuius nobis, quàm ſperare eſt integrum, querimoniis nil profuturis pauſam faciam: eôdémque, quò initiò profectus intenderam, reuoluar. Scribit itaque inter cætera in laudem Sulpitiæ ſuæ ex Vertumni comparatione Tibullus:

Mille habet ornatus, mille decenter habet.

cuius verſiculi decentiam facetè imitatus Ouidius Pentametro conſimili:

Mœſta erat in vultu, mœſta decenter erat.

Habes ibidem:

Cui mollia carus
Vellera det ſuccos bis madefacta Tyros.

C Dibapham deſignat, de qua & Martialis, ſcribens itidem:

Quod bis murice vellus inquinatum.

Conſule Plinium.

In Elegia porrò Iunoni Genitali inſcripta ita legitur:

Præcipit & nata mater ſtudioſa, quod optat,
Illa aliud tacita iam ſua mente rogat.

Sua, repoſui pro *Sibi*, ex præſcripto Chirographi exemplaris, hoc eſt, αὐτόνομος, ac iuris iam ſui facta per ætatem, quæ ex magiſterio matris exceſſit modò. neque ſecus eruditiſſimus Ioſ. Scaliger. Principium verò Hexametri ex decreto Aurati D mei reſtituendum hoc modo:

Præcipiet nata, &c.

Ex Epigrammate porrò Sulpitiano ad Meſſallam ingenioſè, nec præter morem ſuum coniecturam duxit idem Scaliger, Tibullianam iſtã, magni illius Oratoris, Seruij Sulpitij filiam, à M. Valerio Meſſalla Coruino deamatam, atq; eiuſdem Poëtico, hoc eſt, Erotico præconio concelebratam potiſſimùm, Vergilij nobis auctoritate perſuaſit; ad eumpſe Heroëm illum directa in Proluſionibus Elegia, è qua hunc ab eo coniectore locum, ad Coruini amores comprobandos, argumento hercule ooo inani, in rem præ- E ſentem productum habemus:

Certatim ornabant omnes Heroida Diua,
Certatim Diua munere quæque ſuo.
Felicem ante alias tanto ſcriptore puellam.

Ingenioſè vtique, ac probabiliter. cæterùm, vt & ipſe ex hoc tanquam muſtaceo (quod aiunt) laureolam quæram mihi; prius adeò edico omnibus, probari neutiquam mihi cõgeminationem illam verbi, *Diua*. Quis enim bis idem Vergilium dicturum fuiſſe perſuadeat nobis? Quocircà pronunciare nullus dubitem, ſub prioris Hexametri finem, haud *Diua*, ſed *Diui*, patrem Poëtarum ſcriptitaſſe. atq; ita non *Diuas* omnes mo-

dò, verùm etiam *Deos*, quantum eſt vſpiam, munera ac dotes ſuas ambitioſè in Sulpitiam Meſſallæ amaſiam, & quidem certatim congeſſiſſe intelligendum. idque ipſum haud dubitanter poſtulat, imò efflagitat ſententiæ fides.

Scribit deinceps inter alia Sulpitianus iſte Tibullus, vel Tibulliana potius Sulpitia ad Cerinthū ſuum, cuius amores aliò porrò à ſe tranſlatos queſta fuerat anteà, & quidem (quod indigniſſimum videbatur) in leuitatis Togatæ, ac Codicariæ conditionis mancipium non nauci (Quo loco notandum, *Togam*, quæ veſtis meretricibus, cæteriſque adulterij damnatis propria erat, tacitè ab Sulpitia ſtolæ ſuæ matronali) Scribit itaque, vt dixi, filia iſta Seruij:

Solliciti ſunt pro nobis, quibus illa dolori eſt,

hoc eſt, amici omnes, & beneuoli mihi, *quibus illa dolori eſt*, id eſt quibus mehercule ex animo dolet, *ſcortillum illud quaſillo preſſum* tibi in amoribus & delitiis eſſe, mirificè de nobis anxij ſunt, ac ſolliciti; *Ne cedam ignoto maxima cura thoro,* (ita enim legendum Statiana quoque Editione confirmatur) hoc eſt, ne, quæ tanquam legitima coniunx, & (quod rei caput eſt) Seruij illius Sulpitij filia, maximæ curæ ac cordi meritò vtique eſſe debebam tibi, poſthabear nunc ancillulæ vili, pellicique ignobili (hoc enim eſt, *Ignoto thoro*) herilibúſque penſis, ac iniquis quaſillis ad robuſtum codicem adfixæ. quaſi cum Petronio, *Quaſillariam*, dicas. Apertam verò ironiam eſſe facile ex præcedentibus colligere licet.

Quod autem memorare occœperam, Matronas adulterij conuictas damnatáſque, cõmunem cum ordine meretricio cultum habuiſſe; verum eſt: ſed in hoc alterum etiam diſcrimen facere debui, quòd Matronæ à maritis ob ſtupri crimen repudiatæ, iure Stolæ depoſito, Togam quidem ignominię cauſa accipiebant, ſed eam tamen colore candido; vt hac quaſi nota facilius internoſci, & excerni à ſcortis publicis, ac proſedis quadrantariis, ſiue haliearis poſſent: quibus idem ius non erat, quippe quæ non Albatæ, proinde vt illæ, verùm Pullatæ eſſe, ac non niſi in Togis pullis proſtare cogebantur. Auctor, vetus Horatij Commentator.

Epigramma porrò, quod ſequitur, neſcio, an credam ita ſcriptum fuiſſe. principium enim nõ placet. videtur tamen ex perſona Sulpitiæ in morbo cubantis id ipſum Cerintho inſcriptum eſſe. ſanè perquàm bono ſenſu, atque etiam ſubarguto, ſi primum (vt dixi modò) Epigrammatis verſum excipias. ſiquidem reliqua ſatis bellè ſe habent, & inter ſe vtcunque aptè copulata videntur; ſi tamen hunc in morem reſcribantur:

Ah, ego non aliter triſtes euincere morbos
Optarim, quàm te ſi quoque velle putem.
Nam mihi quid proſit morbos euincere, ſi tu
Noſtra potes læto pectore ferre mala?

hoc eſt: Quid mihi proſit priſtinæ ſanitati reſtitui, leuarique hac ægritudine, ſi tibi iſtuc lubẽtiæ eſt, & voluptati, me ſcilicet malè habere, incommodéq; affici? Vides hic nihil à nobis variatum, præter dictiunculam, *Quid*, in penultimi verſus exodio: cuius in locum, *Si*, repoſuimus. itaq; ſine vlla dubitatione legendum. Quid? quod confirmat bariolationem hanc noſtram manuſcripti exemplaris lectio. cuius mihi copiam fecit haud adeò nuper, vir non literis modò, ſed & moribus antiquis ornatiſſimus, Iuſtus Lipſius.

Pænè præterieram immemor, quod Epigrammatis huiuſdem initio monitum oportuit, *Calorem*, in Pentametro illo:

Qui mea nunc vexat corpora feſſa calor:

haud proletario intellectu poſitum eſſe. Etenim, *Febris*, ex re nomini ſuo reſpondens, hoc eſt, æſtuoſa ac feruens notatur: quam ſignificantiſſima *Caloris* appellatione inſignibant veteres, Varronis ſæculo non ignota. item Iuuenalis ſcribentis:

Sentire calorem
Si cœpit locuples Gallita & Paccius orbi.

Sed hoc Nouiano teſtimonio firmãdum, exemplo nos impartientis huiuſmodi:

Febris, proprietatem habet à feritate morbi, vel mali, vt à calendo Calorem, vel Caldorem. Var. Andabatis: Aperiendam putat: idque alterum appellamus à calendo Calorem, alterum à Feruore Febrim.

Atque hic Epigrammatio huic finis eſto. nam verſus, qui ordine deinceps ſequitur, & cuius initium eſt: *Ne tibi ſim, mea lux, &c.* alterius eſſe Epigrammatis exordium videtur, eiuſdem amatricis nomine ad Cerinthũ perſcripti. Eum proinde (*quod felix, fauſtum, ac ratum ſiet*) à ſuperioribus ſecludendum ac ſegregandum de ipſius Sulpitiæ ſententia ſtatuimus, atque decernimus in perpetuum porrò.

Capvt xiv.

Priapei Tibulliani declaratio. In eo quædam in melius (vt arbitror) reſtituta: ſicuti & in Phallica Vergiliani. Canis ſcæua. Gelu annuum. Canus pelle tectus. Foſſa item Specus, in obſcænis accepta. Amica bidens. Epigramma noſtrum in Baſſam. Situs araneoſus. Aranearum caſſibus pares mamma. Concitare libidinem.

Exstat iocoſum cum primis & facetum inter cætera, lepidiſſima illa quidem; ſed mollicula plus ſatis, venáque (vt apparet) prurienti dictata, expuris & meris Iambis contextum Epigramma: quod niſi Tibullo à doctis paſſim adſignatum viderem, ſuſpicionem cõmouere poterat mihi, à Veronenſe illo anteambulone eius potius, quàm à Poëta Romano hoc noſtro luſum fuiſſe. Ita & lepores in eo & ſales, numeriq; omnes Catulliani, haud adumbrati hercule, verùm ad viuum expreſſi penitus graphicéque elucent. Quid multis? puta, puta Latinã omnia, & quaſi in melle ſita. de verbis loquor. Etenim re ipſa nihil turpius, nihil flagitioſius. Quò magis in his ipſis explicandis temperare decretum eſt nobis, ne Catonibus theatro noſtro interdicere, & Florales denuò inſtaurare velle videamur. Vna periode, aut altera emendatiuncula contenti erimus: primum vbi legitur:

Placet Priape, qui ſub arboris coma
Soles ſacrum reuinctus pampino caput
Ruber ſedere cum rubente faſcino:

credo eſſe querimoniam Poetæ cum Priapo, nũ

A Priapo, de inſolito ſiculæ ſuæ languote, vel potius (cum Petronio dicam) neruorum paralyſi iocosè expoſtulantis. quaſi diceret: Quantum mutatus ab illo Hectore, qui corona pampinea caput redimitus, rubétque & valens cum indomito ac rubentē faſcino ſub arborum vmbris ſedere continenter es ſolitus! hoccine, ô Ptiape, placet, vel æquum videtur tibi, vt, quo propitio adeò vſque adhuc, atque ex libidine ipſius mea vſus ſum ſemper, nunc, quum vel maximè vſus erat, pattem mei, hoc eſt, rem communem indigniſſimè, alieniſſimóque tempore mollis, debilis, fractus tepente deſeteres, ac deſtitueres, quaſi B caballus in cliuo? Hoc de te merui inquam, vt in primis ætatis fretis iuuenāti, ſenectæ, & quidem extremæ laſſitudinē imponeres mihi? *At ô Priape, &c.* Obſeruandum verò interrogationis notam poſt, τὸ *Faſcino*, collocari debete. quin etiam, *Reuincte pampino caput*, non *Reuinctus* (vti nunc legitur) teſcribi opottere arbittor. vt vocandi caſus pto tecto poſitus dicatur, id quod Poëtis inſolens non eſt. ſimul, vt numetorum neceſſitatis tatio habeatur. cui ſententiæ meæ Scaligerum quoque aſſertotem repertum gaudeo. niſi quis fortè, *Reuinctu' pampino*, extrita S. ſcribendum eſſe contendat, ídque antiquiorum Poëtatum exemplo maximè. C Quod autem Tibullus dixit, *Priapum ſub arboris coma, pampino caput reuinctum, ſolitum conſidere:* hoc eò ſpectat, quod idem eidem hottorum cuſtodi, ac Ptæſidi, imò Præſtiti (Latinè loqui me ſcito) in Elegis ſuis exoptauerat antea:

Sic vmbroſa tibi contingant tecta, Priape,
Ne capiti ſoles, ne noceántve niues.

Et in Catmine libero neſcio quis bonus Poëta, vir fortaſſe non item:

Parum eſt, miſellus fixerim quòd hîc ſedem,
Agente terra per caniculam rimas,
Siticuloſam ſuſtinens die æſtatem?

(*Die*, addidit. id enim temporis maximè & ſolis D & cæli feruotes moleſti ſub dio agentibus)

Parum, quod imos perluunt ſinus imbres,
Et in capillos grandines cadunt noſtros,
Rigétque dura barba vincta cryſtallo.

Scio hæc ipſa longè aliter in imptesſis Codicibus legi. ego tamen ſcripturam, proinde à me vt emendata eſt, malui teptæſentare.

Sequitur haud multò poſt in Phallicis Tibulli, ex magni illius Scaligeri caſtigatione, aduerſus Deum iſtum ficulneum comminantis deuotio:

Iacebis inter arua ſqualledus ſitu,
Caniſque ſæua, ſúſque ligneo tibi
Lutoſus adfricabit oblitum latus.

E Placet correctio, hac tamen lege, vt in locum, τοῦ *Sæua*, *Scæua* inducatur; interpretatione à Paulo petita, ita apud Feſtum verbum iſtud definiente: *Scæua res dicitur, mala quaſi ſiniſtra. σκαιὸν enim Græcè ſiniſtrum dicitur.*

Huc adde, quæ de *Canina Scæua* tam apud Plautū, quàm Vatronem lectitantur. Bene autem Epithetum, *Ligneo*, Priapo accommodat, quippe qui de ficu ferè, vlmo, aut populo, agreſti falce dolatus ſpectaretur. vel certè μεταφορικῶς accipiundum, quomodo Catulli illud:

Et cum coniuge ligneo parentis.

de ea quæ corpus exſuccum penitus, imò laternæ cornu ſiccius, aut ſi quid magis aridum eſt, haberet.

De nouiſſimo porrò Senario, veniam peto pudentem, cum leui commutatione in hunc modum reſcribere vt liceat mihi:

Luto ſuo adfricabit oblitum latus.

Legitur deinde haud multò pòſt:

Bidens amica Romuli ſenis meror
Paratur, inter atra cuius inguina,
Vacuáque pelle tectum inguinum gelu
Araneoſus obſidet fores ſitus.

B Rectè, & ſincetè omnia, tertio verſu excepto, cuius pes prior, in fraudem legis Iambicæ, vna ſyllaba tedundante vacillat. cui vitio tametſi mederi haud facile eſt, manuſcriptis præſertim exēplatibus deſtituto, at certè leuare id ipſum pto virili conabor tamen. Reſcribo igitur:

Canáque pelle tecta, & annno gelu, &c.

(*Annuo*, enim eſt in Editione Colinæi, non, *Inguinum*) vel ſic:

Cauóque pelle tectum, & annuo gelu.

vt, *Cannum*, μεταφορικῶς partem eam in fœminis appellet, quæ honeſtè nominari non poteſt, non magis vtique, quàm nobiliſſimus ille fidicen, C qui Socratem fidibus docuit, quem *Connum* vocitatum pethibet Cicero. qua ratione mox etiam, *Specus*, & *Foſſa*, in hoc ipſo Carmine vſurpata leguntur.

Ludit verò nos Tibullus, quum, *Bidentem amicam*, vocitat, non quæ duos (id quod de ouibus dici ſolet) annos haberet modò, ſed quæ binos non amplius dentes in mortariolis, hoc eſt, in exarmatis ploxemi veteris gingiuis ſuperſtites retinuiſſet ſibi. cui non nimium abſimilis iocus ille noſter in quandam vetuſtate edentulam à pueto olim funditatus huiuſmodi tetraſticho:

Tres tibi quum toto dentes modò, Baſſa, ſuperſint
Ore, quibus miſeram tundis adhuc Cererem:
D *Iurè perurbano placuit ſibi ſcommate, qui te,*
Baſſa, Tridentiferum dixit habere caput.

Feſtiue quoque eius barathri *fores araneoſum ſitum obſidere* cauillatur. quo loquendi genere vſus & Catullus, vbi inquit:

Vel pene languido ſenis, ſitúque araneoſo.

Eòdem referri etiam poterit non incommode Martialis illud:

Et aranearum caſſibus pares mammas.

Reſtituo deinceps eodem in Poëmatio:

Sed ille quum redibit aureus puer,
Simul ſonante ſenſerit iter pede,
Repente neruus excitet libidinem.

pro quod vniuerſis Editionibus noſtris vulgò E legitur:

Repente neruos excitet libidine.

contta legem, & tationes omnes Iambicorum verſuum, qui quidem ſint ad iſtam faciem, hoc eſt, & ſinceri & puri. Vſurpauit eundem dicendi modum Petronius. verbi cauſa:

Quædam enim fœminæ ſordibus calent, nec libidinem concitant, niſi aut ſeruos viderint, aut ſtatores altius cinctos:

CAPVT XV.

Variarum, ac diſcrepantium Lectionum Strnices, ex ordine Elegiarum Tibulli, aceruatim & quaſi per Satyram congeſta, ac reconcinnata ex fide librorum veterum.

ITA *eſt. natum hercule* neminem pluris, quàm Lipſium facio; nec quicum plura ſunt mihi, quæ egu velim. etſi iure id quidem. enim mutuum facere me ſcio. Quid multis? uuu ſodalem, ſed theſaurum buni reperiſſe videur mihi, nactus Semonem cum eiuſmodi virtutibus; & penes quem ductrinatum ac Lepûtum omnium quaſi Rudem eſſe, ne Scaligerum quidem ipſum inficias iturum autumu. neque adeò ius eſt. Dî Immurtales, quid huic iudicij acrimuniæ aut Perſius ille Lucillianus habuit, aut ipſe M. Terentius ſimile? Quid cuntra hunc Cenſuria Ariſtarchi virgula, quid ipſius Momi curiuſitas puſſet. Abſit à dictorum nuſtrurum ſimplicitate inſidiuſus aucupator Faſcinus: ſed verò, dic ſudes ubſecro, bona fide, mi Lectur:

Vidiſtine vnquam magis æquiparabile quicquam
Caluo, & Criſpo, & veterum Genio?
Quid? nónne in ſcriptis etiam meus Lipſia ſpirat,
Enitet & culti pectoris eloquium?
Aut ſi viua tibi vox vſurpata docentis,
Audiſtine aliquid ſuauius, aut melius?
Haud puto, nec fieri poſſe, vt ſimile auribus vnquam
Vſurpes, nedum ſuauius, aut melius.
Non, ſi Calliopæ ipſius, non, ſi tibi cælo
Copia demiſſi Mercurij eueniat.
Vt graphicè, vt viuo dicta omnia ſparſa Lepore:
Attica vt è Belgis mella fluunt labiis?
Mella, quibus, Latia lingua ſi quando loquatur,
Suada, quibúſque vti Iuppiter ipſius amet.
De quibus argutum meritò illud dicere poſſis:
Aut docuit voces has Venus, aut didicit.

Et hæ quidem virtutes in illuſtri poſitæ, imò in ore omnium Europæ gentium.

Teſtis ego, teſtis conſenſus publicus, & vos
Mnemoſynes quotquot ad Genium ſapitis.
Doctrinæ, aut Veneris ſenſus quiſcunque vetuſtæ,
Romanique ſalis guſtus ineſt alicui.

Quò magis in his ipſis prædicandis temperare decretum eſt nubis, ne rem facere ridiculam, ac lumen Phœbo cummudare velle videamur.

Illa mihi grato potius celebrentur honore,
Priuata inque vſu cognita mî aſſiduo:
Auribus, atque oculis, & ſenſibus vſurpare,
Copia, quæ (vt lubitum) quotidiana mihi eſt:

ſuauiſſima ſermunis videlicet, imò interiorum literarum cummunicatio, comitas, integritas, fides: & (quod familiam ducit) animus apertus, ac liber: neque inuidiæ, neque ambitiuni ubnuxius. prurſus, Ennianam ad formulam,

Et cunus omnes oppidò ad venuſtatem,
(Vt Plautiſſare perpetrem ſolens porrò)
Geminúmque priſci ſæculi, valent mores.

Nuuo ſcribendi genere vti capiur, vel antiquo putius; id quud nurunt ij, quibus aut cum Varrunis, aut Petrunij Satyris vnquam antehac negotium fuit. vt iam vel ex huc humines porrò

A intelligant, me uratiuni admoderari nun poſſe, quoties de Lipſiu meo aut ſcribu, aut loquur.

Sic etiam iniuſſæ ſubeunt in carmina Muſæ,
Mique adeo inuito ſe inſinuant numeri;
Innumeris mixti numeris Quo Muſica nobis
Labra ſimi Lipsî mî ſatis eſt Genio.

Nunc ad inſtitutum recurro. Is igitur, quem prædicu, & in cuius mentiuue noſtra umnis exſultat uratiu; quum me tutum in Tibullu, & quaſi deditum animaduerteret: Næ tu (inquit) mi Doúſa, nimis ſtultè amicis vteris tandem. Quid iam? iuquiu. Quia enim vetus verbum B oblitus videris mihi. Quodnam iſtuc? inquam ego. Peruulgatum illud, & quod etiamnum pueri ſciunt, κοινὰ φίλων, inquit, atque eo nomine iraſci me ſcito tibi, & quidem nun mediocri iracundia, ſed eapſe illa, qua mactare cundidici eos, quibus vtur umnium familiariſſimè. Quid mali verò ex re tua ſum commeritus? inquam egu. at ille, capite leniter ſuccuſſu, quaſi cummotiut: Inſcite, etiam loqueris? & neſcis, quàm magnum flagitium admiſiſti? Vah, quum Tibullus in manibus ſit tibi, nónne huc ipſum tempuri denunciare oportuit mihi, ita re quidem qui ſis familiaris? Atqui iure adeò vti te C tuo, imò etiam imperare decebat mihi, vt ſi quid fortè in eum Puëtam meditatum haberem, aut prumiſum iam olim, eius verò cupiam ſcilicet vt facerem tibi, vtique in partem, pruinde vt inter amicos eſt æquum. Facile (inquam) eſt imperium in bunos: &; Nunquid morur? vbi vltrò præſertim itur ad me. Itaque & verecundiæ noſtræ ignuſcas volu, & ſi quid ex parte mea hac in parte titubatum eſt prius, rogu quæſóque, vt culpam me porrò emendare permittas. At ille quàm benigne! Egu verò, ac lubens, inquit, ſed hiſce legibus tamen, vt Tibullum hunc noſtrum in fidem recipias tuam; quò videas ſcilicet, an vſui porrò tibi eſſe puſſint hæ D Notulæ, quibus Lectionum in Poëta illo varietates, iam tum quum in media Quirini Vrbe, ac depluratis priſci illius Latij parietinis verſarer, ex antiqua membranaceurum Cudicum fide, curiusè mea manu exceptas, excerptáſque, ſingulis paginularum uris prætexui. Placuit cunditio, præſertim ferentaria. Itaque abs Lipſio meo pulcrè atque upiparè prædatus, atque ex ſententia vtriuſque nuſtrûm id temporis unuſtus diſceſſi. ac mux domum reuorſus diſcrimina ſcripturarum omnia, ſinguláſque pugnantium ſententiarum diſſimilitudines in meum ipſius Cudicem tranſcripſi: atque inde belliſſimum E quodque decerptum in huc purrò, atque in pruximum Caput. Sunt verò hæc ipſa, iure quaſi Adoptiunis Præcidaneis noſtris inſerenda, urdine Tibulliano ſeruato, & quidem ad hoc exemplum.

Eleg. II. libri I.

Non, vt totus abeſſet amor, ſed mutuus eſſet
Orabam. In manuſcriptis erat:
Non ego, totus abeſſet amor.

quam lectiunem ab ipſiſſimo Tibullu eſſe liquidò perſuaſum eſt mihi, vt Aduerbium ſubaudiatur. antiquum in morem.

Eleg. III.

Abſtineas auidas mors precor atra manus.

Abſtineas mors atra precor.

Elegans earundem vocum iteratarum colliſio. neque audiendi Codices membranacei, in quibus, *Mors violenta*, priore verſiculo à librariolis ſuppoſitum circumfertur: quaſi gloſſema Epitheti illius Poëtici, *Atra* dico.

Eleg. eadem.

Fac lapis inſcriptis ſtet ſuper oſſa notis.

Placet manuſcripti exemplaris lectio, qoam his notis conceptam fuiſſe, à Lipſio etiam ſatis acceptum eſt mihi:

Fac lapis his ſcriptus ſtet ſuper oſſa notis.

Eleg. vi.

Tunc mihi non oculis ſit timuiſſe meis.

Ex opinione veterum, qui eluciſicari, cæcarique credebant eos, quicunque myſtica Deorum ſacra, & quaſi religionum arcana oculis profanis temerè vſurpaſſent.

Eleg. iix.

Auſáque compreſſos colligat arta pedes.

Manſſ. *Auſáque compreuſos colligit arte pedes.* quæ lectio nihilo hercule altera illa communi deterior; quod quidem ad collectiooem iſtam pedum attinet. hoc enim & aſtrictum & compreſſius quiddam præ ſe ferre videtur: quanquam in receſſu tamen, quomodo & à Silio Italico hoc verbum acceptum in Notis nuſtris Horatianis docuimus nuper, verſu illo: *Et caſtigata collecta modeſtia frontis*. item à Propertio: *Partis, & in tenues humilem te colliges vmbras.* Io cæteris nouitatis amans non ſum, & cum impreſſis libris potius, quàm calamo exaratis ſentire ſtat ſententia.

Eleg. eadem.

Cantus vicinis meſſes (ita v. c.) *traducit ab agris,*

Cantus & iratæ detinet anguis iter.

Non poſſum oon vehementer hôc loco Lipſij mei coniecturam amplecti, reſcribentis:

Cantus & irati detinet amnis iter.

Irati, id eſt, iritati, concitatique, plenóque ac effuſo ruentis agmine. Eandem efficaciam arti magicæ ineſſe iam anteà etiam perſuaſerat ſibi, quo loco ſcripſit:

Fluminis hæc rapidi vertere poſſit iter.

Eleg. ix.

Non tibi, ſed iuueni cuidam vult bella videri,

Deuoueat pro quo rémque, domúmque tuam.

Lipſius emendat: *Téque, domúmque tuam*: ex Propertio, ſcribente.

Improba, qui tulerim téque tuámque domum.

Et verò faueo coniecturæ iſti, méque oraculi eius quaſi Interpretem repertum gaudeo, gratulórque meritò mihi. vt *Domus* pro gente ſcilicet, & familia accipiatur, quomodò etiam ſcriptum à Catullo fuerat prius:

Quàm te cum tota gente, Catulle, tua.

aut certè mariti ædes intelligendæ, in quas ſponſa primùm ex more deducta fuerat iam olim. vnde locutio illa Plauto, Terentio, aliis de meliore nota ſcriptoribus vſitatiſſima, *Vxorem domum ducere*, pro, *Nuptias facere*, & quod nos, *Ducere*, ſimpliciter dictitamus. Quanquam &, *Rem*, retioere non inſulsè poſſit, atque ad ſenile retritum mariti (quo de loquitur) rutabulum

A ambiguè accommodari, & quod Petronius ait, *Lorum in aqua*. Quis enim neſcit partes eas, quêis viri cluimus, per *Res, Vaſa ac Peculiū* honeſta circuitione effatas atque enunciatas antiquitus: ſed & naturam ſeculi (vt cum Lucretio loquar) ſequioris, id eſt, muliebris. Martial. ad vxorem ſolœciſſantem:

Parce tuis igitur dare maſcula nomina rebus, &c.

Eleg. x.

Tunc mihi vita foret: vulgi nec triſtia noſſem

Arma, nec audiſſem corde tremente tubam.

Tremente, à gloſſa eſt, atque inde porrò in contextum, virtute ac comitate imperitiæ, traductum potiſſimom. pro, quod in optimæ notæ

B exemplaribus probè ac planè perſcriptum exſtat: *Micante*. Neque aliter Virgilius, quaſi ipſius ſeſe explicans,

Micat auribus, & tremit artus.

Item Ouid. haud ſemel; verbi cauſa: *Corque timore micat*. hoc eſt, artem ludicram, & quaſi hiſtrioniam facere occœptat, atque in ipſum pectus emicare, vt loquitur Plautus.

Eleg. eadem.

At nobis ærata, Lares, depellite tela.

•

Hoſtiáque è plena ruſtica porcus hara.

Nullum lacunæ veſtigium in libris chirographis apparere hoc loco, commoniti iampridem

C à Tibulli enarratoribus ſumus. quod quidem nunc hercule primulùm veriſimile ſit mihi; poſtquam Lipſij mei munificentia tandem huius, quam ſubiungam, à veteri Codice Lectionis certior ſum factus:

Hoſtia erit plena myſtica porcus hara.

Hanc pura cum veſte ſequar, &c.

qua cohærentia iam inde ab Hexametro illo ſuperiore, perperam iſtinc diuulſo, diſpulſóque; nihil vtique pro re nata aptius, aut concinnius. Dubito tamen, ne Tibullus ſcripſerit potius:

Hoſtia erit plenæ myſtica porcus haræ.

D Sed erro: *Plena* enim *hara*, eſt, ſi hara plena fuerit mibi, vberique ſuilli pecoris fœtu Lares Grundules cultorem ſuum ex ſententia compotiuerint propitij.

In eodem exemplari: *Et Stygiæ nauita pullus aquæ*; non, *Puppis aquæ*, lectitabatur. Sed &:

Duxit aratores ſub iuga panda boues,

non, *Araturos*, vti eſt in noſtris. quæ ſcriptura, meo quidem animo, præ Lipſiana illa; quam propoſui modò, *pulbecium eſt, & ſpinturnicium*, vti inquit Plautus. Quid? quod ab vtroque noſtrum etiam Ouidius facit, 1. Faſtorum narrans:

Cedebat taurus arator equo.

E Eleg. eadem.

Ruſticus è lucóque vehit male ſobrius ipſo

Vxorem plauſtro, progeniémque domum.

Vet. C. non, *Ipſo*, ſed, *Vno*, referebat. quod ſi cui proberur, vnitatem iſtam *Plauſtro*, non *Luco*, accommodandam meminerit ſibi. Sed quoniam hoc iam Caput longius etiam iuſto excreuit, priúſque Tibulli liber ad exodium adductus eſt tandem reliqua quæ reſtant, cum Dîs volentibus, in proximum porrò Capitellum reiiciemus.

Capvt xvi.

Variarum in Tibullo Lectionum pars altera, ad poſteriores eius Elegiarum tres libros pertinens, ex manuſcripta eorundem Codicum auctoritate.

Eleg. i.

Euentura precor. viden' vt felicibus extis, &c.

Vet. Cod. *Cæleſtibus extis.* Idem portò

Exiguam viridi fronde operire caſam.

pro *Domum*, quod in impreſſis vulgò lectitatur. Etiam, *Inſita*, non *Conſita*, legitur in eodem exemplari, illo verſu:

Tunc victus abeſſe feri, tunc conſita pomus.

Eadem Elegia ſub finem:

Et procul ardentes hinc precor abde faces.

pro quo in manuſcriptis erat: *Hinc procul abde faces.* neque aliena nimium huic loco eiuſmodi iteratio, etiam Scaligeri ipſius calculo comprobata.

Eleg. ii.

En age quid ceſſas? annuit ille; roga.

Annuet, habent membranæ veteres.

Eleg. iii.

Rura tenent Cornute meam, villæque puellam.

Tranſpoſita hæc in manuſcripto, ad hoc exemplum:

Rura meam Cornute tenent.

Eadem Elegia, de Phœbo per amorem bubulcitante:

Ipſe Deus ſolitus ſtabulis expellere vaccas,
Et potum paſtas ducere fluminibus.

Mirè hîc turbant antiqua exemplaria. in aliis enim *Foſſas*, pro *Paſtas*: in aliis contrà totus iſte Pentameter interpolatus legitur ad hanc faciem:

Creditur ad mulctram conſtituiſſe pecus.

Eadem:

At tu, quiſquis is es, cui triſti fronte Cupido
Imperitat, noſtra ſint tua caſtra domo.

In veteri exemplo eſt: *Imperat, vt noſtra, &c.* quo quidem loco ego, *Vt*, pro *Vtinam* poſitum accipio, loquendi ritu priſcis illis non inſolito. qua de re, Chariſium, qui volet, conſulito. Eadem:

Eheu, diuitibus video gaudere puellas.

In eodem libro diſertim, *Heu mihi*, *diuitibus*, legebatur. Elegia eadem etiam:

Ah pereant artes, & mollia iura colendi,

O vtinam veteri peragrantes more puellæ
Horrida villoſa corpora veſte tegant.

Mira hoc loco veterum librorum titubantia. ego autem, omiſſis controuerſarum Lectionum ſententiis, eam, quam in Lipſiano Codice offendi, proponam potiſſimum. in quo hemiſtichium Pentametri, quod anteceſſerat, ſequentis verſus principium conſtituebat, priore Hexametro inducto, ac diſticho ſingulari in tetrametri imperfecti locum ſuccidaneo ſubdito, in hanc ſpeciem:

Si fas eſt, mos precor ille redi.
Mos precor ille redi, patientes rurſus, vt olim
Horrida villoſa corpora veſte tegant.

Vbi, *Patientes*, ſingulari notione accipiendum

A videtur, atque eapſe illa, qua ab Horatio in Satyris ſcriptum:

Quid te iuuat, inquit, amice,
Prærupti nemoris patientem viuere dorſo?

Vide ſuperum in eum Poëtam Commentariolum noſtrum.

Eiuſdem Elegiæ diſtichon portò nouiſſimum aliquanto aliter in Veteribus Membranis diſtinctum legitur, videlicet cum iſtiuſmodi interpunctione:

Ducite ad imperium domina: ſulcabimus agros.

Eleg. iv.

Heu quicunque dedit formam cœleſtis auaræ,

B *Quicunque cœleſtis*, id eſt, quicunque Deus tandem; ſeu, quiſquis fuit ille Deorum, qui largitus eſt formam, &c. Sic & prius: *Parcite cœleſtes* id eſt, cælites.

Quale bonum multis attulit ille malis?

Vet. liber: *Abdidit*, vnde ſuſpicio eſt reſtituendum forſitan, *Addidit*, pro *Attulit*.

Eadem:

Nec qui det mæſtas munus in exequias.

In eodem manuſc. *Manibus exequias.*

Eleg. vi.

Hîc magna nam locus Vrbis erit.

Melius, *Iam*: atque ita erat in manuſcripto.

Item:

C *Quáſque Aniena ſacras Tiburs per flumina ſortes*
Portarit. pro, quod publicatum eſt:
Quáſque Albana ſacras Tiberis, &c.

Eleg. iii. Libri iii.

Audiat auerſa non meus aure Deus.

Aduerſa, erat in vetuſtis membranis. Portò, *Non meus Deus*, ſic dictum, quomodo Horatianum illud:

Ventis iturus non ſuis.

Eleg. iv.

At natum in curas hominum genus.

V. C. refert: *At vanum in curas.*

Eleg. eadem:

Edidit hæc triſti dulcia verba modo.

D Idem manuſc. *Edidit hæc dulci.* Cæterùm mihi edita plus placet lectio, vt ad triſtitiam Carminis, quod genus ex ipſo nomine Elegi præ cæteris eluunt, referatur.

In eodem legebatur:

Tu modò cum multa brachia tende prece.

Pro quo in noſtris eſt: *Fide.* atque aliquanto fortaſſe rectius, vt quidem nos commonſtrauimus anteà.

In eodem Codice hæc lectio repræſentabatur:

Felix ergo album deſine velle virum,

non, *Felix hoc.* Ego verò aliam ſcripturam velle

E deſino, quàm quæ vſque adhuc in libris obtinuit noſtris, omnium Editionum conſenſo corroboratam. in quo Scaligero noſtro aſſentior, *Felix hoc*, ad veterem illam bene ominandi Formulam, ac ſollennem acclamationis in contrahendis Sponſalibus ritum feliciſſimè accommodanti.

Eleg. v.

Nec nos inſana meditantes iurgia linguæ,

In iiſdem Membranis, *Mentis*, habebatur, planè & probè exaratum. vnde Lipſio noſtro viſum eſt emendare:

Nec nos inſana meditantes iurgia mente.

Ibidem:

Viuite felices, memores & viuite noſtri.

Vet. lib. *Memores ſed viuite noſtri.*

In eodem proximæ Elegiæ principium, tranſpoſito Aduerbio, hoc modo interpunctum viſitabatur:

Candide Liber ades. ſic ſit tibi myſtica vitis
Semper: ſic hedera cornua vincta geras.

Et mox: *Ille facit mites animos Deus*, non *Dites.* quod tamen ego multò potius mauelim, ſi quidem optio ex animi mei ſententia eueniat mihi. adiuuátque in partem opinionem meam Horatius haud ſemel.

B Legitur ſub eiuſdem Elegiæ exodium in manuſc. Cod.

Iampridem Syrio madefactus tempora nardo.

quod placet, præ vulgato illo, *Tyrio.* Odores enim laudatiſſimi, *& omnis copia narium* (vti Horatius loquitur) è Syria. qui etiam, *Aſſyria nardi.* item *Syræ merces*, commeminit alibi, quum vnguenta intelligi vellet, puta, *Malobathrum*, aut, oliuum etiam, (de quo feſtiua apud Catullum mentio) è Syria quotannis mari illo Longo & Magno Romam aduehi ſolitum.

Poëmate ad Meſſallam:

Quiſque tibi maiora gerit caſtriſue, foróue.

C Emenda ex fide ſcripti codicis:

Nec quiſquam maiora gerit.

In eodem libro hi verſus hoc exemplo diſtincti viſebantur:

Cunctáque veraci capite annuit: additus aris
Lætior eluxit ſtructos ſuper ignis aceruos.

Eodem in Carmine:

Languida non noſter peragit labor otia.

Abeſt à chirographis membranis particula Negatiua, cuius vicem explet Coniunctio cauſalis, hoc modo:

Languida nam noſter, &c. idque verum puto. & faciunt à me ea quæ à Poëta ex ordine
D ſubiunguntur deinceps.

Elegia ad Martem:

Illum quicquid agit, quoquò veſtigia mouit.

Vet. Cod. *Flectit*, habet. Idem Elegia ad Phœbũ:

Effice ne macies, pro, *Ne.*

Eleg. ad Cerinthum:

Alme Geni, cape vota libens, in eodem chirographo lectitatur, pro, quod noſtræ Editiones obtinent: *Mane Geni.*

Ibidem:

Sit iuueni grata, adueniet cùm proximus annus,
Hic idem votis iam vetus adſit amor.

Non optima hæc cohærentia: & concinnius liber ſcriptus, in quo liquidò exaratum comparet:

E *Sit iuueni grata; ac, veniet cùm proximus annus,*

Etiam in Epigrammate ex perſona Sulpitiæ, antiquam libri membranacei ſcripturam amplector oculitus, hac forma conceptam:

Tandem venit amor, qualem texiſſe pudore,
Quam nudaſſe alicui ſit mihi fama prior.

Epigrammate ad Meſſallam:

Arbitrio quamuis non ſinis eſſe meo.

Vet. Cod. pro *Quamuis, Quoniam*, oſtentat.

Et mox Epigrammatio proximo ſequenti:

A *Natali Romæ non ſinis eſſe tuo.*

prò quo in libris noſtris viſitur: *nec ſinit eſſe ſuo.*

Atque hæc è Lipſiano (vt dixi) Tibullo tranſcripta nobis. cuius priuati beneficij etiam in commune participem eſſe volui Lectorem meum: ne quod mihi ab amico eueniſſet boni, aliis inuidere omnibus, ac mihi ſoli intus porrò (quod aiunt) canere viderer ſcilicet.

Capvt xvii.

Multo aliquem ſermone celebrare. Loci Tibulliani de Ouidij ſententia reſtitutio. Octo Luciliana Satyræ
B *Fragmenta haud explicata ſolùm, aut correcta, verùm etiam apta rerum verborúmque compage in vnum quaſi Centonem coacta, ac conciliata ſibi. Inducere in amorem. Amare, pro obſecrare, ſeu valdè orare. Delicare labra. Delenire amore. Inſultura in caput. Natrix capitata. Comedere aliquem, totúmque commanducare Lucretiano interpretamento illuſtratum. Comitas, Benignitas in vitio, & pro profuſio, id eſt, largitate infamis, ſeu prodigentia poſita. Eam in rem teſtimonium Plauto denunciatum.*

Antiqvarivm Tibullum eſſe, niſi iampridem hercule Poëtę eius amatoribus perſuaſum ſcirem, pluribus mihi diſſerendum pu-
C tarem. nunc opellam hanc qualemcunque perdere nolo, ſatiúſque duco, promulſide prætermiſſa, ab ipſo cœnæ capite, aſſo puta vitulinò committere hos ludos, fame etiamdum integra: quàm prima ſtatim guſtatione, hoc eſt, cumulatis ouorum ſtruicibus ad ſatietatem dare ſimpulones meos. Compendium proinde antecœnæ facturus, ferculum quoddam Tibullianum in menſam apponere occupabo, quod publici ſaporis non eſſe, neque adeò ad vulgi guſtum, ne ipſi quidem Antiquarij, opinor, inficias ibunt. Id ſubminiſtratum nobis ex Elegia vi. libri i. verſu illo:

D *Neu iuuenes celebres multo ſermone, caueto.*

Poſtea quàm enim incauto, atque indiligenti neſcio cui, certè curucæ verius, quàm viro, peramicè aurem velliſſet, atque adeò ex parte ſua commonuiſſet ſedulò, operam obſeruationi curioſius dare porrò vti inſiſteret tandem, ne maritæ communi, eluſa cuſtodum vigilantia, foras amplius quaſi catillatum proficiſci, furtímque viro ſuo facere de more poteſtas eſſet ſcilicet, ſobiicit deinceps:

Me quoque ſeruato, peccet vt illa nihil.

quaſi diceret: Quod ſi amationis noſtræ ſocietas ſuſpecta fors fuat tibi, cauſam haud dico, quin me apud te quoque domi aſſeruari iubeas tuæ,
E paratum vltrò ipſum me vel mancupio dare tibi, dummodò cum tua. Ridiculè, imò hercule nequiter nimis. quid enim aliud quæſo fuerit iſtud, quàm *Lupo* (quod aiunt) *ouem committere?* vel (quod non minus Plautiſſat) *Agninis lactibus canem alligare fugitiuam?* Atque hæc & homini amatori, & Poëtæ tamen condonanda: Clauſulam verò illam velle quid dicam ſibi? *Peccet vt illa nihil.* an Tibullum præſtare ſcilicet, Deliam à ſe pudicam fore, nihilque adeò humanum, aut muliebre paſſuram? Minimè verò; & pugnat

ſententia iſta cum argumento totius Elegiæ. Sed corrigenda haud dubiè ex Ouidio, inter alia huiuſdem loci exempla, etiam huoc verſiculum in rem ſuam producente; ac pro, *Nihil*, *Minus* repræſentante, hoc modo:

Me quoque ſeruato, peccet vt illa minus.

cuius Ouidianæ ſcripturæ hæc erit ſententia: En paratum me, Deliam tuam (quamdiu quidem ſeorſum cum illa, vnúmque ac eundem in locum concluſus fuere) ſartam tectam, id eſt, caſtam & integellam præſtare tibi; non quidem à memet ipſo (ne fruſtrà ſies) ſed verò à reliquis iſtis riualibus meis, cuculis tuis; quos ego omnes vno hoc quaſi ictu expoſitos, miſeréque eliminatos in poſterum, arcebo ab ingreſſu facillimè: quippe oculos meos in Deliæ tuæ oculis habiturus aſſiduò, neque vel vnguem (quod dicitur) latum ab horruli eius cuſtodia receſſurus. Id ita futurum (vt dico) quamuis audacter meo periculo ſpondeo; faxóque, vt poſt hunc diem, præterquam memet (quem vnũ excipio, vt puto pudenter) amorum communium exercitorem, ſubſeſſorémque matrimonij tui, quaſi partiarium, alium porrò habiturus ſis neminem. Illa autem eam in rem multò firmior ac circumſpectior cautio, qua eidem commarito conſuadet ſuot)

Nec iuuenes celebret multo ſermone.

hoc eſt, ne cum tauris (vt apud Flaccum eſt) iunioribus neque ioco, neque ſerio ſermonem longiorem ſerat, aut copulet, quàm neceſſe eſt probæ, *Celebrare*, igitur hoc loco aliud non erit, quàm Colere, ſeu frequentare, id eſt, vſurpare crebrò, ac velut glutino quodam attractos ad ſe retinere amatores,

Bene (puta) *ſalutando, compellando blanditer,*
Oſculando oratione vinnula venuſtula:

ſicuti docet Comicus: atque ita quodammodò alimenta præbere prauis catulientium cupiditatibus; formoſæ vt conſueuere. quòmodò & apud Nonium in verſu Lucillij vocabulum illud accipiendum haud incallidè videor deprehendiſſe. Sic enim inibi:

Multis inductis ſermonibus concelebrarunt.

cui hoc gloſſema præmiſſum legitur:

Concelebrare, diu amare, dictum à celebritate.

Quæ explicatio ſi quidem ab antiquis eſt, (vti ipſius ſanè eſſe non dubito) incredibile eſt, quàm luculentam hariolationibus noſtris alluxerit facem, neque ad Tibullianum hoc dicendi genus illuminandum modò, verùm etiam ad ſcalmos aliquot Lucilliani naufragij (qui apud Grammaticum eundem miſerrimis modis diſpulſi, diuulſique, octo amplius locis viſuntur) columbaribus ſuis redditos, nouo quaſi ferrumine coagmentandos: quod an proſperè ſub manus ſit ſucceſſurum, equidem vehementer dubito. ego tamen, tanquam ex ſententia euenturum, capiam experimentum. Id autem commodius quò fiat, numero plurali in ſingularem commutato opus eſt nobis: vt ad hoc porrò exemplum Cento iſte Satyricus ſic quaſi per Satyram conſuatur:

A *Quid dare, quid ſumti facere, ac præbere potiſſit,*
Præſerunt, labra delicat, hunc delenit amore.
Aſſequitur nec opinantem, in caput inſilit, ipſum
Commanducatur totum complexa, comeſtque.
Si verò das, quod rogat, & ſi ſuggeris ſuppum,
Magna penus paruo ſpatio conſumta peribit.
Omnia viſcatis manibus leget, omnia ſumet:
Crede mihi, preſſè auferet omnia.

Phryne nobilis illa, vbi amatorem improbius quem
Multis inductum ſermonibus concelebrauit,

Fateor nonnulla in his aliter, atque apud Nonium lectitantur in exemplum producta. ſed tamen elementer omnia; nec præter morem Correctorum. Et ratio in promtu. Quid enim graue, B ſi pro, *Inductis*, *Inductum*, repoſuimus, pugnantium inter ſe Lectionum ſententiis adducti maximè? quarum aliæ, *Inde locis*, aliæ *Inclutis*, nobis ob oculos adducebant; vtrumque nihil ad indolem faceriarum Phrynes. Quod autem nos reſtitutum ſubdidimus, etiam principium nobis Elegiæ huius in memoriam reducit, vbi cum Amore pellaces eius Dei inſidias expoſtulat Tibullus, inſtituta hunc in morem querimonia ſua:

Semper vt inducar, blandos offers mihi vultus.

Inducere enim antiquis, *Illicere in fraudem*, & *præmium*, delinimentiſque ac illecebris quibuſdam C pertrahere ad ſe, & quaſi excantare,

Blandimentis, ornamentis cæteris meretriciis:

id quod notum es Plauto. Vnde & Catull.

Inducens in amorem, &c.

De verbo verò *Concelebrare*, vt in totum Marcello aſſentiar, necdum à me ipſus potui impetrare. niſi tamen, *Diu amare*, apud illum, pro Amanter rogare, vel potius precibúſque ac ſuppliciis exambire, & quaſi *Exobſecrare*, poſitum autumemus. antiquè, atque adeò Plautinum in morem, quo ille in Menechmis vſus, & quidem planiſſimè:

Menechme, amare ait te multùm Erotium,
Vt hoc nunc vna opera ad aurificem deferas.

D Vt *Concelebrauit*, pro diu, ac multis delenificis dictis factiſque amatorem obnoxium reddidit ſibi, aſſiduiſque exorabulis animum ipſius ſenſim labefactatum vſque eò eſt aurigata, quoad in quæſtione electauerit, quaſi exterebrans peſſima;

Quid dare, quid ſumti facere, ac præbere potiſſit.

nota meretricum arte; apud quas pluris eſt manubiarius, ſeu Ferentarius amicus vnus, quàm conſiliarij decem. Atque hæc votorum ſumma. nam cætera [illegible]. Quæ quidem eiuſmodi datorem probum ſemel nactæ quum fuerint, quid aliud reſtat porrò, niſi vt, quantum E poteſt, miſellum illum, & cuius animus, vbi amat, affixus eſt clauo Cupidinis pluſquàm trabali; viſco mero, hoc eſt, blanditiis amatoriis, præſeruiendo ſcilicet, atque omnibus modis, qui quidem morigeri ſint (aſſiduò, an accubuo?) obſequelam faciundo, deleniendo te voluptatum, labiiſque inter diſſauiandum valgiter & quaſi columbatim conſerendis, hiulcandiſque, hoc enim, *Delicare*, eſt, vel ipſo Marcello interprete) prorſus omnia, imò nihil reliquum faciundo, in plagas multò validiſſimas præcipitem coniectum, pediciſque ac manicis, adde laqueis, & quidem lentiſſimis irretitum; haud

viuum à ſe porrò Paechæ illæ dimittant prius, A quàm & vaſis,& marſupio omni eſenteratis peniſſimè,eueruem, eſpeculiatum ,emedullatum denique ne dicam articulatim conciſum ad incitas demum,ac mendicitatis terminos Penthea ſuum rrdegerint peſſiuiæ: eique homini nænia de bonis dicta fuerit. *Delicare*, ergò vnicè bic ſuo foerit loco,vt ad [illegible] referatur , gypſatiſſimum Diouæi aucupij genus; neque mediuſfidius vel Iunianæ,vel etiam Turnebicæ ſententiæ poſtponendum;quorum alter:*Præſternit labra delibus*,alter,*Labra delingit*, maluit reſcribillare.

Etiam , *Delenit amore*, pro *Delinit* , in Lucilij verſu emendandum auguror. quod à *Delenire*, B deductum placet,verbum Plauto,& antiquioribus illis multò celebratiſſimum. vnde &,*Delenifica facta*, apud eundem: item , *Delenificum ingenium mulierum* , apud Turpilium: cuius Simplex eſt, *Leno*. neque aliunde hercule & *Leno* , & *Lenocinium* deriuata videri poſſunt. *Delinit*, enim locum hoc loco babere non poteſt , ac fruſtrà in eo Nonium, & literatores noſtros fuiſſe , ſi non aliud,at certè ſecunda verbi ſyllaba eoſdem poterat commonefacere, quam natura breuem Longorum verſuum rationi contumaciſſimè aduerſari videmus.

Ad *Delicias* porrò (quæ meo quidem animo à C verbo , *Delicare*, compoſitæ videntur) & *Delenimenta* iſta Veneria etiam ſequentia accommodare auſim:

Aſſequitur nec opinantem , in caput inſilit,&c.

Caput , enim non quidem pro ſumma , ſed verò media corporis parte , colcata inquam cuſpide illa,qua viri ſumus,dictum accipio,quomodò & ipſe Lucillius alibi:

Natricem impreſſit natibus craſſam,& capitatem.

Atque in banc ipſam , quaſi in equuleum, non exſpectato dum ab amatoribus ſolicitentr,inſulturam facere meretricem improbiſſimam ſimul , ac viroſiſſimam ſignificat , ſatis Satyricè, imò herclè nequiter. quam metaphoram ſpirant etiam proximè ab bis dependentia : D

Ipſum

Commanducatur totum complexa, comeſtque.

Quis enim non videt, de voracitate & ingluuie baratri muliebris agere Lucillium, auariter in ſe non quidem merum , ſed ſerum virile ingurgitantis,ac Penitam iuuenci ſui caudam emulgentis peniſſimè? Vnde Tralationes illæ frequentes apud Poëtas:*Deglupta mœnas*,*Deglubere* , verbúmque eiuſdem Simplex : *Vorare tenta*,*Ligurire*,*Catillire*.*Exſorbere*; & cæteræ,ad *Vim*,*ac Vomitum illum Lucilianum* transferundæ ; neque minus adeò ad E Lucretiana illa libri IV.

Quum iam præſagit gaudia corpus,
Atque in eo eſt Venus, vt muliebria conſerat arua,
Adfigunt auidè corpus,iungúntque ſaliuas
Oris,& inſpirant preſſantes dentibus ora.
Nequicquam,quoniam nihil hinc abradere poſſunt:
Nec penetrare,& abire in corpus corpore toto.
Nam facere interdum id velle,& certare videntur.
Vſque adeò cupidè Veneris compagibus hærent,
Membra voluptatis dum vi labefacta liqueſcunt.

& alia huius modi, quæ tota eius libri parte fuiſſimè perſequitur Carus : in quibus eſt & illud:

Et commiſcendo cùm ſemen fortè virile
Fœmina commulxit ſubita vi,corripuitque.

Ex quorum omnium vnanimi pariter , imò ſingulorum teſtimoniorum conſenſu , quàm ab Lucillio noſtro decenter ordo conſeruatus ſit, vides. qui primùm à ſuauiſſima ſermonis communicatione auſpicio capto, mox præmiſſa collabellationis licentia,ad extremam porrò amoris lineam deuolutus, quaſi per numeros & gradus quoſdam Eroticæ cõſuetudinis, feriem narrationis ſuæ pedetentim deduxerit. Sequentium verò verſuum partim à Feſto , partim à Nonio petitorum , vnde quæſo commodius , quàm ab ipſo Comicorum principe Interpretamenta arceſſamus? qui in Trinummo ea perſona adoleſcentuli præmaturè patruos ſapientis pronunciauerit :

Nam qui ab eo,quod amat,
Quàm extemplò ſæuiis ſagittatis percuſſus eſt, illico rei foras
Labitur , liquitur : Da mihi hoc (mel meum) ſi me amas, ſodes,
Ibi ille cuculus,Ocelle mi,fiat. & iſtuc,& ſi amplius vis dari,
Dabitur. Ibi illa pendentem ferit , iam amplius orat: non ſat
Id eſt mali, ni amplius etiam quod ebibit , quod comeſt,
Quod facit ſumti. nox datur ; ducitur familia tota,
Veſtipica,vnctor,auri cuſtos,flabellifera,ſandaligerulæ,
Cantrices,ciſtellatrices, nuncij,renuncij, raptores panis, & peni:
Fit ipſe, dum illis comis eſt , inops amator.

Eadem ferè inuenias Truculenti Scena I. Actus prioris , item ſecundi , denique per vniuerſam Comœdiam illam,qua Plautus noſter, vel Catone Tulliano teſte, maximè poſt Pſeudolum ſuam præ cæteris non immeritò gauiſus. in cuius exemplo ſuperiore pro derelicto habendum non fuit , vocem *Comis* , in vitio poſitam à nobis obſeruatam eſſe. vti & Scena proxima, vbi amici atque æqualis ſui prodigentiam apud patrem verbis extenuat , eleuárque ex parte ſua quantum poteſt idem ille, qui priora illa pronunciauerat, Lyſiteles:

Per comitatem edepol pater (ſcil. rem confregit)
Præterea aliquantum animi cauſa in delicijs diſperdidit.

Eodem planè ſenſu, *Benignus*, vſurpatum reperies in Truculento , quod in Sermonibus imitatus Horatius, pro eo qui profuſè prodigus viuit. *Comitas* enim,& *Benignitas* , prorſus eadem , ſiue in vitium,ſiue in virtutem alterutrum voles deflectere. & coniunxit vocabulum vtrumque Plautus in Milite, quaſi ipſus interpretans ſeſe:

Mihi ad enarrandum hoc argumentum eſt comitas,
Si ad auſcultandum veſtra erit benignitas.

Quæ idcircò producta à nobis longius , vt non ſolùm in *Suppi ſuggerundi*, item, *Magna penú illius ſit paruo ſpatio conſumta* , explicatione inueſtiganda, laborem demeremus, ac diminueremus Lectori,ſed verò vt & ſuperiora, ex Lucretio anteà interpretata , planiora etiam aliquantò faceremus. ſimul, vt exemplo Plautino , quod tam in Lambini,quàm Camerarij Codicibus , ab interpunctis laborare videbatur , per cauſam auxilium ferremus. Vnum etiam reſtare nodum video,

video, verum is in ſirpo, & cui enolando malus (ſicuti ſpero) cuneus quærendus non erit: quòd videlicet duos de vna quaſi fidelia parietes dealbantes, verſus iſtos poſteriores quatuor rapinis meretriciis re deſpoliabulis aſtruere ſimus auſi, quos Capite tamen proximo, in altero quodam eiuſdem Lucillij Centone, mattonatum in magnis dotibus inſolentiæ atque inſatietatibus, ſumtibúſqoe pluſquam decumatis applicituri ſumus poſteà. Fateor; nec tamen culpam hac in re admiſſam vllo modo agnoſcere lubet. Etenim hac obſonij varietate faſtidium Lectori detergere volui, eidémque hanc optionem facere potiſſimum, vtri Centonum hos ipſos adſutos mallet potius, ſuo arbitratu deligendi, non meo. in quo me certè pertinacem obſtrigillatorem babiturus non eſt. Nam quod, *Omnia*, pro, *Omnis*, ſuppoſui, etiam ratione me feciſſe autumo. Itaque cauſam haud dico. nam quid ea eſt opus?

CAPVT XVIII.

Tibullus quæſtioni acceptus, cur Carminum ſuorum Elogio expertem habuerit Auguſtum Cæſarem. Id in Coruini Meſſallæ, patroni ſui, gratiam factum veriſimile videri. Eius Catoniana libertas ac de Caſſio, Imperatore quondam ſuo. ſecura Auguſto ipſo vel conniuente, vel patientiſſimè diſſimulante, gloriatio. Benefacta maiorum ſuorum exaugere. Veneranda, pro Venerabunda poſitum videri in Tibullo. Cento Lucillianus ex decem plus minus Fragmentis reconcinnatus; in quo præter correctiones, ac Cenſuras, varia paſſim Scriptorum veterum teſtimonia ad partes conuocata, præcipuè Plauti, aut accipiunt lucem, aut inter ſe præbent mutuò.

MIRATVS ſum ſæpius, & miror magis in dies magiſque, vtique quoties in Tibullum incido, Poëtam eum inter tot tantáſque Coruini Meſſallæ laudationes, etiam Poëmate Heroico peculiariter eidem inſcripto, effuſiſſimè atque ex profeſſo decantatas (ne commemorem interim ambitioſam illam Triumphi ipſius de Aquitanis, non ſine auguſta fauentia, hoc eſt, fauſtis acclamationibus, deductionem) Octauiani ipſius, cuius imperio atque auſpiciis res tantæ, támque glorioſæ patratæ fuerant potiſſimum, nullam vſpiam Auguſti inquam Cæſaris mentionem feciſſe, ac ne id quidem tanto Principe dignum habuiſſe, quem vel tralaritio per cauſam ſaltem, quam dixi, carminis ſui elogio impertiretur. non dicam vulgata illa, qua magnus & opulentus; quódque, virtute ac Dîs volentibus, terra marique de ciuibus iuſtà ac hoſtibus victoria parta, ac ſtabilito firmiſſimè imperio, vni omnia ſecunda atque obedientia euenifſent (communia hæc ei cum multis) ſed quòd.

Ipſe colens Muſas, ipſáſque colentibus æquus.

omnes in hoc fauentiæ genere poſt ſe Imperatores fuerit ſupergreſſus. neque illi Maieſtatis ſuæ prærogatiua, neque maximæ adeò & grauiſſimæ Romani Imperij occupationes obſtiterint, quò minus pretium pro virtute excellentibus ſæculi ſui ingeniis Cenſoria æquitate ſta- A tueret. prorſus, cum præſtaret ſeſe, ad quē, quaſi ad alterum Mecænatem, vel (vt verius dicam) Genium, atque altorem ſuum, centuriatim vndique omnes literarum candidati concurrerent, perfugium in re crepera ſibique ac Muſis ſuis multò præſentiſſimum habituri. Cuius rei ego maxima hæc documenta habeo, quod Horatio (quamuis Libertini generis homini, tum coactoris filio) officium Epiſtolarum vltrò abs ſe per Mecænatem delatum faſtidioſè repudianti, non modò non ſuccenſuit quidquam, ſed etiam amicitiam ſuam familiariter inſuper ingerere perſeuerauit, idque ipſum in perpetuum apud B poſteros conteſtatum per ſcriptas literas eſſe voluit publicitus. Nam de munificentia verè Regia ac beneficiis in P. Vergilium cumulatè congeſtis, melius ſilere arbitror, quàm pauca dicere. ac propterea adeò haud indignus viſus, quem Tibullus etiam noſter, ceu communem Poëtarum omnium parentem, ac vindicem, ex Auguſtiſſimo auguſtiorem faceret præconiis ſuis. Quid igitur dicemus? Alieniorem à Principe ſuo Albium noſtrum fuiſſe? Fatendum vtique. neque enim aliud in rem præſentem aptius quod comminiſcar inuenio. quod eò etiam fie credibilius nobis, quòd eum ipſe Coruinum iſtum, potiſſimum ſtudiorum ſuorum patro- C num babuerit. eum inquam, qui tirocinij ſtipendia ſub Caſſio quondam Imperatore feciſſet, tanta haud modò ingenij, ſed linguæ etiam præditum libertate, vt ferociſſimum illum Cæſarianæ necis lituum ac ſtimulatorem, palam Imperatorem ſuum profiteri non vereretur. neque ea tamen cauſa ſequius Octauiani Cæſaris gratia vteretur. Fideiuſſor, quod dico, vnus mihi pro multis Tacitus. in cuius Annali quarto ex perſona Cremutij Cordi, pro Hiſtoriarum ſuarum ſimplicitate cauſam dicere iuſsi, ac deliberata morte ferocis verba in hanc ſententiam ipſo Tiberio præſente pronunciata leguntur:

D *Titus Liuius eloquentiæ ac fidei præclarus in primis, Cn. Pompeium tantis laudibus tulit, vt Pompeianum eum Auguſtus appellaret. neque id amicitiæ eorum offecit. Scipionem, Afranium, hunc ipſum Caſſium, hunc Brutum, nuſquam latrones & parricidas, quæ nunc vocabula imponuntur, ſæpe vt inſignis viros nominat. Aſinij Pollionis ſcripta egregiam eorundem memoriam tradunt, Meſſalla Coruinus Imperatorem ſuum Caſſium prædicabat: & vterque opibúſque atque honoribus peruiguere.*

Hactenus ille. Etenim Tibullus ipſe in partibus vel Pompeianis, vel Brutianis vt fuerit, gerræ germanæ. nam qui pote obſecro,

Ille qui necdum tempore natus erat?

E quippe cuius Natalem in Hirtij & Panſæ Conſulatum incidiſſe, communi iam opinione ſit receptum. idque de ipſius indicio ſcribēris de ſeſe:

Natalem primò noſtrum videre parentes,
Cùm cecidit fato Conſul vterque pars.

qui annus etiam Naſonis Poëtæ Genio præſignis eluit, eodem hoc ipſum à Tibullo accepto Pentametro teſtificantis. Verùm ſuſpiciones omnes miſſas faciamus, ad compertiora nos conuortentes. quo è genere, opinor, fuerit & illud in eiuſdem Mecænatis ſui Natalem:

At tibi ſuccreſcat proles, quæ facta parentis
Augeat, & circà ſtet veneranda ſenem.

Hæc enim Phraſis à Plauto eſſe ſuo ſe indicio probat, apud quem in Sticho Dinacium:

Benefacta maiorum tuorum exauge.

Iterúmque eadem Scena:

Benefacta meorum exaugeam.

denique paſſim alibi. Malim ibidem:

Et circùm ſtet veneranda ſenem.

Neque enim, *Circa ſtare*, ſed *Circumſtare*, loqui conſueuimus. itaque idem alibi quoque:

Hunc puer, hunc iuuenis turba circumſterit arta.

Niſi tamen *Circa*, pro *Circum*, poſitum dicamus. quod equidem non impugno, veterum præſertim auctoritate ſubnixum. Porrò, *Veneranda* iſtud, non patiendi nobis, verùm agendi potius vim effectúmque habere videtur. quaſi dicas, *Venerabunda*. neque enim ad fundamentum familiæ Coruinæ, hoc eſt, adoleſcentem Meſſallæ prolem (in cuius teneram impuberémque ætatem, iſta (vt ſic dicam) *venerabilitas*, locum necdum etiam habere poterat) ſed verò ad ipſum potius Meſſallam referendum. quem ſoboli ſuæ ſenem olim venerationi fore auguratur Poëta: proinde, vt æquum eſt patrem, qui quidem dicto audientes liberos produxerit ſibi. Atque hic idem Tibulli locus confidentiam porrò addidit nobis, ad quoddam Lucilij exemplum maiore fortaſſe conatu, quàm ſucceſſu audacter ſolicitandum. quò Centonem concionaremus ſcilicet, & membra Satyrographorum principis, quæ decem minimùm locis miſerrimè, ac pœnè articulatim concisſa hodie, diſpretáque apud Caſcos Grammaticos inueniuntur, in vnius quaſi ſententiæ corpus coacta, in priſtinum (ſi pote) reſtitueremus denique. idque anteſignani illius Scaligeri exemplo maximè, quem idem facinus iſtud in diuerſiſſimis Næuij, Ennij, Pacuuij, Attij, ac cæterorum veterum Poëtarum Fragmentis (quorum nunc deſiderium ſupereſt nobis) coaceruatis vndique ſummo ædepol cum plauſu, & gratulatione quantum eſt Quiritium, effectum nobis ac perpetratum reddidiſſe videmus. Cento verò, cuius nos ſarcinatores fuimus, ſic habet:

Quom tecum eſt, quiduis ſatis eſt, viſuri alieni
Sint homines, ſpiras, pallam, redimicula promit:
Explocamo digitos diſcerniculúmque capillo.
Vt cùm iter eſt aliquò, & cauſam commenta viai
Aut apud aurificem, ad matrem, cognatam ad amicã:
Aut operanda aliquo in celebri cum æqualibu' fano.
Tum verò ricini aurati, & nitet aurea mitra.
Hæc veſtimentis maculoſis aſpicis ipſe;
Quod deformi' ſenex, quòd paſdus, ac podagroſus,
Quod mancus, macer, exilis cum ramice magno.
Si verò des, quod rogat, & ſi ſuggeris ſuppum,
Magna penus paruo ſpatio conſumta peribit,
Omnia viſcatis manibus leget, omnia ſumet,
Crede mihi, preſſè auferet omnia.

In quo, Tibullianæ auctoritatis fiducia, *Operanda* (vt vides) reſcribere auſi fuimus, pro, quod in Nonio eſt, *Operatu'*. tametſi etiam haud inſcitè, neque ingratiis adeò meis, *Operandum*, reſtitui poſſit, ſalute ſententiæ maximè. cui vt conſuleremus, verſum alterum capite diminutum de

A noſtro expleuimus: ac duas vocabulas iſtas, *Tum verò*, præmiſimus verbis illis, quæ etiam emaculauimus: quum apud Nonium, adde Iunianum, vitioſiſſimè impreſſa extent. Quæ licentia noſtra ſi cui minus ex ſententia fuerit, poterit reliquis verſibus (cum Lucillio dicam) contentus tenere ſeſe, hunc inter præteritos habere. Iam quòd *Digitos*, pro *Digitus*; *Aſpicis ipſe*, pro *Aſpicit iſte*, inducto, *Tum*, ſuccidanea ſubdidimus, ea verò adeò interpolatio magna non eſt, inuidiæ nobis eſſe vt debeat, vel fraudi; apud non iniquos nimium iſtiuſmodi mercium æſtimatores ſcilicet. In cæteris porrò ſingulis Editioni potiſſimùm Iunianæ aſſenſum commodauimus noſtrum, excepto quòd in verſu ſecundo, numeris

B commutatis, *Spiras, pallam*, pro *Spiram pallas*, placuit reponi. atque adeò multiplicatio iſta *Spiris* potius, quàm *Pallis* viſa eſt conuenire. Vna enim vnius mulierculæ indutui Palla, ſatis ſupérque oppidò; non item, *Spira*, ornamentum adeò contortiplicatum, ac multiplex; nec vinctui capitis modò, ſed & ſuperbiæ luxuriæque comparatum ſexus huius multò ſumtuoſiſſimi. De Spiris Plinius Lolliæ Paulinæ cultum deſcribens, lib. 9. cap. xxxv.

Vidi ſmaragdis, margaritiſque opertam, alterno textu fulgentibus toto capite, crinibus, ſpiris, auribus, collo monilibus, digitiſque.

C De *Palla* verò opinionem noſtram confirmat Lucret. lib. 4.

Et bene parta patrum fiunt anademata, mitræ,
Interdum in pallam, ac Meliteuſia, Ceáque vertunt.

Vnde non parum lucis etiam Lucillianæ narrationi adfulget. Neque enim alia hîc Græcè, *Anademata*, quàm quæ Satyricus Latinè *Redimicula*, interpretatur. tametſi non ignorem aliis hoc loco; *Anademata mitra*, continenter, & ſine diſtinctione legi placere; & pro vinculis accipi, quibus mitra vincitur, capitique religatur, vt, *Mitra*, ſit numeri ſingularis, patrij caſus. quibus propemo-

D dum vti cum Lãbino aſſentiar, adiuuat Cẽtonis huius verſus ſeptimus, in quo ſubiicit Lucillius:

Ricini aurati, & nitet aurea mitra.

Quod reliquum eſt, linea octaua denique, *Macer*, nobis magis argumento viſum eſt facere, quàm *Miſer*, illud peruolgatum. veruntamen licet etiam legere, *Miſerè, vel Mancus*, copulandum hoc modo:

Quod mancus miſerè, exilis cum ramice magno.

Cæterùm binis prioribus verſibus quid ſignificare voluerit Lucillius, abundè nobis declaratum arbitror à Iuuenali, & ipſo Satyrico, eodémque in peruerſiſſimis mulierum moribus

E deſcribendis artifice admirabili. verbi cauſa:

Ad mœchum veniet lota cute, quandò videri
Vult formoſa domi: mœchis ſoliata parantur.

& alia eiuſdem farinæ plura, quæ tota paſſim Satyra vi. pertractantur, facientia pro nobis, ac ſexui illi multicupido, atque indomabili, meritò cum primis dolentia. Sequentium verò interpretatio ex tertio ingenioſiſſimi pariter ac diſertiſſimi Lipſij noſtri Variarum Lectionum libro acceſſenda. neque minus hercule ex Epigrammate Celtiberi Poëtæ, libri xi. cui initium fecit:

Iam certè ſtupido non dices, Paula, marito,
Ad mœchum quoties longius ire voles:
Cæſar in Albanum iuſsit me mane venire,
Cæſar Circæos. iam ſtropha talis abit.
&c mox,
Infelix, quid ages? ægram ſimulabis amicam?
Herebit dominæ vir comes ipſe ſuæ.
Ibit & ad fratrem tecum, matrémque patrémque.
Quas igitur fraudes ingenioſa paras?

Quod ipſum & Naſo io Arte illa attigit ſua, puellæ ſuæ cuſtodi coofulens:

Ibis, vt affectam, quæ non languebit, amicam
B *Viſitet, inducas ægra ſit illa tuis.*

De *Operatione* autem *cum æqualibus in fano* Tibullus ipſe lib. 1. Eleg. vi. ad incautum fallacis ouptæ coniugem:

Exibit quàm ſæpe time, ſeu viſere dicet
Sacra Bona, maribus non adeunda, Dea.

Etiam Hexametri octaui, ac duorum ſequentium explicator idoneus præſto io manibus nobis idem Tibullus eſſe poterit, argumento illo haud inani deſloccato Veneris ſuæ marito aurem peruellens:

Iſta hæc perſuadet facies, auribúque lacertos
Vinciat, & Tyrio prodeat apta ſinu?
C *Non tibi, ſed iuueni cuidam vult bella videri,*
Deuoueat pro quo rémque, domúmque tuam.
Nec facit hoc vitio, ſed corpora fœda podagra,
Et ſenis amplexus culta puella fugit.

Reliquum de, Suppo, eſt. quod more ſuo, hoc eſt, diuinitus enucleauit Ioſephus Scaliger, ac ſignificatum Prouerbialem habere primitus ex Feſto nobis & Iſidoro oſtendit. vt, *Si ſuggeris ſuppum*, aliud nihil ſit, quàm, Si Iunoni illi tuæ petaci ac ſumtuoſæ ex ſententia reſpoodes: id eſt, ſi quod optat facis. verbi cauſa: Si de omnibus, quæ in Milite Plautioo à Periplictomene ſingillatim recenſeutur, morem ſine mora gerere illicò, gratiámque Helenæ tuæ de exactio-
D nibus iniquiſſimis facere inſtiteris, ſuo arbitratu, & adfatim quotidie. oeque Bollanus adeò, hoc eſt, ita cerebri felix eluas, vt de vlla petitione abnuere ipſi in animum portò vnquam inducas tuum: quamuis priuſquam Galli cantent flagitatrix illa ſomno excitet tete, hiſque & horum ſimilibus improbiſſimis poſtulatis aures continenter obtundat tibi:

Da, mi vir, Kalendis meam quod matrem iuuerit.
Da qui farciat, condiátque: da quod dem Quinquatribus
Præcantatrici, coniectrici, hariolæ, atque haruſpicæ.
Flagitium eſt, ſi nihil mittetur, quo ſupercilio ſpecit?

E & cætera, quæ ibidem in re præſenti lectitare eſt portò. Nam ne verbum eiuſmodi ex vxore vnquam audias:

Eme, mi vir, lanam, vnde tibi pallium
Malacum, & calidum conficiatur, tunicaque hiberna bona
Ne algeas hac hieme:

cautum atque prouiſum iampridem, nullúmque adeò ex ipſius parte periculum eſſe intelligo tibi. quod propterea iſtuc quoque appooere eſt viſum, vt ſit, quod Lucillianum illud etiam explicet nobis, de *Veſtibus maculoſis*, id eſt; quamuis immundis atque ita ſordidis, vt nutricis pallia

A videri poſſint. quibus boous curruca ille, nec pannis minus, quàm aonis obſitus, miſerum in modum ſeoectutem ſuam fouere, ſuſtentare, imò oblectare cogitur. qui vxori cordi aut curæ non eſt, non magis vtique, quàm ſi hinc ducentos annos in hominum cenſu eſſe deſiiſſet quum ipſa intereà loci quæſitiſſimis ac tranſmarinis cuiuſque geoeris facetiis, hoc eſt, Aſiatico ornatu, omnique adeò luxu, mollitie, ac laſciuia diffluat: prorſus; ſine modo vllò, ac modeſtia matronali. At enim vnum veoit in mentem modò, diſcrepantem librorum numerum io cauſa fore,
B quò minus conglutinatio hęc noſtra fidem apud Lucillianos amatores ſit repertura. Sed quaoti eſt illud, obſecro? modò verborum, & (quæ ratio maxima eſt) apta, & quaſi catenata ſententiæ ipſius coonexio cauſam à nobis dicat? conſtétque apertiſſimè in partem iſtam oou rarò à Grammaticis latam culpam admiſſam: vt quod ad librorum, quos citant, oumeri ſummam attinet, perperam, imò præpoſterè ſæpe ratio ſit inſtituta. prorſus; nihil ad Arithmeticam. qua in noxia ita crebrò, & quidem manifeſtò deprenſus iampridem Nonius, vt pigeat commeminiſſe. Et tamen præter Fragmentum
C vnum aut alterum (omitto ea, quibus libri numerus præfixus noo eſt) reliqua omnia ex triceſimo Satyrarum eſſe, ipſe ille, quem dico, Marcellus haud grauatim (vt opinor) ex parte nobis adſtipulabitur ſuæ.

Capvt xix.

Acris expoſtulatio de auaritia, perfidia, atque iniuriis noſtratium quorundam Cauſidicina. Tibullus à magni cuiuſdam viri criminatione, Seruiana potiſſimum auctoritate, vindicatus. In omnibus Sacrificiis priſcis caſtitatis obſeruationem fuiſſe,
D *præter Natalitia: in quibus Mutino non minus, aut Volupiæ, quàm Genio, vel Iunoni Natali operari ius erat. Accurata de iiſdem Natura Deus conlectanea: eóſque ture, mola ſalſa, & vino, atque id genus libamentis; non verò omentis iuuencum ſumtuoſis, aut eximiis hoſtiis, etiam in Principum virorum Natalibus, ſolitos propitiari, ſuperſtitibus exemplis patefactum. Laris, & Genij confuſio argumento haud inani, hoc eſt, Sacrificiorum inter ſe pugnantium ratione diſtincta. Humana auaritia contagionem ad Deos quoque Ethnicorum, imò ad ipſum vſque Capitolinum Iouem penetraſſe. Iuno cognomento Iuga. Cerinthus, maritus Sulpitiæ. Ei*
E *Cornina amationis vetus riualitas ſuſpecta.*

Invidiæ mihi, ſpero, futurum oon eſt, ſi Tibulli Manibus, immeritiſſimò oppugnatis, defenſor & quaſi propugnator venero; cauſæ magis æquitate, quàm virium mearum conſciẽtia fretus. eò dico, ne apud incorruptos Iudices plus valeat gratioſiſſimi accuſatoris noſtri claritudo, quàm liberum ac ſimplex Albianæ innocẽtiæ patrocinium. in re præſertim, vnde nec præmium aduocato, nec gratia quæritur: contrà quàm volturij faciunt noſtri, vel hirudines potius. neque enim aliter hæc Fori tintinnabula

A appellitanda. de Crumeni mulgis iſtis loquor, qui (vt verè non minus, quàm argutè ſummus Orator Gracchus prædicabat) *ab omnibus pretium accipiunt, & omnes fallunt.* nihilque adeò peius metuunt, quàm ne aut gratis de Iure conſulentibus reſpondiſſe, aut ſine mercede pro clientibus ſuis cauſam in iudicio dixiſſe conuincantur. quorum ita profunda, atque adeò indomabilis eſt ſitis, vt ne ſanguine quidem infelicium litigatorum expleri queant. Neque verò eſt, quod iniuriarum formulam nobis porrò intentet quiſpiam, quicunque de ſe modò bene ſenſerit ſcilicet;

B
Vindex auara fraudis, & abſtinens
Ducentis ad ſe cuncta pecuniæ,

&, quæ ſequuntur. Noui enim ex hoc ordine complures, ad quos iuſtiſſima hæc querela noſtra non magis, quàm ad immeritiſſimos pertineat. Bonos, dico, & qui bonam à clientibus exiſtimationem atque honorem pluris, quàm illutibilem illum lucri odorem, ac inſanas largitionum ſtruices faciant: certè, quibus maxima in Iure Cautio eſſe conſueuit, vt Præuaricationis non culpam modò, verùm omnes etiam perfidiæ ſuſpiciones à Patronatu ſegregent ſuo. Scires apud ipſos necdum antiquatam prorſus Legem illam Romuli Decemuiralem: PATRONVS SI CLIENTI FRAVDEM FAXIT, SACER ESTO. C Verum aliquando in rem præſentem: ne doloſè (id quod nonnullos hodie factitare videmus) inſtitutam ſemel Poëtæ noſtri defenſionem mutato derepente conſilio, arreptáque hac, quaſi per cauſſam, legitima ſermonis excurſione, abrumpere, deinuare, ac deſerere velle videar. in qua (vt à diuerticulo tandem inchoata porrò narratio repetatur) iterum quæſo; &, cum Catullo meo, *veniam peto pudentem* (ſperóque ab æquis & incorruptis Cenſoribus impetraſſere haud grauatim, vt antequam de honore Equitis Romani, D vel igoominia ſeriò demum ſententiam ferant, verbum illud vetus aliquantiſper ruminentur cum animo ſuo:

Amicus Plato, amicus Socrates, ſed magis amica Veritas.

neque pro præiudicio haberi velint iniuſtè inſtitutam à Prærogatiuæ auctoritatis viro Actionem: qoam hiſce propemodum conceptam verbis videor commeminiſſe:

Elegiam Tibulli ſcilicet libri IV. *in Natalem Sulpitiæ non optimo conſilio ad Iunonem directam videri. Quid enim inſolentius, quàm orare eam pro impudicitia puellæ ſuæ, quæ eſſet numen matronalis caſtitatis?*

E Atque hæc eius, quam dico, controuerſiæ in Forum literarium deducendæ potiſſima capita. cuius equidem occaſione nemini opinor, cum Iaſone, Baldo, vel etiam Accurſio negotium erit; ſed verò cum priſco ſollennium Sacrorum ritu, hoc eſt, more Genitalibus diebus celebrato antiquitus. Cuius ego fiducia fretus hanc litem conteſtatam modo, ne inteſtata porrò exiſtat diutius, confido me Seruiana auctoritate effecturum, qui locum illum Vergilij ex Ecloga III.

Phyllida mitte mihi: meus eſt Natalis, Iola:

huiuſcemodi nobis Commentario illuſtrauit:

Phyllida, ſcilicet communem amicam, cauſſa Natalis diei, in cuius tantum ſacrificio licebat voluptatibus operam dare. Nam in aliis ſacrificiis erat caſtitatis obſeruatio; quod etiam ſequentia indicant, vbi dicit:

Cùm faciam vitula pro frugibus, ipſe venito.

id eſt, cùm pro frugibus ſacrificare cœpero, tu tantummodò venito.

Hactenus Interpres: quaſi ex Dametæ perſona diceret ſcilicet: Nunc (ô Iola) dum per Naturæ Deum licet, imò ius fáſque eſt, nec religio impedit, quò minus amare, catulire, ac delicias B dicere, vel facere potius, poteſtas ſit nobis: eia fac, obſecro ſodes, commarito tuo hanc gratiam, vt amicam Phyllidem vtriuſque noſtrûm remittas mihi. aratiunculam pro copia abs te ex pacto vt habeam ſcilicet in aruo communi exercendo, partiarij in morem: vſu, haud mancipio dico; mutuúmque inuicem facturus, quum voles: tuo arbitratu, ac Phyllidis noſtræ maximè. Ita enim res diuina ritè hîc fuerit mihi, Natali meo, dierum optimo. At ſimul ac ſtatum & anniuerſarium (quod, quaſi per manus tradito à maioribus more, Magnum turi indigitare conſueuimus) Ambarualiorum tempus aduenerit, ipſe præſto nobis in partem adeſſe, facito C commemineris. ſed ſine Phyllide tamen (vt ſis ſciens) ne quid ineptiarum fortè, inter amantes vt ſolet, quod feſtum vitiet diem, ruſticíſque ceremoniis obſcæuet, per imprudentiam eueniat ſcilicet. ita, vti Succidanea exinde ſit opus; vtque piaculum dare conſocerus tuus cogatur poſteà: ſiquidem Cererem, cæteróſque Agricolas Deos, ob ſacra ſua, illicita nimium ac profana libidine polluta, meritiſſimo hercule iratos infeſtóſque placari ac reconciliari poſtulet ſibi. Quæ ſingula eò fuſius, curioſiuſque placuit enarrare, atque ipſius adeò Interpretis ſuccidaneum quaſi interpretem agere; vt ſiue decori, D ſiue etiam Religionis obſeruantiam exigas, in neutro ſanè Tibullum opera ſua parcum, aut incogitantem fuiſſe demonſtrarem. qui, quum in reliquis Feriis omnibus (in quarum frequenti commemoratione magnam Tibulliani operis partem conſumtam videmus) adeò ſeſe à rebus Veneris caſtè ac contentè habuerit hactenus, vt etiam tanquam profanos, ne dicam impuros impiatóſque, & quaſi pollutos pago, emanere iuſſerit, atque ab aris diſcedere,

Queis tulit heſterna gaudia nocte Venus;

tamen in Natalitio puellæ multò lepidiſſimæ inſtitutum illud ſuum non ſine cauſa (vti antea oſtenſum) prorſus migrauit. quippe qui E iam inde ab antiquo compertum haberet aliis libaminibus iſtiuſmodi Sacra conſtare haud temerè ſolere ſcilicet: neque cum Februli aut Caprotina ſibi, ſed verò cum *Genitali* potius (vti eam Carmine Sæculari indigitat Horatius) Iunone negotium eſſe, Iunone inquam, quæ ſexui illi ſequiori lucis primum tuendæ copiam dediſſe cenſebatur, non item viris, qui natales ſuos Genio acceptos referebant potiſſimùm, ita deſcripto à Muſa Venuſina:

Natura Deus humana, mortalis in vnum-
-Quodque caput, vultu mutabilis,albus, & ater,
Scit Genius, Natale comes qui temperat aſtrum.

Succidaneus Seruio ſubdatur etiam Propertius eâdem, qua nimirum Tibullus, ſolitus caſtimonia

Natalem domina concelebrare ſua.

Argumento ſint illa libri tertij:

Cùm fuerit multis exacta trientibus hora,
Noctis & inſtituet ſacra miniſtra Venus,
Annua ſoluamus thalamo ſollennia noſtro,
Natalisque tui ſic peragamus iter.

Quòd ſi pudicitiæ matronali Præſtes tantùm, ac præſes Iuno (vti velle videtur vir doctiſſimus, B

Modò quem ex aduerſo dicere feci)

cedo, quidnam ſacramento illo meretricio apud Petronium:

Iunonem meam iratam habeam, ſi me vnquam meminerim virginem fuiſſe.

Quid denique Iuuenalis exemplo faciemus, ita de viro ſeaus ſui deſertore Satyricè ſcriptitantis:

Et per Iunonem domini iurante miniſtro.

Quorum omnium concurrentibus in vnum teſtimoniis, ac veri ipſius præſidio ſuffultus, contendo, aſſeróque Albium noſtrum, nimis hercule immerito ſuo reum factum: ideóque non ſententiis omnibus abſoluendum modò, verùm C etiam publico inſuper Decreto. cohoneſtandum. & ne qua portò hac ex re controuerſia amplius exiſtat in poſterum,

Edicto perpetuo cauendum, ſanciendum.

Nam quid, per Deos immortales, abſurdius, quàm vt Poëta, adde Eques Romanus, Romani ritus imperitus fuiſſe exiſtimetur? quaſi verò non ſollenne, ac ciuibus vniuerſis commune Sacrum iſtud fuerit ſcilicet; ideóque ignarum nemini, qui quidem ex ſe natus non foret, hoc eſt, qui Genium ſaltem haberet aliquem. nedum Tibullo ingenioſiſſimo iuxtà, ac generoſiſſimo Poëtarum, & quem iſtiuſmodi ceremoniarum minimè rudem res ipſa vociferatur. vel in hoc D ipſo carmine, quàm omnia veteri ex diſciplina? ſicuti & illud de Seruij Sulpirij filia, quam nón hoſtiis, ſed tuſculo tantum, meróque & libo ſupplicantem, pacémque à Iunone volente propitia voris ac precibus ſibi exambientem inducit. ſcilicet, quia religione cautum erat, ne Feriis Natalitiis Diis rerum genundarum (vti veteres illi loquebantur) auctoribus, Genio puta à viris, Iunoni à mulieribus, animatum quod eſſet, immolaretur quidpiam. Vnde & antea in Natali Cerinthi ſui libro II. vbi Poëtæ cum Genio res E erat, iiſdem libamentis illis, quæ dico, Deum iſtum Semonem ſibique & delitiis ſuis emollitum ac malaciſſatum dimittit:

Vtque ſatur libo ſit, madeáſque mero.

In quo error etiam illorum confutandus, qui Lares cum Geniis confundere veriti non ſunt. Nam quid obſecro ſimile? quum contrà ex Horatio, Plauto, & Tibullo noſtro meridiana luce liqueat illuſtrius, Laribus rem diuinam fieri ſolitam, haud ture aut frugibus ſalſis modò, vel etiam pulte Fabata in Focum patellarium appoſita, ſed verò agna, porco, vitula, pro copia atque inopia ſacrificantis, non quidem temporibus illis antiquiſſimis, & quum (vt idem nos Tibullus edocet) *Stabat in exigua ligneus æde Deus:* (tunc enim, exemplo mortalium, contentiſſimi etiam Immortales, præſertim ſemipagani, ac Penetrales dij illi, vel eodem Tibullo teſte, quando ibidem ſubiicit ſtatim:

Hic placatus erat, ſeu quis libauerat vuam,
Seu dederat ſancta ſpicea ſerta comæ)

ſed verò aureo ſæculo, quod conſequutum poſteà; quum paupertas in cœlo quoque odio eſſe probróque haberi cœpta, atque ad ipſos Olympi habitatores penetrare auaritia. ad quam propitiandam non iam innocentiam amplius, aut pietatem, verùm victimas auratis cornibus præfulgentes altaribus admouere fas eſſet. idque ex ipſius Iouis, & quidem Capitolini, præſcripto potiſſimum, non niſi minis extis, hoc eſt, centum pondo auri (ſi Petronio credimus) iampridem exorabilis. At non ita Genius vitilis, nec muliebris Iuno, cognomento Natalis; quos vtroſque (quod mortalium vitam Numine ſuo præſenti inuiſere, atque adminiculari crederentur) per omnem ætatem annis religionibus acerſi à ſingulis mos erat; haud quidem ſumptuoſis hoſtiis cæſis, verùm ferro ac ſtrue tantùm, floribúſque *& mero Deſuſo pateris* malaciſſandos. atque hæc fini ad extremum vſque cupiditates eorundem conſtitiſſe, etiam in principum ac Triumphalium virorum Natalitiis vel illa indicio fuerint quæ in ipſius Meſſallæ, patroni, imò Genij ſui Natalibus à Poëta noſtro canuntur lib. I.

Huc ades, & centum Ludis, Geniúmque choræis
Concelebra, & multo tempora funde mero.
Illius è nitido ſtillent vnguenta capillo,
Et capite & collo mollia ſerta gerat.
Sic venias hodierne: tibi dum turis honores,
Libáque Mopſopio dulcia melle feram.

Vides, quanta teſtimoniorum conſpiratio. vnum excipe Horatij iſtud:

Cras Genium mero
Curabis, & porco bimeſtri
Cum famulis operum ſolutis.

Sed hoc explicatu facile. Neque enim eo loco de priuato Lamiæ (cui Oda illa nominatim inſcripta) Natali ſacro agi, verum potius de feſtis, amœnis ac voluptuariis brumæ diebus, feriiſq; Genio, hoc eſt, menſæ & hilaritatis, noo Naturæ Deo inſtitutis id ipſum intelligendum (vnde &, *Hyems genialis*, Vergilio cognominata) edocti iampridem cùm à nouis, tum à vetuſtis Poëtæ illius enarratoribus ſumus oppidò. *Curatio* ergo *Genij*, hoc loco non vlterius, quàm ad meliorem Genialis vitæ cultum, obſonationémque ſolito liberaliorem extendenda. quam *Porco bimeſtri*, (qui potiſſimum cœnæ caput futurus) celebratum iri prædicat, comedendi, haud immolandi cauſa cæſo ſcilicet. Ritè etiam preces illæ à Tibullo conceptæ:

At tu ſancta faue, ne nox diuellat amantes,
Sed iuueni quæſo mutua vincla para.

Ritè inquam, atque ea dignitate. Etenim & cubili & connubiis præpoſita antiquitus Iuno. vnde & Iugæ cognomento ornata meritò. Quid ergo graue, ſi pro ionupta Sulpitia hoc à Iunone

votis expoſcat Tibullus, vt vinculo aliquando maritali Cerintho ſuo copuletur? Cerintho dico, cui legitimis nuptiis poſteà eampſe ſociatam fuiſſe ex altero Poëtæ loco, ſuprà à me laudato, veriſimiliter veréque nobis perſuadere poſſumus. Nam quid aliud volunt obſecro ſibi verba illa?

Annuat & Cerinthe tibi, quodcunque rogabis.
En age quid ceſſas? annuit ille: (ſc. Genius) *roga.*
Auguror, vxoris fidos optabis amores.

Etenim haud aliam hercule ego, quàm Seruij illius Sulpitij filiam ſuſtineo interpretari. At verò etiam hic illud ex trauerſo controuerſum fieri poſſe video, qua potiſſimum cauſa de pudicitia ac fide Sulpitiæ ſuæ addubitantem (vti apparet) Cerinthum induxerit Tibullus. credo, propter conſuetudinem Meſſallæ, veteris amatoris eius; & de quo, Cerintho (quamuis legitimo coniugi) ſatis etiam necdum acceptum eſſe poterat, eum in partem amorum communium receptum poſtliminio non habiturum; tanta præſertim factione opibúſque inſtructum, tótque maiorum imaginibus ac Triumphis ſubnixum opportunum ſibi, ac ſuſpectum meritò partitij ordinis multò potentiſſimum æmulum atque riualem.

Capvt xx.

Tibullianæ paupertatis cauſſa peniſsimè ac pleniſsimè excuſſa. Eius res inuidia à Poeta ipſo in publicam bellorum ciuilium calamitatem veriſimiliter rejecta, ac deriuata; præter aliorum ſententias. Cæſarianos milites Furum ac luporum, *hoc eſt, tacito Prædatorum nomine inſignitos: eaſdémque porrò, Octaniane inſolentiæ cauſſa maximè præcularibus factis, perpetua paßim ſtigmata Albiano carmine inuſta. Propertij lenitudo, id eſt, patientia atque obſequium aduerſus Cæſarem. Tibullo ſatis ſupérque reliquum, qui ætatis ſuæ reliquias oblectaret, fuiſſe. Eiuſdem locus vnus & alter bona manu acceptus. Crinitis error denudatus.*

Memini me in Commentariolo Horatiano, non ita pridem edito, ad illud Satyræ IV. lib. I.

Nónne vides, Albî vt malè viuat filius?

eorum hominum opiniones ſecutum, quibus haud timidè, neque dubitanter perſuaſum videbam, id ipſum à Venuſino illo in Poëtam hunc noſtrum prænomine Albiano inſignem, æqualem ſuum, imò Sermonum ſuorum Cenſorem (vti eumpſe idem in Epiſtolis appellitat) & quidem candidiſſimum, non candidè, ſed malitiosè nimis ac malignè detortum. E Eius rei fidem, quoniam veritati haud diſſentanea ſanè id temporis viſa, in ingenio præſertim mordaci, ac, ſuprà quàm cuiquam credibile ſit, Satyrico; haud abs re, neque alienum ab inſtituto fuerit noſtro, altius paulò demum ſubtiliúſque ire inueſtigatum. Qua quidem in re operam nos locaturos confidentia eſt ſedulò, ne quid porrò hærere ſub ancipiti poſſit. Ac primò nobis exterebrandum, quænam occaſiones potiſſimum Poëtam domi nobilem, adde Equeſtri cenſu,

A annulo inſignibúſque ſuffultum, ex tot tantiſque auitis ac proauitis opibus ad inopiam iſtam deiectum ita miſerè ac derepente perculerint: vtrúmne minus cautè ac cogitatè tractata res familiaris, nec moderata aut modeſta ſatis bonorum bene partorum abuſio, an verò neſcio quæ canina Scæua potius, id eſt, caſus aliquis fortuitus, atque inſidiantis Rhamnuſiæ tragulis incuſſa calamitas, ſiue adeò Neceſſitas quædam, *Cuius* (vti in Mimo Laberij eſt)

curſus tranſuerſi impetum
Voluerunt multi effugere, pauci potuerunt.

occultiórque vis fati; quæ Tibullum noſtrum Roma abdicata de vrbano ruſticum quodammodò, nouúmque quaſi Laërtem fieri, ac ruri, B Muſico in otio deuexæ porrò ætatis reliquias oblectantem, animo morem ſuo, hoc eſt, Deliæ fauentis auſpiciis, ac priuo remigio rem gerere:

Et nunc carminibus, nunc ſomno & inertibus horis,
Diſtretum à populari ambitione procul,
Ducere ſollicitæ iucunda obliuia vitæ
Suaſerit, & mentis frangere diuidias.

protſus; vni ſibi ludum dare ac Genio ſuo, id eſt, Muſis atque Amoribus viuere ac vacare coëgerit denique.

Contentum modico, ſuóque lætum.

idque ex præſcripto Epicureæ diſciplinæ potiſ- C ſimum, quam maior melíórque id temporis pars Quiritium amplexa, ſtudiosè vtique & ſedulò. Certè ad me quod attinet, crediderim Tibullum magis perditiſſimorum temporum iniquitate, ac publicis illis (quas veſana Triumuirorum factio conciuerat) ciuilium diſcordiarum procellis, & Bellonæ iniuriis potius, quàm luxu priuato, aut ſuapte prodigentia, bona facultatum ſuarum ac poſſeſſionum parte exutum, iacturam vtique haud mediocrem feciſſe. ideóque rebus pariter cum ætate acciſis, ſpicè potius, quàm ſerò inita copiolarum ſuarum ratione contractioribus porrò velis nauigandi D conſilium cepiſſe: eádémque mox, relicto,

Fumo, opibus, ſtrepitúque Romæ,

paterni ruris in Pedana regione poſiti ſeceſſum petiuiſſe: abditúmque inibi quaſi Poëticam in ſolitudinem & quidem ſecretiſſimè *Syluas* (vti de eo ipſo Flaccus prædicat)

inter repiaſſe ſalubres,
Curantem, quicquid dignum ſapiente bonóque eſt.

Coniecturam duco ex celebratiſſima illa Poëtæ ipſius indignatione, qua apud Meſſallam modò non lamentando conquerens fortunas ſuas, omnem attriti patrimonij ac rerum ſuarum ia- E ctutæ inuidiam in neſcio quos *Fures, ac lupos* haud obſcurè à ſe reiectare videtur; diſſimulanter & quaſi in tranſitu Satyricam amaritudinem Panegyrico ſuo adſpergens his verbis:

Nam mihi quum magnis opibus domus alta niteret,
Cui fuerant flaui ditantes ordine ſulci,
Horrea fœcundas indeficientia menſis:
Cuíque pecus denſo paſcebant agmine colles,
Et domino ſatis, & nimium furique lupóque:
Nunc deſiderium ſupereſt &c.

Fallor? an per *Furnum ac luporum genus,* Milites non niſi miluinis, gypſatiſque vnguibus rem

gerere ſolitos, & quidem Cæſarianos iotelligit: quibus nihil non belli iure, quà priuatum, quà publicum, veluti in præmium, imò verò in prædam à victore Octaoiano impuniſſimè ac ſine vllo diſcrimine conceſſum: quibúſqoe adeò latrocinari paſſim, hoc eſt, ex rapto rem ſuam (quę nulla fuerat antea) ſtiuere, exaugere ac conſtabilire oppidò, *Omne ſacrum rapiente dextra*, iampridem herculè in ludum & iocum conſuetudine vorterat ſcilicet. neque verò hoc loco ſolùm Præmiatores iſtos Harpaces deſignari autumo; ſed impetrabiliſſima etiam illa primæ omnium Elegiæ deprecatione:

At vos exigue pecori furéſque lupíque
Parcite. de magno eſt præda petenda grege.

falsè videlicet hoc bominum genus commoone̋tis, aliquam ſaltem alienæ mediocritatis, ac curtæ ſupellectilis ſuæ ratiooem habere vt velint, *tandem, tandem*. Quid enim? non eandem apud ſe illis prædandi amplius cauſam ſuppetere, quàm olim, tunc, qoum de pleno promere adfatim copia fuerat ſibi, numeroſis adhuc, ac decumanis pecuariis abondaoti: oeque ob ſtruices omoium bonarum rerum effertiſsimas, quid damni facere, quantum incommodi ac calamitatis denique per militarem inſolentiam pateretur indies, ita penitus medullitúſque animo perciperet, aut perſentiſceret facilè. Scires, tacitè obſcuréque innuere, &, quaſi aliod agentem, ſignificare Tibullum noſtrum, plus ſatis ſopérque oppidò illis eſſe debere, quòd tot tantáſque veterini geoeris copias, támque frequentes magnorum armentorum greges, ſtabulis, collibúſque ſuis, haud ſecus atque ex hoſtico, vi, violeotia abactos atque abalienatos iam antea, peculij prioi ac militaris ioris fecerint ſcilicet. Atque ea cauſſa fortaſſe potiſsima, præter priores illas (quæ de Meſſallini ingenij libertate recenſæ à nobis ſuprà) quamobrem Tibollo Coruioi vnius laudatori modò, extra illorum hominum, qui virtute vera ad Heroici illius faſtigij ac ſolidioris famæ arcem graſſati Muſarom præconia meruerant, ordinem prorſus ac numerum, & quaſi ioter *Præteruos* habitus Octauianus Cæſar, ſator ille ſartórque turbamentorum Reipublicæ maximus, ne dicam, lituus belli cioilis, eiuſdémque (quamuis Principis ſui) ne tralatitia quidem vniuerſo hoc opere vſpiam compareat mentio. *Neque enim* (id qood inter cætera qooq; prudenter non minus, quàm verè à Criſpo noſtro tanquam ex Cortina Phœbi pronunciatum.)

Cunquam mortalium iniuria ſue parua
Videntur: multi eas grauius æquo babuere.

Et tractabilior hac io parte vtique Collega eius Propertius; qui tametſi parens ſuus poſt bellum illud multò acerrimum Pbilippenſe, ad aras Peruſinas, pro aris foclſque ac publica libertate, ſicuti hoſtia mactatus cecidiſſet; & ipſe porrò mox ob municipalium agrorom, (quos poſt victoriam ciuilem, de communi Triumuiratus ſententia, veteranis diſpartiendos ſuſceperat Octauianus) iniqoiſsimam dioiſionem, fundis funditus prædiiſque paternis ac hæredioliis ſuis vniuerſis, *Immeritò exutum ſeſe, euerſúmque videret*, nihilo ſequius tamen omnium miſeriarum ſua-

A rum ac paternæ cædis aoctori obſeruantiaoi vſqoe ſuam ingerere perſeoerauit: ſeque Auguſto officioſa aſſentatione, quæſitiſsimiſque carminum blanditus per Cilnium Mecœnatem inſinuare porrò aſsiduè, ſeque ſupplicem, imò Cæſarianum facere ounquam ceſſauit poſteà. id verò vtrum fruſtrà, an ob rem fecerit callidus, iis diiudicandum relinquo, quibus & Mecœnatis apud Principem ſuum auctoritas, & ipſius Cæſaris (iuuandis augendiſque ingeniis, ac rei literariæ bono nati) munificentiæ non minus, quàm propenſæ voluntatis teſtimonia percognita iam olim. B At verò iniurias acceptas obliuiſci haud ita facilis Poëta noſter. credo, ne nou veriſimile ſollenne illud ſuum faceret nobis, quod de ſemet ipſus profitetur alibi:

Non ego firmus in hoc, non hæc patientia noſtro
Ingenio, &c.

Cui iracundiæ ſuæ morem gerere obſtioatè pertendes denique, quum rebos ſuis acciſis minus conducere animaduerteret, dolorem ſuum naturali conuicio publicitus exonerare, aut in eum ſcribere, qui malorom omniom architectus, etiā ſuſpectos ſibi proſcribere didiciſſet; tutius demum ſequutus conſiliom, haud difficulter ſanè à ſe atque ab animo impetrauit ſuo, vt à Principe C quidem ipſo, maxima fundi ſui calamitate, mordacis ſtyli aculeos, meritiſsimámqoe mali carminis occentationem temperaret ſedulò; dum tamen Principis vicem Triumuiralis illius tyrannidis adminiſtros (qui nomioe atque auctoritate Imperatoris ſui per ſummam contumeliam abuſi tantam ſcelerum ac rapinarum licentiam impunè habuiſſent) veteranos inquio; quorum frequenti opera cruentam hanc ſanè de ciuibus ſuis victoriam obtinuerat Cæſar; captata identidem occaſione, & velori in trancurſu verſuom ſuorum pipulo differre, flagellare, diriſque omnibus ac maledictis inceſſere, verbiſque execrātibus eoruudem capita paſſim deuooere liberum D eſſet ſibi, hoc eſt, Tbyeſteis precibus in perpetuum perſequi porrò, ſuámque & Muſarum vicem Poëtica vindicta ire vlrum, Hipponactæo præconio iampridem addictos publicitus. Neque enim contra aduerſarios valentiores remedium expeditius, aut hoſtimentum aliud opportunius innocuo Phœbi ac Muſarum Sacerdoti reliquum ſuppetere videbatur: homines præſertim militares, armatos atque animatos probè. quos ipſe paſſim indito ex re vocabulo, *Prædatores*, nominitat ſolens. Quod genus quantopere porrò inuiſum atque odioſum haboerit ſibi, quiſnam adeò Tireſias, cui non ſtatim vel ex ipſo Tibulliani operis principio meridiana iam luE ce clarius illuſtriúſque diluceat? quo loco militię ſtudium deteſtans eiuránſque ex parte ſua planiſſimè ab huiuſcemodi votis Elegiæ ſuæ auſpicium facit:

Diuitias alius fuluo ſibi congerat auro,
Et teneat culti iugera magna ſoli:
Quem labor aſsiduus vicino terreat hoſte,
Martia cui ſomnos claſsica pulſa fugent.

Atque rationem iſtiuſmodi vitæ pertęſus continenter deinceps ſubiungit, præoptare potius paruo contentum ſeſe cum pietate & fide quod

reliquum eſt ætatis conficere porrò, quàm ex aliena vexatione atq; iniuriis, nefariáque ciuium ſuorum direptione, per ſummum ſcelus opuleſcere poſſe, ac locupletari ſcilicet. Quò etiam ſpectant illa Elegiæ x. libri ſequentis:

At mihi per cædem & facinus ſunt dona paranda,
Ne taceam clauſam flebilis ante domum.

Neque ita pænè ad incitas tamen, quum hæc ipſa commentaretur, aut vſque adeò ad egeſtatis terminos (vti voluit Critici noſtri) Albij Horatiani filium, Poëtam noſtrum inquio, redactum fuiſſe, vel ex prioris illius Elegiæ, modò laudatæ, clauſula maximè, cuiuis perſpicuum fieri poſſe autumo, qua ipſus da ſeſe cautè ac circumſpectè prædicat porrò:

—— Ego compoſito ſecurus aceruo
Dites deſpiciam, deſpiciámque famem.

Itaque fruſtrà eſt, meo ſanè iudicio, vir doctiſſimus qui ipſam hãc Elegiam ordine quidem primam, tempore verò poſtremam credi poſtulat ſibi.

Pauſam faciam, adiecta prius tamen vnius, item alterius loci illuſtratione, ſuo loco à nobis per incogitantiam prætermiſſi ſuprà. legitur proinde libri II. Elegia IV.

Et nunquam miſero vincla remittit Amor.
Et, ſeu quid merui, ſeu quid peccauimus, vror.

Vbi ocellus noſter Scaliger, *Vrit*, potius ex antiqua ſcriptura ſe reſtituiſſe teſtatur. idque verum puto. Sic enim libro IV. alibi de Sulpitia ſua, ex perſona Cerinthi amatoris, Tibullus:

Vrit, ſeu Tyria voluit procedere palla:
Vrit, ſeu niuea candida veſte venit.

Habes ibidẽ, poſtremo libro inquio, ipſius Sulpitiæ, de furto Venerio poſt factum gratulantis ſibi, Eroticam ouationem, hiſce verbis conceptam planiſſimè:

Sed peccaſſe iuuat. vultus componere famæ
Tædet.

Hoc eſt, Oris & faciei habitum ad Patauinam illam ſtolę ſupercilijque matronalis ſeueritatem componere ac conformare. ne fortè in vulgus diſpaleſcat audax hoc amoris facinus, vultus mei hilaritate proditum ſcilicet. idque ex Ouidianæ diſciplinæ, quam idem amoribus ſuis præſcribit, formula maximè, ita habentis ſeſe:

Indue cum tunicis metuentem crimina vultum,
Et pudor obſcœnum diffiteatur opus.
Da populo, da verba mihi, &c.

At Sulpitia, hoc diſſimulationis genere nihil apud Populum Romanum in propatulo ſibi adhibito opus eſſe, gloriatur. Cur ita? quòd Peruigilium cum Cerintho amaſio ſuo furtim celebratum, haud veniam modò, ſed & laudem apud Coryphæos ac conſcios (qui quidem non iniquos nimium harum rerum Cenſòres præſtare voluerint ſeſe) potius commeriturũ perſuadeat ſibi: quippe auctore tam digno culpam in ſe admiſſam facilè ſe redempturam confidens. Ait enim: *Cum digno digna fuiſſe ferar.*

Vbi rem molliculam & parum ſeueram probiſſimæ locutionis periphraſi circumſcriptam, & quaſi honeſtatis inuolucro obnuptam velatámque videmus: id quod Poëtis non inſolens. vt nec Ouidio, quum ſcribit:

Crede mihi, mecum non ſemel illa fuit.

denique paſſim alibi, credo, plus millies.

Ad proximum porrò Poëmatium tranſeamus:

Iam nimium, Meſſalla, mei ſtudioſe quieſcas.

Detegendus atque in apricum protrahẽdus hoc loco error Criniti, qui Epigrammatium iſtud, non ex Sulpitiæ, ſed verò ex Tibulli ipſius perſona ſcriptum inſcitiſſimè perſuaſus, Meſſallam à Tibullo, *Sui ſtudioſum*, perhiberi, in Vita Poëtæ eius palam prodere, memoriæque mandare non dubitauit: à præpoſtera (vti apparet) exempli ſupradicti inueſtigatione in manifeſtariam fraudem inductus ſcilicet;

Nil præter ſolitum nugo, & inanilogus.

Dialogiſmvs.

IN NERVAM VSIPETEM.

C V M *nihil ad noſtri ſapias pulmenta Lycæi,*
(Prò pudor) Vſipetum natus in attegiis:
Dic mihi, quid Batauis facis in regionibus hoſpes,
Hic tuus vnde comes exulat Artocreas?
Conditionem *(inquis)* quæro. *Quid? nubilis ergo*
Nata tibi, dotem qua petas, & generum?
Ludis (ait) Non hercle (inquam) peto conditionem
(Ipſe refers). At cui? Cui? niſi, Iane, mihi?
Vah! Quid miraris? Haud iſto hîc viuimus (inquam)
Quo tu rere modo: paſcuus *hic ager eſt,*
Non aruus *(ne fruſtrà, Hoſpes, ſis) prataque nobis*
In ſtudio potius, quàm fugitiua ſeges.
Proinde, tibi ſi tam foſſura, & aratio *cordi,*
Auſonios melius hinc erat ire tibi.
At breuius tu quæris iter. mane. (nam quid opus te
Circumagi?) Gallos i pete Sequanicos.
Hîc, vbi noſter habet rem factam *Malchio (lapſo*
Parce) illud, fractam *dicere* rem *volui.*
Aut illum iuuenes pro libris poma legentem; *aut*
Vino, *inter molles,* depoſitum, *pueros.*
Sed propera, quàm vaſa *prius* conclamet, *& illum*
Creditor infeſtam vertere cogat humum.
Velle etenim, fama eſt, aliò transferre celocem,
Lucilliique citò vim *in Ligerim euomere.*
Quid ceſſas? Veſtrum iſtud *(ait)* non curo Latinum
Antiquum, *ſatis eſt.* Conditio *vna mihi.*
Iam ſcio: ſors Catiana tuo Conditio ventri
Quæritur, & cura eſt vncta culina tibi.
Macte: hoc ad Genium ſapere eſt. &, des veniam, oro,
Haud percepta prius quòd tua vota mihi.
Erroris, contracta tibi malè ſyllaba, nobis
Cauſa fuit, quam producere debueras.
Non intelligimus, video, nos inuicem; *abire*
Prôin ſine me, vt quæram conditionem *aliquam:*
Diſcipulum dico. Cuius rei, quid eo aut opus? inquam.
An verò Ars aliqua eſt, quam profitere, tibi?
Vah, rogitas? ſcito me Promotum *eſſe. Quid iſtuc*
Verbi? (inquam.) Ecce Actus *hic tibi dicet; ait.*
Hunc cedo, vt inſpiciam, ſi poſſim noſcere, qua ſit
Conceptus lingua, Cimbrica, an Vtopica?
Ridiculum, quaſi non agnoſcas verba Latina,
Queis mage nec congrus Congruus *eſſe poteſt?*
Ecce iterum, dicis quum Congrua *verba Latina,*
Congrua ſermoni verba Latino vbi ſunt?
Heu facinus. quid? non videor tibi Congruus *ipſe,*
Louanij tanto tempore qui ſtudui?

Artes qui didici Septem, at Promotus *in iiſdem?*
At, puto, non videor eſſe Poëta tibi.
Omnes dum præ te contemnis, Iane, Scotiſtas
Noſtros, téque vnum Carmina ſcire putas.
Percontare tamen: Metra *ſæpe* ex tempore *centum,*
Vno ſtans fixus in pede, *compoſui.*
Vena *adeò* fluida *vſque mihi, fieríque Poëta*
Laruato *licitum, ſi libuiſſet, erat.*
Rem magnam narras. equidem (ſi credere dignum)
Neſcibam venam *ſic* fluidam *eſſe tibi.*
Iure prom, Latÿ ſi nominis indigus eſſes,

A *Pro* Nerua Veuox *indigitandus eras.*
Dignus, Cirratis *qui præficiare Magiſter,*
Obtineas nomen *dum modò,* Nerua, *tuum.*
Aut Pullarius *vt fias, pro* Farre *cui glans*
Seruat, à Pullis *dum capis* Auſpicium.
At tibi Florales potius ſtat pandere ſaltus,
In quibus & laxa eſt, nec fugitiua Venus.
Macte igitur, pateántque tibi ſecreta Suburræ:
Nec minus vſque tuum ſcrobs voret atra caput.
Macte inquam: vel eò vſque lætus dum ruperis, at, ne
Furcillis præceps eiiciare, *vide.*

F I N I S.

IANI DOVSÆ
NORDOVICIS
SCHEDIASMA
SVCCIDANEVM
nuperis ad Tibullum PRÆCI-DANEIS *addendum.*

Eiuſdem ad familiarem quandam GERARDI FALKENBVRGII Epiſtolam reſponſio, ab adoleſcentulo iam olim commentata & ſcripta: ac nunc recens primulùm Tibulli & Propertij cauſſa maximè, quorum enarrationes partim, partim correctiunculas continet, typis aliquando diuulgata.

Ianus Douſa Nordouix Paulo Meliſſo Franco Comiti Palat. & Eq. Cæſ. C. Ro. S. P. D.

INSIGNITÆ ac raræ in A Falkenburgio noſtro animi dotes fuere, magoum hooeſtiſſimarū artium ſtodiom, indoſtriæ indoles haud vulgaris cum pari integritate coniuncta. iam ſermo, conuictus, mores, omnia ad venuſtatem facta oppidò.

Sed hæc modò (heu) fuere: nunc recondita
Silent quiete.

verum vt vel hinc eſſe Naſoniaoum illud conuincamor ſcilicet: B

Optima prima ferè manibus rapiuntur auaris,
Implentur numeris deteriora ſuis.

Et quiſquam leges audet mihi dicere flendi, qui quidem Falckenburgiom viſom voqoam cognitúmqoe habuerit ſibi? Noo tu ſcio, mi Meliſſe. etſi iure id quidem. non enim amoris pertinacia te vinco; erga Falkenborgium vtique, cui & tu interiore adeò familiaritatis nexo obſtrictus, & diotorniotibus qootidianæ vitæ delioimentis tantùm oon agglutinatus fuiſſe videri potes. Itaque nihil etiam addubito, quio contubernali tuo, ne dicam fratri, leſſum propè feceris lameotando, atque iſtam animi tui ægritudinem naturali potius, quàm Poëtico pipulo exoneraueris iam olim. Quid enim? coniecturam ipſus facio de me.

Quaſi fortè dies potuit te ſoluere cura,
Quam tibi duritiem pectoris eſſe putas?

Ego certè in hominis amiciſſimi mentione deſiderio admoderari vix poſſum: eò mehercule iuſtiori, qoò crudior immaturiórque bonis omnibus eiuſdem ioteritus viſus.

Accedit lachrymis noſtris lethi genus ipſum,
Letho omnis, atque ipſis triſtius exſequiis.

Quod vel maximè dolorem meum exulcerat; obuerſatur oculis communis rei literariæ noſtræ iactura, tot vigilatarom noctium caſſi atqoe infructuoſi labores ſcilicet. quorum opera haud dubiè comparitura fuerat aliquando, ſi virtutes huius maturuiſſent. Et hæc quidem qoerimooia in publicum ſpectat: illa priuata ac priua magis, fides nempe cooſtantiáque amoris eius recognita & mihi abſenti tamē; ne ſoperioribos quidem tempeſtatibus triſtiſſimis illis ac multò turbulentiſsimis vel minima ſua ex parte conuulſa vnquam aut labefactata.

Teſtes miſſa tuo auſpicio Schediaſmata, teſtis
Conſcriptum articulis huius Epiſtolium.
Quæ niſi grata mihi duplici tum nomine, cauſſam
Haud dico, ingratus quin tibi iure cluam.
Atque etiam Falkopyrgum ſi nullus amaſſet
Douſa, tamen poteras munus amare tuum.

Teſtis nooiſſima denique ipſius, quem dico, & quidem in intimam vſque Bataniam tribus ante obitum ſuum annis, mei ſolius videndi cauſſa, ſuſcepta ſimul & peracta peregrioatio. vt interim veteta illa & Brabantica ne dicam, opera eiuſdem potiſſimum ac comitate Io. Gotopium (at qoem virum?) Doûſicæ amicitiæ inſinuatom primitùs: ſimul Nordouicis Muſæi quaſi incunabula muſteo Nonni volumiue, ingenioli noſtri vix eriamdum herbeſcentis ptimitias honeſtiſſimo Græci Epigrammatis præconio auctiores redditas, imo verò honeſtiores. de qoarum editiouę maturanda idem ille uou minos id teporis anxiè ſatagere videbarut, quàm ſi res ſua ipſius fuiſſet. Itaque & Siluianam ſegnitiem increpare, moráſque caſtigare identidem: mox etiam, qoum noſtra illa prælo ſubiicerentur, noo modò iu te præſenti eſſe, ſed verò operis qooque ipſis ac typorum cotrectioni præeſſe: frequentes & quaſi ſtatas cum Victoie meo operas tradeos mutuò: qoa cura, qua fide, vel nobis tacētibus, indicio res ipſa. Quo quidem tempore (annis putà abhiuc duodecim) neſcio quæ ſubſeciuæ operæ in Tibullum ac Propertium hatiolariones, ſic quaſi ſob mano natæ, quodámqoe iuuenili impetu porius, qoàm motoſa cogitatioue expreſſæ deſobitò uobis pænè abortientibus exciderant. Dederam hoc Becani aúctoritati, dederam ipſi in primis Falxenburgio; cui diutius id ipſum debere non poretam, exactioue præſertim æquiſſima & quidem per ſcriptas literas efflagitatus. nihil minus fore cogitans tamen, quàm vt ea porrò vnquam.

Luminis in dias oras, ſinque ora venire

Docta virum, aut plauſus paterer captare popelli.

Eius adeò opellæ exemplum per ſuperiorem illam pluſquàm ciuiliom bellorum procellam temere (vt fit) inter liturarios meos abiectum, & quaſi pro derelicto, imò perdito habitum clam neſcio quò ſubterduxerat ſe uobis: Iacturā haud ſanè grauem, ſi iactura diceuda vitreorum fractorum, ſcutorúmque aliquot, vel inanium potius quiſqoiliarum amiſſio. Sed profectò Fortuna plætaqoe rerum humanarum ex lubidiue agitat ſua:

Et verè nimium Pictorēs cum grege Vatum,
Verè mquam atque catè (neque fingunt omnia Vates)
Qui rotæ inbarentem conſiſtere caſabundam,
Nec ratione minus, quàm luce oculiſque carere,
Carminibus, pictiſque fidem fecere tabellis.

vt nihil mirum iam ſit, numen Deæ iſtius ventoſiſſimæ iu nugis ioxtà ac ſeriis dominari,

Seu potius lud'ps more ſuo facere.

Quid eueuerit, rogas? Quod quidem ego herculle oullus vnquam ſperatam, neque iſtiuſmodi apinarum prolubio meruiſſe ſanè videbar mihi. & vide, obſecro te, *ευξυνεμα*. Ipſam farragiuem illam, quam dico, Falxēburgius noſter iam olim cum amicis communibus, Becano puta, Giſelino, aliis communicatam etiam Pulmanuo inſuper ſuopte eā arbirtatu pertractandi fecerat copiam. qui iterata lectione non contentus racemationes haſce noſtras per fidem (vt dixi) aliquantiſper motuatus primulùm, mox mano ipſe ſua accuratiſſimè transſcriptas ſibi porrò ac fa-

A miliaribus excepit. Quod melius caderet, nihil vidi. Etenim idem Pulmannos hic ooſter anno ſuperiore (quoniam quidem operam nos haud infeſtiuam Tibollo dare de Plantino didicerat, imò iuibi iam eſſe, vt in eum Poëtam opus aliqood Præcidaneum appareret) opera qooqoe hîc ſua parcus eſſe, vel tam bellę occaſioni deeſſe noluit quo miuus apographum iſtod

Per varios caſus, per tot diſcrimina rerum

iu hæc tempora ſeruatum Lipſio noſtro ad oos tedituriēti (vt Andverpiæ fortè in eumpſe iociderat) promtųs vtique ac lubens vltrò oblatum

B traderet, de manu (quod aiout) in manum, ad Doûſam perferūdum Logdunum vſque, hoc eſt, auctori ſuo reſtituendum in tempore. Ita quod & ſuopte merito, & ipſius adeò ſcriptoris incuria (certò, haud arbitrariò dico) io perpetuum perierat, exſcriptoris induſtria & benignitate poſtliminiò receptum denique ac recuperatum.

Quorſum hæc tam putida tendunt? inquies.

Haud aliò, mi mellitiſſime Meliſſe, niſi vt qui me ambos auteà (tam Pulmannum, quàm Falxenborgium dico) viuos maximè ſcis dilexiſſe, eorundem uouc defunctorum charitatem ſuperſtite adhuc deſiderio extendere, gratámque

C apud me vtriuſq; porrò ac ſanctam eſſe memoriam iutelligas. quam leui hoc ſcripto apud poſteros quoque volui eſſe teſtatam. ſimul, vt in eapſe illa, quantum quidem in me fuerit, propaganda cum ambotum laude oomen pariter coniungeus tuum, impetrabiliotem me couciuuem tibi, iu hocce qoicquid eſt affaniarum diuulgando, quod virtute communium (vt dixi) amicorū maximè è mediis quaſi incendiis ſobductum te patrouum iampridem atque aſſertorem quæritat ſibi. Haud aſpernaberis, puto, veteres haſce, ne obſoletas dicam, Doûſicæ adoreæ primitias, quam & aliis nonuullis complacuiſſe iam anteà,

D dignámque inſoper ſcis habuiſſe, vnde belliſſimum quódque ſublectum in cumeras palam cooueterent ſuas, nouo adoptionis iure ſcilicet. Ego autem quemnam iuſtius adoptem mihi, cuiúſve vindicis potius implorem fidem, qoàm illius, cuius ipſe aoctoritatem haud minoris ſanè æſtimo, quàm publicam. Qoare ſi veterem illam conſuetudinem adhuc tuam in muruo faciuodo obtines atque conſeruas, hoc omne quicquid eſt oneris pro dignitate vtriuſque ooſtrum tuēdum tibi ac ſuſtinendum putabis. Tote vuus enim ſi tecipete hoc ad te dicis, confideotia eſt, quātum eſt maleuolorum profligare uos poſſe. Et tecipies; ſcio; ueque Doûſam vnqoam tuom in tanta obſtrigillantium ſtribiligine deſetes aot deiuna-

E bis, oeque factis, neque fide; iu re præſertim cōmuni, & quæ oon minus ad Falxenburgij ipſius & Pulmanni abſentiū honorem, quàm ad Doûſæ præſentis, hoc eſt, viuentis etiamnom ac ſuperſtitis exiſtimationem pertineat. Id verò tuo iſto patrociuio ſi conſequar.

Poſſum inuiuscitias tunc ego ferre Iouis.
Hoc certè (ſi cura animus ſuper vlla beatis
Rerum humanarum aut ſenſus ineſt aliquis)
Pulmano gratum, gratum quoque Falkopyrgo
(Crede mihi) quamuis poſt obitum eueniet.

Diſpectánſque polo nobis applaudet vterque.
Quum ſua lecturi nomina ſancta tuis.

Et hic quidem eò mehercule impenſius, quoniam & ipſius quoque

Tanto poſt, aliquot nota Pelaſga hic
Scriptorum à ſe Epigrammatum ſtruices,
Iunctas literulis ſuis meíſque,
Gaudebit pariter mihi, ſibíque
Recognoſcere, ruminaríerque.

quæ quidem Epigrammata idem ille, qunm nouiſsimè (vt dixi) in Batauis nos interuiſeret, amori monumentum ſuo, pignori pro ſe diſcedens reliquerat oobis: vna nunc opera, Iuniani honoris gratia maximè, relictis Veſtæ penetralibus lucem primùm (vt vides) aſpectura. Habebis præterea (id qood rei eſt caput, quódque priore adeò loco oblatum oportuit.)

Quoddam alterum hic ſub nomine apparens tuo
SYNTAGMA *noſtrum, rebus effertum nouis:*
SYNTAGMA SVCCIDANEVM *Notis illis,*
Quas ad Tibullum publicauimus nuper:

quaſi Epiſtolæ illius ad Falxenburgium directæ antambulonem. de quo (ne epiſtolæ modnm excedam) impræſentiarum aliud præfaturus nō ſum, quàm proletarium illud noſtrnm, cuius abs te ſententiam mutuati ſcilicet:

Da veniam ſubitis: & , dum leges iſta, memento
Me dare non librum, ſed Schediaſma tibi.

Vale, & fac rogo mutuum Meliſſe,
Mel & mellima mea Meliſſe.
Vale, quicquid amas (ocelle) Douſam.

SCHEDIASMATIS SVMMA.

DE Galli, Virgilij, Horatij, Tibulli, Propertij, ac Ouidij ætate deníque diſtinctè ac dilucidè, cúmque antiqua adeò tum curatum **D** *fide diſſertum.* Tibullum *omnium Collegarum ſuorum (de Elegiæ ſcriptoribus loquor) ſi Gallum vnum excipias modo, quantum Eroticorum eluit antiquiſsimum; contra receptiſsimam illam, ne dicam præiudicatam tam huius, quàm ſuperioris ſæculi opinionem, qua inter Tibulli ac Ouidij Natales nullum hactenus diſcrimen factum. in quo tantus Chronologorum error fuit, vt ante egreſſum ex ephebis Equitem iſtum Sulmonenſem haud ætate prouecta atque adultus modo, verùm & iuſto quoque militiæ ſacramento auctoratus pro acri & ſtrenuo ad legionem bellatore laudatus fuerit Ti-* **E** *bullus noſter: donis inſuper militaribus virtutis ergò ab Imperatore ſuo meritus cohoneſtari. Id argumentis ac rationibus multò euidentiſsimis firmatum, ad ſuccollandam ſuppoſititij illius Pentametri fidem ſcilicet, cuius de Ouidiano penu Tibullo condonati communio omnes ad vnum Antiquarios noſtros fruſtrà ac falſos habuerat anteà. Eam in rem Horatiana auctoritas ad partes adducta, etiam Ouidij, nuſquam inter æquales, ſed verò vbique inter ſuperioris ætatis Poetas Albium Tibullum recenſere viſi. Gallum ſolido, quàm alij volunt, ſexennio grandiorem, hoc eſt, non ternos, ſed octonos annos ſupra quadrageſimum natum fuiſſe, quum à communis lucis vſura ſeſe abindicaret. Eius Memphitici Regni procurationem, per quadriennium vnum conſummatam modò, nō in annum V. C. DCCXXI. verùm potius DCCXXIV.* **A** *incurriſſe, præter mentem Interpretis Horatiani. Libiana fruſtrationis caſtigatio à Dionis verbis minus cautè & cogitatè perpenſis (vt apparet) nata. Mæcenatem annum vnum modo aut alterum Horatio ſuperuixiſſe, funúſque adeò Poeta ſui lugubri Epicedio proſequutum. vnde illorum pariter hominum denudatur inſcitia, qui vitam Satyrici huius ſupra quartum ac ſexageſimum annum producere conati. De Propertiani tum obitus, tum Natalis anno coniectura. Tibullum eadem ferè tempeſtate, qua Maronem, fatis conceſsiſſe, oculato quoque Marſi teſtimonio probatum, & quidem quadragenario maiorem: nimíſque fruſtra eſſe eos, quibus in ipſo iuuenilitatis flore extinctum atque ante diem properato funere elatum* **B** *placet, cùm Horatiano iudicio, tum indubitata Tibulli ipſius confeſsione argutis conuictiſque. Iuuenum, ſiue adeò Iuniorum appellatione inſignitos etiam inde à Regis temporibus quorum ætas annum nondum* XLVI. *ſupergreſſa. neque alia ratione Iuuenem quoque Tibullum à Marſo perhibitum videri. Odam Horatianam Albiano nomini inſcriptam ad alium neminem, quàm ad Elegiographum noſtrum pertinere: neque eos audiendos qui neſcio quem Tibulli animum nobis conſomniarunt: multò minus Cruitum, qui Poëta huius familiarem Propertium faciat, quo argumento inductus, neſcio. Alia quæ-* **C** *dam moneta haud vulgariæ.*

Tempns eſſe iampridem videtur, vt de Tibulli, déque primorum ac ſigniferûm aliquot feliſsimi illius Octauiani ſæculi Poëtarum ætatibus vnū inſuper etiamnum Caput coaceruemus, quod Præcidaneis in Tibullum noſtris colophonem imponat denique. Sciendnm igitur Seuiris illis, quos in Syntagmatis huiuſce frontiſpicio nominatim recenſui ſingulos, omnibus ætate ſuperiorem fuiſſe Cornelium Gallum. quippe cuius Poëtæ Natales in C. Caſsij Vari, ac M. Licinij Luculli Conſulatum incidiſſe tum de Seruio, tū ea Euſebianis Chronicis docemur, anno Vrbis **D** conditæ DCXXCI. eo ipſo ſcilicet, qno à Germanis duce Arioniſto occupatas Gallias, in Italia verò bellum Seruile à Spartaco cōflatum, fidem Romani nobis faciunt Annales. Quem intra nō totius quadriennij vertentis ſpatium Heroicus ille diuiniſsimi Maronis Genius conſequutus, anno DCXXCIV. ipſo inquam Iduum Octobrium die, M. Licinio Craſſo, & Cn. Pompeio Magno Coſſ. Nec plus ſingulari luſtro interpoſito exortus nobis Horatius, ad VI. Idus Decembr. L. Aurelio Cotta, L. Manlio Torquato ſupremnm illum Magiſtratum gerentibus, anno nimirum **E** DCXXCIX. biennio autem ante Auguſti Cæſaris Natalem, & famoſiſsimam illam L. Sergij Catilinæ coniurationem à M. Tullio Cicerone, & C. Antonio anni ſexcenteſimi nonageſimi primi Conſulibus detectam pariter oppreſſámque. Atque vt hæcce omnia in confeſſo, ita diem annúmque, quo Sex. Propertio lucis huius tuendæ copia data, vſque ampliare porrò, & velut in ſuſpenſo habere cogimur. ſuſpicati tamen poſſumus haud inani vtique aut languidæ fidei coniectura, eumpſe anno poſt plus minus octauo, nonóne, an decimo?

Vitales hauſiſſe auras ac lumina prima.

Argumentum, quod dico, nullnm ſanè aliud, quàm Poëtæ ipſius indicium habemus; apoſtrophen iſtam ſcilicet, qua ex perſona Hori illius Baby-

Babylonij idem ſemet ipſus affatur poſtremo demùm Elegiarum ſuarum volumine:

Oſſaque legiſti, non illa ætate legenda,
Patris, & in tenues cogeris ipſe Lares.
Nam, tua quum multi verſarent rura iuuenci,
Abſtulit excultas pertica triſtis opes.
Mox, vbi bulla rudi demiſſa eſt aurea collo,
Matris & ante Deos libera ſumta toga;
Tum tibi pauca ſuo de carmine dictat Apollo,
Et vetat inſano verba tonare foro.

Ecce vt ſtatim, aut non multò certè poſt acerbiſſimam illam Octauianæ Perticæ metationẽ, municipaliúmq; agrorum (quos ſubinde à Philippenſi bello veteranis in Italiam reductis aſſignãdos diſpartiendóſque de communis Triumuiratus ſeutentia ad ſe receperat Auguſtus Cæſar) patratam iniquiſſimè diuiſionẽ, Prætextam depoſitam ſibi, vicémque eius Virilem Togam aſſumtam, aureæque Bullæ ornamenta Dîs Penatibus ex more maiorum ſuſpenſa ac religioſè conſecrata, diſertis de ſemet verbis profiteatur Propertius noſter: vno poſt Naſonem editum anno ſcilicet (qui iam inde ab Vrbe primùm condita ſeptingenteſimus porrò ac duodecimus numeratur) eo ipſo inquam, quo Tiberium Imperatorem natum prodidit Suetonius. Quam quidem Togam, hariolari licet, Vmbrum illum XVII. demum ætatis anno accepiſſe:

Secli nempe ſui morem atque exempla ſequutum
Vergilij inprimis, Donato vt teſte probare eſt.

Tameſi de Lipſio meo didicerim nuper, legitimum Tyrocinij diem apud Romanos annum XV. fuiſſe; atque exinde prætextatos de ritu priſco in viros ex ephebis referri occœpiſſe primitus: neque quenquam ante XIV. annum vertentem ius porrò habuiſſe liberæ ac Puræ veſtis ſumendæ. A qua mente non nimium diuerſa Vetus Horatij Commentator, qui pueros nobiles prætexta veſte ſub diſciplina ad annum vſque decimum quintum vſos, apertiſſimè agnoſcit. Cuius inſtituti rationem quamobrem migraſſe Callimachum illum Romanum planiſſimè perſuaſerim mihi, faciunt ipſius verba ſuprà à nobis poſita hoc exemplo:

Tum tibi pauca ſuo de carmine dictat Apollo,
Et vetat inſano verba tonare foro.

Probabilius enim, vt Propertium ſeptemdecennem Genij atque ingenij maturitatem ad Elegiæ ſcriptitandæ ſtudium contuliſſe opinemur, quàm vt vix penè etiam tum puberem, necdum penuis planè enatis ſcilicet, præcoci nimium ac temerario conatu Pegaſeiam illam volaturam auſpicatum comminiſcamur,

Icari ritu, vitreo daturum
Nomina ponto:

atque (vt cum Petronio dicam) cruda adhuc ſtudia non in Forum, ſed verò in penitiſſima illa Callimachi ac Philetæ nemora, præcipiti ſanè, ne puerili dicam, impetu potius, quàm iudicio aut ratione ſuffultum propuliſſe. Quid enim? Aliter

Heroei illi, ſeu Græci, ſiue Latini vetuſtiores

atque nos hodie vix trioboli, imò vix ſemiſſis verſificatores, quibus totum iſtud, quod Poëtari vocamus, Scholiaſticum neſcio quid, ac

A modò non puerorum nænia; neque pol aliud ſanè, quàm nugarum atque ineptiarum exoletus quidam ludus videtur. Præpoſteri homunciones (nam quo potius nomine honeſtè iſtos appellem, dubito) qui ſecretiſſima ſacratiſſimáque illa Muſarum penetralia vnis puerulis modò, vel neſcio quibus de triuio Magiſtellis patere, credi poſtulant ſibi: in quorum aditu pertentando grauiſſimos quondam, maturrimæque tum ætatis, tum prudentiæ viros ſéque ac ſpes ſuas corrupuiſſe, irrito ſæpe euentu comprobatum videmus. Propertius ergo non Ouidio modò, verum ipſo etiam (ſi Dîs
B placet) Tibullo antiquior. quorum vtrumque Hircio ac Panſa Coſſ. natum, vno ante Ciceronem denatum anno ſcilicet, Vrbis verò conditæ DCCXI. ipſis de ſe ſcribentibus fides communiter, & quaſi præiudicio quodam habita vſque adhuc. Ac de Ouidio verum fateor, eumpſe nimirum altero Quinquatrium die, qui quidem ſextus poſt Idus Martias numeratur (vti primitus à Lipſio noſtro ratio iſthæc putata examuſſim rectiſsimè.)

Dias productum in luminis auras.

De Tibullo ne inducar, temporum obſeruatio repugnat planiſsimè. Nam quid amabo abſur-
C dius, quàm eundem cum Sulmonẽſi illo annum Natalitium Quiriti aſsignare huic noſtro? quem vtique ea relatu Elegiæ ipſius VII. apertiſsimè conſtet iam tum in re præſenti oculatum potius, quàm auritum teſtem fuiſſe, qua tempeſtate M. Valerius Meſſalla cognomento Coruinus Aquitanas gentes Proconſulari poteſtate præditus ſubiugarat. Vnde Triumphus eidem meritò de victis Gallis ab Auguſto quoque Cæſare citra inuidiam conceſſus. Ait enim Poëta ipſus de ſe, nec mentitur in gloriando:

Non ſine me eſt tibi partus honos: Tarbella Pyrene
Teſtis, & Oceani littora Santonici.

D Quò etiam pertinebit vetus illa & quidem Italica Inſcriptio, Tibullo ac nobis haud iniuriâ ſanè à principe illo Scaligero commendata in Catalectis ſuis:

M. VALERIVS M. F. M. N. MESSALA
A. DCCXXVI. CORVINVS PROCOSS.
EX GALLIA VII. K. APR

Niſi ſi fortè Equitem noſtrum adhoc prætextatum, necdum etiam ex ephebis plane, id eſt, ſtatos puerilis Tyrocinij annos egreſſum (Lipſianam computationem ſequi me ſcito) haud quidem caſtra, ſed verò Tabernaculum Meſſallæ ſui pro culcitella officij cauſſa comitatum
E cauillemur. vt eſſet, quò Proconſul (vt fit) conquiniſcens incubitare poſſet ſcilicet. Atqui haud ſtipendia modò (quæ quidem ex priſco Romanæ militiæ more non niſi decimum ſeptimum annum ſupergreſsis legitimè primum ac ſollenniter procedebant) Tibullum ipſum feciſſe, verum hercule donis etiam militaribus hoc ipſo bello Aquitanico ob rem gnauè, baud ductariè geſtam ab Imperatore ſuo donatum ornatúmque inſuper, fidem porrò abundè fecerit nobis vetus illa Vitæ Albianæ commemoratio calamo exaratæ, non typis inquio. cuius inibi guſtum quoque aliquantum nobis præbuit idem ille,

quem dico, Imperator noſter Muſicus;

Nunc etiam Coruina ingens de ſtirpe propages
Scaligeris condignus auis & Cæſare patre.

Ecce nunc alterum quoque non minus vtique perſuaſibile ab Horatio argumentum, Poëtam hunc noſtrum ita I. Carminum lib. Oda IV. de Glyceres eius inſolentia ac faſtu amiciter ſanè conſolante:

Albi, ne doleas plus nimio memor
Immitis Glyceræ: neu miſerabiles
Decantes Elegos, cur tibi iunior
Læſa præniteat fide.

Nam quî pote obſecro, vt Tibullus id ætatis Elegos iſtos miſerabiles decantare potuerit, quem (ſi bene calculum ponimus) hoc temporis vix triluſtrem ad ſummum, id eſt, quindecim annorum Poëtaſtrum fuiſſe comperiemur? Doceo ab ætate ipſius Horatij, qui proximo ab hoc volumine, tot tantiſque interiectis Odarum ſtruicibus, quadragenarium ſeſe profeſſurus primulùm, hacce ad ſuſpicioſiſſimum Sodalem ſuum clementi ſanè deprecatione: *Fuge ſuſpicari,*

Cuius octauum properauit ætas
Claudere luſtrum.

Vt enim biennij vnius vertentis ſpatium interceſſiſſe demus modò, inter prioris illius, atque huius, quem poſtremùm laudauimus, Horatiani Carminum libri compoſitionem, effici tamen nullis argumentorum probationibus poteſt, vt grandæuitatem iſtiuſmodi Poëtæ huic noſtro Arithmeticorum exculcet quiſpiam, quæ vel Glyceræ malaciſſandæ pro tenellæ adeò ætatulæ captu opportuna ſatis; nedum vt Elegiæ aptè ſcribendæ tempeſtiua eſſe aut haberi potuerit. Huc tertię ab hac Ode inſuper auctoritas ſi accedit, victoriam illam nobilem verèque Auguſtum, qua apud Actium cum collega Antonio & Cleopatra Ægypti Regibus de ſumma Imperij actum, ac debellatum denique, Cæſari congratulantis; vix erit, vt vel duodecim annos modò argutulo iſti Glyceres amatorculo, adde Elegiarum cantori,

Vnde vnde, aut vllis rationibus extricemus.

ſiquidem ſuperiorem illam in vulgus receptam de Albianis Natalibus opinionem, ne hæreſin dicam, alere porrò obſtinatè ac fouere pertendimus.

At quàm diuerſum longè ſonat Appula Pitho.

Quò enim clauſula illa iã laudata à nobis modò?

Cur tibi iunior
Læſa præniteat fide.

niſi, vt vel hinc ſaltem ſic tanquam in ſpeculo Tibulli amatoribus diluceat, Poëtam eum alia re magis nulla æmulo ac riuali ſuo ab amica poſtpoſitum, quàm quòd alter iſte plenus adhuc ſucci ac ſanguinis, viridiórq; haud paulò ac neruoſior, id eſt, Veneriam ad palæſtram valentior robuſtiórque; noſter contrà maturioris æui indidémque languentior fortaſſe, quàm viroſæ illi contemnificæque ac faſtidij plenæ expediebat, haud obſcurè oppidò videretur. tantum abeſt, vt vel adoleſcentulus,

Vel adhuc florente iuuenta
Feruidus officium Dominæ ſuáque arma probare
Poſſet Eques, genuinámque hac tempeſtate viuorem.

A Satin' certum, ac tot teſtimoniis in vnum conſtipatis illuſtre factum denique Tibullum nihil minus, quàm Panſa Hirtióque Coſſ. naſci potuiſſe? & Pentametrum illum:

Cùm cecidit fato Conſul vterque pari.

ex Peligni veſtiarij ſyntheſibus Romano huic Elegiographo perperã ac præter omnem Chronologiæ fidem aſſutum? Certiſſimum vtique, & confirmat hariolationem noſtrã idem Triumuir iſte, quem dico Sulmonenſis ſuffragio perperi, vno Cornelio Gallo tantum (cuius diem Genitalem in annum Vrbis DCXCI. incurriſſe, demõ-
B ſtrauimus iam anteà, ſex minimùm ante Naſonem editum Luſtris, id eſt, totis annis XXX.) Tibullum inter Elegiographos Latinos natu faciens poſteriorem: haud quidem ſibi modò, ſed verò ipſi Propertio quoque hac ætatis prærogatiua diſertè prælatum non ſemel: nuſquam tamen euidentius, quàm libri Triſtium V. Elegia X. quem locum, huicce propoſito meo haud ſanè diſconducere videtur; totum porrò integrúmque lecturis proponere; ad coniecturæ noſtræ ſtabilimentum:

Temporis illius colui, ſouique Poëtas:
C *Quótque aderant vates, rebar adeſſe Deos.*
Sæpe ſuas volucres legit mihi grandior æuo,
Quæq; nocet ſerpens, quæ iuuat herba, Macer.
Sæpe ſuo ſolitus recitare Propertius ignes,
Iure Sodalitij qui mihi iunctus erat.
Ponticus Heroo, Battus quoque clarus Iambo
Dulcia conuictus membra fuere mei.
Et tenuit noſtras numeroſus Horatius aures,
Dum ferit Auſonia carmina culta lyra.
Vergilium vidi tantum: nec auara Tibullo
Tempus amicitiæ Fata dedere meæ.
Succeſſor fuit hic tibi Galle, Propertius illi,
Quartus ab his ſerie temporis ipſe fui.
D *Vtq; ego maiores, ſic me coluere minores;*
Notáque non tardè facta Thalia mea eſt.

Vbi ritè ordinéque ordinem ab Ouidio conſeruatum videmus, in eorum præſertim Poëtarum commemoratione, quos tyro ipſus atque adoleſcentior Muſarum candidatus modò,

Spectatos ſatis & donatos iam rude pridem.

quaſi veteranos emeritis ſtipendiis, Romæ cognitos olim habuiſſet ſibi: egregiis ingenij facinoribus potius, quàm effœti ſeuij canitudine, vel caluitij nota venerabiles: quorum adultæ ac maturæ gloriæ nouellus ipſe veluti ſurculus ſuc-
E creſceret. Quo in numero Eroticorum illum Poëtarum principem (Cornelium Gallum dico) deſiderari. quid mirum verò, aut graue? quando is octauo ſupra quadrageſimum ætatis anno (quoniam in coniurationis ſuſpicione apud Auguſtum poſitus fuerat) ſua ſibimet manu condemnatum eliſerit ſpiritum. quo quidem tempore ex ephebis primùm exceſſerat Naſo. Quæ computatio eò preſsius à nobis exiliíſque annales ad calculos reuocata, quòd in hac ipſa & vitæ & præfecturæ Cornelianæ terminatione Crinitum, Lilium, Cruquium, cæteróſque quantum eſt calculatores

Longius à vera videam ratione vagatos.

nemine non iſtorum ſic quaſi pro confeſſo adſeuerante, Gallum noſtrum matura iam inde æta-

te, anno nēpe tertio & quadrageſimo, gladio ius dixiſſe iactantiæ, ambitioni, atque iuſolentię ſuę, hoc eſt, manufacta morte decretam aduorſum ſe Senatus damnationem iu tēpore præueniſſe, vel potius ante tempus. Perperā (vt dictū eſt prius) imò verò contra compertiſſimam Romanæ hiſtoriæ fidem. quippe quem ex Faſtorum Conſularium ſubductione certo certius conſtet, anno poſt Ægyptiis denique, tum primùm Prouincialibus factis, cum Cæſariano imperio præfuiſſe. non quidem ab Vrbis conditæ (vti Horatiano Interpreti placet) anno DCCXXI. vſq; ad DCCXXIV. (intra quod anuorum ſpatium Regni Mempbitici ſumma adhuc penes Antouium & Cleopatram, vel ipſi quoque Auguſto formidoloſos. tātum abeſt, vt vel Cornelianæ Præfecturæ, vel Octauianis decretis per eam tempeſtatem locus aliquis in Ægypto eſſe potuerit, ſuperſtite etiam tunc, imò dominante triumuiralis imperij collega) verùm hercule ſub eiuſdem, quem poſtremùm nominauimus, anni exodium, vel potius anni DCCXXV. ſequentis exordium: in vacuam ſcilicet Regiam impetum faciente Octauio. quam ſolitis præſidiis deſtitutam, & ſine vindice, victoris impotentis libidini, hoc eſt, prædæ ac pœnæ expoſitam obitu ſuo reliquerat Antonius: mandandam porrò exinde (ſuſpectis ac præteritis Senatoribus) Equeſtris ordinis homini, nouo huicce Foroiulienſi Procuratori, qui eampſe nomine Cæſaris iu Prouinciæ formam redactā per quadriennium vnum modò, nec id tameu totum, tractaſſe princeps atque adminiſtraſſe creditur. Cuius quoniam & ætatis, & annorum quibus apud Niliacas gentes cum publico imperio fuit, plus ſatis ſuperque ratio à nobis expenſa ac diſputata, quid prohibet eundem vna quoque opera à manifeſtæ calumniæ ignominia, qua præter omue meritum ſuum à Lilio neſcio quo Gyraldo indigniſſimè affectus, quantum quidem iu me eſt, vindicare porrò atque defendere? Nec enim æquum eſſe arbitror, vt Poëta tantus, támque omnibus modis lepidus alienæ improbitatis atque malitiæ piaculari ritu ſuccidaneus fiat: vtque in inſontem expetant, quæ ab altero malignè, imò verò iniurioſè patrata nobis cōmemorat Dio lib. Rom. Hiſt. LIII. vbi poſtquam Cornelianum uomen à Valerio Largo, qui ſocius ei & conuictor fuerat, ad Cæſarem per ſummam perfidiam, atq; iniuſtitiam delatū poſteris prodidiſſet, ſubdit exempla nōnulla denique, quæ ad ingeniū & mores ingratiſſimi criminatoris propius penitiúſq; percognoſcēdos facere cumprimis viſa. è quibus illud nimis mehercule præ cæteris feſtiuum ac memorabile de Proculeio: qui cùm aliquando accuſatori iſti quem dico, Poëtæ noſtri euerſori, fortuitò obuiam factus eſſet obiecta manu os & nares ipſe compreſſerit ſibi. iis qui ſecum erant hoc quaſi ſiguo innuere voleus ſcilicet, parum tutum eſſe Largo præſente vel loqui, vel reſpirare. Item alterum de ueſcio quo teſticulante, ac reſponſum Largi, quo palā ignorabilem ſe illi obiectum profeſſus fuerat antea, ſuperſtitibus arbitris in Tabellas publicas referente. Quæ certiſſima vtraque malignantis, & quadruplatoris animi indicia, tanquam de ipſo

A Cornelio Gallo, non autem de criminatore eius Valerio Largo narrata, ex Dioue porrò nobis obtrudit Lilius. Os hominis. at quid ſimile? quaſi verò inter Accuſatoris & Rei vocabula diſcrimeu uullum? At ego duo iſta nou minus diſſidete inter ſe,

Frigida quàm calidis duco, atque humentia ſiccis.

Qua quidem in re vtrúmne incuriam Lilianam magis, an inſcitiam, au verò madidam memoriā potius demirer, neſcio. Sed uos, ſilicernij huius affaniis valere iuſſis, ad Galli præfecturam deuuò conuortamur, qui (id quod memorare occœperam modò) iu hac prouincia ſua

B multorum millium interuallis diſpretus,

Ac procul Vrbe Remi, fallacis ad oſtia Nili,

quaſi extra terminos ſepoſitus, quid mirum inquam, ſi Ouidio, Romę per ea tempora degenti, præſto eſſe uō potuit; uedū familiariter vti puero etiam tū inueſti quadragenarius? At verò de Horatio, item Propertio, quibus per ætatem vti potuit, quorúmq; adeò Muſicis recitationibus Romæ aliquandiu ſeſe haud ſanè iu delectatū ſignificat, diuerſa prorſus ac diſpar ratio: è quibus alterius ſenecta (Horatij puta) quinquageſimum ſeptimúmne, an uonū annū ſupergreſſi (quandò alij Iulo antonio & Fabio Africano Coſſ. alij autē

C C. Marcio Ceuſorino, & C. Aſinio C.F. Gallo denatū ipſum videri volunt) ad triceſimum vſque ſextū, vel quartū ſaltem Ouidianæ iuuentæ Autumnum pertinuit. Enim Horatiano Interpreti auſcultes caue, vitam Poëtę eius haud paullò lōgius, imò ſupra annū etiam quartum ac ſexageſimū producēti. Quod an refutatu difficile ſit, vel ipſum *Mæcenatem atauis Regibus editum* interroga, condignū illum Horatiani Epicedij cōditorem: cuius adeò Fragmentum nos nuper in uoſtro ad Venuſinum illum Cōmentariolo ex Iſidori Cētonib. productū priſtino uitori reſtituimus tandem. vnde perſpicuè, ac quaſi de plano dilucet Flacco alumuo & conuictori ſuo Cilnium Equi-

D tem ſuperuixiſſe: verúmque ac fatale nimis eueniſſe vaticinium illud, quo eundem patrouum ſuum lamentantem Vates iſte biformis conſolatus fuerat iam autea, Oda XVII. libri ſeptimi ſcribens ſcilicet: *Cur me querelis exanimas tuis?*

Nec Diis amicum eſt, nec mihi te prius
Obire, Mæcenas, mearum
Dulce decus columénque rerum.
Superſtes ergò, poſthumúſque
Tuſcus Eques Calabro Poëta.

Neq. id tamen longum. quippe qui annis duob. modo poſt C. Marij Cenſorini, ac C. Aſinij Galli emortualē Horatio Conſulatum (qui annus cōditæ Vrbis ſupra ſeptingenteſimu ſextus ac qua-

E drageſimus eluit) Ti. Nerone Cn. Piſone Coſſ. in Libitinæ cēſum relatus denique, ſi quid Caſſianę fidei fidēdum. De Propertiani verò obitus tempore parùm liquidò nobis explorata veritas: niſi quod credibiliter augurari poſſumus iuuenem ipsū poſteaquàm Tibullo & Vergilio Poëtis pænè æqualibus, ac Cynthię delitiis ſuis (quæ amāti ratio eſt maxima) aliquantiſper modo ſuperſtes vixiſſet, Orciuo porro theſauro traditum, etiam Horatij ac cōmunis Mæcenatis mortem (quamuis haud paullò ſanè minore natu, quàm illi)

immiti atque ante diem properato funere anticipaſſe. Indicio fuerint totque ac tanta Propertij ipſius teſtimonia, quibus vt viridiſſimo flore ephebus paſſim ac velut in primis adhuc illis adoleſcentiæ fretis Euripi in morem æſtuabundus ſcilicet ab ſemetipſo depingitur: nuſquam non à iuuenilitatis gratia Veneri ſuæ commendabilem facere ſtudens ac ſatagens ſeſe. quam & Martialis inſuper auctoritate comprobare facultas eſt nobis, ita lib. XIV. de hoc ipſo teſtantis:

Cynthia, facundi carmen iuuenile Properti,
Accepit famam, nec minus ipſa dedit.

Vt vt eſt, omnium, quos ſupra recenſuimus ſcilicet, Octauiani temporis Poëtarum funere Foroiulienſis Equitis cædes anteuertit. quippe quã A. V. C. DCCXXIIX. non autem (proinde vt Criticis placet) DCCXXIV. eueniſſe, ſatis anteà iam nobis ex Caſſianæ Hiſtoriæ fide declaratum. eius inquã Foroiulienſis, cui ſucceſſor in ſcribunda Elegia Romanus hic noſter, paullò poſt Virgilij exceſſum & ipſe funeratus. Clarum id ex Epigrammatio, quod Marſo Domitio deſcribitur:

Te quoque Virgilio comitem non æqua, Tibulle,
Mors iuuenem campos miſit ad Elyſios.

Quod poſtremum de Tibulli ipſius ſententia adumbratum aptè in eiuſdem funeris laudationem conuertit Epigrammatarius iſte quem dico, Martiali vtique nõ illaudatus. Sic enim Marſo anteà præiuerat Poëta noſter, quaſi prædiuinans:

At me, quòd facilis teneroſum ſemper amori,
Ipſa Venus campos ducet ad Elyſios.

Atqui Virgilium C. Sentio Saturnino, Sp. Lucretio Cinna Coſſ. pauſam vitæ feciſſe cognitum nobis ex Chronicorũ ſcriptoribus: anno Vrbis nimirum DCCXXXV. intra quod ſpatiũ, funeſtúmque illum Hircij cum Panſa Conſulatum quatuor modò & viginti annos interceſſiſſe reperiemus. quibus Conſulibus ſi in oras luminis editus primùm Tibullus noſter,

Non eſt, quod multa loquamur,
Nil intra eſt oleam, nil extrà eſt in nuce duri.

Quid enim aliud quæſo relinquitur nobis, quàm vt ocellum illum Triumuiratus Erotici ante annum ætatis ſuæ XXV. ad plures ſeſe penetraſſe fateamur? contra tot tantáſque rationes poſitas à nobis ſupra, & (in quo arx huius cauſſæ) locupletiſſimum illud Ouidij teſtimonium, quo Horatium, Propertium, Virgilium ipſum, ac Tibullum denique, non quidem inter ὁμηλικας vel συζυγους, hoc eſt, coæuos ſibi, verùm hercule inter veteranos ſenioréſque ac præteritæ quaſi ætatis Poëtas recenſitos videmus. Vnde & Virgilium de facie modò cognitum habuiſſe teſtatur; Tibullum verò Fatorum auaritiam inuidiſſe ſibi, quò minus in familiaritatem eius, *communia ſacra colentis*, inſinuare potuerit in tempore. credo, quandoquidem Ouidio herbeſcente primulùm, eodem quo Virgilius (vti dictum eſt) anno, aut certè non nimiò poſt

Intempeſtiua conſumtus morte Tibullus,
Atque Equiti præreptus Eques collega Poëta.

Neque ita intempeſtiuè tamen, vt non vel ad legitimam vſque mediæ ætatis plenitudinem eundem proceſſiſſe perſuaſerim mihi. & eò quidem

A fidentius, quòd præter argumenta illa ſuperiora, partim ab Inſcriptione Veteri, Faſtiſque Conſularibus: partim ab Horatio, & Ouidio nobis adeò vſque

Largiter, ac plena ſuppeditata manu;

etiam hic ipſe Sulmonenſis noſter in Elegia illa verè Elegiaca, ne dicam, lachrymis Simonideis mœſtiore, qua Collegæ eidem ſuo tantum non leſſum lamentando facere viſus, & quidem ex profeſſo Albianæ vitæ ſummam colligens, de hac tanta obitus ipſius cruditate (illud, immaturitate, dicere volui) ne verbum quidem. quam profectò tacitam vti haberet, *Deûm*

B (opinor) *haud meruiſſet diuturnas ſibi*. haud magis vtique, quàm præmaturam illam Catulliani funeris præcocitatem, in eapſe Elegia obiter quidem, ſed tamen ſignificantiſſimè notatam his verbis:

Obuius huic (ſcilicet Tibullo) *venies hedera iuuenilia cinctus*
Tempora, cum Caluo docte Catulle tuo.

Quibus ſubiicit deinceps è veſtigio:

Tu quoque, ſi falſum eſt temerati crimen amici,
Sanguinis atque animæ prodige Galle tuæ:

vbi Gallum falſo Maieſtatis crimine à Valerio

C Largo (vt diximus) circumuentum Ouidiano quoque patrocinio defenſitari videmus. Gallus proinde Tibulli ac Virgilij exſequias morte ſua ſeptennij vnius vertentis ſpacio anticipauit. quem quidem poſtremũ (Maronem dico) haud dubiè quoque hoc loco nominaturus fuerat Naſo, tanquam Tibulliani fati præcurſorem, niſi is extra Eroticorum Poëtarum numerum (in quibus nomen ſuum Catullus, Caluus, Gallus, ac poſt hosce Tibullus noſter legitimè iampridem profeſſi) experientiſſimo huic Amoris conſulto habitus iudicatúſque, ad Heroicos potius Epicóſque Poëtas ablegandus. Addatur hiſce

D omnibus vel mantiſſæ loco inſuper, honeſtiſſimum illud ipſius Flacci de Tibullo Elogium, quo eumpſe haud indignum habuit, quem *Candidum Sermonum ſuorum Iudicem* palàm ac publicitus deprædicaret. Quæ iudicij maturitas à Thalete illo Venuſino Poëtæ huic noſtro cautè ac circumſpectè tributa, qui in rudem iſtam vicenarij adoleſcentis iuuenilitatem, vt is ad iudiciũ de tam elucubratis omniqne ex parte politis Poëtæ quadragenarij ſcriptis ſerio faciundum, ſententiámque liberè pronuntiandam. pro arbitro, vel quaſi Cenſore adhibeatur ſcilicet, con-

E uenire aut locum vllum habere poſſit, illi viderint porrò, quibus inter Tibulli atque Ouidij Natales nullum hactenus diſcrimen factum. A quo tempore vſque ad M. Lollij & Q. Lepidi Conſulatum (quo hæc ipſa ad Tibullum ſcripta ſub eiuſdem Epiſtolarum libri exodium diſertè Flaccus ipſe agniturus eſt poſteà) Faſtorum enumerationem ritè inſtituere qui volet, illum quidem (Horatium inquio)

Temporis id quater vndenos impleſſe Decembres,

Tibullum verò vix maiorem duobus ac viginti annis fuiſſe planiſſimè eſt depreñſurus. Huc bienniũ prætereà ſi accedit, intra quod comitẽ quoque Maronianæ Libitinæ Tibullum additum commõſtrauimus prius, quid? an non idem ille,

A (vti dictum eſt modò) aute quinti luſtri vorſoriam ad Campos ſuos illos Elyſios ſine viatico commigraſſe inuenietur,

Illuc, vnde negant redire quemquam?

Quod ſi quis; uon dico verum, at ſaltem veriſimile eſſe, fidem vnquam fecerit nobis, eâdem operâ mero meridie tenebras eſſe, ipſi credo Lynceo eſt perſuaſurus. Sed quid ſi ipſius Tibulli cófeſſionem ad partes aduocemus inſuper: ac ue ipſum quidem mer æui ſui granditatem (quam eidem aſſignauimus ſupra) clam aut diſſimulanter habere voluiſſe, diſtinctè ac dilucidè doceamus, nónne cauſſa iſta perorata? Panegyricum eius, ſi vacat vel luber, conſule, quo loco haud B fortunas ſoas acciſas modò; ſed verò & iuuenilem quoque illum vernæ ætatulæ florem penitus emarcuiſſe, ſeriò hercule ac dòlenter apud patronum ſuum conquerirur his verbis:

Nam cura nouatur,

Cùm memor acciſos ſemper dolor admonet annos.

Sed adulterinus ille (vt diximus) atqoe à mala manu Tibullo aſſutus Pentameter omne iſtud turbamentorum Chaos peperit Scholiaſtis. Neque verò eſt, quòd Marſicum Epigramma nobis obiectet quiſpiam, iuuenem Tibullom deceſſiſſe confirmans. haud magis vtique, quàm antiC quuum illud ac Salluſtio quoque frequentatum dicendi genus, quo C. Cæſarem in animoſa illa, ne ambitioſa dicam Pontificatus Maximi petitione Catulo competitori ſuo haud obſcurè prælatum, *Adoleſcentulum* vocat, qui ſex ac triginta annorum Candidatus cluebat. ueque id ſine riuali tamen, ſcin' cuiuſmodi? ipſo inquam M. Tullio, qui Curionē, qui Craſſom, qui Ser. Sulpicium denique, annom item triceſimū, & quod excurrir, ſupergreſſos, nunc *Iuuenes*, nunc *Adoleſcentes* appellitet. Compertū enim habeo, quàm & Adoleſcentię & Iuuenilitatis iſtius terminandæ liberi ne dicam exleges fuerint Romani illi D vereres, ſollēnem illam Seruîtulliani, vt opinor, Luſtri rationem ſequuti, qua lib. x. cap. xxiix. ex Tuberoue docet Gellius, primitus ab Rege illo inſtitutum, vt *Iuniores* ad aunum vſque xlvi. ſupráque eum auuum *Seniores* appellarentur. Tibullus igitur, tametſi (vti ego iudico) circiter quadragenarius vita defunctus, tamen ex Seruiani inſtituti ratione *Iuuenis* Marſo perhiberi potuit: ueq; in eo Latinitatis leges migratæ. Quinlmò vt ipſum quoque. Horatianis propemodum Natalibus ſupparem faciamus, hoc eſt, annis quinis, priuſquam moreretur, aut quaternis ſaltem etiam quadragenatio maiorem, Romanus E Callimachus ſubigit uos: quem duobus minimùm Luſtris, vel certè ſeſquiluſtro iuniorē fuiſſe oportuit, ſiquidem is Elegiographo noſtro Romano ſeruata temporum ſerie ſucceſſor. qui oedo ipſi, in hoc ſanè Poëmatis genere, & Ouidij hactenus, & omnium ſæculorum ſuffragiis conceſſus. Ex quibus tum vniuerſis tum ſingulis illorum pariter errorem eſt denudare, qui Epiſtolam illam Horatianam Albiano nomini inſcriptam non ad hunc, qui in manibus nobis eſt, verùm potius ad neſcio quem auum eius pertinere ſomniant, cuius

Hic fuerit porro nomine réque Nepos.

Atque ego nunc me vna quoque ibidem traho, qui in exempli illius Satyrici enarratione:

Nónne vides, Albî vt malè viuat filius?

Scholiaſtarum priorū ſententiis ſuffragatus nuper, cenſuerim id ipſum in Poëtam hunc noſtrū à Satyrographo illo malignè nimis ac criminoſe detortum. qua in re quàm nauci non fuerim, nūc ſentio denique, poſteaquam ad veri inueſtigationem cōuerſus ſerò quidem, ſed tamen ſerio animum aduortere inſtiti tādem, Horatium de ſeſe id temporis puero familiarem ſerere ſermonem cui parens ſuus exemplum iſtud Albianum, quo filium alieno opprobramēto maximè à luxuriæ ac prodigalitatis vitio deterreret, in ātc poſuerit ſcilicet. Qua quidem tempeſtate, tantū abeſt, vt paternis materniſq; bonis abliguritis ad inopiā iſtam redactus fuerit Tibullus noſter, vt ætatula ipſius id temporis non magis, quàm Horatiana huic vitio opportuna, aut vlli luxuriæ probro obnoxia per puerilitatis captū eſſe potuerit. niſi ſi tamen ea ratione prodigum fortaſſe dicamus,

Qua talos Aulum correptum à patre, nucéſque

Ferre ſinu laxo, donare, & ludere, Vates

Idem alibi in Satyra ridentis imagine narrat.

Vt vt eſt, Ode certè illa libri Carminum prioris xxxiii. ſe non ad auom Tibulli, (quem quidem ego nollius ſanè coloris noui) verùm herculè ad ipſiſſimum Elegiographum hūc noſtrum peculiariter pertinere ipſamet clamitat. quippe in qua Pholoës etiam mentio occurrat tibi. eius inquam Pholoës, à qua Marathum delitias ſuas torqueri Elegia ix. libri i. idem grauiſſimè lamētatur quaſi expoſtulans, eandemque, ne puerom vſque adeò formoſulum ac delicatulum nimia aſperioris repulſæ indignitate peruicaciáque ac faſtidiis ſuis perditum eat porrò, deprecatur ſedulo. Nō igitur Hirtiani anni fœtus Albius noſter, neq; ea (vt cum Catullo dicam) genuum viriditate, quæ eidem illi à Crinito, Lilio, cæteriſq; Poëticarum ętatum Finitoribus aſſignata hactenus. Quorū ſubidiſſimas fruſtrationes flagellare non eſt meum: Criniti præſertim, qui inter Poëtæ noſtri familiares, & quidem intimos, nominatim etiam Propertium inculcet nobis; quum neq; hic Tibulli, neq; ille item Propertij, in tanta tamē benigna mutui faciundi opportunitate, aliquam vel tralaticiam ſaltem in ſcriptis ſuis mentionem vſpiam feciſſe inueniantur. æmolatione, opinor, ſtudij communis, vel neſcio qua ingeniorum diſſimilitudine potius; qua factum, vt alter alterum contemtum præ ſe fortaſſe minore, quàm decebat, in pretio atque honore habuerit ſcilicet. Scitum enim Martialis eſt illud:

Qui volet ingenio cedere, rarus erit.

Quam item Horatio cauſſam fuiſſe ſuſpicor, cur Propertiani nominis memoriam inuidioſo carminum ſuorum ſilentio, vel diſſimulatione certè præpoſtera ſuppreſſerit callidus. quem tamen propter Auguſtam illam Principis ſui, & (quæ ratio maxima eſt) ipſius adeò Mæcenatis fauentiam; frequentémque, imò domeſticam cum communi illo doctrinarum ac leporum omnium patrono conſuetudinem, inuiſum ſanè.

Ignotúmve ſibi non eſt habuiſſe putandus.

GERARTVS FALKENBVRGIVS NOVIOMAGVS IANO DOVSÆ NORDOVICI S. D.

SERIVS eruditiſſime Douſa, Nonni Dionyſiaca, quæ tibi hinc diſcedenti promiſi, ad te mitto, non quidem mea negligentia, aut obliuione tui, ſed quia nullus hic interea tabellarius reperire potui, qui iſtuc irent. Quare, ſi quid de Geldrica fide ſiniſtri fuiſti ſuſpicatus, id velim animo eiicias tuo: méque in illarum adſcribas numerum, qui tibi omnia, quæ tractas, quæve cogitas feliciter euenire ex animo precātur. Feceris rem præſtanti ingenio tuo dignam, ſi interdum locum aliquem floridiorem, qui in Nonno valde multi ſunt, Latinis verſibus expreſſer. [illegible] B Ex quo hinc diſceſſiſti, vix quicquam accidit, vnde epiſtolæ argumentum naſci poſſit, niſi quòd ſatis ſeuera in omnia bibliopolia fuerit inſtituta inquiſitio, & quòd quinque ex tenuioribus librariis in carcerem ſint coniecti. Quantum intelligo, ſtatuetur quid crudelius, ſi qui ſunt, in illos, qui libros vetitos tempore tumultus diſtraxerunt. Allatus eſt & nuncius de morte Principis Condæi & Comitis Mongomberi, Dandelotum ferũt captum, & Amiralium accepto graui vulnere neſcio quò profugiſſe, toto exercitu ferè ad internecionem cæſo ac profligato. Giſelinus noſter nondũ redierat, ſed Pul- C mannno nunciari iuſſit propediem ſe adfuturum. Pulmannus remittit tibi Petronium cum fenore, quem quando Plantino viſum erit recudere, fiet in eo honorifica tui mentio. intereà de Carmine illi præfigeodo cogitabis. Hadrianum Iunium ſummum virum à me ſalutare non grauaberis. Miſiſſem illi Nonni exemplar, niſi ſcirem illum habere. Siluius tua Poëmata nondum inchoauit. Vrgeto hominem per literas, nunquam aliloqui editionem maturaturum. Memini te nobis, cum hic eſſes, ingenioſiſſimas quaſdam in Tibullum & Propertium lectiones & explicationes prælegere, quas vt omnes in von ſcripſi, ita nunc eas, vel te potius ipſum requiro. nam A conſtitui vtrumque diligenter peruolutare tuo motus exemplo. Vale mi Douſa, & Falkenburgium tuum, cui vltrò nuper (quæ tua eſt humanitas) amicitiæ tuæ fores aperuiſti, amare perge. Becanus, Pulmannus, & Plantinus tibi ſalutem dicunt. Neſcire te nolui [illegible] habere rurſum quod agãt, vel, ſi mauis, rodant. Iterum Vale. Raptim Antverpiæ. IV. Kal. April. CIↃ. IↃ. LXIX.

IANI DOVSÆ AD GER. FALKENBVRGIVM SENARII EX MERIS IAMBIS.

Horum proxima Epiſtola fit mentio.

ITA vſque donet eſſe ſobrio mihi,
Bonúmque dictet ex mea libidine
Apollo carmen: vt fuit volup' mihi
Tuarum, amice, literarum amabili
Frui lepore, peſſimaq́; crapula
Malum leuare: quam diebus his mihi
Tricongiana contulit benignitas.
Habere namque dum bene hoſpites volo
Meos, pedémque ferre cum Pholis iuuat,
Mero impotente vicit obrutum citò
C *Frequens amyſtis. hîc ſtatim omne Bacchico*
Mihi vapore diſſilire ſinciput;
Ità vt cerebrum habere mî puerpere
Iouis viderer, vſque donec auribus
Tuæ intulere ſe meis tabellulæ,
Mihi lepore quæ ſuo illicò grauem,
Quaſi flabella, diſpulere crapulam.
Refectus inde Falkenburge maximas
Grauiſſimáſque gratias ago tibi.
Neque hinc recuſo, ſi madere denuò
Fuat libido, quin identidem nouo
Styli lepore crapulam leues meam.
At interim valete, abeſte vos procul,
Et hinc abite maximam in malam crucem,
Moleſta turba, quotquot eſtis ô Pholi.

IANI DOVSAE AD SVPERIOREM FALKENBVRGII EPISTOLAM RESPONSIO, IN

qua ſuſpecta aliquot Tibulli, plura Propertij loca partim tentata; partim, quæ ſeptuoſiora videbantur, aut illuſtrata aut explicita; nonnulla etiam vitij manifeſta in melius (vti ſpero) nunc primùm correcta ac reſtituta.

NÆ tu homo es quantum viuit hominum impetrabiliſſimus, cui ſatis non eſt, quod paupertinam bibliothecæ noſtræ ſupellectilem auguſtiſſimo Nonni volumine, nullo beneficio meo prouocatus auxiſti; niſi etiam Geldricæ inſuper fidei mentione per cauſam iniecta tarditatis culpam depreceris, quam tibi non negligentia aliqua, vt ſcribis, aut obliuio mei, ſed verò tabellariorum inopia obiecit. Atque, ſi vel leuiſſimam de te vnquam ſiniſtrè nobis ſuſpicandi occaſionem præbuiſſes, tacerem. nunc autem cùm nihil à te factum habeam, quamobrem non prolixè omnia de te polliceat mihi, officium meum facere cogor, téque pro noſtra familiaritate leniter & leuiter commonere, proletario iſto, imò verò Plautino ſatisfactionis genere apud amicos, (hoc eſt, qui amici ſunt, ita vti nomen poſſident) opus non eſſe. alioquin ego plus iuſtis de cauſſis perſonam hîc tuam aſſumere poſſim, méque expurgatum ire tibi, cui, quod tanto tempore promiſi, reapſe vt volui, atque vti debui, repræſentare videor oblitus. de carmine tibi noncupando loquor. quod quidem, ædepol haud ſcio, an ope aliqua à Muſis meis ignauiſſimis exculcare vel extundere potuiſſem, niſi vberrimum ipſis natum ex te argumentum, & quidem in tempore, literæ porrò ſubieciſſent tuæ. Audis deſidiæ excuſationem. ſed quid prohibet & Syluium in partem communis culpæ aduocare, qui de nugarum noſtrarum Editione, quam maturare dixerat, nihil quicquam ex quo à vobis diſceſſi, ſperare nos iuſſit: quam ſi ſaltem vel affectam quoquomodo dediſſet, nos etiam diligentia ſua ad fidem tibi perſoluendam feciſſet alacriores, vt qui metuiſſemus non modò te diutius creditorem habere, ſed verò & moram paratis prælorum operis obiectare, ſi Poëma Editioni appendendum, non tempori exhibuiſſemus. quod verum eſſe vt inducaris, mitto id ipſum tibi his Tabellis inſitum inſertúmque. Tu quicquid id eſt in bonam partem acceptum aure non tetrica exigere properabis, & vel Epigrammatum meorum, ſi tanti res videbitur, vel Syluarum libris adſtrui curabis, vt tibi maximè concinnum erit.

A Argumentum, vt dixi, partim ex tabellarum tuarum, partim ex intemperantiæ meæ occaſione natum ſcito, quam mihi literæ iſtæ tuæ delenifica ſua allocutione tanquam flabello quodam commodè allatæ diſcuſſerunt. diſcuſſit & Dionyſiacon ſuorum lectione Nonnus tuus; quo nomine gratias, in aliquo ſi poſſem, hoc eſt, hoſtimentum par pari, meritò vtique ac lubentiſsimè referre me cuperem tibi. Quod poſſum tamen, gratias ago, & quidem ingentes: téque oro ne male habeat, quòd meam tibi de locorum quorundam magis in eo Poëta inſignium B verſione, operam quam exigis, polliceri nequeo. libenter & hîc quoque morem geſturus tibi, ſi ea in me ingenij, ſiue adeò Poëticæ induſtriæ vigeret indoles, quantam vel tu eſſe falsò profectò exiſtimas, vel ipſe mihi nequicquam exopto. quanquam & meapte figlina contentus, in opus alienum ire nolo, potiúſque id omne doctis exequendum relinquo, atque inprimis tibi, qui interpres es prorſus hanc ad rem vnicus, adeóque ad Dionyſiaca iſta omnem iampridem aciem inſtructam habes. vt qui Nonnum totum diligentiſsimè à te caſtigatum primitus doctiſsimis inſuper Scholiis adpenſis illuſtraſti. Quare aut C ipſe Poëtam illum interpretandum ſuſcipias, aut alterum huicce negotio idoneiorem præfulcias neceſſe erit. Nam de me, vt dixi temerè nihil hîc quicquam Falkenburgio meo præſtare auſim, memor illius peruolgati: *Ne ſutor vltra crepidam.* Porrò ad Petronium quod attinet gratulor nobis aliquod fuiſſe opellæ illius pretium. Ità eum pulcrè mihi & quidem cum fœnore remiſit Pulmannus tuus, vt nihil iam vltrà ipſi ad ſummum felicitatis cumulum deeſſe exiſtimem, præter typos Plantini noſtri & Gallicanum Memmianæ Bibliothecæ exemplar, quod vtinam Pithoeus nobis inuidere abſtineat diutius. D Interim de carmine illi, vti poſtulas, præfigendo operam dabimus, ne editionem moretur. Hadrianum Iunium noſtrum quis nam terrarum angulus habeat, ignoro. Eum, ſi quidem hîc apparuerit, & ſalute, & gratiſsimo nuncio tuo primus, vti ſpero, impertiam. Quòd verò ſedulò me cohortaris, vt Syluium per ſcriptas literas vrgeam, ne longius nugarum noſtrarum editionem protollat, ſed eam quantum poteſt maturet, currentem (vt aiunt) incitas. & certè cum

eo homine iamdudum pluribus verbis malis per literas interpretes expoſtulaſſem, ſi modò tabelliones ad manum fuiſſent. Quod vt tibi etiam veriſimile fiat, mitto vna opera tabellas ad eundem meas in huncce faſciculum coniectas, quibus ipſum officij ſui, quod quidem prorſus oblitus videtur, obiter commonefacio. Scripſi eadem de re non ita pridem fuſè & copioſè ad Giſelinum noſtrum, quem huic prouinciæ tanquam Herculem quendam præfeceram. verùm is nihil etiam dum, quod ſciam, reſpondit; niſi ſi tabellæ fortè in itinere perierint. quod Callipedum iſtorum incuria ſæpius mehercule quàm vellem nobis Epiſtolarum ſcriptoribus contingit. Eum itaque, ſi iſtic fuerit, meis verbis compellare atque identidem porrò reflagitare poteris, vt quod eius fidei & fiduciæ potiſſimùm mādatum atque concreditum eſt, in eo exequendo moram nullam interponat, ſi modò ia fidem de editione præſtitam liberare poſtulet ſeſe. Habes quæ tibi reſcribenda duxi. Reliquum eſt, vt ad meas in Tibullum & Propertium obſeruationes me conferam, quæ tametſi nauci non ſunt, &, vt paucis dicam, vino tantum inſcribi dignæ, tamen quum tibi morem non gerere maxima ſanè religio ſit mihi, committere nolui, vt coniecturas meas potius, quàm coniectorem ipſum deſiderares. Vt ergo Tibullum primo ſi quaſi ſaltuatim expediamus, ſcias velim in Poëta eo pauca admodum eáque non nimium laborioſè à nobis animaduerſa eſſe. in quibus illud in primis ſe offert libro 1. Eleg. 1.

C

Nam veneror, ſeu ſtipes habet deſertus in agris,
Seu vetus in triuio florida ſerta lapis.

Cuius ritus planiſſima enarratio ab Halicarnaſſæo petenda, ità lib. 11. ſcriptitante: Θύειν γὰρ ἐνομοθέτησε τοῖς τέρμασι, καὶ θυσίας αὐτοῖς ἐν ἔτει μὲν ἐμψύχων οὐδέν. οὐ γὰρ ὅσιον αἱμάττειν τοὺς λίθους. πελάνους δὲ Δήμητρος (id eſt liba Cerealia) & ἄλλας τινὰς καρπῶν ἀπαρχάς. Victimarum proinde & ſanguinis expers terminus. quæ ſententia etiam Plutarchum auctorem habet, adductis inſuper rationibus, cur huic Deo Sacra incruenta potiſſimum atque ab omni cæde libera rite quotannis peragi præceperit Numa. At ſi quis etiam animatu rem diuinam Termino fieri poſſe pertenderit, næ ego cum illo pignus haud auſim dare. quippe qui & Horatianam & Ouidianam auctoritatem non minoris, quàm Plutarchi, aut etiam Dionyſij ipſius hac quidem in re faciundam putem. è quibus alter ille ita nobis præit libro 11. Faſtor. quo loco ex profeſſo hoc Terminalis ſacrificij genus exſequitur his verbis:

D

Spargitur & caſo communis Terminus agno;
Nec queritur, lactens cùm ſibi porca datur.

Et mox:

Illic lanigeri pecoris tibi Termine fibris
Sacra videt fieri ſextus ab vrbe lapis.

Horatius autem:

Vel agna feſtis caſa Terminalibus:
Vel hædus ereptus lupo.

Addatur his inſuper omnibus à Prudentio haud ſubleſtæ fidei teſtimonium: *Et lapis ille*
Si fletus antiquus, quem cingere ſueueras error
Faſciolis aut gallinæ pulmone rigare:

A Item ab eodem alterum quoque:

Verris cruore ſcripta ſaxa ſpargere.

Eleg. 11.

Illa docet furtim molli decedere lecto.

Ego Statiani codicis fide inductus, in quo diſertim legitur, *Diſcedere*, reponendum hariolor *Deſcendere. Furtim* itaque *deſcendere*, nihil aliud fuerit hoc loco, quàm ἠρέμα καὶ κούφῳ ποδὶ pedes de lecto deducere, *inſonúmque* (vt cum Apuleio hoc dicam) veſtigium ponere, ne videlicet maritus tremuli lecti argutatione ſomno excitus, quid rei vxor cum potiore adulterio agat, fieri percipiat tandem. Sequitur paulò poſt:

B

Nec ſinit, occurrat quiſquam, qui corpora ferro
Vulneret, aut rapta præmia veſte petat.

Quo loco à me aliquando ex Nonio obſeruatum commemini, *Prædones nocturnos*, *Præmiatores* vocitatos antiquitus, neque aliò Poëtam procul dubio reſpexiſſe, quùm *Præmium petere* dixit. Adpingam & tertium ex Elegia eadem:

Et mea nunc pœnas impia lingua luit?

Ego ſemper vſque adhuc legendum putaui, & nunc etiam puto, *Luat*: idque ſine interrogatione. quam coniecturam meam confirmat & Statius: nullo tamen ſenſu. Nam & interrogationis notam retinuit, & confirmatiuæ particulæ, *Et*, loco, perperàm ſubſtituit *Vt*: quod quale ſit, necdum in mentem venire potuit mihi: qui omnem loci huiuſce conſtructionem ex iis, quæ ſtatim porrò inſequuntur, petendam autumo. vt ſignificet Poëta: Si vnquam Veneris numen per iracundiam fortè, (quæ amantibus vtique familiaris vel dicto modò, hoc eſt, leuiore aliquo conuicio læſiſſe temere argui poſſit, ſe cauſam haud dicere, quin illicò illi meritas impietatis pœnas lingua ſua ob maledictum perſoluat. innuens, nihil ſe tale ne iuſtiſſima quidem ob Eroticas iniurias indignatione prouocatum, ingratiſſimiſque contumeliis laceſſitum per ætatis impotentiam vel tralaticiè ſaltem, vllo vnquam tempore admiſiſſe. In tertia Elegia eſt:

Cuncta dabant reditum, tamen eſt deterrita nunquā
Quin fleret, noſtras reſpiceretque vias.

Sed quid ſibi vult obſecro, *Deterrita*? Ego nil aliud hoc loco ſignificari exiſtimo, quàm, *Terrore lenita*. neque enim video quid obſtet, quò minus eandem in huius ſingularis verbi compoſitione vim præpoſitio, *De*, habeat, quam in aliis, item in vocibus, *Deinnare* ac *Delegare*, etiamnum obtinet. Dicit ergo Tibullus: Etſi Deorum oracula per ſortes data Deliæ optata omnia de reditu ſuo promitterent (hoc enim, *Dabant*, eſt) illam tamen ominibus nullis, quamuis certiſſimis deterreri vnquam potuiſſe, hoc eſt, terrore & metu, quo de Poëtæ amatoris ſui reditu anxiè nimis ſolicita erat, exſolui porrò, adeóque animi ſecuram reddi, quin abeuntem identidem veriſſimis lacrymis proſecuta reſpectaret.

E

O res ſolliciti plena timoris amor.

Eleg. vi.

Iam mihi tenduntur caſſes, iam Delia furtim
Neſcio quem tacita callida nocte fouet.

Argutè. Etenim ad commune illud amoribus Tibullianis cum Delia, id eſt Diana cognomentum alluſum: quæ Dea venandi ſtudio præeſſe

credita antiquitus : ad quam rem plagis caſſibúſque cumprimis opus,

Ad colles ſaltúſque indagine reticulata
Cingendos, cambúſque in retia compellendas
Et clamore feras.

Qua de te conſulenda Elegia libri IV. ex Sulpitiæ perſona ad Cherinthum amatorem ſuum directa. cui initium eſt :

Parce meo iuuenem, &c.

Habes mox ibidem:

Néue cubet laxo pectus aperta ſinu.

Ne fiat illud ſcilicet, quod apud Ouidium quondam eueniſſe ſibi Helenæ commemorat Paris:

Prodita ſunt (memini) tunica tua pectora laxa,
Atque oculis aditum nuda dedere meis:
Pectora vel puris niuibus, vel lacte, tuóque
Complexo matrem candidiora Ioue.
Dum ſtupeo viſis (nam pocula forte tenebam)
Tortilis à digitis excidit anſa meis.

In eadem Elegia raræ cuiuſdam elegantiæ vſus eſt vocabulo *Adducit*, de matre lena loquens:

Hæc mihi te adducit tenebris, &c.

Quam lectionem cur Statius mutarit, non video. quùm *Adducere* propriè ſit, puellam alicui conciliare, vt quidem loquitur Petronius noſter. vnde etiam *Adductrices*, pro ſtupri ſequeſtris, ſiue adeò conciliatricibus vetuſtatem poſuiſſe crediderim.

Elegia VII.

Et capite & collo mollia ſerta gerat.

Ex more & diſciplina tam Latinis, quàm Græcis antiquitus vſurpata. Lucretius lib. IV.

Tum caput atque humeros plexis redimire corollis,
Floribus & foliis laſciuia læta iubebat.

Item III.

Hoc etiam faciunt, vbi diſcubuere, tenéntque
Pocula ſæpe homines & inumbrant ora coronis.

Adde ab Horatio Sat. III. lib. II. de Polemone mutato:

Potus vt ille
Dicitur ex collo furtim carpſiſſe coronas,
Poſtquam eſt impranſi correptus voce magiſtri.

Item ab Ouidio ex II. Faſtor.

Ecce unrum Regis, fuſis per colla coronis,
Inueniunt poſito peruigilare mero.

In X. & vltima huiuſce libri Elegia ita porrò ſcribens:

At nobis ærata Lares depellite tela.

dubium mihi non eſt, quin *Hoſtilios Lares* ſpeciatim deſignet, quibus immolabant Romani, quòd ab iis hoſtes arceri putabant, Auctor Feſtus. ad quos etiam Propertius viſus reſpexiſſe, quùm ſcribit:

Hannibalémque Lares Romana ſede fugantes.

Atqui hoc ipſum non *Laribus* hiſce *Hoſtilibus*, ſed verò *Herculi Tutano* attribuit Varro belliſſimis Senariolis illis:

Noctu Hannibális quùm (lego *quòd*) *fugaui exercitum,*
Tutanus hoc, Tutanus Romæ nuncupor,
Hac propter omnes, qui laborant, inuocant.

in quo poſtremo etiam verſu pronomen deſiderari ſuſpicor : idque poſt priorem dictionem illam ponendum hoc quidem modo & ordine:

Hac propter me omnes, qui laborant, inuocant.

Quòd fugaui, id eſt, quia, ſiue quoniam fugaui: *Tutanus hoc*, id eſt, ob vel ideò Tutani cognomen-

A tum inditum à Romanis eſt mihi.

Ibid. *Sit lacrymas moniſſe ſatis. quater ille beatus,*
Quo tenera irato flere puella poteſt.

Hoc enim amoris (veri, haud ſimulati dico) certiſſimum atque euidentiſsimum argumentum. Nam niſi perditè efflictimque flagraret miſera, animi ægra, amore ſaucia, ſuſ déque ferret furioſas amatoris ſui æmulationes impotentiámque ac iracundiam: & quaſi oculis pumiceis (quo ægrè etiam illi faciat magis præſertim irato) ſiccola eſſe porrò ac videri perrenderet : neque ſicuti eſt apud Plautum) lacrymam exorare poſſet, v-

B nam modò vti exſpuerent ſcilicet.

In Elegia I. libri II. Ambaruale ſacrificium deſcripturus ante omnia ſibi & ſociis incolumitatem, bonámque adeò valetudinem comprecatur, his verbis: *Quiſquis adeſt, valeat, &c.* hoc eſt, benè ac bellè habeat ſeſe, ſoſpéſque ac validus vitam producat porrò : vt quidem ego interpretor: ſi ſeorſum tamen à Becano, ſummo viro, per te ſentire liceat mihi, qui, *Faueat*, mauult. Et tamen à me quoque Ouidius facit, libro Faſtorum IV ita Tibullo noſtro ſuccentans ſcilicet:

Pelle procul morbos, valeant hominéſque gregeſq;,
Et valeant vigiles, prouida turba, canes.

C Ibid. *Soluite vincla iugis: nunc ad præſepia debent*
Plena coronato ſtare boues capite.

Interpretandum ex Dionyſio Halicarnaſſæo ita porrò nobis repræſentante hunc morem:

Ἀπέδειξαν δὲ καὶ Ποσειδῶνι τέμενος ἱππίου, καὶ τὴν ἑορτὴν Ἱππικράτεια μὲν παρ' Ἀρκάδων.
Κωνσουάλια δ' ὑπὸ Ῥωμαίων λεγόμενα κατεστήσατο, ἐν ᾗ Ῥωμαῖοι ἐξ ἔθους ἐλινύειν ἵππους ἔργων ἄγουσι καὶ ὄνους, καὶ στέφουσι τὰς κεφαλὰς αὐτῶν.

Quod porrò legitur Elegia ipſe media:

Et ſatur arenti primum eſt modulatus auena,
Carmen vt ornatos diceret ante Deos.

Referendum ad Plautinum illud:

Larem corona noſtrum decorari volo.

D *Ornatos* enim nihil aliud, quàm coronatos ac mollibus floreiſque ſertis redimitos, ex ritu ſuperſtitionis antiquæ.

Elegia porrò eiuſdem libri III. quòd ſcribit Tibullus, nihil intonſas comas Apollini profuiſſe, quò minus tauros Admeti formoſus paſceret, mirum alicui haud iniuria videri poſsit, niſi idem ſciat, probéque anteà compertum ac prouiſum habeat ſibi, bubulcos atque vpiliones eius ſæculi tonſos ſcilicet incomtóque ac inornato capillitio fuiſſe, vtpote genus hominum agreſte deforme, ruríque inter armenta eductum perpetim. id quod ex Martiali noſtro perſpicuè

E planum, ita lib. X. ſcribente:

Præſta de grege ſordidáque villa
Tonſos, horridulos, rudes, puſillos
Hircoſi mihi filios ſubulci.

Conſtat enim veteres tam Romanos, quàm Græcos (vrbanos, haud agreſtes dico) maximè ſemper ἀεὶ καλὸν (vt Ariſtæneti more loquar) ἀγλαΐζειν τὴν κόμην ſolitos. neque id adeò mirandum, quùm *ſummum*, teſte omnium elegantiarum Arbitro, *forma decus capilli*.

Elegia deinceps V. præſagia prodigiáque belli ciuilis prænuncia continet, de quibus ſingulatim Auctor de Prodigiis conſulendus. Cæterùm

qood inter alia hoc qooque commemorat Tibullos nobis:

Fatáque vocales præmonuiſſe boues.

eò pertinet, quod Euſebius refert; Booem ſob C. Cæſaris mortem in ſuborbano loqootum, fruſtrà ſe vrgeri, quippe non frumentá, ſed verò homioes, boc eſt, eſtores breui oppidò defuturox. tantas cadauerum ſtruiees, tamque immanes fote aceruos ſcilicet. Ne longum faciam, vnum etiam Tibulli locum adſcribam, qui eſt in carmine ad Meſſallam. is ad buoc modum in libris formulariis bodie poblicatus eſtat.

Nam mihi cùm magnis opibus domus alta niteret
Cùi fuerant flaui ditantes ordine ſulci,
Horrea fœcundis indeficientia menſis, &c.

Ego ſecundo verſu non, *Ditãtes*, quod nihili verbum eſt, hoc qoidem loco, ſed *Diſtantes*, reponẽdum præſtare auſim. quod quale ſit explicat oobis vnicos ille *Romanæ fidicen lyræ*, qoum ſcribit:

Eſt, vt viro vir latius ordinet
Arbuſta ſulcis, &c.

Et tamen Locretius lib. II. *Largifica ſtipe ditantes.* conſimiliter eloquutus videri poteſt. Niſi ſi qois fortè: *Ditantes horrea ſulci*: reſcribere ſe malit. cui lectiooi adſtipulabitur iterationis eius venuſtas, quę io repetitione verbi *Horrea* initio portò verſus ioſequeotis comparet. *Niteret* verò boc loco haud tralatitiè accipiendum, ſed eapſe metaphora illa, qoa in Plauto ſcriptum videmus:

Pro re nitorem, & gloriam pro copia, &c.

Item Ho[illegible]

Res vbi magna nitet domino ſene.

Vnam etiam ſententiam apponam inſuper, cuius acumen huic ipſi qooque, Horatio inquam, haod indignum viſum, quo Satyram ornatet ſuam. Sic enim ille:

Exilis domus eſt, cui non & multa ſuperſunt,
Et dominum fallunt, & proſunt furibus.

At Tibollus noſter de ſemetipſo quàm conſimiliter!

Et domino ſatis, & nimium furique lupoq.

Et hæc in Tibullum pro tempore inquiſiſſe ſufficiat nobis, quorum nonnulla etiam Victori noſtro, qoom hîc apod nos eſſet, prælegiſſe commemini. Nunc reliquum qood reſtat, volo perſoluere, de Propertio loquor, in quo gaudeo mihi à Gul. Cantero relictum eſſe, quod eius qoondam Poëtæ ſtudioſis atqoe in primis tibi, qui id ipſum ſedulò à me iure prius tuo exigere viſus, lubenter hercule ac meritò imputare gratificarique poſſim. Nam omnibus amicis (vt ille ait) quod mihi eſt, cupio eſſe idem. Proinde in rem præſentem aliquando vt veniamus, ſciendom eſt, in eo Poëta plæraqoe fere eiuſmodi eſſe, vt aliod in receſſo habeant, aliud verò primore fronte oſtendant. quale eſt illud Elegiæ I.

Et labor in magicis ſacra piare focis.

Etenim τὰ *Sacra*, vmbras & Manes defunctorum interpretor, quos, vt religioſè Flaccos prædicat, *Libitina ſacrauit.* pro quo tamen meum non eſſet, vt temere ſponderem, niſi Propertius in principio libri III. Geniom Philetæ inuocans ſibi, buius verbi ſui ſenſum ipſe nobis aperuiſſet his verbis:

Callimachi Manes, & Coi ſacra Philetæ,

A Quis enim non videt, τὰ *Sacra*, hoc loco pro Manibos & vmbra Philetæ accipiendum eſſe; quam ſibi exoptat non difficilem euenire Poëta. neque aliò profectò vetus ac Romana illa mooomentorum inſcriptio trahenda,

DIVIS MANIBVS SACRVM.

In verſo Elegiæ III. qoùm ſcribit:

Oſculáque admota ſumere & arma manu,

Inguinos baod dubiè (vt Martialis mei phraſi vtar) *arma* intelligit. Sic & ipſe Propertius infrà:

Dulcia quam nobis concutet arma Venus.

ad quæ etiam *Admotam manum* pertinere aotumo, non ad Oſcula, idque ex Ouidianæ auctoritatis diſciplina maximè. verbi gratia:

B *Hanc etiam non eſt mea dedignata puella*
Molliter admota ſollicitare manu.

Hoc propterea appono, qoòd ſenſum eius videam remere noper à viro doctiſſimo ſolicitatũ.

In eadem Elegia verſom illom:

Omniáque ingrato largibar munera ſomno, &c.

ex Catullo emendandum eenſeo, boc modo:

Omnia quæ ingrato, &c.

qui eodem Hemiſtichio in Epigrammatibus vſus exempli cauſa:

Omnia quæ ingratæ perierunt credita menti.

In Elegia portò quiota:

At tibi curarum milliaquanta dabis:

C eodem modo dictom videtur, qoo illud:

Sexcenta tanta reddam, ſi viuo, tibi.

& ſexcenta huic pariſſima in Plauto.

Verſus Elegiæ ſeptimæ eſt:

Quod nolim noſtros euolaſſe Deos.

Qoo loco *Noſtros Deos*, Amores noſtros interpretor, hoc eſt, amicam meam. Neqoe enim Propertius, qoi ſurioſæ æmulationis, id eſt, zelotypiæ plenus erat, ita vt vel Iouem ipſum riualem ferre grauaretur, (quod & ipſemet alibi de ſe fatetur) Cynthiam credo ſuam à Pontico amari aot exerceri volebat. Eodem locutionis genere vſus & Ouidius, vbi ſcribit:

Et dicam: Noſtros aduehit illa Deos.

D Nam & ibi de ſola Corinoa ſua eqoo ligneo per vias cæruleas deſubito ſibi adoecta coumentatur ſecom. In Elegiæ IIX. verſu:

Et ſine me dulcia regna negat.

Canterus *Ditia* maoult, &, τὸ *Negat*, interpretatur *Recuſat.* Promtè quidem ille: cæterum mihi plus ſatisfacit, *Dulcia*, vt ſit ſenſus: *Cynthia ſine me negat dulcia regna*, ſcilicet eſſe dulcia, aot placere ſibi: quomodò & Tibull. lib. III.

Nec me regna iuuent, &c.

in Elegia X. *Effecto bono* legitur. in qoo eoocleando an interpretum quiſpiam boni effectus compos euaſerit, neſcio, hactenus quidem. Ego certè

E poſtremam literam io voce *Effecto* induceodam opinor, verſúmque boc modo reſcribillandum:

Hoc magis effectu ſæpe fruare bono.

Nam & infrà libro qooqoe III. eandem vſorpat phraſio, ſecum & cum animo ſoo de Tabulis amiſſis inſolabiliter eooquerens:

Semper & effectus promeruere bonos.

Elegia XVI. honc verſom habet:

Semper & excluſis ſigna iacere faces.

Mihi verò impenſius placet: *Excluſi* ſcilicet amatoris.

In Elegia xvii.

Si quando veſtras labens Amor attigit vndas.

Labens pro nauigans poſitum videtur, ratione Poëtis non inuſitata: quando & ipſe alibi hic noſter quoque:

Atque tua labens nauita fleret aqua.

In Elegia xx.

Cuius vt accenſa Dryades candore puellæ.

τὸ *Cuius*, alij ad Hylam, ego ad Hylæ humerum, cuius mentio anteceſſerat, referendum puto. Tuus ſit arbitratus, Falkemburgi doctiſſime, vtrum potiùs malis deligendi.

In ea quæ proximè hanc ſequitur Elegia Galli in montibus Etruſcis cæſi eſt ［illegible］, ab aliquo commilitonum tantæ cladi ſuperſtite ſerio petentis, vt ſorori de ſua morte nuncium perferat, quò illa accepto oſſa mox lecta in Vrbem referre, cineréſque fictili vrna conditos terræ porrò mandare poſſit, ex veterum conſuetudine. cuius hercule ego fiducia fretus in vltimo verſu lectitandum pronuncio:

Et quacunque ſuper diſperſa inueneris oſſa
Montibus Hetruſcis, hæc ſciat eſſe mea.

non *Quæcunque*, vti perperam in noſtris exemplaribus legitur. præſertim cùm omne hoc negotium ad vnam modo Galli ſororem, non etiā ad ignotos attineat. Quis enim operam quæſo alienis oſſibus legendis gratuito inſumere ſe poſtulet? Libri ii. Eleg iv.

Ambulat, & ſubito mirantur funus amici.

id eſt, ſicuti ego expono, eum funus eſſe, hoc eſt funeri acerbo traditum, redactúmque quaſi in fauillas & cinerem. Quæ phraſis à Propertio aliena ſanè haud fuerit, tametſi in diuerſa ſententia Cantherum noſtrum deditum animaduerto.

In vii. Elegia ita porro ad Cynthiam ſermonem conuertit ſuum:

Ah, mea tum quales caneret tibi Cynthia cantus,
Tibia, funeſta triſtior illa tuba!

Ad quem morem reſpexit etiam Horatius, vnicus pol huiuſdem loci interpres: vbi Aſterien officij ſui admonet his verbis:

Prima nocte domum claude, nec in vias
Sub cantu querulæ deſpice tibiæ.

Galli, *vne aubade*, vocant.

In Eleg. xxv. *Quid*, lego, non vt in libris formularis eſt *Quo*, hoc modo:

Tu quoque quid pleno faſtus aſſumis amore
Credule? &c.

In xxix. illud viſum eſt obſeruare:

Votiuas noctes & mihi ſolue decem.

Tot enim noctes ea vuto, quod Iſidi fecerat, *feriuncta*, vt Poëtæ ipſius verbis vtar, *euluerat* Cynthia. Idem officij quoque à Philenio ſibi eueuire ſtipulatur, exigitque porrò Diabolus Plautinus. Sic enim eſt in Aſinar.

Si fortè purè velle habere dixerit,
Tot reddat ſpurcas, quot puras habueris.

In Elegia vltima eiuſdem libri, cum Lynceo Cynthiam ſuam tentare auſu hunc ad modum expoſtulat:

Lynceus, tunc meam potuiſti tangere curam?
Perfide, nónne tua tunc cecidere manus?

Quem locum Ouidius quoque in Amoribus imitatus videtur, vbi ait:

A

Ipſe meos humeris vellem cecidiſſe lacertos.
Vtilius potui parte carere mei.

In eadem Propertiana legitur:

Miſſus & impreſſis hædus ab vberibus

Ad quod exemplum etiam eſt illud:

Oſculaque impreſſis nixa dedi gradibus

Id eſt, pedum ſignis, quæ à dominæ veſtigiu reliqua terræ impreſſa impactáque reſederant.

Ex libri iii. Elegia ſecunda, illud à me alias conſideratum memini, Poëtis ［illegible］ olores quondam attributos fuiſſe. Sic enim Calliupea ſibi loquentem facit hic noſter:

Contentus niueis ſemper vectabere cycnis.

B

Sed & Ouidius libro Amor. iii.

Cycnis diſcedere tempus,
Duxerunt collo qui iuga noſtra ſuo.

In Eleg. v.

Et quoties Pæti tranſibit nauta ſepulcrum, &c.

concinnius omnino meo iudicio futurum, ſi reſcribatur:

Vt quoties Pæti, &c.

In xi. Pana introducit operam ſuam pollicentem, *Siue petas calamo præmia, ſiue cane.*

ex quo loco aliquis ignarus fuci, rei etiam piſcatoriæ præeſſe Faunum meritò ſuſpicari poſſit, niſi Propertius noſter lib. ii. Eleg. xix. ſuo indicio ſeipſum quaſi ſorex prodidiſſet, cum ſcribit:

Et ſtricto figere auem calamo.

C

Stricto, id eſt, diſtricto, ſeu emiſſo: quomodo & *Stringere gladium*, pro *Diſtringere*, dictitamus, hoc eſt, vadina educere. Vt vero, *Calamum* à Poëtis pro *ſagitta* ［illegible］ ſumi, nemini dubium eſſe deputo. & exempla in promtu. Nobis vnum è multis in medium adferre ſufficiet, idque ab Horatio, vbi ſcribit:

Et calami ſpicula Gnoſij.

Poſſet tamen & pro virga aucupis viſco illini ſolita in priore Propertij exemplo poſitum aliquis interpretari; ſuffragante eidem Martiali meo. Cui conſonum quoque vetus ac Plautium Prouerbium illud: *Arundo alas verberat.*

D

Sed & Propertius libri iv. Eleg. ii. de Fauno loquens, caſſes illi & arundinem, id eſt, calamum, ſeu iaculum tribuit. Vnde perſpicuè palam fit nobis, hunc locum de aucupio, non vero de piſcatus genere hamatili intelligendum. Præmia quoque pro præda poſita, quomodo & *Præmiatores* pro *Prædatoribus* notauimus ſuprà in verſu illo Tibulli:

Aut rapta præmia veſte petat.

cui Propertianam etiam auctoritatem addas licebit:

Nam cui non ego ſum fallaci præmia vati?

Elegiæ xix. verſus:

Seu venit, extremo dormit amica toro.

E

ſpectat ad id quod ſcribit in Epodis Horatius:

Extremo & in ſponda cubet.

Supereſt quartus & vltimus liber. Eum nos à ii. Elegia auſpicabimur, è qua animaduerſione dignum illud occurrit in primis:

Indue me Cois, fiam non dura puella.

Quod vi de inceſſu dictum putem, Ouidiana auctoritas facit. Ita enim ille, interpres prorſus ad hanc rem vnicus:

Molliter incedit, motu capit: altera dura eſt,
At poterit tacto mollior eſſe viro.

Dura eſt, id eſt, durè, myrmicè, & moleſtè incedens, vel potius.

Haud ſecus, ac coniunx Vmbri rubicunda mariti,

valgis nimium, aut diuaricatis cruribus grallatorium in morem badiſſans; vti ego interpretor. Quid? quod huic argumento meo fidem induhiam facit Coarum mentio, quæ, quod tenuiſſimi ac pellucidi eſſent fili, muliebrem inceſſum maximè arguebant. Vnde non niſi ab iis, quæ inceſſu erant molli, ne exoſſi dicam, vel cinædico potius, geſtari ſolitis. à verò haud alienum videtur. Et hoc eſt, quod ſuprà voluerat Propertius:

Et tenues Coa veſte mouere ſinus.

Sequitur porrò haud longulè:

Da falcem, & torto frontem mihi comprime fœno,
Iurabis noſtra gramina ſecta manu.

More enim fiebat, vt inter operam meſſoriam, ad æſtus ſolis defendendos maximè caput feno, & quidem recenti, obnuptum obuinctúmque haberent meſſores. id quod hodie noſtris etiamnum ruſticis in vſu eſſe videmus. Sed & Ouidius id ipſum libro XIV. Metamorph. de eopſe Vertumno verba faciens apertè indicat:

Tempora ſæpe gerens fœno religata recenti
Deſectum poterat gramen verſare videri.
O quoties habitu duri meſſoris ariſtas
Corbe tulit, verique fuit meſſoris imago?

Qui duo poſtremi verſus eò ſpectant, quod ſtatim poſt ſubiuncturus Propert.

Corbis & impoſito pondere meſſor eram.

Corbis meſſoriæ alibi meminit & Ci....

In eadem Eleg. eſt illud: *Et ibo*
Mundus demiſſis inſtitor in tunicis.

Quo loco *Inſtitorem diſcinctum* intelligo ex Ouidio ita nobis diſertim præeunte:

Inſtitor ad dominam veniet diſcinctus emacem.

Et certè quum recogito, neceſſe erat, vt qui diſcincti, hoc eſt, Zonis ſolutis ambulabant, tunicas ad talos vſque demiſſas, *ſinuſque* (vt ait Pedo) *ventoſos* oppidò, ne dicam pænè *vndantes* haberent. Cuius rei mollitiem ac laxitatem in ſuo etiam Mæcenate, ſi modo is Malchinus eſt, Satyricæ ſugillat Horatius.

In Elegia III. quum ſcribit:

Pictóque Britannia curru.

reſpexiſſe videtur ad id quod dixerat ſupra:

Eſſeda cælatis ſiſte Britannia iugis.

Vnde manifeſtò conſtat *Eſſedum* Britannici non non minus, quàm Gallici vehiculi genus eſſe, contra quàm in Nomenclatore ſuo exiſtimat Iunius. In Eleg. IV.

Ille equus, ille meos in caſtra reponet amores.

Reportet, mauelim potius. vt per amores ſuos haud aliud, quàm ſemetipſam Regio amore ſauciam deſignet.

Quidnam eſt, quod Elegia V. ſcribitur?

Et ſimulare virum, pretium facit, &c.

Idem nempe ac ſi diceret; aſſimulare, quaſi maritus ſuus ſuperuenturus ſit operi, ac verbis vti, quæ cupido ac turgenti nimium adultero veros

A metus ac præſentem terrorem incutiant, qualia ſunt illa libri II. Eleg. XXIII.

Timeo: propera iam ſurgere quæſo
Infelix: hodie vir mihi rure venit.

quò maiori videlicet pretio inducat amatorem. hoc eſt, quod pretium facit, id eſt, lucrum atque emolumentum parit deinque. Malè proinde Canterus noſter, qui *Amicum* ſubaudiendum cenſet.

In VII. *Si poguit portas vltrà procedere; at illud*
Iuſſiſſes, lectum lentius ire meum.

Legendum credo, *Illuc*: nempe ad portas vſque.

Vnum adhuc locum, *ne me Criſpini ſcrinia lippi*
B *Compilaſſe putes*, appingam modò. Is eſt Elegia XI. vbi Propertio inter alias leges quas teneat, etiam hanc dicit Cynthia:

Colla caue inflectas ad ſummum obliqua theatrum.

Vnde paret, Romanas olim mulieres è ſumma cauea ludos ſpectare ſolitas. ad quas ſi quis virilis notæ in inferiore Theatri parte, atque interior collocatus oculos adiectaret, neceſſariò illi caput obliquandum ac ceruice retroflexa reſpectandum erat. Hoc ergo eſt, quod Cynthia Propertium facere vetat, ob zelotypiam, qua illa laborabat, vel certè laborare, perbellè nimium apud credulas aures aſſimulabat ſeſe quò magis etiam amatorem delinitum in caſſes porrò pertraheret
C ſuos. quod vitium in Corinna item ſua ab Ouidio curioſè notatum, vbi ait:

Siue ego marmoreis reſpexi ſumma Theatri,
Elegis è multis, vnde dolere velis.

vnam nempe è multis aliquam, quæ in ſumma cauea (vt dixi) ſpectabant, quum ipſe interior, vtpote eques, pro dignitate in quatuordecim, hoc eſt, non niſi in Equeſtribus ſederet. qui locus mirificè cum hocce Propertiano conſpirat, adeóque vniter conſentit.

Habes tumultuariæ opellæ ſymbolam, Falkenburgi doctiſſime, eorum quæ de Tibullo & Propertio mihi hoc tempore in mentem venire
D potuerunt: eoius te lubenter hercule, ac meritò participem eſſe volui. quam ſi tu gratam habueris tibi, accendes, quàre magis in poſterum plura eiuſdem generis tecum liberaliter capiar communicare. ſin autem, nihilo minus ego hoc faciam tamen, vt ſit, quod, vbi vſus venerit, iterum vino poſſis inſcribere. Vale, & tide ſi ſapis, nóſque fidenter in eorum numerum adſcribe, quorum opera in otio, in negotio, omni tempore vti poſſis, tuo ipſius potius, quàm nouorum Ædilium arbitratu. Io. Goropio Becano, ſummo viro, me commendare non grauaberis, & quidem de interiore nota. cui dices, Poëmatium,
E quod eidem nuper iſtinc diſcedens promiſeram, prohè vſque adhuc in latebris ſitum ad ipſum euestigiò profecturum, ſimulátque primùm lucem ferre potuerit. Plantino, Pulmanno, Barlæo, amicis communibus, & ſi quem alium iſtic beneuolentem noueris, ſalutem. Iterum vale. Nordouico. ipſis Idib. April. CIↃ. IↃ. LXIX.

FINIS.

HIERONYMI AVANTII VERONENSIS EMENDATIONES IN CATVLLVM.

Auguſtinus Morauus Olomucenſis Iuris Pontificij, & liberalium artium profeſſus ſtudioſæ iuuentuti. S. P.

CVM nihil præſtabilius in rebus humanis inueniatur, nihilque ducimus quàm & prodeſſe multis, & in quo deficere cæteros videas operas in commune largiri: Id quod à ſummis ſæpe viris factitatum inueoimus: Qui tum ſe demum boni aliquid aſſecutos arbitrabantur, ſi id io vtilitatem plurimorum collocatum iri ſenſiſſent, non vt id intra priuatos parietes contineant, quod miſeri ſemper ac ſordidi ingenij exiſtimatum eſt, non B in his modo quæ in vſum traducendæ vitæ comparata ſunt, ſed in eis & ex quibus tanquam penetralibus quibuſdam: & vitæ noſtræ inſtitutum optimum, & excolendis ingeniis fructum vberrimum eruere poſſimus. Quod ipſum quanto ſtudio antiquitas curarit, vt legendi ſcilicet optimi cuiúſque auctoris commoda cuiuis facultas daretur, cum liberalitas principum per ea tempora, tum bibliothecæ ſumptuoſiſſimæ tanta bonorum diligentia comparatæ oſtendunt, vt mihi non mirum ſane videatur, tot viros eruditiſſimos, tot præclariſſima ingenia vno ſimul tempore efloruiſſe, vbi ea excolendi ingenij quaſi armamentaria quadam publicitus exponerentur. C Vt enim Piſiſtratum Athenienſem tranſeam, & poſt hunc Seleucum Nicanorem, quorum opera incredibilis librorum copia Athenis conſtructa dicitur. Illúdque etiam quòd incredibile fertur bello ſcilicet Alexandrino Cæſaris ad ſeptingenta voluminum millia conflagraſſe. Nonne eius rei apud Romanos complura nobis exempla non ſuppetunt, quanta vel à Paulo Æmilio, vel Lucullo poſt prædam Ponticam librorum copia fuerit comparata: Dato poſt & M. Varroni negotio bibliothecas omnis vtriuſque linguæ ordinandi ac digerendi. Nullum ſcilicet vberiorem ingeniis fructum rati, quàm ſi id in quo detineretur quiſque maximè, data ſibi legendi copia aſſequeretur. In quo æuo noſtro gratulari, & A quidem vehementiſſime non poſſum, quod extincto iam prope bonarum literarum ſplendore: in ea rurſum tempora redierit, vt extra barbarie in priſtinum illud decus denuo aſpiret: taléque congerendis optimorum auctorum libris ſtudiũ adhibeat, vt id breui cum his quæ diximus tẽporib. iure confligere poſſit. Sed neq; fideliſſimi interpretes deeſſe nobis videntur, qui ſicuti M. olim Varro id annitantur ſedulo ac ſtudeant, vt quo ad eius fieri poſſit, eos qui temporũ iniuria quaſi interierant, vererutóque ac pedore iam prope ſepulti fuerant io lucem dignitatémque priſtinam reuocentur. Sic enim Plinius, ſic B Pomponius Mela, ſic Papinius Statius, & ſic Propertius, Iouenaliſque leguntur: & qui ſuperiore æuo omnibus membris diſcerpti, fracti, exaniméſque videbantur, nunc integri, ſolidi, viuidique perſpiciuntur. Solus poëtarum Catullus quo nemo ſuauior, nemo iucundior, nemo terſior fuerat ſcabra adhuc rubigine confuſus detinebatur. Cui ad temporum iniuriam, ne id quidem defore potuit. Quominus à literatoribus quibuſdam ſtigmatibus indelebilibus inureretur. O miſerandam lepidiſſimi poëtæ fortunam! Quis enim indolere vehementius non debeat, eas humani generis delicias tenebroſis quorundam erroribus adeo obductas, vt C iure ac merito dicere poſſimus id quod de ſe Vates ipſe lepidiſſimus vaticinatus eſt,

At vobis male ſint malæ tenebræ
Orci quæ omnia bella deuoratis:
Tam bellum mihi paſſerem abſtuliſtis,
O factum male ò miſelle paſſer.

Verum enimuero rerum Natura parens diutius tantam iacturam non ſuſtinens, cùm aliquandiu poëta iucundiſſimus ſitu, marcoréque ſqualeret: quo modo tandem hunc etiam in lucem reduceret, enixa eſt, id eſt, vt ciuium ipſius inueniretur aliquis, qui eum, & à barbarie vindicaret. & vbi aliqua vel mendoſa vel abſtruſa eſſent emendaret, explicaret, atque digereret. Is eſt Hieronymus Auantius Veronenſis, cuius vigiliæ, eximiáque in ciuem ſuum pietas, id tandem

effeciſſe perſpiciuntur, vt ex obſcuro nitidum, A ex lacero ſolidum, & ex barbaro denique latinum denuo efficeret. Quod ſi obſeruatos ciues vel Sicinius Dentatus, vel Africanus minor decreto publico Ciuicas meruere. Quis non hunc etiam ea dignum exiſtimet, qui ciuem ſuum non ſeruaſſe modo, ſed ab inferis quodammodo reuocaſſe videtur. Verum tanta fuit hominis modeſtia: tanta ingenij viuaciſſimi diffidentia, vt eas vigilias ſuas non niſi paucis, & his quidem amiciſſimis, cùm ruri rediret, exhiberet: vt vel arrogantiæ omnem à ſe ſuſpitionem amoueret, vel æmulorum obtrectationibus: qui præclara omnia ogganniunt occaſionem omnem adimeret. Ego vero cui iam annis duobus eas vigilias B ſuas vt puto, qui currentem eum (ſicuti aiunt) plerunque impuleram ſingulari humanitate ſua dedicauerat: néue menſtruos illos labores (ſic enim eos appellabat) ederem, vna etiam iniunxerat. conſiderans mecum quantum ſtudioſis omnibus gloriæque Catulli conſulerem ſi in publicum quandoque emitterentur: Malui amicitiæ noſtræ diſcrimen ſubire, præuaricatórque videri, quam ea intra ſcrinia continens: Catullum ita, ſicuti erat, ſcabrum, ſentumque iotra ſtudioſorum manus relinquere, cùm præſertim Hieronymi etiam gloriæ non parum conſultum iri vidiſſem. Hæc enim ſcripta Leonicus Patauinus, Iacobus comes Iuliarius Veronenſis, Aurelius Ariminenſis, Calfurnius Brixienſis, nulla non laude maiores ſedulo perlegerunt ac mire commendarunt. Cùm & ingenij ipſius dexteritas: taliſque in ciuem ſuum pietas vulgo ſtudioſorum innoteſceret, vt qui de ſe complura alias præclaráque teſtimonia concionibus publicis præſtiterat, quantum etiam hoc genere ſcripti præſtet, tum etiam qualem de ſe ſpem in reliquum præbeat: his veluti laborum ſuorum primitiis declarari poſſit. Has itaque emendationes Catullianas lætis animis iuuenes ſtudioſiſſimi accipite: atque Catullum ipſum ita vobis reſtitutum tali deinceps cura diligentiáque excutite, vt & ſales ipſius habitúmque generoſi huius carminis (id quod facturus vos nõ ambigo) penitus imbuatis. Patauii tertio Nonas Martij. Anno Chriſti domini. M.CCCCXIII.

Hieronymus Auantius Veronenſis Auguſtino Morauo Olomocenſi. S. P.

SCRIBIS Auguſtine eruditorum humaniſſime tibi renunciatum eſſe, quemadmodum hac publica ſtudiorum remiſſione ſepoſitis altioribus ſtudiis Valerij Catulli luſus tetractem. Rogáſque vt tibi Catullianas dictiones mancas aut inuerſas, ſeu Epigrammata incautius congeſta tranſuerſo calamo illinire velim: Et ſi onus ſupra vires meas iniungis turpiſſimum eſſe duxi tuæ voluntati morem non gerere, quem tantopere & colo & obſeruo. Malui potius audentior videri quam vllam à me repulſam acciperes, immo & libentius quid in mentem ſuccurrit te auſpice obſeruabo. Expectaturus tuum de meis omnibus annotationibus ſimplex iudicium, ac nudum examen, cùm præſertim ea te comitate præditum ſciam, vt ſtylum rudem, quo hæc condita erunt in bonam partem accepturus ſis: cumque probe cognoſcas iam ab hinc annis quinque me humanitatis ſtudiis pene renunciaſſe, & philoſophorum dogmata, quæ noſtro tempore horrida ſunt & inculta, proſecutum fuiſſe. Cur autem hac tempeſtate manſuetiſſimas muſarum delitias recolem paucis accipe: priuſquam philoſophorum ſacris initiarer impenſiſſime conatus ſum Catulliana pleráque loca abſtruſiſſima percipere: ac potiſſimum vatem hunc à ſyllabarum præuaricatione, qua maxime notabatur vindicare. Nunc autem cum intermiſſis ſeuerioribus ſtudiis in agrum meum, vt apud me eſſem ſeceſſerim: nonnulla alia reſtitui loca. Qua induſtria id effeci, vt me haud laboris pœniteat, meretur profecto Catullus, quem A. Gellius (vt ſcis) vatum elegantiſſimum appellat; & omnes priſci vno conſenſu doctiſſimum nominant, eruditorum manus: quarum (vt ſic dicam) lima ſordes omnes deponat, vt ſuum priſtinum nitorem & cultum reſumat. Quare lætor hoc ſæculum acutiſſimis ingeniis florere, quorum pia cura (non poſthabitis tamen his vigiliis noſtris) Catulli legitimus libellus, qui tot annis barbarorum manibus deturpatus, eminentium poëtarum conſortium erubuit, poſthac in lucem prodire non dubitabit. Quis enim ante Calphurnij caſtigationem Catulli ſcripta non ſtomachoſus attingebat. Hic porro quantum humani vires ingenij paſſæ ſunt vno menſe elaborauit, vt quatuor illi poetæ emendatiores haberentur. Parthenius quoque (ne longe abeam) plura loca in ſuis commentariis reformat, & multis aliis locis lucem daturus erat, niſi amicorum aſſiduis & precibus & adhortationibus editionem pene præcipitare coactus fuiſſet. Verum nunc (vt accepi) feſtinationis iacturam mora ac diligentia reſarcire nititur. Ego interim vt pro viribus noſtris tibi mos geratur, quicquid vel ex veterum codicum præſidio, vel ex aſſidua noſtra verſuum libratione obſeruauerim breuibus explicabo. Non enim omnium rationes ſubiiciam. Hæc enim tibi committimus, vt conferas cum aliorum opinione iudicium noſtrum, quod tantiſper à te probari exiſtimabo: dum id in aliquibus (vt ait Plinius) diſplicuiſſe cognouero. Omne Catulliani carminis genus ſeorſum percurram, atque, vt plenius optatis tuis obtemperem, non modo ſyllabarum quantitatem penſitabo, verum prauas dictiones ſimul exarabo.

In primis duo ſint paſſeris carmina: in primo lege *vſque pipulabat*: non pipillabat, propter metrum. De paſſeris intellectu ſicut in verbo Expernare à Pulitiano diſſentio, vel ex illo Martialis epigrammate. S. *Accidit infandum noſtræ ſcelus Aule puellæ*: vide reliquos Martialis verſus. Antiquior codex habet, *ſicut ipſe poſſem*: non ipſa. Et habet *diu negatam*: non ligatam. & *veſtra nunc opera*: non tua. & *rubent ocelli*, non timent. infra lege *pulvinus quo per æque: addúque*. lege *Sertis ac Syrio*: non

Aſſyrio. & per Aſſyrium olinm intellige omne genos odorum ex Syriis germinibus confectorum, vt nardom, malobathrum, amomum & alia. ibi lege *Antiſtans mihi*: non antiſtes: lege *Iberum* per ſyncopam. Et lege *ſenémque matrem*: non ſanam: nec tuam. lege *mihi nec ipſis*: non mihi. ibi lege *nec facere pili cohortem*: id eſt nihili cohortem faceret: non autem daret primipilare munus: tunc enim pilum primam producit: ibidem potes legere *ære comparaſti*: & *eſſe comparaſti*. lege *ad lecticam homines*, non hominum, vt aliqui docti ſcripſere. lege *facerem beatiorum*. lege *quod mala incidiſſet*. lege *Eſt Cinna grauis*: vel, vt alij malunt, *Cinna eſt Caius*: lege *quam mihi pararim*. lege *Inter cænam Aſinus*: fere omnes codices bene habent. *Vt me tot male*: non malis. Infra lege *vt libet moneto*: nõ moneto. lege *non dico pueris ſed biſpidoſis*. lege, *ô qui floſculus es Iuuenculorum*. lege *hæc tu quam libet abnuce clemáque* infra lege *ingere mi calices amariores*: id eſt antiquiores: vt plurihus verbis diximus in prima editione ex Seneca, Plinio, & Colomella. Infra lege *at vobis mala multa*: multa mala caſu quarto: opprobria quinto caſu: Romuli Remi ſecundo caſo. Infra lege *non non hoc tibi falſe*: non falſe. ſic ſupra lege *hoc falſum eſſe putas*. Infra lege *magna à Cæcilio inchoata mater*. Innuit enim eruditam puellam amaſſe opus de Cybele exorſum à Cæcilio. Infra lege *Deſiſſémque truces vibrare Iambos*: non dediſſem. itidem epigrammata dun digeſſi, vt phaleciom. ſic legas: *Male eſt Cornifici*: non carnifici vt paſſim: ſed de hoc in alio Iambo. In hoc Endecaſyllaho Dactylus eſt ſede prima, vt ſupra: *Ingere mi calices*: & infra *Tribrachus Camerium mihi*, &c. Infra lege *miſelle rapede*: eſt enim hipermeter. Infra lege *Acme illa illa*: ibi dicit *ſoles hac imaginoſum*: vbi innuit Acmen pati primam ſpeciem tertij generis inſaniæ deſcriptæ à Cornel. Celſo lib. III. capite XVIII. Sequens verſus tetraſtici eſt principium. Infra legerem *aſſis non olidum facis lupanar*: ne olidum primam producat. Infra lege *Necaque ager vber*: non ruber. Ibi lege *Dextra ſternuit*: non ſtertuit. nam vt in geſtis Themiſtoclis dicit Plutarchus, & docet Ariſtoteles primo, ac etiam. hic de animalibus ſternutamenta dabant angoria. Vtinam ſcitem liberare conciſa confuſáque carmins ſeqoentia, ſed in primis, lege *Meas crimina*: non carmina. ibidem ex Seneca, lege *ſeſquipedalem deſertum*: vocat enim Caluom cubitalem, quem eũdem puſillum, ſed maliuolum detractorem vocat Cicero: & in ſequenti epiſtola ſimium potiuſquam ſemiſſem hominem appellat: antea dicit *te in circo*: vt Maro *te amice nequitus*: itidem *vno in lectulo ô corrupti*: niſi legeris lectululo. in hoc carmine ponit ter ſpondæum in ſede ſecunda, tribrachum in prima, & bis diereſin facit. ibidem lege *Auelli ſinite*: non auellite ſic. vltimum verſum huius carminis legerem: *Dum veſtri ſim ego particeps amoris*: praoe ab aliis omnibus legitur.

In Iambico carmine. Primo lege, *impetum trabis*: non trabis impetum. Et lege *nouiſſime*: vt cum Parthenio fere omnes. lege *candidi tibi*: non tibi candidi: vt ſtatim repetit. lege ibi *illa multa cum*. lege *Nunc iam illa non vult tu quoque impotens noli*. alij omnes male hunc verſum enunciant. lege

A *de ſtinatus obdura*: non obſtinatus: licet Iuuenalis dicat: *Et domus Gladiſiam deſtinata*. Infra lege *tãtum abhorret ac nutat*. & lege *membrana*: non membranæ. Infra lege *habebat & cuncta*. Ibi lege *vt albulus columbus: an idoneus*: non diooeus. lege *ibi perambulabit*. lege *quid eſt an hac ſiniſtra*: non autem quid eſt alid. Ibidem aliqui legunt *veſtra diffututa mentula*: ſed legerem *veſtra*: vtroſque enim alloquitur, vel vnum tantum: vt cum dicit *Tantillum veſtra demere ſauitie*. lege *hunc Galliæ timent: timent Britanniæ*: gemines igitur timent. lege *niſi vncta*: non cuncta: vt ſopra *caput vnctum referre*. Infra

B lege *& videre te in tuto*: non in tuo: nec in tutu. Ibi lege *Lydiam vndam* ob Carpiones auriphagos. vel lege *limpidam vndam*: vt ſopra limpidiſſimum lacum. infra pileatos fratres intellige Caſtorem & Pollucem, vt docet Feſtus. ibidem dicit *quod ſedetis inſulſi*: ſic ad literam Ariſtophanes. ibidem eſt Dactylos in prima ſede Iambi, in qoo verſu hircos vocat homines à mulieribus ſpretos ob vitium, quod obiicit Ruſo ibi: *Si cuius iure bono ſacer alarum obſtitit hircus*. ſic Plautus vocat ſenem hircoſum. ibi lege *puella namque quæ*: non puells nam modo. lege *pro qua mihi ſunt*: non ſunt mihi. infra verſus, qui & confunduntur & vnico epigrammate coogeruntur, ſic reponendi ſunt: primo

C *Male eſt Cornifici tuo Catullo*: cum ſeptem ſequentibus ſeripſit ad Cornificium. quatuor aotem verſus quorum prior eſt: *Tu præter omnes*: ſubſequi debet: *Quare monendus es*, &c. Et huius Epigrammatis primus verſus eſt: *Egnatius quod candidos*: non quæ candidos. ibi lege *cum orator excitat*: nõ excitat orator. ibi lege *aut Lanuuinus ater*: non Laninins. legerem *Nunc Celtiberus*: non autem Celtiber: ne ſyllaba deficiat. ibi legerem *lotus*: *vel lotij*, ſi ſyllaba permittat. hoc pacto liquebit inepta carminum cõgeries, dictionúmque deprauatio. infra lege *meum quod non es*: non meóque. ibi lege *Sexti recepſo*: non ſentire cepſn lege *non me ſed ipſi*: potiuſquàm non mihi lege *veretur mens*: non me-

D tetur. infra vltimum carmen Iambicum lege *Bononienſis Rufa Rufulum fallit*: non Rufum fellat lege *quam in ſepulchretis*, non ſepulcris lege *carpere è rogo cœnam*: non rapere de. vltimum verſum Iambicum ſic emeodaui: *Contemptam haberes, ah nimis fero corde*: ah aliis male legebatur iſte verſus.

Subeſt carmen Sapphicum: in quo Catullus ſemel poſuit Spondæum in prima ſede ſcilicer *tintinnant aures*. & ter Trochæum in ſecunda ſcilicet *& Sacas ſagittiferos*: licet Sillius dicat:

Turba ruit ſtridunt ſagittiferique Corinthi.

ibi *pauca nunciate*, & *otium Catulle*. infra caudex habet, *nec meum reſpectes vt ante amorem*.

In illo carmine: *O colonia &c*, lege *in quo vel*

E *ſaliaribus ſacra ſuſcipiantur*. ibi. l. *cui cum ſit viridiſſimo*: non coi ſit iocus. ibidem. l. *Iacet ſeparata ſecuri*: non aotem vt Politianus gloriatur: ſupernata vel expernata: neutrum enim verſus admittit. qnare. l. *quaſi nulla ſit vſquam*: non quam ſi: quaſi enim indifferens eſt; nam infrà, dicit, *cui ego quaſi eadem* &c. ibi lege, *ſi poteſt olidum repente*: non repente olidum.

Cinede Thalle, &c. medullam anſeris pro plumola tenuiori anſerina dicit ſic Plinius medullam lanæ pro ſubtiliori lana ponit. infra lege

tum Dina mater alites oſtendit occinentes: vt ſcilicet A
innuat anum tempeſtatum præſagam ex auium
vocibus, vt alias diximus. ibi lege *Catagraphoſque*
thynnos ex antiquo codice, ibi lege *infuta turpiter*.

Alphene immemor &c. lege *iam non dubitas fallere*:
fallere deerat lege *hoc quid faciant*: adde *etiam me*.
in fine verſus ſequeotis ne itidem verſus claudi-
cet. in alio ſequeoti verſu lege *retrahis* nõ trahis.

In hymno Dianæ primę ſyllabæ quatuor prio-
rum verſuom poſſunt eſſe breues: alioqui verſus
iidem ſunt qui in Epithalamio primo, ſed pri-
mus verſus mendoſus eſt. lege *illum ſit*: *Diana ſi-*
mul in fide: non ſumus in æde. ibi legebam *depor-*
tauit, ſed Calphurnius ex Priſciano legit *depoſiuit*. B
Io Epithalamio Mallij Illum verſum *Hymen ô*
hymenae hymen mutuatus eſt à Plauto in Caſſi.
ibi placet emendatio Partheoij de ſpinea teda,
vt in prima editione latius dixi: licet Varro de
vita patrum in ſecundo, & bis Maro, Seoecaque
in Tragœdiis dicant facem nuptialem pineam
fuiſſe: ibi legitur paſſim *nutriunt in humore*: hu-
mor tamen primam pruducit. lege *quis deus ma-*
ge amatis: nou magis, vel magis optimus: ibi lege-
rem *te ſi vis tremulus*: non te ſuis. lege *agite in mo-*
dum, non in nodum. lege *ſtirpe dutier, vel notier*: ooo
vincier. ibi Herculeia dicit vt Priameia, quia
forte pater Hercules dicebatur. lege *ſi videtur*: C
noo iam. lege *quot omnibus candido pede lectulus*: &
forte legendum eſt *atque hera*: id eſt & ignobi-
les & nobiles ſordebant tibi. lege *quam tibi ſine*
ſeruat: ſine modi imperatiui vel lege *ſine qua ſine*
ſeruiat alij legont, *ſine fine*: ſed pes abuodaret. le-
ge *omnia omnibus annuet*: ideſt anouere videbitur.
lege *adeat viri*. lege *vos vnis ſenibus bona*. aliter
oon ſtaret verſus, nec ſenſos. lege *inuenit quoniam*
palam: noo inuenit: ibi eſt verſus probe à Parthe-
nio reſtitutus, ſcilicet. *At marita tuum tamen*: ibi
legerem *ſed micante labello ſit*, non hiante, oec mi-
hi ante: nec ſenſus nec ordo quadraret.

Io Epithalamio de concertatione iuuenum &
puellarum lege *expectata diu lux tandem*, oon vix,
nec ſua. lege *cernit* in non cernitis: forte ſic le- D
gendum eſt ibi: *Cauens quod viſere par eſt*: noo pa-
rent. lege *heſperus è nobis*: potios quam à oobis,
& vt mihi videtor poſt hunc verſum, aliqui de-
ſunt: nam iſti tres verſos, quorum primus eſt:
Namque tuo aduentu, dicendi ſunt à maribus, quia
ex his laudandus eſt veſper. ille autem, *Heſperus*
è nobis, dicendus eſt à puellis. Infra vltimi ver-
ſus, ſic ſe couſequi debent. primus ſit ille: *Sic*
virgo dum intacta manet: dum inculta ſeneſcit. ſecun-
dus: *Cum par connubium*. tertios: *Et tu ne pugna*.
quartus: *Non æquum eſt pugnare*. quintus: *Ipſe pa-*
ter cum matre. ſextus: *Virginitas non tota*. ſeptimus: E
Tertia pars matri: licet hæc primus locis ſuis re-
poſuerim, adhuc tamen ſenſus erat ſubobſcu-
rus, niſi ex Quintiliano libro nooo capite de fi-
guris verborum aonotaſſem, quod hæc dictio;
dum, reperita primo loco ſignificat qoo ad: ſe-
cundo loco ſignificat vſque eo: vide inibi.

In carmine Cybelis. lege *deuoluit ſibi lactes acu-*
to Pondera ſilice: alibi male legitur. lege *ſanguine*
viaculans. lege *vaga pecora*: non pectora. lege *hi-*
larate hera oon ære. lege *vbi ſuenit illa diua*: non
duce. lege *nona mulier non nota*. lege *thyaſus non*
A *thyaſis*. lege *animo egens*: non gemens. lege *prope-*
ro pede. lege *Itaque vt domum*. lege *nimio è labore*. le-
ge *labantes langore oculos*. alij legunt labentes, &
non habent langore. lege *abiit in quiete molli rabi-*
do furor animi: alij ſomnia ſcribuot. lege *pepulit-*
que noctis. lege *ibi ſomnus*: non vbi ſonus. lege *Pa-*
ſithea ſinu. Lactantius in illo verſu Thebaidos:
Non hoc Paſithea blandarum prima ſororum d. Pa-
ſitheam vnam gratiarum. Ex Laſcari edocti fui-
mus Paſitheam in XIIII. Homeri eam fuiſſe,
quam Somno Iono deſpondit: ſi Ioui oculos
clauſiſſet in bello Troiano. Idem Laſcari mo-
ouit apud Catullom de Thallo intelligi eo ver-
B ſo: *Non cuſtos ſi ego fingar ille Cretum*. lege ibi *oculis*:
non ocellis. & lege *quibus locis ſiue in*. lege *vir ſte-*
rilis: non vis: nec vix. lege *loca retonẽt*: loca deerat.

Io ouptiis Pelei & Thetidis. lege *Cærula ver-*
rentes: non vertentes. Infra lege. *Illaque atque alia*:
vel *illaque haud alia* vt diximus. lege *teque adeo exi-*
mie tedis: oon Thetidis. lege *cui Iuppiter ipſe*: oon
cum lege *tota frequentat*. & lege *Pharſalia tecta*
frequentant: quia Pharſalia habet ſecundam indif-
ferentem. lege *frondatorum*: non frondatoris. le-
ge *Regia fulgenti ſplendent*. lege *alludebant*. lege *flui-*
tantis: noo fluctantis. lege *gortynia*: ooo cortinia.
lege *&* *decus innuptarum*: decus aberat. lege *caſtus*
C *odores*: nou coſtus: vt *Caſto colitis quæ iura cubili*. Io-
fra potes legere *quaque regis*: & *quaque regis*: &
Golgos: & *Colchos*. antiquus codex habet *iactaſtis*:
qoia vtroſqoe alloquitor. lege *radicitus exturbata*.
lege *lateque*: & *cominus obuia frangit*. lege *ſæua*
quod horrebas: noo quod abhorrebas. lege *externa-*
ta malo: non *extenuata*. lege *mulcet queſtubus aures*:
non auras: alius enim eſt ſenſus. Parthenius le-
git: *Idæos ne petam montes*: vnde Naſo *acceſſus ter-*
ra paterna negat. legebam olim, vt ſcis. *Iſthmiacos*
ne petam pontes, nunc hæreo. legerem *Annuit in-*
victo. & legerem *conſitus oblito*: ooo conſcius re-
pugnantia loqoeretur. lege *reddite in extremo*.
lege *ventis concrederet* vnica dictione. lege *quæ tum*
proſpectant cedentem ooo accedentem. lege *Niſi-*
D *genis ſilenis*: ooo ſileneis. Sileous eoim ſemper
ſecondam producit: primam habet indiffereo-
tem. lege *qui tum alacres* non quantum. lege *magis*
magis increbeſcunt. alij non geminabant magis.
lege *à ſe quiſque vago paſſim pede diſcedeant*: oon
ad ſe. Macrobius qui Catullum æmulatur, in-
quit primo Saturnalium: *Primum à prætextato ſi-*
mul: deinde, à ſe diſcedentes domum quiſque ſuam
regreſſi ſunt. lege *ſuper impendentes*: forte legen-
dum eſt *annoſum linquens Doris*: vbi omoino cor-
ruptus eſt codex, vt io prima editione ſexto ſu-
periori anoo impreſſa præfati fuimus.

E Per *extenuata veſtigia* annolum intelligas. lege
cõplectẽs vndique quercus, uon veſtis. lege *incinxerat*.
lege *hæ tum clariſono*, non hæc cum. lege *nulla do-*
mus talles vnquam: non vnquam talles. lege *quare*
agite optatos animi quinto caſu. lege *heſterno collum*
pro parte corporis: vbi pulcher eſt intellectus. le-
ge *præcernens meſſor*: non proſternens.

Io prima elegia: *At certe ſemper amabo*: non ac
lege *mens animi*: oon hominum. lege *hunc manat*
ooo huic. lege *qua rex tempeſtate nouis auctus Hy-*
menæo. lege *iuerunt* oon iuuerint. & lege *fors hæc*
noo hic. *Iuppiter vt tecti lumina ſæpe manat* ſic infra

abſterſti guttis. licet vtrubique alij aliter ſcribant. A Itidem lege *ſi reditum tetuliſſet is*: quo verbo vtitur Plautus, Lucretius, & ter Catullus. Neſtor vocabularius legit retulit à verbo refero: idem Neſtor legit *ebore nitro* pro E Bereniceo, ſed de his alias plura ſcripſimus. lege *cum Medi. Irrupere*: non protupere. Ibi lege *Iuppiter vt telorum* cum Parthenio: vel *Chalybon*, vt Politianus. lege *Chloridos ales equus*: non equi. & lege *iſque per æthereas* primo caſu. Infra lege *vnidulum à fletu tendentem ad templa deum me*. Ibidem legitur *nunc vos optato quæ non quis*: ſed lege omnino *quas*. ideo ſequentem verſum lege: *Non prius vnanimis corpora*: non vincula. lege *ſed quæ ſe impuro dedit*: non in putu dedat. Infra lege *fulguret Oarion*: vt cum Politiano antiquus codex. Infra lege *credita nunc ſum*: non reddita. lege *falſum eſt námque illam*. & lege: *nec quærendum erat vnde*. lege *Solam conſilio hæc ſua*: non Cæciliis hæc tua. ſic Plautus in mercatore: *Ille ſolus ſe in conſilium vocat*. lege præterea *addebat*, non ardebat. lege *cui lites intulit olim*, non qui infra dicit *facite hæc charta loquatur anus*: vt infra *& qui ſic fama loquetur anus*: ſæpe námque papyrum nominat, vt forte per patruam virginem chartam intellexerit, vt alias latius. lege *infelice ſepulchrum*: C non ſepultum. eſt enim appoſitio in hoc verſu: obſcœna vltimam producit non tantum per pentimemerin, quàm ratione conſonantium ſequentis dictionis: vnde miror quoſdam me carpentes: quod in priori editione ego, vt inquiunt, ſyllabatim libratur non emendarim: *propontida trucémque ponticum ſinum*: propontidem. cæterum emendent ipſi hæc hemiſtichia Catulliana *per impotentia freta*: *vltima Britannia*: *accepta fruſtra*: *nefaria ſcripta*: *gelida ſtabula*: & hunc de quo agimus: ſed de his nimis multa. Antiqui codices habent *Peneum prope Cyllenæum*: quod non diſplicet: quia eſt & Peneus in Arcadia. Parthenius legit *Peneum propter amœnum*: forte legendum eſt *Pheneum prope Cylleneum* ex Strabone & Naſonis verſu: *Eſt lacus* D *Arcadiæ Pheneum dixere priores*: ſi legeris, vt antiqui habent: *Suſcitat & cano vulturium capiti*: dic per vulturium bonum omen innuere ex Romuli vulturibus. lege *compar quæ multo*. lege *quamquam præcipue*. ibi dicit Cupidinem crocea indutum tunica, qui alibi nudus deſcribitur. lege *non vllam rara*: non autem illam. infra lege *Si cui iure bono ſacer alarum obſtitit hircus*: ab aliis vel ſenſus vel metri ratio corrumpitur. lege *qui potis eſt*: non quis. ille verſus: *Deſine de quoquam* eſt principium tetraſtichi in Rufum. Infra poſſumus legere: *O dij reddite mi hoc*. ac etiam: *O dij hoc reddite mi*. lege *ſi tria natorum*: alludit ad ius trium natorum. lege E *Ilia te mulſo labra notare*: non illo. ſic ſupra: *ſed identidem omnium ilia rumpens*. lege *qui tibi nũc cordi*: qui ſcilicet Piſaurenſis. Infra lege *eripere hei noli*. vel etiam ei prima producta: ſic Lucretius meus e producit in ei: eodem fidei rei: ſequens carmen illud eſt: de quo Quintilianus, quod ſcripſerunt Pontanus, Parthenius, & Politianus. hic vtitur aduerbio poſtilla, quo Plautus in Menechmis & Caſſina. Infra lege *Recta eſt: hæc ego ſic*: adde ſic. Infra *nulla poteſt mulier*: eſt principium tetraſtichi. Infra lege *haud poſſe à turpi*: ibi legerem *quod te non noſcem*. lege *culpa eſſe*: non eſt. Infra lege *nec ſcire vtrum ſis*: non *ſi orem* &. lege *albus an ater homo*: vt ex Parthenio edidicei: quod vberrim declarat Beroaldus vir ob multiiugam eruditionem apud doctos primi nominis: idem Parthenius per Aonios ſpecus in Mallij nuptiis liberrum antrum intelligendum docuit. lege infra: *mœchabatur mentula certe*: vbi Firmanum cognomento mentulam intelligit. Infra lege *vtrum os an culum ipſe olfaterem*: adde *ipſe*. Infra lege *ploxeni*: non pluxeni. lege *commiſtæ*: id eſt ſordidæ. ſic Plautus in Moſtellaria vocat capram commiſtam: id eſt fœdam. infra, vt dixi: lege *abſterſti* non abſterſi: alius enim eſt ſenB ſus. Infra lege *pipleum ſcandere montem*: vbi nil obſcœnum intelligit, ſed Firmanum Salium malum poëtam. præcedens pentametrum in Leſbiam eſt: ſupra lege *me vnum eſſe inuenies*. lege *cum puero bello*. lege *optantique*: *& contigit vnquam inſperanti*: vt ſtet verſus. lege *æternum hoc ſanctæ*: non alternũ. lege *ſaltem laudemus dum tamen*: non ſaltem dum modo. lege *tot bona poſſideat*: non tot modo: legerem *venante requirens*: & *mittere muſca*.

Quod autem noſter ille ex priapeiarum auctoritate credat in Faleco endecaſyllabo poſſe abuti prima ſede. Cedo interim Naſonem vel ſi mauis Maronem (meo quidem iudicio fuit multorum poëtarum farrago) alium à Spondæo pedem vſurpaſſe: num tandem ſibi tantum arrogabit: vt autumet pluries ſibi licere quod ſemel Auſonio, ſemélque priapeiarum auctori placuit.

Hieronymus Auantius nobiliſsimo adoleſcenti Iacobo clariſsimi Georgij Cornelij filio felicitatem.

DII te ament Iacobe merum Corneliorum exemplar: Ioannes Tacuinus Corneliæ familiæ addictiſſimus obſeruantiſſimúſque me tuo nomine rogauit, vt emendationum in Catullum (quas denuo obſeruarim) te certiorem reddam: pareo quam libentiſſime. Nam cum plurima ad te & amandum & venerãdum identidem me adhortentur, vel ex hoc te, ornatiſſimúmque fratrem Marcum admiror, quod doctrinarum ſtudium tanto amore amplexamini, vt vix adoleſcentes cum affluentibus opibus natale id ſolum deſerueritis. In quo nil magis ſuſpicimus, quam inſignes Corneliæ gentis imagines auitámque gloriam, ac meritiſſimam præclari parentis auctoritatem. Maluiſtis nobiliſſimi adoleſcentes ſcientiarum potius quam maiorum ſplendore decorari, dulciſſimo quarum hauſtu in dies humaniores ſpectatioréſque euaditis: O felicem Platonis teſtimonio ætatem noſtram, in qua viri principes in probas diſciplinas ſedulo incumbant, ſibique earundem profeſſores amore obſequiis ac contubernio deuinciant. Vos enim Nurſius ciuis meus, ac Bartolomeus Merula viri eruditiſsimi vt totidem Mecœnates agnoſcunt celebrántque. Macte igitur Iacobe inſignis, & Corneliorum gloriam (quæ tibi per maiores tuos dudum florentiſsima ac integerrima reſeruata eſt) peculiari-

bus virtutibus ac incepto ſcientiarum itinere obſecua. Sic enim optimis votis tuis benigna fortuna ſubſcribet, ſubſignabitque. Vale: & Auantium, qui Corneliam domum colit, dilige.

Fortaſſe ornatiſsime Iacobe verſus ille: *Si qui forte mearum ineptiarum*: cum duobus ſequentibus ſubſequi debent illum verſum: *Legiſtis male me marem putaſtis*, lege *cui nil eſt: homo bellus inquies eſt*, lege *quos tu negligis*: non quæ. lege *non aſsis facis oblitu lupanar*: à verbo oblino. Vix infra lege *villa: malam quod pectore expulit tuſſim*. Si legeris *Meus carmina explicaſſet*: lege in præcedenti verſu *cui*: non qui. lege *quedam, inquit, nutidum ſinum redu-* B *cens*: quidam codex in Epithalamio Mallij habent *nutriunt in honore*: non amore, nec humore. & habet: *quis deus magis ambitu*: non magis optimis: nec magis, ac magis. lege *lenta. qui velut*: non quæ. In hoc Epithalamio plures verſus de- A ſunt: plures repetendi ſunt: plures inuerſi: quo omnes nunc ſequeſtro. Infra. lege *canens quo vincere par eſt*. In prima Elegia. lege *haud in tempore longo*: non aut. Si legeris *Iuppiter ut triſti*: ſyncopa eſt pro triuiſti. lege *adiutarn*. lege *maxima natu* à no. nas. quidam codex habet *Verum iſti populo deus mala multa dei*: *Qui quacunque* &c. Et habet: *Ne querendum aliunde foret*. lege *In te ſi in quenquam*: non ſi quicquam. lege. *Dicas omnino*: non diſcas. lege *praconem qui vidct eſſe*. lege *aut magis eſſe optandum*. Quid ſi legeris: *aut non promiſſa pudica Auſilena ſuit Sedaba corripere*. lege *Firmanus ſaltus*. non ſalius, loquitur enim de ſaltu Firmano cuiuſdam mali poëtæ qui dicebatur mentula. Sic primo emendauimus *ſaltum laudemus dum tamen ipſe egeas*. lege *maximus horum*: non vltra. lege *mentula magna nimis*, non minax.

Iterum bene vale.

FINIS.

Q. VAL. CATVLLI, ALBII TIBVLLI, SEXT. AVR. PROPERTII,

NOVA EDITIO.

IOSEPHVS SCALIGER IVL. CÆSARIS F. RECENSVIT.

AMPLISSIMO VIRO

CL. PVTEANO

CONSILIARIO REGIO

IN SVPREMA CVRIA

PARISIENSI,

IOSEPHVS SCALIGER

IVL. CÆSARIS F.

S. P. D.

ACCIDIT mihi anno, CL. PVTEANE, quod ne tu quidem neſcis, vt ex graui valetudine is ſtatus me exceperit, vt nondum cumam ſtatuerem, e re mea fuerit magis cum illo morbo conflictari, quam ea tædia pati, quæ poſtea magno ſtudiorum meorum impedimento expertus ſum. Quod etſi graue erat, quia ea re ſtudiorum meorum impetum, ſine quibus vita mihi acerba eſt, retardari videbam: tamen in eo malo hoc bonum ſenſi, eoque multum moleſtiæ leuatum eſt, quod tametſi omnem grauiorem literarum & vſum & fructum mihi ademtum viderem, tamen non ita nobis fuit male & moleſte, vt eorum ſtudiorum lectioni operam dare non licuerit, quæ neque moroſitate ſua ægri animi faſtidia augerent potius, quam detergerent, neque non ſine aliquo fructu legi poſſent. Primum igitur, ita me Deus amet, Catullum, qui tum forte ſe obtulerat, in manus ſumſi. quumque, vt fit, inter legendum multa occurrerent partim vetuſtate obſoleta, partim temeritate Correctorum, quæ vna fatalis librorum peſtis eſt, interpolata: cœpi ea cum libri ſcripti lectione conferre. atque ita eum politiſſimum ſcriptorem verſauimus, vt eius laboris, ſi ſapiam, pænitere me non debeat. Multa enim, quæ ignoratione priſcæ lectionis Grammatiſtæ contaminauerant, reſtituimus: non pauca, quæ aliquot ab hinc ſæculis vitio potius ætatis ſuæ, quam ſuo, imperiti homines illi prætermiſerant, e penetralibus vetuſtatis in lucem protulimus. Quid multa? nolui ſimplicem inſaniam inſanire. idem enim & in Tibullo & Propertio

tentauimus : quia eos, vt ſcis, vulgatæ editiones coniungere ſolent. & , niſi fallor, feliciter ſucceßit nobis : quamuis, Deum teſtem laudo, ne integrum quidem menſem illis tribus poëtis recenſendis impendimus. Tamen, ne quid diſsimulem, meliorem partem harum Criticarum commentationum vindicat ſibi ſtilus, & ſcriptio. Quum enim quæ in animo habebam, ea chartæ commendarem, cui rei viginti tantum dies dedimus, ſub acumen calami, vt ſolet, longe plura cadebant, quam inter legendum auctores ipſos commentati fueramus. Id quod teſtatum volumus, ne forte quiſpiam putet nihil aliud nos, quam hæc Ariſtarchea nec velle nec poſſe tractare. quæ tamen Critices pars per ſe ita grauis eſt, vt neſciam, an quoſdam melius fuerit eam non attigiſſe, quam aliis eam feliciter tractaſſe, gloriæ & ornamento fuit. Nos profecto in his non nimium, quod iſti ſciant, æſtuauimus. &, vt libere & vere loquamur, hæc nobis pene dixerim aliud agentibus excidere ſolent. Quum igitur Cato etiam otij rationem reddi velit, nos egregium otij noſtri teſtimonium edimus, quoties aliquid tale publicamus. Non enim hæc frequentius nobis ſuccurrunt, quam quum maxime otioſi ſumus. Nam grauiorum ſtudiorum, vt in ſeriis occupationibus locum tantum habent, ita grauius teſtimonium eſſe debet. Interea iſta non villi venient ingrata legenti, vt ait ille : atque adeo ſi quis eſt, qui humanioris muſæ aliquem ſenſum habet, etiam non in poſtremis habebit. Hoc dico, quia διχηλόσοφοι quidam adeo ſua admirantur, vt iſta negligant, ob vnam illam cauſſam, quod quum harum literarum omnino ignari ſint, tanti illas non eſſe aiunt, vt iterum ſibi repueraſcere neceſſe ſit, & quæ pueri didicere, ſenes perdenda fateantur. Nos contra, qui non ſolum illa habemus omnia, quæ illos commendant, ſed & ea præterea, quæ illi in nobis negligunt, quia in ſe non eſſe ſentiunt, nunquam parcemus operæ, quin quodcunque nobis à grauioribus ſtudiis vacabit, totum id bonis auctoribus iuuandis impendamus. id quod in iſtis tribus luminibus poëtices Romanæ præſtitimus. in quibus vix eſt, vt vllum animaduerſione dignum locum prætermiſerimus, præterquam ſi qua ſunt, quæ caſtæ aures ferre non poſſunt. Ea enim attingere neque partes meæ ſunt, neque alius cuiuſpiam, qui aliquem ſaltem pudorem habet. In iſtis commentatiunculis noſtris ne verbulum quidem extat, quod me præteriiſſe melius fuerit, quam ſcripſiſſe. Vellem equidem ipſi ueteres pudoris aliquam rationem habuiſſent : neque tot infamibus ſcriptis hominibus ſeſe traduxiſſent. Sed quia aliter contigiſſe videmus, interea nos iſto Catone contenti erimus. nam ex quibus Latinitatem, quam ex iſtis fontibus hauriemus ? Et tamen iſti tres poëtæ flagitioſius non loquuntur, quam vel vna Ariſtophanis Comœdia. cuiuſmodi tamen multas ſemper lectitaſſe Chryſoſtomum proditur. at quantum virum ? Cui profecto eloquentia, probitate, pietate parem alium nulla poſt ætas tulit. Lectionem poëtarum ego mari comparo. in eo ſunt ſcopuli, ad quos tamen peritus nunquam nauem offendit. In poëſi ſunt quædam non bona dicta, in quæ nunquam pius animus offendit, ſed ea ſtrenuus ſecure prætervehitur. Quare vt quoſdam rogatos volo, quos delectant poëtica, vt ab illis prætextatis verbis aures, oculos, linguam, animum denique abſtineant: ita alios caſtigandos cenſeo, qui propter vnam, aut alteram, vel denique paucas aſperſas labeculas totum opus maculoſum putant. Sed his nunc locus non eſt. Ego vero, qui ſcirem iſtos tres poëtas ab omnibus magnifieri, vt qui vnum ex illis intelligere poſsit, non parum ſe in literis profeciſſe glorietur : quare pauculas

*horas male me collocaſſe putabo, ſi effeci, vt illos tres ſimul vel quivis mediocri-
ter doctus nunc intelligat? vt taceam, quod hæc malui facere, quam nihil om-
nino facere. Scio magnæ eruditionis viros non parum hi auctoribus illuſtrandis
contuliſſe. Equidem illis ſuam gloriam non inuideo. ſed neque ipſi meam mihi
præripere, ſi bene operam collocaui: neque, ſi male, conatum ſaltem vituperarè
poſſunt. Eum vero modum in iſtis breuibus, ac pene nudis notis ſeruaui, vt ne-
minem viuum ne minima quidem animaduerſione perſtrinxerim: mortuos autem,
etiam quum ab eis diſſentio, nunquam niſi honorificentiſſime appellarim. Illibe-
rale enim facinus, propter neſcio quas verborum quiſquilias, aut propter errorem
aliquem, qui humanitus contigerit, tantorum hominum eruditionem, atque adeo
totum nomem & famam in periculum vocare. Hoc ſolent facere ſtolide arguti
homunciones, qui in huiuſmodi ἀχυρολογίαις totam ætatem contriuerunt, diuina au-
tem ſapientiæ myſteria ignorant. Sed næ ſtultus ſum, mi* PVTEANE, *qui
hæc notis prædicem, hoc eſt tibi, quem nihil latet, quod hominem liberaliter
educatum ſcire oportet: aut qui me hæc eruditis auribus probare diffidam, ſi
modo tibi probare poſſim: quem ego non tantum ex omni amicorum meorum
numero, in quibus tu familiam ducis, ſed ex omnium doctiſſimorum noſtri tem-
poris delegi, cui hæc dedicarem: tum vt hoc mei in te amoris fidiſſimum pignus
extaret, tum etiam vt non niſi à te probata in lucem exirent. Non enim, aut
ego fallor, tam leuiter amicitia noſtra perfungi velles, vt non animaduertas in
ea, quæcunque forte hic occurrent, quæ illo acutiſſimo ingenio tuo corrigi, aut
meliora fieri poſſunt: quod genus multa eſſe puto. ſed quæ, & qualia ſint, niſi
tute indicaueris, profecto cur aliorum de iis iudicium expectem, non eſt. Te
enim harum rerum acerrimum æſtimatorem re ipſa expertus ſum, vt inſtar om-
nium vnus mihi eſſe poſſis. Accedit his, quod amicitiæ noſtræ inſtituendæ nullus
caſus fortuitus auctor fuit, nulla occaſio interuenit, nullus proxeneta aut para-
rius interceſſit præter admirabilem virtutem, ac doctrinam tuam, cuius nomen
multo ante mirifico tui videndi deſiderio animum meum accenderat. neque fru-
ſtra fui. nam vt te cognoui, & virtutes illas, quas animo præceperam, agnoui:
& vt vidi, illico mihi ſpecies illa virtutis tuæ percuſſit animum. Quare duo à te
pro iure amicitiæ noſtræ peto: vnum, vt non niſi te auctore liber iſte prodeat.
alterum, vt hoc munuſculum æqui boni conſulas. Quod ſi feceris, abunde ac
plene mihi ſatisfactum putabo. Vale. Abenni in Pictonibus, IIII. Nonas
Aug.* CIↃ IↃ LXXVI.

IN CATVLLVM, TIBVLLVM ET PROPERTIVM A IOS. SCALIGERO IVVENE NOBILI, VERONA ORIVNDO, nuper emendatos,

IO. AVRATVS POETA REGIVS.

GRAECIA iactabat ſibi tres in Amore Poëtas
Eſſe, velut Charitum dona beata trium.
Carmine te vario qui ludis Anacreon, & te
Docte Phileta, tuo non ſine Callimacho.
Roma ſuos totidem iactet licet ipſa Poëtas,
Dicta quibus Venus eſt carmine, dictus Amor.
Te Verona Teon numeris quo prouocat, & vos
Roma quibus Coos, Vmbria Battiadas.
Sed ſors quæ Graiis, eadem ventura Latinis,
Vt peritura ſi tu carmina docta forent:
Ni pius à ſenio popularis ſcripta Catulli
Aſſerat iniecta SCALIGER ecce manu.
Aſſerat & vos culte Tibulle, & blande Propertj,
Vt ſocios labis, ſic ſimul auxilij.
Vt tres quum rapidi iunctos tulit impetus amnis,
Vnum qui ſeruat, ſeruat & ille duos.
Mantua væ miſeræ gemuit vicina Cremonæ:
Veronæ gaudent proximitate duæ.
Ergo docta ſuo quantum Verona Catullo,
SCALIGERO tantum debet & illa ſuo.

IN CATVLLVM, TIBVLLVM ET PROPERTIVM A IOS. SCALIGERO DIVINI INGENII VIRO CASTIGATOS ET ILLVSTRATOS.

ILLE ſui decus æui, & nobilis umbra Catullus,
Quo Verona bono patria vate tumet,
Benaci quondam Phœbo ſeceßit ad oram
Inſula qua felix Sirmio pæne ſita eſt.
Quæ loca natura peramæna ſituque beata
Carmenibus fecit nobiliora ſuis,
Venturo celebranda atque inuidioſa nepoti:
Tanta huius quondam gloria ſedis erat!
Hinc & Principibus, quos clarat adorea Martis,
Scaligeris ſtatio grata domuſque fuit,
Ex quo a Scaligero primum Attila pulſus Alano eſt,
Verona & Veneti peſtis acerba ſoli:
Et tota eiectis ditione ferocibus Hunnis
Scaliger hic meruit Principis eſſe loco.
Nempe Camænarum fortis ſacraria Virtus
Quærit, & in docto vult habitare ſinu.
Sedibus his multos ſuboles ſucceßit in annos
Scaligera, & vatum ſemina cæca dedit.
Donec poſteritas ſua ſceptra patrita relinquens
Imperio populi deteriore fugit.
Pars in Aquitana figens regione penates
Cogitur externos hoſpes amare focos.
Magnam Atheſis laudem Nitiobrix aſſeris, & ſub
Pondere Cæſareo magne Garumna gemis.
IVLIVS hic CÆSAR Sophia illibata medulla,
Muſarumque, licet Martis alumnus, amor.
Ipſe colens Phœbum amiſsi ſolatia regni,
Sed gentis Princeps vere Heliconiadu:
Voce ſui potuit Manes arceſſere ciuis,
Scilicet ingratæ ſic meminens patriæ.
Reddidit & luci vatem qui rurſus vt olim
Iuli etiam meruit Cæſaris hoſpitium.
Patris in exemplum it IOSEPHVS SCALIGER, altis
Clarus auis, magno clarior ingenio,

Cui chorus aſſurgit Phœbi, cui doctior orbis
Submiſsis defert faſcibus imperium:
Ille habitas docti pectus pro cede Catulli,
Vt cui nota ſua eſt lingua, domuſque ſua.
Quis poſſet linguam melius callere Catulli,
Quam quibus vna fuit patria & vna domus?
Sic hæc Scaligero lingua eſt vernacula, quæ non
Intellecta alijs, aut peregrina fuit.
Credibile eſt tanto gaudere interprete vatem
Ciue ſuo, aut potius Principe iure ſuo.
Tuque foci ô iuuenis ſemper-lucentis amator
Coruini ille cliens aſsiduuſque comes:
Qui ſine IOSEPHO *poteras obſcurus haberi,*
Acceptam huic lucem gratus opemque refer,
Et gaude, quod Coruini de gente propages
Temporis & belli vulnera magna ſecas.
Hoc quoque Callimachus debere fatebitur Vmber,
Iamque ſuum tali vindice carmen amat.
Cui tanti vates debent ſua lumina, quæ nos
Digna reponemus præmia SCALIGERO?
Tres igitur gaudete, Catulle, Tibulle, Properti,
Omnis laudabit gaudia veſtra liber.

Q. SEPT. FLORENS
CHRISTIANVS.

Q. VALERII CATVLLI VERONENSIS

AD CORNELIVM NEPOTEM.

LIBER.

Pagina 6. & 7. QVOI dono lepidum nouum libellum,
Arida modo pumice expolitum?
Corneli, tibi. namque tu ſolebas
Meas eſſe aliquid putare nugas
Iam tum, quum auſus es vnus Italorum
Omne æuum tribus explicare chartis
Doctis, Iuppiter, & laborioſis.
Quare habe tibi quicquid hoc libelli eſt
Qualecunque: quod, ô patrima Virgo,
Plus vno maneat perenne ſæclo.

PASSER delitiæ meæ puellæ,
Pag. 11. Quicum ludere, quem in ſinu tenere,
Quoi primum digitum dare adpetenti,
Et acris ſolet incitare morſus:
Quum deſiderio meo nitenti
Carum neſcio quid lubet iocari,
(Vt ſolatiolum ſui doloris
Credunt, quum grauis acquieſcit ardor)
Tecum ludere, ſicut ipſa, poſſem,
Et triſtis animi leuare curas:
Tam gratum mihi, quam ferunt puellæ
Pernici aureolum fuiſſe malum,
Quod zonam ſoluit diu ligatam.

Pag. 13. LVGETE ô Veneres, Cupidineſque,
Et quantum eſt hominum venuſtiorum.
Paſſer mortuus eſt meæ puellæ,
Paſſer delitiæ meæ puellæ,
Quem plus illa oculis ſuis amabat.
Nam mellitus erat, ſuámque norat
Ipſam tam bene, quam puella matrem:
Nec ſeſe à gremio illius mouebat,
Sed circumſiliens modo huc, modo illuc,
Ad ſolam dominam vſque pipilabat.

A Qui nunc it per iter tenebricoſum
Illuc, vnde negant redire quenquam.
At vobis male ſit malæ tenebræ
Orci, quæ omnia bella deuoratis:
Tam bellum mihi paſſerem abſtuliſtis.
O factum male, ô miſelle paſſer,
Tua nunc opera meæ puellæ
Flendo turgiduli rubent ocelli.

PHASELLVS ille, quem videtis hoſpites, Pag. 18.
Ait fuiſſe nauium celerrimus,
Neque vllius natantis impetum trabis
Nequiſſe præterire, ſiue palmulis
B Opus foret volare, ſiue linteo.
Et hoc negat minacis Adriatici
Negare litus, inſuláſve Cycladas,
Rhodúmve nobilem, horridámve Thraciam,
Propontida, trucémve Ponticum ſinum.
Vbi iſte poſt phaſellus antea fuit
Comata ſilua. nam Cytorio in iugo
Loquente ſæpe ſibilum edidit coma.
Amaſtri pontica, & Cytore buxifer,
Tibi hæc fuiſſe, & eſſe cognitiſſima
Ait phaſellus. vltima ex origine
Tuo ſtetiſſe dicit in cacumine:
Tuo imbuiſſe palmulas in æquore:
Et inde tot per impotentia freta
C Herum tuliſſe, læua, ſiue dextera
Vocaret aura, ſiue vtrumque Iuppiter
Simul ſecundus incidiſſet in pedem:
Neque vlla vota litoralibus Deis
Sibi eſſe facta, quum veniret à mare
Nouiſſimo hunc ad vſque limpidum lacum.
Sed hæc prius fuere. nunc recondita
Senet quiete, ſeque dedicat tibi
Gemelle Caſtor, & gemelle Caſtoris.

VIVAMVS, mea Lesbia, atque amemus, Pag. 21.
Rumoréſque ſenum ſeueriorum
Omnis vnius æſtimemus aſſis,

Soles occidere, & redire poſſunt.
Nobis, quum ſemel occidit breuis lux,
Nox eſt perpetua vna dormienda.
Da mi baſia mille, deinde centum,
Dein mille altera, dein ſecunda centum,
Dein vſque altera mille, deinde centum.
Dein quum millia multa fecerimus,
Conturbabimus illa, ne ſciamus:
Aut ne quis malus inuidere poſſit,
Quum tantum ſciat eſſe baſiorum.

FLAVI *delitias tuas Catulle,*
Pag.24. *Ni ſint illepidæ, atque inelegantes,*
Velles dicere, nec tacere poſſes.
Verum neſcio quid febriculoſi
Scorti diligis. hoc pudet fateri.
Nam te non viduas iacere noctes
Nequicquam tacitum cubile clamat,
Sertis ac Syrio flagrans oliuo.
Puluinúſque peraque & hic, & illic
Attritus, tremulique quaſſa lecti
Argutatio, inambulatióque.
Nam ni ſtupra, vales nihil tacere,
(Cur? non tam latera exfututa pandant?)
Nec tu quid facias ineptiarum.
Quare quicquid habes boni, malique,
Dic nobis. volo te, ac tuos amores
Ad cælum lepido vocare verſu.

Pag.26. QVÆRIS *quot mihi baſiationes*
Tuæ, Lesbia, ſint ſatis, ſuperque?
Quam magnus numerus Libyſſæ arenæ
Laſerpiciferis iacet Cyrenis
Oraclum Iouis inter æſtuoſi,
Et Batti veteris ſacrum ſepulchrum:
Aut quam ſidera multa, quum tacet nox,
Furtiuos hominum vident amores:
Tam te baſia multa baſiare
Veſano ſatis, & ſuper Catullo eſt,
Quæ nec pernumerare curioſi
Poſſint, nec mala faſcinare lingua.

Pag.28. MISER *Catulle deſinas ineptire,*
Et quod vides perijſſe, perditum ducas.
Fulſere quondam candidi tibi ſoles,
Quum ventitabas, quo puella ducebat
Amata nobis, quantum amabitur nulla.
Ibi illa multa tam iocoſa fiebant,
Quæ tu volebas, nec puella nolebat.
Fulſere vere candidi tibi ſoles.
Nunc iam illa non volt, tu quoque impote
Nec quæ fugit ſectare, nec miſer viue:
Sed obſtinata mente perfer, obdura.
Vale puella, iam Catullus obdurat:
Nec te requiret, nec rogabit inuitam.
At tu dolebis, quum rogaberis nulla.
Sceleſta vere, quæ tibi manet vita.
Quis nunc te adibit? quoi videberis bella?
Quem nunc amabis? cuius eſſe diceris?
Quem baſiabis? quoi labella mordebis?
At tu Catulle deſtinatus obdura.

Pag.30. VERANI *omnibus è meis amicis*
Antiſtans mihi millibus trecentis:
Veniſtine domum ad tuos penates,

A *Fratriſque vnanimos, tuámque matrem?*
Veniſti? ô mihi nuncij beati.
Viſam te incolumem, audiámque Hiberum
Narrantem loca, facta, nationes,
Vt mos eſt tuus: applicanſque collum,
Iucundum os, oculóſque ſuauiabor.
O quantum eſt hominum beatiorum,
Quid me lætius eſt, beatiúſue?

VARRVS *me meus ad ſuos amores* Pag.34.
Viſum duxerat è foro otioſum:
Scortillum vt mihi tum repente viſum eſt
Non ſane inlepidum, nec inuenuſtum.
B *Huc vt venimus, incidere nobis*
Sermones varij: in quibus, quid eſſet
Iam Bithynia, quomodo ſe haberet,
Et quantum mihi profuiſſet ære.
Reſpondi, id quod erat: mihi neque ipſi,
Nec prætoribus eſſe, nec cohorti,
Quur quiſquam caput vnctius referret:
Præſertim quibus eſſet irrumator
Prætor, non facerent pili cohortem.
At certe tamen, inquit, quod illic
Natum dicitur eſſe, comparaſti
Ad lecticam homines. ego, vt puellæ
Vnum me facerem beatiorem:
Non, inquam, mihi tam fuit maligne,
C *Vt, prouincia quod mala incidiſſet,*
Non poſſem octo homines parare rectos.
At mi nullus erat nec hic, neque illic,
Fractum qui veteris pedem grabati
In collo ſibi collocare poſſet.
Hic illa, vt decuit cinædiorem:
Quæſo, inquit, mihi, mi Catulle, paulum
Iſtos. commodo nam volo ad Serapin
Deferri. mane, inquij puellæ:
Iſtud, quod modo dixeram me habere,
Fugit me ratio. meus ſodalis
Cinna eſt Caius, is ſibi parauit.
Verum vtrum illius, an mei, quid ad me?
D *Vtor tam bene, quam mihi pararim.*
Sed tu inſulſa male, & moleſta viuis,
Per quam non licet eſſe negligentem.

FVRI, *& Aureli comites Catulli:*
Siue in extremos penetrabit Indos
Litus vt longe reſonante Eoa
Tunditur vnda:
Siue in Hircanos, Arabaſque molles,
Seu Sacas, ſagittiferoſque Parthos,
Siue quæ ſeptem geminus colorat
Aequora Nilus:
Siue trans altas gradietur Alpis,
Cæſaris viſens monumenta magni
E *Gallicum Rhenum, horribilis &, vltimoſque Britannos:*
Omnia hæc, quæcunque feret voluntas
Cælitum, tentare ſimul parati,
Pauca nunciate meæ puellæ
Non bona dicta:
Cum ſuis viuat, valeátque mœchis,
Quos ſimul complexa tenet trecentos,
Nullum amans vere, ſed identidem omnium
Ilia rumpens.
Nec meum reſpectet, vt ante, amorem:

Qui illius culpa cecidit, velut prati
Vltimi flos, prætereunte poſtquam
Tactus aratro eſt.

Pag.40. MARRVCINE *Aſini, manu ſiniſtra*
Non belle vteris in ioco, atque vino.
Tollis lintea negligentiorum.
Hoc ſalſum eſſe putas? fugit te inepte,
Quamuis ſordida res, & inuenuſta eſt.
Non credis mihi? crede Polliani
Fratri, qui tua furta vel talento
Mutari velit, eſt enim leporum
Diſertus puer, ac facetiarum.
Quare aut hendecaſyllabos trecentos
Expecta, aut mihi linteum remitte,
Quod me non mouet æſtimatione;
Verum eſt mnemoſynum mei ſodalis.
Nam ſudaria Setaba ex Hyberis
Miſerunt mihi muneri Fabullus,
Et Veranius, hoc amem neceſſe eſt,
Vt Veranſolum meum, & Fabullum.

Pag.42. CÆNABIS *bene, mi Fabulle, apud me*
Paucis, ſi tibi dij fauent, diebus:
Si tecum attuleris bonam, atque magnam
Cœnam, non ſine candida puella,
Et vino, & ſale, & omnibus cachinnis.
Hæc ſi, inquam, attuleris, venuſte noſter,
Cœnabis bene. nam tui Catulli
Plenus ſacculus eſt aranearum.
Sed contra accipies meros amores:
Seu quid ſuauius, elegantiúſve eſt.
Nam vnguentum dabo, quod mea puella
Donarunt Veneres, Cupidinéſque:
Quod tu quum olfacies. deos rogabis,
Totum vt te faciant, Fabulle, naſum.

Pag.45. NI *te plus oculis meis amarem,*
Iucundiſſime Calue, munere iſto
Odiſſem te odio Vatiniano.
Nam quid feci ego, quidve ſum locutus,
Quur me tot male perderes poetis?
Iſti dij mala multa dent clienti,
Qui tantum tibi miſit impiorum.
Quod ſi, vt ſuſpicor, hoc nouum, ac repertum
Munus dat tibi Sulla literator:
Non eſt mi male, ſed bene, ac beate,
Quod non diſpereunt tui labores.
Dij magni horribilem, & ſacrum libellum,
Quem tu ſcilicet ad tuum Catullum
Miſti, continuo vt die periret
Saturnalibus optimo dierum.
Non non hoc tibi, falſe, ſic abibit.
Nam ſi luxerit, ad librariorum
Curram ſcrinia. Caſios, Aquinos,
Suffenum, omnia colligam venena,
Ac te his ſuppliciis remunerabor.
Vos hinc interea valete, abite
Illuc, vnde malum pedem tuliſtis,
Sacli incommoda, peſſimi poetæ.

COMMENDO *tibi me, ac meos amores,*
Aureli. veniam peto pudentem,
Vt ſi quicquam animo tuo cupiſti,
Quod caſtum expeteres, & integellum:

A *Conſerues puerum mihi pudice,*
Non dico à populo. nihil veremur
Iſtos, qui in platea modo huc, modo illuc
In re prætereunt ſua occupati:
Verum à te metuo, tuoque pene
Infeſto pueris bonis, maliſque.
Quem tu, qua lubet, vt lubet, moueto
Quantum vis, vbi erit foris, paratum.
Hunc vnum excipio, vt puto, pudenter.
Quod ſi te mala mens, furorque vecors
In tantam impulerit, ſceleſte, culpam,
Vt noſtrum inſidiis caput laceſſas:
B *Ah tum te miſerum, malique fati,*
Quem attractis pedibus, patente porta,
Percurrent raphanique, mugiléſque.

PÆDICABO *ego vos, & irrumabo* Pag.49.
Aureli pathice, & cinæde Furi:
Qui me ex verſiculis meis putaſtis,
Quod ſint molliculi, parum pudicum.
Nam caſtum eſſe decet pium poëtam
Ipſum. verſiculos nihil neceſſe eſt:
Qui tum denique habent ſalem, ac leporem,
Si ſunt molliculi, ac parum pudici,
Et quod pruriat incitare poſſunt,
Non dico pueris, ſed his piloſis,
C *Qui duros nequeunt mouere lumbos:*
Vos, quod millia multa baſiorum
Legiſtis, male me marem putatis:
Si qua forte mearum ineptiarum
Lectores eritis, manúſque veſtras
Non horrebitis admouere nobis:
Pædicabo ego vos, & irrumabo.

O colonia, quæ cupis ponte ludere longo, Pag. 53.
Et ſalire paratum habes: ſed vereris inepta
Crura ponticuli adſultantis, irrediuiuus
Ne ſupinus eat, cauaque in palude recumbat:
Sic tibi bonus ex tua pons libidine fiat,
In quo vel Saliſubſuli ſacra ſuſcipiunto:
D *Munus hoc mihi maximi da, colonia, riſus.*
Quendam municipem meum de tuo volo ponte
Ire præcipitem in lutum per caputque, pedéſque:
Verum totius vt lacus putidéque paludis
Liuidiſſima, maximéque eſt profunda vorago,
Inſulſiſſimus eſt homo, nec ſapit pueri inſtar
Bimuli, tremula patris dormientis in vlna.
Quoi quum ſit viridiſſimo nupta flore puella,
Vt puella tenellulo delicatior hædo,
Aſſeruanda nigerrimis diligentius vuis:
Ludere hanc ſinit, vt lubet, nec pilifacit vni,
Nec ſe ſubleuat ex ſua parte: ſed velut alnus
In foſſa liguri iacet ſuppernata ſecuri,
Tantundem omnia ſentiens, quam ſi nulla ſit vſquã:
E *Talis iſte meus ſtupor nil videt, nihil audit.*
Ipſe qui ſit, vtrum ſit, an non ſit, id quoque neſcit.
Nunc eum volo de tuo ponte mittere pronum,
Si pote ſtolidum repente excitare veternum,
Et ſupinum animum in graui derelinquere cœno:
Ferream vt ſoleam tenaci in voragine mula.

AVRELI *pater eſuritionum,* Pag. 58.
Non harum modo, ſed quot aut fuerunt,
Aut ſunt, aut aliis erunt in annis:
Pædicare cupis meos amores,

Nec clam: nam ſimul excitaris vna,
Hærens ad latus, omnia experibis.
Fruſtra. nam inſidias mihi inſtruentem
Tangam te prius irrumatione.
Atqui ſi id faceres ſatur, tacerem.
Nunc ipſum id doleo, quod eſurire
Ab me me puer, & ſitire diſcet.
Quare deſine, dum licet pudico:
Ne finem facias, ſed irrumatus.

Pag.62. SVFFENVS *iſte, Varre, quem probe noſti,*
Homo eſt venuſtus, & dicax, & vrbanus,
Idémque longe plurimos facit verſus.
Puto eſſe ego illi millia aut decem, aut plura
Perſcripta: nec ſic, vt fit, in palimpſeſto
Relata. charta regia, noui libri,
Noui vmbilici, lora rubra, membrana
Directa plumbo, & pumice omnia æquata.
Hæc quum legas, tum bellus ille, & vrbanus
Suffenus vnus caprimulgus, aut foſſor
Rurſus videtur: tantum abhorret, ac mutat.
Hoc quid putemus eſſe? qui modo ſcurra,
Aut ſi quid hac re tritius videbatur,
Idem infaceto eſt infacetior rure:
Simul poemata attigit. neque idem vnquam
Aeque eſt beatus, ac poëma quum ſcribit.
Tam gaudet in ſe, támque ſe ipſe miratur.
Nimirum idem omnes fallimur. neque eſt quiſquam,
Quem non in aliqua re videre Suffenum
Poſſis. Suus quoique attributus eſt error.
Sed non videmus, manticæ quod in tergo eſt.

Pag.65. FVRI, *quoi neque ſeruus eſt, neque arca,*
Nec cimex, neque araneus, neque ignis:
Verum eſt & pater, & nouerca, quorum
Dentes vel ſilicem comeſſe poſſunt:
Eſt pulchre tibi cum tuo parente,
Et cum coniuge lignea parentis.
Nec mirum. bene nam valetis omnes,
Pulchre concoquitis. nihil timetis,
Non incendia, non graues ruinas,
Non facta impia, non dolos veneni,
Non caſus alios periculorum.
Atqui corpora ſicciora cornu,
Aut ſi quid magis aridum eſt, habetis,
Sole, & frigore, & eſuritione:
Quare non tibi ſit bene, ac beate?
A te ſudor abeſt, abeſt ſaliua,
Mucuſque, & mala pituita naſi.
Hanc ad munditiem adde mundiorem,
Quod culus tibi purior ſalillo eſt,
Nec toto decies cacat in anno,
Atque id durius eſt faba, & lapillis:
Quod tu ſi manibus teras, fricéſque,
Non vnquam digitum inquinare poſſes.
Hæc tu commoda tam beata, Furi,
Noli ſpernere, nec putare parui.
Et ſeſtertia, quæ ſoles precari,
Centum, deſine. nam ſat es beatus.

Pag.66. *O qui floſculus es Iuuentiorum,*
Non horum modo, ſed quot aut fuerunt,
Aut poſthac aliis erunt in annis:
Mallem diuitias mihi dediſſes
Iſti, quoi neque ſeruus eſt, neque arca:
A *Quam ſic te ſineres ab illo amari.*
Qui? non eſt homo bellus, inquies? eſt:
Sed bello huic neque ſeruus eſt, neque arca.
Hæc tu quam lubet abiice, eleuáque:
Nec ſeruum tamen ille habet, neque arcam.

CINÆDE *Thalle mollior cuniculi capillo,* Pag.69.
Vel anſeris medullula, vel imula oricilla,
Vel pene languido ſenis, ſituque araneoſo:
Idémque Thalle turbida rapacior procella,
Quum de via mulier aues oſtendit oſcitantes.
Remitte pallium mihi meum, quod inuolaſti,
B *Sudariúmque Setabum, catagraphóſque Thynos*
Inepte: quæ palam ſoles habere tanquam auita.
Quæ nunc tuis ab vnguibus reglutina, & remitte,
Ne laneum latuſculum, manuſque mollicellas
Inuſta turpiter tibi flagella conſcribillent.
Et inſolenter æſtues, velut minuta magno
Deprenſa nauis in mari veſaniente vento.

FVRI, *villula noſtra non ad Auſtri* Pag.72.
Flatus oppoſita eſt, nec ad Fauoni,
Nec ſæui Boreæ, aut Apeliotæ:
Verum ad millia quindecim, & ducentos.
O ventum horribilem, atque peſtilentem.
C

MINISTER *vetuli puer falerni,* Pag.73.
Inger mi calices amariores,
Vt lex Poſthumiæ iubet magiſtræ
Ebrioſa acina ebrioſioris,
At vos quo lubet hinc abite lymphæ,
Vini pernicies, & ad ſeueros
Migrate. hic merus eſt Thyonianus.

PISONIS *comites, cohors inanis,* Pag.74.
Aptis ſarcinulis, & expeditis,
Verani optime, tuque mi Fabulle:
Quid rerum geritis? ſatiſne cum iſto
Vappa, frigoráque, & famem tuliſtis?
D *Ecquidnam in tabulis patet lucelli*
Expenſum? vt mihi, qui meum ſecutus
Prætorem, refero datum lucello:

O Memmi bene me, ac diu ſupinum Pag.76.
Tota iſta trabe lentus irrumaſti:
Sed, quantum video, pari fuiſtis
Caſu. nam nihilo minore verpa
Farti eſtis. pete nobiles amicos.
At vobis mala multa Dij Deæque
Dent, opprobria, Romuli, Remique.

QVIS *hoc poteſt videre, quis poteſt pati,* pag.80.
E *Niſi impudicus, & vorax, & helluo:*
Mamurram habere, quod comata Gallia
Habebat vnctum, & vltima Britannia?
Cinæde Romule hæc videbis & feres?
Es impudicus, & vorax, & helluo.
Et ille nunc ſuperbus, & ſuperfluens
Perambulabit omnium cubilia,
Vt albulus columbus, aut Adoneus?
Cinæde Romule hoc videbis, & feres?
Es impudicus, & vorax, & helluo.
Eone nomine, imperator vnice,
Fuiſti in vltima Occidentis inſula:
Vt iſta veſtra diffututa mentula

Ducenties comiſſet, aut trecenties?
Quid? eſt alid, ſiniſtra liberalitas?
Parum expatrauit? an parum helluatus eſt?
Paterna prima lancinata ſunt bona:
Secunda præda Pontica: inde tertia
Hibera: quas & amnis aurifer Tagus
** Hunc Galliæ timent, timent Britanniæ.**
Quid hunc, malum, fouetis? aut quid hic poteſt,
Niſi vncta deuorare patrimonia?
Eone nomine, imperator vnice,
Socer, generque perdidiſtis omnia?

Pag. 83. ALPHENE *immemor, atque vnanimis falſe ſodalibus:*
Iam te nil miſeret, dure, tui dulcis amiculi.
Iam me prodere, iam non dubitas fallere, perfide.
Nec facta impia fallacum hominum cælicolis placent,
Quæ tu negligis, ac me miſerum deſeris in malis.
Heu heu quid faciant, dic, homines, quoiue habeant fidem?
Certe tute iubebas animam tradere, inique me
Inducens in amorem, quaſi tuta omnia mi forent.
Idem nunc retrahis te, ac tua dicta omnia, factáque
Ventos irrita ferre, & nebulas aereas ſinis.
Si tu oblitus es, at dij meminerunt, meminit Fides.
Quæ te vt pœniteat poſtmodo facti, faciet, tui.

Pag. 86. PENINSVLARVM *Sirmio, inſularúmque*
Ocelle, quaſcunque in liquentibus ſtagnis,
Marique vaſto fert vterque Neptunus:
Quam te libenter, quamque lætus inuiſo,
Vix mi ipſe credens Thyniam, atque Bithynos
Liquiſſe campos, & videre te in tuto.
O quid ſolutis eſt beatius curis?
Quum mens onus reponit, ac peregrino
Labore feſſi venimus larem ad noſtrum,
Deſideratóque acquieſcimus lecto.
Hoc eſt, quod vnum eſt pro laboribus tantis.
Salue, ô venuſta Sirmio, atque hero gaude,
Gaudete, vóſque Lydiæ lacus vndæ.
Ridete quicquid eſt domi cachinnorum.

Pag. 87. AMABO *mea dulcis Hypſithilla,*
Meæ delitiæ, mei lepores,
Iube ad te veniam meridiatum.
Quod ſi iuſſeris, illud adiuuato,
Ne quis liminis obſeret tabellam,
Neu tibi lubeat foras abire:
Sed domi maneas, paréſque nobis
Nouem continuas fututiones.
Verum ſi quid ages, ſtatim iubeto:
Nam pranſus iaceo, & ſatur ſupinus
Pertundo tunicámque, palliúmque.

Pag. 88. O FVRVM *optime balneariorum*
Vibenni pater, & cinæde fili:
Nam dextra pater inquinatiore,
Culo filius eſt voraciore:
Quur non exilium, maláſque in oras
Itis? quandoquidem patris rapina
Notæ ſunt populo, & nates piloſas,
Fili, non potes aſſe venditare?

Pag. 93. DIANÆ *ſumus in fide*
Puellæ, & pueri integri:
Dianam pueri integri,
Puellæque canamus.

A *O Latonia maximi*
Magna progenies Iouis,
Quam mater prope Deliam
Depoſuit oliuam,
Montium domina vt fores,
Siluarumque virentium,
Saltuumque reconditorum,
Amniumque ſonantum.
Tu Lucina dolentibus
Iuno dicta puerperis:
Tu potens triuia, & notho es
Dicta lumine luna.
B *Tu curſu, dea, menſtruo*
Metiens iter annuum,
Ruſtica agricolæ bonis
Tecta frugibus exples.
Sis quocunque tibi placet
Sancta nomine, Romulique
Ancique, vt ſolita es, bona
Soſpites ope gentem.

POETÆ *tenero meo ſodali*
Velim Cæcilio, papyre, dicas:
Veronam veniat, Noui relinquens
Comi mœnia, Lariúmque litus.
Nam quaſdam volo cogitationes
C *Amici accipiat ſui, meique.*
Quare ſi ſapiet, viam vorabit,
Quamuis candida millies puella
Euntem reuocet, manuſque collo
Ambas iniciens roget morari:
Quæ nunc, ſi mihi vera nunciantur,
Illum deperit impotente amore.
Nam quo tempore legit inchoatam
Dindymi dominam: ex eo miſellæ
Ignes interiorem edunt medullam.
Ignoſco tibi Sapphica, puella,
Muſa doctior. eſt enim venuſte
Magna Cæcilio inchoata mater.

D ANNALES *Voluſi cacata charta,* Pag. 98.
Votum ſoluite pro mea puella.
Nam ſanctæ Veneri, Cupidinique
Vouit, ſi ſibi reſtitutus eſſem,
Deſiſſémque truces vibrare iambos:
Electiſſima peſſimi poetæ
Scripta, tardipedi deo daturam
Infelicibus vſtulanda lignis.
Et hæc peſſima ſe puella vidit
Ioco ſe lepide vouere diuis.
Nunc ô cæruleo creata ponto,
Quæ ſanctum Idalium, Vrioſque apertos,*
Quæque Ancona: Cnidumque arundinoſam
Colis, quæque Amathunta, quæque Golgos,
E *Quæque Durachium Adriæ tabernam:*
Acceptum face, redditúmque votum,
Si non illepidum, neque inuenuſtum eſt.
At vos interea venite in ignem
Pleni ruris, & inficetiarum
Annales Voluſi cacata charta.

SALAX *taberna, vóſque contubernales,* Pagina 101.
A pileatis nona fratribus pila,
Solis putatis eſſe mentulas vobis?
Solis licere, quicquid eſt puellarum

Conſutuere, & putare cæteros hircos?
An, continenter quod ſedetis inſulſi
Centum, aut ducenti, non putatis auſurum
Me vna ducentos irrumare ſeſſores?
Atqui putate. namque totius vobis
Frontem tabernæ ſcipionibus ſcribam.
Puella nam mea, quæ meo ſinu fugit,
Amata tantum, quantum amabitur nulla,
Pro qua mihi ſunt magna bella pugnata,
Conſedit iſtic. hanc boni, beatique
Omnes amatis: & quidem, quod indignum eſt,
Omnes puſilli, & ſemitarij mœchi.
Tu præter omnes vne de capillatis
Cuniculoſæ Celtiberiæ fili
Egnati, opaca quem facit bonum barba,
Et dens Hibera defricatus vrina.

Pagina 103. MALE *eſt Cornifici tuo Catullo,*
Male eſt mehercule, & laborioſe:
Magiſque, & magis in dies, & horas
Iraſcor tibi, ſic meos amores.
Quem tu, quod minimum, facillimúmque eſt,
Qua ſolatus es allocutione?
Paulum quidlibet allocutionis,
Mæſtius lacrimis Simonideis.

Pagina 106. EGNATIVS, *quod candidos habet dentes,*
Renidet vſquequaque: ſeu ad rei ventum eſt
Subſellium, quum orator excitat fletum,
Renidet ille: ſeu pij ad rogum filij
Lugetur, orba quum flet vnicum mater,
Renidet ille: quicquid eſt, vbicunque eſt,
Quodcunque agit, renidet. hunc habet morbum
Neque elegantem, vt arbitror, neque vrbanum.
Quare monendus es mihi. bone Egnati,
Si vrbanus eſſes, aut Sabinus, aut Tiburs,
Aut porcus Vmber, aut obeſus Hetruſcus,
Aut Lanuuinus ater, atque dentatus,
Aut Tranſpadanus, vt meos quoque attingam,
Aut quilibet, qui puriter lauit dentis:
Tamen renidere vſquequaque te nollem:
Nam riſu inepto res ineptior nulla eſt.
Nunc Celtiber in Celtiberia terra
Quod quiſque minxit, hoc ſolet ſibi mane
Dentem, atque ruſſam defricare gingiuam.
Vt quo iſte veſter expolitior dens eſt,
Hoc te amplius bibiſſe prædicet loti.

Pagina 107. QVÆNAM *te mala mens, miſelle Rauide,*
Agit præcipitem in meos iambos?
Quis Deus tibi non bene aduocatus,
Vecordem paras excitare rixam?
Anne vt peruenias in ora vulgi?
Quid vis? qua lubet eſſe notus optas?
Eris: quandoquidem meos amores
Cum longa voluiſti amare pœna.

Pagina 109. AH *me, an illa puella defututa*
Tota millia me decem popoſcit?
Iſta turpiculo puella naſo,
Decoctoris amica Formiani?
Propinqui, quibus eſt puella curæ,
Amicos, medicóſque conuocate.
Non eſt ſana puella, nec rogate
Qualis ſit. ſolet hæc imaginoſum.

A ADESTE *hendecaſyllabi, quot eſtis* Pagina 111.
Omnes vndique, quotquot eſtis omnes.
Iocum me putat eſſe mœcha turpis,
Et negat mihi veſtra reddituram
Pugillaria: ſi pati poteſtis,
Perſequamur eam, & reflagitemus.
Quæ ſit, quæritis? illa, quam videtis
Turpe incedere mimice, ac moleſte,
Ridentem catuli ore Gallicani.
Circunſiſtite eam, & reflagitate:
Mœcha putida redde codicillos.
Redde putida mœcha codicillos.
Non aſsis facis? ô lutum, lupanar,
B *Aut ſi perditius poteſt quid eſſe.*
Sed non eſt tamē hoc ſatis putandū.
Quod ſi non aliud poteſt, ruborem
Ferreo canis exprimamus ore,
Conclamate iterum altiore voce:
Mœcha putida redde codicillos.
Redde putida mœcha codicillos.
Sed nil proficimus, nihil mouetur.
Mutanda eſt ratio, modúſque vobis,
Si quid proficere amplius poteſtis.
Pudica, & proba redde codicillos.

SALVE *nec nimio puella naſo,* Pagina 113.
Nec bello pede, nec nigris ocellis,
C *Nec longis digitis, nec ore ſicco,*
Nec ſane nimis elegante lingua,
Decoctoris amica Formiani.
Ten' prouincia narrat eſſe bellam?
Tecum Lesbia noſtra comparatur?
O ſæclum inſipiens, & inficetum.

O FVNDE *noſter, ſeu Sabine, ſeu Tiburs,* Pagina 115.
Nam te eſſe Tiburtem autumant, quibus non eſt
Cordi Catullum lædere. at quibus cordi eſt,
Quouis Sabinum pignore eſſe contendunt.
Sed ſeu Sabine, ſiue verius Tiburs,
Fui libenter in tua ſuburbana
D *Villa, malámque pectore expui tuſſim:*
Non immerenti quam mihi meus venter,
Dum ſumptuoſas appeto, dedit, cænas.
Nam Sextianus dum volo eſſe conuiua,
Orationem in Attium petitorem
Plenam veneni. & peſtilentiæ legi,
Hic me grauedo frigida, & frequens tuſsis
Quaſſauit, vſquedum in tuum ſinum fugi,
Et me recuraui otioque, & vrtica.
Quare refectus maximas tibi gratias
Ago, meum quod non es vlta peccatum.
Nec deprecor iam, ſi nefaria ſcripta
Sexti recepſo, quin grauedinem, & tuſsim
Non mi, ſed ipſi Sextio ferat frigus,
E *Qui tunc vocat me, quum malum legit librum.*

ACMEN *Septimius ſuos amores* Pagina 118.
Tenens in gremio, Mea inquit Acme,
Ni te perdite amo, atque amare porro
Omnis ſum aſsiduè paratus annos,
Quantum qui pote plurimum perire:
Solus in Lybia, Indiaque toſta,
Cæſio veniam obuius leoni.
Hoc vt dixit, Amor ſiniſtra ut ante,
Dextram ſternuit adprobationem.

At Acme leuiter caput reflectens,
Et dulcis pueri ebrios ocellos,
Illo purpureo ore ſuauiata,
Sic, inquit, mea vita Septimille,
Huic vno domino vſque ſeruiamus:
Vt multo mihi maior, acriorque
Ignis mollibus ardet in medullis.
Hoc vt dixit, Amor ſiniſtra, vt ante,
Dextram ſternuit adprobationem.
Nunc ab auſpicio bono profecti,
Mutuis animis amant, amantur.
Vnam Septimius miſellus Acmen
Mauolt, quam Syrias, Britanniasq́;.
Vno in Septimio fidelis Acme
Facit delitias, libidinéſque.
Quis vllos homines beatiores
Vidit? quis Venerem auſpicatiorem?

Pagina 120. IAM *ver egelidos refert tepores,*
Iam cæli furor æquinoctialis
Iucundis Zephyri ſileſcit auris.
Linquantur Phrygij, Catulle, campi,
Niceæque ager vber æſtuoſæ.
Ad claras Aſiæ volemus vrbis.
Iam mens prætrepidans auet vagari.
Iam læti ſtudio pedes vigeſcunt.
O dulces comitum valete cœtus,
Longe quos ſimul à domo profectos,
Diuerſe variæ viæ reportant.

Pagina 122. PORCI, *& Socration, duæ ſiniſtræ*
*Piſonis ſcabies, faméſq́; * Memmi:*
Vos Veraniolo meo, & Fabullo
Verpus præpoſuit Priapus ille?
Vos conuiuia lauta ſumptuoſe
De die facitis, mei ſodales
Quærunt in triuio vocationes?

MELLITOS *oculos tuos, Iuuenti,*
Si quis me ſinat vſque baſiare,
Vſque ad millia baſiem trecenta,
Nec vnquam ſaturum inde cor futurum eſt:
Non ſi denſior aridis ariſtis
Sit noſtra ſeges oſculationis.

DISERTISSIME *Romuli nepotum,*
Quot ſunt, quotque fuere, Marce Tulli,
Quotque poſt aliis erunt in annis:
Gratias tibi maximas Catullus
Agit peſſimus omnium poeta:
Tanto peſſimus omnium poeta,
Quanto tu optimus omnium patronus.

Pagina 125. HESTERNO, *Licini, die otioſi*
Multum luſimus in meis tabellis,
Vt conuenerat eſſe delicatos.
Scribens verſiculos vterque noſtrum,
Ludebat numero modo hoc, modo illoc,
Reddens mutua per iocum, atque vinum.
Atque illinc abij, tuo lepore
Incenſus, Licini, facetiíſque,
Vt nec me miſerum cibus iuuaret,
Nec ſomnus tegeret quiete ocellos:
Sed toto indomitus furore lecto
Verſarer, cupiens videre lucem,

A *Vt tecum loquerer, ſimúlque vt eſſem.*
At defeſſa labore membra poſtquam
Semimortua lectulo iacebant,
Hoc, iucunde, tibi poema feci,
Ex quo perſpiceres meum dolorem.
Nunc audax, caue, ſis: precéſque noſtras
Oramus, caue deſpuas ocello,
Ne pœnas Nemeſis repoſcat à te.
Eſt vehemens dea, lædere hanc caueto.

ILLE *mi par eſſe deo videtur,* Pagina 127.
Ille ſi fas eſt, ſuperare diuos,
B *Qui ſedens aduerſus identidem te*
Spectat, & audit
Dulce ridentem, miſero quod omnis
Eripit ſenſus mihi: nam ſimul te
Lesbia adſpexi, nihil eſt ſuper mi
* *
Lingua ſed torpet. tenuis ſub artus
Flamma demanat, ſonitu ſuopte
Tintinant aures. gemina teguntur
Lumina nocte.
Otium, Catulle, tibi moleſtum eſt.
Otio exultas: nimiúmque gaudes.
Otium reges prius, & beatas
C *Perdidit vrbes.*

QVID *eſt, Catulle, quid moraris emori?* Pagina 128.
Sella in curuli Struma Nonius ſedet:
Per conſulatum peierat Vatinius.
Quid eſt, Catulle, quid moraris emori?

RISI *neſcio quem modo in corona,* Pagina 130.
Qui cum mirifice Vatiniana
Meus crimina Caluus explicaſſet,
Admirans ait hæc, manuſque tollens:
Di magni, ſalaputium diſertum.

OTHONIS *caput oppido puſillum* Pagina 131.
D *Peri, ruſtice. ſemilauta crura,*
Subtile, & leue peditum Libonis:
Si non omnia diſplicere vellem
Tibi, & Fuſfitio ſeni recocto.
Iraſcere iterum meis Iambis
Immerentibus, vnice imperator.

ORAMVS *ſi forte non moleſtum eſt,* Pagina 136.
Demonſtres vbi ſunt tuæ tenebræ.
Te campo quæſiuimus minore
Te in circo, te in omnibus libellis.
Te in templo ſuperi Iouis ſacrato,
In Magni ſimul ambulatione:
E *Fœmellas omnis, amice, prendi.*
Quas vultu vidi tamen ſereno,
Has vel te ſic ipſe flagitabam:
Camerium mihi, peſſimæ puellæ.
Quædam, inquit, nudum ſinum reducens.
En hic in roſeis latet papillis.
Sed te iam ferre Herculei labos eſt.
Tanto te in faſtu negas, amice.
Dic nobis vbi ſis futurus. ede hoc
Audacter committe, crede luci.
Num te lacteolæ tenent puellæ?
Si linguam clauſo tenes in ore,
Fructus proiicies amoris omnis.

Verboſa gaudet Venus loquela.
Vel ſi vis, licet obſeres palatum,
Dum voſtri ſim particeps amoris:
Non cuſtos ſi fingar ille Cretum,
Non ſi Pegaſeo ferar volatu,
Nō Ladas ſi ego, pennipéſve Perſeus,
Non Rheſi niuea citaque biga:
Adde huc plumipedes, volatiléſque,
Ventorumq́ ſimul require curſum,
Quos iunctos, Cameri, mihi dicares:
Defeſſus tamen omnibus medullis,
Et multis languoribus peteſus
Eſſem, te, mi amice, quaeritando.

Pagina 138. O REM *ridiculā, Cato, & iocoſam,*
Dignamq́ auribus, & tuo cachinno.
Ride, quicquid amas, Cato, Catullū:
Res eſt ridicula, & nimis iocoſa.
Deprendi modo pupulum puellæ
Truſantem: hūc ego, ſi placet Dionæ,
Protelo rigida mea cecidi.

Pagina 139. PVLCHRE *conuenit improbis cinædis*
Mamurræ pathicóque, Cæſarique,
Nec mirum: maculæ pares vtriſque,
Vrbana altera, & illi Formiana,
Impreſſæ reſident, nec eluentur.
Morboſi pariter, gemelli vtrique.
Vno in lectulo, erudituli ambo:
Non hic, quam ille magis vorax adulter.
Riuales ſocij puellularum.
Pulchre conuenit improbis cinædis.

CÆLI, *Lesbia noſtra, Lesbia illa,*
Illa Lesbia, quam Catullus vnam
Plus, quam ſe, atque ſuos amauit omnis:
Nunc in quadriuiis, & angiportis,
Glubit magnanimos Remi nepotes.

Pagina 141. BONONIENSIS *Rufa Rufulum fellat.*
Vxorne Meni, ſæpe quam in ſepulchretis
Vidiſtis ipſo rapere de rogo cœnam,
Quum deuolutum ex igne proſequens panem
Ab ſemiraſo tunderetur vſtore?
Pagina 142. *Num te leæna montibus Libyſtinis,*
Aut Scylla latrans infima inguinum parte,
Tam mente dura procreauit, ac tetra:
Vt ſupplicis vocem in nouiſſimo caſu
Contemtam haberes? ò nimis fero corde.

Pagina 186. COLLIS *ò Heliconei*
Cultor, Vraniæ genus,
Qui rapis teneram ad virum
Virginem ò Hymenæe Hymen,
O Hymen Hymenæe.
Cinge tempora floribus
Suaueolentis amaraci.
Flammeum cape. lætus huc
Huc veni niueo gerens
Luteum pede ſoccum.
Excitúſque hilari die,
Nuptialia concinens
Voce carmina tinnula,
Pelle humum pedibus. manu

A *Pineam quate tedam.*
Namque Iulia Manlio,
Qualis Idalium colens
Venit ad Phrygium Venus
Iudicem, bona cum bona
Nubit alite virgo,
Floridis velut enitens
Myrtus Aſia ramulis,
Quos Hamadryades deæ
Ludicrum ſibi roſcido
Nutriunt humore.
Quare age huc aditum ferens
Perge linquere Theſpiæ
Rupis Aonios ſpecus,
B *Lympha quos ſuper irrigat*
Frigerans Aganippe.
Ac domum dominam voca
Coniugis cupidam noui,
Mentem amore reuinciens,
Vt tenax hedera huc, & huc
Arborem implicat errans.
Vos item ſimul integræ
Virgines, quibus aduenit
Par dies, agite, in modum
Dicite: ò Hymenæe Hymen,
Hymen ô Hymenæe:
Vt lubentius audiens,
Se citarier ad ſuum
C *Munus, huc aditum ferat*
Dux bonæ Veneris, boni
Coniugator amoris.
Quis Deus magis ah magis
Eſt petendus amantibus?
Quem colent homines magis
Cælitum? ò Hymenæe Hymen,
Hymen ô Hymenæe.
Te ſuis tremulus parens
Inuocat, tibi virgines
Zonula ſoluunt ſinus,
Te timens cupida nouos
Captat aure maritos.
D *Tu fero iuueni in manus*
Floridam ipſe puellulam
Matris è gremio ſuæ
Dedis. ô Hymenæe Hymen,
Hymen ô Hymenæe.
Nil poteſt ſine te Venus
Fama quod bona comprobet,
Commodi capere. at poteſt,
Te volente. quis huic deo
Compararier auſit?
Nulla quit ſine te domus
Liberos dare, nec parens
E *Stirpe iungier. at poteſt,*
Te volente, quis huic Deo
Compararier auſit?
Quæ tuis careat ſacris
Non queat dare præſides
Terra finibus. at queat,
Te volente. quis huic deo
Compararier auſit?
Clauſtra pandite ianuæ.
Virgo adeſt. viden, vt faces
Splendidas quatiunt comas?
Sed moraris, abit dies,

Prodeas noua nupta.
Tardet ingenuus pudor,
Quæ tamen magis audiens
Flet, quod ire neceſſe ſit.
Sed moraris, abit dies,
Prodeas noua nupta.
Flere deſine. non tibi
Aurunculeia periculum eſt,
Nequa fœmina pulchrior
Clarum ab Oceano diem
Viderit venientem.
Talis in vario ſolet
Diuitis domini hortulo
Stare flos Hiacynthinus.
Sed moraris, abit dies,
Prodeas noua nupta.
Prodeas noua nupta ſis:
(Iam videtur) vt audias
Noſtra verba. (viden? faces
Aureas quatiunt comas.)
Prodeas noua nupta.
Non tuus leuis in mala
Deditus vir adultera
Probra, turpia perſequens,
A tuis teneris volet
Secubare papillis:
Lenta qui velut aſſitas
Vitis implicat arbores,
Implicabitur in tuum
Complexum. ſed abit dies,
Prodeas noua nupta.
* * * * * *
O cubile, quot (ô nimis
Candido pede lecti)
Quæ tuo veniunt hero,
Quanta gaudia, quæ vaga
Nocte, quæ media die
Gaudeat. ſed abit dies,
Prodeas noua nupta.
Tollite, ô pueri, faces,
Flammeum video venire.
Ite, concinite in modum,
Io Hymen Hymenæe io,
Io Hymen Hymenæe.
Nec diu taceat procax
Feſcennina locutio,
Neu nuces pueris neget
Deſertum domini audiens
Concubinus amorem.
Da nuces pueris iners
Concubine. ſatis diu
Luſiſti nucibus. lubet
Iam ſeruire Thalaſſio.
Concubine nuces da.
Sordebant tibi villice,
Concubine hodie atque heri.
Nunc tuum cinerarius
Tondet os. miſer ah miſer
Concubine, nuces da.
Diceris male te à tuis
Vnguentate glabris marite
Abſtinere, ſed abſtine,
Io Hymen Hymenæe io,
A *Io Hymen Hymenæe.*
Scimus hæc tibi, quæ licent
Sola cognita: ſed marito
Iſta non eadem licent.
Io Hymen Hymenæe io,
Io Hymen Hymenæe.
Nupta tu quoque, quæ tuus
Vir petet, caue ne neges,
Ne petitum aliunde eat.
Io Hymen Hymenæe io,
Io Hymen Hymenæe.
En tibi domus vt potens,
Et beata viri tui,
B *Quæ tibi ſine ſeruiet:*
Io Hymen Hymenæe io,
Io Hymen Hymenæe:
Vſque dum tremulum mouens
Cana tempus anilitas
Omnia omnibus annuit.
Io Hymen Hymenæe io,
Io Hymen Hymenæe.
Transfer omine cum bono
Limen aureolos pedes,
Raſilémque ſubi forem.
Io Hymen Hymenæe io,
Io Hymen Hymenæe.
Adſpice intus vt accubans
C *Vir tuus Tyrio in toro,*
Totus immineat tibi.
Io Hymen Hymenæe io,
Io Hymen Hymenæe.
Illi non minus, ac tibi
Pectore vritur intimo
Flamma, ſed penite magis.
Io Hymen Hymenæe io,
Io Hymen Hymenæe.
Mitte brachiolum teres,
Prætextate, puellulæ.
Iam cubile adeant viri.
Io Hymen Hymenæe io,
D *Io Hymen Hymenæe.*
Vos bonæ ſenibus viris
Cognitæ bene fœminæ,
Collocate puellulam.
Io Hymen Hymenæe io,
Io Hymen Hymenæe.
Iam licet venias, marite.
Vxor in thalamo eſt tibi
Ore floridulo nitens:
Alba parthenice velut,
Luteumve papauer.
At, marite, ita me iuuent
Cælites, nihilominus
Pulcher es: neque te Venus
E *Negligit. ſed abit dies:*
Perge, ne remorare.
Non diu remoratus es.
Iam venis. bona te Venus
Iuuerit: quoniam palam
Quod cupis, capis, & bonum
Non abſcondis amorem.
Ille pulueris erithei*
Siderumque micantium
Subducat numerum prius,
Qui veſtri numerare vult

Multa millia ludi.
Ludite, vt lubet, & breui
Liberos date. non decet
Tam vetus ſine liberis
Nomen eſſe: ſed indidem
Semper ingenerari.
Torquatus volo paruulus
Matris è gremio ſuæ
Porrigens teneras manus,
Dulce rideat ad patrem
Semihiante labello.
Sit ſuo ſimilis patri
Manlio, & facile inſciis
Noſcitetur ab omnibus,
Et pudicitiam ſuæ
Matris indicet ore.
Talis illius à bona
Matre laus genus approbet,
Qualis vnica ab optima
Matre Telemacho manet
Fama Penelopeo.
Claudite oſtia virgines.
Luſimus ſatis. at boni
Coniuges bene viuite, &
Munere aſſiduo valentem
Exercete iuuentam.

Pagina 197. VESPER *adeſt, iuuenes. conſurgite. Veſper Olympo*
Expectata diu vix tandem lumina tollit.
Surgere iam tempus, iam pingues linquere menſas.
Iam veniet virgo, iam dicetur Hymenæus.
Hymen, ô Hymenæe Hymen ades, ô Hymenæe.
Cernitis, innuptæ, iuuenes? conſurgite contra.
** Nimirum Eoos oſtendit Noctifer imbres.**
Sic certe. viden' vt perniciter exiluere?
** Non temere exiluere. canent quo vincere par eſt.**
Hymen ô Hymenæe Hymen ades, ô Hymenæe.
Non facilis nobis, æquales, palma parata eſt.
Adſpicite, innuptæ ſecum vt meditata requirant.
Non fruſtra meditantur. habent memorabile quod ſit.
Nos alio mentis, alio diuiſimus auris.
Iure igitur vincemur. amat victoria curam.
Quare nunc animos ſaltem committite veſtros:
Dicere iam incipient, iam reſpondere decebit:
Hymen, ô Hymenæe Hymen ades, ô Hymenæe.
Heſpere, qui cœlo fertur crudelior ignis?
Qui natam poſſis complexu auellere matris,
Complexu matris retinentem auellere natam,
Et iuueni ardenti caſtam donare puellam?
Quid faciant hoſtes capta crudelius vrbe?
Hymen, ô Hymenæe Hymen ades, ô Hymenæe.
Heſpere, qui cœlo lucet iucundior ignis?
Qui deſponſa tua firmes connubia flamma?
Quod pepigere viri, pepigerunt ante parentes,
Nec iunxere prius, quam ſe tuus extulit ardor.
Quid datur à diuis felici optatius hora?
Hymen, ô Hymenææ Hymen ades, ô Hymenæe.
Heſperus è nobis, æquales, abſtulit vnam.

Nanque tuo aduentu vigilat cuſtodia ſemper.

A *Nocte latent fures, quos idem ſæpe reuertens*
Heſpere mutato comprendis nomine eoſdem.
At lubet innuptis ficto te carpere queſtu.
Quid tum ſi carpunt tacita quem mente requirunt?
Hymen, ô Hymenæe Hymen ades, ô Hymenæe.
Vt flos in ſeptis ſecretus naſcitur hortis,
Ignotus pecori, nullo contuſus aratro,
Quem mulcent auræ, firmat ſol, educat imber:
Multi illum pueri, multæ optauere puellæ,
Idem quum tenui carptus defloruit vngui,
Nulli illum pueri, nullæ optauere puellæ:
Sic virgo dum intacta manet, tum cara ſuis. ſed
Quum caſtum amiſit polluto corpore florem,
Nec pueris iucunda manet, nec cara puellis.
B *Hymen, ô Hymenæe Hymen ades, ô Hymenæe.*
Vt vidua in nudo vitis quæ naſcitur aruo,
Nunquam ſe extollit, nunquam mitem educat vuam,
Sed tenerum prono deflectens pondere corpus,
Iam iam contingit ſummum radice flagellum,
Hanc nulli agricolæ, nulli accoluere iuuenci:
At ſi forte eadem eſt vlmo coniuncta marito,
Multi illam agricolæ, multi accoluere iuuenci:
Sic virgo, dum intacta manet, dum inculta ſeneſcit,
Quum par connubium maturo tempore adepta eſt,
Cara viro magis, & minus eſt inuiſa parenti.
At tu ne pugna cum tali coniuge virgo.
Non æquum eſt pugnare, pater quoi tradidit ipſe,
Ipſe pater cum matre, quibus parere neceſſe eſt.
C *Virginitas non tota tua eſt. ex parte parentum eſt.*
Tertia pars matri data, pars data tertia patri,
Tertia ſola tua eſt: noli pugnare duobus,
Qui genero ſua iura ſimul cum dote dederunt.
Hymen, ô Hymenæe Hymen ades, ô Hymenæe.

SVPER *alta vectus Atys celeri rate maria* Pagina 215.
Phrygium nemus citato cupide pede tetigit,
Aditque opaca ſiluis redimita loca deæ:
Stimulatus vbi furenti rabie, vagus animi
Deuoluit illa acuta ſibi pondera ſilice.
Itaque vt relicta ſenſit ſibi membra ſine viro:
Et iam recente terræ ſola ſanguine maculans,
D *Niueis citata cepit manibus leue typanum.*
Typanum, tubam, Cybelle, tua, mater, initia:
Quatienſque terga tauri teneris caua digitis,
Canere hoc ſuis adorta eſt tremebunda comitibus:
Agite ite ad alta, Gallæ, Cybeles nemora ſimul,
Simul ite, Dindymenæ dominæ vaga pecora,
Aliena quæ petentes, velut exules, loca
Sectam meam executæ, duce me, mihi comites
Rapidum ſalum tuliſtis, truculentáque pelagi,
Et corpus euiraſtis Veneris nimio odio.
Hilarate excitatis erroribus animum.
Mora tarda mente cedat. ſimul ite: ſequimini
E *Phrygiam ad domum, Cybelles Phrygia ad nemora deæ,*
Vbi cymbalum ſonat vox, vbi tympana reboant,
Tibicen vbi canit Phryx curuo graue calamo,
Vbi capita Mænades vi iaciunt hederigeræ,
Vbi ſacra ſancta acutis vlulatibus agitant,
Vbi ſueuit illa diuæ volitare vaga cohors.
Quo nos decet citatis celerare tripudiis.
Simul hæc comitibus Atys cecinit noua mulier,
Thiaſus repente linguis trepidantibus vlulat,
Leue tympanum remugit, caua cymbala recrepant.
Viridem citus adit Idam properante pede chorus.
Furibunda ſimul anhelans vaga vadit animo egens

Comitata tympano Atys per opaca nemora dux,
Veluti iuuenca vitans onus indomita iugi.
Rapidæ ducem ſequuntur Gallæ pede propero.
Itaque, vt domum Cybelles tetigere laſſulæ,
Nimio è labore ſomnum capiunt ſine Cerere.
Piger his labante languore oculos ſopor operit.
Abit in quiete molli rabidus furor animi.
Sed vbi oris aurei ſol radiantibus oculis
Luſtrauit æthera album, ſola dura, mare ferum:
Pepulitque noctis vmbras vegetis ſonipedibus,
Ibi ſomnus excitum Atyn fugiens citus abiit.
Trepidantem eum recepit dea Paſithea ſinu.
Ita de quiete molli rabida ſine rabie
Simul ipſa pectore Atys ſua facta recoluit,
Liquidaq; mente vidit ſine queis, vbique foret,
Animo æſtuante ruſum reditum ad vada tetulit.
Ibi maria vaſta viſens lacrimantibus oculis,
Patriam allocuta voce eſt ita mœſta miseriter:
Patria ô mea creatrix, patria ô mea genetrix,
Ego quam miſer relinquens, dominos vt heriſugæ
Famuli ſolent, ad Idæ tetuli nemora pedem:
Vt apud (miſer) ferarum gelida ſtabula forem,
Et vt omnia earum adirem furibunda latibula:
Vbi nam, aut quibus locis te poſitam, patria, rear?
Cupit ipſa pupula ad te ſibi dirigere aciem,
Rabie fera carens dum breue tempus animus eſt.
Egone à mea remota hæc ferar in nemora domo?
Patria, bonis, amicis, genitoribus abero?
Abero foro, palæſtra, ſtadio, & gymnaſiis?
Miſer ah miſer querendum eſt etiã atque etiam anime.
Quod enim genus figuræ eſt, ego non quod habuerim?
Ego puber, ego adoleſcens, ego ephœbus, ego puer,
Ego gymnaſij fui flos, ego eram decus olei.
Mihi ianuæ frequentes, mihi limina tepida,
Mihi floridis corollis redimita domus erat,
Linquendum vbi eſſet orto mihi ſole cubiculum.
Egone deum miniſtra, & Cybeles famula ferar?
Ego Mænas, ego mei pars, ego vir ſterilis ero?
Ego viridis algida Idæ niue amicta loca colam?
Ego vitam agam ſub altis Phrygiæ columinibus:
Vbi cerua ſiluicultrix, vbi aper nemoriuagus?
Iam iam dolet, quod egi, iam iamque pœnitet.
Roſeis vt huic labellis palans ſonitus abiit,
Ibi iuncta iuga reſoluens Cybele leonibus,
Geminas deorum ad auris noua nuncia ferens,
Læuumque pecoris hoſtem ſtimulans ita loquitur:
Agedum inquit, age ferox, i, facit vt hunc furoribus,
Face vt hinc furoris ictu reditum in nemora ferat,
Mea liber ab nimis qui fugere imperia cupit.
Age, cæde terga cauda: tua verbera patere.
Face cuncta mugienti fremitu loca retonent.
Rutilam ferox toroſa ceruice quate iubam.
Ait hæc minax Cybelle, religatq; iuga manu,
Ferus ipſe ſeſe adhortans rapidum incitat animum:
Vadit, fremit, refringit virgulta pede vago.
At vbi vltima albicantis loca litoris adiit,
Teneramque vidit Atyn prope marmora pelagi:
Facit impetum. ille demens fugit in nemora fera.
Ibi ſemper omne vitæ ſpatium famula fuit,
Dea, magna dea, Cybele, Didymi, dea, domina,
Procul à mea tuus ſit furor omnis, hera, domo.
Alios age incitatos, alios age rabidos.

Pagina 274. PELIACO *quondam prognata vertice pinus*
Dicuntur liquidas Neptuni naſſe per vndas

A *Phaſidos ad fluctus, & finis Aeetæos:*
Quum lecti iuuenes Argiuæ robora pubis
Auratam optantes Colchis auertere pellem
Auſi ſunt vada ſalſa cita decurrere puppi,
Cærula verrentes abiegnis æquora palmis:
Diua quibus retinens in ſummis vrbibus arces
Ipſa leui fecit volitantem flamine currum,
Pinea coniungens inflexæ texta carinæ.
Illa rudem curſu prima imbuit Amphitriten.
Quæ ſimulac roſtro ventoſum proſcidit æquor,
Tortáque remigio ſpumis incanuit vnda,
Emerſere feri candenti è gurgite vultus
B *Aequoreæ monſtrum Nereides admirantes,*
Illaq;, atque alia viderunt luce marinas
Mortales oculi nudato corpore Nymphas
Nutricum tenus extantes è gurgite cano.
Tum Thetidis Peleus incenſus fertur amore,
Tum Thetis humanos non deſpexit hymenæos,
Tum Thetidi pater ipſe iugandum Pelea ſenſit.
O nimis optato ſæclorum tempore nati
Heroes ſaluete, deum genus, ô bona mater:
Vos ego ſæpe meo vos carmine compellabo,
Teque adeo eximie tædis felicibus aucte
Theſſaliæ columen Peleu, quoi Iuppiter ipſe,
Ipſe ſuos diuum genitor conceſſit amores.
C *Tene Thetis tenuit pulcherrima Neptunine?*
Tene ſuam Tethys conceſſit ducere neptem?
Oceanuſque, mari totum qui amplectitur orbem?
Quæ ſimul optatæ finito tempore luces
Aduenere, domum conuentu tota frequentat
Theſſalia. oppletur lætanti regia cœtu.
Dona ferunt: præ ſe declarant gaudia vultu.
Deſeritur Scyros: linquunt Phthiotica Tempe,
Graiugenáſque domos, ac mœnia Lariſſæa.
Pharſalon coeunt, Pharſalia tecta frequentant.
Rura colit nemo, molleſcunt colla iuuencis.
Non humilis curuis purgatur vinea raſtris.
Non glebam prono conuellit vomere taurus.
Non falx attenuat frondatorum arboris vmbram.
D *Squalida deſertis robigo infertur aratris.*
Ipſius at ſedes, quacunque opulenta receſſit
Regia, fulgenti ſplendent auro, atque argento.
Candet ebur ſoliis, collucent pocula menſæ.
Tota domus gaudet regali ſplendida gaza.
Puluinar vero diuæ geniale locatur
Sedibus in mediis, Indo quod dente politum
Tincta tegit roſeo conchylis purpura fuco.
Hæc veſtis priſcis hominum variata figuris,
Heroum mira virtutes indicat arte.
Namque fluentiſono proſpectans litore Diæ
Theſea cedentem celeri cum claſſe tuetur
Indomitos in corde gerens Ariadna furores,
E *Necdum etiam, ſeſeque ſui tus* * *credit.*
Vtpote fallaci quæ tum primum excita ſomno
Deſertam in ſola miſeram ſe cernit arena.
Immemor at iuuenis fugiens pellit vada remis,
Irrita ventoſæ linquens promiſſa procellæ.
Quem procul ex alga mœſtis Minois ocellis,
Saxea vt effigies bacchantis proſpicit Euœ,
Proſpicit, & magnis curarum fluctuat vndis,
Non flauo retinens ſubtilem vertice mitram,
Non contecta leui velatum pectus amictu,
Non tereti ſtrophio lactentis vincta papillas:
Omnia quæ toto delapſa è corpore paſſim
Ipſius ante pedes fluctus ſalis alludebat,

Sed neque tum mitra, neque tum fluitantes amictus
Illa vicem curans, toto te pectore, Theſeu,
Toto animo, tota pendebat perdita mente.
Ah miſeram aſſiduis quam luctibus externauit
Spinoſas Erycina ſerens in pectore curas,
Illa tempeſtate ferox, & tempore Theſeus
Egreſſus curuis è littoribus Piræi
Attigit iniuſti regis Gortynia tecta.
Nam perhibent olim crudeli peſte coactam
Androgeoneæ pœnas exoluere cædis,
Electos iuuenes ſimul & decus innuptarum
Cecropiam ſolitam eſſe dapem dare Minotauro.
Queis anguſta malis quum mœnia vexarentur,
Ipſe ſuum Theſeus pro caris corpus Athenis
Proiicere optauit potius, quam talia Cretam
Funera Cecropiæ ne funera portarentur.
Atque ita naue leui nitens, ac lenibus auris,
Magnanimum ad Minoa venit, ſedéſque ſuperbas.
Hunc ſimul ac cupido conſpexit lumine virgo
Regia, quam ſuaues expirans caſtus odores
Lectulus in molli complexu matris alebat:
Quales Eurotæ progignunt flumina myrtus,
Auraue diſtinctos educit verna colores:
Non prius ex illo flagrantia declinauit
Lumina, quam cuncto concepit pectore flammam
Funditus, atque imis exarſit tota medullis.
Heu miſerè exagitans immiti corde furores.
Sancte puer, curis hominum qui gaudia miſces,
Quæque regis Golgos, quæque Idalium frondoſam,
Qualibus incenſam iactaſtis mente puellam
Fluctibus, in flauo ſæpe hoſpite ſuſpirantem?
Quantos illa tulit languenti corde timores?
Quantum ſæpe magis fulgore expalluit auri?
Quum ſæuum cupiens contra contendere monſtrum,
Aut mortem oppeteret Theſeus, aut præmia laudis.
Non ingrata, tamen fruſtra, munuſcula diuis
Promittens tacito ſuſpendit vota labello.
Nam velut in ſummo quatientem brachia Tauro
Quercum, aut conigeram ſudanti cortice pinum,
Indomitus turbo contorquens flamine robur
Eruit: illa procul radicibus exturbata
Prona cadit, lateque & comminus obuia frangens:
Sic domito ſæuum proſternit corpore Theſeus
Nequicquam vanis iactantem cornua ventis.
Inde pedem ſoſpes multa cum laude reflexit,
Errabunda regens tenui veſtigia filo,
Ne labyrintheis flexibus egredientem
Tecti fruſtraretur inobſeruabilis error.
Sed quid ego à primo digreſſus carmine, plura
Commemorem? vt linquens genitoris filia vultum,
Vt conſanguineæ complexum, vt denique matris,
Quæ miſera ingrata deperdita læta
Omnibus his Theſei dulcem præoptaris amorem?
Aut vt vecta ratis ſpumoſa ad littora Diæ?
Aut vt eam triſti deuinctam lumina ſomno
Liquerit immemori diſcedens pectore coniunx?
Sæpe illam perhibent ardenti corde furentem
Clarificas imo fudiſſe è pectore voces.
Aut tum præruptos triſtem conſcendere montis,
Vnde aciem in pelagi vaſtos protenderet æſtus:
Tum tremuli ſalis aduerſas procurrere in vndas
Mollia nudatæ tollentem tegmina ſuræ;
Atque has extremis mœſtam dixiſſe querelis,
Frigidulos vdo ſingultus ore cientem:
Siccine me patriis auectam, perfide, ab oris,

A *Perfide, deſerto liquiſti in littore Theſeu?*
Siccine diſcedens neglecto numine diuum
Immemor ah deuota domum periuria portas?
Nulla ne res potuit crudelis flectere mentis
Conſilium? tibi nulla fuit clementia præſto,
Immite vt noſtri vellet miſereſcere pectus?
At non hæc quondam nobis promiſſa dediſti
Voce mihi: non hoc miſeræ ſperare iubebas:
Sed connubia læta, ſed optatos hymeneos.
Quæ cuncta aerii diſcerpunt irrita venti.
Tum iam nulla viro iuranti fœmina credat,
Nulla viri ſperet ſermones eſſe fideles:
B *Qui, dum aliquid cupiens animus prægeſtit apiſci,*
Nil metuunt iurare, nihil promittere parcunt.
Sed ſimul ac cupidæ mentis ſatiata libido eſt,
Dicta nihil metuere, nihil periuria curant.
Certe ego te in medio verſantem turbine leti
Eripui, & potius germanum amittere creui,
Quam tibi fallaci ſupremo in tempore deeſſem.
Pro qua dilaceranda feris dabor, alitibuſque
Præda, neque iniecta tumulabor mortua terra.
Quænam te genuit ſola ſub rupe leæna?
Quod mare conceptum ſpumantibus expuit vndis?
Quæ Syrtis, quæ Scylla vorax, quæ vaſta Charybdis,
Talia qui reddis pro dulci præmia vita?
Si tibi non cordi fuerant connubia noſtra,
C *Sæua quod horrebas priſci præcepta parentis,*
Attamen in veſtras potuiſti ducere ſedes,
Quæ tibi iucundo famularer ſerua labore,
Candida permulcens liquidis veſtigia lymphis,
Purpureaue tuum conſternens veſte cubile.
Sed quid ego ignaris nequicquam conqueror auris,
Externata malo, quæ nullis ſenſibus auctæ
Nec miſſas audire queunt, nec reddere voces?
Ille autem prope iam mediis verſatur in vndis,
Nec quiſquam apparet vacua mortalis in alga.
Sic nimis inſultans extremo tempore ſæua
Fors etiam noſtris inuidit queſtibus auris.
Iuppiter omnipotens vtinam ne tempore primo
Gnoſia Cecropiæ tetigiſſent littora puppes:
D *Indomito nec dira ferens ſtipendia tauro*
Perfidus in Cretam religaſſet nauita funem:
Nec malus hic celans dulci crudelia forma
Conſilia in noſtris requieſſet ſedibus hoſpes.
Nam quo me referam? quali ſpe perdita nitar?
Iſthmon, eoſne petam montis, ah gurgite lato
Diſcernens pontum truculentum vbi diuidit æquor?
An patris auxilium ſperem, quemne ipſa reliqui
Reſperſum iuuenem fraterna cæde ſecuta?
Coniugis an fido conſoler memet amore,
Quine fugit lentos incuruans gurgite remos?
Præterea nullo litus, ſola inſula, tecto.
Nec patet egreſſus pelagi cingentibus vndis.
Nulla fugæ ratio, nulla ſpes, omnia muta,
E *Omnia ſunt deſerta, oſtentant omnia letum.*
Non tamen ante mihi langueſcent lumina morte,
Nec prius à feſſo ſecedent corpore ſenſus:
Quam iuſtam à diuis expoſcam prodita multam,
Cæleſtumque fidem poſtrema comprecer hora.
Quare facta virum multantes vindice pœna
Eumenides, quibus anguineo redimita capillo
Frons expirantis præportat pectoris iras,
Huc huc aduentate, meas audite querelas,
Quas ego, væ miſeræ, extremis proferre medullis,
Cogor, inops, ardens, amenti cæca furore.

Quæ quoniam vere naſcuntur pectore ab imo,
Vos nolite pati noſtrum vaneſcere luctum:
Sed quali ſolam Theſeus me mente reliquit,
Tali mente, dea, funeſtet ſéque ſuóſque.
Has poſtquam mæſto profudit pectore voces,
Supplicium ſæuis expoſcens anxia factis:
Annuit inuicto cæleſtum numine rector,
Quo tunc & tellus, atque horrida contremuerunt
Aequora, concuſſitque micantia ſidera mundus.
Ipſe autem cæca mentem caligine Theſeus
Conſitus oblito dimiſit pectore cuncta,
Quæ mandata prius conſtanti mente tenebat:
Dulcia nec mæſto ſuſtollens ſigna parenti,
Soſpitem, & ereptum ſe oſtendit viſere portum.
Nanque ferunt, olim claſſi quum mœnia diuæ
Linquentem gnatum ventis concrederet Aegeus,
Talia complexum iuueni mandata dediſſe:
Gnate mihi longa iucundior vnice vita,
Gnate, ego quem in dubios cogor dimittere caſus,
Reddite in extrema nuper mihi fine ſenectæ:
Quandoquidem fortuna mea, ac tua feruida virtus
Eripit inuito mihi te, quoi languida nondum
Lumina ſunt gnati cara ſaturata figura:
Non ego te gaudens lætanti pectore mittam,
Nec te ferre ſinam Fortunæ ſigna ſecundæ.
Sed primum multas expromam mente querelas,
Canitiem terra, atque infuſo puluere fœdans,
Inde infecta vago ſuſpendam lintea malo,
Noſtros vt luctus, noſtraque incendia mentis,
Carbaſus obſcura dicat ferrugine Hibera.
Quod tibi ſi ſancti conceſſerit incola Itoni,
Quæ noſtrum genus, ac ſedes defendere fretis
Annuit, vt tauri reſpergas ſanguine dextram:
Tum vero facito, vt memori tibi condita corde
Hæc vigeant mandata, nec vlla obliteret ætas.
Vt ſimulac noſtros inuiſent lumina colles,
Funeſtam antennæ deponant vndique veſtem,
Candidáque intorti ſuſtollant vela rudentes:
Quamprimum cernens vt læta gaudia mente
Agnoſcam, quum te reducem ætas proſpera ſiſtet.
Hæc mandata prius conſtanti mente tenentem
Theſea, ceu pulſæ ventorum flamine nubes
Aerium niuei montis, liquere, cacumen.
At pater, vt ſumma proſpectum ex arce petebat,
Anxia in aſſiduos abſumens lumina fletus:
Quum primum inflati conſpexit lintea veli,
Præcipitem ſeſe ſcopulorum è vertice iecit,
Amiſſum credens immiti Theſea fato,
Sic funeſta domus ingreſſus tecta paterna
Morte ferox Theſeus, qualem Minoidi luctum
Obtulerat mente immemori, talem ipſe recepit.
Quæ tamen adſpectans cedentem mæſta carinam
Multiplicis animo voluebat ſaucia curas.
At parte ex alia florens volitabat Iacchus,
Cum thiaſo Satyrórum, & Nyſigenis Silenis,
Te quærens, Ariadna, tuoque incenſus amore:
Qui tum alacres paſſim lymphata mente furebant,
Euoe bacchantes, euoe capita inflectentes.
Horum pars tecta quatiebant cuſpide thyrſos.
Pars è diuolſo raptabant membra iuuenco.
Pars ſeſe tortis ſerpentibus incingebant:
Pars obſcura cauis celebrabant orgia ciſtis,
Orgia quæ fruſtra cupiunt audire profani.
Plangebant aliæ proceris tympana palmis,
Aut tereti tenuis tinnitus ære ciebant.

A *Multis raucíſonos efflabant cornua bombos,*
Barbaráque horribili ſtridebat tibia cantu.
Talibus amplifice veſtis decorata figuris
Puluinar complexa ſuo velabat amictu.
Quæ poſtquam cupide ſpectando Theſſala pubes
Expleta eſt, ſanctis cœpit decedere diuis.
Hic qualis flatu placidum mare matutino
Horrificans Zephyrus proclinas incitat vndas
Aurora exoriente vagi ſub lumina ſolis:
Quæ tarde primum clementi flamine pulſæ
Procedunt, leni reſonant plangore cachinni:
Poſt vento creſcente, magis magis increbreſcunt,
Purpureáque procul nantes à luce refulgent:
B *Sic tum veſtibuli linquentes regia tecta*
Ad ſe quiſque vago paſſim pede diſcedebant.
Quorum poſt abitum, princeps è vertice Pelij
Aduenit Chiron portans ſilueſtria dona.
Nam quotcunque ferunt campi, quas Theſſala magnis
Montibus ora creat, quos propter fluminis vndas
Aura parit floris tepidi fœcunda Fauoni,
Hos indiſtinctis plexos tulit ipſe corollis,
Queis permulſa domus iucundo riſit odore.
Confeſtim Peneos adeſt, viridantia Tempe,
Tempe, quæ ſiluæ cingunt ſuperimpendentes,
Mnyaſin linquens Doris celebranda choreis,
Cranona eriſonámque, tulit radicitus altas
Fagos, ac recto proceras ſtipite laurus,
C *Non ſine nutanti platano, flétáque ſorore*
Flammati Phaethontis, & aeria cupreſſu,
Hæc circum ſedes latè contexta locauit,
Veſtibulum vt molli velatum fronde vireret.
Poſt hunc conſequitur ſolerti corde Prometheus
Extenuata gerens veteris veſtigia pœnæ:
Quam quondam ſilici reſtrictus membra catena
Perſoluit, pendens è verticibus præruptis.
Inde pater diuum ſancta cum coniuge, natiſque
Aduenit cœlo, te ſolum Phœbe relinquens,
Vnigenámque ſimul cultricem montibus Hydri.
Pelea nam tecum pariter ſoror aſpernata eſt,
Nec Thetidis tedas voluit celebrare iugalis.
D *Qui poſtquam niueos flexerunt ſedibus artus,*
Large multiplici conſtructa ſunt dape menſa.
Quum interea infirmo quatientes corpora motu
Veridicos Parcæ cœperunt edere cantus,
His corpus tremulum complectens vndique veſtis
Candida purpurea Tyrios intexerat ora.
At roſeo niuea reſidebant vertice vittæ,
Aeternúmque manus carpebant rite laborem.
Læua colum molli lana retinebat amictum,
Dextera tum leuiter deducens fila ſupinis
Formabat digitis: tum prono in pollice torquens
Libratum tereti verſabat turbine fuſum:
Atque ita decerpens æquabat ſemper opus dens:
Laneáque aridulis hærebant morſa labellis,
E *Quæ prius in leui fuerant extantia filo.*
Ante pedes autem candentis mollia lanæ
Vellera virgati cuſtodibant calathiſci.
Hæ tum clariſona pellentes vellera voce
Talia diuino fuderunt carmine fata,
Carmine, perfidiæ quod poſt nulla arguet ætas:
O Decus eximium, magnis virtutibus augens,
Emathiæ columen Peleu, clariſſime nato.
Accipe, quod læta tibi pandunt luce ſorores,
Veridicum oraclum. ſed vos, quæ fata ſequuntur,
Currite ducentes ſubtemina, currite fuſi.

Adueniet tibi iam portans optata maritis
Heſperus. adueniet fauſto cum ſidere coniunx,
Quæ tibi flexanimo mentem perfundat amore,
Languiduloſque paret tecum coniungere ſomnos,
Leuia ſubſternens robuſto brachia collo.
Currite ducentes ſubtemina, currite fuſi.
Naſcetur vobis expers terroris Achilles,
Hoſtibus haud tergo, ſed forti pectore notus:
Qui perſæpe vago victor certamine curſus
Flammea præuortet celeris veſtigia ceruæ.
Currite ducentes ſubtemina, currite fuſi.
Non illi quiſquam bello ſe conferet heros,
Quum Phrygii Teucro manabunt ſanguine riui:
Troicaq; obſidens longinquo mœnia bello
Periuri Pelopis vaſtabit tertius heres.
Currite ducentes ſubtemina, currite fuſi.
Illius egregias virtutes, claráque facta
Sæpe fatebuntur gnatorum in funere matres:
Quum cinere incanos ſoluent à vertice crines,
Putridáque infirmis variabunt pectora palmis.
Currite ducentes ſubtemina, currite fuſi.
Nanque velut denſas præſternens cultor ariſtas
Sole ſub ardenti flauentia demetit arua:
Troiugenum infeſto proſternet corpora ferro.
Currite ducentes ſubtemina, currite fuſi.
Teſtis erit magnis virtutibus vnda Scamandri,
Quæ paſſim rapido diffunditur Helleſponto:
Quoius iter cæſis anguſtans corporum aceruis
Alta tepefaciet permiſta flumina cæde.
Currite ducentes ſubtemina, currite fuſi.
Denique teſtis erit morti quoque reddita præda:
Quum teres excelſo coaceruatum aggere buſtum
Excipiet niueos percuſſæ virginis artus.
Currite ducentes ſubtemina, currite fuſi.
Nam ſimulac feſſis dederit fors copiam Achiuis
Vrbis Dardaniæ Neptunia ſoluere vincla:
Alta Polyxenia madefient cæde ſepulchra.
Quæ velut ancipiti ſuccumbens victima ferro
Proiiciet truncum ſubmiſſo poplite corpus.
Currite ducentes ſubtemina, currite fuſi.
Quare agite optatos animi coniungite amores,
Accipiat coniunx felici fœdere diuam.
Dedatur cupido iam dudum nupta marito.
Currite ducentes ſubtemina, currite fuſi,
Non illam nutrix orienti luce reuiſens
Heſterno collum poterit circundare filo.
Currite ducentes ſubtemina, currite fuſi.
Anxia nec mater diſcordis mœſta puellæ
Secubitu caros mittet ſperare nepotes.
Currite ducentes ſubtemina, currite fuſi.
Talia præfantes quondam felicia Pelei
Carmina diuino cecinerunt omine Parcæ.
Præſentes namque ante domos inuiſere caſtas
Sæpius, & ſeſe mortali oſtendere cœtu
Cælicolæ nondum ſpreta pietate ſolebant.
Sæpe pater diuum templo in fulgente reuiſens,
Annua dum feſtis veniſſent ſacra diebus,
Conſpexit terra centum procurrere currus.
Sæpe vagus Liber Parnaſi vertice ſummo
Thyadas effuſis euantis crinibus egit:
Quum Delphi tota certatim ex vrbe ruentes
Acciperent læti diuum fumantibus aris.
Sæpe in letifero belli certamine Mauors,
Aut rapidi Tritonis Hera, aut Rhamnuſia virgo
Armatas hominum eſt præſens hortata cateruas.

A *Sed poſtquam tellus ſcelere eſt imbuta nefando,*
Iuſtitiámque omnes cupida de mente fugarunt:
Perfudere manus fraterno ſanguine fratres:
Deſtitit extinctos natus lugere parenteis:
Optauit genitor primæui funera nati,
Liber vt innuptæ potiretur flore nouercæ:
Ignaro mater ſubſternens ſe impia nato
Impia non verita eſt diuos ſcelerare parentes.
Omnia fanda, nefanda malo permiſta furore
Iuſtificam nobis mentem auertere deorum.
Quare nec tales dignantur viſere cœtus,
Nec ſe contingi patiuntur lumine claro.

E T S I *me adſiduo confectum cura dolore* Pagina
B *Seuocat à doctis, Ortale, virginibus:* 185.
Nec potis eſt dulcis Muſarum expromere fœtus
Mens animi. tantis fluctuat ipſa malis.
Nanque mei nuper Lethæo gurgite fratris
Pallidulum manans alluit vnda pedem,
Troia Rhœteo quem ſubter litore tellus
Ereptum noſtris obterit ex oculis.
* * * *

Nunquam ego te vita frater amabilior
Aſpiciam poſthac? at certe ſemper amabo,
Semper mœſta tua carmina morte legam:
Qualia ſub denſis ramorum concinit vmbris
Daulias abſumti fata gemens Ityli.
Sed tamen in tantis mœroribus, Ortale, mitto
C *Hæc expreſſa tibi carmina Battiadæ:*
Ne tua dicta vagis nequicquam credita ventis
Effluxiſſe meo forte putes animo:
Vt miſſum ſponſi furtiuo munere malum
Procurrit caſto virginis è gremio,
Quod miſeræ oblitæ molli ſub veſte locatum,
Dum aduentu matris proſilit, excutitur,
Atque illud prono præceps agitur decurſu.
Huic manat triſti conſcius ore rubor.

O M N I A *qui magni diſpexit lumina mundi,* Pagina
Qui ſtellarum ortus comperit, atque obitus: 302.
Flammeus vt rapidi ſolis nitor obſcuretur,
Vt cedant certis ſidera temporibus,
D *Vt Triuiam furtim ſub Latmia ſaxa relegans*
Dulcis amor gyro deuocet aërio:
Idem me ille Conon cæleſti lumine vidit
E Bereniceo vertice cæſariem
Fulgentem clare: quam multis illa deorum
Leuia protendens brachia pollicita eſt.
Qua rex tempeſtate nouo auctus Hymenæo
Vaſtatum finis iuerat Aſſyrios
Dulcia nocturnæ portans veſtigia rixæ,
Quam de virgineis geſſerat exuuiis.
Eſtne nouis nuptis odio Venus? anne parentum
Fruſtrantur falſis gaudia lacrimulis,
E *Vbertim thalami quas intra limina fundunt?*
Non, ita me diui, vera gemunt, iuuerint.
Id mea me multis docuit regina querelis,
Inuiſente nouo prælia torua viro.
At tu non orbum luxti deſerta cubile,
Sed fratris cari flebile diſcidium:
Quum penitus mœſtas exedit cura medullas.
Vt tibi tunc toto pectore ſollicitæ
Senſibus ereptis mens excidit? atqui ego certe
Cognoram à parua virgine magnanimam.
Anne bonum oblita es facinus, quod regium adepta es
Coniugium? quod non fortior auſit alis?

Sed tum mœſta virum mittens, quæ verba locuta es? A
Iuppiter, vt triſti lumina ſæpe manu.
Quis te mutauit tantus deus? an quod amantes
Non longe à caro corpore abeſſe volunt?
At quæ ibi, proh, cunctis pro dulci coniuge diuis
Non ſine taurino ſanguine pollicita es,
Si reditum tetuliſſet is, aut in tempore longo
Captam Aſiam Aegypti finibus adiiceret?
Queis ego pro factis cœleſti reddita cœtu
Priſtina vota nouo munere diſſoluo.
Inuita, ô regina, tuo de vertice ceſſi,
Inuita. adiuro teque, tuumque caput
Digna ferat, quod ſi quis inaniter adiurarit.
Sed qui ſe ferro poſtulet eſſe parem? B
Ille quoque euerſus mons eſt, quem maximum in oris
Progenies Phthiæ clara ſuperuehitur:
Quum medi properare nouum mare: quumque iuuentus
Per medium claſſi barbara nauit Athon.
Quid facient crines, quum ferro talia cedant?
*Iuppiter, vt *** omne genus pereat.*
Et qui principio ſub terra quærere venas
Inſtitit, ac ferri frangere duritiem.
Abrupta paulo ante coma mea fata ſorores
Lugebant, quum ſe Memnonis Aethiopis
Vnigena impellens nutantibus aera pennis
Obtulit Arſinoes Chloridos ales equus.
Iſque per ætherias me tollens aduolat vmbras, C
Et veneris caſto collocat in gremio.
Ipſa ſuum Zephyritis eo famulum legarat,
Grata Canopiis incola litoribus
Ludit vbi, vario ne ſolum in lumine cœli
Aut Ariadneis aurea temporibus
Fixa corona foret: ſed nos quoque fulgeremus
Deuota flaui verticis exuuiæ.
Vuidulo à fletu cedentem ad templa deum me
Sidus in antiquis diua nouum poſuit.
Virginis & ſæui contingens namque leonis
Lumina, Calliſto iuncta Lycaonida,
Vertor in occaſum tardum dux ante Booten,
Qui vix ſero alto mergitur Oceano.
Sed quanquam me nocte premunt veſtigia diuum, D
Luce autem canæ Tethyi reſtituor:
(Pace tua fari hæc liceat Rhamnuſia virgo:
Namque ego non vllo vera timore tegam,
Non ſi me infeſtis diſcerpant ſidera dictis,
Condita quin veri pectoris euoluam)
Non his tam lætor rebus, quam me abfore ſemper,
Abfore mea domina vertice diſcrucior.
Qui cum ego, quum virgo quondam fuit, omnibus expers
Vnguentis, vna millia multa bibi.
Nunc vos, optato quæ iunxit lumine tæda
Non poſt vnanimis, corpora, coniugibus:
Tradite nudantes reiecta veſte papillas,
Quæ iucunda mihi munera libet onyx:
Veſter onyx, caſto petitis quæ iura cubili. E
Sed quæ ſe impuro dedit adulterio,
Illius ah mala dona leuis bibat irrita puluis.
Namque ego ab indignis præmia nulla peto.
Sed magis, ô nuptæ, ſemper concordia veſtras,
Semper amor ſedes incolat adſiduus.
Tu vero, regina, tuens quum ſidera diuam
Placabis feſtis luminibus Venerem:
Sanguinis expertem non ſiueris eſſe tuam me,
Sed potius largis adfice muneribus.
Sidera quur iterent? vtinam coma regia fiam.
Proximus Hydrochoi fulgeret Oarion.

A
O DVLCI *iucunda viro, iucunda parenti,* Pagina 312.
Salue, téque bona Iuppiter auctet ope
Ianua: quam Balbo dicunt ſeruiſſe benigne
Olim, quum ſedis ipſe ſenex tenuit:
Quamque ferunt rurſus voto ſeruiſſe maligno,
Poſtquam es porrecto facta marita ſene.
Dic agedum nobis, quare mutata feraris
In dominum veterem deſeruiſſe fidem.
Non, ita Cæcilio placeam, quoi tradita nunc ſum,
Culpa mea eſt, quanquam dicitur eſſe mea.
Nec peccatum à me quiſquam pote dicere quidquam.
Verum iſti populi ianua, Quinte, facit: B
Qui quacunque aliquid reperitur non bene factum,
Ad me omnes clamant: Ianua culpa tua eſt,
Non iſtuc ſatis eſt vno te dicere verbo:
Sed facere, vt quiuis ſentiat, & videat.
Quid poſſis, nemo quærit, nec ſcire laborat.
Nos volumus vobis dicere. ne dubita.
Primum igitur, virgo quod fertur tradita nobis,
Falſum eſt. non qui illam vir prior attigerit,
Languidior tenera quoi pendens ſicula beta
Nunquam ſe mediam ſuſtulit ad tunicam.
Sed pater ille ſui nati violaſſe cubile
Dicitur, & miſeram conſceleraſſe domum:
Siue quod impia mens cæco flagrabat amore:
C *Seu quod iners ſterili ſemine natus erat.*
Et quærendum vnde vnde foret neruoſius illud,
Quod poſſet Zonam ſoluere virgineam.
Egregium narras mira pietate parentem,
Qui ipſe ſui gnati minxerit in gremium.
Atqui non ſolum hoc ſe dicit cognitum habere
Brixia Chinæa ſuppoſita ſpecula:
Flauus quam molli percurrit flumine Mela:
Brixia Veronæ mater amata meæ:
Sed de Poſthumio, & Corneli narrat amore:
Cum quibus illa malum fecit adulterium.
Dixerit hic aliquis, Qui tu iſthæc, Ianua, noſti,
Quoi nunquam domini limine abeſſe licet,
Nec populum auſcultare: ſed huic ſuffixa tigillo
D *Tantum operire ſoles, aut aperire domum?*
Sæpe illam audiui furtiua voce loquentem
Solam cum ancillis hæc ſua flagitia,
Nomine dicentem, quos diximus: vt pote quæ mi
Speraret nec linguam eſſe, nec auriculam.
Præterea addebat quendam, quem dicere nolo
Nomine, ne tollat rubra ſupercilia.
Longus homo eſt, magnas quoi lites intulit olim
Falſum mendaci ventre puerperium.

QVOD *mihi fortuna, caſuque oppreſſus acerbo,* Pagina 329.
Conſcriptum hoc lacrimis mittis epiſtolium:
Naufragum vt eiectum ſpumantibus æquoris vndis
Subleuem, & à mortis limine reſtituam:
E *Quem neque ſancta Venus molli requieſcere ſomno*
Deſertum in lecto cœlibe perpetitur:
Nec veterum dulci ſcriptorum carmine Muſæ
Oblectant, quum mens anxia peruigilet:
Id gratum eſt mihi, me quoniam tibi dicis amicum:
Muneraq́, & Muſarum hinc petis, & Veneris.
Sed, tibi ne mea ſint ignota incommoda, Manli,
Neu me odiſſe putes hoſpitis officium:
Accipe queis merſer fortunæ fluctibus ipſe,
Ne amplius à miſero dona beata petas.
Tempore quo primum veſtis mihi tradita pura eſt,

Iucundum quum ætas florida ver ageret:
Multa ſatis luſi. non eſt dea neſcia noſtri,
Quæ dulcem curis miſcet amaritiem.
Sed totum hoc ſtudium luctu fraterna mihi mors
Abſcidit. ô miſero frater adempte mihi.
Tu mea, tu moriens fregiſti commoda frater.
Tecum vna tota eſt noſtra ſepulta domus.
Omnia tecum vna perierunt gaudia noſtra,
Quæ tuus in vita dulcis alebat amor.
Quoius ego interitu tota de mente fugaui
Hæc ſtudia, atque omnes delicias animi,
Quare, quod ſcribis Veronæ turpe Catullo
Eſſe: quod hic quiſquis de meliore nota
Frigida deſerto tepefecit membra cubili:
Id, Manli, non eſt turpe: magis miſerum eſt.
Ignoſces igitur, ſi, quæ mihi luctus ademit,
Hæc tibi non tribuo munera, quum nequeo.
Nam quod ſcriptorum non magna eſt copia, apud me,
Hoc fit, quod Romæ viuimus. illa domus,
Illa mihi ſedes, illic mea carpitur ætas:
Huc vna ex multis capſula me ſequitur.
Quod quum ita ſit, nolim ſtatuas me mente maligna
Id facere, aut animo non ſatis ingenuo:
Quod tibi non vtriuſque petiti copia facta eſt:
Vltro ego deferrem, copia ſi qua foret.
Non poſſum reticere, deæ, qua me Allius in re
Iuuerit, aut quantis iuuerit officiis:
Ne fugiens ſeclis obliuiſcentibus ætas
Illius hoc cæca nocte tegat ſtudium.
Sed dicam vobis. vos porro dicite multis
Millibus: & facite hæc charta loquatur anus.

* * *

Noteſcatq́ magis mortuus, atque magis:
Ne tenuem texens ſublimis aranea telam
In deſerto Allii nomine opus faciat.
Nam mihi quam dederit duplex Amathuſia curam,
Scitis, & in quo me corruerit genere:
Quum tantum arderem, quantum Trinacria rupes,
Lymphâque in Oetæis Malia Thermopylis.
Mœſta neque aſſiduo tabeſcere lumina fletu
Ceſſarent, triſtique imbre madere genæ:
Qualis in aërii pellucens vertice montis
Riuus, muſcoſo proſilit è lapide.
Qui quum de prona præceps eſt valle volutus,
Per medium denſi tranſit iter populi,
Dulce viatori laſſo in ſudore leuamen,
Quum grauis exuſtos æſtus hiulcat agros.
Ac velut in nigro iactatis turbine nautis
Lenius aſpirans aura ſecunda venit,
Iam prece Pollucis, iam Caſtoris implorata:
Tale fuit nobis Manlius auxilium.
Is lexum lato patefecit limite campum,
Iſque domum nobis, iſque dedit dominam:
Ad quam communes exerceremus amores,
Quo mea ſe molli candida diua pede
Intulit, & trito fulgentem in limine plantam
Innixa, arguta conſtituit ſolea:
Coniugis vt quondam flagrans aduenit amore,
Proteſilæam Laodamia domum
Inceptam fruſtra, nondum quum ſanguine ſacro
Hoſtia cæleſtis pacificaſſet heros.
Nil mihi tam valde placeat, Rhamnuſia virgo,
Quam temere inuitis ſuſcipiatur heris.
Quam ieiuna pium deſideret ara cruorem,
Docta eſt amiſſo Laodamia viro
Coniugis ante coacta noui dimittere collum,

A *Quam veniens vna atque altera rurſus hyems*
Noctibus in longis auidum ſaturaſſet amorem,
Poſſet vt abrupto viuere coniugio.
Quod ſcibant Parcæ non longo tempore abeſſe,
Si miles muros iſſet ad Iliacos.
Nam tum Helenæ raptu primores Argiuorum
Cœperat ad ſeſe Troia ciere viros:
Troia nefas, commune ſepulchrum Aſiæ, Europæque,
Troia virum, & virtutum omnium acerba cinis.
Quæ (ve te) noſtro letum miſerabile fratri
Attulit. hei miſero frater adempte mihi.
Hei miſero fratri iucundum lumen ademptum.
Tecum vna tota eſt noſtra ſepulta domus.
Omnia tecum vna perierunt gaudia noſtra,
B *Quæ tuus in vita dulcis alebat amor.*
Quem nunc tam longe non inter nota ſepulchra,
Nec prope cognatos compoſitum cineres,
Sed Troia obſcœna, Troia infelice ſepultum
Detinet extremo terra aliena ſolo.
*Ad quam tum properans fertur * vndique pubes*
Græca penetrales deſeruiſſe focos:
Ne Paris abducta gauiſus libera mœcha
Otia pacato degeret in thalamo:
Quo tibi tum caſu, pulcherrima Laodamia,
Ereptum eſt vita dulcius, atque anima
Coniugium. tanto te abſorbens vortice amoris
Aeſtus in abruptum detulerat barathrum:
Quale ferunt Graii Pheneum prope Cylleneum
C *Siccari è mulſa pingue palude ſolum.*
Quod quondam cæſis montis fodiſſe medullis
Audet falſiparens Amphitryoniades:
Tempore quo certa Stymphalia monſtra ſagitta
Perculit, imperio deterioris heri:
Pluribus vt cœli tereretur ianua diuis,
Hebe nec longa virginitate foret.
Sed tuus altus amor barathro fuit altior illo,
Qui dum indomitum ferre iugum docuit.
Nam neque tam carum confecto ætate parenti
Vna caput ſeri nata nepotis alit:
Qui quum diuitiis vix tandem inuentus auitis
Nomen teſtatas intulit in tabulas,
D *Impia deriſi gentilis gaudia tollens*
Suſcitat à cano vulturium capiti.
Nec tantum niueo gauiſa eſt vlla columbo
Compar, quæ multo dicitur improbius
Oſcula mordenti ſemper decerpere roſtro,
Quanquam præcipue multiuola eſt mulier.
Sed tu olim magnos viciſti ſola furores,
Vt ſemel es flauo conciliata viro.
Aut nihil aut paulo quoi tum concedere digna
Lux mea ſe noſtrum contulit in gremium.
Quam circum curſans hinc illinc ſæpe Cupido
Fulgebat crocina candidus in tunica.
E *Quæ tamen etſi vno non eſt contenta Catullo,*
Rara verecundæ furta feremus heræ:
Ne nimium ſimus ſtultorum more moleſti.
Sæpe etiam Iuno maxima cælicolum
Coniugis in culpa flagrantem quotidiana,
Noſcens omniuoli plurima furta Iouis:
Atqui nec diuis homines componier, æquum eſt:
Ingratum tremuli tolle parentis onus.
Nec tamen illa mihi dextra deducta paterna
Fragrantem Aſſyrio venit odore domum:
Sed furtiua dedit mira munuſcula nocte
Ipſius ex ipſo dempta viri gremio.
Quare illud ſatis eſt, ſi nobis id datur vnis,

Quod lapide illa dies candidiore notat.
Hoc tibi quod potui confectum carmine munus
Pro multis, Alli, redditur officiis:
Ne veſtrum ſcabra tangat rubigine nomen
Hac atque illa dies, atque alia, atque alia.
Huc addent diui quam plurima, quæ Themis olim
Antiquis ſolita eſt munera ferre piis.
Sitis felices & tu ſimul, & tua vita,
Et domus, ipſe in qua luſimus, & domina.
*Et qui principio nobis te tradidit * auſert*
A quo primo ſunt omnia nata bona.
Et longe ante omnes mihi quæ me carior ipſo eſt
Lux mea: qua viua viuere dulce mihi eſt.

Pagina 332. Noli *admirari, quare tibi fœmina nulla,*
Ruſe, velit tenerum ſuppoſuiſſe femur,
Non illam raræ labefactes munere veſtis,
Aut perluciduli delitiis lapidis.
Lædit te quædam mala fabula, qua tibi fertur
Valle ſub alarum trux habitare caper.
Hunc metuunt omnes: neque mirum. nam mala valde eſt
Beſtia, nec quicum bella puella cubet.
Quare aut crudelem naſorum interfice peſtem:
Aut admirari deſine, quur fugiunt.

Pagina 333. Nulli *ſe dicit mulier mea nubere malle,*
Quam mihi: non ſi ſe Iuppiter ipſe petat.
Dicit. ſed mulier cupido quod dicit amanti,
In vento, & rapida ſcribere oportet aqua.

Pagina 334. Si *qua, Virro, bono ſacrorum * obſtitit hircus*
Aut ſi quem merito tarda podagra ſecat:
Aemulus iſte tuus, qui veſtrum exercet amorem,
Mirifice eſt à te nactus vtrumque malum.
Nam quoties futuunt, toties vlciſcitur ambo.
Illam affligit odore, ipſe perit podagra.

Dicebas *quondam, ſolum te noſſe Catullum,*
Lesbia: nec, præ me, velle tenere Iouem.
Dilexi tum te, non tantum vt volgus amicam,
Sed pater vt gnatos diligit, & generos.
Nunc te cognoui. quare etſi impenſius vror,
Multo mi tamen es vilior, & leuior.
Qui potis eſt? inquis. quod amantem iniuria talis
Cogit amare magis, ſed bene velle minus.

Pagina 337. Desine *de quoquam quicquam bene velle mereri,*
Aut aliquem fieri poſſe putare pium.
Omnia ſunt ingrata: nihil feciſſe benigne eſt:
Imo etiam tædet, ſtátque magiſque magis.
Vt mihi, quem nemo grauius, nec acerbius vrget:
Quam modo qui me vnum, atque vnicum amicum ha-
(buit.

Pagina 338. Gellius *audierat, patruum obiurgare ſolere,*
Si quis delitias diceret, aut faceret.
Hoc ne ipſi accideret, patrui perdepſuit ipſam
Vxorem, & patruum reddidit Harpocratem.
Quod voluit, fecit. nam, quamuis irrumet ipſum
Nunc patruum, verbum non faciet patruus.

Nulla *poteſt mulier tantum ſe dicere amatam,*
Vere, quantum à me, Lesbia, amata mea es.
Nulla fides vllo fuit vnquam fœdere tanta,
Quanta in amore tuo ex parte reperta mea eſt.
Pagina 239. *Nunc eſt mens adducta tua, mea Lesbia, culpa,*

A *Atque ita ſe officio perdidit ipſa pio:*
Vt iam nec bene velle queam tibi, ſi optima fias,
Nec deſiſtere amare, omnia ſi facias.

Siqua *recordanti bene facta priora voluptas* Pagina 341.
Eſt homini, quum ſe cogitat eſſe pium:
Nec ſanctam violaſſe fidem, nec fœdere in vllo
Diuum ad fallendos numine abuſum homines:
Multa parata manent in longa ætate Catulle
Ex hoc ingrato gaudia amore tibi.
Nam quæcunque homines bene cuiquam aut dicere poſ-
(ſunt,
Aut facere: hæc à te dictáque, factáque ſunt.
Omnia quæ ingratæ perierunt credita menti.
B *Quare iam te quur amplius excrucies?*
Quin te animo offirmas itaque inſtrictúque reducis?
Et, diis inuitis, deſinis eſſe miſer?
Difficile eſt, longum ſubito deponere amorem.
Difficile eſt: verum hoc qua lubet, efficias.
Vna ſalus hæc eſt, hoc eſt tibi peruincendum.
Hoc facies, ſiue id non pote, ſiue pote.
O dii, ſi veſtrum eſt miſereri, aut ſi quibus vnquam
Extrema iam ipſa in morte tuliſtis opem:
Me miſerum aſpicite: &, ſi vitam puriter egi,
Eripite hanc peſtem, perniciémque mihi.
Seu mihi ſubrepens imos, vt torpor, in artus,
Expulit ex omni pectore lætitias.
Non iam illud quæro, contra vt me diligat illa,
C *Aut, quod non potis eſt, eſſe pudica velit:*
Ipſe valere opto, & tetrum hunc deponere morbum.
O dii reddite mi hoc pro pietate mea.

Rufe *mihi fruſtra, ac nequicquam cognite amice.* Pagina 342.
Fruſtra? imo magno cum precio, atque malo:
Siccine ſubrepſti mi, atque inteſtina perurens
Mi miſero eripuiſti? omnia noſtra bona
Eripuiſti, heu heu noſtræ crudele venenum
Vitæ, heu heu noſtræ peſtis amicitiæ?
Sed nunc id doleo, quod puræ pura puellæ
Suauia comminxit ſpurca ſaliua tua.
Verum id non impune feres. nam te omnia ſæcla
D *Noſcent, & qui ſis, fama loquetur anus.*

Gallus *habet fratres: quorũ eſt lepidiſſima cõiunx*
Alterius: lepidus filius alterius.
Gallus homo eſt bellus. nam dulcis iungit amores,
Cum puero vt bello bella puella cubet.
Gallus homo eſt ſtultus, nec ſe videt eſſe maritum,
Qui patruus patrui monſtret adulterium.

Gellius *eſt pulcher: quidni? quem Lesbia malit,* Pagina 344.
Quam te cum tota gente, Catulle, tua.
Sed tamen hic pulcher vendat cum gente Catullum,
Si tria notorum, ſuauia reppererit.

E Quid *dicam, Gelli, quare roſea iſta labella* Pagina 345.
Hiberna fiant candidiora niue?
Mane domo quum exis, & quum te octaua quiete
Et mollis longo ſuſcitat hora die:
Neſcio quid certe eſt. an vere fama ſuſurrat,
Grandia te medii tenta vorare viri?
Sic certe. clamant Victoris rupta miſelli
Ilia, & emulſo labra notata ſero.

Nemone *in tanto potuit populo eſſe, Iuuenti,* Pagina 346.
Bellus homo, quem tu diligere inciperes,

Præterquam iſte tuus moribunda à ſede Piſauri
Hoſpes, inaurata pallidior ſtatua,
Qui tibi nunc cordi eſt, quem tu præponere nobis
Audes? Ah neſcis, quod facinus facias.

Q V I N T I, *ſi tibi vis oculos debere Catullum,*
Aut aliud, ſi quid carius eſt oculis:
Eripere ei noli, multo quod carius illi
Eſt oculis, ſeu quid carius eſt oculis.

Pagina 348. L E S B I A *mi præſente viro mala plurima dicit.*
Hoc illi fatuo maxima lætitia eſt.
Mule nihil ſentis. ſi noſtri oblita taceret,
Sana eſſet. quod nunc gannit, & obloquitur,
Non ſolum meminit: ſed, quæ multo acrior eſt res,
Irata eſt: hoc eſt vritur, & loquitur.

Pagina 349. C H O M M O D A *dicebat, ſiquando commoda vellet*
Dicere, & hinſidias Arius inſidias.
Et tum mirifice ſperabat ſe eſſe locutum,
Quum quantum poterat, dixerat hinſidias.
Credo ſic mater, ſic Liber auunculus eius,
Sic maternus auus dixerit, atque auia.
Hoc miſſo in Syriam, requierant omnibus aures,
Audibant eadem hæc leniter, & leuiter.
Nec ſibi poſtilla metuebant talia verba,
Quum ſubito adfertur nuntius horribilis:
Ionios fluctus, poſtquam illuc Arius iſſet,
Iam non Ionios eſſe, ſed Hionios.

O D I, *& amo. quare id faciam, fortaſſe requiris.*
Neſcio: ſed fieri ſentio, & excrucior.

Pagina 351. Q V I N T I A *formoſa eſt multis: mihi candida, longa,*
Recta eſt. hoc ego. ſic ſingula confiteor.
Totum illud, formoſa, nego. nam nulla venuſtas,
Nulla in tam magno eſt corpore mica ſalis.
Lesbia formoſa eſt: quæ cum pulcherrima tota eſt,
Tum omnibus vna omnes ſurripuit Veneres.

Pagina 353. Q V I D *facit is, Gelli, qui cum matre, atque ſorore*
Prurit, & abiectis peruigilat tunicis?
Quid facit is, patruum, qui non ſinit eſſe maritum?
Ecquid ſcis, quantum ſuſcipiat ſceleris?
Suſcipit, ô Gelli, quantum non vltima Tethys,
Non genitor Nympharum abluit Oceanus.
Nam nihil eſt quicquam ſceleris, quod prodeat vltra.
Non ſi demiſſo ſe ipſe voret capite.

Pagina 354. G E L L I V S *eſt tenuis, quidni? quoi tam bona mater,*
Tamq; valens viuat, tamque venuſta ſoror,
Tamque bonus patruus, tamque omnia plena puellis
Cognatis. quare is deſinat eſſe macer?
Qui vt nihil attingit, niſi quod fas tangere non eſt,
Quantum vis quare ſit macer, inuenies.

Pagina 354. N A S C A T V R *Magus ex Gelli matriſque nefando*
Coniugio, & diſcat Perſicum haruſpicium.
Nam Magus ex matre & gnato gignatur oportet,
Si vera eſt Perſarum impia relligio,
Gnatus vt accepto veneretur carmine diuos
Omentum in flamma pingue liquefaciens.

Pagina 356. N O N *ideo, Gelli, ſperabam te mihi fidum*
In miſero hoc noſtro perdito amore fore:

A *Qui te cognoſſem bene, conſtantérque putarem*
Haud poſſe à turpi mentem inhibere probro.
Sed neque quod matrem, nec germanam eſſe videbam
Hanc tibi, quoius me magnus edebat amor.
Et quamuis tecum multo coniungerer vſu,
Non ſatis id cauſa credideram eſſe tibi.
Tu ſatis id duxti tantum tibi gaudium in omni
Culpa eſt, in quacunque eſt aliquid ſceleris.

L E S B I A *mi dicit ſemper male, nec tacet vnquam* Pagina 357.
De me: Lesbia me, diſpeream, niſi amat.
Quo ſigno? quaſi non totidem mox deprecor illi
B *Aſſidue: verum diſpeream, niſi amo.*

N I L *nimium ſtudeo, Cæſar, tibi velle placere:* Pagina 368.
Nec ſcire vtrum ſis albus, an ater homo.
Mentula mœchatur. mœchatur mentula. certe
Hoc eſt, quod dicunt, Ipſa olera olla legit.

S M Y R N A *mei Cinnæ nonam poſt denique meſſem* Pagina 361.
Quam cœpta eſt, nonámque edita poſt hiemem,
Millia quum interea quingenta Hortenſius vno

Smyrna cauas Atracis penitus mittetur ad vndas.
Smyrnam incana diu ſæcula peruoluent.
*At Voluſij annales * * **
C *Et laxas ſcombris ſæpe dabunt tunicas.*
Parua mei mihi ſunt cordi monumenta laboris.
At populus tumido gaudeat Antimacho.

S I *quicquam mutis gratum acceptúmve ſepulchris* Pagina 363.
Accidere à noſtro, Calue, dolore poteſt,
Quo deſiderio veteres renouamus amores,
Atque olim miſſas flemus amicitias:
Certe non tanto mors immatura dolori eſt
Quintiliæ, quantum gaudet amore tuo.

N O N, *ita me dij ament, quicquam referre putaui,* Pagina 364.
Vtrumne os an culum olfacerem Aemilio.
Nil immundius hoc, nihilóque immundius illud.
D *Verum etiam culus mundior, & melior.*
Nam ſine dentibus eſt. hoc dentes ſeſquipedalis,
Gingiuas vero ploxemi habet veteris.
Præterea rictum, qualem defeſſus in æſtum
Meientis mulæ cunnus habere ſolet.
Hic futuit multas, & ſe facit eſſe venuſtum.
Et non piſtrino traditur, atque aſino?
Quem ſi qua attingit, non illam poſſe putemus
Aegroti culum lingere carnificis?

I N *te ſi quicquam, dici pote, putide Victi,* Pagina 366.
Id quod verboſis dicitur, & fatuis:
Iſta cum lingua, ſi vſus veniat tibi, poſſis
Culos & crepidas lingere carbatinas.
E *Si nos omnino vis omnis perdere Victi,*
Dicas. omnino quod cupis efficies.

S V B R I P V I *tibi, dum ludis, mellite Iuuenti,* Pagina 369.
Sauiolum dulci dulcius ambroſia.
Verum id non impune tuli. namque amplius horam
Suffixum in ſumma me memini eſſe cruce:
Dum tibi me purgo, nec poſſum fletibus vllis
Tantillum veſtra demere ſæuitiæ.
Nam ſimul id factum eſt, multis diluta labella
Guttis abſterſiſti omnibus articulis:

Ne quicquam noſtro contractum ex ore maneret,
Tanquam comminctia ſpurca ſalina lupæ.
Præterea infecto miſerum me tradere amori
Non ceſſaſti, omnique excruciare modo:
Vt mi ex ambroſia mutatum iam foret illud
Saviolum triſti triſtius helleboro.
Quam quoniam pœnam miſero proponis amori,
Non vnquam poſthac baſia ſubripiam.

COELIVS *Aufilenum, & Quintius Aufilenam*
Flos Veronenſium depereunt iuuenum,
Hic fratrem, ille ſororem. hoc eſt, quod dicitur, illud
Fraternum vere dulce ſodalitium.
Quoi faueam potius? Cæli, tibi. nam tua nobis
Perſpecta exigitur vnica amicitia:
Quum veſana meas torreret flamma medullas.
Sis felix Cæli, ſis in amore potens.

Pagina MVLTAS *per gentes, & multa per æquora vectus*
371. *Aduenio has miſeras, frater, ad inferias:*
Vt te poſtremo donarem munere mortis,
Et mutum nequicquam alloquerer cinerem.
Quandoquidem fortuna mihi tete abſtulit ipſum,
Heu miſer indigne frater adempte mihi.
Nunc tamen interea priſco quæ more parentum
Tradita ſunt triſtis munera ad inferias,
Accipe fraterno multum manantia fletu:
Atque in perpetuum, frater, aue, atque vale.

Pagina SI *quicquam tacito commiſſum eſt fido ab amico,*
372. *Quoius ſit penitus nota fides animi:*
Meque eſſe inuenies illorum iure ſacratum,
Corneli, & factum me eſſe puta Harpocratem.

AVT *ſodes mihi redde decem ſeſtertia, Silo,*
Deinde eſto quamuis ſæuus & indomitus.
Aut, ſi te nummi delectant, deſine quæſo
Leno eſſe, atque idem ſæuus & indomitus.

Pagina CREDIS, *me potuiſſe meæ maledicere vitæ,*
373. *Ambobus mihi quæ carior eſt oculis?*
Non potui, nec ſi poſſem, tam perdite amarem:
Sed tu cum Tappone omnia monſtra facis.

Pagina MENTVLA *conatur Pimpleum ſcandere montem.*
374. *Muſæ furcillis præcipitem eiiciunt.*

CVM *puero bello præconem qui videt eſſe,*
Quid credat, niſi ſe vendere diſcupere?

Pagina SI *quicquam cupidoque, optantique obtigit vnquam*
375. *Inſperanti, hoc eſt gratum animo proprie.*
Quare hoc eſt gratum, nobis quoque carius auro:
Quod te reſtituis Lesbia mi cupido.
Reſtituis cupido, atque inſperanti ipſa refers te
Nobis. ô lucem candidiore nota.
Quis me vno viuit felicior, aut magis eſt me
Optandus vita, dicere quis poterit?

A SI, *Comini, populi arbitrio tua cana ſenectus* Pagina
Spurcata impuris moribus intereat: 376.
Non equidem dubito, quin primum inimica bonorum
Lingua execta auido ſit data vulturio:
Effoſſos oculos voret atro gutture coruus:
Inteſtina canes, cætera membra lupi.

IVCVNDVM, *mea vita, mihi proponis amorem*
Hunc noſtrum inter nos, perpetuumque fore.
Dij magni, facite, vt vere promittere poſſit:
Atque id ſincere dicat, & ex animo,
Vt liceat nobis tota perducere vita
Alternum hoc ſanctæ fœdus amicitiæ.

B AVFILENA, *bonæ ſemper laudantur amicæ.* Pagina
Accipiunt precium, quæ facere inſtituunt. 377.
Tu quod promiſti mihi, quod mentita inimica es,
Quod nec das, & fers ſæpe, facis facinus.
Aut facere ingenuæ eſt, aut non promiſſe pudicæ,
Aufilena, fuit. Sed data corripere
Fraudando, efficit pluſquam meretricis auaræ,
Quæ ſeſe toto corpore proſtituit.

AVFILENA, *viro contentas viuere ſolo* Pagina
Nuptarum laus è laudibus eximiis. 378.
Sed quoiuis quamuis potius ſuccumbere fas eſt,
Quam matrem fratres efficere ex patruo.

C MVLTVS *homo eſt, Naſo, (nam tecum multus homo es)* Pagina
Deſcendit? Naſo, multus es & pathicus? (quo 378.

CONSVLE *Pompeio primum duo, Cinna, ſolebant* Pagina
Mœchi. illi ab facto conſule nunc iterum 379.
Manſerunt duo. ſed creuerunt millia in vnum
Singulum. fœcundum ſemen adulterio.

FORMIANVS *ſaltus non falſo, Mentula, diues* Pagina
Fertur. qui quot res in ſe habet egregias? 381.
Aucupia omne genus, piſces, prata, arua, feráſque.
Nequicquam. fructus ſumtibus exuperas.
D *Quare concedo ſit diues, dum omnia deſint.*
Saltum laudemus, dum modo ipſe egeas.

MENTVLA *habet inſta triginta iugera prati,* Pagina
Quadraginta arui. cætera ſunt maria. 382.
Cur non diuitiis Crœſum ſuperare potis ſit.
Vno qui in ſaltu tot moda poſſideat?
Prata, arua, ingentis ſiluas, ſaltúſque paludéſque
Vſque ad Hyperboreos, & mare ad Oceanum.
Omnia magna hæc ſunt. tamen ipſe eſt maximus vltro,
Non homo, ſed vere mentula magna, minax.

SÆPE *tibi ſtudioſo animo venanda requirens* Pagina
E *Carmina vti poſſem mittere Battiadæ,* 384.
Queis te lenirem nobis, neu conarere
Telis infeſto mi ſcere muſca caput:
Hunc video mihi nunc fruſtra ſumptum eſſe laborem,
Gelli, nec noſtras hinc valuiſſe preces.
Contra nos tela iſta tua euitamus amictu.
At fixus noſtris tu dabi' ſupplicium.

ALBII TIBVLLI

LIBER I.

Pagina 395.

DIVITIAS *alius fuluo ſibi congerat auro,* A
Et teneat culti iugera multa ſoli.
Quem labor adſiduus vicino terreat hoſte:
Martia cui ſomnos claſſica pulſa fugent.
Me mea paupertas vita traducat inerti,
Ruſticus, & facilis grandia poma manu.
Nec ſpes deſtituat, ſed frugum ſemper aceruos
Dum meus aſſiduo luceat igne focus:
Ipſe ſeram teneras maturo tempore vites
Præbeat, & pleno pinguia muſta lacu.
Nec tamen interdum pudeat tenuiſſe bidentem,
Aut ſtimulo tardos increpuiſſe boues.
Non agnámve ſinu pigeat fœtúmve capellæ
Deſertum oblita matre referre domum.
Hic ego paſtorémque meum luſtrare quotannis,
Et placidam ſoleo ſpargere lacte Palem.
Nam veneror, ſeu ſtipes habet deſertus in agris,
Seu vetus in triuio florea ſerta lapis.
Et quodcunque mihi pomum nouus educat annus,
Libatum agricolæ ponitur ante Deo.
Flaua Ceres, tibi ſit noſtro de rure corona
Spicea, quæ templi pendeat ante fores.
Pomoſiſque ruber cuſtos ponatur in hortis,
Terreat vt ſæua falce Priapus aues.
Vos quoque felicis quondam, nunc pauperis agri
Cuſtodes, fertis munera veſtra, Lares.
Tunc vitula innumeros luſtrabat cæſa iuuencos.
Nunc agna exigui eſt hoſtia magna ſoli,
Agna cadet vobis: quam circum ruſtica pubes
Clamet: io meſſes, & bona vina date.
Adſitis, Diui. nec vos è paupere menſa
Dona, nec è puris ſpernite fictilibus.
Fictilia antiquus primum ſibi fecit agreſtis
Pocula de facili, compoſuitque luto.
At vos exiguo pecori furéſque, lupique
Parcite. de magno eſt præda petenda grege.
Non ego diuitias patrum fructúſque requiro,
Quos tulit antiquo condita meſſis auo.
Parua ſeges ſatis eſt. ſatis eſt, requieſcere lecto
Si licet, & ſolo membra leuare toro.
Quam iuuat immites ventos audire cubantem,
A *Et dominam tenero continuiſſe ſinu:*
Aut, gelidas hibernus aquas quum fuderit Auſter,
Securum ſomnos imbre iuuante ſequi.
Hoc mihi contingat. ſit diues iure, furorem
Qui maris, & triſtes ferre poteſt pluuias.
Quippe ego iam poſſum contentus viuere paruo,
Nec ſemper longæ deditus eſſe viæ:
Sed Canis æſtiuos ortus vitare ſub vmbra
Arboris, ad riuos prætereuntis aquæ.
O quantum eſt auri pereat, potiúſque ſmaragdi,
Quam fleat ob noſtras vlla puella vias.
Te bellare decet terra, Meſſala, marique,
Vt domus hoſtiles præferat exuuias.
B *Me retinent vinctum formoſæ vincla puellæ.*
Et ſedeo duras ianitor ante fores.
Non ego laudari cupio, mea Delia. tecum
Dum modo ſim, quæſo ſegnis, inérſque vocer.
Ipſe boues, mea ſim tecum modo, Delia, poſſim
Iungere, & in ſolo paſcere monte pecus.
Et, te dum teneris liceat retinere lacertis,
Mollis & inculta ſit mihi ſomnus humo.
Quid Tyrio recubare toro ſine amore ſecundo
Prodeſt, quum fletu nox vigilanda venit?
Nam neque tum pluma, nec ſtragula picta ſoporem,
Nec ſonitus placidæ ducere poſſit aquæ.
Ferreus ille fuat, qui, te quum poſſit habere,
Maluerit prædas ſtultus, & arma ſequi.
C *Ille licet Cilicum victas agat ante cateruas,*
Ponat & in capto Martia caſtra ſolo:
Totus & argento contextus, totus & auro
Inſideat celeri conſpiciendus equo.
Te ſpectem, ſuprema mihi quum venerit hora.
Te teneam moriens deficiente manu.
Flebis & arſuro poſitum me, Delia, lecto,
Triſtibus & lacrimis oſcula miſta dabis.
Flebis. non tua ſunt duro præcordia ferro
Vincta, nec in tenero ſtat tibi corde ſilex.
Illo non iuuenis poterit de funere quiſquam
Lumina, non virgo ſicca referre domum.
Tu manes ne læde meos: ſed parce ſolutis
Crinibus, & teneris, Delia, parce genis.
Interea, dum fata ſinunt, iungamus amores.
Iam veniet tenebris mors adoperta caput.
Iam ſubrepet iners ætas, nec amare decebit,
Dicere nec cano blanditias capite.
Nunc leuis eſt tractanda Venus: dum frangere poſtes

Non pudet. & rixas inſeruiſſe iuuat.
Hic ego dux miléſque bonus. vos ſigna, tubæque
Ite procul. cupidis vulnera ferte viris.
Ferte & opes. ego compoſito ſecurus aceruo
Dites deſpiciam, deſpiciámque famem.

Pagina 407. A DDE *merum, vinóque nouos compeſce dolores,*
Occupet vt feſſi lumina victa ſopor.
Neu quiſquam multo perfuſum tempora Baccho
Excitet, infelix dum requieſcit amor.
Nam poſita eſt noſtræ cuſtodia ſæua puellæ,
Clauditur & dura ianua firma ſera.
Ianua difficilis domini, te verberet imber,
Te Iouis imperio fulmina miſſa petant.
Ianua iam pateas vni mihi victa querelis,
Neu furtim verſo cardine aperta ſones.
Et mala ſi qua tibi dixit dementia noſtra,
Ignoſcas. capiti ſint precor illa meo.
Te meminiſſe decet quæ plurima voce peregi
Supplice, quum poſti florida ſerta darem.
Tu quoque ne timide cuſtodes Delia falle.
Audendum eſt. Fortes adiuuat ipſa Venus.
Illa fauet, ſeu quis iuuenis noua limina tentat,
Seu reſerat fixo dente puella fores.
Illa docet furtim molli decedere lecto.
Illa pedem nullo ponere poſſe ſono.
Illa viro coram nutus conferre loquaces,
Blandáque compoſitis abdere verba notis.
Nec docet hoc omnes: ſed quos nec inertia tardat,
Nec vetat obſcura ſurgere nocte timor.
Nec ſinit occurrat quiſquam, qui corpora ferro
Vulneret, aut rapta præmia veſte petat.
Quiſquis amore tenetur, eat tutúſque ſacérque
Qua libet. inſidias non timuiſſe decet.
Non mihi pigra nocent hiberna frigore noctis,
Non mihi, quum multa decidit imber aqua.
Non labor hic lædit, reſeret modo Delia poſtes,
Et vocet ad digiti me taciturna ſonum.
Parcite luminibus, ſeu vir, ſeu fœmina ſiat
Obuia. celari vult ſua furta Venus.
Neu ſtrepitu terrete pedum, neu quærite nomen,
Neu prope fulgenti lumina ferte face.
Siquis & imprudens aſpexerit, occulat ille,
Perque deos omneis ſe meminiſſe neget.
Nam fuerit quicunque loquax, is ſanguine natam,
Is Venerem è rapido ſentiet eſſe mari,
Nec tamen huic credet coniunx tuus, vt mihi verax
Pollicita eſt magico ſaga miniſterio.
Hanc ego de cælo ducentem ſidera vidi.
Fluminis hæc rapidi carmine vertit iter.
Hæc cantu finditque ſolum, manéſque ſepulchris
Elicit, & tepido deuocat oſſa rogo.
Iam ciet infernas magico ſtridore cateruas.
Iam iubet aſperſas lacte referre pedem.
Quum libet, hæc triſti depellit nubila cælo:
Quum libet, æſtiuo conuocat orbe niues.
Sola tenere malas Medeæ dicitur herbas.
Sola feros Hecates perdomuiſſe canes.
Hæc mihi compoſuit cantus, queis fallere poſſes.
Ter cane, ter dictis deſpue carminibus.
Ille nihil poterit de nobis credere cuiquam:
Non ſibi, ſi in molli viderit ipſe toro.
Tu tamen abſtineas aliis. nam cætera cernet
Omnia. de me vno ſentiet eſſe nihil.
Quid credam? nempe hæc eadem ſe dixit amores
A *Cantibus, aut herbis ſoluere poſſe meos.*
Et me luſtrauit tædis, & nocte ſerena
Concidit ad magicos hoſtia pulla Deos.
Non ego, totus abeſſet amor, ſed mutuus eſſet,
Orabam: nec te poſſe carere velim.

I BITIS *Aegeas ſine me, Meſſala, per vndas,* Pagina 416.
O vtinam memores ipſe, cohórſque mei.
Me tenet ignotis ægrum Phæacia terris.
Abſtineas auidas mors modo nigra manus.
Abſtineas, mors atra, precor. non hic mihi mater,
Quæ legat in mæſtos oſſa peruſta ſinus:
B *Non ſoror, Aſſyrios cineri quæ dedat odores,*
Et fleat effuſis ante ſepulchra comis:
Delia non vſquam, quæ me quum mitteret vrbe,
Dicitur ante omnes conſuluiſſe Deos,
Illa ſacras pueri ſortes ter ſuſtulit. illi
Rettulit è triuiis omnia certa puer.
Cuncta dabant reditus. tamen eſt deterrita nunquam,
Quin fleret, noſtras reſpiceréque vias.
Ipſe ego ſolator, quum iam mandata dediſſem,
Quærebam tardas anxius vſque moras.
Aut ego ſum cauſſatus aues, aut omina dira,
Saturni aut ſacram me tenuiſſe diem.
O quoties ingreſſus iter mihi triſtia dixi
C *Offenſum in porta ſigna dediſſe pedem.*
Audeat inuito ne quis diſcedere amore.
Aut ſciat egreſſum ſe prohibente Deo.
Quid tua nunc Iſis tibi, Delia: quid mihi proſunt
Illa tua toties æra repulſa manu?
Quidve, pie dum ſacra colis, puréque lauari
Te memini, & puro ſecubuiſſe toro?
Nunc, dea, nunc ſuccurre mihi. nam poſſe mederi
Picta docet templis multa tabella tuis.
Et mea votiuas perſoluens Delia noctes
Ante ſacras lino tecta fores ſedeat:
Biſque die reſoluta comas tibi dicere laudes
Inſignis turba debeat in Pharia.
At mihi contingat patrios celebrare penates,
D *Redderéque antiquo menſtrua thura Lari.*
Quam bene Saturno viuebant rege prius, quam
Tellus in longas eſt patefacta vias.
Nondum cæruleas pinus contempſerat vndas,
Effuſum ventis præbueratque ſinum:
Nec vagus ignotis repetens compendia terris
Preſſerat externa nauita merce ratem.
Illo non validus ſubiit iuga tempore taurus.
Non domito frenos ore momordit equus:
Non domus vlla fores habuit, non fixus in agris,
Qui regeret certos finibus arua, lapis.
Ipſæ mella dabant quercus, vltróque ferebant
Obuia ſecuris vbera lactis oues.
E *Non acies, non ira fuit, non bella, nec enſes*
Immiti ſæuus duxerat arte faber.
Nunc Ioue ſub domino cædes, & vulnera ſemper:
Nunc mare, nunc leti mille repente viæ.
Parce pater. timidum non me periuria terrent,
Non dicta in ſanctos impia verba deos.
Quod ſi fatales iam nunc expleuimus annos,
Fac lapis inſcriptis ſtet ſuper oſſa notis:
Hic iacet immiti conſumptus morte Tibullus,
Meſſalam terra dum ſequitúrque mari.
Sed me, quod facilis tenero ſum ſemper amori,
Ipſa Venus campos ducet in Elyſios.
Hic choreæ, cantúſque vigent, paſſimque vagantes

Dulce ſonant tenui gutture carmen aues.
Fert caſiam non culta ſeges, totóſque per agros
Floret odoratis terra benigna roſis.
Ac iuuenum ſeries teneris immiſta puellis
Ludit, & aſsidue prælia miſcet Amor.
Illic eſt cuicunque rapax mors venit amanti,
Et gerit inſigni myrtea ſerta coma.
At ſcelerata iacet ſedes in nocte profunda
Abdita, quam circum flumina nigra ſonant.
Tiſiphonéque impexa feros pro crinibus angues
Sæuit, & huc illuc impia turba fugit.
Tum niger in porta Serpens: tum Cerberus ore
Stridet, & æratas excubat ante fores.
Illic Iunonem tentare Ixionis auſi
Verſantur celeri noxia membra rota.
Porrectúſque nouem Tityus per iugera terra
Adſiduas atro viſcere paſcit aues.
Tantalus eſt illic & circum ſtagna. ſed acrem
Iam iam poturi deſerit vnda ſitim.
Et Danai proles, Veneris quod numina læſit,
In caua lethæas dolia portat aquas.
Illic ſit, quicunque meos violauit amores,
Optauit lentas & mihi militias.
At tu caſta precor, maneas, ſanctique pudoris
Adſideat cuſtos ſedula ſemper anus.
Hæc tibi fabellas referat, poſitáque lucerna
Deducat plena ſtamina longa colo.
Ac circa grauibus penſis affixa puella
Paulatim ſomno feſſa remittat opus.
Tunc veniam ſubito, nec quiſquam nunciet ante.
Sed videar cœlo miſſus adeſſe tibi.
Tunc mihi qualis eris longos turbata capillos
Obuia nudato, Delia, curre pede.
Hoc precor. hunc illum nobis aurora nitentem
Luciferum roſeis candida portet equis.

Pagina 425. *SIC vmbroſa tibi contingant tecta, Priape,*
Ne capiti ſoles, ne noceántque niues:
Quæ tua formoſos cœpit ſolertia? certe
Non tibi barba nitet, non tibi culta coma eſt.
Nudus & hiberna producis frigora bruma,
Nudus & æſtiui tempora ſicca canis:
Sic ego tum Bacchi reſpondet ruſtica proles
Armatus curua ſic mihi falce Deus:
Tu, puero quodcunque tuo tentare libebit,
Cedas. Obſequio plurima vincit amor.
Sed ne te capiant, primo ſi forte negabit,
Tædia. paulatim ſub iuga colla dabit.
Longa dies homini docuit parere leones,
Longa dies molli ſaxa peredit aqua.
Annus in apricis maturat collibus vuas,
Annus agit certa lucida ſigna vice.
Nec iurare time. Veneris periuria venti
Irrita per terras, & freta ſumma ferunt.
Gratia magna Ioui. vetuit pater ipſe valere,
Iuraſſet cupide quicquid ineptus amor.
Perque ſuas impune ſinit Dictynna ſagittas
Affirmes, crines perque Minerua ſuos.
Ah ſi tardus eris, errabis. tranſiet ætas.
Quam cito non ſegnis it remeátque dies:
Quam cito purpureos deperdit terra colores,
Quam cito formoſas populus ante comas.
Quam iacet, infirmæ venere vbi fata ſenectæ,
Qui prior Eleo eſt carcere miſſus equus.
Vidi iam iuuenem, premeret quum ſerior ætas,
A *Mærentem ſtultos præteriiſſe dies.*
Crudeles diui, ſerpens nouus exuit annos.
Formæ non vllam fata dedere moram.
Solis æterna eſt Phœbo, Bacchóque iuuenta:
Nam decet intonſus crinis vtrunque deum.
Tu comes ire neges, quamuis via longa paretur,
Et canis arenti torreat arua ſiti.
Quamuis prætexens picta ferrugine cœlum
Venturam admittat imbrifer arcus aquam.
Vel ſi cæruleas puppi voles ire per vndas,
Ipſe leuem remo per freta pelle ratem.
Nec te pœniteat duros ſubiiſſe labores,
Aut operi inſuetas atteruiſſe manus.
B *Nec, velit inſidiis altas ſi claudere valles,*
Dum placeas, humeri retia ferre negent.
Si volet arma, leui tentabis ludere dextra.
Sæpe dabis nudum, vincat vt ille, latus,
Tunc tibi mitis erit. rapias tum cara licebit
Oſcula. pugnabit, ſed tamen apta dabit.
Rapta dabit primo: poſt offeret ipſe volenti,
Poſt etiam collo ſe implicuiſſe volet.
Heu male nunc artes miſeras hæc ſecula tractant.
Iam tener aſſueuit munera velle puer.
Iam tua, qui Venerem docuiſti vendere primus,
Quiſquis es, infelix vrgeat oſſa lapis.
Pieridas pueri, doctos & amate poetas.
Aurea nec ſuperent munera Pieridas.
C *Carmine purpurea eſt Niſi coma. carmina ni ſint,*
Ex humero Pelopis non nituiſſet ebur.
Quem referent Muſæ, viuet: dum robora tellus,
Dum cœlum ſtellas, dum vehet amnis aquas.
At qui non audit Muſas, qui vendit Amorem:
Idææ currus ille ſequatur Opis:
Et ter centenas erroribus expleat vrbes,
Et ſecet ad Phrygios vilia membra modos.
Blanditiis vult eſſe locum Venus ipſa querelis.
Supplicibus miſeris flentibus illa fauet.
Hæc mihi, quæ canerem Titio, Deus edidit ore,
Sed Titium coniunx hæc meminiſſe vetat:
O fuge te teneræ puerorum credere turbæ.
D *Nam cauſſam iuſti ſemper amoris habent.*
Hic placet, anguſtis quod equum compeſcit habenis.
Hic placidam niueo pectore pellit aquam.
Hic, quia fortis adeſt audacia, cœpit. at illi
Virgineus teneras ſtat pudor ante genas.
Pareat ille ſua. vos me celebrate magiſtrum,
Quos male habet multa callidus arte puer.
Gloria cuique ſua eſt. me, qui ſpernentur amantes,
Conſultent, cunctis ianua noſtra patet.
Tempus erit, quum me Veneris præcepta ferentem
Deducat iuuenum ſedula turba ſenem.
Eheu quam Marathus lento me torquet amore.
Deficiunt artes, deficiúntque doli.
Parce puer quæſo, ne turpis fabula fiam:
E *Quum mea ridebunt vana magiſteria.*

ASPER eram, & bene diſsidiũ me ferre loquebar. Pagina
At mihi nunc longe gloria fortis abeſt.
Namque agor, vt per plana citus ſola verbere turben, 433.
Quem celer aſſueta verſat ab arte puer.
Vre ferum, & torque: libeat ne dicere quicquam
Magnificum poſthac, horrida verba doma.
Parce tamen, per te furtiui fœdera lecti,
Per Venerem quæſo, compoſitúmque caput.
Ille ego, quum triſti morbo defeſſa iaceres,

Te dicor votis eripuiſſe meis,
Ipſeque te circum luſtraui ſulfure puro,
Carmine quum magico procubuiſſet anus.
Ipſe procuraui, ne poſſent ſæua nocere
Somnia, ter ſancta deueneranda mola.
Ipſe ego velatus filo, tunicíſque ſolutis
Vota nouem Triuiæ nocte ſilente dedi.
Omnia perſolui. fruitur nunc alter amore,
Et precibus felix vtitur ille meis.
At mihi felicem vitam, ſi ſalua fuiſſes,
Fingebam demens, ſed renuente Deo.
Rura colam, frugúmque aderit mea Delia cuſtos,
Area dum meſſes ſole calente teret.
Aut mihi ſeruabit plenis in lintribus vuas,
Preſſáq; veloci candida muſta pede.
Conſueſcet numerare pecus, conſueſcet amantis
Garrulus in dominæ ludere verna ſinu.
Illa Deo ſciet agricolæ pro vitibus vuam,
Pro ſegete ſpicas, pro grege ferre dapem.
Illa regat cunctos, illi ſint omnia curæ,
Et iuuet in tota me nihil eſſe domo.
Huc veniet Meſſala meus, cui dulcia poma
Delia ſelectis detrahet arboribus.
Et tantum venerata virum, hunc ſedula curet.
Huic paret, atque epulas ipſa miniſtra gerat.
Hæc mihi fingebam. quæ nunc Eurúſque Notúſque
Iactat odoratos vota per Armenios.
Num Veneris magnæ violaui numina verbo?
Et mea nunc pœnas impia lingua luit?
Num feror inceſtus ſedes adiiſſe Deorum,
Sertáque de ſanctis deripuiſſe focis?
Non ego tellurem genibus perrepere ſupplex,
Et miſerum ſancto tundere poſte caput:
Non ego, ſi merui, dubitem procumbere templis,
Et dare ſacratis oſcula liminibus.
At tu, qui lætus rides mala noſtra, caueto
Mox tibi. non vni ſæuiet vſque Deus.
Vidi ego, qui iuuenum miſeros luſiſſet amores,
Poſt Veneris vinclis ſubdere colla ſenem.
Et ſibi blanditias tremula componere voce,
Et manibus canas fingere velle comas.
Stare nec ante fores puduit, caræue puellæ
Ancillam medio detinuiſſe foro.
Hunc puer, hunc iuuenis turba circumſterit arcta.
Deſpuit in molles & ſibi quiſque ſinus.
At mihi parce, Venus. ſemper tibi dedita ſeruiit.
Mens mea. quid meſſes vris acerba tuas?

SÆPE ego tentaui curas depellere vino,
At dolor in lacrymas verterat omne merum.
Sæpe aliam tenui. ſed iam quum gaudia adirem,
Admonuit dominæ, deſeruitque Venus.
Tunc me diſcedens deuotum fœmina dixit,
Et, pudet heu, narrat ſcire nefanda mea.
Non facit hoc verbis. facie tenerísque lacertis
Deuouet, & flauis noſtra puella comis.
Talis ad Aemonium Nereis Pelea quondam
Vecta eſt frenato cærula piſce Thetis.
Hæc nocuere mihi, quod adeſt huic diues amator.
Venit in exitium callida lena meum.
Sanguineas edat illa dapes, atque ore cruento
Triſtia cum multo pocula felle bibat.
Hanc volitent animæ circum ſua fata querentes
Semper, & è tectis ſtrix violenta canat.
Ipſa fame ſtimulante furens herbáſque ſepulchris

A Quærat, & à ſæuis oſſa relicta lupis.
Currat & inguinibus nudis, vlulétque per vrbes.
Poſt agat è triuiis aſpera turba canum.
Eueniet. dat ſigna Deus. ſunt numina amanti:
Sæuit & iniuſta lege relicta Venus.
At tu quam primum ſagæ præcepta rapacis
Deſere. nam donis vincitur omnis amor.
Pauper erit præſto tibi, præſto pauper adibit
Primus, & in tenero fixus erit latere.
Pauper in anguſto fidus comes agmine turbæ
Subiiciétque manus, efficiétque viam.
Pauper ad occultos furtim deducit amicos.
B Vinclàque de niueo detrahit ipſe pede.
Heu canimus fruſtra, nec verbis victa pateſcit
Ianua. ſed plena eſt percucienda manu.
At tu qui potior nunc es, mea furta caueto.
Verſatur celeri ſors leuis orbe cito.

SEMPER vt inducar, blandos offers mihi vultus, Pagina
Poſt tamen es miſero triſtis & aſper, Amor. 440.
Quid tibi ſæuitiæ mecum eſt? an gloria magna eſt,
Inſidias homini compoſuiſſe Deum?
Iam mihi tenduntur caſſes. iam Delia furtim
Neſcio quem tacita callida nocte fouet.
Illa quidem tam multa negat. ſed credere durum eſt.
C Sic etiam de me pernegat vſque viro.
Ipſe miſer docui, quo poſſet ludere pacto
Cuſtodes. eheu nunc premor arte mea.
Fingere nunc didicit cauſſas, queis ſola cubaret:
Cardine nunc tacito vertere poſſe fores.
Tum ſuccos, herbáſque dedi, queis liuor abiret,
Quem facit impreſſo mutua dente Venus:
At tu fallacis coniunx incautæ puellæ,
Me quoque ſeruato, peccet vt illa nihil.
Neu iuuenes celebret multo ſermone caueto,
Néue cubet laxo pectus aperta ſinu:
Neu te decipiat nutu, digitóque liquorem
Ne trahat, & menſæ ducat in orbe notas.
Exibit quam ſæpè, time: ſeu viſere dicet
D Sacra bonæ maribus non adeunda Deæ.
At mihi ſi credas, illam ſequar vnus ad aram.
Tunc mihi non oculis ſit timuiſſe meis.
Sæpe velut gemmas eius, ſignúmque probarem,
Per cauſſam memini me tetigiſſe manum.
Sæpe mero ſomnum peperi tibi. at ipſe bibebam
Sobria ſuppoſita pocula victor aqua.
Non ego te læſi prudens. ignoſce fatenti,
Iuſſit amor. Contra quis ferat arma Deos?
Ille ego ſum, nec me iam dicere vera pudebit,
Inſtabat tota cui tua nocte canis.
Non fruſtra quidam iam nunc in limine perſtat
Sedulus, ac crebro proſpicit, ac refugit:
E Et ſimulat tranſire domum: mox deinde recurrit
Solus, & ante ipſas excreat vſque fores.
Neſcio quid furtiuus amor parat. vtere quæſo
Dum licet. in liquida nat tibi linter aqua.
Quid tenera tibi coniuge opus, tua ſi bona neſcis
Seruare? fruſtra clauis ineſt foribus.
Te tenet, abſentes alios ſuſpirat amores,
Et ſimulat ſubito condoluiſſe caput.
At mihi ſeruandam credas, non ſæua recuſo
Verbera. detrecto non ego vincla pedum.
Tunc procul abſitis quiſquis colit arte capillos,
Effluit effuſo cui toga laxa ſinu.
Quiſquis & occurret, ne poſſit crimen habere,

Stet procul, aut alia ſtet procul ante via.
Sic fieri iubet ipſe Deus. ſic magna ſacerdos
Eſt mihi diuino vaticinata ſono.
Haec vbi Bellonae motu eſt agitata, nec acrem
Flammam, non & amans verbera torta timet.
Ipſa bipenne ſuos caedit violenta lacertos,
Sanguinéque effuſo ſpargit inulta Deam.
Státque latus praefixa veru, ſtat ſaucia pectus:
Et canit euentus, quos dea magna monet.
Parcite, quam cuſtodit Amor, violare puellam:
Ne pigeat magno poſt didiciſſe malo.
Attigerit, labentur opes: vt vulnere noſtro
Sanguis, vt hic ventis diripitúrque cinis.
Et tibi neſcio quas dixit, mea Delia, poenas.
Si tamen admittas, ſit precor illa leuis.
Non ego te propter parcò tibi, ſed tua mater
Me monet, atque iras aurea vincit anus.
Haec mihi te adducit tenebris, multóque timore
Coniungit noſtras clam taciturna manus.
Haec foribúſque manet noctu me affixa, procúlque
Cognoſcit ſtrepitus me veniente pedum.
Viue diu, mi dulcis anus. proprios ego tecum,
Sit modo fas, annos contribuiſſe velim,
Te ſemper, natámque tuam te propter amabo.
Quidquid agit, ſanguis eſt tamen illa tuus.
Sit modo caſta doce, quamuis non vitta ligatos
Impediat crines, nec ſtola longa pedes,
Et mihi ſint durae leges, laudare nec vllam
Poſſim ego, quin oculos appetat illa meos.
Et ſi quid peccaſſe putet, ductérque capillis
Immerito, properas proripiárque vias:
Non ego te pulſare velim. ſed venerit iſte
Si furor, optarim non habuiſſe manus;
Ne ſaeuo ſis caſta metu, ſed mente fideli
Mutuus abſenti te mihi ſeruet amor.
At quae fida fuit nulli, poſt victa ſenecta
Ducit inops tremula ſtamina torta manu:
Firmáque conductis adnectit licia telis,
Tractáque de niueo vellere ducta putat.
Hanc animo gaudente vident, iuuenúmque cateruae
Commemorant merito tot mala ferre ſenem:
Hanc Venus ex alto flentem ſublimis Olympo
Spectat, &, infidis quod ſit acerba, monet.
Haec aliis maledicta cadant. nos, Delia, amoris
Exemplum cana ſimus vterque coma.

Pagina 449. **H**VNC *cecinere diem Parcae fatalia nentes*
Stamina, non vlli diſſoluenda Deo,
Hunc fore, Aquitanas poſſet qui fundere gentes,
Quem tremeret forti milite victus Atur.
Euenere. nouós pubes Romana triumphos
Vidit, & euinctos brachia capta duces.
At te victrices lauros Meſſala gerentem
Portabat nitidis currus eburnus equis.
Non ſine me eſt tibi partus honos. Tarbella Pyrene
Teſtis, & Oceani litora Santonici.
Teſtis Arar, Rhodanúſque celer, magnúſq; Garumna,
Carnuti & flaui caerula lympha Liger.
At te Cydne canam, tacitis qui leniter vndis
Caeruleus placidis per vada ſerpis aquis.
Quantus & aethereo contingens vertice nubes
Frigidus intonſos Taurus arat Cilicas.
Quid referam, vt volitet crebras intacta per vrbes,
Alba Palaeſtino ſancta columba Syro?
Vtque maris vaſtum proſpectet turribus aequor,

A *Prima ratem ventis credere docta Tyros?*
Qualis &, arentes quum findit Sirius agros,
Fertilis aeſtiua Nilus abundet aqua?
Nile pater, qua nam poſſum te dicere cauſſa,
Aut quibus in terris occuluiſſe caput?
Te propter nullos tellus tua poſtulat imbres,
Arida nec pluuio ſupplicat herba Ioui.
Te canit, atque ſuum pubes miratur Oſirim
Barbara, Memphiten plangere docta bouem.
Primus aratra manu ſolerti fecit Oſiris,
Et teneram ferro ſollicitauit humum.
Primus inexpertae commiſit ſemina terrae,
Pomáque non notis legit ab arboribus.
Hic docuit teneram palis adiungere vitem.
B *Hic viridem dura caedere falce comam.*
Illi iucundos primum matura ſapores
Expreſſa incultis vua dedit pedibus.
Ille liquor docuit voces inflectere cantu,
Mouit & ad certos neſcia membra modos.
Bacchus & agricolae magno confecta labore
Pectora triſtitiae diſſoluenda dedit.
Bacchus & afflictis requiem mortalibus affert,
Crura licet dura compede pulſa ſonent.
Non tibi ſunt triſtes curae, nec luctus Oſiri:
Sed chorus, & cantus, & leuis aptus Amor,
Sed varij flores, & frons redimita corymbis,
Fuſa ſed ad teneros lutea palla pedes,
Et Tyriae veſtes, & dulcis tibia cantu,
C *Et leuis occultis conſcia ciſta ſacris.*
Huc ades, & centum ludos, Geniúmque choreis
Concelebra, & multo tempora funde mero.
Illius & nitido ſtillent vnguenta capillo,
Et capite & collo mollia ſerta gerat.
Sic venias hodierne. tibi dem thuris honores,
Liba & Mopſopio dulcia melle feram.
At tibi ſuccreſcat proles, quae facta parentis
Augeat, & circa ſtet venerata ſenem.
Nec taceant monumenta viae, quae Tuſcula tellus,
Candidáque antiquo detinet Alba Lare.
Námque opibus congeſta tuis hic glarea dura
Sternitur. hic apta iungitur arte ſilex.
D *Te canit agricola è magna quum venerit vrbe*
Serus, inoffenſum rettuleritque pedem.
At tu, natalis, multos celebrande per annos,
Candidior ſemper, candidiorque veni.

NON *ego celari poſſim, quid nutus amantis,* Pagina 453.
Quidue ferant miti lenia verba ſono.
Nec mihi ſunt ſortes, nec conſcia fibra deorum.
Praecinit euentus nec mihi cantus auis.
Ipſa Venus magico religatum brachia nodo
Perdocuit multis non ſine verberibus.
Deſine diſſimulare. Deus crudelius vrit,
E *Quos videt inuitos ſuccubuiſſe ſibi.*
Quid tibi nunc molles prodeſt coluiſſe capillos?
Saepéque mutatas diſpoſuiſſe comas?
Quid fuco ſplendente comas ornare? quid vngues
Artificis docta ſubſecuiſſe manu?
Fruſtra iam veſtes, fruſtra mutantur amictus,
Anſáque compreſſos colligat arta pedes.
Ipſa placet, quamuis inculto venerit ore,
Nec nitidum tarda compſerit arte caput.
Num te carminibus, num te pallentibus herbis
Deuouit tacito tempore noctis anus?
Cantus vicinis fruges traducit ab agris:

Cantus & vitata detinet anguis iter.
Cantus & è curru Lunam deducere tentat,
Et faceret, ſi non æra repulſa ſonent.
Quid queror heu miſero carmen nocuiſſe? quid herbas?
Formæ nihil magicis vtitur auxilijs.
Sed corpus tetigiſſe nocet, ſed longa dediſſe
Oſcula, ſed femori conſeruiſſe femur.
Nec tu difficilis puero tamen eſſe memento.
Perſequitur pœnis triſtia facta Venus.
Munera ne poſcas. det munera canus amator:
Vt foueat molli frigida membra ſinu.
Carior eſt auro iuuenis, cui læuia fulgent
Ora, nec amplexus aſpera barba terit.
Huic tu candentes humero ſuppone lacertos,
Et regum magnæ deſpiciantur opes.
At Venus inueniet puero ſuccumbere furtim,
Dum tumet, & teneros conferit vſque ſinus:
Et dare anhelanti pugnantibus humida linguis
Oſcula, & in collo figere dente notas.
Non lapis hanc, gemmæque iuuant, quæ frigore ſola
Dormiet: & nulli ſit cupienda viro.
Heu ſero reuocatur Amor, ſeróque iuuentas,
Quum vetus infecit cana ſenecta caput.
Tum ſtudium formæ eſt, coma tum mutatur, vt annos
Diſsimulet viridi cortice tincta nucis.
Tollere tunc cura eſt albos à ſtirpe capillos,
Et faciem dempta pelle referre nouam,
At tu dum primi floret tibi temporis ætas,
Vtere. non tardo labitur illa pede.
Neu Marathum torque. puero quæ gloria victo eſt?
In veteres eſto dura puella ſenes.
Parce precor tenero. non illi ſontica cauſſa eſt,
Sed nimius luto corpora tingit amor.
Vel miſer, abſenti mœſtas quam ſæpe querelas
Conijcit, & lacrimis omnia plena madent.
Quid me ſpernis? ait. poterat cuſtodia vinci,
Ipſe dedit cupidis fallere poſſe Deus.
Nota Venus furtiua mihi eſt, vt lenis agatur
Spiritus, vt nec dent oſcula rapta ſonum.
Et poſſum media quamuis obrepere nocte,
Et ſtrepitu nullo clam reſerare fores.
Quid proſunt artes, miſerum ſi ſpernit amantem,
Et fugit ex ipſo ſæua puella toro?
Vel quum promittit ſubito, ſed perfida fallit:
Eſt mihi nox multis euigilanda modis,
Dum mihi venturam fingo. quodcunque mouetur,
Illius credo tunc ſonuiſſe pedem.
Ah pereant artes, & mollia iura colendi.
Horrida villoſa corpora veſte tegam.
Nunc, ſi clauſa mea eſt: ſi copia nulla videndi,
Me miſerum, laxam quid iuuat eſſe togam?
Deſiſtas lacrimare puer. non frangitur illa.
Et tua iam fletu lumina feſſa tument.
Oderunt Pholoe, moneo, faſtidia diui:
Nec prodeſt ſanctis thura dediſſe focis.
Hic Marathus quondam miſeros ludebat amantes,
Neſcius vltorem poſt caput eſſe Deum.
Sæpe etiam lacrimas fertur riſiſſe dolentis,
Et cupidum ficta detinuiſſe mora.
Nunc omneis odit faſtus, nunc diſplicet illi
Quæcunque oppoſita eſt ianua dura ſera.
At te pœna manet, niſi deſinis eſſe ſuperba.
Quam cupies votis hunc reuocare diem?

A *QVID mihi, ſi fueras miſeros læſurus amantes,*
Fœdera per diuos iam violanda dabas?
Ah miſer, etſi quis primo periuria celat,
Sera tamen tacitis pœna venit pedibus.
Parcite cæleſtes. æquum eſt impune licere?
Numina formoſis lædere veſtra ſemel.
Lucra petens habili tauros adiungit aratro,
Et durum terræ ruſticus vrget opus.
Lucra petituras freta per parentia ventis
Ducunt inſtabiles ſidera certa rates.
Muneribus meus eſt captus puer. at Deus illa
In cinerem & liquidas munera vertat aquas.
B *Iam mihi perſoluet pœnas, puluiſque decorem*
Detrahet, & ventis horrida facta coma.
Vretur facies, vrentur ſole capilli.
Deteret inualidos & via longa pedes.
Admonui quoties? auro ne pollue formam.
Sæpe ſolent auro multa ſubeſſe mala.
Diuitijs captus ſi quis violauit Amorem,
Aſperáque eſt illi. difficiliſque Venus.
Vre meum potius flamma caput, & pete ferro
Corpus, & intorto verbere terga ſeca.
Nec tibi celandi ſpes ſit peccare paranti.
Eſt Deus, occultos qui vetat eſſe dolos.
Ipſe Deus tacito permiſit vela miniſtro,
C *Ederet vt multo libera verba mero.*
Ipſe Deus ſomno domitos emittere vocem
Iuſſit, & inuitos facta tegenda loqui.
Hæc ego dicebam. nunc me fleuiſſe loquentem,
Nunc pudet ad teneros procubuiſſe pedes.
Tunc mihi iurabas, nullo te diuitis auri
Pondere, non gemmis vendere velle fidem:
Non tibi ſi precium Campania terra daretur,
Non tibi ſi Bacchi cura Falernus ager.
Illis eriperes verbis mihi, ſidera cœli
Lucere, & puras fluminis eſſe vias.
Quinetiam flebas. at non ego fallere doctus
Tergebam humentes credulus vſque genas.
Quid faceres niſi & ipſe fores in amore puellæ?
D *Sit precor exemplo ſed leuis illa tuo.*
O quoties, verbis ne quiſquam conſcius eſſet,
Ipſe comes multa lumina nocte tuli.
Sæpe inſperanti venit tibi munere noſtro,
Sed latuit clauſas poſt adoperta fores.
Tum miſer interij ſtulte confiſus amari.
Non poteram ad laqueos cautior eſſe tuos.
Quinetiam attonita laudes tibi mente canebam.
At me nunc noſtri, Pieridúmque pudet.
Illa velim rapida Vulcanus carmina flamma
Torreat, & liquida deleat amnis aqua.
Sit procul à nobis, formam cui vendere cura eſt.
Et precium plena grande referre manu.
E *At te, qui puerum donis corrumpere es auſus,*
Rideat aſsiduis vxor inulta dolis.
Et quum furtiuo iuuenem laſſauerit vſu,
Tecum interpoſita languida veſte cubet.
Sint externa tuo ſemper veſtigia lecto,
Et pateat cupidis ſemper aperta domus.
Nec laſciua ſoror dicatur plura bibiſſe
Pocula, vel plures emeruiſſe viros.
Illam ſæpe ferunt conuiuia ducere Baccho,
Dum rota Luciferi prouocet orta diem.
Illa nulla queat melius conſumere noctem,
Atque operum varias diſpoſuiſſe vices.
At tua perdidicit, nec tu ſtultiſsime ſentis,

Quum tibi non ſolita corpus ab arte mouet.
Tune putas illam pro te diſponere crines?
Aut tenues denſo pectere dente comas?
Iſta hæc perſuadet facies, auróque lacertos
Vinciat, & Tyrio prodeat apta ſinu?
Non tibi, ſed iuueni cuidam vult bella videri:
Deuoueat pro quo rémque, domúmque tuam.
Non facit hoc vitio, ſed corpora fœda podagra,
Et ſenis amplexus culta puella fugit.
Huic tamen accubuit noſter puer. hunc ego credam
Cum trucibus venerem iungere poſſe feris.
Blanditiáſne meas aliis tu vendere es auſus?
Tune aliis demens oſcula ferre mea?
Tunc flebis, quum me vinctum puer alter habebit,
Et geret in gremio regna ſuperba tuo.
At tua tum me pœna iuuet, Venerique merenti
Fixa notet caſus aurea palma meos:
Hanc tibi fallaci reſolutus amore Tibullus
Dedicat: & grata ſis, Dea, mente, rogat.

Pagina 461. Q*VIS fuit horrendos primus qui protulit enſes?*
Quam ferus, & vere ferreus ille fuit.
Tunc cædes hominum generi, tunc prælia nata,
Tum breuior diræ mortis aperta via eſt.
At nihil ille miſer meruit. nos ad mala noſtra
Vertimus, in ſæuas quod dedit ille feras.
Diuitis hoc vitium eſt auri. nec bella fuerunt,
Faginus aſtabat quum ſcyphus ante dapes.
Non arces, non vallus erat, ſomnúmque petebat
Securus varias dux gregis inter oues.
Tunc mihi vita foret, vulgi nec triſtia noſſem
Arma, nec audiſſem corde micante tubam.
Nunc ad bella trahor, & iam quis forſitan hoſtis
Hæſura in noſtro tela gerit latere.
Sed patrij ſeruate Lares: aluiſtis & iidem,
Curſarem veſtros quum tener ante pedes.
Neu pudeat priſco vos è ſtipite factos,
Sic veteres ædes incoluiſtis aui.
Tunc melius tenuere fidem, quum paupere cultu
Stabat in exigua ligneus æde Deus.
Hic placatus erat, ſeu quis libauerat vuam,
Seu dederat ſancta ſpicea ſerta comæ.
Atque aliquis voti compos liba ipſa ferebat,
Poſtq; comes purum filia parua fauum.

A *At nobis ærata, Lares, depellite tela,*
Hoſtiáque è plena ruſtica porcus hara.
Hanc pura cum veſte ſequar, myrtoque caniſtra
Vincta geram, myrto vinctus & ipſe caput.
Sic placeam vobis. alius ſit fortis in armis,
Sternat & aduerſos Marte fauente duces.
Vt mihi potanti poſſit ſua dicere facta
Miles. & in menſa pingere caſtra mero.
Quis furor eſt atram bellis arceſſere mortem?
Imminet, & tacito clam venit illa pede.
Non ſeges eſt infra, non vinea culta, ſed audax
Cerberus, & Stygiæ nauita puppis aquæ.
Illic perciſſiſque genis, vſtoque capillo
Errat ad obſcuros pallida turba lacus.
B *Quam potius laudandus hic eſt, quem prole parata*
Occupat in parua pigra ſenecta caſa.
Ipſe ſuas ſectatur oues, at filius agnos,
Et calidam feſſo comparat vxor aquam.
Sic ego ſim, liceátque caput candeſcere canis,
Temporis & priſci facta referre ſenem.
Interea Pax arua colat. Pax candida primum
Duxit araturos ſub iuga curua boues.
Pax aluit vites, & ſuccos condidit vuæ,
Funderet vt nato teſta paterna merum.
Pace bidens, vomérque vigent. at triſtia duri
Militis in tenebris occupat arma ſitus.
Ruſticus è lucóque vehit male ſobrius ipſe
Vxorem plauſtro, progeniémque domum.
C *Sed Veneris tunc bella calent, ſciſſóſque capillos*
Fœmina, perfractas conqueritúrque fores.
Flet teneras ſubfuſa genas. ſed victor & ipſe
Flet, ſibi dementes tam valuiſſe manus.
At laſciuus Amor rixæ mala verba miniſtrat,
Inter & iratum lentus vtrunque ſedet.
Ah lapis eſt, ferrúmque, ſuam quicunque puellam
Verberat. è cælo deripit ille Deos.
Sit ſatis è membris tenuem perſcindere veſtem.
Sit ſatis ornatus diſſoluiſſe comæ.
Sit lacrimas mouiſſe ſatis. quater ille beatus,
Quo tenera irato flere puella poteſt.
Sed manibus qui ſæuus erit, ſcutúmque, ſudémque
Is gerat, & miti ſit procul à Venere.
At nobis Pax alma veni, ſpicámque teneto.
Profluat & pomis candidus ante ſinus.

ALBII TIBVLLI

LIBER II.

Pagina 474.

QVISQVIS adeſt, faueat. fruges luſtramus, & agros, A
Ritus vt à priſco traditus extat auo.
Bacche veni, dulcíſque tuis è cornibus vua
Pendeat, & ſpicis tempora cinge Ceres.
Luce ſacra requieſcat humus, requieſcat arator,
Et graue ſuſpenſo vomere ceſſet opus.
Soluite vincla iugis. nunc ad præſepia debent
Plena coronato ſtare boues capite.
Omnia ſint operata Deo. non audeat vlla
Lanificam penſis impoſuiſſe manum.
Vos quoque abeſſe procul iubeo (diſcedite ab aris)
Queis tulit heſterna gaudia nocte Venus.
Caſta placent ſuperis. pura cum veſte venite,
Et manibus puris ſumite fontis aquam.
Cernite, fulgentes vt eat ſacer agnus ad aras,
Vinctáque poſt olea candida turba comas.
Dij patrij, purgamus agros, purgamus agreſtes.
Vos mala de noſtris pellite limitibus:
Neu ſeges eludat meſſem fallacibus herbis,
Neu timeat celeres ſegnior agna lupos.
Tunc nitidus plenis confiſus ruſticus arcis
Ingerat ardenti grandia ligna foco.
Turbáque vernarum ſaturi bona ſigna coloni
Ludet, & ex virgis extruet ante caſas.
Euentura precor, viden' vt felicibus extis
Significet placidos nuncia fibra Deos?
Nunc mihi fumoſum veteris proferte Falernum
Conſulis, & Chio ſoluite vincla cado.
Vina diem celebrent. non feſta luce madere
Eſt rubor, errantes & male ferre pedes.
Sed bene Meſſalam ſua quiſque ad pocula dicat,
Nomen & abſentis ſingula verba ſonent.
Gentis Aquitanæ celeber Meſſala triumphis
Et magna intonſis gloria victor auis,
Huc ades, adſpiráque mihi: dum carmine noſtro
Redditur agricolis gratia cœlitibus.
Rura cano, ruríſque Deos. his vita magiſtris
Deſueuit querna pellere glande famem.
Illi compoſitis primum docuere tigillis
Exiguam viridi fronde operire domum.
Illi etiam tauros primum docuiſſe feruntur
Seruitium, & plauſtro ſuppoſuiſſe rotam.
Tunc victus abiere feri, tunc conſita pomus,
Tunc bibit irriguas fertilis hortus aquas.
Aurea tunc preſſos pedibus dedit vua liquores,
Miſtáque ſecuro eſt ſobria lympha mero.
Rura ferunt meſſes, calidi cum ſideris æſtu
Deponit flauas annua terra comas.
Rure leuis verno flores apis ingerit alueo,
Compleat vt dulci ſedula melle fauos.
Agricola adſiduo primum ſatiatus aratro
Cantauit certo ruſtica verba pede:
Et ſatur arenti primum eſt modulatus auena
Carmen, vt ornatos duceret ante Deos,
B Agricola & minio ſuffuſus, Bacche, rubenti
Primus inexperta duxit ab arte choros:
Huic datus à pleno memorabile munus ouili
Dux pecoris hircus. duxerat hircus oues.
Rure puer verno primum de flore coronam
Fecit, & antiquis impoſuit Laribus.
Rure etiam teneris curam exhibitura puellis
Molle gerit tergo lucida vellus ouis.
Hinc & fœmineus labor eſt, hinc penſa, colúſque,
Fuſus & appoſito pollice verſat opus.
Atque aliqua adſidue textrix operata Mineruam
Cantat, & adpulſo tela ſonant latere.
Ipſe quoque inter agros, intérque armenta Cupido
Natus, & indomitas dicitur inter equas.
Illic indocto primum ſe exercuit arcu.
C Hei mihi quam doctas nunc habet ille manus.
Nec pecudes velut ante petit. fixiſſe puellas
Geſtit, & audaces perdomuiſſe viros.
Hic iuueni detraxit opes, hic dicere iuſſit
Limen ad iratæ verba pudenda ſenem.
Hoc duce cuſtodes furtim tranſgreſſa iacentes
Ad iuuenem tenebris ſola puella venit:
Et pedibus prætentat iter ſuſpenſa timore,
Explorat cæcas cui manus ante vias.
Ah miſeri, quos hic grauiter Deus vrget. at ille
Felix, cui placidus leniter afflat Amor.
Sancte veni dapibus feſtis, ſed pone ſagittas,
Et procul ardentes hinc procul abde faces.
Vos celebrem cantate Deum, pecoríque vocate
Voce, palam pecori, clam ſibi quiſque vocet:
Aut etiam ſibi quiſque palam. nam turba iocoſa
Obſtrepit, & Phrygio tibia curua ſono.
Ludite, iam nox iungit equos, currúmque ſequuntur

Matris laſciuo ſidera fuluus choro.
Poſtque venit tacitus fuluis circundatus alis
Somnus, & incerto ſomnia nigra pede.

Pagina 479. DICAMVS *bona verba. venit natalis ad aras.*
Quiſquis ades, lingua vir, mulíerque faue.
Vrantur pia thura focis, vrantur odores,
Quos tener è terra diuite mittit Arabs.
Ipſe ſuos Genius adſit viſurus honores,
Cui decorent ſanctas mollia ſerta comas.
Illius puro diſtillent tempora nardo.
Atque ſatur libo ſit, madeátque mero.
Annuat & Cornuthe tibi quodcunque rogabis.
En age, quid ceſſas? annuit ille, roga.
Auguror, vxoris fidos optabis amores.
Iam reor hoc ipſos edidiciſſe deos.
Nec tibi malueris totum quacunque per orbem
Fortis arat valido ruſticus arua boue.
Nec tibi gemmarum quicquid felicibus vndis
Naſcitur, Eois qua maris vnda rubet.
Vota cadunt. vtinam ſtrepitantibus aduolet alis,
Flauáque coniugio vincula portet Amor.
Vincula quæ maneant ſemper, dum tarda ſenectus
Inducat rugas, inficiatque comas.
Hic veniat natalis auis, prolémque miniſtret,
Ludat & ante tuos turba nouella pedes.

Pagina 487. RVRA *tenent, Cornute, meam villæque puellam.*
Ferreus eſt eheu quiſquis in vrbe manet.
Ipſa Venus latos iam nunc migrauit in agros,
Verbáque aratoris ruſtica diſcit Amor.
O ego, quum dominam adſpicerem, quam fortiter illic
Verſarem valido pingue bidente ſolum:
Agricolæque modo curuum ſectarer aratrum,
Dum ſubigunt steriles arua ferenda boues.
Nec quererer, quod ſol graciles exureret artus,
Læderet & teneras puſtula rupta manus.
Pauit & Admeti tauros formoſus Apollo:
Nec cithara, intonſæ profueruntve comæ.
Nec potuit curas ſanare ſalubribus herbis.
Quicquid erat medicæ vicerat artis Amor.
Tunc fiſcella leui detexta eſt vimine iunci,
Raráque per nexus eſt via facta ſero.
O quoties illo vitulum geſtante per agros
Dicitur occurrens erubuiſſe ſoror.
O quoties auſa, caneret dum valle ſub alta,
Rumpere mugitu carmina docta boues.
Sæpe duces trepidis petiere oracula rebus;
Venit & è templis irrita turba domum.
Sæpe horrere ſacros doluit Latona capillos,
Quos admirata eſt ipſa nouerca prius.
Quiſquis inornatúmque caput, crinéſque ſolutos
Adſpiceret, Phœbi quæreret ille comam.
Delos vbi nunc, Phœbe, tua eſt? vbi Delphica Pytho?
E *Nempe Amor in parua te iubet eſſe caſa.*
Felices olim, Veneri quum fertur aperte
Seruire æternos non puduiſſe Deos.
Fabula nunc ille eſt, ſed cui ſua cura puella eſt,
Fabula ſit, mauult, quam ſine amore Deus.
At tibi dura ſeges, Nemeſin quæ abducis ab vrbe,
Perſoluat nulla ſemina terra fide.
Et tu, Bacche tener, iucundæ conſitor vuæ,
Tu quoque deuotos, Bacche, relinque lacus.
Haud impune licet formoſas triſtibus agris
Abdere. non tanti ſunt tua muſta, pater.

A *O valeant fruges. ne ſint modo rure puellæ,*
Glans alat, & priſco more bibantur aquæ.
Glans aluit veteres, & paſſim ſemper amarunt.
Quid nocuit, ſulcos non habuiſſe ſatos?
Tum quibus adſpirabat amor, præbebat aperte
Mitis in vmbroſa gaudia valle Venus.
Nullus erat cuſtos, nulla excluſura volentes
Ianua. ſi fas eſt, mos, precor, ille redi.
Ducite. ad imperium dominæ ſulcabimus agros.
Non ego me vinclis verberibúſque nego.

HIC *mihi ſeruitium video, dominámque paratam:* Pagina 491.
Iam mihi libertas illa paterna vale.
B *Seruitium ſed triſte datur, teneórque catenis,*
Et nunquam miſero vincla remittet Amor.
Et, ſeu quid merui, ſeu quid peccauimus, vrit.
Vror. io remoue, ſæua puella, faces.
O ego ne poſſim tales ſentire dolores,
Quam mallem in gelidis montibus eſſe lapis.
Stare vel inſanis cautes obnoxia ventis,
Naufraga quam vaſti tunderet vnda maris.
Nunc & amara dies, & noctis amarior vmbra eſt.
Omnia nam triſti tempora felle madent.
Nec proſunt Elegi, nec carminis auctor Apollo.
Illa caua pretium flagitat vſque manu.
Ite procul Muſæ, ſi non prodeſtis amanti.
Non ego vos, vt ſint bella canenda, colo.
C *Nec refero Solíſque vias, & qualis, vbi orbem*
Compleuit, verſis Luna recurrit equis.
Ad dominam faciles aditus per carmina quæro.
Ite procul Muſæ, ſi nihil iſta valent.
At mihi per cædem & facinus ſunt dona paranda,
Ne iaceam clauſam flebilis ante domum.
Aut rapiam ſuſpenſa ſacris inſignia fanis.
Sed Venus ante alios eſt violanda mihi.
Illa malum facinus ſuadet, dominámque rapacem
Dat mihi ſacrilegas ſentiat illa manus.
O pereat quicunque legit viridéſque ſmaragdos,
Et niueam Tyrio murice tingit ouem.
Hic dat auaritiæ cauſſas, & Coa puellis
D *Veſtis, & è rubro lucida concha mari.*
Hæc fecere malas. hinc clauim ianua ſenſit,
Et cœpit cuſtos liminis eſſe canis.
Sed pretium ſi grande feras, cuſtodia victa eſt:
Nec prohibent claues, & canis ipſe tacet.
Heu quicunque dedit formam cæleſtis auaræ,
Quale bonum multis attulit ipſe malis?
Hinc fletus, rixæque ſonant. hæc denique cauſſa
Fecit, vt infamis hic Deus eſſet Amor.
At tibi, quæ pretio victos excludis amantes,
Eripiant partas ventus & ignis opes.
Quin tua tunc iuuenes ſpectent incendia læti,
Nec quiſquam flammæ ſedulus addat aquam.
E *Seu veniat tibi mors, nec erit qui lugeat vllus,*
Nec qui det mœſtas munus in exequias.
At bona, quæ nec auara fuit, centum licet annos
Vixerit, ardentem flebitur ante rogum.
Atque aliquis ſenior veteres veneratus amores,
Annua conſtructo ſerta dabit tumulo,
Et bene diſcedens dicet, placidéque quieſcas,
Terráque ſecuræ ſit ſuper oſſa leuis.
Vera quidem moneo. ſed proſunt quid mihi vera?
Illius eſt nobis lege colendus Amor:
Quinetiam ſedes iubeat ſi vendere auitas:
Ite ſub imperium, ſub titulumque Lares.

Quicquid habet Circe, quicquid Medea veneni,
Quicquid & herbarum Theſſala terra gerit:
Et quod, vbi indomitis gregibus Venus afflat amores,
Hippomanes cupidæ ſtillat ab inguine equæ:
Si modo me placido videat Nemeſis mea vultu,
Mille alias herbas miſceat illa: bibam.

Pagina 501. PHOEBE *faue, nouus ingreditur tua templa ſacerdos,*
Huc age cum cithara, carminibúſque veni.
Nunc te vocales impellere pollice chordas,
Nunc precor ad laudes flectere verba meas.
Ipſe triumphali deuinctus tempora lauro,
Dum cumulant aras, ad tua ſacra veni.
Sed nitidus, pulchérque veni. nunc indue veſtem
Sepoſitam: longas nunc bene pecte comas.
Qualem te memorant Saturno rege fugato
Victori laudes concinuiſſe Ioui.
Tu procul euentura vides. tibi debitus augur
Scit bene quid fati prouida cantet auis.
Tuque regis ſortes. per te præſentit aruſpex,
Lubrica ſignauit quum Deus exta notis.
Te duce Romanos nunquam fruſtrata Sibylla eſt,
Abdita quæ ſenis fata canit pedibus.
Phœbe ſacras Meſſalinum ſine tangere chartas
Vatis: & ipſe, precor, quod canat illa, doce.
Hæc dedit Aeneæ ſortes, poſtquam ille parentem
Dicitur, & raptos ſuſtinuiſſe Lares.
Hæc fore credebat Romam, quum mœſtus ab alto
Ilion, ardentes reſpiceréſque Deos.
Romulus æternæ nondum formauerat vrbis
Mœnia conſorti non habitanda Remo.
Sed tunc paſcebant herboſa palatia vaccæ,
Et ſtabant humiles in Iouis arce caſæ.
Lacte madens illic ſuberat Pan ilicis vmbræ,
Et facta agreſti lignea falce Pales:
Pendebátque vagi paſtoris in arbore votum
Garrula ſiluestri fiſtula ſacra Deo.
Fiſtula cui ſemper decreſcit arundinis ordo.
Nam calamus cera iungitur vſque minor.
At qua Velabri regio patet, ire ſolebat
Exiguus pulſa per vada linter aqua.
Illa ſæpe gregis diti placitura magiſtro
Ad iuuenem feſta eſt vecta puella die.
Cum qua fœcundi redierunt munera ruris
Caſeus, & niueæ candidus agnus ouis.
Impiger Aenea volitantis frater Amoris,
Troica qui profugis ſacra vehis ratibus,
Iam tibi Laurentes adſignat Iuppiter agros.
Iam vocat errantes hoſpita terra Lares.
Troia quidem tum ſe mirabitur, & ſibi dices
Vos bene tam longa conſuluiſſe via.
Illic ſanctus eris, quum te veneranda Numici
Vnda Deum cælo miſerit indigetem.
Ecce ſuper feſſas volitat Victoria puppes.
Tandem ad Troianos diua ſuperba venit.
Ecce mihi lucent Rutulis incendia caſtris,
Iam tibi prædico, barbare Turne, necem.
Ante oculos Laurens caſtrum, muruſque Lauini eſt,
Albáque ab Aſcanio condita longa duce.
Te quoque iam video Marti placitura ſacerdos
Ilia, veſtales deſeruiſſe focos:
Concubitúſque tuos furtim, vittaſque iacentes,
Et cupidi ad ripas arma relicta Dei.
Carpite nunc tauri de ſeptem montibus herbas,
Dum licet. hic magnæ iam locus vrbis erit,

A *Roma tuum nomen terris fatale regendis*
Qua ſua de cælo proſpicit arua Ceres:
Quaque patent ortus, & qua fluitantibus vndis
Solis anhelantes abluit amnis equos.
Vera cano. ſic vſque ſacras innoxia lauros
Veſcar, & æternum ſit mihi virginitas.
Hæc cecinit vates, & te ſibi, Phœbe, vocauit,
Iactauit fuſa ſed caput ante coma.
Quicquid Amalthea, quicquid Marpeſſia dixit,
Herophile Phœbo grata quod admonuit:
Quodque Albuna ſacras Tiberis per flumina ſortes
Portarit, ſicco perlueritque ſinu:
B *Hæ fore dixerunt belli mala ſigna cometen,*
Multus vt in terras depluerétque lapis:
Atque tubas, atque arma ferunt ſtrepitantia cælo
Audita, & lucos præcinuiſſe fugam.
Ipſum etiam Solem defectum lumine vidit
Iungere pallentes nubilus annus equos.
Et ſimulacra Deum lacrimas fudiſſe tepentes,
Fatáque vocales præmonuiſſe boues.
Hæc fuerunt olim. ſed tu iam, mitis Apollo,
Prodigia indomitis merge ſub æquoribus.
Vt ſuccenſa ſacris crepitet bene laurea flammis,
Omine quo felix, & ſacer annus eat.
At laurus bona ſigna dedit. gaudete coloni,
C *Diſtendet ſpicis horrea plena Ceres.*
Oblitus & muſto feriet pede ruſticus vuas,
Dolia dum, magni deficiúntque lacus.
At madidus Baccho ſua feſta Palilia paſtor
Concinet. à ſtabulis tunc procul eſte lupi.
Ille leuis ſtipulæ ſollennes potus aceruos
Accendet, flammas tranſiliétque ſacras.
Et fœtus matrona dabit, natúſque parenti
Oſcula comprenſis auribus eripiet.
Nec tædebit auum paruo aduigilare nepoti,
Balbáque cum puero dicere verba ſenem.
Tunc operata Deo pubes diſcumbet in herba,
Arboris antiquæ qua leuis vmbra cadit.
Aut è veſte ſua tendent vmbracula ſertis
D *Vincta, coronatus ſtabit & ipſe calix.*
At ſibi quiſque dapes, & feſtas extruet alte
Ceſpitibus menſas, ceſpitibúſque torum.
Ingeret hic potus iuuenis maledicta puellæ,
Poſtmodo quæ votis irrita facta velit.
Nam ferus ille ſuæ plorabit ſobrius idem,
Et ſe iurabit mente fuiſſe mala.
Parce tua pereant arcus, pereántque ſagittæ
Phœbe: modo in terris erret inermis Amor.
Ars bona, ſed poſtquam ſumpſit ſibi tela Cupido,
Eheu quam multis ars dedit illa malum,
Et mihi præcipue, iaceo quum ſaucius annum:
Et faueo morbo, quum iuuat ipſe dolor,
E *Vixque cano Nemeſim, ſine qua verſus mihi nullus*
Verba poteſt, iuſtos aut reperire pedes.
Acer Amor, fractas vtinam tua tela ſagittas
Si licet, extinctas adſpiciámque faces.
Tu miſerum torques, tu me mihi dira precari
Cogis & inſana mente nefanda loqui.
At tu, nam diuum ſeruat tutela poëtas,
Præmoneo vati parce, puella, ſacro,
Vt Meſſalinum celebrem. quum præmia belli
Ante ſuos currus oppida victa feret,
Ipſe gerens laurus, lauro deuinctus agreſti
Miles io magna voce triumphe canam.
Tunc Meſſala meus pia det ſpectacula turbæ,

Et plaudat curru prætereunte pater.
Annue, ſic tibi ſint intonſi, Phœbe, capilli,
Sic tua perpetuo ſit tibi caſta ſoror.

Pagina 507. CASTRA *Macer ſequitur. tenero quid fiet Amori?*
Sit comes & collo fortiter arma gerat,
Et, ſeu longa virum terræ via, ſeu vaga ducent
Aequora, cum telis ad latus ire volet:
Vre, puer, quæſo, tua qui ferus otia liquit.
Atque iterum erronem ſub tua ſigna voca.
Quod ſi militibus parces, erit hic quoque miles
Ipſe, levem galea qui ſibi portet aquam:
Caſtra peto, valeátque Venus, valeantque puellæ.
Et mihi ſunt vires, & mihi facta tuba eſt.
Magna loquor. ſed magnifice mihi magna locuto
Excutiunt clauſæ fortia verba fores.
Iuravi quoties rediturum ad limina nunquam?
Quum bene iuravi, pes tamen ipſe redit.
At tu, quiſquis is es, cui triſti fronte Cupido
Imperitat, noſtra ſint tua caſtra domo.
Ferrea non Venerem, ſed prædam ſæcula laudant.
Præda tamen multis eſt operata malis.
Præda feras acies cinxit diſcordibus armis.
Hinc cruor, hinc cædes, mors propiórque venit.
Præda vago iuſſit geminare pericula ponto,
Bellica quum dubiis roſtra dedit ratibus.
Prædator cupit immenſos obſidere campos,
Vt multa innumera iugera paſcat ove.
Cui lapis externus cura eſt, vrbiſque tumultu
Portatur validis mille columna iugis:
Claudit & indomitum moles mare, lentus vt intra
Negligat hibernas piſcis adeſſe minas.
At tibi læta trahant Samiæ convivia teſtæ,
Fictáque Cumana lubrica terra rota.
Heu heu divitibus video gaudere puellas.
Iam veniant prædæ, ſi Venus optat opes:
Vt mea luxuria Nemeſis fluat: vtque per vrbem
Incedat donis conſpicienda meis.
Illa gerat veſtes tenues, quas fœmina Coa
Texuit, auratas diſpoſuitque vias.
Illi ſint comites fuſci, quos India torret,
Solis & admotis inficit ignis equis.

A *Illi ſelectos certent præbere colores*
Africa puniceum, purpureúmque Tyros.
Nota loquor: regnum ipſe tenet, quem ſæpe coegit
Barbara gypſatos ferre cataſta pedes.

FINIRENT *multi leto mala. credula vitam*
Spes fovet, & melius cras fore ſemper ait.
Spes alit agricolas, ſpes ſulcis credit aratis
Semina, quæ magno fœnore reddat ager.
Hæc laqueo volucres, hæc captat arundine piſces,
Quum tenues hamos abdidit ante cibus.
Spes etiam valida ſolatur compede vinctum.
Crura ſonant ferro, ſed canit inter opus.
B *Spes facilem Nemeſim ſpondet mihi. ſed negat illa.*
Hei mihi, ne vincas, dura puella, deam.
Parce per immatura tuæ precor oſſa ſororis.
Sic bene ſub tenera parva quieſcat humo.
Illa mihi ſancta eſt, illius dona ſepulchro,
Et madefacta meis ſerta feram lacrimis.
Illius ad tumulum fugiam, ſupplexque ſedebo,
Et mea cum muto fata querar cinere.
Non feret vſque ſuum te propter flere clientem.
Illius vt verbis ſis mihi lenta, veto,
Ne tibi neglecti mittant nona ſomnia manes,
Mœſtáque ſopitæ ſtet ſoror ante torum.
Qualis ab excelſa præceps delapſa feneſtra
Venit ad infernos ſanguinolenta lacus.
C *Deſino, ne dominæ luctus renoventur acerbi.*
Non ego ſum tanti, ploret vt illa ſemel.
Nec lacrimis oculos digna eſt fœdare loquaces.
Lena nocet nobis, ipſa puella bona eſt.
Lena vetat miſerum Phryne, furtímque tabellas
Occulto portans itque reditq́ ſinu.
Sæpe, ego quum dominæ dulces à limine duro
Agnoſco voces, hæc negat eſſe domi.
Sæpe, vbi nox promiſſa mihi eſt, languere puellam
Nunciat, aut aliquas extimuiſſe minas.
Tunc morior curis: tunc mens mihi perdita fingit,
Quiſve meam teneat, quot teneátve modis.
Tunc tibi, lena, precor diras. ſatis anxia vives,
Moverit è votis pars quotacunque deos.

ALBII TIBVLLI

LIBER III.

Pagina 512.

MARTIS Romani feſta venere calendæ.
Exoriens noſtris hinc fuit annus auis,
Et vaga nunc certa diſcurrunt vndique pompa
Perque vias vrbis munera, pérque domos.
Dicite Pierides, quonam donetur honore
Seu mea, ſeu fallor, cara Neæra tamen.
Carmine formoſæ, precio capiuntur auaræ.
Gaudeat, vt digna eſt, verſibus illa meis.
Lutea ſed niueum inuoluat membrana libellum,
Pumex & canas tondeat ante comas:
Summáque prætexat tenuis faſtigia chartæ,
Indicet vt nomen littera facta tuum.
Atque inter geminas pingantur cornua frontes.
Sic etiam comptum mittere oportet opus.
Per vos auctores huius mihi carminis oro,
Caſtaliámque vmbram, Pieriósque lacus,
Ite domum, cultúmque illi donate libellum
Sicut erit. nullus defluat inde color.
Illa mihi referet, ſi noſtri mutua cura eſt,
An minor, an toto pectore deciderim.
Sed primum meritam longa donate ſalute,
Atque hæc ſubmiſſo dicite verba ſono:
Hæc tibi, vir quondam, nunc frater caſta Neæra,
Mittit & accipias munera parua, rogat.
Teque ſuis iurat caram magis eſſe medullis:
Siue ſibi coniunx, ſiue futura ſoror.
Sed potius coniunx. huius ſpem nominis illi
Auferet extincto pallida Ditis aqua.

Pagina 513.

QVI primum caram iuueni, carúmque puellæ
Eripuit iuuenem, ferreus ille fuit.
Durus & ille fuit, qui tantum ferre dolorem,
Viuere & erepta coniuge qui potuit.
Non ego firmus in hoc, non hæc patientia noſtro
Ingenio. frangit fortia corda dolor.
Hæc mihi verba loqui pudor eſt, vitæque fateri
Tot mala perpeſſæ tædia nota meæ.
Ergo ego quum tenuem fuero mutatus in vmbram,
Candidáque oſſa ſuper nigra fauilla teget,
Ante meum veniat longos incompta capillos,
Et fleat ante meum mœſta Neæra rogum.
A Sed veniat caræ matris comitata dolore.
Mœreat hæc genero, mœreat illa viro.
Præfatæ ante meos manes, animámque, rogatæ,
Perfuſæque pias ante liquore manus,
Pars quæ ſola mei ſuperabit corporis, oſſa
Incinctæ nigra candida veſte legant.
Et primum annoſo ſpargant collecta Lyæo,
Mox etiam niueo fundere lacte parent.
Poſt hæc carbaſeis humorem tollere ventis,
Atque in marmorea ponere ſicca domo.
Illic quas mittit diues Panchaia merces,
Eoique Arabes, diues & Aſſyria:
Et noſtri memores lacrimæ fundantur eodem.
B Sic ego componi verſus in oſſa velim.
Sed triſtem mortis demonſtret litera cauſſam,
Atque hæc in celebri carmina fronte notet:
Lygdamus hic ſitus eſt. dolor huic, & cauſſa Neæræ
Coniugis ereptæ, cauſſa perire fuit.

QVID prodeſt cœlum votis impleſſe, Neæra? Pagina 516.
Blandáque cum multa thura dediſſe prece?
Non vt marmorei prodirem è limine tecti
Inſignis clara, conſpicuúſque domo:
Aut vt multa mei renouarent iugera tauri,
Et magnas meſſes terra benigna daret:
Sed tecum vt longæ ſatiarem gaudia vitæ,
Inque tuo caderet noſtra ſenecta ſinu
Tunc, quum permenſo defunctus tempore lucis
C Nudus Lethæa cogerer ire rate.
Nam graue quid prodeſt pondus mihi diuitis auri?
Aruáque ſi findant pinguia mille boues?
Quidve domus prodeſt Phrygiis innixa columnis,
Tænare ſiue tuis, ſiue Caryſte tuis?
Et nemora in domibus ſacros imitantia lucos?
Auratæque trabes, marmoreúmque ſolum?
Quidve, in Erythræo legitur quæ litore concha,
Tinctáque Sidonio murice lana iuuat,
Et quæ præterea populus miratur? an illis
Inuidia eſt. falſo plurima volgus amat.
Non opibus mentes hominum curæque leuantur:
Nam fortuna ſua tempora lege regit.
Sit mihi paupertas tecum iucunda, Neæra.
At ſine te, regum munera nulla volo.
O niueam, quæ te poteris mihi reddere, lucem.
O mihi felicem térque, quatérque diem.
At ſi pro dulci reditu quæcunque vouentur,

Audiat auerſa non meus aure Deus:
Nec me regna iuuant, nec Lydius aurifer amnis,
Nec quas terrarum ſuſtinet orbis opes.
Hæc alij cupiant, liceat mihi paupere cultu
Securo cara coniuge poſſe frui.
Adſis, & timidis faueas, Saturnia, votis,
Et faueas concha Cypria vecta tua.
Aut ſi fata negant reditum, triſtéſque ſorores
Stamina quæ ducunt, quæque futura neunt:
Me vocet in vaſtos amnes, nigramq́; paludem
Diues in ignaua luridus Orcus aqua.

Pagina 525.

Di meliora ferant, nec ſint inſomnia vera,
Quæ tulit extrema proxima nocte quies.
Ite procul. vanum, falſumq́; auertite viſum.
Deſinite in vobis quærere velle fidem.
Diui vera monent venturæ nuncia ſortis
Vera monent Thuſcis exta probata viris,
Somnia fallaci ludunt temeraria nocte,
Et pauidas mentes falſa timere iubent,
Et vanum ventura hominum genus omnia noctis
Farre pio placant, & ſaliente ſale.
Et tamen, vtcunque eſt, ſiue illi vera moneri,
Mendaci ſomno credere ſiue volent:
Efficiat vanos noctis Lucina timores,
Et fruſtra immeritum pertimuiſſe velis,
Si mea nec turpi mens eſt obnoxia facto,
Nec læſit magnos impia lingua Deos.
Iam nox æthereum nigris emenſa quadrigis
Mundum cæruleas lauerat amne rotas:
Nec me ſopierat menti Deus vtilis ægræ
Somnus. ſollicitas deficit ante domos.
Tandem quum ſummo Phœbus proſpexit ab ortu,
Preſſit languentis lumina ſera quies.
Hic iuuenis caſta redimitus tempora lauro
Eſt viſus noſtra ponere ſede pedem.
Non illo quicquam formoſius vlla priorum
Aetas, humanum nec videt illud opus.
Intonſi crines longa ceruice fluebant.
Stillabat Tyrio myrtea rore coma.
Candor erat, qualem præfert Latonia Luna,
Et color in niueo corpore purpureus:
Vt iuueni primum virgo deducta marito
Inficitur teneras ore rubente genas:
Vt quum contexunt amarantis alba puellæ
Lilia, & Autumno candida mala rubent.
Ima videbatur talis illudere palla.
Námque hæc in nitido corpore veſtis erat.
Artis opus raræ fulgens teſtudine & auro
Pendebat læua garrula parte lyra.
Hanc primum veniens plectro modulatus eburno
Felices cantus ore ſonante dedit.
Sed poſtquam fuerant digiti cum voce locuti,
Edidit hæc triſti dulcia verba modo:
Salue cura deum. caſto nam rite poëtæ
Phœbuſque, & Bacchus, Pieridéſque fauent.
Sed proles Semeles Bacchus, doctæque ſorores
Dicere non norunt, quid ferat hora ſequens.
At mihi fatorum leges, æuique futuri
Euentura pater poſſe videre dedit.
Quare ego quæ dico non fallax, accipe, vates:
Quodque Deus vero Cynthius ore ferat.
Tantum cara tibi, quantum nec filia matri,
Quantum nec cupido bella puella viro:
Pro qua ſollicitas cæleſtia numina votis,

A *Quæ tibi ſecuros non ſinit ire dies:*
Et quum te fuſco ſomnus velauit amictu,
Vanum nocturnis fallit imaginibus,
Carminibus celebrata tuis formoſa Neæra
Alterius mauult eſſe puella viri.
Diuerſáſque ſuas agitat mens impia curas,
Nec gaudet caſta nupta Neæra domo.
Ah crudele genus, nec fidum fœmina nomen.
Ah pereat, didicit fallere ſiqua virum.
Sed flecti poterit. mens eſt mutabilis illis.
Tu modo cum multa brachia tende fide.
Sæuus Amor docuit validos tentare labores.
B *Sæuus Amor docuit verbera ſæua pati.*
Me quondam Admeti niueas paviſſe iuuencas
Non eſt in vanum fabula ficta iocum.
Tunc ego nec cithara poteram gaudere ſonora,
Nec ſimiles chordis reddere voce ſonos:
Sed perlucenti cantus meditabar auena,
Ille ego Latonæ filius, atque Iouis.
Neſcis quid ſit Amor, iuuenis, ſi ferre recuſas
Immitem dominam, coniugiumq́; ferum.
Ergo ne dubita blandas adhibere querelas.
Vincuntur molli pectora dura prece.
Quod ſi vera canunt ſacris oracula templis,
Hæc illi noſtro nomine dicta refer:
Hoc tibi coniugium promittit Delius ipſe.
C *Felix hoc. alium deſine velle virum.*
Dixit, & ignauus defluxit pectore ſomnus.
Ah ego non poſſum tanta videre mala,
Nec tibi crediderim votis contraria vota,
Nec tantum crimen pectori ineſſe tuo.
Nam te nec vaſti genuerunt æquora Ponti,
Nec flammam voluens ore Chimæra fero:
Nec canis anguinea redimitus terga caterua,
Cui tres ſunt linguæ, tergeminumq́; caput:
Scyllaq́; virgineam canibus ſubcincta figuram:
Nec te conceptam ſæua leæna tulit:
Barbara nec Scythiæ tellus, horrendave Syrtis:
Sed culta, & duris non habitanda domus:
Et longe ante alios omnes mitiſſima mater,
D *Iſque pater, quo non alter amabilior.*
Hæc Deus in melius crudelia ſomnia vertat,
Et iubeat tepidos irrita ferre Notos.

Vos tenet, Etruſcis manat quæ fontibus vnda, Pagina 527.
Vnda ſub æſtiuum non adeunda Canem.
Nunc autem ſacris Baiarum maxima lymphis,
Quum ſe purpureo vere remittit humus.
At mihi Perſephone nigram denunciat horam.
Immerito iuueni parce nocere, Dea.
Non ego tentaui nulli temeranda virorum
Audax laudandæ ſacra docere Deæ.
Nec mea mortiferis infecit pocula ſuccis
Dextera, nec cuiquam tetra venena dedit.
E *Nec nos ſacrilegi templis admouimus ignes.*
Nec cor ſollicitant facta nefanda meum.
Nec nos inſanæ meditantis iurgia linguæ
Impia in aduerſos ſoluimus ora deos.
Et nondum cani nigros læſere capillos,
Nec venit tardo curua ſenecta pede.
Natalem primo noſtrum videre parentes
Quum cecidit fato conſul vterque pari.
Quid fraudare iuuat vitem creſcentibus vuis?
Et modo nata mala vellere poma manu?
Parcite, pallentes vmbras quicunque tenetis,

Duráque ſortiti tertia regna Dei.
Elyſios olim liceat cognoſcere campos,
Lethæámque ratem, Cimmerióſque lacus,
Quum mea rugoſa pallebunt ora ſenecta,
Et referam pueris tempora priſca ſenex.
Atque vtinam vano nequicquam terrear æſtu.
Languent ter quinos ſed mea membra dies.
At vobis Tuſcæ celebrantur numina lymphæ,
Et facilis lenta pellitur vnda manu.
Viuite felices, memores & viuite noſtri:
Siue erimus, ſeu nos fata fuiſſe velint.
Interea nigras pecudes promittite Diti,
Et niuei lactis pocula miſta mero.

Pagina 532. C ANDIDE *Liber ades. ſic ſit tibi myſtica vitis*
Semper. ſic edera tempora vincta feras.
Aufer & ipſe meum pariter medicando dolorem.
Sæpe tuo cecidit munere victus Amor.
Care puer, madeant generoſo pocula Baccho,
Et nobis prona funde Falerna manu.
Ite procul durum curæ genus, ite labores.
Fulſerit hic niueis Delius alitibus.
Vos modo propoſito dulces faueatis amici,
Neue neget quiſquam me duce ſe comitem.
Aut ſi quis vini certamen mite recuſet,
Fallat eum tecto cara puella dolo.
Ille facit dites animos Deus. ille ferocem
Contudit, & dominæ miſit in arbitrium.
Armenias tigres, & fuluas ille leænas
Vicit, & indomitis mollia corda dedit.
Hæc Amor, & maiora valet. ſed poſcite Bacchi
Munera. quem veſtrum pocula ſicca iuuant?
Conuenit ex æquo, nec toruus Liber in illos,
Qui ſe, quique vna vina iocoſa colunt.
Iam venit iratus nimium, nimiumque ſeuerus.
Qui timet irati numina magna, bibat.
Quales his pœnas qualis quantáſque minetur,
Cadmeæ matris præda cruenta docet.
Sed procul à nobis hic ſit timor: illáque, ſi qua eſt,

A *Quid valeat læſi, ſentiat, ira Dei.*
Quid precor ah demens? venti temeraria vota,
Aeria & nubes diripienda ferant.
Quamuis nulla mei ſupereſt tibi cura, Neæra:
Sis felix, & ſint candida fata tua.
At nos ſecuræ reddamus tempora menſæ.
Venit poſt multos vna ſerena dies. Pagina 534.
Hei mihi, difficile eſt imitari gaudia falſa.
Difficile eſt triſti fingere mente iocum.
Nec bene mendaci riſus componitur ori,
Nec bene ſollicitis ebria verba ſonant.
Quid queror infelix? turpes diſcedite curæ.
Odit Lenæus triſtia verba pater.
B *Gnoſia, Theſeæ quondam periuria linguæ*
Fleuiſti ignoto ſola relicta mari.
Sic cecinit pro te doctus, Minoi, Catullus
Ingrati referens impia facta viri.
Vos ego nunc moneo: Felix, quicunque dolore
Alterius diſces poſſe carere tuo.
Nec vos decipiant pendentia brachia collo,
Nec capiat blanda ſordida lingua prece.
Etſi perque ſuos fallax iurauit ocellos,
Iunonémque ſuam, pérque ſuam Venerem,
Nulla fides inerit. periuria ridet amantum
Iuppiter, & ventos irrita ferre iubet.
Ergo qui toties fallacis verba puellæ
Conqueror, ite à me ſeria verba, precor.
C *Quam vellem tecum longas requieſcere noctes,*
Et tecum longos peruigilare dies:
Perfida nec merito nobis inimica merenti.
Perfida, ſed quamuis perfida, cara tamen.
Naida Bacchus amat. ceſſas ô lente miniſter?
Temperet annoſum Martia lympha merum.
Non ego, ſi fugiat noſtræ conuiuia menſæ
Ignotum cupiens vana puella torum,
Sollicitus repetam tota ſuſpiria nocte.
Tu puer, liquidum fortius adde merum.
Iandudum Tyrio madefactus tempora nardo
Debueram ſertis implicuiſſe comas.

ALBII TIBVLLI

LIBER IIII.

PANEGYRICVS AD MESSALAM.

Pagina 552.

TE, Meſſala, canam. Quanquam me cognita virtus
Terret, vt infirmæ nequeant ſubſiſtere vires,
Incipiam tamen. At meritas ſi carmina laudes
Deficiant: humilis tantis ſim conditor actis:
Nec tua præter te chartis intexere quiſquam
Facta queat, dictis vt non maiora ſuperſint:
Eſt nobis voluiſſe ſatis. Nec carmina parua
Reſpueris. etiam Phœbo gratiſſima dona
Cres tulit, & cunctis Baccho iucundior hoſpes
Icarus, vt puro teſtantur ſidera cælo,
Erigonéque, Caniſque, neget ne longior ætas.
Quinetiam Alcides Deus aſcenſurus Olympum
Læta Molorcheis poſuit veſtigia tectis.
Paruáque cæleſtes pacauit mica, nec illis
Semper inaurato taurus cadit hoſtia cornu.
Hic quoque ſit gratus paruus labor, vt tibi poſſim
Inde alios, alióſque memor componere verſus.
Alter dicat opus magni mirabile mundi,
Qualis in immenſum deſederit aëra tellus,
Qualis & in curuum pontus confluxerit orbem,
Et vagus è terris qua ſurgere nititur aër,
Huic & contextus paſſim fluat igneus æther,
Pendentíque ſuper claudantur vt omnia cælo.
At quodcunque meæ poterunt audere camœnæ,
Seu tibi par poterunt, ſeu, quod ſpes abnuit, vltra,
Siue minus, certéque canent minus, omne vouemus
Hoc tibi, nec tanto careat mihi carmine charta.
Nam, quanquam antiquæ gentis ſuperant tibi laudes,
Non tua maiorum contenta eſt gloria fama,
Nec quæris quid quaque index ſub imagine dicat,
Sed generis priſcos contendis vincere honores,
Quam tibi maiores, maius decus ipſe futurus.
At tua non titulus capiet ſub nomine facta,
Aeterno ſed erunt tibi magna volumina verſu,
Conuenientque tuas cupidè componere laudes
Vndique quique canent vincto pede, quique ſoluto,

A *Queis potius certamen erit. ſim victor in illis,*
Vt noſtrum tantis inſcribam nomen in actis.
Nam quis te maiora gerit caſtriſve, foróve?
Nec tamen hinc aut hinc tibi laus maiorve, minorve,
Iuſta pari premitur veluti quum pondere libra
Prona, nec hac plus parte ſedet, nec ſurgit ab illa.
Qualis, inæquatum ſi quando onus vrget vtrinque
Inſtabilis natat alterno depreſſior orbe.
Nam ſeu diuerſi fremat inconſtantia vulgi,
Non alius ſedare queat. ſeu iudicis ira
Sit placanda, tuis poterit miteſcere verbis.
Non Pylos aut Ithace tantos genuiſſe feruntur
Neſtora, vel paruæ magnum decus vrbis Vlyſſem.
B *Vixerit ille ſenex quamuis, dum terna per orbem*
Sæcula fertilibus Titan decurrerit horis:
Ille per ignotas audax errauerit vrbes,
Qua maris extremis tellus includitur vndis.
Nam Ciconúmque manus aduerſis reppulit armis:
Non valuit Lotos captos auertere curſus:
Ceſſit & Aetnææ Neptunius incola rupis
Victa Maroneo fœdatus lumina Baccho.
Vexit & Aeolios placidum per Nerea ventos.
Incultos adiit Læſtrygonas, Antiphatenque,
Nobilis Artacie gelidos quos irrigat vnda.
Solum nec docta verterunt pocula Circes:
Quamuis illa foret Solis genus, apta vel herbis,
Aptáque vel cantu veteres mutare figuras.
C *Cimmerion etiam obſcuras acceſſit ad arces:*
Queis nunquam candente dies apparuit ortu,
Siue ſupra terras Phœbus, ſeu curreret infra.
Vidit vt inferno Plutonis ſubdita regna
Magna Deum proles leuibus diſcurreret vmbris,
Prætervtque cita Sirenum litora puppi.
Illum inter geminæ nantem confinia mortis
Nec Scyllæ ſæuo conterruit impetus ore,
Quum canibus rapidas inter freta ſerperet vndas,
Nec violenta ſuo conſumpſit more Charybdis,
Vel ſi ſublimis fluctu conſurgeret imo,
Vel ſi interrupto nudaret gurgite pontum.
Non violata vagi ſileantur paſcua ſolis,
Non Amor, & fœcunda Atlantidos arua Calypſus,

Finis,& erroris miſeri Phæacia tellus.
Atque hæc ſeu noſtras inter ſunt cognita terras,
Fabula ſiue nouum dedit his erroribus orbem,
Sit labor illius, tua dum facundia maior.
Nam te non alius belli tenet aptius artes,
Qua deceat tutam caſtris praducere foſſam,
Qualiter aduerſos hoſti defigere ceruos:
Quemue locum ducto melius ſit claudere vallo,
Fontibus vt dulces erumpat terra liquores:
Vt facilíſque tuis aditus ſit, & arduus hoſti,
Laudis & adſiduo vigeat certamine miles.
Quis tardamue ſudem melius, celeremue ſagittam,
Iecerit, aut lento perfregerit obuia pilo?
Aut quis equum celeremue arcto compeſcere freno
Poſsit, & effuſas tardo permittere habenas,
Inque vicem modo directo contendere paſſu,
Seu libeat curuo melius contendere gyro?
Quis parma ſeu dextra velit, ſeu læua tueri,
Siue hac, ſiue illac veniat grauis impetus haſta,
Amplior, aut ſignata cita loca tangere funda?
Iam ſimul audacis veniant certamina Martis,
Aduerſiſque parent acies concurrere ſignis,
Tunc tibi non deſit faciem componere pugnæ,
Seu ſit opus quadratum acies conſiſtat in agmen,
Rectus vt æquatis decurrat frontibus ordo,
Seu libeat duplicem, ſeu iunctum cernere Martem,
Dexter vti læuum teneat, dextrúmque ſiniſter
Miles, ſitque duplex gemini victoria caſus.
At non per dubias errant mea carmina laudes.
Nam bellis experta experta cano. teſtis mihi victa
Fortis Iapydiæ miles.teſtis quoque fallax
Pannonius, gelidas paſsim diſiectus in Alpes.
Teſtis Arupinis & pauper natus in armis.
Quem ſi quis videat, vetus vt non fregerit ætas,
Terna minus Pyliæ miretur ſæcula famæ.
Centum fœcundos Titan renouauerit annos,
Ipſe tamen velox celerem ſuper edere corpus
Audet equum, validiſque ſedet moderator habenis.
Te duce non alias conuerſus terga domitor
Libera Romanæ ſubiecit colla catenæ.
Nec tamen his contentus eris, maiora peractis
Inſtant, compertum eſt veracibus vt mihi ſignis,
Queis Amythaonius nequeat certare Melampus.
Nam modo fulgentem Tyrio ſubtemine veſtem
Induerat, oriente die duce fertilis anni,
Splendidior liquidis quum Sol caput extulit vndis,
Et fera diſcordes tenuerunt flamina venti,
Curua nec aſſuetos egerunt flumina curſus.
Quin rapidum placidis etiam mare conſtitit vndis,
Vlla nec aerias volucris perlabitur auras,
Nec quadrupes denſas depaſcitur aſpera ſiluas.
Quin largita tuis ſunt multa ſilentia votis.
Iuppiter ipſe leui vectus per inania curru
Adfuit, & cælo vicinum liquit Olympum.
Intentáque tuis precibus ſe præbuit aure,
Cunctáque veraci capite annuit additus aris.
Lætior eluxit ſtructos ſuper ignis aceruos.
Quin hortante Deo magnis inſiſtere rebus
Incipe. non iidem tibi ſint, aliſque triumphi.
Non te vicino remorabitur obuia Marte
Gallia, nec latis audax Hiſpania terris.
Nec fera te Tyrio tellus obſeſſa colono.
Nec qua vel Nilus, vel regia lympha Choaſpes
Profluit, aut rapidus Cyri dementia Gyndes,
Ardet Arectæis aut vnda perhoſpita campis.

A Nec qua regna vago Tomyris finiuit Araxe.
Impia nec ſæuis celebrans conuiuia menſis
Vltima vicinus Phœbo tenet arua Padæus,
Quaque Hebrus, Tanaiſque Getas rigat, atque Magynos.
Quid moror? Oceanus ponto qua continet orbem,
Nulla tibi aduerſis regio ſeſe offeret armis.
Te manet inuictus Romano Marte Britannus,
Teque interiecto mundi pars altera ſole.
Nam circunfuſo conſiſtit in aëre tellus,
Et quinque in partes toto diſponitur orbe.
Atque duæ gelido vaſtantur frigore ſemper.
Illic & denſa tellus abſconditur vmbra,
B Et nulla incepto perlabitur vnda liquore,
Sed durata riget denſam in glaciémque, niuémque,
Quippe vbi non vnquam Titan ſuperegerit ortus.
At media eſt Phœbi ſemper ſubiecta calori,
Seu propior terris æſtiuum fertur in orbem,
Seu celer hibernas properat decurrere luces.
Non ergo preſſo tellus conſurgit aratro,
Nec frugem ſegetes præbent, nec pabula terra.
Non illic colit arua Deus, Bacchúſve, Ceresve,
Nulla nec exuſtas habitant animalia partes.
Fertilis hanc inter poſita eſt, interque rigentes,
Noſtráque & huic aduerſa ſolo pars altera noſtro,
Quas ſimilis vtrinque tenens vicinia cæli
C Temperat, alter & alterius vires necat aër.
Hinc placidus nobis per tempora vertitur annus.
Hic & colla iugo didicit ſummittere taurus,
Et lenta excelſos vitis conſcendere ramos.
Tonditurque ſeges maturos annua partus,
Et ferro tellus, pontus confinditur ære.
Quinetiam structis exurgunt oppida muris.
Ergo vbi per claros ierint tua facta triumphos,
Solus vtroque idem diceris magnus in orbe.
Non ego ſum ſatis ad tantæ præconia laudis,
Ipſe mihi non ſi præſcribat carmina Phœbus.
Eſt tibi qui poſsit magnis ſe accingere rebus
Valgius. æterno propior non alter Homero.
Languida non noſter peragit labor otia, quamuis
D Fortuna, vt mos eſt illi, me aduerſa fatiget.
Nam mihi quum magnis opibus domus alta niteret.
Cui fuerant flaui ditantes ordine ſulci
Horrea, fœcundas ad deficientia meſſes:
Cuique pecus denſo paſcebant agmine colles,
Et domino ſatis, & nimium furique, lupoque:
Nunc deſiderium ſupereſt. nam cura nouatur,
Quum memor anteactos ſemper dolor admonet annos:
Sed licet aſperiora cadant, ſpoliérque relictis:
Non te deficient noſtra memorare camœnæ.
Nec ſolum tibi Pierij tribuentur honores.
Pro te vel rapidas auſim maris ire per vndas,
Aduerſis hiberna licet tumeant freta ventis.
E Pro te vel ſolus denſis ſubſiſtere turmis,
Vel paruum Aetnææ corpus committere flammæ;
Dum quodcunque tuum eſt. noſtri ſi paruula cura
Sit tibi quanta libet, ſi ſit modo, non mihi regna
Lydia, non magni potior ſit fama Gylippi.
Poſſe Meleteas nec mallem vincere chartas.
Quod tibi ſi verſus noſter totuſue minuſue,
Vel bene ſi totus ſummo vel inerret in ore:
Nulla mihi ſtatuent finem te fata canendi.
Quinetiam mea tunc tumulus quum texerit oſſa,
Seu matura dies celerem properat mihi mortem,
Longa manet ſeu vita tamen mutata figuram,
Seu me finget equum rigidos percurrere campos

Doctum, ſeu tardis pecoris ſim gloria taurus:
Siue ego per liquidum volucris vehar aera pennis:
In quemcunque hominem me longa receperit ætas,
Inceptis de te ſubtexam carmina chartis.

Pagina 556. S V L P I T I A *eſt tibi culta tuis, Mars magne, calendis.*
Spectatum è cælo, ſi ſapis, ipſe veni.
Hoc Venus ignoſcet. at tu, violente, caueto,
Ne tibi miranti turpiter arma cadant.
Illius ex oculis, quum vult exurere diuos,
Accendit geminas lampadas acer Amor.
Illam, quicquid agit, quoquo veſtigia mouit,
Componit furtim, ſubſequitúrque decor.
Seu ſoluit crines, fuſis decet eſſe capillis:
Seu comſit, comtis eſt veneranda comis.
Vrit, ſeu Tyria voluit procedere palla:
Vrit, ſeu niuea candida veſte venit.
Talis in æterno felix Vortumnus Olympo
Mille habet ornatus, mille decenter habet.
Sola puellarum digna eſt, cui mollia caris
Vellera det ſuccis bis madefacta Tyros,
Poßideátque, metit quicquid bene olentibus aruis
Cultor odoratæ diues Arabs ſegetis:
Et quaſcunque niger rubro de litore conchas
Proximus Eois colligit Indus equis.
Hanc vos, Pierides, feſtis cantate calendis,
Et teſtudinea Phœbe ſuperbe lyra.
Hoc ſolenne ſacrum multos conſumet in annos.
Dignior eſt veſtro nulla puella choro.

Pagina 558. P A R C E *meo iuueni, ſeu quis bona paſcua campi,*
Seu colis vmbroſi deuia montis, aper.
Nec tibi ſit duros acuiſſe in prælia dentes.
Incolumem cuſtos hunc mihi ſeruet Amor.
Sed procul abducit venandi Delia cura.
O pereant ſyluæ, deficiántque canes.
Quis furor eſt, quæ mens, denſos indagine colles
Claudentem, teneras lædere velle manus?
Quidve iuuat furtim latebras intrare ferarum,
Candidáque hamatis crura notare rubis?
Sed tamen, vt tecum liceat, Cerinthe, vagari,
Ipſa ego per montes retia torta feram.
Ipſa ego velocis quæram veſtigia cerui,
Et demam celeri ferrea vincla cani.
Tunc mihi tunc placeant ſyluæ, ſi, lux mea, tecum
Arguar ante ipſas concubuiſſe plagas.
Tunc veniat licet ad caſſes, illæſus abibit,
Ne Veneris cupidæ gaudia turbet, aper.
Tunc ſine me ſit nulla Venus. ſed lege Dianæ
Caſte puer caſta retia tange manu.
Et quæcunque meo furtim ſubrepit amori,
Incidat in ſæuas diripienda feras.
At tu venandi ſtudium concede parenti,
Et celer in noſtros ipſe recurre ſinus.

Pagina 559. H V C *ades, & teneræ morbos expelle puellæ:*
Huc ades intonſa Phœbe ſuperbe coma.
Crede mihi propera, nec te iam Phœbe pigebit
Formoſæ medicas applicuiſſe manus.
Effice, ne macies pallentes occupet artus,
Neu notet informis pallida membra color.
Et quodcunque mali eſt, & quicquid triſte timemus,
In pelagus rapidis euehat amnis aquis.
Sancte veni, tecumque feras quicunque ſapores,
Quicunque & cantus corpora feſſa leuant.

A *Neu iuuenem torque, metuit qui fata puellæ,*
Votáque pro domina vix numeranda facit.
Interdum vouet: interdum, quod langueat illa,
Dicit in æternos aſpera verba Deos.
Pone metum, Cerinthe. Deus non lædit amantes.
Tu modo ſemper ama. ſalua puella tibi eſt.
At nunc tota tua eſt. te ſolum candida ſecum
Cogitat, & fruſtra credula turba ſedet.
Phœbe faue. laus magna tibi tribuetur, in vno
Corpore ſeruato, reſtituiſſe duos.
Nil opus eſt fletu. lacrimis erit aptius vti,
Si quando fuerit triſtior illa tibi.
Iam celeber, iam lætus eris, quum debita reddet
B *Certatim ſanctis lætus vterque focis.*
Tunc te felicem dicet pia turba Deorum.
Optabunt artes & ſibi quiſque tuas.

Q V I *mihi te, Cerinthe, dies dedit, hic mihi ſanctus,* Pagina 560.
Atque inter feſtos ſemper habendus erit.
Te naſcente nouum Parcæ cecinere puellis
Seruitium: & dederunt regna ſuperba tibi.
Vror ego ante alias. iuuat hoc, Cerinthe, quod vror,
Si tibi de nobis mutuus ignis adeſt.
Mutuus adſit amor. per te dulciſſima furta,
Perque tuos oculos, per geniúmque rogo.
Magne Geni, cape thura libens, votiſque faueto:
Si modo, quum de me cogitat ille, valet,
C *Quod ſi forte alios iam nunc ſuſpirat amores,*
Tunc, precor, infidos, ſancte, relinque focos.
Nec tu ſis iniuſta Venus. vel ſeruiat æque
Vinctus vterque tibi, vel mea vincla leua.
Sed potius valida teneamur vterque catena,
Nulla queat poſthac nos ſoluiſſe dies.
Optat idem iuuenis, quod nos: ſed tectius optat.
Nam pudet hæc illum dicere verba palam.
At tu, Natalis, quoniam Deus omnia ſentis,
Adnue. quid refert clamve, palamve roget?

N A T A L I S *Iuno, ſanctos cape thuris aceruos,* Pagina 561.
Quos tibi dat tenera docta puella manu.
D *Tota tibi eſt hodie, tibi ſe lætiſſima comſit:*
Staret vt ante tuos conſpicienda focos.
Illa quidem ornandi cauſſas tibi, diua, relegat.
Eſt tamen, occulte cui placuiſſe velit.
At tu, ſancta, faue, ne quis diuellat amantes:
Sed iuueni, quæſo, mutua vincla para.
Sic bene compones. vlla non ille puellæ
Seruire, aut cuiquam dignior illa viro:
Nec poßit cupidos vigilans deprendere cuſtos,
Fallendique vias mille miniſtret Amor.
Adnue, purpureáque veni perlucida palla.
Ter tibi fit libo, ter, dea caſta, mero.
Præcipit & natæ mater ſtudioſa, quod optet.
Illa aliud tacita iam ſua mente rogat.
E *Vritur, vt celeres vrunt altaria flammæ,*
Nec, liceat quamuis, ſana fuiſſe velit.
Sic iuueni grata, veniet quum proximus annus,
Hic idem votis iam vetus eſſet amor.

T A N D E M *venit Amor, qualem texiſſe pudori,* Pagina 562.
Quam nudaſſe alicui, ſit mihi, fama, magis.
Exorata meis illum Cytherea camœnis
Attulit in noſtrum, depoſuitque ſinum.
Exoluit promiſſa Venus. mea gaudia narret,
Dicetur ſi quis non habuiſſe ſua.

Non

Non ego ſignatis quicquam mandare tabellis,
Ne legat id nemo, quam meus ante, velim.
Sed peccaſſe iuuat. vultus componere fama
Tædet. cum digno digna fuiſſe ferar.

Pagina INVISVS *natalis adeſt, qui rure moleſto,*
563. *Et ſine Cerintho triſtis agendus erit.*
Dulcius vrbe quid eſt? an villa ſit apta puellis,
Atque Eretino frigidus amnis agro?
Iam nimium, Meſſala, mei ſtudioſe quieſcas,
Non tempeſtiuæ ſæpe propinque viæ.
Hic animum, ſenſuſque meos abducta relinquo,
Arbitrio quamuis non ſinis eſſe meo.

Pagina SCIS *iter ex animo ſublatum triſte puellæ,*
563. *Natali Romæ iam licet eſſe tuo.*
Omnibus ille dies nobis natalis agatur,
Qui nec opinanti nunc tibi forte venit.

Pagina GRATVM *eſt, ſecurus multum quod iam mihi de me*
564. *Permittis ſubito, ne male inepta cadam.*
Sit tibi cura togæ potior, preſſumque quaſillo
Scortum, quam Serui filia Sulpitia.
Solliciti ſunt pro nobis, quibus illa doloris eſt,
Ne cedam ignoto, maxima cauſſa, toro.

Pagina ESTNE *tibi, Cerinthe tuæ placiturę puellæ,*
565. *Quæ mea nunc vexat corpora feſſa calor?*
Ah ego non aliter triſtes euincere morbos
Optarim, quam te ſi quoque velle putem.
Ah mihi quid proſit morbos euincere, quod tu
Noſtra potes lento pectore ferre mala?

Pagina NE TIBI *ſim, mea lux, æque iam feruida cura,*
565. *Vt videor paucos ante fuiſſe dies.*
Si quicquam tota commiſi ſtulta iuuenta,
Cuius me fatear pœnituiſſe magis,
Heſterna quam te ſolum quod nocte reliqui,
Ardorem cupiens diſſimulare meum.

Pagina NVLLA *tuum nobis ſubducet fœmina lectum.*
567. *Hoc primum iuncta eſt fœdere noſtra Venus.*
Tu modo ſola places: nec iam, te præter, in vrbe
Formoſa eſt oculis vlla puella meis.
Atque vtinam poſſes vni mihi bella videri.
Diſpliceas aliis. ſic ego tutus ero.
Nil opus inuidia eſt, procul abſit gloria vulgi.
Qui ſapit, in tacito gaudeat ille ſinu.
Sic ego ſecretis poſſum bene viuere ſiluis,
Qua nulla humano ſit via trita pede.
Tu mihi curarum requies, tu nocte vel atra
Lumen, & in ſolis tu mihi turba locis.
Nunc licet è cœlo mittatur amica Tibullo:
Mittetur fruſtra, deficiétque Venus.
Hæc tibi ſancta tuæ Iunonis numina iuro,
Quæ ſola ante alios eſt mihi magna deos.
Quid facio demens? heu heu mea pignora cedo.
Iuraui ſtulte: proderat iſte timor.
Nunc tu fortis eris, nunc tu me audacius vres,
Hoc peperit miſero garrula lingua malum.
Iam faciam quodcunque voles tuus vſque manebo,
Nec fugiam notæ ſeruitium dominæ.
Sed Veneris ſancta conſidam vinctus ad aras.
Hæc notat iniuſtos, ſupplicibúſque fauet.

A RVMOR *ait, crebro noſtram peccare puellam.*
Nunc ego me ſurdis auribus eſſe velim.
Crimina non hæc ſunt noſtro ſine ficta dolore.
Quid miſerum torques? rumor acerbe tace.

VILLICVS *ærari quondam, nunc cultor agelli*
Hæc tibi Perſpectus templa, Priape, dico.
Pro quibus officiis, ſi fas eſt, ſancte, paciſcor,
Adſiduus cuſtos ruris vt eſſe velis.
Improbus vt ſi quis noſtrum violarit agellum.
Hunc tu, ſed taceo. ſcis, puto, quod ſequitur.

QVID *hoc noui eſt? quid ira nunciat Deum?* Pagina 568.
B *Silente nocte candidus mihi puer*
Tepente quum iaceret abditus ſinu,
Venus fuit quieta, nec viriliter
Iners ſenile penis extulit caput.
Placet, Priape? qui ſub arboris coma
Sacrum ſoles reuincte pampino caput
Ruber ſedere cum rubente faſcino.
At, ô Tripalle, ſæpe floribus nouis
Tuas ſine arte deligauimus comas,
Abegimúſque voce ſæpe, quum tibi
Senex ve cornix, impiger ve graculus
Sacrum feriret ore corneo caput.
Vale nefande deſtitutor inguinum,
Vale, Priape. debeo tibi nihil.
C *Iacebis inter arua pallidus ſitu.*
Caniſque ſæua, ſuſque ligneo tibi
Lutoſus adfricabit oblitum latus.
Scelęſte penis, ô meum malum graue,
Graui, piáque lege noxiam lues.
Licet querare. nec tibi tener puer
Patebit vllus. imminente qui toro,
Iuuante verſet arte mobilem natem.
Puella nec iocoſa te leui manu
Fouebit, adprimétve lubricum femur.
Bidens amica Romuli ſenis memor
Paratur, inter atra cuius inguina
Latet iacente pantice abditus ſpecus,
D *Vagáque pelle tectus annuo gelu*
Araneoſus obſidet forem ſitus.
Tibi hæc paratur, vt tuum ter, aut quater
Voret profunda foſſa lubricum caput.
Licebit ager angue lentior cubes,
Tereris vſque donec ah miſer miſer
Tripléxque quadruplexque compleas ſpecum.
Superbia iſta proderis nihil, ſimul
Vagum ſonante merſeris caput luto.
Quid eſt, iners? pigétne lentitudinis?
Licebit hoc inultus auferas ſemel.
Sed ille quum redibit aureus puer,
Simul ſonante ſenſeris iter pede,
E *Rigente neruus excubet libidine,*
Et inquietus inguina adrigat tumor.
Neque incitare ceſſet, vſque dum mihi
Venus iocoſa molle ruperit latus.

DOMITII MARSI.

TE *quoque Virgilio comitem non æqua, Tibulle,* Pagina
Mors iuuenem campos miſit ad Elyſios: 568.
Ne foret, aut elegis molles qui fleret amores,
Aut caneret forti regia bella pede.

FINIS.

SEXTI AVRELII
PROPERTII
LIBER I.

Pagina 575.

CYNTHIA *prima ſuis miſerum me cepit ocellis* A
Contactum nullis ante cupidinibus.
Tum mihi conſtantis deiecit lumina faſtus,
Et caput impoſitis preßit Amor pedibus.
Donec me docuit caſtas odiſſe puellas
Improbus, & nullo viuere conſilio.
Et mihi iam toto furor hic non deficit anno,
Quum tamen aduerſos cogor habere deos.
Milanion nullos fugiendo, Tulle, labores B
Sæuitiam duræ contudit Iaſidos.
Nam modo Parthenijs amens errabat in antris,
Ibat & hirſutas ille videre feras.
Ille etiam Hylæi percuſſus vulnere rami
Saucius Arcadiis rupibus ingemuit.
Ergo velocem potuit domuiſſe puellam.
Tantum in amore preces, & bene facta valent.
In me tardus Amor non vllas cogitat artes:
Nec meminit notas, vt prius, ire vias.
At vos, deducta quibus eſt fallacia Luna,
Et labor in magicis ſacra piare focis:
En agedum dominæ mentem conuertite noſtræ,
Et facite illa meo palleat ore magis.
Tunc ego crediderim vobis, & ſidera, & amnes
Poſſe Cytæis ducere carminibus.
Et vos, qui ſero lapſum reuocatis, amici, C
Quærite non ſani pectoris auxilia.
Fortiter & ferrum, ſæuos patiemur & ignes:
Sit modo libertas, quæ velit ira, loqui.
Ferte per extremas gentes, & ferte per vndas,
Qua non vlla meum fœmina norit iter.
Vos remanete, quibus facili Deus annuit aure,
Sitis & in tuto ſemper amore pares.
In me noſtra Venus noctes exercet amaras,
Et nullo vacuus tempore deſit Amor.
Hoc, moneo, vitate malum. ſua quenque moretur
Cura, neque aſſueto mutet amore locum.
Quod ſiquis monitis tardas aduerteris aures,
Heu referet quanto verba dolore mea.

QVID *iuuat ornato procedere, vita, capillo?* Pagina 579.
Et tenues Coa veſte mouere ſinus?
Aut quid Orontea crines perfundere myrrha?
Teque peregrinis vendere muneribus?
Naturæque decus mercato perdere cultu?
Nec ſinere in propriis membra nitere bonis?
Crede mihi, non vlla tuæ medicina figuræ eſt.
Nudus Amor formæ non amat artificem.
Adſpice quos ſummittit humus formoſa colores,
Et veniant ederæ ſponte ſua melius:
Surgat & in ſolis formoſius arbutus antris,
Et ſciat indociles currere lympha vias:
Litora natiuos per ſe dent picta lapillos,
Et volucres nulla dulcius arte canant.
Non ſic Leucippis ſuccendit Caſtora Phœbe,
Pollucem cultu non Telaira ſoror.
Non Ida, & cupido quondam diſcordia Phœbo
Eueni patriis filia litoribus.
Nec Phrygium falſo traxit candore maritum
Auecta externis Hippodamia rotis:
Sed facies aderat nullis obnoxia gemmis,
Qualis Apellæis eſt color in tabulis.
Non illis ſtudium vulgo conquirere amantes.
Illis ampla ſatis forma, pudicitia.
Non ego nunc vereor, ne ſis mihi vilior iſtis.
Vni ſiqua placet, culta puella ſat eſt.
Quum tibi præſertim Phœbus ſua carmina donet,
Aoniámque libens Calliopea lyram:
Vnica nec deſit iucundis gratia verbis,
Omnia quæque Venus, quæque Minerua probat.
His tu ſemper eris noſtræ gratiſſima vitæ,
Tædia dum miſeræ ſint tibi luxuriæ.

QVALIS *Theſea iacuit cedente carina* Pagina 581.
Languida deſertis Gnoſia litoribus:
Qualis & accubuit primo Cepheia ſomno,
Libera iam duris cotibus Andromede:

Nec minus aſſiduis Edonis feſſa choreis
Qualis in herboſo concidit Apidano:
Talis viſa mihi mollem ſpirare quietem
Cynthia non certis nixa caput manibus.
Ebria quum multo traherem veſtigia Baccho,
Et quaterent ſera nocte facem pueri.
Hanc ego nondum etiam ſenſus deperditus omnes
Molliter impreſſo conor adire toro,
Et quamuis duplici correptum ardore iuberent
Hac Amor, hac Liber, durus vterque Deus
Subiecto leuiter poſitam tentare lacerto,
Oſculáque admota ſumere, & arma manu:
Non tamen auſus eram dominæ turbare quietem,
Expertæ metuens verbera ſæuitiæ.
Sed ſic intentis hærebam fixus ocellis,
Argus vti notis cornibus Inachidos.
Et modo ſoluebam noſtra de fronte corollas,
Ponebámque tuis, Cynthia, temporibus.
Et modo gaudebam lapſos formare capillos,
Nunc furtiua cauis poma dabam manibus.
Omniáque ingrato largibar munera ſomno,
Munera de prono ſæpe voluta ſinu.
Et quoties raro duxti ſuſpiria motu,
Obſtupui vano credulus auſpicio:
Ne qua tibi inſolitos portarent viſa timores,
Néue quis inuitam cogeret eſſe ſuam.
Donec diuerſas percurrens Luna feneſtras,
Luna moraturis ſedula luminibus,
Compoſitos leuibus radiis patefecit ocellos.
Sic ait in molli fixa toro cubitum,
Tandem te noſtro referens iniuria lecto
Alterius clauſis reppulit è foribus.
Namque vbi longa meæ conſumpſti tempora noctis
Languidus exactis hei mihi ſideribus?
O vtinam tales perducas, improbe, noctes,
Me miſeram quales ſemper habere iubes.
Nam modo purpureo fallebam ſtamine ſomnum,
Rurſus & Orphea carmine feſſa lyra.
Interdum grauiter mecum deſerta querebar
Externo longas ſæpe in amore moras:
Dum me iucundis lapſam ſopor impulit alis.
Illa fuit lacrimis vltima cura meis.

Pagina 583. QVID mihi tam multas laudando, Baſſe, puellas
Mutatum dominâ cogis abire meâ?
Quid me non pateris, vita quodcunque ſequetur,
Hoc magis aſſueto viuere ſeruitio?
Tu licet Antiopæ formam Nycteidos, & tu
Spartanæ referas laudibus Hermionæ,
Et quaſcunque tulit formoſi temporis ætas,
Cynthia non illas nomen habere ſinat:
Ne dum, ſi leuibus fuerit collata figuris,
Inferior duro iudice turpis eat.
Hæc ſed forma mei pars eſt extrema furoris.
Sunt maiora, quibus, Baſſe, perire iuuat.
Ingenuus color, & multis decus artibus, & quæ
Gaudia ſub tacita dicere veſte libet.
Quo magis & noſtros contendis ſoluere amores,
Hoc magis accepta fallit vterque fide.
Non impune feres, ſciet hæc inſana puella,
Et tibi non tacitis vocibus hoſtis erit.
Nec tibi me poſt hæc committet Cynthia, nec te
Quæret, erit tanti criminis illa memor.
Et te circum omnes alias irata puellas
Differet, heu nullo limine carus eris.

A Nullas illa ſuis contemnet fletibus aras,
Et quicunque ſacer, qualis vbique, lapis.
Non vllo grauius tentatur Cynthia damno,
Quam ſibi cum rapto ceſſat amore Deus,
Præcipue noſtri. maneat ſic ſemper, adoro:
Ne quicquam ex illa quod querar, inueniam.

INVIDE tu tandem voces compeſce moleſtas, Pagina 584.
Et ſine nos curſu, quo ſumus, ire pares.
Quid tibi vis, inſane? meos ſentire furores?
Infelix, properas vltima noſſe mala,
Et miſer ignotos veſtigia ferre per ignes,
Et bibere tota toxica Theſſalia.
B Non eſt illa vagis ſimilis conlata puellis.
Molliter iraſci non ſciet illa tibi.
Aut ſi forte tuis non eſt contraria votis,
At tibi curarum millia quanta dabit?
Non tibi iam ſomnos, non illa relinquet ocellos.
Illa feros animis alligat vna viros.
Ah mea contemptus quoties ad limina curres,
Quum tibi ſingultu fortia verba cadent:
Et tremulus mæſtis orietur fletibus horror,
Et timor informem ducet in ore notam:
Et quæcunque voles fugient tibi verba querenti:
Nec poteris qui ſis, aut vbi, noſſe miſer.
Tum graue ſeruitium noſtræ cogere puellæ
Diſcere, & excluſum quid ſit abire domum.
C Nec iam pallorem toties mirabere noſtrum,
Aut cur ſim toto corpore nullus ego:
Nec tibi nobilitas poterit ſuccurrere amanti.
Neſcit amor priſcis cedere imaginibus.
Quod ſi parua tuæ dederis veſtigia culpæ,
Quam cito de tanto nomine rumor eris?
Non ego tum potero ſolatia ferre roganti,
Quum mihi nulla mei ſit medicina mali.
Sed pariter miſeri ſocio cogemur amore
Alter in alterius mutua flere ſinu.
Quare quid poſſit mea Cynthia, deſine, Galle,
Quærere. non impune illa rogata venit.

D NON ego nunc Hadriæ vereor mare noſcere tecum Pagina 586.
Tulle, neque Ægæo ducere vela ſalo:
Cum quo Rhiphæos poſſim conſcendere montes,
Vlteriúſque domos vadere Memnonias.
Sed me complexæ remorantur verba puellæ,
Mutatóque graues ſæpe colore preces.
Illa mihi totis argutat noctibus ignes,
Et queritur nullos eſſe relicta deos.
Illa meam mihi iam ſe denegat, illa minatur,
Quæ ſolet irato triſtis amica viro.
His ego non horam poſſum durare querelis.
Ah pereat, ſi quis lentus amare poteſt.
An mihi ſit tanti doctas cognoſcere Athenas,
Atque Aſiæ veteres cernere diuitias:
E Vt mihi deducta faciat conuicia puppi
Cynthia, & inſanis ora notet manibus:
Oſculáque oppoſito dicat ſibi debita vento,
Et nihil infido durius eſſe viro?
Tu patrui meritas conare anteire ſecures,
Et vetera oblitis iura refer ſociis.
Nam tua non ætas vnquam ceſſauit Amori,
Semper at armatæ cura fuit patriæ.
Et tibi non vnquam noſtros puer iſte labores
Adferat, & lacrimis omnia nota meis.
Me ſine, quem ſemper voluit Fortuna iacere,

Hanc animam extremæ reddere nequitiæ.
Multi longinquo periere in amore libenter,
In quorum numero me quoque terra tegat.
Non ego ſum laudi, non natus idoneus armis.
Hanc me militiam fata ſubire volunt.
At tu ſeu mollis qua tendit Ionia, ſeu qua
Lydia Pactoli tingit arata liquor:
Seu pedibus terras, ſeu pontum carpere remis
Ibis, & accepti pars eris imperij:
Tum tibi ſi qua mei veniet non immemor hora,
Viuere me duro ſidere certus eris.

Pagina 588.

*D*VM *tibi Cadmeæ dicuntur, Pontice, Thebæ,*
Armáque fraternæ triſtia militiæ:
Atque, ita ſim felix, primo contendis Homero,
Sint modo fata tuis mollia carminibus:
Nos, vt conſuemus, noſtros agitamus amores,
Atque aliquid duram quærimus in dominam.
Nec tantum ingenio, quantum ſeruire dolori
Cogor, & ætatis tempora dura queri.
Hic mihi conteritur vitæ modus, hæc mea fama eſt.
Hinc cupio nomen carminis ire mei.
Me laudent doctæ ſolum placuiſſe puellæ
Pontice, & iniuſtas ſæpe tuliſſe minas.
Me legat aſsidue poſt hæc neglectus amator,
Et proſint illi cognita noſtra mala.
Te quoque ſi certo puer hic concuſſerit arcu,
Quod nolim noſtros euiolaſſe deos:
Longe caſtra tibi, longe miſer agmina ſeptem
Flebis in æterno ſurda iacere ſitu,
Et fruſtra cupies mollem componere verſum,
Nec tibi ſubiiciet carmina ſerus Amor.
Tunc me non humilem mirabere ſæpe poetam.
Tunc ego Romanis præferar ingenijs.
Nec poterunt iuuenes noſtro reticere ſepulchro,
Ardoris noſtri magne poëta vale.
Tu caue noſtra tuo contemnas carmina faſtu.
Sæpe venit magno fœnore tardus Amor.

Pagina 591.

*T*VNE *igitur demens? nec te mea cura moratur?*
An tibi ſum gelida vilior Illyria?
Et tibi iam tanti quicunque eſt iſte, videtur:
Vt ſine me vento quolibet ire velis?
Tune audire potes veſani murmura ponti
Fortis, & in dura naue iacere potes?
Tu pedibus teneris poſitas fulcire ruinas?
Tu potes inſolitas, Cynthia, ferre niues?
O vtinam hibernæ duplicentur tempora brumæ,
Et ſit iners tardis nauita Vergilijs:
Ne tibi Tyrrhena ſoluatur funis arena,
Néve inimica meas eleuet aura preces:
Et me defixum vacua patiatur in ora,
Crudelem infeſta ſæpe vocare manu.
Atque ego non videam tales ſubſidere ventos,
Quum tibi prouectas auferet vnda rates.
Sed quodcunque modo de me, periura, mereris,
Sit Galatea tuæ non aliena viæ:
Vt te felici præuecta Ceraunia remo,
Accipiat placidis Oricos æquoribus.
Nam me non vllæ poterunt corrumpere, de te
Quin ego, vita, tuo limine acerba querar.
Nec me deficiet nautas rogitare citatos:
Dicite, quo portu clauſa puella mea eſt.
Et dicam, licet Atraciis conſidat in oris,
Et licet Eleis, illa futura mea eſt.

A *Hic erit hic, iurata mea eſt. rumpantur iniqui.*
Vicimus. aſsiduas non tulit illa preces.
Falſa licet cupidus deponat gaudia liuor.
Deſtitit ire nouas Cynthia noſtra vias.
Illi carus ego. per me cariſsima Roma
Dicitur: & ſine me dulcia regna negat.
Illa vel anguſto mecum requieſcere lecto,
Et quocunque modo maluit eſſe mea:
Quam ſibi dotatæ regnum vetus Hippodamiæ,
Et quas Elis opes ante pararat equis:
Quamuis magna daret, quamuis maiora daturus.
Non tamen illa meos fugit auara ſinus.
Hanc ego non auro, non Indis flectere conchis,
Sed potui blandi carminis obſequio.
B *Sunt igitur Muſæ, neque amanti tardus Apollo:*
Queis ego fretus amo. Cynthia rara mea eſt.
Nunc mihi ſumma licet contingere ſidera plantis.
Siue dies, ſeu nox venerit, illa mea eſt.
Nec mihi riualis certos ſubducet amores.
Iſta meam norit gloria canitiem.

*D*ICEBAM *tibi venturos, irriſor, amores,*
Nec tibi perpetuo libera verba fore.
Ecce iaces, ſupplexque venis ad iura puellæ,
Et tibi nunc quouis imperat empta modo.
Non me Chaoniæ vincant in amore columbæ
Dicere quos iuuenes quæque puella domet.
Me dolor & lacrimæ merito fecere peritum.
C *Atque vtinam poſitu dicar amore rudis.*
Quid tibi nunc miſero prodeſt graue dicere carmen,
Aut Amphioniæ mœnia flere lyræ?
Plus in Amore valet Mimnermi verſus Homero.
Carmina manſuetus lenia quærit Amor.
I, quæſo, & triſteis iſtos depone libellos:
Et cane, quod quæuis noſſe puella velit.
Quid ſi non eſſet facilis tibi copia? nunc tu
Inſanus medio flumine quæris aquam.
Nec dum etiam palles, vero nec tangeris igni.
Hæc eſt venturi prima fauilla mali.
Tunc magis Armenias cupies accedere tigres,
Et magis infernæ vincula noſſe rotæ:
D *Quam pueri toties arcum ſentire medullis,*
Et nihil iratæ poſſe negare tuæ.
Nullus Amor cuiquam faciles ita præbuit alas,
Vt non alterna preſſerit ille manu.
Nec te decipiat, quod ſit ſatis illa parata.
Acrius illa ſubit, Pontice, ſi qua tua eſt.
Quippe vbi non liceat vacuos ſeducere ocellos,
Nec vigilare alio nomine cedat Amor,
Qui non ante patet, donec manus attigit oſſa,
Quiſquis es, aſsiduas aufuge blanditias.
Illis & ſilices, & poſſunt cedere quercus:
Nedum tu poſsis ſpiritus iſte leuis.
E *Quare, ſi pudor eſt, quamprimum errata fatere.*
Dicere quo pereas ſæpe in amore leuat.

O IVCVNDA *quies, primo quum teſtis amori* Pagina 596.
Aſſueram veſtris conſcius in lacrimis.
O noctem meminiſſe mihi iucunda voluptas.
O quoties votis illa vocanda meis.
Quum te complexa morientem, Galle, puella
Vidimus in longam ducere verba moram.
Quamuis labenteis premeret mihi ſomnus ocellos,
Et mediis cœlo luna ruberet equis:
Non tamen à veſtro potui ſecedere luſu,

Tantus in alternis vocibus ardor erat.
Sed quoniam non es veritus concredere nobis,
Accipe commiſſa munera lætitiæ.
Non ſolum veſtros didici reticere dolores.
Eſt quiddam in nobis maius, amice, fide.
Poſſum ego diuiſos iterum coniungere amantes,
Et dominæ tardas poſſum aperire fores:
Et poſſum alterius curas ſanare recentes,
Nec leuis in verbis eſt medicina meis.
Cynthia me docuit ſemper quæcunque petenda,
Quæque cauenda forent: non nihil egit Amor.
Tu caue ne triſti cupias pugnare puellæ,
Neue ſuperba loqui, neue tacere diu:
Neu ſi quid petiit, ingrata fronte negaris,
Neu tibi pro vano verba benigna cadant.
Irritata venit, quando contemnitur illa:
Nec meminit iuſtas ponere læſa minas.
At quo ſis humilis magis, & ſubiectus Amori,
Hoc magis effectu ſæpe fruare bono.
Is poterit felix una remanere puella,
Qui nunquam vacuo pectore liber erit.

Pagina 599. E*CQVID te mediis ceſſantem, Cynthia, Baiis,*
Qua iacet Herculeis ſemita litoribus,
Et modo Theſproti mirantem ſubdita regno
Et modo Miſenis æquora nobilibus,
Noſtri cura ſubit memores ah ducere noctes?
Ecquis in extremo reſtat amore locus?
An te neſcio quis ſimulatis ignibus hoſtis
Suſtulit è noſtris, Cynthia, carminibus?
Atque vtinam mage te remis confiſa minutis
Paruula Lucrina cymba moretur aqua:
Aut teneat clauſam tenui Teuthrantis in vnda
Alternæ facilis cedere lympha manu:
Quam vacet alterius blandos audire ſuſurros
Molliter in tacito litore compoſitam,
Vt ſolet amoto labi cuſtode puella
Perfida, communes nec meminiſſe deos.
Non quia perſpecta non es mihi cognita fama,
Sed quod in hac omnis parte timetur amor.
Ignoſces igitur, ſi quid tibi triſte libelli
Attulerint noſtri. culpa timentis erit.
An mihi non maior cara cuſtodia matris
Aut ſine te vitæ cura ſit vlla meæ?
Tu mihi ſola domus, tu, Cynthia, ſola parentes,
Omnia tu noſtræ tempora lætitiæ.
Seu triſtis veniam, ſeu contra lætus amicis,
Quicquid ero, dicam, Cynthia cauſſa fuit.
Tu modo quamprimum corruptas deſere Baias.
Multis iſta dabunt litora diſsidium:
Litora quæ fuerunt caſtis inimica puellis.
Ah pereant Baiæ crimen amoris aquæ.

Q*VID mihi deſidiæ non ceſſas fingere crimen,*
Quod faciat nobis conſcia Roma moram?
Tam multa illa meo diuiſa eſt millia lecto,
Quantum Hypanis Veneto diſsidet Eridano.
Nec mihi conſuetos amplexu nutrit amores
Cynthia, nec noſtra dulcis in aure ſonat.
Olim gratus eram. non illo tempore cuiquam
Contigit, vt ſimili poſſet amare fide.
Inuidiæ fuimus. num me Deus obruit? an quæ
Lecta Prometheis diuidit herba iugis?
Non ſum ego, qui fueram. mutat via longa puellas.
Quantus in exiguo tempore fugit Amor.

A *Nunc primum longas ſolus cognoſcere noctes*
Cogor, & ipſe meis auribus eſſe grauis.
Felix qui potuit præſenti flere puellæ.
Non nihil aſperſis gaudet Amor lacrimis.
Aut ſi deſpectus potuit mutare calores,
Sunt quoque tranſlato gaudia ſeruitio.
Mi neque amare aliam, neque ab hac diſcedere fas eſt.
Cynthia prima fuit, Cynthia finis erit.

T*V, quod ſæpe ſoles, noſtro lætabere caſu* Pagina 603.
Galle, quod abrepto ſolus amore vacem.
At non ipſe tuas imitabor, perfide, voces.
Fallere te nunquam, Galle, puella velit.
B *Dum tibi deceptis augetur fama puellis,*
Certus & in nullo quæris amore moram:
Perditus in quadam tardis palleſcere curis
Incipis. & primo lapſus adire gradu.
Hæc erit illarum contempti pœna doloris.
Multarum miſeras exiget vna vices.
Hæc tibi vulgares iſtos compeſcet amores.
Nec noua quærendo ſemper amicus eris.
Hæc ego non rumore malo, non augure doctus,
Vidi ego. me, quæſo, teſte negare potes?
Vidi ego te toto vinctum langueſcere collo,
Et flere iniectis, Galle, diu manibus:
Et cupere optatis animam deponere verbis.
C *Et quæ deinde meus celat, amice, pudor.*
Non ego complexus potui diducere veſtros.
Tantus erat demens inter vtroſque furor.
Non ſic Aemonio Salmonida mixtus Enipeo,
Tænarius facili preſſit amore Deus:
Nec ſic cœleſtem flagrans amor Herculis Heben
Senſit in Oetæis gaudia prima iugis.
Vna dies omneis potuit præcurrere amantes,
Nam tibi non tepidas ſubdidit illa faces.
Nec tibi præteritos paſſa eſt ſuccedere faſtus,
Nec ſinet abduci. te tuus ardor aget.
Nec mirum, quum ſit Ioue digna, & proxima Ledæ,
Et Ledæ partu gratior vna tribus
Illa ſit Inachiis. & blandior Heroinis,
D *Illa ſuis verbis cogat amare Iouem.*
Tu vero quoniam ſemel es periturus amore,
Vtere. non alio limine dignus eras.
Quæ tibi ſit felix, quoniam nouus incidit error.
Et quodcunque voles, vna ſit iſta tibi.

T*V licet abiectus Tiberina molliter vnda* Pagina 607.
Lesbia Mentoreo vina bibas opere:
Et modo tam celeres mireris currere lintres,
Et modo tam tardas funibus ire rates:
Et nemus omne ſatas intendat vertice ſiluas,
Vrgetur quantis Caucaſus arboribus:
Non tamen iſta meo valeant contendere amori.
Neſcit Amor magnis cedere diuitiis.
E *Nam ſiue optatam mecum trahit illa quietem,*
Seu facili totum ducit amore diem:
Tunc mihi Pactoli veniunt ſub tecta liquores,
Et legitur rubris gemma ſub æquoribus.
Tum mihi ceſſuros ſpondent mea gaudia reges.
Quæ maneant, dum me fata perire volent.
Nam quis diuitiis aduerſo gaudet amore?
Nulla mihi triſti præmia ſint Venere.
Illa poteſt magnas heroum infringere vires.
Illa etiam duris mentibus eſſe dolor.
Illa neque Arabium metuit conſcendere limen,

Nec timet oſtrino, Tulle, ſubire toro,
Et miſerum toto iuuenem verſare cubili.
Quid releuant variis ſerica textilibus?
Quæ mihi dum placata aderit, non vlla verebor
Regna, vel Alcinoi munera deſpicere.

Pagina 607. S*æpe ego multa tuæ leuitatis dura timebam,*
Hac tamen excepta, Cynthia, perfidia.
Aſpice me quanto rapiat Fortuna periclo.
Tu tamen in noſtro lenta timore venis:
Et potes externos manibus componere crines,
Et longa faciem quærere deſidia:
Nec minus Eois pectus variare lapillis,
Vt formoſa nouo quæ parat ire viro.
At non ſic Ithaci digreſſu mota Calypſo
Deſertis olim fleuerat æquoribus.
Multos illa dies incomptis mæſta capillis
Sederat iniuſto multa locuta ſalo,
Et, quamuis nunquam poſthac viſura dolebat,
Illa tamen longæ conſcia lætitiæ.
Alpheſibœa ſuos vlta eſt pro coniuge fratres,
Sanguinis & cari vincula rupit Amor.
Nec ſic Æſonidem rapientibus anxia ventis
Hypſipyle vacuo conſtitit in thalamo.
Hypſipyle nullos poſt illos ſenſit amores,
Vt ſemel Æmonio tabuit hoſpitio.
Coniugis Euadne miſeros elata per ignes
Occidit Argiuæ fama pudicitiæ.
Quarum nulla tuos potuit conuertere mores,
Tu quoque vti fieres nobilis hiſtoria.
Deſine iam reuocare tuis periuria verbis
Cynthia, & oblitos parce mouere Deos.
Audax ah nimium, noſtro dolitura periclo,
Si quid forte tibi durius inciderit.
Multa prius vaſto labentur flumina ponto,
Annus & inuerſas duxerit ante vices:
Quam tua ſub noſtro mutetur pectore cura,
Sis quodcunque voles, non aliena tamen:
Quamne mihi viles iſti videantur ocelli,
Per quos ſæpe mihi credita perfidia eſt,
Hos tu iurabas, ſi quid mentita fuiſſes,
Vt tibi ſuppoſitis exciderent manibus.
Et contra magnum potes hoc attollere ſolem?
Nec tremis admiſſæ conſcia nequitiæ?
Quis te cogebat multos pallere colores,
Et fletum inuitis ducere luminibus?
Queis ego nunc pereo, ſimiles moniturus amantes.
O nullis tutum credere blanditiis.

Pagina 610. Q*uæ fueram magis olim patefacta triumphis*
Ianua Tarpeiæ nota pudicitia,
Cuius inaurati celebrarunt limina currus
Captorum lacrimis humida ſupplicibus:
Nunc ego nocturnis potorum ſaucia rixis
Pulſata indignis ſæpe queror manibus.
Et mihi non deſunt turpes pendere corollæ
Semper, & excluſi ſigna iacere faces.
Nec poſſum infames dominæ defendere noctes
Nobilis obſcœnis tradita carminibus.
Nec tamen illa ſuæ reuocatur parcere famæ,
Turpior & ſecli viuere luxuria.
Has inter grauius cogor deflere querelas
Supplicis à longis triſtior excubiis.
Ille meos nunquam patitur requieſcere poſtes,
Arguta referens carmina blanditia:

A *Ianua vel domina penitus crudelior ipſa,*
Quid mihi tam duris clauſa taces foribus?
Quur nunquam reſerata meos admittis amores
Neſcia furtiuas reddere mota preces?
Nullàne finis erit noſtro conceſſa dolori?
Triſtis & intepido limine ſomnus erit?
Me mediæ noctes, me ſidera prona iacentem,
Frigidáque Eoo me dolet aura gelu.
Tu ſola humanos nunquam miſerata labores
Reſpondes tacitis mutua cardinibus.
O vtinam traiecta caua mea vocula rima,
Percuſſas dominæ vertat in auriculas.
Sit licet & ſaxo patientior illa Sicano,
Sit licet & ferro durior, & chalybe:
B *Non tamen illa ſuos poterit compeſcere ocellos,*
Surget & inuitis ſpiritus in lacrimis.
Nunc iacet alterius felici nixa lacerto.
At mea nocturno verba cadunt Zephyro.
Sed tu ſola mei tu maxima cauſſa doloris
Victa meis nunquam, ianua, muneribus.
Te non vlla meæ læſit petulantia linguæ
Quæ ſolet iratus dicere tuta loco:
Vt me tam longa raucum patiare querela
Sollicitas triuio peruigilare moras.
At tibi ſæpe nouo deduxi carmina verſu,
Oſculáque impreſſis nixa dedi gradibus.
Ante tuos quoties verti me perfida poſtes,
Debitáque occultis vota tuli manibus?
C *Hæc ille, & ſi quæ miſeri nouiſtis amantes,*
Et matutinis obſtrepit alitibus.
Sic ego nunc dominæ vitiis, & ſemper amantis
Fletibus æterna differor inuidia.

E*t merito, quoniam potui fugiſſe puellam,* Pagina 612.
Nunc ego deſertas alloquor Alcyonas.
Nec mihi Caſſiope ſolito viſura carinam.
Omniáque ingrato litore vota cadunt.
Quin etiam abſenti proſunt tibi, Cynthia, venti,
Aſpice quam ſæuas increpat aura minas.
Nullàne placatæ veniet fortuna procellæ?
Haccine parua meum funus arena teget?
D *Tu tamen in melius ſæuas conuerte querelas.*
Sat tibi ſit pœnæ nox, & iniqua vada.
An poteris ſiccis mea fata reponere ocellis?
Oſſáque nulla tuo noſtra tenere ſinu?
Ah pereat quicunque rates, & vela parauit
Primus, & inuito gurgite fecit iter.
Nonne fuit melius dominæ peruincere mores?
Quamuis dura tamen rara puella fuit:
Quam ſic ignotis circumdata litora ſiluis
Cernere, & optatos quærere Tyndaridas?
Illic ſi qua meum ſepelirent fata dolorem,
Vltimus & poſito ſtaret amore lapis:
E *Illa meo caros donaſſet funere crines:*
Molliter & tenera poneret oſſa roſa.
Illa meum extremo clamaſſet puluere nomen,
Vt mihi non vllo pondere terra foret.
At vos æquoreæ formoſa Doride natæ
Candida felici ſoluite vela choro.
Si quando veſtras labens Amor attigit vndas,
Manſuetis ſocio parcite litoribus.

H*æc certe deſerta loca, & taciturna querenti,* Pagina 614.
Et vacuum Zephyri poſſidet aura nemus.
Hic licet occultos proferre impune dolores,

Si modo ſola queant ſaxa tenere fidem.
Vnde tuos primum repetam, mea Cynthia, faſtus?
Quod mihi das flendi, Cynthia, principium?
Qui modo felices inter numerabar amantes,
Nunc in amore tuo cogor habere notam.
Quid tantum merui? quæ te mihi carmina mutant?
An noua triſtitiæ cauſa puella tua?
Sic mihi te referas leuis, vt non altera noſtro
Limine formoſos intulit vlla pedes.
Quamuis multa tibi dolor hic meus aſpera debet,
Non ita ſæua tamen venerit ira mea:
Vt tibi ſim merito ſemper furor, & tua flendo
Lumina deiectis turpia ſint lacrimis.
An quia parua damus mutato ſigna calore?
Et non vlla meo clamat in ore fides?
Vos eritis teſtes, ſi quos habet arbor amores,
Fagus, & Arcadio pinus amata Deo.
Ah quoties teneras reſonant mea verba ſub vmbras,
Scribitur & veſtris Cynthia corticibus.
An, tua quod peperit nobis iniuria curas,
Quæ ſolum tacitis cognita ſunt foribus?
Omnia conſueui timidus perferre ſuperba
Iuſſa, neque arguto facta dolore queri.
Pro quo, Di, vini fontes, & frigida rupes,
Et datur inculto tramite dura quies.
Et, quodcunque meæ poſſunt narrare querelæ,
Cogor ad argutas dicere ſolus aues.
Sed qualiſcunque es, reſonent mihi, Cynthia, ſiluæ,
Nec deſerta tuo nomine ſaxa vacent.

NON *ego nunc triſtes vereor, mea Cynthia, manes,*
Nec moror extremo debita fata rogo.
Sed ne forte tuo careat mihi funus amore,
Hic timor eſt ipſis durior exequiis.
Non adeo leuiter noſtris puer hæſit ocellis,
Vt meus oblito puluis amore vacet.
Illic Phylacides iucundæ coniugis heros
Non potuit cæcis immemor eſſe locis:
Sed cupidus falſis attingere gaudia palmis
Theſſalis antiquam venerat vmbra domum.
Illic quicquid ero, ſemper tua dicar imago.
Traiicit & fati litora magnus amor.
Illic formoſæ veniant chorus heroinæ,
Quas dedit Argiuis Dardana præda viris,
Quarum nulla tua fuerit mihi, Cynthia, forma
Gratior: & tellus hoc ita iuſta ſinat.
Quamuis te longæ remorentur fata ſenectæ,
Cara tamen lacrimis oſſa futura tuis,
Quæ tu viua mea poſſis ſentire fauilla.
Tum mihi non vllo mors ſit amara loco.
Quam vereor, ne te contemto, Cynthia, buſto,
Abſtrahat à noſtro puluere iniquus Amor:
Cogat & inuitam lacrimas ſiccare cadentes.
Flectitur aſſiduis certa puella minis.
Quare, dum licet, inter nos lætemur amantes.
Non ſatis eſt vllo tempore longus amor.

Pagina 620. HOC *pro continuo te, Galle, monemus amore.*
Id tibi ne vacuo defluat ex animo.
Sæpe imprudenti fortuna occurrit amanti
Crudelis Minyis dixerit Aſcanius.
Eſt tibi non infra ſpeciem, non nomine diſpar
Thiodamanteo proximus ardor Hylæ.
Nunc tu ſiue leges vmbroſæ flumina ſiluæ,
Siue Amerina tuos tinxerit vnda pedes:
Siue Gigantea ſpatiabere litoris ora,
A *Siue vbicunque vago fluminis hoſpitio:*
Nympharum ſemper cupidas defende rapinas.
Non minor Auſoniis eſt amor ab Dryaſin.
Ne tibi ſit duros montes & frigida ſaxa,
Galle, neque expertos ſemper adire lacus:
Quæ miſer ignotis error perpeſſus in oris
Herculis indomito fleuerat Aſcanio.
Namque ferunt olim Pegaſæ naualibus Argo
Egreſſam longe Phaſidos iſſe viam,
Et iam præteritis labentem Athamantidos vndis
Myſorum ſcopulis applicuiſſe ratem.
Hic manus heroum placidis vt conſtitit oris,
Mollia compoſita litora fronde tegit,
B *At comes inuicti iuuenis proceſſerat vltra*
Raram ſepoſiti quærere fontis aquam.
Hunc duo ſectati fratres aquilonia proles.
Hunc ſuper & Zethes, hunc ſuper & Calais
Oſcula ſuſpenſis inſtabant & carpere palmis,
Oſcula & alterna ferre ſupina fuga.
Ille ſub extrema pendens ſecluditur ala,
Et volucres ramo ſubmouet inſidias.
Iam Pandioniæ ceſſet genus Orithyæ:
Ah dolor ibat Hylas, ibat Hamadryaſin.
Hic erat Arganthi Pege ſub vertice montis
Grata domus Nymphis humida Thyniaſin.
Quam ſupra nullæ pendebant debita curæ
C *Roſcida deſertis poma ſub arboribus.*
Et circumtiguo ſurgebant lilia prato
Candida purpureis miſta papaueribus.
Quæ modo decerpens tenero pueriliter vngui,
Propoſito florem prætulit officio.
Et modo formoſis incumbens neſcius vndis
Errorem blandis tardat imaginibus.
Tandem haurire parat demiſſis flumina palmis
Innixus dextro plena trahens humero.
Cuius & accenſæ Dryades candore puellæ
Miratæ ſolitos deſtituere choros.
Prolapſum leuiter facili traxere liquore.
Tum ſonitum rapto corpore fecit Hylas.
Cui procul Alcides iterat reſponſa. ſed illi
D *Nomen ab extremis fontibus aura refert.*
His, ô Galle, tuos monitis ſeruabis amores,
Formoſum Nymphis credere tutus Hylam.

T*V, qui conſortem properas euadere caſum,* Pagina 621.
Miles ab Hetruſcis ſaucius aggeribus:
Quid noſtro gemitu turgentia lumina torques?
Pars ego ſum veſtræ proxima militiæ.
Sic te ſeruato poſſint gaudere parentes,
Hæc ſoror Acca tuis ſentiat è lacrimis;
Gallum per medios ereptum Cæſaris enſes
Effugere ignotas non potuiſſe manus.
Et quæcunque ſuper diſperſa inueneris oſſa
Montibus Hetruſcis, hæc ſciat eſſe mea.

E

QVALIS, *& vnde genus, qui ſint mihi, Tulle, penates:* Pagina 621.
Quæris pro noſtra ſemper amicitia.
Si Peruſina tibi patriæ ſunt nota ſepulta
Italiæ duris funera temporibus,
Quum Romana ſuos egit diſcordia ciues
(Sis mihi præcipue puluis Hetruſca dolor.
Tu proiecta mei perpeſſa es membra propinqui,
Tu nullo miſeri contegis oſſa ſolo:)
Proxima ſuppoſito contingens Vmbria campo
Me genuit, terris fertilis vberibus.

SEXTI AVRELII
PROPERTII
LIBER II.

Pagina 628.

QVÆRITIS vnde mihi toties ſcribantur amores?
Vnde meus veniat mollis in ore liber? A
Non hoc Calliope, non hoc mihi cantat Apollo.
Ingenium nobis ipſa puella facit.
Siue togis illam fulgentem incedere Coïs.
Hoc totum è Coa veſte volumen erit.
Seu vidi ad frontem ſparſos errare capillos,
Gaudet laudatis ire ſuperba comis.
Siue lyra carmen digitis percuſſit eburnis,
Miramur, faciles vt premat arte manus.
Seu cùm poſcentes ſomnum declinat ocellos,
Inuenio cauſſas mille poeta nouas.
Seu nuda erepto mecum luctatur amictu,
Tunc vero longas condimus Iliadas.
Seu quicquid fecit, ſiue eſt quodcunque locuta,
Maxima de nihilo naſcitur hiſtoria.
Quod mihi ſi tantum, Mecœnas, fata dediſſent,
Vt poſſem heroas ducere in arma manus:
Non ego Titanas canerem, non Oſſan Olympo
Impoſitum, vt cœli Pelion eſſet iter:
Non veteres Thebas, nec Pergama nomen Homeri,
Xerxis & imperio bina coiſſe vada:
Regna've prima Remi, aut animos Carthaginis altæ,
Cimbrorúmque minas, & benefacta Mari.
Belláque, réſque tui memorarem Cæſaris. & tu
Cæſare ſub magno cura ſecunda fores.
Nam quoties Mutinam, aut ciuilia buſta Philippos,
Aut canerem Sicula claſsica bella fuga:
Euerſóſque focos antiquæ gentis Hetruſcæ,
Et Ptolemæa litora capta Phari:
Aut canerem Aegyptũ, & Nilũ, quum tractus in vrbẽ
Septem captiuis debilis ibat aquis:
Aut regum auratis circundata colla catenis,
Actiáque in Sacra currere roſtra via:
Te mea Muſa illis ſemper contexeret armis,
Et ſumpta, & poſita pace fidele caput.
Theſeus infernis, ſuperis teſtatur Achilles,
Hic Ixioniden, ille Menœtiaden.
Sed neque Phlegræos Iouis, Enceladíque tumultus
Intonet anguſto pectore Callimachus.
Nec mea conueniunt duro præcordia verſu
Cæſaris in Phrygios condere nomen auos.
Nauita de ventis, de tauris narrat arator,
Enumerat miles vulnera, paſtor oues,
Nos contra anguſto verſamus prælia lecto.
Qua pote quiſque in ea conterat arte diem.
Laus in amore mori. laus altera, ſi datur vno
Poſſe frui. fruar ò ſolus amore meo,
His ſaltem vt tenear iam finibus: aut, mihi ſiquis
Venerit alter amor, acrius vt moriar.
B Si memini, ſolet illa leues culpare puellas:
Et totam ex Helena non probat Iliada.
Seu mihi ſint tangenda nouercæ pocula Phædræ,
Pocula priuigno non nocitura ſuo:
Seu mihi Circæo pereundum eſt gramine, ſiue
Colchis Colchiacis vrat aena focis:
Vna meos quoniam prædata eſt fœmina ſenſus,
Ex hac ducentur funera noſtra domo.
Omnes humanos ſanat medicina dolores.
Solus Amor morbi non amat artificem.
Tarda Philoctetæ ſanauit crura Machaon,
Phœnicis Chiron lumina Phillyrides.
Et deus extinctum Creſsis Epidaurius herbis
Reſtituit patriis Androgeona focis.
Myſus & Hæmonia iuuenis qua cuſpide vulnus
Senſerat, hac ipſa cuſpide ſenſit opem,
C Hoc ſi quis vitium poterit mihi demere, ſolus
Tantaleæ poterit tradere poma manu.
Dolia virgineis idem ille repleuerit vrnis,
Ne tenera aſsidua colla grauentur aqua.
Idem Caucaſea ſoluet de rupe Promethei
Brachia, & à medio pectore pellet auem.
Non hic herba valet: non hic nocturna Cytæis:
Non Perimedea gramina cocta manu.
Quippe vbi nec cauſſas, nec apertos cernimus ictus,
Vnde tamen veniant tot mala, cæca via eſt.
Non eget hic medicis, non lectis mollibus æger.
Huic nullum cœli tempus, & aura nocet.
Ambulat, & ſubito mirantur funus amici.

Sic eſt incautum quicquid habetur amor.
Quandocunque igitur vitam mea fata repoſcent,
Et breue in exiguo marmore nomen ero:
Mecœnas noſtræ ſpes inuidioſa iuuentæ,
Et vitæ & morti gloria iuſta meæ:
Si te forte meo ducet via proxima buſto,
Eſſeda cælatis ſiſte Britanna iugis.
Taliáque illacrimans muta iace verba fauillæ:
Huic miſero fatum dura puella fuit.

Pagina 635. QVI nullum tibi dicebas iam poſſe nocere,
Hæſiſti. cecidit ſpiritus ille tuus.
Vix vnum potes infelix requieſcere menſem,
Et turpis de te iam liber alter erit.
Liber eram, & vacuo quærebam viuere lecto.
At me compoſita pace feſellit Amor.
Quærebam ſicca ſi poſſet piſcis arena,
Nec ſolitus ponto viuere toruus aper,
Aut ego ſi poſſem ſtudiis vigilare ſeueris.
Differtur, nunquam tollitur vllus amor.
Ac veluti primo taurus detrectat aratra,
Mox venit adſueto mollis ad arua iugo:
Sic primo iuuenes trepidant in amore feroces,
Dehinc domiti poſt hæc æqua, & iniqua ferunt.
Turpia perpeſſus vates eſt vincla Melampus
Cognitus Iphicli ſubripuiſſe boues:
Quem non lucra, magis Pero formoſa coëgit,
Mox Amythaonia nupta futura domo.
Nec me tam facies, quamuis ſit candida, cepit.
Lilia non domina ſint magis alba mea:
Vt Mæotica nix minio ſi certet Hibero,
Vtque roſæ puro lacte natant folia:
Nec de more comæ per leuia colla fluentes,
Non oculi geminæ ſidera noſtra faces:
Nec ſi qua Arabio lucet bombyce puella.
Non ſum de nihilo blandus amator ego.
Quantum quod poſito formoſe ſaltat Iaccho,
Egit vt euantes dux Ariadna choros.
Et quantum, Æolio quum tentat carmina plectro,
Par Aganippeæ ludere docta lyra.
Et ſua quum antiquæ committit ſcripta Corinnæ,
Carminaque æquæuis non putat eſſe ſuis.
Num tibi naſcenti primis, mea vita, diebus
Aridus argutum ſternuit omen amor?
Hæc tibi contulerunt cæleſtia munera diui,
Hæc tibi: ne matrem forte dediſſe putes.
Non non humani ſunt partus talia dona.
Iſta decem menſes non peperere bona.
Gloria Romanis vna es tu rara puellis.
Romano accumbes prima puella loco.
Nec ſemper mecum Romana cubilia viſes.
Poſt Helenam hæc terris forma ſecunda redit.
Hac ego non mirer ſi flageret noſtra iuuentus.
Pulchrius hac fuerat, Troia, perire tibi.
Olim mirabar, quod tanti ad Pergama belli
Europe, atque Aſiæ cauſſa puella fuit.
Nunc, Pari, tu ſapiens, & tu, Menelae, fuiſti:
Tu, quia poſcebas: tu, quia lentus eras.
Digna quidem facies, pro qua vel obiret Achilles,
Vel Priamus. belli cauſſa probanda fuit.
Siquis vult fama tabulas anteire vetuſtas,
Hic dominam exemplo ponat in ante meam.
Siue illam Heſperiis, ſiue illam oſtendet Eois,
Vret & Eoos, vret & Heſperios.
Quur hæc in terris facies humana moratur?

A Iuppiter, ignoſco priſtina furta tua.
Fulua coma eſt, longaque manus, & maxima toto
Corpore: & incedit vel Ioue digna ſoror:
Aut quum Dulichias Pallas ſpatiatur ad aras,
Gorgonis anguiferæ pectus operta comis. Pagina 630.
Qualis & Iſchomache Lapithæ genus heroine
Centauris medio grata rapina mero:
Mercurio & ſanctis fertur Bœbeidos vndis
Virgineum Brimo compoſuiſſe latus.
Cedite iam, Diuæ, quas paſtor viderat olim
Idæis tunicas ponere verticibus.
Hanc vtinam faciem nolit mutare vetuſtas,
B Et ſi Cumææ ſæcula vatis aget.

MVLTA prius dominæ delicta queraris oportet, Pagina 637.
Sæpe roges aliquid, ſæpe repulſus eas:
Et ſæpe immeritos corrumpas dentibus vngues,
Et crepitum dubio ſuſcitet ira pede:
Nequicquam perfuſa meis vnguenta capillis.
Ibat & expenſo planta morata gradu.
Nam cui non ego ſum fallaci præmia vati?
Quæ mea non decies ſomnia verſat anus?
Hoſtis ſi quis erit nobis, amet ipſe puellas.
Gaudeat in puero ſi quis amicus erit.
Tranquillo tuta deſcendis flumine cymba.
C Quid tibi tam parui litoris vnda nocet?
Alter ſæpe vno mutat præcordia verbo.
Altera vix ipſo ſanguine mollis erit.

HOC verum eſt tota te ferri, Cynthia, Roma, Pagina 639.
Et non ignota viuere nequitia?
Hæc merui ſperare? dabis mihi, perfida, pœnas.
Et nobis Aquilo, Cynthia, ventus erit.
Inueniam tamen è multis fallacibus vnam,
Quæ fieri noſtro carmine nota velit:
Nec mihi tam duris inſultet moribus, & te
Vellicet. heu ſero flebis amata diu.
Nunc eſt ira recens, nunc eſt diſcedere tempus.
Si dolor abfuerit, crede, redibit amor.
D Non ita Carpathiæ variant Aquilonibus vndæ,
Nec dubio nubes vertitur atra Noto:
Quam facile irati verbo mutantur amantes.
Dum licet, iniuſto ſubtrahe colla iugo.
Nec tu non aliquid, ſed prima nocte dolebis.
Omne in amore malum, ſi patiare, leue eſt.
At tu per dominæ Iunonis dulcia iura
Parce tuis animis, vita, nocere tibi.
Non ſolum taurus ferit vncis cornibus hoſtem,
Verum etiam inſtanti læſa repugnat ouis.
Nec tibi periuro ſcindam de corpore veſtes,
Nec mea præcluſas fregerit ira fores:
Nec tibi connexos iratus carpere crines,
E Nec duris auſim lædere pollicibus.
Ruſticus hæc aliquis tam turpia prælia quærat,
Cuius non edera circumiere caput.
Scribam igitur quod non vnquam tua deleat ætas,
Cynthia forma potens, Cynthia verba leuis.
Crede mihi, quamuis contemnis murmura famæ,
Hic tibi pallori, Cynthia, verſus erit.

NON ita complebant Ephyreæ Laidos ædes, Pagina 642.
Ad cuius iacuit Græcia tota fores:
Turba Menandreæ fuerat nec Thaidos olim
Tanta, in qua populus luſit Erichthonius:
Nec quæ deletas potuit componere Thebas

Phryne tam multis facta beata viris.
Quinetiam falſos fingis tibi ſæpe propinquos.
Oſcula nec deſunt qui tibi iure ferant.
Me iuuenum facies pictæ, me nomina lædunt,
Me tener in cunis, & ſine voce puer:
Me lædit. ſi multa tibi dedit oſcula, mater.
Me ſoror, &, cum qua dormit, amica ſimul:
Omnia me lædent. timidus ſum. ignoſce timori.
Et miſer in tunica ſuſpicor eſſe virum.
Felix Admeti coniunx, & lectus Vlyſsis,
Et quæcunque viri fœmina limen amat.
Templa pudicitiæ quid opus ſtatuiſſe puellas,
Si cuiuis nuptæ quidlibet eſſe licet?
Quæ manus obſcœnas depinxit prima tabellas,
Et poſuit caſta turpia viſa domo:
Illa puellarum ingenuos corrupit ocellos,
Nequitiæque ſuæ noluit eſſe rudes.
Ah gemat in terris iſta qui protulit arte
Iurgia ſub tacita condita lætitia.
Non iſtis olim variabant tecta figuris,
Quum paries nullo crimine pictus erat.
Sed non immerito velauit aranea fanum,
Et mala deſertos occupat herba Deos.
Quos igitur tibi cuſtodes, quæ limina ponam,
Quæ nunquam ſupra pes inimicus eat?
Nam nihil inuitæ triſtis cuſtodia prodeſt:
Quam peccare pudet, Cynthia, tuta ſat eſt.

Pagina 643. GAVISA *eſt certe ſublatam Cynthia legem,*
Qua quondam edicta flemus vterque diu,
Ne nos diuideret. quamuis diducere amanteis
Non queat inuitos Iuppiter ipſe duos.
At magnus Cæſar, ſed magnus Cæſar in armis.
Deuicta gentes nil in amore valent.
Nam citius paterer caput hoc diſcedere collo,
Quam poſſem nuptæ perdere amore faces,
Aut ego tranſirem tua limina clauſa maritus
Reſpiciens vdis prodita luminibus.
Aut mea quum tales caneret tibi Cynthia ſomnos
Tibia, funeſta triſtior illa tuba.
Vnde mihi patriis gnatos præbere triumphis?
Nullus de noſtro ſanguine miles erit.
Quod ſi Romanæ comitarent caſtra puellæ,
Non mihi ſat magnus Caſtoris iret equus.
Hinc etenim tantum meruit mea gloria nomen,
Gloria ad hibernos lata Boryſthenidas.
Tu mihi ſola places. placeam tibi Cynthia ſolus:
Hic erit & patrio ſanguine pluris amor.
Vxor me nunquam, nunquam me ducet amica.
Semper amica mihi, ſemper & vxor eris.

Pagina 646. ERIPITVR *nobis iam pridem cara puella.*
Et tu me lacrimas fundere, amice, vetas?
Nullæ ſunt inimicitiæ, niſi amoris, acerbæ.
Ipſum me iugula, lenior hoſtis ero.
Poſſum ego in alterius poſitam ſpectare lacerto?
Nec mea dicetur, quæ modo dicta mea eſt?
His olim ignaros luctus populauit Achiuos,
Atridæ magno quum ſtetit alter amor.
His olim, vt fama eſt, vitiis ad prælia ventum eſt,
His Troiana vides funera principiis.
Aſpera Centauros eadem dementia iuſſit
Frangere in aduerſum pocula Pirithoum.
Cur exempla petam Graium? tu criminis auctor
Nutritus duro, Romule, lacte lupæ.

A *Tu rapere intactas docuiſti impune Sabinas.*
Per te nunc Romæ quodlibet audet amor.
Ille etiam abrepta deſertus coniuge Achilles
Ceſſare in tectis pertulit arma ſua.
Viderat ille fuga tractos in litore Achiuos,
Feruere & Hectorea Dorica caſtra face.
Viderat informem multa Patroclon arena
Porrectum, & ſparſas cæde iacere comas,
Omnia formoſam propter Briſeida paſſus.
Tantus in erepto ſæuit amore dolor.
At poſtquam ſera captiua eſt reddita pœna,
Fortem illum Hæmoniis Hectora traxit equis.
B *Inferior multo quum ſim vel Marte, vel armis,*
Mirum ſi de me iure triumphat amor?
Magni ſæpe duces, magni cecidere tyranni.
Et Thebæ ſteterunt, altáque Troia fuit.
Omnia vertuntur. certe vertuntur amores.
Vinceris, aut vincis: hæc in amore rota eſt.
Iſte quod eſt ego ſæpe fui. ſed forſit in hora Pagina 648.
Hoc ipſo eiecto carior alter erit.
Munera quanta dedi, vel qualia carmina feci?
Illa tamen nunquam ferrea dixit, amo.
Ergo iam multos nimium temerarius annos.
Improba, qui tulerim teque tuámque domum.
Ecquandone tibi liber ſum viſus? an vſque
In noſtrum iacies verba ſuperba caput?
C *Penelope poterat bis denos ſalua per annos*
Viuere, tam multis fœmina digna procis:
Coniugium falſa poterat differre Minerua,
Nocturno ſoluens texta diurna dolo:
Viſura & quamuis nunquam ſperaret Vlyſſem,
Illum expectando facta remanſit anus.
Necnon exanimem amplectens Briſeis Achillem,
Candida veſana verberat ora manu.
Et dominum lauit mœrens captiua cruentum,
" Appoſitum flauis in Simoenta vadis."
Fœdauitque comas. & tanti corpus Achillis,
Maximáque in parua ſuſtulit oſſa manu.
Quum tibi nec Peleus aderat, nec cærula mater,
Scyria nec viduo Deidamia toro.
D *Tunc igitur veris gaudebat Græcia natis.*
Tunc etiam felix inter & arma pudor.
At tu non vna potuiſti nocte vacare
Impia: non vnum ſola manere diem.
Quinetiam multo duxiſti pocula luxu.
Forſitan & de me verba fuere mala.
Hic etiam petitur, qui te prius ipſe reliquit.
Di faciant iſto capta fruare viro.
Hæc mihi vota tuam propter ſuſcepta ſalutem,
Quum capite hoc Stygiæ iam peterentur aquæ:
Et lectum flentes circumſtaremus amici.
Hic vbi tum, pro di, perfida, quiſve fuit?
Quid ſi longinquos retinerer miles ad Indos?
Aut mea ſi ſtaret nauis in Oceano?
E *Sed vobis facile eſt verba, & componere fraudes.*
Hoc vnum didicit fœmina ſemper opus,
Non ſic incerto mutantur flamine Syrtes,
Nec folia hiberno tam tremefacta Noto:
Quam cito fœminea non conſtat fœdus in ira,
Siue ea cauſſa grauis, ſiue ea cauſſa leuis.
Nunc quoniam iſta tibi placuit ſententia, cedam.
Tela precor pueri promite acuta magis.
Figite certantes, atque hanc mihi ſoluite vitam.
Sanguis erit vobis maxima palma meus.
Sic igitur prima moriere ætate, Properti.

Sed morere. interitu gaudeat illa tuo.
Exagitet noſtros manes, ſectetur & vmbras,
Inſultétque rogis, calcet & oſſa mea.
Quid? non Antigones tumulo Bœotius Hæmon
Corruit ipſe ſuo ſaucius enſe latus?
Et ſua cum miſera permiſcuit oſſa puellæ,
Qua ſine Thebanam noluit ire domum?
Sed non effugies. mecum moriaris oportet.
Hoc eodem telo ſtillet vterque cruor.
Quamuis iſta mihi mors eſt inhoneſta futura,
Mors inhoneſta quidem, tu moriere tamen.
Sidera ſunt teſtes, & matutina pruina,
Et furtim miſero ianua aperta mihi:
Te nihil in vita nobis acceptius vnquam.
Nunc quoque eris, quamuis ſis inimica mihi.
Nec domina vlla meo ponet veſtigia lecto.
Solus ero, quoniam non licet eſſe tuum.
Atque vtinam, ſi forte pios eduximus annos,
Ille vir in medio fiat amore lapis.

N*ON ob regna magis diris cecidere ſub armis*
Thebani, media non ſine matre, duces:
Quam, mihi ſi media liceat pugnare puella,
Mortem ego non fugiam morte ſubire tua.
Pagina 651. *Sed tempus luſtrare aliis Helicona choreis,*
Et campum Hæmonio iam dare tempus equo.
Iam libet & fortes memorare ad prælia turmas,
Et Romana mei dicere caſtra ducis.
Quod ſi deficiant vires, audacia certe
Laus erit. in magnis & voluiſſe, ſat eſt.
Aetas prima canat veneres, extrema tumultus.
Bella canam, quando ſcripta puella mea eſt.
Nunc volo ſubducto grauior procedere vultu.
Nunc aliam cutharam me mea Muſa docet.
Surge anima ex humili iam carmine, ſumite vires
Pierides. magni nunc erit oris opus.
Iam negat Euphrates equites poſt terga tueri
Parthorum, & Craſſos ſe tenuiſſe dolet.
India quin, Auguſte, tuo dat colla triumpho.
Et domus intacta te tremit Arabia.
Et, ſi qua extremis tellus ſe ſubtrahit oris,
Sentiet illa tuas poſtmodo capta manus.
Hæc ego caſtra ſequar, vates. tua caſtra canendo
Magnus ero. ſeruent hunc mihi fata diem.
Vt caput in magnis, vbi non eſt tangere, ſignis
Ponitur hic imos ante corona pedes:
Sic nos, nunc inopes laudis conſcendere carmen,
Pauperibus ſacris vilia thura damus.
Nondum etiam Aſcræos norunt mea carmina fontes,
Sed modo Permeſſi flumine lauit amor.
Pagina 651. *Scribant de te alij, vel ſis ignota licebit.*
Laudet qui sterili ſemina ponit humo.
Omnia, crede mihi, tecum vno munera lecto
Auferet extremi funeris atra dies.
Et tua tranſibit contemnens oſſa viator,
Nec dicet, Cinis hic, docta puella fuit.

Pagina 654. Q*VICVNQVE ille fuit, puerum qui pinxit amorẽ,*
Nonne putas miras hunc habuiſſe manus?
Hic primum vidit ſine ſenſu viuere amantes,
Et leuibus curis magna perire bona.
Idem non fruſtra ventoſas addidit alas,
Fecit & humano corde volare Deum:
Scilicet alterna quoniam iactamur in vnda,
Noſtráque non vllis permanet aura locis.
A *Et merito hamatis manus eſt armata ſagittis,*
Et pharetra ex humero Gnoſia vtroque iacet:
Ante ferit quoniam, tuti quam cernimus hoſtem,
Nec quiſquam ex illo vulnere ſanus abit.
In me tela manent, manet & puerilis imago.
Sed certe pennas perdidit ille ſuas:
Euolat è noſtro quoniam de pectore nuſquam,
Aſſiduuſque meo ſanguine bella gerit.
Quid tibi iucundum ſiccis habitare medullis?
Si pudor eſt, alio traiice tela tua.
Intactos iſto ſatius tentare veneno:
Non ego, ſed tenuis vapulat vmbra mea.
B *Quam ſi perdideris, quis erit qui talia cantet?*
Hæc mea Muſa leuis gloria magna tua eſt,
Quæ caput, & digitos & lumina nigra puellæ,
Et canit, vt ſoleant molliter ire pedes.

N*ON tot Achæmeniis armantur Suſa ſagittis,* Pagina 558.
Spicula quot noſtro pectore fixit Amor.
Hic me tam graciles vetuit contemnere Muſas,
Iuſſit & Aſcræum ſic habitare nemus.
Non vt Pieriæ quercus mea verba ſequantur,
Aut poſſim Iſmaria ducere valle feras:
Sed magis vt noſtro ſtupefiat Cynthia verſu.
Tunc ego ſim Inachio notior arte Lino.
C *Non ego ſum formæ tantum mirator honeſtæ:*
Nec ſi qua illuſtres fœmina iactat auos.
Me iuuat in gremio doctæ legiſſe puellæ,
Auribus & puris ſcripta probaſſe mea.
Hæc vbi contigerint, populi confuſa valeto
Fabula. nam domina iudice tutus ero.
Quæ ſi forte bonas ad pacem verterit aures,
Poſſum inimicitias tunc ego ferre Iouis.
Quandocunque igitur noſtros mors claudet ocellos;
Accipe quæ ſerues funeris acta mei.
Nec mea tunc longa ſpatietur imagine pompa,
Nec tuba ſit fati vana querela mei.
Nec mihi tum fulcro ſternatur lectus eburno,
Nec ſit in Attalico mors mea nixa toro.
D *Deſit odoriferis ordo mihi lancibus. adſint*
Plebes paruæ funeris exequiæ.
Sat ſit magna mei ſi tres ſint pompa libelli:
Quos ego Perſephonæ maxima dona feram.
Tu vero nudum pectus lacerata ſequare,
Nec fueris nomen laſſa vocare meum.
Oſculáque in gelidis pones ſuprema labellis,
Quum dabitur Syrio munere plenus onyx.
Deinde vbi ſuppoſitus cinerem me fecerit ardor,
Accipiat manes paruula teſta meos:
Et ſit in exiguo laurus ſuperaddita buſto,
Quæ tegat extincti funeris vmbra locum.
Et duo ſint verſus, Qui nunc iacet horrida puluis,
E *Vnius hic quondam ſeruus Amoris erat.*
Nec minus hæc noſtri noteſcet fama ſepulchri,
Quam fuerant Phthij buſta cruenta viri.
Tu quoque, ſi quando venies ad fata; memento
Hoc iter ad lapides cana venire meos.
Interea caue ſis nos aſpernata ſepultos.
Non nihil ad verum conſcia terra ſapit.
Atque vtinam primis animam me ponere cunis
Iuſſiſſet quæuis de tribus vna ſoror.
Nam quo tam dubiæ ſeruetur ſpiritus horæ?
Neſtoris eſt viſus poſt tria ſæcla cinis.
Quis tam longæuæ meminiſſet fata ſenectæ
Gallicus Iliacis miles in aggeribus?

Non ille Antilochi vidiſſet corpus humi ri.
Diceret aut, O mors cur mihi ſera venis?
Tu tamen amiſſo non unquam flebis amico.
Fas eſt præteritos ſemper amare viros.
Teſtis, qui niueum quondam percuſſit Adonem
Venantem Idalio vertice durus aper.
Illis formoſum lauiſſe paludibus, illuc
Diceris effuſa tu Venus iſſe coma.
Sed fruſtra mutos reuocabis, Cynthia, manes.
Nam mea quid poterunt oſſa minuta loqui?

Pagina 660. NON ita Dardanio gauiſus Atrida triumpho eſt,
Quum caderent magnæ Laomedontis opes:
Nec ſic errore exacto lætatus Vlyſſes,
Quum tetigit caræ litora Dulichiæ:
Nec ſic Electra, ſaluum quum aſpexit Oreſtem,
Cuius falſa tenens fleuerat oſſa ſoror:
Nec ſic incolumen Minois Theſea vidit,
Dædaleum lino quum duce rexit iter:
Quanta ego præterita collegi gaudia nocte:
Immortalis ero, ſi altera talis erit.
At dum demiſſis ſupplex ceruicibus ibam,
Dicebar ſicco vilior eſſe lacu.
Nec mihi iam faſtus opponere quæris iniquos,
Nec mihi plorantj lenta ſedere poteſt.
Atque vtinam non tam ſero mihi nota fuiſſet
Conditio. cineri nunc medicina datur.
Ante pedes cæcis lucebat ſemita nobis.
Scilicet inſano nemo in amore videt.
Hoc ſenſi prodeſſe magis. contemnite amantes.
Sic hodie veniet, ſi qua negauit heri.
Pulſabant alij fruſtra, dominámque vocabant.
Mecum habuit poſitum lenta puella caput.
Hæc mihi deuictis potior victoria Parthis.
Hæc ſpolia, hæc reges, hæc mihi currus erunt.
Magna ego dona tua figam, Cytherea, columna,
Taléque ſub noſtro munere carmen erit:
Has pono ante tuam tibi, diua, Propertius ædem
Exuuias tota nocte receptus amans.
Nunc ad te, mea lux, veniat mea litore nauis
Seruata, an mediis ſidat onuſta vadis,
(Quod, ſi forte aliqua nobis mutabere culpa)
Veſtibulum iaceam mortuus ante tuum.

Pagina 662. O ME felicem; ô nox mihi candida, & ô tu
Lectule deliciis facte beate meis.
Quam multa appoſita narramus verba lucerna?
Quantáque ſublato lumine rixa fuit?
Nam modo nudatis mecum eſt luctata papillis.
Interdum tunica duxit operta moram.
Illa meos ſomno laſſos patefecit ocellos
Ore ſuo, & dixit, ſiccine lente iaces?
Quam vario amplexu mutamus brachia? quantum
Oſcula ſunt labris noſtra morata tuis?
Non iuuat in cæco venerem committere motu.
Si neſcis, oculi ſunt in amore duces.
Ipſe Paris nuda fertur periſſe Lacæna,
Cum Menelæo ſurgeret e thalamo.
Nudus & Endimion Phœbi cepiſſe ſororem
Dicitur, & nudæ concubuiſſe deæ.
Quod ſi pertendens animo veſtita cubaris,
Sciſſa veſte meas experiere manus.
Quinetiam ſi me vlterius prouexerit ira,
Oſtendes matri brachia læſa tuæ.
Nec dum inclinatæ prohibent te ludere mammæ.

A Viderit hoc, ſiquis iam peperiſſe putet.
Dum nos fata ſinunt, oculos ſatiemus amore.
Nox tibi longa venit, nec reditura dies.
Atque vtinam hærentes ſic nos vincire catena
Velles, vt nunquam ſolueret vlla dies.
Exemplo iunctæ ſic ſint in amore columbæ,
Maſculus & totum fœmina coniugium.
Errat, qui finem veſani quærit amoris.
Verus amor nullum nouit habere modum.
Terra prius falſo partu deludet arantes,
Et citius nigros Sol agitabit equos:
Fluminàque ad caput incipient reuocare liquores,
B Aridus & ſicco gurgite piſcis erit:
Quam poſſim noſtros alio transferre calores.
Huius ero viuus, mortuus huius ero.
Quod mihi ſi tecum tales concedere noctes
Illa velis, vitæ longus & annus erit.
Si dabit hæc multas, ſiam immortalis in illis.
Nocte vna quiuis vel Deus eſſe poteſt.
Qualem ſi cuncti vellent decurrere vitam,
Et preſſi multo membra iacere mero:
Non ferrum crudele neque eſſet bellica nauis,
Nec noſtra Actiacum verteret oſſa mare.
Nec toties propriis circum oppugnata triumphis,
Laſſa foret crines ſoluere Roma ſuos.
C Hæc certe merito poterunt laudare minores.
Læſerunt nullos pocula noſtra Deos.
Tu modo, dum licet, hunc fructum ne deſere vitæ.
Omnia ſi dederis oſcula, pauca dabis.
Ac veluti folia arentes liquere corollas,
Quæ paſſim calathis ſtrata natare vides:
Sic nobis, qui nunc magnum ſperamus amantes,
Forſitan includet craſtina fata dies.

PRÆTOR ab Illyricis venit modo, Cynthia, terris, Pagina 664.
Maxima præda tibi, maxima cura mihi.
Non potuit ſaxo vitam poſuiſſe Cerauno.
Ah, Neptune, tibi qualia dona darem.
Nunc ſine me plena fiunt conuiuia menſa.
D Nunc ſine me tota ianua nocte patet.
Quare ſi ſapis, oblatas ne deſere meſſes:
Et ſtolidum pleno vellere carpe pecus,
Deinde vbi conſumpto reſtabit munere pauper,
Dic alias iterum nauiget Illyrias.
Cynthia non ſequitur faſces, nec curat honores.
Semper amatorum ponderat illa ſinus.
At tu nunc noſtro, Venus ô, ſuccurre dolori,
Rumpat vt aſſiduis membra libidinibus.
Ergo muneribus quiuis mercatur amorem?
Iuppiter, indigna merce puella perit,
Semper in Oceanum mittit me quærere gemmas,
Et iubet ex ipſa tollere dona Tyro.
E Atque vtinam Romæ nemo eſſet diues, & ipſe
Graminea poſſet dux habitare caſa.
Nunquam venales eſſent ad munus amicæ,
Atque vna fieret cana puella domo.
Non quia ſeptenas noctes ſeiuncta cubaris,
Candida tam fœdo brachia fuſa viro:
Non quia peccaris teſtor te, ſed quia vulgo
Formoſis leuitas ſemper amica fuit.
Barbarus excuſſis agitat veſtigia lumbis,
Et ſubito felix nunc mea regna tenet.
Aſpice quid donis Eriphyla inuenit amaris,
Arſeris & quantis nupta Creuſa malis.
Nulláne ſedabit noſtros iniuria fletus?

An

An dolor hic vitiis neſcit abeſſe ſuis?
Tot iam abiere dies, quum me nec cura theatri,
Nec tetigit campi, nec mea Muſa iuuat.
Ah pudeat certe, pudeat: niſi forte, quod aiunt,
Turpis amor ſurdis auribus eſſe ſolet.
Cerne ducem, modo qui fremitu compleuit inani
Actia damnatis æquora militibus.
Hunc infamis amor verſis dare terga carinis
Iuſſit, & externo quærere in orbe fugam.
Cæſaris hæc virtus, & gloria Cæſaris hæc eſt.
Illa qua vicit, condidit arma manu.
Sed quaſcumque tibi veſtes, quoſcumque ſmaragdos,
Quóſve dedit flauo lumine chryſolithos:
Hæc videam rapidas in vanum ferre procellas.
Quæ tibi terra, velim, quæ tibi fiat aqua.
Non ſemper placidus periuros ridet amantes
Iuppiter, & ſurda negligit aure preces.
Vidiſtin' toto ſonitus percurrere cœlo?
Fulminàque æthærea deſiluiſſe domo?
Non hæc Pleiades faciunt, neque aquoſus Orion.
Nec ſic de nihilo fulminis ira cadit.
Periuras tunc ille ſolet punire puellas,
Deceptus quoniam fleuit & ipſe Deus.
Quare ne tibi ſit tanti Sidonia veſtis:
Vt timeas, quoties nubilus auſter erit.
Pagina 667. *Mentiri noctem, promiſſis ducere amantem,*
Hoc erit infectas ſanguine habere manus.
Horum ego ſum vates, quoties deſertus amaras
Expleui noctes, fractus vtroque toro.
Vel tu Tantalea moueare ad flumina ſorte,
Vt liquor arenti fallat ab ore ſitim,
Vel tu Siſyphios licet admirere labores,
Difficile vt toto monte volutet onus:
Durius in terris nihil eſt quod viuat amante,
Nec, modo ſi ſapias, quod minus eſſe velis.
Quem modo felicem inuidia admirante ferebant,
Nunc decimo admittor vix ego quoque die.
Nunc iacere è duro corpus iuuat, impia, ſaxo,
Sumere & in noſtras trita venena manus.
Nunc licet in triuiis ſicca requieſcere Luna,
Aut per rimoſas mittere verba fores.
Quod quamuis ita ſit, dominam mutare cauebo.
Tum flebit, quum in me ſenſerit eſſe fidem.

Pagina 669. A*SSIDVÆ multis odium peperere querelæ.*
Frangitur in tacito fœmina ſæpe viro.
Siquid vidiſti, ſemper vidiſſe negato.
Aut ſi quid doluit forte, dolere nega.
Quin ego deminuo curam, quod ſæpe Cupido
Huic malus eſſe ſolet, cui bonus ante fuit.
Quid ſi iam canis ætas mea caneret annis?
Et faceret ſciſſas languida ruga genas?
At non Tithoni ſpernens Aurora ſenectam
Deſertum Eoa paſſa iacere domo eſt.
Illum ſæpe ſuis decedens fouit in vlnis,
Quam prius abiunctos ſedula lauit equos.
Illum ad vicinos quum amplexa quieſceret Indos,
Maturos iterum eſt queſta redire dies,
Illa Deos, currum conſcendens, dixit iniquos:
Inuitum & terris præſtitit officium:
Cui maiora ſenis Tithoni gaudia viui,
Quam grauis amiſſo Memnone luctus erat.
Cum ſene non puduit talem dormire puellam,
Et canæ toties oſcula ferre comæ.
At tu etiam iuuenem odiſti me perfida, quum ſis

A *Ipſa anus haud longa curua futura die.*
Quum tibi nec frater, nec ſit tibi filius vllus:
Frater ego & tibi ſim filius vnus ego.
Nunc etiam infectos demens imitare Britannos,
Ludis & externo tincta nitore caput.
An ſi cæruleo quædam ſua tempora fuco
Tinxerit, idcirco cærula forma bona eſt?
Vt natura dedit, ſic omnis recta figura.
Turpis Romano Belgicus ore color.
Illi ſub terris fiant mala multa puellæ,
Quæ mentita ſuas vertit inepta comas.
De me, mi certe poteris formoſa videri,
Mi formoſa ſatis ſi modo ſæpe venis.
B *Ipſe tuus ſemper tibi ſit cuſtodia lectus,*
Nec nimis ornata fronte ſedere velis.
Credam ego narranti, noli committere, famæ.
Et terram rumor tranſilit, & maria.

E*TSI me inuito diſcedis, Cynthia, Roma,* Pagina 672.
Lætor, quod ſine me deuia rura colis.
Nullus erit caſtis iuuenis corruptor in agris,
Qui te blanditiis non ſinit eſſe probam:
Nulla neque ante tuas orietur rixa feneſtras,
Nec tibi clamatæ ſomnus amarus erit.
Sola eris, & ſolos ſpectabis, Cynthia, montes,
Et pecus, & fines pauperis agricolæ.
C *Illic te nulli poterunt corrumpere ludi:*
Fanáque peccatis plurima cauſſa tuis.
Illic aſſidue tauros ſpectabis arantes,
Et vitem doctam ponere falce comas.
Atque ibi rara feres inculto thura ſacello,
Hædus vbi agreſtes corruet ante focos.
Protinus & nuda choreas imitabere ſura,
Omnia ab externo ſint modo tuta viro.
Ipſe ego venabor. iam nunc me ſacra Dianæ
Suſcipere, & Veneri ponere vota iuuat.
Incipiam captare feras, & reddere pinu
Cornua, & audaces ipſe monere canes:
Non tamen vt vaſtos auſim tentare leones,
Aut celer agreſtes comminus ire ſues.
D *Hæc igitur mihi ſit lepores audacia molles*
Excipere, & stricto figere auem calamo:
Qua formoſa ſuo Clitumnus flumina luco
Integit, & niueos abluit vnda boues.
Tu quoties aliquid conabere, vita, memento
Venturum paucis me tibi luciferis.
Sic me nec ſolæ poterunt auertere ſiluæ,
Nec vaga muſcoſis flumina fuſa iugis:
Quin ego in aſſidua mutem tua nomina lingua.
Abſenti nemo non nocuiſſe velit.

Q*VID fles abducta grauius Briſeide? quid fles* Pagina 673.
Anxia captiua triſtius Andromacha?
Quidve mea de fraude Deos, veſana, fatigas?
E *Quid quereris noſtram ſic cecidiſſe fidem?*
Non tam nocturna volucris funeſta querela
Attica Cecropiis obſtrepit in foliis:
Nec tantum Niobe bis ſex ad buſta ſuperba
Sollicito lacrimas depluit à Sipylo.
Me licet æratis adſtringant brachia nodis,
Sint mea vel Danaes condita membra domo:
In te ego & æratas rumpam, mea vita, catenas,
Ferratam Danaes tranſiliámque domum.
De te, quodcunque ad ſurdas mihi dicitur aures,
Tu modo ne dubita de grauitate mea.

c

Oſſa tibi iuro per matris, & oſſa parentis:
(Si fallo, cinis heu ſit mihi vterque grauis)
Me tibi ad extremas manſurum, vita, tenebras.
Ambos vna fides auferet, vna dies.
Quod ſi nec nomen, nec me tua forma teneret,
Poſſet ſeruitium mite tenere tuum.
Septima iam plenæ deducitur orbita Lunæ:
Quum de me, & de te compita nulla tacent.
Interea nobis non nunquam ianua mollis,
Non nunquam lecti copia facta tui.
Nec mihi muneribus nox vlla eſt empta beatis.
Quicquid eram, hoc animi gratia magna tui.
Quum te iam multi peterent, tu me vna petiſti.
Poſſum ego naturæ non meminiſſe tuæ?
Tunc me vel tragicæ vexetis Erynnies, & me
Inferno damnes, Æace, iudicio:
Atque inter Tityi volucres mea pœna vagetur,
Tumque ego Siſyphio ſaxa labore geram.
Nec tu ſupplicibus me ſis venerata tabellis.
Vltima talis erit, quæ mea prima fides.
Hoc mihi perpetuo ius eſt, quod ſolus amator
Nec cito deſiſto, nec temere incipio.

Pagina 674.
AH quantum de me Panthi tibi pagina finxit,
Tantum illi Pantho ne ſit amica Venus.
Sed tibi iam videor Dodona verior augur.
Vxorem ille tuus pulcher amator habet.
Tot noctes periere. nihil pudet? aſpice cantat
Liber. tu nimium credula ſola iaces.
Et nunc inter eos tu ſermo es. te ille ſuperbus
Dicit ſe inuito ſæpe fuiſſe domi.
Diſpeream, ſi quicquam aliud, quam gloria de te
Quæritur. has laudes ille maritus habet.
Colchida ſic hoſpes quondam decepit Iaſon.
Eiecta eſt, tenuit námque Creuſa domum.
Sic à Dulichio iuuene eſt eluſa Calypſo.
Vidit amatorem pandere vela ſuum.
Ah nimium faciles aurem præbere puellæ,
Diſcite deſertæ non temere eſſe bonæ.
Huic quoque, qui reſtat, iam pridem quæritur alter,
Experta in primo ſtulta cauere potes.
Nos quocunque loco, nos omni tempore tecum
Siue ægra pariter, ſiue valente ſumus.

Pagina 677.
SCIS here mi multas pariter placuiſſe puellas,
Scis mihi, Demophoon, multa venire mala.
Nulla meis fruſtra luſtrantur compita plantis,
O nimis exitio nata theatra meo.
Siue aliquis molli diducit candida geſtu
Brachia, ſeu varios incinit ore modos.
Interea noſtri quærunt ſibi vulnus ocelli.
Candida non tecto pectore ſiqua ſedet.
Siue vagi crines puris in frontibus errant,
Indica quos medio vertice gemma tenet.
Quæ ſi forte aliquid vultu mihi dura negauit.
Frigida de tota fronte cadebat aqua.
Quæris, Demophoon, cur ſim tam mollis in omnes?
Quod quæris, quare non habet vllus amor?
Cur aliquis ſacris laniat ſua brachia cultris?
Et Phrygis inſanos caditur ad numeros?
Vnicuique dedit vitium natura creato.
Mi fortuna aliquid ſemper amare dedit.
Me licet & Thamyræ cantoris fata ſequantur,
Nunquam ad formoſas, inuide, cæcus ero.
Sed, tibi ſi exiles videor tenuatus in artus,

A Falleris. haud vnquam eſt culta labore Venus.
Percontere licet. ſæpe eſt experta puella
Officium tota nocte valere meum.
Iuppiter Alcmenæ geminas requieuerat arctos,
Et cœlum noctu bis ſine rege fuit.
Nec tamen idcirco languens ad fulmina venit.
Nullus amor vires eripit ipſe ſuas.
Quid? quum è complexu Briſeidos iret Achilles,
Num fugere minus Theſſala tela Phryges?
Quid? ferus Andromachæ lecto quum ſurgeret Hector,
Bella Mycenææ non timuere rates?
Ille vel hic claſſes poterat, vel perdere muros,
B Hic ego Pelides, hic ferus Hector ego.
Aſpice vti cœlo modo Sol, modo Luna miniſtret.
Sic etiam nobis vna puella parum eſt.
Altera me cupidis teneat, foueátque lacertis,
Altera ſi quando non ſinit eſſe locum.
Aut ſi forte irata meo ſit facta miniſtro,
Vt ſciat eſſe aliam, quæ velit eſſe mea.
Nam melius duo defendunt retinacula nauem,
Tutius & geminos anxia mater alit.
Aut ſi es dura, nega: ſin es non dura, venito.
Quid iuuat in nullo pondere verba loqui?
Hic vnus dolor eſt ex omnibus acer amanti,
Speranti ſubito ſi qua venire negat.
C Quanta illum toto verſant ſuſpiria lecto,
Quum recipi, quem non nouerit illa, vetat?
Et rurſum puerum quærendo audita fatigat
Quem quæ ſcire timet, quærere plura iubet.
Cui fuit indocto fugienda hæc ſemita vulgi, Pagina
Ipſa petita lacu nunc mihi dulcis aqua eſt. 679.
Ingenuus quiſquam alterius dat munera ſeruo,
Vt commiſſa ſuæ verba ferat dominæ?
Et quærit toties, quænam nunc porticus illam
Integit? & campo quo mouet illa pedes?
Deinde vbi pertuleris quos dicit fama labores
Herculis, vt ſcribat muneris ecquid habes?
Et modo pauonis cauda flabella ſuperba,
Et manibus dura frigus habere pila:
D Et cupit iratum talos me poſcere eburnos,
Quæque nitent Sacra vilia dona via.
Ah peream, ſi me iſta mouent diſpendia: verum
Fallaci dominæ iam pudet eſſe iocum.
Cernere vti poſſis vultum cuſtodis amari,
Captus & immunda ſæpe latere caſa,
Quam care ſemel in toto nox vertitur anno?
Ah pereant, ſi quos ianua clauſa iuuat.
Contra reiecto quæ libera vadit amictu,
Cuſtodum & nullo ſepta timore, placet.
Cui ſæpe immundo Sacra conteritur via ſocco,
Nec ſinit eſſe moram, ſi quis adire velit,
Differet hæc nunquam, nec poſcet garrula, quæ te
E Aſtrictus ploret ſæpe dediſſe pater.
Nec dicet, timeo, propera iam ſurgere, quæſo:
Infelix. hodie vir mihi rure venit.
Et quas Euphrates, & quas mihi miſit Orontes
Me capiant. nolim furta pudica tori.
Libertas quoniam nulli iam reſtat amanti,
Nullus liber erit, ſi quis amare volet:
Tu loqueris, quum ſis iam noto fabula libro: Pagina
Et tua ſit toto Cynthia lecta foro? 682.
Cui non his verbis aſpergat tempora ſudor
Aut pudor ingenuus, aut reticendus amor?
Quod ſi tam facilis ſpiraret Cynthia nobis,
Non ego nequitiæ dicerer eſſe caput.

Nec ſic per totam infamis traducerer vrbem:
Vreret & quamuis nomine, verba darem.
Quare ne tibi ſit mirum me quærere viles.
Parcius infamant. num tibi cauſſa leuis?
Pagina 682. HOC erat in primis quod me gaudere iubebas?
Tam te formoſam non pudet eſſe leuem?
Vna aut altera nox nondum eſt in amore peracta,
Et dicor lecto iam grauis eſſe tuo.
Me modo laudabas, & carmina noſtra legebas.
Ille tuus pennas tam cito vertit amor?
Contendat mecum ingenio, contendat & arte,
In primis vna diſcat amare domo:
Si libitum tibi erit, Lernæas pugnet ad hydras,
Et tibi ab Heſperio mala dracone ferat:
Tetra venena libens, & naufragus ebibat vndas,
Et nunquam pro te deneget eſſe miſer:
(Quos vtinam in nobis, vita, experiare labores)
Iam tibi de timidis iſte proteruus erit,
Qui nunc ſe in tumidum iactando venit honorem.
Diſsidium vobis proximus annus erit.
Dura eſt, quæ multis ſimulatum ducit amorem,
Et ſe plus vni ſi qua parare poteſt.
At me non ætas mutabit tota Sibyllæ,
Non labor Alcidæ, non niger ille dies.
Tu mea compones, & dices, Oſſa, Properti,
Hæc tua ſunt. eheu tu mihi certus eras.
Certus eras eheu, quamuis nec ſanguine auito
Nobilis, & quamuis non ita diues eras.
Nil ego non patiar. nunquam me iniuria mutat.
Ferre ego formoſam nullum onus eſſe puto.
Credo ego, non paucos iſta periiſſe figura.
Credo ego, ſed multos non habuiſſe fidem.
Paruo dilexit ſpatio Minoida Theſeus,
Phyllida Demophoon: hoſpes vterque malus.
Iam tibi Iaſonia nota eſt Medea carina,
Et modo ſeruato ſola relicta viro.
Noli nobilibus, noli conferre beatis.
Vix venit, extremo qui legat oſſa die.
Ii tibi nos erimus. ſed tu potius, precor, vt me
Demiſsis plangas pectore nuda comis.
Vnica nata meo pulcherrima cura dolori,
Pagina 685. Excludit quoniam ſors mea, ſæpe veni.
Iſta meis fiet notiſsima forma libellis,
Calue, tua venia: pace, Catulle, tua.
Miles depoſitis annoſus ſecubat armis,
Grandæuique negant ducere aratra boues:
Putris & in vacua requieſcit nauis arena,
Et vetus in templo bellica parma vacat.
At me ab amore tuo deducet nulla ſenectus,
Siue ego Tithonus, ſiue ego Neſtor ero.
Et ſi ſæcla forent, antiquis grata puellis
Eſſem ego, quod nunc tu: tempore vincor ego.
Non tamen iſta meos mutabunt ſæcula mores.
Vnuſquiſque ſua nouerit ire via.
Nonne fuit ſatius duro ſeruire tyranno?
Et gemere in tauro, ſæue Perille, tuo?
Gorgonis & ſatius fuit obdureſcere vultu?
Caucaſias etiam ſi pateremur aues?
Sed tamen obſcura teritur rubigine mucro
Ferreus, & paruo ſæpe liquore ſilex.
At nullo de me teritur ſub limine amor, qui
Reſtat: & immerita ſuſtinet aure minas.
Vltro contemtus rogat, & peccaſſe fatetur
Læſus, & inuitis ipſe redit pedibus.
Tu quoque qui pleno faſtus aſſumis amore

A Credule, nulla diu fœmina pondus habet.
An quiſquam in mediis perſoluit vota procellis,
Quum ſæpe in portu fracta carina natet?
Aut prius infecto depoſcit præmia curſu,
Septima quam metam triuerit ante rota?
Mendaces ludunt flatus in amore ſecundi.
Si qua venit ſero, magna ruina venit.
Tu tamen interea, quamuis te diligat illa,
In tacito cohibe gaudia clauſa ſinu.
Namque in amore ſuo ſemper ſua maxima cuique
Neſcio quo pacto verba nocere ſolent.
Quamuis te perſæpe vocet, ſemel ire memento.
Inuidiam quod habet, non ſolet eſſe diu.
B At vos, qui officia in multos reuocatis amores,
Quantum ſic cruciat lumina veſtra dolor.
Vidiſtis pleno teneram candore puellam:
Vidiſtis fuſco. ducit vterque color.
Vidiſtis quandam Argiua prodire figura:
Vidiſtis noſtras. vtraque forma rapit.
Illáque plebeio, vel ſit ſandicis amictu:
Hæc atque illa mali vulneris vna via eſt.
Quum ſatis vna tuis inſomnia portet ocellis,
Vna ſit & cuiuis fœmina multa mala.
VIDI te in ſomnis fracta, mea vita, carina Pagina 689.
Ionio laſſas ducere rore manus,
Et quæcunque in me fueras mentita, fateri:
C Nec iam humore graues tollere poſſe comas.
Qualem purpureis agitatam fluctibus Hellen,
Aurea quam molli tergore vexit ouis.
Quam timui ne forte tuum mare nomen haberet,
Atque tua labens nauita fleret aqua.
Quæ tum ego Neptuno, quæ tum cum Caſtore fratri,
Quæque tibi excepi tum Dea Leucothoe?
At tu vix primas extollens gurgite palmas
Sæpe meum nomen iam peritura vocas.
Quod ſi forte tuos vidiſſet Glaucus ocellos,
Eſſes Ionij facta puella maris.
Et tibi præ inuidia Nereides increpitarent,
Candida Niſæe, cærula Cymothoe.
Sed tibi ſubſidio delphinum currere vidi,
D Qui, puto, Arionium vexerat ante lyram.
Iamque ego conabar ſummo me mittere ſaxo,
Quum mihi diſcuſsit talia viſa metus.
Nunc admirentur, quod tam mihi pulchra puella
Seruiat, & tota dicar in vrbe potens.
Non, ſi Cambyſæ redeant, & flumina Crœſi,
Dicat: De noſtro ſurge poëta toro.
Nam mea quum recitat, dicit ſe odiſſe beatos.
Carmina tam ſancte nulla puella colit.
Multum in amore fides, multum conſtantia prodeſt.
Qui dare multa poteſt. multa & amare poteſt.
Seu mare per longum mea cogitet ire puella,
Hanc ſequar, & fidos vna aget aura duos.
Vnum litus erit ſopitis, vnaque tecto
E Arbor, & ex vna ſæpe bibemus aqua.
Et tabula vna duos poterit componere amantes.
Prora cubile mihi, ſeu mihi puppis erit.
Omnia perpetiar, ſæuus licet vrgeat Eurus,
Veláque in incertum frigidus Auſter agat.
Quicunque & venti miſerum vexaſtis Vlyſſem,
Et Danaum Euboico litore mille rates:
Et qui mouiſtis duo litora, quum rudis Argus
Dux erat ignoto miſſa columba mari.
Illa meis tantum non vnquam deſit ocellis,
Incendat nauem Iuppiter ipſe licet.

Certe iſdem nudi pariter iactabimur oris,
Me licet vnda ferat, te modo terra tegat.
Sed non Neptunus tanto crudelis amori,
Neptunus fratri par in amore Ioui.
Teſtis Amymone, latices quum ferret in arvis
Compreſſa, & Lerne pulſa tridente palus.
Iam Deus amplexu votum perſoluit. at illi
Aurea diuinas vrna profudit aquas.
Crudelem & Boream rapta Orithyia negauit.
Hic Deus & terras & maria alta domat.
Crede mihi, nobis miteſcet Scylla, nec vnquam
Alternante vorans vaſta Charybdis aqua.
Ipſáque ſidera erunt nullis obſcura tenebris.
Purus & Orion, purus & Hædus erit,
Quod mihi ſi ponenda tuo ſit corpore vita,
Exitus hic nobis non inhoneſtus erit.
Pagina 690. *At vos incertam mortales funeris horam*
Quæritis, & qua ſit mors aditura via:
Quæritis & cælo Phœnicum inuenta ſereno,
Quæ ſit ſtella homini commoda, quæque mala:
Seu pedibus Parthos ſequimur, ſeu claſſe Britannos:
Et maris & terræ cæca pericla viæ.
Rurſus & obiectum fletis caput eſſe tumultum,
Quum Mauors dubias miſcet vtrinque manus.
Præterea domibus flammam, domibúſque ruinam:
Neu ſubeant labris pocula nigra tuis.
Solus amans nouit, quando periturus, & à qua
Morte. neque hic Boreæ flabra, neque arma timet.
Iam licet & Stygia ſedeat ſub arundine remex,
Cernat & infernæ triſtia vela ratis:
Si modo clamantis reuocauerit aura puellæ,
Conceſſum nulla lege redibit iter.
Pagina 694. IVPPITER *affectæ tandem miſerere puellæ.*
Tam formoſa tuum mortua crimen erit.
Venit enim tempus, quo torridus æſtuat aer,
Incipit & ſicco feruere terra cane.
Sed non tam ardoris culpa eſt, neque crimina cæli:
Quam toties ſanctos non habuiſſe Deos.
Hoc perdit miſeras, hoc perdidit ante puellas.
Quicquid iurarunt, ventus, & vnda rapit.
Num ſibi collatam doluit Venus illa peræque
Præ ſe formoſis inuidioſa Dea eſt.
An contempta tibi Iunonis templa Pelaſgæ?
Palladis aut oculos auſa negare bonos?
Semper, formoſæ, non noſtis parcere verbis.
Hoc tibi lingua nocens, hoc tibi forma dedit.
Sed tibi vexatæ per multa pericula vitæ,
Extremo veniet mollior hora die.
Io verſa caput primos mugiuerat annos:
Nunc Dea, quæ Nili flumine vacca bibit.
Ino etiam prima terras ætate vagata eſt.
Hanc miſer implorat nauita Leucothoen.
Andromede monſtris fuerat deuota marinis.
Hæc eadem Perſei nobilis vxor erat.
Calliſto Arcadios errauerat vrſa per agros.
Hæc nocturna ſuo ſidere vela regit.
Quod ſi forte tibi properarint fata quietem,
Illa ſepulturæ fata beata tuæ,
Narrabis Semelæ quo ſit formoſa periclo,
Credet & illa ſuo docta puella malo.
Et tibi Mæonias inter Heroidas omnes
Primus erit nulla non tribuente locus.
Nunc vtcunque potes fato gere ſaucia morem.
Et Deus, & durus vertitur ipſe dies.
Hoc tibi vel poterit coniux ignoſcere Iuno,
A *Frangitur & Iuno, ſi qua puella perit.*
Deficiunt magico torti ſub carmine rhombi,
Et iacet extincto laurus aduſta foco.
Et iam Luna negat toties deſcendere cælo,
Nigráque funeſtum concinit omen auis.
Vna ratis fati noſtros portabit amores
Cærula ad infernos velificata lacus.
Si non vnius, quæſo miſerere duorum.
Viuam, ſi viuet: ſi cadet illa, cadam.
Pro quibus optatis ſacro me carmine damno:
Scribam ego, Per magnum eſt ſalua puella Iouem.
Ante tuóſque pedes illa ipſa adoperta ſedebit,
B *Narrabitque ſedens longa pericla ſua.*
Hæc tua, Perſephone, maneat clementia, nec tu
Perſephones coniux ſæuior eſſe velis.
Sunt apud infernos tot millia formoſarum,
Pulchra ſit in ſuperis ſcilicet illa locis.
Vobiſcum eſt Iope, vobiſcum candida Tyro,
Vobiſcum Europe, nec proba Paſiphae:
Et quot Iona tulit, vetus & quod Achaia formas,
Et Thebæ, & Priami diruta regna ſenis:
Et quæcunque erat in numero Romana puella,
Occidit. has omnes ignis auarus habet.
Nec forma æternum, aut cuiquam eſt fortuna perennis.
Longius, aut propius mors ſua quenque manet.
C *Tu quoniam es, mea lux, magno dimiſſa periclo,*
Munera Dianæ debita redde choros.
Redde etiam excubias diuæ nunc, ante iuuencæ.
Votiuas noctes & mihi redde decem.
HESTERNA, *mea lux, quum potus nocte vagarer,* Pagina 696.
Nec me ſeruorum duceret vlla manus,
Obuia neſcio quot pueri mihi turba minuta
Venerat: hos vetuit me numerare timor.
Quorum alij faculas, alij retinere ſagittas,
Pars etiam viſa eſt vincla parare mihi.
Sed nudi fuerant. quorum laſciuior vnus,
Arripite hunc, inquit. nam bene noſtis eum.
Hic erat, hunc mulier nobis irata locauit.
Dixit, & in collo iam mihi nodus erat.
D *Hic alter iubet in medium propellere. at alter,*
Intereat, qui nos non putat eſſe Deos.
Hæc te non meritum totas expectat in horas.
At tu neſcio quas quæris, inepte, fores.
Quæ quum Sidoniæ nocturna ligamina mitræ
Soluerit, atque oculos mouerit illa graues:
Afflabunt tibi non Arabum de gramine odores,
Sed quos ipſe ſuis fecit Amor manibus.
Parcite iam, fratres, iam certos ſpondet amores.
Et iam ad mandatam venimus ecce domum.
Atque ita me iniecto duxerunt rurſus amictu.
I nunc, & noctes diſce manere domi.
Mane erat, & volui, ſi ſola quieſceret illa,
E *Viſere. at in lecto Cynthia ſola fuit.*
Obſtupui. non illa mihi formoſior vnquam
Viſa, neque oſtrina quum fuit in tunica.
Ibat & hinc caſtæ narratum ſomnia Veſtæ,
Neu ſibi, neve mihi quæ nocitura forent.
Talis viſa mihi ſomno dimiſſa recenti.
Heu quantum per ſe candida forma valet.
Quid tu matutinus, ait, ſpeculator amicæ,
Me ſimilem veſtris moribus eſſe putas?
Non ego tam facilis. ſat erit mihi cognitus vnus,
Vel tu, vel ſi quis verior eſſe poteſt.
Apparent non vlla toro veſtigia preſſo,
Signa voluptatis nec iacuiſſe duos.

Aſpice vt in toto nullus mihi corpore ſurgat
Spiritus, admiſſo notus adultero.
Dixit, & oppoſita propellens ſuauia dextra,
Proſilit in laxa nixa pedem ſolea.
Sic ego tam ſanctis cuſtode recludor amoris.
Ex illo felix nox mihi nulla fuit.

Pagina 699. QVÆRIS, *cur veniam tibi tardior? aurea Phœbi*
Porticus à magno Cæſare aperta fuit.
Tota erat in ſpecies Pœnis digeſta columnis:
Inter quas Danai fœmina turba ſenis.
Hic equidem Phœbo viſus mihi pulchrior ipſo
Marmoreus tacita carmen hiare lyra.
Atque aram circum ſteterant armenta Myronis
Quattuor artificis viuida ſigna boues.
Tum medium clario ſurgebat marmore templum,
Et patria Phœbo carius Ortygia.
Auro Solis erat ſupra faſtigia currus,
Et valuæ Libyci nobile dentis opus.
Altera deiectos Parnaſſi vertice Gallos,
Altera mœrebat funera Tantalidos.
Deinde inter matrem Deus ipſe, interque ſororem
Pythius in longa carmina veſte ſonat.
Illic adſpiciens ſcopulis hærere ſorores,
Et canere antiqui dulcia furta Iouis:
Vt Semele eſt combuſta, vt eſt deperdita Io,
Denique vt ad Troiæ tecta volarit auis.
Pagina 704. *Qui videt, is peccat. qui non & viderit, ergo*
Non cupiet. facti crimina lumen habet.
Quod ſi nemo extat, qui vicerit alitis arma,
Communis culpæ cur reus vnus agor?
Vna contentum pudeat me viuere amica.
Hoc ſi crimen erit, crimen amoris erit:
Mi nemo obiiciat. libeat tibi, Cynthia, mecum
Roſcida muſcoſis antra tenere iugis.
Nec iu Virginibus reuerentia moueris ora.
Hic quoque non neſcit, quid ſit amare, chorus:
Si tamen Oeagri quadam compreſſa figura
Biſtoniis olim rupibus accubuit.
Hic vbi me prima ſtatuent in parte chorea,
Et medius tecta cuſpide Bacchus erit:
Tum capiti ſacros patiar pendere corymbos.
Nam ſine te noſtrum non valet ingenium.
Hoc vtinam ſpatiere loco, quodcunque vacabis,
Cynthia. ſed tibi me credere turba vetat,
Quum vides accenſis deuotam currere tædis
In nemus, & Triuiæ lumina ferre Deæ.
Nam quid Præneſtis dubias, ô Cynthia, ſortes?
Quid petis Aeæi mœnia Telegoni?
Curve te in Herculeum deportant eſſeda Tibur?
Appia cur toties te via ducit anum?
Scilicet vmbroſis ſordet Pompeia columnis
Porticus aulæis nobilis Attalicis,
Et creber pariter platanis ſurgentibus ordo,
Flumina ſopito quaque Marone cadunt:
Et leniter nymphis tota crepitantibus vrbe,
Quum ſubito Triton ore recondit aquam.
Falleris iſta tui furtum via monſtrat amoris.
Non vrbem, demens: lumina noſtra fugis.
Quo fugis, ah demens? nulla eſt fuga. tu licet vſque
Ad Tanaim fugias, vſque ſequetur amor.
Non, ſi Pegaſeo vecteris in aera dorſo:
Nec, tibi ſi Perſei mouerit ala pedes:
Vel, ſi te ſecta moueant talaribus auræ:
Nil tibi Mercurij proderit alta via.
Inſtat ſemper Amor ſupra caput. inſtat amanti,

A *Et grauis ipſe ſuper libera colla ſedet.*
Excubat ille acer cuſtos, & tollere nunquam
Te patietur humo lumina capta ſemel.
Et iam ſi pecces, Deus exorabilis ille eſt,
Si modo præſentes viderit eſſe preces.
Num iam, dura, paras Phrygias nunc ire per vndas,
Et petere Hyrcani litora nota maris?
Spargeréque alterna communes cæde penates,
Et ferre ad patrios præmia dira lares?
Nil agit. inſidias in me componis inanes.
Tendis iners docto retia nota mihi.
Sed de me minor eſt famæ iactura pudicæ.
Tanta tibi miſera, quanta mereris, erit.
Nuper enim de te noſtras me lædit ad aures
B *Rumor, & in tota non bonus vrbe fuit.*
Sed te non debes inimica credere linguæ,
Semper formoſis fabula pœna fuit.
Non tua deprenſo damnata eſt fama veneno.
Teſtis eris puras, Phœbe, videre manus.
Sin autem longo nox vna, aut altera luxu
Conſumpta eſt, non me crimina parua mouent,
Iſta ſenes licet accuſent conuiuia duri.
Nos modo propoſitum, vita, teramus iter.
Illorum antiquis onerentur legibus aures.
Hic locus eſt, in quo tibia docta ſones:
Quæ non iure vado Mæandri iacta nataſti,
Turpia quum faceret Palladis ora tumor,
C *Tyndaris externo patriam mutauit amore,*
Et ſine decreto viua reducta domum eſt.
Ipſa Venus quamuis corrupta libidine Martis,
Nec minus in cælo ſemper honeſta fuit.
Quamuis Ida Parim paſtorem dicat amaſſe,
Atque inter pecudes accubuiſſe Deam:
Hoc & Hamadryadum ſpectauit turba ſororum.
Silenique ſenes, & pater ipſe chori.
Cum quibus Idæo legiſti poma ſub antro
Suppoſita excipiens, Nai, caduca manu.
An quiſquam in tanto ſtuprorum examine quærit
Cur hæc tam diues? quis dedit? vnde dedit?
O nimium noſtro felicem tempore Romam,
Si contra mores vna puella facit.
D *Hæc eadem hæc ante illam impune & Lesbia fecit.*
Quæ ſequitur, certe eſt inuidioſa minus.
Qui quærit Tatios veteres, duróſque Sabinos,
Hic poſuit noſtra nuper in vrbe locum.
Tu prius & fluctus poteris ſiccare marinos,
Altáque mortali deligere aſtra manu:
Quam facere vt noſtra nolint peccare puellæ.
Is mos Saturno regna tenente fuit.
Et quum Deucalionis aquæ fluxere per orbem,
Et poſt antiquas Deucalionis aquas.
Dic mihi, quis potuit lectum ſeruare pudicum?
Quæ Dea cum ſolo viuere ſola Deo?
E *Vxorem quondam magni Minois, vt aiunt,*
Corrupit torui candida forma bouis.
Nec minus ærato Danae circundata muro,
Non potuit magno caſta negare Ioui.
Quod ſi tu Graias, ſiue es imitata Latinas:
Semper viue meo libera iudicio.

TRISTIA *iam redeunt iterum ſolennia nobis.* Pagina 708.
Cynthia iam noctes eſt operata decem.
Atque vtinam Nilo pereat quæ ſacra tepente
Miſit matronis Inachis Auſoniis.
Quæ Dea tam cupidos toties diuiſit amantes,
Quæcunque illa fuit, ſemper amara fuit.

Tu certe Iouis occultis in amoribus, Io,
Senſiſti, multas quid ſit inire vias:
Quum te iuſsit habere puellam cornua Iuno,
Et pecoris duro perdere verba ſono.
Ah quoties quernis læſiſti frondibus ora:
Manſiſti ſtabulis abdita paſta tuis.
An quoniam agreſtem detraxit ab ore figuram
Iuppiter, idcirco facta ſuperba Dea es?
An tibi non ſatis eſt fuſcis Aegyptus alumnis?
Cur tibi tam longa Roma petita via eſt?
Quid tibi quid prodeſt viduas dormire puellas?
Sed tibi, crede mihi, cornua rurſus erunt.
Aut nos è noſtra te ſæua, fugabimus vrbe.
Cum Tiberi Nilo gratia nulla fuat.
At tu quæ noſtro nimium placata dolori es,
Noctibus his vacui reſiciamus iter.
Non audis, & verba ſinis mea ludere: quum iam
Flectant Icarij ſidera tarda boues.
Lenta bibis. mediæ nequeunt te frangere noctes.
An nondum eſt talos mittere laſſa manus?
Ah pereat quicunque meracas repperit vuas,
Corrupitque bonas nectare primus aquas.
Icare Cecropiis merito iugulate colonis,
Pampineus, noſti, quam ſit amarus odor.
Tu quoque, ô Eurytion. vino, Centaure, periſti,
Necnon Iſmario tu, Polypheme, mero.
Vino forma perit, vino corrumpitur ætas,
Vino ſæpe ſuum neſcit amica virum.
Me miſerum, vt multo nihil es mutata Lyæo.
Iam bibe, formoſa es, nil tibi vina nocent,
Quum tua præpendent demiſſa in pocula ſerta,
Et mea deducta carmina voce legis.
Largius effuſo madeat tibi menſa Falerno,
Spumet & aurato mollius in calice:
Nulla tamen lecto recipit ſe ſola libenter.
Eſt quiddam, quod vos quærere cogat Amor.
Semper in abſentes felicior æſtus amantes.
Eleuat aſsiduos copia longa viros.

Pagina 714. *CVR quiſquam faciem dominæ iam credat Amori?*
Sic erepta mihi pene puella mea eſt.
Expertus dico. nemo eſt in amore fidelis.
Formoſam raro non ſibi quiſque petit.
Polluit ille Deus cognatos, ſoluit amicos,
Et bene concordes triſtia ad arma vocat..
Hoſpes in hoſpitium Menelao venit adulter.
Colchis & ignotum nonne ſecuta virum eſt?
Lynceu, tu ne meam potuiſti tangere curam?
Perfide, nonne tuæ tunc cecidere manus?
Quid ſi non conſtans illa & tam certa fuiſſet?
Poſſes in tanto viuere flagitio?
Tu mihi vel ferro pectus, vel perde veneno:
A domina tantum te modo tolle mea.
Te ſocium vitæ, te corporis eſſe licebit,
Te dominum admitto rebus, amice, meis.
Lecto te ſolum, lecto te deprecor vno.
Riualem poſſum non ego ferre Iouem.
Ipſe meas ſolus, quod nil eſt, æmulor vmbras,
Stultus, quod ſtulto ſæpe timore tremo.
Vna tamen cauſſa eſt, qua crimina tanta remitto,
Errabant multo quod tua verba mero.
Sed nunquam vitæ me fallet ruga ſeueræ.
Omnes iam norunt, quam ſit amare bonum.
Lynceus ipſe meus ſeros inſanit amores.
Solum te noſtros lætor adire Deos.
Quid tua Socraticis tibi nunc ſapientia libris
Proderit? aut rerum dicere poſſe vias?

A *Aut quid Cretæi tibi proſunt carmina lecta?*
Nil iuuat in magno veſter amore ſenex.
Tu ſatius muſis meliorem imitere Philetam,
Et non inflati ſomnia Callimachi.
Nam rurſus licet Aetoli referas Acheloi
Fluxerit vt magno factus amore liquor.
Atque etiam vt Phrygio fallax Mæandria campo
Errat, & ipſa ſuas decipit vnda vias.
Qualis & Adraſti fuerit vocalis Arion,
Triſtis ad Archemori funera victor equus.
Non non Amphiaraea tibi fata quadrigæ
Proſint, aut Capanei grata ruina Ioui.
Deſine Achillea componere verba cothurno,
Deſine, & ad molles membra reſolue choros.
B *Incipe iam anguſto verſus componere torno.*
Inque tuos ignes, dure poëta, veni.
Tu non Antimacho, non tutior ibis Homero.
Deſpicit & magnos recta puella deos.
Sed non ante grauis taurus ſuccumbit aratro,
Cornua quam validis hæſerit in laqueis.
Nec tu tam duros per te patieris amores.
Trux tamen à nobis ante domandus eris.
Harum nulla ſolet rationem quærere mundi,
Nec cur fraternis Luna laboret equis:
Nec ſi poſt Stygias aliquid reſtauerit vndas,
Nec ſi conſulto fulmina miſſa tonent.
Aſpice me, cui parua domo fortuna relicta eſt,
Nullus & antiquo Marte triumphus aui:
C *Vt regnem miſtas inter conuiua puellas*
Hoc, ego quo tibi nunc eleuor, ingenio.
Me iuuet heſternis poſitum languere corollis,
Quem tetigit iactu certus ad oſſa Deus.
Actia Vergilium cuſtodis litora Phœbi,
Cæſaris & fortes dicere poſſe rates:
Qui nunc Aeneæ Troiani ſuſcitat arma,
Iactáque Lauinis mœnia litoribus.
Cedite Romani ſcriptores, cedite Graij.
Neſcio quid maius naſcitur Iliade.
Tu canis vmbroſi ſubter pineta Galæſi
Thyrſin, & attritis Daphnin arundinibus:
D *Vtque decem poſſint corrumpere mala puellam,*
Miſſus & impreſſis hædus ab vberibus.
Felix, qui viles pomis mercaris amores,
Huic licet ingratæ Tityrus ipſe canat.
Felix, intactum Corydon qui tentat Alexin
Agricolæ domini carpere delitias.
Quamuis ille ſuam laſſus requieſcat auenam,
Laudatur faciles inter Hamadryadas.
Tu canis Aſcræi veteris præcepta poëtæ,
Quo ſeges in campo, quo viret vua iugo.
Tale facis carmen docta teſtudine, quale
Cynthius impoſitis temperat articulis.
Non tamen hæc vlli venient ingrata legenti,
E *Siue in amore rudis, ſiue peritus erit.*
Nec minor his animis, nec ſi minor ore canorus
Anſeris indocto carmine ceſsit olor.
Hæc quoque perfecto ludebat Iaſone Varro,
Varro Leucadiæ maxima flamma ſuæ.
Hæc quoque laſciui cantarunt ſcripta Catulli,
Lesbia queis ipſa notior eſt Helena.
Hæc etiam docti confeſſa eſt pagina Calui,
Quum caneret miſeræ funera Quintiliæ.
Et modo formoſa quàm multa Lycoride Gallus
Mortuus infernâ vulnera lauit aqua.
Cynthia quinetiam verſu laudata Properti,
Hos inter ſi me ponere fama volet.

SEXTI AVRELII
PROPERTII

LIBER III.

Pagina 719.

CALLIMACHI manes & Coi ſacra Philetæ
In veſtrum, quæſo, me ſinite ire nemus.
Primus ego ingredior puro de fonte ſacerdos
Itala per Graios orgia ferre choros.
Dicite quo pariter carmen tenuaſtis in antro,
Quove pede ingreßi, quamve bibiſtis aquam.
Ah valeat Phœbum quicunque moratur in armis.
Exactus tenui pumice verſus eat.
Quo me fama leuat terra ſublimis, & à me
Nata coronatis Muſa triumphat equis,
Et mecum in curru parui vectantur Amores,
Scriptorumque meas turba ſecuta rotas.
Quid fruſtra miſsis in me certatis habenis?
Non datur ad Muſas currere lata via.
Multi, Roma, ſuas laudes annalibus addent,
Qui finem imperij Bactra futura canent.
Sed quod pace legas, opus hoc de monte Sororum
Detulit intacta pagina noſtra via.
Mollia, Pegaſides, veſtro date ſerta poëtæ.
Non faciet capiti dura corona meo.
At mihi quod viuo detraxerit inuida turba,
Poſt obitum duplici fœnore reddet honos,
Omnia poſt obitum fingit maiora vetuſtas,
Maius ab exequiis nomen in ora venit.
Nam quis equo pulſas abiegno noſceret arces?
Fluminàque Hæmonio comminus iſſe viro?
Idæum Simoenta Iouis cunabula parui?
· Hectora per campos ter maculaſſe rotas?
Deiphobúmque, Helenumq; & Polydamāta ſine armis,
Qualemcunque Parin vix ſua noſſet humus,
Exiguo ſermone fores nunc, Ilion, & tu
Troia bis Oetæi numine capta Dei.
Necnon ille tui caſus memorator Homerus
Poſteritate ſuum creſcere ſenſit opus.
Meque inter ſeros laudabit Roma nepotes,
Illum poſt cineres auguror eſſe diem.

A Ne mea contemto lapis indicet oſſa ſepulchro
Promiſſum eſt, Lycio vota probante Deo.
Carminis interea noſtri redeamus in orbem,
Gaudeat vt ſolito tacta puella ſono.
Orphea detenuiſſe feras, & concita dicunt
Flumina Threicia detenuiſſe lyra. Pagina 721.
Saxa Cithæronis Thebas agitata per artem
Sponte ſua in muri membra coiſſe ferunt.
Quinetiam, Polypheme, fera Galatea ſub Ætna
Ad tua rorantes carmina flexit equos.
Miremur nobis & Baccho & Apolline dextro,
Turba puellarum ſi mea verba colit,
Quod non Tænarius domus eſt mihi fulta columnis,
Nec camera auratas inter eburna trabes,
B Nec mea Phæacas æquant pomaria ſiluas,
Non operoſa rigat Martius antra liquor:
At Muſæ comites, & carmina cara legenti,
Et defeſſa choris Calliopea meis.
Fortunata meo ſi qua es celebrata libello,
Carmina erunt formæ tot monumenta tuæ.
· Nam neque Pyramidum ſumptus ad ſidera ducti,
Nec Iouis Elei cœlum imitata domus:
Nec Mauſolei diues fortuna ſepulchri
Mortis ab extrema conditione vacat.
Aut illis flamma, aut imber ſubducet honores,
Annorum aut ictu pondera victa ruent.
At non ingenio quæſitum nomen ab æuo
Excidet. ingenio ſtat ſine morte decus.

C VISVS eram molli recubans Heliconis in vmbra, Pagina 725.
Bellerophontei qua fluit humor equi:
Reges, Alba, tuos, & regum facta tuorum
· Tantum operis neruis hiſcere poſſe meis:
Paruáque iam magnis admoram fontibus ora,
Vnde pater ſitiens Ennius ante bibit,
Et cecinit Curios fratres, & Horatia pila,
Regiáque Æmilia vecta tropæa rate,
Victríſque moram Fabij, pugnámque ſiniſtram
Cannenſem, & verſos ad pia vota Deos,
Hannibalémque Lares Romana ſede fugantes,
Anſeris & tutum voce fuiſſe Iouem:

Quum me Caſtalia ſpeculans ex arbore Phœbus
Sic ait aurata nixus ad antra lyra,
Quid tibi cum tali, demens, eſt flumine? quis te
Carminis heroi tangere iuſſit opus?
Non hic vlla tibi ſperanda eſt fama, Properti.
Mollia ſunt paruis prata terenda rotis,
Vt tuus in ſcamno iactetur ſæpe libellus,
Quem legat expectans ſola puella virum.
Cur tua præſcriptos euecta eſt pagina gyros?
Non eſt ingenij cymba grauanda tui.
Alter remus aquas, alter tibi radat arenas,
Tutus eris. medio maxima turba mari eſt.
Dixerat, & plectro ſedem mihi monſtrat eburno,
Qua noua muſcoſo ſemita facta ſolo eſt.
Hic erat affixis viridis ſpelunca lapillis,
Pendebántque cauis tympana pumicibus.
Ergo Muſarum, & Sileni patris imago
Fictilis, & calami, Pan Tegeæe, tui,
Et Veneris dominæ volucres mea turba columbæ
Tingunt Gorgoneo punica roſtra lacu,
Diuerſæque nouem ſortitæ iura puellæ
Exercent teneras in ſua dona manus.
Hæc ederas legit in thyrſos, hæc carmina neruis
Aptat, & illa manu texit vtraque roſam,
E quarum numero me contigit vna dearum.
Vt reor à facie, Calliopea fuit.
Contentus niueis ſemper vectabere cygnis,
Nec te fortis equi ducet ad arma ſonus.
Nil tibi ſit rauco præconia claſſica cornu
Flare, nec Aonium cingere Marte nemus:
Aut quibus in campis Mariano prælia ſigno
Stent, & Teutonicas Roma refringat opes,
Barbarus aut Sueuo perfuſus ſanguine Rhenus
Saucia mœrenti corpora vectet aqua:
Quippe coronatos alienum ad limen amantes,
Nocturnæque canes ebria ſigna fugæ.
Vt per te clauſas ſciat excantare puellas,
Qui volet auſteros arte ferire viros.
Talia Calliope, lymphiſque à fonte petitis,
Ora Philotea noſtra rigauit aqua.

Pagina 732. ARMA *Deus Cæſar dites meditatur ad Indos*
Et freta gemmiferi findere claſſe maris.
Magna viri merces. parat vltima terra triumphos.
Tigris, & Euphrates ſub tua iura fluent.
Sera ſub Auſonias veniet prouincia virgas.
Aſſueſcent Latio Parthia trophæa Ioui.
Ite agite expertæ bello date lintea proræ,
Et ſolitum armigeri ducite munus equi.
Omina fauſta cano. Craſſos, cladéſque piate:
Ite, & Romanæ conſulite hiſtoriæ.
Mars pater, & ſacræ fatalia lumina Veſtæ,
Ante meos obitus ſit, precor, illa dies:
Qua videam ſpoliis onerato Cæſaris axe
Ad vulgi plauſus ſæpe reſiſtere equos.
Inque ſinu caræ nixus ſpectare puellæ
Incipiam, & titulis oppida capta legam.
Tela fugacis equi, & braccati militis arcus,
Et ſubter captos arma ſedere duces.
Ipſa tuam prolem ſerua Venus. hoc ſit in æuum,
Cernis ab Ænea quod ſupereſſe caput.
Præda ſit hæc illis, quorum meruere labores:
Me ſat erit Sacra plaudere poſſe via.
Pacis Amor Deus eſt, pacem veneramur amantes.
Stant mihi cum domina prælia dura mea.

A *Nec tamen inuiſo pectus mihi carpitur auro,*
Nec bibit è gemma diuite noſtra ſitis.
Nec mihi mille iugis Campania pinguis aratur,
Nec miſer æra peto claſſe, Corinthe, tua.
O prima infelix fingenti terra Prometheo.
Ille parum cauti pectoris egit opus.
Corpora diſponens mentem non vidit in arte.
Recta animi primum debuit eſſe via.
Nunc maris in tantum ventis iactamur, & hoſtem
Quærimus, atque armis nectimus arma noua.
Haud vllas portabis opes Acherontis ad vndas.
Nudus ab inferna, ſtulte, vehere rate.
B *Victor cum victis pariter miſcebitur vmbris.*
Conſule cum Mario capte Iugurtha ſedes.
Lydus Dulichio non diſtat Crœſus ab Iro.
Optima mors, parca quæ venit apta die.
Me iuuat in prima coluiſſe Helicona iuuenta,
Muſarúmque choris implicuiſſe manus.
Me iuuat & multo mentem vincere Lyæo,
Et caput in verna ſemper habere roſa.
Atque vbi iam venerem grauis interceperit ætas,
Sparſerit integras alba ſenecta comas:
Tum mihi Naturæ libeat perdiſcere mores,
Quis Deus hanc mundi temperet arte domum:
Qua venit exoriens, qua deficit. vnde coactis
Cornibus in plenum menſtrua Luna redit.
C *Vnde ſalo ſuperant venti. quid flamine captet*
Eurus, & in nubes vnde perennis aqua:
Sit ventura dies mundi quæ ſubruat arces,
Purpureus pluuias cur bibit arcus aquas:
Aut cur Perrhæbi tremuere cacumina Pindi,
Solis & atratis luxerit orbis equis:
Cur ſeguis verſare boues, & plauſtra Bootes:
Pleiadum ſpiſſo cur coit igne chorus:
Curve ſuos fines altum non exeat æquor,
Plenus & in partes quatuor annus eat:
Sub terris ſint iura Deum & tormenta Gigantum,
Tiſiphones atra ſi furit angue caput:
Aut Alcmæoniæ furiæ, aut ieiunia Phinei:
Num rota, num ſcopuli, num ſitis inter aquas:
D *Num tribus infernum cuſtodit faucibus antrum*
Cerberus & Tityo iugera pauca nouem:
An ficta in miſeras deſcendit fabula gentes,
Et timor haud vltra, quam rogus, eſſe poteſt.
Exitus hic vitæ ſupereſt mihi. Vos quibus arma
Grata magis, Craßi ſigna referte domum.

DIC *mihi de noſtra, quæ ſentis vera puella:* Pagina
Sic tibi ſint dominæ, Lygdame, dempta iuga: 735.
Dum me lætitia tumefactum fallis inani,
Hæc referens, quæ me credere velle putas.
Omnis enim debet ſine vano nuncius eſſe,
Maioréмque timens ſeruus habere fidem.
Nunc mihi ſi qua tenes, ab origine dicere prima
E *Incipe. ſuſpenſis auribus iſta bibam.*
Siccine eam incomptis vidiſti flere capillis?
Illius ex oculis multa cadebat aqua?
Nec ſpeculum ſtrato vidiſti, Lygdame, lecto?
Ornabat niueas nullá've gemma manus?
Ac mœſtam teneris veſtem pendere lacertis?
Scriniáque ad lecti clauſa iacere pedes?
Triſtis erat domus? & triſtes ſua penſa miniſtræ
Carpebant? medio nebat & ipſa loco?
Humidáque impreſſa ſiccabat lumina lana?
Rettulit & querulo iurgia noſtra ſono?

Hæc te teſte mihi promiſſa eſt, Lygdame, merces?
Eſt pœna ſeruo rumpere teſte fidem.
Ille poteſt nullo miſeram me linquere facto?
Ac qualem nulla dicere habere domo?
Gaudet me vacuo ſolam tabeſcere lecto?
Si placet inſultet, Lygdame, morte mea.
Non me moribus illa, ſed herbis improba vicit.
Staminea rhombi ducitur ille rota.
Illum turgentis ranæ portenta rubetæ,
Et lecta exectis anguibus oſſa trahunt.
Et ſtrigis inuentæ per buſta iacentia plumæ,
Cinctáque funeſto lanea vitta viro.
Si non vana canunt mea ſomnia, Lygdame, teſtor:
Pœna erit ante meos ſera, ſed ampla pedes.
Putris & in vacuo texetur aranea lecto.
Noctibus illorum dormiet ipſa Venus.
Quæ tibi ſi veris animis eſt queſta puella,
Hac eadem rurſus, Lygdame, curre via:
Et mea cum multis lacrimis mandata reporta:
Iram, non fraudes eſſe in amore meo.
Me quoque conſimili impoſitum torquerier igni.
Iurabo & bis ſex integer eſſe dies.
Quod mihi ſi tanto felix concordia bello
Extiterit, per me, Lygdame, liber eris.

Pagina 739. ERGO *ſollicitæ tu cauſſa, pecunia, vitæ es.*
Per te immaturum mortis adimus iter.
Tu vitiis hominum crudelia pabula præbes.
Semina curarum de capite orta tuo.
Tu Pætum ad Pharios tendentem lintea portus
Obruis inſano terque quaterque mari.
Nam dum te ſequitur, primo miſer excidit æuo,
Et noua longinquis piſcibus eſca natat.
Flens tamen extremis dedit hæc mandata querelis,
Quum moribunda niger clauderet ora liquor:
Di maris, Aegæi quos ſunt penes æquora ponti,
Et quæcunque meum degrauat vnda caput:
Quo rapitis miſeros primæ lanuginis annos?
Attulimus longas in freta veſtra manus.
Ah miſer, Alcyonum ſcopulis adfigar acutis.
In me cæruleo fuſcina ſumpta Deo eſt.
Ad ſaltem Italiæ regionibus aduehat æſtus.
Hoc de me, ſat erit, ſi modo matris erit.
Subtrahit hæc fantem torta vertigine fluctus:
Vltima quæ Pæto noxque dieſque fuit.
Pæte, quid ætatem numeras? quid cara natanti
Mater in ore tibi eſt? non habet vnda Deos.
Nam tibi nocturnis ad ſaxa ligata procellis
Omnia detrito vincula fune cadunt.
Et mater non iuſta pia dare debita terræ,
Nec pote cognatos inter humare rogos.
Sed tua nunc volucres adſtant ſuper oſſa marinæ.
Nunc tibi pro tumulo Carpathium omne mare.
Infelix Aquilo, raptæ timor Orithyæ,
Quæ ſpolia ex illo tanta fuere tibi?
Aut quidnam fracta gaudes, Neptune, carina?
Portabat ſanctos alueus ille viros.
O centum æquoreæ Nereo genitore puellæ,
Et tu nocturno tacta dolore Thetis,
Vos decuit laſſo ſupponere brachia mento.
Non poterat veſtras ille grauare manus.
Reddite corpus humo, poſitáque in gurgite vita
Pætum ſponte tua vilis arena tegat.
Vt, quoties Pæti tranſibit nauta ſepulchrum,
Dicat: Et audaci tu timor eſſe potes.

A *Ite rates curuæ, & leti texite cauſſam.*
Iſta per humanas mors venit acta manus.
Terra parum fuerat, fatis adiecimus vndas.
Fortunæ miſeras auximus arte vias.
Anchora te teneat, quem non tenuere penates?
Quid meritum dicas cui ſua terra parum eſt?
Natura inſidians pontum ſubſtrauit auaris.
Vt tibi ſuccedat, vix ſemel eſſe poteſt.
Ventorum eſt quodcunque paras. haud vlla carina
Conſenuit. fallit portus & ipſe fidem.
Sunt Agamemnonias teſtantia litora curas,
Quæ notat Argynni pœna natantis aqua.
Hoc iuuene amiſſo claſſem non ſoluit Atrides.
B *Pro qua mactata eſt Iphigenia mora.*
Saxa triumphales fregere Capharea puppes,
Naufraga quum vaſto Græcia tracta ſalo eſt.
Paulatim ſocium iacturam fleuit Vlyſſes,
In mare cui ſoli non valuere doli.
Hunc paruo ferri vidit nox improba ligno.
Pætus vt occideret, tot coiere mala.
Non tulit hunc pectus ſtridorem audire procellæ,
Et duro teneras lædere fune manus:
Sed thyio thalamo, aut Oricia terebinthi
Effulto pluma verſicolore caput.
Huic fluctus viuo radicitus abſtulit vngues,
Et miſer inuitam traxit hiatus aquam.
Quod ſi contentus patrio boue verteret agros,
C *Verbáque duxiſſet pondus habere mea:*
Viueret ante ſuos dulcis conuiua penates
Pauper, & in terra, nil vbi flere poteſt.
At tu, ſaue Aquilo, nunquam mea vela videbis.
Ante fores dominæ condar oportet iners.

DVLCIS *ad externas fuerat mihi rixa lucernas,* Pagina
Vocis & inſanæ tot maledicta tuæ. 742.
Cur furibunda mero menſam propellis, & in me
Proiicis inſana cymbia plena manu?
Tu vero noſtros audax inuade capillos.
Et mea formoſis vnguibus ora nota.
Tu minitare oculos ſubiecta exurere flamma.
D *Fac mea reſciſſo pectore nuda ſinu.*
Nimirum veri dantur mihi ſigna caloris.
Nam ſine amore graui fœmina nulla dolet.
Quæ mulier rabida iactat conuicia lingua,
Et Veneris magnæ voluitur ante pedes:
Cuſtodum gregibus circum ſe ſtipat euntem,
Seu ſequitur medias Menas vt acta vias:
Seu timidam crebro dementia ſomnia terrent,
Seu miſeram in tabula picta puella mouet:
His ego tormentis animi ſum verus aruſpex.
Nam didici certas ſæpe in amore notas.
Non eſt certa fides, quam non iniuria verſat.
Hoſtibus eueniat lenta puella meis.
In morſo æquales videant mea vulnera collo.
E *Me doceat liuor mecum habuiſſe meam.*
Aut in amore dolere volo, aut audire dolentem:
Siue meas lacrimas, ſiue videre tuas.
Tecta ſupercilijs ſi quando verba remittis,
Aut tua quum digitis ſcripta ſilenda notas.
Odi ego quæ nunquam pungunt ſuſpiria ſomnos.
Semper in iratam pallidus eſſe velim.
Dulcior ignis erat Paridi, quum grata per arma
Thyndaridi poterat gaudia ferre ſuæ.
Dum vincunt Danai, dum reſtat barbarus Hector:
Ille Helenæ in gremio maxima bella gerit.

Aut tecum, aut pro te mihi cum riualibus arma
Semper erunt. in te pax mihi nulla placet.
Gaude quod nulla eſt aque formoſa. doleres,
Si qua foret. nunc ſis iure ſuperba, licet.
At tibi, qui noſtro nexiſti retia lecto:
Sit ſocer æternum, nec ſine matre domus.
Qui nunc ſi qua data eſt, furanda copia noctis,
Offenſa illa mihi, non tibi amica dedit.

Pagina 746. MÆCENAS *eques Hetruſco de ſanguine regum,*
Intra fortunam qui cupis eſſe tuam:
Quid me ſcribendi tam vaſtum mittis in æquor?
Non ſunt apta meæ grandia vela rati.
Turpe eſt, quod nequeas, capiti committere pondus:
B *Et preſſum inflexo mox dare terga genu.*
Omnia non pariter rerum ſunt omnibus apta,
Fama nec ex æquo ducitur illa iugo.
Gloria Lyſippo eſt animoſa effingere ſigna.
Exactis calamis ſe mihi iactat equis.
In Veneris tabula ſummam ſibi ponit Apelles.
Parrhaſius parta vindicat arte locum.
Argumenta magis ſunt Mentoris addita forma.
At Myos exiguum flectit acanthus iter.
Phidiacus ſigno ſe Iuppiter ornat eburno,
Praxitelem proprius vindicat arte lapis.
Eſt quibus Elæa concurrit palma quadriga,
Eſt quibus in celeres gloria nata pedes,
Hic ſatus ad pacem, hic caſtrenſibus vtilis armis.
C *Natura ſequitur ſemina quiſque ſua.*
At tua, Mæcenas, vitæ præcepta recepi,
Cogor & exemplis te ſuperare tuis.
Quum tibi Romano dominas in honore ſecures,
Et liceat medio ponere iura foro:
Vel tibi Medorum pugnaces ire per hoſtes,
Atque onerare tuam fixa per arma domum:
Et tibi ad effectum vires det Cæſar, & omni
Tempore tam faciles inſinuentur opes:
Parcis, & in tenues humilem te colligis vmbras,
Velorum plenos ſubtrahis ipſe ſinus.
Crede mihi, magnos æquabunt iſta Camillos
D *Iudicia, & venies tu quoque in ora virum:*
Cæſaris & famæ veſtigia iuncta tenebis.
Mæcenatis erunt vera trophæa fides.
Non ego velifera tumidum mare findo carina.
Tota ſub exiguo flumine noſtra mora eſt.
Non flebo in cineres arcem ſediſſe paternos
Cadmi, nec ſemper prælia clade pari:
Nec referam Scæas, & Pergama Apollinis arces,
Et Danaum decimo vere rediſſe rates,
Mœnia quum Graio Neptunia preſſit aratro
Victor Palladiæ ligneus artis equus.
Inter Callimachi ſat erit placuiſſe libellos,
Et ceciniſſe modis, pure poeta, tuis.
E *Hæc current pueri, hæc current ſcripta puellæ,*
Meque Deum clament, & mihi ſacra ferant.
Te duce vel Iouis arma canam, cælóque minantem
Cœum, & Phlegræis Oromedonta iugis:
Celſaque Romanis decerpta palatia tauris
Ordiar, & cæſo mœnia firma Remo:
Eductóſque pares ſilueſtri ex vbere reges,
Creſcet & ingenium ſub tua iuſſa meum.
Proſequar & currus vtroque ab littore ouantes
Parthorum, aſtutæ tela remiſſa fugæ:
Caſtraque Peluſi Romano ſubruta ferro,
Antoniįque graues in ſua fata manus.

A *Mollis tu cœptæ fautor cape lora iuuentæ,*
Dexteráque immiſſis da mihi ſigna rotis.
Hoc mihi, Mæcenas, laudis concedis. & à te eſt
Quod ferar in partes ipſe fuiſſe tuas.

MIRABAR *quidnam miſiſſent mane Camœnæ* Pagina 748.
Ante meum ſtantes ſole rubente torum.
Natalis noſtræ ſignum miſere puellæ,
Et manibus fauſtos ter crepuere ſonos.
Tranſeat hic ſine nube dies, ſtent aëre venti,
Ponat & in ſicco molliter vnda minas.
Aſpiciam nullos hodierna luce dolentes,
Et Niobes lacrimas ſupprimat ipſe lapis.
Alcyonum poſitis requieſcant ora querelis.
B *Increpet abſumptum nec ſua mater Ityn.*
Tuque, ô cara, mihi felicibus edita pennis
Surge, & poſcentes iuſta precare Deos.
Ac primum pura ſomnum tibi diſcute lympha,
Et nitidas preſſo pollice finge comas.
Dein qua primum oculos cœpiſti veſte Properti,
Indue, nec vacuum flore relinque caput.
Et pete, qua polles, vt ſit tibi forma perennis:
Inque meum ſemper ſtent tua regna caput.
Inde coronatas vbi thure piaueris aras,
Luxerit & tota flamma ſecunda domo:
Sit menſæ ratio, noxque inter pocula currat,
Et crocino nares murreus vngat onyx.
Tibia nocturnis ſuccumbat rauca choreis,
C *Et ſint nequitiæ libera verba tuæ.*
Dulciáque ingratos adimant conuiuia ſomnos.
Publica vicinæ perſtrepat aura viæ.
Sit ſors & nobis talorum interprete iactu,
Quem grauibus pennis verberet ille puer.
Quum fuerit multis exacta trientibus hora,
Noctis & inſtituet ſacra miniſtra Venus:
Annua ſoluamus thalamo ſolennia noſtro,
Natalíſque tui ſic peragamus iter.

QVID *mirare, meam ſi verſat fœmina vitam,* Pagina 755.
Et trahit addictum ſub ſua iura virum?
D *Crimináque ignaui capitis mihi turpia fingis,*
Quod nequeam fracto rumpere vincla iugo?
Venturam melius præſagit nauita mortem.
Vulneribus didicit miles habere metum.
Iſta ego præterita iactaui verba iuuenta.
Tu nunc exemplo diſce timere meo.
Colchis flagranteis adamantina ſub iuga tauros
Egit, & armigera prælia ſeuit humo:
Cuſtodiſque feros clauſit ſerpentis hiatus,
Iret vt Aeſonias aurea lana domos.
Auſa ferox ab equo quondam oppugnare ſagittis
Mæotis Danaum Pentheſilea rates.
Aurea cui poſtquam nudauit caſſida frontem,
E *Vicit victorem candida forma virum.*
Omphale in tantum formæ proceſſit honorem
Lydia Gygæo tincta puella lacu:
Vt qui pacato ſtatuiſſet in orbe columnas,
Tam dura traheret mollia penſa manu.
Perſarum ſtatuit Babylona Semiramis vrbem,
Vt ſolidum cocto tolleret aggere opus.
Et duo in aduerſum miſit per mœnia currus,
Ne poſſent tacto ſtringere ab axe latus.
Duxit & Eufratem medium, qua condidit arces,
Iuſſit & imperio ſurgere Bactra caput.
Nam quid ego heroas, quid raptem in crimina diuos?

Iuppiter infamat ſeque, ſuámque domum.
Quid,modo quæ noſtris opprobria vexerit armis,
Et famulos inter fœmina trita ſuos,
Coniugis obſcœni precium Romana popoſcit
Mœnia, & addictos in ſua regna patres.
Noxia Alexandrina dolis aptiſſima tellus,
Et toties noſtro Memphi cruenta malo,
Tres vbi Pompeio detraxit arena triumphos,
Tollet nulla dies hanc tibi Roma notam.
Iſſent Phlegræo melius tibi funera campo,
Vel tua ſi ſocero colla daturus eras,
Scilicet inceſti meretrix regina Canopi
Vna Philippeo ſanguine inuſta nota
Auſa Ioui noſtro latrantem opponere Anubin,
Et Tiberim Nili cogere ferre minas,
Romanámque tubam crepitanti pellere ſiſtro,
Baridos & contis roſtra Liburna ſequi,
Fœdáque Tarpeio conopea tendere ſaxo,
Iura dare ſtatuas inter & arma Mari.
Quid nunc Tarquinij fractas iuuat eſſe ſecures,
Nomine quem ſimili vita ſuperba vocat,
Si mulier patienda fuit?cape,Roma, triumphum,
Et longum Auguſto ſalue precare diem.
Fugiſti tamen in timidi vaga flumina Nili.
Accepere tuæ Romula vincla manus.
Brachia ſpectaui ſacris admorſa colubris:
Et trahere occultum membra ſoporis iter.
Non hæc,Roma,fuit tanto tibi ciue verenda
Dixit & aſſiduo lingua ſepulta mero.
Septem vrbs alta iugis, toto quæ præſidet orbi,
Fœmineas timuit territa Marte minas.
Hannibalis ſpolia,& victi monimenta Siphacis,
Et Pyrrhi ad noſtros gloria fracta pedes.
Curtius expletis ſtatuit monimenta lacunis:
At Decius miſſo prœlia rupit equo.
Coclitis abſciſſos teſtatur ſemita pontes,
Et cui cognomen coruus habere dedit.
Hæc Dij condiderunt,hæc Dij quoque mœnia ſeruant.
Vix timeat ſaluo Cæſare Roma Iouem.
Nunc vbi Scipiadæ claſſes?vbi ſigna Camilli?
Aut modo Pompei Boſphora capta manu?
Leucadius verſas acies memorabit Apollo.
Tantum operis belli ſuſtulit vna dies.
At tu ſiue petes portus,ſeu, nauta, linques:
Cæſaris in toto ſis memor Ionio.

Pagina 757.

POSTVME plorantem potuiſti linquere Gallam?
Miles & Auguſti fortia ſigna ſequi?
Tantine vlla fuit ſpoliati gloria Parthi,
Ne faceres Galla multa rogante tua?
Si fas eſt, omnes pariter pereatis, auari,
Et quiſquis fido prætulit arma toro.
Tu tamen iniecta tectus, veſane, lacerna
Potabis galea feſſus Araxis aquam.
Illa quidem interea fama tabeſcet inani,
Hæc tua ne virtus fiat amara tibi:
Néue tua Medæ lætentur cæde ſagittæ,
Ferreus aurato neu cataphractus equo:
Néue aliquid de te flendum referatur in vrna.
Sic redeunt,illis qui cecidere locis.
Ter quater in caſta felix, ô Poſtume, Galla.
Moribus his alia coniuge dignus eras.
Quid faciet nullo munita puella timore,
Quum ſit luxuriæ Roma magiſtra tuæ?
Sed ſecurus eas. Gallam non munera vincent,

A Duritiæque tuæ non erit illa memor.
Nam quocunque die ſaluum te fata remittent,
Pendebit collo Galla pudica tuo.
Poſtumus alter erit miranda coniuge Vlyſſes.
Non illi longæ tot nocuere moræ:
Caſtra decem annorum,& Ciconum mons,Iſmara,Calpe;
Exuſtæque tuæ mox, Polypheme, genæ:
Et Circæ fraudes, lotóſque,herbæque tenaces,
Scylláque,& alternas ſciſſa Charybdis aquas:
Lampeties Ithacis verubus mugiſſe iuuencos,
(Pauerat hos Phœbo filia Lampetie)
Et thalamum Ææ flentis fugiſſe puellæ,
Totque hiemis noctes, totque natâſſe dies,
B Nigrantéſque domos animarum intraſſe ſilentum,
Sirenum ſurdo remige adiſſe lacus,
Et veteres arcus leto renouaſſe procorum,
Erroriſque ſui ſic ſtatuiſſe modum.
Nec fruſtra. quia caſta domi perſederat vxor.
Vincit Penelopes Lælia Galla fidem.

QVÆRITIS vnde auidis nox ſit precioſa puellis, Pagina 761.
Et Venere exhauſta damna querantur opes?
Certa quidem tantis cauſſa eſt manifeſta ruinis:
Luxuriæ nimium libera facta via eſt.
Inda cauis aurum mittit formica metallis,
Et venit è rubro concha Erycina ſalo:
Et Tyros oſtrinos præbet Cadmea colores,
C Cinnamon & multi paſtor odoris Arabs.
Hæc etiam clauſas expugnant arma pudicas,
Quæque terunt faſtus, Icarioti, tuos.
Matrona incedit cenſus induta nepotum,
Et ſpolia opprobrij noſtra per ora trahit.
Nulla eſt poſcendi, nulla eſt reuerentia dandi:
Aut ſi qua eſt, precio tollitur ipſa mora.
Felix Eois lex funeris vna maritis,
Quos Aurora ſuis rubra colorat equis.
Namque vbi mortifero iacta eſt fax vltima lecto,
Vxorum fuſis ſtat pia turba comis:
Et certamen habent leti, quæ viua ſequatur
Coniugium. pudor eſt, non licuiſſe mori,
D Ardent victrices, & flammæ pectora præbent,
Imponúntque ſuis ora peruſta viris.
Hic genus infidum nuptarum, hic nulla puella,
Nec fida Euadne,nec pia Penelope.
Felix agreſtum quondam pacata iuuentus,
Diuitiæ quarum meſſis, & arbor erant.
Illis pompa fuit decuſſa Cydonia ramo,
Et dare puniceis plena caniſtra rubis:
Nunc violas tondere manu, nunc miſta referre
Lilia virgineos lucida per calathos:
Et portare ſuis veſtitas frondibus vuas,
Aut variam pluma verſicoloris auem.
His tum blanditiis furtiua per antra puellæ
Oſcula ſiluicolis empta dedere viris.
E Hinuli pellis totos operibat amantes,
Altáque natiuo creuerat herba toro.
Pinus & incumbens latas circumdabat vmbras,
Nec fuerat nudas pœna videre deas.
Corniger Idæi vacuam paſtoris in aulam
Dux aries ſaturas ipſe reduxit oues.
Dique, deæque omnes,quibus eſt tutela per agros,
Præbebant verſis verba ſecunda focis.
Et leporem quicunque venis venaberis,hoſpes,
Et ſi forte meo tramite quæris auem.
Et me Pana tibi comitem de rupe vocato:

Siue petas calamo præmia, ſiue cane.
At nunc deſertis ceſſant ſacraria lucis.
Aurum omnes victa iam pietate colunt.
Aurea nunc vere ſunt ſæcula, plurimus auro
Venit honos, auro conciliatur amor.
Auro pulſa fides, auro venalia iura,
Aurum lex ſequitur, mox ſine lege pudor.
Torrida ſacrilegum teſtantur limina Brennum,
Dum petit intonſi Pythia regna Dei.
At mons laurigero concuſſus vertice diras
Gallica Parnaſi ſparſit in arma niues.
Te ſcelus accepto Thracis Polymneſtoris auro
Nutrit in hoſpitio non Polydore, pio.
Tu quoque, vt auratos gereres, Eriphyla, lacertos,
Dilapſis nuſquam eſt Amphiaraus equis.
Proloquar, atque vtinam patriæ ſim vanus aruſpex:
Frangitur ipſa ſuis Roma ſuperba bonis.
Certa loquor, ſed nulla fides. neque enim Ilia quondam
Verax Pergameis Mænas habenda malis.
Sola Parim Phrygiæ fatum componere, ſola
Fallacem patriæ ſerpere dixit equum.
Ille furor patriæ fuit vtilis, ille parenti.
Experta eſt veros irrita lingua Deos.

Pagina 763. M*VLTA tuæ, Sparte, miramur iura palæſtræ,*
Sed mage virginei tot bona gymnaſij:
Quod non infames exercet corpore ludos
Inter luctantes nuda puella viros:
Quum pila veloci fallit per brachia iactu,
Increpat & verſi clauis adunca trochi:
Puluerulentáque ad extremas ſtat fœmina metas,
Et patitur duro vulnera Pancratio:
Nunc ligat ad ceſtum gaudentia brachia loris,
Miſſile nunc diſci pondus in orbe rotat:
Gyrum pulſat equis, niueum latus enſe reuincit,
Virgineúmque cauo protegit ære caput.
Et modo Taygeti crines aſperſa pruina
Sectatur patrios per iuga longa canes.
Qualis Amazonidum nudatis bellica mammis
Thermodoonteis turba lauatur aquis.
Qualis & Eurotæ Pollux & Caſtor arenis,
Hic victor pugnis, ille futurus equis.
Inter quos Helene nudis capere arma papillis
Fertur, nec fratres erubuiſſe Deos.
Lex igitur Spartana vetat ſecedere amantes,
Et licet in triuiis ad latus eſſe ſuæ.
Nec timor, aut vlla eſt clauſæ tutela puellæ,
Nec grauis auſteri pœna cauenda viri.
Nullo præmiſſo, de rebus tute loquaris
Ipſe tuis, longæ nulla repulſa moræ.
Non Tyriæ veſtes errantia lumina fallunt,
Eſt neque odoratæ cura moleſta domi.
At noſtra ingenti vadit circundata turba,
Nec digitum anguſta eſt inſeruiſſe via.
Nec quæ ſint facies, nec quæ ſint verba rogandi
Inuenias. cæcum verſat amator iter.
Quod ſi iura foras, pugnáſque imitata Laconum:
Carior hoc eſſes tu mihi, Roma, bono.

Pagina 765. S*IC ego non vllos iam norim in amore tumultus,*
Nec veniat ſine te nox vigilanda mihi:
Vt mihi prætextæ pudor exuelatus amictu,
Et data libertas noſcere Amoris iter,
Illa rudes animos per noctes conſcia primas
Imbuit, heu nullis capta Lycinna datis.

A *Tertius haud multo minus eſt quum ducitur annus,*
Vix memini nobis verba coiſſe decem.
Cuncta tuus ſepeliuit amor: nec fœmina poſt te
Vlla dedit collo dulcia vincla meo.
Teſtis erit Dirce tam vero crimine ſæua
Nycteos Antiopen accubuiſſe Lyco.
Ah quoties pulchros vſſit regina capillos,
Molliáque immites fixit in ora manus.
Ah quoties famulam penſis onerauit iniquis,
Et caput in dura ponere iuſſit humo.
Sæpe illam immundis paſſa eſt habitare tenebris:
Vilem ieiunæ ſæpe negauit aquam.
Iuppiter Antiopæ nuſquam ſuccurris habenti
Tot mala? corrumpit dura catena manus.
B *Si Deus es, tibi turpe tuam ſeruire puellam.*
Inuocet Antiope quem niſi vincta Iouem?
Sola tamen, quæcunque aderant in corpore vires,
Regales manicas rupit vtraque manu.
Inde Cythæronis timido pede currit in arces.
Nox erat, & ſparſo triſte cubile gelu.
Sæpe vago Aſopi ſonitu permota fluentis
Credebat dominæ pone venire pedes.
Et durum Zethum, & lacrimis Amphiona mollem
Experta eſt ſtabulis mater abacta ſuis.
Ac veluti magnos quum ponunt æquora motus,
Eurus in aduerſos deſinit ire notos,
Litore ſi tacito ſonitus rareſcit arenæ:
Sic cadit inflexo lapſa puella genu.
C *Sera tamen pietas, natis eſt cognitus error.*
Digne Iouis natos qui tueare ſenex.
Tu reddis pueris matrem, puerique trahendam
Vinxerunt Dircen ſub trucis ora bouis.
Antiope cognoſce Iouem, tibi gloria Dirce
Ducitur in multis mortem habitura locis.
Prata cruentantur Zeti, Victórque canebat
Pæana Amphion rupe, Aracynthe, tua.
At tu non meritam parcas vexare Lycinnam.
Neſcit veſtra ruens ira referre pedem.
Fabula nulla tuas de nobis concitet aures.
Te ſolam & lignis funeris vſtus amem.

D N*OX media, & dominæ mihi venit epiſtola noſtræ.* Pagina 767.
Tibure me miſſa iuſſit adeſſe mora,
Candida qua geminas oſtendunt culmina turres,
Et cadit in patulos lympha Aniena lacus.
Quid faciam? obductis committam mene tenebris,
Vt timeam audaces in mea membra manus?
At ſi hæc diſtulero noſtro mandata timore,
Nocturno fletus ſæuior hoſte mihi.
Peccaram ſemel, & totum ſum pulſus in annum.
In me manſuetas non habet illa manus.
Nec tamen eſt quiſquam, ſacros qui lædat amantes,
Scironis media ſi licet ire via.
E *Quiſquis amator erit, Scythicis licet ambulet oris,*
Nemo adeo, vt noceat, barbarus eſſe volet.
Luna miniſtrat iter, demonſtrant aſtra ſalebras,
Ipſe Amor accenſas percutit ante faces.
Sæua canum rabies morſus auertit hiantis.
Huic generi quouis tempore tuta via eſt.
Sanguine tam paruo quis enim ſpargatur amantis
Improbus? excluſis fit comes ipſa Venus.
Quod ſi certa meos ſequerentur funera caſus,
Talis mors precio vel ſit emenda mihi,
Afferet huc vnguenta mihi, ſertiſque ſepulchrum
Ornabit cuſtos ad mea buſta ſedens.

Di

Di faciant, mea ne terra locet oſſa frequenti,
Qua facit aſsiduo tramite vulgus iter.
Poſt mortem tumuli ſic infamantur amantum.
Me tegat arborea denſa terra coma.
Aut humet ignotæ cumulus vallatus arenæ.
Non iuuat in media nomen habere via.

Pagina 770.
NVNC, ô Bacche, tuis humiles aduoluimur aris.
Da mihi pacato vela ſecunda, pater.
Tu potes inſanæ Veneris compeſcere faſtus,
Curarúmque tuo fis medicina mero.
Per te iunguntur, per te ſoluuntur amantes.
Tu vitium ex animo dilue, Bacche, meo.
Te quoque enim non eſſe rudem teſtatur in aſtris
Lyncibus in cœlum vecta Ariadna tuis.
Hoc mihi, quod veteres cuſtodit in oſsibus ignes,
Funera ſanabunt, vel tua vina, malum.
Semper enim vacuos nox ſobria torquet amantes,
Speſque timorque animum verſat vtroque modo.
Quod ſi, Bacche, tuis per feruida tempora donis
Arceſsitus erit ſomnus in oſſa mea:
Ipſe feram vites, pangámque ex ordine colles,
Quos carpant nulla me vigilante feræ:
Dummodo purpureo ſpument mihi dolia muſto,
Et noua preſſantes inquinet vua pedes.
Quod ſupereſt vitæ, per te, & tua cornua, viuam:
Virtutiſque tuæ, Bacche, poëta ferar.
Dicam ego maternos Aetnæo fulmine partus,
Indicam Nyſæis arma fugata choris:
Veſanúmque noua nequicquam in vite Lycurgum:
Pentheos in triplices funera grata greges:
Curuáque Tyrrhenos delphinum corpora nautas
In vada pampinea deſiluiſſe rate.
Et tibi per mediam beneolentes flumine Naxon,
Vnde tuum potant Naxia turba merum,
Candida laxatis onerato colla corymbis,
Cinget Baſſaricas Lydia mitra comas.
Leuis odorato ceruix manabit oliuo,
Et feries nudos veſte fluente pedes.
Mollia Dircææ pulſabunt tympana Thebæ.
Capripedes calamo Panes hiante canent.
Vertice turrigero iuſta Dea magna Cybelle
Tundet ad Idæos cymbala rauca choros.
Ante fores templi crater antiſtitis auro
Libatum fundens in tua ſacra merum.
Hæc ego non humili referam memoranda cothurno,
Qualis Pindarico ſpiritus ore tonat.
Tu modo ſeruitio vacuum me ſiſte ſuperbo,
Atque hoc ſollicitum vince ſopore caput.

Pagina 773.
PLAVSVS ab vmbroſo qua ludit Pontus Auerno
Humida Baiarum ſtagna tepentis aquæ,
Qua iacet & Troiæ tubicen Miſenus arena,
Et ſonat Herculeo ſtructa labore via:
Hic vbi mortales dextra quum quæreret vrbes,
Cymbala Thebano concrepuere Deo:
At nunc inuiſæ magno cum crimine Baiæ,
Quis Deus in veſtra conſtitit hoſtis aqua?
His preſſus Stygias vultum demiſit in vndas,
Errat & in veſtro ſpiritus ille lacu.
Quid genus, aut virtus, aut optima profuit illi
Mater, & amplexo Cæſaris eſſe focos?
Aut modo tam pleno fluitantia vela theatro,

A *Et per maternas omnia geſta manus?*
Occidit, & miſero ſteterat vigeſimus annus.
Tot bona tam paruo clauſit in orbe dies.
I nunc, tolle animos, & tecum finge triumphos,
Stantiáque in plauſum tota theatra iuuent.
Attalicas ſupera veſtes, atque omnia magnis
Gemmea ſint ludis: ignibus iſta dabis.
Sed tamen huc omnes: huc primus, & vltimus ordo.
Eſt mala, ſed cunctis iſta terenda via eſt.
Exoranda canis tria ſunt latrantia colla.
Scandenda eſt torui publica cymba ſenis.
Ille licet ferro cautus ſe condat, & ære:
B *Mors tamen incluſum protrahit inde caput.*
Nirea non facies, non vis exemit Achillem,
Crœſum aut, Pactoli quas parit humor, opes.
At tibi, nauta, pias hominum qui traiicis vmbras,
Huc animæ portent corpus inane tuæ:
Qua Siculæ victor telluris Claudius, & qua
Cæſar ab humana ceſsit in aſtra via.

OBIICITVR toties à te mihi noſtra libido.
Crede mihi, vobis imperat iſta magis.
Vos, vbi contempti rupiſtis frena pudoris,
Neſcitis captæ mentis habere modum.
C *Flamma per incenſas citius ſedetur ariſtas,*
Fluminaque ad fontis ſint reditura caput:
Et placidum Syrtes portum, & bona litora nautis
Præbeat hoſpitio ſæua Malea ſuo:
Quam poſsit veſtros quiſquam reprehendere curſus,
Et rapidæ ſtimulos frangere nequitiæ.
Teſtis, Cretæi faſtus quæ paſſa iuuenci
Induit abiegnæ cornua falſa bouis.
Teſtis Theſſalico flagrans Salmonis Enipeo,
Quæ voluit liquido tota ſubire Deo.
Crimen & illa fuit patria ſuccenſa ſenecta
Arboris in frondes condita Myrrha nouæ.
Nam quid Medeæ referam, quo tempore matris
Iram natorum cæde piauit amor?
D *Quidve Clytæmneſtræ, propter quam tota Mycenis*
Infamis ſtupro ſtat Pelopea domus?
Tuque ô Minoa venundata, Scylla, figura,
Tondens purpurea regna paterna coma.
Hanc igitur dotem virgo deſponderat hoſti.
Niſe, tuas portas fraude reclufit amor.
At vos, innuptæ, felicius vrite tædas.
Pendet Cretæa tracta puella rate.
Non tamen immerito Minos ſedet arbiter Orci.
Victor erat quamuis, æquus in hoſte fuit.
Credis eum iam poſſe tuæ meminiſſe figuræ, Pagina
Vidiſti à lecto quem dare vela tuo? 776.
Durus, qui lucro potuit mutare puellam.
E *Tantiſne in lacrimos Africa tota fuit?*
At tu, ſtulta, Deos, tu fingis inania verba.
Forſitan ille alio pectus amore terit.
Eſt tibi forma potens, ſunt caſta Palladis artes,
Splendidáque à docto fama refulget auo.
Fortunata domus, modo ſit tibi fidus amicus.
Fidus ero. in noſtros curre, puella, toros.

NOX mihi prima venis, primæ data tempora noctis. Pagina
Longius in primo, Luna, morare toro. 776.
Tu quoque, qui æſtiuos ſpatioſius exigis ignes,
Phœbe, moratura contrahe lucis iter.

Fœdera ſunt ponenda prius, ſignandáque iura,
Et ſcribenda mihi lex in amore nouo,
Quam multa ante meis cedant ſermonibus horæ,
Dulcia quam nobis concitet arma Venus.
Hæc Amor ipſe ſuo conſtringit pignora ſigno.
Teſtis ſiderea torta corona Dea.
Namque vbi non certo vincitur fœdere lectus,
Non habet vltores nox vigilanda Deos.
Et quibus impoſuit ſoluit mox vincla libido.
Contineant nobis omina prima fidem.
Ergo qui pactas in fœdera ruperit aras,
Pollueritque nouo ſacra marita toro:
Illi ſint quæcunque ſolent in amore dolores,
Et caput argutæ præbeat hiſtoriæ.
Nec flenti dominæ pateſiant nocte feneſtræ.
Semper amet, fructu ſemper amoris egens.

Pagina 779.
M*AGNVM iter ad doctas proficiſci cogor Athenas,*
Vt me longa graui ſoluat amore via.
Creſcit enim aſſidue ſpectando cura puellæ.
Ipſe alimenta ſibi maxima præbet Amor.
Omnia ſunt tentata mihi, quacunque fugari
Poſſit. at ex omni me premit ipſe Deus.
Vix tamen aut ſemel admittit, quum ſæpe negauit:
Seu venit, extremo dormit amicta toro.
Vnum erit auxilium mutatis, Cynthia, terris.
Quantum oculis, animo tam procul ibit Amor.
Nunc agite, ô ſocij, propellite in æquora nauem,
Remorúmque pares ducite ſorte vices,
Iungitéque extremo felicia lintea malo.
Iam liquidum nautis aura ſecundat iter.
Romanæ turres, & vos valeatis amici,
Qualiſcunque mihi tuque puella vale.
Ergo ego nunc rudis Adriaci vehar æquoris hoſpes,
Cogar & vndiſonos nunc prece adire Deos.
Deinde per Ionium vectus quum feſſa Lechæo
Sedarit placida vela phaſelus aqua:
Quod supereſt ſufferte pedes, properate laborem,
Iſthmos qua terris arcet vtrinque mare.
Inde vbi Piræi capient me litora portus,
Scandam ego Theſeæ brachia longa viæ.
Illic vel ſtudiis animum emendare Platonis
Incipiam, aut hortis docte Epicure tuis:
Perſequar aut ſtudium linguæ, Demoſthenis arma,
Librorúmque tuos docte Menandre ſales:
Aut certe tabulæ capient mea lumina pictæ,
Siue ebore exactæ, ſeu magis ære manus:
Aut ſpatia annorum, & longa interualla profundi
Lenibunt tacito vulnera noſtra ſinu.
Seu moriar fato, non turpi fractus amore.
Atque erit illa mihi mortis honeſta dies.

Pagina 782.
F*RIGIDA tam multos placuit tibi Cyzicus annos*
Tulle, Propontiaca qua fluit Iſthmos aqua,
Dindymus, & ſacra fabricata inuenta Cybelle,
Raptoriſque tulit qua via Ditis equos.
Si te forte iuuant Helles Athamantidos vrbes,
Et deſiderio, Tulle, mouere meo:
Tu licet aſpicias cœlum omne Atlanta gerentem,
Sectáque Perſea Phorcidos ora manu,
Geryonæ ſtabula, & luctantum in puluere ſigna
Herculis, Antæique Heſperidúmque choros:
Túque tuo Colchon propellas remige Phaſin,

A *Peliacæque trabis totum iter ipſe legas,*
Qua rudis Argoa natat inter ſaxa columba
In faciem proræ pinus adacta nouæ:
Et ſi qua Origæ viſenda eſt ora Caystri,
Et qua ſeptenas temperat vnda vias:
Omnia Romanæ cedent miracula terræ.
Natura hic poſuit quicquid vbique fuit.
Armis apta magis tellus, quam commoda noxæ:
Famam, Roma, tuæ non pudet hiſtoriæ.
Nam quantum ferro, tantum pietate potentes
Stamus. victrices temperat ira manus.
Hic Anio Tiburne fluis, Clitumnus ab Vmbro
Tramite, & æternum Martius humor opus.
B *Albanúſque lacus ſocij Nemorenſis ab vnda,*
Potáque Pollucis nympha ſalubris equo.
At non ſquamoſo labuntur ventre ceraſtæ,
Itala portentis nec furit vnda nouis:
Non hic Andromedæ reſonant pro matre catenæ,
Nec tremis Auſonias, Phœbe fugate, dapes:
Nec cuiquam abſentes arſerunt in caput ignes.
Exitium nato matre parante ſuo:
Penthea non ſæuæ venantur in arbore Bacchæ,
Nec ſoluit Danaas ſubdita ceruа rates:
Cornua nec valuit curuare in pellice Iuno,
Aut faciem turpi dedecorare boue:
Arboreáſque cruces Sinnis, & non hoſpita Graiis
Saxa & curuatas in ſua fata trabes.
C *Hæc tibi, Tulle, parens, hæc eſt pulcherrima ſedes.*
Hic tibi pro digna gente petendus honos.
Hic tibi ad eloquium ciues, hic ampla nepotum
Spes, & venturæ coniugis aptus amor.

E*RGO tam doctæ nobis periere tabellæ,* Pagina 784.
Scripta quibus pariter tot periere bona.
Has quondam noſtris manibus detriuerat vſus,
Qui non ſignatas iuſſit habere fidem.
Illæ iam ſine me norant placare puellas,
Et quædam ſine me verba diſerta loqui.
Non illas fixum caras effecerat aurum.
D *Vulgari buxo ſordida cera fuit.*
Qualeſcunque mihi ſemper manſere fideles,
Semper & effectus promeruere bonos.
Forſitan hæc illis fuerant mandata tabellis:
Iraſcor, quoniam es lente moratus heri.
An tibi neſcio quæ viſa eſt formoſior? an tu
Non bona de nobis crimina ficta iacis?
Aut dixit, Venias hodie, ceſſabimus vna.
Hoſpitium tota nocte parauit amor:
Et quæcunque dolens reperit non ſtulta puella,
Garrula quum blandis ducitur hora dolis.
Me miſerum his aliquis rationem ſcribit auari,
Et ponit duras inter ephemeridas.
E *Quas ſiquis mihi retulerit, donabitur auro.*
Quis pro diuitiis ligna retenta velit?
I puer, & citus hæc aliqua propone columna:
Et dominum Exquiliis ſcribe habitare tuum.

F*ALSA eſt iſta tuæ, mulier, fiducia formæ,* Pagina 785.
Olim oculis nimium facta ſuperba meis.
Noſter amor tales tribuit tibi, Cynthia, laudes.
Verſibus inſignem te pudet eſſe meis.
Miſtam te varia laudaui ſæpe figura,
Vt quod non eſſes, eſſe putaret amor.

Et color eſt toties roſeo collatus Eoo,
Quum tibi quæſitus candor in ore foret.
Quod mihi non patrij poterant auertere amici,
Eluere aut vaſto Theſſala ſaga mari.
Hæc ego non ferro, non igne coactus, & ipſa
Naufragus Aegæa verba fatebar aqua.
Correptus ſæuo Veneris torrebar aheno.
Vinctus eram verſas in mea terga manus.
Ecce coronatæ portum tetigere carinæ,
Traiectæ Syrtes, anchora iacta mihi eſt.
Nunc demum vaſto feſsi reſipiſcimus æſtu,
Vulneraque ad ſanum nunc coiere mea,
Mens bona, ſi qua Dea es, tua me in ſacraria dono.
Exciderunt ſurdo tot mea vota Ioui.
Pagina 786. *Riſus eram poſitis inter conuiuia menſis,*
Et de me poterat quilibet eſſe loquax.

A *Quinque tibi potui ſeruire fideliter annos.*
Vngue meam morſo ſæpe querere fidem.
Nil moueor lacrimis. iſta ſum captus ab arte.
Semper ab inſidiis, Cynthia, flere ſoles.
Flebo ego diſcedens, ſed fletum iniuria vincit.
Tu bene conueniens non ſinis eſſe iugum.
Limina iam noſtris valeant lacrimantia verbis,
Nec tamen irata ianua fracta manu.
At te celatis ætas grauis vrgeat annis,
Et veniat formæ ruga ſiniſtra tuæ.
B *Vellere tum cupies albos à ſtirpe capillos,*
Ah ſpeculo rugas increpitante tibi.
Excluſa inque vicem faſtus patiare ſuperbos:
Et quæ feciſti, facta queraris anus.
Has tibi fataleis cecinit mea pagina Diras.
Euentum formæ diſce timere tuæ.

SEXTI AVRELII
PROPERTII
LIBER IIII.

Pagina 798.

HOC quodcunque vides, hoſpes, quam maxima Roma eſt,
Ante Phrygem Aeneã collis & herba fuit.
Atque vbi nauali ſtant ſacra palatia Phœbo,
Euandri profugæ procubuere boues.
Fictilibus creuere Deis hæc aurea templa.
Nec fuit opprobrio facta ſine arte caſa.
Tarpeiúſque pater nuda de rupe tonabat,
Et Tiberis noſtris aduena bobus erat.
Quo gradibus domus iſta Remi ſe ſuſtulit olim,
Vnus erat fratrum maxima regna focus.
Curia, prætexto quæ nunc nitet alta ſenatu,
Pellitos habuit ruſtica corda patres.
Buccina cogebat priſcos ad verba Quirites.
Centum illi in prato ſæpe ſenatus erat.
Nec ſinuoſa cauo pendebant vela theatro.
Pulpita ſolennes non oluere crocos.
Nulli cura fuit externos quærere diuos,
Quum tremeret patrio pendula turba ſacro.
Annuáque accenſo celebrare Palilia fœno,
Qualia nunc curto luſtra nouantur equo.
Veſta coronatis pauper gaudebat aſellis.
Ducebant macræ vilia ſacra boues.
Parua ſaginati luſtrabant compita porci.
Paſtor & ad calamos exta litabat ouis.
Verbera pellitus ſetoſa mouebat arator,
Vnde licens Fabius ſacra Lupercus habet.
Nec rudis infeſtis miles radiabat in armis,
Miſcebant vſta prælia nuda ſude.
Prima galericus poſuit prætoria Lucmo.
Magnáque pars Tatio rerum erat inter oues.
Hinc Tities Ramnéſque viri Luceréſque coloni.
Quatuor hinc albos Romulus egit equos.
Quippe ſuburbanæ parua minus vrbe Bouillæ,
Et qui nunc nulli, maxima turba Gabij:
Et ſtetit Alba potens alba ſuis omine nata,
Hac, vbi Fidenas longe erat ire, via.

A Nil patrium niſi nomen habet Romanus alumnus,
Sanguinis altricem nunc pudet eſſe lupam.
Huc melius profugos miſiſti Troia penates.
O quali vecta eſt Dardana puppis aue.
Iam bene ſpondebant tunc omina, quod nihil illam
Læſerat abiegni venter apertus equi,
Quum pater in nati tremulus ceruice pependit,
Et verita eſt humeros vrere flamma pios.
Tunc animi venere Decij, Brutique ſecures,
Vexit & ipſa ſui Cæſaris arma Venus,
Arma reſurgentis portans victricia Troiæ.
Felix terra tuos cepit, Iule, Deos:
Si modo Auernalis tremulæ cortina Sibyllæ
Dixit Auentino rura pianda Remo:
B Aut ſi Pergameæ ſero rata carmina vatis
Longæuum ad Priami vera fuere caput.
Vertite equum Danai. male vincitis. Ilia tellus
Vincet, & huic cineri Iuppiter arma dabit.
Optima nutricum noſtris Lupa martia rebus.
Qualia creuerunt mœnia lacte tuo.
Mœnia namque pio conor diſponere verſu,
Hei mihi quod noſtro eſt paruus in ore ſonus.
Sed tamen exiguo quodcunque è pectore riui
Fluxerit, hoc patriæ ſeruiat omne meæ.
Ennius hirſuta cingat ſua dicta corona.
Mi folia ex edera porrige, Bacche, tua.
Vt noſtris tumefacta ſuperbiat Vmbria libris,
Vmbria Romani patria Callimachi.
Scandentes ſiquis cernet de vallibus arces,
Ingenio muros æſtimet ille meo.
C Roma faue, tibi ſurgit opus. date candida ciues
Omina, & inceptis dextera cantet auis.
Sacra, diéſque canam, & cognomina priſca locorum.
Has meus ad metas ſudet oportet equus.
Dicam, Troia cades, &, Troica Roma reſurges.
Et maris, & terræ longa ſepulchra canam.
Quo ruis imprudens vage dicere facta Properti?
Non ſunt à dextra condita fila colu.
Arceſſis lacrimas Charites. auerſus Apollo.
Poſcis ab inuita verba pigenda lyra.
Certa feram certis auctoribus. haud ego vates

Neſcius ærata ſigna mouere pila.
Me creat Archytæ ſoboles Babylonius Horos,
Horos, & à proauo ducta Conone domus.
Di mihi ſunt teſtes, non degeneraſſe propinquis,
Inque meis libris nil prius eſſe fide.
Nunc pretium fecere Deos, & fallitur auro
Iuppiter obliqua ſigna iterata rota.
Dixi ego quum geminos produceret Arria natos,
(Illa dabat natis arma vetante Deo)
Non poſſe ad patrios ſua pila referre penates.
Nempe meam firmant nunc duo buſta fidem.
Quippe Lupercus, equi dum ſaucia protegit ora,
Heu ſibi prolapſo non bene cauit equo.
Gallus at in caſtris dum credita ſigna tuetur,
Concidit ante aquilæ roſtra cruenta ſuæ.
Fatales pueri duo funera matris auaræ.
Vera ſed inuito contigit iſta fides.
Idem ego quum Cinaræ traheret Lucina dolores,
Et facerent vteri pondera lenta moram:
Iunonis votum facite impetrabile, dixi.
Illa parit. libris eſt data palma meis.
Hoc neque arenoſum Libyæ Iouis explicat antrum,
Aut ſibi commiſſos fibra locuta Deos.
Aut ſiquis motas cornicis ſenſerit alas,
Vmbra neque hæc magicis mortua prodit aquis:
Aſpicienda via eſt cæli, verſuſque per aſtra
Trames, & ab zonis quinque petenda fides.
Feliciſque Iouis ſtella, Martiſque rapacis,
Et graue Saturni ſidus in omne caput.
Quid moueant Piſces, animoſaque ſigna Leonis,
Lotus & Heſperia quid Capricornus aqua.
Exemplum graue erit Calchas, namque Aulide ſoluit
Ille bene hærentes ad pia ſaxa rates.
Idem Agamemnoniæ ferrum ceruice puellæ
Tinxit, & Atrides vela cruenta dedit.
Nec rediere tamen Danai. tu diruta fletum
Supprime, & Euboicos reſpice, Troia, ſinus.
Nauplius vltores ſub noctem porrigit ignes,
Et natat exuuiis Græcia preſſa ſuis.
Victor Oïlide rape nunc, & dilige vatem,
Quam vetat auelli veſte Minerua ſua.
Hactenus hiſtoriæ, nunc ad tua deuehor aſtra.
Incipe tu lacrimis æquus adeſſe nouis.
Vmbria te notis antiqua penatibus edit.
Mentior? an patriæ tangitur ora tuæ?
Qua nebuloſa cauo rorat Meuania campo,
Et lacus æſtiuis intepet Vmber aquis,
Scandentiſque axis conſurgit vertice murus,
Murus ab ingenio notior ille tuo.
Oſſáque legiſti non illa ætate legenda
Patris, & in tenues cogeris ipſe Lares.
Nam tua quum multi verſarent rura iuuenci,
Abſtulit excultas pertica triſtis opes.
Mox vbi bulla rudi demiſſa eſt aurea collo,
Matris & ante Deos libera ſumpta toga:
Tum tibi pauca ſuo de carmine dictat Apollo,
Et vetat inſano verba tonare foro.
At tu finge elegos fallax opus. hæc tua caſtra:
Scribat vt exemplo cætera turba tuo.
Militiam Veneris blandis patiere ſub armis,
Et Veneris pueris vtilis hoſtis eris.
Nam tibi victrices, quaſcunque labore paraſti,
Eludet palmas vna puella tuas.
Et bene quum fixum mento diſcuſſeris vncum,
Nil erit hoc. roſtro te premet anſa ſuo.

A *Illius arbitrio noctem, lucémque videbis,*
Gutta quoque ex oculis non niſi iuſſa cadet,
Nec mille excubiæ, nec te ſignata iuuabunt
Limina. perſuaſæ fallere rima ſat eſt.
Nunc tua vel mediis puppis luctetur in vndis,
Vel licet armatis hoſtis inermis eas,
Vel tremefacta cauo tellus diducat hiatum:
Octipedis cancri terga ſiniſtra time.

QVID *mirare meas tot in vno corpore formas?* Pagina 812.
Accipe Vertumni ſigna paterna Dei.
Thuſcus ego, & Thuſcis orior, nec pœnitet inter
Prælia Volſinios deſeruiſſe focos.
Nec me turba iuuat, nec templo lætor eburno.
B *Romanum ſatis eſt poſſe videre forum.*
Hac quondam Tiberinus iter faciebat: & aiunt
Remorum auditos per vada pulſa ſonos.
At poſtquam ille ſuis tantum conceſſit alumnis,
Vertumnus verſo dicor ab amne Deus.
Seu quia vertentis fructum percepimus anni,
Vertumni rurſus credidit eſſe ſacrum.
Prima mihi varias liuentibus vua racemis,
Et coma lactenti ſpicea fruge tumet.
Hic dulces ceraſos, hic autumnalia pruna
Cernis, & æſtiuo mora rubere die.
Inſitor hic ſoluit pomoſa vota corona,
Quum pirus inuito ſtipite mala tulit.
Mendax fama noces. alius mihi nominis index.
C *De ſe narranti tu modo crede Deo.*
Opportuna mea eſt cunctis natura figuris.
In quamcunque voles verte, decorus ero.
Indue me Cois, fiam non dura puella.
Atque virum ſumpta quis neget eſſe toga?
Da falcem, & torto frontem mihi comprime fœno:
Iurabis noſtra gramina ſecta manu.
Arma tuli quondam, &, memini, laudabar in illis:
Corbis & impoſito pondere meſſor eram.
Sobrius ad lites. at quum eſt impoſta corona,
Clamabis capiti vina ſubeſſe meo.
Cinge caput mitra, ſpeciem furabor Iacchi,
Furabor Phœbi, ſi modo plectra dabis.
D *Caſſibus impoſitis venor: ſed arundine ſumpta,*
Faunus plumoſo ſum Deus aucupio.
Eſt etiam aurigæ ſpecies Vertumnus, & eius,
Traiicit alterno qui leue pondus equo.
Suppetat hoc, piſces calamo prædabor, & ibo
Mundus demiſſis inſtitor in tunicis.
Paſtorem ad baculum poſſum curare, vel idem
Sirpiculis medio puluere ferre roſam.
Nam quid ego adiiciam, de quo mihi maxima fama eſt,
Hortorum in manibus dona probata meis?
Cæruleus cucumis, tumidóque cucurbita ventre
Me notat, & iunco braſſica vincta leui.
E *Nec flos vllus hiat pratis, quin ille decenter*
Impoſitus fronti langueat ante meæ.
At mihi, quod formas vnus vertebar in omnes,
Nomen ab euentu patria lingua dedit.
At tu, Roma, meis tribuiſti præmia Thuſcis,
Vnde hodie vicus nomina Thuſcus habet.
Tempore quo ſocius venit Lucomedius armis,
Atque Sabina feri contudit arma Tati.
Vidi ego labentes acies, & tela caduca,
Atque hoſtes turpi terga dediſſe fugæ.
Sed facias diuum ſator, vt Romana per æuum
Tranſeat ante meos turba togata pedes.

Sex ſuperant verſus. te, qui ad vadimonia curris,
Non moror. hæc ſpatijs vltima creta meis.
Stipes acernus eram properanti falce dolatus,
Ante Numam grata pauper in vrbe Deus.
At tibi Mamuri formæ cælator ahenæ,
Tellus artifices ne terat Oſca manus:
Qui me tam dociles potuiſti fundere in vſus.
Vnum opus eſt, operi non datur vnus honos.

Pagina 817. HÆC *Arethuſa ſuo mittit mandata Lycotæ,*
Quum toties abſis, ſi potes eſſe meus.
Si qua tamen tibi lecturo pars obliſa deerit,
Hæc erit è lacrimis facta litura meis.
Aut ſi qua incerto fallet te littera tractu,
Signa meæ dextræ iam morientis erunt,
Te modo viderunt iteratos Bactra per ortus,
Te modo munito Sericus hoſtis equo,
Hibernique Getæ, pictóque Britannia curru,
Vſtus & Eoa diſcolor Indus aqua.
Hæcne maritæ fides, & pactæ iam mihi noctes,
Quum rudis vrgenti brachia victa dedi?
Quæ mihi deducta fax omen prætulit, illa
Traxit ab euerſo lumina nigra rogo.
Et Stygio ſum ſparſa lacu, nec recta capillis
Vitta data eſt. nupſi non comitante Deo.
Omnibus heu portis pendent mea noxia vota.
Texitur hæc caſtris quarta lacerna tuis.
Occidat, immerita qui carpſit ab arbore vallum,
Et ſtruxit querulas rauca per oſſa tubas:
Dignior obliquo funem qui torqueat Ocno:
Æternúſque tuam paſcat, aſelle, famem.
Dic mihi, num teneros vrit lorica lacertos?
Num grauis imbelles atterit haſta manus?
Hæc noceant potius, quam dentibus vlla puella
Det mihi plorandas per tua colla notas.
Diceris & macie vultum tenuaſſe. ſed opto,
E deſiderio ſit color iſte meo.
At mihi quum noctes induxit veſper amaras,
Si qua relicta iacent, oſculor arma tua.
Tum queror, in toto non ſidere pallia lecto.
Lucis & auctores non dare carmen aues.
Noctibus hibernis caſtrenſia penſa laboro,
Et Tyria in gladios vellera ſecta ſuos.
Et diſco, qua parte fluat vincendus Araxes,
Quot ſine aqua Parthus millia currat equus.
Cogor & è tabula pictos ediſcere mundos,
Qualis & hæc docti ſit poſitura Dei:
Quæ tellus ſit lenta gelu, quæ putris ab æſtu,
Ventus in Italiam qui bene vela ferat.
Aſſidet vna ſoror, curas & pallida nutrix
Peierat hiberni temporis eſſe moras.
Felix Hippolyte, nuda tulit arma papilla,
Et texit galea barbara molle caput.
Romanis vtinam patuiſſent caſtra puellis:
Eſſem militiæ ſarcina fida tuæ.
Nec me tardarent Scythiæ iuga, quum pater altas
Africus in glaciem frigore nectit aquas.
Omnis amor magnus, ſed aperto in coniuge maior.
Hanc Venus, vt viuat, ventilat ipſa facem.
Nam mihi, quo Pœnis tibi purpura fulgeat oſtris,
Cryſtallúſque tuas ornet aquoſa manus,
Omnia ſurda tacent, raris aſſueta calendis,
Vix aperit clauſos vna puella lares.
Glaucidos & catulæ vox eſt mihi grata querentis,
Illa tui partem vindicat vna tori.
A *Flore ſacella tego, verbenis compita velo,*
Et crepat ad veteres herba Sabina focos.
Siue in finitimo gemuit ſtans noctua tigno,
Seu voluit tangi parca lucerna mero:
Illa dies hornis cædem denunciat agnis,
Succinctique calent ad noua lucra popæ.
Ne, precor, aſcenſis tanti ſit gloria Bactris,
Raptáve odorato carbaſa lina duci,
Plumbea quum torta ſparguntur pondera funda,
Subdolus & verſis increpat arcus equis.
Sed tua ſic domitis Parthæ telluris alumnis
Pura triumphantes haſta ſequatur equos.
Incorrupta mei conſerua fœdera lecti.
B *Hac ego te ſola lege rediſſe velim.*
Armáque quum tulero portæ votiua Capenæ
Subſcribam, Saluo grata puella viro.

TARPEIVM *nemus, & Tarpeiæ turpe ſepulchrum* Pagina 822.
Fabor, & antiqui limina capta Iouis.
Lucus erat felix ederoſo conditus antro,
Multáque natiuis obſtrepit arbor aquis:
Siluani ramoſa domus, quo dulcis ab æſtu
Fiſtula poturas ire iubebat oues.
Hunc Tatius fontem vallo præcingit acerno,
Fidáque ſuggeſta caſtra coronat humo.
Quid tum Roma fuit, tubicen vicina Curetis
Quum quateret lento murmure ſaxa Iouis?
C *Atque vbi nunc terris dicuntur iura ſubactis,*
Stabant Romano pila Sabina foro?
Murus erant montes. vbi nunc eſt curia ſepta,
Bellicus ex illo fonte bibebat equus.
Hinc Tarpeia Deæ fontem libauit, at illi
Vrgebat medium fictilis vrna caput.
Et ſatis vna malæ potuit mors eſſe puellæ,
Quæ voluit flammas fallere, Veſta, tuas?
Vidit arenoſis Tatium proludere campis,
Pictáque per flauas arma leuare iubas.
Obſtupuit regis facie, & regalibus armis,
Intérque oblitas excidit vrna manus.
Sæpe illa immeritæ cauſſata eſt omina Lunæ;
D *Et ſibi tingendas dixit in amne comas.*
Sæpe tulit blandis argentea lilia Nymphis,
Romula ne faciem læderet haſta Tati.
Dumque ſubit primo Capitolia nubila fumo,
Rettulit hirſutis brachia ſecta rubis.
Et ſua Tarpeia reſidens ita fleuit ab arce
Vulnera, vicino non patienda Ioui:
Ignes caſtrorum, & Tatiæ prætoria turmæ,
Et formoſa oculis arma Sabina meis,
O vtinam ad veſtros ſedeam captiua penates,
Dum captiua mei conſpicer eſſe Tati.
Romani montes, & montibus addita Roma,
Et valeas probro Veſta pudenda meo.
Ille equus ille meos in caſtra reponet amores,
E *Cui Tatius dextras collocat ipſe iubas.*
Quid mirum, in patrios Scyllam ſæuiſſe capillos?
Candidáque in ſæuos inguina verſa canes?
Prodita quid mirum fraterni cornua monſtri,
Quum patuit lecto ſtamine torta via?
Quantum ego ſum Auſoniis crimen factura puellis
Improba virgineo lecta miniſtra foco.
Palladis extinctos ſiquis mirabitur ignes,
Ignoſcat. lacrimis ſpargitur ara meis.
Cras, vt rumor ait, tota pugnabitur vrbe,
Tu cape ſpinoſi roſcida terga iugi.

Lubrica tota via eſt,& perfida. quippe tacentes
Fallacs celat limite ſemper aquas.
O vtinam magicæ noſſem cantamina Muſæ.
Hæc quoque formoſo lingua tuliſſet opem.
Te toga picta decet:non quem ſine matris honore
Nutrit inhumanæ dura papilla lupæ.
Sic hoſpes,pariamne tua regina ſub aula,
Dos tibi non humilis prodita Roma venit.
Si minus, at raptæ ne ſint impune Sabinæ,
Me rape,& alterna lege repende vices.
Commiſſas acies ego poſſum ſoluere. nuptæ
Vos medium palla fœdus inite mea.
Adde Hymenæe modos. tubicen fera murmura conde.
Credite, veſtra meus molliet arma torus.
Et iam quarta canit venturam buccina lucem,
Ipſáque in Oceanum ſidera lapſa cadunt.
Experiar ſomnum. de te mihi ſomnia quæram:
Fac venias oculis vmbra benigna meis.
Dixit,& incerto permiſit brachia ſomno,
Neſcia ne furiis accubuiſſe nouis.
Nam Veſta Iliacæ felix tutela fauillæ
Culpam alit,& plures condit in oſſa faces.
Illa ruit, qualis celerem prope Thermodoonta
Strymonis abſciſſo fertur aperta ſinu.
Vrbi feſtus erat,dixere Palilia patres.
Hic primus cœpit mœnibus eſſe dies.
Annua paſtorum conuiuia, luſus in vrbe,
Quum pagana madent fercula diuitiis.
Quumque ſuper raros fœni flammantis aceruos
Traiicit immundas ebria turba dapes.
Romulus excubias decreuit in otia ſolui,
Atque intermiſſa caſtra ſilere tuba.
Hoc Tarpeia ſuum tempus rata,conuenit hoſtem.
Pacta ligat, pactis ipſa futura comes.
Mons erat aſcenſu dubius ,feſtoque remiſſus.
Nec mora, vocales occupat enſe canes.
Omnia præbebant ſomnos. ſed Iuppiter vnus
Decreuit pœnis inuigilare ſuis.
Prodiderat portæque fidem,patriámque iacentem:
Nubendique petit, quem velit ipſa, diem.
At Tatius,neque enim ſceleri dedit hoſtis honorem,
Nube ait , & regni ſcande cubile mei.
Dixit, & ingeſtis comitum ſuperobruit armis.
Hæc,virgo. officiis dos erat apta tuis.
A duce Tarpeio mons eſt cognomen adeptus.
O vigil, iniuſtæ præmia ſortis habes.

Pagina 828. TERRA tuum ſpinis obducat, lena, ſepulchrum,
Et tua, quod non vis ,ſentiat vmbra ſitim:
Nec ſedeant cineri manes , & Cerberus vltor
Turpia ieiuno terreat oſſa ſono.
Docta vel Hippolytum Veneri mollire negantem,
Concordique toro peſſima ſemper auis.
Penelopen quoque neglecto rumore mariti
Nubere laſciuo cogeret Antinoo.
Illa velit,poterit magnes non ducere ferrum,
Et volucris nidis eſſe nouerca ſuis.
Quippe & Collinas ad foſſam moueris herbas,
Stantia currenti diluerentur aqua.
Audax cantata leges imponere Lunæ,
Et ſua nocturno fallere terga lupo.
Poſſet & intentos aſtu cæcare maritos.
Cornicum immeritas eruit vngue genas:
Conſuluitque ſtriges noſtro de ſanguine,& in me
Hippomanes fœtæ ſemina legit equæ.

A Exornabat opus verbis,ceu blanda perurat,
Saxoſámque terat ſedula culpa viam:
Si te Eoa,Dorixanium, iuuat aurea ripa,
Et quæ ſub Tyria concha ſuperbit aqua:
Eurypylique placet Coæ textura Mineruæ,
Sectáque ab Attalicis putria ſigna toris:
Seu quæ palmiferæ mittunt venalia Thebæ,
Murreáque in Parthis pocula cocta focis:
Sperne fidem, prouolue Deos , mendacia vincant,
Frange & damnoſæ iura pudicitiæ.
Et ſimulare virum, precium facit, vtere cauſis,
Maior dilata nocte recurret amor.
B Si tibi forte comas vexauerit vtilis ira,
Poſt modo mercata pace premendus erit.
Denique vbi amplexu Venerem promiſeris empto,
Fac ſimules puros Iſidis eſſe dies.
Ingerat Apriles Iole tibi : tundat Amycle,
Natalem Maiis idibus eſſe tuum.
Supplex ille ſedet. poſita tu ſcribe cathedra
Quidlibet. has artes ſi pauet ille , tenes.
Semper habe morſus circa tua colla recentes,
Litibus alternos quos putet eſſe datos.
Non te Medeæ delectent probra ſequacis.
Nempe tulit faſtus auſa rogare prior:
Sed potius mundi Thais precioſa Menandri,
C Quum ferit aſtutos comica mœcha Getas.
In mores te verte viri. ſi cantica iactat,
I comes, & voces ebria iunge tuas.
Ianitor ad dantes vigilet. ſi pulſet inanis,
Surdus in obductam ſomniet vſque ſeram.
Nec tibi diſpliceat miles non factus amori,
Nauta nec, attrita ſi ferat æra manu:
Aut quorum titulus per barbara colla pependit,
Cælati medio quum ſaliere foro.
Aurum ſpectato, non quæ manus afferat aurum.
Verſibus auditis quid niſi verba feres?
Qui verſus, Coæ dederit nec munera veſtis,
Ipſius tibi ſit ſurda ſine arte lyra.
Dum vernat ſanguis , dum rugis integer annus,
D Vtere, ne quis eat liber amore dies.
Vidi ego odorati victura roſaria Pæſti,
Sub matutino cocta iacere Noto.
His animum noſtra dum verſat Acanthis amica,
* * *
Sed cape torquatæ,Venus ô regina , columbæ
Ob meritum ante tuos guttura ſecta focos.
Vidi ego rugoſo tuſſim concreſcere collo,
Sputáque per dentes ire cruenta cauos,
Atque animam in tegetes putrem expirare paternas.
Horruit algenti pergula curta foco.
Exequiæ fuerant rari furtiua capilli
Vincula,& immundo pallida mitra ſitu,
E Et canis in noſtros nimis experrecta dolores,
Quum fallenda meo pollice clauſtra forent.
Sit tumulus lenæ curto vetus amphora collo.
Vrgeat hunc ſupra vis , caprifice , tua.
Quiſquis amas, ſcabris hoc buſtum cædito ſaxis,
Miſtáque cum ſaxis addite verba mala.

SACRA facit vates. ſint ora fauentia ſacris, Pagina 834.
Et cadat ante meos icta iuuenca focos.
Cera Philetæis certet Romana corymbis,
Et Cyrenæas vrna miniſtret aquas.
Coſtum molle date , & blandi mihi thuris honores,
Terque focum circa laneus orbis eat.

Spargite me lymphis, carménque recentibus aris
Tibia Mygdoniis libet eburna Cadis.
Ite procul fraudes. alio ſint aere noxae.
Pura nouum vati laurea mollit iter.
Muſa, Palatini referamus Apollinis aedem.
Res eſt, Calliope, digna fauore tuo.
Caeſaris in nomen ducuntur carmina. Caeſar
Dum canitur, quaeſo, Iuppiter, ipſe vaces.
Eſt Phoebi fugiens Athamana ad litora portus,
Qua ſinus Ionia murmura condit aqua,
Actia Iulea pelagus monumenta carinae
Nautarum votis non operoſa via.
Huc mundi coiere manus. ſtetit aequore moles
Pinea, nec remis aequa fauebat auis.
Altera claſsis erat Teucro damnata Quirino,
Piláque foeminea turpiter apta manu.
Hinc Auguſta ratis plenis Iouis omine velis,
Signáque iam patriae vincere docta ſuae.
Tandem acies geminos Nereus lunarat in arcus,
Armorum & radiis picta tremebat aqua:
Quum Phoebus linquens ſtantem ſe vindice Delon:
(Nam tulit iratos mobilis vna Notos)
Aſtitit Auguſti puppem ſuper. & noua flamma
Luxit in obliquam ter ſinuata facem.
Non ille attulerat crines in colla ſolutos,
Aut teſtudineae carmen inerme lyrae.
Sed quali aſpexit Pelopeum Agamemnona vultu,
Egeſsitque auidis Dorica caſtra rogis:
Aut qualis flexos ſoluit Pythona per orbes
Serpentem, imbelles quem timuere lyrae.
Mox ait, ô longa mundi ſeruator ab Alba
Auguſte, Hectoreis cognite maior auis:
Vince mari. iam terra tua eſt. tibi militat arcus,
Et fauet ex humeris hoc onus omne meis.
Solue metu patriam, quae nunc te vindice freta
Impoſuit prorae publica vota tuae.
Quam niſi defendes, murorum Romulus augur
Ire Palatinas non bene vidit aues.
Et nimium remis audent, proh turpe, Latinis,
Principe te, fluctus regia vela pati.
Nec te, quod claſsis centenis remiget alis,
Terreat. inuito labitur illa mari.
Quodque vehunt prorae Centaurica ſaxa minantes,
Tigna caua, & pictos experiare metus.
Frangit, & attollit vires in milite cauſſa:
Quae niſi iuſta ſubeſt, excutit arma pudor.
Tempus adeſt. committe rates. ego temporis auctor
Ducam laurigera Iulia roſtra manu.
Dixerat, & pharetrae pondus conſumit in arcus.
Proxima poſt arcus Caeſaris haſta fuit.
Vincit Roma fide Phoebi. dat foemina poenas.
Sceptra per Ionias fracta vehuntur aquas.
At pater Idalio miratus Caeſar ab aſtro,
Sum deus, & noſtri ſanguinis iſta fides.
Proſequitur cantu Triton, omnéſque marinae
Plauſerunt circa libera ſigna Deae.
Illa petit Nilum cymba male nixa fugaci,
Hoc vnum iuſſo non moritura die.
Di melius quantus mulier foret vna triumphus,
Ductus erat per quas ante Iugurtha vias.
Actius hinc traxit Phoebus monumenta, quod eius
Vna decem vicit miſſa ſagitta rates.
Bella ſatis cecini. citharam iam poſcit Apollo
Victor, & ad placidos exuit arma choros.
Candida nunc molli ſubeant conuiuia luco,
A *Blanditiaeque fluant per mea colla roſae:*
Vináque fundantur praelis eliſa Falernis,
Terque lauet noſtras ſpica Cilissa comas.
Ingenium potis irritet Muſa poetis.
Bacche, ſoles Phoebo fertilis eſſe tuo.
Ille paludoſos memoret ſeruire Sicambros.
Cepheam hic Meroen fuſcáque regna canat.
Hic referat ſero confeſſum foedere Parthum.
Reddat ſigna Remi, mox dabit ipſe ſua.
Siue aliquid pharetris Auguſtus parcet Eois,
Differat in pueros iſta trophaea ſuos.
Gaude, Craſſe, nigras ſi quid ſapis inter arenas.
Ire per Euphraten ad tua buſta licet.
B *Sic noctem patera, ſic ducam carmine, donec*
Iniiciat radios in mea vina dies.

SVNT *aliquid manes, letum non omnia finit.* Pagina 842.
Luridáque euictos effugit vmbra rogos.
Cynthia namque meo viſa eſt incumbere fulcro,
Marmor ad extrema nuper humata via:
Quum mihi ab exequiis ſomnus penderet amaris,
Et quererer lecti frigida regna mei.
Eoſdem habuit ſecum, quibus eſt elata, capillos,
Eoſdem oculos. lateri veſtis aduſta fuit.
Et ſolitum digito beryllon adederat ignis,
Summáque Lethaeus triuerat ora liquor:
C *Spirantiſque animos, & vocem miſit. at illi*
Pollicibus fragiles increpuere manus:
Perfide, nec cuiquam melior ſperande puellae,
In te iam vires ſomnus habere poteſt?
Iamne tibi exciderunt vigilacis furta Suburrae,
Et mea nocturnis trita feneſtra dolis?
Per quam demiſſo quoties tibi fune pependi
Alterna veniens in tua colla manu.
Saepe Venus triuio commiſta eſt pectore miſto.
Fecerunt tepidas pallia noſtra vias
Nec crepuit fixa me propter arundine cuſtos.
Laeſit & obiectum tegula curta caput.
Foederis heu taciti, cuius fallacia verba
Non audituri diripuere Noti.
D *At mihi non oculos quiſquam inclamauit euntes.*
Vnum impetraſſem te reuocante diem.
Denique quis noſtro curuum te funere vidit?
Atram quis lacrimis incaluiſſe togam?
Si piguit portas vltra procedere, at illud
Iuſsiſſes, lectum lentius ire meum.
Cur ventos non ipſe rogis, ingrate, petiſti?
Cur nardo flammae non oluere meae?
Hoc etiam graue erat nulla mercede hyacinthos
Iniicere, & fracto buſta piare cado.
Quae modo per viles inſpecta eſt publica noctes,
Haec nunc aurata cyclade ſignat humum.
Et grauiora rependit iniquis penſa quaſillis,
Garrula de facie ſi qua locuta mea eſt.
E *Noſtráque quod Petale tulit ad monumenta coronas,*
Codicis immundi vincula ſentit anus.
Caeditur & Lalage tortis ſuſpenſa capillis,
Per nomen quoniam eſt auſa rogare meum.
Lygdamus vratur. candeſcat lamina vernae.
(Senſi ego, quum inſidiis pallida vina bibi.)
Aut Nomas arcanas tollat verſuta ſaliuas.
Dicet damnatas ignea teſta manus.
Te patiente meae conflauit imaginis aurum.
Ardeat è noſtro dotem habitura rogo.
Non tamen inſector quamuis mereare, Properti:

Longa mea in libris regna fuere tuis.
Iuro ego fatorum nulli reuocabile carmen,
Tergeminuſque canis ſic mihi molle ſonet:
Me ſeruaſſe fidem. ſi fallo, vipera noſtris
Sibilet in tumulis, & ſuper oſſa cubet.
Nam gemina eſt ſedes turpem ſortita per amnem,
Turbaque diuerſa remigat omnis aqua.
Vna Clytæmneſtræ ſtuprum vehit, altera Creſſæ
Portat mentitæ lignea monſtra bouis.
Ecce coronato pars altera parta phaſelo,
Mulcet vbi Elyſias aura beata roſas.
Qua numeroſa fides, quaque æra rotunda Cybelles,
Mitratiſque ſonant Lydia plectra choris,
Andromedeque, & Hypermneſtre ſine fraude marita
Narrant hiſtoria corpora nota ſuæ.
Hæc ſua maternis queritur liuere catenis
Brachia, nec meritas frigida ſaxa manus.
Narrat Hypermneſtra magnum auſas eſſe ſorores.
In ſcelus hoc animum non valuiſſe ſuum.
Sic mortis lacrimis vitæ ſanamus amores.
Celo ego perfidiæ crimina multa tuæ.
Sed tibi nunc mandata damus, ſi forte moueris,
Si te non totum Chloridos herba tenet.
Nutrix in tremulis ne quid deſideret annis
Parthenie. patuit, nec tibi auara fuit.
Delitiaque meæ Latris, cui nomen ab vſu eſt,
Ne ſpeculum dominæ porrigat illa nouæ.
Et quoſcunque meo feciſti nomine verſus,
Vre mihi. laudes deſine habere meas.
Pelle ederam tumulo, mihi quæ pugnante corymbo
Mollia contortis alligat oſſa comis.
Ramoſis Anio qua pomifer incubat aruis,
Et nunquam Herculeo numine pallet ebur:
Hoc carmen media dignum me ſcribe columna,
Sed breue quod currens vector ab vrbe legat:
Hic Tiburtina iacet aurea Cynthia terra.
Acceſſit ripæ laus, Aniene, tuæ.
Nec tu ſperne piis venientia ſomnia portis.
Quum pia venerunt ſomnia pondus habent.
Nocte vaga ferimur. nox clauſas liberat vmbras,
Errat & abiecta Cerberus ipſe ſera.
Luce iubent leges Lethæa ad ſtagna reuerti.
Nos vehimur. vectum nauta recenſet onus.
Nunc te poſſideant aliæ. mox ſola tenebo.
Mecum eris, & miſtis oſſibus oſſa teram.
Hæc poſtquam querula mecum ſub voce peregit,
Inter complexus excidit vmbra meos.

Pagina 845. DISCE, *quid Exquilias hac nocte fugarit aquoſas,*
Quum vicina nouis aura cucurrit agris.
Lanuuium annoſi vetus eſt tutela Draconis,
Hic vbi Tartareæ non perit hora moræ.
Qua ſacer abripitur cæco deſcenſus hiatu,
Qua penetral, (virgo, tale iter omne caue.)
Ieiuni ſerpentis honos, quum pabula poſcit
Annua, & ex ima ſibila torquet humo.
Talia demiſſæ pallent ad ſacra puellæ:
Quum tenera anguineo creditur ore manus.
Ille ſibi admotas à virgine corripit eſcas.
Virginis in palmis ipſa caniſtra tremunt.
Si fuerint caſtæ, redeunt in colla parentum,
Clamantque agricolæ, Fertilis annus erit.
Huc mea detonſis auecta eſt Cynthia mannis.
Cauſſa fuit Iuno, ſed mage cauſſa Venus.
Appia, dic, quæſo, quantum te teſte triumphum

A *Egerit effuſis per tua ſaxa rotis,*
Turpis in arcana ſonuit quum rixa taberna:
Si ſine me, famæ non ſine labe meæ.
Spectaclum ipſa ſedens primo temone pependit
Auſa per impuros frena mouere locos.
Striga. nam rapto volſi carpenta nepotis,
Atque armillatos colla Moloſſa canes,
Qui dabit immundæ venalia farta ſaginæ,
Vincet vbi eraſas barba pudenda genas. Pagina 849.
Quum fieret noſtro toties iniuria lecto,
Mutato volui caſtra mouere toro.
Phyllis Auentinæ quædam eſt vicina Dianæ:
Sobria grata parum: quum bibit, omne decet.
B *Altera Tarpeios eſt inter Teia lucos*
Candida, ſed potæ non ſatis vnus erit.
His ego conſtitui noctem lenire vocatis,
Et Venere ignota furta nouare mea.
Vnus erat tribus in ſecreta lectulus herba.
Quæris concubitus? inter vtramque fui.
Lygdamus ad cyathos, æſtiua vtrique ſupellex,
Et Metymnæi Græca ſaliua meri.
Nilotes tibicen erat, crotaliſtria Phillis,
Et facilis ſpargi munda ſine arte roſa.
Nanus & ipſe ſuos breuiter curuatus in artus
Iactabat truncas ad caua buxa manus.
Sed neque ſuppletis conſtabat flamma lucernis,
Decidit inque ſuos menſa ſupina pedes.
C *Me quoque per talos Venerem quærente ſecundos,*
Semper damnoſi ſubſiluere canes.
Cantabant ſurdo nudabant pectora cæco.
Lanuuij ad portas hei mihi ſolus eram:
Quum ſubito rauci ſonuerunt cardine poſtes,
Et leuia ad primos murmura facta lares.
Nec mora cum totas reſupinat Cynthia valuas,
Non operoſa comis, ſed furibunda decens,
Pocula mi digitos inter cecidere remiſſos,
Palluerunt que ipſo labra ſoluta mero.
Fulminat illa oculis, & quantum fœmina ſæuit,
Spectaclum capta nec minus vrbe fuit.
Phyllidos iratos in vultum coniicit vngues.
D *Territa vicinas Teia clamat aquas.*
Lumina ſopitos turbant elata Quirites.
Omnis & inſana ſemita nocte ſonat.
Illas direptiſque comis, tuniciſque ſolutis
Excipit obſcuræ prima taberna viæ:
Cynthia in exuuiis gaudet, victrixque recurrit,
Et mea peruerſa ſauciat ora manu:
Imponitque notam collo, morſuque cruentat:
Præcipueque oculos, qui meruere, ferit.
Atque vbi iam noſtris laſſauit brachia plagis,
Lygdamus ad plutei fulcra ſiniſtra iacens
Eruitur, geniumque meum proſtratus adorat.
Lygdame nil potui. tecum ego captus eram.
E *Supplicibus palmis tum demum ad fœdera veni,*
Quum vix tangendos præbuit illa pedes.
Atque ait, Admiſſæ ſi vis me ignoſcere culpæ,
Accipe quæ noſtra formula legis erit.
Tu neque Pompeia ſpatiabere cultus in vmbra,
Nec quum laſciuum ſternet arena forum.
Colla caue inflectas ad ſummum obliqua theatrum,
Aut lectica tuo ſudet aperta moræ.
Lygdamus in primis omnis mihi cauſſa querelæ
Veneat, & pedibus vincula bina trahat.
Indixit leges. reſpondi, Ego legibus vtar.
Riſerat imperio facta ſuperba dato.

Dein quæcunque locum externæ tetigere puellæ
Suffitae, & pura limina tergit aqua.
Imperat & totas iterum mutare lucernas,
Terque meum tetigit ſulfuris igne caput.
Atque ita mutato per ſingula pallia lecto,
Reſpondi: & toto ſoluimus arma toro.

Pagina 855. AMPHITRYONIADES *qua tempeſtate iuuencos*
Egerat à ſtabulis ô Erythea tuis,
Venit ad inuictos pecoroſa palatia montes,
Et ſtatuit feſſos feſſus & ipſe boues,
Qua Velabra ſuo ſtagnabant flumine, quaque
Nauta per vrbanas velificabat aquas.
Sed non infido manſerunt hoſpite Caco
Incolumes. furto polluit ille Iouem.
Incola Cacus erat, metuendo raptor ab antro,
Per tria partitos qui dabat ora ſonos.
Hic, ne certa forent manifeſtæ ſigna rapinæ,
Auerſos cauda traxit in antra boues.
Nec ſine teſte Deo furem ſonuere iuuenci.
Furis & implacidas diruit ira fores.
Mænalio iacuit pulſus tria tempora ramo
Cacus. & Alcides ſic ait, Ite boues,
Herculis ite boues, noſtræ labor vltime clauæ,
Bis mihi quæſitæ, bis mea præda boues:
Aruáque mugitu ſancite boaria longo.
Nobile erit Romæ paſcua noſtra forum.
Dixerat, & ſicco torret ſitis ora palato,
Terráque non vllas fœta miniſtrat aquas.
Sed procul incluſas audit ridere puellas.
Lucus ab vmbroſo fecerat orbe nemus,
Fœmineæ loca clauſa Deæ, fontéſque piandos,
Impune & nullis ſacra retecta viris.
Deuia puniceæ velabant limina vittæ.
Putris odorato luxerat igne caſa.
Populus & longis ornabat frondibus ædem.
Multáque cantantes vmbra tegebat aues.
Huc ruit in ſiccam congeſto puluere barbam,
Et iacit ante fores verba minora Deo:
Vos precor ô luci ſacro quæ luditis antro,
Pandite defeſſis hoſpita fana viris.
Fontis egens erro, circáque ſonantia lymphis.
Et caua ſuſcepto flumine palma ſat eſt.
Audiſtiſne aliquem, tergo qui ſuſtulit orbem?
Ille ego ſum Alciden terra recepta vocat.
Quis facta Herculeæ non audit fortia clauæ?
Et nunquam ad natas irrita tela feras?
Atque vni Stygias hominum luxiſſe tenebras?

* * *

Quod ſi Iunoni ſacrum faceretis amaræ,
Non clauſiſſet aquas ipſa nouerca ſuas.
Sin aliquam vultúſque meus, ſetæque Leonis
Terrent, & Libyco ſole peruſta coma:
Idem ego Sidonia feci ſeruilia palla
Officia, & Lydo penſa diurna colo.
Mollis & hirſutum cepit mihi faſcia pectus,
Et manibus duris apta puella fui.
Talibus Alcides. at talibus alma ſacerdos
Puniceo canas ſtamine vincta comas:
Parce oculis, hoſpes, lucóque abſcede verendo.
Cede agedum, & tuta limina linque fuga.
Interdicta viris metuenda lege piatur,
Quæ ſe ſummota vindicat ara caſa.
Magnam Tireſias aſpexit Pallada vates,
Fortia dum poſita Gorgone membra lauat.

A *Dij tibi dent alios fontes, hæc lympha puellis*
Auia ſecreti limitis vna fluit.
Sic anus. ille humeris poſtes concuſſit opacos,
Nec tulit iratam ianua clauſa ſitim.
At poſtquam exhauſto iam flumine vicerat æſtum,
Ponit vix ſiccis triſtia iura labris:
Angulus hic mundi nunc me mea fata trahentem
Accipit. hæc feſſo vix mihi terra patet.
Maxima quæ gregibus deuota eſt ara repertis,
Ara per has, inquit, maxima facta manus,
Hæc nullis vnquam pateat veneranda puellis,
Herculis eximij ne ſit inulta ſitis.
B *Sancte pater ſalue, cui iam fauet aſpera Iuno.*
Sancte, velis libro dexter ineſſe meo.
Hunc quoniam manibus purgatum ſanxerat orbem,
Sic Sanctum Tatij compoſuere Cures.

NVNC *Iouis incipiam cauſſas aperire Feretri,* Pagina 858.
Armáque de ducibus trina recepta tribus.
Magnum iter aſcendo, ſed dat mihi gloria vires.
Non iuuat ex facili lecta corona iugo.
Imbuis exemplum primæ tu, Romule, palmæ
Huius, & exuuiis plenus ab hoſte redis,
Tempore quo portas Ceninum Acrona petentem
Victor in euerſum cuſpide fundis equum.
Acron Herculeus Cenina ductor ab arce,
C *Roma, tuis quondam finibus horror erat.*
Hic ſpolia ex humeris auſus ſperare Quirini
Ipſe dedit, ſed non ſanguine ſicca ſuo.
Hunc videt ante cauas vibrantem ſpicula turres
Romulus, & votis occupat ante ratis.
Iuppiter, hæc hodie tibi victima corruet Acron.
Vouerat, & ſpolium corruit ille Ioui.
Vrbis, virtutiſque parens ſic vincere ſueuit.
Qui tulit aprico frigida caſtra Lare,
Idem eques & frenis, idem fuit aptus aratris.
Et galea hirſuta compta lupina iuba.
Picta nec inducto fulgebat parma pyropo,
Præbebant cæſi baltea lenta boues.
Coſſus at inſequitur Veientis cæde Tolumni,
D *Vincere cum Veios poſſe laboris erat.*
Nec dum vltra Tiberim belli ſonus, vltima præda
Nomentum, & captæ iugera pauca Coræ.
Et Veij veteres & vos tum præda fuiſtis,
Et veſtro poſita eſt aurea ſella foro.
Nunc intra muros paſtoris buccina lenti
Cantat, & in veſtris oſſibus arua metunt.
Forte ſuper portæ dux Veius aſtitit arcem,
Colloquiúmque ſua fretus ab vrbe dedit.
Dumque aries murum cornu pulſabat aheno,
Vineáque inductum longa tegebat opus,
Coſſus ait, Forti melius concurrere campo.
Nec mora fit, plano ſiſtit vterque gradu.
Di Latias iuuere manus. deſecta Tolumni
E *Ceruix Romanos ſanguine lauit equos.*
Claudius à Reno traiectos arcuit hoſtes
Belligerans. vaſti parma relata ducis
Virdomari. genus hic Reno iactabat ab ipſo
Nobilis erectis fundere gæſa rotis.
Illi virgatis iaculantis ab agmine brachis
Torquis ab inciſa decidit vnca gula.
Nunc ſpolia in templo tria condita. cauſſa Feretri,
Omine quod certo dux ferit enſe ducem.
Seu quia victa ſuis humeris hæc arma ferebant,
Hinc Feretri dicta eſt ara ſuperba Iouis.

Pagina 865. *DESINE, Paule, meum lacrimis vrgere ſepulchrum.* A
Panditur ad nullas ianua nigra preces.
Quum ſemel infernas intrarunt funera leges,
Non exorato ſtant adamante viæ.
Te licet orantem fuſca Deus audiat aula,
Nempe tuas lacrimas litora ſurda bibent.
Vota mouent ſuperos vbi portitor æra recepit,
Obſerat herboſos lurida porta rogos.
Sic mœſta cecinere tubæ, quum ſubdita noſtrum
Detraheret lecto fax inimica caput.
Quid mihi coniugium Pauli, quid currus auorum
Profuit, aut famæ pignora tanta meæ?
Num minus immites habui Cornelia Parcas,
Et ſum quod digitis quinque leuatur onus?
Damnatæ noctes, & vos vada lenta paludes, B
Et quæcunque meos implicat vnda pedes,
Immatura licet, tamen huc non noxia veni,
Det pater huic vmbræ mollia iura meæ.
Aut ſi quis poſita iudex ſedet Aeacus vrna,
In mea ſortita iudicet oſſa pila.
Aſsideant fratres. iuxta Minoia ſella, &
Eumenidum intento turba ſeuera foro.
Siſyphe mole vaces. taceant Ixionis orbes,
Fallax Tantaleo corripiare liquor:
Cerberus & nullas hodie petat improbus vmbras,
Et iaceat tacita lapſa catena ſera.
Ipſa loquor pro me. ſi fallo, pœna ſororum
Infelix humeros vrgeat vrna meos.
Si cui fama fuit per auita decora trophæi,
Afra Numantinos regna loquuntur auos.
Altera maternos exæquat turba Libones. C
Et domus eſt titulis vtraque fulta ſuis.
Mox vbi iam facibus ceſsit prætexta maritis,
Vinxit & acceptas altera vitta comas:
Iungor, Paule, tuo ſic diſceſſura cubili,
In lapide hoc vni nupta fuiſſe legar.
Teſtor maiorum cineres tibi, Roma, colendos,
Sub quorum titulis Africa tunſa iaces:
Et Perſen proaui ſimulantem pectus Achillis,
Quique tuas proauus fregit, Achille, domos:
Me neque cenſuræ legem molliſſe, nec vlla
Labe mea veſtros erubuiſſe focos.
Non erat exuuiis tantis Cornelia damnum:
Quin & erat magnæ pars imitanda domus.
Nec mea mutata eſt ætas, ſine crimine tota eſt.
Viximus inſignes inter vtranque facem.
Mi natura dedit leges à ſanguine ductas,
Nec poſsim melior iudicis eſſe metu.
Quælibet auſteras de me ferat vrna tabellas,
Turpior aſſenſu non erit vlla meo.
Vel tu, quæ tardam mouiſti fune Cybellem,
Claudia turritæ rara miniſtra Deæ:
Vel cui commiſſos quum Veſta repoſceret ignes,
Exhibuit viuos carbaſus alba focos.
Nec te dulce caput mater Scribonia læſi.
In me mutatum quid, niſi fata, velis?
Maternis laudor lacrimis, vrbiſque querelis.
Defenſa & gemitu Cæſaris oſſa mea.
Ille ſua nata dignam vixiſſe ſororem
Increpat: & lacrimas vidimus ire Deo.
Et tamen emerui generoſos veſtis honores,
Nec mea de ſterili facta rapina domo.
Te, Lepide, & te, Paule, meum poſt fata leuamen,
(Condita ſunt veſtro lumina noſtra ſinu)
Vidimus, & fratrem ſellam geminaſſe curulem:
Conſule quo facto tempore rapta ſoror.
Et bene habet. nunquam mater lugubria ſumſi.
Venit in exequias tota caterua meas.
Nunc tibi commendo communia pignora natos.
Hæc cura & cineri ſpirat inuſta meo.
Fungere maternis vicibus, pater. illa meorum
Omnis erit collo turba ferenda tuo.
Oſcula quum dederis tua flentibus, adiice matris.
Tota domus cœpit nunc onus eſſe tuum.
Et ſi quid doliturus eris, ſine teſtibus illis.
Quum venient, ſiccis oſcula falle genis.
Sat tibi ſint noctes, quas de me, Paule, fatiges:
Somniáque in faciem credita ſæpe meam.
Atque vbi ſecreto noſtra ad ſimulacra loqueris,
Vt reſponſuræ ſingula verba iace.
Seu tamen aduerſum mutarit ianua lectum,
Sederit & noſtro cauta nouerca toro:
Coniugium, pueri, laudate & ferte paternum.
Capta dabit veſtris moribus illa manus.
Nec matrem laudate nimis. collata priori
Vertet in offenſas libera verba ſuas.
Seu memor ille mea contentus manſerit vmbra,
Et tanti cineres duxerit eſſe meos:
Diſcite venturam iam nunc ſentire ſenectam,
Cælibis ad curas nec vacet vlla via.
Quod mihi detractum eſt, veſtros accedat ad annos,
Prole mea Paulum ſic iuuat eſſe ſenem.
Filia tu ſpecimen cenſuræ nacta paternæ
Fac teneas vnum nos imitata virum.
Et ſerie fulcite genus. mihi cymba volenti
Soluitur aucturis tot mea fata malis.
Hæc eſt fœminei merces extrema triumphi,
Laudat vbi emeritum libera fama rogum.
Cauſſa perorata eſt. flentes me ſurgite teſtes.
Dum precium vitæ grata rependit humus,
Moribus & cœlum patuit, ſim digna merendo,
Cuius honoratis oſſa vehantur equis.

FINIS.

INDEX RERVM AC VERBORVM

QVÆ IN HIS CATVLLI, TIBVLLI, AC Propertii Poeticis, & in ea Commentariis, Vtilia maximè viſa ſunt, & è quibus aliquid lector expiſcari queat.

Porrò animaduertet idem lector in hac editione operarum errore commiſſum eſſe vt paginæ 453. 454. 455. 456. Item 511. 512. bis notentur. Itaque in poſterioribus paginis quæ notatione digna reperimus aſteriſco indicauimus.

A

A Auferendi caſus. 163.c. A, interiectio ſine aſpiratione. 47.b. A, pro ah. 439. c 484.a, 485.c.d.
Abactor armenii Cacus. 852.c.
Abducere.672. d.abducere noctes. 599.d
Abies fatalis 793.b.c
abiungere equos 669.d
abiugaſſere, idem.ibid.
ablatiuus pro datino. 612. d. ablatiuus abſolutus non vulgariter poſitus 715.d.e
abluere comas expiandi cauſa 820.c.a
abnuerunt,io tertia plur. 516.d
abſentes magis deſideramus 708.b
abſcoria longa minuit amicitiam 777.b
abſtincte manus 412.d
acantis. 827.c
acanthus 744.e
acceptum face.98. c.b.acceptum referre. 74.e 75.a
achæmeniæ ſagittæ 655.a
achæmenii. 355.c
achelous.711.a. Eius cū Hercule certamen. ib.
achilles inuentor Achilleæ herbæ qua Telephum ſanauit, adhibita eadem cuſpide qua cum vulnerauerat 627.b
achilles Patroclum reducere promiſit, quod non præſtitit. 626.d
achillis mors 647.e
achillis ſepulchrum,244.c. Tumulus. 657.c. Parentatio ipſius vmbræ. ibid.d
ἀχειροποίητα 106.d
acies luoata. 832.c. quadrata. 550. d
aciei inſtruendæ tria genera. 553.a
aconitus. 780.c
acta. 549.c
actæon. 761.a.c
actiaca victoria. 753.c.a.b.754.c.a
actiaci prælii deſcriptio 829.d.e.830 833. 108.b
acme.
acris flamma oculus 439.c
acron aduerſus Romulum 856.c
ad,pro apud 12.a.e
ad cœlum vocare. 23.d
ad ſe. 262.e
adamantis vis indomita. 750.e
adamantis duritia 861.b
addictus 750.c.a
adeſt,pro eſt. 431.c.560.a
adiuuato,antiquè pro addito 87.a
adloqui,pro conſolari. 103.d.e
admetus. 486.e
admittere,verbum augurale 425.d
admittere equum, aquas 416.d
adoneus. 79.b.e
adonis. 657. d. De quo mentio in ſacris libris. ibid.
adorationis duo ſigna 694.a.b
adria. 15.e.96.d
adriaticum mare. 585 e
admoneo, gaudens genitiuo. 429.e
adraſtus. 711.d
adſitus. 197.e
aduerbia deſinentia in *iter* Ennio familiaria. 105.e
aduerbia in *iter* non vulgaria. 514.a.b
adulatoria verba, mea lux. 557.d. 565.d. gaudia mea, amores mei.562. b. curarum requis. 566.c. mea vita. 577.b
adulta vbera. 56.a
aduocati calumniatores & venales. 520.c.a
Æaci iuriſdictio 673.c.d
Ææa puella:Circe 757.e
ædes Veneris Erycinæ. 659.c
ædes veteres ligneæ 463.e
ædificare caſas:puerilis ludicri genus. 474.b
ædificia Græci in partes duas diſtribuebant. 172.a.b
æeta. 836.d
ægeriæ fons 781.b
ægeum mare. 385.d
ægypti fœcunditas 445.e
ægyptii culicibus infeſtati. 755. c. & pediculis. ibid.
ægyptii piſcium vſum in rebus illicitis ponunt. 449. e.a
ægyptiorum mores 752.e.757.a
æmathia. 244.b.252.a

a

Æmilia virgo Veſtalis quæ ignem ſacrum extinctum mirabiliter ſuſcitauit. 863.b
Æmulatio,in laude & vitio 710.b
Æneas Veneris & Anchiſæ filius. 495.a. Poſt mortem Iupiter indiges nominatus ib.d
Æolium plectrum 632.c
Æolus 541.d
Æquor terræ 18.a
Aer quid.333.b.aer viridis aſpectus.692.c.aer pẽnatus in Scythia. 632. c. aeris mutatio cauſa morbi 636.c.637.a
aerius,pro celeſti 301.a
Æs 31.a.Corinthium. 828.a.b.
Æris ſonitu credebant veteres,impediri magicorum carminum ſonum ne ad lunam perueniret 455.c.a.453.d.*
Æſchylus 712.c
Æſculapius.627.c. Cur Epidaurius dictus. ib.a
Æſculapii interitus 481.b
Æſtuare 67.c.68 d
Ætas aurea 410.c.d.e.413.c.414.a.b.c
Ætas carpitur. 313.c.d.
Ætas fugit 394.a.402.b
Ætati inſeruiendum 390.c
Ætate vtendum 456.c
Æternum,aduerb. 500.a
Æther 540.b
Æther nocte genitus 475.d
Ætheris appellatione ὑγρῶν κ̀ ἀστρῶν ϑεῖα cõprehenditur. ibid.
αἰθέρος ναῦται. 475.a
Æthiopes bipartiti 292.a
Æthiopes cur nigri 483.b.c
Ætna 311.c.a.548.c
Æuum. 1.col.2.& 2.a.&.4.c
affectus 692.a
afore 397.a
africa 483.a
africa quæ propriè appellare debet 120.a
aganippe 146.c.152.c.632.c
agere 307.c.
agere animam 454.b
agere:impellere 432.b
agere ante,idem 404.c.d
agitatores in ludis Circenſibus 684.b
agminum militarium tria genera 553.a
agnati & gentiles curam habebant mente captorum 102.c.d
agrorum fœnus 506.b
ai,pro æ. 216.a
aiax,qui Caſſandram deuirginauit 796.d
alba.793.d 446.b.Vnde habeat nomen 448.d
alba longa 496.c
albani Reges 721.b
albanus lacus 781.a
albus æther, albæ luces,ſol albus &c. 210.b
alceſte. 641.b
alceſtis ob amorem commendata 486.c
alcidea 539.b.681.a
alcides cur Hercules dictus 853.d
alcinoi horti 720.c.d
alcinoi regis opulentia & magnificentia.604.b
alcmeon 605.e
alcmeon matricida 731.a
alcyones 66.c.610 d.c.611.a b
alexander ſeuerus in larario habuit effigies Abrahami & Chriſti 815.b
alfenus Varus Iuriſc. 83.c
alid,ſiue Alit,pro Aliud 79.b.81.a
alis,pro alius 299.d.304.c
aliſequus ventus 296.a
alite bona,pro bono auſpicio.146,b.156.b.174.c. 175.a.b
allegoria 717.a
allieni familia Romana 329.a
allucitæ 755.d
Almanac. 784.c
alnus. 50.a.51 d.e
alpes. 36.c
alpheſiboea 605.c.606.a.d
alpheſiboeas puellas olim vocabant bene dotatas ibid.e
alter remus aquas,alter tibi radat arenas. 722.a 725.b. Prouerbium.
altera auis 107.d
altera manu fert lapidem, altera panem oſtentat. 593.b
althæa. 781.b
altus Oceanus 290.a
alueus. 471.b. pro nauigiolo.737.b
alueolus. ibid.
aluminus pro eo qui alit. 802.a
amalthea 539.e
amans peritus ſuo malo 453.b.*
amans verè amans omnia intrepidè aggreditur. 400.a.b
Omnis amans eſt ſeruus. 582.c. Verè amantis mulieris ſigna 741.c.d.c.742.a
amantis exemplum qui amicæ noluit eſſe ſuperſtes. 645.a
amantes pallidi. 176.a.cur?584.c.cur frigent,& horrent. 584.c.d
amantes noctu ante oſtia dominarum. 400.c
amantibus nulli inſidiantur 402.e
amantum mos ſpargendi mero & ornandi floribus amicarum fores 405.d
amantes inter ſe notis & nutibus colloquentes. 402.b.c.406.a. vbiq; ſacri & inuiolabiles. d.Lunam precari ſoliti. 430.c pueris cõparati.653.c.rarò adſenium perueniunt concordes in amore. 438. b. amicarum nomina ſcribebát in arborum corticibus. 614.b.c. excluſi fores effringunt. 638.c
amantum poena eſt, vt ſint vulgi fabula. 484.c 486.b
amantium color eſt pallor 453.e
amantes repulſi currunt ad lachrymas. 454.a.c
amantum baſia comparata columbis:& complexus hederæ atque conchis. 661.c
amantum domus redimitæ floribus & fertis. 203.c.204.a
amantium animi incertiores fluctibus marinis. 638.c.a
amantium ira breuis. 414.c.a.464.c
amara curarum. 321.c.d
amarius elleboro 367.c
amare & odiſſe ſimul 395.c.a
amare & bene velle in quo differant. ibid.c.

amare

amare duas ſimul, ars ad domandam puellarum ſuperbiam 836.a
amaracus 145.b.151.c.Veneri ſacer.156.a.159.d.e.
amaranthus 519.c.d.552.e
amaſis rex cum vxore concumbere non poterat. 734 c
amaſtris 14.c.15.e
amathus 95.c
amari ſopra modum 326.b
amator nouus ſuccum habet & ſuauitatem. 664.c. amator latens in cœnoſa parte domus 678 c.a.
amatoria militia 504.d
amazones dextram mamillam vrebant 815.a
amazones vni-mammæ 822.d
ambaruale ſacrificium 389.c.467 472.d.476.a
ambitioſus Siſypho comparatus 666.c.667.a
ambraciotæ 599.b
ambroſia 367.d
ambroſiam pro oſculo ib.e
ameria Propertii patria 800.a.b
amica domina 480.a
Dolor ex abſentia amicæ ibid.a.b.c.d. Quomodo cum amica loqui & ſeſe gerere oporteat 594.b.c.d
amicitia minuitur abſentia 777.b
amicitiæ ac beneuolentiæ verba 435.d
amicitiæ conſtantiſſimè retinendæ 673.a
amicitiæ exempla 626.a.b
amictus fluitans 256.d
amiculus 83.b
amithao 634.b
amnis pro Oceano 525. c.523.c.
amnes ſonantes 90.c
amœbeum carmen 159.c
amomum 477.d
amomum Aſſyrium 320 d
amor Deus pacis 728.c
amor ſui 61.b.c.d
amor Deorum fortiſſimus 422.e
amoris vis in magnos duces 665.c.d
amor cuncta ſuperat 606.a
amor Iaſonis & Hypſipyles. ibid. b. Euadnes. ibid. c
amor quibus artibus concilietur 453.d. pretio non æſtimandus. 456.c.*.edax. 556.a. b.eò grauior quò tardior. 587. e. ignis eſt.768.d. in cor deſcendere dicitur. 126.a. dat ingenium Poetæ.613. b. venenũ occultum 652.e fluctibus ac tempeſtati ſimilis 653.b
amor ſine fructu amoris durum ſupplicium. 776.e. primùm arridet, mox allidit. 593.b
Leuamentum in amore poſſe dicere quo amore pereas. 593.d.594. b. habitat in animo molli ac miti. 572. c. amor formæ quam vim habeat.ibid. d. plus iuuat in quo plus aloes, quàm mellis. 742.c. melle & felle fœcundiſſimus 489.b. non eſt medicabilis herbis. 481.c. incantationibus ſanari non poteſt. 636.d.e. amor & odium erga eandem. 349.e
amor, pro amatore 754.c.a
amor verus nec ſemen ſpernit amatorẽ. 667.b
amor mutuus. 518.a. altus amor. 325.d. vetus. 490.d. vagus. 601.c bonus.158.d. & impurus 162.c. inſanus in taurum. 703. c.704.a
vxoris. 486.c. coniugalis Laodamiæ. 317.a
alceſtes. 641.b. amoris vitia. 8.e 495.c. amoris impatientia Tarpeia Veſtalis prodidit arcem Sabinis. 810. 811. 812. ſic Ariadne fratrem Minotaurum. ibid. c. amoris propria. 652. b.c. 653. a. amor fœminarum maximus. 358.c amoris flamma 354.a
amoris feminei inconſtantia. 335. d. 333.a.b.c.
amoris ſeruitutis durior Euryſteo, tauro Phalaridis, Gorgone, aquila Promethei 684.c
amoris cruciatus 428.d
amoris rota 416.b.429.d.432.a.644.e
amor omnis vincitur pretio 429.b
amoris remedium. 506.b. amoris ſiniſtra, dextra eſt mortalibus. 116.b. amori Deus contrarius Anteros.671.a.c. mores furtiui.25.c.26.c.a. amores alios ſuſpirare. 440. d. amores nemini committendi. 710 c.d. amores ludere ſeros. 433.b. amorum fructus carpere 196.a
amphiaraus. 664. c. amphiarai fatum. 761.a 711. c. 712. a. amphion & zethus. 765.d.c.
amphionis lyra 593.c.d
amphitapæ 565.a
Ἀμφιθαλεῖς 7.b
amphytrite rudis 236.c.246.d.254.
amymone. 688.b. Fons amymone. ibid.c
anacephalæoſis 864.d
anadiploſis 202.b
anaſtrophe 30.c.340.c
anchora gemina 677.b.c
ancilla quaſillaria 564.c
ancillæ pro vxore 429.a
ancillulæ delictorum nominatæ 843.d
ancon 95.c.96.a
androgeus 247.e
androgeus 627.d.e
androgynus 852.d.e
andromache captiua 672.d
andromeda 580.c
andrones 572.e.a
angelicum carmen 49.e.50.d.52.e.53 a
angiportus 139.c.e.140.b
anguis in fœm.gen.455.c.d. anguis cur Æſculapio dicatus 734.d.
anhelatio crebra in muliere quid ſignificet. 695.c
aniene, in vocandi caſu. 841.d
anilitas.185.e. ab annuendo.153.e. animæ corporum inſepultorum centum annos errant. 462.d. animæ nullos ſenſus reſtat poſt mortem: ex quorundam opinione. 712. b. animam tradere 83.d
animorum in corpora tranſmigratio poſt mortem. 548.c
anitò 617.a.b,780.e
anitas 186.b
annales. 95. d. annales Voluſi. 359.d. annales & Chronica quid differant. 7. c. annales ab hiſtoria quid differant 717.d
annuere verbum conueniens ſenibus tremulis. 288.d
annus Dei, pro ſolari. 475. d. annus vertens. 802. c
annus frigidus 563.e

annos agit ſigna lucida, certa vice 412.c.a
anni diuiſio varia, & partes 730.d
anſa 452.b.454.c
anſa calciamentorum 453.d.*
anſola 454.c
anſer poëta malus 713.a
anſeris medulla mollior 67.c
anſeres in honore Romæ 723.d
anteros Deus amori contrarius. 572.c
anteria, vnica dictione 439.c
antichthones 546.c.d
Antigone ob ſepultum fratrem togolata.645 a
antilochus 657.b.c
antimachos 359.b.c.361.c.712.c
antinous 824.a
antiopa 582 a.b.765.a.b
antiphates 542.b
antipodes 546.c.d.e
antiptoſis 587.c.562.c.591.c.a.612.d
antiquitas veneranda 391.b.c
antiſtes 29.a.c
antithalamus 171.a
antitheton 751.c
antonius librũ de ſua ebrietate cõpoſuit 753.b
antonius ob ſtuprum Cleopatræ Romanum promittit imperium. 751.d.e. M. antonii mollis pugna apud actiacum 832.c.d.e.833
antonomaſia 316.b
antra muſarum plurima 717.d
anubis 752.a.b
anus magicis miniſteriis aptæ 404.b.c.a.
anus magicarum artium ſtudioſæ. 455.a.b.c.
anus aurea 439.b.440.b
aonia.146.c. aonii ſpecus 152 e.1.160.c
aoniæ molæ cur dicantur 578.b
aorion 291.a
apeliota, ventus 70.c.e
apeliotes 687.c
apelles pingebat ſine fuco 578.a
apellis Venus 744.a
apere 74.b
apex 74.b
aphæreſis 75.b
apis, & Apes 470.c.471.a
apiſci 258.a
apollo cur Deus familiæ Cæſarum 349.d. pro Auguſto ſtetit Actiaco bello, ſicut pro Agamemnone quondam 832.d.c,833 a.b. c
apollo Admeti ſeruus. 486.a.b.c. cur Lycius appellatus. 719.a.b. apollo chryſocomos. 760.c. Leucadius, qui & Actius. 754.c.a apollinis togati ſtatua, 699.c. apollinis elegantia tam forma quam habitu deſcripta. 517.b.c.d.c. apollinis palatini ædes.790.a, b 797.a. templum. 832.a. apollo Actios.16.c. apollinis poteſtates variæ.494.c. Hic Saturno fugato cecinit laudes Ioui. 492.c.494.c. apollines quatuor. 489.c
apoſiopeſis 643.c
apoſtrophe. 80.b.149.b.153.c.248.c.292.c.388.a.455.a [illegible] .c 861.b.863.c.
appellare mortuos non reſponſuros magnum ſolatium 370.c.371.a
appetens 30.a

appia via 702.a
appluſus 477.a
aptos 74.b
apta, pro aptata 458.c
aqua ſobrius Deus 439.c
aqua pallida Ditis. 510. c. 581. a.c. aqua, pro vrina 817.c.d.e
aqua virilis.16.c. aquâ ſomnum diſcutere. 747.a.748.c. aqua Clitumni fluuii boues cãdidos facit.781.a. aqua Martia. 781.ib. 720.c. aqua & ignis tu nuptiis præferri ſolita.146.a. aqua hæret cõtra fruſtra conantem. 332. aquâ marina crimina expiata. 352.d.e. 353. a. c. aquâ abluebant qui oſculum nolentes acceperant. 368.a. aquam in galea bibebant milites 756.c. aquæ calidæ 516.a. aquarum doctus Romæ nouem 702.b
aquarius 291.a.b
aquila Romanis à Mario dicata 725.a.c
aquilo ventorum ſaluberrimus: qui ſudificus. 638.c.639.a. aquilo proſperitatem ſignificat 390.a
aquinus Poeta 43.b.45.c
aquitani 443.c
ara icioua 324.c
arabia 35.e
arabia triplex 651.a. terra diues.477.d. 479. b.c
arabs tener ibid.
arabes molles. 36.a.c. arabes Auguſti omnine tremunt 650.c
aractei campi 554.c
arar 443.c.450.b
aratri primus inuentor 445.c.a
araxes flu. 545.b
arbores voluptuariæ non deiiciendæ. 160. b.c
arbores quo ordine plantandæ 768.d.e
arbores felices & infelices quæ 95.a.98.a
area 63.b
arcanum amici nunquam depoſitum ſerua 371.c
arcani celandi difficultas 745.c. arcani proditor Tantalus 411.d. 415.a.
a cus cœli quid denunciet 420.b. Vide Iris.
arcos, maſc. & fœmin. 6.c
Ἀρχαϊσμὸς. 34.c.346.d.375.a.440.c.441.c.670.b
architas.794.c. Eius columba lignea. ibid.
arctos dux 692.b
arenæ libycæ 24.d.25.b
arethuſa 545.c
arganthoneus mons 619.d.e
argeanus, ſiue Argyous. 737.c.d.738.c.739.d.e. 740.a
argilla. 389.c. lubrica terra.482.e
argo nauis. 236.a.265.c.d.e.780.b. vnde dicta. 246.a. argonautæ. 617.c. argonautarum hiſtoria 236. a. b
argumenta 746.c
argus 274.b.580.c
argutare, & Argutari 586.a
argutatio 22.c.d.23.a
argutus 614.b
ariande 23.b.c.580.a. Cor Gnoſia dicta ib. b
ariadnes pulchritudo cum Eurota fluuio comparata.248.c. ariadnæ dux.261. Propter ariadnen minitatus à Baccho Theſeus. 241. c
arces Palladi ſacræ 236.b

aricinum nemus 702. b
aridum 2. c
aries cur dicatur miſſos 471. c
aries, machina bellica 857. a. eius Inuentor. ib. Vnde ſicarias appellatur b.
arion equus miræ pernicitatis 711. d
arionia lyra 687. a, b
arma, virúmque cano principium Æneidos Virgilianæ 715. d. in armorum inuentores. 460. a, b, c 463. d, c
arma priſca ſine arte, & recentiorum luxus 792. a, b
arma veteranorum laribus rude donatorum, Herculi dicata. 683. c, d, e
arma eloquentiæ & legum 778. c, e
arma, pro viribus 580. b. 581. c, a
arma & vlnæ pro eodem 773. c
armenia 429. b
arpi 359. a
arretius flu. 562. e
arrius Prætor 349. c
arrius per duplex RR. & Aria per R. ſimplex ibid. d
arſieno 289. d, e. veneris nomen 296. b, c. & verbiſ 299. d
arracia 553. e
artemis 702. b
artoxerxes. i. magnus bellator 614. c
arundo arboris nomine continetur ib. arundines Indici 690. b. e
aruorum ſacerdotes 468. c
arupinus pauper 553. d, a
aruſpices 741. c. 742. a. aruſpicina mendax, & aruſpices vanidici 796. b, c. aruſpicinæ artis repertores Thuſci 518. b
as 87. a
aſcanius 496. c, d
aſcanij fluuij duo: & Aſcania regio 616. d
aſcanius lacus 619. b
aſcea 651. b
aſcræus poeta 713. d
aſiæ vrbes quatuor præcipuæ 120. c
aſium pratum 175. d. 183. c
aſopus 765. c
aſſa 24. d
aſſentatores vulturiis ſimiles 325. c
aſſequi 595. c
aſſiduitas 417. c. 419. c. 7, 421. c. d. 425. c. a. c
aſſicus 184. a
aſſyria 409. a. b. diues 511. c.
aſſyrium oliuum 21. c. 22. d. e
aſterius 247. b. c. aſtra noctis oculi 26. c
aſtrorum genitor ſol, mater nox 474. a. d
aſtrorum curſum à vi motuque ſolis pendere quorundam opinio 476. a. b
aſtragali 211. c. d. 680. e
aſtrologiæ *inuentores Babylonij* 794. d. e
in pſeudoaſtrologos qui pretiô corrupti fidentum ſcientiam ementiuntur 795. a. c
aſtrologorum ſcientia vana 684. b
aſtrologiæ origo ibid.
at, particula inceptiua 689. b. malè precantibus conueniens 13. e
atalanta puella 8. d. 9. a. 10. c. 572. c. 573. a
atalantæ duæ 574. a. b. c, d. c. 576. a
atax 443. a
athamanes populi 832. b
athamantides vndæ 618. c
athos 288. a. b. c. 292. c. 301. b
athenæ à Palladis nomine dictæ 241. a. athenarum conditor 239. b. 248. c. 249. b
athanæ doctæ 776. b. 777. a
athenis portus duo ibi. a
athenis concilium a 11. vrbium à Theſeo inſtitutum 778. b
athenis hortos primus inſtituit Epicurus 778. c
atrax 359. c. d 589. d
atracij 591. e. attacia 542. e
atterere manus operi 425. e
attractis pedibus i. diductis 48. a
atys & Cybeles fabula 201. c. d. e. 213. e. 215. a
auaritia notata, & auarorum calamitas 760. c. d. 761. a
auaritiæ crudelitas comes eſt 736. d. Pœtus per auaritiam ſubuerſus ib.
auctus, pro præditus 259. b
audacter & audaciter 134. c
audiendum 400. a. 402. c. a
auera & ſaluere iubebant ſepultos olim 370. c
auerruncare 520. a
auertere 265. c
augurium 494. a
auguria à ſiniſtra 116. d. augurer 479. c
augur verior Dodonâ 674. b
auguſtus Deus 727. c. 738. b. conſecratio aræ eius genio ibid. c
auguſtus Indorum legationem primus accepit 650. e
auguſti triũphi 625. b. bella 624. d. ſæuitia. 620. e
auguſta mœnia 275. a
auis pro augurio 793. a
auis dextra 794. c. nigra 693. d. peſſima 827. c. 828. a
aues oſcitantes 69. b
aues ex quarum ſanguine confuſo ſerpens gignatur, &c. 614. c
auius 854. b
aulea cur dicta periſtomata 656. e
aura 609. c. aura, ventos 119. e
auris ignaris conqueri 259. a. 271. c. d. e. 272. a. b. c
auricilla 69. c
auricula infima mollior 69. c
aurora candida roſeis equis 411. a
aurum pallidum 346. a. b. cur? 248. a
aurum diues 457. d
aurum in torrentibus apud Colchos 750. d
aurum lucet nocte atra 394. d. inter res mobiles eſt ibid. e
auro nihil reſiſtit 672. e
auri deteſtatio 465. c. d
aurata pallia 265. b
aureolus, de re pulchra 185. c
aureolum malum 8. a
aureum ſeculum 410. c. d. e. 413. c. 414. a. b. c
aureum dicitur quod laudant Poetæ 440. b
auruncuſcius 187. e
auſculitare, & auſcultare 53. b
auſônes populi 617. c
auſpices nuptiarum 146. b
auſpicium vnde dictum 116. d. quis auſpicio-

rum inuentor ib.e
auſpicium ex aquila 795 a.b. ex cornice 796. a
auſpiciorum duo genera 580.d.ibidemque alia de auſpiciis
auſpiciis omnia faciebant Romani 152.d. 160.b
auſter 70.c. pluuiam deſignat. 390 a
auus, pro tota maiorum ſerie 462.d
axenus 57. b
axis 727.c. pro climate 799.b. Imò pro colle 800. a

B

Babylon, & eius muri 751.c.a
Babylonij Aſtrologiæ inuentores 794.d.c
bacchus apud Græcos qui Oſyris apud Ægyptios 443.c.d
Cur Bacchus Baſſareus dictus ibid. e
bacchi antiſtites, qui 446. a
bacchus, Oſyris, & Nilus pro eodem 447. e
bacchus Lenæus à Leniendo 533. a
bacchus amat Naiada ib.a
bacchus dux Nympharũ ſicut & Tityrorum &c. 703. a. b. eſt iniuriarum perſequentiſſimus 530.c. mortalibus requiem præſtat 400. a. b. afflictis cur dictus mitrophorus 803. c. cur Liber 768. d. a. *Dionyſius* 769. c. d. eius geſta ibid. b. cur cornutus ibid. b. cur dictus Baſſareus & mitrophoros ib. c. baccus Maroneus 553. b. Thyoneus 72. a. 72. e. ferulia Phœbo 854. d. bacchi ſacra ſupplicijs Romæ coercita 242.b
bacchi ſacra ciſtis impoſita 250. a
baccho corona è ſerpentibus data 269. a
bacchantes impunè ſerpentes tractabãt 250.e. Armenta diſcerpebant, & carnes crudas edebant 269.a
bacchantium pompa deſcripta 276. d. bacchãtum varia nomina 580. c
bacchiacum carmen 174.d
bactrianorum imperium 717.d. c. bactrianorũ imperium mille vrbium 752. b
bactrum 717.d.c
baiæ aquæ 597.b.599. b
baiæ diuerſorum vitiorum ibid. c.d
baiarum fontes 524.d.526.b.527.a
balbus 307.c
balteus 857.a.b
barathrum 328.c
barba in tertia vitæ hebdomadæ naſcitur 738.c
barbari nomine intelliguntur Itali & Latini: Hac de re præclara teſtimonia ab ipſis Italia & Latinis 499.b.c
baris 752.d
barrus 247.d
baſiationes 26. e
baſium expuere 368.a. baſia columbina 661. e. 662.a. baſia amatorum repugnantium gratioſiora ſunt 420.d.c
baſſaris 445. c
baſſarides 769.c
battiades 384.b
battus 283.c.284.b. battus Ariſtæus dictus 24. e
[illegible] 33. d. Inde
beata vxor ib. & 31.a

belides 627.d
bellerophon 722. b
bellona 437.a. eius ſacrificia cruenta ibid.
bellum ſine hoſte 488. de amore. bellum fraternum 587.a. Giganteum 617 b. c. Punicum 624.c. Cymbricum ibid. a. Siculum 625. a. Actiacum ibid.d.e
belli gigantei argumentum 626.c
belli deteſtatio, & pacis commendatio 460. eleg. a. belli mala & incommoda 460. 461.
bella nocturna 463.a
bellus, & bellè 343. b. bellus homo 65. d. bellæ puellæ delineatio 112. b
benacum 84.c.a.b.85.d
bene 476. c
bene velle & amare quid differunt 335. c
beneficij pars eſt ſi citò neges 676.e
benignè facere 336. a.d
benignus, & Benignitas 595. d
berenices coma in celum ſublata 287.b.291.b. 293.c.298.c.d
beryllus 838.c.d
beſtia mala 332.a.b.c
beta 308.c.312.e
betizare ibid.
bias 633.c.634.a
bibere: de hortis 472.d. bibere tot cyathos vini ſolebant quot amica haberet annos, aut quot in eius nomine eſſent literæ 530.c.d
bibendi acumina 717. b. bibendi conſuetudo antiqua 72.c.a
bidens 462.c. bidente verſare ſolum 484.b
biga, pro binis 782. c
bipenne 437. d
bis idem dicere turpe 695.a
biſtonius vates 698.b
bithynia 30.c.84.c.85.a.120.d
blanditiæ 426. c
bobeis lacus 630. c
boſæ 436.c
bombyces vermiculi 632. a
bombycinæ veſtes ibid. bombycina Coa 486. b.c.d. bombycinarum veſtium primus inuẽtor 577. b. Ad quem vſum inuentæ ibi. c
bona Dea, & eius ſacra 436. d. c. 439. a. bonæ Deæ ſacra à quibus viri remouẽtur 853.c.d.e
bona puella: malus puellus 490.c.d
bona alite, bono auſpicio 146.b
boni viri encomium 760.b
bonum, pro pulchro 101.d
bonum factum, principium edictorum 56. d
bona & mala putarunt antiqui ex qualitate numinis amatorij prouenire 401. d
boues 290.d.292.d.300.c.302.a.b.539.b
boreas 70.b.c. amator Orythiæ puellæ 688.d
boryſthenes flu. 543.c
bos Memphiticus. 445.d. bos loquuta 500.b
boues pro dote ante pecuniæ vſum 606. d
boues ſteriles, pro terra infructuoſa 481. c. imò de bobus caſtratis intelligendum 484. c. bouea pecus tardum 548. c. boues mortui viuos incurſant homines: *Coups de nerfs de bœuf: ou d'eſcourgées faictes de cuir de bœuf* 857. b
boum paſtores 484. c

bonillæ 793.c
boſphori duo 754 d.e
braccæ 727.d.c.728.857.c.858.a.propriæ Gallorum 859.a
braccata Gallia ib.727.c
braſſica 804.e
brennus auaritia notatus 760.d.brennus Delphis 699.c
breue præteriti temporis, breui futuri 189.b
brigantes 554.b.c
briſeis erepta Achillis 645.c.eius pium officiũ in morte Achillis 648.a
britanni horribiles, feri ibi. Inuicti 546.b.554 e a.b.c. faciem glaſto inficiunt 668.b. corpus radunt præter caput & labrum ſuperius ibid.
britannia inſula 36.d.37.a.77.b.e
britanniæ in plur.num.ſicut Galliæ 79.e
briata 307.e.308.c.310.a.312.a
buccina 790.e
buccino vocabantur veteres ad concionem, ſiue ad comitia 790.d.798.e
bullâ vtebantur ingenui 796.c.d
buſtuarij 390.e
buſtũm 253.a.264.d 625.a

C

C.Et T. literarum commutatio 93.b
C.pro X ſcribebant veteres librarij 377.c
cabartinæ 365.b
cacata charta 98.d
cachinnare, de vndis maris 261.c.269.d.276.c. 277.a
cachinnus maris 251.d
cacozelon 416.b
cacula militaris 507.e
cacus 852.d.e.583.a
cadauer, mortui octano die incēdebatur nono ſepeliebatur 369.c. cadauer inſepultū iacere quā horrendū antiquis 240.c.249.c.267.c.cadauera lauabāt olim & vngebant 658.e
cadere pro accidere 440.a
cadi Migdoniæ 835.b.e
cadmeæ Thebæ 587.a
cædere 147.b
cælius & Cœlius 368.d
cærula mater: Thetis 648.b
cæſaris prodiga largitio *in Mamurram* cynædū ſuum 77.d.c
cæſar ipſe pathicus prædæ ibid.c.80.a.eiuſdem voras & aleo 77.a.& lenitas erga Catullum 78.b.80.b
cæſar inter proſtitutas, notatus ab authore 133.e 138.b
cæſar albus homo, an ater ſit 357.d
cæſij Poetæ 43.b.44.e
cæſius color 116.d.b.cur datus leoni 118.b.c
cæſtus 20.a
caius & Caia 161.e
caius mons 580.d.e
calamis ſculptor 746.e.eius opera 744.e
calamiſtrum 577.a.b
calamitas 29.e
calamus auenpatorius 670.d
calathos 662.e.663.a
calciamenta vincla vocantur 432.e
calendæ fœmineæ 826.d.calendæ, & calendarum munera 509.510.a.b
calendis Martis fiabant Matronalia 555.e
calendarium 784.b
calere dicuntur loca quæ frequentantur 211.a. 214.c.216.d
calices gemmati in luſu 728.d.e. calices vitrei Aegyptij 818.d. calices amariores.i.vini veteris 72.e.d
callimachus 283.d.grandia poemata conſcribere non poterat 628.a. callimachus inflatus 714.c.contra 719 a
callimachi ſomnia ibid.c.d
callimachus Cyrenens 831.a
calliope cæteris Muſis nobilior 578.b.Calliope ab Apolline compreſſa 704.d
calliſto 290.b.300.b
calpe 756.b.c
caluaria ſuſpendio interempti pollēs ad magicas artes 734.a
caluus Poeta 363.a.713.d
caluus orator 119.a.b.c.e.130.a.714.d.doctus 715.c
cala, pro extremo 811.a
calypſo 543.d.605.d
camillus dictus alter Romulus 745.b
camillon vas nuptiale ibid.
camœnæ: antiquitus Caſmenæ, tum Carmenæ 748.a
camera 720.b
campania 416.e.
campaniæ encomium 457.d
campania pinguis 718.c.a
agri campani epitheta 718.a
campeſtria 728.a
campus 133.e
cancer inter aſtra collocatus ibid. c.cancri ſigni vis cum Venere coniuncti 800.e
cancrorum plura genera 797.d
candidi ſoles 27.a.d
candidior candidiorque 450.a
canere graue, dulce, triſte 809.b. canere omine diuino 278.a.b
canicies vnde in homine 729.c.d
caneſcunt ſoli homines & equi ibid. caniciei abolendæ remedium 453.a
canis ianuæ cuſtos 488.c. canis iactus in talorū ludo damnoſus 848 b.c.canis celeſtis 539.b. 389.c.692.b.canis in fœm gen. 439.e
canicula 389.a
canes armillati 844.c.Gallici 110.a.b.Laconici & Epirotici generoſi. 763.c.a. ſepulchrales 717.c
canes Romæ vini in furcas ſambuceæ arbore fixi annua ſupplicia pendebant 723.d.861.c
canius poeta 601.c
canna 690.a
canopus 289.b.c.canopus 751.d.755.d
cantamina 812.c
cantharus 431.c
cantica lēdi bis in die celebrabant ipſius ſacerdotes 416.c.417.a
cautus à paſtoribus inuentus 471.c
capaneus 606.d
capanei virtus & fatum 712.b.c

caper habitsus ſub alis 331.b
capillum ſoluere in funere 270.d. capillum fundere fanaticorum mus 502.e. capilli maiorum incompti 470.a.b. capilli empti 605.b. capillorum ornatus 576.e. 577.a. capillos alboa vellere ſolebant vt hodiernæ ſic priſcæ mulieres 786.b. capillos vnguentis perungebant olim vt nunc feminæ 452 e
capricornus 795.e. & de his qui ſub Capricorno naſcuntur ib.799.a
caprificus 817.c
caprimulgus 59.a.60.e
capripedes 769.e
caput 131.c
caput abloere expiationis cauſa 810.e.s. caput, pro cenſu, vel ſumma 31.b. caput vnctum referre ibid. & 32.e.33.b. caput tundere poſte calamitatis indicium 405.e
capitis fœdatione merorem demonſtrabant 241.c
capitis torritus vertex 605.c
capiti meo 402.d.406.c
capitolium 810.a.b
captator cornos vultorius 319.a 316.c
carbaſus 850.e
carbaſa lina 816.e
carcer Eleus 413.d
carcheſia 269.d
carduus 441 e
carmen à carendo 441.e. carmen ad ignem in ſacrificiis incinebant Perſæ, quem morem didicerunt Indæi 354.e.355.a.b.e. carmen angelicum 49.e.50.d. Priapeium 52.e.53.a. Itypbalicum 53.d.55.d.c. nuptiale, 145.c.151.b.174.d. Funebre 643.b
carmina Circeina 573.c.a
carmina non habēt ſalem, niſi proriant 48.a.c.e 49.a.b.c
carminum vis in ſortilegils 455.d. 401.b.c.d.a. 403.c.a.b.c.404.d
carminare 441.c
carnifes, pro farcimiooſo 365.a
carnuti 449.a.450.b
carpathium mara 638.a
carpathus 737.a
carpitor ætas 323.c d
carrere 441.d. Carder.
cartaginis euatſio quemadmodum deliberata 624.d
catum 9.b
caryſtus fluuius 515.a.545.b.c.d
caſa ſtramminea 664.b.666.c
caſa à cauando 462.a
caſeum facere docuit apollo 481.d
caſia 411.d
caſſandræ vaticinium 761.b.794.b
caſſida, pro Caſſis 751.a
caſſiope 611.c.d
caſta quam nemo rogaoit 28.b
caſta domus pudicitiam ſeruat 522.c
caſta placent ſuperis 401.b.469.d.472.a.b.e.cōtra 410.e.a
caſtalia vmbra 510.b
caſtalius fons 723.d
caſtimonia corporis aquæ aſperſione conſeruata 748.e
caſtimonia decem dierum in ſacris Iſidis & Ceteris 706.a
caſtitas vincitur pretio 429.b.d
caſtitas pretio corrumpitur 488.e 491.d
caſtitas ea laodanda quæ virtutis amore 437.c
caſtitatis exploratio vetus 844.c.d.845.a.b
caſtitatis vxoriæ comprobatio 151.e
caſtitatis exemplum 431.a
caſtum gremium Veneris 296.b.c
caſtor & Pollux pileati fratres 100.d.e. nauigantibus propitij 15.b.18.d.611.b.e
caſtrabant ſe Cybeles ſacerdotes 205.a 207.c
caſtrum & caſtra 496.b.c
caſus magnoa, pro fortuna 271. caſus & fortuitoa quid differaot 321.b
catachreſis 265.d
catagraphon linum 67.b.68.b.c
cataphracti equites 256.e
cataſta 483.b.508.a
carallarum curatrices 817.c
cathedra fœminea. 816.d
cathedrarij philoſophi ibid.
caro Grammaticus 257.e
cato Cenſorius iocari ſolitus ibi.
catullus Poeta 2.c.3. cur duriuſculus à Plinio exiſtimatus 4.c.d. doctus 533.b
callimachi imitator 18.e. poetriam Sappho imitatus 125.e.d. ſenior Virgilio 10.d
catullus vrbicarius & mimographos Poeta 6.a. plura ſcripſit quæ hodie non extant ibidem c. eius carmina varia ibid.d
carolli ſcollaſtæ veteres reprehenſi 7.b.c. falſi inſimulatus 277.c
catulli inferiæ ad fratris tumulum 369.
cana manu 490.c.d
caucaſus herbarum ad incantationes potentiū ferax 600.d
caudex 840.e.a
caue canem prouerb. 817.c.818.a
caue deſpicias 124.b
cauo, is, in tertia coniugatione, pro caueo 426.a
cauſa ſontica 453.d.456.c.a
cauſa Cornaliæ defunctæ ore proprio tractata in iudicio coram Minoe & Rhadamanto 859.b.c.d.e.862.863.
cauſa bonorum. i. bona ipſa 513.b
cauſſari 409.d.820.e
cayſter 780.c
cayſtri quadriga 782.d
ceadan 328.c
cecrops duodecim vrbium conditor 248.c
cecropis lex ſæua 268.d
cedere ſua pignora 567.b
celtiberia cuniculoſa 99.c.100.c
celtiberorum fœditas 104.b.105.b
cenchræus portus Corinthiacos 777.c
cenotaphij faciendi ritus 170.a
cenſoria caſtigatio ob luxum 728.d
cenſoria nota 862.d

censura

cenſura & eius origo 862.d
centauri biformes 630.b
centaurea pugna 629.c.640.d
cepſo 113.e
cera Romana 831 c.834.d.c
ceraſa 802.e
ceraſarum variæ ſpecies 803.a
ceraſtæ 781.e
ceraunia 589.c
cerberus 411. a. 414. d. 518.c. is Cauſidicus fuit malus qui nomen fabulæ dedit 510.e
cercolipæ 366.b.e
ceres 90.c.388.a
cereris ſacra 472.c.d. nemini profano vulganda 525. c.d
cerui 553.d
figere ceruos ibid.
ceruix tumens ſtupri index 278. d
ceruicem in ſingul.num. primus dixit Hortenſius 659.b
ceſſare,pro operam dare 586. e
ceſſatio ab opere 457.c
ceſton 478.c.d
ceſtus 763.b
chalcas aruſpex mendax 796. b.c
chalybs,pro ferro ib.303.c
chalybs flu. ibid.
calybes populi 609.d.299.c
chaones populi 593.a
chaoniæ columbæ ibi,c
χαρίζεσθαι 377.e
χάρων, Orcus 516.a
charon,quaſi χαίρων.i. tempus 462.d
charontis tributum 861.d.e
charta 512.b
charta cacata 98. d
charta loquitur 313.a.b
chartæ vſus repertus 93.e.in fi.
chartæ laborinſæ 5.b
charybdis: 543.c
chercher, quod Vaſcones Cercar, Vide Circare
cherſoneſus 84.c
chimæra 520.c. crudelitatis exemplum 522.a
chiron 627.d
chloris 289. c.a.292.a.296.d
chloris & Zephyritis ſynonyma 304.c
choaſpes 545.c.554.a
chommoda &c. pro commoda pronunciatum à veteribus quibuſdam ineptis 348. d
choragium 505.a
choraliſtria 847.c.850.b.c
choraules 850.d.e
chordæ vocales 494.c
chorea 580,e
chorearum,ſolennia quibus debita 445.b
chori primùm in oppido introducti 476.d
choriambicum carmen 173.d
chorus,ventus 612.b.d
Item multitudo pſallentium ib,c
chorymbus 698.b.c
chriſtiani ſacrati 371.e
chronica quid ab Annalibus differant 7.c
ciceronis encomia 112.d.c.113.a
cicones populi 541.b.c.756.b
ciere viros 324.e
cimex 61.d.63.b
cimmerij populi 525.d
cinædi medicaminibus quibuſdam pubertatẽ erumpentem coercebant 149.c
cinctura vim habet in magicis 734.a
cinis vtriuſque generis 437.a
cinis acerba 325.a
cineres defuncti colligebat genere proximior 409.c. 412.a
cineres Demetrij vrnâ aureâ in patriam deportati 756. a
cineres adloqui dulce 370.c.371.a
cinerarii,& ciniflones 149.b.153.c.157.c.d.167.b 179.a. 188 b
cingulo præcingebatur puellarum venter pro pudicitiæ cuſtodia 8.b.9.c.10.c. d
cinna Poeta 359. a. eius poemata obſcura 362.c.idem epigrammatum autor 31.d.c.33.c 34. b
cinnamomum 477.d.759.c
circa, non Circe, ſemper apud Horatium 417.e
circare 855.d
circe 489. d. 542. c. polypharmaca 626.c
circalis 573.c
circi tres Romæ 133.e
circumcidebantur è Romanis qui ad Iudæos tranſibant 320.d
circumſiſtere 510.b
circumſtare lectum ægrotantis 648.d
ciſtulæ Bacchantium explicatæ 446, a.b,c
citea, vrbs 573.c.575.a.576.c
citeis cur appelletur fœmina venefica 636. d, 637.d
ciuis bonus 397.d
ciuitati deſertæ inimicum fieri graue 267. b
clamque palamque 474.b
clandeſtinæ deſponſationes 170.a
clangor 373.a.b
claſſicus 724.b
claſſicum 387.b.625.b.724.d.e
claſſica bella 625.b
claſſis 247.a
claſſis de naui vna 295.e
claſſi,in ablat. caſ. 260.c
clatra,& Clatrare 827.b
claudere oculos:cum inclamatione 842.b
claudia virgo Veſtalis falſo ſtupri accuſata 863. a
claudiorum duæ familiæ 772.c.d.e
claudius Marcellus enſis populi Rom. Virdomari Galli victor 857.c.d
clanis, dens 402.a
clauus clauum pellit 613.e
clauus cupidinis 785.a.497.b
cleopatra fugiens è prælio Actiaco 753. e
cleopatræ procacitas notata 751. d
clibanarii 757.d.e
clieus 505.b

clientes patronis ramones ſaturnalibus mittere ſolebant 43.c
clitumnus, flu. 620. c. 670. c. 671. c. 781. a. 782.a
clinopalis 456.c.*
clytemneſtræ impudicitia 774.d
coa veſtis 577.b.623.b. propriè puellarum non bonæ famæ 628.d
cocles, Vide Horatius
codex, & Caudex 840.e
codicilli 783.c.a
codon 856.e
cœlebs, Græcis ἤθεος 157.d
cœlibes mulctandi 643 b. & notati lege cenſoria ibidem. parum ſolliciti de republica 184.b
M. cœlius Rufus 331.e
cœlum vnde dictum 540.c.d
cœlum vniuerſum Apollinis cythara temperatum 475.d
cœlum Saturni pater docuit aſtronomiã 805. c. cur dictus Vertumnus ibid.
cœli oculi 26.b.c
cœli lumen, pro cœlo 304. c
cœli dorſum 475.a
cœlicolæ quondam cum hominibus verſari ſolebant 271.a.273.e.a
coemptio. imaginaria in nuptiis contrahendis 161.a.d. e
cœna funebris 141.a.b
cœnæ ſaliares ad lucernas 741.b
cœnæ lautiores apud antiquos 41.e
cogito te: &, de te 559.b
cognomen accipiebant veteres Rom. eorum à quibus heredes inſtituebantur 171. a
cohors 54.a. pro familia & amicis 73.c
coitus virilis faſtidiendi modus 795.d
coitus primi pœnitet hominem 764. c
collare, quod noſtro idiomate dicimus *Collier*, Melium vocauit antiquitas 557.d
collatia 844.d
collatum 798.c
collina 828. b
collumbar 264 a
collyridæ 453.b. *
color quis pulcherrimus 184.c
color Belgicus 668. d. cæſius 116. d. cyaneus 611. a. luteus 152. a. 155. d. maris 687. b. niuis coniunctæ cum minio laudatus in puella 632. d
colores natiui pulchriores adulterinis 577.c
columba vnde dicta 444.d.449.e
columbæ ſacrificant Aſſyrij 449.a
columbæ Chaoniæ 593.b.c
columbarum amor, & earum baſia 661.c. his ignota adulteria ibi.
columbarum vſus olim apud Syros prohibitus 444.b.c. ideo ſanctæ dicuntur 447. b
columbis literæ ligari ſolitæ quas ipſæ perferrent 444.e
columbari labris 326.c
columbarium 766.c
columbos Dioxæus 79.d.c
columna 482.b.e
columnæ 32. pedum ibid.
columnæ Herculis 751.d.e. Phrygiæ 514.c.d.e
caryſtiæ 515.a
coluſtrum 481.c.526.a
coma Berenices in celum ſublata 292.c.298.c.d. 300.b. quo loco 305.b
coma puputea 424.c.a
coma formoſa populi arboris 425.c
coma ſole peruſta 456.c.*
coma faces, ſolis 177.a
comam nutrire ſolebant pueri delicati 185. b. qui ideo pro cynædis habiti ibid.
comæ puerorum Diis conſecratæ 844. a
comata ſylua 14.c.17.c
comes 618. d
comeſſe 63. b
cometam qui poſt fatum Iulij Cæſaris apparuit, exiſtimauit vulgus eius animam inter deos receptam 833.c.835.c.a
comete ſaullus Auguſto imperium auſpicanti 773.a
cometis non impunè videri populi 497.d
comitare, & comitari 643.d 644. a
commendare de meliore nota 323.a
commentatoria officium 572.e
commingere 368.c
committere 137.b.632.c.633.a.853.a
commixta lupa 367.b
commodò 35 b
comparatio aptiſſima pro venuſtate 147. b
comparatio Iuliæ cum Venere, & myrti ramulis 159. e. 160. e. puellæ cum floribus 594.c. & cum vite ibidem. e. turbinis currentis quercum cum Theſeo. 230. d. e. 257.a. b. Ariadnes cum Eurota fluuio 248.e de Theſeo cum nubibus montium cacumina linquentibus 250. b. attonitæ perſonæ cum ſaxea effigie 256. b. 266. c. d. eius qui carmina mœſta canit cum Daulia aui 282. c. 284. e. fletus cum riuo è lapide proſiliente, 313. c. Pompeij cum quercu 392. b. hominis agitati cum turbine 430. b.c. eius qui offert coronam ante pedes ſtatuæ, excelſæ, & eius qui humile carmen offert ad laudes Auguſti 651.a
comparationes præclaræ ad Laodamiæ amorẽ augendum 319.b.d
comparatiuus pro poſitiuo 88.d
comparatiuus geminatim repetitus 450.a
compendium, diſpendium 410.d.413.a
compitalia 791.d.389.b.392.d
compitales Lares 393.a
compitalitij ludi 673.b 677.e
complexus 595. b. 596.b arctiſſimus per hederam ſignificatus 175.c
componi dicebantur in tumulo poſiti 512. c.d
componere 556. e. verbum vſurpatum vbi de mortuis ſermo 325.b.c
componere vultus 562. b. caput 433. b
comum 93. a. 94.a
concha 489.a.515.c. Erycina 759.a

conchilium

conchilium 238.a
conchylis porpura 247.d.274.b
conclamabantur nomins deſnoctotum antequam rogo impoocrenius 612.a
coocordiæ ſymbolum cotnix in nuptiis inuocata 479.d
concredere 260.d.595.a
coocobina patris cooçubioa filij 627.c
coocumbere poeto 453.c
coodicere 22.e
coofarreatio 161.a.b
coofetre: dedncere in comparationem: & Collatus, æqui paratus 584.c
coofugere, Vide Perfugia.
conicere qoerelas 456.b
coniectores ſomniorum 637.a
cooiugalis amor Laodamiæ 317.a
coniogis deſiderium 514.c.d. amor 486.c
cooiugium pro conioge 761.c.d
coniugij fides 862.a finis 151.a
coniunctio ſponſi & ſponſæ fiebat in tenebris ooyni loce .191.d.194.c
connubiorom leges ex Romulo 155.b.c
conon 287. d. b. 291. d. 298.d. mathematicus 794.c.d
alter Conoo Athenienſis imperator ibi.
cooopeum 753.a.755.c.d
cooqneri igoaris auris 259. a. 271.c.d. e. 272.a.b c
contemptus retum omnium præ amica, & cóiuge 514.c.d
continenter 99.a.101.c
contingere ſidera palmis 592.a
contradictoriæ locutiones & repugnantes 297. d. 272. d. 275. b
cootraria duo voo verbo 267. d. 272. d. 275. b. c
cootuberoales 99.c.100.d. e. 101.a
contubare 20.a
contus 752.d
cooſcribillare 67.c.68.c.69.c
cooſerere arua moliebria 454.a.
conſilia mala à Dijs immiſſa 107.a
conſcios ad omora pallet 665.c
cooſecratio veterum Impetatotum poſt mortem 842.d.e
conſolatio ad Paulom de vxoris obitu 859. 860.
coosoalia 791.b
conubiom per N, vnicom 196.b
conuiuium loquas eſſe debet 748.d
conuiuia lata & cœoæ ſaliares fiebant olim ad locernas 741.b
copulatores nuptiarnm auſpices dicti 146.b
cor ſaxeum 394. c. micans i, trepidans 462. c. 463.a
cordis ſitos, & origo 122.e
cordi eſt 114.e.346.c
coraliſtria 850.d
corbis meſſoria 803.c
corcyra 409.c
corinna 633.a
corinnæ duæ poetriæ 634.d
corinthus 728.b
coriothi portus duo 777.c
corium ad fucom faciendnm 453.c
cornelia cauſam ſnam eleganter agit in iudicio apud inferos 859.b.c.d
coroelius Gallos, & eios fatum 713.e.715.d
corn, Coſſus Tolomnium regem propria manu interfecit 857.c
cornelius Nepos 1.c.1, eius chronica ibid.col.2.
Cornelij varij. 2.d.3.c. Gallus fuit 6.c.7.a. eius Chronicon 7.c
cornicum oculos coofigere 825.a
cornificius poeta 103.a.b
cornus caoota 242.c
cornix io nuptiis aoſpicatiſſima 160.c. coocordiæ iodex ibi.d.& 479.d
cornicis auſpicium 796.a
corona 130. b. ſpicea 388. b. laurea 831. b. 834. c Ariadoæ ſigoum celeſte 289. e. 290. c. d, 292.c
corooa ſignnm celeſte 632.c
corooæ ſutiles, & pactiles 748.d. hæ & ſeruiæ, & ſtrophia appellantur ibid.
corooas apponere ſolebát amatores ante portas amicarum ſuarum 608.c
corpora 32.d, quæ dicantur ſita, humata, & condita 645.d
corrno nouè ſomptum 327.c
cortina 793.c.794.a
coruinus, Vide Valerius.
corybantiare 109.b
corybantom ſacrificis cruenta 437.a.d
corycum antrum, vnde Muſæ Corycides 146.d
coſtus 239.c
coſtum 831.b
cothorous 712.d
coninus 814.d
coos inſula 483.a
coa veſtis 490.a
crannon 255.d.277.d
craſſitius Grammaticus 359.b.360.a
commentator Cionæ poetæ 362.a.b
craſtinns dies incertus 662.a
credere. Nec mulieri, nec gremio credeodum 285.a
creditores addicentes ſibi ſuos debitores 750.a
cremari qnare & quando cœperuot corpora 412.c. 645.d
cremandi corpora primus inuentor 390.e
creootis crudelitas 645.a
crepidæ 365.d.e
crepitus lanri ſignnm 497.c.500.b.c
crepondia, i. initia 215.d
creta vltima 812.a
creta Circenſis ibi.b
cretati pedes 485.c
cretes notati 711.d
cretum cuſtos 133.c.135.c
creuſa, quæ & Glauca 665.a
crimioum expiatio 352.d.e.353.a.c
crinis immutandi modus 453.a.b c

crines perfundere myrrha 452.a
crinium compoſitora laſciuitatis indiciom 436.d
crines ſuos rutilare permiſſum mulieribus vinom noo bibeutibus 167.b
crocinum 748.a
crocus 241.e
crocus io aris cremari ſolitus 836.b
croco ſcæna perfundi ſolita 791.b. qood quomodo fieret vide 798.a.b c
crœſus 381.b.c
crœſi diuitiæ 687.c.d
crotaliſtria 850.b.e
crotalum 214.b
crudelis 142.d
crudelis dicitur è mari geoitos,&c. 240.c.d. 249.e.268.a.b
crodeles dij 423.d
crodelitas Scinis 781.d
cruta pootis,pro ſoblicis 52.a
cruſta marmoris 77.e.78.b
crux,pro cruciaro 367.e. quomodo affigi ſolerent in croce nocentes ibid.b
cryſtallus 815.b. caloris impatieos ibid.
cubabant meridie vt hodie veteres Itali 178.a
cubus omnis arithmeticus matri Deûm tribu.tus 780.c
cucumerum tria geoera 804.b
cucurbita 804.e
cui per Q veteres ſcripſere 3.b
cui principium loqoeodi Catollo familiare 368.c
culicum maxima copia in Aegypto 755.c.d
culliola 453.b
culpa, pro crimine: & contra 46.c
culpa grata io qua io eſt aliquid ſceleris. 356.c
cultus pallio,ſyndone 454.d.
cum, in vſu quaſi ſuperfluum veteri more. 107.d
cum, in quibuſdam locotiooibus tacitam iodignationem ſignificat. 366.a
cum pace dictom ſit 683.a
cunabola 718.b
cooiculi 67.d
cupa 373.b
cupido cuius filius 495.a.b
cur ei veotoſæ penoæ additæ ibid.
cupido cur puer pingitur 652.b.653.d
cupido deſcriptus rooica iodotus 330.d
cupidinis claous 785.a. Vncus 497.a.b
cupidiois leuitas 598.e
cupidioes plores 572.b
cupidioes pro copiditatibus ibi.c
copreſſus 243.d.251.0
coræ, qoòd cor vrant 530.b.710.a
curæ oon ieuaotur opibos 514.b.516.a.d
curarum amara 522.c.d
curario 530.b
curationem facere dicuntur qui idolis adulaotur 417.c
cures 855.a.e
curiarum duo genera Romæ 790.a
curij fratres 783.a
curtones 790.b
curioſi 26.c
curros pro oaoi 236.c.254.b.c.272.c
currus Cybeles à leonibus trahitur 204.d. 211.a
corrus triumphantium 443.e
curſor velox ladas 133.a
curſores optimi 745.d
curſora virtos teooiſſima 745.d
curtius lacus 753.e
curros eqoos,calix:corta ſupellex 791.a.b
cyaoeæ ioſulæ 618.d
cyaneus color 611.a
cybele à cubo 780.c. cur turrifera 770.a. cur Paſatbea dicta 203.c. cur Diodymene appellara 202.d
cybeles & Atis fabula 201.c.d.e
cybelicar currus 104.a
cyclada 840.c.d
cyclades 14.c.15.e
cydnus poriſſimos 444.c.d.447.c.d
cygni caoor 713.a
cygoi in curro veneris 714.a
cyliodros 838.d
cyllaros eqous Caſtoris 643.d
cymbalum 202.a
cymbala io ſacris Cybelles 208.b.c
cymbia 741.c
cymbri 624.e
Bellum cymbricum 614.a
cymmerion 542.e
cymmeriæ oræ obſcuræ ibid.a
cynedi,catamiti,pathici, iidem fere 48.e
cynedi ad libidioem noo apti cum eſſent barbati 167.a.b
cyoædi cur glabri dicti 185.c. vide Glaber
cynedior 31.d.33.a
cynara 795 b
cypariſſus puer 343.d
cyrenæ 25.a.26.a.283.c.545.a.b.831.a
cyrhodes 243 b
cyrus flumen in 60. riuos diſpergit 437.c.545 e
cytharæ pulſandæ gloria inſignis Thamyras, qui Muſas io certamen prouocauit 676.d.e
cytheron 720.d
cythore buxifer 14.d.15.c.16.a
cytborium iugom 14.b
cyzicus,vel Cyzicom 779.c

D

DÆdalus 133.e. Athenienſis, ooo Cretenſis 539.d
damoati ad opos poblicum ſemiraſi, & carcoati 141.c
danaë 672.d.e
danaides 411.d.415.e
damiom ſacrificiom 436.e
dare 377.c.παρέχειν ibid.b
dare cauſam auaritiæ,literarum 490.e
dare tunicas Scombris 359.b.e.360.e
dare fidem 82.e.infi.

datiou

datiuus quartæ inflexionis in V. 627.c
daulia ales 572. a.b
daulias 282.c.283.a
daulis 283.c
da, præpoſitio augens 168.c
debita, abſolutè: pro votis 559.b
debitores multi Romæ 750.a
decii 754.a
decimæ, Herculanea pars. 854.c
decoctor 108.c
decretum 704.c.d.705.a
decurrere vada falſa 253.c
dedere 184.a
deditus 405.b.c
deducere 243.c.455.d.586.b. deducere, verbum coniugiis aptum. 521. d. deducere carmen, 609.c
deducta voce 708.b
defectus lumine 497.a
deficit mihi 591.c
deflorere 194.d
defunctus. 514.c. defunctorum vna conditio 728.d.e. defunctorum nomina cõclamabantur antequam rogo imponerentur 612.a
deidamia vxor Achillis 648.c
dein, & Exin, pro deinde, exinde 748.c
deiungere equos 669.d
delie. 387.d. duplex. 557.b. deliciæ, nomẽ vſurpari ſolitum in rebus chariſſimis. 9.d. deliciæ Romanorũ Vide Luxus. delicias facere 538.a
dilicare. 124.d. delicata. ibid.
delus. 89. d. 90. c.a. 699.b. delos inſulæ deſcriptio, quæ & Ortygia dicta 832.c.a.b
delphinus marinas Deas vehere dicitur. 419.c 431. e
delphos telluris vmbilicum 253.c.d.
demenetus lycanthropos 824.c
demittere caput, turpiter 353 b.d
demoſthenis arma 778.c.779.a
dens Indus 247.d.255.e
dens, pro claui, 402. a. dente putare. 440.a. dentes ſeſquipedales. 363.b.c. dentium morſus in amore. 455. c. dentes vrina defricant Hiſpani 804.b
deus vnus & numina plura. 821.a. deus, abſolutè, pro ſole. 475.c. deus ſol. ibid. deus, pro Dea. 472.c. deus non bene aduocatus. 107.c deus quid non poſſit. 168.b. deus repugnantes crudelius vrit. 450. d. dei maieſtas expreſſa. 240. c. dei numen contemptum non manet inultum. 259.c. deum colentibus omnia cooperantur in bonum. 394. c. 395. a. dii magni. 129.b. dii quando cum hominibus conuerſati 271.a.273.a. dii omnes vocati patres ab antiquis. 266.c. dii noui prohibiti. 791. c. diis peregrinis ſacra facere non licet. 55. c. dii memores. 83.c.b. dii cõmunes. 598.d dii ornati. 474. c. dii habent pedes lanatos: tardi ad vindictam. 455. d. e. * 734.b. dii denominantur à rebus quas præſtant. 807. d dii non omnia vni dederunt. 744.c. dii fictiles primùm. 393.d.e. 790.d. dii fictiles quando fuerunt, tunc etiam erga genus humanum æquiores. 462. d. e. dii veteres lignei. 463.b.498.c
dii lignei. 804.b.c. dii agreſtes lacte piabātur. 498.d.502.b. dii ruricolæ. 392.a.b.395.d.e.396.c dii meliora. 520. c. dii littorales. 15. a.16.a.d. 18.c. dii marini inexorabiles. 737.c. Eorũ nomina. 738. d. dii ſuperi exorabiles: inferi, cõtra. 861.c.d. diis nõ reſiſtendũ, nec in eos inſurgendũ. 699.c.436. c. 439.d.672.c. diis non maledicendum. 405. c. diis manibus vinum & lac ſacrificabant. 525.c. deorum filii. 541.d deorum laus varium habet nomen pro ipſorum qualitate. 494.a. deorum contemptor Pentheus fulmine ictus. 530. c. d. deorum epitheta 90.c. deorum fletus. 497.b.503.c.d deos fecit timor. 518. c. dii ex Epicureorum ſententia rerum humanarum curam non habent. 518. c. in Deos exclamare. 526. c. a. deorum ſacra non reuelanda. 525.c.d.527.c. deos penates ſalutabant qui peregrè redibant. 413.c. deos ſingulos ſingulis diebus attribuerunt antiqui 785.c
Rusticæ Deæ: Seia, Segeſta, Fortuna calua, Terminus, Lares. 468. e. dearum ſacris intereſſe viris exitiale 854.d.e
deperire aliquem 94.b
depluere pro decidere: & Pluo quo gaudeat caſu. 467. d.e
depoſiuit 91.c
deprecatur 567.d
deprecor. i. deteſtor. 356.c.d.357.c.d. e. amoueo. 703.a
depſere 368.c
depſuere 538.c
derectus, derector 611 b
deſcapulatus 441.d
deſidere venti dicuntur quando ponunt flatum. 591.c
deſiderium meum, deliciæ meæ 9.b
deſine mollium querelarum 429.d
deſit componere, &c. 553.c
deſponſationes clandeſtinæ 170.a
deſpuere eos quos contemnimus. 357.d
deſpuere terna deprecatione in carminibus. 401.a.403. a.404.a. ad auertendam Nemeſin & faſcinationes 406.a
deſpumare Falernum 708.a
deſquamare 6.b
deſultor 803.c.a.b
deteſtatio valida 268.a
deucalionis diluuium 703.a
deuenerari 432.d
deuotus 431.b
dextera & Dextra 14.d
dextra Iouæ, apolline, &c. 720.a
dia mulier 66.a.68. adia mater 68.b
dia inſula 838.b.255.c.267.c.769.b
diætaſis. 9.c.d.133.c. & d.146.c.359.d.443.d. 464.c.560.d
diana. 89.b. Virgo. 91.b.c. diana λυσιζώνη. 10.a.
diana Artemis. 702.b. diana cur Dictynna. 419.c cur vnigena. 252.a.262.c.270.c dianæ templum Romæ. 847.c
diarium 783.d.784.b.c.d.
diarumes 290.c
diaſpes. 554.a
dibapha purpura 247.c

dicere bona verba. 477.b.478.c.479 b.dicere, ex oraculo promere. 593.c. dictio ibid.dicere,promittere:& dicta,promiſſa 353.b
dictum vulgarum nænia dicitur 312.b
dyctina. 419.c
Δίδυμος. 261.c
dies felices & infelices notati ab antiquis.310.a.b.17.b. dies albus,ater. 446.d.681.a.dies agédis rebus, non curandis corporibus.121.c dies longa docuit homini parere leones. 417.c.419.c.a. 421.c. d. 425. c.a.c. dies natalis Romæ. 589.d. dies parca.732.c. non ſegnis. 423.b.c.425.c. diei ſacri eequies 457.c
dieſpiter 806.c
differor .609.a
differre:maledicendo infamare 582.e
diffuiuia mentula 77.c
digito cœlum tangere 592.a
digiti. 252. c. digiti longi venuſtatem addunt. 113.a.digitoruo ſooo appellare 403.a
digitis loqui 519.a
diluculum 609.c
diminutiuorū vocabulorū amator Catull[9].12.c
diminutiuis quibus de cauſis vtamur 116.d
dindymus 93 c.94.c.780.b
dindymena Cybele 205.d
dinocrates architectus 814.c
dione 77.b.137.b
diræ. 786.a
dirce.582.b.765.a.b. Eius fatum ibid.a
dis raptor inferni 781.a
diſcedere,pro redire 262.c
diſcus 763.c
diſpicio 287.d
diſſidium. 299.b.c.681.e. diſſidium, vnde dicatur 428.c.d
diſſimulare dolorem eſt difficile 532.d.e
diſſimulatio 710.c
diues irreqoietus 387.c
diues quis. 397.c. diuinatio ex ſpeculatione ſiderū & cœli cæteris præferenda.796.a.diuiteme:caſu abſoluto.715.e.diuitiæ. 387.d
diuitiæ quid proſunt? 514.a. b. 515. d.
diuitiæ cauſæ malorum.736.c.diuitior.387.d
diuortium.309.a.diuortia nō ſine graui cauſa olim facta 255.b
diuortii primus auctor ibid.
diuos adeunto caſtè. Vide Caſta
dius fidius 854.d
do,dico,addico 136.e
dolium danaidum explicatum. 627.d. dolia duo in limine Iouis. 737.c.d. dolia fictilia ad ſepulturam.767.b.ad vinum recondendum. 769.a. dolor frangit fortia corda. 511. c. dolor plerunque venuſtos facit. 587.b. doloris grande ingenium eſt. ibid. dolorem alicui poſſe narrare, maximum leuamentum.612.a 613. c. dolorem diſſimulare difficile. 532. d.e. dolorem longinquitas temporis minuit. 778. d
domator 544.c
dominus vnus 508.a
domina. 505.d.710.a. dominus & domina 175.b.183.a
domina cur dicta vxor 161.d
dominus pro marito 161.a.b.c.d
domina.710.a.domina pro amica.146.c. Alter expoſitum. 156.c.161. a.b.c.d.
domus pro monumento 512.d. *
domus, pro gente. 458.d.
domus longè. 610. d. domus beata.149.a. 167. c. Hæc in marito futuro quærebatur. 179. b. domus priſcorum ſpecus.470.d.domorum inuentor primus quis. 473.c.domus amaſiorum redimitæ floribus & coronis. 203.c. 204. a. domorū lateritiatum inuentores. 664.b
dona in templo apollinis palatini collata. 797.b.dona ab impuris nō ſumenda.298.a.b
donis vincitur amor 429.b.d
doris 242.c.262.a.277.b
dormiens pedem,pro requieſcens 715.a
dormientes patentibus oculis 109.c.a.b
dorſum ætheris,cœli 475.a
dorus 645.c
dos.pro dote boues dabant ante vſum pecuniæ.606.c. dotem olim viri vxoribus dabāt, non contra. ibid. dote dicta & data tantùm redibat è prouentu 499.b
draco cuſtos horti Heſperidum 681.c.d
draconis Lanuuini vetuſta religio. 844.a.b.c. 845. c
draconarii 795.b
duæ anchoræ fortius retinent nauem ſic duæ puellæ 676.d.677.b.c
ducem ſibi peregrinum Lacedæmonii non faciebant 711.c
ducere 666.c
ducere verba longa.596.c.ducere carmē.476.d 588.c.
duci 765.a
ductus aquarum Romæ nouem 702.b
duellum. 648. b. duellum Æneæ cum Turno 495.e
dulce ridere 126.c.158.b.181.c
dulce loqui 181.c
dulichium 626.c
durare. 28.a. pro pati.609.c
duritiæ tolerantia 405.a
durus:inſenſatus 511.b.*
dyrrachium 96.a.c.98.c

E

E, in terminatione aduerbi ſec.inflex. correptum more antiq. 83.d.
E,pro I.in datiuo 735.b
E,pro,ī,in ablatiuo 188.c
E, breue in penult. tertiæ perſonæ plur. num. præt.temp. 633.c
E,eliſum in verbo *es,eſt* præcedēte vocali.303.b
è mari genitus 240.c.240.c.249.c.403.d
ebrietatis impedimentum 41.c
ebrius amore 117.a
ebrius:malè ſobrius 464.d
ebria acinus,vua 72.b.c
ebrietati repugnat dulcedo 72.e
ebrii madidi,ſobrii ſicci dicuntur 474.c
ecce 592.c.593.a
echeneis 656.c
Echioniæ cur Thebæ nominentur 745.c

ἔχες

ἔχω. 109.d
eclipſis ſolis 730.e.731.c.d.732.a
eclipſeos ſolis primi inueſtigatores 287.e
eclipſin ſolis aut lunæ ignorantes Pindarus, & Steſichorus, pauebant metuentes ipſorum interitum 732.a
Ἐκφάνσεις 7.d.e
ecquidem, pro nunquid 597.b
ede. 133.b
edere medullam 94.d
edictorum principium *Bonum Factum.* 56.d
ἔδνα. 606.e
edomides 380.d
egelidus 118.e.119.d.b.c
egnatius poeta 105.b.c
ei, monoſyllabum 347.b
ei, pro hei apud veteres 433.e
Εἰδύλλιον. 191.b
electra 659.d
elegi, & elegia 489.e
elegia 387.a
elegiæ principes 711.e.a
elegiacum ſcriptores præcipui 391.b.572.a
elegiarum apud Latinos primus ſcriptor Propertius 717.b.c.e.719.d
elegiacum carmen 571.d
elegiacum carmen amoribus aptum. ibi.
elegidia 387.a
elegus vnde dictus 386.b.c.d.
a quo inuentus ibid.d.387.b
elei populi 589.e
eleorum opes ibid.
elephantes 699.c.d
eleuare: deprimere 208.b.c
eleus carcer 423.d
elei carceres 590.a
elis 419.e
elleborum.367.c.e. Amarius elleboro. ib.e
eleuſinia myſteria 527.e.a.b.c.528.a.b.e
ἕλλωψ qui 274.d
eloquentiæ arma 778.c.e
eloquentiam aſſecuti in gremio matris 773.c
elutio criminum per aquam, & ignem. 352.d.e 353.a.c.784.c.785.a
elyſii campi 411.b.c.d.841.b.c.d
emere & vendere quis inſtituerit 39.a
emphaſis 510.c
emporium in via ſacra 680.e
emulſus, pro abſorptus 325.b
endymion 287.a.291.d
endymionis fabula explicata 661.c
enipeus 602.a.b.c
ennius 722.d. eius patria, verſus, ingenium, mors ibid.e
ennius fient ſacri vetuſtate luci venerandus. 392.e
eon, arbor 780.b
eous 784.d
ephemeris 783.c.d.784.b.c.d
ephestrida 756.b
epicedium 386.e
epicurus hortorum magiſter 778.e
eius ſchola in horto ibid.
epicurei 39.d
epigoni 745.d
epimenides.711.c. Eius ætas. 157.anni. ibid.
epiphonema 328.b
epirus 599.b
epiſcoporum veterum benedictio 842.e
epiſtolæ, Vide Tabellæ.
epiſtolam ad Octauiũ non eſſe Ciceronis. 18.c
epitaphion, quid 386.e
epithalamium Iuliæ & Manlii 142.& ſeqq.
epithalamia à virginibus cani ſolita. ibid. vbi alia de hac re. & 182.d
epithalamiorum primi auctores. 145.b.c.153.b
epithalamiorum duo genera 155.d
epitheton 387.e
epithymum 836.a.b.c.d.e
epodas magi Perſæ ad ignem incinebant. 354.e
ἐπόπται. 527.c.528.a.b.c
epoptarum ſuſpiria 527.b.528.c
equus Achillis vocalis à Iunone redditus. 711.d
equus curtus 791.a.798.e
equi immolatio in campo Martio. 797.c.798.e
equi Troiani interpretatio. 718.b.c.719.b
equus Troianus nihil aliud quàm aries. 857.a
equum pectere & ornare laudabile in imperatore. 820.d
equi Luciferi 459.d.e
equi deſultatorii ibid.a
equi ſolis 203.b.712.b
equi laudatiſſimi in Hæmonia 650.c
ex equo pugnare primi Theſſali docuerunt, 650.e
equi Hæmonis Xanthus & Balius.646.a. quorum ille vocalis aliquando à Iunone redditus, ibid.
equi fatigati vrinæ emiſſione leuantur, equæ langueſcunt 817.d
equæ præ cæteris animalibus furore libidinis trahuntur 471.cd.
equæ Cymonis Athenis ſepultæ. 745.c. Item aliæ victrices in Olympicis ibid.
eques Parthus 817.b
equeſtris exercitationis laus vt equus in gyrum flectatur 765.d
eretum 563.d
eridanus 600.b.c.d
eridanus ſtellifer amnis 302.e
ergaſtulum 505.d
ergo, particula ineptiua 736.c.782.e
erichthonius populus Athenienſis 649.e
erigone 539.a
erinne poetria 634.d.e
eripio, pro perſuadeo 457.e
erro 504.e
error cuique ſuus.59.a errores alienos videmus noſtros non item. ibid.
eryce.238.c. Erycina Venus ibid.
erycina Venus 759.b
erynnis 673.e
eryphila 664.e.761.a
erythrea, inſula 812.a
erythræũ mare. 150.d.e.154.c.170.c.515.c.604.d
eſdras ſcripſit Babylonica lingua 136.b
Eſpergoutte, herba ſic à Gallis nominata 159.e
eſſeda ab Edo 115.a
eſſe eurua 701.d
eſſeda, & Eſſedarii milites 618.a.b.c

eſt,pro eſſet 9.a
eſt,abſolutè.557.e.a. Quis furor eſt 557 a.e
eluritio 57.a
Ἐπιφαλεῖς 7.b
etheocles & Polynices 587.a.648 b
etiamſi Iupiter ipſe petat 333.b
etruriæ partes806.dVnde nomen etruriæibid.
etruria mater ſuperſtitionis 521.d
euadne 606.c.e
euan,vnde Euantes.i. bacchantes 632.e
euantes 245.c.253.e
euelatus 765.o
eugium 373.b.e
euitare 215.b.e
eumenides 250.a.268.d
eumenides habẽt pro crinibus angues. 411.e.a
414.c
eunuchorum concubitu mulieres delectantur 751.e
euoe 241.e.274.d
euoluere condita pectoris 297.e.a
euphratea 727 c.d.650 b
europa 247.b.e
eurotas 763.a
eurus 119.a.687.c
eurypilus 825.a
euainus ſinus 17.b
ex animo 376 b
ex eo,abſolutè 94.e
exactus ἐξωσμένος 719 a
exæquatio 883.e
excantare 453.d.e.a
excantare puellas,fruges 725 c.d
excetra 681.b
excipere feras 67.o. c
excreare429.e. excreare ante fores 441.a.b
excubiæ quid differant à vigiliis 609.a
excubiæ nocturnæ à puellis in ſacris Iſidis
693. b
exemplo alterius ſapere oportet 532.a.534.c
exercitatio militaria 543.c.d
exercitus quadratus 544.a.450.d
exfututa 22.a
exhortatio ad iuuenes 420.a
exiet 423.b
exigere,pro excludere,eiicere 581.b
exiocari 58.b.765. e.eiocari ibid.
exitium gentis,aut familiæ 176.e
expatrare paternas facultates 79.c.80.a. 81.e
expers omnibus 300.d
expers,experſis 305.b.e
expiatio per flammam 501.a
expiatio per aquam & ignem 352.d.e. 353.a.c
expiatio domorum per ſulfur 849.b
expiatio per ſaliuam 840.a
expiatio per ablutiunem capitis 820.c.a
expiatio cædis per ſanguinis exſpuitionem
404.b.c
explicare tribus chartis,verbis 4.b.7.d
exquiliæ 783 e
exta 792.b.extorum caput in iecore,ibid.
extiſpicium. ibid.
extenuatio,μείωσις 58.b
externare 247.c.267.a
exuelatus 765.e

F

Fabula 332.e
fabella,pro hiſtoria 414.e
faber ſæuus 411.a
fabricæ Cybeles 781.b
facere pili 311.e
facere facinus,ſcelus 346.a377.e
facere ineptias 23.a
facere pedem 18.c
factum malè:Factum bene 11.e.13.e
facientes Dii adiuuant 395.a
facem ferre ſolebant euntes ad amicam. 580.a
faces ex ſpina alba nuptiis auſpicatiſſimæ.145.e
152.b.Imò ex pinu.174.a.b.c
faces nuptiarum quinque ibid. 153.a. 164 a
184.c.Imò vna 148.c
faces in nuptiis 943.a
facies 710.e
facies obnoxia gemmis 577.e
faciem fucare & colorare turpe 668.d.e
fagus 613. e251.b
falernum 71.d.b.72.b.470.c
fallaces Pæonii 544.b
fallare 141.d
falſi conuictus Catullus 277.c
falſus,qui fefellit 83.b
falx qua purgantur arbores 445.b
fama malum grauius quàm res trahit 680.c
fama velox 669.b
fama negatur viuis 718.b
famæ alienæ incumbere miſerum 540.e
fama anus 843.c.a
fama hominibus cõparatur ex ſtudiorum diſſimilitudine 744.c
fames miſera herbas in ſepulchris quærere
433.d
famen ſitimque non ſentiunt qui in ore habẽt
Scythicam herbam 600.d
familiæ exitium 176.c
fana vnde dicta 641.a
far pium 521.d
far in ſacrificiis 261.c
faſces,pro magiſtratu.664.d.Conſules.12. Proconſules.6.faſces habent ibid e
faſcinare 25.d
faſcinum 26.e
faſcinationes ſaliua ieiuna repelluntur 840.a
faſeli laus & dedicatio 13.d
faſelus quid 14.c.15.e.17.d
faſtidia Deus odit 456.c
faſtus & ſuperbia locum habent in ſuperciliis.
742.b
fatum 252.b.519.d
fatorum irreuocabile carmen 840.e
Quid de fato ſenſerint idonei ſcriptores explicatio ibid.c.d.e
fatum malum,bonum 47.c
fauea,παιδίσκη 843.d
faueus,παῖς ibid.
fauere linguis 477.c.831.d
fauere lingua 474 d.476.c
fauonius 70.e.242.b
fauſtulus paſtor 790.a
fauus 462.e
febrium varia origo 584.d

feciales,

feciales,qui 164.b
fel pro amaritudine 489.b
feliciter : fauſta precatio in conuentionibus nuptiarum vel ſponſaliorum factis 523.e
felis qui alieno dolore ſapit 532.a.534.e
fellare 140.a
femen 455.b
femina ſine diphthongo 431.b
ferarum capita,cornua,ac pedes,Dianæ dicata 670.b
feriæ in foro 610.e
ferox homo 231.d.240.e.d
feros & ferus quid differant 248.a
ferre dicitur fluuius ea quæ alit 262.e
ferri inuentores 289.a
ferreus homo 397.d
ferreum os 111.d
ferrugo 541.d.e.250.e.260.a.420.b
feruere, media breui 645.d.e
feruere,media correpta 692.b
ferus,abſolutè 211.e.212.a
feſcenninum carmē.145.c.147.c.148.d.153.a.157.b 165.e.174.d.178.d
feſta lomioa,& limina 598.b
feſtis diebus à labore requies 469.a.472.e.a
fiber.470.a.b.& Fibra ibid.
fibra, fibrum, fimbria.795.d.e. Aruſpicina per fibras ibid.e
ficella 481.e
fictiles Dii 393.d.e
fictilia in diuitiis habita ibid.
fictilia quid 297 a
fideuates 793.e
fides priſca 460.e
fides proſtituta 333.c
fides,pro ope 250.a
fidelis vir nullus in amore 258.a
fidem dare,& Fidē habere differunt. 82.c. in fi.
figere dona ante deos 392.b
figere ceruos 553.d
figulinæ artis inuentor 724.e
filius ſimilis patri 158.c.171.c
filiorum appellatione non veniunt nepotes & alii deſcendentes. 163.d. Differentia inter filios & liberos 170.a.e.b.c
filia ſanguis eſt matris 440.c
finis in fœmin.gen. 609.b
fiſtula à φυσῶ 495.c
fiſtulæ deſcriptio 498.e.502.b
fiſtulæ inuentrix Cybele 472.a
flagellum 193.c
flaminibus non concedebatur diuortium 155.b
flamma dimanat ſub artus 326.d.e
flammas tranſilire ad expiationem 501.a
flaminatus 243b
flammeum. 145.b.152.a.155.b.e.159.a.173.c 174.a
flauus color 248.a
flauus color in amante Veneri gratus 259.e
flauus hoſpes pro pulchro 257.c
fletus continuus faciem perdit 505.a
fletus ad res inanimes 606.b
flora ſcortum Pompeii 296.e
floralia 468.e
flos & floſcul⁹ trāſlatiuè ad homines 65.b.66.a
flos ſpiritus ibid.66.b
flos vltimus prati 36.a.37.e.38.a
flos iuuenum 369.a
flos,de adoleſcentia 51.b
floris cum puella comparatio. 190.e.199 b.e.d
floribus amantes ornabāt amicarū fores 405.d
fluere,de veſte 439.a
fluere ſinus etiam dicuntur 465.b
fluminum ſimulacra 705.a
fluuius,adiectiuum 648.a
focus algens 837.d
fœdus 340.a
fœmina viro ſilente frangitur 667.a
fœmina vbi pudicitiæ laxauit habenas, nullum amplius tenet modum 773.e.774.a.b.c.d
fœminæ non ſui iuris ſunt 196.d.e
fœminæ propriis capillis deſtitutæ alienos emunt 605.b
fœminarum laus maxima 111.e
fœminarum genus crudele.510.a.varium,infidum,inſolens ibid.& b
fœminarum iræ acres 595.e
fœnus 505.b.e
fœnus agrorum 506.b
fons Ægeriæ.781.b.& Iuturnæ. ibid.
fontes Bœotiæ 146.e
foret,præteritum 461.c
forma hominis caduca 167.b.c.d
forma comparata roſæ.ibid. a. Parthenicæ & papaueri 169.b
formæ deſcriptio ibid.
forma magicis non vtitur auxiliis 455.a
formæ gratia nulla in longo corpore 350.c.d
forma grata , quæ 511.d
formæ commendatio genarum à rubore.422.b
formæ atque pudicitiæ rara concordia 703.a
formæ artificium improbatū. 576.e.577.d.a.b
Certamen propter formam mulierum. 577.a
formicæ Indicæ 759.d.e
formoſæ puellæ laus 576.e.a.b.c
formoſis hæc datur venia , vt bis impunè peccare poſſint. 703.e. quod exemplis probatur. ibid.d
formoſis leuitas ſemper amica fuit 663.a
formoſitas Nirea 772.c.d
foris,forem.fore,in ſingul. 185.e
formiæ 381.b
formido Deos fecit 518.c
fors 272.b.e
fors-ſitan 648.e
fortaſſis & fortaſſe,nomen ibid.
fortes Iapydæ 544.b
Quæ res fortem hominum reddunt. 544 c
fortuna & caſus quid differant 321.b
fortuna heta,Reſpiciens 272.e.d
fortunæ rota. 429.e.645.a.imò globus 434.a
fortunæ leuitas 598.d
fortunæ oraculum 701.a.b
fortunæ varietas, quæ iocatur in rebus humanis 547.b.c
fortuna vtendum 659.d
fortonari 195.b
forum boarium neque canes,neque muſcæ ingrediebantur. 853. b. Cur id forum dictum boarium ibid.

forum inſanum 796.a
forum velis inombrauit Cæſar, tum Marcellus Octauiæ filios, pro litigantium commodo 771.a
foſſa & fouea 543.b
foſſa magica 818.c
frater correptus amore ſororis 899. d
framea, Germanorum telum 857.d
fratris amiſſi deploratio 321.d
fratris adempti inferiæ 369.
fratrum inimicitiæ 587.a
fratres per mutua vulnera pereuntes 750.d
fregiſti commoda 322.c
frenum 410.d
frondator 247.b
fructus pro arbore 388.a
fructuum primitiæ Vertumno dicatæ 802.d
frugalitas antiqua 393.b
frugalitas priſca Sabinorum 703.d
fruges à fruendo, vel à frumine 802.d
fucare faciem, & quæ ad hibeantur in fuco. 668. c.d. e
fucus reprobatus 577.a
fuci faciendi ars 453.b. c.*
fuci triagenera 669.a
fugit me ratio 35.d
fulcire, pro calcare 591.b
fulcrum 656.e.838.b
fulices 68 b
fulmeo fulfur facrum 849.c
fulmina aotemere prouaniant 712 c
fumos patrius 659.b.c
fumi falerni. 476.b. Maſſilitani ibid.
funebre carmen ibid.b
funebris pompa 656.c.d.e.a.b
funus 250.b.356.d.e.643.e
funerum ritus 512.a.b.c.511.e a.*
furari per iocum prohibitum 39.b
fures 389.b
fures nocte latent 195.d
fures balnearii. 88.c.d. eorumque pœnæ. ib.e
furta dulciſſima in amore 559.a.560.b
furta, pro adulteriis 629.b
furioſi ad agnatos & gentiles deducebantur 108 c.d
fuſcina 738.c.a
fuſcinula ibid.a
fuſcus color 483.b
furnri antiqui exemplum, vt pote attigit pro attigat, ſeu attingat 594.c

G

GAbii 793.c
galea 505.a
Galea lupina Romuli 856.d
galeę crista olim ex cauda cuiuſdã animalis. ib.e
galathea 589.b
galerus 792.d
galeritus. 810.c. Tyberis curſum vertit 807.b
galeſus 713.b.c
galli obſidentes Romam 713 c
galli Delphis bellum gerentes diſſipati 629.e
galli per Italiam, Græciam, Macedonian. 652.a.b
galli vocabãtur ſacerdotes Cybeles 202.c, 205.d 214.c
gallia in tres partes diuiſa 78.d
galliambicon metrum. 201.b. 207.b.d. 212.c.d.c 213.a.b.c.d
gallicus pro Troiano 658.a
gallicus miles pro temerario ibid.d
gallus fluuius 203.a.207.a.657.b
gallus gallinaceus lucis anctor 815.b
gallorum veſtes militares. 857.c. thoraces, & torques 858.a
gallorum veterum idioma Teutonicum. ibid.c
gallorum familiæ nomen Romanam 543.c
garumna magnus 444.b
gaudere in ſinu. 566.e.683.a.684.c. gaudium tacitum, & communicatum 136.a
gaudia, abſolutè, pro opere Venereo 472.c
gauiæ 66.b
gazæ Ptolemeorum ſpoliatæ ab Auguſta 753.d
gellius homo impuriſſimus 537.d
gello 850.a
gelu pigrum 405.a
gemina anchora 677.b.c
geminas ad aures 216.c.a
geminata negatio 45.a
geminorum ſignum nauigantibus fauſtum 317.b.c
gemma 604.c
gemma Indica 675.d
genæ 668.c.d
genas radere fœminis interdictum ibid.
genæ ſucco illitæ ad fucum 453.b.c.*
genæ ſunt palpebræ 736 c
genethliaci vani 689. b.
generibus perturbata videri non debet oratio 56 a
genius 477.c478.a.848.d
genius natalis Deus, & naturæ 560.e
genialis dies 478.a
genio indulgendum 697.d
genium venerantes frontem tangebant 590.c
gens Romuli & Anci 93.b
gentilis 319.c.328.a
gerere: de terra 491.b
germania horrida 544.c
gerundium paſſiuum 777.a
gerundia in do, quid ab imperſonalibus differant. 529.c.d.e. Hæc ſupina participalia eſſe exiſtimant Probus ibid.
geryon 852.b
geſſa, Gallorum telum 857.e
geſtire 249.d
getæ 54.e
getæ & dauus nomina ſeruilia 825.c
gigantum quorundam nomina. 746.c. In Phlegræa regione eorum bellum. ibid. & 617.b.c
gindes flu. 545.a
glaber 539.c.153.d
gladiatores ſaginabantur vt robuſtiores efficerentur 845.a.b
glans aluit veteres 483.d
glarea 446.c
glaſtum 668.b

glauco-

glaocopides 817.a
glaucos Deus 687.c
glaucus color ibid.
gloria petiardua 855.a
gloria vulgi radix inuidiæ 566.e
gloriarum plenus ibid.e
gloriari non decet ante victoriam 684.a
glubere 139.d.140.a.c
glyconicum carmen 90.a.173.c.d
gnidon 95.d.e.96 b
gnoſus 580.b.652.d
gocius 302.c
golgos 267.c
gorgon 629.d
gorgonis Meduſæ fabula 684.b
gorgoneæ inſulæ ibid.
gorgonius lacus 724.d
gortinia tecta 248.b. gradatio 58.a
grados theatrales apud priſcos ceſpititii 791.a
græci auctores ſæpe falluntur in nominibus Romanorum 754.c
graiugenæ 274 d
grates ago 815 a
gratia tibi, Diis, mnſis 422.c
graocedo 114.c.e
granis 20.b
gulioca 453.b
gutta cauat lapidem 425.a.e
gygeus lacus 751.d
gylippus. 548.c.a. gymnaſium 203.c
gymnaſiorum inſtitutio 762.d
gynæcia 436.a.172.c a.b
gynæciarii ibid.b
Γυναικοκρατία 800 e
gypiati pedes 483.c
gyrus 293.a.b.302.c

H

H. An ſit litera 349.a
H habe tibi 7.e
habere, in turpi ſignificatione 562.d
habere, verbum in amore proprium 404.c
habere fidem. 82.e.in fi.
halitus fœdior incornorum hominum 668.a
hæmon ſibi mortem conſciuit ad tumulum Antigones 645.a
hæmonia regio 602.b.606.e.650.e
hamadriades nymphæ. 146.c.156 b.157.d183.d 618.b.
hamatæ ſagittæ 652.d
hammon 25.c
hamus printe breui & longa diuerſa ratione 505.c
hanoibal reuocatus ad tutandā patriam. 723.a.b
Idem ad portas Romæ ibid.
harpocrates Deus ſilentii 33 .e.a
harpocratem reddere aliquem ibid.& 338.b
harpigiæ 731.b
haſtile 723.b
haue, atque vale 588.e
haſta pura 816.a
haſta, pertica triſtia 796.b
haſtarium.ib.c. hîc tamen reprehenſus Beroaldos 800 e
hebe 172.c.325.c.518.h
hebrus 545.e
hecatæ canes 401.c.a.d
hectoris cadauer tractum ab Achille 646.a
hedera cui in Liberi tutela 331 b
hedera tenax. ib.156.d.161.e
hederæ deſcriptio 162.a.183.a
hederæ tres ſpecies 152.a
helena nuptiis infauſta auis 827.c
helenæ ſimulacrum a Zeuxi depictum 633.c
helena ſcortum Simonis Magi 829.d
helenium, herba 661.b
helle 687.a
hellas vrbes 780.c
helleſpontus 618 c
helleſponti latitudo ſeptem ſtadia 624.b
helleſponti vina vada 624.b
helleborum 567.c.e
helluo.77.d.& hellnari 79.c
heolochus 689.a
hemiſphæria duo, & eorum Præſides 525. b. c
heraclea 780.c.d
herba Sabiōa.815.c.Mala 641.b
herbæ fallaces 469.b.c
herbæ pallentes 453.a.e
hercules cur Alcides dictus. 853 d. eius ærumnæ.ibid.c, & epitheta. 854.a. Cur geſtet teruis pellem: & clauam ibid.b
hercules inter fœminas ibid.b
herculi decimæ bonorum ibid.c
hercules Muſagetes. ibid.d. Deus Thebanus 771.b
hercules primus, Ægyptius: hercules Græcorum nempe Amphitryoniades, plus mille annis poſt eum floruit 852.d.c
hercules ἥρας & κλέος.i. aeris gloria: qui ſol. ibid
hercules ob facinorum gloriam in cœlum receptus 539.b
herculis etymon 165.a
herculis ſacramentum nil ad fœminas ibid.d
herculis ſacra cur mulieribus intereſſe non licet 853.a
herculis ærumnæ 678.c
herculis columnæ 751.d.c
herculis amor inſanus erga Iolen 519.b.c
herculis interitus 602.b.c
hercules in cœlum receptus Heben duxit vxorem.ibid.d.603.c. Apud inferos eius tantum ſimulacrum ibid.
herculaneum, ciuitas 597.e
herculaneus nodus 8.b.c
herculeius 184.d
here, pro heri 674.a
heredes liberos non relinquere durum. 326.a
heredipeta 319.b.326.c
herifugæ famuli 216.b
hermione 581.c
heroes vnde dicti 572.b
heroes Deum genus 854.c
heroici carminis inuentor 193.e
heroydæ & heroyoæ 602.c.a616.b.
herophile 500.b.c.503.a
heryna 633.b
heſiodus cum Homero contendit 651.b
heſperia 633 c.d
heſperides 681.c.d

heſperus.192.b.c.crudelis.193.c.iucundus.194.a
heſperus pro Lucifero 459.b.c
hetruria 104.c
hetruſcus obeſus 104.c.105 d
hiacinthus flos,& eius vis. 147.b.153 c.165.d.c
hibridæ 670.c
hinnulus 66.c.760.c.761.c
hinnula 66.c
hio 721.c
hiſpanis, flu. 600.b.c
hippice herba 815.b
hippotamiæ fabula. 577.c.d. & raptus. 619.c 630.a
hippolyte regina Amazonum 815.c.a
hippomanes 489.c.491.b.c 525.c.d
hippomenes 8.d 9.a
hircani populi 36.c
hircinus odor 100.a.331.b.532.b
hircus riuales non odit 99.c
hiſpani capillati,non tonſi ſeculo Catulli 102.d
hiſpanorũ ſorditas & ſpurcitia. 100.b.104.b 106.b
hiſpania audax fera 544.c
hiſpaniæ triplex natio 19.c
hodie atque heri 188.b
hodiernus , pro hodie,vel eo qui venturus eſt hodie 448.c
homérus vaniloquus 543.b
homerus æternus 547.a.551.a
homeri patria 548.b
homo curè luto formatus 758.b.c
homo cur langueſcat & diſſoluatur poſt coitum 676.c.a.b
homo longus 511.a. Porrectus ibid.
homo P. Quintii , pro ſeruo:more noſtro. 33.c
homines ad lecticam 35.b
homines punicati 6.a
homicida primus Ixion 415.c
hora nigra 525.a
horæ ab Horo, id eſt ſole 203.a
horatius Cocles 754.a.b
horebia 806.c
hornus 816.c.817.c
horrere:ſordere 482.b
horribilis ventus 70.c
horror 584.d
hortenſius Voluſius Poëta nugatorius 358.c 359.d.361.a
horti Alcinoi 720.c.d
hortos Athenis primus inſtituit Epicurus : vbi ſcholam habebat 778.c
hortorum cultores 147.b
horus Aſtrologus 794.d.b
hoſpitalitas 604.b.605.d
hoſpitum, pro hoſpite 606 c
hoſpitum mactator Talus 135.c
hoſtia prima à ſuillo genere incepit 462. a.b 464.a
hoſtia non fiebat olim in natali die. Cur. ibid.
hoſtia, ab hoſtibus domitis 437.b
hoſtia cadere dicitur, pro immolari 393.b
hoſtia maxima taurus 549.c
hoſtia polla 404.a
hoſtius, à quo Virgilius multa accepit 776.a
humanitatis & lenitatis deſcriptio 518.b.c.d
humare & ſepelire in quo differant 767.c
humeri: ſcribendum Vmeri ſine h. 454.a.Vmeris ferre ibid.
humor dicitur alere, nutrire, educare, 196.b.c
hyacinthus 839.b.c
hydra 681.b
hydrochous 291.a.b.293.b
hydromantia 796.a.b
hylæ raptus 617.c.618.a.b.c.619.d.c.a.d
hymen 821.c
hymenæus Veneris & Bacchi fil. 145.d. cur ad nuptias celebrandas inuocatus 151.c.159.c
hymenæi habitus 174.c
hymetus 442.a
hymnus, votiua vox 413.a
hypallage. 17.d.193.c.242.b.444 a. 450.d.544.c 611.c.749.a.470.a
hyperbole 38. a. 62. c.154 b.c.170.c.381.c.514.a
hyperborei 381.c.c
hyperborei populi longæui 544.d
hypotipoſis 186.c
hypſipyle 606.c
hyrus 728.c

I

I,pro V. 90.b
i,longum per ei antiqui ſcribebant 212.d
i,pro (e) in multis dictionibus olim 512.b
iac.Cuiacius iuriſconſultiſſimus 6.d
iacchus 250.d.261.c.d.e
iacere maledicta, contumeliam 384.c
iambus verſus. 95.c. Vibrare iamboa ibid.
ianiculi nomen quando ablatum 807.b
ianua 606.c
ianitores olim catenis ligati in ianuis 439.a
ianua non crepans 400.c
ianus difficilis putentis indicium 406.d
ianuis cõuiciari ſolent amantes 400.c.402.b.c
Ianus propriè eſt ipſe deus, qui oratur in principio rei inchoandæ. 805. c. ianua quaſi Eanus quod cœlum eat ac vertat. ibid.b Idem & Vertumnus. ibid.d.c. & Protheus & Vadimon. ibid. b. eius vxor Veſta. ibid.d. ianus pictus in formã draconis caudam in os reflectentis. ibid.d. Cur quadrifrons. ibid c. explicatio fabulæ. 806. a b. Cur ſolis nomen ſortitus. ibid.b.c. Cur bifrons. ibid.c. 808.c. Dieſpiter. ibid. Hic Iupiter opt. max. cæteris Iouib' præeſt. ibid.d. Habet in veſte formas omnium rerum. ibid.b. Noe iuſtus ia eſt quem Ianum dixerunt. ibid. a. Quando & vbi cœpit dici Vertumnus. 807. c. d. Deus fœderis & pacis. ibid. c. & concordiæ. 808. a. Cur Vertumnus dictus. 808. b. Iani prudentia. 808. c. d. ianus templa & ſacrorum ritus inſtituit. 808. c. Docuit rationes bene viuendi, & totius agriculturæ. ibid. a. itẽ veſtium ibid. b. Data ei falx fœnaria. ibid. c. Docuit artem militarem & duodecim ſecures. ibid. d. c. Rationes ſummarias iudicandi. 809. a Dictus eſt priſcus œnotria. ibid. Ianus nomen Scythicum, quod eſt Vinoſus. ibid. b Iaio Hebraicè eſt vinum. ibid. Docuit faſces & veſtes pontificias. ibid. c. Aſtronomiam. ibid. d. & 812. a. Venationem & aucupium, piſcationẽ, nauigia, & inſtitoriam. ib. c. a. &c.

quæ

quæ multa in ſequentibus. Ianus ſator deorum: nomen ei ſoli proprium 810. e. Quando poſita eius ſtatua bifrons Romæ: Cur, & à quo. ibid. d. e. Cur lignea. ibid. & 811. a. Tum ærea. ib. b. c. Vbique terrarum veneratus eſt Ianus, contra Beroſi auctoritatem. 811. e. Cur ei duodecim aræ ſubditæ 812. a. b. Cur ſceptrum & claues teneat ibid
Iapidia 553. b. d. 544. b
iapys ibid.
iapidum fortitudo ibi.
iaſonis nauigatio in Colchos 236. b
iaſius 573. a. b. 574. c
iberes 29. b. c
icarius pater Penelopes 759. d
icarus 539. a
icere 385. b
ida 201. c. 204. e
ida mons, duplex 252. a. 719. c
idalium oppidum 95. b. 96. a. 657. e
idalium nemus 159. e
idmenei montes 240. b
ieiunium Iſidi 694. e
ignis elementorum liquidiſſimus 540. b
ignis & aqua in nuptiis antiquis præferri ſolita 146. a
ignis & aquæ ſacramento nuptiæ contractæ 814. e
ignis Veſtæ extinctus quomodo ſuſcitabatur 810. d
ignis præcipuum domus ornamentum 391. d
ignis feliceia ſunt oſtenta 832. c
igne carere ſumma paupertas 64 c. d. e
ignorare: aſpernari 630. c
ilia tellus, pro Ilienſis 761. d
ilion in fœminino genere, & neutro 494. d
illyria, & illyrium 189. d
illyrium in Macedonia 666. c
imaginari 208. e
imagines 109. d
imagines auorum in atriis quondam nobilium 584. a
imaginoſus morbus ibid.
imber quid à nimbo differat 400. c
imber adoratus ſicut aqua in epitoniis ſpatios in antiquis ſpectaculis 798. a. b. c. d
imber Neptuni 197. b
imbuo 15. d. 27. e
imi actus, ſenſus 340. b
immatura mors 506. d
imminere 180. c
immolare 518. c
immolandi initium à ſuillo pecore 791. d
imperatori equum ſuum pectere & ornare nõ indecorum 820. d
imprecatorum conſecratio 842. d. e
impersonalia verba quid à gerundiis in do differant 529. c. d. e
impiger: præſtans animi & corporis viribus 499 b
impoſſibilia 660. e
imprecatio infelix 410. a. 424. d. b
imperatio in munera data 457. a
imprecationes paternæ exauditæ 617. e. 747. a
imprecatio in ſeipſum 406. e
imprecatio in milites, ſeu tubæ & valli inuerſores 814. c. d. e
impudicitiæ origo 641. d
impudicitiæ exempla 774. a. b. c. d. e
impudicitiæ pœna, fabula vulgi 703. a
imula oricilla 69. c. imulum ibid
In io compoſitione 246. e
in ſinum inſpuere 404. a. 405. b
in te. i. propter te 646. c
inachiæ 602. c. a. 603. d
inachis 706. b
incæſtus, quaſi incaſtus 10. a
incana. i. valde cana 361. c
incantamenta æris ſonitu repelluntur 455. c. a 453. d. a
incantamentorum vi cogere ad amorem 581. a
incanus pro valde canus 273. d
incendere odores 479. b
inceſtus 378. 774. c. d e. Vide incæſtus
inceſtus in larga & ſtricta ſignificatione 752. e
inceſtos quis 401. c
inceſti vitium apud Perſas familiare 354. c. d. b
inceſtus, Vide Ceſtum, & incæſtus.
incidere inde ventus 16. c
incino 675. d
incentio ibid.
incolumis 29. c
incrementum pro liberalitate 798. d. c
indago 557. b
index: titulus 551. e
india duplex 116. b. 117. d
india, vltima terra 727. c
indi 36. b
indi gemmiferi 727. c
apud Indos vxor illa quæ ex pluribus eſt chariſſima cum defuncto marito crematur 759. e
indi mittunt legatos ad Auguſtum, qui quadriennium in via conſumpſerunt 650. d. e
indociles viæ, nouè 578. d. e
indos dens 347. d. 255. c
inducere 418. c. d
infectæ manos 666. d
inferiæ Catulli ad fratris tumulum 369.
infernus tertium regnum 525. c
inferorum iter irremeabile 690. b
inferos negat eſſe Plinius 730. e. Pœnas apud inferos eſſe negat Lucretius ibid. & 731. a. c. item Seneca & Cicero. ibid. d. e
infeſtus 383. a. b
inficetum 97. e
infinitiuus pro definito tempore 303 d
infinitiuus pro gerundio 512. e, 511. d. 513. c
infra: τὰ κάτω, & τὰ νέρθε 464. c
ingenii immortalis gloria 721 e
ingenuus 582. d
ingerere calicea 71. c 72. a
ingerere maledicta 501. e
ingrata mens 340. d
inguen 142. c
initia, pro ſacris 208 d. e. 214. d
imò pro crepundiis 215. c. d
initiatæ perſectorio 530. c. d
iniuriam non patitur etiam puſillum animal 638. b
iniuriarum patientia 681. a

innocentis vitæ declaratio 859.b.c.d.e
innupta 196.c
ino 687.d
inobſeruabilis 548.d
inopes ſcortari ſignum indomitæ libidinis 58.d
inrumare 48.e
inſanire amores 710.c
inſatiabilitas 627.d.e
inſepultum iacere quàm horrendum antiquis 240.c.249.e.267.e
inſignia inſpenſa fanis 490.c
inſitionum plura genera 802.e
inſolenter, pro inuſitatè 67.c
inſtita 177.e.437.d
inſtitit 295.a
inſtitor 803.b.c
inſulſus 31.d.100.a
inſultare 638.d
inſultare.i. inſilire 645.d
intemperantiæ ſignum in fœmina quando ad ſecunda vota tranſit 169.e
inter opus 505.e
interficere mulierem cur iniquius eſt quàm virum 645.b
interficere, ad inanima tranſlatum 332.a
interlunium 729.c
interpolles 786.e
inuidia 590.c. & Inuidorum ſupplicium ib. & d
inuidiam quod habet non ſolet eſſe diu 683.b. 685.b
inuitus qui facit grauiorem pœnam meretur 507.a
inula 67.d
inuocatus, non vocatus 324.a
inuolare 67.a.b.68.b
inurere notam 69.d
io 389.c
inachi filia 590.b. quæ & Iſis 706.b.e
io triumphe, militaris exclamatio 498.e.502.d
iocum me putant eſſe 110.c.d
iole vxor Herculis 319.b.c
ionia mollis 886.a
ionium mare 687.a
iphicles 633.e.634.a.b.c.d
iphigenia 737.d
iphigeniæ loco cerua ſuppoſita 781.c
ira fœminea 765.c
iræ fœminarum acres 595.e
ira in muliere, ſignum amoris 357.b
iræ ſedes cur in præcordiis 637.c
iraſcentis ſigna 636.b.637.e
ire molliter 653.b
ire præcipitem per caput pedeſque 51.c
iris vnde fiat 730.b
ironia 100.b.308.d.440.b.702.d.a
irrediuiuus 50.b.53.b
irreducem viam 12.d.13.d
irritum aliquid fieri votum 552.b.c
irrumatores Prætores Ro. 30.e
irus, Vide Hyrus
is pro es terminatio frequens olim 580.e
iſchomache 629.e.630.a
iſis 410.a. huic ægrotantes liberati tabellas ſuſpendebant ibi.d
iſidis nomina, templum ſacerdotes 706.b.c.d
iſidi bis in die laudes dicebantur 416.e
iſmarus 541.b. iſmara 655.e
iſmarium vinum 541.b
iſſa 590.b
iſthmus 249.d.777.d
itaſim felix 588.a
itali & Latini quod ſint barbari præclara teſtimonia ab ipſis
italis & Latinis, imò & Græcis prodita 499.b.c
iter Dædalium 659.e
iterare dicta turpe 695.a
ithynon 141.e.250.a
ithyphallicum carmen 59.d.55.d.e. quod & Priapeium vocatur ibid. & c.55.a
ito 269.c
itonia Minerua 260.c.d.e
itys 283.b
iuba leonis 206.c
iuba equi 210.d
iubere 258.c.d
iubeo ſaluere 86.d
iudices, iudiciaque inferorum 673.c.d
iudicium inferni per ſortem 861.c
iudicium auaritia notata 760.c
iuerint, pro iuuerit 299.b. quod improbat Scal. 303.a
iuga vitium 445.a
iugare 254.d
iugerum 387.a
iugera multa, pauca: non magna, parua 391.e.a
iuglandes, quaſi Iouis glandes 848.a
iugum 469.b
iugurtha triumpho ductus 834.a
iuliorum familia à Venere 793.c.d
iuliæ vita infamis ob quam relegata 865.c.866.a
iulia citius calua quàm cana 456.b
iulius Cæſar, pocillator Regis Nicodemiæ 847.a
iulio Cæſare mortuo ſtella ampliſſima apparuit de qua vide 835.e.a
iuno à mulieribus præcipuè venerata 638.a.b
eius varia nomina ibid.
iuno eadem Lunæ 89.c.e
iuno Dea natalis 479.d
iuno ſoſpita 844.e.845.e
iuno cur Gamalia dicta 561. Genialis: Natio. ibi. d. Genius fœminarum 567.b
iuſiurandum fœminarum per Iunonem ibi.
iunonem ſuam iurabant mulieres 535.d.e
iopiter, exclamantis 4.b.c. ſiue admirantis 5.a. 6.b.7.d.e
iupiter ſecundus ib.b
iupiter Stygius 775.e
iupiter alumnus 802.a
iupiter indiges 495.d
iupiter xenius 855.c
iupiter Cretes 519.e
iupiter æſtuoſus 25.b.e
iupiter pluuius, pro cœlo 445.c.449.b
iouis Feretri encomia 855.856. huic templum dicatum à Romulo ib.e. vnde ſic nominatus ibi.b. & 858.c.859.b
iupiter Thetidis connubia vitat 243.a.246.c. 266.a

iupiter qoas amaoerit molieres 665.d
iupiter vectus curru leui 551.c.552.a
iupiter Pareis ſobdirus 270.b
iupiter ipſe ſi peteret 333.b
iouis cunabula 718.a
ioois cognomina 790.d
iools ab Eoropa liberi 247.b.c
iouis Hammoois templum a5.b
ioois Dodonei templum,& oraculam 593.a.b
iouis voa 260.a
iurare, pro promittere 83.c
iurandi varia genera 423.a
iurabant ſuam Iunonen mulieres 533.d.u
ios caſtum 297.e
iura mariti 305.a
ius trium liberorum 556.b
ius pro religione 371.c
iuſiurandum fœminarum per Iunooem 567.b
iuſioraodum per oculos 559.d
iuſta 736.a
loſta in alia ſigoificrtiooe 748.e
iuſta,pro iuxta 382 d
iuſtitia & Meos Deæ in eadem æde conſecratæ 785.a
ioſtitiom 610.e
iuturnæ foor 781.c.d.Salubris 782.c
iuuenis 255.e
iuoenis gratur 375. b
iuoenes pinguntur Bacchos,& Apollo 420.a.b
iuueoes qoid deceant 697.d
ad iooenes admonitio 405.c.a.418.c.420.a
iuoenta,& iauentur,pro Dea 172.e
iouentia gens apud Ro. 122.a
iuoentus caoa 158.a.368.d.a
iouentutis deſcriptio elegans 327.e
ixioo 411.b.415.a
ixionis rota 593.a.b

K

Καμφόροι 361.c
Καταγεγραφεῖν 68.c
καταγεγραφα ib. d. & 69.c
καταχόσματα 188.a
κίσσυς 16.o
κοιμητήρια 81.a
κῦρος 253.c
κύκλος poema 362.d

L

L,pro N,poſitom ab antiqois 533.b
labella 134.a.c
labores lunæ.ſyderum 712.a
laborum tolerantia 405.a.e
laborioſus 5.a
labrum 134. a.c.136.d
labris columbari 326.e
labyrinthos 659.a
labyriothi qoatuor 239.b.248.d
lacerna 756.b
lacerna:& Laceroarum varia geoera 814. b
lrcouica palæſtra 761.c.762.a.b.e
lacte dij agreſtes piabantur 498.d.502.b
lactes 201 e
lacturcia Dea 803.d
lacur 388.d
laçor Albaous & Nemoreoſis 781.a.b
ladas 133.a.134.a.136.b
ladas curſor celerrimos 745.d
læda 602.d
lætios vetus Poeta 362.d
lagopos,perdia alba 817.b
lais meretrix 640.c.641.e
lamoa,ſupplicij geous 839.e
942.a
lampetia 757.a.b
lances 656.b.quinquaginta& centum librarum ibid.
lancinare 77.d.78.b
languidior beta 512.e
lanificium fœmineos labor 469.c.471.a.ibidemque b. minerua pro lanificio
laoificiom conuenit pudicis mulieribes 733.e
lanouium 104.c.844.c.idem cum lauioio 845.cd.850.c
laodamiæ amor coolugalis 317.a.327.c
laodamiæ duæ ib.
lapis candidur 320.a
lapir inſcriptur ſoper oſſa 415.d
lapis in via vngueoto delibutus pro numine adoratur 583.a
lapides gammati 395.d
lapithæ,& eorum rex Pirithoos 630.a
laqoeur hominis ſtrangulati pollere fertur ad magiam 734.c
lar,dignitatir,noo hominis nomen 838.a.b
lar,pro ædibor 84.d
ante larem domeſticum fiebant adoptiones,& alia 773.d
larer 388. d. & Lara ibid.e. Qoibus muneribus placandi Lares 389.a
lares compitaler 393.a
larer Dij præſtites 858.a
larer celebrati com moltis oblationibus 471.a
larium coltus 413.c
larum victima,porcus 465.b
lararium 815.b
lardom igne liqoefactum & in terga mancipiorum ſtillans, miſerum ſopplicium 843.a
largitio prodiga cyoædo mamurræ facta 77. c. 80,e
lariſſa 237.d.247.a
larius lacos 94.b.a
Λάρος χάσκει 69.a
larur 69.a
laſcia 441.d
laſciuitas ootata ab crinió & veſtis compoſitura 436.d.c.
laſerpicium 25.e.26.a
latera exhauſta Venere 33.a.læduntur 23.c
latex 681.c
latmia ſaxa 291.d
latona 89.c.eius partus 91.d.e
latria 848.b
latro famoſos Scyron 766.d.e.781.a
laointum & Lanouiom,idem 845.d.850,d
latioum 496.c
lauit antiqoè,pro lauat 105.e
laureati eut milites in triumphis 501, e

laurens oppidum 495.c
laurus 851.b
laurus cur Soli dicata: Cur à dæmonibus exoſa 693 b
laurus ſacras veſci: vaticinari 496.c. Lauri variæ ſpecies 498.c
laurus crepitans ſignum fertilitatis 497.c
laurus, accuſ. caſ. 862.d.499.c
laus ab ore principis criminationem omnem reijcit 865.c.d
laus deorum diuerſo nomine vocatur ſecundũ numinum qualitatem 493.c
laus à forma 576.c.a.b.c.578.b.c
laus à felicitate 125.b
laus à proauis 156.c
laus Romæ à commodis quæ adſunt, & incommodis quæ abſunt 779.c.a.b.c.d
laudes bis in die Iſidi canebant eius ſacerdotes 416.c.417.a
lautitia 111. c
lechæus portus Corinthiacus 777.c
Λέχη 536. b
lecti earij 32.c.d
lectus aduerſus 311.d
lectus aduerſus quid 866. c. a. quem Græci ἀντίκλινον ibid.
lecti ... odorantis deſcriptio 257.d
lecti tres erant in tricliniis 633.d
lectis inſidebant epulantes 154.c
lecticæ feritas 520.c
legati Romani à Fidenatibus interfecti 857.b
legere, pro furari 358.c
legio 73.c
legitimorum liberorum prærogatiua 147.c. 156.b.163 b 187 b
lemmata 854.c
lena merobiba, multibiba 824.c
lenæ ad puellas corrumpendas 823. 824. &c. artificium & amatores emungendos
lenæus Bacchus à leniendo 533.a
lenitatis & humanitatis deſcriptio 518. b.c.d
leo ſignum celeſte 890.c.795.d
leo cur cæſius dictus 118.b.c
leo caudæ verberibus in furorem ſe concitat 204.c.206.b
leones ad currum primus iunxit M. Antonius ib. a. currus Cybeles à leonibus trahitur 204.d
ad leonum pugnas qui Romæ exhibuerint ib.
leones Lybici 141.c
lepidum.ſ. col.8.& 2.c.5.c.6.b
Λεπίζειν 6.b
leſbia impudiciſſima 703.c
leſtrigones 542.a.b
lethe 882.c
leti cauſſa, pro leto ipſo 739.b
leuare curas 9.d
leucothoa 687.c
leuis, prima producta 632.c
lex Poſtumiæ 73.b
legem de maritandis ordinibus Auguſtus ferre non potuit 642.d
lex eiuſdem depudicitia ibi.
leges Romuli de connubiis 255.b.c
liba 446.d.c.448.b.561.b.& Libus 479. d
libatio vini 831. d
libellare 135 a
libelli vetiti 506.a
liber malus, criminum 114.c.115.a
liberi cognomen apud Romanos vnde originem habuit. 349.b.c
libri punice expoliri ſolebant 5.c
libri quondam maxima cura ornabãtur 510.a.b
librarii, & eorum tabernæ 44.c
liberalitas à Libero patre 456.c.
liberalitas ſiniſtra, pro ſtulta 80.c.81.b
liberati morbo aut naufragio Iſidi tabellas ſuſpendebant 410. d
liberorum nomine quid intelligendum 163. b. 147.b.170.c.a.b.c
libido fœminea 773.c.774.a.b
libitina 390.a
libitinarij 803.d
libitinariorum vota ibid.c
libo 130. c
liburnæ naues 752.c
libyci leones 141.c.142.d
licentia poetica 10.c.12 b
licia 438. a
lictores cum ſecuribus habuerunt Reges Romani 751. c
ligeris 444.b. Carnutus fluuius 450.c
liguria 50.b.51.c. in fi.
lilium 632. c
limen, vnde 641.c
limen mortis, vitæ 322.d.327.c
limen domus cur pedibus non tangebant ſponſæ 149.c.154.a.158.a.168.a.179.d.c.185.a.b
limen tangere aliis quam nubentibus ominoſum 180.a
limina tepida 211.a.216.d
limis quid 641. c
limites celi 297.b
lingua mala 26. d
lini inuentor Oſyris: ideo Aegyptij in ſacris veſtibus eo vtuntur 410.c.413.b
linigeri ſacerdotes Iſidis 706.c.d
linigeri Calui, qui Iſiaca ſacra geſtabant 416. d
lintea Setabina 39.c
linter 418.d.c.604.a
linter tibinat in aqua liquida 432.b.441.c
linus 656.a
liptote 14.a.496.c.518.c.521.c
litare 792.b.c
litus ſcribendum cum ſimplici T. 155 c
litus pro ripa 93.b
litus Eoa tunditur vnda 37.c
litera teſtis 443.c.447.a
literator 43.d.44.a.45.b
liuor 590.d.c. Paſcitur in viuis liuor, &c. 718.a
locus medicus honoratior in conuiuiis 635.d.c. Primus digniori datur ib.c.636.a
loci mutatione mutatur mentis affectus 777.c.b contra ibid. c
loci muliebres 795.c
loca ſolitaria muſis apta 315 c
locutio Comica: Scelus viri. pro ſceleſto 708.c
locutio Propertiana, Error Hercules, pro errante Hercule, &c ibid.
locutionis vitia non in dicto, ſed in ſignificatione veteres poſuere 123.d

locutiones

locutiones contradictoriæ & repugnantes voce tenore 267.d.272.d.275.b
longæui homines 544.d
longè 588.b
longus homo 311.a
loqui notis, vultu, nota 402.b.c 406.a
lora 62.b
lorica 815.a
lorum 796.d
lotos 756.e
lotophagi 756.d
lubricus vultus: lubricum femur 569.d
lucellum 75.a.b.c.d
lucerna cubicularis 661.e
lucet, abſolutè 45.a
luci, nemora, ſyluæ 515.a
lucifer 192.o
lucifer, & eius varia nomina 671.a
luciferi equi 459.d.e
lucifer manè & ſero oritur ibi.d
lucilius, & eius fortuna 483.a
lucina 89.c.90.a.91.d.e
lucina vnde dicta 795.e
lucretia 411.a
lucretij interitus 681.d
lucrinus lacus 597.a
lucumones 810.e
ludi compitalitij 673.b.677.e
ludi magni, qui 772.a
ludi pueriles 557.c.d
ludi Romani corruptelæ puellarum 670.d
ludius 86.d.e
ludiæ vndæ 68.a
lugubria, abſolute 864.b
lumbi 48.d.664.c.d
lumina ſaturata 260.e
luna Trivia 89. d. 90. b. vnde dicta ibid. an proprio lumine luceat 92. d. e. de maculis quæ in ea apparent ibi.b.o
luna ſicca 667.c.d
luna cur aerem ſecans dicta 301.a
luna non eſt inter errantes ſtellas 798.a.b.c
luna an rubeat 595.e
lunæ incrementum & decrementum 712.a
lunæ vehiculo cur muli adhibiti 673.a
lunæ ϰαθαίρεσις: ſolis ἔκλειψις 453.e.
lunæ curſus 729. a. Quis hunc primus deprehendit ibid.b
lunæ defectus non ſemper ab interpoſitione terræ 731.c.d
lunæ orbes implere 424.c
lunam credebant veteres in cantamentis vim pati 455.c.a.453.d.
lunam Theſſali credunt veneficiis obnoxiam 453.a
luna menſtrua 729.b
lunata acies 832.e
lupa pro meretrice 367.c
lupanar ibi.b
lupanar olidum 110.d
luperculia 792.c.d.a
verbera lupercorum 792.e
luridus 838.b
luſcinia 282.c.577.a
luſtrare 389.b.393.b.650.a.b
luſtratio magica 404.c
luſtrationes 791.a
luſtrum 791.c.a
luſtra 650.a.b
luſus de carminibus 251.e
luſus puerorum 9.a
luteus color 152.a.155.d
luteus color amantium 453.e
lutum, de mœcha, & de lenone 311.c
lux purpurea 262.a
lux, pro vita 19.b.20.c.d.319.e.321.a
lucis auctores: de gallis gallinaceis 815.b
luxati, pro luxiſti 288.a
luxuria, luxuries, luxuriare 578.c.d
luxus Romanorum 628.b.c.720.c.728.d.e. caſtigatus 718.e
luxus militaris 792.a.b
lyæus annoſus 511.b.
lycaon 292.d
lycantropus 824.e
lychnobij 741.b
lycoris 713.e
lycurgus veſanus vites amputans non impunè tulit 769.e
lydia in Ital. 84.b.85.d
lygdami tumulus 512.e.513.a.
lygmon 791.d
lympha, pro nympha 533.b
lympha Martia, pro Tyberi ibid.
lynx 768.a.b
lynceus ibid.b.e
lyra Arionis 687.a.b
lyræ inuentor 556.a
lyram pulſare 628.b
lyrarum ornamenta 582.a
lyrici carminis apud Latinos primus ſcriptor Horatius 717.b.719.d
lyſippi ſtatuarij opera 744. d. huius encomium ab Alexandro magno ibi.
Λυσιζώνοι puellæ Venerem expertæ 10.a.d

M

Macedonia cur Æmathia 244.b
Machaon 627.b
macilenti libidinoſiores 353.o
madere: ebrium eſſe 470.d.473.b.474.a
mænades 202.c.205.a. vi iaciunt capita 215.a
mæotis palus 632.e
mæuania 799.e.800.a
magini populi 545.e.554.e
magus magia 103.c.262.a
magiſteria, pro præceptis 424.e.425.b
magiſtratui ea vis ineſt vt vtenti virtutes inſeratt, vitia depellat 128.e
magiſtratum gerere non poterant apud Ro. illegitimi 187.b
magiſtratum indignis obtigiſſe conqueritur author 137.d.e
magiſtratum qui in prouincias mittebantur comites, & horum præmia 75.a.b
magna Dea 212.e
magna mater 94.c.215.b
magnes vnde ſic appellatus 824.a.b. quomodo d

inuentus ib. qui meliores ibid. Templum cōcameratum de magnete lapide ibi.
magnus minórque 646.a
magno, abſolutè: pro magno pretio 771.c.a
magus 354.c.e.d
magi apud Perſas cum matribus congrediuntur 354.c.b.d
magorum commentum in nuptiis 168. b
magæ in ſepulchris 140.a. Deuorant oſſa mortuorum ib.a
magica vis 824.c
magicæ vis 573.d
magicæ mulieres, anus 455.a.b.c
magicæ artes 401.a.b. c.d. 403.e.a.b.c. 404.a.b
magica luſtratio 404.e
malabathon 22.d
malabatrum quod eſt Indicum cur Syrium dictum 579. a
malea 774.a
male poetæ, coniunctim 45. e
malleatus liber 510.e
malleoli 587.e
malum naſcens facilè opprimitur &c. 595. b
mala lingua 26.d
mala beſtia es 332.a.b.c
mala an diuinitus dentur 737.d
malè marem dicimus effeminatum 49. d
malùm 78.a.c
malum aureolum 8.a
malum Cydonium comedēdum dabatur ſpōſæ 167.c.d
mala cotonea 760.c
mamertini populi 689. e
mammæ pannoſæ, inclinatæ 661.d
mamurius faber ærarius 804.d
idem fuſor anciliorum, & ſimulachri ænei quod Iano bifronti dicauit Numa. 811. b. c.d
mamurræ diuitiæ 77.c.78.b.80.e
mamurra notatus ſub mentulæ nomina, qui ex ea multas ſibi diuitias comparauerat 380.e 381.c.a.b
manacus 784.e
mancipiorum pedes cretati 828.d.e.829.b
mancipiorum vendendorum ritus ibid. d. e. 829 a
maneo te, pro expecto te 437.b
manes Dij 615.a.b.c
manes defunctorum lædi credebat veterum ſuperſtitio 390.b 397.e
manibus Diis ſacrificium vinum & lac. 525. e
mangones puerorum venditores 374.e
mangonum ars vt pueros non creſcere cogerent 850.a
manibus puris accedendum ad deum 469.c
manicæ 765.b.c
mannulus 844.b
mannus ib.& 845.c
manus mala] 526.e
manu, pro manui 598.c
manu caua pecuniam flagitaro 490.c.d
manus tollera 130.e
M. Marcelli virtus, & geſta: qui gladius Romanorum dictus 772.c.d
marcelli Octauiæ ſororis Auguſti filij interitus & eiuſdem deploratio 770.b.c.d.e. in quo reprehenſus Propertius 775. e
mare cur Amphitrite nominatur 540. a
mare cur acceſſu fluuiorum non creſcat 606.a. 730.b. c
mare Carpathium 638.a
mare Ionium 687. a
mare rubrum 154.c.d.170.c.478.d.e.a.604.c.d
mare magnum 69. a
mare cauum 254.a
mare in ablat. 16.d
maria & montes polliceri 382.a
marem in votis ſibi gigni exoptant vir & vxor 151. e
margaritæ 604.b. ex concha ſumitur 515.c
margaritæ, & margaritum 590.a. quomodo generentur ibid.
margaritæ conchatum partus 759.a
mariſchalcus 858. d
marita domus, pecunia, ianua, &c. 511.c
mariti iura 305.a
marito nouo conuicia fieri ſolita 178.e
marmor 482. b
marmor Pœnum, Numidicum 698.c. Clarium 700. b
marmor Tænarium viri colora 210.a
maro, pro vino 513. b
maron 704.e.705.a
marpeſa 577.b.c. 578.a
marpeſia Sibylla 502.e
marpiſſa, Vide Marpeſa
marrucinus, & Marrucini populi 38.d.40.b
mars cum Venere 482.d.e
mars primus menſis anni 544. b
mars, quòd magna vertat 555.e
mars ſecundus, aduerſus 464.b
martius primus anni menſis 510.c
mater filium occidens vt alteri nubat 253.e
materfamilias quid differat à matrona 149. a
materia ſcriptori ſumenda ſuis viribus æqua 559. b
matricida Alcmæon 731.a
matrimi 7.b
matrimonium, pro matrona 761.c
matrimoni munus liberorum procreatio 572.d
matrimonij caſtitas & concordia 478.e
matronæ defunctæ ornamentis conſularibus efferebantur, quarum ſcilicet filij magiſtratus curules geſſiſſent 866.b.b
matronæ ſponſam in mariti lecto collocabant 169.e
matronæ iauitrices 311.d
matronæ Romanæ veneficæ 705. b
matronalia calendis Martiis 555.c
matuta 682.c.d
mauors 689.d.& Mamers ibi.
mauſoleum 711. d
mecœnas Auguſto fideliſſimus, arcanum tamē tenere non potuit 745.e
mecœnatis encomia 742.c.743.e
mecœnatis laus à fidelitate 626.a
medea Citeis 573.c
medeæ veneficia 626.d.e
medi populi 756.d
medicina tarda 659.b. quod improbatur 660. b
medius locus honoratior 635.d.e

me-iius

medius vir 344.d.345.e.c
melampus 544.a.633.e.634.b.c.d.e
meleager 781.a.b
meliot, pru elegantiur, vrbaniut 714.b
meliſſa 471.a
melium 844.d
mells, fin. 308.c.312.a
mellis tria genera 471.b
mellitus 53.d
membrana 59.c.60.a. 510.d.512.b. in neutro genere 62.b
memmij varij 73.c.76.a
memnon 295. b. c. 585. e. eius ſtatua mirabilis 301.a.b.c.d
memnonis interitus 668.a
memoria madida 333.c
memphis, is, itis, itidis 445.d
memphis, & eiuſdem pyramides 752. a
menander Comicus 640.d.a
menandri ſales 778.a
Μηνίσκοι capitibus ſtatuarum apud priſcos, vt hodie, imponebantur, ne ab auibus conſpurcarentur 569.d
mens Dea 785.b.e
mens animi 284.b.e
meos mala, non ſana 501.c.a
mens ſecta 195.c
mentis innocuæ teſtimonium 524.c.d
mentem vincire Lyæu 732.b
menſæ orbiculares olim 438.c
menſis periodicus & ſynodicus 92.d
menſtruus & Menſtruum 410.b
mentor 603.e
mentum nulli eſt præterquam homini 738.b
merces in malam partem 342.a.b.e
mercurius Deus communis 598.b. cur eloquentiæ præſes ibid.
mercurius cur talaria gerat 697.a.b.c
meretrix, & meritorium 456.d.a
meretrices vulturiis ſimiles 326.c
meretrices ſuccinctiori veſte vtebantur 678.b
meridiari 86.d.87.a.c
meroe 834.a
merum in lucerna 816.e
meſſala, & vnde id nomen 409. b. 412. b. 415. b
meſſala eloquens 543.b
meſſalæ encomia 442.c
meſſalæ panegyricus 535.536.537.538.
meſſionis tria genera 547.b
metalepſis 50.c
metalla 759.c.a
metaphora 80. d. 121. c. 609. d. 610. e. 637.b. 650. c. 651. b. 652. c. 659. c. d. 678. c. 684. a 697. d. 712. d. 717. a. c. 723. c. 744. b. 745. c 746. a. 785. a. 797. a. 856. b. 864. c.
metaplaſmus 106.a.620.c.721.a
Qu. Metelli Macedonici gloria in funere 864.b
metellus vittatus 853.a
methymneus 847.b
metonymia 602. e. 609. d. 632. b. 725.a. 727.c. 752.b.755.a.b. 849.c
metropolis 312.a
metus fecit religionem 791.d
meus: i. propitius 516.b
mi, in femini. gen. 441.e
mi, pro mihi 523.c.675.a
mica ſalis 350.d.351.a
mica ſaliente: i. ſale 518.d
micilis 368.d
mihi & capiti meo 402.d.406.e
mihi, ad aliam perſonam pertinens 66.d
miles non factus amori 826. c. contrarium tamen in Marte eum Venere
militis veterani miſſio 683.d
milites cur laureati in triumphis 501.c
militum animos excitat iuſta cauſa 838.e
militum luxus in armis recentioribus temporibus 792.a.b
militibus pro virtute certus agri modus aſſignabatur 858.c.a
militaria exercatio aſſiduum certamen laudis 543.c.d
militia amatoria 504.d
millum 844.e
mimalion 572.d.e
mimnermus 593.d
minerua Poetarum patrona, domina, hera 4. d. εἰσιτήρια 7.b.c. ἀμάτωρ patrima ib.c
minerua dicata in bibliothecis 7.d
minerua cur Sais dicta 630.b.b
minerua Itonia 260.c.d
minerua, pro lanificio, metonymicῶs 471.b
miniſter 71.c.72.d
minium 471.d.632.d
minos 136.a.238.d.247.b
minois tributum 238. e. 248. a. eius liberi 247. e. cur malè ſemper audierit 267.d.e
minois iuſtitia 775.b
minues duo 239.a. 247.c
minotauro 14. iuuenes nobiles in ſtipendium ſingulis annis dabantur.240. a. 248. c. Huius fabulæ interpretatio 240.a
minyaſis 277.b
minxit in gremium gnati 309.e
miſenum promontorium 771.a
miſeriter 211.d. 214.e
miſti, ſyncopa 44.b
mitis hominis deſcriptio 518.c
mitra 238.c.247.d. 695.e
Μνημόσυνον 39.b.a.c
mnemoſyne 262.a.b
mnioſius 242.e
modeſtia in muliere 578.d
modi, pro verſibus 148.d.156.d
modiperator 72.a
modo non 393.d
mœcha comica 826.b
mœchi ſemitarij 99.d.100.c.505.c
mœchorum in maſculus ſuplicium 46.c.47.d.e 48.b
mœchilia 379.e
mœnia anguſta 275.a
mœnia pro ciuibus 256.d
mœreo cum datiuo caſu 513.d
mœrorem capitis fœdatione demonſtrabant 241.c

mola: vnde Immolare 518.c
mola ſalſa in omnibus ſacrificiis 430.d
molarum duplex genus 364.e
molles Arabes, Sabæi 479.b.c
mollia verba frangunt dura pectora 518.a
mollicellus, diminut. 66.d
mollior anſeris medulla, &c. 66. e. infima auricula 69.e
molorchus 539.c
momen, pro mumento 272.a
monobiblos 575.d.e.a.b
monſtrum quid 237.a.372.d.e
montis aſcenſus 258.a
montis medullæ 328.d
montes auri 382.d
montes nobiles in Attica 241.b
montium ſeptem Romæ nomina 496.a
monumentum 721.a
monumentum, non Monimentum, in veteribus 37.b
monumenta Cæſaris in Gallia 36.c
mopſopius 446.e.a
mora agreſtia 760.c
moræ victrices Fabij 723.d
morbus animi 106.a
morbus imaginoſus 109.d
morbus, de perturbationibus animi 340.a
morbi omnes ſanabiles præter amorem 617.a
morborum cauſæ præcipuæ 636.e
morbos animi ſanat mors ſola 481.d
mori in felicitate felicitas eſt 729.a
mori in patria dulce 412.e
mori in aqua durum 738.c.739.a.b
muror, primâ productâ, Inſanio 615.d
morpheus 863.d
mors extrema 340.a
mors atra 409.d.412.d
mors non longa 662.b
mors ſine pompa 394.c
mors communis omnibus, 772. b. aqua reuocat nemo ib.c.d
de morte opinio antiquorum 21.a
mortis ſignum primum in oculis 240.c
morſus labrorum in deliciis Venereis 28.c
morſus amantium 436.a
mortuorum appellandorum lugendorum, & condendorum antiqua conſuetudo 512.a.b.c 511.c.a.*.512.b.c.*
mortuis an ſit aliquis ſenſus eorum quæ hîc aguntur 363.b.c
mortuis vltimum vale dicebant Græci 370.c.e
mortuos non reſponſuros appellare magnum ſolatium 371.a
morus quomodo fit ferax & quot eius ſpecies 803.a
moſtrum, pro monſtrum: & Muſtellaria, pro mouſtellaria, antiquè 276.a
murus terræ origo & cauſæ 730.c
mugil 46.c
mulcere 258.d.e
mulgere turpiter 345.a.b
mulier legitimè coniuncta fortunæ & ſacrorũ ſocia eſto 175.b
mulier quæ laudatur poſt mortem verè vixit in laude 863.b
mulier formoſa non eget ſpeculo 733.d
mulier in iudicio abſoluta cum corpus formoſiſſimum denudaſſet 640.b
mulier ſenex 441.a
mulier ſenex effecta negligitur 454.d.e
mulieris ira aut conuicium ſignum amoris 357.b
in mulieris conſtantia ſpes non ponenda 428.c.d
mulieri nefas caſtra ſequi 815.c
mulier de via 69.a
mulierem interficere cur iniquius eſt quàm virum 645.b
mulieres etiam nuptæ olim in poteſtate parentum 168.a.b
mulieres extremis diebus feliciores quàm primis 692.c.a
mulieres in luctu albis veſtibus indutæ 839.e
mulieres tardiuſculæ in ſe poliendo 452.d
mulierum venena quæ 433.d
mulierum illecebræ 533.d
mulierum leuitas 648.d.e
mulierum in amore inconſtantia 332.d
mulieri non credendum, ne mortuæ quidem 333.d
mulierum ornatus nimius 489.d
mulierum Cymbricarum virtus 624.b
mulierum fideliſſimarum exempla 605.a.b.c
muliebrem libidinem cohibere impoſſibile 329.a
multus homo 378.c
munatius Plancus 113.c.114.c
mundus vnde dicitur 540.c
mundus & cælum pro eodem 240.c
mundus an æternus 829.c.730.a
municipes 51.a
munuſcula non negligenda 539.d
munus ſupremum 370.c.d.e
munus ſuſcipiendum à rogatu, non à rogante 177.b
munera priſca 760.c
munera Calendarum 509.d.510.a.b.c
munera patronis mittebant clientes Saturnalibus 43.e
munera in exequiis 490.c
murex 515.c
murex Tyrius 489.a
murrheus onyx, crinis 748.e
murrhina vaſa 825.e.828.b
muſæ quot 410. b. earum varia nomina 650.e. harum muſas alii tres, alii nouem ſtatuerunt 551.d
muſa decima 94.c
muſæ quomodo ſorores 519.d
muſæ patronæ Poetarum 2.c
muſæ mortales immortalitate donant 420.c
muſæ præclare geſtorum conſeruatrices 327.a.b
muſæ omnes nuptiarum præſides præter Eratu 173.c
muſæ non omnes virgines 704.d
muſca armatum peris 584.c

muſcus

muſcus 671 b
muſica laus Apollinis maxima:& alia de Muſica 494.d
muſica Phrygia teligioſa 831.e
muſtom pingue 431.b.e
mutabilitas Syrtium & mulietum 648.e
mutare,pto emete 39.a.40.d
mutatione loci mutatur mẽtis affectus.777.e.b
Contra ibid.e
mutum ſepulchrum, muticineres, &c. pro mortuis 363.e
mygdonia 831.d.e.835.b
Μύιας ἀγρυών. 384.e
myos atuheium in exlatura 744.d
myron 699.a
myrrha, Arabum giamen 695.a
myrrha Orootea cur dieatut 579.a
myrrha infaudo amore correpta 774.e
myrtus 239.c.411.e
myrtus Aſia 183.a
myrti tria genera 146.e.152.a.156.e.160.a.b
myrtus Veneri ſacra.ibid.& 175.e.in coniugiis adhibita ibid.
Corooæ ex myrto 260.a.b
myrteus cõlot 523.b.c
myſia 618.d
Μύςαι 527.e.a.b.c.d. 528.a.b.e
myſtæ Chriſtiani ibid.528.b
myſterium vnde dictum 529.b
myſteria Eleuſioia 527.e.a.b.c.d
Pythagotica ibid.e.528.a.b.e

N

N nota nomeri 50. mutatum in L. Vnde Lympha pto nympha 533 b
næ 57.e
nænia 312.a.386.e.571.d
nam,pto non 312.d
nanus 847.d.e
naphta 626.a
narboneoſis gallia verios italia, quàm prouincia 727.a
natdinum voguentum 834.e.835.c.d
nardum & oardus 478.a.b
naſcentibus fata à Parcis ſcribuotur. 450.a
naſi magnitudo ingrata 112.e.a
natalis dies 446.d
natalis Deus Genius:natalis Dea Iuno. 560.e 561.d
natalis diei eelebtatio 477.d.e
natalis Dea Iuoo 479.d
natali die hoſtia cot oon fiebat olim 462.b
natare, de nauibus 253.b
nati an patrem ſemper refetant 171 e
naturæ decus præſtantius artificiali 576.e
naturam definire difficile 737.b
Quodnam prius,Deus,an natura ib.c
Quid oatura ibid.
naualia,pro nauibus 274.e
naufragis vogues à cute reeedũt. 740.a. Superſtitiò veterum ſuper hae te. ibid.
naoigatio quaodo cõmoda, quaodo non 589 a
nauigatio tota 722.a.725.b
naua 431.a
nauis tranſlatiuè eurtus, vehieulum, equus ligneus 236.e.254.b.c.272.c
nauis primus ductot 651.e
nauis tua nat in aqua liquida 432.b.441.c
naoes Græeorum mille ad Troiam 688.b
oaues vetetes 683.c
naoium primus inuentor 236.e.d.265.e
nauplius 688.b.796.c.d
nauta peritos præſagit tempeſtatem futuram. 750.b
naxos inſola. 238. b.c.247.a.255.e.259.a.261.d e 769. b
ne,dictio confirmatiua 259.b.c.268.e
ne,pro quidem 114.e
nee,pto non,veteri mdte 83.c.216.e
ne quid alieni 406.e
neæra 513 b.d
neceſſis & neceſſe 648.e
oe cromantici 796.a
nefarii qui & vnde dicti 821.b
nefatium 514.d
negatiuæ duæ.15.d.17.e.27.a.45.e.562.e.b.671.a 622.d
nelaus 633.d.e.634.b.c.d.e
neleus & Pelias 600.e
nemeſis 123.d.124.c.245.a.278.c
nemeſis amica Tibulli 482.e.501 b
nemora,loci, ſiluæ 515.a.b
nemorẽſis lacus.781.b.Speculom Dianæ.782.c
nemoriuagus 211.d
nemus Aricinum 702.b
nepoiati 719.a
nepotes,qui 718.e
nepotes appellatione filii non veniunt. 163 d 170.a.b.c
neptunos 246.b
neptoous vterque 84.c.85.a
neptuni filii 541.d
neptuni filii crudeles finguntur 403.d
nequam ibid.
nequitia 586.d.e
neqoidquam 21.e.22.b
nereides 257.a
nereides io littote Galllarum.687.a. Nyſee & & Cymothoe Nereidum nomioa ibid.
neteus,eur mnioſius 242.e
netio 617.b
neroois turpitudo 173.e
nerui inſtrumenta bellica 543.e
neſtor triſeclis 657.a
neſtoris anoi 540.d.544.d
neont [Parcæ] non à neo,ſed na eo 516.d
nexoa 730.a
nicæa 119 2.b.e
nigri cur Indi & Æthlopes 483.b.e
nigro turbioe 317.a
nigror vnde ptouenit in Æthiopis, & orientalibus 706.e
nihil eſſe 431.d
nilus tepens 706.d
nilus ſeptemgeminus 36.e.38.d
nili ſeptem oſtia 625.d
nili aqoæ inondantes æſtiuo tempote 445.b
eios ortus ignoratus ibid.c 447.d
nilus,Oſyris,& Baechus,pro eodem 447.e
nilotica tegio 780.d

nimbus quid à pluuia differat 400.c
nimbus odoratus ſparſus in antiquis ſpectaculis 798.a.b.c.d
niobe.672.c. Sipyleia mater ibid.d
niobes lacbrymæ 748.c
nirea formoſitas 772.c.d
niſus 420.c
noctua auis ioauſpicata 816.a
nodos magicus 4 2.c.454.b
noe,cognomine Ianus.811.d. Vide Ianus
nomeo pro familia 170.d
nomen dominorum acciepiebant ſerui manomiſſi 171.a
nominis motatio ibid.b
nomina in *er* veteribus magna ex parte communia fuerunt 56.a
nomina non exprimebantur io ouptiis contrahendis 161.e
nomina adoerbialiter poſita 210.b.c
nomina ficta à Poëiis 387.c
nomina ex Græcis deriuata in *tinus* ferè omnia penult.correptam habent 565.d
nomina multa verborum penuria variis rebus accommodantur quaſi precariò & commodatò 848.a
nomioatious pro accoſatiuo eleganter 181.a
nomioatiuus pro vocatiuo.569 a.b.& accuſatiuo.ib.c.& cootra.ibi.Vide Aotiptoſis.
non non 633.c
nonacris 243.a
nonius 127.d.e.128.c
nortia Dea 802.e
notus 520.d
nota:notare 613.b
nota candidior 574.d
nota,pro cognata 330.c
nothus 89.d.90.b.91.a
notis colloqui inter ſe amãtes que modo poſſint 406.a
nouocorrom 93.a.94.a
nouus maritus,noua nupta 176.c.d
nox vaga cur dicatur 177.d.e
nox δαδοφόρος 195.b
nox perpetua 19.b.20.d.e21.c
nox vidua 23.e
nox extrema 523.a
nox tacens,ſilens 26.a.b
nox polluta ſolo ſomno : ideo manuum ablutio 469.e
nox vigilata caotibus 869.d
nox io quatoor vigilias diuiditur 821.e
nox omniom antiquiſſima ac productrix,deorumque obſtetrix 475.e.a
nox ſiderom mater.474.e.d.& notrix 475.c.d
nocti tribountur equi & curtus. 474.e. ioterdum bigæ,interdum quadrigæ 475.b
noctifer 192.b.c
nocturnus pro Heſpero 459.b
noxa & noxia:diſſidium:Gal. *Noiſe* 569.d
nubere,in aboſu,pro ſcortari 83.c.d
nubes vnde oriatur 729.d.e
nogæ 1.col.2.& 2.e.& 4.2.5.a
numeo,pro notu 272.a
nomina quoodam humanis mixta locis. 271.a 273. a 273.a
numiſma conſecratioois Conſtantioi 842.d
numerare pecus 428.e
numerus finitus pro infinito.1.c.2.37.b.c.70.c 411.c.448.e
numerus teroarios, quaterna.ſeptenar. 401.a 406.d
numeri ignoratio faſcioationem impedit. 21.a 54.d.25.d. Contra oumerus præfinitus faſcino obnoxius 26.e
nunc,aduerſatiua 384.c
nunciare bona,mala,verba 37.d
nauciom 578 a
nuncius omnis debet eſſe veridicus 732.c
nuptiæ caſtæ 478.c.d
nuptiæ noo niſi nocte fiebant 194.c
nuptiæ ſacrameoro ignis & aquæ ſancitæ 814.e infauſtarum ouptiarum deploratio.ib.& 815.
nuptiæ Pelei & Thetidos 228.266.c.d
nuptiæ per ſcelos occiſi matre filii.253.c.264.e
nuptiarum aotiquarum ritus 142.143.
nuptiarum contrahendarum ritus 161.a.b
in Nuptus Dii quioque iouocari ſoliti 164.a
nuptiis præeſt Iuno 515.e
nuptialis pompæ deſcriptio 178.a.b
nuptiale carmeo Iuliæ & Manlii. 142.143.190. Quis primus nuptiale carmen cantauerit 145.b.c Eius formola apud Græcos. 159.b.c.
nuptialia munera. ἕδνα. 606.c
nupturæ virgines à parẽtibus tradi ſolitæ 196.d
nurus a patre ſui mariti compreſſa propter ſterilitatem ipſius mariti:carmen impudicum. 306.
nutare 60.d
nutricis ingenium & mores retinent infantes. 821.c
nutrices,pro mammis 265.c
nuius loquax 402.b.406.a
nutu capitis Dii & reges voloutatem indicaot ſuam 544.d
nox vode dicta 413.b
nuces pueroiom ludus. 148.c. Io nuptiis ſpargebãtur.ibid.a.153.a. in Iouis tutela.ib.& b. Spargi ſolitæ intrante ſponſa in domũ.157.c 166.c.a.b.c.d178.d
nuces ocellatæ,quid 166.d.e
nuces ooptialiom comites 188.e
nocum ſparſiones teſtameoto relictæ 798.d
nymphæ 4.152.d
nyſa 769.d

O

O Factum malè! 12.c.13.e
ὦ Ζεῦ! admirantis 6.b.c
obdocere 266.d
obeſus 104.e
obliterare 250.a.261.a
oblitus mediâ breui 812.d.814.c
obſcinere 69.e
obſequium plurima vincit 413.b
obſerere tabellam 87.d
occaſione vtendom 432.b.441.c
occidens ſolis ſtabulum 543.c
occopatio 248.e
occaoous 246.d
oceanus pater 255.b

octopho

octophoron 31.d
octauius Cæſar, pro Octauiano 329.b
ocellus, de re chariſſima 84.c.85.c.a
oculus, pro re chariſſima: 12.d. (Vnde oculiſſimus, ibid. & 13. c.) oculorum ſenſus nobis chariſſimus 13.c
oculi totius hominis pars optima 559.c
oculi propria, & encomia: itemque etymon 572.a
oculi nigri venuſtatem habent 112.d.a.c.113.a
oculi loquaces 505.d
oculi duces in amore 660.b.661.a.662.b
in oculis tota luxuria ibid.
oculi inſatiabiles ibid
oculi glauci in Pallade laudati 692.c
oculi ex fletu turgeſcunt 12.a.13.a
oculi: geminæ lampades 555.d
oculorum fulmina 848.a
oculi ſideribus comparati 632.c
oculos paſcere 260.c
oculitus amare 13.c
odium fraternum 587.a
odium Vatinianum 42.b.45.a
odium & amor erga eandem 549.c
odor, quid 354.c
odores Aſſyrii 409.a.& Arabici 412.b
oe 241.d.c
oetæus 718.d
olea 469.b
oleum pro palæſtra 203.d.212.a
olim 246.b
oliuum Aſſyrium 21.c.22.d.c
olla legit olera 358.c.b
olympos 550.d.e
olympus quid 811.e.a
omen 154.b.168.d
omen à crepitu flammæ vino obrutæ 817.d
omentum 354.c.a.c.355.c
ominat, & ominatur 612.c
omnes lætitiæ 540.c
omnia experiri 57.b
omnia non vni Dii dederunt 744.c
omphale cui ſeruiuit Hercules 751.b
onatas faber 746.c
onychites lapis 604.d
onyx 291.b.293.a.297.d.656.c.657.a
onyx murrheus 748.c
opacare 101.d
operari, verbum ſacrificiis aptum 469.b.706.b
operatio & functio idem 507.c
operire fores 510.c
opes Cambyſis & Lydii Regis 687.c.d
opibus non mentes, non curæ hominum leuantur 514.b.516.a.d
ὅπλα 581.c
opponere, pro oppignerare 70.c
ops 421.a.b
opis Deæ varia nomina 718.a
optimus, maximus cur antiquè Optumus, maxumus 90.b
optimus, in malam partem 88.c
opus, abſolutè 472.e
opus Lybici dentis 699.c.d
ora 88.b.243.d.263.c
oraculum quid 482.a
oraculum Iouis Dodonei 593.a.b
oraculum Atheniensibus de perſoluenda pœna Androgeneæ cædis 274.c.275.a
orandi mos per genium 560.c
oratio generibus perturbata videri non debet 56.a
oratoris arma eloquentia 778.a
oratori non licet excitare fletum apud Athen. 104.c
orbis in quinque partes diuiſus 537.c.546.e
orbita 673.a
orcus. 775.c.32.b.d.33.a.515. Floridus. 516.c.e. pro Plutone, ibid. pro Charonte ib.a
orci leges inexorabiles 859.c.861.a
orcini liberti 516.a
ordo poëticus 338.d
ordo poëticus & oratorius differunt 203.a
ore fauere 831.d
oreſtes pro mortuo habitus 659.d
orgia 717.c.242.a.b.251.a.269.b.276.c
orgia Veneris 261.a.b
orchia terebinthi 740.e
oricilla 69.c
oricos 589.c.590.d
orion 291.a.293.b.300.b.c.302.c.d.c.a b.688.e
ornari ſatis non poſſunt duo: nauis & fœmina 605.c
orpheus 581.b.c
ortalus 283.c.284.a
ortygia 91.a.b.832.a
orus Thebanus 421.d
orythia 618.a
os leue, pro imberbi 455.c
os purpureum 117.a
os magnum 650.a
os turpe 698.c
os ferreum 510.c.511.d. durum. ibid.
oſci populi 804.c
oſcilla 469.c
oſcillorum ludus 166.d
oſcitantes 68.a.b
oſcitare 67.a
oſculum 29.c. in oculis. ibid
oſcula. 122.c.d. oſculorum ſeges ibid.
oſcula χύτρα 501.b
oſcula dediſſe nocet 432.c
oſcula morientibus data 390.a
oſcula cur olim data mulieribus. 540.d. Vide Baſia
oſculandi tria genera 695.c
oſiridis pater Saturnus 805.c
oſiridis mors 445.c.d
hic Bacchus apud Græcos 445.c.d
oſſa defuncti legere pium 412.a
odoribus condiebantur ibid.c
oſtium tacitum, oculiſſimum 609.d
oſtrum 604.e
oſtrum Sarranum 555.e
oſtrina tunica 695.a
otho Trib. plebis 330.b
otii mala 125.d.126.a.c.d
otium moleſtum podagrici pedes 126.c
ouidius & Tibullus eodem die nati. 528.a.b
ouidius relegatus ob Iuliæ infamiam, non ob

libros amatorios 865.e.866.a
ouium duo genera 790.b
oues pellitæ ibid.
Θξύμωρον 23.e.339.b

P

PActolus 586.a
Pactolus Lydius aurifer amnis 515.e
padæi populi 545.a.554.d
pæan 765.b
pæones 544.b
pæſtum 827.b
pagani 821.e
pagina 674.b
palæſtina 444.d
palæſtra Laconica 761.e.762.a.b.c
palæſtræ auctor 203.b
palatinus mons 790.c
palatium 790.b.c.852.c
pales 389.d.791.e
palimpſeſton 59.d.60.a.61.d
palla 519.d.521.e
pallas p.o Veſta 821.a
pallas in tutela Veſtæ 822.c.a
pallas cæſia 116.d
pallas Icbonia,& Parthenonia dicta 241. e.a
pallas cur Tritonia 245.e.253.d
pallas arcium tutrix 236.b
palladis artes 776.b
paliliafeſta 500.e.791.d.a.821.e
pallidior inaurata ſtatua 846.e
palliditas,color informis 558 c
pallor amantum color 453.e
pallor,pro ſqualore,vel carie 569.a
pallor aptus amanti 572.e
palma 251.b
palma Ægyptia ſitum ſedat 825.d
pan 614.a.724.c
pan Syringæ amore captus 495.b.c
panchaia 511.b
pancratium 762.e
pancratiaſtæ ib.& 763.a
pandare 24.a
pandion 618.a
panegyricus Meſſalæ 535.536.537.538.
pannonius fallax 544.b.553.b.c
pantis,icis:Gal. *Pance* 569.e
papaueris ſatiui tria genera. 150.a.154.a. quatuor 269 b
papyrus 93.e
paragoge 152.b
paragrammatiſmus 34.c
paranymphus 150.a.b
parare.i.emere 31.d.32.b.33.a.33.e.35.a
paraitadea 154.b
parcæ 443.d
parcæ nent ſimul & canunt die noſtro natali. 446.e
naſcentibus fata ſcribunt 450.a
parcæ cantaſſe feruntur in Pelei nuptiis. 263.d
Has plato refert albis indutas eſſe veſtibus. ib.
parcæ Iouis librariæ 840.e
parcitas antiqua 393.b
parentes 672.e.673.a
parentes nunquam certi niſi in nuptiis 184.a
parentum ſimilitudo in filiis,182.b,186.c.Cuius defectus calamitatem portendit ib.186.
paridis iudicium 630.d
paridis concubitus cum Helena 661.b
parietaria herba 642.b
parietes cruſta marmoris primus operuit Mamurra 77.e.78.b
parturientium mos 92.b
parius lapis 743.c
parma 683.d
parnaſſus 245.d
paronomaſia 158.a
paronomia 33.a
parotides 634.b
parrhaſius vindicatus cõtra Beroaldum.746.d
parrhaſii opus 744.bc.
parricida Scyila propter turpẽ amorẽ. 420.c.d
parricidæ furiis agitati 731.a
parthenius mons 573.b
parthenice 150.d,169.a
parthus lingua Scythica,exul. 36.b.756.b
parthorum olim regna xviii. ibid.
parthi Sagittiferi ibid.d
parthi Auguſtum timentes, remittunt ad eum quæcunque à Craſſo acceperant 650.a.b
parthi à tergo bellum inferunt ibid.c
partus quomodo accelerandus 734.a
partus in vndecimo manſe 633.a
partu,pro partui 602.d
paſiphaes amor inſanus in taurum 703.e.
paſithea 203.c.205.e.214.d.c
paſſer Leſbiæ.7.e.Luctus de eius interitu 31.c
pater patratus dici non poterat niſi qui patrem & filios ciere poſſet. 164.a. eius munus. ib.b
pater cœnæ,eſuritionum 57.e
pater minxit in gremium gnati 306.d.e.309.e
patris nomen tributum Diis omnibus 266.e
patres & Patricii 790.e
paternæ imprecationes exauditæ 627.c
patria creatrix.210.a.patriæ deſiderium 659.b.c
patrimi 7.b
patrare,& Patratio 80.a 81.c
pathici,cynædi,catamiti,iidem ferè 48.e
patiens,pro durus 609.o
patientia,pro duritia 513.c
patientia laborum 405.a
patientia vincit. 417.e.419.e.a. 422.c.d.425.c.a.e
patron,& Patrona 2.col.2.4.c.d
patrocli mors vindicata 645.c
patronymica Græca 246.d
patruus 338.e
paupertas non eſt apta Muſis 717.e
paupertas diues 391.c
paupertatis deſcriptio,& eius commoda 62.a.e
paupertatis extremæ indicium 141.b
pax κουρότροφος θεά. 501. a
pax cum Cerere coniuncta tenens ſpicam in manu.465.a.pacis commoda & encomia.461.e a. d.464.a.b.501.a
eius ſimulacrum 463.c
pace,pro pacis tempore 464.c
pace tua 682.a.683.a
pardia,Vide Pallilia
pectere,pro pectore,in antiq.libb. 115.c
pecunia 31.a
pecunia à pecudis nota 792.e

pecuniæ

pecuniæ abundantia poſſeſſionum auget pretium 753.c
pectore læto .i. animo 565.c
pecus de omni bruto 211.b
pecus tardum 548.c
pecoris appellatione quid continetur 471.c
pecoroſa palatia 851.c
pede candido, pro felici acceſſu 148.a
pede inoito redire 684.c
pedes iuſtitiæ lanati 735.a
pedes gypſati. 483.c. cretati 485.d
pedum laus à candore 429.c
pedum obſeruatio ſuperſtitioſa in limine 409.c
413.b
pedeſtri itinere: ſicco ſinu 500.d
peditus, & Peduum 131.c.132.a
pegaſæ 618.b
pegaſides cur Muſæ dicantur 718.a
pegaſus 123.c.696.d.e
pegaſeus volatus 134.a.135.c
pegaſa vehitur Aurora 304.b
pelagiæ 247.d
pelaigi 692.d
pelei & Thetidos nuptiæ 228.166.c.d
pelias & Neleus 600.e
pelion 242.b.252.a
pellere humum pedibus 145.c.152.b.174.e
pelops 244.a
pelopes duo 420.e
peloponeſus vnde dicta 590.a
pelusiacum vltimum oſtium Nili 746.e
paluſioræ non edunt cæpe, &c. 746.e
penates 209.b.273
penates Dii 245.d
penelope libidinis notata 186.d.e
penelopes caſtitas 151.c.d.172.c.d
penelopes tela 647.d
peneos flu. 242.d.251.a.318.b.c.325.a.430.d
peninſula 84.b.c
peois 46.c.47.b
penitus pro penitus, antiquè 154.d.169.a
penitus, Penus, Penates 185.d
pennæ ventorum 135.c
pennæ felices, pro felicibus auguriis 748.d.e
pentapolis 283.c
pentathlos 763.b
pentheſiles 750.c.751.a
pentheus 781.b
pentheus Bacchi cõtemptor dilaceratus. 250.e
à fulmine ictus 530.c.d
pentheus à matre diſcerptus 765.a
per, auget orationem 533.c
per cauſam 436.b.439.b
perambulare cubilia 81.d
percuſſus amore 406.b.c
perditè amare 117.b
peregrè redeuntes Deos penates ibant ſalutatum 413.c
præmittebant nuncios ad vxores 416.a
peregrinum Lacedæmonii ſibi ducem non faciebant 711.c
perenne, Aduerb. 2.b.5.a
perfidus & infidus 249.c
perfugia duo ſeruorum, ara, & deprecator. 567.d
perfundere amorem 263.b
pergama 623.e
pergamenum 59.e
pergula 829.c.d.e
pergulæ ædificiorum ibid.e
perilli taurus ahenus 683.e.684.a
perimede 636.e.637.d
periphraſis 553.c.782.b.833.e
perire, pro pereundi, ſeu vt periret 512.c.511.d.* 513.c
periurium 739.c
periuria Veneris venti ferunt irrita per auras 417.c.419.b.421.b.c.d
periuria ridet amantum Iupiter 533.c
periuria non ſemper ridet amantum Iupiter. 663.e.664.a
permatata 728.a
permeſſus 651.c.d
permittere vela 460.b
permutatio ſola, olim in vſu.39.a. De permutatione 40.d
pernix 8.b.9.a
pero Nelei filia 633.d.e.634.b
peroratio 864.c
perpetuitas 411.a
perſæ infidi 546.a
perſcindere genas 465.e
perſe, pro Perſeo 865.b
perſephone 656.c.d
perſephone laudanda Dea. 527.d. Vide Proſerpina
perſes captus à Paulo Æmilio 723.e
perſeus 133.b.136.e
perſeus dimicaturus contra Meduſam. 696.e
697.a
pertendere 661.e
pertinacia 661.e
pertundæ deæ 87.e.a
peruigilium Veneris, quid. 869.e. Item Fortunæ, Cereris ibid.a.b
peruſinum bellum, & Peruſina fames 620.e
peruſium fœmin. gen. 621.e.a
pes, pars veli, aut funis 15.a.e.16.b.c.18.c.a
pes exiguus in fœmina 112.c
peſſum 341.c
peſtis, 338.c.341.d
petaſus 667.c
Φάεα pro diebus 308.a
phæacia tellus 409.c.412.c.543.e
phaeton duarum ſyllabarum per ſinæreſim. 243.c
Phaetontis ſorores 251.c
phaëtuſa 757.a
phalaridis taurus 683.e.684.a
phalerius Athenarum portus 777.c
phaleronm 457.a.*
phalecius verſus 2.b
pharaones 625.c
pharetra Gnoſia 751.d
pharmacum nomen anceps 653.a
pharos 615.c.d
pharſalia 247.a
phaſelus 777.d
phaſis fluuius 236.d.253.b.265.a.618.c

pheneus 325.a.350.d
pherecides 261.d
pherecratiou carmen 373.c
phidias 744.c. & eius opera.ibid.& 745.a.b
philæ,inſula 836.b
philetas 831.a
philetas poëta purus 747.b
philetas prælatus Callimacho. 714.b.c. Eius fatum 719.d
philippos ciuitas 624.c
philoctetes 917.a.b
philoſophia expultrix vitiorum 778.b
philoſophia ætati maturæ apta 729.a
phineus 731.c
phlegræus campus 617.b 626.c
phœbus futura nouit reuelante Ioue 519.d
phœbi elegantia tam forma,quàm habitu. 517.b.c.d.e
phœbus cur Medicinæ magiſter. 558.b. Salutifer,Artemis.ibid.. ἀκερσεκόμης. ibid.e
phœbo votum 491.
phœnix Amyntoris fil. 627 c
phorcis Meduſa à patre Phorco. 780.c.a. ſiue Forcinis ibid.a
phoſphoroa 192.c.193.a
Φρωτής 109.d c
Φεγξ 261 d
phrixus 687.a
phthia 292.d.295.c.d
phthius 657.c
phyllita inuentor herbariæ medicinæ. 617.d
phyrne 505.d
phyrne pulchritudine corporis abſoluta in iudicio. 640.b.641.d. eius diuitiæ immenſæ meretricio quæſtu comparatæ ibid.
pictorum ignorantia notata in pingendis imaginibus 569.d
picturæ commendatio 778.b.c
picturarum obſcœnarum vitium 641.d c.a
Nullæ figuræ obſcœnæ apud priſcos ibid.
pignora ſua cedere 567.b
pigrum gelu 403.a
pila Romanorum telum 857.d
pila ærata 794.a
pilæ 99.d.100 c
pilare 417.c
pilei militares ex pellibus 856.c
pileati 99.c
pileati Caſtor & Pollux 100.c.101.b
pilum 723.b
pili facere 30.c.50.c.51.c
pimplæus mons 373.c
pindari encomium : cuius & familiæ pepercit Alexander Magnus 770.c
pinus.613.c. In tutela Cybeles ibid. & 614.a
Fabula de pinu & Borea amatore ſuo. ibid e
pinus 239.a.248.b
pinea tæda nuptiis prælata 174.c.a.b.186. d
pipare,& Pipillare 12.a. c.13.c
pipulus ibid.13.c
piræus Athenarum portus 777.c
piræus longo muro Athenis coniunctus. 778 a
pirithous 628.d
piſanorum regnum 590.c
piſaurum 346.c
piſces cur aquitiicis nutriuntur alimentis 632.b
piſces ſignum cœleſte 795.c
piſcium vſum in rebus illicitis ducunt Ægypti 449.c.a
piſcinæ marinæ 481 c
piſonis mores notati 73.a
piſones vnde dicti ibid.
pitrictus vndæ 273.b
platanus 243.b.251.b
platanus in delitiis habita 160.c
platani in pretio habiti 702.c
platea 146.b
plato mihi eſt vnus inſtar omnium 712.a
plauſtrum pro naui 236.c.154.b.c
plauſus 737.d
plectrum 632 d.841.d
pleiades 730.b.731.a
pleiadum chorus ibid.
pleonaſmos 214.c
plozemus 363.c.364.b
plumipes 133.c.136. d
plumbi duo genera 60.b
pluteus 849.c
pluto,& eius cognomina 861.b
pluto cur Dis 780.d
plutus 387.d
pluuiæ cur ſomnum prouocent 401.b
pocula Phædræ 626.b.c
pocula gemmata in luxu 718.d.c
podagra, ex coitu 334.c
podagra ſecari ibid.b
podagra vxori res amara 437.
Otium moleſtum podagrici pedes 116.c
poema quid 124.c
pœna, pro lege in quam fœdus initum eſt 646.b
pœnas apud inferos vllas eſſe negat Lucretius. 730.c.731. a.c. Item Seneca & Cicero. ibid.d.e
poeta caſtos eſſe debet 589.b.c
poeta caſtus,verſus laſciui 48.a.c.c.49.c
poeta verſibus milites ad prelium exacuens. 711.a.b.c.
poetæ dat ingenium ſua puella 498.b
poetæ ſunt in tutela Deorum 501.b.589.b
poetæ Dii appellati.587.b.c. quod reprehenditur. ibid.a
poetæ Muſarum & Apollinis ſacerdotes 494.a.717.b.719.c
poetæ nemorum ſeceſſus & antra quærunt. 717.c.d
poetæ hedera coronati 638.c
poetæ ad omnia carminum genera non ſunt nati 626.d
poetæ ſua carmina publicabant apud librarios, aut pilis agglutinabant 43.a
poetæ mordaces ib.b.44.c
poetarum licentia, qui ſæpe vltro emittunt dictiones, interdum reticent. 10.c. Item aliæ licentiæ variæ 12.b
poetarum licentia 237.c.d
à Poetis ſperare pretium ſcelus eſt 420 b
poetica ars otium languidum, ignobile. 547.b
poetice quid à poemate & poeſi diſtet. 124.b

poetriæ tres veteres 634.c.d
poetus per auaritiam ſubmerſus. 736.d.737.e 740.c
Ποιητὴς 494.b
polire 5.c
polliceri montes 582.c
pollinctores 390.c.803.d
pollux pyx agathos 763.b
pollucis & Caſtoris ſignum fauſtum. 517.b.521.e
polydamas 718.c.719.e
polymneſtoris auaritia 761.a
polynices & Etheocles 648.b
polyphemus 541.c.d.e.a
pomaria 720.d
pomona 806.c
pompeius ter triumphauit. 752.b. eius mors deplorata ibid.c
pomum, quid 388.c
pondera, pro teſticulis 214.a
ponè, i. à tergo 765.d
ponere vota ante deos 392.c.b
ponticus Poeta 587.e
ponticus ſinus trua 14.b.15.b.16.c.17.b
pontus 589.d.e
popa 816.c
popinæ ibid.d
populi Romani tres partes initio 793.a
populi arboris tria genera 853.b
porcus Græcum vocabulum. 462.a. A porcis cœperunt fieri ſacrificia ibid.464.a
porci ſæcres 791.e
porrectus homo 311.a
porrigere 646.b
porta cœli 325.c
porta prætoria in caſtris 792.b.e
porticus ab Auguſto extructæ. 698.b. porticus Apóllinis ibid.d.700.a
pompeia 702.d
porticus Romæ vbi matronæ ſpatiari ſolebant 678.d
portorium Charonti ſoluitur à defunctis. 861.d.e
portunus 687.d
poſiui 90.d
poſſe, pro audere 586.e
poſtilla, pro poſtea 349.a
poſtumia mulier vinoſa 71.c.e
poſtumus & poſtuma appellatione filii veniût 170.a
potare in galea mos militum 756.c
pote 307.a.340.a.341.a.626.a.636.e
potis in ſingulari de pluribus 341.c
pręcones 724.c
præconium ibid.& 547.d
præfari animam 513.c
præmetium 391.d
præneſte 701.a
præportat 250.b
præſagire 750.b
præſes prouinciæ eſſe non poterat niſi qui ex legitimo matrimonio procreatus. 147.c. 156.b.164.e
præſumptio Thamyræ vindicata 676.d.e
præteritus 657.d
prætexta 169.a.b.180.e.764.d
prætexta pulla nulli licebat vti præterquam ei qui faciebat funus 839.d
prætextata verba ibid.c.d
prætor 664.b.724.d
prætor Macedoniæ & Achaiæ idem 666.c
prætores Ro. irrumatores 30.e
prætorium 792.b.c
prætoria: tabernacula imperatoria 820.b
prætorium ius, honorarium 866.b.c
prati vltimus flos 36.a.37.e.38.a
praxitelis ſignum 640.b.e
praxitelis opus 745.b
precari. Bene precandi modus 531.b
precatio fauſta 477.d.e.a.b
precatio dura, 420.a. Optima ibid.
precatio à proſperis 76.c
precatio fauſta in conuentionibus nuptiarum aut ſponſaliorum 524.c
precatio ad Proſerpinam pro vita producenda 524.e
precatio pro mortuis 505.b
pretium grãde puellas corrumpit. 488.c.491.d
pretium, in malam partem 342.a.b.d
priapus cuſtos hortorum ruber. 388.b. falcem habuiſſe fingitur ibid.
priapus Deorum antiquiſſimus. 55.a. Vnde dictus ibid. Priapus Bacchi filius, virginalis Deus. 419.d.425.e.d
priapi cognomina. 569.c. Imprecatio Priapi aduerſum ſe ſi ſciens fallat ibid.d
priapeium carmen. 52.e, 53.d. quod alii angelicum 49.c.50.d.137.c.a
primitiæ fructuum Deo dicatæ 802.d
primitu 55.b
primoribus labris 10.a
primus digitus, pro prima parte digiti. 8.c.a. 9.a.10.e.11.a
primus locus digniori datur 636.a
primum 8.c
principium elegans: Placet? Verum eſt? 569.a Vide ergo, & Sic.
priſcus parens 456.d
priſca ſimplicitas 760.b.c.a.b.c
priſca fides 460.e
priſci ſeculi felicitas ib.462.e
priſcorum temporum mores 760.b c.ab.e
prius, i. olim 16.e
probrum & opprobrium 820.c
procercion 272.a
procella 67.a
proci à procando, i. petendo 333.e
procul-procul 477.a
procumbere magicorum 433.e
procurare verbum in religionibus idem ferè quod Expiare 430.c.432.c
proditores inuiſi, infeſtique 822.b.e
prognes & Philomelæ metamorphoſis. 672.e
prognoſticon ex heſpero ſidere 192.b
proh aliquando aduerb. admirantis ſicut interiect. dolentis 292.b
prolis generoſæ promiſſio 263.d
promethei fabula 243.c.a. 252.d.270.a.b.c. 600.c. Quomodo liberatus 266.a

promethea iuga ibid d
promiſſa inania, à ventis ferri dicuntus 83.a
promittere pro vouere 457.e
pronomina maximum habent pondus 854.a
pronuba 158.c.189.b
pronunciatio barbara reprehenſa 348.d
properiter 214.a
propertius mendacii officioſi notatus 773.a.b
propertius Callimachus Romanus 794.b,c
propertii patria Vmbria 622.d
propertii patria hactenus ignorata. 799.c.quæ eſt Ameria 808.a.in Vmbria
propertii elegantia,patria,parẽtes,amici,amores 572.a.b.c.d
propertii habitatio Romæ in Exquiliis 783.d.e
propes 18.b
propinqui furioſorum curam habebãt. 108 c.d
propontis 14.a.15 b.780.a
proſerpinæ ius in res mortalium 525.a.b
Hec eadem quæ Iuno ibid
proſerpinæ varia nomina 656.a
Προσφθέγματα. 370.e
protelo,aduerb. 858 ac.d
proteſilaus.615 c.317.b.Primus ex Græcis periendus ad Troiam. ibid. Qualis fuerit.319.c
prouincia 112.b
prouincia à procul vincendo 717.c.a
prouinciæ dictæ ſunt regiones longè ab Italia acquiſitæ 727.c.a
prouinciarum nomina in plur. numero efferre ſolenne Romanorum 118.c
prouinciarum aliæ proconſulares, aliæ prætoriæ,aliæ præſidiales 164.d
prudentia omnes virtutes metitur 808.c
pruina 589 e
pruina vnde gignatur 648.a
pruina matutina ibid.e
prurire 351.e
pſilæ 565.a
pſilei rami 573.c
ptolemei quando vocari cœperint 615.a
pudet nos noſtri 793.a
pudica ſeruari non debet: impudica non poteſt 641.b
pudica & proba,feminarum laus maxima. 11.e
pudicitia tempore Satur.Sed iam &c. 703.e
pudicitia ſemel læſa, nullus modus ſeruatur. 774.a.b.c.d
pudicitiæ templum Romæ 641.d
pudicitiæ attẽtator Ixion.411 b.itẽq; Tityus.ib.
pudicitiæ maternæ comprobatio. 151.c.171.c
pudicus quis more poetarum 58.d.e
pudicum neminem exiſtimabat Nero 57.d
pudor 110.c
pudor ſponſis excita lacbrymas 164.d.e
pudor laudatur in iuuenibus, damnatur in ſenibus 156.d.164.c.Vide.177.b.184.e
puella placeus ſatis culta eſt 576.c.578.c
puellæ venuſtæ deſcriptio 112.b
puella,pro ſcorto 565.d
puella vaga 584.e
puella bona,mala, 490.c.d
puella comparata floribus.194.c.& viti ibid.e
puellæ formoſæ olim Alphesibœæ nominabantur 606.d
puellæ cingulo præcingebantur ad pudicitiæ cuſtodiam 8.b.9.c.10.c.d
puellæ nuptiarum die fugiunt quod cupiunt. 197.c.d
puellæ promiſcuè cum iuuenibus in palæſtra Laconica 762.b.763.b.d
puellæ Rom.in theatris 675.b
puellarum ſuperbiam qui vult domare duas amet 336.a
puellis ingenium amatorium placet, non philoſophicum 712.d
puer,de ſeruo 580.a
puer è triuiis adhibebatur in ſortibus faciendis 416.b
pueræ 20.e
pueri triplex ſignificatio 165.b
pueri tres patrimi & matrimi in nuptiis adhibiti 148.c.189.a
pueri formoſi vendebantur 374 e
pueri mangonum non creſcere cogebantur vt fierent oaoi 850.a
pueriles ludi 557.c.d
puerorum cynædorum vitium 65.c.66.a
puerorum amores prohibiti 149.d
pugillares & Pugillaria 110.e
pugillaria 785.c.a
pugna pro ſtupro 294.d.e
pugna in curribus olim 134.b
pugnare bella 101.b
pulcher & formoſus quid differant 351.d
pulchrè, pro bene ac beatè 64.b
pulchritudo ingenua & naturalis. 577.c.578.b.c.d
pulchritudo conſiſtit in magno corpore 619.b
pulchritudinis propria 112.b
pulchritudinis deſcriptio.180.b. Vide forma
pulchritudinis Iuliæ comparatio cum Venere, floridis myrti ramulis,&c. 152 c.d
pulchritudini mulierum ſuccubuit robur Herculeum 751.b.c
puluinar, & Puluinas 82.d
puluis in fœmin. gen. 621.b
puluis,in genit calu.186.b.puluis Etruſca. 325.b
puluis Erythræus 150.d.e
pumex policodis libris aptus 510.e
pumex in maſc. & in fœmin.genere 1.cul.2.& 2 c.3.b.c.Eius vſus.3.d.5.c.6.a
pumicis farina ad prouocandam ſitim 717.b
pumice eradebant pubertatem cinædi 149 c
pumicare.511.b.pumicare gingiuam 105.a
pumicati homines, pumicatæ manus 6.2.b
puniceus color 724.d
punicum bellum 614.e
pupula pro oculo 210.b
pupus & Pupulus 137.a
pupi amabiles parentibus 171.b.c
puræ manus 340.b
purgatio ante ſacrificium 831.e
purgatio per ſulfur 849.b
purificatio pecoris 389.c
purior ſalillo 64.c
puriter 105.c
purpura 247.d.604.e
purpura conchilis 238.a.255.c
purpuræ duplex color 483.e.485.c

puſtula

puſtula 481. c
puiare dente 440.a.441.d
pylus 540.d
pyræus 238.e.248.b
pyramides Aegyptiæ 721.a.b
Πυρήια 355.b
pyreicus 744. c
pyrene prima ſyll. auceps 443.c
pyropus 857.a
pyrus Malus 388.a
pythagoiæ opioio de trauſmigratione animorum poſt mortem 548.c
pythagoricæ philoſophiæ myſteria 587.e. 528. a.b.c
pythius 699.b
pytbuu 482.c.486.c.a.832.833.a

Q

QVadriga 712.a.b
Quadriga,pru quateruis 782.d.e
quadriga tyiannorum ibid.a
quærere, pro quæſere & implorare 612. b
quærere ſibi vuluus 677. e
quærere vrbes 773. c
qoæſiror iuferni 861.c
qualis quauruſque 532.c
quam,relatiuum præcedeus 433.c
quàm,pio quantum 50.b
quaudo 596.a
quanta,pro quut 584.c
quantumeſt homiuum 12.b.13.c
quaſillus 564.d.e
aocilla quaſillaria ibi.
quarere,turpe aliquid ſignificans 297. e
querela. Iu querelis eſt aliquod leuameutum 589.d
qoerelas couicere 456.b
querulæ voces doleutis 271.c.d.e. 575.a.b.c
quæſtus ad res inauimes 606. b
qoicum 2.e.a
quidque,pro quiduis 309.a
quiuctia & Quiuria apud veteres 351.c
quis,pro quibus 239.a.542 b.590.b.&c.
quiſqoam quidquam 309.e
qoite,pro Quinte 312.c
quoi 1.col.1.& 2.c.5.b
quoudam 246.b
quot,pro quutquot 111.b
quum,pru quandoquidem 11.c. &, quuuiam ibidem.

R

RAnæ rubetæ 734.c
Rapere virginem,iu bouam partem 145.e 146.e
rapi fæx etiam dicitur ib.145.
rapi virgo dicitur etiamſi viro deſpuuſauda 159.b.176.e.182.a
raptores veſtium uocturnu tempore 407. d
raptus Sabinarum virgiuum à Rumulu 641.a
raphani iu vſu ad mœchurum ſupplicium 46.c. 47.d.48. b
Ῥαφανίδων 46.e
rariur vſus rem commeudat 708.a
ratem quis inuenerit 611.c
ratiu murauda 311.e
ratiouum liber, Vide Diarium.
raudus 106.d
re, præpuſitio vereribus producta 708.a
re,plerumque iu compoſito ſignificat contrarium primiriui 454.c
rebelles Deus crudelius vrit 450.d
recepſo 114.c.d.115.a
rechamata veſtis 483.a.b
reeoctus 135.b.c
rectus humo. i. prucerus 32.e
recurare 115.d.c.115.d
redhibitoria actio 508.c.a
redictus qoàm gratus è lougo itinere 83. e
reducere.i. remuuere 340.e
referre datum 74.d.75.a
reglutiuare 67.b
regna Lydia 548.e
regnum tertium 525.c
rei cauſam diceutes iurabaut ſe nun meuriturus 865.a
reiecta veſte.i.depoſita 397.c.d
religare,pro ſoluere 211.e
religiooem fecit rimor 791.d
remedium vulueris ſumptum ab eadem cuſpide quæ vuluerauit 627.b
remedium aduerſus uocturnas formidines 406. b
remex 690.a
remi mors 494. e
remittere:relaxare,aperire 524.e
remora 169.d.616.c
remuria 993.e
reuidere 104.a.105.e
reprehendere,pru ſiſtere,cumpeſcere 775. d
repulſam paſſus ſæpius Syſypſo comparatus 666.e
requærere 884.d
requieſcere,actiuè cum accuſatiuo 715.a
res ipſæ,pro iis qui eas exercent aut faciuut. Vide exempla 755.a.b.761.e
res geſtæ intereũt, niſi Muſarum beneficio ſeruentur 327.a.b
res multæ ſiue nomiue,quæ alienis appellationibus notaurur 848.a
reſidere 243.d
reſolutus amure 458.e.curpus reſulutum 459 a
reſtrigare 845. e
reſupicare,pro euertere 848.e
rerrirum rutabulum 67.e
reus 104.c
raum agi,& peragi 697.e
rex per ſortis iactum 330.e
regis Alciuoi opes & viridaria 604.b
rhamnuſia 124.c.245.a.278.c
rhenus duplex 36.c.d.e
rhenus Tbraciæ rex 333.b
rhodauus celet 444.a
rhodus 14.e.cur nubilis 14.a.15.e
rhœſus flu. 780.d
rhœreum 281.d
rhombus 692.c.693.a.734.c
rictus qualis mulæ meieutis cunnus 363. b

ridere ore catuli Gallicani 110.a
ridere in natalibus liberorum conſuetudo antiqua 189.b.c.d.e
ridere, dictum de domo Iouis Muſicæ concentu reſperſa 269.e
ridendum non eſt in miſeriis alienis 433.a
riſus ineptus 104.b.106.e
riſos in infante bonum omen 171.e
riuales 139.a.590.b
riuus 389. b
rogare ſacram viam 679.d
rogus 104.d.645.e
rogo ſuperinfundere ſolebãt aromata 409.e.a. 412. b
rogo iniiciebantur vnguẽta, vinum, hiacinthus & quinque præcioſa 839.a.b
roma terrarum caput 780.e
romæ laus à commodis 779.e.a.b.c.d
roma vrbs æterna 498.e
roma ſeptimontialis 753.e
de nomine Vrbi imponendo certamen inter fratres 624.c
romæ primordia, & Romanorum priſca ſimplicitas 494.e.495.a.b.787.788.789.790.e
romæ fata ex vaticinio Sibyllæ 491.d.492.499.d
roma degenerans 797.d.e
roma propriis oppugnata triumphis 661. b
romanæ ciuitatis partes 793.a.b
romani ad Iudæos transeuntes circumcidebãtur 120. d
romani imperij amplitudo 496.a.b.e
romulus & Remus vnde ſic nominati 640. e
romulus, pro romano 77.a.78.e.80.c. vide 81.d
romuli triumphus 793.b.c
romoli mater trinomina 496.e
romuli caſa 720.a
romuli galea lupina 856. d. e. clypeus ſimplex 857.a. & balteus ibid.
ros Arabius 519.b.511.a.b
roſa humanæ compſtata formæ 167.d
roſtrum 246.e.482.a
rubeta 734.c
rubigalia 468.e
rubigo ib.
rubiginis vis 682.d
rubor in genis formam auget 422.b
rubus 557.b. rubi non æqui ibi.e
ruborum ciuitas Italiæ ibi.e
rugoſi ſenes 827. b
ruma 640.e
rumis: mamma: Vnde Romulus & Remus 746. d
rumor 567.c.584.b
rus colere non turpe 481.a. b.c.484.c.486.a b.e
ruris deſiderium 84.d
ruſus, pro retrorſum 714. d
ruſtica vita 480.a.b.c
rutabulum 67.e.309.e
rymbus 208.c.d

S

S, ablata in fine dictionis more antiquorum licentioſo 383.c.d.384.d
ſabbati dies itinerantibus exitialis 409.e
ſabini 104.d.113. a.b
ſabinorum frugalitas 703.d
ſacculus, pro crumena. Vnde Sacculus plenus araneatum, pro crumena vacua 41.b.42.b
ſacæ populi 36.a.37.a
ſacellum 670 a
ſacer, pro execrabili 334. b
ſacer homo, ſceleſtiſſimus 45.d
ſacer eſto: imprecantis 742.d.e
ſacerdotes muſarum Poetæ 494.a
ſacerdotes Iſidis ſemiuiri 410.b. calui 416.d. ſtipem emendicantes ibid.c
ſacerdotes Cybeles & Bellonæ ſuo cruore inciſis brachiis & virilibus 676.a.b.c.d
ſacerdotes aruorum 468.e
ſacerdotes ambarualis ſpicis coronati 469 b
ſacerdotum Bellonæ ſacrificia cruenta 437.a.d
ſacerdotum integritas notata 437. c
ſacres 469.b
ſacrum fit 561.a
ſacri inſtituti initium à ſuillo genere cœptum 462.a.464.a
ſacra externa vetita 791.e
ſacra diis peregrinis facere non licuit 55.c
ſacra deorum non reuelanda 525.c.d.527.e
a ſacris Bonæ Deæ viri arcentur 853.c.d.e
ſacra acutis vlulatibus agitare 209. c
ſacrata quæ 371.e. & cur ſacrati Chriſtiani ibi.
ſacrificaturus manus abluebat 469.e.472. b
ſacrificaturi quomodo purgantur 831.c
ſacrificaturi ſe à coitu temperabant 410. c. 413.c.a
ſacrificia priſca ad fiſtulæ ſonitum 792. a
ſacrificia priſca ex vilibus & ineptis rebus 465.d
ſacrificia in excelſis quæ Banoth ab Hebræis vocantur, à Perſis deriuata 355.c
ſacrificiorum diuerſæ qualitates 437.b
ſaga 401.a.b c.d.403.e.a.b.c.636.d
ſage epitheton, verax 407.a
ſaga vetula, interpres ſomniorum 657.b
ſaginarium 791. d
ſagire 750. b
ſagittæ hamatæ 652.d. achæmeniæ 655. a
ſagulum 857.e. virgatum 858.e
ſaniæ populi 630. b
ſal, pro mari 267.a
ſal, lepor 48. e
habere ſal 351.c
ſolis paſcua ſeu ſtabula, Occidens 543.e
ſalis mica 350.d.351.a
ſalſum, quid 350.c
ſalſus 39.e
ſalapentium 119.e
ſalaputium 130. e
ſalax 99.c.100.e
ſalebræ 767.a
ſales 778. a
ſalicippium 129.c.130.b
ſalij 380.a
ſalij ſacerdotes Martis 50. c. e. imò ludii ad ſacra Herculis ſaltantes 54.a
ſaliſubſulus Mars 52.b.54.a. ſaliſubſuli 53. e
ſaliua vino ineſt 840.e.847.b
ſaliua in expiationibus 840.a
ſalmoneus, à quo Salmonea ciuitas 601.e
ſaltatio Ionica 675.e

ſalta-

ſaltationis diſinitio 145.c
ſaltationes ad lucetuas 741.b
ſaltus 782.a
ſalutare non modo accedentibus, ſed etiam abeuntibus tribuitur 510. d. larga donare ſalute ibidem.
ſalutare ſepultos mos erat apud antiquos 370.c
ſalutatio regionis ad quam e longinquo veniebatur 85.c.d
ſalbtatorium 842.e
ſamaritani cur Cutæi dicti 576.d
ſampſycus, herba 159.e
ſancti Dij veteres dicti 97.a.b
ſanctones 443.d
ſandix 684.e.685.a
ſanguis integer in iuuene 817.a
ſanguis auitus 681.b
ſanguis frigidus tardi ingenij hominem ſignificat 162.b
ſanguinis effuſione vaticinabantur & ſuo cruore ſacrificabant Cybeles & Bellonæ ſacerdotes 675.e.676.a.b.c.d
ſapientia veterum 541.a
ſapo, quo capillos rutilamus 668.d.669.a
ſapor, pro lachryma: Græcè χύλος 59.d
ſappho Muſa decima 94.e
ſapphus poetriæ verſus 127.c
ſapphicum carmen 36.a. licentia in Sapphico carmine 37.d
ſatiſſæ Macædonum telum 857.d
ſatra 664.a
ſarranum oſtrum 555.c
ſatisfactionis formula 398.d
ſaturni pater Sol 805.c.& cœlum ibi.
ſaturno cur falx data 421.d
ſaturnia regna 410.c.d.e.413.e.414.a.b.c.460.461.462.e
ſaturnalia 43.c.44.b. optimus dierum 46.a
ſatyri 241.c. capripedes 769.e
ſatyrus ad Syllam perductus 250.d
ſcabillum 850.b
ſcæa porta Troiana 745.e
ſcæi, qui? ib.
ſcalæ à quo repertæ 406.d
ſcalarum oppugnatio à quo inuenta 712.c
ſcaligeri Principes 86.a
ſcaligeri in pædagogos odium 369.b
ſcamandet 244.b
ſcelerare 245.d
ſcelus eluere aqua aut igni 784.e.785.a
ſcinis arboreæ cruces 781.d
ſcintilla parua contempta magnum excitat incendium 593.e.a
ſcipio, pro re turpi 100.b
ſcipio Africanus 754.d
ſcipionum geſta 862.b.b
ſcombri 359.b.e
ſcopare 816.e
ſcortum 22.c
ſcortum deuium 670.e
ſcorti plebeij & vulgaris deſcriptio 678.c. huiuſmodi ſcortum, diabolare ib.d
ſcorta vulgaria minus infamant 680.c
ſcorta in quadriuiis & angiportis 140.b. & in ſepulchris mortuorum 141.a.b
ſcoti, & eorum antiquitas 554.a.b.c.d.
ſcotobrigantes 554.a
ſcribere in vento & aqua 333.c.a.b.c
ſcribendi error antiquus 11. d. e. & ſæpe alibi maxime in Scaligeri annotationibus.
ſcribendum pauca & breuia 359.a
ſcripta priuſquam edas nouem annos in iis elaboraſſe oportet 362.a
ſcribentes ſeſe venerantur amantque 61.b.c.d
ſcripta dare tardipedi Deo 97.c.d. aut mercibus complicandis 98.c
ſcriptor debet ſumere materiam ſuis viribus æquam 539.b
ſcriptorum conſuetudo antiqua 115.a.b
ſcriptura antiqua, in palmarum foliis, & arborum libris 783.e
ſcntiæ 61.a.62.c
ſcylla, & de ea fabula 520.b.c
ſcylla & Charybdis 849.a
ſcyllæ duæ 142.a.b.574.a
ſcyllæ impudicitia 774.c.775.a
ſcyphus Herculis 462.a
ſcyron latro famoſus 766.d.e.781.a
ſcyros Inſula 237.c.246.e.648.b.c
ſcythia pterophoros 632.d
ſcythiæ barbara tellus 520.d
ſcythica herba & eius vis 600.d
ſcythicæ ſolitudines 766.e
ſecari podagra 334.c
ſecreti proditor Tantalus 411.d.415.a
ſecta 202.e
ſeculum 2.c.608.e
ſeculum quo literas ſcire barbaries erat 6.a
ſæculi priſci ſimplicitas 470.e.a.b.c.d.e. vide Roma.
ſecundarii 588.d
ſecures, pro magiſtratu 586.b. cui vſui ibi.a
ſecures & lictores xii. habebant Reges Romani 753.e
ſecuritatis notæ 394.a
ſedare ignobile vulgus ſolus ſapiens poteſt 540.c
ſedere, obſcœnum verbum 379.c
ſedendi ritus in adoratione 694.b
ſegnis & iners quid differant 390.d
ſella curulis 128.a.b.863.c.a
ſella Conſularis ibi.
ſemen genitale cur non eſt in ſenibus 789.b.c
ſemiraſi, qui ad opus publicum damnati 141.e
ſemita 639.b
ſemitarii mœchi 99.d.100.c.101.c
ſemper, dictio frequenter otioſè poſita à Propertio 614.c
ſenatores pulſi à Paulo Æmilio Cenſore 862.c
ſenatores aborriui 790.e
ſenatorum creatio 790.e.& auctio ibid.
ſenecta curua 525.b. tardo pede ibid.
ſenectæ alacris exemplum 527.d.544.d
ſenectum corpus 17.a
ſenectus humilis 464.e
ſenectus miſera 405.a
ſeneo 16.a.17.a.18.d
ſenex, in fœmin. gen. 29.c
ſenex mulier, fama 442.a
ſenex libidinoſus, turpe 390.d

ſenex recoctus 132.c.b
ſenis nomine aliquando ſignificantur Epicurus, Socrates, Homerus, Heſiodus, aut Epimenides 711.d.e
ſenes quid deceant 697.d
ſenes ſeueriores 20.b
ſenes laudant præterita 462.c.464.a
ſenes tremuli anouere dicuntur 188.d.cur? 185.a
ſenes cor frigidi ad Venerem 729.b. c.in ſenectute philoſophari ibid.e
ſepelire & humare in quo differant 767.c
ſepulchrum, pro mortuo 363.c
ſepultura 240.c.249.c.267.e
ſepultura in dolio fictili 767.b
ſepultura Varronis 611.e
ſepulturæ genera duo 645.d
ſepulturæ officium morte mulctatum ibi a
ſepulturæ genus antiquiſſimum corpus terra condere 390.d
ſeptem in conuiuiis 635.d
ſeptem viæ Nili & Rhœſi 780.d
ſeptem geminos Nilus 36.b.d
ſeptimontium 753.c
ſeptenarius numerus religionibus aptiſſimus 401.a
ſeptenarium carmen 66.b
ſeptentrionales regiones ſole carentes 546.c.a
ſepulchra eorum qui in deteſtatione erant lapidibus petita 829.a
ſeta medicina 659.b. quod improbatur 660.b
ſerapea extra pomerium 35.c
ſerapis 31.b
ſerapis is eſt & Bacchus 446.c
ſerica quid iuuant? 604.c.a
ſerpens nouus 420.a.423.c
ſerta annua romulo data 490.d.e
ſertæ 503.e
ſeruus teſtis eſſe non poteſt 735.b
ſerui compediti 487.b 505.d
ſerui ſtigmatici & in fronte notati 826.c.828.b.c
cretati eorum pedes 828.d.829.b
ſerui cur ſepe mentiantur dominis 734.d
ſerui à patria nomen habebant 826.c
ſeruorum vendendorum titus 818.d.c.819.a
ſerui dominorum nomen accipiebant cum mano mitterentur 171.a
ſeruorum dominatio in dominos 802.e
ſeruorum multitudo tẽpeſtatis bonæ ſignũ 472.c
ſeruorum duo perfugia 567.d
ſerum 481.e
ſerum, pro ſpermate 345.a.c
ſeſe 98.a.b
ſeſquipedalis, ſeſquihora 363.e
ſeſtertium 63.e.71.b
ſeſtertia centum annui reditus à diis precabantur pauperes ib. & 64.d
ſeſtertia decem 572.a
ſetabis 39.c.a
ſetabina ſudaria ib. & 66.a
ſextius, pro quo Cic. orauit 113.c.114.b
SI FALLO 865.a
ſibyllæ 610 d.e
ſibylla Cumana 494.a
ſibyllæ Cumanæ vaticinium de magnitudine imperii Romani 793.e
ſibyllæ vaticinium de Roma condenda 495.a
ſibyllæ decem & earum vaticinia 497. a. b. c. 502. b.c
ſibyllinorum librorum cura ad xv. viros pertinebat 501.e. vide 502.b. hos condiderat Auguſtus ibid.
ſibilium 17.d
ſic, particula optantis 419.b 421 a
ſic, dictio vſurpari ſolita in obſecrationibus 52. b
ſic, hac dictione vtuntur Poetæ cum vtilia precari volunt 529.b.531.b
ſica 308.b
ſicambri 834 e
ſicania, & Sicani populi 609.e
ſiceo ſinu.1. pedeſtri itinere 500. d
ſiccius coron 62.a
ſicelices 303.e
ſicilire prata ibid.d
ſicilia Vulcano ſacra 541.e.542.a
ſicula, pro mentula 307.e.309.c.310.e
ſidera à conſidendo 622.e
ſydera certa ſunt certis populis fauſta 456. b.
ſiderum chorus interdum de ſideribus vniuerſis, interdum de ſolis erraotibus intelligitur 475. a
ſiderum laſciuus chorus 475.a.476.b.c
ſiderum curſum à ſole pendere nonnullorum opinio 476. a.b
ſiderum cur alia noxia, alia ſalutaria 795.b
ſideribus exactis 581.b
ſido 815.b
ſidon 665. c. 666.a
ſigna Romanorum in bello 725.a.c.795.b
ſigna recepta 160.e
ſigna viuida 698.e.699.b
ſigna nocturna Martis 391.c
ſigna Craſſo & Antonio adempta Auguſto à Parthis reddita 834.b
ſigna cœleſtia certa vice aguntur 411.c.a
ſignare literas 783.b
ſileni 703.c.a
ſilentium 371.c
ſilentium Pytagoricum & Eleuſiniacum 527.e. 528.a.b.c
ſilentium immodicum reprehenſibile 595.c
ſilentij Deus Harpocrates 337.e
ſilentium poſtulare variis modis olim ſolitum 842.c.d.e
ſilenus 241. d
ſilice virilia amputabant ſibi Cybeles ſacerdotes 207.d
ſilicernium 668.a
ſilicernia 142.a
ſilones 43.d
ſylua comata 14.c
ſiluæ, luci, nemora 515.a
ſiluanus curpreſſum tenens pingitur 262.c
ſiluicultrix 211.d
ſimilis patri filius 181.b.186.e
ſimitu 55.b
ſimonides poeta 102.c.103.a
ſimplex verbum pro compoſito 31.d.245.a. 247.a.558.c.559.a

ſimplicitas

ſimplicitas priſci ſæculi 470.c.a.b.c.d.e.760.b c.a. vide Roma
ſimulachra proiecta, quæ ſcillis herbis Græci impetebāt, & inde χαθάρματα καὶ φάρμακα exigere ſolebant 569.c
ſingultus 249.b
ſingulum 380.b
ſiniſtra nobis dextra cœlitibus, & cōtra 116. d.e
ſiniſtra liberalitas, pro ſtulta 80.e
ſinus 146.c
ſipla 565.a
ſipylum 672.d
ſirmio Scaligerorum principium ſeceſſus 86. a
ſirpiculum 804.a
ſiſtrum 410.b.413.c.752.e
ſiſyphium ſaxum, quid 866.e
ſiticines 643.b
ſmaragdos 390.b
ſmyrna 359.a
ſoccus 152.a.159.b.174.c.678.c
ſociei, pro ſocij 139.a
ſocrates pictor fuit 814.e
ſocrates nihil literis ſcriptum reliquit, ſed 710. d
ſol genitor aſtrorum 474.e
ſol non eſt inter errantes ſtellas 798.a.b.c
ſol vagus cur 242.e
ſolis equi 496.d
ſolis boues 757.a
ſolis defectus portentoſus 500.a.502.d.e
ſolis eclipſeos cauſæ 730.e. 731.c.d. 732.a
ſolis deliquium ignorantes priſci homines, pauebant, eius interitum timentes 732.a
ſoles 19.c.27.d.a.419.b. ſoles candidi 27.d.a
ſoles condere 424.e
ſolatia noſtra tecum perierunt 312.e
ſolea 695.c.d
ſolea argnta 317.c.324.e
ſolea piſcis ibi.
ſoleæ equinæ 54.d
ſolet, abſque infinitiuo ſeq. 109.c.d
ſolitaurilia 468.d
ſolitudo tori 458.e
ſolitudo muſis apta 315.e
ſolitudinis incommoda 193.b
ſollicitare, ſoloecitare 445.a
ſolopachium 129.c.d.e
ſoluere 264.d
ſoluit triſyllabum 9.c.d
ſolum 515.e
ſomnium 824.b
ſomnium & inſomnium 518.e
ſomniorum obſeruatio 695.a
ſomniorum portæ duæ 841.e
ſomniorum interpretes 637.a
ſomnus Deus ibid.
ſomnus alatus 581.e
ſomnus pomeridianus 345.d
ſomnus cur dulcis ibid.b
mollem ſomnum dura tellus dabat 407.b
ſomnum diſcutere lympha pura 747.a.748.e
ſomnum cur prouocent pluuiæ 401.b
ſomni vincula 272.e.a
ſomni & ſomniorum fuſcæ alæ 476.d
ſonipes 203.b
ſontica cauſa 456.e.a.454.b.*
ſonticus morbus 453.e.454.b.*
ſopor conſanguineus lethi 20.e
ſordere, pro diſplicere 149.a
ſororem vxorē ducere nefas apud Rom. apud Græcos contra 511.a
ſors per talorū iactum 409.b. per carmina 411.d
ſortes quid 416.a
ſortes, pro oraculis 498.b.505.b
ſortibus ſublatis, in veterib. inſcription. ibid.
ſoſpitare 92.b
ſparſio croci in antiquis ſpectaculis: Vide Crocos.
ſparſiones nucum quotannis teſtamento relictæ 798.d
ſpatra 762.e
ſparium 812.b
ſpecies 699.e
ſpecie decipimur 710.e
ſpectatores auri 369.a
ſpeculum imaginoſum 108.b
ſpeculum cur inuentum 733.d
ſpecula optima quæ, & vbi ibi. mulier formoſa non eget ſpeculo 733.d
ſpes agricolæ 388.b.c
ſpes amantis 505.b
ſpes in genere 506.e.a.b.c.508.b.c
ſpes dea 508.e
ſpica à ſpe 396.a
ſpica nardi 834.c.835.
ſpica Ciliſſa 835.c.d.e
ſpina nuptiarum facibus auſpicatiſſima 145.e, 152.b.155.e.159.c.d.174.a.182.c
ſpolia 723.c.d. ſpolia opima quæ 856. a. trina vſque ad Plutarchi tempora ibidē. Ioui Feretrio dicata ibid. vide 857.e
ſponſus cur ſpōſæ in tenebris iungitur 150.b.c. 159.d
ſponſa prior in lecto collocabatur 169.a
ſponſam mitem & ſuauem, non difficilem eſſe quomodo ſignificarint veteres 157.e
ſponſæ deductio in domum 159.e
ſponſam pater ſponſo manu dabat 310.d
ſpurcus 34.e
ſpurij, qui 163.e
ſputum quo fucus efficitur 453.c.d.*
ſputum frequens res inhoneſta 112.b.113.a
ſtacté 577.d
ſtadium 306.c
ſtatua miro artificio expreſſa 698.e.699.b
ſtatuarum capitibus quondam vmbellæ imponebantur (quod & hodie fit à Chriſtianis) ne ab auibus conſpurcarentur 569.d
in ſtatuas Deorum vel magnatum mingebant quidam per contemptum 569.b.c
ſtatuæ proiectæ, vide Simulachra.
ſtatuas iuuare 346.d
ſtella à ſtando 632.d
ſtellæ errantes quinque 798.a.b
ſtellarum cur aliæ beneficiæ, aliæ contra 689.d
ſtercorandum quando 729.e
ſternumentum ſignum augurale, & ſacrum 217.e.d.633.c.635.b
ſternuta nentis cor ſalutamus ibi. & d

ſtimulus 389.b
ſtipendia Minotauro data 240.a.248.c.249.c
ſtipes in limite pro Deo habitus 388.d
ſtipes in via dolamine effigiatus pro numine adoratus 383.a
ſtipites Atiniæ 396.d
ſtirpi, pro liberis 176.b
ſtoicorum de Deo opinio 90.c
ſtola, matronarum indumentum 628.e
ſtola ſignum pudicitiæ 437.d
ſtragula 401.c
ſtridit 414.d
ſtrigare 845.d
ſtrix 489.a
ſtriges ib.b.& 734.d
ſtriges, quas in veneficiis conſulunt ſagæ 825.b
ſtrophion 238.a.b.247.d.156.d.266.c.278.c.854.c.d
ſtruma 127.d.e.128.b.c.e
Στρῶσις 10.b
ſtuuia receſſum quærunt 717.c.d
ſtupor ſuperueniens ex maleſtate alicuius 556.c
ſtupor, pro homine ſtupido 50.b
ſtupri tentati ſupplicium 593.b
ſtupri argumentum ceruix tumens 278.d
ſtymphalia monſtra 318.c.328.e
ſtymphalis palus 319.a
ſuaueolens 155.a
ſub 251.d
ſubducere lectum 566.d
ſubducto vultu 650.d
ſubhaſtatio 796.b.c. vbi tamen reprehenſus Beroaldus 800.c
ſubiicere alicui, i. dictare 588.d
ſubire 812.e
ſublimen 684.d.685.b
ſublimes docti: vulgus habet nubila terræ 717.c
ſobpernare 54.b
ſublalij 50.c
ſubſellia 104.c
ſubſido 815.b
ſubtemina 263.b
ſubtexere cœlum, nubes 425.c
ſuburranæ meretrices 838.e.839.a
ſuccus ſplendens 453.b.c.
ſuda tempeſtas 639.a
ſudarium Setabum 39.c.a.& 66.a
ſudes 463.b
ſudor laſſus 524.c
ſodor frigidus 675.c
ſuffenus Poeta 43.b
ſuffeni mores deſcripti 58.d.e
ſufficere 17.c
ſuffimen 389.e
ſuffocare, ſecundâ longâ aut breui differentia 850.d
ſuggrundarium 505.a
ſulfur valet ad expiandas ſuffita domos 849.b.
fulmen ſulfur ſacrum ibid.
ſulpur ſine h. 430.a
ſulpur adhibitum in ſacris ib.d
ſummanus 861.b.c
ſumne quibus, Helleniſmus 747.a
ſuper opus 505.c
ſuperbiæ vindicatrix Nemeſis 124.c
ſupercilium 309.a
ſupercilium cenſorium ibid.
ſupercilia tollere geſtus hominis impudentis 310.c.311.c.d.e
ſupercilia in tutela Iunonis Lucinæ 742.b
ſuperfluens homo 80.d
ſupernati 51.d
ſuperſtitio veterum 395.b.c
ſuperſtitio in numeris 26.e
ſuperſtitionis mater Etruria 521.d.522.d
ſuperſtitioſa pedum obſeruatio in limine 409.c.413.b
ſupinus, pro otioſo 50.c
ſupplices ad deos accedentes olim velabantur 410.a.413.b
ſupplicia inferorum nulla ſecundum quoſdam Vide Pœnas.
ſuprema 370.c.d.e
ſuprema hora dies, &c. 272.d.e
ſura 249.a
ſuræ ſunt hominis tantùm 670.b
ſurrepſti 341.d
ſus, ὗς Græcè, olim θύειν. Cur ita 462.a
ſues agreſtes 670.e
ſues quando ſacris idoneæ 791.c
ſuſa 655.b.c
ſuſcipere 352.d
ſuſpirare alios amores 559.c
ſuum quemque ſcelus agitat 525.a
ſuis, pro ipſarum 352.e
ſylla literator 42.b.44.a.45.b
ſyllabæ breues productæ 183.b
Σύλλεκτροι 139.d
ſyllepſis 497.a
ſymplegades inſulæ 688.d
ſynæreſis 56.e
ſynecdoche 16.c.31.b.86.d.133.a.151.c.402.a.443.c.a.b.450.c.519.c.668.c.469.b
ſynnada 514.c.d.e
ſyphax 753.d
ſyrenes meretrices 542.d.e.543.a
ſyrenum fabula & hiſtoria 757.d.e
ſyria multis diſtincta nominibus 657.b
ſyria duplex 444.b.e
ſyrorum ſuperſtitio, qui nec columbas nec piſces menſis apponunt 449.c.d.e
ſyrium oliuum 23.a
ſyrma 769.d
ſyrmio peninſula, item oppidum 84.a.b
ſyrtis 520.d
ſyrtes duæ 249.a.648.e
ſyſtole 559.d

T

T, Nota ſuperſtitis: Θ, mortui 512.d.a
tabella pro ianua 86.d
tabellæ 505.e.507.b.783.c.b.505.e
tabellæ in ſinu portari ſolitæ: ſæpe ab ancillis 507.b
taberna 100.d.102.a
tabernæ 136.b.d
tabeſcere 606.c
tabulæ 74.c

tabulis

tabulis pictis delectati ſunt Romani: imò & Athenienſes 778.b.c
tabom ibi.d.eius plures ſpecies ibid.
tacere: de ianua 609.d
tacitum res taceoda 371.a
tædæ,pro matrimonio 266.c
tædæ,in ſacris Deorum 704.c
tæuarus 514.c.720.b
tæniæ lancæ in ſepulchris 735.c
tagos 78.c
talaria Mercurij 697.a.b.c
tali 680.c.d
talorum ludus 157.c.d
talorum ludus,in quo Veneris felix,canis damnoſus iactos 848.b.c
talio 269.a
talus 519.c.talaris ibid.
tam magis,quàm magis 183.c
tamen pro taodem 587.d.638.e
taineo παρέλκει poſitum 704.c
tanais 545.c.696.d
tangere abſolutè 621.d
taogere,pro grauiter percutere 58.b.c
tantalus 411.d.415.a.b.c.d
tanto peſſimus qoanto optimus 122.d.123.b
taotundem,pro tantùm 50.b
tapeta,Vide Pilæ,Sipla.
tapinoſis 518.e
tappones 373.d
tarbella 449.c.450.b
tardipes Deos 95.a.c.97.d
tarpeia clypeis obruta 819.c.822.c.ab hac moos Tarpeius,qui antè Saturoius ib.hæc prodidit Sabinis arcem ibid.& 820.a.d.e. eratqoc Veſtalis ibi.c
tarpeius mons è quo ſontes præcipitabantur 753.b.c
tarpeius ante Romam conditam 790.e
tartari portæ adamantioæ 861.a
tatius 703.d.792.e
taurus mons 239.a.248.b.444.c.a b
taurus Petilli 683.e.684.a
tauri terga,pro tympano 208.e
taygera 763.e
tectanius 247.b
tela 477.a
tela inſtrumenta texioria 448.c
tela Penelopes 647.d
telephus ab Achille vulneratus 627.b
tempe 242.d,e.246.e.262.a
tempeſtas,pro tempore 256.b.c
tempeſtatibos agitati inuocaot tyndaridas 611.b.e
templum Iouis Elæi 721.c
templum Hammooia 25.b
tēplū Apollinis palatini 790.a.b.797.a.b.832.a
templum λυσιζώνου Diaoæ dicatom 20.a
templum Dianæ Romæ 847.e
templum tribus modis dicitur 290.a
templa omnia loca vocabantur à veteribus 274.c
templa dioerſoria libidinum 670.d.e
tempua pro tempore 9.a.330.d. vide
tempus pro parte capitis 185.e.668.e.669.a
tempus fugit 394.a.402.b
tempura tria frogibus periculoſa 468.e
tenaron 602.a
tenebricoſum iter 22.b.d
teoſum 345.d.e
teotare & attenis re 411.b.415.d
tentum,pro mentula 345.c
tenus 237.c.246.a
terebinthi materia fidelis ad vetuſtatem 738.b
terere ſaxoſam viam d
tereus 283.a
terga(i.tergora)tauri ex quibus fiebant cymbala 214.b
tergeminus 420.a
terminus 395.b.396.d.410.e.733.b
terminus Deus 383.a
termo olim:ounc tetminus 433.b
termen,inis ibid.
ternarius nomerus 748.a.831.c
ternarius numeros perfectiſſimus 401.a.certiſſimi ominis numerus 416.b
terna deſpuere deprecatione io carminibus neceſſarium ib.& 403.e.404.a
ternarius numerus io rebus diuinis 406.d
terra 539.c.540.a. terræ ſitus & habitatio 546.c
terra pēdet in aere & ab aqoa ſuſtinetur 552.c.d.e
terra prima infelix ex qua fictus homo 732.d
terræ vmbilicus 253.c.d
terræ motûs origo & cauſæ 730.c
terræ fides, quæ plus reddit quàm accepit 485.e.a.b
terram vertere,verſare 484.b.terram inlicere 267.e.268.a.terrā proſcīdere,effringere.456.a.
terreri ſolent fortiſſimi homines ſub ipſo conflictu 391.b
teſſeræ 680.d
teſſerarum ludus 157.d.a.b
teſſere 549.a
teſta 461.e
teſta Samia 205.a.482.d
teſtis cum nomine u cotro 648.a.649.c
teſtis littura 445.c.447.a
teſte,pro teſti 735.b
teſtium audieodorum in iudiciu mos autiquus 864.d.e.a
teſtudo 713.d
tethys & Thetis in quo differant 255.b
teutarea 597.b
textrioum 274.b
texere naues ibi.
thais à Menaodro celebrata 640.d
thalamus cœlebs 322.e
thalamus in ſomnio vxorem ſignificat 172.e
thalaſſij nomen in noptiis inuocatum 148.d.153.b.159.c
thalia conuiuiorum antiſtes 199.b
thal° celer 134.e.135.b.d.e.cur zeocus dictos 136.a
thamyras Muſas io certamē prouocauit,quod illi malè ceſſit 676 d.e
theatra varia Roma 675.b.c
thebæ 825.c.thebæ triplices 769.c.thebæ quatuor 645.b.c. thebæ Cadmeæ 587.a. thebæ Echioniæ 745.c.thebæ captæ & dirutæ ib.d
thebarum cuuditur Cadmus ib.
thelegoous 701.c
themis 310.d.322.c

thera 283.d.545.a.b
thermodon 763.
termopylæ 316.d.321.a
theſeus 239.a.primus Atheuas muros ciuxit ib. b, Herculem imitatus 241.a
theſeus apud inferos, Achilles apud ſuperos 628.c.d
theſei profectio ad inferos 626.a.b
theſmophoria 791.d
theſpis filias genuit quinquaginta 146.d.157.e
theſpia vrbs, rupes 152.c.157.c.160.e
theſproti regoum 597.c.e.599.b.c
theſſalia 237.c.288.d
theſſalia veneficiorum ferax 489.d.e.584.a.b
thetys 237.c.d.b
thetys Delphine vecta 431.c
thetys cur dia mater dicta 68.b
thetys & Therys quomodo differant 255.b
thia, arbor 738.a
eius materia incorrupta manet in tectis contra vitia omnia 738.b
thoris inſidebant epulantes 154.c
thracia horrida 14.a 15.a
thos ſcribendum Tus ſiue b. 413.d.e
thuſci 84.a.b
thuſci aruſpicinæ artis repertores 518.b
thuſcia & Tuſcia quid differant 807.a.b
thyadæ 255.c
thyaſus 250.d.269.e
thyeſteæ dapes 781.a
thyni populi, à quibus Bithyni 618.c.620.a
thynia 84.d.85.a
thyoneus 71.a.72.c.b
thyrſus 241.c.250.d.724.e
thyrſus pro furore ibid.
tibia 202.a
tibia Phrygia 205.a
tibia nuptialis 643.d.e
tibia buxa 850.b
tibia in ſacris Bacchi 251.c
tibiæ inuentor 242.c
tibiæ obliquæ inuentor Mydas 347.a.b
tibiarum tres modi ib c. & 361.c
tibullus Veneris Poeta 411.b
tibullus Meſſalæ in bello Gallico commilito 443.c
de tibullo Ouidij teſtimonia 438.a
tibullus profuſo patrimonio in agellum receſſit 395.c.d.e
tibullus ex diuite pauper effectus 547.b.c.d.e. 548.a
tibullus & Virgilius vno tempore vita functi 568.b
tibullus & Ouidius eodem die nati 528.a.b
tibullus mortuus iuuenis ibi.c
tibulli amica Nemeſis 505.b
tibulli encomia & amores 391.b.c.d
tibulli amor deperditus 487.c.d.e.489.c
tiburs 104.d.115.c
tignum 470.c.d.186.b
tigillum ib.
timor deos fecit 518.c
timor fecit religionem 791.d
tinnitus 272.e
tireſias excæcatus quod Palladem nudam conſpexiſſet 854.e
titanes 623.c
tirboous 668.c
titulus 862.c.d
titulus quid 540.a
titulus rei venali præpoſitus 491.a.b
tityrus 713.c
tityus 411.c.415.c.a.731.d. fabulæ tityj explicatio 416.c.d.e
tityj ſupplicium 673.e
tmeſis 327.d.515.e
toga libera 796.d.e
toga pura ib.e
toga pura adoleſcentibus data 158.c
toga, meretricis nota 564.c.a.e
tolerantia laborum magnum in amore adiumentum 572.d.e
tollere alicui prouerbium 330.c. gaudium
tollere ſupercilia 310.c.311.c.d.e
tolumnius Veientium rex 857.b
tomyris 545.a
tondi iuuentus Romana non poterat vſque ad xl. annum 470.c
tonitru. Non fruſtra tonat Iupiter 663.c
tonitrui fulgor cur prius videtur quàm ſonus auditur 712.e
tonſores, cur cinerarij dicti 167.b.185.c
torculum, torcular, & torcularium 388.d
tornus 712.d
torquato vnde nomen inditum 151.a.155.a
torreo 313.c
torus Attalicus 656.c. torus vacuus 410.d.
tori ſolitudo 458.c
tori geniales veſtibus contegi ſoliti 276.c
totum 108 c
toxicum 584.b
trabs, pro naui 16.c. trabs, pro mentula 75.a
trabs Peliaca: Argos 780.a.b
tracta & Tractæ 441.c.d
tradere 331.d
tradi aſino 364.d
traducere 680.a.b
traductio 182.c
traianus herba parietaria nominatus 641.b
tramites 782.a
tranſdere in otium 331.c
tranſiet 423.a.425.c
tranſpadana regio 104.c.105.a
trecenti 37.c
treeenta 29.c
trepidis rebus 482.a
tribus chartis explicare 4.b.7.d
tribus initio tres Romæ 793.a
tribus vnde dictæ ibid.
tributum æreum Charonti ſoluitur à defunctis 861.d.e
tributum 14. iuuenum Minoi ſolutũ ab Athenienſibus 238.c.248.a
trieus, menſuræ genus 748.b.c
triga, pro ternis 782.c
trinacria rupes 321.c
trinomius Deus 855.a
tripballus, & Tripallus 569.c
tripudium 202.d
triſeclis Neſtor 657.a

triton

triton 702.c
triuia 89.d.90.b.92.a.392.e
triuia ruſticorum ſacris attributa 388.e
triumphantis habitus 404.d
triumphantes via ſacra ibant in Capitolium. 728.c.731.b
triumphos 498.c.501.d
triumphus Macedonicus 725.c
triumphi ſolemnia quædam 608.c.d
triumphi tres Auguſti 615.b.c
triumphum agere non decet ante victoriam. 684.a
trochos, 762.d
trochæus ibid.
troĩa, triſyllabum 282.d
troia ab Hercule capta 718.d.719.c.d
troia commune ſepulchrum Europæ Aſiæque 325.a
troiæ felix ruina 799.a.b
troiæ mœniorum conſtructores Apollo & Neptunus 746.a
trophæa 723.c.d
Truſare 137.a.d
truſatilis mola ibid.a
tuba funebris 656.d
tuba & tympanum ſunt crepundia Cybeles. 215.d
tubæ primus inuentor. 814.d. Ex bubulo cornu primùm fiebant ibid.
tulerunt, penult. breui 633.c
tullus Proconſul Bithyniæ 782.d
tumultus 650.d
Bellum ſine tumultu eſſe poteſt, non contra. ibid.
tumulus fratris Poetæ Catulli 369.
tumuli honor 490.d.e.491.a
turben & Turbo 430.b.c.4.5.a
turgiduli ocelli 13.a
turma 820.b
turnus ab Ænea victus. 495. Eius origo. 496.a.b
turpiculum 109.a
turreni populi 806.c
tus, non thus ſcribendum 413.d.e
tus maſculum 670.a
turis honores 446.d
tura blanda 555.c
tuſca 806.c
Differentia inter Tuſciam & Thuſciam. 807.a.b
tuſculum 446.b.701.b.748.e
tuſſi vrtica medetur 114.d
tuta nauigatio .722.a.725.b
tutela nauis 835.d
tuus: i. tibi propitius 516.b
tyberis ante Romam conditam 790.a
tyberis curſum quondam mutauit. 802.b
Quando 807.b
tybur cur Herculeum 701.c
tygris flu. 727.c.d
tygres Armeniæ 530.a
tympanum 724.a.b
tympana ibid.
tympana in ſacris Cybeles 205.b.c.208.a
tympana ex tauri tergo facta ibid.c.a
tyndaridæ 611.b.c.d
tyrannus in bonam partem 541.d
tyrium ſtamen, ſubtegmen 544.a
tyro 693.c.796.e
tyrrheni nautę à Baccho in delphines mutati, 769.a.b
tyrteus 711.a.b.c
tyrus 444.c.445.a.664.c
tyrium oſtrum, Purpura Tyria, Tyria dona. 664.a

V

VAcare, abſolutè: pro Viro carere: vnde Vacans mulier 770.d
vadimon Etruſcè, Vertumnus Latinè, 805.e
Cur Ianus Vadimon dictus. 810.b. quaſi ſponſor ibid.a.b.c
vadimonis lacus 671.d
vadimonium. 804.a. Vnde dictum. 810.a.b.c
vadum. Res eſt in vado 659.d.e
vagare 704.b
valere 505.a
valeant, verbum imprecationis 717.a
valerius Coruinus 754.c.b.c.d
valet 24.e
valgius 547.e
vallus 462.b.463.a.814.c.d
vanus 580.d
vanitas & Vanitudo ibid.
vappa homo nihili 73.b.74.a
varius 30.b.32.a
varronis ſepultura 611.e
varrones duo 713.a.b
varrus 30.b.32.a
vaſcularius peritiſſimus, Mentor 603.e
vaſa Mentoria ib.& 603.a
vates vnde dicti 494.b.794.a.b
vaticinaturi laurum comedebant 502.a
vatinius 127.d.e
vatinii conſulatus 127.d.e.128.b
vbera adulta 56.
ve 259.e
ve te, ve me 330.c
vehiculum pro naui 236.c.254.b.c
veiorum vrbs opulentiſſima & potens viribus. 857.d.e Eius ruina ibid.
vela in theatris 791.a
velabrum 495.d
velabrum, vicus Romæ 852.c
vellicare 638.d
vellus 664.c
vellus aureum 236.c.265.b.687.b
venali rei titulus præponebatur 491.a.b
vendere totam familiam ob certa delicta. 334.e
vendicandi ſolennia 440.a
venditare 87.e
venditio ſub haſta 796.b.c
venefica 401.a.b.c.d.403.c.a.b.c
veneficam artem exercebant matronæ Romanæ permultæ 703.b
veneficiis cogere ad amorem 581.a
venenum, pro conuiciis 113.d.114.c
venenos certa 525.e
venerati 432.d.392.a.b
venerantibus numen diuinum omnia ex voto

ſoccedunt 394.c.395.a
venism petere pudentem 47.c
venire, ἐπιτρέχειν. 628.d
venire: de re turpi 669.c.b
venire in ora vulgi 207.d.b.c
venire domum 484.a
veoter mendax, de notho 310.a
ventus quid 18,b.333.a.b
ventum veteres appellauere Iouem ibid.
ventus, aura 119.c
venius aliſequus 296.a
ventus veſaniens 589.d
venti carbaſei 511.b.a
venti ſlati 153.e
venti inſani 489.a
venti ferre dicuntur temeraria vota. 530.c. 532.a
venti deſidere quando dicaotur 591.e
ventos petere in exequiis 842.b
venus exhaurit opes 759.d
venus ſanguinis expers 300.a
venus Erycina 247.e
venus aphrodite, aphrogenis, Cythera, 95.b 96.d
venus bona 146.b.150.b
venus bona & mala 162.e
venus duplex 316.b
venus fortes adiuuat 400.a.402.c.a
Securum facit in tenebris 402.d
Celari vult ſus furts 403.b
E' ſanguine nata ibid.e
veneris Poets Tibullus 411.b
veoeris prælia 414.c.a
veoeris periuria venti ferunt irrita per auras. 417.c.419.b.422.b.c.d
venus furtiua 456.c
venus ad turpes nuptias noo venit 478.d
venus olim publica 480.c.484.c.486.a.b
venus vnguento ſtimulatur 22.d.23.e
veous elegantiæ Dea 11.e
venus fauet ſupplicibus 567.e
venus gaudet verboſa loquela 132.b.133.e
venus ex ſpuma 400.d
venus Zephyritis 589.a.b.296.c.d
veneris gremium ibid.d
veneris encomium 176.a.b
veneris vincula 590.c
veneris peruigilium 867.868.
veoeris otia 506.b
veneris ſtella 192.c.d.193.a
veneris io talorum ludo felix iactus 848.b.c
veneris inconſtantia 598.d
veneri deditiſunt macilenti 353.d.e
veneres.i. veonſtates 11.c.12.a
veoeres plures 15.d.13.b.400.e
venuſtas mulieris, dignitas viri 550.b.c
venuſtatis delineatio 112.b
venuſtum quid ibid.
venuſtus 59.c.e
ver 119.e
ver ætatis 322.b
verannius 28.d
verba facere ad populum volentes variis olim ſignis poſtularont ſilentium 842.c.d.e
verba bona dicere 477.b.478.c.479.b
verba dare ſuo ſeculo 609.b
verba inania 238.d
verba mollia dura pectora frangunt 518.a
verba nocere ſolent 683.b
verbena.815.d. Eius vis, & nobilitas ibid.
verbera Lupercorum 792.e
verecuodia à peccatis auocat 320.b
vergiliæ 589.a
verna 418.c.429.a
vernsculus ibid.
vero 94.a
verpa 75.b.d.76.d
verpus 121.e
vertere æquora 254.a
verſari 258.b
verſicolor 760.d
verſicoloria prohibet 604.a
verſipelles 824.c.825.a
verſus rithmici in medio & fine 590.e
verſus malè tornati 712.d
vertex 325.e
vertumnus 555.e.556.c
vertumnus Deus 802.c.b.803.e
vertumnus propriè eſt Deus, quem Ianum appellauerunt veteres. 805.d. e. Priſcè Volturnus. ib. a. Dictus & Vadimon.ib.b. Idem & Protheus.ib.d. Deus Etruriæ.806.c. quando tranſlatus Romam.ib. e.807. b. Tres rationes cur Vertumnus dicatur. 808. b. Vide Ianus.
veru, pro inſtrumeoto ad eliciendum ſanguinem 437.e
veſper.194.d. deſideratus amantibus 199.b
veſpillones 141.c.390.e
veſta: ignis 820.c.d
veſtæ ſacra priſca 791.b
veſtalis Tarpeia Tatium dum perditè amat arcem prodit 820.821.822
veſtales ab Alba Romam tranſlatæ 821.c.d
veſtalium munus 727.b
veſtibulum 659.e
veſtibulum quid & vnde 242.a.251.e
veſticootubernium 869.b
veſtis pura 321.c.357.c.462.b
veſtis talaris 519.e
veſtis effluens.439.a.b. Coa veſtis 490.a
veſtis demiſſio laſciuitatis indicium 436.d.e
veſtium raptores 407.d
veſtes bombycinas quis primus texuerit. 577.b
veternum 50.c.51.e
vetuſtas deſtruit omoia 751.e
vetuſtatis veoeratio 392.b.e
vexare 689.b
via Herculea 597.c.d
via irredux 12.d
via, pro ſulco 457.e
viæ ſilicatæ 446.c
victimæ optimæ, boues. 791.c. quæ macræ initio. ibid.
victoria alata 499 d.c.a
victoriæ imago in Senatu ibid.a
vicus Thuſcus Romæ. 804.d.c.807.a. cæteris vicis nobilior & opulentior, Iano dicatus. 809.a.b
vidua etiam illa quæ oooquam nupſit. 197.e

viduus

viduus torus 649.a
victus 456.d
vigere 120.a
vigilata nox 869.d
vigiliæ noctis quatuor 821.c
vigiliæ votiuæ Iſidi 694.d.e
villa 114.b.481.c
vilior ſicco lacu 658.c
vincla detrahere de niueo pede 432.e
vincula pro compedibus, 436.e
vincula ſomni.272.c.a.Ad vincula parat*.487.b
vinea,machina bellica 857.b
vinum Falernum.470.b.c.Chium ibid.c.d
vinum Leſbium 603.d
vinum vetus amatum 71.c.72.b
vinum iracundos facit, audaces,&c, 708.a
vinum fœcunda ingenia reddit: 530.c.2.532.b
immodicè ſumptũ facit cõtumelioſos.ib.b.c
vinum cur non ebrium,cũ alios inebriet,439.c
vino tenui amantes in menſa notas faciebãt.
438.d.c.vinum docuit vocem inflectere cantu 448.a.& ſaltare.ibid.b.Tollit curas.ibid.d
vinũ antiqui Diis Manibus ſacrificabant.511.a*
in Vino veritas.460.c.vini incommoda, 729.b
vini effectus & vis.768.d c.769.b.vini libatio.
831. d, vini odore quod rogo iniiciebatur
putabant animas elici ad bibendum. 842 e
vino ſaliua ineſt.840.c.847.b. vino pingebantur olim inter conuiuiares quæ narrabantur,
462.c
vina parant animos Veneri 400.b
vinum fundere 401.c.402.a
vina coronant 501.d
vinalia feſta 469.a
vir, pro ea parte qua viri ſumus.214.a.vir laſſus receptus ab vxore.464.a.vir caput mulieris.
168.a.vir mulierque faue. 479.a. viri magni pro Diis celebrati.541 c.virorum fortium facta interereunt, niſi literarum beneficio ſeruentur.327.a.b. viris non fidendum in re amatoria, 249.d.258.e
virilia ſibi amputabãt ſacerdotes.galli676.b.cd
virilia ſibi amputabant Cybeles ſacerdotes.
205.a.423.d.424 c virilia,arma.580.b.581.c.a
virdomarus Gallorũ Rex victus.857.c.d.858.c
vires.Vltra vires nihil aggrediendum, 743.a
virgæ magiſtratuum 586.c
virgatus,ti, purpuratus 858.a
virgatum ſagulum.858.e.Virgata tigris.ibid.&
859.a
virgilius adhuc puer moriente Catullo. 50.d
virgilius tres æmulos poetas ineptos habuit.
715.b.virgilium ſenem: Tibullum iuuenem mors rapuit 568 a.b
virgilianorum poematum laudes 709.c.d
virgo 1.c.2
virginis cum flore comparatio 157.a
virgines nupturæ à parẽtibus tradi ſolitæ.196.d
virginum Sabinarum raptus 641.a
virginitas quomodo explorata 253.a.b
viridaria regis Alcinoi 604.b
virtus ardua.717.c.virtus,pro ſufficientia. 552.b
viſum:quod Græci φάντασμα 580.c
viſa 700.a
vita humana foliis & floribus comparata.662.d
vita cur longa expetitur? 655.e
vitas breuis 59.b
vita pro marito expoſita 486.c
vita ignaua,pia,& vtilis 387.c
vita ruſtica 480.a.b.c
vitæ longioris poſtulatio 517.c
vitam viuere:ſeruitutem ſeruire:noxam nocere:nauem nauigare 583.b
vitelliani 505.a
vitia ſpreta exoleſcunt: ſi iraſcare, agnita videntur 347.e
vitia aliena videmus,noſtra non 59.a.d
vitia pro rebus vitioſis poſita 50.b.52.b
vitis cum puella comparatio 191.b.196.a
vites tribus modis inſeruntur 388.a
vites amputabat Lycurgus 769.e
vites arboribus applicãtur in Italia, 153.d.157.b
vitium iuga 445.a
vitri æſtiua ſupellex 849.e
vitta coniugalis 814.a.b
vitta ſignũ integritatis I ſacerdote,417,c.440.c
vittæ laneæ in ſepulchris 735.c
vituli ſacrificandi probatio 798.e
viuere,pro genio indulgere 19.c.20.a.b.21.a
viuere ad naturã.389.c,viuere ad lucernã.741.b
vluæ 51.b
vltimus,pro primo 15.d.16 a.17.d
vltimum pratum 38.b
vltio Deorum in reduces Græcos 740.b
vltionis Dea 124.e
vlsro 323.a
vlyſſes inter procellas maris.688.a. vlyſſes cur iactatus fluctibus. 757.b. vlyſſes ad inferos, ib.e. Syrenum cantus fugit.ib.d.c.Penelopes procos occidit ibid.a
vlyſſis peregrinationes & errores.541.a.b.& pericula.ibid.c.a.b.542.543.vlyſſis ſocii 541.d
542.c.d,543.c.vlyſſis deſcẽs* ad inferos.542.c.d
vlyſſis mentula.542.d.543.c. Fabuloſa quæ de Vlyſſe feruntur ibid.a.b
vmbellæ,Vide Μιλιόνοι
vmbilicus libri 59.e.60.a
vmbra pro ramis arboris.255.a. Opinio fuit antiquorum quod poſt combuſtionẽ corporis homines in vmbrã mutarẽtur.511.c.512.a*
vmbræ noctu vagantur, interdiu reuertuntur.
842.a
vmbria 804.d.c
vmbria Propertii patria 621.d
vmbrorum conuiuia 105.d
vnco trahebantur capite damnati. 797.b.
In gulam ſcilicet impacto 800.d
vnctum caput 32.e.33.d
vncti veteres in conuiuiis diſcũbebant. 41.e.d
vndæ pallentes Erebi 526.e
vndarum horror 261.d
vnedo 577.e
vnguentum 21.e
vnguentum ad capillos oblinendos 577.a.c
vnguento Venus ſtimulatur 22.d
vnguenta in rogum congeſta in honorem cadauerum 839.c.a
vnguentorum origo 290.c
vnguentorum primi inuentores 636.c
vnguentis emolliebantur veteres Ro. ſuper

conuiuiis 446.c
vngueotarns 179.c
vngoibus reſecandis tõſoris nfficio quondam
vtebantur 452.a
vniones 590.a
vnus,pro præcipno r.c.2.& 2 c.2
vna ſalus 341.a
vni,in genit. 50.e
vnius æſtimemns aſſis 29.b.d.50.d
vne,vocat.caſ. 101.d
vnicns antonomaſticè 79.a
vnigena 304.b
vocalis,e,in priocipio dictionis eliſa 303.b
vocare,abſolurè 121.e
vocatiuos pro nominatinn 114.d.569 c
vocator ibid.d.a.112.a
vol dictio priſca 811.b
volſum 845.e
volturna 811.b
volturreni 807.d
volniſſe ſat eſt in magnis 535.b.539.c.549.c.
551.d. 650 d
voluptates commendat ratior vſus 708.a
vnluſius Poëta 95.d.96.c.e
voluſii Poetæ aonales 358.e.359.d
vorare viam 93.b.94.a
vos, de vno 502.d
votum, pro deſiderio 561.e
vota facere.558.e.Debita.i.vota 559.b
vota reddenda alacriter ibid.c
vota tacita 560.c
vota taciti veteres concipiebant. 477.b.479.d
vota cadunt 478.b.479.a
vota nouem 428.c.430.e.433.c
vota inſcolpta ant inſcripta in cera in genibus
ſtatuarom 835.d
vota temeraria ferntur in auras 693.c
votiua vox 413.a
vouere pro amica 428.b
vox Iouis 260. a
voces qoęrulę dolnris.259.a.271.c.d.e.171.a.b.e
vraoia 151.d.158.e.159.a
vrbs æterna 498.c
vrbium nomina in vis fæminina 277.a
vrbanus 59.c.e.61.c.62.c
vrceolaris herba 641,b
vrere 10.b
vri intimo pectore 18n.d
vria 95.c.96.a.97.e.a.98.b
vrtica 113.d
vſtores.140.b.d.Semiraſi 141.a.b.c.
vſtulare 95.a
vſns ratior rem commendat 708.a
vt,admirantis.294.a.optantis 298.d
vt,dnlentis 597.c.
vt,prn vtinam.ib.& 633.d.vt,pro vbi 50.a
vt,pro qoa parte.52.b.vt,pro vbi,poſtquã. 32.c
vterus 795.c
vtinam,ſobauditum 10.c.11.a

vox quib⁹ modis in hieme ſeruari poſſint. 51.c
volcanus ἀμύτως. 7.c
vulcanus taidipes.95.e.96.d.97.d. Cnr claodus
fiogitur 98.a
vulgi famam captare 107.d.b
volgo concepti,qoi 163.e
vultures cur potiſſimum in augurils 853.c
volturius beredipeta 319.b.316.c
vultus habet vocem tacitam 436.c
voltus loquax 402.b.406.a
voltus componere 562.b.c
vulua 795.c
vxor quaſi vnxor 140.c.d
vxor cur dicta domina 161.d
vxor domicilium viri ſeqnitur 168.b.c
vxor prodens maritum 761.a
vxor viro ioſidiatur propter libidinem. 774.c
664 c
vxor illa quæ eſt chariſſima cum defuncto marito cremstur apud Indos 759.c
vxoris amor 486.c.606
vxoris amor erga maritum 641 b
vxorem raptam repetit aduerſus Apollinem
Idas 577.b.c
vxores,celare debent ſunm amorem 150.b.c
154.b.158 e

X

X,pro R. 553.c
X,pro,S. 305.a
Xantus Achillis equus vocalis a Innone redditus 711.d
Xanthi fluminis io Achillem impetus 718.d.c
Xerxes,id eſt bellator 424 c
Xerxis hiſtoriæ ſcriptores 613.e
Eius expeditio aduerſus Græcos 614.a.b

Z

ZEphyritis 289.b.296.c.d.e
Zephyrus 119.d 613.a
Zephyrus manè non flat 269 d
Zephyrus eques 296 b
Zetbus & Amphion 765.d.c
Zengma 702.a
Zeuxis Helenæ ſimulacrum picturus virgines
nudas elegit 633.c
Zeuxidis opus, & certamen cnm Parrhaſio.
744.b. c
Zmaragdus 490.e
Zodiaci obliquitatem qois primus nouit.795.b
Zona arctica & antarctica 289 e
Zonæ quinqoe cœli. 796. b. qund interpretatatur de quinque ſtellis errantibus 798.c
Vide tamen 799.e
Zonam ſolnere virgineam 8.b.c.91.d.11. b.311.a
Hæc xona fuit pellicea 10.a.d
Zonnla virginalis 146.b.162.e.d.c

SATIS.